Orhun Yazıtlarından Günümüze
Türkiye Türkçesinin Söz Varlığı

ÖTÜKEN TÜRKÇE SÖZLÜK

YAŞAR ÇAĞBAYIR

(a-den) 1

ÖTÜKEN

YAYIN NU: 683
KÜLTÜR SERİSİ: 336

ISBN 978-975-437-623-4 (Tk. No)

ISBN 978-975-437-624-1

T.C.
KÜLTÜR ve TURİZM BAKANLIĞI
SERTİFİKA NUMARASI
1206-34-003178

ÖTÜKEN NEŞRİYAT A.Ş.®
İstiklâl Cad. Ankara Han 65/3 34433 Beyoğlu-İstanbul
Tel: (0212) 251 03 50 • 293 88 71 - Faks: (0212) 251 00 12
Ankara irtibat bürosu:
Yüksel Caddesi: 33/5 Yenişehir - Ankara
Tel: (0312) 431 96 49
İnternet: www.otuken.com.tr
E-posta: otuken@otuken.com.tr

Kapak Tasarımı: grataNONgrata
Dizgi - Tertip: İskender Türe
Baskı: Şenyıldız Matbaası
Cilt: Yedigün Mücellithanesi
İstanbul - 2007

ÖTÜKEN TÜRKÇE SÖZLÜK

لغاتی و قواعدی مضبوط اولمیان لسانك هیچ بر وقت السنهٔ ادبیه دن عداولنمق ادعاسنه صلاحیتی اوله ماز؛
زیرا بو ایکی کتاب ادبیاتك اساسیدر. بنای ادبیات آنجق بونلرك اوزرینه تأسیس اولنه بیلیر. لسانك تدنیسنه
قارشی بر سد یرینی طوته جق دخی آنجق بو ایکی کتابدر. مکمل بر قاموسی اولمیان لسان ثروت طبیعیه سی
دیمك اولان لغتلرینی کوندن کونه غائب ایدرك، کندی سرمایه سیله بر شیء افاده ایده میه جك درجه ده طار
اولور؛ و منتظم بر صرف و نحو کتابی اولمیان لسان طوغری سویلنمکی تأمین ایده میوب، کیدکجه دها یاکلیش
سویلنیر، و نهایت بسبتون غلط بر لسان حالنی آلیر

ش، سامی

قاموس ترکی (افادهٔ مرام) دان

Lügati ve kavâidi mazbut olmayan lisanın hiçbir vakit elsine-i edebiyeden addolunmak iddiasına salâhiyeti olamaz; zira bu iki kitap edebiyatın esasıdır. Bina-yi edebiyat ancak bunlar üzerine tesis olunabilir. Lisanın tedennisine karşı bir set yerini tutacak dahi ancak bu iki kitaptır. Mükemmel bir kamusu olmayan lisan servet-i tabiiyesi demek olan lügatlerini günden güne kaybederek, kendi sermayesiyle bir şey ifade edemeyecek derecede dar olur; ve muntazam bir sarf ve nahiv kitabı olmayan lisan doğru söylenmeyi temin edemeyip, gittikçe daha yanlış söylenir ve nihayet büsbütün galat bir lisan hâlini alır.

Şemsettin Sami

(Kamus-i Türkî, İfade-i Meram'dan, 1900)

"Sözlüğü ve dilbilgisi sağlam olmayan dilin hiçbir zaman edebî dilden sayılmak gibi bir iddiaya yetkisi olamaz; çünkü bu iki kitap edebiyatın temelidir. Edebiyatın yapısı ancak bunlar üzerine kurulabilir. Dilin gerilemesine karşı bir set görevini üstlenecek olan ancak bu iki kitaptır. Yetkin bir sözlüğü olmayan dil, doğal zenginliği demek olan kelimelerini günden güne kaybederek kendi varlığı ile bir şey anlatamayacak derecede dar kalır; ve düzgün bir dilbilgisi kitabı olmayan dil, doğru kullanmayı sağlayamayıp gittikçe daha yanlış söylenir ve büsbütün yanlışlarla dolu bir dil hâlini alır."

Şemsettin Sami

(Kamus-i Türkî'nin Ön Sözünden, 1900)

• İÇİNDEKİLER

ÖN SÖZ

Bir dilin kelimelerini alfabe sırasına göre toplayan ve bunların tür, köken, tanım, kullanış ve söyleyişleri ile ilgili bilgileri veren öğretici kitap demek olan sözlük, çoğunlukla öğrencilerin ellerinden düşürmedikleri kaynak kitaplardandır. Amaç ve alan bakımından olduğu kadar bir ya da birden çok dile ilişkin olmak gibi özellikleri ile de oldukça çok sayıda ve değişik nitelikte sözlükler vardır.

Bugün piyasada var olan Türkçe sözlükler ya şu anda kullanılmakta olan ortak dilin ya belli bir alanın ya da Türkçenin belli bir tarihî dönemine ilişkin kelimeleri içermektedir. Elinizdeki sözlük, bugüne kadar karşılaştığınız Türkçe sözlüklerden farklılıklar arz etmektedir. En belirgin özelliği tarihî ve etimolojik nitelik taşımasının yanında ortak dille birlikte yerel kelimelere de ağırlık vermiş olmasıdır.

Türk dilinin yayıldığı alan göz önüne alındığı zaman kaba çizgileri ile doğuda Pasifik Okyanusu kıyılarından batıda Baltık Denizi kıyılarına, kuzeyde Kuzey Buz Denizi kıyılarından güneyde Basra Körfezi kıyılarına kadar uzanan geniş bir coğrafya akla gelir. Bu kadar geniş bir coğrafyaya yayılmış bulunan böyle bir dilin birbirinden farklı kol ve dallarının bulunması çok doğaldır. Ana Türkçeden ayrılarak lehçe ve bağımsız dil durumuna gelmiş olan bu dil ve lehçelerin bir takımı birbirine komşu topraklarda kullanılmasına rağmen pek çoğu da birbirinden uzak alanlarda konuşulmaktadır. Bu alanlardan birisi de Türkiye'dir. Anadolu, Trakya, Kıbrıs, Kerkük ve Balkanlar ile Türkiye'den işçi alan Avrupa ülkelerinde konuşulan Türkçeye, Türkiye Türkçesi adı verilmektedir.

Türkiye Türkçesi ile diğer Türk dil ve lehçelerinin tarihte ortaklıkları vardır. Bu ortaklık aynı kökene bağlı olmaktan kaynaklanmaktadır. Türkiye Türkçesinin gelişiminde, bu dili konuşan Türkiye Türklerinin Orta Asya'dan çıkıp Anadolu'ya gelişlerinde izledikleri yollarda karşılaştıkları kültür ve medeniyetlerle, İmparatorluk döneminde yayıldıkları Avrupa içleri ile Akdeniz ada ve kıyılarında kurulmuş bulunan kültür merkezleri ve yaygın kültür ortamlarının etkisi görülür.

Yakın zamanlara kadar Türkçe'nin bilinen yazılı belgeleri 8. yy.'a ait Orhun ve ona yakın çağlara ilişkin Yenisey yazıtları olarak biliniyordu. Ancak 1969 yılında Kazakistan'da Issık Göl yakınındaki Esik kurganından çıkan Altın Elbiseli Prens'in mezarı ile ilgili olduğu görülen dört bin kadar eşya arasında yer alan bir çanakta yazılı 26 harflik bir yazı Orhun alfabesiyle benzerlik göstermektedir. Bu mezarda yapı-

lan radyo-karbon incelemesi sonucunda bu prensin milattan önce beş ya da dördüncü yüzyılda yaşadığı anlaşılmıştır. Türkçe ile ilgilenen bilim adamları bu veri karşısında Türk dilinin, en iyimser tahminle üç bin yıllık bir geçmişe sahip olduğu kanısına varmış bulunmaktadırlar. Türkçe'nin ilk devirlerine ilişkin kaynaklar gün geçtikçe artmakta ve pek çok konu yavaş yavaş aydınlığa kavuşmaktadır. Orta Asya'da yeni kazılar yapıldıkça ve bu kazılarda elde edilen veriler sergilendikçe Türkçenin tarihi daha da açıklık kazanacak demektir.

Geçmişi, sözü edilen döneme kadar uzanan Türkiye Türkçesi, Malazgirt savaşından sonra Anadolu'ya yerleşmiş bulunan Oğuz boyları ile Türkmenlerin bu yeni coğrafyada geliştirdikleri yeni yazı dilinin devamıdır. Önceleri Selçuklu Devleti ve Anadolu Beylikleri ile üç kıtada egemenlik kurmuş bulunan Osmanlı Devletinin ve en son olarak da Türkiye Cumhuriyetinin resmî dili olmuştur.

Kültür dili kadar yerel konuşmalarla, halkın büyük bir kısmının anlaşma gereksinimini karşılayan ağızlara ilişkin kelimeler de bir dilin söz varlığı içinde yer almalıdır kanısında olduğumuzu da belirtelim. Bu sebeple yerel ağızlara ilişkin kökeni açıklığa kavuşmuş kelimelerle kökeni açıklanamayan fakat yaygın kullanıma sahip olanlar da sözlüğümüze alındı.

Sözlüğümüzde Orhun Yazıtlarından günümüze uzanan vadide Türkiye Türkçesinin söz varlığını sergilemeye çalıştık. Bilim dünyasında daha değişik adlandırma ve daha geniş bölümleme ile ele alınmasına rağmen biz bir sözlük için fazlaca karışıklığa sebep olmamak için şöyle bir sınıflama yaptık:

1. **Eski Türkçe:** Orhun yazıtlarından On Üçüncü yüzyıla kadar.

2. **Eski Anadolu Türkçesi:** On Üçüncü yüzyıldan İstanbul'un fethine (kısmen 16. yy.'a) kadar.

3. **Osmanlı Türkçesi:** On Beşinci yüzyıldan Cumhuriyete kadar. (Arapça, Farsça, Türkçe karması)

4. **Türkiye Türkçesi:** Cumhuriyet döneminde kullanılan kültür dili.

5. **Ağızlar:** Bugün Anadolu'nun değişik bölgelerinde, Kıbrıs, Kerkük, Trakya, Balkanlar ve kısmen Karadeniz'de kıyısı bulunan ülkelerde yaşayan Türkler tarafından konuşulan Türkçe yerel sözler.

Bu sözlüğün akademik olmak gibi bir iddiası yoktur. Bir teknisyen edası ile hazırlanmıştır. Çünkü üniversitelerde yapılan akademik araştırmaların sonuçlarının yüksek okul öğrencileri ile ortaöğretim ve ilköğretim öğretmenlerinin düzeyine indirgenmesinin gerekliliği uzun meslek yaşamımız boyunca hissedilmiştir. Bu araştırmaların bir çoğuna teknik olarak bir kısmına da maddî olanakların elverişsizliği yüzünden ulaşmanın zorluğunu yaşamışızdır. Türkçe Sözlük akademik çalışmaları, öğretmen ve öğrencilerin seviyesine indirgemektedir. Bu da demektir ki mevcut bilimsel verilerden olanaklar çerçevesinde yararlanılmıştır.

Bilimsel inceleme ve araştırmalar gözden geçirildikçe görüldü ki pek çok konu henüz bilim adamları arasında yeterince açıklığa kavuşturulmuş, görüş birliği sağlanmış değildir. Böyle kelimelerde her görüşe de yer verilmek durumunda kalındı.

Bu sözlük hazırlanırken Türk dilinin Cumhuriyet döneminde girdiği sadeleşme akımı dışında, çeşitli ideolojik arenalara çekilen özleşme-yozlaşma tartışması gibi yapay akımlarda yan tutulmamıştır. Kullandığı dil yazarın kendi yetiştiği dönem ve edindiği kültürün ürünü olarak algılanmalıdır. Yazım konusunda ölçünlü olmak kaygısı ile Türk Dil Kurumunun "Yazım Kılavuzu"na uyulmuştur. Kelimeler yeni-eski, uydurma-yapma gibi ölçütlere bakılmaksızın alınmıştır. Çünkü sözlük, kişinin söz dağarcığının dışındaki kelimelerin anlamını bulabilmek için vardır. Bu anlayışın sonucu olarak kelimelere çeşitli ideolojik akımlarca yüklenen kavramlar da açıklandı.

Bu sözlüğün diğerlerinden bir farkı da arama ve bulmada kolaylık sağlaması için madde başlarına tek bir kelime almış olmasıdır. Ayrı yazılan birleşik kelimelerle, ikilemeler, terimler, deyimler iç madde olarak açıklanmışlardır. İç maddede yer alan bazı kelime gruplarının sözlüksel (leksik) birim niteliği taşıdığı bir gerçektir. Aranan kelime ya da kelime grubunun kolay bulunması amaçlandığından iç maddelerin sıralanışında arada boşluk yok sayılarak alfabetik sıralamaya gidilmiştir. Bu durum kelime ya da kelime grubunun aranma ve bulunmasında karşılaşılan güçlüğü ortadan kaldırmaktadır. Esas olarak, yeğlenen sözcüğün kullanımını yaygınlaştırmayı amaçlamaktan çok, okuyucunun karşılaştığı kelime dağarcığı dışı bir sözcüğün anlamını doğru algılamasına yardımcı olmak yolu güdülmüştür.

Bu sözlükte bulunan bütün kelimeler yazarına aynı mesafededir. Biri diğerine tercih edilmemiştir. Kullanılan dil ise yazarın yetiştiği ortam ve döneme ilişkin kültürel edinimlerin ürünü sayılmalıdır.

Öğrencilik ve öğretmenlik yıllarımda Türk dilinin, özellikle Türkiye Türkçesi-nin bütün söz varlığını içeren bir sözlüğün ihtiyacını derinden hissetmişimdir. Mevcutlar içinde böyle bir ve bütün sözlüğü bulamadığım için yıllar önce bu işi kendim yapmaya karar verdim. Sonra da yavaş yavaş fişleme çalışmalarına giriştim. Koliler dolusu fişleri ev değiştirdikçe en değerli eşyalarımla birlikte korudum. Bilgisayar çıkınca -yine fişsiz olmamakla birlikte- iş epey kolaylaştı. Tamamı otuz sekiz yıllık bir çalışmayı gerektiren bu sözlüğün sadece bilgisayar ortamına aktarımı bile günde sekiz-on saat çalışmak suretiyle tam sekiz yılımı aldı.

Uzun ve yorucu olmasına rağmen oldukça büyük zevk duyduğum bir çalışmanın ürünü olan bu Sözlük başvuranların yararlandığı ölçüde bana mutluluk verecektir. Çalışmamın her evresinde bana her türlü destek, ilgi ve sevgiyi esirgemeyen, zaman zaman kapıldığım sıkıntılara göğüs germemi öğütleyen ve bana en büyük desteği veren sevgili eşim Gönül'e minnettarım. Bu eser, onun desteği ve anlayışlı tutumu olmasaydı belki de meydana gelemezdi. Yine bu eserle ilgili başvurularda yer alan İngilizce metinlerin çevirilerini zaman zaman oğullarım ODTÜ mezunu Mimar Çağlayan ve İnşaat Mühendisi Çağlar Çağbayır yapmışlardır. Kendilerine müteşekkirim.

Sözlüğümüzün emsallerinden önemli bir farkı da sonunda eski alfabemiz nazar-ı dikkate alınarak alfabetik bir Osmanlıca Dizin verilmiş olmasıdır. Bunda, birkaç türlü okunabilen, her okunuşu değişik anlamlar taşıyan Osmanlı Türkçesindeki kelimelerin hangi sayfalarda geçtiğini göstermek suretiyle, ihtiyaç duyanlara büyük kolaylık sağlanması hedeflenmiştir. Burada Dizin'in hazırlanmasında büyük gayret gösteren ve Osmanlı Türkçesi yazımlarını yapan İskender Türe'ye ve eser bittikten sonra baştan sona kadar imla hatalarını düzeltmek lütfunda bulunan Ötüken Neşriyat'tan Erol Kılınç ile özellikle bu eserin basımını üstlenen Ötüken Neşriyat yetkililerine ve çalışanlarına teşekkür ederim.

Bu eserde görülen eksiklikler tamamen bana aittir. Türk dili uzmanlarının ve bilim adamlarının eleştiri ve yardımlarına tamamen açık olduğum gibi yapılacak her türlü eleştirinin Türkçeye katkı olacağı inancını taşıdığımın bilinmesini isterim.

Söke, 3 Mayıs 2006 **Yaşar ÇAĞBAYIR**

SÖZLÜKTEN YARARLANMA

Bir kimsenin kelime dağarcığındaki kelimeler ikiye ayrılır. Bunlardan birincisi, duyduğunda ve okuduğunda anlamını tam olarak kavramakla birlikte ihtiyaç duyduğu zaman doğru olarak kullanabildiği kelimeler. İkincisi ise kendisinin kullanmadığı ancak duyduğu ve okuduğu zaman anlamını çıkarabildiği kelimeler. Bunların dışındakiler kişiye yabancı olan, daha genel söylemi ile bilmediği, kelime dağarcığının dışında kalan kelimelerdir. Kişi bu türden kelimelerle karşılaştığında sözlüğe bakmak ihtiyacını duyar. Bu yüzden, *Türkçe Sözlük*'ün güttüğü amaç, kişiye karşılaştığı fakat kendisine yabancı olan sözcüğün anlamını kavramakta yardımcı olmaktır. Belirli bir dil yönlendirmesi yapmak, bir görüşü benimsetmek gibi bir amaç güdülmediğinden hemen her sözcüğün anlamı açıklanmış; göndermeler en aza indirilmeye çalışılmıştır. Kelime yeğlemesine yer verilmemiş, bir başka söyleyişle yeğlenmeyen kelimeler için eş anlamlılarına göndermeler yapılmamıştır.

1. Kelimelerin Sıralanışı

Kelimeler Türk Alfabesindeki harf sırasına uygun olarak dizilmişlerdir.

Sözlükçülükte, yaygın eğilim şöyledir: Her sözlük birimi (bir kavramı karşılayan kelime, ikileme, terim vb. kelime grupları) madde başı yapılır. Sınıflardaki uzun deneyimlerden sonra vardığımız tespit şudur: Öğrenci bu düzendeki sözlüklerden yararlanırken aynı kelimelerden oluşmuş ayrı yazılan ve bitişik yazılan sözlük (leksik) birimlerinin aranmasında güçlük çekmektedir.

Bu yüzden sözlükte, madde başı olarak tek kelimeler ile bitişik yazılan birleşik kelimeler ve ekler alınmıştır. Madde başları düz ve koyu harflerle yazılmış ve açıklamalardan virgül ile ayrılmıştır.

kamçı,
kamçıbaşı,
kamçıkuyruk,
kamçılamak,

2. Madde İçi Sözlük Birimlerinin Sıralanışı

Sözlüğümüz akademik olmaktan ziyade uygulamaya dönük hazırlandığından kelime grubu niteliği taşıyan ikileme, deyim, terim ve tamlamalar hangi tür kelime birimi özelliği gösterirse göstersin, o grubun ilk sözcüğünün geçtiği madde içine alındı. Bunlar da alfabe sırasına alınarak açıklandı. Burada da yaygın olan anlayışın tersine grubu oluşturan kelimelerin çekimli veya yalın olmalarına bakılmaksızın alfabe sırasına alındı. Bu durumun, aranan kelime grubunun kolaylıkla bulunmasına yardımcı olacağını sanıyoruz.

madde başı sözlük birimi — { bağımsız tek kelimeler [sözlük (leksik) birimleri] }

☞ madde içi sözlük birimleri — { türüne bakılmaksızın alfabe sırasına dizilmiş olarak deyim, terim, ikileme, kelime grubu vb. }

bağır², -ğrı ....
.... ☞ **bağır geçmek, bağır içliği, bağır iğnesi, bağır yeleği, bağra basmak, bağra taş basmak, bağrı açık, bağrı bağdaş olmak, bağrı başlı, bağrı bitişik, bağrı bütün, bağrı kül olmak, bağrına basmak, bağrına taş basmak, bağrını delmek, bağrını yerden kaldırmak, bağrı yanık vb.**

asit, -di [Fr. acide] *is. kim.* **1.** Suda çözündüğü zaman H_3O^+ iyonları veren, bazlar ve metaller üzerine etki ederek tuz oluşturan yakıcı sıvı; ekşit; hamız. **2.** *sf* Asit özelliği gösteren. ☞ **asit alkol,** *kim. Hem asit hem de baz niteliği taşıyan sıvı.*|| **asit baz dengesi,** *biy. Kanda uygun pH'yi devam ettirmek üzere asitlerin bazlara oranındaki denge.*|| **asit borik,** *kim. Bordan türeyen* H_3BO_3 *formülü ile gösterilen az etkili, sedef görünümünde beyaz bir toz.* || **asit fenik,** *kim. Boyacılık ve bazı plastiklerin üretiminde kullanılan maden kömürü katranından elde edilen oksijenli benzin türevi bir sıvı; fenol.*|| **asit kaya,** *min. Granit gibi, yapısında yüzde altmış beşten fazla silis bulunan endojen kaya.*|| **asit toprak,** *pH'si 6.5'ten küçük olan toprak.*|| **asit yağmuru,** *Havanın nemi ile birleşen fabrika bacalarından çıkan sülfürik ve nitrik asit iyonlarının oluşturduğu bitkilere zararlı yağmurlar.*

3. Kelimelerin Yazımı:

Madde başı olan kelimelerden;

Günümüz Türkçesindekiler Türk Dil Kurumunun *Yazım Kılavuzu*'na uygun olarak,

Osmanlıca, Eski Anadolu ve Eski Türkçe ile ağızlara ilişkin olanlar şimdi kullandığımız alfabe olanakları çerçevesinde en yakın söyleyişe göre yazılmışlardır.

Eski Türkçe (13. yy. öncesi) kelimelerin yazılışında bugünkü kullandığımız alfabe esas alınmıştır. Ancak köşeli parantez içinde bugünküne en yakın ve en uygun olabilen biçim kullanıldı. Aynı sözcüğün değişik kaynaklarda ve otoritelerde farklı biçimlerde yazıldığı gözlenmiştir. Bunlar içinden en çok tercih edileni almayı yeğlemekle birlikte, mevcut alfabe sistemimiz ve teknik olanakların elverdiği ölçüler içinde kaldık. Bilimsel inceleme için belirtilmiş olan ana kaynağa gidilmesinde yarar umulur.

4. Çevriyazı:

Osmanlı Türkçesi çevriyazı ile köşeli parantez içinde, orijinalinden önce ayrıca verilmiştir. Eski Türkçe ve Eski Anadolu Türkçesine ait olan kelimelerin kısmen çevriyazıları verildi.

bagız, [Ar. buġż *(nefret)* > bāġıż / baġiż باغض] *(ba:gız) {OsT} sf.* Herkesten nefret eden.
bagi, [Ar. baġy *(serkeşlik)* > bāġi / bāġi باغى] *(ba:gi) {OsT} sf.* Baş kaldıran; asi.
bağçe, [Far. bāġ-çe باغچه] *(ba:ğçe) {OsT} is.* **1.** Küçük bağ. **2.** Bahçe.

Eski Türkçe kelimelerin uzun söylenenleri özellikle belirtildi. Uzun seslerin anlamsal ayrımlamaya yaradıkları dilcilerin genel kabullerindendir. Çünkü uzun ses bir biçimbirim ögesidir.

bod[1], [bōḏ] *(bo:d) {eT} is.* **1.** Boy; vücut; kamet; gövde. [EUTS] [DLT] [Yüknekî] [İKPÖy.] **2.** Kurumlaşmış topluluk; boy; halk; aşiret; kabile; cemaat. [EUTS] [ETY] [Gabain] [İKPÖy.] **3.** İttihat; birleşme; birlik. [ETY]
bod[2], [bōḏ / boy] *(bo:d) {eT} is.* Çok az bir misk kullanılarak yapılan makyaj malzemesi. [DLT] ☞ **bod moncuk,** *{eT} Cariyelerin takındığı boncuk.* [DLT]
bod[3], [boḏ] *{eT}* is. Toy kuşu. [DLT]

Diğer dillerden gelen kelimelerin çevriyazıları verilmedi. Ancak Latin alfabesini kullanan ülkelerin dillerinden (Latince, İtalyanca, Fransızca, İngilizce, Almanca, İspanyolca vb.) alınan ödünç kelimeler asıllarına uygun olarak köşeli parantez içinde verildi.

bagaj, [Lat. baga *(sandık)* + Fr. -age] *is.* **1.** Yolcunun beraberinde götürdüğü giyim vb. eşyaları. **2.** Tren, otobüs, uçak ve gemilerde yolcuların beraberinde götürdükleri eşyaların konulduğu özel yer. **3.** Otomobillerde eşya koymağa mahsus bölme. **4.** argo. Kalça. ☞ **bagaja vermek,** *(Yolcu için) beraberinde götürmek istediği eşyalarının taşıtın bagaj bölümüne konulmasını sağlamak.*

5. Göndermeler:

Göndermeler en aza indirildi.

Yazımlarında farklılık bulunan kelimelerin hepsi sıradaki yerine alındı. Bunlardan en yaygın olanı açıklandı. Diğerleri için → ile ilgili olduğu madde başına gönderme yapıldı.

alamuk, -ğu [ala-muk] *{ağız} is.* → alamık.

6. Eş Sesli Kelimeler:

Yazılışları aynı olmakla birlikte anlamları farklı olan kelimelerin tümü sözlüğe alındı. Çok kullanılandan az kullanılana ya da günümüzden eskiye doğru bir sıralama ile eş sesli kelimeler üst karakter olarak ([1, 2, 3]) gibi rakamlarla birbirinden ayrıldı.

Düzeltme işareti (^), anlamsal ayrım yarattığından içinde (^) bulunan görünüşte eş sesli kelimeler numaralandırılmadan dizinin en başına alındı.

alaf[1], [Ar. elf *(bin)* > ālāf آلاف] *(a:la:f)* *{OsT}* *is.* Binler.

alaf[2], [Ar. 'alef > a'lāf اعلاف] *(a-la:f)* *{OsT}* *is.* **1.** Ot ve saman gibi kuru hayvan yemi. **2.** Otlar; samanlar.

alaf[3], [alav > alev / alaf] *{ağız}* *is.* Alev, sıcaklık, ateş. ◘ **alaf getirmek,** *{ağız} Suyu çekilmek; yarı kurumak.*

Kesme işareti (') ile yazılmak durumunda olan kelimelere de aynı kural uygulandı.

kar'a, [Ar. ḳar'a قرعه] *{OsT}* *is. bot.* Su kabağı.

kara[1], [*eT.* karā] *sf.* Siyah.

kara[2], [Ar. ḳārra' قارء ? / T. kara] *is.* Yeryüzünün denizler dışında kalan toprak bölümü; toprak.

kara[3], [karā] *(kara:)* *{eT}* *sf.* Sıradan halk; sade vatandaş

kara[4], [*eT.* karak *(haydutluk)*] *{ağız}* *is.* **1.** Suç. **2.** İftira; leke. [DS]

kara[5], [kara] *{ağız}* *is.* Gece bekçisi; jandarma. [DS]

7. Çok Anlamlı Kelimeler:

Kelimelerin öncelikle temel anlamları verildi. Eğer bir sözcüğün birden çok anlamı varsa bunlar *1. 2. 3.* gibi koyu rakamlarla belirtildi. Madde içinde açık, eğik rakamlar *(1. 2. 3.)* kullanıldı.

bakla, [Ar. baḳl *(sebze, yeşillik)* > bāḳılā باقلا] *(ba:kıla:)* *is. bot.* **1.** Baklagillerden yurdumuzun hemen her yerinde yetişen, taneleri badıç içinde bulunan bir yıllık bitki, *(Vicia faba)*. **2.** Bu bitkinin yeşil veya kuru olarak yenilen tohumu. **3.** *gnşl.* Zinciri oluşturan halkalardan her biri; zincir halkası; *{ağız} (aynı)*. [DS] **4.** *{ağız}* Fasulye. [DS]

8. Eş ve Yakın Anlamlılık:

Sözcüğün açıklaması yapıldıktan sonra; aynı açıklamayı yapan başka kelimelerle kurulu anlatımlar varsa bunlara da yer verildi. Ve aralarına (;) konuldu. Bundan sonra o sözcüğe ilişkin eş ya da yakın anlamlı kelime, ikileme, deyim, kelime grubu varsa onlar da (;) ile ayrılarak verildi.

bakşi, [Sansk. bhiksu *(mürebbi; mürşit)* / Çin. pāk shi] *{eT}* **1.** Muallim; öğretmen. [EUTS] **2.** Üstat; usta. [EUTS] **3.** Hekim; doktor; tabip. [EUTS] **3.** Eski Türk topluluklarında fala bakan, hastaları iyi eden ve aynı zamanda kopuz çalıp şiir söyleyen bir çeşit din adamı; ozan; kam; çalgıcı; falcı; türkücü; şair.

9. Alıntı Kelimeler:

Türkçeye yabancı dillerden girmiş kelimelerin alındığı dil köşeli parantez [...] içinde en başta kısaltma halinde belirtildi.

baçak, [Soğd. pāmak *(korunmak)* > pāç > baç-ağ / baç-ak] *{eT}* *is.* **1.** Oruç. [Gabain] [EUTS] **2.** Hristiyanların orucu; perhiz. [DLT]

bafur, [İt. vapore *(buhar)*] *{ağız}* *is.* Buharla çalışan gemi; vapur.

Kelimelerin hangi dilden geldiği bilinmiyorsa baş tarafa (?) konuldu.

baduka, [? baduka] *{ağız}* *is.* Patates.

10. Süreksiz ve Tonsuz Ünsüzler(ç, k, p, t)'in Tonlulaşması:

Birden çok heceli kelimelerin sonunda bulunan /ç/, /k/, /p/, /t/ ünsüzleri iki ünlü arasında kalınca tonlulaşarak /c/, /ğ/, /b/, /d/'ye dönüşürler. Bu olaya, ünsüzlerle biten bir kelimeye ünlü ile başlayan bir ek geldiğinde rastlanır *(geriye benzeşim)*. Tek heceli kelimeler genel olarak bu kuralın dışındadır. Ancak tek heceli olduğu hâlde ünlü ile başlayan bir ek aldığında sonunda bulunan süreksiz, tonsuz ünsüzü tonlulaşan kelimelerimiz de vardır. Bunlar da diğer tonlulaşmalarla birlikte Türk Dil Kurumunun *Yazım Kılavuzu*'da belirlenen ölçütlere göre gösterilmiştir. Böyle bir kelimeye dar ünlü getirildiği varsayılmıştır:

gök, -ğü	**but, -du**	**kap, -bı**	**uç, -cu**
arpacık, -ğı	avurt, -du	şurup, -bu	ağaç, -cı

11. Kelime Sonunda Bulunan İkiz Ünsüzlerden Düşmüş Olan Ünsüzün Tekrar Ortaya Çıkışı (Şedde belirmesi):

Türkçede, Arapların "şedde" adını verdiği ikiz ünsüz bulunmaz. Arapçadan alınmış olan sonu ikiz ünsüzle biten kelimelerin sonundaki bu ikiz ünsüzlerden biri düşer: *hak (hakk), his (hiss), ret (redd)* gibi. Bu tür kelimelere ünlü ile başlayan bir ek getirildiğinde düşmüş olan ikiz ünsüzün tekrar ortaya çıktığı görülür: *hak → hakk-ı, his → hiss-i, ret → redd-i* gibi. Bu durum sözlükte belirtilmiştir.

hak, -kkı **his, -ssi** **ret, -ddi** **şek, -kki**

12. Son Hecedeki Dar Ünlülerin Düşmesi:

İkinci hecesinde dar ünlü bulunan bazı kelimelerimize ünlü ile başlayan bir ek getirildiğinde bu dar ünlü düşer: *ağız > ağzı, beyin > beyninde, göğüs > göğsümüz, oğul > oğlu* gibi. Bu tür kelimeler sözlükte belirtilmiştir.

ağız, -ğzı **beyin, -yni** **göğüs, -ğsü** **oğul, -ğlu**

13. İnce Ünsüzlerle Biten Kelimelere Getirilen Ekler:

Dilimizde hem kalın, hem de ince söylenişi bulunan /l/, /k/, /g/, /t/, /d/ ünsüzleri hecedeki ünlünün kalın veya ince oluşuna göre söylenirler. Yani ünlü kalın ise bu ünsüzler de kalın, ünlü ince ise bu ünsüz de ince olur: *arkadaş, kedi, leylek, alabalık, karga, gelincik, topal, tünel* gibi. Ancak dilimizdeki bazı alıntı kelimelerin sonlarındaki hecenin ünlüsü kalın olmasına rağmen ona bağlı ünsüz ince olabilmektedir: ***sembol, saat, harf, idrak*** gibi. Bu tür kelimelere getirilen Türkçe ekler ince sıradan olmaktadır. Bu durum sözlükte belirtilmiştir.

idrak, -ki **amiral, -li** **saat, -ti** **harf, -fi**

14. Ünlü ile Bitmesine Karşılık Doğrudan Ünlü ile Başlayan Bir Ek Alan Kelimeler:

Dilimize Arapça'dan girmiş bazı kelimeler Arapça'da bir gırtlak ünsüzü olan *ayın* ile bitmektedir: *bayi, cami, memba, mısra, sanayi.*

Bu sözcüklerden sonra iyelik eki (-i) gelirse araya (-s-) yardımcı sesi girmez. *menbaı, mısraı, sanayii* gibi. Ancak *cami* ve *bayi* kelimeleri her iki hâlde de yazılabilir; *köyün camii / kasabanın camisi, ilaç bayii / ilaç bayisi* gibi.

Bu kelimeler ismin hâl eklerini alınca araya (-y-) yardımcı sesi girebileceği gibi, doğrudan iki ünlü yan yana da yazılabilir: camiye / camie, camiyi / camii, bayiye / bayie, bayiyi / bayii, membayı / membaı, membaya / membaa, mısrayı / mısraı, mısraya / mısraa, sanayiye / sanayie, sanayiyi / sanayii gibi.

Bunun dışında bu gırtlak ünsüzü kelime sonlarında erimiştir: *cüz, def, men* gibi. Yalın hâlde iken bu ünsüz gösterilmez. Ancak iyelik eki aldıklarında bu ünsüz ortaya çıkar. Bunu da (') işareti ile gösteririz; *hastalığın nev'i, cemaatin bir cüz'ü, belanın def'i, tecavüzün men'i* gibi. Bu durum sözlükte belirtilmiştir.

nev, -v'i **cüz, -z'ü** **def, -f'i** **men, -n'i**

15. Belirtisiz İsim Tamlaması Biçimindeki Birleşik İsimler:

Dilimizde kelime yapma yollarından birisi de birleştirmedir. Birleştirme çoğunlukla sıfat tamlaması veya belirtisiz isim tamlaması biçiminde olmaktadır. Belirtisiz isim tamlaması biçiminde olan ve bitişik yazılan birleşik isimler sonlarına ek alırken bir takım değişiklik gösterirler.

a) Ünlü ile başlayan bir ek getirildiğinde belirtisiz isim tamlamasında olduğu gibi doğrudan -n- yardımcı (kaynaştırma) ünsüzünü alması gerektiği hâlde kimi zaman -y- yardımcı ünsüzünü alanlar da olmaktadır.

balkabağı > balkabağı-n-ı, **ebegömeci > ebegömeci-n-i**

dayıbaşı > dayıbaşı-n-ı / dayıbaşı-y-ı

Bu özellikler sözlükte madde başından sonra belirtilmiştir.

denizaltıcı, -yı, -nın [deniz+altı-cı] *is.* Denizaltında görevli subay ve erlere verilen isim.

denizaltı, -yı, -nın [deniz+alt-ı] *is. as.* Dalmış durumda seyretmek üzere yapılmış savaş gemisi.

denizaşırı, -yı, -sı [deniz+aşırı] *sf.* Denizlerin ötesinde bulunan.

b) Bu tür birleşik isimlerin çoklukları da aynı biçimde belirtisiz isim tamlaması kurallarına göre yapılmaktadır.

balkabağı > balkabak-lar-ı **ebegömeci > ebegömeç-ler-i**

Bu özellikler sözlükte madde başından sonra belirtilmiştir.

denizanası, -nı, -aları [deniz+ana-sı] *is. zool.* Selenterelerden, yassı bir diske benzeyen, saydam, serbestçe yüzebilen bir deniz hayvanı; medüz.

denizaslanı, -nı, -nları [deniz+aslan-ı] *is. zool.* İri kulaklıgillerden, Büyük Okyanus ve güney denizlerinde yaşayan kısa ve kaba kıllı postlarının altında ikinci bir kıllı ve ince tabaka bulunan kıvrak yapılı bir deniz memelisi, *(Eumetopias jubatus).*

denizatı, -nı, -tları [deniz+at-ı] *is. zool.* Başı at başına benzeyen, suda dik duran, kuyruk yüzgeci olmayan, on beş santim kadar boyunda bir deniz hayvanı; *{eAT} (aynı), (Hippocampus hippocampus).*

16. Arapça Nispet î'si ile Biten Sıfatlar:

Bilindiği gibi nispet î'si (ى= iyy / ī) Arapçada isimden, mastardan aidiyet (ilişkinlik) sıfatları yapar: ***millî, dinî,*** vb. Arapça nispet î'si (yā-yı nisbî) ile biten sıfatlar (ism-i mensup / aidiyet sıfatları) TDK'nun *Yazım Kılavuzu*'ndaki esaslara uygun olarak belirtildi. Şöyle ki, bu tür bir sözcüğün ismin belirtme durumu ve iyelik ekiyle karışmasını önlemek için (^) kullanıldı. Uzun söylenmesine rağmen böyle bir karışıklığın söz konusu olmayan hâllerde söz konusu aidiyet sıfatlarında (i)'nin üzerine (^) konulmadı. TDK'nun koyduğu kurallara uyuldu. Örnek olarak, ***ahlakî*** değil ***ahlaki, şahsî*** değil ***şahsi*** biçiminde yazıldı. Çünkü ***ahlak*** ve ***şahıs*** kelimeleri belirtme durumu ve iyelik eki alınca ***ahlakı*** ve ***şahsı*** şeklinde yazılmaktadırlar.

Farsçadan geçen ve Arapça nispet î'sine benzerlik gösteren *yâ-yı vahdet (tekillik)* ve *yâ-yı masdariyet (eylem adı)* yapan (î) belirtilmemiştir. Ancak sözcüğün telaffuzunda bu "yâ" uzun söylenmesi gerektiğinden (i:) biçiminde gösterilmiştir.

dameni, [Far. dāmenī دامنى] *(da:meni:) {OsT} is.* **1.** Eteklik. **2.** Kadın başörtüsü.

17. Ekler:

Türkçe, Arapça, Farsça, Latince, Yunanca ekler alfabe sırasındaki yerlerinde madde başı olarak verildi.

18. Yerel Kelimeler:

Anadolu, Rumeli, Kıbrıs ve Kerkük ağızlarından kökenleri açıklanabilenler sözlüğe alındı. Bunun yanında kökeni açıklanamayan fakat yaygın kullanıma sahip olanlara da yer verildi. Bu kelimelerin kullanıldığı bölge belirtilmedi. Bu konuda akademik araştırmada bulunmak isteyenler, belirtilen kaynağa başvurmalıdırlar.

19. Kelimenin Kökeni:

Madde başından sonra gelen köşeli parantez içi sözcüğün köken bilgisini içermektedir.

kelam, [Ar. kelām] **ateşin,** [Far. āteşīn] **aygır,** [*eT.* adġır]

Sözcüğün kökeni bilim dünyasında yapılmış olan açıklamalar dikkate alınarak burada belirtildi. Türkçe kelimelerde bilinen kökler ve onlara getirilen ekler aralarına küçük

çizgi (-) konularak ayrıldı. Türetme sırasında değişen sesler ise ( ) içine alınarak değişmiş şekli verildi.

gidermek, [git-mek > gi(d)-er-mek] **artıkçılık, -ğı** [art-ık-çı-lık]

İki ayrı yabancı dilden alınma kelimelerle yapılmış birleşik kelimeler arasına + işareti konulmuştur.

beyanname, [Ar. beyān + Far. nāme *(mektup)*]

Yabancı bir dilden girmiş olan kelimeden Türkçe bir ekle türetilmiş olanlar da küçük çizgi ile ayrıldı. Bu tür kelimelerde kökün hangi dilden geldiği ilgili maddede belirtildiği için tekrar yazılmadı. Bir bakıma Türkçeleşmiş sayıldı.

balerin, [Fr. ballerine] **balerinlik, -ği** [balerin-lik]

Osmanlı Türkçesi ile çalışma yapacak olanlara yardımcı olmak düşüncesiyle Arapça ve Farsça ile diğer dillerden girmiş Osmanlı Türkçesine ait kelimeler, Arap alfabesi ile köşeli parantez içinde çevriyazıdan sonra belirtildi. Madde içi açıklamalarda hacmi artırmamak için buna yer verilmedi.

enkaz, [Ar. nuḳż *(yıkıntı)* > enḳāż انقاض] *(enka:z) {OsT} is.* **1.** Yıkıntı; çöküntü; döküntü. **2.** Bina yıkıntıları. **3.** Eski hayvanların kalıntıları. ⧉ **enkāz-ı beşer,** *{OsT} İnsan döküntüleri; kopmuş organlar ve parçaları.*|| **enkāz-ı remîme,** *{OsT} Kazaya uğramış ve asıl ögeleri dağılmış tekne parçaları.*|| **enkāz-ı ümmîd,** *{OsT} Ümit yıkıntısı.*

ennihayet, [Ar. fī'n-nihāyeti فى النهاية] *(e'nnihayet) {OsT} zf.* En sonunda; nihayet.

İki ve daha çok ayrı kelimeden oluşmuş birleşik kelimelerin arasına da + işareti konulmuştur:

[bey+ağa+bey] **helvacıyan,** [Ar. ḥelvā + T. –cı + Far. (y)-ān]

İki ayrı kökenden geldiği sanılan ya da hangisinden kaynaklandığı açıklanamayan durumlarda her iki köken de belirtilmiş ve araya (/) konulmuştur.

bıngıl, [bıng *(yans)* / *eT.* bañ-ıl *(geçkin meyve)* / bıng-ıl] *ünl.*

20. Sözcüğün Söylenişi:

Alfabemizdeki harflerle uzun söylenen ünlüler ve vurgulu heceler belirtilememektedir. Uzun ünlülerle vurgulu heceleri belirtmek için ayrı işaretlerin kullanılması doğaldır. Uzun heceler köşeli parantez içinde çevriyazı sistemi ile, ayrıca köşeli parantezden sonra parantez içinde eğik yazıyla gösterildi.

ateşin, [Far. āteşīn] *(a:teşi:n)* { örneğinde birinci ve üçüncü hece ünlülerinin uzun okunacağını gösterir. }

tarih, [Ar. ṭāriḫ] *(ta:rih)* örneğinde ise ilk hece ünlüsü uzun söylenecektir.

Söyleyişle ilgili işaretlerde genel uygulama esas alındı.

(:) uzun ünlüyü,

(') vurgulu heceyi,

(-) ise Arapça kelimelerdeki gırtlak ünsüzü olan ع (*ayn*) harfinin söylenişini belirtmektedir:

eş'ar *(eş-ar)*, **an'ane** *(an-ane)* **kıt'a** *(kıt-a)* **kur'a** *(kur-a)*	Türkçe kelimelerde ilk hecenin sonunda bulunan ünsüz arkadan gelen hecenin ünlüsüne kayar. (gel-+-en => ge-len) Arapça kelimelerde ise ayn ع (ʿ) ünsüz olduğu için hece "*ayın*"dan önceki ünsüzde biter. Yani ünsüz kendisini takip eden heceye kaymaz.

21. İki Ünsüzle Başlayan Alıntı Kelimelerin Söylenişi:

Dilimize batı dillerinden giren bazı kelimeler asıllarında iki ünsüz ile başlamaktadır. Bu tür Batı kökenli alıntılar, baştaki bu iki ünsüz arasına ünlü konulmadan yazılırlar. Bunların söylenişleri de eğik olarak parantez içinde verilmiştir. Ne var ki bu iki ünsüz arasında belli belirsiz olarak çıkarılan ünlü üst karakter ile gösterilmiştir.

francala, [İt. frangiula] *(f^r^a'ncala)* **plan,** [Lat. planum *(düzlem)* > Fr. plan] *(p^i^lân)*

tren, [Fr. traîner *(sürüklemek)* > train] *(t^i^ren)*

22. Sözcüğün Ait Olduğu Dönem:

Büyük parantez içindeki kısaltma, o sözcüğün hangi döneme ait olduğunu belirtir.

{eT}	On üçüncü yüzyıldan öncesi döneme ilişkin.
{eAT}	On üçüncü yy. ile 15. yy. arasına ilişkin,
{OsT}	On beşinci yy.dan itibaren Cumhuriyete kadar geçen döneme ilişkin (çoğunlukla Arapça ve Farsça'dan girmiş olan kelimelerdir).
{ağız}	Bugün Türkiye'de yer alan bölgesel ağızlarla Rumeli, Trakya, Kıbrıs, Kerkük, kısmen de Kırım etkisindeki ağızlara ilişkin kelimeleri belirtmektedir.

Hiçbir açıklama konulmamış olanlar ise bugün Türkiye Cumhuriyetinde kullanılan ölçünlü Türkçenin kelimeleridir.

23. Geniş Zaman Eki:

Bilindiği gibi Türkiye Türkçesinde geniş zaman eki "*-r*"dir. Kök veya gövdesi ünlü ile biten fiillerin çekiminde bu ek olduğu gibi kullanılır: *oku-mak > oku-r, taşı-mak > taşı-r* gibi.

Ancak sonu ünsüzle biten kimi fiillere "-er / -ar" gibi geniş sıradan, kimi fiillere de "*-ir / -ır / -ur / -ür*" gibi dar sıradan olan biçimi getirilir. Bununla ilgili geniş araştırmalar yapılmış olmasına rağmen bu konu henüz dilbilgisi kitaplarında yerini almış değildir. Bu konuda da kılavuzluk yapılmıştır. Fiilin aldığı geniş zaman çekim eki *[-r], [-ar], [-er], [-ır], [-ir], [-ur], [-ür]* şeklinde belirtilmiştir.

gelmek, [gel-mek] *gçsz. f. [-ir]* **yazmak,** [yaz-mak] *gçl. f. [-ar]*

24. Şimdiki Zaman Çekimi Sırasında Geriye Benzeşme:

Türkiye Türkçesinde şimdiki zaman kipinin çekimi *"-yor"* eki ile yapılır. Bu ekin ses bilgisi bakımından bazı özellikleri vardır. Ünlü uyumu kuralları dışında kaldığı gibi eklendiği fiil kök veya gövdesinde geriye benzeşim yapar. Geniş ünlü ile biten fiil kök veya gövdelerine getirildiği zaman son ünlüyü darlaştırır. *[-(i)-yor] [-(ı)-yor] [-(ü)-yor] [-(u)-yor]* O fiilin şimdiki zaman kipi çekilirken köşeli parantez *[ ]* içindeki biçimi alacağını belirtir.

anla-mak > anl(ı)-yor *[-l(ı)-yor]* homurda-mak > homurd(u)-yor *[-d(u)-yor]*

dişle-mek > dişl(i)-yor *[-(ı)-yor]* kütürde-mek > kütürd(ü)-yor *[-d(ü)-yor]*

Şimdiki zaman çekim biçimi yalnızca fiil kökü veya gövdesi geniş, düz ünlü (/a/, /e/) ile bitenler için verildi.

25. Fiillerin Çatısı:

Fiillerin çatı bakımından gösterdikleri özellikler de belirtildi.

gçl. geçişli (nesne alan) fiil,
gçsz. geçişsiz (nesne almayan) fiil,
edil. edilgen fiil,
işteş. işteşlik fiili,
dönşl. dönüşlü fiil.

Buradan,

a) geçişli fiillerin hem etken oldukları hem de nesne aldıkları;
b) geçişsiz fiillerin etken olmakla beraber nesne almadıkları;
c) edilgen fiillerin öznesiz kullanıldıkları;
d) işteş fiillerin birden çok eyleyicisi bulunduğu;
e) dönüşlü fiillerde ise özne ve nesnesinin aynı kişi olduğu anlaşılmalıdır.

Karışıklığı azaltmak için ettirgen ve oldurgan gibi ikinci dereceden geçişlilik terimlerine yer verilmedi. Fiillerin en sonuncu yapıları dikkate alındı.

26. Kelimelerin Gramer Kategorileri:

Kelimelerin türü açıklamalara başlamadan önce verildi:

is. *(isim),* ***f.*** *(fiil),* ***zm.*** *(zamir),* ***sf.*** *(sıfat),* ***zf.*** *(zarf),* ***e.*** *(edat),* ***bağ.*** *(bağlaç)* ***ünl.*** *(ünlem).*

Madde açıklamalarında, kelimenin gramer kategorisi kelime ile ilgili etimolojik ve telaffuz bilgilerinden hemen sonra kısaltma olarak verilmiştir. Birden çok anlamı olan kelimelerde takip eden gramer kategorisi kısaltmasına kadar önceki kategori sürmektedir.

dik^2, [Çin. chih /di̱ək / Moğ. çike ?/ *eT.* ting *(ayağa kalkma)* > dik] *sf.* **1.** Yatay bir eksene göre yer çekimi doğrultusunda duran; eğik olmayan. **2.** (Yol, yamaç için) eğimi çok az olan; çok yokuş. **3.** Sert. **4.** Aksi, ters. **5.** *mat.* Aralarında 90 ° açıklık bulunan. **6.** *zf.* Dik olarak; dik açı yapar biçimde. **7.** Hırçın ve ters biçimde. **8.** *is. müz.* Türk müziğinde önüne geldiği perde adını bir veya üç koma tiz yapan terim.

27. Yansımalar (Onomathopie / Ses Taklidi):

Her dilde olduğu gibi Türkçede de tabiattaki ses ya da olaylardan öykünme yoluyla edinilmiş kelime sayısı oldukça fazladır. Özellikle ağızlarda bu sayı daha da çoktur. Yansımalı kelimelerin kökünde çok defa ses taklidi yer alır. Bu kökün üzerine fiil, sıfat, isim gibi kelimeleri kurmak dilimizde oldukça kolaydır.

Sözlükte madde başı olarak bu köklerin hangi ses ve durumları yansıttığı belirtildi.

cırt[1], [cırd / cırt / cört *(yans)*] *ünl.* Bir yerde tutulan, sıkıştırılan sıvı ve diğer akışkanların veya domates vb. meyvelerin ezilmesiyle içindeki sıvıların dışarıya çıkmaları, fırlamaları, tepilmeleri sırasında çıkan sesi anlatan kök. *cırt, cırt-a-t-mak, cırt+at-an, cırt-da-mak, cırt-da-k, cırt-la-mak, cırt-la-k, cırt-la-mbuk, cırt-la-muk, cırt-la-n, cırt-la-v-uk, cırt-la-ma, cırt-tır-mak.*

cırt[2], [cırt *(yans)*] *is.* Kâğıt, kumaş gibi şeylerin yırtılırken çıkardığı ses.

cırt[3], [cırt *(yans)*] *ünl.* Ansızın yırtılma ve bu biçimde kabaca ses çıkarma, bağırma, ötme sırasında çıkan sesi anlatan kök. *cırt-ık, cırt-mak, cırt-an, cırt-la-muk, cırt-lak.*

Daha sonra da bu kökle kurulmuş gövde ve kelimeler *(yans)* şeklinde köken bilgisi bölümünde verildi.

cırtlak, -ğı [cırt *(yans)* > cırt-la-k] *sf.* **1.** (Meyve için) olgunlaşmak ya da çok beklemekten dolayı yumuşamış, çatlamış. **2.** *{ağız}* (Hayvan ya da çocuk için) sık sık pisleyen. **3.** (Ses için) kulağı rahatsız edecek derecede ince ve tırmalayıcı. **4.** *{ağız}* Kendini beğenmiş; şımarık. **5.** *{ağız}* Her söze karışan. **6.** *{ağız}* (Kişi için) biçimsiz, kuru ve ince yapılı. **7.** *{ağız} is.* Kötü cins erik.

cırtlama, [cırt-la-ma] *is.* Cırtlak duruma gelme eylemi.

cırtlamak, [cırt *(yans)* > cırt-la-mak] *gçsz. f. [-r] [-l(ı)-yor]* **1.** (Sebze ve meyve için) olgunlaşmak ya da çok beklemekten dolayı yumuşak bir hal almak veya çatlamak. **2.** (Kâğıt, kumaş için) ses çıkararak yırtılmak. **3.** *{ağız}* (Kuş ve kümes hayvanları için) pislemek. **4.** *{ağız}* Fışkırmak. **5.** *{ağız}* Düşünmeden konuşmak. **6.** *{ağız}* (At için) dörtnala kaçmak.

28. Kelimelerin Dilbilgisi Özellikleri:

Kelimelerin yapılarını ilgilendiren birleştirme, pekiştirme ve grupsal özellikleri belirtildi:

ikile. *(ikileme),* ***pekşt.*** *(pekiştirme),* ***is. t.*** *(isim tamlaması),* ***sf. t.*** *(sıfat tamlaması) vb.*

29. Kelimelerin Toplum Yargısına Göre Taşıdığı Değer:

Kelimelerin toplum yargılarına göre taşıdığı değerler açıklama numaralarından hemen sonra italik olarak verildi. *argo. kaba.* vb.

30. Terimler:

Terimlerin hangi bilim, meslek ya da sanat dalı ile ilgili olduğu belirtildi: *mim. tekst. spor. tıp. as. dnz. vb.*

31. Arapça ve Farsçadaki Çoğul Sıfatlar:

Arapça ve Farsçada çoğul sıfatlar bulunmasına rağmen Türkçede böyle bir şey yoktur. Sıfatlar çoğul olduklarında isimleşirler. Onun için bu tür kelimeler isim olarak gösterildi.

büsre, [Ar. büsre] *{OsT} sf.* Taze.
bisar, [Ar. büsre > bisār] *(bisa:r) {OsT} is.* Tazeler.
büzürg, [Far. büzürg] *{OsT} sf.* Ulu; büyük.
büzürgân, [Far. büzürg > büzürgān] *(büzürgâ:n) {OsT} is.* Büyükler; ulular.

32. Arapça ve Farsça Tamlamaların Yazımı:

Arapça ve Farsça tamlamaların günümüz Türkçesinde kullanılmayanları madde içinde ⧉' den sonra açıklandı. Bunların yazımında Yazım Kılavuzu esasları dışına çıkıldı. Uzatılan ünlüler (ā, ū, ǖ, ī) ile belirtildi. Diğer çevriyazı işaretleri kullanılmadı.

bedayi, -i'i [Ar. bedi'a *(güzel şey)* > bedayi'] *(beda:yi) {OsT}* **1.** Geçmişte görülmemiş, yeni icat edilmiş güzel şeyler. **2.** Güzel konuşmalar. ⧉ **bedāyi-āşinā,** *{OsT} Güzelliği tanıyan; güzellikten anlayan.*|| **bedāyi-i āsār,** *{OsT} Eserlerin güzellikleri.*|| **bedāyi-i lāfziye,** *{OsT} Şekil güzellikleri; söz güzellikleri.*|| **bedāyi-i māneviye,** *{OsT} Kavramsal güzellikler.*|| **bedāyi-perver,** *{OsT} Sanatkâr.*|| **bedāyi-pesend,** *{OsT} Güzelleri ve güzellikleri seven.*|| **bedāyi-şināś,** *{OsT} Güzelliği tanıyan; güzelden anlayan.*

33. Eş ve Yakın Anlamlı Sayılan Açıklamalar:

Farklı ortam ve kesimden kişilerin anladığı, bildiği kelime ve anlatım farklı olacağı düşüncesi ile kavramlar açıklanırken aynı anlama gelen kelime, cümle, deyim ve benzeri açıklamalar aralarına (;) konularak sıralandı.

⧉ **bilā-ihtār,** *{OsT} Hatırlatmadan; ikaz etmeden; uyarmadan.*
bildirilmek, [bil-dir-il-mek] *edil. f. [-ir]* Başkası tarafından bildirme işi yapılmak; haber verilmek; duyurulmak.
bildirim, [bil-dir-im] *is.* **1.** Yazılı açıklama. **2.** Yazılı bildirme; tebliğ. **3.** Yazılı duyurunun yapıldığı kâğıt; ihbarname. ⧉ **bildirim ödencesi,** *huk. Sözleşme gereği haber vermeden yapılan bir ticarî uygulamadan karşı tarafın uğradığı zararı karşılamak üzere yapılan ödeme; ihbar tazminatı.*

34. Arapçadaki Dişillik / Erillik Durumu:

Arapça isimlerde dişillik *(müennes)* ve erillik *(müzekker)* söz konusudur. Açıklamalar erillere aittir. Dişiller ancak ayrı bir anlamda kullanılmış ise ayrı bir madde başı yapılarak açıklanmıştır. Diğer hallerde dişil biçimi köken bilgisi içinde / *(eğik çizgi)* ile ayrılarak verilmiştir.

hafid, [Ar. ḥafīd حفيد] *(hafi:d) is.* Çocuğun erkek çocuğu; erkek torun.

hafide, [Ar. ḥafīde حفيده] *(hafi:de) is.* Kız torun.

35. Osmanlıca Dizin:

Osmanlıca çalışma yapacaklara kolaylık olması bakımından sözlüğün sonuna *Osmanlıca Dizin* konulmuştur. Dizin Osmanlı Türkçesi alfabe sırasına göredir.

ARAP ASILLI TÜRK ALFABESİNİN ÇEVRİYAZI KARŞILIKLARI

Temel şekil	Adı	Çevriyazı	Temel Şekil	Adı	Çevriyazı
آ	elif (medli)	ā	ص	sad	ṣ
اُ	elif (ötreli)	ö, ü	ض	dad	ż / d̲
اِ	elif (esreli)	i	ط	tı	ṭ
اَ	elif (üstünlü)	a	ظ	zı	ẓ
ء	hemze	ʾ	ع	ayın	ʿ
او	elif+vav (başta)	o, ö, u, ū, ü	غ	gayın	ġ
ای	elif+ye (başta)	ı, i, ī	ف	fe	f
ب	be	b	ق	kaf	ḳ
پ	pe	p	ك	kef	k
ت	te	t	گ	gef	g
ث	se (peltek)	s	ڭ	sağır kef (kef-i nūnî)	n͡g / ñ
ج	cim	c	ل	lâm	l
ح	ha	ḥ	م	mim	m
خ	hı (hırıltılı)	ḫ	ن	nun	n
د	dal	d	و	vav	v
ذ	zel (peltek)	z	و	uzatan vav	ō, ū
ر	rı	r	ه	he	h
ز	ze	z	ه ـه	güzel he	e, a
ژ	je	j	ی	ye	y
س	sin	s	ي ﭙ	uzatan ye	ī
ش	şın	ş			

Eski Türkçe kelimelerde yukarıdakilerden farklı olarak kullanılanlar:

ڤ (Çift dudak v'si = w) v̇ (suv̇, iv̇mek)

ذ (D/Z arası Y) ḍ (buḍun, aḍaḳ)

KISALTMALAR

{ağız}	ağızlar
akust.	akustik
Alm.	Almanca
anat.	anatomi
antr.	Antropoloji
Ar.	Arapça
Argu.	Arguca
Arn.	Arnavutça
as.	askerlik
aynı.	aynı anlamda
Az.	Azerice
b.	birleşik
bağ. e.	bağlama edatı
bağ.	bağlaç
balkç.	balıkçılık
bank.	bankacılık
baynd.	bayındırlık
bilş.	bilişim
biy.	biyoloji
biy-kim.	biyo-kimya
bot.	botanik
Brez.	Brezilya yerli dili
bsy.	bilgisayar
çev.	çevre bilimi
coğ.	coğrafya
Çağ.	Çağatayca
çocuk d.	çocuk dili.
çok.	çokluk *(çoğul)*
darl.	anlam daralması
dbl.	dilbilgisi
diplms.	diplomasi
dnz.	denizcilik
dönşl.	dönüşlü fiil
[DS]	Derleme Sözlüğü
dy.	demiryolu
e.	edat
ecz.	eczacılık
ed.	edebiyat
edil.	edilgen *(pasif)* fiil
eğit.	eğitim
ekon.	ekonomi
elkt.	elektrik
elktron.	elektronik
Erme.	Ermenice
{eAT}	Eski Anadolu Türkçesi
{eT}	Eski Türkçe
f.	fiil
Far.	Farsça
fel.	felsefe
fiz.	fizik
fizy.	fizyoloji
folk.	folklor
fot.	fotoğrafçılık
Fr.	Fransızca
gçl.	geçişli fiil
gçsz.	geçişsiz fiil
geom.	geometri
gnşl.	anlam genişlemesi
gök b.	gök bilimi
Gürc.	Gürcüce
güzl. sntl.	güzel sanatlar
hat.	hattatlık
havc.	havacılık
Hint.	*Hint dilleri*
hrist.	Hristiyanlık
huk.	hukuk
İbra.	İbranice
ikile.	ikileme
iletş.	iletişim
İng.	İngilizce
inş.	inşaat
İrl.	İrlanda dili (Keltçe)
is.	isim
is. t.	isim tamlaması
İsl. fel.	İslam felsefesi
İsp.	İspanyolca
istk.	istatistik.
işteş.	işteş fiil
İt.	İtalyanca
jeol.	jeoloji
kısalt.	kısaltma
küçült.	küçültme
kütp.	kütüphanecilik
Lat.	Latince
Mac.	Macarca
maden.	madencilik
mal.	maliye
man.	mantık
mat.	matematik
matb.	matbaacılık
mecaz.	mecaz anlam
mek.	mekanik
meteo.	meteoroloji
metlj.	metalürji
meyve.	meyvecilik
mim.	mimarlık
min.	mineraloji
Moğ.	Moğolca
muh.	muhasebecilik
müz.	müzik
Norv.	Norveççe
nükl.	nükleer fizik
olsuz.	olumsuz
org-kim.	organik kimya
orm.	ormancılık
{OsT}	Osmanlı Türkçesi
oto.	otomobilcilik
öz.	özlük ismi
pekşt.	pekiştirme
Port.	Portekizce
psikol.	psikoloji
psyk.	psikiyatri
rady.	radyoculuk ve radyo tekniği
res.	resim
Rus.	Rusça
Sagay.	Sagayca
Sansk.	Sanskritçe
sany.	sanayi
sf.	sıfat
sf. t.	sıfat tamlaması
sin.	Sinemacılık
siy.	siyaset
Slav.	Slavca
Soğd.	Soğdca
sosy.	sosyoloji
spor.	spor
stand.	standart
süsl.	süslemecilik
T.	Türkçe
tarih	tarihle ilgili
tasvf.	tasavvuf
tek.	teknik
tekst.	tekstil
telkom.	telekomünikasyon
terz.	terzilik
tıp.	tıp
Tib.	Tibetçe.
tic.	ticaret
tiy.	tiyatro
tkz.	teklifsiz
Toh.	Toharca
topg.	topografya
tv.	televizyonculuk
Ukr.	Ukrayna dili
ulaş.	ulaştırma
uz.	uzay
ünl.	ünlem
vet.	veterinerlik
yans.	Yansıma (onomatophie)
yard. f.	yardımcı fiil
yönt.	yönetim
Yun.	Yunanca
zf.	zarf
zm.	zamir
zool.	zooloji

KAYNAK KISALTMALARI

(Kitap bilgileri için KAYNAKLAR'a bakınız.)

[AAS] Aydın Ağzı ve Sözlüğü.

[ARAT] Eski Türk Şiiri

[AVP] Lehce-i Osmanî

[Bahşayiş] Bahşayiş Lügati

[BERKE VARDAR] Açıklamalı Dilbilim Terimleri Sözlüğü

[Brockelman] Osttürkische der islamischen Litteratursprachen Mittelasiens

[Bürhan-ı Katı'] Mütercim Âsım Efendi

[Clauson] An Etymological Dictionary of Pre-Thirteenth-Century Turkish

[DD] Derleme Dergisi

[Deny] Grammaire de la Laguage Turque

[Deş] Farsça-Türkçe Sözlük, Amasyalı Deşişî Mehmet Efendi

[DK] Dede Korkut Kitabı

[DLT] Divanü Lügat-it-Türk

[DS] Derleme Sözlüğü

[EG] Erzurum İli Ağızları

[EREN] Türk Dilinin Etimolojik Sözlüğü

[ETY] Eski Türk Yazıtları

[EUTS] Eski Uygur Türkçesi Sözlüğü

[Eyuboğlu] Türk Dilinin Etimoloji Sözlüğü

[Fatih'in Yarlıgı] Fatih Sultan Mehmed'in Yarlığı

[Gabain] Eski Türkçenin Grameri

[İKPÖy.] İyi Kötü Prens Öyküsü

[Kadı Burhaneddin] Divan-ı Kadı Burhaneddin

[KB] Kutadgu Bilig

[L.V. Dmitrieva] The Language of Barabin Tatars

[L] / **[ML]** Meydan Larousse Büyük Lûgat ve Ansiklopedi.

[Mirşan] Alfabetik Yazı Başlangıcı, Prototürkçe Yazıtlar Hakkında Konferans, Alfabetik Yazı Başlangıcı

[Mühennâ] İbn-i Mühennâ Lûgati

[Naîma] Naima Tarihi

[Nevâyî] Muhakemet'ül-Lügateyn

[Nişanyan] Sözlerin Soyağacı

[OKD] Oğuz Kağan Destanı

[Olcay] Erzurum Ağzı

[Starostin] Turkic Etymology

[T. GÜLENSOY] Makaleler

[Tekin] Orhon Yazıtları

[Tietze] **1.** Tarihî ve Etimolojik Türkiye Türkçesi Lugatı **2.** Anadolu Türkçesindeki Yunanca, İslavca. Arapça ve Farsça Ödünçlemeler Sözlüğü

[TS] TDK, Tarama Sözlüğü.

[Tzitzilis] Griechische Lehnwörter im Türkischen

[Üç İtigsizler] Üç İtigsizler

[Vâsıf] Divan-ı Vâsıf

[YE] Yunus Emre

[Yüknekî] Atabet'ül-Hakayık

[Zülfikar] Türkçede Ses Yansımalı Kelimeler

İŞARETLER

Madde başında açıklanan kelimeyle başlayan deyim, terim, ikileme ve çeşitli kelime gruplarına başlangıç yeri.

‖ Deyim, terim, ikileme ve çeşitli kelime grupları arası açıklama sonu.

; Madde başı ya da açıklamalarla ilgili eş anlamlı ve yakın anlamlı kelime ve kelime grupları ayrımı

: Uzun hece (bu işaretten önceki ünlü uzun söylenir.)

' Vurgulu hece (bu işaretin bulunduğu ünlüyü taşıyan hece vurgulu söylenir.)

:' Vurgulu ve uzun hece (bu işaretin bulunduğu ünlüyü taşıyan hece hem uzun hem de vurgulu söylenir.)

→ Açıklaması için gönderme yapılan sözcüğe bakınız.

> ....'den gelmiştir.
(eski > yeni) (adığ > ayı) ayı, kelimesinin eski biçimi "adığ"dır.
(Yabancı dil > aynı yabancı dil) (Ar. bāb *(kapı)* > bevvāb) "bevvāb" sözcüğü Arapça'da "bāb" sözcüğünden gelmedir.
(Yabancı dil > başka yabancı dil) [Lat. baccalarius *(genç adam)* > Fr. baccalaurat] "bakalorya" sözcüğü Latinceden Fransızcaya, oradan da alıntı olarak dilimize geçmiştir.

=> Başka dilden alınan ve ses değişikliğine uğramış kelime (Far. culahm => çulha)

[ ] fiilin geniş zaman ve şimdiki zaman çekimlerinde aldığı ek.

KAYNAKLAR

Açıklamalı Dilbilim Terimleri Sözlüğü, Prof. Dr. Berke VARDAR ve ark. ABC Kitabevi, 2. b. İstanbul, 1998

Açıklamalı-Notlu Divan Şiiri Antolojisi, H. Erdoğan CENGİZ, Aydın Kitabevi, Ankara, 1967

Ağız Araştırmaları Bilgi Şöleni, TDK. y. 1999. VI+138 s.

Alfabetik Yazı Başlangıcı, Kâzım Mirşan, 1994

Anadilden Derlemeler, [Derleyenler] Hamit Zübeyr [KOŞAY]- İshak Refet [IŞITMAN], Ankara, 1932

Anadilimizin Söz Denizinde, Prof. Dr. Doğan AKSAN, Bilgi y. Şubat 2002, İstanbul.

Anadolu Ağızlarında İsim Çekim (Hâl) Ekleri. Ahmet BURAN, TDK. y. 1996. XVII+326 s.

Anadolu Ağızlarında Sıfat-Fiil Ekleri, Ahad ÜSTÜNER, TDK. y. 2000. XXIII+196 s.

Anadolu Ağızlarından Toplamalar, Ahmet CAFEROĞLU, TDK. y. 1994. XXIV+269 s.

Anadolu Ağızlarının Sınıflandırılması, Leyla KARAHAN, TDK. y. 1996. XVII+203 s. + har.

Anadolu Dialektolojisi Üzerine Malzeme I, Ahmet CAFEROĞLU, TDK. y. 1994. XIII+216 s.

Anadolu Dialektolojisi Üzerine Malzeme II , Ahmet CAFEROĞLU, TDK. y. 1994. VI+171 s.

Anadolu İlleri Ağızlarından Derlemeler, Ahmet CAFEROĞLU, TDK. y. 1995. XXIII+288 s.

Anadolu İlleri Ağızlarından Derlemeler. Ahmet CAFEROĞLU: 2. bs. TDK y. Ankara 1995.

Anadolu Türkçesindeki Yunanca, İslavca, Arapça ve Farsça Ödünçlemeler / Wörterbuch der griechischen, slavischen, arabischen und persischen Lehnwörter im Anatolischen Türkisch, Andreas Tietze, Derleyen Mehmet Ölmez, Simurg, İstanbul, 1999 [TİETZE]

An Etymological Dictionary of Pre-Thirteenth-Century Turkish, Gerard CLAUSON, Oxford, 1972 **[Clauson]**

Anlambilim – Anlambilim Konuları ve Türkçenin Anlambilimi, Prof. Dr. Doğan AKSAN, Engin y. Ankara 1998

Ansiklopedik Hadis Terimleri Sözlüğü, Doç. Dr. Mücteba UĞUR, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları: 76, Ankara 1992

An Uyghur-English Dictionary, Henry G. SCHWARZ, Bellingham, 1992

Arapça-Türkçe Sözlük, Hikmet Özdemir-Suat Cebeci, Akçağ y. 1996

Arpaçay Köylerinden Derlemeler, Selahâttin OLCAY - A. Bican ERCİLASUN - Ensar ASLAN, 1988. 398 s.

Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü II, Deyimler Sözlüğü, Ömer Asım AKSOY, Türk Dil Kurumu 325/2, Ankara, 1976

Atebetü'l-Hakayık, Edib Ahmet b. Mahmud Yüknekî, haz. Reşit Rahmeti ARAT, TDK y. 2. bas. Ankara, 1992 **[Yüknekî]**

A Turkish and English Lexicon, J. W. REDHOUSE, Constantinople, 1890

Aybastı Ağzı (İnceleme-Metin-Sözlük), Mehmet AYDIN, TDK. y. 2002. XVIII+167 s.

Aydın Ağzı ve Sözlüğü, Arif A. UYGUÇ, Aydın, Eylül 2005

Azerbaycan Dilinin Dialektoloji Lügeti, (Red.) R. E. RÜSTEMOV, M. Ş. ŞİRALİYEV, Bakı 1964.

Azerbaycan Dilinin İzahlı Lügeti, (Red.) E.E. ORUÇOV, 4 c. Bakı, 1964-1987

Azerbaycan Türkçesi Sözlüğü I-II, Seyfettin ALTAYLI, Millî Eğitim Bakanlığı Y. 2468, Bilim ve Kültür Eserleri Dizisi: 640, Sözlük Dizisi: 1, İstanbul, 1994

Bahşayiş Lügati (Eski Oğuzca Satırarası Tematik Sözlük), Fikret TURAN, Bilimsel Akademik Yayınlar, İstanbul, 2001

Bartın ve Yöresi Ağızları, Zeynep KORKMAZ: TDK y. Ankara 1994.

Başlangıcından Günümüze Kadar Büyük Türk Klasikleri, Tarih, Antoloji, Anslklopedi, 1-10, Ötüken- Söğüt Y. İstanbul, 1985-1990

Batı Dilleri Kelimelerine Karşılıklar Kılavuzu, Kemal DEMİRAY, TDK Ankara, 1972

Biyoloji Terimleri Sözlüğü, [haz] Prof. Dr. Sevinç KAROL – Prof. Dr. Zekiye SULUDERE – Prof. Dr. Cevat AYVALI, Ankara, TDK, 1998

Bölge Ağızlarında Atasözleri ve Deyimler (I)-II, Ömer Asım AKSOY ve ark. TDK Ankara, 1996

Budunbilim Terimleri Sözlüğü, Prof. Dr. Sedat Veyis ÖRNEK, TDK y. 1973

Burhân-ı Katı, MÜTERCİM ÂSIM EFENDİ: (Türkiye Türkçesi Sözlükleri Projesi Eski Sözlükler Dizisi: 2) (hzl.). Prof. Dr. Mürsel ÖZTÜRK-Dr. Derya ÖRS. TDK y. Ankara 2000.

Büyük Fransızca-Türkçe Sözlük (Grand Dictionnaire Français-Turc), Tahsin Saraç, Adam y. 1994 / 1999

Büyük Larousse Sözlük ve Ansiklopedisi, Milliyet Gazetesi

Büyük Türk Lûgati, I (1927) MEB, **II** (1928) MEB, **III** (1943) TDK, **IV** (1945) TDK yay Hüseyin Kâzım Kadri, İstanbul.

Büyük Türk Sözlüğü, (Hayat) (Şevket RADO), İstanbul, tarihsiz.

Büyük Türkçe Sözlük, D. Mehmet DOĞAN ve ark. Birlik Yayınları, Ankara, 1986

Çuvaş Sözlüğü, H. Paasonen, TDK y. İstanbul, 1950

Dede Korkut Kitabı II, İndeks-Gramer, Doç. Dr Muharrem ERGİN, TDK. y. Ankara 1963 **[DK]**

Dede Korkut Oğuznameleri Üzerine Notlar, Semih Tezcan, Yapı Kredi Yayınları, 1. bs. İstanbul, Nisan 2001

Derleme Sözlüğü 11+ Ek c. 2. bs. TDK y. Ankara 1993. [DS]

Derleme Sözlüğü ve Kavramlar Dizini I. Tomris TUNÇ, TDK. y. 1995. 985 s.

Derleme Sözlüğü ve Kavramlar Dizini II. Tomris TUNÇ, TDK. y. 1995. 991 s.

Derleme Sözlüğü ve Kavramlar Dizini III. Tomris TUNÇ, TDK. y. 1994. 945 s.

Dictionnaire Larousse Ansiklopedik Sözlük, Milliyet Gazetecilik A.Ş. 1993-1994

Dilbilgisi ve Dilbilim Terimleri Sözlüğü, Dr. Mehmet HENGİRMEN, Ankara 1999

Dilbilimin Temel Kavram ve İlkeleri, Prof. Dr. Berke VARDAR, Multilingual, İstanbul, 1998

Divanü Lûgat-it-Türk Dizini, TDK y. Ankara 1972.

Divanü Lûgat-it-Türk Tercümesi I-IV. Besim ATALAY, 3. bs, TDK y. Ankara, 1992

Divân-ı Vâsıf, Vasıf Osman Bey (Enderunlu), Takvim-i Vekayi, (İstanbul), 1841.

Diyarbakır İli Çüngüş ve Çermik Yöresi Ağzı, Sadettin ÖZÇELİK-Erdoğan BOZ, TDK. y. 2001. X+ 252 s.

Doğu İllerimiz Ağızlarından Toplamalar, Ahmet CAFEROĞLU, TDK. y. 1995.

Doğu Rodop Türk Ağızları Sözlüğü, Mefküre MOLLOVA, TDK. y.

Doğu Trakya Yerli Ağzı (İnceleme-Derleme-Dizin), Selahattin OLCAY, TDK. y. 1995. 92 s.

Edebiyat Lûgatı, Tahir ONGUN, İstanbul, 1936

Edebiyat ve Tenkit Sözlüğü, Mustafa Nihat ÖZÖN, İnkılap, İstanbul, 1954

Edirne İli Ağızları, Emin KALAY, TDK. y. 1998. 268 s.

Elazığ Yöresi Ağızlarından Derlemeler I. , TDK. y. Tuncer GÜLENSOY - Ahmet BURAN, TDK. y. 1994. 239 s.

Erken-Türk Devletleri ve Türük Bil, Kâzım Mirşan

Erzincan ve Yöresi Ağızları (İnceleme-Metinler-Sözlük), Mukim SAĞIR, TDK. y.. 1995. XIII+ 435 s.

Erzurum Ağzı, Selahattin OLCAY: (İnceleme-Derleme-Sözlük). TDK y. Ankara 1995.

Erzurum İli Ağızları, 3 c. Efrasiyap GEMALMAZ. Atatürk Ü. y. Ankara 1978. **[EG]**

Eski Türkçede İsim-Fiiller, Doç. Dr. Kemal ERASLAN, İ.Ü. Ed. F. y. İstanbul, 1980

Eski Türkçenin Grameri, A. Von GABAİN, Çev. Mehmet AKALIN, TDK. y. Ankara, 1988 **[Gabain]**

Eski Türkçenin İzlerinde, (Prof. Dr.) Doğan AKSAN, Simurg y. İstanbul, 2000

Eski Türk Edebiyatında Mazmunlar, Ahmet Talat ONAY, haz: Doç. Dr. Cemal KURNAZ, TDV y. Ankara, 1992.

Eski Türkiye Türkçesinde Edatlar ve Zarf-Fiiller, Kamil TİKEN, TDK. y. 2004. XX+177 s.

Eski Türkiye Türkçesi XV. yüzyıl. Gramer-metin-sözlük, Faruk K. TİMURTAŞ, İstanbul: İ.Ü. Edebiyat Fakültesi y. 1977.

Eski Türk Şiiri, Reşid Rahmeti ARAD, TDK y. Ankara, 1965 **[ARAT]**

Eski Türk Yazıtları, Hüseyin Namık ORKUN, TDK. Ankara, 1987 **[ETY]**

Eski Uygur Türkçesi Sözlüğü, A. CAFEROĞLU, TDK y. İstanbul, 1968 **[EUTS]**

Esmâü'l-Hüsnâ Şerhi, Ali Osman TATLISU, Ankara, 1963

Eşanlamlılık Sorunu ve Türk Yazı Dilinin Eskiliğinin Saptanmasında Eşanlamlılardan Yararlanma, Prof. Dr. Doğan AKSAN, Türkoloji Dergisi, VI/1, Ankara: DTCF, 1-14 (Bu yazı ayrıca I. Türk Dili Bilimsel Kurultayına Sunulan Bildiriler 1972 [Ankara: TDK, 1975, 531-542] içinde yayınlanmıştır).

Et-Tuhfetü's-Seniyye ilâ Hazreti'l Haseniyye, (Farsça-Türkçe Sözlük), Amasyalı Deşişî Mehmet Efendi, (1580). (TDK Tarama Sözlüğü'nden)

Fatih Sultan Mehmed'in Yarlığı, Prof. Dr. R. Rahmeti Arat, Makaleler C. 1.'TKAE, Ankara 1987:s.738 **[Fatih'in Yarlıgı]**

Felsefe Terimleri Sözlüğü, Prof. Dr. Bedia AKARSU, g. 3. bs. Savaş y. Ankara 1984

Fransızca-Türkçe / Türkçe-Fransızca Bilge Büyük Sözlük (Okunuşlu, Örnekli, Açıklamalı), Ahmet Çetin Ertürk, Kendi y. 1999

"Griechische Lehnwörter im Türkischen (mit besonderer Berücksihtungung der Anatolischen Dialekte)", Christos TZİTZİLİS, Österreiche Akademie der Wissenschaften, philosophisch-historische Klasse. Shiriften der Balkankommission, lingustusche Abteilung 33. Wien, 1987

Güney-Batı Anadolu Ağızları, Zeynep KORKMAZ, TDK. y. 1994. XXXVII+130 s.

Güneydoğu İllerimiz Ağızlarından Toplamalar, Ahmet CAFEROĞLU, TDK. y. 1995. XVIII+ 318 s.

Güzel Sanatlar Terimleri Sözlüğü, Adnan TURANİ, TDK. y. Ankara, 1968

Grammaire de la Language Turque (dialecte Osmanli), Jean Deny, Paris 1921, Biblioteque de l'é Ecole des Langues Oriantales Vivantes

Griechische Lehnwörter im Türkischen, (mit besonderer Berücksichtigung der anatolischen Dialekte) Wien, 1987. (Linguistische Abteilung)

Halkbilim Terimleri Sözlüğü, Prof. Dr. Orhan ACIPAYAMLI, TDK y. Ankara, 1978

Hayeran Parkirk (Ermenice Sözlük – Türkçe Karşılıklarıyla) Armenian Dictionary, Keğam Kerovpyan, Aras y. 2002

İbni-Mühennâ Lûgati, Abdullah Battal TAYMAS, TDK y. Ankara 1997. 3. bs.

İmla Kılavuzu, Türk Dil Kurumu, Ankara, 1996 - 2000

İngilizce - Türkçe Sözlük, Hamit Atalay 2 Cilt Türk Dil Kurumu Yayınları, 1999

İslamî Bilgiler Ansiklopedisi, Selahaddin ŞAR, İstanbul, 1964

İslamî, İlmî, Edebî, Felsefî Yeni Lûgat, Abdullah YEĞİN, Hizmet Vakfı Yayınları, İstanbul, 1992

İştikakçının Köşesi, Şinasi TEKİN, Simurg, İstanbul, 2001

İyi ve Kötü Prens Öyküsü, (Dunhuang Mağarasında Bulunmuş Buddhacılığa İlişkin Uygurca El Yazması İyi ve Kötü Prens Öyküsü) HAMİLTON, James Russel, Çev. Vedat KÖKEN, TDK. Ankara,1998 **[İKPÖy.]**

İzahlı Divan Şiiri Antolojisi, Necmeddin Halil ONAN, İstanbul, 1940

İzahlı Edebî Sanatlar Antolojisi, Mehmet KARACA, İstanbul, 1960

Kamus-ı Osmânî, Mehmet Salahî, İstanbul, 1313

Kamus-i Türkî, Şemseddin Sami, Çağrı y. 7. b. İstanbul 1996 (Dersaadet İkdam Matbaası, Babıali Caddesinde daire-i mahsusasında, 1317, sahip ve naşiri: Ahmed Cevad) tıpkıbasımı,

Karaçay-Malkar Türkçesi Sözlüğü, Ufuk TAVKUL, TDK. y. 2000. VIII+510 s.

Kars İli Ağızları (Ses Bilgisi), Ahmet B. ERCİLASUN,TDK. y. 2002.VIII+386s.

Karşılaştırmalı Türk Lehçeleri Sözlüğü I-II, Kültür Bakanlığı Yayınları, 1371, Kaynak Eserler Dizisi: 54, Başbakanlık Basımevi, Ankara

Keban, Baskil ve Ağın Yöresi Ağızları, Ahmet BURAN, TDK. y. 1997. 224 s.

Kırşehir ve Yöresi Ağızları (İnceleme-Metinler-Sözlük), Ahmet GÜNŞEN, TDK. y. 2000. XXIV+506 s.

Kütahya Yöresi Ağızları, Tuncer Gülensoy, TDK. y. 1988. XXX +257 s.

Kazak Türkçesi Sözlüğü, Terc. Hasan ORALTAY, Doç. Dr. Nuri YÜCE, Saadet Pınar, Türk Dünyası Araştırmaları Yayını: 8, İstanbul, 1984

Kırgız Sözlüğü, I Prof. K. K. YUDAHİN: (A-J) (Çev. Abdullah Battal TAYMAS. TDK y. Ankara 1945.

Kırgız Sözlüğü, II Prof. K. K. YUDAHİN: (K-Z) Çev. Abdullah (Battal) TAYMAS, TDK y. Ankara 1945

Kuşlar- Türkiye'nin Av ve Yaban Hayvanları, 2. kitap, Nihat Turan, OGM Ankara, 1990

Kutadgu Bilig III İndeks, Reşid Rahmeti ARAT, Haz: Kemal ERASLAN, Osman F. SERTKAYA, Nuri YÜCE, Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü Yayınları, İstanbul 1979 **[KB]**

Kuzeydoğu İllerimiz Ağızlarından Toplamalar. Ahmet CAFEROĞLU: 2. bas. TDK y. Ankara 1994.

Kuzeydoğu Bulgaristan Türk Ağızları Üzerine Araştırmalar, Hüseyin DALLI, TDK. y. 1991. 201 s.

Latince Türkçe Sözlük, Sina Kabaağaç - Erdal Alova, 1995.

Lehce-i Osmanî, Ahmet Vefik Paşa, (tabıcedit) İstanbul, 1306 (1888/1889)

Lehce-i Osmanî, Ahmet Vefik Paşa, Haz. Prof. Dr. Recep TOPARLI, TDK Ankara; 2000

Lehcetü'l-Lügat, ŞEYHÜLİSLAM MEHMED ESAD EFENDİ: (Türkiye Türkçesi Sözlükler Projesi Eski Sözlükler Dizisi: 1) (hzl.). Doç. Dr. H. Ahmet KIRKKILIÇ. TDK y. Ankara 1999

Lûgat-ı Nâci, Muallim Nâci, İstanbul.

Lûgat-i Çağatay ve Türki-i Osmanî, Süleyman (Şeyh Süleyman Efendi-yi Buharî), İstanbul, 1298 (1881)

Makedonya ve Kosova Türklerince Kullanılan Atasözleri ve Deyimler, HAMDİ HASAN, TDK. y. 1997.

Malatya İli Ağızları, Cemil GÜLSEREN: (İnceleme-Metinler-Sözlük ve Dizinler). TDK y. Ankara 2000.

Mantık Terimleri Sözlüğü, Doç. Dr. Teo GRÜNBERG- Dr. Adnan ONART, TDK. y. Ankara 1976

Matematik Terimleri Sözlüğü, Hilmi HACISALİHOĞLU - Akif HACIYEV - Varga KALANTAROV - Arif SABUNCUOĞLU - Lawrecne M. BROWN - Ertan İBİKLİ - MSC SEVİM BROWN, TDK y., Ankara 2000.

Meydan Larousse Büyük Lûgat ve Ansiklopedi, İstanbul, 1973. 12 c.

Muhakemetü'l-Lügateyn (İki Dilin Muhakemesi), Ali Şîr Nevâyî, TDK, Ankara 1998 (Haz. F. Sema BARUTÇU ÖZÖNDER) [Nevâyî]

Naima Tarihi, Mustafa Naîma Efendi, Zuhuri Danışman Yay. (t. ?) [Naîma]

Nevşehir ve Yöresi Ağızları, Zeynep KORKMAZ: TDK y. Ankara 1994. XVI+ 230 s.

Nükleer Enerji Terimleri Sözlüğü, Mazhar BOYLA-Yılmaz CANKÜYER, TDK, Ankara, 1995

Oğuz Destanı, (Reşideddin Oğuznamesi, Tercüme ve Tahlili), Ord. Prof. Dr. A. Zeki Velidi TOGAN, 2. bs. İstanbul, 1982

Oğuz Kağan Destanı, W. Bang-G.R. Rahmeti (Oğuz Kağan Destanı, İstanbul, 1936'dan ayrı bas.) MEB, İstanbul, 1970 **[OKD]**

XV. Yüzyıl Başlarında Yapılmış «Satır Arası» Kur'an Tercümesi, İkinci Cilt (Sözlük), Muhammet Bin Hamza, Haz. Dr. Ahmet TOPALOĞLU, Kültür Bakanlığı, 300, Araştırma ve İnceleme Eserleri: 5, İstanbul, 1978

XI. Yüzyıl Türk Şiiri, Divanu Lugati't-Türk'teki Manzum Parçalar, Prof. Dr. Talat TEKİN, Türk Dil Kurumu Yayınları: 541, Ankara 1989

XIII. Asırdan Günümüze Kadar Kitaplardan Toplanan Tanıklarıyla Tarama Sözlüğü, T.D.K. y. 5 c, İstanbul, 1943-1957

XIII. Yüzyıldan Beri Türkiye Türkçesi ile Yazılmış Kitaplardan Toplanan Tanıklarıyla Tarama Sözlüğü, T.D.K. y. 8 c, Ankara, 1963-1977 [T.S.]

Ordu İli ve Yöresi Ağızları (İnceleme-Metin-Sözlük), Necati DEMİR, TDK. y. 2001. 359 s.

Orhon Türkçesi Grameri, Talat TEKİN, (Yay: Mehmet Ölmez) Türk Dilleri Araştırmaları Dizisi, Ankara 2000

Orhon Yazıtları, Prof. Dr. Talat TEKİN - TDK. Ankara, 1988 **[Tekin]**

Orta Anadolu Ağızlarından Derlemeler, Ahmet CAFEROĞLU: 2. bs. TDK y. Ankara 1995.

Orta Asya'da Bulunmuş Kur'an Tefsirinin Söz Varlığı (XII.-XIII. Yüzyıllar), A.K. BOROVKOV, (çev.) H. İ. USTA-E. AMANOĞLU, TDK. y. 2002. 366 s.

Osmaniye-Tatar Ağzı, Fatma ÖZKAN, TDK. y. 1997. VIII+152 s.

Osmanlıca - Türkçe Ansiklopedik Lûgat, Ferit DEVELLİOĞLU, (Y. hz. Aydın Sami Güneyçal) Aydın Kitabevi, Ankara, 2000

Osmanlıca-Türkçe Sözlük, Mustafa Nihat ÖZÖN, İnkılap Kitabevi, İstanbul, 1959

Osmanlılardaki Tıp Eserlerinin Tıbbi Terminoloji Açısından Kısa Bir Değerlendirilmesi, Esin KAHYA, Journal of Turkish Studies (Türklük Bilgisi Araştırmaları) Dosya: In Memoriam Agah Sırrı Levend 3 (Hatıra Sayısı) Sayı: 24 / 3, 2000 Harvard University

Osmanlı Tarih Deyimleri ve Terimleri Sözlüğü I-III, Mehmet Zeki PAKALIN, MEB, İstanbul 1971.

Osmanlı Türkçesi Grameri. Eski yazı ve imla - Arapça-Farsça- Eski Anadolu Türkçesi. Faruk K. TİMURTAŞ, İ.Ü. Edebiyat Fakültesi, İstanbul, 1979.

Osmanlı Türkçesinde Yeni Farsça Alıntılar Sözlüğü, S. Stachowski, Simurg y. 1998

Osttürkische der islamischen Litteratursprachen Mittelasiens, Brockelman, Carl, Leiden, 1954

Prototürkçe Yazıtlar Hakkında Konferans, Kâzım Mirşan.

Resimli Türkçe Kamus, Raif Necdet Kestelli, Hazırlayanlar: Prof. Dr. Recep TOPARLI, Belgin Tezcan AKSU, Canan Selvi KANOĞLU, Seyfullah TÜRKMEN, Türk Dil Kurumu Yayınları: 842, Ankara 2004, XI+741 s.

Rize İli Ağızları, Turgut GÜNAY, TDK. y. 2002. 335 s.

Rusça Temel Sözlük (Rusça-Türkçe / Türkçe-Rusça), Tamara Ribaçenko, Multilingual Y. Dil. y. 2004

Sanat Terimleri Sözlüğü, Adnan TURANİ, Remzi K. 7. b. İstanbul, 1998

Sevda Lûgatı, Mehmet Celal, İstanbul, 1330

Sivas ve Tokat İlleri Ağızlarından Toplamalar. Ahmet CAFEROĞLU: 2. bs. TDK y. Ankara 1994.

Sosyoloji Sözlüğü, Gordon MARSHALL, Çev. Osman AKINHAN-Derya KÖMÜRCÜ, Bilim ve Sanat y. Ankara, 1999

Tarama Sözlüğü I- VIII, TDK 2. b. Ankara, 1996

Tarihî ve Etimolojik Türkiye Türkçesi Lugatı, Andreas TİETZE, C. 1, A-E, Simurg, Österreiche Akademie Der Wissenschaften, İstanbul-Wien 2002 **[Tietze]**

Temel Toplumbilim Terimleri Sözlüğü, Prof. Dr. Özer OZANKAYA, g.3.b. Savaş y. Ankara, 1984

Temel Türkçe Sözlük, Kemal DEMİRAY, İnkılap ve Aka, İstanbul, 1982

Temel Türkçe Sözlük, Sadeleştirilmiş ve Genişletilmiş Kâmûs-ı Türkî, Tercüman Gazetesi/ Yapı Kredi Bankası, İstanbul, 1985

The Language of Barabin Tatars, (Язык барабинских татар) L. V. Dmitrieva, Leningrad, 1981

Trabzon-Maçka Etimoloji Sözlüğü, Kudret EMİROĞLU, 1989

Türk Atalar Sözü Hazinesi, İ. Hilmi SOYKUT, Ülker Yayınları, İstanbul, 1974

Türkçe Bitki Adları Sözlüğü, Prof. Dr. Turhan BAYTOP, 2. b. TDK y. Ankara, 1997

Türkçede Eklerin Kullanılış Şekilleri ve Ek Kalıplaşması Olayları, Prof. Dr. Zeynep KORKMAZ, TDK. Ankara, 1994

Türkçede Fiilimsiler, Nesrin BAYRAKTAR, TDK. y. 2004. XVIII+397 s.

Türkçede Fiillerden Türetilmiş İsimlerin Morfolojik ve Semantik Yönden İncelenmesi, Güler MUNGAN, Simurg y. İstanbul, 2002

Türkçede Ses Yansımalı Kelimeler, İnceleme-Sözlük, Prof. Dr. Hamza ZÜLFİKAR, TDK Ankara, 1996. [Zülfikar]

Türkçedeki Yabancı Kelimeler Sözlüğü, Gökdal Okay, 2001 Art Basın Yayın

Türkçede Yakın ve Karşıt Anlamlılar Sözlüğü, Özcan YALIM, 1. b. İmge y. Ankara 1998

Türkçe - Fransızca Büyük Sözlük, Yalçın Kocabay kendi y. 5. bs.

Türkçe İlk Kur'an Tercümesi, Karahanlı Türkçesi, Prof. Dr. Aysu ATA, TDK. y. XXXVIII + 964 s.

Türkçenin Büyük Argo Sözlüğü, (Tanıklarıyla), Hulki AKTUNÇ, YKY. İstanbul 1998

Türkçenin Ekleri, Prof. Dr. Vecihe HATİBOĞLU, TDK y. Ankara, 1974

Türkçe / Osmanlıca-İngilizce Redhouse Sözlüğü, Sofi Huri, V. Bahadır Alkım, Robert Avery, Fahir İz, Nazime Antel, Janos Eckmann, Mecdud Mansuroğlu, Andreas Tietze Redhouse Y. 18. bs. 2000

Türk Dilinin Etimoloji Sözlüğü, İsmet Zeki EYUBOĞLU, 4. bs. 1998

Türk Dilinin Etimolojik Sözlüğü, Hasan EREN, Ankara, 1999

Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi 1-7, Devirler / İsimler / Eserler/ Terimler, Dergâh Yayınları, 1977

Türk Dillerinde Akrabalık Adları, Yong-Sŏng Li, Simurg y. İstanbul, 1999

Türk Hukuk Lûgatı, Türk Hukuk Kurumu, Ankara, 1944

Türk Lehçeleri Üzerine Denemeler, Prof. Dr. Saadet ÇAĞATAY, Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Yayınları No; 279, Ankara 1978

Türkçe Tâbirler Sözlüğü I (A-D), Mustafa Nihat ÖZÖN, İstanbul, 1943

Türkçe Yabancı Kelimeler Sözlüğü, Mustafa Nihat ÖZÖN, İnkılap Kitabevi, İstanbul 1962

Turkic Etymology, The Tower of Babel, An International Etymological Database Project, Sergei Anatolyevich Starostin,1998-2005

Türkisch-Deutsches Wörterbuch, Türkçe- Almanca Sözlük, von Karl STEUERWALD, Otto HARRASOWİTZ Verlag, Wiesbaden, ABC Yayınevi, İstanbul.

Türkiye'de Halk Ağzından Söz Derleme Dergisi I-III, Türk Dil Kurumu, İstanbul, 1939-1940-1942 **[DD]**

Türklerde Halıcılık Terimleri ve Halıcılığın Menşei, Lydia RÁSONYİ, Türk Kültürü, s. 103, s. 614(46).

Türk Sözünün Aslı, Hüseyin Namık ORKUN, TDK. y. 2004. 36 s.

Urfa Ağzı. URFALI KEMAL EDİP: TDK y. Ankara 1991. 2. bs.

Urfa Merkez Ağzı, Sadettin ÖZÇELİK, TDK. y. 1997. XIX+271 s.

Uşak İli Ağızları (Dil Özellikleri-Metinler-Sözlük), Gürer GÜRSEVİN, TDK. y. 2002. XV+396 s.

Uygur Sözlüğü. Birinci bölüm **A-K.** Ahmet CAFEROĞLU, İstanbul: İ.Ü. Edebiyat Fakültesi, 1934.

Uygur Sözlüğü. İkinci bölüm **K-S.** Ahmet CAFEROĞLU, İstanbul: İ.Ü. Edebiyat Fakültesi, 1937.

Uygur Sözlüğü. Üçüncü bölüm **S-Z.** Ahmet CAFEROĞLU, İstanbul: İ.Ü. Edebiyat Fakültesi, 1938.

Üç İtigsizler, F. Sema BARUTÇU ÖZÖNDER – (Abidarım kınlıg koşavarti şastirtakı çınkirtü yörüglerning kingürüsi'nden) Giriş-metin-tercüme-notlar-indeks-xxx levha, TDK y. Ankara, 1998. **[Üç İtigsizler]**

Versuch eines etymologischen Wörterbuch der Türksprachen, Martti Räsänen, Helsinki 1969

Yabancı Kelimelere Karşılıklar, Türk Dil Kurumu, 631, Ankara, 1995

Yabancı Kelimelere Karşılıklar- İkinci Kitap, TDK, Ankara, 1998

Yabanî Bitkiler Sözlüğü, 1. [Haza Fihrist-i Risale-i Feyziye fi Lugat-ı Müfredati't-Tıbbiye], Hayati Zade Mustafa Feyzi Efendi, (Sadeleştiren, Hadiye TUNCER) Gıda Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı y. Atak Matbaası, 1978

Yeni İslam Dini Ansiklopedisi, A. Zuhurî DANIŞMAN, İstanbul, 1964

Yeni Tarama Sözlüğü, Cem DİLÇİN, Türk Dil Kurumu Yayınları: 503, Ankara, 1983

Yeni Türkçe Lûgat, M. Bahaeddin, 2. b. İstanbul.

Yunanca - Türkçe, Türkçe - Yunanca Sözlük, Azmi Aksoy, Alfa. Y. 2003

Zonguldak-Bartın-Karabük İlleri Ağızları, Emin EREN, TDK. y. 1997. 196 s.

MAKALELER

ASLAN, Sema (2002) "Türkiye Türkçesinde Küçültme ve Pekiştirme Kavramları ve -CIK Eki Üzerine", *Türk Dili*, TDK, 603:224-228

BURAN, Ahmet, "Derleme Sözlüğü'ne Katkılar", *Türk Dili,* Sayı: 535, Cilt 1996/2, s. 38-43.

CAFEROĞLU, A. (1969), "Milletlerarası Kültür Sözlüğündeki Bazı Türkçe Unsurlar", *Türk Dili Araştırmaları Yıllığı, Belleten,* 1969:25-53

ÇAĞATAY, Saadet (1977), "Türkçede Çocuk Kavramı" *Türk Dili Araştırmaları Yıllığı, Belleten,* 1977:1-16

DEMİR, Doç. Dr. Necati (2002) "Değirmen Kelimesi Üzerine", *Türk Dili*, TDK, 607:209-213

ERCİLASUN, Ahmet B. (1979-1983), "Geniş Zaman Ekine Dair Bazı Düşünceler", *Türk Kültürü Araştırmaları,* XVII-XXI/1-2:115-119

EREN, Hasan (1958), "Türkçe Folluk Kelimesi Üzerine", *Türk Dili Araştırmaları Yıllığı, Belleten*, 1958, 2. bs. 13-15

EREN, Prof. Dr. Hasan (2004), "Anadolu Ağızlarında "Ağaç Sürgünü"", *Türk Dili,* Nisan 2004

EREN, Prof. Dr. Hasan (1960), "Anadolu Ağızlarında Rumca, İslavca ve Arapça Kelimeler", *Türk Dili Araştırmaları Yıllığı, Belleten,* 1960: 295-371

EREN, Prof. Dr. Hasan, (1993), "Balıklava", *Türk Dili,* 500:111-117

GÜLENSOY, Doç. Dr. Tuncer (1984), "Divanü Lügati't-Türk ve Kutadgu Bilig'deki Moğolca Kelimeler Üzerine", *Türk Kültürü Araştırmaları*, XXII/1-2:90-103

GÜLENSOY, Prof. Dr. Tuncer (2004), "Bir Etimolojik Sözlük Üzerine Notlar", *Türk Dili,* 627:204-222

GÜNGÖRDÜ, Dr. Erol (2003), "tu- Fiili Üzerine", *Türk Dili*, 622:475-483

HATİBOĞLU, Prof. Dr. Vecihe, (1972) "Ağaç ve Iğ", *Bilimsel Bildiriler*,TDK, 1972:165-171

HATİBOĞLU, Prof. Dr. Vecihe, (1972), "Ağaç ve Su", *Türk Dili Araştırmaları Yıllığı, Belleten,* 1972:263-281

KALAY, Emin, "Edirne İli Ağızlarından *Derleme Sözlüğü*'ne Katkılar", *Türk Dili,* Sayı: 547, s. 25.

KARAÖRS, Metin, "Kayseri, Isparta, Adana İllerimizden Derlemeler", *Türk Dili,* Sayı: 505, s. 65-67.

SÖZBİLİCİ, Şaban (2002) "Ağıt Kelimesinin Kökeni", TDK, 604:325-332 *Türk Dili*

ŞANLI, Cevdet, "Anadolu ve Rumeli Ağızlarından *Derleme Sözlüğü*'ne Katkılar II", *Türk Dili,* Sayı: 572, s. 670.

ŞANLI, Cevdet, "Kırıkkale, Erzurum ve Artvin İllerimizden *Derleme Sözlüğü*'ne Katkılar", *Türk Dili,* Sayı: 552, s. 542.

TEKİN, Talat (1960), ""Amca ve Teyze" Kelimeleri Hakkında", *Türk Dili Araştırmaları Yıllığı, Belleten*, 1960:283-294

TEZCAN, Semih (1977) "Eski Türkçe buyla ve bağa Sanları", *Türk Dili Araştırmaları Yıllığı, Belleten,* 1977:53-69

TURGUTER, Necip (2002) "Demirbaş Kelimesinin Kökeni Üzerine", *Türk Dili*, TDK, 602: 166-168

ZİEME, P. (1968), "Türkçe Bir Mani Şiiri", *Türk Dili Araştırmaları Yıllığı, Belleten,* 1968:45-51

SÖZLÜK veya DİZİNLERİNDEN YARARLANILAN ve KISMEN TARANAN ESERLER

(Taramada çekilen güçlük yüzünden yeni harfli eserlerin toplam sayfa sayısının seçkisiz onda biri, eskilerin seçkisiz on sayfası taranmıştır. Tarama sonucu bulunan kelimeler "Kaynaklar"da verilen sözlüklerle karşılaştırılmış, ayrılığı yoksa herhangi bir kayıt düşülmeden olduğu gibi alınmış; anlam farklılığının bulunması durumunda ise ayrı madde ve kaynak notu ile belirtilmiştir.

Dizin ve sözlüğü bulunanlarda ise tarama yapılmaksızın doğrudan dizin veya sözlük kısmından yararlanılmıştır.

Yazımda çok değişik biçimlerle karşılaşıldığı için öncelikle Türk Dil Kurumu Yazım Kılavuzu, Türkçe Sözlük; *Osmanlıca metinlerde Ferit Devellioğlu'nun* Ansiklopedik Osmanlıca Lûgat *başta olmak üzere sırasıyla* Türkçe / Osmanlıca - İngilizce Redhouse Sözlüğü, Kamus-i Türkî *ve TDK'nun* Tanıklarıyla Tarama Sözlüğü *referans olarak alınmıştır.*

Ağızlarla ilgili olan kelimelerde ise herhangi bir düzenleyici yazıma başvurulmadan söylenişe en yakın biçim esas alınmış, çoğunlukla Derleme Sözlüğü *ve* Derleme Dergisi*nde yer alan biçimlere uyulmuştur.)*

Abdal, *Divan-ı Abdal,* İstanbul, tarihsiz, (es.h.).

Abdullah Cevdet, *Masumiyet,* İstanbul, 1311, (es.h.)

Abdülbâki Gölpınarlı, *Divan, Mevlânâ Celâleddin;* (çevr.), İnkılap ve Aka kitabevleri, İstanbul, 1974

Abdülbaki Gölpınarlı, *Divan, Yunus Emre,* Ahmet Halit Kitabevi, İstanbul, 1948

Acaroğlu, M. Türker, *En Ünlü Dünya Yazarları- Hayatları, Sanatları, Eserleri,* Kaya Yayınevi, İstanbul, 1988.

Acaroğlu, M. Türker, *Ozanlar ve Yazarlar,* 3. bs. Örgün Yayınları, İstanbul, 1982.

Adıvar, Halide Edib, *Akile Hanım Sokağı,* İstanbul, 1958.

Adıvar, Halide Edib, *Ateşten Gömlek,* İstanbul, 1957.

Adıvar, Halide Edib, *Dağa Çıkan Kurt,* İstanbul, Remzi Kitabevi, 1963.

Adıvar, Halide Edib, *Döner Ayna,* İstanbul, 1954.

Adıvar, Halide Edib, *Handan,* İstanbul, 1963,

Adıvar, Halide Edib, *Hayat Parçaları,* İstanbul, Remzi Kitabevi, 1963.

Adıvar, Halide Edib, *Kalp Ağrısı,* İstanbul, Remzi Kitabevi, 1962, 263 s, ,

Adıvar, Halide Edib, *Mev'ut Hüküm,* İstanbul, Atlas Kitabevi, 1968.

Adıvar, Halide Edib, *Raik'in Annesi,* İstanbul, Atlas Kitabevi, 1967.

Adıvar, Halide Edib, *Seviyye Talip,* İstanbul, Atlas Kitabevi, 1967.

Adıvar, Halide Edib, *Sinekli Bakkal,* İstanbul, Muallim Ahmet Halit Kitabevi, 1942.

Adıvar, Halide Edib, *Son Eseri,* İstanbul, Ahmet Halit Kitabevi, 1944.

Adıvar, Halide Edib, *Sonsuz Panayır,* İstanbul, Remzi Kitabevi, 1946.

Adıvar, Halide Edib, *Türk'ün Ateşle İmtihanı: Kurtuluş Savaşı Anıları.* 10. bs. Atlas Kitabevi, İstanbul 1992.

Adıvar, Halide Edib, *Vurun Kahpeye,* İstanbul, Remzi Kitabevi, 1963.

Adıvar, Halide Edib, *Yeni Turan,* 3. bs. Atlas Kitabevi, İstanbul 1967.

Adıvar, Halide Edib, *Yolpalas Cinayeti,* İstanbul, 1957.

Adıvar, Halide Edib, *Zeyno'nun Oğlu,* İstanbul, Remzi Kitabevi, 1967.

Ağaoğlu, Ahmed, *Kuvayı Milliye Ruhu,* İstanbul 1944.

Ağaoğlu, Ahmed, *Üç Medeniyet,* İstanbul 1927.

Ağaoğlu, Samet, *Hücredeki Adam,* İstanbul, Ağaoğlu Yayınları, tarihsiz.

Ağaoğlu, Samet, *Katırın Ölümü,* Ağaoğlu Yayınevi, İstanbul 1965.

Ağırnaslı, Niyazi, *Elem Kaynağı,* İstanbul, 1941.

Ahmed Cevad, *Yabancılara Göre Eski Türkler,* İstanbul. (?)

Ahmed Cevdet, *Belagat-i Osmaniyye,* İstanbul, 1310.

Ahmed Fakih, *Kitabu Evsâfi Mesacidi'ş-Şerife,* yay. Hasibe Mazıoğlu, Ankara, Türk Dil Kurumu Yayınları, 1974.

Ahmed Lütfi, *Divançe-i Vakanüvis Ahmet Lütfi,* İstanbul, 1302. (es.h.).

Ahmed Rıza, *Batının Kültür Politikasının Ahlâken İflâsı,* Kültür ve Turizm Bakanlığı, Ankara 1988.

Ahmed-i Yesevî, *Divan-ı Hikmet'ten Seçmeler,* haz. Kemal Eraslan, Kültür Bakanlığı, Ankara 1991.

Ahmet Haşim, *Ahmet Haşim'in Şiirleri,* İstanbul, 1933.

Ahmet Haşim, *Bize Göre; Gurebâhânei Lâklâkân; Frankfurt Seyahatnamesi,* haz. Mehmet Kaplan, 2. bs. Millî Eğitim Bakanlığı, Ankara 1989.

Ahmet Haşim, *Bütün Şiirleri, Bugünkü Dile Çeviriler, Sözlükler ve Notlar,* haz. Âsım Bezirci, Cem Yayınevi, İstanbul 1983.

Ahmet Midhat Efendi, *Acaib-i Âlem,* İstanbul, 1293, (es.h.).

Ahmet Midhat Efendi, *Ahmet Metin ve Şirzad,* İstanbul, 1309, (es.h.).

Ahmet Midhat Efendi, *Beliyat-ı Müdhike,* İstanbul, 1298, (es.h.).

Ahmet Midhat Efendi, *Cellad,* İstanbul, 1301, (es.h.).

Ahmet Midhat Efendi, *Çengi,* İstanbul, 1294, (es.h.).

Ahmet Midhat Efendi, *Dünyaya İkinci Geliş yahud İstanbul'da Neler Olmuş,* İstanbul, 1291, (es.h.).

Ahmet Midhat Efendi, *Dürdane Hanım,* İstanbul, 1299, 123 (es.h.).

Ahmet Midhat Efendi, *Edvar-ı Askeriye,* İstanbul, 1308, (es.h.).

Ahmet Midhat Efendi, *Esrar-ı Cinayet,* İstanbul, 1301, (es.h.).

Ahmet Midhat Efendi, *Felatun Bey ile Rakım Efendi,* İstanbul, 1292, (es.h.).

Ahmet Midhat Efendi, *Fennî Bir Roman yahud Amerika Doktorları,* İstanbul, 1305, (es.h.).

Ahmet Midhat Efendi, *Fürs-i Kadimde Bir Facia yahud Siyavuş,* İstanbul, 1301, (es.h.).

Ahmet Midhat Efendi, *Gönüllü,* İstanbul, 1314, (es.h.).

Ahmet Midhat Efendi, *Hace-i Evvel,* İstanbul, 1287, (es.h.).

Ahmet Midhat Efendi, *Hallü'l-ukad,* İstanbul, 1307, (es.h.).

Ahmet Midhat Efendi, *Haydut Montari,* İstanbul, 1305, (es.h.).

Ahmet Midhat Efendi, *Hayret,* İstanbul, 1302, (es.h.).

Ahmet Midhat Efendi, *Henüz On Yedi Yaşında,* İstanbul, 1298, (es.h.).

Ahmet Midhat Efendi, *Hikmet-i Peder,* İstanbul, 1316, (es.h.).

Ahmet Midhat Efendi, *İlhamat ve Tagligat,* İstanbul, 1302, (es.h.).

Ahmet Midhat Efendi, *Jön Türk,* İstanbul, 1326, (es.h.).

Ahmet Midhat Efendi, *Karnaval,* İstanbul, 1298, (es.h.).

Ahmet Mithat Efendi, *Pariste Bir Türk,* İstanbul, 1293, (es.h.).

Ahmet Mithat Efendi, *Sevda-yı Sa'y ü Amel,* İstanbul, 1296, (es.h.).

Ahmet Mithat Efendi, *Taaffüf,* İstanbul, 1313, (es.h.)

Ahmet Mithat Efendi, *Yeryüzünde Bir Melek,* İstanbul, 1296, (es.h.).

Ahmet Mithat Efendi, *Zabit,* İstanbul, 1308, (es.h.).

Ahmet Rasim, *Fuhş-i Atik ve Hamamcı Ülfet,* İstanbul, 1958.

Ahmet Rasim, *Hamamcı Ülfet,* İstanbul, 1338, (es.h.).

Ahmet Rasim, *İki Günahsız Sevda,* İstanbul, 1339, (es.h.).

Ahmet Rasim, *İki Güzel Günahkar-Bedia-Eleni,* İstanbul, 1338, (es.h.).

Ahmet Rasim, *İstibdaddan Hakimiyet-i Milliyeye,* İstanbul, 1342

Ahmet Rasim, *Romanya Mektupları,* İstanbul, 1333,

Ahmet Talat, *Türk Şiirlerinin Vezni,* İstanbul, 1933.

Ahmetbeyoğlu, Ali, *Avrupa Hunları,* Türk Dünyası Araştırma Vakfı, İstanbul.

Aka Gündüz, *Bozgun, Millî Vatani Şiirler,* İstanbul, 1918, (es.h.).

Aka Gündüz, *Çapkın Kız,* İstanbul, Ahmet Halit Kitaphanesi, 1930.

Aka Gündüz, *Dikmen Yıldızı,* Toker Yayınevi, İstanbul 1990.

Aka Gündüz, *İki Süngü Arasında,* İstanbul, 1929.

Aka, İsmail, *Timur ve Devleti,* Türk Tarih Kurumu, Ankara 1991.

Aka, İsmail, *Timurlular,* Türkiye Diyanet Vakfı, Ankara.

Akansel, Mustafa Hakkı, *Türk'ün Kitabı,* Akbaba Yayınevi, İstanbul 1943.

Akansel, Mustafa Hakkı, *Yurt İçin,* Ankara 1933.

Akbaş, Ali, *Masal Çağı,* Ocak Yayınevi, Ankara 1983.

A. K. Borovkov, *Orta Asya'da Bulunmuş Kur'an Tefsirinin Söz Varlığı* (XII.-XIII. Yüzyıllar). (çev.) H. İ. Usta-E. Amanoğlu, TDK y. 2002.

Akçura, Yusuf, *Osmanlı Devletinin Dağılma Devri (XVIII. ve XIX. Asırlarda),* 2. bs. Türk Tarih Kurumu, Ankara 1985.

Akçura, Yusuf, *Türkçülük,* Toker Yayınevi, İstanbul.

Akçura, Yusuf, *Türkçülük, Türkçülüğün Tarihi Gelişimi,* Türk Kültür Yayını, İstanbul 1978.

Akçura, Yusuf, *Yeni Türk Devletinin Öncüleri,* Haz. Nejat Sefercioğlu, Kültür Bakanlığı, Ankara 1981.

Akdağ, Mustafa, *Türkiye'nin İktisadî ve İçtimaî Tarihi, 2 C.,* Cem Yayınevi, İstanbul.

Akdemir, Rıza, *Dinî ve Millî Şiirler Antolojisi,* Türkiye Diyanet Vakfı, Ankara 1991.

Akdemir, Rıza, *Türk Gençliğine Mektuplar,* Deryâ Yayınevi, İstanbul 1979.

Akengin, Yahya, *Çağ Sürgünü,* Ankara, Hisar Yayınları, 1977.

Akengin, Yahya, *Dönüş Acıları,* Birlik Yayınları, Ankara 1983.

Akengin, Yahya, *Kimselere Anlatmadım,* Ankara, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, 1988.

Akengin, Yahya, *Saatler ve Çehreler,* Ocak Yayınevi, Ankara 1982.

Akın, Gülten, *Ağıtlar ve Türküler,* İstanbul, Cem Yayınevi, 1976.

Akkoç, Hüseyin Şevket, *Atatürk'ün Vefatı Milletin Feryadı,* İstanbul, 1938.

Akkoç, Hüseyin Şevket, *Felaketzedegâna Yardım,* İstanbul, 1940.

Akkutay, Ülker, *Enderun Mektebi,* Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi, Ankara 1984.

Aksal, Sabahattin Kudret, *Çizgi,* İstanbul, Cem Yayınevi, 1976.

Aksal, Sabahattin Kudret, *Şiirler,* Türkiye İş Bankası Yayınları, Ankara, 1979.

Aksan, Doğan, *Türkçenin Gücü - Türk Dilinin Zenginliklerine Tanıklar,* Türkiye İş Bankası, Ankara 1987.

Akseki, Ahmet Hamdi, *İslâm Dini,* Diyanet İşleri Başkanlığı, Ankara 1970.

Akseki, Ahmet Hamdi, *Namaz Surelerinin Türkçeye Tercüme ve Tefsiri,* 13. bs. Diyanet İşleri Başkanlığı, Ankara 1992.

Aksoy, Yaşar, *Atatürk ve Kurtuluş Savaşı Şiirleri,* İzmir, 1981.

Akün, Ömer Faruk, *Türk Dili Karşısında Türk Münevveri,* Kubbealtı Neşriyatı, İstanbul.

Akyol, Taha, *Azerbaycan, Sovyetler ve Ötesi,* Burak Yayınevi, İstanbul 1990.

Akyüz, Kenan, *Ahmet Haşim – Şiirler* - Başbakanlık Kültür Müsteşarlığı, İstanbul, 1973.

Akyüz, Kenan, *Batı Tesirinde Türk Şiiri Antolojosi, 1860-1923,* İstanbul, İnkılap Yayınevi, 1986.

Akyüz, Kenan, *Çağdaş Türk Edebiyatının Ana Çizgileri,* İnkılâp Kitabevi, İstanbul.

Alasya, Halil Fikret, *Tarihte Kıbrıs,* Kıbrıs Türk Kültür Derneği, Ankara 1988.

Ali Süha, *İkinci Gençlik,* İstanbul, 1923, (es.h.).

Alkan, Ahmet Turan, *Ateş Tecrübeleri,* Ötüken Neşriyat, İstanbul.

Alkan, Ahmet Turan, *Üç Noktanın Söylediği,* İnsan Yayınları, İstanbul.

Alphonse Daudet, *Jack,* çev. Nebil Otman, İstanbul, Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları, 1948.

Alptekin, Erkin, *Doğu Türkistan'dan Hicretimizin 40. Yılı,* Erciyes Dergisi, Kayseri 1990.

Alptekin, İsa Yusuf, *Doğu Türkistan Davası,* Marifet Yayınevi, İstanbul 1981.

Alptekin, İsa Yusuf, *Esir Doğu Türkistan İçin,* Der. M. Ali Taşçı, Doğu Türkistan Neşriyat Merkezi, İstanbul 1985.

Alptekin, Mahmut, *Bağımsızlık Bekçisi,* Atatürk'e Şiirler, İstanbul, 1981.

Altan, Çetin, *Büyük Gözaltı,* Ankara, Bilgi Yayınevi, 1972.

Altaylı, Enver, *Komünist Teoriler ve Sovyet Yayılma Siyaseti,* Yeni Yayınlar, İstanbul 1980.

Altıkulaç, Tayyar, *Yüce Kitabımız Hz. Kur'an,* Türkiye Diyanet Vakfı, Ankara 1986.

Altınay, Ahmet Refik, *Anadolu'da Türk Aşiretleri,* Enderun Yayınları, İstanbul 1989.

Altınay, Ahmet Refik, *Kafkas Yollarında - Hatıralar ve Tahassüsler -,* Haz. İbrahim Demirci, Öncü Kitabevi, Ankara 1992.

Altınay, Ahmet Refik, *Osmanlı Zaferleri,* Timaş Yayınları, İstanbul.

Altıner, Hakan, *Seçilmiş Millî Şiirler Antolojisi,* Bakış Yayınları, İstanbul 1982.

Altıntaş, Hayranî, *Tasavvuf Tarihi,* Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi, Ankara 1986.

Altunbay, Mehmet, *Hürriyete Uçan Türk,* haz. Melâhat Altunbay, Azerbaycan Kültür Derneği, Ankara 1989.

Amicis, Edmondo de, *Çocuk Kalbi,* haz. İbrahim Alaettin, İstanbul, 1930.

Amri, *Divan,* haz. Mehmed F. Çavuşoğlu, İstanbul, 1979, İ.Ü. Edebiyat Fakültesi Yayınları.

Anday, Melih Cevdet, *Gizli Emir,* Ankara, Bilgi Yayınevi, 1970.

Anday, Melih Cevdet, *Güneşte,* İstanbul, Adam Yayınları, 1989.

Andrich, Ivo, *Drina Köprüsü,* terc. N. Müstakimoğlu, H. A. Ediz, Altın Kitaplar, İstanbul 1963.

Ann Bridge, *İzmir Ateşler İçinde,* çev.: Emel Bilge Azizoğlu, İstanbul, Milliyet Yayınları, 1972

Apaydın, Talip, *Yoz Davar,* İstanbul, Cem Yayınevi, 1972.

Arat, Reşid Rahmeti, *Eski Türk Şiiri,* Ankara, Türk Tarih Kurumu Yayınları, 1965,.

Arat, Reşit Rahmetî, *Kutadgu Bilig,* Yusuf Has Hacib, Türk Tarih Kurumu, Ankara 1994.

Araz, Nezihe, *Dertli Dolap - Yunus Emre'nin Hayat Hikayesi ve Şiirleri,* Atlas Kitabevi, İstanbul, 1979.

Arel, Hüseyin Sadettin, *Türk Musikisi Kimindir?,* Kültür Bakanlığı, Ankara 1988.

Arıca, Erdoğan, *Güneşin Utancı,* İstanbul, 1977.

Arıç, Sabahattin, *Masonların Dünyası,* Tekin Yayınevi, İstanbul.

Arık, Mustafa Ârif, *Güzeller Treni,* Ankara 1959.

Arık, Remzi Oğuz, *Coğrafyadan Vatana,* 3. bs. Kültür ve Turizm Bakanlığı, Ankara 1986.

Arık, Remzi Oğuz, *İdeal ve İdeoloji,* Burhan Kitabevi, İstanbul 1965.

Arık, Remzi Oğuz, *Köy Kadını- Memleket Parçaları,* Hareket Yayınevi, İstanbul 1967.

Arık, Remzi Oğuz, *Meseleler,* Hareket Yayınevi, İstanbul.

Arık, Remzi Oğuz, *Milliyetçilik,* Hareket Yayınevi, İstanbul 1974.

Arısoy, M. Sunullah, *Deste, Yeni Türk Şiiri,* Ankara, Kaynak Yayınları, 1953.

Armaoğlu, Fahir, *XIX. Yüzyıl Siyasî Tarihi,* Türk Tarih Kurumu, Ankara 1996.

Arpaeminizade Mustafa Sami, *Divan-ı Sami,* İstanbul, 1253. (es.h.).

Arsal, Sadri Maksudî, *Milliyet Duygusunun Sosyolojik Esasları,* İstanbul 1965.

Arslangiray, Ahmet Suha, *Kırım Hanlığı- Menşei, Kuruluşu ve Osmanlı İmparatorluğuna Bağlanması,* Kırım Kültür Derneği, İstanbul 1959.

Artan, Atillâ, *Türk Cumhuriyetlerinin Sosyo-Ekonomik Analizleri ve Türkiye İlişkileri,* Türkiye Millî Kültür Vakfı, İstanbul.

Arvasi, S. Ahmet, *İleri Türk Milliyetçiliğinin İlkeleri,* Doğan Güneş Yayınevi, İstanbul 1965.

Arvasî, S. Ahmet, *Size Sesleniyorum,* Model Yayınevi, İstanbul 1989.

Arvasî, S. Ahmet, *Şiirlerim,* Berekât Yayınevi, İstanbul 1989.

Arvasî, Seyit Ahmet, *Türk-İslâm Ülküsü,* 5. bs. Burak Yayınevi, İstanbul 1990.

Asarcıklı, Hayreddin, *Gerçek Hayat Hikayesi ile Çakıcı Mehmet Efe,* İstanbul, Yağmur Yayınevi, 1973.

Asimov, Isaac, *Kan Damarlarında Yolculuk,* çev. Reha Pınar, İstanbul, Okat Yayınevi, 1971.

Aslanoğlu, İbrahim, *Kul Himmet Üstadım,* Sivas, 1976.

Asya, Arif Nihat, *Basamaklar,* Didakta Yayınları, Ankara, 1971.

Asya, Arif Nihat, *Bir Bayrak Rüzgar Bekliyor,* İstanbul, 1967.

Asya, Arif Nihat, *Dualar ve Aminler,* İstanbul, Ötüken Yayınevi, 1976.

Asya, Arif Nihat, *Kova Burcu,* Ankara, Defne Yayınları, 1967.

Asya, Arif Nihat, *Kökler ve Dallar,* İstanbul, Ötüken Yayınevi, 1976.

Asya, Arif Nihat, *Kundaklar,* Ankara, Didakta Yayınları, 1969.

Asya, Ârif Nihat, *Şiirler,* Millî Eğitim Bakanlığı, Ankara 1971.

Âşık Demman'i Baba, *Hayatı ve Şiirleri,* haz. Adil Ali Atalay, Can Yayınları, İstanbul, 1982.

Âşık Gevheri, *Mehmet Halit Bayrı,* İstanbul Maarif Kitaphanesi, İstanbul, 1958.

Âşık Hüdai, *Yaşamı, Kişiliği, Sanatı ve Şiirler,* haz. Zeynep Başaran, İstanbul, 1980.

Âşık Ömer, *Divan-ı Âşık Ömer: Şah İsmail ile Gülizar Derdi Yok ile Zülfü Siyah Vasıf Gazeliyatı,* İstanbul, tarihsiz, (es.h.).

Âşık Veysel, *Dostlar Beni Hatırlasın,* Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, Ankara, 1970.

Âşık Veysel, *Hayatı ve Şiirleri,* İstanbul, İstanbul Maarif Kitaphanesi, 1963.

Âşık Zülkifar Divani, *Evreninde Bir Nokta,* İstanbul, 1973.

Aşkun,Vehbi Cem, *Merzifon Şairleri,* Merzifon, 1937.

Atabinen, Reşit Saffet, *Türklük ve Türkçülük İzleri,* Türk Ocakları İlim ve Sanat Hey'eti, Ankara 1930.

Ataç, Nurullah, *İki Gelinin Hatıraları,* Honore de Balzac, çeviri, Ankara, Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları, 1953.

Atagün, S. İrfan, *Osmanlı Padişahları,* İhlâs A.Ş., İstanbul 1983.

Atalay, Besim, *Baş Belaları,* İstanbul, 1926 (es.h.).

Atalay, Besim, *Divanü Lugat-it-Türk Dizini - endeks -* Ankara, 1943, Türk Dil Kurumu Yayınları.

Atalay, Besim, *Divanü Lugat-it-Türk Tercümesi, Kaşgarlı Mahmut,* Ankara, 1992, 1998. 4. cilt. Atatürk Kültür Dil ve Tarih Yüksek Kurumu. Türk Dil Kurumu Yayınları

Atatürk Aşkı, Çınar Yayınları, Samsun, 1960.

Atatürk Şiirleri Antolojisi, İstanbul, Kültür Kitabevi, 1968,.

Atatürk, *Eğitim Politikası Üzerine Konuşmalar,* Yay. haz. Kemal Aytaç, Ankara Üniv. Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü, Ankara 1984.

Atatürk, Gazi Mustafa Kemal, *Nutuk,* Ankara, 1927, (es.h.).

Atatürk, Gazi Mustafa Kemal, *Nutuk,* Ankara, 1927, Ek.1: Vesikalar. (es.h.).

Atatürk, Mustafa Kemal, *Nutuk,* Türk Tarih Enstitüsü Yayınları, (c. 1. 1919-1920; c. 2. 1920-1927; c. 3. Vesikalar) İstanbul, 1967.

Atatürk, *Nutuk,* bugünkü dille yay. haz.: Zeynep Korkmaz, 3 C., Ankara 1983.

Atatürk'ün Maarife Ait Direktifleri, *Millî Eğitim Bakanlığı,* Ankara 1990.

Atay, Falih Rıfkı, *Taymis Kıyıları,* Ankara, 1934.

Atay, Hüseyin, *Kur'an'a Göre İslâmın Temel Kuralları,* Millî Eğitim Bakanlığı, Ankara.

Atılhan, Cevat Rifat, *Türk, İşte Düşmanın,* Uğur Yayınları, İstanbul 1971.

Atsız, *900'üncü Yıldönümü: Devletimizin Kuruluşu,* İstanbul 1955.

Atsız, H. Nihal, *Bozkurtlar Diriliyor,* İstanbul, Türkiye Yayınevi, 1969.

Atsız, H. Nihal, *Bozkurtların Ölümü,* İstanbul, Türkiye Yayınevi, 1958

Atsız, H. Nihal, *Çanakkale'ye Yürüyüş,* Baysan Basım ve Yayın A.Ş., İstanbul 1992.

Atsız, H. Nihal, *Deli Kurt,* Baysan Basım ve Yayın, İstanbul 1992.

Atsız, H. Nihal, *Ruh Adam,* İstanbul, Ötüken Yayınevi, 1972.

Atsız, H. Nihal, *Türk Edebiyatı Tarihi,* Baysan Basım ve Yayın A.Ş., İstanbul 1982.

Atsız, H. Nihal, *Yolların Sonu,* İstanbul, Barıman Yayınevi, 1946.

Atsız, Yağmur, *Günlerimiz,* İstanbul, Yarın Yayınları, 1986.

Attilâ, Osman, *Başlangıçtan Bugüne Türk Kahramanlık Şiirleri Antolojisi,* Ak Yayınları, İstanbul 1967.

Attilâ, Osman, *Baştanbaşa Şiirler,* Ankara, 1950.

Attilâ, Osman, *Büyük Memleket Şiirleri Antolojisi,* İstanbul, İtimat Kitabevi, 1964.

Attilâ, Osman, *Memleket Şiirleri Antolojisi,* Selek Yayınevi, İstanbul 1958.

Attilâ, Osman, *Türk Kahramanlık Şiirleri Antolojisi,* Ak Yayınları, İstanbul, 1967.

Atun, İ. Hakkı, *Bağbozumu, Şiirler,* Ankara, 1985.

Austen, Jane, *Gurur ve Aşk,* çev. Beria Okan, Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları, Ankara, 1950.

Austruy, Jacques, *Kapitalizm, Marksizm ve İslâm,* çev. Âgâh Oktay Güner, 2. bs. Hülbe Yayınları, Ankara 1975.

Avcı, Talat, *Mustâfa Kemal Destanı,* İzmir, 1987.

Ayaz, Ahmet, *Antep Şiirleri, Antep İçin Yazdılar Antep İçin Söylediler,* 1998.

Ayaz, Hayrettin, *Harputlu Abdülhamid Hazmi Divanı,* İstanbul, 1998, Elazığ Kültür ve Yardımlaşma Derneği Yayınları.

Ayda, Âdile, *Böyle İdiler Yaşarken,* Ankara 1984.

Aydemir, Şevket Süreyya, *Toprak Uyanırsa,* İstanbul, Remzi Kitabevi, 1963.

Aydın, Gürel, *Bu Toprağın Güneşleri,* İzmir, 1977.

Aydın, Mehmet, *Aybastı Ağzı (İnceleme-Metin-Sözlük),* TDK y. 2002.

Aygen, Reşat Enis, *Toprak Kokusu,* İstanbul, Semih Lütfi Kitabevi, 1944.

Aykaç, Fazıl Ahmet, *İkinci Sis,* İstanbul, 1951.

Aymutlu, Ahmed, *Fatih ve Şiirleri,* İstanbul, Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları, 1992.

Aymutlu, Ahmed, *Süleyman Çelebi ve Mevlid-i Şerif,* İstanbul, 1958.

Ayni, *Divan-ı Ayni,* İstanbul, 1258. (es.h.).

Aynî, Mehmet Ali, *İslâm Tasavvuf Tarihi,* sad. Hüseyin Rahmi Yananlı, Akabe Yayınevi, İstanbul.

Aytmatov, Cengiz, *Dişi Kurdun Rüyaları,* çev. Refik Özdek, Ötüken Neşriyat, İstanbul 1991.

Aytmatov, Cengiz, *Toprak Ana,* çev. Ülkü Tamer, İstanbul, Gün Yayınları, 1968.

Aytmatov, Cengiz, *Gün Olur Asra Bedel,* çev. Refik Özdek, Ötüken Neşriyat, İstanbul 1991.

Aytmatov,Cengiz, *Kazanmak ve Kaybetmek,* çev. Zeyyat Özalpsan, İstanbul, Günce Yayınları, 1973.

Ayvazoğlu, Beşir, *Defterimde 40 Suret,* Ötüken Neşriyat, İstanbul 1996.

Ayverdi, Samiha, *İbrahim Efendi Konağı,* İstanbul Fetih Cemiyeti, İstanbul 1964.

Ayverdi, Sâmiha, *Millî Kültür Meseleleri ve Maarif Dâvamız,* Kültür Bakanlığı, Ankara 1976.

Ayverdi, Samiha, *Türk Tarihinde Osmanlı Asırları, 2 C., 2. bs.* Damla Yayınevi, İstanbul 1977-78.

Azbî Mısrî, *Divan-ı Azbî Mısrî,* İstanbul, 1294, (es.h.).

Aziz Mehmed Efendi, *Divan-ı Aziz Mehmed Efendi-Tarikatname,* yayın yeri ve tarihi yok. (es.h.).

Babinger, Franz, *Osmanlı Tarih Yazarları ve Eserleri,* çev. Coşkun Üçok, Kültür ve Turizm Bakanlığı, Ankara 1982.

Bâbur, Zahirüddin Muhammed, *Bâburnâme,* yay. haz. Reşit Rahmetî Arat, Millî Eğitim Bakanlığı, Ankara, 1986.

Bacı, Sinem, *Dünden Bugüne Âşık İhsani,* İstanbul, May Yayınları, 1976.

Bahauddin Nakşibendi, *Divan-ı Şâh-ı Nakşibend,* İstanbul, 1282. (es.h.).

Bakiler, Yavuz Bülent, *Duvak,* Ankara, Hisar Yayınları, 1971.

Bakiler, Yavuz Bülent, *Karslı Âşık Hasreti / Sadi Değer,* Ankara, Esengür Matbaa, (tarihsiz).

Bakiler, Yavuz Bülent, *Şiirimizde Ana,* Ankara, 1967.

Bâkiler, Yavuz Bülent, *Türkistan, Türkistan,* Türkiye Diyanet Vakfı, Ankara.

Bâkiler, Yavuz Bülent, *Üsküp'ten Kosova'ya,* Türkiye Diyanet Vakfı, Ankara.

Bala, Mirza Mehmetzade, *Millî Azerbaycan Hareketi,* Azerbaycan Kültür Derneği, Ankara 1991.

Baltacıoğlu, İsmail Hakkı, *Türke Doğru,* Atatürk Kültür Merkezi, Ankara 1994.

Balzac, Honore de, *Albay Chabert,* çev. Yaşar Nabi Nayır, İstanbul, Maarif Vekaleti Neşriyatı, 1944.

Balzac, Honore de, *Goriot Baba,* çev. Nahid Sırrı Örik, Maarif Vekaleti Neşriyatı, Ankara, 1943.

Balzac, Honore de, *Köy Hekimi,* çev. Nasuhi Baydar, Maarif Vekaleti Neşriyatı, İstanbul, 1945.

Balzac, Honore de, *Vadideki Zambak,* çev. Nahid Sırrı Örik, Maarif Vekaleti Neşriyatı, 1941.

Banarlı, Nihad Sami, *Devlet ve Devlet Terbiyesi,* Kubbealtı Neşriyatı, İstanbul 1985.

Banarlı, Nihad Sami, *Kültür Köprüsü- Süleyman Çelebi'den Mehmed Âkif'e,* Kubbealtı Vakfı, İstanbul 1985.

Banarlı, Nihad Sami, *Resimli Türk Edebiyatı Tarihi, 2 c.,* Millî Eğitim Bakanlığı, Ankara.

Banarlı, Nihad Sami, *Tarih ve Tasavvuf Sohbetleri,* Kubbealtı Neşriyatı, İstanbul 1984.

Banarlı, Nihad Sami, *Türkçenin Sırları,* 10. bs. Kubbealtı Neşriyatı, İstanbul 1987.

Bang, W., *Oğuz Kağan Destanı,* çev. Reşit Rahmetî Arat, Millî Eğitim Bakanlığı, Ankara 1970.

Banguoğlu, Tahsin, *Dil Bahisleri,* Kubbealtı Neşriyatı, İstanbul.

Baranus, Osman Numan, *Günberi,* Ankara, Özün Yayınları, 1985.

Gökalp, Mehmet, *Bardızlı Âşık Nihani,* Kültür ve Turizm Bakanlığı Milli Folklor Araştırma Dairesi Ankara, 1988.

Barthold, V.V., *İslâm Medeniyeti Tarihi,* haz. M. Fuat Köprülü, Diyanet İşleri Başkanlığı, Ankara.

Barthold, V.V., *Moğol İstilâsına Kadar Türkistan,* haz. Hakkı Dursun Yıldız, Türk Tarih Kurumu, Ankara 1990.

Basri İmece, *Kooperatifçilik Şiirleri Antolojisi,* Ankara, 1967.

Başgil, Ali Fuat, *Din Nedir, Din Hürriyeti Ne Demektir?* İstanbul 1954.

Başgil, Ali Fuat, *Din ve Lâiklik,* 6. bs., Yağmur Yayınevi, İstanbul 1991.

Başgil, Ali Fuat, *Gençlerle Başbaşa,* Yağmur Yayınevi, İstanbul.

Başgöz, İlhan, *Âşık Ali İzzet Özkan, Yaşamı, Sanatı, Şiirleri,* Türkiye İş Bankası Yayınları, Ankara, 1979.

Başgöz, İlhan, *Karacaoğlan,* İstanbul, Cem Yayınevi, 1977.

Battal-Taymas Abdullah, *Kazan Türkleri: Türk Tarihinin Hazin Yaprakları,* genş. 3. bs. Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü, Ankara 1988.

Bayar, Celal, *Atatürk Gibi Düşünmek: Atatürk'ün Metodolojisi,* derl. İsmet Bozdağ, İstanbul, 1998. Tekin Yayınları.

Bayar, Celal, *Atatürk'ten Hatıralar,* İstanbul, Sel Yayınları, 1955.

Bayar, Celal, *Atatürk'ün Metodolojisi ve Günümüz,* derl: İsmet Bozdağ, Kervan Yayınları, İstanbul, 1978.

Bayar, Celal, *Başvekilim Adnan Menderes,* derl: İsmet Bozdağ (tarihsiz).

Bayar, Celal, *Ben de Yazdım,* İstanbul, 1965, (c. 1, 2, 3, 4: Milli Mücadeleye gidiş; c. 5, 6, 7, 8: Milli Mücadeleye giriş).

Bayar, Celal, *Celal Bayar Diyor ki; 1920-1950 Nutuk, Hitabe, Beyanat, Hasbıhal,* haz: Nazmi Sevgen, İstanbul, 1951.

Bayar, Celal, *Celal Bayar'ın Söylev ve Demeçleri-Demokrat Parti'nin Kuruluşundan İktidara Kadar Politik Konuşmalar 1946-1950;* topl. Özel Şahingiray, Türkiye İş Bankası Yayınları, Ankara, 1956.

Bayar, Celal, *Celal Bayar'ın Söylev ve Demeçleri- Dış Politika 1933-1955,* topl. Özel Şahingiray, Türkiye İş Bankası Yayınları, Ankara, 1956.

Bayar, Celal, *Celal Bayar'ın Söylev ve Demeçleri-Ekonomik Konulara Dair 1921-1938,* topl. Özel Şahingiray, Türkiye İş Bankası Yayınları, Ankara, 1955.

Bayar, Celal, *Celal Bayar'ın T.B.M. Meclisinde Yaptığı Kanun Tekliflerinin Esbabı Mucibeleri, 1920-1938,* topl. Özel Şahingiray, Türkiye İş Bankası Yayınları, Ankara, 1955.

Bayburtlu Zihni, *Divan-ı Zihni,* İstanbul, 1263. (es.h.).

Baydur, Midhat Efendi, *Milliyetçilik,* Ağaç Yayıncılık, İstanbul.

Baykurt, Fakir, *Can Parası,* İstanbul, Remzi Kitabevi, 1973.

Baykurt, Fakir, *Köygöçüren,* İstanbul, Remzi Kitabevi, 1973.

Bayraktar, Nesrin, *Türkçede Fiilimsiler,* TDK y. 2004.

Behram, Nihat, *Hayatı Tutuşturan Acılar,* İstanbul, May Yayınları, 1978.

Behram, Nihat, *Hayatımız Üzerine Şiirler,* İstanbul, Cem Yayınevi, 1974.

Behramoğlu, Ataol, *Dörtlükler,* İstanbul, Varlık Yayınları.

Behramoğlu, Ataol, *Bir Gün Mutlaka,* İstanbul, De Yayınevi, 1970.

Bekir, İlhami, *Altın Destan Mustafa Kemal Atatürk,* Maarif Kitabevi, 1973.

Belli, Şemsi, *Başşehir Sokağı,* İstanbul, Kültür Kitabevi, 1975.

Belviranlı, Ali Kemal, *İslâm Prensipleri,* Nedve Yayınları, İstanbul 1979.

Bener, Hikmet Erhan, *Baharla Gelen,* İstanbul, Ağaoğlu Yayınevi, 1969.

Benice, Etem İzzet, *Beş Hasta Var,* İstanbul, 1932.

Berfe, Süreyya, *Hayat İle Şiir, İstanbul,* Hür Yayın, 1980.

Berin, Şaziye *Baybiçe,* İstanbul, Milli Eğitim Vekaleti Yayınları, 1933.

Berk, İlhan, *Atlas,* Ada Yayınları, İstanbul, 1976.

Berk, İlhan, *Kül,* İstanbul, Adam Yayınları, 1992.

Berköz, Haydar, *İkinci Ergenekon,* İstanbul, 1965, 2 cilt.

Bernardin de Saint-Pierre, Paul ile Virginie, çev. Ali Kami Akyüz, Maarif Vekaleti Neşriyatı, Ankara, 1944.

Beyatlı, Yahya Kemal, *24 Şiir ve Leyla,* 1932.

Beyatlı, Yahya Kemal, *Aziz İstanbul,* 1964.

Beyatlı, Yahya Kemal, *Bitmemiş Şiirler,* İstanbul, 1976.

Beyatlı, Yahya Kemal, *Eski Şiirin Rüzgarıyla,* Yahya Kemal Enstitüsü, İstanbul, 1962.

Beyatlı, Yahya Kemal, *Kendi Gök Kubbemiz,* İstanbul, Yahya Kemal Enstitüsü Yayınları, 1961.

Beyatlı, Yahya Kemal, *Rubailer,* İstanbul, Yahya Kemal Enstitüsü, 1963.

Beyaz, Zekeriya, *İslâma Göre Milliyetçilik,* 4. bs. Sancak Yayınevi, İstanbul 1980.

Beytur, Midhat Bahari, *Divan-ı Kebir'den Seçme Şiirler*-Mevlana Celaleddin Rumi, İstanbul, Maarif Vekaleti Yayınları, 1959.

Bezirci, Asım, *Dünden Bugüne Türk Şiiri,* Antoloji, İstanbul, May Yayınları, 1968.

Bezirci, Asım, *Halkımızın Diliyle Barış Şiirleri,* İstanbul, Su Yayınevi, 1986.

Bezirci, Asım, *Haluk'un Defteri, Şermin, Son Şiirler* (Tevfik Fikret) İstanbul, Can Yayınları, 1984.

Bice, Hayati, *Divan-ı Hikmet- Hoca Ahmet Yesevi,* Ankara, 1993 Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları.

Bilbaşar, Kemal, *Ay Tutulduğu Gece,* İstanbul, Tekin Yayınevi, (tarihsiz).

Bilbaşar, Kemal, *Başka Olur Ağaların Düğünü,* İstanbul, Cem Yayınevi, 1972.

Bilbaşar, Kemal, *Cemo,* İstanbul, Evren Yayınları, (tarihsiz).

Bilbaşar, Kemal, *Yeşil Gölge,* İstanbul, May Yayınları, 1970.

Bilge, Rifat, *Divanı Lugat'it Türk ve Emiri Efendi- Bir Kitabın Hikâyesi,* Ankara, Onur Yayıncılık, 1992, Kilis Kültür Derneği Yayınları.

Bilgiç, Emin, *Maarif Davamız,* Boğaziçi Yayınevi, İstanbul 1986.

Bilgin, İsmet, *Türkiye'de Sağ ve Sol Akımlar ve Tatbikatı,* İstanbul 1969.

Bilmen, Ömer Nasuhi, *Büyük İslam İlmihali,* sad. Ali Fikri Yavuz, Bilmen Yayınevi, İstanbul 1992.

Binat, Tarık, *Millî Kültür ve Ahlâk,* İstanbul 1972.

Birinci Ankara Halk Ozanları Şiir Yarışması, 4-5 Haziran 1983, Ankara, 1984.

Birinci, Necat, *Kahramanlık Şiirleri Antolojisi,* İstanbul, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, 1987.

Birsel, Salah, *Bütün Şiirleri,* İstanbul, Ada Yayınları, 1986.

Birsel, Salah, *Köçekçeler,* Ankara, Türkiye İş Bankası Yayınları, 1980.

Bolay, Süleyman Hayri, *Türkiye'de Ruhçu ve Maddeci Görüşün Mücadelesi,* Akçağ Yayınevi, Ankara 1991.

Boratav, Pertev Nailî, *Anadolu Destanları,* derl. Ahmet Şükrü Esen, Kültür Bakanlığı, Ankara 1991.

Bostancı, M. Naci, *Kültür ve Değişme,* Hamle Yayınevi, İstanbul.

Boşnakoğlu, Hasan, *İstiklal Marşı Şairimizin İstiklal Harbindeki Vaazları,* İstanbul, 1981.

Boyunağa, Yılmaz, *Hazin Göç,* Timaş Yayınevi, İstanbul 1988.

Boyunağa, Yılmaz, *Malazgirt'in Üç Atlısı,* 3. bs. Berekât Yayınevi, İstanbul.

Boyunağa, Yılmaz, *Türk-İslâm Sentezi,* Yağmur Yayınevi, İstanbul 1970.

Boztepe, Halil Nihad, *Ayine-i Devran,* İstanbul, 1924, (es.h.).

Brion, Marcel, *Hunların Hayatı,* çev. M. Reşat Uzmen, Orkun Yayınevi, İstanbul 1981.

Buğra, Mehmet Emin, *Delhi Konferansı ve Tibet,* Ankara 1960.

Buğra, Mehmet Emin, *Doğu Türkistan Tarihi,* 2. bs. Ankara 1987.

Buğra, Mehmet Emin, *Doğu Türkistan'ın Hürriyet Dâvası ve Çin Siyaseti,* İstanbul 1954.

Buğra, Mehmet Emin, *Taşkent Konferansının İçyüzü ve Komünist Memleketlerdeki Yazarların Durumu,* Ankara 1959.

Buğra, Mehmet Emin, *Tibet ve Doğu Türkistan Hakkında Bilinmeyen Siyasî Konular,* Ankara 1959.

Buğra, Tarık, *Dönemeçte,* Ötüken Neşriyat, İstanbul 1980.

Buğra, Tarık, *Firavun İmanı,* 3. bs. Ötüken Neşriyat, İstanbul 1983.

Buğra, Tarık, *Gençliğim Eyvah,* Ötüken Neşriyat, İstanbul.

Buğra, Tarık, *Hikâyeler,* Millî Eğitim Bakanlığı, Ankara 1969.

Buğra, Tarık, *Küçük Ağa,* Yağmur Yayınları, İstanbul, 1963.

Buğra, Tarık, *Osmancık- Cihan Devletini Kuran İrade, Şuur ve Karakter,* Ötüken Neşriyat, İstanbul 1983.

Buğra, Tarık, *Yağmur Beklerken,* 2. bs. Ötüken Neşriyat, İstanbul 1987.

Buran, Ahmet, *Anadolu Ağızlarında İsim Çekim (Hâl) Ekleri,* TDK y. 1996.

Buran, Ahmet, *Keban, Baskil ve Ağın Yöresi Ağızları,* TDK y. 1997.

Burdurlu, İbrahim Zeki, *Atatürküm,* Ankara, 1959.

Bursalı Mehmed Tahir Efendi, *Divançe-i Tahir,* İstanbul, 1318, (es.h.).

Bursavî İffet Seyit Emin, *Divan-ı Bursavî İffet Seyit Emin,* İstanbul, 1257, (es.h.).

Büyükarkın, Bekir, *Bir Sel Gibi,* 5. bs. Arkın Kitabevi, İstanbul 1980.

Büyükarkın, Bekir, *Bozkırda Sabah (Kurtuluş Savaşımızın Romanı),* Hakan Yayınevi, İstanbul 1969.

Büyükarkın, Bekir, *Kutludağ,* Arkın Kitabevi, İstanbul 1979.

Büyükarkın, Bekir, *Son Akın,* Arkın Kitabevi, İstanbul.

Büyükarkın, Bekir, *Suların Gölgesinde,* 4. bs. Arkın Kitabevi, İstanbul 1981.

Caferoğlu, Ahmet, *Anadolu Ağızlarından Toplamalar,* TDK y. 1994.

Caferoğlu, Ahmet, *Anadolu Dialektolojisi Üzerine Malzeme,* TDK y. 1994.

Caferoğlu, Ahmet, *Güneydoğu İllerimiz Ağızlarından Toplamalar,* TDK y. 1995.

Caferoğlu, Ahmet, *Sivas ve Tokat İlleri Ağızlarından Toplamalar,* TDK y. 1994.

Caferoğlu, Ahmet, *Anadolu Dialektolojisi Üzerine Malzeme,* TDK y. 1994.

Caferoğlu, Ahmet, *Anadolu İlleri Ağızlarından Derlemeler,* TDK y. 1995.

Caferoğlu, Ahmet, *Doğu İllerimiz Ağızlarından Toplamalar,* TDK y. 1995.

Caferoğlu, Ahmet, *Kuzeydoğu İllerimiz Ağızlarından Toplamalar,* TDK y. 1994.

Caferoğlu, Ahmet, *Orta Anadolu Ağızlarından Derlemeler,* TDK y. 1995.

Caferoğlu, Ahmet, *Türk Dili Tarihi,* Enderun Kitabevi, İstanbul.

Caferoğlu, Ahmet, *Türk Kavimleri,* Enderun Kitabevi, İstanbul.

Cahen, Claude, *Türklerin Anadolu'ya İlk Girişi- XI. Yüzyılın İlk Yarısı,* çev.: Yaşar Yücel, Bahaeddin Yediyıldız, Türk Tarih Kurumu, Ankara 1988.

Cahit Külebi, *Yaşamı, Şiiri, Yapıtları, Seçmeler,* haz. Muzaffer Uyguner, İstanbul, Altın Kitaplar Yayınevi, 1991.

Cahiz, Amr b. Bahr, *Hilafet Ordusunun Menkıbeleri ve Türklerin Faziletleri,* çev.: Ramazan Şeşen, 2. bs. Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü, Ankara 1988.

Cahun, Leon, *Gökbayrak,* Yağmur Yayınevi, İstanbul.

Can, Nurullah, *Şiir Güzeldir,* İstanbul, 1990.

Cansever, Edip, *Ben Ruhi Bey Nasılım,* İstanbul, Koza Yayınları, 1976,.

Cansever, Edip, *İlkyaz Şikayetçileri,* İstanbul, Adam Yayıncılık, 1984.

Cansever, Hasan Ferit, *Türkçülük Nedir?,* Toprak Dergisi, İstanbul 1959.

Castagné, Joseph, *Türkistan Millî Kurtuluş Hareketi: Ekim 1917 - Ekim 1924.* Orkun Yayınevi, İstanbul 1980.

Cebesoy, Ali Fuat, *İstiklâl Harbi Hatıraları.*

Cemil Cahit, *Bir Kedinin Devriâlemi,* İstanbul, Tefeyyüz Kitaphanesi, 1931.

Cenap Şahabettin, *Afak-ı Irak - Kızıldeniz'den Bağdat'a Hatıralar-* haz. Bülent Yorulmaz, İstanbul, Dergah Yayınları 2002.

Cenap Şahabettin, *Avrupa Mektupları,* İstanbul, 1335. (es.h.).

Cenap Şahabettin, *Hac Yolunda,* İstanbul, Kanaat Kütüphanesi, 1341. (es.h.).

Cenap Şahabettin, *Nesr-i Harb Nesr-i Sulh ve Tiryaki Sözleri,* Dersaadet, Kanaat Kütüphanesi, 1334. (es.h.).

Cenap Şahabettin, *Tiryaki Sözleri,* haz. Orhan F. Köprülü, Reyan Erben, İstanbul, Kervan Kitapçılık, 1978.

Cenap Şahabettin'in Bütün Şiirleri, haz. Mehmet Kaplan (ve ark), İstanbul, 1984.

Cengiz, Halil Erdoğan, *Divan Şiiri Antolojisi- Açıklamalı, Notlu,* Aydın Kitabevi, Ankara,1967.

Cervantes, Miguel de, *Don Kişotun Maceraları,* İstanbul, Akşam Kitaphanesi, 1933.

Cillov, Halûk, *Türk Ekonomisi,* İstanbul 1970.

Coşkuner, Kemal Fedai, *Vatanda Gurbet,* Fedai Neşriyatı, İzmir 1970.

Crossman, Richard, *Aldatan Put,* çev. Emine Gedik, Tur Yayınları, Ankara.

Cumalı, Necati, *Susuz Yaz,* Cem Yayınları, 1968.

Cumhuriyet Döneminde Türk Şiiri, haz. İlhan Geçer, 2. bs. Kültür Bakanlığı, Ankara 1990.

Cunbur, Dr. Müjgan, *Karacaoğlan, Bütün Şiirleri,* İstanbul, 2001.

Cunbur, Müjgan - Neriman Duranoğlu, *Türk Kadınının Şiiri,* Kadının Sosyal Hayatını Tetkik Kurumu Yayınları, Ankara.

Cunbur, Müjgan, *Atatürk ve Millî Kültür,* gen. 2. bs. Kültür Bakanlığı, Ankara 1981.

Cunbur, Müjgan, *Başakların Sesi,* derl. Poyraz Reklam Yayınları, Ankara, 1968.

Cunbur, Müjgan, *Karacaoğlan -Şiirler -* Başbakanlık Kültür Müsteşarlığı, Ankara, 1973.

Çağatay, Neşet, *Bir Türk Kurumu Olan Ahilik,* Türk Tarih Kurumu, Ankara 1989.

Çağatay, Tahir, *Günün Sosyolojisine Giriş,* Kültür ve Turizm Bakanlığı, Ankara 1987.

Çağatay, Tahir, *Kızıl Emperyalizm,* İstanbul 1967.

Çağatay, Tahir, *Türkistan Kurtuluş Hareketi ile İlgili Olaylardan Sahneler,* İstanbul 1959.

Çağlar, Behçet Kemal, *Benden İçeri,* Ankara 1966.

Çağlar, Behçet Kemal, *Erciyastan Kopan Çığ,* İstanbul, Ahmet Halit Kitaphanesi, 1932.

Çağlar, Behçet Kemal, *Kur'an-ı Kerim'den İlhamlar,* İstanbul, Minnetoğlu Kitabevi, (tarihsiz).

Çağlar, Behçet Kemal, *Türk Şiirinde Aşk,* Baki Süha Ediboğlu, İstanbul, 1968.

Çakıcı, Lâtif, *Türk Ekonomisi Üzerine Düşünceler,* Ankara 1984.

Çakmak, M. Sırrı, *Mareşal M Fevzi Çakmak, - Ölümünde Şiirler ve Düşünceler-* Ankara, 1970.

Çamlıbel, Faruk Nafiz, *Bir Ömür Böyle Geçti,* İnkılâp ve Aka Kitabevi, İstanbul 1966.

Çamlıbel, Faruk Nafiz, *Han Duvarları,* Atlas Kitabevi, İstanbul, 1978.

Çamlıbel, Faruk Nafiz, *Zindan Duvarları,* İstanbul, 1967.

Çankaya, Ali, *Yeni Mülkiye Tarihi ve Mülkiyeliler (Mülkiye Şeref Kitabı) 1759- 1967,* 8 C., Ankara 1968-1971.

Çantay, Hasan Basri, *Kur'anı Hakîm ve Meali Kerîm,* İstanbul 1965.

Çapanoğlu, Münir Süleyman, *İstanbul Şairi Yahya Kemal,* İstanbul, 1958.

Çatak, Ali, *Derdin Derdim Anadolu,* der. Abdullah Satoğlu, İstanbul, 1985.

Çavuşoğlu, Zekeriya, *Anadolu Destanı, Çanakkale Destanı, Kurtuluş Savaşı Destanı,* Samsun, 1986.

Çay, M. Abdülhalûk, *Uluğ Türkistan,* Orkun Yayınevi, İstanbul 1980.

Çelebi, Asaf Halet, *Divan Şiirinde İstanbul,* İstanbul Fethi Derneği Yayınları, İstanbul, 1953.

Çelik, Mustafa, *Adın Kaldı Bir,* Akabe Yayınları, İstanbul, 1986.

Çetin, Osman, *Anadolu'da İslâmiyetin Yayılışı,* 2. bs. Marifet Yayınevi, İstanbul 1990.

Çınarlı, Mehmet, *Güzelliklere Doymam,* Ecdâd Yayım-Pazarlama, Ankara 1995.

Çınarlı, Mehmet, *Halkımız ve Sanatımız,* Hisar Yayınları, Ankara 1970.

Çınarlı, Mehmet, *Zaman Perdesi,* Dergâh Yayınevi, İstanbul 1983.

Çırak, Osman, *Acıpayam,* İstanbul, 1979.

Çiftçi, Hüseyin, *Gün Dalında Güzel,* Sivas, 1979.

Çokum, Sevinç, *Bizim Diyar,* Ötüken Neşriyat, İstanbul 1996.

Çokum, Sevinç, *Hilâl Görününce,* Ötüken Neşriyat, İstanbul 1991.

Çokum, Sevinç, *Karanlığa Direnen Yıldız,* Ötüken Neşriyat, İstanbul 1996.

Çokum, Sevinç, *Onlardan Kalan,* Ötüken Neşriyat, İstanbul 1996.

Çokum, Sevinç, *Rozalya Ana,* Ötüken Neşriyat, İstanbul 1996.

Çokum, Sevinç, *Zor,* 3. bs. Türk Edebiyatı Vakfı, İstanbul 1978.

Çubukçu, İbrahim Agah, *Bahar,* Ankara, 1986.

Çubukçu, İbrahim Agah, *Dilek,* Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, Ankara, 1984.

Çubukçu, İbrahim Agâh, *İslâm Düşünürleri,* Geniş. 2. bs. Ankara Üniversitesi İlâhiyat Fakültesi, Ankara 1983.

Çubukçu, İbrahim Agâh, *İslâmın Temel Bilgileri,* Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi, Ankara.

Dadaloğlu, Nebi, *Gardaşlarım Ellerimiz Gıllı Çarık,* İstanbul, 1979.

Dağcı, Cengiz *Yurdunu Kaybeden Adam,* İstanbul, Varlık Yayınevi, 1966.

Dağcı, Cengiz, *Genç Temuçin,* Ötüken Neşriyat, İstanbul.

Dağcı, Cengiz, *Kolhozda Hayat,* İstanbul, Kağan Kitabevi, 1966.

Dağcı, Cengiz, *Korkunç Yıllar,* 6. bs. Ötüken Neşriyat, İstanbul 1991.

Dağcı, Cengiz, *O Topraklar Bizimdi,* Ötüken Neşriyat, İstanbul.

Dağcı, Cengiz, *Onlar da İnsandı,* Ötüken Neşriyat, İstanbul 1990.

Dağcı, Cengiz, *Ölüm ve Korku Günleri,* 2. bs. Ötüken Neşriyat, İstanbul 1991.

Dağcı, Cengiz, *Yansılar, 5 C.,* Ötüken Neşriyat, İstanbul 1988-1994.

Dağcı, Cengiz, *Yurdunu Kaybeden Adam,* 4. bs. Ötüken Neşriyat, İstanbul 1991.

Dağlarca, Fazıl Hüsnü, *İstiklal Savaşı, Samsun'dan Ankara'ya,* İstanbul, Varlık Yayınevi, 1951.

Dağlarca, Fazıl Hüsnü, *Anıtkabir,* Yenilik Yayınevi, İstanbul, 1953.

Dağlarca, Fazıl Hüsnü, *Asu,* Doğan Kitap Yayınları, İstanbul, 1999.

Dağlarca, Fazıl Hüsnü, *Çanakkale Destanı, İstanbul Fetih Destanı,* İstanbul, İnkılap Kitabevi, 1987.

Dağlarca, Fazıl Hüsnü, *Çocuk ve Allah,* 1935-1939 Kitap Yayınları, İstanbul, 1966.

Dağlarca, Fazıl Hüsnü, *Çukurova Koçaklaması,* Cem Yayınevi, İstanbul, 1979.

Dağlarca, Fazıl Hüsnü, *Daha,* Doğan Kitap Yayınları, İstanbul, 1999.

Dağlarca, Fazıl Hüsnü, *Dört Kanatlı Kuş, Seçilmiş Şiirler,* Varlık Yayınevi, İstanbul 1970.

Dağlarca, Fazıl Hüsnü, *Gazi Mustafa Kemal Atatürk,* Ankara, Türk Dil Kurumu Yayınları, 1973.

Dağlarca, Fazıl Hüsnü, *Havaya Çizilen Dünya,* İstanbul, Özgür Yayın-Dağıtım, 1985.

Dağlarca, Fazıl Hüsnü, *Horoz,* Cem Yayınevi, İstanbul,1977.

Dağlarca, Fazıl Hüsnü, *Türk Olmak,* Kitap Yayınları, İstanbul, 1963.

Dağlarca, Fazıl Hüsnü, *Üç Şehitler Destanı,* İstanbul, Kitap Yayınları, 1964.

Dağlarca, Fazıl Hüsnü, *Üç Şehitler Destanı, Malazgirt Ululaması, Yedi Memetler, Yurdana (Nene Hatun Görüntüsü), Kubilay Destanı,* İstanbul, İnkılap Kitabevi, 1988.

Dağlı, Abay Mirza, *Balam Balam Destanı,* Ankara 1958.

Dallı, Hüseyin, *Kuzeydoğu Bulgaristan Türk Ağızları Üzerine Araştırmalar,* TDK y. 1991.

Damar, Arif, *Günden Güne,* Cem Yayınevi, İstanbul, 1986.

Danışman, Zuhuri, *Balak Gazi,* İstanbul, 1957.

Danışman, Zuhuri, *Kahramanlar Geçidi,* İstanbul, 1958.

Danışman, Zuhuri, *Lala Mustafa Paşa Kıbrıs Önlerinde,* İstanbul, 1957.

Danışman, Zuhurî, *Osmanlı İmparatorluğu Tarihi,* Ankara.

Danışman, Zuhuri, *Zafirenin Oğlu,* İstanbul, 1958.

Danişmend, İsmail Hâmi, *Batı Menbalarına Göre İslâm Medeniyeti,* 9. bs. Yağmur Yayınevi, İstanbul 1989.

Danişmend, İsmail Hâmi, *Garp Menbalarına Göre Eski Türk Seciye ve Ahlâkı,* 3. bs. İstanbul Kitabevi, İstanbul 1982.

Danişmend, İsmail Hâmi, *İzahlı Osmanlı Tarihi Kronolojisi,* 4 C., Türkiye Yayınevi, İstanbul 1947-61.

Danişmend, İsmail Hâmi, *Türklük Meseleleri,* 3. bs. İstanbul Kitabevi, İstanbul 1983.

Danişmend, İsmail Hâmi, *Türklük ve Müslümanlık,* Okat Yayınevi, İstanbul 1959.

Darendelioğlu, İlhan E., *Türkiye'de Komünist Hareketleri,* 2 Cilt, Toprak Dergisi, İstanbul 1963.

Dede Korkut Hikâyeleri, Bugünkü Türkçemizle, haz. Cevdet Kudret, İstanbul, 1970.

Dede Korkut Kitabı, (Kitab-ı Dede Korkut Alâ Lisan-ı Taife'i Oğuzan) haz. Cevdet Kudret, İstanbul, 1977.

Defne, Zeki Ömer, *Denizden Çalınmış Ülke,* Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları, İstanbul, 1971.

Dehri, *Divançe-i Dehri,* İstanbul, 1330, (es.h.).

Demir, Necati, *Ordu İli ve Yöresi Ağızları (İnceleme-Metin-Sözlük),* TDK y. 2001.

Demirci, Fazıl, *Irak Türklerinin Dünü-Bugünü,* Ankara 1991.

Demirci, Mehmet, *Türkistan Notları,* Kubbealtı Neşriyatı, İstanbul.

Demirci, Rasih, *Ekonominin Temelleri,* Türkiye Diyanet Vakfı, Ankara.

Demirel, Hamide, *Türk Destanları,* Ötüken Neşriyat, İstanbul.

Demirel, J.Öğ.Yb. İbrahim - J.Öğ.Kd.Yzb Yüksel Alıç, *Şiirlerle Jandarma,* Jandarma Genel Komutanlığı Eğitim ve Okullar Daire BaşkanlığıYayın Kurulu, Ankara, 2001.

Deniz, Sadık, *Divan Şiiri-Bugünün Diliyle,* İstanbul, 1983.

Denktaş, Rauf, *Kur'andan İlhamlar,* Yeni Asya Yayınevi, İstanbul 1986.

Deny, Jean, *Türk Dili Grameri, (Osmanlı Lehçesi),* çev. Ali Ulvi Elöve, Maarif Vekaleti, İstanbul, 1941.

Dertli, *Divan-ı Dertli,* İstanbul, tarihsiz (es.h.).

Devlet, Nadir, *Rusya Türklerinin Millî Mücadele Tarihi,* 1905-1917. Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü, Ankara 1985.

Devlet, Nadir, *SSCB'deki Türkler Ağırlıklı Çağdaş Türk Dünyası,* Marmara Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi, İstanbul 1989.

Devletşin, Tamurberg, *Sovyet Tataristanı,* çev. Mehmet Demircan, Kültür Bakanlığı, Ankara 1981.

Dido Sotiriyu, *Benden Selam Söyle Anadolu'ya,* çev. Attila Tokatlı, Sander Yayınları, İstanbul 1970.

Dilçin, Dehri, *Divanü Lugat-it-Türk Dizini,* , Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara, 1957.

Dilçin, Dehri, *Yusuf ve Zeliha / Şeyyad Hamza,* İstanbul, Türk Dil Kurumu Yayınları, 1946.

Dilibal, Hilmi, *Şiirlerle Atatürk,* İstanbul, Renk Yayınevi, 1967.

Dinamo, Hasan İzzettin, *Ateş Yılları,* İstanbul, Ararat Yayınları 1968.

Dinamo, Hasan İzzettin, *Kutsal Barış-Ulusal Kurtuluş Savaşı Sonrasının Gerçek Hikâyesi,* İstanbul, Yurt-Yayın, 1971.

Dinamo, Hasan İzzettin, *Kutsal İsyan-Millî Kurtuluş Savaşı'nın Gerçek Hikâyesi,* May Yayınları, İstanbul, 1966.

Dinamo, Hasan İzzettin, *Savaş ve Açlar,* İstanbul, 1968.

Dinamo, Hasan İzzettin, *Tuyuğlar,* Gerçek Sanat Yayınları, İstanbul, 1990.

Divançe-i Süleyman Fehim, İstanbul, 1262, (es.h.).

Divan-ı Arif Hikmet Beyefendi, İstanbul 1283, (es.h.).

Divanı Muhasebat Vezaifine Müteallik Bazı Kanunlar, Nizamnameler ve Talimatnameler ile Mükerrerat-ı Maliyeyi Muhtevi Mecmua, İstanbul, 1926. (es.h.).

Divan-ı Osman Nevres, İstanbul, Matbaa-i Amire, 1290 (es.h.)

Divan-ı Refi, İstanbul, 1284 (es.h.)

Divan-ı Sabrî, (Derl.): Hüdayi Yağız, Ankara, 1984.

Divan-ı Seyit Nigari, İstanbul, 1301. (es.h.).

Divan-ı Süleyman Sadi, İstanbul, 1325, (es.h.).

Divan-ı Şeref Hanım, İstanbul, 1292. (es.h.).

Divan-ı Yunus Emre, İstanbul, tarihsiz, (es.h.).

Divanü Lugat-it-Türk Tıpkıbasımı, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara, 1941,

Dizdaroğlu, Hikmet, *Cenap Şehabettin, Hayatı, Sanatı, Eserleri,* Varlık Yayınları, İstanbul, 1964.

Djilas, Milovan, *Stalin'le Konuşmalar,* Ötüken Neşriyat, İstanbul.

Doğan, Avni, *Bütün Şiirleri,* Ankara, 2003.

Doğan, D. Mehmet, *Batılılaşma İhaneti,* 2. bs. Beyan Yayınevi, İstanbul 1986.

Doğan, D. Mehmet, *Dil, Kültür ve Yabancılaşma,* Beyan Yayınevi, İstanbul 1990.

Doğan, D. Mehmet, *Kültürel Savaş ve Savaş Kültürü,* Nehir Yayınevi, İstanbul, 1992.

Doğan, Mehmed, *Kur'an ve Tarih Önünde Türk'ün Muhasebesi,* 4. bs. Ankara 1983.

Doğan, Mehmed, *Türk'ün Güç Kaynağı: Devlet Baba Geleneği,* Ankara 1983.

Dora, Celâl, *Kore Savaşında Türkler,* 1950-1951, İstanbul 1963.

Dostoyevski, Fyodor, *Karamazov Kardeşler,* çev. Nihal Yalaza Taluy, Maarif Vekaleti Yayınları, İstanbul, 1958.

Dranas, Ahmet Muhip, *Şiirler,* Kültür ve Turizm Bakanlığı, Ankara, 1988.

Duygulu, Melih, *Alevi-Bektaşi Müziğinde Deyişler,* İstanbul, 1997.

Dülgerzade Rızaettin, *Divan-ı Rızaettin,* İstanbul, 1262, (es.h.).

Dündar, Gülsün, *Türkçülüğün Alfabesi,* Su Yayınları, İstanbul 1979.

Ebubekir Rıfat, *Divan-ı Rıfat Efendi,* İstanbul, 1254. (es.h.).

Ebulkemal Kemahî, *Divan-ı Ebulkemal Kemahi,* İstanbul, 1326, (es.h.).

Ebuzziya Tevfik, *Numune-i Edebiyyat-ı Osmaniyye,* İstanbul, 1308.

Ecevit, Bülent, *Ecevit'in Şiirleri,* haz. Mehmed Kemal, İstanbul, May Yayınları, 1976.

Ediboğlu, Baki Süha, *Bizim Kuşak ve Ötekiler, 36 Şair Üstüne Anılar ve Şiirler,* İstanbul, 1968.

Ege, İskender Cenap, *Bir Yaprak Değdi,* (yayın yeri ve tarihi yok)

Ege, İskender Cenap, *Ege'den Esintiler,* Ankara, 1994.

Elçin, Şükrü, *Çocuklarımıza Şiirler,* Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, Ankara, 1986.

Elçin, Şükrü, -Muhtar Tevfikoğlu, *Yeni Türk Nesri Antolojisi,* Kültür ve Turizm Bakanlığı, Ankara 1987.

Elçin, Şükrü, *Şiirle Selâm,* Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü Yayınları, Ankara, 1984.

Elgün, Abdullah Çağrı, *Düşten Öteye,* Kayseri, 1983.

Eloğlu, Metin - Tansel, Oğuz, *Bektaşi Dedikleri,* Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul, 1970.

Emin Osman, *Hadikat'ül Ediba -Edibay-ı Asrın Asar-ı Bergüzidelerini Muhtevi Müntehibat Mecmuasıdır-* derl. İstanbul, 1299, (es.h.).

Emine Işınsu, *Ak Topraklar,* Ötüken Neşriyat, İstanbul 1971.

Emine Işınsu, *Azap Toprakları,* 13. bs. Ötüken Neşriyat, İstanbul 1993.

Emine Işınsu, *Sancı* , 10. bs. Töre-Devlet Yayınevi, Ankara 1980.

Emir Osman el Haşimi, *Divançe-i Haşimî,* İstanbul, 1329, (es.h.).

Emir Seyyid Ömer Han, *Divan-ı Emir,* İstanbul, 1299, (es.h.).

Enisdede, *Divan-ı Enisdede Tercüme-i Hali,* İstanbul, (tarihsiz), (es.h.).

Eraslan, Kemal, *Divan-ı Hikmet'ten Seçmeler,* Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, Ankara, 1983.

Ercilasun, Ahmet B., *Kars İli Ağızları (Ses Bilgisi),* TDK y. 2002.

Ercilasun, Ahmet Bican, *Dilde Birlik,* Ecdad Yayınevi, Ankara.

Ercilasun, Ahmet Bican, *Moğolistan ve Çin Günlüğü,* Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü, Ankara 1991.

Ercilasun, Ahmet Bican, *Türk Dünyası Üzerine Makaleler - İncelemeler,* Ankara 1992.

Erdem, Galip, *Mektuplar,* Ötüken Neşriyat, İstanbul 1979.

Erdoğan, Bekir Sıtkı, *Dostlar Başına,* İstanbul 1965.

Eren, Emin, *Zonguldak-Bartın-Karabük İlleri Ağızları,* TDK y. 1997.

Ergin, Muharrem, *Dede Korkut Kitabı,* Türk Dil Kurumu, Ankara 1989.

Ergin, Muharrem, *Orhun Âbideleri,* Millî Eğitim Bakanlığı, Ankara 1970.

Ergin, Muharrem, *Türkiye'nin Bugünkü Meseleleri,* 3. bs. İstanbul 1975.

Ergun, Sadettin Nüzhet, *Bektaşi Şairleri,* Maarif Vekaleti Yayınları, İstanbul, 1930.

Ergun, Sami, *Manzum Nasreddin Hoca Fıkra ve Hikayeleri,* Ankara, 1950.

Ergüven, Abdullah Rıza, *Güneşe Açılmak,* Yeditepe Yayınları, İstanbul, 1978.

Erhat, Azra, *Mavi Yolculuk,* İstanbul, 1962.

Erkal, Mustafa, *101 Soruda Az Gelişmişlik,* Der Yayınevi, İstanbul.

Erkal, Mustafa, *Sosyal Meselelerimiz ve Sosyal Değişme,* Mayaş Yayınları, Ankara 1984.

Erkent, Dr. M. Kazım, *Gaziantep Ağzıyla Nostaljik,* Folklorik Deyişler, Gaziantep, 2000.

Erman, Nüzhet, *Anadolu 1970,* Ceylan Yayınevi, İstanbul,1970.

Eroğlu, Hamza, *Atatürk ve Milliyetçilik,* Atatürk Araştırma Merkezi, Ankara 1992.

Erol, Safiye, *Ciğerdelen,* İstanbul 1946.

Eröz, Mehmet, *Doğu Anadolu'nun Türklüğü,* 2. bs. İrfan Yayınevi, İstanbul 1982.

Eröz, Mehmet, *Hıristiyanlaşan Türkler,* Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü, Ankara 1983.

Eröz, Mehmet, *Millî Kültürümüz ve Meselelerimiz,* Doğuş Yayım ve Dağıtım, İstanbul 1983.

Eröz, Mehmet, *Türk Ailesi,* Millî Eğitim Bakanlığı, Ankara 1972.

Ersavaş, Fahri, *Hamasî Türk Şiiri Antolojisi,* Ankara 1965.

Ersavaş, Fahri, *Kıbrıs Şiirleri Antolojisi,* Yağmur Yayınları, İstanbul, 1965.

Ersen, Cavid, *Hürriyet Mücadelesi,* Ankara, 1972.

Ersoy, Mehmed Âkif, *Mehmed Akif Külliyatı, - Açıklamalı ve Lügatçeli-* haz. İsmail Hakkı Şengüler, İstanbul, 1990.

Ersoy, Mehmed Âkif, *Safahat,* haz. Mehmet Ertuğrul Düzdağ, İstanbul, Gonca Yayınevi, 1987.

Ersoy, Mehmed Âkif, *Safahat,* haz. Ömer Rıza Doğrul, İnkılap Kitabevi, İstanbul, 1943.

Ersoy, Mehmed Âkif, *Safahat,* İstanbul, 1933, (es.h.).

Ersoy, Mehmet Âkif, *Safahat,* haz. Orhan Akay, Mustafa İsen, Diyanet İşleri Başkanlığı, Ankara 1991.

Ertaylan, İsmail Hikmet, *Hurufi Edebiyatı Örnekleri,* - c. 1. *Gencname-i Refi'i,* c. 2. *Mesnevi-i Penahi*- İ.Ü. Edebiyat Fakültesi Yayınları, İstanbul, 1946.

Ertekin, Fazlı, *Bir Teselli Aradım,* İstanbul, İstanbul Matbaası, 1976.

Ertem, Ali, *Namık Kemal'in Şiirleri,* İstanbul, İstanbul Kitabevi, 1957.

Ertepınar, Coşkun, *Güzel Dünya,* Ankara, 1969.

Ertepınar, Coşkun, *Küçük Dünyamın İçinden.* Ankara, 1982.

Ertepınar, Coşkun, *Şiir İkliminde Bir Ömür (Hepsi Bir Arada),* Ankara 1995.

Ertürk, Selahattin, *Mehmetçiğin İsyanı,* İzmir, 1946.

Ertürk, Selâhattin, *Kükreyiş,* 2. bs. Tanrıdağı Yayınevi, İstanbul 1952.

Ertürk, Selahattin, *Kükreyiş,* Kars, Aylı Kurt Yayınları, 1950.

Ertüzün, Fikret, *İktisat Politikası Modelleri,* İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi, İstanbul 1984.

Erzurumî, Hasan Basri, *Kur'ânı Kerime Göre Sağcılık ve Solculuğun Manası ve Solcu Yazarlara Cevap, Türk Milliyetçilerinin El Kitabı,* İstanbul 1968.

Erzurumlu Emrah, *Divan-ı Emrah,* İstanbul, 1332. (es.h.).

Erzurumlu Emrah, *Dost Elinden Gelen Turna, Erzurumlu Emrah, Hayatı, Şiirleri,* Hürriyet Yayınları, İstanbul, 1976.

Erzurumlu İbrahim Hakkı, *Divan-ı İbrahim Hakkı Erzurumî,* İstanbul, 1263. (es.h.).

Esendal, Memduh Şevket, *Ayaşlı ve Kiracıları,* 4. bs. Bilgi Yayınevi, Ankara 1988.

Esendal, Memduh Şevket, *Otlakçı,* 5. bs. Bilgi Yayınevi, Ankara 1989.

Esin, Emel, *Türk Kültür Tarihi- İç Asya'daki Erken Safhalar,* Atatürk Kültür Merkezi, Ankara 1985.

Esin, Emel, *Türkistan Seyahatnamesi,* Türk Tarih Kurumu.

Esrar Dede, *Divan-ı Esrar Dede,* İstanbul, 1257. (es.h.).

Es-Seyyid Osman Hulusi Ateş, *Divan-ı Hulusi-i Darendevi,* hazlr. Muhsin Kalkışım, Lütfi Alıcı, Ahmet Yenikale, Es-Seyyid Osman Hulusi Efendi Vakfı Yayınları, İstanbul, 1997, 2 c. (ikinci c.'de eski harfli metin var).

Etem İzzet, *On Yılın Romanı,* Maarif Vekaleti Yayınları, İstanbul, 1933.

Evliya Çelebi Seyahatnamesi, haz. Zuhuri Danışman, İstanbul, 1969.

Evliya Çelebi Seyahatnamesi, İstanbul, 1314, (1-8. ciltleri eski, diğerleri Latin harfli).

Evliya Çelebi Seyahatnamesi, sad. Tevfik Temel Kuran, İstanbul, Üçdal Neşriyat, 1975-78.

Evliya Çelebi Seyahatnamesinden Seçmeler, haz. H. Nihal Atsız, Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları, İstanbul, 1971.

Evliyagil, Necdet, *Altınkum Vapuru, İstanbul Şiirleri,* Ajans-Türk Yayınları, Ankara, 1975.

Evliyagil, Necdet, *Çocukların Görkemli Düşü ve Acı Gülüşü,* Ankara, Ajans-Türk, 1979.

Evliyagil, Necdet, *Düş ve Gerçek,* Ankara, Ajans-Türk Matbaacılık, 1978.

Evliyagil, Necdet, *İstanbul Düşü,* Ankara, 1982.

Eyuboğlu, İsmet Zeki, *Divan Şiirinde Sapık Sevgi,* İstanbul, 1968, Okat Yayınları.

Eyuboğlu, İsmet Zeki, *Hz. Ali'nin Şiirleri,* İstanbul, Pencere Yayınları, 1997.

Eyuboğlu, İsmet Zeki, *Yedi Askı, Arap Şiirinin İlk Parlak Dönemi,* İstanbul, Adam Yayınları, 1985.

Eyuboğlu, Sabahattin, *Pir Sultan Abdal,* İstanbul, Cem Yayınevi, 1977.

Faik Ali, *Fani Teselliler,* Bursa, 1324, (es.h.).

Fakir Baykurt, *Kaplumbağalar,* İstanbul, Remzi Kitabevi, 1967.

Fatin, *Divan-ı Fatin,* İstanbul, 1288, (es.h.).

Fazlı Necip, *Külhanî Edipler,* İstanbul, 1930.

Feraizci Mehmet Şakir, *Menazır-ül-Letaif – Evhami* – haz. Cevdet Kudret, İstanbul, 1974.

Ferid, *Vahdet-i Vücud,* İstanbul, 1331, (es.h.).

Feyzullah Sacit, *Hayyamın Rubaileri ve Manzum Tercümeleri,* İstanbul, Cihan Kütüphanesi, 1929.

Fındıkoğlu, Ziyaeddin Fahri, *Sosyalizm; Eflâtun'dan Marks'a Kadar,* İstanbul 1965.

Firuz Ahmet, *İttihat ve Terakki; Jön Türkler,* İstanbul 1971.

Fitnat Zübeyde, *Divan-ı Fitnat,* İstanbul, 1286, (es.h.).

Flaubert, Gustave, *Madame Bovary,* çevl. Nurullah Ataç, Sabri Esat Siyavuşgil, İstanbul, Remzi Kitabevi, 1967.

Fuat Bayramoğlu'nun Rubaileri, *İstanbul,* Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları,1976.

Fuzuli Divanı, haz. Abdülbaki Gölpınarlı, İstanbul, İnkılap Yayınları, 1985.

Fuzuli, hazl. Nazım İbrahimov .-Yaşar Garayev, Ankara, Türk İşbirliği ve Kalkınma Ajansı Yayınları, (tıpkıbasım ekli), Azerbaycan.

Fuzuli, *Divan-ı Fuzuli,* İstanbul, 1331. (es.h.).

Fuzuli, *Fuzuli Divanı,* bas. hazl. Kenan Akyüz [ve diğerleri.], Ankara, Akçağ, 2000.

Füruzan, *Kuşatma,* Ankara, Bilgi Yayınevi, 1973.

Garaudy, Roger, *İslâmın Vadettikleri,* 3. bs. Pınar Yayınevi, İstanbul 1983.

Garaudy, Roger, *Sosyalizmin Büyük Dönemeci,* Milliyet Yayınları, İstanbul 1970.

Garibi, *Divan-ı Garibi,* İstanbul, tarihsiz (es.h.).

Gazalî, *İhyây-ı Ulûm'üd-din,* terc. Ahmet Serdaroğlu, İrfan Yayınevi, İstanbul.

Gazeteci, Hasan, *23 Nisan Çocuk Şiirleri,* İstanbul, İtimat Kitabevi, 1975.

Gelibolulu Mustafa Ali, *Cami'u'l-Buhur der Mecalis-i Sur,* edisyon kritik ve tahlil Ali Öztekin, Türk Tarih Kurumu Yayınları Ankara, 1996, Index.

Gemalmaz, Efrasiyap, *Erzurum İli Ağızları I-II-III,* TDK y. 1995.

Gemuhluoğlu, Fethi, *Dostluk Üzerine,* Boğaziçi Yayınevi, İstanbul 1978.

Gencosman, Mehmed Nuri, *Hayyam'dan Rubailer,* Ankara, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 1963.

Genç, Reşat, *Karahanlı Devlet Teşkilâtı: XI. Yüzyıl Türk Hâkimiyet Anlayışı ve Karahanlılar,* Kültür Bakanlığı, Ankara 1981.

Genç, Reşat, *Türk İnanışları ile Millî Geleneklerinde Renkler ve Sarı, Kırmızı, Yeşil,* Atatürk Kültür Merkezi, Ankara 1997.

Gençosmanoğlu, Niyazi Yıldırım, *Destanlar Burcu,* İstanbul 1990.

Gençosmanoğlu, Niyazi Yıldırım, *Destanlarda Uyanmak,* İstanbul, Cönk Yayınları, 1984.

Georges-Gauli Berthe, *Kurtuluş Savaşı Sırasında Türk Milliyetçiliği,* çev. Cenap Yazansoy, Rado Yayınları, İstanbul 1981.

Gezen, Müjdat, *Acayip Şiirler Antikalojisi,* İstanbul, 1987.

Giridi Ali Aziz Efendi, *Muhayyelat-ı Aziz Efendi,* Akçağ Yay.

Gocul, Basri, *Türk Millî Destanı Oğuzlama,* 1950

Goethe, Johann Wolfgang von, *Faust,* çev. Recai Bilgin, İstanbul, Remzi Kitabevi, 1966.

Gorki, Maksim, *Ana,* İstanbul, May Yayınları, 1971.

Gökalp,Ziya *Türk Töresi,* haz. Yalçın Toker, Toker Yayınevi, İstanbul 1987.

Gökalp, Ziya , *Türkçülüğün Esasları,* haz. Yalçın Toker, Toker Yayınevi, İstanbul 1989.

Gökalp, Ziya, *Türkleşmek, İslâmlaşmak, Muasırlaşmak,* sad. Yalçın Toker, 2. bs. Toker Yayınevi, İstanbul 1992.

Gökalp, Ziya, *Yeni Türkiye'nin Hedefleri (Hikmet Tanyu'nun Bir İncelemesi ile),* Hür Basım ve Yayınevi, Ankara 1965.

Gökalp, Ziya, *Çınaraltı Konuşmaları,* Diyarbakır'ı Tanıtma ve Kültür Derneği, Ankara 1966.

Gökalp, Ziya, *Kızıl Elma,* İstanbul, 1941.

Gökalp, Ziya, *Şiirler ve Halk Masalları,* haz. Fevziye Abdullah Tansel, Türk Tarih Kurumu, Ankara, 1977.

Gökalp, Ziya, *Yeni Hayat,* İstanbul, 1918 (es.h.).

Gökalp, Ziya, *Yeni Hayat,* İstanbul, İkbal Kitabevi, 1941.

Gökalp, Ziya, *Eski Türk Dinî Tarihi,* İstanbul 1988.

Gökalp, Ziya, *Hususî Mektuplarına Göre Ziya Gökalp'in Hayat Görüşü,* Der.: Önder Göçgün, Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü, Ankara 1992.

Gökalp, Ziya, *Terbiyenin Sosyal ve Kültürel Temelleri,* haz. Rıza Kardaş, Millî Eğitim Bakanlığı, Ankara 1973.

Gökalp, Ziya, *Türk Ahlâkı,* haz. Yalçın Toker, Toker Yayınevi, İstanbul 1989.

Gökalp, Ziya,*Türk Medeniyeti Tarihi,* haz. Yalçın Toker, Toker Yayınevi, İstanbul 1989.

Gökdemir, Sevgi - Ayvaz, *Yunus Emre, Güldeste,* Kültür Bakanlığı, Ankara 1990.

Göktürk, M. Gündüz, *Burası 27 Mayıs Ankarası,* Bursa, 1963.

Gökyay, Orhan Şaik, *Birkaç Şiir,* İstanbul, Hilal Matbaası, 1976.

Gökyay, Orhan Şaik, *Bugünkü Dille Dede Korkut,* Remzi Kitabevi, İstanbul 1963.

Gölpınarlı, Abdülbâki, *100 Soruda Türkiye'de Mezhepler ve Tarikatlar,* Gerçek Yayınevi, İstanbul 1969.

Gölpınarlı, Abdülbaki, *Divan- Mevlana Celaleddin Rumi, çev.* İstanbul, 1971, Milliyet Yayınları.

Gölpınarlı, Abdülbaki, *Divan Şiiri,* c. 1. XV-XVI. yy. c. 2. XVII. yy. c. 3. XVIII. yy. c. 4. XIX. yy. c. 5. XX. yy. İstanbul, 1954.

Gölpınarlı, Abdülbaki, *Divan-ı Kebir - güldeste-Mevlana Celaleddin Rumi,* İstanbul, 1955.

Gölpınarlı, Abdülbaki, *Divan-ı Kebir'den Seçmeler-Mevlana Celaleddin Rumi*Kültür Bakanlığı Yayınları,, Ankara, 1995.

Gölpınarlı, Abdülbaki, *Fuzuli Divanı,* İstanbul, 1961.

Gölpınarlı, Abdülbaki, *Hayyam ve Rubaileri,* İnkılap ve Aka, İstanbul, 1973.

Gölpınarlı, Abdülbaki, *Nedim Divanı,* İstanbul, İnkılap Kitabevi, 1972.

Görkem, Rauf, *Heyecanlarım,* Ankara, 1970.

Göze, Ergun, *Bulunmuş Defterden Cuma Düşünceleri,* Boğaziçi Yayınevi, İstanbul 1989.

Gözler, H. Fethi *Edebiyatımızdaki Dinî, Tasavvufî ve Hikmetli Manzum Sözlerden Bir Demet,* Kültür Bakanlığı, Ankara 1989.

Gözler, H. Fethi, *Vatan ve Kahramanlık Şiirleri Antolojisi,* İstanbul, İnkılap ve Aka Kitabevleri, 1965.

Gözler, H. Fethi, *Yunus'tan Bugüne Türk Şiiri,* Defne Yayınları, Ankara 1964.

Güfta, Dr. Hüseyin *Divan Şiirinde İlim,* Ankara, 2004.

Gül, Muhsin, *Halk Ozanı Sıdki Baba Hayatı ve Şiirleri,* Ankara, 1984.

Gülahmedoğlu, Azmi, *Yemin,* İstanbul 1952.

Güldeste, *Türk Edebiyatından Seçilmiş Beyit ve Mısralar,* Ankara 1991.

Güleç, Azmi, *Ağustos Güneşi, Destan,* Defne Yayınları, Ankara 1967.

Güleç, Azmi, *Azmi'den Rubailer,* Defne Yayınları, Ankara 1970.

Güleç, Azmi, *Fetih Yıldızı, Destan,* Ankara 1958.

Güleç, Azmi, *Kapısız Sokaklar,* Ankara 1962.

Gülensoy, Tuncer, - Buran, Ahmet, *Elazığ Yöresi Ağızlarından Derlemeler I,* TDK y. 1994.

Gülensoy, Tuncer, *Kütahya Yöresi Ağızları,* TDK y. 1988.

Gülensoy, Tuncer, *Orhun'dan Anadolu'ya Türk Damgaları: Damgalar, İmler, Enler.* Türk Dünyası Araştırmaları Vakfı, İstanbul 1989.

Güler, Abdülkadir, *Harran'da Atatürk Çiçeği,* İzmir, 1986.

Güler, Abdülkadir, *Mardin Folkloru Gelenekler Görenekler,* 1998.

Güler, Abdülkadir, *Söke Şairleri Antolojisi,* Söke, 1990.

Güler, Halit, *Tuna Nehri Konuşsaydı,* Türkiye Diyanet Vakfı, Ankara.

Gülpınar Taranoğlu, Güzide, *Bir Dalda Bin Çiçek, Şiirlerimin Demeti,* Ankara, 1997.

Gülpınar-Taranoğlu, Güzide, *Huzur Çağı,* Ankara, 1981.

Gülseren, Cemil, *Malatya İli Ağızları,* TDK y. 1 2000.

Gümülcineli Esad, *Halk Şiirleri,* İstanbul, 1339, (es.h.).

Günay, Turgut, *Rize İli Ağızları,* TDK y. 2002.

Gündüz, Aka, *Bu Toprağın Kızları,* İstanbul, 1973.

Güner, Ahmet, *Tarikatlar Ansiklopedisi,* haz. Milliyet Yayınları, İstanbul 1991.

Güney, Eflatun Cem – Güney, Çetin Eflatun, *Âşık Mesleki,* İstanbul Maarif Kitaphanesi, İstanbul, 1953.

Güney, Eflatun Cem – Güney, Çetin Eflatun, *Âşık Ruhsati, Hayatı ve Şiirleri,* İstanbul Maarif Kitaphanesi, İstanbul, 1963.

Güney, Eflatun Cem, *Erzurumlu Emrah, Hayatı ve Şiirleri,* İstanbul Maarif Kitaphanesi, 1960.

Güney, Eflâtun Cem, *Halk Şiiri Antolojisi,* 6. bs. Varlık Yayınevi, İstanbul 1980.

Güngör, Erol, *Dünden Bugünden Tarih, Kültür, Milliyetçilik,* 4. bs. Ötüken Neşriyat, İstanbul 1988.

Güngör, Erol, *İslâm Tasavvufunun Meseleleri,* Ötüken Neşriyat, İstanbul.

Güngör, Erol, *Kültür Değişmeleri ve Milliyetçilik,* 2. bs. Ötüken Neşriyat, İstanbul 1984.

Güngör, Erol, *Sosyal Meseleler ve Aydınlar,* Ötüken Neşriyat, İstanbul.

Güngör, Erol, *Tarihte Türkler,* Ötüken Neşriyat, İstanbul 1983.

Güngör, Erol, *Türk Kültürü ve Milliyetçilik,* Ötüken Neşriyat, İstanbul 1978.

Günşen, Ahmet, *Kırşehir ve Yöresi Ağızları (İnceleme-Metinler-Sözlük),* TDK y. 2000.

Güntekin, Reşat Nuri, *Acımak,* İstanbul, 1957.

Güntekin, Reşat Nuri, *Akşam Güneşi,* İstanbul, 1928, (es.h.).

Güntekin, Reşat Nuri, *Ateş Gecesi,* İstanbul, İnkılap Kitabevi, 1953.

Güntekin, Reşat Nuri, *Bir Kadın Düşmanı,* İstanbul, İnkılap Kitabevi, 1958.

Güntekin, Reşat Nuri, *Çalıkuşu,* 37. bs. İnkılâp Kitabevi, İstanbul 1992.

Güntekin, Reşat Nuri, *Çalıkuşu,* İstanbul, 1928, (es.h.).

Güntekin, Reşat Nuri, *Damga,* İstanbul, İnkılap ve Aka, 1968.

Güntekin, Reşat Nuri, *Değirmen,* İstanbul, İnkılap Kitabevi, 1958.

Güntekin, Reşat Nuri, *Dudaktan Kalbe,* İstanbul, 1932.

Güntekin, Reşat Nuri, *Eski Hastalık,* İstanbul, 1958.

Güntekin, Reşat Nuri, *Gizli El,* İstanbul, İnkılap ve Aka Kitabevleri, 1969.

Güntekin, Reşat Nuri, *Gökyüzü,* İstanbul, İnkılap Kitabevi, 1958.

Güntekin, Reşat Nuri, *Kan Davası,* İnkılap Kitabevi, 1960.

Güntekin, Reşat Nuri, *Kızılcık Dalları,* İstanbul, 1957.

Güntekin, Reşat Nuri, *Miskinler Tekkesi,* İstanbul, İnkılap Kitabevi, 1958.

Güntekin, Reşat Nuri, *Son Sığınak,* İstanbul, İnkılap Kitabevi, 1961.

Güntekin, Reşat Nuri, *Tanrı Misafiri,* İnkılâp ve Aka Kitabevleri, İstanbul 1970.

Güntekin, Reşat Nuri, *Yaprak Dökümü,* İstanbul, Ahmet Halit Kitaphanesi, 1930.

Güntekin, Reşat Nuri, *Yeşil Gece,* İstanbul, İnkılap ve Aka Kitabevleri, 1968.

Gürgen, Ali Gündüz, *Mevlana'dan Günümüze Kadar Dini Şiirleri Antolojisi,* Konya, 1966.

Gürpınar, Hüseyin Rahmi, *Aşk Batağı, Bir Muadele-i Sevda,* İstanbul, 1983.

Gürpınar, Hüseyin Rahmi, *Ben Deli miyim?,* İstanbul, 1965.

Gürpınar, Hüseyin Rahmi, *Billur Kalp,* İstanbul, 1967.

Gürpınar, Hüseyin Rahmi, *Cadı,* İstanbul, 1967.

Gürpınar, Hüseyin Rahmi, *Can Pazarı,* İstanbul, 1968.

Gürpınar, Hüseyin Rahmi, *Cehennemlik,* İstanbul, 1966.

Gürpınar, Hüseyin Rahmi, *Deli Filozof,* İstanbul, 1964.

Gürpınar, Hüseyin Rahmi, *Dirilen İskelet,* İstanbul, 1984.

Gürpınar, Hüseyin Rahmi, *Efsuncu Baba,* İstanbul, Atlas Kitabevi, 1966.

Gürpınar, Hüseyin Rahmi, *Eşkıya İninde,* İstanbul, 1963.

Gürpınar, Hüseyin Rahmi, *Gulyabani,* İstanbul, Hilmi Kitabevi, 1960.

Gürpınar, Hüseyin Rahmi, *İffet,* İstanbul, 1966.

Gürpınar, Hüseyin Rahmi, *İnsanlar Maymun muydu?* İstanbul, 1982.

Gürpınar, Hüseyin Rahmi, *Kaderin Cilvesi,* İstanbul, Pınar Yayınevi, 1964.

Gürpınar, Hüseyin Rahmi, *Kadınlar Vaizi,* İstanbul, 1966.

Gürpınar, Hüseyin Rahmi, *Kaynanam Nasıl Kudurdu?,* İstanbul, 1964.

Gürpınar, Hüseyin Rahmi, *Kesik Baş,* İstanbul, 1963.

Gürpınar, Hüseyin Rahmi, *Kokotlar Mektebi,* İstanbul, 1981.

Gürpınar, Hüseyin Rahmi, *Kuyruklu Yıldız Altında Bir Evlenme,* İstanbul, 1969.

Gürpınar, Hüseyin Rahmi, *Metres,* İstanbul, 1965.

Gürpınar, Hüseyin Rahmi, *Mezarından Kalkan Şehit,* İstanbul, 1966.

Gürpınar, Hüseyin Rahmi, *Mürebbiye,* İstanbul, 1960.

Gürpınar, Hüseyin Rahmi, *Namuslu Kokotlar,* İstanbul, 1984.

Gürpınar, Hüseyin Rahmi, *Nimetşinas,* İstanbul, 1965.

Gürpınar, Hüseyin Rahmi, *Şık,* Kütüphane-i İslam ve Askerî, İstanbul, 1336, (es.h.).

Gürpınar, Hüseyin Rahmi, *Şık,* İstanbul, 1964.

Gürpınar, Hüseyin Rahmi, *Şıpsevdi,* İstanbul, 1965.

Gürpınar, Hüseyin Rahmi, *Tesadüf,* İstanbul, 1984.

Gürpınar, Hüseyin Rahmi, *Tutuşmuş Gönüller,* İstanbul, 1968.

Gürpınar, Hüseyin Rahmi, *Utanmaz Adam,* İstanbul, 1984.

Gürsevin, Gürer, *Uşak İli Ağızları (Dil Özellikleri-Metinler-Sözlük),* TDK y. 2002.

Gürtunca, Mehmet Faruk, *Bu Arslana Dokunmayın,* İstanbul, Ülkü Kitap Yurdu, 1939.

Gürün, Kâmuran, *Türkler ve Türk Devletleri Tarihi,* 2. bs. Bilgi Yayınevi, Ankara 1984.

Gülpınar Taranoğlu, Güzide, *Aşk Yıllara Yenilmez,* Ankara, (tarihsiz).

Hacıeminoğlu, Necmettin, *Türkçenin Karanlık Günleri,* İstanbul.

Hacıeminoğlu, Necmettin, *Yeni Bir Dünya,* Töre-Devlet Yayınevi, Ankara 1976.

Hafız Mehmet Sabatüddin, *Divan-ı Hafız Mehmet Sebatüddin,* İstanbul, 1309. (es.h.).

Hafız Ulvi, *Divan-ı Hafız Ulvi,* İstanbul, 1290. (es.h.).

Halıcı, Feyzi, -Ahmet Özdemir, *Pera Palas Gönül Sohbetleri Güldestesi,* Ankara, 1999.

Halıcı, Feyzi, *Dinle Neyden,* Konya, 1984.

Halıcı, Feyzi, *Konya Şiirleri,* Konya Ticaret Odası Kültür ve Eğitim Yayınları, Konya, (tarihsiz).

Halıcı, Feyzi, *Parlamenter Şairler,* T.B.M.M. Kültür Sanat ve Yayın Kurulu Yayınları, Ankara, 1990.

Halıcı, Feyzi, *Yaşama Sevinci,* Ankara 1983.

Halikarnas Balıkçısı, *Aganta Burina Burinata,* İstanbul, 1946.

Halil Rüşdü, *Hadikat-ı Marifet Teranelerim,* İstanbul, 1312, (es.h.).

Halim Giray, *Divan-ı Halimgiray Sultan,* İstanbul, 1257. (es.h.).

Halit Efendi, *Divan-ı Halit Efendi,* İstanbul, 1257. (es.h.).

Halman, Talat Sait, *Eski Uygarlıkların Şiirleri,* Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul, 1974.

Hamamizade İhsan, *Divan-ı İhsan,* İstanbul, 1928. (es.h.).

Hamdi Hasan, *Makedonya ve Kosova Türklerince Kullanılan Atasözleri ve Deyimler,* TDK y. 1997.

Hamidullah, Muhammed, *İslâma Giriş,* Beyan Yayınları, İstanbul 1996.

Hamii Amidi, *Divan-ı Hamii Amidi,* İstanbul, 1272, (es.h.).

Hammer, *Büyük Osmanlı Tarihi,* yay. çev. Mümin Çevik, Erol Kılınç, 2. bs. Üçdal, İkra ve Okusan Yayınevleri, İstanbul 1989.

Hamsun, Knut, *Düğüm,* çev. Hüseyin Tüzün, Milliyet Yayınları, İstanbul, 1971.

Hanhan, Ziya, *Baltaoğlu Bizans'ta,* Türkiye Yayıncılık, İstanbul, 1971.

Hanhan, Ziya, *Efeler Şahlanıyor, Gökçen Efe,* Yeni İstanbul Yayınları, İstanbul, 1969.

Hanyavi Şefik Efendi, *Divançe-i Hanyavi Şefik Efendi,* İstanbul, 1293. (es.h.).

Hasan Hilmi, *Divan-ı Hasan Hilmi,* İstanbul, 1290, (es.h.).

Haşek, Jaroslav, *Aslan Asker Şvayk,* çev. Ayşegül Günkut, İstanbul, 1964.

Hatem Ahmed, *Divan-ı Hatem,* İstanbul, tarihsiz, (es.h.).

Hatipoğlu, Aydın, *Beynim Yüreğim,* İstanbul, 1978.

Hatipoğlu, Aydın, *Çömçe Gelin,* İstanbul, 1966.

Hayıt, Baymirza, *Esir Türkler,* çev. Şekip Engineri, Kişisel Kitaplar, Ankara, (tarihsiz).

Hayreti, *Divan,* (tenkidli basım) haz. Mehmed F. Çavuşoğlu, M. Ali Tanyeri, İ.Ü. Edebiyat Fakültesi Yayınları, İstanbul, 1981.

Hazik Mehmed, *Divan-ı Hazik Efendi,* İstanbul, 1318. (es.h.).

Hector Malot, *Bilgiç Kız,* çev. Ahmet Midhat Efendi, İstanbul, 1305, (es.h.).

Helakî, *Divan,* (Haz.) Mehmed F. Çavuşoğlu, İ.Ü. Edebiyat Fakültesi Yayınları, İstanbul, 1982.

Hemingway, Ernest, *Çanlar Kimin İçin Çalıyor,* çev. Nurettin Özyürek, Varlık Yayınları, İstanbul, 1966.

Henry, Paul, *Milliyetler Meselesi,* çev. Fehmi Baldaş, Kanaat Kitabevi, İstanbul 1939.

Hersekli Arif Hikmet, *Divan-ı Arif Hikmet,* İstanbul, 1335, (es.h.).

Heyd, Uriel, *Türk Ulusçuluğunun Temelleri,* çev. Kadir Günay, Kültür Bakanlığı, Ankara 1979.

Hız, Salih, *Atatürk Baba,* Samsun, 1961.

Hilmi, *Divan-ı Hilmi,* İstanbul, tarihsiz, (es.h.).

Hire, Jean de La, *İki Çocuğun Devriâlemi,* İstanbul, 1924, (es.h.).

Hisar, Abdülhak Şinasi, *Fahim Bey ve Biz,* Varlık Yayınevi, İstanbul, 1966.

Hugo, Victor *Notre-Dame de Paris,* çev. Nizamettin Nazif Tepedelenlioğlu, 2 c, Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları, İstanbul, 1947.

Hüseyin Şevket, *Kara Günlerde,* İstanbul, 1926, (es.h.).

Hüseyini, Hüseyin Mirza Baykara, *Divan-ı Sultan Hüseyn Mirza Baykara,* haz. İsmail Hikmet Ertaylan, İ.Ü. Edebiyat Fakültesi Yayınları, İstanbul, 1946.

Hüzni, *Divan-ı Hüzni,* İstanbul, 1310, (es.h.).

Ilgaz, Rıfat, *Karadenizin Kıyıcığında,* Cem Yayınevi, İstanbul, 1969.

Işık, İhsan, *Kültürümüzün Kimliği,* Beyan Yayınları, İstanbul 1982.

İdil, M. Ayas İshaki, *Üyge Taba (Eve Doğru),* Ötüken Neşriyat, İstanbul 1965.

İlhan, Attila, *Ayrılık Sevdaya Dahil,* Bilgi Yayınları, Ankara, 1993.

İlhan, Attila, *Böyle Bir Sevmek,* Ankara, Bilgi Yayınları, 1977.

İlhan, Attila, *Duvar,* Bilgi Yayınları, Ankara, 1977.

İlhan, Attila, *Zenciler Birbirine Benzemez,* Dost Yayınları, Ankara,1957.

İmriül Kays, *Muallakat,* çev. Mehmed Şerefeddin Yaltkaya, Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları, İstanbul,1989.

İnal, Ayhan, *Dostlarım,* Ayyıldız Matbaası, Ankara, 1977.

İnal, Ayhan, *Ölümsüzlük Türküsü,* Kültür ve Turizm Bakanlığı, Ankara 1987.

İnal, İbnü'l-Emin Mahmud Kemal, *Son Asır Türk*

Şairleri, -Kemalü'ş-Şuara- haz. Hidayet Özcan, Atatürk Yüksek Kurumu - Atatürk Kültür Merkezi Yayını, Ankara, 2000.

İnal, İbnülemin Mahmut Kemal, *Son Sadrazamlar,* 3. bs. Dergâh Yayınevi, İstanbul 1982.

İnan, Abdülkadir, *Eski Türk Dini Tarihi,* Kültür Bakanlığı, Ankara 1976.

İnan, Abdülkadir, *Makaleler, İncelemeler,* 2 c. 2. bs. Türk Tarih Kurumu, Ankara 1987.

İnan, Abdülkadir, *Manas Destanı,* Kültür Bakanlığı, Ankara 1985.

İnan, Abdülkadir, *Tarihte ve Bugün Şamanizm,* Türk Tarih Kurumu, Ankara 1954.

İnönü, İsmet, *Lozan Barış Konferansı- Konuşma, Demeç, Makale, Mesaj, Anı ve Söyleşileri,* haz: İlhan Turan, Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu- Atatürk Araştırma Merkezi, Ankara, 2003.

İnönü, İsmet, *Millet ve İnsaniyet (İsmet İnönü'nün nutuklarından seçmeler),* derl: Herbert Melzig, Kanaat Kitabevi, İstanbul, 1943.

İnönü, İsmet, *Millî Şef Cumhurreisi İsmet İnönü'nün Türkiye Büyük Millet Meclisinin 7.nci İntihap Devresinin 2'inci Toplanma Yılını Açış Nutku 1.11.1944,* Cumhuriyet Halk Partisi Genel Sekreterliği Yayınları, Ankara, 1944.

İnönü, İsmet, *Aziz Atatürk,* , Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları, Ankara, 1963.

İnönü, İsmet, *Cumhuriyet Halk Partisi Üsnomal Büyük Kurultayda Genel Başkan İnönü Tarafından Söylenen Nutuk 26.12.1938.*

İnönü, İsmet, *Defterler: 1919-1973,* haz: Ahmet Demirel, [önsöz Erdal İnönü], İstanbul, 2001, 2 c. Fotoğraflı. Yapı Kredi Yayınları (c. 1. 1919-1955 -- c. 2. 1956-1973).

İnönü, İsmet, *Devlet Kurucusu Atatürk,* Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara, 1969. (*Belleten,* Cilt XXXIII, Sayı 129 (Ocak 1969)'dan ayrıbasım).

İnönü, İsmet, *Ebedi Şef Atatürk'ün Ölümü Dolayısıyla Milli Şef İsmet İnönü'nün Türk Milletine Beyannamesi.* Ankara, 1938.

İnönü, İsmet, *Hatıralar: Birinci Dünya Harbi,* haz: Nurer Uğurlu, Ankara, 1999, Cumhuriyet Gazetesi Yayınları

İnönü, İsmet, *Hatıralarım, Genç Subaylık Yılları:* 1884-1918, haz: Sabahattin Selek, İstanbul, 1969.

İnönü, İsmet, *İhtilalden Sonra İsmet İnönü: Konuşmaları, Demeçleri, Mesajları, Sohbetleri ve Yazılarıyla,* derl: Sabahat Toktamış, İstanbul, 1962.

İnönü, İsmet, *İnönü'nün Söylev ve Demeçleri,* c. 1. Türk Devrim Tarihi Enstitüsü Yayınları [T.B.M. Meclisinde ve C.H.P. Kurultaylarında (1919-1946)] İstanbul, 1946.

İnönü, İsmet, *İsmet İnönü'nün Hatıraları: Büyük Zaferden Sonra Mudanya Mütarekesi ve Lozan Antlaşması,* 1998. (Cumhuriyet gazetesinin armağanıdır).

İnönü, İsmet, *İsmet İnönü'nün T.B.M.M.'deki konuşmaları 1920-1973,* derl: Ali Rıza Cihan, Ankara, 1992. T.B.M.M. Kültür Sanat ve Yayın Kurulu Yayınları: 56 (c. 1. 1920-1938, c. 2. 1939-1960, c. 3. 1961-1973, E-1: Dizin).

İnönü, İsmet, *Millî Şef'in Söylev, Demeç ve Mesajları,* derl: Kadri Kemal Kop, Akay Kitabevi, İstanbul, 1945.

İnönü, İsmet, *Muallimler Birliği Kongresinde İsmet Paşa Hazretlerinin Nutukları,* Ankara, 1341, (es.h.).

İnönü, İsmet, *Muhalefet'te İsmet İnönü: Konuşmaları, Demeçleri, Mesajları, Sohbetleri ve Yazılarıyla,* derl: Sabahat Erdemir, İstanbul, 1956.

İpekten, Haluk, *Divan Edebiyatında Edebî Muhitler,* İstanbul, 1996, Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları.

İsmail Hakkı Bursevî Divanı, (Haz.) Dr. Murat Yurtsever, Arasta Yayınları, Bursa, 2000.

İsmetî, *Divan-ı İsmetî,* İstanbul, 1291, (es.h.).

İstiklal Uğrunda Şiirler Mecmuası, Azerbeycan Neşriyatı, İstanbul, 1928, (es.h.).

İz, Mahir, *Tasavvuf- Mahiyeti, Büyükleri ve Tarikatlar,* İstanbul Kitabevi, İstanbul 1990.

İzbudak, Veled Çelebi, *Divan-ı Türki-i Sultan Veled,* Musahhihi Kilisli Rıfat, İstanbul, 1341, (es.h.).

Johnstone, H.A. ve Butler, Muuro, *Türkler: Karakterleri, Terbiyeleri ve...* çev. Hüseyin Kılıç, Türkiye Diyanet Vakfı, Ankara.

Kabaklı, Ahmet, *Kültür Emperyalizmi,* Toker Yayınevi, İstanbul 1971.

Kabaklı, Ahmet, *Mâbet ve Millet,* Toker Yayınevi, İstanbul 1970.

Kabaklı, Ahmet, *Müslüman Türkiye,* Toker Yayınevi, İstanbul 1970.

Kabaklı, Ahmet, *Türk Edebiyatı,* 5 c., Türk Edebiyatı Vakfı, İstanbul. (1. c. 1965, diğerleri değişik tarihli)

Kadı Burhaneddin, *Divan-ı Kadı Burhaneddin,* İstanbul, 1922. (es.h.).

Kafesoğlu, İbrahim, *Bulgarların Kökeni,* Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü, Ankara 1985.

Kafesoğlu, İbrahim, *Harzemşahlar Devleti Tarihi,* 3. bs. Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu, Ankara 1992.

Kafesoğlu, İbrahim, *Kutadgu Bilig ve Kültür Tarihimizdeki Yeri,* Kültür Bakanlığı, Ankara 1980.

Kafesoğlu, İbrahim, *Türk Bozkır Kültürü,* Ankara 1987.

Kafesoğlu, İbrahim, *Türk Millî Kültürü,* düzl. ve genş. 14. bs. Boğaziçi Yayınevi, İstanbul 1996.

Kafesoğlu, İbrahim, *Türk Milliyetçiliğinin Meseleleri,* Millî Eğitim Bakanlığı, Ankara 1970.

Kafesoğlu, İbrahim, *Türk-İslâm Sentezi,* Aydınlar O-cağı, İstanbul 1985.

Kafesoğlu, İbrahim, *Türkler ve Medeniyet,* İstanbul Yayınları, İstanbul 1957.

Kahraman, Mehmet *Divan Edebiyatı Üzerine Tartışmalar,* İstanbul, 1996.

Kahramanlık Şiirleri Antolojisi, *Varlık Yayınları,* İstanbul, 1972.

Kahun, Leon, *Gök Bayrak,* çev. Galip Bahtiyar, İstanbul, 1970.

Kakınç, Tarık Dursun, *Denizin Kanı,* Cem Yayınevi, İstanbul, 1968.

Kakınç, Tarık Dursun, *Deve Tellal Pire Berber İken,* Milliyet Yayınları, İstanbul, 1970.

Kalay, Emin, *Edirne İli Ağızları,* TDK y. 1998.

Kamil, *Divan-ı Kamil,* İstanbul, 1325, (es.h.).

Kandemir, Feridun Kudret, *Kendi Ağzından Rıza Tevfik, -Hayatı, Felsefesi, Şiirleri-* Remzi Kitabevi, İstanbul, 1943.

Kanık, Orhan Veli, *Bütün Şiirleri,* 34. bs. Adam Yayınevi, İstanbul 1991.

Kansu, Ceyhun Âtuf, *Sakarya Meydan Savaşı, Destan,* Bilgi Yayınevi, Ankara 1970.

Kanuni Sultan Süleyman, *Divan-ı Muhibbi, Kanuni Sultan Süleyman'ın Şiirleri,* haz. Vahit Çabuk, İstanbul, 1980, 3 c. Tercüman Yayınları.

Kaplan, Mehmet - Birinci, Necat, *Atatürk Şiirleri Antolojisi,* Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara, 1990.

Kaplan, Mehmet, *Büyük Türkiye Rüyası,* İstanbul 1969.

Kaplan, Mehmet, *Hikâye Tahlilleri,* 4. bs. Dergâh Yayınevi, İstanbul 1991.

Kaplan, Mehmet, *Kültür ve Dil,* 4.bs. Dergâh Yayınevi, İstanbul 1986.

Kaplan, Mehmet, *Nesillerin Ruhu,* 5. bs. Dergâh Yayınevi, İstanbul 1991.

Kaplan, Mehmet, *Şiir Tahlilleri,* 11. bs. Dergâh Yayınevi, İstanbul 1991.

Kaplan, Mehmet, *Şiir Tahlilleri, Akif Paşa'dan Yahya Kemal'e Kadar,* İ.Ü. Edebiyat Fakültesi Yayınları, İstanbul, 1954.

Kaplan, Mehmet, *Şiir Tahlilleri,* İstanbul, Dergâh Yayınları, 1975.

Kaplan, Mehmet, *Tanpınar'ın Şiir Dünyası,* İ.Ü. Edebiyat Fakültesi Yayınları, İstanbul, 1963.

Kaplan, Mehmet, *Türk Millletinin Kültürel Değerleri,* Kültür Bakanlığı, Ankara 1987.

Kaplancalı, Kemal, *Bir Fikrin Adamları,* İstanbul, 1946.

Kara, Mehmet, *Gün Doğmak Üzerine,* Koza Yayınları, Ankara, 1990.

Karaalioğlu, Seyyit Kemal, *Edebiyatımızda Şair ve Yazarlar,* 3. bs. İnkılâp ve Aka Kitabevleri, İstanbul 1984.

Karaalioğlu, Seyyit Kemal, *Resimli Türk Edebiyatçıları Sözlüğü,* genşl. 2. bs. İnkılâp ve Aka Kitabevleri, İstanbul 1982.

Karaalioğlu, Seyyit Kemal, *Türk Edebiyatı Tarihi,* İnkılâp Kitabevi, İstanbul.

Karabekir, Kâzım, *İstiklâl Harbimiz,* İstanbul 1988.

Karabekir, Kâzım, *İstiklâl Harbinin Esasları,* der. Nihat Uzcan, İstanbul 1982.

Karabulut, Halil, *Damlada Derya Gizlidir,* Kültür ve Turizm Bakanlığı Milli Folklor Araş., Ankara, 1988.

Karacaoğlan, *Bütün Şiirleri,* haz. Cahit Öztelli, Milliyet Yayın Ltd. Şti., İstanbul 1978.

Karaer, Mustafa Necati, *Güvercin Uçurmak,* İstanbul, 1977.

Karaer, Mustafa Necati, *Kuşlar ve İnsanlar,* Ankara, 1982.

Karagöz, M. Berdan, *Güneş Yüzlüm,* Ankara, 1989.

Karahan, Abdülkadir, *Şirazlı Hafız ve Şiirlerinden Seçmeler,* Ankara, 1988.

Karahan, Leylâ, *Anadolu Ağızlarının Sınıflandırılması,* TDK y. 1996.

Karakan, Hüseyin, *Şiirimizin Cumhuriyeti,* İstanbul, 1958.

Karakan, Hüseyin, *Türkçe Hayyam,* İstanbul, 1962.

Karakoç, Abdurrahim, *Bütün Şiirleri,* Fetih Yayınevi, İstanbul, 1973.

Karakoç, Abdurrahim, *Dosta Doğru,* Ankara, Ocak Yayınları, 1984.

Karakoç, Abdürrahim, *Vur Emri,* 15. bs. Ocak Yayınevi, Ankara 1990.

Karakoç, Bahattin, *İlkyazda,* İstanbul, Cönk Yayınları, 1984.

Karakoç, Bahattin, *Kar Sesi,* Ocak Yayınları, Ankara, 1983.

Karakoç, M. Sezai, *Hikâyeler,* 2 c., 2. bs. Diriliş Yayınevi, İstanbul 1988.

Karakoç, Sezai, *Alınyazısı Saati,* İstanbul, Diriliş Yayınları, 1989.

Karakoç, Sezai, *Ateş Dansı,* Diriliş Yayınları, İstanbul, 1987.

Karakoç, Sezai, *Hızırla Kırk Saat,* Diriliş Yayınları, İstanbul, 1989.

Karakoç, Sezai, *Şiirler,* Diriliş Yayınları, İstanbul, 1978.

Karakurt, Esat Mahmut, *Ölünceye Kadar,* İnkılap ve Aka Kitabevleri, İstanbul, 1969.

Karakurt, Esat Mahmut, *İlk ve Son,* İnkılap ve Aka Kitabevleri, İstanbul, 1969.

Karal, Enver Ziya, *Osmanlı Tarihi,* 9 c., Türk Tarih Kurumu, Ankara.

Karaman, Hayrettin, *İslâm Hukukunda Mezhepler,* İrfan Yayınevi, İstanbul 1971.

Karaosmanoğlu, Yakup Kadri, *Ankara,* Ankara, 1934.

Karaosmanoğlu, Yakup Kadri, *Hüküm Gecesi,* İstanbul, 1927, (es.h.).

Karaosmanoğlu, Yakup Kadri, *Kiralık Konak,* İstanbul, 1974.

Karaosmanoğlu, Yakup Kadri, *Millî Savaş Hikâyeleri,* haz. Atillâ Özkırımlı, İletişim Yayınevi, İstanbul 1990.

Karaosmanoğlu, Yakup Kadri, *Panorama,* İstanbul, 1971.

Karaosmanoğlu, Yakup Kadri, *Sodom ve Gomore,* Ankara, 1966.

Karaosmanoğlu, Yakup Kadri, *Yaban,* Muallim Ahmet Halit Kitaphanesi, İstanbul, 1932

Karay, Refik Halid, *Bugünün Saraylısı,* İnkılap ve Aka Kitabevleri, İstanbul, 1965.

Karay, Refik Halid, *Gurbet Hikâyeleri,* Semih Lütfi Kitabevi, İstanbul, 1940

Karay, Refik Halid, *İstanbul'un Bir Yüzü,* İnkılap ve Aka Kitabevleri, İstanbul, 1972.

Karay, Refik Halid, *Kadınlar Tekkesi,* İnkılap ve Aka Kitabevleri, İstanbul, 1964.

Karay, Refik Halid, *Sonuncu Kadeh,* İnkılap ve Aka Kitabevleri, İstanbul, 1965.

Karay, Refik Halid, *Sürgün,* Semih Lütfi Kitabevi, İstanbul 1941.

Kayacan, İsa, *Ağaç ve Ormanla İlgili Şiirler,* Ankara, 1980.

Kayacan, İsa, *Ağaç ve Orman Kültürü,* Orman Bakanlığı Yayınları, Ankara, 1997.

Kayacan, İsa, *Makale ve Şiirlerle Çeşitleme,* Ankara, 1983.

Kayral, S. Sami, *Denemeler,* İstanbul, 1970.

Kazım Paşa, *Divançe-i Kazım Paşa,* İstanbul, tarihsiz, (es.h.).

Kefeli, Seyfettin, *Gül Yağmurları,* Ankara, 1990.

Kemal Tahir, *Devlet Ana,* Bilgi Yayınevi, Ankara, 1967.

Kemal Tahir, *Esir Şehir,* Sander Yayınları, İstanbul, 1974, (c. 1. Esir Şehrin İnsanları c. 2. Esir Şehrin Mahpusu)

Kemal Tahir, *Göl İnsanları,* Bilgi Yayınevi, Ankara 1970.

Kemal Tahir, *Kurt Kanunu,* Bilgi Yayınevi, Ankara, 1969.

Kemal Tahir, *Yediçınar Yaylası,* Bilgi Yayınevi, Ankara, 1970.

Kemal Tahir, *Yol Ayrımı,* Sander Yayınları, İstanbul, 1971.

Kemal Tahir, *Yorgun Savaşçı,* Remzi Kitabevi, İstanbul, 1965.

Keskioğlu, Osman, *Kur'an Tarihi ve Kur'an Hakkında Ansiklopedik Bilgiler,* Nebioğlu Yayınevi, İstanbul 1953.

Keskioğlu, Osman, *Siyer-i Nebî: Hazret-i Peygamberin Hayatı,* 12. bs. Diyanet İşleri Başkanlığı, Ankara 1991.

Kethüdazade Arif, *Divan-ı Kethüdazade Arif,* İstanbul, 1271, (es.h.).

Kılkış, Hüseyin Hüsnü, *Türk Sözü, Malta'da Esir İken Yazdıklarım,* Ankara, 1930.

Kırımer, Cafer Seydahmet, *Mefkûre ve Türkçülük,* derl. İbrahim Otar, Emel Yayınları, İstanbul 1965.

Kırımer, Cafer Seydahmet, *Ülkü ve Türkçülük,* Hamle Yayınevi, İstanbul.

Kırımlı, Hakan, *Kırım Tatarlarında Millî Kimlik ve Millî Hareketler,* Türk Tarih Kurumu, Ankara.

Kırkılıç, H. Ahmet, *Sultan Üçüncü Murad, Hayatı, Edebi Kişiliği, Eserleri ve Divanından Seçmeler,* Kültür ve Turizm Bak., Ankara, 1988.

Kısakürek, Necip Fazıl, *Ben ve Ötesi,* Sühulet Kütüphanesi, 1932.

Kısakürek, Necip Fazıl, *Çile,* 18. bs, Büyük Doğu Yayınevi, İstanbul 1992.

Kısakürek, Necip Fazıl, *Çöle İnen Nûr; Çöle ve Bütün Zaman ve Mekâna.* 6. bs. Büyük Doğu Yayınevi, İstanbul 1979.

Kısakürek, Necip Fazıl, *Hesaplaşma,* Büyük Doğu Yayınevi, İstanbul 1985

Kısakürek, Necip Fazıl, *Hikâyelerim,* Büyük Doğu Yayınevi, İstanbul 1983.

Kısakürek, Necip Fazıl, *O ve Ben,* 8. bs. Büyük Doğu Yayınevi, İstanbul 1992.

Kısakürek, Necip Fazıl, *Son Devrin Din Mazlumları,* haz. M. Kemaleddin Keçeci, Toker Yayınları, İstanbul, 1969.

Kısakürek, Necip Fazıl, *Türkiye'nin Manzarası,* Toker Yayınevi, İstanbul 1968.

Kitapçı, Zekeriya, *Yeni İslâm Tarihi ve Türkistan,* Otağ Yayınevi, İstanbul 1986.

Kocagöz, Halil, *Bütün Eserleri, Şiirler,* İzmir, 1986,.

Kocagöz, Samim, *Kalpaklılar,* Ataç Kitabevi, İstanbul, 1962.

Kocagöz, Samim *Bir Çift Öküz,* Ararat Yayınları, İstanbul, 1970.

Kocatürk, Vasfi Mahir, *Divan Şiiri Antolojisi – tercümeleriyle-* İstanbul, 1947.

Kocatürk, Vasfi Mahir, *Divan Şiirinde Meşhur Beyitler,* Edebiyat Yayınevi, Ankara, 1963.

Kocatürk, Vasfi Mahir, *Hayat Şarkıları,* Ankara, Edebiyat Yayınevi, (tarihsiz).

Kocatürk, Vasfi Mahir, *Namık Kemal'in Şiirleri,* 3. bs. Edebiyat Yayınevi, Ankara 1966.

Kocatürk, Vasfi Mahir, *Nedim Divanından Seçilmiş En Güzel Şiirler,* Edebiyat Yayınevi, Ankara,1968.

Kocatürk, Vasfi Mahir, *Ömer Hayyam'ın Rubaileri,* Buluş Yayınevi, Ankara, 1962.

Kocatürk, Vasfi Mahir, *Şiir Defteri, Yunus Emre'den Bugüne Kadar Türk Edebiyatının Her Çeşitten En Güzel Şiirleri.* ? 1954.

Kocatürk, Vasfi Mahir, *Türk Edebiyatı Tarihi, Başlangıçtan Bugüne Kadar Türk Edebiyatının Tarihi, Tahlili ve Tenkidi,* Edebiyat Yayınevi, Ankara, 1970.

Koçak, Aşur, *Âşık Kul Aşur Diyor ki,* İstanbul, 1977.

Koçer, Hasan Ali, *Türkiye'de Modern Eğitimin Doğuşu,* 1773-1923. Ankara 1982.

Koçman, Gülgün, *Bir Bahar Akşamı,* Ankara, 1977.

Koçu, Reşat Ekrem, *Erkek Kızlar,* Koçu Yayınları, İstanbul, 1962.

Koçu, Reşat Ekrem, *Forsa Halil,* İstanbul, 1962.

Koçu, Reşat Ekrem, *Türk Zaferleri,* Nebioğlu Yayınevi, İstanbul 1966.

Korkmaz, Zeynep, *Bartın ve Yöresi Ağızları,* TDK y. 1994.

Korkmaz, Zeynep, *Güney-Batı Anadolu Ağızları,* TDK y. 1994.

Korkmaz, Zeynep, *Nevşehir ve Yöresi Ağızları,* TDK y. 1994.

Korkmazgil, Hasan Hüseyin, *Acıyı Bal Eyledik,* Bilgi Yayınları, Ankara, 1983.

Korkmazgil, Hasan Hüseyin, *Kızılırmak,* Bizim Yayınları, Ankara, 1966.

Koryürek, Enis Behiç, *Miras ve Güneşin Ölümü,* Ankara, 1951.

Koşay, Hâmit Zübeyr, *Etnografya, Folklor, Dil; Tarih vd. Konularda Makaleler ve İncelemeler,* Ankara 1974.

Koşay, Hamit Zübeyr, *Yuvaktaşı,* İstanbul, 1947.

Koşukçu, Ali Cemal, *Hayal Gücü,* İstanbul, 1984.

Kozanoğlu, Abdullah Ziya, *Atlı Han,* İstanbul, 1946.

Kozanoğlu, Aptullah Ziya, *Patronalılar,* İstanbul, 1962.

Kozanoğlu, Abdullah Ziya, *Büyük Türk Romanı, Gültekin,* Türkiye Yayınevi, İstanbul,1958.

Kozanoğlu, Abdullah Ziya, *Hilal ve Salip,* Türkiye Yayınevi, İstanbul, 1961.

Kozanoğlu, Abdullah Ziya, *Kızıl Tuğ,* İstanbul, 1950.

Köksal, Ahmet, *İlkokul Ünitelerine Göre Çocuk Şiirleri,* İstanbul, 1973.

Köprülü, M. Fuad, *Osmanlı Devletinin Kuruluşu,* Türk Tarih Kurumu, Ankara, 1988.

Köprülü, M. Fuad, *Türk Edebiyatı Tarihi,* 2. bs. Ötüken Neşriyat, İstanbul 1980.

Köprülü, M. Fuad, *Türk Edebiyatında İlk Mutasavvıflar,* 5. bs. Diyanet İşleri Başkanlığı, Ankara 1984.

Köprülü, M. Fuat, *Türk Saz Şairleri,* Millî Kültür Yayınları, Ankara 1962.

Köprülü, Orhan F., *Türk Klasikleri - Yunus Emre'den Âşık Veysel'e* - İstanbul, 1984.

Köprülüzade Mehmet Fuad, *Millî Edebiyat Cereyanının İlk Mübeşşirleri ve Divan-ı Türki-i Basit,* İstanbul, 1928.

Kösoğlu, Nevzat, *Türk Dünyası Tarihi ve Türk Medeniyeti Üzerine Düşünceler,* Ötüken Neşriyat, İstanbul 1990.

Kösoğlu, Nevzat, *Türk Kimliği ve Türk Dünyası,* Ötüken Neşriyat, İstanbul 1996.

Köymen, Mehmet Altay, *Büyük Selçuklu İmparatorluğu Tarihi, 5 C.,* Türk Tarih Kurumu, Ankara 1991-93.

Köymen, Mehmet Altay, *Selçuklu Devri Türk Tarihi,* Türk Tarih Kurumu, Ankara 1993.

Kuddusi, *Divan-ı Kuddusi,* İstanbul, 1291, (es.h.).

Kudret, Cevdet, *Divan Şiirinde Üç Büyükler,* İstanbul, 2003. 3 c. [1. Fuzuli, 2. Baki, 3. Nedim].

Kudret, Cevdet, *Eşref, Hayatı, Sanatı, Eseri,* Varlık Yayınevi, İstanbul, 1977.

Kudret, Cevdet, *Edebiyat Bilgileri -örneklerle-,* İnkılap ve Aka Kitabevleri, İstanbul, 1980.

Kudret, Cevdet, *Abdülhamit Devrinde Sansür,* Ağaoğlu Yayınevi, İstanbul, 1977.

Kudret, Cevdet, *Ahmet Mithat,* Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara, 1962.

Kudret, Cevdet, *Batı Edebiyatından Seçme Parçalar,* İstanbul, 1972.

Kudret, Cevdet, *Benim Oğlum Bina Okur,* İstanbul, 1983.

Kudret, Cevdet, *Dilleri Var Bizim Dile Benzemez,* Ankara, 1966.

Kudret, Cevdet, *Divan Şiirinde Üç Büyükler,* İstanbul, 1985.

Kudret, Cevdet, *Eşref, -hayatı, sanatı, eseri-* İstanbul, 1977.

Kudret, Cevdet, *Fuzuli, -hayatı, sanatı, şiirleri-* İstanbul, 1974.

Kudret, Cevdet, *Halk Şiirinde Üç Büyükler, 1. Yunus Emre,* İstanbul, 1985.

Kudret, Cevdet, *Halk Şiirinde Üç Büyükler, 2. Pir Sultan Abdal,* İstanbul, 1985.

Kudret, Cevdet, *Halk Şiirinde Üç Büyükler, 3. Karacaoğlan,* İstanbul, 1985.

Kudret, Cevdet, *Hüseyin Rahmi Gürpınar, -hayatı, sanatı, eserleri-* Varlık Yayınları, İstanbul, 1975.

Kudret, Cevdet, *Karagöz,* Bilgi Yayınevi, Ankara, 1968.

Kudret, Cevdet, *Ortaoyunu,* Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, Ankara, 1973.

Kudret, Cevdet, *Örnekli Türk Edebiyatı Tarihi, -başlangıçtan 15. yy. ortalarına kadar-* Kültür Bakanlığı, Ankara, 1995.

Kudret, Cevdet, *Pir Sultan Abdal,* Yedi Tepe Yayınları, İstanbul, 1965.

Kudret, Cevdet, *Sınıf Arkadaşları,* İnkilap ve Aka Kitabevleri, İstanbul, 1976.

Kudret, Cevdet, *Türk Edebiyatında Hikâye ve Roman, c. 1. Tanzimattan Meşrutiyete kadar 1859-1910,* Bilgi Yayınları, Ankara, 1971.

Kudret, Cevdet, *Türk Edebiyatında Hikâye ve Roman, c. 2. Meşrutiyetten Cumhuriyete kadar,* Bilgi Yayınları, Ankara, 1971.

Kudret, Cevdet, *Türk Edebiyatından Seçme Parçalar,* İnkılap ve Aka Kitabevleri, İstanbul, 1973.

Kudret, Cevdet, *Ziya Gökalp,* Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara, 1963.

Kukul, M. Halistin, *Ayçiçek'le Nurdede,* Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara, 1989.

Kukul, M. Halistin, *Şiirlerle Nasreddin Hoca Fıkraları,* Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, Türk Edebiyatı, Ankara, 1989.

Kuntay, Mithat Cemal, *Türkün Şehnamesinden Seçmeler,* haz. Faruk K. Timurtaş, Milli Eğitim Bakanlığı, İstanbul, 1971.

Kuntay, Mithat Cemal, *Türk'ün Şehnamesinden,* Millî Eğitim Bakanlığı, Ankara 1970.

Kuntay, Mithat Cemal, *Üç İstanbul,* Sander Yayınları, İstanbul, 1976.

Kuran, Ercüment, *Türkiye'nin Batılılaşma ve Millî Meseleler,* Türkiye Diyanet Vakfı, Ankara 1995.

Kurat, Akdes Nimet, *Türkiye ve İdil Boyu,* Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi, Ankara 1966.

Kurat, Yuluğ Tekin, *Osmanlı İmparatorluğunun Paylaşılması,* 2. bs. Turhan Kitabevi, Ankara 1986.

Kurban, İlkil, *Şarkî Türkistan Cumhuriyeti, 1944-1949,* Türk Tarih Kurumu, Ankara 1992.

Kurdakul, Şükran, *Acılar Dönemi,* Cem Yayınevi, İstanbul, 1977.

Kurtkan-Bilgiseven, Âmiran, *İslâmın Kültürel Özellikleri ve İslâmî Kavramlar,* Filiz Yayınevi, İstanbul 1989.

Kushner, David, *Türk Milliyetçiliğinin Doğuşu, 1876-1908.* çev. Şevket Serdar Türet, Rekin Ertem, Fahri Erdem, Kervan Yayınları, İstanbul 1979.

Kuşoğlu, Mehmet Zeki, *Dünkü Sanatımız, Kültürümüz,* Ötüken Neşriyat, İstanbul, 1994.

Kutay, Cemal, *Tarihte Türkler, Araplar- Hilafet Meselesi,* İstanbul 1970.

Kutay, Cemal, *Türk Nedir, Ne Değildir?,* İstanbul 1986.

Kutkan, Şevket, *Kayının Rüyası,* Toprak Dergisi, İstanbul 1960.

Kutlu, Mustafa, *Yokuşa Akan Sular,* Dergâh Yayınevi, İstanbul, [1979?]

Kutlu, Şemsettin, *Başlangıçtan Günümüze Kadar Türk Romanları,* genşl. 3. bs. Toker Yayınevi, İstanbul 1980.

Kutlu, Şemsettin, *Divan Edebiyatı Antolojisi,* Remzi Kitabevi, İstanbul, 1983.

Kutlu, Şemsettin, *Divan Edebiyatı Antolojisi,* Remzi Kitabevi, İstanbul 1983.

Kuyucuklu, Yusuf, *İktisadî Olaylar Tarihi,* İstanbul Üniversitesi Siyasal Bilimler Fakültesi, İstanbul 1982.

Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nden Ulusal Şiirler, Lefkoşa, 1985.

Küçükavcılar, Abidin – Yerlikaya, Ahmet, *Konya Şairler Antolojisi,* Konya, 1982.

Külebi, Cahit, *Bütün Şiirleri,* 5. bs. Adam Yayınevi, İstanbul 1992.

Külebi, Cahit, *Bütün Şiirleri,* İstanbul, 1982.

Leskofçalı Galip, *Divan-ı Galip,* İstanbul, 1335, (es.h.).

Levend, Agâh Sırrı, *Divan Edebiyatı - Kelimeler ve Remizler, Mazmunlar ve Mefhumlar,* Niğde Halkevi Yayınları, İstanbul, 1941.

Levend, Agah Sırrı, *Divan Edebiyatı, Kelimeler ve Remizler, Mazmunlar ve Mefhumlar,* Enderun Kitabevi, İstanbul, 1984.

Levend, Agâh Sırrı, *Türk Edebiyatı Tarihi,* 3. bs. Türk Tarih Kurumu, Ankara 1988.

Lewis, Bernard, *Modern Türkiye'nin Doğuşu,* çev. Metin Kıratlı, 2. bs. Türk Tarih Kurumu, Ankara 1984.

Ligeti, Lajos, *Bilinmeyen İç Asya,* çev. Sadrettin Karatay, 2 C., Millî Eğitim Bakanlığı, Ankara 1970.

Loti, Pierre *Aziyade,* çev. Nahid Sırrı Örik, Hüseyin Hilmi Kitabevi, İstanbul, 1967

Löker, Erhan, *Beşerî Âlemin Rasathanesi Olarak Türkiye,* Ankara İçtimaiyat Enstitüsü, Ankara 1955.

Löker, Erhan, *Dünya Sosyolojisi,* Ankara 1953.

Löker, Erhan, *Türk Milliyetçiliğinin Meseleleri,* Ankara Altınışık Yayınları, Ankara 1952.

Mahmud Celaleddin Paşa, *Divan-ı Asaf,* İstanbul, 1314, (es.h.).

Makal, Tahir Kutsi, *Türk Halk Şiiri,* İstanbul, Toker Yayınları, 1978.

Malazgirt ve Alparslan Şiirleri, Selçuklu Tarih ve Medeniyeti Enstitüsü Yayınları, Ankara,1971.

Mantıkî, *Divançe-i Mantıkî Efendi,* İstanbul, 1284, (es.h.).

Manya, İlkin, *Halk Şiirinde Ana Sesi, Kadın Halk Ozanları Antolojisi,* İnanç Yayınları, 1983.

Marx, Karl, *Kapital,* çev. Mahmut Selek, 1966.

Mazıoğlu, Hasibe, *Fuzuli ve Türkçe Divanından Seçmeler,* Ankara, 1992.

Mc Gahan, Henry, *Türkmenlerin Destanı,* İstanbul 1970.

Mefharet Nazmi, *İki Can Yoldaşı,* İstanbul, 1930.

Mehmed Ata, *İktitaf,* İstanbul, 1328, (es.h.).

Mehmed Celal, *Fatih Sultan Mehmed Han Sani Yahut İstanbul Fatihi,* İstanbul, 1308, (es.h.).

Mehmed Cevdet, *Resimli Asar-ı Nefise,* Fevziye Kütüphanesi, İstanbul, 1335, (es.h.).

Mehmed Emin Beliğ, *Divan-ı Beliğ,* İstanbul, 1258. (es.h.).

Mehmed Emin Hilmi, *Divan-ı Mehmet Emin Hilmi Efendi,* Trabzon, 1294. (es.h.).

Mehmed Esad Paşa, *Divançe-i Esad Paşa,* İstanbul, 1268, (es.h.).

Mehmed Esad, *Divan-ı Esad,* İstanbul, 1337, (es.h.).

Mehmed Memduh Paşa, *Divan-ı Eşar,* İstanbul, 1332. (es.h.).

Mehmed Niyazi, *Yazılamamış Destanlar,* Ötüken Neşriyat, İstanbul 1995.

Mehmed Rauf, *Eylül,* İnkılap K. 2003

Mehmed Süreyya, *Tarikat-ı Aliyye-i Bektaşiyye, (Yüce Bektaşi Tarikatı),* sad. Ahmet Gürtaş, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, Ankara, 1995.

Mehmet Emin Sabri, *Divan-ı Sabri,* İstanbul, 1292. (es.h.).

Mehmet Emin, *İstanbul'dan Orta Asya'ya Seyahat,* haz. Rıza Akdemir, Kültür ve Turizm Bakanlığı, Ankara 1986.

Mehmet İzzet, *Milliyet Nazariyeleri ve Millî Hayat,* haz. Halil Açıkgöz, 3. bs. Ötüken Neşriyat, İstanbul 1981.

Mehmet Rauf, *Şeyhî Divanı Tarama Sözlügü,* İstanbul, 1317, (es.h.).

Mehmet Sadık, *Ergenekon Yolları,* İstanbul, 1935.

Melville, Herman, *Moby Dick, Beyaz Balina,* çevl. Sabahattin Eyuboğlu, Mina Urgan, Cem Yayınevi, İstanbul, 1972.

Menemenlizade Tahir, *Osmanlı Edebiyatı,* İstanbul, 1314.

Mengi, Mine, *Divan Şiirinde Rindlik,* Ankara, 1985.

Merçil, Erdoğan, *Gazneliler Devleti Tarihi,* Türk Tarih Kurumu, Ankara 1989.

Merçil, Erdoğan, *Müslüman Türk Devletleri Tarihi,* İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi, İstanbul 1985.

Meriç, Cemil, *Kültürden İrfana,* İnsan Yayınevi, İstanbul 1986.

Meriç, Nezihe, *Korsan Çıkmazı,* Ankara, Dost Yayınları, 1961.

Meriçboyu, A. Kadir, *Bugünün Diliyle Hayyam,* Ömer Hayyam, İstanbul, 1964.

Meriçboyu, A. Kadir, *Bugünün Diliyle Mevlana,* Hilal Matbaacılık, 1976.

Mete, İzzettin, *Dünyaya Hükmetmek İçin Gelmiş Olan Yüce Türk Ulusuna,* İstanbul, 1976.

Mete, İzzettin, *Tarihimizin İhtişamı ve Cihandaki Yerimiz,* İstanbul 1967.

Mete, İzzettin, *Türklük En Yüce Gayemizdir,* İstanbul 1965.

Metin, Meretiko, *Adige Praşe / Çerkez Kızı,* Memleket Yayınları, Ankara, 1989.

Mevlana Celaleddin Rumi, *Açıklamaları İle Mesnevi Ummanından 18 Hakikat İncisi ve Türkçe Nazmedilmiş Seçme Beyitler,* haz. Kemal Sönmez, Ankara, 1968.

Mevlana Celaleddin Rumi, *Divan,* Çev. Abdülbaki Gölpınarlı, İnkılap ve Aka, İstanbul, 1957-74.

Mevlana Celaleddin Rumi, *Rubai'ler,* çev. Feyzi Halıcı, Konya, 1986.

Millî Egemenlik Halk Şiirleri, T.B.M.M. Kültür, Sanat ve Yayın Kurulu Yayınları, Ankara, 1985.

Millî Egemenlik ve Barış Şiirleri, T.B.M.M. Kültür, Sanat ve Yayın Kurulu Yayınları, Ankara, 1987.

Millî Tetebbular Mecmuası, 1. c. Asar-ı İslâmiye ve Milliye Tetkik Encümeni, 1331, (es.h.)

Millî Tetebbular Mecmuası, 2. c. Asar-ı İslâmiye ve Milliye Tetkik Encümeni, 1331, (es.h.)

Miyasoğlu, Mustafa, *Devran,* İstanbul, 1978.

Miyasoğlu, Mustafa, *Dönemeç,* Suffe Yayınları, İstanbul.

Molla Murat, *Divan-ı Molla Murat,* İstanbul, 1290, (es.h.).

Mollova, Mefküre, *Doğu Rodop Türk Ağızları Sözlüğü,* TDK y.

Morkaya, Burhan Cahit, *Gurbet Yolcusu,* İstanbul, 1934.

Muhammed Emin Sabri, *Divan-ı Sabri,* Hüdavendigar, 1292, (es.h.).

Mustafa Aczî, *Divan-ı Edremidi Müridzade Mustafa Aczî Ağa,* İstanbul, 1280. (es.h.).

Mustafa Eşref Paşa, *Divan-ı Eşref'üş-Şuara,* İstanbul, 1278. (es.h.).

Mustafa Rona, *50 Yıllık Türk Musıkisi, Bestekarları ve Besteleri Güfteleriyle,* Türkiye Yayınevi, İstanbul, 1960.

Mutafçiyeva, Vera, *Cem Sultan olayı,* çev. Naime Yılmazer, May Yayınları, İstanbul, 1971.

Mutluay, Rauf, *Tanzimattan Günümüze Kadar Türk Şiiri,* Milliyet Yayınları, İstanbul, 1973.

Mutluay, Rauf, *Türk Halk Şiiri Antolojisi,* Milliyet Yayınları, İstanbul, 1972.

Müftüoğlu, Ahmed Hikmet, *Çağlayanlar,* İstanbul, 1338 (es.h.).

Müftüoğlu, Ahmed Hikmet, *Gönül Hanım,* haz. Fethi Tevetoğlu, Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları, İstanbul, 1971.

Müftüoğlu, Ahmed Hikmet, *Haristan,* İstanbul, 1324, (es.h.).

Münif Mustafa Hezari, *Divan-ı Münif,* İstanbul, tarihsiz, (es.h.).

Müsellem, *Divan-ı Müsellem,* İstanbul, 1326. (es.h.).

Nabi, *Divan-ı Nabi,* Mısır, 1257. (TBMM kütüphanesi mikrofilm no. 78(1216) (es.h.).

Nabizade Nazım, *Heves Ettim,* İstanbul, 1302, (es.h.).

Na'ili-i Kadim, *Naili-i Kadim Divanı,* haz. Haluk İpekten, İstanbul, 1970.

Namık Kemal, *İntibah, Ali Bey'in Sergüzeştini havidir,* İstanbul, 1291, (es.h.).

Nasrattınoğlu, İrfan Ünver, *Aşıklardan Yüce Atatürk'e Deyişler, Doğumunun 110. Yıldönümü Dolayısıyla,* Atatürk Kültür Dil ve Tarih Yüksek Kurumu, Ankara.

Nayır, Yaşar Nabi, *Âdem ve Havva,* Ahmet Halit Kitaphanesi, İstanbul, 1932.

Nayır, Yaşar Nabi, *Başlangıcından Bugüne Türk Şiiri Antolojisi,* Varlık Yayınları, İstanbul, 1974.

Nayır, Yaşar Nabi, *Kahramanlar,* Ahmet Halit Kütüphanesi, İstanbul, 1929.

Nayır, Yaşar Nabi, *Türk Şiiri Antolojisi, Başlangıcından Bugüne,* Varlık Yayınevi, İstanbul, 1968.

Nazım Hikmet, *835 Satır,* Muallim Ahmet Halit Kitaphanesi, İstanbul, 1932.

Nazım Hikmet, *Benerci Kendini Niçin Öldürdü?* (yayın yeri ve yayımcı yok) 1932.

Nazım Hikmet, *Bu Memleket Bizim,* Bilgi Yayınevi, Ankara, 1974.

Nazım Hikmet, *Destanlar,* hazl. Süleyman Nebioğlu, İstanbul, 1974.

Nazım Hikmet, *Ferhat İle Şirin,* Bir Aşk Masalı, Ankara, 1965.

Nazım Hikmet, *Güneşin Sofrasında Söylenen Türküler,* haz. Asım Bezirci, Sanat Emeği Yayınları, İstanbul, 1979.

Nazım Hikmet, *Henüz Vakit Varken Gülüm,* Özgün Yayınları, İstanbul, 1976.

Nazım Hikmet, *Kan Konuşmaz,* Pınar Yayınevi, İstanbul, 1965.

Nazım Hikmet, *Kurtuluş Savaşı Destanı,* İstanbul, 1979.

Nazım Hikmet, *Kuvayi Milliye,* Bilgi Yayınları, Ankara, 1968.

Nazım Hikmet, *Memleketimden İnsan Manzaraları,* De Yayınevi, İstanbul, 1966.

Nazım Hikmet, *Taranta Babu'ya Mektuplar ve Simavna Kadısı Oğlu Şeyh Bedrettin Destanı,* İstanbul, 1974.

Nazım Hikmet, *Yaşamak Güzel Şey Bekardeşim,* Gün Yayınları, İstanbul, 1967.

Nazif, *Divan-ı Nazif,* İstanbul, 1266, (es.h.).

Nazif, Süleyman, *Batarya ile Ateş,* Millî Hareket Yayınevi, İstanbul 1969.

Nebioğlu, Hasan, *Geycekli Âşık Hasan Nebioğlu'nun Şiirleri,* Kayseri, 1985.

Necatigil, Behçet, *Divançe, ["Evler", "Eski Toprak", "Yaz Dönemi", "İki Başına Yürümek", "En/cam", "Zebra"],* De Yayınevi, İstanbul, 1968.

Necatigil, Behçet, *Atatürk Şiirleri,* derl. Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara, 1963.

Necatigil, Behçet, *Edebiyatımızda İsimler Sözlüğü,* 12. bs. Varlık Yayınevi, İstanbul 1985.

Necdet, Ahmet, *Tekke Şiiri, Dini ve Tasavvufi Şiirler Antolojisi,* İnkılap Kitabevi Yayınları, İstanbul, 1997.

Necmeddin Veysi, *Bir Muaşakanın Sonu,* Amasya, 1931.

Necmeddin Veysi, *Mavi Alevler,* İstanbul, 1934.

Necmi, *Divan-ı Necmi,* İstanbul, 1289. (es.h.).

Nedim, *Nedim Divanı,* haz. Muhsin Macit, Ankara, 1997.

Nef'i, haz. Ebüzziya Tevfik, Kitabhane-i Ebüzziya, İstanbul, 1311, (kitapta 5 eser bir arada olup eski harflidir).

Nef'i, *Nef'i Divanından Seçmeler,* haz. Abdulkadir Karahan, Ankara, 1992.

Németh, Gyula, *Attilâ ve Hunları,* çev. Şerif Baştav, Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi, Ankara, 1982.

Nev'i, *Divan,* (hazl.) A. Mertol Tulum, M. Ali Tanyeri, İ.Ü. Edebiyat Fakültesi Yayınları, İstanbul, 1977.

Neyzen Tevfik, *Hiç,* İstanbul, 1919, (es.h.).

Niyazi Divanı, *-Tam ve Tekmil Yeni İlavelerle-,* İstanbul Maarif Kitaphanesi, 1963.

Niyazi, *Divançe-i Niyazi,* İstanbul, 1291, (es.h.).

Nizami Gencevi, *İnciler,* TT. akt. Orhan Tan, Kültür Bakanlığı -Azerbaycan Cumhuriyeti Devlet Mat-

buat Komitesi, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara, 1994.

Nizami, *Hüsrev ve Şirin,* çev. Sabri Sevsevil, Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları, İstanbul, 1967.

Numan Mahir, *Divan-ı Numan,* İstanbul, 1288. (es.h.).

Nur, Rıza, *Türk Tarihi,* 14 c., Hazırl: E. Kılıç, Toker Yayınevi, İstanbul.

Nur, Dr. Rıza, *Arap Şiir Biligi Yahut El-Aruz,* Sinop, 1926 (es.h.).

Octave Fouillet, *Bir Fakir Delikanlının Hikâyesi,* çev. Ahmet Midhat Efendi, İstanbul, 1298 (es.h.).

Oğuz Destanı, *Reşideddin Oğuznamesi,* çev. ve haz: Zeki Velidî Togan, 2. bs. Enderun Yayınevi, İstanbul 1982.

Oğuzbaş, Turhan, *İspanyol Meyhanesinde Seni Aradım,* İstanbul, 1968.

Oğuzcan, Ümit Yaşar, *Acılar Denizi,* İstanbul, 1977.

Oğuzcan, Ümit Yaşar, *En Eski Yalnızlığımdır Aşk Benim,* İstanbul, 1978.

Oğuzcan, Ümit Yaşar, *Halktan Yana, Dost Bildiklerim,* İstanbul, 1969.

Oğuzcan, Ümit Yaşar - Eloğlu, Metin, *Garip Şiirler Antolojisi,* İstanbul, 1968.

Oğuzcan, Ümit Yaşar, *Rubailer,* Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul, 1972.

Oğuzcan,Ümit Yaşar - Kakınç, Tarık Dursun, *Şiirimizde Aşk ve Kadın,* Ümit Yaşar Yayınları, İstanbul, 1961.

Oğuzcan,Ümit Yaşar - Kakınç, Tarık Dursun, *Şiirimizde Ölüm,* Ümit Yaşar Yayınları, İstanbul, 1961.

Oğuzcan,Ümit Yaşar - Tarık Dursun Kakınç, *Şiirimizde Tabiat,* İstanbul, Ümit Yaşar Yayınları, 1962.

Oğuzcan,Ümit Yaşar - Kakınç, Tarık Dursun, *Şiirimizde Taşlama,* Ümit Yaşar Yayınları, İstanbul, 1962.

Oğuzcan,Ümit Yaşar, *Mihriban'a Şiirler ve Mektuplar,* İstanbul, 1976.

Okay, Haşim Nezihi, *Âşık Sümmani Hayatı ve Şiirleri,* İstanbul Maarif Kitaphanesi, İstanbul 1963.

Okay, Haşim Nezihi, *Bolulu Derdli Divanı (1772-1845), Hayatı ve Şiirleri,* İstanbul Maarif Kitaphanesi, İstanbul, 1960.

Okay, Haşim Nezihi, *Develi'li (Everekli) Seyrani,* İstanbul Maarif Kitaphanesi, İstanbul, 1963.

Olcay, Selâhattin, *Doğu Trakya Yerli Ağzı (İnceleme-Derleme-Dizin),* TDK y. 1995.

Olcay, Selâhattin, *Erzurum Ağzı (İnceleme-Derleme-Sözlük),* TDK y. 1995.

Olcay, Selahâttin, - Ercilasun A. Bican- Aslan, Ensar, *Arpaçay Köylerinden Derlemeler,* TDK y. 1988.

Onan, K., *Hiciv Üstadları Neyzen Tevfik, Şair Eşref - Biyografileri, Hatıraları, Şiir ve Hicivleri* - İstanbul, 1961.

Onan, Necmettin Halil, *Divan Şiiri Antolojisi- izahlı,* Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları, İstanbul, 1991.

Onan, Necmettin Halil, *İzahlı Divan Şiiri Antolojisi,* Maarif Vekaleti Yayınları, 493, İstanbul, 1940.

Oraltay, Hasan, *Hürriyet Uğrunda- Doğu Türkistan Kazak Türkleri,* İzmir 1961.

Orhan Kemal, *72'nci Koğuş,* Ağaoğlu Yayınevi, İstanbul, 1967.

Orhan Kemal, *Müfettişler Müfettişi,* Varlık Yayınevi, İstanbul, 1966.

Orhan Kemal, *Sokakların Çocuğu,* Altın Kitaplar Yayınevi, İstanbul, 1970.

Orhan Kemal, *Bereketli Topraklar Üzerinde,* 10. bs. Can Yayınları, İstanbul 1989

Orhan Kemal, *Önce Ekmek,* 4. bs. Tekin Yayınevi, Ankara 1988.

Orhan Ural, *Cumhuriyet Dönemi Türk Şiiri, 1923-1983,* Türkiye İş Bankası Yayınları, Ankara, 1984.

Orhan Veli, *Bütün Şiirleri,* Can Yayınları, İstanbul, 1981.

Orhan, Muhterem, *Ergin Gölgeler,* İzmir, Ticaret Matbaası, 1977.

Orhon, Orhan Seyfi, *Fırtına ve Kar,* İstanbul, 1335, (es.h.).

Orhon, Orhan Seyfi, *Gönülden Sesler,* İstanbul, 1928, (es.h.).

Orhon, Orhan Seyfi, *İstanbul'un Fethi, -Beş Yüzüncü Yıldönümü İçin-* İstanbul Fethi Derneği Yayınları İstanbul, 1953.

Orhon, Orhan Seyfi, *Orhan Seyfi Orhon'dan Şiirler,* Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları, İstanbul, 1970.

Orhon, Orhan Seyfi, *Şiirler,* Millî Eğitim Bakanlığı, Ankara 1970.

Orkun, Hüseyin Namık, *Eski Türk Yazıtları,* Türk Dil Kurumu, Ankara 1986.

Orkun, Hüseyin Namık, *Türk Dünyası,* Muallim Ahmet Halit Kitaphanesi, İstanbul 1932.

Orkun, Hüseyin Namık, *Türk Sözünün Aslı,* TDK y. 2004.

Orkun, Hüseyin Namık, *Türk Tarihi,* 4 c. Akba Kitabevi, Ankara 1946.

Orkun, Hüseyin Namık, *Türkçülüğün Tarihi,* Berkalp Kitabevi, Ankara 1944.

Orkun, Hüseyin Namık, *Yeryüzünde Türkler,* Çınaraltı Yayınları, İstanbul 1944.

Orwell, George, *1984,* çev. Haldun Derin, Maarif Vekaleti Yayınları, Ankara, 1960.

Orwell, George, *Hayvan Çiftliği,* çev. Halide Edib Adıvar, Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları, İstanbul, 1954.

Osman Nevres, *Divan-ı Osman Nevres,* İstanbul, 1290. (es.h.).

Osmay, Nüvit, *Dostların Yanında, Serbest Nazım Denemeleri,* Ankara, 1979.

Oyat, Fazıl, *Türk Yiğitlemesi,* Ankara 1960.

Ozan, Hüseyin Avni, *İzmir Şairleri Antolojisi,* İzmir, 1934.

Ozan, Hüseyin Avni, *Kalbimin Işıkları,* İzmir, 1933.

Ozankan, Cenab, *Atatürk, Zamanı Aşan Adam,* İnkılap ve Aka Kitabevleri, İstanbul, 1981.

Ozankan, Cenab, *Destan Adam Atatürk,* İnkılap ve Aka, İstanbul, 1972.

Ozankan, Cenab, *Mustafa Kemalin Anafartalar Destanı,* İnkılap ve Aka Kitabevleri, İstanbul, 1981.

Ozansoy, Halit Fahri, *Cenk Duyguları,* İstanbul, 1333 (es.h.).

Ozansoy, Munis Faik, *Kaybolan Dünya,* Hisar Yayınları, Ankara, 1971.

Öcal, Cemal Oğuz, *Herşey Vatan İçin,* Eskişehir 1953.

Öcal, Fazlıoğlu Cemal Oğuz, *Bir Millet Şahlanıyor,* İstanbul, 1968.

Ögel, Bahaeddin, *Büyük Hun İmparatorluğu Tarihi,* Kültür Bakanlığı, Ankara 1980.

Ögel, Bahaeddin, *Türk Kültür Tarihine Giriş - Göktürklerden Osmanlılara* - 9 C., Kültür ve Turizm Bakanlığı, Ankara 1985-1986.

Ögel, Bahaeddin, *Türk Kültürünün Gelişme Çağları,* gnşl. 3. bs. Türk Dünyası Araştırmaları Vakfı, İstanbul 1988.

Ögel, Bahaeddin, *Türk Mitolojisi,* 2 c., Türk Tarih Kurumu, Ankara 1993-1995.

Ögel, Bahaeddin, *İslâmiyetten Önce Türk Kültür Tarihi,* 9 c., Türk Tarih Kurumu, Ankara 1991.

Ögel, Bahaddin, *Türklerde Devlet Anlayışı, 13. yüzyıl Sonlarına Kadar,* Ankara 1982.

Ömer Bin Mezid, *Mecmu'atü'n-Neza'ir,* haz. Mustafa Canpolat, Ankara, Türk Dil Kurumu Yayınları, 1982.

Ömer Hayyam, *Bütün Dörtlükleri,* çev. Sabahattin Eyuboğlu, Cem Yayınevi, İstanbul, 1977.

Ömer Hayyam, *Rubailer,* çev. Hamamizade İhsan, İstanbul, 1966.

Ömer Hayyam, *Rubailer,* çev. Rüştü Şardağ, Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları, İstanbul,1966.

Ömer Seyfeddin, *Dil Konusunda Yazılar,* haz. Muzaffer Uyguner, Bilgi Yayınevi, Ankara

Ömer Seyfeddin, *Millî Tecrübelerden Çıkarılmış Amelî Siyaset,* Göktuğ Yayınevi, İstanbul 1971.

Ömer Seyfeddin, *Turan Devleti,* 3. bs. Su Yayınevi, İstanbul 1980.

Ömer Seyfeddin, *Türklük Ülküsü,* haz. Yalçın Toker, Toker Yayınevi, İstanbul 1990.

Ömer Seyfeddin, *Yarınki Turan Devleti,* Millî Hareket Yayınevi, İstanbul 1971.

Özcan, Salih, *Siyonizmin Gayeleri,* Hilâl Yayınları, Ankara 1961.

Özçelik, Sadettin – Boz, Erdoğan, *Diyarbakır İli Çüngüş ve Çermik Yöresi Ağzı,* TDK y. 2001.

Özçeiik, Sadettin, *Urfa Merkez Ağzı,* TDK y. 1997.

Özdek, Refik, *Ocağımız Sönmesin,* Ötüken Neşriyat, İstanbul, 1989.

Özdek, Refik, *Vietnam Çıkmazı,* Yağmur Yayınevi, İstanbul.

Özdemir, Mehmet Niyazi, *Türkiye'nin Meseleleri,* 2 c., Marifet Yayınevi, İstanbul 1992.

Özdemir, Nurettin, *Yağmur Sonrası,* İstanbul Yayınevi, İstanbul 1955.

Özden, Yekta Güngör, *Bir Gün Belki,* Ankara, 1981.

Özdenoğlu, Şinasi, *Acısıyla Yanmak Türkiye'nin,* Ankara, 1975.

Özdenoğlu, Şinasi, *Memleketi Sevmek Suçu,* Eroğlu Yayınevi, Ankara, 1978.

Özdenoğlu, Şinasi, *Özgürlük İçin Ölmek,* Eroğlu Yayınevi, Ankara, 1974.

Özdeş, Oğuz, *Şafak Sökerken,* 7. bs. Tekin Yayınevi, İstanbul 1984.

Özdeş, Oğuz, *Vatan Borcu,* 7. bs. Tekin Yayınevi, İstanbul 1983.

Özdeş, Oğuz, *Yavuz'un Pençesi,* Tekin Yayınevi, İstanbul, 1973.

Özfatura, Mustafa Necati, *Unutulan Vatan Doğu Türkistan ve İsa Yusuf Alptekin,* Sinan Yayınevi, İstanbul 1996.

Özgedik, Orhan Gökalp, *Tanrı Türk'ü Korusun,* Burhan Basım ve Yayınevi, İstanbul 1951.

Özgül, Metin Kayahan, *Yenişehirli Avni Hayatı ve Eserleri,* Kültür Bakanlığı Yay., Ankara, 1990.

Özkan, Fatma, *Osmaniye-Tatar Ağzı,* TDK y. 1997.

Özkan, Hakkı, *Aynalı Çarşılar,* Yeni Pan Yayınları, İstanbul, 1988.

Özkan, Hakkı, *Güneşli,* İstanbul, 1983.

Özker, Yaşın, *Mehmetçik Kıbrıs'ta,* İstanbul, 1960.

Özkırımlı, Atillâ, *Türk Edebiyatı Ansiklopedisi,* 4 c., Cem Yayınevi, İstanbul 1982.

Özkişi, Bahaeddin, *Göç Zamanı,* Ötüken Yayınevi, İstanbul, 1975.

Özkişi, Bahaeddin, *Köse Kadı,* 3. bs. Ötüken Neşriyat, İstanbul 1988.

Özkişi, Bahaeddin, *Sokakta,* Ötüken Yayınevi, İstanbul, 1975.

Özmen, İsmail, *Alevi-Bektaşi Şiirleri Antolojisi,* Ankara, Kültür Bakanlığı Yay., 1998.

Öztelli, Cahit, *Bektaşi Gülleri, Bektaşi-Alevi Şiirleri Antolojisi,* Özgür Yayınları, İstanbul, 1985.

Öztelli, Cahit, *Belgelerle Yunus Emre,* Ayyıldız Matbaası, Ankara, 1977.

Öztelli, Cahit, *Karacaoğlan, Bütün Şiirleri,* Milliyet Yayınları, İstanbul, 1970.

Öztelli, Cahit, *Köroğlu ve Dadaloğlu, -Hayatı, Sanatı, Şiirleri* - Varlık Yayınları, İstanbul, 1977.

Öztuna, Yılmaz, *Osmanlı Devleti Tarihi,* 2 c., İstanbul 1986.

Öztuna, Yılmaz, *Tarih Sohbetleri,* Ötüken yayınevi, İstanbul 1988.

Öztuna, Yılmaz, *Türk Tarihinden Yapraklar,* Millî Eğitim Bakanlığı, Ankara.

Öztuna, Yılmaz, *Büyük Türkiye Tarihi,* 14 c. Ötüken Yayınevi, İstanbul 1977-79.

Öztuna, Yılmaz, *Devletler ve Hanedanlar,* 5 c. Kültür Bakanlığı, Ankara 1996.

Öztürkmen, Ömer, *Bilimden Damlalar,* Ötüken Neşriyat, İstanbul, 1995.

Öztürkmen, Ömer, *Gözyaşı Medeniyeti,* Ötüken Neşriyat, İstanbul, 1994.

Öztürkmen, Ömer, *Zihniyet İnkılâbı,* Ötüken Neşriyat, İstanbul, 1995.

P., Sales, *Açık Kumral Saç,* çev. Nüzhet, İstanbul, 1307, 295 (es.h.).

Pala, İskender, *Ansiklopedik Divan Şiiri Sözlüğü,* İskender Pala, Ankara, 1995.

Pala, İskender, *Divan Edebiyatı,* İstanbul, 1992,

Pala, İskender, *Divane Güzeller,* İstanbul, 2004.

Par, Arif Hikmet, *Kartal Bakışlı Deha,* İstanbul, 1981.

Parmaksızoğlu, İsmet, *Tarih Boyunca Türkkürtleri ve Türkmenler,* Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü, Ankara 1983.

Parmaksızoğlu, İsmet, *Türklerde Devlet Anlayışı (İmparatorluk Devri, 1299-1789),* Ankara 1982.

Paşazade Kemal, *Divan-ı Kemal Paşazade,* İstanbul, 1313, (es.h.).

Pazarlı, Osman, *İslâmda Ahlâk,* Remzi Kitabevi, İstanbul.

Perim, Mehmet Behçet, *Geçit Ver Kamçı,* İzmir, 1960.

Pertev Paşa, *Divan-ı Pertev Paşa,* İstanbul, 1256, (es.h.).

Pir Sultan Abdal, Hayatı ve Şiirleri, İstanbul Maarif Kitaphanesi, İstanbul, 1966.

Pir Sultan Abdal, *Bütün Şiirleri,* haz. Cahit Öztelli, Milliyet Yayınları, İstanbul, 1978.

Porter, Eleanor H., *Pollyanna- Mutluluk Yolu-* çev. Gülten Suveren, İstanbul, 1967.

Puzo, Mario *Baba,* çev. Özay Süsoy, İstanbul, 1969.

Pülten, Selim Sabit, *Ezberlenecek Atatürk Şiirleri Antolojisi,* Pülten Ajans Yayınevi, Söke1984.

Püsküllüoğlu, Ali, *10 Kasım Atatürk İçin Şiirler, Çocuk Şiirleri Antolojisi,* İstanbul, [tarihsiz].

Püsküllüoğlu, Ali, *Yaşar Kemal Sözlüğü,* Ankara, 1974

Radloff, W., *Sibirya'dan Seçmeler,* çev. Ahmet Temir, Kültür Bakanlığı, Ankara 1986.

Ragıp Paşa, *Divan-ı Ragıp Paşa,* İstanbul, 1276, (es.h.).

Rasim, *Divan-ı Rasim,* İstanbul, 1272, (es.h.).

Rasonyi, Lâzlô, *Tarihte Türklük,* Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü, Ankara 1971.

Refiğ Kalayini, *Divan-ı Refiğ Kalayini,* İstanbul, 1284. (es.h.).

Resimli, Haritalı, Mufassal Osmanlı Tarihi, *İskit Yayınevi,* İstanbul 1957.

Resulzade, Mehmet Emin, *Azerbaycan Kültür Gelenekleri ve Çağdaş Azerbaycan Edebiyatı,* Azerbaycan Kültür Derneği, Ankara 1984.

Resulzâde, Mehmet Emin, *Millî Tesanüd,* Azerbaycan Kültür Derneği, Ankara 1978.

Reşat Ekrem Koçu, *Patrona Halil,* Koçu Yayınları, İstanbul, 1967.

Reşat Enis, *Kanun Namına,* Sühulet Kütüphanesi, İstanbul, 1932.

Reşat Enis, *Kara Toprak,* Ararat Yayınevi, İstanbul, 1969.

Reşit Süreyya, *Bir Tılsımın Nakışları,* Sudi Kitaphanesi, İstanbul, 1929.

Reşit, Muzaffer, *Atatürk Şiirleri Antolojisi,* Varlık Yaymevi, İstanbul, 1961.

Reşit, Muzaffer, *En Güzel Koşmalar,* Varlık Yaymevi, İstanbul 1962.

Rıfat, Oktay, *Çobanıl Şiirler,* Adam Yayınları, İstanbul, 1983.

Rodinson, Maxime, *Batıyı Bütünleyen İslâm,* çev. Cemil Meriç, Pınar Yayınevi, İstanbul 1983.

Saatçi, Suphi, *Kerkük Güldestesi,* Ötüken Yayınları, İstanbul, 1997.

Saba, Ziya Osman, *Bütün Şiirleri, Geçen Zaman, Nefes Almak,* Varlık Yayınları, İstanbul, 1991.

Sabahattin Ali, *Değirmen, Dağlar ve Rüzgar,* Varlık Yayınları, İstanbul, 1965.

Sabahattin Ali, *İçimizdeki Şeytan,* Varlık Yayınları, İstanbul, 1966.

Sabahattin Âli, *Kuyucaklı Yusuf,* Varlık Yayınları, İstanbul, 1965.

Sabahattin Âli, *Kürk Mantolu Madonna,* Varlık Yayınları, İstanbul, 1966.

Sâbis Ali İhsan, *Harp Hatıralarım-Birinci Cihan Harbi,* Nehir Yayınevi, İstanbul 1991.

Sabri Şakir, *Divan-ı Sabri Şakir,* İstanbul, 1296, (es.h.).

Sabri, Sinan, *Belasına Sevdalandığım Bebek,* Komal Yayınları, İstanbul, 1976.

Sadri Ethem, *Çıkrıklar Durunca,* İstanbul, 1930,

Safa, Peyami, *Attila,* İstanbul, 1931.

Safa, Peyami, *Bir Tereddüdün Romanı,* Ötüken Yayınevi, İstanbul, 1968.

Safa, Peyami, *Din, İnkılâp, İrtica,* derl. Ergun Göze ve Nevzat Kösoğlu, Ötüken Yayınevi, İstanbul 1971.

Safa, Peyami, *Doğu-Batı Sentezi,* Yağmur Yayınevi, İstanbul 1963.

Safa, Peyami, *Dokuzuncu Hariciye Koğuşu,* 13. bs. Ötüken Neşriyat, İstanbul 1987.

Safa, Peyami, *Fatih-Harbiye,* Ötüken Yayınları, İstanbul, 1968.

Safa, Peyami, *Mahşer,* İstanbul, Ötüken Yayınevi, 1973.

Safa, Peyami, *Matmazel Noraliya'nın Koltuğu,* Ötüken Yayınevi, İstanbul 1972.

Safa, Peyami, *Nasyonalizm,* Bâbıâli Yayınevi, İstanbul 1961.

Safa, Peyami, *Osmanlıca, Türkçe, Uydurmaca,* Ötüken Yayınevi, İstanbul 1970.

Safa, Peyami, *Sanat, Edebiyat, Tenkit,* Ötüken Yayınevi, İstanbul 1971.

Safa, Peyami, *Sosyalizm,* Bâbıâli Yayınevi, İstanbul 1961.

Safa, Peyami, *Yalnızız,* Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları, İstanbul, 1971.

Sağır, Mukim, *Erzincan ve Yöresi Ağızları (İnceleme-Metinler-Sözlük),* TDK y. 1995.

Sait Faik, *Medarı Maişet Motoru,* Bilgi Yayınevi, Ankara, 1970.

Sakaoğlu, Prof. Dr. Saim, *Konya Üzerine Şiirler,* Konya Ticaret Odası Yayınları, Konya, 2002.

Salihoğlu, Mehmet, *Bana Sensin Yaşamak,* Ankara, 1966.

Sâmanoğlu, Gültekin, *Alacakaranlık,* Hisar Yayınları, Ankara 1970.

Samanoğlu, Gültekin, *Uzun Vuran Gölge,* İstanbul, 1983.

Sançar, Nejdet, *Tarihte Türk-İtalyan Savaşları,* İstanbul 1942.

Sançar, Nejdet, *Türk Kahramanları,* Afşın Yayınları, Ankara 1965.

Sançar, Nejdet, *Türklük Sevgisi,* Tanrıdağı Yayınları, İstanbul 1952.

Saraç, Tahsin, *Güvercin Kasapları,* Cem Yayınları, İstanbul, 1978.

Saray, Mehmet, *Atatürk ve Türk Dünyası,* Türk Tarih Kurumu, Ankara 1995.

Saray, Mehmet, *Rus İşgali Devrinde Osmanlı Devleti ile Türkistan Hanlıkları Arasında Siyasî Münasebetler,* Türk Tarih Kurumu, Ankara 1994.

Saray, Mehmet, *Türk Dünyasında Eğitim Reformu ve Gaspıralı İsmail Bey,* Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü, Ankara 1968.

Saray, Mehmet, *Türkistan Türkleri: Rus ve Çin İdaresinde Yaşayan Türklerin Millî Mücadele Tarihleri,* Veli Yayınevi, İstanbul 1984.

Sarıhan, Zeki, *Dünyanın Bütün Çiçekleri,* Öğretmen Yayınları, Ankara, 1984.

Sarıoğlu, Sezai, *Güneş İşle Mendilime,* Emek Yayıncılık, İstanbul, 1988.

Sartre, Jean-Paul, *Akıl Çağı, Hürriyetin Yolları,* çev. Gülseren Devrim, Nobel Yayınları, İstanbul, 1964.

Sartre, Jean-Paul, *İş İşten Geçti,* çev. Zübeyir Bensan, Varlık Yayınları, İstanbul, 1966

Satoğlu, Abdullah, *Halk Şairi Molu'lu Revai,* Ankara, 1980.

Satoğlu, Abdullah, *Mimar Sinan Şiirleri Antolojisi,* Ankara, 1988.

Sayılgan, Aclan, *İnkâr Fırtınası,* İstanbul 1962.

Sayılgan, Aclan, *Komuna,* Millî Hareket Yayınevi, İstanbul 1968.

Seçme Romanlar: Yazarları, Özetleri, Eleştiriler, Kaynaklar, Haz. Refika Tamer, Âsım Bezirci, 3. bs. Varlık Yayınevi, İstanbul 1983.

Sefercioğlu, M. Nejat, *Divançe-i Seferî,* İstanbul 1997.

Seferoğlu, Şükrü Kaya ve Başbuğ, Hayri, *Millet ve Millî Birlik Bilinci,* Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü, Ankara 1985.

Selami, *Divan-ı Selami,* İstanbul, 1287, (es.h.).

Selat, Azmi, *Bingöller,* Ankara, 1945.

Semih, Mehmet, *Türk Şiirinde Hiciv, Taşlama, Yergi,* İstanbul, 1983.

Sepetçioğlu, Mustafa Necati, *... ve Çanakkale 1: Geldiler,* 2. bs. İrfan Yayınevi, İstanbul 1990.

Sepetçioğlu, Mustafa Necati, *... ve Çanakkale 2: Gördüler,* İrfan Yayınevi, İstanbul.

Sepetçioğlu, Mustafa Necati, *... ve Çanakkale 3: Döndüler,* İrfan Yayınevi, İstanbul.

Sepetçioğlu, Mustafa Necati, *Anahtar,* İrfan Yayınevi, İstanbul.

Sepetçioğlu, Mustafa Necati, *Bu Atlı Geçide Gider,* İrfan Yayınevi, İstanbul.

Sepetçioğlu, Mustafa Necati, *Can Ocağında Pişen Aş,* İrfan Yayınevi, İstanbul.

Sepetçioğlu, Mustafa Necati, *Cevahir ile Sadık Çavuşun Buğday Kamyonu,* İrfan Yayınevi, İstanbul.

Sepetçioğlu, Mustafa Necati, *Çatı,* 12. bs. İrfan Yayınevi, İstanbul 1989.

Sepetçioğlu, Mustafa Necati, *Darağacı,* 5. bs. İrfan Yayınevi, İstanbul, 1989.

Sepetçioğlu, Mustafa Necati, *Fatih Üçlemesi:* Ebem Kuşağı, 4. bs. İstanbul.

Sepetçioğlu, Mustafa Necati, *Gece Yarısı Gün Dönümü,* İrfan Yayınevi, İstanbul.

Sepetçioğlu, Mustafa Necati, *Geçitteki Ülke,* 6. bs. İrfan Yayınevi, İstanbul 1989

Sepetçioğlu, Mustafa Necati, *Güneşin Dört Köşesi,* İrfan Yayınevi, İstanbul 1983.

Sepetçioğlu, Mustafa Necati, *Kapı.* İrfan Yayınevi, İstanbul.

Sepetçioğlu, Mustafa Necati, *Karanlıkta Mum Işığı,* İrfan Yayınevi, İstanbul.

Sepetçioğlu, Mustafa Necati, *Karşılaştırmalı Türk Destanları,* İrfan Yayınevi, İstanbul.

Sepetçioğlu, Mustafa Necati, *Kilit,* İrfan Yay. İstanbul.

Sepetçioğlu, Mustafa Necati; Konak, İrfan Yayınevi, İstanbul.

Sepetçioğlu, Mustafa Necati, *Sabır,* İrfan Yayınevi, İstanbul.

Sepetçioğlu, Mustafa Necati, *Üçler, Yediler, Kırklar,* 11. bs. İrfan Yayınevi, İstanbul 1989.

Sepetçioğlu, Mustafa Necati, *Yaratılış ve Türeyiş,* Millî Eğitim Bakanlığı, Ankara 1969.

Serbestzade Ahmet Hamdi İskilibi, *Divan-ı Hamdi,* haz. Dr. İsmail Güleç, Pan Yayınları, İstanbul, 2004.

Sermet, *Divan-ı Sermet,* İstanbul, tarihsiz. (es.h.).

Sertelli, İskender Fahreddin, *Sumer Kızı,* Akşam Kitaphanesi, İstanbul, 1933.

Sertkaya, Osman Fikri, *Göktürk Tarihinin Meseleleri,* Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü, Ankara 1995.

Sertoğlu, Murat, *Şeyh Şamil,* İtimat Kitabevi, İstanbul, 1972.

Sevilen, Muhittin, *Karagöz,* M.E.B., İstanbul, 1969.

Sevim, Ali ve Merçil, Erdoğan *Selçuklu Devletleri Tarihi,* Türk Tarih Kurumu, Ankara 1995.

Sevim, Ali, *Anadolu'nun Fethi: Selçuklular Dönemi,* Türk Tarih Kurumu, Ankara 1988.

Sevim, Ali, *Suriye-Filistin Selçuklu Devleti Tarihi,* Türk Tarih Kurumu, Ankara 1989.

Seyfeddin, Ömer, *Bütün Eserleri,* 2 C., Bilgi Yayınevi, Ankara 1970.

Seyid Mehmed Nesib, *Divan-ı Seyid Mehmed Nesib,* İstanbul, 1261. (es.h.).

Seyyid Mustafa Haşem el Üsküdari, *Divan-ı Haşim Efendi,* İstanbul, 1252, (es.h.).

Seyyid Yusuf Hakkı, *Divan-ı Hakkı,* haz. Hasan Moğol, Ankara, 1996.

Sezayi-i Gülşeni Divanı, haz. Şahver Çelikoğlu.; İstanbul, 1985,

Sıtkı Kesriyeli, *Divançe-i Şinaver,* İstanbul, 1330, (es.h.).

Sinanoğlu, Oktay, *Bye Bye Türkçe, Bir New York Rüyası,* Otopsi Yayınları, 2000.

Sofuoğlu, M. Cemal, *İslâm Dini İnanç, İbadet, Ahlâk Esasları,* İzmir 1996.

Soysal, İlhami, *20. Yüzyıl Türk Şiiri Antolojisi,* Bilgi Yayınları, İstanbul, 1973.

Soyuer, Halil, *Anılarla Şiirler Albümü,* Ankara, 1982.

Soyuer, Halil, *Liman,* Gerçek Yayınevi, Ankara, 1950.

Steinbeck, John, *Gazap Üzümleri,* çev. Ergün İlgin, Halk Yayınevi, Ankara, 1974.

Stendhal, Henri *Kızıl ile Kara,* çev. Nurullah Ataç, Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları, Ankara, 1966.

Sultan Beyazıd, *Divan-ı Adli,* İstanbul, 1308, - (es.h.).

Sultan Veled, *Divan-ı Sultan Veled,* haz. Feridun Nafiz Uzluk, İstanbul, 1941, (metnin Osmanlıcası var).

Sultan Veled, *Divan-i Türki-i Sultan Veled,* İstanbul, 1341 (es.h.).

Sutüven, Mustafa Seyit, *Bütün Şiirleri,* Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul, 1976.

Suud Saffet, *Şiiri Hayal,* İstanbul, 1339, (es.h.).

Süleyman Çelebi, *Mevlid,* haz. Faruk K. Timurtaş, Millî Eğitim Bakanlığı, Ankara 1970.

Süleyman Nazif, *Firak-ı Irak - Mesaib-i Vatana Ağlayan Birkaç Neşide-,* Dersaadet, 1918, (es.h.).

Süleyman Nazif, *Malta Geceleri, Firak-ı Irak ve Galiçya,* haz. İhsan Erzi, Tercüman Yayınları, İstanbul, 1979.

Sümbülzade Vehbi, *Divan-ı Vehbi,* İstanbul, 1287, 77 (1216) TBMM Kütüphanesi Mikrofilm Bölümü, (es.h.).

Sümer, Faruk, *Kara Koyunlular, Başlangıçtan Cihan Şah'a Kadar,* Türk Tarih Kurumu, Ankara 1992.

Sümer, Faruk, *Oğuzlar (Türkmenler), Tarihleri, Boy Teşkilâtı, Destanları,* Türk Dünyası Araştırma Vakfı, İstanbul.

Sümer, Faruk, *Selçuklular Devrinde Doğu Anadolu'da Türk Beylikleri,* Türk Tarih Kurumu, Ankara 1990.

Süreya, Cemal, *Mülkiyeli Şairler,* İstanbul, 1966.

Süreya, Cemal, *Üvercinka,* De Yayınevi, İstanbul, 1966.

Şapolyo, Enver Behnan, *Ayşim,* Ankara, 1934.

Şapolyo, Enver Behnan, *Selçuklu İmparatorluğu Tarihi,* Ankara 1972.

Şapolyo, Enver Behnan, *Yayla Gülü,* Ankara, 1944.

Şardağ, Rüştü, *Klasik Divan Şiirimiz,* İnkılap ve Aka Kitabevleri, İstanbul, 1976.

Şardağ, Rüştü, *Şair Sultanlar,* Türkiye İş Bankası Yayınları, Ankara, 1982.

Şatıroğlu, Âşık Veysel, *Dostlar Beni Hatırlasın, Bütün Şiirleri,* 9. bs. der. Ümit Yaşar Oğuzcan, Özgür Yayın-Dağıtım, İstanbul 1991.

Şatim, Mustafa, *Meşhur Şair Eşref'in Hayatı,* İzmir, 1943.

Şemseddin Sami, *Taaşşuk-ı Talat ve Fitnat,* haz. Sedat Yüksel, Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Yayınları, Ankara, 1964.

Şemseddin Sivasi Divanı, derl. Recep Toparlı, Gurbet yay., Sivas 1984.

Şenol, Erol, *Gülden Güle Damlalar, Geçmişten Geleceğe Halk Ezgilerimiz ve Anıları,* Ankara, 1985.

Şensoy, Ferhan, *Gündeste,* Ortaoyuncuları Yayınları, İstanbul, 1986.

Şentürk, Ahmet Tufan, Gazi Mustafa Kemal Atatürk, Ankara, 1988.

Şerefli, Ahmet Şerif, *Türk Doğduk, Türk Öldük,* Kültür Bakanlığı, Ankara 1990.

Şeşen, Ramazan, *İslâm Coğrafyacılarına Göre Türkler ve Türk Ülkeleri,* Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü, Ankara 1985.

Şeyh Galib, *Şeyh Galib Divanı,* haz. Muhsin Kalkışım, Ankara, 1994.

Şeyh Galip, *Eserlerinin Dil ve Sanat Değeri,* haz. Sedit Yüksel, Ankara, Türkiye İş Bankası Yayınları, 1980.

Şeyh Galip, *Seçmeler,* haz. Abdülbaki Gölpınarlı, Milli Eğitim Gençlik ve Spor Bakanlığı Yayınları, İstanbul, 1986.

Şeyh Suzi Ahmet, *Divan-ı Suzi,* İstanbul, 1290. (es.h.)

Şeyh Zekai Mustafa, *Divan-ı Zekai,* İstanbul, 1258. (es.h.).

Şeyhi, *Divan-ı Şeyhi,* basım yeri ve tarihi yok, (TBMM. Küt. Mikrofilm no. 76(1203).

Şeyhülislam Arif Hikmet, *Divan-ı Şeyhülislam Arif Hikmet Bey,* yayın yeri ve tarihi yok. (es.h.).

Şeyhülislam Asım, *Divan-ı Asım Efendi,* İstanbul, 1268, (es.h.).

Şeyhülislam Yahya, *Divan-ı Yahya,* İstanbul, 1334, (es.h.).

Şiir Defteri, derl. Fahri Kurtuluş, 1931, (eski yazılı).

Şimşir, Bilâl N., *Bulgaristan Türkleri, 1878-1985,* Bilgi Yayınevi, Ankara 1986.

Şinasi, *Divan-ı Şinasi,* Kitabhane-i Ebüzziya, İstanbul, 1303, (7 eser birarada, eski harfli).

Şinasi, *Müntahabat-ı Eş'ar,* haz. Süheyl Beken, Dün-Bugün Yayınevi, Ankara, 1960.

Şinasi, *Müntahabat-ı Eş'arım, Divan,* Akba Kitabevi, İstanbul, 1945.

Elçin, Şükrü, *Şiirle Selam, Antoloji.* Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü, Ankara 1984.

Şüküfe Nihal, *Çölde Sabah Oluyor,* İstanbul, 1951.

Tahiroğlu, Tayyar, *Kırkıncı Bahar,* İzmir, 1988.

Tahiroğlu, Tayyar, *Sonbaharın Getirdikleri,* İzmir, 1985.

Tamer, Ülkü, *Varlık Şiirleri Antolojisi 1933-1966,* Varlık Yayınevi, İstanbul, 1966.

Tan, M. Turhan, *Cengiz Han,* İnkılap ve Aka Kitabevleri, İstanbul, (tarihsiz).

Tan, M. Turhan, *Tarihi Muhasebe,* İstanbul, 1937.

Tan, Nail - Özkubat, Tevfik *Borlu Kemali Baba - Âşık Kemali,* Ankara, 1975.

Taner, Haldun, *Hikâyeler,* Bilgi Yayınevi, Ankara 1970.

Taner, Haldun, *Şişhaneye Yağmur Yağıyordu,* Bilgi Yayınevi, Ankara.

Taneri, Aydın, *Harezmşahlar,* Türkiye Diyanet Vakfı, Ankara.

Taneri, Aydın, *Türk Kavramının Gelişmesi,* Ankara Üniversitesi Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü, Ankara 1983.

Tanpınar, Ahmet Hamdi, *19'uncu Asır Türk Edebiyatı,* 7. bs. Çağlayan Kitabevi, İstanbul 1988.

Tanpınar, Ahmet Hamdi, *Beş Şehir,* Gençlik ve Spor Bakanlığı, Ankara 1985.

Tanpınar, Ahmet Hamdi, *Bütün Şiirleri,* İstanbul, Dergah Yayınları, 1976.

Tanpınar, Ahmet Hamdi, *Edebiyat Üzerine Makaleler,* Millî Eğitim Bakanlığı, Ankara 1969.

Tanpınar, Ahmet Hamdi, *Hikâyeler,* 2. bs. Dergâh Yayınevi, İstanbul 1991.

Tanpınar, Ahmet Hamdi, *Huzur,* İstanbul, 1949.

Tanpınar, Ahmet Hamdi, *Mâhur Beste,* Dergâh Yayınevi, İstanbul.

Tanpınar, Ahmet Hamdi, *Namık Kemal Antolojisi,* Ahmet Halit Kitabevi, İstanbul,1944.

Tanrıöver, Hamdullah Suphi, *Günebakan,* haz. Fethi Tevetoğlu, Kültür Bakanlığı, Ankara 1987.

Tansel, Fevziye Abdullah, *Atatürk Hakkında Aydın Sınıf Şairlerimizin Yazdığı Şiirler 1915-38,* Ankara, 1981, (Belleten 45. Cilt, 177. Sayı, Ocak 1981'den Ayrı Basım).

Tansel, Fevziye Abdullah, *Çocuklar İçin Dini Şiirler,* Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, Ankara, 1961.

Tansel, Fevziye Abdullah, *Mehmed Emin Yurdakul'un Eserleri,* Atatürk Kültür Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Yayınları, Ankara, 1989.

Tansel, Fevziye Abdullah, *Mehmet Emin Yurdakul, - Şiirler* - Türk Tarih Kurumu, Ankara, 1969.

Tansel, Fevziye Abdullah, *Servet-i Fünun ve Son Devir Edebiyatında Dini Şiirler,* Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, Ankara, 1962.

Tansel, Fevziye Abdullah, *Tanzimat Devri Edebiyatında Dini Şiirler,* Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, Ankara, 1962.

Tanyu, Hikmet, *Atatürk ve Türk Milliyetçiliği,* İlv. 2. bs. Töre-Devlet Yayınevi, Ankara 1981.

Tanyu, Hikmet, *İnsan ve Dünya, Şiirler,* Emel Yayınları, Ankara, 1978.

Tanyu, Hikmet, *İslâmlıktan Önce Türklerde Tek Tanrı İnancı,* 2. bs. Boğaziçi Yayınevi, İstanbul 1986.

Tanyu, Hikmet, *Tevfik Fikret ve Din,* İrfan Yayınevi, İstanbul, 1972.

Tanyu, Hikmet, *Türkçülük ve Gerçek Demokrasi,* İstanbul 1945.

Tanyu, Hikmet, *Ziya Gökalp ve Türk Milliyetçiliği,* İstanbul 1962.

Tarancı, Cahit Sıtkı, *Bütün Şiirleri,* Can Yayınları, İstanbul, 1983.

Tarancı, Cahit Sıtkı, *Otuz Beş Yaş,* Varlık Yayınları, 1946.

Tarancı, Cahit Sıtkı, *Otuzbeş Yaş, Bütün Şiirleri,* der. Âsım Bezirci, 7. Baskı.

Tarhan, Abdülhak Hamid, *Bütün Şiirleri,* Dergah Yayınları, İstanbul, 1979.

Tarhan, Abdülhak Hamid, *İlham-ı Vatan,* İstanbul, 1334, (es.h.).

Tarhan, Abdülhak Hamid, *Makber ve Ölü,* İstanbul, 1922, (es.h.).

Tarhan, Abdülhak Hamid, *Tarık Yahud Endülüs Fethi,* İstanbul, 1335, (es.h.).

Akalın, Mehmet, (çev.) *Tarihî Türk Şiveleri,* Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü, Ankara 1988.

Tarlan, Ali Nihad, *Divan Edebiyatında Tevhidler,* İ.Ü. Yayınları, İstanbul, 1936,

Tarlan, Ali Nihad, *Ahmed Paşa Divanı,* Milli Eğitim Basımevi, İstanbul, 1966.

Tarlan, Ali Nihad, *Divan Edebiyatında Muamma,* İ.Ü. Yayınları, İstanbul, 1936.

Tarlan, Ali Nihad, *Divan Şiiri, Rahmi ve Fevri XVI. ve XVII. asır,* İ.Ü. Edebiyat Fakültesi y., İstanbul, 1948.

Tarlan, Ali Nihad, *Genceli Nizami Divanı,* Ahmet Halit Kitabevi, İstanbul, 1944.

Tarlan, Ali Nihad, *İkbal'den Şiirler, Şarktan Haber ve Zebur-ı Acem - Muhammed İkbal* - Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul, 1971.

Tarlan, Ali Nihad, *Necatibeg Divanı,* Milli Eğitim Basımevi, İstanbul, 1963.

Tarlan, Prof. Dr. Ali Nihat, *Fuzuli Divanı Şerhi,* Akçağ Yay.

Taşağıl, Ahmet, *Gök-Türkler,* Türk Tarih Kurumu, Ankara 1995.

Taşer, Suat, *Haraç Mezat,* Seçilmiş Hikayeler Dergisi Kitapları, Ankara, 1954.

Taşer, Suat, *İkinci Kurtuluş,* Bilgi Yayınevi, Ankara, 1960.

Taşlıcalı Yahya Bey, *Yahya Bey ve Divanından Örnekler,* hazl. Mehmed Çavuşoğlu, Kültür ve Turizm Bak., Ankara, 1983.

Tatçı, Mustafa, *Yunus Emre Divanı,* Kültür Bak., Ankara, 1990.

Tatçı, Mustafa, *Yunus Emre, Yunus Emre Divanı- Risaletü'n Nushiye, (tenkitli metin)* Kültür Bakanlığı, Ankara 1991.

Tatçı, Yard. Doç. Dr. Mustafa, *Yunus Emre, Divan ve Risaletü'n-Nushiyye,* (Sahaflar Kitap Sarayı, İst. 2005

Tavkul, Ufuk, *Karaçay-Malkar Türkçesi Sözlüğü,* TDK y. 2000.

Tecer, Leyla, *Ahmet Kutsi Tecer'in Bütün Şiirleri,* Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara, 2001

Tekin, Yalçın, *Gazi'nin Destanı, İnkılap Tarihi,* Muallim Ahmet Halit Kitaphanesi, İstanbul, 1932.

Tepeyran, Ebubekir Hazım, *Küçük Paşa,* İstanbul, 1326, c, (es.h.).

Tepeyran, Ebubekir Hazım, *Kar Çiçekleri,* İstanbul, 1932.

Terci-i Bend-i Ruhi ile Sami'nin ve Ziya Paşa'nın Nazireleri, Kitabhane-i Ebüzziya, İstanbul, 1304, (es.h.).

Tevetoğlu, Fethi, *Atatürk'le Samsun'a Çıkanlar,* Kültür ve Turizm Bakanlığı, Ankara 1987.

Tevetoğlu, Fethi, *Millî Mücadele Yıllarındaki Kuruluşlar,* Türk Tarih Kurumu, Ankara 1991.

Tevfik Fikret, *Bütün Şiirleri,* haz. Prof. Dr. İsmail Parlatır, Doç. Dr. Nurullah Çetin, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara, 2001.

Tevfik Fikret, *Haluk'un Defteri,* İstanbul, 1327, (es.h.)

Tevfik Fikret, *Rübab-ı Şikeste ve Bütün Eserleri,* İnkılâp Kitabevi, İstanbul.

Tevfik Fikret, *Haluk'un Defteri,* İstanbul, 1945.

Tevfik Fikret, *Rubab-ı Şikeste,* İstanbul, 1945.

Tevfik Fikret, *Tarihi Kadim - Doksan Beşe Doğru,* İstanbul, 1928.

Tevfik Fikret, *Tarihi Kadim Doksan Beşe Doğru,* - eklemelerle yayına haz,- Canan Yücel Eronat, Ankara, 1998.

Tevfikoğlu, Muhtar, *Hikâyeler,* Kültür Bakanlığı, Ankara 1980.

Thomas A. Gaddis, *Alkatraz Kuşçusu,* çev. Naci Serez, İstanbul, 1965.

Tietze, Andreas, *The Koman riddles and Turkic folklore,* Berkeley, University of California Press, 1966.

Tiken, Kamil, *Eski Türkiye Türkçesinde Edatlar ve Zarf-Fiiller,* TDK y. 2004.

Timurtaş, Faruk K., *Yunus Emre Divanı'ndan Seçmeler,* 3. bs. Kültür Bakanlığı, Ankara 1989.

Timurtaş, Faruk Kadri, *Dil Davası ve Ziya Gökalp,* İstanbul 1965.

Timurtaş, Faruk Kadri, *Mehmed Âkif ve Cemiyetimiz,* Yağmur Yayınevi, İstanbul 1962.

Timurtaş, Faruk Kadri, *Şeyhi'nin Harnamesi,* İstanbul, 1981.

Timurtaş, Faruk Kadri, *Tarih İçinde Türk Edebiyatı,* 2. bs. Boğaziçi Yayınevi, İstanbul 1990.

Togan, Zeki Velidî, *Hâtıralar,* İstanbul 1969.

Togan, Zeki Velidî, *Oğuz Destanı,* Kayı Yayınevi, İstanbul 1972.

Togan, Zeki Velidî, *Umumî Türk Tarihine Giriş,* 3. bs. Enderun Kitabevi, İstanbul 1982.

Tolasa, Harun, *Ahmet Paşa'nın Şiir Dünyası,* Atatürk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları, Ankara, 1973.

Tolga, Osman, *Ziya Gökalp ve İktisadî Fikirleri,* İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi İçtimaiyat Enstitüsü, İstanbul.

Tolstoy, Lev, *Gençlik,* çev. Rana Çakıröz, Cengiz Ekinci, Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları, Ankara, 1947.

Tolstoy, Lev, *Hacı Murat,* çev. Nihal Yalaza Taluy, İstanbul, 1966.

Tolstoy, Lev, *Harb ve Sulh,* çev. Ali Kami Akyüz, Hilmi Kitabevi, İstanbul, 1938.

Tolstoy, Lev, *İlk Gençlik,* çev. Rana Çakıröz, Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları, Ankara, 1946.

Topaloğlu, Bekir, *İslâmda Kadın,* Yağmur Yayınevi, İstanbul 1970.

Topçu, Nurettin, *Ahlâk Nizamı,* Hareket Yayınevi, İstanbul.

Topçu, Nurettin, *Büyük Fetih,* Hareket Yayınevi, İstanbul 1968.

Toplu, Abdülhâdi, *Tarih İçinde Anadolu Sakinleri ve İsyanlar-Ayaklanmalar,* Ocak Yayınları, Ankara 1996.

Toprak, Burhan, *Yunus Emre Divanı,* Eskişehir Odunpazarı Belediyesi, Eskişehir, 2004.

Toprak, Yunus, *Yunus Emre Divanı,* Türkiye İş Bankası Yayınları, Ankara, 1966.

Toros, Taha, *Dadaloğlu, XIX. Asır Çukurova Sazşairi,* Adana, 1940.

Toroslu, Abdullah, *Karacaoğlan,* Maya Matbaası, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara, 1979.

Toy, Erol, *İmparator,* May Yayınları, İstanbul, 1973.

Tuğ, Salih, *İslâmiyet ve Millet Gerçeği,* Aydınlar Ocağı, İstanbul 1990.

Tuncalp, Enver, *Bağlıyız Atatürke,* Ankara, 1981.

Tuncor, Ferit Ragıp, *19 Mayıs, 23 Nisan, 30 Ağustos ve 29 Ekim Şiirleri,* İnkılap ve Aka Kitabevleri, İstanbul, 1980.

Tuncor, Ferit Ragıp, *Atatürk Şiirleri,* haz. Ankara, 1958.

Tuncor, Ferit Ragıp, *Atatürk ve Kahramanlık Şiirleri,* İnkılap ve Aka Kitabevleri, İstanbul, 1981.

Tunç, Tomris, *Derleme Sözlüğü ve Kavramlar Dizini I,* TDK y. 1995.

Tunç, Tomris, *Derleme Sözlüğü ve Kavramlar Dizini II,* TDK y. 1995.

Tunç, Tomris, *Derleme Sözlüğü ve Kavramlar Dizini III,* TDK y. 1994.

Tunçer, Vahap, *Bir Eski, Bir Yeni, Şiir Antolojisi,* Bolu, 1950.

Turabi, *Divan-ı Turabi,* İstanbul, 1291, (es.h.).

Tural, Sadık K., *Kültürel Kimlik Üzerine Düşünceler,* Kültür ve Turizm Bakanlığı, Ankara 1988.

Turan, Osman, *Doğu Anadolu Türk Devletleri Tarihi: Saltuklular, Sökmenliler, Dilmaç Oğulları ve Artukluların Siyasî Tarihi ve Medeniyetleri,* 2. bs. Nakışlar Yayınevi, İstanbul 1980.

Turan, Osman, *İslâmiyet ve Selçuklular,* Turan Neşriyat Yurdu, İstanbul 1971.

Turan, Osman, *Selçuklu Tarihi ve Türk-İslâm Medeniyeti,* Turan Neşriyat Yurdu, İstanbul 1969.

Turan, Osman, *Selçuklular Devrinde Türkiye,* Turan Neşriyat Yurdu, İstanbul 1972.

Turan, Osman, *Selçuklular ve İslâmiyet,* Nakışlar Yayınevi, İstanbul 1980.

Turan, Osman, *Tarihî Akışı İçinde Din ve Medeniyet,* Nakışlar Yayınevi, İstanbul 1980.

Turan, Osman, *Türk Cihan Hakimiyeti Mefkûresi Tarihi: Türk Dünya Nizamının Millî, İslâmî, İnsanî Esasları,* 2 C., 4. bs. Nakışlar Yayınevi, İstanbul 1980.

Turan, Osman, *Türkiye Selçukluları Hakkında Resmî Vesikalar,* Türk Tarih Kurumu, Ankara 1988.

Turan, Osman, *Türkiye'de Manevî Buhran: Din ve Lâiklik,* 2. bs. Nakışlar Yayınevi, İstanbul 1978.

Turan, Osman, *Türkiye'de Siyasî Buhranın Kaynakları,* Nakışlar Yayınevi, İstanbul 1979.

Turan, Şerafettin, *Türk Kültür Tarihi,* Bilgi Yayınevi, İstanbul 1994.

Turanlıoğlu, Uluğ, *Türk Ozanları Antolojisi,* İstanbul, Oluş Yayınevi, 1971.

Turgenyev, Ivan Sergeyeviç, *Kaderci,* çev. Nihal Yalaza Taluy, İstanbul, 1967.

Turgenyev, Ivan Sergeyeviç. *İlk Aşk,* çev: Haydar Rifat Yorulmaz, İstanbul, 1931.

Turgut, Mehmet, *Taşkent'e Doğru,* İlaveli 4. bs. Boğaziçi Yayınevi, İstanbul 1988.

Turhan, Mümtaz, *Kültür Değişmeleri: Sosyal Psikoloji Bakımından Bir Tetkik,* Marmara Üniversitesi İlâhiyat Fakültesi Vakfı, İstanbul 1987.

Turhan, Mümtaz, *Maarifimizin Ana Dâvaları,* Yağmur Yayınevi, İstanbul.

Turhan, Mümtaz, *Üniversite Problemi,* Yağmur Yayınevi, İstanbul 1967.

Tülbentçi, Feridun Fazıl, *İstanbul Kapılarında,* İnkılap Kitabevi, İstanbul, 1954

Tülbentçi, Feridun Fazıl, *İstanbul'un Fethi,* İnkılâp Kitabevi, İstanbul 1984.

Tülbentçi, Feridun Fazıl, *Kahramanlar Geçiyor,* 8. bs. 4 C., İnkılâp ve Aka Kitabevleri, İstanbul 1984.

Tülbentçi, Feridun Fazıl, *Osmanoğulları,* İnkılap Kitabevi, İstanbul, 1958.

Tülbentçi, Feridun Fazıl, *Serhadlerin Çocuğu Yıldırım Bayezid,* Akba Kitabevi, Ankara, 1947.

Tülbentçi, Feridun Fazıl, *Sultan Yıldırım Bayezid,* İstanbul, 1957.

Tülbentçi, Feridun Fazıl, *Sultanların Aşkı,* İnkılap Kitabevi, İstanbul, tarihsiz.

Tülbentçi, Feridun Fazıl, *Şah İsmail,* İnkılap Kitabevi, İstanbul, 1956.

Tülbentçi, Feridun Fazıl, *Turgut Reis,* İnkılap Kitabevi, İstanbul, 1958.

Tülbentçi, Feridun Fazıl, *Türk Tarihinden Sayfalar,* İnkılâp Kitabevi, İstanbul 1986.

Tülbentçi, Feridun Fazıl, *Yavuz Sultan Selim Ağlıyor,* Akba Kitabevi, Ankara, 1947.

Türk Millî Bütünlüğünde Doğu Anadolu, haz. Bahaeddin Ögel, vb. Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü, Ankara 1985.

Türk Dil Kurumu, *Türk Şiiri Özel Sayısı, Divan Şiiri,* Ankara, 1986, Türk Dili Dergisi'nin 415-416-417/Temmuz-Ağustos-Eylül 1986 Özel Sayısı.

Türk Dil Kurumu, *Türk Şiiri Özel Sayısı, Eski Türk Şiiri,* Ankara, 1986, Türk Dili Dergisi, Ocak 1986 Özel Sayısı.

Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi, 8 C., Dergâh Yayınevi, İstanbul 1976.

Türk Dünyası El Kitabı, 3 C., 2. bs. Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü, Ankara 1992.

Türk Edebiyatında Kahramanlık Hikâyeleri, Antoloji, Der.: Şemsettin Kutlu, İstanbul 1981.

Türk Halk Edebiyatı Antolojisi, haz. Cemil Yener, 2. bs. İnkılâp Kitabevi, İstanbul 1989.

Türk Hikâye Antolojisi, haz. Seyit Kemal Karaalioğlu, İnkılâp ve Aka Kitabevleri, İstanbul 1984.

Türk İstiklal Savaşı Destanları, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara, 1982

Türk ve Türklük, Türk Standardları Enstitüsü, Ankara 1984.

Türk, Cezmi, *Dünyanın Çatısı Turan ve Rus Kafası,* Toprak Yayınevi, İstanbul 1964.

Türk, Cezmi, *Milliyetçilik Anlayışımız ve Komünistlik,* Toprak Dergisi, İstanbul 1959.

Türk, İbrahim, *Türk Toplumunda Sosyal Sınıflar,* Öncü Kitabevi, İstanbul 1970.

Türkçülük Armağanı, Akademi Kitabevi, İzmir.

Türkdoğan, Orhan, *Avrupa'daki İşçilerimiz ve Çocukları: İkinci Neslin Dramı,* Orkun Yayınevi, İstanbul 1984.

Türkdoğan, Orhan, *Aydınlıktakiler ve Karanlıktakiler (Toplumumuzun Dramı),* Üçdal Neşriyat, İstanbul 1982.

Türkdoğan, Orhan, *Değişme, Kültür ve Sosyal Çözülme,* Türk Dünyası Araştırmaları Vakfı, İstanbul 1988.

Türkdoğan, Orhan, *Doğu Anadolu'nun Sosyal Yapısı,* Azerbaycan Kültür Derneği, Ankara 1987.

Türkdoğan, Orhan, *Kemalist Modelde Fert ve Devlet İlişkileri,* 3. bs. İstanbul Kitabevi, İstanbul 1982.

Türkdoğan, Orhan, *Niçin Milletleşme?* Türk Dünyası Araştırma Vakfı, İstanbul.

Türkdoğan, Orhan, *Ziya Gökalp Sosyolojisinin Temel İlkeleri,* Kültür ve Turizm Bakanlığı, Ankara 1982.

Türkistan ile İlgili Makaleler, Kültür Bakanlığı, Ankara 1971.

Türkiyat Mecmuası, 1925 1.C. İstanbul, 1925

Türkiyat Mecmuası, 1926 2.C. İstanbul, 1927

Türkiyat Mecmuası, 1934 4.C. İstanbul, 1934

Türkiyat Mecmuası, 1926 3.C. İstanbul, 1935

Türkiyat Mecmuası, 1935 5.C. İstanbul, 1935

Türkiyat Mecmuası, 1936-9 6.C. İstanbul, 1939

Türkmen, Ahmed Faik, *Mufassal Hatay Tarihi,* 4 c. Antakya, 1939.

Türközü, Halil Kemal, *Osmanlı ve Ermeni Belgeleriyle Ermeni Mezalimi,* haz. Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü, Ankara 1982.

Uğurlu, Nurer, *Anadolu'nun Türküsü,* Ok Yayınları, İstanbul, 1984.

Uluçay, Çağatay, *İlk Müslüman Türk Devletleri,* Millî Eğitim Bakanlığı, Ankara 1965.

Uraz, Murat, *Kadın Şair ve Muharrirlerimiz,* Tefeyyüz Kitabevi, İstanbul, 1941.

Urfalı Kemal Edip, *Urfa Ağzı,* TDK y. 1991.

Uşaki-Zade Halid Ziya, *Aşk-ı Memnu,* İstanbul, 1316

Halil Nihad, *Ayine-i Devran,* Y.Y., 1342.

Uşaklı, Ömer Bedrettin, *Bütün Eserleri,* haz. İnci Enginün, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara, 1988.

Uşaklı, Ömer Bedrettin, *Bütün Şiirleri,* der. İnci Enginün, Türk Dil Kurumu, Ankara 1988.

Uşaklıgil, Halid Ziya, *Aşk-ı Memnu,* İnkılap ve Aka Kitabevleri, İstanbul, 1963.

Uşaklıgil, Halid Ziya, *Kırık Kayatlar,* İnkılap ve Aka Kitabevleri, İstanbul, 1968.

Uşaklıgil, Halit Ziya, *Mai ve Siyah,* yay. haz. Şemsettin Kutlu, İnkılâp Kitabevi, İstanbul 1988.

Uyaroğlu, İsmail, *Gül Sağnağı,* İstanbul, 1976.

Uzunçarşılı, İsmail Hakkı, *14 ve 15. Asırlarda Anadolu Beyliklerinde Toprak ve Halk İdaresi,* İstanbul, 1937.

Uzunçarşılı, İsmail Hakkı, *Alemdar Mustafa Paşa, Meşhur Rumeli Ayanlarından Tirsinikli İsmail, Yılık Oğlu Süleyman Ağalar,* Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara 1942.

Uzunçarşılı, İsmail Hakkı, *Anadolu Beylikleri ve Akkoyunlu, Karakoyunlu Devletleri,* 4. bs. Türk Tarih Kurumu, Ankara 1985.

Uzunçarşılı, İsmail Hakkı, *Anadolu Beylikleri ve Akkoyunlu, Karakoyunlu Devletleri,* Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara, 1937

Uzunçarşılı, İsmail Hakkı, *Çandarlı Vezir Ailesi,* Ankara, Türk Tarih Kurumu Yayınları, 1974.

Uzunçarşılı, İsmail Hakkı, *Karesi (Balıkesir) Vilayeti Tarihçesi,* İstanbul, 1928.

Uzunçarşılı, İsmail Hakkı, *Karesi Meşahiri,* İstanbul, 1341.

Uzunçarşılı, İsmail Hakkı, *Kitabeler ve Sahip, Saruhan, Aydın, Menteşe, İnanç, Hamitoğulları Hakkında Malumat,* İstanbul, Maarif Vekaleti Yayınları, 1929.

Uzunçarşılı, İsmail Hakkı, *Kütahya Şehri: Bizans ve Selçukilerle Germiyan ve Osman Oğulları Zamanında,* Maarif Vekaleti Yayınları, İstanbul, 1932.

Uzunçarşılı, İsmail Hakkı, *Mekke-i Mükerreme Emirleri,* Ankara, Türk Tarih Kurumu Yayınları, 1972.

Uzunçarşılı, İsmail Hakkı, *Midhat Paşa ve Taif Mahkumları,* Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara, 1950.

Uzunçarşılı, İsmail Hakkı, *Midhat ve Rüştü Paşaların Tevkiflerine Dair Vesikalar,* Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara,1946.

Uzunçarşılı, İsmail Hakkı, *Osmanlı Devleti Teşkilatına Medhal,* Türk Tarih Kurumu Yayınları, İstanbul, 1941.

Uzunçarşılı, İsmail Hakkı, *Osmanlı Devleti Teşkilatına Medhal: Büyük Selçukiler, Anadolu Selçukileri, Anadolu Beylikleri, İlhaniler, Karakoyunlu ve Akkoyunlularla Memlüklerdeki Devlet Teşkilatına Bir Bakış,* Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara, 1984.

Uzunçarşılı, İsmail Hakkı, *Osmanlı Devleti Teşkilatından Kapukulu Ocakları,* Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara,1944.

Uzunçarşılı, İsmail Hakkı, *Osmanlı Devleti'nin Merkez ve Bahriye Teşkilatı,* Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara,1948.

Uzunçarşılı, İsmail Hakkı, *Osmanlı Devleti'nin Saray Teşkilatı,* Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara, 1984.

Uzunçarşılı, İsmail Hakkı, *Osmanlı Devleti'nin Saray Teşkilatı,* Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara, 1985.

Uzunçarşılı, İsmail Hakkı, *Osmanlı Tarihi,* 4 C., Türk Tarih Kurumu, Ankara 1994-1995.

Uzunçarşılı, İsmail Hakkı- Karal, Enver Ziya, *Osmanlı Tarihi,* Ankara, Türk Tarih Kurumu Yayınları, 1961.

Uzunçarşılı, İsmail Hakkı, *Sivas Şehri: Anadolu Türk Tarihi Tetkikatından,* Rıdvan Nafiz, Maarif Vekaleti Yayınları, İstanbul, 1928, (es. h.)

Uzunçarşılı, İsmail Hakkı, *Vezir Hakkı Mehmed Paşa,* VII'nci Cilt, *Türkiyat Mecmuası*ndan a.b. İstanbul,1939.

Üftade, *Divan-ı Üftade,* İstanbul, 1328, (es.h.).

Ülken, Hilmi Ziya, *İçtimaî Doktrinler Tarihi,* İstanbul 1941.

Ülken, Hilmi Ziya, *Toplum Yapısı ve Soya Çekme,* Doruktekin Yayınevi, İstanbul 1971.

Ülken, Hilmi Ziya, *Türkiye'de Çağdaş Düşünce Tarihi,* 3. bs. Ülken Yayınları, İstanbul 1992.

Ülküsal, Müstecip, *Dobruca ve Türkler,* Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü, Ankara 1987.

Ülküsal, Müstecip, *Kırım Türk-Tatarları: Dünü, Bugünü, Yarını,* İstanbul 1980.

Ünal, Tahsin, *1700'den 1958'e Kadar Türk Siyasî Tarihi,* ilav. 2. bs. Ankara 1958.

Ünal, Tahsin, *Karamanoğulları Tarihi,* Ankara 1957.

Ünal, Tahsin, *Osmanlılarda Fazilet Mücadelesi,* Sebil Yayınevi, İstanbul 1968.

Ünsel, Kemal Edip *Fatih'in Şiirleri,* Ankara, Türk Tarih Kurumu Yayınları, 1946, (eski harfli metin de var).

Ünver, Bekir Sami, *Kadından Yana,* Ankara, 1969.

Üsküblü İshak Çelebi, *Divan,* haz. Mehmed F. Çavuşoğlu, M. Ali Tanyeri, Mimar Sinan Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi, İstanbul, 1989,

Üsküdarlı Mustafa Ma'nevi, *Divançe-i İlahiyat,* haz. Dr. Mustafa Tatcı, Kaknüs Yayınları, İstanbul, 2003.

Üstün, Nevzat, *Hey Sen Amerikalı,* Var Yayınevi, İstanbul, 1967.

Üstüner, Ahad, *Anadolu Ağızlarında Sıfat-Fiil Ekleri,* TDK y. 2000.

Üzgör, Tahir, *Fehim-i Kadim, Hayatı, Sanatı, Divanı ve Metnin Bugünkü Türkçesi,* AKM, Ankara, 1991.

Vahabzade, Bahtiyar, *Gün Var Bin Aya Değer,* Nil Yayınevi, İzmir 1993.

Valdemar Bonsels, *Arı Maya ve Başından Geçenler,* çev. Nihat Adil, İstanbul, 1932.

Vasfi, *Divan, (tenkitli basım)* haz. Mehmed F. Çavuşoğlu, İstanbul, 1980.

Vecdi, *Divan-ı Vecdi Efendi,* İstanbul, 1291, (es.h.).

Washington, Booker Tagliaferro, *Kölelikten Kurtuluş- Bir Zencinin Hikâyesi,* çev. Ayşe (Pertev) Akıncı, İstanbul, 1968.

Yağcıoğlu, Halim - Dil, Şahinkaya, *Türk Kadın Şairleri Antolojisi,* Ankara, 1966.

Yağcıoğlu, Halim, *Destan Türk, Mustafa Kemaller Tükenmez,* Türkiye Kemalist Yazarlar ve Sanatçılar Derneği, Ankara, 1974.

Yağız, Süleyman, *Berçenekli Âşık Mahzuni,* May Yayınları, İstanbul, 1976.

Yahyâ Bey, *Divan,* Hazırlayan, Mehmed Çavuşoğlu, Tenkidli bsm, İstanbul Ünv. Edebiyat Fak., İstanbul, 1977.

Yahya Kemal, *Tarih Musahebeleri,* 2. bs. Yahya Kemal Enstitüsü, İstanbul 1991.

Yahya Kemal, *Edebiyata Dair,* İstanbul Fetih Cemiyeti, İstanbul 1971.

Yahya Kemal, *Kendi Gök Kubbemiz,* 8. bs, İstanbul Fetih Cemiyeti, İstanbul 1987.

Yahya Kemal, *Siyasî Hikâyeler,* İstanbul Fetih Cemiyeti, İstanbul 1968.

Yamakoğlu, Cihan, *İnsan İlişkileri: Ailede, Toplumda... Beşerî Münasebetler,* 2. bs. Ankara 1987.

Yaşa, Dursun, *Kahramanlık Şiirlerimizden Bir Demet,* Ankara 1984.

Yaşar Kemal, *Ağrıdağı Efsanesi,* Cem Yayınları, İstanbul, 970.

Yaşar Kemal, *Çakırcalı Efe,* Ararat, İstanbul, 1972.

Yaşar Kemal, *İnce Memed,* Remzi Kitabevi, İstanbul,1960.

Yaşar Kemal, *Yer Demir Gök Bakır,* Ant Yayınları, İstanbul, 1968.

Yaşın, Özker, *Kıbrıs Benim Vatanım,* İstanbul, 1986.

Yaşın, Özker, *Kıbrıs Mektubu,* Varlık Yayınevi, İstanbul, 1958.

Yavuz Sultan Selim Divanı, haz. Ali Nihad Tarlan, Ahmet Halit Kitabevi, İstanbul, 1946.

Yavuz, A. Fikri, *İslâm Fıkhı ve Hukuku,* İrfan Yayınevi, İstanbul.

Yavuz, Hilmi, *Bedrettin Üzerine Şiirler,* Cem Yayınevi, İstanbul, 1975.

Yavuz, Orhan, *Kansu Gavri'nin Türkçe Divanı (Metin-İnceleme-Tıpkıbasımı)* Selçuk Üniv., Konya, 2002.

Yeniterzi, Emine, *Divan Şiirinde Na't,* Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, Ankara, 1993.

Yetiş, Kâzım, *Türkçenin Nakışları,* Kubbealtı Neşriyatı, İstanbul 1993.

Yetkiner, Ayhan, *Âşık İhsani Kimdir?* İstanbul, 1967.

Yıldız, Ali, *Beyaz Hürriyet,* Ankara, 1964.

Yılmaz Güney, *Boynu Bükük Öldüler,* Dost Kitabevi, Ankara, 1971.

Yılmaz, Ali, *Kanuni Sultan Süleyman'a Yazılan Kasideler,* Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara, 1996.

Yılmaz, Durali, *Akrebin Dansı,* Yedi İklim Yayınevi, İstanbul 1989.

Yılmaz, Kaşif, *III. Selim (İlhami),Hayatı, Edebi Kişiliği ve Divanın Tenkitli Metni,* Trakya Üniv., Edirne, 2001.

Yılmaz, M. Kemal, *Denizin Getirdiği Ölü Asker,* İstanbul, 1975.

Yılmaz, M. Kemal, *Umurlu Çiçekleri, Üç Şiir Demeti, Denizin Getirdiği Ölü Asker, Toprak Soyu, Yağmur,* Aydın, 2001.

Yılmaz, Nahide, *Şiirlerle İl İl Türkiye,* İzmir, 1997.

Yınanç, Mükrimin Halil, *Millî Tarihimizin Adı,* Hareket Yayınevi, İstanbul.

Yınanç, Refet, *Dulkadir Beyliği,* Türk Tarih Kurumu, Ankara 1989.

Yırcalı, Sıtkı, *Kilitlenmiş Dünya,* Ankara, 1958.

Yolsal, Tayfun, *Hayat Sevince Güzel,* İstanbul, Hüsnü Tabiat Matbaası, 1976.

Yuan-Xin,Wang, *Çin'deki Türk Diyalektleri Araştırmaları Tarihi,* TDK y. 1994.

Yunus Emre, *Divan ve Risaletü'n-Nushiyye,* haz. Abdülbaki Gölpınarlı, Der Yayınevi, İstanbul, 1991.

Yurdakul, Mehmet Emin, *Dicle Önünde,* İstanbul, 1332, (es.h.).

Yurdakul, Mehmet Emin, *Hasta Bakıcı Hanımlar,* İstanbul, 1333, (es.h.).

Yurdakul, Mehmet Emin, *Turan'a Doğru Ey Türk Uyan,* Ergenekon Yayınevi, İstanbul, 1973.

Yurdakul, Mehmet Emin, *Türk Sazı,* İstanbul, 1979.

Yurt Duyguları, *Antoloji,* Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü, Ankara 1990.

Yücebaş, Hilmi, *Bütün Cepheleriyle Rıza Tevfik, Şiirler, Makaleler,* İstanbul, 1950.

Yücebaş, Hilmi, *Filozof Rıza Tevfik, Hayatı, Şiirleri, Hatıraları,* İstanbul, 1958.

Yücebaş, Hilmi, *Rıza Tevfik, -Hayatı, Hatıraları, Şiirleri-* İstanbul, 1968.

Yücebaş, Hilmi, *Şair Eşref, -Bütün Şiirleri ve 80 Yıllık Hatıraları-* İstanbul, 1978

Yücel, Can, *Şiir Alayı,* İstanbul, 1981.

Yücel, Can, *Altısıbiyerde,* İstanbul, 1988.

Yücel, Can, *Kuzgunun Yavrusu,* İstanbul, 1990.

Yücel, Hasan Âli, *Allah Bir,* Ankara, 1961.

Yücel, Yaşar, *Anadolu Beylikleri Hakkında Araştırmalar,* 2 C., Türk Tarih Kurumu, Ankara 1989.

Yücel, Yaşar, *Macaristan ve Bulgaristan'daki Türk Sanat Eserleri,* Türk Tarih Kurumu, Ankara 1991.

Yücel, Yaşar, *Timur'un Ortadoğu-Anadolu Seferleri ve Sonuçları, 1393-1402,* Türk Tarih Kurumu, Ankara 1989.

Yüksel, Nevzat, *Türkiye'de Gençlik Sournları ve Çözüm Yolları,* Bayrak yayınevi, İstanbul 1988.

Zati, *Divan-ı Zati,* İstanbul, 1257, (es.h.).

Zelyut, Rıza, *Halk Şiirinde Başkaldırı,* İstanbul, 1989.

Zelyut, Rıza, *Halk Şiirinde Gerçekçilik,* İstanbul, 1982.

Zeren, Mehmet, *Divan Şiiri I- Açıklamalı,* İstanbul, 1986.

Zeybek, Namık Kemal, *Millî Kültür Meselemiz,* İstanbul 1989.

Zeytinoğlu, Erol, *Ekonomik Doktrinler,* genşl. 2. bs. Marmara Üniversitesi Eğitim ve Yardım Vakfı, İstanbul 1986.

Zihni Çermiki, *Divan-ı Zihni,* İstanbul, 1291. (es.h.).

Ziya Paşa, *Edibi Muhterem Merhum Ziya Paşa'nın Rüyası,* İstanbul, 1932.

Ziya Paşa, *Mukaddeme-i Harabat,* Kitabhane-i Ebüzziya, İstanbul, 1311, (es.h.).

Ziyaettin Halit, *Divan-ı Ziyaettin Halit,* İstanbul, 1260, -(es.h.).

Zola, Emile, *Döl Bereketi,* çev. Hamdi Varoğlu, Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları, İstanbul, 1945.

Zola, Emile, *Bir Aşk Sayfası,* çev. Hamdi Varoğlu, Maarif Vekaleti Neşriyatı, İstanbul, 1944.

Zola, Emile, *Hakikat,* çev. Reşat Nuri Güntekin, Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları, İstanbul, 1945.

Zola, Emile, *Hulya,* çev. Hamdi Varoğlu, Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları, İstanbul, 1945.

Zorlutuna, Halide Nusret, *Büyükanne,* Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları, Ankara, 1971.

Zorlutuna, Halide Nusret, *Ellerim Bomboş,* Kür Yayınları, İstanbul, 1967.

ÖTÜKEN
TÜRKÇE
SÖZLÜK

a

a, [a / A] *is. dbl.* Latin asıllı Türk alfabesinin ilk harfi. Ses bilgisi bakımından geniş, düz, orta damak ünlüsüdür. Çıkış anında ses yolu gerilmez. Ses yolu açıklığında yedinci sıradadır. Ağız biraz açılır, küçük dil geniz yolunu kapatır, dil hafifçe alçalır ve öne doğru kayarak ses tellerinden gelen titreşimli havaya yol verir. Titreşimli hava hiçbir engele uğramadan ağız boşluğunda *a sesi* meydana gelir. Orta uzunlukta, boğaz yakınından ve donuk olarak telaffuz edilir. Ağız boşluğu geniş, dudaklar düz hâlde iken ağzın arka bölümünden çıktığı için *geniş, düz, kalın* olarak nitelendirilir. 🗗 **a'dan z'ye,** *Baştan sona kadar, bütünüyle.*|| **a takımı,** *Seçme oyunculardan kurulmuş oyun takımı.*

a, [Ar. ā آ] *(a:) is.* Arap asıllı Türk alfabesinin ilk harfi olan elif.

a, [Ar. a ع] *is.* Arap asıllı Türk alfabesinin yirmi birinci harfi olan ayn harfi. Gırtlak ünsüzüdür.

-a-[1], [-a- / -e-] *yap. e.* **1.** İsimden fiil türetir: *boşamak (boş-a-mak), oynamak (oy-un-a-mak) {eAT} (aynı). bengiz-e-mek, kan-a-mak* **2.** Fiile durum, nicelik anlamları katarak zarf yapar: *geçe, güle güle.* **3.** Yeterlik, sürerlik ve yakınlık bildiren birleşik fiillerde esas fiil ile yardımcı fiil arasında bir zarf fiil eki olarak yer alır: *yapabilmek (yap-a-bilmek), çıkagelmek (çık-a-gel-mek), bakadurmak (bak-a-durmak), gidedurmak (gid-e-dur-mak), düşeyazmak (düş-e-yazmak).* **4.** Türettiği zarflar zamanla kalıplaşarak isim yapma eki durumunu almıştır; tamamlanmış bir işin, tarzına bağlı olarak ortaya çıkmış olan ürün anlamı katar: *oya (oy-a), çevre (çev-ir-e), koşa (koş-a "binaların üstüne konulan kalın yuvarlak mertek").* **5.** Fiil çatı değişimlerinde ettirgen ve oldurgan fiillerin kuruluşunu sağlayan -r ekinden önce gelerek bağlantı ünlüsü görevini üstlenir: *git-e-r-mek, göst-e-r-mek, kot-a-r-mak.* **6.** *{eT}* İsimden fiil türetir. *at-a-mak (ad vermek)*

-a-[2], [-a- / -e- / -ı- / -i- /-u- / -ü-] *{eT} yap. e.* Fiilden fiil yapma eki; pekiştirmede kullanılır. *kal-a-mak (saklamak).*

-a[1], [-a / -e / -y-a / -y-e] *çek. e.* İsmin hâl eki; ad durum eki. İsmi çekimli fiile, fiilimsiye veya edatlara bağlayan isim çekim eki; asıl sözcükteki anlama *"dönüş, yönelme"* kavramı sağlar; "için, ile" edatlarının görevini üstlenir; yönelme durumu eki; -e hâli eki. *{eT} (aynı).*

-a[2], [-a / -e / -y-a / -y-e] *çek. e.* **1.** "İstek, niyet, arzu" kavramlarını ifade eder, "istek kipi" çekimini oluşturur; *{eAT} (aynı): gel-e-y-im, al-a-sınız, yapayım (bak-a-y-ım), gidesin (git-e-sin), yaza (yaz-a).* **2.** Kök veya gövdesi ünsüz ile biten fiillerin geniş zaman çekiminde bağlantı ünlüsü olarak görev alır: *git-e-r, geç-e-r, yaz-a-r.* **3.** Şart kipi ikinci teklik ya da çokluk kişi çekimli fiillerin sonuna gelerek uyarı anlamı katan ünlemler yapar; *gel-se-n-e, bak-sa-n-a, tut-sa-nız-a.*

-a[3], [-a / -e / -y-a /-y-e] *{eAT} çek e.* **1.** Şimdiki zaman çekim eki. **2.** Geniş zaman çekim eki "-ar, -ır" değerinde kullanılır. *"Kaynatsa, suyun içse midesin arıda (arıtır)."* Müfredat-ı İbni Baytar Tercemesi **3.** Emir eki "-sın" değerinde kullanılır. *"Kimin gönlü var ise bunda dura (dursun)."* Süheyl ü Nevbahar. **4.** Ulaç eki "-arak ve -ıp" değerinde kullanılır. *"Sen bu eve uça (uçarak) gelmiş olasın."* Mantıkuttayr. **5.** "-ırsa, -arsa" anlamında kullanılır. *"Sevdiğin kim gele (gelirse) odana sevinç eyle gönül."* Divan-ı Türki-i Basit **6.** Ortaç eki "-acak" değerinde kullanılır. *"Bilmezem bundan sonra başlarına ne gele (gelecek)."* Saadetname. **7.** Bağ fiil "-mağa" değerinde kullanılır. *"Yedi kişi, Peygamber Hazretin göre (görmeğe) geldük."* Yüz Hadis Tercümesi. **8.** Dilek şert eki "-sa" değerinde kullanılır. *"İstimaından nola hayyolalar (hay olsalar)."* 🗗 **-a mı?** *{eAT} -ar mı? -ır mı?- acak mı? -a-bilir mi?*|| **-a yorur,** *{eAT} On beşinci yüzyıldan sonra şimdiki zaman çekim eki olarak kullanılmaya başlamıştır; bugünkü "-ıyor; -maktadır; -makta" göreviyle kullanılmıştır.*

-a[4], [-a /-e] *{eAT} çek. e.* **1.** Yükleme durum eki (-ı) olarak kullanılır. *"Sen meğer bu dine (dini) inkâr eyledin."* Vahdetname. **2.** Bulunma durum eki "-da"

olarak kullanılır. *"Bir bunun şekline (şeklinde) kişi görmedim."* Mantıkuttayr. **3.** "..ile" anlamında kullanılır. *"Biz mallarımıza, tavarlarımıza meşgul idik."* Münteha. **4.** "... a değin" anlamında kullanılır. *"İğneden ipliğe âlemleri gözden geçirip..."* Âlî Divanı.

-a[5], [-a / -e] *{eAT} çek. e.* Anlamı pekiştirmek için emir kipinin tekili sonuna eklenir. *"Ey dil gele (gel de) sen Kalenderî ol."* Tazarruname.

-a[6], [-a / -e] *yap. e.* **1.** Fiilden isim türeten ek. Fiilin belirttiği eyleme bağlı olarak oluşan, ortaya çıkan durum veya nesne, yer, yöre kavramı katarak isim ve sıfatlar yapar: *dize, doğa, çevre, öte, sapa, yara.* **2.** Fiilden isim yapma eki. Zamana bağlı veya zaman kavramı taşıyan isim yapar: *{eT} (aynı). oz-a (önce), gece, süre.* **3.** Fiillerden ulaçlar yapar: *ağla-y-a, bat-a çık-a.* **4.** Bazı kelimelerin pekiştirmesinde görev alır: *sap-a+sağlam, düp-e+düz.* **5.** Eski Türkçede zarf fiil eki olan bu ek Eski Anadolu Türkçesinde kalıplaşarak edat yapar. *gör-e, öt-e.*

-a[7], [*eT.* -ğa /-ge > -a / -e] *yap e.* Geçişli fiillerden sıfat yapar. *{eAT} (aynı). kıs-ğa > kıs-a.*

-a[8], [-a /-e] *yap. e.* İsimler ve isim soylu kelimelerden isimler türeten ek. İlgili olma, dayanaklık etme kavramı katarak isimler yapar: *göze, tüze, ilke, erke. göz-e, ög-e, uc-a.*

-a[9], [-a / -e / -ı / -i / -u / -ü / -y-a / -y-e / -y-ı / -y-i / -y-u / -y-ü] *{eAT} yap. e.* **1.** Fiillerden hâl zarf fiilleri türeten ek. **2.** Kurallı birleşik fiillerin kuruluşunda yer alan tasvirî fiillerin başına getirilerek "yeterlik, sürerlik, yaklaşma" kavramları taşıyan birleşik fiiller kurar. *al-a+bilmek, bak-a+kalmak, düş-e+yazmak. "Ne gelür ne hod gide bilür öte."* Miftahu'l-Ferec. **3.** İkilemeler kurar. *"Kana kana içtim."* Tıbb-ı Nebevî. **4.** "Görmek" tasvirî fiilinden önceki fiile gelir ve istek kipi değerinde kullanılır. *"Ulular gitdügi yolca gide gör."* **5.** Bugünkü "-maya" göreviyle eşdeğerdir. *"... özr ide başladılar..."* Miftahü'l-Cenne. **6.** Bugünkü "-arak ve -ıp" zarf fiilleri gibi kullanılır. *"... evvelki gökten geçe ikinci göge irişecek..."* Miftahü'l-Cenne. *{eT}(aynı). sev-e baktı (severek baktı)* ☞ **-a+dur,** *{eAT} 1. Gelecek zamanın kesinliğini bildiren koşaç "-acaktır" "-ar, -ır" değerinde kullanılır. "Mazluma sen kıyarsan Allah sana kıyadur (kıyacaktır)."* Niyazi Divanı. *2. "-maktadır" görevinde kullanılır. "Ecel ökçeni basuban kovadur (kovmaktadır)."* Salâtinname.|| **-a+durmak,** *{eAT} Sürerlik (-makta olmak, -mak) anlamı veren ek. "Ancak bakıcak temam atası göredurur (görmektedir) sanurdu."* Yüz Hadis Tercümesi.|| **-a+düşmek,** *{eAT} Tezlik "-ı-vermek, -tır-ı-ver-mek" anlamı veren ek. "Cezire karşudan görünedüşdi (görünüverdi)."* Solakzade Tarihi.|| **-a+gelmek,** *{eAT} 1. Geçmişten beri olagelmek, daima görülmek anlamı verir. "Niçe sencileyin taze fidanın / Açılan gülleri solagelmiştir."* Kâtibî. *2. "-mağa başlamak". "Aşk denizinin mevci başımdan aşageldi (aşmağa başladı)."* Eşrefoğlu.|| **-a+görmek,** *{eAT} 1. -mağa devam etmek. 2. –mağa çalışmak.*|| **-a+komak,** *{eAT} –ıvermek; -ıp bırakmak.*|| **-ı+turur,** *{eAT} Seyrek olarak kullanılan şimdiki zaman çekim eki.*

-a[10], [Ar. ā / yā آ/یا] *(a:) ünl.* Ey!

a- [Fr. a-] *önek.* Başına getirildiği Fransızca kelimelere *(-siz, -sız)* anlamı katar. *«a-normal, a-priori, a-politik, a-sosyal»*

a[1], [a *(yans.)*] *is.* **1.** Öksürme, balgam çıkarmayı anlatan kök. **2.** Anırma, haykırma ve bağırmayı anlatan kök. *a-gır-mak (anırmak)*

a[2], [a] *(a:) ünl.* **1.** Sevgi ve şefkat ifadesi katarak çağırma, seslenme bildirir. *«A yiğidin genci, ben adamı gözünden tanırım.»* Eflâtun Cem Güney **2.** Azarlama ifadesi katarak seslenme bildirilir. *«A uğursuz, yine kimin evini başına yıktın da dönüyorsun?»* Eflâtun Cem Güney **3.** Yazıklanma ile birlikte bir hatırlatma bildirilir. *«A kuzucuğum, sazım yok ki sözüm dinlensin.»* E. Cem Güney **4.** İnanmazlık veya şaşma bildirir. **5.** Kabullenememe, ret bildirir.

a[3], [e / a] *{eT} ünl.* **1.** Seslenme ünlemi; ey! [EUTS] *"anda sakıntım a! (o zaman düşündüm işte!)"* **2.** Şaşırmayı anlatır. [DLT]

a[4], [aha / ā] *(a:) {ağız}] e.* İşte. [DS]

a[5], [Far. ā / yā] *(a:) {OsT} ünl.* Hitaplardan sonra "ey!" anlamında kullanılır.

A. [A] *kısalt.* **1.** *as. Alay* kelimesinin kısaltmasıdır. **2.** *gök b. Alpha yıldızlar grubu*'nun sembolüdür. **3.** *Avusturya*'nın uluslararası trafik işaretidir. **4.** *biy-kim.* Yağda çözünen bir vitamin grubunun adı. *(A vitamini)* **5.** *fiz.* Elektrikte *amper*'in kısaltmasıdır. **6.** *kim.* Atomda *kütle sayısı*nın sembolüdür. **7.** *müz.* Harfli notada *la* sesinin işaretidir. **8.** Bir kâğıt boyu *(A4:21cmx29,7cm)* standardı. **9.** *tıp.* Bir kan grubu adı. **10.** Madde sıralamalarında *birinci*'yi belirtir.

A *kim. Argon*'un sembolüdür.

A.S. [Ar. ʿaleyh'is-selām] *ünl.* Peygamberlerin adından sonra *"Selam onun üzerine olsun."* anlamında söylenen duanın kısaltması.

aaa, [aaa] *(a'a:a:) ünl.* Güçlü bir şaşma, inanmama anlatır.

aah, [aʾah] *ünl.* **1.** *{ağız}* Olumsuzluk ve ret bildiren halk ifadesi. [DS] **2.** Pişmanlık bildirir. **3.** Acıma bildirir. **4.** İstek, dilek bildirir. **5.** Kızgınlık bildirir.

ab[1], [ab /ap *(yans.)*] *is.* Düzensiz adım atma, sendeleme, emekleme, şişmanlıktan yürüyememe durumlarını bildiren kök. *ab-al abal, ab-ıl abıl.*

ab[2], [āb / aw] *(a:b) {eT} is.* Av. [EUTS] [ETY]

ab[3], [Far. āb آب] *(a:b) {OsT} is.* **1.** Su. **2.** *mec.* Şarap. **3.** Kanlı göz yaşı. ☞ **āba düşmek,** *{OsT} Suya*

düşmek, boşa çıkmak.|| **āb-bāz,** *{OsT} Su cambazı.*|| **āb-berîn,** *{OsT} Su kıyılarında görülen oyuklar.*|| **āb-cāme,** *{OsT} Su kabı.*|| **āb-çerā,** *{OsT} Kahvaltı.*|| **āb-çîn,** *{OsT} Ölü yıkayıcıların kullandığı kurulama bezi; peştemal.*|| **āb-dāde,** *{OsT} Su verilmiş.*|| **āb-dān,** *{OsT} 1. Su kabı. 2. Sidik torbası; mesane.*|| **āb-dār,** *{OsT} 1. Sulu; taze. 2. Parlak. 3. Sağlam bünyeli. 4. Nükteli. 5. Hoş; zarif; güzel. 6. Su veren kimse; sucu.*|| **āb-dendān,** *{OsT} 1. Şaşkın; saf; bön. 2. Yenilmiş; mağlup.*|| **āb-dîh,** *{OsT} Güzellik ve incelik katan.*|| **āb-endāz,** *{OsT} Su mühendisi.*|| **āb-gîne,** *{OsT} 1. Billur. 2. Şişe; sürahi. 3. Ayna. 4. Elmas. 5. Sevgilinin kalbi. 6. Şarap. 7. Gözyaşı. 8. Kılıç; kama; bıçak.*|| **āb-gîr,** *{OsT} 1. Su biriken yer; havuz. 2. Dokumacı fırçası.*|| **āb-gûn,** *{OsT} 1. Suya benzer. 2. Mavi renk. 3. Gökyüzü. 4. (Kılıç vb. için) parlak. 5. Nişasta.*|| **āb-gûh-kafes,** *{OsT} Gökyüzü.*|| **āb-hîz,** *{OsT} Yükselen su dalgası.*|| **āb-hurde,** *{OsT} Su içen.*|| **āb-ı ābistenî,** *{OsT} 1. Sperm. 2. Bitkileri büyütüp besleyen su veya yağmur).*|| **āb-ı adālet,** *{OsT} Doğruluğun verimliliği.*|| **āb-ı ahmer,** *1. Kırmızı su. 2. Şarap. 3. Mazlumun gözyaşı.*|| **āb-ı āşāmî,** *{OsT} 1. İçilebilir su.*|| **āb-ı āteşîn,** *{OsT} 1. Ateşli su. 2. Şarap. 3. Mazlumun gözyaşı.*|| **āb-ı āteş-mizāc,** *{OsT} 1. Ateş yaradılışlı su. 2. Şarap.*|| **āb-ı āteşnāk,** *{OsT} 1. Ateşli su. 2. Şarap. 3. Mazlumun gözyaşı.*|| **āb-ı āteş-pāre,** *{OsT} 1. Ateş parçası gibi su. 2. Şarap.*|| **āb-ı āteşnümā,** *{OsT} 1. Ateşi gösteren su. 2. Şarap.* || **āb-ı āteş-reng,** *{OsT} 1. Ateş renkli su. 2. Şarap.*|| **āb-ı āteş-sāy,** *{OsT} 1. Ateşlendiren su. 2. Şarap.*|| **āb-ı āteş-zede,** *{OsT} 1. Ateş vurmuş su. 2. Şarap.*|| **āb-ı āzer-sā,** *{OsT} 1. Ateş gibi su. 2. Şarap.*|| **āb-ı bāde-reng,** *{OsT} 1. Şarap rengindeki su. 2. Kanlı gözyaşı.*|| **āb-ı bārān,** *{OsT} 1. Yağmur suyu. 2. Yağmur.*|| **āb-ı bekā,** *{OsT} 1. Sonsuzluk suyu. 2.* → abıhayat.|| **āb-ı beste,** *{OsT} 1. Donmuş su; buz; dolu; kırağı. 2. mec. Kristal; billur; şişe.*|| **āb-ı bün,** *{OsT} Ağaç karası; ağaç çürüğü.*|| **āb-ı cāvid,** *{OsT} 1. Sonsuzluk suyu. 2.* → abıhayat.|| **āb-ı cāvidān,** *{OsT} 1. Sonsuzluk suyu. 2.* → abıhayat.|| **āb-ı cevānî,** *{OsT} 1. Gençlik suyu. 2.* → abıhayat.|| **āb-ı ciğer,** *{OsT} 1. Ciğer suyu. 2. Gözyaşı.*|| **āb-ı ciğer-hūn,** *{OsT} 1. Ciğeri kanayanın döktüğü su. 2. Üzüntüden dökülen gözyaşı.*|| **āb-ı çeşm,** *{OsT} Gözyaşı.*|| **āb-ı dehān,** *{OsT} Ağız suyu; salya.*|| **āb-ı dehen,** *{OsT} Ağız suyu; salya.*|| **āb-ı dendān,** *{OsT} 1. Diş suyu; salya; tükürük. 2. Tükürülüp atılmış nesne. 3. Dişin güzelliği.*|| **āb-ı dîde,** *{OsT} 1. Gözyaşı. 2. Alçak gönüllü bakış.*|| **āb-ı dîde-i cām,** *{OsT} 1. Kadehin gözyaşı. 2. mec. Şarap.*|| **āb-ı engūr,** *{OsT} 1. Üzüm suyu; şıra. 2. Şarap.*|| **āb-ı ergavānî,** *{OsT} 1. Erguvan renkli su. 2. Şarap. 3. Mazlumun gözyaşı.*|| **āb-ı eyyām,** *{OsT} 1. Günlerin suyu. 2. Gün ışığı. 3. Ay ışığı.*|| **āb-ı füsürde,** *{OsT} 1. Donmuş su; buz; dolu; kar. 2. Pelte. 3. mec. Kılıç; hançer vb. 4. Billur; kristal; şişe.*|| **āb-ı gerdende,** *{OsT} 1. Dönen su (billur). 2. Gök kubbesi.*|| **āb-ı gūşt,** *{OsT} Et suyu.*|| **āb-ı güşade,** *{OsT} 1. Açılmış su. 2. Sulandırılmış şarap; kötü şarap; beyaz şarap. 3. Rakı.*|| **āb-ı güvāre,** *{OsT} İçimi güzel ve sindirimi kolay su.*|| **āb-ı haclet,** *{OsT} Utanç suyu; utanmanın verdiği sıkıntı ile çıkan ter.*|| **āb-ı harābāt,** *{OsT} 1. Harabelerin suyu. 2. Meyhanelerin suyu; şarap.*|| **āb-ı harām,** *{OsT} 1. Haram su; yasak su. 2. Şarap.*|| **āb-ı hasret,** *{OsT} 1. Hasret suyu; 2. mec. Ayrılık göz yaşı.*|| **āb-ı hātır,** *{OsT} 1. Anı suyu. 2. Güzel düş.*|| **āb-ı hayāt,** *{OsT} 1. Hızır'ın içtiği söylenen ölümsüzlük suyu; bengisu. 2. mec. Yumuşak ve tatlı su.*|| **āb-ı hayāt-ı la'l,** *{OsT} 1. Dudağın dirilten suyu. 2. Dudağın cana can katan niteliği.*|| **āb-ı hayāt-ı tesliyet,** *{OsT} Avuntunun canlandırıcılığı.*|| **āb-ı hayvān,** *{OsT}* → ab-ı hayat; bengisu.|| **āb-ı hazān,** *{OsT} Sonbahar suyu; güz yağmuru.*|| **āb-ı hufte,** *{OsT} 1. Uyuyan su. 2. Durgun su. 3. Donmuş su; buz; kar, kırağı, çiy. 4. Billur; kristal; cam; bardak; şişe. 5. Kınında duran kılıç vb.*|| **āb-ı Hızır,** *{OsT} Hızır'ın içtiği söylenen ölümsüzlük suyu; bengisu.*|| **āb-ı hūrşîd,** *{OsT} 1. Güneşin suyu. 2. Gün ışığı. 3. Sonsuz canlılık veren su.*|| **āb-ı huşk,** *{OsT} 1. Kuru su. 2. Billur; cam; kristal. 3. Cam bardak veya kadeh. 4. Şişe.*|| **āb-ı İskender,** *{OsT} 1. İskender suyu. 2. Abıhayat.*|| **āb-ı işret,** *{OsT} 1. İşret suyu. 2. Şarap.*|| **āb-ı kâr,** *{OsT} 1. İşin suyu. 2. Başarı; refah.*|| **āb-ı kebūd,** *{OsT} 1. Mavi su. 2. Çin Denizi.*|| **āb-ı kevser,** *{OsT} Cennet'te bir su.*|| **āb-ı la'lî,** *{OsT} 1. Kızıl su. 2. Şarap. 3. Gözyaşı.*|| **āb-ı lūtf,** *{OsT} 1. Lütfun suyu. 2. Lütufkârlık.*|| **āb-ı Meryem,** *{OsT} 1. Meryem suyu; Meryem çeşmesi. 2. Hz. Meryem'in doğruluğu ve iffeti. 3. Şıra; şarap.*|| **āb-ı meygûn,** *{OsT} 1. Şarap renkli su. 2. Şarap. 3. Gözyaşı.*|| **āb-ı muallak,** *{OsT} 1. Boşlukta asılı duran su. 2. Gökyüzü. 3. Güzellerin çenesi.*|| **āb-ı musaffā,** *{OsT} Arıtılmış su.*|| **āb-ı mün'akid,** *{OsT} 1. Donmuş su; buz. 2. Kılıç, hançer vb. 3. Şişe; cam; billur.*|| **āb-ı müncemid,** *{OsT} 1. Donmuş su. 2. Billur; cam. 3. Hançer; kılıç.*|| **āb-ı mürde,** *{OsT} Akmayan su; durgun su.*|| **āb-ı mürgân,** *{OsT} 1. Kuşların suyu. 2. Suyu, götürüldüğü yerde içinden çıkan sığırcık kuşlarının çevredeki çekirgeleri yediği efsanevi bir çeşme.*|| **āb-ı mürvarid,** *{OsT} 1. İnci suyu. 2. Aksu; katarakt.*|| **āb-ı nāb,** *{OsT} 1. Saf su. 2. Şarap.*|| **āb-ı nāfi',** *{OsT} 1. Yararlı su. 2. Şarap.*|| **āb-ı nār,** *{OsT} 1. Ateşin suyu. 2. Kırmızı şarap.*|| **āb-ı nārdān,** *{OsT} 1. Ekşi nar suyu. 2. Kırmızı şarap. 3. Kan. 4. Gözyaşı.*|| **āb-ı neşāt,** *{OsT} 1. Neşe suyu. 2. Sperm; meni.*|| **āb-ı puhte,** *{OsT} 1. Kaynamış su. 2. Et suyu. 3. Pelte.*|| **āb-ı püşt,** *{OsT} 1. Bel suyu; meni. 2. Omurilik.*|| **āb-ı rengîn,** *{OsT} 1. Renkli su. 2. Şarap. 3. Gözyaşı.*|| **āb-ı revān,** *{OsT} 1. Akarsu. 2. mec. Hayat.*|| **āb-ı rez,** *{OsT} 1.*

Asma kütüğünden damlayan su. 2. Şarap.|| **āb-ı rezān,** *{OsT} 1. Asma kütüğünden damlayan su. 2. Şarap.*|| **āb-ı rū,** *{OsT} 1. Yüz suyu. 2. Namus; şeref; haysiyet.*|| **āb-ı rūşen,** *{OsT} 1. Parlak su; 2. mec. Yüz suyu; namus; şeref; haysiyet; izzetinefis; ırz; iffet; ikbal; itibar; mevki.*|| **āb-ı rūy,** *{OsT} 1. Yüz suyu. 2. Namus; şeref; haysiyet.*|| **āb-ı sebük,** *{OsT} 1. Hafif su. 2. Sindirimi kolay yiyecek veya içecek.*|| **āb-ı siyāh,** *{OsT} 1. Kara su. 2. Tufan. 3. Şarap. 4. Karasu; glokom.*|| **āb-ı surh,** *{OsT} 1. Kırmızı su. 2. Şarap.*|| **āb-ı şakayık,** *{OsT} 1. Şakayık suyu. 2. Şarap. 3. Gözyaşı.*|| **āb-ı şeng,** *{OsT} 1. Havuz suyu. 2. Banyo.*|| **āb-ı şengerfî,** *{OsT} 1. Al renkli su. 2. Şarap. 3. Gözyaşı*|| **āb-ı şîrîn,** *{OsT} 1.Tatlı su. 2. Şerbet.*|| **āb-ı şōr,** *{OsT} 1. Acı su. 2. Tuzlu su.*|| **āb-ı şūr,** *{OsT} Tuzlu su.*|| **āb-ı tarab,** *{OsT} 1. Sevinç, coşku suyu. 2. Şarap.*|| **āb-ı telh,** *{OsT} 1. Acı su. 2. Şarap. 3. Gözyaşı.*|| **āb-ı tîğ,** *{OsT} Kılıcın suyu.*|| **āb-ı yākūt,** *{OsT} 1. Yakut renkli su. 2. Şarap.*|| **āb-ı yeh,** *{OsT} 1. Eriyen buzun suyu. 2. Buzlu su.*|| **āb-ı zehre,** *{OsT} 1. Safra. 2. Şarap. 3. Şafak aydınlığı*|| **āb-ı zer,** *{OsT} 1. Altın suyu; yaldız. 2. Safran suyu. 3. Altın renkli şarap.*|| **āb-ı zerd,** *{OsT} 1. Sarı su. 2. Keder gözyaşı.*|| **āb-ı zindegânî,** *{OsT} Dirilik suyu; bengisu.* || **āb-ı zindegî,** *{OsT} Dirilik suyu; bengisu.* || **āb-ı zîr-i kah,** *{OsT} 1. Farkına varılmaksızın sızan su. 2. Gizli yetenek; tanınmayan kabiliyet. 3. İkiyüzlü. 4. Düzen; dolap; entrika.*|| **āb-ı zülal,** *{OsT} 1. Berrak su. 2. Billur; cam. 3. Altın renkli şarap.*|| **āb-kend,** *{OsT} 1. Su geçidi; dere. 2. Havuz.*|| **āb-kūr,** *{OsT} Pis su yolu veya çukuru.*|| **āb-nāk,** *{OsT} 1. Sulu. 2. Islak; nemli.*|| **āb olmak,** *Erimek, su hâline gelmek; tövbeyi bozmak.*|| **āb-rāh,** *{OsT} Su yolu.*|| **āb-rāhe,** *{OsT} Su yolu.*|| **āb-rāne,** *{OsT} Su mühendisi.*|| **āb-seyr,** *{OsT} Su gibi akan.*|| **āb-süvār,** *{OsT} 1. Su üstünde yüzen. 2. Su yüzeyindeki kabarcık.*|| **āb-süvārān,** *{OsT} Su veya şarap üzerindeki köpükler.*|| **āb-şār,** *{OsT} Su şarıltısı; şelale.*|| **āb-şîb,** *{OsT} Dere gibi aşağılara doğru akan su; akarsu.*|| **āb-şinās,** *{OsT} 1. Sudan anlayan. 2. Su yolu yapan kimse. 3. Gemi kılavuzu.*|| **āb-tāb,** *{OsT} Güzellik; parlaklık.*|| **āb-tābe,** *{OsT} 1. Su kovası; bahçıvan ibriği. 2. Güneş biçiminde yapılan mücevher.*|| **āb ü dāne,** *{OsT} Su ve ekmek.*|| **āb ü kil,** *{OsT} 1. Su ve kil; yer. 2. Fani vücut.*|| **āb ü hevā,** *{OsT} 1. Su ve hava; 2. Bir yerin sağlık açısından taşıdığı yaşanabilir iklim özellikleri.*|| **āb ü tāb,** *{OsT} 1. Güzellik; parlaklık; tazelik. 2. Yol; usul. 3. Ağustos.*|| **āb-vend,** *{OsT} Su kabı; maşrapa; bardak.*|| **āb-verz,** *{OsT} Suda oynayan; suda yüzen; yüzgeç.*|| **āb-yār,** *{OsT} 1. Sulayan; sulayıcı. 2. mec. Bolluk getiren; bereketlendiren.*|| **āb-yārî,** *{OsT} 1. Sulayıcılık. 2. mec. Yardım.*|| **āb-yār-i himmet,** *{OsT} Himmet yardımı.*|| **āb-zîh,** *{OsT} 1. Su sızıntısı. 2. Gözyaşı.*

ab[4], [Ar. āb > Far. āb آب] *(a:b) {OsT} is.* Ağustos ayı.

ab[5], [Ar. ʿāb عاب] *(a:b) {OsT} is.* Ayıp; kusur; eksiklik.

ab[6], -bbı [Ar. ʿabb عب] *{OsT} is.* Işık.

aba[1], [aba] *{eT} is.* Ayı. [DLT] ☞ **aba başı,** *{eT} Dağlarda yetişip bir tür hıyar gibi yenilen dikenli bir ot; yer mürveri; çedene; kendirik; kendir otu, (Cannabis sativa).* [DLT]

aba[2], [*eT.* aba / apa ابا] *{ağız} is.* **1.** *{ağız}* Abla; büyük kız kardeş; *{eT} (aynı).* [DS] **2.** *{ağız}* Üvey anne. [DS] **3.** *{ağız}* Büyük anne; *{eAT} (aynı).* [DS] **4.** *{ağız}* Kaynana. [DS] **5.** *{ağız}* Teyze. [DS] **6.** *{eT} {eAT}* Ana. [DLT] **7.** *{eT}* Baba. [DLT]

aba[3], -a'i [Ar. ḳabā / ʾabā *(üstlük)* عباء] *(aba:) {OsT} is.* **1.** Yünden dövülerek yapılan cüppe, hırka, potur, çakşır, kalçın ve terlik yapımında kullanılan kaba ve kalın kumaş; çuha; kepenek; barak; çul; keçe; şayak. **2.** Bu kumaştan yapılmış, yakasız uzun ve bol üst elbisesi. **3.** Bu tür kumaştan yapılmış önü açık, bol derviş hırkası. **4.** *sf.* Bu kumaştan yapılmış olan (elbise ve eşya) *«Başta abanî sarık, tende hilâlî gömlek; / Belde lâhur şalı, üstünde o som sırma yelek.»* Mehmet Âkif Ersoy **5.** *mec.* Yoksulluk sembolü. *«Aba da bir kebe de bir giyene / Güzel de bir çirkin de bir sevene.»* Atasözü. ☞ **aba altında er var,** *Giyim kuşam insanın gerçek değeri için bir ölçü olamaz.*|| **aba altından değnek göstermek,** *1. Üstü kapalı olarak tehdit etmek. 2. Görünürdeki uysallığına uymayan gizli planları bulunmak.*|| **aba atmak,** *{ağız} 1. Kendisini kurtarmak. 2. Birine yük olmak.* [DS]|| **aba gibi atmak,** *{ağız} 1. Büyük söz söylemek; mübalağalı konuşmak. 2. Palavra atmak; yüksekten atmak. 3. Öğünmek. 4. (Kar için) lapa lapa, iri parçalar hâlinde yağmak.* [DS]|| **aba giymek,** *Dervişliğe soyunmak.*|| **aba güreşi,** *spor. Keçeden yapılmış yelek giymek suretiyle yapılan bir güreş türü.*|| **aba kebe,** *{ağız} Uygunsuz; densiz.* [DS]|| **abası yanık,** *mec. Âşık, sevdalı.*|| **abaya bürünmek,** *mec. Ölmek.*|| **aba yeninden atmak,** *{ağız} Öğünmek.* [DS]|| **aba yeninden yıldız göstermek,** *Kandırmaya çalışmak.*|| **abayı atmak,** *Yükümlülükten kurtulmak; yapmak zorunda olduğu işleri devretmek veya bırakmak.*|| **abayı sermek,** *Teklifsizce yerleşmek; postu sermek.*|| **abayı yakmak,** *Âşık olmak, birine tutulmak.*

aba[4], [Ar. eb *(baba)* > ābā آبا] *(a:ba:) {OsT} is.* **1.** Babalar. **2.** Atalar; erkek atalar. **3.** *mec.* Büyükler; ileri gelenler. ☞ **ābā-i ulviye,** *{OsT} Eski felsefe ile yıldız biliminde, toprak, su, hava, ateş gibi yer yüzü güçleri ile insanların talihlerine hükmettiği sanılan yıldızlara verilen ad; pederan-ı bülend.* || **ābā ve ecdād,** *{OsT} Atalar; babalar; dedeler.*

a'ba[5], [Ar. aʿbā اعبا] *(a-ba:) {OsT} is.* **1.** Yükler; ağırlıklar. **2.** Sorumluluklar. **3.** Bir çift sandık veya denk.

ab'ab, [Ar. ʿabʿāb عبعاب] *(ab-a:b)* *{OsT}* *is.* Sözü karnından söyler gibi konuşan adam.

abab, [Ar. ebb > abāb اباب] *(aba:b)* *{OsT}* *is.* Otu çok olan yerler; çayırlar; meralar.

ababil, [Ar. ebābil] *{ağız}* *is.* **1.** Kırlangıç. **2.** Kırlangıç yavrusu. [DS]

ababiyet, [Ar. ʿabʿābiyyet عبعابيت] *(ab-a:biyet)* *{OsT}* *is.* Sözü karnından söylermiş gibi konuşabilme.

ab-absürdo, [Lat. ab-absurdo *(saçma yoluyla anlatım)*] *is. man.* Olmayana ergi.

abacı, [aba-cı] *is.* **1.** Aba yapım, üretim ve satım işi ile uğraşan kimse. **2.** *mec.* Bedavacı, başkalarının sırtından geçinen; bedavadan yiyip içen; asalak. **3.** *{ağız}* Yalan söyleyen; atıcı. [DS] ☞ **abacı kebeci,** *1. Olur olmaz kimseler. 2. {ağız} Uzak yakın akraba, tanıdık ve dostlar.* [DS]|| **Aba kebeci, ya sen neci?** *1. Hiç ilgisi bulunmayan kimse. 2. "Sen bırak da ilgililer konuşsun; sana da ne oluyor?" anlamlarında küçümseme yollu uyarma.*

abacık, -ğı [aba-cık] *{ağız}* *is.* Anne. [DS]

abacılık, -ğı [aba-cı-lık] *is.* Aba yapım, üretim ve giyecek yapımı, satımı işi.

abaç, -cı [aba-ç] *{ağız}* *sf.* (Çocuk için) annesi gibi; annesine çeken; annesi ahlakında. [DS]

abaçı, [aba-çı] *{eT}* *is.* **1.** Çocuk korkutulan hayalî bir varlık; umacı. **2.** Ağır basma; kâbus. [DLT]

a'bad, [Ar. ʿabd > aʿbād اعباد] *(a-ba:t)* *{OsT}* *is.* Köleler.

abad[1], [Ar. ebed > ābād آباد] *(a:ba:d)* *{OsT}* *is.* Sonsuz gelecek zamanlar.

abad[2], [Far. ābād آباد] *(a:ba:d)* *{OsT}* *sf.* **1.** (Yer için) bayındır; imar edilmiş, mâmur; şenlikli. **2.** *is.* Yer, şehir, kent. **3.** *(Kelime sonlarına getirildiğinde)* çokluk, aşırılık, doluluk, bolluk bildirir. *«Şerefabat, Sadabat.»* ☞ **abad etmek,** *Mutlu kılmak, neşelendirmek, donatmak, gönendirmek.*|| **abad olmak,** *Mutlu kılınmak, neşelendirilmek.*

abadan[1], [aba-dan] *{ağız}* *is.* **1.** Sofra örtüsü. **2.** Bir tür ince battaniye. **3.** Geniş omuz örtüsü. **4.** Kalın kumaştan yapılma işlemeli ve cepkene benzer bir tür ceket; aba. [DS]

abadan[2], [Far. ābādān آبادان] *(a:ba:da:n)* *{OsT}* *sf.* **1.** Mamur; bayındır. **2.** Zengin.

abadan[3], [Far. habbe *(köpük)* > aba-dan] *{ağız}* *zf.* (Konuşma için) mesnetsiz; dayanaksız; asılsız. [DS]

abadan[4], [hop / ab *(yans.)* > ab-adan] *{ağız}* *zf.* Ansızın; habersiz; birdenbire. [DS]

abadani, [Far. ābādānī آبادانى] *(a:ba:da:ni:)* *{OsT}* *is.* Bayındırlıklar; mamurluklar; şenlikler.

abadi, [Far. ābādī آبادى] *(a:ba:di:)* *{OsT}* *is.* **1.** Bayındırlık; mamurluk; şenlik. **2.** Hindistan'ın Devletabad şehrinde üretilen açık sarı renkli yarı mat, kalın tarihî ipek kâğıt türü.

abaft, [Far. ābāft آبافت] *(a:ba:ft)* *{OsT}* *is.* Çok sağlam ve sık dokunmuş bir tür kalın kumaş.

abaga, [Moğ. abagka / abaka] *{eT}* *is.* Babanın ağabeyi; babanın küçük kardeşi; amca. [Nevâyî] [Mühennâ]

abahan, [? abakan / abahan] *{ağız}* *sf.* **1.** Tembel; uyuşuk. **2.** Şaşkın. **3.** Kaba adam. [DS]

abajur, [Fr. abatre *(kırmak)* > abat-jour] *is.* **1.** Lamba ışığının göze doğrudan gelmemesi için üzerine geçirilen buzlu cam, kâğıt gibi maddelerden yapılmış huni biçimindeki örtü. **2.** Abajur siperliği bulunan masa veya köşe lambası.

abajurcu, [abajur-cu] *is.* Abajur üreten, satan kişi.

abak[1], **-ğı** [abak] *{ağız}* *is.* Çocuk oyunlarında sayı; kama; gol. [DS] ☞ **abak atmak,** *{ağız} Oyunda gol atmak; sayı kazanmak; kama basmak.* [DS]

abak[2], [abak] *{eAT}* *is.* Put; suret; heykel.

abak[3], [abak] *{eAT}* *is.* Koku kutusu.

abak[4], [Lat. abacus > Fr. abaque] *is.* → abakus.

abakı, [aba-kı] *{eT}* *is.* Bostan korkuluğu. [DLT]

abakus, [Yun. abaks > Lat. abacus] *(aba'kus)* *is.* **1.** *mim.* Eski Yunan mimarisinde Dor üslûbu sütunların üzerindeki kare şeklinde, profili yayvan çanak biçimli başlıklar. **2.** Birimlere göre sütunlara bölünmüş tablodan ibaret basit parmak hesabı yapmada kullanılan sayı tablosu.

abaküs, [Yun. abaks / Lat. abacus] *is. mat.* Dörtgen bir çerçeve içine onarlı sıralar hâlinde dizili sayı boncukları.

abal, [Ar. ābāl آبال] *(a:ba:l)* *{OsT}* *is.* Develer.

abalak, -ğı [ab *(yans.)* > ab-a-la-k] *{ağız}* *sf.* **1.** Tombul; şişman; etli. **2.** *is.* Meme çocuğu. [DS]

abalamak[1], [aba-la-mak] *{ağız}* *gçl. f.* *[-r] [-l(ı)-yor]* Yeni elbise giydirip kuşatmak. [DS]

abalamak[2], [ab *(yans.)* > ab-a-la-mak / apalamak] *{ağız}* *gçsz. f.* *[-r] [-l(ı)-yor]* **1.** (Çocuk için) emeklemek; arada sırada yürümeye çalışmak; ilk adımlarını atmaya başlamak. **2.** Yerde sürünmek; sürünerek yürümek; eğilip emekler gibi yürümek. [DS] ☞ **abalayıp gitmek,** *Apal apal yürümek; paytak paytak yürümek; topallayarak yürümek.*

abalamak[3], [aba-la-mak] *{ağız}* *gçsz. f.* *[-r] [-l(ı)-yor]* Korkmak. [DS]

abalanmak, [aba-la-n-mak] *{ağız}* *dönşl. f.* *[-ır]* Birinin üzerine çullanmak; abanmak. [DS]

abalı[1], [abalı] *{eT}* *ünl.* Bir şeyi azımsama sırasında söylenir. [DLT]

abalı[2], [aba-lı] *sf.* **1.** Aba sahibi, aba giyen. **2.** *mec.* Tasavvufa giren kimse; derviş. **3.** Yoksul. **4.** *{ağız}* Köylü. [DS] **5.** Becerikli; yiğit. ☞ **abalı firenk,** *{ağız} Kurnaz; cin fikirli.* [DS]

abam[1], [aba-m] *{eT} zf.* **1.** Şimdi. [Gabain] **2.** Eğer; şayet. [EUTS] ⊡ **abam birük,** *Eğer; şayet; bir defa.* [EUTS]

abam[2], [Far. ābām آبام] *(a:ba:m) {OsT} is.* **1.** Kule. **2.** Güvercin kulesi. **3.** Burçlarla ilgili bir işaret.

abamak, [aba-mak] *gçl. f. [-r] [-b(ı)-yor]* **1.** (Çirkin ve kusurlu bir kız için) birini kandırarak o kız ile evlendirmek. **2.** Kusurlu bir malı, malın kusurunu gizleyerek ya da başka yollarla kandırmak suretiyle birine satmak. **3.** Bir şeyi birine zorla yaptırmak. **4.** Bir suçu, ilgisi olmayan birine yüklemek, iftira etmek. **5.** Birini işten, çalışmaktan alıkoymak. **6.** Giyilecek bir nesneyi omzuna atmak.

abamu, [? abamu] *{eT} sf.* Daimi; ebedî; ölmez; mengü; bengü; sonsuz. [EUTS]

abamulug, [abamu-luğ] *{eT} sf.* Daimi olan; ebedî; bengü; ölmez. [EUTS]

aban, [Far. ābān آبان] *(a:ba:n) {OsT} is.* **1.** İran takviminde Güneş yılının sekizinci ayına verilen ad. **2.** İran mitolojisinde bu ayda olacaklara hükmeden meleğin adı. ⊡ **ābān-gâh,** *{OsT} Güneş yılının onuncu günü. 2. İran mitolojisinde bu onuncu günle görevli melek.*

abana[1], [Far. āb-āne] *is.* **1.** Suyu bol memleket. **2.** Ana su.

abana[2], [Yun. a-pona] *{ağız} sf.* Bedava. [DS]

abandırma, [aba-n-dır-ma] *is.* Abandırmak işi.

abandırmak, [aba-n-dır-mak] *gçl. f. [-ır]* **1.** Birinin abanma işini yapmasını sağlamak. **2.** *{ağız}* Deveyi yere çökertmek; ıhtırmak; diz çöktürmek. [DS]

abandone, [Fr. abandone] *is. spor.* Boksta taraflardan birinin dövüşemeyecek duruma gelip maçı terk etmesi.

abang, [abang] *(abañ) {eT} e.* Şart edatı; şayet; eğer. [DLT] [EUTS]

abanges, [Yun. apangios] *{ağız} sf.* Beceriksiz; akılsız; aklı kıt. [DS]

abani, [Ar. ābānī آبانى] *(āba:ni:) {OsT} is.* **1.** Krem rengi pamuklu dokuma üzerine turuncu ipekle kasnakta işlenmiş kumaş. **2.** *sf.* Bu tür kumaştan yapılmış elbise, sarık, bohça, yorgan yüzü ve kundak.

abanlamak, [aban-la-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(ı)-yor]* **1.** Yürürken adımlarını uzun atmak; geniş adımlarla yürümek; arşınlamak. **2.** Bir engelden veya arktan atlayarak geçmek; uzun atlamak. **3.** Emeklemek; emekleyerek yürümek. [DS]

abanma, [aban-ma] *is.* Abanmak fiili ve durumu; ardılma.

abanmak, [*eT.* abın-mak > aban-mak] *dönşl. f. [-ır]* **1.** Bir şeyin üzerine kapanmak, gövdesinin büyük bir bölümü ile üzerini kaplamak; çullanmak; dayanmak; istinat etmek; yaslanmak; yastanmak; yumulmak. **2.** Bir nesnenin üzerinden eğilip uzanarak sarkmak; eğilmek. **3.** Birinin veya bir şeyin üzerine ağırlığının büyük bölümünü verecek şekilde yaslanmak. **4.** *{ağız}* Birinin sırtından geçinmek; asalak yaşamak; geçimini başkasına yüklemek. [DS] **5.** *{ağız}* Yüz üstü düşmek. [DS] **6.** Yüz üstü yere uzanıp yatmak.

abannamak, [aban-la-mak / abannamak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-n(ı)-yor)* **1.** Abanlamak. **2.** Koşmak. **3.** Boş yere bir iş yapmaksızın gidip gelmek. **4.** Emeklemek. **5.** Geniş adımlarla bir yeri ölçmek; adımlamak. **6.** Bir işe hızla girişmek; işe koyulmak. [DS]

abanoz, [Yun. ebenos / Ar. abnüs] *(aba'noz) is. bot.* **1.** Hindistan'da yetişen sert, siyah ve ağır keresteli bir ağaç *(Diospyros ebenum)*. **2.** Uzun süre su içinde bırakılmak suretiyle siyahlaşması sağlanan ağaç. **3.** *argo.* Genelev *(İstanbul'un Abanoz semtinden)* **4.** *sf.* (Abanoz gibi) sert ve siyah olan. **5.** *sf.* Abanozdan yapılmış olan. ⊡ **abanoz kesilmek,** *1. Abanoz gibi sertleşmek. 2. Kirden veya güneşten abanoz gibi kararmak.*|| **abanoz yürekli,** *Acımasız kişi.*

abanozgiller, [abanoz-gil-ler] *is. bot.* Sıcak ülkelerde yetişen 350 kadar türü bulunan kerestesi sert ve siyah ağaççıklar familyası, *(Diospyraceae)*.

abanozlaşma, [abanoz-la-ş-ma] *is.* Abanozlaşmak işi.

abanozlaşmak, [abanoz-la-ş-mak] *dönşl. f. [-ır]* **1.** (Kereste için) uzun süre suda bırakıldığında sertleşmek ve siyahlaşmak. **2.** Güneşte yanmak; plajlarda güneşlenme yüzünden deri kalınlaşmak ve esmerleşmek; bronzlaşmak.

abansız[1], [aban-sız] *sf.* Davranışları kaba, özensiz olan.

abansız[2], [ap+a/n-sız > aban-sız] *{ağız} zf.* Ansızın; birdenbire; apansız. [DS]

abanlanmak, [Ar. ahbāb + T. -la-n-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* Tanışmak; arkadaşlık, dostluk kurmak. [DS]

abapuş, [Ar. ʿabā + Far. pūş عباپوش] *(aba:pu:ş) {OsT} sf.* **1.** Aba giyen; derviş. **2.** Yoksul. **3.** Keyif ehli; rint.

abar[1], [Ar. biʾr > ābār آبار] *(a:ba:r) {OsT} is.* Su kuyuları.

abar[2], [Far. ābār آبار] *(a:ba:r) {OsT} is.* Hesap defteri. ⊡ **ābār-gîr,** *{OsT} Hesap defterini tutan; muhasebeci; sayman.*

abara[1], [Ar. ʿabāre] *{ağız} is.* **1.** Buğday ambarı. **2.** Hayvan yemliği. **3.** Geniş delikli kalbur. **4.** Buğdayla karışık saman. [DS]

abara[2], [Ar. *(Suriye)* ʿabbāra] *{ağız} is.* **1.** Su değirmenlerinde, suyun basıncını artırmak amacıyla yapılmış huni şeklindeki büyük ağaç oluk. **2.** Tarlada suyu akıtmaya yarayan üstü açık ağaç oluk; kanal. **3.** Çift sürerken sabanın toprakta açtığı arklar; çizi.

4. Ahşap köy evlerinin tavanlarında iki direk arası boşluk. [DS]

abarık, [abar-ık] *(abarı:k)* *{ağız}* *is.* Telaş ve heyecan bildirir. [DS]

abarmak[1], [ab *(yans.)* > abar-mak] *gçsz. f.* *[-ır]* **1.** Kabarmak. **2.** Şişirilmek; abartılmak. **3.** *{ağız}* Kendine güvenmek. [DS]

abarmak[2], [*eT.* apar-mak > abar-mak] *{ağız}* *gçl. f.* *[-ır]* **1.** Almak; alıp götürmek. **2.** Alıvermek. [DS]

abartı, [ab *(yans.)* > abar-t-ı] *is.* **1.** Bir şeyi olduğundan büyük ve aşırı gösterme. **2.** *ed.* Aşırılık sanatı; mübalağa. **3.** *ünl.* *{ağız}* Korkutma bağırtısı. [DS] ⊡ **abartıyı basmak,** *{ağız}* *Karşısındakini korkutmak için bağırmak.* [DS]

abartıcı, [ab *(yans.)* > abar-t-ı-cı] *is.* ve *sf.* Olayları abartarak anlatmayı alışkanlık edinmiş kişi; palavracı.

abartıcılık, -ğı [ab *(yans.)* > abar-t-ı-cı-lık] *is.* Bir şeyi veya olayı olduğundan daha büyük veya aşırı gösterme huyu; mübalağacılık.

abartılı, [ab *(yans.)* > abar-t-ı-lı] *sf.* **1.** Büyütmede ölçüsüzce davranılmış; çok aşırı büyütülmüş; mübalağalı. **2.** Alışılmışın dışına taşan, yadırganacak ölçüde. ⊡ **abartılı rol,** *tiy.* *Oyun esnasında jest ve mimiklere, sese aşırı rol yükleme; metne aşırı eklemelerde bulunma.*

abartılma, [ab *(yans.)* > abar-t-ıl-ma] *is.* Abartma işine uğrama.

abartılmak, [ab *(yans.)* > abar-t-ıl-mak] *edil. f.* *[-ır]* Birisi veya bir olay hakkında abartmada bulunulmak; abartmak işi yapılmak; mübalağa edilmek. *«Konu medyada abartıldı.»*

abartma, [ab *(yans.)* > abar-t-ma] *is.* **1.** Aşırı önem vermeden dolayı olduğundan büyük veya üstün gösterme; mübalağa. **2.** *ed.* Anlatımı daha etkili ve güzel kılmak için bir olayı, bir düşünceyi veya gerçeği aşırı büyütme veya küçültme şeklinde yapılan edebî sanat; mübalağa sanatı. **3.** Bir metni okurken dinleyicilerin ilgisini çekebilmek için sesi yükseltme, alçaltma yanında bazı ses ve heceleri uzatma gibi ses oyunlarına başvurmak. **4.** Yazarken okuyucunun ilgisini çekmek için kelimelerle aşırı süsleme yapmak sanatı; tumturak. ⊡ **abartma sanatları,** *1. Çok sık kullanılmış akla yatkın abartmalar (Tebliğ); 2. Çok seyrek kullanılmış akla yatkın abartmalar (İğrak); 3. Akla yatkın olmayan ve hiçbir kimse tarafından kullanılmamış abartmalar (Gulüv).*

abartmacı, [ab *(yans.)* > abar-t-ma-cı] *is.* Bir olayı olduğundan daha büyük ve aşırı göstermeyi huy edinmiş kişi; abartıcı; mübalağacı.

abartmacılık, -ğı [ab *(yans.)* > abar-t-ma-cı-lık] *is.* Bir olayı olduğundan daha büyük ve aşırı gösterme tutumu; abartıcılık; mübalağacılık.

abartmak[1], [ab *(yans.)*>obar-t-mak / abar-t-mak ? ابردمق/آبردمق] *gçl. f.* *[-ır]* **1.** Bir şeye olduğundan çok önem vermek; aşırı büyütmek; büyüksemek; büyütmek; dallandırmak; izam etmek; mübalağa etmek; şişirmek. **2.** Bir olayı aktarırken aşırı davranmak; ölçüyü kaçırmak. *{eAT}* *(aynı)* **3.** Alışılmışın dışında gerçekleştirmek. **4.** *{ağız}* Yalan söylemek. [DS] **5.** *{ağız}* Aşırı övmek; pohpohlamak. [DS]

abartmak[2], [apar-t-mak / abartmak] *gçl. f.* *[-ır]* **1.** Aşırmak; çalmak. **2.** Takas yapmak; değiştirmek.

abartmalı, [abar-t-ma-lı] *sf.* ve *zf.* Abartılmış olarak; abartılı; ilaveli; mübalağalı.

abartmasız, [abar-t-ma-sız] *sf.* ve *zf.* **1.** Aşırı ve ölçüsüz bir durumu bulunmayan; gerçekte olduğu gibi. *«Makalelerde, ileri sürülen görüşler abartmasız ele alınmalıdır.»* **2.** İnanılması mümkün olmasa bile gerçekte olduğu gibi; mübalağasız; hilafsız. *«Uludağ'daki kar abartmasız iki metre vardı.»*

abası, [aba sub > aba-sı] *{eT}* *is.* Eski Türk inancında kötü ruhlara verilen ad.

abaş, [aba-ç / abaş] *{ağız}* *ünl.* Sevgi ifadesi ile söylenen kız kardeş sözü. [DS]

abaşo, [İt. abasso *(aşağı)*] *(aba'şo)* *sf.* *dnz.* Gemi yelkenleri için *"Aşağı indir!"* komutu.

abat, [Far. ibṭ > ābāṭ آباط] *(a:ba:t)* *{OsT}* *is.* Koltuk altları.

abayî, [Ar. ḳabā / ʾabā *(üstlük)* > ʿabāyī] *(aba:yi)* *{OsT}* *is.* Keçi kılından yapılan bir dokuma ve giyecek.

abaytaran, [Ar. ʿabayṯarān عبيثران] *{OsT}* *is.* Kekik gibi güzel kokulu bir ot; biberiye; mercanköşk.

abaytı, [? abaytı] *{ağız}* *sf.* **1.** Çirkin. **2.** Kötü huylu. [DS]

abaz, [? abaz] *{ağız}* *sf.* **1.** Fesatçı. **2.** İddiacı; inatçı. **3.** Dangalak. **4.** Şişman; etli; gürbüz. **5.** *is.* Ayı yavrusu. [DS] ⊡ **abaz abaz olmak,** *Rengi solmak; benzi uçmak; kansız hâle gelmek.*|| **abaz abaz yemek,** *Ağzını doldura doldura yemek; obur gibi yutmak.*|| **abaz abaz yürümek,** *Büyük adımlar atarak yürümek; sallapati yürümek.*

Abaza, [abhaz] *is.* **1.** Bir Kafkas kavmi. **2.** Bu kavimden olan kimse; Abhaz.

Abazaca, [Abaza-ca] *is.* Abazaların konuştuğu dil. 56 çeşit sesleri vardır. Tamlama ve cümle yapısı bakımından Türkçe'ye benzer.

abazan, [Çing. habe *(yiyecek)* > abazan ?] *is.* *argo.* **1.** Uzun süre cinsel ilişkide bulunmadığı için şiddetli bir arzu içinde bulunan erkek. **2.** Aç ve yoksul kimse. ⊡ **abazan kalmak,** *Uzun süre cinsel ilişkide bulunamamış olmak.*|| **abazan olmak,** *Kadına karşı istekli olmak.*

abazanlık, -ğı [abaz-an-lık] *is.* Uzun süre cinsel ilişkide bulunamama hâli.

abazımak, [abaz-ı-mak] *{ağız}* *gçsz. f.* *[-r]* **1.** (Ağaç

için) kabarmak; şişmek. **2.** (Yara için) şişmek. [DS]

abazırmak, [aba-z-ır-mak] *gçsz. f. [-ır] {ağız}* **1.** Uzun süre yorucu işlerde çalışmaktan dolayı yorgun, hâlsiz düşmek. **2.** İçi boşalmak; içi çürümek; koflaşmak. [DS]

abba, [Aramca. abba *(baba)*] *is.* **1.** Doğu kilisesinde piskoposlara verilen ad. **2.** *{ağız}* Dede; büyük baba. [DS] **3.** Yabancı büyük kadın veya kız.

abbak, -ğı [ap+a/k / abbak آبق] *{ağız} sf.* **1.** Bembeyaz. *{eAT} (aynı)* **2.** Beyaz tenli; sarışın. **3.** Kel; saçsız. [DS]

abbas, [Ar. ʿabbās عباس] *(abba:s) {OsT} is.* Aslan.

Abbasi, [Abbās *(Hz. Muhammed'in amcası)* > Abbāsī عباسى] *(abba:si:) sf.* **1.** Hz. Muhammed'in amcası Abbas'ın soyundan gelen halife ailesi ile ilgili. **2.** İslam tarihinde Emevilerin yerini alan halifeler hanedanı. **3.** *is.* Bir mecidiye değerindeki eski bir İran parası.

abbaz, [Far. āb *(su)* + bāz *(oynayan)* آب باز] *(a:b-ba:z) {OsT} is.* Su cambazı.

abbi, [Ar. ḥabbe] *{ağız} is.* Darı. [DS] ✐ **abbisi başına,** *Darısı başına.*

abca, [abı-ca / abu-ca] *{ağız} is.* Amca. [DS]

abcal, [apış / apıç > apıç-al > abcal ?] *{ağız} sf.* Bir sakatlığı olmadığı hâlde topal gibi yürüyen. [DS] ✐ **abcal abcal yürümek,** *{ağız} İki yana çokça eğilerek yürümek; ördek gibi yürümek.* [DS]

abcalak, -ğı [abcal-a-k] *{ağız} sf.* → abcal. [DS]

abcalamak, [abcal-a-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Bacaklarını ayırarak yürümek. [DS]

abcallamak, [abcal-la-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(ı)-yor]* **1.** Sık ve telaşlı adımlarla yürümek. **2.** Bocalamak; şaşırmak. **3.** Büyük adımlarla yürümek. [DS]

abçı, [ab *(av)* > ab-çı / aw-çı] *{eT} is.* Av hayvanlarını bir yere doğru süren; avcı. [ETY] [İKPÖy.]

abd, [Ar. ʿabd عبد] *{OsT} is.* **1.** Allah'a göre insan. **2.** Köle; bende. ✐ **abd-i āsim,** *Suçlu kul.*|| **abd-i dāl,** *Kasıtsız olarak yolunu kaybeden ve sahibinin evini bulamayan köle.*|| **abd-i mahcur,** *Nikâh, alım satım, borç, rehin gibi bir takım kişisel tasarrufları yapmaktan yasaklı köle.*|| **abd-i masur,** *Düşmana esir düşen köle.*|| **abd-i mezun,** *Mutlak ya da bedel karşılığında azat edilebilmesi için ticaret yapmasına izin verilen köle.*|| **abd-i müşterā,** *Para ile satın alınmış köle.*

abdal, [Ar. bedel / bedil *(tanık)* > abdāl ابدال] *(abda:l) {OsT} is. tasvf.* **1.** Nefsini terbiye etmek üzere dünya işlerinden uzaklaşarak Allah'a ibadet ve zikre yönelmiş kimse; abit; zahit; veli; sofu; derviş. *{eAT} (aynı)* **2.** Bir şeye akıl yormaz, kalender yaşayışlı gezgin dervişler; Kalenderiye grubunun serseri dervişleri. **3.** *{ağız}* Düğünlerde davul zurna çalmak suretiyle insanları eğlendiren kimse; abdal davulcuları. [DS] **4.** Perişan kılıklı kimse. **5.** *{ağız}* Dilenci. [DS] **6.** (15. yy.dan sonra) dervişlerin kılığına bürünerek dolaşan akıl hastası; deli; meczup; mecnun; divane; tilbe; ahmak; bön. *{ağız} (aynı)* [DS] **7.** Temiz yürekli, hile bilmez; safderun. **8.** *{ağız}* Çingene. [DS] **9.** *{ağız}* Serseri. [DS] **10.** *{ağız}* Sünnetçi. [DS] **11.** *{ağız}* Avare. [DS] **12.** *{ağız}* Tembel. [DS] **13.** *{ağız}* Beceriksiz. [DS] **14.** *{ağız}* İtibarsız. [DS] **15.** *{ağız}* Tamahkâr. [DS] ✐ **Abdala malum olur,** *Bir işin olacağını bazı kişiler önceden sezince, onun doğru bildiğini yarı şaka ile ifade etmek. (Türkçe aptal kelimesi ile karıştırılarak)*|| **Abdal ata binmiş, bey oldum sanmış,** *Layık olmadığı bir makama geçen kimsenin kendini oraya layık görmesi.*|| **Abdal dili,** *Anadolu'da Abdal, Geygel ve Carcar adı verilen Yörüklerin kendi aralarında konuştukları gizli dil.*|| **Abdalın karnı doyunca gözü pabuçlarında olur,** *Kendi çıkarını düşünen kimselerin dostluğu ancak işi bitinceye kadar sürer.*|| **abdal otu,** *{ağız} Afyon; esrar.* [DS]

abdalan, [Ar. abdāl > abdālān ابدالان] *(abda:la:n) {OsT} is.* Abdallar.

abdallanmak, [abdal-la-n-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* Dilenmek. [DS]

abdan, [Far. āb-dān آبدان] *(a:bda:n) {OsT} is.* Su kabı.

abdar, [Far. āb-dār *(su tutan)* آبدار] *(a:bda:r) {OsT} sf.* **1.** (Meyve için) taze ve sulu. **2.** Suyu bol; sulak. **3.** (Mücevher için) renkli ve parıltılı. **4.** *mec.* (Söz ve şiir için) güzel nükteli, ince ve zarif anlamlı. **5.** (Kılıç, kama vb. için) keskin, parlak ve zağlı.

abdendan, [Far. āb-dendān آبدندان] *(a:bdenda:n) {OsT} is.* Şaşkın; saf; bön.

abdeslik, -ği [abdest > abdes-lik] *{ağız} is.* **1.** Evlerde el yüz vb. yıkanan yer. **2.** Banyo. [DS]

abdest, [Far. āb *(su)* + dest *(el)* آبدست] *{OsT} is.* **1.** El suyu. **2.** İslamiyet'te ibadetten önce Kur'an'da emredildiği gibi dirseklere kadar elleri, yüzü ve ayakları yıkamak, başı ve kulakları meshetmekten ibaret olan temizlik. **3.** *örtmece.* Dışkı; idrar. ✐ **abdest almak,** *İbadet öncesinde farz ve sünnetlerine riayet ederek temizlenmek. «Abdest aldılar, namaz kıldılar, tekbir çektiler, helalleştiler.» Ömer Seyfettin.*|| **abdest bozmak,** *Küçük veya büyük tuvalet ihtiyacını gidermek.*|| **abdesti bozulmak,** *Abdestin şartlarından birini kaybetmiş olmak, yeniden abdest alma gereği olmak.*|| **abdesti gelmek,** *Tuvalete gitme ihtiyacı duymak.*|| **abdestinde namazında,** *İbadeti ile meşgul dindar (kişi).*|| **abdestinden şüphe olmamak,** *Kendisine güveni tam olmak.*|| **abdestsiz yere basmamak,** *Dinî emir ve yasaklara*

uymakta titiz davranmak.|| **abdest tazelemek,** *Abdesti bozulmadığı hâlde tekrar abdest almak. «Mescit odasının önündeki taş yalakta, iki büklüm, abdestini tazeliyordu.» Ömer Seyfettin.*|| **abdest vermek,** *Birini kusurlu davranışı veya dikkatsizliği yüzünden azarlamak, uyarmak, dikkatini çekmek; abdest aldırmak. {eAT} (aynı)* || **abdest virmek,** *{eAT} İyice darılmak; haşlamak.*

abdestan, [Far. ābdest-ān آبدستان] *(a:bdesta:n) {OsT} is.* Su ibriği.

abdestbozan, [abdest+boz-an] *is.* Tenya, kıl kurdu. ◘ **abdestbozan otu,** *bot. Gülgillerden güzel kokulu kan kırmızısı çiçekler açan bir ot, (Poterium spinosum).*

abdestdan, [Far. ābdest-dān آبدستدان] *(a:bdestda:n) {OsT} is.* Su ibriği.

abdesthane, [Far. ābdest-ḫāne آبدستخانه] *(abdestha:ne) {OsT} is.* **1.** Abdest almak için özel olarak yapılmış yer. **2.** Doğal boşaltım ihtiyaçlarının giderildiği yer; ayakyolu; hela; kenef; memişane; memşa; tuvalet; yüznumara; WC; 00.

abdestli, [abdest-li] *sf.* (Kişi için) abdest almış ve abdesti bozulmamış olan.

abdestlik, -ği [abdest-lik] *is.* **1.** Abdest almak için özel olarak yapılmış yer. **2.** Eskiden abdest almak için giyilen kolları kolayca sıvanabilen geniş ve hafif elbise. **3.** *{ağız}* Eski din adamlarının en üste giydikleri önü açık boy elbisesi. [DS]

abdestsiz, [abdest-siz] *sf.* **1.** (Kişi için) abdesti bozulmuş olan, ibadet edebilmek için abdest almak zorunda olan. **2.** *mec.* Günaha girmiş olan. **3.** *{ağız}* Korkmaz, çekinmez; senli benli; saygısız. [DS]

abdi, [Ar. ʿabd *(köle, kul)* > ʿabdī عبدى] *(abdi:) {OsT} sf.* **1.** Köleye ait. **2.** Hizmetkâra ait.

abdiâciz, [Ar. > Far. ʿabd āciz عبدعاجز] *(abdia:ciz) {OsT} sf.* Âciz kul; *(Alçak gönüllülük ifade etmek üzere söylenir.)*

abdiyet, [Ar. abdī > abdiyyet] *{OsT} is.* Tanrıya kulluk etme; ibadet etme; kulluk.

abdülbatın, [Ar. ʿabd'ül-baṭn عبد البطن] *{OsT} sf.* Obur.

abdülleziz, [Ar. ḥabbü'l-leẕīẕ حب اللذيذ] *{OsT} is.* **1.** Akdeniz çevresi ile Afrika'nın kumluk alanlarında yetişen, eskiden papirüs yapılan çok yıllık bir ot, *(Cyperus esculentus).* **2.** Bu bitkinin yenebilen, tatlı ve bol nişastalı küçük yer altı yumruları; yer bademi.

abdüsselam, [Ar. yabruḥ'uş-ṣanem يبروح الصنم] *{OsT} is. bot.* Kökü küçük bir adama benzer bitki; adamotu, *(Mandrogora officinarum).*

abe, [a *(yans.)* + be *(yans.)*] *{ağız} (a'be) ünl.* "Hey" anlamında kullanılan bir seslenme ve dikkati çekme sözü. [DS]

abece[1], [A-Be-Ce] *is.* Alfabe; elifba. *(Alfabemizdeki ilk üç harfin okunuşu alınarak yapılmış yeni kelime.)*

abece[2], [Ar. ʿabece عجبه] *{OsT} is.* Ahmak kimse.

abecesel, [a-be-ce-sel] *sf.* **1.** Alfabe ile ilgili. **2.** Alfabetik. **3.** Alfabedeki harf sırasıyla.

abeci, [? abe-ci] *sf. argo.* **1.** Aptal. **2.** *{ağız}* Palavracı. [DS]

abede, [Ar. ʿābid > ʿabede عبده] *{OsT} is.* İbadet edenler; tapanlar. ◘ **abede-i esnām,** *Puta tapanlar.*|| **abede-i evsān,** *Puta tapanlar.*

abefşan, [Far. āb-efşān آب افشان] *(a:befşa:n) {OsT} sf.* **1.** Su saçan. **2.** *{OsT}* İşeyen. ◘ **ābefşān etmek,** *{OsT} İşemek.*

abeft, [Far. ābeft آبفت] *(a:beft) {OsT} is.* Çok sağlam ve sık dokunmuş bir tür kalın kumaş.

abek, [Far. ābek آبك] *(a:bek) {OsT} is.* **1.** Sulu şeyler; içi su dolu nesneler. **2.** Cıva. **3.** Sivilce; çıban; kabarcık.

a'bel, [Ar. aʿbel اعبل] *(a-bel) {OsT} sf.* **1.** (Taş için) çok sert. **2.** *is.* Taşlık dağ.

abendam, [Far. ābendām آب اندام] *(a:bendām) {OsT} is.* Güzel ve yakışıklı boy bos; düzgün endam.

aberasyon, [Lat. aberare > Fr. aberration] *is. fiz.* **1.** Sapma; inhiraf. **2.** *mec.* Sapıtma. **3.** *gök b.* Yer yüzündeki bir gözlemcinin ışığın hızına göre göz ardı edilemeyecek bir hızla yer değiştirmesi sonucu meydana gelen optik kayma; sapınç.

aberat, [Ar. ʿabre > ʿaberāt عبرات] *(abera:t) {OsT} is.* Gözyaşları.

abes, [Ar. ʿabeṡ عبث] *{OsT} sf.* **1.** Akla ve sağduyuya aykırı olan; mantık dışı; saçma. **2.** Gereksiz, boş yere; lüzumsuz; malayani. **3.** Yersiz; münasebetsiz. **4.** Karışık; düzensiz. ◘ **abese irca,** *mant. Olmayana ergi metodu.*|| **abes-gû,** *Boş söz söyleyen; saçma sapan konuşan.*|| **abes kaçmak,** *Uygun düşmeyen, yersiz ve gereksiz sözler, davranışlar.*|| **abesle iştigal etmek,** *Gereksiz ve boş şeylerle zaman harcamak.*|| **abesle uğraşmak,** *Gereksiz ve boş şeylerle zaman harcamak; {eAT} yel kovmak; yel koğmak.*

abese, [Ar. ʿabese عبس] *{OsT} is. "Yüzünü ekşitti"* anlamında Abese Suresinin ilk kelimesi. ◘ **Abese Suresi,** *Kur'an-ı Kerim'in sekseninci suresinin adı.*

abesen, [Ar. ʿabeṡ-en عبثاً] *(abe'sen) {OsT} zf.* Boşuna; lüzumsuz yere.

abesi, [ebe-s-i / abesi] *{ağız} is.* Bir işin ustası. [DS]

abesiyat, [Ar. ʿabeṡiyyāt عبثيات] *(abesiya:t) {OsT} is.* **1.** Boş ve gereksiz şeyler. **2.** Akla ve mantığa aykırı şeyler.

abeslik, -ği [abes-lik] *is.* **1.** Abes olma durumu. **2.** Akla, mantığa aykırı olma durumu.

abeş[1], [? abeş] *{ağız} sf.* **1.** Dönek; hileci. **2.** Çirkin; kötü. **3.** Gülünç. **4.** Saçma sapan. **5.** Söz dinlemez; aksi. **6.** (Hayvan için) insana yakın olmayan; yabani. [DS]

abeş[2], [Ar. abraş => abeş ?] *{ağız} is.* **1.** Kula renginde at. **2.** Açık pembe renk. **3.** Alın akıtmalı hayvan. **4.** Derisi alacalı hayvan veya insan. [DS]

abeşivermek, [aba-mak > aba-ş-mak > abaş-ı+vermek] *{ağız} gçsz. f. [-ır]* Sarmaşmak; kucaklaşmak. [DS]

abet, [Rus. obat] *{ağız} is.* Öğle yemeği. [DS]

abgâh, [Far. āb-gāh آبگاه] *(a:bgâ:h) {OsT} is.* **1.** Su biriken yer; havuz. **2.** *anat.* Karnın üst bölümü, kaburgaların hemen alt kısmı.

abgine, [Far. āb-gīne آبگینه] *(a:bgi:ne) {OsT} is.* **1.** Cam; kristal; billur. **2** . Kadeh; sürahi; şişe. **3.** Ayna. **4.** Elmas. **5.** Kılıç; hançer; bıçak. **6.** *mec.* Şarap; âşığın gözyaşı; âşığın kalbi.

abgûn, [Far. āb-gūn آبگون] *(a:bgû:n) {OsT} sf.* **1.** Su rengi. **2.** Mavi; gök mavisi.

abhane, [Far. āb-ḫāne آبخانه] *{OsT} is.* **1.** Tuvalet; abdesthane. **2.** Lağım çukur.

abher, [Ar. ʿabher عبهر] *{OsT} is. bot.* Nergis.

abherî, [Ar. ʿabherī عبهری] *(abheri:) {OsT} sf.* Nergis kokulu.

abherin, [Ar. ʿabher > Far. ʿabherīn عبهرین] *{OsT} sf.* Nergise benzer; nergis renginde olan.

abhord, [Far. āb-ḫōrd آبخورد] *(a:bho:rd) {OsT} is.* **1.** Sulak yer. **2.** Su içen kimse. **3.** Su içecek kap. **4.** *mec.* Kısmet.

abhorde, [Far. āb-ḫōrde آبخورده] *(a:bho:rde) {OsT} sf.* Su içmiş; su içen.

abhun, [Far. āb-ḫūn آبخون] *(a:bhu:n) {OsT} is.* **1.** Ada. **2.** Sel suyunun oyduğu yer; çukur. **3.** Orman içindeki bataklık. **4.** Çeşme; su yolu.

abhurd, [Far. āb-ḫūrd آبخورد] *(a:bhu:rd) {OsT} is.* **1.** Sulak yer. **2.** İçme suyu bulunan yer. **3.** Su içen kimse. **4.** Su içecek kap. **5.** *mec.* Kısmet.

abhurde, [Far. āb-ḫūrde آبخورده] *(a:bhu:rde) {OsT} sf.* Su içmiş; su içen.

abhust, [Far. āb-ḫūst آبخوست] *(a:bhu:st) {OsT} is.* **1.** Ada. **2.** Sel suyunun oyduğu yer; çukur. **3.** Orman içindeki bataklık. **4.** Çeşme; su yolu.

abıca, [aba *(baba)* > abıca آبجه] *{eAT} is.* Amca.

abıç, [ap-ış / ab-ıç] *{ağız} is.* İki bacak arası; apış. [DS] ⊟ **abıç kurmak,** *Bağdaş kurup oturmak.*

abıçka, [aba /apa *(baba)* > aba-ç *(babacık)* > abıç-ka] *{eT} is.* Yaşlı insan. [İKPÖy.]

abıçmak, [abıç-mak] *gçl. f. [-ır]* Çocuğu arkasına almak; sırtına bindirmek.

abıdık, [? abıd-ık] *{ağız} sf.* Beceriksiz; elinden iş gelmeyen. [DS]

abıdmak, [ab-ıt-mak / abıd-mak] *{eT} gçl. f. [-ur]* Saklamak; gizlemek. [DLT]

abıhayat, [Far. āb-ı + Ar. ḥayāt آب حیات] *(a:bıhaya:t) {OsT} is.* **1.** Hayat suyu; dirilik suyu; bengi su; mengü suyu; *{eAT} (aynı).* **2.** İçenleri ölümsüzlüğe kavuşturacağı söylenen efsanevi su; bengi su. **3.** *tasvf. mec.* Sonsuz hayat kazandıran ilahî aşk; ilm-i ledün. **4.** *sf. mec.* (Söz için) ince; güzel; hoş. **5.** *sf. mec.* (İçecek için) ferahlık verici; dinlendirici özelliği olan; serinletici, canlandırıcı ve tatlı. ⊟ **abıhayat çeşmesi,** *{eAT} Ölümsüzlük suyu akan çeşme.*|| **abıhayat içmiş,** *(Kişi için) çok yaşlı olmasına rağmen dinç ve genç görünen.*|| **abıhayat gibi,** *(İçecek için) içene ferahlık ve canlılık veren.*

abık[1], **-ğı** [*eT.* abı-mak > abı-k] *{ağız} sf.* **1.** Bozuk. **2.** (Hayvan için) erbezleri karnının içinde olan. [DS] ⊟ **abık sabık,** *{ağız} Saçma sapan; gelişi güzel; ileri geri; boş söz; abuk sabuk.* [DS]

abık[2], **-ğı** [Ar. ābıḳ آبق] *(a:bık) {OsT} is.* **1.** Bir sebep olmaksızın efendisinin yanından kaçan köle. **2.** Cıva.

abıkevser, [Far. āb Ar. kevs̱er آب کوثر] *(a:bıkevser) {OsT} is. isl.* Cennette bulunduğuna inanılan, Kevser ırmağının suyu.

abıla, [abla > abıla] *{ağız} is.* **1.** Abla. **2.** Karı; zevce. **3.** Görümce. **4.** Üvey kız kardeş. **5.** Umacı. [DS]

abılabut, [abulabut / abılabut] *{ağız} sf.* **1.** Çirkin; gösterişsiz. **2.** İri; şişman. **3.** İki tarafına sallanarak yürüyen. **4.** Kaba ve anlayışsız. **5.** Geveze; çenesi düşük. [DS]

abıldanmak, [ab-ıl-da-n-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* (Çocuk için) emeklemeye hazırlanmak. [DS]

abımak, [ab-ı-mak] *{eT} gçl. f. [-r]* Örtmek; gizlemek. [DLT]

abın, [ab-ın] *{eT} sf.* Tane; adet. [EUTS]

abınç, [ab-ınç / av-ınç] *{eT} is.* **1.** Teselli; avunç; avunma; sevinç. [Gabain] [EUTS] [ETY] **2.** Rahat; sükûnet; rahatlık; refah. [EUTS]. [ETY]

abınçu, [ab-ın-mak *(avunmak)* > abın-çı / ab-ınçı] *{eT} is.* **1.** Avunma; teselli; sevinç. [EUTS] **2.** Cariye. [ETY]

abıneşat, [Far. āb-ı + Ar. neşāt آب نشاط] *(a:bıneşa:t) is.* Sevinç suyu; şarap.

abıneşet, [Far. āb-ı + Ar. neş'et آب نشأت] *(a:bıneş-et) {ağız} is.* Meni; er suyu; döl; sperma. [DS]

abınık, [ab-ın-mak *(avunmak)* > ab-ın-ık] *{eT} sf.* Dölek; sakin; mutlu; huzurlu. [EUTS]

abınmak[1], [ab-ın-mak] *{eT} dönşl. f. [-ur]* Avunmak. [ETY]

abınmak[2], [aba-n-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* Düşeyazmak; yürürken ayağı kaymak. [DS]

abır[1], [? abir / abır] *is.* Küçük çocukların pişiklerini önlemek için kasık ve koltuk altlarına sürülen nane, mersin, kekik, gül ve cennet süpürgesi yapraklarının dövülmesinden elde edilen toz.

abır[2], [Far. āb-ı rū آب رو] *{OsT} is.* **1.** Yüz suyu. **2.** Utanma; hicap. **3.** Haysiyet; namus.

abırcın, [? abır-cın] *{ağız} sf.* **1.** Memnun. **2.** Sersem; seme. **3.** *zf.* İşte çabukluk, gayret bildirir. [DS] ⊡ **abırcın olmak,** *{ağız} 1. Usanmak; bıkmak. 2. Misafire fazla ikramda bulunmaya çalışmak; ikram için çabalamak.* [DS]

abırevan, [Far. āb-ı revān آب روان] *{OsT} is.* Akarsu.

abıru, [Far. āb-ı rū / āb-ı rūy آب رو / آب روى] *(a:bıru:) {OsT} is.* **1.** Yüz suyu. **2.** *mec.* Gurur; onur; şeref; haysiyet. ⊡ **ābırū dökmek,** *{OsT} Yalvarıp yakarmak; yüz suyu dökmek.*

abış, [apış / abış] *{ağız} is.* **1.** Apış; iki bacak arası. **2.** Bacağın diz kapağından yukarısı. **3.** Adım. [DS]

abışka, [aba / apa *(baba)* > aba-ç *(babacık)* > abıçka] *{eAT} sf.* Yaşlı; ihtiyar.

abışmak, [ap-ış-mak / ab-ış-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* **1.** Apışmak. **2.** Afallamak; şaşırmak; susmak. **3.** (Çocuk için) sırta binmek. **4.** Eyersiz veya semersiz bir hayvana binmek. **5.** Bir şey üzerine bacaklarını açarak oturmak. [DS]

abıtgan, [abıt-ğan] *{eT} sf.* Daima gizleyen; saklayan. [DLT]

abıtmak, [abıt-mak / abıd-mak] *{eT} gçl. f. [-ur]* **1.** Saklamak; gizlemek. [DLT] **2.** Teskin etmek; avutmak. [EUTS]

abızülal, -li [Far. āb-ı zülāl آب زلال] *{OsT} (a:bızülâ:l) is.* Duru su.

abi[1], [ağabey > ābi] *{ağız} (a:bi) is.* Ağabey. [DS]

abi[2], [Far. ābī آبى] *(a:bi:) {OsT} sf.* **1.** Sulu; sulandırılmış. **2.** Suda yaşayan. **3.** Akıcı. **4.** Açık mavi. **5.** *is.* Ayva.

abi[3], [Ar. ibā > ābī آبى] *(a:bi:) {OsT} sf.* **1.** Çekinen; sakınan. **2.** Tiksinen. **3.** Nazlanan.

abiçi, [Sansk. abijit] *{eT} is.* Bir yıldız adı. [EUTS]

abid[1], [Ar. ābid آبد] *(a:bid) {OsT} is.* Yanıltmaç; mesel.

abid[2], [Far. ābīd آبيد] *(a:bi:d) {OsT} is.* Kıvılcım.

abid[3], [Ar. ʿabd > ʿabīd عبيد] *(abi:d) {OsT} is.* Kullar; köleler.

abid[4], [Ar. ʿibādet > ʿābid / ʿābide عابده / عابد] *(a:bid) {OsT} sf. is.* İbadet eden; kulluk eden; tapınan.

abidan, [Ar. ʿābid > ʿābidān عبيدان] *(a:bida:n) {OsT} is.* İbadet edenler; abitler.

abidane, [Ar. ʿābid + Far. āne عابدانه] *(a:bida:ne) {OsT} zf.* İbadet edenlere yakışır biçimde. ⊡ **abidane yaşamak,** *Dünyadan elini eteğini çekerek kendini yalnız ibadete vermek.*

abidat[1], [Ar. ābide > ābidāt آبدات *(doğrusu* evābid) اوابد] *(a:bida:t) {OsT} is.* Abideler; anıtlar. ⊡ **ābidāt-ı atîka,** *{OsT} Eski anıtlar.*

abidat[2], [Ar. ʿābide > ʿābidāt عابدات] *(a:bida:t) {OsT} is.* İbadet eden kadınlar; inanmış kadınlar.

a'bide, [Ar. ʿabd > aʿbide اعبده] *(a-bide) {OsT} is.* Köleler.

abide[1], [Ar. ʿābid > ʿābide *(dişil)* عابده] *(a:bide) {OsT} is.* İbadet eden kadın; dindar kadın.

abide[2], [Ar. ebed > ābide آبده] *(a:bide) {OsT} is.* **1.** Bir olayı veya tanınmış örnek bir kişiyi gelecek nesillere tanıtmak, hatırlatmak için yapılmış eser; anıt. *«Orhun abideleri bin üç yüz yıl öncesinden biz gençlere haykırmaktadır.»* **2.** Bir özelliğin aşırılığı dolayısıyla örneklik edecek kimse veya nesne. *«Doğruluk abidesi, küfür abidesi.»* **3.** Herhangi bir değeri dolayısıyla gelecek çağlara kalacak eser. **4.** *mec.* Büyüklüğü ve değeri mukayese kabul edilmeyen şey.

abideleşme, [abide-le-ş-me] *(a:bideleşme) is.* Abideleşmek işi; abide durumuna gelme.

abideleşmek, [abide-le-ş-mek] *(a:bideleşmek) dönşl. f. [-ir]* **1.** Ülke ve toplum için yaptığı işler veya kişiliği dolayısıyla büyük takdir toplamak, herkes tarafından beğenilmek. **2.** Adı unutulmaz büyükler arasına karışmak. **3.** Yaptığı eserleri uzun yıllar ayakta kalan sanatçı.

abideleştirilme, [abide-le-ş-tir-il-me] *(a:bideleştirilme) is.* Abideleştirilmek işi.

abideleştirilmek, [abide-le-ş-tir-il-mek] *(a:bideleştirilmek) edil. f. [-ir]* **1.** Abide durumuna getirilmek. **2.** Birisi tarafından abidesi yapılmak. **3.** *mec.* Başkaları tarafından çok yüceltilmek, çok övülmek.

abideleştirme, [abide-le-ş-tir-me] *(a:bideleştirme) is.* Çok fazla değer verme, yüceltme.

abideleştirmek, [abide-le-ş-tir-mek] *(a:bideleştirmek) gçl. f. [-ir]* **1.** Uzun yıllar hatırlanacak bir yapı hâline getirmek. **2.** *mec.* Çok aşırı yüceltmek, çok fazla değer vermek.

abidemsi, [abide-msi] *(a:bidemsı) sf.* **1.** Abide gibi, abideyi andıracak şekilde; abidevi. **2.** Çok büyük ve gösterişli.

abidevi, [Ar. ābidevī آبدوى] *(a:bidevi:) {OsT} sf.* **1.** Abide gibi, abideyi andıracak şekilde; abidemsi. **2.** *mec.* Çok büyük ve gösterişli.

abidik, -ği [? abidik] *{ağız} is.* **1.** Dalavere. **2.** Atak; acul. **3.** Külhanbeyi; haylaz. [DS] ⊡ **abidik ku-**

bidik, *argo. 1. Tembellik; iş görmezlik; dalgacılık. 2. Saçma sapan.*

abidîn, [Ar. ʿābid > ʿābidīn عابدين] *(a:bidi:n) {OsT} is.* İbadet edenler; tapınanlar.

abil, [Ar. ābil آبل] *(a:bil) {OsT} sf.* **1.** (Kişi için) sürüye iyi bakan adam. **2.** (Hayvan için) çayırda otladığı için suya muhtaç olmayan.

abile, [Far. ābile آبله] *(a:bile) {OsT} is.* **1.** Su kabarcığı. **2.** Küçük çıban; sivilce. ⊡ **ābile-i pistān,** *{OsT} Meme ucu.*|| **ābile-i rūh-i felek,** *gök b. Yıldızlar.*|| **ābile-i rūz,** *{OsT} Güneş.*

abir[1], [Ar. ʿābir عابر] *(a:bir) {OsT} sf.* Bir yerden geçen; geçici.

abir[2], [Ar. ʿabīr عبير] *(abi:r) {OsT} is.* Eskiden safran, amber ve misk karışımından elde edilen bir tür güzel koku.

abirîn, [Ar. ʿābirīn عابرين] *(abi:ri:n) {OsT} is.* Geçenler; geçip gidenler.

abirun, [Ar. ʿābirūn عابرون] *(abi:ru:n) {OsT} is.* → abirin.

abis[1], [Ar. ʿābiṣ عابث] *(a:bis) {OsT} sf.* Alaycı; saygısız.

abis[2], [Ar. ʿābis عابس] *(a:bis) {OsT} sf.* Asık suratlı; yüzü ekşi.

abis[3], [Yun. abyssos *(dipsiz)*] *is. dnz.* Okyanuslardaki iki bin metreden daha derin ve karanlık olan yerler.

abisal, [Fr. abyssal] *sf.* Okyanusların ışık görmeyen derin kısımları ile ilgili.

abist, [Far. ābist آبست] *(a:bist) {OsT} sf.* Gebe.

abistan, [Far. ābistān آبستان] *(a:bista:n) {OsT} sf.* **1.** Gizli. **2.** Gebe.

abisten, [Far. ābisten آبستن] *(a:bisten) {OsT} sf.* **1.** Gebe; yüklü. **2.** *mec.* İhtiva eden; bulunduran; saklayan; içeren. ⊡ **abisten-gâh,** *{OsT} 1. Gebelik yeri; rahim. 2. Dünya; âlem.*

abistenî, [Far. ābistenī آبستنى] *(a:bisteni:) {OsT} is.* Gebelik.

abişhor, [Far. ābiş-ḫōr آبشخور] *(a:bişho:r) {OsT} is.* **1.** Hayvan sulama yeri. **2.** İçecek kabı. **3.** Günlük yiyecek. **4.** Dinlenmek için kısa süre duraklama.

abiştengâh, [Far. ābişten-gāh آبشتنگاه] *(a:biştengâ:h) {OsT} is.* **1.** Gizli yer; gizlenecek yer. **2.** Aptesane.

abiştgâh, [Far. ābişt-gāh آبشتگاه] *(a:biştgâ:h) {OsT} is.* **1.** Gizli yer; gizlenecek yer. **2.** Aptesane.

abiştgeh, [Far. ābiştgeh آبشتگه] *(a:biştgeh) {OsT} is.* → abiştgâh.

abişik, [Sansk. abhiseka] *{eT} is.* Takdis etmek; kutsamak. [EUTS]

abit, -di [Ar. ʿibādet > ʿābid عابد] *(a:bit) {OsT} is.* **1.** Bir varlığa tapan; ona kul olan. **2.** *isl.* Allah'ın emirlerini yerine getiren; Allah'a kulluk eden; Allah'a tapan. **3.** Kendini tamamen ibadete veren.

abita, [Sansk. amitābha] *{eT} is.* Burhan; tanık; delil. [EUTS]

abiye[1], [Ar. ʿābiye عابيه] *(a:biye) {OsT} sf.* (Kız veya kadın için) güzel; zarif.

abiye[2], [Ar. ābiye آبيه] *(a:biye) {OsT} sf.* (Kadın veya kız için) yüzünü utançla örten.

abiye[3], [Fr. habillé *(resmî giyinmiş olarak)*] *sf.* (Elbise, kıyafet için) bir törene veya davete uygun şık ve gösterişli.

abiyogenez, [Fr. a-biogenèse] *(a'biyogenez) sf.* (Teori için) hayatın, cansız maddeden kendi kendine meydana geldiğini savunan.

abiyotik, -ği [Yun. abiatikos] *sf.* **1.** (Ortam için) hayatın, canlılığın mümkün olmadığı. **2.** (Hint fakirlerinin durumu için) bütün hayati işlevlerini en aza indirgeyerek yaşayan.

abkâme, [Far. ābkāme آبكامه] *(a:bkâ:me) {OsT} is.* Bir tür turşu veya salata; piyaz.

abkâr, [Far. ābkār آبكار] *(a:bkâ:r) {OsT} is.* **1.** Sucu; saka. **2.** Kadeh sunucu; saki. **3.** Şarap tüccarı. **4.** Şarabı çok içen; ayyaş.

abkâri, [Ar. ʿabkār *(Yemen'de bir kent)* > ʿabkārī عبكارى] *(a:bkâ:r) {OsT} sf.* (Kumaş için) ince ve çok güzel.

abkeş, [Far. āb-keş آبكش] *{OsT} is.* **1.** Tekkelerde su çekenlere verilen ad. **2.** Kevgir. **3.** Sucu; saka. **4.** Kadeh sunan; saki. **5.** Şarap alışkanlığı olan; ayyaş.

abkın, [ab-kın ?] *{ağız} sf.* **1.** Atılgan; girişken. **2.** Aç gözlü. [DS]

abla, [ağa+bala > abla ?] *(a'bla) is.* **1.** Yaş bakımından büyük olan kız kardeş. **2.** Kardeşlik ilişkisi olmamakla beraber abla sayılacak yaştaki kadına söylenen saygı sözü. **3.** Meslekte kıdemli kadın; okulda ileri sınıflarda bulunan kız öğrenci. **4.** *ünl.* Genel yerlerde halk adamlarının kadınlara hitap ederken kullandıkları seslenme sözü. **5.** *ünl.* Eskiden, İstanbul'da zenci kalfalara hitap ederken kullanılan seslenme sözü; bacı. **6.** *{ağız}* Ahlaksız kadın. [DS] ⊡ **abla olmak,** *1. (Kız çocuğuiçin) yeni bir kardeşi doğmak. 2. Bebeklik yaşı dışına çıkmış olmak; abla denilecek yaşa gelmek, büyümek.*

ablacı, [abla-cı] *{ağız} sf.* **1.** Ablasına çok düşkün olan. **2.** Sevici kadın. [DS]

ablak, -ğı [Ar. eblaḳ *(alaca)*] *sf.* **1.** İki renkli; beyaz ve siyahlı. **2.** (Yüz için) geniş, yuvarlak ve dolgun. **3.** (Kişi için) böyle bir yüze sahip olan. **4.** *mec.* (Yüz için) kaba, kocaman ve ahmak görünüşlü. **5.** *{ağız}* Çok beyaz. [DS] **6.** *{ağız}* (Ağaç için) budak-

sız; düz. [DS] **7.** *{ağız}* Açık; geniş; belli. [DS] **8.** *{ağız}* Koyulaştırılmış şeker. [DS] **9.** *{ağız}* Tüy temizlemekte kullanılan ağda. [DS] **10.** *{ağız}* Cevizin mobilyaya uygun iç tahtası. [DS]

ablakça, [ablak-ça] *sf.* ve *zf.* Ablak bir duruma yakın, ablak gibi görünen; ablak gibi.

ablalık, -ğı [abla-lık] *is.* **1.** Abla olma durumu veya niteliği. **2.** Abla gibi davranma durumu. ⊡ **ablalık etmek,** *1. Ablalık görevini yerine getirmek; 2. Ablası olmamakla beraber bir abla gibi koruyup gözetmek.*

ablamak, [ab *(av)* > ab-la-mak] *{eT} gçl. f. [-r]* Avlamak. [ETY]

ablatif, [Lat. ablativus > Fr. ablatif] *is. dbl.* İsmin ayrılma hâli; çıkma hâli; uzaklaşma hâli; -den hâli; mef'ulü anh; mef'ulü minh.

ablatya, [Yun. apladia] *(abla'tya) is.* Lüfer avlamak için kullanılan geniş gözlü ağ.

abli, [Yun. aple] *(a'bli) dnz. is.* Yelkenli gemilerde serenleri rüzgârın yönüne göre ayarlamaya yarayan düzenek. ⊡ **abliyi bırakmak,** *(argo) Soğukkanlılığını kaybetmek.*|| **abliyi kaçırmak,** *Şaşkınlık içinde ne yapacağını bilememek.*|| **abliyi koyuvermek,** *İpin ucunu kaçırmak.*

abluka, [İt. ablóca] *(ablu'ka) is.* **1.** Bir ülkeyi, bir şehri veya bir limanı dışarıyla ilişkisini kesecek şekilde kuşatma. **2.** Bir limana giriş ve çıkışları kontrol altında tutma. **3.** Bir kimsenin serbest hareket etmesine engel olma. ⊡ **abluka etmek,** *Abluka altına almak.*|| **abluka filosu,** *Limandaki ablukayı kontrol altında tutan deniz gücü.*|| **abluka hattı,** *Abluka edilen liman veya ülkenin giriş ve çıkış kontrolünün yapıldığı sınır çizgisi.*|| **abluka ilanı,** *Abluka altına alma işinin bütün devletlere duyurulması.*|| **abluka kaçağı,** *Abluka hattını aşan.*|| **ablukayı bozmak,** *Zor kullanarak abluka hattını geçmek.*|| **ablukayı kaldırmak,** *Ablukadan vazgeçme kararı almak.*

abmak, [ab-mak] *{eT} gçsz. f. [-ar]* Fışkırarak çıkmak; akmak; fışlamak. [EUTS]

abname, [Far. āb-nāme آبنامه] *(a:bna:me) {OsT} is. ed.* Suya, suyun güzelliğine ilişkin yazılmış olan kaside.

abnus, [Far. ābnūs آبنوس] *(a:bnu:s) {OsT} is. bot.* Abanoz. ⊡ **abnus ok,** *1. Abanoz ağacından yapılmış ok. 2. mec. Kirpik.*

abnusi, [Far. ābnūsī آبنوسی] *(a:bnu:si:) {OsT} sf.* **1.** Abanoz gibi sert ve siyah. **2.** *is.* Abanozdan yapılmış eşya.

abnusiye, [Far. ābnūsiyye آبنوسیه] *(a:bnu:siye) {OsT} is. bot.* Abanozgiller.

abo, [aboo *(yans)* / abuu / abuv] *{ağız} ünl.* **1.** Şaşma, korkma gibi duyguları ifade etmekte kullanılan söz. [DS] **2.** Sıkıntı, usanç ve bıkkınlık bildirir.

abone, [Fr. abonné] *is.* **1.** Gazete ve dergi gibi belirli aralıklarla çıkan yayınları çıktıkça edinmek üzere önceden para veren kişi; sürdürümcü. *«Aylık dergilerin abonesi, günlük yayınlarınkinden çoktur.»* **2.** Belli şartlarla kabul edilen hizmet müşterisi; sürdürümcü. *«Telefon, su, havagazı, doğal gaz aboneleri.»* **3.** Alışkanlık edinme; *dadanma. «Adam sanki kahvenin abonesi.»* ⊡ **abone etmek,** *Birinin abone olmasını sağlamak, abone kaydetmek.*|| **abone olmak,** *Abone sözleşmesi ile bağlanmak.*|| **abone ücreti,** *Abone olunan yayın ve hizmet için ödenen para.*|| **abone yapmak,** *Abonman şartları içinde birinin aboneliğini kabul etmek.*|| **aboneyi kesmek,** *Tek taraflı olarak abone sözleşmesini sona erdirmek.*|| **aboneyi yenilemek,** *Abonelikle ilgili sözleşmeyi belirli bir süre daha uzatmak.*

abonelik, -ği [abone-lik] *is.* **1.** Abone olma hâli; sürdürümcülük. **2.** *sf.* Belirli sayıda abonenin yararına ayrılmış bulunan. *«Beş bin abonelik telefon santralı.»*

abonman, [Fr. abonnement] *is.* **1.** Abone olma durumu. **2.** Bir ürünü veya hizmeti belirli süre içinde sabit fiyat garantisi ile düzenli olarak sunmak amacıyla yapılan sözleşme; sürdürüm. **3.** Aboneliği belgeleyen kâğıt.

aborda, [İt. abbordo] *(abo'rda) is. dnz.* Bir geminin iskeleye veya başka bir gemiye yanını vererek bordasından yanaşması. ⊡ **aborda etmek,** *1. Gemilerin yanlamasına yanaşması. 2. Vücudunu yaslamak veya bedeninin büyük bir kısmı ile dayanmak.*

abore, [Yun. appore] *{ağız} sf.* **1.** Beceriksiz. **2.** Değersiz. [DS]

abosa, [İt. abozza] *ünl.* Bırak! ⊡ **abosa etmek,** *dnz. 1. İşi bırakmak. 2. Stop etmek; durmak. 3. argo. Zorunlu olarak durmak.*

aboşimas, [Yun. apohimaso] *{ağız} is.* Fırtınaya tutulma. [DS] ⊡ **aboşimas olmak,** *{ağız} Ekilmiş tarlanın yağmurdan zarar görmesi.* [DS]

aboşkevaris, [Yun. apoşkeveriso] *{ağız} is.* Etrafı toplayıp çeki düzen verme. [DS]

abov, [a-buu / a-bovv] *(a'bovv) {ağız} ünl.* Korku ve şaşkınlık bildiren ünlem. [DS]

abra[1], [abra] *{eT} is.* **1.** Arpa. [EUTS] **2.** Eski Türk dini olan Gök Tanrı inancına göre yer altındaki büyük denizde yaşadığına inanılan timsahı andırır efsanevi canavar.

abra[2], [Erme. apray] *{ağız} is.* **1.** Dara. **2.** Karşılıklı mal değişiminde maddi değer bakımından eşitliği sağlamak için üste verilen para veya mal; üst. **3.** Bir terazinin kefelerinin denkliğini sağlamak için hafif gelen tarafa konulan ağırlık. **4.** Denge; muvazene. **5.** Uçurtmanın terazisi; rüzgârın itme gücü ile çekme ipini karşılayarak belirli açıda kalmasını sağlayan saçaklı kuyruk. **6.** Yük; angarya. **7.** Minnet. **8.** Kifayet; yeterlik. [DS]

abracı, [abra-cı] *{ağız} is.* İdare eden; zor durumdan kurtaran; aracı. [DS]

abrakadabra, [Yun. abrasaks] *(abra'kadabra) is.* İlk Çağ'da bazı hastalıkları iyi etmek için kullanılan, büyülü ve tılsımlı olduğuna inanılan kabala sözü.

abralı, [abra-lı] *{ağız} sf.* **1.** (Terazi için) dengesi sağlanmış; dengeli. **2.** (Terazi için) dengeyi sağlamak için ağırlık konulmak zorunda olan. [DS]

abrama, [abra-ma] *is.* Abramak durumu.

abramak, [Moğ. abura-mak > abra-mak / *eT.* opramak] *gçl. f. [-r] [-r(ı)-yor]* **1.** Fırtınalı havalarda bir deniz taşıtını gemicilik kurallarına ve havanın değişkenliğine göre kullanmak. **2.** *{ağız}* Becermek; hakkından gelmek; başarmak; üstesinden gelmek. [DS] **3.** *{ağız}* Bir şeye hakim olmak. [DS] **4.** *{eAT} {ağız}* Korumak; muhafaza etmek; kollamak. [DS] **5.** *{ağız}* Zor durumdan kurtarmak. [DS] **6.** *{ağız}* İdare etmek; kullanmak. [DS] **7.** *gçsz. f. {ağız}* Eksiği tamamlamak. [DS] **8.** *{ağız}* Becermek; üstesinden gelmek. [DS] **9.** *{ağız}* Kendini koruyacak kadar büyümek, gelişmek; kendini kurtarmak. [DS] **10.** *{ağız}* Ancak yetmek. [DS]

abran, [? abran] *is.* Hayvanların yemlerinden yiyemeyip ayırdıkları kalın parçalar; kes.

abraş, [Ar. ābrāş ابراش] *(a:bra:ş) {OsT} sf.* **1.** Alaca renkli. **2.** (At için) vücudunda alaca benekleri bulunan. **3.** *{ağız}* Saçında, yüzünde veya gözlerinde beklenilen rengin dışında beyazlık veya çok açık sarı benekler bulunan kişiler için halk arasında kullanılan bir söz. [DS] **4.** Tekstilde boyama sırasında kumaşta enlemesine şeritler hâlinde kalan boyanmamış kısım veya değişik renkler. **5.** İpek kumaşlarda çözgü ipliğinin kalitesizliğinden dolayı meydana gelen renk değişiklikleri. **6.** *{eAT}* Ala tenli. **7.** *{ağız}* (At, inek vb. için) alnındaki beyazlık üst dudağına kadar inen. [DS] **8.** *{ağız}* Doru at. [DS] **9.** *{ağız}* Alaca bulaca; karışık renkli. [DS] **10.** *{ağız}* Halıdaki renk bozukluğu nedeniyle ortaya çıkan alacalık. [DS] **11.** *{ağız}* Biçimsiz; çirkin. [DS] **12.** *{ağız}* Çarpık. [DS] **13.** *{ağız}* Şaşı. [DS] **14.** *{ağız}* Sert huylu; ters; kaba; görgü kurallarını bilmez. [DS] **15.** Sözü hoşa gitmeyen; patavatsız. ⊟ **'abraş oturmak,** *{ağız} Yan oturmak.* [DS]

abraşmak, [abra-ş-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* **1.** Olduğu yerde kalmak; kalakalmak. **2.** Bacakları açmak. [DS]

abraz, [? abraz] *{ağız} sf.* (Kadın ve dişi hayvan için) kısır. [DS]

abre, [Ar. ʿabre عبره] *{OsT} is.* Gözyaşı.

abret, [Ar. ʿabret عبرة] *{OsT} is.* Gözyaşı.

abrık, -ğı [abrı-ķ آبرق] *{eAT} sf.* Birbirinin üstüne eğilmiş; üst üste yığılmış.

abrıl, [Yun. abrilios ابریل] *{OsT} {eAT} is.* Nisan.

abrılmak, [abrı-l-mak] *{eAT} dönşl. f. [-ur]* Bir şeyin üzerine kapanırcasına eğilmek; yaslanmak; abanmak.

abrış, [Far. ebrū-veş] *{OsT} is.* Okçulukta idman yapmak için kullanılan havada yavaş seyreden ok türü; ibriş; ebruş; ebruveş

abrışmak, [*eT.* op-mak > abrı-ş-mak] *dönşl. f. [-ır] {ağız}* **1.** (Çocuk için) annesinin arkasına sarılmak; sırnaşmak; direnmek. **2.** Birden hücum etmek; saldırmak. [DS]

abril, [Yun. apriles > Erm. april] *is.* Nisan.

abrile, [İt. imbroglia] *ünl. dnz. "Yelkeni sarmala!"* komutu.

abrin, [Far. āferīn > abrin] *{eT} ünl.* Aferin. [ETY]

abris, [Erme. abril *(yaşamak)* > abris] *{ağız} ünl.* **1.** Bravo; yaşa. **2.** Düğünlerde oynayanların heyecanla çektikleri bağrış. [DS]

abriz, [Far. āb-rīz آبریز] *(a:bri:z) {OsT} sf.* **1.** Su döken. **2.** *is.* İbrik; kova; testi. **3.** Abdesthane; lazımlık.

abroşan, [Far. ab-ı rūşen > abroşan] *{eT} is.* Aydınlatma; tenvir. [ETY]

abru, [Far. āb-rū آبرو] *(a:bru:) {OsT} sf.* En başta yer alan; en önemli; özel; ekstra.

abrud, [Far. āb-rūd آبرود] *(a:bru:d) {OsT} is.* **1.** Sümbül. **2.** Nilüfer.

absal, [Far. āb-sāl آبسال] *(a:bsa:l) {OsT} is.* **1.** Bahçe. **2.** Koru; park.

absalan, [Far. āb-sālān آبسالان] *(a:bsa:la:n) {OsT} is.* **1.** Bahçe. **2.** Koru; park.

abse, [Fr. abcés] *is. {OsT}* → apse

absent, [Yun. absinthion / Lat absinthium > Fr. absinthe] *is. bot.* **1.** Pelin otu; melek otu; anjelik. **2.** Pelinden yapılan sert bir alkollü içki.

absentizm, [Fr. absinthisme] *is. tıp.* Çok miktarda absent içmekten ileri gelen hastalık; pelin zehirlenmesi.

absimisa, [Yun. apsimitza] *{ağız} is.* Ateş böceği. [DS]

absolûsyon, [Fr. absolution] *is. hrist.* Günah çıkaran kimsenin papaz tarafından bağışlanması.

absorbe, [Fr. absorber] *is.* Emme, yok etme; soğurma. ⊟ **absorbe etmek,** *Koku, ışık, gaz, sıvı gibi geçişme, yayılma özelliği bulunan şeyleri dokuları arasına alıp ortamdan kaldırabilmek.*

absorpsiyon, [Fr. absorption] *is.* **1.** İçme; emme. **2.** Soğurma; imtisas; mas. **3.** *fiz.* Bir gazın katı ya da sıvı bir madde içine girmesi.

abstre, [Lat. abstrahere *(bir şeyden çıkarmak; soymak)* > Fr. abstrait] *sf.* **1.** Gerçek varlığı olmaksızın zihinde tasarlanabilmiş olan; soyutlamanın sonucu. **2.** Soyut. ⊟ **abstre sanat,** *Duyu organları ile kavranan gerçeklerin değil de ses, renk ve maddenin*

bilinen formlar dışında şekillendirilmesi görüşü.|| **abstre sayı,** *Önüne bir varlık adı getirilmemiş, herhangi bir çokluğun miktarı ile ilgili olmayan sayı; soyut sayı. «Üç, beşten küçüktür.»*

abşak, [apış-maḳ / apışık / ab-şa-ḳ آبشق] *{eAT} sf.* **1.** (Kişi için) bacakları ayrık, ayakları birbirine yakın olan. **2.** *{ağız}* Tembel. [DS] **3.** *{ağız}* Beceriksiz. [DS] **4.** *{ağız}* Paytak; apışı ayrık. [DS]

abşar, [Fr. āb-şār آبشار] *(a:bşa:r) {OsT} is.* Çağlayan; şelale.

abt, [Ar. ʿabṭ عبط] *{OsT} is.* **1.** Yalan. **2.** Kuşku veren davranış.

abu, [Far. ābū آبو] *(a:bu:) {OsT} is.* Nilüfer.

abu, [abo / abuu / abov آبو] *(abu:) {ağız} ünl.* **1.** Şaşkınlık, korku ve hayret anlatır; aboo; abov; abuu; abuv. *{eAT} (aynı)* **2.** Hayır; ret. [DS]

abuçka, [aba / apa *(baba)* > aba-ç *(babacık)* > abıçka / abuç-ka] *{eT} is.* Koca; ihtiyar; kocamış kimse. [EUTS]

abudane, [Far. āb *(su)* ū dāne *(buğday)* آب و دانه] *(a:buda:ne) {OsT} is.* Ekmek ve su gibi bir insanın zaruri ihtiyaçları; azık; rızık.

abuhava, [Far. āb ū hevā آب و هوا] *(a:bühava:) {OsT} is.* **1.** Bir yerin su ve hava bakımından özellikleri. *«Altında mı üstünde midir cennet-i âlâ? / Elhak bu ne hâlet, bu ne hoş âb u hevâdır.»* Nedim **2.** İklim. **3.** *mec.* Bir yerin insanı etkisi altına alan durumu. *«Hoş geldi bana meygedenin âb u havâsı, / Billâh güzel yerde yapılmış yıkılası.»* Bâki

abuk[1], [abuġ / abuk] *{ağız} is.* Umut; güven. [DS]

abuk[2], **-ğu** [*eT.* ab-uḳ ابوق] *{eAT} is.* **1.** Avurdu şişirip parmakla vurarak çıkarılan ses. **2.** *sf.* Anlaşılamayan. **3.** *{ağız}* Sersem; kötü adam. [DS] ⊟ **abuk sabuk,** *1. (Düşünce, iş ve söz için) arasında mantıki bağ kurulamayan; anlamsız; saçma sapan. 2. (Hareket, davranış için) yersiz, ölçüsüz, düzensiz.*

abukat, [avukat > abukat] *{ağız} sf.* **1.** Geveze. **2.** Çok bilmiş. **3.** *is.* Avukat. [DS]

abuklandırmak, [abuk-la-n-dır-mak] *{ağız} gçl. f. [-ır]* Umutlandırmak. [DS]

abuklanmak, [abuk-la-n-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* Güvenmek; bel bağlamak; ümitlenmek. [DS]

abul[1], [*ab (yans)* > ab-ul / ap-ul] *{ağız} zf.* **1.** Yavaş yavaş; ağır ağır. **2.** (Yürümek için) iki yana sallanarak. [DS]

abul[2], [abul] *{ağız} sf.* **1.** Aptal. **2.** Kemiksiz et. [DS] ⊟ **abul üstü,** *Dört ayak üstü; yere eğilmiş durumda.*

abulavut, [? abulabut / abulavut] *{ağız} sf.* **1.** Beceriksiz; dangalak. **2.** Yolda iki yana sallanarak yürüyen. **3.** Yolda önüne ardına bakmadan giden. [DS]

abuli, [Fr. aboulie] *is. fel.* **1.** İrade kaybı. **2.** *psikol.* Ne yapmak gerektiğini düşünebildiği hâlde yapamamak veya yapmak için harekete geçememek şeklinde ortaya çıkan bir ruh hastalığı.

abullabut, [? abullabut] *sf.* Duygularındaki kabalık ve olumsuzlukları davranışlarına ve dış görünüşüne de yansıtarak insanlar üzerinde itici etki bırakan (kimse); anlayışsız; kaba saba; hantal; yontulmadık; ahmak; budala; sersem; aptal.

abur[1], [Erme. abur / apur *(çorba)*] *{ağız} is.* Kara lahana, mısır unu ve fasulye ile yapılan bir yemek. [DS] ⊟ **abur cubur,** *1. Şu bu; öte beri; ufak tefek şeyler. 2. Besin değeri, tadı ve lezzet sırası birbirine uymayan yiyecek çeşidi. 3. mec. Yersiz, asılsız söz. 4. Sıradan, basit, kültürsüz (kişiler).*

abur[2], [? abur] *{ağız} sf.* **1.** Namus; şeref. **2.** Kılık kıyafet. **3.** Övme. [DS]

abus, [Ar. ʿubūset *(somurtkanlık)* > ʿabūs عبوس] *(a-bu:s) {OsT} sf.* **1.** (Kişi için) asık suratlı; somurtkan. **2.** (Yüz için) asık, dargın. **3.** *mec. is.* Sert, kızgın, çatık yüz. **4.** *mec.* (Zaman için) felaketin meydana geldiği. *«Abus yıllar.»* ⊟ **abūsü'l-vech,** *{OsT} Somurtkan yüzlü kimse.*

abuskal, [Yun. aposkalin] *{ağız} is.* Sonradan tamamlanmak üzere yarım bırakılan iş. [DS]

abuşak, -ğı [apış-mak > abu-ş-ak] *{ağız} sf.* Beceriksiz; başarısız. [DS]

abuşka, [aba / apa *(baba)* > aba-ç *(babacık)* > abıçka > abuşka] *{eAT} sf.* Yaşlı; ihtiyar.

abut, [abut] *{ağız} sf.* İş bilmez; sersem. [DS]

abuv, [abuvv] *{ağız} ünl.* **1.** Şaşma ve heyecan bildirir. **2.** Acı bildirir. [DS]

abuzambak, [Ar. ebü zamzaḳ] *{ağız} sf.* **1.** Saçma sapan, gelişigüzel konuşan. **2.** Eşek arısı. [DS]

abü, [Fr. abus] *is.* Aşırılık; ifrat.

abütab, [Far. āb ü tāb *(parlaklık)* آب و تاب] *(a:bü-ta:b) {OsT} is.* **1.** Tazelik; canlılık. **2.** Parlaklık; ihtişam; gösteriş. **3.** *mec.* Güzellik; letafet.

abyari, [Far. ābyārī آبیاری] *(a:bya:ri:) {ağız} is.* **1.** Sulayıcılık. **2.** *mec.* Yardım. **3.** Bir tür ince kumaş. [DS]

abzen, [Far. āb-zen آبزن] *(a:bzen) {OsT} is.* **1.** Küçük havuz. **2.** Banyo.

abzürüft, [Far. āb-ẕürüft آبذرفت] *(a:bzürüft) {OsT} sf.* (Kavun, karpuz vb. için) bozulmuş,

Ac, [Fr. actinium] *kısalt. kim.* Atom numarası 89 olan ve Ac^{227} ve Ac^{228} olmak üzere iki izotopu bulunan radyo aktif element olan aktinyumun sembolü.

ac[1], [aç / ac آج] *{eAT} sf.* Aç. ⊟ **ac dirilmek,** *{eAT} Aç yaşamak.*|| **ac itmek,** *{eAT} Aç bırakmak.*|| **ac tutmak,** *{eAT} Aç bırakmak.*

ac[2], [Far. āc آج] *(a:c)* *{OsT}* *is. bot.* Ilgın.

ac[3], **-ccı** [Ar. ʿacc عجّ] *{OsT}* *is.* Bağırma; nara.

ac[4], **-ccı** [Ar. ʿācc / ʿācce عاجّ / عاجّه] *(a:c)* *{OsT}* *is.* Kalabalık.

ac[5], [Ar. ʿāc عاج] *(a:c)* *{OsT}* *is.* Fil dişi.

acab, [Ar. ʿaceb عجب] *{OsT}* *zf.* → acep.

acab, [Ar. aʿceb أعجب] *{eAT}* *{OsT}* *sf.* Daha da şaşkınlık uyandıran; çok acayip; pek acayip. ◘ **acab görmek,** *{eAT}* *Şaşmak; hayrete düşmek.*

acaba, [Ar. ʿacib *(şaşılacak şey)* > ʿacabā عجبا] *(a'caba:)* *zf.* **1.** Şaşırma ve tereddüt ifade eden soru edatı; acayip; acep; bakalım; ister misin; sakın; yoksa.. *«Acaba meyl-i teali ne demek onlarca?»* Mehmet Âkif Ersoy **2.** *{eAT}* Ola mı? **3.** *is.* Şüphe. ◘ **acabada kalmak,** *{ağız}* *Kararsız olmak; şüphede kalmak.* [DS]

acablamak, [acab-la-mak] *{eAT}* *{OsT}* *gçsz. f.* *[-r] [-l(ı)yor]* Hayret etmek; şaşmak.

acabola, [Ar. ʿaceb + T. ol-a] *(aca'bola)* *{ağız}* *zf.* Acaba. [DS]

acac, [Ar. ʿacāc عجاج] *(aca:c)* *{OsT}* *is.* **1.** Bulut. **2.** Duman.

acafet, [Ar. ʿacāfet عجافت] *(aca:fet)* *{OsT}* *is.* Zayıflık; çelimsizlik.

-acagın, [-acağ-ın / -eceg-in / -y-acağ-ın / -y-eceg-in] *{eAT}* *çek. e.* Gelecek zaman teklik birinci kişi eki.

aca'ib, [Ar. ʿaceb > ʿacā'ib عجائب] *(aca:ib)* *{OsT}* *sf.*Çok şaşırtıcı; çok tuhaf; çok acayip; anlaşılmaz.

aca'ibat, [Ar. ʿacāibāt عجائبات] *(aca:iba:t)* *{OsT}* *is.* **1.** Acayip şeyler. **2.** Olağanüstü yaratıkları inceleyen bilim. **3.** Olağanüstü yaratıklar.

aca'iz, [Ar. ʿacūz / ʿacūze > ʿacā'iz عجائز] *(aca:iz)* *{OsT}* *is.* Kocakarılar.

-acak[1], [-acak / -ecek / y-acak / -y-ecek] *çek. e.* Gelecek zaman kip eki; fiillerin gelecek zamana bağlı olarak çekimini sağlar: *okuyacağım (oku-y-acak-ım), gidecek-sin (git-ecek-sin), duracak (dur-acak)* *{eAT}* *(aynı).*

-acak[2], [-acak / -ecek / -y-acak / -y-ecek] *yap. e.* **1.** Fiil kök ve gövdelerinden belli bir amaca tahsis olunma, ilgili olma anlamları ile sıfat ve isimler yapar: *yiyecek, içecek, yiyecek (ekmek), gelecek, gelecek (konuk).* **2.** Fiillerden, eylemin belirttiği işle ilgili araç ve gereç isimleri yapar: *tutacak, silecek, açacak.* **3.** *{eAT}* Fiillerden gelecek zaman sıfat fiili yapan ek; işlektir; eski Türkçede yoktur, eski Anadolu Türkçesi devresinde ortaya çıkmıştır. *Bu yıkıl-ıçak evde un yok.* Dede Korkut Kitabı.

acak, -ğı [Far. ācāk آجاك] *(a:ca:k)* *{OsT}* *is.* Toprak.

-acaksız, [-acak-sız / -ecek-siz / -y-acak-sız / -y-ecek-siz] *{eAT}* *çek. e.* Gelecek zaman çokluk ikinci kişi eki *(-acaksınız).*

acal, [Ar. ecel > ācāl آجال] *(a:ca:l)* *{OsT}* *is.* **1.** Vadeler. **2.** Eceller; doğal ömürlerin sonları.

acale, [Ar. icāle / acāle اجاله] *(aca:le)* *{OsT}* *is.* Dolaştırma; gezdirme; dolandırma; cevelan ettirme.

acalet, [Ar. ʿacele > ʿıcālet / ʿacālet عجالة] *(aca:let)* *{OsT}* *is.* **1.** Acele ile yapılan iş. **2.** El kitabı.

acaleten, [Ar. ʿacele > ʿıcāleten / ʿacāleten عجالةً] *(a-ca:le'ten)* *{OsT}* *zf.* Acele olarak; çabucak; çarçabuk.

acalmak, [ac-al-mak] *dönşl. f.* *[-ır]* *{ağız}* **1.** (Makine dişlileri için) fazla kullanmaktan dolayı aşınmak. **2.** Çaptan düşmek. **3.** Acıkmak. [DS]

Acam, [Ar. ʿacem > aʿcām أعجام] *(a-ca:m)* *{OsT}* *is.* **1.** Araplara göre Arap olmayan halklar. **2.** Acemler; İranlılar; Persler.

acam, [Ar. ecme > ācām آجام] *(a:ca:m)* *{OsT}* *is.* Meşelikler; ağaçlıklar; kamışlıklar.

acamı, [acemi > acamı] *{ağız}* *sf.* **1.** Eli işe alışmamış; toy; tecrübesiz. **2.** Genç; delikanlı. **3.** Çırak. **4.** Bir yerin yabancısı. **5.** Çifte alışmamış tosun. **6.** Bineğe alışmamış tay. [DS]

-acan, [-a-can / -e-cen / -can] *yap. e.* Yakınlık, benzerlik anlamları katan sıfat ya da isimler türetir. *baba-can, ev-e-cen, sev-e-cen.*

acan, [Far. ācān آجان] *(a:ca:n)* *{OsT}* *is.* Polis.

acanta, [acente > acanta] *sf.* (Makine, otomobil vb için) yepyeni.

acaplamak, [acaip > acap-la-mak] *{ağız}* *gçl. f.* *[-r] [-l(ı)-yor]* Kınamak; ayıplamak. [DS]

acar[1], [Ar. ecr > ācār آجار] *(a:ca:r)* *{OsT}* *is.* **1.** Kiralar. **2.** Ödüller; mükâfatlar.

acar[2], [Ar. ʾaʿcār أعجار] *{ağız}* *sf.* **1.** Becerikli, tuttuğunu koparan, hamarat, iş bilir. **2.** Cesur; kabadayı; atılgan; yiğit; taşkın; atak; gözü pek; cesur. **3.** Çevik; enerjik; tez canlı. **4.** Yeni, **5.** Besili ve semiz hayvan; şişman; etli. **6.** Taze. **7.** Kuvvetli; gürbüz; dinç; iriyarı. **8.** Açıkgöz; zeki. **9.** Çapkın. **10.** Keskin; sert. **11.** Acımsı. **12.** Şiddetli. [DS] ◘ **acar ayaklı,** *Uzun boylu; iriyarı.*|| **acar tav,** *{ağız}* *1. Sürülecek tarlanın şubat ayı içindeki tavı. 2. Tam tav. 3. Yeni sökülmüş tarlanın ilk ekim tavı. 4. İnsanların en güçlü oldukları delikanlılık ve olgunluk çağı.* [DS]

acarcana, [acar-ca-n-a] *{ağız}* *zf.* **1.** Oldukça sert. **2.** Oldukça atik. [DS]

acarık, -ğı [acar-ık / acar-uk] *{ağız}* *sf.* **1.** Yoksul; yarı aç; çıplak; sefil. **2.** Zayıf; cılız; hastalıklı. [DS]

acarlamak, [acar-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Yenilemek. [DS]

acarlaşma, [acar-la-ş-ma] *is.* Acarlaşmak işi.

acarlaşmak, [acar-la-ş-mak] *dönşl. f. [-ır]* **1.** Acar olmak, acar duruma gelmek. **2.** *{ağız}* Kuvvetlenmek; gürbüzleşmek; gelişmek. [DS] **3.** *{ağız}* Terbiyeli, ağır, uslu olmak. [DS]

acarlı, [acar-lı] *{ağız} sf.* **1.** Sert; keskin. **2.** Yaramaz; haşarı. **3.** *{OsT}* Yeni. [DS]

acarlık, -ğı [acar-lık] *is.* Acar olma; acarca davranma. ⊡ **acarlık etmek,** *Sabırsız davranma, hemen atılma.*

acat, [Ar. hacet > acat] *{ağız} is.* **1.** Alet; aygıt. **2.** Ev eşyası.

acayip, -bi [Ar. ʿaceb / ʿacībe > ʿacāib عجائب] *(aca:-yip) sf. (Arapça aceb kelimesinin çoğulu olmasına rağmen Türkçe'de tekil olarak kullanılır.)* **1.** Alışılmışın dışında, şaşılacak, garip karşılanacak davranışlar; garip; tuhaf; acaip; acibe; acip; garibe; garip; gayri tabii; şaşılası; tuhaf; ucube; yabansı. **2.** *ünl.* Çok beğenilen, abartılı olarak beğenilen. **3.** *zf.* Kuşkulu bulma. ⊡ **acayibe kalmak,** *{eAT} Hayret etmek; şaşırmak.*|| **acayibine gitmek,** *Alışılmamış ve şaşırtıcı bulmak; böyle bir durumu veya davranışı beklememek.*|| **acayip acayip,** *Alışılagelmişin dışında şaşılacak bir durum kazanmak*

acayipçe, [acayip-ce] *(aca:yi'pçe) zf.* Yadırgatıcı olarak.

acayipleşme, [acayip-le-ş-me] *(aca:yipleşme) is.* Acayipleşmek durumu.

acayipleşmek, [acayip-le-ş-mek] *(aca:yipleşmek) dönşl. f. [-ir]* Alışılagelmişin dışına çıkarak şaşırtıcı, yadırgatıcı bir duruma gelmek.

acayipleştirme, [acayip-le-ş-tir-me] *(aca:yipleştirme) is.* Birini veya bir şeyi acayipleştirmek durumu.

acayipleştirmek, [acayip-le-ş-tir-mek] *(aca:yipleştirmek) gçl. f. [-ir]* Birini veya bir şeyi tuhaf ve yadırganacak bir hâle getirmek.

acayiplik, -ği [acayip-lik] *(aca:yiplik) is.* **1.** Şaşırtacak şekilde garip olma niteliği; tuhaflık; gariplik; **2.** *psikol.* Şizofren birinin karşısındaki kimsede bıraktığı davranış ve konuşma tutarsızlığı izlenimi.

acaz, [Ar. ʿacz *(güçsüzlük)* > ʿāciz > aʾcāz أعجاز] *(a-ca:z) {OsT} is.* Âcizler.

accac, [Ar. ʿaccāc عجاج] *(acca:c) {OsT} sf.* **1.** Gürültülü; fırtınalı. **2.** (At için) soylu; has kan.

accık, -ğı [azıcık > accık] *{ağız} zf.* Biraz; azıcık; pek az. [DS]

ace, [Ar. ʿāce عاجه] *(a:ce) {OsT} is.* Bir tek fil dişi.

a'ceb, [Ar. aʿceb أعجب] *{OsT} is.* Daha garip; pek şaşırtıcı; çok garip. ⊡ **a'cebü'l-acāib,** *{OsT} Çok şaşırtıcı ve gülünç olan.*

aceb, [Ar. ʿaceb عجب] *{OsT} is.* Şaşılacak şey; gariplik. ⊡ **acebe kalmak,** *{eAT} Şaşakalmak.*

aceba, [Ar. ʿaceb > ʿacebā عجبا] *(aceba:) {OsT} e.* → acaba.

aceblemek, [aceb-le-mek] *{eAT} gçsz. f. [-r] [-l(i)-yor]* Hayret etmek; şaşırmak; şaşakalmak.

a'cef, [Ar. aʿcef أعجف] *{OsT} sf.* Zayıf; ince.

a'cel, [Ar. aʿcel أعجل] *{OsT} sf.* Çok acele eden; pek aceleci.

acelaca'ib, [Ar. ʿacebü'l-ʿacāʾib => ʿacel-ʿacāʾib عجل عجائب] *(a'celaca:ib) {OsT} zf.* Çok acayip.

acele, [Ar. ʿacl > ʿacele عجله] *is.* **1.** Bir şeyi yapmak veya bitirmek için çabuklanma; çabukluk; sabırsızlık; ivme; ivedi; tez; hemen. **2.** İşlem görmede ve cevaplandırmada önceliği olan resmî yazı ve yazışma türü. **3.** *sf.* Çabuk yapılması gereken. **4.** Acelesi olan. **5.** *zf.* Çabuk olarak. ⊡ **acele acele,** *Hızlı hızlı, çabuk olarak.*|| **acele etmek,** *Çabuk davranmak; çabuk yapmağa davranmak;* || **acele ile,** *Çabuk.*|| **acele işe şeytan karışır,** *Yeteri kadar düşünmeden, iyi planlanmadan başlanan işten istenilen olumlu sonuç alınamaz.*|| **acelesi var,** *Birinin çabuk davranma zorunda, bekleyemez durumda oluşu.*|| **acelesi yok,** *Hemen yapılmasının gereği yok, bekleyebilir durumda.*|| **acele telgraf,** *Yerine ulaştırmada diğer telgraflara göre öncelik sırası olan telgraf.*|| **aceleye gelmek,** *Zaman darlığı sebebiyle yapılan bir iş için yeteri kadar zaman ve emek harcayamamak.*|| **aceleye getirmek,** *1. Bir şeyi kısa süre içinde gerektiği kadar emek ve zaman harcayamadan yapmak. 2. Zaman yetersizliği yüzünden karşısındakinin yeteri kadar inceleyememesi, düşünememesi durumundan yararlanarak kandırmak, aldatmak.*

aceleci, [acele-ci] *is.* **1.** Bir işi yapmakta çabukluk gösteren, sabırsız. **2.** *sf.* (Kişi için) telaş içinde çabuk iş görme alışkanlığında olan.

acelecilik, -ği [acele-ci-lik] *is.* Bir işin yapılmasında, bir şeyin gerçekleşmesini beklemekte sabırsız davranma durumu.

aceleleştirme, [acele-le-ş-tir-me] *is.* Aceleleştirmek durumu.

aceleleştirmek, [acele-le-ş-tir-mek] *gçl. f. [-ir]* Bir işin yapılmasını, bitirilmesini çabuklaştırmak; hızlandırmak; ivedileştirmek.

aceleten, [Ar. ʿaceleten عجلةً] *(a'celeten) zf.* Acele olarak; ivedilikle.

Acem, [Ar. ʿacem *(Arap olmayan; Arapça'yı konuşamayan)* عجم] *{OsT} is.* **1.** Yabancı; tat. *{eAT} (aynı)* **2.** *{eAT}* İranlı; Tat. **3.** Arapların, Arap ırkı dışında olanlara verdikleri isim. **4.** Fars ırkından olmayan İran yerlisi. **5.** İran ülkesi; İran toprakları. **6.**

Azerbaycan'daki Şiî Türkler. **7.** *müz.* Musikide bir makam ismi. ☞ **Acem ağzı,** *Doğu Anadolu'da İran Azerilerinin söyleyişini taklit ederek türkü söyleme edası.*|| **Acem aslanı,** *Sahte kahraman (Eski İran bayrağı üzerindeki aslan resminden dolayı).*|| **Acem bahçesi,** *Etrafı yüksek duvarlarla çevrili, içerisinde çeşit çeşit güller bulunan havuzlu ve fıskiyeli İran bahçeleri.*|| **Acem çadırı,** *Osmanlı sultanlarının atlı gezilere çıktıklarında kullandıkları çadır.*|| **Acem çapkını,** *Eskiden şehirlerin etrafında gezinti yapmak için kiralanan at.*|| **Acem gömleği,** *İş gömleği.*|| **Acem halısı,** *İran'da dokunan ipek halı.*|| **Acem işi,** *Renkli ipekle işlenmiş ve üzeri altın, gümüş pul veya boncuklarla süslenmiş döşemelik kumaşlar.*|| **Acem kaması,** *İnce keskin kama.*|| **Acem kılıcı,** *İki yanı da keskin kılıç.*|| **Acem kılıcı gibi,** *Kimden yana olduğu belli olmayan, ikili oynayan veya tuttuğu tarafa düşmanlık edebilen.*|| **Acem koşması,** *Anadolu'daki saz şairlerinin düz veya cinaslı olarak söylediği ve Azerilere has bir makamla söylenen koşma türü. Ölçü olarak aruzun fâilâtün, fâilâtün kalıbı kullanılır.*|| **Acem köstеği,** *Eski yazma kitaplar ciltlendikten sonra kitabın arkasına yapıştırılmış ince deri.*|| **Acem lalesi,** *bot. İri sarı veya turuncu renkte çiçekleri bulunan bir süs bitkisi; ateş topu.*|| **Acem makamı,** *Acem perdesinden başlayarak çargâh perdesi üzerindeki çargâh dörtlüsünün ısrarla kullanıldığı klasik Türk müziği makamı.*|| **Acem manisi,** *Biçim ve ezgi bakımından Azerbaycan'a özgü olup Doğu Anadolu'da da söylenen bir cinaslı mani türü.*|| **Acem mübalağası,** *Abartma aşırılığı; palavra.*|| **Acem ocağı,** *{ağız} Maltız; ızgaralı demir ocak.* [DS]|| **Acem perdesi,** *Türk müziğinde tiz sekizlideki fa.*|| **Acem şeytanı,** *{ağız} Zayıf esmer adam.* [DS]|| **Acem şikestesi,** *Hazin ve dokunaklı bir türkü ezgisi.*|| **Acem tıraşı,** *Başın iki tarafı ile tepesindeki saçları kesip sadece arkasında bırakmak suretiyle yapılan tıraş şekli.*|| **Acem yahnisi,** *{eAT} Salma aşı.*

A'cem, [Ar. āʿcem أعجم] *{OsT} is.* Arap halkından olmayan kimse.

Acemane, [Ar. ʿacem + Far. -āne عجمانه] *(acema:ne) {OsT} zf.* **1.** Acemlere yakışır biçimde; İran tarzında. **2.** *mec.* Ölçüsüz derecede abartılı; çok mübalağalı.

acemaşiran, [Ar. ʿacemaşīr + Far. -ān عجم عشيران] *(acemaşi:ra:n) {OsT} is. müz.* Klasik Türk müziğinde bir makamın ve perdenin ortak adıdır. ☞ **acemaşīrān makamı,** *Acem makamına, acemaşiran perdesi üzerindeki çargâh beşlisinin eklenmesiyle elde edilmiştir.*|| **acemaşīrān perdesi,** *Orta sekizlideki fa.*

acemborusu, -nu [acem+boru-s-u] *is.* Genellikle ağustos ve eylül aylarında boru şeklinde turuncu sarı renkte çiçekler açan kalın gövdeli ağaçlara tırmanan sarmaşık, *(Bigonia radicams).*

acembuselik, -ği [Ar. ʿacem + Far. būselik عجم بوسليك] *(acembu:selik) {OsT} is. müz.* Acem makamının buselik dörtlüsü veya beşlisi ile sona eren birleşik bir Türk müziği makamı.

Acemce, [acem-ce] *(ace'mce) is.* Farsça.

acemırak, [Ar. ʿacem-ʿırāḳ عجم عراق] *(acemıra:k) {OsT} is. müz.* Bir makam adı.

A'cemi, [Ar. aʿcemī أعجمي]*(a-cemi:) {OsT} sf.* **1.** Yabancıya ait. **2.** Araplara göre Araplar dışındaki halktan olan. **3.** Araplara göre Arapçadaki yabancı kelimeler. **4.** *{eAT}* Arapçadan başka dilde olan. **5.** Cahilliği vb. nedenlerle doğru ve düzgün konuşamayan. **6.** Dilsiz; tat; ahraz.

acemi, [Ar. ʿacemī عجمي] *(acemi:) {OsT} sf.* **1.** Bir işte henüz ustalaşmamış, işin gereği olan ustalığı ve beceriyi kazanamamış; deneyimsiz; beceriksiz; toy. **2.** *{OsT}* Saraya yeni alınmış, İslam örf ve adetlerini, okuma ve yazmayı, saraydaki görevinin ne olduğunu henüz öğrenememiş cariye. ☞ **acemi ağası,** *Osmanlı sarayında harem hizmetlerinden sorumlu zenci hadım ağalardan bir bölümü.*|| **acemi çaydanlık,** *Deneyimsiz; beceriksiz.*|| **acemi çaylak,** *Bir işe yeni girmiş, deneyimi ve becerisi olmayan kimse.*|| **Acemi çaylak bu kadar uçar,** *Bilgi ve deneyimi kıt olanlardan fazla beceri gerektiren iş beklenmez; (Acemi bülbül böyle öter.)* || **acemi er,** *Askere yeni alınmış ve temel askerlik eğitimini tamamlamamış er.*|| **Acemi nalbant gâvur eşeğinde öğrenir,** *Henüz mesleğinin gerektirdiği beceri ve ustalığı kazanamamış kişi temrin malzemesi olarak değer verilmemiş şeyleri kullanır; bir ustanın yaptığı işte iyi malzeme kullanmaması veya gerekli titizliği göstermemesi.*|| **Acemi nalbant gibi kâh nalına vurur, kâh mıhına.** *Hiçbir işi düzenli ve kuralına uygun olarak yapamamak; beceriksizlik.*|| **acemi ocağı,** *İmparatorluk devri devlet teşkilatında kapıkulu ocaklarına alınacak erleri yetiştiren askerî kurum.*|| **acemi oğlanı,** *Osmanlı devlet teşkilatında esirlerden veya devşirmelerden Yeniçeri ocağına alınmak üzere eğitilmek ve yetiştirilmek için acemi ocağına gönderilen gençler; torba oğlanı; şadi.*|| **acemisi olmak,** *1. Bir işi yapmakta veya aleti kullanmakta becerisi bulunmamak. 2. Bir yerin yabancısı olmak.*

acemice, [acemi-ce] *(acemi'ce) zf.* **1.** Ustaya yakışmayacak şekilde, ancak acemilerin yapabileceği biçimde. **2.** Düşünüp taşınmadan, kârını ve zararını hesaplamadan, ön araştırma ve planlama yapmadan.

acemileşme, [acemi-le-ş-me] *is.* Acemileşmek işi.

acemileşmek, [acemi-le-ş-mek] *dönşl. f. [-ir]* **1.** Usta ve tecrübeli bir kimsenin çeşitli sebeplerden gerektiği şekilde ustalığını, becerisini gösterememesi. **2.** Bocalamak.

acemilik, -ği [acemi-lik] *is.* **1.** Deneyimi ve ustalığı bulunmamak; tecrübesizlik; deneyimsizlik; toyluk. **2.** Beceriksizlik. **3.** Ürkeklik, çekingenlik. **4.** Yabancılık. **5.** Osmanlı sarayına alınan cariyelerin ilk hizmet dönemi. **6.** Osmanlı sarayında iç oğlanlarına ilk alındıkları zaman verilen para. **7.** Silahtarlık, çuhadarlık ve bostancılık kethüdalıklarına atananlara ilk ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla verilen para. ⊟ **acemilik çekmek,** *Yeni girdiği işte veya gittiği yabancı bir yerde bilgi ve becerisinin eksikliğinden dolayı sıkıntı çekmek, bocalamak.*|| **acemilik etmek,** *Yeteri kadar bilgi ve beceriye sahip olduğu hâlde düşüncesizce iş yapmak; sahip olduğu ustalığı veya beceriyi gösterememek; gaflet göstermek.*|| **acemilik göstermek,** *Acemilik etmek.*

Acemistan, [Ar. ʿacem + Far. -istān عجمستان] *(acemista:n) {OsT} is.* İran ülkesi.

acemiyan, [Ar. ʿacemī > ʿacemiyān عجميان] *(acemiya:n) {OsT} sf.* **1.** Acemiler; toylar; deneyimsizler; tecrübesizler. **2.** *is.* Yeniçeri ocağına giren acemi oğlanları. **3.** *öz. is.* (Baş harfi büyük yazılır) İranlılar.

acemkürdi, [Ar. ʿacem + Far. kürdī عجم كردى] *{OsT} is. müz.* Klasik Türk müziğinde Acem makamının sonuna bir kürdi dörtlü eklenerek meydana getirilmiş bir birleşik makam.

Acemleşme, [acem-le-ş-me] *is.* Acemleşmek işi; İranlılaşma.

Acemleşmek, [acem-le-ş-mek] *dönşl. f. [-ir]* **1.** İranlı gibi olmak; İranlıya benzemek; İranlı gibi davranmak. **2.** İran kültürü ve medeniyeti içinde eriyerek kendi millî benliğini yitirmek.

Acemperest, [Ar. ʿacem + Far. perest عجم پرست] *{OsT} sf.* **1.** Klasik Türk edebiyatında biçim ve üslûp bakımından İran'ı taklit eden. **2.** Sanat ve edebiyatta İran hayranı ve İran kültürüne düşkün olan.

Acemperestlik, -ği [Acemperest-lik] *is.* İran hayranlığı.

Acemperestî, [Ar. ʿacem + Far. perestī عجم پرستى] *(acemperesti:) {OsT} is.* İmparatorluk döneminde, sanat ve kültürde İran hayranlığına verilen ad; Acemperestlik.

acempuselik, -ği [Ar. ʿacem + Far. püselik عجم پوسه لك] *(acempu:selik) {OsT} is. müz.* → acembuselik.

acemrast, [Ar. ʿacem+ Far. rast عجم رست] *{OsT} is. müz.* Bir makam adı.

acemuşşak, [Ar. ʿacem-ʿuşşāk عجم عشاق] *{OsT} is. müz.* Bir makam adı.

Acemzade, [Ar. ʿacem+ Far. zāde عجم زاده] *(acemza:de) {OsT} is.* Acemoğlu; İranlı atalardan gelme.

acemzirkeşide, [Ar. ʿacem + Far. zīrkeşīde عجم زير كشيده] *(acemzi:rkeşi:de) {OsT} is. müz.* Bir makam adı.

acene, [Far. ājana *(delgi)*] *{ağız} is.* Tırpanın sap geçecek deliğini delmeye yayan çelik alet; zımba. [DS]

acente, [İt. agente] *(ace'ntė) is.* **1.** Ticarî konularda belirli işleri üstlenen ve kendisine verilen yetki çerçevesinde aracılık eden kurum veya kişi. **2.** Taşıma şirketi veya banka gibi yaygın kuruluşların şubeleri veya temsilcilikleri. **3.** Bu şubenin başında bulunan kimse; temsilci. **4.** Bir kuruluşun ticarî işlerini yürüten ticarethane. ⊟ **acenteden çıkma,** *(Motorlu araç için) yeni alınmış; ikinci el değil.*

acentelik, -ği [acente-lik] *is.* Acente ile ilgili işleri yürüten kurum, kişi veya bu işlerin yapıldığı bina, büro gibi yerler.

acep, [Ar. ʿaceb *(şaşma)* عجب] *(a'cep) zf.* **1.** Acaba *(soru). «Acep geldi mi?»* **2.** Nasıl, nasıl da... *(kuvvetlendirme). «Pilavın yanında hoşaf acep gider.»* **3.** Yoksa *(tereddüt). «Acep bulamadı mı?»* **4.** Kim bilir *(merak). «Acep kiminle gezip tozuyor.»* **5.** *sf.* Tuhaf; garip; acayip; şaşılır. *«Bu kadarcık mal dünya para, acep şey!»* ⊟ **aceb değül,** *Garip değil; şaşılmaz; şaşılır mı?*|| **acebe kalmak,** *{eAT} Hayrette kalmak; şaşakalmak.*

aceplemek, [acep-le-mek] *gçsz. f. [-r] [-l(i)-yor] {ağız}* Şaşmak. [DS]

acepleşme, [acep-le-ş-me] *is.* Acepleşmek işi.

acepleşmek, [acep-le-ş-mek] *dönşl. f. [-ir]* Şaşmak; garip karşılamak.

acer, [Ar. ʾaʿcer أعجر => acer] *{ağız} sf.* (Eşya için) kullanılmamış; eskimemiş. [DS]

a'cez, [Ar. aʿcez أعجز] *(a-cez) {OsT} sf.* Çok âciz ve güçsüz.

aceze, [Ar. ʿâciz > ʿaceze عجزه] *{OsT} is.* Güçsüzler, zavallılar, düşkünler; beceriksizler; zayıflar. ⊟ **aceze-i eytam,** *Düşkün ve koruması olmayan yetimler.*|| **aceze-i küttâb,** *Okulda öğrenim görmeden devlet dairesine girmiş acemi memurlar.*|| **aceze-i müslimîn,** *Koruması olmayan düşkün Müslümanlar.*

acı[1], [*eT.* āç-ığ > acı] *is.* ve *sf.* **1.** Bir yiyeceğin veya bir maddenin dilde bıraktığı yakıcı, kavurucu tat. **2.** Tadı yakıcı, kavurucu yiyecek, içecek. **3.** Bir dış etkenin veya mikroorganizmaların vücudun herhangi bir yerinde meydana getirdiği ezilme, yırtılma, sıkıştırılma veya dokuların tahribi gibi sebeplerle meydana gelen dayanılması güç duyu; ağrı. **4.** *mec.* İnsana büyük üzüntü veren olay; dert; keder; elem; azap; ıstırap; kahır. *«İlk sevgiye benzeyen ilk acı, ilk ayrılık! / Yüreğimin yaktığı ateşle hava ılık.»* Faruk Nafiz Çamlıbel. **5.** *mec.* Şiddetli ve sert. *«Acı poyraz yüzümüzü kavurdu».* **6.** Kırıcı,

hırpalayıcı. *«Onun acı sözlerini çekmek zorunda mıyım?»* **7.** Hüzün verici ve dokunaklı; kederli; hüzünlü; elemli. *«Koca Ali, yine cevap vermedi. Acı acı gülümsedi.»* Ömer Seyfettin. **8.** Çarpıcı; göz alıcı. **9.** Istıraplı; pahalıya mal olmuş. ⊡ **acı acı,** *Üzüldüğünü belli edecek şekilde çok keskin ve dokunaklı.*|| **acı acıyı bastırır,** *Her yeni felaket, insanı bir öncekinden daha çok yıpratır veya öncekini unutturur.*|| **acı ağaç,** *bot. Odunu halk hekimliğinde tentür hâlinde tonik ve iştah açıcı olarak kullanılan bir ağaççık, kavasya (Quassia amara).*|| **acı badem,** *Gülgillerden bir meyve ağacı (Amygdalus amara) ve acımtırak, keskin kokulu meyvesi.*|| **acı badem kurabiyesi,** *Hazırlanan hamuruna hafif bir acılık ve koku vermesi için acı badem ezmesi karıştırılarak yapılan kurabiye cinsi.*|| **acı badem yağı,** *Acı badem kokusunda parfümeride kullanılan nitrobenzen.*|| **acı bakla,** *bot. Tohumu veya otu insan ve hayvanlar için zehirli olan bir çeşit süs bitkisi; kurt baklası; Yahudi baklası; Mısır baklası, (Lupinus termis).*|| **acı bal,** *Deli bal.*|| **acı balık,** *zool. Avrupa'da ve Anadolu'nun kuzey taraflarında yaşayan eti acı bir tür tatlı su balığı; gördek, (Rhodeus amarus).*|| **acı basmak,** *Derde, kedere, sıkıntıya uğramak.*|| **acı çekmek,** *1. Ağrı sızı duymak, canı yanmak. 2. Başından üzüntülü olaylar geçmiş olmak. 3. Yokluk ve sıkıntı çekmek.*|| **acı çiğdem,** *bot. Taşıdığı alkaloitler yüzünden zehirli olan, tohumları ve yumru kökleri romatizma ağrılarını geçirmede kullanılan bir çiğdem türü; güz çiğdemi; mahrut; sürincan (Colchicum autumnale).*|| **acı dil,** *1. Konuşmalarında karşısındakini kıran, kötüleyen ve iğneleyen kimse. 2. {eAT} Acı söz; dedikodu.*|| **acı dil virmek,** *{eAT} Acı söz söylemek.*|| **acı ekmeği,** *{ağız} Ölü evine komşuların gönderdiği yemek.* [DS]|| **acı elma** *bot. Elma büyüklüğündeki meyveleri müshil olarak kullanılan baklagillerden sürüngen bir bitki; ebucehil karpuzu; kara döleği, (Citrullus colocynthis).*|| **acı fındık,** *is. bot. Sonbahardan kışa kadar çiçek açan, bu sebeple bahçelerde süs olarak yetiştirilen, yapraklarından ve kabuklarından damar hastalıklarında yararlanılan çalı türü ağaççık, (Hamamelis virginiana).*|| **acı gelmek,** *Hoşa gitmemek, üzüntü yaratmak.*|| **acı geyrek,** *{ağız} Mide ekşimesi ve sindirim zorluğu yüzünden çıkan geğirti.* [DS]|| **acı gici,** *{ağız} Acı tatlı her şey.* [DS]|| **acı günek,** *{ağız} bot. Hindiba.* [DS]|| **acı haber,** *Ölüm, yangın, deprem gibi insanı derinden üzen olayın bildirilmesi, duyurulması.*|| **acı hıyar,** *bot. Elma büyüklüğündeki meyveleri müshil olarak kullanılan baklagillerden sürüngen bir bitki; ebucehil karpuzu, karga düğleği. (Citrullus colocynthis).*|| **acı kahve,** *1. Şekersiz, sade kahve. 2. mec. Davette alçakgönüllü davranarak yapılan ikram. «Buyurunuz, bir acı kahvemizi içiniz.»*|| **acı kavun,** *bot. Kabakgillerden tırmanıcı, yabani otsu bir bitki; eşek hıyarı (Ecballium elaterium).*|| **acı kuvvet,** *Karşı konulması zor ezici kuvvet.*|| **acı marul,** *bot. Gövdesinden yatıştırıcı ve uyuşturucu süt çıkan sarı çiçekli ve dişli yapraklı tadı acı bir yabani marul çeşidi; hindiba, (Lactuca virosa). {eAT} (aynı)*|| **acı ot,** *bot. Bileşikgillerden sarı çiçekli yol kenarlarında ve kırlarda biten bir ot; dövülmüş avrat otu, (Tomus communis).*|| **acısı çıkmak,** *Daha önceden yaptığı haksızlığın veya kötülüğün sonucu olsun veya olmasın kendisi de üzüntülü ve sıkıntılı günler geçirmek.*|| **acısı içine çökmek** (işlemek), *Bedenen veya manen yaşadığı büyük bir üzüntünün sıkıntısını bütün benliğiyle hissetmek.*|| **acısına dayanamamak,** *Çok sevilen birinin ölümünden, rahatsızlığından duyduğu üzüntüden dolayı sağlığı bozulmak veya ölmek.*|| **acısını almak,** *1. Acı tadını gidermek. «Acısını almak için satın aldığım zeytini biraz suya ıslattım.» 2. Ağrı ve sızısını dindirmek. «Pansuman ayağımdaki yaranın acısını alıverdi.»*|| **acısını bağrına basmak,** *Şikâyetlenmeden üzüntüsünü gizlemek, ıstıraba katlanmak.*|| **acısını çekmek,** *Yaptığı kötü ve yanlış davranışların cezasını ileride görmek.*|| **acısını çıkarmak,** *1. Elde bulunmayan sebepler yüzünden yapılamayan bir şeyi başka şekillerde telafi etmeye çalışmak. 2. Kendisine zarar veren kişiye daha sonra fırsat geçtiğinde mukabil bir zarar vermek, intikam almak. 3. Öfkesini veya hırsını kendisine zarar veren veya buna sebep olandan değil de gücünün yettiği kendisinden daha zayıf kişilere kötü davranarak rahatlamak; (bir psikolojik rahatsızlıktır).*|| **acısını görmek,** *Sevilen birinin ölümü ile psikolojik sarsıntıya girmek.*|| **acısını içine gömmek,** *Üzüntü ve acılara sızlanmadan, yakınmadan katlanmak.*|| **acı söylemek,** *Birinin yanlış ve olumsuz davranışları sebebiyle gerçekleri olduğu gibi söyleyip uyarmaya çalışmak. «Dost acı söyler.»*|| **acı söz,** *Kırıcı ve çok fazla üzüntüye sebep olacak söz.*|| **acı su,** *1. İçilecek nitelikte olmayan (tuzluluk oranı 0.50 ile 17 arasındaki) su. 2. {ağız} Maden suyu.* [DS] *3. Yara ya da yanığın içindeki sarı su; iltihap.*|| **acı tatlı,** *Sevinçli ve hüzünlü bir arada. «Şurada acı tatlı beş yılımız geçti.»*|| **acı tecrübe,** *Istıraplı, üzücü, pahalıya mal olmuş ve sıkıntı içinde geçen deneyimler ve böyle yaşanan günler.*|| **acı vermek,** *1. Birinin canını yakmak, acı çekmesine yol açmak. 2. Üzmek.*|| **acıya koymak,** *{eAT} Istıraba sokmak; zahmet vermek.*|| **acı yavşan,** *{eAT} {ağız} Yavşan otu; pelin; veronica.* [DS]|| **acı yeri,** *{ağız} Ölü evi.* [DS]|| **acı yeşil,** *{ağız} Koyu yeşil; yaprak yeşili.* [DS]|| **acı yitimi,** *tıp. Bedensel bir acının algılanmasında ve tepki gösterme gücünde azalma şeklinde beliren bir sinirsel rahatsızlık; hipoalji.*|| **acı yonca,** *bot. Yaprakları tıpta kullanılan çok acı ve kötü kokulu bir bitki; su yoncası.*

acı[2], [acı-cık] *{eAT} sf.* Azıcık; pek az.

acıca, [acı-ca] *sf.* Tadı acıya yakın; acımsı.

acıcık, -ğı [az-ıcık] *{ağız} zf.* Pak az; azıcık. [DS]

acıdıcı, [acı-t-ıcı] *{eAT} sf.* Elem verici; acıklı; şiddetli.

acıg, [ac-ıġ / ac-ık / aç-ıġ / aç-ık / aç-uk آجغ] *{eT} {eAT} sf.* Acı; dert; ıstırap. [Yüknekî] ☞ **acıgını almak,** *{eAT} İntikamını almak.*|| **acıgını çıkarmak,** *{eAT} İntikamını almak.*|| **acıgı tutmak,** *{eAT} Öfkelenmek.*|| **acıg itmek,** *{eAT} Istırap vermek; üzüntü içinde bırakmak.*|| **acıg olmak,** *{eAT} Canı acımak.*

acıgan, [acı-ġan آجیغان] *{eAT} sf.* Çok acıyan; çok üzülen.

acık[1], [*eT.* ac-ıġ / ac-ık / aç-uk آجق] *{eAT} is.* Acı; dert; sıkıntı; ıstırap. ☞ **acık etmek,** *{eAT} Acı vermek; ıstırap vermek; üzüntü içinde bırakmak.*

acık[2], [*eT.* açık] *{ağız} is.* Öfke. [DS]

acık[3], [az-ıcık] *{ağız} zf.* Pek az; azıcık. [DS]

acıkdurmak, [acık-dur-mak] *{eAT} gçl. f. [-ur]* **1.** Acıkmasına yol açmak. **2.** Aç bırakmak.

acıkılma, [acık-ıl-ma] *is.* Acıkma durumu.

acıkılmak, [acık-ıl-mak] *edil. f. [-ır]* Yemek ihtiyacı duyulmak.

acıklı, [acı-k-lı] *sf.* **1.** Acıma duygusu uyandıran; acı verecek nitelikte. **2.** Kendisi için üzüntü ve acıma duyulmasını isteyen kimsenin tutumu; acındırıcı; acındırmaya çalışan. **3.** Dokunaklı; ağlatıcı; hazin. **4.** (Edebî eser için) acı olaylara dayalı; dramatik. **5.** Bir uğraşma ve çabanın boşa çıkması ile ortaya çıkan gülünç durum; garip. **6.** Acı ve keder içinde kalmış kimse; yaslı; matemli.

acıkma, [a(ç)-ık-ma] *is.* Aç hâle gelme.

acıkmak, [*eT.* āç-ık-mak] *gçsz. f. [-ır]* **1.** Midenin boşalması ve kandaki şeker miktarının azalması sonucu besin alma, yeme ihtiyacı ortaya çıkmak; açlık duymak. **2.** *mec.* Bir şeye karşı şiddetli istek duymak; çok arzu etmek.

acıksınmak, [acı-k-sı-n-mak] *dönşl. f. [-ır]* Müteessir olmak, üzülmek.

acıktırma, *is.* [acık-tır-ma] Aç hâle getirme.

acıktırmak, [acık-tır-mak] *gçl. f. [-ır]* **1.** Açlık duymasına sebep olmak. **2.** Uzun süre yemek yemesini engelleyerek çok aç kalmasını sağlamak; aç koymak. **3.** (Yiyecek vb. için) iştahını açmak.

acıla, [ac-ı-la / aç-la آجله] *{eAT} zf.* Aç iken.

acılaca, [ac-ı-la-ca آجله جه] *{eAT} zf.* Aç olarak; aç acına.

acılama, [acı-la-ma] *{ağız} is.* **1.** Acılamak işi. **2.** Şalgam yemeği. [DS]

acılamak[1], [acı-la-mak] *gçl. f. [-r [-l(ı)-yor]* İçine acı koymak; acılı hâle getirmek.

acılamak[2], [acı-la-mak] *gçl. f. [-r [-l(ı)-yor]* Hırpalayarak sevmek; hırpalamak.

acılanma, [acı-la-n-ma] *is.* Acı olma durumu, acılı hâle gelme.

acılanmak, [acı-la-n-mak] *dönşl. f. [-ır]* **1.** Tadı acı hâle gelmek. **2.** *{ağız}* Üzülmek, kederlenmek. [DS]

acılaşma, [acı-la-ş-ma] *is.* Acı hâle gelme durumu.

acılaşmak, [acı-la-ş-mak] *dönşl. f. [-ır]* **1.** Acı bir tat kazanmak, tadı bozulmak. **2.** Konuşmalarında kırıcı ve sert bir ifade kullanmaya başlamış olmak. **3.** Sesinde hüzünlü ve kederli bir hava belirmek.

acılaştırma, [acı-la-ş-tır-ma] *is.* Acı duruma getirme işi.

acılaştırmak, [acı-la-ş-tır-mak] *gçl. f. [-ır]* Acı hâle getirmek.

acılı, [acı-lı] *sf.* **1.** (Yiyecek maddesi için) içine acı katılmış. *«Acılı Adana köftesi.»* **2.** (Yiyecek için) acısı fazla olan. **3.** Üzüntülü ve sıkıntılı. *«Çok acılı günler geçirdi.»* **4.** (Kişi için) bir yakınının ölümünü yaşamış olan. *«Acılı gününde bu ona yakışır mıydı?»* ☞ **acılı gicili,** *Acı ile diğer baharat ve sosları konulmuş (yemek). «Ona şimdi acılı gicili yemekler dokunuyor.»*

acılık, -ğı [acı-lık آجيلق] *is.* **1.** Tat bakımından acı olma durumu. **2.** Acı miktarı. *«Çiğ köfteye acılık vermek için biraz daha biber koyunuz.»* **3.** Burukluk, dokunaklılık; kederlilik. **4.** *{eAT}* Istırap; eziyet; sıkıntı.

acıma, [acı-ma] *is.* **1.** Acımak işi. **2.** Başkalarının mutsuzlukları, kederleri ve üzüntüleri karşısında insanı üzülmeye iten duygu; merhamet.

acımak[1], [acı-mak] *gçsz. f. [-r]* **1.** Bedeninin bir yerinde fiziksel bir etki veya mikrobik bir yaradan dolayı acı hissetmek. *«Ameliyat yerim çok acıyor.»* **2.** (Yiyecek ve içecek için) tadı bozulmak; acı bir hâl kalmak; acılaşmak; acılık kesbetmek. *«Tereyağının tadı bozulmuş, tuzlamadığımız için acımış.»* **3.** Birine yakın, sevecen ve hoşgörülü davranmak; merhamet etmek; rahmetmek; yazıklanmak. *«Yoksul kadının hâline acıyan olmadı.»* **4.** Birinin gördüğü zarardan veya başına gelen bir felaketten dolayı üzülmek. *«Deprem sonrası evsiz yurtsuz kalan Dinarlılara acıyan, yardıma koştu.»* **5.** (Olumsuz çekimiyle) Cimrilik etmemek, masraftan kaçınmamak. *«Paraya acımadan bir güzel boyamış.»* **6.** Küçük görmek; yazıklanmak; teessüf etmek. *«Bir koltuk için bu kadar küçüldün. Acıyorum sana.»* **7.** *{ağız}* Sevmek; okşamak. [DS]

acımak[2], [*eT.* açī-mak > acı-mak آجيمق] *{eAT} gçsz. f. [-r]* Eziyet görmek; ıstırap çekmek; acı duymak.

acımaklı, [acı-mak-lı] *sf.* (Ses için) acıklı, dokunaklı, hazin.

acıman, [acı-man] *{ağız} is.* Arıların petek gözlerine doldurdukları acı madde. [DS]

acımasız, [acı-ma-sız] *is.* ve *sf.* **1.** İşine ve yargılarına

sevgilerini ve insani duygularını karıştırmayan; kendinden af dileyene duyarsız kalan; katı; merhametsiz; zalim; ceberut; gaddar. **2.** Değerlendirmelerinde hiçbir kusuru, boşluğu affetmeyen; katı; insafsız. **3.** Sebep sonuç ilişkisinin kesinliğini ifade eden zarf. *«Bilmeyene tabiat acımasızdır.»*

acımasızca, [acı-ma-sız-ca] *(acıması'zca) zf.* Acıma duygusu taşımadan; gaddarca; zalimce; insafsızca.

acımasızlık, -ğı [acı-ma-sız-lık] *is.* **1.** Acımasız olma durumu; acımasız olan kişinin tutumu; merhametsizlik; gaddarlık; insafsızlık; taş yüreklilik. **2.** *zf.* Bir şeyin acımasızca gerçekleştirilme durumu.

acımazlık, [acı-maz-lık] *is.* Acıma duygusu taşımama hâli; gaddarlık; merhametsizlik.

acımık, -ğı [acı-m-ık] *is. bot.* **1.** Karanfilgillerden yaprakları karşılıklı pembe ve mor çiçek açan yabani ot; belemir; delice; karamuk. **2.** *{ağız}* Çok sık dallı, acı ve fena kokulu bir yabancı ot. [DS] **3.** *{ağız}* Sütleğen. [DS] **4.** Merhamet. **5.** İnsana sımsıkı sarılan sırnaşık kimse. ⊡ **acımık torbası,** *{ağız} anat. Safra kesesi.* [DS]

acımıklı, [acı-mık-lı] *{ağız} sf.* Yufka yürekli; merhametli. [DS]

acımsamak, [acı-msa-mak] *gçsz. f. [-r] [-s(ı)-yor]* Acır gibi olmak; biraz acımak.

acımsı, [acı-msı] *sf.* **1.** Tadı acıya yakın, biraz acı olan; acımtırak; az acı; acıya çalan. **2.** Duygusal yönden dokunaklı.

acımtırak, -ğı [acı-mtırak] *sf.* Tadı acıya yakın biraz acı olan; acımsı.

acımtıraklık, [acı-mtırak-lık] *is.* Acıya yakın bir tat bulunma durumu.

acın, [ac-ın آجِن] *{eAT} zf.* Aç olarak; açlıkla; açlıktan. ⊡ **acın ölmek,** *{eAT} 1. Açlıktan ölmek. 2. Aç olarak ölmek.*

acınacak, -ğı [acı-n-acak] *sf.* Acıma duygusu uyandıracak biçimde; acıklı; üzüntü verici.

acınaklı, [acı-n-ak-lı] *{ağız} sf.* Kederli; üzüntülü; acılı; elemli. [DS]

acınası, [acı-n-ası] *zf.* Acınacak, merhamet edilecek durum.

acındırma, [acı-n-dır-ma] *is.* Acındırmak işi.

acındırmak, [acı-n-dır-mak] *gçl. f. [-ır]* **1.** Başkalarının kendisine acımasını sağlamak. **2.** Bir kimseyi merhamete getirmek; yumuşatmak. **3.** Kendisini zavallı durumda göstermek suretiyle karşısındakinin merhamet duymasını sağlamak.

acınılma, [acı-n-ıl-ma] *is.* Acınılmak işi.

acınılmak, [acı-n-ıl-mak] *edil. f. [-ır]* Bir kişiye veya canlıya başkaları tarafından acınmak: merhamet edilmek. *(Bu fiil cümlede öznesiz olarak kullanılır.) «Onun bu durumuna acınılmaz mı?»*

acınma, [acı-n-ma] *is.* Acınmak işi.

acınmak[1], [acı-n-mak] *edil. f. [-ır]* **1.** Keder ve üzüntü duyulmak. **2.** Teselli edilmek. **3.** *dönüş. f.* Bir olay karşısında kendi kendine üzülmek; hayıflanmak.

acınmak[2], [acı-n-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* Dert yanmak; başkasında merhamet uyandırmaya çalışmak; sızlanmak. [DS]

acınmak[3], [acı-n-mak] *dönşl. f. [-ır]* Birine acımak; merhamet duymak.

acır, [Ar. ʿacūr => acır آجر] *{ağız} is. bot.* Buruşuk kabuklu, açık renkli bir tür hıyar; acur, *(Cucumis anguria).* [DS]

acırak[1], **-ğı** [acı-raḳ آجرق] *{eAT} sf.* Acımsı, acımtırak; az acı; hafif acı.

acırak[2], **-ğı** [aç-(ı)rak] *{ağız} sf.* Biraz aç; iyice doymamış. [DS]

acırga, [Moğ. acırğa] *is. bot.* Yaban turpu, turp otu.

acırmak, [ac-ır-mak / ac-ur-mak آجرمق] *{eAT} gçl. f. [-ur]* **1.** Acıktırmak. **2.** Bağlı ve metbu durumda bulundurmak.

acısız, [acı-sız] *sf.* **1.** İçine acılık verecek herhangi bir şey katılmamış olan. *«Acısız Adana köftesi yedik.»* **2.** *mec.* Hiçbir üzüntüsü, derdi, kederi olmama. **3.** Ağrı, sızı duyulmadan olan; acı vermeyen; acıtmayan. *«Acısız ameliyat.»*

acışıklık, [acı-ş-ıḳ-lıḳ آجشقلق] *{eAT} is.* Acı; ağrı.

acışmak[1], [acı-ş-mak آجشمق] *{eAT} dönşl. f. [-ır] [eAT.. -ur]* **1.** Ağrımak; sızlamak; için için acımak. **2.** *{ağız}* Üzülmek; acı duymak; kederlenmek. [DS] **3.** Canı yanmak. **4.** *işteş. f. {ağız}* Birisinin ölümüne, felaketine hep birlikte üzülmek. [DS]

acışmak[2], [ac-ış-mak] *{ağız} işteş f. [-ır]* Sevişmek. [DS]

acıştırmak, [ac-ış-tır-mak] *{ağız} gçl. f. [-ır]* Acıtmak; canını yakmak. [DS]

acıtgan, [acı-t-ġan / acı-t-ḳan آجتغن] *{eAT} sf.* Çok acıtan; çok ıstırap veren.

acıtıcı, [acı-t-ıcı] *sf.* Acı veren; ağrı, sızı veren.

acıtkan, [acı-t-ğan / acı-t-ḳan آجتقن] *{eAT} sf.* → acıtgan.

acıtma, [acı-t-ma] *is.* Acıtmak durumu, fiili.

acıtmak, [acı-t-mak] *gçl. f. [-ır] [eAT, -ur]* **1.** Canını yakmak, fiziksel olarak ağrı sızı vermek; ağrıtmak; sızlatmak. **2.** Tadını acı hâle getirmek; acılaştırmak. **3.** *{eAT}* İncitmek.

acıyıcı, [acı-y-ıcı] *sf.* Acıyıveren, merhamete gelivere; acıyan.

acız, [Ar. ʿāciz => ācız] *{eAT} sf.* Gücü yetmeyen; âciz. ⊡ **âcız eylemek,** *{eAT} Güçsüz ve çaresiz bırakmak.*|| **âcız eyleyici,** *{eAT} Güçsüz ve çaresiz bırakan.*|| **âcız olmak,** *{eAT} Gücü yetmemek; aciz göstermek.*

aci, [Ar. ʿācī عاجى] *(a:ci:) {OsT} sf.* **1.** Fildişi ile ilgili. **2.** Fildişinden. **3.** Fildişi satıcısı.

acib, [Ar. ʿaceb *(hayret, gariplik)* > ʿacīb عجيب] *(aci:b) {OsT} sf.* Alışılmış olanın dışında; garip; tuhaf; acayip; şaşılacak; hayret verici. ⊡ **acîbü'l-kıyâfe,** *{OsT} Giyimi acayip olan.*

acib, [Ar. ʿaceb *(hayret, gariplik)* > ʿācib عاجب] *(aci:b) {OsT} is.* Alışılmışın dışında olan şey; şaşılacak şey.

acibane, [Ar. ʿacīb + Far. -āne عجيبانه] *(aci:ba:ne) {OsT} zf.* Şaşılacak tarzda; hayret verici biçimde.

acibe, [Ar. ʿacīb / ʿacībe عجيبه] *(aci:be) {OsT} is.* Alışılmışın dışında, bugüne kadar hiç görülmemiş şey; tuhaf; garip; acayip; anormal. ⊡ **acibe-i hilkat,** *Acayip yaratık.*

acibüleda, [Ar. ʿacībü'l-edā عجيب الاداء] *(aci:büleda:) {OsT} sf.* Güzelliğiyle hayrete düşüren.

acil[1], [Ar. ʿacele *(çabuk)* > ʿācil عاجل] *(a:cil) {OsT} sf.* Çok acele, beklemeğe zamanı ve tahammülü olmayan; derhâl yerine getirilmesi gerekli olan; bekletilemez. ⊡ **acil durum,** *Hemen müdahaleyi veya tedbir almayı gerektiren kritik durum.*|| **acil vaka,** *1. Zabıtaca zaman kaybetmeden müdahale edilmesini gerektiren güvenlik tedbiri. 2. Hekimlikçe hemen gerekli tedavi işleminin yapılmasını gerekli kılan sağlık problemi.*|| **acil servis,** *Hastanelerde hemen tedavi altına alınması gerekli hastaları kabul ve tedavi eden bölüm.*|| **acil şifalar dilemek,** *Hasta olan birinin kısa zamanda sağlığına kavuşması için dua etmek, dilekte bulunmak; geçmiş olsun dileğinde bulunmak.*

acil[2], [Ar. ecel > ācil / ācile آجل] *(a:cil) {OsT} sf.* **1.** Vadeye bağlı; vadesi geldiğinde yapılacak olan. **2.** Erteli.

acilane, [Ar. ʿācil + Far. -āne عاجلانه] *(a:cila:ne) {OsT} zf.* **1.** Acele olarak; acele ile. **2.** Acele edenlere özgü; aceleci kimselere yakışır biçimde.

acilen[1], [Ar. ʿācil > ʿācilen عاجلاً] *(a:ci'len) {OsT} zf.* **1.** Acil olarak, geciktirmeden, hemen; ivedilikle; gecikmeden. **2.** Vakti zamanı geldiğinde yapılmak üzere.

acilen[2], [Ar. ācil > ācilen آجلاً] *(a:ci'len) {OsT} zf.* Zamanı geldiğinde yapılmak üzere; ertelenmiş olarak.

aciliyet, [Ar. ʿāciliyyet عاجليت] *(a:ciliyet) {OsT} is.* İvedilik.

acin[1], [Ar. ʿacn *(yoğurma)* > ʿacīn عجين] *(aci:n) {OsT} is.* **1.** Hamur ya da macun hâline getirme; yoğurma. **2.** Macun; hamur. **3.** *sf.* Yoğrulmuş; hamur veya macun hâline getirilmiş.

acin[2], [Ar. ācin آجن] *(a:cin) {OsT} is.* Rengi ve tadı değişmiş su; bozuk su.

acinî, [Ar. ʿacīnī عجينى] *(aci:ni:) {OsT} sf.* **1.** Hamur gibi; hamur kıvamında. **2.** *kim.* Hamurumsu.

aciniyet, [Ar. ʿacīniyyet عجينيت] *(aci:niyet) {OsT} is.* Hamur gibi olma; macunlaşma.

acir, [Ar. ecr *(kiraya vermek)* > ācir آجر] *(a:cir) {OsT} sf.* Kiraya veren; kiralayan; mucir.

aciş, [Far. ācīş آجيش] *(a:ci:ş) {OsT} is.* Üşüme.

acitato, [İt. agitato] *is. müz.* (Çalınmak işi için) canlı ve coşkun.

aciyo, [İt. aggio] *(a'cyo) is.* → acyo.

âciz, [Ar. ʿacz > ʿāciz عاجز] *(a:ciż) sf.* **1.** Bir işi yapabilecek gücü, becerisi ve yeteneği olmayan; güçsüz; iktidarsız; çaresiz. **2.** Zavallı; zayıf. **3.** Yoksul; düşkün. **4.** Himayesiz; kimsesiz. **5.** Şaşırmış. ⊡ **âciz bırakmak,** *Birini bir iş yapamaz veya işin içinden çıkamaz hâle sokmak; bunaltmak.*|| **âciz kalmak,** *Bütün çabalarına rağmen bir işi yapamaz duruma düşmek; çaresiz kalmak.*|| **âcizleri,** *(eski) Yazma ve konuşmalarda kendisinden bahsetmek gerektiği zaman alçak gönüllülük ve saygı göstermek için "ben" yerine kullanılan kelime; âcizane.*

aciz, -czi [Ar. acz عجز] *is.* **1.** Güçsüzlük, yetersizlik; iktidarsızlık; **2.** Beceriksizlik. **3.** *tic. huk.* Ödeme günü gelmiş olan borçlarını ödeyemeyecek duruma düşmek. **4.** Bir şeyin son bölümü; arka taraf. **5.** *anat.* Vücudun arka tarafı; kıç; (insan ve hayvan için) kalça; sakrum. **6.** *ed.* Beyitte ikinci mısraın son kısmı. ⊡ **aciz hâli,** *İflas hâlinde birisinin mahkemeye başvurarak durumunun tespitini isteme durumu.*|| **aciz belgesi,** *Acze düşmüş bir tüccarın hacizli mallarının paraya çevrilmesinden sonra alacağının tamamını alamamış bulunan alacaklıya icra dairesi tarafından verilen alacağının kalan miktarını belirten belge.*

âcizan, [Ar. ʿāciz > ʿācizān عاجزان] *(a:ciza:n) {OsT} is.* Âcizler; zavallılar.

âcizane, [Ar. ʿāciz + Far. āne عاجزانه] *(a:ciza:ne) {OsT} sf.* ve *zf.* **1.** Âciz kimselere yakışır şekilde. **2.** Konuşma ve yazmalarda karşısındakine saygı duyduğunu belirtmek veya alçak gönüllü davranmak için kendisinden bahsederken kullanılan ifade.

âcizî[1], [Ar. ʿāciz + Far. –ī عاجزى] *(a:cizi:) {OsT} is.* **1.** Âcizlik; güçsüzlük; yetersizlik; beceriksizlik. **2.** Alçak gönüllülük.

âcizî[2], [Ar. ʿāciz + Far. -ī عاجزى] *(a:cizi:) {OsT} sf.* **1.** Alçak gönüllü kimseye ait. **2.** Alçak gönüllülük göstermek için "bana ait, benimki" yerine kullanılır.

âciziyet, -ti [Ar. ʿācizī > ʿāciz-iyyet عاجزيت] *(a:ciziyet) {OsT} is.* **1.** Yeteneksizlik; âcizlik. **2.** Yoksulluk. **3.** Alçak gönüllülük.

âcizlik, -ği [âciz-lik] *(a:cizlik) sf.* **1.** Aciz olma hâli; düşkünlük; yoksulluk. **2.** Beceriksizlik, güçsüzlük; iktidarsızlık. **3.** Yetersizlik.

acmak, [āc-mak / āç-mak آجمق] *{eAT} gçsz. f. [-ar]* Acıkmak.

acmiy, -yyi [Ar. ʿacmiyy عجمى] *{OsT} sf.* **1.** Akıllı; anlayışlı. **2.** İnce düşünceli.

acn, [Ar. ʿacn عجن] *{OsT} is.* Yoğurma; macun kıvamına getirme.

aco, [*eT.* aça] *{ağız} is.* Amca. [DS]

acube, [Ar. ʿucūbe عجوبه] *(acu:be) {OsT} is.* → ucube.

-acuk, [-a-cuk] *{eAT} yap. e.* Sıfatta dereceyi düşüren isimden isim yapma eki. *az-acuk.*

acuk, [*eT.* açıķ] *is.* Dert.

acuk, [aç-uk / ac-uk آجوق] *{eAT} sf.* Açık.

acul, -lü [Ar. ʿacele > ʿacūl عجول] *(acu:l) {OsT} sf.* (Kişi için) işini yaparken çok acele eden; aceleci; tez canlı; içi tez; sabırsız; evegen; telaşçı.

aculane, [Ar. ʿacūl + Far. āne عجولانه] *(acu:la:ne) {OsT} sf.* ve *zf.* Çok acele olarak; aceleci kimsenin davranışına uygun.

acun, [Soğd. ācün] *{eT} is.* Dünya; âlem. [Mühennâ]

acur[1], [Ar. ʿacūr عجور] *is.* **1.** Kabakgillerden hıyara benzer bir çeşit sebze; *(Cucumis flexuosus). {eAT} (aynı)* **2.** *argo.* Münasebetsiz, belalı, şirret. **3.** *{ağız}* Olgunlaşmış tohumluk hıyar. [DS] **4.** *{ağız}* Sarı ve uzun bir tür kavun. [DS] **5.** *{ağız}* Ham kavun. [DS] **6.** *{ağız}* Bir tür pancar otu. [DS] **7.** *{ağız}* Yemeğe konulan yağ, soğan, salça gibi şeyler. [DS]

acur, [acur] *{eAT} sf.* Kurtlanmış.

acurmak, [ac-ır-mak / ac-ur-mak آجورمق] *{eAT} gçsz. f. [-ur]* → acırmak.

acuz, [Ar. ʿacūz عجوز] *(acu:z) {OsT} is.* Kocakarı.

acuze, [Ar. ʿacūz > ʿacūze عجوزه] *(acu:ze) {OsT} is.* **1.** Kocakarı, ihtiyar kadın. **2.** Huysuz ve geçimsiz kadın. **3.** Çirkin; suratsız. **4.** *mec.* Büyücü, ara bozucu kadın; cadı.

acül, [Far. ācül آجل] *(a:cül) {OsT} is.* Geğirme.

acür, [Ar. ācür آجر] *(a:cür) {OsT} is.* **1.** Kiremit. **2.** Tuğla. **3.** Kerpiç.

acüri, [Ar. ācürī آجرى] *(a:cüri:) {OsT} is.* Kiremitçi; tuğlacı.

acüssin, -nni [Ar. ʿācü's-sinn عاج السن] *(a:cüssin) {OsT} is.* Fil dişi.

acve, [Ar. ʿacve عجوه] *{OsT} is.* Hurma ezmesi.

acyo, [İt. aggio] *(a'cyo) is.* **1.** Bankaların yaptıkları işlemlerden dolayı aldıkları komisyon ve ücretlerin toplamı. **2.** Bonoların bankalarca nakde dönüştürülmesi sırasında verilen para ile üzerinde yazılı olan miktar arasındaki fark; kırım; ıskonto.

acyocu, [acyo-cu] *is.* Borsa işlemleri yapan; borsacı; komisyoncu.

acz, [Ar. ʿacz عجز] *{OsT} is.* **1.** Beceriksizlik. **2.** *ed.* Düz yazıda bir bölümün son cümlesi. **3.** Manzumede bir beytin ikinci dizesinin son yarısı. ⊡ **acz-i ikdām,** *Çalışıp çabalayıp bir şey yapamama.*

-aç[1], [-aç / -eç / -ıç / -iç / -uç / -üç] *yap. e.* → -ç.

-aç[2], [-aç / -eç] *yap. e.* **1.** Fiil kök ve gövdelerinden içinde bulunulan durum kavramı katarak sıfatlar yapar: *güleç.* **2.** Fiillerden, eylemin belirttiği işle ilgili araç ve gereç isimleri yapar: *büyüteç, kaldıraç, üreteç.* **3.** Benzerlik kavramı ile isimlerden isim yapan ek: *bozaç, topaç, küpeç 'küçük küp'.* **4.** *{eT}* Fiilden isim yapma eki. *köm-eç (kül pidesi)* **5.** *{eAT}* Fiilden isim yapan ek; alet isimleri yapar. *kısaç.*

-aç[3], [-aç, / -eç] *{eT} yap. e.* İsimden isim yapma eki. *beg-eç (beyceğiz)*

-aç[4], [-aç] *{eAT} yap. e.* Renk adlarından o sıfata yakınlık bildiren isimler yapan isimden isim yapma eki. *boz-aç.*

aç[1], [*eT.* āç-mak > āç > aç] *sf.* **1.** (Kişi, hayvan için) yemek ihtiyacı içinde bulunan; acıkmış. *{eT} (a:ç) (aynı).* [DLT] [Gabain] [Tekin] [EUTS] [ETY] **2.** Yeme içme, giyinme ve barınma gibi en doğal ihtiyacını karşılayamayacak derecede yoksul kimse. **3.** Ne kadar çok kazınırsa kazansın bunlarla yetinmeyen sürekli kazanma ve biriktirme arzusu içinde olan; açgözlü; haris; gözü doymaz; tamahkâr. **4.** Kuraklıktan dolayı kurumuş, kavrulmuş durumdaki toprağın hâli; susuz. **5.** Çok istekli, özlem çeken; doyumsuz. **6.** *{ağız}* Yoksul. [DS] **7.** *{ağız}* Aç gözlü. [DS] ⊡ **aç açık,** *Yoksulluk içinde, evsiz barksız.*|| **aç açık kalmak,** *Evsiz barksız ve yoksul duruma düşmek.*|| **aç acına,** *Aç olarak, aç olduğu hâlde.*|| **Aç ayı oynamaz.** *Ücreti verilmeyen işçiden yeteri kadar iş yapması beklenemez.*|| **aç bırakmak,** *1. Yemek vermemek veya vermekte gecikmek. 2. Haksızlık yaparak birini yoksul hâle düşürmek.*|| **aç bîlaç,** *Bakımsız, kimsesiz; yoksulluk içinde.*|| **aç boğaz,** *{ağız} 1. Aç gözlü; gözü doymaz. 2. Yiyip içmesi kendine ait olarak tutulan gündelikçi.* [DS]|| **aç çardak,** *{ağız} Hela.* [DS]|| **aç çıplak,** *Yoksulluk ve ihtiyaç içinde.*|| **aç dirilmek,** *{eAT} Aç yaşamak.*|| **Aç doymam, tok acıkmam sanır,** *İnsan içinde bulunduğu durumun hiç değişmeyeceğini sanır.*|| **aç doyurmak,** *Yoksullara para ve yiyecek giyecek vererek yardımda bulunmak.*|| **aç gezmek** (dolaşmak), *Yiyecek, içecek ve barınma gibi zorunlu ihtiyaçlarını karşılayamadan sıkıntı içinde yaşamak.*||

Aç gezmektense tok ölmek yeğdir. *Yoksulluk ölümden daha zordur.*|| **aç göz,** *1. Doymak bilmez bir iştah sahibi. 2. İhtiras sahibi; muhteris.*|| **aç gözlü,** *Azı ile yetinmeyen, ihtiyacından çok fazlasını isteyen; haris; çingene; doymaz; hırslı; muhteris; tamahkâr.*|| **aç gözlülük,** *Aza kanaat etmeme, aç gözlü davranma hâli.*|| **açından ölmek,** *1. Çok acıkmak. 2. Büyük bir yoksulluk içinde olmak.*|| **aç itmek,** *{eAT} Aç bırakmak.*|| **aç kabadayı,** *{ağız} 1. Kabadayılık yapan yoksul kimse. 2. Yoksul olduğu hâlde başkalarına yardım eden.* [DS]|| **aç kalmak,** *Yiyecek bir şey bulamamak; karnını doyuramamak; sıkıntıya düşmek.*|| **aç karnına,** *Aç iken, henüz yemek yemeden.*|| **aç koymak** (bırakmak), *Yiyecek vermemek.*|| **aç kurt gibi** (saldırmak), *1. Aşırı bir istekle... 2. Büyük bir iştahla...*|| **aç susuz,** *Büyük bir yoksulluk ve sıkıntı içinde.*|| **Aç tavuk kendini darı ambarında sanır.** *İnsan çok fazla ihtiyaç duyduğu şeyler için olmadık hayaller kurar.*|| **aç tutmak,** *{eAT} Aç bırakmak.*

aç[2], [aç] *{eT} is.* Birini çağırmakta kullanılan ünlem; çağırma; ünde. [DLT]

aça, [aça] *{eT} is.* → eçü. [ETY]

açacak, -ğı [aç-mak > aç-acak] *is.* **1.** Şişe ve konserve kutusu gibi yiyecek içecek maddelerinin konulduğu kapların kapaklarını açmaya yarayan araç. **2.** Kitap ve zarf kenarlarını kesmeye yarayan kâğıt bıçağı. **3.** *{ağız}* Anahtar. [DS] **4.** *{ağız}* Bilmece. [DS]

açag, [aç-ağ] *{eT} sf.* Acı. [EUTS]

açagatık, [ak-ça+kat-ık > ağçakatık] *(a:çagatık) {ağız} is.* Yağsız ve süzülmüş yoğurttan yapılan peynir. [DS]

açagram yılan, *{eT} is. zool.* Boa yılanı. [EUTS]

açağız, [aç-ık + ağız] *(a:çağız) {ağız} sf.* Boşboğaz; ukala. [DS]

açalya, [Lat. azalea] *(aça'lya) is. bot.* Güzel ve gösterişli çiçekleri dolayısıyla saksılarda yetiştirilen orman gülü, *(Rhododendron indicum).*

açan[1], [aç-mak > aç-an] *is.* **1.** *anat.* Oynak kemikler arasındaki açıyı genişletmeye yarayan kaslar; bâsıt. **2.** *mat.* Bir eğri üzerine sarılmış ve bir ucundan bağlı ip çekildiğinde öbür ucunun çizdiği eğri.

açan[2], [*eT.* kaçan > haçan] *{ağız} zf.* O zaman; öyleyse. [DS]

açani, [Sansk. ājāneya] *{eT} is.* **1.** Soy; ırk. **2.** Soylu kök. **3.** İmtiyaz. **4.** *sf.* Soylu. [EUTS]

açar[1], [aç-mak > aç-ar] *{ağız} is.* Anahtar. [DS]

açar[2], [aç-mak > aç-ar] *{ağız} is.* Turşu; aperatif. [DS]

açar[3], [Erme. açar] *{ağız} is.* Yeni doğmuş erkek buzağı. [DS]

açari, [Sansk. ācārya] *{eT} is.* Öğretmen; hoca; üstat. [EUTS] [Gabain]

açasına, [aç-a-s-ı-n-a] *{ağız} zf.* Açık olacak biçimde; açık olarak. [DS]

açasıya, [aç-a-s-ı-y-a] *{ağız} zf.* Açmadan önce; açıncaya kadar. [DS]

açavele, [İt. braccia in vela] *is. dnz.* Serenlerin son derece prasye olunma durumu.

açcelerando, [İt. accelerandum] *zf. müz.* (Çalmak için) gittikçe hızlanarak.

açdurmak, [aç-mak > aç-dur-mak / aç-tır-mak] *gçl. f. [-ur]* Birinin bir şey açmasına yol açmak: açmasını sağlamak; açtırmak.

açgı, [aç-gı] *{ağız} is.* Halı, kilim gibi yaygı. [DS]

açgu, [aç-ġu] *{eT} is.* Anahtar. [Mühennâ]

açguçu, [açġu-çu] *{eT} is.* Kan alıcı. [Mühennâ]

açı[1], [aç-ı] *is. mat.* **1.** Başlangıç noktaları ortak iki yarı doğru arasındaki açıklık. **2.** *mec.* Anlayış şekli; olayları anlama, ele alma biçimi; görüş; fikir; düşünce. ⊟ **açı aldanması,** *Açıların değeri ile ilgili olarak göz yanılması.*|| **açı ölçümü,** *Açı ölçme kural ve teknikleri.*

açı[2], [*eT.* açığ] *{eT} sf.* Acı; acı olan; ekşi. [DLT] ⊟ **açı su,** *{eT} Tuzlu su.*|| **açı teñiz,** *{eT} Suyu tuzlu olan deniz.*|| **açı tiñiz,** *{eT}* → açı teñiz.

açı[3], [*eT.* açığ > açı آجى] *{eAT}* Acı; dert; keder; ıstırap.

açı[4], [eçü / açı] *{eT} is.* Yaşlı kadın; hanım nine. [DLT]

açıcı, [aç-ıcı] *sf.* **1.** Açma işini sürekli yapan. **2.** *mec.* Artıran; ferahlatan. *«İştah açıcı, gönül açıcı, zihin açıcı.»* **3.** Bir ülkeyi açan, alan; fetheden; fatih. **4.** *is.* Gümrüklerde kontrolü gerekli bavul, sandık, çanta, paket gibi eşyaları açmakla görevli kimse. **5.** Açma işinde kullanılan alet. **6.** Kâğıt hamuru hazırlama sırasında liflerin parçalanarak sıvı içinde asılı olarak kalmasını sağlayan araç. **7.** Tekstilde balya hâlinde gelen pamuk veya yünü çözüp dağıtmaya yarayan makine.

açıg[1], [āç-ığ] *(a:çıg) {eT} sf.* **1.** Acı; ıstırap. [ETY] [Gabain] [Yüknekî] [EUTS] **2.** Hiddetli; güçlü; pek [Gabain] [Yüknekî] **3.** Ekşi; acımtırak. [EUTS] **4.** *is.* Öfke; kızma; hiddet. ⊟ **açıg a,** *Ne acı!*

açıg[2], [aç-mak > aç-ığ] *{eT} is.* **1.** Bolluk içinde yaşama; nimet içinde yaşayış; bolluk. [DLT] [İKPÖy.] **2.** Hediye; armağan. [EUTS] [Gabain] **3.** Devlet büyüklerinin bahşişi; hanın verdiği bahşiş. [İKPÖy.] [DLT]

açıglı, [aç-ığ-lı] *{eT} sf.* Açık; açılmış olan. [EUTS]

açıglıg[1], [açığ-lığ / açıg-lık] *{eT} sf.* **1.** Ekşili. **2.** İçine konulanı ekşiten. [DLT]

açıglıg[2], [aç-ığ-lığ] *{eT} sf.* Bolluk içinde bulunan (kimse). [DLT] ⊟ **açıglıg tutmak,** *İyi gıdalar ile beslenmek.* [DLT]

açıglık, [açığ-lık] *{eT} is.* Acılık. [DLT]

açıgsamak, [açığ-sa-mak] *{eT} f.* Canı ekşi istemek. [DLT]

açığ, [aç-ığ] *{eT} sf.* Acı. [Mühennâ] ⊟ **açığ su,** *{eT} Acı su; tuzlu su* [Mühennâ]

açık[1], [eçü > açı-k ?] *{eT} is.* Büyük kardeş. [DLT]

açık[2], **-ğı** [*eT.* aç-uḳ > aç-ık آچیق] *sf.* **1.** Açılmış olan; katlı, sarılı, örtülü, kapalı durumda olmayan. **2.** Herhangi bir kuşkuya, tartışmaya meydan vermeyecek şekilde belirgin ve kesin olan; belirli; aşikâr; görünür. **3.** *mec.* Kolay anlaşılabilir olan; sarih; sade; vazıh. **4.** Çalışmalarını sürdürebilir durumda olmak. **5.** Görevlendirilmiş sorumlusu bulunmayan makam; münhal; boş. **6.** Düz ve engebesiz arazi. **7.** Gizli, saklı bir düşünce ve planları bulunmayan. **8.** Ön yargı beslemeden yenilikleri ve olumlu değişiklikleri kabullenebilir olan; benimsemeğe, anlamaya yatkın. **9.** (Toplantı veya görüşme için) girilmesi, geçilmesi serbest; herkesin katılabileceği, izleyebileceği. **10.** (Yer vb. için) rahatça girilip çıkılabilir; engelsiz; geçişe uygun. **11.** Görenlerin cinsel açıdan tahrik olmasına sebep olacak ve utanma duygusunu yaralayacak şekilde cinselliği işleyen; erotik; pornografik; müstehcen. **12.** Renk bakımından koyu olmayan. **13.** (Gökyüzü, hava için) güneşli ve bulutsuz. **14.** (Elbise için) vücudu yeteri kadar örtmeyen; çıplak; üryan; dekolte. **15.** (Yara için) iyileşip kapanmayan, akıntısı veya kanaması bulunan. **16.** (Yüzey, alan için) oldurulmamış; boş. **17.** Bitişik veya yakın durumda bulunmayan; aralıklı ve genişçe; seyrek. **18.** Rüzgâr veya fırtınaya karşı bir engeli bulunmayan. **19.** İşten çıkarılmış. **20.** Korunaksız olan, muhafazası bulunmayan, ambalajsız. **21.** (Yer için) üstü kapalı, örtülü olmayan; çatısız. **22.** İçinde gizli bir maksat bulunmayan, samimi. **23.** Uçsuz bucaksız, engin. **24.** İç açıcı, ferah, neşeli, mutlu. **25.** Duyurulmuş, bildirilmiş ve ilan edilmiş olan. **26.** (Radyo ve televizyon için) sesi çok yüksek. **27.** *{eAT}* Serbest; laubali. **28.** *{ağız}*] Uzak; ırak. [DS] **29.** *{ağız}* Kızlığı bozulmuş. [DS] **30.** *is.* Denizin kıyıdan oldukça uzak yeri. **31.** Muhasebe kayıtlarına göre sorumlusunun elinde bulunmayan para veya mal. **32.** *{ağız}* Kahve cezvesi. [DS] **33.** Kusur, suç, zaaf. **34.** *{ağız}* Orman içindeki ağaçsız, çıplak yer. [DS] **35.** *zf.* Ortada, meydanda, aleni. ⊡ **açığa alınma,** *Hakkında açığa alma işleminin uygulanması.*|| **açığa almak,** *1. Hakkında kamu davası açılmış bulunan devlet memurunu dava sonuçlanıncaya kadar görevden uzaklaştırmak. 2. Bir deniz taşıtını kıyıdan denizin içine doğru biraz uzaklaştırmak.*|| **açığa çekmek,** *Kıyıdan uzağa doğru seyretmek.*|| **açığa çıkarma,** *1. İdarenin teşkilatta değişiklik yaparken bazı kadroları kaldırması sebebiyle bazı memurların kadro dışı kalması. 2. Toplumu ilgilendiren gizli ve yasak olan bir işi delilleriyle birlikte kamuya duyurmak; herkesin bilmesini, tanımasını sağlama.*|| **açığa çıkarmak,** *Uçucu bir kimyasal ürünü tutunduğu ve oluştuğu ortamdan ayırmak. «Suyun elektrolizinden hidrojen ve oksijen açığa çıkar.»*|| **açığa çıkmak,** *1. kim. Kimyasal bir işlem sonucunda diğer madde veya elementlerden ayrı olarak oluşmak, enerji oluşmak, belirmek; oluşmak; meydana gelmek. «Hidrojen ile oksijen tepkimeye girerek suyu meydana getirirken büyük bir enerji açığa çıkar.» 2. Kimyasal tepkime sonucunda havaya karışmak. 3. Gizli yanı kalmamak; herkes tarafından öğrenilmek. 4. Bir geçitten, bir kanaldan dışarıya çıkmak.*|| **açığa imza,** *Kişileri hukuken bağlayacak bir senet veya sözleşme gibi belgelerin metin kısmı yazılmadan karşıda bulunan kimseye güvendiğini belirtmek için bir kâğıdın alt bölümüne atılan imza.*|| **açığa vurmak,** *Gizli tutulan bir olayı veya bir duyguyu, düşünceyi farkına varmadan ipuçları vererek belli etmek.*|| **açığı çıkmak,** *Zimmetinde bulunan mal veya paranın eksik olduğunun anlaşılması.*|| **açığını kapatmak,** *1. Mal veya para olarak zimmetinde görülen eksikliği gidermek. 2. Bir işletmenin gelir eksikliği ile gider fazlalığı arasındaki dengeyi sağlamak; zarar etmekten kurtarmak. 3. Bilgi ve beceri bakımından eksikliğini gidermek; ustalığındaki eksiklikleri tamamlamak. 4. Başkasının kusurunu gizlemek; açığını örtmek.*|| **açığını yakalamak** (görmek, bulmak), *Birinin eksiğini, kusurunu veya zaafını bulmak, ortaya çıkarmak.*|| **açık açık,** *Hiçbir şey gizlemeden, gerçekte olduğu gibi; dosdoğru; doğru olarak; açıkça.*|| **açık ağız,** *1. Aptal, sersem; her olayda ve durumda hakkı olan çıkarlarını korumasını bilemeyen. 2. {ağız} Boşboğaz; geveze.* [DS] || **açık ağızlı,** *1. Ahmak, sersem. 2. {ağız} Tembel.* [DS]|| **açık akış,** *Sıvı ve gazların borulardan hiçbir engelle (vana) karşılaşmadan akıp geçmesi.*|| **açık alınla,** *Hiçbir kanunsuz ve ahlak dışı tutumu olmadan, yaptıklarının doğruluğundan emin olarak; şerefle.*|| **açık arazi,** *as. Düşman tarafından görülmeyi engelleyecek bir sütrenin bulunmadığı arazi.*|| **açık artırma,** *Alıcı olmak isteyenlerin gözleri önünde açıkça fiyat önererek ve en çok fiyatı veren kişiye yapılan satış işlemi.*|| **açık ateş,** *Sipere girmeden düşmana ateş etme.*|| **açık atış,** *Hedefi görerek yapılan atış.*|| **açık ayak,** *{ağız} Bir tür tulumbacı yürüyüşü.* [DS]|| **açık bilet,** *Belirli bir süre içinde kullanılmak üzere satın alma sırasında hareket tarihi yazılmamış ancak hareket gününün yazılmasıyla geçerlik kazanan yolculuk bileti.*|| **açık bono,** *1. Ödenecek para miktarı yazılmadan düzenlenmiş ve imzalanmış senet. 2. mec. Sınırsız güven ve yetki.*|| **açık boyamak,** *Renk bakımından biraz daha aydınlığa kaçan ton ile boya yapmak.*|| **açık bölge,** *1. Devletler arası ticaret ilişkilerinde her hangi bir kısıtlamanın bulunmadığı alışveriş bölgesi. 2. Giriş ve çıkışların herhangi bir kısıtlama ve kontrole tabi tutulmadığı yer.*|| **açık börek,** *{ağız} Ortası açık bırakılarak pişirilen börek.* [DS]|| **açık bütçe,** *Geliri giderini karşılamayan bütçe.*|| **açık bütçe politikası,** *Ülkede görülen ekonomik durgunluk zamanlarında devletin tam istihdamı sağ-*

lamak için ek kamu harcamaları yaparak gelir artırma şekli.|| **açık celse,** *Mahkemelerde tarafların dışında seyirci ve basın mensubunun da bulunabildiği duruşma şekli.*|| **açık ciro,** *Tahsil edecek şahsın adı yazılmadan ciro edilmiş senet.*|| **açık cezaevi,** *1. Hükümlülerin serbestçe dolaşabildiği, kaçmaya karşı herhangi bir maddi engelin bulunmadığı cezaevi. 2. mec. Kolay kaçılan veya idarenin hatası yüzünden çok firar olan cezaevi.*|| **açık çek,** *1. Üzerine ödenmesi gereken miktar yazılmadan düzenlenmiş ve imzalanmış çek. 2. Tam anlamıyla güven duyma.*|| **açık deniz,** *1. Ülkelerin kara suları dışında kalan ve bütün ülkelerin kullanma hakkı bulunan deniz. 2. Karaya yakın olmayan, karadan çok uzakta bulunan, karanın görünmediği büyük deniz; engin; okyanus. 3. Savunmasız deniz.*|| **açık deniz teknolojisi,** *Denizde petrol aramak için kurulan platformlar ve kuyu açma, petrol çıkarma konusunda geliştirilen teknoloji.*|| **açık devre,** *1. İçinden akım geçmeyecek şekilde bir yalıtkanla kesilmiş devre. 2. Termik santrallerde buharın - su devresinin ısısını denize veya ırmağa bırakan soğutma sistemi türü.*|| **açık dillü,** *{eAT} Kekelemeden söyleyen; düzgün konuşan.*|| **açık dizi,** *oyunlarında oyuncuların arada açıklık bırakarak oluşturdukları dizi; açık oyun.*|| **açık dolaşım sistemi,** *Eklembacaklılarla bir kısım yumuşakçaların bir atar damar ve kan boşluğundan meydana gelen dolaşım sistemi.*|| **açık durmak,** *Kendisini ilgilendirmemekle beraber aracılık edebilecek veya tarafları yatıştırabilecek konumda iken karışmamak; mesafeli durmak.*|| **açık duruşma,** *Mahkemelerde davalı ve davacı taraflardan başka basın ve izleyicilerin de bulunabildiği duruşma şekli.*|| **açık düşme,** *Güreşte kıçının üstüne düşmek suretiyle yenilmek.*|| **açık düşmek,** *1. (Pehlivan için) yağlı güreşte rakibinin oyunu veya kendi hatası yüzünden sırt üstü düşmek, (güreşte mağlup olma sebebidir.) 2. Hedefe göre farklı mesafede bulunmak.*|| **açık e,** *Yazı dilindeki /e/ ile /a/ sesi arasındaki yaygın ve geniş bir ağız hareketiyle söylenen /e/ sesi: è.*|| **açık eğretileme,** *ed. Bir varlığı kendi adı yerine herhangi bir bakımdan benzetildiği bir başka nesnenin adıyla anma sanatı. (Benzetme ögelerinden yalnızca kendisine benzetilen kullanılır.) açık istiare; istiare-i musarraha.*|| **açık ekmek,** *{ağız} 1. Pide; ince tandır ekmeği. 2. Yufka ekmeği.* [DS]|| **açık ekonomi,** *Uluslararası ticari ilişkileri bulunan ülkelerin ekonomik sistemi.*|| **açık eksiltme,** *Satın alınacak mal için çeşitli kişi veya firmaların karşılıklı olarak fiyatı indirmek yarışı şeklinde yapılan alım şekli.*|| **açık el,** *{ağız} Cömert kişi.* [DS]|| **açık elbise,** *Göğüs, sırt, omuz veya kolları açıkta bırakan kadın elbisesi.*|| **açık elli,** *Cömert davranan; yardımsever.*|| **açık ellilik,** *Cömertlik.*|| **açık fikirli,** *1. Yenilikleri kolay benimseyen, tutucu olmayan; ileri görüşlü. 2. Düşündüklerini olduğu gibi söyleyen.*|| **açık eşkin,** *{ağız} Atın sık ve çevik adımlarla yürüyüşü.* [DS]|| **açık fikirlilik,** *Açık fikirli olma hâli.*|| **açık finansman,** *Ülkedeki iktisadi durgunluk döneminde hükümetin gelirlerinden fazla harcamada bulunmasıyla ortaya çıkan bütçe açığı.*|| **açık geçmek,** *(Gemi için) bir kıyıdan, başka bir gemiden veya bir yerden uzak seyretmek.*|| **açık giyinmek,** *Yakasını, göğsünü, omzunu, sırtını ve kolunu normal sayılan ölçüler dışında açıkta bırakacak şekilde giyinmek.*|| **açık görüş,** *Cezaevlerindeki tutukluların yakınlarıyla arada herhangi bir engel olmadan bir arada olarak görüşebilmeleri.*|| **açık hava,** *1. Kapalı yerlerin dışında, atmosferle ilişiği kesilmemiş; kır, park ve bahçelik yer. 2. Bulutsuz, aydınlık ve parlak güneşli hava.*|| **açık halka dizilişi,** *folk. Oyunlarında oyuncuların aralarında açıklık bırakarak meydana getirdikleri halka şeklindeki diziliş.*|| **açık hava müzesi,** *Rüzgâr, yağmur, kar ve güneş gibi tabii etkenlerden zarar görmeyecek tarihî eserlerin sergilendiği üstü örtülü olmayan müze.*|| **açık hava okulu,** *Derslikleri ve diğer bölümleri öğrencilerin güneşten ve diğer tabii ortamlardan yararlanmalarını sağlamak üzere yapılandırılmış eğitim kurumu.*|| **açık hava oteli,** *Geceleyin parkta, sokakta yatanların geceledikleri bu tür yerlere verdikleri isim.*|| **açık hava sineması,** *Üstü kapalı olmayan, yazlık sinema.*|| **açık hava tiyatrosu,** *Amfiteatr şeklinde düzenlenmiş üstü örtülü olmayan tiyatro sahnesi.*|| **açık hece,** *Son sesi ünlü olan hece. (Aruz ölçüsünde kısa hece denir.)*|| **açık işletme,** *Madencilikte maden yatağına ulaşabilmek için üstte bulunan toprağın başka yerlere atılması suretiyle çalışma.*|| **açık işsiz,** *Geçerli ücretle piyasada iş bulamayan kimse.*|| **açık işsizlik,** *Az gelişmiş ülkelerde gizli işsizlik karşıtı olarak kullanılan ekonomik terim; gizli işsiz olma durumu.*|| **açık kalp ameliyatı,** *Kalbin görevi yapay bir kalbe devredilmek suretiyle kan dolaşımı sağlandıktan sonra kalp üzerinde yapılan cerrahi işlem.*|| **açık kalpli,** *Samimi, dürüst, hoşgörülü davranan; açık yürekli.*|| **açık kalplilik,** *Samimilik, dürüstlük, hoş görülü davranış; açık yüreklilik.*|| **açık kapı,** *1. Davranış serbestliği sağlama durumu. 2. Bütün şartların olumsuz ve aleyhte gibi göründüğü durumlarda olumlu küçük bir ihtimalin ortaya çıkması. 3. {ağız} Misafiri bol ev.* [DS] *4. {ağız} Herkese açık olan misafirhane; köy odası.* [DS]|| **açık kapı bırakmak,** *Tartışılan bir konuda görüşü ile ilgili olarak son ve kesin sözü söylemeden geri dönüş imkânı bırakmak; kestirip atmamak.*|| **açık kapı bırakmamak,** *1. Tartışılan konuda iddiasından vazgeçecek bir imkân bırakmamak. 2. Her türlü tedbiri alarak rakibin işine yarayacak ip ucu bırakmamak.*|| **açık kapı siyaseti,** *Bir devletin kendi topraklarında diğer devletlere serbest ticaret hakkı*

tanıması; açık kapı politikası.|| **açık kart vermek,** *1. Bir kimseye belirli bir konuda tam yetki vermek. 2. Tutarı yazılmamış çek vermek.*|| **açık kaş,** *(Kişi için) kaşları arasındaki mesafe fazla olan.*|| **açık kefalet,** *Rehin ve ipotek istemeden kabul edilen kefillik.*|| **açık keşide,** *Kanunen yazılması gerekli olan kısımları alacaklı tarafından düzenlenen poliçe veya bono.*|| **açık kredi,** *Şahsın sadece imzasına güvenilerek açılan kredi.*|| **açık koy,** *1. Rüzgâra, fırtınaya karşı korunaklı olmayan demirleme yeri. 2. Düşman saldırısına karşı korunmasız demirleme yeri.*|| **açıklar alayı,** *{ağız} İşsiz güçsüz, boş gezenler takımı.* [DS]|| **açıklar livası,** *İşsiz güçsüz takımı; boşta gezenler.*|| **açık liman,** *1. Bütün gemilerin gümrüğe tabi olmadan mal taşıdıkları liman. 2. Rüzgâr ve fırtınayı kesecek bir tabii engele sahip olmayan liman.*|| **açık maaşı,** *Açığa alınmış bir devlet memuruna açıkta kaldığı sürece ödenen üçte iki oranındaki maaş.*|| **açık mavi,** *Renk tonu bakımından beyaza yakın mavilikte olan; havai mavi.*|| **açık mektup,** *Kamuoyunun bilgi edinmesini ve desteğini sağlamak amacıyla bir yetkili kişiye seslenen mektup şeklinde kaleme alınarak basında yayınlanan makale.*|| **açık okumak,** *Duyulur bir sesle okumak.*|| **açık olmak,** *Samimi ve dürüst davranmak.*|| **açık ordugâh,** *Açık arazide, sahrada, dağda kurulan çadırlı ordugâh.*|| **açık oturum,** *Güncel konuların ve problemlerin değişik görüşlerdeki kişiler tarafından dinleyiciler önünde tartışıldığı toplantı; panel.*|| **açık oy,** *Kullananın kimliği ve oylanan konu hakkındaki görüşü belli olan oy.*|| **açık oynamak,** *Futbol gibi takım oyunlarında savunmaya fazla önem vermeden oynamak.*|| **açık öğretim,** *Derslerin haberleşme araçları ile takip edilerek başarının belirli zamanlarda topluca yapılan sınavlarla ölçüldüğü öğretim şekli.*|| **açık öz, tok söz,** *Olduğu gibi, çekinmeden söylemek; özü sözü bir.*|| **açık pazar,** *1. Serbest piyasa. 2. Gümrük vergisi alınmayan, her devlet veya şirket tarafından alım satım yapılabilen şehir veya ülke.*|| **açık piyasa işlemleri,** *Ekonomik şartlara göre bankaların likidite hacmini düzenlemek, arz ve talep yoluyla para piyasasında faiz hadlerini düzenlemek gibi bankacılık faaliyetleri.*|| **açık poliçe,** *Kanunen doldurulması zorunlu olan kısımları yazılmadan ilgiliye istediği miktarı, tarihi veya ismi yazma serbestliği tanınan poliçe.*|| **açık pozisyon,** *Fiyatların yükseleceği umuduyla çok sayıda menkul kıymet satın alan bir borsacının fiyatların düşmesi sonucu içinde bulunduğu sıkıntılı durum, zarar.*|| **açık rejim,** *Yönetim fonksiyonlarının kamuoyuna açık olarak hiçbir baskı altında kalmaksızın yürütüldüğü demokratik yönetim. (Karşıtı dikta rejimi veya diktatörlük).*|| **açık rey,** *Herkesin görebileceği ve tanıyabileceği şekilde verilen oy.*|| **açık saçık,** *1. Vücudun gizli kalması gereken yerlerini örtmeyen kıyafet. 2. Cinsel ilişkileri çağrıştıran, yüz kızartıcı ifadeler bulunduran söz ve yazılar, resimler; müstehcen; edepsiz.*|| **açık sarı,** *Uçuk sarı, beyaz katılmış sarı.*|| **açık sayım,** *Seçmen oylarını kamuoyunun görebileceği bir şekilde sayıp değerlendirme.*|| **açık seçik,** *Herhangi bir yorum veya açıklama gerektirmeyecek nitelikte anlaşılır olan; vazıh; aydınlık; tereddütsüz; belirli.*|| **açık senet,** *Kanunen doldurulması zorunlu olan kısımları yazılmadan ilgiliye istediği miktar, tarih veya ismi yazma serbestliği tanınan senet.*|| **açık sırt,** *Kitap ciltlemede kitabın sırtı kartona tutturulduktan sonra takılan sabit kapak.*|| **açık sözlü,** *1. Gerçekleri ve düşüncelerini gizlemeyen. 2. Sözünü çekinmeden söyleyen; sözünü esirgemez. 3. Düşündükleriyle söyledikleri ve yaptıkları birbirini tutan; özü sözü bir.*|| **açık sözlülük,** *Açık sözlü olma hâli.*|| **açık şehir,** *1. Savunma tedbirleri bulunmayan, düşmana karşı koyamayacak durumda olduğunu taraflara ilan eden şehir. 2. Savaşta askersizleştirilen, içinde hiçbir askerî hedef (askerî kuvvet, askerî tesis, askerî depo, savaş levazım ve mühimmatı, ve bunların yapıldığı fabrikalar ile bunları yapanlar ve askerî amaçla kullanılan ulaştırma yolları) bulunmayan tarafsız şehir.*|| **açıkta bırakmak,** *Evsiz barksız kalmasına sebep olmak.*|| **açıkta kalmak,** *1. Evsiz barksız kalmak, sığınacak ve barınacak bir yeri olmamak. 2. İşten çıkarılmak, işsiz kalmak. 3. Belirli sayıda alınacak elemanlar arasına katılamamak.*|| **açıktan,** *(Kazanç için) emeksizce, hesap ve plan dışı.*|| **açıktan açığa,** *Doğrudan doğruya, düpedüz, saklamaksızın.*|| **açıktan almak,** *Bir aracı kullanan sürücünün bir virajı geniş bir kavis çizerek geçmesi.*|| **açıktan kazanmak,** *Emek ve sermaye koymadan kazanmak.*|| **açıktan para almak,** *Bir iş veya mal için anlaşılan miktarın dışında fazladan para almak; rüşvet almak.*|| **açıktan para vermek,** *Bir mala veya işe kararlaştırılan miktar dışında fazladan ek para vermek; rüşvet vermek.*|| **açıktan tayin,** *Bir devlet memurluğu görevine alışılmış usuller dışında, alt kademelerden yükselerek gelmiş olanlardan değil de gerekli şartları taşımamış olanlardan atama yapılması.*|| **açıktan uydurmak,** *Doğrudan yalan söylemek.*|| **açık tarlalar,** *Ayrı ayrı işletmelere ait olmasına rağmen aralarında çit ve buna benzer engellerin bulunmadığı bitişik tarlalar.*|| **açık taşıt,** *Üstü örtülmemiş araç.*|| **açık tekne,** *Güvertesiz gemi.*|| **açık teşekkür,** *Birinin ilgi ve yardımı dolayısıyla kendisine basın yoluyla duyurulan teşekkür.*|| **açık tohumlular,** *Tohumları açık olarak yapraklar üzerinde bulunan bitkiler.*|| **açık tribün,** *Açık alanlarda yapılan spor müsabakalarında üzeri örtülmemiş yağmur, güneş ve rüzgâr gibi doğal etkenlere maruz kalınabilen seyirci yeri.*|| **açık tutmak,** *Bir devlet görevi kadrosuna atama yapmayarak boş tutmak.*|| **açık vagon,** *Ke-*

narları veya üstü kapalı olmayan, hava şartlarından zarar görmeyecek yükleri taşımaya yarayan vagon.|| **açık vermek,** *1. Bütçede veya tuttuğu muhasebe ve kasa kayıtlarında eksik para bulunmak.* **2.** *Gizli, saklı işlerini başkalarına sezdirmek; kendini ele vermek.*|| **açık yaka,** *Boyun ve ense kısmını gereğinden fazla açıkta bırakan elbise yakası.*|| **açık yeşil,** *Koyu olmayan, sarısı veya beyazı biraz daha fazla olan yeşil tonu.*|| **açık yir,** *{eAT} Feza; boşluk.*|| **açık yiv,** *{ağız} 1. Üst dudakta bıyıkların ortasında, burun altına doğru uzanan çukurluk. 2. Elbiselerin dikiş yeri.* [DS]|| **açık yürekli,** *Duygu ve düşüncelerini olduğu gibi söyleyen; iki yüzlülük etmeyen; içi dışı bir; samimi; dürüst.*|| **açık yüreklilik,** *Açık yürekli olma hâli.*|| **açık zincir,** *İki ayrı ucu olan karbon zinciri.*

açıkağız, [açık+ağız] *is. bot.* Turpgillerden bir bitki, *(Hesperis acris).*

açıkça, [aç-ık-ça] *(açı'kça) zf.* Meydanda olan, âşikar olarak; alenen; aşikâre; yürekten.

açıkçası, [açık-ça-s-ı] *zf.* Daha doğrusu; aslında.

açıkçı, [aç-ık -çı] *is.* Borsada tahvillerin düşmesinden yararlanarak çok miktarda tahvil satın alıp değerlendiği zaman satış yapan borsacı; spekülatör.

açıkgöz, [açık+göz] *sf.* (Kişi için) fırsatları değerlendirmesini bilen çıkarcı; uyanık.

açıkgözlük, [açık+göz-lük] *is.* Açık göz olma durumu.

açıkgözlük, [açık+göz-lü-lük] *is.* **1.** Açıkgöz olanın durumu. **2.** Açıkgöze yakışacak davranış.

açıklama, [aç-ık-la-ma] *is.* **1.** Açıklamak işi. **2.** Geniş bir kitleyi ilgilendiren konuyla ilgili olarak araştırma neticesinde elde edilen bilgilerin yetkili biri tarafından kamuoyuna duyurulması; bilgilendirme; izahat. **3.** Bir yazıda anlaşılması güç olan kısımları anlaşılır hâle getirme; yorum; tefsir. **4.** Birbiri ile sebep sonuç ilişkisi içinde bağlı olan anlaşılması herkesçe mümkün olmayan olayları veya problemleri çözüme kavuşturduktan sonra aydınlatma. **6.** Bir kitabı değerlendirmek, tenkit etmek, açıklamak ve yorumlamak için daha anlaşılır hâle getirmek suretiyle meydana getirilmiş eser veya yazılar; şerh; açımlama. **7.** Yanlış anlaşılmaya müsait davranışlar için gerekli düzeltmeyi yapmak veya bu konuda hesap vermek. **8.** Bir kitap veya makalede asıl metinden ayrı bir bölüm hâlinde verilen aydınlatıcı, tamamlayıcı bilgiler; notlar. ⧉ **açıklama cümlesi,** *Bir cümlede, bir ögenin durumunu veya niteliğini açıklamak için eklenen cümle veya sözler; ara söz; ara cümle. «Bu ezanlar* -ki şahadetleri dinin temeli- */ Ebedî yurdumun üstünde benim inlemeli.» Mehmet Âkif Ersoy*|| **açıklamada bulunmak,** *1. Ayrıntılı bilgi sunmak; izah etmek; izahat vermek; izahatta bulunmak. 2. Yanlış duyulan, yanlış bilinen bir olayın doğrusunu söylemek; yanlışlığı düzeltmek; tavzih etmek.*|| **açıklama yapmak,** *1. Ayrıntılı bilgi sunmak; izah etmek; izahat vermek; izahatta bulunmak. 2. Yanlış duyulan, yanlış bilinen bir olayın doğrusunu söylemek; yanlışlığı düzeltmek; tavzih etmek.*

açıklamak, [aç-ık-la-mak آچقلامق] *gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* **1.** *{18. yy.}* Açık duruma getirmek; ortaya koymak. **2.** (Bilinmeyen veya anlaşılması güç bir konu için) kolayca öğrenilmesini, kavranmasını sağlamak amacıyla anlatımda bulunmak; açımlamak; izah etmek. **3.** Gizli tutulan, saklanan bir gerçeği söylemek; itiraf etmek. *«Sanık mahkemede her şeyi açıkladı.»* **4.** Kamuoyuna duyurmak. **5.** Belli etmek. **6.** (Gizli kalması gereken belgeler ve bilgi için) sorumlu kamu görevlisi tarafından başkalarına duyurmak; ifşa etmek. **7.** Bir toplantıda veya karar verme yetkisi olan makamda alınan kararları duyurmak; ilan etmek. **8.** Hükmü açıkça anlaşılmayan bir kanun, tüzük veya yönetmelik maddesini daha anlaşılır hâle getirmek. **9.** Anlaşılamayan bir olay için kendine göre izah tarzı bulmak; yorumlamak; tabir etmek; şerh etmek.

açıklamalı, [aç-ık-la-ma-lı] *sf.* Açıklaması bulunan; izahlı. *«Açıklamalı Divan Şiiri Antolojisi.»*

açıklanma, [aç-ık-la-n-ma] *is.* Açıklama yapılmak işi.

açıklanmak, [aç-ık-la-n-mak] *edil. f. [-ır]* **1.** Açıklamak işi yapılmak. *«Sınav sonuçları henüz açıklanmadı.»* **2.** Açık ve anlaşılır hâle getirilmek; alenileşmek; ayan olmak. **3.** Duyurulmak; ilan edilmek; anlaşılmak.

açıklar, [açık-lar] *is. tar.* İmparatorluk döneminde Tuna nehri üzerinde karşıdan karşıya yük ve yolcu taşıyan üstü açık deniz taşıtlarına verilen ad. ⧉ **açıklar ağası,** *tar. Tuna nehri üzerinde taşımacılıkta kullanılan üstü açık taşıtların bakım ve donatımıyla görevli kimse.*

açıklaşma, [aç-ık-la-ş-ma] *is.* Açıklaşmak işi.

açıklaşmak, [aç-ık-la-ş-mak] *dönşl. f. [-ır]* Bir nesnenin renginin koyuluğunun gitmesi; tonu biraz açılmak; rengi açık hâle gelmek; rengi açılmak.

açıklaştırma, [aç-ık-la-ş-tır-ma] *is.* Açıklaştırmak işi.

açıklaştırmak, [aç-ık-la-ş-tır-mak] *gçl. f. [-ır]* Bir nesnenin renginin tonunun açık hâle gelmesini sağlamak; açmak.

açıklatma, [aç-ık-la-t-ma] *is.* Birine yaptırılan açıklama işi.

açıklatmak, [aç-ık-la-t-mak] *gçl. f. [-ır]* Başkasına açıklama işini yaptırmak. *«Öğretmen sınavda bana "Su Kasidesi"ni açıklattı.»*

açıklattırmak, [aç-ık-la-t-tır-mak] *gçl. f. [-ır]* Açıklamak işini birine, başka birisinin aracılığı ile yaptırmak.

açıklayıcı, [aç-ık-la-y-ıcı] **1.** *sf.* Açıklamaya yarayan; aydınlatıcı. *«Bu aracın el kitabında yeteri kadar*

açıklayıcı bilgi yok.» **2.** *is.* Açıklama yapan kimse; açıklayan; izah eden.

açıklayış, [aç-ık-la-y-ış] *is.* **1.** Açıklama işi; *«Bunu açıklayışı hoş olmadı.»* **2.** Açıklama biçimi.

açıklık, -ğı [aç-ık-lık آچقلق] *is.* **1.** İki nesne arasındaki uzaklık; mesafe. **2.** Üzerinde bina, ağaç bulunmayan düz, geniş, boş saha; alan; meydan. **3.** Kır, **4.** Renklerin koyu olmaması durumu. **5.** Bulutsuzluk. **6.** *mec.* Netlik, anlaşılırlık; vuzuh; fasihlik; fesahat; aleniyet; bedahet; belginlik; belirginlik; *{eAT} (aynı).* **7.** Objektiflerde ışığın geçtiği deliğin genişliği. **8.** Gizli olmayan, kamu işlerinin halkın bilgisi dahilinde yapılması. **9.** İffet bakımından oldukça serbest davranma. **10.** *gök b.* Bir yıldız ile gözlemevinin bulunduğu yerin düşeyinden meydana gelen düzlem ile gözlemevinin boylam düzlemi arasındaki açı; azimut. ⊡ **açıklığa kavuşmak,** *Anlaşılmış olmak.*|| (olanca) **açıklığıyla,** *Hiçbir şey gizlemeden; apaçık.*|| **açıklık getirmek,** *Doğrusu ve gerçeği yeterince anlaşılamayan tartışmalı bir konuyu aydınlığa kavuşturmak; tavzih etmek.*|| **açıklık kazanmak,** *Berraklaşmak, anlaşılır olmak.*|| **açıklık mastarı,** *Demiryollarında rayların hat genişliğini denetlemek için kullanılan gabari.*|| **açıklık yer,** *Binalar veya ormanlarla örtülü olmayan geniş ve boş alan.*

açıklıkölçer, [açık-lık+ölç-er] *is.* Bir mikroskobun açıklığını ölçmeye yarayan aygıt.

açıkmak, [aç-ık-mak] *{eT} gçsz. f. [-ur]* Acıkmak. [DLT]

açıksımak, [açı-k-sı-mak] *{eT} gçsz. f. [-r]* Acılaşmak; ekşimek. [DLT]

açılama, [aç-ı-la-ma] *is.* Keşif ve araştırma.

açılamak, [aç-ı-la-mak] *gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Askerî hedeflerin topografik ölçüm açılarını tespit için yapılan keşif.

açılım, [aç-ıl-ım] *is.* **1.** Açılmak işinin sonucu; yeni boyutlar kazanma, genişleme. **2.** Bugüne kadar geçerli olan biçimlerin ve konuların dışına çıkış.

açılış, [aç-ıl-ış] *is.* **1.** Açılma biçimi. **2.** Yeni kurulan bir işletme veya binanın hizmete başlayışı. **3.** Belirli bir sıra veya düzen içinde bulunan askerî tim veya sporcu dizisinin birbirinden dengeli bir biçimde uzaklaşması. **4.** Muhasebe kaydının başlaması. ⊡ **açılış konuşması,** *Açılış töreninde kurumun yapılışı, vereceği hizmetin önemi ve yapımında hizmeti geçenler hakkında yapılan konuşma.*|| **açılış töreni,** *Tören düzenleyerek yapılan açılış.*|| **açılışını yapmak,** *Bir kurumu tören düzenleyerek hizmete sokmak.*

açılma, [aç-ıl-ma] *is.* **1.** Açılmak fiili ve eylemi. **2.** Bitki tohumlarını koruyan kozalakların çatlaması, kanatlarının birbirinden ayrılması; çatlama.

açılmadıcak, [aç-ıl-ma-dıcak آچلمدجق] *{eAT} zf.* **1.** Açılmadıkça. **2.** *sf.* (Tomurcuk için) açılmamış. **2.** *ed.* (Sevgilinin dudağı için) mini mini.

açılmak, [aç-ıl-mak آچلمق] *edil. f. [-ır]* **1.** (Kapalı, katlı, örtülü, sarılı ve dolaşık durumda bulunan bir nesne için) açık duruma getirilmek; kapalı olma hâli kaldırılmak; açılmış olmak. *{eT} {eAT} (aynı).* [EUTS] [Mühennâ] [DLT] **2.** *{eAT}* Fetholunmak. **3.** (Yapışık nesneler için) birbirinden ayrılmak. *«Fermuarı açılmış.»* **4.** Faaliyete geçirilmek. *«Fabrika yeni açıldı.»* **5.** (Kadro için) boşalmak. **6.** Soyulmak. *«Şirketin kasası açılmış.»* **7.** *dönşl. f.* Açık ve berrak hâle gelmek. *«Hava açıldı.»* **8.** (Sis, duman, efkâr vb. için) dağılmak veya yoğunluğunu kaybetmek. *«Sis açıldı.»* **9.** *{eAT}* Zahir olmak; aşikâr olmak. **10.** Genişlemek. *«Ayakkabılarım açıldı.»* **11.** Uzaklaşmak, deniz yolculuğuna başlamak. **12.** Dağılmak, yol vermek. *«Açılın, padişah geliyor!»* **13.** Bağlantısı olmak. *«Kapımız doğrudan ana caddeye açılıyor.»* **14.** Rengi solmak. *«Halının rengi açılmış.»* **15.** Hastalığın verdiği sıkıntıyı atlatmak. *«Komşunun getirdiği ıhlamur çayını içince biraz açıldı.»* **16.** Sırrını açığa vurmak, derdini dökmek. *«Annesine açılmayı bir türlü akıl edemedi.»* **17.** Sıkılganlıktan, utangaçlıktan kurtulmak, serbestleşmek. *«Geleli bir hafta olmadı ama bizim çırak maşallah iyi açıldı.»* **18.** Tutukluluğu gitmek, alışmak. *«Otomobili yeni aldı, daha motoru bile açılmadı.»* **19.** Konunun dışına çıkmak. **20.** Belirlenen istikametten uzaklaşmak. *«Avcılar sağa doğru açıldılar.»* **21.** Fazla borçlanmak. *«Tatilde çok açıldık.»* **22.** Yönelmek. *«Tanzimat'la birlikte batıya açıldık.»* **23.** *{eAT}* Ortadan kaybolmak; görünmez olmak. **24.** *{eAT}* Yarılmak. **25.** *{eAT}* Çözülmek. ⊡ **Açıla açıl!** *{eAT} Çekilin; savulun!* || **açılıp saçılmak,** *Açık elbiseler giymeye başlamak.*

açılmış, [aç-ıl-mış آچلمش] *{eAT} sf.* Açıklanmış; şerh edilmiş.

açım, [aç-ım] *is.* Bir eserin veya kanun maddesinin anlaşılması zor kısımlarını açıklamak; şerh.

açımak[1], [açıġ > açı-mak] *{eT} gçsz. f. [-r]* **1.** Acımak; ekşimek [Gabain] [EUTS] [Mühennâ] **2.** (Vücut ve organ için) acımak. [DLT]

açımak[2], [aç-mak *(merhamet duymak)* > aç-ı-mak] *{eT} gçsz. f. [-r]* Acımak; merhamet etmek. [İKP-Öy.]

açımlama, [aç-ım-la-ma] *is.* **1.** Bir konuyu derinlemesine araştırıp gerçeği ortaya çıkarma. **2.** İncelemek maksadıyla cesedi yarma, kesip parçalara ayırma; otopsi; teşrih. **3.** Açıklama yazısı, metni; şerh yazısı.

açımlamak, [aç-ım-la-mak] *gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* **1.** En ince ayrıntısına kadar incelemek ve anlatmak. **2.** Ölüm nedenini araştırmak amacıyla cesedi kesip

parçalamak; otopsi yapmak. **3.** Yorumlamak, şerh etmek.

açımlanma, [aç-ım-la-n-ma] *is.* Açımlama yapılma işi.

açımlanmak, [aç-ım-la-n-mak] *edil. f. [-ır]* Açım veya otopsi yapılmak.

açın, [aç-ın] *{eT} zf.* Aç olarak.

açındırma, [aç-ın-dır-ma] *is.* **1.** Geliştirme; inkişaf ettirme. **2.** *foto.* Film üzerindeki resmi özel kimyasal maddeler konulmuş sıvı içinde banyo ederek görünür hâle getirme; developman. **3.** Geometrik bir cisme ait bir yüzeyi bir düzlem üzerine serme.

açındırmak, [aç-ın-dır-mak] *gçl. f. [-ır]* **1.** Geliştirmek; inkişaf ettirmek. **2.** *foto.* Fotoğraf filmi üzerindeki resmi görünür hâle getirmek; develope etmek. **3.** Cisimlerin yüzeyini düzlem üzerine sermek.

açınılmak, [aç-ın-ıl-mak] *{eAT} dönşl. f. [-ur]* Açılmak; toplanıp sıvanmak.

açınım, [aç-ın-ım] *is.* **1.** Teknik resimde geometrik bir cismin bütün yüzeylerinin izdüşümünü alarak görünüşünü bir tek düzlem üzerinde göstermek. **2.** Gelişim; inkişaf.

açınma, [aç-ın-ma] *is.* **1.** Açınmak fiili. **2.** Tohumun çimlenme ortamında gelişmesi. **3.** Üzerinde bulunan örtülerin açılması. *«Uyurken açınma gibi bir huyu var.»* **4.** Açık giyinmeye başlama. *«Moda denilen şey açınma ve örtünme telaşından başka bir şey değildir.»*

açınmak[1], [aç-ı-n-mak] *{eT} dönşl. f. [-ur]* **1.** Acımak; ihtimam etmek. [Gabain] **2.** Temizlenmek; arılanmak; arınmak. [EUTS]

açınmak[2], [aç-ın-mak آچنمق] *dönşl. f. [-ır]* **1.** Tohumun çimlenme gelişmesini tamamlamak. **2.** Uykuda üzerindeki örtüleri atmak. **3.** Açık giyinmeye başlamak. **4.** Açığa vurmak; açıklamak; itiraf etmek; ikrar etmek. *{eT} (aynı)* [Gabain] [EUTS] **5.** *{eT} {eAT}* Açılmak; görünmek. [DLT] **6.** *{eT}* Açar gibi görünmek. [DLT]

açınmak[3], [aç-mak *(merhamet duymak)* > aç-ı-mak > aç-ı-n-mak / aç-(ı)n-mak] *{eT} dönşl. f. [-ur]* **1.** Bakmak; beslemek; yiyecek vermek. [İKPÖy.] [DLT] **2.** Bakmak; tedavi etmek. [İKPÖy.] **3.** Kaygılanmak. [İKPÖy.] **4.** Özen göstermek; büyük ilgi göstermek; meşgul olmak; özenmek; itina etmek; ihtimam göstermek. [EUTS] [İKPÖy.]

açınsama, [aç-ın-sa-ma] *is.* Bir yerin coğrafi özelliklerini belirlemek amacıyla yerinde yapılan ayrıntılı araştırma ve inceleme; istikşaf.

açınsamak, [aç-ın-sa-mak] *gçl. f. [-r] [-s(ı)-yor]* Bir yerin coğrafi özelliklerini belirlemek amacıyla yerinde ayrıntılı olarak araştırma ve inceleme yapmak; istikşaf etmek.

açıortay, [aç-ı+orta-y] *is.* Bir açının tepe noktasından çıkarak o açıyı iki eşit açıya bölen yarı doğru; *«İki komşu yarı doğrunun açıortayı bunlardan eşit uzaklıkta bulunan noktaların kümesidir.»* 🗗 **açıortay düzlemi,** *İki düzlemli bir açının kenar ayrıtından çıkan ve o açıyı iki eşit düzlemliye bölen yarı düzlem.*

açıölçer, [aç-ı+ölç-er] *is.* Açı ölçmede kullanılan aletlerin genel adı; iletki; gonyometre.

açırgamak, [açı-r-ġa-mak] *{eAT} gçl. f. [-r]* Acımak; acınmak.

açırganmak, [aç-ır-ğa-n-mak] *{eAT} dönşl. f. [-ur]* Pişman olmak.

açısal, [aç-ı-sal] *sf.* Açı ile ilgili; açı türünden olan. 🗗 **açısal bölge,** *Bir açı ile onun kapsamış olduğu alanın kesişmesinden meydana gelen düzlem parçası.*|| **açısal çap,** *Güneş ve Ay gibi gök cisimlerinin gözlemciye göre veya önceden belirlenen bir düzleme göre açısal uzaklıkları.*|| **açısal hız,** *Sabit bir eksen etrafında dönme hareketi yapan cismin birim uzaklıktaki bir noktasının belirli bir zaman içinde aldığı yol veya bu noktayı eksene bağlayan doğru paçasının birim zamanda taradığı açı.*|| **açısal hız birimi,** *Radyan / saniye (rad/sn)'dir. Bununla ilgili olarak dönme hızları devir (360°'lik açı) ile hesaplanır: devir/saat, devir/saniye gibi.*|| **açısal ivme,** *Açısal hızın birim zamanda değişen niteliği veya açısal hızın değişme hızı.*|| **açısal yol,** *Hareket hâlindeki bir cismin sabit bir noktadaki gözlemciye göre aldığı yol.*

açış, [aç-ış] *is.* **1.** Açma işi. **2.** Açma biçimi, açma tarzı. **3.** Bir kuruluşu hizmete sokma, işletmeye açma. **4.** Bir faaliyeti, gösteriyi harekete geçirme. 🗗 **açış konuşması,** *Bir kuruluşun hizmete geçmesi, bir şenliğin topluca kutlanması veya eylemin başlaması için yapılan ilk konuşma.*

açışmak[1], [aç-ış-mak آچشمق] *{eT} işteş. f. [-ur]* **1.** Birlikte açmak; açmakta yardım ve yarış etmek. [DLT] **2.** *{eAT}* Birlikte açmak; müşavere etmek; danışmak.

açışmak[2], [açı-ş-mak] *{eT} dönşl. f. [-ur]* Acılaşmak; ekşimek. [DLT]

açıt, [aç-ıt] *is.* İnşaatlarda kapı ve pencere için duvarda bırakılan boşluk. 🗗 **açıt dikmesi,** *Açıtların iki yanında bulunan taşıyıcı ve koruyucu dikmeler.*|| **açıt tepeliği,** *Bir açıt üzerine veya alınlığına yerleştirilen hafif.üçgen duvar.*

açıtgan, [açı-t-ġan] *{eT} sf.* Daima ekşiten; acıtan; ekşitici. [DLT]

açıtmak[1], [aç-ı-t-mak] *{eT} {eAT} gçl. f. [-ur]* **1.** Acıtmak; ağrıtmak. **2.** Gönül kırmak. **3.** Acı duymak. [EUTS] [Yüknekî]

açıtmak[2], [açı-t-mak] *{eT} gçl. f. [-ur]* Ekşitmek; acıtmak. [DLT]

açita, [Sansk. açita] *{eT} is.* Semavi çalgıcı; göksel çalgıcı. [EUTS]

açkaç, [aç-kaç] *{eT} is.* Anahtar [Gabain]

açkah, [Erme. açk] *{ağız} is.* Gözde çıkan arpacık. [DS]

açkı, [aç-kı / aç-ku] *{ağız} is.* **1.** Bir yüzeyi düz ve kaygan hâle getirmek işlemi; perdah. **2.** Metal işçiliğinde delikleri genişletmek için kullanılan alet. **3.** Anahtar; açacak; açar. **4.** Cila; perdah. **5.** Oklava ile açılmış hamur; yufka. **6.** Halı; kilim gibi yere serilen şeyler. **7.** Tahtaları birbirine eklemek için kullanılan marangoz aleti. **8.** Tabaklanmış derinin yüzünü parlatmaya yarayan kalın camdan silindir biçimindeki alet. **9.** Oklava. [DS] 🗗 **açkı açmak,** *Yufka yapmak.*|| **açkı aleti,** *Dericinin üzerinde derileri yumuşattığı yarım daire şeklinde tablası bulunan sehpa.*|| **açkı bıçağı,** *Derinin pürtüklerini yok etmek için kullanılan kör bıçaklar.*|| **açkı çubuğu,** *Dericilikte, tabaklanmış derileri parlatmaya yarayan düz cam silindir.*|| **açkı makinesi,** *Derinin yumuşak tarafındaki pürüzleri almaya yarayan çark.*|| **açkı tahtası,** *1. Kuyumcuların altın varak yapım ve parlatımında kullandıkları sert, budaksız şimşir ağacından tahta masa. 2. Üzerinde yufka açılan ya da hamur işleri yapılan yuvarlak düzgün tahta tabla.*

açkıcı, [aç-kı-cı] *is.* **1.** Açkı yapan kimse; perdahçı. **2.** Anahtarcı.

açkılama, [aç-kı-la-ma] *is.* **1.** Bir yüzeyi sert cisimlerle sürterek parlak ve kaygan hâle getirme. **2.** Altından yapılmış parçaları veya altınla işlenmiş süsleri açkı tahtası üzerinde mühreyle parlatma işi.

açkılamak, [aç-kı-la-mak] *gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Sert cisimlerle sürterek bir yüzeyi parlak ve kaygan hâle getirmek; perdahlamak; parlatmak; cilalamak.

açkılanma, [aç-kı-la-n-ma] *is.* Açkılanmak işi.

açkılanmak, [aç-kı-la-n-mak] *edil. f. [-ır]* Açkılama eylemine uğramak; perdahlanmak; cilalanmak.

açkılı, [aç-kı-lı] *sf.* Parlatılmış, perdahlanmış; perdahlı.

açkılık, -ğı [aç-kı-lık] *{ağız} is.* **1.** Yufka açmak için kullanılan un, nişasta vb.; uğra. **2.** Hamur açmaya yarayan özlü un. [DS]

açkınça, [aç-kı-nça] *{eT} zf.* Açınca. [EUTS]

açkısız, [aç-kı-sız] *sf.* Parlatılmamış, perdahlanmamış.

açku, [aç-ḳu آچقو] *{eAT} is.* **1.** Açacak, parlatacak şey; cila. **2.** Anahtar.

açkuç, [aç-kuç] *{eAT} is.* Anahtar.

açla, [aç-la / acı-la آجله / آچله] *{eT} zf.* **1.** Aç olarak. **2.** *{eAT}* Aç iken.

açlıh, [aç-lıẖ] *{eAT} is.* Açlık.

açlık, -ğı [aç-lık] *is.* **1.** Midenin boşalmasıyla birlikte yeme ihtiyacını hissettiren biyolojik olgu; yemek yeme isteği; acıkmak hâli; ezinti; kıyıntı. *«Bir gecede açlıktan ölen insanı tarih kaydetmemiştir.»* Reşat Nuri Güntekin **2.** İnsan kalabalıklarını tehdit eden kıtlık veya yetersiz yahut dengesiz beslenme durumu. **3.** Bir şeye karşı aşırı istek; iştaha. 🗗 **açlık beynine** (başına) **vurmak,** *Açlığın şiddetinde davranışlarını kontrol edemeyecek duruma gelmek; şekersiz kalmak.*|| **açlık çekmek,** *1. Aşırı yoksulluk çekmek 2. Kıtlık çekmek veya yetersiz beslenmek.*|| **açlık grevi,** *Aç kalmak yoluyla gösterilen direniş.*|| **açlığını bastırmak,** *Tam doymadan ancak açlık duygusunu hafifletecek kadar yemek.*|| **açlıktan nefesi kokmak,** *Asgari şartlarda bile karnını doyuramayacak kadar yoksulluk içinde bulunmak.*|| **açlıktan ölmek** (başı dönmek, bayılmak), *Dayanılması mümkün olmayacak derecede acıkmak.*|| **açlıktan ölmeyecek kadar kazanmak,** *Ancak temel ihtiyaçlarını karşılayacak, hayatta kalabilecek kadar kazanmak.*|| **açlıktan ölmeyecek kadar yemek,** *Ancak temel ihtiyaçlarını karşılayacak, hayatta kalabilecek kadar yemek.*|| **açlık ile tokluğun arası yarım yufka,** *Aç gözlü ve hırslı olmayanlar ihtiyaçlarını gidermek için çok şey istemez.*

açlınmak, [aç-(ı)l-ın-mak] *{eT} f.* Açılmak. [DLT]

açlışmak, [aç-(ı)-l-ış-mak] *{eT} dönşl. f. [-ur]* Açılmak. [DLT]

açma, [aç-ma] *is.* **1.** Açmak işini yapma; kapalı bir şeyi açık hâle getirme. **2.** Mayalı ve yağlı hamurla yapılan tekerlek biçimli bir simit veya çörek çeşidi. **3.** Ormandan bir kısım ağaçlar kesilerek tarla hâline getirilmiş yer. **4.** Ham topraktan, meradan işleyerek ekime elverişli bir tarla edinme. **5.** Renklerin tonunu biraz daha açık hâle getirme. **6.** Cerrahide yüzeye yakın bir toplar damarı meydana çıkarma. **7.** Eldivenleri kalıba geçirme işlemi. **8.** Kâğıt sanayiinde kâğıt ve kartonları sıvı içinde eriterek katı maddeleri asılı bir vaziyete getirme işi. **9.** *{ağız}* Erik, kayısı kurusu. [DS] **10.** *{ağız}* Atın hızını artırma. [DS] **11.** *{ağız}* Sabahtan öğleye kadar devam eden kadın hamamı. [DS]

açmacı, [aç-ma-cı] *is.* Açma yapan veya açma satan simitçi.

açmah, [aç-maẖ] *{eAT} gçl. f. [-ar]* Açmak.

açmak[1], [*eT.* aç-mak] *gçl. f. [-ar]* **1.** Kapalı, sarılı, bağlı, katlı, dürülü veya buruşuk vaziyetteki bir nesneyi açık, düz hâle getirmek; çözmek; düzeltmek; aralamak; aralık etmek. **2.** Engeli kaldırıp tıkanıklığı gidermek; geçilir hâle getirmek. **3.** Bir yeri genişletmek veya görüşü önleyen engelleri ortadan kaldırmak. **4.** Delmek, oymak, kazmak. **5.** Dolaşık, karışık veya ilikli bir şeyi çözmek. **6.** İki nesneyi veya iki ucu birbirinden uzaklaştırmak. *«Pensenin ağzını biraz daha aç.»* **7.** Ucunu sivriltmek, keskinletmek. *«Kalemi açtı.»* **8.** Açığa vurmak; ortaya koymak; söylemek. *{eAT} (aynı) «Size derdimi açabilir miyim?»* **9.** Derinleştirmek, yeniden başlatmak. *«Bu meseleyi biraz açalım.»* **10.** Anla-

şılır duruma getirmek, izah etmek. **11.** Savaşarak almak; fethetmek; almak; zapt etmek. *{eT} {eAT} (aynı)* [DLT] *«Kayı boyu Bizans'la mücadele ederek Söğüt çevresini açtı ve yurt kazandı.»* **12.** Sıkıntısını gidermek, ferahlatmak. *«Bu güzel bahçe bizi açtı.»* **13.** Başlatmak; küşat etmek. *«Gazi, 9 Şubat 1924 günü Türk Ocağı Söke Şubesini açtı.»* **14.** Uygulamayı başlatmak. *«Hükümetin yeni açtığı usul, sınıfta kalmayı ortadan kaldırıyor.»* **15.** Gerekli hazırlıkları tamamladıktan sonra çalışmaya veya işletmeye başlamak. *«Öğretmen evi bu yıl başında açılacak.»* **16.** Yakışmak. *«Bu takım seni çok iyi açtı.»* **17.** Düzenlemek; *«Altı Eylül'de Söke Tarım Fuarı açıldı.»* **18.** Ayırmak, vermek; tahsis etmek. *«Süit odayı başkana açtık.»* **19.** Bir aracın sesini yükseltmek. *«Radyoyu biraz daha aç.»* **20.** Renklerin koyuluğunu azaltmak. *«Şu yeşili biraz daha aç.»* **21.** Bozmak, fitne sokmak. *«Aralarını açmak istemem.»* **22.** Arzu ve istek duyar hâle gelmek. *«İştahı açıldı.»* **23.** Söz etmek, sırrını söylemek. *«Sıkıntılarınızı hekime açabilirsiniz.»* **24.** Tıbbî işlem için bir organı kesmek, meydana çıkarmak. *«Doktor, yaranın etrafını açtı.»* **25.** Çözmek, yaymak. **26.** *gçsz.* Çiçeklenmek. *«Güller açtı.»* **27.** *{eT} {eAT}* Çözmek; yaymak. [EUTS] [İKPÖy.] [ETY] **28.** *{eT}* Açık söyleyip anlatmak. [Mühennâ] **29.** *{eT}* Aramak. **30.** *{eAT}* Parlatmak; perdahlamak. **31.** *{eAT}* Uzağa sürmek. **32.** *{eAT}* Yaymak. **33.** *{eAT}* Aşmak. **34.** *{eAT}* Bol bol vermek. **35.** *{eAT}* Uzaklaştırmak; gidermek. ☞ **aça görmek,** *{eAT} Açmaya bakmak; açmaya çalışmak.*|| **Aç ağzını yum gözünü.** *Genellikle çocuklara sürpriz yapmak için gözlerini kapatarak ağzına çok hoşlandığı bir yiyeceği vermek için söylenir.*|| **Aç gözünü, açarlar gözünü.** *Yapılmakta olan işte daima dikkatli ve uyanık bulunmalı, yoksa yapılan hata unutulmaz bir zarar verebilir.*|| **Açtı ağzını, yumdu gözünü.** *Azarlama ve sövme nevinden ağzına geleni söyledi; çok söylendi; çok azarladı.*

açmak², [aç-mak] *{eT} gçsz. f. [-ur]* Merhamet duymak. [İKPÖy.]

açmak³, [āç-mak آچمق] *(a:çmak) {eT} {eAT} gçsz. f. [-ur]* Acıkmak; aç olmak. [DLT] [ETY] [EUTS] [Gabain] [Tekin]

açmalık, -ğı [aç-ma-lık] *is.* Kir çıkarmaya yarayan katkı maddeleri; sabun, deterjan cinsi maddelerin genel adı; temizlik maddesi.

açmaz, [aç-maz آچماز] *is.* **1.** Kararsız ve çaresiz durum; çıkmaz. **2.** *argo.* Oyun, dalavere. **3.** Satranç ve dama oyununda rakibe kesin yenilgiyi kabul ettiren hamle. **4.** *sf.* Ağzından sır çıkmaz; ketum. **5.** Sahilden şiddetli rüzgâr estiği zaman gemilerin açığa sürüklenmemesi için sahilden dikine verilen halat. **6.** *mec.* Söz tuzağı, mantık oyunu. ☞ **açmaza düşmek,** *1. İçinden çıkılması güç bir duruma düşmek; 2. argo. Birinin oyununa gelmek.*|| **açmaza getirmek,** *argo. Oyuna getirmek.*|| **açmaz komak,** *{eAT} Yüzüstü bırakmak; olduğu gibi terk etmek.*|| **açmaz vermek,** *Ortaoyunu ve tulûatta karşısındakinin nükteli bir söz edebilmesi için uygun bir söz veya cümle söylemek.*

açmazdan, [aç-maz-dan آچمازدن] *{eAT} zf.* Asıl niyetini belli etmeksizin; gizlice.

açmazlanmak, [aç-maz-la-n-mak آچمازلنمق] *{eAT} dönşl. f. [-ur]* Açılmak istememek.

açmazlık, -ğı [aç-maz-lık] *is.* Sır saklama, ağzı sıkı olma; ketumluk.

açmegu, [Erme. arç *(ayı)* + meğu *(arı)*] *{ağız.} is.* Eşek arısı.

açril, [Gürc. açril] *{ağız} is.* Kesilmiş süt; kesik. [DS]

açsamak, [aç-mak > aç-sa-mak] *{eT} f.* Açmak istemek; açmayı arzulamak. [DLT]

açsık, [āç-sık] *(a:çsık) {eT} sf.* **1.** Aç [Gabain]. **2.** *is.* Acıksama; açlık; acıkma. [ETY] [EUTS] **3.** Acıkacak olma; mutlak acıkacak olma; aç olma; acıkma. [ETY] [Tekin]

açsız, [aç-sız] *{eT} sf.* Tok; tokluk. [EUTS]

açtırma, [aç-tır-ma] *is.* Açtırmak işi.

açtırmak, [aç-tır-mak] *gçl. f. [-ır]* **1.** Birisine açmak işini yaptırmak. **2.** Açmağa zorlamak. ☞ **Açtırma kutuyu, söyletme kötüyü.** *Birisinin fazla ileri gitmesi dolayısıyla hakkında hoş olmayan gerçekleri söylemek zorunda kalınacağını ikaz etmek. (Seninle ilgili bazı şeyleri söylemeye beni mecbur etme.)*

açtırtmak, [aç-tır-t-mak] *gçl. f. [-ır]* Birine, bir şeyi açtırma eylemini yaptırmak; açmak işini biri aracılığı ile bir başkasına yaptırtmak.

açturmak, [aç-tur-mak] *{eT} f.* Açtırmak. [DLT]

açuğ, [aç-uğ] *{eAT} sf.* Açık.

açuh, [aç-uḫ] *{eAT} sf.* Açık.

açuk¹, [aç-uḳ آچق] *{eAT} is.* Acı; dert; ıstırap.

açuk², [aç-uḳ آچوق] *{eT} sf.* **1.** Açık. [Gabain] [DLT] [EUTS] **2.** *{eAT}* Güler yüzlü; şen. ☞ **açuk boyamak,** *{eAT} Bir işi açıkça yapmak.*|| **açuk göñüllü,** *{eAT} Temiz kalpli.*|| **açuk okımak,** *{eAT} 1. Anlaşılır bir dille okumak; tane tane söyleyerek okumak. 2. Ağır ağır okumak.*

açukluk, [aç-uḳ-luḳ آچقلق] *{eAT} is.* Saflık; temizlik.

açuklug, [aç-uḳ-luğ] *{eT} is.* **1.** Açıklık. [DLT] **2.** Güzel huylu; koçak. [DLT]

açurgan,[aç-ur-ġan] *{eT} sf.* Çok acıktıran; çabuk acıktıran. [DLT]

açurmak, [aç-ur-mak] *{eT} f.* **1.** Acıktırmak. **2.** Aç bırakmak. [DLT]

-ad- [ad-mak *(başka olmak; farklı olmak)* > -ad- / -ed-] *{eT} yap. e.* Kökün anlamındaki düşünceye, duruma gelmek, getirmek; o yönde değiştirmek, o

durumu kazandırmak, kılmak, etmek anlamı kazandıran isimden fiil yapma eki. *kud-ad-mak (mutlu kılmak)*

ad[1], [*eT.* āt > ād] *is.* **1.** Bir varlığı cins veya özel olarak diğer varlıklardan ayırt etmeye yarayan kelime; isim. **2.** Kişilerin ilk adları. **3.** *{eT} {eAT}* Ün; şöhret; çav; san; nam. [EUTS] **4.** *{eT}* İyilik ve uğur belgisi. [DLT] **5.** *{ağız}* Anılacak değer; önem. [DS] ⊡ **ad almak,** *Kendisine bir isim seçmek.*|| **ad bağlamak,** *{eAT} Ad olarak almak.*|| **ad bolmak,** *{eT} İyilik getirmek.* [DLT] || **ad cümlesi,** *Yüklemi isim ve isim soylu olan cümle.*|| **ad çekici,** *{ağız} 1. İftiracı; müzevir. 2. Yaygaracı.* [DS]|| **ad çekimi,** *İsimleri isim çekim ekleri getirerek sırayla söylemek.*|| **ad çekme,** *Kura çekmek işi.*|| **ad çekmek,** *1. Üzerinde isim yazılı kâğıtları çekmek suretiyle baş vurulan kura işlemi. 2. {ağız} Bir kişi veya aile için kötü şeyler söylemek; dedikodu etmek.* [DS]|| **ad çektirme,** *Kura çektirmek işi.*|| **ad çıkarmak,** *{eAT} Ün salmak; şöhret kazanmak.*|| **ad durumu,** *İsimlerin cümlede yükleme bağlanırken kazandıkları özellikler ve sonlarına aldıkları ekler.*|| **ad eri,** *{eAT} İyi adla tanınmış olan.*|| **ad eylemek,** *{eAT} Ad vermek; adlandırmak.*|| **ad gövdesi,** *Yapım eki almış ve yeni kelime türetmede kullanılan isimler.*|| **adı anılmamak,** *Sözü edilmemek, unutulmak.*|| **adı batmak,** *Unutulmak, sözü edilmemek; soyu kesilmek (Çocuklara hep atalarının adları verildiği için, adını verecek çocuğunun olmaması dolayısıyla.)*|| **adı belirsiz,** *Nesebi açık olarak bilinmeyen, karışık.*|| **adı belli,** *{ağız} 1. İyi. 2. Açık; belli; aşikâr. 3. Tamamen; başlı başına; temelli; bari oldu olacak.* [DS]|| **adı belli olmak,** *{ağız} Bir şeyin miktar ve değeri bilinmek.* [DS]|| **adı bellisiz,** *{ağız}] Verem.* [DS || **adı bellü,** *{eAT} Meşhur; ünlü.*|| **adı çekilmek,** *{ağız} (Kadın veya kız için) hakkında olumsuz sözler söylenmek; adı kötüye çıkmak; dedikodusu yapılmak.* [DS]|| **adı çıkmak,** *1. (Kişi için) belirli bir niteliği ile meşhur olmak. 2. Kötü şöhret kazanmak.*|| **Adı çıktı dokuza, inmez sekize.** *İnsan bir kere nasıl tanınırsa hep öyle bilinir.*|| **adı geçen,** *Önceden sözü edilen.*|| **adı geçmek,** *Kendisinden söz edilmek.*|| **adı gezmek,** *Hükmü geçmek; sözü dinlenmek.*|| **adı ile yaşasın,** *Hoşa giden, beğenilen bir söz edenler için iyi dilek sözü.*|| **adı kaale alınmamak,** *Şahsına önem verilmemek.*|| **adı kalmak,** *Sadece adı ile anılır olmak.*|| **adı karışmak,** *Uygunsuz bir olayın kişileri arasında bulunduğu sanılmak veya bizzat olayın içinde yer almış olmak.*|| **adı kötrülmüş,** *{eT} İktidar sahibi.* [EUTS]|| **adı kötüye çıkmak,** *Kötü bir şöhret sahibi olmak.*|| **adı lazım değil,** *Adının söylenmesi gerekmiyor.*|| **adına,** *Hesabına.*|| **adına gölge düşürmek,** *Şanına uygun davranamamak.*|| **adına ne düşerse,** *{eAT} Şanına ne yakışırsa.*|| **adın çekmek,** *{eAT} Adını saymak; anmak; söylemek.*|| **adını almak,** *Başka birinin adını kendisine ad olarak seçmek.*|| **adını anmak,** *Birinden bahsetmek, hatırlamak.*|| **adını anmamak,** *Unutmak, yok saymak, değer vermemek.*|| **adını bağışlamak,** *Nezaket gereği birinin adını öğrenmek için söylenen söz. Lütfen adınızı söyler misiniz?*|| **... adını dakınmak,** *{eAT}.... adını almak; ... adıyla anılmak.*|| **adını koymak,** *Fiyatını belirlemek.*|| **adını silmek,** *Yok saymak.*|| **adını taşımak,** *Atalarından birinin adıyla yaşamak; sahip olduğu adın sorumluluğunu bilmek.*|| **adını yire bırahmak,** *{eAT} Şerefini düşürmek.*|| **adı olmak,** *Haksız olarak tanınmak.*|| **adı sanı,** *Kimliği, soyu ve şöhretiyle.*|| **adı üstünde,** *Besbelli.*|| **adı üstüne,** *Namına, namını ortaya koymak suretiyle.*|| **adı yaman,** *{ağız} 1. Adının söylenmesinde sakınca görülen şeylerden söz edilirken kullanılır. 2. Şeftali. 3. Badem. 4. İncir. 5. Ayı. 6. Domuz. 7. Deri altındaki mor lekeler.* [DS]|| **adıyla anılmak,** *Başka birinin ismiyle tanınıp çağrılmak.*|| **adıyla sanıyla,** *Bütün yönleriyle.*|| **ad issi,** *{eAT} Meşhur; ünlü.*|| **ad itmek** (étmek), *{eAT} Ad bırakmak.*|| **ad kazanmak,** *{eAT} Şöhret bulmak; ün salmak.*|| **ad komak,** *{eAT} Ad vermek; ad koymak.*|| **ad koymak,** *Bir varlığa, bir çocuğa başkalarından ayırt etmek üzere isim vermek.*|| **ad kökü,** *dbl. Hiçbir yapım eki almamış yeni kelime yapmakta kullanılan isimler.*|| **adlı adıyla,** *Olduğu gibi, bütün açıklığıyla.*|| **adlı sanlı,** *Çok tanınmış, çok meşhur olmuş.*|| **ad san,** *{eAT} Ün; şöhret.*|| **ad takmak,** *Birine belirgin özellikleri dolayısıyla ikinci bir ad vermek.*|| **ad tamlaması,** *dbl. Birden çok isim ile meydana getirilen tamlamalar; isim tamlaması.*|| **ad urmak,** *{eAT} Ad vermek; ad koymak.*|| **ad urunmak,** *{eAT} Ad takınmak; ... adını almak.*|| **ad vermek,** *Adlandırmak, isim koymak.*|| **ad virilmiş,** *{eAT} Belli edilmiş; takdir edilmiş.*|| **ad virinilmek,** *{eAT} Adlandırılmak; isim verilmek.*|| **ad virmek,** *{eAT} Adlandırmak; isim vermek.*|| **ad vurmak,** *{eAT} Ad koymak; ad vermek.*|| **ad yapmak,** *Bir konuda başarılı olmak, adını bu başarısı sayesinde duyurmak; kendini otorite olarak kabul ettirmek.*|| **ad yavuzlugı,** *{eAT} Ad kötülüğü; kötü adlılık.*

ad[2], [ad] *{eT} is.* İpekli kumaş ve benzeri dokuma cinsinden sanat eseri olan her şey. [DLT]

ad[3], **-ddi** [Ar. ʿadd عدّ] *{OsT} is.* **1.** Sayı; sayma; **2.** (Öyle) kabul etme.

ad, [Ar. ʿād عاد] *(a:d) {OsT} is.* Âdetler; gelenekler.

ADA[1], [İlk kadın programcı sayılan Lord Byron'un kızı Ada'nm adından alınmıştır.] *öz. is.* Sayısal verilerin işlenmesi, temel yazılımların paralel olarak çalışması esasına dayanan büyük işletmelerin kullandığı standart bilgi işlem dili.

ADA[2], *kısalt. kim.* Adenozin di-fosforik asidin kısaltması.

a'da[1], [Ar. aᶜdā أعدى] *(a-da:) {OsT} sf.* Pek zalim; en acımasız.

a'da[2], **-a'i** [Ar. ᶜadüvv > aᶜdā' أعداء] *(a-da:) {OsT} is.* Düşmanlar. ⊡ **a'dā'-i dîn,** *{OsT} Din düşmanları.*

ada[1], [a̱da] *{eT} is.* **1.** Tehlike; felaket; musibet; bela. [Gabain] [EUTS]. [İKPÖy.] **2.** Baskı. [EUTS]

ada[2], [ada] *{eT} is.* Gereksinim; ihtiyaç. [EUTS]

ada[3], [ada] *{eT} zf.* Başkası; diğeri; öteki. [EUTS]

ada[4], [ata / ada] *{eT} is.* Baba; ata. [EUTS]

ada[5], [*eT.* atağ [Räsänän]] *is.* **1.** Dört tarafı da deniz ile çevrili kara parçası. **2.** Şehir plancılığında sokaklarla ayrılmış birbirine bitişik bulunan parseller topluluğu. **3.** Kümeler hâlinde bir arada yığılmış nesneler topluluğu. *«Ormanda gördüğün şu siyah adacıklar yangın yerleri olmalı.»* **4.** *{ağız}* İçi düden, bataklık ve sazlıklarla kaplı, kenarları kovalık ve çayırlarla kaplı otlak. [DS] ⊡ **ada balığı,** *zool. Genellikle yağı (ispermeçet) için avlanan tropikal ve astropikal bölge denizlerinde rastlanan yirmi metreye varan boyda ve 100 kilo ağırlığında bir dişli balina türü; amber balığı; kaşalot.*|| **ada çayı,** *bot. Ballıbabagiller familyasından ferahlatıcı, göğsü yumuşatıcı etkisi dolayısıyla yaprakları çay gibi demlenerek içilen bir şifalı bitki, (Salvia officinalis).*|| **ada düdüğü,** *{ağız} 1. Ağaçtan yapılmış uzun kaval. 2. Söğüt dalından yapılmış düdük.* [DS]|| **ada leyleği,** *{ağız} Çok uzun boylu adam.* [DS]|| **ada soğanı,** *bot. 1. Zambakgillerden sonbaharda mavi, beyaz, eflatun, pembe renkli çiçekler açan soğanlı bir Akdeniz bitkisi; iskil; ak soğan; ayı soğanı; beyaz soğan; loteşir soğanı; nuteşir soğanı; ölü soğanı; (Urginea Scilla). 2. Bu bitkinin hekimlikte idrar artırıcı ve kalp kuvvetlendirici olarak kullanılan zehirli soğanı.*|| **ada tavşanı,** *zool. Kürk ve derisi için avlanan, tavşangillerden küçük yapılı ve kulakları küçük bir tavşan türü, (Oryctolagus cuniculus).* || **ada yavrusu,** *İstanbul'da Boğaziçi balıkçılarının kullandığı iki veya üç çifte kürekli bir tekne türü.*

adab, [Ar. edeb *(terbiye, iyi ahlak)* > ādāb آداب] *(a:da:b) {OsT} is.* **1.** Toplumun değerlerine uygun olan, ahlaklılık. **2.** Bir işi yapmanın kuralları; usuller; yollar; metotlar. **3.** *huk.* Herhangi bir ahlak kuralının uyulmasını mecbur saydığı; bir toplumdaki dürüst insanların çoğunluğunun kabul ettiği ahlaki esasların bütünü. ⊡ **adaba aykırı,** *(Davranış için) toplumda ahlaka aykırı sayılan.*|| **ādāb-ı asr,** *{OsT} Zamanın usulleri.*|| **ādāb-ı muāşeret,** *{OsT}* → adabımuaşeret.|| **ādāb-ı mutāvaat,** *{OsT} İtaat usulleri.*|| **ādāb-ı münāzara,** *{OsT} Konuşma ve tartışma kuralları.*|| **adabına uygun,** *Olması gerektiği şekilde, kurallarına uygun olarak.*|| **ādāb-ı umūmiye,** *{OsT} Genel ahlak ve davranış kuralları.*|| **ādāb-ı umūmiye aleyhine cürümler,** *Türk Ceza Kanununun genel adap ve aile nizamı aleyhine işlenen suçları kapsayan bölümü.*|| **ādābu'l-bahs,** *{OsT} Tartışmada rakibi susturmanın usullerinin öğretildiği mantığa dayalı konuşma bilgisi.*|| **ādāb ve erkân,** *{OsT} Doğru ve yerinde davranma; metot; yöntem; sıra ve saygı.*

adabımuaşeret, [Ar. ādāb-ı muᶜāşeret آداب معاشرت] *(a:da:bımua:şeret) {OsT} is.* **1.** Toplum içinde insanların birbirleriyle ilişkilerinde uymaları gereken kurallar; görgü kuralları. **2.** Herhangi bir toplantıda benimsenmesi ve uyulması gereken ahlak, görgü ve nezaket kuralları.

adacık, -ğı [ada-cık] *is.* Çok küçük ada.

adacyo, [İt. adagio] *(ada'cyo) zf. müz.* **1.** Yavaşça. **2.** *is.* Bu hızla çalman müzik parçası. **3.** Ağır hareketlerle yapılan alıştırmalar veya bir balenin ağır olarak oynanan bölümü.

a'dad[1], [Ar. aᶜded > aᶜdād أعداد] *(a-da:d) {OsT} is.* **1.** Sayılar; rakamlar. **2.** Cari hesap ve faiz hesaplanmasında ana paranın faiz getireceği günlerin sayısı ile çarpımından elde edilen rakamın muhasebecilik terimi. ⊡ **a'dād-ı asliye,** *{OsT} mat. Asıl sayılar; tam sayılar.*|| **a'dād-ı kesriye,** *{OsT} mat. Kesirli sayılar.*|| **a'dād-ı mütebāyine,** *{OsT} mat. Asal sayılar; ortak bölenleri olmayan sayılar.*|| **a'dād-ı rütbiye,** *{OsT} dbl. Sıra sayıları.*|| **a'dād-ı tevziiye,** *{OsT} dbl. Üleştirme sayıları.*

a'dad[2], [Ar. aᶜḏad > aᶜḏād أعضاد] *(a-da:d) {OsT} is.* **1.** Kollar; pazılar. **2.** Havuz kenarındaki düzgün taşlar veya duvarlar.

a'dad[3], [Ar. aᶜḏad أعضد] *(a-dad) {OsT} sf.* (Kişi için) ince ve kısa kollu.

adadiyoz, [Yun. o tetoios *(filan)*] *sf. argo.* Kabadayı kıyafetinde; kopuk kılıklı.

adag, [adağ] *{eT} is.* Ada. [Mühennâ]

adagide, *is.* [Ödemiş'in Adagide (Ovakent) bucağında el tezgâhlarında dokunduğu için böyle adlandırılmıştır.] Bordo zemin üzerine beyaz çizgili pamuklu veya ipek karışımlı bürümcek.

adagietto, [İt. adagio] *(ada'gietto) is. müz.* İçten ve ağır tempolu kısa süren müzik parçası.

adagio, [İt. adagio] *(ada'gio) is. müz.* Bir parçanın ağır tempoyla seslendirileceğini belirten terim; adacyo.

adagöde, [ada+göde] *{ağız} zf.* (İnsan ve hayvan vücudunda görülen şişlik için) aşırı derecede. [DS]

adahi, [Ar. uḏḥiyye > aḏaḥī أضاحى] *(ada:hi:) {OsT} is.* Kurbanlar.

adahik, [Ar. aḏaḥik أضاحك] *(ada:hik) {OsT} is.* Gülünecek şeyler; şakalar.

adahlu, [ad-aḫlu / ad-aḳ-lu ادخلو] *{eAT} sf.* Nişanlı; yavuklu.

-adak, [-a-da-k / -edek] *yap. e.* Ses yansımalı köklerden isim türeten bir ektir; türetilen zarflar hareket tarzı ifade eder. Bu ekin ünsüz+ünlü+ünsüz (bab) yapısındaki köklerden türettiği kelime sayısı azdır: *patadak.* Buna rağmen ünsüz+ünlü+ünsüz+ünsüz (babb) yapısındaki köklerden türetmeye oldukça elverişlidir: *hartadak, zıngadak.* Birinci hâlde ek öncesinde ünsüz türemesi görülür: *şapadak > şappadak.*

adak[1], **-ğı** [ada-mak > ada-k] *is.* **1.** Bir dileği gerçekleştiği takdirde yerine getirilmek üzere Allah'a verilen söz. **2.** Adanmış olan şey; sungu; nezir. **3.** *{ağız}* Yağlı çörek. [DS] **4.** *{ağız}* El büyüklüğünde küçük ekmek. [DS] **5.** *{ağız}* Küçük çocuklara perşembe günleri dağıtılan şeker, üzüm, badem içi vb. çerez. [DS] ☞ **adak aşı,** *folk. Yağmur duası öncesinde evlerden toplanan yiyeceklerle yapılan yemek.*|| **adak çocukları,** *Kurban ve Ramazan bayramı arifelerinde evlerden hayır olarak yemiş ve yiyecek toplamak üzere dolaşan çocuk topluluğu.*|| **adak etmek,** *{ağız}1. Adamak; vaat etmek. 2. Adağı yerine getirmek. 3. Hayır yaparak öksüz ve yoksulları doyurmak.* [DS] || **adak kurbanı,** *Adak olarak kesilen koyun, keçi, sığır ve deve cinsinden hayvan.*|| **adak mevlidi,** *folk. Doğum, evlenme, ev ve iş sahibi olma gibi durumlarda şükür ifadesi olarak okutulan mevlit.*

adak[2], [ya-mak *(yaymak, sermek)* > ya-ḏ-mak > yaḏ-ak > aḏ-mak > aḏ-ak *(yere yayılan şey)*] *(adhak)* *{eT} is.* **1.** Ayak [İKPÖy.] [Gabain] [Tekin] [Yükneki] [EUTS] [DLT] [ETY] **2.** *{ağız}* Çocuğun ilk adımları. [DS] ☞ **adak kamşatmak,** *Karışıklık çıkarmak.* [Gabain]

adak[3], [aḏaḳ] *{eT} is.* Kap. [Mühennâ]

adak[4], [Far. ādāk آداك] *(a:da:k)* *{OsT} is.* Ada.

adak[5], **-kkı** [Ar. adaḳḳ ادق] *{OsT} is.* Daha ince; en ince; çok dakik.

adaklamak, [adak *(ayak)* > adak-la-mak] *gçsz. f. [-r] [-l(ı)-yor] {ağız}* **1.** (Küçük çocuklar için) yürümeye başlamak; ilk adımını atmak. [DS] **2.** *{eT}* Ayak ile vurmak. [DLT]

adaklanma, [adak-la-n-ma] *is.* Nişanlanma.

adaklanmak[1], [adak-la-n-mak] *{eT} dönşl. f. [-ur]* Ayak sahibi olmak; ayaklanmak. [DLT]

adaklanmak[2], [adak-la-n-mak] *dönşl. f. [-ır]* Nişanlanmak

adaklı, [ad-a-k-lı] *sf.* **1.** Adak adamış olan. **2.** *{ağız}* Varlığı kutsal bir şey uğruna feda edilmiş; adanmış; nezredilmiş. [DS] **3.** *{ağız}* Nişanlı kız; sözlü; yavuklu. [DS]

adaklıg, [aḏaḳ-lıġ] *{eT} sf.* Ayaklı. [ETY] [DLT] [EUTS]

adaklık[1], [adaḳ-lıḳ] *{eT} is.* Üzüm çardaklarına ayak yapılacak ağaç. [DLT]

adaklık[2], **-ğı** [adak-lık] *sf.* **1.** Adak olarak seçilmiş hayvan; **2.** Nişan ve söz kesmek üzere düşünülen (kişi). **3.** *is.* Tapınaklarda adak sunulan yer.

adaklu, [adaḳ-lu] *{eAT} sf.* Nişanlı; yavuklu.

a'dal, [Ar. ıʿdl > aʿdāl اعدال] *(a-da:l)* *{OsT} is.* **1.** Denkler. **2.** Eşitler.

adal, -llı [Ar. aḍall اضل] *{OsT} sf.* **1.** Doğruluktan, doğru yoldan pek uzak olan; çok sapıtmış olan; çok kötü yol tutmuş olan. **2.** Pek çok yanlışı bulunan.

adalamak[1], [ada-la-mak] *gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor] {ağız}* (Yağmur suları tarafından) bir yerin etrafını doldurarak ada hâline getirmek; ada görünümü vermek. [DS]

adalamak[2], [ada-la-mak] *gçsz. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Tartışmak; münakaşa etmek.

adalanmak, [ada-la-n-mak] *{eT} f.* **1.** Tehlikeye düşmek; tehlikeli duruma düşmek; kötü hâlde olmak; [Gabain] **2.** Kötü duruma sokmak. [EUTS]

adalat, [Ar. ʿaḍale > ʿaḍalāt عضلات] *(adala:t)* *{OsT} is.* Kaslar; adaleler. ☞ **adalāt-ı inebiye,** *{OsT} anat. Gözbebeği kasları.*|| **adalāt-ı mücevvefe,** *{OsT} anat. Kalp kasları.*

adale, [Ar. ʿaḍale *(fare)* عضله] *{OsT} is.* Vücut hareketlerini sağlayan sinir ve boyuna liflerden oluşmuş doku; kas. ☞ **adale-i cebhiye,** *{OsT} anat. Alın kası.*|| **adale-i cildiye-i unk,** *{OsT} anat. Boyun deri kası.*|| **adale-i dāliye,** *{OsT} anat. Delta kası.*|| **adale-i fahziye,** *{OsT} anat. Uyluk kası.*|| **adale-i hicāb-ı hāciz,** *{OsT} anat. Diyafram kası.*|| **adale-i kalb,** *{OsT} anat. Yürek kası.*|| **adale-i madgıye,** *{OsT} anat. Çiğneme kası.*|| **adale-i medāriye,** *{OsT} anat. Çevre kası.*|| **adale-i melsā,** *{OsT} anat. Yalız kas.*|| **adale-i muassıra,** *{OsT} anat. Büzgen kas.*|| **adale-i müdhike,** *{OsT} anat. Güldürücü kas.*|| **adale-i muhatta,** *{OsT} anat. Çizgili kas.*|| **adale-i mukabile,** *{OsT} anat. Karşıt kas.*|| **adale-i muştiye,** *{OsT} anat. Tarak kası.*|| **adale-i mürabba'-ı münharife,** *{OsT} anat. Yamuk kas.*|| **adale-i müsennene,** *{OsT} anat. Dişli kas.*|| **adale-i na'liye,** *{OsT} anat. Nalınsı kas.*|| **adale-i rahmiye,** *{OsT} anat. Rahim kası; dölyatağı kası.*|| **adale-i sadriye,** *{OsT} anat. Göğüs kası.*|| **adale-i savtiye,** *{OsT} anat. Ses kası.*|| **adale-i seddādiye,** *{OsT} anat. Tıkayıcı kas.*|| **adale-i ev'emiye-i sākıye,** *{OsT} anat. Baldır ikiz kası.*|| **adale-i zātü'r-rüūs-i selāse,** *{OsT} anat. Üç başlı kas.*

adaleli, [adale-li] *sf.* Kasları gelişmiş ve güçlü olan.

adalesiz, [adale-siz] *sf.* Kasları yeterince gelişmemiş, gücü kuvveti olmayan.

adalet, [Ar. ʿadl > ʿadālet عدالت] *(ada:let)* *{OsT} is.* **1.** İnsanlar arasında hakkı koruyup eziyet ve zulüm olgularını kaldırma işi; dad; denkserlik; hakkaniyet. **2.** Haksızlık eden suçluyu cezalandırmak ve hakkı gasp edilen mağdura hakkını iade etme örgü-

tü. **3.** Devletin yargılama yetkisi ve gücü. **4.** Hakka saygıyı esas alan ahlak ilkesi. **5.** Doğru ve dürüst olmak, insaflı davranmak, vicdanlı olmak, herkese hakkını vermek erdemliliği. **6.** Yönetimi ve gözetimi altındakilere karşı adil, insaflı ve merhametli davranma. **7.** Adliye kuruluşu. ☐ **adalet bakanı,** *Adalet Bakanlığının görevlerini yürütmekle görevli hükümet üyesi.*|| **adalet bakanlığı,** *Türkiye Cumhuriyeti devleti içinde adalet işlerinin yürütülmesi için gerekli, yasal, parasal ve yönetim şartlarını düzenlemekle görevli bakanlık.*|| **adalet dağıtmak,** *Kanunların sağladığı hakları sahiplerine vermek, tanımak.*|| **Adalet Divanı** *Lahey Adalet Divanı yerine 1946 yılında Birleşmiş Milletler yayasının 92. maddesine göre kurulmuş bir uluslararası yargılama kurulu.*|| **adālet emri,** *Halka zulüm yapılmaması için sadrazam tarafından valilere gönderilen yazılı emir.*|| **adalet kapısı,** *Hak ve hukukun korunması için baş vurulan kurum; mahkeme; adliye.*|| **adalet emri,** *Halka zulüm ve haksız muamele yapılmaması için sadrazamlar tarafından valilere gönderilen emir.*|| **adalete teslim etmek,** *Suçluyu yargılanmak üzere mahkemeye teslim etmek.*|| **adalete teslim olmak,** *(Suçlu, sanık vb. için) yargılanmak üzere ilgili makamlara kendiliğinden teslim olmak.*|| **adaletine sığınmak,** *Birinin kendisi hakkındaki kararında bağışlayıcı, âdil ve merhametli olmasını dilemek; insafına sığınmak.*|| **adālet-i şühūd,** *{OsT} Tanıkların adil, dürüst ve güvenilir olma özellikleri.*|| **adalet mahkemesi,** *huk. İdari yargı dışında yer alan kişiler arası hukukla ilgili yargı kurumları.*|| **adālet-nāme,** *Yöneticilerin halka zulüm ve haksızlık etmemelerini önlemek için padişahların tahta çıktıkları zaman kadılara gönderdikleri emir; adalet fermanı.*|| **adalet sarayı,** *huk. Bütün yargı kurumlarını içinde toplayan mahkeme binası.*|| **adaletten kaçmak,** *(Yargılanması gereken suçlu veya zanlı için) mahkemede yargılanmaktan kaçınmak; teslim olmaması.*|| **adalet yılı,** *5 Eylül ile 20 Temmuz tarihleri arasındaki yargılama dönemi.*

adaletçi, [adalet-çi] *(ada:letçi) is.* **1.** Adalet taraftarı, **2.** Adalet Partisi taraftarları, bu partiden olan siyasiler.

adaletkâr, [Ar. ʿadālet + Far. -kār عدالتكار] *(ada:letkâ:r) {OsT} sf.* Adil davranan, adaletli.

adaletkârane, [Ar. ʿadālet + Far. -kār-āne عدالتكارانه] *(ada:letkâ:ra:ne) {OsT} zf.* Adilce, adilane, adaletli olarak.

adaletkâri, [Ar. ʿadālet + Far. -kārī عدالتكارى] *(ada:letkâ:ri:) {OsT} is.* Adillik; adil olma.

adaletli, [adalet-li] *(ada:letli) sf.* **1.** Hak ve hukuk gözeten, hukuk kurallarına göre davranan; adalet duygusu taşıyan; âdil; dürüst. **2.** Hukuk kuralları ile hakkaniyet ölçüsü açısından yerinde olan. **3.** *zf.* Hukuk kuralları ile doğruluk ilkelerine uygun olarak.

adaletlilik, -ği [adalet-li-lik] *(ada:letlilik) is.* Adaletli olma vasfı.

adaletpenah, [Ar. ʿadālet + Far. penāh عدالتپناه] *(ada:letpena:h) {OsT} sf.* Adaletli, adil, adaletin kendisine sığındığı.

adaletperest, [Ar. ʿadālet + F. perest] *(ada:letperest) {OsT} sf.* Adalete bağlı, adaleti çok seven.

adaletsiz, [adalet-siz] *(ada:letsiz) sf.* **1.** Adalet ve hukuk kurallarına aykırı davranan; hak gözetmeyen. **2.** Hak ve hukuka aykırı, dürüstlük ve doğruluk ilkelerine ters davranan; eşit muamelede bulunamayan. **3.** *zf.* Adalet ve dürüstlük ilkelerine bağlı olmadan.

adaletsizlik, -ği [adalet-siz-lik] *(ada:letsizlik) is.* **1.** Adalet noksanlığı, adil olmayan kimsenin veya adilane olmayan şeyin özelliği. **2.** Doğru ve dürüst olmayan karar ve iş.

adalı, [ada-lı] *is.* ve *sf.* **1.** Ada halkından olan kimse. **2.** Adadan gelen (kimse)

adalıg, [ada-lığ] *{eT} sf.* Tehlikeli; korkulu. [EUTS]

adalî, [Ar. ʿaḍalī عضلى] *(adali:) {OsT} sf.* **1.** Kaslarla ilgili olan; kas doku. **2.** Adaleli.

Adam, [Ar. ādem آدم] *{eT} öz. is.* Hz. Adem. [EUTS]

adam, [Ar. ādem آدم] *is.* **1.** (Cinsiyeti dikkate alınmadan) insan; kişi *{eAT} (aynı)*. **2.** Bir tek kişi. **3.** Cinsiyeti erkek olan kişi. **4.** Yetişkin erkek. **5.** Yüksek makam sahibi, tanınmış kişi. **6.** İnsana yakışır olumlu nitelikleri bulunan, erdem sahibi olmuş, kendisine güvenilir, dürüst kişi. **7.** Mesleğinin hakkını veren, çalışma alanı ve kişisel davranışları ile tanınan, işinin ehli olan kişi. **8.** Görevli, çalışan, müstahdem, hizmetli. **9.** (Kadına göre) Erkek eş, koca. **10.** Destekçi; koruyucu. *«Bakanlıkta adamın yoksa senin iş yatar.»* **11.** Birinin tarafını tutan, tarafsız olamayan, yardakçılık eden. *«Ona güven olmaz, patronun adamıdır.»* **12.** Karşı taraf veya rakip (çokluk hâlde). *«Adamlar bizi pestile çevirdiler.»* **13.** Belirsiz şahıs; gayri muayyen kimse. *«Adamın tepesi atıyor.»* **14.** Birinin koruduğu kişi. **15.** (Kişi için) alçakgönüllülük göstermek amacıyla kendisinden bahsederken kullandığı söz. *"Adamın içi parçalanır yahu buna."* **16.** *ünl.* Alay ederek bir teklifi reddetmede kullanılır. *"Adam (sen dė), eski deliler de kalmadı!"* Ahmet Rasim. ☐ **adama benzemek,** *Düzelmek, kendisine çeki düzen vermek.*|| **adam adama savunma,** *Basketbol veya futbol gibi takım oyunlarında, karşı takım oyuncularının her birinin başına bir oyuncu görevlendirerek onun hareketlerini karşı savunma ile engelleyip sayı yapmasına izin vermemek.*|| **adam almak,** *1. Sevdiği erkeği gizlice evine kabul etmek. 2. İş yerinde*

çalıştırmak üzere işçi almak.|| **adam almamak,** *Çok kalabalıklaşmak.*|| **adam ardınca yavuz söyleyici,** *{eAT} Dedikoducu; çekiştiren.*|| **adam ayırmak,** *İnsanlar arasında çeşitli sebeplerle farklı davranmak, eşit davranmamak.*|| **adam azmanı,** *Normal ölçülerin dışında çok iri insan.*|| **adam başına,** *Her kişiye, her birine.*|| **adam beğenmemek,** *Herkeste kusur bulmak, kusur aramak; başkalarında eksiklik bulmayı huy edinmek.*|| **adam boyu,** *Bir adam yüksekliğindeki kabataslak, ortalama ölçü.*|| **adamdan saymak,** *Adam yerine konulmak, değer verilmek.*|| **adam değil cüdam,** *İnsan yerine koymaya değmez; insanlıktan nasibini almamış.*|| **adam değilim,** *(Sözünde duracağına veya dediğinin olacağına dair) yemin sözü.*|| **adam eti yemek,** *Dedikodu etmek.*|| **adam etmek,** *1. Yetiştirmek, eğitmek; iş ve meslek sahibi yapmak. 2. Kötü durumda olan bir yeri yaşanılır veya kötü bir şeyi kullanılır duruma getirmek; iyi bir hâle koymak.*|| **adam evladı,** *İyi davranışlara sahip, soylu.*|| **adam gibi,** *1. İnsana yakışır tarzda, efendice; 2. İstenilen şekilde, işe yarar bir biçimde.*|| (bir şeyin) **adamı olmak,** *Bir işin ustası olmak.*|| (birinin,) **adamı olmak,** *Bir kimsenin hizmetinde bulunmak.*|| **adamına çatmak,** *Aksi ve beceriksiz, karşılaşılması arzu edilmeyen birine rastlamak.*|| **adamına düşmek,** *1. İyi, becerikli ve usta bir kişiyle iş görmek; 2. Aksi ve beceriksiz bir adamla iş yapmak.*|| **adamına göre,** *İnsanlar arasında ayrım yaparak.*|| **adamın biri,** *Örneklendirmek için isim vermek istemediğimiz zaman anlattığımız olayın kahramanı.*|| **adamını bulmak,** *İşin ehlini, ustasını; arabulucu kişiyi bulmak.*|| **adamı tanımak,** *İnsanlar hakkında bilgi ve deneyim sahibi olmak.*|| **adam içine çıkamamak,** *Toplumun hoş karşılamadığı bir tutum veya suçtan dolayı insanlar arasına karışamamak, onlara görünememek.*|| **adam içine çıkmak,** *Halkın arasına katılmak, başkalarının değerlendireceği bir iş yapmak.* || **adam ister,** *Bir işi herkesin başaramayacağını, taliplilerinin belirli özelliklere sahip olması gerektiğini ifade için kullanılır.*|| **adam kaldırma,** *Birini zor kullanmak suretiyle kaçırmak; zorla alıkoymak.*|| **adam kayırmak,** *Taraf tutmak, iltimas geçmek.*|| **adam kıtlığı,** *Aranan nitelikte kişi bulamamak.*|| **adam kollamak,** *Birini takip etmek; küçük hatalarına göz yummak.*|| **adam kullanmak,** *İşlerini başkalarına yaptırmanın yollarını bilmek.*|| **adam olmak,** *1. Yetişip mevki ve makam sahibi olmak. 2. (Erkek çocuk için) büyümek; erginlik çağana gelmiş olmak. 3. (Eşya, yer için) onarım ve bakım yapılarak kullanılabilir ve yaşanabilir hâle gelmek.*|| **adam öldürme,** *Silahla veya başka usullerle birini öldürme.*|| **adam sarrafı,** *İnsanları ve insan psikolojisini iyi bilen, iyi ve kötü kişileri hemen tanıyabilen kişi.*|| **adam sen de,** *"Hiç umurumda değil, önemi yok!" anlamında bir ünlem.*|| **adam sendeci,** *Kendi çıkarından başka hiçbir şeyi kendine dert edinmeyen; nemelazımcı.*|| **adam sırasına girmek,** *1. Hatırı sayılır kişilerden olmak, itibar görmeye başlamak. 2. (Erkek çocuk için) yetişkin erkek olmak.*|| **adam testi,** *Teste tabi tutulacak çocuğun yaptığı insan resmine göre zihinsel durumunu inceleme tekniği.*|| **adam yerine konmak,** *Değer verip saygı göstermek; adamdan saymak.*

adama, [ad-a-ma] *is.* Adak dileme işi; nezretme.

adamak[1], [*eT.* ad > ad-a-mak آدامق] *gçl. f. [-r] [-d(ı)-yor]* **1.** *{eT} {eAT}* Ad koymak; adlandırmak; söylemek. [EUTS] **2.** Allah'a bir dileği gerçekleştiği takdirde yerine getirmek amacıyla vaatte bulunmak; nezretmek; *{eAT} (aynı).* **3.** Yemin niteliğinde söz vermek; harcamak; feda etmek; bağlanmak; hasretmek. **4.** *{eAT}* Vaat etmek.

adamak[2], [ad-a-mak] *{eT} gçl. f. [-r]* Birisine zarar vermek. [EUTS]

adamakıllı, [adam + akıl-lı] *(ada'makıllı) sf.* **1.** Mükemmel olarak, yerli yerinde; esaslı; güzelce; layıkıyla; mükemmelen. **2.** *zf.* Küçümsenemeyecek kadar; gereğinden çok **3.** Tamamıyla, iyice; alabildiğine; büsbütün.

adamca, [adam-ca] *(ada'mca) zf.* **1.** Adam olarak, adam bakımından. **2.** İnsan sayısı olarak.

adamcağız, [adam-cağız] *is.* İnsanda acıma ve sevgi duygusu uyandıran erkek.

adamcasına, [adam-ca-sı-na] *zf.* Adam gibi, adama yakışır biçimde.

adamcık, -ğı [adam-cık] *is.* **1.** Kendisine acıma ve sevgi duyulan erkek kişi. **2.** İnsan yerine konmayacak derecede kötülük dolu kimseler; aşağılık kişi.

adamcıl, [adam-cıl آدمجيل] *sf.* **1.** *{eAT}* (Hayvan için) insana saldıran. **2.** İnsandan kaçan, insan arasına katılmaktan hoşlanmayan kimse. **3.** *[Olumlu ve olumsuz iki zıt anlamı bir arada bulunduran bu kelimenin olumlu anlamı sonradan ortaya çıkmıştır. Eski anlamı yavaş yavaş unutulmaktadır.]* İnsanları seven, onlara merhamet besleyen, insan arasına karışmaktan hoşlanan kimse.

adamcıllanmak, [adam-cıl-la-n-mak آدم جيللنمق] *{eAT} dönşl. f. [-ur]* Adam gibi görünmek; adamlık taslamak.

adamcıllık, -ğı [adam-cıl-lık] *sf.* Adamcıl olma durumu.

adamet, [Ar. ʿadāmet عدامت] *(ada:met) {OsT} is.* Akılsızlık; aptallık; budalalık.

adami, [Ar. ʿādemī] *(a:dami:) is.* İnsan; beşer. ⊡ **âdamî dakı perrî,** *{eAT} İnsanlar ve cinler.*

adamkökü, -nü, -kleri [adam+kök-ü] *is.* Adamotu bitkisinin kökü.

adamlık, -ğı [adam-lık آدملق] *is.* **1.** İnsana yakışır hâl

ve hareket. *«Bırak, adamlık sende kalsın.»* **2.** *sf.* Halk arasında bayram ve törenler için giyilen elbiseye verilen isim. *«Görücü geleceğini duyunca, adamlıklarını giydi.»* **3.** *{ağız}* İçi pamuklu erkek hırkası. [DS] **4.** *{eAT}* Olgunluk; erginlik. **5.** *{ağız}* Evlerde erkeklerin oturduğu yer; sedir. [DS] **6.** *{ağız}* Misafir odası. [DS]

adamotu, -nu, -tları [adam+ot-u] *is. t. bot.* Kökleri insan vücudu biçiminde oluşundan dolayı büyücülükte, yumruları ise halk hekimliğinde ilaç olarak kullanılan, Akdeniz çevresinde yetişen bir bitki; abdüsselam, *(Mandragora officinarium)*

adamsız, [adam-sız] *is.* **1.** Yardımcısız, hizmetçisiz. **2.** *sf.* (Kadın için) kocasız kalmış.

adamsızlık, -ğı [adam-sız-lık] *is.* **1.** Personel azlığı; yetişmiş eleman yokluğu; kaht-ı ricâl. **2.** (Kadın için) eşi olmama durumu.

adan, [aḏan] *{eT} zf.* Başkası; diğeri; başka türlü; bundan başka. [EUTS]

adanat, [Yun. anadoti] *{ağız} is.* Ekin demetlerini kağnıya yüklemekte kullanılan üç çatal ağızlı araç. [DS]

adanılmak, [ad-an-ıl-mak] *{eAT} edil. f. [-ur]* Tayin ve takdir edilmek.

adanılmış, [adan-ıl-mış] *{eAT} sf.* Tayin ve takdir edilmiş.

adanlu, [ad-a-n-mak > ada-n-lu آدانلو] *{eAT} sf.* ... adlı; ... adını takınmış.

adanma, [ad-a-n-ma] *is.* Adak dileğinde bulunulma işi.

adanmak[1], [ad-a-n-mak آدنمق] *{eAT} dönşl. f. [-ur]* **1.** Ad almak; ad takınmak. **2.** *edil. f.* Ad takılmak; lakap takılmak.

adanmak[2], [ada-n-mak] *edil. f. [-ır]* Adak dileğinde bulunulmak; adak edilmek.

adanmış, [ada-n-mış آدنمش] *{eAT} sf.* Muayyen; belirli. 🗗 **adanmış vakt,** *{eAT} Muayyen zaman.*

adaptasyon, [Fr. adaptation] *(adapta'syon)* Bir şeyin başka bir şeye uydurulması; bir varlığın bir başka varlık ile veya ortam ile bağdaşması; uyarlama; intibak.

adapte, [Fr. adapter > adapté] *sf.* **1.** Uymuş. **2.** (Bir eser için) yazıldığı toplumun gelenek ve göreneklerinden farklı bir toplumunkine uydurulmuş olan. **3.** (Bir türe uygun olarak yazılmış bir eser için) başka bir türe uyarlanmış olan. 🗗 **adapte etmek,** *Uyarlamak.*|| **adapte olmak,** *1. Uyarlanmak. 2. Uymak.*

adaptör, [Fr. adaptateur] *is.* Bir iş için üretilmiş bir alet veya parçayı ölçü ve standardı değişik başka bir alet ile kullanmak için arada uyumu sağlayan ara parça; uyarlayıcı; uyarlaç.

adar[1], [? adar] *{ağız} is.* Olgunluk. [DS]

adar[2], [Ar. ʿaḏār / Far. āḏar] *(ada:r) {ağız} is.* Mart. [DS]

adar, -rrı [Ar. aḏarr اضر] *{OsT} sf.* En zararlı. 🗗 **adarr-ı müskirāt,** *{OsT} İçkilerin en zararlısı.*

adara, [aḏa-r-a] *{eT} is.* Ayrıntılı; inceden inceye; teferruatlı. [EUTS]

adarmak, [aḏ-ar-mak] *{eT} gçl. f. [-ur]* Ayırmak. [EUTS]

adartmak, [aḏa-r-t-mak] *{eT} gçl. f. [-ur]* Zarar vermek; tehlikeye atmak.

adartu, [aḏar-t-u] *{eT} sf.* Tehlikeli. [ETY]

a'das, [Ar. ʿades > aʿdās اعداس] *{OsT} is.* Mercimekler.

adasız, [aḏa-sız] *{eT} sf.* Korkusuz; tehlikesiz; baskı olmadan; baskısız. [EUTS]

adaş, [ad-daş > adaş] *is.* **1.** Aynı adı taşıyanlardan birine göre diğeri. **2.** *{eT}* Dost; arkadaş; eş; yoldaş. [Gabain] [ETY] [DLT] [EUTS] **3.** *{ağız}* Kardeş edinilmiş olan. [DS] 🗗 **adaş kadaş,** *{eT} Arkadaş; dost; ahbap; soy sop.* [EUTS]

adaşlık, -ğı [adaş-lık] *is.* **1.** Adaş olma, aynı adı taşıma durumu. **2.** *{eT}* Arkadaşlık; dostluk. [DLT]

adaşmak, [ad-aş-mak] *işteş. f. [-ır]* (Çocuklar için) oyuna başlamadan ad seçerek eşleşmek.

adat, [Ar. ʿādet > ʿādāt عادات] *(a:da:t) {OsT} is.* Âdetler; alışkanlıklar; görenekler; usuller ve tabiatlar. 🗗 **ādāt-ı medeniyet,** *{OsT} Uygarlık gelenekleri.*|| **ādāt ü ahlak,** *{OsT} Töre.*

adatmak, [ad-a-t-mak] *gçl. f. [-ır]* Birinin bir adakta bulunmasını sağlamak; adama işini yaptırmak.

adavet, [Ar. ʿadāvet عداوت] *(ada:vet) {OsT} is.* Düşmanlık; kin.

aday, [ad-ay] *sf.* **1.** Bir iş, bir görev veya siyâsi makama gelmek için istekli olan; namzet; gönüllü; talip. **2.** Belirli staj dönemini geçirdikten sonra işe alınacak olan; yetiştirilmekte, eğitilmekte olan; stajyer. **3.** Bir göreve getirilmesi beklenen. **4.** *is.* Nişanlı; sözlü. 🗗 **aday adayı,** *İlk elemeye katılarak seçildiği takdirde aday olacak kişi.*|| (birini, bir eseri) **aday göstermek,** *Adaylığı uygun görerek önermek.*|| **aday olmak,** *Kendisini uygun görerek istekli olmak; talip olmak.*|| **aday yoklaması,** *Genel seçimlere katılacak milletvekili adaylarını tespit etmek üzere parti kurullarınca yapılan seçim işi.*

adayavrusu, [ada+yavru-s-u] *is.* İstanbul'da Boğaziçi balıkçılarının kullandığı iki veya üç çifte kürekli bir tekne türü.

adaylık, -ğı, [ad-ay-lık] *is.* Aday olma durumu; namzetlik. 🗗 **adaylık eğitimi,** *Belirlenmiş şartları taşıyan kişilerin belirli bir dalda unvan kazanmaları ve yetişmeleri için yapılan süreli hazırlayıcı çalışma.* || **adaylık süresi,** *Bir işe veya mesleğe girmek için aday olan kişinin eğitimi ve yetiştirilmesi için gerekli olan zaman dilimi.*|| **adaylığını**

koymak, *Seçilme yeterliliğine sahip bir kişinin adaylık için başvurması.*|| **adaylıktan çekilmek,** *Adaylar arasında bulunmasına rağmen kendi isteği ile seçime katılmaktan vazgeçtiğini ilan etmek, seçime katılmayı istememek.*

adayu, [ada-yu] *{eT} sf.* **1.** Sevimli; aziz; değerli. **2.** Yavru. [EUTS]

adcı, [ad-cı] *sf. fel.* Adcılık öğretisine bağlı olan; nominalist; ismiye.

adcılık, -ğı [ad-cı-lık] *is. fel.* **1.** Görünen şeylerin kendi başlarına birer varlıkları bulunmadığını ancak bunların zihnimizde canlandırdığımız görüntüleri ile var gibi sandığımızı savunan felsefî görüş; nominalizm; ismiyyun. **2.** Bu felsefî görüşün etkisi ile para biriminin aslında bir değerinin bulunmadığını savunan iktisadî görüş.

addar, [Ar. ʿaddār عدّار] *(adda:r) is.* Denizci; gemici.

addedilme, [Ar. ʿadd + T. edil-me عد ایدلمه] *(a'ddedilme) is.* (Öyle) sayılma.

addedilmek, [Ar. ʿadd + T. edil-mek عد ایدلمك] *(a'ddetmek) edil. f. [-ir]* (Öyle) sayılmak.

addetme, [Ar. ʿadd + T. et-me عد ایتمه] *(a'ddetmek) is.* (Öyle) sayma.

addetmek, [Ar. ʿadd + T. et-mek عد ایتمك] *(a'ddetmek) gçl. f. [-(d)-er] [-e(d)iyor]* **1.** (Bir şeyi, bir şey) saymak; bilmek; farz etmek; telakki etmek. **2.** *mec.* Öyle kabul etmek; tutmak. *«Her şey apaçık ortada iken o bunu yok addediyor.»* **3.** Sanmak. *«Bunlar da kendilerini politikacı addediyor, öyle mi?»*

addın, [ad-dın] *{eT} zf.* **1.** Diğer; başka; başkası. **2.** *sf.* Yabancı, yad. [EUTS]

addınçıg, [ad-d-ınçıġ] *{eT} sf.* Başka; başkaca; çeşitli; özel; seçkin; mümtaz; üstün derecede; hayrete değer; şaşırtıcı. [EUTS]

addırık, -ğı [ad-dır-ık?] *{ağız} sf* Kahpe; orospu. [DS]

addırmak, [at-tır-mak] *{ağız} gçl. f. [-ır]* **1.** Bir sıvıyı fışkırtmak. **2.** (Küçük çocuklar için) sidiği ileri doğru fışkırtarak işemek. [DS]

addolunma, [Ar. ʿadd + T. ol-un-ma عد اولنمه] *(a'ddetmek) is.* (Öyle) kabul edilme.

addolunmak, [Ar. ʿadd + T. ol-un-mak عد اولنمق] *(a'ddetmek) edil. f. [-ur]* (Öyle) kabul edilmek.

ade, [Ar. ʿādet > āde عاده] *(a:de) is.* Arapça kurallara göre yapılan birleşik kelimelerde *usul, yol* anlamına gelen âdet kelimesinin aldığı biçim, *fevk'al-āde, ale'l-āde.*

aded, [Ar. ʿaded عدد] *{OsT} is.* → adet. ⊡ **aded-i ā-sam,** *{OsT} mat. Kesirli sayı; rasyonel sayı.*|| **aded-i aslî,** *{OsT} mat. Asıl sayı.*|| **aded-i āşārî,** *{OsT} mat. Onluk sayı.*|| **aded-i ferd,** *{OsT} mat. Tek sayı.*|| **aded-i gayr-i muntak,** *{OsT} mat. Oranlanamaz sayı; irrasyonel sayı.*|| **aded-i hakıkî,** *{OsT} mat. Gerçek sayı.*|| **aded-i kesrî,** *{OsT} mat. Kesirli sayı.*|| **aded-i menfî,** *{OsT} mat. Sıfırdan küçük sayı; negatif sayı.*|| **aded-i mevhum,** *{OsT} mat. Sanal sayı.*|| **aded-i muntak,** *{OsT} mat. Oranlanabilen sayı; rasyonel sayı.*|| **aded-i müretteb,** *{OsT} mat. Tam sayı.*|| **aded-i müsbet,** *{OsT} mat. Sıfırdan büyük sayı; pozitif sayı.*|| **aded-i rütbî,** *{OsT} dbl. Sıra bildiren sayı.*|| **aded-i rüūs,** *{OsT} huk. Kişi sayısı.*|| **aded-i silsile-i ale'l-vilā,** *{OsT} mat. Aritmetik dizi.*|| **aded-i tāmm,** *{OsT} mat. Tam sayı.*|| **aded-i tevziî,** *{OsT} mat. Üleştirme bildiren sayı.*

adlıg, [ad-lıġ] *{eT} sf.* **1.** Adlı; sanlı; ünlü; tanınmış kimse; ad almış. [EUTS] **2.** Atlı; sipahi; süvari. [EUTS]

adeden, [Ar. ʿadeden عدداً] *(ade'den) {OsT} zf.* Sayı olarak; sayıca; miktarca.

adedî, [Ar. ʿadedī عددی] *(adedi:) {OsT} sf.* Sayı ile ilgili; sayısal.

adedimürettep, -bi [Ar. ʿaded-i müretteb عدد مرتب] *(adedi'mürettep) {OsT} is.* Bir meclisi, bir kurulu meydana getiren üyelerin belirlenen sayısı; üye tam sayısı.

adediyat [Ar. ʿadediyyāt عددیات] *(adediya:t) {OsT} is.* **1.** Sayı ile ilgili olanlar. **2.** Sayılabilen şeyler. ⊡ **adediyāt-ı mütefāvite,** *{OsT} Birimleri arasında değer farkı bulunan şeyler.*|| **adediyāt-ı mütekaribe,** *{OsT} Birimleri arasında değer farkı bulunmayan şeyler.*

a'del, [Ar. aʿdel اعدل] *(a-del) {OsT} sf.* Daha adil; en adil; pek adil; çok doğru. ⊡ **a'delü'l-ādilîn,** *{OsT} 1. Adillerin en adili. 2. Allah.*

âdem, [Ar. / İbr. ādem آدم] *(a:dem) {OsT} is.* **1.** İnsan, adam; kişi. **2.** *mec.* İnsanda bulunması gereken erdemlere sahip (kimse) **3.** *öz. is.* İlk yaratılan insan; insanlığın babası; Hz. Âdem. ⊡ **Âdem baba,** *argo. 1. Afyonkeş, uyuşturucu alışkanlığı olan. 2. Hapishanelerde haraççılara yardakçılık eden.*|| **Âdem elması,** *anat. İnsan boynunun ön bölümünde yer alan gırtlak çıkıntısı.*|| **Âdem evladı,** *İnsanî özellikleri kendisinde toplayan canlı; insan.*|| **ādem-hār,** *{OsT} İnsan yiyici.*|| **ādem-küş,** *{OsT} İnsan öldüren.*|| **Âdem oglanı,** *{eAT} İnsanoğlu.*|| **Âdem oglı,** *{eAT} İnsanoğlu.*|| **ādem-pirā,** *{OsT} Bilgili adam; olgun insan.*|| **Âdem tonına girmek,** *{eAT} İnsan kılığına girmek.*

adem, [Ar. ʿadem عدم] *{OsT} is.* **1.** Yokluk; hiçlik; ölüm. **2.** "*-sizlik*" anlamı vermek için bazı kelimelerin başına getirilmiştir: *adem-i dikkat (dikkatsizlik), adem-i imkân (imkânsızlık), adem-i salahiyet (yetkisizlik)* ⊡ **adem-abād,** *{OsT} 1. Yokluk ülkesi. 2. Ölüm.*|| **adem-i basîret,** *{OsT} Uzak görüş*

sahibi olamama; basiretsizlik.|| **adem-i dikkat,** *{OsT} Dikkatsizlik.*|| **adem-i emniyet,** *{OsT} Güvenlik yokluğu.*|| **adem-i ifā,** *{OsT} Yerine getirememe; yapamama.*|| **adem-i ihtimāl,** *{OsT} Olamamazlık.*|| **adem-i iktidār,** *{OsT} 1. Gücü yetmeme; güçsüzlük. 2. Cinsel güç yokluğu; iktidarsızlık.*|| **adem-i imkân,** *{OsT} Olamazlık; imkânsızlık.*|| **adem-i imtizāc,** *{OsT} 1. Uyuşamama; bağdaşmazlık. 2. Geçimsizlik.*|| **adem-i inkıtā,** *{OsT} Kesilmezlik.*|| **adem-i inzibāt,** *{OsT} Tertipsizlik; düzensizlik.*|| **adem-i irtibāt,** *{OsT} mant. Bağlantısızlık; ayrıklık.*|| **adem-i istikrār,** *{OsT} Kararsızlık.*|| **adem-i istimā',** *{OsT} huk. (Dava için) dinleme yokluğu.*|| **adem-i iştihā,** *{OsT} İştahsızlık.*|| **adem-i itāat,** *{OsT} Buyruk dinlemezlik; itaatsizlik.*|| **adem-i ihtilaf,** *{OsT} Uyuşmazlık yokluğu; anlaşmazlık yokluğu.*|| **adem-i i'timāt,** *{OsT} Güvensizlik.*|| **adem-i kabūl,** *{OsT} Kabul etmeme durumu.*|| **adem-i kifayet,** *{OsT} Yetmezlik.*|| **adem-i levn,** *{OsT} biy. Akşınlık; albinizm.*|| **adem-i lüzūm,** *{OsT} Gereksizlik.*|| **adem-i merkeziyet,** *{OsT} 1. Merkez yokluğu. 2. Kuruluşların merkezden değil de kendi kendilerini yönetmesi sistemi; yerinden yönetim.*|| **adem-i mes'ūliyet,** *{OsT} Sorumsuzluk.*|| **adem-i mevcūdiyet,** *{OsT} Yokluk; bulunmama durumu.*|| **adem-i mutābakat,** *{OsT} Uyuşmazlık; uymazlık.*|| **adem-i muvāfakat,** *{OsT} Olursuzluk; razı olmama durumu.*|| **adem-i muvaffakiyet,** *{OsT} Başarısızlık.*|| **adem-i müdāhale,** *{OsT} Karışmazlık.*|| **adem-i müsāade,** *{OsT} İzinsizlik.*|| **adem-i müsāvāt,** *{OsT} Eşitsizlik; dengesizlik.*|| **adem-i nezāfet,** *{OsT} Temizlik yokluğu; pislik.*|| **adem-i riāyet,** *{OsT} Saygısızlık; kurallara uymazlık.*|| **adem-i selāhiyet,** *{OsT} Yetkisizlik.*|| **adem-i sebāt,** *{OsT} Çabuk bıkıp usanma durumu; direnmezlik; sebatsızlık; sebat yokluğu.*|| **adem-i tābiiyet,** *{OsT} Bağımsızlık.*|| **adem-i ta'kib,** *{OsT} huk. Kovuşturma yokluğu; takipsizlik.*|| **adem-i tecāvüz,** *{OsT} Saldırmazlık.*|| **adem-i te'diye,** *{OsT} Ödememe durumu; ödemezlik.*|| **adem-i tenāzur,** *{OsT} Simetrisizlik; bakışımsızlık.*|| **adem-i temyîzü'l-elvān,** *{OsT} Renk indisi.*|| **adem-i teslîm,** *{OsT} Evrak vb. teslim etmeme durumu.*

ademan, [Ar. ādemān آدمان] *(adema:n) {OsT} is.* Adamlar; insanlar.

Âdemcilik, -ği [âdem-ci-lik] *(a:demcilik) is.* Ortaçağ Avrupa'sında Âdem ile Havva'yı taklit ettiklerini iddia ederek çıplak yaşamayı savunan tarikat; bohem.

âdemî[1], [Ar. ādemī آدمی] *(a:demi:) {OsT} sf.* **1.** İnsanla ilgili. **2.** Âdemle ilgili.

ademî[2], [Ar. ʿademī / ʿademiyye عدمی / عدمیه] *(ademi:) {OsT} sf.* Yoklukla ilgili.

ademigâh, [Ar. ādem + Far. -gāh آدم گاه] *(a:demi:ga:h) {OsT}* İnsan olan yer; insanların yerleştiği yer.

ademîlik, [âdemî-lik] *{eAT} is.* İnsanca davranış; yumuşaklık.

ademimerkeziyet, [Ar. adem-i + merkeziyyet عدم مرکزیت] *(ade'mimerkeziyet) {OsT} is. siy.* Yönetimin bir merkezden değil de yerinden yapılması gerektiğini savunan siyasi görüş; yerinden yönetim.

ademimerkeziyetçi, [adem-i+merkeziyyet-çi] *(ade'mimerkeziyetçi) sf.* Yerinden yönetim görüşünü savunan (kimse).

ademimüdahale, [Ar. adem-i+müdāḫale عدم مداخله] *(ade'mimüda:hale) {OsT} is. siy.* Doğrudan ilişkisi olmadıkça bir devletin, başka bir devletin iç işlerine karışmaması.

âdemiyan, [Ar. ādemī + Far. -yān آدمیان] *(a:demi:ya:n) {OsT} is.* İnsanlar.

âdemiyane, [Ar. ādemī + Far. -yāne آدمیانه] *(a:demi:ya:n) {OsT} zf.* İnsanca; adamca; erkekçe.

âdemiyet[1], [Ar. ādemiyyet آدمیت] *(a:demiyet) {OsT} is.* **1.** İnsanlık. **2.** Erkeklik. **3.** Terbiyeli insan olma.

ademiyet[2], [Ar. ʿademī > ʿademiyyet عدمیت] *{OsT} sf.* **1.** Yoklukla ilgili. **2.** Ölümle ilgili.

âdemizad, [Ar. ādemī + Far. -zād آدم زاد] *(a:demiza:d) {OsT} is.* İnsanoğlu; insandan doğmuş.

âdemlenmek, [âdem-le-n-mek] *{OsT} dönşl. f. [-ir]* **1.** İnsanlaşmak. **2.** İnsanlık taslamak.

âdemoğlu, -nu, -ğulları [Ar. ādem + T. oğ(u)l-u] *(a:demoğlu) is.* **1.** İnsan türü, **2.** *mec.* Dürüst ve iyi insan.

âdemotu, -nu, -tları [Ar. ādem + T.ot-u] *(a:demotu) is. bot.* → adamotu, *(Mandragora officinarium)*

adenalji, [Fr. adénalgie] *is. tıp.* Lenf düğümü merkezlerinde bulunan ağrı.

adenandra, [Lat. adenandra] *is. bot.* Sedefotugiller familyasından Güney Afrika kökenli idrar söktürücü ve uyarıcı olarak halk hekimliğinde kullanılan bir bitki, *(Rutacae).*

adenantera, [Lat. adenanthera] *is. bot.* Baklagillerden, tohumlarından yağ elde edilen bir tropik bitki; Amerikan baklası.

adenaz, [Fr. adénase] *is. fizyol.* Adeninin parçalanarak sindirilmesini sağlayan bir çeşit pankreas salgısı.

adenektomi, [Fr. adénectomie] *is. tıp.* **1.** Lenf bezinin ameliyatla alınması. **2.** Bez dokularda oluşan zararsız urların alınması ameliyatı.

adeni, [Fr. adénie] *is. tıp.* Lenf bezlerinde lenfoit dokunun bölünüp çoğalması ile ortaya çıkan hastalık.

adenilik, [Fr. adénylique] *sf. biy-kim.* Kasların ka-

sılmasında rol oynayan fosforik asidin bir çeşit türevi; adenozintrifosforik.

adenilsiklaz, [Fr. adénylcyclase] *is. biy-kim.* Glikojenin yapım ve yıkımında, ayrıca yağların parçalanmasında rolü olan zar enzimi.

adenin, [Fr. adénine] *is. biy-kim, org-kim.* Nükleik asitlerin birleşimine girerek adenozin ve dezoksiadenozin oluşumunda görev alan pürik baz; formülü: $C_5H_5N_5$

adenit, [Fr. adénite] *is. tıp.* Lenfatik damarların lenf düğümlerine bağlandıkları yerlerde meydana gelen iltihaplı hastalık.

ader[1], [Ar. āder آدر] *(a:der) {OsT} sf.* (Kişi için) kasık fıtığı olan.

ader[2], [Far. āder آدر] *(a:der) {OsT} is.* Ateş.

ades, [Ar. ʿades عدس] *{OsT} is.* Mercimek.

adesat, [Ar. ʿadese *(mercimek tanesi)* > ʿadesāt عدسات] *(adesa:t) {OsT} is.* **1.** Mercimekler. **2.** Mercekler.

adese, [Ar. ʿades *(mercimek)* > ʿadese عدسه] *{OsT} is. fiz.* Mercek. ☞ **adese-i ayniye,** *{OsT} fiz. Gözleme merceği; oküler.*|| **adese-i mer'iye,** *{OsT} fiz. Nesne merceği; objektıf.*|| **adese-i mütekarib,** *{OsT} fiz. Yakınsak mercek.*

adesî, [Ar. ʿades > ʿadesī عدسى] *(adesi:) {OsT} sf.* **1.** Mercimekle ilgili. **2.** Mercimeğe benzeyen; mercimek gibi. **3.** Mercekle ilgili.

âdet, -ti [Ar. ʿāde > Far. ʿādet عادت] *(a:det) {OsT} is.* **1.** Alışılmış faaliyet. **2.** Toplum içinde yapıla yapıla alışılmış olan; usul; kaide; anane; gelenek; görenek; örf; teamül; töre; yapılageliş. **3.** Bir kimsenin sık sık tekrarlamak suretiyle edinmiş bulunduğu davranış değişiklikleri, yapısında var olan huy ve tabiatı; huy; tarz. **4.** *eski.* Vergi. **5.** *örtmece.* Kadınların aybaşı durumu. ☞ **âdet çıkarmak,** *Yeni bir davranış çeşidi başlatmak.*|| **âdet edinmek,** *Bir davranışı sonradan alışkanlık hâline getirmek. Yeni bir huy sahibi olmak.*|| **âdet etmek,** *Bir davranışı sonradan alışkanlık hâline getirmek. Yeni bir huy sahibi olmak.*|| **âdet görmek,** *Kadınların ay hâli olmaları.*|| **ādet-i agnām,** *{OsT} Koyun ve keçiden alınan vergi.*|| **ādet-i gulāmiye,** *{OsT} Devlet işlerini gördürmek için çalıştıralan insanların ücretlerini ödemek için alınan vergi.*|| **âdeti veçhiyle,** *Alışmış olduğu şekliyle.*|| **âdet olduğu gibi,** *Alışılmış şekliyle.*|| **âdet olduğu üzere,** *Alışılmış şekliyle.*|| **âdet olmak,** *Bir davranışın gelenek hâline gelmesi.*|| **âdet romanı,** *Görenekleri tema olarak almış bulunan roman.*|| **âdetten kesilmek,** *Kadınların bir daha ay hâli durumuna gelmemeleri.*|| **ādetu'llāh,** *Allah'ın töresi.*|| **âdet yerini bulsun diye,** *Arzu etmediği, içten gelerek yapmadığı hâlde; başkaları yapıyor desinler diye.*

adet, -di [Ar. ʿaded عدد] *{OsT} is.* **1.** Sayı. **2.** Birim olarak kabul edilmiş şeylerden her biri; tane.

âdeta, [Ar. ʿādet > ʿādetā عادتا] *(a:deta:) {OsT} zf.* **1.** Alışılageldiği gibi. **2.** Neredeyse; hemen hemen; sanki. **3.** *is.* Atın, sağ arka ile sol ön, sol arka ile sağ ön ayaklarını eş zamanlı olarak kaldırıp basarak en yavaş yürüyüşü.

âdetçe, [âdet-çe] *{eAT} zf.* Alışılageldiği gibi; âdet üzere; âdete uygun.

adetçe, [adet-çe] *(ade'tçe) zf.* Sayıca; miktar bakımından; adeten.

âdeten, [Ar. ʿādet-en عادةً] *(a:de'ten) {OsT} zf.* Âdet üzerine; âdet olduğu gibi.

âdetullah, [Ar. ʿādet'Allah >ʿādetu'llāh عادت الله] *{OsT} is.* Allah'ın koyduğu değişmez düzen ve kanunlar; sünnetullah.

âdetperest, [Ar. ʿādet + Far. perest] *(a:detperest) sf.* Âdetlere bağlı; muhafazakâr.

adevan, [Ar. ʿādevān عدوان] *(a:deva:n) {OsT} is.* Hızla koşma.

adezyon, [Lat. adhaesion > Fr. adhésion] *is. fiz.* Birbirine değmekte olan iki katı veya katılarla sıvılar arasındaki moleküler çekim kuvveti.

adgançsız, [ad-ġanç-sız] *{eT} sf.* Başına buyruk; özgür; hür; serbest. [EUTS]

adgangu, [ad-ğa-ñu] *{eT} is.* Temyiz; tefrik; ayırt etme; ayıklama. [EUTS] ☞ **adgangu törü,** *huk.* [EUTS] *Ayıklama töresi; temyiz töresi.* [EUTS]

adganmak, [ad-ğan-mak] *{eT} dönşl. f. [-ur]* Bağlanmak. [EUTS]

adgar, [ad-ġar] *{eT} is.* Aygır. [EUTS]

adgas, [Ar. ḏağs > ʿāḏġās عدغاس] *(adğa:s) {OsT} is.* Rüya karışıklığı.

adgır, [ad-ġır] *{eT} is.* Aygır. [Gabain] [Tekin] [DLT] [EUTS] [ETY]

adgırak, [aḏ-ğır-ak] *{eT} is.* Kulakları beyaz vücudunun diğer tarafları kara olan erkek geyik; dağ keçisinin erkeği; dağ tekesi. [EUTS] [DLT]

adgırıg, [aḏ-ġır-ığ] *{eT} sf.* Aykırı. [ETY]

adgırlanmak, [ad-ġır-la-n-mak] *{eT} dönşl. f. [-ur]* **1.** Aygır almak; aygır sahibi olmak. **2.** Aygırlaşmak. [DLT]

adgırlık, [ad-ġır-lıḳ] *{eT} sf.* **1.** Aygır olacak; aygır olabilecek. [ETY] **2.** *is.* Aygırlık; hara. [Gabain] **3.** Yılkı. [EUTS]

adguk, [ad-ġuḳ] *{eT} is.* Kim olduğu belli olmayan sığıntı kimse. [DLT]

adha, [Ar. aḍḥā اضحا] *(adha:) {OsT} is.* Kurbanlar; kurbanlık hayvanlar.

adham, [Ar. aḏham أدهم] *{OsT} sf.* (Kişi için) iri yapılı.

-adı, [-adı / -edi] *{eAT} çek e.* İstek kipinin hikâye "-a-y-dı" ve şart kipinin hikâye "sa-y-dı" değerinde kullanılır. *"Ziyaret edüp cemalin göredi (görseydi)."* Velâyet-i Hacı Bektaş.

adı, [adi > adı] *{ağız} sf.* **1.** Serseri; ahmak. **2.** İnsan içine girmeyen; yabani. [DS]

adıg, [aḏ-ığ] *{eT} is.* Ayı. [ETY] [DLT] [EUTS] ☞ **adıg merdegi,** *Ayı yavrusu.* [DLT]

adıg, [aḏ-ığ] *{eT} sf.* Ayık.

adıglamak, [adığ-la-mak] *{eT} gçsz. f. [-r]* Şaşalamak. [DLT]

adıglıg, [aḏığ-lığ] *{eT} sf.* Ayısı çok olan yer. [DLT]

adıl, [ad-ıl] *is. dbl.* Kendisi isim olmadığı hâlde ismin yerini tutan ve isim gibi çekimlenebilen kelime; zamir.

adıllurak, [Ar. ʿādil => adıl-lu-rak] *{eAT} sf.* Daha doğru; adalete daha uygun.

adılmak, [aḏ-ıl-mak] *{eT} dönşl. f. [-ur]* Ayılmak. [DLT]

adım, [at-mak > ad-ım] *is.* **1.** Yürümek veya koşmak için bir ayağı diğerinden belirli bir uzaklığa götürme hareketi. **2.** Yürüme sırasında iki ayak arasındaki uzaklık. **3.** Eskiden kullanılan bir uzunluk ölçüsü birimi *(75.711 cm.)* **4.** Teşebbüs, hamle. **5.** Yeryüzündeki kısa mesafeler için yakınlık anlamında kullanılır. *«İki adım ötedeki bakkala gidemiyormuş.»* **6.** Yapılan bir işte geçilen basamaklardan her biri. **7.** *zf. as.* (Yürüyüş için) adımlarına belirtilen biçim verilerek. ☞ **adım adılmak,** *{eAT} Adım atılmak.*|| **adım adım** *1. Ağır ağır, 2. Dikkatle, 3. Belirli aşamaları geçerek, 4. Israrlı ve sürekli bir şekilde.*|| **adım admak,** *{eAT} Adım atmak.*|| **adım atlamaca,** *Yere çizilen bir çizgiye basarak bir adımda ileriye sıçrama şeklinde oynanan bir çocuk oyunu.*|| **adım atmak,** *1. Yürümek için gerekli olan hareketi yapmak. 2. Teşebbüs etmek, girişmek.*|| **adım atmamak,** *Yürümemek; ıramamak.*|| **adıma vurmak,** *{ağız} Bir yeri adımlayarak ölçmek.* [DS]|| **adım başı,** *1. Her adımda, 2. Sık sık.*|| **adımını açmak,** *Adımlarını uzun atmak veya hızlı yürümek.*|| **adımını atsan para,** *Her şey paraya dayanıyor, parasız hiçbir şey yapmak mümkün değil.*|| **adımını dek atmak,** *{ağız} Tedbirli davranmak.* [DS]|| **adımını denk atmak,** *Tedbirli ve uyanık olmak.*|| **adım kalgımak,** *{eAT} 1. Adım atmaya çalışmak. 2. Ayağa kalkmaya çabalamak.*|| **adımları geri geri gitmek,** *Bir yere giderken isteksiz davranmak; gitmek istememek.*|| **adımlarını açmak,** *Hızlı yürümek.*|| **adımlarını seyrekleştirmek,** *Hızlı yürümekte iken yavaşlamak.*|| **adımlarını sıklaştırmak,** *Kısa fakat hızlı yürümek.*|| (üç) **adımlık yer,** *Belirtilen yerin çok uzak olmadığını ifade için kullanılır.*|| **adım sekitmek,** *{ağız} 1. Durduğu yerden sıçrayarak uzaklaşmaya kalkışmak. 2. Durduğu yerden sıçrayıp uzaklaşmasına meydan vermek.* [DS]|| **adım uydurmak,** *1. Beraber yürümek için aynı zamanda adım atmak, 2. Aynı çağı yaşayabilmek için aynı çalışmaları yapmak ve aynı başarıyı göstermek.*|| **adım yirde,** *{eAT} Adım başına.*

adımak, [ad-ı-mak / ad-a-mak آدمق] *{eAT} f.* Adlandırmak; ad vermek.

adımlama, [adım-la-ma] *is.* Bir yeri adım adım dolaşma veya adımları ile ölçme işi.

adımlamak, [adım-la-mak آدملامق / ادملامق] *gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* **1.** Bir uzaklığı eşit adımlar atarak adım cinsinden ölçmek. **2.** Bir yerde gayesiz dolaşmak, gezinmek. **3.** *{eAT}* Yürümek.

adımlık, -ğı [ad-ım-lık] *sf.* **1.** Bir yerin yakınlığını üç, beş gibi küçük sayılarla ifade etmek için kullanılan sıfat. **2.** Adım ile ilgili.

adın, [aḏ-mak *(farklı olmak)* > aḏ-ın] *{eT} sf.* **1.** Başka; diğer; ayrı. [DLT] [ETY] [Üç İtigsizler] [Yüknekî] [Gabain] [İKPÖy.] **2.** Başkası; yabancı; yad. [EUTS] ☞ **adın adın,** *Ayrı ayrı [Gabain]*

adına, [ad-ı-n-a] *zf.* (Biri için) hesabına; onu temsilen; vekaleten; yerine; onun ağzından.

adına, [Far. ādınā] *{eT} is.* Cuma. [EUTS]

adınagu [aḏın-ağu / adnağu] *{eT} zm.* Başkası. [EUTS] [Gabain] ☞ **admagunı,** *Başkasını.* [EUTS]

adınaguka, [ad-ın-ağu-ḳa] *{eT} is.* Başka başka kişiler; ayrı ayrı kimseler. [EUTS]

adınç, [aḏ-mak *(farklı olmak)* > aḏ-ınç] *{eT} is.* Seçme; seçim; seçkinlik. [İKPÖy.]

adınççıg, [ad-mak *(farklı olmak)* > ad-mç-sıg > ad-ınç-(ç)ıg] *{eT} zf.* Benzersiz; olağanüstü. ☞ **adınççıg bark,** *Şaşılası bir anıt mezar.*

adınçıg [ad-mak *(farklı olmak)* > ad-ın-çı-ğ / adınçıḳ / adınsığ] *{eT} sf.* **1.** Seçilmiş; olağanüstü; özel; seçkin; mümtaz; üstün derecede; hayrete değer; şaşırtıcı; harikulade [İKPÖy.] [Tekin] [EUTS] [Gabain] **2.** Başka; diğer; ayrı; başka türlü; başkaca; çeşitli. [EUTS] [Gabain] [ETY]

adınçsıg, [ad-mak *(farklı olmak)* > ad-ınç-sığ] *{eT} zf.* Benzersiz; olağan üstü. [ETY]

adınmak[1], [ad-ın-mak] *{eAT} dönşl. f. [-ur]* Adımını atmak; kendi gitmek; yürümek.

adınmak[2], [aḏ-mak *(farklı olmak)* > aḏ-ın-mak] *{eT} dönşl. f. [-ur]* Değişmek, iyileşmek; başkalaşmak; ayrılmak. [Gabain] [EUTS]

adınmak[3], [aḏın-mak] *{eT} dönşl. f. [-ur]* Taaccüp etmek; hayret etmek; şaşmak. [EUTS]

adınsıg, [aḏ-mak *(farklı olmak)* > aḏ-ın-sığ] *{eT} zf.* Başka; başkaca; çeşitli; özel; seçkin; mümtaz; üstün derecede; hayrete değer; şaşırtıcı. [EUTS]

adınta, [aḏın-ta] *{eT}* Diğer yandan; diğer taraftan. [EUTS] [Gabain]

adır[1], [Sansk. Ardrā] *{eT} is.* Ardra yıldızı. [EUTS]

adır[2], [Kürt. ādır] *{ağız} is.* Ateş. [DS]

adıra, [ad̲-mak *(farklı olmak)* > ad̲-ıra] *{eT} zf.* **1.** İnceden inceye; derinden derine; etraflı. [EUTS] **2.** Ötede beride; orada burada. [EUTS] ⊡ **adıra ödürü,** *{eT} Öteye beriye; orda burada.* [Gabain]

adırguluk, [ad̲-mak *(farklı olmak)* > ad-ır-ġu-luḳ] *{eT} sf.* Ayrılacak; ayıracak. [EUTS]

adırılmak, [ad̲-mak *(farklı olmak)* > ad̲-(ı)r-ıl-mak > ad̲-r-ıl-mak] *{eT} dönşl. f. [-ur]* **1.** Ayrılmak. [ETY] [EUTS] [Üç İtigsizler] **2.** *mec.* Ölmek. [ETY] [EUTS]

adırılmaklıg, [ad̲ır-ıl-mak-lığ] *{eT} sf.* Ayrılmaklı olan. [EUTS]

adırınmak, [ad̲ır-m-mak] *{eT} dönşl. f. [-ur]* Ayrılmak. [ETY]

adırmak, [ad̲ır-mak / ed̲irmek / öd̲ürmek / ud̲urmak / üd̲ürmek] *{eT} gçl. f. [-ur]* Ayırmak; tefrik etmek. [EUTS] [ETY] [DLT] [Üç İtigsizler] [Gabain] [İKPÖy.]

adırt, [ad̲-mak *(farklı olmak)* > ad̲-ır-t] *{eT} is.* **1.** Farklı; fark; ayrılık; ayırma; ayırt. [EUTS] [Üç İtigsizler] [Gabain] **2.** Tıpkı; aynı. [EUTS]

adırtık, [ad̲-ır-t-ık] *{eT} is.* Ayrılık; fark. [EUTS]

adırtlamak, [ad̲-ır-t > ad̲-ır-t-la-mak] *{eT} gçl. f. [-r]* Ayırt etmek; bölmek; tefrik etmek; ayırmak; ayıklamak. [Üç İtigsizler] [Gabain]

adırtlayu, [ad̲ır-t-layu] *{eT} zf.* İnceden inceye; derin; teferruatıyla; ayrıntılarıyla. [EUTS]

adırtlıg, [ad̲ır-t > ad̲ır-t-lığ] *{eT} sf.* Açık; ayrıntılı; kesin; belli; sarih. [Gabain] [Üç İtigsizler]

adırtsız, [ad̲ır-t-sız] *{eT} zf.* Ayırt etmeden; ayrılmadan. [EUTS]

adışmak, [ad̲-mak > ad̲-ış-mak] *{eT} dönşl. f. [-ur]* **1.** Apışmak. **2.** Ayrılmak. [DLT]

adıştit, [Toh. / Skr. adhisthia] *{eT} is.* Mukadderat; kader; alın yazısı. [EUTS]

adi, [Ar. ʿādī عادى] *(a:di:) {OsT} sf.* **1.** Âdet olan. **2.** Hiçbir üstünlüğü olmayan, her zaman görülebilen cinsten; sıradan; olağan; basit; alelade. **3.** Kibarlıktan uzak, incelikten yoksun; bayağı; basit. **4.** Ahlakça düşük, niyeti ve davranışları kötü, tiksindiren, utanma duygusunu inciten; aşağılık. **5.** (Niteliği düşük mallar için) kalitesiz. **6.** Hain. ⊡ **adi adım,** *1. Normal yürüyüş adımı. 2. Askerlikte rahat yürüyüş, ayak uydurmadan yapılan yürüyüş.*|| **adi defter,** *Bir ticarethanenin yaptığı alışverişleri bütünüyle kaydettiği, fakat herhangi bir resmiyeti olmayan defter.*|| **adi gün,** *Bayram ve tatiller dışındaki günler.*|| **adi kesir,** *mat. Bayağı kesir.*|| **adi mektup,** *Taahhütlü, uçak, acele (aps) veya ekspres kaydı konulmamış mektup.*|| **adi senet,** *Bir iş gördürmek, bir iş yapmak veya yapmamak, borç veya hakkın kurulması için düzenlenen ve sadece sorumlu tarafından imzalanmış senet.*|| **adi suçlu,** *huk. Ağır cezayı gerektirmeyen basit suçları işleyen kimse.*|| **adi şirket,** *tic. huk. Tescil zorunluluğu olmayan, tüzel kişiliği bulunmayan, ortakların ortaklık borçlarından müteselsilen sorumlu oldukları ortaklık.*|| **adi tono,** *Bir uçağın uçuş yönü bozulmaksızın kanatları üzerinde dönerek yaptığı hava manevrası.*|| **adi toplantı,** *Resmî kurum veya kuruluşların tüzükleri gereğince her zaman yaptıkları toplantı.*|| **adi yargılama,** *huk. Kanunların özel bir yargılama usulüne tabi tutmadığı, genel yargılama kurallarına bağlı olarak yapılan yargılama.*

adice [adi-ce] *(a:di:'ce) zf.* **1.** Adi sayılacak şekilde; adi biçimde. **2.** Ahlak dışı, hoşa gitmeyen şekilde.

adid[1], [Ar. ʿadīd / ʿadīde عديده / عديد] *(adi:d) {OsT} sf.* **1.** Çok sayıda. **2.** Birbirine denk.

adid[2], [Ar. ʿad̲īd̲ عضيض] *(adi:d) {OsT} is.* **1.** Lokma. **2.** Isırma. **3.** Arkadaş. **4.** Düşman.

adidas, [İng. adidas *(Amerikan tic. kuruluşu)*] *is.* Bir tür hafif spor ayakkabısı.

Adige, [adige] *(adi'ge) öz. is.* Çerkez.

Adigece, [adige-ce] *(adige'ce) öz. is.* Çerkezce.

adil[1], [Ar. ʿadl > ʿadīl عديل] *(adi:l) {OsT} is.* Eş; denk; benzer.

adil[2], [Ar. ʿadl > ʿādil / ʿādile عادله / عادل] *(a:dil) {OsT} sf.* **1.** Hareketlerinde, kararlarında hak, hukuk ve eşitlik ilkelerine bağlı kalan (kimse); adaletli. **2.** Hukuk kurallarına, hak ve eşitlik ilkelerine uygun olan (şey). **3.** *zf.* Hak. hukuk ve eşitlik ilkelerine bağlı kalarak; adaletle.

adilane, [Ar. ʿādil + Far. āne عادلانه] *(a:dila:ne) {OsT} zf.* Adilce.

adilce, [adil-ce] *(a:dilce) zf.* Adalete uygun şekilde, doğrulukla; hakça; adilane.

adile, [Ar. ʿādil > ʿādile عادله] *(a:dile) {OsT} is.* Adaletli kadın; doğru kadın.

adileşme, [adi-le-ş-me] *(a:di:leşme) is.* Adileşmek işi.

adileşmek,[adi-le-ş-mek] *(a:di:leşmek) dönşl. f. [-ir]* Kendini küçük düşürecek, bayağı hâle gelmek.

adileştirme, [adi-le-ş-tir-me] *(a:di:leştirme) is.* Bir kimseyi küçük ve bayağı gösterme.

adileştirmek, [adi-le-ş-tir-mek] *(a:di:leştirmek) gçl. f. [-ir]* Birini küçük ve bayağı göstermek.

adilî, [Ar. ʿādil + Far. -ī عادلى] *(a:dili:) {OsT} is.* Adalet; doğruluk.

adilik, -ği [adi-lik] *(a:di:lik) is.* **1.** Adi olma durumu, bayağılık. **2.** Aşağılık birinden beklenebilecek bir davranış.

adilimit, [ak dirmit [TİETZE]] *{ağız} is.* Bir üzüm türü. [DS]

adim, [Ar. ʿadem > ʿadīm عديم] *(adi:m) {OsT} sf.* **1.** Bulunmayan; yok; namevcut. **2.** (Bir şeyi) olmayan; o şeyden yoksun olan. ⊡ **adîmü'l-imkân,**

{OsT} İmkânsız; olamaz.|| **adîm ü heder eylemek,** *{OsT} yok etmek; ziyan etmek.*|| **adîmetü'l-cenāh,** *{OsT} zool. Yeni Zelanda'da yaşayan bir kuş; apteriks.*|| **adîmetü'l-ercül,** *{OsT} zool. Ayaksızlar.*|| **adîmetü'l-tüveyc,** *{OsT} bot. Taçsızlar.*|| **adîmü'n-nazîr,** *{OsT} Eşi olmayan; eşsiz.*

adine, [Ar. ādīn آدينه] *(a:di:ne) {eAT} {OsT} is.* Cuma günü.

adipoliz, [Fr. adipolyse] *is.* Vücutta yedek olarak depolanmış olan yağların parçalanması.

adiposit, [Fr. adipocyte] *is.* Vücuttaki yağ hücreleri.

adipoz, [Fr. adipose] *is.* Dokularda gereğinden çok yağ birikmesi.

adipsi, [Fr. adipsie] *is.* Su içme arzusunun kaybolması şeklindeki rahatsızlık.

adisababa, [Addis Ababa *(Habeşistan'ın başkenti)*] *is.* **1.** Bir kâğıt oyunu; kaptıkaçtı. **2.** Bir pasta türü.

adisyon, [Fr. addition *(toplama)*] *is.* Lokanta ve gazino gibi yerlerde ödeme yapılacak miktarı gösteren dökümlü hesap pusulası; hesap.

adiş, [Ar. ādīş آديش] *(a:di:ş) {OsT} is.* Ateş.

aditya, [Skr. āditya] *{eT} is.* **1.** Yıldız; güneş. [EUTS] **2.** Cuma günü. [EUTS]

adiyabatik, -ği [Fr. adiabatique] *(a'diyabatik) sf.* **1.** (Isı için) deniz dibinde, su basıncının etkisi ile oluşan. **2.** (Eğri için) yükselen hava katmanının sıcaklık değişimini gösteren. **3.** Termodinamik bir ortamda dışarı ile ısı alışverişi olmayan. ⧉ **adiyabatik dönüşüm,** *Termodinamik bir sistemde dış ortamla hiç ısı alışverişi olmaksızın meydana gelen dönüşüm.*

adiyat, [Ar. ʿādiye > ʿādiyāt عاديات] *(a:diya:t) {OsT} is.* Her zaman olagelen şeyler; olağanlıklar; alışılmışlıklar. ⧉ **ādiyāt-ı umūr,** *{OsT} Günlük, olağan işler.*

adiye, [Ar. ʿādiye عاديه] *(a:diye) {OsT} sf.* Alışkanlık edilmiş; alışılmış.

adlyen, [Ar. ʿādiye > ʿādiyen عادياً] *(a:di'yen) {OsT} zf.* **1.** Her zamanki gibi. **2.** Bayağı; basbayağı.

adl, [Ar. ʿadl عدل] *{OsT} is.* Adalet; adillik. ⧉ **adl eylemek,** *{eAT} Adaletli olarak davranmak.*|| **adl eyleyicl,** *{eAT} Adil davranan; adaletle hareket eden.*|| **adl-penāh,** *1. Adaletin barındığı yer. 2. Adalete sığınan kemse.*|| **adl saklamaklık,** *{eAT} Hakkı gözetme; adaletle hareket etme.*|| **adl u dād,** *{OsT} Adalet.*

adla, -a'ı [Ar. ḍıl' *(kenar)* > aḍlā' اضلاع] *(adla:) {OsT} is.* **1.** Kenarlar. **2.** *dbl.* Sayı kökleri. **3.** Kaburgalar.

adlamak[1], [ad-la-mak آدلامق] *{eAT} gçl. f. [-r]* Ad vermek; adlandırmak.

adlamak[2], [ayıt-la-mak > adla-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Ayıklamak. [DS]

adlandırılma, [ad-la-n-dır-ıl-ma] *is.* **1.** Adlandırılmak işi; ad verilme. **2.** O şekilde değerlendirilme; öyle sayılma.

adlandırılmak, [ad-la-n-dır-ıl-mak] *edil. f. [-ır]* **1.** Ad verilmek. **2.** Öyle sayılmak; o şekilde değerlendirilmek.

adlandırma, [ad-la-n-dır-ma] *is.* **1.** Bir şeye ad verme eylemi; tanımlamanın ters işlemi. **2.** Öyle değerlendirme; öyle nitelendirme.

adlandırmak, [ad-la-n-dır-mak] *gçl. f. [-ır]* **1.** Yeni bir nesneye ad koymak. **2.** Bir niteliğe uygun olarak değerlendirmek. *«Bunu aptallık olarak adlandırırlar.»*

adlanma, [ad-la-n-ma] *is.* Adlanmak durum ve eylemi.

adlanmak, [ad-la-n-mak آدلنمق] *edil. f. [-ır]* **1.** Ad verilmek; anılmak; denilmek. **2.** *dönşl. f.* Ad sahibi olmak. **3.** Meşhur olmak, tanınmak; ün kazanmak; şöhret kazanmak; nam salmak; *{eAT} (aynı).* **4.** Adı kötüye çıkmak.

adlı, [*(eT.* ad-lıġ > ad-lı] *sf.* **1.** Adı olan. **2.** Ünlü, meşhur; tanınmış. **3.** (Belirtilen biçimde, nitelikte) ada sahip olan. ⧉ **adlı adınca,** *1. Gerçek ismini söyleyerek; (Adı söylenince ayıp olan ve kaba kaçan durumlar ve varlıklar için kullanılır.) 2. İsimlerine göre. 3. Adlarını bir bir sayarak* || **adlı sanlı,** *(Kişi için) ün sahibi; herkesçe tanınan; tanınmış, meşhur.*

adlıg, [ad-lıġ] *{eT} sf.* Adlı; sanlı; şöhretli; ünlü. [EUTS]

adlî, [Ar. ʿadl > ʿadlī عدلى] *(adli:) {OsT} sf.* **1.** Adaletle ilgili; adalete ait. **2.** Adalet teşkilatını ilgilendiren. ⧉ **adlî amir,** *Görev alanları içinde askerî mahkemeler kurabilen, ilk ve son soruşturmaları yaptırabilen, verilen cezaları uygulayabilen kumandan.*|| **adlî evrak,** *Suçluların yargılanması ile ilgili olarak başlangıçtan itibaren hüküm kesinleşinceye kadar tutulan belge niteliğindeki her türlü yazı ve karar.*|| **adlî hata,** *huk. Hakimin verdiği kararda, hükmüne esas tuttuğu suçu oluşturan maddi unsurun varlığı, özelliği veya şartlarında yanılmış olması hâli.*|| **adlî idare rejimi,** *Yönetime adli ayrıcalığın tanınmadığı yönetim biçimi.*|| **adlî lşlem.** *huk. Davanın açılmasından karar kesinleşinceye kadar yapılan dava ile ilgili olarak yapılan her türlü işlem; adli muamele.*|| **adlî merci,** *Adliye ile ilgili işleri yürüten kurum.*|| **adlî muamele,** *huk.*→ adli işlem.|| **adlî müzaheret,** *huk. Maddi gücünün zayıflığı dolayısıyla dava açamayacak ve kendisini savunamayacak durumda yoksul olanlara devletin yaptığı maddi yardım.*|| **adlî sicil,** *huk. Bir kimsenin adli bir suç işleyip işlemediği, böyle bir suçtan do-*

layı kesinleşmiş bir hakim kararı bulunup bulunmadığı hususunda tutulan kayıt.|| **adlî subay,** *as. huk. Alay komutanlarının yanında hakim gibi görev yapan subay.*|| **adlî tabip,** *huk. Adli tıp sahasında ihtisas yapmış olan hekim.*|| **adlî tatil,** *huk. Kanununda belirtilen olaylar dışında adli işlem yapılmayan (20 Temmuz ile 5 Eylül tarihleri arası) devre.*|| **adlî tıp,** *huk. Hekimliğin hukuku ilgilendiren konularda çalışan bilim dalı.*|| **adlî tevbih,** *Hakimin suçluya hüküm yoluyla verdiği sözlü ceza.*|| **adlî yardım,** *Mahkemelerin birbirlerine, zabıtanın mahkeme veya savcılıklara karşı sorumlu oldukları işbirliği.*|| **adlî yıl,** *huk. Mahkemelerin yıl içinde adlî tatil dışında çalışmak zorunda oldukları dönem.*|| **adlî zabıta,** *huk. Suç işlenmesi durumunda harekete geçen, delilleri ve suçluları soruşturarak tespit eden ve koruma altına alıp adlî makamlara bildiren güvenlik görevlisi.*

adliye, [Ar. ʿadl > ʿadliyye] *{OsT} is.* **1.** Hukuk ve yargı görevini yerine getiren devlet teşkilatı. **2.** Hukuk ve yargı işlerinin yerine getirildiği resmî bina. ⊟ **adliye aleyhine işlenen suçlar,** *huk. Yargılama işleminin yürütülmesini zorlaştırma ve yargıçları yanıltma suçu.*|| **adliye encümeni,** *huk. TBMM'nde Adalet Bakanlığının görevleri ve adaletle ilgili konuları görüşen alt kurul; adalet komisyonu; adalet encümeni.*|| **adliye mahkemesi,** *huk. Anayasa mahkemesi, askerî mahkeme ve idarî mahkemelerin görevleri dışında kalan bütün dava ve anlaşmazlıkları yargılamak üzere kurulan mahkemeler; umumî mahkemeler; adi mahkemeler.*|| **adliye nezareti,** *yönt. Osmanlı devletinde batı usulünde kurulan adalet işlerinin yürütülmesi için gerekli, yasal, parasal ve yönetim şartlarını düzenlemekle görevli bakanlık; Adalet Bakanlığı; Adliye Vekaleti.*

adliyeci, [adliye-ci] *is. huk.* Adliye teşkilatında çalışan devlet memuru.

adlu, [ad-lu آدلو] *{eAT} sf.* Meşhur; ünlü.

adma, [ad̲-ma] *{eT} sf.* Bırakılan; salıverilen; başıboş. [DLT]

admak[1], [ad̲-mak] *{eT} gçsz. f. [-ar]* Farklı olmak; değişik olmak. [ETY]

admak[2], [ad-mak] *{eT} gçsz. f. [-ar]* **1.** Şafak sökmek; tan atmak. [EUTS] **2.** Hedefe silah atmak; nişan almak. [EUTS] **3.** Fışkırmak, akmak; çağlamak. [EUTS] **4.** *gçl. f.* Vurmak; dövmek. [EUTS]

admak[3], [at-mak آدموق] *{eAT} gçl. f. [-ur]* (Adım için) atmak; yürümek; ayak basmak.

adn, [İbr. üdhen > Ar. ʿadn عدن] *{OsT} is.* **1.** Konut. **2.** Cennet.

adna, [Far. ādīna] *{OsT} is.* **1.** Cuma günü. **2.** Perşembe.

adnagu, [ad̲-na-ğu] *{eT} sf.* Yabancı; başkası. [DLT] [EUTS]

adnamak, [ad̲-na-mak] *{eT} gçsz. f.* **1.** Rengi atmak. [Mühennâ] **2.** Değişmek; bozulmak. [DLT]

adra, [ad̲-(ı)r-a] *{eT} sf.* Ayrılmış. [EUTS]

adras, [Ar. ḍırs > aḍrās اضراس] *(adra:s) {OsT} is.* **1.** Dişler. **2.** Azı dişleri.

adrahş, [Far. adraḫş ادرخش] *{OsT} is.* **1.** Şimşek. **2.** Yıldırım. **3.** Gök gürültüsü.

adrenalin, [Lat. ad *(üzerinde)* + ren *(böbrek)* > Fr. adrénaline] *is. biy-kim.* Böbrek üstü bezlerinin ürettiği difenolik aminoalkol; $OH_2C_6CaH_2$-CHOH-CH_2NHCH_3

adrenalinemi, [Fr. adrénalinémie] *is. tıp.* Kanda adrenalin bulunması.

adreng, [Far. adreng ادرنگ] *{OsT} is.* Sıkıntı; mihnet; keder.

adres, [Fr. adresse] **1.** Bir kimsenin arandığında bulunabileceği yer; oturduğu yer. **2.** Posta maddelerinin gönderildiği kimsenin eline ulaşabileceği yeri belirten bilgiler; bu bilgileri taşıyan yazılar. **3.** Bilgisayar hafızasında bir bilginin kotlanmış olduğu yer. ⊟ **adres bırakmak,** *Kendisini arayanların bulabileceği veya gönderilen posta maddelerinin ulaşabileceği yeri bildirmek; adres göstermek.*|| **adres defteri,** *Adreslerin yazılı olduğu defter.*|| **adres değiştirmek,** *argo. Ölmek; öbür dünyaya gitmek.*|| **adresini değiştirmek,** *argo. Öldürmek.*|| **adres kartı,** *Adreslerin alfabetik sırada yazılarak dizildiği bilgi fişlerinden her biri.*|| **adres kitabı,** *Bir alanı ilgilendiren meslek ve iş sahiplerinin adreslerinin yazılı olduğu kitap.*|| **adres makinesi,** *Adresleri otomatik olarak hızla basan büro makinesi.*|| **adres rehberi,** *Alfabetik olarak düzenlenmiş adres kitabı veya defteri.*

adresleme, [adres-le-me] *is. bsy.* Bilgisayar hafızasında bilgi için bir yer kotlama işi.

adreslemek, [adres-le-mek] *gçl. f. [-r] [-l(i)-yor] bsy.* Bir bilgiyi bilgisayar hafızasına kotlamak ve bu bilgiye nasıl ulaşılabileceğini tanımlamak.

adreslenebilir, [adres-le-n-e-bil-ir] *sf. bsy.* Bir bilginin arandığında bu bilgilerin konumunu belirten adreslerin kullanımı suretiyle ulaşılabilen (hafıza).

adresli, [adres-li] *sf.* Üzerinde adresi yazılı olan.

adressiz, [adres-siz] *sf.* Üzerinde adresi yazılı olmayan.

adrı, [ad̲-(ı)r-mak > ad̲r-ı] *{eT} is.* Buğday saplarını karıştırmak için kullanılan araç; yaba; dirgen; çatal; çatal değnek. [DLT] ⊟ **adrı budlug,** *Ayrık bacaklı; eğri bacaklı.* [DLT]

adrılguluk, [ad̲rı-l-mak > ad̲rı-l-ğuluḳ] *{eT}is.* Ayrılık [Gabain]

adrılmak, [ad̲-mak *(farklı olmak)* > ad̲-(ı)r-ıl-mak] *{eT} f.* Ayrılmak. [EUTS] [DLT] [İKPÖy.] ⊟ **adrıl-**

mak yangılmak, *Ayrılmak ve ihanet etmek.*|| **adrılmak säçlinmek,** *Ayrılmak ve seçilmek; ölmek.*|| **adrılu barmak,** *Ayrılıp gitmek.*

adrım, [ad-rı-m] *{eT} sf.* Eyerin altına, iki yana konulan keçe; teğelti. [DLT]

adrınmak, [ad-mak *(farklı olmak)* > ad-ır-mak > ad-(ı)r-ın-mak] *f.* Ayrılmak. [ETY]

adrış, [ad-(ı)r-ış] *{eT} is.* **1.** Ayrılış. **2.** İkiye ayrılan yolun başı. [DLT]

adrışmak, [ad-(ı)r-ış-mak] *{eT} işteş f. [-ur]* Ayrışmak; birbirinden ayrılmak. [DLT]

adrudaçı, [ad-(ı)r-u-daçı] *{eT} sf.* Ayırıcı; ayıran. [EUTS]

adrudmak, [ad-(ı)r-ud-mak] *{eT.} gçl. f. [-ur]* Ayırmak. [EUTS]

adruk, [ad-mak *(farklı olmak)* > ad-(ı)-r-uk / ar-t-uk] *{eT} sf.* **1.** Farklı; çeşitli; başka; bundan başka; başka başka; ayrı; çeşitli; ayrı ayrı; çeşitli türden. [EUTS] [İKPÖy.] [Gabain] **2.** Üstün; seçkin; üstünlük; vasıf. [DLT] [Üç İtigsizler] [İKPÖy.] **3.** Artık; başka. [EUTS] **4.** Olduğu gibi; tamamıyla. [EUTS] ☞ **adruk adruk,** *Ayrı ayrı; her türlü; türlü türlü.* [EUTS]

adruklug, [adru-k-lug /ar-t-uk-lug] *{eT} sf.* Fevkalade; parlak; üstün. [EUTS] [Gabain]

adrumak, [adru-mak] *{eT} gçl. f. [-r]* Seçmek. [Gabain] [EUTS]

adrutaçı, [adru-taçı] *{eT} sf.* Ayırıcı; ayıran. [EUTS]

adrutmak, [adru-t-mak] *{eT} gçl. f. [-ur]* Ayırmak. [EUTS]

adsız, [*eT.* āt-sız > ād-sız آدسز] *sf.* **1.** Adı konulmamış olan (kimse). **2.** Fazla tanınmayan; ünlü olmayan. **3.** *{eAT}* → adsuz. ☞ **adsız kahraman,** *Büyük kahramanlıklarda bulunmuş olmasına rağmen adı bugüne kadar duyulmamış, unutulmuş kimse.*|| **adsız parmak,** *Serçe parmağın yanındaki, baştan dördüncü parmak; yüzük parmağı.*

adsorpsiyon, [Fr. adsorptione] *is.* **1.** Katı veya sıvı maddelerin gazları emip dağıtması. **2.** Hücre içine veya organizmanın içine dıştan gelen maddelerin girmesi.

adsuz, [ad-suz آدسز] *{eAT} sf.* **1.** Adsız. **2.** Kötü tanınmış; şerefsiz. **3.** Şöhretten düşmüş; unutulmuş. **4.** Aşağılık; namert.

adsuzlık, [ad-suz-lık آدسزلق] *{eAT} is.* Şöhretsizlik.

adu, [Ar. ʿadüvv عدو] *(adu:) {OsT} is.* Düşman.

adud[1], [Ar. ʿadud عضد] *{OsT} is.* **1.** Kol. **2.** Pazı. **3.** Yardımcı. ☞ **adudü'd-devle,** *Devletin kolu (devlet adamlarına verilen bir unvan).*

adud[2], [Ar. ʿadūd عضوض] *(adu:d) {OsT} sf.* **1.** Bir lokma; bir ısırımlık. **2.** (Durum için) acıklı; ıstırap verici. **3.** Zalim.

adudi, [Ar. ʿadudī / ʿadūdiye عضودیه] *(adu:di:) {OsT} is.* Kolla ilgili; pazı kemiğine ait.

adug, [ad-uğ / adığ] *{eT} is.* Ayı. [EUTS]

adugun, [ad-u-gun] *{eT} is.* At (sürüsü); yılkı [Gabain]

aduk, [ad-uk] *{eT} sf.* Tanınmayan; bilinmeyen. [DLT]

aduklamak, [ad-uk-la-mak] *{eT} f.* **1.** Tanınmamak. **2.** Garip görmek; yadırgamak. [DLT]

adunçsuz, [ad-unç-suz] *{eT} sf.* Değişmeyen. [EUTS]

adurt, [adur-t] *{eT} is.* Avurt; yanak içi. [Gabain] [EUTS]

adut, [adut] *{eT} is.* **1.** Avuç. [Gabain] **2.** *sf.* Avuç dolusu. [EUTS]

adutlamak, [adut-la-mak] *{eT} gçl. f. [-r]* Avuçlamak. [DLT]

adüv, -vvü [Ar. ʿadüvv عدو] *{OsT} is.* Düşman. ☞ **adüvv-i cān,** *Can düşmanı.*

adyende, [Far. ādyende آدینده] *{OsT} is.* Gökkuşağı.

aerob, [İng. aerobe] *sf. biy.* Yalnızca serbest oksijen bulunan ortamlarda yaşayabilen bakteriler (mikroorganizmalar).

aerobik, [İng. aerobics] *is. spor.* Solunumu hızlandırarak dokulara daha çok oksijen gitmesini sağlamak amacıyla müzik eşliğinde hızlı bir ritimle yapılan jimnastik.

aerobiyoloji, [Fr. aérobiologie] *is. biy.* Hava akımlarıyla sürüklenerek atmosferde yaşayan mikroorganizmaları inceleyen biyoloji dalı.

aerobiyoz, [Fr. aérobiose] *is. biy.* Serbest oksijenli ortamlarda yaşayabilen bakterilerin yaşama biçimi.

aerodinamik, -ği [Fr. aérodynamique] *is. fiz.* **1.** Gazlar, özellikle hava içinde hareket eden cisimlere etki eden kuvvetleri ve etkilerini inceleyen bilim dalı. **2.** *sf.* Hızla yol alabilmesi için hava tarafından en az direnç gösterebilecek şekilde tasarlanmış (uçak, oto vs.) **3.** Havanın, hareket hâlindeki cisimler üzerindeki direnci ile ilgili olan. *«Aerodinamik sarsıntı.»*

aerodinamikçi, [aerodinamik-çi] *is.* Gazların hareket eden cisimler üzerindeki etkilerini inceleyen bilim adamı.

aerodinamiklik, -ği [aerodinamik-lik] *is.* Hava içindeki hareketli bir cismin havanın gösterdiği direnci yenmedeki uyumluluk biçimi.

aerofaji, [Fr. aérobhagie] *is. tıp.* Havanın yutulmak suretiyle yemek borusuna gitmesi sonucu mide ve bağırsaklarda meydana gelen şişkinlik.

aerogastri, [Fr. aérogastrie] *is. tıp.* Sindirim bozukluğuna ve ağrıya sebep olan midede hava bulunması hastalığı.

aerokoli, [Fr. aérocolie] *is. tıp.* Sindirim sisteminde aşırı derecede gaz birikimi rahatsızlığı.

aerolik, -ği [Fr. aéraulique] *is. fiz.* Gazların borular içindeki doğal akışını inceleyen bilim dalı.

aerolit, [Fr. aérolite] *is. jeol.* Silikatlı gök taşı.

aeroloji, [Fr. aérologie] *is. fiz.* Atmosferin yeryüzü engebelerinin etkilerinin dışında kalan 3000 m. den yüksek katmanlarını inceleyen bilim dalı.

aerolojik, -ği [Fr. aérologique] *sf fiz.* Atmosfer şartlarıyla ilgili. ⧉ **aerolojik düzeltme,** *as. Bir silahın atış çizelgelerinde rüzgâr, sıcaklık, basınç gibi atmosfer etkileri dolayısıyla yapılan düzeltme.*

aerosol, -lü [Fr. aérosol] *is. fiz.* Sıvı ve katı parçacıkların basınçla sıvılaştırılmış gaz içindeki asıltısı.

aerostatik, -ği [Yun. aer *(hava)* + statikos *(denge)* > Fr. aérostatique] *is. fiz.* Gazların denge kanunu.

aerotermik, -ği [Fr. aérothermique] *sf. fiz.* Çok büyük bir hız ile akan havanın sebep olduğu ısı ve direnç etkisi.

aerotermodinamik, [Fr. aérothermodynamique] *is. fiz.* Çok yüksek hızlarda hava akışlarının yol açtığı ısı ve ısı duvarının oluştuğu yüksek hız alanındaki ısı geçişi olaylarını inceleyen bilim dalı.

aerotren, [Fr. aérotrain] *is.* Hava yastığı denilen özel sistemle tek ray üzerinde büyük bir hızla ilerleyen tren.

af[1], [af *(yans)*] *is.* **1.** Havlama ve havlarcasına bağırma bildiren kök. *af-kır-mak, af-gur-mak.* **2.** Rüzgâr, soluk sesini vb. bildiren kök. *af-ıl afıl, af-ıl uful.*

af[2], **-ffı** [Ar. ʿafv عفو => af] *is.* **1.** İşlenen bir suç karşılığında ceza vermekten vazgeçme; bağışlama. **2.** Özrünü kabul etme; mazur görme. **3.** Bir iş veya görevden çıkarılma; azil. **4.** *huk.* Kamu yararı gözetilerek çıkarılan veya daha önce çıkarılmış bulunan bir kanunla sanık hakkındaki hukukî kovuşturmadan vazgeçilmesi; hüküm giymiş olan mahkûmun cezasının bir kısmın veya tamamının kaldırılması. ⧉ **af buyurun,** *Birinin yanlışını düzeltmek, görüşüne karşı çıkmak, kaba bir sözü söylemek zorunda kalan kibar kişilerin muhatabına karşı söyledikleri bir nezaket ifadesi.*|| **af çıkmak,** *Bir af kanununun veya kararının yürürlüğe girmesi.*|| **af dilemek,** *1. Bir suç veya kusurun bağışlanmasını istemek. 2. Bir işi veya görevi yapamayacağını veya reddettiğini saygı ile bildirmek.*|| **affa uğramak,** *Cezalanma söz konusu iken cezası, uygulamadan kaldırılmak.*|| **aff-ı ilâhî,** *{OsT} Allah'ın bağışlaması. Allah'ın 99 isminden birisi Afüvv'dür. Allah, bağışlayıcıdır; mutlak bağışlayıcı olmasının yanında kulların da affedici olmalarını emreder.*|| **affını istemek,** *Bir görevi yapamayacağı için istifasını incelikle ıfade etmek.*|| **affınıza mağruren,** *{OsT} "Affedeceğinize inanarak ve sizin bu büyüklüğünüzden gurur duyarak" anlamında eskiden kullanılan bir nezaket sözü.*|| **affınıza sığınarak,** *"Merhamet edeceğinize güvenerek; anlayışla karşılayacağınızı düşünerek" anlamında kullanılan bir nezaket sözü; affınıza ilticaen.*|| **af kanunu,** *huk. TBMM tarafından çıkarılan hangi suçlara ait hangi tür cezaların affedileceğini belirten kanun.*

af[3], **-ffı** [Ar. ʿaff عف] *{OsT} is.* Namus; iffet.

af[4], **-ffı** [Ar. ʿaff / ʿaffe عفه / عف] *{OsT} sf.* (Kadın için) namuslu; iffetli.

afacan, [Far. āfet-i cān => afacan] *(afa'can) is.* ve *sf* **1.** (Çocuk için) yerinde duramaz, zeki ve sevimli; yaramaz; haşarı; azgın; bastıbacak; haylaz; kuduruk; yumurcak. **2.** *{ağız}* Zehir gibi acı. [DS] **3.** *{ağız}* (Kesici alet için) çok keskin. [DS]

afacanlaşma, [afacan-la-ş-ma] *is.* Bir çocuğun gittikçe yaramaz duruma gelmesi.

afacanlaşmak, [afacan-la-ş-mak] *dönşl. f. [-ır]* Gittikçe yaramaz duruma gelmek.

afacanlık, -ğı [afacan-lık] *is.* Sevimli fakat yaramaz olma niteliği.

afaf, [Ar. ʿafaf عفاف] *{OsT} is.* **1.** Temiz olma; temizlik. **2.** Günah işlemekten kaçınma.

afafet, [Ar. ʿafāfe / ʿafāfet عفافه / عفافت] *(afa:fet) {OsT} is.* **1.** Temiz olma; temizlik. **2.** Günahtan kaçınma.

afaif, [Ar. ʿafīfe > ʿafā'if عفائف] *(afa:if) {OsT} is.* Namuslu, iffetli kadınlar.

afak, [Ar. 'ufḳ > āfāḳ آفاق] *(a:fa:k) {OsT} is.* **1.** Ufuklar; gök ile yerin birleşmiş gibi göründüğü yerler. **2.** Kenar; sınır; etraf; çevre. **3.** *mec.* İnsanın dışında gözle görülebilen bütün varlık âlemi; dünya. ⧉ **âfâk-gîr,** *1. Ufukları tutmuş. 2. Âleme yayılmış. 3. Dünyayı fetheden.*|| **afakı tutmak,** *(Adı veya şöhreti) her tarafa yayılmış olmak; herkes tarafından bilinmek.*

afakan, [Ar. hafaķān *(çarpıntı)*] *(afa'kan) is.* **1.** Sıkıntı; iç daralması; yürek oynaması; fenalık; hafakan. **2.** *{ağız}* Öfke; sinirlilik. [DS] **3.** *{ağız}* Nefesi kesen sürekli öksürük. [DS] ⧉ **afakanı kalkmak,** *Çarpıntısı tutmak.*|| **afakanlar basmak,** *Sıkılmak; bunalmak.*|| **afakan tutmak,** *{ağız} Kızmak; sinirlenmek; öfkelenmek.* [DS]

afaki, [Ar. āfāḳ > āfāḳī آفاقى] *(a:fa:ki:) {OsT} sf.* **1.** (Söz, konuşma vb. için) belirli bir konudan uzak, darmadağınık; dereden tepeden. **2.** (Düşünce için) dayanağı olmayan. **3.** Nesnel; objektif. **4.** (Kişi için) dışa dönük karakterde. **5.** *is.* Mekkeli olmayıp da hac için dışarıdan gelenler.

afakilik, -ği [afaki-lik] *(a:fa:ki:lik) is.* Objektiflik, nesnellik.

afal, [Kürt. aval > afal] *sf.* Şaşkın; aptal; bön. ⧉ **afal afal,** *Ne yapacağını bilemeden; şaşkın şaşkın; bön bön; aval aval.*|| **afal tafal,** *Apar topar.*

afala, [Yun. falla] *{ağız} is.* Yunus balığı. [DS]

afalak, -ğı [apa-la-k / afalak] *{ağız} sf.* İriyarı, sallapati adam. [DS]

afallahüanh, [Ar. ʿafʾallāhü-ʿanh عفى الله عنه] *(afalla:hüanh) {OsT} ünl.* Allah onu affetsin!

afallama, [afal-la-ma] *is.* Ne yapacağını bilememe; şaşırma.

afallamak, [afal-la-mak] *gçsz. f. [-r]* Beklenmedik bir olay karşısında ne yapacağını şaşırmak.

afallaşmak, [afal-la-ş-mak] *dönşl. f. [-ır]* Beklenmedik bir durum karşısında ne yapacağını bilememek, çok şaşırmak.

afallaştırma, [afal-la-ş-tır-ma] *is.* Birini şaşırtma.

afallaştırmak, [afal-la-ş-tır-mak] *gçl. f. [-ır]* Birini şaşkınlıktan ne yapacağını bilemez duruma düşürmek, çok şaşırtmak.

afallatma, [afal-la-t-ma] *is.* Ne yapacağını bilememe durumuna düşürme.

afallatmak, [afal-la-t-mak] *gçl. f [-ır]* Birini şaşırtmak.

afana, [Yun. afanos] *{ağız} sf* Hareketsiz. [DS] ☞ **afana etmek,** *Çarçur etmek; ziyan etmek.*

afanitik, [Fr. aphanitique] *is. jeol.* Çıplak gözle kristali seçilemeyen püskürük kayaç dokusu.

afara, [Ar. ʿafāre *(başaklama)*] *{ağız} is.* Ana ürün alındıktan sonra harman yerinde kalan taş, toprak ve saman karışımı artıklar. [DS]

afaracı, [afara-cı] *{ağız} is.* **1.** Harman yerindeki kalıntıları toplayan kişi; başakçı. **2.** Harman işçisi. **3.** Bağ ve bahçelerde, hasat sonu kalan döküntü meyveleri toplayan kimse. [DS]

afaralama, [afara-la-ma] *is.* Afaralamak işi; başaklama.

afaralamak, [afara-la-mak] *gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor] {ağız}* **1.** Harman yerinde kalan taş, toprak ve kesmikli ürün kalıntısını toplamak. **2.** Harman yerini süpürmek. **3.** Bahçede kalan döküntü meyveleri toplamak. **4.** Bir şeyin irisini ufağından ayırmak. [DS]

afaret, [Ar. ʿafāret عفارت] *(afa:ret) {OsT} is.* Kötü niyet ve kötü düşünce; şeytanî düşünce; ifritçe niyet.

afarit, [Ar. ʿifrīt > ʿafārīt عفاريت] *(afa:ri:t) {OsT} is.* Şeytanlar, ifritler.

afarna, [Yun. phalaina *(balina)*] *{ağız is.* Yunus balığı. [DS]

afaronto, [İt. affront] *is.* Kötü muamele.

afartmak, [abar-t-mak / afar-t-mak] *gçl. f. [-ır] {ağız}* Abartmak. [DS]

afat[1], [Ar. āfet > āfat آفت] *(a:fet) {OsT} is.* Felaket.

afat[2], [Ar. āfet > āfāt آفات] *(a.fa:t) {OsT} is.* Felaketler. ☞ **āfāt-ı arzıye,** *{OsT} Deprem, yangın, toprak kayması gibi yeryüzü felaketleri.* || **āfāt-ı semāviye,** *{OsT} Şimşek, yıldırım, tufan gibi gökyüzü afetleri.*

afatlamak, [afat-la-mak] *is.* Öfke ile küfretmek.

afazi, [Fr. aphasie] *(a'fazi) is. tıp.* Dilin iki yönünü ilgilendiren anlama ve anlatma bozukluğu hastalığı; söz yitimi; zıyâ-ı kelam

afçı, [af-çı] *is. argo.* **1.** Genel af çıkma olasılığını düşünerek suç işleyen kimse. **2.** Çıkacak olan aftan yararlanacak durumda olan tutuklu ya da hükümlü.

afen, [Ar. ʿafen عفن] *{OsT} is.* Çürüme.

afend, [Far. āfend آفند] *{OsT} is.* Kavga; dövüş; savaş.

afendak, [Far. āfendak آفنداك] *{OsT} is.* Gökkuşağı.

a'fer, [Ar. aʿfer اعفر] *{OsT} sf.* Pek ak; bembeyaz.

aferide, [Far. āferīde آفريده] *(a:feri:de) {OsT} sf.* Yaratılmış; meydana getirilmiş; mahlûk.

aferidegâr, [Far. āferīde-gār آفريدگار] *(a:feri:degâ:r) {OsT} is.* Yaratıcı; yaratan; Tanrı.

aferidegâri, [Far. āferīde-gārī آفريدگارى] *(a:feri:degâ:ri:) {OsT} is.* Yaratıcılık; Tanrılık.

aferidekâr, [Far. āferīde-kār آفريدكار] *(a:feri:dekâ:r) {OsT} is.* → aferidegâr.

aferidekâri, [Far. āferīde-kārī آفريدكارى] *(a:feri:dekâ:ri:) {OsT} is.* → aferidegâri.

aferidgâr, [Far. āferīd-gār آفريدگار] *(a:feri:dgâ:r) {OsT} is.* → aferidegâr.

aferidgâri, [Far. āferīd-gārī آفريدگارى] *(a:feri:dgâ:ri:) {OsT} is.* Yaratıcılık; Tanrılık.

aferidkâr, [Far. āferīd-kār آفريدكار] *(a:feri:dkâ:r) {OsT} is.* → aferidegâr.

aferidkâri, [Far. āferīd-kārī آفريدكارى] *(a:feri:dkâ:ri:) {OsT} is.* → aferidegâri.

aferim, [Far. āferīn آفرين] *{ağız} ünl.* → aferin. [DS]

-aferin, [Far. āferīden *(yaratmak)* > āferīn آفرين -] *(a:feri:n) {OsT} son ek.* Osmanlıcada eklendiği kelimelere *"yaratan"* anlamı vererek birleşik sıfatlar yapan son ek.

aferin, [Far. āferin آفرين] *(a:'ferin) ünl.* **1.** Olumlu ve beğenilen bir davranıştan dolayı söylenen beğenme sözü; bravo; yaşa; berhudar ol; bin yaşa; ceddine rahmet; diline sağlık. **2.** *(a.feri:'n)* (Değişik bir vurgu ile) yakışık almayan bir iş dolayısıyla azarlama veya alay sözü; aşk olsun; canına yandığımın; helal olsun; kutlarım; tebrikler. **3.** *{OsT}* Eskiden öğrencilerin başarı derecelerini gösteren belge; teşekkür belgesi. *«Üç defa aferin alana bir tahsin verilir.»* ☞ **aferin almak,** *1. Bir başkası tarafından beğenilmek, övücü sözler duymak. 2. {OsT}. Başarı belgesi almak.*

aferinende, [Far. āferīn > āferīnende آفرينده] *(a:feri:nende) {OsT} sf.* **1.** Yaratıcı. **2.** Yaratan.

aferinhan, [Far. āferīn-ḫān آفرين خان] *(a:feri:nha:n) {OsT} sf.* "Aferin" diyen.

aferiniş, [Far. āferīniş آفرينش] *(a.feri:niş) {OsT} is.* **1.** Yaratılış; hilkat; fıtrat. **2.** Hz. Âdem'in ve âlemin yaratılışı. **3.** Yaratılmışlık; âlem.

aferist, [Fr. affairiste] *is.* Sürekli kendi çıkarını düşünen; çıkar sağlamak için fırsat kollayan kişi; çıkarcı; dalavereci; düzenbaz; vurguncu.

afet[1]**,** [Ar. aʿfet اعفت] *{OsT} sf.* **1.** Solak. **2.** Aptal; akılsız. **3.** En güç şey.

afet[2]**,** [Ar. āfet آفت] *(a:fet) {OsT} is.* **1.** Büyük maddî zararlara, çok sayıda can ve mal kaybına yol açan olağandışı olay; felaket. **2.** *mec.* İnsan için çok kötü bir durum; musibet; bela. **3.** Çok sayıda insan ve hayvanın ölümüne yol açan salgın hastalık. **4.** Olağanüstü güzelliğe sahip kadın. 🗗 **āfet-i āb,** *{OsT} 1. Su afeti. 2. Su kızı; deniz kızı.*|| **āfet-i cān,** *{OsT} 1. Canın belası. 2. mec. Güzelliğiyle insanı etkileyen kadın.*|| **āfet-i cān-ı cihān,** *{OsT} Dünya güzeli.*|| **āfet-i devrān,** *{OsT} Çağın en güzeli.*|| **āfet-nümūn,** *{OsT} Bela gösteren.*|| **āfet-resān,** *{OsT} Bela getiren.*|| **afet teorisi,** *Yeryüzünde meydana gelen büyük değişmeleri ve bu arada canlılar arasındaki değişmeleri afetlerle açıklayan teori; katastrofizm.*

afetzede, [Ar. āfet + Far. -zede آفتزده] *(a.fetzede) {OsT} is.* ve *sf.* **1.** Afete uğramış; bir afet olayından zarar görmüş olan kimse. **2.** *sf. mec.* Manen bir belaya, felakete uğramış. 🗗 **āfetzede-gân,** *{OsT} Belaya uğramışlar; afetzedeler.*

affedilme, [Ar. ʿafv => aff + T. e(d)-il-me عفو ايدلمه] *is.* Affa uğrama, bağışlanma.

affedilmek, [Ar. ʿafv => aff + e(d)-il-mek عفو ايدلمك] *edil. f. [-ir]* Affetmek fiiline konu olmak; affa uğramak; bağışlanmak.

affetme, [Ar. ʿafv => aff + T. et-me عفو ايتمه] *is.* Affetmek işi; bağışlama.

affetmek, [Ar. ʿafv => aff + T. et-mek عفو ايتمك] *gçl. f. [(d)-er]* **1.** Sonuç itibariyle bir cezayı gerektiren suç, kusur, kabahat veya günah için ceza vermekten vazgeçmek, bağışlamak. **2.** Kendine karşı kötü, kırıcı veya kaba bir davranışı olmamış saymak; özrünü kabul etmek; mazur görmek. **3.** Birini herhangi bir sorumluluktan ayrı tutmak veya görevinden almak, işine son vermek. 🗗 **affetmişsin,** *"Hiç de öyle değil, yanılıyorsun" anlamında nazik bir itiraz sözü.*

affetmemek, [Ar. ʿafv => aff + T. et-me-mek عفو ايتممك] *gçl. f. [-mez]* Karşısındakinin kusurunu, açığını iyi kollayıp değerlendirmek; müsamaha göstermemek. *«Trafik hatayı affetmez.»*

affettirme, [Ar. ʿafv => aff + T. et-tir-me عفو ايتدرمه] *is.* Affettirmek işi.

affettirmek, [Ar. ʿafv => aff + T. et-tir-mek عفو ايتدرمك] *gçl. f. [-ir]* Affedilmeyi sağlamak, bağışlatmak; affı gerçekleştirmek.

affeyleme, [Ar. ʿafv => aff + T. eyle-me عفو ايلمه] *is.* Affetme; bağışlama.

affeylemek, [Ar. ʿafv => aff + T. eyle-mek عفو ايلمك] *gçl. f. [-r]* Affetmek, bağışlamak.

affolunma, [Ar. ʿafv => aff + T. ol-un-ma عفو اولنمه] *is.* Affa uğrama; affedilme; bağışlanma.

affolunmak, [Ar. ʿafv => aff + T. ol-un-mak عفو اولنمق] *edil. f [-ur]* Affa uğramak, affedilmek; bağışlanmak.

afgan, [Far. efġān] *is.* Uzun tüylü bir köpek cinsi.

afgurmak, [af *(yans)* > af-gur-mak] *{ağız} gçsz. f [-ur]* (Köpek için) havlamak. [DS]

afi[1]**,** [Ar. ʿāfī عافى] *(a.fi:) {OsT} sf.* **1.** Silen. **2.** Silinmiş. **3.** Bağışlayan; affeden. **4.** Bağışlanmış; affedilmiş

afi[2]**,** [Yun. afi] *is. argo.* **1.** Gösteriş; çalım; caka. **2.** Kabadayılık; külhanbeylik. **3.** Yalan. 🗗 **afi atmak,** *Yalan söylemek; gösteriş yapmak; böbürlenmek; kabadayıca davranışlarda bulunmak.*|| **afi kesmek,** *Böbürlenmek; üstünlük taslamak; kabadayılık taslamak.*|| **afi yapmak,** *Gösteriş yapmak; caka satmak; fiyaka yapmak.*|| **afisi sökmez,** *"Fiyakası, gösterişi, kabadayı davranışları etkilemez" anlamında ihtar ve tehdit sözü.*

afif, [Ar. ʿiffet > ʿafīf عفيف] *(afi:f) {OsT} sf.* **1.** Temiz, doğru, dürüst; çekingen. **2.** Namuslu, iffetli. **3.** Saygıdeğer.

afifane, [Ar. ʿafīf + Far. -āne عفيفانه] *(afi:fa:ne) {OsT} zf.* İffetli olarak; namusluca.

afife, [Ar. ʿafīf > ʿafīfe عفيفه] *(afi:fi) {OsT} sf.* (Kadın için) iffet sahibi, namuslu, temiz ve saygıdeğer.

afik[1]**,** [Ar. āfik آفك] *(a:fik) {OsT} sf.* Yalancı.

afik[2]**,** [Ar. ʿafīk عفيق] *(afi:k) {OsT} sf.* Çok aptal.

afil, [Ar. ufūl > āfil آفل] *(a:fil) {OsT} sf.* Batan, kaybolan; görünmez olan.

afili, [afi-li] *sf. argo.* Afisi olan; afi ile yapılan; fiyakalı; gösterişli.

afir, [Ar. ʿafir عفر] *{OsT} sf.* Çok kötü niyetli.

afiş, [Fr. affiche] *is.* **1.** Herkesin görebileceği bir duvara veya ilan yerlerine yapıştırılan özel olarak hazırlanmış resimli veya sadece yazılı duyuru kâğıtları. **2.** *argo.* Hile; dalavere; yalan. 🗗 **afiş asmak,** *Duvarlara veya ilan panolarına afiş yapıştırmak.*|| **afiş olmak,** *argo. Kötü bir yönü, bir suçu, gizli bir*

yönü, işi ortaya çıkmak.|| **afişte kalmak,** *(Sinema ve tiyatro için) uzun süre oynamak, sahnelenmek.*|| **afişten inmek,** *(Sinema veya tiyatro için) gösterime ve sahnelenmesine son vermek.*

afişçi, [afiş-çi] *is.* **1.** Afiş hazırlayan sanatçı; afiş grafikeri. **2.** Duvarlara afiş yapıştıran kimse.

afişçilik, -ği [afiş-çi-lik] Afiş hazırlama veya asma işini kendisine meslek edinmiş kimse.

afişe, [Fr. afficher] *sf.* Duyurulan; ilan edilen. *«Buğdayın afişe fiyatı ile piyasa fiyatı çok farklı.»* ⊡ **afişe edilmek,** *Gizliliği ortadan kaldırılmak; duyurulmak; ilan edilmek.*|| **afişe etmek,** *Gizli kalması gereken bir şeyi açıklamak; duyurmak; ilan etmek; açıklama; ifşa etmek.*|| **afişe olmak,** *Gizlediği şey meydana çıkmak; teşhir edilmek; açıklanmak.*

afişleme, [afiş-le-me] *is.* Afiş yapıştırma işi.

afişlemek, [afiş-le-mek] *gçl. f. [-r]* **1.** Duyurusu yapılacak bir haberi afiş hâline getirmek; afiş yapmak. **2.** *mec.* (Birinin) gizli saklı veya bilinmeyen kötülüklerini açığa vurmak.

afitab, [Far. āf *(güneş)* + tāb *(aydınlık)* آفتاب] *(a:fita:p) {OsT}* → afitap.

afitap, [Far. āf *(güneş)* + tāb *(aydınlık)* آفتاب] *(a:fita:p) {OsT} is.* **1.** Güneş; güneş ışığı. **2.** *mec.* Güzel, dilber; güzel yüz. ⊡ **Āfitāb-ı Kureyş,** *{OsT} 1. Kureyş güneşi. 2. Hz. Muhammed.*|| **āfitāb-iştihār,** *Ünlü; namlı.*|| **āfitāb-perest,** *1. Güneşe tapan. 2. zool. Kaya keleri. 3. bot. mec. Ayçiçeği.*|| **āfitāb-ru,** *Güneş gibi aydınlık ve güzel yüzlü.*|| **āfitāb-süvār,** *Sabahları pek erken kalkan.*

afiyet, [Ar. ʿāfiyet عافيت] *(a:fiyet) is.* **1.** Sağlık; sıhhat; esenlik. **2.** Şifa. **3.** Bahtiyarlık, mutluluk; ağız tadı. ⊡ **afiyet bulmak,** *İyileşmek, sağlığına kavuşmak.*|| **afiyet olsun,** *(Yemek yiyenlere) "ağız tadıyla, şifa niyetine yiyesiniz" anlamında iyi dilek sözü.*|| **afiyette bulunmak,** *Sağlık durumu iyi olmak.*|| **afiyet üzre olmak,** *Sağlıklı ve rahatı yerindeolmak; huzurlu olmak.*

afkalamak, [*eT.* uv-mak *(sıkıştırmak)* > avk-mak > avk-ala-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* **1.** Karıştırmak; alt üst etmek; kabartmak. **2.** Elle örselemek; buruşturmak; hırpalamak. **3.** Ovalamak. **4.** (Kişiyi) dövmek; hırpalamak. **5.** *gçsz. f.* Dayaktan sersemlemek; sarsılmak; afallamak. [DS]

afkalanmak, [avk-ala-n-mak] *{ağız} edil. f. [-ır]* **1.** Sersem edilmek. **2.** Isırılmak. [DS]

afkın, [Erme. albın / albun > afkın / ahbın / ahbun] *{ağız} is.* **1.** Gübre. **2.** Gübreli toprak. [DS]

afkınlamak, [afkın-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor)* Toprağı gübrelemek; gübreyi toprağa karıştırmak. [DS]

aflakçı, [afla-k-çı?] *{ağız} sf.* Yalancı; düzenci. [DS]

afoni, [Fr. aphonie] *is. tıp.* Gırtlak rahatsızlığından veya psikolojik bir sebepten dolayı sesin tamamen yok olması, konuşamama.

aforizm, [Lat. aphorismus / Yun. aphorismos *(tanımlama)* > Fr. aphorisme] *is. ed.* Bir konu üzerinde bilinmesi gerekenleri ana fikir hâlinde birkaç kelime ile özetleyebilen sözler; özlü söz; öz deyiş; vecize; aforizma.

aforoz, [Yun. aphorizein] *is.* **1.** Yahudilik ve Hıristiyanlıkta dinî kurallara uymayanlara verilen topluluk dışında bırakma cezası. **2.** *argo.* Dışarıya atma; ilgisini kesme. ⊡ **aforoz etmek,** *1. Kilise hukukunda kilise birliğinden çıkarma cezası. 2. gnşl. Bir topluluğun, bir grubun dışına çıkarmak; dışarı atmak. «Kulüp bir oyuncuyu daha aforoz etmiş.»*

aforozlama, [aforoz-la-ma] *is.* Aforoz etme.

aforozlamak, [aforoz-la-mak] *gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Aforoz etmek.

aforozlu, [aforoz-lu] *sf.* Aforoz edilmiş olan, dışlanmış (kimse)

afra, [Ar. tavr => tafra / afra] *{ağız} is.* Bağırıp çağırma; etrafı korkutma. [DS] ⊡ **afra satmak,** *{ağız} Çalım satmak.* [DS]|| **afra tafra,** *{ağız} Çalım; üstünlük taslayış; fiyaka; caka.* [DS]

afragar, [Ar. alzancār] *is.* Simyacıların bakır yeşiline verdikleri ad.

afralı, [afra-lı] *{ağız} sf.* Afrası olan; çalımlı. [DS] ⊡ **afralı tafralı,** *Çalımlı, üstünlük taslayan; fiyakalı; cakalı.*

afraze, [Far. āfrāze آفرازه] *(a:fra:ze) {OsT} is.* **1.** Aydınlık; ışık. **2.** Mum veya kandil fitili.

Afrika, [Lat. africa / Ar. ʿifrikīya] *(a'frika) öz. is.* Beş büyük kıt'adan birinin adı. ⊡ **Afrika domuzu,** *zool. Afrika'nın Ekvatoral bölgelerinde yaşayan kaba postlu, büyük ağızlı bir domuz, (Hylochoerus meinertzhageni).*|| **Afrika menekşesi,** *bot. Yaprakları tüylü rozet hâlinde, koyu mavi, mor veya pembe renkli çiçekleri ince sapların ucundan demet hâlinde sarkan bir saksı çiçeği. (Sainpaulia ionantha).*|| **Afrika sümbülü,** *bot. Geniş, etli, ucu sivri yapraklı; yazın uzun bir sap üzerinde çan biçimli ağzı aşağı bakan sarkık çiçekler açan, zambakgillerden bir park ve bahçe çiçeği; yaz sümbülü, (Caltonia candicam)*

Afrikalı, [Afrika-lı] *sf.* ve *is.* Afrika'da doğup büyüyen veya Afrika halkından olan (kimse).

Afrikaner, [Alm. afrikaner] *sf.* ve *is.* Güney Afrika Cumhuriyetinin eski Hollandalı sömürgecilerine verilen ad.

afrikat, [İng. affricate] *sf. dbl.* (Ünsüz için) yarı kapantılı.

afrit, [Fr. affrite] *{ağız} sf.* Zevkle yaşanan. [DS]

afriyolant, [Fr. affriolant *(çok lezzetli)*] *sf.* **1.** İlgi çekici; cazip. **2.** Baş döndürücü.

afrodizyak, [Fr. aphrodisiaque] *is.* ve *sf.* Kullanıldı-

ğında cinsel arzuyu artırdığı sanılan baharat türü maddeler veya haplar; kuvvet macunu; mesir macunu.

afruşe, [Far. āfrūşe آفروشه] *(a:fru:şe) {OsT} is.* Un helvası.

afruze, [Far. āfrūze آفروزه] *(a:fru:şe) {OsT} is.* → afraze.

afs, [Ar. ʿafṣ عفص] *{OsT} is.* **1.** Mazı. **2.** *sf.* Kekre.

afsun, [Far. efsūn] *{OsT} is.* İnsanlar ve diğer canlılar üzerinde söz ve işaretle iyi veya kötü bir etki bırakma işi; büyü; sihir. ⇗ **afsun eyleyici,** *{eAT} Büyücü; hastayı büyü ile tedavi eden.*

afsuncu, [afsun-cu] *is.* Büyücü, üfürükçü.

afsunlama, [afsun-la-ma] *is.* **1.** Doğa üstü veya doğal güçler ile ruhlar üzerinde etkili olduğu öne sürülen ezgili veya ezgisiz bir takım sözler söylemek suretiyle büyü yapma işi.

afsunlamak, [afsun-la-mak] *gçl. f. [-r] [-l(u)-yor]* **1.** Büyü yapmak, büyülemek. **2.** *mec.* Etkisi altında bırakmak.

afsunlanma, [afsun-la-n-ma /afsun-la-n-ma] *is.* Afsunlanmak işi.

afsunlanmak, [afsun-la-n-mak] *edil. f [-ır]* **1.** Biri tarafından büyülenmek; büyü yapılmak. **2.** *dönşl. f.* Büyülenmek; kendine büyü yaptırmak.

afsunlu, [afsun-lu] *sf.* **1.** (Hazine, eşya, insan vb. için) yabancıların dokunmasına ve yaklaşmasına karşı afsunlanmak suretiyle korunan; büyülü; tılsımlı. **2.** (Kişi için) zehirli hayvanların sokmalarına karşı afsunlanmak suretiyle bağışıklık kazanmış olan; şerbetli.

Afşar, [Kazan. avş-mak *(itaat etmek, müsaade etmek)* > afş-ar] *(a'fşar) öz. is.* Oğuzların 24 boyundan en kalabalık olanı.

afşar, [afş-ar] *sf.* **1.** İşini tez yapan. **2.** İtaatli. **3.** *is.* Muhafız. **4.** *{ağız}* Bir şeyin zıddı, aksi. [DS]

afşarı, [afşar+ Ar. -ī] *{ağız} is.* Bel bıçağı; kama. [DS]

afşarsız, [afşar-sız] *{ağız} sf.* Gelişigüzel. [DS]

aft[1], [aft *(yans.)*] *is.* Havlama ve havlarcasına bağırma bildiren kök. *aft-ıl-de-mek.*

aft[2], [Yun. aphthe *(yanmak)* > Fr. aphte] *is. tıp.* Yanakların iç kısmı, dudaklar ve dil etrafı gibi ağız içi mukozasında kırmızı çizgili kabarcıklar hâlinde oluşan bir mikrobik hastalık.

aftab, [Far. āf-tāb آفتاب] *(a:fta:b) {OsT} is.* **1.** Güneş. **2.** Güneş ışığı. **3.** Güzel yüz. **4.** Şarap. **5.** *sf.* (Kadın için) güzel. ⇗ **āftāb-gerdān,** *{OsT} 1. Güneşten korunmak için giyilen başlık. 2. Avcı kulübesi.*|| **āftāb-gerdek,** *{OsT} 1. Ayçiçeği. 2. zool. Kaya keleri.*|| **āftāb-gerdîş,** *{OsT} 1. Yeryüzü. 2. sf. Güneş gören yer. 3. zool Kaya keleri.*|| **āftāb-gîr,** *{OsT} 1. Şemsiye. 2. Güneşli yer.*|| **āftāb-ı mağribî,** *{OsT} Kılıç.*|| **āftāb-iştihār,** *{OsT} Büyük ve çok tanınmış kimse.*|| **āftās-perest,** *{OsT} 1. Güneşe tapan. 2. Nilüfer. 3. Ayçiçeği. 4. zool. Kaya keleri.*|| **āftāb-rū,** *{OsT} 1. Güneş yüzlü. 2. Sevimli; dilber. 3. Güneşe karşı olan.*|| **āftāb-ruh,** *{OsT} Güneş yüzlü.*|| **āftāb-süvār,** *{OsT} Gün doğmadan kalkmayı alışkanlık hâline getirmiş olan.*

aftabe, [Far. āftābe آفتابه] *(a:fta:be) {OsT} is.* **1.** Su kabı. **2.** Güneş biçiminde yapılan mücevher.

aftabe, [Far. āb-tābe / āftābe آفتابه / آبتابه] *{eT} is.* Kova; güğüm. [DLT]

aftave, [Far. āftāve آفتاوه] *(a:fta:ve) {OsT} is.* Su kabı.

aftos, [Yun. aftos *(o, bilinen)*] *is. argo.* **1.** Bir erkeğin evlilik dışı ilişki kurup gönül eğlendirdiği kadın; metres; oynaş; nikâhsız karı; kapatma. **2.** Bir kadının nikâhsız olarak yaşadığı erkek; dost. ⇗ **aftos piyos,** *Yun. (Bu kim?) argo. 1. (Kişi için) önemsiz; değersiz; uyduruk. 2. "Bu da kim oluyor?" anlamında kullanılır.*

afur, [Ar. ʿāfūr عافور] *(a.fu:r) {OsT} is.* Bela kasırgası. ⇗ *Çalım, gösteriş.*|| **afura tafura gelmemek,** *Birinin çalım satmasından hoşlanmamak; böyle davranışlara karşı gelmek.*

afüv, -vvü [Ar. ʿafüvv عفو] *{OsT} sf.* **1.** Merhametli; daima suç bağışlayan. **2.** Allah.

afv, [Ar. ʿafv عفو] *{OsT} is.* **1.** Birinin suçunu bağışlama. **2.** Özür dileme. **3.** Görevden alma. ⇗ **afv eyleyici,** *{eAT} 1. Bağışlayan; affeden. 2. Çok bağışlayan (Allah).*|| **afv olmak,** *{eAT} Affedilmek.*|| **afv olunmak,** *{eAT} Affedilmek.*

afyon, [Yun. opion / Lat. opium / Far. efyūn] *is. ecz.* Haşhaş bitkisinin kapsüllerinden elde edilen, eczacılıkta kullanılan bileşiminde morfin, kodein gibi alkaloitler bulunduran uyuşturucu madde; haşhaş; kodein; morfin. ⇗ **afyon çekmek,** *Afyon dumanını keyif verici madde olarak sigara gibi içine çekmek.*|| **afyon ruhu,** *Sulandırılmış safranlı alkol içinde afyon eritilerek elde edilen çözelti.*|| **afyon sakızı,** *Henüz olgunlaşmamış haşhaş bitkisinin kozalakları bıçakla çizildiğinde çıkan beyaz fakat hava ile temas ettiğinde esmerleşen asıl afyon maddesi.*|| **afyonu başına vurmak,** *Kendini bilmez derecede öfkelenmek; öfkeden ne yaptığını bilemez hâle gelmek.*|| (birinin) **afyonunu patlatmak,** *argo. Kendi hâlinde sakin birini rahatsız edip öfkelendirmek.*|| **afyon yutmak,** *Afyonu küçük parçacıklar hâline getirip uyuşturucu olarak ağızdan almak.*|| **afyon yutmuş gibi,** *Uyuşuk, dalgın ve sünepe bir hâlde.*

afyonkeş, [Far. efyūn-keş افیونکش] *{OsT} is.* ve *sf.* Uyuşturucu olarak afyon içen, afyon dumanını içine çeken ve bunu alışkanlık hâline getiren.

afyonkeşlik, -ği [afyonkeş-lik] *is.* Afyon yutma ve çekme alışkanlığı.

afyonlama, [afyon-la-ma] *is.* **1.** Afyonlamak işi. **2.** Sağlıklı düşünmeyi engelleme. **3.** Afyonla uyuşturma.

afyonlamak, [afyon-la-mak] *gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* **1.** Afyon maddesi karıştırmak. **2.** *mec.* Bir kimseyi, bir topluluğu etki altına bırakarak doğru düşünmesini, gerçekleri bulmasını önlemek.

afyonlanma, [afyon-la-n-ma] *is.* Afyonlanmak işi; afyon alma; afyon katılma.

afyonlanmak, [afyon-la-n-mak] *edil. f. [-ır]* **1.** Afyonlu hâle getirilmek. **2.** *mec.* Çeşitli etkiler altında kalarak doğru düşünemeyecek, gerçekleri göremeyecek hâle gelmek.

afyonlu, [afyon-lu] *sf.* **1.** İçine afyon karıştırılmış; afyon içeren. **2.** *is.* Afyon kullanmış olan. **3.** *mec.* (Kişi için) uyuşuk. **4.** *öz. is.* Afyon ilinden olan kimse.

Ag. [Lat. argentum] *kısalt. kim.* Parlak beyazımsı gri renkte, kolay işlenebilen, tel hâline getirilebilen; oksitlenmeyen, atom sayısı, 47, atom ağırlığı 107.88, yoğunluğu 10.5 olan, 960°C'de ergiyebilen bir element olan gümüşün sembolü.

ag[1], [ag /ağ *(yans)*] *is.* Ağlama, inleme eylemi, ağrı, sızı durumları bildiren kök. *ag-la-mak.*

ag[2], [ağ آغ] *{eT} {eAT} is.* İki bacak arasındaki açıklık; iki bacak arasındaki boşluk. [EUTS] [ETY] [DLT]

ag[3], [ağ آغ] *{eAT} sf.* **1.** Ak; beyaz. **2.** Duru; berrak. ☐ **ag ban iv,** *Büyük çadır; otağ.*|| **aga çıkarmak,** *{ağız} Temize çıkarmak.* [DS]|| **aga çıkmak,** *{ağız} Temize çıkmak.* [DS]|| **agı karası,** *{eAT} İyisi, kötüsü; her türden olanı.*

ag[4], [ağ آغ] *{eAT} is.* Ağ. ☐ **ag kurdı,** *{eAT} zool. Ağ kurdu; ağ ören böcek; tırtıl.*

aga, [ağa آغا] *{eT} is.* **1.** Büyük erkek kardeş; ağabey; aka; *{eAT} (aynı).* [Nevâyî] [EUTS] **2.** *{eAT}* Baba; ata. **3.** *{eAT}* Büyük; amir; efendi. **4.** *{ağız}* Ağa. [DS] ☐ **aga kadın,** *{eAT} Büyük kadın; hanımefendi.*

agac, [*eT.* ıgaç > ağac آغاج / اغاج] *{eAT} is.* → ağaç. ☐ **agac delegen,** *{eAT} Ağaçkakan.*|| **agac delen,** *{eAT} Ağaçkakan.*|| **agacıla öldürilmiş,** *{eAT} (Hayvan için) odun darbesi ile öldürülmüş.*|| **agac kavunı,** *{eAT} Turunç.*|| **agac köpügi,** *{eAT} Ağaç zamkı.*

agaclamak, [ağac-la-mak آغاجلمق] *{eAT} gçl. f. [-r]* Sopa ile dövmek; dayak atmak.

agaclanmak, [ağac-la-n-mak آغاجلنمق] *{eAT} edil. f. [-ur]* Sopa ile dövülmek; dayak atılmak; dayak yemek.

agaç, [*eT.* ıgaç > ağaç آغاچ / اغاچ] *{eAT} is.* **1.** Sopa; değnek. **2.** Aşağı yukarı bir kilometre gelen uzunluk ölçüsü. **3.** Uzunluk ölçüsü aracı olarak 68 cm boyunda ağaç; arşın. ☐ **agaç çanak,** *{eAT} Ağaç kap.*|| **agaç ev eylemek,** *{eAT} Kovan yapmak.*|| **agaç ev yapmak,** *{eAT} Ahşap ev yapmak.*|| **agaç karası,** *{eAT} Çürük ceviz ağacı kökünde bulunan siyah yapışkan madde.*|| **agaç pusı,** *{eAT} Ağaç zamkı.*|| **agaç püsi,** *{eAT} Ağaç zamkı.*|| **agaç urmak,** *{eAT} Sopa ile dövmek.*|| **agaç yarıcı yil,** *{eAT} Ağaçların tozlaşmasını sağlayan rüzgâr.*|| **agaçdan yaprak indürmek,** *{eAT} Ağaçtan yaprak düşürmek.*

agaçdelegen, [ağaç+del-egen] *{eAT} is. zool.* Ağaçkakan.

agaçdelen, [ağaç+del-en] *{eAT} is. zool.* Ağaçkakan.

agaçlu, [agaç-lu] *{eAT} sf.* Ağaçlı.

agâh, [Far. āgāh / āgeh آگه / آگاه] *(a:gâ:h) {OsT} sf.* **1.** Uyanık. **2.** Bir konuda bilgi sahibi olan; bilgi sahibi; haberdar; farkında. **3.** Bir şeyin derinliğine anlamını, sırrını, hikmetini kavramış olan. ☐ **agâh olmak,** *1. Bilgi edinmek, bilgi sahibi olmak. 2. tasvf. Mevlevi dergâhında sabah namazı için uyandırılmak.*

agâhan, [Far. āgāhān آگاهان] *(a:gâ:ha:n) {OsT} is.* Bilenler.

agâhi, [Far. āgāhī آگاهی] *(a:gâ:hi:) {OsT} is.* **1.** Bir şeyden haberi olma. **2.** Uyanıklık; basiret.

-agan, [-a-ġan / -e-gen / -y-a-ġan / -y-e-gen / -a-ġan > -e-gen / -eğen / -ağan] *yap. e.* **1.** Fiil kök ve gövdelerinden süreklilik kavramı katarak isimler yapar; *{eT} {eAT} (aynı)*: *gez-egen, ak-agan, yat-ağan.* **2.** Elverişlilik, uygunluk, çabukluk kavramları katarak sıfatlar yapar: *olağan, pişeğen.* **3.** Huy, tabiat kavramları katarak sıfatlar yapar: *küseğen, gezeğen, kel-egen (gelmeyi alışkanlık edinen) , barağan (sürekli giden, gitmeyi alışkanlık edinmiş olan)* **4.** Fiilden *"o eylemi çokça yapan"* anlamında sıfat türetir. *ol-agan, yi-y-egen.*

agan[1], [ağan] *{eT} is.* Ceza; cezaya çarpma; hüküm giyme; kefaret. [EUTS]

agan[2], [ağan] *{eT} sf.* Genizden konuşan. ☐ **agan er,** *Genizden konuşan; genzek.* [DLT]

aganigi, [Ar. a'ni *(bundan anlaşılan şudur)* > Kuş dili. a-ga-ni-gi] *is. argo.* Sevişme; cinsel ilişki.

aganta, [İt. agguanta] *(aga'nta) ünl. dnz.* Akan halatı veya zinciri bir müddet tutmak, bırakmamak için verilen emir; tut!

agar, [ağ-ar / ağ-ır] *{eT} sf.* **1.** Ağır, değerli; şerefli; oturaklı. [EUTS] [Gabain] **2.** Derin; fevkalade; olağanüstü. ☐ **agar ayagm,** *Derin hürmetle.* [EUTS]

agarager, [Malayca. agar-agar] *is.* Uzakdoğu denizlerinde yetişen bir tür kırmızı su yosunundan elde edilerek eczacılıkta, kozmetik sanayiinde ve aşçılıkta kullanılan bir çeşit jöle.

agardıca, [ağ-ar-dı-ca آغردیجه] *{eAT} zf.* Ağarırken.

agarlag, [ağ-ar-lağ] *{eT} sf.* Saygıdeğer; hürmete layık; şerefli. [EUTS]

agarmak, [ığ *(su)* > ağ *(su beyazı)* > ak-ar-mak] *{eT} gçsz. f. [-ur]* Beyazlamak. [ETY]

agartgu, [ağ-ar-t-ğu] *{eT} is.* Buğdaydan yapılan bir içki; bir çeşit buğday birası. [DLT]

agaş, [ağaç > ağaş] *{eAT} is.* Ağaç.

agayıl, [ak+ağ-ıl > ağayıl آغایل / اغایل] *{eAT} is.* **1.** Ağıl. [DK] **2.** Koyun sürüsü.

agaz, [ağaz] *{eT} is.* Ağız. [EUTS]

agazlamak, [ağaz-la-mak / ağız-la-n-mak] *{eT} gçl. f. [-r]* Söylemek. [Gabain]

agca, [ak > āğ-ca آغجه] *(a:ğca) {eAT} sf.* **1.** Akça; beyazca. **2.** *is.* Atın alnından burnuna doğru inen beyazlık; akıtma.

agcam, [ak > āğ-ca-m آغجم] *{eAT} sf.* Akça; beyazca.

agcarak, [ak > āğ-ca-rak آغجه رق] *(a:ğca) {eAT} sf.* Biraz ak; beyaza çalar.

agdarmak, [ağ-(ı)d-ar-mak آغدرمق] *{eAT} gçl. f. [-ur]* **1.** Altını üstüne getirmek; aktarmak. **2.** Yere yıkmak; devirmek; yenmek; alt etmek.

agdık, -ğı [ağ-dık آغدق] *{eAT} sf.* **1.** Karışık. **2.** Ters. **3.** Kusurlu; eksik; aksak. **4.** Bozuk.

agdınmak, [ağ-dı-n-mak / ağ-(ı)d-ın-mak] *{eT} dönşl. f. [-ur]* Kalkmak; kalkınmak; yükselmek. [EUTS]

agdırmak, [ağ-dır-mak آغدرمق / آغديرمق] *{eAT} gçsz. f. [-ur]* **1.** Yukarı çıkarmak; yükseltmek; kaldırmak. **2.** (Hayvan için) çiftleştirmek; aştırmak.

agduk, [ağ-du-k / aduk / adğuk آغدوق] *{eT} {eAT} sf.* **1.** Kusurlu; çürük; bozuk; harap; fena. [İKPÖy.] [Gabain] **2.** Değişik; belirsiz; garip; karışık. [DLT] **3.** Aşağılık. [İKPÖy.] **4.** Yoldan çıkmış. [İKPÖy.] **5.** *{eAT}* Ters; aksak. **6.** Akça; beyazca. ⊡ **agduk kişi,** *Kim olduğu belli olmayan sığıntı kişi.* [DLT]

agduklık, [ağ-duk-lık آغدوقلق] *{eAT} is.* Terslik; aksilik. **2.** Eksiklik; kusur.

agdurılmak, [ağ-dur-ıl-mak آغدرلمق] *{eAT} edil. f. [-ur]* Yukarı çıkarılmak; yükseltilmek.

agdurmak, [ağ-dur-mak آغدرمق] *{eAT} gçl. f. [-ur]* **1.** Yukarı çıkarmak; yükseltmek; kaldırmak. **2.** (Hayvan için) çiftleştirmek; aştırmak.

ageh, [Far. āgeh آگه] *(a:geh) {OsT} sf.* → agâh.

agel, [Ar. ikāl] *is.* Arap erkeklerinin başlarına örttükleri kefiyenin düşmemesi için üzerine geçirdikleri yünden yapılma çember.

agen, [Far. āgen آگن] *(a:gen) {OsT} is.* Yastık, minder gibi doldurulmuş şeyler.

agende, [Far. āgenden *(doldurmak)* > āgende آگنده] *(a:gende) {OsT} sf.* Doldurulmuş; tıkalı; dolu.

agendeguş, [Far. āgende-güş آگنده گوش] *(a:gende-gû:ş) {OsT} sf.* **1.** Sağır. **2.** *mec.* Söz dinlemez; asi; günahkâr.

agene, [Far. āgene آگنه] *(a:gene) {OsT} sf.* Doldurulmuş; dolu; dolmuş.

agenezi, [Fr. agénésie] *is. tıp.* Embriyonun gelişmesinde doku farklılaşmaları sırasında bir takım aksaklıklar sonucu bazı organların meydana gelmemesi.

ageste, [Far. āgeste آگسته] *(a:geşte) {OsT} sf.* **1.** Islanmış; ıslak. **2.** Yoğurulmuş. **3.** Bulaşmış.

ageşte, [Far. āgeşte آگشته] *(a:geşte) {OsT} sf.* **1.** Islanmış; ıslak. **2.** Yoğurulmuş. **3.** Bulaşmış.

agı[1]**,** [ağ-ı آغی] *{eT} is.* **1.** Servet; varlık; çok değerli mal mülk; hazine. [İKPÖy.] [EUTS] [Gabain] **2.** (Çin'den gelen) ipekli kumaş; Çin ipeği. [ETY] [Tekin] [İKPÖy.] *{eAT}*. ⊡ **agı barım,** *1. Var yok; servet; varlık.* [EUTS] *2. Altın veya gümüş ile işlenmiş, sırmalı ipek kumaş.* [DLT]

agı[2]**,** [ağ-ı] *{eT} is.* Göz yaşı. [EUTS]

agı[3]**,** [akı / ahı > ağ-ı] *{eAT} sf.* Cömert; eli açık.

agıçı, [ağ-ı-çı] *{eT} is.* **1.** İpek kumaşları muhafaza eden kimse. [DLT] [EUTS] **2.** Hazine bekçisi; hazineci. hazinedar. [İKPÖy.] ⊡ **agıçı ulugı,** *Baş hazinedar.* [EUTS]

agıl, [ağ-ıl آغل] *{eT} {eAT} is.* **1.** Ağıl; koyun yatağı. [ETY] [EUTS] **2.** Koyun pisliği. [DLT] **3.** *{eAT}* (Ay ve Güneş için) çevrelerinde görülen beyaz halka; hâle. ⊡ **agıl eyleyici,** *{eAT} Hayvan ağılını düzenleyen.*

agılamak, [ağ-ı-la-mak] *{eT} gçsz. f. [-r]* Ağlamak. [EUTS]

agılık, [ağ-ı-lık] *{eT} is.* **1.** Devlet hazinesi. [Gabain] [İKPÖy.] **2.** Değerli eşyaların saklandığı yer; hazine. **3.** Depo; antrepo; ambar. [EUTS] [İKPÖy.] **4.** Badisatva unvanlarından biri. [EUTS]

agıllanmak, [ağ-ıl-la-n-mak / ağ-ul-la-n-mak آغيللانمق] *{eAT} dönşl. f. [-ur]* (Ay için) hâlelenmek; harmanlanmak.

agıllık, -ğı [ağıl-lık] *{eAT} is.* Ayın çevresindeki beyazlık; hâle.

agım, [ağ-ı-m] *{eT} is.* Yükselme; çıkım; yükselim. [DLT]

agımak, [ağ-mak *(ağmak)* > ağ-ı-mak] *{eT} gçl. f. [-r]* Püskürtmek. [ETY]

agın, [ağ-ın آغن] *{eAT} sf.* **1.** Cimri; pinti; hasis. **2.** Zorba; haydut.

agınamak, [ağ-(ı)n-a-mak / ağ-na-mak] *{eT} gçsz. f. [-r]* Arkası üstü yere sürünmek; debelenmek; ağnamak; yuvarlanmak. [Gabain] [EUTS]

agınçsız, [aġ-ı-nç-sız] *{eT} sf.* **1.** Yerinden oynamaz; sabit; sağlam; sarsılmaz. [Gabain] [EUTS] **2.** Sağlam seciye. [Gabain] [EUTS]

agınmak, [aġ-mak > aġ-ın-mak] *{eAT} dönşl. f. [-ur]* Yukarı çıkmak; yükselmek; ağmak.

agınanmak, [aġ-mak > aġ-ın-a-n-mak] *{eAT} dönşl. f. [-ur]* Yukarı çıkmak; yükselmek; ağmak.

agındırmak, [aġ-mak > aġ-ın-dır-mak] *{eAT} gçl. f. [-ur]* Yukarı çıkartmak; yükseltmek.

agıngaç, [aġ-mak > aġ-ın-ġaç] *{eAT} is.* Merdiven.

agıngıç, [aġ-mak > aġ-ın-ġıç] *{eAT} is.* Merdiven.

agınguç, [aġ-mak > aġ-ın-ġuç] *{eAT} is.* Merdiven.

agır[1], [aġ-ır / aġ-ar آغر] *{eT} sf.* **1.** Ağır; çetin. [ETY] [DLT] [EUTS] **2.** Önemli; değerli. [ETY] **3.** Şanlı; saygıdeğer; şerefli; değerli; itibarlı. [EUTS] [Gabain] [Tekin] **4.** *{eAT}* Üstün; değerli; tercih edilir. **5.** *{eAT}* (İçki vb. için) sert; keskin. **6.** *{eAT}* Kalabalık; çok; bol. **7.** *{eAT}* Ağırlık.**8.** *{eAT}* Zahmetli; çetin; zorlu. **9.** *{eAT}* Kalın dayanıklı. ⊡ **agır agır,** *{eT} Pek ciddi; ağırbaşlı; temkinli; şerefli.* [EUTS] || **agır baş,** *{eAT} 1. Ağır başlı. 2. Vakar; temkin.*|| **agır düşmek,** *{eAT} Ağırlaşmak.*|| **agır eylemek,** *{eAT} 1. Ağırlaştırmak; ağırlıkla çökertmek. 2. Yük altında zorlamak.*|| **agır kelmek,** *{eAT} Üstün tutulmak; tercih edilmek.*|| **agır köñülli,** *{eAT} Korkak.*|| **agır olınmış,** *{eAT} Ağır yük altına girmiş.*|| **agır olmak,** *{eAT} 1. Ağır gelmek; ağır basmak. 2. (Gebe için) doğumu yaklaşmak; ağırlaşmak. 3. Tembellik edip yavaş davranmak.*|| **agır yük,** *{eAT} 1. Ağırlık. 2. Yerine getirilmesi güç teklif; büyük sorumluluk. 3. Günah; vebal.*|| **agır yüklenmiş,** *{eAT} 1. Ağır yük altına girmiş. 2. Ağır yüklenmiş.*

agır[2], [aġ-ır آغیر/آغر] *{eAT.} is.* Karabasan; kâbus. ⊡ **agır basan,** *{eAT} Kâbus.*|| **agır basma,** *{eAT} Kâbus.*|| **agır basmak,** *{eAT} Kâbus görmek.*

agır[3], [aġ-ır آغیر/آغر] *{eAT} sf.* Can sıkıcı. ⊡ **agır kelmek,** *{eAT} Can sıkılmak.*

agırçak, [aġ-ır-ça-ḳ] *{eT} is.* Ağırşak. [ETY]

agırı, [aġır-ı آغری] *{eAT} sf.* **1.** Ağırlığınca. **2.** *zm.* Ağırlığı.

agırılmak, [añ-ır-mak > aġ-ır-ıl-mak آغرلق] *{eAT} edil. f. [-ur]* (Boru için) yüksek sesle çalınmak.

agırın[1], [aġır-ın آغرین] *{eAT} sf.* ... ağırlığında olanı; ... ağırlığındakini.

agırın[2], [aġır-ınca آغرنجه] *{eAT} sf.* Ağırlığınca.

agırınmak, [aġ(ı)rı-n-mak] *{eT} dönşl. f. [-ur]* **1.** Sızlamak; hafifçe ağrımak. [EUTS] **2.** Yalvarmak; hüngür hüngür ağlamak. [EUTS]

agırlalmak, [aġ-ır-la-l-mak] *{eT} edil. f. [-ur]* İkram olunmak. [DLT]

agırlamak, [aġ-ır-la-mak آغرلق] *{eT} {eAT} gçl. f. [-r]* **1.** Ağırlamak; saygı göstermek; saymak; ihtiram ve itibar etmek; ikram ve ihsanda bulunmak; ululamak; yüceltmek. [DLT] [EUTS] **2.** Şerefli tutmak. **3.** Büyük tanımak; tazim etmek.

agırlanmak, [aġ-ır-la-n-mak آغرلنمق] *{eT} {eAT} edil. f. [-ur]* **1.** İkram edilmek; ağırlanmak; saygı gösterilmek; ululanmak; yüceltilmek. **2.** Pahalı bulunmak. [DLT] **3.** *dönşl. f.* Ağırlaşmak; üzerine ağırlık çökmek.

agırlanmış, [aġır-la-n-mış] *{eAT} sf.* Saygı gören; itibar edilenen; sayılan.

agırlatmak, [aġ-ır-la-t-mak] *{eT} gçl. f. [-ur]* Ağırlatmak; hürmet ettirmek; saydırmak. [EUTS]

agırlıg, [aġ-ır-lıġ] *{eT} {eAT} sf.* **1.** Muhterem; saygıya değer; değerli; kıymetli; şerefli; saygın. [İKPÖy.] **2.** Ağırlanmış; ağırlanan. [EUTS] [Gabain] [DLT] **3.** Gebe; hamile. [EUTS] [Gabain]

agırlık[1], [aġ-ır-lıḳ آغرلق] *{eAT} is.* **1.** *{eAT}* Nikâhta kız tarafına verilen hediye, para; başlık. **2.** *{eAT}* Ev eşyası. **3.** *{eAT}* Karşılık; bedel.

agırlık[2], [aġ-ır-lıḳ آغرلق] *{eT} is.* **1.** İkram; ağırlayış. [DLT] **2.** *{eAT} sf.* Ağır; değerli. **3.** *{eAT}* Saygınlık; itibar; değer. **4.** *{eAT}* Vakar; temkin. ⊡ **ağırlık bulmak,** *{eAT} Saygı görmek; kendisine hürmet edilmek.*|| **ağırlık etmek,** *{eAT}* Ağırlamak; ikramda bulunmak; saygı göstermek.

agırlık[3], [aġır-lıḳ آغرلق] *{eAT} is.* Karabasan; kâbus.

agırlık[4], [agır-lık] *{eAT} is.* **1.** Yük; ağırlık. **2.** Büyük sorumluluk; ağır yük. **3.** Az işitme; sağırlık.

agırlıklu, [aġ-ır-lıḳ-lu آغرلقلو] *{eAT} sf.* Saygıdeğer; sayın; değerli.

agırmak, [añ-ır-mak > aġ-ır-mak آغرمق] *{eAT} gçsz. f. [-ur]* **1.** Anırmak. **2.** Haykırmak; kükremek.

agırşak, [*eT.* agır-çak > ağır-şak آغرشق] *{eAT} is.* **1.** İplik eğrilecek iğe takılan tahtadan yarım küre şeklinde veya değirmi ağırlık; ağırşak. **2.** Diz kapağı. **3.** Aşık kemiği.

agırşaklanmak, [ağırşak-la-n-mak آغرشقلنمق] *{eAT} dönşl. f. [-ur]* (Erginlik çağındaki kızlar için) göğüsler kabarıp yumrulanmak.

agırtmak, [añ-ır-t-mak > aġ-ır-t-mak آغرتق] *{eAT} gçl. f. [-ur]* **1.** Anırtmak. **2.** (Boru için) yüksek sesle çalmak.

agıs, [aġ-ız / aġ-ıs] *{eT} is.* Ağız. [EUTS]

agış[1], [aġ-ı *(ipekli kumaş)* > aġ-ı-ş] *{eT} is.* **1.** Servet; mal mülk. [Tekin] [ETY] **2.** Hazine. [ETY] **3.** Değerli eşya. [ETY]

agış[2], [aġ-mak *(ağmak)* > aġ-ış] *{eT} is.* **1.** Yükseliş; çıkış. [DLT] [ETY] **2.** Yokuş. [ETY]

agışmak, [aġ-ış-mak] *{eT} işteş. f. [-ur]* **1.** Yükselmekte, çıkmakta yarış etmek. **2.** Kovmakta yarış etmek. [DLT]

agıtcı, [ağıt-cı آغيتجى] *{18. yy.}* *is.* Ölü için tutulmuş ücretli ağlayıcı kadın; ağıtçı; yasçı.

agıtgan, [ağ-ıt-ğan] *{eT}* *sf.* Daima çıkartan; yükselten. [DLT]

agıtmak[1], [ağ-ıt-mak / ak-ıt-mak] *{eT}* *gçl. f. [-ur]* **1.** Akıtmak [Gabain] **2.** Kovmak; kaçırtmak; sürmek. [ETY] [Tekin] [Gabain] **3.** Hezimete uğratmak. [ETY] **4.** Çıkarmak; belirtmek. [ETY]

agıtmak[2], [ağ-ıt-mak] *{eT}* *gçl. f. [-ur]* **1.** Yükselmek. **2.** Çıkarmak; yükseltmek; ağdırmak. [DLT] **3.** *{eAT}* Dağıtmak; savurmak.

agız[1], [ağ-ız / ağ-z آغز] *{eT}* *{eAT}* *is.* Ağız. [ETY] [İKPÖy.] [Gabain] [Yüknekî] [DLT] [EUTS] ⊡ **agıza su virmek,** *{eAT} Ağzı su ile yıkama.*|| **agız bir eylemek,** *{eAT} Söz birliği yapmak.*|| **agız bir itmek,** *{eAT} Söz birliği yapmak.*|| **agız birikdürmek,** *{eAT} 1. Söz birliği yapmak. 2. Aynı düşünce etrafında toplanmak.*|| **agız bucağı,** *{eAT} Avurt.*|| **agız çakmak,** *{eAT} Hoşa gidecek söz söylemek.*|| **agız egmek,** *{eAT} Minnet etmek; yalvarmak.*|| **agız itmek,** *{eAT} Oyalayacak sözler söylemek; ağız yapmak.*|| **agız koklamak,** *{eAT} Ağız aramak.*|| **agızlara düşmek,** *{eAT} Herkesçe duyulup bilinmek; dillere düşmek.*|| **agız olmak,** *{eAT} Ağız ağrısına tutulmak.*|| **agız otı,** *{eAT} 1. Ağız ağrılarında kullanılan ilaç. 2. Tüfeğin ağzına konulan barut; ateşleme barutu.*|| **agız tüfegi,** *{eAT} 1. Bir tür eski tüfek. 2. {ağız} Kuru tehdit.* [DS]|| **agız tüfengi,** *{eAT} Bir tür eski tüfek.*|| **agız üşürmek,** *{eAT} Ağız birliği etmek.*|| **agız yarı,** *{eAT} Salya.*|| **agız yel,** *{eT} Bir tür ağız hastalığı.* [EUTS]|| **agzı açık,** *{eAT} Hindistan'da yetişen zambak biçiminde çiçekleri olan bir bitkinin ilaç olarak kullanılan nohut büyüklüğündeki taneleri.*|| **agzı açuk,** *{eAT}* → agzı açık.|| **agzı bozuk,** *{eAT} (At için) ne tür gem vurulursa vurulsun bir türlü zapt edilemeyen.*|| **agzı çelikli,** *{eAT} Çenesi güçlü; düzgün söz söyleyebilen.*|| **agzı kutlu,** *{eAT} Ağzından hep hayırlı sözler çıkan; hep iyi şeyler söyleyen.*|| **agzına çalmak,** *{eAT} Ağzına vurmak.*|| **agzının dadını virmek,** *{eAT} Haddini bildirmek; ağzının payını vermek.*|| **agzının kaşıgı,** *{eAT} 1. Bir kimsenin yapabileceği; o kimseye yakışan; kendine uygun gelen. 2. Herkesin hakkında ileri geri konuştuğu kimse.*|| **agzını poyraza açmak,** *{eAT} Bir şeyden yoksun kalmak; eli boşa çıkmak; ağzını havaya açmak.*|| **agzını yile açmak,** *{eAT} Bir şeyden yoksun kalmak; eli boşa çıkmak; ağzını havaya açmak.*|| **agzının tadını virmek,** *{eAT} Haddini bildirmek; ağzının payını vermek.*

agız[2], [ağ-ız آغز] *{eAT}* *is.* Sınır; uç; hudut.

agız[3], [ağ-ız / ağ-z آغز] *{eAT}* *is.* Defa; kere; kez.

agız[4], [ağ-ız آغز] *{eAT}* *is.* Doğuran hayvanın ilk sütü.

agız[5], [yağ-ız / añız > ağ-ız آغز] *{eAT}* *is.* (At için) yağız.

agızlanmak, [ağ-ız-la-n-mak / ağ-az-la-n-mak] *{eT}* *dönşl. f. [-ur]* **1.** Ağza vurmak [DLT] **2.** Ağız açmak; telaffuz etmek; söylemek; konuşmak. [Gabain] [DLT]

agızlık, [ağ-ız-lık آغزلق] *{eAT}* *is.* **1.** Başlangıç. **2.** Gemde atın ağzına yanlamasına giren parça. **3.** Dokuma tezgâhlarında mekik atabilmek için çözgünün açılıp kapandığı yer.

agızmak, [ağ-mak *(akmak)* > ag-ız-mak] *gçl. f. [-ır] [eAT, -ur]* *{eAT}* *{ağız}* (Fasulye, nohut, mercimek gibi taneli şeyler için) akıtmak. [DS]

agin, [Far. āgīn آگين] *(a:gi:n)* *{OsT}* *sf.* Doldurulmuş; dolu.

-agin, [Far. āgīn آگين -] *(a:gi:n)* *{OsT}* *son ek.* Eklendiği Farsça kelimelere *"dolmuş"* anlamı katarak birleşik sıfatlar yapan son ek.

agist, [Far. āgiste آگسته] *(a:giste)* *{OsT}* *sf.* Sımsıkı bağlanmış; düğümlenmiş.

agiş, [Far. āgīşīden *(iliştirmek)* > āgīş آگيش] *(a:gi:ş)* *{OsT}* *sf.* **1.** İlişik; yapışık; sarkık. **2.** Uzatılmış.

agitato, [İt. acitato] *(agi'tato)* *zf.* *müz.* Bir parçanın hızlı biçimde çalınacağını belirten terim.

aglagan, [ağ-la-ğan اغلغان / آغلاغان] *{eAT}* *sf.* Çok ağlayan; sık sık ağlayan.

aglak[1], [ağ-laḳ] *{eT}* *sf.* **1.** Issız; oturulmayan yer; boş ve ıssız yer. [EUTS]. **2.** Çorak. [DLT] ⊡ **aglak yér,** *Boş yer.* [DLT]

aglak[2], [Ar. ġalaḳ > ağlaḳ اغلاق] *{OsT}* *is.* **1.** Kilitler. **2.** Kapalı, anlaşılmaz şeyler.

aglamak[1], [ağ-la-mak / yığ-la-mak] *{eT}* *{eAT}* *gçsz. f. [-r]* Ağlamak [Gabain] [ETY] ⊡ **aglamaglara urmak,** *{eAT} Ağlar görünmek.*|| **aglamış yüzlü,** *{eAT} Ekşi suratlı.*

aglamak[2], [ağ-la-mak اغلمق] *{eAT}* *gçsz. f. [-r]* Aksaklık göstermek; aksamak.

aglamak[3], [ağ-la-mak] *{eT}* *gçsz. f. [-r]* **1.** Yalnız olmak. **2.** Boş olmak. [DLT]

aglamak[4], [ag *(ak)* > ag-la-mak] *{ağız}* *gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Ayıklamak; ayıklayarak temizlemek; aklamak. [DS]

aglamasımak, [ağ-la-ması-maḳ آغلمه سيمق / آغلمه سى مق] *{eAT}* *gçsz. f. [-r]* **1.** Ağlar duruma gelmek. **2.** Ağlar gibi yapmak.

aglamsımak, [ağ-la-msı-mak اغلمسيمق] *{eAT}* *gçsz. f. [-r]* **1.** Ağlar duruma gelmek. **2.** Ağlar gibi yapmak.

aglamsınmak, [ağ-la-msın-mak آغلامسنمق/اغلمسنمق] *{eAT}* *dönşl. f. [-ur]* **1.** Ağlar duruma gelmek. **2.** Ağlar gibi yapmak.

aglanmak, [ağ-la-n-mak اغلنمق / آغلانمق] *{eAT} dönşl. f. [-ur]* İçin için ağlamak.

aglasımak, [ağ-la-sı-mak اغلسمق / آغلاسمق] *{eAT} gçsz. f. [-r]* **1.** Ağlar duruma gelmek. **2.** Ağlar gibi yapmak.

aglaş, [ağ-la-ş اغلش / آغلاش] *{eAT} is.* **1.** Ağlaşma. **2.** Ağlayış.

aglaşdırmak, [ağ-la-ş-dır-mak اغلشدرمق / آغلاشدرمق] *{eAT} gçl. f. [-ur]* Birçok kişiyi hep birden ağlatmak; ağlaştırmak.

aglatmak[1], [ağ-la-t-mak] *{eT} gçl. f. [-ur]* **1.** Savmak; uzaklaştırmak; ıraklaştırmak. **2.** Boşaltmak. [DLT]

aglatmak[2], [ağla-t-mak] *{eAT} gçl. f. [-ur]* Ağlatmak.

aglayıcı, [ağla-y-ıcı] *{eAT} sf.* Ağlayan.

aglıg, [ağı-lıḳ > ağ-lığ] *{eT} is.* → agılık.

aglık[1], [ağ-ı-lıḳ > ağ-lıḳ] *{eT} is.* → agılık.**aglık**[2], [ağ-lıḳ / aḳ-lıḳ آغلق] *{eAT} is.* **1.** Aklık; beyazlık. **2.** Kadınların yüzlerine sürdükleri düzgün; üstübeç; pudra.

agludaş, [ağlu-daş] *{eAT} is.* Komşu.

aglütinasyon, [Fr. agglutination] *is.* **1.** *tıp.* Antikorların hastalık yapan bakterileri toplamak suretiyle hastalığın önlenmesi. **2.** *dbl.* Kümeleşim.

aglütinin, [Fr. agglutinine] *is. tıp.* Kan serumunda yer alan bakteri, yabancı madde ve yabancı alyuvar gibi bir antijeni toplayarak etkisiz kılan antikor.

agmak, [ığ *(su)* > ığ-mak > ağ-mak آغمق] *{eT} gçsz. f. [-ar]* **1.** Su gibi akıp gitmek; kaymak. [ETY] **2.** Ağmak; kalkmak; yukarı çıkmak; yükselmek; tırmanmak; binmek; *{eAT} (aynı).* [Tekin] [DLT] [ETY] [EUTS] [Gabain] [DLT] **3.** Aşmak. [DLT] **4.** Yana yatmak; bir yana eğilmek; bükülmekaşağı inmek; ağır gelip aşağı meyletmek; dönmek. [DLT] [İKPÖy.] *{eAT} (aynı).* **5.** Belirmek. **6.** Çökmek. [İKPÖy.] **7.** Değişmek; başkalaşmak; bozulmak. [DLT] [İKPÖy.] **8.** *{eAT}* Kaplamak; bürümek. ☞ **ağası yir,** *{eAT} Yükselecek yer; yükseklik.*

agnagan, [ağ-na-ġan آغنغان] *{eAT} sf.* (Hayvan için) çok yuvarlanan; çok ağnayan.

agnak, [ağ-na-k آغنق] *{eAT} is.* Hayvanların yatıp yuvarlandıkları yer; ağnak.

agnamak, [ağ-mak *(yana yatmak, bükülmek, çökmek)* > ağ-(ı)n-a-mak آغنامق] *{eT} {eAT} gçsz. f. [-r]* **1.** (Hayvan için) yatıp debelenmek ağnamak; yerde yuvarlanmak; kıvranmakarkası üstü yere sürünmek. [EUTS] [İKPÖy.] [Gabain]. **2.** Kekemeleşmek; dili tutulmak. [DLT] **3.** *{eAT}* Bolluk içinde rahat yaşamak.

agnatmak, [ağ-na-t-mak آغناتمق] *{eT} {eAT} gçl. f. [-ur]* **1.** Hayvanın debelenmesini sağlamak; debelendirmek. **2.** Dili buruşturmak; dili ağırlaştırmak. [DLT]

agnostik, -ği [Fr. agnostique] *sf. fel.* İnsan zekâsının *mutlak*'a erişemeyeceğini, dolayısıyla bilinmezlik içinde bulunduğumuzu savunan; Tanrı konusunda bir şey bilmenin olanaksızlığına inanan; bilinmezci.

agnostisizm, [Fr. agnosticisme] *is. fel.* Eşyanın öz tabiatı, kaynağı ve kaderi konusunda insan zekâsının yeterli olmadığını ileri süren felsefe öğretisi; bilinmezlik.

agnozi, [Fr. agnosie] *is. tıp.* İlgili organ sağlam olmasına rağmen o organın ilettiği duyguyu algılayan beyin zarındaki dokunun bölgesel bozukluğu sebebiyle duyu organları aracılığıyla edinilen bilgileri tanıyamama hastalığı; bilmezlik.

Agop, [Erme. hakob / hagop *(Yakup)*] *özl. is.* Ermenice erkek adı. ☞ **Agop'un kazı gibi düşünmek,** *Uzun süre çaresizlik içinde düşünmek; afallamak.*|| **Agop'un kazı gibi yemek,** *Oburca yemek.*|| **Agop'un kör kazı gibi tıkınmak** (yutmak, tıkınmak), *Oburca yemek.*

agora, [Yun. agora] *is.* **1.** Vatandaşlar meclisinin toplandığı yer. **2.** Eski Yunan'da din, devlet, siyaset, ticaret gibi toplum işlerinin icra edildiği etrafı kamu binaları ile çevrili geniş meydan; kent meydanı.

agorafobi, [Fr. agoraphobie] *is. psikol.* Büyük meydanlarda bulunma korkusu.

agra, -a'i [Ar. ağrā' اغراء] *(agra:) {OsT} sf.* Çok sevimli; çok yakışıklı.

agraf, [Alm. krap > Fr. agrafe] *is.* **1.** Kopça; kanca. **2.** Broş; yaka iğnesi. **3.** *tıp.* Kesiklerin iki karşılıklı kenarını bir araya getirmeye yarayan özel bir pens ile kullanılan metal yara dikiş malzemesi.

agrafaj, [Fr. agrafage] **1.** *tıp.* Kırık kemikleri agraflar yardımı ile birbirine tutturmak. **2.** Sac kenarlarını oluk biçiminde kıvırarak üst üste getirip sıkıştırmak suretiyle birleştirme.

agrafi, [Fr. agraphie] *(a'grafi) is. psikol.* Yazma yeteneğinin kaybolması hastalığı.

agrag, [ağ-(ı)r-ığ / ağ-(ı)r-ağ] *{eT} is.* Sızı; ağrı. [EUTS]

agrandisman, [Fr. agrandissement] *is. foto.* Fotoğraf filmindeki görüntüyü büyütme işi; büyütme.

agrandisör, [Fr. agrandisseur] *is. foto.* Fotoğraf filmindeki görüntüyü mercekler düzeneği ile büyüterek kâğıt üzerine aktarmaya yarayan araç.

agranülositoz, [Fr. agranulocytose] *is. tıp.* Kanda granülosit denilen çok çekirdekli akyuvarların azalması.

agreb, [Ar. ğarib > ağreb اغرب] *{OsT} sf.* En garip; pek tuhaf. ☞ **agrebü'l-garāib,** *Şaşılacak şeylerin en şaşırtıcısı; geriplerin en garibi.*

agreje, [Fr. agrégé] *is. eğit.* Bazı ülkelerde bazı

dallarda öğretim üyeliği için yapılan yeterlilik sınavı.

agreman, [Fr. agrément] *is.* Bir devletin kendi ülkesindeki bir yabancı elçiliğe atanan görevliyi tanıdığını ve göreve başladığını belirten belge.

agrı[1], [*eT.* ağ(ı)r-ı-ġ > ağrı آغري] *{eAT} is.* Ağrı; acı; sancı; ıstırap; illet; dert.

agrı[2], ağ(ı)r-ı] *{eAT} is.* **1.** 96 miskal (yaklaşık 405,5 gr) tutarında bir ağırlık ölçüsü birimi. **2.** Para; dirhem.

agrıdıcı, [ağrı-t-ıcı] *{eAT} sf.* Acı verici; acıtıcı; acıklı; şiddetli.

agrıg, [ağ(ı)r-ı-ġ] *{eT} {eAT} is.* Hastalık; ağrı; sızı; sancı. [EUTS] [Gabain] [DLT]

agrıglanmak, [ağrıġ-la-n-mak] *{eT} dönşl. f. [-ur]* Fenalaşmak; ağrıları artmak. [EUTS]

agrıglıg, [ağrıġ-lıġ] *{eT} sf.* Hastalıklı; ağrılı. [EUTS]

agrık[1], [ağ(ı)r-ı-ḳ آغرق] *{eT} {eAT} is.* **1.** Hasta; hastalık. [EUTS] **2.** *{eAT} sf.* Ağrılı; ağrıyan.

agrık[2], [ağ(ı)r-ıḳ آغرق] *{eAT} is.* Ev eşyası; eşya; ağırlık.

agrıkanmak, [ağrı-ḳ-an-mak] *{eT} dönşl. f. [-ur]* Ağrısından şikâyetçi olmak. [DLT]

agrıklı, [ağrıḳ-lı آغرقلي] *{eAT} sf.* Acıyan; ıstırap veren; ağrıyan.

agrımak, [āğ(ı)r-ı-mak] *(a:grımak) {eT} gçsz. f. [-r]* **1.** Ağrımak [Gabain] [DLT] **2.** Hastalanmak hasta olmak; sayrılaşmak. [EUTS] [Tekin] [ETY]

agrınmak[1], [āğ(ı)r-ı-n-mak] *{eT} dönşl. f. [-ur]* Ağrımak; acı duymak. [DLT]

agrınmak[2], [ağır-ı-n-mak] *{eT} dönşl. f. [-ur]* İhtimam etmek; önem vermek; özen vermek. [EUTS]

agrışmak, [ağrı-ş-mak] *{eT} dönşl. f. [-ur]* Ağrışmak; sızlanmak. [DLT]

agrıtmak, [ağrı-t-mak] *{eT} gçl. f. [-ur]* Ağrı vermek; ağrıtmak; acıtmak. [EUTS] [DLT]

agrug, [oğur-mak > oğ(u)r-uğ [Clauson] / ağruġ [DLT]] *{eT} is.* Kemiklerin ek yerleri; eklem. ⊡ **agrug süngügi,** *{eT} Omurga kemiklerinin birincisi; birinci omur.* [DLT]

agruk[1], [ağ-(ı)r-u-ḳ] *{eT} is.* Hasta. [EUTS]

agruk[2], [ağ-(ı)r-u-mak *(ağır olmak)* > ağr-u-k آغرق] *{eT} {eAT} is.* **1.** Yük; ağırlık; pılı pırtı; yol eşyası. [İKPÖy.] **2.** Masraflı olan şey; ağırlık. [İKPÖy.] **3.** *sf.* Ağır. [İKPÖy.]⊡ **agruk çekmek,** *{eAT} Ağır hâlde bulunmak; ağırlaşmak.*

agruklanmak, [ağ-(ı)r-uḳ-la-n-mak] *{eT} dönşl. f. [-ur]* (Bir iş veya yükü) ağır saymak; ağırsınmak. [DLT]

agrumak, [ağ-(ı)r-u-mak] *{eT} gçsz. f. [-r]* Ağırlaşmak. [DLT]

agruş, [ağ-(ı)r-uş] *{eT} is.* Hastalanma; ağrı; azap; ıstırap. [EUTS] [Gabain]

agsag, [ağ-mak *(yana yatmak, bükülmek, çökmek)* > ağ-sa-ġ] *{eT} sf.* Aksak; topal. [EUTS]

agsak, [ağ-sa-ḳ آغسق] *{eAT} sf.* Aksak; topal.

agsaklık, [ağ-sa-ḳ-lıḳ / ağ-ṣaḳ-lıḳ آغصقلق / آغسقلق] *{eAT} is.* Aksaklık; topallık.

agsamak[1], [ağ-mak *(kaymak, akmak)* > ağ-sa-mak] *{eT} gçsz. f. [-r]* **1.** Ağmak istemek. **2.** Çıkmak istemek. [DLT]

agsamak[2], [ağ-mak *(yana yatmak, bükülmek, çökmek)* > ağ-sa-mak / aḳ-sa-mak / ağ-ṣa-mak آغسه مق / آغصمق / آغسمق] *{eT} {eAT} gçsz. f. [-r]* Aksamak; topallamak.

agsanmak, [ağ-sa-n-mak] *{eT} f.* Konuşmak; telaffuz etmek. [EUTS]

agsırık, -ğı [as-ġır-mak > ağsır-ıḳ آغسريق] *{eAT} is.* Aksırık.

agsırmak, [as *(yans.)* > as-ġır-mak > ağsır-mak / aḫsır-mak / ağsur-mak / aḫsur-mak آغسرمق] *{eAT} gçsz. f. [-ur]* Aksırmak.

agsurmak, [as *(yans.)* > as-ġır-mak > ağsır-mak / aḫsır-mak / ağsur-mak / aḫsur-mak آغسرمق] *{eAT} gçsz. f. [-ur]* Aksırmak.

agşam, [ağ + Far. şām > aḫşam اخشم] *{eAT} is.* Akşam.

agta, [Ar. ʿaḳide => ağṭa اغطه] *{eAT} is.* Ağda.

agtarılmak, [ağ-ta-r-ıl-mak / ağtılmak] *{eT} edil. f. [-ur]* **1.** Yere vurulmak. **2.** Sarsılmak. [DLT] **3.** Dönmek; eğilmek. [EUTS]

agtarmak, [ağ-ta-r-mak / aḫtarmak] *{eT} gçl. f. [-ur]* Aktarmak; devirmek; yenmek. [DLT]

agtaru, [ağtar-u] *{eT} sf.* Çabuk; ivedilikle; acele; süratle. [EUTS]

agtılmak, [ağ-(ı)t-ıl-mak / ağtar-ıl-mak] *{eT} edil. f. [-ur]* **1.** Yere vurulmak. **2.** Sarsılmak. [DLT]

agtınmak, [ağ-mak *(yukarı çıkmak)* > ağ-(ı)t-ın-mak] *{eT} dönşl. f. [-ur]* **1.** Çıkmak; yükselmek. **2.** Binmek; ata binmek. **3.** *gçl. f.* Çıkarmak; yükseltmek. [EUTS] [Gabain]

agturmak, [ağ-mak *(yukarı çıkmak)* > ağ-tur-mak] *{eT} gçl. f. [-ur]* **1.** Dağa ağdırmak. [ETY] **2.** Yükseğe çıkartmak; aştırmak. [ETY]

-agu, [-ğu / -gü / ku / -kü / -a-ğu / -e-gü] *{eT} yap. e.* -→ -gu.

agu[1], [agu *(yans.)*] *(agu:) is.* Bebeklerin neşelendikleri zaman çıkardıkları keyiflenme sözü.

agu[2], [ağ-u اغو] *{eT} is.* Ağı; zehir [İKPÖy.] [Gabain] [Yüknekî] [EUTS] [DLT] ⊡ **agu agacı,** *{eAT} Zakkum.*|| **agu kurdı,** *Kuduz böceği.*|| **agu kunduz,** *{eAT} Aksırtıcı bir ot.*

agucuk, -ğu [agu-cuk] *is.* Bebekleri severken ve onları neşelendirmek için söylenir. ⊡ **agucuk bebek,**

Büyüdüğü hâlde bebekliğe özenen; bebek gibi davranan.|| **agucuk yapmak,** *(Bebekler için) neşelendikleri zaman agu sesi çıkarmak; agulamak.*

aguj, [ağ-uz / aguj] *{eT} is.* Memeli hayvanların doğurduklarında verdikleri ilk süt. [DLT]

agujlug, [ağuj-luğ] *{eT} sf.* Ağızlı, ilk sütü bulunan. [DLT]

agukmak, [ağ-u-ḳ-mak] *{eT} gçsz. f. [-ur]* Zehirlenmek; ağılanmak. [Gabain] [DLT] [EUTS]

agul[1], [ağ-ul اغول] *{eAT} is.* Ağıl.

agul[2], [ağul] *{eAT} is.* **1.** Görüş tarzı; zihniyet. **2.** Gönül.

agulama, [agu-la-ma] *is.* Bebeklerin neşeli anlarında agu sesi çıkarmaları; agulamak işi.

agulamak[1], [ağu-la-mak] *{eT} gçl. f. [-r]* Ağılamak. [DLT]

agulamak[2], [agu *(yans.)* > agu-la-mak] *gçsz. f. [-r] [-l(u)-yor]* (İki ile dokuzuncu aylar arasındaki bebek için) kendiliğinden sevinç belirtisi olan agu şeklinde ses çıkarmak.

agullanmak, [ağul-la-n-mak اغوللانمق] *{eAT} dönşl. f. [-ur]* (Ay için) hâlelenmek; harmanlanmak.

agulug, [ağu-luğ] *{eT} sf.* Ağılı; zehirli. [EUTS] [ETY]

agumak, [ağu-mak] *{eT} gçl. f. [-r]* Ağılamak; zehirlemek. [EUTS]

agun, [Far. āgūn آگون] *(a:gu:n) {OsT} sf.* **1.** Baş aşağı; ters. **2.** Uğursuz.

agunde, [Far. āgunde آغنده] *(a:gunde) {OsT} sf.* (Pamuk yumağı, yığını için) hallaç elinden çıkmış; atılmış.

agur, [Far. āgūr آگور] *(a:gu:r) {OsT} is.* **1.** Tuğla. **2.** Kerpiç. **3.** Kiremit.

agurçuk, -ğu [ağur-çuk] *{eAT} is.* Satranç.

agurşak, [ağur-şa-k] *{eT} is.* Ağırşak. [DLT]

aguz, [ağ-uz اغوز] *{eT} {eAT} is.* Memeli hayvanların doğurduklarında verdikleri ilk süt; ağız. [DLT]

agüs, [Far. āgüs آگس] *(a:güs) {OsT} is.* Taşçı kalemi.

agz, [ağ-z] *{eT} is.* Ağız. [İKPÖy.]

agzanmak, [ağ-(ı)z-an-mak / ağ-az-la-n-mak] *dönşl. f. [-ur]* Telaffuz etmek; söylemek; konuşmak. [Gabain] [EUTS] ⎘ **agzanmış savıg,** *Söylenmiş söz; telaffuz etmek.* [EUTS]

ağ[1], [ag /ağ *(yans.)*] *is.* Ağlama, inleme eylemi, ağrı, sızı durumları bildiren kök; *ağ-la-mak.*

ağ[2], [*eT.* ag > ağ] *is.* **1.** İp, tel vs.den düğümlemek suretiyle göz göz yapılmış örgü; ince iplik örgüsü; ablatya; çolun; ırıp; ığrıp. **2.** Örümcek cinsi hayvanların salgıladıkları iplikçiklerle ördükleri av yuvaları. **3.** *gnşl.* Kanal, yol, tel bağlantılarıyla oluşturulmuş sistem; şebeke. *«Demir yolu ağı. Telefon ağı»* **4.** *mec.* Tuzak. *«Kurtlara ağ kurmak.»* **5.** *spor.* Tenis voleybol gibi oyunlarda oyun alanının ortasına, akrobasi hareketlerinde havadaki jimnastik aletlerinin altına, futbolda kale direklerinin arkasına gerilen file. **6.** *{eT}* Kafes şeklinde seyrek örgü [Mühennâ] **7.** *{ağız}* Ay ağılı; hâle. [DS] **8.** *{ağız}* Ara; iç. [DS] **9.** *{ağız}* Ağaç dal ve yaprakları arasına ağ örerek yuva yapıp yaprak yiyen böcek; tırtıl; ağ kurdu. [DS] **10.** *{ağız}* Tel örgü. [DS] **11.** *{ağız}* Tarlaları sınırlayan dikenli çalı ve ağaçlar; çalı çit. [DS] ⎘ **ağ atmak,** *Balık tutmak üzere ağları suya indirmek.*|| **ağa vurmak,** *(Balık için) ağ gözlerine takılmak.*|| **ağ ayıklamak,** *Ağın gözlerinde bulunan yabancı maddeleri çıkarmak, ağı temizlemek.*|| **ağ biçimi,** *Zarif ve kolay birleşmelere uygun dikdörtgen prizması şeklindeki taşlarla yapılan süsleme.*|| **ağ çatmak,** *Kaydırma yaparak ağın gözlerini küçültmek; ağ daraltmak.*|| **ağ çekmek,** *Ağa takılmış olan balıkları toplamak için ağı sudan çıkarmak.*|| **ağ donatmak,** *Balık yakalamak için kullanılacak ağı, kıyıda hazırlamak.*|| **ağ dökmek,** *Balık tutmak için tekneden suya ağ indirmek.*|| **ağ döşemek,** *Balık tutmak için ağı suyun dibine indirmek.*|| **ağ gemileri,** *Savaş zamanlarında düşman gemilerinin girişini engellemek için taşıdıkları çelik ağları limanların ağzına germek için kullanılan savunma gemileri.*|| **ağ gözü,** *Ağın düğümleri arasındaki büyüklük.*|| **ağ iğnesi,** *Ağ örmekte kullanılan tahta veya plastik iğ.*|| **ağ ipliği,** *Ağ yapmakta kullanılan değişik liflerden örülmüş ipler.*|| **ağ kayığı,** *Balık ağı dökmeye veya toplamaya uygun arkası daha geniş bir kayık çeşidi.*|| **ağ kepçe,** *Balıkçıların kullandığı ağdan yapılma sepet şeklindeki kepçe.*|| **ağ kurdu,** *zool. Ördükleri ağ içine gizlenerek beslenen meyve ağaçları zararlısı, (Hyponomeuta).*|| **ağ kurmak,** *Bir kuşu veya av hayvanını yakalamak için ağ yerleştirmek.*|| **ağ kurşunu,** *Balık ağlarını suyun içinde dik olarak tutmak için ağın alt ucuna geçirilen delikli ağırlıklar.*|| **ağ mantarı,** *Balık ağlarının su içinde dik durmasına sağlamak için ağın üst kısmına bağlanan ve su üstünde kalan içi hava dolu ortası oyuk plastik halkalar.*|| **ağ mantarlar,** *Üreme şekilleri ve sistematikteki yeri kesin olarak bilinemeyen ve insanlarda çeşitli hastalıklara sebep olan ilkel bir mantar türü. (Hyphomycetes).*|| **ağ örmek,** *Ağ üretmek üzere ipleri usulüne göre düğümlemek.*|| **ağ reisi,** *Balıkçı ağlarının suya atılması veya toplanması sırasında gerekli manevraları yöneten kişi.*|| **ağ sermek,** *Ağı, çekerek gözleri birbirine karışmayacak ve dolaşmayacak biçimde tekneye yerleştirmek.*|| **ağ serpmek,** *Elle atılan daire biçimindeki ağı merkezî yerinden tutarak ağırlıklı kısmı açılacak biçimde atmak ve toplamak.*|| **ağ şebeke,** *Bütün uçları ana su borularından beslenen paralel bağlantılı şehir suyu şebekesi.*|| **ağ tabaka,** *Göz yuvarlağında görme sinir uçlarının meydana getirdiği zar.*|| **ağ tonoz,** *Ağ biçiminde parçalı kesişmelerden meydana geti-*

rilmiş gotik mimarî tarzı tonoz.|| **ağ toplamak,** *balıkçı. Ağı denizden çıkarıp tekneye almak.*|| **ağ vinci,** *Balıkçı teknelerinde ağın sudan çekilmesini kolaylaştıran vinç.*|| **ağ yatak,** *File şeklinde örülmüş ve karşılıklı iki ağaca bağlanarak kullanılan yatak; hamak.*

ağ[3], [*eT.* ağ] *is.* Pantolon ve don gibi giyeceklerin iki bacak arasındaki üçgen kumaş dikişlerinin meydana getirdiği şekil; apışlık. 🗗 **ağ açmak,** *{ağız} (Kadınlar için) âdet sonrası hamama gidip temizlenmek.* [DS]|| **ağı çalık,** *Köylü kadınların iş yaparken giydikleri geniş ağlı uzun paçalı, uçkurlu şalvar.*

ağ[4], [ağ / ak] *{ağız} sf.* Ak. [DS]

ağa, [Moğ. āḳā > ağa] *is.* **1.** Toplum ve aile içinde kendisine saygı duyulan erkek. **2.** Büyük erkek kardeş; ağabey. **3.** (Kadın için) eş; koca. **4.** Yardım eden, cömert kimse. **5.** Okuması yazması olmayan fakat köyün veya kasabanın ileri gelen saygıdeğer kişileri. **6.** Kırsal kesimde büyük arazi sahipleri ve zengin kimse. **7.** *gnşl.* Zalim kimse, istismarcı, hak yiyen. **8.** İmparatorluk devrinde büyük konaklarda çalışan hizmetçilerin başkanı. **9.** İmparatorluk dönemi devlet teşkilatında belirli mevkilere gelmiş olan kişilere verilen unvan. *«Yeniçeri ağası.»* **10.** *{ağız}* Şeyh. [DS] **11.** *{ağız}* Hz. Peygamber soyundan gelen kimse; seyit. [DS] **12.** *{ağız}* Sevgili. [DS] **13.** *{ağız}* Kayın baba; kaynata. [DS] 🗗 **ağa bayrağı,** *Yeniçeri ağasına ait bayraklardan birisi.*|| **ağa bölüğü,** *Yeniçeri teşkilatında İstanbul ağasının odası.*|| **ağa bölükleri,** *Yeniçeri teşkilatında devşirmelerden kurulu birlikler.*|| **ağa çırağı,** *Devşirme kuralına aykırı olarak yeniçeri ocağına alınan sanatkârlar.*|| **ağa divanı,** *Yeniçeri ağasının başkanlığında toplanan kurul.*|| **ağa gediklileri,** *Yeniçeri ağasının karargâhında görevli 19 kişi.*|| **ağa imamı,** *Yeniçeri ocağında medrese öğrenimi görmüş imam.*|| **ağa kapısı,** *1. Ağanın evi. 2. Yeniçeri ağalarının çalıştıkları resmî daire.*|| **ağa kapısı zindanı,** *Azılı suçlularla suçlu yeniçerilerin hapsedildiği zindan.*|| **ağa kâtibi,** *Ağa kapısının yazışmalarını düzenleyen görevli.* || **ağa paşa,** *Vezir rütbesi verilmiş bulunan yeniçeri ağasının unvanı.*|| **ağa yamağı,** *Yeniçeri ağasının hizmet erlerinden en düşük rütbelisi.*

ağababa, [ağa+baba] *is.* **1.** Büyükbaba; dede. **2.** Ağa çocuklarının babalarına hitap şekli. **3.** Genel anlamda kendisi kıskanılan yaşlı ve zengin kimse. **4.** Emsalleri arasında daha güçlü ve kıymetli olanı. **5.** Uygunsuz bir işte ustalık kazanmış kişi. *«Hırsızların ağababası.»* 🗗 **ağababası,** *İmparatorluk saray teşkilatında harem ağalarının başı.*

ağabanu, [Ar. ġabānī / ağabānū اغبانى] *{OsT} is.* Sarık için kullanılan ince beyaz ipekli kumaş; abaniye.

ağabeği, [ağa+beg-i] *is.* Ağabey.

ağabey, [aga > ağa+bey] *is.* **1.** Aile içinde yaşça büyük erkek kardeş; abi. **2.** Tanıdık ve akrabalar arasında yaşça büyük olanlar. **3.** Hitaplarda bir kaç yaş büyük erkeklere saygı ifadesi. **4.** Bir meslekte, bir kurumda daha eski olanlar. **5.** Bir okulda üst sınıflarda bulunanlar.

ağabeylik, -ği [ağa+bey-lik] *is.* Ağabey olma hâli; ağabey durumunda bulunmak. 🗗 **ağabeylik etmek,** *Ağabey gibi davranıp birini koruyup gözetmek.*

ağacalık, [ağa-ca-lık] *(ağa'calık) is.* **1.** Oğlan evi tarafından gelinin erkek kardeşine alınan hediye elbise. **2.** Uzun süre çalışan işçilerin ve çobanların sözleşme süreleri dolduktan sonra da ücretsiz olarak çalışmaları. **3.** Bir işte çalışana ücretinin dışında verilen bahşiş.

ağacat, [ağaç+at] *{ağız} is.* Tabut. [DS]

ağaç, -cı [*eT.* ı *(bitki)* > ı-ğaç [TİETZE]/ ağaç] *is.* **1.** Boyu oldukça yüksek, dalları ve gövdesi ile geniş alan kaplayan uzun yıllar yaşayan odunsu bitki. **2.** Kereste. **3.** Tahta. **4.** Odun. **5.** Sopa; değnek; sırık; direk. **6.** *{eT}* 12.000 adım gelen uzunluk birimi; değnek; fersah [Mühennâ] **7.** *{eAT}* Erkeklik organı. **8.** *sf.* Bu tür bitkiden kesilen odun, tahta ve kerestեden yapılan; ahşap; tahtadan. 🗗 **ağaç balı,** *Erik, kayısı, kiraz gibi ağaçların gövdelerinden akan yapışkan sıvı;* kedi balı.|| **ağaç baskı,** *Ağaç kalıplar üzerine resim ve desenleri kazıyarak basmak suretiyle elde edilen baskı işi.*|| **ağaç bayramı,** *Ülkemizde ağaçlandırmayı yaygınlaştırmak, ağaç sevgisini aşılamak için her yıl düzenlenen tören.*|| **ağaç bakımı,** *İnsan eliyle yetiştirilmiş olan park, bahçe vb. ağaçların budama, gübreleme ve zararlılara karşı korunması işlemleri.*|| **ağaç bilimi,** *bot. Botaniğin ağaçları ilgilendiren dalı.*|| **ağaç biti,** *Yarım kanatlılardan sıçramak suretiyle gezen ağaç paraziti.*|| **ağaç çileği,** *bot. Ilıman iklim kuşağında yetişen gülgillerden bir bitki ve bunun kırmızı renkli ve hoş kokulu meyvesi; ahududu; frambuaz.*|| **ağaç delen,** *zool. {ağız} Ağaçkakan.* [DS]|| **ağaç denizi,** *Kocaeli ile Bolu Dağı arasındaki gür ormanlar.*|| **ağaç engeli,** *Askerlikte düşman geçişini engellemek için patlayıcı destekli devrilmiş ağaçlarla yol, köprü tünel ve geçit gibi yerlerin kapatılması.*|| **ağaç fulü,** *bot. Bahçelerde yetiştirilen iri beyaz çiçekli ağaççık, (Philadelphus).*|| **ağaç göğsü,** *{ağız} Köknar ağacında biten ve yenen bir mantar türü.* [DS]|| **ağaç hamuru,** *Kâğıt üretiminde kullanılan lifli madde.*|| **ağaç hatmi,** *bot. Ebegümeci familyasından gösterişli çiçekleri sebebiyle park ve bahçelerde yetiştirilen kısa boylu ağaççık, (Hibiscus syriacus).*|| **ağaç işçiliği,** *Ahşaptan yararlanarak kapı, pencere, tavan ve mobilyalarda yapılan süslemecilik.*|| **ağaç kabartan,** *{ağız} 1. Ilık ilk bahar rüzgârı. 2. Ağaç kabuklarını yiyen ve un hâline getiren bir kurt.* [DS]|| **ağaç kaplama,** *İnce ahşap levhalar yapıştırılarak yapılan süsleme işi.*|| **ağaç**

karası, *Bazı ağaçlardan sızan koyu zamk.*|| **ağaç kavunu,** *bot. Buruşuk ve kalın kabuklu meyvelerinden reçel ve şekerleme yapılan, yaz kış yeşil yapraklı olup Akdeniz kıyısı bulunan ülkelerde yetişen orta boylu bir ağaç, (Citrus medica).*|| **ağaç korunması,** *Ağaçların zarar görmesine sebep olan taban suyu, toprak sıkıştırması, yaralanma ve zararlılara karşı alınan tedbirler.*|| **ağaç kömürü,** *Odunun yakılması suretiyle elde edilen yakacak maddesi.*|| **ağaç kulak,** *{ağız} 1. Kara sabanın iki yanına takılan ve kazılan toprağı iki yana atan ağaç parçası. 2. Hayvana yük sarılırken ip geçirilen semerin iki yanında bulunan ağaç çıkıntıları.* [DS]|| **ağaç kurbağası,** *zool. Ağaçlarda yaşayan küçük yapılı, uzun bacaklı, kuyruksuz bir kurbağa türü, (Hyla arborea).*|| **ağaç kurdu,** *Ağaçların selülozunu kemirerek beslenen kurtçuklar.*|| **ağaç mantarı,** *Ağaçlar üzerinde yetişen bazitli mantar türü.*|| **ağaç minesi,** *bot. Bahçelerde yetişen yaprağı oyuklu ve karşılıklı eflatun veya mavi çiçekli tırmanıcı ıtırlı bitki, (Lantana camara).*|| **ağaç olmak,** *1. Birini uzun süre ayakta beklemek. 2. Uzun süre ayakta durmak.*|| **ağaç sakızı,** *Reçine.*|| **ağaç sınırı,** *Yükseklere ve kuzeye doğru giderek ağaçların azaldığı ve boylarının kısaldığı coğrafî noktalardan geçtiği varsayılan çizgi.*|| **ağaç şakayığı,** *bot. İlkbaharda koruluk yerlerde kırmızı ve beyaz çiçekler açan yaban çiçeği. (Anemone coronaria).*|| **ağaç uğaç,** *{eAT} Çalı çırpı.*|| **Ağaç yaş iken eğilir.** *İnsan alışkanlıkları küçük yaşlarda kazanır, eğitimi de bu dönemde başlamalıdır.*|| **ağaç yongıçı,** *{eT} Dülger.* [Mühennâ]

ağaççı, [ağaç-çı] *{eAT} is.* Ağaç kesen; oduncu.

ağaççık, -ğı [ağaç-cık] *is.* Sapı dibinden itibaren dallara ayrılan, boyu bir metreyi aşmayan odunsu bitkiler.

ağaççılık, -ğı [ağaç-çı-lık] *is.* Ağaç yetiştirme işi.

ağaçdelen, [ağaç+del-en] *is.* Ağaçkakan.

ağaçkakan, [ağaç+kak-an] *is. zool.* Ağaç kabuklarındaki böceklerle beslenen gagası güçlü ve tırmanıcı bir kuş, *(Picus).*

ağaçkesen [ağaç+kes-en] *is. zool.* Tırtıl biçimindeki larvası bitkilerin yapraklarını kemirerek zarar veren kara gövdeli, sarı karınlı, zar kanatlı böcek, *(Hylotoma).*

ağaçlama, [ağaç-la-ma] *is.* **1.** Ağaçlandırma. **2.** Ham bakır, çinko ve kalayın tane küçültme işlemi sırasında odun koyma işlemi.

ağaçlamak, [ağaç-la-mak] *gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* **1.** Ağaçlandırmak. **2.** Tahta ile kaplamak. **3.** *{eAT}* Sopa ile dövmek.

ağaçlandırılma, [ağaç-la-n-dır-ıl-ma] *is.* Ağaç dikilerek yeşillendirilme.

ağaçlandırılmak, [ağaç-la-n-dır-ıl-mak] *edil. f. [-ır]* Ağaç dikilerek yeşillendirilmek.

ağaçlandırma, [ağaç-la-n-dır-ma] *is.* Yangın ve kesim gibi sebeplerle yok olmuş orman bitkileri yerine yeniden ağaç dikerek yeşillendirme işi.

ağaçlandırmak, [ağaç-la-n-dır-mak] *gçl. f. [-ır]* Boş ve çıplak araziyi, yol ve bahçe gibi yerlere ağaç dikerek yeşillendirmek.

ağaçlanma, [ağaç-la-n-ma] *is.* Ağaçlı hâle gelme işi; ağaçla kaplanma.

ağaçlanmak, [ağaç-la-n-mak] *dönşl. f. [-ır]* Ağaçlı hâle gelmek, ağaçlarla donanmak.

ağaçlaşma, [ağaç-la-ş-ma] *is.* **1.** Ağaçlaşmak işi. **2.** Don olduğu zaman cam üzerinde ağaç şeklinde dallı kristallerin oluşması. **3.** Metalürjide maden filizlerinin yüzeyinde veya içinde görülen ağaç şekilli desenler.

ağaçlaşmak, [ağaç-la-ş-mak] *dönşl. f. [-ır]* **1.** Ağaç hâline gelmek. **2.** Ağaç kadar büyümek. **3.** (Yeşil tüketilen bitkiler için) kartlaşmak.

ağaçlı, [ağaç-lı] *sf.* Ağacı bulunan, üzerinde veya kenarında ağaçlar bulunan.

ağaçlık, -ğı [ağaç-lık] *is.* **1.** Ağaç kümesi; koru. **2.** Üzeri ağaçlarla örtülü yer.

ağaçsı, [ağaç-sı] *sf.* ve *is.* Yüksekliği çok olmayan, dibinden dallanan odunsu bitki.

ağaçsıl, [ağaç-sıl] *sf.* **1.** Ağaçla ilgili; ağaca ilişkin. **2.** Ağaçlardan meydana gelen.

ağaçsız, [ağaç-sız] *sf.* (Yer için) ağaç bulunmayan; çıplak.

ağağbet, [ak + Ar. ʿākıbet *(son)*] *{ağız} is.* Hayırlı son; iyi bitiş; akıbet. [DS]

ağal[1], [ağıl / ağal] *{ağız}is.* Açığa yapılan ağıl. [DS]

ağal[2], [Far. āğāl آغال] *(a:ga:l) {OsT} is.* **1.** Darıltma. **2.** Kışkırtma. **3.** Ağıl. **4.** Arı kovanı. **5.** Çiğnemeden yutma.

ağalamak, [ağa-la-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Zenginleşmek. [DS]

ağalanma, [ağa-la-n-ma] *is.* Büyüklenme, ağalık taslama.

ağalanmak, [ağa-la-n-mak] *dönşl. f. [-ır]* Böbürlenip caka yapmak; ağalık taslamak.

ağalık, -ğı [ağa-lık] *is.* **1.** Ağa olma hâli. **2.** Ağa olan kimseden beklenen davranış; bağışlama, cömertlik, koruyuculuk, olgunluk. **3.** *{ağız}* Düğün zamanı, kız babasına oğlan tarafının verdiği para. [DS] **4.** *{ağız}* Hamamlarda zenginlerin soyunacağı kafesle bölünmüş bir kişilik bölme. [DS] ☞ **ağalık etmek,** *1. Birine iyilik etmek, büyüklük gösterip cömertçe davranmak. 2. {ağız} Bahşiş vermek.* [DS]|| **ağalık hakkı,** *İmparatorluk devrinde has, zeamet ve tımar gibi dirlik sahiplerinden birinin ölümü üzerine tasarruf hakkı başka birine devredilirken alınan para.*|| **ağalık taslamak,** *Ağa olmadığı hâlde ağa gibi davranmak; böbürlenmek.*|| **ağalık tevcihi,** *İmparatorluk döneminde devlet görevlilerine veya savaşta*

yararlı olmuş bir askere bir tımardan ağalık verilmesi.

ağaliş, [Far. āğāliş آغالش] *(a:ga:liş) {OsT} is.* Saldırıya kışkırtma.

ağan ağacı, [? ağan + ağa(ç)-ı] *is. t. bot.* Zakkum.

-ağan, [-a-ġan > -e-gen / -eğen / -ağan] *yap. e.* → agan.

ağande, [Far. āğande آغنده] *(a:gande) {OsT} sf.* **1.** (Yastık, minder vb. için) tepip sıkıştırılarak doldurulmuş. **2.** *is.* Bir tür zehirli örümcek; böy.

ağani, [Ar. uğniyye > ağānī أغانى] *(ağa:ni:) {OsT} is.* Şarkılar; türküler; nağmeler; melodiler.

ağantı, [ak > ağ-(a)ntı] *{ağız} is.* Sütün üstünde toplanan kaymak. [DS]

ağar, -rrı [Ar. ağarr] *{OsT} sf.* **1.** Açık tavırlı, samimi. **2.** (At için) alnında beyaz beneği olan.

ağar, -rrı [Ar. ġurre *(atın alnındaki beyaz leke)* > ağarr أغر] *{OsT} sf.* **1.** (At için) alnında beyaz benek bulunan. **2.** Beyaz; ak. **3.** Davranışlarında açık ve samimi olan. **4.** Asil; şerefli; alicenap.

ağaran, [ak > ağar-mak > ağar-an] *{ağız} is.* **1.** Süt ve süt ürünleri. **2.** Uzaktan çok az seçilebilen beyazlık ya da ışık. [DS]

ağaranlık, [ak > ağar-an-lık] *{ağız} is.* Keçi, koyun gibi süt veren hayvanlar. [DS]

ağargan, [ak > ağar-mak > ağ-ar-gan] *{ağız} sf.* **1.** Rengi uçmuş; ağarmış; solmuş. **2.** Ağarmaya başlamış. [DS]

ağarık, -ğı [ak > ağar-ık] *sf.* Rengi solarak aklaşmış.

ağarma, [ak > ağ-ar-ma] *is.* Renk solması, aklaşma.

ağarmak, [ak > a(ğ)-ar-mak] *gçsz. f. [-ır]* **1.** Beyazlaşmak; aklaşmak; bembeyaz olmak; beyazlanmak; beyazlaşmak. **2.** Rengi solmak, uçmak; kırçıllaşmak; kırlaşmak. **3.** (Güneş için) doğmadan önce Dünya'yı aydınlatmaya başlamak. **4.** *{ağız}* (Ekinler için) olgunlaşmaya başlamak. [DS]

ağartı, [ağar-tı] *is.* **1.** Bir yerde veya eşya üzerinde beliren aklık; hafif beyazlık. **2.** *{ağız}* Süt ve süt ürünlerinin genel adı; ayran; katık; kesmik; kaymak; kurut; süt. [DS] **3.** *{ağız}* Uzaktan ancak seçilebilen beyazlık ya da ışık. [DS] **4.** *{ağız}* Yara ya da çıbanın üzerinde görülen beyazlık. [DS]

ağartma, [ağar-t-ma] *is.* **1.** Rengini açma işi. **2.** Kimyasal maddeler kullanarak dokuma ve kâğıt ürünlerinin rengini giderip beyazlatma işi. **3.** *{ağız}* Sarımsak, tuz, ekşi ve zeytinyağı karışımı ile hazırlanan sos. [DS] **4.** Ağartılmış nesne.

ağartmak, [ağar-t-mak] *gçl. f. [-ır]* Ağarmasını sağlamak, beyazlatmak.

ağaşte, [Far. āğaşten *(bulaşmak)* > āğaşte آغشته] *(a:gaşte) {OsT} sf.* **1.** Bulaşmış; bulaşık. **2.** Islanmış; ıslak.

ağavat, [T. aġa + Ar. āt آغاوات] *(aga:va:t) {OsT} is.* Ağalar.

ağayan, [ağa + Far. yān > āğāyān آغايان] *(a:ga:ya:n) {OsT} is.* Ağalar.

ağayan, [T. aġa + Far. -ān آغايان] *(aga:ya:n) {OsT} is.* **1.** Ağalar. **2.** Eskiden saray, tarikat gibi kuruluşlardaki yöneticiler. ⧉ **agayān-ı Bektaşiyān,** *Kapıkulu askerlerinden piyade sınıfı olan yeniçerilerin üst rütbedeki kumandanlarına, ağalarına verilen ad.*

ağayane, [T. aġa + Far. -yāne آغايانه] *(agaya:ne) {OsT} zf.* Ağaya yakışır; ağa gibi; ağaca.

ağaz, [Far. āğāziden *(başlamak)* > āğāz آغاز] *(a:ga:z) {OsT} is.* **1.** Başlama. **2.** Başlangıç. ⧉ **ağaz etmek,** *(Söz, musiki vb. için) başlamak.*|| **ağaz-ı destan,** *Destana başlama; mesnevilerde sebeb-i telif bölümünden sonra gelen asıl konuya başlama; hikâyeye başlama.*

ağaze, [Far. āğāze آغازه] *(a:ga:ze) {OsT} is.* Müzik başlangıcı; fasıl öncesi giriş.

ağazgâh, [Far. āğāzğāh آغازگاه] *(a:ga:zgâ:h) {OsT}* **1.** Başlama yeri ve zamanı; menşe. **2.** *gök b.* Eskiden, dokuzuncu gök; felek-i atlas. **3.** Her şeyin başlangıcı olarak Tanrı.

ağazkâr, [Far. āğāz-kār آغازكار] *(a:ga:zkâ:r) {OsT} is.* Başlangıç.

ağba, [Ar. āğbā أغبا] *(agba:) {OsT} sf.* **1.** Daha koyu; en koyu. **2.** Daha küt; en küt.

ağban, [ak / ağ + Far. bān *(dam)*] *{eAT} is.* Ak çadır. ⧉ **agban iv,** *{eAT} Büyük çadır; otağ.*

ağbani, [Ar. ġabānī غبانى] *(ağba:ni:) {OsT}* **1.** Çoğunlukla sarık için kullanılan ince ipekli kumaş; abani. **2.** Bu kumaştan yapılmış giyecek.

ağbaş, [ak-baş / ağ+baş] *{ağız} is.* Hastalık nedeniyle tanelerinin içi dolmayan, içlenmemiş buğday başağı. [DS]

ağbenek, -ği [ak+benek > ağbenek] *is. zool.* Arpa yapraklarında görülen kahverengi ağ biçiminde görüntüsü olan askılı mantar hastalığı, *(Pyrenophora teres).*

ağbeneklilik, -ği [ağ+ben-ek-li-lik] *is.* Ağbenekli olma durumu.

ağber, [Ar. āğber أغبر] *{OsT} sf.* Çok tozlu.

ağbes, [Ar. āğbes أغبس] *{OsT} sf.* Kül rengi.

ağbiya, [Ar. ġabī > āğbiyā أغبيا] *(agba:) {OsT} is.* Kalın kafalılar; ahmaklar; budalalar.

ağbörek, [ağ+börek] *is.* Yörük çuvallarındaki dörtgen motiflerin çoğunlukta olduğu bir süsleme türü.

ağca, [ağ-ca] *{eAT} sf.* **1.** Akça; biraz ak. **2.** *is.* Atın alnından burnuna doğru inen beyazlık; akıtma. **3.**

Siyah ve beyaz beneklerin meydana getirdiği alaca renkli. [DS] ⊡ **ağca ferikler,** *Erzurum-Kars yöresinde kızlar tarafından oynanan bir türkülü bar.*

ağcam, [ağ-ca-m] *{eAT} sf.* ve *is.* → ağca.

ağcarak, -ğı [ağ-ca-rak] *{eAT} zf.* Beyaza yakın; beyazımsı; akça.

ağcı, [ağ-cı] *is.* **1.** Ağ yapan veya satan kimse. **2.** Balıkçı teknelerinde ağ atan veya toplayan kimse. **3.** Ağla balık avlayan kimse.

ağcık, -ğı [ağ-cık] *is.* **1.** Küçük ağ. **2.** *bot.* Palmiyelerde yaprak ve çiçek kınını saran lifler.

ağcılık, -ğı [ağ-cı-lık] *is.* Ağ yapma veya ağ ile balık tutma işi.

ağda, [Ar. ʿakide => ağda] *is.* Pekmez veya şekerli suya limon katılarak kaynatmak suretiyle yapılan macun. ⊡ **ağda yapmak,** *Vücuttaki istenmeyen kılları veya tüyleri ağda yapıştırarak koparmak, temizlemek.*

ağdacı, [ağda-cı] *is.* **1.** Şeker, tatlı ve helva gibi yiyecek maddelerini iş yerinde kendisi hazırlayan kimse. **2.** Vücut kıllarını ağda ile temizleyen kişi. **3.** *mec.* İnsana işkence edercesine can sıkan kişi.

ağdalandırma, [ağda-la-n-dır-ma] *is.* **1.** Ağdalı hâle getirme. **2.** Abartma; mübalağa etme.

ağdalandırmak, [ağda-la-n-dır-mak] *gçl. f. [-ır]* **1.** Bir tatlının şerbetini ağdalı hâle getirmek. **2.** Abartılı anlatmak, mübalağa etmek.

ağdalanma, [ağda-la-n-ma] *is.* **1.** Ağdalı hâle gelme. **2.** Ağda bulaşma.

ağdalanmak[1], [ağda-la-n-mak] *edil. f. [-ır]* **1.** Ağdalı duruma getirilmek. **2.** *dönşl. f.* (Tatlı veya şerbet için) koyu ağda hâline gelmek; koyulmak; kıvamı artmak. **3.** *{ağız}* Böbürlenmek; kendini naza çekmek; ağır satmak. [DS]

ağdalanmak[2], [ağda-la-n-mak] *dönşl. f. [-ır]* Ağda bulaşmak.

ağdalaşma, [ağda-la-ş-ma] *is.* Ağdalı hâle dönüşme.

ağdalaşmak, [ağda-la-ş-mak] *dönşl. f. [-ır]* (Tatlı ve şerbet için) kaynatma sırasında koyuluğu artarak ağda hâline dönüşmek.

ağdalaştırma, [ağda-la-ş-tır-ma] *is.* Ağda durumuna getirme.

ağdalaştırmak, [ağda-la-ş-tır-mak] *gçl. f. [-ır]* Tatlıların şerbetini bilerek koyulmak suretiyle ağda durumuna getirmek.

ağdalı, [ağda-lı] *sf.* **1.** (Tatlı şerbeti için) koyulaşıp ağda hâline gelmiş. **2.** *dbl.* (Anlatım için) sık kullanılmayan kelimelerle veya mantık açısından zor anlaşılır cümleler kullanılarak yapılan. ⊡ **ağdalı küfür,** *Çok ağır hakaretler dolu sövme; okkalı küfür; sunturlu küfür.*

ağdalık, -ğı [ağda-lık] *sf.* **1.** Ağda yapmaya ayrılmış olan. **2.** Yalnızca pekmez üretilebilecek nitelikteki üzüm. **3.** *fiz.* Düzgün akışlı ve türbülanssız bir sıvının direnci; akmazlık; ağdalılık; viskozite. **4.** *{ağız}* Şırahane. [DS]

ağdam, [ağ-dam] *{eT} is.* Boyunduruk [Mühennâ]

ağdık, -ğı [ağ-duk > ağ-dık] *is.* **1.** Eksiklik; hata; kusur. **2.** *{ağız}* Minnet. [DS] **3.** Kötülük. **4.** *sf.* Bozuk; hatalı; kusurlu. **5.** Çetin; sarp; ağır. **6.** *{ağız}* (Kişi için) yaramaz; sırnaşık; densiz; münasebetsiz; nadan. [DS] **7.** *{ağız}* (Ayakkabı, çorap vb. giyimi için) yanlış; değişik. [DS] **8.** *{ağız}* (Söz için) yakışıksız; yersiz. [DS] **9.** *{ağız}* Dengesi bozuk; bir tarafa doğru eğik. [DS] **10.** *{ağız}* (Koku için) ağır; pis. [DS] ⊡ **ağdık ağdık konuşmak,** *{ağız} Yüksek sesle, bağırarak konuşmak.* [DS]|| **ağdık boğaz,** *{ağız} Obur; pisboğaz.* [DS]|| **ağdık gelmek,** *{ağız} Yüksek gelmek.* [DS]

ağdırık, -ğı [ağ-dır-ık] *{ağız} sf.* **1.** (Yük için) dengesiz; dengesi bozuk. **2.** Kusur. **3.** Tepenin arkası; görünmeyen yanı. **4.** Ne oldum delisi; şımarık; kibirli. [DS] ⊡ **ağdırık olmak,** *Birine yük olmak; ağır görev üstüne bir de kendi işini yaptırmaya kalkışmak.*

ağdırıklı, [ağ-dır-ık-lı] *{ağız} sf.* **1.** (Yük için) dengesi bozuk. **2.** (Kişi için) aksak; topallayarak yürüyen. [DS]

ağdırma, [ağ-dır-ma] *is.* Ağdırmak işi.

ağdırmak[1], [*eT.* ağ-mak *(eğilmek, sarkmak, inmek)* > ağ-dır-mak] *gçsz. f. [-ır]* **1.** (Yük için) yük hayvanlarında bir taraftaki yükün diğerinden daha ağır olması sonucu o tarafa doğru yatmak veya devrilmek. **2.** (Terazi kefesi için) tartı sırasında kefelerden birinin daha ağır olması sebebiyle aşağıda kalmak; ibre dengede olmamak. **3.** *{ağız}* Topallamak. [DS] **4.** *gçl. f. {ağız}* Bir şeyi eğmek; bir yana doğru meylettirmek. [DS] **5.** *{ağız}* Ağır basmak; çökertmek; bozmak. [DS] **6.** *{ağız}* (Suç için) başkasına yüklemek. [DS] ⊡ **ağdıran yandan asılmak,** *Günlük hayatın sıkıntıları içinde bunalmış hâlde iken birisi yeni bir sıkıntı daha ortaya çıkarmak. «Anne oyuna gitmek için spor ayakkabılarını soran çocuğuna çıkışır: -Akşama yemek yetişecek; ağdıran yandan asılma.»* || **ağdır çöğdür yürümek,** *{ağız} Topallayarak güçlükle yürümek.* [DS]

ağdırmak[2], [*eT.* ağ-dur-mak *(yükseltmek)* > ağ-dır-mak] *gçl. f. [-ır]* **1.** Bir destek veya serene bağlamak suretiyle yukarılara tırmanmasını sağlamak. *«Asmaları çardağa ağdırdı.»* **2.** *{ağız}* Havaya doğru kaldırmak; yükseltmek; omuzlara almak. [DS] **3.** *{ağız}* (Sürü için) otlatırken yamaca doğru salıvermek. [DS] **4.** *{ağız}* Yöneltmek; yönlendirmek; tevcih etmek. [DS]

ağdiye, [Ar. ġıdā > ağdiye اغذيه] *{OsT} is.* Gıdalar; yenilecek içilecek şeyler.

ağfer, [Ar. ağfer اغفر] *{OsT} sf.* Affeden. ⊡ **agferü'l-gafirîn,** *Affedenlerin en çok affedeni; Allah.*

-ağı, [-a-ğı > -ağı / -eği] *yap. ek.* İsim kök ve gövdelerinden isim türeten ek: *aş-ağı, kaş-ağı, köz-eği > kös-eği.*

ağı[1]**,** [ağ-ı] *{eT} is.* **1.** İbrişim giyim; ipek elbise [Mühennâ] **2.** Altın ve gümüş sırmalı ipek kumaş.

ağı[2]**,** [*eT.* ağu > ağu > ağı] *is.* Zehir; baldıran; sem; siyanür; toksin; zıkkım. ⊡ **ağı ağacı,** *{ağız} Zakkum.* [DS]|| **ağı bardağı,** *{ağız} Sinirli; aksi; titiz.* [DS]|| **ağı böceği,** *Çamkesen böceği.*|| **ağı çalısı,** *{ağız} Zakkum.* [DS]|| **ağı çalmak,** *{ağız} 1. Zehirlenmek. 2. Acılaşmak; bozulmak; zehirleşmek. 3. Bir şeyin üzerine zehir sürmek.* [DS]|| **ağı çiçeği,** *{ağız} Zakkum.* [DS]|| **ağı gibi,** *1. Çok acı, keskin (yiyecek). 2. İnsanı aşırı derecede üzen (söz).*|| **ağı içmek,** *1. Zehir içmek. 2. Çok acı bir şey içmek.*|| **ağı kurdu,** *İspanyol sineği (Lytta vesictora).*|| **ağı otu,** *bot. Maydanozgillerden gövdesi mor benekli, çok parçalı büyük yapraklı, şemsiye biçiminde küçük beyaz çiçekler açan, tohumlarında zehirli bir alkaloit bulunduran yüksek gövdeli otsu bir bitki; baldıran, (Conium maculatum).*|| **ağısını almak,** *{ağız} Acısını gidermek; sızısını dindirmek.* [DS]

ağıcık, -ğı [ağı-cık] *{ağız} is. bot.* Zakkum. [DS]

ağıl, [*eT.* ağ-ıl / *eAT* ağ-ul] *is.* **1.** Koyun ve keçi sürülerinin etrafı çit çevrili gece barınağı; ağal; avul; ayil. **2.** Ayevi; hâle. **3.** *gnşl.* Sürü. **4.** *{ağız}* Eve yakın yerde etrafı çitle çevrili sebze bahçesi. [DS] ⊡ **ağıl tutmak,** *{ağız} 1. Tarlanın kenarlarını dikenli çalılarla çevirmek. 2. Hayvanlar için açık havada barınak hazırlamak.* [DS]|| **ağıl oğlanları,** *İmparatorluk döneminde kasaplara ve celeplere yardım eden esnaf grubu.*|| **ağıl yapmak,** *Biçilen ekini, ya da mısırı üst üste demetler hâlinde koyarak ay gibi yerleştirmek.*

ağılama, [ağı-la-ma] *is.* Ağı vererek zehirleme.

ağılamak, [ağı-la-mak] *gçl. f. [-r]* **1.** Zehirlemek. **2.** Yiyecek ve içecek maddesinin içine zehir koymak. **3.** Bitkileri ve hayvanları zararlılara karşı ilaçlamak. **4.** *mec.* Aldatmak, yanlış yönlendirmek.

ağılanma, [ağı-la-n-ma] *is.* Zehirlenme.

ağılanmak, [ağı-la-n-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* **1.** Zehirli olduğunu bilmediği bir şeyi yiyip içmek suretiyle zehirlenmek. **2.** *edil. f.* Biri tarafından zehirlenmek. [DS]

ağılatma, [ağı-la-t-ma] *is.* Ağılama işi yaptırma.

ağılatmak, [ağı-la-t-mak] *gçl. f. [-ır]* **1.** Zehirleme işini bir başkasına yaptırmak. **2.** İlaçlama yaptırmak.

ağılı, [ağı-lı] *sf.* Yapısında zehir bulunan veya içine zehir katılmış. ⊡ **ağılı bitkiler,** *Yapısında bulunan zehirli madde ile yiyenleri zehirleyen bitkiler.*|| **ağılı böcek,** *Kınkanatlılardan madenî parlak renkte etçil bir böcek. (Carabus).*

ağıllamak, [ağıl-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r]* Sürüyü sağmak üzere ağıla kapamak. [DS]

ağıllanma, [ağıl-la-n-ma] *is.* Ağıla girme veya bir araya toplanma.

ağıllanmak, [ağıl-la-n-mak] *dönşl. f. [-ır]* **1.** (Sürü için) toplanarak ağıla girmek. **2.** (Sürü için) ağıla girmiş gibi bir arada toplanıp beklemek. **3.** (Ay için) etrafında beyaz halka oluşmak; hâlelenmek. **4.** *{ağız}* Çıbanın çevresi çember biçiminde kızarmak. [DS]

ağım, [ağ-ım] *{ağız} is.* Ayağın parmaklar ile bilek arasında kalan tümsek kısmı. [DS]

ağımlı, [ağ-ım-lı] *{ağız} sf.* (Ayak için) üstü çok tümsek, ağımı fazla. [DS]

ağın, [ağ-ın] *{eT} sf.* **1.** Dilsiz. [Mühennâ] **2.** *{ağız}* Yaşlı; ihtiyar. [DS] **3.** *{ağız}* Daha fazla. [DS] **4.** *{ağız} is.* Aşk; sevda. [DS]

ağınma, [ağ-ın-ma] *is.* (Hayvanlar için) çayır veya yumuşak toprak üzerinde yatıp yuvarlanma işi; ağnama.

ağınmak[1]**,** [ağ-mak > ağ-ın-mak] *{eT} dönşl. f. [-ur]* Yukarı çıkmak. [Mühennâ]

ağınmak[2]**,** [ağ-ın-mak] *dönşl. f. [-ır] {ağız}* **1.** (At ve eşek vb. için) çayırlık veya yumuşak topraklı yerlerde yatıp yuvarlanmak suretiyle sırtını kaşımak; ağnamak. **2.** (Soğukta donan ve birden sıcağa tutulan eller için) çok sızlamak. **3.** Rengi uçmak; benzi solmak. [DS]

ağınmak[3]**,** [ağ-ın-mak] *dönşl. f. [-ır] {ağız}* Açlıktan ölmek. [DS]

ağır, [*eT.* ağ-mak *(ağır gelmek)* > ağ-ar > ağ-ır > ağır] *sf.* **1.** Hafif olmayan; yerinden zor oynatılan; tartı bakımından ağırlığı çok olan; battal; sakil. *{eT} (aynı)* [Mühennâ] **2.** Taşınması, kaldırılması güç olan. **3.** (Hız için) yavaş. **4.** (Kişi için) hareketleri yavaş olan. **5.** (İş için) yapılamayacak derecede güç. **6.** (Söz veya davranış için) nezaket kuralları dışına çıkan; onur kırıcı; yaralayıcı. **7.** (Hastalık için) sağlık açısından tehlikeli olan; vahim. **8.** (Kişi) davranışları dengeli; ciddi; olgun; terbiyeli; oturaklı; aklı başında. **9.** (Yemek için) sindirilmesi güç. **10.** (Eser için) anlaşılması zor ve karmaşık olan. **11.** (Eşya için) değeri çok; pahalı. **12.** (Koku için) keskin ve rahatsız edici. **13.** Yoğunluğu yüksek. **14.** Çapı ve boyutları büyük. **15.** (Uyku için) derin; çevreden habersiz olan. **16.** (Kulak için) işitme güçlüğü olan. **17.** Çetin. **18.** *{ağız}* (Kişi için) saygıdeğer; şerefli; itibarlı. [DS] **19.** *zf.* Ağırlığını hissettirecek biçimde. **20.** Kişinin dayanma gücünü aşacak derecede. **21.** Yavaş olarak. ⊡ **ağır ağır,** *Yavaş yavaş; sakin sakin.*|| **ağır aksak,** *Pek yavaş; düzensiz olarak; gecikmeli.*|| **ağır aksak semaî,** *Türk müziğinde dokuz zamanlı altı vuruşlu yavaş tempolu küçük bir usul.*|| **ağıra satmak,** *Çok nazlanmak, değerini olduğundan fazla göstermek.*|| **ağır ayak,** *{ağız} 1. Doğumu yakın hamile kadın. 2. Tembel; vurdumduymaz. 3. Yavaş yavaş; ağır ağır.* [DS]|| **ağır ayak gün,** *{ağız} Kutsal gün.* [DS]|| **ağır**

basmak, *1. Yük olarak daha ağır gelmek. 2. Etkisi daha çok olmak. 3. Nüfuzlu olmak. 4. Üstün gelmek.*|| **ağır canlı,** *{ağız} 1. (Kadın için) doğurması yakın. 2. Tembel, uyuşuk; geç davranan; ihmalkâr.* [DS]|| **ağır canlılık,** *Tembellik; uyuşukluk.*|| **ağır çekim,** *Gösterim sırasında aslından daha yavaş oynatacak şekilde özel çekim yöntemi.*|| **ağır çekmek,** *Tartıda daha ağır gelmek.*|| **ağırdan almak,** *1. Bir işi gönülsüz yapmak. 2. Nazlanmak.*|| **ağır davranmak,** *Yeteri kadar önem vermemek.*|| **ağır deniz,** *Dalgalar arasında büyük çukurluklar meydana getiren ve gemiyi yıpratan fırtınalı denizin durumu.*|| **ağır dil kullanmak,** *Kırıcı, sert ve küçültücü sözler söylemek.*|| **ağır divan rahtı,** *Altın işlemeli uzun eyer örtüsü.*|| **ağır dolu,** *(Kürek çekiş için) kürekleri suya derince daldırarak yavaş yavaş vücut hamlesi ile yapılan.*|| **ağır duymak** (işitmek), *İşitme organlarındaki rahatsızlıktan dolayı az işitmek.*|| **ağır elli,** *1. Vurduğu zaman etkisi fazla olan. 2. {ağız} Borcunu geç ödeyen; elinden kolay kolay para çıkmayan.* [DS]|| **ağır ellilik,** *Eli ile vurulduğunda etkisinin fazla olma durumu.*|| **ağır endam fıstıkî makam,** *argo. Yavaş ve acele etmeden; sallanarak; istifini bozmadan.*|| **ağır engini,** *{ağız} Nezle.* [DS]|| **ağır gel,** *argo. Yavaş ol, haddini bil; ayağını denk al.*|| **ağır gelmek,** *1. Söz ve davranışlardan onuru yaralanmak. 2. Gücünün üstünde bir işle karşılaşmak.*|| **ağır gitmek,** *Normal temposundan daha yavaş çalışmak; yavaş yapmak; aksamak.*|| **ağır gün,** *{ağız} Kutsal gün.* [DS]|| **ağır hapis cezası,** *huk. Altı ayı geçen bütün hürriyeti bağlayıcı cezalar.*|| **ağır hastalık,** *Durumu ciddi ve tehlikeli hastalık.*|| **ağır hidrojen,** *Çekirdeğinde bir nötron bir proton bulunan ve Döteryum adı verilen Hidrojenin izotopu.*|| **ağırına gitmek,** *Zoruna gitmek, kırılmak, gücenmek.*|| **ağır iş,** *Çalışma şartları zor ve tehlikeli iş.*|| **ağır işçi,** *1. Zor ve tehlikeli işlerde çalışan işçi. 2. argo. Genelev kadını.*|| **ağır kaçmak,** *Saygı sınırını aşacak derecede kırıcı konuşmak.*|| **ağır kanlı,** *Davranışları insanı bezdirecek kadar yavaş olan.*|| **ağır konuşmak,** *Birinin onurunu kıracak veya onu küçük düşürecek sözler söylemek; hakaret etmek.*|| **ağır kayıp,** *Çok fazla ölüm ve yaralanma olması.*|| **ağır küre,** *jeol. Dünyayı meydana getiren katmanlardan en içte bulunan sıcak ve ağır kısım.*|| **ağır lokma,** *Altından kalkılması ve başarılması güç bir iş.*|| **ağır misafir,** *Önem verilen, saygıdeğer misafir.*|| **ağır otlatma,** *Bir mera otunun yarısından çoğunun hayvanlara yedirilmesi.*|| **ağır para cezası,** *huk. Miktarı fazla olan para cezası.*|| **ağır sanayi,** *ekon. Üretim araçlarını, makine yapan makineleri üreten sanayi.*|| **ağır semai,** *müz. Klasik Türk müziğinde birinci, ikinci ve dördüncü mısraları aynı, meyan adı verilen üçüncü mısraı değişik makamda besteli ağır bir usul.*|| **ağır sıklet,** *Bazı spor dallarında kiloca en üst kademede bulunan kategori.*|| **ağır söz,** *Saygı sınırını aşacak derecede, kırıcı, gücendirici söz; hakaret.*|| **ağır su,** *kim. Hidrojenin izotoplarından olan Döteryum ile Oksijenden meydana gelen su renk ve kıvamında bileşik;* D_2O || **ağır suç,** *huk. Cürüm.*|| **ağır taban,** *{ağız} Tembel; vurdumduymaz.* [DS]|| **ağır tav,** *{ağız} Sürerken toprağı sabana yapışacak kadar çamur hâlinde olan tav.* [DS]|| **ağır top,** *1. Çapı 105 mm'den büyük olan ateşli silah. 2. mec. Toplumda sözü geçen, etkisi olan kişi; nüfuzlu kişi.*|| **ağır toprak,** *Sürülmesi zor bünyesinde yüzde otuzdan fazla kil bulunduran toprak.*|| **ağır uyku,** *Kolayca uyanılmayacak kadar dalgın ve derin uyku.*|| **ağır yağ,** *Gres.*

ağırbaşlı, [ağır+baş-lı] *sf.* **1.** (Kişi için) ölçülü davranan, olgun; ciddi; vakur; dingin; dölek; efendi; müteenni; rabıtalı; temkinli; vakarlı; vakur. **2.** (Elbise için) klasik ölçülerde olan, göze batıcı, yadırgatıcı olmayan.

ağırbaşlılık, -ğı [ağır+baş-lı-lık] *is.* Saygınlık, soyluluk kazandıran, olgunluk duygusu veren davranış ölçülülüğü; vakar; onurluluk; ciddiyet; ağırlık; ciddilik; oturaklılık.

ağırçuk, [ağur-çak > ağır-çuk] *{eT} is.* Ağırşak. [Mühennâ]

ağırdan, [ağır-dan] *zf.* Yavaş ve dikkatli olarak.

ağırkanlı, [ağır+kan-lı] *sf* ve *zf.* Yavaş hareket eden, uyuşuk.

ağırkanlılık, -ğı [ağır+kan-lı-lık] *is.* Yavaş davranma; uyuşukluk.

ağırlama, [ağır-la-ma] *is.* **1.** Misafire ikramda bulunma; saygı gösterme; itibar etmek. **2.** Bazı halk oyunlarının ağır oynanan ilk bölümü. **3.** *müz.* Klasik Türk müziğinde Yürük aksak olan ritmik biçim. **4.** Halk müziğinde, düğünlerde gelin veya damat karşılamalarında çalınan kıvrak hava. **5.** Orta oyununda, oyun başlamadan önce zurna ve çifte nara ile çalınan parça.

ağırlamak, [ağır-la-mak] *gçl. f. [-r] [-l(ı) -yor]* **1.** Misafire itibar edip ikramda bulunmak; eğlendirmek; ikram etmek; izaz etmek; kabul etmek; konuk etmek; konuklamak; misafir etmek; ululamak. **2.** Saygı göstermek.

ağırlanma, [ağır-la-n-ma] *is.* **1.** Ağırlanmak işi. **2.** Kendisine ikram edilme.

ağırlanmak, [ağır-la-n-mak] *edil. f. [-ır]* **1.** Ağırlamak işi uygulanmak. **2.** Misafir olduğu yerde saygı ve itibar görmek; kendisine ikramda bulunulmak.

ağırlaşma, [ağır-la-ş-ma] *is.* Ağırlaşmak işi; ağır duruma gelme.

ağırlaşmak, [ağır-la-ş-mak] *dönşl. f. [-ır]* **1.** Ağırlığı artmak. **2.** *mec.* Hızı ve temposu yavaşlamak. **3.** İşler baş edilemez hâle gelmek. **4.** (Hasta için) durumu kötüleşmek. **5.** (Hamile kadın için) doğumu yaklaşmak. **6.** Hareketlerinde dikkatli ve ölçülü

davranır olmaya başlamak. **7.** (Hava, ortam vb. için) sıkıcı ve bunaltıcı hâle gelmek. **8.** İçi kararmak, karamsarlaşmak. **9.** (Yiyecek için) bozulmaya yüz tutmak. **10.** (İnsan organları için) görevini yapamaz hâle gelmek.

ağırlaştırma, [ağır-la-ş-tır-ma] *is.* Ağır hâle getirme eylemi.

ağırlaştırmak, [ağır-la-ş-tır-mak] *gçl. f. [-ır]* **1.** Ağır hâle getirmek; ağırlaşmasına sebep olmak. **2.** *mec.* Yavaşlatmak; hızını azaltmak.

ağırlatma, [ağır-la-t-ma] *is.* Ağırlatmak işi.

ağırlatmak, [ağır-la-t-mak] *gçl. f. [-ır]* Ağırlanmasını sağlamak.

ağırlayış, [ağır-la-y-ış] *is.* Ağırlamak işi ve biçimi.

ağırlık, -ğı [ağır-lık] *is.* **1.** Yerçekiminin bir cisim üzerindeki etkisi. **2.** Ağır olma hâli; sıklet. **3.** Kıymetli olma hâli. **4.** Saygıya değer oluş; vakar; hürmet. **5.** Sıkıntılı ve bunaltıcı durum. **6.** Organlardaki uyuşukluk, hâlsizlik veya ağrı gibi hâller. **7.** Toplum içinde etkisinin fazla olması durumu. **8.** *as.* Sefere çıkan ordunun donatımı için gerekli olan cephane, yiyecek, giyecek vb. malzemelerin tümü. **9.** Ağırbaşlı olma hâli; vakar. **10.** Oğlan tarafının gelin olacak kıza çeyiz hazırlığı için verdiği para. **11.** Yük; sorumluluk; külfet. **12.** Önem. **13.** Yavaş davranma hâli; betaet. **14.** *{eAT}* İkram; atiyye; hediye. **15.** *{ağız}* Bütün ev eşyası. [DS] **16.** *{ağız}* Yaylaya çıkarılan eşyanın tümü. [DS] ⊡ **ağırlığınca altın etmek,** *Kusursuz ve değerli olmak.*|| **ağırlığını koymak,** *İsteğini elde etmek için, dilediği kararı aldırabilmek için yetkisini ve nüfuzunu kullanmak.*|| **ağırlık basmak,** *Uykuda kâbus görmek.*|| **ağırlık bitirmek,** *{ağız} Düğünden önce kız ve oğlan tarafı bir araya gelerek yapılacak işleri görüşmek, karara bağlamak.* [DS]|| **ağırlık çökmek,** *Üzerine bir uyuşukluk, bir hâlsizlik gelmek, uykusu gelmek.*|| **ağırlık kazanmak,** *Önem bakımından ilk sıralara geçmek.*|| **ağırlık merkezi,** *1. fiz. Bir cismin bütün noktalarına etki eden yer çekimi kuvvetinin bileşkesinin uygulama noktası. 2. Üzerinde durulan konunun en önemli noktası, özü; ana fikri.*|| **ağırlık olmak,** *Yük olmak.*|| **ağırlık vermek,** *Bütün dikkatini ve gayretini yoğunlaştırmak.*

ağırlıklı, [ağır-lık-lı] *is.* **1.** Önemi olan. **2.** Yoğunlaştırılmış. *«Fen ağırlıklı program uygulanıyor.»*

ağırmak, [*eT.* ākır-mak [T.Tekin] > ağır-mak] *{eAT} gçsz. f. [-ır]* (Hayvan için) bağırmak; böğürmek; anırmak.

ağırra, [Ar. ġarīr > ağırrā اغرّا] *(agırra:) {OsT} is.* Deneyimsizler; tecrübesizler; acemiler.

ağırrak, -ğı [ağır-rak] *{ağız} sf.* Az ağır; ağır sayılabilecek; ağırca. [DS]

ağırsak[1], **-ğı** [ağır-sa-k] *{ağız} sf.* **1.** Ağır davranan; yavaş giden. **2.** Topal koyunlardan ibaret sürü. [DS]

ağırsak[2], **-ğı** [ağırşak > ağırsak] *{ağız} is.* Koyunların doğurmaya yakın şişen memesi. [DS]

ağırsama, [ağır-sa-ma] *is.* Ağırsamak işi.

ağırsamak, [ağır-sa-mak] *gçsz. f. [-r] [-s(ı) -yor]* **1.** Birine istemediğini belli edecek şekilde soğuk davranmak. **2.** Yavaş davranmak; savsaklamak. **3.** Kendi görevi olmadığını düşünmek; yüksünmek. **4.** *{ağız}* (Yiyecek için) kokmaya, bozulmaya yüz tutmak. [DS]

ağırsınmak, [ağır-sı-n-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* **1.** Bir işi ağır bulmak; ağır saymak. **2.** Yüksünmek; angarya saymak. **3.** Hakaret saymak; ağırına gitmek; alınmak. [DS]

ağırşak, -ğı [*eT.* ağır-çak > ağır-şak] *is.* **1.** Her türlü yassı ve değirmi nesne. **2.** Değirmen, kirman, kağnı, çadır gibi alet ve düzeneklere ağırlık merkezini aşağı indirmek amacıyla takılan ortası delik ağırlık diskleri. **3.** Meme ucunu çevreleyen koyu renkli dairesel kısım. **4.** Çıbanın etrafında beliren yuvarlak sertlik. **5.** Çadır direğinin tepesine konulan değirmi başlık. **6.** Diz kapağı kemiği. **7.** Emzik ile şişe arasına konulan plastik yuvarlak. ⊡ **ağırşak taşı,** *Saatlerde balans üstündeki maşayla bağlantıyı sağlayan itme tırnağı.*

ağırşaklanma, [ağırşak-la-n-ma] *is.* Ağırşaklanmak işi.

ağırşaklanmak, [ağırşak-la-n-mak] *dönşl. f. [-ır]* **1.** Ağırşaklı hâle gelmek, ağırşak takılmak. **2.** Çıbanın etrafında bir yuvarlak bir sertlik olmak. **3.** (Ergenlik dönemine giren kız çocukları için) göğüsleri büyümeye başlamak.

ağış, [ağ-ış] *is.* Ağma, yukarılara çıkma işi ve biçimi.

ağıştırmak, [an-mak > an-ış-tır-mak > ağış-tır-mak] *{ağız} gçl. f. [-ır]* **1.** Üstü kapalı anlatmak; ima etmek. **2.** Dolayısıyla duyurmak. [DS]

ağıt[1], **-dı** [ağ-mak *(ağlamak)* > ağ-ıt] *is.* **1.** Ölünün ardında onun iyiliklerini sayan övgülü şiir; ağlama; deme; mersiye; sağu. **2.** Toplum üzerinde büyük etkisi olan felaketler için yazılmış şiir. **3.** *gnşl.* Ağlayıp sızlama; dövünerek feryat etme. **4.** Gelin giden kızın ardından ağlaşarak söylenen şiir. **5.** Bebeğin yüksek sesle ve uzun uzun ağlaması. ⊡ **ağıt etmek,** *{ağız} Bir ölüm dolayısıyla sürekli ağlamak.* [DS]|| **ağıt koparmak,** *Bir ölüm dolayısıyla sürekli ağlamak.*|| **ağıt tutmak,** *Ölünün ardından makamla övücü sözler söylemek.*|| **ağıt töreni,** *İran'da Hz. Peygamberin torunları Hasan ve Hüseyin'in katli yıl dönümlerinde düzenlenen dövünme törenleri.*|| **ağıt yakmak,** *Bir ölüm veya acıklı olay için şiir söylemek.*|| **ağıt yitirmek,** *{ağız} Acıklı bir olayı ağlaya ağlaya anmak.* [DS]

ağıt[2], [añ > ağ-ıt] *{ağız} is.* İki tarlayı birbirinden ayıran set; an. [DS]

ağıt[3], [ang-ut] *{ağız} is. zool.* Bir tür ördek; angıt. [DS]

ağıtçı, [ağıt-çı] *is.* **1.** Ölen kişinin ardından ağıt yakan ve bu yolda para kazanan kimse; ağlayıcı; yasçı; sağucu. **2.** *{ağız}* Gelin giden kızın ardından meziyetlerini sayıp dökerek ağıt yakan ve orada bulunanları ağlatan kimse. [DS]

ağıtlama, [ağıt-la-ma] *is.* Ölen bir kimseyi anmak için düzenlenen törenlerde yapılan övücü sözler ve ölen hakkında yazılan yazılar.

ağıtlamak, [añ-ıt-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* El kol ve vücut hareketleri ile karşısındakini sakındırmak. [DS]

ağıtmak[1], [ağ-ıt-mak] *{ağız} gçsz. f. [-ır]* Ölen kişinin iyiliklerini sayıp dökmek. [DS]

ağıtmak[2], [añ-ıt-mak] *{ağız} gçsz. f. [-ır]* Hiç görmediği ve bilmediği bir çevrede şaşkınlıktan ve yol bilmezlikten dolayı kendinden geçmiş gibi çevreye bakınmak; hayranlıkla seyretmek. [DS]

ağıye, [Ar. ağıye أغية] *(a:gıye) {OsT} is.* İçine su biriken çukur; gölcük.

ağız[1], **-ğzı** [*eT.* ağ-ız / ağ-z > ağız] *is.* **1.** Vücudun baş kısmının ön alt tarafında bulunan sindirim sisteminin başlangıcı, tat alma, nefes alıp verme ve konuşma gibi fonksiyonları yerine getiren organ. **2.** *gnşl.* Dudaklarla beraber ağzın dış sınırı. **3.** İçine bir şey konup çıkarılan nesnelerin giriş kısmı; açıklık. *«Küfenin ağzı.»* **4.** Nehirlerin denizlere döküldükleri yer. **5.** Yolların birleştiği yer. **6.** Kesici aletlerin keskin tarafı. *«Bıçağın ağzı.»* **7.** Başlangıç kısmı. *«Vadinin ağzı.»* **8.** Kenar; kıyı. **9.** Defa; kere; kez; parti. **10.** Boş ve ciddi olmayan sözler. **11.** Konuşma biçimi, bir meslek mensubunun ifadesi. *«Bırak bu politikacı ağızlarını.»* **12.** *dbl.* Bir dilin farklı bölgelerde değişik söyleyişlere dayanan henüz yazı diline geçmemiş konuşma biçimlerinden her biri. *«Aydın ağzı. Kastamonu ağzı. Erzurum ağzı.»* **13.** İnşaatlarda kesik koni biçimindeki boşluklar. **14.** *jeol.* Bir volkanın krateri. **15.** *{ağız}* Ormandan açılmış boz tarla. [DS] **16.** *{ağız}* Bir havzaya bakan dağ yamaçları; aklan. [DS] **17.** *{ağız}* Ekin biçerken orakçı ya da tırpancının biçmeye ilk başladığı yer. [DS] **18.** *{ağız}* Birkaç tarlanın bir arada bulunduğu tarım bölgesi. [DS] **19.** *{ağız}* Uç; kenar; kıyı. [DS] **20.** *{ağız}* Budanan bağ çubuğunun göze kadar kuruyan kısmı. [DS] **21.** *{ağız} müz.* Musiki makamı; ezgi. [DS] ☞ **ağız ağza,** *Hiç boş yer kalmayacak kadar dolu olmak.*|| **ağız açıklığı,** *dbl. Sesleri çıkarırken alt ve üst çenenin birbirinden ayrılma durumu; ses yolunun açıklık derecesi.*|| **ağız açkısı,** *Balıkçıların olta iğnelerini çıkarırken balıkların ağzını açmakta kullandıkları yaylı tel.*|| **ağız ağrısı,** *tıp. Çocuklarda görülen ağız yaraları.*|| **ağız ağza vermek,** *1. Birbirine yakın durup gizli gizli konuşmak. 2. {ağız} Çene yarıştırmak.* [DS]|| **ağız alışkanlığı,** *Çok söylemekten veya başka psikolojik etkiler altında bellenmiş bir sözü, düşünce mahsulü olmaksızın yerli yersiz tekrar etme durumu; dil pelesengi.*|| **ağız aramak,** *Tuzak sorularla birinin niyetini, sırrını öğrenecek şekilde konuşmak.*|| **ağza tat, boğaza feryat,** *Yiyeceklerin azlığı.*|| **ağız atmak,** *Övünmek.*|| **ağız avlamak,** *{ağız} Birinin bir konuda ne düşündüğünü öğrenmek; ağız aramak.* [DS]|| **ağız ayırmak,** *{ağız} Aptal aptal bakmak.* [DS]|| **ağız bağı,** *{ağız} 1. Çuval ağzını bağlamakta kullanılan ip veya sicim. 2. Harmandaki öküzlerin sap yemelerini önlemek için ağızlarına bağlanan ip. 3. Güreşlerde develerin ağızlarını bağlamakta kullanılan ip. 4. Yalancı şahide verilen ücret, rüşvet. 5. İstenilen bir kızın verilmesine karşı çıkan yakınlarına erkek tarafınca verilen hediye.* [DS]|| **ağız birliği etmek,** *Anlaşarak, ortaklaşa davranmak.*|| **ağız bozukluğu,** *Hakaret etme, küfür etme, ayıp sayılan sözleri söylemeyi alışkanlık edinmiş olma hâli.*|| **ağız burun birbirine karışmak,** *Yüzünde yorgunluk ve öfke izleri bulunmak.*|| **ağız dabıştısı,** *{ağız} Konuşma biçimi; anlatım tarzı.* [DS]|| **ağızda dağılmak,** *(Yiyecek maddesi için) çok taze ve yumuşak olmak.*|| **ağız dadı,** *{ağız} Bıkkınlık; usanç.* [DS]|| **ağız dağıtmak,** *{ağız} Ağzına geleni söylemek; küfretmek; ağız bozmak.* [DS]|| **ağız dalaşı,** *Karşılıklı atışma; sözlü kavga; kırıcı sözlerle yapılan kavga.*|| **ağızdan ağza,** *Sözlü olarak, herkes birbirine söyleyerek yayılmak.*|| **ağızdan ağza düşmek,** *{ağız} Herkes tarafından duyulmak; dile düşmek.* [DS]|| **ağızdan dolma,** *(Tüfek, top vb. silah için) barut ve saçmanın namlunun ağzından sırayla yerleştirildiği ve sıkıştırıldığı türden olan.*|| **ağızdan gububuk akmak,** *{ağız} Çok çirkin, iğrenç sözler söylemek.* [DS]|| **ağızdan kapma,** *Dinleyerek bilgi edinme.*|| **ağız davıştısı,** *{ağız} Konuşma biçimi; anlatım tarzı.* [DS]|| **ağız değişikliği,** *Uzun süredir yenilen yemeklerde bir değişiklik yapma.*|| **ağız değiştirmek,** *Yerine ve zamanına göre söylediklerini değiştirmek, yalan söylemek.*|| **ağız dil vermemek,** *Ağır hastalık dolayısıyla konuşamamak.*|| **ağız dolusu,** *Ağızdan çıkabilecek kadar, ağzın alabildiği kadar.*|| **ağız eğmek,** *{ağız} Bir kişinin sözlerini alaylı biçimde söylemek.* [DS]|| **ağız ellemek,** *{ağız} Birinin bir konuda ne düşündüğünü öğrenmek; ağız aramak.* [DS]|| **ağız eskitmek,** *Boş yere aynı şeyleri tekrar edip durmak.*|| **ağız etmek,** *{ağız} Gerçeği söylememek; içten konuşmamak.* [DS]|| **ağız gevelemek,** *{ağız} Sözü cesaret gösterip de tam olarak söyleyememek.* [DS]|| **ağız gevşekliği,** *Sır tutamamak, boşboğazlık.*|| **ağız kâhyası,** *Başkasının konuşmasına karışıp onu istediği gibi konuşmaya yönlendirmeye çalışan.*|| **ağız kalabalığı,** *Kandırmak için birbirini tutmaz ve çabuk çabuk söylenen sözler.*|| **ağız kalabalığına getirmek,** *Çabuk çabuk konuşarak birini kandırmaya yeltenmek.*|| **ağız karası,** *Konuşmak suretiyle yapılan bozgunculuk, fitne.*|| **ağız kavafı,**

{ağız} Geveze; çalçene. [DS]|| **ağız kabağı,** *{ağız} Testiye su koymak için huni yerine kullanılan su kabağı parçası.* [DS]|| **ağız kavalı,** *Birini kandırmak için çok konuşan.*|| **ağız kavgası,** *Sadece sözlerle yapılan kavga.*|| **ağız kirası,** *{ağız} Ramazanda yemek veren kimsenin, davetlilere yemek sonunda verdiği para; diş kirası.* [DS]|| **ağız kokusu,** *1. Birinin çekilmez, sıkıntı veren sözleri ve istekleri. 2. {ağız} Küfür; iğrenç ve kötü söz.* [DS]|| **ağız kullanmak,** *Taraf tutacak biçimde veya çıkar sağlayacak şekilde gerçeği saptırarak konuşmak.*|| **ağız kuruluğu,** *tıp. Çoğunlukla yaşlılarda ve psikopatlarda görülen tükürük salgısının azlığı.*|| **ağızları uymak,** *Farklı kişilerin aynı olay hakkında söyledikleri birbirini tutmak, desteklemek.*|| **ağız marjı,** *matb. Kitaplarda dış kenar boşluğu.*|| **ağız nişanı,** *Sözle yapılan nişan; söz kesme.*|| **ağız öğretmek,** *{ağız} Öğüt vermek; akıl vermek.* [DS]|| **ağız ökünmek,** *{ağız} Bir kişinin sözlerini alaylı biçimde söylemek.* [DS]|| **ağız persengi (pelesengi),** *Zaman zaman yersiz olarak tekrarlanan söz.*|| **ağız sallamak,** *Boşa zaman harcamak; oyalanmak.*|| **ağız satmak,** *Övünmek, yüksekten atmak.*|| **ağız suyu,** *Salya, tükürük.*|| **ağız şakası,** *Sözle takılma.*|| **ağız tadı,** *1. Dirlik düzenlik içinde yaşamak; rahat; huzur; afiyet, sağlık; şenlik. 2. {ağız} folk. Nişan ve düğünlerde oğlan tarafının kız evine gönderdiği tatlı, şeker ve çerez cinsi hediyeler.* [DS] *3. Bayramlarda, nişanlının oğlan tarafına gönderdiği hediyeler. 4. Ölüm günü, ölü evine gelen kadınlara verilen helva, ekmek, şerbet vb. şeyler. 5. {ağız} folk. Göz aydına, tebrike gelenlere tutulan şeker.* [DS] *6. {ağız} En çok sevilen ve yenmesi için en sona bırakılan yemek.* [DS]|| **ağız tadı ile satmak,** *{ağız} Uygun fiyatla satmak.* [DS]|| **ağız tadı vermek,** *{ağız} İyi bir şey vaat etmek.* [DS]|| **ağız tadıyla,** *Huzur ve güvenlik içinde.*|| **ağız tamburası çalmak,** *1. Sözle oyalamaya çalışmak; boşboğazlık etmek. 2. Soğuktan çenesi birbirine vuracak şekilde titremek.*|| **ağız tatlılığı,** *{ağız} Nişan töreninden sonra oğlan tarafından çağrılılara içirilen şerbet ya da şekerli kahve.* [DS]|| **ağız tütünü,** *Ağızda çiğnemek için üretilmiş tütün.*|| **ağız vermek,** *{ağız} 1. Öğüt vermek; akıl vermek; kışkırtmak. 2. Söz vermek; vaatte bulunmak. 3. Büyüğe karşı gelmek; karşılık vermek. 4. Sır vermek; açığa vurmak. 5. Bitkilerin köküne toprak doldurmak. 6. Kesici aletin ağzına yeniden çelik koydurtmak; çelikletmek; ağızlatmak.* [DS]|| **ağız yañşamak,** *{ağız} Bir kişinin sözlerini alaylı biçimde söylemek.* [DS]|| **ağız yapmak,** *1. Karşısındakini kandırmak için düşündüklerinden farklı konuşmak. 2. (Köye şehirden dönen kişi için) düzgün dille konuşmak.*|| **ağız yarı,** *Ağız suyu; tükürük.*|| **Ağız yer, yüz utanır.** *Rüşvet alan kişi muhatabının ricasını kendine ağır da gelse yerine getirmek zorundadır.*|| **ağız ünlüsü,** *dbl. Ağız boşluğunda meydana gelen ünlüler: /a/, /e/, /ı/, /i/, /o/, /ö/, /u/, /ü/.*|| **ağız yoklamak,** *1. Söylenmesi gereken şeyleri söyletecek şekilde konuşmak. 2. {ağız} Düşünce yoklamak; ağız aramak.* [DS]|| **ağız yormak,** *Boş yere konuşmak.*|| **ağza alınmadık,** *Çok ağır, çirkin.*|| **ağza alınmamak,** *Bahsi geçmemek, söz edilmemek.*|| **ağza alınmaz,** *Söylenmesi ayıp, çok kaba ve çirkin söz, küfür.*|| **ağza almak,** *Anmak, sözünü etmek.*|| **ağza almamak,** *Bahsetmemek, sözünü etmemek.*|| **ağza düşmek,** *Herkes tarafından hakkında konuşulur olmak; dedikodusu yapılmak.*|| **ağza ip ölçmek,** *{ağız} Birinin bir konuda ne düşündüğünü öğrenmek; ağız aramak.* [DS]|| **ağza komak,** *{ağız} Yemek.* [DS]|| **ağzı açık,** *1. Saf; şaşkın; budala; avanak; aptal. 2. Boşboğaz; geveze; sır tutmaz. 3. Kapaksız duvar dolabı. 3. {ağız} Hırsız.* [DS] *4. {ağız} Kerpeten.* [DS]|| **ağzı açık ayran delisi,** *Gördüğü her şeyi şaşkınlıkla seyreden; alıklaşan.*|| **ağzı açık kalmak,** *Şaşkınlıktan aptala dönmek; hayret etmek.*|| **ağzı aya, gözü çaya bakmak,** *Yapılan işte elemanları düzensiz yerleştirmek; rasgele yapmak.*|| **ağzı ayrılmak,** *{ağız} Bir şeyi hayran hayran dinlemek veya seyretmek.* [DS]|| **ağzı bir,** *Bir konuda aynı şeyi söylemek için anlaşmış olan kimselerin ifade birliği.*|| **ağzı bir karış açık kalmak,** *Şaşkınlıktan donup kalmak.*|| **ağzı boşuna,** *{ağız} Boş yere; faydasız; boşu boşuna.* [DS]|| **ağzı bozuk,** *Küfürbaz, sövüp saymayı alışkanlık edilmiş.*|| **ağzı bozulmak,** *Kaba ve küfürlü konuşmaya başlamak.*|| **ağzı burnu yerinde,** *Yakışıklı, güzel.*|| **ağzı büyük,** *Kendini çok metheden, aşırı övünen.*||**ağzı çiriş çanağına dönmek,** *Ağzı kuruyup acılaşmak.*|| **ağzı dili bağlanmak,** *Korku, heyecan ve üzüntü gibi çeşitli etkiler altında kalarak konuşamaz olmak.*|| **ağzı dili kurumak,** *Usanıncaya kadar bir şeyi tekrarlamak.*|| **ağzı dolu,** *{ağız} Kaba konuşan; sövmeyi huy edinmiş.* [DS]|| **ağzı esenli,** *{ağız} Ağzından dua eksik olmayan; tatlı dilli kimse.* [DS]|| **ağzı eğri,** *Uğursuz.*|| **ağzı gevşek,** *Sır saklamaz; geveze.*|| **ağzı güzel,** *{ağız} Kibar konuşan; terbiyeli konuşan.* [DS]|| **ağzı havada,** *Olup bitenden habersiz.*|| **ağzı kara,** *1. {ağız} Fitneci; ara bozucu; dedikoducu; kovcu. 2. Kötü haberler veren; böyle haberleri ulaştırmaktan zevk alan. 3. Kavgacı; dövüşken. 4. Yalancı. 5. İftiracı. 6. Evlenme çağında olup da evlenememiş kimse. 7. Toy; henüz olgunlaşmamış. 8. Yabancı. 9. Tarikat dışında olan kimse. 10. Softa; mutaassıp. 11. Toprağın yüzündeki çatlaklarda biriken su.* [DS]|| **ağzı kara olmak,** *{ağız} Sözle bozulmak; susturulmak; utandırılmak.* [DS]|| **ağzı kenetli,** *Sır saklamasını bilen.*|| **ağzı keşli,** *{ağız} 1. Yerli yersiz konuşan; tatsız sözler söyleyen; can sıkıcı sözler eden. 2. Boşboğaz. 3. Beceriksiz; budala. 4. Konuşurken ağzının iki yanına tükürük toplanan kimse.* [DS]|| **ağzı kilitlenmek,** *{ağız} Söz*

söyleyememek. [DS]|| **ağzı kilitli,** *1. Sır saklamasını bilen. 2. {ağız} Alt ve üst dudağı beyazlı at.* [DS]|| **ağzı köy çeşmesi,** *Çok konuşmayı seven; küfürlü ve çirkin sözler eden.*|| **ağzı kulağına yakın,** *{ağız} Uyanık; aklı başında; anlayışlı*[DS].|| **ağzı kulaklarına varmak,** *Çok sevinmek, sevinci davranışlarından belli olmak.*|| **ağzı liman,** *{ağız} Ağzına kadar dolu.* [DS]|| **ağzım kurusun,** *Söylediklerinden çok pişman olmanın ifadesi.*|| (birinin adını) **ağzına abdestle almak,** *Birinden saygı ile bahsetmek.*|| **ağzına bakakalmak,** *Konuşan birini hayranlıkla dinlemek.*|| (birinin) **ağzına bakmak,** *1. Karşısındakinin söyleyeceği sözü merakla beklemek. 2. Birinin direktiflerine göre hareket etmek.*|| **ağzına baktırmak,** *Kendisini zevk ve heyecanla dinletmek; etkili ve güzel konuşmak.*|| **ağzına bir parmak bal çalmak,** *Hoşuna gidecek vaatlerle kandırıp oyalamak.*|| **ağzına bir şey koymamış olmak,** *Çok aç olmak; hiçbir şey yememiş olmak.*|| **ağzına bir zeytin verip ardına tulum koymak,** *Verdiği az bir şeye karşılık büyük bir çıkar beklemek; az verip çok ummak.*|| **ağzına bir zeytin verip altına tulum tutmak,** *Verdiği az bir şeye karşılık büyük bir çıkar beklemek; az verip çok ummak.*|| **ağzına deve tepmek,** *{ağız} Bir tartışmada gereken karşılığı verememek; susmak.* [DS]|| (bir şey) **ağzına düşmek,** *{ağız} Haddine düşmek; yapabilmek.* [DS] || **ağzına etmek,** *Bir kimseye karşı kaba ve saygısız davranmak.*|| **ağzına geldiği gibi,** *Sözün kimlere dokunacağını veya neye mal olacağını düşünmeden; düşünüp taşınmadan.*|| **ağzına geleni söylemek,** *Düşünmeden konuşmak.*|| **ağzına gem vurmak,** *Susturmak, konuşmasını engellemek.*|| **ağzına göre olmak,** *Baş edebilecek, başarabilecek durumda olmak.*|| **ağzına kadar,** *İyice dolu; tıka basa.*|| **ağzına kemik atmak,** *Rüşvete alışmış kişiye az bir şey vererek bir müddet oyalanmasını sağlamak.*|| **ağzına kilit vurmak,** *Konuşmamak; sır vermemek.*|| **ağzına kira istemek,** *Söylenmesi istenen şeyi söylemekte nazlanmak; kendini ağıra satmak.*|| **ağzına layık,** *Zevk ve damak tadına uygun lezzette bir yiyecek.*|| **ağzına öykünmek,** *Birinin konuşmalarını alaylı biçimde tekrarlamak.*|| **Ağzına sağlık!** *"Çok güzel söyledin." anlamında beğenme sözü.*|| **ağzına sakız olmak,** *Söylemekten ve dedikodusunu yapmaktan vazgeçmemek.*|| **ağzına sürmemek,** *Hiç yememek, tadına bile bakmamak.*|| **ağzına taş almak,** *Söylemeyip sabırla susmak.*|| **ağzına tat bulaşmak,** *Önceden yaptığı bir işten kazançlı çıkmak ve aynı işi yapmayı sürdürmek.*|| **ağzına tükürmek,** *Küfretmek, sövmek.*|| **ağzına verilmesini beklemek,** *Hazıra konmak istemek; hazırlık sırasında emek vermeden yararlanmayı ummak.*|| **ağzına vur lokmasını al,** *(Kişi için) çok uysal ve sessiz; âciz.*|| **ağzına yakışmamak,** *Konuşan kimsenin toplum içindeki yerine göre, itibarına uygun düşecek şekilde konuşmadığını belirtmek.*|| **ağzına yüzüne bulaştırmak,** *Beceriksizlik göstermek.*|| **ağzında bakla ıslanmamak,** *Sır saklayamamak.*|| **ağzında büyümek,** *Sevmediği için veya başka olumsuz sebeplerden dolayı bir yiyeceği ağzında çiğnemek fakat yutamamak.*|| **ağzında gevelemek,** *Bir şeyler anlatmaya çalışmak, fakat bir türlü asıl konuyu söyleyememek.*|| (birinin) **ağzından,** *1. Duyduğu kimsenin ifadesine göre konuşmak. 2. Bir başkasının adına.*|| **ağzından baklayı çıkarmak,** *Sabırsızlık edip gizlediği şeyi söylemek.*|| **ağzından bal akmak,** *Çok hoş konuşmak; dinleyenlerin sıkılmadan zevkle dinleyebileceği üslûpta konuşmak.*|| **ağzından burnundan getirmek,** *Yaptığına pişman etmek; çok daha pahalıya ödetmek.*|| **ağzından çıkanı kulağı duymamak,** *Tartmadan, düşünmeden konuşmak; hakaret etmek.*|| **ağzından çıt çıkmamak,** *Hiçbir şey söylememek, konuşmamak.*|| **ağzından dökülmek,** *1. Söylemek istemediği şeylerin konuşmalarından anlaşılması. 2. Düşündüklerini doğru dürüst ifade edememek.*|| **ağzından düşürmemek,** *Sık sık tekrar etmek.*|| **ağzından girip burnundan çıkmak,** *İkna etmek, razı etmek için çok dil dökmek.*|| **ağzından kaçırmak,** *Söylemek istemediği hâlde boş bulunarak söyleyivermek.*|| **ağzından konuşmak,** *Birini taklit ederek veya onun adına konuşmak.*|| **ağzından laf almak,** *İlgisi olmayan şeyler konuşurken asıl öğrenilmek istenen şeyi söyletivermek.*|| **ağzından laf kapmak,** *Birinin söylediklerinden ustalıkla yararlanıp gizlediği şeyi öğrenmek.*|| **ağzından lafın dirhemle çıkması,** *Konuşması için büyük gayret edilmesine rağmen çok nazlı konuşmak; zorla konuşturmak.*|| **ağzından lokmasını almak,** *Hakkını elinden almak, gasp etmek.*|| **ağzından yel alsın,** *Kötü bir ihtimalden bahsedildiği zaman "Olayın vuku bulmaması ve sadece sözde kalması" dileğinde bulunmak.*|| **Ağzında torba mı var?** *Niçin konuşmuyorsun?*|| **ağzında tükürüğü kurumak,** *Usanıncaya kadar tekrar ederek söylemiş olmak.*|| **Ağzın fal ola!** *{ağız} Geleceğe ilişkin olarak söylenen bir dileğin ya da sözün doğru çıkması için söylenen bir temenni sözü.* [DS]|| **Ağzını açacağına, gözünü aç!** *Uyanık bulunmayı emretmek için söylenir.*|| **ağzını açıp gözünü yummak,** *Öfkeden söylediklerinin sonunu düşünmeden konuşmak, bağırmak.*|| **ağzını açmak,** *1. Konuşmaya başlamak. 2. Azarlamak. 3. Fırsatı değerlendirememek, aptal aptal seyretmek.*|| **ağzını açmamak,** *Konuşmamak, tek kelime söylememek, susmak.*|| (birine) **ağzını açtırmak,** *1. Gizlediği şeyleri söyletmek. 2. Birinin hoşa gitmeyecek şeyler söylemesine sebep olmak.*|| **ağzını açtırmamak,** *Birinin konuşmasına hiç fırsat vermemek.*|| (birinin) **ağzını bağlatmak,** *{ağız} Büyületmek.* [DS]|| **ağzını bıçak açmamak,** *Üzüntüden ve endişeden konuşacak durumu olmamak; konuşama-*

mak.|| **ağzını bozmak,** *1. Kaba ve çirkin sözler söylemek. 2. {ağız}] Her şeyi açığa vurmak.* [DS *3. (At için) gemine aldırış etmeden dilediği yere gitmek. 4. {ağız} Tatlının üzerine ekşi bir şey yemek.* [DS]|| **ağzını çarşamba pazarına çevirmek,** *Döverek ağzını, yüzünü yaralamak.*|| **ağzını dilini bağlamak,** *Konuşamayacak, cevap veremeyecek duruma getirmek.*|| **ağzını gegelemek,** *{ağız} 1. Birinin söylediklerini alaylı biçimde tekrarlamak. 2. Kekelemek.* [DS]|| **ağzını geveletmek,** *{ağız} Laf karıştırmak; sözü gevelemek.* [DS]|| **ağzını hayra açmak,** *Kötü sözler söylemeye başlayan birine iyi sözler söylemesi için ikazda bulunmak.*|| **ağzını ıslatmak,** *İçki içmek.*|| **ağzını kapamak,** *1. (Konuşan kendisi için) susmak. 2. (Karşı taraf için) susturmak. 3. Rüşvet vererek susmasını sağlamak.*|| **ağzını kiraya vermek,** *Konuşma ortamında suskun durmak; ısrar edildiği hâlde bir türlü konuşmamakta direnmek.*|| **ağzını koklamak,** *Yalvarmak, minnet etmek.*|| (birinin) **ağzını kullanmak,** *Başkasına ait fikirleri kendisininmiş gibi söylemek.*|| **ağzının aşı olmamak,** *Sözü edilen kişiyi küçük görmek.*|| **ağzının içine bakmak,** *Birinin konuşmasını dikkatle dinlemek.*|| **ağzının içine baktırmak,** *Etkili ve güzel konuşmak; konuşması sevilerek dinlenmek.*|| **ağzının içine girmek,** *Çok yaklaşmak; yakın durmak.*|| **ağzının kalayını vermek,** *argo. Hak ettiği cevabı vermek; ölçülü davranmaya mecbur etmek.*|| **ağzının kaşığı olmamak,** *1. Sözünü bile edemeyeceği kadar değerli nesne olmak. 2. Beceremeyeceği nitelikte bir iş.*|| **ağzının kaytanını çekmek,** *argo. 1. Kötü sözler söylemeyi kesmek. 2. Gevezeliği bırakmak.*|| **ağzının kokusunu dinlemek,** *Birinin dayanılmaz davranışlarına katlanmak.*|| **ağzının mührüyle,** *Oruçlu olarak.*|| **ağzının payını almak,** *Hak ettiği cevabı almış olmak.*|| **ağzının payını vermek,** *Birine hak ettiği cevabı vermek.*|| **ağzının perhizi yok,** *Ağzına geleni söyler; söyleyeceklerinin seçimini yapmaz.*|| **ağzının suyu akmak,** *Çok imrenmek, şiddetle arzu etmek.*|| **ağzının suyunu akıtmak,** *Çok imrendirmek.*|| **ağzının tadı bozulmak,** *Rahat, huzur ve düzeni kalmamak.*|| **ağzının tadını almak,** *Kötü bir deneyim yaşamak.*|| **ağzının tadını bilmek,** *Her şeyin iyisini ve güzelini bilip bulmak ve bunlardan zevk almak.*|| **ağzının tadı kaçmak,** *Rahatı, huzur ve düzeni kalmamak.*|| **Ağzını öpeyim.** *"Sevindirici bir haber verdiğin için teşekkür ederim." anlamında kullanılır.*|| **ağzını poyraza açmak,** *argo. 1. Umduğunu bulamamak. 2. Züğürt kalmak.*|| **ağzını sangıtmak,** *{ağız} İki tarafına şaşkın şaşkın bakınmak.* [DS]|| **ağzını sıkı tutmak,** *Sır saklamak.*|| **ağzını silmek,** *{ağız} Bir konu hakkında söz söylememeye veya işe barışmamaya karar vermek.* [DS]|| **ağzını sulandırmak,** *İmrendirmek.*|| **Ağzını topla!** *"Dikkatli konuş, kötü söz söylüyorsun." anlamında uyarı.*|| **ağzını tutamamak,** *1. Sözün doğuracağı sonuçları düşünmeden konuşmak. 2. Sır saklayamamak.*|| **ağzını tutmak,** *İleri geri konuşmamak; dikkatli konuşmak veya hiç konuşmamak.*|| **ağzını yaymak,** *{ağız} Yersiz ve çok konuşmak.* [DS]|| **ağzını yaya yaya konuşmak,** *Söyledikleriyle övündüğünü belli ederek konuşmak.*|| **ağzını yormak,** *Boş yere konuşmak; söylediklerinin etkisini görememek.*|| **ağzını yumak,** *{ağız} Bir konu hakkında söz söylememeye veya işe karışmamaya karar vermek.* [DS]|| **ağzın kurusun,** *Kötü söyleyenlere, olayları kötüye çekenlere beddua.*|| **ağzın laf yapması,** *Güzel ve etkili konuşma.*|| **Ağzın soğuya!** *"Öl, geber" anlamında bir beddua.*|| **Ağzın var olsun!** *Birinin iyi konuştuğunu, doğruyu söylediğini ifade için söylenir.*|| **ağzı oynamak,** *Aralıksız olarak bir şeyler yemek.*|| **ağzı paça olmak,** *argo. Çok neşeli ve keyifli olmak.*|| **ağzı pek,** *Sır saklamasını bilir; ketum.*|| **ağzı pis,** *Açık saçık konuşmayı ve küfretmeyi alışkanlık edinmiş.*|| **ağzı sıkı,** *Sır saklamasını bilir; ketum.*|| **ağzı sulanmak,** *İmrenmek; canı çekmek.*|| **ağzı süt kokmak,** *Genç, toy, deneyimsiz olmak.*|| **ağzı tenekeyle kaplı olmak,** *Çok acı ve sıcak yiyeceklere karşı duyarsız olmak.*|| **Ağzı torba değil ki büzesin.** *Konuşmasına ve dedikodu yapmasına engel olmak mümkün değil.*|| **ağzı var, dili yok,** *Sessiz, sakin, uyumlu; yumuşak huylu.*|| **ağzı varmamak,** *Söylemeye içi elvermemek; açıklamaya gönlü razı olmamak.*|| **ağzı yanmak,** *Çok zarar görmek; pişman olacak şekilde zarar görmek ve bundan ders almak.*|| (birinin) **ağzıyla konuşmak,** *Başkasının söylediği sözleri tekrarlamak veya onun fikrini kendi fikriymiş gibi konuşmak.*|| **ağzıyla kuş tutmak,** *Her türlü beceri ve hüneri göstermek.*|| **ağzı yomlu,** *{ağız} Ağzı uğurlu; sözü hayırlı kimse.* [DS]|| **ağzı yukarı,** *1. Sırt üstü. 2. {ağız} Satacağı mala çok para isteyen; pazarlığı yukarıda tutan.* [DS]|| **ağzı yumuk,** *{ağız} 1. İçi kıymalı bir tür börek. 2. Sessiz; sakin; geçimli. 3. Sır saklamasını bilen; ketum.* [DS]|| **ağzı yumulu,** *1. Sır saklamasını bilen. 2. {ağız} Sıkılgan; söz söyleyemeyen.* [DS]

ağız^2, [*eT.* ağuz] *is.* Memelilerde doğumu takip eden günlerde süt bezleri tarafından üretilen bağışıklık ögelerince zengin sarımtırak süt; yeni doğuran hayvanın ilk sütü; *{eT} (aynı)* [Mühennâ].

ağızdan, [ağız-dan] *zf.* (Haber, bildirmek için) sözlü olarak; şifahen.

ağızlama, [ağız-la-ma] *is.* **1.** Ağızlamak işi. **2.** *{ağız}* Tarlada kazılacak yer ile kazılan yerin başlangıcı arasındaki genişlik. [DS]

ağızlamak, [ağız-la-mak] *gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* **1.** Birine bir konuda talimat vermek, öğütte bulunmak. **2.** Başlanan işi bitirmeye yaklaşmak; kolaylamak. **3.** Biri diğerinin içine girecek iki nesneyi geçmeyi kolaylaştırmak için karşı karşıya getirmek. **4.** Bir boğaza, bir koya girecek olan deniz

taşıtını girişi ortalayacak şekilde yönlendirmek. **5.** *{ağız}* Hazırlamak; hazır etmek. [DS] **6.** Bir ağaç veya kereste üzerinde balta vb. kesici araçla, kesilecek yeri belirlemek için hafif birkaç vuruş yaparak çentik açmak. **7.** *{ağız}* Birine bir iş başlamak. [DS] **8.** *{ağız}* Hazırlamak; hazır etmek. [DS] **9.** *{ağız}* Yolcu etmek; uğurlamak. [DS] **10.** *{ağız}* Sürüyü otlağa, yaylaya sürmek. [DS] **11.** *{ağız}* Sulama suyunu yönlendirmek; bir başka yöne çevirmek. [DS] **12.** *{ağız}* Öğüt vermek; gerekli şeyleri söylemek. [DS] **13.** *{ağız}* Yemeğin üstünden yemek. [DS] **14.** *{ağız}* Bir aracın ağız kısmını onarmak. [DS] **15.** *{ağız} gçsz. f.* (Bitki için) yeşermek; büyümeye başlamak. [DS]

ağızlandırma, [ağız-la-n-dır-ma] *is.* **1.** Ağızlandırmak işi. **2.** İki damarın veya sindirim kanalı parçasının birleşmesi.

ağızlandırmak, [ağız-la-n-dır-mak] *gçl. f. [-ır]* Ağızlanmasını sağlamak; ağızlanmasına neden olmak.

ağızlanmak, [ağız-la-n-mak] *{eAT} dönşl. f. [-ır]* Ağıza almak.

ağızlaşma, [ağız-la-ş-ma] *is.* **1.** Ağızlaşmak işi. **2.** *tıp.* İki damarın iç içe geçmesi, iki sinir lifinin birbirine yaslanması.

ağızlaşmak[1], [ağız-la-ş-mak] *dönşl. f. [-ır]* **1.** Ağız durumuna gelmek. **2.** *tıp.* Ameliyatla iki damar veya mide ve bağırsak bağlantısı birbiri içine geçmek.

ağızlaşmak[2], [ağız-la-ş-mak] *{ağız} işteş. f. [-ır]* **1.** Sözleşmek; anlaşmak. **2.** (İş için) bitmesi kolaylaşmak; sonuna yaklaşmak; az kalmak. **3.** Zamanı; sırası gelmek. [DS]

ağızlatma, [ağız-la-t-ma] *is.* Ağızlatmak işi.

ağızlatmak, [ağız-la-t-mak] *gçl. f. [-ır]* **1.** Keskinliği kaybolmuş bir kesici aleti bilemek. **2.** *{ağız}* Kesici aletin ağzına yeniden çelik kaynattırmak; çelikletmek. [DS] **3.** *{ağız}* Denk getirmek; yoluna koymak. [DS]

ağızlı, [ağız-lı] *sf.* **1.** Ağzı bulunan; ağız sahibi olan. **2.** Belirtilen nitelikte ağıza sahip olan. *«İki* ağızlı *tüfek, keçi* ağızlı, *susak* ağızlı, *şom* ağızlı.*»*

ağızlık, -ğı [ağız-lık] *is.* **1.** Sigara veya puro içmek için kullanılan ağaç veya kehribardan yapılmış içi delikli araç; çubuk; takım; zıvana. **2.** Nargile marpucunun ağza gelen kısmındaki parça; emzik. **3.** Kuyu ağızlarına konulan yuvarlak taş, beton veya metal bilezik. **4.** Hayvanların ısırmaması veya zararlı ot yememeleri için ağızlarına geçirilen tel kafes veya torba. **5.** Telefonun konuşmaları aktaran kısmı; ahize. **6.** Boruların veya hortumların ucundaki metal parça. **7.** Meyve küfelerinin üstüne konulan dal ve yaprak parçalarından yapılan örtü. **8.** Ekmek pişirilirken fırının ağzına konulan bir miktar odun parçası. **9.** Sıvı koymaya yarayan huni. **10.** *{ağız}* Bir şeyin başladığı yer. [DS] **11.** *{ağız}* Yayık çömleğinin altına konulan deri kapak. [DS] **12.** *{ağız}* Süt süzerken huni içine konulan ince bez. [DS] **13.** *{ağız}* Kuzu ve oğlakların emmemeleri için ağızlarına takılan tel veya kirpi dikeninden yapılmış kafes; burunsalık. [DS] **14.** *{ağız}* Emzik. [DS] **15.** *{ağız}* Su arkının sulanan yere açılan kısmı; ark başı; su yolu. [DS] **16.** *{ağız}* Bellenirken belin toprakta açtığı ilk çukur; belleme derinliği. [DS] **17.** *{ağız}* Fidan dikmek için açılan çukur. [DS] **18.** *{ağız}* Odun kütüğünü parçalarken açılan yarık. [DS] **19.** *{ağız}* Dokumacılıkta, mekiğin işlemesi için bırakılan boşluk. [DS] **20.** *{ağız}* Hazırlık. [DS] **21.** *{ağız}* Beş çile ipliğin hepsi. [DS] **22.** *{ağız}* Düzgün konuşma; laf etme. [DS] **23.** *{ağız}* Sıra; düzen. [DS] **24.** *{ağız} sf.* (Sulama suyu için) bir kişinin sulamada yönetebileceği miktarda ölçü birimi. [DS] ⧉ **ağızlık açmak,** *{ağız} Bir şeye başlangıç yapmak.* [DS]|| **ağızlık almak,** *{ağız} Tarlaya, tavalara su yolu açmak.* [DS]|| **ağızlık değneği,** *{ağız} Dokuma tezgâhında arışları ayırmakta kullanılan tahta.* [DS]|| **ağızlık eğrisi,** *{ağız} Dokuma tezgâhında ipliğin bir tarafının gerilip diğer tarafının gevşeyip sarkması durumu.* [DS]

ağızlıkçı, [ağız-lık-çı] *is.* Ağızlık yapan veya satan kimse.

ağızlıklamak, [ağız-lık-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Doğru yolu göstermek. [DS]

ağızotu, [ağız+ot *(ateş)* > ağız+ot-u] *is.* Eskiden ağızdan dolma silahların ateşlenmesi sırasında falya deliğine konulan ve ateşlemeyi sağlayan madde.

ağızsı, [ağız-sı] *sf.* **1.** Ağza benzer; ağız gibi. **2.** *dbl.* (Ses için) art damağın kalkarak geniz boşluğunu kapatması suretiyle ön damak, ağzın yan çeperleri, dudaklar ve dil ile çevrili boşlukta meydana gelen.

ağızsıl, [ağız-sı-l] *sf. dbl.* Ağız boşluğunda meydana gelen sesler.

ağızsılaşma, [ağız-sı-la-ş-ma] *is. dbl.* Geniz sesinin ağız sesine dönüşmesi.

ağızsılaşmak, [ağız-sı-la-ş-mak] *dönşl. f. [-ır] dbl.* Geniz sesi olmaktan çıkmak.

ağızsız, [ağız-sız] *sf.* **1.** Ağzı olmayan. **2.** *{ağız}* Söz söylemesini beceremeyen. [DS]

ağızsızlık, -ğı [ağız-sız-lık] *is. tıp.* Doğuştan ağız yokluğu.

ağil, [Far. āġīl آغیل] *(a:gi:l) {OsT} is.* Göz ucuyla bakma.

ağişte, [Far. āġaşten *(bulanmak)* > āġaşte آغشته] *(a:-gaşte) {OsT} sf.* → agaşte.

ağla, [ağ-la] *{ağız} (a'ğla) is.* Tarla, bağ, bahçe gibi yerlerin etrafına hayvanların girmemesi için çalı çırpıdan veya sırıkların uzunlamasına konulmasıyla yapılan engel. [DS]

ağlak, [ağ-la-k] *{eT} sf.* **1.** Eksik. [Mühennâ] **2.** *{ağız}*

Olur olmaz her şeye ağlayan; sulu gözlü. [DS] **3.** *{ağız}* Oyunbozan; mızıkçı. [DS] **4.** *{ağız}* Asma budanırken çubuğun kesilen yerinden akan su; asma özsuyu. [DS] **5.** *{ağız}* Issız; tenha; boş. [DS]

ağlal[1], [Ar. ġalel > aġlāl أغلال] *(aglâ:l) {OsT} is.* Ağaçlar arasından akan sular.

ağlal[2], [Ar. ġull > aġlāl أغلال] *(aglâ:l) {OsT} is.* Eskiden mahkûm veya kölelerin boyunlarına ve bileklerine bağlanan demir halkalar; kelepçeler; prangalar.

ağlama, [ağ-la-ma] *is.* **1.** Ağlama eylemi. **2.** Bir üzüntü, korku ve acıdan ötürü duygusunu gözyaşı dökerek veya sesle ifade etme. **3.** Hâlinden şikâyetçi olma; yakınma; dert yanma. ☞ **ağlama duvarı,** *Kudüs'ün Romalılarca yıkılışından dolayı Yahudilerin her Cuma gelip önünde ağladıkları Haremü'ş-Şerif yakınındaki çıkmaz sokakta bulunan duvar.*|| **ağlama duvarına dönmek,** *Herkesin gelip dert yanmasından yakasını kurtaramamak.*

ağlamak[1], [*eT.* ıg-la-mak > ag-la-mak > ağ-la-mak] *gçsz. f. [-r]* **1.** Bir acıdan, üzüntüden dolayı inleyerek, hıçkırarak veya göz yaşı dökerek duygularını açığa vurmak. **2.** Çok sevindirici bir olaydan ötürü göz yaşı dökmek. **3.** *mec.* Üzülmek. **4.** Yakınmak, dertlenmek. **5.** Çok yalvarmak. **6.** (Kesilen ağaç için) öz suyu damlamak; akmak. ☞ **ağlaya ağlaya,** *Ağlayarak.*

ağlamak[2], [añ *(sınır, an)* > ağ-la-mak] *gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Tarlayı çit ile çevirmek.

ağlamaklı, [ağla-mak-lı] *sf.* **1.** Ağlamaya hazır; ağlamak üzere. **2.** Ağlamayı andırır biçimde. **3.** *zf.* Ağlayacakmış gibi. ☞ **ağlamaklı olmak,** *Ağlayacak hâle gelmek.*

ağlamalı, [ağla-ma-lı] *sf.* Ağlama özelliğini taşıyan; ağlar gibi; ağlayacak durumda.

ağlamış, [ağla-mış] *sf.* **1.** (Göz için) ağladığı belli olan. **2.** (Yüz ifadesi için) kederli; üzgün; asık.

ağlamsamak, [ağla-msa-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-s(ı)-yor]* Ağlamaklı olmak; ağlayacak gibi olmak. [DS]

ağlamsı, [ağla-msı] *{ağız} sf.* Ağlayacak duruma gelmiş; ağlamaklı. [DS] ☞ **ağlamsı olmak,** *Ağlayacak gibi olmak; ağlamaklı olmak.*|| **ağlamsı ağlamsı,** *Ağlayacak hâle gelmiş bir durumda; ağlayacak gibi.*

ağlançı, [ağla-n-çı] *{eT} sf.* Çabuk ağlayan [Mühennâ]

ağlanma, [ağ-la-n-ma] *is.* Ağlanmak işi.

ağlanmak[1], [ağ *(tor)* > ağ-la-n-mak] *dönşl. f. [-ır]* Ağ sahibi olmak; ağ edinmek.

ağlanmak[2], [ağla-n-mak] *edil. f. [-ır]* **1.** Bir şey veya biri hakkında ağlama eylemi yapılmak. **2.** *dönşl.* İçin için, kendi kendine ağlamak. **3.** Hâlinden memnun olmamak ve bu hâlini dışarıya hissettirmek.

ağlantı, [ağla-n-tı] *is.* Alçak sesle hafif hafif ağlama durumu.

ağlarca, [ağla-r-ca] *{ağız} is.* **1.** Sahip olduğu şeyleri olduğundan daha az gösterip kendine acındıran kimse. **2.** Olur olmaz her şeye ağlayan kimse. **3.** Tenha yerlerde yaşadığına ve ağladığına inanılan görünmez varlık; bir tür şeytan. [DS]

ağlaşma[1], [ağ-la-ş-ma] *is.* **1.** Ağ hâline gelme durumu; ağ oluşturma. **2.** *kim.* Zincirleme olarak polimerlerin birbirine bağlanması.

ağlaşma[2], [ağla-ş-ma] *is.* Ağlaşmak işi; birlikte yapılan ağlama işi.

ağlaşmak[1], [ağ-la-ş-mak] *dönşl. f. [-ır]* Ağ durumuna gelmek; ağ oluşturmak; bir ağ oluşturacak şekilde birbirine bağlanmak.

ağlaşmak[2], [ağla-ş-mak] *işteş. f. [-ır]* **1.** Birlikte ağlamak. **2.** *dönşl.* Durumundan sürekli bir yakınma içinde olmak. **3.** *gçsz. mec.* Ağlama sesine benzer sesler çıkarmak.

ağlat, [Ar. ġalaṭ > aġlāṭ أغلاط] *(aglâ:t) {OsT} is.* Yanlışlar; hatalar.

ağlatı, [ağla-t-ı] *is. tiy.* Acıklı sahneleri bulunan tiyatro eseri; trajedi.

ağlatıcı, [ağla-t-ı-cı] *sf.* (Durum için) ağlamaya sebep olacak.

ağlatma, [ağ-la-t-ma] *is.* Ağlatmak işi.

ağlatmak, [ağla-t-mak] *gçl. f. [-ır]* Birinin ağlamasına yol açmak.

ağlayan[1], [ağla-y-an] *is.* Ağlama işini yapan.

ağlayan[2], [ağla-y-an] *{ağız} is.* Dolu yağmadan birkaç dakika önce duyulan uğultulu ses. [DS]

ağlayıcı, [ağla-y-ıcı] *is.* Bir ölünün arkasından para ile tutulmuş yasçılar; ağıtçı kadın; yasçı.

ağlayık, -ğı [ağla-y-ık] *{ağız} sf.* **1.** Ağladığı hâlinden belli olan; kederli. **2.** Yerli yersiz çok ağlayan. [DS]

ağlayış, [ağla-y-ış] *is.* **1.** Ağlama eylemi. **2.** Ağlama biçimi. **3.** *mec.* Şikâyet etme; sızlanma; feryat.

ağlaz[1], [ağla-mak > ağla-z] *{ağız} sf.* **1.** Olur olmaz şeylere ağlayan kimse; sulu göz. **2.** Oyunbozan; mızıkçı. [DS]

ağlaz[2], [Ar. ġalīẓ *(kaba)* > aġlāẓ] *(agla:z) {OsT} sf.* Çok çirkin; pek kaba; pek yakışıksız.

ağlazlamak, [ağla-z-la-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Mızıkçılık ederek ağlamaklı olmak. [DS]

ağlazlanmak, [ağla-z-la-n-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* Mızıkçılık etmek. [DS

ağlazlık, -ğı [ağla-z-lık] *is.* Mızıkçılık; oyunbozanlık.

ağleb, [Ar. ġālib > aġleb أغلب] *{OsT} sf.* **1.** Daha kuvvetli; en kuvvetli. **2.** Daha çok; pek çok; en çok. ☞ **agleb-i ihtimāl,** *En yüksek olasılık.*|| **agleb-i zuhur,** *Olağan.*

ağlebiyet, [Ar. ağleb > ağlebiyyet أغلبيت] *{OsT} is.* **1.**

Daha çok olma; pek çok olma. **2.** Çok olma; çokluk. 🗗 **aglebiyet üzre,** *{OsT} Çok defa; çoğunlukla; ekseriya.*

ağlef, [Ar. ağlef اغلف] *{OsT} sf.* **1.** Sandıkta kapalı. **2.** Sünnetsiz. **3.** *mec.* (Kalp için) katılaşmış; duygusuz.

ağlez, [Ar. ġalīẓ > ağleẓ اغلظ] *{OsT} sf.* Daha kaba; pek kaba; çok çirkin.

ağlı, [ağ-lı] *sf.* **1.** Ağı bulunan. **2.** (Şalvar için) ağı büyük ve sarkık.

ağlime, [Ar. ġulām > ağlime اغلمه] *{OsT} is.* Oğlanlar.

ağma, [ağ-ma] *is.* **1.** Yukarı doğru tırmanma; tutunarak uzayıp yükselme işi ve eylemi. **2.** *{ağız}* Akan yıldız. [DS]

ağmad, [Ar. ğımd > ağmād اغماد] *(agma:d) {OsT} is.* Kılıç ve bıçak kını. 🗗 **agmād-ı süyūf,** *Kılıçların kınları.*

ağmak, [*eT.* āğ-mak > ağ-mak] *gçsz. f. [-ar]* **1.** Su gibi akıp gitmek; kaymak. **2.** Yerden göğe doğru yükselmek; yukarı çıkmak. **3.** Sarkmak, yere doğru eğilmek. **4.** (Terazinin kefelerinden birisi için) ağır basmak. **5.** (Hayvanlara iki taraflı olarak yüklenmiş olan yük için) bir tarafı diğerinden daha ağır gelerek aşağı doğru basılmak; ağdırmak. **6.** *{ağız}* Aşmak. [DS] **7.** *{ağız}* Tırmanmak. [DS] **8.** *{ağız}* (Yağmur için) inmek; düşmek; yağmak. [DS] **9.** [DS] *{ağız}* (Yılan vb. [DS] için) kaymak. [DS] **10.** *{ağız}* (Yıldız için) akmak; kaymak. [DS] **11.** *{ağız}* Toplanmak; yığılmak; üşüşmek. [DS] **12.** *{ağız}* (Güneş için) batmak. [DS] **13.** *{ağız}* Oturmak; çömelmek; çökmek. [DS] **14.** *{ağız}* Yatıp yuvarlanmak; debelenmek; ağnamak. [DS] **15.** Bir kimseye çullanmak; yüklenmek.

ağman, [ağ-man] *{ağız} is.* **1.** Hata; kusur; eksik taraf; organ eksikliği. **2.** Sebep; fırsat; bahane. **3.** Engel; yük; bela. **4.** Ağır taraf; ağırlık. **5.** Bir yükün hafif tarafı. [DS]

ağmar[1], [Ar. ġamr > ağmār اغمار] *(agma:r) {OsT} is.* **1.** Büyük kişiler; ulular. **2.** Seller.

ağmar[2], [Ar. ğumr > ağmār اغمار] *(agma:r) {OsT} is.* Cahiller; bilgisizler; bön kimseler.

ağmaşmak, [ağ-ma-ş-mak / ağ-ım-aş-mak] *dönşl f. [-ır] {ağız}* **1.** Yükselmek. **2.** *işteş. f.* Çullanmak. [DS]

ağmaz, [Ar. ġamż > ağmāż اغماض] *(agma:z) {OsT} is.* **1.** Göz kırpmalar; göz yummalar. **2.** Göz yummalar; müsamahalar; hoşgörüler; kolaylık göstermeler.

ağna, [Ar. ġani > ağnā اغنى] *(agna:) {OsT} sf.* Daha zengin; çok zengin; en zengin.

ağnak, [ağ-na-k] *is.* **1.** Hayvanların yatıp yuvarlanarak sırtlarını kaşıdıkları ve parazitleri döktükleri yumuşak topraklı veya çayırlık yer. **2.** *{ağız}* Keklik ve tavukların eşinmesi için dökülen toprak ya da kum. [DS] **3.** *{ağız}* Eşilip debelenmekten çukurlaşan tozlu yer. [DS] **4.** *{ağız}* Sıcak kum; plaj kumu. [DS] **5.** *{ağız}* Mandanın yattığı su birikintisi. [DS] **6.** *{ağız}* Balıkların yumurtalarını bırakmak için suyun dibinde sürtünerek açtıkları çukur. [DS] **7.** *{ağız}* Balığın gölde yüzmek için seçtiği kısım. [DS] **8.** *{ağız}* Balıkların yumurta dökme zamanı. [DS] **9.** *sf.* *{ağız}* Eğik. [DS] 🗗 **ağnak vermek,** *(İzi sürülen av için) gittiği yönü kaybettirmek için izleri karıştırmak.*

ağnam, [Ar. ġanem > ağnām اغنام] *(ağna:m) {OsT} is.* **1.** Koyunlar. **2.** *{ağız}* Hayvan vergisi. [DS] 🗗 **ağnam vergisi,** *İmparatorluk döneminde koyun ve keçiden alınan vergilerin bütünü.*

ağnama, [ağ-na-ma] *is.* Hayvanların yerde yatıp yuvarlanarak kaşınmaları.

ağnamak[1], [*eT.* ağ-ın-a-mak > ağ(ı)n-a-mak] *gçsz. f. [-r]* **1.** (Hayvanlar için) yere yatıp sırtını kaşımak; debelenmek, kıvranmak. **2.** *{ağız}* (Balık için) kendine özgü hareketler yapmak. [DS] **3.** *{ağız}* (Direk, duvar, yük gibi belli bir konumda veya dengede durması gereken şeyler için) eğilmek; bel vermek; yana meyletmek. [DS] **4.** *{ağız}* (Kişi için) sevinçten koşup oynamak. [DS]

ağnamak[2], [añ-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-n(ı)-yor]* Anlamak. [DS]

ağnamcı, [ağnam-cı] *is.* İmparatorluk döneminde koyun ve keçi vergilerini toplamak üzere görevlendirilen tahsildar.

ağnık, -ğı [añ-lık] *{ağız} is.* Sıralı, dizili odun yığını. [DS]

ağniya, [Ar. ġanī > ağniyā اغنيا] *(ağniya:) {OsT} is.* **1.** Zenginler. **2.** Gözü gönlü tok olanlar.

ağniye, [Ar. ġınā *(şarkı)* > ağniye اغنيه] *{OsT} is.* Şarkılar; türküler.

ağramak, [Çağ. arġamak] *is.* Kırım Tatarlarının safkan atları.

ağrar, [Ar. ġırr > ağrār اغرار] *(agra:r) {OsT} is.* **1.** Deneyimsizler. **2.** Şaşkınlar; aptallar; beceriksizler.

ağras, [Ar. ġars > ağrās اغراس] *(agra:s) {OsT} is.* Dikili ağaçlar; dikili fidanlar.

ağraz, [Ar. ġaraż > ağrāż اغراض] *(agra:z) {OsT} is.* **1.** Maksatlar; niyetler. **2.** Kötü ve gizli niyetler. **3.** Düşmanlıklar; kinler; husumetler. 🗗 **ağrāż-ı nefsāniye,** *Nefsin niyetleri.* ‖ **ağrāż-ı şahsiye-i keyfiye,** *İsteğe, keyfe bağlı kişisel amaçlar.*

ağreb, [Ar. ġarīb > ağreb اغرب] *{OsT} sf.* Çok tuhaf; şaşırtıcı; acayip. 🗗 **ağrebü'l-garāib,** *Şaşılacak şeylerin en şaşılası olanı.*

ağrı[1], [*eT.* āğrı-mak > ağrıġ > ağrı] *is.* **1.** Duyu sinir

uçlarının şiddetli uyarılmasıyla ortaya çıkan, acıdan daha sürekli, sızıdan daha şiddetli bedenî ıstırap; acı; buruntu; kulunç. **2.** Doğum öncesi duyulan ıstırap. **3.** Manevi olarak duyulan üzüntü, ıstırap. ◘ **ağrı eşiği,** *İnsanın gürültüye en fazla dayanabildiği noktadaki sesin şiddeti.*|| **ağrı kaybı,** *Ağrılara karşı duyarsızlık kazanmak.*|| **ağrı kesen,** *Ağrıyı kesen (ilaç).*|| **ağrı kesici,** *Ağrıyı kesen, yok eden ilaç.*|| **ağrı kesimi,** *Ağrının dinmesi.*|| **ağrı kesilmesi,** *Ağrıyı veya acıyı duymaz olmak; ağrı veren durumun ortadan kalkmış olması.*|| **ağrısı tutmak,** *1. Doğum sancısı başlamak. 2. (Bir organda zaman zaman beliren ağrılar için) tekrar ortaya çıkmak.*|| **ağrı sızı,** *Ağrıma ve sızlama biçiminde kendini gösteren rahatsızlıklar.*|| **ağrı tutmak,** *Doğum öncesi sancıları başlamak.*|| **ağrıya yatmak,** *{ağız} 1. Tifo hastalığına tutulmak. 2. Aleyhte bulunmak; çekiştirmek; yermek.* [DS]|| **ağrıyı dindirmek,** *İlaç vererek ağrılara karşı duyarsızlaştırmak.*|| **ağrıyı kesmek,** *İlaç vererek ağrı duyulmaz hâle getirmek.*

ağrı[2], [ağ-arı] *{ağız} zf.* **1.** Tarafından; ... yönünden; ...-den doğru; ...ya doğru; ...-ın boyunca. **2.** ... -den beri; ...-den sonra; ...-den itibaren. **3.** Dolayı; ötürü; dolayısıyla. [DS]

ağrıcak, -ğı [ağrı-cak] *{ağız} is.* Gözde sürekli çapak yapan bir göz hastalığı. [DS]

ağrıcaklanmak, [ağ-rı-cak-la-n-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* (Göz için) hastalanmak. [DS]

ağrıcaklı, [ağ-rı-cak-lı] *{ağız} sf.* **1.** (Kişi için) hastalıktan kurtulamayan; hastalıklı; ağrılı; sızılı. **2.** (Hayvan için) hastalıklı. [DS]

ağrık[1], [ağrı-ḳ > ağrı-ġ / ağru-ġ > ağrı-k اغرق] *is.* **1.** Vücudun belli bir yerinde duyulan ağrı, sızı; sancı; yel; *{ağız} (aynı).* [DS] **2.** Hastalık, hasta. **3.** *{ağız}* Sürüde yürüyemeyecek ya da zor yürüyebilecek durumda olan hayvan. [DS]

ağrık[2], **-ğı** [ağ-rık / ağ-dık / ağ-duk] *{ağız} sf.* Düşkün; müptela. [DS]

ağrık[3], **-ğı** [ağ(ı)r-ık] *sf.* (Yiyecek, özellikle et için) bozulmaya, kokmaya yüz tutmuş; ağırlaşmış.

ağrık[4], **-ğı** [ağır > ağ(ı)r-ık] *{ağız}] is.* **1.** Yolcu eşyası; ağırlık; yük. **2.** Bir yere giderken yola çıkmadan önce gönderilen eşya. **3.** Göç zamanı, dönüşte alınmak üzere bir yere bırakılan eşya; ağırlık. **4.** Angarya iş. **5.** Manevi yük. **6.** Engel; mani. [DS]

ağrıklı, [ağrık-lı] *{ağız} sf.* **1.** (Kişi için) hastalıktan kurtulamayan; müzmin hastalığa tutulmuş; hastalıklı; ağrılı; sızılı. **2.** Sar'aya benzer bir tür hastalığa tutulmuş. **3.** Belalı; çileli. [DS]

ağrılanma, [ağrı-la-n-ma] *is.* Bir yerinde ağrı, sızı belirme.

ağrılanmak, [ağrı-la-n-mak] *dönşl. f. [-ır]* **1.** Vücudunun herhangi bir yerinde ağrı belirmek. **2.** (Hamile kadınlar için) doğum sancıları başlamak.

ağrılı[1], [ağrı-lı] *sf.* **1.** (Organ için) ağrıyan, ağrımakta olan. **2.** Ağrısı, ıstırabı olan. ◘ **ağrılı nokta,** *İnsan vücudunda kendiliğinden veya üzerine bastırıldığı zaman ağrıyan sınırlı bölge.*

Ağrılı[2], [Ağrı-lı] *(a'ğrılı) is.* Ağrı ilinden olan kişi.

ağrıma, [ağrı-ma] *is.* **1.** Ağrımak işi. **2.** Vücudun herhangi bir yerinde duyulan sürekli acıma. **3.** Memeli hayvanlarda kenelerle bulaşan bir asalağın alyuvarlara yerleşmesi sonucu meydana gelen ateşli hastalık; babesiyoz. ◘ **ağrıma asalakları,** *Sığır, koyun ve köpek gibi hayvanlarda asalak olarak yaşayan kenelerin bulaştırdığı bir çeşit alyuvar asalağı (Babesiadae).*

ağrımak, [ağrı-mak] *gçsz. f. [-r]* **1.** Vücudun herhangi bir yerinde rahatsız edici ağrı duymak; acımak; sancımak; sızlamak; ağrıya duçar olmak; burmak; burulmak; sancımak; zonklamak. *{eT} (aynı)* [Mühennâ] **2.** Hasta olmak, hastalanmak. **3.** *{eT}* İncinmek. [Mühennâ] **4.** *{ağız}* (Hayvanlar için) sıcağın etkisi ile hastalanmak. [DS]

ağrınmak, [ağrı-n-mak] *dönşl. f. [-ır]* **1.** Birinin kırıcı davranışına gücenmek; alınmak. **2.** *{ağız}* Bir şeyden incinerek sızlanmak; yakınmak. [DS] **3.** Önem vermek, ihtimam göstermek, özenmek.

ağrıntı, [ağrı-ntı] *{ağız} is.* Yük; manevi yük. [DS] ◘ **ağrıntı olmak,** *{ağız} Birine yük olmak.* [DS]

agrıg, [ağrıġ] *{eT} is.* Ağrı [Mühennâ]

agrırmak, [ağrı-r-mak] *{eT} gçsz. f. [-ur]* Üşenip ağırlaşmak. [Mühennâ]

ağrısız, [ağrı-sız] *sf.* **1.** (Ameliyat, hastalık, doğum vb. için) ağrı ve acı vermeyen. **2.** *mec.* Dertsiz, tasasız; sorunsuz. **3.** *zf.* Ağrıtmadan, acıtmadan; ağrısız olarak. ◘ **ağrısız başına kaşbastı bağlamak,** *Hiç yoktan kendisine problemli bir iş çıkarmak.*|| **ağrısız baş mezarda gerek,** *Yaşayan her insanın kendine göre bir derdi vardır; dertleri ve problemleri ancak ölüm temizler.*|| **ağrısız baş yastık istemez,** *Problemi olmayan insan çok rahattır, uykusunu kaçıracak herhangi bir şey yoktur.*

ağrışak, -ğı [agır-çak / ağırşak] *is.* → ağırşak.

ağrıtma, [ağrı-t-ma] *is.* Ağrımasına sebep olma.

ağrıtmak[1], [ağrı-t-mak] *gçl. f. [-ır]* Vücudun bir parçasının ağrımasına sebep olmak, acıtmak.

ağrıtmak[2], [ak > ağ-ar-t-mak] *{ağız} gçl. f. [-ır]* → ağartmak. [DS]

ağribe, [Ar. ġurāb > ağribe اغربه] *{OsT} is.* **1.** Kargalar. **2.** Eski Araplarda, siyahî anadan doğmuş olan koyu renkli kişilere verdikleri isim. ◘ **ağribetü'l-Arap,** *1. Arap kargaları. 2. Derilerinin koyuluğu dolayısıyla Sudanlılara verilen ad. 3. Siyah Araplar.*

ağsak, -ğı [ak-sa-k / ağ-sa-k] *{ağız} sf.* → aksak. [DS]

ağsan[1], [Ar. ġuṣn > ağṣān اغصان] *(ağsa:n) {OsT} is.* Dallar.

ağsan[2], [Ar. ġuṣn > ağṣān اغصان] *(ağsa:n) is.* Ağaç dalları.

ağsem, [Ar. ağsem أغثم] *{OsT} is.* Beyazı, siyahından daha çok saç veya sakal.

ağser, [Ar. ağser أغثر] *{OsT} is.* **1.** Boz ve esmer renkli, kaba tüylü kilim veya aba. **2.** Kurbağa yosunu. **3.** Karabatak kuşu. **4.** *sf.* (Kişi için) aşağılık; bayağı.

ağsı, [ağ-sı] *sf.* **1.** Ağ gibi örülmüş. **2.** Görünümü ağa benzeyen. ⧉ **ağsı oluşum,** *Beyin kökünde bulunan nöronların uzantılarından meydana gelmiş, uyanıklık, yön, ayak-göz hareket uyumu, kas gerilmelerinin denetimi, solunum, kalp kasılması ve damar basıncı gibi fonksiyonların yönetildiği sinir ağı.*|| **ağsı tabaka,** *İşemede büyük rol oynayan idrar torbasındaki ağ şeklindeki kas demeti.*

ağsılaşma, [ağ-sı-la-ş-ma] *is.* Bazı yapıştırıcılarda uygun bir sertleştiricinin etkisiyle meydana gelen tersinmez dönüşüm.

ağşa, [Ar. ağşā أغشا] *(agşa:) {OsT} sf.* **1.** (Kişi için) pek baygın. **2.** (Hayvan için) bedeni kara yüzü beyaz.

ağşak[1], **-ğı** [ağ-(ı)-ış-ak > ağş-ak] *{ağız}* **1.** Herhangi bir cismin dönmesi için takılan ağırca parça; volan. **2.** Ağırşak. [DS]

ağşak[2], **-ğı** [aşak /aşağı] *{ağız} sf.* Alçak. [DS]

ağşiya, [Ar. ġışā > ağşiye أغشية] *{OsT} is.* **1.** Örtüler; perdeler. **2.** Zarlar.

ağtaş, [Ar. ağṭaş أغطش] *{OsT} sf.* **1.** Karanlık. **2.** Zayıf gözlü.

ağtıye, [Ar. ġıṭā > ağṭıye أغطية] *{OsT} is.* Perdeler; örtüler.

ağu, [ağu] *is.* → ağı.

ağul[1], [Kaz. avıl / avul > ağıl / ağul] *{ağız} is.* **1.** Açık alanda yapılan ağıl; ağal. **2.** Eve yakın yerde etrafı çitle çevrili sebze bahçesi. [DS]

ağul[2], [Far. āğūl آغول] *(a:gu:l) {OsT} is.* Öfkeli öfkeli göz ucuyla bakma.

ağulamak, [ağu-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(u)-yor]* → ağılamak. [DS]

ağulanmak, [ağu-la-n-mak] *{ağız} edil. f. [-ır]* → ağılanmak. [DS]

ağustos, [Lat. Augustus *(Roma imparatoru)*] *is.* Yılın sekizinci ayı, otuz bir gündür. ⧉ **ağustos böceği,** *1. Zar kanatlılardan bitkilerin besi suyu ile beslenen, genellikle yaz aylarında ortaya çıkan, erkekleri karın altlarındaki zarları titreterek kulağı rahatsız edecek şekilde cırıltı çıkaran bir böcek, (Cicada plebeja). 2. mec. Geveze, yerli yersiz çok konuşup kafa şişiren kişi.*|| **ağustos böcekleri,** *zool. Ağustos böceğigiller takımından kısa duyargalı, eş kanatlı, ayakları üç parçalı böcekler alttakımı, (Cicadidae).*|| **ağustos cevizi,** *Yuvarlak, sarı ve ince kabuklu fakat yağlı bir ceviz çeşidi.*|| **Ağustosta suya girse balta kesmez buz olur.** *Talihsizlik bildirir.*

ağuş, [Far. āğūş آغوش] *(a:gu:ş) {OsT} is.* **1.** Kucak. **2.** *mec.* Yatak. **3.** Sığınılacak yer. ⧉ **āğūş be āğūş,** *Kucak kucağa.*|| **āğūşunu açmak,** *Sevgiyle karşılamak; kucak açmak.*

ağuşte, [Far. āğūşte آغوشته] *(a:gu:şte) {OsT} sf.* Bulaştırılmış; kirletilmiş.

ağuz[1], [ağ-uz] *{ağız} is.* → ağız. [DS]

ağuz[2], [ak+yüz > ağuz] *{ağız} sf.* Namuslu. [DS]

ağva, [Ar. āğvā أغوا] *(a:gva:) {OsT} sf.* Sapıklığa en çok düşen; en sapık.

ağvas, [Ar. ġavṣ > āğvāṣ آغواث] *(a:gva:s) {OsT} is.* Yardım için bağırmalar.

ağvat, [Ar. āğvāṭ آغواط] *(a:gva:t) {OsT} is.* **1.** Ayakyolları; tuvaletler; aptesaneler. **2.** Pislikler. **3.** Çukurlar.

ağyar, [Ar. ġayr *(diğer)* > ağyār أغيار] *(agya:r) {OsT} is.* **1.** Başkaları. **2.** Tanıdık olmayanlar. **3.** Rakipler. **4.** Yabancılar. **5.** Düşmanlar. **6.** *tasvf.* Allah'a nispetle insanlar; Tanrı olmayanlar.

ağyaz, [Ar. ġayże > ağyāż أغياض] *(agya:z) {OsT} is.* Ağaçlıklar; meşelikler.

ağyed, [Ar. ağyed أغيد] *{OsT} sf.* **1.** Esner vücutlu. **2.** Tembel; uyuşuk; uykucu.

ağyer, [Ar. ġayret > ağyer أغير] *{OsT} sf.* Daha gayretli; pek gayretli; çok gayretli.

ağza, -a'i [Ar. ġazā > ağzā' أغزاء] *(agza:) {OsT} is.* Düşmanla savaşmalar; gazalar.

ağzeb, [Ar. ġażab > ağżeb أغضب] *{OsT} sf.* Pek öfkeli; aşırı gazaplı.

ağzef, [Ar. ağżef أغضف] *{OsT} sf.* (Hayvan için) uzun ve sarkık kulaklı.

ağzel, [Ar. ġażel > ağżel أغضل] *{OsT} sf.* **1.** Pek âşıkane. **2.** *is.* En şiddetli sıtma.

ağziye, [Ar. ġıẕā > ağẕiye أغذية] *{OsT} is.* Yenip içilecek şeyler; gıdalar.

ah[1], [ah *(yans.)*] *is.* Öksürme, balgam çıkarmayı anlatan kök. *ah-ır-ak-lı (öksürüklü, balgamlı), ahmuk (balgam).*

ah[2], [ah *(yans.)*] *is.* Derinden bir soluk verme eylemi ile birlikte pişmanlık, beğenmeme, yakınma vb. duyguları ifade eden kök. *ah-la-mak.*

ah[3], [ah] *(a:h) is.* İlenme, beddua, kötü dilek. ⧉ **aha gelmek,** *Bedduaya uğramak.*|| **ah almak,** *Biri tarafından beddua edilmek.*|| **ah etmek,** *Beddua etmek, ilenmek.*|| **ahı göklere çıkmak,** *Yakınmaları son sınırına gelmek.*|| **ahı kalmak,** *Birinin üzerine kötü dilek veya bedduada bulunmak.*|| **ahı** (yerde) **kalmamak,** *Beddua edilen, ilenilen birine istenilen kötülük gelmiş olmak.*|| **ahı kâr etmemek,** *Dert-*

lenmesi, şikâyeti ve bedduası bir türlü yerine gelmemek.|| **ahım şahım,** *(Kişi veya nesneler için, olumsuz anlatımlarda) beğenilecek bir yanı olmayan; orta hâlli; şöyle böyle.*|| **ahını almak,** *Birinin bedduasına uğramak.*|| **ahını çekmek,** *Beddua edilecek bir hatanın karşılığını görmek; aldığı bedduanın bedeli olacak kötülüklere uğramak.*|| **ahı tutmak,** *Beddua eden birisinin dileğinin yerine gelmiş olması.*

ah[4], [ah] *(a:h) ünl.* **1.** Kendi başına anlamı bulunmamakla beraber kullanıldığı yere ve sesin taşıdığı tona göre; acı, özlem, beğenme, hayret, korku, beddua, üzüntü, dert, keder duygularını ifade eden edat. **2.** Feryat; inilti. ☞ **ah çekmek,** *Derin bir kederin veya özlemin etkisi ile derin bir nefes eşliğinde "Ah!" sesini çıkarmak.*|| **Ah deme, ağyar duyar da "Oh!" der,** *Olumsuz bir olay karşısında yanıp yakılmanın yararı olmamak.*|| **ah etmek,** *Feryat etmek, iç çekmek.*|| **Ahı gitmiş, vahı kalmış.** *Eskiden güzel ve çekici olan birinin bu özelliklerini yitirdiğinin ifadesi.*|| **ah ile, vah ile,** *Şikayet ve dertlenmelerle.*

ah[5], [Ar. aḫ آخ] *(a:h) {OsT} is.* **1.** Erkek kardeş. **2.** Arkadaş; dost. ☞ **ah bi'l-libān,** *Süt kardeşi.*|| **ah li-eb,** *Baba bir ana ayrı kardeş.*|| **ah li-ebeveyn,** *Ana baba bir kardeş.*

ah[6], [Far. āḫ آخ] *(a:h) {OsT} ünl.* Aferin.

ah[7], [ak > aḫ] *{eAT} sf.* Ak; beyaz.

aha[1], [aha] *(a'ha) {ağız} e.* **1.** "İşte orada!" anlamında halk arasında gösterme edatı; işte *{eAT} (aynı).* [DS] **2.** *ünl.* Hayret; korku; kızgınlık; alay; sevinç vb. bildirir. **3.** *{ağız}* Evet. [DS]

aha[2], [Ar. āḫā آخا] *(a:ha:) {OsT} is.* **1.** Kardeş. **2.** Dost.

ahab, -bbı [Ar. aḥabb احب] *{OsT} sf.* Daha çok sevilen, en çok sevilen; pek sevilen.

ahabir, [Ar. ḫaber > aḫbār *(haberler)* > aḫābir اخابر] *(aha:bir) {OsT} is.* Haberler; rivayetler.

Ahabiş, [Ar. aḥbeş > aḥābiş احابش] *(aha:biş) {OsT} sf.* Habeşistanlı; Habeşistanlılar.

ahacık, [aha-cık] *(aha'cık) e.* "İşte, hemen oracıkta!" anlamında gösterme edatı.

ahad[1], [Ar. eḥād > āḥād آحاد] *(a:ha:d) {OsT} is.* **1.** Birler. **2.** Fertler, halktan olan kişiler, sade vatandaş. **3.** *mat.* Birden dokuza kadar olan sayılar. ☞ **āhād hānesi,** *{OsT} Birler basamağı.*|| **āhād-ı nās,** *{OsT} Halk tabakası; avam.*

ahad[2], [Ar. eḥad احد] *{OsT} is.* **1.** Bir; tek. **2.** Fert; kişi; birey. **3.** *mat.* Birler hanesi. ☞ **ahadü-hüma,** *{OsT} İkiden biri.*|| **ahadü'l-ahadeyn,** *{OsT} Eşsiz; benzersiz; emsalsiz.*

ahad[3], [Ar. aḥad احد] *{ağız} is.* Pazar günü. [DS]

ahad[4], -ddı [Ar. ḥadd > aḥadd احد] *{OsT} sf.* Daha keskin; pek keskin; çok keskin.

ahadid, [Ar. ūḫdūd > aḫādīd آخاديد] *(a:ha:di:d) {OsT} is.* Vücutta kalan sopa veya kamçı izleri.

ahadis, [Ar. ḥadīs̱ > eḥādīs̱ احاديث] *(aha:di:s) {OsT} is.* Hadisler. ☞ **ahādis-i nebeviye,** *{OsT} isl. Hz. Muhammed'in sözleri.*

ahadiyet, [Ar. eḥādiyyet احاديت] *{OsT} is.* **1.** Birlik, teklik anlamında sadece Allah'ın (sıfat) isimlerinden. **2.** *isl.* Güvenilir birçok kişi tarafından değil de yalnız bir tek kişinin naklettiği hadisin durumu.

ahaf, -ffı [Ar. ḫafīf > eḫaff اخف] *{OsT} sf.* Daha hafif; en hafif; pek hafif.

ahail, [Ar. aḫāil اخائل] *(aha:il) {OsT} is.* İri yapılı ve kibirli kişiler.

ahak, -kkı [Ar. ḥaḳḳ > eḥaḳḳ احق] *{OsT} sf.* **1.** En haklı; daha çok haklı; pek haklı. **2.** En fazla yetki verilmiş bulunan.

ahal, -li [Far. āḫāl آخال] *(a:ha:l) {OsT} is.* Bir işe yaramadığı için atılacak olan şey; çerçöp.

ahali[1], [Ar. ehl *(mensup)* > ehālī اهالى] *(aha:li:) {OsT} is.* **1.** Bir ülkedeki, şehirdeki insanlar; ortak özellikleri yalnız bir yerde oturmak veya bulunmak olan insan topluluğu. **2.** Bir yerde toplanmış insan grubu; kalabalık. **3.** Uyruk. **4.** Cemaat.

ahali[2], [Ar. ehīl > ehālī اهالى] *(aha:li:) {OsT} sf.* İyi bilenler; uzmanlar; eksperler.

ahar[1], [*eT.* aḳur] *{ağız} is.* **1.** Çay; dere; akarsu. **2.** Hayvanların su içtiği ağaç, taş ya da beton yalak; çeşme yalağı. **3.** Hayvan barınağı; ahır; tavla. **4.** Hayvan yemliği. **5.** Tahta dibek. [DS]

ahar[2], [Ar. āḫar آخر] *(a:har) {OsT} sf.* **1.** Başka; diğer. **2.** İkinci; başkası.

ahar[3], -rrı [Ar. ḥarāret > aḥarr احر] *{OsT} sf.* Daha sıcak; çok sıcak; en sıcak.

ahar[4], [Far. āhār آهار / آخار] *(aha:r) {OsT} is.* **1.** Hattatların kâğıdın yüzeyini kayganlaştırmak için kullandıkları yumurta ve nişasta karışımı cila maddesi. **2.** Kahvaltı. **3.** Bir tür çelik.

aharlama, [ahar-la-ma] *(aha:rlama) is.* Pürüzlü bir kâğıt üzerine ahar sürerek parlatma işi.

aharlamak, [ahar-la-mak] *(aha:rlamak) gçl. f. [-l(ı)-yor]* Yıpranmış veya yüzeyi pürüzlü bir kâğıdı yazı yazılabilecek hâle getirmek için ahar sürerek parlatmak, kalemin kaymasını sağlamak üzere cilalamak.

aharlı, [ahar-lı] *(aha:rlı) sf.* (Kâğıt için) ahar sürerek parlatılmış.

ahas[1], -ssı [Ar. ḫaṣṣ > eḫaṣṣ اخص/خص] *{OsT} sf.* **1.**

Daha özel; en özel; pek özel. **2.** Daha yakın; en yakın; pek yakın. **3.** *zf.* Başlıca; belli başlı.

ahas[2], **-ssı** [Ar. ḫasīs > eḫass اخسّ] *{OsT} sf.* **1.** Daha cimri; en cimri; pek cimri. **2.** (Kişi için) daha bayağı; en bayağı.

ahasını, [ak-mak > aḫ-a-s-ı-n-ı اخاسنی] *{eAT} zf.* Nasıl akacağını.

ahasif, [Ar. eḥāsīf احاسيف] *(aha:si:f) {OsT} is.* Toprağı taşsız, yumuşak ve kumlu olan yerler.

ahasin, [Ar. aḥsen *(çok güzel)* > eḥāsin احاسن] *(aha:sin) {OsT} sf.* Çok güzel olan (şeyler).

ahat, [Ar. ʿahd] *{ağız} is.* Çoğu zaman kendi kendine verilen söz. [DS]

ahavat, [Ar. uḫt > aḫavāt اخوات] *(ahava:t) {OsT} is.* **1.** Kız kardeşler. **2.** Bayan arkadaşlar. **3.** *mec.* Birbirine benzeyen şeyler. ☞ **ahavāt-ı Hud,** *isl. Hud Suresi ve benzerleri.*

ahaveyn, [Ar. aḫa *(kardeş)* > eḫaveyn اخوين] *{OsT} is.* İki kardeş.

ahavi, [Ar. aḫi > aḫāvī اخاوی] *(aha:vi:) {OsT} sf.* **1.** Kardeşe; kardeş gibi. **2.** Ahilik örgütüne ilişkin.

ahaz, -zzı [Ar. aḫaẓ احظّ] *{OsT} sf.* Daha mutlu; en mutlu; pek mutlu.

ahba, [Ar. ḥabaʾ > aḥbāʾ احبا] *(ahba:) {OsT} is.* Saray adamları.

ahbab, [Ar. ḥabīb > aḥbāb احباب] *(ahba:b) {OsT} is.* → ahbap.

ahbap, -bı [Ar. ḥabīb *(dost)* > aḥbāb *(dostlar)* احباب] *is. (Türkçe'de teklik olarak kullanılır.)* **1.** Bildik; tanıdık; dost; arkadaş. **2.** *sf.* Senli benli. **3.** *ünl.* Tanıdık olmayan birisine seslenmek, onun dikkatini çekmek için kullanılan seslenme sözü. ☞ **ahbap çavuşlar,** *Her zaman ve her yerde birlikte bulunanlar.*|| **ahbap olmak,** *Bir kimseyle dost, arkadaş olmak.*

ahbapça, [ahbap-ça] *zf.* Samimi bir şekilde, dostça.

ahbaplık, -ğı [ahbap-lık] *is.* Dost, arkadaş olma durumu; dostluk; arkadaşlık. ☞ **ahbaplık etmek,** *Arkadaşlık etmek; şundan bundan konuşmak.*

ahbar[1], [Ar. ḫaber > aḫbār اخبار] *(ahba:r) {OsT} is.* **1.** Haberler, bilgiler. **2.** Hikâyeler, rivayetler. **3.** Tarihler. **4.** İyilikler. **5.** Yazı mürekkepleri.

ahbar[2], [Ar. ḥibr *(bilmek)* > aḥbār احبار] *(ahba:r) {OsT} is.* **1.** Bilginler; alimler. **2.** *Yahd.* Tevrat hükümlerine uygun biçimde içtihatta bulunan Yahudi bilginlerine verilen ad.

ahbar[3], [Erme. eğpayr] *is.* **1.** Erkek kardeş. **2.** *ünl.* Ermeni erkeklerden söz ederken ya da onlara seslenirken söylenir. **3.** *{ağız}* Orta yaşlı kimse ile alay etmek için söylenen söz. [DS]

ahbari, [Ar. aḫbār > aḫbārī اخباری] *(ahba:ri:) {OsT} sf.* **1.** Haber verici; rivayetçi. **2.** Tarihçi.

ahbas, [Ar. ḥabs > aḥbās احباس] *(ahba:s) {OsT} is.* **1.** Hapishaneler; zindanlar. **2.** Su bentleri. **3.** Su bentlerinin oluşturduğu havuzlar. **4.** Herhangi bir koşula bağlı olmaksızın vakfedilen araziler, binalar vb.

ahbaz, [Ar. ḫubuz *(ekmek)* > aḫbāz اخباز] *(ahba:z) {OsT} is.* Ekmekler.

ahbel[1], [Ar. aḥbel احبل] *{OsT} is.* Böğrülce tanesi.

ahbel[2], [Ar. aḫbel اخبل] *{OsT} sf.* Deli; kaçık; divane.

ahben, [Ar. aḥben احبن] *{OsT} sf.* Karnına su toplanan kimse.

ahbes, [Ar. ḫabīs̠ > aḫbes̠ اخبث] *{OsT} is.* Çok kötü; en kötü; mundar.

ahbeseyn, [Ar. aḫbes̠ > aḫbes̠eyn اخبثين] *{OsT} is.* Çok kötü olan iki şey.

Ahbeş, [Ar. ḥabeş > aḥbeş احبش] *{OsT} is.* Habeş; Habeşistanlı.

ahbın, [Erme. ağb(in)] *{ağız} is.* Gübre. [DS] ☞ **ahbın tarla,** *{ağız}1. Gübrelenmiş tarla. 2. Toprağı kuvvetli tarla.* [DS]

ahbiye, [Ar. ḫıbā > aḫbiye اخبيه] *{OsT} is.* Kıl bedevi çadırı.

ahbun, [Erme. ağb(ın)] *{ağız} is.* → ahbın. [DS]

ahbunlamak, [ahbun-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(u)-yor]* Toprağı gübrelemek; gübre dökmek. [DS]

ahbunluk, -ğu [ahbun-luk] *is.* Gübre konulan yer; gübrelik.

ahcal, -li [Ar. ḥacl > aḥcāl احجال] *{OsT} is.* **1.** Topuklar. **2.** Zincirler.

ahcar, [Ar. ḥacer *(taş)* > aḥcār احجار] *(ahca:r) {OsT} is.* Taşlar.

ahcen, [Ar. aḥcen احجن] *{OsT} sf.* (Saç için) kıvırcık.

ahceste, [Far. aḫceste اخجسته] *{OsT} is.* Kapı eşiği.

ahciyh, [Erme. ağçig *(kız)*] *{eAT}* → ahçik.

ahça, [ak-ça] *{eAT} sf.* **1.** Beyazımtırak; akça. **2.** *genş.* Para.

ahçı[1], [aş-çı > ah-çı] *is.* Yemek pişirme ve yapmayı meslek edinmiş olan kimse. ☞ **ahçı başı,** *Mutfak şefi.*|| **ahçı dükkânı,** *Mutfağında tek kişinin görev aldığı küçük lokanta.*|| **ahçı güzeli,** *Yemeklerin üzerine dökülen kızdırılmış kırmızı biber ve salçalı yağ; sos.*|| **ahçı yamağı,** *Yiyecek ayıklama, temizleme ve bulaşık yıkama gibi işlerde aşçıbaşının yardımcısı.*

ahçı[2], [ah-çı] *{ağız} is.* Çoğu zaman yanık yanık ah çeken kimse. [DS]

ahçılık, -ğı [a(ş)-çı-lık] *is.* Yemek yapma işi ve mesleği.

ahçik, [Erme. ağçik] *is.* **1.** Ermeni kızı. **2.** *argo.* Yabancı kadın, kız; bayan turist.

ahd[1], [Ar. ʿahd *(yazılı sayfa; verilen söz)* عهد] *{OsT} is.* → ahit. ⊡ **ahd bağlamak,** *{eAT} Söz vermek; antlaşmak; sözleşmek.*|| **ahd eylemek,** *{eAT} Sözleşmek; antlaşmak.*|| **ahdı sımak,** *{eAT} Anlaşmayı bozmak.*|| **ahd ü peymān,** *{OsT} Sözleşme; antlaşma; mukavele.*

ahd[2], [Ar. ʿahd عهد] *{OsT} is.* Devir; zaman. ⊡ **ahd-i evvel,** *İlk Çağ.*|| **ahd-i kadîm,** *{OsT} Eski zaman.*|| **ahd-i karîb,** *{OsT} Yakın zaman.*

ahda[1], **-a'ı** [Ar. aḫdaʿ اخضع] *{OsT} sf.* Daha alçak gönüllü; en alçak gönüllü.

ahda[2], **-a'ı** [Ar. ḫudʿa > aḫdaʿ اخدع] *{OsT} sf.* **1.** En aldatıcı; çok aldatıcı. **2.** *is. anat.* İnsanın ensesine yakın iki damar.

ahdak, [Ar. ḥadeḳa > aḥdāḳ احداق] *{OsT} is.* Göz bebekleri.

ahdan, [Ar. ḫadin / ḫadīn > aḫdān اخدان] *(ahda:n) {OsT} is.* Dert ortakları; dostlar; yoldaşlar.

ahdar, [Ar. ḫażar *(yeşil oluş)* > aḫḍar اخضر] *{OsT} sf.* Yemyeşil.

ahdariyet, [Ar. aḫżar > aḫḍariyyet اخضريت] *{OsT} is.* Yeşil olma durumu; yeşillik.

ahdarmak, [aktar-mak / ahtar-mak] *{ağız} gçl. f. [-ır]* **1.** Devşirmek; toplamak. **2.** Karıştırmak; altüst etmek; çevirmek. **3.** Dolu olan bir şeyi boşaltmak. **4.** Baştan sonuna kadar okuyup bitirmek; hatmetmek. **5.** Aramak; araştırmak; soruşturmak. **6.** Arayıp bulmak. **7.** Çağırmak. **8.** Tarlayı ikinci kez sürmek; aktarmak. [DS]

ahdas, [Ar. ḥadeṡ > aḥdāṡ احداث] *(ahda:s) {OsT} is.* **1.** Yeni meydana gelen olaylar. **2.** *mec.* Talih değişimleri. **3.** Fenalıklar; belalar; musibetler. **4.** Gençler.

ahdeb[1], [Ar. aḥdeb احدب] *{OsT} sf.* **1.** Kambur. **2.** *mec.* Şaşırtıcı; zor; müşkül.

ahdeb[2], [Ar. aḫdeb اخدب] *{OsT} sf.* (Kişi için) başkalarının düşüncesine hiç değer vermeyen, uzun boylu ve ahmak.

ahdebiyet, [Ar. aḥdebiyyet احدبيت] *{OsT} is.* Kamburluk.

ahden, [Ar. ʿahd > ʿahden عهداً] *(a'hden) {OsT} zf.* Sözleşerek; taahhüt ederek.

ahder[1], [Ar. aḥder احدر] *{OsT} sf.* Şaşı.

ahder[2], [Far. aḫder اخدر] *{OsT} is.* Kardeş çocuğu; yeğen.

ahderiy, -yyi [Ar. aḫderiyy اخدري] *{OsT} is. zool.* Yaban eşeği.

ahdetme, [Ar. ʿahd+ T. et-me عهدایتمه] *(a'hdetme) b. is.* Ahdetmek işi; söz vermiş olma.

ahdetmek, [Ar. ʿahd+ T. et-mek عهدایتمك] *(a'hdetmek) gçsz. b. f. [(-d)-er]* **1.** Kararlaştırıp kendi kendine söz vermiş olmak. **2.** Sözünü tutacağına dair Allah'a yemin etmek. **3.** Sözleşmek; antlaşmak. **4.** (Kızı için) kocaya vermek; evlendirmek.

ahdî, [Ar. ʿahd > ʿahdī عهدى] *(ahdi:) {OsT} sf.* Sözleşmeye dayanan.

Ahdiatik, [Ar. ʿahd-i atīk *(eski sözleşme)*] *(ahdiati:k) {OsT} is.* **1.** Hristiyanların Kitab-ı Mukaddes'inde İsa'dan önceki zamanlara ilişkin İbranice veya Aramice kitaplar. **2.** Tevrat.

Ahdicedit, [Ar. ʿahd-i cedīt *(yeni sözleşme)*] *(ahdicedi:t) {OsT} is.* Hristiyanların Kitab-ı Mukaddes'inde İsa'nın zamanına ve daha sonrasına ilişkin kısımlar; İncil.

ahdname, [Ar. ʿahd + Far. -nāme عهدنامه] *(ahdna:me) {OsT} is.* İmparatorluk döneminde, yabancı bir devlet ile yapılan sözleşmenin yazılı örneği.

ahe, [Ar. āḫī *(kardeşim)* / *eT.* aḳı *(cömert)*] *{eAT} is.* Sevilen kimse; dost; *{ağız} (aynı).* [DS]

ahek, [Far. āhek آهك] *(a:hek) {OsT} is.* Kireç. ⊡ **āhek-i siyāh,** *{OsT} Dayanıklı bir tür çimento.*|| **āhek-i tefte,** *{OsT} Sönmemiş kireç.*

ahen, [Far. āhen آهن] *(a:hen) {OsT} is.* **1.** Demir. **2.** Kılıç, kama gibi silahlar. **3.** Zincir. **4.** *sf. mec.* Sert; katı; merhametsiz. ⊡ **āhen-āşiyān,** *{OsT} Dikiş yüksüğü.*|| **āhen-be,** *{OsT} Çulhaların dokuyacakları bezin iki yanına koydukları demirli ağaç.*|| **āhen-ce,** *{OsT} Dokumacıların buruşmayı önlemek için dokuyacakları bezin iki tarafına koydukları demirli ağaç.*|| **āhen-cāme,** *{OsT} 1. Demir elbise; zırh. 2. Sandıklara, fıçılara takılan demir çember.*|| **āhen-cān,** *{OsT} 1. Demir canlı. 2. mec. Sabırlı; tahammüllü; cefakeş. 3. Katı yürekli.*|| **āhen-çūb,** *{OsT} 1. Demir çubuk; şiş. 2. Kepçe.*|| **āhen-dest,** *{OsT} 1. Demir elli. 2. Eli demir gibi kuvvetli.*|| **āhen-destāne,** *{OsT} Eli demir gibi olana yakışırcasına.*|| **āhen-dîg,** *{OsT} Demir kazan.*|| **āhen-dil,** *{OsT} 1. Demir yürekli; kahraman; cesur. 2. Acımasız; merhametsiz.*|| **āhen-ger,** *{OsT} Demirci.*|| **āhen-geri,** *{OsT} Demircilik.*|| **āhen-hā,** *{OsT} Gemi azıya alan sert başlı at.*|| **āhen-hāy,** *{OsT} Gemi azıya alan sert başlı at.*|| **āhen-i cüft,** *{OsT} Saban demiri.*|| **āhen-i gāv,** *{OsT} Saban demiri.*|| **āhen-i nerm,** *{OsT} Yumuşak demir.*|| **āhen-i sebz,** *{OsT} İyi işlenebilen çelik.*|| **āhen-i serd,** *{OsT} 1. Soğuk demir. 2. mec. İnsafsız kalp.*|| **āhen-i ter,** *{OsT} İyi işlenebilen çelik.*|| **āhen-keş,** *{OsT} 1. Demir çeken. 2. Mıknatıs.*|| **āhen-pāre,** *{OsT} Demir parçası.*|| **āhen-pāye,** *{OsT} Demir ayaklı.*|| **āhen-pūş,** *{OsT}*

Demir kuşanmış; zırh giymiş.|| **āhen-reg,** *{OsT} 1. Demir damarlı; sağlam; dayanıklı. 2. Kuvvetli at.*|| **āhen-rübā,** *{OsT} Mıknatıs.*|| **āhen-sā,** *{OsT} 1. Eğe; bileği taşı. 2. Törpü.*|| **āhen-sāy,** *{OsT}* → ahen-sa.

ahene, [Far. āhen > āhene آهنه] *(a:hene) {OsT} is.* Demir halka.

aheng, [Far. āheng آهنگ] *(a:heng) {OsT} is.* → ahenk. ☞ **āheng-dār,** *{OsT} Uyumlu; düzenli; ahenkli.*|| **āheng-i esvāt,** *{OsT} dbl. Ünlü uyumu.*|| **āheng-i ezelî,** *{OsT} fel. Öncel düzen.*|| **āheng-i savāit,** *{OsT} dbl. Sesli uyumu.*|| **āheng-i selāset,** *{OsT} ed. Akıcılık.*|| **aheng-i taklidî,** *{OsT} dbl. Yansımalı sözcükler; onomatopi.*

ahenger, [Far. āhen-ger آهنگر] *(a:henger) {OsT} is.* Demirci.

ahenî, [Far. āhen > āhenī آهنی] *(a:heni:) {OsT} sf.* **1.** Demirden yapılmış. **2.** *mec.* Sert; katı.

ahenîn, [Far. āhenī > āhenīn آهنین] *(a:heni:n) {OsT} sf.* **1.** Demirden yapılmış. **2.** Demir gibi; sert; katı; sağlam. ☞ **āhenîn-cān,** *{OsT} Katı yürekli; merhametsiz.*|| **āhenîn-ciğer,** *{OsT} 1. Dayanıklı. 2. Cesur.*|| **āhenîn-dîl,** *{OsT} 1. Demir yürekli; cesur; kahraman. 2. Katı yürekli; merhametsiz.*|| **āhenîn-duş,** *{OsT} Kuvvetli; metin.*|| **āhenîn-kābā,** *{OsT} Demir cüppe; zırh.*|| **āhenîn-kemer,** *{OsT} 1. Sütun. 2. Canı pek yiğit; cengâver.*|| **āhenîn-reg,** *{OsT} Başı sert at.*

ahenk, -gi [Far. āheng آهنگ] *(a:heng) is.* **1.** Uyum. **2.** Seslerin uyumu. **3.** Birbiri ardına gelen kelimelerin sesçe uyumu. **4.** Aynı anda duyulan seslerin bağdaştırılması sistemi; uyum; armoni; akort. **5.** Bir bütünün parçaları arasındaki uyum. **6.** Duygular arasındaki uyumun verdiği rahatlama. **7.** Müzikli toplantı, eğlence. **8.** *ed.* Şiir veya düz yazıda, sözcük ve sözcük öbeklerinin ses ve yapı benzemesinden doğan güzellik. **9.** *fel.* Evrende görülen düzen. **10.** *mim.* Bir eserin boyutları ile diğer ögeleri arasındaki uyum. **11.** *müz.* Sazların ve sesin belli bir şekilde düzenlenmesi. **12.** *müz.* Bir parçadaki notalar arasındaki armoni. ☞ **ahenge uymak,** *Alışmak; katılmak; intibak etmek.*|| **ahengi bozulmak,** *Dirliği düzeni kalmamak, huzursuz olmak.*|| **ahengini bozmak,** *Huzurunu bozmak, rahatını kaçırmak*|| **ahenk etmek,** *Sazlı sözlü, içkili eğlence tertiplemek.*|| **ahenk eylemek,** *Sazlı sözlü, içkili eğlence tertiplemek.*|| **ahenk kaidesi,** *dbl. Ünlü uyumu.*|| **ahenk katmak,** *Bir toplantının sıkıcılığını gidermek, neşelendirmek.*|| **ahenk kurmak,** *Uyuşmak, anlaşmak.*|| **ahenk sağlamak,** *Düzene sokmak, birlik sağlamak.*|| **ahenk tahtası,** *müz. Telli sazlarda tellerin üstüne gerildiği kapak tahtası.*|| **ahenk yeri,** *{ağız} Oyun yeri.* [DS]

ahenkleştirme, [ahenk-le-ş-tir-me] *(a:he:nkleştirme) is.* Ahenkli hâle getirme.

ahenkleştirmek, [ahenk-le-ş-tir-mek] *(a:henkleştirmek) gçl. f. [-ir]* Uyum sağlar hâle getirmek.

ahenkli, [ahenk-li] *(a:henkli) sf.* Uyum içinde bulunan; uygun, denk düşmüş.

ahenklilik, -ği [ahenk-li-lik] *(a:henklilik) is.* Uyum ve denge içinde bulunma durumu.

ahenksiz, [ahenk-siz] *(a:henksiz) sf.* Uyum içinde bulunmayan; uygunsuz, denk düşmemiş.

ahenksizlik, -ği [ahenk-siz-lik] *(a:henksizlik) is.* Uyumlu olmama durumu; düzensizlik; karmaşa.

ahenktar, [Far. āheng-dār آهنگدار] *(a:henkta:r) {OsT} sf.* Ahenk bulunan, ahenkli; uyumlu.

aher, [Ar. uḫur *(diğer)* > āḫer آخر] *(a:her) {OsT} sf.* Başka; diğer; gayrı. ☞ **āherü'n-nehr,** *gök b. Gökyüzünün güney yarım küresinde yer alan en-Nehr adlı burcun en parlak yıldızı; Achernar.*

aheste, [Far. āheste آهسته] *(a:heste) {OsT} is.* **1.** Yavaş, **2.** Sakin, durgun. **3.** Yumuşak, mülayim. **4.** (Ses için) alçak; hafif. **5.** *müz.* Bir müzik parçasının yavaş çalınması ve söylenmesi. **6.** *zf.* Ağır ağır, yavaşça. ☞ **aheste aheste,** *1. Ağır ağır, sakin sakin. 2. Azar azar, tedrici olarak.*|| **aheste beste,** *alay. Kırıla döküle, nazlı nazlı.*|| **āheste-rāy** (rey), *{OsT} Yargısında itidalli; görüşlerinde mutedil olan hakim.*|| **āheste-rev,** *Yavaş yürüyen.*|| **āheste-suhān,** *{OsT} Alçak sesle; yavaş yavaş konuşan.*

ahestegî, [Far. āheste-gī آهستگی] *(a:hestegi:) {OsT} is.* **1.** Yavaşlık. **2.** Durgunluk; sakinlik. **3.** Yumuşaklık; mülayimlik. **4.** (Ses için) hafiflik; tatlılık.

ahfa, [Ar. ḫafī > aḫfā اخفى] *(ahfa:) {OsT} sf.* En gizli; pek gizli; çok gizli.

ahfad, [Ar. ḥafīd > aḥfād احفاد] *(ahfa:d) {OsT} is.* → ahfat.

ahfas, [Ar. ḥıfş > aḥfāş احفاث] *(ahfa:s) {OsT} is.* İşkembeler.

ahfat, -dı [Ar. ḥafīd > aḥfād احفاد] *(ahfa:t) {OsT} is.* **1.** Torunlar; oğul oğulları; çocukların çocukları. **2.** Gelecek nesiller. **3.** *mec.* Yardımcılar, hizmetçiler.

ahfaz[1], [Ar. ḥıfẓ > aḥfaẓ احفظ] *{OsT} sf.* **1.** Kuvvetli hafız. **2.** Kur'an-ı Kerim'i en güçlü bir şekilde ezberleyen.

ahfaz[2], [Ar. aḫfaż اخفض] *{OsT} sf.* **1.** (Yer için) alçak ve çukur. **2.** *mec.* (Kişi için) alçak gönüllü.

ahfeş, [Ar. ḫafeş > aḫfeş اخفش] *{OsT} is.* **1.** Gözleri doğuştan küçük olduğu için iyi göremeyen kimse. **2.** Yalnız gece görebilen. ☞ **Ahfeş'in keçisi gibi başını sallamak,** *Her fikri kabul edip düşünmeden, yorumlamadan kabul etmek; dinlemediği hâlde mu-*

hatabını dinliyormuş veya anlıyormuş görünümü vermek.

ahfiye, [Ar. ḫıfā > aḫfiye اخفيه] *{OsT} is.* **1.** Gizli şeyler. **2.** *bot.* Ağaçların çiçek tomurcuklarını örten dış kabuklar.

ahger, [Far. aḫger اخگر] *{OsT} is.* **1.** Kor hâline gelmiş ateş; ateş közü. **2.** *mec.* Aşkın yakıcı sıcaklığı. ⊡ **ahger-i sūzān,** *{OsT} Yakan kor; yakıcı köz.*

ahgül, [Far. aḫgül اخگل] *{OsT} is.* Arpa ve buğday başaklarının üst kısmı; başak kılçığı.

ahı[1], [aḫı / aḳı] *{eT} sf.* Cömert. [Yüknekî]

ahı[2], [Ar. āḫī *(kardeşim)* آخى] *{OsT} is.* **1.** Arkadaş; dost. **2.** Cömert; yiğit. **3.** *{eAT}* Bir kimsenin sevdiği; en yakını.

ahı[3], [*eT.* akı > aḫı] *{eAT} is.* On dört ve on beşinci yüzyıllarda Anadolu'da yaygın bir sosyal güvenlik kurumu olan Ahilik ocağından olan kimse. ⊡ **ahı baba,** *Esnaf loncalarının başında bulunan kimse.*

ahı[4], [aḫı] *{eAT} {OsT} e.* **1.** Kuvvetlendirme edatı. **2.** *{ağız} ünl.* Oh olsun. [DS] **3.** *{OsT}* Oysa ki.

ahıcı, [ak-mak > aḫıcı اخيجى] *{eAT} sf.* Akıcı; seyyal.

ahıl, [Ar. āhil *(yerleşik)*] *{ağız} sf.* Görmüş geçirmiş, yaşlı kimse. [DS]

ahılgan, [? ahılgan] *is.* Arıların, kavak ve kızıl ağaç gibi bitkilerin taze tomurcuklarından toplayarak kovan içindeki çatlakları, delikleri kapatmak ve petekleri kovana tespit etmekte kullandıkları reçineli ve zamklı madde; pirebolu.

ahılık, [aḫī-lık / aḳı-lıḳ اخيلق] *{eT} {eAT} is.* Cömertlik. [Yüknekî]

ahımsa, [Sansk. ahımsa] *is.* **1.** Şiddete başvurmama. **2.** Zarar vermeme. **3.** Hint dinlerinde saldırmazlık prensibine dayanan ahlak ve siyasi davranış.

ahır, [Far. āḫūr / *eT* aḳ-ur آخور] *is.* **1.** Büyükbaş hayvanların kapatıldığı, barındığı yer; dam; arkaç; çiten; gelembe. **2.** *mec.* Kirli, bakımsız, dağınık veya çok gürültülü yer. **3.** *{eT}* Yemlik. [Mühennâ]⊡ **ahır aktarması,** *Tarlanın ilkbaharda ilk defa sürülmesi.*|| **ahıra çekmek,** *Hayvanları ahıra kapamak.*|| **ahıra çevirmek,** *mec. Bakımsız, pis ve dağınık hâle getirmek.*|| **ahıra gelmek,** *Alışmak.*|| **ahır ev,** *{ağız} Köy evlerinde ahıra bitişik olan oda.* [DS]

ahırlama, [ahır-la-ma] *is.* Ahırlamak işi; hayvanları ahıra kapatma işi.

ahırlamak, [ahır-la-mak] *gçsz. f. [-r]* **1.** (Hayvanlar için) ahırda kapalı kalmak; bir süre ahırda tutulmak. **2.** Ahırda uzun süre kapalı kalma yüzünden hamlamak; zayıflamak. **3.** *{ağız}* (Hayvan için) ahıra alışmak. [DS]

ahırlanmak, [ahır-la-n-mak] *dönşl. f. [-ır] {ağız}* Evcilleşmek. [DS]

ahırlatmak, [ahır-la-t-mak] *gçl. f. [-ır] {ağız}* Hayvanı ahıra alıştırmak. [DS]

ahırmak, [ak *(yans.)* > aḫ-ır-mak اخرمق] *{eAT} gçsz. f. [-ur]* Tükürmek; tükürük atmak.

Ahıska gülü, *is. folk.* Kars'ta tek ya da çift olarak bayanlar tarafından oynanan halk oyunu.

ahıtmak, [ağ-ıt-mak > aḫ-ıt-mak اخيدمق] *{eT} {eAT} gçsz. f. [-ur]* Akıtmak. [EUTS]

ahi, [*eT.* akı *(cömert)* / Ar. āḫı *(kardeşim)* آخى > ahi] *{OsT} is.* **1.** Bir kimsenin en çok sevdiği yakını; arkadaş; dost. **2.** Cömert. **3.** Yiğit. **4.** Ahilik ocağından olan kimse.

ahibba, [Ar. ḥabīb > aḥibbā احبا] *(ahibba:) {OsT} is.* **1.** Sevgililer. **2.** Dostlar; tanıdıklar.

ahid, [Ar. ʿahd عهد] *{OsT} is.* → ahit. ⊡ **ahd bağlamak,** *{eAT} Söz vermek.*|| **ahid-şiken,** *{OsT} Sözleşmeyi bozan.*|| **ahd ü peymān,** *{OsT} Söz ve yemin.*|| **ahd ü vefā,** *{OsT} Söz ve vefa.*

ahidname, [Ar. ʿahd+Far. nāme عهدنامه] *{OsT} is.* Sözleşme.

ahiha, [Ar. āḫīḫa اخيخه] *(ahi:ha) {OsT} is.* Bulamaç yemeği.

ahihte, [Far. āhīḫte آهيخته] *(a:hi:hte) {OsT} sf.* (Kılıç için) kınından sıyrılmış; çekilmiş.

ahikka, [Ar. ḥaḳiḳ > aḥiḳḳā احقا] *(ahikka:, h kalın söylenir) {OsT} sf.* Daha çok yetkili; en yetkili.

ahilenmek, [ahi-le-n-mek] *dönşl. f. [-ir]* Ahi gibi davranmak; ahilik etmek.

ahilik, -ği [ahi-lik] *is.* **1.** On beş ve on altıncı yüzyıllarda, esnaf ve sanatkârların kendi aralarında kurumlaşarak oluşturdukları bir sosyal güvenlik örgütü. **2.** Ahi olma durumu ve niteliği. **3.** *sf.* Cömertlik, yiğitlik.

ahilla, [Ar. ḫalīl > aḫillā اخلا] *(ahillâ:, h kalın söylenir) {OsT} is.* Sadık dostlar; candan arkadaşlar.

ahille, [Ar. halīl > ahille اهله] *{OsT} is.* **1.** Çuvaldızlar. **2.** Şişler.

ahir[1], [Ar. uḫur *(geri)* > aḫīr اخير] *(ahi:r) {OsT} sf.* **1.** En sondaki, en sonuncu. **2.** *huk.* Başkasının nikâhlısı ile cinsel ilişkide bulunan.

ahir[2], [Ar. uḫur *(geri)* > āḫir آخر] *(a:hir) {OsT} sf.* **1.** Son; sondaki; en sondaki. **2.** Allah'ın sıfatlarından biri. **3.** *zf.* Sonunda, nihayet, hasılı. ⊡ **ahir güz,** *Kasım ayı.*|| **āhir-i çarşamba,** *{OsT} Sefer ayının son çarşambası.*|| **āhir-i kâr,** *{OsT} 1. Sonuç; semere; meyve. 2. En nihayet; işin sonunda.*|| **ahir nefes,** *Son nefes.*|| **āhirü'l-emr,** *{OsT} Nihayet; en sonunda.*|| **ahir vakit,** *Son zaman, ömrün kalan son yılları.*|| **ahir zaman,** *1. Kıyamete yakın zaman. 2. Dünyanın sonuna doğru. 3. Dünyanın sonu.*|| **ahir**

zaman peygamberi, *1. En son peygamber. 2. Hz. Muhammed.*

ahirbin, [Ar. āḫir + Far. -bīn آخربين] *(a:hirbi:n) {OsT}* *sf.* Yaptığı her işin sonunu önceden düşünen; temkinli; tedbirli; uyanık; akıllı.

ahire, [Ar. āḫir / āḫire آخره] *(a:hire, h kalın söylenir) {OsT} sf.* Son.

ahire, [Ar. ʿāhire عاهره] *(a:hire) {OsT} sf.* **1.** Zina eden. **2.** Kahpe.

ahiren[1], [Ar. aḫīren اخيرن] *(ahi:ren) {OsT} zf.* Son zamanlarda; şu yakınlarda; yakın geçmişte.

ahiren[2], [Ar. āḫiren آخراً] *(a:hiren) {OsT} zf.* Sonradan; en son olarak.

ahiret, [Ar. uḫur *(geri)* > āḫiret آخرت] *(a:hiret) {OsT} is.*→ ahret. ⊡ **ahiret oglı,** *{eAT} Evlatlık.*

ahiretlik, -ği [ahiret-lik] *is.* → ahretlik.

ahirin, [Ar. āḫir> āḫirīn آخرين] *(a:hiri:n, h kalın söylenir) {OsT} zf.* Sonrakiler; en sonda olanlar; nihayette bulunanlar.

ahirun, [Ar. āḫir > āḫirūn آخرون] *(a:hiru:n, h kalın söylenir) {OsT} zf.* → ahirin.

ahissa, [Ar. ḫasīs > aḫissā اخسا] *(ahissa:) {OsT}* Cimriler.

ahit, -hdi [Ar. ʿahd عهد] *is.* **1.** Söz verme. **2.** Yemin. **3.** Antlaşma, ittifak. **4.** Emir, buyruk. **5.** Nikâh. ⊡ **ahde vefa,** *Sözünde durma.*||

ahitleşme, [ahit-le-ş-me] *is.* Sözleşme; antlaşma.

ahitleşmek, [ahit-le-ş-mek] *işteş. f. [-ir]* Sözleşmek; antlaşmak.

ahitname, [Ar. ʿahid + Far. -nāme عهدنامه] *(ahitna:me) {OsT} is.* Taraflarca gerekli yerleri imzalanmış ve onaylanmış olan yazılı sözleşme metni.

ahiyane, [Far. āhiyāne آهيانه] *(a:hiya:ne) {OsT} is.* **1.** Damak. **2.** *anat.* Boğaz. **3.** *Beyin kemiği.*

ahiye, [Ar. āḫiyye آخيه] *(a:hiye, h kalın söylenir) {OsT} is.* **1.** Ucu yere berkitilip halkasına hayvan bağlanan ip. **2.** Sürekli felaket; musibet.

ahiz[1], **-hzi** [Ar. aḫẕ اخذ] *{OsT} is.* Alma; kabul etme. *(Arapça ve Farsça kelimelerin baş tarafına getirilerek tamlamalar yapılır.)*

ahiz[2], [Ar. aḫẕ > āḫiẕ آخذ] *(a:hiz, h kalın söylenir) {OsT} sf.* Alan; alıcı; kabul eden.

ahiz[3], [Ar. aḫẕ > aḫīẕ اخيذ] *(ahi:z, h kalın söylenir) {OsT} sf.* Esir; tutsak.

ahize, [Ar. āḫiẕ > āḫiẕe اخيذه] *(a:hize, h kalın söylenir) {OsT} sf.* **1.** Alıcı; alan. **2.** *is.* Telefonun ses alıcı kısmı; almaç.

ahkab, [Ar. ḥukb > aḥkāb احقاب] *(ahka:b) {OsT} is.* Uzun zamanlar.

ahkad, [Ar. ḥukd > aḥkād احقاد] *(ahka:d) {OsT} is.* Kinler; düşmanlıklar; garezler.

ahkaf, [Ar. ḥukfe > aḥkāf احقاف] *(ahka:f) {OsT} is.* Kum yığınları; kum tepeleri.

ahkâm, [Ar. ḥükm *(yargı)* > aḥkām احكام] *(ahkâ:m) {OsT} is.* **1.** Bir konuda şöyle veya böyle olduğu kanısına varma ve bunu söz ve yazı ile bildirme. **2.** *huk.* Yargı kararları; hükümler. **3.** Uyulması gerekli kararlar, hukuk kuralları; kanunlar. **4.** *gnşl.* Yıldızların hareketlerinden veya bazı tabiat olaylarının oluş biçimlerinden bir takım gelecek tahminleri. ⊡ **ahkâm çıkarmak,** *1. Kendine göre bazı neticeler çıkarmak. 2. Yersiz zanda bulunmak.* || **ahkâm-ı adâlet,** *{OsT} Hukuk hükümleri.*|| **ahkâm-ı adliye,** *{OsT} 1. Adalete ait hükümler; hukukla ilgili düzenlemeler. 2. İmparatorluk döneminde Adalet Bakanlığının adı.*|| **ahkâm-ı āmire,** *{OsT} Emredici hukuk kuralları.*|| **ahkâm-ı nāhiye,** *{OsT} Yasaklayıcı hukuk kuralları.*|| **ahkâm-ı nusret,** *{OsT} 1. Zafer hükümleri. 2. Yasalar. 3. Gök cisimlerinin hareketlerinden çıkarılan kurallar.*|| **ahkâm-ı şahsiye,** *{OsT} Kişi hakları ile ilgili kurallar.* || **ahkâm-ı şer'iye,** *{OsT} Mecelle hukukunda itikat, ibadet, muamelat, nikâh ve cezalara ait hükümler.*|| **ahkâm-ı tefsiriye,** *{OsT} Açıklayıcı kurallar.*|| **ahkâm kesmek,** *Yetkisizce, gerçeğe aykırı kesin yargıda bulunmak.*|| **ahkâm yürütmek,** *Yetkisi dışında kararlar vermek.*|| **ahkâm defteri,** *Resmî dairelerce tutulan, içine emir ve talimatların yazıldığı defter.*

ahkâmüküm, [Ar. aḥkām *(yargılar)* + kum *(sizin)* احكامكم] *is.* Tek söz sahibi.

ahkar, [Ar. ḥakāret *(horlamak)* > ḥakir *(hor, bayağı)* > aḥkar احقر] *{OsT} sf.* En alçak; en âciz; en aşağı; en hakir olan.

ahkarane, [Ar. aḥkar + Far. -āne احقرانه] *(ahkara:ne) {OsT} zf.* Zavallı ve değersizlere yaraşır biçimde.

ahkem, [Ar. ḥükm > aḥkem احكم] *{OsT} sf.* **1.** En çok hükmeden. **2.** Daha kuvvetli. ⊡ **ahkemü'l-hākimîn,** *{OsT} Hakimlerin en kudretlisi; Allah.*

ahker, [Far. aḫker / aḫger اخكر / اخگر] *{OsT} is.* Kor hâline gelmiş ateş; ateş közü.

ahkûk, [Far. aḫkūk اخكوك] *(ahkû:k) {OsT} is.* Ham zerdali.

ahla, [Ar. ḥulv *(tatlı)* > aḥlā احلا] *(ahlâ:) {OsT} sf.* Daha tatlı; en tatlı; pek tatlı.

ahlab, [Ar. ḫılb > aḫlāb اخلاب] *(ahlâ:b) {OsT} sf.* Tırnaklar; pençeler.

ahlaf[1], [Ar. ḥılf > aḥlāf احلاف] *(ahlâ:f) {OsT} is.* Birleşmiş olanlar; müttefikler; ittifak edenler.

ahlaf², [Ar. ḫalef > aḫlāf أخلاف] *(ahlâ:f) {OsT} is.* **1.** Yaşayanların arkasından gelecek olan nesil; halefler. **2.** Bir makamda, mevkide bulunan kişinin yerine geçecek olan kimseler.

ahlak, [Ar. ḫulḳ > aḫlāḳ أخلاق] *(ahlâ:k) {OsT} is.* **1.** İnsanın doğuştan getirdiği huylarla sonradan kazandığı manevi yapısını sergileyen bir takım davranış ve tavırlar; aktöre; edep. **2.** İyi özellikler; güzel huylar; fazilet; erdem; hüsnühâl. **3.** Allah'ın insanı yaratış fıtratına uygun davranışlar bütünü; tabiat. ⧉ **ahlak bilimi,** *Ahlak kavramının konusunu ve tabiatını inceleyen bilim.*|| **ahlak bozukluğu,** *İyi, güzel sayılan davranışların terk edilmesi.*|| **ahlak dersi,** *Ahlakla ilgili konuları benimsetme.*|| **ahlak dışı,** *Ahlak kurallarına aykırı olan.*|| **ahlak dışıcılık,** *Bütün toplumlarda var olan ahlak kurallarını reddetme. (Nietzsche'in felsefî görüşü).*|| **ahlak duygusu,** *Ahlak kurallarına uygun olanla olamayanı seçme yetisi.*|| **ahlak düşkünlüğü,** *Birinin ahlak dışı tutumlar içinde bulunması.*|| **ahlak hocalığı etmek,** *Birine ahlak dersi vermeye kalkışmak.*|| **ahlakı mazbut,** *Ahlak açısından kendisine güvenilir kimse.*|| **ahlaki vazife,** *Kanun zoru olmamakla beraber ahlak açısından doğru kabul edildiği için yapılması zorunlu işler.*|| **ahlāk-ı fāzıla,** *İyi ahlak, erdemli hâl ve tavırlar.*|| **ahlāk-ı hamîde,** *Övülmeye değer huylar.*|| **ahlāk-ı hasene,** *İyi huylar, güzel tavırlar.*|| **ahlāk-ı zemîme,** *Kötülenen, beğenilmeyen huylar, davranışlar.*|| **ahlak kuralları,** *Toplumun iyi ve güzel olarak kabul ettiği ve kendisini geliştiren, iyileştiren kurallar.*|| **ahlak ve adaba aykırı muameleler,** *Toplumca benimsenmiş ahlak kurallarına ve törelere aykırı anlaşma ve işlemler.*|| **ahlak ve adap,** *Bir toplumda kişilerin uymak zorunda olduğu düzen, kural ve hareketler.*|| **ahlak yasası,** *fel. İnsanın mutluluğa ulaşması için uyması gerekli kurallar bütünü. «Mutluluğa lâyık olmanın yolunu göstermekten başka bir nedene dayanmayan yasaya ahlak yasası diyorum. Kant»*|| **ahlak zabıtası,** *Büyük şehir halkının ahlaki değerler açısından sağlıklı bir hayat sürdürebilmesi için kurulmuş zabıta teşkilatı.*

ahlakan, [Ar. aḫlāḳ > aḫlāḳan أخلاقاً] *(ahlâ:'kan) {OsT} zf.* Ahlakça.

ahlakça, [ahlak-ça] *(ahlâ:'kça) zf.* Ahlak yönünden, ahlak bakımından.

ahlakçı, [ahlak-çı] *(ahlâ:kçı) is.* **1.** Ahlaki konuları ve ahlaki değerleri ele alıp inceleyerek elde ettiği bulgulardan bir senteze varan filozof; ahlakiyun. **2.** Edebiyatta, insanın ahlak yapısını inceleyen ve kusurlarını düzeltmek amacıyla eser veren yazarlar. **3.** Çevresinde meydana gelen her şeyi ahlaki açıdan değerlendirip düşünce ve hareketlerini ahlaki esaslara göre düzenleyen kimse. **4.** *sf.* Ahlaki esaslara veya ahlakçılığa uygun olan. *«Yazarın hikâyelerini ahlakçı bir yaklaşımla değerlendirdiğimizde...»*

ahlakçılık, -ğı [ahlak-çı-lık] *(ahlâ:kçılık) is.* İnsanların bütün davranışlarını ahlak kurallarına göre yönlendirmeleri gerektiğini; ahlakın araç değil de amaç olduğunu savunan idealist bir düşünce sistemi; moralizm.

ahlaken, [Ar. aḫlāḳ > aḫlāḳen أخلاقاً] *(ahlâ:'ken, k kalın söylenir) {OsT} zf.* Ahlaki yönden, ahlak açısından; ahlaki değerlendirme bakımından.

ahlakıyat, [Ar. aḫlāḳī > aḫlāḳıyyāt أخلاقيات] *(ahlâ:kıya:t) {OsT} is.* Ahlak bilgisi, ahlakla ilgili konular, görüşler.

ahlakıyet, [Ar. aḫlāḳī > aḫlāḳıyyet أخلاقيت] *(ahlâ:kıyet) {OsT} is.* **1.** Ahlaklılık. **2.** *fel.* Törelilik.

ahlakıyun, [Ar. aḫlāḳī > aḫlāḳıyyūn أخلاقيون] *(ahlâ:kıyu:n) {OsT} is.* Ahlak üzerine kitap yazan, görüş ortaya atan bilginler; ahlakçılar.

ahlaki, [Ar. aḫlāḳ > aḫlāḳī أخلاقي] *(ahlâ:k:i, k kalın söylenir) {OsT} sf.* Ahlaka ait, ahlak ile ilgili; ahlak kurallarına uygun. ⧉ **ahlaki hükümler,** *Bir Müslüman'ın Allah'a, kendisine, milletine, ülkesine ve diğer insanlara karşı görevlerini ve sorumluluklarını belirleyen ilahî emir ve yasaklar.*

ahlaklı, [ahlak-lı] *(ahlâ:klı) sf.* Hâl, hareket ve tavırları ahlaki ilkelere uygun (kimse).

ahlaklılık, -ğı [ahlak-lı-lık] *(ahlâ:klılık) is.* **1.** Ahlak kurallarına bağlı oluş. **2.** Bir hâl ve hareketin ahlak kurallarına uygunluk derecesi. **3.** Toplumda iyi kabul gören adet ve geleneklere uygunluk.

ahlaksız, [ahlak-sız] *(ahlâ:ksız) is.* **1.** Ahlak kurallarına uymayan, bu kuralları hiçe sayan kimse. **2.** *mec.* Toplumun ahlaki değerlerini, edep ve hayâyı çiğneyen kimse; hayasız; iffetsiz; karaktersiz; terbiyesiz; utanmaz.

ahlaksızca, [ahlak-sız-ca] *(ahlâ:ksı'zca) zf* Ahlaksız biçimde; hayâsızca; terbiyesizce; utanmadan.

ahlaksızlık, -ğı [ahlak-sız-lık] *(ahlâ:ksızlık) is.* **1.** Ahlak kurallarına uymama. **2.** Kötülük. **3.** Ahlaksız kimsenin özelliği. ⧉ **ahlaksızlık etmek,** Ahlak kurallarına aykırı davranışlarda bulunmak; ahlaksız davranmak.

ahlal, [Ar. ḫıll > aḫlāl أخلال] *(ahlâ:l) {OsT} is.* İçten dostlar; samimi arkadaşlar.

ahlam, [Ar. ḥulm *(rüya)* > aḥlām أحلام] *(ahlâ:m) {OsT} is.* **1.** Düşler; rüyalar. **2.** Açık saçık rüyalar. **3.** Hayaller. **4.** Düş azmaları.

ahlama, [ah *(yans.)* > ah-la-ma] *is.* Ahlamak, iç çekmek işi.

ahlamak, [ah *(yans.)* > ah-la-mak] *gçsz. f. [-r] [-l(ı)-yor)* Sıkıntı ve üzüntü sebebiyle "Ah!" sesi çıkararak iç çekmek; göğüs geçirmek. *{eT} (aynı)* [DLT] ⧉

ahlayıp oflamak, *Dertlenmek, şikâyet etmek, sızlanmak.*

ahlas, [Ar. ḫulūṣ *(temiz, katıksız)* > ḫāliṣ *(saf. iyi niyetli)* > aḫlaṣ اخلص] *{OsT} sf.* **1.** (Madde için) en saf; hiç karışığı olmayan. **2.** (Kişi için) çok temiz yürekli; iyi niyetli.

ahlat[1], [Ar. ḫalṭ > aḫlaṭ اخلط] *{OsT} is.* Çok karışık; karmakarışık; en karışık.

ahlat[2], [Ar. ḫılṭ > aḫlāṭ اخلاط] *(ahlâ:t) {OsT} is.* **1.** Bir karışımı oluşturan parçaların her biri; ögeler; unsurlar. **2.** Karışık şeyler. **3.** Beden yapısını oluşturan ögeler, mizaçlar. ⊡ **ahlāt-ı erbaa,** *{OsT} Eskiden, tıpta on dokuzuncu yüz yıla kadar yaygın olan bir görüşe göre alınan besinlerin insan vücudunda meydana getirdikleri kabul edilen kan, safra, balgam, sevda gibi dengeli dört unsur.*|| **ahlāt-ı fasîde,** *{OsT} 1. Bozuk ve uyumsuz ögeler. 2. mec. Bozuk mizaç.*|| **ahlāt-ı mahmûde,** *{OsT} 1. Bedendeki dört unsurun dengeli oluşu. 2. mec. Ahenkli mizaçlar.*

ahlat[3], **-tı** [Yun. aḫladı] *is.* **1.** Kırsal alanlarda yetişen, gülgillerden yaban armudu *(Pirus eleagrifolia)* ve bunun küçük meyveleri. **2.** *argo.* Davranışları kaba kimse; bilgisiz; duygusuz. **3.** *{ağız}* (Kişi için) ufak tefek. [DS] ⊡ **ahlat ağa,** *Kaba kimse.*|| **Ahlatın iyisini ayılar yer,** *İyi şeyler layık olmayan kimseler elinde harcanır; ahmaklar şanslı olur.*|| **ahlat kurusu,** *Uzun boylu, zayıf ve aptal kişi.*

ahlef, [Ar. aḫlef اخلف] *{OsT} sf.* Solak.

ahles, [Ar. aḫles اخلس] *{OsT} is.* Sırtında kızıl benekler bulunan siyah tüylü koyun.

ahliya, -a'i [Ar. ḫālī > aḫliyā' اخلياء] *(ahliya:) {OsT} is.* Boş şeyler.

ahma[1], [Ar. ḥamiyyet > aḥmā احما] *(ahma:) {OsT} sf.* Daha milliyetçi; en çok milliyetçi; en milliyetçi.

ahma[2], **-a'i** [Ar. aḥmā' احماء] *(ahma:) {OsT} is.* Kayın biraderler.

ahmak[1], [ak-mak > aḫ-mak اخمق] *{eAT} gçsz. f. [-ar]* Akmak.

ahmak[2], [ak-mak > aḫmak] *{eAT} gçsz. f. [-ar]* Yağma için akın yapmak.

ahmak[3], **-ğı** [Ar. ḥumḳ > aḥmaḳ احمق] *{OsT} sf.* Anlama ve kavrama yetenekleri gelişmemiş; aptal; ebleh; kafasız. ⊡ **ahmak hölüden,** *{ağız} İnce ve sürekli yağan yağmur.* [DS]|| **ahmak yaşartan,** *{ağız} Güneş varken yağan hafif yağmur.* [DS]

ahmakane, [Ar. aḥmaḳ + Far. -āne احمقانه] *(ahmaka:ne) {OsT} zf.* Ahmakçasına; ahmağa yakışır surette.

ahmakça, [ahmak-ça] *(ahma'kça) sf.* **1.** Biraz ahmak. **2.** *zf.* Bir ahmağa yakışır şekilde; bönce; anlayışı kıt olarak.

ahmakıslatan, [ahmak+ıs-la-t-an] *is.* İnce ince çiseleyerek yağan yağmur.

ahmaki, [Ar. aḥmaḳī احمقى] *(ahma:ki:, k kalın söylenir) {OsT} is.* Ahmaklık; akılsızlık; bönlük.

ahmakiyet, [Ar. aḥmaḳī > aḥmāḳiyyet احمقيت] *(ahma:ki:, k kalın söylenir) {OsT} is.* Akılsızlık; ahmaklık.

ahmaklaşma, [ahmak-la-ş-ma] *is.* Ahmaklaşmak işi; ahmak durumuna gelme.

ahmaklaşmak, [ahmak-la-ş-mak] *gçl. f. [-ır]* **1.** Bir an için şaşırmak; bocalamak. **2.** Aklı, zekâsı giderek işlemez duruma gelmek; aptallaşmak.

ahmaklaştırma, [ahmak-la-ş-tır-ma] *is.* Ahmaklaştırmak işi; ahmak hâle getirme.

ahmaklaştırmak, [ahmak-la-ş-tır-mak] *gçl. f. [-ır]* Birini, aklı işlemez ve zekâsını kullanamaz hâle getirmek; ahmaklaşmasına neden olmak; aptallaştırmak.

ahmaklık, -ğı [ahmak-lık] *is.* **1.** Anlama ve kavrama yeteneklerini kullanamama durumu; aptallık; kafasızlık. **2.** Ahmak kimselerin davranış biçimi.

ahmal, -li [Ar. ḥaml *(yük)* > aḥmāl احمال] *(ahma:l) {OsT} is.* Yükler; ağırlıklar.

ahmas, [Ar. ḫumus > aḫmās اخماس] *(ahma:s) {OsT} is.* Beşte birler. ⊡ **ahmāsü'l-kadem,** *{OsT} anat. Ayak tabanı.*

ahmed, [Ar. ḥamd > aḥmed احمد] *{OsT} sf.* **1.** Çok övülmüş; methedilmiş; en çok minnettarlıkla anılmaya değer. **2.** *öz. is. (Baş harfi büyük yazılır)* Hz. Muhammed'in adlarından biri. ⊡ **ahmed çavuş,** *argo. Rüşvet.*

ahmedek, -ği [Far. aḥmedek احمدك] *is.* **1.** İç kale. **2.** Asıl kalenin dışında küçük bir kale (?).

Ahmedî, [Ar. aḥmed > aḥmedī احمدى] *(ahmedi:) {OsT} sf.* **1.** Müslüman. **2.** Hz. Muhammed ile ilgili nitelikler; onunla ilgili şeyler.

ahmediye, [Ar. ahmediyye احمديه] *{OsT} is.* Eski bir kumaş türü.

ahmend, [Far. ahmend آهمند] *(a:hmend) {OsT} sf.* Yalancı; düzenbaz.

ahmer, [Ar. ḥumret > aḥmer احمر] *{OsT} is.* Kırmızı; kızıl. ⊡ **ahmer-i safrā,** *{OsT} biy. Öd sarısı.*

ahmeran, [Ar. aḥmer > aḥmerān احمران] *(ahmera:n) {OsT} is.* **1.** Kırmızılar; kızıllar. **2.** Şarap ile et. **3.** Altın ile safran.

ahmereyn, [Ar. aḥmer > aḥmereyn احمرين] *{OsT} is.* İki kırmızı; ahmeran.

ahmes, [Ar. aḥmes احمس] *{OsT} sf.* **1.** (Kişi için) en kuvvetli; en yiğit. **2.** (Yer için) katı.

ahmet, [Ar. aḥmed احمد] *sf.* → ahmed.

ahmez, [Ar. aḥmez أحمس] *{OsT} sf.* **1.** Çok sağlam; çok dayanıklı. **2.** *is. biy.* Denizanası.

ahna, -a'i [Ar. aḥnā' أحناء] *(ahna:) {OsT} is.* **1.** Çarpaz ve aykırı işler. **2.** Çarpık ve eğri şeyler.

ahna, -a'ı [Ar. aḥna' أحنع] *{OsT} sf.* (Kişi için) çok alçak gönüllülük eden.

ahnas, [Ar. ḫaneṣ *(kıvrım)* > aḫnāṣ أخناث] *(ahna:s) {OsT} is.* Kıvrımlar; büklümler.

ahnas, [Ar. ḥınṣ > aḥnāṣ أحناث] *(ahna:s) {OsT} is.* **1.** Yalan yere edilen yeminler. **2.** Yeminden dönmeler.

ahnef, [Ar. aḥnef أحنف] *{OsT} sf.* Ayakları çarpık, eğri büğrü olan.

ahnes, [Ar. aḥnes أخنس] *{OsT} sf.* (Kişi için) basık ve sivri burunlu.

ahpın, [Erme. ağb(in)] *{ağız} is.* **1.** Gübre. **2.** Gübrelenmiş tarla. **3.** Ekime elverişli tarla. [DS]

ahpunlamak, [ahpun-la-mak] *gçl. f. [-r] [-l(u)yor]* Gübrelemek; gübre atmak.

ahra, [Ar. aḥrā أحرى / أحرا] *(ahra:) {OsT} sf.* Daha uygun; en uygun; pek uygun.

ahrab, [Ar. aḫrab أخرب] *{OsT} sf.* **1.** (Kişi için) kulağı yarık. **2.** *is.* Kulaktaki küpe deliği.

ahrac, [Ar. ḥırc > aḥrāc أحراج] *(ahra:c) {OsT} is.* Hayvanların palan, yular, tasma vb.lerine dikilen boncuklar.

ahrad, [Ar. aḥrad أحرد] *{OsT} sf.* Pek tamahkâr; çok pinti.

ahrak, [Ar. aḫraḳ أخرق] *{OsT} sf.* Sünepe; miskin.

ahram, [Ar. ḥarem > aḥrām أحرام] *(ahra:m) {OsT} is.* **1.** Yabancıların girmesinin, görmesinin, bilmesinin uygun görülmediği ortamlar, yerler; yasak bölgeler. **2.** Bir evde bulunan kadın, kız, hizmetçi ve kadın ziyaretçiler topluluğu. **3.** Mukaddes topraklar.

ahrar, [Ar. ḥürr > aḥrār أحرار] *(ahra:r) {OsT} is.* **1.** Özgür olanlar; hür olanlar; kul veya köle olmayanlar. **2.** Özgürlükçüler; özgürlük taraftarları; hürriyetçiler.

ahrarane, [Ar. aḥrār + Far. -āne أحرارانه] *(ahra:ra:ne) {OsT} zf.* Özgür olanlara yakışır biçimde; özgürce.

ahras[1], [Ar. ḥāris > aḥrās أحراس] *(ahra:s) {OsT} is.* Korumalar; koruyucular.

ahras[2], [Ar. aḫras أخرس] *{OsT} sf.* Dilsiz.

ahraz[1], [Ar. aḫres أخرس] *{ağız} is.* ve *sf.* **1.** Konuşamayan kimse; dilsiz; dilsiz ve sağır. **2.** Akılsız; ahmak. [DS] ⧉ **ahraz olmak,** *Dili tutulmak, konuşamaz hâle gelmek.*

ahraz[2], [Ar. aḥraż أحرض] *{OsT} sf.* (Kişi için) kirpikleri dökülmüş; çipil gözlü.

ahre, [Ar. aḫre أخره] *{OsT} sf.* Borçla; veresiye.

ahreb, [Ar. ḫarab > aḫreb أخرب] *{OsT} sf.* **1.** Çok harap; en harap; daha yıkık. **2.** *ed.* Rubai vezinlerinden mef'ûlü ile başlayan ilk on iki cüze verilen ad.

ahrec, [Ar. aḫrec أخرج] *{OsT} sf.* (Kürk, deri, post vb. için) alacalı; benekli. ⧉ **ahrec don,** *Atlarda beyaz ve kırmızı ya da kara ve koyu renkli kılların karışmasından meydana gelen don.*

ahrem, [Ar. aḫrem أخرم] *{OsT} is.* **1.** Göz kapağı, kulağı yırtık ya da burun direği kırık olan kimse. **2.** *ed.* Rubai vezinlerinden mef'ûlü cüzü ile başlayan on iki bahir; bu bahirlerden her biri. **3.** *anat.* Omuz ucu.

ahremi, [Ar. aḫremī أخرمى] *(ahremi:) {OsT} is.* Omuz ucuna ait; omuz ucu ile ilgili.

ahres, [Ar. aḫres أخرس] *{OsT} sf.* (Nesne için) eski.

ahreş, [Ar. ḥaraş > aḥreş أحرش] *{OsT} sf.* **1.** Kabuk gibi sert ve pürüzlü. **2.** Balık pulu gibi; pul pul. **3.** Deve sırtı gibi yamrı yumru ve sert. **4.** (Yeni para için) sert ve keskin pürüzlü.

ahret, [Ar. uḫur *(geri)* > āḫiret / aḫret أخرت] *{OsT} is.* Ölüm ile başlayan hayat; ölümden sonra gidilen yer; öbür dünya; kabir hayatı; arasat; mahşer. ⧉ **ahiret oglı,** *{eAT} Evlatlık.*|| **ahret adamı,** *Bu dünya yaşayışı ile ilgisini hemen hemen kesmiş, kendisini ibadete vermiş kimse.*|| **ahrete gitmek,** *Ölmek.*|| **ahrete intikal etmek,** *Ölmek.*|| **ahret hakkı,** *Bu dünyada iken bir başka insanın hakkını yiyenlerin öbür dünyada hesap günü ödeyecekleri maddi ve manevi kul hakkı.*|| **ahret kardeşi,** *Birbirine dinî inanç yönüyle bağlı olan, bu bağlılığı ahrette de devam ettireceklerine inanan kimseler.*|| **ahreti boylamak,** *Ölmek.*|| **ahretini kazanmak,** *Müslümanlığın emir ve yasaklarına uygun yaşayarak öbür dünya için cennetle ödüllendirilmek.*|| **ahretini yapmak,** *Dünyadaki iyilikleri ile öbür dünyada iyilik olarak kendisine verilecek sevap kazanmak.*|| **ahret korkusu,** *Bu dünyada iken işlediği suçlardan dolayı öbür dünyada ceza görmekten duyulan korku.*|| **ahret suali,** *1. Öldükten sonra insanın bu hayatta yaptıklarının tek tek hesabının sorulması. 2. gnşl. Cevap vermesi güç, usandırıcı bıktırıcı sorular; ahret sorusu.*|| **ahrette iki eli** (on parmağı) **yakasında olmak,** *Bu dünyada gördüğü bir haksızlıktan dolayı öbür dünyada Allah'ın huzurunda davacı olmak; hakkını bağışlamamak.*|| **ahret yolculuğu,** *Ölüm.*

ahretlik, -ği [ahret-lik أخرتلك] *is.* **1.** Küçük yaştan itibaren yetiştirilmiş hizmetçi kız; besleme; evlat-

lık. **2.** Birbirlerine kardeş gözü ile bakacağına, ahrette birbirlerinin lehine şahitlik edeceğine dair söz vermiş iki kadından birine göre diğeri. **3.** Bu dünyayı terke hazır kimse. **4.** *{ağız}* Kendinden geçmiş kimse. [DS] ⊡ **ahretlik yoklaması,** *{ağız} Bir tür kan kardeşliği.* [DS]

ahriman, [Zendce. *(eski Far.nın lehçesi)* angra mainyu] *is.* Zerdüşt dininde, iyilik ilkesi sayılan Ahura-mazda (Hürmüz)'nın düşmanı olan iblisler topluluğunu yöneten kötülük ilkesi.

ahriyan[1], [Yun. ahreinis *(aşağılık)* / Far. aḫriyān *(aptal, cahil)* / Rus. oḫreyan] *{ağız.} is.* **1.** Doğu Karadeniz bölgesi halkının Kızılbaşlara verdiği ad. **2.** Orta Rodoplarda yaşayan dili Bulgarca olan Müslüman; Pomak. **3.** *{eAT} sf.* Çirkin; kaba; pis.

ahriyan[2], [Far. aḫriyān اخریان] *(ahriya:n) {OsT} is.* Hediye için elverişli, değerli kumaş ve kumaş parçası.

ahru, [aḫ-rı / aḳ-ru] *{eT} sf.* Yavaş. [Mühennâ]

ahruf, [Ar. ḥarf > aḥruf احرف] *{OsT} is.* **1.** Uçlar; kenarlar. **2.** Lehçeler; şiveler.

ahsa, [Ar. aḥsā احسا] *(ahsa:) {OsT} is.* Çok kumlu, taşlı arazi.

ahsak, [aḫ-sa-ḳ] *{eT} sf.* Aksak, topal [DLT] [Mühennâ] ⊡ **ahsak buhsak,** *Topal ve çolak.* [DLT]

ahsamak, [aḫ-sa-mak اخسمق] *{eT} {eAT} gçsz.f.[-r]* Aksamak topallamak. [Mühennâ] [DLT]

ahsar, [Ar. aḫṣar اخصر] *{OsT} is. sf.* En kısa; pek kısa; daha kısa.

ahsas, [Ar. ḥiss > aḥsās احساس] *(ahsa:s) is.* Duygular; hisler.

ahsatmak, [aḫ-sa-t-mak] *{eT} gçl. f. [-ur]* Aksatmak; topallatmak. [DLT]

ahseb, [Ar. aḥseb احسب] *{OsT} sf.* **1.** Çok iyi hesap edilmiş; münasip; uygun. **2.** *mec.* Çok cimri; pek hasis. **3.** Esmer; koyu sarı. **4.** Cüzamlı.

ahsem, [Ar. aḫṣem اخثم] *{OsT} sf.* **1.** (Burun için) yassı ve geniş. **2.** (Kişi için) yassı ve geniş burunlu. **3.** (Kılıç için) geniş yüzlü. **4.** *is.* Aslan.

ahsen, [Ar. ḥasen > aḥsen احسن] *{OsT} sf.* Daha güzel; en güzel; pek güzel. ⊡ **ahsen-i takvim,** *{OsT} 1. En uygun ölçülerde; en uygun biçimde. 2. İnsan.*|| **ahsen-i vech-i şebeh,** *{OsT} ed. Benzetme yönlerinden en uygun ve en güzel olanı.*|| **ahsenü'l-hālikîn,** *{OsT} Yaratıcıların en güzeli; Allah.*|| **ahsenü'l-kısas,** *{OsT} Kıssaların, hikâyelerin en güzeli; Kur'an-ı Kerim'deki Yusuf hikâyesi.*|| **ahsenü'l-vecheyn,** *{OsT} İki yoldan; iki metottan in iyi olanı.*

ahsent, [Ar. aḥsente *(iyi ettin)* احسنت] *{OsT} ünl.* Pek iyi; çok güzel; mükemmel!

ahsentü, [Ar. aḥsentü احسنت] *(ahse'ntü) {OsT} ünl.* Aferin; bravo!

ahsırmak, [as *(yans.)* > as-ġır-mak / ağsır-mak / aḫ-sır-mak / ağsur-mak / aḫsur-mak اخسرمق] *{eT} {eAT} gçsz. f. [-ur]* Aksırmak. [Mühennâ]**ahsum,** [? aḫsum / aḫsung] *{eT} sf.* Sarhoşlukta kavga eden. [DLT]

ahsurmak, [as *(yans.)* > as-ġır-mak > ağsır-mak / aḫsır-mak / ağsur-mak / aḫsur-mak اخسرمق] *{eAT} gçsz. f. [-ur]* Aksırmak.

ahsüme, [Far. aḫsüme اخسمه] *{OsT} is.* Boza.

ahşa[1], -a'i [Ar. ḥaşā > aḥşā' احشاء] *(ahşa:) {OsT} is.* **1.** İnsan ve hayvanların iç organları. **2.** Taraflar, bölgeler.

ahşa[2], [Ar. aḫşā اخشى] *(ahşa:) {OsT} sf.* Daha korkunç; en korkunç; çok korkunç.

ahşab, [Ar. ḫaşeb *(ağacın odun kısmı)* => aḫşāb اخشب] *(ahşa:b) {OsT} is.* → ahşap.

ahşam[1], [aḳ + Fa. -şām > aḫşam / Soğd. aḫşam اخشم / اخشام] *{eT} {eAT} is.* Akşam [Mühennâ] [DLT]

ahşam[2], [Ar. ḥaşem> aḥşām احشام] *(ahşa:m) {OsT} is.* Maiyetler; bir adamın maiyet erkânı.

ahşamın, [ahşam-ın اخشمين / اخشامين] *{eAT} zf.* Akşam vakti; akşamleyin.

ahşamlamak, [aḫşam-la-mak اخشاملامق] *{eAT} gçsz. f. [-r]* **1.** Geceyi geçirmek. **2.** Akşama yaklaşmak.

ahşap, -bı [Ar. ḫaşeb *(ağacın odun kısım)* > aḫşāb اخشاب] *is.* **1.** Kereste, tahta, ağaç. **2.** Ağaçtan yapılmış bina vb. şeyler. **3.** *sf.* İmalat malzemesi olarak tahta kullanılmış; tahtadan yapılmış. ⊡ **ahşap bina,** *Yapı malzemesi olarak ağaç kullanılmış bina.*|| **ahşap çatı,** *Üzeri kereste ile kapatılmış dam.*|| **ahşap iskele,** *Bina yapımında çalışan işçiler için kereste kullanılarak yapılmış geçici köprü.*|| **ahşap iş,** *Yapının ağaç kısımlara.*|| **ahşap işçilik,** *Ana malzeme olarak ağaç kullanılan yapı sanatı.*|| **ahşap köprü,** *Ayakları, taban kaplaması vb. yerlerin büyük bir kısmı ağaçtan yapılmış olan köprü.*|| **ahşap yapı,** *Ana malzeme olarak ağaç kullanılan yapı biçimi.*

ahşef, [Ar. aḫşef اخشف] *(ahşef) {OsT} sf.* (Kişi için) uyuz.

ahşen, [Ar. aḫşen اخشن] *{OsT} sf.* **1.** Daha sert; en sert; pek sert. **2.** (Kişi için) geçimsiz.

ahşic, [Far. aḫşīc اخشيج] *(ahşi:c) {OsT} sf.* Zıt; uygunsuz.

ahşican, [Far. aḫşīcān اخشيجان] *(ahşi:ca:n) {OsT} is.* Zıtlar.

ahşig, [Far. aḫşīg اخشيگ] *(ahşi:g) {OsT} sf.* Zıt; uygunsuz.

ahşigan, [Far. aḫşīgān اخشیگان] *(ahşi:ga:n)* *{OsT}* *is.* Zıtlar.

ahşişan, [Ar. aḫşīşān اخشیشان] *(ahşi:şa:n)* *{OsT}* *is.* Pek katı.

ahşüme, [Far. aḫşüme اخشمه] *{OsT}* *is.* Boza.

ahta, [Far. āḫte / Moğ. aḫta / akta] *{eT}* *is.* **1.** İğdiş edilmiş at. [Nevâyî] **2.** Burulmuş manda.

ahtab, [Ar. ḫaṭab > aḫṭāb اخطاب] *(ahta:b)* *{OsT}* *is.* Odunlar.

ahtaçı, [aḫta-çı] *{eT}* *is.* Seyis; öncü. [Nevâyî]

ahtal, [Ar. aḫṭāl اخطال] *(ahta:l)* *{OsT}* *sf.* **1.** (Kişi için) çabuk yürüyen. **2.** Boşboğaz.

ahtam, [Ar. aḫṭam اخطم] *{OsT}* *is.* (Kişi için) burnu uzun; uzun burunlu.

ahtan, [Ar. ḫatan > aḫtān] *(ahta:n)* *{OsT}* *is.* Damatlar.

ahtapot, [Yun. octo *(sekiz)* + podos *(ayak)*] *is. zool.* **1.** Kafadan bacaklılardan, eşit uzunlukta sekiz kolu bulunan deniz canlısı; kalamar; mürekkep balığı; supya. *(Octopus vulgaris)* **2.** *tıp.* Daha çok burun zarı üzerinde görülen bir çeşit ur; polip. **3.** *argo.* Sırnaşık. **4.** *argo.* Çıkarcı; asalak. ▭ **ahtapot gibi,** *1. Çok ısrarcı, sırnaşık, yapışkan, arsız, yüzsüz. 2. Göz koyduğu şeyi mutlaka ele geçirmeye çalışan, hırslı, açgözlü, çıkarcı.*|| **ahtapot gibi kanını emmek,** *Birini etkisi altına alıp iyice sömürmek; onun maddi ve manevi yönden varlığını tüketmek.*

ahtar, [Ar. ḫaṭar > aḫṭār اخطار] *(ahta:r)* *{OsT}* *is.* Tehlikeler.

ahtarılmak, [aḫ-ta-r-ıl-mak اختریلق] *{eT}* *{eAT}* *dönşl. f.* *[-ur]* **1.** Devrilmek; alt üst olmak; kendi kendine yıkılmak. [Mühennâ] **2.** *{eAT}* Yüz çevirmek; başka yana dönmek. **3.** *{eAT}* Başkası tarafından yıkılmak; düşürülmek.

ahtarmak, [aḫ-ta-r-mak / ağtar-mak اخترمق] *{eT}* *gçl. f.* *[-ur]* **1.** Aktarmak; altını üstüne getirmek. *{eAT}* *(aynı)* [DLT] **2.** *{eAT}* *{ağız}* Yere yıkmak; devirmek; alt etmek; yenmek. [DS] **3.** *{ağız}* Yiyip içeceğini vermek; beslemek. [DS]

ahte, [Far. āḫte آخته] *(a:hte)* *{OsT}* *sf.* **1.** (Kılıç vb. için) dışarı çıkarılmış; çekilmiş. **2.** (Erkek hayvan için) er bezleri çıkarılarak iğdiş edilmiş.

ahtem, [Ar. aḫtem احتم] *{OsT}* *sf.* Kara; siyah.

ahter, [Far. aḫter اختر] *{OsT}* *is.* **1.** Yıldız. **2.** *mec.* Şans; talih; uğur. ▭ **ahter-bîn,** *{OsT}* *Yıldıza bakıp gelecekten haber veren kişi; müneccim.*|| **ahter-i dün-bāle-dār,** *Kuyruklu yıldız.*|| **ahter-gû,** *Yıldızlarla konuşan; müneccim.*|| **ahter-pāre,** *{OsT}* *Yıldız parçacığı.*|| **ahter-suhte,** *{OsT}* *1. Yıldızı Güneş ışığında yok olmuş. 2. mec. Talihsiz, bedbaht.*|| **ahter-şinās,** *Gök bilimi ile uğraşan; müneccim.*|| **ahter-şümār,** *{OsT}* *1. Yıldız sayan, müneccim. 2. mec. Aşk belasından dolayı geceleri uyuyamayan, uykusuz.*

ahteran, [Far. aḫter-ān اختران] *(ahtera:n)* *{OsT}* *is.* Yıldızlar.

ahterios, [Lat. october *(sekizinci ay; yılbaşı mart)* / Yun. oḫtovres] *{OsT}* *is.* Ekim ayı.

ahtetmek, [Ar. ʿahd + et-mek عهدایتمك] *gçsz. f.* *[-(d)-er]* *{ağız}* Nikâh kıymak. [DS]

ahu[1], [ahu *(yans)*] *{ağız}* *is zool.* **1.** Geceleri uçan bir kuş; puhu kuşu. **2.** Sevimli hayvan. [DS]

ahu[2], [Ar. aḫı *(erkek kardeşim)* > aḫü اخو] *(ahu:)* *{OsT}* *is.* **1.** Kardeş. **2.** Arkadaş; dost. **3.** *{eAT}* Bir kimsenin sevdiği en yakını. **4.** *{ağız}* Ak sakallı, saygıdeğer yaşlı adam. [DS] **5.** *{ağız}* Sevgili; sevimli kimse. [DS]

ahu[3], [Far. āhū آهو] *(a:hu:)* *{OsT}* *is.* **1.** Ceylan; karaca; maral. **2.** *mec.* Zarif, latif delikanlı. **3.** *mec.* Güzel, hoş ve çekici kız, kadın. **4.** Kadife gibi yumuşak, parlak, güzel bakışlı göz. ▭ **ahu bakışlı,** *1. Ceylan bakışlı. 2. Tatlı yumuşak bakışlı.*|| **āhū-beçe,** *{OsT}* *1. Ceylan yavrusu. 2. mec. Çekingen, ürkek güzel.*|| **āhū-bere,** *{OsT}* *Ceylan yavrusu.*|| **āhū-bere-i felek,** *{OsT}* *Güneş.*|| **āhū-çerende,** *{OsT}* *Otlayan ceylan.*|| **āhū-çeşm,** *{OsT}* *Ceylan gözlü.*|| **āhū-dil,** *{OsT}* *Ceylan yürekli; korkak.*|| **ahu gibi,** *{OsT}* *Çok güzel ve zarif.*|| **ahu gözlü,** *{OsT}* *Kadife gibi yumuşak ve parlak bakışlı.*|| **āhū-güzeşt,** *{OsT}* *Ceylan geçti; fırsat elden gitti.*|| **āhū-māde,** *{OsT}* *Dişi geyik.*|| **āhū-nigâh,** *{OsT}* *1. Ceylan bakışlı. 2. Yakınlıktan, yakınlaşmaktan kaçan güzel.*|| **āhū-şitab,** *{OsT}* *Ceylan gibi seyirden güzel.*|| **āhū-pā,** *{OsT}* *Ceylan ayaklı; ayağına çevik.*|| **āhū-pāy,** *{OsT}* *Ceylan gibi ayaklı; ayağına çevik.*|| **āhū-yı āteşîn,** *{OsT}* *Sıcak, yakıcı ceylan.*|| **āhū-yı āteşîn-dem,** *{OsT}* *Ateş nefesli ceylan.*|| **āhū-yı bezm,** *{OsT}* *Meclisin ceylanı; bir toplulukta bulunan en güzel.*| **āhū-yı Çîn,** *{OsT}* *Çin karacası; Çin misk ceylanı.*|| **āhū-yi dünbāle-dār,** *{OsT}* *Güzelin sihirli gözü.*|| **āhū-yı dümbāle-keşide,** *{OsT}* *Kuyruklu göz; güzelin kuyruklu gözü.*|| **āhū-yi felek,** *{OsT}* *Güneş.*|| **āhū-yi harem,** *{OsT}* *1. Kâbe sınırları içinde bulunan bir tür ceylan. 2. mec. Ele geçmeyen güzel.*|| **āhū-yi hāverî,** *{OsT}* *Güneş.*|| **āhū-yi Hoten,** *{OsT}* *Hoten ceylanı.*|| **āhū-yi leng-giriften,** *{OsT}* *1. Topal ceylan tutmak. 2. mec. Düşkünlere, zavallılara karşı insafsız davranmak; onlara musallat olmak.*|| **āhū-yi ner,** *{OsT}* *1. Erkek ceylan. 2. Alacalı elbise.*|| **āhū-yi sifîd,** *{OsT}* *Seçkin güzel.*|| **āhū-yi simîn,** *{OsT}* *ed. mec. Saki. 3. Sevgili.*|| **āhū-yi şîr-efgen,** *{OsT}* *1. Aslan avlayan ceylan. 2. Çok çekici ve güzel kız veya delikanlı.*|| **āhū-yi şîr-gîr,** *1. Aslan avlayan ceylan. 2. Çok çekici ve güzel kız*

veya erkek.|| **āhū-yi Tatar,** *{OsT} Tatar ceylanı; göbeğinden misk elde edilen karaca.*|| **āhū-yi mande-giriften,** *{OsT} 1. Topal ceylan tutmak. 2. mec. Düşkünlere, zavallılara karşı insafsız davranmak; onlara musallat olmak.*|| **āhū-yi sefîd,** *{OsT} Seçkin ve müstena güzel.*|| **āhū-yı sîmîn,** *{OsT} 1. Gümüş kollu güzel. 2. mec. İçki sunan güzel; saki.*|| **āhū-yi zerrîn,** *{OsT} Altın yaldızlı ceylan; Güneş.*

ahubaba, [Ar. āḫi+baba آخيبابا] *(a:hubaba) is.*1. Babacan ihtiyar; sevimli yaşlı. 2. Çok sigara içen ihtiyar; ahıbaba; 3. *{ağız}* Esnaf birliği başkanı. [DS]

ahududu, [Far. āhū *(ceylan)* + tūt *(dut)* + T. -u آهوطودی] *(a:hududu) is. bot.* Ilıman iklim kuşağında yetişen böğürtlene benzer kırmızı meyveleri olan gülgillerden bir çalı; ağaç çileği; frambuaz, *(Rubus idaeus).*

ahun, [Far. āhūn آهون] *(a:hu:n) is.* **1.** Delik; gedik; yarık. **2.** Lağım. ⊡ **āhūn-ber,** *{OsT} Duvar delici; yer kazıcı. 2. mec. Maden arayıcı. 3. Hırsız.*|| **āhūn-bür,** *{OsT} Delik açan; yer kazan; lağımcı.*

ahund, [Far. āḫūnd آخوند] *(a:hu:nd) sf.* **1.** (Kişi için) büyük; efendi. **2.** *is.* Şiilerin din adamı; hoca. **3.** Öğretmen.

ahur, [Far. āḫūr آخور] *{OsT} is.* → ahır. ⊡ **āhur-i çerb,** *1. Bol bol yiyip içme ahırı. 2. Bol bol yiyip içme.*

Ahuramazda, [Yesta d. *(eski İran dilinin bir lehçesi)* ahura mazda] *is.* Zerdüşt dininde kutsal sayılan en yüce varlık; Hürmüz.

ahuri, [Far. āhūrī آهوری] *(a:hu:ri:) is. bot.* Hardal.

ahvad, [Ar. aḥfād => aḥvad احفاد] *is.* Yüksek aileden torunlar.

ahval², **-li** [Ar. ḥāl > aḥvāl احوال] *(ahva:l) {OsT} is.* **1.** Hâller, durumlar, vaziyetler. **2.** Tavırlar, davranışlar. **3.** Olaylar, hadiseler. **4.** Şartlar. ⊡ **ahvāl-i ālem,** *{OsT} Dünyanın gidişi; dünyada meydana gelen olaylar, bu olayların akışı.*|| **ahvāl-i askeriye,** *{OsT} Askerî durum.*|| **ahvāl-i belediye,** *{OsT} Beldenin durumu, işleri ve şartları.*|| **ahvāl-i hāzıra,** *{OsT} Şu andaki şartlar, durumlar.*|| **ahvāl-i hususîye,** *{OsT} Özel hâller.*|| **ahvāl-i hususîye muharebeleri,** *{OsT} as. Özel harekât.*|| **ahvāl-i ism,** *{OsT} İsmin hâlleri.*|| **ahvāl-i millîye,** *{OsT} Ulusal durum, ulusal şartlar.*|| **ahvāl-i mu'tāde,** *{OsT} Alışılagelen olaylar; her zaman rastlanır günlük olaylar.*|| **ahvāl-i perîşān,** *{OsT} Üzücü olaylar.*|| **ahvāl-i pür-melāl,** *{OsT} Çok üzücü olaylar.*|| **ahvāl-i rūhiye,** *{OsT} Ruhi hâller, psikolojik durumlar.*|| **ahvāl-i sıhhiye,** *Sağlık durumları.*|| **ahvāl-i siyasiye,** *{OsT} Siyasi durumlar.*|| **ahvāl-i siyāsiye-i düveliye,** *Devletlere ilişkin siyasi ortamlar veya durumlar.*|| **ahvāl-i şahsiye,** *{OsT} huk. Kişilerin medenî durumlarında kanunla belirlenmiş değişiklikler: evlenme, boşanma, çocuk sahibi olma vs.*|| **ahvāl-i şairâne,** *{OsT} Şairce tutumlar.*|| **ahvāl-i tārihiye,** *{OsT} Tarihî olaylar.*|| **ahvāl-i umumîye,** *{OsT} Genel durumlar.*|| **ahvāl ü şerāit,** *Durumlar ve şartlar.*

ahval², **-li** [Ar. ḫāl > aḫvāl اخوال] *(ahva:l) {OsT} is.* Annenin erkek kardeşleri; dayılar.

ahvas, [Ar. aḥvāṣ احواص] *(ahva:s) {OsT} sf.* (Kişi için) bir gözü küçük.

ahvat, [Ar. ḥavṭ *(görüp gözetme)* > aḥvaṭ احوط] *{OsT} is.* **1.** Çok ihtiyatlı **2.** Pek uygun; pek münasip. **3.** Çok kapsamlı; bütünüyle içine alan.

ahvaz, [Ar. aḥvāż احواض] *(ahva:z) {OsT} is.* Havuzlar.

ahvec, [Ar. aḥvec احوج] *(ahvec) {OsT} sf.* Çok muhtaç; en muhtaç; pek muhtaç; daha muhtaç.

ahvef, [Ar. aḫvef اخوف] *(ahvef) {OsT} sf.* **1.** (Kişi için) en korkak. **2.** Çok korkunç.

ahvel, [Ar. ḥavel > aḥvel احول] *{OsT} sf.* **1.** Şaşı; gözü şaşı olan. **2.** *mec.* Her şeyi ters gören; kurnaz; hilekâr.

ahver, [Ar. aḥver احور] *{OsT} sf.* **1.** (Kişi için) beyaz yüzlü; güzel gözlü. **2.** (Göz için) akı ak, karası kara, iri ela. **3.** (Kişi için) zeki; akıllı. **4.** *öz. is.* Jüpiter gezegeni; Müşteri.

ahves, [Ar. aḥver احوس] *{OsT} sf.* Cesur; yiğit; kahraman.

ahya, **-a'i** [Ar. ḥayy *(canlı)* > aḥyā' احياء] *(ahya:) {OsT} is.* Yaşamakta olanlar; canlılar; diriler. ⊡ **ahyā vü emvāt,** *Diriler ve ölüler.*

ahyaf, [Ar. ḫayf > aḫyāf اخياف] *(ahya:f) {OsT} is.* **1.** Birbirinden farklı, çok çeşitli şeyler. **2.** Süt kardeşler.

ahyal, [Ar. ḫayl > aḫyāl اخيال] *(ahya:l) {OsT} is.* **1.** At sürüleri. **2.** Atlar. **3.** *sf.* Atlı birlikler.

ahyan, [Ar. ḥīn *(zaman; sıra)* > aḥyān احيان] *(ahya:n) {OsT} is.* Zamanlar; vakitler.

ahyana, [Ar. aḥyānā احيانا] *(ahya:na:) {OsT} zf.* Zaman zaman; ara sıra.

ahyanen, [Ar. aḥyānen احياناً] *(ahya':nen) {OsT} zf.* Zaman zaman; ara sıra.

ahyani, [Ar. aḥyānī احيانی] *(ahya:ni:) {OsT} zf.* Ara sıra; zaman zaman; vakit vakit.

ahyar, [Ar. ḫayyir > aḫyār اخيار] *(ahya:r) {OsT} is.* İyi, hayırlı ve erdemli olanlar.

ahyat, [Ar. ḫayṭ > aḫyāṭ اخياط] *(ahya:t) {OsT} is.* İplikler; ipler.

ahyaz, [Ar. ḫayiz > aḫyāz اخياز] *(ahya:z) {OsT} is.* Kapalı yerlerin bölümleri; odalar; bölmeler.

ahyer, [Ar. aḫyār > aḫyer اخير] *{OsT} sf.* En hayırlı; daha hayırlı; pek hayırlı; fazla iyi olan.

ahyun, [Far. aḫyūn اخيون] *(ahyu:n) {OsT} is. bot.* Yılanbaş denilen bir ot, *(Arisarum vulgare).*

ahz, [Ar. aḫẕ اخذ] *{OsT} is.* → ahiz. ⊟ **ahz-ı asker,** *{OsT} Asker alma.*|| **ahz-ı asker şubesi,** *{OsT} Askerlik şubesi.*|| **ahz-ı intikam,** *{OsT} İntikam alma.*|| **ahz-ı intikam etmek,** *{OsT} İntikam almak.*|| **ahz-ı istifā,** *{OsT} Tamamen bitirme; tüketme.*|| **ahz-ı mevki',** *{OsT} Yer alma.*|| **ahz-ı mevki' etmek,** *{OsT} Yerleşmek; yer almak.*|| **ahz-ı sār,** *{OsT} Öç alma.*|| **ahz-ı sār etmek,** *{OsT} Öç almak.*|| **ahz ü grift,** *{OsT} Tutma; yakalama; ele geçirme.*|| **ahz ü i'tā,** *{OsT} 1. Alış veriş; alım satım. 2. mec. Dostluk alışverişi; dostluk ilişkileri.*|| **ahz ü kabz,** *{OsT} Belli bir paranın alınması ve hesaba yazılması.*|| **ahz ü sirkat,** *ed. Başka birinin yazdığını, söylediğini biraz değiştirerek veya değiştirmeden alma veya kendine mal etme.*|| **ahz ü siyāset,** *Yakalama ve öldürme.*

ahza, [Ar. aḫẕā اخزا] *(ahza:) {OsT} sf.* (Kişi için) daha alçak; çok alçak; en alçak.

ahzab, [Ar. ḥizb *(bölük)* > aḥzāb احزاب] *(ahza:b) {OsT} is.* **1.** Kütleler. **2.** Bölükler; kısımlar; zümreler; hizipler. **3.** Kur'an-ı Kerim'in cüzlerinden her birinin dörtte birlik kısmı; beşer sayfalık bölümleri. **4.** Kur'an-ı Kerim'in otuz üçüncü suresinin adı.

ahzad, [Ar. aḫżād اخضاد] *(ahza:d) {OsT} sf.* Eğilip bükülebilen; esnek.

ahzak, [Ar. ḥaẕaḳat *(maharet)* > aḥẕāḳ احذاق] *(ahza:k) {OsT} sf.* (Hekim için) en usta; en mahir.

ahzan, [Ar. ḥüzn > aḥzān احزان] *(ahza:n) {OsT} is.* Üzüntüler; sıkıntılar; kederler; tasalar; hüzünler.

ahzar[1], [Ar. ahżār اخضار] *(ahza:r) {OsT} sf.* Yeşil.

ahzar[2], [Ar. aḥẕār احذار] *(ahza:r) {OsT} is.* Uyanıklık veren kuşkular; ihtiyatlılıklar.

ahzeka, [Ar. aḥzeḳā احزقا] *(ahzekâ:) {OsT} (k kalın okunur) sf.* (Kişi için) bodur ve büyük karınlı.

ahzel, [Ar. aḥzel احزل] *{OsT} sf.* (Kişi için) beli kırık.

ahzem, [Ar. aḥzem احزم] *{OsT} sf.* **1.** (Kişi için) işi sıkı tutan. **2.** Tedbirli; ihtiyatlı. **3.** (Yer için) yüksek. **4.** (İnsan veya hayvan) göğsü büyük.

ahzen, [Ar. ḥüzn > aḥzen احزن] *{OsT} sf.* Çok üzüntülü; çok kederli.

ahzer, [Ar. aḫzer اخزر] *{OsT} sf.* **1.** (Kişi için) küçük gözlü. **2.** Sürekli gözünü kırpan.

ahzetme, [Ar. aḫẕ + T. et-me اخذ ايتمه] *(a'hzetme) {OsT} is.* Kabul etme; alma.

ahzetmek, [Ar. aḫẕ + T. et-mek اخذ ايتمك] *(a'hzetmek) gçl. f. [-(d)-er]* Almak; kabullenmek.

ahzüita, [Ar. aḫẕ ü i'tā' اخذ و اعطا] *(ahzüi:ta:) {OsT} is.* Alış veriş.

ahzükabz, [Ar. aḫẕ ü ḳabż اخذ و قبض] *{OsT} is.* Alma ve kabul etme.

ai, [ay] *{eT} is.* Ay. [EUTS]

a'ib, [Ar. 'āib آئب] *(a:ib) {OsT} sf.* Geri dönen.

a'id, [Ar. ʿavdet *(geri dönmek)* > ʿāid عائد] *(a:id) {OsT} sf.* **1.** İlgili; ilişkili. **2.** Geri dönen. **3.** Bir hastayı ziyaret eden.

a'idat, [Ar. ʿāide *(gelir)* > ʿāidāt عائدات] *(a:ida:t) {OsT} is.* → aidat.

aidat, [Ar. ʿāide *(gelir)* > ʿāidāt عائدات] *(a:ida:t) is.* **1.** Gelirler, kârlar; kazançlar. **2.** Vergi; harç. **3.** *huk.* Derneklerin ve bazı kuruluşların üyelerinden belli miktarlarda aldıkları paralar; ödenti.

a'ide, [Ar. ʿāide عائده] *(a:ide) {OsT} is.* **1.** Ait olan şey. **2.** Gelir; kazanç; kâr. **3.** Yarar; fayda. **4.** Bağış; ihsan; lütuf. **5.** *huk.* Birine ait olan hisse.

a'idiyet, [Ar. ʿāid > ʿāidiyyet عائديت] *(a:idiyet) {OsT} is.* → aidiyet.

aidiyet, [Ar. ʿāid > ʿāidiyyet عائديت] *(a:idiyet) is.* İlişkin olma durumu; ilişkinlik; aitlik; bağlılık; mensupluk. ⊟ **aidiyet eki,** *Aitlik eki; ilgi eki; -ki.*

AİDS. [İng. acquired immune deficiency syndrome] *is.* Edinilmiş bağışıklık yetersizliği sendromu; ölet.

a'iffa, [Ar. ʿafīf > aʿiffā اعفا] *(aiffa:) {OsT} is.* İffetliler.

a'iffe, [Ar. ʿafīf > aʿiffe اعفه] *{OsT} is.* İffetliler.

aig, [ayğ] *{eT} is.* Söz. [EUTS]

a'ik, [Ar. ʿavḳ > ʿā'iḳ عائق] *(a:ik, k kalın söylenir) {OsT} sf.* **1.** Alıkoyan; engel olan; geciktiren. **2.** *is.* Engel; mania.

a'ika, [Ar. ʿa'iḳ > ʿā'iḳa عائقه] *(a:ika) {OsT} is.* **1.** Engel. **2.** *sf.* Zor; müşkül.

a'il, [Ar. ʿā'il عائل] *(a:il) {OsT} sf.* **1.** Ailesinin geçimini sağlayan; ailesine bakan. **2.** Ailesi kalabalık olan. **3.** Yoksul. **4.** (Terazi için) dengede olmayan, tartı birimi tarafı ağır basan. **5.** Sapmış; yoldan çıkmış. **6.** Yetersiz; ehliyetsiz. **7.** *is. tıp.* Kalp sıkıştırması; çarpıntı. **8.** *zf.* Pek aşırı olarak; fazlasıyla.

a'ilat, [Ar. ʿā'ile > ʿā'ilāt عائلات] *(a:ilâ:t) {OsT} is.* Aileler.

a'ile, [Ar. ʿıyāl *(bir kimsenin bakmak zorunda olduğu kimseler)* > ʿā'ile عائله] *(a:ile) {OsT} is.* → aile

aile, [Ar. ʿıyāl> ʿāʾile عائله] *(a:ile) is.* **1.** Aynı kan, aynı soy ve aynı atadan gelen kişilerin hepsi. **2.** Aynı çatı altında yaşayan anne, baba ve çocuklar. **3.** Hanedân. **4.** İnsanlar dışındaki varlıklardan birbirine yakın olan gruplar. **5.** *huk.* Aralarında kan, yakınlık veya sözleşme ile birbirine bağlılık bulunan ve ilişkileri medeni yasa ile düzenlenmiş topluluk. ⊡ **aile adı,** *Bir kimsenin kendi küçük adından sonra gelen soyuna ait olan ad; soyadı. (Çocuklar babalarından, kadınlar da dilerlerse kocalarından gelen aile adını kullanırlar)* || **aile arasında,** *Aile bireyleri ve çok yakın bir kaç kişi arasında yapılan nişan, düğün, eğlence, kutlama.* || **aile bahçesi,** *Aile olarak gidilip oturulabilecek, meşrubat içilebilecek yer.* || **aile boyu,** *1. (İçecek için) birkaç kişiye yetecek büyüklükteki. 2. Aile üyelerinin tümü.* || **aile doktoru,** *Aile bireylerinin sağlık durumlarını takip eden, hastalıklarını tedavi eden, sağlık problemlerini yakından bilen hekim.* || **aile dostu,** *Ailece tanışılan ve gidip gelinebilen yakın arkadaş.* || **aile efradı,** *Aileyi meydana getiren bireyler.* || **aile faciası,** *Aile bireyleri arasında meydana gelen katil, yaralama veya facialar.* || **aile hastalığı,** *Nesilden nesle geçen aynı ailenin fertleri arasında görülen kalıtsal hastalık.* || **aile kurmak,** *Evlenip çoluk çocuk sahibi olmak.* || **aile ocağı,** *Ailenin kurulduğu, yerleştiği veya geliştiği ev.* || **aile planlaması,** *Evli çiftlerin doğacak çocukların sayısını ve zamanını kendi isteklerine göre düzenlemek için doğum kontrolü uygulamaları.* || **aile reisi,** *Ailenin maddi ve manevi sorumluluğunu taşıyan söz sahibi kişi.* || **aile saadeti,** *Evde karı koca arasında geçen barış ve mutluluk.*

ailece, [aile-ce] *(a:ile'ce) zf.* Aile fertlerinin hepsinin katılımıyla.

ailecek, [aile-cek] *(a:ile'cek) zf.* Ailece.

ailelik, -ği [aile-lik] *(a:ilelik) is.* **1.** Aile olma durumu. **2.** *sf.* Belirtilen sayıda aileyi alabilecek ölçüde olan.

a'ilevi, [Ar. ʿāile > ʿāilevī عائلوى] *(a:ilevi:) {OsT} sf.* Aile ile ilgili olan.

a'ili, [Ar. ʿāile > ʿāilī عائلى] *(a:ili:) {OsT} sf.* Ailevi.

ainç, [aynç] *{eT} is.* Korku. [EUTS]

a'inne, [Ar. ʿınān *(dizgin)* > aʿinne اعنه] *{OsT} is.* Dizginler.

a'iş, [Ar. ʿıyş *(yaşama)* > ʿāʾiş عائش] *(a:iş) {OsT} sf.* **1.** Yaşayan. **2.** Rahat yaşayan.

a'işe, [Ar. ʿāiş > ʿāişe عائشه] *(a:işe) {OsT} sf.* (Bayan için) iyi yaşayan; yaşayan.

ait, [Ar. ʿavdet *(geri dönmek)* > ʿāʾid عائد] *(a:it) sf.* **1.** Bir kimseyle veya bir şeyle ilgili olan; alakalı; bağlantılı; bağlı. **2.** *is.* Sahibi ve malı olma. **3.** *e.* Dair; hakkında; değgin; ilişik. **4.** *e.* İlgili. ⊡ **ait olmak,** *İlgili olmak, ilgisi bulunmak, birinin olmak.*

aitlik, -ği [ait-lik] *(a:itlik) is. dbl.* Ait olma, ilgilendirme hâli. ⊡ **aitlik eki,** *Eklendiği kelimeye aitlik, bağlılık ve içinde bulunma anlamı katan bir isimden zamir ve sıfat türetmeye yarayan ek (-ki)'tir. «Evdeki hesap çarşıya uymaz.»*

a'iz, [Ar. ʿāiż عائض] *{OsT} sf.* **1.** Karşılık olarak veren. **2.** Karşılık olarak verilmiş.

a'izze, [Ar. ʿazīz > aʿizze اعزه] *{OsT} is.* Azizler.

aj, [Far. āj آژ] *(a:j) {OsT} is.* Dinlenme; istirahat.

ajan, [İt. agente > Fr. agent] *is.* **1.** Bir kuruluş veya devlet hesabına gizli bilgiler sızdırmak için çalışan kişi; casus; çaşıt. **2.** Bir kişi veya kuruluş adına iş gören kimse, temsilci; mümessil. **3.** Devletin haber alma örgütünde çalışan kişi. **4.** Sporcuların, artistlerin ve müzikle uğraşan sanatçıların temsilcileri; menajer. ⊡ **ajan provokatör,** *Kışkırtıcı ajan; bir kuruluş veya devlet içinde şiddete dayalı baskı yaratmak için üyelerini veya çalışanları suikast ve diğer tedhiş yollarına baş vurmaları için kışkırtan kimse.*

ajanda, [Lat. agenda *(yapılacak şeyler)*] *(aja'nda) is.* Yapılacak şeylerin günü gününe not edildiği tarihli defter.

ajanlık, -ğı [ajan-lık] *is.* Ajanın yaptığı iş, casusluk.

ajans, [Fr. agence] *(a'jans) is.* **1.** Belirli bir alanda müşterileri ile bilgi ve insan kaynakları arasında ticari açıdan aracılık eden kuruluş. *«Haber ajansı, ilan ve reklâm ajansı, mankenlik ajansı vs.»* **2.** (Radyo ve televizyon için) haber programı, haber saati.

ajeh, [Far. ājeẖ آژخ] *(a:jeh) {OsT} is.* Siğil.

ajende, [Far. ājende آژنده] *(a:jende) {OsT} is.* Bina sıvası olarak çamur; harç.

ajeng, [Far. ājeng آژنگ] *(a:jeng) {OsT} is.* Çeşitli sebeplerden yüzde beliren buruşukluk.

ajiğ, [Far. ājīğ آژيغ] *(a:ji:ğ) {OsT} is.* **1.** Gücenme; kırılma. **2.** Kıskançlık. **3.** Kin; düşmanlık; nefret.

ajih, [Far. ājīẖ آژيخ] *(a:ji:h) {OsT} is.* **1.** Kir; pas. **2.** Çapak.

ajine, [Far. ājīne آژينه] *(a:ji:ne) {OsT} is.* Taş dişeğisi; dişengi.

ajir, [Far. ājīr آژير] *(a:ji:r) {OsT} is.* **1.** Su çukuru; havuz; göl. **2.** Kalabalık; izdiham. **3.** Bağırtı; nara. **4.** *sf.* Hazır; amade. **5.** Çekingen. **6.** Açıkgöz; akıllı.

ajirak, [Far. ājīrāk آژيراك] *(a:ji:ra:k) {OsT} is.* Gürültü; bağrı çağrış.

ajitasyon, [Fr. agitation] *is. psikol.* Tutarsız davranışlarla kendini gösteren bir ruhi rahatsızlık.

ajmuk, [aj-muk] *{eT} is.* Ak şap. [DLT] ⊡ **ajmuk taz,** *Başı şapla sıvanmış gibi kel olan.* [DLT]

ajun, [Soğd. zwn *(hayat)* > ajun] *{eT} is.* **1.** Varlık biçimi; hayat. [Üç İtigsizler] [Gabain] **2.** Dünya; âlem. [Mühennâ] [Yüknekî] [EUTS] [DLT] ⊞ **bu ajun,** *Bu dünya.*|| **ol ajun,** *Ahret.* [DLT]**ajunçı,** [ajun-çı] *{eT} is.* Dünya iyesi; dünya sahibi [Mühennâ]

ajunlug, [ajun-luġ] *{eT} sf.* Dünyevi; dünya ile ilgili. [EUTS]

ajur, [Fr. à jour] *is.* **1.** Kumaşlardan iplik çekme vb. yollarla açılan delikleri sarma tekniğiyle meydana getirilen işleme. **2.** Mimarlıkta, ağaç ve metal işçiliğinde, oyma ve delme suretiyle meydana getirilen süslemeler.

ajurlu, [ajur-lu] *sf.* **1.** Ajuru olan. **2.** Her yanı gözenekli biçimde işlenmiş olan. *«Ajurlu yelek.»*

ajüg, [Far. ājüġ آژغ] *(a:jüğ) {OsT} is.* **1.** Ağaç budama. **2.** Hurma lifi.

-ak[1], [-ak / -ek] *{eAT} çek. e.* İstek kipinin çokluk birinci kişi eki "-alım" değeriyle kullanılır, *gid-ek (gidelim).*

-ak[2], [-ak / -ek] *yap. e.* **1.** Fiilden isim ve sıfat türeten ek. Fiilin belirttiği eyleme yoğun biçimde uğrayarak oluşan sonuç kavramı katan isimler ve sıfatlar yapar: *erek, yığınak, kaçak (eşya), bitek (topraklar), sürek.* **2.** Fiil kökünün belirttiği eylemle ilgili olarak yer, yöre, mekân adları yapar: *çatak, sığınak, barınak, durak, kavşak.* **3.** Eylemi yapan veya yapmaya yarayan araç, gereç adları yapar: *uçak, ölçek, sancak, bıçak, bayrak (< bat-ır-ak), yatak.* **4.** Eylemin belirttiği işi sürekli yapan, huy ve tabiat hâline getirmiş anlamında sıfatlar yapar: *korkak (tüccar), dönek (başkan), ürkek (kız).* **5.** Fiilin belirttiği hareket eylemine hızlılık, seri olma anlamı katarak sıfatlar yapar: *akak (çaylar).*

-ak[3] [-ak / -ek] *yap. e.* **1.** İsimden isim yapma eki. Bir yerde, bir noktada toplanma ve yoğunlaşma anlamı katarak isimler yapar: *başak, topak, odak.* **2.** Eklendiği kelimeye darlık, küçüklük anlamları katarak yeni isimler yapar: *yolak, oğlak (< oğul-ak), kısrak (< kısırak).*

-ak[4], [-ak / -ek] *{eAT} yap. e.* **1.** "-ıcı" anlamında sıfat türeten ek. **2.** Organ isimleri türeten isimden isim yapma eki. *bög(ü)r-ek, yang-ak.* **3.** Geçişsiz fiillerden yer isimleri yapar. *tur-ak, yat-ak.* **4.** Geçişsiz fiillerden sıfatlar yapar, *yumuş-ak.*

-ak[5], *[eT.* -ġak > -k / -ak/ -ek] *{eAT} yap. e.* → -k.

-ak[6], [-k / -ak / -ek] *yap. e.* → -k.

ak[1], *[eT.* aġ *(su beyazı)* > āḳ آق] *sf.* **1.** Gün ışığının bütün renklerini yansıtan; süt renginde olan; beyaz. **2.** *mec.* Temiz; lekesiz. *{eAT} (aynı)* **3.** *gnşl.* Sıkıntısız, huzurlu. **4.** *(a:k) {eT}* Kır; beyaz. [DLT] [ETY] [Gabain] [Tekin] [Mühennâ] [Yüknekî] [EUTS] **5.** *is. {ağız}* Baş örtüsü; tülbent; beyaz yaşmak. [DS] **6.** *{ağız}* İç çamaşırı. [DS] **7.** *{ağız}* Göz bebeğine inen beyaz leke; glokom. [DS] ⊞ **ak ağa** *İmparatorluk dönemi sarayında mabeyin daireleri ile harem bölümlerini korumakla görevli Alman ve Macar esirlerinden saraya alınıp yetiştirilmiş hadım ağaları.*|| **ak akçe,** *Gümüş para.*|| **ak alaca,** *Beyaz benek; beyazla karışık benekli. {eAT} (aynı)*|| **ak alem,** *Selçuklu sultanı tarafından Osman Beye gönderildiği rivayet edilen saltanat sancağı.*|| **ak altın,** *Platinin bir başka adı.*|| **ak altun,** *{eAT} Halis altın; değerli altın.*|| **ak Arap,** *Arap kelimesinin zenci anlamında kullanıldığı yerlerde Araplara verilen ad.*|| **ak aş,** *Sütlaç.*|| **ak aygır,** *{eT} İki kardeşler takım yıldızı* [Mühennâ]|| **ak baht,** *{ağız}. İyi talih.* [DS]|| **ak bakla,** *{ağız} Beyaz kuru fasulye.* [DS]|| **ak bal,** *{eAT} Beyaz bal; arı balı.*|| **ak basma,** *tıp. Gözlere beyaz leke inmesi; aksu; katarakt.*|| **ak basmak,** *{ağız} Gözlere beyaz leke inmek.* [DS]|| **ak baş,** *{ağız} Tane tutmamış çavdar başağı. 2. Karnabahar. 3. (Hayvan için) alnı veya başı beyaz.* [DS]|| **ak başak,** *Sonbaharda ekilen, kışa dayanıklı ve yumuşak bir buğday türü.*|| **ak bay,** *{eAT} Beyaz zengin.*|| **ak benek,** *tıp. Gözün saydam tabakasında bir yara veya çıbandan sonra görülen porselen beyazlığındaki leke; lökom.*|| **ak benizli,** *Solgun, kansız kimse.*|| **ak bez,** *{ağız} Beyaz patiska; kaput bezi.* [DS]|| **ak bi,** *{eT} Kır at; beyaz at.* [EUTS]|| **ak biti,** *{eAT} İyi hâl kâğıdı; iyi amel defteri; berat.*|| **ak boz,** *{eT} Donu bütün ak olan at.* [Mühennâ]|| **ak börk,** *Beyaz keçeden yapılan bir tür başlık.*|| **ak buğday,** *bot. Beyaz kabuklu, kışa ve sürmeye dirençsiz, kurağa ve pasa dayanıklı fakat taneleri çok dökülen bir ekmeklik buğday türü.*|| **ak bulut,** *{ağız} 1. Kışın görülen yağmur bulutu; pamuk bulutları. 2. Bulutlu havalardaki bunaltıcı sıcaklık.* [DS]|| **ak burun,** *{ağız} Burnu beyaz olan köpek.* [DS]|| **ak cinni** (cinli), *{ağız} Rakı.* [DS]|| **ak çakır,** *{eAT} Ak doğan.*|| **ak çalı,** *{ağız} Çit yapmakta kullanılan dikenli bir çalı.* [DS]|| **ak çalıbasan,** *Bir buğday çeşidi.*|| **ak çeltik,** *Kılçıkları beyaz bir pirinç türü.*|| **ak dalak,** *{ağız} bot. 1. Yol kenarlarında biten ısırgan otu. 2. Ağ kurdu.* [DS]|| **akdan karadan,** *{eAT} Olumlu veya olumsuz ne olursa olsun.*|| **ak darı,** *{ağız} 1. Beyaz mısır. 2. Küçük, beyaz, patlak mısır.* [DS]|| **ak demir,** *Dövülmek üzere kızgın ateşte kor hâline getirilmiş demir.*|| **ak dikmeler,** *{ağız} Kireçli topraktaki düzenli sel yarıntıları.* [DS]|| **ak don,** *{ağız} 1. Soğuk gecelerde donmuş çiy; kırağı. 2. İç pantolonu.* [DS]|| **ak doncak,** *{ağız} Yarı giyinik; iç pantolonu ile.* [DS]|| **ak dut,** *{ağız} Beyaz dut.* [DS]|| **ak düşmek,** *Ağarmaya başlamak.*|| **ak ev,** *Konar göçer Yörüklerde soyluların çadırı.*|| **ak fatma,** *1. {ağız} Lor tatlısı. 2. Şekerpare.* [DS]|| **ak gice,** *{eAT} Mutlu gece.*|| **ak gök,** *{ağız} 1. (Sebze, meyve için) iyi kötü; yarı olmuş, yarı olmamış. 2. Bir tür incir. 3. Çeşitli sebze.* [DS]|| **ak göz,** *Ege bölgesinde yetiştirilen basık ve şekilli yuvarlak, eti beyazımtırak sarı, gözleri beyaz verimli ve tutulan bir patates türü.*|| **ak gözleme,** *{ağız} Yağsız ekmek; pide.* [DS]||

ak gözlü, *zool. Tropik alanlarda yaşayan kahverengi, sarı ve yeşil tüylü, gözlerinin etrafında beyaz bir halka bulunan ötücü bir kuş türü (Zasterop).*|| **ak gün,** *{ağız} Mutlu gün.* [DS]|| **ak günek,** *{ağız} Kırda yetişen ve yenen bir tür ot; hindiba.* [DS]|| **ak günlük,** *Ardıç zamkı; ardıç reçinesi.*|| **ak gürgen,** *Kayın ağacının odun veya kerestesine verilen ad.*|| **ak haba,** *{ağız}*] *Yünden dokunmuş bir tür kilim.* [DS || **ah hardal,** *{eAT} Tere tohumu.*|| **akı kara, karayı ak göstermek,** *Olayları ters anlatmak.*|| **akı karadan seçmek,** *İyi ile kötüyü, doğru ile yanlışı birbirinden ayırabilmek.*|| **ak kan,** *biy. Lenf damarlarında dolaşan renksiz bir sıvı olup kan plazması ile lenfositlerden oluşan kana göre daha çok su, üre fakat daha az protein, mineral ve fibrinojen bulunduran sarımsı saydam sıvı; vücut sıvısı; plazma.*|| **ak kanat,** *{ağız} 1. Kuyruğu ve yelesi beyaz at. 2. Eski askerî örgütte en son askere çağrılacak yaşlı grup.* [DS]|| **ak katık,** *{ağız} Lor ile karıştırılarak kurutulmuş yoğurt.* [DS]|| **ak kavuk,** *{ağız} Beyaz yünden yapılan ve fese benzer bir tür başlık.* [DS]|| **ak kaya bülbülü,** *{ağız} Görgüsüz, kaba kimse.* [DS]|| **ak keçi,** *{ağız} Tiftik keçisi.* [DS]|| **ak kır,** *{ağız} Bütünüyle beyaz olan at; süt beyaz.* [DS]|| **Ak koyun kara koyun geçit başında belli olur.** *Kimin ne olduğu önemli bir deneme sırasında anlaşılır.*|| **ak kozak,** *{ağız} Beyaz çiçekli afyon bitkisi.* [DS]|| **ak kök,** *{eAT} Menekşe kökü; süsen kökü.*|| **ak kulak,** *{ağız} Beyaz mantar.* [DS]|| **ak kuş,** *1. Beyaz güvercin. 2. {ağız} Atmaca.* [DS]|| **ak kuşak,** *Elle örülmüş beyaz yün kuşak.*|| **ak kuyruk,** *{eAT} Siyah kanatlı, beyaz kuyruklu bir güvercin.*|| **ak küf,** *Çiçek tozu bulunan peteklerde bir tür mantarın yol açtığı hastalık.*|| **akla karayı seçmek,** *Güçlük çekmek, çok sıkıntı çekmek.*|| **ak madde,** *anat. Beyni meydana getiren iki maddeden biri.*|| **ak mantar,** *{eAT} Beyaz, küçük bir tür mantar.*|| **ak mık,** *{eAT} Boza.*|| **ak oda,** *Gelin odası, zifaf odası.*|| **ak olmaklık,** *{eAT} Ağarma; beyazlaşma.*|| **ak ot,** *{eAT} Beyaz çiçekli, beyaz tohumlu bir tür haşhaş.*|| **ak öy,** *{eT} Ak keçeli ev; yurt.* [Nevâyî]|| **ak paflak,** *{ağız} Beyaz ve şişman yüzlü kimse.* [DS]|| **ak pak,** *Tertemiz.*|| **ak pas,** *bot. Lahana cinsi sebzelerin yaprak ve gövdelerinde yerleşen yosunumsu zararlı mantar (Albugo candida).*|| **ak pullu,** *{ağız} Kenarı işlemeli baş örtüsü; çevre.* [DS]|| **ak pürçek,** *{ağız} İhtiyar kadın.* [DS]|| **ak pürçekli,** *{ağız} (Kişi için) saçı sakalı ağarmış.* [DS]|| **ak saçlu,** *{eAT} Çok yaşlı; ihtiyar.*|| **ak sakal,** *1. {eT} İhtiyar; saçı sakalı ağarmış; ihtiyarlamış.* [DLT] *2. Köyün veya kabilenin başı. 3. {ağız} Ermiş; evliya.* [DS]|| **ak sakal er,** *{eT} Saçı sakalı ağarmış adam.* [DLT]|| **ak sakarca,** *{ağız} Dağ tepelerinde görülen beyaz bulut.* [DS]|| **ak sarmaşık,** *{eAT} Ak asma.*|| **ak saya,** *{ağız} 1. Beyaz gömlek. 2. Gemici gömleği. 3. Yakası, kol ve eteği işlemeli bir çeşit beyaz ceket.* [DS]|| **ak serçe,** *{ağız} Boz renkli, beyaz benekli bir tür serçe.* [DS]|| **ak sıcak,** *Kavurucu ve şiddetli güneş.*|| **ak sıva,** *{ağız}*] *Beyaz badana.* [DS || **ak soymuk,** *{ağız} Dalgaların denizde meydana getirdiği beyaz köpük.* [DS]|| **ak su,** *1. tıp. Göz merceğinin saydamlığını kaybederek beyazlamasından meydana gelen bir göz hastalığı; ak basma; katarakt; perde. 2. {ağız} Kayalardan sızan tatlı ve berrak su.* [DS]|| **ak sunkur,** *{eAT} Doğan cinsinden bir koş; ak doğan.*|| **ak süt,** *Namuslu ve iffetli anne.*|| **ak süt emmiş,** *Soyca ahlaklı ve namuslu aileden gelen.*|| **aktan karadan,** *{eAT} {ağız} Evet veya hayır; olumlu veya olumsuz; iki şeyden birisi.* [DS]|| **Aktan karadan haberi yok.** *Cahil, dünyadan habersiz, okuma yazma bilmiyor.*|| **ak taş,** *{ağız} 1. Kilometre taşı. 2. Kireç taşı; mermer.* [DS]|| **at tavşan,** *{eAT} Ada tavşanı.*|| **ak tavuk,** *{ağız} 1. Güvercine benzer bir kuş. 2. İlkbaharda açan bir tür çiğdem çiçeği.* [DS]|| **ak tıraş,** *Saçı sakalı ağarmış adam.*|| **ak tilki,** *Yumuşak kürkü özellikle gece elbiselerinde kullanılan bir cins tilki.*|| **ak top,** *{ağız} Kar topu.* [DS]|| **ak toprak,** *{ağız} 1. Toprak evlerin sıvasında kireç yerine kullanılan bir tür beyaz tebeşirli toprak. 2. Pekmez toprağı. 3. Killi, kireçli beyaz toprak.* [DS]|| **ak tutma,** *{ağız} tıp. İdrarda albümin bulunması durumu; albümineri.* [DS]|| **ak yağ,** *{ağız} Eritilmiş inek yağı.* [DS]|| **ak yalavuş,** *{ağız} Tatlı dilli; cana yakın.* [DS]|| **ak yağmur,** *{ağız}1. İri taneli ve hızlı yağan yağmur. 2. Dolu.* [DS]|| **ak yanış,** *{ağız} Yalnız kilimlerde kullanılan bir motif.* [DS]|| **ak yaşmak,** *{ağız} Dört köşe beyaz başörtüsü; tülbent.* [DS]|| **ak yavan,** *{ağız}*] *Gereksiz konuşan; münasebetsiz kimse.* [DS || **ak yel,** *{ağız} Kimi yerde güneydoğudan, kimi yerde kuzeyden esen rüzgârlara verilen ad.* [DS]|| **ak yem,** *Balık tutmak için oltalarda yem olarak kullanılan izmarit ve istavrit gibi küçük balık.*|| **Ak Yıldız** *1. gök b. Çoban yıldızı; Çolpan; Venüs 2. bot. Şemsiyeye benzer sarı veya beyaz çiçekler açan zambakgillerden küçük soğanlı bir bitki; köpek soğanı; tükürük otu, (Ornitho galium)*|| **ak yüzlü,** *{ağız} Temiz; doğru; dürüst.* [DS]|| **ak yüzlük,** *{ağız} İffet; namus; şeref.* [DS]

ak², [Çin. āk *(kötü; nefret çeken)*] *{eT} sf.* İğrenç; kötü; alçak; fena. [EUTS] [İKPÖy.]

ak³, -kkı [Ar. ʿuḳūḳ *(isyan etme)* > ʿāḳḳ عاق] *(a:k) {OsT} sf* Dik başlı; inatçı; asi; serkeş.

ak⁴, -kkı [Ar. ʿuḳūḳ *(isyan etme)* > ʿaḳḳ عق] *{OsT} is.* Anaya babaya karşı durma.

aka, [Moğ. ağa / aḳa] *{eT} is.* **1.** Büyük kardeş; ağabey. [EUTS] **2.** Ağa. **3.** Bilgin. **4.** *{ağız}* Baba. [DS]

a'kab, [Ar. ʿaḳab > aʿḳāb اعقاب] *(aka:b) {OsT} is.* Evlatlar; torunlar.

akab, [Ar. ʿakıb > ʿaḳab عقب] *{OsT} is.* **1.** Topuk; ök-

çe. **2.** Son; netice. **3.** Arka; art. **4.** Bir olayın ya da zamanın hemen sonrası; hemen ardı. **5.** *mec.* Evlat; torun; zürriyet; döl. ⊕ **akab-gîr,** *{OsT} Birini veya bir şeyi kovalayan; ardına düşen.*|| **akab-gîrān,** *{OsT} Takip edenler; kovalayanlar; peşine düşenler.*|| **akab-ı leşker,** *{OsT} Bir askerî kıt'anın veya kolun hemen gerisi.*|| **akab-rev,** *{OsT} 1. Arkadan gelen. 2. Ardına düşen; takip eden.*

akabat, [Ar. ʿaḳabe > ʿaḳabāt عقبات] *(akaba:t) {OsT} is.* **1.** Aşılması zor dağlar tepeler, sırtlar, geçitler. **2.** Korkunç olaylar; tehlikeli durumlar; korkulu dakikalar.

akabe, [Ar. ʿaḳabe عقبه] *{OsT} is.* **1.** Aşılması zor geçit; dik yokuş; sarp yol; tepe; yokuş yer. **2.** Bir durumun ya da hastalığın en tehlikeli devresi. **3.** *mec.* Tehlike; muhatara. **4.** Nil'de çalışan bir tekne türü.

akabi, [Ar. ʿaḳabī عقبى] *(akabi:) {OsT} sf.* Önceye ait.

akabince, [akab-i-nce] *{OsT} zf.* Hemen ardından.

akabinde, [akab-i-n-de] *(aka:binde) zf.* Hemen ardından, bir olayın arkasından.

akaç, -cı [ak-mak > ak-aç] *is.* **1.** Birikmiş sıvıyı çeşitli teknikler kullanmak suretiyle uzaklaştıran boru veya boşaltan, akıtan sistem. **2.** Kanal, ark gibi su yolu. **3.** Çok nemli arazide taban suyunu akıtmaya yarayan yer altı oluğu.

akaçlama, [ak-aç-la-ma] *is.* **1.** Tarlada biriken suyu atmak için toprak içine delikli künkler döşemek veya toprak içinde suyun akacağı galeriler açacak şekilde sürme işi; drenaj; tefcir. **2.** Vücudun herhangi bir yerinde birikmiş olan sıvıyı borular vasıtası ile boşaltma.

akaçlamak, [ak-aç-la-mak] *gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* İstenmeyen bir sıvıyı bulunduğu ortamdan çeşitli teknikler kullanarak uzaklaştırmak, atmak; tahliye etmek.

akade, [Ar. ʿāḳid > ʿaḳade عقده] *{OsT} is.* **1.** Bağlayanlar; düğümleyenler. **2.** Sözleşme yapanlar.

akademi, [Yun. akademos *(Plâton'un ders verdiği bahçe)* / Lat. academia] *is.* **1.** Bilim, kültür ve sanatla ilgili olarak söz sahibi kişilerin toplandığı kurul, dernek. **2.** Uygulamalı yüksek okul.

akademici, [akademi-ci] *is.* Kendi özgün görüşleri yerine akademik görüşlere veya yerleşmiş geleneklere bağlı kalarak eser veren sanatçı.

akademicilik, -ği [akademi-ci-lik] *is.* Genel kabullere veya resmî görüşlere uygun bir estetik anlayışına bağlılık.

akademik, -ği [Fr. académique] *sf.* **1.** (Eser, konferans, takvim vb. için) bilimsel niteliklere sahip. **2.** Üniversitelerle ilgili olan.

akademisyen, [Fr. académicien] *is.* Üniversite öğretim görevlisi veya bir akademik kurulun üyesi olan kişi.

akagan, [aḳ-ağan آقاغان] *{eAT} sf.* Çok akan.

akağaç, -cı [ak+ağaç] *(a'kağaç) is.* Karaağaçgillerden beyaz kabuklu huş ağacı, *(Betula alba).*

akaid, [Ar. ʿakīde > ʿakā'id عقائد] *(aka:id) {OsT} is.* → akait. ⊕ **akāid-i diniye,** *{OsT} Dinî inanışlar; dinî esaslar.*|| **akāid-i İslāmiye,** *{OsT} İslam dininin esasları.*

akaik, [Ar. ʿaḳīḳa > ʿaḳā'iḳ عقائق] *(aka:ik) {OsT} is.* Çocuk için kesilen adaklar.

akaim[1], [Ar. aḳvām *(kavimler)* > aḳā'im اقائم] *(aka:-im) {OsT} is.* Kavimler; milletler.

akaim[2], [Ar. ʿaḳāmet *(kısırlık)* > ʿaḳā'im عقائم] *(aka:im) {OsT} sf.* (Kişiler için) kısır olan.

akair, [Ar. ʿakār > ʿakā'ir عقائر] *(aka:ir) {OsT} is.* Gelir getiren mülkler, gayrimenkullar; akarlar.

akait, -di [Ar. ʿakīde > ʿakā'id عقائد] *(aka:it) {OsT} is.* **1.** İman ve itikatlar. **2.** İbadet dışında itikat ve imanla ilgili dinî esasların, kaidelerin bütünü. **3.** *isl.* Usul ilmine giriş olarak kabul edilen, imana ait İslamî esasların, kuralların tümü. ⊕ **akaid kitabı,** *Dini inanışlardan, esaslardan bahseden kitap.*

akaju, [Port. acaju] *is.* **1.** Tropikal iklim kuşağında yetişen meyvesi yenilebilen, kızıl kahve renkli kerestesinden mobilyacılıkta yararlanılan orman ağacı; maun. **2.** *sf.* Bu tür ağaçtan yapılmış olan.

ak'ak, [Ar. ʿaḳʿaḳ عقعق] *{OsT} is.* Saksağan.

akak, -ğı [ak-mak > ak-ak] *is.* **1.** Eğimi çok akarsu yatağı; mecra; yatak. **2.** Irmak; dere; çak; küçük akarsu. **3.** *{ağız}* Irmak ve dere suyunun hızlı aktığı yer; suyun ivinti yeri; çağlayan. [DS] **4.** Eğimi ve inişi fazla yer. **5.** *{ağız}* Kuru sel yarıntıları; dere yatağı. [DS] **6.** *{ağız}* Cereyan; akıntı. [DS] **7.** *{ağız} sf.* Çabuk meyleden; sebatsız; maymun iştahlı. [DS]

akakır, [Ar. ʿaḳḳar > ʿaḳāḳīr عقاقير] *(aka:ki:r, k'ler kalın söylenir) {OsT} is.* Hekimlikte ilaç ve ilaç üretiminde kullanılan bitki kökleri.

akal[1], **-li** [Ar. ʿaḳl *(bilme, anlama)* > a'ḳal اعقل] *{OsT} sf.* Daha akıllı; en akıllı; çok akıllı.

akal[2], **-lli** [Ar. ḳıllet > aḳall اقل] *{OsT} sf.* **1.** Daha az; en az. **2.** Değer bakımından hiç önemi olmayan; önemsiz. ⊕ **akall-i kalil,** *{OsT} Azın azı; pek az.*|| **akall-i māyekûn,** *{OsT} En az muhtemel; olması en az mümkün.*|| **akall-i müddet,** *{OsT} En kısa zaman parçası.*

akal[3], [Far. āḳāl آقال] *(a:ka:l) {OsT} is.* Çer çöp.

akala, [Akala *(Meksika'da bir kent)*] *is.* Amerikan pamuğundan Türkiye şartlarına göre geliştirilen uzun elyaflı bir pamuk cinsi.

akalim, [Ar. iḳlim *(memleket)* > aḳālim اقاليم] *(aka:-*

lim) {OsT} is. İklimler; memleketler; diyarlar. ⊡ **akālim-i seb'a,** *{OsT} Yedi iklim.*

akalli, [Ar. aḳall > aḳallī اقلّى] *(akalli:) {OsT} zf.* Hiç olmazsa; en azından.

akalliyet, [Ar. aḳallī > aḳalliyet اقلّيت] *{OsT} is.* **1.** Küçük grup. **2.** Bir topluluğun egemen ögeleri dışında kalan, çoğunluk oluşturamayan etnik grup; azınlık; ekalliyet.

akam[1], [Ar. ʿaḳam عقم] *{OsT} is.* Kısırlık.

akam[2], [Ar. ʿaḳām عقام] *(aka:m) {OsT} sf.* **1.** Kısır. **2.** (Hastalık için) tedavisi mümkün olmayan.

akamber, [ak+amber] *sf. t. bot.* Amber balığı *(kaşalot)* iç yağından elde edilen bal mumu rengindeki kokulu madde.

akamat, [Yun. akamatos *(gen)*] *{ağız} sf.* Verimsiz toprak; işlenmemiş, genleşmiş toprak. [DS]

akamet, [Ar. ʿuḳm *(kısır olma)* > ʿaḳāmet عقامت] *(aka:met) {OsT} is.* **1.** Kısırlık; verimsizlik. **2.** Yarı yolda kalma; sonuçsuzluk. ⊡ **akamete uğramak,** *1. (İş için) sonuç alınamamak. 2. Kesilmek.*

akan, [ak-mak > ak-an] *sf.* Akmakta olan. ⊡ **Akan sular durur.** *Herkesçe kabul gören ve bilinen bir gerekçe ortaya konduğunda aksini iddia etmek yersiz olur.*|| **akan toprak,** *Sel sularının alıp götürdüğü toprak.*|| **akan yıldız,** *gök b. Uzayda uçuşan kayaların yer çekimi etkisiyle atmosfere girdikten sonra sürtünme sıcaklığıyla ergiyerek genleşme sonucunda tekrar atmosfer dışına çıkması ile görülen ışık çizgisi.*

akana, [aka+ana] *is.* **1.** Büyük anne; nine. **2.** Üvey ana; analık. [DS]

akap, -bı [Ar. ʿaḳıb > ʿaḳab عقب] *{OsT} is.* → akab.

akar[1], [ak-mak > ak-ar] *is.* ve *sf.* **1.** Sıvı; akıcı. *«Akar yakıt, akarsu vs.»* **2.** *{ağız}* Irmak; dere; çay; küçük akarsu. [DS] **3.** *{ağız}* Çeşme; pınar; kaynak; su oluğu. [DS] **4.** *{ağız}* Çeşme yalağı. [DS] **5.** *{eAT}* Akan. ⊡ **akar akıllı,** *{ağız} Duygusu ile hareket eden kimse; iradesiz; dönek.* [DS]|| **akar amber,** *bot. Sağlam keresteli, kabuğundan aselbent sıvısı elde edilen Asya kökenli büyük bir sıcak bölge ağacı (Liquidambar oriantalis).*|| **akar bakar,** *{ağız} 1. Bakışımlı. 2. Toprağın eğimi.* [DS]|| **akar ırmak,** *{eAT} Akan ırmak.*|| **akar kokar,** *Çabuk bozulan, çürüyen yiyecek, içecek maddeleri.*|| **Akarı, kokarı yok.** *Görünüşte belli bir kusuru yok.*|| **akar oluk gibi,** *Arkası kesilmemecesine, bol bol, sürekli.*|| **akar su,** *{eAT} 1. Pınar. 2.* → akarsu.

akar[2], [Ar. ʿaḳār عقار] *(aka:r) {OsT} is.* **1.** Ev, dükkân, arsa, bağ, çiftlik ve tarla gibi gelir getiren mülk. **2.** Bu mülklerden elde edilen gelir; hasılat. **3.** Kısırlık.

akar[3], [Lat. acarus] *is. zool.* Kene. ⊡ **akar mazısı,** *Bir uyuz böceğinin larvası yüzünden armut ve asma ağaçlarında oluşan mazı.*

akarat, [Ar. ʿaḳār > ʿaḳārāt عقارات] *(aka:ra:t) {OsT} is.* Bağ, bahçe, tarla gibi arazi cinsinden mülk parçaları; gayrimenkul mülk. ⊡ **akārāt-ı mevkûfe,** *{OsT} Cami, medrese, şifahane gibi dinî amaçlı vakıflar için bağışlanmış taşınmazlar.*

akarca, [ak-mak > ak-ar-ca] *{ağız} is.* **1.** Akarsu. **2.** Sürekli olarak akan çeşme. **3.** Kaplıca. **4.** *tıp.* Sürekli akıntı yapan yara; çıban; fistül; sıraca. **5.** Bel soğukluğu gibi sürekli akıntı yapan hastalık. **6.** Kemik veremi. **7.** Hayvanlarda görülen bulaşıcı beyin hastalığı; deli dana hastalığı. **8.** Kaplıca. [DS] ⊡ **akarca su,** *{eAT} 1. Akarsu. 2. Güler yüzlü.*

akarcalı, [ak-ar-ca-lı] *{ağız} sf.* **1.** (Kişi için) başkasının malına zarar veren. **2.** Bünyesi zayıf; hastalıklı. [DS]

akaret[1], [Ar. ʿaḳār > ʿaḳārāt عقارات] *(aka:ret) {OsT} is.* **1.** Gelir sağlayan ev, arsa, bahçe, çiftlik gibi mülk. **2.** Kiraya verilmiş gelir getiren ev, dükkân vb.

akaret[2], [Ar. ʿaḳāret عقارت] *(aka:ret) {OsT} is.* Kısır olma hâli.

akarib[1], [Ar. ʿaḳreb > ʿaḳārib عقارب] *(aka:rib) {OsT} is. zool.* Akrepler.

akarib[2], [Ar. aḳārib اقارب] *(aka:rib) {OsT} is.* Akrabalar.

akarlar, [Lat. acarus] *is. zool.* Dik toparlak gövdeli meyve ağaçları ve insanlar için asalak olan kırmızı örümcekler alt sınıfını oluşturan zararlılar, *(Acarina).*

akarmak, [aḳ-ar-mak اقارمق] *{eT} {eAT} gçsz. f. [-ur]* Ağarmak. [Mühennâ]

akarsu[1], [aḳar+su آقارصو] *{eAT} sf.* Güler yüzlü; güleç.

akarsu[2], [ak-mak > ak-ar+su] *is.* **1.** Belirli bir yatak içinde akan çay, dere, ırmak ile yeraltında akan bütün sular; ırmak; nehir; çay; dere. **2.** El tezgâhlarında dokunan sırma ve gümüş çizgili kadın kumaşı. **3.** Tek sıra elmas veya pırlantadan ince platin levhalarla birbirine tutturulmuş gerdanlık. **4.** *sf. mec.* Sürekli; kesintisiz; aralıksız. ⊡ **akarsu ağı,** *Bir akarsuyun kolları ile birlikte meydana getirdiği su akışı.*|| **akarsu ağzı,** *Akarsuların denize veya göle döküldüğü yer.*

akartmak, [aḳ-ar-t-mak اقارتمق] *{eAT} gçl. f. [-ur]* Ağartmak; beyazlatmak.

akaryakıt, [ak-ar+yak-ıt] *is.* Yakıt veya yakacak olarak kullanılan sıvı petrol ürünleri ile alkolün ortak adı. ⊡ **akaryakıt gemisi,** *Akaryakıt taşımak üzere imal edilmiş gemi.*|| **akaryakıt ikmali,** *Araç-*

larda kullanılacak akaryakıtı ulaştırmak, eksiklerini tamamlamak.

akas, [Ar. ʿaḳaṣ عقص] *{OsT} is.* Pis kokulu olma.

akasır, [Ar. ʿaḳṣar > ʿaḳāṣır عقاصر] *{OsT} sf.* Pek kısalar.

akasi, [Ar. ʿaḳṣā > ʿaḳaṣī عقصى] *(aka:si:, s kalın söylenir) {OsT} is.* Çok uzaklar.

akasim, [Ar. ḳısım *(bölme)* > aḳsām > aḳāsīm اقاسيم] *(aka:si:m) {OsT} is.* **1.** Kısımlar; parçalar; bölümler. **2.** Kısmetler; nasipler; hisseler.

akasma, [ak+as-ma] *is. bot.* Düğün çiçeğigillerden bahçelerde süs olarak yetiştirilen filbahar, meryemana, yaban asması gibi tırmanıcı odunsu gövdeli çiçeklerin ortak adı. *(Clematis).*

akasya, [Yun. akakia / Lat. acacia > Fr. acacia] *is. bot.* **1.** Küstüm otugiller *(Mimosa-ceae)* familyasından çok değişik türleri bulunan, çoğu türleri yaprağını dökmeyen dikenli, çiçeklerinin güzelliğiyle tanınan ağaççıklar. **2.** Baklagillerden bir ağaççık, *(Robinia pseudoacacia).*

akavil, [Ar. ḳavl *(söz)* > aḳāvīl اقاويل] *(aka:vi:l) {OsT} is.* Kaviller; sözler; lakırdılar. ❐ **akāvil-i bātıla,** *{OsT} Batıl sözler.*|| **akāvil-i kazibe,** *{OsT} Yalan sözler.*

akavim, [Ar. ḳavm > aḳvām > aḳāvīm اقاويم] *(aka:vi:m) {OsT} is.* Kavimler.

akay, [aka / akay] *{ağız} is.* Adam; erkek. [DS]

akazdır, [Ar. al-haṣdīr الهصدير] *{OsT} is.* Simyacıların kalaya verdikleri ad.

akbaba, [ak+baba / Ar. ʿukāb] *(a'kbaba) is. zool.* Kayalık yüksek dağlarda yaşayan, hayvan ölülerini yiyerek beslenen, başı ve boynu çıplak, iri ve yırtıcı bir kuş cinsinin genel adı, *(Vultur).* ❐ **akbabalar gibi üşüşmek,** *Paylaşmanın söz konusu olduğu yere zaman kaybetmeden koşup toplaşmak.*

akbabagiller, [akbaba-gil-ler] *is. zool.* Akbaba türlerini içine alan kuşlar familyası, *(Vulturidae).*

akbah, [Ar. ḳubḥ *(çirkinlik)* > aḳbeḥ اقبح] *{OsT} sf.* Daha çirkin; en çirkin; en uygunsuz; çok yakışıksız.

akbakan, [ak+bak-an] *{ağız} sf.* Beceriksiz; budala. [DS]

akbalık, -ğı [ak+balık] *is. zool.* Başı koyu renkli, levreğe benzer, kemikli 3-5 kg ağırlığında bir cins göl balığı *(Pararutilus frisii).*

akbalıkçıl, [ak+balık-çıl] *is. zool.* Üreme mevsiminde süslü tüyleri çıkan, beyaz veya kül rengi görünümünde büyük bir su kuşu. *(Egretta alba).*

akbaş, [ak+baş] *is.* **1.** *bot.* Baklagillerden iki yıllık yem bitkisi, *(Melilotus alba).* **2.** *zool.* Yazları soğuk bölgelerde yaşayan, kışları ılık kıyılara göç eden ince gagalı bir kaz türü; deniz kazı *(Bernicla).*

akbel, [Ar. aḳbel اقبل] *{OsT} sf.* En çok beğenilen; gözde.

akbın, [Erme. ağb(in) > akbın / akbun] *{OsT} is.* Fışkılı sulama suyu ile sulanan tarla.

akbiye, [Ar. ḳabā' *(üstlük)* > aḳbiye اقبيه] *{OsT} is.* Üstlükler; üste giyilen elbiseler; kaftanlar.

akbun, [Erme. ağb(in) > akbın / akbun] *is.* Su basan, gübreli, verimli tarla.

akburçak, -ğı [ak+burçak] *is. bot.* Bir metre kadar boylanabilen bir çeşit burçak; Kanada mercimeği.

akca[1], [aḳ-ca اقجه] *{eAT} is.* Aksu; katarakt.

akca[2], [aḳ-ca / aḳ-ça اقجه] *{eAT} is.* → akçe.

akcılrak, -ğı [aḳ-çıl-raḳ] *{eAT} sf.* Beyaza çalar; beyazımsı.

akciğer, [ak+ciğer] *is. anat.* Doğrudan havayla solunum yapan canlılarda ve özellikle insanda oksijenin kana karışmasını sağlayan temel solunum organı. ❐ **akciğer göbeği,** *Akciğerin iç yan yüzünün ortasındaki bronş, akciğer atardamarı, bronş atardamarı ve sinirlerin girdiği, akciğer toplardamarı ile akkan damarının çıktığı yer.*|| **akciğer kesecikleri,** *Akciğer lopçuğunun piramit biçiminde, 1-2 mm. genişliğindeki parçaları.*|| **akciğer lopçuğu,** *Sağ akciğerin iki yarıkla, sol akciğerin bir yarıkla beş parçaya bölünmesi ile oluşmuş parçalar; alveol.*|| **akciğer peteği,** *Kanın gaz alışverişini yaptığı, içi ve dışı pek çok çukur ve kabarcıklarla dolu akciğerin en küçük bölümü olan kesecikler.*|| **akciğer zarı,** *Akciğeri dıştan kaplayan seröz madde; plevra.*

akciğerliler, [ak+ciğer-li-ler] *is. zool.* Karada ve tatlı sularda yaşayan, solunumlarını ilkel akciğer sayılan solunum keseleri ile sağlayan karından bacaklı yumuşakçaların bir takımı.

akça[1], [ak-ça آقچه / اقچه] *(a'kça) sf.* **1.** Beyazımsı; beyaza yakın renkte. **2.** *{ağız}* Siyahlı beyazlı; alaca. [DS] **3.** *{ağız}* Pamuk ipliğinden dokunmuş çul. [DS] ❐ **akça bardak,** *bot. {ağız} Kardelen; kar çiçeği; çiğdem.* [DS]|| **akça katık,** *{ağız} Tuzlanıp deri tulum içinde saklanan yoğurt.* [DS]|| **akça kavak,** *{eAT} Bir tür söğüt.*|| **akça koca,** *{ağız} Saçı sakalı beyazlaşmış ihtiyar.* [DS]|| **akça pakça,** *Eli yüzü temiz, beyaz tenli, güzel.*|| **akça rüzgâr,** *{ağız} Kuzeybatıdan esen yel.* [DS]|| **akça yel,** *Güney doğudan esen ılık rüzgâr*; keşişleme.

akça[2], [*eT.* agī *(servet, mal)* > agī-ça > ak-ça اقچه] *is.* → akçe. ❐ **akça assıya virmek,** *{eAT} Faizle para vermek.*|| **akça assısı,** *{eAT} Para geliri; faiz.*|| **akça assıya almak,** *Faizle para almak.*|| **akça kaldırmak,** *{eAT} Para toplamak; avuç dolusu para edinmek.*|| **akça kesmek,** *{eAT} Para basmak; sikke kestirmek.*|| **akça sayılmış kul,** *{eAT} Para ile edinilmiş köle.*

akçaagac, [aḳ-ça+aġac آقچه اغاج] *{eAT} is.* Akçaağaç.

akçaağaç, -cı [ak-ça+ağaç] *is. bot.* Ilıman bölgelerde yetişen kerestesi sağlam ve hafif bir orman ağacı, *(Acer).*

akçaağaçgilller, [ak-ça+ağaç-gil-ler] *is. bot.* Yaprakları karşılıklı dizili ve parçalı, örneği akçaağaç olan yaklaşık yüz elli türün ortak adı, *(Aceraceae).*

akçakavak, -ğı [ak-ça+kavak] *is. bot.* Dünyanın pek çok yerinde yetişen park ve bahçeleri süsleyen, yapraklarının alt yüzü beyaz tüylü 20- 25 metre kadar boylanabilen bir ağaç, *(Populos alba).*

akçakır, [ak+çak-ır] *{eAT} is. zool.* Ak doğan.

akçalaşmak, [ak-çe / ak-ça-la-ş-mak] *işteş. f. [-ır] {ağız}* Pazarlık etmek. [DS]

akçalı, [akça-lı] *sf.* → akçeli.

akçalık, -ğı [akça-lık] *{eAT} is.* Para kesesi.

akçamuk, -ğu [ak-ça-muk] *{ağız} is.* **1.** Bütünüyle açılmış pamuk kozası. **2.** Bir tür saçkıran hastalığı. [DS]

akçe, [*eT.* aġī *(servet)* > aġī-ça > ak-ça / ak-çe] *is.* **1.** Küçük gümüş para. **2.** Her çeşit madenî para. ☞ **akçe etmez,** *Değersiz.*|| **akçe kesmek,** *Madenî para basmak.*|| **akçe şıkırtısı,** *Para haberi, para ümidi.*|| **akçesi ucuz olmak,** *Cömert, eli açık olmak.*

akçeli, [ak-ça-lı] *sf.* Paralı, para ile ilgili, parasal. ☞ **akçeli işler,** *TBMM İçtüzüğüne göre bütçe ve her türlü ödenekli işler.*

akçıl, [ak-çıl اقچل / آقچيل] *sf.* Rengini atmış, yer yer beyazlıkları olan; beyazımtırak, *{eAT} (aynı).*

akçıllanma, [ak-çıl-la-n-ma] *is.* Rengini atma, solma.

akçıllanmak, [ak-çıl-la-n-mak] *dönşl. f. [-ır]* Rengini atmak, beyazlanmaya başlamak.

akçıllaşma, [ak-çıl-la-ş-ma] *is.* Akçıl hâle gelme.

akçıllaşmak, [ak-çıl-la-ş-mak] *dönşl. f. [-ır]* Rengini atmaya yüz tutmak.

akçıllık, -ğı [ak-çıl-lık] *is.* Akçıl olma hâli.

akçın, [ak-çın] *sf.* → akşın.

akçınlık, -ğı [ak-çın-lık / akşın-lık] *is.* → akşınlık.

akçöpleme, [ak+çöp-le-me] *is.* Zambakgillerden iri yapraklı, beyaz salkım çiçekli zehirli, bir otsu bitki *(Veratrum album).*

akd, [Ar. ʿaḳd *(düğüm atmak)* عقد] *{OsT} is.* → akit. ☞ **akd-i encümen,** *{OsT} huk. Encümen kurma.*|| **akd-i istikraz,** *{OsT} huk. Borç alma sözleşmesi.*|| **akd-i ittifak,** *{OsT} huk. Devletlerarası antlaşma.*|| **akd-i meclis,** *{OsT} huk. Meclis kurma; konuşmak üzere toplanma.*|| **akd-i muaveza,** *{OsT} huk. Taraflarca ivaz karşılığında yapılan sözleşme.*|| **akd-i nikâh,** *{OsT} huk. Evlenme sözleşmesi; nikâh.*|| **akdin in'ikadı,** *{OsT} huk. Sözleşmenin kurulması.*|| **akd-i pey,** *{OsT} huk. Satış sözleşmesi.*|| **akd-i zimmet,** *{OsT} huk. İslam olmayanların İslam devletinin tâbiiyetini kabul etmesi.*|| **akd ü hal,** *{OsT} ed. Klasik Türk Edebiyatında nesri nazma çevirmeye **akd**, nazmı nesre çevirmeye de **hal** adı verilir.*

akdah, [Ar. ḳadeḥ *(su kabı)* > aḳdāḥ اقداح] *(akda:h) {OsT} is.* Bardak, maşrapa, kupa gibi su ve içki içecek kaplar; kadehler.

akdam, [Ar. ḳadem > aḳdām اقدام] *(akda:m) {OsT} is.* Ayaklar.

akdar, [Ar. ḳadr *(değer)* > aḳdār اقدار] *(akda:r) {OsT} is.* **1.** Değerler; kıymetler. **2.** Kudretler.

akdaraç, -cı [aktar-mak > aktar+ağaç] *{ağız} is.* → aktaraç. [DS]

akdarı, [ak+darı] *is. bot.* Tohumları kuş yemi olarak kullanılan buğdaygillerden bir yıllık otsu bitki, *(Panicum).*

akdarılmak, [aḳdar-ıl-mak اقدارلق] *{eT} {eAT} dönşl. f. [-ur]* Yüz çevirmek; başka yana dönmek.

akdarmak, [aġdar-mak / aḳdar-mak اقدارمق] *{eAT} gçl. f. [-ur]* **1.** Yere yıkmak; alt etmek; devirmek; yenmek. **2.** Altını üstüne getirmek; aktarmak.

akdem, [Ar. ḳadem *(önce olma)* > aḳdem اقدم] *{OsT} sf.* **1.** Önce. **2.** Daha önce; ilk önce; en önce. **3.** Önde ve ilk planda olan; önemli. ☞ **akdem-i efkâr,** *{OsT} Düşüncelerin en önemlisi.*|| **akdem-i umūr,** *{OsT} İşlerin en önemlisi.*

akdemîn, [Ar. aḳdem > aḳdemīn اقدمين] *(akdemi:n) {OsT} is.* **1.** Önceden olanlar. **2.** Geçmişler. **3.** Önce yaşamış olanlar. **4.** Eksikler.

akdemiyet, [Ar. aḳdem > aḳdemiyyet اقدميت] *{OsT} sf.* **1.** Zaman bakımından eskilik; öncelik. **2.** Değer ve liyakat bakımından öncelik; üstünlük.

akder, [Ar. ḳadr > aḳder اقدر] *{OsT} sf.* **1.** Çok güçlü; en kudretli. **2.** Kısa boylu. **3.** Kısa boyunlu.

akdes, [Ar. ḳuddüs *(kutsal)* > aḳdes اقدس] *{OsT} sf.* Daha mukaddes; en mukaddes.

akdetme, [Ar. ʿaḳd+ T. et-me عقد ايتمه] *{OsT} is.* Yapma; düzenleme.

akdetmek, [Ar. ʿaḳd+ T. et-mek عقد ايتمك] *{OsT} gçl. f. [-(d)-er] [-e(d)-iyor]* Düzenlemek; yapmak.

akdî, [Ar. ʿakd > ʿakdī عقدى] *(akdi:) {OsT} sf.* Sözleşme ile belirlenmiş; sözleşmeden doğan. ☞ **akdî faiz,** *{OsT} Miktarı sözleşme ile belirlenmiş olan faiz.*|| **akdî mes'uliyet,** *{OsT} Sözleşme koşullarının yerine getirilmesi sorumluluğu.*|| **akdî tazminât,** *{OsT} Sözleşme koşullarına uymayan kimsenin ödemekle yükümlü olduğu ve sözleşme ile belirlenmiş olan tazminat.*

akdiken, [ak+dik-en] *is. bot.* Meyveleri hekimlikte

kullanılan bir alıç ağacı türü; geyik dikeni; karaçalı; *(Rhamnus).*

akdirmit, -di [ak + Yun. drimitis] *{ağız} is.* Küçük taneli bir tür üzüm. [DS]

akdiye, [Ar. ʿaḳad *(düğümleme)* > ʿaḳdiyye عقديه] *{OsT} is. anat.* Eklemlerdeki boğumlar, düğümler.

akdoğan, [ak+doğ-an] *is. zool.* Kuzey yarım kürenin bütün bölgelerinde yaşayan, deniz kuşları ve kemirgenlerle beslenen ve yalıyarlara yuvalarını kuran yırtıcı bir kuş cinsi, *(Falcorustucolus).*

akduk, -ğu [*eT.* ağduḳ] *{ağız} is.* Kötü; fena; çirkin. [DS]

akdurmak, [aḳ-dur-mak اقدرمق] *{eAT} gçl. f. [-ur]* Akıtmak.

a'kef, [Ar. aʿkef اعكف] *{OsT} sf.* Çok akılsız; pek sersem.

akese, [Far. ākese آكسه] *(a:kese) {OsT} sf.* **1.** Bir şeye yapışmış, ilişmiş. **2.** Ökse.

akfa, -a'i [Ar. ḳafa *(ense)* > aḳfā' اقفاء] *(akfa:) {OsT} is.* Başın arka tarafları; enseler.

akfal, [Ar. ḳufl > aḳfāl اقفال] *(akfa:l) {OsT} is.* Kilitler.

akfar, [Ar. ḳufr > aḳfār اقفار] *(akfa:r) {OsT} is.* Çöller.

akfas, [Ar. ḳafaṣ > aḳfāṣ اقفاص] *(akfa:s) {OsT} is.* **1.** Hamal küfeleri. **2.** Kafesler.

akfer, [Ar. aḳfer اقفر] *{OsT} sf.* Çok kısır, en kısır.

akgöz, [ak+göz] *{ağız} sf.* **1.** Korkak; budala; ahmak. **2.** Her şeyde gözü olan; aç gözlü. **3.** Fesat; hırçın. [DS]

akgünlük, -ğü [ak+gün-lük] *is. tıp.* Bosvellia cinsi ağaçların kabuğundan sızdırılmak suretiyle elde edilen, şifalı, beyaz renkli, koyu kıvamlı bir tür reçine *(Olibanum).*

akhaf, [Ar. ḳıḥf > aḳḥāf اقحاف] *(akha:f) {OsT} is.* **1.** Kafatasları. **2.** Ağaçtan yapılmış kaplar.

akhardal, [ak+hardal] *is. bot.* Turpgiller familyasından tohumları sofra hardalı olarak kullanılan, taze yeşil yaprakları ise salata olarak yenen sarı çiçekli bir yıllık otsu bitki, *(Sinapis alba).*

akher, [Ar. ḳahr > aḳher اقهر] *{OsT} sf.* Çok kahredici; en kahredici.

akı[1], [aḳ-ı] *{eT} {eAT} sf.* **1.** Cömert; eli açık. [DLT] [EUTS] [Gabain] [Yüknekî] **2.** Yiğit; koçak.

akı[2], [ak-mak > ak-ı] *is. fiz.* Bir kuvvet alanında, belli bir düzlemin belli bir kısmından geçtiği varsayılan kuvvet çizgileri; seyelan.

akı[3], [Ar. ʿaḳḳ > ʿāḳī عاقى] *(a:kı:) {OsT} sf.* İsyan eden; baş kaldıran; asi.

akıbet, [Ar. ʿāḳıbet عاقبت] *(a:kıbet) {OsT} is.* **1.** Son, bitim; sonuç. **2.** Gelecek; istikbal. **3.** Daha önce yapılan işlerin sonucu; netice. **4.** Ölüm. **5.** *zf.* Sonunda; neticede. ⊡ **ākıbet-bîn,** *{OsT} Sonucu önceden görebilen; uzak görüşlü.*|| **ākıbet-bînî,** *{OsT} Uzak görürlülük.*|| **ākıbet-endîş,** *{OsT} Sonunu düşünen.*|| **akıbeti hayrola,** *Sonunun iyi olmasını dilemek için söylenen söz veya dua.*|| **ākıbetü'l-emr,** *{OsT} 1. Bir işin sonu. 2. İşin sonunda; neticede.*

akıcı, [ak-ıcı] *sf.* **1.** Kolay akan; sıvı. **2.** *mec.* Rahat, tabii, uyumlu. **3.** Dil ve düşünce bakımından güçlük çıkarmadan, düşüncenin ve anlamanın akışını durdurmayan, kolay anlaşılır ve zevk verir bir ifade biçimi. ⊡ **akıcı ünsüz,** *Akıcı bir söylenişi olan **L** ve **R** ünsüzleri.*

akıcılık, -ğı [ak-ıcı-lık] *is.* **1.** Akıcı olma hâli. **2.** *mec.* Kolaylık; düzenlilik; rahatlık; selaset.

akıdak, -ğı [ak-ıt-ak] *is.* **1.** *{ağız}* Lazımlık; oturak. **2.** Sidik. [DS]

akıdık, -ğı [ak-ıt-ık] *{ağız} sf.* **1.** Her yere işeyen kimse. **2.** Kararsız; ikiyüzlü; sebatsız; dönek. [DS]

akıdılmak, [akıt-mak > akı(t)-ıl-mak] *{eAT} edil. f. [-ur]* Akıtmak işi yapılmak; akıtılmak.

akıdılmış, [akıdıl-mış] *{eAT} sf.* Akıp dağılan.

akıdınılmak, [akıd-ın-ıl-mak] *{eAT} edil. f. [-ur]* **1.** Akıtılmak. **2.** Fışkırtılmak.

akıg, [aḳ-ıġ] *{eT} is.* **1.** Akış; akma. [Üç İtigsizler] **2.** Akıntı; cereyan [Gabain] [EUTS] **3.** Göz yaşı. [EUTS]

akıglıg, [aḳ-ıġ-lıġ] *{eT} sf.* Akan; akıcı; cereyanlı [Gabain] [Üç İtigsizler] [EUTS]

akıgsız, [aḳ-ıġ-sız] *{eT} sf.* Akıcı olmayan; akmayan; akıntısız; cereyansız. [EUTS] [Gabain] [Üç İtigsizler]

akık, -ğı [ak-mak > ak-ık] *sf.* **1.** Sulu. **2.** Çapaklı.

âkıl, [Ar. ʿaḳl *(köstek)* > ʿāḳıl عاقل] *(a:kıl) {OsT} sf.* **1.** Akıllı. **2.** Anlayışlı. **3.** Bilgin. **4.** Mantıklı. **5.** Düşünen; mantıklı. **6.** *huk.* Bir adam öldürme olayının kan bedelinin ödenmesine katılan akraba veya arkadaş. ⊡ **âkıl bāliğ olmak,** *Bulûğa ermek; ergen olmak; reşit olmak.*|| **ākılü'l-ukalā,** *{OsT} Akıllıların akıllısı; en akıllı.*

akıl, -klı [Ar. ʿaḳl *(köstek)* عقل] *is.* **1.** İnsanın kendi davranışlarını tanımasına, bilmesine ve değerlendirmesine yarayan kabiliyeti; anlak; beyin; derk; dimağ; havsala; izan; kafa; kavrayış; kiyaset; natıka; us. **2.** İyiyle kötüyü, doğruyla yanlışı, gerçekle yalanı ayırt edebilme gücü; ufuk. **3.** Bellek; hafıza. **4.** Düşünce ve kanaat. **5.** İdrak; anlayış; fahime; fetanet; feraset; basiret; müdrike; müfekkire. ⊡ **akıl almak** (danışmak), *Birinin tavsiyesini almak.*|| **akıl almaz,** *İnanılması mümkün olmayan.*|| **akıl çelmek,** *Birini yoldan çıkarmak, saptırmak.*|| **akılda kalmak,** *Hatırlamak, unutmamak.*|| **akıldan çıkarmak,** *Unutmaya çalışmak.*|| **akıldan çözmek,**

Herhangi bir araca gerek kalmadan zihnen hesaplamak.|| **akıldan geçirmek,** *Kısa bir zaman düşünmek.*|| **akıldan gitmemek,** *Unutamamak.*|| **akıl danışmak,** *Birinin tavsiyesini almak.*|| **akıl defteri,** *Birinin önem verdiği bazı şeyleri hatırlamak için tuttuğu not defteri; ajanda.*|| **akıl delisi,** *{ağız} Zeki fakat çok yaramaz çocuk.* [DS]|| **akıl dışı,** *Mevcut bilgilerle sadece akıl yürütmekle açıklanamayan durum.*|| **akıl dişi,** *On yedi ile otuz yaşları arasında çıkan üçüncü azı dişi.*|| **akıl doktoru,** *Akıl hastalarını tedavi eden hekim.*|| **akıl durdurucu,** *Şaşırtıcı, hayret uyandırıcı.*|| **akıl eksikliği,** *Muhakeme yetersizliği.*|| **akıl erdirememek,** *Sırrını çözememek; sebep sonuç ilişkisini kavrayamamak.*|| **akıl ermezlik,** *{ağız} Cahillik.* [DS]|| **akıl etmek,** *Herhangi bir durum karşısında bir çare bulabilmek.*|| **akıl fıkarası,** *Başkasının yardımı olmadan doğruyu bulamayan.*|| **akıl gitmek,** *{eAT} Bayılmak.*|| **akıl hastahanesi,** *Ruh ve akıl hastalıklarıyla ilgili hastane.*|| **akıl hastalığı,** *Ruhi fonksiyonların sürekli bozukluğu.*|| **akıl hocası,** *Herkese akıl öğretmeye yeltenen kimse.*|| **akıl için yol birdir,** *Doğru düşünüldüğü zaman herkes aynı kanaate varır.*|| **akıl kârı,** *Akla yatkın.*|| **akıl kethüdası,** *Herkese akıl verme meraklısı olan kimse.*|| **akıl kumkuması,** *Küçük olmasına rağmen akıllı ve bilgiç çocuk.*|| **akıl kutusu,** *Küçük olmasına rağmen akıllı ve bilgiç çocuk.*|| **akıllara durgunluk vermek,** *Düşünemeyecek duruma getirmek, şok etkisi yapmak.*|| **akıllara zarar,** *Akılları muhakemeden alıkoyacak kadar mantığa aykırı.*|| **akıl öğretmek,** *Yol göstermek, tavsiyede bulunmak.*|| **akıl satmak,** *Bilgiç geçinerek başkasına akıl vermeye kalkışmak.*|| **akıl terellelli,** *Dengesiz kimse.*|| **akıl var, izan var,** *Daha çok belgeye ve düşünmeye gerek yok.*|| **akıl yormak,** *Düşünmek, hatırlamak için kendini zorlamak.*|| **akıl zayıflığı,** *Sağlıklı düşünememe; bunama.*|| **akla dammak,** *{ağız} Akla gelmek; sezmek.* [DS]|| **akla dokunmak,** *Şaşırtmak.*|| **akla gelmedik,** *Düşünülmeyen, sürpriz.*|| **akla gelmek,** *Düşünmek; anımsamak.*|| **akla hayale gelmez,** *İnanılması güç, dehşet verici.*|| **akla siñmek,** *{eAT} Akla yatmak.*|| **akla yakın,** *Kabul edilebilir, makul.*|| **aklı almamak,** *Olabileceğini düşünememek, kavrayamamak.*|| **aklı başına gelmek,** *Doğruyu bulmak, ayıkmak.*|| **aklı başında kalmamak,** *Şaşırmak.*|| **aklı başında,** *Uyanık ve tedbirli.*|| **aklı başından gitmek,** *Şaşırmak, kendini kaybetmek.*|| **aklı başka yerde olmak,** *Yaptığı işlerden başka konuları düşünmek.*|| **aklı bulanmak,** *{eAT} Aklı karışmak; zihni karışmak.*|| **aklı çıkmak,** *Çok korkmak.*|| **aklı dağılmak,** *Düşüncelerini bir konu üzerinde toplayamamak.*|| **aklı durmak,** *Düşünememek, hayret etmek.*|| **aklı eren,** *Anlayıp idrak edebilen.*|| **aklı ermek,** *Bazı konuları anlayabilecek yetenekte olmak.*|| **aklı fikri** (bir şeyde) **olmak,** *Düşüncesini yalnız o konu üzerinde toplamak.*|| **aklı gitmek,** *Şaşırmak.*|| **aklı gözünde,** *Ancak gözüyle gördüklerine inanır.*|| **aklı ırılmak,** *{eAT} Aklı gitmek; bayılmak.*|| **aklı karışmak,** *Ne yapacağını bilememek.*|| **aklı kesmek,** *Yapabileceğini düşünmek.*|| **aklı kıt,** *Anlayışı ve idraki sınırlı.*|| **aklına düşmek,** *Bir şeyi hatırlamak.*|| **aklına eseni yapmak,** *İçinden geldiği gibi ani davranışlarda bulunmak.*|| **aklına gelen başına gelmek,** *Olmasından korktuğu bir şey olmak.*|| **aklına hiffet getirmek,** *Delirmek.*|| **aklına koymak,** *Bir şeyi yapmağa karar vermek.*|| **aklına sığdıramamak,** *İnanmamak, tasavvur edememek.*|| **aklına şaşmak,** *Birinin fikrini veya davranışını beğenmemek.*|| **aklına turp sıkmak,** *argo. Birinin fikrini, yaptığını beğenmemek.*|| **aklına uymak,** *Birinin uygunsuz bir teklifini, görüşünü kabul etmek, ona uymak.*|| **aklına yer etmek,** *Hiç unutmamak.*|| **aklından zoru olmak,** *Akıl dışı davranışlarda bulunmak.*|| **aklından zoru olmak,** *Akılsızca iş yapmak.*|| **aklını almak,** *Aklını meşgul etmek.*|| **aklını bozmak,** *Sapıtmak.*|| **aklının terazisi bozulmak,** *Dengesiz işler yapmak.*|| **aklını peynir ekmekle yemek,** *Akıllıca davranmak gerekirken akıl dışı davranışta bulunmak.*|| **aklınla çok yaşa,** *1. İsabetli bir ikazdan veya hatırlatmadan dolayı övgü sözü. 2. Olmayacak bir şey söyleyene söylenen alay sözü.*|| **aklı oynamak,** *Korkmak.*|| **aklı saplanmak,** *Devamlı olarak bir şeyi düşünmek.*|| **aklı sıra,** *Düşüncesine göre.*|| **aklı şaşmak,** *{eAT} Düşünemez duruma gelmek.*|| **aklı takılmak,** *Bir şeyi sürekli olarak düşünmek.*|| **aklı tepesinden bir karış yukarıda,** *Sağduyudan uzak davranan.*|| **aklı yatmak,** *Uygun bulmak.*|| **aklı zıvanadan çıkmak,** *Kendini kontrol edemeyecek derece kızmak.*

akılamak[1], [aḳ-ı(ġ)-la-mak] *{eT} gçsz. f. [-r]* Ağlamak. [Gabain]

akılamak[2], [aḳı-la-mak] *{eT} gçl. f. [-r]* Cömert saymak; cömertliğe nispet etmek. [DLT]

akılan, [Ar. ʿāḳıl > ʿāḳılān عاقلان] *(a:kıla:n) {OsT} is.* Akıllı kişiler; akıllılar.

akılane, [Ar. ʿāḳıl + Far. -āne عاقلانه] *(a:kıla:ne) {OsT} zf.* Akıllıca; akıllı bir kimseye yakışır biçimde.

akılat, [Ar. ʿāḳıl > ʿāḳılāt عاقلات] *(a:kıla:t) {OsT} is.* Akıllılar.

akılcı, [akıl-cı] *sf.* **1.** Akıl ve mantık verilerine dayanan. **2.** *fel.* Doğruluğu, akla uygunlukla açıklayan görüşten yana olan; rasyonalist. **3.** *{ağız}* Akıl veren. [DS]

akılcılık, -ğı [akıl-cı-lık] *is. fel.* Doğruluk ölçüsü olarak ancak aklı ve mantığı esas alan felsefî görüş; rasyonalizm.

akıldak, -ğı [akıl-dak] *{ağız} sf.* Aynı akılda olan; kafa dengi. [DS]

akıldane, [Ar. ʿaḳil + Far. dānā] *(akılda:ne) sf.* Çok akıllı.

akıle, [Ar. ʿāḳıl >*(dişil)* ʿāḳıle عاقله] *(a:kıle) {OsT} sf.* (Bayan için) akıllı.

akılga, [ak-mak > ak-ıl-ga] *is.* Sızıntı ya da yağmur sularının akması için çoğunlukla istinat duvarlarında dikine boydan bırakılan yarık.

akılgan[1], [ak-ıl-gan] *{ağız} sf.* **1.** Akıntılı, hızlı akan su; akıntılı su kanalları. **2.** Ağacın kabuğu ile gövdesi arasındaki ince tabaka. [DS]

akılgan[2], [Ar. ʿakıl + T. -gan ?] *{ağız} sf.* Bilgiç; çok bilmiş. [DS]

akılık, [aḳı-lıḳ] *{eT} is.* Cömertlik; seleklik. [Yüknekî] [DLT]

akıllandırma, [akıl-la-n-dır-ma] *is.* Eğiterek doğru ve kurallara göre davranmasını sağlama.

akıllandırmak, [akıl-la-n-dır-mak] *gçl. f. [-ır]* Uslandırmak, terbiye etmek; yola getirmek.

akıllanma, [akıl-la-n-ma] *is.* **1.** Akıllanmak işi. **2.** Olayların kazandırdığı tedbirlilik, uyanıklılık.

akıllanmak, [akıl-la-n-mak] *dönşl. f. [-ır]* **1.** Başına gelen olaylardan ders alarak daha tedbirli davranmak, olması gerektiği gibi doğru hareket etmek. **2.** Yola gelmek; uslanmak.

akıllanmaz, [akıl-la-n-maz] *sf.* Düzelmesi olanaksız; söz anlamaz; öğüt dinlemez.

akıllı, [akıl-lı] *sf.* **1.** Doğruyu yanlıştan, iyiyi kötüden ayırt edebilecek durumda olan; âkıl. **2.** Aklı olan. **3.** Zekâ seviyesi yüksek olan. **4.** Doğru düşünen; sağ duyu ve anlayış sahibi; arif. **5.** Ağır başlı; dikkatli; temkinli. **6.** *alay.* Fırsat düşkünü. ⊟ **akıllı davranmak,** *Aklını kullanarak tedbirli olmak.*|| **akıllı geçinmek,** *Başkalarını kandırabileceğini sanmak.*|| **akıllı kârı,** *Ancak bir akıllının yapacağı iş.*|| **akıllı uslu,** *Terbiyeli, ağır başlı.*

akıllıca, [akıl-lı-ca] *zf.* **1.** Akla uygun gelecek şekilde. **2.** Doğru.

akıllılık, ğı [akıl-lı-lık] *is.* Akıllı olma durumu. ⊟ **akıllılık etmek,** *Yerinde ve en uygun kararı vermek.*|| **akıllılık taslamak,** *Akıllı olduğunu sezdirerek büyüklenmek.*

akıllulık, [akıl-lu-lık] *{eAT} is.* Akıllılık.

akılmak[1], [aḳ-ıl-mak] *{eT} dönşl. f. [-ur]* Akmak; yürümek. [Üç İtigsizler]**akılmak**[2], [aḳ-ıl-mak] *{eT} gçl. f. [-ur]* Şaşırtmak; şaşalatmak. [DLT]

akılsız, [akıl-sız] *sf.* **1.** Doğruyu yanlıştan, iyiyi kötüden ayırt edemeyen; ahmak; aymaz; basiretsiz; beyinsiz. **2.** Zekâ düzeyi düşük; idraki yetersiz; alık; aptal; avanak. **3.** Unutkan. **4.** *{eAT}* Baygın.

akılsızlık, -ğı [akıl-sız-lık] *is.* **1.** Akıl eksikliği. **2.** Düşünmeden iş yapma; aptallık. ⊟ **akılsızlık etmek,** *Düşüncesizce davranmak; isabetli karar verememek.*

akılsuz, [akıl-suz] *{eAT} sf.* **1.** Baygın. **2.** Ahmak; akılsız; beyinsiz.

akım[1], [ak-ım] *is.* **1.** Bir akışkanın ve enerjinin belirli bir yönde hareketi; cereyan. **2.** Sanatta, politikada, düşünce hayatında gruplaşmaya sebep olan görüş; çığır; dalga; hareket; moda. **3.** Meyil; suya akış imkânı veren eğim; akıntı yönü. **4.** *{ağız}* Ayağın üstü. [DS] ⊟ **akım çatağı,** *{ağız} Küçük sellerin birleşme yeri.* [DS]

akım[2], [aḳ-ım] *{eT} sf.* Bir defada akacak kadar olan; akım. [DLT]

akım[3], [Ar. ʿaḳāmet *(kısırlık)* > ʿāḳım عاقم] *(a:kım) {OsT} sf.* Kısır; verimsiz.

akımtoplar, [ak-ım+top-la-r] *is.* Üretilen elektrik enerjisinin fazlasını kimyasal enerji hâlinde toplayıp depolamaya yarayan araç; akümülatör.

akın, [Harizm. ak-mak *(baskın yapmak)* > aḳ-ın] *is.* **1.** Sürü hâlinde kesintisiz, hızlı ve yoğun bir akış hareketi. **2.** Bir yere üşüşme; çok sayıda akarak gelip toplanma; tehacüm. **3.** Askerî hücum. **4.** Düşman topraklarına, sindirme ve korkutma amacıyla hızla gerçekleştirilen talan ve yağma saldırısı. **5.** Ülkeden ülkeye durmaksızın, akarcasına yapılan saldırı, savaş ve asker yürütme. **6.** Göç. **7.** *{eT} is.* Akıntı; sel. **8.** *{eAT}* Dalga. ⊟ **akın akın,** *Ardı arkası kesilmez kalabalıklarla.*|| **akın çapmak,** *{eAT} Akın etmek; hücum etmek; baskın yapmak.*|| **akın etmek,** *1. Sürü hâlinde üşüşmek, yürümek. 2. Baskın tarzında düşman ülkesine saldırmak; sefer eylemek.*|| **akın eylemek,** *{eAT} Akın etmek; hücum etmek; baskın yapmak.*|| **akın munduz,** *{eT} Birdenbire gelen sel; deli sel.* [DLT]|| **akın saldırmak,** *{eAT} Akın etmek; hücum etmek; baskın yapmak.*|| **akın salmak,** *{eAT} Akın etmek; hücum etmek; baskın yapmak.*

akıncak, -ğı [ak-ın-cak] *{ağız} is.* Bayır; yamaç. [DS]

akıncı [ak-ın-cı] *is. as.* Akın yapmak amacıyla düşman ülkesine at süren özel olarak yetiştirilmiş savaşçı; komando; özel harekât görevlisi. ⊟ **akıncı beyi,** *İmparatorluk dönemi Türk akıncı beylerinin kumandanı.*|| **akıncı kadısı,** *Seferlerde orduda bulundurulan bir çeşit adlî hakim.*

akınçı, [aḳ-ın-çı] *{eT} is.* Gece baskını yapan asker; akıncı. [DLT]

akınçsız, [aḳ-ınç-sız] *{eT} sf.* Sabit; yerinden oynamaz; sağlam; muhkem. [EUTS]

akınçu, [ak-ın-çu] *{eT} is.* Akıncı. [ETY]

akındı, [aḳ-ın-dı] *{eT} is.* Akıntı. [DLT]

akındırık, -ğı [ak-ın-dırık] *{ağız} is.* **1.** Reçine; çam sakızı. **2.** Erik, zerdali, badem gibi ağaçların dal ve gövdelerinden sızan yapışkan kıvamlı madde; ağaç püzü. [DS]

akıngan, [ak-ın-gan] *{ağız} is.* Su yürümüş ağaç. [DS]

akınmak, [ak-ın-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* **1.** Özenmek. **2.** Gönül vermek; meyletmek; sevmek. **3.**

Kaymak. [DS] ☞ **akını akını gitmek,** *{ağız} Sürüne sürüne, yüzüstü gitmek.* [DS]

akıntı, [ak-ın-mak > ak-ın-tı] *is.* **1.** Sıvı hâldeki bir maddenin akması, sızması durumu. **2.** Büyük su kütlelerinin sürekli olarak aynı yönde ve aynı yoldan akarak yer değiştirmesi ile oluşan hareket. *Labrador sıcak su akıntısı.* **3.** Vücutta yer alan herhangi bir yaradan dolayı dışarıya sızan sıvı. **4.** Kapalı bir yerdeki sıvının kapak, tapa veya bir çatlaktan akan sızıntısı. **5.** Göllerin suyunu boşaltan kanallar, dereler; menfez. **6.** Yağmur ve sel sularının akmasını sağlayan meyil. *Çatıya yeterli akıntı verilmemiş.* **7.** *{ağız}* Bir işin normal gidişi. [DS] **8.** *{ağız}* Kadınların âdet görme hâli. [DS] ☞ **akıntı çağanozu,** *argo. 1. Vücudunda gözle görülür bir çarpıklığı olan. 2. Düşük omuzlu kimse. 3. Ayakta duramayacak kadar sarhoş olup sağa sola yalpa yaparak yürüyen.*|| **akıntı hattı,** *Akıntılı bir yüzeyin eğim derecesini gösteren çizgiler.*|| **akıntı vermek,** *Durgun veya bir yerde birikinti hâlinde bulunan suyu akıtmak için tabanından daha alt düzeyde kanal, ark vb. açmak.*|| (kendini) **akıntıya bırakmak,** *Bir taktik belirlemeden olayların akışına göre hareket etmek.*|| **akıntıya kapılmak,** *Akıntının etkisi ile sürüklenmek; karşı koyamamak; akıntının etkisi altına girmek.*|| (kendini) **akıntıya kaptırmak,** *Akıntının etkisi ile sürüklenmek; karşı koyamamak.*|| **akıntıya kürek çekmek,** *Başaramayacağını bildiği hâlde boş yere uğraşmak, direnmek.*

akıntılı, [ak-ın-tı-lı] *sf.* Akıntısı olan.

akıölçer, [ak-ı+ölç-er] *is. fiz.* Manyetik endüksiyon akısındaki değişmeyi ölçmeye yarayan aygıt.

akır, [Ar. ʿaḳāret *(kısırlık)* > ʿāḳır عاقر] *(a:kır) {OsT} sf.* **1.** (Kadın için) kısır. **2.** (Toprak için) verimsiz. **3.** (Kadın için) çocuksuz.

akırdak, -ğı [akır-dak] *{ağız} is.* Kalın dilme; direk. [DS]

akırgan, [ak-ır-gan] *{ağız} is.* **1.** Tomruğun içinden çıkan yağlı çıra. **2.** Cereyan; akım. **3.** Mecra; yatak. [DS]

akırlamak, [aḳ-ır-la-mak] *{eT} gçl. f. [-r]* Ağırlamak. [EUTS]

akırmak, [aḳ *(yans.)* > aḳ-ır-mak] *{eT} gçsz. f. [-ur]* Anırmak [Mühennâ]

akıs[1], [Ar. ʿaḳış عاقص] *(a:kıs) {OsT} sf.* İnatçı.

akıs[2], [Ar. ʿaḳıs عاقس] *(a:kıs) {OsT} sf.* Pis kokulu.

akış, [ak-ış] *is.* **1.** Akmak hareketi ve biçimi. **2.** *mec.* İlerleme; devam etme. *«Trafiğin akışı yavaşladı.»* **3.** İçe işleyiş; nüfuz ediş. *«Gönlüme bir akış aktı ki...»* ☞ **akış akış,** *{ağız} Akın akın; toplu hâlde.* [DS]|| **akış akış gitmek,** *{ağız} Akın akın gitmek; toplu hâlde gitmek.* [DS]|| **akış aşağı,** *Akıntının olduğu yöne doğru.*|| **akış yukarı,** *Akıntının tersi yönde.*

akışkan, [akış-kan] *sf.* **1.** Normal ısı derecesinde sıvı hâlde bulunan; akan. **2.** *is. fiz.* Bulunduğu kabın şeklini alabilen, molekülleri birbiri üzerinden kayarak yer değiştiren gaz ve sıvıların fizikteki genel adı; seyyal.

akışkanlaşma, [akış-kan-la-ş-ma] *is.* Akışkanlaşmak işi.

akışkanlaşmak, [akış-kan-la-ş-mak] *dönşl. f. [-ır]* Akışkan duruma gelmek; sıvı ya da gaz durumuna geçmek.

akışkanlaştırıcı, [akış-kan-la-ş-tır-ıcı] *sf.* ve *is.* Bir maddeyi akışkan hâline getiren özel madde.

akışkanlaştırma, [akış-kan-la-ş-tır-ma] *is.* Akışkanlaştırmak işi.

akışkanlaştırmak, [akış-kan-la-ş-tır-mak] *gçl. f. [-ır]* Akışkan duruma getirmek; akışkan olmasını sağlamak.

akışkanlık, -ğı [akış-kan-lık] *is.* **1.** *fiz.* Akışkan olma durumu; seyyaliyet. **2.** *ekon.* Arz ve talebin birbirine uyabilmesi.

akışlı, [akış-lı] *sf.* **1.** Akışı olan. **2.** Belli bir yöne, yere doğru akışı bulunan.

akışlılık, [akış-lı-lık] *is.* Akışlı olma durumu; akabilme; dışarıya yolu olma.

akışma, [akış-ma] *is.* **1.** Akışmak işi. **2.** *dbl.* Seslerin uygun biçimde birbirine bağlanması.

akışmak, [aḳış-mak آقشمق] *işteş. f. [-ır] [eT. -ur]* **1.** *{ağız}* Hep birlikte bir yöne doğru topluca yürümek. [DS] **2.** *{eAT}* Sel gibi akmak; saldırmak; üşüşmek. **3.** *{eT}* Birlikte akmak. [DLT] **4.** *{eT}* Caymak; sözünde durmamak. [EUTS] **5.** *{ağız}* Anlaşmak; kaynaşmak; arkadaş olmak. [DS]

akışsız, [akış-sız] *sf.* Akışı olmayan.

akışta, [? aḫışta / aḳışta] *is.* Halay veya manay denilen oyunlar oynanırken beşer altışar kişiden oluşan iki grubunun karşılıklı olarak bayatı tarzında söyledikleri sorulu cevaplı deyiş türü.

akıt, [ak-mak > ak-ıt] *{ağız} is.* **1.** Taş kemer; kubbemsi taş tavan. **2.** Salça. [DS]

akıtgan, [aḳ-ıt-ğan] *{eT} sf.* Akıtan. [DLT]

akıtılma, [akıt-ıl-ma] *is.* Akıtılmak işi.

akıtılmak, [akıt-ıl-mak] *edil. f. [-ır]* **1.** Akıtmak işi yapılmak. **2.** Üzerinde akıtmak işi uygulanmak.

akıtma, [ak-ıt-ma آقتمه] *is.* **1.** Akıtmak işi. **2.** Büyük baş hayvanların başından burnuna doğru olan beyazlık. **3.** Birkaç sıra hâlinde altın zincir gerdanlık. **4.** Çamlardan elde edilen reçine. **5.** *{ağız}* Hamuru doğrudan tava ya da sac üzerine dökerek pişirilen bir tür pide ya da çörek; akıtmaç. [DS] **6.** *sf. {eAT}* (Demir için) dökme. **7.** *{ağız}* Alçıdan yapılan tavan süsleri. [DS] **8.** *{ağız}* Tarlanın yalnız ekilecek kısımlarını gübreleme. [DS] **9.** *argo.* Yankesici tarafından birinin elbisesini fark ettirmeden keserek cüzdan vb. eşyasını çalma.

akıtmacık, -ğı [akıt-ma-cık] *{ağız} is.* Kilim, heybe ve yün çoraplara işlenen bir motif. [DS]

akıtmaç, -cı [akıt-maç] *is.* Un, süt, yağ ve şeker ile yoğrulan hamurun kızgın saç üzerine dökülmesiyle elde edilen tatlı; yassı kadayıf.

akıtmak, [ak-mak > ak-ıt-mak آقتمق] *gçl. f. [-ır] [eT. -ur]* **1.** Akmasını sağlamak; *{eAT} (aynı).* **2.** Dökmek. **3.** *mec.* Çekinmeden, acımadan bol bol harcamak. **4.** *{ağız}* Çişini kaçırmak; işemek. [DS] **5.** *{ağız}* Hayvanları sulamak. [DS] **6.** *{eT}* Göndermek. [DLT] **7.** Akın ettirmek. [ETY] **8.** *{eAT}* Akın akın çekmek; celbetmek. **9.** *{ağız}* Meylettirmek; çekmek; çevirmek. [DS] **10.** *{ağız}* Düşürmek; düşürerek kaybetmek. [DS] **11.** *{eAT}* Fışkırtmak. ⊡ **akıta akıta,** *Akıtarak; akıtma suretiyle.*

akıtmalı, [akıtma-lı] *sf.* **1.** Akıtması olan; akıtma takınmış olan. **2.** (At için) alnında akıtması olan.

akıtmalık, -ğı [akıtma-lık] *is.* İnşaatlarda birleşme çizgilerindeki kurşun şeritle örtülü kısım.

akıttırma, [ak-ıt-tır-ma] *is.* Akıttırmak işi.

akıttırmak, [ak-ıt-tır-mak] *gçl. f. [-ır]* Akıtmak işini yaptırmak; akıtmak işini başkasına yaptırmak.

akıyagak, [aḳ-ı+ya-ġak] *{eT} is.* İç ceviz; ceviz içi. [DLT]

akızmak, [aḳ-ız-mak] *{eT} gçl. f. [-ur]* Akın ettirmek. [ETY]

akî, [Ar. ʿaḳḳ > ʿāḳī عاقى] *(a:ki:, k kalın söylenir) {OsT} sf.* İsyan eden; baş kaldıran; asi.

akib[1], [Ar. ʿaḳıb عقب] *zf.* Önce.

akib[2], [Ar.ʾakīb عقيب] *(aki:b, k kalın söylenir) {OsT} sf.* Hemen arkadan gelen; izleyen; takip eden.

akib[3], [Ar. ʿaḳab > ʿāḳib عاقب] *(a:ki:b, k kalın söylenir) {OsT} sf.* **1.** Bir başkasının ardından giden ya da gelen. **2.** (Bütün peygamberlerden sonra geldiği için) Hz. Muhammed.

akibinde, [Ar. ʿakīb + T. -i-n-de] *(aki:binde) {OsT} zf.* Hemen ardından.

akid[1], [Ar. ʿaḳd عقد] *is.* **1.** Bağlama; düğümleme. **2.** Bağlanma; düğümlenme.

âkid[2], [Ar. ʿakd > ʿākid عاقد] *(a:kid) {OsT} sf.* **1.** Bağlayan; düğümleyen. **2.** Toplantı yapan; düzenleyen. **3.** Âkit.

akid[3], [ʿakd *(bağlama)* > ʿakid عقد] *{OsT} sf.* **1.** Pıhtılaşmış; pıhtılaştırılmış. **2.** Koyulaştırılmış; dondurulmuş; ağdalaştırılmış.

akide, [Ar. ʿaḳd *(düğümlemek)* > ʿaḳīde عقيده] *(aki:de) {OsT} is.* **1.** İnanç; itikat. **2.** Bir inancın formül hâlinde özetlenmiş hâli. **3.** Prensip. **4.** Tartışması bile kabul edilemeyecek biçimde benimsenmiş görüş; iman; nas. **5.** Doktrin. **6.** Bir din içinde farklı inanış sistemlerinin yol açtığı ayrılık; mezhep. **7.** Akide şekeri. ⊡ **akidesi bozuk,** *(Kişi için) imanı zayıf veya iman esasları çerçevesi dışına çıkan.*|| **akidesi zayıf,** *İnançlarının gerektirdiği biçimde davranışlarda bulunmayan.*|| **akidesi pak,** *İmanı sağlam; inancında herhangi bir tereddüt ve şüphe bulunmayan.*|| **akide şekeri,** *Şeker ağdasının sitrik asit ve koku verici boyar maddeler katılarak kestirilmesi ile elde edilen ağızda zor eriyen şekerleme çeşidi.*|| **akideyi bozmak,** *Dinî inancını gevşetmek; inanç konusunda tereddütlere düşmek.*

akideyn, [Ar. ʿāḳid > ʿāḳideyn عاقدين] *(a:kideyn, k kalın söylenir) {OsT} is.* Anlaşma, sözleşme yapan tarafların her ikisi; sözleşme yapan taraflar.

akidîn, [Ar. ʿāḳid > ʿāḳidīn عاقدين] *(a:kidi:n, k kalın söylenir) {OsT} is.* Anlaşma yapan taraflar.

akif, [Ar. ʿakf *(vakfetme)* > ʿākif عاكف] *(a:kif) {OsT} sf.* **1.** Bir işte sebat eden; üzerinde ısrarla duran. **2.** Bir yerde uzun süre oturan. **3.** Bir yere çekilerek ibadet eden.

akik[1], **-ği** [Ar. ʿakīk عكيك] *(aki:k) is.* **1.** Bunaltıcı bir sıcak. **2.** Bunaltıcı sıcaklık.

akik[2], **-ği** [Yun. akhates *(Sicilya'da bir nehir)* > Ar. ʿaḳīḳ عقيق] *(aki:k, k'ler kalın söylenir) is.* **1.** Yanardağ ateş toplarının denize düşmesi ile oluşan, kesildiğinde çok sayıda eş merkezli şerit ve damar görüntüsü veren kuvars türü, silisli bir süs taşı. **2.** Akik taklidi damarlı bir cam çeşidi. ⊡ **akik-i nām,** *{OsT} Şarap.*

akika, [Ar. ʿaḳīḳa عقيقه] *(aki:ka, k'ler kalın söylenir) is.* Çocuk için kesilen adak.

akil, [Ar. ʿakl *(köstek)* > ʿaḳīl عقيل] *(aki:l, k kalın söylenir) {OsT} sf.* **1.** Akıllı, mantıklı. **2.** Anlayışlı, anlaşılabilir. **3.** Bilgin, bilge. **4.** Düşünceli. ⊡ **akil bāliğ,** *{OsT} Reşit, sorumluluk taşıyabilecek yaşa gelmiş; bulûğa ermiş.*

akil[2], [Ar. ekele *(yeme)* > ākil آكل] *(a:kil) {OsT} sf.* Yiyen. ⊡ **ākil-ül-beşer,** *Yamyam.*|| **ākilü'l-cerrād,** *{OsT} Çekirge ile beslenen.*|| **ākilü'l-ekbād,** *Ciğerler yiyen.*|| **ākilü'l-esmāk,** *zool. Balıkçıl.*|| **ākilü'l-haşāyiş,** *zool. Otçul.*|| **ākilü'l-haşerāt,** *zool. Böcekçil.*|| **ākilü'l-hevām,** *{OsT} Haşaratla beslenen.*|| **ākilü'l-hubūbāt,** *zool. Tanelerle beslenen.*|| **ākilü'l-kül,** *{OsT} Hem ot hem de etle beslenen.*|| **ākilü'l-lahm,** *{OsT} Et yiyen; et ile beslenen.*|| **ākilü'l-lühūm,** *zool. Etçil.*|| **ākilü'n-nebāt,** *{OsT} Otla beslenen.*|| **ākilü'l-nemel,** *zool. Karıncayiyen.*|| **ākilü's-semek,** *{OsT} zool. Balık yiyen; balıkla beslenen.*

akilane, [Ar. ʿaḳīl+Far. -āne عاقلانه] *(aki:la:ne) {OsT} zf.* Akıl sahibi kimseye yakışacak tarzda; akıllıca.

akile, [Ar. ākil > ākile آكله] *(a:kile) {OsT} is. tıp.* **1.** Yenirce adı verilen yara. **2.** Kemirici ülser; kanser.

akilik, -ği [ak+ilik] *{ağız} is.* **1.** *anat.* Omurilik. **2.** Beyaz düğme. [DS]

akim, [Ar. ʿaḳamet *(kısırlık)* > ʿakīm عقيم] *(aki:m, k kalın söylenir) {OsT} sf.* **1.** Kısır. **2.** Verimsiz. **3.** [*"kalmak"* eylemi ile kullanıldığında] (Eylem ve girişim için) sonuç getirmeyen; sonucu alınamayan. **4.** (Arazi için) çıplak; bitkisiz; verimsiz. **5.** *is.* Çoğunlukla yağmur getirmeyen rüzgâr. ⊡ **akim bırakmak,** *Bir işin, girişimin sonuçlanmasını engellemek.*|| **akim kalmak,** *Başarıya ulaşamamak; sonuçlanmamak.*

akinc, [Far. ākinc آکنج] *(a:kinc) {OsT} is.* **1.** Çengel. **2.** Bumbar dolması.

akinezi, [Yun. a-kinesis > Fr. akinésie] *is. tıp.* Kaslarda bir güç azalması söz konusu olmadığı hâlde bazı hareketlerin yapılamaması.

akir[1], [Ar. ʿaḳāret *(kısırlık)* > ʿaḳīr عقير] *(aki:r, k kalın söylenir) {OsT} sf.* **1.** (Erkek için) kısır. **2.** (Arazi için) verimsiz; kıraç. **3.** Rehine konulmuş; rehinde bulunan. **4.** Kesik; yaralı. **5.** *ünl.* Hakaret sözü.

akir[2], [Ar. aḳar] *{ağız} is.* **1.** Eritilen yağın dibinde kalan tortu. **2.** Yağ ve yoğurt gibi maddelerin ekşi tortusu. **3.** Bir sıvının dibindeki birikinti; tortu. [DS]

akire, [Ar. ʿaḳīre] *(aki:ri, k kalın söylenir) {OsT} is.* **1.** Şarkı söyleyen, bir şey okuyan ya da ağlayan kimsenin sesi. **2.** Tepesi kesik hurma ağacı. **3.** *sf.* (Hayvan için) yaralı.

akis[1], **-ksi** [Ar. ʿaks] *is.* **1.** Geri çevirmek; geri döndürmek. **2.** *fiz.* Yansıma; ses dalgasının veya ışık demetinin bir yansıtıcı yüzeye çapmak suretiyle geri gelmesi. **3.** Bir cismin ayna gibi parlak bir yüzeydeki görüntüsü. **4.** *mec.* Bir şeyin veya olayın dolaylı etkisi. *«Halkın yaşayışında savaş yıllarının aksini bulabilirsiniz.»* **5.** *ed.* Bir mısraın sondan bir parçasını diğerinin önüne getirmekle yapılan edebî sanat. *«Mümkün değil, Hudâ'yı bilmek de bilmemek de/ Bilmek de bilmemek de mümkün değil Hudâ'yı.»* M. Naci **6.** *mat.* Noktasal geometrik dönüşüm. ⊡ **akis bırakmak,** *Etkisi, izi görülmek; iz bırakmak.*|| **akis bulmak,** *Etki uyandırmak; takdir edilmek; olumlu hava estirmek.*|| **akis uyandırmak,** *Kamuoyunu ilgilendirmek, üzerinde tartışılır olmak.*

akis[2], [Ar. ʿaks > ʿākis عاكس] *(a:kis) {OsT} sf.* Akseden; yansıyan.

akise, [Ar. ʿākis > ʿākise عاكسه] *(a:kise) {OsT} is.* Işığı yansıtan araç; reflektör; yansıtıcı.

âkit, -di [Ar. ʿaḳd > ʿāḳid] *(a:kit) {OsT} is.* Sözleşme yapan; akit yapan, anlaşma düzenleyen taraflardan her biri.

akit, -kdi, [Ar. ʿakd *(bağlama, düğümleme)*] *is. huk.* **1.** İki ve daha çok kişiden meydana gelen taraflar arasında birbirlerine sorumluluk yükleyen ve hak doğurucu sonuçları bulunan anlaşma; sözleşme; mukavele. **2.** Evlenme sözleşmesi; nikâh. ⊡ **akde muhalefet,** *huk. Sözleşme ile belirlenmiş koşullara aykırı davranma.*|| **akit benzerleri,** *huk. Hukuka aykırı olmayan bir eylem sonunda başkasına borçlanma, başkasını borç altına sokma durumları.*|| **akit serbestîsi,** *huk. Tarafların diledikleri konuda sözleşme yapabilmesi durumu.*|| **akit serbestisî hudutları,** *huk. Tarafların sözleşme yaparken uymak zorunda oldukları kurallar.*|| **akitten doğan borçlar,** *huk. Hukuki bir işlemden doğan yükümlülükler.*|| **akit vaadi,** *huk. Tarafların akit düzenlemek üzere yaptıkları sözleşme; ön sözleşme.*|| **akit yapma mecburiyeti,** *huk. Sözleşme yapma zorunluluğu.*

akitin, [Ar. ʿaḳīdīn عقيدين] *{OsT}* **1.** Çete reisleri; Bedeviler. **2.** *{ağız} sf.* Yiğit; cesur. [DS]

akkâm, [Ar. ʿakm *(yönelme)* > ʿakkām *(deve sürücüsü)* عكام] *(akkâ:m) {OsT} is.* **1.** Deveci; katırcı. **2.** İmparatorluk döneminde, Mekke'ye gönderilen sürre alayının hizmetçilerine verilen ad. **3.** Kervan sahibinin emrinde çalışan hizmetçi. **4.** Osmanlı ordusunda görevli yüksek rütbeli subaylarla vezirlerin büyük çadırlarını kuran hizmetçilere verilen ad; çadır mehteri. **5.** Yolların onarılması ve benzeri işlerde çalışan azaplılara verilen ad. ⊡ **akkâm başı,** *Sürre alayının başı.*

akkarınca, [ak+karınca] *is. zool.* Tropikal bölgelerde koloniler hâlinde yaşayan ağaç selülozları ile beslenen, yumuşak vücutlu zararlı karınca; termit; divik.

akkarıncalar, [ak+karınca-lar] *is. zool.* Örneği termit olan beş yüz kadar, yumuşak vücutlu, eş kanatlı, koloniler hâlinde yaşayan tropikal böcek türleri, *(İsoptera).*

akkâs, [Ar. ʿaks *(geri döndürme)* > ʿakkās عكاس] *(akkâ:s) {OsT} sf.* **1.** Yansıtıcı; aksettirici. **2.** *is.* Fotoğrafçı.

akkâse, [Ar. ʿaks *(geri döndürme)* > ʿakkāse عكاسه] *(akkâ:se) {OsT} is.* Sayfa kenarları çeşitli renklerde yaldızlarla süslenmiş, tezhipli yazma kitap.

akkaş[1], [ak+kaş] *{ağız} is.* Şöhret; lakap. [DS]

akkaş[2], [Ar. ḫaşḫaş] *{ağız} is.* Afyon; haşhaş. [DS]

akkavak, -ğı [ak+kavak] *is. bot.* Söğütgillerden düz, beyaz kabuklu; üstü parlak, altı beyaz tüylü, dişli ve yuvarlak yapraklı bir kavak türü; telli kavak; Hollanda kavağı; akçakavak, *(Populus alba)*

akkefal, -li [ak+kefal] *is. zool.* Sazangillerden gri renkli bir tatlı su balığı, *(Alburnus).*

akkelebek, -ği [ak+kelebek] *is. zool.* Pul kanatlılar

takımından siyah çizgili beyaz büyük kanatlı, tırtılı meyve ağaçlarının tomurcuklarına zarar veren bir kelebek türü, *(Aporia crataegi)*.

akkın, [ak-mak > ak-kın] *sf.* **1.** (Yol, arazi vb. için) az meyilli; düzgün; engebesiz. **2.** (Toprak için) sürülmesi, işlenmesi kolay. **3.** (İş, girişim için) yolunda giden; yoluna girmiş; olurunda. **4.** (İş için) kolaylıkla yapılan; çabuk yapılan; akıcı. **5.** (Ağaç, kereste vb. için) işlemesi kolay; düzgün; budaksız. **6.** *{ağız}* Akıntılı. [DS] **7.** İstekli; gönüllü; tutkun; sevmiş. **8.** *{ağız}* (Kişi için) anlayışlı; akıllı. [DS] **9.** *is.* Akarsu yatağı; mecra. **10.** *is.* Meyil; eğim.

akkor, [ak+kor] *sf.* Isıtılarak ışık saçacak beyazlığa ulaşmış bulunan.

akkorluk, -ğu [ak+kor-luk] *is. fiz.* Cisimlerin çok yüksek derecelerde ısıtılması ile elde edilen ışık saçma durumu.

akkur, [ak+kor ?] *{ağız} sf.* Bembeyaz; tertemiz. [DS]

akkuyruk, -ğu [ak+kuyruk] *is.* **1.** *bot.* Çayın harmanlanması sırasında lezzet vermek için katılan beyaz renkli bir çay çeşidi. **2.** *{eAT} zool.* Kanatları siyah, kuyruğu beyaz bir tür güvercin.

akkuzatif, [Lat. accusativus] *is.* → akuzatif.

akl, [Ar. ʿaḳl *(bağlama)* عقل] *{OsT} is.* → akıl. 🗗 **akl delili,** *{eAT} Akla dayanan söz; hikmet.*|| **akl gitmek,** *{eAT} Kendinden geçmek.*|| **akl-ı bāliğ,** *Ergin kişi; bülûğa ermiş kimse.*|| **akl-ı beşer,** *İnsan aklı.*|| **akl-ı evvel,** *{OsT} 1. Yaratılış öncesi var olan akıl; Allah. 2. Çok akıllı. 3. mec. Akıllı ve bilgiç geçinen.*|| **akl-ı fa'āl,** *İşleyen akıl; yapıcı akıl.*|| **akl-ı hayvānî,** *İçgüdü; insiyak; sevkitabii.*|| **akl-ı ilâhî,** *Tanrı zekâsı.*|| **akl-ı insanî,** *{OsT} İnsanca akıl; insan kavrayışı.*|| **akl-ı kül,** *{OsT} 1. İlk yaratılan evrensel akıl. 2. Evrende görülen genel uyum ve denge.*|| **akl-ı maad,** *{OsT} Ahrete dönük akıl; geleceği kavrayan akıl.*|| **akl-ı maaş,** *{OsT} Dünya hayatına dönük akıl; geçim kaygısına yönelik akıl.*|| **akl-ı nefsānî,** *{OsT} İçgüdülere bağlı akıl; kendini koruma içgüdüsü.*|| **akl-ı selîm,** *{OsT} İyiyi kötüden ayırt edebilme yetisi, sağduyu.*|| **akl-ı şeytānî,** *{OsT} Şeytanca akıl; şeytani zekâ.*|| **akl tamamlıgı,** *{eAT} Ergenlik çağı; gençlik.*

-akla- [-ak-la- /-ekle-] *yap. e.* Fiilden fiil yapan birleşik bir ek; arka arkaya yapılan yoğun hareketleri ifade eder: *tartaklamak, duraklamak, sürüklemek, dürtüklemek, sayıklamak, kazıklamak, mızıklamak.*

aklağı, [ak-lağı] *{ağız} is.* Akan suyun yatağında oyduğu çukur. [DS]

aklam[1], [ak-la-m / ak-lan] *{ağız} is.* **1.** Mecra; yatak. **2.** Meyil. [DS]

aklam[2], [Ar. ḳalem *(kamış)* > aḳlām اقلام] *(aklâ:m) {OsT} is.* **1.** Yazı araçları; kalemler. **2.** *mec.* Kalem sahipleri; yazarlar. **3.** *gnşl.* Resmî dairelerin yazı işlerini yürüten bürolar; yazı işleri. 🗗 **aklām-ı devlet,** *{OsT} Devlet daireleri; resmî daireler.*|| **aklām-ı sitte,** *{OsT} Hat sanatında sülüs, nesih, reyhanî, muhakkak, tevkî ve rik'a adları verilen altı tür yazı çeşidi.*

aklama, [ak-la-ma] *is.* **1.** Temizleme; beyazlatma; arılama. **2.** *mec.* Temize çıkarma; ibra; tebriye. 🗗 **aklama belgesi,** *Suçsuzluğu anlaşılan kimseyi verilen belge; ibraname.*

aklamak[1], [ak-la-mak] *gçl. f. [-r]* **1.** Beyazlaştırmak; ağartmak. **2.** Kirden arındırmak; temizlemek; arılamak. **3.** *mec.* Birinin üzerine atılan suç iddiasının geçersizliğini ortaya koymak; beraat ettirmek; ibra etmek; tebriye etmek. **4.** *mec.* Bir kuruluşun yönetim kurulunun çalışmalarının yasa ve belirlenen kararlara uygun çalıştığına dair verilen olumlu oy; ibra etmek. **5.** *{ağız}* Toplamak; ayıklamak; devşirmek. *Kiraz akladık.* [DS] **6.** Beyaz belirti koymak; ak işaret koymak. 🗗 **akla takla,** *{ağız} alt üst; karmakarışık; dağınık.* [DS]

aklamak[2], [Çin. āk *(kötü)* > Brahm. āk-lā-mak] *{eT} gçl. f. [-r]* **1.** Reddetmek; nefret etmek; kötü bulmak; tiksinmek. [İKPÖy.] [Gabain] **2.** Kötüleşmek; fenalaşmak; gücü yetmemek; muktedir olmamak. [EUTS]

aklan, [ak-lan] *is. coğ.* **1.** Dağ sıralarının iki yandaki eğimli yüzeyleri; vadinin iki yanındaki eğimli arazi; yamaç; mail. **2.** Sularını bir denize gönderen akarsuların kapladığı alan. *Ege aklanı.* **3.** Bir vadinin taban çizgisini doruk çizgisine birleştiren eğik yüzey. **4.** *{ağız}* Su arkı. [DS] **5.** *{ağız}* Yeşil kabuğu kolay soyulan iyi cins ceviz. [DS] **6.** *{ağız} sf.* Tombul; beyaz. [DS] 🗗 **aklan düzü,** *Bir aklanda iki sert meyil arasında kalan hafif. iniş veya düzlük.*|| **aklan yarıntısı,** *Küçük bir akarsuyun açtığı derin yatak ya da alan; sarp vadi.*

aklanma, [ak-la-n-ma] *is.* **1.** Temizlenme, paklanma. **2.** *mec.* Temize çıkma; beraat etme.

aklanmak, [ak-la-n-mak] *dönşl. f. [-ır]* **1.** Temizlenmek; kirden arınmak; yıkanmak. **2.** *mec.* Üzerine atılan suçlardan temize çıkmak; beraat etmek; tahliye olmak.

aklantı, [ak-la-ntı] *{ağız} is.* **1.** Meyil; eğim. **2.** Akarsu. **3.** Saçak oluğu. [DS]

aklaşma, [ak-la-ş-ma] *is.* Ak hâle gelme, ağarma.

aklaşmak, [ak-la-ş-mak] *dönşl. f. [-ır]* **1.** Güneş veya suyun soldurması sonucu rengi beyazlaşmak, solmak. **2.** (Saç ve sakal) Beyazlanmak, kırarmak.

aklatmak, [aḳ-la-t-mak] *{eT} f.* **1.** Öne sevk etmek. [ETY] **2.** Savmak; uzaklaştırmak. [ETY]

aklecüt, -dü [Erme. ak'lor *(horoz)* + çud *(civciv)*] *{ağız} is.* Genç horoz. [DS]

aklen, [Ar. ʿaḳl > ʿaḳlen عقلاً] *(a'klen) {OsT} zf.* **1.** Akıl gereğince; akıl icabı. **2.** Düşünme yoluyla; akıl ile. **3.** Akla göre. **4.** Akıldan yana. 🗗 **aklen ve naklen,** *{OsT} Akıl ve duyum yoluyla.*

-aklı, [-ak-lı / -ekli] *yap. e.* Fiilden isim yapma eki olan -ek ile isimden sıfat yapma eki olan -li eklerinin kalıplaşmasıyla meydana gelmiş bir fiilden sıfat yapma ekidir. -n ile biten dönüşlü ve edilgen çatılı fiillerden, o fiilin belirttiği eylemi yapmaya yeterli gücü ve imkânı bulunduran kavramını katarak sıfatlar yapar: *okunaklı, dokunaklı, konuşaklı, acınaklı.* Kimi zaman baştaki geniş ünlü daralarak -ikli, -ıklı, -uklu, -üklü biçimlerini alır: *dayanıklı.*

aklı, [ak-lı] *sf.* Üzerinde beyaz lekeler ve benekler bulunan. ☞ **aklı karalı,** *Üstü beyaz ve siyah benekli veya çizgili; alaca.*

aklık, -ğı [ak-lık آقلق] *is.* **1.** Beyazlık; ak olma durumu; beyazlık; parlaklık. *{eAT} (aynı).* **2.** *{eAT}* Kadınların yüzlerine sürdükleri düzgün; üstübeç. **3.** *{ağız}* Pudra; düzgün. [DS]

aklınca, [akl-ın-ca] *(aklı'nca) zf.* Kendi aklına göre; düşüncesine göre.

aklışmak, [aḳ-(ı)l-ış-mak] *{eT} işteş. f. [-ur]* Akışmak. [DLT]

akli, [Ar. ʿaḳl > ʿaḳlī عقلی] *(akli:) {OsT} sf.* **1.** Akılla ilgili. **2.** Akla ve mantığa dayanan. **3.** Duygularıyla değil, hislerine göre hareket eden. ☞ **akli ilimler,** *Eskiden mantık, matematik gibi zihnî faaliyetlere ve akıl yürütme işlemine dayanan bilimlere verilen ad.*|| **akli ma'lûliyet,** *Akıldan hasta olma.*|| **akli meleke,** *Aklını kullanabilme yetisi; akıl, idrak yetisi.*|| **akli muvâzene,** *Sağlıklı düşünebilme; akıl dengesi.*

aklilik, -ği [aklî-lik] *(akli:lik) {OsT} is.* Akli olma durumu; akıl üzerine kurulan, akla dayanan bir durum veya özellik.

akliyat, [Ar. ʿaḳlī > ʿaḳliyyāt عقلیات] *(akliya:t) {OsT} is.* Akılla elde edilenler; akıl yoluyla elde edilebilen bilgiler; akla dayanarak kazanılanlar.

akliye, [Ar. ʿaḳlī > ʿaḳlīyye عقلیه] *(akli:ye) {OsT} sf.* **1.** Akılla ilgili; akla ait. **2.** Hastanelerde akıl hastalıklarının tedavisi ile ilgilenen bölüm; psikiyatri. **3.** Rasyonalizm.

akliyeci, [aklîye-ci] *(akli:yeci) is.* **1.** Rasyonalist. **2.** Akıl hastalıkları uzmanı; psikiyatrist.

akliyun, [Ar. ʿaḳlī > ʿaḳliyyūn عقلیون] *(akli:yun) {OsT} is. fel.* Olayları akıl yoluyla araştıran ve değerlendiren felsefe akımı; akılcılar.

akm, [Ar. ʿaḳm عقم] *{OsT} is.* Kısırlık.

akma, [ak-ma] *is.* **1.** Akmak işi. **2.** Atmosfere giren kayaların sürtünme ile meydana getirdikleri akıp giden ateş topu. **3.** *{ağız}* Çam sakızı, reçine; katran. [DS] **4.** Asmalarda üzüm tanelerinin büyüyememe hastalığı. **5.** *{ağız}* Meyve ağaçlarının dallarından sızan zamk. [DS] **6.** *{ağız}* Tepe ve yarlardaki kaya parçaları. [DS] **7.** *{ağız}* Gönül verme; aldanma. [DS] **8.** *{ağız}* Bir tür kumaş. [DS] ☞ **akma hançer,** *{eAT} Namlusuna oluk açılmış hançer.*|| **akma olmak,** *{eAT} Kapılıvermek; uyuvermek.*

akmak[1], [*eT.* ağ-mak > aḳ-mak اقمق / آغمق] *gçsz. f. [-ar]* **1.** (Sıvı gibi molekülleri veya tanecikleri kolayca yer değiştiren maddeler için) bir yerden daha aşağıda bulunan başka bir yere doğru gitmek. **2.** Sızmak; süzülmek; damlamak. *Yağmurda bazı evlerin damı aktı.* **3.** (Kapalı yerdeki sıvılar için) dışarı çıkmak. *Akacak kan damarda durmaz.* **4.** (Zaman için) kolayca geçip gitmek. *Ömrümden bunca yıl akıp geçmiş.* **5.** Birbiri peşi sıra kalabalık bir hâlde gitmek. *Yaz gelince Ankara sahillere akıyor.* **6.** Kayarak gitmek. *Otların arasından bir yılan aktı.* **7.** Duygusal yönden meyletmek; sevmek; aşık olmak. *Kızın da gönlü bizimkine akmış.* **8.** *{eT} {eAT}* Akın etmek. [ETY] **9.** *argo.* Ortadan kaybolmak. **10.** [yüzünden, gözünden vb. ile birlikte] (Uyku, yorgunluk, sersemlik, aptallık vb. için) çokça bulunmak; dayanılmaz durumda olmak. **11.** *{eAT}* Meyletmek. **12.** *{eAT}* Sıyrılıp çıkmak. **13.** *{eAT}* Koşmak. **14.** *{eAT}* Akın akın gitmek. **15.** *{ağız}* Ağaçlara su yürümek. [DS] ☞ **aka turmak,** *{eT} Akıp gitmek; akıp durmak.* [DLT] || **akıp gitmek,** *Kolayca geçmek, gitmek.*

akmak[2], [Harizm. ak-mak] *{eT} gçl. f. [-ar]* **1.** Yağmalamak. **2.** Baskın yapmak.

akmalık, -ğı [ak-ma-lık] *is.* **1.** Binalarda sıcak hava, duman gibi akışkanların yönlendirildiği baca, boru, hava deliği gibi kısımlar. **2.** Sokaklarda yağmur sularının akıp gitmesini sağlamak için yolun iki tarafına yapılmış üstü açık yayvan oluklar.

akman, [ak-man] *sf.* **1.** İffetli; temiz. **2.** *{ağız}* Temiz; beyaz; güzel. [DS] **3.** *{ağız}* İhtiyar. [DS] **4.** *{ağız} is.* Alnı beyaz sığır. [DS]

akmantar, [ak+mantar] *is. bot.* Lezzetli ve besleyici bir mantar türü; keçi mantarı, *(Agaricus campestris)*

akmar, [Ar. ʿaḳmār اقمار] *(akma:r) {OsT} is.* Ay ve yıldızlar.

akmaz, [ak-maz] *is.* **1.** Bir akarsuyun yatak değiştirdikten sonra eski yatağında kalan birikinti sular; azmak. **2.** *{ağız}* Bir yere akıntısı olmayan küçük göl[DS]. **3.** Kullanılış sırasında atkı ve çözgü boyunca yırtılmayan kumaş.

akmed, [Ar. ʿaḳmed اقمد] *{OsT} is.* Ensesi uzun ve kalın.

akmer, [Ar. ḳamer *(ay)* > aḳmer اقمر] *{OsT} sf.* **1.** Soluk mavi; gri. **2.** (Yüz için) ay beyazlığında aydınlık olan.

akmık[1], **-ğı** [at-mak > ak-mık] *{ağız} is.* Atmık; sperma. [DS]

akmık[2], [ak-mık] *{eAT} is.* Boza.

akmın, [Erme. ağp(in)] *{ağız} is.* **1.** Gübre. **2.** Gübre

ve benzeri şeyleri taşımak için kağnının yanlarına konulan tahta kanatlar. [DS]

akmi, [Ar. aḳmī أعقمى] *(akmi:) {OsT} sf.* **1.** Eskimiş. **2.** Anlaşılmaz.

akmise, [Ar. ḳamīṣ > aḳmişe أقمصه] *(akmi:se, s kalın söylenir) {OsT} is.* Gömlekler.

akmişe, [Ar. ḳumaş > aḳmişe أقمشه] *(akmi:şe) {OsT} is.* **1.** Kumaşlar. **2.** Yünden veya pamuktan yapılmış dokumalar.

akna[1]**, -a'ı** [Ar. ḳānīʿ > aḳnaʿ أقنع] *{OsT} sf.* Daha çok kanaat eden; en çok kanaat eden.

akna[2]**,** [Ar. aḳnā أقنى] *(akna:) {OsT} sf.* (Kişi için) ince ince yumru burunlu.

aknan, [Ar. ḳınn > aḳnān أقنان] *(akna:n) {OsT} sf.* Kullar; köleler.

akne, [Yun. akme *(uç)* > Fr. acné] *is. tıp.* Deride görülen kıl dipleri ile yağ bezlerinin iltihabı; ergenlik sivilcesi.

aknuna, [Kıpç. aknuna] *{eAT} is.* Kağnı arabası.

akoli, [Fr. acholie] *(a'kolı) is. tıp.* Safra salgısının azlığı veya yokluğu hastalığı.

akolürik, [Fr. acholurique] *sf. tıp.* Safra pigmentlerinin idrarda değil de kanda bulunması şeklinde görülen bir sarılık çeşidi.

akonitin, [Fr. aconitine] *is. tıp.* Kurtboğan otu kökünden elde edilen ve düşük dozları ağrı kesici olarak kullanılan zehirli bir alkaloit.

akont, [Fr. acompte] *is.* Borca karşı yapılan kısmî ödeme; avans.

akordeon, [Fr. accordéon] *is. müz.* **1.** Bir körük ve buna bağlı madenî dilciklerin titreşmesi için supapları açıp kapayan bir klavyeden meydana gelmiş havalı çalgı. **2.** Elbisede piliden daha ince kırma. ☞ **akordeon kapı,** *Sürüldüğünde körük gibi katlanıp toplanabilen kapı.*|| **akordeon olmak,** *Ezilme sonucu körük gibi katlanmak, buruşmak.*

akordeoncu, [akordeon-cu] *is. müz.* Akordeon çalan kimse.

akort, -du [Fr. accord] *is. müz.* **1.** Seslerin armoni meydana getirecek şekilde birleşmesi. **2.** Çalgılarda doğru ses verme düzeni. **3.** Bir arada bulunan çalgılar topluluğunda bütün müzik aletlerinin verdiği seslerin birleşmesi ve kaynaşması; armoni. **4.** *mec.* Bir iş yerinde üniteler arasındaki uyum. ☞ **akordu bozuk,** *1. Müzik aletinin vermesi gereken seslerin dışında ses vermesi; akortsuz. 2. Tutarsız davranan kimse.*|| **akort anahtarı,** *Müzik aletlerini ayarlamaya yarayan araç.*|| **akort etmek,** *1. Bir müzik aletini doğru ses verecek biçimde ayarlamak. 2. argo. (Birini akort etmek) sözle haddini bildirmek; dayaktan kımıldayamaz hâle getirmek.*|| **akort yapmak,** *Bir orkestradaki bütün çalgıları aynı diyapazona getirmek.*

akortçu, [akort-çu] *is. müz.* Piyano ve org gibi yapısı karışık müzik aletlerini ayar etmekle geçimini sağlayan kimse.

akortlu, [akort-lu] *sf.* Akordu olan, uyumlu.

akortsuz, [akort-suz] *sf.* **1.** (Müzik aleti için) akordu bozuk olan; ses uyumu bulunmayan. **2.** (Görüş, düşünce vb. için) birbirini tutmayan; tutarsız.

akot, [ak+ot] *{eAT} is. bot.* Bir çeşit haşhaş.

akozlamak, [Yun. akousa *(işitme)* + T. -la-mak] *gçl. f. [-r] [-l(u)-yor] argo.* **1.** Bir şeyi birine gizlice söylemek; kimse duymadan anlatmak. **2.** Haber vermek.

akörtü, [ak+ört-ü] *is. anat.* Katılgan doku liflerinden meydana gelmiş beyaz, parlak ve dayanıklı zar; akzar.

akpaflak, -ğı [ak+paf-la-k] *{ağız} sf.* (Kişi için) beyaz yüzlü ve şişman. [DS]

akpaklak, -ğı [ak+pa(k)-la-k] *{ağız} is.* **1.** Beyaz kabarcıklı yanık; ak patlak. **2.** Patlamış mısır. [DS]

akra[1]**, -a'i** [Ar. ḳaraʾ > aḳraʾ أقراء] *{OsT} is.* Arkalar; sırtlar.

akra[2]**, -a'ı** [Ar. aḳraʿ أقرع] *{OsT} sf.* **1.** (Kişi için) dazlak. **2.** (Dağ için) çıplak.

akrab, [Ar. aḳreb] *{eAT} is.* Daha yakın; daha uygun.

akraba, [Ar. ḳurb *(yakınlık)* > aḳribāʾ أقرباء] *(akraba:) is.* **1.** Kan veya evlilik yoluyla birbirine bağlı olan kişiler; hısım. **2.** *mec.* Birbirine benzer özellikleri bulunan nesneler. ☞ **akraba çıkmak,** *Aynı soydan oldukları anlaşılmak.*|| **akraba olmak,** *Evlilik yoluyla aileye dahil olmak.*|| **akraba diller,** *dbl. Köken bakımından aynı dilden kaynaklandıkları kabul edilen diller.*|| **akraba sayılmak,** *Akraba olmamakla birlikte akraba imiş gibi yakınlık duymak.*|| **akraba ve taallukat,** *Akrabalar ile onların yakınları.*

akrabalık, -ğı [akraba-lık] *is.* Kan bağı, evlilik, evlat edinme veya daha başka yollarla kişiler arasında kurulan ve toplumca kabul gören bağlayıcı ilişkiler; soy birliği; hısımlık; dünürlük; karabet; sıhriyet; yakınlık; kan bağı.

akraç, [ak-ra-ç] *{ağız} is.* Derelerin dönemeç yeri; büklüm. [DS]

akrah, [Ar. aḳraḥ أقرح] *{OsT} is.* Alın beyaz at.

akran, [Ar. ḳarīn *(yakın)* > aḳrān أقران] *(akra:n) is.* **1.** Yaş bakımından birbirine eş ve denk olanlar; yaşıt; yaştaş. **2.** Rütbe, mevki bakımından birbirine denk olanlar. **3.** Eş; denk; benzer; muadil.

akrancılık, -ğı [akran-cı-lık] *is.* Yalnız kendi akranları ile ilişki içinde bulunma durumu.

akraniyet, [Ar. aḳrān > aḳrāniyyet أقرانيت] *(akra:niyet) {OsT} is.* Akran olma durumu; akran oluş; akranlık.

akranlık, -ğı [akran-lık] *is.* Akran olma durumu; yaşıtlık.

akrap, [Ar. ʿaḳreb عقرب] *{ağız} is.* **1.** Akrep. **2.** Siyah renkli bir tür kertenkele. **3.** Binek hayvanlarının yularının yan tarafına takılan ve hızlı yürümesi için uyarmakta kullanılan üç dört dişli demir parçası. **4.** Köpeklerin başka köpekler ya da kurtlar tarafından boğulmasını önlemek için boyunlarına takılan sivri derili tasma. [DS]

akras, [Ar. ḳarṣ > aḳrāṣ اقراص] *(akra:s) is.* Yuvarlak şeyler; daireler; çemberler; kurslar.

akre, [Ar. ḳırāʾat *(okuma)* > aḳreʾ اقرأ] *{OsT} sf.* Kur'an-ı Kerim'i en güzel ve en doğru biçimde okuyan.

akreb[1], [Ar. ḳurb *(yakınlık)* > ḳarīb *(yakın)* > aḳreb اقرب] *{OsT} sf.* En yakın; daha yakın.

akreb[2], [Ar. ʿaḳreb عقرب] *{OsT} is.* **1.** *zool.* Akrep. **2.** Saatin kısa ibresi. **3.** *gök b.* Gökyüzünün kuzey yarım küresinde görülen büyük bir burç. **4.** *mec.* Sezdirmeden insanın canını yakan kimse.

akreba, [Ar. ʿaḳreb > ʿaḳrebā عقربا] *(akreba:) {OsT} is.* Dişi akrep.

akrebe, [Ar. ʿaḳreb > ʿaḳrebe عقربه] *{OsT} is.* **1.** Dişi akrep. **2.** Çevik, zeki bir cariye. **3.** Kazan veya tencereyi ateş üstündeki desteğe asmaya yarayan S biçimindeki kanca. **4.** Ayakkabı bağı.

akrebek, [Ar. ʿaḳreb + Far. ek عقربك] *{OsT} is. zool.* **1.** Küçük akrep; akrep yavrusu. **2.** Saatin küçük ibresi.

akrebî, [Ar. ʿaḳreb > ʿaḳrebī عقربى] *(akrebi:) {OsT} sf.* Akrebe benzer; akrep gibi.

akrebiye, [Ar. ʿaḳrebī > ʿaḳrebiyye عقربيه] *{OsT} is. zool.* Akrepler.

akreditif, [Fr. accréditif] *sf.* **1.** Kredi açan. **2.** *is.* İthalatçı ve ihracatçı firmalar arasında aracılık ederek yurt dışındaki muhabir banka adma paranın tahsil edildiğini bildiren mektup; itibar mektubu. **3.** *huk.* Bir bankanın satış bedelinin bütünü veya bir kısmı için müşteriye kefil olması.

akren, [Ar. aḳren اقرن] *{OsT} sf.* Çatık kaşlı.

akrep, -bi [Ar. ḳurb *(yakın)* > ʿaḳreb عقرب] *is. zool.* **1.** Taş altlarında, duvar diplerinde, kurak topraklarda yaşayan; baş ve gövdesi tek, vücudunun en ucunda zehirli bir iğnesi bulunan; yeni ölmüş veya canlı böceklerle beslenen; bir yıl kadar gıdasız yaşayabilen örümceğimsi böcek; kuyruklu, *(Scorpio)*. **2.** Saatin kısa ibresi. **3.** *argo.* Polis memuru. ⊡ **akrep gibi,** *Sözleri ile başkasını sürekli inciten.*|| **akrep kuyruğu bıyık,** *Uçları yukarı doğru kıvrılmış bıyık.*

akrepler, [akrep-ler] *is. zool.* Yaklaşık sekiz yüz kadar çeşidi bulunan örümceğimsiler *(Arachnida)* sınıfının zehirli böcekler takımı *(Scorpionida)*.

akret, [Ar. ʿaḳret عقرت] *{OsT} is.* Kısırlık.

akri, [Gürc. arḳi] *{ağız} is. bot.* Kırmızı ve dayanıklı kerestesi olan bir ağaç, *(Betula)*. [DS]

akriba, -a'i [Ar. ʿaḳribāʾ عقرباء] *(akriba:) {OsT} is.* Akraba.

akridin, [Lat. acer *(ekşi)* > Fr. acridine] *is. kim.* Taşkömürü katranından üretilen bir bazik türev.

akriflavin, [Fr. acriflavine] *is.* Akridinden elde edilen, bazı mikroplara etkin sarı boyar madde.

akriha, [Ar. aḳriḥa اقرحه] *{OsT} is.* **1.** Ağaçsız tarla. **2.** Temiz su.

akruban, [Ar. ʿaḳrubān عقربان] *(akruba:n) {OsT} is.* Erkek akrep.

akrilik, -ği [Fr. acrylique] *sf. kim.* Akroleinin oksitlenmesiyle elde edilen etilenik bir asit; CH_2=CH-CO_2 ⊡ **akrilik lif,** *Akrilik nitrilin polimerleşmesinden elde edilen lif.*

akrobasi, [Fr. acrobatie] *is.* Yerde, tel, at, bisiklet üstünde tehlikeli atlamalar yapma sanatı; cambazlık.

akrobat, [Yun. akro *(sivri)* + bat *(yürümek)* > akrobates > Fr. acrobate] *(a'krobat) is.* Bedenin esnekliğinden yararlanarak sirkte tehlikeli atlamalar yapan kimse; cambaz.

akrobatlık, -ğı [akrobat-lık] *is.* Beden esnekliğine dayanan tehlikeli sirk hareketlerini yapma işi. ⊡ **akrobatlık etmek,** *Zor bir durumdan kurtulmak için tehlikelerle sıyrılıp çıkabilmek.*

akromatik, -ği [Yun. a-khorama *(renksiz)* > Fr. achromatique] *(a'kromatik) sf. fiz.* Bilinen boya maddeleriyle boyanamayan; boya tutmayan. ⊡ **akromatik iğ iplik,** *Hücre bölünmelerinden mitozun ilk evresinde bütün hücrelerde beliren ve hücre boyasına uymayan renkte iğsi oluşumlar.*

akromatin, [Fr. achromatine] *(a'kromatin) is. biy.* Hücre çekirdeğindeki kromozomları boyayan kromatin iplikçikleri.

akromatopsi, [Fr. achromatopsie] *(a'kromatizm) is. tıp.* Retina bozukluğundan kaynaklanan, gözün ancak siyah, beyaz ve gri dışındaki renkleri ayırt edemeyişi ile kendini gösteren kalıtsal bir hastalık.

akromegali, [Fr. acromégalie] *(a'kromegali) is. tıp.* Hipofiz bezinin, büyüme hormonunu *(somatormon)* aşırı salgılaması sonucu el, ayak ve başta görülen aşırı büyüme; tedahhum-i nihayat.

akropol, -lü [Yun. akro *(uçta)* + polis *(şehir)*] *is.* Eski Yunan site şehirlerinde aşağı kente göre daha hakim bir mevkide yapılmış bulunan saray ve tapınaklar topluluğu; iç kale.

akrostiş, [Yun. acro *(uçta)* + stikhos *(satır)* > Fr. acrostiche] *is. ed.* Mısralarının ilk harflerini yan yana getirince bir isim çıkacak şekilde yazılmış şiir.

akru, [aḳ-ru] *{eT} sf.* Yavaş. [Mühennâ] [DLT] ⧉ **akru akru,** *Yavaş yavaş.* [DLT]

akrun, [aḳ-ru-n] *{eT} sf.* Yavaş. [DLT]

akrut, [? akrut] *{ağız} sf.* Düzenci; bilgiç; kurnaz. [DS]

aks[1], [Ar. ʿaks عكس] *{OsT} is.* Çarpma ve geri gelme; akis; yankı; yansıma. ⧉ **aks endāz,** *{OsT} Çarpıp duran.*|| **aks-i da'vā,** *{OsT} Zıt teorem.*|| **aks-i müddeā,** *{OsT} Karşı iddia; çatışkı.*|| **aks-i mülevven,** *{OsT} Derkli yansıma.*|| **aks-i sedā,** *{OsT} Yankı; ses yansıması.*|| **aksü'l-amel,** *{OsT} Tepki.*

aks[2], [Fr. aẖe] *is. oto.* Otomobilde hareketi ileten ve bir eksen etrafında dönen çubuk; mil; dingil; eksen.

aksa, [Ar. ḳaṣv *(uzak olma)* > aḳṣā اقصا] *(aksa:) {OsT} sf.* **1.** Çok uzak; en uzak. **2.** Uç; nihayet; son; ileri; son had; son basamak. ⧉ **aksā'l-merātib,** *{OsT} Rütbelerin en büyüğü.*|| **aksā'l-gāye,** *{OsT} En son gaye.*|| **aksā-yı bilād,** *{OsT} Bir memleketin en uçtaki yerleri; hudut bölgeleri.*|| **aksā-yı emel,** *{OsT} Ülkü; ideal; mefkûre.*|| **aksā-yı garb,** *{OsT} Uzak batı.*|| **aksā-yı merām,** *{OsT} Arzuların son haddi.*|| **aksā-yı merātib,** *{OsT} Rütbelerin en yükseği.*|| **aksā-yı murād,** *{OsT} En son; yegâne arzu; maksat.*|| **aksā-yı şark,** *{OsT} Uzak doğu.*|| **aksā-yı şeb,** *{OsT} Gecenin son demleri.*|| **aksā-yı terakki,** *{OsT} Gelişmenin en son basamağı, en üst seviyesi.*|| **aksā-yı umrān,** *{OsT} Kasaba veya köylerin en kenar mahallelerinden en gür sesle duyulamayacak kadar uzak yerler.*|| **aksā-yı yemîn,** *{OsT} Parlamentonun en sağ ve sağın en sağ ucu.*|| **aksā-yı yesār,** *{OsT} Parlamentonun en sol ve solun en sol ucu.*

aksab, [Ar. ḳuṣb > aḳṣāb اقصاب] *(aksa:b) {OsT} is.* Büyük bağırsaklar; kalın bağırsaklar.

aksad, [Ar. aḳṣād اقصاد] *(aksa:d) {OsT} is.* Kırık şey.

aksade, [ak + Ar. sāde] *{eAT} is.* Beyaz üstlük; beyaz elbise.

aksak, -ğı [*eT.* aẖsa-mak > aksa-k] *sf.* **1.** *{eAT}* Bacağında bulunan hafif bir özürden dolayı hafifçe topallayan; aksayan; seken; topal. **2.** (İş, girişim vb. için) düşünüldüğü şekilde yürümeyen; düzenli gitmeyen; bozuk; kesintiye uğramış. **3.** Klasik Türk müziğinde kullanılan dokuz zamanlı, altı vuruşlu küçük bir usul. ⧉ **aksak semaî,** *müz. Klasik Türk müziğinde on zamanlı, altı vuruşlu küçük bir usul.*

aksakal, [ak+sakal] *is.* **1.** İhtiyar. **2.** Köyün, kabilenin başı. **3.** *{ağız}* Evliya; ermiş. [DS]

aksaklık, [aksa-k-lık] *is.* **1.** Hafif topallık. **2.** İş düzenindeki geri kalmalar, gecikmeler.

aksam[1], [Ar. ḳısm > aḳsām اقسام] *(aksa:m) {OsT} is.* **1.** Bir bütünü meydana getiren parçalar; kısımlar. **2.** Araç, gereç ve malzemeler. ⧉ **aksām-ı kelām,** *{OsT} İsim, fiil, harf gibi söz bölükleri.*|| **aksām-ı rihve,** *{OsT} Vücuttaki yumuşak kısımlar.*|| **aksām-ı seb'a,** *1. Yedi kısım. 2. dbl. Arap dilbilgisinde kelimelerin "sahih, misāl, muzāaf, lefif, nākıs, mehmūz, ecvef" bölümlerine verilen ad.*

aksam[2], [Ar. ḳasem *(yemin)* > aḳsām اقسام] *(aksa:m) {OsT} is.* Yeminler.

aksam[3], [Ar. aḳṣam اقصم] *{OsT} sf.* **1.** Kırık; kırılmış. **2.** *ed.* (Aruz kalıbı için) *mefāiletün* (.-..-) cüzü kırılarak *fāiletün* (-..-)'e dönüştürülmüş olan.

aksama, [aksa-ma] *is.* **1.** Aksamak işi. **2.** Hafifçe topallama. **3.** *mec.* İşlerin düzenli yürümemesi, geri kalması. **4.** Bir makinenin eş zamanlı çalışma düzensizliği.

aksamak, [*eT.* aẖsa-mak > ak-sa-mak] *gçsz. f. [-r]* **1.** Yürürken hafifçe sekmek; topallamak [Mühennâ]. **2.** *mec.* (İş akışı için) duraklamak ve gecikmek; arızalanmak; battal olmak; bozulmak; teklemek. ⧉ **aksaya aksaya,** *Topallayarak, dura kalka.*

aksan, [Lat. ac *(eklenen)* + cantus *(ezgi)* > Fr. accent] *is. dbl.* **1.** Bir dilde kelimelerin bazı hecelerini daha baskılı söyleme biçiminde görülen kendine özgü kurallar; vurgu. **2.** *gnşl.* Telaffuz. **3.** Şive. ⧉ **aksanı bozuk,** *Başka dil veya içinde bulunduğu bölgenin söyleyiş özelliklerine kapılmaktan dolayı konuştuğu dili yeterince ve doğru olarak vurgulayamayan.*

aksar, [Ar. ḳaṣr *(kısma)* > aḳṣar اقصر] *{OsT} sf.* Daha kısa; en kısa; pek kısa. ⧉ **aksār-ı eyyām,** *En kısa gün.*|| **aksār-ı tarik,** *En kestirme yol; en kısa yol.*

aksat[1], [Ar. aḳsaṭ اقسط] *{OsT} is.* **1.** Kuru ayaklı hayvan. **2.** Pek doğru şey.

aksat, [Ar. ḳısṭ > aḳsāṭ اقساط] *(aksa:t) {OsT} is.* Paylar; hisseler; nasipler.

aksata, [Ar. aẖz ü iʿṭā > aksata] *(a'ksata) {ağız} is.* Alışveriş. [DS]

aksatma, [aksa-t-ma] *is.* **1.** Aksatmak işi. **2.** Engelleme; geciktirme.

aksatmak, [aksa-t-mak] *gçl. f. [-ır]* Bir işin düzenli yürümesine engel olmak, geciktirmek.

aksayış, [aksa-y-ış] *is.* Aksamak işi ve biçimi.

akse, [Fr. acces] *is. tıp.* Hastalık nöbeti; kriz.

aksedir, [ak+sedir] *is. bot.* Mobilyacılıkta kaplama olarak kullanılan açık kahverengi ve sert keresteli bir orman ağacı *(Thuya occidentalis).*

akselerando, [İt. accelerando] *zf. müz.* (Çalmak, söylemek için) gittikçe artan hızla.

akselerograf, [Fr. accélérographe] *is. fiz.* Hareket hâlindeki cisimlerin hızlarında meydana gelen değişmeleri yazan araç; ivme yazar.

akselerometre, [Fr. accéléromètre] *is. fiz.* Hareket hâlindeki cisimlerin hızlarında meydana gelen değişmeleri ölçen alet; ivme ölçer.

aksendaz, [Ar. ʿaks + Far. -endāz] *(aksenda:z) {OsT} sf.* Sürekli yankılanan; sürekli yansıyan; çınlayıp duran. ⧉ **aksendaz olmak,** *1. (Işık için) sürekli yansımak. 2. (Ses için) çınlamak; yankı vermek. 3. mec. Etki uyandırmak; tepki yaratmak.*

akseptans, [İng. acceptance] *is.* **1.** Öğrenimini yabancı ülkede yapmak isteyen öğrencilere gönderilen kabul belgesi. **2.** Poliçelerin kabul edildiğini belirten açıklama ve imza.

akser, [Ar. ḳaṣr *(kısma)* > aḳṣar أقصر] *{OsT} sf.* → aksar.

aksesuar, [Fr. accéssoire] *is.* **1.** Yan ögeler; ıvırzıvır. **2.** Bir aracın veya makinenin ana ögelerinden olmayan, ancak ikinci derecede yardımcı olan parçaları. **3.** *tiy.* Tiyatro eserleri sahnelenirken, sinema veya televizyon filmi çekilirken konunun gereği sahnede bulunması gereken eşya. **4.** Kadın giyiminde elbiseyi renk ve biçim yönüyle tamamlayan ayakkabı, çanta, şapka, eldiven ve süs takıları cinsinden eşya. **5.** *argo.* (Evli çiftler için) çoluk çocuk.

aksesuarcı, [aksesuar-cı] *is. tiy.* Sahne oyunları veya sinema, televizyon çekimleri için gerekli aksesuarları hazırlamakla görevli kimse.

aksetme, [Ar. ʿaks + T. et-me عكس ايتمه] *(a'ksetme) is.* Aksetmek işi, yankılanma.

aksetmek, [Ar. ʿaks + T. et-mek عكس ايتمك] *(a'ksetmek) gçsz. b. f. [-(d)-er]* **1.** (Ses için) bir engele çarpıp geri gelmek; yankılanmak. **2.** (Cisimler için) ışığı yansıtan düz ve parlak yüzeylerde aynen görünmek; yansımak. **3.** *mec.* Birileri aracılığıyla duyulmak. **4.** *gnşl.* Ulaşmak, yayılmak.

aksettirilme, [Ar. ʿaks + T. et-tir-il-me عكس ايتريلمه] *(a'ksettirilme) is.* Aksettirilmek işi.

aksettirilmek, [Ar. ʿaks+ T. et-tir-il-mek عكس ايتريلمك] *(a'ksettirilmek) edil. f. [-ir]* Aksettirmek işi yapılmak; yansıtılmak.

aksettirme, [Ar. ʿaks + T. et-tir-me عكس ايترمه] *(a'ksettirme) is.* Aksettirmek işi.

aksettirmek, [Ar. ʿaks + T. et-tir-mek عكس ايترمك] *(a'ksettirmek) gçl. b. f. [-ir]* **1.** Üzerine düşen ses dalgalarını yankılatmak. **2.** Üzerine düşen ışık demetini yansıtmak. **3.** *mec.* Duyurmak, açıklamak. **4.** Yaymak, ulaştırmak.

aksıma, [Yun. oksina *(ekşi ot)* أقسمه] *{eAT} is.* Sarhoşluk veren ekşi şerbet.

aksırak, [aḳ-sıra-ḳ] *{eT} sf.* Mükemmel; âla. [ETY]

aksırık, -ğı [aksır-mak > aksır-ık] *is.* Nefes borusundaki bir gıcıklanmadan dolayı nefes verdirici kasların ani kasılmasıyla ağızdan ve burundan çıkan şiddetli, gürültülü ve itici hava çıkışı; hapşırık; tıksırık. ⧉ **aksırığı cinli,** *Çabuk kızan.*|| **aksırık tutmak,** *Birbiri peşi sıra aksırma nöbeti gelmesi.*

aksırıklı, [aksır-ık-lı] *sf.* Sık sık aksıran. ⧉ **aksırıklı tıksırıklı,** *Hastalıklı ve bünyesi zayıf.yaşlı.*

aksırış, [aksır-ış] *is.* Aksırma işi.

aksırma, [aksır-ma] *is.* Aksırmak işi.

aksırmak, [as *(yans.)* > *eT* as-ur-mak > aksır-mak] *gçsz. f. [-ır]* Üst solunum yolları mukozasının yabancı cisim veya yakıcı duman tarafından uyarılması ile ani refleksle ağız ve burundan gürültülü şekilde itici hava çıkarmak; hapşırmak.

aksırtma, [aksır-t-ma] *is.* Aksırmaya sebep olma.

aksırtmak, [aksır-t-mak] *gçl. f. [-ır]* Aksırmasına sebep olmak; aksırmasını sağlamak.

aksi, [Ar. ʿaks > ʿaksī عكسى] *(aksi:) {OsT} sf.* **1.** Bilinen ve bulunulan konum ve durumun ters yönünde bulunan; zıt; aykırı; çelişik; mübayin; mütenakız; ters. **2.** Uygun olmayan; nâmüsait. *Aksi bir zamana denk geldi, çekleri karşılayamadık.* **3.** Huysuz ve inatçı; muannit. **4.** Beklenenin dışında gelişen; olumsuz. **5.** Beklenmedik bir zamanda ortaya çıkan; münasebetsiz. ⧉ **aksi aksi,** *Olumsuz ve sert bir ifadeyle.*|| **aksi gibi,** *Ne yazık ki.*|| **aksi gitmek,** *Umulan şekilde gelişmemek.*|| **aksi hâlde,** *Yoksa, öyle olmazsa.*|| **aksi tesadüf,** *"Şanssızlığa bak!" anlamında kullanılır.*||**aksi tesir,** *Beklenenin tam tersi bir tepki.*

aksilenme, [aksi-le-n-me] *is.* Gereksiz yere huysuzluk etme.

aksileşme, [aksi-le-ş-me] *is.* Huysuzluğa başlama.

aksileşmek, [aksi-le-ş-mek] *dönşl. f. [-ir]* Olumlu ve uysal davranışları terk ederek huysuzluk etmek.

aksilik, -ği [aksi-lik] *is.* **1.** Aksi olma durumu. **2.** Ters davranma. **3.** Huysuzluk. **4.** İnatçılık. **5.** Şanssızlık. **6.** Ortamın uygunsuzluğu. ⧉ **aksiliği tutmak,** *İnatçılık ederek direnmek.*|| **aksilik bu ya,** *"Olmaması gerekirken bir terslik olur." anlamında.*|| **aksilik etmek,** *Uyuşmamak, inatçı davranmak.*

aksine, [aksi-n-e] *zf.* **1.** Tersine; bilakis. **2.** Üstelik. ⧉ **aksine gitmek,** *Yapılması gereken bir hareketin veya uygulanması gereken bir taktiğin tam tersini yapmak.*

aksiniyen, [Yun. aksine *(balta)* > Fr. aẖinien] *sf.* İlkel toplulukların balta yapmakta kullandıkları yeşim taşı.

aksiseda, [Ar. ʿaks-i ṣadā عكس صدا] *(a'ksiseda:) {OsT} is.* **1.** Ses dalgalarının bir yüzeye çarpıp geri dönmesinden oluşan ikincil ses; yankı. **2.** *mec.* Bir olayın veya açıklanan fikrin toplum üzerinde bıraktığı etki; tesir.

aksiseğirdim, [Ar. ʿaks-i T. seğirdim عكس سكردم] *is.* Geri çekilme; irkilme.

aksişems, [Ar. ʿaks-i şems عكس شمس] *(a'ksişems) {OsT} is.* Güneş ışığı yansıması.

aksiyom, [Yun. aksioma > Fr. axiome] *is. man.* **1.** İspat ve kanıta gerek kalmayan doğruluğu kesin önerme. **2.** Herkes tarafından doğruluğu kabul olunan görüş; belit.

aksiyon, [Fr. actione] *is.* **1.** Etki. **2.** Bir görüşü, bir fikri ortaya koyabilme. **3.** Bir kimsenin yaptığı iş, eylem. **4.** Bir edebî eserde gelişen olayların bütünü. **5.** Hisse senedi.

akson, [Fr. axon] *(a'kson) is.* Sinirsel uyarıyı ileten sinir hücrelerinin lif uzantıları; sinir teli.

akson, [Yun. aksoni] *{ağız} is.* Değirmen çarkının döndürdüğü mil. [DS]

aksöğüt, -dü [ak+söğüt] *is. bot.* Dallarından sepet yapılan, su kenarlarında yetişen yirmi otuz metre kadar büyüyebilen bir söğüt türü *(Salix alba).*

aksu, [ak+su] *{ağız} is. tıp.* Katarkt.

aksuna, [? aksuna] *{ağız} is. dnz.* Su altında felç olarak çıkan dalgıcın iyileşmesi için onu tekrar denize indirme işlemi. [DS]

aksunkur, [ak+sunkur] *{eAT} is. zool.* Doğan türünden bir tür yırtıcı kuş.

aksülamel, [Ar. ʿaksü'l-ʿamel عكس العمل] *(a'ksülâmel) {OsT} is.* Zıt eylem; tepki; reaksiyon.

aksülümen, [ak+sülümen] *is.* Cıva ile klorun birleşiminden meydana gelen zehirli, beyaz bir toz.

akşam, [T. ak + Far. şâm / Far. ḫşap *(gece)* [Räsänen] / Soğd. > *eT* aḫşam [Clauson]] *is.* **1.** Günün ikindiden sonraki, geceden hemen önceki vakti. **2.** *gnşl.* Gece; şeb; tün. ⊡ **akşama doğru,** *Güneşin batmasına yakın zamanda.*|| **akşam ahıra, sabah çayıra,** *Bir sorumluluk duymadan, gailesiz, rahat yaşama. Yiyip içmekten başka bir şey düşünmez.*|| **akşama kadar,** *Gün boyunca, ara vermeden.*|| **akşama kalmak,** *Geç kalmak.*|| **akşam akşam,** *Akşamın olduğu dar vakitte.*|| **akşama sabaha,** *Neredeyse, hemen hemen.*|| **akşam ayazı,** *Kış mevsiminde akşam üzeri çıkan dondurucu soğuk.*|| **akşamdan akşama,** *Üst üste, her akşam.*|| **akşamdan kalma,** *Gece çok içtiği için sarhoşluğu henüz geçmemiş olan.*|| **akşamdan kavur, sabaha savur,** *Büyük çabalarla kazanılan para çok kolay harcanabilir.*|| **akşamdan sonra merhaba,** *İş işten geçti, aklın başına yeni mi geldi? sabahı şerifler hayrola!* || **akşam darı,** *{ağız} Akşam ezanına on beş yirmi dakika önce başlayan ve ezanla biten süre.* [DS]|| **akşam demez sabah demez,** *Günün her vaktinde.*|| **akşam ezanı,** *Günün dördüncü namazına davet eden ezan.*|| **akşam gazetesi,** *Öğleden sonra çıkan günlük gazete.*|| **akşam güneşi,** *1. Akşama doğru yakıcılık etkisi azalmış gün ışığı. 2. Pembe ve sarı karışımı bir karma renk. 3. mec. Yaşlılığın son demi.*|| **akşam Hacı Mahmut, sabah eskici Yahudi,** *Dürüst görünür ama kandırır.*|| **akşamı bulmak,** *Çok oyalanmak.*|| **akşamın dar vakti,** *Akşam namazının kılındığı kısa zaman; aydınlıktan karalığa geçilecek zamanda.*|| **akşamı şerifler hayır olsun,** *İyi akşamlar.*|| **akşam karanlığı,** *Alaca karanlık.*|| **akşam kavil, sabah savul,** *Verdiği sözden çabuk cayma.*|| **akşam kuşu,** *{ağız} Yarasa.* [DS]|| **akşamlı sabahlı,** *Her akşam ve sabah olmak üzere.*|| **akşam namazı,** *Akşam vakti kılınan namaz.*|| **akşam otu,** *{ağız} Akşam ezanına on beş yirmi dakika önce başlayan ve ezanla biten süre.* [DS]|| **akşam oturu,** *{ağız} Akşam üzeri.* [DS]|| **akşam pazarı,** *Pazar yerlerinde toplanma saatinde yapılan ucuz alışveriş.*|| **akşam piyasası,** *Bulvar veya caddelerde akşam üzeri yapılan gezinti.*|| **akşam saati,** *Akşam üzeri, akşamleyin.*|| **akşam sabah,** *{ağız} Bir tür çiçek.* [DS]|| **akşam simidi,** *Akşam vaktinde satışa çıkarılan simit.*|| **akşam üstü,** *Akşamın yaklaştığı bir sırada; tam akşam olduğu sırada.*|| **akşam üzeri,** *Akşam vaktinde.*|| **akşam yeli,** *Akşam üzeri denizden esen rüzgâr; meltem.*

akşamcı, [akşam-cı] *is.* **1.** Her akşam alkollü içki içmeyi alışkanlık edinmiş kimse. **2.** Akşam erkenden uyumayı alışkanlık edinmiş kişi. **3.** *sf.* Çalışma saatleri gece vaktine denk gelen.

akşamcık, -ğı [akşam-cık] *is.* Akşam. ⊡ **akşamcık kuşu,** *{ağız} Yarasa.* [DS]

akşamcılık, -ğı [akşam-cı-lık] *is.* Akşamcı olma durumu.

akşamın, [Ar. akşam + T. -ın] *zf.* Akşam vakti; akşam akşam.

akşamki, [akşam-ki] *sf.* Akşam üzeri olan, akşam yapılan.

akşamlama, [akşam-la-ma] *is.* **1.** Akşama kadar zaman harcama. **2.** Geceyi geçirme, konaklama.

akşamlamak, [akşam-la-mak] *gçsz. f. [-r]* **1.** Bir iş için akşama kadar uğraşmak; akşamı etmek. **2.** Geceyi evinden başka bir yerde geçirmek; konaklamak.

akşamları, [akşam-lar-ı] *zf.* **1.** Akşam vakitlerinde; akşamleyin. **2.** Her akşam. **3.** Sadece akşam üzeri.

akşamleyin, [akşam-leyin] *zf.* Akşam olduğunda; akşam üzeri; akşam vakti; akşam akşam.

akşamlık, -ğı [akşam-lık] *sf.* **1.** Akşama mahsus, akşamları kullanılan. **2.** Belirtilen sayıdaki akşama yetecek kadar. *«Üç akşamlık yiyecek kaldı.»* **3.** *{ağız}* Akşam yemeği. [DS] ⊡ **akşamlık sabahlık,** *Sağlık durumunun kötüye gitmesi dolayısıyla ölümü tahmin edilen.*

akşamsefası, [akşam+safâ-s-ı] *is. bot.* Akşamları açılan gösterişli kırmızı, sarı, pembe çiçekleri ile süs bitkisi olarak bahçelerde yetiştirilen çok yılık bir bitki; gece sefası, *(Mirabilis jalapa).*

akşer, [Ar. akşer اقشر] *{OsT} sf.* (Kişi için) kırmızı yüzlü.

akşın, [ak-şın] *sf.* Derisinde ve tüylerinde boya maddesi yokluğundan dolayı beyazlıklar bulunan; akşar; albino; çapar.

akşınlık, -ğı [ak-şın-lık] *is.* Akşın olma durumu; albinizm; çaparlık.

akşit, [ak+şit] *{ağız} sf.* Kutlu. [DS]

akt, [Ar. aḳt عقت] *{OsT} is.* Zamanın belirlenmesi; vaktin tespiti.

akta, -a'ı [Ar. ḳaṭʿ > aḳṭaʿ اقطع] *{OsT} sf.* (Kişi için) eli kesik.

akta, -a'ı [Ar. ḳaṭʿ > aḳṭāʿ اقطاع] *(akta:) {OsT} is.* **1.** Kesilmeler; kırılmalar. **2.** Kırmalar; kesmeler **3.** Hayvan sürüleri. **4.** Beylik araziler; ikta.

aktab, [Ar. ḳutb *(mil)* > aḳṭāb اقطاب] *(akta:b) {OsT} is.* **1.** Kutuplar. **2.** *mec.* Bir topluluk ya da grubun başları; sahipler; efendiler; reisler; ulular.

aktadis, [actadis *(tescilli isim)*] *is.* Tüketilen elektrik enerjisini gece ve gündüz tarifelerine göre ayrı ayrı kaydeden sayaç.

aktaeyn, [Ar. ḳaṭ' > aḳṭa'eyn اقطعين] *{OsT} is.* **1.** Keskin iki şey. **2.** *mec.* Kılıç ve kalem.

aktan, [Ar. ḳuṭn > aḳṭān اقطان] *(akta:n) {OsT} is.* Pamuklar.

aktar[1], [Ar. ḳaṭre > aḳṭār اقطار] *(akta:r) {OsT} is.* Damlalar.

aktar[2], [Ar. ʿaṭṭār *(güzel kokular satan)* => aḳṭār]*(akta:r) is.* **1.** Çeşitli baharatlar ve güzel kokularla iğne iplik cinsinden küçük eşyaların satıldığı dükkân. **2.** Bu cins malzemeyi satan kişi.

aktar[3], [Ar. ḳuṭr *(yöre)* > aḳṭār اقطار] *(akta:r) {OsT} is.* **1.** Yönler; taraflar; hudutlar. **2.** Ülkeler; bölgeler. **3.** Çaplar; kuturlar. ◻ **aktār-ı cihān,** *{OsT} Dünyanın dört bucağı.*

aktaraç, [aktar-mak > aktar+ağaç] *{ağız} is.* Sac üzerinde pişmekte olan yufkayı çevirmekte kullanılan araç. [DS]

aktarağaç, [aktar-mak > aktar+ağaç] *{ağız} is.* **1.** Yemeni dokumacılığında yemenileri çevirmekte kullanılan uzun kollu ve yuvarlak bir ağaç. **2.** Sac üzerinde pişirilen ekmeği çevirmekte kullanılan demir ya da ağaç aygıt. **3.** Fırın küreği. **4.** Ayakkabının ucunu dışına çevirmeye yarayan aygıt. [DS]

aktarıcı, [aktar-ıcı] *is.* **1.** Eski kiremitleri yenisiyle değiştirmek suretiyle çatı bakımını yapan kişi. **2.** Ana vericinin dalgalarını alamayan bölgeler için daha düşük güçte ve başka frekansta yayın yapan radyo-televizyon vericisi.

aktarılma, [aktar-ıl-ma] *is.* Aktarılmak işi.

aktarılmak, [aktar-ıl-mak اقترلمق] *edil. f. [-ır]* **1.** Aktarmak işi yapılmak. **2.** *{eT} {ağız}* Devrilmekbaş aşağı çevrilmek; yuvarlanmak. [EUTS] [İKPÖy.] [DS] **3.** *{eAT}* Düşürülmek; başkası tarafından yıkılmak. **4.** *{eAT}* Kendi kendine yıkılmak. **5.** *{eAT}* Yüz çevirmek; başka yana dönmek. **6.** *{ağız}* Alt üst olmak. [DS] ◻ **aktarılıp inmek,** *{ağız} Bayılıp düşmek.* [DS]

aktarım, [aktar-ım] *is.* Aktarmak işi; geçirme, çevirme işi.

aktarışmak, [aktar-ış-mak اقترشمق] *{eAT} işteş. f. [-ur]* (Savaşta) birbirini yere yıkmak.

aktariye, [Ar. ʿaṭṭāriyye > aḳṭāriye] *(akta:riye) {OsT} is.* Aktarlık.

aktarlık, -ğı [aktar-lık] *is.* **1.** Aktarın işi ve mesleği. **2.** Aktar dükkânında satılabilecek nesne.

aktarma, [aktar-ma] *is.* **1.** Yerini, yönünü, yolunu değiştirme. **2.** Altını üstüne getirme. **3.** İletme. **4.** *ed.* Bir eserden bir bölümü olduğu gibi alıp kullanma; iktibas. **5.** Çevirme; tercüme etme. **6.** Ekim yapmaksızın tarlayı sürmek. **7.** Bir dilin yabancı bir dilden kelime alması. **8.** Kalıtım; irsiyet. **9.** *{ağız}* Baştan savma; başkasma havale etme. [DS] **10.** *{ağız}* Çalma. [DS] **11.** *{ağız}* Ganimet. [DS] **12.** *{ağız}* Kepenek. [DS] **13.** *{ağız}* Tarlayı ilkbaharda sürme zamanı. [DS] **14.** *sf.* Bir eserden aktarılmış. *Aktarma paragraf.* ◻ **aktarma etmek,** *1. Bir taşıttaki yolcuları başka bir taşıta geçirmek. 2. Bir yerdeki eşyayı başka bir yere koymak, yerleştirmek.*|| **aktarma gemisi,** *Limana giremeyecek kadar büyük bir gemiden malları limana taşıyan daha küçük gemi.*||**aktarma yapmak,** *1. Bir bölümden diğer bölüme geçirmek. 2. Yolculukta belirli bir durakta araç değiştirmek.*

aktarmacılık, -ğı [aktar-ma-cı-lık] *is.* **1.** Aktarma işi. **2.** Başkasının bir cümlesini veya fikrini alıp kullanma.

aktarmaç, [aktar-maç] *{ağız} is.* Yollarda birdenbire çıkan dönemeçler. [DS]

aktarmak, [*eT.* ağ-mak *(bir yana eğilmek; çökmek; bel vermek)* > ağtar-mak / aḫtar-mak > aḳtar-mak اقدرمق / آقتارمق] *gçl. f. [-ır]* **1.** Bir yerden başka bir yere götürmek; taşımak; göçermek. **2.** Bir şeyin yolunu veya yönünü değiştirmek. **3.** Toprağı sürmek; bellemek; *{eAT} (aynı)*. **4.** Altını üstüne getirmek. **5.** Çatıdaki kırık kiremitleri yenisi ile değiştirerek bakım yapmak. **6.** Bir kitabın içinde bir konuyu bulmak için baştan sona aramak; taramak. **7.** Bir kitabı baştan sona bir defa okuyup devretmek; hatmetmek. **8.** Tercüme etmek; çevirmek. *{eT} (aynı)* [EUTS] [Gabain] **9.** Bir metni kendi yazısında aynen kullanmak. **10.** Ulaştırmak; bildirmek. **11.** Sahip olduğu bilgileri öğretmek. **12.** Elde mevcut olan bilgi ve belgeleri bir başka ortama kaydetmek. **13.** Duygu ve düşüncelerini değişik sanat ürünlerini kullanarak ifade etmek. **14.** Güreş gibi sporlarda rakibini yere yıkmak; devirmek; yenmek. **15.** *{eT}* Dönmek; çevrilmek. [EUTS] [Gabain] **16.** *{eAT}* Yere yıkmak; devirmek; alt etmek; yenmek. ◻ **aktar değneği,** *{ağız} Dikişli ayakkabıları çevirmeye yarayan tahta aygıt.* [DS]|| **aktar dönder etmek,**

{ağız} 1. Altını üstüne getirmek; tarlayı sürmek. 2. Elden ele iletmek. [DS]

aktarmalı, [aktar-ma-lı] *sf.* **1.** (Yolculuk için) belli duraklarda araç değiştirerek yapılan **2.** (Araç için) belirli bir istasyonda yolcuları aktarma yaparak giden. **3.** *zf.* Aktarma yapılarak.

aktarmasız, [aktar-ma-sız] *sf.* (Yolculuk için) aktarma yapılmadan; taşıt değiştirmeden yapılan.

aktartma, [aktar-t-ma] *is.* Aktartmak işi.

aktartmak, [aktar-t-mak] *gçl. f. [-ır]* Aktarmak işini bir başkasına yaptırmak.

aktavşan, [ak+tavşan آق طاوشان]*is. zool.* **1.** Bir çeşit çöl faresi; cırboğa, *(Jaculus jaculus).* **2.** *{eAT}* Ada tavşanı.

aktı, [Ar. ʿakd > ʿakdī ?] *{eAT} is.* **1.** İş; çalışma. **2.** Elişi. **3.** Malumat; bilgi. **4.** *{ağız}* Götürü yaptırılan bir iş karşılığında ödenen ücret; toptan pazarlık anlaşmasına göre verilen ücret; el emeği. [DS]

aktınmak, [ak̦-(ı)t-ın-mak] *{eT} dönşl. f. [-ur]* Akmak; suya batmak. [Gabain] [EUTS]

aktif, [Fr. actif] *sf.* **1.** Çalışır durumda; faal. **2.** Hareketli, canlı; girişken. **3.** Bizzat etki yapan; etken; malûm. **4.** Önemli yerde, karar verme ve uygulama durumunda olan. **5.** (İşletmenin varlıkları için) para ile değerlendirilebilen. ⧉ **aktif akım,** *fiz. Kendisini meydana getiren gerilim ile aynı fazda olan alternatif akım.*|| **aktif fiil,** *dbl. Öznesi doğrudan yapıcı, kılıcı olan fiiller.* || **aktif metot,** *eğit. Öğrencilerin eğitim faaliyetlerinin bir kısmında rol aldıkları eğitim metodu.*|| **aktif nüfus,** *Çalışan nüfus.*|| **aktif para,** *Bizzat piyasada dolaşan para.*|| **aktif rol oynamak,** *Yapılmakta olan işte birinci planda görev almak.*

aktifleşme, [aktif-leş-me] *is.* Etki eder durumda bulunma.

aktifleşmek, [aktif-leş-mek] *dönşl. f. [-ir]* Etki eder bir duruma gelmek.

aktinit, [Fr. actinides] *is. kim.* Atom numarası 89 ile 103 arasında kalan tabii ve yapay (aktinyum, toryum, protaktinyum, talyum, plütonyum, amerikyum, küriyum ve berkelyum) radyoaktif elementlerinin ortak adı.

aktinon, [Fr. actinon] *is. kim.* Aktinyumun parçalanması ile meydana çıkan kütle numarası 223 olan radon izotopu.

aktinyum, [Fr. actinium] *(akti'nyum) is. kim.* Atom numarası 89, atom ağırlığı 227 ve 228'in yanı sıra atom ağırlığı 209 ile 232 arasında yer alan yirmi iki yapay izotopu bulunan radyoaktif element; sembolü: Ac. ⧉ **aktinyum serisi,** *Uranyum 235'in parçalanmasından doğan çekirdekler.*

aktivizm, [Fr. activisme] *is. siy.* **1.** Bir siyasi parti veya sendikanın hizmetinde yapılan eylem. **2.** Şiddeti hoş gören siyasi doktrin; eylemcilik.

aktolga, [ak+tolga] *is.* Eskiden savaşlarda giyilen zırhlı miğfer.

aktör, [Lat. actor *(iş gören)* > Fr. acteur] *is. tiy.* **1.** Sahnede veya filmde kişileri canlandıran erkek; oyuncu. **2.** *mec.* Takındığı tavırlarla karşısındakini ustaca kandırmayı beceren kişi; düzenbaz.

aktöre, [ak+töre] *is.* İyi ahlak.

aktörlük, -ğü [aktör-lük] *is.* **1.** Aktörün yaptığı iş, meslek; oyunculuk. **2.** *mec.* Düzenbazlık. ⧉ **aktörlük etmek,** *Birini kandırmak için olduğundan başka tavırlar takınmak; düzenbazlık.*

aktris, [Lat. actor *(iş gören)* > Fr. actrice] *is. tiy.* Sinema veya tiyatroda rol alan kadın oyuncu; artist.

aktrislik, -ği [aktris-lik] *is. tiy.* Aktrisin yaptığı iş ve meslek.

aktuğ, [ak+tuğ] *is.* At kılından yapılma, altın ve gümüş ile süslü hükümdarlık alameti.

akturmak, [ak̦-(ı)t-ur-mak] *{eT} gçl. f. [-ur]* **1.** Yükseltmek. [EUTS] **2.** Akıtmak [Gabain] **3.** Akıttırmak. [EUTS] [DLT]

aktüalite, [Fr. actualité] *is.* **1.** Şu ana uygun olma niteliği. **2.** Şu andaki durum ve koşullar. **3.** Son günlerin toplumu etkileyen olayları ile ilgili olma; güncellik.

aktüalizm, [Fr. actualisme] *is. jeol.* Geçmiş devirler jeolojik olaylarını günümüzde görülen benzerleri ile açıklamaya çalışan doktrin; güncelcilik.

aktüel, [Lat. actuālis > Fr. actuel] *sf.* **1.** Şu anda önem taşıyan; şimdiki. **2.** (Olay için) günümüzde olan ve kamuoyunun ilgilendiği; söz konusu edilen; güncel.

aku, [Far. ākü آكو] *(a:ku:) {OsT} is. zool.* Baykuş; puhu.

akuarel, [İt. acqua *(su üzerine)* > acquarella > Fr. aquarelle] *is.* Suluboya resim.

akub[1], [Ar. ʿaküb عكوب] *(aku:b) {OsT} is.* Toz.

akub[2], [Ar. ʿak̦ıb > ʿak̦ūb عقوب] *(aku:b) {OsT} is.* Halef; varis.

akuçka, [Rus. okóşko] *{ağız} is.* **1.** Küçük pencere. **2.** Camekân. [DS]

akuk, [Ar. ʿak̦ūk̦ عقوق] *(aku:k) {OsT} sf.* **1.** Anasına babasına itaat etmeyen. **2.** (Hayvan için) gebe.

akuka, [Erme. ağuğa / akuka] *{ağız} is.* Kapalı su oluğu; künk. [DS]

akulug, [ağu > ak̦u-luğ] *{eT} sf.* Ağılı; zehirli. [EUTS]

akunduz, [Yun. akantos] *{ağız} is.* Ak çöpleme, *(Veratrum album).* [DS]

akupunktur, [Lat. acus *(iğne)* + punctura *(batırma)* > Fr. acupuncture] *is. tıp.* Hayat enerjisinin kaynağı sayılan "kuvvet çizgileri" boyunca vücutta bulunan "nokta"lara altın iğne batırmak suretiyle uygulanan Çin kökenli bir tedavi metodu.

akur[1], [ak̦-ur] *{eT} is.* Ahır. [DLT]

akur[2], [Ar. ʿaḳūr عقور] *(aku:r) {OsT} {ağız} sf.* **1.** Azgın; kudurmuş. **2.** (Hayvan için) kuduz. [DS]

akur[3], [*eT.* aḳ-ur-mak > aḳ-ur] *{ağız} is.* **1.** Yamaçlara yapılan düz ve yan yol. **2.** (İsim tamlaması biçimiyle, tamlanan "akur" ise) tamlayan olan nesnenin çokça bulunduğu yer; *Orası çam akurudur.* **3.** Hayvan yemliği. **4.** *sf.* Düz; doğru. [DS]

akurane, [Ar. ʿaḳūr + Far. -āne عقورانه] *(aku:ra:ne) {OsT} zf.* Kudurmuş gibi; kudurmuşçasına.

akurka, [Ar. ḳarḳaʿa *(yans)*] *{ağız} is.* Kurbağa. [DS]

akurmak, [aḳ-ur-mak] *{eT} gçsz. f. [-ur]* Yavaş davranmak. [Gabain]

akuru, [aḳ-ur-u] *{eT} sf.* **1.** Yavaş. [Gabain] **2.** *{ağız}* Düz; doğru. [DS] ⊡ **akuru akuru,** *Yavaşça; sessizce; yavaşçacık.* [EUTS] || **akuru turkuru,** *Doğru; müstakim.* [EUTS]

akustik, -ği [Yun. akoustikhos *(ses bilgisı)* > Fr. acoustique] *sf.* **1.** Sesle ilgili; sese ait; işitmeye dayanan; işitme ile ilgili. **2.** *is. fiz.* Sesin oluşumu, yayılması, işitilmesi ve özellikleriyle uğraşan fizik dalı; yankı bilimi. **3.** *gnşl.* Bir yerin ses yayılımı ile ilgili taşıdığı nitelikler; yankı düzeni. ⊡ **akustik alan,** *fiz. Ses titreşimlerinin ulaştığı uzaysal bölge.*|| **akustik çanaklar,** *Eski tiyatro binalarında oyuncuların seslerinin daha gür duyulması için binanın uygun yerlerine yerleştirilen toprak veya tunçtan yapılmış çan biçimindeki kaplar.*|| **akustik mayın,** *as. Deniz dibine yerleştirilen ve yakınından geçen geminin pervane gürültüsü ile patlayan mayın.*|| **akustik siniri,** *anat. İç kulağı beyine bağlayan sinirler demeti.*

akuşka, [Rus. okóşko] *{ağız} is.* → akuçka. [DS]

akut, [Lat. acūtus *(bilenmiş)* > Alm. akut / İng. acute] *sf. tıp.* (Hastalık için) şiddetli başlayıp çabuk ilerleyen.

akuz etmek, [Yun. ákuse *(dinle)* + T. et-mek] *argo.* Haber vermek.

akuzatif, [Lat. accusativus] *is. dbl.* Öznenin yaptığı iş ve hareketten doğrudan etkilenen varlığın *(nesne)* bulunduğu hâl; ismin belirtme hâli; ismin -i hâli; ismin yükleme durumu; mef'ulün bih.

akü, [Fr. accumulateur > accu] *is.* Akümülatör. ⊡ **akü doldurmak,** *argo. 1. (Erkek için) cinsel gücü artırıcı şeyler yemek veya kullanmak. 2. İçki içmek.*|| **aküsü bitmek,** *argo. 1. Bir önceki ilişkiden dolayı tekrar cinsel ilişkiye giremeyecek durumda bulunmak. 2. Yaşlılıktan dolayı cinsel gücü tükenmek. 3. Gücü tükenmek; iyice yorulmak.*

aküçgül, [ak+üç+gül] *is. bot.* Baklagillerden dalları yerde sürünen, kuraklığa dayanıklı, mayıstan temmuza kadar çiçek açan çok yıllık bir yem bitkisi *(Trifolium repens)*

akümülatör, [Lat. accumulare *(yığmak)* > Fr. accumulateur] *is. fiz.* Enerjiyi istenildiği zaman iade etmek üzere depolayan cihaz.

aküpunktür, [Fr. acupuncture] *is. tıp.* → akupunktur.

akva, [Ar. ḳavī > aḳvā أقوى] *(akva:) {OsT} sf.* Daha kuvvetli; en kuvvetli; çok sağlam.

akval, [Ar. ḳavl > aḳvāl أقوال] *(akva:l) {OsT} is.* **1.** Sözler. **2.** *gnşl.* Düşünce; fikir; hüküm; mütalaa **3.** Dedikodu; boş sözler; rivayetler. ⊡ **akvāl-i hakîmāne,** *Filozofça sözler.*

akvam, [Ar. ḳavm > aḳvām أقوام] *(akva:m) {OsT} is.* Kavimler; milletler; halklar. ⊡ **akvām-ı beşer,** *İnsan kavimleri.*

akvarel, [Fr. aquarelle] *is.* Suluboya.

akvaryum, [Fr. aquarium] *(a'kvaryum) is.* İçinde su bitkileri ile özellikle balık beslenen yapay ortam.

akvas, [Ar. ḳavs *(yay)* > aḳvās أقواس] *(akva:s) {OsT} is.* **1.** Yaylar; kavisler; eğriler. **2.** Dönemeçler. **3.** *mat.* Yaylar.

akvat, [Ar. ḳut *(yiyecek)* > aḳvāt أقوات] *(akva:t) {OsT} is.* Yiyecekler; yenilecek şeyler; azıklar. ⊡ **akvāt-ı yevmiye,** *{OsT} Günlük yiyecekler; geçim.*

akvaz, [Ar. ḳavz > aḳvāz أقواز] *(akva:z) {OsT} is.* Kum tepeleri.

akve, [Ar. ʿaḳve عقوه] *{OsT} is.* Evin önündeki üstü açık alan; avlu.

akvem, [Ar. ḳavim *(doğru)* > aḳvem أقوم] *{OsT} sf.* Daha doğru; en doğru; pek doğru.

akverin, [Ar. aḳverīn أقورين] *(akveri:n) {OsT} is.* Büyük belalar.

akveriyat, [Ar. aḳveriyyāt أقوريات] *(akveriya:t) {OsT} is.* Büyük belalar.

akves, [Ar. ḳavs *(bükülme)* > aḳves أقوس] *{OsT} sf.* **1.** (Kişi için) yaşlılık ya da hastalık nedeniyle beli bükülmüş. **2.** (Gün, vakit için) sıkıntılı; zor; çetin.

akviya, -a'i [Ar. ḳavī *(güçlü)* > aḳviyāʾ أقوياء] *(akviya:) {OsT} is.* Güçlü kuvvetli kimseler.

akya, [Yun. atias] *{ağız} is. zool.* Bir balık türü, *(Lichia aima)*. [DS]

akyad, [Ar. ḳayd *(bağ)* > aḳyād أقياد] *(akya:d) {OsT} is.* Bağlar; bukağılar.

akyarma, [ak+yar-ma] *is. bot.* Ağustos başında olgunlaşan, açık renkli mayhoş tatlı, keskin kokulu yerli bir şeftali çeşidi.

akyavaş, [ak+yavaş] *{ağız} sf.* **1.** (İnsan ya da hayvan için) sinsice hareket eden. **2.** (Kişi için) ağır kanlı; tembel. [DS]

akyise, [Ar. ḳıyās > aḳyise أقيسه] *{OsT} is.* Kıyaslar.

akyuvar, [ak+yuvar] *is. tıp.* Kanda bulunan mikroplara karşı vücudu savunan, iri ve yuvarlak yapılı, beyaz ve çekirdekli lenf hücresi *(lökosit)*.

akza, [Ar. ḳażā *(yargı)* > aḳżā أقضى] *(akza:) {OsT} sf.*

1. (Yargıda bulunmak, hüküm vermek için) en yetkili. 2. (Fıkıh, kadılık için) en yetkin; en bilgili.

akzambak, -ğı [ak+zambak] *is. bot.* Zambakgillerden bir metre kadar boylanabilen iri, beyaz ve güzel kokulu bir süs bitkisi *(Lilium candium).*

akzel, [Ar. aḳzel أقزل] *{OsT} sf.* Pek aksak; aşırı topal.

akziye, [Ar. ḳażā *(yargı)*> aḳżiye أقضية] *(akza:) {OsT} is.* Hükümler.

-al-[1], [-al- / -el-] *yap. e.* İsim kök ve gövdelerinden fiil üretir. *{eT} {eAT} (aynı): çoğalmak (çok-al-mak), yok-al-mak (yok olmak), alçalmak (alçak-al-mak), azalmak, yönelmek, yufka-l-mak, diri-l-mek, yüce-l-mek, bung-al-mak.*

-al-[2], [-l- / -al- / -el-] *yap. e.* → -l-.

-al, [-al / -el] *yap. e.* İsimlerden sıfat yapan bir ektir: *yan-al, gen-el, öz-el.*

Al. [Fr. aluminium] *is. kim.* Atom numarası 13, kütlesi 26,98 olan, hafif, yumuşaklığı dolayısıyla kolay işlenebilen, havadan çok az etkilenen parlak beyaz bir metal olan alüminyumun sembolü.

al[1], [āl آل] *{eT} {eAT} is.* **1.** Hile, aldatma, tuzak; dolap; düzen. [DLT] [Gabain] [İKPÖy.] EUTS] **2.** *{eT}* Savaş oyunu; hile. [İKPÖy.] *{eT}* **3.** Çıkar yol; çare; metot; vasıta, usul. [İKPÖy.] [EUTS] [Gabain] [Üç İtigsizler] **4.** *{eT}* Araç. [İKPÖy.] ⊡ **ala düşmek,** *{ağız} Tuzağa düşmek; hileye gelmek.*|| **ala getirmek,** *{ağız} Hileye getirmek; tuzağa düşürmek.*|| **ala tutmak,** *{ağız} 1. Gözünü boyamak. 2. Hile yapmak; karışıklığa getirmek.*|| **al dil,** *{ağız} Kurnazlık; hile.*|| **al etmek,** *{eAT} Hile yapmak, düzen kurmak, aldatmak.*|| **al eylemek,** *{eAT} Hile yapmak.*|| **al geçmek,** *{eAT} Hile yapmak.*|| **al itmek,** *{eAT} Hile yapmak.*

al[2], [*eT.* āl] *sf.* **1.** Alev rengi parlak kırmızı. **2.** *gnşl.* Al renk; kırmızı, kızıl; pembe. [Gabain] [DLT] [EUTS] [Yüknekî]. **3.** (At için) donu kızıla çalan; açık doru. **4.** *{eT}* (At donu için) kül renkli; yelesi kuyruğu kızıl. **5.** *is. {eT}* Hanlara bayrak, devlet adamlarımn atlarına eyer örtüsü yapılan turuncu renkli kumaş. [DLT] **6.** *{ağız}* Düğünde güveyin boynuna takılan mendil büyüklüğündeki kırmızı bez. **7.** *{ağız}* Kadınların alınlarına bağladıkları yeşilli kırmızılı ipek örtü. **8.** *{ağız}* Gelinlerin başına örtülen uzun kırmızı örtü. **9.** *{ağız}* Loğusa kadınların üstüne çökerek onları boğduğu sanılan al giymiş hayalî bir görüntü; al karısı; al kızı. ⊡ **al al olmak,** *Öfkeden veya utançtan kıpkırmızı olmak.*|| **al bağlamak,** *1. Başına al yazma takarak mutluluğunu ifade etmek. 2. mec. Mutlu olmak; sevinmek; murada ermek.*|| **al basma,** *{ağız} Sonradan görmelerdeki gurur, kibir, şımarıklık.* [DS]|| **al basmak,** *(Yeni doğum yapmış kadın için) ateşli bir hastalığa yakalanmak.*|| **al bayrak,** *Türk bayrağı.*|| **al çelme,** *Yürük ve Türkmen kadınlarının başörtüsü üzerine alından bağladıkları verev katlanmış eşarp.*|| **al çevre,** *{ağız} Erkeklerin kullandığı büyük kırmızı mendil.*|| **al duvak,** *Gelinlerin yüzüne örtülen kenarları sırmalı kırmızı ipekli kumaş.*|| **al gömlek,** *{ağız} 1. Kızıl hastalığı. 2. Kızamık; kızamıkçık.*|| **al giymedim ki alınayım,** *"Bu işle ilgim yok ki neden alınayım?" şeklinde kendini savunma.*|| **alı al moru mor,** *Telaş, heyecan veya korkudan dolayı nefes nefese, yüzü kıpkırmızı olmuş bir hâlde.*|| **alını aldırmak,** *{ağız} Güzellik ve gençliğini kaybetmek.*|| **al kanlara boyanmak,** *Vurularak şehit olmak.*|| **al karısı,** *Şamanizm'de loğusalara musallat olduğuna inanılan yersular (kötü ruhlar, cinler).*|| **al kızı,** *Al karısı.*|| **al kiraz üstüne kar yağmak,** *Bu görülür şey değil; olması mümkün değil; akla ters olay.*|| **al kuşak,** *{ağız} Düğün ve bayramlarda köy kızlarının bellerine doladıkları çok renkli kuşak.*|| **al kuşaklı ördek**. *zool. Ördekgillerden altmış santimetre boyunda kıyı haliçlerinde ve iç sularda yaşayan kabuklu hayvan, balık ve yosunlarla beslenen siyah başlı kırmızı gagalı bir tür ördek (Tadorna tadorna).*|| **allar giymek,** *Mutluluk ifadesi olarak al renkli elbise giyinmek.*|| **al peştemal,** *{ağız} 1. Renk renk çizgili önlük. 2. Peşkir.* [DS]|| **al tamga,** *{eAT} 1. Tuğra. 2. Tuğra çekilmiş ferman.*|| **al yanak,** *{ağız} 1. İnce kabuklu, tatlı ve kırmızı bir kiraz türü. 2. Bir tür zerdali. 3. Bir yanı kırmızı renkli elma. 4. Kafasının yanları kırmızı kefal balığı.* [DS]|| **al yanaklar,** *Sağlıklı olmanın ıfadesi olarak yanakların kırmızılığı.*|| **al yemeni,** *folk. Bursa yöresinde oynanan gövende türünde türkülü bir kadın oyunu.*|| **al yonca,** *bot. {ağız} Hayvanların severek yedikleri, kırmızı çiçekli bir ot.* [DS]

al[3], [al] *{eT} is.* **1.** Alt; bir şeyin alt tarafı; alt taraf. [EUTS] [Gabain] **2.** Yan. [Gabain] **3.** *{eT}* Elbisenin ön kısmı. [Mühennâ] **4.** *{ağız}* Ön; ön taraf. [DS]

al[4], **-li** [Ar. āl آل] *(a:l) {OsT} is.* **1.** Akrabalık yoluyla birbirine bağlı olan kimseler; aile. **2.** Evlat. **3.** Sülale. **4.** Hükümdar sülalesi; hanedân. ⊡ **Âl-i abā** (nebi, resül), *Hz. Muhammed(sa)'in ailesi (kızı Fatma, damadı Hz. Ali, torunları Hasan ve Hüseyin).*|| **Âl-i Osmān,** *Osmanlı hanedânı.*

al[5], **-li** [Ar. ʿulüvv *(yücelik)* > ʿāl عال] *(a:l) {OsT} sf.* En yüce; pek yüce.

al[6], **-li** [Ar. āl آل] *(a:l) {OsT} {eAT} is.* **1.** Serap. **2.** Sabah ya da akşamüstü çöken sis tabakası; buğu.

-ala-, [-a-la- / -e-le-] *yap. e.* Fiil kök ve gövdelerinden eylemi sürekli tekrarlama kavramı katan fiiller yapar: *itelemek, silkelemek, şaşalamak, tap-ala-mak.*

âlâ, [Ar. ʿālī *(yüce)* > aʾlā اعلى / اعلا] *(a:lâ:) {OsT} sf.* **1.** En yüksek, daha yüksek. **2.** Çok iyi; mükemmel. **3.** Güzel, iyi ve uygun; mükemmel. **4.** *ünl.* Peki; tamam; kabul. **5.** *zf.* Daha iyi. ⊡ **âlânın âlâsı,** *İyinin de iyisi.*

ala[1], [? ala] *ünl.* Şaşkınlık bildiren ünlem.

ala[2], [*eT.* āl-a آله] *sf.* **1.** Yer yer siyah, yer yer de beyaz kısımları bulunan renk; siyahlı beyazlı. **2.** *{eT} {ağız}* Karışık renkli; çok renkli; alaca alacalı. [EUTS] [ETY]*«Ala çuval.»* [DS] **3.** *{ağız}* Kahverengi ile kırmızı arası bir renk. **4.** *{eAT} {ağız}* (Göz için) açık kestane rengi; ela. [DS] **5.** *{eT}* Cüzamlı. [Gabain]. **6.** *{eT}* Teninde deri hastalığı sebebiyle beyazlıklar olan; ala tenli; abraş. [DLT] **7.** *{eT}* (At için) ala renkli. [EUTS] **8.** *{ağız}* (Meyve için) olgunlaşmamış; yarı ham. [DS] **9.** *{ağız}* Yarım; yarı. [DS] **10.** *is. {eAT} {ağız}* Karışık renk; alaca. **11.** *{eT}* Cüzam. [Gabain] **12.** *{ağız}* Kekliğin boynundaki siyah halka. **13.** *{ağız}* Değişik renk ipliklerle dokunmuş pamuklu bez ya da örtü; kareli bez. [DS] **14.** *{ağız}* Keklik avında kullanılan çeşitli renklerde boyanmış bezden tuzak. [DS] **15.** *{ağız}* Avcıların, av hayvanlarını yuvalarından çıkarmak için kullandıkları bir tür müzik aleti. [DS] **16.** *{eT}*. İnsanın içinde olan gizli şeyler. [DLT] **17.** *{ağız}* Emekli. [DS] ☐ **ala aç,** *{ağız} Yarı aç.*|| **ala ağız,** *{ağız} 1. Ara bozucu; boşboğaz; geveze. 2. İkiyüzlü; dönek.*|| **ala ağızlık,** *{ağız} Boşboğazlık; gevezelik; arabozuculuk.*|| **ala ala bakmak,** *{ağız} 1. Aptal aptal bakmak; alık alık bakınmak; bön bön bakmak. 2. Çaresizlik içinde yalvararak bakmak.*|| **ala at,** *{eT} Alaca renkli at; ala kır at.*|| **ala avcılığı,** *{ağız} Ala ile yapılan keklik avcılığı.*|| **ala bacak,** *{ağız} Bacakları beyaz ya da benekli hayvan.*|| **ala bahar,** *{ağız} İlkbaharın ilk günleri; baharın geldiğini müjdeleyen günler.*|| **ala baş,** *{ağız} 1. Başı benekli hayvan. 2. Karısının, başkaları ile ilişki kurmasına göz yuman erkek. 3. Ahlaksız.*|| **ala bele,** *{ağız} 1. Alaca; karışık renkli. 2. Çiçekbozuğu. 3. Belli belirsiz; yarım yamalak. 4. (İş için) üstünkörü; alelacele; düzensiz.*|| **ala bicik,** *{ağız} Memeleri beyazlı hayvan.*|| **ala boncuk,** *{ağız} İyi ve kötü hâlleri her yerde bilinen, tanınan kimse.*|| **ala boz,** *{ağız} 1. Benekli hayvan. 2. Ekildiği hâlde bütünüyle yeşermeyen tarla.*|| **ala böğrülce,** *{ağız} Siyah benekli bir tür fasulye.*|| **ala börtme,** *{ağız} 1. Çok az pişmiş. 2. Külbastı; kebap.*|| **ala börtük,** *{ağız} Güneşten her tarafı yanmış sebze ya da meyve.*|| **ala buçuk,** *{ağız} Baştan savma; yarım yamalak; yarı başlı.*|| **ala bula,** *{ağız} 1. Alaca; karışık renkli. 2. Kırmızımsı ve karamsı renkli eşya. 3. Bulanık; biçimsiz. 4. Baştan savma; acele; yarım yamalak.* [DS]|| **ala bulanık,** *{ağız} 1. Yarı berrak yarı bulanık su. 2. Hasta yüzlü; renksiz.* [DS]|| **ala bulaşık,** *{ağız} Yarım; tamamlanmamış; kirli bırakılmış.*|| **ala bulut,** *{ağız} 1. Gökyüzünde yer yer toplanan beyaz, kaba bulutlar. 2. Yağmur bulutu.* [DS]|| **ala canlı,** *{ağız} 1. Yarı canlı, yarı ölmek üzere olan. 2. Yarı pişmiş, yarı çiğ.* [DS]|| **ala cahre,** *{eAT} Sarı renk vermekte kullanılan bir kök; cehri.*|| **ala diri,** *1. Yarı ölü, yarı canlı; henüz yeni ölmüş (av hayvanı vs.). 2. Yarı pişmiş yarı pişmemiş (yemek).*|| **ala düşmek,** *{ağız} 1. (Üzümler için) tanelerinde bazısı olgunlaşmak. 2. Vücutta beyazlı siyahlı lekeler oluşmak.* [DS]|| **ala gaz,** *{ağız} Kömür yanarken çıkan gaz; karbondioksit.*|| **ala getirmek,** *{ağız} (Hayvan için) yaşlanmaktan dolayı kılları beyazlaşmak.* [DS]|| **ala gönen,** *Suyunu iyice almamış toprak.*|| **ala göt,** *{ağız} Tembel, iş tutmaz adam.* [DS]|| **ala göz,** *1. Hafif açık, mavimsi göz; ela. 2. {ağız} Cesur; yiğit.* [DS] *3. Korkak.*|| **ala gücük,** *{ağız} Baştan savma; yarım.* [DS]|| **ala gün,** *{ağız} 1. Yazın yarı bulutlu havalarda güneşin buluta girmesi ile oluşan gölgeli hava. 2. Yarı açık, yarı bulutlu hava.* [DS]|| **ala güneş,** *{ağız} Yarı güneşli, yarı gölgeli yer.* [DS]|| **ala kabak,** *{ağız} 1. Saksağan. 2. Güvercin iriliğinde siyahlı beyazlı bir kuş. 3. Palamut, mısır yiyen ve sesleri taklit eden bir kuş. 4. Ağaçkakan. 5. Boşboğaz; sözünde durmaz. 6. Serseri, işsiz güçsüz; boş gezen.* [DS]|| **ala kar,** *{ağız} Yarı karlı.* [DS]|| **ala kara,** *{ağız} 1. Deve yününden dokunan kilim. 2. Hile; kötülük.* [DS]|| **ala karga,** *{ağız} 1. Saksağan; {eAT} (aynı). 2. Boşboğaz; ara bozucu.* [DS]|| **ala karlı,** *{ağız} Karların erimesi ile yer yer açık yerleri bulunan.* [DS]|| **ala keçi,** *{ağız} 1. Siyahlı beyazlı kıl keçisi. 2. Ara bozucu; boşboğaz.* [DS]|| **ala kepir,** *{ağız} 1. Yarı aç, yarı tok. 2. Taşlık, fundalık yer.* [DS]|| **ala kır,** *{ağız} 1. Saçları yeni ağarmaya başlamış adam. 2. Siyahlı beyazlı kır düşmüş saç sakal.* [DS]|| **ala kırık,** *{ağız} 1. Kurnaz, şakacı kişi. 2. Yasa dışı ilişkiden doğan çocuk; piç.* [DS]|| **ala kış,** *{ağız} Az yağışlı, bol güneşli geçen kış.* [DS]|| **ala kilim,** *{ağız} Renkli keçeden yapılma yaygı.* [DS]|| **ala koruk,** *{ağız} Yarı olmuş üzüm.* [DS]|| **ala kurı,** *{eAT} Az kurumuş; yarı kuru.*|| **ala kuru,** *{ağız} 1. (Toprak için) yarı tavlı. 2. Yarı kuru yarı yaş. 3. (Atların beslenme şekli için) kimi zaman otlama kimi zaman da kuru yem ile.* [DS]|| **ala kuş,** *{ağız} 1. Palavracı; yaygaracı. 2. Baş örtüsü.* [DS] *3. {eAT} Tavus kuşu.*|| **ala kuşak,** *{ağız} Gök kuşağı.* [DS]|| **ala kuşluk,** *{ağız} Öğleden önceki zaman.* [DS]|| **ala palaz,** *{ağız} Gagası ve ayakları yeni kırmızılaşmaya başlamış keklik yavrusu.* [DS]|| **ala pilav,** *{ağız} Mercimek ve pirinçle yapılan bir tür pilav.* [DS]|| **ala sarık,** *{ağız} Kötü; dönek adam.* [DS]|| **ala seme,** *{ağız} Yarı uyur yarı uyanık; uykudan gürültüyle uyanıp sersemleşme hâli.* [DS]|| **ala sığırcık,** *{eAT}* → alaca sığırcık.|| **ala sulu,** *{ağız} 1. (Meyve için) ham ile olgun arası, yarı olgun. 2. İyi pişmemiş; yarı sulu yemek. 3. Uluorta, yersiz söz söyleyen.* [DS]|| **ala tavuk,** *Dağlarda yaşayan bir çeşit kuş.*|| **ala tenlü,** *{eAT} Abraş.*|| **ala ton,** *{eT} Alaca giyim.* [Mühennâ]|| **ala torba,** *{ağız} Çeşitli renkte yünlerden dokunan saplı torba.* [DS]

ala[3], [ala] *{eT} zf.* **1.** Acele etmeden; yavaş. [DLT] **2.** *ünl. {ağız}* Şaşma ve hayret bildirir. [DS] ☐ **ala ala,** *{eT} 1. Yavaş yavaş. 2. Toplu yapılan işlerde birlik

ve heyecan uyandırmak için söylenen tekerleme (ala ala hey!). 3. Gürültülü, şamatalı, eğlenceli toplantı.|| **Ala ala bey!** *argo. {ağız} "Yuha" anlamında kullanılır.*

ala[4], **-a'i** [Ar. ʿālā علاء] *(alâ:) {OsT} is.* Rütbece yükseklik; yücelik; şeref; şan. *alāü'd-devle, alāü'd-din*

ala[5], [Far. ely > ālā آلا] *(â:lâ:) {OsT} sf.* Kirleten.

ala[6], [Ar. ely > ālā آلا] *(â:lâ:) {OsT} is.* Bahşişler; ihsanlar. **2.** Nimetler; yiyecekler.

ala[7], [Ar. ʿalā / ale / aley على] *(alâ:) {OsT} zf.* Üzere; üzerinde; üzerine. ⊡ **alā bahtek,** *{OsT} Şansının getirdiğine; bahtına.*|| **alā ceryi'l-āde,** *{OsT} Alışılmış biçimde; âdet olduğu gibi.*|| **alā eyyi-hāl,** *{OsT} Her nasıl olsa; her hâlde.*|| **alā hālihi,** *{OsT} Olduğu gibi; bir değişiklik olmaksızın.*|| **alā hide,** *{OsT} Tek başına; ayrıca.*|| **alā kadri'l-hāl,** *{OsT} Duruma göre; durum ve olanak derecesinde.*|| **alā kadri'l-imkân,** *{OsT} Olanaklar ölçüsünde.*|| **alā kadri'l-istitāa,** *{OsT} Elinden geldiğince; gücü yettiği kadar.*|| **alā kadri'l-kifāye,** *{OsT} Elverişlilik ölçüsünde.*|| **alā kadri't-tāka,** *Takat yettiğince.*|| **alā kavl,** *{OsT} (Birinin) sözüne göre; iddiasına göre.*|| **alā kavlin,** *{OsT} Söylendiğine göre; söylentiye dayanarak.*|| **alā kil'et-takdireyn,** *İki seçenekten her birine göre.*|| **alā küll-i hāl,** *{OsT} Ne şekilde olursa olsun; olduğu kadar; şöyle veya böyle.*|| **alā küll-i şey'in kadîr,** *{OsT} Her şeye gücü yeten; Allah.*|| **alā melei'n-nās,** *{OsT} Herkesin içinde; herkesin karşısında; açık olarak.*|| **alā merātibihim,** *{OsT} Mertebelerine göre; rütbe sırası ile; düzeye göre.*|| **alā rivāyetin,** *{OsT} Söylentiye göre; rivayet edildiğine göre.*|| **alā tarîki'l-icmāl,** *{OsT} Kısaltarak; özetleyerek.*|| **alā tarîki'l-istidlāl,** *{OsT} Çağrışım yolu ile; dedüksiyon yolu ile; konsültasyon sistemi ile.*|| **alā tarîki'l-istişhād,** *{OsT} Tanık göstererek.*|| **alā tarîki'l-kıyās,** *{OsT} karşılaştırarak; kıyas yolu ile.*|| **alā tarîki'l-kināye,** *{OsT} Asıl amacı gizleyerek; kinaye yolu ile.*|| **ala tarîki'l-münāvebe,** *{OsT} Nöbetleşerek.*|| **alā tarîki'ş-şehāde,** *Tanıklık yoluyla.*|| **alā tarîki't-tevil,** *{OsT} Başka türlü açıklamaya çalışarak; tevil ederek.*|| **alā tilke'n-niam,** *Bu nimetlerin karşılığında.*|| **alā vechi,** *{OsT} Üzere.*|| **alā vechi'l-icāz,** *{OsT} Kısaca.*|| **alā vechi'l-ihāta,** *{OsT} İçine almak üzere; içine alacak surette; kapsamak kaydıyla.*|| **alā vechi'l-isticāl,** *{OsT} Acele şekilde; ivedi olarak.*|| **alā vechi'l-tafsil,** *{OsT} Ayrıntılı olarak; inceden inceye.*|| **alā vechi'l-tedkîk,** *{OsT} Araştırma, inceleme yoluyla.*|| **alā vefk,** *Uygun olarak.*

alabacak, -ğı [ala+bacak] *is.* Bacaklarında beyaz lekeler bulunan at.

alabalık, -ğı [ala+balık] *is. zool.* Alabalıkgillerden 20 ile 100 cm boyunda 1 ile 25 kg. arasında değişen, daha çok yüksek yerlerdeki akarsulara üremek için giden, kemikli ve lezzetli bir balık türü, *(Salmo trutta).*

alabalıkgiller, [ala+balık-gil-ler] *is. zool.* Sırt yüzgecinin arkasındaki yağ dokusundan ikinci bir yüzgeç çıkan, tatlı sularda üreyip bazı türleri denizlerde yaşayan kemikli balıklar familyası, *(Salmonidae).*

albana, [Yun. alamana] *is.* → alamana.

alabanda, [İt. alla banda آلابانده] *(alaba'nda) is.* **1.** Gemilerin borda kaplamalarının içte kalan kısmı. **2.** Geminin yan topları ile yaptığı atış. **3.** Gemi dümeninin sağ ya da sol tarafa alabildiğince kırılması. **4.** *argo.* Azarlama; paylama. **5.** *argo.* Çok ilgi duyan kimse; askıntı. **6.** *argo.* Yakınlık; yakınlık kurma. ⊡ **alabanda ateş,** *Savaş gemilerinde yalnız bir yandaki topların ateş etmesi; meze borda ateş.*|| **alabanda etmek,** *Dümeni tam sola (iskele) veya tam sağa (sancak) kırmak.*|| **alabanda iskele,** *Geminin başı tam sola dönecek şekilde dümene basma komutu.*|| **alabanda olmak,** *argo. 1. Askıntı olmak. 2. Düşkünlük göstermek.*|| **alabanda sancak,** *Dümeni geminin baş tarafı sağa dönecek şekilde bas komutu.*|| **alabanda vermek,** *argo. Gözdağı vermek, kuru gürültü ile korkutmak.*|| **alabanda virmek,** *{eAT} Göz dağı vermek; kuru gürültü ile korkutmak.*|| **alabanda yemek,** *argo. İyi bir şekilde azarlanmak.*|| **alabandayı çekmek,** *argo. Ağır biçimde azarlamak.*|| **alabandayı yemek,** *argo. Ağır biçimde azarlanmak.*

alabanı, [Yun. alamanos] *{ağız} sf.* **1.** Açık kalpli. **2.** Cömert. **3.** *zf.* Erkekçe; mertçe. [DS]

alabaş, [ala+baş] *is. bot.* Kuzey Avrupa'da hemen her mevsimde yetiştirilebilen, yapraklarının şişkin yerleri yenilen turpgillerden bir lahana türü, *(Brossica oleracea).*

alabildiğine, [al-a+bil-diği-ne] *zf.* **1.** Bir eylemin ve niteliğin çok fazla olduğunu bildirir; aşırı derecede. **2.** Kendini tutmadan.

alabora, [İt. albura *(yukarı kaldır)*] *(alabo'ra) is. dnz.* **1.** Yukarı kaldırmak işi. **2.** Geminin yan yatması. **3.** Bir teknenin ters dönerek batması. **4.** Bir serenin yatay durumdan düşey duruma getirilmesi. **5.** Selam için filika kürelerinin yukarı kaldırılması **6.** Balık toplamak için dalyan ağının yukarı alınması. **7.** *mec.* Yolunda giden bir işin bozulması, aksaması. ⊡ **alabora etmek,** *1. Gemiyi batırmak. «Rüzgâr tekneyi alabora etti.» 2. mec. Ters çevirmek, bozmak. Kredinin gecikmesi işletmeyi alabora etti.*|| **alabora olmak,** *Ters çevrilmek; devrilmek.*

alaborina, [İt. alla borina] *(a'laborina) zf. dnz.* Yelkeni rüzgâra yaklaştırarak.

alabros, [Fr. â la brosse] *is.* Fırça gibi dik kesilmiş saç biçimi.

alaca, [ala-ca الاجه / آلاجه / الاجه / آلاجه] *sf.* **1.** Açıklı koyulu çok sayıda desenleri, renkleri birbirine karışmış; karışık renkli; tek renkli olmayan. **2.** Esas

zemin rengi üzerinde beyaz veya beyaza yakın benekleri bulunan. **3.** *{eAT}* İki yüzlü; münafık. **4.** *is.* Açıklı koyulu çubuk çubuk dokunmuş kumaş veya kilim. **5.** Bitki yapraklarında görülen beyaz lekeler. **6.** Avcıların kullandığı karışık renk ve desenlerin bulunduğu bir pusu örtüsü. **7.** *mec.* Kötü huy; iki yüzlülük. **8.** *{ağız}* Üzüme düşen ben. [DS] **9.** *{ağız}* Sıraca hastalığı. [DS] **10.** *{ağız}* Çiçek bozuğu yüz; çopur. [DS] **11.** *{ağız}* Tahta parmaklıklı bostan, bahçe ve ağıl kapısı. [DS] **12.** *{ağız}* Hastahane. [DS] ⊡ **alaca aş,** *{ağız} Pirinç ve bulgurdan yapılan bir tür pilav.* [DS]|| **alaca avı,** *Avcıların alaca adını verdikleri örtü kullanılarak yapılan bıldırcın veya keklik avı.*|| **alaca bakla,** *{ağız} Bir tür börülce.* [DS]|| **alaca balıkçıl,** *zool. Sazlıklarda yaşayan, üzerinde siyah beyaz benekler bulunan, kül renginde, yaklaşık elli santimetre boyunda bir balıkçıl türü, (Ardeolaralloides).*|| **alca bandak,** *{ağız} Yarım yamalak; tek tük; seyrek.* [DS]|| **alaca basma,** *{ağız} Çok renkli bir tür basma.* [DS]|| **alaca baykuş,** *zool. Çoğunlukla ormanlarda, nadiren de insanların bulunduğu ortamlarda eski, terk edilmiş yıkıklıklarda yaşayan, geceleri kemirgenleri avlayarak beslenen, tüyleri alacalı kızıl ile kül renginde, tarıma faydalı iri bir baykuş türü (Strix aluco).*|| **alaca bayrak,** *İmparatorluk döneminde hükümdarın muhafız birliklerinden olan kapıkulu süvarilerinden sol ulufeciler, sol garipler ve sağ gariplerin genel adı.*|| **alaca belece,** *{ağız} Siyahla beyaz karışık yer.* [DS]|| **alaca belece görmek,** *{ağız} Bulanık görmek; gördüklerini iyi seçememek.* [DS]|| **alaca bulaca,** *Renkleri karmakarışık olan.*|| **alaca çorap,** *Elde örülmüş çok renkli uzun yün çorap.*|| **alaca çorba,** *{ağız} Bulgur ile mercimekten yapılan çorba.* [DS]|| **alaca dizi,** *oyunlarında kadın ve erkek karışık olarak dizilme.*|| **alaca düşmek,** *1. (Meyve için) olgunlaşmaya başlamak; arada bazıları veya bazı taneleri olgunlaşmış bulunmak. 2. (Kar için) erimeye başlamak.*|| **alaca esnafı,** *Alaca türü kumaşı dokuyan veya satan kişiler; alacacılar.*|| **alaca güneş,** *{ağız} Güneşin ağaç yaprakları arasından süzülmesi ile yarı aydınlanan yer.* [DS]|| **alaca kar,** *{ağız} Karın yer yer erimesi ile oluşmuş aklı karalı görünen yer.* [DS]|| **alaca karanlık,** *1. Sabah ve akşam vakitlerindeki yarı aydınlık, yarı karanlık. 2. gök b. Güneşin ufuk çizgisinden 18° aşağıya indiği zaman; çıplak gözle çok zayıf yıldızların göründüğü zaman.*|| **alaca karga,** *{eAT} {ağız} zool. Saksağan.* [DS]|| **alaca karşılama,** *Kadın erkek birlikte oynanan karşılama türü oyunlar.*|| **alaca mermer,** *Ufalanmış deniz hayvanı kabuklarından meydana gelmiş bir çeşit mermer.*|| **alaca serçe,** *{eAT} İspinoz.*|| **alaca sığırcık,** *{eAT} Çekirge ile beslenen bir tür sığırcık kuşu.*|| **alaca tane,** *Bulgur ve mercimekle yapılmış bir pilav türü.*|| **alaca tav,** *{ağız} Çok kurumuş toprak tavı.* [DS]

alacak, -ğı [al-acak] *is.* **1.** Hak edilmiş fakat henüz ele geçmemiş mal veya para; karşı tarafın borcu. **2.** Biçilmiş ekin demetlerini yerden kaldırıp yüklemeye yarayan üç çatallı araç. **3.** *{ağız}* Ağaçtan meyve toplamaya yarayan ucu çatallı sırık. [DS] **4.** *sf.* Satın alınması veya alınması gereken. *Pazardan alacaklarım bitmedi. Alacak listesini kaybetmiş.* ⊡ **alacağı olmak,** *1. Birinden alacak parası olmak; alacaklı olmak. 2. mec. Öcünü alacağını tehdit yollu ifade etme. 3. Herhangi bir nedenle ikramı kibarca reddetmek veya sonraya bırakmak.*|| **alacağına şahin vereceğine karga,** *Alacaklarını iyi takip edip gününde tahsil eden, borçlarını da mümkün olduğu kadar erteleyebilen kişi.*|| **alacağına tutmak,** *Bir borcu aynı kişiden olan alacağına karşılık saymak, mahsup etmek.*|| **alacağını almak,** *1. Hak ettiği para veya malı almış olmak. 2. mec. Azarlanmak.*|| **alacak verecek meselesi,** *Anlaşmazlık hâlindeki borç konusu.*

alacaklı, [al-a-cak-lı] *is.* ve *sf.* Birinden alacağı olan kimse; kendisine borçlu olunan kişi; mukriz; ödünç veren. ⊡ **alacaklı çıkmak,** *(Karşılıklı olarak birbirleri ile ilgili alacak ve borçlarının dökümünü yapan iki kişi için) birinin diğerinden alacağı kalmak.*|| **alacaklı olmak,** *Birinde alacağı bulunmak.*

alacalama, [ala-ca-la-ma] *is.* Alacalamak işi; alacalı hâle getirme.

alacalamak, [ala-ca-la-mak] *gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Renk renk boyamak; alacalı hâle getirmek.

alacalandırma, [ala-ca-la-n-dır-ma] *is.* Alacalandırmak işi.

alacalandırmak, [ala-ca-la-n-dır-mak] *gçl. f. [-ır]* **1.** Alaca bir durum kazanmasını sağlamak. **2.** Alaca adlı veya nitelikli bir şeye sahip olmasını sağlamak.

alacalanma, [ala-ca-la-n-ma] *is.* **1.** Alacalanmak işi. **2.** Alaca bir şeye sahip olma.

alacalanmak, [ala-ca-la-n-mak] *edil. f [-ır] is.* **1.** Alaca hâle getirilmek. **2.** *dönşl.* Eşyanın üzerinde pul gibi lekeler belirmek. **3.** (Kar için) yer yer eriyip alacalı hâle gelmek. **4.** Alaca bir şeye sahip olmak.

alacalatma, [ala-ca-la-t-ma] *is.* Alacalatmak işi,

alacalatmak, [ala-ca-la-t-mak] *gçl. f. [-ır]* Birine bir şeyi alaca hâle getirtmek.

alacalı, [ala-ca-lı] *sf.* **1.** Karışık renkli. **2.** Üzerinde beyaz lekeler bulunan. **3.** *mec.* (Düşünce için) yeteri kadar açık olmayan; bulanık ve karışık. **4.** *{ağız}* Cümbüşlü. [DS] **5.** *is.* Alaca renkli pamuklu dokuma. ⊡ **alacalı bulacalı,** *Birbirini tutmayan karma karışık renklerle süslenmiş.*|| **alacalı karpuz,** *Üstü alacalı, kalın kabuklu, oval ve lezzetli bir karpuz türü.*

alacalık, -ğı [ala-ca-lık آلاجه لق] *is.* **1.** Alaca olma durumu; çok ve karışık renklilik; alaca olan şeyin niteliği. **2.** Akşam karanlığı. **3.** *mec.* *{eAT}* İki yüz-

lülük; döneklik; hilekârlık. **4.** Alaca adı verilen kumaşın dokuma ipliği. **5.** *{ağız}* İlkbaharda karların erimesiyle tarlaların aklı karalı görülen yerleri. [DS] **6.** *{ağız}* Ekilmiş tarlada tohumun yeşermediği yerler. [DS]

alacamenekşe, [ala-ca+menekşe] *is. bot.* Hercâi menekşe.

alacasansar, [ala-ca+sansar] *is. zool.* Kuzey Amerika ormanlarında yaşayan, koyu kahverengi postu gümüşi çizgili, genellikle kuş, sincap ve farelerle beslenen yırtıcı bir hayvan; Amerika sansarı, *(Mustelidae)*

alacaş, [ala-ca + aş] *is.* Aşure.

alacehri, [ala+ Ar. cehrī آلاجهرى] *(alacehri:) is. bot.* Boyacılıkta sarı renk vermek için kullanılan çilekgillerden bodur bir ağaç *(Reseda luteola).*

alacık, -ğı [*eT.* alaḳ *(kulübe)* > alaḳ-çuk > alaçu > ala-cık آلاجق] *is.* **1.** Basit yapıdaki bostan çardağı veya hasır çadır. **2.** Keçeden yapılmış Yürük çadırı. **3.** Orman içindeki ağaçsız alanlar. **4.** *{ağız}* Vücutta görülen çok küçük leke. [DS]

alacuk, [ala(ḳ)-cuḳ آلاجوق] *{eAT} is.* → alacık.

alaçam, [ala+çam] *is.* **1.** Bilinen kara çamın ıslahı ile üretilmiş, el ayası büyüklüğünde alaca kabuk çatlakları ile dikkati çeken bir çam türü *(Pinus nigra).* **2.** *folk.* Tokat dolaylarında, yalnız kadınların veya yalnız erkeklerin davul zurna eşliğinde oynadıkları bir oyun; yelleme.

alaçu, [ala(ḳ)-çuḳ] *{eT} is.* Alacık; çadır. [DLT] [E-UTS]

alaçuk, [ala(ḳ)-çuk الاچوق] *{eAT} is.* → alacık.

alaçulanmak, [alaçu-la-n-mak] *{eT} dönşl. f. [-ur]* Çadır edinmek. [DLT]

aladı, [Gagavuz. alat ? => alad-ı [TİETZE] / Uyg. aldıra-mak *(acele etmek)* [T.Tekin]] *{ağız} is.* **1.** Acele; ivedi; çabuk. **2.** İlk ürün. [DS] 🗗 **aladı etmek,** *Acele etmek.*|| **aladı gelmek,** *Aceleye gelmek.*|| **aladı şappak,** *Çok acele; çabucak.*

aladımak, [alad-ı-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r]* Acele etmek. [DS]

aladlamak, [alad-la-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Acele etmek [DS]

aladu, [alad-ı > alad-u الادو] *{eAT} zf.* Acele; ivedi.

alaf^1, [alav > alev / alaf] *{ağız} is.* Alev, sıcaklık, ateş. [DS] 🗗 **alaf getirmek,** *{ağız} Suyu çekilmek; yarı kurumak.* [DS]

alaf^2, [Ar. elf *(bin)* > ālāf آلاف] *(a:la:f) {OsT} is.* Binler.

a'laf^3, [Ar. ʿalef > aʾlāf اعلاف] *(ala:f) {OsT} is.* **1.** Ot ve saman gibi kuru hayvan yemi. **2.** Otlar; samanlar.

alafa, [Yun. agnafos] *{ağız} is.* Sumaklanmış, henüz işlemi tamamlanmamış deri. [DS]

alafakı, [? alafakı / Ali Fakih ?] *{ağız} is.* Bir işin ustası; uzman. [DS]

alafalmak, [alaf-al-mak / alaf + al-mak ?] *{ağız} gçsz. f. [-ır]* **1.** Kızmak; öfkelenmek. **2.** Telaşlanmak; heyecanlanmak. **3.** Zor duruma düşmek; başı dara gelmek. [DS]

alafat, [Ar. ʿalāmet] *{ağız} sf.* Şaşılacak kadar büyük; çok büyük. [DS]

alafdar, [Ar. aʾlāf *(ot, saman)* + Far. -dār اعلافدار] *{ağız} is.* Her tür hububat satıcısı; zahireci.

alafır, [Yun. agnafos ?] *{ağız} is.* **1.** Terbiye edilmiş fakat boyanmamış deriden yapılan ayakkabı astarı. **2.** *sf.* Baştan savma; acele yapılan. **3.** (Ekilen tohum için) seyrek çıkan. **4.** (Toprak için) az tavlı; yarı kuru. [DS]

alaflama, [alaf-la-ma] *{ağız} is.* Yüzde çıban şeklinde çıkan bir hastalık. [DS]

alaflamak^1, [alaf-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ı)yor]* Hayvanlara ot ve yem vermek. [DS]

alaflamak^2, [alaf-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* **1.** Alevlemek; tutuşturmak; ateşe vermek. **2.** Kışkırtmak. [DS]

alaflanmak, [alaf-la-n-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* **1.** Kızışmak. **2.** Tutuşmak; alevlenmek. [DS]

alaflı, [alaf-lı] *{ağız} sf.* **1.** Alevli; ateşli. **2.** Kızgın; öfkeli. **3.** İstekli; arzulu. [DS]

alaflık, -ğı [alaf-lık] *{ağız} is.* **1.** Ateşi kolayca yakmak için kullanılan tutuşturucu şeyler. **2.** Yorgunluk gidermek için yenilip içilen şeyler. [DS]

alafortanfoni, [alev örten huni] *(alafo'rtanfoni) is. argo. alay.* Adının söylenmesi zor ve karmaşık şey.

alafranga, [İt. alla-franca] *(alafra'nga) sf.* **1.** Avrupa tarzında; Avrupa üslûbunda. **2.** *is.* Batı tarzında ve terbiyesinde yetişmiş kimse. **3.** Züppe; Avrupa taklitçisi. 🗗 **alafranga müzik,** *Batı müziği.*|| **alafranga nal,** *Oluklu ve iki parçalı nal.*|| **alafranganın bebesi,** *Toy ve bilgisiz.*|| **alafranga saat,** *Bugün kullandığımız bir günü 24 saat kabul eden ve gece yarısı başlayan saat sistemi.*|| **alafranga tuvalet,** *Klozetli tuvalet.*

alafrangacı, [alafranga-cı] *is.* Alafranga taraftarı olan.

alafrangacılık, -ğı [alafranga-cı-lık] *is.* Alafranga taraftarı olma.

alafrangalaşma, [alafranga-la-ş-ma] *is.* Alafranga yaşayışı benimseme.

alafrangalaşmak, [alafranga-la-ş-mak] *dönşl. f. [-ır]* Batı tarzı yaşamaya başlamak.

alafrangalık, -ğı [alafranga-lık] *is.* Avrupa adet ve geleneklerini benimseyip onları taklit ederek yaşama.

alafransez, [Fr. à la française] *{ağız} zf.* Fransız yöntemiyle. [DS]

alag, [Gürcü. alagi] *{ağız} is.* Tepelerde rüzgâr gören açık yerler. [DS]

alaganta, [ala + ? > alaganta] *{ağız} is.* Domates. [DS]

alagarson, [Fr. à la garçon] *sf.* (Saç için) oğlan çocuğu gibi çok kısa kesilmiş.

alageyik, -ği [ala+geyik] *is.* Çatallı boynuzlu ve sırtı benekli geviş getiren bir yaban hayvanı; sığın *(Cervus dama).*

alagrek, -ği [Fr. à la grecque] *sf.* (Sakal için) Yunan usulü.

alağaz, [Yun. logas] *{ağız} sf.* Geveze; boşboğaz. [DS]

alahazret, [Ar. ʿalā ḥadret علی حضرت] *{OsT} ünl.* İran şahına hitap sözü.

ala'if, [Ar. ʿalef > ʿalā'if علائف] *(alâ:if) {OsT} is.* Ulûfeler.

ala'ik, [Ar. ʿalāḳa' > ʿalā'iḳ علائق] *(alâ:ik, k kalın söylenir) {OsT} is.* İlgiler; bağlar; alakalar. ◘ **alā'ik-i dünyeviye,** *Dünyaya ait bağlar; dünya ilişkileri.*

ala'im, [Ar. ʿalāmet > ʿalā'im علائم] *(alâ:im) {OsT} is.* Belirtiler; işaretler; izler; alametler. ◘ **alā'im-i cevviye,** *{OsT} Gökyüzüne ilişkin olaylar.*|| **alā'im-i ruhiye,** *{OsT} Psikolojik belirtiler; ruhî deliller.*|| **alā'im-i semā,** → alaimisema.|| **alā'imü's-semā,** → alaimisema.

alaimisema, [Ar. ʿalā'im-i semā *(gök alâmetleri)* علائم سماء] *(alâ:imisema:) {OsT} is.* Güneşli ve yağmurlu havalarda, güneş ışığının yağmur damlacıkları tarafından kırılması ile meydana gelen ışık tayfı; alkım; ebemkuşağı; gökkuşağı.

alajapone, [Fr. à la japonais] *(a'lâjapone) sf.* Japon usulünde.

-alak, [-al-ak / -elek] *yap. e.* **1.** Fiil kök ve gövdelerinden sıfat yapar: *yatalak, asalak (asıl-ak?).* **2.** Birbiri ardınca, sık sık veya sürekli yapılan iş ve hareket kavramı veren isimler yapar: *çök-elek, yat-alak, gez-elek.*

alak[1], [ala-ḳ آلاق] *{eAT} sf.* **1.** Karışmış. **2.** *{ağız}* Karışık tüylü. [DS] ◘ **alak belek,** *{ağız} 1. (Görmek için) bulanık; karışık. 2. Şöyle böyle; belli belirsiz; yarım yamalak.* [DS]|| **alak bulak,** *{eAT} {ağız} 1. Allak bullak; karmakarışık; alt üst. 2. Bulanık; silik; hayal meyal.* [DS]|| **alak bulak kılmak,** *{eAT} Allak bullak etmek; darmadağın etmek.*|| **alak falak,** *{ağız} Yarım yamalak; karmakarışık.* [DS]|| **alak malak,** *{ağız} 1. Belli belirsiz; hayal meyal. 2. Altüst; karmakarışık.* [DS]

alak[2], -ğı [? alak] *{ağız} is.* **1.** Bataklık yer. **2.** Bağ, bahçe kulübesi. **3.** Köşk; bağ kulübesi. **4.** İnişlerde kızağın hızım kesmek için önüne bağlanan takoz. **5.** At eyeri. [DS]

alak[3], -ğı [yal-ak / yalık / alak] *{ağız} is.* Kızana gelmiş köpek. [DS]

alak[4], [Ar. ʿalaḳ علق] *{OsT} is.* **1.** Pıhtılaşmış kan. **2.** Döllenmiş yumurta. **3.** Sülük. ◘ **alak-ı dem,** *Kan pıhtısı.*|| **Alak Suresi,** *isl. Kur'an-ıKerim'in doksan altıncı suresinin adı.*

alak[5], [Ar. ʿalāḳ علاق] *(alâ:k) {OsT} is.* Sakız.

alaka, [Ar. ʿalāḳ *(asmak)* > ʿalāḳa علاقه] *(alâ:ka) {OsT} is.* **1.** İki ve daha fazla şey arasındaki bağlılık; karşılıklı ilgi. **2.** Dikkat; tecessüs. **3.** Duygusal bağ; aşk. **4.** *ed.* Gerçek anlamdan mecaz anlama geçirme sebebi. ◘ **alāka-bahş,** *{OsT} İlgi çekici.*|| **alaka beslemek,** *Sürekli olarak ilgilenmek.*|| **alaka çekmek,** *Etraftan merak edilerek izlenmek.*|| **alāka-dārān,** *{OsT}* → alakadaran.|| **alaka görmek,** *Kendisi ile ilgilenilmek; rağbet görmek; itibar edilmek.*|| **alaka göstermek,** *Yakınlık göstererek ilgilenmek.*|| **alakası kesilmek,** *İlgisi ve ilişkisi kalmamak.*|| (onun) **alakası yok,** *(Ona) ait değil, (onu) ilgilendirmez.*|| **alaka toplamak,** *Etraftan merak edilerek izlenmek.*|| **alaka uyandırmak,** *Etraftan merak edilerek izlenmek.*|| **alakaya çay demlemek,** *argo. Bahsedilen konu dışındaki bir konu araya girince bu sözün sahibine "konumuzla ilgisi yok anlamında" alay etmek.*|| **alakayı kesmek,** *Münasebete son vermek, görüşmemek.*

alakadar, [Ar. ʿalāḳa + Far. -dār علاقه دار] *(alâ:kada:r) {OsT} sf.* **1.** İlgisi, ilişkisi bulunan. **2.** *is.* Bir konuda söz hakkı bulunan kimse. ◘ **alakadar etmek,** *1. İlgilendirmek. 2. Ait olmak.*|| **alakadar olmak,** *1. Yakınlık göstermek. 2. İlgilenmek. 3. Âşık olmak. 4. Bir şeyle uğraşmak. 5. Bakmak*

alakadaran, [Ar. ʿalāḳa + Far. -dārān علاقه داران] *(alâ:kada:ra:n) {OsT} is.* Bir konuda, bir meslekte ilgisi bulunanlar; ilgililer.

alakalandırma, [alāka-la-n-dır-ma] *(alâ:kalandırma) is.* İki nesne veya kişi arasında bağ kurma.

alakalandırmak, [alāka-la-n-dır-mak] *(alâ:kalandırmak) gçl. f. [-ır]* **1.** İlgilendirmek. **2.** Aralarında bağ kurmak.

alakalanmak, [alāka-la-n-mak] *(alâ:kalanmak) dönşl. f. [-ır]* **1.** İlgilenmek; yakınlık duymak. **2.** Bir şeyi çekici bulmak. **3.** Gönül bağlamak, aşık olmak.

alakalı, [alāka-lı] *(alâ:kalı) sf.* **1.** İlgili; ilgisi ve bağlantısı bulunan. **2.** İstekli. **3.** Bir işte söz sahibi olan. ◘ **alakalı makam,** *Yetkili ve ilgili makam.*|| **alakalı merci,** *Yetkili ve ilgili makam.*|| **alakalı şahıs,** *Bir işi yürütmekle görevli kimse.*|| **alakalı zevat,** *Bir işi yürütmekle görevli kimse.*

alakarga, [ala+karga] *is. zool.* Kargagillerden kahverengi, beyaz, siyah tüylü, kanat tüyleri parlak mavi, hemen her şeyi yiyen iri ve ötücü bir orman kuşu; kestane kargası; saksağan, *(Garrulus glandarius).*

alakart, [Fr. à la carte] *(a'lâkart) is.* **1.** Bir lokantada yemekleri listeden seçerek ve yemek türüne göre ayrı fiyat ödemek suretiyle yemek. **2.** *zf.* Yemek listesinden seçerek.

alakasız, [alaka-sız] *(alâ:kasız) sf.* **1.** İlgisi ve bağlantısı bulunmayan. **2.** İsteksiz; merak duymayan; ilgisiz. **3.** İhmal edilmiş, ilgilenilmemiş. ☞ **alakasız kalmak,** *1. İlgilenmemek, çekimser davranmak. 2. Kendisi ile ilgilenen biri bulunmamak.*

alakavi, [Ar. ʿalāḳavī علاقوى] *(alâ:kavi:) {OsT} sf.* Sempatik.

alakesa, [ala + Yun. kissa *(saksağan)*] *{ağız} is.* Saksağan. [DS]

alakasızlık, -ğı [alaka-sız-lık] *(alâ:kasızlık) is.* İlgisizlik, isteksizlik.

alakırmak, [ala *(yans.)* > ala-ḳır-mak] *{eT} gçsz. f. [-ur]* **1.** Haykırmak; bağırmak; çağırmak; gürültüye getirmek; ateşli konuşmak. [Gabain] [EUTS] **2.** Konuşmak. [EUTS] **3.** Düzensiz duruma düşmek. [EUTS]

alakışmak, [ala *(yans)* > ala-ḳı-ş-mak] *{eT} işteş. f. [-ur]* Bağrışmak; çağrışmak. [EUTS]

alaki, [Ar. ʿalaḳī علقى] *(alaki:, k kalın söylenir) {OsT} sf.* **1.** Pıhtıya benzer; pıhtımsı. **2.** Sülük gibi; sülüğümsü.

alakiye, [Ar. ʿalaḳiyye علقيه] *(alaki:ye, k kalın söylenir.) {OsT} is. zool.* Sülükgiller.

alaklamak, [alak-la-mak / arak-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* **1.** Çalmak; aşırmak. **2.** Karıştırmak; dağıtmak. [DS]

alakmak, [alak-mak / yalak-mak] *{ağız} gçsz. f. [-ır]* **1.** (Kancık köpek için) kızışmak; erkek istemek. **2.** (Mide için) açlıktan sancımak; kazınmak. [DS]

alakok, [Fr. à la couque *(kabuk içinde)*] *sf.* (Yumurta için) kaynar suya atılarak bir kaç dakika sonra çıkarılmak suretiyle dış tarafındaki akı biraz, içteki sarısı ise çok daha az pişmiş; rafadan.

alaktırmak, [alak-tır-mak] *{ağız} gçl. f. [-ır]* **1.** Dedikoduyla ortalığı karıştırmak; ara bozmak. **2.** Döküp saçmak; dağıtmak. [DS]

alaktırıcı, [alak-tır-ıcı] *{ağız} sf.* Ortalığı birbirine katan; ara bozucu. [DS]

alakuduru, [ala+kudur-u] *{ağız} sf.* Baştan savma; üstünkörü. [DS]

alakuru, [ala+kuru] *{ağız} sf.* **1.** (Toprak için) yarı tavlı; alatavlı. **2.** Yarı kuru, yarı yaş. **3.** (Atın beslenme biçimi için) kışın hem yayılarak hem de saman yiyerek. [DS]

alakuş[1], [ala+kuş] *{eAT} is.* Tavus kuşu.

alakuş[2], [ala+kuş] *{ağız} sf.* Yaygaracı; palavracı. [DS]

aláküllihal, -li [Ar. ʿalā külli ḥālin على كل حال] *(alâ:külli-ha:l) {OsT} zf.* Her hâlde.

a'lal, [Ar. ʿillet > aʿlāl اعلال] *(a-lâ:l) {OsT} is.* **1.** Sebepler. **2.** Hastalıklar.

alala, [Far. ʿalālā علالا] *{OsT} is.* Bağrışma.

alalama, [ala-la-ma] *is.* Alalamak işi; kamuflaj.

alalamak, [ala-la-mak] *gçl. f. [-r]* **1.** Boyayarak, üzerine çeşitli leke ve çizgiler yaparak eşyanın görünüşünü değiştirmek; alalı hâle getirmek. **2.** Ne olduğu uzaktan anlaşılamayacak biçimde bir eşyanın üzerine değişik renklerde çizgi veya şekiller yaparak gizlemek; kamufle etmek.

alalanmak, [ala-la-n-mak] *dönşl. f. [-ır]* **1.** Alalı hâle gelmek; alalı bir görünüm almak. **2.** (Dağlardaki kar için) yer yer erimek.

alalı, [āla > āla-lı] *(a:lalı) {eT} sf.* **1.** Abraş; alaca tenli. [Mühennâ] **2.** *{ağız}* Çeşitli; karışık. [DS]

alalık, -ğı [ala-lık آلالق] *is.* **1.** Ala olma durumu; alacalık. **2.** Ala; ala olan şey. **3.** *{eAT}* Bulanık görme hastalığı. **4.** *{eAT}* Alacalık.

alalmak, [al-ar-mak / al-al-mak آلالمق] *dönşl. f. [-ır]* **1.** *{ağız}* Al renk kazanmak; kızarmaya başlamak; alarmak. [DS] **2.** *{eAT}* Renkten renge girmek; bozulmak. **3.** *{eAT}* Alacalanmak.

alalman, [Fr. à l'allemand] *(a'lâlman) zf.* Alman yöntemine göre.

a'lam, [Ar. ʿalem > aʿlām اعلام] *(a'lâ:m) {OsT} is.* **1.** Belirtiler; izler; işaretler. **2.** Bayraklar, sancaklar. **3.** Yüksek dağlar. **4.** Bir milletin ileri gelenleri. **5.** Özel isimler.

alam, [Ar. elem > ālām آلام] *(a:lâ:m) {OsT} is.* Kederler; ıstıraplar; üzüntüler. ☞ **ālām-ı fikr,** *{OsT} Fikrin üzüntüleri.*|| **ālām-ı gurbet,** *{OsT} Yurdundan uzak kalışın acıları.*|| **ālām u askam,** *{OsT} Üzüntüler ve hastalıklar.*

alama, [al-mak > al-a-ma] *{ağız} is.* **1.** Elle tutulup atılabilecek büyüklükte taş parçası. **2.** Sert ağaçtan yapılma, gece gezerken elde taşınan sopa; cop. [DS]

alamaç, -cı [ala-maç ?] *{ağız} is.* **1.** Yüksek alev; çalı, ot ateşi. **2.** Yarısı yanmış odun parçası. [DS]

Alaman, [İt. alamanno] *is.* Alman. ☞ **Alaman çıplağı,** *Bir tür tabanca.*

alaman, [ala-man ?] *{ağız} sf.* **1.** Büyük; iri; kocaman. **2.** (Koyun, inek, öküz vb. için) alaca renkli. **3.** (Koyun için) her kuzuya süt veren. **4.** *is.* Çökelekle karışık peynir. [DS]

alamana, [İt. / Yun. alamana ?] *(alama'na) is.* **1.** *dnz.* İki veya üç direkli, yük taşımak veya balıkçılık yapmak için kullanılan yelkenli tekne. **2.** *{ağız}* Alamana ağı. [DS] ☞ **alamana ağı,** *İki tekne tarafından çekilerek kullanılan, uzunluğu 200-250 kulaç, derinliği de 7-75 kulaç olan balıkçı ağı.*

alamanda, [İt. alla banda *(dümeni sonuna kadar çevir)* > alamanda] *{ağız} is.* **1.** Hiddetli azar; paylama. **2.** Komut. [DS]

alamanı, [? alamanı] *{ağız}* *zf.* Erkekçe; mertçe. [DS]

alamarga, [İt. a rimorchio] *(a'lamarga)* *is.* *dnz.* Yedeğe alıp çekmek.

alamat, [Ar. ʿalāmet > ʿalāmāt علامات] *(alâ:ma:t)* *{OsT}* *is.* İzler; belirtiler; işaretler; alametler; nişanlar.

alame, [Ar. ʿalem *(iz)* > ʿalāme علامه] *(alâ:me)* *{OsT}* *is.* Nişan; iz; işaret; belirti.

alameleinnas, [Ar. ʿalā *(üstüne)* + meleʾin-nās على ملاء الناس] *(alâ:meleinna:s)* *zf.* Herkesin gözü önünde.

alameratibihim, [Ar. ʿalā *(üzere)* + merātibihim على مراتبهم] *(alâ:mera:tibihim)* *zf.* Mertebelerine göre.

alamet, [Ar. ʿalem *(iz)* > ʿalāmet علامت] *(alâ:met)* *{OsT}* *is.* **1.** İz; nişan; belirti; işaret. **2.** Bir nesnenin ya da kimsenin tanınmasını sağlayan özellikler. **3.** Bir fikri veya inancı temsil eden şey; sembolik biçim. **4.** *isl.* Bir şeyin olacağını önceden haber veren olağanüstü işaret ve olay. **5.** İmparatorluk döneminde padişahın imzası sayılan tuğra. **6.** *sf.* Şaşılacak kadar büyük; kocaman; iri. ⊡ **alamet eylemek,** *{OsT}* *İşaret vermek.*|| **alāmet-i farîka,** *{OsT}* *Satışa sunulan bir malı diğerlerinden ayırmaya yarayan işaret veya resim; marka.*|| **alāmet-i mümeyyize,** *{OsT}* *Ayırt edici özellik.*|| **alāmet-i sadāret,** *{OsT}* *Hükümdarlığın mührü olan sadrazamlık işareti; mühr-ü hümâyun.*|| **alāmet-i şerîfe,** *{OsT}* *Padişah tuğrası.*|| **alamet kıyamet,** *Çok büyük; aşırı.*

alamık, -ğı [ala-mık] *{ağız}* *is.* Rüzgârlı havada güneşin bulutlar arasına girip çıkması ile oluşan az açık hava. [DS]

aleminas, [Ar. ʿalā *(üstüne)* + mele *(çokluk)* + ʿinnās *(insan)*] *(alâmeleinna:s)* *{ağız}* *zf.* Herkesin gözü önünde. [DS]

alaminüt, [Fr. à la minute] *sf.* ve *zf.* Çarçabuk, bir çırpıda hazırlanan; dakikalık; şipşak.

alamsız, [alam-sız ?] *{ağız}* *sf.* Habersiz; ansızın. [DS]

alamuk, -ğu [ala-muk] *{ağız}* *is.* → alamık. [DS]

alan[1], [al-an] *sf.* **1.** Alma işini yapan; alıcı. **2.** Alacak olan. ⊡ **alan palan,** *{ağız}* *1. Yer yer; parça parça. 2. Yılbaşında, çocukların ev ev dolaşarak yiyecek toplama âdeti.* [DS]|| **alan talan,** *Darmadağınık, altı üstüne getirilmiş.*|| **alan talan etmek,** *1. Yağmalamak; kapışmak. 2. Yağmalanmış gibi karma karışık hâle getirmek; altüst etmek.*|| **alan talan olmak,** *(Yer için) karma karışık hâle getirilmek.*

alan[2], [*eT.* alañ > alan آلان / آلاڭ] *is.* **1.** Açık, düz ve geniş arazi; düz ve açık yer; düzlük; meydan; saha. **2.** Dağlar veya diğer doğal engeller arasındaki geniş ve açık düzlükler; ova; yayla; koyak; plato. **3.** Yerleşim birimlerinde binalarla çevrili kamuya ait geniş boşluklar; meydan; açıklık; agora. **4.** Futbol benzeri spor karşılaşmalarının yapıldığı, kendilerine göre belirli ölçüleri bulunan geniş oyun yeri; saha. **5.** Geometrik şekillerin yüzey ölçüsü. **6.** *mec.* Belli bir meslek veya ihtisas kapsamı. *Edebiyat alanında ilerlemek istiyor.* **7.** Bir kişi veya kuruluşun yetki ve sorumluluğu içinde bulunan iş. *Polisin görev alanı içinde olduğundan jandarma karışmadı.* **8.** *{ağız}* Orman içindeki açık ve ağaçsız yer. [DS] **9.** Fotoğraf makinesi, dürbün gibi araçlarda objektiften bakıldığında görülebilen bütün noktaları içine alan uzay parçası. **10.** *{ağız}* İki tarla arasındaki sınır. [DS] **11.** *{ağız}* Kır; ova. [DS] **12.** *{ağız}* Dışarı; açık; ortalık yer. [DS] **13.** *{ağız}* Çayır; çimenlik. [DS] **14.** *{ağız}* Ufuk. [DS] **15.** *{ağız}* Ekin tarlalarında tohumun bitmediği yerler. [DS] ⊡ **alanda kalmak,** *{ağız}* *Açıkta kalmak.* [DS]|| **alañ yazı,** *{eT}* *Düz ova.* [DLT]|| **alan korkusu,** *Açık alanlarda ve kalabalık meydanlarda bulunmaktan doğan ruhsal bir rahatsızlık; agorafobi.*|| **alanlar kanunu,** *Güneş etrafında dönen gezegenleri güneşe bağlayan ışın eşit zamanlarda eşit alanlar süpürür.*|| **alan örneklemesi,** *İstatistik verilerinin doğru derlendiğini denetlemek için yapılan özel bir denetim.*|| **alan savunması,** *Basketbolda her oyuncunun kendi alanı içindeki rakip oyuncuyu baskı altında tutmasına dayanan bir oyun taktiği.*

alancık, -ğı [alan-cık] *{ağız}* *is.* Küçük düzlük. [DS]

alang, [alañ] *(alañ)* *{eT}* *sf.* Zayıf; arık. [Clauson]

alangadmak, [alañ-ad-mak] *(alañadmak)* *{eT}* *gçl. f.* *[-ur]* Zayıflamak [Gabain]

alangadturmak, [alañ-ad-tur-mak] *(alañadturmak)* *{eT}* *gçl. f.* *[-ur]* Arıklattırmak; zayıflatmak; düşürmek. [EUTS] [Gabain]

alangır, [alañ-ır] *(alañır)* *{eT}* *is.* Tarla faresi; geleni. [DLT]

alangız, [alañ-ız / alañ-ız] *{ağız}* *sf.* Yaramaz; mızıkçı. [DS]

alangle, [Fr. à l'anglais] *(a'lângle)* *zf.* İngiliz yöntemiyle.

alangumak, [alañ-u-mak] *(alañumak)* *{eT}* *gçsz. f.* *[-r]* Yorulmak. [Gabain] [EUTS]

alangurmak, [alañ-u-r-mak] *(alañurmak)* *{eT}* *gçl. f.* *[-ur]* Yormak; zayıflatmak arıklatmak; güçten düşürmek. [EUTS] [Gabain]

alanî, [Ar. ʿalāniyet *(meydanda olma)* > ʿalānī علانى] *(alâ:ni:)* *{OsT}* *sf.* Açıkça; herkesin gözü önünde; meydanda.

alaniyet, [Ar. ʿalāniyet علانيت] *(alâ:ni:yet)* *{OsT}* *is.* Bir şeyin açık ve görünür olması; meydanda oluşu; gizli olmaması durumu.

alaniyeten, [Ar. ʿalāniyeten علانيةً] *(alâ:ni:ye'ten)* *{OsT}* *zf.* Açıkça; ortalıkta.

alantin, [Yun. amanitis] *{ağız}* *is.* *bot.* Beyaz renkte yenebilir bir tür mantar. [DS]

alantoit, [Fr. allantoide] *sf.* **1.** (Mantar sporları için) uçları yuvarlak ve kıvrık silindir şeklinde. **2.** *is. biy.* Gelişmiş omurgalılardaki embriyon eklentisi.

alantopu, [alan+top-u] *is. spor.* Tenis.

alanyari, [Yun. alanyaris] *(alanya:ri:) sf.* **1.** Külhanbeyce. **2.** Şık ve küstah (?). **3.** *is.* Köçek (?).

alanyazı, [alan+yazı] *{ağız} is.* Göz alabildiğine uzanan geniş düzlük; ova. [DS]

alaportekiz, [İt. alla portughese] *(a'lâportekiz) zf.* **1.** Portekiz yöntemiyle. **2.** *dnz.* İki halatı ince bir iple birleştirerek.

alapşap, [yalap+şap / alap+şap] *{ağız} zf.* Çok acele; çarçabuk; özentisiz ve tezden. [DS]

alar[1], [ol > a-lar آلر] *{eT} {eAT} zm.* Onlar.

alar[2], [al-a-r آلار] *{eAT} sf.* Ala. 🗗 **alar sabah,** *{eAT} Şafak sökmeden önceki yalancı aydınlık.*|| **alar tang,** *{eAT}* → alar sabah.

alardu, [alar-t-mak > alardu آلاردو] *{eAT} zf.* → aları. 🗗 **alardu bakmak,** *{eAT}* → aları aları bakmak.

alarga[1], [İt. alla larga] *(ala'rga) is. dnz.* **1.** Bir geminin, bir iskelenin, kıyının veya koyun açık deniz tarafı. **2.** Bir gemiden, rıhtımdan uzakta bulunma hâli. **3.** *mec.* Karışmamak, uzak durmak. **4.** *ünl.* "Açıktan geç!" komutu. 🗗 **alarga durmak,** *1. (Gemi için) kıyıdan uzakta durmak. 2. mec. Çekingen davranmak; karışmamak; ilgi göstermemek. 3. argo. Uzak durmak; yanına yaklaşmamak.*|| **alarga etmek,** *1. Açılmak, açık denizlere doğru gitmek. 2. mec. Uzak durmak; kenara çekilmek.*|| **alarga gelmek,** *argo. Uzağında durmak; yaklaşmamak.*|| **alargaya çıkmak,** *Kıyıda demirli geminin tehlikeli fırtınalarda güvenlik için kıyıdan uzaklaşıp denize açılması.*

alarga[2], [? alarġa] *{ağız} is.* **1.** Orman içindeki açıklık yerler. **2.** Açıklık; düzlük; boşluk. **3.** Kenar; köşe. **4.** (Yapı için) örtülmemiş; üstü açık. **5.** Gençlerin oyun oynamak için oluşturdukları halka. [DS]

aları, [alar-mak > alar-ı] *{eAT} zf.* Dikkatli; dik dik. 🗗 **aları aları bakmak,** *{eAT} Dikkatli dikkatli bakmak; dik dik bakmak.*

alarka, [İt. alla larga] *{ağız} is.* Odanın sobaya veya ocağa uzak olan yeri. [DS]

alarlamak, [alar-la-mak] *gçsz. f. [-r] [-l(ı)-yor] {ağız}* (Yarı bulutlu hava için) bir açılıp bir kapanmak. [DS]

alarm, [İt. all'arme *(silah başına)* > Fr. alarme] *is.* **1.** Tehlikeli durumlarda, tehlikeyi halka duyurma. **2.** Beliren tehlike durumu. **3.** *as.* Düşman ya da herhangi bir tehlikenin yaklaştığım bildiren ve orduyu silah başına çağıran emir. 🗗 **alarma geçmek,** *Yaklaşan tehlikeyi önleyebilmek için hazırlık yaparak beklemek.*|| **alarm durumu,** *Savaşta ve barışta tehlike durumu.*|| **alarm halinde,** *Tehlikeye karşı ordunun veya polisin hazır, silah başı yapacak durumda beklemesi.*|| **alarm vermek,** *Tehlikeli durumu duyurmak.*

alarmak[1], [al-ar-mak] *{eT} gçsz. f. [-ır]* **1.** (Göz için) kamaşmak. **2.** *{ağız}* Kızarmak; al olmak. [DS] **3.** Ala olmak; alacalaşmak. [DLT] **4.** *mec.* Utanmak. **5.** (Ürünler için) olgunlaşmaya yüz tutmak.

alarmak[2], [ala-r-mak] *{ağız} gçsz. f. [-ır]* Gözleri açarak dik dik bakmak. [DS]

alartma, [alar-t-ma] *is.* **1.** Alartmak işi. **2.** Ara sıra açılan yağmurlu ya da karlı hava.

alartmak, [alar-t-mak] *{eT} gçl. f. [-ur]* **1.** (Göz için) belertmek. **2.** Yan bakmak.

alartu, [ala-r-tu] *{ağız} is.* Alacakaranlıktaki belirti; karaltı. [DS]

alaru, [alar-u] *{eAT} zf.* → aları.

alas[1], [yalaz / alaz [Deny]] *{eAT} is.* **1.** Alaz; alev. **2.** Aleve tutarak temizleme; alaz.

alas[2], [Far. ālās آلاس] *(a:lâ:s) is.* Odun kömürü.

alasabah, [ala+sabah / Ar. ʿale'ṣ-ṣabāḥ على صباح] *zf.* Şafak vakti; alacakaranlık; sabahleyin.

alasıya, [al-ası-y-a آلاسييه] *{eAT} zf.* (Satın almak için) parası peşin ödenmesine rağmen malı ileride teslim almak üzere.

alassabah, [Ar. ʿale'ṣ-ṣabaḥ على الصباح] *{OsT} zf.* Sabahleyin; şafak vakti.

alaş, [ala-ş] *{ağız} sf.* **1.** (Hayvan için) alaca. **2.** İkiyüzlü; ara bozucu. **3.** Çok yemek yiyen; obur. **4.** *is.* Köpekleri uyarmada kullanılan bir çalgı. [DS]

alaşa, [Moğ. alaşa *(bir at cinsi)* الاشه] *is.* **1.** İyi eğitilmemiş binek hayvanı. **2.** Üzerine semer veya eyer vurulmak için eğitilmeye çalışılan hayvan. **3.** *{ağız}* İğdiş olmayan huysuz at. [DS] **4.** *sf. {eAT}* (At için) sert başlı; huysuz; haşarı. **5.** *{ağız}* (At için) zayıf ve çelimsiz. [DS] **6.** (At için) ağzı ve burnu beyaz olan. **7.** *{ağız}* (Köpek, boğa, at için) azgın. [DS] **8.** *{ağız}*[(Kadın için) kötü; orospu; oynak; cilveli. DS] **9.** *{ağız}* Çok süslü; allı pullu. [DS] **10.** *{ağız}* Herkesçe beğenilen; hoş görülen; yakışıklı. [DS] **11.** *{ağız}* İkiyüzlü; arabozucu; yaltaklık eden. [DS] **12.** *{ağız}* (Ev, dam vb. için) alçak; engin; basık. [DS] **13.** *{ağız}* Çok acele eden. [DS] **14.** *{ağız}* Yaramaz; hırçın; yaygaracı. [DS]

alaşağı, [al+aşağı] *zf.* Aşağıya; yere. 🗗 **alaşağı etmek,** *1. Güreş ve kavga gibi durumlarda birini tutup yere yıkmak, indirmek. 2. Yönetimde bulunan birinin yasal veya yasa dışı yollarla yetkisini elinden almak; koltuktan indirmek.*

alaşalı, [alaşa-lı] *{ağız} sf.* (Hayvanlar için) cilveli; oynak. [DS]

alaşık[1], **-ğı** [alaş-ık] *is.* **1.** Yıpranmayı önlemek veya süs için elbiselerin eteklerine geçirilen bant. **2.** *{ağız}* Eğreti; geçici. [DS]

alaşık[2], **-ğı** [ala-cık] *{ağız} is.* **1.** Yaylalarda sütü

korumak, kaymak dondurmak için yapılmış çit; kamış çadır. **2.** Üzeri çulla örtülen çadır yerine kullanılan 16 çubuktan yapılmış barınak; kara çadır. [DS]

alaşım, [al-aş-ım] *is.* Bir metale bir veya daha fazla metal veya ametal element katılarak elde edilen metal niteliğindeki yeni metal; halita.

alaşımlama, [al-aş-ım-la-ma] *is.* Alaşımlamak işi.

alaşımlamak, [al-aş-ım-la-mak] *gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Metal ve elementleri karıştırarak alaşım elde etmek.

alaşka, [? alaşka] *{ağız} is.* Alay; şaka. [DS]

alaşlamak, [alaş-la-mak] *gçsz. f. [-r] [-l(ı)-yor]* İhtiyarlamak.

alaşman, [ala-ş-man] *{ağız} sf.* Karışık; melez. [DS]

alaşur, [ala+ Far. şor] *{ağız} is.* Bulut sıcağı; boğucu hava. [DS]

alat[1], [ala-t] *{ağız} is.* **1.** Düğünlerde pilavın üzerine konulan söğüş et. **2.** Karanfil, zencefil, tarçın gibi baharların karışımı. **3.** Bulaşık. [DS]

alat[2], [? alat] *{ağız} is.* Azgın ve tehlikeli köpek. [DS]

alat[3], [al-ad-u / al-ad-ı / al-at] *{ağız} sf.* İvedi; acele. [DS] ☞ **alat samat,** *{ağız} 1. Çok acele. 2. Yarım yamalak.* [DS]

alat[4], [Ar. ḫilʿat] *{ağız.} is.* **1.** Elbise. **2.** Sarıya ya da kırmızıya boyanmış yün iplik. [DS]

alat[5], [Ar. ālet] *{ağız} is.* Bez dokuma tezgâhı. [DS]

alat[6], [Ar. ālet > ālāt آلات] *(a:lâ:t) {OsT} is.* **1.** Bir işi yaparken kullanılan araçlar; aletler. **2.** *argo.* Erkek cinsel organı. ☞ **ālāt-ı basariyye,** *{OsT} Gözle ilgili gözlük, dürbün, gözlük gibi optik aygıtlar.*|| **ālāt-ı cinsîye,** *{OsT} Cinsel organlar.*|| **ālāt-ı harp,** *{OsT} Savaş araçları.*|| **ālāt-ı katıa,** *{OsT} Kesici aletler.*|| **ālāt-ı naht,** *{OsT} Oyma, yontma işlerinde kullanılan dülger aletleri.*|| **ālāt-ı nāriye,** *{OsT} Ateşli silahlar.*|| **ālāt-ı rasādîye,** *{OsT} Gökyüzü gözlem araçları.*|| **ālāt-ı tab'iye,** *{OsT} Basım araçları.*|| **ālāt-ı tenāsüliye,** *{OsT} Üreme organları.*|| **ālāt-ı ziyāiye,** *{OsT} fiz. Aydınlatma araçları.*

alata[1], [? alata] *{ağız} sf.* Karışık; toplama. [DS]

alata[2], [? alata] *{ağız} is.* **1.** Uçurum. **2.** Yüksek. [DS]

alata[3], [? alata / aluta / alıta] *{ağız} is.* **1.** Sürüye katılamayacak kadar zayıf ya da hasta hayvan. **2.** Nekahet devresindeki iştahlılık. [DS]

alataras, [ala+ Yun. dalassa] *{ağız} is.* **1.** Yarı nemli toprak; tavlı toprak, **2.** Toprağa tav verecek kadar yağan yağmur. [DS]

alatav, [ala+tav] *{ağız} is.* **1.** Toprağın bitki çimlenmesine yetmeyecek kadar az olan nemi. *Toprak alatavlı ama yine de ektik.* **2.** İyice pişmemiş yemek. **3.** Biraz kızdırılmış demir. **4.** Biraz sıcak. [DS]

alatçık, -ğı [ala-çuk > alatçık] *{ağız} is.* **1.** Çadır direği. **2.** Çingene çadırı. [DS]

alaten, [ala+ten] *{ağız} sf.* Cüzamlı. [DS]

alatengirek, -ği [ala+(t)engerek] *{ağız} is.* Kısa boylu, benekli ve zehirli bir yılan; engerek. [DS]

alatlamak, [al+at-la-mak] *gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Yeni doğmuş bebekleri albasmasına karşı alcılara atlatmak.

alatsamak, [ala-t-sa-mak] *gçl. f. [-r] [-s(ı)-yor]* Acele ettirmek; acele etmeyi istemek.

alaturka, [İt. alla Turca] *(alatu'rka) sf.* **1.** (Giyim kuşam, moda, mimari ve yaşayış için) Türk usulü; Türk tarzı. **2.** *is.* Şark musikisi. **3.** *zf.* Bütünüyle doğulu. ☞ **alaturka müzik,** *Türk müziği.*|| **alaturka nal,** *Ortası delik tek parça nal.*|| **alaturka saat,** *Güneşin batışında 12.00'ye ayarlanan saat; ezanî saat.*|| **alaturka takvim,** *Yıl başını 1 Mart olarak kabul eden eski Türk takvimi.*|| **alaturka tuvalet,** *Tabanı delikli tuvalet taşı döşeli çökerek ihtiyaç giderilen tuvalet.*|| **alaturka yemek,** *Türk yemekleri, Türk mutfağı.*

alaturkacı, [alaturka-cı] *sf.* Türk sanat müziği dalında beste yapan veya şarkı söyleyen (sanatçı).

alaturkacılık, -ğı [alaturka-cı-lık] *is.* Giyim, kuşam, moda, mimari ve yaşayışta Türk usulü olanı sevme ve benimseme.

alaturkalaşma, [alaturka-la-ş-ma] *is.* Alaturkalaşmak işi; Türk usulü yaşamaya başlama.

alaturkalaşmak, [alaturka-la-ş-mak] *dönşl. f. [-ır]* Türk usulü yaşamaya başlamak ve bu yaşayış tarzına alışmak.

alaturkalık, -ğı [alaturka-lık] *is.* Yaşayışta Türk usulünü, Türk tarzını benimseme durumu; doğululuk; şarklılık.

alatya, [Yun. alatiá] *is. zool.* Ankara keçisinin kahverengi veya siyah tüylü bir türü.

alav, [Far. ālāv / ālāve آلاوه / آلاو] *{eAT} {OsT} is.* Alev; ateş.

alavan, [alavan] *{eT} is.* Timsah. [DLT]

alavantı, [İt. al avanti] *{ağız} is.* **1.** Telaş. **2.** Hiddet. [DS]

alavazda, [? alavazda] *is.* Mahsul hasat edilirken dökülen tohumlardan ertesi yıl başka bir ürün içinde erkenden çıkan seyrek bitkiler; alaza; halaza.

alavere, [İt. il dare e l'evere *(alacak-verecek)* ? / almak + ver-mek > al-a+ver-e] *(alave're) is.* **1.** Elden ele geçiş; alışveriş. **2.** Borsa oyunu. **3.** Bir gemiden bir gemiye veya karşılıklı iki apartman arasına gerilen ip vasıtası ile eşya veya posta maddeleri aktarmaya yarayan makaralı düzenek. **4.** Bir şeyi elden ele geçirerek aktarma işi. **5.** Para çekme ve verme işi. **6.** *mec.* Çok büyük karışıklık, gürültü ve şamata. **7.** Emme basma tulumba. **8.** *argo.* Avuç içindeki zarı değiştirme. ☞ **alavere dalavere,** *Her türlü oyun, hile, düzen uygulayarak.*|| **alavere dalavere çevirmek,** *Kirli ve hileli iş yapmak.*|| **alavere dalavere Kürt Mehmet nöbete,** *Sorumluluk*

gerektiren bir işi çeşitli oyunlar sonucu aynı kişi üzerine yıkarak sıyrılıp kurtulmak.|| **alavere tulumbası,** *Emme basma tulumba.*

alavereci, [alavere-ci] *sf.* Fiyatlar düşükken mal toplayarak stok yapıp yükselince piyasaya süren tüccar; karaborsacı; spekülatör.

alavırt, [ala+vırt *(yans.)*] *{ağız} sf.* (Toprak için) yarı tavlı; alatav. [DS]

alavış, [Far. ālāyiş] *{ağız} is.* **1.** Gürültü patırtı; şamata. **2.** Yaygara. **3.** Boğuşma. **4.** Abartma; mübalağa. [DS]

alavi, [Ar. ʿilāve > ʿalāvī علاوى] *(alâ:vi:) {OsT} is.* İlâveler, ekler.

alavur, [? alavur] *{ağız} sf.* Az tavlı; yarı kuru, yarı yaş. [DS]

alavuz, [yalb *(yans.)* > yalab-uz > alav-uz / yalavuz] *{ağız} is.* Isınacak kadar yakılan ateş; alev. [DS] ⊡ **alavuz etmek,** Alevlendirmek; yalaza vermek.

alay[1], [Yun. allaegıon > allayi => T. alay > Far. ālāy آلاى] *(OsT. a:lâ:y) is.* **1.** İnsan topluluğu; güruh; cemaat. *{OsT} (aynı).* **2.** Gösteri grubu. **3.** Resm-i geçit; geç töreni. **4.** *as.* Orduda aynı işi yapan, aynı sınıftan, aynı silah, araç ve gereçleri kullanan, tugaydan küçük, taburdan büyük, bağımsız numaraları bulunan ihtisas birliği. **5.** Düğünden sonra, gelinle beraber giden kız tarafına mensup kadın ve kızlar. **6.** Gelini almaya giden topluluk. **7.** Halay. **8.** *genşl.* Ses tonu, söz ve mimikler dahil her türlü vasıta ile bir kişi veya düşünce ile eğlenme, aşağılama veya gülünç duruma düşürme; hiciv; istihza; dalga geçme; ironi; espri; komiklik; küçümseme; hafife alma; tezyif; yergi. **9.** Şaka; latife. **10.** *zf.* Hep; bütün; hepsi; top; tüm. ⊡ **alaya almak,** *Eğlenmek, dalga geçmek.*|| **alaya alınmak,** *Birisi tarafından eğlentiye alınmak, kendisiyle dalga geçilmek.*|| **alaya karışmak,** *Kalabalığa girmek.*|| **alay alay,** *Kalabalık, bir çok insan.*|| **alay arabası,** *İmparatorluk döneminde hükümdarların resmî arabaları.*|| **alay bağlamak,** *{eAT} Eskiden düşman karşısında saf hâlinde dizilmek; savaş düzenine girmek.*|| **alay bey,** *Batı Trakya Türklerinde davul zurna eşliğinde erkeklerin oynadığı bir dizi oyun.*|| **alay beyi,** *1. İmparatorluk döneminde albay (miralay) rütbesindeki jandarma komutanlarına verilen isim. 2. Tanzimat'a kadar zeamet sahiplerine verilen unvan.*|| **alay bindallısı,** *Kadife üzerine sırma ve kılaptan işlemeli kaftan.*|| **alay bozan,** *Birlikte kararlaştırılan işten vazgeçen; oyunbozan.*|| **alay bozmak,** *Grupça kararlaştırılan bir işten vazgeçmek; oyunbozanlık etmek.*|| **alay çekmek,** *folk. Halay çekmek.*|| **alay disiplin mahkemesi,** *Askerlerin disiplin suçları ile ilgili davalara bakan biri başkan diğer ikisi üye olmak üzere üç kişiden kurulu askerî mahkeme.*|| **alay düzmek,** *{eAT} Askeri saf saf dizmek; alay düzenlemek.*|| **alay etmek,** *1. Birinin davranışları veya kişiliği ile eğlenmek. 2. Şaka etmek. 3. Küçük görmek, hakir görmek.*|| **alay geçmek,** *Alay etmek.*|| **alay gibi gelmek,** *İnanılması güç gelmek, şaka zannetmek.*|| **alay göstermek,** *{eAT} Tören yapmak; gösteri yapmak.*|| **alay günü,** *{ağız} folk. Düğünden bir hafta sonra damadın arkadaşlarının köy meydanında eğlence yaptıkları gün.* [DS]|| **alay havası,** *folk. Halka olarak oynanan bir oyun; halay.*|| **ālāy-ı hümāyun,** *İmparatorluk döneminde, padişahın sefere gidiş veya dönüşünde saray ile Davutpaşa arasında düzenlenen tören.*|| **ālāy-ı vālā ile,** *Kalabalık ve gösterişli törenlerle; görkemli olarak.*|| **alay kanunu,** *İmparatorluk döneminde yapılan törenlerde vezirlerin, bilginlerin ve protokolde bulunması gereken diğer kişilerin kıyafetlerini ve sıralarını tanzim eden kanun.*|| **alay karargâhı,** *Alay komutanı, karargâh işleriyle görevli subaylar ve diğer personelden meydana gelen ekip.*|| **alay kopmak,** *Ansızın bir insan kalabalığı birikmek.*|| **alay malay,** *1. Hep birlikte; beraberce. 2. Gelişigüzel; olduğu kadar.*|| **alay sancağı,** *Her alayın onur sembolü olan özel bayrak.*

alay[2], [Ar. ʿalāye] *{ağız} is.* **1.** Arka. **2.** *folk.* Kına gecesinde kadınların oturdukları yüksekçe yer. [DS]

alaycı, [alay-cı] *sf.* **1.** Alay etmeyi alışkanlık hâline getiren. **2.** (Söz, ifade, bakış vb. için) alay özelliği taşıyan; müstehzi. **3.** *is.* Gelin getiren erkekler.

alaycılık, -ğı [alay-cı-lık] *is.* **1.** Alay etmeyi alışkanlık hâline getirme durumu. **2.** Alay edenin niteliği.

alaye, [Ar. ʿalā > ʿalāye علايه] *(alâ:ye) {OsT} is.* Yüksek yer; yükseklik.

alayı, [alay-ı / alay-ı-s-ı] *{ağız} zf.* Hepsi; bütünü. [DS] ⊡ **alayı pazarlık,** *Toptan pazarlık.*

alayif, [Ar. ʿalef > ʿalāʾif علائف] *(alâ:yif) {OsT} is.* Ulûfeler.

alayik, -kı [Ar. ʿalāḳaʾ > ʿalāʾiḳ علائق] *(alâ:yik, k kalın söylenir) {OsT} is.* İlgiler; irtibatlar; alakalar.

alayiş, [Far. ālāʾīden *(bulaşmak)* > ālāyiş آلايش] *(a:lâ:yiş) {OsT} is.* **1.** Bulaşıklık; bulaşma. **2.** *gnşl.* Gösteriş, göz kamaştırıcılık; debdebe; şatafat; tantana. ⊡ **ālāyiş-i dünyā,** *{OsT} İnsanları ahreti düşünmekten alıkoyan dünyanın süsleri, eğlenceleri, çekicilikleri.*|| **ālāyiş-i kâināt,** *{OsT} İnsanları ahreti düşünmekten alıkoyan dünyanın süsleri, eğlenceleri, çekicilikleri.*

alayişli, [alayiş-li] *(a:lâ:yişli) sf* Gösterişli; süslü.

alaylı[1], [al-ay-lı] *sf.* **1.** Gösterişli; mutantan; tantanalı. **2.** Alay içeren; küçümseme dolu. **3.** *zf.* Hafife alarak, küçümseyerek; alay ederek. *Alaylı sözleri yüzünden müşterileri kaybetti.* ⊡ **alaylı alaylı,** *Alay ederek, hafife alarak.*

alaylı[2], [alay-lı] *is.* Harp okuluna devam etmeden kıtadan yetişip gelen subay.

alaylı[3], [al-ay-lı] *{ağız}* *is.* **1.** *folk.* Düğüne veya bayrama gidenlerin toplu yürüyüşü. **2.** Göz alıcı ve geniş etekli elbise. **3.** *sf.* (Kadın için) bilgiç. **4.** (Yürüyüş için) çalımlı. [DS]

alaylıklı, [alay-lık-lı] *{ağız}* *sf.* Şatafatlı; gösterişli. [DS]

alaysı, [al-ay-sı] *sf.* Alayı andırır, alay zannedilen.

alaz[1], [ala-z آلاز] *{ağız}* *is.* **1.** Ağaçları seyrek veya hiç olmayan orman alanları. **2.** Seyrek bitmiş ekin, ot vb. **3.** Yarı karlı toprak. **4.** Saç bitmeyen baş; kel. **5.** Yarım yamalak; üstünkörü. **6.** Soğuk vurmuş meyve ve sebze. **7.** Yazın ansızdan çıkan yel; hızlı esen yel. [DS] ⊞ **alaz alaz,** *1. {ağız} Dalga dalga; yol yol.* [DS] *2. {eAT} Alaca bulaca.*|| **alaz alaz olmak,** *{ağız} Dalga dalga; yol yol olmak.* [DS]|| **alaz ataz,** *{ağız} Baştan savma; acele ile yapılan.* [DS]|| **alaz belez,** *{ağız} 1. Yarı karlı toprak. 2. Şöyle böyle; bulanık.* [DS]|| **alaz bulaz,** *{ağız} 1. Seyrek; yer yer; tek tük. 2. Yarı karlı toprak.* [DS]

alaz[2], [*eT.* al-as > al-az / yalaz [Deny]] *is.* **1.** Alev, ateş dili; yalaz. **2.** *{ağız}* Ucu ateşli odunun sallanması ile oluşan ışıklı çizgi. [DS] **3.** El yüz ve vücutta çıkan kırmızı sivilce, çıban ve kırmızı lekeler. **4.** Eğlence; cümbüş. ⊞ **alaz alaz,** *Parlak; alev alev.*|| **alaz alaz olmak,** *{ağız} Alevlenmiş gibi parlamak.* [DS]|| **alaz etmek,** *{ağız} Biraz ateş yakmak.* [DS]

alaza, [yalaz-a > alaz-a] *is.* Aydınlık; şavk; yalım.

alaza, [Ar. (Sur.) ḫarāze] *is.* Mahsul hasat edilirken dökülen tohumlardan ertesi yıl başka bir ürün içinde erkenden çıkan seyrek bitkiler; alavazda; kendi gelen; halaza.

alazdamak, [alaz-da-mak] *gçsz. f. [-r] [-d(ı)-yor]* Alevlenmek; yanmak.

alazımak, [alaz-ı-mak] *{ağız}* *gçsz. f. [-r]* (Yağmur, kar için) dinmek; hava açılmak. [DS]

alazıtmak, [alaz-ıt-mak] *{ağız}* *gçsz. f. [-ır]* **1.** (Yağmur, kar için) dinmek; hava açılmak. **2.** *gçl. f.* Aydınlatmak; şavkıtmak. [DS]

alazlama[1], [alaz-la-ma آلازلامه] *is.* **1.** Alazlamak işi; aleve veya sıcak bir metale tutarak hafifçe yakma işi; ütüleme. **2.** *tıp.* Vücutta kızartılarla kendini gösteren yılancık hastalığı.

alazlama[2], [alaz-la-ma] *{ağız}* *is.* **1.** Kâğıt, çalı çırpı vb. ile yakılan ateş. **2.** Birdenbire yanıp geçiveren kaba alev. **3.** Köpek nefesi ile pislendiği sanılan kapları yıkayıp sonra içinde alevli bir şey yakıp tütsüleyerek ve etrafımızda döndürerek uygulanan işlem. [DS]

alazlamak[1], [alaz-la-mak] *gçl. f. [r] [-l(ı)-yor]* **1.** Aleve tutarak hafifçe üstten yakmak. **2.** (Yara vb. şey için) tedavi amacıyla kızgın demirle dağlamak. **3.** Yolunmuş bir tavuğun kalan tüylerini yok etmek için aleve tutmak. **4.** Kızartılan bir tavuk veya et üzerine kızdırılmış tereyağı dökerek gevretmek. **5.** *mec.* Mihnet altında olgunlaştırmak. **6.** Kara barutun kullanıldığı zamanlarda topun veya tüfeğin namlusunu kurutmak için ağız otu koyarak boşa ateşlemek. **7.** *{ağız}* Çalı çırpı gibi şeyleri tutuşturarak ateş yakmak. [DS] **8.** Alazlama hastalığını tedavi etmek amacıyla ateşe tutmak ya da kızgın demir uygulamak. **9.** *{ağız}* *mec.* Dövmek; can yakmak; korkutmak. [DS]

alazlamak[2], [alaz-la-mak] *{ağız}* *gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Özentisiz ve baştan savma iş yapmak. [DS]

alazlanma, [alaz-la-n-ma] *is.* Alazlanmak işi; alevde ütülenme.

alazlanmak, [alaz-la-n-mak] *edil. f. [-ır]* **1.** Alevde yanmak. **2.** Alevde hafifçe yanmak, ütülmek. **3.** *dönşl. f.* *{ağız}* (Vücut için) sıcaktan kızarmak. [DS] **4.** *{ağız}* Hafifçe ısınmak. [DS] **5.** *{ağız}* yanmak; kavrulmak. [DS] **6.** *{ağız}*] Alevlenmek; tutuşmak. [DS]

alazlatmak, [alaz-la-t-mak] *gçl. f. [-ır]* **1.** Alevde hafifçe yaktırmak. **2.** Kızgın bir demir parçası ile dağlamak. **3.** *{ağız}* Alazlama hastalığını tedavi için alazlama işlemini uygulatmak. [DS]

albag, [al+bağ آلباغ] *{eAT}* *is.* Ferace.

alban, [? alban] *{eT}* *is.* Hizmetle ödenen bir tür vergi. [EUTS]

albasma, [al+bas-ma] *is.* **1.** Albasmak işi. **2.** Albastı. **3.** *{ağız}* Sonradan görmelerdeki gurur, kibir ve şımarıklık. [DS]

albasmak, [al+bas-mak] *gçsz. f. [-ar]* **1.** Doğumdan sonra loğusa kadında ateşli bir hastalık belirmek. **2.** (Loğusa için) kâbus ya da bir sıkıntı basmak.

albastı, [al+bastı] *is.* **1.** Yeni doğum yapmış kadınların mikrop kapması sonucu yakalandıkları ateşli hastalık; loğusa humması. **2.** *{ağız}* Çok ağlama sonunda oluşan bir tür bayılma hâli. [DS]

albatr, [Fr. albâtre] *is.* Vazo ve seramik eşya yapımında kullanılan, içinde alçı taşı bulunan yarı şeffaf kaymak taşı.

albatros, [Ar. al-ġaṭṭās *(dalgıç)* > Port. alcatraz] *is.* *zool.* Fırtına kuşugillerden, güney yarıkürede yaşayan kanat açıklığı üç metreyi bulan, gagası eğri uçlu ve kuvvetli, tüyleri gri, beyaz ve siyah, balık ve yumuşakçalar ile beslenen büyük bir deniz kuşu, *(Diomedea exulans)*.

albay, [al(ay)+bay] *is.* *as.* Türk ordusunda yarbay ile tuğgeneral arasında, alay komutanlığı görevini yerine getiren bir sembol ve üç yıldızla belirlenen rütbeyi taşıyan üst subay; miralay.

albaylık, -ğı [al+bay-lık] *is.* Albayın görevi ve rütbesi.

albeni, [al+ben-i] *is.* Çekici güzellik; alım; cazibe; çekicilik; görk; gösteriş; güzellik; hüsn; seksapel; sevimlilik; cana yakınlık; şirinlik. ⊞ **albeni kıvrak,** *{ağız} İşgüzar; hamarat.* [DS]

albenili, [al+beni-li] *sf.* Çekici güzelliği olan.

albez, [al+bez] *{ağız} is.* **1.** Bayraklık kumaş; kırmızıya boyanmış kumaş. **2.** Gökkuşağı. **3.** Kayınvalide tarafından örtünülen kırmızı örtü. [DS] ☞ **albez tartmak,** *(Kayınvalide için) albez örtünmek.*

albız, [Ar. iblīs] *{ağız} is.* Şeytan. [DS]

albino, [Lat. albus *(beyaz)* > Fr. albinos] *sf. tıp.* Melanin pigmentinin doğuştan eksikliği sebebiyle derisi, saçı veya vücut tüyleri beyaz, gözündeki iris tabakası pembe bir renk almış olan; akşm; çapar; abraş; akşar.

albon, [Yun. aulos > avlon] *{ağız} is.* **1.** Kaval. **2.** *mec.* Gebelerde görülen ve şişkinlik yapan bir hastalık. [DS]

alborata, [İt. alboro-eto] *{OsT} is. dnz.* Yelkenli gemilerde direğin tepesine konulan ilave direk.

albugo, [Lat. albugo] *is. tıp.* **1.** Gözün saydam tabakasında oluşan beyaz leke; lökom. **2.** Beslenme bozukluğu sebebiyle tırnaklarda görülen beyazlık.

albuhara, [Far. ālū-buḫārā] *{ağız} is.* Sarı erik kurusu. [DS]

album, [Lat. albus *(ak)* > Fr. album] *is.* Eski Roma'da üzerine resmî ilanların yazıldığı alçı kaplı beyaz duvar pano.

albura, [İt. albura] *(a'lbura) {ağız} is. dnz.* "Yukarı kaldır" komutu; alabora. [DS]

albüm, [Lat. album *(liste)* > Fr. album] *is.* **1.** Fotoğraf, pul vs. koleksiyonu yapmak amacıyla özel olarak hazırlanmış kalın dosya. **2.** Resim, şiir vb. içeren basılı dergi.

albümin, [Lat. albumen *(yumurta akı)* > Fr. albumine] *is.* Hücrelerin ana birleştiricilerinden biri olan beyazımsı yapışkan madde; protein. ☞ **albümin usulü,** *matb. Rötuşlara ve grenli tarama kopyalarına elverişli bir ofset levha yapım tekniği.*|| **albümin zamkı,** *Kan albüminini amonyak ve kireçli su ile karıştırarak elde edilen tutkal.*

albüminli, [albümin-li] *sf.* İçinde albümin bulunan. ☞ **albüminli su,** *Cıva tuzlarının panzehiri olarak kullanılan yumurta akı karıştırılmış su.*

albüminüri, [Fr. albuminurie] *is. tıp.* İdrarda albümin bulunması.

albümoz, [Fr. albumose] *is. biy-kim.* Proteinlerin peptik ve pankreatik sindirimi sırasında meydana gelen polipeptit.

alcem, [Ar. ʿalcem علجم] *sf.* Uzun boylu; uzun.

alcı, [Ali-ci] *{ağız} is.* Alevi mezhebinden olan. [DS]

alcık, [el-cik] *{ağız} is.* Kuyu çıkrığını çevirmeye yarayan kol. [DS]

alcıkarı, [al-cı+karı] *{ağız} is.* **1.** Alkarısı. **2.** *sf.* (Kadın için) şirret; edepsiz. [DS]

alça, [Yun. altsa / İt. alzo] *{ağız} is.* **1.** Alın. **2.** Ayakkabı kalıplarının ön tarafına konulan üç köşeli mukavva. [DS]

alçacık, -ğı [al *(alt, aşağı taraf)* > al-ça-(k)-cık] *(a'lçacık) sf.* Çok alçak; daha alçak.

alçagırmak, [al-çağ-ır-mak الچغرمق] *{eAT} gçsz. f. [-ur]* Alçalmak; alçaklaşmak.

alçagrak, [al-çağ-raḳ الچغراق] *{eAT} sf.* **1.** Alçak; basık. **2.** Aşağı dereceli. **3.** Küçücek.

alçagrıtmak, [al-çağ-rı-t-mak الچغردمق] *{eAT} gçl. f. [-ur]* **1.** Alçaltmak. **2.** Hafifletmek.

alçak, -ğı [*eT.* alçaḳ الچق / الچاق] *sf.* **1.** Yüksek olmayan; yerden yüksekliği az olan; aşağıda olan. **2.** Basık, kısa. **3.** (Boy için) kısa. **4.** *mec.* (Kişi için) ahlak açısından kötü sayılan; aşağılık; namert; adi; ahlaksız; bayağı; daltaban; deni; habis; hain; hayasız; haysiyetsiz; herif; kansız; karaktersiz; lain; muhannet; namussuz; onursuz; rezil; soysuz; sefil; silisiz; şerefsiz; tıynetsiz; yezit. **5.** *{eT}* İltifat eden; hayırhah; mültefit. [Gabain] **6.** *{eT} {eAT}* Alçak gönüllü; yumuşak huylu; uslu; ince; nazik; mütevazı; yavaş; sakin. [DLT] [EUTS] **7.** *is.* Yüksek olmayan yer; aşağı. **8.** *is. mec.* Ahlakı kötü kimse; namert. **9.** (Eski gök bilimcilere göre) yeryüzü. **10.** *{ağız}* Dere boyu; düz otlak yer; vadi. [DS] ☞ **alçak asıllu,** *{eAT} Soysuz.*|| **alçak basınç,** *Kötü hava şartlarını ifade eden ve barometre basıncı 1015 milibarın altında olan hava basıncı.*|| **alçak frekans,** *İşitilebilir sesler düzeyinde bulunan ses frekansı.*|| **alçak gerilim,** *Potansiyel farkı az olan elektrik enerjisi.*|| **alçak gönüllü,** *Büyüklük taslamayan; kendisini başkalarından üstün görmeyen; kibirlenmeyen; mütevazı; gösterişsiz; iddiasız; kasıntısız; kibirsiz; kendi hâlinde; yalımı alçak; yüzü yerde.*|| **alçak hâllü,** *{eAT} Uyruk.*|| **alçak kabartma,** *Hafif tümsekliklerle yapılmış kabartma heykeller.*|| **alçak od,** *{eAT} Hafif ateş.*|| **alçak olmak,** *{eAT} Alçak gönüllü olmak.*|| **alçak ses,** *Zor işitilecek kadar hafif söylenen ses; fısıltı.*|| **alçaktan almak,** *Öfkeli birine karşı yatıştırıcı bir tarzda karşılık vermek.*|| **alçaktan görüşmek,** *Kibir etmemek; tevazu göstermek.*|| **alçak tekne,** *Su üstünde kalan kısmı yüksek olmayan deniz aracı.*|| **alçak top sürme,** *Basketbolda oyuncunun topu yerden az zıplatarak götürmesi.*|| **alçak uçuş,** *Yere yakın yapılan uçuş.*

alçakça, [alçak-ça] *sf.* **1.** Biraz alçak; pek yüksek değil. **2.** *(alça'kça) zf. mec.* Onur, cesaret ve saygınlık gibi insanî değerlere aykırı; zelil.

alçaklamak, [alçak-la-mak الچقلمق / آلچقلامق] *{eAT} gçl. f. [-r]* Tahkir etmek.

alçaklaşma, [alçak-la-ş-ma] *is.* **1.** Alçaklaşmak işi. **2.** Dürüstlüğü, güvenilirliği yitirme; adileşme.

alçaklaşmak, [alçak-la-ş-mak] *dönşl. f. [-ır]* **1.** Alçak duruma gelmek; alçalmak. **2.** *mec.* Çevresindekiler arasında saygınlığını, güvenilirliğini yitirtecek insanî değerlere aykırı onur kırıcı davranışları ile nefret edilir hâle gelmek; adileşmek; zelil olmak.

alçaklık, -ğı [alçak-lık آلچقلق] *is.* **1.** Az yüksek oluş;

…lçak olma durumu. **2.** *mec.* İnsanlar arasında nef…t uyandıran davranışlar. **3.** *{eAT}* Alçak gönüllü…ik. ⊟ **alçaklık etmek,** *1. Birine karşı hoş karşıla…ımayacak kötü davranışlarda bulunmak; hainlik …mek; kalleşlik etmek. 2. {eT} Alçak gönüllü dav…* *gçınmak; tevazu göstermek.*|| **alçaklık itmek,** *{eAT} …lçak gönüllülük göstermek.*

…**lamak,** [alça-(k)-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ı)-…r]* Sindirmek; hakaret etmek; yenmek. [DS]

…**lan,** [alçal-mak > alçal-an] *sf.* Alçalmak işini …pan; aşağı doğru inen. ⊟ **alçalan titrem,** *dbl. …latımda duygu ve düşüncelere göre azalan tit…m.*

…**lış,** [alçal-ış] *is.* **1.** Alçalmak işi ve biçimi. **2.** …ikseklik kaybetme; alçaklara inme. **3.** İnsanda …lunması gereken dürüstlük, iyi ahlaklılık, iyilik …i yüksek değerleri kaybetme hâli.

…**ma,** [alça-l-ma] *is.* **1.** Alçalmak işi; aşağılara in…k işi. **2.** İnsanlar arasında nefret uyandıracak …ranışlarda bulunmaya başlama.

…**mak,** [alça-l-mak] **1.** Bulunduğu yerden daha …ğı seviyelere inmek. *Kıyılara doğru gidildikçe …ların alçaldığını görüyoruz.* **2.** *mec.* (Kişi için) …runu, gururunu yitirecek kadar bayağılaşmak; …zzül etmek. **3.** (Ses, gürültü vb. için) azalmak; …lmak.

…**ı,** [alçal-tı] *is.* Küçük düşme; alçalma; zillet.

…**ıcı,** [alçal-tı-cı] *sf.* Küçük düşüren, aşağılayan, … kıran.

…**ma,** [alçal-t-ma] *is.* **1.** Aşağı seviyelere indir… boyunu veya yüksekliğini azaltma. **2.** *mec.* …runu ve şerefini yok etme. ⊟ **alçaltma tavan,** *…odanın veya yapının tavan yüksekliğini azalt… için asıl tavanla arasında boşluk kalacak şe… eklenen ikinci bir tavan; asma tavan.*

…**nak,** [alçal-t-mak] *gçl. f. [-ır]* **1.** Uçan veya …ekte bulunan bir şeyi aşağı seviyelere indir… **2.** Boyu uzun veya yüksek olan bir nesnenin …ekliğini kesmek veya koparmak suretiyle …mak. **3.** *mec.* Onur ve şerefini hiçe sayarak in… r arasında hoşa gitmeyen veya nefret uyandı… …r duruma sokmak.

…**k, -ğı** [alça(k)-rak] *sf.* Boyu biraz kısa, az al…

…**ı,** [al+çel-me] *is.* **1.** Yürük ve Türkmen giyi… kadınların baş örtüsü üzerine alından verev …dıkları katlanmış örtüye verilen ad; krep. **2.** …ydoğuda erkeklerin kullandığı büyük kırmızı …il.

…[al+çevre] *is.* Alçelme.

…l *(hile)* > al-çı] *{eT} sf.* Hileci; hilekâr [Mü…

…ağ. yalçu] *is.* **1.** Pişirilmiş alçı taşının öğütül… …le elde edilen inşaat malzemesi. ⊟ **alçı işi,** …*n yapılmış inşaatla ilgili işler.*|| **alçıya al-mak,** *Kırılan bir kemiğin düzgün ve çabuk kaynaması için alçı ile kaplanması.*|| **alçı kalıp,** *Döküm hâlinde üretilen eşyalar için önceden o eşyanın üzerini alçı macunu ile kaplayarak çıkarılmış kalıp.*|| **alçıtaşı,** *min. Tabiatta doğal olarak bulunan kalsiyum hidrosülfat; jips, $CaSO_4$ $2H_2$ O.*

alçı³, [Moğ. alçu آلچى] *{eAT} {ağız} is.* Aşık kemiğinin dikine yüzlerinden birisi; düz tarafı; kıtın karşısı. [DS]

alçıcı, [alçı-cı] *is.* **1.** Alçının çıkarılması, pişirilmesi ve öğütülmesi gibi alçı imalatı ile uğraşan kimse. **2.** Alçı ticareti yapan kişi. **3.** Alçıyı su ile yoğurup inşaatlarda tavan ve duvar süslemesi işleriyle uğraşan usta.

alçığ, [alçığ] *{eT} is.* Alçı. [Mühennâ]

alçığçı, [alçığ-çı] *{eT} is.* Alçıcı. [Mühennâ]

alçılama, [alçı-la-ma] *is.* Alçılamak işi.

alçılamak, [alçı-la-mak] *gçl. f. [-r]* **1.** Bir şeyin üzerine alçı sürerek kaplamak. **2.** Bir şeyin içine alçı katarak karıştırmak.

alçılanma, [alçı-la-n-ma] *is.* Alçılanmak işi.

alçılanmak, [alçı-la-n-mak] *edil. f. [-ır]* **1.** İçine alçı karıştırılmak. **2.** Üzerine alçı sürülmek. **3.** *dönşl. f.* Alçı sahibi olmak; alçı edinmek.

alçılarım, [alçı-la-r-ım] *is.* Çocuklar arasında oynanan sıraya dizilmiş aşıkları vurarak bir karış uzağa fırlatmak suretiyle aşık kazanma oyunu.

alçılı, [alçı-lı] *sf.* **1.** İçine alçı karıştırılmış olan; içinde alçı bulunan. **2.** (Organ için) alçılanmış; alçıya alınmış. **3.** Alçı sahibi olan; alçısı bulunan.

alçım, [? alçım] *{ağız} sf.* **1.** Sert; sarp. **2.** *is.* Çeşit; tür. [DS]

alda, [*eT.* āl *(hile)* > al-da آلده] *{eAT} is.* Pusu; hile; tuzak. ⊟ **aldaya düşmek,** *{eAT} Aldanmak; hileye kapılmak.*

aldaçı, [alda-çı] *{eT} is.* Ölüm ruhu; ölen kişinin ruhunu karşılayan, o kişinin daha önceden ölmüş bir yakınının ruhu.

aldagan, [alda-mak > alda-ğan آلداغان] *{eAT} sf.* Çok aldatan.

aldaguc, [alda-ğuc آلداغوج] *{eAT} sf.* Aldatıcı.

aldagucılık, [alda-ğu-cı-lık الداغجلق / آلداغوجى لق] *{eAT} is.* Aldatıcılık; hilekârlık.

aldaguç, [alda-ğuç آلداغج] *{eAT} sf.* Aldatıcı.

aldak, -ğı [*eT.* āl *(hile)* > alda-k] *{ağız} is.* Avutacak, kandıracak, gönül alacak söz; aldanca. [DS] ⊟ **aldak buldak,** *Aldatarak; kandırarak.*

aldamak, [*eT.* āl *(hile)* > al-da-mak آلدامق] *{eT} {eAT} {ağız} gçl. f. [-r] [-d(ı)-yor]* Aldatmak; bir kimseyi kandırmak; oyun etmek; yanıltmak. [Nevâyî] [DLT] [DS] ⊟ **aldamak söz,** *{eAT} Aldatıcı söz.*

-aldan, [-al-dan / -el-den] *{eAT} çek. e.* -alıdan; -alıdan beri; -alı.

aldanca, [alda-nç-a] *{ağız}* *is.* Avutacak, kandıracak, gönül alacak şey. [DS]

aldancak, -ğı [alda-n-cak] *{ağız}* *is.* → aldanca. [DS]

aldancık, -ğı [alda-n-cık] *{ağız}* *is.* Tuzak olarak hazırlanmış kar çukuru. [DS]

aldanç, -cı [alda-nç] *sf.* **1.** Kolay aldanan. **2.** *{ağız}* (Kişi için) uysal. [DS]

aldangan, [alda-n-ġan آلدنغان] *{eAT}* *sf.* Çabuk aldanan; daima aldanan.

aldangıç, -cı [alda-n-gıç] *is.* **1.** Aldanma aracı; oyalayıcı, aldatıcı şey. **2.** Ot veya samanla gizlenmiş tuzak çukuru.

aldangıçlık, -ğı [a-da-n-gıç-lık] *{ağız}* *is.* Aldanma; yanılma. [DS]

aldanguc, [alda-n-ġuc آلدنغج] *{eAT}* *is.* **1.** Aldanma aracı; oyalayıcı, aldatıcı şeyler. **2.** *{ağız}* Avutacak, kandıracak, gönül alacak şey. [DS]

aldanış, [alda-n-ış] *is.* **1.** Aldanmak işi ve biçimi. **2.** Kanma; yanılma.

aldanma, [alda-n-ma] *is.* Aldanmak işi.

aldanmak, [alda-n-mak] *dönşl.* *f.* *[-ır]* **1.** Hataya düşmek; yanılmak. **2.** Birinin hilesine veya yalanına kanmak; tuzağına düşmek; aldatılmak; alet olmak; avlanmak. **3.** Hayal kırıklığına uğramak. **4.** Oyuna gelmek; boş yere güvenmek; kapılmak; kazıklanmak. **5.** Avunmak, oyalanmak. **6.** (Bitkiler için) ilkbahar gelmeden bastıran sıcaklar dolayısıyla uyanmak; çiçek veya yaprak açmak. ⧉ **aldanmıyorsam,** *Bir görüşü açıklamaya başlarken yanılma payı bırakmak için söylenen giriş sözü.*

aldaşmak, [alda-ş-mak آلدشمق] *{eAT}* *işteş.* *f.* *[-ır]* Karşılıklı birbirini aldatmak. ⧉ **aldaşmak itmek,** *Birini aldatmak.*

aldatıcı, [alda-t-ıcı] *sf.* Yanıltan, kandıran.

aldatılma, [alda-t-ıl-ma] *is.* Aldatılmak işi.

aldatılmak, [alda-t-ıl-mak] *edil.* *f.* *[-ır]* **1.** Kendisine oyun yapılmak; kandırılmak. **2.** Yanıltılmak. **3.** Alış verişte fiyat veya kalite bakamından zarara uğramak. **4.** (Evli eşler için) eşi başka biri ile ilişkide bulunmak.

aldatış, [alda-t-ış] *is.* Aldatma işi ve durumu.

aldatma, [alda-t-ma] *is.* Aldatmak işi.

aldatmaca, [alda-t-maca] *is.* Aldatıcı oyun, hile; tuzak.

aldatmak, [alda-t-mak] *gçl.* *f.* *[-ır]* **1.** Hataya yöneltmek. **2.** Yalan söylemek. **3.** Alış verişte kötü ve ucuz malı, iyi diye pahalı satmak; kandırmak. **4.** Karşı cinsten birini baştan çıkarmak; iğfal etmek. **5.** Evlilikte eşinden başka birisi ile ilişkide bulunmak; ihanet etmek. **6.** Avutmak; oyalamak. **7.** Lades oyununda taraflardan birinin diğerine ladese tutuştuklarını unutturup bir şey vererek oyunu kazanmak. **8.** (Kendi için) olmayacak bir şeye inanarak oyalanmak; teselli bulmak; oyalanmak. **9.** (Nefsi için) açlığını geçici olarak yatıştırmak.

aldavu, [alda-ġu] *{eAT}* *is.* Hile.

aldayıcı, [alda-y-ıcı آلديجى / آلدايیجى] *{eAT}* *sf.* **1.** Aldatıcı. **2.** Hilenin cezasını veren. **3.** Sözünde durmayan; ahdini bozan; hilekâr. **4.** *is.* Şeytan.

aldayış, [alda-y-ış الدايش] *{eAT}* *is.* Aldatış.

aldehit, -di [Fr. **al**cool+**déhyd**rogenatum > aldéhyde] *is.* *kim.* **1.** Etil alkolün hidrojeni giderilirken oluşan uçucu bir sıvı; etanol, CH_3-CHO. **2.** Benzerlikleri yüzünden aynı ad verilen [R-CH=O] grubu organik bileşikler *(aset aldehit, asetik aldehit, adi aldehit, etanol).*

aldı, [al-dı] *{eT}* *is.* Altı. [EUTS]

aldın, [alt-tın > al-dın [Clauson]] *{eT}* *is.* Alt; aşağı. [Üç İtigsizler]**aldırayaz,** [al-dır+ayaz] *{ağız}* *is.* **1.** Her tarafı açık ve soğuk yer. **2.** Çırılçıplak ya da giyimi bozuk kimse. **3.** Yıldızlı, açık gece. [DS]

aldırık, -ğı [al-dır-ık] *{ağız}* *sf.* Şımarık. [DS]

aldırılma, [al-dır-ıl-ma] *is.* Aldırılmak işi.

aldırılmak, [al-dır-ıl-mak] *edil.* *f.* *[-ır]* **1.** Aldırmak işi yapılmak. **2.** Bir yerden başka bir yere aktarılmak. **3.** İlgilenilmek; önem verilmek.

aldırış, [al-dır-ış] *is.* **1.** Aldırmak işi ve biçimi. **2.** İlgi; önem. ⧉ **aldırış etmek,** *İlgilenmek; önem vermek; dikkate almak.*

aldırışsız, [al-dır-ış-sız] *sf.* Umursamaz; kayıtsız kalan.

aldırma, [al-dır-ma] *is.* Aldırmak işi.

aldırmak, [al-dır-mak آلدرمق] *gçl.* *f.* *[-ır]* **1.** Birisine almak işini yaptırmak. **2.** Birini veya bir şeyi bir yerden başka bir yere getirtmek. **3.** Vücuttaki herhangi bir yaralı veya hastalıklı organı veya kısmı cerrahî müdahale ile çıkartmak. **4.** Bir tanıdığını veya yakınını yanına getirtmek. **5.** Nüfuz ve yetkisini kullanarak birini bir işe veya yere kabul ettirmek. **6.** Sevdiği veya önem verdiği birini başkasına kaptırmak; elindekini başka birisine kaptırmak. **7.** (Bir nesne için) bir kap veya yere sığdırmak. **8.** Önem vermek; değer vermek; ilgilenmek; üstünde durmak. *"Adam aldırma, geç git diyemem, aldırırım."* M. Âkif. **9.** (Gönül için) âşık olmak; tutulmak. **10.** (Meyil için) gönlünü kaptırmak; âşık olmak. **11.** (Nefes için) rahat bırakmak; dinlendirmek. **12.** Avcı kuşa, av yakalatmak. **13.** (Çocuk için) kürtaj yaptırmak. **14.** *gçsz.* *f.* Şarkı söylemeye başlamak. **15.** *{ağız}* Kendi kendine şarkı, türkü söylemek; bir türkü tutturmak. [DS]

aldırmama, [aldır-ma-ma] *is.* Aldırmamak işi.

aldırmamak, [aldır-ma-mak] *gçsz.* *[-z]* **1.** Değer ve önem vermemek. **2.** Oralı olmamak; tınmamak. **3.** Dikkat etmemek; üstüne düşmemek. **4.** *gçl.* *f.* Aldırmak işini yapmamak; almak işini yaptırmamak. ⧉ **aldırma!** *"Değer verme; önem verme; değmez." anlamında kullanılan teselli sözü.*

aldırmaz, [aldır-maz] *sf.* **1.** Vurdum duymaz; kaygı-

sız; tasasız. 2. Ola yan.

aldırmazcı, [al-dır-maz-ları ciddiye alma- gürlüğünden yana olan k

aldırmazlık, -ğı [al-dır-maz-Aldırmazlık öz- gisizlik, vurdumduymazlık; nizm karşıtı. sizlik veya bilinçli bir tutum yı yıtsızlık; il- lar, olaylar, öğretiler karşısında fel. İlgi- kaydiye. ⊡ **aldırmazlıktan gelm** durum- *mek, önem vermediğini sezdirmek,* na; la- *mak.* tme-

aldırtma, [al-dır-t-ma] *is.* Aldırtmak işi.

aldırtmak, [al-dır-t-mak] *gçl. f. [-ır]* Birine işini yaptırmak.

aldil, [*eT.* āl *(hile)*+dil] *{ağız} is.* Kurnazlık; hile.

aldosteron, [Fr. aldostérone] *is. biy.-kim.* Böbre sodyumun tutulması, potasyumun atılmasını sağla yan böbrek üstü bezi kabuğunun salgıladığı hormon.

aldun, [altun] *{eT} is.* Altın. [EUTS]

aldurmak, [al-dur-mak آلدورمق] *{eAT} gçl. f. [-ur]* **1.** Kaptırmak; aldırmak. **2.** *dönşl. f. {ağız}* Kendini beğenmek; kibirlenmek. [DS]

alduruk, -ğu [al-dur-uk] *{ağız} sf.* Kendini beğenmiş; kibirli. [DS]

alduzmak, [al-duz-mak] *{eT} gçl. f. [-ur]* Malını elinden aldırmak; soyulmak. [DLT]

ale-, [Ar. ʿala *(üzere)* على] *{OsT} zf.* Arapça kelimelerden beraberlik ya da üstünlük anlatımı katmakta kullanılan ön ek. *alelacele, alelade.* ⊡ **ale'd-derecāt,** *{OsT} Derecelerine göre; sırasıyla.*|| **ale'd-devām,** *{OsT} Devamlı olarak; boyuna.*|| **ale'l-amyā,** *{OsT} Körcesine; düşünmeksizin.*|| **ale'l-ekser,** *{OsT} Çokçası; ekseriyetle.*|| **ale'l-fevr,** *{OsT} Derhâl; hemen.*|| **ale'l-gafle,** *{OsT} Beklenmedik bir şekilde; ansızın; birdenbire.*|| **ale'l-hādise,** *{OsT} Başka bir olaya katılan fakat o olay üzerinde etkisi olmayan; epifenomen; gölge olay.*|| **ale'l-hesāb,** *{OsT} Hesaba sayarak.*|| **ale'l-husūs,** *{OsT} Özellikle; bilhassa.*|| **ale'l-ımıyā,** *{OsT} Körü körüne.*|| **ale'l-ıtlāk,** *{OsT} 1. Genellikle; umumiyetle. 2. Rastgele.*|| **ale'l-icmāl,** *{OsT} Kısaca; özet olarak.*|| **ale'l-ihtisar,** *{OsT} Kısaltarak; özetleyerek.*|| **ale'l-infirād,** *{OsT} Ayrı ayrı olarak; birer birer.*|| **ale'l-isticāl,** *{OsT} İvedi olarak; acele ile.*|| **ale'l-istimrār,** *{OsT} Aralıksız; sürekli olarak.*|| **ale'l-iştirāk,** *{OsT} Ortak olarak; iştirak ederek.*|| **ale'l-ittifāk,** *{OsT} Anlaşarak; üzerinde birlik sağlayarak.*|| **ale'l-ittisāl,** *{OsT} Ardı kesilmeksizin; devam ederek.*|| **ale'l-kāide,** *{OsT} Kurala uygun biçimde; kaidesince.*|| **ale'l-kıyās,** *{OsT} Karşılaştırma yoluyla; kıyaslayarak.*|| **ale'l-kifāye,** *{OsT} Yeterli miktarda; yetecek kadar.*|| **ale'l-umūm,** *{OsT} 1. Genellikle; genel olarak. 2. Tamamı; bütünüyle.*|| **ale'r-rağm,** *{OsT} Kasten küçük düşürerek hakaret etmek üzere.*|| **ale'r-re'si ve'l-ayn,** *{OsT} Tamam; baş üstüne!*|| **ale'r-rüūs,** *{OsT} Baş sayısınca mal ve insandan alınan vergi.*|| **ale's-sabāh,** *{OsT}* → alessabah.|| **ale's-seher,** *{OsT} Sabah erkenden; gün ışımadan; seher vaktinde.*|| **ale's-seviye,** *{OsT} Eşit olarak; hepsi aynı derece ve değerde olmak üzere.*|| **ale't-ta'cīl,** *{OsT} Acele ederek.*|| **ale't-tafsîl,** *{OsT} Ayrıntılı ve geniş olarak; tafsilatlı olarak.*|| **ale't-tahkîk,** *{OsT} Şüphesiz; kesin olarak.*|| **ale't-tahmîn,** *{OsT} Yaklaşık olarak; tahminen.*|| **ale't-tahsîs,** *{OsT} Özellikle; bilhassa.*|| **ale't-takrîb,** *{OsT} Yaklaşık olarak; aşağı yukarı.*|| **ale't-tedrîc,** *{OsT} Yavaş yavaş; derece derece.*|| **ale't-temādi,** *{OsT} Arkası kesilmeksizin; aralıksız olarak; sürekli.*|| **ale't-tertîb,** *{OsT} Düzenli bir biçimde; kural ve tekniklere uygun biçimde.*|| **ale't-te-** ... *{OsT} Eşit olarak; eşitlikle.*|| **ale't-tevālî,** *Ardı ardından; birbiri arkasına.*

a ... allée] *is.* Ağaçlıklı yol.

he... āle / ālek آلك] *(a:le) {OsT} is. bot.* Eskiden bülü... ilaç yapımında kullanılan ve Hint sümbülü *jatam*... ilen bir soğanlı bitki, *(Nardostahys*

ale[3], [Ar. ... mura karşı *(a:le) {OsT} is.* **1.** Güneş ve yağ... kirlik. ... lı yer; sığınak. **2.** Yoksulluk; fa-

alebat, [OsT. ʿa... Yemiş kapçıkları علبات] *(aleba:t) {OsT} is. bot.* ... lar; kapsüller.

alebe, [OsT. ʿalebe علبه ...] *is. bot.* Yemiş kapçığı; kapsül.

alebi, [OsT. ʿalebi علبى] *(...) {OsT} is. bot.* Yemiş kapçığı ile ilgili.

alef[1], [Ar. ālef آلف] *(a:lef) {Os...* En teklifsiz; çok cana yakın.

alef[2], [Ar. ʿalef علف] *{OsT} is.* Ha... yemi olarak kullanılan ot, saman, yulaf. ⊡ **alef** ... *yemi; kılıcın öldürdüğü.*|| **alef olmak** ... **şîr,** *Kılıç* ... *Yem olmak. 2. Öldürülmek.*

alefe, [Ar. ʿalūfe] *{ağız} is.* İmam, çoban gibi ... görevlilerine belli bir süre için verilen ücret. [DS]

alefi, [Yun. alifi] *{ağız} is.* Deri cilalamakta kullanılan mermer tozu. [DS]

alegori, [Yun. allegorein *(resimler aracılığı ile konuşma)* > Fr. allégorie] *is.* **1.** Bir fikrin resim veya canlı varlıklar yoluyla anlatılması. **2.** Bu şekilde meydana getirilmiş edebî eser.

alegorici, [alegori-ci] *is.* Bir metni, bir yazarı alegori yöntemi ile yorumlayan kişi.

alegorik, -ği [Fr. allégorique] *sf.* Alegoriye dayanan, alegori ile ilgili. *«Kutadgu Bilig adalet, saadet, akıl ve kanaat kavramlarının hükümdar, vezir, vezirin oğlu ve abit gibi şahıslarla canlandırıldığı alegorik bir eserdir.»*

alek[1], [Far. āle / ālek آله / آلك] *(a:lek) {OsT} is. bot.* Eskiden hekimlikte ilaç yapımında kullanılan ve Hint sümbülü de denilen bir soğanlı bitki, *(Nardostahys jatamansi).*

alek[2], [Ar. ʿalaḳ *(yapışmak)* علق] *{OsT} is.* → aleka.

aleka, [Ar. ʿalaḳ *(yapışmak)* علقه] *{OsT} is.* **1.** Kan pıhtısı. **2.** Balçık; yapışkan çamur. **3.** Sülük.

aleki, [Ar. ʿalaḳ > ʿalaḳī علقى] *(aleki:, k kalın söylenir) {OsT} sf.* **1.** Yapışkan. **2.** Pıhtı hâline gelmiş. **3.** Sülüklerle ilgili. **4.** Sülük cinsinden olan.

alekiye, [Ar. ʿalakīye > ʿalaḳiyye علقيه] *{OsT} is. zool.* Sülükgiller.

aleksandren, [Fr. alexandrin] *is. ed.* Fransız şiirinde kullanılan on iki hecelik dize.

aleksi, [Fr. alexie] *is. tıp.* Hastanın görmesinde bir kusur olmamasına rağmen okuma yetisini kaybetmesi; okuma yitimi; okuma körlüğü.

alel, [Fr. allèle] *is.* ve *sf. biy.* Bir kromozom çifti üzerinde aynı nokta üzerine yerleşmiş genlerden her biri.

alelacayip, -bi [Ar. ʿale'l-ʿacāʾib على العجائب] *(alelaca:yip) {OsT} sf.* Çok acayip; çok yadırgatıcı; çok garip.

alelacele, [Ar. ʿale'l-ʿacele على العجله] *{OsT} zf.* Çok acele, çarçabuk, ivedilikle.

alelade, [Ar. ʿale'l-ʿāde على العاده] *(alelâ:de) {OsT} sf.* Sıradan, her zaman rastlanır nitelikte; bayağı.

aleladelik, -ği [alelāde-lik] *(a'lelâ:delik) is.* Bayağılık, sıradan oluş.

alelittifak, [Ar. ʿale'l-ittifāḳ على الاتفاق] *(alelittifa:k) {OsT} zf.* Birleşerek; ağız birliği ederek.

alel'umum, [Ar. ʿale'l-ʿumūm على العموم] *(alelumu:m) {OsT} zf.* Genellikle; umumiyetle.

alelusul, -lü [Ar. ʿale'l-usūl على الاصول] *(alelusu:l) {OsT} zf.* **1.** Kurallarına uygun olarak; usulünce. **2.** Âdet yerini bulsun diye; üstünkörü; gelişigüzel.

a'lem, [Ar. ʿilm *(bilmek)* > aʾlem اعلم] *{OsT} sf.* **1.** Daha çok bilen; en çok bilen. **2.** *is.* Bilgin. ⊡ **a'lemü'l-ulemā,** *Bilginlerin en bilgini.*

âlem, [Ar. ʿālem عالم] *(a:lem) {OsT} is.* **1.** Yeryüzünde ve gökyüzünde var olan yaratılmışların hepsi; evren; kâinat. **2.** Güneş ve gezegenlerin meydana getirdiği topluluk; güneş sistemi. **3.** Dünya; yeryüzü; cihan. **4.** Bütün insanlar. **5.** Çevre; toplum. **6.** Kendi içinde bir bütün oluşturduğu tespit veya tahmin edilen varlıklar veya soyut kavramlar topluluğu. *«Hayvanlar âlemi. Ruhlar âlemi.»* **7.** *mec.* Eğlence. **8.** *mec.* Kendine özel bir yaşayış ve düşünce biçimi olan. *«Âlem adamdır, vesselam.»* **9.** *mec.* Durum; vaziyet. *«Keyifler ne âlemde?»* **10.** Gerek; lüzum; anlam. ⊡ **âlem-ārā** *{OsT} Dünyayı süsleyen.*|| **âlem-efrūz,** *{OsT} Bütün dünyaya ışık saçan; âlemi aydınlatan.*|| **âlem-gîr,** *{OsT} 1. Dünyayı tutan; bütün dünyaya yayılan. 2. Dünyayı alan.*|| **âlem-i āb** *{OsT} İçki meclisi; içkili eğlence.*|| **âlem-i āhiret,** *{OsT} Öteki dünya; ahret.*|| **âlem-i anāsır,** *{OsT} Unsurlar âlemi (eskilere göre varlığın dört temel ögesi olan su, hava, toprak ve ateşten ibaret olan madde dünyası).*|| **âlem-i asgār,** *{OsT} Küçük dünya (insan).*|| **âlem-i azāmet,** *{OsT} En yüksek gökyüzü tabakası.*|| **âlem-i bātın,** *{OsT} İç âlem.*|| **âlem-i bekā,** *{OsT} Ebedî âlem, ahret.*|| **âlem-i berîn,** *{OsT} En yüksek âlem.*|| **âlem-i berzāh,** *{OsT} Ruhların beden kalıbına girmeden önce bulundukları manevî âlem ile maddî âlem arasındaki yer.*|| **âlem-i berîn** *{OsT} En yüksek âlem.*|| **âlem-i ceberrūt** (melekût), *{OsT} 1. Arş-ı âlanın en alt fakat gökyüzünün en üst tabakası. 2. Allah'ın bütün varlıklar üzerindeki kudreti.*|| **âlem-i diğer,** *{OsT} Ahret, öbür dünya.*|| **âlem-i ecsām,** *{OsT} Cisimler âlemi.*|| **âlem-i eflāk,** *{OsT} Felekler, gökler âlemi.*|| **âlem-i ekber** (kebîr, kübrā), *{OsT} En büyük dünya, kâinat.*|| **âlem-i emr,** *{OsT} Hiçbir şarta bağlı olmayan dünya.*|| **âlem-i ervāh,** *{OsT} Ruhlar âlemi.*|| **âlem-i esbāb,** *{OsT} Sebepler âlemi, dünya.*|| **âlem-i fakr ü fenā,** *{OsT} Yoksulluk ve yokluk âlemi, yeryüzü.*|| **âlem-i fāni,** *{OsT} Sonlu dünya; bu dünya.*|| **âlem-i fenā,** *{OsT} Geçici âlem, dünya, yalan dünya.*|| **âlem-i gayb,** *{OsT} Görülmeyen, gizli dünya.*|| **âlem-i hāb,** *{OsT} Uyku âlemi.*|| **âlem-i halk,** *{OsT} Bütün doğmuşlar, yaratılmışlar âlemi.*|| **âlem-i his,** *{OsT} Duyularla anlaşılan âlem; madde âlemi.*|| **âlem-i imkān,** *{OsT} Her şeyin mümkün olduğu âlem.* || **âlem-i istiğrak,** *{OsT} İç dünya; kişinin kendinden geçip daldığı düşünce âlemi.*|| **âlem-i kevn,** *{OsT} Varlık âlemi.*|| **âlem-i kevn ü fesād,** *{OsT} Var olma ve bozulup dağılma dünyası.*|| **âlem-i kitmān,** *{OsT} Saklı, gizli dünya.*|| **âlem-i kudsî,** *{OsT} Kutsal âlem, Allah'ın katı.*|| **âlem-i lāhut,** *{OsT} Manevi âlem, Allah'ın katı.*|| **âlem-i ma'nā,** *{OsT} Görülmeyen âlem, rüya.*|| **âlem-i melekût** *{OsT} Allah'ın mutlak egemen olduğu âlem.*|| **âlem-i menām,** *{OsT} Görülmeyen âlem, rüya.*|| **âlem-i misāl,** *{OsT} Ruhun ilahî âlemden cisimler âlemine inerken geçtiği varlıkların hayalleri ile dolu âlem.*|| **âlemin ağzına sakız olmak,** *Herkesin konuştuğu, dedikodusunu yaptığı bir kimse durumuna gelmek.*|| **Âlemin ağzı torba değil ki büzesin.** *İnsanların dedikodu yapmalarını, olur olmaz şeyleri söylemelerini engellemenin mümkün olmadığını anlatmak için söylenir.*|| **âlem-i nakayis,** *{OsT} Eksiklikler âlemi.*|| **âlem-i nār,** *{OsT} Ateş dünyası.*|| **âlem-i nasūt,** *{OsT} İnsanlık âlemi.*|| (kendi) **âleminde olmak,** *Başkaları ile ilişkiyi keserek kendi iç dünyası ile hesaplaşma duru-*

munda bulunmak.|| **âlem-i siyâset,** *{OsT} Politika dünyası.*|| **âlem-i sûrî,** *{OsT} Görünen, şahit olunan zahirî âlem.*|| **âlem-i sabâvet,** *{OsT} Çocukluk dünyası.*|| **âlem-i süflî,** *{OsT} Bayağı âlem, dünya.*|| **âlem-i şahâdet,** *{OsT} tasvf. Yaratılışın dördüncü basamağı.*|| **âlem-i şems** *{OsT} Güneş ve gezegenler.*|| **âlem-i ulvi,** *{OsT} 1. Yüksek âlem, gökyüzü. 2. Ruhlar âlemi*|| **(... in) âlemi var mı?** *Uygun düşmüyor; yakışık almıyor.*|| **âlem-nümâ** *{OsT}* → âlemnüma.|| **âlem-penâh,** *{OsT}* → âlempenah.|| **âlem-pesend** *{OsT} Herkesin beğendiği.*|| **âlem-pirâ,** *{OsT} Dünyayı süsleyen.*|| **âlem-sûz,** *{OsT} Dünyayı yakan.*|| **âlem-şümûl,** *{OsT}* → âlemşümul.|| **âlem-tâb,** *{OsT}* → âlemtab.|| **âlem yapmak,** *İçkili, sazlı sözlü eğlence düzenlemek.*

alem[1], [Ar. ʿalem *(yarık, sınır)* علم] *{OsT} is.* **1.** Bir düşüncenin, yüce ve üstün bir gücün, bir topluluğun sembolü; alamet; işaret; sembol; timsal. **2.** Bayrak; sancak. **3.** Kubbelerin, minare külahlarının veya bayrak direklerinin tepesine konulan madenî ay ve yıldız. **4.** Sınır işaretleri; sınır taşları. **5.** Sarık için dokunan bir kumaşın içindeki altın teller. **6.** *mec.* Sıfat; unvan. **7.** Önder; lider; temsilci. ❐ **alem-efrahte,** *{OsT} Bayrağı kaldırmış; bayrağı yükseltmiş.*|| **alem-efrâz,** *{OsT} Bayrağı kaldıran, bayrağı yükselten.*|| **alem-i hümâyun,** *{OsT} Saltanat sancağı.*|| **alem-i Nebî,** *{OsT} İmparatorluk döneminde gazalarda açılan Hz. Muhammed'in bayrağı.*|| **alem olmak,** *Bir fikre, bir topluluğa lider olmak.*

alem[2], [Ar. ʿalem علم] *{OsT} is.* Özel isim. ❐ **alemü'l-cins,** *{OsT} Özel isimden üretilen cins ismi.*

âlemane, [Ar. ʿâlem + Far. -âne عالمانه] *(a:lema:ne) {OsT} sf.* Dünya ile ilgili; dünyevi.

alemci, [alem-ci] *is.* Cami kubbelerine, minarelere alem yapan veya takan kimse.

alemdar, [Ar. ʿalem + Far. -dâr علمدار] *(alemda:r) {OsT} is.* **1.** Bayrak taşıyan. **2.** *mec.* Bir işte önder olan. **3.** Yeniçeri ocağının çeşitli bayraklarını taşıyanlardan biri. ❐ **alemdâr-ı hâssa,** *{OsT} Saltanat sancaklarını taşıyan gösterişli kişi.*|| **alemdâr-ı resûl,** *{OsT} Hz. Muhammed'in sancağını taşıyan.*

alemdari, [Ar. ʿalem + Far. -dârî علمدارى] *(alemda:ri:) {OsT} is.* Bayraktarlık; sancaktarlık.

alemderan, [Ar. ʿalem + Far. -dâr-ân علمداران] *(alemda:ra:n) {OsT} is.* **1.** Bayrak taşıyanlar; sancaktarlar. **2.** *mec.* Önderler; ileri gelenler.

aleme, [Yun. anemi] *{ağız} is.* İplik çilelerini çözgüye sarmaya yarayan çark; dolap. [DS]

âlemeyn, [Ar. ʿâlem-eyn عالمين] *(a:lemeyn) {OsT} is.* Dünya ve ahret; iki âlem.

alemî[1], [Ar. ʿalem *(özel isim)* > ʿalemî علمى] *(alemi:) {OsT} sf. dbl.* Özel isimle ilgili.

âlemî[2], [Ar.'âlem > ʿâlemî عالمى] *(a:lemi:) {OsT} sf.* (İnsan için) dünyaya ait; dünya ile ilgili; dünyevi.

alemida, [Yun. alemida] *{ağız} {OsT} is.* İplik çilelerini çözgü kalemlerine sarmaya yarayan araç; çıkrık. [DS]

âlemin, [Ar.'âlem > ʿâlemîn عالمين] *(a:lemi:n) {OsT} is.* Âlemler; dünyalar.

alemit, -di [Yun. anemidi] *{ağız} is.* İplik çilelerini çözgü kalemlerine sarmaya yarayan aygıt; dolap. [DS]

âlemiyan, [Ar. ʿâlemî > ʿâlemiyân عالميان] *(a:lemi:ya:n) {OsT} is.* Dünyaya ait olanlar; insanlar.

âlemiyane, [Ar. ʿâlemî + Far. âne عالميانه] *(a:lemi:ya:ne) {OsT} zf.* **1.** İnsana yakışır biçimde; insanca; insan gibi. **2.** Akıllıca; kurnazca.

alemiyet, [Ar. ʿalemî > ʿalemiyyet علميت] *{OsT} is. dbl.* Bir sözcüğün özel isim olma durumu.

âlemli, [âlem-li عالم لى] *(a:lemli) {OsT} is.* Halının bir tarafında bulunan mihraba benzer süs ögelerinin tümü.

âlemmedar, [Ar. ʿâlem + Far. medâr عالم مدار] *(a:lemmeda:r) {OsT} is.* Âlemin merkezi.

âlemnüma, [Ar. ʿâlem + Far. nümâ عالم نما] *(a:lemnüma:) {OsT} sf.* **1.** Dünyayı gösteren. **2.** Büyük İskender'in İskenderiye'de yaptırdığı deniz fenerinin tepesine koyduğu "bütün dünyayı gösteren" ayna.

âlempenah, [Ar. ʿâlem + Far. penâh عالم پناه] *(a:lempena:h) {OsT} sf.* (Padişah için) âlemin sığınağı olan.

âlemşümul, -lü [Ar. ʿâlem-şümûl عالم شمول] *(a:lemşümu:l) {OsT} sf.* Dünya ölçüsünde; dünyayı kapsamış; dünyayı içine alan.

âlemtab, [Ar. ʿâlem + Far. -tâb عالم تاب] *(a:lemta:b) {OsT} sf.* Dünyayı ısıtan; dünyayı aydınlatan.

âlemun, [Ar. ʿâlemûn عالمون] *(a:lemu:n) {OsT} is.* Dünyalar; âlemler.

alen, [Ar. ʿalen علن] *{OsT} is.* Açık ve meydanda olma; aşikâr oluş.

alençik, -ği [*eT.* ala-çuk] *{ağız} is.* Çardak; çadır. [DS]

alenen, [Ar. ʿalenen علنا] *(a'lenen) {OsT} zf.* **1.** Herkesin gözü önünde; açıkça; meydanda. **2.** Görülebilir, açık olarak; gizlemeden saklamadan.

alengirli, [Ar. ʿâlem + Far. -gir *(tutan)* + T. -li > alengir-li ?] *sf. argo.* Gösterişli, fiyakalı, dalavereli.

aleni, [Ar. ʿalen > ʿalenî علنى] *(aleni:) {OsT} sf.* **1.** Herkesin gözü önünde; açık; herkesin içinde. **2.** *zf.* Herkesin görüp bildiği şekilde; açıkça; açık olarak. ❐ **aleni celse,** *Halka açık olarak yapılan oturum;*

açık celse.|| **aleni müzayede,** *Herkesin katılabileceği şekilde yapılan artırmalı satış; açık artırma.*

alenileşme, [alenī-le-ş-me] *(aleni:leşme) is.* Aleni durumuna gelme.

alenileşmek, [alenī-le-ş-mek] *(aleni:leşmek) dönşl. f. [-ir]* (Üzerinde gizliliği bulunan bir şey için) açıklanmak suretiyle herkes tarafından bilinir hâle gelmek; açıklık kazanmak.

aleniyet, [Ar. ʿalenī > ʿaleniyyet علنيت] *{OsT} is.* **1.** Bir şeyin hiç gizlenmeden, ortalıkta, herkesin gözü önünde yapılıyor olması; açıklık. **2.** *huk.* Bir iş veya işlemin yapılırken gizli tutulmaması hâli; açıklık.

aleniyye, [Ar. ʿalenī > ʿaleniyye علنيه] *{OsT} is.* Açık; herkesin gözü önünde.

alerjen, [Fr. allergène] *is.* Alerjiye neden olan madde.

alerji, [Yun. allos *(başka)* + ergon *(tepki)* > Fr. allergie] *is.* **1.** Bir etken maddeye karşı organizmanın göstermiş olduğu çok aşırı tepki. **2.** *mec.* Bir kimseye veya fikre karşı olumsuz yönde duyulan aşırı duyarlılık; karşı tepki.

alerjik, -ği [Fr. alergique] *sf.* **1.** Alerjiyle ilgili olan, alerjiden kaynaklanan. **2.** Bir etken maddeye karşı duyarlılığı olan. **3.** *mec.* (Kişi veya düşünce için) aşırı duyarlılık sebebi olan.

alerresi, [Ar. ʿale'r-re'sī على الرأسى] *(alerre-si:) {OsT} ünl.* Baş üstüne!

alesta, [İt. alesta] *(a'lesta) ünl. dnz.* **1.** "Hazırol!" komutu. **2.** «Buyurun, hazırım!» **3.** *sf.* Hazırlanmış, hazır durumda. ⊡ **alesta beklemek,** *Hazır olarak beklemek.*|| **alesta durmak,** *Emir almak için tetikte hazır beklemek.*|| **Alesta fero!** *«Demir atmaya hazır ol!» komutu.*|| **alesta tutmak,** *Hemen kullanılabilecek şekilde hazır bulundurmak.*

alestezi, [Fr. allesthésie] *is. tıp.* Dokunma duyumunun, dokunulan yerin tam simetriğinden algılanması biçiminde görülen bozukluk.

alet, [Ar. ālet آلت] *(a:let) {OsT} is.* **1.** Bir işte kullanılmak üzere yapılmış nesne; araç. **2.** Bir sanatı uygulama alanına koymaya yarayan özel cihaz; aygıt. **3.** *mec.* Aracı; yardımcı; vasıta. **4.** Oyuncak. **5.** Organ. **6.** *huk.* Kendiliğinden herhangi bir etkisi olmayan ancak işin sonucunu oluşturmakta kullanılan araç. ⊡ **alet çantası,** *Teknik bir işi yapmak için gerekli olan el aletlerinin konulduğu çanta; takım çantası.*|| **alet edevāt,** *Çeşitli ve değişik araçlar.*|| **alet etmek,** *Meşru olmayan bir işte yardımcı eleman olarak kullanmak.*|| **āle-i meclis,** *{OsT} Ziyafet kapkacağı.*|| **ālet-i musavvāt,** *{OsT} fiz. Mikrofon.*|| **ālet-i rücūliyet,** *{OsT} Erkeklik organı.*|| **ālet-i şürb,** *{OsT} İçki kadehi.*|| **ālet-i tecfif,** *{OsT} Kurutma makinesi.*|| **ālet-i tenāsül,** *{OsT} Cinsiyet organı.*|| **alet olmak,** *Bilerek veya bilmeyerek kötü bir işte birisine yardımcı olmak.*|| **alet verici,** *Ameliyat sırasında gereken araçları operatöre veren aseptik giyinmiş ve eldiven takmış olan yardımcı eleman.*

aletçilik, [alet-çi-lik] *(a:letçilik) is. fel.* Düşünce ve teorileri eylem için gerekli gören felsefî sistem.

aletli, [alet-li] *(a:letlı) sf.* Bir alet yardımı ile yapılan. ⊡ **aletli jimnastik,** *Atlama beygiri, kulplu beygir, halka, denge aleti gibi aletlerle yapılan jimnastik hareketleri.*

aletlik, [alet-lik] *(a:letlik) sf.* (İş için) alet kullanmayı gerektiren.

alev, [*eT.* yal-mak *(yanmak)* > yal-av > alav > alev] *is.* **1.** Yanmakta olan cisimlerden çıkan, dil şeklinde kızıl turuncu renkli, akkor hâlindeki yanıcı gaz kütlesi. **2.** Ateş, sıcaklık, kıvılcım. **3.** Mızrak veya gönder uçlarına takılan kırmızı flama; tuğ. **4.** *gnşl.* Çiçekleri alev renginde ve alev görünümünde olan bir tropikal kereste ağacı *(Sterculia)* ve bir süs çiçeği, *(Phlox)*. **5.** *mec.* Aşk ateşi; sevda. ⊡ **alev almak,** *1. Tutuşmak, yanmaya başlamak. 2. Parlamak; ışıldamak. 3. mec. Heyecandan telaşlanmak. 4. mec. Öfkelenmek.*|| **alev alev yanmak,** *Ateşler alevler içinde yanmak.*|| **alev borulu kazan,** *Borularında yanma gazlarının dolaştığı kazan tipi.*|| **alev dönüşlü kazan,** *Yanma ürünlerinin ocağa gelmeden önce bir boru demetinden geçtikten sonra arka plandaki fırından çıkıp ön yüze geldiği kazan.*|| **alev-gîr,** *{OsT} 1. Alevlenmiş, tutuşmuş. 2. Şiddetlenmiş, hiddetlenmiş.*|| **alev-gûn,** *{OsT} Alev renginde.*|| **alev-hîz,** *{OsT} 1. Alevlenen, parlayan. 2. mec. Kızgın, hiddetli.*|| **alev kesilmek,** *Çok sinirlenmek.*|| **alev-keş,** *{OsT} Alevden kopan; alevden sıçrayan; kıvılcım.*|| **alev makinesi,** *Düşman üzerine yanar hâlde gaz ya da sıvı püskürten silah.*|| **alev-nāk,** *{OsT} Alevli, ateşli.* || **alev-rîz,** *{OsT} Alev saçan.*|| **alev saçağı sardı,** *Tehlike çok ilerledi, önlenemez hâle geldi.*

alevcik, [alev-cik] *is.* Küçük alev.

Alevi, [Ar. ʿali > ʿalevī علوى] *(alevi:) {OsT} is.* ve *sf.* **1.** Dördüncü halife Hz. Ali'nin soyundan gelen. **2.** Hz. Ali'yi diğer halifelerden daha çok seven, daha üstün tutan; Hz. Ali taraftarı.

Alevilik, -ği [Alevī-lik] *(alevi:lik) is.* Hz. Ali'yi diğer halifelerden daha üstün tutan ve sevenlerin görüşü ve mezhebi.

alevlendirme, [alev-le-n-dir-me] *is.* **1.** Alevlendirmek işi. **2.** İçin için yanan bir şeyin alevi görünür şekilde yanmasını sağlama.

alevlendirmek, [alev-le-n-dir-mek] *gçl. f. [-ir]* **1.** Tutuşturmak. **2.** *mec.* Unutulmuş bir konuyu tekrar gündeme getirip ortalığı kızıştırmak. **3.** Bir tartışmayı şiddetlendirmek. **4.** *mec.* Çok öfkelendirmek, sinirlendirmek.

alevlenirlik, -ği [alev-le-n-ir-lik] *is.* Alev alarak yanabilme özelliği.

alevlenme, [alev-le-n-me] *is.* Alev alma, tutuşma durumu ve eylemi.

alevlenmek, [alev-le-n-mek] *dönşl. f. [-ir]* **1.** Alev çıkararak yanmaya başlamak. **2.** *mec.* Birden patlamak; şiddetlenmek. **3.** *mec.* Çok kızmak; öfkelenmek.

alevli, [alev-li] *sf.* **1.** Alev saçar bir hâlde yanan. **2.** *mec.* Şiddetli; sert; hararetli. ⊡ **alevli fırın,** *İçinde işlenecek maddenin doğrudan alevle karşılaştığı tipteki fırın.*

aley, [Ar. ʿalā > ʿaley علي] *{OsT} e.* Üzere; üstüne *(zamirle birlikte kullanılır).*

aleyh, [Ar. ʿalā *(üzerine)* + hi *(ona)* > ʿaleyh عليه] *{OsT} is.* Karşı; zıt; karşıt; aykırı. ⊡ **aleyh-dār,** → aleyhtar.|| **aleyhe dönmek,** *Evvelce beğendiği bir kişiye veya düşünceye sonradan karşı çıkmak.*|| **aleyhe kalkmak,** *İsyan etmek; karşı gelmek.*|| **aleyhi'l-la'ne,** *Şeytandan söz edilirken söylenen "lanet onun üzerine olsun" anlamında kötü dua.*|| **aleyhinde bulunmak,** *Birini arkadan çekiştirmek, dedikodu yapmak.*|| **aleyhinde olmak,** *Bir işe veya bir adama karşı olmak, itiraz etmek.*|| **aleyhine dönmek,** *Evvelce beğendiği bir kişiye veya düşünceye sonradan karşı çıkmak.*|| **aleyhi's-selātü ve sellem,** *{OsT} Hz. Muhammed'den söz edildiğinde «Allah'ın salāt ve selāmı onun üzerine olsun.» şeklindeki dua.*|| **aleyhi's-selām,** *{OsT} Peygamberler için kullanılan «Selām onun üzerine olsun.» duası.*

aleyha, [Ar. ʿaleyhā عليها] *(aleyha:) {OsT} ünl.* ... onun üzerine olsun!

aleyhi, [Ar. ʿaleyhi عليه] *{OsT} ünl.* ... onun üzerine!

aleyhillane, [Ar. ʿaleyhi'l-laʿne عليه اللعنة] *(aleyhil'lâ:ne) {OsT} ünl.* (Şeytan için) lanet ona!

aleyhim, [Ar. ʿaleyhim / ʿaleyhimā عليهما / عليهم] *{OsT} ünl.* Onların üzerine!

aleyhtar, [Ar. ʿaleyh + Far. -dār عليه دار] *(aleyhta:r) {OsT} sf.* Bir işe, bir fikre karşı duran.

aleyhtarlık, -ğı [aleyhtar-lık] *is.* Bir işe, bir fikre karşı olma durumu.

aleyke, [Ar. ʿaleyke عليك] *{OsT} ünl.* Senin üzerine olsun!

aleyküm, [Ar. ʿaleyküm عليكم] *{OsT} ünl.* Sizin üzerinize olsun!

aleykümselam, [Ar.ʿaley-kümü's-selām عليكم السلام] *{OsT} ünl.* Allah'ın selamı sizin de üzerinize olsun anlamında «Selamün aleyküm *(Allah'ın selamı üzerinize olsun)*» sözünün karşılığı.

aleyna, [Ar. ʿaley-nā علينا] *(aleyna:) {OsT} ünl.* Bizim üzerimize olsun!

alfa[1], [Ar. halfā] *{OsT} is. bot.* Buğdaygiller familyasından liflerinden ip, hasır ve kâğıt yapılan uzun ömürlü bir bitki, *(stipa tenacissima).*

alfa[2], [Yun. alpha] *is.* Yunan alfabesinin ilk harfi. ⊡ **alfa ışınları,** *Radyoaktif elementlerin yaydığı $^{+}2$ yüklü iki proton ve iki nötron parçacığından meydana gelmiş (helyum çekirdeği) ışın demeti.*

alfabe, [Yun. **alpha** + **beta** > alphabe] *is.* **1.** Bir dildeki seslere dayalı ifadeleri yazıya geçirmek için kullanılan şekillerin bütünü. **2.** Bu işaretlerin kabul gören sıralanmış şekli. **3.** Çocuklara okuma ve yazmayı öğretmek için hazırlanmış küçük kitap. **4.** *gnşl.* Temel bilgilerin özeti. ⊡ **alfabe dışı,** *dbl. Bir dilde kullanılan harflerin dışında bir şekil ile gösterilen ses.*|| **alfabe sırası,** *Harflerin alfabede belirtilen yerine göre diziliş.*

alfabetik, -ği [Fr. alphabétique] *sf.* Alfabede belirtilen sıraya uygun olarak. ⊡ **alfabetik katalog,** *Başlıkları alfabe sırasına göre dizerek meydana getirilmiş katalog.*|| **alfabetik olarak,** *Alfabe sırasına göre.*|| **alfabetik yazı,** *Tek tek ses birimlerini yazı işaretleriyle kaydeden yazı.*

alfaterapi, [Fr. alphatérapie] *is. tıp.* Alfa ışınlarının tedavide kullanılma tekniği.

alfel, [al *(düzen)* + fel *(hile, sihir)* [TİETZE]] *is.* **1.** Hile. **2.** Kötülük.

alfenit, -di [Halfen *(Fr. kimyacı)* > Fr. alfénide] *is.* Parlak metal rengi dolayısıyla sofra takımı imalinde kullanılan yüzde yirmi oranında gümüş katılmış bakır, nikel ve çinko alaşımı.

alfons, [Fr. Alphonse *(erkek adı)*] *is. argo.* Muhabbet tellalı; fahişe dostu; pezevenk.

alg, [Fr. algue] *is. bot.* Denizlerde ve tatlı sularda yaşayan klorofilli, köksüz bitkiler; su yosunu.

-alga, [-al-ga / -elge] *yap. e.* Fiillerden isim türeten ek. İşlek değildir: *çizelge.*

algan, [al-ğan] *{eT}* (Kadın için) bir erkek tarafından alınmış; kocaya varmış. [Gabain]

alganmak, [al-ġa-n-mak / al-ḳa-n-mak] *{eT} edil. f. [-ur]* Övülmek; ünlenmek. [Gabain]

algar, [Yun. alkari] *{ağız} is.* **1.** Bıldırcın tutmaya yarayan, ucunda ağ bulunan aygıt. **2.** Ateş çekmeye yarayan araç; gelberi. **3.** Dalları eğmeye, çekmeye yarayan ucu eğri araç. [DS]

algarina, [İt. argagno] *is.* **1.** *dnz.* Gemilere ağır yük koymak veya batık gemileri çıkarmakta kullanılan, kendi motoru ile hareket eden saç tekneli duba. **2.** Kayığa halat çekmekte kullanılan makara. **3.** *argo.* İri yarı, güçlü kabadayı.

algarna, [İt. argagno] *is.* → algarina.

algasamak, [Moğ. alġa-sa-mak آلغسمق] *{eAT} gçl. f. [-r]* Korkutmak; ürkütmek.

algı, [al-gı] *is. psikol.* **1.** İnsanın zekâsının verileri ile birleştirmek üzere nesnelere ait duyular yoluyla elde ettiği yalın bilgiler; idrak. **2.** *{ağız}* Çizilmiş haşhaş kapsülünden akan sıvı; afyon sakızı. [DS] **3.**

{ağız} Haşhaştan afyon sütünü sıyırıp toplamaya yarayan özel bıçak. [DS] **4.** *{ağız}* Kazanç; alacak. [DS] **5.** *{ağız}* Vergi. [DS] **6.** *{ağız}* Rüşvet. [DS]. **7.** *{ağız}* Ganimet. [DS] **8.** *{ağız}* İlgi; alaka. [DS] ☞ **algı bıçağı,** *Çizilmiş haşhaş kapsülünden akan ve koyulaşmış afyon sakızını kapsülün üzerinden sıyırıp toplamaya yarayan özel bir bıçak.*

algıcı, [al-gı-cı] *{ağız} is.* Tahsildar; alımcı. [DS]

algıcılık, -ğı [algı-cı-lık] *is.* Algılamada, zihnin bir dış gerçeği doğrudan kavradığını ve bunun bilincine vardığını öne süren felsefe görüşü.

algıglamak, [alğıġ-la-mak] *{eAT} gçl. f. [-r]* Aşağılamak.

algılama, [algı-la-ma] *is.* **1.** Algılamak işi. **2.** Duyu organları aracılığıyla bilgi sahibi olma; idrak etme.

algılamak, [algı-la-mak] *gçl. f. [-r]* Beş duyu vasıtası ile dışarıda olup bitenler hakkında bilgi edinmek; idrak etmek.

algılanma, [algı-la-n-ma] *is.* **1.** Algılanmak işi. **2.** Bir nesne hakkında, biri tarafından bilgi sahibi olma.

algılanmak, [algı-la-n-mak] *edil. f. [-ır]* Biri tarafından bir şey hakkında duyu organları yoluyla bilgi edinilmek.

algılatma, [algı-la-t-ma] *is.* **1.** Algılatmak işi ve girişimi. **2.** Birinin, duyu organlarıyla bir şey hakkında bilgi edinmesini sağlama.

algılatmak, [algı-la-t-mak] *gçl. f. [-ır]* Birinin, duyu organlarını kullandırtarak bir başka şey hakkında bilgi sahibi olmasını temin etmek.

algılayıcı, [algı-la-y-ıcı] *sf.* **1.** Algılama yetisi bulunan. **2.** *is.* Duyu organları yoluyla varlığını kavrayamadığımız varlıkları, olayları ve durumları görünür ve bilinir hâle getiren aygıt; detektör.

algılayış, [algı-la-y-ış] *is.* **1.** Algılama işi. **2.** Algılama tarzı.

algın[1], [al-gın] *sf.* **1.** (Bir hastalık tarafından) alınmış. **2.** Aklı alınmış; sevdalı; meczup. **3.** *{ağız}* Renksiz; cılız; zayıf; hastalıklı; yılgın. [DS] **4.** *{ağız}* Kötürüm. [DS] **5.** *{ağız}* Sevdalı; âşık; vurgun. [DS] **6.** *{ağız}* Alıngan; işkilli. [DS] **7.** *{ağız}* Şaşkın; sersem. [DS] **8.** *{ağız}* Alışık; yatkın; tutkun. [DS] **9.** *{ağız}* Kuvvetli; alan, yenen. [DS] **10.** *{ağız}* Keskin. [DS] **11.** *{ağız}* İyi; güzel. [DS] **12.** *{ağız}* Öfkeli; kinli; düşman. [DS] **13.** *{ağız}* Alıngan; işkilli. [DS] **14.** *{ağız}* Sıcak kanlı; sevimli; cazip. [DS] **15.** *{ağız}* Çok fazla. [DS] **16.** *{ağız}* (Yük için) ağır basan; meyilli. [DS] ☞ **algın gözle bakmak,** *{ağız} Alıcı gözle bakmak.* [DS]|| **algın olmak,** *{ağız} Çok çalışmaktan, ağır işten hâlsiz düşmek; kötürüm hâle gelmek.* [DS]

algın[2], [al-gın] *{ağız} is.* **1.** Su yolu; lağım. **2.** Hızlı akan su. **3.** Soğuktan kurumuş bağ çubuğu. **4.** Zorla alınmış mal; yağma. [DS] ☞ **algın salgın,** *{ağız}*] *Köy muhtarının köylüden topladığı para.* [DS

algınlaşmak, [al-gın-la-ş-mak] *dönşl. f. [-ır] {ağız}* Sağlığı bozulmak; güçsüz kalmak. [DS]

algınlık, -ğı [al-gın-lık] *is.* **1.** Algın olma durumu. **2.** Bir hastalığa sebep olan etkenlere uğrama, *soğuk algınlığı.* **3.** *{ağız}* Düşmanlık; garazlık. [DS]

algınmak, [al-ġın-mak] *{eT} dönşl. f. [-ur]* Kaybolmak. [EUTS]

algıs, [alḳa-mak *(övmek)* > alġıs / al-ḳ-ış] *{eT} is.* İyi dua.

algısız, [al-gı-sız] *{ağız} sf.* Sevimsiz; hoş gelmeyen. [DS]

algış, [al-ḳa-mak > alġış الغش] *{eAT} is.* Alkış. ☞ **algış itmek,** *{eAT} Alkışlamak; övmek; ululamak; dua etmek.*|| **algış olunmak,** *{eAT} Alkışlanmak.*

algin, [Fr. algine] *is. kim.* Su yosunlarından elde edilen suda erimeyen yapışkan sıvı.

alginat, [Fr. alginate] *is. kim.* Suyun arıtılmasında ve hazır gıda sanayiinde koyulaştırıcı olarak kullanılan alginik asidin tuzu.

alginik asit, [Fr. alginique] *is. kim.* Esmer su yosunlarında bulunan sodyum tuzu hâlindeki asit.

algler, [Fr. algue > alg-ler] *is. bot.* Denizlerde ve tatlı sularda yaşayan klorofilli, köksüz bitkiler topluluğu; su yosunları.

algoritma, [el-Harizmî *(9. yy. Arap matematikçisi)* > Alguarismo *(İspanyolca söyleniş şekli)* > Fr. algorithme] *(algori'tma) is. mat.* **1.** Orta Çağda batılıların Müslümanlardan öğrendikleri onluk düzende hesap yapma sistemi *(Harizmî usulü hesap).* **2.** Bir problemin çözümünde art arda uygulanan sınırlı temel işlemler dizisi. **3.** Bilgi işlem programlarındaki sayısal giriş bilgilerini, yine sayısal çıkış bilgileri hâline dönüştüren düzenleme.

algostaz, [Fr. algostase] *is.* Merkez sinir sisteminin algılamayı önlemesine dayanan, travmalarda görülen bir nevi ağrı duymama veya ağrının etkisine dayanma hâli.

algu, [al-ġu] *{eT} sf. zm.* Hep; bütün; hepsi. [EUTS]

algun[1], [al-ġun الغون] *{eAT} sf.* Aklı başından alınmış; meczup; algın.

algun[2], [al-gun ?] *{ağız} is.* **1.** Lağım. **2.** Tümsek. [DS]

algun[3], [Far. āl-gūn آلگون] *(algû:n) sf.* Al renginde; koyu ve parlak pembe.

algune, [Far. āl-gūne آلگونه] *(algû:ne) is.* **1.** Allık. **2.** Serap; pusarık.

alguncu, [algun-cu] *{ağız} is.* Lağım temizleyicisi. [DS]

algunı, [al-ġu-nı] *{eT} zm.* Hepsini. [EUTS]

aihınmak, [alḫ-ın-maḳ] *{eT} dönşl. f. [-ur]* Bitmek; tükenmek; azalmak; eksilmek; kaybolmak. [EUTS]

-alı, [-a-lı / -e-li / -y-a-lı / -y-e-li] *yap. e.* Fiil kök ve gövdelerinden başlangıç sınırını belirten zarflar

yapar. Bu ekle kurulan zarflar yan cümlenin yüklemi olabilir. Ayrıca "beri, -den beri" ilgeci ile kullanıldığı, geçmiş zaman çekimleri ile de ikilemeler kurduğu olur: *gideli, varalı beri, yazdım yazalı.* *{eAT} (aynı)*

alı, [al-ı آلى] *{eAT} is.* Alma eylemi. ⚃ **alı satı,** *{eAT} Alım satım; alışveriş.*|| **alı satı eylemek,** *{eAT} Alış veriş yapmak.*|| **alı satı eyleşmek,** *{eAT} Alışveriş yapmak.*|| **alı satı itmek,** *{eAT} Alış veriş yapmak.*

alıcı, [al-ıcı آليجى] *is.* **1.** Bir malı para karşılığında almak isteyen veya alan kişi; müşteri. **2.** Bir şeye karşı arzu ve istek besleyen; talip. **3.** Kendisine posta aracılığıyla bir mektup, koli ve havale gibi şeyler gönderilen kişi. **4.** Başkalarının hazırladığı bir şeyi alıp yararlanan, kendisine mal eden kişi. **5.** *{ağız}* Can alan melek; Azrail[DS] **6.** *{ağız}* Evlenme çağındaki oğulları için kız beğenmeye giden kişiler; görücü. [DS] **7.** Bir elektromanyetik dalgayı ses veya görüntüye çeviren aygıt. **8.** Telefonda sesi alan aygıt; ahize. **9.** Kamera. **10.** Bir molekülün bağlandığı veya etki ettiği molekül bölgesi. **11.** Duyu organlarının aldığı uyarıyı sinirsel bir mesaj hâline dönüştüren kısım. **12.** Kendisine kan verilen veya organ takılan kişi. **13.** *{eAT}* (Kuş için) avcı. **14.** *{ağız}* Kurtuluşu olmayan, öldürücü hastalık. [DS] **15.** *{ağız} sf.* İçli; alıngan. [DS] **16.** *{eAT}* Kabul eden. **17.** Koruyan; tutan; saklayan; muhafaza eden. **18.** *argo.* Edilgen eşcinsel erkek. **19.** *argo.* Fahişe; değişik erkeklerle sık sık cinsel ilişkiye giren kadın. ⚃ **alıcı bulmak,** *Satmak istenilen bir mal için müşteri bulmak.*|| **alıcı çıkmak,** *Satılık bir mal için müşteri olmak.*|| **alıcı görünmek,** *Arzu duymak, istekli olmak.*|| **alıcı gözle bakmak,** *Çok iyi incelemek; dikkatle bakmak.*|| **alıcı kılığına girmek,** *Satılık bir malı almak istemediği hâlde alacakmış gibi davranmak.*|| **alıcı kuş,** *1. Avcılıkta kullanılan doğan, şahin türünden eğitilmiş yırtıcı kuş. 2. Avını kaçırmayan avcı kuş.*|| **alıcısı tutmak,** *{ağız} Ölümcül hastalığa yakalanmak.* [DS]|| **alıcı verici,** *Ortak bir antenden yararlanan hem alıcı, hem de verici devreleri bulunan radyo-teknik alet.*

alıç, -cı [*eT.* aluç [TİETZE] / Far. ālū-ça / ālū [Clauson] > alıç] *is. bot.* **1.** Denizden 1600 m. yüksekliklere kadar orman alanlarında görülen, gülgillerden dikenli çalı *(Crataegus azarolus)* ve bu çalının çok çekirdekli kiraz büyüklüğündeki hafif mayhoş lezzetli meyveleri; akdiken; mayıs dikeni; soylu diken; dikenli alıç; yemişen. **2.** Aşık oyununda oyunu kazanma demek olan aşığın bek gelme durumu.

alıg, [al-ıġ] *{eT} is.* **1.** Alış; alma. [Üç İtigsizler] **2.** *sf.* Kötü; fena; alık. [DLT] **3.** *{eAT}* Korkak.

alıgelmek, [al-mak>al-ı+gel-mek آلى كلمك/ آليگلمك] *{eAT} gçl. f. [-ür]* Alıp gelmek; getirmek.

alıgitmek, [al-mak > al-ı+git-mek آلكدمك / آليگدمك] *{eAT} gçl. f. [-r]* Alıp gitmek; götürmek.

alıgsamak, [al-ıġ-sa-mak] *{eT} gçl. f. [-r]* Almak istemek. [DLT]

-alık, [-alık / -elik] *{eAT} çek. e.* İstek kipi çokluk birinci kişi eki; -alım.

alık[1], [al-ık̇] *{eT} is.* Kuş gagası. [DLT]

alık[2], **-ğı** [*eT.* al-mak > al-ıġ] *is.* ve *sf.* **1.** Anlama ve sezme gücü yetersiz; aptal; avanak; bön; budala; ebleh; saf; salak; sersem. **2.** *{ağız}* Zayıf; hâlsiz; renksiz; soluk. [DS] **3.** *{ağız}* Düzensiz; tertipsiz. [DS] ⚃ **alık alık bakmak,** *Anlamadığını belli edecek şekilde bakmak.*

alık[3], **-ğı** [al-mak > al-ık] *{ağız} is.* **1.** Koyun ve keçilerin belli bir yerinden tüyünü kırpmak suretiyle yapılan belirti. **2.** Besili koyunların yünü kırpılırken sırtında bir tutam kadar alıkonulan kesilmemiş yünden belirlilik. **3.** Koyunun ilk yünü. **4.** Nişan, işaret için kulağın bir parçasının kesilerek alınması. **5.** Boğaların boynundaki yağ yumağı şişliği. **6.** Akarsuların sürükleyip getirdiği tahta, odun, çalı vb. şeyler. **7.** İç güveyisi. [DS]

alık[4], **-ğı** [*eT.* al-mak > al-ık̇ / al-uk آليق] *{eAT} is.* **1.** Tutuş; kavrayış. **2.** Gidiş biçimi.

alık[5], **-ğı** [al-mak > al-ık آليق] *{ağız} is.* **1.** Hayvanların üzerine konulan çul veya eyer, semer; palan. **2.** *{eAT}* Eyer altına konulan ter bezi. **3.** Hayvanlara semersiz vurulan yük. **4.** Semerin içine konulan yün, keçe veya kırpıntı. **5.** Eski; kirli elbise. **6.** Giyecek; giysi. *{eAT} (aynı)* **7.** Gön çarığın içine konulan ya da ayağa sarılan eski çorap. **8.** Palto; aba; gocuk. **9.** Çamaşır yıkarken giyilen eski elbise. **10.** *sf.* (Giyecek, yatak yorgan vb. için) çok eski; yırtık; partal. [DS]

alıklama, [alık-la-ma] *is.* **1.** Alıklamak işi. **2.** Kaba ve hafif yük.

alıklamak[1], [alık-la-mak] *gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* **1.** Kuzu ve koyunların yattıkları yerde pislik bulaşarak topak hâline gelen karın yünlerini kesmek; karın tüylerini kesmek.

alıklamak[2], [arık *(zayıf)* > arık-la-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Zayıflamak; sararmak. [DS]

alıklaşma, [alık-la-ş-ma] *is.* Alık hâle gelme.

alıklaşmak, [alık-la-ş-mak] *dönşl. f. [-ır]* Beklenmedik bir durum veya olay karşısında ne yapacağını bilememek; aptallaşmak; afallamak; şaşırmak.

alıklaştırma, [alık-la-ş-tır-ma] *is.* Alık hâle getirme.

alıklaştırmak, [alık-la-ş-tır-mak] *gçl. f. [-ır]* Birini, ne yapacağını bilemez hâle getirmek; şaşırtmak.

alıklı, [alık-lı] *{ağız} sf.* Karısının baskısında olan erkek. [DS]

alıklık, -ğı [al-ık-lık] *is.* Anlama ve sezme gücü yetersizliği; aptallık; avanaklık; bönlük; budalalık; eblehlik; saflık; salaklık; sersemlik.

alıkmak, [al-ıġ-mak / al-ık̇-mak] *{eT} gçsz. f. [-ur]* **1.** Alçalmak. **2.** Bozulmak. **3.** Azmak. **4.** Kötüleşmek.

[DLT] **5.** Azalmak; bitmek; tükenmek; sona varmış olmak; sona ermek. [EUTS] **6.** *argo.* Hoşlanarak bakmak; süzmek.

alıkonulma, [al-mak + ko-n-ul-mak] *is.* Gitmesine engel olunma; gecikmesine sebep olma, oyalanma.

alıkonulmak, [al-mak +ko-n-ul-mak] *edil. f. [-ur]* **1.** Biri tarafından gitmesine engel olmak; zor kullanarak veya başka sebeplerle tutulmak. **2.** Biri tarafından oyalanmak.

alıkoyma, [al-mak + ko-y-mak > al- (ı)-ko-y-ma] *is.* Birini zorla tutma, gitmesine engel olma.

alıkoymak, [al-mak + ko-y-mak > al-(ı)-ko-y-mak] *gçl. f. [-ar]* **1.** Birini belirli bir süre için bir yerde tutmak. **2.** Gitmesine engel olmak. **3.** İş yapan birisini, işinin gecikmesine sebep olacak şekilde oyalamak. **4.** Birinin yapmak istediği bir işi yapmasına engel olmak, yaptırmamak. **5.** Bir nesneyi diğerlerinden ayırarak yanında tutmak, saklamak. **6.** Geri verilmesi gereken bir nesneyi vermeyerek yanında tutmak.

alıl, [alın / alıl آلل] *{eAT} is.* Alın.

alılmak, [al-mak > al-ıl-mak] *{eT} dönşl. f. [-ur]* **1.** Alınmak [Mühennâ]. **2.** Kendisi için almak. [EUTS]

-alım, [-alım / -elim] *çek. e.* Emir kipinin birinci çokluk kişi çekimini sağlayan ek. *git-elim, yaz-alım, bar-alım (varalım).*

alım, [al-mak > al-ım آلم] *is.* **1.** Alma işi, satın alma eylemi. **2.** Bir şeyin içine alabilme, taşıyabilme miktarı; istiab haddi; kapasite, sığa. **3.** Paranın satın alma değeri. **4.** *mec.* Güzellik, çekicilik; cazibe. **5.** Silahın menzili. **6.** *{ağız}* Pamuk ipliği. [DS] **7.** *{eT}* Borç; borç alınan her şey. [EUTS. [Gabain] **8.** *{eT} {eAT}* Alacak; hak. [DLT] **9.** *{eT}* Suç. **10.** *{ağız}* Çalım; gösteriş; tavır; hâl. [DS] **11.** *{ağız}* Hacim; genişlik. [DS] **12.** *{ağız}* Bir seferde alınabilen miktar; ölçü. [DS] **13.** *{ağız}* Kötülüğün karşılığı; ceza. [DS] **14.** *{ağız}* Eğrilmek üzere hazırlanmış bir parça yün. [DS] ⊟ **alım çalım,** *Güzel olmanın verdiği kuruntu.*|| **alımı genlş,** *{ağız} Vurdumduymaz; tahammüllü; hazımlı.* [DS]|| **alımını almak,** *{ağız} 1. Fazlası ile tatmin olmak; ağzına kadar dolmak. 2. Hak ettiği cezayı görmek; paylanmak; hakarete uğramak. 3. Bir işin inceliklerini kavramak; ustası olmak; meleke kazanmak. 4. Hevesini almak. 5. Yaptığı işte başarısızlığa uğramak; zarar etmek. 6. Hastalık bulmak; dert kazanmak. 7. Yükünü tutmak; alacağı kadar almak.* [DS]|| **alım satım,** *{eAT} Satın alma ve satma işleri; alışveriş.*|| **alım satım itmek,** *{eAT} Alış veriş yapmak.*|| **alım sözleşmesi,** *Bir malı satmak ve almak üzere satıcı ve alıcı tarafından yapılan sözleşme.*

alımamak, [al-mak + u-ma-mak > al- + ı-ma-mak آليمامق] *{eAT} gçl. b. f. [-ı-maz]* **1.** Alamamak; kapamamak. **2.** Tutamamak. **3.** Kavrayamamak.

alımcı, [al-mak > al-ım-cı] *is.* Doğrudan ödenen vergileri toplayan memur; tahsildar.

alımcıl, [alım-cıl] *{ağız} is.* **1.** Almaya, satın almaya istekli olan kimse; müşteri; talip. [DS] **2.** *{ağız}* Alıngan; hassas; onurlu. [DS] ⊟ **alımcıl olmak,** *Almak istemek; müşteri çıkmak; talip olmak.*

alımçı, [al-ım-çı] *{eT} is.* **1.** Alıcı. **2.** Borç veren; alacaklı. [EUTS] [DLT]

alımga, [al-ım-ġa] *{eT} is.* Hakanın mektuplarını Türk yazısıyla yazan kimse. [DLT]

alımkâr, [al-ım + Far. -kār] *(alımkâ:r) sf.* Almağa gönüllü olan; almağa istekli.

alımlı[1], [alım-lı] *sf.* **1.** Güçlü bir çekiciliği olan, güzel; cazibeli; göz alıcı. **2.** (Eşya için) beğenilen, hoşa giden. **3.** *{eAT}* Alacaklı. **4.** *{ağız}* Gururlu; çalımlı; kurumlu. [DS] **5.** *{ağız}* Anlayışlı; hassas; alıngan; onurlu. [DS] ⊟ **alımlı çalımlı,** *Güzel ve çekici olduğu için kurumlanan (kadın).*

alımlı[2], [alım-lığ > al-ım-lı آلملى] *{eAT} sf.* Alacaklı.

alımlıg, [alım-lıġ] *{eT} is.* Alacaklı; alacağı olan kimse. [DLT]

alımlılık, -ğı [alım-lı-lık] *is.* Etkileyici ve çekici bir güzellik.

alımlu, [alım-lığ > al-ım-lu آلملو] *{eAT} sf.* Alacaklı.

alımsınma, [alım-sın-ma] *is.* Alımsınmak işi.

alımsınmak, [al-ım-sın-mak] *{eT} dönşl. f. [-ur]* Alır gibi görünmek. [DLT]

alın, -lnı [*eT.* alın آلن] *is.* **1.** İnsan başının ön tarafında yüzün üst bölümünü oluşturan saç bitimi, şakaklar ve kaşlar arasında kalan kısım. **2.** Hayvanlarda, göz ile başın yukarı bitim noktası arasında kalan kısım. **3.** Binaların ön cephesinin çatı üçgeni içinde kalan bölümü. **4.** *{eT}* Ön taraf; cephe; dağın ön cephesi. [EUTS] **5.** *{ağız}* Karşı; karşı taraf. [DS] ⊟ **alın açmak,** *Onur kırıcı her türlü hareketi kolayca kabullenmek.*|| **alın bağı,** *{eAT} Kadınların alınlarına bağladıkları altın ya da gümüşlerle süslü bağ.*|| **alın çatı,** *{ağız} Alnın ortası; iki kaşın arası.* [DS]|| **alın çatısı,** *İki kaşın arası; alnın ortası.*|| **alın çatkısı,** *1. Baş ağrısını dindirmek için alından başın arkasına kadar saracak şekilde bağlanan mendil. 2. Bu şekilde bağlanmış ve saçları tutturmaya yarayan bant.*|| **alın kabağı,** *{ağız} Alnın ortası; iki kaşın arası.* [DS]|| **alın kası,** *anat. Alın derisi altında bulunan kas.*|| **alın kemiği,** *anat. Kafa tasının ön tarafında bulunan tek ve bakışık kemik.*|| **alın saçı,** *{eAT} Perçem; kâkül.*|| **alın teri,** *Çalışma ve gayret sonucunda elde edilen ürün.*|| **alın teri dökmek,** *Bir eser veya ürün ortaya çıkarabilmek için çok emek vermek, çok çalışmak.*|| (bir şeyden) **alnı açık çıkmak,** *Bir işi namusluca, gayretle bitirmek.*|| **alnı açık, yüzü ak olmak,** *Utanç verici bir davranışı bulunmamak; aklanmasına engel bir tutumu bulunmamak.*|| **alnı ak, yüzü pak,** *Dürüst,*

namuslu, temiz.||**alnı akıtmalı,** *Alnından boynuna doğru beyazlık bulunan at.*|| **alnı alnına,** *{ağız} Yüzde yüz faizle.* [DS]|| **alnı çakal,** *{eAT} Alnı sakar.*|| **alnın çatısı,** *{ağız} Alnının ortası; iki kaşın arası.* [DS]|| **alnı depeli,** *{eAT} Alnı perçemli.*|| **alnı davul derisi,** *Utanmaz.*|| **alnı kabağı,** *{ağız} Alnının ortası; iki kaşın arası.* [DS]|| **alnına asmak,** *Bir kimseyi kötü sıfatından dolayı herkese tanıtmak; kötülüğünü ilan etmek.*|| **alnına yapıştırmak,** *Bir kimseyi kötü sıfatından dolayı herkese tanıtmak; kötülüğünü ilan etmek.*|| **alnını karışlamak,** *Birini küçümseyerek meydan okumak; kavgaya veya dövüşe davet etmek.*|| **alnında beyaz eser,** *Atların alnındaki çizgi hâlinde beyaz tüyler.*|| **alnında beyaz nişane,** *Atların alnında bulunan beyaz çizginin kalını.*|| **alnında kar topu,** *Atların alnında bulunan beyaz yuvarlak şekil.*|| **alnından öpmek,** *Beğenmek, takdir etmek.*|| **alnından ter boşanmak,** *Çok yorulmak, terlemek.*||**alnından ter dökmek,** *Çok emek vermek.*|| **alnını çatmak,** *Kaşlarının uçlarını birbirine yaklaştırıp yukarı doğru kaldırmak suretiyle öfkesini belli etmek.*|| **alnının akıyla,** *Namusuyla, şerefiyle başarmış olarak.*|| **alnının** (ar) **damarı çatlamak,** *Yüzsüzlük etmek, utanmamak.*|| **alnının teriyle kazanmak,** *Bir malı çalışma ve gayret sonucu elde etmek.* ||**alnı secdeden kalkmamak,** *Çok ibadet etmek.*

alınç, [al-ınç] *{eT} sf.* Alan; elde eden. [EUTS]

alındı, [al-ın-mak > alın-dı] *is.* **1.** Gönderilen posta maddesinin alıcıya teslim edilmek üzere kayıtlı olarak alındığını belirten belge. **2.** Paranın teslim alındığını belirten belge; makbuz. **3.** Mesaj iletme işleminde mesajın alındığını belirten işaret.

alındılı, [al-ın-dı-lı] *sf.* (Posta maddesi için) ek bir ücret karşılığında kaybolmadan veya zarara uğramadan alıcısına teslim edilmek üzere kabul edilen; taahhütlü; geri gönderimli.

alındırmak, [alın-mak > alın-dır-mak الندرمق] *gçl. f. [-ır]* **1.** Kızdırmak; üzülmesine sebep olmak; *{eAT} (aynı).* **2.** *{ağız} gçsz. f.* İlgilenmek; aldırmak; oralı olmak; etkilenmek. [DS]

alındurmak, [alın-dur-mak] *{eAT} gçsz. f. [-ur]* Müteessir olmak.

alıng, [al-ıñ] *(alıñ) {eT} sf.* Aciz kimse; güçsüz kişi. [EUTS]

alıngan, [alın-gan] *is.* ve *sf.* Aşırı derecede duyarlı, çabuk kırılan; kendisine söylenen sözü uzun zaman unutmayan.

alınganlık, -ğı [alın-gan-lık] *is.* Aşırı derecede duyarlı davranma hâli; alıngan olma durumu. 🗗 **alınganlık etmek,** *Aşırı duyarlıymış gibi davranmak.*

alınglıg, [al-ıñ-lığ] *(alıñlıg) {eT} sf.* Alınlı; alnı olan. [EUTS] 🗗 **alınlık er,** *{eT} Alnı geniş ve yüksek olan adam.* [DLT]

alınılmak, [al-ın-ıl-mak] *edil. f. [-ur]* Alınmak.

alınlamak, [alın-la-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Fırsat kollamak. [DS]

alınlık, -ğı [alın-lık] *is.* **1.** Büyük bir mimari yapının giriş kısmının üstündeki duvar hizasında yükselen üçgen veya yuvarlak görünüm. **2.** Atların alınlarını korumak için burunları üzerine takılan zırh. **3.** Kadınların alınlarına taktıkları altın veya mücevherlerle süslü zincir. **4.** Koltukların oturma yeri ile kol arasındaki boşluğu örten kumaş. **5.** *{ağız}* Levha; tabela; kitabe. [DS] **6.** *{ağız}* Kapının üstü; eşiğin tam karşıtı. [DS] **7.** *{ağız}* Hayvanlara vurulan başlığın alna gelen üst kısmı. [DS] 🗗 **alınlık tablası,** *Bir alınlığın eğik iki yan kenarları ile yatay kaide arasındaki süslü üçgen alan.*

alınma, [al-ınmak > al-ın-ma] *is.* Alınmak fiili.

alınmak[1], [al-ın-mak] *edil. f. [-ır]* **1.** Biri tarafından alıp başka bir yere aktarılmak; taşınmak. *«Bu haberler televizyondan alındı.»* **2.** Konulmak; dahil edilmek. *«Raporun giriş kısmı özet olarak karara bir madde olarak alınsın.»* **3.** (Yazı, resim vb. için) bir eserden, bir yazıdan aynen alarak kullanmak; iktibas etmek. **4.** Para ödenerek sağlanmak; elde edilmek; satın alınmak. *«Bu çiçekler size alındı.»* **5.** Fethedilmek; zapt edilmek. **6.** Seçilmek; tercih edilmek. **7.** (Cenaze için) götürülmek; kaldırılmak. **8.** *dönşl.* Âşık olmak; gönlünü kaptırmak; tutulmak. **9.** *{eT}* Kendisi için almak; elde etmek. [Gabain] **10.** *{eT}* Kendi başına alacağını almak. [DLT] **11.** *{eT}* Elde edilmek; alınmış olmak. [EUTS] **12.** *{ağız}* Zayıflamak; kuvvetten düşmek. [DS] **13.** *{ağız}* (Toprak için) suyu çekilmek; kurumak. [DS] 🗗 **alınmak salınmak,** *Kurumla salına salına yürümek.*

alınmak[2], [al-ın-mak آلنمق] *dönşl. f. [-ır]* **1.** Birisinin söz ve davranışları yüzünden incinmek, üzülmek; kendi üzerine alarak gücenmek. **2.** Aldırış etmek; aldırmak. **3.** *{eT}* Bir şeyi üzerine almak; alınmak. [Yüknekî] **4.** *{eAT}* Endişe duymak. **5.** *{eAT}* Tutulmak; kapılmak.

alınmak[3], [avun-mak / alın-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* (Dişi hayvan için) gebe kalmak; döl tutmak. [DS]

alıntı, [al-mak > al-ıntı] *is.* **1.** Bir başkasının yazısından veya birinci derecede önem taşıyan belgeden kaynağını belirterek bilgi ve söz aktarmak; iktibas; aktarma; atıf; kopya; nakil. **2.** *{ağız}* Küçük parça; kırpıntı. [DS] 🗗 **alıntı kelime,** *Yabancı bir dilden yazılış şekli ile birlikte geçici olarak alınıp kullanılan kelime.*

alıntılama, [al-ın-tı-la-ma] *is.* Alıntı yapma işi.

alıntılamak, [al-ın-tı-la-mak] *gçl. f. [-r]* Yazı ve konuşmalarına uzman birinin yazı ve sözlerinden veya doğruluğu tartışılmayan belgelerden destekleyici söz ve cümleler almak; alıntı yapmak; iktibas etmek; aktarmak; almak; atıf yapmak; göndermek; iktibas etmek; nakletmek; atıfta bulunmak.

alınyazısı, [alın+yazı-s-ı] *is. mec.* Bir insanın yaşaması, başına gelmesi ezelden Allah tarafından kararlaştırılmış, zamanı gelince tahakkuk eden iyi ve kötü hâller; kader; mukadderat; yazgı.

alır, [al-mak > al-ır آلور] *{eAT} sf.* Alan, alıcı.

alırlık, -ğı [al-ır-lık] *is. psikol.* **1.** Algılama yeteneği, idrak kabiliyeti; kabiliyet-i ahiz. **2.** *fel.* Bilgi edinmede pasiflik. ☐ **alırlık hâli,** *Bir kimsenin başka birinin etkisi altında kalmasına sebep olan hâl; hipnotizma; telkin.*

alırmak, [al-ır-mak] *{ağız} gçsz. f. [-ır]* Delirmek; kudurmak. [DS]

alısın, [*eT.* al *(ön)* > al-ı-sın [Vásáry]] *{ağız} is.* Ekin içinde biten zararlı yabancı otlar. [DS]

alış[1], [al-ış] *is.* **1.** Alma işi. **2.** *zf.* Alış tarzı; alma biçimi. **3.** Bedelini ödeyerek satın alma işi; ahiz; alım. **4.** *{eT}* Alış veriş; ticaret; [EUTS] **5.** *{eT}* Bir vergi türü. [EUTS] **6.** *{eT}* Borçluyu borcu yüzünden sorguya çekmek. [DLT] ☐ **alış beriş,** *{eT} Bir hakkı alma ve verme.* [DLT]|| **alış fiyatı,** *Bir satıcının, sattığı mallara alırken ödediği para miktarı.*|| **alış fiyatına,** *Kâr koymaksızın, aldığı fiyata yapılan satış.*|| **alışı kuvvetli,** *argo. Olağandan büyük erkeklik organına sahip erkeklerle ilişkiye girmekten hoşlanan fahişe.*

alış[2], [al-ış] *{eT} is.* Su ağzı; suyun havuz veya suvattan döküldüğü ağızlar. [DLT]

alışgan[1], [alış > alış-ġan] *{eT} sf.* Alış veriş yapan kişi. [DLT]

alışgan[2], [alış-mak *(tutuşmak)* > alış-gan] *{ağız} is.* Kibrit. [DS]

alışık[1], **-ğı** [alış-mak *(âdet edinmek)* > alış-ık] *sf.* **1.** Alışmış olan. **2.** Yatkın.

alışık[2], **-ğı** [alış-mak *(tutuşmak)* > alış-ık] *{ağız} is.* Odunu kolay tutuşturmak için arasına konulan çalı çırpı; yonga; alıştıracak. [DS]

alışık[3], **-ğı** [al-ış-ık آلشق] *{eAT} is.* **1.** Alacak. **2.** *{ağız}* Her türlü alacak; veresiye; verilen malın karşılığı; ödünç verilen para vb. şey. [DS]

alışıklık, -ğı [alışık-lık آلشقلق] *is.* **1.** Alışmış olanın hâli. **2.** Yatkınlık. **3.** *{eAT}* Alışkanlık; kaynaşma; uyuşma.

alışılma, [alış-ıl-ma] *is.* Alışılmak işi.

alışılmak, [alış-ıl-mak] *dönşl. f. [-ır]* Alışmış hâle gelmek.

alışılmış, [alış-ıl-mış] *is.* Her zaman olduğu gibi, yadırganmayan; mutat; olağan.

alışkan[1], [alış-mak > alış-kan] *is.* ve *sf.* **1.** Alışık olan kimse. **2.** Deneyimli, becerikli.

alışkan[2], [alış-mak *(tutuşmak)* > alış-kan] *is.* ve *sf.* Çabuk tutuşan; çabuk alev alabilen madde.

alışkanlık, -ğı [alış-mak > alış-kan-lık] *is.* **1.** Alışmış olma hâli. **2.** Tekrarlama ve sürekli uygulama sonucunda fazla dikkat harcamadan kolayca yapabilir olma hâli; huy; itiyat. **3.** Öğrenme ve sürekli alıştırmalar sonucunda kişide ortaya çıkan davranış değişikliği; beceriklilik; maharet; ustalık. **4.** Toplum içinde sürekli yapılagelen davranışlar; âdet. **5.** Herhangi bir maddenin sürekli kullanılması sonucu insanda bağımlılık yapması; tiryakilik; iptila. **6.** Birine duyulan yakınlık; ünsiyet. ☐ **alışkanlık edinmek,** *Sürekli tekrarlar sonucu bir şeyi kendine huy hâline getirmek.*|| **alışkanlık kazanmak,** *1. Uzun deneyimler sonucunda bir işi iyi ve kolay yapabilme ustalığına ulaşmak; maharet kazanmak; meleke kesbetmek. 2. Bağışıklık kazanmak.*

alışkı, [alış-mak > alış-kı] *is.* Bir kişinin uzun süre tekrarlar sonucu edinmiş olduğu davranış biçimi; âdet; huy; itiyat.

alışkın, [alış-mak > alış-kın] *is.* ve *sf.* **1.** Alışık olan kimse.; müptela; tutkun. **2.** Deneyimli; becerikli. **3.** Yakınlığı olan.

alışkınlık, -ğı [alış-kın-lık] *is.* Alışkın olma hâli.

alışma[1], [al-ış-ma] *is.* **1.** Alışmak işi. **2.** Bir işi sürekli yapma sonucu veya biri ile yakınlık kurarak benimseme. **3.** Uyum sağlama. **4.** Aynı veya aynı türden uyarılara karşı gösterilen fikrî ve bedenî tepkilerin giderek azalması sonucu insanda görülen yumuşaklık.

alışma[2], [al-ış-ma] *{ağız} is.* Koyun, sığır vb. alıp ortaklaşa kesme; ortaklaşma. [DS]

alışmak[1], [al-ış-mak] *dönşl. f. [-ır]* **1.** Bir işi veya eylemi sürekli tekrarlama sonucu çabuk ve düzgün yapabilme becerisini kazanmak; yatkınlaşmak; makineleşmek. **2.** Ustalaşmak. **3.** Huy edinmek; alışkanlık kazanmak; âdet edinmek; itiyat edinmek; öğürleşmek. **4.** Birine veya bir şeye yakınlık duymak; benimsemek; bağlanmak; ısınmak. **5.** Tabiat şartlarına veya toplumsal ortama uyum sağlamak; intibak etmek. **6.** Bağışıklık sağlamak; dayanıklılık kazanmak; şartlanmak. **7.** Bir keyif verici maddeye bağımlılık kazanmak; tiryaki olmak; müptela olmak. **8.** (Yaban hayvanları için) ehlileşmek. **9.** *{ağız}* (Marangozluk ya da demir işlerinde birbirine geçmesi gereken parçalar için) birbirine uygun gelmek; intibak etmek. [DS] **10.** *{ağız}* (Toprak için) suyu emerek tavlı hâle gelmek; tavlanmak. [DS]

alışmak[2], [al-ış-mak الشمق / آلشمق] *işteş. f. [-ır] {eT}* **1.** Karşılıklı almak; karşılıklı alıp vermek; birbirinden almak; ticarette bulunmak. [Mühennâ] *{eAT} (aynı).* **2.** *{eAT}* Hep birden almak. **3.** *{eT}* Alacak tahsilinde yardımlaşmak. [DLT] **4.** *{eT}* Almak; elde etmek. [EUTS]

alışmak[3], [al-ış-mak الشمق] *gçsz. f. [-ır] [eAT.. -ur] {eAT} {ağız}* (Yanıcı madde için) tutuşup alev almak; tutuşmak; yanmaya başlamak. [DS]

alışsız, [al-mak > alış-sız] *{eT} sf.* Alma niteliği bulunmayan; almasız. [Üç İtigsizler]**alıştırılma,** [alış-

tır-ıl-ma] *is.* Alışkanlık kazandırılma durumu ve eylemi.

alıştırılmak, [alış-tır-ıl-mak] *edil. f. [-ır]* Alıştırmak işi yapılmak.

alıştırma[1], [alış-tır-ma] *is.* **1.** Alıştırmak işi. **2.** Teorik olarak öğrenilenleri pratik hâle getirebilmek için yapılan uygulamalı tekrarlar; egzersiz; temrin. **3.** Yapıştırılacak yüzeylerin veya birbiri içine geçecek parçaların işleme kolaylığım sağlamak için yapılan rendeleme ve düzeltme işlemleri. **4.** Piyasaya sürülen bir malın tüketici tarafından aranır hâle gelmesini sağlama.

alıştırma[2], [alış-tır-ma] *{ağız} is.* Çabuk yanan çalı çırpı, yonga gibi şeyler. [DS]

alıştırmak[1], [alış-tır-mak] *gçl. f. [-ır]* **1.** Birine bir işi veya bir eylemi kolay ve çabuk yapabilme becerisini kazandırmak. **2.** Birine bir işi sevdirmek, yadırgamaz hâle getirmek. **3.** Dayanıklılık kazandırmak. **4.** Birbirine yapıştırılacak veya geçirilecek teknik malzemelerin işleme kolaylığını sağlamak için eğelemek, düzeltmek; birbirine uydurmak. **5.** Âdet hâline getirmesini sağlamak. **6.** Yaban hayvanlarını ehlileştirmek. **7.** Vazgeçemez bir hâle getirmek; müptela kılmak. **8.** *{ağız}* Ağaçlara aşı yapmak. [DS] **9.** *{ağız}* Sindirmek. [DS] ◘ **alıştıra alıştıra,** *Yavaş yavaş, aşırı tepki göstermesine ve reddetmesine meydan vermeden.*

alıştırmak[2], [alış-tır-mak] *{ağız} gçl. f. [-ır]* Tutuşturmak; alevlendirmek; yakmak; ateşe vermek. [DS]

alışveriş, [al-ış+ver-iş] *is.* **1.** Para ile satmak ve satın almak işi; ticaret. **2.** Satın almak suretiyle ihtiyaç maddelerini almak. **3.** Karşılıklı etkilenme; teati. **4.** *mec.* Biri ile veya bir olayla olan ilişki; alaka; ilgi; münasebet. ◘ **alışverişe çıkmak,** *Alışveriş yapmak için çarşı ve pazara gitmek.*|| **alışveriş etmek,** *Çarşı pazar dolaşarak ihtiyaç maddelerini satın almak.*|| **alışverişi kesmek,** *Biriyle ilişkiyi sonu erdirmek; alakayı kesmek; ilişkiyi kesmek; münasebeti kesmek.*|| **alışveriş merkezi,** *Her çeşit ürünün satıldığı dükkân veya mağazalar topluluğu.*

alıtmak, [al-ıt-mak] *{eT} gçl. f. [-ur]* Yakalatmak. [ETY]

alız[1], [al-ız] *{ağız} sf.* **1.** Zayıf; cılız. **2.** *is.* Yaz ekini. **3.** Aşılanmamış dağ armudu; ahlat. [DS]

alız[2], [al-ız] *{ağız} sf.* Kurnaz; sinsi. [DS]

alızamak, [al-ız-a-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-z(ı)-yor]* Yıpranmak; zayıflamak; kuvvetten düşmek. [DS]

alızlamak, [al-ız-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* **1.** Cılız taneleri samandan ayırmak için savurmak. **2.** *argo.* Alıp kabullenmek; içine almak. [DS]

alızlık, -ğı [al-ız-lık] *{ağız} is.* Hilekârlık. [DS]

ali[1], [Ar. ʿulüvv *(yüksek olma)*>ʿālī/ ʿāliye عاليه / عالى] *(a:li:) {OsT} sf.* **1.** Nicelik ve nitelik bakımından en üstün olan; mümtaz; yüce; ulu. **2.** Mevki bakımından üstte bulunan ◘ **ālî ālî,** *{OsT} Yüksek yüksek; pek yüce.*|| **ālî askerî şūra,** *{OsT} Terfi ve taltifleri kararlaştıran yüksek askerî kurul; yüksek askerî şûra.*|| **ālî-baht,** *{OsT} Çok talihli; yüksek bahtlı.*|| **ālî-cāh,** *{OsT} Yüksek rütbeli; yüce mevkide bulunan.*|| **ālî-cenāb,** *{OsT}* →alicenap.|| **ālî-fıtrāt,** *{OsT} Yüksek yaratılışlı; soylu; asil.*|| **ālî-güher,** *{OsT} Yüksek cevherli.*|| **ālî-himem,** *{OsT} Himmetleri yüce olan.*|| **ālî-himmet,** *{OsT} Yüksek himmetli; çok gayretli.*|| **ālî-kadr,** *{OsT} Yüksek değerli.*|| **ālî-makām,** *{OsT} Yüce mertebe; yeri yüksek olan.*|| **ālî-mekân,** *{OsT} Derecesi, rütbesi üstün olan.*|| **ālî-mikdār,** *{OsT} Yüksek değerli.*|| **ālî-nazar,** *{OsT} Yüksek ve ileri görüşlü.*|| **ālî-neseb,** *{OsT} Soylu; asil.*|| **ālî-nijād,** *{OsT} Yüce soylu.*|| **ālî-şān,** *{OsT} Yüksek şöhretli; çok şerefli.*|| **ālî-tebār,** *{OsT} Yüksek soylu.*

ali[2], **-yyi** [Ar. ʿulüvv > ʿalīyy على] *(ali:) {OsT} sf.* **1.** Yüksek; büyük. **2.** Yüceliği sınırsız; Allah. **3.** Erkek adı. ◘ **Ali'nin külahını Veli'ye, Veli'nin külahını Ali'ye giydirmek,** *Borcunu, başka birinden borç alarak ödemek; bu şekilde geçimini sürdürmek.*|| **Ali Veli,** *Kişilerden bahsedilirken adı söylenmek istenmeyen kişiler yerine kullanılır.*|| **aliyyü'l-āla,** *{OsT} En iyi; çok üstün.*

ali[3], [Ar. ʿālet > ʿālī / ʿāliye عاليه / عالى] *(a:li:) {OsT} sf.* **1.** Araçla ilgili; alete mensup; teknik. **2.** Yemin eden; yemin edici.

aliaba, [Ar. ehl > el > āl-i ʿabā آل عباء] *(a:liaba:) {OsT} is.* Peygamberimiz Hz. Muhammed'in kızı Fatma, damadı Hz. Ali ve torunları Hz. Hasan ile Hz. Hüseyin'den ibaret olan ve soğuktan korunmaları için geceleri örtünmüş olduğu kendi abası ile üzerlerini örttüğü dört yakını.

alicenab, [Ar. ʿālī-cenāb عاليجناب] *(a:li:cena:b) sf.* → âlicenap.

alicenabane, [Ar. ʿālī-cenāb + Far. -āne عاليجنابانه] *(a:li:cena:ba:ne) zf.* Suç bağışlayıcı yaradılışla.

alicenap, -bı [Ar. ʿālī cenāb عاليجناب] *(a:li:cena:p) sf.* **1.** Yüksek mevkili; yüce. **2.** *mec.* İyiliksever.

alicenaplık, -ğı [ālicenap+lık] *(a:li:cena:plık) is.* **1.** Suç bağışlayıcı yaradılış. **2.** *mec.* Cömertlik; iyilik severlik; iyilik bilme.

Alicengiz, [Ar. ʿāl *(soy)* + T. Cengiz *(Cengiz Han)* > ʿāl-i Cengiz آل جنگيز] *is.* **1.** Cengiz Han soyu. **2.** Masal kahramanı. ◘ **alicengiz oyunu,** *Ustaca ve kurnazlıkla düzenlenmiş hile; hileli oyun.*

alif, [Ar.ʿalef > ʿalīf عليف] *(ali:f) {OsT} is.* Yem torbası.

alifatik, -ği [Yun. aleiphar *(yağ)* > Fr. aliphatique] *sf. kim.* (Organik bileşikler için) açık zincirli.

alih[1], [Ar. ilāh *(tapınılan)* > ālih آله] *(a:lih)* *{OsT}* *is.* Tapınılan nesne; mabut.

alih, [Ar.ʿalih عاله] *(a:li:h)* *{OsT}* *sf.* Hafif yaradılışlı; hoppa.

alihat, [Ar. ālih > ālihāt آلهات] *(a:liha:t)* *{OsT}* *is.* Tapınılan şeyler; mabutlar.

alihe, [Ar. ālih > ālihe آلهه] *(a:lihe)* *{OsT}* *is.* Tapınılan dişi şeyler; tanrıçalar.

alik, [Ar. ʿalīḳ عليق] *(ali:k, k kalın söylenir)* *{OsT}* *is.* At yemi. ⊟ **alîkü'd-devāb,** *{OsT}* *Yem torbası.*

alikarı, [Ar. ʿali *(erkek adı)* + T. karı] *{ağız}* *is.* Kadınların işine çok karışan erkek. [DS]

alikıran, [Ar. ʿālī-ḳırān ? [TİETZE] علی قران] *sf.* Çok uğurlu, yüksek bir yıldızı olan, (hükümdar sıfatı). ⊟ **alikıran baş kesen,** *Hak ve hukuk tanımayan; isteklerini kaba kuvvetle kabul ettiren; çok zorba.*

alikız, [Ar. ʿali + T. kız] *{ağız}* *is.* **1.** Kadın işlerini yapabilen, eli ev işlerine yatkın erkek. **2.** Vücudu ve davranışları ile erkeğe benzeyen kız. [DS]

alikorna, [İt. Ligorno *(Livorno'nun eski adı)*] *is.* Bir fes çeşidi. ⊟ **alikorna kâğıdı,** *(Eskiden) iyi cins bir tür ithal kâğıt.*

alikurna, [İt. Ligorno *(Livorno'nun eski adı)*] *is.* → alikorna.

alil[1], [Ar. ʿillet > ʿalīl علیل] *(ali:l)* *{OsT}* *sf.* **1.** Hastalıklı; illet sahibi; illetli; sakat. **2.** Kör.

alil[2], [Fr. allyle] *is.* *kim.* Eser veya esterlerin bileşiminde yer alan bir değerli kök; [CH_2=CH-CH_2]

alile, [Ar. ʿalīl > ʿalīle علیله] *(ali:le)* *{OsT}* *sf.* (Kadın için) hastalıklı; illetli.

âlilik, -ği [āli-lik] *(a:li:lik)* *is.* Yücelik; ululuk; yükseklik.

alim[1], [Ar. ʿilm *(bilmek)* > ʿālim عالم] *(a:lim)* *{OsT}* *sf.* **1.** Bilgili; çok şey bilen; ilim sahibi. **2.** *is.* Belli bir alanda araştırma yaparak bir görüş ve düşünce ortaya koyabilen fikir adamı; bilgin. **3.** Eskiden dinî bilimlere ait bilgisi olan kimseye verilen ad. ⊟ **ālimü'l-gayb ve'ş-şehāde,** *{OsT}* *Görüleni ve görülmeyeni bilen; Allah.*

alim[2], [Ar. ʿilm *(bilmek)* > ʿalīm علیم] *(ali:m)* *{OsT}* *sf.* **1.** Çok bilen. **2.** Bilgisi ezelî ve ebedî sonsuz olan anlamında, Allah'ın sıfatlarından biri; her şeyi en iyi şekilde bilen; Allah.

alim[3], [Ar. elem > ālim آلم] *(a:lim)* *{OsT}* *sf.* Elemli; kederli; ıstırap çeken.

alimallah, [Ar. ʿalīm-Allāh علیم الله] *(ali:mallah)* *{OsT}* *is.* "Allah da biliyor ya" anlamında bir şeyin doğruluğuna ve kesinliğine inandırmak için kullanılan söz; şüphesiz; muhakkak.

aliman, [Ar. ʿālim > ʿālimān عالمان] *(a:lima:n)* *{OsT}* *is.* Çok bilgili kimseler; alimler; bilginler.

alimane, [Ar. ʿālim + Far. -āne عالمانه] *(a:lima:ne)* *{OsT}* *zf.* Bilgin bir kimseye yakışacak biçimde.

alimenzilet, [Ar. ʿālī-menzilet عالی منزلت] *(a:li:menzilet)* *{OsT}* *sf.* Yüksek payesi olan.

alimlik, -ği [alim-lik] *is.* **1.** Geniş ve derin bilgi sahibi olma durumu; bilginlik. **2.** Dinî bilgilerde söz sahibi olmak.

alin, [Ar. ʿalīn علین] *(ali:n)* *{OsT}* *sf.* Açık olarak; aleni.

alinazar, [Ar. ʿālī-naẓar عالی نظر] *{OsT}* *sf.* Yüce görüşlü.

alinazik, -ği [Ar. ālī-nāzik ?] *(alina:zik)* *is.* Közlenmiş patlıcan ezmesi üzerine kavrulmuş kıyma ve sarımsaklı yoğurt dökülerek yapılan bir yemek.

alineseb, [Ar. ʿālī-neseb عالی نسب] *(a:li:neseb)* *{OsT}* *sf.* Soyu yüksek olan; soylu.

alirütbe, [Ar. ʿālī-rütbet عالی رتبه] *(a:li:rütbe)* *{OsT}* *sf.* Mevki ve makamı yüksek olan.

alişan, [Ar. ʿālī-şān عالی شان] *(a:li:şa:n)* *{OsT}* *sf.* Şerefli; şanı yüksek.

aliterasyon, [Fr. allitération] *is.* *ed.* Bir edebî eserde uyum sağlamak için aynı seslerin veya hecelerin tekrarlanması sanatı; ses tekrarı; yineleme.

alitik, [Fr. alitique] *sf.* *jeol.* (Toprak için) içinde bol miktarda alüminyum ve demir oksit bulunan.

Ali Veli, [Ar. ālī velī *(kişi isimleri)*] *zm.* Herhangi birisi; kim olursa; bir başkası da...

alivre, [Fr. à livrer] *sf.* (Satış için) mahsul henüz tarladayken pey verilerek yapılan.

aliy, -yyi [Ar. ʿaliyy علی] *{OsT}* *sf.* **1.** Yüksek; yüce. **2.** Tanınmış; ünlü; meşhur. ⊟ **aliyyü'l-ālā,** *{OsT}* *En yüksek derecede.*

aliyat, [Ar. ālī *(alet)* > āliyāt آلیات] *(a:li:ya:t)* *{OsT}* *is.* Aletler; araçlar.

aliye[1], [Ar. ʿālī > ʿāliye عالیه] *(a:liye)* *{OsT}* *sf.* **1.** Yüce; üstün. **2.** *is.* Bir şeyin en yüksek noktası; en üst nokta; zirve.

aliye[2], [Ar. ālī > āliyye آلیه] *(a:liye)* *{OsT}* *sf.* **1.** Aletle ilgili; alete mensup; teknik. **2.** Yemin eden; yemin edici.

aliyülala, [Ar. ʿaliyyü'l-ʿālā علی الاعلی] *(a:li:yüla:lâ:)* *{OsT}* *zf.* En iyi, iyinin de iyisi; en yüksek.

aliz, [Far. ālīzīden > ālīz آلیز] *(a:li:z)* *{OsT}* *is.* Çifte atma; kıç atma.

alizari, [Ar. al-ʾuṣāre > Fr. alizari] *is.* Kök boya bitkisinin kökü.

alizarin, [Fr. alizarine] *is.* Kök boya bitkisi kökünden elde edilen glikozit hâlindeki boyar madde.

alize, [Fr. alizés] *is.* Ekvatorun iki tarafında 30° kuzey ve 30° güney enlemleri arasında yılın bütün mevsimlerinde düzenli olarak güney doğu ve kuzey doğudan ekvatora doğru esen rüzgârlar.

alizende, [Far. ālīzīden > ālīzende آليزنده] *(a:li:zende)* *{OsT} sf.* (At için) çifte atan.

alka, [al-ḳa] *{eT} is.* Al renk; kırmızı. [ETY]

alkaç, [al-mak + kaç-mak > al+kaç] *{ağız}is.* Evlenmek üzere kaçırılan kız. [DS]

alkaçıcı, [al-mak + kaç-mak > al+kaç-ıcı] *{ağız} sf.* Dolandırıcı; kaçırıcı. [DS]

alkaçmak, [al-mak+kaç-mak] *gçl. f. [-ar] {ağız}* Kız kaçırmak. [DS]

alkali, [Ar. al-ḳilyī *(soda)* > el-ḳalī > Fr. alcali] *is. kim.* **1.** Lityum, sodyum, potasyum, rubidyum, sezyum elementlerinin hidroksitleri ile amonyum hidroksitin genel adı; kalevi. **2.** Asit giderici ilaç. ⌘ **alkali metaller,** *Periyodik cetvelin birinci sütununda bulunan bir değerlikli elektropozitif elementler.*

alkalik, -ği [Fr. alcalique] *sf.* **1.** Alkalilere ait; bazlık. **2.** Alkali özelliği taşıyan ilaç; antiasit. ⌘ **alkalik ihtiyat,** *Plazmada bikarbonat şeklinde bulunan alkali miktarı.*|| **alkalik kayalar,** *İçinde ondan çok alkali bulunan andojen kayalar.*|| **alkalik metaller,** *Oksijenle birleşince alkali meydana getiren elementler.*|| **alkalik tedavi,** *Midenin asidini azaltmaya yarayan amino asitlerin alkali tuzları ile yapılan tedavi.*|| **alkalik toprak,** *pH'sı 7,5'ten yüksek olan toprak.*

alkalileştirici, [alkali-le-ş-tir-ici] *is.* Bir ortamı alkali hâle getirici madde.

alkalmak, [alḳa-l-mak] *{eT} edil. f. [-ur]* Alkışlanmak; övülmek. [DLT]

alkaloit, -di [Fr. alcaloide] *is. kim.* Bitkisel kaynaklı, molekülünde tuz verebilecek en az bir azot bulunan bir alkali madde.

alkaloz, [Fr. alcalose] *is. tıp.* Kanda alkali ihtiyatının artması.

alkalölçer, [alkal+ölçer] *is.* **1.** Sodyum ve potasyum hidroksitlerinin belirlenmesine yarayan araç. **2.** Karbonatlı maddelerdeki karbondioksit miktarını ölçmeye yarayan alet.

alkam, [Ar. alḳam القم] *{OsT} is. bot.* Acı hıyar.

alkamak, [alḳa-mak] *{eT} gçl. f. [-r]* **1.** Dua ve ilahi terennüm etme. **2.** Övmek; methetmek; alkışlamak; sena etmek; takdis etmek. [ETY]. [DLT] [EUTS] [Gabain]

alkame, [Ar. alḳame القمه] *{OsT} is.* **1.** Acılık; acı tat. **2.** *bot.* Acı hıyar.

alkan, [Fr. alcane] *is.* Doymuş alifatik hidrokarbonların genel adı; parafin. [C_nH_{2n+2}]

alkanmak, [alka-n-mak] *{eT} edil. f. [-ur]* **1.** Övülmüş olmak; [Gabain] [EUTS] **2.** Övülmek; şöhret bulmak; ünlenmek; [Gabain] [EUTS] **3.** (Hayvanlar için) yemek. [EUTS] **4.** Saldırmak; yok etmek. [EUTS] ⌘ **alkansık törü,** *Methetme; övme.* [EUTS]

alkara, [? alkara] *is.* Yaba. ⌘ **alkara kılçık,** *Siyah kılçıklı bir buğday türü.*

alkarna, [İt. argagne] *is.* Deniz dibi kabuklularını avlamakta kullanılan ucu taraklı, ağzı demirli ağ.

alkaşmak, [alḳa-ş-mak] *{eT} işteş. f. [-ur]* Alkışlamak; alkışta yarış etmek. [DLT]

alkat, [alḳa-t] *{eT} is.* Övme; metih; sitayiş. [EUTS]

alkatmak, [alḳa-t-mak] *{eT} gçl. f. [-ur]* Övdürmek; methettirmek. [EUTS]

alkguçı, [alğu-çı] *{eT} is.* Hırsız. [EUTS]

alkıg, [alk-mak > alk-ığ] *{eT} sf.* **1.** Geniş; [EUTS] [Gabain] **2.** Uzak. [EUTS] [Gabain]

alkım, [alk-ım ?] *is.* Gökkuşağı; alaimisema. ⌘ **alkım salkım,** *Belli belirsiz; gözle zor seçilen.*

alkınçsız, [alḳ-ınç-sız] *{eT} sf.* **1.** Sonsuz; bitmez tükenmez; pek çok. [Gabain] **2.** Eksilmeden; azalmadan; bol; sonsuz. [EUTS]

alkınçu, [alḳ-ınç-u] *{eT} is.* **1.** Azalma; eksilme; [EUTS] **2.** Son; nihayet [EUTS] ⌘ **alkınçu öd,** *{eT} 1. Ölüm vakti; ölüm saati.* [EUTS] [Gabain] *2. Ecel; son; nihayet.* [Gabain]

alkınmak, [alḳ-mak *(bitirmek)* > alḳ-(ı)n-mak] *{eT} dönşl. f. [-ur]* **1.** Tükenmek; bitmek; sonuna kadar alınmak;son bulmak; azalmak;eksilmek yok olmak; kaybolmak; mahvolmak. [Üç İtigsizler] [DLT] [İKPÖy.] [Gabain] [Mühennâ] [Tekin] [EUTS] [ETY] **2.** *{ağız}* Şaşırmak; alıklaşmak. [DS] ⌘ **alkınmak arılmak,** *Tükenmek ve harap olmak.*

alkınturmak, [alḳ-ın-tur-mak] *{eT} gçl. f. [-ur]* Kaybettirmek. [EUTS]

alkış, [*eT.* al-ḳa-mak *(övmek, beğenmek)* > al-k-ış القيش / آلقيش / القش] *is.* **1.** *{eT} {eAT}* Takdis; kutsama; övme; tebrik; kutsama; hayır dua. [Gabain] [DLT] [ETY] **2.***{eT} {ağız}* Birisi için açıkça iyilik dileme; hayır dua. [ETY] [EUTS] [Mühennâ] [DS] **3.** Beğenme, takdir etme, övme; övgü; takdir ve tahsin. **4.** İki eli birbirine vurmak suretiyle ifade edilen beğenme hareketi. **5.** Hükümdarlara yapılan iyi dua. **6.** *{eAT}* Anılma; yadedilme. ⌘ **alkış almak,** *Alkışlanmak.*|| **alkış çavuşu,** *İmparatorluk döneminde hükümdarı alkışlamakla görevli bölükten olan kimse.*|| **alkış dilemek,** *{eT} Açıkça iyilik dilemek.* [Mühennâ]|| **alkış duası,** *Padişaha alkış tutarken edilen dua. «Aleyke avn'ul-lah! Uğurun açık olsun, ikbâlin füzûn! Padişahım devletinle bin yaşa! Mağrur olma padişahım, senden büyük Allah var! Yardımcın Allah ola, yaşın uzun ola! Hak Teala efendimize uzun ömürler vere! Devletinle çok yaşa!»*|| **alkış duası okumak,** *Alkış tutarken*

dua etmek. || **alkış etmek,** *{ağız} İyi dilekte bulunmak; dua etmek.* [DS]|| **alkış eylemek,** *{eAT} 1. Alkışlamak. 2. Övmek; ululamak. 3. Dua etmek.*|| **alkış itmek,** *{eAT} 1. Alkışlamak. 2. Övmek; ululamak. 3. Dua etmek.*|| **alkış kazanmak,** *{eAT} Takdir toplamak.*|| **alkış kılmak,** *{eAT} 1. Alkışlamak. 2. Övmek; ululamak. 3. Dua etmek.*|| **alkış kopmak,** *Şiddetle birdenbire alkışlamak.*|| **alkış tufanı,** *Çok şiddetli alkış gösterisi.*|| **alkış tutmak,** *1. İmparatorluk döneminde hükümdarlara bir topluluk karşısına çıktıklarında sevgi gösterisinde bulunmak. 2. mec. Yapılan bir işi, bir fikri desteklemek, teşvik etmek.*|| **alkış virmek,** *{eAT} 1. Alkışlamak. 2. Övmek; ululamak. 3. Dua etmek.*

alkışçı, [alkış-çı] *is.* ve *sf.* **1.** Alkışlayan. **2.** Birinin her davranışını beğenen ve hiç eleştiriye tutmadan başkalarına da kabul ettirmeye çalışan; dalkavuk; şakşakçı.

alkışçılık, -ğı [alkış-çı-lık] *is.* Birini aşırı beğenme, onu eleştirmekten uzak durma ve sürekli övgü hâlinde bulunma; dalkavukluk; şakşakçılık.

alkışlama, [alkış-la-ma] *is.* Ellerini birbirine vurarak veya sözle beğendiğini ifade hareketi.

alkışlamak, [alkış-la-mak] *gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* **1.** Topluluk karşısında bir konuşma yapanı, sanat eseri sunanı veya gösteri yapanı beğendiğini ellerini birbirine çırpmak suretiyle ifade etmek. **2.** *mec.* Beğenmek, takdir etmek.

alkışlanma, [alkış-la-n-ma] *is.* Yaptığı konuşma veya sanat gösterisinin beğenildiğinin el çırpmak suretiyle ifade edilmesi.

alkışlanmak, [alkış-la-n-mak] *edil. f. [-ır]* Alkış tutularak veya diğer türlü söz ve davranışlarla beğenilmiş olmak.

alkışlulık, [alkış-lu-lık] *{eAT} is.* **1.** Anılma; yadedilme. **2.** Hayır dua.

alkışmak, [alḳ-ış-mak] *{eT} isteş. f. [-ur]* **1.** Birbirini mahvetmek, yok etmek. [DLT] **2.** Yok etmekte yarışmak. [DLT]

alkil, [Fr. alkyle] *is. kim.* **1.** Alkanların yapısında bulunan bir hidrojen atomunun kopması sonucunda oluşan bir değerlikli köklerin genel adı [C_nH_{2n+1}-]. **2.** Bir molekülde bulunan alkil kökünün varlığını belirten ön ek.

alkmak, [al-mak > al-ḳ-mak] *{eT} {ağız} gçl. f. [-ır]* **1.** Bozmak; yok etmek; berbat etmek; mahvetmek; batırmak [ETY] [Mühennâ] **2.** Tamamını almak; bitirmek tüketmek; sona erdirmek. [Gabain] [İKPÖy.] **3.** Yiyip bitirmek. [DLT] **4.**Tamamlamak. [Tekin] [ETY] **5.** Azalmak; bitmek; tükenmek; sona varmış olmak; sona ermek. [EUTS] [DS]

alkol, -lü [Ar. el-küûl > Lat. alkhol > Fr. alcool] *is.* **1.** Meyve şıraları mayalandırıldıktan sonra damıtma yoluyla elde edilen, çabuk buharlaşan sıvı; etil alkol; etanol; ispirto; metil karbünol; şarap ruhu. **2.** *gnşl.* Damıtma yöntemi ile elde edilen her türlü sarhoşluk verici içki. **3.** [$C_nH_{2n+1}OH$] genel formülü ile ifade edilen oksijenli birleşiklerin ortak adı. ▭ **alkol ayarlama,** *Sert alkollü içkilere su katılarak alkol derecesini düşürme işlemi.*|| **alkol katmak,** *Şarap veya şıraya alkol eklemek.*|| **alkol mayalanması,** *Şekerli sıvılardaki glikozu, etil alkol ve karbondioksit gazına dönüştüren mayalanma.*|| **alkolsüz rejim,** *Beslenmede hiçbir alkollü içkiye yer vermeyen rejim.*

alkolik, -ği [Fr. alcoolique] *is.* ve *sf.* **1.** Sürekli olarak alkollü içki kullanan kişi; alkol bağımlısı; alkoloman. **2.** İçinde alkol bulunan. ▭ **alkolik mayalanma,** *Glikozun alkol ve karbondioksit vererek ikiye ayrılmasına yol açan mayalanma.*|| **alkolik tentürler,** *Bazı ilaç maddelerinin alkol içindeki çözeltileri.*

alkoliz, [Fr. alcoolyse] *is.* Bir esterdeki alkolün klorhidrik etkisiyle başka bir alkol tarafından tersinir olarak göçertilmesi.

alkolizm, [Fr. alcoolisme] *is. tıp.* **1.** Aşırı alkol içenlerde görülen sağlık bozuklukları. **2.** Etil alkol veya âdi alkol ile zehirlenmek.

alkollemek, [alkol-le-mek] *gçl. f. [-r] [-l(ü)-yor]* Bir bileşikteki bir bağın alkol etkisi ile kırılmasını sağlamak.

alkollendirilmiş, [alkol-le-n-dir-il-miş] *sf.* İçine alkol katılmış.

alkollendirmek, [alkol-le-n-dir-mek] *gçl. f. [-ir]* Alkolleşmeyi sağlamak.

alkolleştirme, [alkol-leş-tir-me] *is.* İçinde alkol bulunan içkilerin alkol miktarlarını artırma.

alkollü, [alkol-lü] *sf.* **1.** İçinde alkol bulunan. **2.** Alkollü içki içmiş olan; içkili. **3.** *zf.* Alkollü içki içmiş olarak.

alkolölçer, [alkol+ölç-er] *is.* Sıvılardaki alkol miktarını belirlemekte kullanılan araç.

alku, [alḳ-mak *(bitirmek)* > alḳ-u] *{eT} zf.* **1.** Tamamen; bitene kadar; hep; hepsi; tamamı bütünüyle. [Üç İtigsizler] [Gabain] [İKPÖy.] **2.** Her yerde; her yerinde. [İKPÖy.] **3.** Hep; bütün herkes; her nevi; çeşitli. [EUTS] [ETY] **4.** *zm.* Herkes. [ETY]

alkugun, [al-ḳ-u-ġun] *{eT} zf.* Büsbütün; hep; bütünü ile. [EUTS]

alkunı, [alḳu-nı] *{eT} zm.* Hepsi. [EUTS]

allaf, [Ar. ʿāllef *(yem)* > ʿallāf *(yemci)*] *{ağız} is.* Zahireci; aşlıkçı. [DS]

Allah, [Ar. el-ilāh > Allāh الله] *(alla:h) is.* Varlıklar aleminin tek sahibi ve tek yöneticisi, rahmet ve merhamet sahibi, varlığının başlangıcı ve sonu olmayan, kâinatta olup biten her şeyi bilen, duyan ve gören mutlak ilim sahibi, kendisinden başka birine ibadet edilmeyen, kâinatın ve kâinatta kendisi dışında var olan her şeyin tek yüce yaratıcısının İs-

lam dinindeki başka kelime ve terimlerle karşılanamayan tek adı. ⇨ **Allah!** *Hayret ve şaşkınlık ifade etmek için söylenir.*|| **Allaah!** *Şaşkınlık bildiren ünlem.*|| **Allah'a bin şükür!** *Durumundan memnun olduğunu ifade etme.*|| **Allah acısın.** *1. Çok zor durumda kalmış birinin kurtulması ve iyileşmesi için edilen hayır dua. 2. Bir belanın gelmesinden korkulduğu zaman edilen dua.*|| **Allah acısını unutturmasın.** *Bir felakete uğramış, yakını ölmüş birisinin daha büyük acılara uğramamasını dileme.*|| **Allah adamı,** *1. Dünya hayatının çekiciliğine sırt çevirerek kendisini ibadete vermiş kimse; âbit; ahit. 2. Kimseye kötülüğü ve yükü olmayan kişi.*|| **Allah'a bir can borcu olmak,** *1. Kimseye borcu olmamak. 2. Kimseden çekinmemek, korkmamak. 3. Allah'tan başka bir kimseye hesap verme durumunda olmamak.*|| **Allah'a emanet,** *Allah korusun, gözetsin dileği.*|| **Allah'a emanet olun.** *Geride kalanlara iyilik ve esenlikler dilemek için söylenen vedalaşma sözü.*|| **Allah afiyet versin!** *1. Bir kişiye sağlık, mutluluk, esenlik dileme duası. 2. Hastalar için iyilik ve şifa dileği ifade eden söz.*|| **Allah'a hamt olsun!** *Allah'ın kendisine verdiği nimetler karşısında ona minnet duyduğunu ifade eden dua.*|| **Allah'a havale etmek,** *1. Kendisine kötülük edenlere gücünün yetmemesi veya adaletin uygulanamaması durumlarında hesaplaşmanın Allah katında olmasını istemek. 2. Birini yardımcısız olarak bırakıp gelmek.*|| **Allah'a ısmarladık!** *Vedalaşmalarda ayrılanların geride kalanlara söyledikleri dua niteliğindeki veda sözü.*|| **Allah'a ısmarladığa gitmek,** *(Yolculuğa çıkacak olanlar için) yolculuk öncesinde yakınlarını ziyaret etmek.*|| **Allah'a kalmak,** *1. Bu dünyada yapılan haksızlıkların giderilemediği durumlarda haksızlığa uğrayanların haklarının ancak ahrette alabileceklerini anlatmak için söylenen söz. 2. Gerekli çalışmayı yaptıktan sonra Allah'a tevekkül edildiğini ifade etmek için kullanılan söz.*|| **Allah akıbetini hayır eylesin,** *Bir işin sonunun hayır getirmesini dilemek.*|| **Allah akıl**(lar) (fikir) **versin.** *Düşünülmeden, akılsızca söylenen bir sözün ayıplanması için söylenir.*|| **Allah Allah!** *1. Hayret ifade eden ünlem. 2. Savaşın son safhası olan süngü hücumunda ölümü göze alan Türk askerinin söylediği son sözün "Allah!" olması dileğiyle attığı nara.* || **Allah'a minnet olsun.** *Verdiği nimetleri karşısında Allah'a şükür duası.*|| **Allah aratmasın.** *Aslında pek makbul olmadığı hâlde daha kötüsünün de olabileceğini düşünerek eldekine razı olma ifadesi.*|| **Allah artırsın.** *1. Bir kişinin kazancının artması için edilen dua. 2. Bir kimsenin "servetinde gözümüz yok" anlamında şaka sözü.*|| **Allah'a sığınmak,** *Bir kötülükten veya şerden korunmayı Allah'tan beklemek.*|| **Allah aşkına!** *1. Allah'ı seversen, anlamında bir isteğin başlangıç sözü. 2. Yalvarmak için kullanılan bir söz. 3. Şaşkınlık ve usanma ifade eden söz. 4. Allah adına yemin etme sözü. 5. Usanma, bıkma ifadesi.*|| **Allah'a şükür!** *1. Allah'ın verdiği nimetlere karşı duyulan minnet duygusunun ifadesi. 2. Yapılan işten veya olan şeyden duyulan memnuniyet ifadesi.*|| **Allah'a tevekkül etmek,** *Kadere inanmak, alınyazısına razı olmak.*|| **Allah'a yalvar.** *"Benden sana hayır yoktur, yardım için Allah'tan dilekte bulun." anlamında uyarı sözü.*|| **Allah bağışlasın!** *1. Küçük çocuklar için anne ve babasına söylenen sağlık dileme sözü. 2. Birinin sevdiğini kazadan beladan korusun, ayırmasın anlamında iyi dua.*|| **Allah bahtından güldürsün.** *Evlenme çağındaki kızlara iyi bir eş bulmaları için edilen dua.*|| **Allah bana, ben de sana,** *Verecek parası bulunmadığını ifade eden söz.*|| **Allah başka acı göstermesin.** *Başka bir yakınınızın ölümünü görmeyesiniz, şeklinde bir teselli ve baş sağlığı dileği.*|| **Allah belanı** (belasını) **versin!** *1. Kişi olarak yapacak bir şey kalmayınca, karşı tarafın yaptıklarının cezasını Allah'ın takdirine bırakma dileğini belirten ve kızgınlıkla söylenen beddua sözü. 2. Birine kötü dilekte bulunmak için söylenir.*|| **Allah beterinden esirgesin!** *Yaşanan bir kötü durumun daha kötüsünün de bulunduğunu düşünerek teselli bulma ifadesi ve dua.*|| **Allah beterinden korusun!** *Yaşanan bir kötü durumun daha kötüsünün de bulunduğunu düşünerek teselli bulma ifadesi ve dua.*|| **Allah beterinden saklasın!** *Yaşanan bir kötü durumun daha kötüsünün de bulunduğunu düşünerek teselli bulma ifadesi ve dua.*|| **Allah bilir,** *1. Kesinlik kazanmayan bir durumda şüpheli durumu belirtmek için kullanılan bir söz. 2. Allah'ı tanık göstererek ifadeyi güçlendirmek için kullanılan pekiştirme sözü. 3. "Ben öyle tahmin ediyorum" anlamında kullanılan bir söz.*|| **Allah bilir ya!** *Şüpheli durumlarda Allah'ı tanık göstermek suretiyle inandırma sözü.*|| **Allah bin kere bereket versin.** *Yemekten ve kazançtan dolayı memnuniyeti ve Allah'ın bolluğu sürdürmesi için edilen dua.*|| **Allah bir!** *Allah'ın birliği üzerine edilen yemin sözü.*|| **Allah bir, söz bir.** *Sözünden dönmemek amacıyla Allah'ın birliği üzerine edilen yemin sözü.*|| **Allah bir yastıkta kocatsın.** *Yeni evlilerin ömür boyu birlikte mutluluk içinde yaşamaları için edilen dua.*|| **Allah büyüktür** (kerim, kadirdir)! *Allah'ın gücüne, kudretine inanıp kadere boyun eğme ifadesi.*|| **Allah canını alsın,** *Kızgınlık hâlinde birine söylenen beddua sözü.*|| **Allah cezanı vermesin,** *Allah yaptığın kötülüklerin karşılığını vermesin, anlamındaki dua.*|| **Allah cezanı** (cezasını) **versin!** *Yapılan kötülüklerin karşılığı olarak Allah hak ettiği cezayı versin.*|| **Allah çocuklarına bağışlasın,** *Hasta anne veya babanın şifa bulup çocuklarını yetiştirmelerine Allah izin versin, anlamında dua.*|| **Allah dağına göre duman verir,** *Allah herkesin dayanabileceği kadar külfet verir.*||

Allah dağına göre verir karı, *Allah kuluna tahammül sınırları içinde külfet verir.*|| **Allah dağına göre verir kışı,** *Allah kuluna tahammül sınırları içinde külfet verir.*|| **Allah derim,** *Herhangi bir olay karşısında söyleyecek söz bulamayınca kullanılan çaresizlik sözü.*|| **Allah dert verip derman aratmasın,** *"Allah çaresi bulunmayan dertlere ve sıkıntılara düşürmesin" anlamında dua.*|| **Allah devesi,** *{ağız} Peygamber devesi.* [DS]|| **Allah dilinden kurtarsın,** *Alay eden kişiye "Alaycı ve kırıcı sözlerinden kurtulmak için Allah'a sığınmaktan başka çare yoktur." anlamında yakınma sözü.*|| **Allah diline düşürmesin,** *İnsanların kusurlarını araştıran, dedikodusunu yapan kişinin öğrenmesine, görmesine fırsat vermemek gerek, anlamında dilek ve yakınma sözü.*|| **Allah dirlik düzenlik versin,** *Aile içi mutluluğun devamı için edilen hayır dua.*|| **Allah doğru yoldan ayırmasın,** *Doğruluktan şaşmamak için Allah'tan yardım dileme.*|| **Allah dokuzda verdiğini sekizde almaz,** *Her şey Allah'ın takdiri üzere olur, kadere rıza göstermek gerekir.*|| **Allah dört gözden ayırmasın,** *Çocuğun ana ve babasının hayatta kalması, öksüz kalmaması için edilen hayır dua.*|| **Allah düşmanıma vermesin,** *Başa gelen sıkıntının çok kötü olduğunu vurgulamak için söylenen söz.*|| **Allah ecir sabır versin,** *Bir felakete uğramış, yakını ölmüş birisi için iyi dilek sözü.*|| **Allah ekmeği,** *{ağız} İlkbaharda taşlı alanlarda çıkan bir tür mantar.* [DS]|| **Allah eksik etmesin,** *1. Yardım yapan kimseye iyilik ve sağlık dileme sözü. 2. Pek işe yaramamakla birlikte insana gerekli olan şeyler için kullanılan şükür sözü.*|| **Allah eksikliğini** (yokluğunu) **göstermesin** (vermesin), *İkinci derecede ihtiyaç maddelerinden olmakla birlikte yine de insana gerekli olan şeyler için Allah'a şükretme sözü. «Seni görmezse gözüm görmez olur neşeyi de; / Bana göstermesin Allah senin eksikliğini.» F. Nafiz Çamlıbel.*|| **Allah emeklerini boşa çıkarmasın,** *Bir işte çok çalışan kişilerin başarısı için edilen dua.*|| **Allah emeklerini eline vermesin,** *Allah bitirmek istediği işleri sona erdirmesine izin versin anlamında bir iyi dilek sözü.*|| **Allah encamını hayreylesin!** *Sonunda ne kazandıracağı belli olmayan bir iş veya çalışmanın sonunun hayırlı olması için edilen dua.*|| **Allah esirgesin!** *Kötülüklerden korunmak, sakınmak için edilen dua.*|| **Allah etmesin,** *Kötülüklerden uzak olmayı dileme.*|| **Allah evi,** *Cami, mescit.*|| **Allah feyzini artırsın,** *Öğrenim görenlerin başarısı için edilen dua.*|| **Allah geçinden versin,** *Ölüm gerçek olmakla birlikte ömrün biraz daha uzun olması dileği.*|| **Allah göstermesin,** *Kötü bir duruma düşmemek için edilen dua.*|| **Allah gül(er) yüzünü soldurmasın,** *Birinin sağlık ve mutluluğu için edilen hayır dua.*|| **Allah hakkı için,** *Allah'ın var ve gerçek olduğu üzerine edilen yemin sözü.*|| **Allah Halil İbrahim bereketi versin,** *Yemek sonrasında ev sahibinin yiyecek ve içeceğinin bolluğu için edilen dua.*|| **Allah hayırlı etsin.** *1. Satın alınan bir mal veya yeni başlanan bir işin hayırlı ve uğurlu olması için söylenen iyi dilek sözü. 2. Birinin tasvip edilmeyen davranışı için söylenen alaylı söz.*|| **Allah herkesin gönlüne göre versin,** *"Herkes dileğine kavuşsun." anlamında dua.*|| **Allah hoşnut olsun,** *Bir iyilik karşılığında Allah'tan iyilik sahibine edilen hayır dua.*|| **Allah'ım!** *Korku, şaşkınlık, öfke ve hayranlık gibi değişik psikolojik hâlleri ifade için kullanılan ünlem.*|| **Allah'ın ....** *(Çoğunlukla yer adı olur) Issız ve engin yer.*|| **Allah'ın ....** *(Zaman kavramları) Her zaman.*|| **Allah'ın ...** *(Kişi adı) Korkulacak ve acınacak kişi.*|| **Allah'ın adaleti,** *İlahî adalet.*|| **Allah'ına kavuşmak,** *Ölmek.*|| **Allah'ın belası** (cezası, gazabı), *İnsanı zor durumda bırakan, sıkıntı veren, musibet.*|| **Allah'ın bildiğini kuldan ne saklayayım?** *Gizlemeye gerek görülmeyen hâller için söylenen karşısındakine inandırma sözü.*|| **Allah'ın binasını yıkmak,** *Kendini veya birini öldürmek.*|| **Allah'ın cezası,** *İnsanı zor durumda bırakan, sıkıntı veren, musibet.*|| **Allah'ından** (Allah'tan) **bulsun,** *Kendisine kötülük eden birisi için bir kötülük düşünmediğini, ancak bu durum için Allah katında şikayette bulunduğunu belirten ilenme sözü.*|| **Allah'ın davetine icabet etmek,** *Ölmek, ruhunu teslim etmek.*|| **Allah'ın emri,** *Ölüm.*|| **Allah'ın emri, peygamberin kavliyle,** *Kız istemeye giden oğlan tarafının teklifi.*|| **Allah'ın evi,** *Cami, mescit, Kâbe; Beytullah.*|| **Allah'ın gazabı,** *İnsanı zor durumda bırakan, sıkıntı veren, musibet.*|| **Allah'ın gazabına geleyim ki...** *Bir yemin sözü.*|| **Allah'ın gazabına gelmek** (uğramak), *Çok sıkıntılı ve üzüntülü durumlara düşmek.*|| **Allah'ın günü,** *Her gün anlamında bıkkınlık ifadesi.*|| **Allah'ın hikmeti,** *Sebebi açıklanamayan, bilinemeyen olaylar ve durumlar için söylenen şaşkınlık ifadesi.*|| **Allah'ın hışmına gelmek** (uğramak), *Çok sıkıntılı ve üzüntülü durumlara düşmek.*|| **Allah'ı(-nı) seversen,** *Allah aşkına.*|| **Allah'ın inayetiyle,** *Yapılması planlanan bir iş anlatılırken Allah yardım ettiği takdirde yerine getirileceğini belirtmek için söylenir.*|| **Allah'ını seven tutmasın!** *"Kimse engel olmaya kalkışmasın." anlamında uyarı sözü.*|| **Allah'ını seversen,** *1. Sitem etmek için söylenir. 2. Yalvarma anlatan bir söz; Allah aşkına.* || **Allah'ın işine bak,** *Bir olayın gidişinde beklenmedik bir değişme olduğu zaman söylenen şaşkınlık sözü.*|| **Allah'ın işine karışılmaz.** *Kadere karşı çıkılamayacağını ifade eden söz.*|| **Allah'ın izniyle,** *Yapılması planlanan bir iş anlatılırken Allah izin verdiği takdirde yerine getirileceğini belirtmek için söylenir.*|| **Allah'ın kırı** (dağı, yabanı), *Issız yer.*|| **Allah'ın kulu,** *İnsan; kişi; Âdem.*|| **Allah'ın lütfuyla,** *Yapılması planla-*

nan bir işin Allah izin ve bağışta bulunduğu takdirde yerine getirileceğini belirten söz. || **Allah'ın nimeti,** *Allah'ın kullarına verdiği yiyecek, içecek, rahatlık, huzur, akıl ve vücut sağlığı türünden bütün bağışlar.* || **Allah'ın rahmetine kavuşmak,** *Ölmek.* || **Allah'ın seyf-i adaleti,** *Allah'ın adalet kılıcı.* || **Allah'ın takdiri,** *Kader, alın yazısı.* || **Allah ıslah etsin.** *Kötü yola düşmüş kişilerin doğru yola gelmesi için Allah'tan iyi dilekte bulunma sözü.* || **Allah'ı şaşmak,** *Ne yaptığını bilememek.* || **Allah için,** *"Doğrusu, gerçeği söylemek gerekirse..." anlamında giriş sözü.* || **Allah ikisini** (ikinizi) **bir yastıkta kocatsın,** *Yeni evliler için iyi dilekte bulunma sözü.* || **Allah imdat** (yardım) **eylesin,** *Zor durumda olanlara moral vermek için söylenen iyi dilek.* || **Allah** (seni, sizi) **inandırsın,** *İnanılması güç bir olayın anlatımı sırasında yemin etmek için kullanılan söz.* || **Allah insanın aklını alacağına canını alsın,** *Aklın insan için önemini belirten bir söz.* || **Allah iyiliğini versin,** *Hoşlanılan birinin olumsuz davranışını görünce şaşkınlık veya öfke belirtmek için söylenen söz.* || **Allah kabul etsin.** *Bir hayır yapan kişiye bu iyiliğinin Allah katında kabul olması için yapılan dua.* || **Allah kadirdir,** *1. Allah'ın her şeye gücü yeter. 2. Allah'ın yardımı ile her işin olabileceğini bildiren söz... 3. Kadere boyun eğmek gerek.* || **Allah kahretsin!** *Yakınma ve öfke bildiren beddua sözü.* || **Allah kavuştursun!** *Yolcu arkasından geride kalan yakınlarına söylenen iyi dilek sözü.* || **Allah kavuşturusuna gitmek,** *Yolculuğa çıkan kişinin yakınlarını ziyaret etmek.* || **Allah kazadan beladan korusun** (saklasın, esirgesin), *Kötü bir durumla karşılaşmamak için edilen hayır dua.* || **Allah kelamı,** *Kur'an-ı Kerim.* || **Allah kerimdir,** *Allah bağış ve ikram sahibidir, büyüktür.* || **Allah kerim yeri,** *Eski Türk kahvehanelerinde yoksulların para vermeden oturup geceledikleri bölüm.* || **Allah kısmet ederse,** *"Herhangi bir engel çıkmazsa." anlamında kadere boyun eğme ifadesi.* || **Allah kimseye muhtaç etmesin,** *Sağlık ve varlık açısından başkalarından yardım bekler duruma düşürmemesi için Allah'tan yardım dileme.* || **Allah kolaylık versin.** *Güç bir iş karşısında başarının zorluğunu ifade etmekle birlikte Allah'tan yardım dileme sözü.* || **Allah korkusu,** *Yapılmak istenen kötülükler için Allah'ın cezalandırmasından çekinerek vazgeçme.* || **Allah kör etsin,** *1. Kötülüğünü gördüğümüz biri için ilenme. 2. Kullanırken aksiliklerle karşılaşılan eşyalar ve aletler için sövme yerine söylenen söz.* || **Allah korusun,** *1. Allah'tan başka hiçbir gücün kötülükleri engellemeye yetmeyeceğini tahmin ettiğimiz durumlarda ettiğimiz dua. 2. Birinin veya bir şeyin şerrinden Allah'a sığınmak.* || **Allah kulunun götüreceği kadar verir,** *1. Allah insanlara tahammül edebilecekleri kadar mükellefiyet yükler. 2. Allah insana sabredebileceği kadar sıkıntı verir.* || **Allah kurtarsın,** *Çok zor bir duruma düşmüş veya ağır hastalığa yakalanmış birinin kurtuluşu için söylenen hayır dua sözü.* || **Allah kuru iftiradan saklasın** (korusun). *Gerçek dışı bir suçlama dolayısıyla bu suçlamanın doğru olmadığını belirtmek için kullanılan savunma sözü.* || **Allah layığını** (müstahakkını) **versin,** *1. Allah çalışma ve çabalarının karşılığını versin, anlamında hayır dua. 2. mec. Kötülük yapan birine Allah sana hak ettiğin belayı versin, anlamında beddua.* || **Allah manda şifası versin,** *argo. Çok yemek yiyenler için söylenen yergi sözü.* || **Allah muinin olsun,** *Çok zor bir işe girişenler için Allah'ın yardımını dileme.* || **Allah muvaffak etsin,** *Zor bir işe girişenlere başarmaları için Allah'tan yardım dileme.* || **Allah mübarek etsin!** *Allah hayırlı etsin, duası.* || **Allah müstahakkını versin,** *1. Allah çalışma ve çabalarının karşılığını versin, anlamında hayır dua. 2. mec. Kötülük yapan birine Allah sana hak ettiğin belayı versin, anlamında beddua.* || **Allah namerde muhtaç etmesin,** *Allah sağlık ve mutluluğu bozarak zor durumda bırakıp kötü kişilerden yardım umar duruma düşürmesin, anlamında dua.* || **Allah nasıl bilirse öyle yapsın,** *Kızgınlık ve öfke bildiren beddua.* || **Allah nasip** (kısmet) **ederse,** *Yapılmak istenen bir iş için Allah'ın iznine ve yardımına muhtaç olunduğunu ifade eden bir temenni.* || **Allah nazardan saklasın,** *"Allah kötü niyetli kişilerin kötü arzu ve dileklerinden korusun." anlamında iyi dilek sözü.* || **Allah ne verdiyse,** *Yiyecek ve içecek ne varsa, onunla yetinmek.* || **Allah nice nice yıllara eriştirsin,** *Yaş gününü kutlayanlara daha böyle çok yıllar geçirmesi dileğiyle edilen dua.* || **Allah ona son gürlüğü verdi,** *Yaşlı birinin son günlerinde ulaştığı bolluk ve mutluluktan söz ederken söylenen söz.* || **Allah onların yıldızlarını barıştırsın,** *Birbiri ile geçinemeyen veya yaratılışça ters olan kişilerin iyi geçinmeleri için edilen hayır dua.* || **Allah ömürler versin,** *1. Saygı duyulan birine selam verme sözü. 2. Yardım eden birisine teşekkür etmek için söylenen söz.* || **Allah övmüş de yaratmış,** *Birinin çok güzel olduğunu belirtmek için kullanılan övgü.* || **Allah peygamber tanımaz,** *1. Dinsiz. 2. Günaha girmekten çekinmez. 3. Çevresindekilere eziyet etmekten zevk alır.* || **Allah rahatlık versin,** *Yatarken söylenen "Rahat bir gece geçirin." anlamında iyi dilek sözü; İyi uykular!.* || **Allah** (gani gani) **rahmet etsin** (eylesin), *Ölen birinin ardından Allah'ın rahmetini dilemek için edilen hayır dua.* || **Allah razı olsun.** *Kendisine iyilik yapan birisine Allah'ın rızasını dilemek şeklinde teşekkür sözü.* || **Allah rızası için,** *1. Yalvarmak için kullanılan bir söz. 2. İnsanî bir karşılık beklemeden sadece Allah'ın hoşnutluğunu kazanmak amacıyla; karşılıksız.* || **Allah sabır**(lar) **versin,** *Sıkıntı içinde bulunan birisi için Allah'tan dayanma gücü vermesi için*

edilen dua.|| **Allah sağ eli sol ele muhtaç etmesin,** *1. Allah insanı yakınlarına bile muhtaç duruma düşürmesin anlamında iyi dilek sözü. 2. Yakınlarından yakınma bildiren söz.*|| **Allah sağ gözü sol göze muhtaç etmesin,** *1. Allah insanı yakınlarına bile muhtaç duruma düşürmesin anlamında iyi dilek sözü. 2. Yakınlarından yakınma bildiren söz.*|| **Allah saklasın,** *Allah korusun anlamında iyi dilek.*|| **Allah selamet versin,** *1. Yolcular uğurlanırken söylenen "Tehlikelerden ve güçlüklerden uzak durmaları" dileği. 2. Uzakta bulunan bir tanıdıktan söz edilirken "güçlük ve sıkıntılardan uzak" kalması için edilen dua. 3. Birinin olumsuzluğunu anlatırken kullanılan söz başı ifadesi. 4. Gitmesini, ayrılmasını istemediğimiz birisi mutlak gitmek isterse, istemeden izin verildiğini ifade etmek için kullanılan azarlama sözü.*|| **Allah senden** (sizden) **razı olsun,** *Kendisine iyilik yapan birisine Allah'ın rızasını dilemek şeklinde teşekkür sözü.*|| **Allah seni dünya boş kalmasın diye yaratmış,** *Beceriksiz ve tembel kişilere söylenen sitemli söz.*|| **Allah seni muammer eyleye,** *Görülen bir iyilik karşısında iyilik sahibine Allah'ın mutluluk ve sağlık vermesi için edilen dua.*|| **Allah son gürlüğü versin.** *Ömrünün son günlerini yaşamakta olan kimseye edilen hayır dua.*|| **Allah sonunu hayretsin** (hayreylesin). *Görünüşe göre sonu pek hayırlı çıkmayacağı tahmin edilen bir iş için yine de Allah'tan onu hayra çevirmesi için iyilik dileği.*|| **Allah şaşırtmasın,** *Beğenilen birisinin davranışlarını değiştirmemesi dileği.*|| **Allah taksimi,** *Eşit miktarda olmayan, kimine az kimine çok olarak dağıtma.* || **Allah taksiratını affetsin,** *Ölen birinin ardından onun günahlarının Allah tarafından affedilmesini dilemek için edilen hayır dua.*|| **Allah tamamına erdirsin** (eriştirsin), *Başlangıcı iyi görülen bir işin iyi bir şekilde sonuçlandırılması için edilen dua.*|| **Allah'tan,** *1. Gelinen iyi durum ve kurtuluş Allah'ın dilemesi iledir. 2. Yaratılıştan veya doğuştan. 3. İyi ki; bereket versin; şükür ki...*|| **Allah'tan bulsun,** *Kendisine kötülük eden birisi için bir kötülük düşünmediğini ancak bu durum için Allah katında şikayette bulunduğunu belirten ilenme sözü.*|| **Allah'tan gelene razı olmak,** *İnsan kusuru ve kastı olmaksızın başa gelen felaketler için söylenen sabır ve tevekkül sözü.*|| **Allah'tan ki,** *Kötü bir durumdan kurtuluşun Allah'ın yardımı ve dilemesi ile olduğu.*|| **Allah'tan kork.** *İnsaf et, acı, yazık, utan.*|| **Allah'tan korkmak,** *Allah korkusu ile kötülük yapmaktan çekinmek.* || **Allah'tan korkmayandan korkmalı,** *Yaptığı kötülüklerin cezasını göreceğini düşünmeyen kişinin vereceği zarar ve zulümden çekinmek gerekir.*|| **Allah'tan korkmaz,** *İnsafsız; acımasız; gaddar.*|| **Allah'tan mağfiret dilemek,** *Allah'tan af dilemek, dua.*|| **Allah'tan olacak,** *Şans veya talih denilen şeyin Allah'ın öyle dilemesi ile olduğu.*|| **Allah'tan ümit kesilmez,** *1. Allah insana en umulmadık zamanda yardım eder, anlamında umut sözü. 2. Ölme ihtimali olan bir hasta için, iyileşme umudu beslemek.*|| **Allah tekrarına erdirsin,** *Beğenilen, memnun olunan bir işin tekrar edilmesini dileme.*|| **Allah tesirini halk etsin,** *Yapılan bir duanın Allah katında kabul görerek kendisine dua edilen kişinin yararlanması dileği.*|| **Allah utandırmasın,** *İyi bir iş yapmaya kalkışanlara başarı dileme ifadesi.*|| **Allahü âlem.** *Allah en iyisini bilir, doğrusunu Allah bilir.*|| **Allahü ekber,** *Allah uluların ulusudur; Allah en büyüktür.*|| **Allah var!** *Allah için doğru ol, doğru söyle.*|| **Allah var ya!** *Doğrusunu söylemek gerekirse...*|| **Allah vere de,** *Dileğim odur ki... İnşallah.*|| **Allah vergisi,** *Bir kimsenin doğuştan gelen üstün yetenekleri.*|| **Allah vermesin,** *Kötü bir durumun bizden uzaklaştırılması için edilen dua.*|| **Allah versin,** *1. Birinin kazancından duyulan memnuniyeti ifade etmek için söylenen şaka sözü. 2. Gelen dilencilere sadaka vermemek için söylenen söz.*|| **Allah yapısı değil kul yapısı,** *İnsanlar tarafından imal edilmiş olan eşyaların kusurlarının bulunabileceğini ifade eden söz.*|| **Allah yarattı dememek,** *Acımamak, eziyet etmek, zulmetmek.*|| **Allah yardımcısı olsun,** *1. Allah'tan başka yardım edecek, umut beslenecek kimse kalmadığının ifadesi. 2. Zor durumda olan birinden söz ederken söylenen iyi dilek sözü.*|| **Allah yazdıysa bozsun,** *Gerçekleşmesi istenmeyen kötü bir durumun uzaklaştırılması için edilen dua.*|| **Allah yokluğunu göstermesin.** *Aslında pek makbul olmadığı hâlde daha kötüsünün de olabileceğini düşünerek eldekine razı olma ifadesi; Allah aratmasın.*|| **Allah yolu,** *Allah'ın emirleri, dinî görevler.*|| **Allah yolunuzu açık etsin,** *Yolculara söylenen "Allah sizi yolda güçlüklerle karşılaştırmasın." anlamında uğurlama sözü.*|| **Allah, yürü ya kulum, deyince,** *Çabuk ve kolay para kazananlar veya mesleğinde çabuk yükselenler hakkında söylenir.*|| **Allah ziyade etsin.** *Bir ikram veya ziyafet sonucunda ev sahibine Allah'ın daha çok nimet vermesi için yapılan dua sözü.*

Allahan, [Ar. Allāhī > Allāh-ān اللهان] *(alla:ha:n) {OsT} is.* Allah adamları; ermişler.

Allahıma, [Ar. Allāhuma] *{OsT} ünl.* Şaşma bildirir.

Allahî, [Ar. Allāh > Allāhī الهى] *(alla:hi:) {OsT} is.* Allah adamı; ermiş; veli.

Allahiyan, [Ar. Allāh + Far. -yān اللهيان] *(alla:hiya:n) {OsT} is.* Ermişler.

Allahlık, -ğı [Allah-lık] *is.* **1.** Allah'ın zatına ait, Allah'la ilgili olan. **2.** İnsanların elinden geleni yaptıktan sonra sonuç elde edilemeyen, ancak Allah'tan medet umulur durumda olan; kendi hâline bırakılan. **3.** *sf.* (Kişi için) kendisinden ciddi bir

hareket beklenemeyen zararsız ve kendi hâlinde. *«Bizi gerçekten usandırdı yalan dünyada, / Yarı Allahsız olanlar, yarı Allahlıklar.» F. Nafiz Çamlıbel.*

Allahsız, [Allah-sız] *sf.* **1.** Allah'a inanmayan; ateist. **2.** *mec.* Acıma ve merhamet duygusu olmayan; acımasız; gaddar; insafsız; vicdansız.

Allahsızlık, -ğı, [Allah-sız-lık] *is. fel.* Allah'a inanmama durumu; ateizm.

Allahuâlem, [Ar. Allāhü â'lem bi'ṣ-ṣevāb الله اعلم بالثواب] *{OsT} ünl.* Doğrusunu en iyi Allah bilir; Allah daha iyi bilicidir.

Allahuekber, [Ar. Allāhü ekber الله اكبر] *{OsT} ünl.* Allah en büyüktür; Allah uluların ulusudur.

Allahutaâla, [Ar. Allāhü teālā الله تعالى] *{OsT} ünl.* Allah yücelerin yücesi, uluların ulusudur.

allak[1], **-ğı** [*OsT.* ʿallāḳ علاق] *(alla:k) {OsT} sf.* (Kişi için) sözünde durmayan, kendisine güvenilmez; aldatıcı; dönek; kalleş.

allak[2], **-ğı** [Ar. allāk علاك] *(alla:k) {OsT} is.* Sakızcı.

allak[3], [al-la-mak > al-la-k] *sf.* Karışmış. ⊡ **allak bullak,** *1. Karma karışık; düzensiz; darmadağınık. 2. {ağız} (Yuvarlanmak, düşmek için) teker meker.* [DS]|| **allak bullak etmek,** *1. Karıştırmak, dağıtmak, bozmak. 2. mec. Sakin ve doğru düşünemez hâle getirmek.*|| **allak bullak olmak,** *Zihni karışmak, sakin düşünemez olmak, şaşırmak, şaşkına dönmek.*|| **allak döllek,** *{ağız} (Elbise için) paramparça; eski püskü.* [DS]

allam[1], [al-la-m] *{ağız} sf.* Dağınık; düzensiz. [DS] ⊡ **allam sellem,** *{ağız} 1. (Giyiniş için) düzensiz. 2. (Davranış için) başıboş; kontrolsüz.* [DS]

allam[2], [Ar. ʿilm > ʿallām علام] *(allâ:m) {OsT} sf.* **1.** Her şeyi bilen; çok bilgili. **2.** *öz. is.* Her şeyi bilen; Allah. ⊡ **Allamü'l-guyûb,** *Bütün gizli ve saklı ne varsa hepsini bilen (Allah).*

allama, [al-la-ma] *is.* Kırmızıya boyama.

allamak, [al-la-mak] *gçl. f. [-r]* Bir nesneyi kırmızı ile boyamak. ⊡ **allayıp pullamak,** *Aslında güzel olmayan bir kimseyi veya bir şeyi güzel göstermek için süslemek.*

allame, [Ar. ʿallām > ʿallāme علامه] *(allâ:me) {OsT} is.* ve *sf.* Her alanda geniş ve derin bilgisi olan, çok bilgili. ⊡ **allame-i kül,** *Her şeyi bilen; bilgin.*

allamelik, -ği [allame-lik] *is.* **1.** Her alanda geniş ve derin bilgi sahibi olma hâli. **2.** Yarım yamalak bilgi ile çok biliyor görünme; bilgiçlik; ukalalık. ⊡ **allamelik etmek** (taslamak), *Hiçbir şey bilmediği hâlde çok şey biliyormuş gibi davranmak; bilgiçlik taslamak; ukalalık etmek.*

allanma, [al-la-n-ma] *is.* Kızarma.

allanmak, [al-la-n-mak] *dönşl. f. [-ır]* **1.** Kızarmak; al renge bürünmek. **2.** *{ağız}* Süslenmek. [DS] **3.** *{ağız}* Çalım satmak. [DS] **4.** *{ağız}* Sarkıntılık etmek. [DS] **5.** *{ağız}* Utanmak; sıkılmak; arlanmak. [DS] ⊡ **allanıp pullanmak,** *Süslenmek.*

aile, [Fr. allée] *is.* Bir parka, bahçeye veya saraya giriş veya gezinti yeri olarak kullanılan iki yanında sıralanmış ağaçlar veya yeşil çit bulunan geniş yol; hıyâbân.

allef, [Ar. ʿalef *(yem)* > ʿallāf *(yemcı)* علاف] *{OsT} is.* **1.** Zahireci. **2.** *{ağız}* Tahılı kalburla taş ve toprağından temizleyen işçi. [DS]

alleflemek, [allef-le-mek] *gçl. f. [-r] [-l(i)-yor] {ağız}* Tahılı kalburla temizlemek. [DS]

allegretto, [İt. allegretto] *zf. müz.* **1.** Allegrodan daha hafif yürük ve canlı. **2.** *is.* Bu şekilde icra edilen müzik.

allegro, [İt. alegro] *zf. müz.* **1.** Çabuk çabuk; yürük. **2.** *is.* Bir sonatın ilk bölümü. **3.** Bir sonatın veya senfoninin yürük icra edilen bölümü. **4.** Dans ve koreografi gösterilerinde canlı icra edilen bölüm veya alıştırmalar.

allelomorf, [Yun. allelonmorphê] *sf. Biy.* Fonksiyonları aynı, etkileri benzeşmez olan homolog iki kromozom üzerinde aynı yeri tutan iki gen.

allem kallem, [allem + kallem] *is. ikile.* Söz hünerleri göstererek kandırma, ikna etme. ⊡ **allem** (etmek) **kallem etmek,** *Birini kandırmak veya bir amaca ulaşmak için her türlü yolu denemek.*

allı, [al-lı] *sf.* **1.** Rengi al olan, içinde al renk bulunan. **2.** Al renkli elbiseler giyinmiş olan. ⊡ **allı pullu,** *Süslü, gösterişli.*|| **allı morlu,** *Çok karışık renkli.*|| **allım pullum,** *{ağız} Çok süslü; güzel giyinmiş.* [DS]|| **allım sallım,** *{ağız} Boylu boslu.* [DS]|| **allım şallım,** *{ağız} Suçsuz görünmeye çalışan; suçsuzmuş gibi davranan.* [DS]|| **allım yeşilim,** *{ağız} 1. Renk renk. 2. Ala kuşak.* [DS]|| **allı pullu,** *{ağız} Mayıs böceği; gelin böceği.* [DS]|| **allı yeşilli,** *Çok karışık renkli.*|| **allı yeşilli kibrit,** *{ağız} Havai fişek; maytap.* [DS]|| **allı yeşilli olmak,** *{ağız} Gelin olmak.* [DS]

allıg, [al-lıg] *{eT} sf.* Hileli; allı. [EUTS]

allık, -ğı [al-lık] *is.* **1.** Kırmızılık, kırmızı olma hâli. **2.** Kadınların süs maksadıyla yanaklarına sürdükleri kırmızı boya. **3.** *{ağız}* İnce dövülmüş kırmızı biber. [DS]

alli, [al *(hile)* > al-lı] *(alli:) is.* Ayıp.

allu, [al-lu] *{ağız} ünl.* Vay! [DS]

alma[1], [alma / almıla آلما / آلمه] *{eT} {eAT} is.* Elma. [DLT] [Mühennâ] ⊡ **alma çalısı,** *{ağız} Adaçayı.* [DS]|| **alma yağı,** *Elma yağı; adaçayı yaprağından çıkarılan yağ.*|| **alma yaprağı,** *{ağız} bot. Enli yapraklı bir tür ot.* [DS]

alma[2], [al-ma] *is.* **1.** Almak işi. **2.** Alıntı. **3.** *mat.* Matematikte bir sayının üssünü, kökünü hesaplama işi.

almabaş, [alma+baş] *{ağız} is.* **1.** Kırmızı başlı yaban ördeği. **2.** Serçeden küçük, kırmızı başlı bir kuş. **3.** Kızıl arı; eşek arısı. [DS]

almacık[1]**, -ğı** [al-ma-cık الماجق] *{eAT} {ağız} is.* Uyluk kemiğinin yuvarlak başı. [DS]

almacık[2]**,** [al-ma-cık] *{ağız} is.* Elmaya benzer küçük meyveleri olan bir ağaç. [DS]

almaç, -cı [al-maç] *is. fiz.* Alıcı; ahize; ağızlık; kulaklık; reseptör. ☞ **almaç vermeç,** *{ağız} Alıp verme; alışveriş.* [DS]

almaçlı, [al-maç-lı] *sf.* (Oyun için) yenilen kimsenin ortaya koyduğu para, bilye, ceviz vb.yi yenen kişinin alabileceği koşulu olan.

almagöz, [alma+göz] *{ağız} is.* Makbul tutulmayan iri gözlü at. [DS]

almak, [*eT.* al-mak آلمق / المق] *gçl. f. [-ır] [eT. eAT - ur]* **1.** Bir nesneyi elle veya araçla tutup yerinden kaldırmak. **2.** Kendine mal etmek; ahzetmek; sahip olmak. **3.** (Ürün için) sağlamak; elde etmek. **4.** Kazanmak. **5.** Yüklenmek. **6.** Taşımak. **7.** Birlikte, yanında götürmek. **8.** Misafir olarak kabul etmek. **9.** Seçmek, tercih etmek. **10.** Bol veya uzun elbiseyi daraltmak veya kısaltmak için birazını kesip atmak. **11.** Dolu veya çok olan bir şeyi eksiltmek. **12.** İçinden çıkarmak; çekmek. **13.** Sırtına veya omuzu üzerine koymak. **14.** Fethetmek; savaşla zapt etmek işgal etmek; basmak; istila etmek; kaplamak. *{eT} {eAT} (aynı)* [ETY] **15.** Ele geçirmek; elde etmek; kazanmak; yakalamak; kapmak; götürmek. *{eT} {eAT} (aynı)*[İKPÖy.] **16.** İçki veya sigara içmek. **17.** Kullanmak. **18.** *mec. (Ölüm yoluyla)* ayırmak. **19.** *mec.* (Erkek için) bir kadın ile evlenmek. [Gabain] **20.** Posta yoluyla gönderilen eşyayı tesellüm etmek. **21.** İçine almak; içine sığdırmak; dahil etmek; katmak. **22.** Bir nesneyi eski yerinden başka bir yere götürmek, çekmek. **23.** Yol gitmek, kat etmek, aşmak. **24.** Kabul etmek. **25.** Benimsemek. **26.** Sahibinden habersiz veya zorla ele geçirmek. **27.** Çalmak. **28.** (Alet ve makine için) çalışmaya başlamak. **29.** Alıntı yapmak. **30.** *mec.* Belirtilen duruma girmek; bürünmek. **31.** *mec.* Sarmak. **32.** Etki altında bırakmak. **33.** Başlamak. **34.** Anlamak; bellemek. **35.** Görmek. **36.** (Dikkat için) göz önünde tutmak. **37.** Üzerinde düşünmek. **38.** (Halk şairleri için) şiir söylemeye başlamak. **39.** Birinden davranış biçimi edinmek. **40.** Balık yakalamak. **41.** *mat.* Bir sayının üssünü veya kökünü hesaplamak. **42.** Bir anten aracılığıyla radyo dalgalarını toplamak. **43.** Radyo, televizyon yayınlarını izleyebilmek. **44.** Öğrenmek, kavramak. **45.** *(Okula, derneğe, partiye vb.)* Kaydetmek. **46.** Kararlaştırılan zamanı değiştirmek. **47.** (Zamanla ilgili) oyalamak. **48.** Boyutlarını ölçmek. **49.** Duymak; algılamak. **50.** *{eT} {eAT}* Elde etmek; gereken şeyi kendine mal etmek. [EUTS] **51.** *{ağız}* (Koyun, keçi vb. için) yavrusunu emzirmek; emdirmek. [DS] **52.** *{ağız}* Parlamak; tutuşmak. [DS] **53.** *{ağız}* (Eklenecek iki parça için) birbirine uygun gelmek. [DS] **54.** *{ağız}* Bir tarafı ağır gelmek; meyletmek; ağmak. [DS] **55.** *{eAT}* Geri almak. ☞ **Al abdestini ver pabucumu,** *Yarar umulan işte zarar görmeye başlanınca vazgeçmek istemek.*|| **ala götürmek,** *{eAT} Alıp götürmek.*|| **Al Allah kulunu, zapt eyle delini,** *Deliliklerine, taşkınlıklarına Allah'tan başka kimse engel olamaz.*|| **al aşağı etmek,** *1. Yere vurmak, yere sermek, yenmek. 2. Makamından, görevinden uzaklaştırmak.*|| **al aşağı vur yukarı,** *Çok çekişmeli pazarlık sonucu..*|| **ala tutmak,** *{eAT} Alıkoymak.*|| **al baştan,** *Bir konuyu başlangıcından itibaren yeniden ele alıp incelemek, tekrar yapmak.* || **al benden de o kadar,** *Ben de aynı görüşteyim.*|| **Al beraber!** *Kürekle işleyen gemilerde küreklerin hep beraber çekilmesi için verilen emir.*|| **Al birini vur birine,** *Birbirinden farkı yok.*|| **Al birini, vur ötekine,** *İkisi de kötü.*|| **Al bir kürek!** *Denizcilikte manevra için bir tek kürek hareketi yapılacağını bildiren emir.*|| **Al cevabını otur aşağı,** *argo. "Gördün mü, ağzının cevabını aldın mı?" anlamında serzeniş sözü.*|| **Aldı ele, girdi yola,** *Konuyu çok uzattı.*|| **aldı fitili,** *Birdenbire çok kızdı.*|| **Aldın mı?** *argo. Gördün mü, beğendin mi?*|| **Al gülüm, ver gülüm,** *1. Peşin ve hemen mal teslimli alışveriş. 2. Âşıklar arasındaki sıkı ilişki.*|| **Al haberi, git kabarı kabarı,** *Sevindirici haber alanın durumu.*||**alı birmek,** *{eT} Alıvermek.*|| **alı gelmek,** *{eAT} Alıp gelmek; getirmek.*|| **alıp gitmek,** *1. Koparmak. 2. Zorla götürmek. 3. Sürüklemek.*|| **alıp verememek,** *Geçinememek, çekememek.*|| **alıp vermek,** *İlgilenmek, ilgisi olmak.*|| **alıp yürümek,** *1. Gelişmek; çoğalmak. 2. {ağız} İlerlemek; yükselmek.* [DS]|| **alır almaz,** *Hemen, o anda.*|| **alır göz,** *{eAT} Dikkatli bakış; alıcı göz.*|| **alır gözle,** *Dikkatle; alıcı gözüyle.*|| **alı virmek,** *{eAT} Mücadele etmek; savaşmak.*|| **al içeri etmek,** *Bir güç sarf ederek içeri çekmek.*|| **Al iskeleni!** *argo. Çek git, sıvış!*|| **Al kaşağıyı gir ahıra, yarası olan gocunsun,** *Doğru bildiğini yap, şikayetlere önem verme.*|| **almak vermek,** *{eAT} Savaşmak; mücadele etmek; mukatele etmek.*|| **Al, on paralık da ondan,** *Önemli bir konuda değersiz görüşler ileri sürenlerle alay için söylenir.*|| **Al sana?** *İşte sana, gördün mü?*|| **Al takke ver külah,** *Çok bayağı şekilde senli benli olmak.*|| **alup virmek,** *{eAT} Bir işin türlü yönlerini heyecan içinde düşünmek.*|| **alur göz,** *{eAT} Dikkatli bakış; alıcı göz.*

almakçı, [almak-çı] *{ağız} sf. folk.* (Kişi için) köy düğününde gelini babasının evinden güvey evine getiren. [DS]

almalık[1]**, -ğı** [al-mak > al-ma-lık] *{ağız} is.* **1.** Eşya koymaya yarayan, tavana yakın raf; terek. **2.** Şapka siperliği. [DS]

almalık[2], **-ğı** [elma > alma-lık] *{ağız} is.* **1.** Büyük yapraklı bir tür ot. **2.** Elma bahçesi. [DS]

Alman, [Fr. allemand] *öz. is.* **1.** Almanya halkından olan. **2.** (Tamlayan olarak) Almanya ya da Almanlarla ilgili. ⊡ **Alman gümüşü,** *Çinko, bakır ve nikel karışımı, gümüş renginde bir alaşım; mayşor.*|| **Alman papatyası,** *Kömeçleri 15-20 cm. çaplı Orta Avrupa'da yetişen bir papatya türü, (Anthemis nobilis).*|| **Alman usulü,** *Toplu yapılan bir harcamada herkesin kendine düşen payı ödemesi usulü.*

almanak, -ğı [Ar. / Eski Mısır d. el-manah *(geçen yıl)* >Yun. alemenihiaká > Lat. almanachus] *is.* Her çeşit bilimsel ve pratik bilgileri bulunduran yıllık takvimli kitap.

Almanca, [Alman-ca] *(alma'nca) is.* **1.** Alman dili. **2.** *sf.* Alman dili ile yazılmış, söylenmiş.

Almancı, [Alman-cı] *is.* ve *sf.* **1.** Alman yanlısı bir politika izleyen (kişi). **2.** *{ağız}* Almanya'da çalışan Türk işçisi.

Almancılık, -ğı [Alman-cı-lık] *is.* Alman taraftarlığı.

Almanlaşma, [Alman-la-ş-ma] *is.* Almanlaşmak işi.

Almanlaşmak, [Alman-la-ş-mak] *dönşl. f. [-ır]* Almanlara benzer davranış ve nitelikler edinmek.

Almanlık, -ğı [Alman-lık] *is.* **1.** Alman olma durumu. **2.** Almanlara özgü nitelik.

almaş, [al-ma-ş] *is.* Birden fazla nesne veya olayın dönerli olarak birbirini izlemesi; münavebe; değişerek; dönerek; dönüşümlü; keşikleme; nöbetleşe; sırasıyla.

almaşık, -ğı [al-ma-ş-ık] *is.* ve *sf.* **1.** Düzenli aralıklarla birbirini izleyen; münavebeli. **2.** *{ağız}* Yorulanın yerine koşulmak üzere hazır bulundurulan yedek koşum veya çift hayvanı; değiştirmelik. [DS] ⊡ **almaşık akım,** *Alternatif akım.*|| **almaşık çiçekli,** *bot. Çiçekleri almaşık dizilmiş olan.*|| **almaşık yapraklar,** *Bir sap üzerinde aynı hizada değil de değişik yüksekliklerde dizilen yapraklar.*

almaşıklık, -ğı [alma-ş-ık-lık] *is. bot.* Bir bitkide yaprak ve çiçeklerin almaşık dizilme hâli.

almaşlı, [alma-ş-lı] *sf.* Almaş durumunda olan.

almaşma, [alma-ş-ma] *is.* **1.** Almaşmak işi. **2.** Farklı iki süs ögesinin sırayla yinelenmesi.

almaşmak, [alma-ş-mak] *{eAT} işteş. f. [-ır]* **1.** Nöbetleşe kullanmak. **2.** Değişmek.

almaştırmak, [alma-ş-tır-mak] *{ağız} gçl. f. [-ır]* Değiştirerek nöbetleşe kullanmak. [DS]

almaz, [al-mak > al-maz] *{ağız} sf.* (Keçi veya koyun için) yavrusunu emdirmeyen. [DS] ⊡ **almaz almaz bakmak,** *{ağız} Kıskançlık ve kin dolu olarak bakmak.* [DS]|| **almazdan almazdan,** *{ağız} Bön bön; aptal aptal.* [DS]

almazıya, [al-maz-ı-y-a] *{ağız} zf.* Almamak niyetiyle. [DS]

almazlanmak, [al-maz-la-n-mak المزلنمق] *dönşl. f. [-ır]* Bir şeyi almak istememek, isteksiz ve çekimser davranmak; almaktan çekinmek. *{eAT} (aynı).*

almazlık, -ğı [al-maz-lık] *{ağız} is.* **1.** Kuzusunu emzirmeyen koyunu kuzuya alıştırmak için yavrusu ile birlikte konulduğu yer. **2.** Koyun, keçi bağlanan dikine çakılmış çatal ağaç. [DS]

almıla, [almıla] *{eT} is.* Elma. [DLT]

almır, [al-mak > al-mır] *{eT} is.* Hırs, tamah. [Gabain]

almışı, [al-mış-ı] *{eAT} is.* Para olarak değeri.

alnaç,-cı [al-(ı)n-aç] *is.* **1.** Bir şeyin öne bakan yüzü; ön; cephe. **2.** Yüze karşı gelen taraf; insanın karşısında bulunan, karşı; annaç. **3.** Bir yapının ön yüzü; cephesi. **4.** Alın.

alnaklamak, [alın > al(ı)n-ak-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* **1.** Gözetlemek. **2.** Alın doğrultusunda bakmak. [DS]

alngadmak, [al(a)ñ-ad-mak] *(alñadmak) {eT} gçsz. f. [-ur]* Zayıflamak; arıklamak; hâlsiz olmak. [EUTS]

alngadturmak, [al(a)ñ-ad-tur-mak] *(alñadturmaḳ) {eT} gçl. f. [-ur]* Zayıflatmak; arıklatmak; güçten düşürmek. [EUTS]

alngatmak, [al(a)ñ-at-mak] *(alñatmaḳ) {eT} gçl. f. [-ur]* Zayıflamak; arıklamak; hâlsiz olmak. [EUTS]

alngumak, [al-añ-u-mak > al-ñ-u-mak] *(alñumak) {eT} gçsz. f. [-r]* Zayıflamak; bitkinleşmek. [İKPÖy.]

alnuk, [alın-mak > al(ı)n-uḳ النوق] *{eAT} sf.* Sersem; gafil; meczup.

alnuklık, [alnuḳ-lıḳ آلنقلق] *{eAT} is.* Âcizlik.

alo[1], [alō] *(alo:) {ağız} ünl.* Şaşma, korku bildirir. [DS]

alo[2], [Fr. allô / İng. hello] *ünl.* Telefon görüşmesinde bağlantıyı kurma ve görüşmeye başlama sözü.

aloalo, [alo *(yans.)* > alo+alo] *(a:loa:lo) {ağız} is.* Hindi. [DS]

alobos, [Yun. alopôs] *{ağız} is.* Su üzerinde oluşan köpük; su köpüğü. [DS]

alogami, [Fr. allogamie] *is. bot.* Bir çiçeğin, aynı bitki veya başka bitki üzerindeki başka çiçek tozları ile döllenmesi.

alokinezi, [Fr. allocinésie] *is. tıp.* Vücut organlarından birini hareket ettirmek isteyince onun yerine karşı eşini hareket ettirme şeklinde görülen hareket bozukluğu.

alometri, [Fr. allométrie] *is.* Bazı bitki ve hayvanlarda görülen bir organın vücudun bütününe göre daha hızlı veya yavaş büyümesi; heterogoni.

alonj, [Fr. allonger *(uzatmak)* > allonge] *is.* Bankacılıkta, bono veya havaleye ilişkin kâğıt.

alopesi, [Fr. allopécie] *is. tıp.* Saçların veya vücut kıllarının hiç çıkmaması veya yer yer dökülmesi.

aloşo, [? aloşo] *{ağız} is.* Buğdaydan yapılan sütlaç. [DS]

alotrofi, [Fr. allotrophie] *is.* Değişik tür besinlerle beslenebilme özelliği.

alotropi, [Fr. allotropie] *is. kim.* Karbon, kükürt ve fosfor gibi maddelerin değişik fiziksel özelliklerde bulunması.

alozom, [Fr. allosome] *is. biy.* Cinsiyetin belirmesinde temel rol oynayan özel kromozom; heterokromozom; cinsel kromozom.

alörispor, [Fr. aleuriospore] *is. bot.* Miselyum iplikçiklerinin yırtılması ile çıkan mantar sporu.

alörometre, [Fr.aleuromètre] *is.* Undaki gluten miktarını ölçmeye yarayan araç.

alöron, [Fr. aleurone] *is. bot.* Bitki tohumlarının besi dokusunda bulunan yedek protein.

alösemik, [Fr. aleucémique] *sf. tıp.* Kan akyuvarlarının sayısında artış ve yapısında bozukluk göstermeyen bir lösemi türü.

alp, [alp آلپ] *{eT} {eAT} sf.* **1.** Yiğit; cesur; alp; kahraman; bahadır; enerjik. [İKPÖy.] [EUTS] [DLT] [Gabain] [Mühennâ] [Tekin] **2.** Yiğitliği gerektiren. [İKPÖy.] **3.** Saygın. [İKPÖy.] **4.** (Tehlike için) şiddetli; güç; zor; müşkül. [ETY] [EUTS] [Üç İtigsizler] [Mühennâ] **5.** Yüksek. **6.** *is.* Cesur, yiğit savaşçı; kahraman; zorlu. **7.** Eski Türklerde hanedan prenslerine verilen Avrupa Orta Çağındaki şövalye karşılığı resmî asalet unvanı. ⊡ **alp eren,** *{eAT} Yiğit; bahadır; kahraman.*|| **alp süngüş,** *{eT} (alp süñüş) Bir ilah veya şeytan adı; Sansk. Vyāghra.* [EUTS]|| **alp tegin,** *{eT} Yiğit köle.* [DLT]|| **alp yol,** *{eT} Tehlikeli yol; çetin yol.* [EUTS]

Alp, [Fr. alp] *is.* Avrupa'nın başlıca sıradağlarının adı. ⊡ **alp bahçesi,** *Yüksek dağlarda kurulan ve içinde bilimsel incelemeler için alp bitkileri yetiştirilen bahçe.*|| **alp ırkı,** *Cilalı Taş Devrinde Avrupa'ya yerleşmiş beyaz ırktan insanlar.*|| **alp keçisi,** *Alp dağlarında yetişen kısa tüylü, üçgen başlı, külah şeklinde dik kulaklı, zarif görünüşlü, bol süt veren bir keçi türü, (Chamoisée).*|| **alp lalesi,** *bot. Zambakgillerden ormanlarda, açık alanlarda ve çimenliklerde yetişen pembe büyük sarkık çiçekli, uzun beyaz soğanlı bir çiçek.*|| **alp sistemi,** *jeol. Jeolojik devirlerden ikinci zamanın sonları ile üçüncü zamanın ortalarına kadar geçen devrede oluşmuş genç dağlar sistemi.*|| **alp şarkıcı kuşu,** *zool. Yüksek dağ yamaçlarında yaşayan, böcek ve taneciklerle beslenen gri ve kahverengi küçük bir kuş, (Prunella collaris).*

alpagu, [alp-a-mak > alp-a-ġu] *{eT} is.* **1.** Yiğit savaşçı; kahraman cesur savaşçı; yiğit. [Gabain] [ETY] [Tekin] **2.** Bir unvan. [ETY]

alpagut, [alp-a-ġu > alp-a-ġu-t] *{eT} is.* **1.** Kahramanlar; cesurlar; alplar; yiğitler; savaşçılar. [ETY] **2.** Tek başına düşmana saldıran ve hiçbir yandan yakalanmayan kimse; savaşçı. [DLT] [Gabain] [EUTS]

alpak, -ğı [al+pak] *{ağız} is.* Kırmızı. [DS]

alpaka, [Gün. Amer. yer. Aymara d. > İsp. alpaca] *(alpa'ka) is. zool.* **1.** Devegillerden Güney Amerika'da yaşayan evcilleştirilmiş guanakon türü bir memeli olup yumuşak tüylü postu için And dağlarındaki yaylalarda yetiştirilen geviş getiren bir hayvan *(Lama glama pacos).* **2.** *gnşl.* Bu hayvanın tüylerinden veya sentetik elyaf katılarak dokunmuş kumaş.

alpaks, [Lat. al-paḫ] *is.* **1.** Dökümü kolay, içinde yüzde 13 oranında sodyumla arıtılmış silisyum bulunan alüminyum alaşımı. **2.** Bu alaşımdan yapılmış döküm eşya.

alpamak, [alp-a-mak] *{eT} gçsz. f. [-r]* Cesur olmak. [Gabain]

alpargata, [İsp. alpargata] *is.* İspanyol köylülerinin veya dansçıların giydikleri saz veya ipten yapılmış bir çeşit ayakkabı.

alpbahçesi, [alp+bahçesi] *is.* Yüksek dağlarda yetişen alp kuşağı bitkileriyle meydana getirilen park ve bahçe.

alpehlivan, [al+pehlivan] *is.* Salkımı orta büyüklükte ve konik, taneleri sık, yuvarlak, sulu, lezzetli ve sert kabuklu, Trakya'da yetiştirilen sofralık kırmızı renkli bir çavuş üzümü türü.

alperen, [alp+er-en] *is.* Müslümanlığın Anadolu ve Rumeli'nde yaygınlaşmasını sağlayan mücahit derviş.

alpgülü, [alp+gülü] *is. bot.* **1.** Alplerde, Sibirya ve Asya'da doğal olarak yetişen, yapraklarında uyuşturucu ve idrar söktürücü özellikler bulunan bir süs bitkisi *(Rhododendron chrysanthum).* **2.** Zakkum ağacı *(Rhododendron ferrugineum).*

alpha, [Yun. alpha] *is.* Alfa.

alpımak, [alp-ı-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r]* Saygı göstermek; hürmet etmek. [DS]

alpırkamak, [alp+ ir-ke-mek *(biriktirmek)* > alpırkamak] *{eT} gçsz. f. [-r]* Kendisine yiğit süsü vermek; sebatla çalışmak. [EUTS]

alpırkanmak, [alp *(kahraman)* + irk-e-mek *(biriktirmek)* > alpırka-n-mak] *{eT} dönşl. f. [-ur]* **1.** Bir şey üzerinde yorulmadan, bıkmadan, ısrarla çalışmak. [EUTS] **2.** Kahramanca davranmak; kahramanlığı kendinde toplamak; kahramanlaşmak. [İKPÖy.] [EUTS] **3.** Kendisine yiğit süsü vermek. [Gabain]

alpinia, [Lat. alpinia] *is. bot.* Zencefilgillerden güzel çiçekli, gövdesinden çıkarılan madde uyarıcı olarak halk hekimliğinde kullanılan bir süs bitkisi; havlıcan, *(Alpina officinarum).*

alpinist, [Fr. alpiniste] *is.* Dağcı.

alpinizm, [Fr. alpinisme] *is.* Dağcılık.

alpinum, [Lat. alpinum] *is.* Yüksek dağ bitkileri yetiştirmek için düzenlenmiş botanik bahçesi.

alplık, -ğı [alp-lık آلپلق] *{eAT} is.* **1.** Alp olma durumu; kahramanlık; yiğitlik; cesurluk. **2.** Şerkeşlik; asilik. ⊡ **alplık etmek,** *{eAT} Cesaret göstermek; yiğitçe davranmak.*

alpyıldızı, [alp+yıldız-ı] *is. bot.* Yüksek dağların yamaçlarında yetişen soğanlı bir çiçek, *(Paradisia liliastrum).*

alsamak, [al-mak > al-sa-mak] *{eT} gçl. f. [-r]* Almak istemek. [DLT]

alsıkmak, [al *(hile)* > al-sık-mak] *{eT} gçsz. f. [-ur]* **1.** Bir şeyi alınmak; çalınmış olmak. [EUTS] **2.** Soyulmak. [DLT] **3.** Aldanmış olmak.

alsıkmış, [al-sık-mış] *{eT} sf. huk.* Malı mülkü yağma edilmiş [Mühennâ]

alsin, [Fr. alcyne] *is. kim.* Üçlü bir bağla nitelenen, alifatik sınıftan asetilenik hidrokarbonlar.

alsiyonlar, [Fr. alcyonaires] *is. zool.* Sekiz bölüm ve dokunaçlı, çift yüzgeçli selentereler *(Heliopora).*

alsophila, [Yun. alsosphilos] *is. bot.* Sıcak bölgelerde yetişen ağaç görünümlü eğreltiotu çeşidi *(Alsophila australis).*

alşah, [alçak / alşaḫ الشاخ] *{eAT} sf.* Alçak.

alşimi, [Ar. al-kimīyā > Fr. alchimie] *is.* **1.** Adi metallerden altın yapmak için insanların uzun yıllar uğraştığı bir bilim dalı; simya. **2.** *mec.* Değeri düşük bir malı değerli ve geçerli bir ticarî mala çevirme çabası.

alşimist, [Fr. alchimiste] *is.* Adi metallerden altın yapmaya çalışan bilim adamı; simyager; simyacı.

alt, [al *(aşağı)* > al-t] *is.* **1.** Bir nesnenin aşağı bakan yüzü, yere gelen tarafı; taban. *«Bardağın altı ıslanmış.»* **2.** Dik tutulan bir yüzeyin aşağı kısımları. *«Ekranın altı karardı.»* **3.** Yüksekte bulunan şeyin yer ile arasındaki boşluk. *«Sıcaktan herkes ağacın altına sığındı.»* **4.** Üst üste yapılan sıralamada aşağıda kalan nesne. *«Şu apartmanın alt katında oturuyoruz.»* **5.** Bir yazının son satırından sonraki boşluk. *«Raporun her sayfasının altını imzalayınız.»* **6.** Küçük çocukların ve yatalak hastaların boşaltım ihtiyaçlarını giderdikleri bez vs. **7.** Ölçme ve değerlendirmede ölçü alınan belirli bir değerden daha geri olanlar. *«Yeni sınıf geçme sisteminde ikinin altındakiler kalıyor.»* **8.** Dip. *«Nehrin altından kablo geçirdiler.»* **9.** Bilinen ve söylenen olayların gerisinde yatan sebepler, gerçekler. *«Aralarındaki kavganın altında gelin kaynana sürtüşmesi yatıyor.»* **10.** Sonuç, son; işin varacağı yer. *«Bunun altından daha neler çıkacak, neler!»* **11.** Yararlanmak üzere elinde bulundurma; taht. **12.** *{eT}* Aşağı. [ETY] **13.** *{ağız}* Delinen çorabın tabanına yeniden örülen parça. [DS] **14.** *{eAT}* Nikâhla bağlı. **15.** *{eAT}* Buyrukla bağlı; emrinde olma. ☞ **alt ağacı,** *{ağız} Dokuma tezgâhında dokunan halı ve kilimin sarıldığı yuvarlak ağaç.* [DS]|| **alt alta,** *Biri diğerinin altına gelecek şekilde.*|| **alt alta üst üste,** *Yere düşenin üstüne diğerinin çöktüğü, bazen de ötekinin üste çıkarak yaptıkları boğuşma veya dövüş.*|| **alt baş,** *{ağız} 1. Aşağı taraf: son uç; geri. 2. Sonunda; velhasıl.* [DS]|| **alt başı çekmek,** *{ağız} Hatır saymak; çekinmek.* [DS]|| **alt başlık,** *Bir kitabın veya yazının başlığından sonra onu tamamlayan başlık.*|| **alt bilinç,** *psikol. Bilinçaltı.*|| **alt cins,** *biy. Bir cins içindeki ikinci derece cins.*|| **alt cisim,** *mat. Bir cismin aynı işlemlerle kendisi de cisim kuruluşunda olan alt cümlesi.*|| **alt bölüm,** *biy. Canlıların sistematik sınıflandırmasında bir bölüm içinde yer alan ikinci derecedeki bölüm; alt şube.*|| **alt cins,** *biy. Canlıların sistematik sınıflandırmasında bir cins içinde yer alan ikinci derecedeki cins.*|| **alt çene,** *anat. Omurgalı canlılarda alttaki hareketli çene.*|| **alt çenesinden girip üst çenesinden çıkmak,** *Birini, ikna etmek için uğraşmak.*|| **alt deri,** *biy. Omurgalı hayvanlarda ve insanda vücudu örten derinin alt kısmını oluşturan bağ doku; hipoderm.*|| **alt diş,** *anat. Omurgalı hayvanlarda ve insanda alt çenede yer alan dişler.*|| **alt dudak,** *anat. Omurgalı hayvanlarda ve insanda ağzın giriş kısmını teşkil eden parçalardan altta olanı.*||**alt etmek,** *Yenmek; galip gelmek.*|| **alt ev,** *{ağız} Köy evlerinin zemin katında hayvan bağlanan yer; bodrum.* [DS]|| **alt familya,** *biy. Canlıların sistematik sınıflandırmasında bir aile içinde yer alan ikinci derecedeki aile.*||**alt geçit,** *Kara yollarında birbirini kesen kavşaklarda taşıt trafiğini aksatmamak için bir yolun altından geçirilen diğer yol.*|| **alt hava yuvarı,** *gök. b. Ortalama 12 km. kalınlığındaki, dünya ile üst hava küresi arasında kalan atmosfer tabakası.*|| **altı alay üstü kalay,** *Dışının gösterişi iyi fakat içi kötü.*|| **altı algın olmak,** *{ağız} İki kişi arasında kin ve düşmanlık bulunmak.* [DS]|| **altı kaval üstü şeşhane,** *Birbirine uymayan parçalarla meydana getirilmiş bütün, özellikle birbirini okşamayan giyim.*|| **altına almak,** *Birini yere yıkıp üstüne çökmek.*|| **altına bir araba çekmek,** *Kendisine veya birine otomobil satın almak.*|| **altına etmek,** *Büyük veya küçük boşaltım ihtiyacını tutamayıp donuna veya yatağına yapmak.*|| **altına kaçırmak,** *1. Büyük veya küçük boşaltım ihtiyacını tutamayıp donuna veya yatağına yapmak. 2. mec. Çok korkmak.*|| **altına yapmak,** *Büyük veya küçük boşaltım ihtiyacını tutamayıp donunu veya yatağını pisletmek.*|| **altında bulundurmak,** *huk. Kiralama vb. yollarla bir taşınmazı elinde bulundurmak; tahtında bulundurmak.*|| **altında kalmamak,** *Gördüğü bir iyilik veya kötülüğü karşılıksız bırakmamak; aynısı ile karşılık vermek.*|| **altından almak,** *Yatalak bir hastanın pisliğini yattığı yerden yapmasını sağlamak ve pisliğini atmak.*|| **altından çapanoğlu çıkmak,** *Beklenmedik olumsuzluklarla karşılaşmak.*|| **altından girip üstünden çıkmak,** *Eline geçen parayı lüzumsuz yere harcayıp bitirmek.*|| **altından kalkmak,** *1. Başarmak. 2. Hak ettiği cevabı verebilmek.*|| **altını çaldırmak,** *{ağız} (Kişi için) konuşma sırasında karşı tarafın işine yarayacak gizli ve eksik taraflarını sezdirmek; açığa vurmak.* [DS]|| **altı-**

nı çalmak, *{ağız} 1. Süpürmek; temizlemek. 2. Toplamak. 3. Hesabı kapatmak; ilişiği kesmek.* [DS] *4. {ağız} Yontmak; kesmek.* [DS] *5. {ağız} Niyetini anlamaya çalışmak; ağzını aramak.* [DS]|| **altını çizmek,** *1. Önemini belirtmek, dikkat çekmek. 2. İlişiğini kesmek; dostluğu sona erdirmek.*|| **altını ıslatmak,** *Çişini donuna veya yatağına yapmak.*|| **altını üstüne getirmek,** *Düzeni bozmak, karıştırmak.*|| **altını yakmak,** *{ağız} Kışkırtmak; kötülüğü artıracak biçimde davranmak.* [DS]|| **altı üstüne gelmek,** *Çok karışmak.*|| **altı yaş,** *Hileli ve iyi sonuç vermeyecek iş.*|| **alt karşıt,** *Aynı terimlerden oluşan biri olumlu, diğeri olumsuz iki önermeden her birinin diğeri karşısındaki adı.*|| **alt kat,** *Bir ormanın temel ve büyük ağaçlarının altında yetişen daha küçük ağaç ve çalılar topluluğu.*|| **alt komisyon,** *Belli bir konuda ön çalışma yapmak üzere aynı komisyonun üyeleri arasından ayrılan küçük grup.*|| **alt köşe,** *por. Kale direklerinin zemine değdiği noktadaki köşe.*|| **alt kurul,** *Bir kurul tarafından belirli bir konuyu daha ayrıntılı incelemek üzere aynı kurul üyeleri arasından oluşturulmuş küçük kurul.*|| **alt olmak,** *Yenilmek, altta kalmak.*|| **alt sınıf,** *biy. Canlıların sınıflandırılmasında bir sınıf içinde yer alan ikinci derece sınıf.*|| **alt şube,** *biy. Canlıların sınıflandırılmasında bir şube içinde yer alan ikinci derece şube; alt bölüm.*|| **alt tabaka,** *fiz. 1. Atomda bir tabakanın içinde bulunan elektronun açısal kuanta sayısına denk gelen bölümü. 2. dbl. Bir dilde değişimlere yol açan eski bir dilin kalıntısı.*|| **Altta kalanın canı çıksın,** *Bana ne, zayıflar varsın ezilsin, anlamında olumsuz bir tutum ve söz.*|| **altta kalmamak,** *1. Kendisine yapılan bir iyiliğe iyilikle karşılık vermek; minnet altında kalmamak. 2. Kendisine yapılan bir kötülük veya söylenen kötü bir sözün karşılığını vermek.*|| **alt takım,** *biy. Canlıların sınıflandırılmasında bir takım içinde yer alan ikinci derece takım.*|| **alttakiler,** *Alt katta oturan komşular.*|| **alttan almak,** *Öfkeli ve sert birine karşı yumuşak ve anlayışlı davranmak.*|| **alttan alta,** *Gizlice, fark ettirmeden; çaktırmadan.*|| **alttan güreşmek,** *Gerçek amacını gizli tutarak üstün gelmeye çalışmak.*|| **alttan su çıkmak,** *{ağız} Tedirgin edecek bir durum oluşmak.* [DS]|| **alt tarafı,** *1. Bundan sonra geleni, gerisi. 2. Değersiz, gereksiz; olup olacağı. 3. {ağız} Bir işin aslı.* [DS]|| **alt tarafı kiraz bahçesi,** *Moral kazanmak için şu andaki güçlük aşıldıktan sonra sıkıntıların gideceğini ifade etmek için söylenen söz.*|| **altta yok üstte yok,** *Yoksul.*|| **alt teknesine ermek,** *{ağız} Kendisinden gizli tutulan bir işin aslını araştırıp öğrenmek.* [DS]|| **alt tür,** *biy. Canlıların sınıflandırılmasında bir tür içinde yer alan ikinci derecedeki tür.*|| **alt uç,** *{ağız} 1. Sonuç; son. 2. İp, urgan gibi şeylerin altta kalan ucu.* [DS]|| **alt üst,** *Bir nesnenin altı üstüne, üstü de altına gelecek şekilde değiştirilme hâli.*|| **alt üst böreği,** *Tepsinin altına ve üstüne birer kat yufka serilerek peynirli, ıspanaklı veya kıymalı içle hazırlanan börek.*|| **alt üst etme,** *Yığın hâlinde bulunan ürünü havalandırmak veya kurutmak amacıyla karıştırıp altını üstüne getirme işlemi.*|| **alt üst etmek,** *1. Altını üstüne getirecek şekilde çevirmek. 2. mec. Karıştırmak. 3. İnsanda psikolojik bakımdan karışıklık ve düzensizlik meydana getirmek.*|| **alt üst olmak,** *1. Altı üstüne gelmek. 2. mec. Karışmak, düzeni bozulmak.*|| **alt üst parası,** *{ağız} Hastanın bakımı ve ölümünden sonra gömülme ve hayır işlerine harcanmak üzere ayrılmış para.* [DS]|| **alt yaka,** *Balık ağlarında kurşun ağırlıkların bulunduğu kenar.*|| **alt yapı,** *1. Şehircilikte yol, su, elektrik, kanalizasyon, telefon ve gaz gibi genellikle toprak altında kalan donanımlar. 2. Bir meslek veya sanatın yürütülebilmesi için gerekli olan temel bilgiler. 3. Marksist felsefede siyasi, hukuki ve estetik vb. ilişkileri etkileyen ve düzenleyen üretim araçları ve üretim ilişkilerinin bütünü.*|| **alt yazı,** *1. Gazete ve dergilerdeki resimlerin altına konulan açıklayıcı yazılar. 2. Yabancı dilde oynatılan filmlerde konuşmaların ekran veya perdenin alt tarafında yer alan özet tercüme yazıları.*|| **alt yazılama,** *Yabancı dilde seslendirilmiş bir filmdeki konuşmaları özet hâlde verebilmek amacıyla alt yazı hazırlama ve film üzerine basma işi.*|| **alt yazılamak,** *Alt yazı hazırlamak ve yazmak.*|| **alt yazılayıcı,** *Alt yazıları film üzerine basan araç.*|| **alt yazılı,** *(Film için) konuşmaları ekranın veya perdenin altında özet tercümeler hâlinde verilen yabancı dilde seslendirilmiş.*

altaçı, [al-taçı] *{eT} zf* Alacak; alıcı; alan. [ETY]

altag[1], [al-tağ] *{eT} is.* **1.** Hile; aldatma. [EUTS] [Gabain] **2.** Yol; metot. [Üç İtigsizler] **3.** Yardım; destek. [EUTS]

altag[2], [alt-ağ] *{ağız} zf.* Altta; alttaki. ◘ **altag üstek,** *{ağız} Alt alta üst üste.* [DS]

altair, [Ar. el-tāir] *(alta:ir) {OsT} is.* Uçucu.

altalamak, [alt-a-la-mak] *{ağız} gçl. f [-r] [-l(ı)-yor]* **1.** Hastalık tekrarlamak; hâlsiz bırakmak; hastalık etkenleri artmak. **2.** Yenmek; sindirmek. [DS]

altamak, [al-ta-mak / al-da-mak] *{eT} gçl. f. [-r]* **1.** Aldatmak; kandırmak. [Gabain] **2.** *{ağız}* Yenmek; mağlûp etmek. [DS]

altar, [Lat. altus *(yüksek)* + ara *(urban yakma ocağı)* > altar] *is.* Bazı dinlerde adak kurbanın kesilip yakıldığı ocak; tapınaklarda en önde bulunan masamsı yükseklik; sunak.

altatıcı, [al-ta-t-ıcı] *{eT} is.* Yankesici.

Altay, [Moğ. altan / T. altun] *öz. is.* Asya'da batı Sibirya ile Moğolistan arasında kalan dağlık bölge.

Altayca, [Altay-ca] *is. dbl.* Altay dağları bölgesinde yaşayan Abaka Türklerinin konuştuğu Türkçe.

Altayistik, [Fr. altaïstique] *is. dbl.* Altay grubu milletlerin dil, kültür, tarih ve edebiyatları ile uğraşan bilim dalı; Altay filolojisi.

altazıtmak, [alta-z-ı-t-mak] *{ağız} gçl. f. [-ır]* **1.** (Hastalık için) yenilenmek; artmak; hastayı hâlsiz bırakmak. **2.** Yenmek; sindirmek. [DS]

altazimut, [Fr. altazimut] *is. gök b.* Bir yıldızın yüksekliğini ve azimutunu aynı anda ölçen alet; teodolit.

altcı, [alt-cı آلتجى / التجى] *{eAT} is.* Birden fazla kadınla evlenen erkeğin ilk eşi.

altcu, [alt-cu آلتجو] *{eAT} is.* → altcı.

alternatif, [Lat. eltenāre *(nöbetleşmek)* > Fr. alternative] *is.* ve *sf.* **1.** Az çok art arda tekrarlanan durum; almaş. **2.** Karar verme hâlinde birini diğerinin yerine tercih edebilme şekli. ⊡ **alternatif akım,** *Sıralı ve düzenli olarak yön değiştiren ortalama değeri sıfır olan elektrik akımı; almaşık akım; dalgalı akım; değişken akım.*

alternatör, [Fr. alternateure] *is.* Dalgalı akım üretmeye yarayan mekanik araç.

altes, [Lat. altitia > altus *(yüksek)* > İt. altezza > Fr. altesse] *is.* Hükümdar soyundan gelen prens ve prenseslere verilen onur unvanı.

altı, [al-mak > al-dı / al-tı / alt > alt-dı] *is.* Beşten sonra, yediden önce gelen sayı altı sayısı. ⊡ **altı karış beberuhi,** *Boyu kısa olanlarla alay etmek için söylenen küçümseme sözü.*|| **altı kırk,** *{eT} Otuz altı.* [EUTS]|| **altı okka etmek,** *Birini kol ve bacaklarından tutarak kaldırıp sallamak veya böyle taşımak.*|| **altı otuz,** *{eT} Yirmi altı.*|| **altı parmak,** *1. Ellerinde veya ayaklarında altı parmağı olan kimse. 2. tekst. Yol yol sırma işlemeli veya böyle dokunmuş ipekli kumaş. 3. zool. İstanbul çevresinde yakalanan palamut cinsi bir balık. 4. Meyvesi ufak, kırmızı, sulu ve lezzetli, bol verimli, İstanbul ve Bursa çevresinde yetişen bir kiraz türü.*|| **altı pas,** *spor. Futbolda kale önündeki beş buçuk metre mesafedeki alan; kale sahası.*|| **altı patlar,** *Altı mermi alan toplu tabanca.*|| **altı yaşar,** *{ağız} Altı yaş dolayındaki çocuklar için dikilmiş ayakkabı; çocuk yemenisi.* [DS]|| **altı yigirmi,** *{eT} On altı.*|| **altı yol,** *tekst. 1. Her çubuğu ayrı renkte olmak üzere altışarlı çubuklar hâlinde dokunmuş kumaş; alaca. 2. Altı kollu kavşak.*|| **altı yol ağzı,** *Altı yolun birleştiği kavşağın bulunduğu yer veya kıyısı.*|| **altı yolu,** *{eT} Altı kez.*|| **altı yüzlü,** *mat. Altı yüzü olan cisim.*

altıdan, [altı-dan] *{ağız} zf.* Beleş; bedava; parasız. [DS] ⊡ **altıdan,** *1. Hastanelerde perhizi olmayan hastalara verilen çorbası, eti, tatlısı tam olan yemek. 2. Tam numara.*|| **altıdan olmak,** *argo. Çok iyi durumda olmak (Eskiden orduda dağıtılan yemeklerin en iyisi 6 numara idi.)*

altıgen, [altı + Yun. gon *(kenar)* [TİETZE]] *is. mat.* Altı açısı ve altı kenarı bulunan geometrik şekil; altı kenar.

altık, -ğı [alt-ık] *is.* ve *sf.* **1.** Açıktan değil de dolaylı anlatılan. **2.** Bir şeye bağlı, ikinci derecede olan; mütedahil.

Altıkardeş, [altı+kardeş] *is. gök b.* Kuzey yarım küresinde Büyük Ayı karşısında bulunan takım yıldızlar; Zatülkürsi.

altılı [altı-lı] *sf.* **1.** Altı birimden meydana gelen. **2.** *is. ed.* Bentleri altışar mısradan meydana gelmiş manzume; müseddes. **3.** *müz.* Altı icracıdan meydana gelen müzik topluluğu. **4.** Üzerinde altı işareti bulunan iskambil kâğıdı. **5.** *{ağız}* Altı mermi alan toplu tabanca; altıpatlar; altıatar. [DS] ⊡ **altılı ganyan,** *Altı kolondan meydana gelen at yarışı şans oyunu.*

altılık, -ğı [altı-lık] *is.* ve *sf.* **1.** Altı birimden oluşan veya altı birim alabilen. **2.** *ed.* Manzumelerde altı mısradan meydana gelen kıtaların her biri. **3.** İkinci Mahmut döneminde bastırılan 12,228 gr'lık gümüş para.

altın[1], [*eT.* altun / *eAT* altūn] *is. kim.* **1.** Atom numarası 79, atom ağırlığı 197.2, özgül ağırlığı 19.5 gr/cm^3 olan, 1064 °C'de ergiyen, parlak sarı renkte, yoğun, inceltilebilen, havadan ve sudan etkilenmeyen, ticarî değeri çok yüksek bir metal; kızıl; zehep; zer, sembolü: Au. **2.** Bu metalden yapılmış süs eşyası. **3.** İmparatorluk döneminde para birimi; lira. **4.** *mec.* Parlak, parlaklık. **5.** Sarı renk. **6.** *sf.* (Ses için) güzel ve pürüzsüz. **7.** Altından yapılmış. ⊡ **altına batmak,** *Çok zengin olmak.*|| **altın adını bakır etmek,** *(Eskiden iyilikleri ile tanınan için) yaptığı kötü davranışlar yüzünden iyi şöhretinin unutulmasına sebep olmak.* [DS]|| **altın amarat,** *{ağız} Ziynet; süs eşyası; mücevher.*|| **altın askı,** *{ağız} Külliyat.* [DS]|| **altın babası,** *Çok miktarda altını olan kişi.*|| **altın baş,** *1. Ege, Trakya ve İç Anadolu'nun bazı yerlerinde yetişen sarı renkli kokulu bir kavun türü. 2. Akdeniz ve Karadeniz'de daha çok yumurtaları için avlanan solungaç kapaklarının üzerinde sarı lekeler bulunan bir kefal türü, (Mugil auratus). 3. {ağız} Baykuş.* [DS] *4. {ağız} Rakı türü.* [DS] *5. {ağız} Sipahi sigarası.* [DS]|| **altın beşik,** *İki kişinin bir üçüncü kişiyi taşımak için bir eliyle kendi bileğinden diğer eliyle de öbür kişinin bileğinden tutarak meydana getirdikleri el kavuşturma şekli.*|| **altın böcek,** *zool. Kın kanatlılar takımından çiçeklerin ve özellikle güllerin üzerinde yaşayan parlak yeşil renkte bir böcek; gül böceği, (Cetonia aurata).*|| **altın bilezik,** *Para getiren iş, meslek ve sanat.*|| **altın çağ,** *1. Bir uygarlığın insanlarına en rahat ve en huzurlu yaşamayı sağladığı dönem. 2. Mutluluk dönemi.*|| **altın çiçeği,** *{ağız} bot. Latin çiçeği, (Alyssum).* [DS]|| **altın eşik,** *{ağız} Zengin evi.* [DS]|| **altın heli,** *{ağız} Yaldız boya.* [DS]|| **altın iş,** *{ağız} Çok önemli iş.* [DS]|| **altın kafes,** *Birinin maddî olarak bolluk içinde ve rahat yaşamasına rağmen hürriyetinin kısıtlı olması ha-*

li.|| **altın kakma,** *Tahta, kumaş, maden vb. herhangi bir madde üzerine altın parçaları ya da altın tel gömerek yapılan süsleme.*|| **altın kaplama,** *Çeşitli eşyanın üzerine uygulanan altın sıvama işlemi.*|| **altın kesmek,** *Bol para harcayacak kadar çabuk ve kolay para kazanmak.*|| **altın kökü,** *bot. Kök boyasıgillerden Güney Amerika'da yetişen, kökünde kusturucu alkaloitler bulunan bir çalı; ipeka, (Cephaelis ipeca cuanha).*|| **altın küpü,** *Parası çok olan, para biriktiren.*|| **altın leğene kan kusmak,** *Parası ve maddî imkânları çok olmasına rağmen hastalık veya üzüntü içinde yaşamak.*|| **altın mantar,** *bot. Turuncu sarı şapkalı, sarı saplı, zarsı geniş lamelli, yenebilir bir mantar türü, (Amanita caesarea).*|| **altın oluk,** *1. Sırma veya kılaptanla yol yol işlenmiş ipekli kumaş. 2. Bu tür kumaştan yapılmış kadın şalvarı. 3. Kâbe'nin damında suların akması için yapılmış ve üstüne altın kaplanmış oluk. 4. {ağız} Verimli iş; kazançlı sanat.* [DS]|| **altın otu,** *bot. Yaprakları kaynatılarak idrar söktürücü, peklik verici ve basuru tedavi edici olarak kullanılan Ege ve Karadeniz bölgelerinde kayaların ve duvarların üzerinde yetişen bir eğrelti türü, (Cetarah officinale).*|| **altın sarısı,** *Altının kendi rengi olan parlak kızıl sarı.*|| **altın suyu,** *kim. Altın ve platini çözündüren nitrik asit ve klorhidrik asit karışımı.*|| **altın tabak,** *{ağız} bot. Yıldız çiçeği; nergis.* [DS]|| **Altın Tarım,** → Altun Tarım.|| **altın terlik,** *{ağız} Köşeli çiçek motifleri ile süslü dokuma çuval.* [DS]|| **altın top,** *At üstünde çevgen adı verilen ucu eğri ve iç yanı ağla kaplı sopalarla 10-15 cm. çapında üzeri deri kaplı akça ağaç veya söğüt topları bir delikten geçirmek suretiyle oynanan bir çeşit cirit oyunu.*|| **altın topu,** *Güzel ve sağlıklı bebekleri övmek için kullanılan söz.*|| **altın tutsa bakır kesilmek,** *Giriştiği bütün verimli işler başarısızlıkla sonuçlanmak; kısmetsizlik; şanssızlık; talihsizlik.*|| **altın yağmurcun,** *Sarı renkli yağmurcun, (Clevialis apricarius).*|| **altın yapı,** *{ağız} Zengin evi.* [DS]|| **altın yıl,** *Evliliğin ellinci yıl dönümü.*|| **altın yumurtlayan tavuk,** *Sürekli gelir getiren iş veya sırtından iyi para kazanılan kişi.*

altın[2], [alt-ın آلتين / آلتن] *{eT} {eAT} is.* **1.** Alt taraf; altında aşağı; alt. [DLT] [Gabain] **2.** *zf.* Altta; aşağıda; altında; alt tarafta. [EUTS] ⊡ **altın yan,** *{eAT} Alt yan; aşağı taraf.*

altıncı[1], [altın-cı] *is.* Altın çıkaran, işleyen veya altın ticaretiyle uğraşan kimse.

altıncı[2], [*eT.* altınç > altı-n cı] *sf.* Sıralama yapıldığında yeri altı sırasında olan. ⊡ **altıncı duyu,** *Önsezi.*|| **altıncı his,** *Önsezi.*

altınç, [altı-nç] *{eT} sf.* Altıncı. [EUTS]

altınkı, [alt-ın-ki] *{eT} zf.* Alttaki; aşağıdaki. [EUTS]

altıntop, [altın+top] *is. bot.* Sedef otugillerden, hafif acımsı iri meyveleri olan bir meyve ağacı; greyfurt; kızmemesi, *(Citrus grandis).*

altıparmak, -ğı [altı+parmak] *is.* Ellerinde ve ayaklarında altı parmağı olan kimse.

altırar, [altı-ra-r] *{eT} sf.* Altışar. [EUTS]

altışar, [altı-ş-ar] *sf.* Paylaşma sırasında her birine altı adet düşecek şekilde. ⊡ **altışar altışar,** *Altışarlı gruplar hâlinde.*

altız, [altı-z] *is.* Altısı bir batında doğan kardeşlerden her biri.

altızmak, [al-mak > al-tı-z-mak] *{eT} gçl. f. [-ur]* **1.** Aldırtmak. [ETY] **2.** Yakalatmak. [ETY] [Tekin]

altimetre, [Fr. altimètre] *(altime'tre) is.* Bulunulan yerin deniz seviyesinden yüksekliğini gösteren alet; yükseklikölçer.

altlama, [alt-la-ma] *is. fel.* Özel bir bireyi, bir türe; bir türü de bir cinse bağlama.

altlamak, [alt-la-mak] *gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor] man.* Özel olarak kabul edilen bir şeye genel bir kavram altında yer vermek.

altlı, [alt-lı] *sf.* Altı olan; altı bulunan; alt parçaya sahip olan. ⊡ **altlı üstlü,** *1. Bir apartmanda biri alt katta diğeri üstte oturacak şekilde; iki katlı ranzada biri altta diğeri üst katta yatacak şekilde. 2. Her iki yüzü de üst yüzmüş gibi işlenip dokunmuş çift yüzlü kumaş. 3. (Elbise için) etek ceket veya pantolon ceket biçiminde olan.*

altlık -ğı [alt-lık] *is.* **1.** Zarar görebilecek şeyleri korumak için bir şeyin altına konulan koruyucu. **2.** *{ağız}* Üzeri ve üç yanı kapalı, önü açık, içinde ocak, tandır vb. yakılacak şeyler bulunan dam. [DS] **3.** *{ağız}* Tahterevallinin dikey direği. [DS] **4.** *{ağız}* Yalnız taban ve parmakları örten konçsuz yarım çorap. [DS] **5.** Altta bulunma durumu.

altmış [*eT.* altı + mış *(on)*] *is.* Altı kere on; elli dokuzdan sonra, altmış birden önce gelen sayı. ⊡ **altmış altı,** *1. Altmış beşten sonra, altmış yediden önce gelen sayı. 2. Yirmi dört kâğıtla oynanan en az altmış altı sayı alarak kazanılan bir iskambil oyunu.*|| **altmış altıya bağlamak,** *1. Birini kandırarak istediğini elde etmek. 2. Bir işin üstesinden gelmek. 3. Allah'a havale etmek.*|| **altmış bir,** *Ramazanda orucunu kasıtlı olarak bozanlara verilen art arda tutmak zorunda oldukları iki aylık oruç cezası.*|| **altmış dörtlük,** *müz. Birlik notanın altmış dörtte biri kadar süreyi gösteren nota.*

altmışar, [altmış-ar] *sf.* Paylaşmada her elemana altmış adet düşecek şekilde.

altmışıncı, [altmış-ıncı] *sf.* Sıralandığında benzerleri arasında baştan itibaren elli dokuzdan sonraki sırada bulunan.

altmışlı, [altmış-lı] *sf.* **1.** Altmış adet birimi bir arada bulunduran. **2.** İçinde altmış kelimesi geçen sayılar; altmıştan yetmişe kadar olan sayılar. *Altmışlı yıllar.*

altmışlık, -ğı [altmış-lık] *sf.* **1.** Altmış birimden meydana gelmiş olan. **2.** Altmış yaşında görünen veya bu yaşta olan.

alto, [İt. alto] *(a'lto) is. müz.* **1.** Kadın seslerinin en kalını. **2.** Keman ailesinden fakat ondan bir beşli pes akort edilen kemandan daha büyük yaylı çalgı; viola.

altum, [Brahm. altum] *{eT} is.* Altın. [Gabain]

altumji, [Brahm. altum-ji] *{eT} is.* Kuyumcu. [Gabain]

altun[1], [alt-un] *{eT}is.* Alt taraf.

altun[2], [Brahm. altum => altūn آلتون] *{eT} is.* Altın. [ETY] [EUTS] [İKPÖy.] [Gabain] [Tekin] [DLT] [Mühennâ] **altun bakan,** *Altın halka.* [DLT] || **altun baş,** *{eAT} Eskiden kadınların başlarına giydikleri altın dizili ya da altın işlemeli taç.*|| **altun gümiş ayin,** *{eAT} Altın ve gümüş süs; ziynet.*|| **altun kümüş,** *{eT} Altın gümüş.*|| **Altun Tarım,** *{eT} Büyük Türk Hakanı Alp Er Tunga soyundan gelen hatunlara verilen unvan.* [DLT] || **altun tas,** *{eAT} Altın taç.*|| **altun yartmak,** *1. Altın sikke; altın para.* [EUTS] *2. Zühre yıldızı; Sabah yıldızı.* [EUTS]|| **Altun Yış,** *Büyük Altay dağı.* [EUTS]

altunî, [altun + Ar. -ī *(altu:ni:) {OsT} sf.* **1.** Altın renginde. **2.** *bot.* Sedir, mazı ve ladin gibi orman ağaçlarının rengi sarı olan türü.

altunlamak, [altun-la-mak] *{eAT} gçl. f. [-r]* Altınla işlemek; yaldızlamak.

altunlaşmak, [altun-la-ş-mak] *{eT} işteş. f. [-ur]* Altın ödül koyarak bahse girmek. [DLT]

altunlıg, [altun-lığ] *{eT} sf.* Altınlı. [ETY]

altunlığ, [altun-luğ] *{eT} sf.* Altınlı [Mühennâ]

altunlu, [altūn-lū آلتونلو] *{eAT} sf.* Altın işlemeli.

altunlug, [altun-luğ] *{eT} sf.* Altınlı; altınla süslenmiş. [EUTS]

altunsız, [altun-suz] *{eT} sf.* Altını olmayan; altınsız. [Mühennâ]

alturmak, [al-tur-mak] *{eT} gçl. f. [-ur]*Aldırmak. [DLT]

alu[1], [ālü آلو] *{eAT} sf.* **1.** Âciz. **2.** Aşağı; değersiz; geri. **3.** Ahmak; aptal; sersem. **alu kalmak,** *{eAT} Geri kalmak; aşağı kalmak.*

alu[2], [Far. ālü آلو] *(a:lû:) {OsT} is. bot.* Erik. **ālū-bālū,** *{OsT} Vişne.*|| **ālū-gürde,** *{OsT} Can eriği.*

aluca, [alü-ca آلوجه] *(alu'ca) {eAT} sf.* Daha âciz.

aluç, [Far. ālüçe] *{eT} is.* **1.** Şeftali. [DLT] **2.** *{ağız}* Frenk üzümü. [DS] **3.** Alıç ağacı ve meyvesi.

aluça, [Far. ālüçe] *{ağız} is.* Bir tür erik. [DS]

aluçe, [Far. ālü-çe آلوچه] *(a:lu:çe) {OsT} is.* Küçük erik; çakal eriği; kuş üzümü; Frenk üzümü.

aluçın, [aluç-m] *{eT} is.* Yenilen boğumlu bir bitki. [DLT]

-alud, [Far. ālüden *(bulaşmak)* > -ālūd آلود] *(-a:lû:d) {OsT} son ek.* Sonuna getirildiği Farsça kelimelerden *"bulaşmış, bulaşan"* anlamlarında birleşik sıfatlar yapan son ek.

alude, [Far. ālūde آلوده] *(a:lû:de) {OsT} sf.* **1.** Bulaşmış; bulaşan. **2.** Kirli. **3.** Dolu. **ālūde-dāmen,** *{OsT} 1. Eteği bulaşmış. 2. İffetsiz kadın.*

aludegân, [Far. ālūdegān آلودگان] *(a:lû:degâ:n) {OsT} is.* **1.** Bulaşmış olanlar. **2.** Suçlular.

aludegi, [Far. ālūdegī آلودگی] *(a:lû:degi:) {OsT} is.* Kirlilik; düşkünlük; bulaşıcılık.

aludelik, -ği [alūde-lik] *(a:lû:delik) is.* Kirlilik; pislik.

alufe, [Ar. ʿalef *(yem, ot)* > ʿulūfe علوفه] *is.* **1.** *{OsT}* Hayvan yemi. **2.** *{ağız}* Azık. [DS]

aluk[1], [al-uḳ] *{eT} sf.* **1.** Kaba; haşin. [DLT] **2.** *{ağız}* Delidolu; aklına eseni yapan. [DS] **3.** Kel; dazlak. [DLT] **4.** *{ağız}* Ahk; aptal; sersem. [DS] **5.** *{ağız}* (Hayvan için) beslenmemiş, cılız veya hastalıklı. [DS] **6.** *{ağız}* Aşık kemiği ve bu kemikle oynanan bir oyun, aşık. [DS] **aluk er,** *{eT} Kel adam.* [DLT]

aluk[2], [al-uk] *{eAT} is.* **1.** Hayvan örtüsü; palan vb. **2.** *{ağız} is.* Çıplak hayvanın üzerine örtülen çul ya da keçe; alık. [DS] **3.** *{ağız}* Minder. [DS] **4.** *sf. {ağız}* (Giyim eşyası için) yırtık; eski; parçalanmış; partal. [DS]

alukdurmak, [al-uk-dur-mak] *{ağız} gçl. f. [-ur]* **1.** Söz vermek. **2.** İnandırmak. [DS]

aluklamak, [al-uḳ-lā-mak آلوقلامق] *{eAT} gçl. f. [-r]* Hayvanın sırtına çul, palan, semer gibi şeyler koymak.

-alum, [-a-lum / -e-lüm / -y-a-lum / -y-e-lüm] *{eAT} çek e.* İstek kipi çokluk birinci kişi çekim eki; dilek-istek, tavsiye, tercih ve gereklilik bildirir. **-alım idi,** *{eAT} İstek kipi hikâyesinin çokluk birinci kişi eki; -a-y-dık.*

alum, [al-mak > al-um / al-ım آلوم] *{eAT} is.* Alacak; hak.

alur, [al-mak > al-ur آلور] *{eAT} sf.* Alıcı; dikkatli. **alur göz,** *{eAT} Dikkatli bakış; alıcı göz.*

alurdaksız, [alur-da-k-sız] *{ağız} zf.* (Konuşmak için) gelişigüzel; münasebetsiz; ileri geri. [DS]

alus[1], [aluç] *{ağız} is.* Alıç ağacı ve meyvesi. [DS]

alus[2], [Far. ālūs آلوس] *(a:lû:s) {OsT} is.* Naz veya kırgınlık yüzünden göz ucu ile bakma.

alusi, [Far. ālūsī آلوسی] *(a:lû:si:) {OsT} sf.* Nazlanarak göz ucu ile bakan.

aluşga, [Slav. haluşka] *{ağız} is.* Etli hamur çorbası. [DS]

aluşman, [? aluşman] *{ağız} sf.* ve *zf.* Yayılan; duyulan; şayi olan. [DS]

aluta, [*eAT* alu *(âciz)* > alu-ta] *{ağız} is.* Sarp, geçilmesi güç yer; uçurum. [DS]

alutalamak, [*eAT* alu *(âciz)* > aluta-la-mak] *{ağız}*

gçsz. *f.* *[-r] [-l(u)-yor]* Güçten düşmek; hâlsiz kalmak; zayıflamak. [DS]

alüfte, [Far. ālüften > ālüfte آلفته] *(a:lüfte) {OsT} sf.* **1.** Alışmış; alışkanlık edinmiş; alışkın. **2.** (Kadın için) iffetsiz; düşkün; aşk delisi; fahişe.

alüftegân, [Far. ālüftegān آلفتگان] *(a:lüftegâ:n) {OsT} is.* Namussuz, iffetsiz kadınlar.

alüftegi, [Far. ālüftegī آلفتگى] *(a:lüftegi:) {OsT} is.* İffetsizlik; düşkünlük; namussuzluk.

alüğde, [Far. ālüğde آلغده] *(a:lüğde) {OsT} sf.* Saldırgan.

alülal, [Ar. ʿālü'l-ʿāl عال العال] *(a:lüla:l) {OsT} sf.* En üstün; yücelerin yücesi; en yüce.

alümin, [Lat. alumen *(şap)*] *is. kim.* Alüminyum oksit veya hidroksit; Al_2O_3

alümina, [Lat. alumine] *is.* Çelikten oksit giderilmesi sırasında oluşan çok ince ve sert kalıntılar.

alüminit, [Fr. alüminite] *is.* Alüminyum çıkarılan şaplı toprak.

alüminyum, [Lat. alumen *(şap)* > Fr. aluminium] *is.* Atom numarası 13, kütlesi 26,98 olan hafif, yumuşaklığı dolayısıyla kolay işlenebilen, havadan çok az etkilenen parlak beyaz bir metal; sembolü: Al. ⊡ **alüminyum folyo,** *Yiyeceklerin hava ile ilişkisini keserek bozulmayı önlemek veya fırında kendi suyuyla pişmesini sağlamak için kullanılan yaprak şeklindeki alüminyum.*

alüvyon, [Lat. alluvio > Fr. alluvion] *is.* Bir akarsuyun yukarı havzalarından aşındırarak taşıdığı kum, çakıl, kil gibi asılı maddeleri eğim azlığı ve taşma sonucu bırakmasıyla meydana gelen tortu yığıntısı; mil.

alüvyonlu, [alüvyon-lu] *sf.* Alüvyon bulunan; milli.

alvala, [al+ Far. vāla *(baş örtüsü)*] *{ağız}*[*is.* **1.** Anadolu'da gelinlerin başına örtülen kırmızı renkli, ince ipek tülbent. **2.** *bot.* Gelincik çiçeği; tarla gülü. **3.** Yanardöner; çok renkli maytap. **4.** Kırmızı akik. **5.** *sf.* Rengârenk; bembeyaz. [DS]

alvar, [? alvar] *(ağız) is.* **1.** 24x12x400 cm boyutlarında biçilmiş tahta; lata; kütük; tomruk. **2.** *{ağız}* Tahtadan yapılma bahçe çiti. [DS] **3.** *{ağız}* Ardıç ağacı tahtası. [DS] ⊡ **alvar tahtası,** *Mezarlarda kullanılan 20 cm. eninde, bir metre boyunda ardıç tahtası.*

alvele, [al+ Far. vāla] *{ağız} is.* Çiğdem. [DS]

alveol, [Fr. alvéole] *is. anat.* Akciğerde gaz alışverişi yaparak solunumun gerçekleştiği hava kesecikleri; akciğer peteği.

alver, [al-a+ver-e] *{ağız} is.* Alış veriş. [DS]

alverci, [al+ver-ci] *{ağız} is.* Tüccar. [DS]

alverdi, [al+ver-di] *{ağız} sf.* **1.** Gelişigüzel; baştan savma. **2.** Boş; esassız; hava. **3.** *zf.* Haydi; kazara. [DS] ⊡ **alver etmek,** *Dağıtmak; başından savmak.*

alvırmak, [albır-mak / alvır-mak] *{eT} gçsz. f. [-ur]* Atılmak; sıçramak. [DLT]

alvurcu, [al+vur-cu] *{ağız} is.* Hırsız. [DS]

alya, [Ar. ʿalyā عليا] *(a:lya:) {OsT} is.* **1.** Yükseklik. **2.** Yüksek yer. **3.** Gökyüzü; sema.

alyans, [Fr. alliance] *is.* Nişan yüzüğü.

alyeverme, [al+ye+ver-me ?] *{ağız} is.* Boşa harcama; israf etme. [DS]

alyon, [Tanzimat devrinde çok zengin olmuş «Alyon» adlı bir yabancının adından] *is.* Çok zengin.

alyuvar, [al+yuv-ar] *is. biy.* İnsanlarda ve hayvanlarda akciğerden dokulara oksijen, dokulardan akciğere karbondioksit taşımakla görevli, bulundurduğu demir oksit yüzünden sarımtırak kırmızı renkte, kemik iliğinde üretilip karaciğer ve dalakta tasfiye edilen, milimetre küpte beş milyon adet bulunan kan hücresi; eritrosit.

-am[1], [-am / -em] *{eAT} çek e.* **1.** İstek kipi teklik birinci kişi eki; *-a-y-ım. «Kim yavı kıldı ki ben bulam (bulayım) anı.»* Ataî Divanı. **2.** Geniş zaman teklik birinci kişi eki; *-ım; -y-ım. «Bilürem (bilirim) içimin muradını ben.»* Tazarruname. **3.** Geniş zaman ulacına yakın anlamda kullanılmıştır; *-arım; -ırım. «Sınıklıktan üşenme düşem (düşerim) sanıp.»* Süheyl ü Nevbahar. **4.** Şart kipi teklik birinci kişi eki; *-sa-m. «Kangı serve bakam (baksam) çü boyun anam.»* Yusuf ile Zeliha. **5.** Geniş zaman şart birleşik çekiminde teklik birinci kişi eki; *-ır-sa-m. «Kaçan baş kalduram (kaldırırsam) yerden çü lâle.»* Saadetname. ⊡ **-am mı?** *{eAT} -ar mıyım? -ır mıyım? -acak mıyım? -a-bilir miyim?*

-am[2], [-am / -em] *yap. e.* **1.** Fiil kök ve gövdelerinden, bütünden bir bölüm, ayrıntı kavramları katarak isimler yapar: *tutam, dönem, kuram, biçem.* **2.** *{eAT}* Fiilden isim türetir; tek örnektir. *tut-am.* Dede Korkut Kitabı.

Am, [Fr. américium] *kısalt. kim.* Atom numarası 95 olan tabiatta bulunmayan radyoaktif bir element olan amerikyumun sembolü.

am[1], [am] *{eT} zf.* Şu an; şimdiki zaman. [ETY]

am[2], [am] *is. kaba.* Kadın cinsel organı.

am[3], [Ar. ʿam عام] *{OsT} is.* Sene; yıl. ⊡ **ām-ı kābil,** *{OsT} Gelecek yıl; önümüzdeki sene.*|| **ām-ı mukābil,** *{OsT} Gelecek yıl; önümüzdeki sene.*|| **āmü'l-fīl,** *{OsT} Fil yılı.*

am[4], **-mmı** [Ar.ʿamm عم] *{OsT} is.* → amm[1].

am[5], **-mmı** [Ar. ʿumūm > ʿāmm عام] *(a:m) {OsT} sf* → amm[2].

-ama-, [umak > umamak > uma- > -e *(zarf.fiil eki)* / -ma *(olumsuzluk eki)*] *çek. e.* Bilmek fiili ile yapılan yeterlik fiilinin olumsuz biçimini karşılayan çekim ekidir: *gidememek (git-e-bilmek → git-eme-mek).*

a'ma, [Ar. a'mā *(körlük)* > a'mā أعمى] *(a-ma:) {OsT} sf.* → âmâ. ⊕ **a'mā-yı elvān,** *tıp. Renk körlüğü.*

âmâ, [Ar. a'mā *(körlük)* > a'mā أعمى] *(a-ma:) {OsT} sf.* **1.** Kör. **2.** *mec.* Cahil, bilgisiz. **3.** *is.* Kör kimse.

ama[1], **-a'i** [Ar. 'amā' عماء] *(a:ma:) {OsT} is.* Körlük.

ama[2], [Ar. ammā أما] *(a'ma) e.* **1.** Çelişkili ve zıt iki cümleciği birbirine bağlar; ancak; fakat; amma. *«Görünüşü biraz bozuktur ama tadı güzeldir».* **2.** Uyarı ve hatırlatma bildirir. *«Yarın alacağını söylüyorsun ama dükkânlar kapalı.»* **3.** Şartlı bir yapma ifade eder. *«Sana bisiklet alırım ama sınıfını geçeceksin.* **4.** Sabırsızlık ve merak bildirir. *«İyi ama ne zaman alacaksın?»* **5.** Tekrarlarda pekiştirme yapar. *«Yarın gel, ama mutlaka gel.»* ⊕ **ama ne,** *Ne hoş, ne kadar büyük. «Ama ne kadınmış!»*|| **ama ne çare,** *Lakin, fakat. «Ama ne çare, başa gelen çekilir.»*|| **aması maması yok,** *İtiraz etmek yok.*|| **aması var,** *Kusuru var.*

amabile, [İt. amabile] *zf. müz.* Bir müzik parçasının tatlı, hoş bir eda ile çalınacağını, hızın andante ile adagio arasında olacağını gösteren işaret.

amac, [Far. āmāc آماج] *(a:ma:c) {OsT} {eAT} is.* **1.** Nişan alırken kullanılan yer; nişan tahtası. **2.** Saban demiri. ⊕ **āmāc-gâh,** *1. Nişan tahtası konulan yer. 2. tasvf. Dünya.*

amaç[1], **-cı** [amaç] *{eT} is.* **1.** Öküz. **2.** Sapan ve benzeri gibi çiftçi aygıtları. [DLT]

amaç[2], **-cı** [*eT.* em-eç / amaç *(nişan yeri)* آماج / Far. āmāc ? آماج] *is.* **1.** *{eT} {eAT}* Atıcılıkta nişan alınan yer; hedef tahtası; nişan yeri; hedef. [DLT] **2.** Ulaşılmak istenen, elde edilmek istenen sonuç; erek; hedef; gaye; maksat; meram; niyet; dava; güdek; ideal; mefkûre; uğur; ülkü. **3.** *{ağız}* Karşı; karşı taraf; annaç. [DS] ⊕ **amaç dışı,** *Ulaşılmak istenen hedefe yönelik olmayan.*|| **amaç edinmek,** *1. Hedef olarak görmek. 2. Yapmayı ve elde etmeyi birinci planda tutmak.*|| **amaç gütmek,** *Bütün çalışmalarında ve çabalarında sonuçlandırmak istediği işle ilgili olmak.*|| **amaç tümleci,** *dbl. Yüklemin yapılma sebebini açıklayan tümleç. «Sizin hatırınız için bunu yapacağım.»*

amaç[3], **-cı** [alnaç > amaç] *{ağız} is.* Yan. [DS]

amaçlama, [amaç-la-ma] *is.* Hedef alma; istihdaf.

amaçlamak, [amaç-la-mak / emeçlemek] *gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* **1.** Bir amaca, bir hedefe ulaşmayı arzulamak; istihdaf etmek; kastetmek; gütmek; niyet etmek. **2.** *{eT}* Nişan almak; nişanlamak. [DLT]

amaçlanma, [amaç-la-n-ma] *is.* Birisi tarafından amaç edinilme.

amaçlanmak, [amaç-la-n-mak] *edil. f. [-ır]* Amaç edinilmiş olmak.

amaçlı, [amaç-lı] *sf.* ve *zf.* **1.** Amacı olan. **2.** Belli bir amaç güderek, bir amaca yönelik olarak; gayeli; maksatlı; kasıtlı.

amaçlık, [amaç-lıķ] *{eT} is.* Nişan yeri. [DLT]

amaçlılık, -ğı [amaç-lı-lık] *is.* Bir amaca yönelik olma hâli.

amaçsız, [amaç-sız] *sf.* **1.** Bir amacı olmayan. **2.** Bir amaca yönelik olmayan; gayesiz; kasıtsız.

amaçsızlık, -ğı [amaç-sız-lık] *is.* Bir amaca yönelik olmama, amaçsız bulunma hâli.

amadan[1], [hab / haf *(yans.)* > ama-dan] *{ağız} zf.* Ansızın; birdenbire; habersiz. [DS]

amadan[2], [?amadan] *{ağız} is.* Kenarlı bakır tepsi. [DS]

amade, [Far. āmāden *(hazır olmak)* > āmāde آماده] *(a:ma:de) {OsT} sf.* Hazır. ⊕ **amade etmek,** *Hazırlamak.*|| **āmāde-gî,** *Hazır olma; hazırlık.*|| **amade olmak,** *Hazır olmak, hazır bulunmak.*

amah, [Far. āmāh آماه] *(a:ma:h) {OsT} is.* Kabarcık; şiş.

ama'im, [Ar.'imāme > 'amā'im عمائم] *(ama:im) {OsT} is.* Başa sarılan şeyler; sarıklar.

ama'ir, [Ar. 'imāret > 'amā'ir عمائر] *(ama:ir) {OsT} is.* **1.** Bakılmış; imar edilmiş yerler. **2.** Resmî binalar. **3.** Yoksullara, öğrencilere yiyecek dağıtılan yerler; imaretler. ⊕ **amāir-i hayriye,** *{OsT} Hayır kurumları.*

-amak, [-a-mak / -e-mek] *yap. e.* **1.** Fiillerden isim yapar; işin aralıklarla yapıldığı kavramını katar: *kaçamak; sayamak (rakam).* **2.** Yer, yöre, mekân kavramları katarak isimler yapar: *basamak, gezemek, geçemek.*

amak[1], **-ğı** [? amak] *{ağız} is.* **1.** Karşı; annaç. **2.** Tepenin en sivri yeri. [DS]

amak[2], **-kı** [Ar. 'umķ *(derinlik)* > a'māķ أعماق] *(a-ma:k) {OsT} is.* Derinlikler. ⊕ **amāk-ı zemîn,** *Yerin derinlikleri.*

amak[3], **-kı** [Ar. āmāķ آماق] *(a:ma:k) {OsT} is.* Göz pınarları.

amaka, [İt. a macca *(yok yere)* > Yun. amáka] *{ağız} is.* Avcılıkta "ben vurdum" iddiasında bulunma. [DS] ⊕ **amaka etmek,** *Ben vurdum iddiası ile başkasının vurduğu avı istemek veya almak.*

amakat, [Ar. a'māķ > a'māķāt أعماقات] *(a-ma:ka:t) {OsT} is.* Derinlik.

a'mal, -li, [Ar. 'amel *(iş)* > a'māl أعمال] *(a-ma:l) {OsT} is.* **1.** İşler. **2.** İşlemler. ⊕ **a'māl-i erbaa,** *{OsT} mat. Dört işlem.*|| **a'māl-i hasene,** *Güzel işler.*|| **a'māl-i mürekkebe,** *{OsT} mat. Karışık işlem.*|| **a'māl-i rüsūl,** *Havarilerin davranışları.*|| **a'māl-i sāliha,** *{OsT} Ahiret huzuru için yapılan hayırlı işler.*|| **a'māl-i şakka,** *{OsT} Eziyetli işler.*||

a'mālü'l-ma'den, *{OsT} Maden işlemleri; metalürji.*

amal[1], [am-al] *{eT} sf.* Sakin; uslu; yavaş. [EUTS] [Gabain]

amal[2], [Ar. āmāl] *{ağız} sf.* **1.** Baş belası; usanç verici; yaramaz; inatçı. **2.** *is.* Eziyet; öfke hırs. [DS] ◘ **amal azgını,** *{ağız} Aç gözlü; kanaatsiz; muhteris.* [DS]|| **amalı azmak,** *{ağız} Sebepsiz coşmak; kabına sığmamak.* [DS]|| **amalı domalmak,** *{ağız} Tamahkârlık etmek; aç gözlü davranmak.* [DS]|| **amalını aramak,** *{ağız} Kusurunu aramak; yerici gözle bakmak.* [DS]

amal[3], **-li** [Ar. emel *(istek)* > āmāl آمال] *(a:ma:l) {OsT} is.* **1.** Emeller; istek ve arzular. **2.** Ümitler.

amale, [Ar. aʿmel > aʿmāle اعماله] *(a-ma:le) {OsT} is.* İşçilere, amelelere ödenen günlük ücret; gündelik; yevmiye.

amalgam, [Lat. amalgama > Fr. amalgame] *is.* **1.** Cıva ile bir metalin alaşımı. **2.** *mec.* Ayrı türden ögelerin meydana getirdiği karışım. **3.** Dişçilikte dolgu maddesi olarak kullanılan cıva-bakır veya cıva-gümüş-kalay karışımı.

âmâlık, -ğı [âmâ-lık] *is.* Kör olma hâli; körlük.

a'mam, [Ar. ʿamm > aʿmām اعمام] *(a-ma:m) {OsT} is.* Amcalar.

aman[1], [Ar. emān] *ünl.* Kullanıldığı yere, vurgu ve tonlamaya göre yardım isteme, korku, telaş, rica, yalvarma, özür dileme, öfke ve kızgınlık, beğenme, beğenmeme, usanç, nazlanma bildirir. ◘ **Aman Allah** (Yarabbi), *Şaşma, üzüntü, acı duyma, beğenmeme, usanç ıfade eden ünlem grubudur.*|| **aman aman,** *1. Bir şeyden şikâyet edildiğinde "İstemiyorum!" anlamında kullanılır. 2. Aşırı üzüntü belirtmek için "Of. Of!" anlamında kullanılır. 3. Alay etmek amacıyla "Abarttın" anlamında kullanılır. 4. Beğenme durumunda "Çok güzel!" anlamında kullanılır.*

aman[2], [Ar. emn *(güvenlik)* > emān / amān امان] *(a-ma:n) {OsT} is.* **1.** Kendini güvende hissetme; emniyette olma. **2.** Affetme bağışlama. **3.** Halep'te dokunan pamuklu bir kumaş türü. ◘ **amana düşmek,** *Hayatından endişe ederek af istemek. aman dilemek.* || **amana gelmek,** *Direnme hâlinden vazgeçip yenilgiyi kabul etmek, baş eğmek.*|| **amana getirmek,** *Boyun eğdirmek.*|| **aman aralık vermemek,** *Dinlenmesine, rahat ve huzur bulmasına meydan vermemek; rahat nefes aldırmamak.*|| **aman bırakmamak,** *Kurtuluş imkânını ortadan kaldırmak; kaçış yolu bırakmamak.*|| **aman bulmak,** *Kurtulma olanağına kavuşmak; kurtuluş yolu bulmak; selamete çıkmak.*|| **aman dedirtmek,** *Birini yenmek, yenilgiyi kabul ettirmek.*|| **aman dilemek,** *Teslim olmak, af dilemek.*|| **aman diletmek,** *Yenmek, yenilgiyi kabul ettirmek; aman dileyecek bir duruma düşürmek.*|| **amanı kesilmek,** *1. Gücü tükenmek. 2. Yardım isteyecek kimseyi bulamamak.*|| **aman istemek,** *{eAT} 1. Yardım istemek. 2. Aman dilemek.*|| **aman-nāme,** *{OsT} 1. Bir kimseye aman verildiğini belirten kâğıt. 2. İmparatorluk döneminde padişah sefere çıktığı zaman teslim olan şehir, ev, kale halkına dokunulmayacağına dair verilen söz.*|| **aman verlik,** *{eAT} Kurtuluş parası; fidye.*|| **aman vermek,** *Müslümanların, idareleri altındaki gayrı Müslimlere verdikleri güvenlik ve yaşama hakkı.*|| **aman vermemek,** *İzin vermemek, müsamaha göstermemek.*|| **aman virilmek,** *{eAT} Korunmak; himaye edilmek; aman verilmek.*|| **aman virmek,** *{eAT} Korumak; aman vermek; müsaade etmek.*|| **aman virlik,** *{eAT} Can kurtarma parası.*|| **aman zaman demeye fırsat kalmadan,** *Acele olarak, ne olduğunu anlamadan.*|| **aman zaman vermemek,** *1. Güçlenmesine fırsat tanımamak. 2. {ağız} Birdenbire bastırmak.* [DS]

aman[3], [Fr. amant] *is.* Bir kadının evlilik dışı ilişki kurduğu ve koruduğu erkek dostu.

amanat, [Ar. emānet] *(ama:nat) {ağız} is.* **1.** Emanet. **2.** *sf.* Eğreti; çürük; başka bir yere dayanarak ayakta duran. [DS]

amanın, [aman-ın] *(ama:'nın) ünl.* **1.** Telaş, şaşma, şikâyet, dehşet, üzüntü, korku, sevinç bildirir. **2.** Dikkat et.

amani, [aman + hey > amani ?] *(ama'ni) is. folk.* Safranbolu'da oynanan bir halk oyunu.

amanin, [aman-in] *(ama'ni:n) {ağız} ünl.* → amanın. [DS]

amanizi, [? amanizi] *{eT} is.* Şeytan adı. [EUTS]

amanlı, [aman-lı ?] *{ağız} sf.* Eğimli; eğri. [DS]

amanlu, [Ar. emān => amān-lu امانلو] *{eAT} {OsT} sf.* Aman dileyip antlaşma yapan.

amansız, [aman-sız] *(ama'nsız) sf.* **1.** Öldürücü. **2.** Müsamahasız; affetmeyen. **3.** Rahat ve huzur vermeyen; uğraştırıcı. **4.** Mahveden; bozan. **5.** Çok şiddetli; iyileşme olanağı bulunmayan. **6.** *{ağız}* Hâlden anlamaz; zalim. [DS]

amansızca, [aman-sız-ca] *(amansı'zca) zf.* Müsamaha etmeden.

a'mar, [Ar. ʿomr *(yaşanılan zaman)* > aʿmār اعمار] *(a-ma:r) {OsT} is.* **1.** Yaşanılan zamanlar; ömürler. **2.** Hakkıyla geçirilen ömürler. **3.** Yaşlar. ◘ **a'mār-ı beşer,** *İnsan ömrü.*

amar, [Far. āmār آمار] *(a:ma:r) {OsT} is.* **1.** Hesap; tahmin. **2.** Dikkatle bakma; araştırma; tetkik; teftiş. **3.** *tıp.* Karında su toplanması.

amarat, [? amarat / hamarat / Ar. imāret] *{ağız} is.* **1.** Dülger, demirci ve çiftçilerin kullandıkları el araçları. **2.** Kilim, çul, çuval gibi yaygı ve ev eşyası. **3.** Orta malı; elden ele gezen şey. **4.** Altın, gümüş gibi ziynet eşyası. **5.** *sf.* Çalışkan; iş bilir; hamarat. [DS]

amare, [Far. āmāre آماره] *(a:ma:re) {OsT} is.* Hesap. ☞ **āmāre-gîr,** *Hesap yapan kimse; muhasebeci; sayman.*

amarı, [ama-rı] *{eT} zm.* Başkaları; kimileri; bazı; diğerleri; birkaçı; toplu olarak. [EUTS]

amari[1], [Far. ahmāra] *{eT} zf.* Belki. [Gabain]

amari, [Ar. ᶜammārīya] *{OsT} is.* Kadınlar için yapılmış tenteli fil mahfesi.

amaril, [İsp. amarillo] *is. tıp.* Sarı humma virüsü.

amas, [Far. āmās آماس] *(a:ma:s) {OsT} is.* İnsan vücudunda oluşan herhangi bir şişlik veya kabarcık.

amaştaş, [amaç-daş ?] *{ağız} sf.* (Giyecek vb. için) denk; uygun; beraber. [DS] ☞ **amaştaş gelmek,** *{ağız} (Elbise, giyecek vb. için) denk gelmek; uymak.* [DS]

amat, [? amat] *{ağız} sf.* Şaşkın; serseri; budala. [DS]

amata, [Yun. amada] *{ağız} is.* Çocukların oynadığı bir taş oyunu. [DS]

amatör, [Lat. amâtor *(seven kişi)* > Fr. amateur] *is.* **1.** Bir şeyi çok seven ve heves eden. **2.** Sadece zevki için ve bilerek bir iş ve meslekle uğraşan kimse. **3.** Mesleği olmamakla beraber güzel sanatların bir dalında uğraş veren kimse. **4.** *gnşl.* Yetkin olmayan; gayret gösteremeyen; acemi. **5.** Maddî karşılık beklemeksizin spor yapan kimse. **6.** *sf.* Amatörlere özgü. ☞ **amatör küme,** *Maddî karşılık beklemeden spor karşılaşmalarına katılan oyuncuların yer aldığı kulüp.*|| **amatör ruh,** *Kendisi işin ustası ve mesleğin erbabı olduğu hâlde piyasa şartlarını göz önüne almadan hareket eden kişinin tutumu, kazanç beklemeden, zevk için.*|| **amatör tiyatro,** *Mesleği tiyatrocu olmamakla birlikte oyunculuğu zevk için yapan kimselerin oluşturduğu tiyatro topluluğu.*

amatörlük, -ğü [amatör-lük] *is.* **1.** Heves etme hâli. **2.** Bir işi sadece zevk amacıyla yapma durumu. **3.** Acemilik.

-amay, [Far. -āmāy آمای -] *(a:ma:y) {OsT} son ek.* Farsça kelimelere *"dolduran, süsleyen"* anlamı katan ek.

amayir, [Ar. ᶜimāret > ᶜamāir] *(ama:yir) {OsT} is.* → amair.

amaz, [? hamaz] *{ağız} is.* Hamaz. [DS] ☞ **amaz yeli,** *{ağız} Çevrintili ve şiddetli rüzgâr; kasırga; hortum.* [DS]

amazon, [Yun. amazōn > Fr. amazone] *is.* **1.** Erkek gibi ata binerek savaşlara katılan kadın veya kız. **2.** İri yarı bir erkek davranışında güçlü kadın. **3.** *zool.* İri yapılı, kırmızı ve sarı karışık yeşil ve mavi tüylü, çabuk konuşan, kolay evcilleşen Amerika papağanı. ☞ **Amazonlar,** *Karadeniz'in kuzeyinde yerleştikleri söylenen ilk çağın efsanevi kadın savaşçıları.*|| **amazon elbisesi,** *Kadın binicilerin giydikleri, uzun etek ve ceketten oluşan elbise.*|| **amazon usulü,** *İki bacakları da bir tarafa sarkıtarak tek taraflı olarak ata biniş şekli.*

amba, [Ar. ammā] *{ağız} e.* Ama. [DS]

ambak, -ğı [? ambak / ġambak] *{ağız} is.* Cevizin yeşil kabuğu. [DS]

ambaklamak, [ambak-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Cevizi yeşil kabuğundan ayıklamak. [DS]

ambal, [Yun. embolı] *{ağız} is. {ağız}* Üzüm bağının bölümleri; evlek. [DS]

ambalaj, [Fr. emballage] *is.* **1.** Çiçek, sebze, meyve başta olmak üzere yiyecekleri korumak için yapılmış kutu, sandık veya paket. **2.** *gnşl.* Dış görünüş. ☞ **ambalaj bezi,** *Ambalajlanacak malzemeyi sarmaya yarayan geniş gözenekli dokuma.*|| **ambalaj kâğıdı,** *Ambalaj yapmada kullanılan kalın ve dayanıklı bir tür kâğıt.*|| **ambalaj yapmak,** *Bir eşyayı veya ürünü koruyucu kap veya sandıklarla sarmak, kaplamak.*

ambalajcı, [ambalaj-cı] *is.* Ambalaj sandığı yapımında, gıda ve diğer malzemeleri sarmakta ustalaşmış; bu işi meslek edinmiş kişi.

ambalajcılık, -ğı [ambalaj-cı-lık] *is.* **1.** Her türlü ambalaj malzemesi üretme ve kullanma işi. **2.** Paketleme ve ambalaj yapma mesleği.

ambalajlama, [ambalaj-la-ma] *is.* Ambalaj sandığı yapma, gıda ve diğer malzemeleri koruyucu bir kapla sarma işi.

ambalajlamak, [ambalaj-la-mak] *gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Ambalaj sandığı yapmak; gıda ve diğer malzemeleri koruyucu bir kapla sarmak veya kutulamak; paket etmek; paketlemek.

ambalajlanmak, [ambalaj-la-n-mak] *edil. f. [-ır]* **1.** Ambalaj sandığına konulmak. **2.** (Gıda ve diğer malzemeler için) koruyucu bir kapla sarılmak veya kutulanmak; paket edilmek; paketlenmek.

ambalajlatmak, [ambalaj-la-t-mak] *gçl. f. [-ır]* Ambalaj sandığına yerleştirilmesini, gıda ve diğer malzemelerin koruyucu bir kapla sarılmasını veya kutulanmasını sağlamak; paket ettirmek; paketletmek.

ambalajlı, [ambalaj-lı] *is.* Ambalaj içine konulmuş, kutulanmış veya sarılmış olan.

ambalajsız, [ambalaj-sız] *is.* Ambalaj içine konulmamış, kutulanmamış ve sarılmamış olan.

ambale, [Fr. emballé *(bir fikre saplanmış)*] *sf.* **1.** Yorgunluktan zihni çalışmaz hâlde. **2.** Düşünemez, iş göremez hâle gelmiş olan. **3.** Bıktıracak, şaşırtacak kadar fazla olan; aşırı yüklenen. **4.** (Motor, araç vb. için) anormal bir düzenle veya ayarsız olarak çalıştırılan ☞ **ambale etmek,** *1. Bir motoru düzensiz ve ayarsız çalıştırma sonucu bozulmasına sebep olmak. 2. Birini düşünemez, akıl yürütemez hâle getirmek; bunaltmak.*|| **ambale olmak,** *1. Bir motorun düzensiz ve ayarsız çalıştırılması sonucu bozulması. 2. Düşünemeyecek derecede zihnen yorgun düşmek.*

ambar, [Far. enbarde / embaşten *(doldurmak)* > enbār *(dolu, yığın, küme)*] *is.* **1.** İçine tahıl, kuru erzak veya saman, ot gibi maddelerin konulduğu üstü örtülü yapı; depo; antrepo; debboy. **2.** *gnşl.* İçine yiyecek veya eşya konulup saklanan oda. **3.** Ücreti karşılığında eşya taşımacılığı yapan işletme; nakliyat ambarı. **4.** *dnz.* Gemilerde malzeme ve diğer eşyaların konulduğu üst güverte ile sintine arasında yer alan bölüm. **5.** İnşaatlarda kullanılan kum ve çakıl miktarlarını ölçmeye yarayan bir kenarı 75 cm. olan küp şeklindeki tahta ölçek. **6.** Devlet dairelerinde demirbaş eşya dışındaki bir defada kullanılıp biten malzemeler. **7.** *{ağız}* Odun yığını. [DS] **8.** *{ağız}* Değirmen çarkına suyun hızlı ve basınçlı olarak inmesini sağlayan ağız kısmı geniş, dik ve kapalı oluk. [DS] ⊡ **ambar güvesi,** *zool. Ambarlardaki tahıllara zarar veren 6 mm. boyunda gövde ve arka kanatları esmer, ön kanatları sarımsı pul kanatlılardan bir kelebek; buğday böceği, (Tinea grenalla).*|| **ambar memuru,** *Devlet dairelerinde ambar malzemesi hesaplarını tutan, dağıtan ve korunmasından sorumlu olan görevli.*|| **ambar önü,** *{ağız} Köylerde misafirhane olarak kullanılan bina; konuk evi.* [DS]

ambarcı, [ambar-cı] *is.* Bir işletmede veya gemide ambar malzemesini koruyan, giren ve çıkan malların kaydını tutan, gerekli yerlere zamanında dağıtan sorumlu.

ambarcılık, -ğı [ambar-cı-lık] *is.* **1.** Ambarcının yaptığı iş veya meslek. **2.** Ambar işletmeciliği, taşımacılık.

Ambard değişmezi, *is. t. tıp.* Kanda bulunan üre ile idrardaki üre miktarları arasındaki oran.

ambargo, [İsp. embargar *(engel olma)* > embargo > Fr. embargo] *(amba'rgo) is.* **1.** Bir yabancı geminin bulunduğu limandan çıkışının geçici olarak engellenmesi. **2.** Bir ülkeye mal ihracatının yasaklanması. **3.** *gnşl.* Bir malın satışının geçici olarak durdurulması. ⊡ **ambargo koymak,** *1. Bir yabancı geminin bulunduğu limandan çıkmasını geçici olarak engellemek. 2. Bir ülkeye ceza olarak veya baskı yapmak için mal ihracatını yasaklamak. 3. Bir malın satışını ve serbest dolaşımını geçici olarak durdurmak.*

ambargolu, [ambargo-lu] *sf.* Ambargo uygulanan. ⊡ **ambargolu haber,** *Hemen duyurulma ve yayınlama yasağı bulunan ancak belirli bir süre geçtikten ve bazı şartların gerçekleşmesinden sonra yayınlanmasına izin verilen haber.*

ambarlama, [ambar-la-ma] *is.* Ambara koyma, depolama işi.

ambarlamak, [ambar-la-mak] *gçl. f. [-r]* Bir malı ambara koymak; depolamak.

ambarlı, [ambar-lı] *{ağız} is.* Ova. [DS]

ambaroğu, [ambar+oğu ?] *{ağız} sf.* Şişman (adam). [DS]

amber, [Ar. ʿanber عنبر] *is.* **1.** Dişli balinaların bir alt sınıfından, yağ elde etmek için avlanan, ortalama 20 m. boyunda ve 100 ton ağırlığında etçil bir tür deniz canlısı; ada balığı; amber balığı; kaşalot, *(Physeter macrocephalus)*. **2.** Amber balığının bağırsaklarındaki taşlaşmış çökeltilerden veya denize dökülen dışkılarından elde edilen kül renkli miski andırır güzel kokulu madde; akamber. **3.** *gnşl.* Güzel kokuların genel adı. ⊡ **amber ağa,** *İmparatorluk döneminde saraylarda Habeş asıllı harem ağalarına ve hizmetçilere verilen ad.*|| **amber ağacı,** *bot. Baklagillerden, kabuğu yarıldığında koku sanayiinde kullanılan koyu bir reçine damlatan park ve bahçelerde yetiştirilen bir ağaç; sığla, (Liquidambar orientalis).*|| **amber balığı,** *zool. Dişli balinaların alt sınıfından çok büyük boylu, yüz tonu geçebilen ağırlıkta, kafası vücut uzunluğunun üçte biri kadar olup yağı için avlanan etçil balık; ada balığı; kaşalot, (Physeter macrocephalus).*|| **amber çiçeği,** *1. Amber ağacının yaz aylarında açan hoş fakat baygın kokulu çiçeği. 2. Tohumları misk kokulu uçucu bir yağ taşıyan, iştah açıcı ve yatıştırıcı olarak hekimlikte kullanılan hatminin halk arasındaki adı; yayla çiçeği; yabani pelin, (Ambrosia maritima).* || **amber ruhu,** *Amberde bulunan ve koku sanayiinde kullanılan triterpenik alkol,* $C_{30}H_{52}O$.

amberbaris, [Lat. amberberis] *(amberbe'ris) is. bot.* İnsan boyunda, çok dikenli, sarı çiçekli, salkım şeklinde küçük, ekşimsi meyveleri olgunlaştığında siyahlaşan, genç sürgünleri sebze olarak kullanılan, buğdaya büyük zarar veren kara pas mantarlarının kışın konakladığı bir ağaççık; karamuk; kadın tuzluğu; sarı çalı; zibike, *(Berberis vulgaris, B. crataegina)*

amberbu, [Ar. ʿanber +Far. bū عنبربو] *(amberbu:) sf.* **1.** Güzel kokulu; güzel kokan. **2.** *is.* Hindistan ve İran'da yetiştirilen, pişince hoş kokusu yayılan iri ve uzun taneli bir tür pirinç.

ambercik, [amber-cik] *is. bot.* Ebegümecigillerden sarı çiçekli, oldukça boylu bir otsu kültür bitkisi, *(Hibiseus abelmochus)* ve bu bitkinin keskin amber ve misk kokulu tohumu; amber hatmisi.

ambık, -ğı [? ambık] *{ağız} sf.* Olgun; tokgözlü. [DS]

ambisyon, [Fr. ambition] *is.* Hastalık derecesinde şan ve şöhrete olan düşkünlük ve arzu.

ambiyans, [Fr. ambience] *is.* Atmosfer; ortam; muhit.

amblem, [Yun. emblema *(vazo üzerindeki kabartma)* > Fr. emblème] *is.* **1.** Soyut bir kavramı açıklayan ve üzerinde anlaşılmaya varılmış işaret, şekil. **2.** Bir niteliğin veya soyut nesnenin sembolü. **3.** Bir otoriteyi, bir siyasi gücü veya bir topluluğu temsil eden işaret.

ambol, [Yun. embolı] *{eAT}* *is.* Bağ bölümü; evlek; ambal.

ambolali, [Fr. embolalie] *is.* Konuşma sırasında konu ile ilgisi olmayan şeylerin konuşmaya katılıp söylenmesi şeklinde kendini gösteren psikolojik rahatsızlık.

amboli, [Yun. embole *(tıkaç)* > Fr. embolie] *is. tıp.* Kan içinde taşınabilen bir madde ile damarın tıkanması.

ambul, [Yun. embolı => ambul امبول] *{eAT}* → anbal.

ambulans, [Lat. ambulans *(gezici)* > Fr. ambulance] *is.* Hasta ve yaralı taşımacılığında kullanılan içi ilk yardım donanımlı motorlu araç; cankurtaran.

amca, [*eT.* apa *(baba)* + eçe *(erkek kardeş)* > abıca [Tekin]] *(a'mca)* *is.* **1.** Babanın erkek kardeşi; emmi. **2.** Akraba olmadığı hâlde kendisine saygı duyulan yaşlı erkeklere hitap sözü. ⊡ **amca baba yarısı,** *Amcanın da baba kadar hakkı ve görevi vardır, anlamında kullanılır.*|| **Amcam dayım, hepsinden aldım payım,** *En yakın akrabalarımdan bile haksızlık gördüm, anlamında söylenir.*|| **amca oğulları,** *İki erkek kardeşin çocukları ve bunların birbirine göre durumları.*

amcakızı, [amca+kız-ı]*(a'mcakızı)* *is.* Amcanın kızı.

amcalık, -ğı [amca-lık] *is.* **1.** Amca olma durumu. **2.** Amca olma niteliği. ⊡ **amcalık etmek,** *Amca gibi davranmak, korumak ve gözetmek.*

amcaoğlu, [amca+oğlu] *(a'mcaoğlu)* *is.* Amcanın erkek çocuğu.

amcazade, [amca+ Far. zāde] *(a'mcaza:de)* *is.* Amca oğlu.

amçuk, [am-çuk] *{eAT}* *is.* Dişilik organı.

amd, [Ar. ʿamd *(niyet)* عمد] *{OsT}* *is.* **1.** Bir işi bilerek, sonunu düşünerek yapma. **2.** Kasıt; karar; niyet. **3.** *huk.* Taammüt.

amden, [Ar. ʿamd > ʿamden عمداً] *(a'mden)* *{OsT}* *zf.* Bilerek ve tasarlayarak; kasıtlı.

amdı, [amtı] *{eT}* *zf.* Şimdi. [EUTS]

ame[1], [Ar. ʿamme] *{ağız}* *is.* Hala. [DS]

ame[2], [Far. āme آمه] *{OsT}* *is.* **1.** Yazı hokkası. **2.** Divit.

amed, [Far. āmeden *(gelmek)* > āmed آمد] *(a:med)* *{OsT}* *is.* **1.** Gelme; geliş. **2.** Gelen; giren. **3.** Devlet dairelerine "gelen evrak" anlamına konulan kayıt. **4.** Devlet merkezinde bulunan il memuru. ⊡ **āmeden-i laklak,** *{OsT}* *Leyleklerin gelişi.*|| **āmed ü reft,** *{OsT}* *1. Geliş gidiş. 2. Geldi gitti.*|| **āmed ü şūd,** *{OsT}* *1. Geliş gidiş. 2. Geldi gitti.*

amedçi, [Far. āmed + T. -çi آمدجى] *(a:medçı)* *{OsT}* *is.* İmparatorluk döneminde, Divan-ı hümayunun çeşitli kalemlerinde çalışan başkâtiplere verilen ad.

amedegû, [Far. āmede-gū آمده گو] *(a:medegû:)* *{OsT}* *sf.* Düşünmeden güzel söz söyleyen kimse; hazırcevap.

amedengâh, [Far. āmeden-gāh آمدنگاه] *(a:medengâ:h)* *{OsT}* *is.* Herkesin girebildiği genel yer.

amedeni, [Far. āmedenī آمدنى] *(a:medeni:)* *{OsT}* *sf.* **1.** Gelen. **2.** Bir şeyi meydana getiren; yapan.

amedi, [Far. āmed-ī آمدى] *(a:medi:)* *{OsT}* *is.* Tanzimat'tan önce, reisülküttaplıkla ilgili bütün yazışmaları yürüten daireye verilen ad.

amediye, [Far. āmediyye آمديه] *(a:medi:ye)* *{OsT}* *is.* İmparatorluk döneminde, bir ilden diğer ile geçirilen mallardan alınan vergi.

amedşüd, [Far. āmed şüd آمدشد] *(a:medşüd)* *{OsT}* *is.* **1.** Geliş gidiş. **2.** Geldi gitti.

amel, [Ar. ʿamel عمل] *{OsT}* *is.* **1.** Bir maksat güderek yapılan iş, hareket; çalışma. **2.** Eser; ürün. **3.** Uygulama. **4.** İshal. **5.** *isl.* Dinî emir ve yasaklar çerçevesinde kişiye sorumluluk yükleyen her türlü hâl ve hareket. ⊡ **amel bitisi,** *{eAT}* *Amel defteri.*|| **amel-dār,** *{OsT}* *Vergi toplayan devlet memuru; tahsildar.*|| **amel defteri** *Hafaza melekleri tarafından insanın her türlü hareketinin kaydedildiği defter.*|| **amele gelmek,** *1. Etkisini göstermek; işlemek. 2. Zorlamak; mecbur etmek.*|| **amele getirmek,** *Bir şeyi sözde bırakmayıp yapmak; uygulamak.*|| **amele getürmek,** *{eAT}* *Yapmak; başarmak.*|| **amel etmek,** *1. Uygulamak, yerine getirmek. 2. Etki etmek.*|| **amel eylemek,** *{eAT}* *Gereğini yapmak; amel etmek.*|| **ameli azmak,** *1. {eAT} İşi ters gitmek. 2. {ağız} Aç gözlü olmak; hırslı olmak.* [DS]|| **amel-i bātıl,** *{OsT}* *Dinî inançlara uymayan davranış ve işler.*|| **amel-i erbaa,** *{OsT}* *Dört işlem: Toplama, çıkarma, çarpma, bölme.*|| **amel-i kayserî,** *{OsT}* *Sezaryen ameliyatı.*|| **amel kılmak,** *{eAT}* *Yapmak; işlemek; yerine getirmek.*|| **amel-mānde,** *{OsT}* → amelimanda.|| **amel-nāme,** *Yetki belgesi; berat.*|| **amel olunmak,** *Uygulanmak, tatbik edilmek.*|| **amel yazıcı firişte,** *{eAT}* *İnsanın iyi ve kötü davranışlarını yazan melek.*

amele, [Ar. ʿamel > ʿamele عمله] *{OsT}* *is.* **1.** Beden gücüne dayanan işlerde ücretle çalışan kimse; ırgat; rençper; işçi. **2.** Yol ve inşaat gibi yorucu işlerde bedenen çalışan kimse. ⊡ **amele başı,** *İşçilerin başında bulunan ve onların çalışmalarını denetleyen kimse; amele çavuşu.*|| **amele çadırı,** *Yol işçilerinin barınmaları ve geceleri yatmaları için kurulan çadır.*|| **amele sınıfı,** *Fabrika ve üretim yerlerinde çalışan işçilerin bütünü; işçi sınıfı.*|| **amele-i mükellefe,** *{OsT}* *Yasa zoruyla çalışan işçi.*

amelelik, -ği [amele-lik] *is.* **1.** Amele olma durumu. **2.** Amelenin yaptığı iş. **3.** Bir işin ustalık ve uz-

manlık gerektirmeyen, kaba kuvvete dayanan bölümü.

amelen, [Ar. ʿamel > ʿamelen عملاً] *(ame'len) {OsT} zf.* Eylemli olarak; işleyerek; çalışarak. ⊡ **amelen bi'l-vücûd,** *{OsT} huk. (Davranış için) gerçek durumu göz önünde tutularak.*

amelî, [Ar. ʿamel > ʿamelī عملى] *(ameli:) {OsT} sf.* **1.** Uygulamaya yönelik; uygulamalı; pratik. **2.** Uygulanabilir. **3.** İşçe; iş bakımından **4.** Elverişli; uygun; kolay ve kestirme. **5.** (Konu için) İslamiyet'te iman konuları dışında kalan, ibadet ve uygulamalarla ilgili olan. ⊡ **amelî hükümler,** *İslâmiyet'te ibadet, hukuk ve cezalarla ilgili hükümler.*

amelîlik, -ği [amelî-lik] *(ameli:lik) is.* Uygulanabilirlik; pratiklik.

amelimanda, [Ar. aʿmel + Far. mānde عملمانده] *(a-mel-ima:nda) {OsT} sf.* **1.** İşe yaramaz, işten kalmış. **2.** Hastalık ve sakatlık gibi sebeplerle çalışamaz duruma gelmiş olan.

ameliyat, [Ar. ʿamelī > ʿameliyyāt عمليات] *(ameli-ya:t) {OsT} is.* **1.** İşler; faaliyetler; çalışmalar. **2.** Bir işin uygulama alanına konulma biçimleri. **3.** Bir bilim dalının uygulama yönleri. **4.** *tıp.* Bir cerrahın canlı bir beden üzerinde kesme, alma ve dikme şeklinde yaptığı tedavi amaçlı uygulama; operasyon. ⊡ **ameliyat alanı,** *tıp. Vücudun ameliyat edilen bölümü.*|| **ameliyat etmek,** *tıp. Cerrahî müdahalede bulunmak.*|| **ameliyat gömleği,** *tıp. Ameliyat sırasında görevlilerin ve hastanın üzerine giydikleri özel olarak üretilmiş ve steril gömlek.*|| **ameliyat hazırlığı,** *tıp. Ameliyat sırasında hastanın ağrı duymasını önlemek, hayatî faaliyetlerinin devamını sağlamak ve ameliyat için gerekli olan araç gereci bulundurmak gibi çalışmalar.*|| **ameliyat olmak,** *tıp. Kendisine cerrahî müdahalede bulunulmak.*|| **ameliyat öncesi,** *tıp. Cerrahi müdahale olmadan önceki durum.*|| **ameliyat sonrası,** *tıp. Cerrahî bir uygulamadan sonraki durum.*

ameliyathane, [Ar. ʿameliyyāt + Far. -ḫāne عملياتخانه] *(ameliyatha:ne) {OsT} is. tıp.* Cerrahî bir uygulamanın gerektirdiği bütün araç ve gereçlerle donatılmış özel oda. ⊡ **ameliyathane hemşiresi,** *tıp. Ameliyat anında gerekli olacak bütün malzemeleri hazırlayan ve uygulama sırasında gerektikçe cerraha veren hemşire.*

ameliyatlı, [ameliyat-lı] *sf.* (Kişi için) ameliyat edilmiş.

ameliye, [Ar. ʿameliyye عمليه] *{OsT} is.* **1.** Bir işin belirli bir süre ve sıra ile yürütülmesi; süreç. **2.** Faaliyet; iş ve işlem. **3.** *sf.* Uygulamalı.

amelsiz, [amel-siz] *is.* ve *sf.* **1.** Durgun ve hareketsiz. **2.** Yaptığı işte pratiği ve uygulaması, tecrübesi olmayan.

amelus, [Lat. amelos] *is. tıp.* Kol ve bacak gibi bazı üyelerin doğuştan olmaması şeklindeki yapısal bozukluk,

amen, [Ar. emn > āmen آمن] *(a:men) {OsT} sf.* Çok güvenilir; en emin.

amenagog, [Fr. emménagogue] *is. tıp.* Aşırı derecede östrojen-progesteron yükleyerek yumurtlama olmadan âdet kanaması sağlayan madde.

amenajman, [Fr. aménagement] *is.* Orman varlığına zarar vermeden planlı ve en ekonomik biçimde yapılan orman ürünlerini değerlendirme işletmeciliği; işleme.

amenna, [Ar. emn + imān > āmennā آمنّا] *(a:menna:) {OsT} ünl.* **1.** İnandık! **2.** "Bu söylediğin doğrudur." anlamında bir tasdik sözü. **3.** *e.* Tamam da. ⊡ **amennā ve saddaknā,** *İnandık ve tasdik ediyoruz, anlamında onay sözü.*

amenore, [Fr. aménorrhée] *is.* Âdet göremezlik.

amensalizm, [Fr. amensalisme] *is.* Bir bitkinin, aynı ortamda yaşayan başka bir bitkinin köklerinden salgıladığı zehirli salgılar sebebiyle gelişememesi.

amentü, [Ar. emn > īmān > āmentü آمنت] *(a:'mentü) {OsT} is.* **1.** İnandım. **2.** İslam dininin temel inançlarını belirleyen hadisin ilk sözü ve bu hadiste sayılan *"Allah'a, meleklerine, kitaplarına, peygamberlerine, ahret gününe, kadere inanmak ve öldükten sonra dirilmenin gerçek olduğunu tasdiklemek"* şeklinde ifade eden iman duası. **3.** *mec.* Bir şeyin esasını belirten kurallar.

a'mer, [Ar. aʿmer أعمر] *{OsT} sf.* **1.** Uzun ömürlü. **2.** Pek yaşlı.

Amerika, [Ameriqo Vespuçi *(1451-1512, İtalyan bilim adamı)*] *is.* Beş büyük ana karadan birisi. ⊡ **Amerika armudu,** *bot. Ilıman kuşakta yetişen Amerika kökenli her mevsim yeşil yapraklı 5-15 m. boyunda defnegillerden bir tür meyve ağacı (Persea) ve bu ağacın meyveleri; avokado.*|| **Amerika bademi,** *bot. Sıcak iklimlerde yetişen ve gövdesinde aselbent ve zamk gibi maddeler içeren bir ağaç, (Styrax americana).*|| **Amerika bıldırcını,** *zool. Tavukgillerden kuzey Amerika'da yaşayan 20 cm. büyüklüğünde lezzetli bir bıldırcın türü, (Colinus virginnianus).*|| **Amerika elması,** *bot. Tropikal iklim kuşağında yetişen, meyvesi yenilebilen, kızıl kahve renkli kerestesinden mobilyacılıkta yararlanılan orman ağacı; akaju; maun.*|| **Amerika tavşanı,** *zool. Tavşan boyunda kulakları ve kuyruğu kısa, üç parmağı bulunan arka ayakları üzerinde durabilen küçük kemirici, memeli hayvan, (Daysprocta, Agouti paca).*|| **Amerika üzümü,** *bot. Küçük ve salkım çiçekli, yaprakları almaşık dizili, kökü müshil ve kusturucu olarak hekimlikte kullanılan bir ağaççık; şekerci boyası, (Phytolcca).*

Amerikalı, [Amerika-lı] *sf.* Amerika Birleşik Devlet-

leri uyruklu kimse veya Amerika kıtası halkından olan kişi; Sam amca; Coni; con kikirik.

Amerikalılaşma, [Amerika-lı-la-ş-ma] *is.* Amerikalı gibi yaşama ve davranma.

Amerikalılaşmak, [Amerika-lı-la-ş-mak] *dönşl. f. [-ır]* Amerikalı tarzında yaşamaya, davranmaya, düşünmeye başlamak.

amerikan[1], [İng. American] *is.* Atkısı ve çözgüsü pamuk ipliği, bez ayağı armürlü dokuma; kaput bezi.

Amerikan[2], [İng. American] *sf.* **1.** ABD ve Amerikalılara özgü. **2.** ABD ve Amerikalıların siyasi görüş, düşünüş ve yaşayış biçimleriyle ilgili. **3.** ABD ve Amerikalıların kültürüne yönelik olan. ⊡ **Amerikan bar,** *Yüksek taburelere oturularak veya ayakta içki içilen, raflarına içki koymak için yapılmış özel banko.*|| **Amerikan salatası,** *Haşlanarak küçük küçük doğranan patates, havuç ile bezelye üzerine mayonez eklenerek yapılan soğuk yiyecek; Rus salatası.*

Amerikanca, [Amerikan-ca] *is.* **1.** Amerika Birleşik Devletlerinde konuşulan İngilizce. **2.** Amerikan tarzında olan.

Amerikanist, [Fr. Américaniste] *is.* Amerika kıtası üzerinde uzmanlaşmış bilim adamı.

Amerikanize, [Fr. Américanisé] *sf.* **1.** Amerikanlanmış. **2.** Amerikanlaştırılmış.

Amerikanizm, [Fr. Américanisme] *is.* Sanatta ABD etkilerinde kalma.

Amerikanlaşmak, [Amerikan-la-ş-mak] *dönşl. f. [-ır]* Amerikalıların yaşayış biçimini, geleneklerini benimseyerek onlar gibi davranmaya, Amerikan kimliği kazanmaya başlamak.

Amerikanlaştırmak, [Amerikan-la-ş-tır-mak] *gçl. f. [-ır]* Birine veya bir topluma Amerikan kimliği kazandırmaya çalışmak.

amerikyum, [Fr. américium] *(ameri'kyum) is. kim.* Atom numarası 95 olan tabiatta bulunmayan radyoaktif bir element; sembolü: Am.

ameskene, [Yun. dameskino] *{ağız} is.* Küçük ve siyah bir erik türü. [DS]

ameş[1], [Yun. amaḫos *(kavgadan uzak duran)* ?] *sf.* Aptal.

ameş[2], [Ar. ʿameş عمش] *{OsT} is.* Gözü zayıf olma; zayıf gözlülük.

ametal, -li [Lat. ametal] *is. kim.* Kimyasal ve fiziksel bakımdan metalik özellik taşımayan elementlerin ortak adı.

ametist, [Fr. améthyste] *is. jeol.* Süs taşı olarak kullanılan mor renkli kuvars.

ametropi, [Fr. amétropie] *is. tıp.* Göz merceği ışığı normal kıramadığı için görüntünün retina üstüne net düşmemesiyle meydana gelen görme kusurlarının genel adı.

amfetamin, [Fr. amphétamine] *is. org-kim.* Merkezî sinir sistemini uyararak zihni ve bedeni uyanık ve canlı tutan madde.

amfi, [Yun. amphi *(çepeçevre)* + teatron *(tiyatro)* > amphitéâtre *(kısaltılmış biçimi)* > Fr. amphie] *is.* → amfiteatr.

amfibi, [Yun. amphi *(her ikisi)* + bios *(hayat)* > Fr. amphibie] *sf.* **1.** *biy.* (Canlı için) hem havada, hem suda yaşayabilen. **2.** *as.* Bir kıyıyı ele geçirmek için kara, hava ve deniz birliklerinin ortaklaşa giriştikleri eylem; yüzer gezer. ⊡ **amfibi harekât,** *Kara, deniz ve hava birliklerinin katıldığı çıkarma, indirme ve bindirme harekâtı.*

amfibol, -lü [Fr. amphibole] *is. min.* Püskürük ve başkalaşım kayaçlarında bulunan silikat yapılı mineraller.

amfibyumlar, [Lat. Amphibia] *is. zool.* Larva evresini suda geçiren ve solungaçlarıyla solunum yapan çıplak derili soğukkanlı hayvanlar; iki yaşayışlılar.

amfiteatr, [Fr. amphithéâtre] *is. tiy.* Roma ve Yunan uygarlığında seyirlik oyun ve dövüşlerin yapıldığı etrafı giderek yükselen oturma yerleri ile çevrili yapılar.

amfizem, [Fr. emphysème] *is. tıp.* Şişkinlik. ⊡ **akciğer amfizemi,** *Akciğer alveollerinin yırtılması sonucu oluşan hastalık.*

amfor, [Yun. amforeus > Fr. amphore] *is.* Altı ve boynu dar, karnı geniş, iki kulplu toprak kap; amfora.

amga, [amġa] *{eT} is.* Tahsildar. [ETY]

amıca, [amuca / amıca] *{ağız}is.* Amca. [DS]

-amık, [a-mık / -emik] *yap. e.* Hem isim hem de fiil kökünden isimler türeten ek.

amıl, [amıl] *{eT} sf.* Sakin sakin ve sessiz olan; uslu; halim; yumuşak huylu. [Mühennâ] [EUTS] [Gabain] ⊡ **amıl gün,** *Orta hâlde olan gün* [Mühennâ]

amır, [amır / emir / imir / ingir] *{eT} is.* Sis; kırağı. [DLT]

amırmak, [amır-mak / amur-mak] *{eT} gçl. f. [-ur]* **1.** Sevmek. [Gabain] [İKPÖy.] **2.** Sakin olmak. [EUTS]

amırtgurdaçı, [amır-t-ġur-daçı / amur-t-ğur-daçı] *{eT} sf.* Yatıştırıcı; yatıştıran; teskin eden; sakinleştiren. [EUTS]

amırtgurmak, [amır-t-ġur-mak / amur-t-ġur-mak] *{eT} gçl. f. [-ur]* Yatıştırmak; teskin etmek; sakinleştirmek. [EUTS] [Gabain]

amırtkurdaçı, [amır-t-ḳur-daçı / amur-t-ġur-daçı] *{eT} sf.* Yatıştırıcı; yatıştıran; teskin eden; sakinleştiren. [EUTS]

amırtmak, [amır-t-mak / amur-t-mak] *{eT} gçl. f. [-ur]* Sakinleştirmek; sakin olmak [Gabain]

ami, [Ar. ʿām *(yıl)* > ʿāmī عامى] *(a:mi:) {OsT} sf.* Yıllık; bir senelik.

ami, [Ar. ʿām *(genel)* > ʿāmī عامى] *(a:mi:) {OsT} sf.* Halka mahsus; kamuya ait; avama ilişkin.

amibiaz, [Fr. amibiose] *is.* Amiplerin sebep olduğu hastalık.

amiboizm, [Fr. amiboisme] *is.* Tek hücrelilerin bir dayanak üstünde sürünerek yer değiştirme özellikleri.

-amid, [Ar. ʿamīd عميد -] *(ami:d) {OsT} son ek.* Pek çok Arapça kelimelerden *"sağlamlaştırma, sağlamlaştıran"* kavramları katan kelimeler türetilir.

amid[1], [Ar. ʿamd *(zahmet vermek)* > ʿamīd عميد] *(a-mi:d) {OsT} sf.* **1.** Hasta olan. **2.** Aşk yüzünden hasatlığa yakalanmış olan.

amid[2], [Ar. ʿamīd عميد] *(ami:d) {OsT} is.* **1.** Belli başlı nokta; başlıca nokta. **2.** Önder; komutan; şef.

a'mide, [Ar. ʿamūd *(sütun)* > aʿmīde اعميده] *(ami:de) {OsT} is.* **1.** Direkler; sütunlar. **2.** Ulular.

amidin, [Fr. amidine] *is.* Amitlerden oksijenin yerine iki değerli iminojen radikale NH'nin geçmesiyle türeyen birleşiklerin grup adı; R-C (=NH) NH_2

amig, [Far. āmīġ / āmīġa آميغه / آميغ] *(a:mi:ğ) {OsT} sf.* **1.** Gerçek. **2.** Karışık; katkılı. **3.** *is. mec.* Çiftleşme,

amigdalln, [Fr. amygdaline] *is. kim.* Acı badem ve bazı meyve çekirdeklerinde bulunan kimyasal formülü [C_6H_5-CH(CN)-$OC_6H_{10}O_4$-$OC_6H_{11}O_5$, $3H_2O$] olan zehirli madde.

amigi, [Far. āmīġī آميغى] *(a:mi:ği:) {OsT} sf.* Gerçek; hakiki (mecaz karşılığı).

amigo, [İsp. amigo *(arkadaş)*] *is.* **1.** Spor karşılaşmalarında taraftarları coşturan ve tezahüratta yönlendiren kişi. **2.** *mec.* Çığırtkanlık yapan, yaygaracı kişi.

amigoluk, -ğu [amigo-luk] *is.* **1.** Spor karşılaşmalarında taraftarları coşturma ve tezahüratı yönlendirme işi. **2.** *mec.* Çığırtkanlık, yaygaracılık.

amih, [Ar. ʿāmih / ʿāmihe عامهه / عامه] *(a:mih) {OsT} sf.* Şaşkın; şaşırmış.

amihte, [Far. amiḫten *(bulaşmak)* > āmiḫte آميخته] *(a:mihte) {OsT} sf.* Bulaşık; karışık. ⊡ **āmihte-gî,** *Karıştırma; karışmış olma durumu.*

amije, [Far. āmīje آميژه] *(a:mi:je) {OsT} sf.* **1.** Karışık; karışmış; mahlut. **2.** *is.* Şair.

amik, [Ar. ʿumḳ > ʿamīḳ عميق] *(ami:k, k kalın söylenir) {OsT} sf.* Derin; çukur.

amikdüzü, [amik+düz-ü] *is.* Gaziantep dolaylarında davul-zurna eşliğinde oynanan bir halay; amikkabası.

amil[1], [Ar. ʿamel > ʿāmil عامل] *(a:mil) {OsT} sf.* **1.** Bir işi yapan; üzerine alan; yüklenen; etken; etmen. **2.** Bir işin veya olayın meydana gelmesine sebep olan; sebep. **3.** *is.* Etki; faktör. **4.** Vergi tahsildarı. **5.** Vali. ⊡ **amil-i bizzat,** *Doğrudan doğruya etkide bulunan.*

amil[2], [Ar. emel > āmil آمل] *(a:mil) {OsT} sf.* Ümit eden; isteyen.

amil[3], [Fr. amyle] *is. kim.* Formülü C_5H_{11} olan tek değerli hidrokarbon radikali.

amilaz, [Fr. amylase] *is. biy-kim.* Nişastayı parçalayarak şekere çeviren enzim grubu.

amile, [Ar. ʿamel > ʿāmile عامله] *(a:mile) {OsT} is.* Bacak; ayak.

amiletan, [Ar. ʿāmiletān عاملتان] *(a:mileta:n) {OsT} is.* İki bacak; iki ayak.

amiloz, [Fr. amylose] *is. biy-kim.* **1.** Nişasta tanesinin iç kısmı. **2.** *tıp.* Dokuların özel bir madde ile dolmasından doğan hastalık.

amim, [Ar. umūm > ʿamīm عميم] *(ami:m) {OsT} sf.* **1.** Genel. **2.** Bol; bereketli. ⊡ **amîmü'l-ihsān,** *{OsT} Yardımı herkese açık olan.*

âmin[1], [Ar. emn > āmin آمن] *(a:min) {OsT} sf.* İçinde hiçbir korku olmayan; kendini güvenlik içinde hisseden; emin olan; korkusuz.

âmin[2], [İbr. āmin > Ar. āmīn آمين] *(a:mi:n) {OsT} ünl.* "Kabul eyle!" anlamında duadan sonra söylenen dilek ifade eden söz; öyle olsun! ⊡ **âmin alayı,** *İmparatorluk döneminde, çocukların mahalle mektebine başladıkları gün yapılan çocuğu okula götürme töreni.*|| **âmin demek,** *Birinin ettiği duaya "Âmin!" demek suretiyle katılmak.*

amin, [Fr. amine] *is. kim.* Amonyaktaki hidrojenin yerine tek değerli hidrokarbon köklerinin geçmesiyle meydana gelen maddelerin genel adı.

âminen, [Ar. āmin *(korkusuz)* > āminen آمنا] *(a:mi'-nen) {OsT} zf.* Korkusuz olarak; güvenlik içinde olarak; huzur içinde.

âminhan, [Ar. āmin + Far. -ḫᵛān آمين خوان] *(a:min-ha:n) {OsT} sf.* Âmin diyen.

âminhanan, [Ar. āmin + Far. -ḫᵛānān آمين خوانان] *(a:minha:na:n) {OsT} is.* Âmin diyenler; âminciler.

aminoasit, -di [Fr. aminoacide] *is.* Canlı maddelerin asıl ögelerini oluşturan amin ve asit gruplu maddelerin genel adı.

amip, -bi [Yun. amoibe *(yer değiştirme)* > Fr. amibe] *is. biy.* Vücudunun şekil değiştirmesiyle meydana gelen geçici kol ve yalancı ayaklar ile sürünerek yer değiştiren, tatlı ve tuzlu sularda yaşayan tek hücreli en basit canlı.

amipler, [amip-ler] *is. biy.* Tek hücreli hayvanlardan kök bacaklılar sınıfına giren bir takım, *(Amoebae).*

amipli, [amip-li] *sf.* **1.** *biy.* İçinde amip bulunan. **2.** *tıp.* (Hastalık için) amip kaynaklı; amip nedenli. ⊡ **amipli dizanteri,** *tıp. Amiplerin sebep olduğu ağrı-*

lı ve kanlı ishalle kendini belli eden bağırsak hastalığı.

amir[1], [Ar. ʿamir عمر] *{OsT} is.* **1.** Bayındır. **2.** Resmî.

amir[2], [Ar. ʿumran > ʿāmir عامر] *(a:mir) {OsT} sf.* **1.** Bir yeri bakımlı ve bayındır hâle getiren. **2.** İmar olunmuş yer; bayındır hâle getirilmiş yer. **3.** Eskiden Müslümanlara ait verimli topraklara verilen ad. **4.** Devlet arazisi.

amir[3], [Ar. emr > āmir آمر] *(a:mir) {OsT} sf.* **1.** Emreden; emredici; buyuran; buyurucu. **2.** Sözünü geçiren. **3.** *is.* Sorumluluğu altında çalışanlara bir işin yapılmasını veya yapılmamasını kesinlikle istemek yetkisine sahip görevli; üst. ⊡ **amir hükümler,** *Tarafların kendi iradeleri ile değiştiremeyecekleri, bozamayacakları veya reddedemeyecekleri yasanın kesin kuralları.*

amira, [Erme. amira] *{OsT} is.* İmparatorluk döneminde, devletle ilişkileri düzenleyen Ermeni azınlığın lideri.

amiral, -li [Ar. emîrʾül-mā *(deniz emîri)* > Fr. amiral] *is. as.* Savaş gemileri ile deniz birliklerine ve karadaki büyük deniz tesislerine kumanda eden yüksek rütbeli deniz subayı.

amirallik, -ği [amiral-lik] *is.* **1.** Amiral olma hâli. **2.** Amirale ait.

amirane, [Ar. āmir + Far. -āne آمرانه] *(a:mira:ne) zf.* **1.** Buyurur gibi; emredercesine. **2.** Amir olana yakışır biçimde; amircesine.

amirce, [amir-ce] *zf.* **1.** Amire göre. **2.** Amire yakışır biçimde.

amire, [Ar. ʿumran > ʿāmire عامره] *(a:mire) {OsT} is.* **1.** İmar edilmiş, bayındır ve bakımlı yer. **2.** İnsanların yaşadığı, hareketli yer. **3.** İmparatorluk döneminde Müslümanlara ait verimli topraklar ile devlete ait arazi, mülk, atölye, işletmeler.

amiren, [Ar. āmir => āmiren] *{ağız} is.* Üst kademeden memur; amir. [DS]

amiriyet, [Ar. āmiriyyet آمريت] *(a:miriyet) is.* **1.** Buyuruculuk. **2.** Amirlik.

amirlik, -ği [amir-lik] *(a:mirlik) is.* **1.** Amir olma durumu. **2.** Amirin yerine getirmekle yükümlü olduğu iş. **3.** Yönetim birimleri içinde amirin makamının bulunduğu yer.

amirziş, [Far. āmirziş آمرزش] *(a:mirziş) is.* **1.** Affetme; bağışlama. **2.** Tanrı'nın bağışı.

amirzkâr, [Far. āmirzkār آمرزكار] *(a:mirzkâ:r) sf.* **1.** Affeden; bağışlayan. **2.** *is.* Affeden; Tanrı.

amit, -di [Fr. amide] *is. kim.* Bir asitteki hidroksil grubunun yerine bir amino grubun geçmesi ile oluşan azotlu organik bileşik.

amitoz, [Yun. a *(yok)* + mitos *(iplik)* > Fr. amitose] *is. biy.* Çekirdekte ipliksi yapı meydana gelmeden bölünme suretiyle olan en basit hücre çoğalma biçimi.

amiy, -yyi [Ar. ʿamm *(herkes)*> ʿāmiyy عامى] *(a:miy) {OsT} sf.* Kamuya ilişkin; kamuya ait; umuma ait; genel.

amiyane, [Ar. ʿāmiyy *(herkes)* + Far. -āne *(tarz)* عاميانه] *(a:miya:ne) {OsT} zf.* **1.** Sıradan. **2.** Bayağı olarak, âdice. **3.** Kaba biçimde. **4.** Nezaketsiz tavır. ⊡ **amiyane tabirle,** *Halkın söyleyişi ile; halkın deyişi ile; kaba bir ifadeyle.*

amiyanelik, -ği [amiyane-lik] *(a:miya:nelik) is.* Bayağılık; ilkellik.

amiyya, [Ar. ʿamiyyā عميا] *(amiyya:) {OsT} zf.* **1.** Görmeyerek. **2.** Düşünmeden.

-amiz, [Far. āmihten *(karışmak)* > āmīz آميز -] *(a:-mi:z) {OsT} son ek.* Bazı Arapça ve Farsça kelimelerin sonuna getirilerek *"... ile karışık"* kavramı veren birleşik sıfatlar yapılır.

amiz, [Far. āmihten *(karışmak)* > āmīz آميز] *(a:mi:z) {OsT} sf.* Karışık; kaynaşık; karışmış. ⊡ **âmîz-gâr,** *{OsT} Uygun; yakışmış.*|| **âmîz-kâr,** *{OsT} Yakışmış; uygun.*

amize, [Far. āmize آميزه] *(a:mi:ze) {OsT} sf.* Karışmış; karışık. ⊡ **âmize-mû,** *{OsT} Saçı sakalı birbirine girmiş kimse.*|| **âmize-müyî,** *{OsT} Kır saçlı ve sakallı olma.*

amiziş, [Far. āmīziş آميزش] *(a:mi:ziş) {OsT} is.* Geçinme; kaynaşma. ⊡ **âmîziş-i şîr ü şekker,** *{OsT} 1. Sütle şekerin birbirine karışması, uyuşması. 2. mec. İyi geçinme; kaynaşma.*

amm[1], [Ar. ʿamm عم] *{OsT} is.* Amca.

amm[2], [Ar. ʿumūm > ʿāmm عام] *(a:m) {OsT} sf.* **1.** Genel; kamuya ilişkin. **2.** Bayağı; adi. ⊡ **âmmü'l-menâfi,** *{OsT} Kamu yararı.*

amma, [Ar. ammā اما] *(a'mma:) {OsT} bağ.* **1.** Çelişkili ve zıt iki ifadeyi birbirine bağlar. *«Görünüşü biraz bozuktur amma tadı güzeldir.»* **2.** Uyarı ve hatırlatma bildirir. *«Yarın alacağını söylüyorsun amma dükkânlar kapalı.»* **3.** *ünl.* Hayret ve şaşkınlık bildirir. *«Amma adammış ha!»* **4.** Kim bilir ne kadar çok (tahmin). *«Bu işe müdür amma sevinmiştir ha!»* ⊡ **ammā-ba'dü,** *{OsT} 1. Bundan sonra. 2. Konumuza, amacımıza gelelim.*|| **amma yaptın,** *Olmayacak şey, imkânsız. Amma yaptın, o parasından nasıl ayrılır?*|| **amma ve lakin,** *Kaldı ki, gelelim, gelince; bununla beraber.*

ammal, [Ar. ʿammāl عمال] *(amma:l) {OsT} sf.* İşlek; faal.

amman, [Ar. emān => aman / amman] *{ağız} ünl.* → aman. [DS]

ammar, [Ar. ʿumran > ʿammār عمار] *(amma:r)* *{OsT}* *sf.* **1.** Bir şeyi bakımlı ve bayındır hâle getiren. **2.** *is.* Mimar.

ammat, [Ar. ʿamm > ʿammāt عمات] *(amma:t)* *{OsT}* *is.* Amcalar.

amme[1], [Ar. ʿamm > ʿamme عمه] *{OsT}* *is.* Hala.

amme[2], [Ar. ʿumūm *(herkes, bütün)* > ʿāmme عامه] *(a:mme)* *{OsT}* *is.* **1.** Genellik. **2.** Bütün halk; insanlar; kamu. ⮺ **amme alacağı,** *Devlet ve kamu kuruluşları adına kanuna dayalı olarak şahıslardan ve ortaklıklardan talep ettikleri para.*|| **amme davası,** *Toplum düzenini bozanlar hakkında yapılan kovuşturma.*|| **amme efkârı,** *Kamuoyu.*|| **amme hizmeti,** *Toplum düzenini ve sağlığı korumak için yapılan işler.*|| **amme hukuku,** *Toplumun bütününü ilgilendiren yasal haklar.*|| **amme idaresi,** *Toplum hizmetlerini yerine getirmekle görevli yönetim, kamu yönetimi.*|| **amme menfaati,** *Toplumun bütününe ait çıkarlar, haklar; kamu yararı.*|| **amme nizamı,** *Kamu düzeni.*

amme[3], [Ar. ʿamme عم] *{OsT}* *zf.* Nereden? ⮺ **Amme Cüzü,** *isl. Nebe Suresi ile ondan sonra gelen kısa surelerin birleşmesinden meydana gelmiş kitapçık; Kur'an'ın son cüzü.*|| **Amme Suresi,** *isl. İlk kelimesi "'amme" olduğu için bu adla anılan, Kur'an'ın 78. suresi olan Nebe Suresi.*

ammete, [Yun. amita / Ar. ʿammete] *{OsT}* *is.* **1.** Hala; emeti. **2.** Akraba.

ammeten [Ar. ʿamm > ʿāmmeten عامةً] *(a:mme'ten)* *{OsT}* *zf.* **1.** Genel olarak; umumi. **2.** Herkesin önünde; alenen.

ameyya, [Ar. ʿammeyyā عميا] *(ameyya:)* *{OsT}* *zf.* Görmeyerek; düşünmeden.

ammî[1], [Ar. ʿamm > ʿāmmī عامی] *(a:mmi:)* *{OsT}* *sf.* Herkese ait; kamu malı.

ammi[2], [Ar. ʿamm > ʿammī عمی] *{OsT}* *is.* Amca; emmi.

ammiya, [Ar. ʿammiyā عميا] *(ammiya:)* *{OsT}* *zf.* Görmeyerek; düşünmeden.

ammo, [Ar. ʿammi / ʿammu] *{ağız}* *is.* Üvey baba; babalık. [DS]

Ammuriye, [Ar. ʿammūriyye عموريه] *(ammu:riye)* *{OsT}* *is.* Ankara şehri.

amnezi, [Yun. a *(yok)* + mnesis *(bellek)* > Fr. amnésie] *is.* *tıp.* Hafızanın azalması veya kaybolması; hafıza kaybı.

amnion, [Yun. amnion] *is.* *anat.* Döl kesesi.

amnios, [Yun. amnios] *is.* *anat.* Ana karnındaki yavruyu saran zarlardan en içteki. ⮺ **amnios suyu,** *Ana karnındaki yavruyu basınç ve darbelere karşı koruyan amniosun içini dolduran sıvı.*

amnon, [Kürt. Zaza. amnon] *{ağız}* *is.* Yaz mevsimi. [DS]

amofta, [Yun. ḫamofta] *{ağız}* *is.* *bot.* Dağ çileği, *(Fragaria vesca).* [DS]

amonyak, -ğı [Ammon *(Mısır tanrısı)* > Lat. ammoniacum > Fr. ammoniac] *is.* *kim.* Renksiz, keskin kokulu, gözleri yaşartan, yakıcı lezzetli, havadan daha hafif NH_3 formülünde azot ve hidrojen bileşiği bir gaz; nişadır ruhu.

amonyum, [Fr. ammonium] *is.* *kim.* Amonyak gazının asitlerle birleşerek tuzlaşırken meydana gelen bir değerli $-NH_4$ kökü. ⮺ **amonyum karbonat,** *Kabartma tozu olarak kullanılan* $(NH_4)_2CO_3$ *formülündeki kristalleşmiş alkali tuz.*|| **amonyum sülfat,** *Gübre olarak kullanılan* $(NH_4)_2SO_3$ *formülündeki kristalleşmiş alkali tuz.*

amora, [İt. amura] *(a'mora)* *is.* *dnz.* Yelkenin köşesini tutan halat.

amoralizm, [Fr. amoralisme] *is.* *fel.* Ahlakın evrensel ve nesnel temelinin bulunmadığını savunan felsefî görüş; ahlaksızlık.

amorf, [Fr. amorphe] *sf.* *kim.* (Madde için) kendine özgü bir kristal yapısı olmayan.

amors, [Fr. amorce] *is.* **1.** Bir filmin veya manyetik bandın alete takılmasını kolaylaştıran ve şeritle aynı ende bulunan boş kısım. **2.** Silahtaki asıl patlayıcı maddenin tutuşmasını sağlayan darbe ve sürtünme ile ateş alan küçük patlayıcı maddeli kısım; fişek kapsülü. **3.** Emme basma tulumbalarda tulumbanın piston kısmını su ile doldurmaya yarayan küçük delik veya huni kısmı.

amorti, [Fr. amortir] *is.* **1.** Tesirini azaltma; yatıştırma. **2.** Piyangoda en küçük ikramiye. **3.** *gnşl.* Razı olunan en küçük pay. ⮺ **amorti etmek,** *1. Muhasebe kayıtlarını tespit edip üretim maliyetine veya o yılın gider hesabına yazarak kurumun zararını karşılamak; itfa etmek. 2. Zararı karşılamak.*

amortisman, [Fr. amortissement] *is.* *tic.* **1.** Yıpranma, eskime, modası geçme gibi sebeplerle bir ticarî ve sınaî malın değer kaybetmesi. **2.** Bir borcun azar azar ödenmesi; itfa. **3.** Bir kuruluşa yatırılan paranın belli bir süre içinde kazançtan ayrılan paylarla geri alınması.

amortisör, [Fr. amortisseur] *is.* Çalışan bir araçta meydana gelen çarpma, darbe, sarsıntı ve titreşim gibi istenmeyen hareketleri hafifletmeye, yumuşatmaya yarayan düzenek.

ampa, [Far. hem-pā] *{ağız}* *is.* **1.** Sürek avında avları yandan kollayan ve pusu yerine doğru süren kimse. **2.** Yararlanılacak şey; yarar; çıkar. [DS]

ampak, [a(b)+pa/k] *{ağız}* *sf.* Bembeyaz. [DS]

amper, [Fr. Ampère *(Fransız fizikçi)*] *is.* *fiz.* Elektrik akım şiddeti birimi; sembolü: A. ⮺ **amper saat,** *fiz. Bir amperlik bir akımın bir saatte taşıdığı elektrik yükü miktarı; sembolü: Ah.*

ampermetre, [Fr. ampèmètre] *is. fiz.* Elektrik yükünün miktarını ölçmeye yarayan alet; amperölçer.

amperölçer, [Fr. ampèr + T. ölç-er] *is. fiz.* Elektrik yükünün miktarını ölçmeye yarayan alet; ampermetre.

ampir, [Fr. empire *(imparatorluk)*] *is.* Napolyon döneminde Fransa'da başlayıp bütün Avrupa'ya yayılan mimari, mobilya ve giyim biçimi.

ampirik, -ği [Fr. empirique] *sf. fel.* Deneye ve gözleme dayalı.

ampirist, [Fr. empiriste] *is. fel.* Deneye önem veren.

ampirizm, [Fr. empirisme] *is. fel.* Deneycilik.

amplifikatör, [Fr. amplificateur] *is.* **1.** Alçak bir elektrik gücünü veya manyetik etkilenmeyi yükseltmeye yarayan araç; yükseltici. **2.** Bir müzik setinde, hoparlörden önce kurulu düzenek.

ampul, -lü [Lat. ampulla > Fr. ampoule] *is.* **1.** Üzerinden akım geçince akkor hâline gelerek ışık veren telleri kuşatan havası alınmış cam. **2.** İçinde şırınga ile vücuda verilecek ilaç bulunan kapalı cam tüp. **3.** *argo.* Kadın veya kız memesi.

ampütasyon, [Fr. amputation] *is. tıp.* Kesici aletlerle çıkıntısı bulunan bir organı veya organın bir parçasını kesip çıkarmak.

amrak, [amra-mak *(sevmek)* > amra-ḳ] *{eT} sf.* **1.** Sevilen; sevgili; sevimli aziz. [İKPÖy.] [ETY] [EUTS] [Gabain] **2.** Rahat; sakin. **3.** *is.* Sevgi. ☞ **amrak bolmak,** *{eAT} Âşık olmak.*|| **amrak köngül,** *{eT} Arı gönül; sıcak gönül.* [DLT]

amramak, [amra-mak] *{eT} gçl. f. [-r]* Sevmek; âşık olmak. [EUTS]

amranmak[1], [amra-n-mak] *{eT} dönşl. f. [-ur]* **1.** Sevmek. [Üç İtigsizler] [Gabain] **2.** *is.* Sevgi; aşk; sevinç; sevmek. [EUTS]

amranmak[2], [amra-n-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* Yayılıp oturmak; yan gelmek. [DS]

amranmaklıg, [amra-n-mak-lıġ] *{eT} sf.* Sevilmeli; sevilecek olan; sevgili. [EUTS]

amraşmak, [amra-ş-mak] *{eT} işteş. f. [-ur]* **1.** Sevişmek. **2.** Çok sevmek. [EUTS] [Gabain]

amrı, [am-rı] *{eT} zf.* Daima; daimî. [Gabain]

amrılmak, [am-(ı)-r-ıl-mak] *{eT} dönşl. f. [-ur]* **1.** Rahatlamak; sakinleşmek yatışmak; teskin olunmak. [Gabain] **2.** Sakinleştirilmek. [EUTS]

amrılturmak, [am(ı)r-ıl-tur-mak] *{eT} gçl. f. [-ur]* Yatıştırmak; teskin etmek. [EUTS]

amru, [am-ru] *{eT} zf.* Daimî; devamlı. [EUTS]

amrukmak, [am(ı)r-uk-mak] *{ağız} gçsz. f. [-ur]* Heveslenmek; özenmek; imrenmek. [DS]

amrulmak, [am(ı)r-ul-mak / amurtmak / emrülmek] *{eT} dönşl. f. [-ur]* **1.** Yatışmak; dinmek; rahatlamak. [DLT] **2.** (Kaynayan tencere için) sönmek. **3.** (İnsan soluğu için) çekilmek.

amsak, [am-saḳ] *{eT} is.* Zevk; eğilim; temayül. [EUTS]

amsalak, -ğı [am-sa(ḳ)-la-k] *{ağız} is.* **1.** Şaşkın; budala; ahmak; ahk; pısırık. **2.** Kadına fazla düşkün erkek. [DS]

amşu, [? amşu] *{eT} is.* Kurbanlık yemek; kurban yemeği. [EUTS]

amşuy, [? amşuy] *{eT} is.* Bir tür sarı erik. [DLT]

amtı, [am *(şu an)* > am-tı / em-di > amdı] *{eT} zf.* Şimdi; şimdiki; hâlen; imdi. [ETY] [İKPÖy.] [Üç İtigsizler] [Gabain]. [Tekin] [EUTS] ☞ **amtı ok,** *Hemen; derhâl; tam şimdi.* [EUTS]-**amtık,** [-am-tık / -ım-tık / -im-tık / -um-tuk] *{eAT} yap. e.* Benzerlik ve gibilik ifade eden ek; -ımsı; -ımtırak.

amtıkan, [amtı-ḳan] *{eT} zf.* Şimdi; tam şimdi. [EUTS]

amtıkategî, [amtı-ḳa+tegi] *{eT} zf.* Şimdiye kadar. [EUTS]

amtıkı, [amtı-ḳı] *{eT} zf.* Şimdiki. [EUTS]

amtıkına, [amtı-ḳı-na] *{eT} zf.* Şimdi. [EUTS]

amtıkıya, [amtı-ḳı-y-a] *{eT} zf.* Şimdi. [EUTS]

amtısön, [am-tı-sı+öng ?] *{eT} zf.* Şu anda; hâli hazırda [Gabain]

amu, [Ar. ʿamū عمو] *(amu:) {OsT} is.* Amca.

amuç, [amu-ç] *{eT} is.* Doyumluktan verilen armağan. [DLT]

amud, [Ar. ʿamūd عمود] *(amu:d) {OsT} is.* **1.** Yukarıdan aşağı dik inen çizgi. **2.** Direk. ☞ **amūd-i fekārî,** *{OsT} anat. Bel kemiği.*|| **amūdü'l-āsār,** *{OsT} Kasırganın kaldırdığı kum; hortum.*|| **amūdü'l-batn,** *{OsT} Göğüsten karına doğru inen damar.*|| **amūdü'l-kalb,** *{OsT} anat. Kalbe giren büyük tamar; aort.*|| **amūdü's-salîb,** *{OsT} Haçın üzerine takıldığı tahta.*|| **amūdü's-subh,** *{OsT} Sabah güneşinin ışınları.*||

amude, [Far. āmūden *(dizilmek)* > āmūde آموده] *(a:mu:de) {OsT} sf.* **1.** Dizilmiş. **2.** Dizi.

amuden, [Ar. ʿamūd > ʿamūden عموداً] *(amu:'den) {OsT} zf.* Diklemesine; dik olarak.

amudî, [Ar. ʿamudī عمودى] *(amudi:) {OsT} sf.* Dikey, dikine.

amudufıkarî, [Ar. ʿamud-ı feḳārī عمود فقارى] *(amu:dufikari:) {OsT} is. anat.* Belkemiği.

amug, [Far. āmūġ آموغ] *(a:mu:ğ) {OsT} sf.* **1.** (Kişi için) uzun boylu. **2.** *is.* Vakar.

amuhte, [Far. āmūḫten *(öğrenmek)* > āmūḫte آموخته] *(a:mu:hte) {OsT} sf.* Öğrenmiş; bilgili; okumuş.

amuhtegân, [Far. āmūḫte-gān آموختگان] *(a:mu:htegâ:n) {OsT} is.* Okumuşlar; öğretmenler. ☞ **amūhtegân-ı ezelî,** *{OsT} Evvelden okumuş, öğrenmiş kişiler; peygamberler ve ermişler.*

amul[1], [am-ul] *{eT} sf.* **1.** Sakin yavaş; uslu; halim [Gabain] [EUTS] [Mühennâ] **2.** Rahat; yavaş yavaş; kımıldamayan. **3.** Yumuşak huylu kimse. [DLT]

amul[2], [Ar. ʿamel *(iş)* > ʿamūl عمول] *(amu:l)* *{OsT}* *sf.* **1.** Çok çalışan; çalışkan. **2.** İyi işçi; usta; kalifiye.

amulluk, [amul-luk] *{eT}* *is.* Usluluk; sükûnet. [EUTS]

amurtmak, [amur-t-mak] *{eT}* *gçl. f.* *[-ur]* Sakinleştirmek; teskin etmek; yatıştırmak; dindirmek. [DLT] [EUTS] [Gabain]

amusni, [Far. āmūsnī آموسنى] *(a:mu:sni:)* *{OsT}* *is.* Bir erkeğin nikâhında bulunan birden çok kadından her biri; ortak; kuma.

amuşmak, [amuş-mak] *{eT}* *dönşl. f.* *[-ur]* Çıkışma ve kınamadan dolayı bozulmak; apışıp kalmak; apışmak. [DLT]

amut[1], **-du** [Ar. ʿamd *(sütun dikme)* > ʿamūd عمود] *is.* **1.** Dik durumda. **2.** Dikme. **3.** Sütun. **4.** Hükümdar asası. **5.** Değnek; sopa; çomak. **6.** Önder; komutan. **7.** Terazinin kolu. **8.** Tüfeğin ya da yayın tahta kısmı. **9.** *sf.* Dik duran; dikey; dik. ⊟ **amuda kalkmak,** *Ellere dayanarak, bacakları yukarı kaldırıp baş aşağı dik olarak durmak.*

amut[1], **-du** [Far. āmūt آموت] *(a:mu:d)* *{OsT}* *is.* Yüksek yerlerde, kayalarda bulunan kuş yuvası.

amuz, [Far. āmūḫten *(öğrenmek)* > āmūz آموز] *(a:mu:z)* *{OsT}* *sf.* **1.** Öğreten. **2.** Öğrenmiş. ⊟ **āmūz-gâr,** *{OsT}* *Öğretmen; öğrenci.*|| **āmūz-gârî,** *{OsT}* *Öğretmenlik.*|| **āmūz-kâr,** *{OsT}* *Öğretmen; öğrenci.*|| **āmūz-kârî,** *{OsT}* *Öğretmenlik.*

amuzende, [Far. āmūzende آموزنده] *(a:mu:zende)* *{OsT}* *is.* **1.** Öğretmen. **2.** Öğrenci.

amuzi, [Far. āmūzī آموزى] *(a:mu:zi:)* *{OsT}* *is.* Öğretmenlik mesleği.

amuziş, [Far. āmūziş آموزش] *(a:mu:ziş)* *{OsT}* *is.* **1.** Öğrenme. **2.** Öğretme. **3.** Öğretim.

amürg, [Far. āmürġ آمرغ] *(a:mürğ)* *{OsT}* *is.* **1.** Yara; fayda; menfaat. **2.** Kıymet; kadir; değer. **3.** Zahire; meyve. **4.** Az bir şey; bir miktar. **5.** Asıl; öz; hülasa.

amürz, [Far. āmürz آمرز] *(a:mürz)* *{OsT}* *sf.* Affeden; bağışlayan.

amürza, [Far. āmürzā آمرزا] *(a:mürza:)* *{OsT}* *sf.* Affeden; bağışlayan.

amürzende, [Far. āmürzende آمرزنده] *(a:mürzende)* *{OsT}* *sf.* Affeden; bağışlayan.

amürzgâr, [Far. āmürz-gār آمرزگار] *(a:mürzgâ:r)* *{OsT}* *sf.* Affeden; bağışlayan; Allah.

amürziş, [Far. āmürziş آمرزش] *(a:mürziş)* *{OsT}* *sf.* Affeden; bağışlayan.

amvardişn, [Part. amvardişn] *{eT}* *is.* Toplanma. [Gabain]

amya, [Ar. ʿamyā عميا] *(amya:)* *{OsT}* *zf.* Görmeyerek; düşünmeden.

amyant, [Yun. amiantos *(bozulmaz)* > Fr. amiante] *is.* Ateşe dayanıklı, kolayca bükülebilen hidratlı kalsiyum ve magnezyum silikattan oluşmuş lifli bir mineral.

-an[1], [*eT.* -gen / -ġan > -an / -en / -y-an / -y-en] *yap. e.* **1.** Fiilden sıfat türeten ek. Geniş zaman kavramı içeren sıfatlar yapar: *gör-en (göz), yaz-an (adam).* *{eAT}* *(aynı görevde). «kanı ol zeyrekem di-y-en kişi.»* Âşık Paşa. **2.** Fiilden türemiş olan bu sıfatlar, kalıplaşarak isimler meydana getirir; işi yapan kimse veya nesne kavramı kazandırır: *böl-en, çarp-an, cankurtar-an.* **3.** Bir işle görevli kavramı ile kalıplaşmış isimler yapar: *bak-an, çevir-en, gönder-en.* **4.** Fiilin bildirdiği eylemin sonucu veya ortaya çıkmış durum kavramını katarak kalıcı isimler yapar: *düz-en, çarp-an, çağla-y-an, benze-y-en.*

-an[2], [-an / -en] *{eT}* *{eAT}* *yap. e.* Çokluk eki kalıplaşarak isim türeten ek olmuştur; kökte belirtilen özellikleri genelleştirme, ait olma gibi kavramlar katar: *bel-en, kök-en, kız-an, oğlan (oğul-an), bay-an, er-en (erler)*

-an[3], [Ar. -an / -en اً-] *{OsT}* *zf.* Arapça kelimelerden *"olarak, bakımından"* anlamında durum zarfları yapan ek; tenvin işareti. *fiil-en (eylemli olarak; yaparak)*

-an[4], [Far. -ān آن -] *(-a:n)* *{OsT}* *son ek.* Farsça fiilden isim, sıfat ve zarf yapan ek.

-an[5], [Far. -ān آن -] *(-a:n)* *{OsT}* *son ek.* Farsça isimlerden çokluk yapan ek.

an[1], [ang / añ *(yans.)*] *is.* Anırma, haykırma ve bağırmayı anlatan kök. [Zülfikar] *an-ır-mak, ang-ı-lamak, ang-ır-a-mak, an-kır-mak, añ-ır-mak, añ-ramak.*

an[2], [ol *(o)* > an] *{eT}* *{eAT}* *zm.* O; üçüncü teklik kişi ve işaret zamirinin yalın hâl dışında iken aldığı biçim. [EUTS] *ana (ona), anca (o kadar) ancılayın (onun gibi; öyle) anda (onda; orada) andan (ondan, oradan) anı (onu), anın (onun), anlar (onlar).*

an[3], [ang > an] *is. psikol.* **1.** Bilincin irade ve heyecan karışmamış düşünme ve anlama gücü; zihin. **2.** Akılda tutabilme yeteneği; hafıza.

an[4], [Ar. ʿan *(-den)* عن] *{OsT}* *e.* Bağlandığı kelimeyi zarf yapar. ⊟ **an-asl,** *{OsT}* *Soyu bakımından; aslından; aslında.*|| **an-cānibî,** *{OsT}* *Bir yandan; bir taraftan.*|| **an-cehlîn,** *{OsT}* *Bilmeyerek; cahillikle.*|| **an-gafletin,** *{OsT}* *İstemeyerek; bilmeyerek.*|| **an-hüm,** *{OsT}* *Onlardan.*|| **an-hümā,** *{OsT}* *O ikiden.*|| **ani'l-gıyāb,** *{OsT}* *Hazır olmaksızın; gıyabında; bulunmadan.*|| **ani'l-merkez,** *{OsT}* *Merkezden çıkan; merkezkaç.*|| **an-karîb,** *{OsT}* *Çok geçmeden; çok yakında.*|| **an-karîbü'z-zamān,** *{OsT}* *Çok ya-*

kın bir zamanda.|| **an-kasdin,** *{OsT} Bile bile.*|| **an-küm,** *{OsT} Sizden.*|| **an-kümā,** *{OsT} İkinizden.*|| **an-mim āmed,** *{OsT} 1. Mim (Rumeli) den geldi. 2. Devşirme çocuklar, Müslüman ailelerin yanında Türkçeyi ve Müslümanlığı öğrendikten sonra Rumeli Ağasının tezkeresine kayıtları sırasında konulan işaret.*|| **an-nakdin,** *{OsT} Para olarak; nakten.*|| **an-samîm,** *{OsT} İçten; gönülden; yürekten.*|| **an-tı āmed,** *{OsT} 1. Tı (Anadolu)'dan geldi. 2. Devşirme çocuklar Müslüman ailelerin yanında Türkçeyi ve Müslümanlığı öğrendikten sonra Anadolu Ağasının tezkeresine kayıtları sırasında konulan işaret.*|| **an-veled,** *{OsT} Ölümden sonra zürriyet bırakma.*|| **an-ye'din,** *{OsT} Elden.*|| **an-zeāmet,** *{OsT} Hisseden ibaret.*

an[5], [Ar. ān آن] *(a:n) {OsT} is.* **1.** Bölünemeyecek kadar kısa zaman parçası. **2.** Süre ne olursa olsun oranlama yapıldığında insana kısa gelen zaman. ⧉ **ān be ān,** *{OsT} Gittikçe, kademe hâlinde.*|| **ān-ı dāim,** *{OsT} Mutlak zaman, ezelî ve ebedî olması bakımından Allah.*|| **ān-ı hōş-güzeşte,** *{OsT} Güzel geçen zaman.*|| **ān-ı mağlūbiyet,** *{OsT} Yenilgi zamanı.*|| **ān-ı vahit,** *{OsT} Çok kısa zaman, bir anda.*|| **ān-ı visāl,** *{OsT} Kavuşma zamanı; birleşme anı.*

an[6], [Far. ān آن] *(a:n) {OsT} is.* Güzelliğe karşı duyulan ilgi; güzelliğin çekiciliği; cazibe; alım.

an[7], [añ / añ] *{ağız} is.* **1.** Tarlalar arasında sınır olarak kullanılan ekilmemiş yer; tarla sınırı; set şeklindeki ayrıntı. **2.** Saçın ayrılma çizgisi; yiv. **3.** Bahçe içinde suyun birikmesi için yapılan toprak set. **4.** Eklem; mafsal; boğum. **5.** Baldır; diz; incik. **6.** Elde, avuçla bilek arasındaki şişkin yer. **7.** Hayvanların ağzında ot yemelerini engelleyecek kadar şişlik. **8.** Yaprak, dal ve sapların gövdeye bağlandığı yer; budak. **9.** Aşıda kullanılan çeliğin, aşılanan ağaç dalına değdiği yerdeki boğum. **10.** Bir şey üzerinde yapılan çentik; oyuk. **11.** Pantolon vb.nin ağı. **12.** Yapraklardaki damar. **13.** Biçilen ekinin toprakta kalan kısmı; anız. **14.** Ağaç özü. **15.** Alın. **16.** Baş. **17.** Karşı; ön. **18.** Oluk kiremitli çatılarda alta döşenen oluk kiremit. [DS]

an[8], [Far. ān آن] *(a:n) {OsT} sf.* "Şu" işaret sıfatı.

a'na, -a'i [Ar. aʿnā' أعناء] *(a-na:) {OsT} is.* Yerler; taraflar; bölgeler.

ana[1], [anā / anāv / anē] *(ana:) {ağız} ünl.* **1.** Korku, şaşma, hayranlık bildirir. **2.** İşte; burada. [DS]

ana[2], [*eT.* ana /aba / apa] *is.* **1.** Çocuğu olan kadın; anne. **2.** Yavrusu olan dişi hayvan. **3.** Dinî açıdan kendisine saygı duyulan kadın. **4.** Anne gibi şefkatli davranan kadın. **5.** *ünl.* Saygı ifadesi olarak yaşlı kadınlara hitap sözü. **6.** Bir şeyin kaynağı, asıl sebebi. *«İçki kötülüklerin anasıdır.»* **7.** Koruyucu, kollayıcı; velinimet. **8.** Dayanak noktası, temel; asıl; esas. **9.** *{ağız}* Ağaç gövdesi. [DS] **10.** *{ağız}* Kapı ve pencere kasası. [DS] **11.** *{ağız}* Büyük kalıpla dökülmüş kerpiç. [DS] **12.** *{ağız}* Kıldan örülme çul çuval gibi dokumalarda tam ortaya gelecek şekilde konulan süs ögesi. [DS] **13.** *{ağız}* Arı beyi. [DS] **14.** *{ağız}* Tütünün alttan üçüncü tabakası olan en iri yaprakları. [DS] **15.** *{ağız}* Değirmende çarka giden suyu salmaya yarayan ark. [DS] **16.** *{ağız}* Irmak ve nehirlerin aktığı asıl yatak. [DS] **17.** *{ağız}* Toprak kazıldığında meydana çıkan alt tabaka; sert toprak. [DS] **18.** *sf.* (Kadın için) çocuk doğurmuş. **19.** (Hayvan için) yavrulamış. **20.** Egemen; asıl; köke ilişkin; esas; hâkim. ⧉ **ana arı,** *zool. Bir arı topluluğunda yumurtlayan dişi arı; arı beyi; kraliçe arı.*|| **ana atardamar,** *anat. Kalbin sol karıncığından çıkan ve temiz kanı vücuda dağıtan atardamarların başlangıcı;* aort.|| **ana atası,** *{eAT} Ana tarafından dede.* [Mühennâ]|| **ana ata sofrası görmüş,** *Aileden görgülü yetişmiş kişi.*|| **ana avrat düz gitmek,** *argo. Bir kimsenin atalarına, soyuna sopuna sövmek, küfretmek.*|| **ana baba,** *Anne ve babadan meydana gelen birlik; aile; yuva.*|| **ana baba bir,** *Aynı ana ve babadan doğmuş olanlar.*|| **ana baba duası almak,** *Annesini ve babasını memnun etmiş olmak; onların manevi desteğini kazanmış olmak.*|| **ana baba eline bakmak,** *Yaşı büyük olduğu hâlde, anne ve babanın verdiği para ve mal ile geçinmek.*|| **ana baba günü,** *Herkesin kendi derdine düştüğü telaşlı bir kalabalık.*|| **ana baba kokusu,** *{ağız} 1. Kır menekşesi. 2. Mercanköşk.* [DS]|| **ana baba okulu,** *Anne ve babaya eğitim sorumlulukları aşılayan, çocukların daha iyi yetişmesini sağlayacak bilgileri veren eğitim kurumu.*|| **ana baba yavrusu,** *Nazlı büyütülmüş, sıkıntılara katlanamayan ve kendi başına karar veremeyen çocuk.*|| **ana bacı,** *{ağız} Bir topluluğa çıkarılacak yemeği düzenleyen, idare eden kadın.* [DS]|| **ana bala,** *{ağız} Anne ile çocuğu; ana evlat.* [DS]|| **ana bilim dalı,** *Üniversite ve fakültelerde alt bilim ya da uzmanlık dallarına verilen ad.*|| **ana bir baba ayrı,** *Anneleri aynı, babaları ayrı olan kardeşler.*|| **ana cadde,** *Şehir içinde ara sokakların açıldığı büyük ve işlek cadde.*|| **ana çizgi,** *Belli bir kurala göre yürütülerek bir şekil meydana getiren çizgi.*|| **anadan cavlak,** *{ağız} 1. Doğuştan kel. 2. Doğuştan deli.* [DS]|| **anadan doğma,** *1. Çırılçıplak. 2. Sonradan kazanılmayan, doğuştan getirilen davranış şekilleri.*|| **anadan doğmuşa dönmek,** *Hiçbir sıkıntısı ve derdi kalmamak.*|| **anadan rahvan,** *{ağız} 1. (Tay, kısrak için) doğuştan rahvan olan. 2. mec. (Kız ya da kadın için) kötü huy bakımından annesine benzeyen.*| [DS]|| **anadan togmış,** *{eAT} Anadan doğma.*|| **anadan üryan,** *Çırılçıplak, anadan doğma.*|| **ana davarı,** *{ağız} Yavrularına sahip olmamak şartıyla yalnız sütünden, yağından faydalanmak ve istenildiği zaman geri alınmak üzere*

bakıcıya verilen keçi. [DS]|| **ana defter,** *Ticarî bir kuruluşun aylık hesapları ile bilançosunun kaydedildiği defter; büyük defter; defter-i kebir.*|| **ana defteri,** *İmparatorluk döneminde devşirme yoluyla gelen acemi oğlanların kaydedildiği İstanbul'daki defter.*|| **ana demir,** *Arabanın sandık kısmının yan taraflarının içinden çamurluğa kadar uzanan direkler bölümü.*|| **ana deniz,** *Büyük kara parçalarını birbirinden ayıran büyük ve engin deniz; okyanus; umman.*|| **ana deniz bilimi,** *Oşinografi.*||**ana devli,** *{ağız} Hasta; rahatsız; hasta mizaçlı.* [DS]|| **ana dil,** *dbl. Başka dil veya lehçelere kaynaklık eden tarihin uzak geçmişinde kalan kök niteliğindeki dil.*|| **ana dili,** *dbl. İnsanın konuşmaya başladığı anda ailesinin ve yakın çevresinin veya soyca bağlı olduğu topluluğun kullandığı dil.*|| **ana direk,** *1. Gemilerde direklerin eklendiği gövdeye doğrudan bağlı direk. 2. Bir topluluğu çevresinde tutan, kurumun çökmesine ve dağılmasına engel olan önemli kişi.*|| **ana doğrusu,** *Silindirin veya koninin yan yüzeylerini oluşturan geometrik şeklin taban kenarından tepeye kadar olan uzaklığı.*|| **ana donluğu,** *{ağız} folk. Kızın annesine oğlan tarafından verilen elbiselik kumaş.* [DS]|| **ana duvar,** *Binalarda yapının dış yüzünü çevreleyen kalın duvar.*|| **ana düşünce,** *ed. Bir yazıyı ve konuşmayı oluşturan temel düşünce;ana fikir.*|| **ana evi,** *Bir kimsenin doğup büyüdüğü ana babasıyla birlikte büyüdüğü ev.*|| **ana fikir,** *ed. Bir yazıyı ve konuşmayı oluşturan temel düşünce; ana düşünce.*|| **ana gecesi,** *folk. Doğumdan sonraki yedinci gece ve bu gece düzenlenen eğlence.*|| **Ana gibi yar Bağdat gibi diyar olmaz,** *İnsanlar içinde en bağlı dost, en candan dost ancak anadır.*|| **ana hakkı,** *{ağız} folk. Gelinin annesine başlık sırasında verilen hediye.* [DS]|| **ana hâli,** *{ağız} Âdet görme.* [DS]|| **ana ile kız, helva ile koz,** *Birbiri ile ilgili nesnelerin her bakımdan yakınlığını belirtmek için kullanılan deyim.*|| **ana ini,** *{ağız} Nişandan sonra kızın annesine gönderilen hediye kumaş.* [DS]|| **ana kadın,** *1. Bir ailede veya bir toplumda en çok saygı gören ve değer verilen kadın. 2. Kadınlar hamamında müşteriyi karşılayan görevli kadın.*|| **ana kalıp,** *{ağız} Büyük kerpiç kalıbı.* [DS]|| **ana kapı,** *Büyük bir binanın giriş kapısı; cümle kapısı.*|| **ana kara,** *coğ. Büyük kara parçası; kıta.*|| **ana karmtaşı,** *Teyze.* [Mühennâ]|| **ana karnına düşmek,** *biy. Döl yatağında yumurtanın sperma ile döllenerek canlılığın ve hayatının başlaması.*|| **ana kent,** *1. Bir ülkenin veya bölgenin diğer ülkelerle ve bölgelerle ulaşım ve ekonomik bağlantısı dolayısıyla önem taşıyan şehir; metropol. 2. Nüfus ve yerleşim bakımından ülkenin büyük kentlerinin her biri.*|| **ana kız,** *{ağız} 1. Evlenmemiş, evde kalmış kız; anaç. 2. Sevimli, cana yakın kız çocuğu. 3. Öksüz.* [DS]|| **Ana kızına taht kurar, kız bahtı kocadan arar,** *Eşi iyi olmayan kadın ne kadar zengin olursa olsun mutlu olamaz.*|| **ana kilise,** *hrist. Başka kiliseleri kuran kilise.*|| **ana kitap,** *Bir bilim dalında yazılmış olan temel ve başvuru kitabı.*|| **ana kraliçe,** *1. Kralın annesi. 2. Arı beyi.*|| **ana kök,** *bot. 1. Kökün dik ve düz kısmı. 2. Mantarların ayak kısmı. 3. Toprağa dikine giren kök.*|| **ana kubbe,** *mim. Camilerde büyük ayaklar üzerine veya dayanma duvarları üzerine oturtulmuş en büyük ve en yüksek kubbe.*|| **ana kucağı,** *Annenin sevgi ve şefkat dolu çevresi.*|| **ana kuzu,** *{ağız} Çatılara konulan yerli kiremitlerin altta (ana) ve üstte (kuzu) bulunmalarına göre aldıkları ad.* [DS]|| **ana kuzusu,** *1. Küçük kucak çocuğu. 2. Aile çevresinin dışına çıkmamış ve başka çevre tanımayan. 3. Toy ve tecrübesiz. 4. Anne tarafından çocuğuna olan sevgisini ifade eden söz.*|| **analar neler doğurmuş,** *1. Çok başarılı ve üstün yaratılışlı birisini takdir etmek için söylenen söz. 2. Beceriksiz ve kötü kişileri yermek için söylenir.*|| **anaları ne ki danaları ne olsun,** *Kötü yaratılışlı bir kimsenin çocuklarının da öyle olacağını ifade eden söz.*|| **anam!** *1. Herkese karşı kullanılan teklifsiz bir seslenme. 2. Ses tonuna göre şaşma, acıma, üzüntü ve beğenme ifade eden duygusal söz.*|| **ana makinesi,** *Kuluçka makinesi.*|| **anam anam dediği hamam anası,** *Övülen birisinin aslında kötü olduğunu anlatmak için kullanılan söz.*|| **anam babam,** *İçten sevgi duyulan kişilere karşı kullanılan bir seslenme sözü.*|| **anamın aşı, tandırın başı,** *İnsanın evine ve evinde pişen yemeklere duyduğu özlemi ifade eden söz.*|| **ana motif,** *Bir sanat eserinde sık sık tekrarlanarak ona seçkinlik kazandıran işlemeler; laytmotif.*|| **ana muhalefet,** *Demokrasilerde iktidarda bulunmayan en büyük parti.*|| **anan güzel mi?** *argo. Kabul edilemez bir teklif için söylenen ret sözü.*|| **ananın ak sütü gibi helal olmak,** *Hiçbir karşılık beklemeden bağışlamak.*|| **ananın örekesi,** *argo. Saçma bir söze karşı verilen cevap.*|| **anan yahşi baban yahşi,** *Bir kimseyi götürülen teklife razı etmek için çok dil dökmeyi ifade eden söz.*|| **ana oğul,** *{ağız} 1. Arının ilk verdiği oğul. 2. Bağda iki karık büyüklüğünde açılan bölme. 3. İrili ufaklı bir çeşit kerpiç çıkaran kalıp.* [DS]|| **ana okulu,** *İlköğretim çağına gelmemiş çocukları okul yaşayışına alıştırmak için eğitim verilen yer.*|| **ana pilavı,** *{ağız} Gelinin annesinin düğünden birkaç gün sonra oğlan evine gönderdiği etli pirinç pilavı.* [DS]|| **ana rahibe,** *Baş rahibe.*||**ana rahmine düşmek,** *biy. Yumurta, döl yatağında sperma ile döllenerek biyolojik canlılık başlamak.*|| **ana renkler,** *Doğal ışık tayfında yer alan kırmızı, turuncu, sarı, yeşil, mavi, lacivert, mor renkler.*|| **ana saat,** *Bir gözlemevinde veya saatle doğrudan ilgili bir kurumda doğru giden ve diğer saatlerin ayarlanmasına esas alınan saat.*|| **ana sanlı,** *Anne tarafının soyadını alan.*|| **ana sav,** *İleri sürülen görüş ve düşüncelerden en önemlisi ve ön-*

de geleni.|| **anası ağlamak,** *Çok sıkıntı ve ıstırap çekmek.*|| **anası anası,** *{eAT} Anneannesi.*|| **anası danası,** *1. Bir aileye mensup olanların hepsi, soyu sopu. 2. {ağız} Can sıkıcı kalabalık ziyaretçi.* [DS]|| **Anası dolansın!** *{ağız} Annenin çocuğuna sevgi hitabı.* [DS]|| **anası Kadir gecesi doğurmuş,** *Talihli, her işi yolunda giden için kullanılan takdir sözü.*|| **anası kılıklı,** *Görünüş ve davranış bakımından annesine benzeyen anlamında küçümseme ifadesi.*|| **anası kızı,** *{ağız} Hepsi; tamamı; tümü.*| [DS]|| **anasına avradına sövmek,** *Birinin annesini ve karısını kastederek sövmek.*|| **anasına bak kızını al, kenarına bak bezini al,** *Bir kızın huyunu öğrenmek isteyenler annesinin ahlakını ve bilgisini, becerisini göz önüne almalıdırlar.*|| **anasından doğduğuna pişman,** *1. Çok tembel ve üşengeç. 2. Çektiği sıkıntılar sonucu hayattan zevk almamak, yaşama sevinci kalmamak.*|| **anasından doğduğuna pişman etmek,** *Birini bıktırmak, bezginlik vermek.*|| **anasından emdiği süt burnundan gelmek,** *Çok sıkıntı çekmek.*|| **anasını ağlatmak,** *Birine kasıtlı olarak sıkıntı ve eziyet çektirmek.*|| **anasını bellemek,** *argo. 1. Birine en büyük kötülüğü etmek. 2. Anasının ırzına geçmek anlamında sövme sözü.*|| **anasını eşek kovalasın,** *argo. Sözü edilen şeyden bıkkınlık ve bezginlik geldiğini ifade eden sövme sözü.*|| **ana sınıfı,** *Beş yaşına gelen çocukları ilköğretime hazırlamak amacıyla açılan ve ana okulu programı uygulayan eğitim kademesi.*|| **anasının doğurduğu, babasının eğirdiği,** *Birinin davranışlarının yetiştiği aile ortamına çok uygun olduğunu belirtmek için söylenir.*|| **anasının gözü,** *Kurnaz, iş bilir, açıkgöz.*|| **anasının ipini satmış,** *Kendinden her türlü kötülük ve soysuzluk beklenebilir kişi.*|| **anasının kızı,** *1. Huyları anasına benzeyen kız. 2. Bekaretini yitirmiş, kızlığı gitmiş ama kız olarak bilinen; erkeklerle çok düşüp kalkan.*|| **anasının nikâhını istemek,** *Bir malın satışı için çok fazla para istemek.*|| **anasını satmak,** *argo. Bir şeye hiç değer vermemek, aldırmamak.*|| **anası ölük,** *{ağız} (Kavun, karpuz için) içi geçmiş; yumuşamış.* [DS]|| **anası turp, babası şalgam,** *Soyu iyi olmayan bir ailenin çocuğu.*|| **anası yerinde,** *Birinin anası olabilecek yaşta bulunduğu için saygı duyulacak kadın.*|| **ana soylu,** *Her türlü sosyal düzenlemede, toplumsal yerin kazanılmasında, soy ağacı ve akrabalık bağlantılarının düzenlenmesinde ana tarafını esas alan.*|| **ana sulama kanalı,** *Irmak veya çevirme noktasından aldığı suyu bir grup kanalla dağıtan su şebekesi.*|| **ana şehir,** *1. Bir ülkenin veya bölgenin diğer ülkelerle ve bölgelerle ulaşım ve ekonomik bağlantısı dolayısıyla önem taşıyan şehir; metropol. 2. Nüfus ve yerleşim bakımından ülkenin büyük kentlerinin her biri.*|| **ana toplardamar,** *anat. Vücutta dolaşan kanı toplayarak kalbin sağ kulakçığına taşıyan iki ana damardan her biri.*||**ana topu,** *{ağız} folk. Düğünde kız tarafına gönderilen hediyelik kumaş.* [DS]|| **ana Türkçe,** *dbl. Türk dilinin bugünkü ve geçmişteki lehçe ve şivelerinin türediği eski Türkçe devresine kadar geçen yazılı belge kalmamış, nazarî dönem.*||**ana tüyü,** *{ağız} Kuş ve tavuk yavrularının yumurtadan çıktıkları zamanki ilk tüyleri.*|| **ana tüzük,** *Esas nizamname; esas mukavelename.* [DS]|| **ana vatan,** *1. Ana yurt. 2. Bir kişinin doğup büyüdüğü ve aile bağlarının bulunduğu ülke. 3. Sömürge imparatorluklarında sömürgeler dışındaki asıl ülke. 4. Bir milletin, tarihin uzak geçmişinde atalarının yaşadığı topraklar. 5. mec. Bir bitki veya hayvanın ilk defa görüldüğü ve yetiştiği yer.*||**ana yapı** *Birbiri ile bağı bulunan yapılar topluluğunun diğerlerine göre önemli ve şekilce gösterişli olanı.*|| **ana yarısı,** *Teyze.*||**ana yerli,** *sosy. Evlenen çiftlerin eşinin ailesinin yanına yerleşmesini esas alan toplumsal düzen; iç güveyili.*||**ana yol,** *1. Taşıt trafiği bakımından yoğun olan ve kendisine tali yollar bağlanan yol. 2. Ana cadde.*|| **ana yön,** *coğ. Birbirinden doksan derecelik açılarla ayrılan dört coğrafi yönden her biri: Doğu, batı, kuzey ve güney; cihât-ı erbaa.*||**ana yurt,** *1. Ana vatan. 2. Bir kişinin doğup büyüdüğü ve aile bağlarının bulunduğu ülke. 3. Sömürge imparatorluklarında sömürgeler dışındaki asıl ülke. 4. Bir milletin, tarihin uzak geçmişinde atalarının yaşadığı topraklar. 5. mec. Bir bitki veya hayvanın ilk defa görüldüğü ve yetiştiği yer.*|| **ana yüreği,** *Annenin çocuklarına karşı duyduğu sevgi.*

ana[3], [ol *(o)* > añ-a آكا / اكه / اكا] *{eAT} zm.* **1.** Üçüncü teklik kişi ve işaret zamirinin yaklaşma hâlinde iken aldığı biçim; ona. **2.** Oraya. **3.** Onu. **4.** Onun için; ondan dolayı. **5.** Ona göre; onca. **6.** Onun hakkında. **7.** Onun olsun; ona feda olsun; onundur.

ana[4], [ana آنا] *is.* **1.** *{eAT} {ağız}* Sermaye; esas; asıl; temel. [DS] **2.** Alacak veya borç gibi bir paranın faiz dışında kalan kısmı. ⊟ **ana borç,** *Faiz ve borçla ilgili giderlerin katılmadığı asıl borç miktarı.*|| **ana mal,** *ekon. Bir ticarî işletmenin kurulması için gerekli olan para ve paraya çevrilebilir malların bütünü; sermaye.*|| **ana mal birikimi,** *İşletme sahibinin elde ettiği kârdan bir kısmını mevcut sermayesine ekleyerek işletmesini büyütmesi.*|| **ana malcı,** *1. Üretim ve işletme araçlarını özel mülkiyetinde bulunduran; sermayedar; kapitalist. 2. Üretim ve işletme araçlarının özel mülkiyette bulunması görüşünde olan.*|| **ana malcılık,** *Üretim ve işletme araçlarının özel mülkiyette bulunması esasına dayanan siyasal sistem; kapitalizm; sermayecilik; sermayedarlık.*|| **ana para,** *İşletilen veya borçlanılan bir paranın faiz ve masraflar dışında kalan kısmı.*

ana[5], **-a'i** [Ar. ʿanāʾ عناء] *(ana:) {OsT} is.* Yorgunluk; meşakkat; güçlük.

ana[6], **-a'i** [Ar. ānī > ānā' آناء] *(ana:)* *{OsT}* *is.* Gece yarıları; gece yarısı vakitleri. ⧉ **ānāü'l-leyl,** *{OsT}* *Gece yarıları.*

anababula, [Yun. anababula] *{OsT}* *is.* **1.** Babil gibi karışıklık. **2.** Gürültülü ve karışık yer.

anaberi, [an-ġaru + beri > añarı+beri / oñarı+ beri] *{ağız}* *is.* Ufak tefek eşya; öteberi; sandık eşyası. [DS]

anabolizma, [Yun. ana *(yukarı)* + bole *(vuruş)* > Fr. anabolisme] *is.* *bot.* Canlılardaki özümleme ve biyosentez olaylarının tümü; oluşturum.

anacan, [ana + Far. cān] *{ağız}* *ünl.* Anacığım; canım anam. [DS]

anacı, [ana-cı] *{ağız}* *sf.* (Çocuk için) babasından daha çok annesine düşkün olan. [DS]

anacık, -ğı [ana-cık] *{ağız}* *is.* Anne. [DS]

anacıl, [ana-cıl] *sf.* (Çocuk için) anasına çok düşkün olan.

anaç, -cı [*eT.* anaç *(anacık)*] *is.* **1.** Yavru verecek çağa gelmiş hayvan. **2.** Meyve verecek büyüklüğe ulaşmış ağaç. **3.** *{eT}* Analaşmış; zekâsı yüzünden cemiyetin anası gibi sayılan kızcağız; küçükken büyük bir anlayış gösteren kız; anacık. [DLT] [Mühennâ] **4.** *{ağız}* Çok doğuran iyi cins hayvan. [DS] **5.** *{ağız}* Çok oğul vermiş arı. [DS] **6.** *{ağız}* Evlenmemiş, yaşlanmış kız. [DS] **7.** Orta yaşlı, olgun kadın. [DS] **8.** *{ağız}* İyi cins, damızlık hayvan. [DS] **9.** *{ağız}* Aşı yapılan dal ya da gövde. [DS] **10.** *{ağız}* Çelik çomak oyununun büyük sopası. [DS] **11.** *{ağız}* Serbest, başına buyruk, eksik terbiyeli kız ya da kadın. [DS] **12.** *{ağız}* Su arkı; ana arık; bent. [DS] **13.** *{ağız}* Kağnı tekerleğinin ortası. [DS] **14.** *sf.* İri, kart. **15.** Ana gibi koruyup seven. **16.** *mec.* Bilgili, kurnaz, başına buyruk. **17.** *{ağız}* İhtiyarlamış; kocamış. [DS] **18.** *{ağız}* Köklü; eski. [DS] **19.** *{ağız}* Çok beslenmiş; iri; dolgun. [DS] **20.** *{ağız}* Kuvvetli; sağlam. [DS] **21.** *{ağız}* Kurnaz; tecrübeli; bilgili. [DS] **22.** *{ağız}* Huy veya şekil bakımından anaya benzeyen. [DS] **23.** *{ağız}* Bakımlı, verimli toprak. [DS] ⧉ **anaç bal,** *{ağız}* *Çok oğul vermiş arının balı.* [DS]|| **anaç balı,** *{ağız}* *Koyu renkli bal.* [DS]|| **anaç bülüç,** *{ağız}* *Çoluk çocuk; büyük küçük; evcek.* [DS]|| **anaç yapılı,** *{ağız}* *Annesinin huyunda olan.* [DS]

anaçlamak, [ana-ç-la-mak] *{ağız}* *gçsz. f.* *[-r] [-l(ı)-yor]* (Kız için) evlenmeden yaşlanmak; evde kalmak. [DS]

anaçlaşma, [ana-ç-la-ş-ma] *is.* Anaç olma işi.

anaçlaşmak, [ana-ç-la-ş-mak] *dönşl. f.* *[-ır]* Anaç durumuna gelmek, anaç olmak.

anaçlık, -ğı [ana-ç-lık] *is.* **1.** Anaç olma durumu. **2.** Anaç olanlara has tutum ve davranış biçimi.

anadat, -dı [Yun. anadoti] *(ağız)* *is.* **1.** Harmanda sap atmakta kullanılan üç parmaklı alet; çatal. **2.** Büyük yaba.

anadil, [Ar. ʿîandelib > ʿanādil عنادل] *(ana:dil)* *{OsT}* *is.* Bülbüller.

Anadolu, [Yun. anatole *(güneşin doğduğu yön)*] *öz. is.* Türkiye'nin Asya kıt'asmda bulunan topraklarına verilen ad.

Anadolulu, [Anadolu-lu] *is.* ve *sf.* **1.** Anadolu'da yaşayan. **2.** Anadolu halkından olan.

anadut, [Yun. anadoti] *(ağız)* *is.* Harmanda sap ve saman atmak için yapılmış büyük parmaklıklı dirgen veya yaba; anadat.

anaerki, [ana+erk-i] *is.* *sos.* Kadına üstün bir siyasi rol tanıyan sosyal düzen; maderşahilik.

anaerkil, [ana+erk-il] *sf.* *sos.* Kadının soyunun etrafında toplanan ve buna göre düzenlenen; maderşahi.

anaerobik, -ği [Fr. anaérobique] *sf.* **1.** Havanın serbest oksijeni bulunmadan gelişebilen. **2.** Atmosferin dışında yürütülebilen.

anaf, [Ar. enf > ānāf آناف] *(a:na:f)* *{OsT}* *is.* İnsan burunları; burunlar.

anafet, [Ar. ʿanāfet عنافت] *(ana:fet)* *{OsT}* *is.* Kabalık; sertlik.

anafor, [Yun. anaphori *(geri akış)*] *is.* **1.** Düzgün harekette devam ederken bir engelle karşılaşan hava ve su akımının ortası çukurlaşarak meydana getirdiği dönme; girdap. **2.** *gnşl.* Karışan ve içinden çıkılmaz olan durum. **3.** *argo.* Emek vermeden, zahmet çekmeden kazanılan; beleş; bedava. **4.** *argo.* Haraç. ⧉ **anafora kaptırmak,** *Suyun veya havanın girdabına kaptırmak.*|| **anafora konmak,** *argo. Bir bedel ödemeden, zahmet çekmeden, emek vermeden elde etmek.*|| **anafor bölgesi,** *Bir uçak havada iken kanat veya kuyruk arkasında anafor meydana gelen bölge.*|| **anafordan gelmek,** *argo. Zahmet çekmeden, emek vermeden elde etmiş olmak.*

anaforcu, [anafor-cu] *is.* *argo.* Başkalarının yanında beslenen; çalışmadan, emek harcamadan, bedavadan ve çalıp çırpma ile kazanç sağlayan kişi; bedavacı; beleşçi.

anaforculuk, -ğu [anafor-cu-luk] *is.* *argo.* **1.** Anaforcu olma durumu. **2.** Anaforcunun durumu; bedavacılık; beleşçilik.

anaforlama, [anafor-la-ma] *is.* *argo.* Emek vermeden, bedavadan, çalışmadan bir şeyi kazanma.

anaforlamak, [anafor-la-mak] *gçl. f.* *[-r] [-l(ı)-yor]* *argo.* Bedavadan kazanmak; yolsuzlukla elde etmek.

anaforlu, [anafor-lu] *sf.* Anafor meydana getiren, anafor oluşturarak akan.

anagoji, [Fr. anagogie] *is.* **1.** Ruhun semavi âleme doğru yükselişi. **2.** *man.* Bir ilk sebebe doğru yükselmeyi amaçlayan düşünme yolu. **3.** Eski Yu-

nan'da mutlu bir deniz yolculuğu yapabilmek için tanrılara sunulan kurban.

anagram, [Lat. anagramma *(harfleri alt üst etmek)* > Fr. anagramme] *is.* Bir kelimedeki harflerin yerlerini değiştirerek elde edilen kelime.

anahtar, [Yun. anikhteri] *is.* **1.** Bir kilidi açmaya yarayan, ucu dişli çeşitli biçimlerde yapılmış metal araç. **2.** Zemberekli düzenekle çalışan bir makinenin yaylarını kurmaya yarayan alet. **3.** *mec.* Bir problemi çözmeye, bir düşünceyi açıklamaya yardım eden ip ucu. **4.** Şifreleme ve çözmede kullanılan kararlaştırılmış kurallar. **5.** Bir şeye ulaşma veya onu elde etmede yardımcı olan şey; vesile; araç; vasıta. **6.** Bir yere veya alana girmeyi orayı ele geçirmeyi kolaylaştıran stratejik nokta. **7.** *argo.* Rüşvet. **8.** Bir makineye veya lambaya akım vermeye yarayan düğme. **9.** Somunları veya vidaları çevirip sıkıştırmaya veya açmaya yarayan çelik araç. **10.** *müz.* Notaların porte üzerindeki yükseklik derecelerini göstermek için konulan işaret. **11.** Konserve kutularını, meşrubat şişelerinin kapaklarını açmaya yarayan araç; açacak. **12.** *sf.* Temel oluşturan, kendisine başka ögeler bağlı olan. ⊡ **anahtar deliği,** *Kapılarda anahtarı kilide sokmaya yarayan oyuk.*|| **anahtarı beline takmak,** *Evde söz sahibi olmak, yönetimi ele almak.*|| **anahtarı bendedir,** *Bu konuyu ancak ben çözebilirim, anlamında söz.*|| **anahtarı kapının üstünde bırakmak,** *Kapı anahtarını kilidin deliğinde takılı olarak bırakmak.*|| **anahtar sözcük,** *1. Bilgisayar programcılığında bilgi erişimini sağlayan kelime veya karakter dizisi. 2. Programlama dilinde bir anlam taşıyan, başka bir anlamda kullanılamayan sözcük. 3. Bir fişteki ögelerden birini tespit etmeye yarayan kelime.*|| **anahtar taşı,** *mim. Binalarda kemer yayının en üstünde bulunan taş; kilit taşı.*|| **anahtar teslimi satış,** *Bir evin veya mülkün imalat işleri tamamen bittikten sonra teslim edilmek üzere yapılan satış anlaşması.*|| **anahtar teslimi tamirat,** *Bir evin veya binanın sahibinin içinde bulunmadığı bir sırada yapılan tamirat.*|| **anahtar uydurmak,** *Bir kilidi kendi anahtarı dışında bir başka anahtar kullanarak açmak.*|| **anahtar vermek,** *tiy. Ortaoyunu ve tulûat tiyatrolarında yardımcı oyuncunun, baş komiğin nükte yapmasına yarayacak bir söz ortaya atması; dişi konuşmak.*

anahtarcı, [anahtar-cı] *is.* **1.** Anahtar yapımı ve satımı işini meslek edinmiş kişi. **2.** *argo.* Kapı ve kasalara anahtar uydurarak hırsızlık yapan kişi.

anahtarcılık, -ğı [anahtar-cı-lık] *is.* Anahtarcının yaptığı iş veya mesleği.

anahtarlama, [anahtar-la-ma] *is.* Trafik akışım düzenlemek için kurulan ışıkların açılma ve kapanma sürelerini isteğe göre ayarlama.

anahtarlık, -ğı [anahtar-lık] *is.* **1.** Anahtarların kaybolmasını önlemek ve gerektiği zaman kolay bulunmasını sağlamak amacıyla yapılmış metal halka veya deri vs. kılıf. **2.** Bir çok anahtarı bulunan fabrika, okul, resmî daire gibi büyük binalarda anahtarların numaralandırılarak asıldığı ve konulduğu dolap.

-anak, [-a-na-k / -enek] *{eAT} yap. e.* **1.** Fiilden isim türeten ek. İsimden sıfat türetme eki *-an* ile isimden isim türetme eki *-k*'nin birleşip kalıplaşması ile meydana gelmiştir. Eskiden beri olagelen, süreklilik kavramları katar: *gelenek, görenek.* **2.** Yer ve yöre kavramı katar: *ekenek, akanak.* **3.** Araç kavramı katar: *çekenek, çizenek (grafik).* **4.** Belli bir özelliği bulundurma, içerme kavramı katar: *olanak, kesenek, takanak, yetenek, tutanak.*

a'nak[1], **-ğı** [Ar. ʿunḳ *(boyun)* > aʿnaḳ اعنق] *(a-nak) {OsT} sf.* **1.** (Kişi için) boynu uzun. **2.** (Hayvan için) boynu beyaz damgalı.

a'nak[2], **-ğı** [Ar. ʿunḳ *(boyun)* > aʿnāḳ اعناق] *(a-na:k) {OsT} is.* **1.** Boyunlar. **2.** Yaprak sapları. **3.** Rüzgârın kaldırdığı toz bulut.

anak[1], **-ğı** [an-mak > an-ak] *{ağız} is.* **1.** Hafıza; bellek. **2.** Abide; heykel vb. [DS]

anak[2], **-ğı** [alın / an > an-a-k ?] *{ağız} is.* Karşılık; mukabil. [DS]

anak[3], [Ar. ānaḳ آنق] *(a:nak) {OsT} sf.* Çok zarif; en zarif.

anak[2], **-ğı** [Ar. ʿanāḳat عناقت] *(ana:kat) {OsT} is.* Umduğunu bulamama; başarısızlık.

anakib, [Ar. ʿankebūt *(örümcek)* > ʿanākib عناقب] *(ana:kib) {OsT} is.* Örümcekler.

anaklamak, [an-ak-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Gözetlemek; bakmak. [DS]

anakodos, [Yun. anakatos] *{ağız} sf.* **1.** Dargın; somurtkan. **2.** *is.* Sıkıntı; keder. [DS]

anakonda, [Brez. anakonda] *(anako'nda) is. zool.* Boagillerden Güney Amerika'nın tropikal bölgelerinde durgun su ve bataklıklarda yaşayan, doğurarak yavrulayan ve avını sararak sıkmak suretiyle öldüren büyük bir yılan türü, *(Eunectes murinus).*

anakronik, -ği [Fr. anachronique] *sf.* **1.** Zaman dilimi bakımından tarih yanlışlığı. **2.** Eskimiş, çağ dışı kalmış. **3.** *ed.* (Roman, tiyatro ve hikâye gibi edebî eserlerde geçen zaman unsuru için) tarihî gerçekler ile çelişen.

anakronizm, [Fr. anachronisme] *is.* **1.** Bir olayı başka çağda geçmiş gibi gösterme; çağ şaşımı. **2.** Çağın gerisinde kalma, çağa uygun yaşamamak. **3.** *ed.* Kimi zaman çarpıcı bir etki uyandırabilmek için ayrı çağlarda yaşayan kişileri veya başka başka tarihlerde olmuş olayları bir araya getirmek suretiyle yapılan sanat.

anal, [Fr. anal] *sf.* Göden bağırsağının sonu ile ilgili; anüse ait.

analamak, [ana-la- mak] *{eT} dönşl. f. [-r]* Ana edinmek; ana demek. [DLT]

analfabet, [Fr. analphabet] *sf.* Okur yazar olmayan; ümmi.

analı, [ana-lı] *sf.* Anası olan, anası sağ olan. ⧉ **analı babalı,** *(Çocuk için) anası basıyla birlikte, anası babası sağ olarak.*|| **analı danalı,** *Çoluk çocuk hep beraber.*|| **analı kızlı,** *Anne ve kızı ile birlikte.*|| **analı kuzu, kınalı kuzu,** *Annesinin yanında mutlu yaşayan evlatların durumu.*|| **analı kuzulu,** *Ana adı verilen büyük kerpiçlerle, kuzu adı verilen küçük kerpiçlerin değişik biçimlerde dizilmesiyle oluşturulan bir duvar örme biçimi.*

analık, -ğı [ana-lık آنالق] *is.* **1.** Anne olma durumu. **2.** Anne olmanın verdiği duygu. **3.** *{eAT} {ağız}* Üvey anne. [DS] **4.** *huk.* Çocuğu doğuran kadının çocuğuna karşı hukukî durumu. **5.** *{ağız}* Kaynana. [DS] **6.** *{ağız}* Düğünde sağdıçlık yapan kimsenin karısı. [DS] **7.** *{ağız}* Gelini düğüne hazırlayan kadın. [DS] **8.** *{ağız}* Kardeşlik olan kızların şerbetini içiren kadın. [DS] **9.** *{ağız}* Düğünde kızın annesine verilen elbiselik kumaş. [DS] ⧉ **analık etmek,** *Birine anne sevgisi ile yaklaşmak, korumak, büyütmek.*|| **analık hâli,** *{ağız} Âdet görme.* [DS]|| **analık sigortası,** *Kadın işçiye veya erkek işçinin eşine gebelik, doğum ve emzirme dönemlerinde yapılan sosyal sigorta yardımı.*

analist, [Fr. analyste] *is.* Bilişim ve ekonomik göstergelerle, kişisel davranış bozukluklarını çözümlemede uzman kişi.

analitik, -ği [Fr. analytique] *sf.* Çözümlemeye dayanan. ⧉ **analitik geometri,** *mat. Geometrik konularda matematik ve cebirsel işlemleri kullanan geometri dalı.*|| **analitik kimya,** *kim. Bileşiklerin kimyasal bileşenlerini inceleyen kimya dalı.*|| **analitik önerme,** *mant. Yalnız mantıksal sebeplerle doğru olan ve öznede gizli olarak bulunan anlamı ortaya çıkarmaya yarayan yargı.*

analiz[1], [Yun. analysis *(ayrıştırmak)* > Fr. analyse] *is.* **1.** Bir bütünü, bir bileşiği meydana getiren temel unsurları veya bileşenleri belirleme; çözümleme; tahlil. **2.** Eğitimde bileşikten yalına, bütünden parçaya doğru giden yöntem. **3.** Televizyon ile iletilecek bir görüntünün yatay şeritler hâlinde sıralanarak ayrı ayrı elemanlara ayrılması; tarama. **4.** *fel.* Birleşikten yalına giden yöntem. ⧉ **analiz etmek,** *Karışık ve girişik bir olayı veya durumu ya da bir maddeyi basit olgulara ve elemanlarına kadar inerek ayrıştırmak; tahlil. "Kelime analizi, cümle analizi."*

analiz[2], [Yun. analusi] *{ağız} is.* Su emme; yumuşama. [DS]

analizci, [analiz-ci] *is.* Analiz konusunda uzmanlaşmış kimse; analist.

analjezi, [Yun. an- *(yok)* + algos *(ağrı)* > Fr. analgésie] *is. tıp.* Vücudun her hangi bir yerinde meydana gelen ağrı hissinin çeşitli sebeplerle duyulmaz olması.

analjezik, -ği [Fr. analgésique] *is.* ve *sf. tıp.* Beynin vücudun herhangi bir yerinde meydana gelen ağrıyı hissetmesini engelleyen; ağrı kesici.

analoji, [Fr. analogie] *is. man.* Aslında farklı olan bireyler arasında görünüşteki özelliklerden doğan benzeşme; andırış; benzeşim; örnekseme.

analojik, -ği [Fr. analogique] *sf.* Orantılı.

anamnez, [Yun. anamnesis *(anma)* > Fr. anamnèse] *is.* Hastanın daha önceki hastalıkları ve sağlık durumu hakkında hekime verilen bilgilerin bütünü.

anamorfoz, [Fr. anamorphose] *is.* **1.** Bir cismin görüntüsünü yansıtan optik düzeneğin yatay ve dikey boyutları farklı büyütme veya küçültmesinden doğan görüntüdeki şekil bozukluğu. **2.** Eğri yüzeyli bir ayna tarafından verilen biçimsiz görüntüsü.

anamutrata, [Yun. anemotrata] *is.* Açık denizde iki yelkenli tarafından çekilen bir tür balık ağı.

a'nan, [Ar. aʿnān أعنان] *(a-na:n) {OsT} is.* **1.** Ağacın ucu. **2.** Ufuklar.

anan, [Far. ān > ān-ān آنان] *(a:na:n) {OsT} zm.* Onlar.

anan, [Ar. ʿanāne > ʿanān عنان] *(ana:n) {OsT} is.* Bulutlar.

anana, [ana+ana] *{ağız} is.* Büyük anne; anneanne. [DS]

ananas [Brezilya yerl. Guareni d. nana > Port. ananas] *is. bot.* İri çam kozalağı görünümünde içi etli, sulu ve hoş kokulu lezzetli meyveleri olan Güney Amerika kökenli, kısa boylu tropik bir bitki, *(Ananas comosus).* ⧉ **ananas çiçeği,** *bot. Anayurdu Ümit burnu olan zambakgillerden gösterişli bir süs bitkisi, (Eucomis).*

ananasgiller, [ananas-gil-ler] *is. bot.* Tropikal Amerika'da yetişen iki bini aşkın epifit türü kapsayan bir çenekli bitki familyası, *(Bromeliaceae).*

an'anat, [Ar. ʿanʿane > ʿanʿanāt عنعنات] *(an-ana:t) {OsT} is.* Gelenekler; örfler; an'aneler; rivayetler.

an'ane [Ar. ʿan *(..-den)*> ʿanʿane عنعنه] *(an-ane) {OsT} is.* **1.** Rivayet. **2.** Ayrıntı; tafsilat. **3.** → anane.

anane[1], [Ar. ʿan *(..-den)* > ʿanʿane عنعنه] *(a'nane) is.* **1.** Bir toplumda atalardan kalmış olması dolayısıyla saygı duyularak devam ettirilen kültürel aktarımlar; gelenek. **2.** Alışkanlık. **3.** *huk.* Belli bir kimliği korumuş olan topluluklarda kuşaktan kuşağa aktarılan ve hukukun kaynaklarından birisini oluşturan sosyal davranış; örf.

anane[2], [Ar. ʿanāne عنانه] *(ana:ne) {OsT} is.* (Tek) bulut.

ananecilik, -ği [anane-ci-lik] *is.* Geleneklere bağlı olma durumu.

ananet, [Ar. ʿanānet عنانت] *(ana:net)* *{OsT}* *is.* Erkekte görülen cinsel güçsüzlük; iktidarsızlık; puluçluk.

an'anevi, [Ar. ʿanʿane > ʿanʿnevī عنعنوی] *(an-anevi:)* *{OsT}* *sf.* Gelenekle ilgili; geleneksel.

an'aneviye, [Ar. ʿanʿanevī> ʿanʿneviyye عنعنویه] *{OsT}* *is. sosy.* Gelenekçilik.

anapa, [? anapa] *{ağız}* *is.* Bir fasulye türü. [DS]

anantris, [Skr. anantarya] *{eT}* *is.* Bir tür günah adı. [EUTS]

anapera, *is. zool.* Kırlangıç ve keçisağanlar üzerinde yaşayan kısa ve dar kanatlı bir asalak sinek, *(Hippoboscidae).* **anarat**[1], [İng. arrowroot] *{ağız}* *is.* Şeker, pirinç unu veya nişastadan yapılan bir çocuk maması. [DS]

anarat[2], [Yun. anerōte] *{ağız}* *sf.* Katıksız; saf. [DS]

anarberi, [*eT.* yon *(uygun)* > yon-aru+beri / añarı+beri / oñarı+ beri] *{ağız}* *is.* → anarıberi. [DS]

anarı, [*eT.* añ-arı / añ-aru] *{ağız}* *sf.* **1.** Çabuk; tez. **2.** Ters; aksi. **3.** Ayrı. **4.** *zf.* ...-dan itibaren; ...-dan beri. **5.** *zf.* ...-dan doğru; ...-dan tarafından; ...-dan yönünden. **6.** *is.* Karşı; karşı taraf; karşı yaka. [DS]

anarıberi, [*eT.* yon *(uygun)* > yon-aru+beri / añarı+beri / oñarı+ beri] *{eT}* *is.* **1.** Bir özelliği olmayan eşya; öteberi; bayağı eşya. **2.** *{ağız}* Yemiş; çerez. [DS] **3.** Sebze.

anarlak, -ğı [*eT.* añaru-lak] *{ağız}* *zf.* Biraz ötede. [DS]

anarşi, [Yun. arakhia *(kumanda yokluğu)* > Fr. anarchie] *is.* **1.** Lider yokluğu; başsızlık. **2.** Devletin kanunsuzluklar ile baş edememesi hâlinde görülen toplumsal kargaşa; erksizlik. **3.** Yapılan bir etkinlikte ilke kuralların konulmamış veya uyulmamış olması dolayısıyla çıkan düzensizlik; başıboşluk; kargaşa. **4.** *huk.* Devletin siyasi ve hukukî temel düzenini bütünüyle yok etmek amacı güden her türlü girişim ve eylem.

anarşik, -ği [Fr. anarchique] *sf.* **1.** Anarşi ile ilgili. **2.** Anarşi görünümünde. **3.** Anarşi yaratan; karışık; karışmış.

anarşist, [Fr. anarchiste] *is.* **1.** Her türlü yönetimsel kuralı kabullenmeyen öğreti taraflısı. **2.** *sf.* Devlet otoritesine baş kaldıran. **3.** Anarşi ile ilgili olan.

anarşistleşme, [anarşist-le-ş-me] *is.* **1.** Anarşiste yakışır davranışlar içine girme. **2.** Devlet otoritesi ve toplumsal kural tanımaz olma.

anarşistleşmek, [anarşist-le-ş-mek] *dönşl. f. [-ir]* **1.** Anarşist olmak. **2.** Anarşizm görüşünü benimsemek.

anarşistlik, -ği [anarşist-lik] *is.* **1.** Anarşist olma durumu. **2.** Anarşistin niteliği.

anarşizm, [Fr. anarchisme] *is. siy.* Hiçbir şekilde devlet otoritesini tanımayan ve yok saymayı esas alan doktrin.

anartri, [Fr. anarthrie] *is. tıp.* Konuşma organlarında her hangi bir bozukluk olmamasına rağmen beyinde konuşma merkezinde meydana gelen bir yapısal değişiklik sebebiyle konuşamama; dil tutukluğu.

anaru, [*eT.* añaru] *{ağız}* *zf.* ...-den beri; ..-den doğru. [DS]

anarurak, [*eT.* añaru-rak] *{ağız}* *zf.* Daha ötede. [DS]

anarya, [Fr. en arrière] *is. oto.* Geri vites kolu.

anasıl, [Ar. ʿan aṣl(ın)] *{OsT}* *zf.* Aslı itibariyle; aslen.

anasır, [Ar. ʿunṣur *(öge)* > ʿanāṣır عناصر] *(ana:sır)* *{OsT}.* *is.* **1.** Unsurlar; ögeler. **2.** Bir bütünü meydana getiren parçalar, elemanlar. **3.** Bir topluluğu meydana getiren din ve ırk bakımından değişik kesimlerden gelen insanlar. **4.** Vücut. ⊡ **anāsır-ı erbaa,** *Dört unsur; eski kimyacılar tarafından bütün madenlerin esası sanılan ateş, hava, su ve topraktan ibaret dört öge.*

anasız, [ana-sız] *sf.* (Çocuk için) anasını kaybetmiş.

anasızlık, -ğı [ana-sız-lık] *is.* Anasız olma durumu.

anason, [Yun. anison / Ar. anīsūn] *is. bot.* Maydanozgillerden genellikle tohumlarındaki yağlı uçucu esansı için yetiştirilen bir yıllık otsu bitki, *(Pimpinella anisum).*

anaş, [ana-ş] *{ağız}* *ünl.* Sevgi ve hürmet sözü. [DS]

anaşta, [Far. nāştā] *{ağız}* *zf.* Aç karnına; acı acına. [DS]

anat, [Ar. ān > ānāt آنات] *(a:na:t)* *{OsT}* *is.* **1.** Anlar; zamanlar. **2.** İnce farklar; küçük değişiklikler; nüanslar.

anatlamak, [öñ *(ön)* > an-at-la-mak] *{ağız}* *gçsz. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Acele etmek. [DS]

anatomi, [Fr. anatomie] *is.* **1.** Keserek açmak. **2.** Canlıların biçimini, organlarının yapısını ve aralarındaki ilişkileri inceleyen bilim dalı; teşrih. **3.** Sanat eserlerinde insan bedeninin görünümünü tasvir edebilme sanatı. **4.** *mec.* Bir şeyin oluşmasında göze çarpan önemli yapısal özellikler.

anatomici, [anatomi-ci] *is.* Anatomi üzerine bilimsel araştırma ve inceleme yapan uzman; anatomist.

anatomik, -ği [Fr. anatomique] *sf.* **1.** Anatomi ile ilgili olan. **2.** Anatomiye ait. **3.** İnsan anatomisine uygun olan; insan anatomisi dikkate alınarak üretilmiş.

anatomist, [Fr. anatomiste] *is.* Anatomi üzerine bilimsel araştırma ve inceleme yapan uzman; anatomici.

anavalı, [Yun. anavole] *{ağız}* *is.* → anavul. [DS]

anavaşya, [Yun. anavasiya *(yükseliş)*] *(anava'şya)* *is.* Göçücü balıkların boğazlar yoluyla Karadeniz'den Akdeniz'e geçişi.

anavul, [Yun. anavole] *{ağız}* *is.* **1.** Suyun taksim edilerek küçük arklara ayrıldığı yer. **2.** Sebze ekmek için ayrılmış toprak parçası; evlek. [DS]

anavula, [Yun. anavoli] *{ağız} is.* Köstebek. [DS]

anay[1]**,** [han+ öy > hanay] *(a'nay) {ağız} is.* **1.** Birkaç katlı yüksek bina. **2.** Evlerde önü açık yer; sofa. **3.** Dağlarda ayıların balı yememesi için yüksek ağaçlar üzerine yapılan kovan koyma yeri. **4.** Evlerin üst katında duvar üzerine uzatılan kiriş. [DS]

anay[2]**,** [ana-y] *(ana:y) {ağız} ünl.* Bezginlik, bıkkınlık ve usanç bildirir. [DS]

anayasa,[ana+yasa] *(ana'yasa) is.* Bir ülkenin devlet şeklini, devlet organlarının yapısını, kuruluşunu ve işleyişini belirleyen; yönetenlerle halk arasındaki ilişkileri; temel hak ve hürriyetlerin kullanılma biçimlerini düzenleyen temel kanun; kanun-ı esasî; teşkilat-ı esasiye kanunu.

anayasacı, [ana-yasa-cı] *sf.* **1.** Anayasaya bağlı kalınmasını, anayasanın eksiksiz uygulanmasını savunan. **2.** *is.* Anayasa hukuku konusunda uzmanlaşmış hukukçu veya profesör.

anayasal, [ana+yasa-l] *sf.* **1.** Anayasa ile ilgili. **2.** Anayasaya ait. **3.** Anayasaya dayanan, anayasadan kaynaklanan. **4.** Anayasaya uygun.

anbal, [Yun. embolī => ambul / anbal انبل] *{eAT} is.* Sulamayı kolaylaştırmak amacıyla toprağın durumuna göre düzenlenmiş bölmeler; hambal; mandal; andal.

anbar, [Far. enbaşten *(yığmak, doldurmak)* > enbar] *{OsT} is.* → ambar.

anbean, [Ar. ʿān + Far. be + Ar. ʿān آن بآن] *(a:nbea:n) {OsT} zf.* Her an, git gide, gittikçe.

anber, [Ar. ʿanber عنبر] *{OsT} is.*→ amber. ⧉ **anber-efşān,** *{OsT} Güzel kokular saçan.*|| **anber-nisār,** *{OsT} Amber saçan.*|| **anber-sirişt,** *{OsT} Amber gibi.*|| **anber-şemîm,** *{OsT} Amber kokan.*|| **anber-ter,** *{OsT} 1. Güzellerin zülüfleri ve benleri. 2. mec. Gece.*

anberbar, [Ar. ʿanber + Far. bār عنبربار] *{ağız} sf.* Güzel kokulu. [DS]

anberbaris, [Ar. barbārīs / Lat. amberberis] *is.* → amberbaris.

anberbu, [Ar. ʿanber + Far. bū عنبربو] *(anberbu:) {OsT} is.* → amberbu.

anberbuy, [Ar. ʿanber + Far. būy عنبربوی] *(anberbu:) {OsT} is.* → amberbu.

anberbuyi, [Ar. ʿanber + Far. būyī عنبربویی] *(anberbu:yi:) {OsT}sf.* Amberbu rengi.

anbere, [Ar. ʿanbere عنبره] *is.* Bir hurma türü.

anberi, [Ar. ʿanberī عنبری] *(anberi:) {OsT} sf.* Amber kokulu.

anberin, [Ar. ʿanber > Far. ʿanberīn عنبرین] *(anberi:n) {OsT} sf.* **1.** Amber içeren. **2.** Amber gibi güzel kokan.

anberine, [Ar. ʿanber > Far. ʿanberīne عنبرینه] *(amberi:ne) {OsT} is.* Amberle doldurulmuş kolye.

anberiye[1]**,** [Suriye Ar. ʿanbariye عنبریه] *is.* Güzel kokulu likör.

anberiye[2]**,** [Ar. ʿanbariyye عنبریه]*{OsT} is.* **1.** *bot.* Yayla çiçeği. **2.** Güzel kokulu bir ilaç.

anbermu, [Ar. ʿanber + Far. mū / mūy عنبرمو] *{OsT} sf.* Saçları amber gibi kokan.

anbitik [Çin. an *(masa)* + T. biti-k] *{eT} is.* **1.** Alın yazısı; mukadderat; kader kitabı; sonuç. [EUTS] **2.** Büro; muhakeme; adlî iş. [EUTS]

anca[1]**,** [Ar. ān *(kısa zaman)* + T. -ca] *{ağız} zf.* **1.** Biraz önce; az önce; demin; henüz. **2.** Şimdi; şu anda. **3.** Birazdan; daha sonra. **4.** Her zaman; daima; devamlı alarak. **5.** Zamanla; yavaş yavaş. [DS]

anca[2]**,** [*eT.* ol *(o)* > an *(tek. 3. şahıs zamiri "o"nun çekim sırasında aldığı biçim)* + -ça *(eşitlik hâl ekı)* > an-ça *(onun kadar; o kadar)* آنجه] *(a'nca) {eAT} zf.* **1.** En çok. **2.** Sonunda; o zaman. **3.** Yalnız o kadar; öyle. **4.** *bağ.* Ancak. **5.** *{ağız}* Sanki. [DS] **6.** *{eAT} {ağız}* Bu kadar; bu miktar; onun gibi. [DS] ⧉ **anca beraber kanca beraber,** *Hangi durumda ve şartlarda olursa olsun birlikte hareket etme ifade eder.*

ancacuk, [anca-cuḳ آنجه جق] *{eAT} zf.* Ancak o zaman; o sürece; onun kadar.

ancag, [*eT.* ança + oḳ *(pekiştirme edatı)* > ancağ انجغ] *{eAT} zf.* → ancak; anca.

ancak, [*eT.* ança + oḳ *(pekiştirme edatı)* > ancak آنجق] *(a'ncak) zf.* **1.** Yalnızca; yalnız; sadece. **2.** Daha çoğu ve daha ilerisi olamaz; olsa olsa; en çok; güçlükle. **3.** Bir düşünceye karşı olanı ifade için kullanılır; lakin; ama; yalnız. **4.** En erken; en evveli. **5.** Ne var ki; fakat; amma. **6.** Kıt kanaat. **7.** *{ağız}* Biraz önce. [DS] ⧉ **ancak ola,** *{eAT} Ancak bu kadar; böyle olur.*|| **ancak olur,** *{eAT} Ancak bu kadar; böyle olur.*

ancalar, [anca-lar آنجه لر] *{eAT} zm.* Niceler; niceleri; birçokları; o gibiler.

ancaru, [anca-ru انجارو] *{eAT} zf.* O kadar.

-ancası, [-ancası / -encesi] *{eAT} yap e.* Bütünü; -anı.

ancılayın, [ol *(o)* > ancı-layın / ançu-layun انجلاین] *{eAT} {ağız} zf.* Üçüncü teklik kişi ve işaret zamirinin ilgi, araçlılık hâlinde iken aldığı biçim; onun gibi; o kadar; öyle. [DS] ⧉ **ancılayın gibi,** *{eAT} Onun gibi; benzeri.*|| **ancılayın kim,** *{eAT} Gibi; nitekim.*

ança[1]**,** [ol *(o)* > ol-ça > an-ça] *{eT} zf.* **1.** O kadar; ... kadar; o türden (işaret ve kişi zamiri ol'un eşitlik durumuöyle; onca; o kadar. [İKPÖy.] [Üç İtigsizler] [ETY] [DLT] **2.** Şöyle; bu türden [Gabain]. [EUTS]

[ETY] **3.** Biraz öyle; şöyle; öylece [Tekin] [ETY] **4.** Nice; bu kadar; o kadar [Yüknekî] ⊡ **ança munça,** *{eT} Bir şey; bir miktar. [*EUTS]|| **ança takı,** *{eT} Ve de.*

ança[2], [*eT.* an-ça + ok] *(a'nça) {ağız} zf.* **1.** Ancak. **2.** Şimdi; şu anda. [DS]

ançada, [ança-da] *{eT} zf.* Bunun üzerine; bundan sonra. [EUTS]

ançagınça, [ança-ğın-ça] *{eT} zf.* Tam o anda. [EUTS]

ançak, [ança+ok] *{eT} zf.* Öylece. [ETY]

ançakın, [ança-kın] *{eT} zf.* Zerre kadar; ufacık; minnacık. [EUTS]

ançakınca, [ança-kın-ça] *{eT} zf.* Tam o anda. [EUTS]

ançalayu, [ança+ulayu *(onun kadar ekleyerek)* > ança-la-yu] *{eT} zf.* Öyle yaparak; onun kadar; öylece. [İKPÖy.]

ançalayuma, [anca-la-yu-ma] *{eT} zf.* Anca; keza. [EUTS]

ançama, [an-ça-ma / an-ç-ma] *{eT} zf.* O kadar; o kadar daha; bir daha. [EUTS] [Gabain]

ançan, [ol *(o)* > an-ça-n] *{eT} zf.* Bir zaman. ⊡ **ançan ançan,** *Derece derece; tedricen.* [Üç İtigsizler]

ançata, [ança-ta] *{eT} zf.* Bunun üzerine; ondan sonra. [Gabain] [EUTS] ⊡ **ançata kin,** *{eT} Bundan sonra.* [EUTS]|| **ançata timin,** *{eT} Tam o sırada.* [EUTS]

ançgınça, [anç-ğın-ça] *{eT} zf.* **1.** Bu sırada; o esnada. [Gabain] [EUTS] **2.** Nihayet;en sonunda. [EUTS] [Gabain]

ançıp, [an-ça + är-ip?] *{eT} zf.* **1.** Öyle olunca; imdi. [ETY] **2.** Böyle; böylece. [ETY] **3.** Sonra. [ETY]

ançizlemek, [? ançiz-le-mek] *gçsz. f. [-r] [-l(i)-yor] argo.* Uzaklaşmak; savuşmak.

ançma, [anç-ma] *{eT} zf.* Daha o kadar; daha o denli. [EUTS]

ançman, [Soğd. ancaman] *{eT} is.* Topluluk; halk; cemaat. [EUTS] [Gabain]

anço, [an-çu / anço] *{eT} is.* **1.** Hediye. [ETY] **2.** Ödül. [ETY]

ançolamak, [anço-la-mak] *{eT} gçl. f. [-r]* (Bir büyüğe) bir şey sunmak; takdim etmek. [ETY]

ançolayu, [ançu-layu / anço-layu] *{eT} zf.* Böylece; bu suretle; bunun gibi. [EUTS]

ançu, [anço] *{eT} is.* **1.** Değer; kıymet. [EUTS] **2.** Mükâfat. [Gabain] [EUTS] **3.** Sema. [EUTS]

ançula, [ançu-la] *{eT} zf.* Öyle. [Gabain]

ançulamak, [ançu-la-mak] *{eT} gçsz. f. [-r]* **1.** Tapmak. [Gabain] [EUTS] **2.** Saymak; hürmet etmek; saygı göstermek; itibar etmek; arzıhürmet etmek; tazim etmek. [ETY] [Gabain] [EUTS] **3.** Değerlendirmek. [EUTS] **4.** Övmek. [Gabain] **5.** Takdim etmek; teslim etmek. [Tekin]

ançulasıg, [ançu-la-sığ] *{eT} zf.* Gereği gibi; layıkıyla; layık olduğu biçimde. [EUTS]

ançulasık, [ançu-la-sık] *{eT} zf.* Gereği gibi; layıkıyla; layık olduğu biçimde. [EUTS]

ançulayu, [ança+ ulā-yu] *{eT} zf.* O şekilde; bu şekilde; ancalaym; böylece; bu suretle; bunun gibi. [EUTS] [Üç İtigsizler]**ançüez,** [İsp. anchova] *is.* **1.** Hamsi. **2.** Genellikle hamsiden veya çaça, sardalye, tirsi gibi balıklardan yapılan yağlı ve tuzlu ezme.

and, [*eT.* and اند] *{eT} {eAT} is.* Ant; yemin; ahit; söz verme. [DLT] ⊡ **andını yire komak,** *{eAT} Yeminini yerine getirememek.*|| **andın sıdırmak,** *{eAT} Yeminini bozdurmak.*|| **andın sımak,** *{eAT} Yeminini bozmak.*|| **and içe görmek,** *{eAT} Sürekli yemin etmek.*|| **and içirmek,** *{eAT} Yemin ettirmek.*|| **and içişmek,** *{eAT} Karşılıklı sözleşip yemin etmek.*|| **and içmek,** *{eAT} Yemin etmek.*|| **and olmak,** *{eAT} Söz verilmek; yemin edilmek.*|| **and saklamak,** *{eAT} Yeminini tutmak.*|| **and virmek,** *{eAT} Yemin ettirmek.*

-anda, [-anda / -ende] *{eAT} yap e.* ...-dığında; ...-dığı vakit; ...-ınca.

anda, [ol *(o)* > an-ta / an-da انده] *{eT} {eAT} zm.* **1.** O zamirinin bulunma-çıkma durumu; onda. [Gabain] [Mühennâ] [ETY] [EUTS] [DLT] **2.** Orada. [Gabain] [Mühennâ] [ETY] [EUTS] [DLT] **3.** O konuda. **4.** Oraya. **5.** O zaman[Gabain] [Mühennâ] [ETY] [EUTS] [DLT] ⊡**anda banda,** *{ağız} Belli belirsiz; şöyle böyle.* [DS]|| **anda bunda,** *{ağız} 1. Şöyle böyle. 2. Seyrek; tek tük. 3. Yarım yamalak. 4. Orada burada; ötede beride.* [DS]|| **anda bunda yapmak,** *{ağız} Bir işi özenmeden, baştan savma yapmak.* [DS]|| **anda munda,** *{eT} Her tarafta; ötede beride.* [EUTS]

andaç, -cı [*eT.* an-daçı> andaç] *is.* **1.** Hatırlanmak üzere verilen eşya; yadigâr; hatıra; anmalık; bergüzar; suvenir. **2.** Takvimli defter; ajanda. **3.** Bir yerde geçirilen süreyi hatırlamak için düzenlenen fotoğraflı kitapçık; yıllık. **4.** Yaşanan önemli olayların yazıldığı defter; hatırat. **5.** *{ağız}* Ölen kimsenin geride kalan tek evladı. [DS] **6.** *{ağız}* Evlat; nesil; döl. [DS] **7.** *{ağız}* Ölmüş aile büyüklerinin anısı sayılan kişi ya da eşya. [DS] **8.** *{ağız}* Halef. [DS] **9.** *{ağız}* Damızlık koyun veya keçi. [DS] **10.** *{ağız}* Sürüde baş çeken koyun. [DS] **11.** *{ağız}* Eş; denk. [DS] **12.** *{ağız}* İsim; şöhret; ün. [DS]

andag, [*eT.* an-ta + ok > antak / an-ı + täg > andağ] *{eT} zf.* Böylece; bu suretle; böyle; o kadar. [ETY] [DLT] [Gabain] [EUTS]

andagı, [*eT.* anda-kı > anda-ğı آنداغى] *{eAT} zf.* Oradaki; o yerdeki; ondaki.

andagın, [an + teg-in] *{eT} zf.* Nasıl?

andak[1], [an+ teg / antak انداق] *{eAT} zf.* **1.** Hemen; o anda; derhâl. **2.** O kadar. **3.** Böyle; böylece. **4.** *{ağız}* Ondan sonra. [DS]

andak[2], **-ğı** [yan-da-k / andak] *{ağız} is. bot.* **1.** Aya-

ğa batan diken; kıymık. **2.** Topraktaki sel yarıntısı. [DS]

andal[1], [Yun. ambolis > andal] *{ağız} is.* **1.** Bağ ve bahçelerde sulamayı kolaylaştırmak için toprağın eğimine göre ayrılmış bölmeler; evlek. **2.** Evlek sınırı. **3.** Sulanan tarla ve bostanlarda sulanan yerin su ile dolması durumu; göllenme. **4.** Pirinç ekmeye elverişli akıntısız, sulak yer; bataklık. **5.** Kurutmak için serilmiş kabuklu fındık yığını. **6.** Biçilmiş ekin yığını. **7.** Orman içinde ince uzun mera. [DS]

andal[2], [Yun. antabollus] *{ağız} sf.* → andavallı. [DS]

andal[3], [an+dal] *{ağız} is.* **1.** Falan; filan. **2.** Seyrek, aralıklı dikiş. [DS]

andallamak, [andal-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* **1.** Dikişi seyrek olarak dikmek; oyulgamak. **2.** Deve yürüyüşü gibi geniş ve büyük adımlarla yürümek. **3.** Bir işi baştan savma yapıp bırakmak. **4.** Tarlayı andallara, evleklere ayırmak. **5.** Bir çukur ya da evleği su ile doldurmak; göllemek. [DS]

andallı, [Yun. antallabous > andavallı] *{ağız} sf.* → andavallı. [DS]

andalmak, [andal-mak] *{ağız} dönşl. f.* Açlıktan içi geçmek; içi ezilmek. [DS]

andan[1], [ol *(o)* > an > an-dan آنداً / آندن] *{eT} {eAT} zm.* **1.** Üçüncü teklik kişi ve işaret zamirinin ayrılma hâlinde iken aldığı biçim; ondan; ondan sonra. [DLT] **2.** Ona. **3.** Oradan; o yerden. **4.** Onunla. 🗗 **andan bundan,** *{eAT} Şuradan buradan.*|| **andan gerü,** *{eAT} Ondan sonra.*|| **andan girü,** *{eAT} Andan sonra.*|| **andan ötüri,** *{eAT} Ondan dolayı.*|| **andan ya,** *{ağız} Öyle değil mi?*

andan[2], [an-dan] *{eAT} zf.* **1.** Ondan sonra; sonra. **2.** Yine; tekrar. **3.** O takdirde; o zaman. **4.** Bunun üzerine. **5.** Ondan ötürü. **6.** *{ağız}* Madem ki; sonra; bakalım. [DS] 🗗 **andan kim,** *{eAT} Ondan ötürü; dolayı; için.*|| **andan ötürü kim,** *{eAT} Diye; için; yüzünden.*

andana, [an-dan-a] *{ağız} zf.* Sonradan. [DS]

andanç, [an-dan-ç?] *{ağız} is.* Bir şeyin tamamen kırılması. [DS]

andante, [İt. andare *(gitmek)* > andante] *(anda'nte) zf. müz.* **1.** Orta derecede yürük hızda. **2.** Sonat ve senfonilerin bu hızda çalınan bölümü.

andantino, [İt. andantino] *(andanti'no) zf. müz.* Andanteye göre biraz daha hızlı.

andasız, [an-da-sız] *{ağız} is.* Kimsesiz. [DS]

andaval, [Yun. antallabous > Andabalis *(Niğde'nin bugünkü adı Aktaş olan merkez köyü Andaval adından) / andavalus (çarpık, somurtkan)* / antallagos *(değişik)* [Tzitzilis]] *is. argo.* Aptal, bön, görgüsü kıt kimse; beceriksiz.

andavallı, [andaval-lı] *is. argo.* Aptal, bön, görgüsü kıt kimse.

andavat, [Yun. andivatis *(sürgü)*] *{ağız} is.* İkinci kata çıkarken binanın ortasına konulan kiriş. [DS]

andayık, [anda-y-ık] *{eAT} zf.* Böyle; böylece; bu şekilde.

andeki, [*eT.* andaġı] *{ağız} zf.* Oradaki. [DS]

andelib, [Ar. ʿandelīb عندليب] *(andeli:b) {OsT} is.* **1.** Bülbül. **2.** *argo.* Hile; oyun.

andeliban, [Ar. ʿandelīb + Far. -ān عندليبان] *(andeli:ba:n) {OsT} is.* Bülbüller.

andem, [Ar. ʿandem عندم] *{OsT} is. tıp.* Kan dindirmekte kullanılan bir tür reçine.

ander[1], [an-dır-mak > andır] *{ağız} is.* → andır[1]. [DS]

ander[2], [Erme. ander] *{ağız} is.* **1.** Cinsel organ. **2.** *argo.* Erkeklik organı. **3.** *sf.* Sahipsiz. [DS]

andezit, -di [Fr. andésite] *is.* Gözenekli yapıda siyah veya kurşuni renkli volkanik kayaç.

andgarmak, [and-ġar-mak] *{eT} gçl. f. [-ur]* Yemin ettirmek; ant içirmek. [DLT]

andıg, [andıġ] *{eT} is.* Elek kalbur gibi şeylerin kasnağı. [DLT]

andık, -ğı [añ / añ *(av)* > añ-dı-mak > andıḳ / anduḳ / anduḫ آندق / اندق] *is.* **1.** *zool.* Afrika'da yaşayan, iri yapılı vücudunun arka kısmı basık, her ayağında dört parmak bulunan, çoğunlukla leş yiyen, dişleri kemikleri kıracak kadar güçlü bir vahşi hayvan; sırtlan; *{eAT} {ağız} (aynı) (Hyaena hyaena).* [DS] **2.** *{ağız}* Mezarlık yakınlarında bulunduğuna ve yırtıcı olduğuna inanılan hayalî bir hayvan. [DS] **3.** *{ağız}* Domuz. [DS] **4.** *{ağız}* İn. [DS] **5.** *{ağız} sf.* Görgüsüz; anlayışsız; hödük. [DS] **6.** *{ağız}* Terbiyesiz; şımarık. [DS] **7.** *{ağız}* (Kişi için) yüzü yara bere içinde; biçimini kaybetmiş. [DS]

andıklamak, [andık-la-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Sırtını yere dayayarak uyumak. [DS]

andıkmak, [and-ıġ-mak] *{eT} gçsz. f. [-ur]* Ant içmek; yemin etmek. [DLT]

andıl, [añ *(yans.)* > añ-dı-mak > andı-l] *{ağız} sf.* Boş gezen, işsiz; serseri. [DS]

andılmak, [añ *(yans.)* > añ-dı-mak > andı-l-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* **1.** Bir şeyin üzerine eğilmek veya yüklenmek; abanmak; yaslanmak. **2.** Boş vakit geçirmek; hiçbir iş yapmamak. **3.** Bir kimseye musallat olmak; asılmak. **4.** Üstüne varmak. **5.** Kuvveti kesilmek; hâlsiz kalmak. [DS]

andın[1], [an-dın] *{eT} is.* Beylerin hizmetçisi; bunların adlarının yazıldığı defter. [DLT]

andın[2], [ol *(o)* >an > an-dın] *{eT} zm.* Oradan; ondan [Gabain] [Yüknekî] [DLT] [EUTS] 🗗 **andın kim,** *Ondan sonra; bunun üzerine.* [EUTS]

andır[1], [Erme. andêr *(sahipsiz)* > Gürc. anderḫi] *{ağız} is.* **1.** Ölüden kalan eşya; sahipsiz kalan eşya; soyka. **2.** *sf.* Pis; iğrenç; kötü; çirkin. **3.** Miskin; tembel; uğursuz. **4.** *ünl.* "Sahipsiz kal" anlamında kullanılan ilenç sözü. [DS] 🗗 **andıra kalmak,** *{ağız} Ölüden arta kalmak; miras kalmak.* [DS]||

andır kalmak, *{ağız} 1. Andıra kalmak. 2. Yok olmak; olmaz olmak. 3. Başkasının olmak; ellere kalmak.* [DS]|| **Andır kalsın!** *{ağız} Olmaz olsun; yok olsun.* [DS]

andır², [Erme. ander] *{ağız} is.* → ander². [DS] ⊡ **andır kafa,** *{ağız} Kel kafa.* [DS]

andırak, -ğı [an-dır-mak > an-dır-ak] *{ağız} is.* **1.** Andaç. **2.** Anıt. [DS]

andıran¹, [ol *(o)* > an > an-dı-ra-n] *zm.* Oradan. [EUTS] [Gabain]

andıran², [andıran] *{eT}zf.* Büsbütün; tamamıyla. [EUTS] [Gabain]

andırış, [an-dır-ış] *is.* **1.** Andırma durumu, biçimi. **2.** *man.* Temelde ayrı olmakla birlikte iki şey arasındaki benzerlik hâli; analoji; benzeşim; örnekseme.

andırışma, [an-dır-ış-ma] *is.* Farklı nesne veya olayların görünüşteki benzerlikler dolayısıyla karşılıklı olarak birbirini çağrıştırması; analoji; benzeşim; iltibas; müşabehet.

andırışmak, [an-dır-ış-mak] *işteş f. [-ır]* Karşılıklı olarak çağrıştırmak.

andırlaşmak, [andır²-la-ş-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* Kel olmak. [DS]

andırma, [an-dır-ma] *is.* Bir nesnenin benzerlikleri dolayısıyla başka bir nesneyi hatırlatması.

andırmak, [an-dır-mak] *gçl. f. [-ır]* **1.** Anmasına yol açmak; hatırlatmak; çağrıştırmak. **2.** (Farklı yapıdaki nesne ve olaylar için) birinin diğerini çağrıştıracak şekilde benzer yanları bulunmak; çalmak; benzeşmek; okşamak.

andız, [*eT.* añduz / andız اندز] *is. bot.* **1.** Akdeniz bölgesinin doğu kısımlarında yetişen, dikenli yapraklı büyük yapılı ardıç cinsi, *(Juniperus drupacea).* **2.** Antalya çevresinde serviye verilen isim; katran ağacı, *(Cupressus sempervirens).* **3.** Kazdağı çevresinde yetişen bir cins köknar, *(Abies equitrjani).* **4.** Andız otu; *{eAT} (aynı).* **5.** *{ağız}* Sütü olmayan keçi. [DS] **6.** *{ağız}* İffetsiz kadın; orospu; kahpe. [DS] **7.** *{ağız}* Terbiyesiz; utanmaz; arsız. [DS] **8.** *{ağız}* Genelev. [DS] **9.** *{ağız}* Kadınlar arasında hafif küfür. [DS] ⊡ **andız giliği,** *{ağız} Andız ağacının pekmez yapılan meyvesi* [DS].|| **andız katranı,** *Andız odununun yakılması ile elde edilen ve hekimlikte kullanılan siyah ve keskin kokulu bir sıvı.*|| **andız kozalağı,** *Doğu Akdeniz kıyılarında yetişen ardıçların yenilebilen fındık büyüklüğündeki meyveleri.*|| **andız otu,** *bot. Bileşikgiller familyasından hekimlikte ve kök boyacılığında kullanılan, nemli yerlerde yetişen sarı veya turuncu çiçekler açan çok yıllık otsu çit bitkisi çeşitleri; (Inula viscosa, I. helenium, I. dyseterica, I. heterolepsis).*||**andız pekmezi,** *Toros dağlarındaki köylerde taze andız kozalaklarının su ile kaynatılmasından elde edilen afrodizyak bir sıvı; andız marmeladı.*

andi, [Yun. andi] *{ağız} is.* Dokuma tezgâhı. [DS]

andikas, [Yun. andikrasis] *{ağız} is.* Sıcak bir sıvıya aynı miktar soğuk sıvı katarak ılıklaştırma. [DS]

andlamak, [and-la-mak آندلمق] *{eAT} gçl. f. [-r]* Yemin ettirmek; ant içirmek.

andlaşmak, [and-la-ş-mak آندلشمق] *{eAT} gçl. f. [-r]* Yemin ettirmek; ant içirmek.

andon, [Yun. endon] *{ağız} is.* **1.** Kadınlara hakaret için söylenen söz. **2.** *argo.* Fahişe; uygunsuz kadın. **3.** Uçları saçın altından, kulakların ardından geçirilip alında düğümleyerek yemeni bağlama biçimi. [DS]

andoskop, [Yun. endon *(iç)* + skopein *(görme)* > Fr. endoscope] *is.* → endoskop.

androjen, [Fr. androgéne] *is.* Hem kadında hem de erkekte bulunan ve çoğunluğu böbrek üstü bezi taarfmdan salgılanan erkeklik hormonu maddesi.

Andromeda, [Fr. andromède] *is.* Kuzey yarı gök küresinde bir takım yıldızı.

andropoz, [Fr. andropause] *is.* Erkekte yaşlılık belirtilerinin ortaya çıktığı, özellikle üreme faaliyetlerinin tükenmeye başladığı yaş dönümü.

androyit, [Fr. androïde] *is.* İnsan biçimindeki otomat.

anduh, [andık > anduḫ اندخ] *{eAT} is.* Sırtlan.

anduk, -ğu [andık > anduk اندوق] *{eAT} is.* Sırtlan.

anduz, [andız > anduz اندوز] *{eAT} is.* Kökü ilaç olarak kullanılan bir bitki; andız otu; raziyane. ⊡ **anduz ağacı,** *{eAT} is. Yaban servisi.*

andut, [Yun. anadoti] *(ağız) is.* → anadat.

-ane, [Far. -āne آنه -] *(-a:ne) {OsT} son ek.* Sonuna getirildiği Farsça isimlere *"yakışır biçimde, ...-cesine"* anlamı katarak sıfat ve zarflar yapan ek.

ane¹, [Ar. ʿāne عانه] *(a:ne) {OsT} is.* **1.** Yabani dişi eşek ve sürüsü. **2.** Oğlak burcundaki yıldızlar kümesi.

ane², [Ar. ʿāne عانه] *(a:ne) {OsT} is.* **1.** *anat.* Kasık. **2.** Kasık kılı.

ane³, [Ar. ʿāne عانه] *(a:ne) {OsT} is.* **1.** Aşiret bütünlüğü. **2.** Aşiret işleri. **3.** Aşiret şerefi.

a'neb, [Ar. aʿneb اعنب] *(a-neb) {OsT} sf.* (Kişi için) büyük burunlu.

anede, [Ar. ʿinād *(kabul etmeme)* > ʿanūd *(inatçı)* > ʿanede عنده] *{OsT} is.* Çok inatçılar.

anekdot, [Fr. anecdote] *is.* İlginç ve az bilinen bir olayın kısa ve özlü anlatımı.

anele, [İt. anello / Ar. عنله] *(ane'le) is. dnz.* Gemilerde çeşitli işlerde kullanılan demir halka.

anem, [Ar. ʿanem عنم] *{OsT} is. bot.* Arabistan zeytini, *(Olea oleaster).*

anemi, [Yun. an *(yok)* > haima *(kan)* > Fr. anémie] *is. tıp.* Kansızlık.

anemik, -ği [Fr. anémique] *sf. tıp.* Kansız.

anemofili, [Fr. anémophilie] *is. bot.* Rüzgârla tozlaşma.

anemometre, [Fr. anémomètre] *(anemome'tre) is.* Gaz akışkanların ve özellikle rüzgârın hızını ölçmeye yarayan alet; rüzgârölçer.

anemon, [Fr. anémone] *is. bot.* Düğün çiçeğigillerden ağaçlık ve çayırlıklarda yetişen, renk renk ve gösterişli çiçekleri olan, soğanlı, çok yıllık bir bitki; dağ lalesi; Manisa lalesi, *(Anemone pulsatilla).*

anen, [Ar. ān > ānen آناً] *(a:'nen) {OsT} zf.* Bir anda; hemencecik; anında. ⊟ **ānen fe'ānen,** *{OsT} Sürekli olarak; durmadan.*

aneroit, -di [Fr. anéroïde] *sf.* Cıva kullanmadan; sıvısız. ⊟ **aneroit barometre,** *fiz. Cıva yerine metal kullanılarak imal edilmiş barometre.*

anerotizm, [Yun. an *(yok)* + Fr. érotisme] *is. tıp.* Cinsel ilişki sırasında zevk almama biçiminde ortaya çıkan cinsel tutukluluk.

anestezi, [Yun. anaisthesia *(duyumsuzluk)* > Fr. anesthésie] *is. tıp.* İlaç vermekle veya bazı hastalıkların etkisi ile vücudun bir bölümünün veya bütününün duyarsızlaşması. ⊟ **anestezi yapmak,** *Ameliyat yapılacak hastaya solunum yolundan veya damardan ilaç vererek vücudunun duyarsızlaşmasını sağlamak.*

anestezik, -ği [Fr. anesthésique] *sf.* (Madde için) duyarsızlaştıran.

anesteziyoloji, [Fr. anesthésiologie] *is. tıp.* Ana konusu hastanın vücudunu duyarsızlaştırmak olmakla birlikte, hastanın ameliyata hazırlanması, ameliyat sırasında ve sonrasında biyolojik işlevlerinin kontrolü, canlandırma ve ameliyat sonrası oluşabilecek karmaşaların önlenmesi çalışmaları ve bilim alanı.

anevrizma, [Fr. anévrisme] *is. tıp.* **1.** Genişleme. **2.** Bir atar damarın bir noktasında meydana gelen baloncuk şeklindeki genişlemeye bağlı rahatsızlık.

anfizem, [Yun. emfysema *(şişirme)* > Fr. emphysème] *is. tıp.* Bir akciğer hastalığı.

anfora, [Yun. amforeus] *is.* → amfora.

-ang, [-ang *(-añ)* / -eng *(-eñ)* / ung *(-uñ)* / -üng *(-üñ)*/ -en] *{eAT} çek e.* **1.** -aym; -ayınız. **2.** -arsın; -ırsm.

ang[1], [añ / eñ] *(añ) {eAT} {ağız} is.* **1.** Engel. **2.** Tarlalar arasındaki sınır. **3.** Eklem; mafsal. **4.** Yer damarı. [DS] ⊟ **añ kakdırmak,** *{ağız} İki tarlayı ayıran seti kendi tarafına katmak.* [DS]|| **añ yeri,** *{eAT} 1. Oynak yeri; eklem yeri; büküm yeri. 2. Bitişik iki şey arasındaki çizgi.*

ang[2], [ang / añ] *(añ) {eT} is.* **1.** Av hayvanı; avlanmış hayvan. [ETY] [Gabain] **2.** Bir kuş adı. [DLT]

ang[3], [añ / añ] *{eT} zf.* **1.** *(Büyütme sigasıdır,* [EUTS] *en üstünlük derecesini belirten zarf.)* en; yüksek. [EUTS] **2.** *is.* Hiç; yokluk; hiçbir şey. [İKPÖy.] ⊟ **añ başlayuki,** *{eT} Baştaki; ilk başta olan; en baştaki.* [EUTS]|| **añ ilki,** *{eT} İlk; ilk önce; en önce.* [EUTS]

ang[4], [añ / eng] *(añ) {eT} sf.* **1.** Kusurlu; eksik; kırık. [İKPÖy.] **2.** Boş. [İKPÖy.] **3.** Yarık. [İKPÖy.] **4.** *is.* Boşluk. [İKPÖy.] **5.** Hata; eksiklik. [İKPÖy.] **6.** Esneme. [İKPÖy.]

ang[5], [añ] *(añ) {eT} is.* Yanak. [DLT]

ang[6], [añ] *(añ) {ağız} sf.* Ahmak; sersem; akılsız; dangalak; angıt. [DS]

ang[7], [añ] *(añ) {eT} e.* Hayır. ⊟ **añ añ,** *{ağız} Hayır hayır!*

anga[1], [añ-a] *(aña) {eT} sf.* **1.** Değersiz; kıymetsiz. [DLT] **2.** *{ağız}* Ahmak; sersem; dangalak. [DS] **3.** *{ağız}* (Hayvan için) aksi; hırçın; huysuz. [DS]

anga[2], [ol *(o)* > an > an-ġa / an-ġar] *(aña) {eT} {eAT} zm.* **1.** İşaret ve kişi zamiri *ol*'un yönelme durumu; ona. [İKPÖy.] [EUTS] [Üç İtigsizler] [Yüknekî] **2.** Onu. **3.** Onun için; ondan dolayı. **4.** Onun hakkında. **5.** Ona göre; onca. **6.** Onun olsun; ona fedadır. **7.** Oraya. ⊟ **ana dak,** *{eAT} O zamana kadar.*

angadak, [aña-dak اڭادق] *{eAT} zf.* O zamana kadar.

angâh, [Far. āngāh آنگاه] *(a:ngâ:h) {OsT} zf.* **1.** O vakit. **2.** Ondan sonra.

angaje, [Fr. engagé *(bir ideolojiye bağlı olarak siyasî ve sosyal mücadeleye katılan)*] *sf.* **1.** Söz vermiş; bağımlı. **2.** *is.* Söz vermiş, vaat etmiş olma. **3.** Geçici işçi. ⊟ **angaje etmek,** *Sözlü veya yazılı olarak yükümlülük altına sokmak.*|| **angaje olmak,** *1. Sözlü veya yazılı olarak birine taahhütte bulunmak. 2. Bir ideolojiye bağlı olarak siyasi bir mücadeleye katılmak.*

angajman, [Fr. engagement] *is.* **1.** Bir yere veya birine söz ve yazıyla söz verme; taahhüt; yükümlülük. **2.** *gnşl.* İş bağlantısı, iş anlaşması; taahhütname. **3.** Bir işi üstüne alma; üstlenme.

angalamak, [ang-ala-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(ı)-yor]* **1.** Ağnamak. **2.** Yattığı yerde iken bir taraftan bir tarafa dönmek; yuvarlanmak. [DS]

angamak, [añ-a-mak] *{eT} gçl. f. [-r]* Anlamak; bilmek. [Yüknekî] [EUTS]

angar, [ol *(o)* > an > aña / an-ġar] *{eT} zm.* O zamirinin verme durumu; ona; onlara. [Tekin] [EUTS]

Angarak [Sansk. angaraka] *{eT} öz. is.* Mars yıldızı. [EUTS]

angarı, [añ-arı / añ-aru آڭاری] *(añarı) {eAT} zf.* **1.** Öte; öteye; ileriye doğru. **2.** Öbür taraf.

angariye, [Yun. angareia] *is.* → angarya.

angarlak, [añ-ar-lak آڭارلق] *(añarlak) {eAT} zf.* Az öte; az ileri.

angarmak, [añar-mak] *(añarmak) {eT} gçl. f. [-ur]* Yemin ettirmek; ant içirmek.

angaru, [ol > an-ġaru / añaru آكارو] *(añaru)* *{eT}* *{eAT}* *zf.* **1.** O zamirinin yönelme durumu; ona; ona doğru. [ETY] **2.** *{eAT}* Öte; ileriye doğru; öbür tarafa. ⊡ **añaru berü,** *{eAT} Şöyle böyle.*|| **añarudan berüden,** *{eAT} İleriden geriden.*|| **añaru yan,** *{eAT} İleri yan; öte yan.*

angarurak, [añaru-raḳ آكاروروق] *(añarurak)* *zf.* Daha ileri.

angarya, [Yun. angareia] *(anga'rya)* *is.* **1.** Hizmet. **2.** Ücret vermeden zorla yaptırılan iş. **3.** Görevi olmadığı hâlde hatır için fakat gönülsüzce yapılan iş. **4.** Devlet tarafından zorunlu hâllerde vatandaşlara ait hayvan ve araçların ücretsiz olarak kullanılması. **5.** *mec.* Usandırıcı, sıkıcı mecburiyetler. **6.** *{ağız}* Topluca yapılan köy işi; imece. [DS] ⊡ **angaryaya koşmak,** *Birini mecbur olmadığı yükümlülük dışı bir işte zorla çalıştırmak.*

angaryacı, [angarya-cı] *is.* **1.** Başkalarına ücretsiz ve zorla iş yaptıran kimse. **2.** *mec.* Hatır için başkalarına iş yüklemeyi seven ve bunu alışkanlık hâline getirmiş kimse.

angasdan, [Ar. ʿan ḳaṣdin *(özellikle)*] *{ağız}* *zf.* Yalandan; şaka olarak. [DS]

angayu, [ol *(o)* > an > an-ġa > aña-yu] *(añayu)* *{eT}* *sf.* *is.* Uzak; öte. [EUTS]

angçı, [añ-çı] *(añçı)* *{eT}* *is.* Avcı hayvan avcısı. [EUTS] [Gabain]

angdımak, [anġ / añ *(av)* > añ-dı-mak / añ-dı-mak] *(añdımak)* *{eT}* *gçl. f.* *[-r]* Av için pusuya yatmak; yakalamak için tuzak kurmak; hile yapmak; etrafını sarmak. [DLT] [ETY]

angdırıcı, [añ-dır-mak > añ-dır-ıcı / añ-dur-ıcı آكدرجى] *(añdırıcı)* *{eAT}* *is.* Yadigâr.

angdırmak, [añ-dır-mak / añ-dur-mak اكدرمق] *(añdırmak)* *{eAT}* *gçl. f.* *[-ır]* Hatırlatmak; andırmak.

angdız, [añ-duz / añ-dız اكدز] *(añdız)* *{eAT}* *is.* *bot.* → andız.

angdurıcı, [añ-dır-mak > añ-dır-ıcı / ang-dur-ıcı آكدورجى] *(añdurıcı)* *{eAT}* *is.* → angdırıcı.

angdurmılmak, [añdur-ın-ıl-mak] *{eAT}* *edil. f.* *[-ur]* **1.** Hatırlatılmak. **2.** Öğüt verilmek.

angdurmak, [añ-dır-mak / añ-dur-mak اكدرمق] *(añdurmak)* *{eAT}* *gçl. f.* *[-ur]* → angdırmak.

angduz, [añ-duz اكدز] *(añduz)* *{eT}* *{eAT}* *is.* *bot.* Andız; atın karnı ağrıdığında bu bitkinin kökü ile tedavi edilir. [DLT] ⊡ **añduz ağacı,** *{eAT} Yabani servi.*

angeh, [Far. āngeh آنگه] *(a:ngeh)* *zf.* O sırada; o esnada; o zaman.

angelik, -ği [Fr. angélique] *sf.* Melek otu ile ilgili. ⊡ **angelik asit,** *Melek otu kökünde bulunan asit.*

Anggarak, [Sansk. angaraka] *{eT}* *öz. is.* Mars yıldızı. [EUTS]

angı[1]**,** [an-gı] *is.* *psikol.* Yaşanmış olaylardan zihinde kalanlar; hatıra.

angı[2]**,** [*eT.* añ-mak > añ-gu] *{ağız}* *is.* Şan şöhret; ün; lakap. [DS]

angıcı, [añ-mak > añ-ıcı] *{eAT}* *sf.* **1.** Düşünen. **2.** Öğüt kabul eden. ⊡ **añıcı avrat,** *{eAT} Allah'ı zikreden kadın.*|| **añıcı eren,** *{eAT} Allah'ı zikreden erkek.*

angıç, -cı [*eT.* ağ-mak *(aşağı inmek, yukarı çıkmak)* > ağın-gıç] *(ağız)* *is.* Harman zamanı daha çok sap veya kuru ot taşıyabilmek için at arabaları ile kağnıların kenarlarına takılan ek parmaklıklar. ⊡ **angıç arabası,** *{ağız} Dört tekerlekli ve kenarlı, yük taşınan göçmen arabası.* [DS]

angıdı, [ang-ıt / ang-ut] *{ağız}* *is.* *zool.* Angut. [DS]

angıg, [ang-ıġ] *{eT}* *sf.* **1.** Kötü; fena. [EUTS] [ETY] **2.** Pek; çok. [ETY] ⊡ **añıg edgü,** *{eT} Çok iyi.* [EUTS]|| **añıg yablak,** *{eT} Çok kötü.*

angıl, [añ-ul / añ-ıl آكل] *(añıl)* *{eT}* *zf.* **1.** Büsbütün; tamamıyla. [DLT] **2.** *{eAT}* *{ağız}* Yavaş; sakin; hafif; ağır. [DS] ⊡ **añıl añıl,** *{eAT} 1. Ağır ağır; yavaş yavaş; usul usul. 2. Kerte kerte; tedricen.*|| **añıl yil,** *{eAT} Yavaş esen rüzgâr.*

angılamak, [añ *(yans.)* > añ-ı-la-mak] *{eT}* *gçsz. f.* *[-r]* (Eşek için) anırmak. [DLT]

angılanmak, [*eT.* yañḳu-la-n-mak] *{ağız}*] *dönşl. f.* *[-ır]* Yankılanmak. [DS

angılca, [añıl-ca اكلجه] *(añı'lca)* *{eAT}* *zf.* Yavaşça; hafif.

angılcacuk, [añıl-ca-cuḳ اكلجاجق] *(añı'lcacuk)* *{eAT}* *zf.* Yavaşça; yavaşçacık.

angulcagız, [añıl-ca-ġaz / añul-cağız اكلجاغز] *(añılcağız)* *{eAT}* *zf.* Yavaşçacık.

angılcak, [añıl-caḳ / añul-caḳ اكلجق] *(añılcak)* *{eAT}* *zf.* Yavaşça.

angıldamak, [añ *(yans.)* > añ-ıl-da-mak] *{ağız}* *gçsz. f.* *[-r]* *[-(d)-ı-yor]* (Manda için) bağırmak; böğürmek. [DS]

angılı, [añ-ı-lı] *{ağız}* *sf.* Ünlü; tanınmış; namlı; şöhretli. [DS]

angılluk, -ğı [añıl-lıḳ / añul-luḳ آكل لوق] *(añılluk)* *{eAT}* *is.* Yavaşlık; teenni.

angılmak, [añ-ıl-mak اكلمق] *(añılmak)* *{eAT}* *{ağız}* *edil. f.* *[-ır]* **1.** Hatırlanmak; söz konusu edilmek; anılmak. **2.** Şöhret bulmak; ünlenmek. [DS]

angılmış, [añ-ıl-mış اكلمش] *(añılmış)* *{eAT}* *sf.* Adı geçmiş olan; söz edilmiş; anılmış.

angılur, [añ-ıl-ur اكلور] *(añılur)* *{eAT}* *sf.* Meşhur; ünlü; tanınmış; anılır.

angın[1], [ol *(o)* > an > añ-ın / añın] *(añın)* *{eT}* *{eAT}* *zm.* Onun. [EUTS]

angın[2], [ang-ın] *{eT}* *is.* Omuz eğin. [Gabain] [EUTS]

angın[3], [an-ġın] *sf.* Çevrede tanınıp bilinen; anılan; ünlü; meşhur.

angırgan, [añ *(yans.)* > añ-ır-ġan انكرغان] *(añırgan)* *sf.* **1.** *{eAT}* Haykıran; kükreyen; anıran. **2.** *{ağız}* (Çocuk için) vara yoğa bağıran; ağlayıp sızlayan. [DS]

angırmak, [añ *(yans.)* > añ-ır-mak] *(añırmak)* *{ağız}* *gçsz. f.* *[-r]* *[-(r)ı-yor]* **1.** (Eşek için) bağırmak; anırmak. **2.** Birine yüksek sesle, tehdit yolla bağırmak. [DS]

angırşak, -ğı [ağırşak] *{ağız}* *is.* Kirmanın yuvarlağı; ağırşak. [DS]

angış[1], [añ > añ-ış آكش] *(añış)* *is.* **1.** *{ağız}* Söz konusu. [DS] **2.** *{eAT}* Hatırlanan şey. ⊡ **añış etmek,** *{ağız}* *Anmak; hatırlamak.* [DS]|| **añış olmak,** *{ağız}* *Dedikodusu yapılmak; dedikoduya konu olmak.* [DS]

angış[1], [eğiş > añış آكيش] *(añış)* *{eAT}* *iş.* Kovandan petek kesip almakta kullanılan bıçak.

angıt, -dı [*eT.* añ *(av hayvanı)* / añ *(yans)* > añ-ıt / ang-ut آكت] *(añıt / angıt)* *is. zool.* **1.** Kanatları kiremit renginde, ördeğe benzer bir tür kuş; angut. *{eT}* *{eAT}* *(aynı)* [DLT] **2.** *{ağız}* *sf.* Aptal; ahmak. [DS] **3.** *{ağız}* (Hayvan için) yaşlanmış, işe yaramaz hâle gelmiş olan. [DS]

angıtmak, [añ *(yans.)* > añ-ıt-mak] *(añıtmak)* *{eT}* *gçl. f.* *[-ır]* **1.** Şaşırtmak. [DLT] **2.** Eğilmek. [Gabain] **3.** Saygı duruşunda bulunmak. [EUTS] **4.** *{ağız}* Kazık gibi dikilmek. [DS]

angız[1], [añ *(eklem)* > añ-ız / añ-uz آكز] *(añız)* *{eT}* *is.* **1.** Anız; ekin biçildikten sonra tarlada kalan sapları. [DLT] **2.** *{ağız}* Ağacın toprağa değen dip kısmı. [DS]

angız[2], [yañız > añ-ız اكز] *(añız)* *{eAT}* *sf.* (At için) yağız.

anglag, [añ-laġ] *(añlağ)* *{eT}* *sf.* Akıllı; anlayışlı; zeki. [Gabain]

anglagan, [añ-la-ġan اكلغان] *(añlağan)* *{eAT}* *sf.* Anlayışlı; zeki.

anglamaduk, [añ-la-ma-duķ آكلمدق] *(añlamaduk)* *{eAT}* *sf.* Anlamaz; anlayışsız.

anglamah, [añ-la-maḫ اكلمخ] *(añlamah)* *{eAT}* *gçl. f.* *[-r]* Telakki etmek; öyle değerlendirmek.

anglamak, [añ-la-mak] *(añlamak)* *{eT}* *gçl. f.* *[-r]* Akıl erdirmek; anlamak. [Mühennâ] [EUTS] [ETY] [DLT] ⊡ **añlamayu bakmak,** *{eAT}* *Sezdirmeden bakmak; göz ucuyla incelemek.*

anglamaklu, [añ-la-mak-lu اكلمقلو] *(añlamaklu)* *{eAT}* *sf.* Anlayışlı; zeki.

anglanmak, [añ-la-n-mak آكلانمق] *(añlanmak)* *{eT}* *{eAT}* *edil. f.* *[-ur]* **1.** Anlaşılmak. [ETY] **2.** *{eAT}* Takdir olunmak. ⊡ **añlanmaz olmak,** *{eAT}* *Anlaşılmaz olmak.*

anglarlanmak, [añ-lar-la-n-mak اكلرلنمق] *(añlarlanmak)* *{eAT}* *dönşl. f.* *[-ur]* Anlamış gibi davranmak; anlamış görünmek.

anglarurak, [añ-la-ru-raķ اكلرورق] *(añlarurak)* *{eAT}* *sf.* En anlayışlı.

Angle, [Fr. anglaise] *sf.* **1.** (Kadın ve erkek için) İngiliz. **2.** İngiliz tarzında olan.

Anglez, [Fr. anglaise] *sf.* **1.** Angle. **2.** *is.* Çizgileri sağa yatık ve işlek bir yazı türü. **3.** Tek bir erkek tarafından oynanan çok canlı bir dans.

Anglikan, [Fr. İng. anglican] *is.* ve *sf. din.* **1.** İngiliz kilisesine bağlı olan. **2.** İngiliz milletiyle ilgili.

Anglikanizm, [İng. anglicanism] *öz. is. din.* İngiliz kilisesinin tutuğu inanç yolu, mezhebi.

Anglosakson, [Fr. anglo-saḫon] *öz. is.* **1.** Beşinci ve altıncı yüz yılda Büyük Britanya'yı işgal eden Cermen kavimlerine verilen ad. **2.** Ana dili İngilizce olan kimse. **3.** İngiliz usulü.

anglu, [añ-lu] *sf.* Hafif; yavaş. ⊡ **añlu eylemek,** *{eAT}* *1. Yavaşlatmak; hafifletmek. 2. Kısmak.*|| **añlun añlun dutmak,** *{eAT}* *1. Yavaş yavaş yakalamak. 2. (Hastalık, bela vb.'ye) derece derece yaklaştırmak.*

angluncak, [añ-lu-n-caķ اكلنجق] *(añluncak)* *{eAT}* *zf.* Yavaşça.

angmak, [añ-mak آكمق] *(añmak)* *{eAT}* *gçl. f.* *[-r]* *[-(ı)-yor]* **1.** Anlamak. **2.** Hatırlamak. **3.** Sözünü etmek. **4.** *{ağız}* Birinin arkasından konuşmak; sözünü etmek; anmak. [DS]

angmaklık, [añmak-lık] *{eAT}* *is.* Hatırlama; anma; yadetme.

angmmtın, [añ-mın-tm] *(añmıntın)* *{eT}* *e.* Hatta. [Gabain]

angona, [Yun. angona] *(ango'na)* *{ağız}* *is.* Kör yılan. [DS]

angora, [Ancyra / Ankyra > angora *(Ankara)*] *is.* **1.** Ankara ve çevresinde yetiştirilen Ankara keçisinin çok yumuşak ve uzun tüylerinden yapılmış dokuma veya örgü ipliği. **2.** *sf.* Bu iplikle örülmüş veya dokunmuş (giyecek, kumaş). ⊡ **angora gülü,** *Büyükdere Bahçe Kültürleri istasyonunda ıslah edilerek geliştirilen açık portakal ve krem renginde çiçekler açan bodur bir gül çeşidi.*

angoş, [*eT.* añ / aña *(sersem)* > añ-oş] *{ağız}* *sf.* Ahmak; sersem. [DS]

angragan, [añ-ra-ġan آكراغن] *(añrağan)* *{eAT}* *sf.* (Aslan, kaplan vb. için) haykıran; kükreyen.

angramak, [añ-ra-mak / ıñ-ra-mak اكرامق] *(añramak)*

{eAT} gçsz. f. [-r] **1.** Homurtulu ses çıkarmak. **2.** Haykırmak; kükremek.

angranmak, [añ-ra-n-mak / ıñ-ra-n-mak اكرنمق] *(añranmak) {eAT} dönşl. f. [-ur]* Homurdanmak.

angraşmak, [añ-ra-ş-mak / ıñ-ra-ş-mak اكرشمق] *(añraşmak) {eAT} işteş f. [-ur]* Birlikte homurdanmak; beraber haykırmak; haykırışmak; bağrışmak; homurdaşmak.

angrek, [arn-ġek > añrek / eñrek] *(añrek) {eT} is.* Tırnak. [EUTS]

angros, [Yun. gangrono] *{ağız} is.* Uyuşma. [DS]

angsırmak, [añ *(yans.)* > añ-sı-r-mak] *(añsırmak) {eT} gçsz. f. [-ır]* **1.** Aksırmak. [Mühennâ] **2.** *{ağız}* Öksürmek. [DS]

angsız[1], [añ-sız] *(añsız) {eT} zf.* Ayırmadan; istisnasız; tümü ile; hep; bütün; pek; büsbütün. [Gabain] [EUTS]

angsız[2], [añ-sız اكسز] *(añsuz) {eAT} sf.* Birdenbire; ansızın.

angsızda, [añ-sız-da آكسزده] *(añsızda) {eAT} zf.* Ansızın; birdenbire.

angsızdalık, [añ-sız-da-lık آكسزده لق] *(añsızdalık) {eAT} is.* Ansızından olma hâli.

angsızla[1], [añ-sız-la آكسزله] *(añsızla) {eAT} zf.* Ansızın; birdenbire.

ansızla[2], [an-sız-la] *{eAT} zf.* Onsuz olarak; o bulunmadığı hâlde.

angsızlık, [añ-sız-lık اكسزلق] *(añsızlık) {eAT} zf.* Ansızın olma hâli.

angström, [İsveç fizik. Anders Jonas Ängström'ün soyadından] *is. fiz.* Parçacık boyutları ile ışığın ve ışınların dalga boylarını ölçmekte kullanılan bir metrenin on milyarda birine eşit uzunluk birimi; sembolü: Ä

angsuz, [añ-suz آكسوز] *(añsuz) {eAT} sf.* Birdenbire; ansızın.

angsuzda, [añ-suz-da اكسزده] *(añsuzda) {eAT} sf.* → angsuz.

angsuzdan, [añ-suz-dan اكسزدن] *(añsuzdan) {eAT} sf.* → angsuz.

angsuzın, [añ-suz-ın اكسوزين] *(añsuzın) {eAT} sf.* Ansızın.

angudî, [angut + Ar. -ī اكدى] *(angudi:) sf.* Angut rengi; kiremit kırmızısı.

angul, [añ-ul / añ-ıl اكول] *(añul) {eAT} {ağız} sf.* Yavaş; sakin; hafif. [DS] ⊡ **añul añul,** *1. Ağır ağır; yavaş yavaş; usul usul. 2. Derece derece; kerte kerte.*|| **añul yil,** *Yumuşak esen rüzgâr.*

angulcağız, [añ-ul-cağız / añ-ıl-cağaz اكلجغز] *(añulcağız) {eAT} zf.* Yavaşçacık.

angulcak, [añ-ul-caḳ / añ-ıl-caḳ اكلجق] *(añulcak) {eAT} zf.* Yavaşça.

anguldan, [añ-ul-dan اكلدن] *(añuldan) {eAT} zf.* Yavaş yavaş; hafif hafif.

angullık, [añ-ul-lıḳ / añ-ıl-lıḳ اكل لوق] *(añullık) {eAT} is.* Yavaşlık; teenni.

angulrak, [añ-ul-raḳ اكولرق] *(añulrak) {eAT} zf.* Yavaş olarak; yavaşça.

angulu, [añ-mak > añ-u-lu آكلو] *(añulu) {eAT} sf.* Meşhur; ünlü; tanınmış..

angur, [Yun. anguri] *{ağız} is.* Hıyar. [DS]

angurdu, [añ-urdu آكوردو] *(añurdu) {eAT} zf.* Ona doğru. ⊡ **añurdu gelmek,** *{eAT} Ona doğru gelmek; ondan yana gelmek.*

angurya, [Yun. angurya] *{ağız} is.* Hıyar. [DS]

angut[1], [añ-ut] *{eT} is.* İçecek şeylerde kullanılan huni. [DLT]

angut[2], **-du** [*eT.* añ *(av hayvanı)* / añ *(yans.)* > añ-ıt / añ-ut] *is. zool.* **1.** Ak kuşaklı ördeklerden soluk kırmızı başlı, evcilleştirilebilen bir cins ördek, *(Casarga ferruginea).* **2.** *mec.* Budala; ahmak; hödük.

anguz, [añ *(eklem)* > añ-uz / añ-ız آكز] *(añuz) {eAT} is.* Anız.

anh, [Ar. ʿan *(-den)* + h(ü) *(o)* عنه] *zm.* Ondan.

anha, [Ar. ʿan *(-den)* + hā *(o)* عنها] *zm.* Ondan. ⊡ **anhā minhā,** *Aşağı yukarı; şöyle böyle; şundan bundan; öteberi;*

anhidrit, [Fr. anhydrite] *is. min.* Çoğunlukla kaya tuzu ve alçı taşı ile birlikte bulunan, bünyesinde su taşımayan doğal kalsiyum sülfat, $CaSO_4$

anhidrobiyoz, [Fr. anhydrobios] *is.* Bir canlının uzun süre susuzluğa ölmeden dayanabilmesini sağlayan uyuşukluk ve hayatî durgunluk.

anhüm, [Ar. ʿan *(-den)* + hüm *(onlar)* عنهم] *zm.* Onlardan.

anhüma, [Ar. ʿan *(-den)* + hümā *(o ikisi)* عنهما] *zm.* O ikisinden.

anı[1], [añ > an-ı] *is.* **1.** Yaşanmış olaylardan veya geçmişte beraber olunan kişilerden hatırda kalan izler; hatıra. **2.** *ed.* Tanınmış kişilerin yaşadıkları olayları anlattıkları edebî eser.

anı[2], [ol *(o)* > an > an-ı آنى] *{eT} {eAT} zm.* İşaret ve kişi zamiri *ol*'un yükleme durumu; onu; onları. [DLT] [EUTS] [ETY] [İKPÖy.] [Üç İtigsizler] [Tekin] [Yüknekî]

anıcı, [an-mak > an-ıcı] *{eAT} sf.* Düşünen; öğüt kabul eden.

anıg, [an-ıġ] *{eT} sf.* **1.** Fena; kötü. [Tekin] [EUTS] **2.** *is.* Fenalık. **3.** *zf.* Pek. [Gabain]

anık[1], **-ğı** [añ-ık > anuk] *{eT} {eAT} sf.* **1.** Bir yerde hazır bekleyen, hazır. [Mühennâ] **2.** *{ağız} is.* Andaç. [DS]

anık[2], **-ğı** [Erme. annuh] *{ağız} is.* **1.** Nane; dağ nanesi. **2.** Yemeklere konulan bir tür kokulu ot. **3.** Yemeğe sonradan dökülen kızdırılmış yağ ve soğan. **4.** Mayasız ve az tuzlu ekmek. **5.** Küçük yağ tavası. [DS]

anıklama, [an-ık-la-ma] *is.* Hazırlama.

anıklamak, [*eT.* anuk > añ-ık-la-mak > an-ık-lamak] *gçl. f. [-r]* **1.** Hazır etmek, hazır duruma getirmek. **2.** *{ağız}* Vuracakmış gibi yapmak. [DS] **3.** *{ağız}* Kararsız kalmak; tereddüt etmek. [DS]

anıklık, -ğı [an-ık-lık] *is.* Hazır olma, bulunma; mevcudiyet.

anıl, [an-ıl] *{ağız} is.* **1.** Amaç; erek. **2.** Bellek; hafıza. **3.** Usul; kaide; yöntem. [DS]

anılaşma, [an-ı-la-ş-ma] *is.* Anı hâline gelmiş olma.

anılaşmak, [an-ı-la-ş-mak] *dönşl. f. [-ır]* **1.** Anı niteliği kazanmak. **2.** Anı olmak. **3.** Geçmişte kalmak.

anılayu, [ol *(o)* > an-ı-layu] *{eT} zf.* O şekilde. [Üç İtigsizler]**anılcacık, -ğı** [*eT.* añ-ıl-cak > an-ıl-ca-cık] *{ağız} zf.* Yavaşça. [DS]

anılma, [an-ıl-ma] *is.* Birisi tarafından hatırlanma; bahsedilme.

anılmak, [*eT.* añ-mak > an-ıl-mak] *edil. f. [-ır]* **1.** Kendisinden söz edilmek. **2.** Hatırlanmak. **3.** Bir adla çağrılmak, o isimle bilinip tanınmak.

anımsama, [an-ımsa-ma] *is.* Zihninde canlandırma; hatırlama.

anımsamak, [an-ımsa-mak] *gçl. f. [-r]* Geçmişte kalan bir olayı veya unutulduğu zannedilen bir kişiyi zihninde tekrar canlandırmak; hatırlamak.

anımsanma, [an-ımsa-n-ma] *is.* Hatırlanma.

anımsanmak, [an-ımsa-n-mak] *edil. f. [-ır]* Hatırlanmak.

anımsatma, [an-ımsa-t-ma] *is.* Hatırlatma.

anımsatmak, [an-ımsa-t-mak] *gçl. f. [-ır]* Hatırlatmak.

anın, [ol *(o)* > an > an-ın آنِن] *{eT} {eAT} zm.* **1.** İşaret ve kişi zamiri *ol*'un ilgi durumuonun. [DLT] [İKP-Öy.] **2.** O zamirinin araç durumu; onunla; onun ile [ETY] [EUTS] [Yüknekî] **3.** Onun için; ondan dolayı diye; bunun için; bu sebeple. [EUTS] [Üç İtigsizler] [Gabain] ⊡ **anın mı?** *{eAT} Onun için mi?*

anıng, [ol *(o)* > an > an-ıñ / anıñ انك] *(anıñ) {eT} zm.* **1.** Teklik üçüncü kişi zamiri; o. **2.** Onun. [EUTS] [DLT] [Yüknekî] **3.** Ona. [Üç İtigsizler] ⊡ **anıñ dirisi olmak,** *{eAT} Onun sayesinde yaşıyor olmak.*

anır, [an-ır] *{ağız} is.* Taraf; yön. [DS]

anırgan, [ang *(yans.)* > an-ır-mak > anr-gan] *{ağız} sf.* **1.** (Eşek için) çok anıran; azgın. **2.** Ses çıkararak dönen su dolabı. [DS]

anırış, [ang *(yans.)* > an-ır-ış] *is.* Eşeğin ses çıkarması.

anırma, [ang *(yans.)* > an-ır-mak > an-ır-ma] *is.* Eşeğin ses çıkarma işi.

anırmak, [ang *(yans.)* > ang-ır-mak > an-ır-mak] *gçsz. f. [-ır]* **1.** (Eşek için) yüksek ses çıkarmak. **2.** *argo.* Yüksek sesle hoşa gitmeyecek şekilde gürültü yapmak, konuşmak, bağırmak veya şarkı söylemek.

anırtı, [an-ır-tı] *is.* Eşek sesi.

anırtma, [anır-t-ma] *is.* Eşeğe ses çıkartma.

anırtmak, [anır-t-mak] *gçl. f. [-ır]* Eşeğin ses çıkarmasını sağlamak.

anış, [an-ış] *is.* **1.** Anmak işi ve biçimi. **2.** Hatırlayış; hatırlama.

anışmak, [an-ış-mak] *{ağız} işteş. f. [-ır]* **1.** Birinin ardından konuşmak; sözünü etmek. **2.** Konuşmak; söyleşmek; anlatmak. [DS]

anıştırma, [an-ış-tır-ma] *is.* **1.** Bir şeyi doğrudan söylemeyip de dolaylı olarak sezdirme; ima. **2.** *ed.* Bilinen bir olayı, kimseyi, atasözünü veya öz deyişi çağrıştıracak şekilde anlatma sanatı; telmih.

anıştırmak, [an-ış-tır-mak] *gçl. f. [-ır]* Bir şeyi açıkça söylemeyip de üstü kapalı olarak anlatmak; ihsas etmek; ima etmek.

anıt, [añ-mak > an-ıt] *is.* **1.** Bir olayı veya tanınmış örnek bir kişiyi gelecek nesillere tanıtmak, hatırlatmak için yapılmış eser; abide. *"Orhun anıtları bin üç yüz yıl öncesinden biz gençlere haykırmaktadır."* **2.** Çok önemli ve değeri yüksek olan eser. ⊡ **anıt mezar,** *Tarihî kişilik sahibi büyüklerin anıt niteliğindeki mezarları.*

anıt, [añ > añ-ıt] *{ağız} is.* İlgisiz, uzak durma hâli. [DS]

Anıtkabir, -bri [an-ıt + Ar. kabr] *is.* Atatürk'ün Ankara Rasattepe*(Anıttepe)*'deki mezarı ve etrafındaki anıtsal eserler.

anıtlamak, [añ-ıt-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* **1.** Vuracakmış gibi yaparak korkutmak; sakındırmak.**2.** Bir işe girişmek; yapmaya hazırlanmak. **3.** *gçsz. f.* Korkarak uyanmak. [DS]

anıtlaşma, [anıt-la-ş-ma] *is.* Anıt durumuna gelme; abideleşme.

anıtlaşmak, [anıt-la-ş-mak] *dönşl. f. [-ur]* **1.** Anıt durumuna gelmek, anıt özelliği kazanmak. **2.** *mec.* Düşünceleriyle, davranışlarıyla, hizmetleriyle herkesin sevgi ve saygısını kazanmak.

anıtlaştırılma, [anıt-la-ş-tır-ıl-ma] *is.* Anıt durumuna getirilme.

anıtlaştırılmak, [anıt-la-ş-tır-ıl-mak] *edil. f. [-ır]* Anıt niteliği kazandırılmak; anıt özelliği verilmek.

anıtlaştırma, [anıt-la-ş-tır-ma] *is.* Anıt niteliği kazandırma; anıt durumuna getirme; abideleştirme.

anıtlaştırmak, [anıt-la-ş-tır-mak] *gçl. f. [-ır]* Anıt

niteliği kazandırmak; anıt durumuna getirmek; abideleştirmek.**anıtmak,** [an-ıt-mak] *{eT} gçl. f. [-ır].* **1.** Devam etmek; gitmek. [Gabain] **2.** Korkutmak; tehdit etmek; elle ürkütmek; [Tekin] *{ağız} (aynı).* [DS]

anıtmak, [an-ıt-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* Aptal aptal bakınmak; şaşkın şaşkın durmak; bakakalmak. [DS]

anıtsal, [anıt-sal] *sf.* **1.** Büyüklüğü ile anıtı andıran. **2.** Anıta benzeyen. **3.** Anıt niteliğinde olan. **4.** Görenlerde bir anıt etkisi bırakan.

anıtsı, [anıt-sı] *sf.* Anıta benzer, anıt gibi.

anız, [*eT.* añ-uz / añ-ız > an-ız] *is.* **1.** Ekin biçildikten sonra tarlada kalan köke bitişik saplar. **2.** Ekini biçilmiş tarla. **3.** *{ağız}* Mısır sapı. [DS] **4.** *{ağız}* İğde ya da kara çalının dikenleri. [DS] **5.** *{ağız}* Tarla kenarlarındaki otlar. [DS] **6.** *{ağız}* Ekini biçildikten sonra ekilmeyip boş kalan tarla. [DS] **7.** *{ağız}* Nadas edilmeden ekilen tarla. [DS] **8.** *{ağız}* Ekin biçimi sırasındaki sebze mevsimi. [DS] **9.** *{ağız}*] Hasat zamanı; sonbahar. [DS ⊡ **anıza ekim,** *Ekin biçildikten sonra anızı bozmadan doğrudan yapılan ekim.*|| **anız biçmek,** *Ekin biçildikten sonra kalan anızları ve kenarlardaki otları biçmek.*|| **anız bozma,** *Ekini biçilmiş tarlayı yüzeyden sürmek.*|| **anız böceği,** *zool. Kınkanatlılar takımından, yazın ağaçların etrafında uçuşan hareketli duyargalı bir böcek; haziran böceği, (Amphimallus solistitalis).*|| **anız sürmesi,** *{ağız} Biçildikten sonra dökülen tohumlarla kendiliğinden biten ekin.* [DS]

anızlık, -ğı [anız-lık] *is.* Anızı sürülmemiş, hayvan otlatılan tarla.

a'ni, [Ar. aʾnī أعني] *(a-ni:) e.* Bundan anlaşılan şudur; yani.

ani[1], [Ar. ān > ānī آنى] *(a:ni:) sf.* **1.** Çok kısa bir zamanda yapılan. **2.** Birdenbire yapılan. **3.** *zf.* Bir an içinde; ansızın; apansız; birdenbire. ⊡ **ani akın,** *as. Düşman üzerine beklenmedik bir zamanda yapılan baskın, sefer.*|| **ani grev,** *İşçilerin işverene haber vermeden topluca işi bırakmaları.*|| **ani nötron,** *fiz. Parçalanma sırasında ölçülebilir bekleme olmaksızın yayımlanan nötron.*

ani[2], [Ar. ānī آنى] *(a:ni:) sf.* Olgunlaşmış; olmuş.

ani[3], [Ar. ʿānī عانى] *(a:ni:) sf.* **1.** Alçak gönüllü. **2.** Mustarip. **3.** Meşgul. **4.** *is.* Köle. **5.** İşçi. **6.** Tahsildar. **7.** Müfettiş.

ani[4], [Far. ān *(şu)* > ānī آنى] *(a:ni:) {OsT} sf. tasvf.* Allah'ın dışında her şey.

aniç, -ci [Erme. anits] *{ağız} is.* Bit sirkesi. [DS]

anid[1], [Ar. ʿinād > ʿānid عانِد] *(a:nid) {OsT} sf.* (Kişi için) inat eden; inatçı.

anid[2], [Ar. ʿinād > ʿanīd عنيد] *(ani:d) {OsT} sf.* Çok inatçı.

anide, [Ar. ānī + T.-de] *(a:ni:de) {OsT} zf.* Birdenbire, aniden.

aniden, [Ar. ānī + T.-den] *(a:ni:den) {OsT} zf.* Ani bir şekilde, birdenbire, ansızın.

anif[1], [Ar. ʿunf *(sert olma)* > ʿanīf عنيف] *(ani:f) {OsT} sf.* Sert; haşin; kaba.

anif[2], [Ar. enf *(burun)* > ānif آنف] *(a:nif) {OsT} sf.* Az önceki; çok az bir süre önce geçen. ⊡ **ānifü'l-beyān,** *Az önce bildirilen.*|| **ānifü'z-zikr,** *Az önce söylenen.*

anife, [Ar. enf *(burun)* > ānife آنفه] *(a:nife) {OsT} is.* Gençlik çağının başlangıcı.

anifen, [Ar. ānif > ānifen آنفاً] *(a:ni'fen) {OsT} zf.* Biraz önce; demincek.

anik[1], **-kı** [Ar. ʿanīḳ عنيق] *(ani:k, k kalın söylenir) {OsT} is.* Ense.

anik[2], **-kı** [Ar. anīḳ انيق] *(ani:k, k kalın söylenir) {OsT} sf.* **1.** (Nesne için) güzel; zarif. **2.** Garip; tuhaf.

anilik, -ği [Ar. ānī + T. -lik] *(a:ni.lik) is.* Birden oluş; ansızın oluverme.

anilin, [Ar. en-nil / Port. anil *(indigo)* > Fr. aniline] *is. kim.* Taş kömürü katranından elde edilen C_6H_5-NH_2 formülündeki benzen türevi olan birincil amin. ⊡ **anilin boyalar,** *Anilinden elde edilen matbaa mürekkebi ve kumaş boyaları.*|| **anilin mürekkep,** *Alkolde çözünmüş organik veya inorganik boyar maddeden oluşmuş, çabuk kuruyan matbaa mürekkebi.*

animasyon, [Fr. animation] *is.* **1.** Gösteri, eğlence. **2.** Canlandırma.

animato, [İt. animato] *zf. müz.* **1.** Canlı. **2.** Parça coşkun ve canlı bir havayla (seslendirilecek.)

animatör, [Fr. animateur] *is.* ve *sf.* **1.** Canlandırıcı; harekete geçirici. **2.** Sunucu; takdimci.

animizm, [Fr. animisme] *is.* **1.** İnsan dışı varlıklarda da ruh bulunduğu görüşü; canlıcılık. **2.** *psikol.* Çocukların eşyaları birer canlı varlık olarak görmeleri.

anin, [Far. ānīn آنين] *(a:ni:n) {OsT} is.* Yayık.

anis, [Ar. ʿānis عانس] *(a:nis) {OsT} is.* **1.** İhtiyar kız. **2.** İhtiyar bekâr. **3.** *sf.* (Deve için) büyük ve şişman.

anise[1], [Ar. ānīse آنيسه] *(a:ni:se) {OsT} sf.* **1.** (Nesne için) sıkı bağlı. **2.** (Sıvı için) koyulaşmış; katılaşmış.

anise[2], [Far. ānise آنسه] *(a:nise) {OsT} sf.* (Kadın veya kız için) cana yakın.

anit, [Fr. anite] *is. tıp.* Anüs iltihabı.

aniye, [Ar. āniye آنيه] *(a:niye) {OsT} is.* Kaplar; mutfak gereçleri.

aniz, [Ar. ʿaniz عنيز] *(ani:z) {OsT} sf.* Mustarip; ıstıraplı.

anizotrop, [Fr. anisotrope] *sf.* (Organik maddeler için) ışığın çifte kırılmasına sebep olan. ⧉ **anizotrop bölge,** *Çizgili kas telcikleri arasında ışığın çifte kırılmasına sebep olan koyu bölge.*|| **anizotrop madde,** *Yönelmesine göre özellikleri değişen kristal maddeler.*

anjambman, [Fr. enjammbement] *is. ed.* Anlam bir mısrada tamamlanmadığında tamamlayıcı kelimelerin daha sonraki mısralarda devam etmesi; ulantı.

anjin, [Yun. anhein *(boğmak)* > Fr. angine] *is. tıp.* **1.** Boğaz mukozasının şişmesi.

anjiokardiyografi, [Fr. angiocardiographie] *is.* Damara ışın geçirmeyen bir maddenin şırınga edilmesi suretiyle çekilen kalp boşlukları, kalbi besleyen damarlar ve kalp tabanındaki büyük damarların grafisi.

anjiokeratom, [Fr. angiokèratome] *is. tıp.* Derisi soğuğa dayanıksız kişilerin ellerinde görülen kılcal damar genişlemesinden oluşan kırmızı lekeler.

anjiokolesistit, [Fr. angiocholècystite] *is. tıp.* Safra kesesi ve safra yollarının bir arada iltihaplanması.

anjioloji, [Fr. angiologie] *is. tıp.* Anatominin kan ve lenf dolaşımı organlarını inceleyen bölümü.

anjiyo-, [Yun. angeion] *önek.* Damar.

anjiyografi, [Fr. angiographie] *is.* Damar içine opak madde verildikten sonra çekilen film grafisi.

Anka, -a'i [İbra. ʿanaḳ*(uzun boyunlu dev, gerdanlık, boğmak)* > ʿankāʾ عنقاء]*(anka:) {OsT} is.* **1.** Her hayvandan bir iz taşıyan, kırmızı altın rengi tüylü, yüzü insana benzer, güzel sesli, bir tek, efsanevi bir dağ olan Kaf dağının ardında yaşadığı söylenen erkek bir masal kuşu; Sirenk; Sîmurg; Zümrüd; Zümrüdüanka; Tuğrul; Anka-yı mugrip; devlet kuşu; Hüma kuşu; Phoenix. **2.** *mec.* Adı olup da kendisi olmayan nesne. **3.** Bir çalgı. **4.** Çok zengin tüccar. ⧉ **ankā bezirgân,** *Çok zengin tüccar.*|| **anka gibi,** *Adı var kendisi yok.*|| **Anka kuşu,** *gök b. Boğa takım yıldızından kadiri 3.0, tayf tipi B 5 olan* η *yıldızı.*||**ankā-meşrep,** *Alçak gönüllü, kanaat etmesini bilen, azla yetinen.*|| **Anka-yı lā mekân;** *tasvf. Yeri olmayan Anka (Allah).*|| **ankā-yı mağrib,** → Anka.

ankabuş, [ankabuş] *{eT} is.* Çivit. [EUTS]

Ankara keçisi, *zool. Beyaz, uzun ince, yumuşak ve kıvırcık tüylü, Sümerlerden beri bilinen bir keçi cinsi, (Capra hircus angoriensis)*|| **Ankara kedisi,** *zool. Uzun ipek gibi yumuşak beyaz, sarı veya kurşuni kılları olan, yeşil, mavi, sarı ve kırmızımsı iri gözlü bir kedi cinsi, (Felis domesticus angorensis).*|| **Ankara tavşanı,** *zool. İnce, parlak ve uzun tüylerinden yararlanılan, yaban tavşanının değişinimiyle geliştirilmiş eti lezzetli evcil bir tavşan türü.*

ankart, [Fr. en cartes] *is.* Kâğıt oyunlarında berabere kalma.

ankasten, [Ar. ʿan ḳaṣdin] *{ağız} zf.* → angasten. [DS]

ankastre, [Fr. encastré] *sf.* Yerden kazanmak, dış etkilerden korumak veya gizlemek için duvar içindeki bir oyuğa yerleştirilmiş olan; gömme.

ankebut, [Ar. ʿankebūt عنكبوت] *(ankebu:t) {OsT} is.* Örümcek. ⧉ **Ankebut suresi,** *Batıl inançlar, puta tapıcılık, çok tanrıya inanmanın örümcek ağına benzetildiği, Allah'a inanmayanların içine düşeceği felaketlerden bahseden Kur'an-ı Kerim'in 24. suresi.*

ankebutî, [Ar. ʿankebūt > ʿankebūtī عنكبوتى] *(ankebu:ti:) {OsT} sf.* Örümceğimsi; örümceğe benzer.

ankebutiye, [Ar, ʿankebūtī > ʿankebūtiyye عنكبوتيه] *(ankebu:tiye) {OsT} is. zool.* Örümcekler, *(Arachnides).*

ankesör, [Fr. encaisser *(kasalamak)* > encaisseur *(kasada çalışan banka görevlisi)*] *is.* **1.** Otomatik para kutusu. **2.** Genel kullanıma açık araçlara takılan metal para, jeton veya magnetik kart ile çalışan araç. *Ankesörlü telefon.*

anket, [Lat. inquirere *(araştırmak)* > Fr. enquête] *is.* **1.** Bir konu ile ilgili deney sonuçları ve değişik kimselerden alınan verileri bir araya getirip inceleme. **2.** Aynı soruları değişik kimselere sorarak bilgi toplama. ⧉**anket yapmak,** *Kişilerin bir konu üzerinde ne düşündüklerini öğrenmek üzere veri toplamak.*

anketçi, [anket-çi] *is.* İstatistik, kamuoyu veya piyasa araştırması için veri toplamak üzere kişilerin görüşlerini alan kişi.

anketçilik, -ği [anket-çi-lik] *is.* İstatistik, kamuoyu veya piyasa araştırması için veri toplama işi.

ankır, [ang+kır] *{ağız} is.* Çevre; muhit; taraf. [DS]

ankıt, [añ-ıt / añ-ut / anḳıt / anḳut انقت / انقط] *{eAT} is.* → angıt; angut.

ankıtlamak, [anḳ-ıt-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Nişan alıp atmak. [DS]

ankıtmak, [añıt-mak > anḳıt-mak] *{eT} gçsz. f. [-ur]* **1.** Eğilmek. [Gabain] **2.** Baş eğmek; teslim olmak. [EUTS]

ankıttırmak, [anḳıt-tır-mak] *{eT} gçl. f. [-ur]* Baş eğdirtmek. [EUTS]

ankiloz, [Fr. ankylose] *is. tıp.* Bir eklemin hareket yeteneğini tamamen veya kısmen kaybetmesi.

anklav, [Fr. enclave] *is.* Bir devletin topraklarıyla çevrili başka bir devlete ait topraklar. *Suriye toprakları içinde kalan Türkiye'ye ait Caber anklavı.*

ankli, [Yun. gangri] *{ağız} sf.* Çok zayıf. [DS]

anksiyete, [Lat. anḫiosus *(tedirgin)* > Fr. anḫiété] *is. psikol.* Korku durumu.

ankut[1], [añ-ıt / añ-ut / anḳıt / anḳut انقود] *{eAT} is. zool.* Angıt.

ankut[2], [Ar. (Sur.) ʿanḳūd عنقود] *{ağız} is.* **1.** Üzüm salkımı. **2.** Üzüm çöpü. [DS]

ankut[3], [Ar. ʿankūt عنكوت] *(anku:t) {OsT} is.* Örümcek.

anküm, [Ar. ʿan *(-den)* + küm *(siz)* عنكم] *{OsT} zm.* Sizden.

anküma, [Ar. ʿan *(-den)* + kümā *(ikiniz)* عنكما] *{OsT} zm.* İkinizden.

anlak[1], **-ğı** [añ-la-mak *(ağnamak)* > ağ-na-k] *{ağız} is.* **1.** At, eşek, tavuk, keklik gibi hayvanların yatıp yuvarlandıkları tozlu yer. **2.** Açıklık; karşı; göz önü. [DS]

anlak[2], **-ğı** [anla-mak > an-la-k] *is.* **1.** Anlama ve kavrama kabiliyeti; zekâ. **2.** *{ağız}* Anlayışlı. [DS]

anlaklı, [anlak-lı] *sf.* İyi kavrayan, yüksek bir anlama kabiliyeti olan; zeki.

anlam, [anla-mak > an-la-m] *is.* **1.** Bir işaretin, bir işaretler sisteminin, işaret değeri taşıyan bir davranışın, bir sözün taşıdığı ve ilettiği kavram; mefhum; mana; fehva. **2.** Bir şeyi değerli kılan şey veya o şeyin varolma sebebi. **3.** *dbl.* Sözlü veya yazılı birimin taşıdığı ve zihinde uyandırdığı kavram; belagat. **4.** *{ağız}* Anlayış; duygu. [DS] ⧉ **anlama gelmek,** *Belli bir anlamı taşımak.*|| *(her şeyde bir)* **anlam aramak,** *Kendi aleyhinde bir düzen kurulduğu saplantısı ile kuşku duymak.*|| **anlam aykırılığı,** *dbl. Karşıt anlamlı kelimelerin bir araya gelmesi.*|| **anlam bayağılaşması,** *dbl. Bir sözcüğün gerçek anlamdan, daha bayağı ve kötü anlama kayması.*|| **anlam bilimi,** *dbl. Dili anlam açısından değerlendiren bilim dalı; semantik.*||**anlam bilimsel,** *dbl. Anlam bilimi ile ilgili; semantik.*||**anlam birimi,** *dbl. Söz ve şekil bakımından en küçük anlamlı birim kelime ve eklerin fonksiyonel dilbilimindeki adı.*|| (her şeyden bir) **anlam çıkarmak,** *Olumsuz yorumlarda bulunmak.*|| **anlam çokluğu,** *dbl. Sözcüğün birden çok anlamı karşılaması.*|| **anlam daralması,** *dbl. Geniş anlamlı bir kelimenin bazı anlamlarını yitirerek tek bir kavramı ifade etmesi.*|| **anlam değişmesi,** *dbl. Bir kelimenin anlamında meydana gelen daralma, genişleme ve bayağılaşma değişiklikleri.*|| **anlam genişlemesi,** *dbl. Bir kelimenin anlamında yeni eklemeler ortaya çıkmak suretiyle meydana gelen değişiklik.*|| **anlam kayması,** *dbl. Bir kelimenin mecaz, eğretileme, gibi yollarla anlamında meydana gelen değişik kalıplaşma.*|| **anlam sanatı,** *ed. Anlatımı daha canlı veya güçlü kılmak amacıyla yapılan söz sanatları.*|| **anlam verememek,** *Kendine göre bir açıklama yapamamak; olayın sebebini çıkaramamak.*|| **anlam vermek,** *Kendine göre yorumlamak.*

anlama, [añ-la-mak / añla-mak > an-la-ma] *is.* **1.** Anlamak işi. **2.** *fel.* Sezgi ve algılama yoluyla bir şey hakkında bilgi edinme süreci. ⧉ **anlama yetisi,** *psikol. Bir şeyi bilmeyi sağlayan araçlardan sezgi yoluyla kavrama.*

anlamak[1], [*eT.* añ *(anlayış)* añ-la-mak > an-la-mak] *gçl. f. [-r]* **1.** Akıl ve zekâ yardımı ile bir şeyin ne demek olduğunu, neye işaret edildiğini kavramak; bilmek; algılamak; derk etmek. **2.** Duygu ve düşünce yoluyla bir şeyin kapsamını ve değerini kavramak; fehmetmek. **3:** Sezmek. **4.** Birinin duygu ve düşüncelerine katılmak, onu kabullenmek. **5.** Farkına varmak. **6.** Hak vermek; anlayış göstermek. **7.** Öyle değerlendirmek. **8.** Sorup öğrenmek, araştırmak, incelemek. **9.** *gçsz. f.* O işin uzmanı olmak; çok iyi yapmak; iyi bilmek. **10.** (Olumsuz kullanışta) zevk almak; hoşlanmak; yararlanmak. **11.** (Olumsuz kullanışta) doğru bulmak. **12.** *argo.* Sahip olmak, yararlanmak. ⧉ **anladığım kadarıyla,** *Benim değerlendirmeme göre.*|| **anladık,** *Yeter, sözü daha çok uzatma (azarlama).*|| **Anladık, peki bu değirmenin suyu nereden geliyor?** *İşin kârlı olduğu gerçek ama bunu becerecek gücü nereden sağlamalı?*|| **Anladımsa Arap olayım!** *Söylenenleri, anlatılanları hiç anlamadım.*|| **anla işte,** *Daha çok açıklamaya gerek yok veya ortam elverişli değil.*|| **anlamadım,** *(a'nlamadım) Öyle şey olmaz.*|| **anlamamak,** *Hoşlanmamak, ilgilenmemek.*|| **anlarsın ya,** *Açığa vurmadan, başkalarına sezdirmeden önceden aralarındaki geçmişe ve anlaşmaya göre değerlendirilmesini istemek.*|| **anlayacağın,** *Sözün kısası, özeti.*|| **anlayalım,** *Gizlenenlerin şöyle böyle dolaylı yoldan öğrenildiğini, ancak gerçeğin bir de kendi ağzından öğrenilmek istendiğini ifade eden şaka.*|| **Anlayana sivrisinek saz, anlamayana davul zurna az,** *Anlayış sahibi kimselere en küçük bir uyarı veya bilgi yeterlidir; anlayışsızlara ise ne yapılırsa yapılsın yararı yoktur.*|| **anlayıp dinlemek,** *Ayrıntılı bilgi edinmek.*|| **anlıyorum,** *Konuşanın sözünü kibarca kesmek için söylenir; haklısınız; tabii; elbette.*

anlamak[2], [añ *(ek yeri)* > añ-la-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(ı)-yor]* (Testi vb. şeyler için) çatlamak. [DS]

anlamaklık, [anlamak-lık] *is.* Anlayabilme, kavrayabilme; idrak edebilme.

anlamamazlık, -ğı [anlama-maz-lık] *is.* → anlamazlık. ⧉ **anlamamazlıktan gelmek,** → anlamazlıktan gelmek.

anlamazlık, -ğı [anla-maz-lık] *is.* **1.** Anlamaz olma durumu. **2.** Bir şeyi anlayıp kavrayamama durumu; anlamamazlık. ⧉ **anlamazlıktan gelmek,** *Yapılan bir hareketi, söylenen bir sözü anladığı hâlde anlamamış gibi davranmak.*

anlamdaş, [anlam-daş] *sf. dbl.* (Kelime için) anlamları birbirinin aynısı veya yakın olan; eş anlamlı; müradif; müteradif; sinonim.

anlamdaşlık, -ğı [anlam-daş-lık] *is.* Anlamdaş olma durumu; eş anlamlılık.

anlamlandırma, [anlam-la-n-dır-ma] *is.* Anlam kazandırma.

anlamlandırmak, [anlam-la-n-dır-mak] *gçl. f. [-ır]* **1.** Zor kavranır bir ifadeyi anlaşılır hâle getirmek, açıklamak, yorumlamak. **2.** Bir şeye belirli bir anlam yüklemek, anlamlı hâle getirmek.

anlamlı, [anlam-lı] *sf.* **1.** Belli bir anlam taşıyan, anlamı olan. **2.** Çeşitli yorumlara yol açabilecek olan. **3.** Herkesin beğeneceği tarzda anlamı yoğun olan; manidar. **4.** *zf.* Anlam taşıyacak şekilde. ⊟ **anlamlı anlamlı,** *Bir şeyler ima eder, bir anlam çağrıştırır şekilde.*

anlamlılık, -ğı [anlam-lı-lık] *is.* **1.** Anlamlı olma durumu. **2.** *dbl.* Bir kelimenin veya ekin anlam taşıma durumu; semantik.

anlamsal, [anlam-sal] *sf.* **1.** Anlama dayalı, anlamla ilgili, anlama ilişkin. **2.** *psikol.* İnsan zihninin anlamla ilgili yapı ve süreçlerine ait. ⊟ **anlamsal alan,** *dbl. Bir kelimenin köküne bağlı türevleri ile birleşenlerinin meydana getirdiği bütün kelimeleri kapsayan küme.*

anlamsız, [anlam-sız] *sf.* **1.** Anlamı olmayan. *«Birkaç anlamsız kelime fısıldadı.»* **2.** Mantık kurallarına uymayan, birbirini tutmayan. *«Bu anlamsız konuşmaya harcayacak zamanım yok.»* **3.** Çekici olmayan. *«Bu kadar anlamsız bir zammı kim bekliyordu ki?»* **4.** Dikkate alınmayacak kadar küçük; önemsiz; değersiz. *«Artık muhasebede virgülden sonraki anlamsız rakamlarla uğraşmıyorlar.»* **5.** Sözleriyle ve davranışlarıyla çevreye uyumsuz, yersiz davranan (kimse); münasebetsiz. *«Bir daha böyle anlamsız görüşme istemiyorum.»* **6.** *zf.* Saçma, mantıksız, yersiz. *«Bu davranışın bana anlamsız geldi.»*

anlamsızlaşma, [anlam-sız-la-ş-ma] *is.* Anlamsız hâle gelme, anlamını yitirme.

anlamsızlaşmak, [anlam-sız-la-ş-mak] *dönşl. f. [-ır]* **1.** Anlamsız duruma gelmek. **2.** Anlamını ve değerini kaybetmek.

anlamsızlaştırma, [anlam-sız-la-ş-tır-ma] *is.* Anlamsız duruma getirme, anlamını kaybettirme.

anlamsızlaştırmak, [anlam-sız-la-ş-tır-mak] *gçl. f. [-ır]* **1.** Anlamsız duruma getirmek. **2.** Anlamını yitirmesini sağlamak.

anlamsızlık, -ğı [anlam-sız-lık] *is.* **1.** Anlam taşımama; anlamdan yoksunluk. **2.** Anlamsız olan şeyin durumu.

anlar[1], [ol *(o)* > an > añ-lar > an-lar آنلر] *{eT} {eAT} zm.* Üçüncü çokluk kişi zamiri ile işaret zamirinin çokluk biçimi; onlar. [EUTS] ⊟ **anlarun,** *{eAT} Onların.*|| **anlaruñla** *(anlaruñla), {eAT}* Onlarla; onlar ile.

anlar[2], [anla-mak > anla-r] *{ağız} is.* Anlayış; bellek; zekâ. [DS]

anlarcılayın, [ol *(o)* > an > an-lar-cılayın انلرجلاين] *{eAT} zf.* Onlar gibi.

anlarsız, [ol *(o)* > an > an-lar-sız انلرسز] *{eAT} zf.* Onlarsız; onlar olmadan.

anlarsuz, [ol *(o)* > an > an-lar-suz انلرسز] *{eAT} zf.* Onlar olmaksızın.

anlarungla, [ol *(o)* > an > an-lar-uñ-la انلركله] *{eAT} zf.* Onlarla.

anlaşık, -ğı [anla-ş-ık] *sf.* Aralarında bir anlaşmaya varmış olan (kişiler).

anlaşılan, [anla-ş-ıl-an] *sf.* **1.** Anlamı öğrenilen, belli olan. **2.** *e.* Bir tahmin veya sebep sonuç ilişkisi ifade etmek için cümle başında kullanılır; belli ki; görünüşe bakılırsa; her hâlde; galiba. *«Anlaşılan, siz buna para vermediniz.»*

anlaşılır, [anla-ş-ıl-ır] *sf.* **1.** Anlamı kolay, açık; basit. **2.** Hoşgörü sınırları içinde olan. **3.** Haklı bir sebebe dayanan.

anlaşılırlık, -ğı [anla-ş-ıl-ır-lık] *is.* **1.** Kolay ve açık olarak anlaşılabilecek olma. **2.** *fiz.* Sözlü bir bildirimin alet veya insan kulağı yardımıyla algılanabilme derecesi. *«Anlaşılırlık testi.»*

anlaşılma, [anlaş-ıl-ma / an-la-ş-ıl-ma] *is.* Anlaşılmak işi.

anlaşılmak[1], [anlaş-ıl-mak] *edil. f. [-ır]* **1.** Anlaşılır hâle gelmek. *«Konu çok karmaşıktı, açıklamanızdan sonra biraz anlaşıldı.»* **2.** Bir şeyin özü ve gerçeği tam anlamıyla bilinir, kavranır olmak. *«Ne demek istediği şimdi daha iyi anlaşıldı.»* **3.** İşitilmek; duyulmak; diğer sesler arasından ayırt edilmek, seçilmek. *«Sokağın gürültüsünden sunucunun sözleri anlaşılmıyor.»* **4.** İyice görülmek, seçilmek. *«Çok uzakta olduğundan çıplak gözle anlaşılmıyor.»* **5.** Akıl yürüterek gerçek bulunmak; gerçek ortaya çıkmak. *«Bu kadar sıkı dostluklarının sebebi işte şimdi anlaşıldı.»* **6.** Takdir edip beğenilmek. *«Onun kıymeti de öldükten sonra anlaşıldı.»* ⊟ **anlaşıldı pederin bayraktar olduğu,** *Birinin dolambaçlı yollardan açıklamaya çalıştığı şeyin gerçeğinin tarafımızdan hemen kavrandığını ifade eden söz.*|| **anlaşıldı, Vehbi'nin kerrakesi,** *Saklanan gerçekler ortaya çıktı, anlamında kullanılır.*

anlaşılmak[2], [anlaş-ıl-mak] *edil. f. [-ır]* Karşılıklı olarak bir konuda uzlaşmaya varılmış olmak. *Çıkarlar ortak olunca hemen anlaşılır.* ⊟ **anlaşıldı,** *Verilen emrin özünün kavrandığını belirten tekrar sözü.*

anlaşılmaz, [anlaş-ıl-maz] *sf.* **1.** Açıklanması çok zor, kavranamaz durumda; karışık; muğlak. **2.** İnsan iradesinin ve zekâsının sınırlarını aşan. **3.** Davranışlarının sebebi bilinemeyen (kimse) ve onun bu hareketleri. *Anlaşılmaz biri olup çıktı.*

anlaşma, [anla-ş-ma] *is.* **1.** Anlaşmak işi. **2.** İki ve daha çok insanın birbirinin duygu ve düşüncelerini

kavramaları, bilmeleri. *«Dil bir anlaşma aracıdır.»* **3.** Kişilerin birbiriyle duygusal yönden uyuşmaları, birbirlerine ısınmaları; uyuşma. *«Çocuklarımız iyi anlaştılar.»* **4.** Kişiler, şirketler ve devletler arasında belirli bir konuda uzlaşarak yükümlülük altına girme; bu konuda yazılı olarak imzalanan belge; antant; itilaf; itilafname; mukavele; sözleşme. ⊡ **anlaşma yapmak,** *Anlaşmaya varıldığını belirleyen bir belgeyi düzenleyip karşılıklı imzalamak.*|| **anlaşmaya varmak,** *Birisi ile bir konuda anlaşmak, uzlaşmak.*

anlaşmak, [anla-mak > anla-ş-mak] *işteş. f. [-ır]* **1.** Karşılıklı olarak birbirinin anlattıkları şeyleri anlamak. **2.** Birbirine duygusal yönden yakınlık duymak, iyi geçinmek, uyum içinde olmak. **3.** Bir konuda iki ve daha fazla kişi tarafından görüş birliğine varmak; uzlaşmak. **4.** Sözleşme yapmak. **5.** *mec.* Evlenmeğe karar vermek. *«Kızla daha okuldayken anlaşmışlar.»*

anlaşmalı, [anlaş-ma-lı] *sf.* **1.** Anlaşmaya dayanan, anlaşma yoluyla gerçekleştirilen. *Anlaşmalı kavga.* **2.** Aralarında anlaşma bulunan; anlaşma düzenlenmiş olan; mukaveleli; sözleşmeli. *Anlaşmalı eczane.*

anlaşmazlık, -ğı [anlaş-maz-lık] *is.* Kişiler ve toplumlar arasında düşünce, duygu ve çıkar bakımından beliren aykırılık; ihtilaf; uyuşmazlık.

anlaştırma, [anlaş-tır-ma] *is.* **1.** Tarafları bir konuda uzlaştırmak amacıyla yapılan çalışma; uzlaştırma. **2.** *ed.* Mecaz-ı mürsel.

anlaştırmak, [anlaş-tır-mak] *gçl. f. [-ır]* **1.** Anlaşmalarını sağlamak, aralarını bulmak, uyuşturmak; uzlaştırmak. **2.** Anlaşılır hâle getirmek. **3.** İşaret ve hareketlerle sezdirmek. **4.** *{ağız}* İyice anlamak. [DS]

anlatı, [an-la-t-ı] *is. ed.* **1.** Gerçek veya hayalî bir olayı ayrıntılı ve edebî bir dil kullanarak anlatma; hikâye etme; tahkiye. **2.** Hikâye etme yoluyla meydana getirilmiş eser.

anlatıcı[1], [anlatı > anlatı-cı] *is.* **1.** Olaya dayalı olan masal, hikâye, fıkra gibi türleri etkileyici ve ilginç bir şekilde anlatan kişi; hikâyeci; meddah. **2.** Anlatı türü eser veren; hikâyeci; tahkiyeci.

anlatıcı[2], [anlat-mak > anlat-ıcı] *sf.* Anlatma işini yapan; anlatan.

anlatılma, [anlat-ıl-ma] *is.* Anlatılmak işi, işi.

anlatılmak, [anlat-ıl-mak] *edil. f. [-ır]* **1.** Bilgi taşınmak, bilgi edinmesini sağlamak; aktarılmak. **2.** *(Bir şey aracılığıyla)* ortaya konmak.

anlatılmaz, [anlat-ıl-maz] *sf.* Tarif ve tasviri güç olan.

anlatım, [anlat-mak > anlat-ım] *is.* **1.** Anlatma işi. **2.** Düşünce ve duyguların genellikle söz ve yazı gibi yaygın anlaşma araçları veya başka yollarla bildirilmesi, açığa vurulması; ifade. **3.** *dbl.* Anlatmak için kullanılan yargılı ya da yargısız söz ve sözcükler dizisi. **4.** *ed.* Anlatma biçimi; üslûp; stil. ⊡ **anlatım bilimi,** *dbl. Anlatım biçimlerini, üslûp şekillerini inceleyen edebî araştırma; stilistik.*|| **anlatım titremi,** *dbl. Anlatımda mantık ve düşünce özelliğine göre meydana gelen titrem; anlatım tonu.*|| **anlatım tonu,** *dbl. Anlatım titremi.*

anlatımcı, [anlatım-cı] *is.* ve *sf. ed.* **1.** (Eser için) hikâye etmenin ağır bastığı. **2.** (Yazar için) eserlerinde hikâye etme yöntemine ağırlık veren. **3.** (Sanatçı için) dış dünyanın etkilerini kendi algılama biçimi ve duyarlılığı açısından yansıtan; kendi öznelliğini ön plana çıkaran; dışa vurumcu; ekspresyonist.

anlatımcılık, -ğı [anlatım-cı-lık] *is.* Sanatçının kendi öznelliğini ön plana çıkararak dış dünyanın etkilerini kendi algılama biçimi ve duyarlılığı açısından yansıtması gerektiğini savunan akım; dışa vurumculuk; ekspresyonizm.

anlatımlı, [anlatım-lı] *sf.* **1.** Anlatılmak istenen duygu ve düşünceyi güçlü bir biçimde anlatan. **2.** Duyguyu, niyeti açığa vuran. **3.** *dil. b.* Bir duyguyu veya düşünceyi ortaya koyan kelime, biçim veya yapı. ⊡ **anlatımlı rakam,** *mat. Sıfırdan başka bütün sayma sayıları ve bunların rakamları.*

anlatış, [anlat-ış] *is.* **1.** Anlatmak işi; takrir. **2.** Bir duygu ve düşünceyi başkasına sözle, yazıyla, jestle, mimikle ifade etme biçimi; üslûp.

anlatma, [anla-t-ma] *is.* Anlatmak işi.

anlatmak, [anla-mak > anla-t-mak] *gçl. f. [-ır]* **1.** Bir duyguyu, bir düşünceyi yazı ve sözle başkalarına bildirmek; ifade etmek. **2.** Davranışlarla sezdirmek; ima etmek. **3.** Birinin anlamasını sağlamak için açıklama yapmak; izah etmek. **4.** Gördüklerini ve duyduklarını aktarmak; nakletmek. **5.** *mec.* Tehdit etmek. *Sen şimdi yap bakalım, eve varınca ben sana anlatırım.* ⊡ **anlata anlata bitirememek,** *Zevkle tekrar tekrar anlatmak, çok övmek.*

anlayış, [an-la-y-ış] *is.* **1.** Anlama, kavrama ve algılama gücü; idrak; zekâ; izan; feraset. **2.** Çeşitli etkenler yüzünden bir olayı değişik biçimde algılama, ele alma ve değerlendirme biçimi; bakış; görüş; telakki; zihniyet. *«Benim anlayışıma göre zina sayılsın sayılmasın gayrimeşru ilişkinin her türlüsü ahlak dışıdır.»* **3.** Birinin olumsuz davranışlarına karşı hoşgörüyle yaklaşma; müsamaha. ⊡ **anlayış göstermek,** *Hoşgörülü davranmak.*|| **anlayışı kıt,** *Anlama ve algılama gücü zayıf olan.*

anlayışlı, [anla-y-ış-lı] *sf.* **1.** Her şeye akıl erdiren, anlama, kavrama yetisi güçlü; ferasetli; izanlı; zeki. **2.** Başkalarının kusurlarını bağışlayabilen; hoşgörülü. **3.** *zf.* Hoşgörülü olarak.

anlayışlılık, -ğı [anla-y-ış-lı-lık] *is.* **1.** Anlama, kavrama yetisi güçlü olma durumu. **2.** Anlama, kavrama yetisi güçlü olanın taşıdığı nitelik. **3.** Hoşgörülü olma hâli.

anlayışsız, [anla-y-ış-sız] *sf.* **1.** Akıl erdiremeyen, anlama ve kavraması kıt olan. **2.** *mec.* Başkalarının kusurlarını affetmeyen, katı davranan; hoşgörüsüz.

anlayışsızlık, -ğı [anla-y-ış-sız-lık] *is.* **1.** Anlama yeteneğinin kıt olma durumu; kalın kafalılık. **2.** Birinin durumunu anlamayı, kusurlarını hoş görmeyi düşünmemek; vurdum duymazlık.

anlı, [Far. ān *(gösteriş)* + T. -lı] *sf.* Gösterişli; alımlı; çekici; güzel; yakışıklı. ⧉ **anlı şanlı,** *1. Gösterişli; görkemli; tantanalı; şatafatlı; debdebeli. 2. Ünü yayılmış, herkesçe tanınan; meşhur.*

anlık[1], **-ğı** [an-lık] *is. fel.* Duygu ve irade dışında kalan, akılla ölçme ve muhakeme etmeye dayanan bilme gücü; müdrike; entelekt.

anlık[2], **-ğı** [añ-lık] *{ağız} is.* **1.** Tarla sınırı. **2.** Bağ, bahçe kapısı. **3.** Düzgün odun yığını. **4.** Süpürge yapılan bir ot. [DS]

anlık[3], **-ğı** [Ar. ān + T. -lık] *sf.* Bir anda olup bitiveren.

anlıkçılık, -ğı [an-lık-çı-lık] *is. fel.* Akılla ölçme ve muhakeme etmeye dayalı bilme gücünün, duyguların ve iradenin üzerinde bir üstünlüğünün bulunduğunu savunan felsefî akım; entelektüalizm; zihniye.

anlu, [ol > an *(o)* > an-lu] *{eAT} zf.* Ona ilişkin; onun tarafından.

anma, [an-mak > an-ma] *is.* **1.** Anmak işi. **2.** Bir kişiyi veya bir olayı akla getirme; zikretme; yâd etme. ⧉ **anma günü,** *Bir kişiyi veya olayı hatırlamak için anma etkinliklerinin düzenlendiği belirli bir gün.*|| **anma pulu,** *Bir olayı veya kişiyi hatırlamak için çıkarılan özel posta pulu.*|| **anma töreni,** *Bir kişiyi veya bir olayı hatırlatmak için düzenlenen tören; ihtifal.*

anmak, [*eT.* añ-mak > an-mak] *gçl. f. [-ar]* **1.** Geçmişte olan bir olayı veya tanıdığı birini aklına getirmek; hatırlamak. **2.** Aklına getirdiği bir şeyi, bir kimseyi veya olayı diliyle söylemek; bahsetmek; zikretmek. **3.** Bir büyüğün hizmetlerini ve iyiliklerini anlatmak için toplanmak. **4.** Bir tanıdığa armağan vererek gönlünü almak. **5.** *{ağız}* Açıklamak; söylemek; anlatmak. [DS] **6.** *{ağız}* Söz vermek; vaat etmek. [DS]

anmalık, -ğı [an-ma-lık] *is.* Anı olarak alınıp verilen veya saklanan eşya; hatıra; yadigâr; bergüzar.

annab, [Ar. ʿannāb عناب] *{OsT} is.* Üzümcü.

annabi, [Ar. ʿunnābī عنابى] *{ağız} sf.* Hünnap rengin-de; mora çalan kırmızı. [DS]

annaç, -cı [alın > al(ı)n-aç / annaç] *{eAT} {ağız} is.* **1.** Bir şeyin öne bakan yüzü. **2.** İnsanın karşısında bulunan; alnaç; karşı. **3.** Her taraftan görülebilen açıklık yer; meydan. **4.** Yan. **5.** Karşılık; cevap. [DS]

annaçlamak, [annaç-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Cevap vermek; karşı gelmek. [DS]

annak, [alın > al(ı)n-aç > annak] *{ağız} is.* Karşı. [DS]

annaklamak, [anla-mak > anla-k > annak-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* **1.** Dikkatle etrafı araştırmak; gözetlemek. **2.** Bir şeyi gizlice dinlemek. [DS]

annakleyin, [annak-leyin] *{ağız} zf.* Karşıdan. [DS]

annavus, [Yun. anaolos] *{ağız} is.* Avlunun suyunu dışarı akıtmak için duvar altına açılan delik. [DS]

anne, [ana > *(İstanbul ağzında)* anne] *is.* **1.** Çocuk doğurmuş olan kadın; ana. **2.** *gnşl.* Yavruları olan hayvan. **3.** *mec.* Bir şeyin kaynak noktası, kökü. **4.** *ünl.* Yaşlı kadınlara saygı ifadesi olarak kullanılan seslenme sözü. ⧉ **anneler günü,** *Dünya çapında anneleri hatırlamak, onlara sevgi ve saygı sunmak için kutlanan Mayıs ayının ikinci Pazar günü.*|| **anne olmak,** *Çocuk doğurmak.*|| **anne yarısı,** *Teyze.*

anneanne, [anne+anne] *is.* Çocuğun annesinin annesi; nine.

annemler, [anne-m-ler] *is.* **1.** (Konuşan kişi için) annesinin akrabaları olan kişiler; anne tarafı. **2.** Anne ile birlikte baba.

annelik, -ği [anne-lik] *is.* **1.** Anne olma durumu. **2.** Anne olanın niteliği. ⧉ **annelik etmek,** *Anne gibi koruyup gözetmek, şefkat göstermek, sevmek.*

anofel, [Yun. anofeles *(tehlike)* > Fr. anophèle] *is. zool.* İki kanatlılar takımından sıtma mikrobu taşıyan, larvası otlu bataklıklarda üreyen tehlikeli bir sivrisinek türü, *(Anopheles maculupennis).*

anomali, [Yun. anomalia > Fr. anomalie] *is.* Olağan durumdan, her zaman uyulmakta olan kuraldan ayrılma, kopma.

anonim, [Yun. an *(yok)* + onyma *(ad)* > Fr. anonymé] *sf.* **1.** İsimsiz; adsız. **2.** *ed.* Yazar veya sanatçısı tespit edilemeyen; yazarı belirsiz. **3.** *gnşl.* Bir kişiliği, özelliği olmayan; yaygın. ⧉ **anonim halk edebiyatı,** *Eserin ilk sahibinin kim olduğu bilinmeyen, dilden dile aktarılırken her aktarıcının belirli bir takım unsurlar eklediği masal, destan, efsane, hikâyeler, türküler, maniler, atasözleri, bilmeceler gibi edebî ürünleri kapsayan sözlü edebiyat geleneği.*|| **anonim ortaklık,** *Sermayesi paylara bölünmüş ve borçlarından dolayı ortaklarının mal varlıklarıyla sorumlu oldukları ticaret şirketi.*|| **anonim şirket,** *Anonim ortaklık.*

anonimlik, -ği [anonim-lik] *is.* Anonim olma durumu.

anons, [Lat. nuntius *(haberci)* > annuntiare > Fr. anonce] *is.* Kitle iletişim araçlarıyla yapılan duyuru; bildirme; duyurma; söyleme. ⧉ **anons etmek,** *1. Radyo ve televizyon programları öncesinde tanıtım yapmak. 2. Bir programı keserek acil bir haberi duyurmak.*

anorak, -ğı [Eskimo d. anorâg > İng. anorak] *is.* Kayakçıların veya kampçıların giydiği su geçirmez kapüşonlu kısa ceket.

anorganik, [Fr. anorganique] *sf.* **1.** *kim.* (Bileşikler

için) organik olmayan. **2.** (Hastalık için) bir organın doku bozukluğuna bağlanamayan.

anormal, -li [Yun. anamolos / Lat. anormalis > Fr. anormal] *is.* ve *sf.* **1.** Alışılmışın dışında. **2.** Olayların ve eşyaların alışılmış düzenden başka biçimde olması hâli; olağan dışı. **3.** Aykırı. **4.** *gnşl.* Zihnî bakımdan gelişmemiş veya bir özür sebebiyle yerleşik değer yargılarına aykırı davranan; dengesiz; özürlü. **5.** *zf.* Kabul edilebilir ölçülerin ve sınırların dışına çıkacak şekilde; aşırı ölçüde.

anormalleşme, [anormal-le-ş-me] *is.* Alışılmış ve kabul edilebilir durumda iken anormal hâle gelme.

anormalleşmek, [anormal-le-ş-mek] *dönşl. f.* *[-ir]* Önceden var olan, belirlenmiş ölçülere uygun iken daha sonra bu ölçülerin dışına çıkmak.

anormallik, -ği [anormal-lik] *is.* Anormal olma hâli; aykırılık.

anoş, [ana *(anne)* + -ş *(okşama bildiren ek)* > ana-ş > anoş ?] *ünl. argo.* "Sevgilim, dostum" anlamında seslenme sözü.

anoşagan, [Far. anüşagān] *{eT} is.* Ölümsüzler; ölmezler; ebedî yaşayanlar. [EUTS]

anot, -du [Yun. anohodos *(aşağıdan yukarıya yol)* > Fr. anode] *is. fiz.* **1.** Elektroliz sırasında eksi yüklü iyonların toplandığı artı elektrot; artı uç. **2.** Elektron lambalarında elektronları çeken artı elektrot.

anramak, [*eT.* añ-ra-mak > an-ra-mak] *gçsz. f.* *[-r]* *[-r(ı)-yor]* **1.** *{eAT}* Haykırmak; kükremek. **2.** *{ağız}* Boşalmak; sessizleşmek. [DS] **3.** (İlenç için) sağırlaşmak; dilsiz kalmak. **4.** Çoğalmak; gürleşmek.

ansamak, [an-sa-mak] *{ağız} gçl. f.* *[-r]* *[-(ı) -yor]* Göreceği gelmek; özlemek. [DS]

ansar, [Ar. ensār] *(ansa:r)* *{OsT} is.* Yardımcılar.

ansefal, -li [Fr. encéphale] *is. anat.* Kafatası içinde bulunan beyin, beyincik ve omurilik soğanından oluşan organların tümü; tüm beyin.

ansefalit, [Fr. encéphalite] *is. tıp.* Beyin iltihabı.

ansıdak, -ğı [an-sı-dak] *{ağız} zf.* Ansız; habersiz; birdenbire. [DS]

ansıma, [an-mak > an-sı-ma] *is.* Hatırlama; anımsama.

ansımak, [an-mak > an-sı-mak] *gçl. f.* *[-r]* Hatırlamak; anımsamak.

ansınmak, [an-sın-mak] *{ağız} dönşl. f.* *[-ır]* **1.** (İş için) oluruna bırakmak. **2.** Söz söylemek isterken söyleyememek; tutulup kalmak. **3.** *{eAT}* Elde etmek arzusunda olmak; emel edinmek. [DS]

ansırmak, [ask-ır-mak > aksır-mak] *{ağız} gçsz. f.* *[-ır]* Hapşurmak; aksırmak. [DS]

ansız[1], [añ-sız] *(añsız)* *{ağız} sf.* **1.** Akılsız; anlayışsız. **2.** Söz dinlemez; aksi; haşarı. **3.** Utanmaz; sıkılmaz. [DS]

ansız[2], [an-sız / añ-sız] *(añsız)* *{ağız} is.* **1.** Cinsel gücünü yitirmeyen kimse. **2.** Gayrimeşru çocuk; piç. [DS]

ansız[3], [ol > an-sız / an-suz] *{eAT} zf.* O olmadan; onsuz.

ansız[4], [Ar. ān *(kısa zaman)* > an-sız] *zf.* **1.** Birdenbire; habersiz; ansızdan. **2.** *{ağız}* Zamansız. [DS]

ansızca, [ansız-ca] *(ansı'zca)* *{ağız} zf.* Habersizce; birdenbire; ansızın. [DS]

ansızın, [ansız-ın] *(a:'nsızın) zf.* Beklenmedik bir sırada; hiç akla gelmedik bir zamanda; birden; birdenbire; ani; ani olarak; anide; aniden; ansız; apansız; apansızın; gümbedek; dangadak; durup dururken, gürpedek; patadak; şakkadak; bedaheten; defaten; nagehan; vehleten; ceffelkalem; fevren; fücceten. ⊡ **ansızına uğramak,** *{ağız} Birdenbire ölmek.* [DS]

ansızlık, -ğı [añ-sız-lık] *(añsızlık)* *{ağız} is.* Utanmazlık; terbiyesizlik; hayâsızlık. [DS] ⊡ **ansızlık etmek,** *{ağız} Büyük sözü dinlememek.* [DS]

ansiklopedi, [Yun. enkyklios paidelia (*bütün ilimleri kapsayan ilim*) > Fr. encyclopédie] **1.** Bilgilerin tümü. **2.** *gnşl.* Bütün insan bilimlerinin ilkelerini ve sonuçlarını açıklayan eser. **3.** Belirli bir bilim dalının veya bir bilgi serisinin bütün bölümlerini ayrıntılı açıklayan eser. **4.** *mec.* Çok değişik konularda bilgi sahibi olan kimse. **5.** Sözlüklerde daha önce açıklanan maddelerin genişletildiği bölüm.

ansiklopedici, [ansiklopedi-ci] *is.* **1.** Bir ansiklopedinin hazırlanmasında görev alan kimse. **2.** 18. yy. Fransız düşünürlerinden Diderot'nun hazırladığı *Ansiklopedi*'ye yazı yazan kişiler; ansiklopedist.

ansiklopedik, -ği [Fr. encyclopédique] *sf.* **1.** Ansiklopedi konusu ile ilgili olan. **2.** *gnşl.* Her konuda bilgisi olan (kişi). ⊡ **ansiklopedik sözlük,** *Alfabetik sıraya göre kelimelerin geniş bir biçimde açıklamasının yanında kişiler ve bilimsel açıklamalara da yer veren sözlük.*

ansiklopedist, [Fr. encyclopédiste] *is.* **1.** Bir ansiklopedinin hazırlanmasında görev alan kimse. **2.** 18. yy. Fransız düşünürlerinden Diderot'nun hazırladığı *Ansiklopedi*'ye yazı yazan kişiler; ansiklopedici.

ansunlatmak, [Far. efsūn => ansun-la-t-mak] *{ağız} gçl. f.* *[-ır]* Hocaya okutmak; okutup üfürtmek. [DS]

ansuz[1], [ol *(o)* an > an-suz آنسوز] *{eAT} zf.* O olmadan; onsuz. ⊡ **ansuz olmak,** *{eT} O olmadan yaşamak; onsuz yaşamak.*

ansuz[2], [Ar. ān *(kısa zaman)* > añ-suz] *{ağız} zf.* Önceden haber vermeksizin; birdenbire; ani olarak. [DS]

anşa, [Ar. ayşe => anşa / anşam] *{ağız} is. folk.* Niğde ve Kırşehir dolaylarında oynanan bir halk oyunu. [DS]

anşam, [Ar. ayşe => anşa / anşam] *is.* → anşa.

anşante, [Fr. enchanter *(büyülemek, çok sevindirmek)* > enchanté] *ünl.* "Çok sevindim; tanıştığımıza memnun oldum" anlamında tanışma sırasında söylenen söz.

anşar, [Sümer. anşar] *is.* Sümer kozmogonisinde evrensel gök ilkesine verilen ad.

ant, [*eT.* and / ant] *is.* **1.** Bir şeyin doğruluğunu Allah'ın tanıklığı ile beyan etme veya aynı yolla söz verme; yemin; ahit; besa; gülbank; kasem; peyman; söz. **2.** *huk.* Bir kimsenin verdiği sözün ya da söylediklerinin doğruluğunu tasdik için yasa ya da örf gereği belli sözleri söylemesi ya da hareketleri yapması. ⊡ **andını bozmak,** *Ettiği yemine uygun davranmamak; yeminini bozmak.*|| **ant etmek,** *Yemin etmek.*|| **ant içirmek,** *Yemin ettirmek.*|| **ant içmek,** *Yemin etmek; ahdetmek; ahdüpeyman etmek; garanti etmek; şart etmek; vaat etmek.*|| **ant kardeşi,** *Kan kardeşi.*|| **ant olsun,** *Verilen kararın güçlendirmek için "yemin ediyorum, yemin olsun" anlamında yemin sözü.*|| **ant verdirmek,** *Yemin ettirmek.*|| **ant vermek,** *Yemin etmek.*

anta, [ol *(o)* > an-ta] *{eT} zm.* **1.** İşaret ve kişi zamiri ol'un bulunma ve ayrılma durumu; ondan; oradan. [İKPÖy.] [ETY] [Gabain] [EUTS] **2.** Onda; orada. [İKPÖy.] **3.** O sıradao zaman [Tekin] [İKPÖy.] ⊡ **anta kin,** *{eT} Ondan sonra.* [EUTS]

antaça, [anta-ça] *{eT} zf.* Tam orada; o yerde. [EUTS]

antada, [anta-da] *{eT} zm.* Ondan; oradan; bundan. [EUTS] ⊡ **antada basa,** *{eT} Bunun üzerine; bundan sonra.* [EUTS] || **antada kisre,** *{eT} Ondan sonra; sonda.* [EUTS]

antag, [ol *(o)* > an > an-ta ok > antak / ol > anı+täg *(onun gibi)* > antäg > antag] *{eT} zf.* **1.** Onun gibi; öyle; şöyle. [İKPÖy.] [ETY] [Üç İtigsizler] **2.** Böylece; bu suretle; böyle. [EUTS] [Gabain] **3.**Onca o kadar[Tekin] [ETY] ⊡ **antag külüg,** *{eT} Onca ünlü.*|| **antag oşuklug,** *{eT} Buna benzer; böyle.* [EUTS]

antagonist, [Yun. antagonistes *(karşıt)*] *is. biy.* **1.** Karşıt olarak hareket eden; iten ve çeken kasların birbirine karşı hareketi. **2.** Bir ilacın, bir hormonun etkisine karşı etkide bulunan madde.

antagonizma, [Fr. antagonisme] *is.* **1.** Karşı koyma. **2.** Kişiler, gruplar, milletler ve disiplinler arasında gizliden gizliye var olan karşıtlık, çatışma; tezat; uyuşmazlık. **3.** Organizmada iki sistem veya organ arasındaki karşıt davranış. **4.** *tıp.* Beraber kullanılan iki ilaçtan birinin diğerinin etkisini azaltması veya yok etmesi.

antant, [İt. intente > Fr. entente] *is.* **1.** Kişiler arasında sağlanan anlaşma ve uyuşma; mutabakat. **2.** Devletler arasındaki işbirliği anlaşması; ittifak. ⊡ **antant kalmak,** *Anlaşmak, uzlaşmak; mutabık kalmak.*

antaran, [ol *(o)* > an > anta-ra-n] *{eT} zf.* Oradan; büsbütün. [Gabain]

antari, [Ar. ʿantarī] *(antari:) {ağız} is.* **1.** Erkek gömleği. **2.** İçi astarlı kadın elbisesi. [DS]

Antarktik, -ği [Fr. antarctique] *sf.* Güney kutbu çevresi ile ilgili olan. ⊡ **Antarktik kara,** *Güney kutbundaki kara.*

anten, [Lat. antenna > Fr. antenne] *is.* **1.** Bir vericinin ürettiği radyoelektrik dalgalarını yaymaya yarayan veya bu şekilde yayılan radyoelektrik dalgalarını toplayarak alıcıya taşıyan elektronik düzenek. **2.** *argo.* Gizli bilgilere ulaşma becerisi. **3.** Denizaltı mayınlarında dokunulduğunda mayını patlatan tel veya çubuk çıkıntılar. **4.** Hayvanların çevreden haberdar olmalarını sağlayan uzun kılsı çubukları; duyarga. **5.** *argo.* Casus; gammaz. **6.** *argo.* Hem etken hem edilgin eşcinsel erkek. ⊡ **anten alanı,** *Bir antenin Hertz dalgaları gönderebildiği uzaysal bölge.*|| **anten yükselticisi,** *Anten ile alıcı arasında kurulmuş bulunan antenden gelen elektro manyetik dalgaları yükselten vericiye yardımcı devre.*

antena, [Lat. antenna] *is. dnz.* Yelkenlilerde seren.

Antep, [Erme. anthap > Ar. ayntāb] *(a'ntep) öz. is.* Güneydoğu Anadolu'da bir ilimiz; Gaziantep. ⊡ **Antep fıstığı,**. *bot. Sıcak ve kıraç alanlarda yurdumuzda Gaziantep çevresinde yetişen sakız ağacıgillerden kabuklu, yağlı, lezzetli ve besleyici meyvesi çerez olarak tüketilen veya şekerlemecilikte kullanılan bir meyve ağacı, (Pistacia vera).*|| **Antep fıstığıgiller,** *bot. Örnek bitkisi Antep fıstığı olan ayrı taç yapraklılardan bir bitki familyası; biladeriye.*|| **Antep işi,** *Düz renkli keten, patiska veya ipek kumaştan tel çekmek suretiyle yapılan bir işleme türü.*

anter, [Yun. antheros *(çiçeklenme)*] *is. biy.* Bitkilerde erkek organın başçığı; çiçek tozu keselerinin oluştuğu bölüm; haşefe.

anterî, [Ar. ʿanterī] *(anteri:) {OsT} is.* Kaftan altına giyilen kısa elbise; entari.

anterit, [Fr. entérite] *is. tıp.* İnce bağırsak iltihaplanması.

anterlin, [Fr. entre *(arasında)* + ligne *(çizgi)* > entreligne] *is. matb.* İki satır arsındaki boş ara.

antet, [Fr. en-tête] *is.* Genellikle ticarî işlerde kullanılan kâğıt veya zarf üzerine basılmış ad ve adres; başlık.

antetli, [antet-li] *is.* Başlıklı.

antetsiz, [antet-siz] *is.* Başlıksız.

antıkmak, [ant-ık-mak] *{eT} gçsz. f. [-ur]* Yemin etmek; ant içmek. [EUTS] [Gabain]

antın, [ol *(o)* > an > an-tın / an-dın] *{eT} zm.* Oradan; ondan [Gabain]

antırdın, [ol *(o)* > an > antır-dın / āndır-dın] *{eT} zm.* **1.** Oradan. [EUTS] **2.** *zf.* Ondan sonra; sonra. [Clauson]

antızlamak, [andız-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* **1.** (Hayvan için) çifte atmak; tekme atmak. **2.** *mec.* Nankörlük etmek; sözünden dönmek. [DS]

anti-, [Yun. anti- *(karşıt)*] *ön ek.* Başına getirildiği Latin ve Yunan kökenli kelimelere "karşı, karşıt, karşı korunma" gibi anlamlar katan ön ek.

antialerjik, -ği [Fr. antiallergique] *sf.* (İlaç için) alerjilerin önlenmesi veya tedavisi amacıyla kullanılan.

antiasit, [Fr. antiacide] *is.* **1.** Asit giderici madde. **2.** *tıp.* Hidroklorik asit salgısını azaltmadan midenin yüksek asitliğine karşı asit giderici olarak kullanılan ilaç; alkali.

antibiyogram, [Fr. antibiogramme] *is.* Dokularda rahatsızlık yaratan bakterilerin hangisinin olduğunu ve hangi dozda antibiyotik verileceğini belirlemeye yarayan biyolojik teknik.

antibiyotik, -ği [Fr. antibiotique] *is. biy.* Bakterilerin üremesini engelleyen ya da tamamen yok eden sentetik veya doğal madde. ⊡ **antibiyotik tedavisi,** *Antibiyotikle yapılan tedavi.*

antidemokratik, -ği [Fr. antidémokratique] *sf.* **1.** Demokrasi dışı, demokrasiye aykırı. **2.** Demokratik olmayan. **3.** Demokrasiye karşı bir tutum izleyen.

antidot, [Yun. antidotos > Fr. antidot] *is.* Zehirli maddelerin zehirleyici etkilerinin canlı organizmayı etkilemesine engel olan, dolayısıyla zehirlenmeyi durduran madde; panzehir.

antifriz, [İng. antifreeze] *(antifri:z) is.* **1.** Donmazlık. **2.** İçine katıldığı sıvıların donma derecesini düşüren sıvı. **3.** *argo.* Alkollü içki; içki.

antihistaminik, [Fr. antihistaminique] *sf.* (Madde, ilaç için) histaminlerin organizma üzerindeki toksik etkilerini önleyen.

antijen, [Fr. antigène] *is.* Organizmaya girdiğinde vücut tarafından antikor oluşmasına yol açan ve bu antikor ile tepkimeye giren, molekül yapısı girdiği canlınınkine benzemeyen yabancı madde; immünojen

antik, -ği [Lat. antiquus > Fr. antique] *sf.* Geçmişi İlk Çağ Yunan ve Roma medeniyetine kadar giden eski. ⊡ **antik çağ,** *1. İlkçağ. 2. Eski Yunan ve Roma medeniyetinin geliştiği ve yayıldığı dönem.*

antika, [İt. antica] *(anti'ka) is.* ve *sf.* **1.** Eskiden kalma, tarihî değeri olan. **2.** Örtü ve mendil gibi eşyaların kenarlarına yapılan ajurlu, diş diş kenar süsü; sıçan dişi. **3.** *argo.* Giyinişi ve davranışları başkasına benzemeyen; garip; tuhaf. ⊡ **antikasını bilmek,** *Çok iyisini bilmek, çok iyi anlamak, konunun uzmanı olmak.*

antikacı, [antika-cı] *(anti'kacı) is.* Eski ve tarihî eşya alıp satan kişi ve bu kişinin iş yeri.

antikacılık, -ğı [antika-cı-lık] *(anti'kacılık) is.* Tarihî değeri olan eski eşyaları alıp satma işi.

antikalık, -ğı [antika-lık] *(anti'kalık) is.* **1.** Antika olma durumu. **2.** *gnşl.* Yadırgatıcı ve tuhaf giyiniş ve davranış; garabet; ucûbelik.

antikatot, -du [Fr. anticathode] *is. fiz.* Basıncı azaltılmış elektrik tüpünde katot ışınlarını durdurmak için katot karşısına konulmuş metal levha.

antikite, [Fr. antiquité] *is.* **1.** Eski çağ. **2.** *gnşl.* Çok eski zamanlar. **3.** Eski çağlardan kalan ve o çağlar hakkında bilgi edinmeyi sağlayan her türlü eşya; asar-ı atika.

antikomünist, [Fr. anticommuniste] *is.* ve *sf.* **1.** Komünizm karşıtı. **2.** Komünizm aleyhtarı ve düşmanı.

antikomünizm, [Fr. anticommunisme] *is.* **1.** Komünizm karşıtlığı. **2.** Komünizm aleyhtarlığı ve düşmanlığı.

antikor, [Fr. anticorps] *is. tıp.* Vücuda giren antijen bir maddeye tepki olarak lenfositler tarafından üretilen ve bu antijen madde ile birleşerek onu etkisiz duruma getiren serum proteini (IgG, IgM, IgA, IgD, IgE).

antilop, -bu [Yun. antholops / Lat. anthalopus > İng. antelope] *is. zool.* Derisinden kürk yapımında yararlanılan boynuzlugillerden geviş getiren pek çok türü bulunan çift toynaklı memeli hayvan, *(Oryx gazella).*

antiloplar, [antilop-lar] *is. zool.* Boynuzlugillerden pek çok türü bulunan kudu, ceylan, atsı antilop, inek antilobu, boğa antilobu, dört boynuzlu antilop, kaama, keseli antilop, kaya antilobu, boz kır antilobu, kara antilop, keseli antilop, cüce antilop, addaks ve orongo gibi hayvanlar, *(Antilopinae).*

antimon, [Fr. antimoine] *is. kim.* Yoğunluğu 6.7, arseniğe benzer, 630°C'de ergiyen, kırılgan, mavimsi beyaz renkte katı bir element; sembolü: Sb.

antin, [Erme. ankin *(değerli, kadın)* / antên *(oraya)* [TİETZE]] *is. argo.* **1.** Arka kapı. **2.** Uygunsuz kadın; orospu; fahişe. **3.** Lodos; güney rüzgârı. **4.** Esrar; afyon.

antinlemek, [antin-le-mek] *gçl. f. [-r] [-l(i) -yor] argo.* **1.** Birisini soymak. **2.** Çalmak.

antinomi, [Yun. anti *(karşıt)* + nomos *(yasa)* > Fr. antinomie) *is.* **1.** İki düşünce, iki prensip veya iki önerme arasındaki belirgin çelişki; çatışma; çatışkı. **2.** *huk.* İki yasa ya da bir yasanın iki maddesi arasındaki çelişki.

antipati, [Yun. anti *(karşıt)* + pathos *(duygu)* > Fr. antipathie] *is.* **1.** Birine veya bir nesneye karşı belirli bir sebep olmaksızın içgüdüsel olarak duyulan sevmezlik; karşı duygu; nefret. **2.** Uyuşmazlık, soğukluk, iticilik.

antipatik, -ği [Fr. antipatique] *sf.* Sevimsiz, soğuk, itici. ⊡ **antipatik bulmak,** *Sevimsiz ve itici bulmak; kanı kaynamamak.*

antipropaganda, [Fr. antipropagande] *is.* Rakip tarafın propagandasını etkisiz kılacak propaganda; karşı propaganda.

antiroman, [Fr. antiromane] *is. ed.* Romandaki olay, kahraman ve ruh tahlilleri gibi geleneksel ögelere yer verilmeden alışılmış romana tepki olarak insanoğlunun kavrayış ve yorumu dışında saçma bir dünyayı ele alan yeni roman anlayışı; aykırı roman.

antisemit, [Fr. antisémite] *is.* Yahudilere karşı olan; Yahudi düşmanı.

antisemitist, [Fr. antisémitiste] *sf.* Yahudilere karşı olmayı savunan.

antisemitizm, [Fr. antisémitisme] *is.* Yahudi düşmanlığı; Yahudileri tecrit etme taraftarlığı.

antisepsi, [Yun. anti *(karşı)* + sepsis *(kokuşma)* > Fr. antisepsie] *is.* Hastalık yapıcı mikroplara ve enfeksiyonlara karşı koruma ve mikropları yok etme metotlarının tümü.

antiseptik, -ği [Fr. antiseptique] *is.* ve *sf.* Enfeksiyona yol açacak mikropları yok etmeye ve enfeksiyonu önlemeye yarayan ilaç ve tedbirler; def-i taaffün.

antiserum, [Fr. antisérum] *is.* Enfeksiyon yapan mikroplara ve zehirli maddelere karşı antikor taşıyan kan serumu; bağışıklık serumu.

antisiklon, [Fr. anticyclone] *is.* Yüksek basınçlı atmosfer kütlesi; yüksek basınç alanı.

antişambr, [İt. ante *(ön)* + camera *(oda)* > Fr. antichambre] *is.* Bekleme odası; hol.

antitez, [Fr. antithèse] *is.* Bir konuya çıkış yolu ararken birinin savunduğu fikre karşı savunulan başka bir fikir; karşı görüş; karşı düşünce; karşı sav; nakiz-i müddea.

antitoksin, [Fr. antitoḫine] *is. biy.* Vücuda giren zehirle birleşerek onu etkisiz hâle getirmek için organizma tarafından hazırlanan antikorlar.

antivirüs, [Fr. antivirus] *is.* Bir virüsün üremesine engel olan madde.

antlaşma, [and > ant-la-ş-ma] *is.* **1.** Antlaşmak işi. **2.** Karşılıklı ant verme işi; ahitleşme. **3.** İki ve daha çok devletin aralarında saldırmazlık, savunma, ekonomik vb. alanlarda yaptıkları iş birliği sözleşmesi; muahede.

antlaşmak, [and > ant-la-ş-mak] *işteş. f. [-ır]* (İki ve daha çok kişi, grup ve devlet için) aralarında bir iş için karşılıklı söz vererek yükümlülük altına girmek; muahede yapmak; ahitleşmek.

antlı, [ant-lı] *sf.* Ant içmiş olan; yeminli. 🗗 **antlı adaş,** *Kan kardeşi.*

antlıg, [ant-lıg] *{eT} sf.* Antlı; ant ile bağlı. [ETY]

antlığ, [ant-lığ] *{eT} sf.* Birine yeminle bağlanmış olan [Mühennâ]

antologya, [Yun. anthos *(çiçek)* + legein *(seçmek)* > anthologia] *is.* → antoloji

antoloji, [Yun. anthos *(çiçek)* + legein *(seçmek)* > anthologia > Fr. anthologie] *is.* Şairlerin, yazarların, bestecilerin seçme eserlerinden meydana gelmiş derleme.

antrakt, [Fr. entracte] *is.* **1.** Perde arası. **2.** Tiyatro ve benzeri sahne sanatlarında iki perde arasında geçen zaman; ara; fasıl. **3.** *gnşl.* İki çalışma devresi arasındaki dinlenme; ara.

antran, [ol *(o)* > an > an-tı-ra-n] *{eT} zf.* Oradan; büsbütün. [Gabain]

antrasit, [Fr. anthracite] *is.* İçinde çok az uçucu madde bulunan, kısa ve soluk alevle yanan yüksek kalorili kömür.

antre, [Fr. entré] *is.* **1.** Giriş. **2.** Bir binaya veya daireye giriş için ayrılmış yer; giriş. **3.** Bir tiyatro, sinema gibi para ile girilen yerlere ödenen para. **4.** Oyuncuların sahneye girişi veya girdikleri an.

antrenman, [Fr. entraînement] *is.* Bir sporcunun karşılaşmadan önce yaptığı hazırlayıcı çalışmalar; idman; egzersiz. 🗗 **antrenman yapmak,** *Karşılaşma öncesi hazırlık çalışması yapmak.*

antrenmanlı, [antrenma-lı] *sf.* **1.** Spor karşılaşması için gerekli hazırlık çalışmasını yapmış. **2.** Her zaman hazır, alışkın.

antrenör, [Fr. antraîneur] *is.* Bir sporcuyu veya takımı düzenli ve kademeli alıştırmalarla karşılaşmaya hazırlayan, yetiştiren spor öğretmeni.

antrenörlük, -ğü [antrenör-lük] *is.* Antrenörün yaptığı iş ve mesleği.

antrepo, [Fr. entrpôt]*is.* **1.** Ticarî malların konulduğu, korunduğu depo. **2.** İthal eşyaların gümrük işlemlerinin yapılması için geçici olarak konulan depo; gümrük deposu.

antrepocu, [antrepo-cu] *is.* **1.** Antrepo işleten. **2.** Depolanmış malları korumakla görevli kimse. **3.** Devlet tekelinde bulunan malların satışıyla görevli kimse.

antrepoculuk, -ğu [antrepo-cu-luk] *is.* Antrepo işletmeciliği veya işi.

antrigoz, [Yun. antikriazo] *ant'rigoz) is.* Suyu ılıştırma.

antrkot, [Fr. entrcôte] *(antr'kot) is.* Sığırın iki kürek arasında kalan sırt bölümünden çıkarılan ve kemiğinden ayrılmış et.

antrok, [Fr. antrok] *is.* Derisi dikenlilerden deniz lalelerinin saplarını oluşturan kalsiyum karbonat bileşenlerinin oluşturduğu triyas devri fosilleri.

antropoit, -di [Fr. anthropoïde] *sf.* **1.** İnsansı. **2.** İnsana benzeyen, yüzü insanı andıran. 🗗 **antropoit maymun,** *Yüz biçimi, kuyruğunun olmayışı gibi anatomik yapısı itibariyle insana çok benzeyen jeolojik devirlerin üçüncü zaman sonu ile dördüncü zaman başlarından fosilleri kalmış olan insana en yakın hayvan.*

antropoitler, [anropoit-ler] *is.* Bugün dört örneği kalmış bulunan Borneo orangutanı; Gine şempanzesi; Gabon gorili ve Hint şebeğinin teşkil ettiği insansı maymunlar.

antropolog, -ğu [Fr. antropologue] *is.* İnsan bilimi uzmanı.

antropoloji, [Fr. antropologie] *is.* İnsanın kökenini, geçirdiği gelişme sürecini, biyolojik ve fizikî özel-

liklerini, toplumsal ve kültürel yönlerini inceleyen bilim dalı; insan bilimi; beşeriyat .

antropolojik, -ği [Fr. antropologiuque] *sf.* Antropoloji ile ilgili; insan bilimi ile ilgili.

antropomorfizm, [Fr. anthropomorphisme] *is. fel.* **1.** İnsan duygularını, tutkularını, düşüncelerini ve davranışlarını Tanrılara da mal etme şeklinde ortaya çıkan sapık eğilim; insan biçimcilik; müşebbihe. **2.** Tanrıların insan şeklinde tasvir edilmesi.

antroposantrizm, [Fr. anthropocentrisme] *is.* İnsanı evrenin merkezi sayan, diğer yaratıkların sadece insanlar için yaratıldığını savunan felsefî akım; insan içincilik.

antropozoik, -ği [Fr. anthropozoïque] *sf.* İnsanın ortaya çıkması ile ilgili. ⊟ **antropozoik devir,** *Jeolojik devirlerden insanın ilk defa ortaya çıktığı zaman.*

antrparantez,[Fr. entre parenthèse] *(a'nt'rparantez) zf.* **1.** Parantez açarak. **2.** Asıl konu ile ilgisi olmamakla birlikte hatıra gelmişken; bu arada.

antsız, [ant-sız] *{eT} sf.* Ant ile bağlı olmayan. [ETY]

antula, [? antula] *{ağız} is.* Ateş yakmak için hazırlanan odunların ortaya konulanı. [DS]

Anu, [Sümer. anu] *is.* Sümerlerde gök tanrısının adı.

anud, [Ar. ʿinād > ʿanūd عنود] *(anu:d) {OsT} sf.* **1.** Bir şeyi kabul etmeyen. **2.** İnatçı ve dik kafalı. **3.** Ayak direyici. **4.** *zf.* İnatla.

anudane, [Ar. ʿanūd + Far. -āne عنودانه] *(anu:da:ne) {OsT} zf.* İnatçı bir şekilde.

anudara, [Sansk. anuttara] *{eT} is.* Burkan. [EUTS]

anuk, [anū-mak > anu-ḳ] *{eT} sf.* **1.** Hazır; mevcut; var; *{ağız} (aynı).* [DLT] [EUTS] [Gabain] [DS] **2.** Hazırlık. [Gabain] [EUTS] [DLT]

anuklamak, [anuḳ-lā-mak انقلامق] *{eT} gçsz. f. [-r]* **1.** Hazır bulunmak. [DLT] **2.** *{eAT} {ağız} gçl. f.* Hazırlamak. [DS]

anukluk, -ğu [anuḳ-luḳ] *{eT} is.* **1.** Hazırlanma; hazırlık. [DLT] **2.** *{ağız}* Kabiliyet; istidat. [DS]

anule, [Fr. annuler] *sf.* Geçirsiz; hükümsüz. ⊟ **anule etmek,** *Hükümsüz kılmak; geçersiz saymak; iptal etmek.*

anumak, [an-ū-mak] *{eT} gçl. f. [-r]* Hazırlanmak. [DLT]

anumı, [anumı] *{eT} is.* Cüzam hastalığı. [DLT]

anun, [Ar. ʿanūn عنون] *(anu:n) {OsT} sf.* **1.** Kavgacı. **2.** İsyancı.

anung, [ol *(o)* > an-uñ آنوڭ] *(anuñ) {eAT} zm.* **1.** Teklik üçüncü kişi zamirinin ilgi hâli; onun. 2. Onun için. ⊟ **anuñ dirisi olmak,** *{eAT} Onun sayesinde yaşamak.*|| **anuñ mı?** *{eAT} Onun için mi?*|| **anuñ ucundan,** *{eAT} Onun yüzünden; o sebeple.*|| **anuñ üzere,** *{eAT} Onun üstüne.*

anungçün, [anuñ+uç-ün > anuñçün آنوكچون] *{eAT} zf.* Onun için.

anungdugın, [anuñ+ i-düğm انكدوغن] *{eAT} zf.* Onun olduğunu

anungçün, [ol *(o)* > an-uñ+uç-ün آنوكچون] *(anuñçün) {eAT} zf.* Onun için.

anungdugın, [ol *(o)* > an > an-uñ+i-duğm انكدوغن] *(anuñduğın) {eAT} zf.* Onun olduğunu.

anunmak, [anu-n-mak] *{eT} dönşl. f. [-ur]* Hazırlanmak; hazır olmak. [Gabain] [DLT] [EUTS] [Yüknekî]

anur, [İt onore] *{ağız} is.* Onur; kibir. [DS]

Anurat, [Sansk. anurādhā] *{eT} öz. is.* Bir yıldızın adı. [EUTS]

Anurd, [Sansk. anurādhā] *{eT} öz. is.*→ Anurat.

anutgan, [anu-t-ğan] *{eT} sf.* Daima hazırlıklı olan; hazırlanan. [DLT]

anutmak, [anu-t-mak] *{eT} gçl. f. [-ur]* Hazırlamak. [DLT] [EUTS]

anutulmak, [anu-t-ul-mak] *{eT} edil. f. [-ur]* Hazırlatılmak. [EUTS]

anüri, [Yun. an *(yok)* + uron *(sidik)* > Fr. anurie] *is. tıp.* İdrar kesilmesi.

anüs, [Fr. anus] *(a'nüs) is. anat.* Sindirim kanalının dışarıya açılan son kısmı; makat; şerç. ⊟ **anüs yüzgeci,** *Balıklarda anüs bölgesindeki tek yüzgeç.*

anvant, [Sansk. anbant] *{eT} is.* Sebep; illet; esas; temel. [EUTS]

anve, [Ar. ʿanve عنوه] *{OsT} is.* **1.** Zor; zorlama. **2.** Kuvvet.

anveten, [Ar. ʿanveten عنوةً] *(anve'ten) {OsT} zf.* Zorlama ile; kuvvet kullanarak. ⊟ **anveten fetih,** *{OsT} Savaşla almak.*

anye, [Ar. ʿanye عنيه] *{OsT} is.* Güçlük; zorluk; meşakkat.

anyıg, [ang-ıġ > any-ığ] *{eT} {eT} sf.* **1.** Kötü; fena. [EUTS] [ETY] **2.** Pek; çok. [ETY] **3.** *is.* Fenalık; kötülük.

anyon, [Fr.anion] *is.* **1.** Negatif elektrikle yüklü iyon; eksin. **2.** Elektroliz olayında anoda doğru hareket eden iyonlar. ⊟ **anyon değişmesi,** *kim. Anyonların kil minerallerindeki OH gruplarının yerini alması.*

anzak, [İng. ANZAC *(Australia and New Zealand Army Corps) is. kısalt.* Birinci Dünya Savaşında özellikle Çanakkale'de İngilizlerle birlikte savaşan Avustralyalı ve Yeni Zelandalı askerî birlikler.

anzarot, [Far. / Ar. ʿanzerūt] *is. bot.* **1.** Sıcak ülkelerde yetişen kitre elde edilen sarı çiçekli, dikenli çok yıllık bir bitki; geven, *(Astragalus sarcocolla).* **2.** Bu bitkinin saplarından elde edilen zamk; kitre. **3.** *argo.* Rakı. **4.** *{ağız}* Rakı ve benzeri alkollü içkiler. [DS]

anzavur, [Gürc. aznauri > aznavur] *{ağız}* *sf.* Kinci; gaddar; azgın. [DS]

aort, [Yun. aorte *(damar)* > Fr. aorte] *is. anat.* Kalbin sol karıncığından çıkarak temiz kanı vücudun her tarafına götüren atardamarların başlangıcı olan büyük damar; ana atardamar. ⧉ **aort ağzı,** *Aortu kalbin sol karıncığına birleştiren delik.*|| **aort deliği,** *Aort ağzı.*|| **aort sistemi,** *Aorttan çıkan ve vücuda yayılan damarların tümü.*

ap[1], [ab /ap *(yans.)*] *is.* **1.** Düzensiz adım atma, sendeleme, emekleme, şişmanlıktan yürüyememe durumlarını bildiren kök. *ap-a-la-mak, ap-ıl ap-ıl, ap-u-la-mak.* **2.** Hafif vurma veya patırtılı hareketleri anlatan kök. *ap-ır zıp-ır, ap-ul hop-ul.*

ap[2], [ap / hap *(yans.)*] *is.* Hapşırma sesini belirten kök. *ap-ş-ır-ık.*

ap[3], [ap] *{eT}* *e.* Olumsuzluk bildiren edat; her ne kadar; gerek; ister. [DLT] [EUTS] ⧉ **ap... ap...,** *{eT}* *Hem... hem...* [Gabain]|| **ap bu ap ol,** *{eT}* *Ne bu ne o.* [DLT]

apa[1], [apa] *is.* **1.** Ata; dede; cet. [ETY] **2.** Ana. [DLT] **3.** Büyük; yüksek; eslaf [Gabain] [ETY] **4.** (Unvan için) büyük. [Tekin] **5.** Abla; büyük kız kardeş. [EUTS] [Gabain] [ETY] **6.** *{ağız}* Ağabey. [DS]

apa[2], [ap *(yans.)* > ap-a] *{ağız}* *sf.* **1.** (Çocuk için) yürümesi gerektiği hâlde henüz yürüyemeyen. **2.** Sağır; dilsiz. **3.** Aptal. [DS]

apacer, [a(p)+a/cer] *(a'pacer)* *{ağız}* *pekşt. sf.* Yepyeni; çok yeni. [DS]

apacı, [a(p)+a/cı] *(a'pacı)* *pekşt. sf.* Çok acı.

apaçık, -ğı [a(p)+a/çık] *(a'paçık)* *pekşt. sf.* **1.** Çok açık. **2.** *{ağız}* Çırılçıplak. [DS]

apaçıklık, -ğı [apaçık-lık] *is.* Apaçık olma durumu.

apak[1], **-ğı** [a(p)+a/k] *(a'pak)* *{eT}* *pekşt. sf.* **1.** Açık ak; bembeyaz; çok ak. [Mühennâ] **2.** *{ağız}* Güzel; iyi. [DS]

apak[2], **-ğı** [ap *(yans.)* > abuk ?] *{ağız}* *sf.* Saçma. [DS] ⧉ **apak sapak,** *Abuk sabuk.*

apak[3], **-ğı** [Yun. pallakin] *{ağız}* *sf.* Tombul; gürbüz; sevimli. [DS]

apakçıl, [a(p)+a/k-çıl] *(a'pakçıl)* *{ağız}* *pekşt. sf.* Soluk kül rengi. [DS]

apal[1], [a(p)+a/l] *{ağız}* *pekşt. sf.* Kıpkırmızı. [DS]

apal[2], [ap *(yans.)* ap-al / Yun. pallakin ?] *{ağız}* *sf.* **1.** Tombul; gürbüz; sevimli. **2.** İri; büyük. [DS]

apal[3], [ap *(yans.)* > ap-al] **1.** Düzensiz adım atma, sendeleme, emekleme, şişmanlıktan yürüyememe durumlarını bildiren yansımalı gövde. **2.** *zf.* *{ağız}* (Yürümek için) güçlükle. [DS] ⧉ **apal apal,** *{ağız}* *Yavaş yavaş; ağır ağır.* [DS]|| **apal topal,** *Ağır aksak.*

apala, [Yun. apalo *(arpa ekmeği)*] *{ağız}* *is.* **1.** Ekmek ufağı. **2.** Çocuklara dağıtılmak üzere, bayramlarda yapılan yağlı çörek. [DS]

apalaca, [a(p)+a/laca] *(a'palaca)* *{ağız}* *sf.* Alacalı bulacalı. [DS]

apalak[1], **-ğı** [Yun. pallakin آپلاق] *sf.* **1.** (Kucak çocuğu için) iri, gürbüz ve tombul. **2.** *{ağız}* İri, tombul yüzlü; ablak. [DS] **3.** *is.* *{eAT}* Tüyleri tam çıkmamış kuş yavrusu; tüysüz palaz. **4.** *{ağız}* Yeni emeklemeye başlamış çocuk. [DS] **5.** *{ağız}* Ayı yavrusu. [DS] **6.** *{ağız}* Köpek yavrusu. [DS] ⧉ **apalak topalak,** *İri, gürbüz ve yüzü yuvarlak, sevimli (çocuk).*

apalak[2], **-ğı** [Yun. apalakı] *{ağız}* *is.* **1.** Çiğdem çiçeği. **2.** Kuvvetli, gür fidan. **3.** Biraz büyümüş ekin. [DS]

apalaklanmak, [apa-la-k-la-n-mak] *{ağız}* *dönşl. f.* *[-ır]* Gelişmek; serpilmek. [DS]

apalama, [ap *(yans.)* > apa-la-ma] *{ağız}* *is.* Apalamak işi. [DS] ⧉ **apalama avı,** *Yerde sürünerek yapılan bir av çeşidi.*

apalamak, [ap *(yans.)* > ap-a *(yürümesi gerektiği hâlde yürüyemeyen çocuk)* > apa-la-mak] *{ağız}* *gçsz. f.* *[-r] [-l(ı)-yor]* **1.** Sendelemek. **2.** Bacakları gere gere, ayırarak yürümek. **3.** Sallanarak, sendeleyerek yürümek. **4.** (At için) dörtnala sıçrayarak koşmak. **5.** Sürünmek. [DS]

apalavi, [Yun. apolavi] *{ağız}* *is.* **1.** Devam edilecek işin bırakıldığı yer. **2.** Bir işte takip edilen sıra. [DS]

apam, [ap+am *(şimdi)*] *{eT}* *zf.* **1.** Şimdi. [Gabain] **2.** *e.* Eğer; şayet. [EUTS]

apan, [ap *(yans.)* > ap-an] *{ağız}* *sf.* Tutarsız. [DS] ⧉ **apan apan,** *{ağız}* *Yavaş yavaş; ağır ağır.* [DS]|| **apan sapan,** *{ağız}Yalan yanlış.* [DS]

apandi, [Yun. apandi *(buluşma)*] *{ağız}* *is.* **1.** Düğünlerde, eğlencelerde alınan bahşiş. **2.** Gelin almaya gelenlere verilen ekmek. [DS]

apandis, [Fr. appendice] *is.* **1.** Kendinden daha büyük bir organa ekli küçük, dar ve uzun parça. **2.** *gnşl.* Kör bağırsak ile ince bağırsak bağlantısının 2-3 cm. kadar altında, 4-8 mm. çapında ve yaklaşık 8 cm. uzunluğunda içi lenfoit doku ile kaplı çıkıntı.

apandisit, [Fr. appendicite] *is. tıp.* Kör bağırsak apandisinin iltihaplanması. ⧉ **apandisitini almak,** *argo. Birisini karnından bıçaklamak.*

apangsına, [a(p)-a/ñsın-a آپ اکسنه] *(a'pañsına)* *{eAT}* *zf.* Birdenbire; apansız.

apangsızda, [a(p)-a/ñsız-da اپ اکسزده] *(a'pañsızda)* *{eAT}* *zf.* → apangsuzda.

apangsuzda, [a(p)-a/ñsuz-da اپ انسزده] *(a'pañsuzda)* *{eAT}* *zf.* Birdenbire; ansızın; apansızın.

apanlamak, [ap *(yans.)* > ap-al-la-mak / apanla-mak / apanna-mak] *{ağız}* *gçsz. f.* *[-r] [-l(ı)-yor]* Geniş adım atmak. [DS]

apansız, [a(p)+a/nsız] *(a'pansız)* *pekşt. zf.* Hiç beklenmedik bir anda; pek ansız; ansızın; birdenbire; *{ağız}* *(aynı).* [DS]

apansızın, [a(p)+a/nsız-m] *(a'pansızın) pekşt. zf.* Hiç beklenmedik bir anda; pek ansız; ansızın.

apappak, -ğı [a(p)+a/ppak] *{ağız} pekşt. sf.* **1.** Bembeyaz. **2.** Tertemiz. [DS]

Apar, [Avar] *{eT} öz. is.* Avar. [EUTS] [Tekin]

apar[1], [apar-mak > ap-ar] *zf.* Alıp kaçarak. ▭ **apar topar,** *1. Telaş ve acele ile; çarçabuk. 2. Zorla, yaka paça.*|| **apar topar etmek,** *1. Kargaşalık ve gürültü içinde toparlanmak. 2. Yaka paça edilerek götürülmek.*

apar[2], [Fr. à part] *is. tiy.* Bir oyuncunun, oyun gereği diğer oyunculardan gizli olarak söylediği kabul edilen sözler.

aparat, [Alm. apparat] *is.* Çeşitli parçaları olan alet; aygıt; cihaz; düzenek.

aparey, [Fr. appareil] *is.* Çeşitli parçaları olan alet; aygıt; cihaz; düzenek.

aparıcı, [apar-mak > apar-ıcı] *{ağız} sf.* (Kişi için) ufak tefek şeyler çalan; hırsız. [DS]

aparık, -ğı [a(p)+a/rık] *(a'parık) {ağız} sf.* Çok zayıf; incecik. [DS]

aparkat, [İng. uppercut] *is. spor.* Boks maçında dirsekleri bükerek aşağıdan yukarıya doğru vuruş.

aparma, [apar-ma] *is.* **1.** Aşırma, çalma. **2.** *ed.* Bir eserden büyük bir bölüm alma; intihal. **3.** Taklit eser. **4.** *sf.* (Parça, bölüm için) bir eserden çalınmış.

aparmaduh, [apar-ma-duḫ آپرمدوخ] *{eAT} sf.* Yağma edilmemiş; alınıp götürülmemiş.

aparmak[1], [ap-ar-mak آپرمق / آپه رمق / آپارمق] *gçl. f. [-ır] [OsT. -ur]* **1.** Alıp götürmek; götürmek; alıp kaçmak; *{eAT} {ağız} (aynı).* [DS] *«Geçme namert köprüsünden, ko aparsın su seni, / Sinme tilki gölgesinde, ko yesin arslan seni.»* Kanunî **2.** Aşırmak; çalmak; habersiz götürmek; gizlice almak. *{ağız} (aynı)* [DS] **3.** *{ağız}* Getirmek. [DS] **4.** *{ağız}* Almak. [DS] **5.** *{ağız}* Tutmak. [DS] **6.** *{ağız}* Kaldırmak. [DS]

aparmak[2], [a(p)+a/r-mak] *{ağız} gçl. f. [-ır]* Yıkamak; temizlemek. [DS]

aparmak[3], [abar-mak] *{ağız} gçsz. f. [-ır]* Kabarmak. [DS]

aparte, [Fr. aparté] *zf.* **1.** İçinden konuşurmuş gibi. **2.** *tiy.* Tiyatroda bir oyuncunun diğer oyunculara duyurmadan içinden söylenirmiş gibi yaparak seyircilere duyurduğu sözler.

apartmak, [apar-mak > apar-t-mak] *{ağız} gçl. f. [-ır]* **1.** Götürmek. **2.** Çalmak; aşırmak; habersiz götürmek; gizlice almak. **3.** Alıp kaçmak. **4.** Kaldırmak. **5.** Aldatmak; kandırmak. **6.** Çaldırtmak. **7.** Yağma etmek. **8.** Oburca yemek yemek; atıştırmak. **9.** Bir işi başarı ile yapmak; becermek. **10.** Kendi çıkarına çalışmak; el altından iş yapmak. **11.** Vazgeçirmek; caydırmak. [DS]

apartman, [Fr. appartement] *is.* Aynı yapı içinde ayrı ve bağımsız bölümlerden oluşan çok katlı konut.

apartuna, [Lat. apertūra *(yarık)*] *{ağız} is.* Ceketlerin kol ağızlarına geçirilen ağızlık. [DS]

apas, [Erme. aps] *{ağız} is.* → apaz. [DS]

apaş[1], [Amer. yerl. d. Apache'den] *is.* Her an bir kötülük yapmaya hazır, büyük şehir serserisi; kabadayı; külhanbeyi; hayta; ipsiz.

apaş[2], [Yun. apoḫi] *is. dnz.* Sünger avcılarının taşıdığı torba.

apaşikâr, [a(p)+a/şikâr] *(a'pa:şikâ:r) zf.* Büsbütün belli; apaçık.

apaşikâre, [a(p)+a/şikâre] *(a'pa:şikâ:re) zf.* → apaşikâr.

apati, [Yun. apateia > Fr. apathie] *(a'pati) is.* **1.** İlgisizlik. **2.** Heyecansızlık.

apatit, [Fr. apatite] *is. min.* Püskürük kayaçların yapısında bulunan flüor, klor gibi elementler içeren kalsiyum fosfat.

apatrid, [Yun. a-patris] *sf.* Vatansız.

apayaz, [a(p)+a/yaz] *(a'payaz) pekşt. sf.* Pek ayaz; çok soğuk.

apaydın, [a(p)+a/ydın] *(a'paydın) pekşt. sf.* Çok aydınlık olan.

apaydınlık, -ğı [a(p)+a/ydın-lık] *(a'paydınlık) pekşt. sf.* Çok aydınlık, günlük güneşlik.

apaykırı, [a(p)+a/ykırı] *(a'paykırı) pekşt. sf.* Büsbütün aykırı; tam tamına ters.

apaykırılık, -ğı [a(p)+a/ykırı-lık] *(a'paykırılık) pekşt. is.* Büsbütün aykırı oluş.

apayrı, [a(p)+a/yrı] *(a'payrı) pekşt. sf.* **1.** Çok değişik, çok farklı. **2.** Ayrıldığı noktalar çok fazla olan; bambaşka.

apaz, [Erme. apas] *is.* **1.** Avuç. **2.** *argo.* Ele geçirilmiş; ganimet. **3.** *sf.* Avuç dolusu; hapaz.

apazlama, [apaz-la-ma] *is.* **1.** Apazlamak işi. **2.** *dnz.* Yelkenli gemilerde, gemi omurgasına 45°'lik açı ile pupa ve orsa arasında esen rüzgâr. ▭ **apazlama gitme,** *Bir yelkenlinin rüzgârı yandan almak suretiyle seyretmesi; serbest seyir.*|| **apazlama seyir,** *Bir yelkenlinin rüzgârı yandan almak suretiyle seyretmesi; serbest seyir.*

apazlamak, [apaz-la-mak] *gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* **1.** Avuçlamak; avcunu doldurmak; avuç dolusu almak. **2.** *argo.* Zorla elde etmek, yakalamak. **3.** *dnz.* (Yelken için) rüzgârla dolmak. **4.** *dnz.* (Gemi için) bordadan esen rüzgâr ile yavaş yavaş gitmek. **5.** *{ağız}* Hafif yalpalamak. [DS] **6.** *{ağız}* Hırpalamak; boğmak. [DS]

apçalamak, [ap *(yans.)* > ap-ça-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* **1.** Düzensiz yürümek. **2.** (Deve için) ısırmak. [DS]

apel, [Fr. appel] *is.* **1.** Anonim ortaklıklarda pay sahiplerinden ve katılma taahhüdünde bulunanlardan sermaye artırımı için yapılan ödeme çağrısı. **2.** Kâğıt oyunlarında atılan bir kâğıtla eşine oynamasını istediği kâğıdı belirtme.

apepsi, [Yun. a *(yok)* + pepsis *(sindirim)*] *is.* Kötü sindirim.

aperitif, [Lat. aperire *(açmak)* > Fr. apéritif] *is.* Yemeklerden önce tuzlu çerezlerle alınan içki.

apık, -ğı [ap-ık] *{ağız} sf.* **1.** Ahmak; budala; sersem. **2.** Tembel. **3.** (Hayvan için) doğuştan husyeleri olmayan ya da karın içinde kalan. **4.** (Kişi için) sakallı. [DS] ⊡ **apık supuk,** *Saçma sapan; abuk sabuk.*

apılamak, [apı-la-mak / apu-la-mak آپيلامق] *{eAT} gçl. f. [-r]* Gönlünü hoş etmek; okşamak.

apıldak, -ğı [ap-ıl-da-k] *{ağız} sf.* Fazla şişman; etli. [DS]

apıldamak, [ap-ıl-da-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-d(ı)-yor]* **1.** Sendelemek. **2.** Şaşırıp kalmak; çok şaşırmak. [DS]

apıldatmak, [ap-ıl-da-t-mak] *{ağız} gçl. f. [-ır]* Kandırmak; aldatmak. [DS]

apıldayık, -ğı [ap-ıl-da-y-ık] *{ağız} sf.* Yürümesini bilmeyen; düzgün yürümeyen. [DS]

apır, [ap *(yans.)* > ap-ır] *sf.* Sallanma, sarsılma bildiren yansımalı gövde. ⊡ **apır sapır,** *{ağız} Saçma sapan; gelişi güzel; ileri geri; boş söz.* [DS]|| **apır zıpır,** *{ağız} Gürültü; şamata.* [DS]

apırcak, -ğı [yap-ır-cak?] *{ağız} is.* Yeşil kabuklu ceviz. [DS]

apırcın, [ap-ır-cın] *{ağız}*[*sf.* **1.** Şaşkın. **2.** Telaşlı. **3.** Perişan. **4.** Becerikli; yiğit; kahraman. DS] ⊡ **apırcın etmek,** *{ağız} Vurgun yapmak.* [DS]|| **apırcın gibi,** *Şahin gibi; çarçabuk.*|| **apırcını çıkmak,** *{ağız} Yorucu bir iş yüzünden bitkin düşmek.* [DS]

apış[1], [ap *(yans.)* > ap-ış] *{ağız} sf.* Çabuk; hızlı. [DS] ⊡ **apış kapış etmek,** *{ağız} Yağma etmek; kapışmak.* [DS]

apış[2], [*eT.* abı-mak *(saklamak)* > ap-ış] *is.* Uyluğun iç tarafı; iki bacak arası. ⊡ **apış apış,** *{ağız} (Yürüme biçimi için) bacakları aça aça, yan yan.* [DS]|| **apış arası,** *İki bacak arasında kalan ve leğen çukurunu alttan örten yumuşak kısım.*|| **apış arasında gezmek,** *Birinin yakınında onu rahatsız edecek, bıktıracak şekilde bulunmak, dolanmak.*|| **apışını açmak,** *Bacaklarını birbirinden ayırmak, öyle oturmak.*|| **apış kurmak,** *{ağız} Bağdaş kurup oturmak; apışmak.* [DS]|| **apış oturuşu,** *Binicilikte atın üzerinde öne doğru eğilerek bütün ağırlığını apışına vererek oturmak.*

apışak, -ğı [apış-ak آپشق] *sf.* **1.** Doğuştan bacakları birbirinden ayrık fakat ayakları birbirine yakın duracak şekilde eğri olan; apışık; *{eAT} (aynı)* apşak. **2.** Yorgunluktan kuyruğunu bacaklarının arasına kıstırarak giden. **3.** *mec.* Çok yorulmuş (kimse). **4.** *mec.* Çaresiz kalmış. **5.** *{ağız}* Bacaklarını açarak yürüyen; ayrık bacaklı. [DS] **6.** *{ağız}* (Yürüme biçimi için) yan yan, bacaklarını aça aça. [DS] **7.** *{ağız}* Beceriksiz; tembel; ağır kanlı. [DS] **8.** *{ağız}* *is.* Tarla kenarlarına çit yerine konulan çatallı çam ağacı. [DS]

apışık, -ğı [apış-ık آپشق] *{eAT} sf.* **1.** Apışak. **2.** *{ağız}* Yorgun. [DS] **3.** *{ağız}* Güçsüz. [DS] **4.** *{ağız}* Şaşkın. [DS]

apışıklık, -ğı [apış-ık-lık] *{eAT} is.* Ayakları birbirine yakın fakat bacakları açık olacak biçimde eğri olma durumu.

apışlamak, [apış-la-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(ı)-yor]* **1.** Duraklamak. **2.** Bacakları ayırmak. **3.** Geniş ve hızlı adımlarla yürümek. **4.** Adımlamak. **5.** Bağdaş kurup oturmak. **6.** Avuç dolusu almak; avuçlamak. [DS] ⊡ **apışlaya apışlaya,** *{ağız} (Yürüme için) yan yana, bacakları aça aça.* [DS]

apışlatmak, [apış-la-t-mak] *{ağız} gçl. f. [-ır]* Yorgunluktan bacaklarını açtırmak; bacaklarını ayırmak. [DS]

apışlık, -ğı [apış-lık] *is.* Pantolon, külot vb. şeylerin bacak aralarına konulan ara parça; ağ.

apışma, [apış-ma] *is.* Apışmak işi.

apışmak[1], [apış-mak آپشمق / اپشمق] *gçsz. f. [-ır]* **1.** (Hayvan için) yorgunluktan veya güçsüzlükten ayaklarını açarak olduğu yere çöküvermek. **2.** Bacaklarını açarak yere çömelmek. **3.** *{eAT}* Apışını açmak. **4.** *mec.* Yılgınlıktan, yorgunluktan başladığı işi bitirmekten aciz kalmak; ne yapacağını bilememek; şaşırmak; *{ağız} (aynı).* [DS] **5.** Şaşkınlıktan söyleyecek söz bulamamak. **6.** *{ağız}* Bacakları ayırarak durmak veya oturmak. [DS] **7.** *{ağız}* Birinin sırtına binmek. [DS] **8.** *{ağız}* Yorgunluktan bacakları tutulmak; yürüyememek. [DS] **9.** *{ağız}* Bağdaş kurup oturmak. [DS] **10.** *{ağız}* Atlamak. [DS] **11.** *{ağız} mec.* Yola gelmek; direnmekten vazgeçmek; yumuşamak. [DS] **12.** *{ağız}* Ayrılmak; uzaklaşmak. [DS] ⊡ **apışıp kalmak,** *Şaşırmak.*

apışmak[2], [yap-ış-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* Tutmak; tutunmak. [DS]

apıştı, [ap-ış-tı] *{ağız} is.* Sacayağı. [DS]

apıştırma, [apış-tır-ma] *is.* Apıştırmak işi.

apıştırmak, [apış-tır-mak] *gçl. f. [-ır]* **1.** Hayvanı çöküp kalacak kadar çok yormak veya çok yüklemek. **2.** *dnz.* Başta bulunan iki demiri uygun açıda atarak geminin dönmeden kalmasını sağlamak. **3.** *mec.* Yıldırmak. **4.** *mec.* Ne yapacağını bilemez duruma getirtmek; şaşırtmak. **5.** *{ağız}* Sırta almak; bindirmek. [DS] **6.** *{ağız}* Oturtmak. [DS]

apiko, [İt. a pico] *(api'ko) is.* **1.** *dnz.* Geminin demirinin zincir boşluğunu alarak demir almaya hazır olduğu an. **2.** *sf.* Bir şey yapmaya hazır. **4.** *sf.* Gözü pek, atılgan, çevik, tetik. **3.** *argo.* Giyimi kuşamı düzgün; şık; derli toplu. **4.** *argo.* Çevik; tetik; hazır; tetikte. ⊡ **apiko beklemek,** *Herhangi bir işe başlamak için her an hazır olmak.*

apkın[1], [ap-kın] *{ağız} sf.* Akılsız; serseri; delidolu. [DS] ☞ **apkın sapkın,** *Akılsız; serseri; delidolu.*

apkın[2], [Erme. albın => ahbun] *{ağız} is.* Gübre. [DS]

aplak, -ğı [ap-la-k ?] *{ağız} sf.* **1.** Parlak ve körpe. **2.** Tembel. **3.** Budala; şaşkın. [DS]

aplamak, [at-la-mak / ap-la-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(ı)-yor]* **1.** Atlamak. **2.** Çıkmak; tırmanmak. **3.** Davranmak. [DS]

aplan, [aplan] *{eT} is.* Bir tür fare. [DLT]

aplangaç, -cı [at-la-n-gaç / apla-n-gaç / apla-n-gıç] *{ağız} is.* **1.** Suyun atlayarak geçilebilen yeri. **2.** Köprü. [DS]

aplangıç, -cı [atla-n-gıç / apla-n-gıç] *{ağız} is.* Evlerin önünde, tahtaların aralıklı çakılması ile yapılmış basit kapı. [DS]

aplik, -ği [Fr. applique] *is.* Duvara asılan genellikle tavan avizesinin tamamlayıcısı ve parçası olan iki eşli lamba.

aplikasyon, [Fr. application] *is.* Bir dantel veya kumaşın bir başka kumaş üzerine uygulanması.

aplike, [Fr. appliquer] *is.* Bir kumaştan kesilmiş şekillerin bir başka kumaş üzerine sarma veya fisto ile işlenmiş hâli.

apo[1], [?apo] *{ağız} sf.* **1.** Serseri; aptal. **2.** *is.* Sığır; özellikle inek. [DS]

apo[2], [aba / abo] *{ağız} is.* **1.** Abla. **2.** *(çocuk d.)* Yemek; mama. [DS]

apokaliptik, -ği [Fr. appocalyptique] *is.* Anlaşılmaz, kapalı söz veya yazı.

apokrif, [Fr. apocryphe] *sf.* **1.** Kaynağı gizli. **2.** Doğruluğundan veya aslına uygunluğundan şüphe edilen. **3.** Güvenilmeyen. ☞ **apokrif metin,** *Hristiyanlıkta kutsal metinlere özenilerek Allah'ın kelamıymış gibi kaleme alınan ancak doğruluğuna güvenilmediği için Ahd-i Atik ve Ahd-i Cedit'e alınmayan metinler.*

apoks, [Yun. apoksino] *{ağız} is.* Eski demir aletleri döverek düzeltme işlemi. [DS]

apokurya, [Yun. apo- *(-den uzaklaşarak)* + krias *(et)* > apokria] *is.* Rumların karnavalı.

apolet, [Fr. épaule *(omuz)* + -ette *(küçülme eki)* > *(omuzcuk)*] *is. as.* Subay üniformalarının omuz kısmına takılan yünlü, ipek veya sırmadan yapılmış üzerinde rütbe işaretleri bulunan kumaş parçası. ☞ **apolet kazanmak,** *Rütbesi artmak.*|| **apoletleri sökülmek,** *Bir suç sebebiyle rütbe indirme veya askerlikten çıkarma cezası almak.*

apolitik, -ği [Fr. apolitique] *sf.* Politikadan ve politik konulardan uzak duran; politikayla ilgilenmeyen.

apolog, [Yun. apologos *(hikâye)* > Fr. apologue] *is.* Ahlaki bir sonuçla biten manzum ya da nesir hikâye.

aport, [Fr. apporte] *(a'port) ünl.* Avı veya kendisine gösterilen bir nesneyi yakalayıp getirmesi için köpeğe verilen "Getir!" emri. ☞ **aport etmek,** *argo. Bir şeyi kapıp getirmek.*

aposkal, -li [Yun. aposkalin] *{ağız} is.* **1.** İlk yapılacak iş. **2.** Bir işin başlangıç noktası. **3.** Başlanmış iş. **4.** Tarlada, sürülen yer ile sürülmeyen yer arasındaki sınır. [DS]

aposteriori, [Lat. a posteriori] *(aposterio'ri) zf. fel.* **1.** En sonu. **2.** (Ortaya çıkış için) deney sonucunda; sonsal; bâdi. **3.** Sonuçtan sebebi çıkarma işlemi.

apoşi, [Yun. apoḫi] *is.* Ağzı yuvarlak, telden yapılma torba gibi büyük gözlü ağ; apaş.

apotr, [Fr. opôtre] *is.* Havari.

appak[1], **-ğı** [app+a/k آپپق] *{eAT} {ağız}] pekşt. sf.* **1.** Bembeyaz. **2.** *is.* Süt, yoğurt vb. ürünler. [DS]

appak[2], **-ğı** [? appak] *{ağız} is.* Dişilik organı; ferç. [DS]

appazlamak, [Erme. apaz > ap(p)az-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Kapmak; ısırmak. [DS]

appertleme, [Nicolas Appert *(Fransız aşçı)* > appartle-me] *is.* Yiyecek maddelerini sıkı kapatılmış kaplarda ısıtarak bozulmasını önleme yöntemi; konserve etme.

aprak, -ğı [apra-k ?] *{ağız} sf.* **1.** Şaşı. **2.** Eğri. [DS]

apraksi, [Yun. a *(yok)* + praksis *(eylem)* > Fr. apraxie] *is.* **1.** Eylemsizlik. **2.** *tıp.* Kaslarda ve zekâda bir bozukluk olmadığı hâlde el, kol vb. hareketler ile sözleri ve şekilleri yerli yerinde kullanamama, eşyaları tanıdığı hâlde nasıl ve nerede kullanacağını bilememe şeklinde beliren hastalık; işlev yitimi.

apramak, [apra-mak] *{ağız} dönşl. f. [-r] [-r(ı)-yor]* Kendini kollamak; korunmak. [DS]

apranmak, [apra-n-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* Gelişmek; büyümek. [DS]

apraz[1], [apra-z] *{ağız} sf.* **1.** (Hayvan için) doğuştan kısır; yavrü vermeyen. **2.** (Hayvan için) hiç yorulmayan. [DS]

apraz[2], [Ar. ābrāş => apraz] *{ağız}] is.* Yüzde bulunan siyah lekeler. [DS]

apre, [Fr. apprêter *(hazırlamak)* > apprêt] *is. tekst.* **1.** Kumaş ve derinin kullanılacağı yere göre temizleme, düzeltme ve parlatma gibi fabrikadan çıkmadan önce yapılan son işlemler. **2.** Dokumacılıkta ve boyacılılıkta yüzey doldurma ve cila olarak kullanılan madde; düzgün. ☞ **apre işleri,** *Kitap ciltlemede, dikişten önce yapılan ön hazırlık.*

apreleme, [apre-le-me] *is.* Kumaş veya deri üzerinde apre işlemlerini uygulama; düzgünleme.

aprelemek, [apre-le-mek] *gçl. f. [-r]* Kumaş ve derinin fabrikadan çıkmadan önce kullanılacağı yere uygun hâle gelmesi için temizleme, düzeltme ve parlatma gibi son işlemlerini yapmak; düzgünlemek.

apreli, [apre-li] *sf.* Apre işlemi görmüş, aprelenmiş.

apresiz, [apre-siz] *sf.* Apre işlemi görmemiş, aprelenmemiş.

apriori, [Lat. a priori *(öncekinden hareketle)* > Fr. apriori] *sf.* Deneye dayanmayan, akıl yoluyla bulunup ortaya konulan; önsel.

apron, [İng. apron] *is. havc.* Hava alanlarında hangar ve binaların önünde betonla kaplanmış bölüm.

apse, [Lat. abscessus *(bozulma)* > Fr. abcès] *is.* **1.** Bozulma; çürüme. **2.** *tıp.* Mikroplar tarafından bir dokuda meydana getirilen akyuvar, ölü hücre ve mikrop karışımı irin adı verilen ağrılı ve akıntılı birikintiler; çıban.

apseleşme, [apse-leş-me] *is.* Apseli hâl alma.

apseleşmek, [apse-leş-mek] *dönşl. f. [-ir]* Apseli hâle gelmiş olmak; çıbanlaşmak.

apsent, [Fr. absinthe] *is.* Pelin otunun damıtılmasıyla elde edilen kokudan katılmış sert bir içki.

apsis, [Fr. abscisse] *is.* **1.** Kesik çizgi. **2.** *mat.* Yönlü bir doğru parçası üzerindeki noktanın başlangıç noktasına göre cebirsel değeri. **3.** Uzayda bir noktanın yerini bulmaya yarayan ana çizgilerden yatay olanı.

apsmar, [Sansk. apasmāra] *{eT} is.* Sara; tutarık. [EUTS]

apsol, -lü [Yun. a- *(olumsuzluk eki)* > psoli *(erkeklik organı)*] *{ağız} sf.* **1.** Elinden herhangi bir iş gelmeyen; beceriksiz. **2.** Aptal. [DS]

apsonlamak, [Far. efsūn => apson-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(u)-yor]* Okuyup üflemek; afsunlamak. [DS]

apsumati, [Yun. apsimadin] *{ağız}*] *is.* Ateş yanınca üzerinde beliren ilk kül. [DS

apsut, [Yun. ipsida => ispit > apsut] *{ağız} is.* Kağnı tekerleğinin ağaç parçaları; ispit. [DS]

apşak, -ğı [apış-ak / apşak آپشق] *{eAT} {ağız} sf.* **1.** → apışak. **2.** İskele sehpası. [DS]

apşal, -li [Yun. a- *(olumsuzluk eki)* > psoli *(erkeklik organı)*] *{ağız} sf.* → apsol. [DS]

apşırmak, [apş / hapş *(yans.)* > apş-ır-mak] *{ağız} gçsz. f. [-ır]* Aksırmak; hapşurmak. [DS]

apşuh, [apş *(yans.)* > apş-u / apşuh *(yans.)*] *is.* Hapşırma sesi.

aptal, [Ar. bedel > abdāl] *sf.* **1.** Zekâsı yeterince gelişmemiş olan; ahmak; alık; bön. **2.** *{ağız}* Görgüsüz; aç gözlü. [DS] **3.** *ünl.* Küçümseme sözü. ⧉ **aptal aptal,** *Aptal gibi; aptala benzer şekilde.*|| **aptal baklası,** *{ağız} Bir tür bakla.* [DS]|| **aptal ıslatan,** *{ağız} İnce ince yağan yağmur; ahmak ıslatan.* [DS]|| **aptal olmak,** *Zekâsını yeterince kullanamaz hâle gelmek; alıklaşmak.*|| **aptal otu,** *{ağız} Yaş esrar otu.* [DS]|| **aptal öldüren,** *{ağız} Küçük yeşil renkli bir tür yaban alıcı.* [DS]|| **aptal yerine konmak,** *Bir şeyden habersiz veya bir şeyi bilmez, anlamaz sanılmak.*

aptalca, [aptal-ca] *sf.* **1.** Biraz aptal, aptala benzer. **2.** *(apta'lca) zf.* Aptala yakışır nitelikte, aptal gibi; ahmakça; aptalcasına; bönce.

aptalcasına, [aptal-ca-s-ı-n-a] *(apta'lcasına) zf.* Aptala yakışır tarzda, aptal gibi; aptalca; ahmakça; bönce.

aptallaşma, [aptal-la-ş-ma] *is.* Aptal hâline dönme.

aptallaşmak, [aptal-la-ş-mak] *dönşl. f. [-ır]* **1.** Anlayamaz, kavrayamaz duruma gelmek. **2.** Zekâsını işletememek; alıklaşmak; ahmaklaşmak; salaklaşmak.

aptallaştırma, [aptal-la-ş-tır-ma] *is.* Aptal hâline getirme.

aptallaştırmak, [aptal-la-ş-tır-mak] *gçl. f. [-ır]* Bir şeyi anlayamaz, bilemez duruma getirmek; ahmaklaştırmak.

aptallık, -ğı [aptal-lık] *is.* **1.** Anlayış kıtlığı; aptal olma durumu; geri zekâlılık; bönlük. **2.** Aptal bir kimsenin niteliği. ⧉ **aptallık etmek,** *Aptalca davranmak, akılsızlık etmek.*|| **aptallığa vurdurmak,** *Bir şeyi anlamazmış, bilmezmiş gibi görünmek.*

apteriks, [Fr. aptéryx] *is. zool.* Yeni Zelanda'da yaşayan, türünün tek örneği kanatsız bir kuş; kivi.

aptes, [Far. āb+dest] *is.* Abdest. ⧉ **aptesinde şüphe olmamak,** *1. Kendisinden emin olmak; kendine güvenmek. 2. Korkulacak, çekinecek bir durum olmamak.*|| **aptes tazelemek,** *Yeniden abdest almak.*|| **aptes vermek,** *1. Azarlamak. 2. Cezalandırmak.*

apteshane, [Far. āb+dest-hāne] *is.* Büyük ve küçük boşaltım ihtiyacının giderildiği ve gerekli temizliğin yapıldığı yer, aralık; ayakyolu; hela; kenef; kubur; memişhane; tuvalet; WC; yüznumara; hacet yeri.

aptessiz, [abdes-siz] *sf.* **1.** Abdestsiz. **2.** *mec.* Doğuştan ahlaksız olduğu kabul edilen; arsız; çekinmez; yırtık. ⧉ **abtessiz yere basmamak,** *Dinin emir ve yasaklarına titizlikle uymak.*

aptiri, [ap *(yans.)* > ap-tir-i] *{ağız} sf.* "Saçma sapan" konuşmayı belirtmekte kullanılan "*aptiri saptiri*" sözünde geçer. [DS]

apuk, -ğu [ab-uḳ / ap-uḳ اپوق] *{eAT} {ağız} is.* Avurdu şişirip parmakla vurarak ses çıkarmak. [DS]

apukurya, [Yun. abokria *(etsiz)*] *is.* Hıristiyanlıkta oruçtan önceki et kesimi yortusu.

apul, [ab / ap *(yans)* > apul] *is.* Düzensiz adım atma, sendeleme, emekleme, şişmanlıktan yürüyememe durumunu belirten yansımalı gövde. ⧉ **apul apul,** *Kaz ve ördekler ile tombul çocukların yaptığı gibi iki yana sallana sallana yürümek; badi badi; paytak paytak. {eAT} (aynı)*|| **apul apul yürümek,** *{eAT} İki yana sallana sallana yürümek.*

apulamak, [ap *(yans.)* > ap-ul-a-mak آپولامق] *{eAT} gçl. f. [-r]* Gönlünü hoş etmek; okşamak. ⧉ **apulayu görmek,** *{eAT} Okşamayı alışkanlık edinmek.*

apur, [Erme. apur / abur اپور] *{eAT} {ağız} sf.* Dağınık. [DS] ⧉ **apur sapur,** *{eAT} Karmakarışık; dağınık; perişan.*

apurcın, [apar-mak > apur-cın] *{ağız} is.* Eşkıya; haydut. [DS]

apuskal, [Yun. ápasgolión] *{ağız} is.* Başlanmış bir işin yarıda bırakıldığı yer. [DS]

apuşak, -ğı [ap-uş-ak] *{ağız}sf.* → apışak. [DS]

apuşka, [apış-mak > apuş-ka] *{ağız} is.* Avcıların tüfeklerine dayanak yaptıkları bir metre boyunda, ağaçtan yapılmış, açılır kapanır bir tür sehpa. [DS]

apuşmak, [apış-mak / apuş-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ur]* Birinin üzerine çullanmak; asılmak. [DS]

-ar-, [-r- / -ar- / -er- / -ır- / -ir - / -ur- / -ür-] *{eT} {eAT} yap. e.* **1.** Fiillerden geçişli fiil yapan ek. *{eT} {eAT} (aynı) kit-er-mek (gidermek) çık-ar-mak, kop-ar-mak, evermek, başarmak, onarmak,{eT} sarıġ-ar-mak (sararmak).* **2.** *{eAT} yap e.* İsimlerden geçişli ve geçişsiz fiiller türetir. *ak > ağ-ar-mak, boz-ar-mak, bel-ir-mek, ev-er-mek, suv-ar-mak.* **3.** Renk isimlerine gelerek bu renge dönüş kavramı katan fiiller yapar: *yaşarmak, yeşermek (yaş-ar-mak), ağarmak (ak-ar-mak), göğermek (gök-er-mek).* **4.** Fiillerden geçişlilik veya ettirgenlik kavramı taşıyan fiiller yapar: *çıkarmak, gidermek (git-er-mek), koparmak.*

-ar¹, [-ar / -er] *çek. e.* → -r¹. *{eAT} (aynı)*

-ar², [-r / -ar / -er / -ır / -ir / -ur / -ür] *{eT} {eAT} çek. e.* → -r¹.

-ar³, [-r / -ar / -er / -ur / -ür / -ır / -ir / -maz / -mez] *{eT} {eAT} yap. e.* → -r².

-ar⁴, [-r / -ir / -ır / -ur / -ür / -ar / -er] *{eT} yap. e.* → r²

-ar⁵, [-ar / -er] *{eAT} yap. e.* Geniş zaman ortacı olan "-an" değeri ile kullanılır. *"Ehl-i kizbin kelâmı uçar (uçan) serçe gibidir."* Mevahibü'l-Hallak fi-Meratibü'l-Ahlak.

-ar⁶, [-ar / -er / -(ş)-er / -(ş)-ar] *yap. eki.* **1.** Sayılardan ve sayı yerine geçen isimlerden sıfat türeten ek. Üleşme, paylaşma kavramı katarak üleştirme sayı sıfatları yapar; *{eT}(aynı): altışar (dilim), yedişer (gün), ellişer (sayfa), birer (elma), ikişer (ekmek), yüzer (lira), biner (altın).* **2.** *"Az, çok"* kelimelerine gelerek zarflar yapar.

-ar⁷, [-ar / -er] *{eAT} yap e.* Gelecek zaman ortacı "-acak" anlamında. ⊡ **-ar olmak,** *-acak olmak.*

Ar, [Yun. argon *(etkisiz)*] *kısalt. kim.* Atom ağırlığı 39,94, atom numarası 18 olan, havanın birleşiminde yüzde bir oranında bulunan, renksiz, kokusuz basit bir gaz olan argon elementinin kısaltması.

ar¹, [a r] *(a:r) {eT} is.* Arka; geri. [ETY]

ar², [ar] *{eT} sf.* Kestane rengi; kumral; konural. [DLT] ⊡ **ar böri,** *Sırtlan.* [DLT]

ar³, [Ar. ʿār عار] *(a:r) {OsT} is.* Utanma duygusu; hayâ; utanç; hicap. ⊡ **ar belası,** *Namusunu koruma kaygısı; namus belası.*|| **ar damarı çatlamak,** *Utanma duygusunu kaybetmek; utanılacak şeyleri hiç utanmadan yapmak.*|| **ar etmek,** *Utanç verecek bir davranıştan ötürü utanmak, sıkılmak.*|| **arına gitmek,** *Bir söz veya davranıştan ötürü incinmek, üzülmek; haysiyetine dokunmak.*|| **arı satmış, namusu kiraya vermiş,** *Utanma ve namus gibi duyguları terk etmekle kalmamış üstelik kötü yola sapmış kişiler için kullanılır.*|| **ar namus,** *Utanç hissi.*|| **ar namus tertemiz,** *Utanç ve namus gibi üstün nitelikleri terk etmiş kişinin bu özelliğini belirtmek için kullanılan söz.*|| **ar ve hayâ perdesi yırtılmak,** *Utanmamak; utanç duymamak.*|| **ar yılı değil kâr yılı,** *Utanmayı bırakarak sadece çıkarını düşünme zamanı.*

ar⁴, [Lat. area *(yüzey)* > Fr. are] *is.* Yüz metre karelik alan ölçüsü birimi; sembolü a'dır.

-ara, [Far. ārāsten *(süslemek)* > -ārā / -ārāy آرای / آرا] *(a:ra:) {OsT} son ek.* Eklendiği Farsça kelimelere *"süsleyen, donatan"* anlamı katarak birleşik sıfatlar yapan son ek.

ara¹, [*eT.* ār-mak *(arasından geçmek)* > ar-ā آرا] *(a-ra:) is.* **1.** İki yeri veya nesneyi birbirinden ayıran uzaklık; açıklık; mesafe; boşluk; aralık. *{eT* ve *eAT} (aynı)*[Gabain] [Yüknekî] [İKPÖy.] [EUTS] **2.** *{eT}* Orta; meydan. [EUTS] **3.** *is. {eAT}* Yer; mahal; mekân; mevki. **4.** İki olay veya olgu arasındaki zaman farkı; fasıla. *"Aradan yıllar geçti, işte o günden beri / Ne zaman yolda bir hana rastlasam irkilirim."* F. Nafiz Çamlıbel. **5.** *{eAT}* Orta yer; meydan **6.** Sahne oyunlarında dinlenme süresi; antrakt. **7.** *spor.* Futbolda 45'er dakikalık dönemler arasındaki dinlenme süresi; haftaym. **8.** Basket ve voleybol oyunlarında takımların aldıkları birer dakikalık dinlenme ve talimat alma süreleri; mola. **9.** Toplu nesne veya kişilerin içi. **10.** Yaş farkı. **11.** *mec.* Kişilerin birbirleri ile ilgili yakınlıkları; dostluk; samimiyet. **12.** *{eT} zf.* Arası; arasındaortasında; içinde. *{eAT} (aynı)* [ETY] [İKPÖy.] [Tekin] [Üç İtigsizler] [DLT] **13.** *{eAT}* Vakit; sıra; esna. **14.** *{eAT}* Zaman zaman; ara sıra; vakit vakit. **15.** *{eAT}* İçinde; arasında. **16.** *{eAT}* Kişiler arasındaki ilişki; yakınlık. ⊡ **ara açılmak,** *Dargınlık çıkmak; bozuşmak.*|| **ara açmak,** *Kişiler arasındaki dostluğu bozmak, ilişkilerini kestirmek; bozuşmaya sebep olmak; dargınlık yaratmak.*|| **ara ara,** *1. Aralıklı olarak; zaman zaman. 2. Yer yer.*|| **ara ay,** *Ramazan bayramı ile Kurban bayramı arasındaki Arabi on birinci ay olan Zilkade.*|| **ara bağı,** *{ağız} anat. Burun direği.* [DS]|| **ara beyin,** *anat. Beyin yarı küreleri ile beyin sapı arasında yer alan, uyku ve metabolizma gibi pek çok hayati faaliyetin merkezi olan bölüm.*|| **ara bilanço,** *Yasal zorlama olmaksızın isteğe bağlı olarak düzenlenen bilanço.*|| **ara boğaz,** *{ağız} Salon; hol; aralık.* [DS]|| **ara bono,** *Ödemeler düzenlenirken asıl ödemelerin dışında yapılacak ödemeyi belirleyen ikinci bir ek bono.*|| **ara bozmak,** *Kişiler arasındaki iyi ilişkiyi gidermek; iki kişinin darılmasına sebep olmak.*|| **ara bozucu,** *İnsanlar arasına düşmanlık sokan kimse; fesatçı; fitçi; münafık; müfsit.*|| **ara bozuculuk,** *İn-*

sanlar arasına düşmanlık sokma, birbirine düşürme; fesatçılık; fitçilik; münafıklık; müfsitlik.|| **ara bozulmak,** *Geçimsizlik çıkmak.*|| **ara bulan,** *{ağız} Hakem; uzlaştırıcı.* [DS]|| **ara bulmak,** *1. İki kişi veya iki topluluğu birbirine yaklaştırmak, dostluklarını sağlamak; anlaştırmak; barıştırmak. 2. {ağız} Vakit bulmak; eli değmek; fırsat bulmak.* [DS]|| **ara bulucu,** *1. Tarafların anlaşmasını sağlayan kişi. 2. Birbirine kırgın olan veya anlaşamayan kimseleri barıştıran, anlaştıran kimse; uzlaştırıcı.*|| **ara buluculuk,** *Birbirine kırgın olan veya anlaşamayan kimseleri barıştırma, anlaştırma işi; uzlaştırıcılık.*|| **ara buluculuk etmek,** *Kişileri veya toplumları uzlaştırma işini yürütmek.*|| **ara cümle,** *Başkalarının sözünü aktarmak veya bir konuda açıklamada bulunmak amacıyla bir cümle içinde iki virgül veya iki kısa çizgi arasına alınmış ek cümle.*|| **ara çizgisi,** *Ay yuvarlağının aydınlık ve karanlık kısımlarını birbirinden ayıran çizgi.*|| **ara çoru,** *{ağız} Nezle; grip.* [DS]|| **arada bir,** *Seyrek olarak; ara sıra; bazı bazı; nâdiren.*|| **arada çıkarmak,** *Diğer işler arasında söz konusu işi de yapıvermek; iş arasına sokuşturmak.*|| **arada kalmak,** *1. Ezilmek, bunalmak. 2. Çaresizliğe düşmek. 3. mec. Ara buluculuk yaparken suçlu duruma düşmek. 4. Söz ve siteme uğramak.*|| **arada kan bulaşığı olmak,** *Kız alıp vermiş olmak; dünür olmak.*|| **arada kaynamak,** *(Asıl yapılması gerekenler için) karmaşa içinde unutulmak.*|| **aradan,** *Geçmiş zamandan bahsedilirken "O zamandan bu güne kadar." anlamında kullanılır.*|| **aradan çekilmek,** *İlişiğini keserek bir daha görünmemek.*|| **aradan çıkarmak,** *1. Ötekilerle daha iyi ilgilenebilmek için önemsiz ve küçük olan bir işi yapıp bitirivermek. 2. Uzaklaştırmak.*|| **aradan çıkmak,** *1. Kurtulmak. 2. Vazgeçmek. 3. İlişiğini keserek bir daha görünmemek. 4. (Küçük ve önemsiz görünen için) başka işlerle birlikte yapılıp bitirilivermek. 5. {ağız} Ortaklaşa yapılan işlerden, topluluğun içinden ayrılmak.* [DS] *6. {ağız} Zengin olmak.* [DS] *7. {ağız} Aracılığı bırakmak.* [DS] *8. {ağız} Mücadele dışı kalmak.* [DS] *9. {ağız} Yoksul olmak.* [DS]|| **aradan götürilmek,** *{eAT} Ortadan kaldırılmak; yok edilmek.*|| **aradan götürmek,** *{eAT} Ortadan kaldırmak; yok etmek.*|| **aradan kaldırmak,** *1. Yok etmek. 2. Faaliyetine son vermek.*|| **aradan kara kedi geçmek,** *Hafif bir dargınlık oluşmak.*|| **aradan su sızmamak,** *Çok sıkı dost olmak.*|| **ara danteli,** *Bir çamaşır veya elbisenin iki parçasını birleştirmede kullanılan dantel.*|| **ara daşı,** *{ağız} 1. Dövüşte aracıya değen taş. 2. Birbiri ile anlaşmazlık içinde olan iki tarafça da suçlu gösterilen üçüncü kişi.* [DS]|| **arada vaz geçmek,** *{ağız} Bozuşmak.* [DS]|| **ara deniz,** *Büyük karalar arasında bulunan okyanuslardan dar bir boğaz ile ayrılan denizler.*|| **ara derdi,** *{ağız} Nezle; grip.* [DS]|| **aradın azun,** *{eT} Yeniden dirilme ile ölüm arasındaki zaman.* [EUTS]|| **ara duvar,** *Bir bina içinde iki bölümü ayıran duvar.*|| **ara eşeyli,** *biy. Gelişimine asıl cinsiyeti ile başlamasına rağmen sonradan karşı cinsiyete dönüşen.*|| **ara eşeylilik,** *biy. 1. Erkeklik ile dişilik arasında bir cinsiyet durumu. 2. Bir cinsiyetten diğer cinsiyete geçme durumu.*|| **ara ev,** *{ağız} Salon; hol; aralık.* [DS]|| **ara görmek,** *{ağız} Evlenme konusunda araya girerek isteklendirmek; yardım etmek.* [DS]|| **ara görücü,** *Kız eviyle oğlan evi arasındaki ilişkileri düzenleyen kadın.*|| **ara göz,** *{ağız} 1. Köy evlerinde iki oda arasında yer alan ve fazla eşyaları koymaya yarayan bölme. 2. Salon; hol; aralık.* [DS]|| **ara günü,** *{ağız} folk. Köy düğünlerinde kınanın hazırlandığı gün ile kına yakma arasında kalan gün.* [DS]|| **ara hastalığı,** *{ağız} Nezle; grip.* [DS]|| **ara ipi,** *Arabaya koşulan atların birbirinden ayrılmaması için onları birbirine bağlayan ip.*|| **ara kapak,** *kütp. Kitabın dış kapağı ile iç kapak arasında yer alan çoğunlukla yalnız kitabın adının yazılı olduğu yaprak.*|| **ara kapı,** *1. Bir bina içinde iki ayrı bölümü birbirine bağlayan kapı. 2. {ağız} Sokak kapısından bir içerdeki kapı. 3. Komşu ile ortak kapı.* [DS]|| **ara karar,** *Bir davada asıl karardan önce alınan dava ile ilgili ikinci derecedeki tedbir kararı.*|| **ara kedisi,** *{ağız} Ara bozan; münafık.* [DS]|| **ara kere,** *{ağız} Ara sıra; bazı bazı; bazen; seyrek.* [DS]|| **ara kesit,** *Çizgilerin, yüzeylerin veya cisimlerin birbirine değdikleri, kesiştikleri yer.*|| **ara kesmek,** *{ağız} Nişandan önce kız tarafı ile anlaşmak; söz kesmek.* [DS]|| **ara konakçı,** *biy. Bir asalağın asıl konağa geçmeden önce bir veya birden fazla evresini geçirdiği canlı.*|| **araları açık olmak,** *Dostlukları olmamak; dargın ve gücenik olmak.*|| **araları açılmak,** *Dostluk bağları kesilmek, birbiri ile dargın hâle gelmek.*|| **araları bozulmak,** *Dostluk ve arkadaşlıkları sona ermek; darılmak.*|| **araları iyi olmak,** *Birbirleriyle iyi bir dostluk kurmuş olmak.*|| **araları hoş olmamak,** *Aralarında gerginlik ve kırgınlık olmak.*|| **aralarına kara çalı gibi girmek,** *İki iyi arkadaşın dostluğunu bozmak, birbirine düşürmek.*|| **aralarına kara kedi girmek,** *İki dost, çeşitli sebeplerle birbirine gücenmiş olmak.*|| **aralarına karışmak,** *1. Bir topluluğa girmek, o topluluğun üyesi olmak. 2. Beraber büyümek, yetişmek. 3. Arkadaşlık etmek; düşüp kalkmak.*|| **aralarında dağlar kadar fark olmak,** *Benzer nitelikleri çok az, farklılıkları ise çok fazla olmak.*|| **aralarında kara çalı gibi bitmek,** *İki iyi dostu birbirine gücendirmek; bozgunculuk etmek.*|| **aralarından kara kedi geçmek,** *İki dostun çeşitli sebeplerle birbirine gücenmiş olması.*|| **aralarından su sızmamak,** *Çok iyi ve sıkı bir dostluk kurmuş olmak, çok samimi olmak.*|| **aralarını açmak,** *Dostluklarını gidermek; birbirine düşman hâle getirmek.*|| **aralarını bozmak,** *Dostluklarını gidermek; birbirine düşman hâle getirmek.*|| **aralarını bulmak,** *1. Kendi kendilerine uzlaşamayan iki kişi veya grubu anlaştırmak,*

barıştırmak. 2. Alış verişte satıcı ile alıcının teklif ettikleri fiyatın ortasını bularak satışı gerçekleştirmek.|| **araları yağ bal olmak,** *Çok iyi ve samimi dost olmak.*|| **ara mal,** *Sanayide son ürünü elde etmekte kullanılan yarı işlenmiş mal.*|| **aramızda kalsın,** *"Bu konuyu ikimizden başka bilen olmasın." anlamında söz.*|| **ara nağme,** *Konuşma sırasında konu ile ilgili olmadan yersizce söylenen söz.*|| **ara nağmesi,** *müz. Türk müziğinde bölümler arasında çalınan sözsüz parça.*|| **ara nağmesi gibi,** *Bir şeyi sıkıntı verecek şekilde ikide bir tekrar ederek.*|| **ara odası,** *{ağız} Köy misafir odası.* [DS]|| **ara oku,** *{ağız} Arabanın ortasında arka dingil ile ön dingili birbirine bağlayan ağaç.* [DS]|| **ara renk,** *Resimde yarı gölgeyi veren renkler.*|| **ara salımı,** *{ağız} Nezle; grip.* [DS]|| **ara seçim,** *Genel seçimler dışında çeşitli nedenlerle olan boşalmalar için yapılan seçim.*|| **arası açılmak,** *Dostlukları bozulmak, darılmak.*|| **arası geçmeden,** *Araya uzun bir süre girmeden, hemen.*|| **arası geçmek,** *Unutulacak kadar uzun süre geçmek.*|| **arası hoş olmak,** *İyi bir dostluk kurmuş olmak.*|| **arası hoş olmamak,** *Aralarında gerginlik ve kırgınlık olmak.*|| **arası iyi olmak,** *İyi bir dostluk kurmuş olmak.*|| **arası iyi olmamak,** *1. Aralarında gerginlik ve kırgınlık olmak. 2. Bir şeyden hoşlanmamak, zevk almamak.*|| (..le) **arasında dağlar kadar fark olmak,** *Çok büyük ve önemli farklar bulunmak.*|| (..le) **arası olmamak,** *1. Geçimsizlik içinde olmak. 2. Bir şeyden hoşlanmamak, zevk almamak.*|| **arasına karışmak,** *1. Bir topluluğa girmek, o topluluğun üyesi olmak. 2. Beraber büyümek, yetişmek.*|| **ara sıra,** *Seyrek olarak; arada bir; bazı bazı; her vakit değil. «*Ara sıra geçiyor bir atlı, iki yayan.*» F. Nafiz Çamlıbel.*|| **arası soğumak,** *1. Önemini yitirecek kadar zaman geçmiş olmak. 2. Arkası aranmayıp unutulmak.*|| **arası soğumadan,** *Araya uzun bir süre girmeden, hemen.*|| **arası şeker renk olmak,** *Dostlukları iyi olmamak, bozulmak üzere olmak.*|| **arası uzamadan,** *Araya uzun bir süre girmeden, hemen.*|| **ara sokak,** *Ara caddeye açılan sokak.*|| **ara söz,** *Bir anlatımdc [illegible] alan ek açıklama.*|| **ara taksim,** *Birden çok eser[illegible] seslendirildiği programlarda makamlar arasında geçişi sağlayan ezgi gösterisi.*|| **ara tümce,** *dbl. Başkalarının sözünü aktarmak veya bir konuda açıklamada bulunmak amacıyla bir cümle içinde iki virgül veya iki kısa çizgi arasına alınmış ek cümle.*|| **ara verdi,** *{ağız} Piç.* [DS]|| **ara vermek,** *1. Tekrar başlamak üzere çalışmayı kesmek; duraklamak. 2. Kesilmek; dinmek.*|| **araya adam koymak,** *Sözü geçen birini aracı olarak kullanmak.*|| **araya almak,** *1. Bir topluluğa kabul etmek. 2. Etrafını çevirmek; kuşatmak; başına üşüşmek; etrafına toplanmak.*|| **araya girici,** *{eAT} 1. Engel. 2. Mesafe.*|| **araya girmek,** *1. Birbiri ile kavgalı olan iki kişi veya tarafı uzlaştırmak veya ayırmak için işe karışmak; müdahale etmek. 2. Bir iş yapılırken o işi geciktirecek başka işlerin yapılmak zorunda olması. 3. Uzaklaştırmaya çalışmak.*|| **araya gitmek,** *1. Değeri bilinmemek; harcanmak. «Araya gitti diye içlenme baharına, / Hududtan götürdüğün şan yetişir yârına!...»* F. Nafiz Çamlıbel. *2. Karışıklık içinde ne olduğu, nereye gittiği bilinmemek, zarar görmek. 3. {eAT} Karışıklıkta telef olmak. 4. Beğenilmemek.* || **araya yağ bal olmak,** *Çok iyi dost olmak; sıkı fıkı olmak.*|| **araya karışmak,** *Kalabalık içine karışarak, görülüp bulunamamak.*|| **araya kılıç girmek,** *Dövüşmek; cenkleşmek.*|| **araya koymak,** *Sözü geçen birini aracı olarak kullanmak.*|| **araya laf karıştırmak,** *Konuşmanın akışına uymayan sözlerle müdahalede bulunmak.*|| **araya lakırdı karıştırmak,** *Konuşmanın akışına uymayan sözlerle müdahalede bulunmak.*|| **araya münafık girmek,** *1. Arabozucular iş başında olmak. 2. Ara açılmasına sebep olmak.*|| **araya soğukluk girmek,** *Dostluk bağları gevşemek; birbirinden hoşlanmamaya başlamak.*|| **araya sokmak,** *1. Bir konuda sözü geçen birini aracı yapmak. 2. Sıra ile yapılan bir işte, usulsüz olarak sıra dışından birinin işini yapmak.*|| **araya sokuşturmak,** *Zaman ve yer bakımından uygun olmadığı hâlde bir şeyi yapmaya kalkışmak.*|| **araya söz bırakmak,** *Dedikodu yapmak.*|| **araya söz düşürmek,** *Dedikodu yapmak.*|| **araya söz karıştırmak,** *Konuşmanın akışına uymayan sözlerle müdahalede bulunmak.*|| **ara yatı,** *{ağız} 1. Konak yeri. 2. Konaklayarak; konaklama yolu ile.* [DS]|| **ara yatı menzili,** *İki menzil arasında olağanüstü durumlarda kalınabilecek yer.*|| **araya vermek,** *1. Yararsız bir harcamada bulunmak. 2. {ağız} Boşa salmak; ziyana uğratmak.* [DS] || **ara yer,** *1. {eAT} Ara. 2. {ağız} Ortalık; orta.* [DS]|| **ara yerden kaldırmak,** *Ortadan kaldırmak; yok etmek.*|| **arayı açmak,** *1. Uzun zaman geçmek. 2. Eski dostluk ve samimiyetin kalkması.*|| **arayı bulmak,** *1. Dostluk kurmak. 2. İlişkileri istenilen şekilde düzene sokmak.*|| **arayı doğrultmak,** *1. Dostluk kurmak. 2. İlişkileri istenilen şekilde düzene sokmak.*|| **arayı soğutmak,** *1. Uzun zaman geçmek. 2. Eski dostluk ve samimiyetin kalkması.*|| **arayı yapmak,** *1. Birbirine kırgın iki kişiyi barıştırmak. 2. Kendine dargın olan biri ile barışmak.*|| **ara yerde,** *İki nesne veya kişi arasında, arada.*|| **ara yön,** *Güney doğu, Kuzey doğu, Kuzey batı, Güney batı gibi ana yönler arasında bulunan coğrafi yönler.*|| **ara yüz,** *Değişik işlevlere sahip iki alet grubu arasındaki bağlantı* (İng. interface).

ara^{2}**, -a'i** [Ar. ʿüryān *(çıplaklık)* > ʿarāʾ عراء] *(ara:)* *{OsT} is.* **1.** Çıplaklık. **2.** Bozkır; çıplak toprak. **3.** Geniş boş arazi. **4.** Bölge; mıntıka. **5.** Komşuluk. **6.** Avlu.

ara^{3}**, -a'i** [Ar. rey *(görüş)*> ārāʾ آراء] *(a:ra:) {OsT} is.*

1. Oylar. 2. Görüş ve düşünceler. ⊟ **ārā-yı umūmiye,** *Genel oylar; çoğunluğun oyu; referandum.*

arab[1], [Ar. ʿarab عرب] *{OsT} is.* → Arap.

arab[2], [Ar. ārāb آراب] *(a:ra.b) {OsT} is.* **1.** Akıllar; zekâlar. **2.** Hileler; oyunlar. **3.** İhtiyaçlar; hacetler.

araba, [Ar. rubāʿ *(dörtlü)*] *is.* **1.** Çoğunlukla insan ve yük taşımakta kullanılan tekerlekli kara taşıtı. **2.** Atla çekilen tekerlekli taşıt. "*Yağız atlar kişnedi, meşin kırbaç şakladı, / Bir dakika araba yerinde durakladı.*" F. Nafiz Çamlıbel. **3.** *gnşl.* Otomobil. **4.** *sf.* Bir arabayı veya kamyonu dolduracak kadar. ⊟ **araba atı,** *Araba çekmekte kullanılan ve bu işe alıştırılmış at.*|| **araba evi,** *{ağız} Kağnıda tekerleklerin üzerinde yük taşımaya yarayan tahta döşeli kısım.* [DS]|| **araba falakası,** *Çift atlı arabalarda oku atlara bağlayan ve koşum takımlarının takıldığı çubuk.*|| **araba kullanmak,** *Otomobil sürmek.*|| **arabanın ön tekerleği nereden geçerse arka tekerleği de oradan geçer,** *Çocuklar ahlakça büyüklerinin etkisi altında kalarak yetişirler.*|| **arabanın tekerine taş koymak,** *Bir iş için güçlük çıkarmak; işin yapılmasını engellemek.*|| **araba oku,** *Hayvanların arabaya koşulduğu, arabanın yönünü değiştirmeye yarayan boyunduruk ve hamut gibi aletlerin bağlandığı düz uzun araç.*|| **araba tutması,** *Bazı insanlarda kara taşıtlarının hareketlerinden doğan bulantı.*|| **araba vapuru,** *Kara taşıtlarının karşı kıyıya taşıyan vapur; arabalı vapur.*|| **arabayı devirmek,** *argo. Uykuda cünüp olmak; hamamcı olmak.*|| **arabayı düze çıkarmak,** *İşin güç tarafını atlatmak, rahatlamak; selamete çıkmak.*|| **arabayı koşmak,** *Arabayı çekecek hayvanları arabanın bu iş için yapılmış yerlerine bağlamak.*|| **araba yolu,** *argo. Kolay ve zahmetsiz iş.*

arabacı, [araba-cı] *is.* **1.** Arabayı süren, kullanan kimse. "*Her tarafta yükseklik, her tarafta ıssızlık, / Yalnız arabacının dudağında bir ıslık!*" Faruk Nafiz Çamlıbel. **2.** Araba yapan ve satan kimse. **3.** *{ağız}* Küçük testi. [DS]

arabacılık, -ğı [araba-cı-lık] *is.* Araba kullanma veya yapıp satma işi; arabacının mesleği.

arabalı, [araba-lı] *sf.* Arabası olan.

arabalık, -ğı [araba-lık] *is.* **1.** Araba konulan yer; garaj. **2.** *sf.* Araba dolduracak miktarda. **3.** (Yer için) belirtilen miktarda araba konulacak, araba sığacak kadar.

araban[1], [Fr. arabanne] *is.* Akasyadan elde edilen bir çeşit zamk maddesinin özü; arap asidi.

araban[2], [Ar. ʿarab > ʿarabān عربان] *(araba:n) {OsT} is. müz.* Eski klasik Türk müziğinde bir makam. ⊟ **arabān būselik,** *Bayatiaraban makamının buselik dörtlü veya beşlisi ile sona eren biçimi.*|| **arabān kürdî,** *Bayatiaraban makamının kürdi dörtlüsü ile sona eren biçimi.*

arabe, [Ar. ʿarābe عرابه] *(ara:be) {OsT} is.* **1.** Yavruları emmesin diye koyun veya keçi memesine geçirilen torba. **2.** Açık saçık konuşma.

arabesk, [Fr. arabesque] *sf.* **1.** Arap tarzında; Arap biçiminde; Arap usulü. **2.** *is.* İç içe geçmiş oyma çiçek şekillerinden meydana gelen süsleme biçimi. **3.** Bir ressamın çizgiyi kendine has bir şekilde kullanışı. **4.** *sf. gnşl.* Bozulmuş, yozlaşmış. ⊟ **arabesk müzik,** *Karamsar bir güftesi ile kendini belli eden Arap müziğinden melodik izler taşıyan ve Türkiye'de 1970 sonrası yaygınlaşan bir müzik türü.*

arabeskçi, [arabesk-çi]*is* **1.** Arabesk müzik sanatçısı. **2.** Arabesk müziği çok seven kişi.

arabeskleşme, [arabesk-le-ş-me] *is.* Arabeske benzeme, arabesk tarzına yaklaşma.

arabeskleşmek, [arabesk-le-ş-mek] *dönşl. f. [-ir]* Tarzını arabeske yaklaştırmak, arabesk gibi olmak.

A'rabi, [Ar. ʿarab > a'rabī اعربى] *(a-rabi:) {OsT} sf.* Göçebe Arap; bedevi,

Arabi, [Ar. ʿarab > ʿarabī عربى] *(arabi:) {OsT} sf.* **1.** Araplarla ilgili; Araplara has. **2.** *is.* Arap dili; Arapça. ⊟ **arabî yüzlü,** *{ağız} İnce uzun yüzlü.* [DS]

Arabist, [Fr. arabiste] *is.* **1.** Arap dili ve edebiyatı uzmanı. **2.** On birinci yüzyılda Arap tıp okulunun usulünü benimseyen batılı hekimlere verilen unvan.

Arabistan, [Ar. ʿarab + Far. -istān عربستان] *öz. is.* Asya'nın güneybatısında, Kızıldeniz ile Basra körfezi arasında uzanan yarımada; Ceziret'ül-Arab. ⊟ **Arabistan defnesi,** *bot. Defnegillerden, Asya ve Afrika'nın sıcak bölgelerinde yetişen kabukları hekimlikte kullanılan almaşık yapraklı, salkım görünümlü çiçekli çalımsı bir bitki; yakı çalısı, Daphne gnidium.*

Arabiyat, [Ar. ʿarabī > ʿarabiyyāt عربيات] *(arabiya:t) {OsT} is.* Arap dili ve edebiyatı.

Arabiye, [Ar. ʿarabī > ʿarabiyye عربيه] *{OsT} sf.* Araplarla ilgili.

Arabiyet, [Ar. ʿarabī > ʿarabiyyet] *{OsT} is.* **1.** Arapça ile ve Arap edebiyatı ile ilgili eser, kitap. **2.** Arap edebiyatı.

arabozan, [ara+boz-an] *sf.* (Kişi için) iki kişi arasındaki dostluğu bozarak düşmanlık sokan; fesatçı; münafık; müzevir.

arabozanlık, -ğı [ara+boz-an-lık] *is.* **1.** İki kişi arasındaki dostluğu ve uyumu bozma işi; fesatçılık; münafıklık; müzevirlik. **2.** Bu tür kişinin davranış şekli; fesatçılık; münafıklık; müzevirlik. ⊟ **arabozanlık etmek,** *İki kişi arasındaki dostluğu bozmaya kalkışmak.*

araca, [Ar. ʾucarā *(hizmetliler)*] *{ağız} is.* Hamal. [DS]

aracı, [ara-cı آرَجى] *is.* **1.** Uzlaştırmak, anlaştırmak amacıyla araya giren kimse; uzlaştırıcı; mutavassıt; vasıta. **2.** *huk.* Bir sözleşmenin tarafları arasına hukuki işlemle giren kişi; komisyoncu; simsar; tellal. **3.** Üretici ile tüketici arasında alım satım işini üstlenen ve bundan kazanç elde eden kişi; acente; dağıtıcı; dağıtımcı; distribütör. **4.** *{eAT}* Şefaatçi. **5.** *{ağız}* İki yüzey oluşturan argaç ipliklerini birbirinden ayırmaya yarayan küçük ağaç çivi. [DS] **6.** *sf.* Aracı olan; aracılık eden. ⊡ **aracı koymak,** *Taraflar arasında uzlaşmayı sağlamak için birini göndermek.*|| **aracı olmak,** *Tarafları uzlaştırmak için araya girmek.*

aracılığıyla, [ara-cı-lı(ğ)-ı-(y)-la] *zf* **1.** Aracı olarak. **2.** Bağlantı kurarak; vasıtasıyla; yoluyla.

aracılık, -ğı [ara-cı-lık] *is.* **1.** Aracının gördüğü iş; tavassut. **2.** Aracı olma durumu. **3.** İki nesne arasındaki bağ. ⊡ **aracılık etmek,** *Kişiler ve taraflar arasındaki anlaşmazlığı gidermek üzere araya girmek; tavassut etmek; alet olmak; maşa olmak.*

araç, -cı [araç] *is.* **1.** Bir iş yapmak için gücünden yararlanılan alet ve makine; alet; edavat; donatı. **2.** İnsanlar ve nesneler arasında bağlantı kurmaya yarayan şey; vasıta. **3.** Bir yere bir sonuca varmak veya ulaşmak için kendisinden yararlanılan yöntem, yol; vasıta. **4.** Kara taşıtı. **5.** *huk.* Kendi etkisi olsun ya da olmasın sonucun oluşmasında eyleme katılan şey. **6.** *{ağız}* Araba oku; arış. [DS] **7.** *{ağız}* Sınır işareti; büyük sınır taşı. [DS] ⊡ **araç durumu,** *dbl. Sözcüğün araç gibi kullanıldığını ya da zaman bildiren sözcüğün belirteç olduğunu gösteren durum, -in ekiyle yapılır: yazın, kışın.*|| **araç durumuyla ikileme,** *dbl. Sözcüklerin her ikisinin de araç durum eki aldığı ikileme, için için.*|| **araç tümleci,** *dbl. Eylemin hangi araçla yapıldığını, ne ile gerçekleştirildiğini belirten tümleç.* Parayla aldım.

araççılık, -ğı [araç-çı-lık] *is. fel.* Düşünce, mantık, ahlak gibi soyut kavramlara ait biçimlerin yalnızca hayatın değişik şartlarına uyma araçları olduğunu ve bunların ancak yararlı olmaları ölçüsünde doğru sayılabileceğini ileri süren dünya görüşü; deneycilik; aletçilik; enstrümantalizm.

araçkın, [Ar. ʿarak̩ *(ter)* + Far. -çīn *(toplayan)*] *{OsT} is.* **1.** → arakçın. **2.** Eskiden gelinlerin başına duvak örtmekte kullanılan taca benzer gümüş başlık. **3.** *{ağız}* Başa sarılan tülbent örtü. [DS]

araçlamak, [araç-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Kavga edenleri ayırmak. [DS]

araçlı, [ara-ç-lı] *sf.* **1.** Araçla yapılan. **2.** Araçlı olarak. ⊡ **araçlı jimnastik,** *spor. Atlama beygiri, kulplu beygir, denge aracı, halka lobut gibi araçlar kullanarak veya bu tür araçlar yardımı ile yapılan jimnastik.*|| **araçlı tümdengelim,** *mant. Aristo mantığının esasını oluşturan ve daha sonra İslam dünyasında kullanılan bir akıl yürütme metodu; kıyas.*

araçsız, [ara-ç-sız] *sf.* **1.** Araç kullanmadan. **2.** Doğrudan doğruya; vasıtasız; bilavasıta.

araçsızlık, -ğı [ara-ç-sız-lık] *is.* Araçsız olma durumu.

arad, [Far. ārād آراد] *(a:ra:d) {OsT} is.* **1.** İranlılarda her güneş ayının yirmi beşinci günü. **2.** O gün yapılan işlerden sorumlu olduğu sayılan meleğin adı.

A'raf, [Ar. ʿurf *(yüksek kum tepesi)* > aʿrāf اعراف] *(a-ra:f) {OsT} is.* **1.** Tepe; sırt. **2.** *öz. is.* Cennet ile Cehennem arasındaki set. **3.** *mec.* İki zıt şey arasında kalmış olan; ne birine, ne de ötekine ait olan durum. ⊡ **Araf'ın alevleri,** *Allah'ın sevgili kullarının cennete girmeden önce günahlarının kefareti için görecekleri geçici azap.*|| **Araf'ta kalmak,** *1. Günahı ve sevabı denk olan müminlerin Cennet ile Cehennem arasında kalması. 2. mec. İki şey arasında tereddüt etmek.*|| **Araf suresi,** *Kur'an-ı Kerim'in 206 ayetten meydana gelmiş bulunan, Araf ve Araf ehlini anlatan on ikinci suresi.*

a'raf, [Ar. ʿörf > aʿrāf اعراف] *(ara:f) {OsT} is.* Örfler; âdetler.

Arafat, [Ar. ʿarafāt عرفات] *(arafa:t) {OsT} öz. is.* Mekke'nin 16 Km. güney-doğusunda hacıların arife günü toplandıkları yer; Cebelü'r-Rahme (Rahmet Dağı). ⊡ **Arafat'ta soyulmuş hacıya dönmek,** *Her şeyini kaybetmek, çaresiz kalmak.*

Arafiyan, [Ar. aʿrāf > aʿrāfiyān اعرافيان] *(ara:fiya:n) {OsT} is.* Araf'ta bekleyenler; Araf'takiler.

aragan, [ara-ġan آراغان] *{eAT} sf.* Çok arayıcı; çok arayan.

aragonit, [Fr. aragonite] *is. jeol.* Kristalleri sekizgen görünümlü ve ilk defa 1775'te İspanya'nın Aragon eyaletinde bulunmuş olan beyaz, yeşil, mavimsi gri bir tür kalsiyum karbonat.

arağ, [Ar. ʿarāk̩] *{ağız} is.* İçki; rakı. [DS]

arağa, [Lübnan Ar. ʿarak̩a] *{ağız} is.* Yapılarda duvar örülürken taşların arasına konulan ağaç; hatıl. [DS]

arağan, [ara-ğan] *{ağız} sf.* Çok kaybolan. [DS]

arahı, [Ar. ʿarak̩] *(arakhı) {ağız} is.* Rakı. [DS]

arahti, [Yun. adraḫti] *{ağız} is.* Kirmen. [DS]

arais, [Ar. ʿarüs *(gelin)* > ʿarāʾis عرائس] *(ara:is) {OsT} is.* Gelinler.

araiz, [Ar. ʿarż > ʿarīża *(sunma)* > aʿrāʾiż عرائض] *(a-ra:iz) {OsT} is.* **1.** Sunular. **2.** Sunulan, hediye edilen şeyler. **3.** Üst makamlara yazılan mektup veya dilekçeler.

-arak, [-a *(zarf-fiil eki)* + rak *(karşılaştırma eki)* / -erek / -y-arak / -y-erek] *yap. e.* Fiillerden eylemin yapılmakta olduğu kavramını veren zarflar yapar;

zarf-fiil ekidir: *gülerek, giderek, yazarak.* Eski Anadolu Türkçesinde [-ırak / irek / -urak / -ürek] biçimleri de vardır. *«Öperek hem kuçarak oynayırak / lutf ile zevk it biraz andan bırak.»* Kitabü'ş-Şemsiye.

a'rak[1], [Ar. 'ırķ *(damar)* > a'rāķ اعراق] *(a-rāk) {OsT}* *is.* **1.** Bitki kökleri. **2.** Kök; asıl; sülale; nesil. **3.** Bir varlığı besleyen ana damarlar.

a'rak[2], [Ar. a'rāķ اعراق] *(ara:k) {OsT} is.* **1.** Ter. **2.** Damıtılarak elde edilen alkollü içki; rakı.

arak[1], [Ar. 'araķ عرق] *{OsT} is.* **1.** Ter. **2.** Rakı. ⇨ **arak-dār,** *{OsT} Terli; terlemiş; terleyen.*|| **arak-ı cebîn,** *{OsT} Alın teri.*|| **arak-ı infial,** *{OsT} Çetin bir mücadele esnasında dökülen ter.*|| **arak-nāk,** *{OsT} Tere batmış; çok terlemiş.*|| **arak-nūş,** *{OsT} Rakı içen.*|| **arak-rîz,** *{OsT} Ter döken; terleyen.*

arak[2], **-kkı** [Ar. araķķ ارق] *{OsT} sf.* Çok ince; pek ince; en ince; daha ince.

arak[3], **-ğı** [Çing. arakava *(elde etme, sağlama)*] *is. argo.* **1.** Çalıntı mal. **2.** Çalma; hırsızlık.

araka, [Yun. arakos / arakas] *is. bot.* İri taneli bir bezelye çeşidi.

arakçı, [arak-çı] *{ağız} sf. argo.* Hırsız. [DS]

arakçılık, -ğı [arak-çı-lık] *is. argo.* Hırsızlık.

arakçın, [Ar. 'araķ *(ter)*+Far. -çīn *(toplayan)* عرقچين] *{OsT} is.* **1.** Teri emmesi için fes, kavuk ve külah altına giyilen ince pamukludan yapılmış bez takke; terlik; arakıye. **2.** Üzeri işli kumaş takke. **3.** Mendil. **4.** *{ağız}* Eskiden gelinlerin giydiği bir tür taç; takke. [DS]

arakı, [Ar. 'arak عرق] *{ağız} is.* Rakı. [DS]

arakıye, [Ar. 'araķ *(ter)* > 'araķıyye عرقيه] *{OsT} is.* **1.** Teri alan; terlik; arakçın. **2.** Tiftik veya yünden dövülerek yapılan ince keçe kumaştan külah; fötr. **3.** Çoğunlukla dervişlerin giydikleri keçe külah.

araki, [Ar. 'araķī عرقى] *(araki: , k kalın söylenir) {OsT} sf.* Terle ilgili; tere ilişkin.

araklama, [arak-la-ma] *is.* Araklamak, çalmak işi.

araklamak, [Çing. arakava *(sağlama)* / Erme. arakel *(acele etmek)* / Ar. 'araķ *(ter)* > arak-la-mak] *gçl. f. [-r] argo.* **1.** Bir şeyi haber vermeden almak; aşırmak; çalmak. **2.** (Kız ve kadın için) yakın arkadaşlığını kazanmak; tavlamak.

araklaşmak, [arak-la-ş-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* İyiyi, kötüyü ayırmak; ayıklamak. [DS]

araklı, [arak-lı] *{ağız} sf.* Edepsiz. [DS]

araklık, -ğı [arak-lık] *{ağız} is.* Boyut; ebat. [DS]

arakop, [Yun. arokopi *(mısırları seyreltme)*] *{ağız} is.* Birinci çapadan önce seyreltilen, aradan koparılan fideler. [DS]

aral, [ara-l] *{eT} is.* **1.** Sık çalılık. [Gabain] **2.** Ada. [Gabain] [EUTS] **3.** *{ağız}* Sıra dağlar. [DS] **4.** *{ağız}* İki şey arası; ortası. [DS]

aralama, [ara-la-ma] *is.* **1.** İki şey arasında biraz boşluk bırakma işi. **2.** *matb.* Dizilmiş satırları genişletme çubukları ile ayırma. **3.** Sık olarak ekilmiş bitkilerin bir kısmını sökerek seyrekleştirme. **4.** *{ağız}* Evlerin ara duvarı. [DS] **5.** *{ağız}* Pehlivanların ilk defa güreşip yenişmeleri. [DS] ⇨ **aralama duvarı,** *İki pencere arasında kalan duvar; aralamalık.*

aralamak, [ār-mak *(arasından geçmek)* > ara-la-mak آرالمق] *gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* **1.** İki şey arasını biraz açmak, biraz boşluk meydana getirmek; ayırt etmek; arayı açmak; aralık bırakmak. *{eAT} (aynı)* **2.** Ayırmak uzaklaştırmak. *{eAT} {ağız} (aynı)* [DS] **3.** *{ağız}* Bitkilerin fazla dal ve çubuklarını kesmek; budamak; seyrekleştirmek. [DS] **4.** *{eT} {ağız}* Aralarını bulmak; barıştırmak; kavga eden iki kişiyi araya girerek ayırmak. [DLT] [DS] **5.** *{eAT}* Terk etmek; bırakmak; atlamak. **6.** *{eAT} {ağız}* Arasında görünmek; aralarında dolaşmak; kalabalığı yarıp geçmek. [DS] **7.** *{ağız}* Temizlemek. [DS] **8.** *{ağız}* Derleyip toplamak; yerleştirmek. [DS] **9.** *{ağız}* Tınazın samanını tanesinden ayırmak. [DS] **10.** *{ağız}* Güreşte veya dövüşte birkaç kişiyi dövüş dışı bırakmak; haklarından gelmek. [DS] **11.** *{ağız}* (İplik için) çözmek ve ayırmak. [DS] **12.** *{ağız}* Uzaklaşmak; geride bırakmak. [DS] **13.** *{ağız}* (Zaman için) uzamak. [DS] **14.** *{ağız}* Değirmende, acele işi olan birinin sırasını öne almak; araya sokmak. [DS] **15.** *{ağız}* Çok bağırarak sesleri bastırmak. [DS]

aralanma, [ara-la-n-ma] *is.* **1.** Aralanmak işi. **2.** Ara kazanma. **3.** Biri veya bir şey ile arasındaki uzaklığı biraz artırma; açılma. **4.** *istk.* Biri ötekini bir devirlik gecikmeyle izleyen iki olay arasındaki zaman farkı; kayma.

aralanmak, [ara-la-n-mak آرالنمق] *edil. f. [-ır] [eAT. -ur]* **1.** Aralıklı hâle getirilmek; seyrekleştirilmek; aralamak işine uğramak. **2.** *{eAT}* (Zaman için) arası kesilmek; arası açılmak. **3.** *dönşl. f.* Kendi kendine aradaki mesafeyi arttırmak; uzaklaşmak; seyrelmek. *{eAT} (aynı) {ağız}* **4.** Biraz açılmak. [DS] **5.** Ara kazanmak; ara sahibi olmak. **6.** Arayı uzatmak; araya fasıla girmek; gecikmek. **7.** *argo.* Ağır ağır uzaklaşmak; yavaş yavaş savuşmak.

aralaşmak, [ara-la-ş-mak آرالشمق] *işteş. f. [-ır]* **1.** Birbirinden ayrılmak; aralık durmak; uzaklaşmak; *{18.yy.} {ağız} (aynı).* [DS] **2.** Seyrekleşmek. **3.** Ara durumuna gelmek; aralık oluşmak. **4.** *{ağız}* Uzaklaşmak; defolmak. [DS] ⇨ **Aralaş!** *{ağız} "Uzaklaş, defol! anlamında kovma ve hakaret sözü.* [DS]|| **aralaş olmak,** *{ağız} Kovulmak.* [DS]

aralaştırmak, [ara-la-ş-tır-mak] *gçl. f. [-ır]* İki şeyi birbirinden biraz ayırmak; aralık bırakmak.

aralatma, [ara-la-t-ma] *is.* Aralatmak işi.

aralatmak, [ara-la-t-mak] *gçl. f. [-ır]* **1.** Bir kimseye iki şeyin arasını biraz açtırmak; seyrekleştirme işini yaptırmak. **2.** *{eAT} {ağız}* Arasını açmak; ayırmak; seyrekleştirmek. [DS] **3.** *{ağız}* Ayırtmak; temizletmek. [DS] **4.** *{ağız}* Bir miktar tahılı değirmende sıraya girmeksizin öğüttürmek. [DS] **5.** *{ağız}* Soruşturmak; araştırmak. [DS]

aralı[1], [ara-lı] *{ağız} sf.* Uzak. [DS]

aralı[2], [aral-ı] *{eT} is.* Çalılık. [ETY]

aralıcak, -ğı [ara-lı-caḳ آراليجق] *{eAT} is.* Aralık; dar aralık.

aralık, -ğı [*eT.* ār-mak > ār-a-lıḳ آرالق] *is.* **1.** İki nesne arasındaki açıklık; ara; mesafe; *{eAT} (aynı).* **2.** Olaylar arasındaki zamana dayalı boşluk. **3.** Sıra; esna; *{eAT} (aynı).* **4.** Fırsat. **5.** Vakit; zaman; süre; mühlet; vade; *{eAT} (aynı).* **6.** Bugünkü takvimde yılın son ayı; on ikinci ay; kânunuevvel; ilk kanun; birinci kanun. **7.** *mim.* Odalarla sofalar arasında veya banyo tuvalet gibi alanlara geçerken bırakılan boşluk; geçit. **8.** *{eAT}* Yer; mahal. **9.** *{ağız}* İki ev veya duvar arasındaki boşluk. [DS] **10.** *{ağız}* Çıkmaz, dar sokak. [DS] **11.** *{ağız}* İki ev arasında yapılan duvar; bölme. [DS] **12.** *{ağız}* İki tarla arası; ekin arası. [DS] **13.** *{ağız}* Ortalık; orta yer. [DS] **14.** *{ağız}* Ramazan ve Kurban bayramları arasında kalan ay; Zilkade. [DS] **15.** *{ağız}* Hayvanın ön ayağından arka ayağına takılan köstek. [DS] **16.** *{ağız}* Aralık hastalığı; nezle; grip. [DS] **17.** *sf.* Tam kapanmamış; yarı açık. ⊡ **aralığa gitmek,** *Farkına varılmadan ziyan olmak.*|| **aralık aralık,** *1. Zaman ve fırsat buldukça; zaman zaman; vakit vakit; aralıklarla. 2. Düzgün olmayarak.*|| **aralık bırakmak,** *Kapı pencere gibi şeyleri tam kapatmamak, biraz açık bırakmak.*|| **aralık bitkileri,** *Çok gübreli topraklarda veya yol kenarları ile bağ bahçe, ev aralarında yetişen bitkiler.*|| **aralık bulamamak,** *Fırsat yakalayamamak.*|| **aralık bulmak,** *Zaman ve fırsat yakalamak.*|| **aralık dölü,** *{ağız} Piç.* [DS]|| **aralık etmek,** *Kapalı olan bir şeyi biraz açmak; aralamak.*|| **aralık kapı,** *{ağız} Evlerde ilk kapı ile ikinci kapı arasındaki aralık.* [DS]|| **aralık iyisi,** *{ağız} Ölmeden önce, hastanın geçici olarak iyileşmesi durumu; ölüm iyisi.* [DS]|| **aralık oyunu,** *Bursa dolaylarında oynanan türkülü bir oyunu.*|| **aralıkta kalmak,** *1. Unutulmak. 2. Görülmemek; fark edilmemek.*|| **aralık ürünü,** *Nöbet ürünlerinden birisi veya iki asıl ürünün gelişim süreleri arasında toprağı azot bakımından zenginleştirmek için ekilen yeşil bitkiler.*|| **aralık vermek,** *1. Biraz duraklamak; ara vermek. 2. Fırsat çıkmak.*

aralıklı, [ara-lık-lı] *sf.* **1.** Aralarında mesafe olan. **2.** *zf.* Aralarında mesafe olarak.

aralıksız, [ara-lık-sız] *sf.* **1.** Aralarında mesafe olmayan. **2.** *zf.* Aralarında mesafe olmaksızın.

araltı, [ağır+alt-ı] *{ağız} is.* Yük; engel; ağırlık. [DS]

-aram[1], [-r-am / -ar-am / -er-em / -ır-am / -ir-em / -ur-am / -ür-em] *{eAT} çek. e.* → -ram.

-aram[2], [-r-men / -a-r-van / -a-r-van-ın / -a-rva-m / -ır-ın / -a-r-am] *{eAT} çek e.* → -rmen.

aram[1], [ara > ara-m] *{ağız} is.* **1.** Fırsat; uygun zaman. **2.** Aralık; fasıla. [DS] ⊡ **aram aram,** *1. Zaman zaman; ara sıra. 2. Yer yer.*|| **aram sekem,** *{ağız} Ara sıra; bazen.* [DS]|| **aram taram,** *Karma karışık.*

aram[2], [Far. ārāmiden (*dinlenmek*) > ārām آرام] *(a:ra:m) {OsT} is.* **1.** Dinlenme. **2.** Durma. **3.** Kalma; karar kılma. **4.** Rahat, huzur. **5.** Müddet. ⊡ **ārām-bahş,** *{OsT} Dinlendirici.*|| **ārām-cū,** *{OsT} Dinlenmek isteyen.*|| **ārām-cūyāne,** *{OsT} Dinlenmek isteyene yakışır tarzda.*|| **ārām-cūyî,** *{OsT} Dinlenme isteyiş.*|| **ārām-gāh,** *{OsT} Dinlenme yeri.*|| **ārām-gāh-ı ebedî,** *{OsT} Sonsuz olarak dinlenilen yer; mezar.*|| **ārām-gār,** *{OsT} (Kişi için) rahat yaşayan.*|| **ārām-geh,** *{OsT} Dinlenme yeri.*|| **ārām-güzîn,** *{OsT} Dinlenen; oturan.*|| **ārām-ı cān,** *{OsT} Gönül rahatlığı.*|| **ārām-ı dil,** *{OsT} Gönül dinlendiren (sevgili).*|| **ārām-rübā,** *{OsT} Rahat kaçıran; huzur bozan.*|| **ārām-sāz,** *{OsT} Oturan; yerleşen.*|| **ārām-sūz,** *{OsT} Rahat kaçıran; huzur bozan.*||

aram[3], [Hint. aram / ram] *{eT} is.* Birinci ay. [Gabain]⊡ **aram ay,** *{eT} 1. Uygurlarda yılın ilk ayının adı.* [EUTS] *2. {eT} Muharrem ayı.* [EUTS]

aram[4], [Ar. irem > ārām آرام] *(a:ra:m) {OsT} is.* Çöllerde yol bulmakta yardımcı olması için dikilen taşlar; kilometre taşları.

arama, [ara-ma] *is.* **1.** Aramak işi ve girişimi. **2.** Bir şeyi bulma çabası. **3.** Öğrenmeye çalışma. **4.** *huk.* Suçlu veya suç unsuru bir şeyin saklanabileceği yerleri araştırmak. **5.** Maden ve petrol yatağının bulunabilmesi için yapılan teknik çalışmanın tümü. ⊡ **arama emri,** *Suçlu veya suç unsurunun araştırılmasına dair yetkili makamın verdiği yazılı veya sözlü emir.*|| **arama kararı,** *Suçlu veya suç unsurunun araştırılıp bulunabilmesi için mahkemenin verdiği karar.*|| **arama tarama,** *1. Polis tarafından genel yerlerde suç unsuru madde taşıyanları tespit ve yakalamak için yapılan arama. 2. Denizdeki mayınların toplanması ve yok edilmesi işi.*|| **arama yapmak,** *Bir suçluyu veya suç unsuru bir şeyi bulmak amacıyla yapılan arama.*

aramak, [*eT.* ar-ḳā-mak > ara-mak آرامق] *gçl. f. [-r] [-r(i)-yor]* **1.** Birini veya bir şeyi bulmak için çalışmak. [ETY] **2.** Bir şeyin veya kimsenin eksikliğini hissetmek, özlemek. "*Aramazdık gece mehtabı yüzün parlarken, / Bir uzak yıldıza benzerdi güneş sen varken.*" F. Nafiz Çamlıbel. **3.** Hâl hatır sormak, ziyaret etmek. **4.** Önem vermek, değer bul-

mak. **5.** Bulunma sebebi. *Sen burada ne arıyorsun?* **6.** Yöntem geliştirmek. **7.** Araştırmak. **8.** *mec.* Bir şeyin olmasına çalışmak; aranmak. *Huzur aramak.* **9.** *{eAT}* Yoklamak; incelemek. ⊡ **arama!** *Bulabileceğini sanma, yok.*|| **aramak taramak,** *Titiz bir şekilde, dikkatlice aramak, gözden geçirmek.*|| **aramakla bulunmaz,** *Çok az rastlanır.*|| **arayıp bulmak,** *Kendi isteği ile, davranışları ile kötü bir sonuca ulaşmak.*|| **arayıp da bulamamak,** *Çok değer verilen şeyle beklenmedik bir şekilde karşılaşmak.*|| **arayıp soranı olmamak,** *Kimsesiz.*|| **arayıp sormak,** *Birini ziyaret etmek, hatırını sormak; sağlığından haber almak.*|| **arayıp sormamak,** *İlişkiyi kesmek.*|| **arayıp taramak,** *Titiz bir şekilde, dikkatlice aramak, gözden geçirmek.*

aramakçı, [ār-mak *(aldatmak)* / ārmak-çı] *{eT} is.* **1.** Sihirbaz. [ETY] *sf.* **2.** Kurnaz; aldatıcı. [ETY]

Aramca, [İbr. Aram *(Nuh'un torunu)* > Aram-ca] *(a:ra'mca) is.* Batı Sami dilleri.

Arami, [İbr. Aram *(Nuh'un torunu)* > ārāmī آرامی] *(a:ra:mi:) {OsT} is.* Aramca.

arami, [Far. ārāmiden *(dinlenmek)* > ārāmī آرامی] *(a:ra:mi:) {OsT} is.* Dinlenme; rahatlık.

aramide, [Far. ārāmiden *(dinlenmek)* > ārāmīde آرامیده] *(a:ra:mide) sf.* Dinlendiren; dinlendirici; sakin.

Aramiler, [İbr. Aram *(Nuh'un torunu)* > Aramī-ler] *(arami:ler) is.* Mezopotamya'da pek çok devlet kurmuş bulunan Sami ırktan bir kavim.

aramiş, [Far. ārāmiden *(dinlenmek)* > ārāmiş آرامش] *(a:ra:miş) {OsT} is.* Huzur; rahatlık.

aramram, [Ar. ʿaramram عرمرم] *{OsT} is.* **1.** Pek çok asker. **2.** Pek şiddetli durum veya iş.

aran[1], [Far. ārān آران] *(a:ra:n) {OsT} is.* Dirsek.

aran[2], [? aran اران] *{eT} is.* **1.** Ahır; tavla. [DLT] **2.** *{ağız}* Tütün dizmek, kurutmak için kullanılan üstü kapalı yer; sergi. [DS] **3.** *{ağız}* Kağnı ile saman çekmek için ağaçtan yapılan kanat. [DS] **4.** *{eAT}* Sal; tabut.

aran[3], [? aran] *{ağız} is.* **1.** Kuytu ve sıcak yer. **2.** Ova. **3.** Yayla. [DS]

aranç[1], [ara-nç] *{ağız} is.* Dava. [DS]

aranç[2], [ār-mak > ar-anç] *{ağız} is.* Yamaç. [DS]

arangı, [arañı] *(arañı) {ağız} is.* Şimşir ağacı. [DS]

arangımak, [arañı-mak] *(arañımak) {ağız} gçsz. f. [-ır]* (Yağmur, kar için) yağmaya ara vermek; geçici olarak dinmek. [DS]

arangi, [? arañī] *(arañi) {ağız} i.* Kavak ağacı. [DS]

aranılma, [ara-n-ıl-ma] *is.* Aranılmak işi.

aranılmak, [ara-n-ıl-mak] *edil. f. [-ır]* **1.** Bir kimsenin veya nesnenin biri tarafından aranması. **2.** Arzu edilmek, istenmek; eksikliği duyulmak. **3.** Söz konusu edilmek, hesaba katılmak.

aranje, [Fr. arrange] *sf.* Düzenlenmiş. ⊡ **aranje etmek,** *Düzenlemek.*

aranjman, [Fr. arrangement] *sf.* **1.** Düzenlenmiş. **2.** *is.* Tertipleme; düzenleme. **3.** Çeşitli bakımlardan uyuşabilen çiçekleri bir araya getirme. **4.** Yabancı bir müzik parçasına notalarını değiştirmeden Türkçe sözler giydirme.

aranjör, [Fr. arrangeur] *is. müz.* Düzenleme yapan sanatçı.

aranlıg, [aran-lıg] *{eT} sf.* Ahırlı; ahırı olan. [DLT]

aranma, [ara-n-ma] *is.* Aranmak işi.

aranmak [ara-n-mak] *dönşl. f. [-ır]* **1.** Kaybolan bir şeyi bulmak için üzerini ve çevreyi araştırmak. **2.** *{ağız}* Kavga etmek için sataşmak; kavga istemek; kavgaya fırsat vermek. [DS] **3.** *{ağız}* Tahmin etmek. [DS] **4.** *edil. f.* Çok istenmek; revaç bulmak. **5.** Eksikliği hissedilmek. **6.** Başkası tarafından birinin üzerinde yapılan arama.

arantı, [ara-n-tı] *{ağız} is.* Ahırlarda iki hayvan arasına konulan uzun ve kalın ağaç. [DS]

Arap, -bı [Ar. ʿarab عرب] *öz. is.* **1.** Arabistan halkından veya bunların soyundan olan kimse; Fellah; Mağribî; Urban. **2.** *yanlış.* Derisi siyah veya koyu olan kimse; zenci. **3.** Çocukları korkutmak için uydurulan adı var kendi yok varlık. **4.** Fotoğrafın negatifi. **5.** *argo.* Baht; şans. **6.** *sf.* Araplara özgü. **7.** Rengi esmer olan. ⊡ **Arabı gülmek,** *argo. İşleri iyi gitmek; şansı gülmek.*|| **Arabı uyanmak,** *argo. İşleri iyi gitmeye başlamak; şansı dönmek.*|| **Arap aklı,** *Düşünme ve akıl yürütme yetisi kısıtlı; ilkel.*|| **Arap, araba yüzün karadır, demiş,** *Kendi kusurunu görmeyip başkalarında kusur arayan biri için söylenir.*|| **Arap ardında,** *Tehlikeli ve korkulu durum.*|| **Arap aşı,** *{ağız} 1. Dondurulmuş pişmiş hamurla sıcak olarak içilen tavuk eti ve suyu ile yapılmış, ekşili, acılı çorba. 2. Üzerine yağ ve yoğurt dökülerek yenilen bir hamur yemeği.* [DS]|| **Arap atı,** *Küçük yapılı olmasına rağmen çok dayanıklı ve iyi koşan bir binek atı cinsi.*|| **Arap bacı,** *Zenci dadı.*|| **Arap çakmağı,** *Sürterek ateş alan kav çakmağı.*|| **Arap çorap,** *alay. 1. Arap. 2. Değerli değersiz herkes.*|| **Arap daşağı,** *{ağız} Ortaklaşa verilecek bir ziyafette masrafa katılmayan üçüncü kişi.* [DS]|| **Arap dilini çıkarmış,** *1. Birbirini tutmayan renkler. 2. Dikkat çekecek şekilde kırmızı.*|| **Arap dudağı,** *1. Siyah beyaz iplikten dokunmuş pamuklu kumaş. 2. {ağız} Ocakların yanında kibrit vb. koymak için yapılmış geniş bir alt dudak biçimindeki çıkıntı.* [DS]|| **Arap harfleri,** *Cumhuriyet dönemine kadar kullanılan Türk alfabesi.*|| **Arap'ın gözü açıldı,** *Yaşanan bir olaydan artık ders alındığını, bir daha aynı hataya düşülmek istenmediğini ifade eder.*|| **Arap'ı uyanmak,** *Şansı dönmek, açılmak.*||

Arap işi, *{ağız} Katır.* [DS]|| **Arap kabağı,** *{ağız} Kara kabak.* [DS]|| **Arap kadayıfı,** *{ağız} Bir tür ekmek kadayıfı.* [DS]|| **Arap karısı,** *{ağız} Çirkin kadın.* [DS]|| **Arap kılçığı,** *{ağız} Buğdayın içinde bulunan yulafa benzer bir tür zararlı.* [DS]|| **Arap könçeği,** *{ağız} Ebegümeci türünden katmerli ve lezzetli bir kır otu.* [DS]|| **Arap meşalesi gibi parlamak,** *Çok ışık saçmak.*|| **Arap olayım,** *Şaka yollu yemin sözü.*|| **Arap osuruğu,** *{ağız} Siyah, kanatlı küçük bir kokulu böcek.* [DS]|| **Arap oturağı,** *{ağız} Derelerde su akıntılarının yaptığı çukurluk.* [DS]|| **Arap oyunu,** *Anadolu'nun pek çok yerinde oynanan bir çeşit köy seyirlik oyunu.*|| **Arap rakamları,** *Bugün kullandığımız onluk sisteme göre düzenlenmiş rakamlar.*|| **Arap sabunu,** *Yumuşak ve koyu renkli sıvı sabun.*|| **Arap saçı,** *bot. Rezene bitkisi(Foeniculum vulgare)'nin sebze olarak tüketilen iplik şeklindeki taze yaprakları.*|| **Arap saçı,** *Karma karışık, içinden çıkılmaz iş.*|| **Arap saçına dönmek,** *Karışmak, içinden çıkılmaz hâle gelmek.*|| **Arap sıtması,** *Her gün tutan sıtma.*|| **Arap sümbülü,** *bot. Zambakgillerden yapraksız çiçek saplarının tepesinde salkım şeklinde küçük, mor veya beyaz çiçekler açan bir soğanlı bitki, (Muscari).*|| **Arap şalgamı,** *{ağız} Siyah turp.* [DS]|| **Arap tavşanı,** *zool. Kuzey Afrika ve Arabistan'da yaşayan boyu 20, kuyruğu 22 cm. kadar uzunlukta, tahılları kemiren memeli bir hayvan; tarla faresi; {eAT}, (Jaculus jaculus).*|| **Arap uşağı,** *Arap asıllı; Fellah.*|| **Arap uyandı,** *1. Yaşanan bir olaydan artık ders alındığını, bir daha aynı hataya düşmek istenmediğini ifade eden söz. 2. Talih yardıma başladı.*|| **Arap ü Zengi** *(Arap ve Zenci)*, *Bir dudağı yerde bir dudağı gökte diye tarif edilen bir masal cadısı.*|| **Arap yemeği,** *{ağız} Tuz ve karabiber karıştırılarak yapılan bir katık.* [DS]|| **Arap yolu,** *İmparatorluk dönemi el sanatlarında "arabesk" yerine kullanılan terim.*|| **Arap zamkı,** *Afrika'da yetişen akasya(Acacia vera)'lardan elde edilen kahverengi şeffaf, yapışkan bir madde.*

Arapça, [Arap-ça] *zf.* **1.** Arap usulünde; Arap'ın yaptığı gibi. **2.** *is.* Arapların konuştuğu, Sami dillerin güney öbeğine giren bir dil. **3.** Bu dile ait; bu dille ilgili.

Arapçalaşma, [Arap-ça-la-ş-ma] *is.* Arapça'nın özelliklerini kazanma.

Arapçalaşmak, [Arap-ça-la-ş-mak] *dönşl. f. [-ır]* Arapça özellik kazanmak.

Arapçalaştırma, [Arap-ça-la-ş-tır-ma] *is.* Arapça özelliği kazandırma.

Arapçalaştırmak, [Arap-ça-la-ş-tır-mak] *gçl. f. [-ır]* Arap dilinin özelliğini kazandırmak.

Araplaşma, [Arap-la-ş-ma] *is.* Arap olma, Araplığı benimseme.

Araplaşmak, [Arap-la-ş-mak] *dönşl. f. [-ır]* Arap kültür ve yaşayışını benimsemek, Arap gibi olmak.

Araplaştırma, [Arap-la-ş-tır-ma] *is.* Baskı veya diğer yollarla Arap yaşayış ve kültürünü benimsetme.

Araplaştırmak, [Arap-la-ş-tır-mak] *gçl. f. [-ır]* Zor kullanarak veya başka yollarla Arap kültür ve yaşayışını benimsetmek; Araplığı kabul ettirmek.

Araplık, -ğı [Arap-lık]*is.* Arap olma durumu.

ar'ar, [Ar. ʿarʿar عرعر] *{OsT} is.* **1.** Ardıç. **2.** Dikenli ardıç ağacı; dağ servisi. **3.** *mec.* Güzelin ince ve uzun boyu.

ararot, [İng. arrow *(ok)* + root *(kök)* > arrow-root] *is.* Sıcak ülkelerde yetişen bir tür zencefilgillerin rizomlarından elde edilen nişasta. ⊡ **ararot kamışı,** *Antillerde yetişen ve kökünden ararot elde edilen bir çeşit kamış, (Marantha arundinacea).*

a'ras[1], [Ar. ʿurs > ʿarus *(gelin)* > aʾrās اعراس] *(a-ra:s) {OsT} is.* **1.** Gelinler. **2.** Düğünler.

a'ras[2], [Ar. ʿarṣa *(boş yer)* > aʿrāṣ اعراص] *(a-ra:s) {OsT} is.* Boş topraklar; arsalar.

aras, [Ar. ʿaras عرس] *{OsT} is.* Yorgunluk; bitkinlik.

arasa, [Far. araste] *{ağız} is.* Tahıl, meyve ve bazı ürünlerin satıldığı yer; çarşı; pazar. [DS] ⊡ **arasa uşağı,** *Tahıl komisyoncusu.*

arasat, [Ar. ʿarṣa *(yer)* > ʿaraṣāt عرصات] *(arasa:t) {OsT} is.* **1.** Arsalar. **2.** *öz. is. isl.* Kıyamet gününde bütün ölülerin dirilerek toplanacağı yer. **3.** *{ağız}* Ortalık; ara yer. [DS] ⊡ **arasat cazısı,** *{ağız} Ara bozan; söz taşıyıcı; münafık.* [DS]

arasıl, [ara-sıl] *{ağız} sf.* Paralel; koşut. [DS]

arasız, [*eT.* āra-sız] *sf.* **1.** *{eT}* Arasız; aracısız; doğrudan. **2.** *zf.* Devamlı, sürekli olarak; hiç ara vermeden.

arasta, [Far. ārāste / rāste آراسته] *{OsT} is.* **1.** Süslenmiş. **2.** Eski kapalı çarşılarda aynı eşyayı satan esnafın bulunduğu yer. **3.** Ordugâhta kurulan çarşı, ordugâh çarşısı. **4.** *mim.* Üstü örtülü ve dükkânların önü saçaklı çarşı.

arastak, -ğı [Erme. arasdağ] *is.* **1.** Tavan. **2.** Yapıların üstünü örten çatının duvar ötesine kadar olan çıkıntıları; saçak; arıstak.

araste, [Far. ārāsten *(süslemek)* > ārāste آراسته] *(a:ra:ste) {OsT} sf.* Süslenmiş; donanmış.

arastegi, [Far. ārāste-gī آراستگی] *(a:ra:stegi:) {OsT} is.* Süslülük.

a'raş, [Ar. ʿarş > aʿrāş اعراش] *(a-ra:ş) {OsT} is.* **1.** Göğün en yüksek tabakaları; arşlar. **2.** Tahtlar. **3.** Damlar; çatılar. **4.** Direkler. **5.** Pavyonlar.

araşit, -di [Fr. arachide] *is. bot.* Yer fıstığı.

araşmak, ara-mak > ara-ş-mak] *işteş. f. [-ır]* **1.** Birbirini aramak. **2.** Hep beraber aramak.

araştırı, [ara-ş-tır-ı] *is.* Araştırma.

araştırıcı, [ara-ş-tır-ıcı] *is.* **1.** Araştıran, inceleyen; tetkik eden. **2.** *sf.* Meraklı; mütecessis.

araştırıcılık, -ğı [ara-ş-tır-ıcı-lık] *is.* Araştırıcının yaptığı iş, meslek.

araştırılma, [ara-ş-tır-ıl-ma] *is.* Araştırılmak işi.

araştırılmak, [ara-ş-tır-ıl-mak] *edil. f. [-ır]* Araştırma yapılmak, dikkatle gözden geçirilmek.

araştırma, [ara-ş-tır-ma] *is.* **1.** Sanat, edebiyat ve bilim alanlarında yapılan disiplinli inceleme ve çalışma. **2.** Saklı bir şeyi bulmak için yapılan arama çabası; taharri. ⊡ **araştırma filmi,** *Bir bilimsel araştırmayı sadece kaydetmekle elde edilen film.*|| **araştırma görevlisi,** *Yüksek öğretim kurumlarında yapılan araştırmalarda yardımcı olan veya bu konuda verilen görevleri yapan öğretim üyesi yardımcısı.*|| **araştırma kitaplığı,** *kütp. Araştırma kurumları ile araştırmacı gruplara hizmet etmek amacıyla kurulan kitaplık.*

araştırmacı, [ara-ş-tır-ma-cı] *is.* Bilim ve sanat alanlarında disiplinli araştırma yapan kişi; araştırman.

araştırmacılık, -ğı [ara-ş-tır-ma-cı-lık] *is.* **1.** Araştırmacı olma durumu. **2.** Araştırmacının işi.

araştırmak, [ara-ş-tır-mak] *gçl. f. [-ır]* **1.** Bir kimseyi veya bir nesneyi bulmak için çevreyi gözden geçirmek, incelemek; taharri etmek. **2.** Sormak, soruşturmak. **3.** İncelemek; tetkik etmek.

araştırman, [ara-ş-tır-man] *is.* Araştıran; inceleyen; tetkik eden.

arat, [Ar. ʿarāt عرات] *(ara:t) {OsT} is.* **1.** Bölge; mıntıka. **2.** Avlu.

aratma[1], [ara-t-ma] *is.* Aratmak işi.

aratma[2], [art-mak *(asmak, yüklemek)* > ar(a)t-ma] *{eAT} is.* Heybe.

aratmak, [ara-t-mak] *gçl. f. [-ır]* **1.** Başkasına arama işini yaptırmak. **2.** Arzulatmak; istetmek.

aravadana, [Sansk. arvadna?] *{eT} is.* Manastır. [EUTS]

arayadana, [Sansk. arvadna?] *{eT} is.*→ aravadana.

arayende, [Far. ārāsten > ārāyende آراینده] *(a:ra:yende) {OsT} sf.* Düzen veren; donatan; süsleyen.

arayıcı, [ara-y-ıcı آرییجی] *is.* **1.** Aramayı kendine iş edinen kimse. **2.** Bir şeyi bulmak için ısrarla dolanan. ⊡ **arayıcı baş,** *as. Mermi başına takılan ve o merminin yolunu hedefe yönlendiren elektronik düzenek.*|| **arayıcı esnafı,** *İmparatorluk döneminde İstanbul'un çöplerini toplayan ve bu çöplerdeki işe yarar maddeleri toplayıp satarak geçimini sağlayan esnaf takımı.*|| **arayıcı fişeği,** *as. İşaret fişeği.*|| **arayıcı it,** *{eAT} Av köpeği.*

arayış[1], [ara-y-ış] *is.* Arama işi ve biçimi.

arayış[2], [Far. ārāyiş ?] *{ağız}] is.* **1.** Budama. **2.** Dokumacılıkta ipleri düzenleyen küçük tahta parçası. **3.** Fasulye, bezelye gibi bitkilerin sarılması için dikilen sırık. **4.** Kumaş kenarlarından kesilen ince parçalar; kumaş şeritleri. [DS] ⊡ **arayış makası,** *{ağız} Bakırcı makası.* [DS]

arayi, [Far. ārāsten > ārāyī آرایی] *(a:ra:yi:) {OsT} is.* Düzenleyicilik; süslemecilik.

arayiş, [Far. ārāsten *(süslemek)* > ārāyiş آرایش] *(a:ra:yiş) {OsT} is.* **1.** Süs; ziynet. **2.** Süsleme; süsleyiş.

a'raz[1], [Ar. ʿarāż > aʿrāż اعراض] *(a-ra:z) {OsT} is.* **1.** Arazlar. **2.** Kötüye yönelik belirtiler; kötü işaretler. **3.** *tıp.* Hastalık belirtileri; semptom. **4.** *mec.* İnsana musallat olan; kaza; kader; kazalar; felaketler. **5.** *{ağız}* Hastalık; dert. [DS]

a'raz[2], [Ar. ʿırż > aʾrāż اعراض] *(a:ra:z) {OsT} is.* Irzlar; namuslar.

araz[1], [ara-z] *{ağız} sf.* Aralıklı. [DS] ⊡ **araz daraz,** *{ağız} (Dokumalar için) seyrek; aralıklı.* [DS]

araz[2], [Ar. ʿarż *(göstermek)* > ʿaraż عرض] *{OsT} is.* **1.** İşaret; belirti; iz. **2.** Aslında mevcut olmayıp da bir şeye sonradan eklenen. **3.** Ortaya çıkması, belirmesi için bir başka şeye, bir öze muhtaç olan şey. **4.** Tesadüf. **5.** Altın ve gümüş dışındaki mal, mülk. **6.** *tasvf.* Madde âlemine ait şeyler, mal mülk. **7.** *huk.* Altın ve gümüş dışında sahip olunan her türlü mal mülk. ⊡ **araz-ı ām,** *fel. Bir kategoriye giren, her şeye nispet edilebilen vasıf.*|| **araz-ı hās,** *fel. Bir kategoriye giren nesnelerden bir kısmına özgü nitelik.*|| **araz-ı lāzım,** *fel. Özden ayrılması olanaksız durum.*

araz[3], [Ar. aḫras] *{ağız} sf.* Sağır ve dilsiz. [DS]

arazan, [Ar. ʿarāż > ʿarāżān عراضاً] *(a-ra'za:n) {OsT} zf.* Tesadüfen; rastgele.

arazat, [Ar. arż *(yer)*=> arażāt ارضات] *(araza:t) {OsT} is.* **1.** Topraklar. **2.** Ülkeler; memleketler. **3.** İklimler.

arazbar, [Ar. ʿaraż+Far. bār عرضبار] *(arazba:r) {OsT} is. müz.* Dügâh perdesinde kalan bayatinin nevâ üzerindeki şeddine, rast beşlisinin çargâh üzerindeki şeddi ile uşşak dörtlüsünün eklenmesinden meydana gelen eski Türk müziğine ait birleşik bir makam. ⊡ **arazbar büselik,** *Arazbâr makamının sonuna bir buselik dörtlüsü veya beşlisi eklemekle Üçüncü Selim tarafından meydana getirilmiş birleşik bir makam.*

arazet, [Ar. ʿarż *(genişlik)* > ʿarāżet عراضت] *(ara:zet) {OsT} is.* En; genişlik.

arazi, [Ar. arż *(toprak)* > arāżī اراضی] *(ara:zi:) {OsT} is.* **1.** Yerler; topraklar. **2.** Ekilebilen topraklar. **3.** Yerleşim birimi ve yollar dışında kalan yerler. **4.** Bir ülke toprakları. **5.** *as.* Kışla, köy, şehir vb. otu-

rulan yer dışındaki açık alanlar. 🗗 **arazi açma,** *Fundalık, sazlık, koruluk gibi yerleri temizleyerek tarıma elverişli hâle getirme.*|| **arāzî-i hāliye,** *1. Boş topraklar. 2. Sahipsiz topraklar.*|| **arāzî-i mukaddese,** *{OsT} Kutsal topraklar; Filistin ve çevresi.*|| **arāzi-i mübāreke,** *{OsT} Kutsal topraklar; Hicaz bölgesi; Mekke ve Medine.*|| **arazi olmak,** *1. Birlikte yapılan bir çalışma sırasında aniden ortadan kaybolmak; kaytarmak; saklanmak; kaçmak. 2. Korkudan sinmek. 3. Gizlenmek; saklanmak. 4. Sinmek.* || **arazi ölçümü,** *Bir arazinin alanını ölçme işi ve yöntemi.*|| **arazi taşıtı,** *Karayolları ve oto yollar dışındaki yollarda ve engebeli arazide kullanılmak üzere özel olarak üretilmiş, dört tekerleği de motordan güç alan motorlu araç.*|| **araziye uymak,** *Yeni girilen ortamdaki değişik tutumlara alışmak ve uymak.*

a'razi, [Ar. aʾrāż > aʾrāżī اعراضى] *(a-ra:zi:) {OsT} sf.* **1.** Rastgele; tesadüfi. **2.** Arızi.

arazi, [Ar. ʿarāż > ʿarāżī عراضى] *(ara:zi:) {OsT} sf.* Önceden aslında olmadığı hâlde sonradan eklenen; arızi.

araziş, [Far. ārāziş آرازش] *(a:ra:ziş) {OsT} is.* **1.** Hayır dua etme; iyi dilekte bulunma. **2.** Sadaka verme.

arazöz, [Fr. arroseuse] *is.* Yeri sulamakta kullanılan araç.

arbalamak, [arba-la-mak / arva-la-mak] *{eT} gçl. f. [-r]* Büyülemek; sihir yapmak. [EUTS]

arbalanmak, [arba-la-n-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* **1.** Ağır gelen yana doğru eğilmek, meyletmek. **2.** Birinin üzerine çullanmak; abanmak. [DS]

arbalet, [Fr. arbalète] *is. as.* Bir zemberek aracılığıyla kurulan ve kundak üzerine oturtulmuş çelik yay.

arbanmak, [arba-n-mak] *{ağız} gçl. f. [-ır]* **1.** Üzerine çullanmak; abanmak. **2.** Ağaca tırmanmaya çalışmak. [DS]

[illegible], [illegible] *{ağız} is.* Çok kuvvetli erkek. [DS]

[illegible], [illegible] *{ağız} sf.* **1.** Eğri bacaklı. **2.** (Kişi için) [illegible] gözlü sarı saçlı. **3.** Yaramaz. [DS]

[illegible], [arba-ş-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* Sarıl[illegible]. [DS]

[illegible], [illegible-an] *{ağız} sf.* **1.** Arsız; hayasız. **2.** [illegible] [illegible]nsuz; batıkçı. [DS]

[illegible], [illegible] *{ağız} sf.* **1.** Kısır; yavru vermeyen. [illegible] hastalıklı. **3.** (Çocuk için) tombul; [illegible] [DS]

[illegible], [illegible] *{ağız} sf.* Aykırı; zıt; karşı. [DS]

[illegible], [illegible] *{ağız} is.* Çarşamba. [DS]

[illegible], [Ar. [illegible]de عربده] *{OsT} is.* Kavga; gürültü [illegible] **arbede-cū,** *Kavga arayan.*|| **arbe**[illegible] *[illegible] ararcasına.*|| **arbede-kâr,** *Kavga [illegible] yapan.*|| **arbede kopmak,** *Aniden [illegible]* **arbede-sāzî,** *Kavgacılık.*

arbet, [Ar. ʿibret] *{ağız} is.* Çirkin, biçimsiz, gülünç yüz veya vücut. [DS]

arbılmak, [arb-ıl-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* **1.** Abanmak; yaslanmak. **2.** Dayanmak; yüklenmek. **3.** Asılmak; tutunmak, takılmak. **4.** Tırmanmak; çıkmak. **5.** Atılmak; saldırmak. **6.** Birisine yük olmak. **7.** Binmek. [DS]

arbış, [arb-ış] *{ağız} is.* Düzen; intizam. [DS]

arbışmak, [arb-ış-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* **1.** Abanmak; yaslanmak. **2.** Dayanmak; yüklenmek. **3.** Asılmak; tutunmak, takılmak. **4.** Tırmanmak; çıkmak. **5.** Atılmak; saldırmak. **6.** Binmek. **7.** Yoktan kavga çıkarmak. **8.** (İş için) tutmak; yapmak. [DS]

arbitraj, [Lat. arbitrari *(karar verme)* > Fr. arbitrage] *is. bank.* **1.** Bir yerden döviz, kıymetli maden ve menkul kıymet satın alarak daha yüksek fiyatla başka bir yerde satarak para kazanmak. **2.** Değeri yüksek bir malı satıp ileride daha çok yükselecek başka bir malı satın alarak kâr elde etmek.

arboretum, [Lat. arboretum] *is. bot.* **1.** Yabani ağaçların yetişme şartlarını incelemek amacıyla kurulmuş botanik bahçesi. **2.** Bir botanik bahçesinde ağaç ve çalıların dikimine ayrılmış yer.

arca[1], [ar(ı)-ca] *{ağız} sf.* **1.** Temiz. **2.** Namusluca. [DS] 🗗 **arca silice,** *{ağız} Tertemiz.* [DS]

arca[2], **-a'i** [Ar. ʿarec *(topal)* > ʿarcāʾ عرجاء] *(a:rca:) {OsT} sf.* **1.** (Bayan için) topal; aksak. **2.** *is.* Sırtlan.

arcak[1], **-ğı** [ar(ı)-cak] *{ağız} sf.* Temiz. [DS] 🗗 **arcak durcak,** *{ağız} Tertemiz.* [DS]

arcak[2], **-ğı** [ar-cak] *{ağız} is.* Koyunları tipiden korumak için götürülen kuytu yer; koyak. [DS]

arcalamak, [ar(ı)-ca-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Temizlemek. [DS]

arcele, [Ar. ʿarcele عرجله] *{OsT} is.* Sürü.

arcıman, [arcı-man] *{ağız} is.* Karaçalı. [DS]

arcıt, -dı [ardıç > arcıt] *{ağız} is.* Ardıç. [DS]

arçak, -ğı [Erme. arç] *{ağız}] is.* Ayı. [DS]

arçı, [ar-çı] *{eT} is.* Heybe. [DLT]

arçun, [Sansk. arjuna] *{eT} is.* Hindistan'da yetişen, mirobalan adı verilen meyvelerinden tanen üretilen bir bitki, *(Terminalia arjuna).* [EUTS]

ard[1], [ārd / art] *{eAT} is.* **1.** *{eT}* Arka taraf; art. [Clauson] **2.** Sırt. **3.** Öte. 🗗 **ard döndürici,** *{eAT} Sırt çeviren.*|| **ardca gelici,** *{eAT} 1. Takip eden. 2. Bir işin peşine düşen.*|| **ardca yürimek,** *{eAT} Ardına düşmek; takip etmek.*

ard[2], [Far. ārd آرد] *(a:rd) {OsT} is.* **1.** Tahıl unu. **2.** Değirmen taşına buğday akıtan oluk. 🗗 **ārd-bîz,** *1. Un eleyici. 2. Un eleği.*

-arda, [-arda / -erde / -urda / -ürde / -rda / -rde] *{eT} yap. e.* Zarf fiil (ulaç) eki. Sıfat fiil eki olan *-r / -ar / -er / -ur / -ür* ile bulunma durum eki olan *-de / -da* eklerinin birleşmesi ile meydana gelmiştir; *-ken, -*

diği zaman anlamı verir. *çık-arda (çıkarken), yorırda (yürürken), kör-ürde (gördüğünde)*

arda[1], [? arda] *is.* **1.** Uzun el değneği. **2.** İşaret olarak yere dikilen çubuk. **3.** Çelik kalem. **4.** Hükümdar veya kumandan asası. **5.** *{ağız}* Çıkrıkçı kalemi. [DS]

arda[2], [arda] *{ağız} is.* Evde kalmış kız. [DS]

arda[3], [art > arda] *{ağız} is.* Kervanın en arkasındaki deveye takılan büyük deve çanı. [DS]

ardaçı, [ar-daçı / er-deçi] *{eT} sf.* Erecek olan; ulaşıcı; varıcı. [EUTS]

ardak[1], **-ğı** [*eT.* arda-mak / arta-mak *(çürümek)* > arda-k / arta-k] *is.* **1.** Kayın, kırmızı gürgen ve kızılağaç kerestelerinin veya ağaç kaplamaların çürümeye başladıklarında oluşan lekeler. **2.** Kesilmeden yerinde kurumuş ağaç. **3.** *{ağız}* Çürümüş, çürümeye yüz tutmuş ağaç. [DS] **4.** *{ağız}* Lifleri karşılıklı olup doğramacılığa yaramayan kereste. [DS] **5.** *{ağız}* Direkler seyrek dikildiği için üzerine fazla yük binen kiriş. [DS] **6.** *{ağız}* Tahta parçaları ile bağlanmış kırık kol veya bacak. [DS] **7.** *{ağız}* İhtiyar adam. [DS]

ardak[2], **-ğı** [ard-mak > ard-ak] *{ağız} is.* Küfe. [DS]

ardaklamak, [ardak-la-mak] *gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Hayvan terbiye etmek.

ardaklanma, [ardak-la-n-ma] *is.* İçten çürüme.

ardaklanmak, [ardak-la-n-mak] *dönşl. f. [-ır]* İçten içe çürümek; durduğu yerde kurumak.

ardala[1], [arda-la] *{ağız} is.* → arda[3]. [DS]

ardala[2], [arda-la] *{ağız} is.* **1.** Etin işe yaramayan parçası. **2.** Kasaplık hayvanların karaciğer, böbrek, bağırsak ve işkembe gibi organlarının adı; sakatat. **3.** İneğin bacak etleri. **4.** Kervanın en sonundaki deveye takılan büyük çan. **5.** At ve eşeklerin boynuna takılan zil. **6.** *sf.* İriyarı; kocaman. **7.** Kaba gövdeli; aptal; işe yaramaz. **8.** (Hayvan için) yaşlı; zayıf. **9.** (Yer için) ıssız; sessiz. **10.** (Arsa, bahçe vb. için) ev, şehir veya mahalle arkasında kalmış. **11.** *zf.* Arkadan; gıyaben. [DS]

ardalak, -ğı [arı+dalak-ı] *{ağız} is.* Bal peteği. [DS]

ardalamadan, [arda-la-ma-dan] *{ağız} zf.* Arkadan arkaya; sezdirmeden; habersiz. [DS]

ardalamak, [arda-la-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(ı)-yor]* **1.** Geriye kalmak; beklemek; arkada kalmak. **2.** Tartmak; okkalamak. [DS]

ardalaydan, [arda-la-y-dan] *{ağız} zf.* (Konuşmak için) arkadan kötülüğüne. [DS]

ardalmak, [arda-l-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* Zayıflamak; çökmek. [DS]

ardamak[1], [arda-mak / arta-mak] *{eT} gçsz. f. [-r]* **1.** Çürümek; bozulmak. **2.** *{ağız}* Kocamak; ihtiyarlamak. [DS]

ardamak[2], [arda-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-d(ı)-yor]* Asmak; arkaya almak; sermek. [DS]

ardaradan, [arda-ra-dan] *{ağız} zf.* **1.** Dolayısıyla. **2.** Arkadan arkaya; habersiz; sezdirmeden. [DS]

ardarınlamak, [ardar-ın-la-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Hayvana yük yüklemek. [DS]

ardatmak, [arda-t-mak / arta-t-mak] *{eT} gçl. f. [-ur]* Mahvetmek; bozmak harap etmek. [EUTS] [Gabain]

ardca, [ard-ca] *{eAT} zf.* **1.** Arkadan; geriden. **2.** *{ağız}* Düğünden sonra gelin ve güveyin ana babalarının birbirlerine verdikleri ziyafet. [DS]

ardça, [ard-ça] *{eAT} zf.* → ardca.

arddule, [Far. ärddūle آردوله] *(a:rdu:le) {OsT} is.* Bulamaç.

arden, [Far. ärden آردن] *(a:rden) {OsT} is.* **1.** Süzgü. **2.** Kevgir.

ardhale, [Far. ārdhāle آردهاله] *(a:rdha:le) {OsT} is.* Bulamaç.

ardı, [ard-mak > ard-ı] *{ağız} is.* **1.** Soğan, sarımsak demetleri. **2.** Heybenin iki gözünü ayıran kısım. [DS]

ardıç, -cı [*eT.* artuç / arça] *is. bot.* Servigillerden soğuk ve ılıman iklim çevrelerinde yetişen iğne yapraklı kozalaklı bir ağaç, *(Juneperus).* ⊡ **ardıç burucu,** *{ağız} Ardıcın küçük kırmızı meyvesi; ardıç üzümü.* [DS]|| **ardıç giliği,** *Ardıç meyvesi.*|| **ardıç katranı,** *Deri hastalıkları ile evcil hayvanların uyuzlarına karşı kullanılan ardıç odunun damıtılması ile elde edilen siyah parlak akışkan sıvı.*|| **ardıç kuşu,** *Kara tavukgillerden ötüşü ahenkli, kül renkli, böceklerle beslenen, pek çok türü bulunan kuş, (Turdus pilarus).*|| **ardıç parası,** *{ağız} Düğünlerde delikanlılara verilen para.* [DS]|| **ardıç rakısı,** *Yabani yemiş ve şekerden yapılan, ardıç tohumları ve pelin ağacının tepe tomurcukları ile kokulandırılan bir içki; cin; bitter; cinfiz; martini.*

ardık, -ğı [ard-ık آردق] *{eAT} sf.* **1.** Artık; ziyade. **2.** *{ağız}* Aralıklı. [DS] **3.** *{ağız}* Ters. [DS]

ardıklamak, [ardık-la-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Düşman olmak. [DS]

ardıl, [ar(t)-ıl] *sf.* **1.** Birbiri ardına gelen; arka arkaya gelen; mütevali; ardıl. **2.** *is.* Birinden boşalan yere geçecek olan kimse; halef. ⊡ **ardıl cümlecik,** *Temel cümleciğe bağlı, fakat onun sonucunu belirten cümlecik.*|| **ardıl görüntü,** *1. Bir nesnenin gerçek renklerle olan ilk görüntüsünün ardından ikinci renklerle devam eden görüntü. 2. Bir duyunun kaybolmasından sonra geriye kalan görüntü.*

ardılamak, [ard-ı-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* **1.** Korumak; arkalamak. **2.** Sırtına almak. [DS]

ardılı, [ard-ıl-ı] *{ağız} sf.* Asılı. [DS]

ardılış, [ard-ıl-ış] *is.* Ardılmak işi ve biçimi. ⊡ **ardılış yiri,** *{eAT} Atın üstüne binilen, yük ardılan yeri.*

ardıllık, -ğı [ardıl-lık] *is.* Ardıl olma durumu; haleflik; halefiyet.

ardılma, [ar(t)-ıl-ma] *is.* Üstüne çullanma; abanma.

ardılmak, [ard-mak > ard-ıl-mak آردیلمق] *{ağız} gçsz. f. [-ır]* **1.** Birinin veya bir şeyin üzerine ağırlığının büyük bölümünü verecek şekilde yaslanmak; abanmak; yüklenmek. **2.** Birinin sırtından geçinmek; asalak yaşamak. **3.** *mec.* Sataşmak; çatmak. **4.** Üstüne atılmış olmak; dolanmış olmak; *{eAT} (aynı).* **5.** Üstüne atılmak; saldırmak. **6.** Dayanmak; yüklenmek. **7.** Asılmak; tutunmak; takılmak. **8.** Tırmanmak; çıkmak. **9.** Binmek. **10.** Uzanmak. **11.** Yüzüstü kapanmak. **12.** Yıkılmak. **13.** Üstünde kalmak. **14.** Kaçarken dönüp karşı koymak. **15.** Aleyhte bulunmak. **16.** Birinin peşine düşmek. **17.** Alay etmek; kızdırmak. **18.** Eziyet etmek. **19.** Ağız kavgası eden kişiler arasına girmek. **20.** Şakalaşmak. **21.** Birisine yük olmak. [DS]

ardılı, [ardıl-ı] *{ağız} sf.* **1.** Asılı. **2.** Yüklenmiş. [DS]

ardımak, [ard-ı-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r]* Çürümeye yüz tutmak; çürümek. [DS]

ardımsımak, [ardı-msı-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r]* Bayatlamak; bozulmaya, kokmaya yüz tutmak. [DS]

ardın, [*eT.* art > ard-ın] *{eAT} zm.* Arkası; arkasına. ⊡ **ardın ardın,** *{eAT} Gerisin geriye.*

ardınca, [art > ard-ı-n-ca آردنجه] *zf.* Hemen ardından; arkasından; peşinden; ardı sıra; ardı ardına. *{eAT} (aynı).* ⊡ **ardınca eylemek,** *{eAT} Arkasına takıp katmak; peşinden yapmak.*|| **ardınca gelmek,** *{eAT} Peşinden gelmek; takip etmek.*|| **ardınca gelinmiş,** *{eAT} Takip edilen; peşinden gelinen.*|| **ardınca gitmek,** *{eAT} Bir kimseye uymak.*|| **ardınca irmek,** *{eAT} Takip etmek; peşine düşmek.*|| **ardınca irürmek,** *{eAT} Arkasına takmak; peşine katmak.*|| **ardınca olıcı,** *{eAT} Peşini bırakmayan; takip eden; yakalayan.*|| **ardınca olmak,** *{eAT} 1. (Bir şeyin) hevesinde, arzusunda olmak; azminde olmak. 2. Arkasını bırakmamak; izinde bulunmak; peşinden gitmek; izlemek.*|| **ardınca varmak,** *{eAT} Peşinden gitmek; takip etmek.*|| **ardınca viribimek,** *{eAT} Arkasından göndermek.*

ardıncı, [*eT.* art > ard-ıncı آردنجی] *{eAT} sf.* İkinci.

ardınlamak, [ard-ın-la-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Ardına düşmek. [DS]

ardınmak, [ard-ın-mak] *{ağız} gçl. f. [-ır]* **1.** Palto, ceket, pelerin, çuval, heybe gibi şeyleri sırta almak; omza atmak. **2.** *dönşl. f.* Abanmak; yaslanmak. **3.** Darılmak; küsmek. [DS]

ardır, [Sansk. ārdrā] *{eT} öz. is.* **1.** Bir yıldız adı. [EUTS] **2.** Ayın menzillerinden biri. [EUTS]

ardıra, [*eT.* ard-ı-ra آردیرا] *{eAT} zf.* **1.** Sonraya; arkaya. **2.** *{ağız} is.* Bir binanın arkası. [DS]

ardıradan, [*eT.* ard-ı-ra-dan آردیرادن] *{eAT} zf.* **1.** Arkadan; geriden. **2.** Arkasından.

ardıradın, [*eT.* art > ard-ı-ra-dın آردیرادین] *{eAT} zf.* **1.** Arkadan; geriden. **2.** Arkasından.

ardırık, -ğı [ard-ır-ık] *{ağız} is.* Kusur; eksik. [DS]

ardırmak, [ar-dır-mak] *{eT} gçl. f. [-ur]* **1.** Yormak. [Mühennâ] **2.** *{ağız}* Sopa ile üzerine yürümek. [DS] **3.** *{ağız}* El veya sopa ile dövmek. [DS]

ardışık, -ğı [art > ard-ış-ık] *sf.* Kesintiye uğramadan birbiri ardına gelen; mütevali. ⊡ **ardışık görüntü,** *Bir duyunun kaybolmasından sonra da devam eden görüntü.*|| **ardışık olgular,** *tıp. Bir hastalığın sonucu olmayan fakat hastalıktan sonra ortaya çıkan olgular.*|| **ardışık sayılar,** *Arka arkaya gelen sayma sayıları.*

ardışıklık, -ğı, [ardışık-lık] *is.* Ardışık olma durumu.

ardil, [tescil edilen isim] *is.* Yer fıstığı proteinlerinin moleküllerinin değişik bir düzenlemesiyle elde edilen sentetik iplik veya elyaf.

ardin, [Far. ārdīn آردین] *(a:rdi:n) {OsT} is.* İmtihan; tecrübe; deneyim.

ardiye, [Ar. arż > arḍiyye *(19. yy. sonrası)* ارضیه] *{OsT} is.* **1.** Yerler. **2.** Genellikle ticari eşya koymaya yarayan büyük depo. **3.** Eşyaların bir sorumluluk altında saklandığı yer. **4.** Böyle bir yere konulan eşya için ödenen ücret.

ardiyeci, [ardiye-ci] *is.* Başkalarına ait eşyayı yaptırdığı özel deposunda ücret karşılığında saklamayı, korumayı meslek edinmiş kimse.

ardlamak[1], [ard-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* **1.** Kovuşturmak; takip etmek. **2.** Tekrar etmek. **3.** Sırtına almak. [DS]

ardlamak[2], [ard-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* **1.** Yükletmek. **2.** Asmak; takmak. **3.** Uzanmak. [DS]

ardlaşmak, [ard-la-ş-mak / art-la-ş-mak] *{eAT} işteş. f. [-ur]* Ata binen birinin arkasına binmek.

ardmak, [ard-mak آردمق] *{eAT} gçl. f. [-ur]* Üstüne atmak; dolamak; asmak; yüklemek. ⊡ **arda komak,** *{eAT} Asıvermek; iliştirivermek.*

ardtule, [Far. ārd-tūle / ārd-dūle آردتوله] *(a:rdtu:le) {OsT} is.* Bulamaç.

arduaz, [Fr. Ardennes *(Lüksemburg, Almanya ve Fransa arasında yer alan dağlık bölge)* > ardoise] *is.* Mavimsi gri veya koyu mor renkte, tabakalara ayrılabilen killi çamur birikintilerinin jeolojik olaylar sırasında sıcak ve basıncın etkisi ile taşlaşması sonucu meydana gelmiş bir tortul kayağan taş; kayrak.

arduç, -cu [arduç / ardıç] *{ağız} is. bot.* Ardıç. [DS]

arduk, [ar-tuḳ / ar-duḳ / adruḳ] *{eT} zf.* Artık; çok; fazla; arta kalan; son; son derece. [EUTS]

ardun, [ar-dun / ar-tun] *{eT} is.* Kimyon. [EUTS]

arduradan, [*eT.* art > ard-u-ra-dan] *{eski An. T.} zf.* → ardıradın.

ardutal, [ardu-t-al] *{eT}* *is.* Hamam otu. [DLT]

are, [Ar. ʿāre عاره] *(a:re)* *{OsT}* *is.* Ödünç alınan veya verilen mal; iğreti mal; ödünç.

areb, [Ar. āreb آرب] *(a:reb)* *{OsT}* *sf.* Akıllı; işini bilir; açıkgöz.

a'rec, [Ar. ʿarec *(topallık)* > a'rec اعرج] *{OsT}* *sf.* Ayağı sakat; topal.

arec[1]**,** [Ar. ārec] *(a:rec)* *{OsT}* *is.* Dirsek.

arec[2]**,** [Ar. ʿarec عرج] *{OsT}* *is.* Topallık.

arecan, [Ar. ʿarecān عرجان] *(a:reca:n)* *{OsT}* *is.* **1.** Topallık. **2.** Topal kimsenin yürüyüşü.

a'ref, [Ar. ʿārif > aʿref اعرف] *{OsT}* *sf.* **1.** Çok tanınmış; şöhretli; çok bilinen. **2.** En (daha çok, pek çok) anlayışlı, en bilgili.

arefe, [Ar. ʿarefe عرفه] *{OsT}* *is.* → arife.

arekiye, [Ar. ʿarekiyye عركيه] *{OsT}* *sf.* (Kadın için) zina yapan; zinakâr.

a'rem, [Ar. aʿrem اعرم] *{OsT}* *sf.* Benekli; alacalı.

aremide, [Far. āremīde آرميده] *(aremi:de)* *{OsT}* *sf.* **1.** Dinlenen **2.** Rahat.

aremrem, [Ar. ʿaremrem عرمرم] *{OsT}* *is.* Kalabalık ordu.

aren, [Far. āren آرن] *{OsT}* *is.* Dirsek.

arena, [Lat. arena] *is.* **1.** Kum. **2.** Roma gladyatörlerinin dövüştüğü, amfiteatrın ortasındaki yuvarlak kumlu alan. **3.** Boğa güreşlerinin yapıldığı stadyum. **4.** *mec.* Siyasi çekişmelerin ve tartışmaların yapıldığı yer; siyaset sahnesi. **5.** Granitli kayaların ufalanmasından meydana gelmiş kuvars, mika ve feldspat taneleri bulunan kum.

arenc, [Far. ārenc آرنج] *(a:renc)* *{OsT}* *is.* **1.** Dirsek. **2.** Yol; gidiş; tarz.

arende, [Far. ārende آرنده] *(a:rende)* *{OsT}* *is.* (Kişi için) bir şey getiren.

areng, [Far. āreng آرنگ] *(a:reng)* *{OsT}* *is.* **1.** Dirsek. **2.** Dert; keder; sıkıntı. **3.** Tavır; usul; yol; tarz. **4.** Tür; çeşit; renk. **5.** Vali. **6.** Hile; aldatma; oyun; düzen. **7.** *bağ.* Sanılır ki; galiba; öyledir; benzer; hemen hemen.

areometre, [Fr. aréomètre] *is.* *fiz.* Sıvıların yoğunluğunu ölçmeye yarayan araç; sıvı yoğunluk ölçer; sıvı ölçer.

areste, [Far. āreste آرسته] *(a:reste)* *{OsT}* *sf.* Süslenmiş; bezenmiş.

aret, [Far. āret آرت] *{OsT}* *is.* Dirsek.

arey, [Yun. are] *{ağız}* *ünl.* **1.** Korku ve şaşma bildirir. **2.** (İçecek ikramında) yeter! [DS]

arf, [Ar. ʿarf عرف] *{OsT}* *is.* Güzel koku.

arfa, [Ar. ʿarfā عرفا] *{OsT}* *sf.* **1.** Yeleli. **2.** *is.* Sırtlan.

argac, [*eT.* ār-mak > ar-ḳaç > ar-ğaç آرغج / آرغاج] *{eAT}* *is.* → argaç.

argaç[1]**, -cı** [ar-gaç] *{ağız}* *is.* **1.** Davarların açıkta toplu olarak yattıkları düz dağ sırtları. **2.** Hafif meyilli yer; bayır. **3.** Dağlarda kar biriken çukur yer. **4.** Omuza alınan mertek ya da sırığın dengesini sağlamak için diğer omuza konulan dayanak. **5.** Erkek cinsiyet organı. [DS]

argaç[2]**, -cı** [*eT.* ār-mak *(arasından geçmek, dolaşmak)* > ar-ġa-mak *(atkı atmak)* > ar-ğa-ç] *is.* **1.** Dokuma tezgâhlarında ilmekten sonra enine geçirilen iplik; atkı. *{eAT}* *(aynı)* **2.** Bir çalıya takılan ip yumağının rüzgârda savrula savrula top biçiminde dolaşmış hâli.

argaçlama, [argaç-la-ma] *is.* Argaç atma; atkı atma.

argaçlamak, [argaç-la-mak] *gçl. f.* *[-r]* *[-l(ı)-yor]* **1.** Dokuma tezgâhlarında enine ip geçirmek; atkı atmak. **2.** *gçsz. f.* (Ekin için) sıklık ve gürlük yüzünden birbirine girmek.

argaçlı, [argaç-lı] *{ağız}* *sf.* Sık, kuvvetli, verimli mahsul. [DS]

argaçlık, -ğı [argaç-lık] *is.* **1.** Dokuma tezgâhlarındaki mekiklere sarılmış ip. **2.** Kıl ya da yünden dokunmuş çuval.

argadal, [arġa+dal?] *{eT}* *is.* Dağ beli; dağ geçidi. [Nevâyî]

argadamak, [Moğ. arġa-da-mak] *{eT}* *gçl. f.* *[-r]* Aldatmak. [Nevâyî]**argag,** [arġ-ağ] *{eT}* *is.* Balık oltası. [DLT]

argalaç, [arka-la-ç] *{ağız}* *is.* **1.** Hamal semeri. **2.** Hayvanın semerinin altına konulan çul veya keçe parçası. [DS]

argalamak, [arga-la-mak] *{ağız}* *gçl. f.* *[-r]* *[-l(ı)yor]* Seyrek dokumak; baştan savma dokumak. [DS]

argalı[1]**,** [arga-lı] *{ağız}* *sf.* Dikiş hatasından dolayı elbisenin ütüye uymayan tarafı.

argalı[2]**,** [Moğ. arġali] *is.* Yaban koyunu. [DS]

argali, [*eT.* arkar > Moğ. arğali] *is.* *zool.* Boynuzlugillerden Doğu Asya'da yaşayan büyük boynuzları olan azman bir yabani koyun, *(Ovis ammon).*

argalla, [Suriye Ar. ʿarḳala] *{ağız}* *is.* **1.** Yük. **2.** Engel. **3.** Baş belası. [DS]

argalya, [Yun. argalyo *(makara)*] *(a'rgalya)* *is.* *dnz.* Balıkçı kayığı çıkrığı.

argamak, [arğa-mak] *{eT}* *gçl. f.* *[-r]* Atkı atmak.

argan, [İt. argano] *(a'rgan)* *{ağız}* *is.* *dnz.* Bucurgat. [DS]

arganun, [Yun. organon] *{OsT}* *is.* Org.

argarmak, [arġar-mak / ar-ġur-mak] *{eT}* *gçl. f.* *[-ur]* **1.** Yormak. **2.** *dönşl.* Yorulmak. [DLT]

argaşmak, [arga-ş-mak] *{ağız}* *dönşl. f.* *[-ır]* Kavga, gürültü etmek. [DS]

argın, [*eT.* ār-mak *(yorulmak)* > ar-ğın آرغن] *{eAT} {ağız} sf.* **1.** Gücü tükenmiş, yorulmuş; yorgun; bitkin; bitap; zayıf. **2.** Beceriksiz. [DS]

argınlık, -ğı [ar-gın-lık] *is.* Yorgun, güçsüz ve zayıf olma durumu.

argırmak, [*eT.* ār-mak *(yorulmak)* > ar-ğır-mak آرغرمق] *gçsz. f. [-ur]* **1.** Yorulmak; zayıflamak. **2.** *gçl. f.* Yormak; zayıflatmak.

argış, [*eT.* ar-ḳ-ış > arğış] *{eAT} is.* **1.** Kervan. **2.** Kervanla gezen tüccarlar; bezirgânlar.

argıt, -dı [*eT.* ār-mak *(dolaşmık)* >ar-gı-t] *is.* **1.** İki dağ sırası arasında kalan boğaz; geçit; bel; derbent. **2.** Keklik tuzağının iki tarafındaki ağaç parçaları. **3.** *{ağız}* Çit yapmakta kullanılan, bir yanı çatallı uzun sırık. [DS]

argiş, [Far. ārğīş آرغيش] *(argi:ş) {OsT} is.* Halk hekimliğinde göz ilacı olarak kullanılan, kadıntuzluğunun kökünün kabuğu.

argo, [Fr. argon *(17. yy. dilenciler birliği)* > argot] *is.* **1.** Bir mesleğe veya sosyal bir gruba dahil olanların, ölçünlü ortak dilden ayrı olarak kendi aralarında kullandıkları özel ve gizli dil. **2.** Kültürsüz ve kaba kişilerin ayıp ve edep dışı sözleri; lisān-ı erāzil; lisān-ı hezele. **3.** Hırsız ve külhanbeyi dili; kayış dili. ⊡ **argo konuşmak,** *Kaba ve edep dışı sözler sarf etmek.*

argon, [Yun. argon *(etkisiz)*] *is. kim.* Atom numarası 18, atom ağırlığı 39,9 olan renksiz kokusuz ve atmosferin yüzde birini teşkil eden, akkor esaslı ampullerin doldurulmasında kullanılan nadir bulunur bir gaz; sembolü: Ar.

argonot, [Fr. argonaute] *is.* **1.** *zool.* Kafadanbacaklılardan iki solungaçlı salyangoz kabuğu gibi kabuğu bulunan ahtapota benzer bir deniz canlısı; *(Argonauta argo).* **2.** Yelken eğitimi için kullanılan küçük ve tek tip bir yarış yatı.

argosup, [Yun. ḫalkosup] *{ağız} is.* Üstü delikli küçük bakır kazan. [DS]

argu, [ār-mak *(dolaşmak, yorulmak)* > ar-ğu] *{eT} is.* İki dağ arası; uçurum. [DLT]

arguç, [ār-mak *(dolaşmak)* > ar-ğuç] *{eT} is. sf.* İnsanın aldandığı nesneler; aldatıcı. [DLT] ⊡ **arguç ajun,** *Aldatıcı dünya.* [DLT]

argulamak, [ār-mak *(arasından geçmek)* > ar-ğu-lamak] *{eT} gçl. f. [-r]* Arasından geçmek; arasını yarmak; geçmek. [DLT] [ETY]

argun[1], [ār-mak *(yorulmak / dolaşmak)* > ar-ğun / ar-ğın] *{eT} is.* **1.** Bir tür büyük fare. [DLT] **2.** *{eAT}* Yorgunluk. **3.** *{eAT} sf.* Gücü tükenmiş, yorulmuş; yorgun; bitkin; bitap; zayıf. **4.** *{ağız}* (Yemek için) kokmuş; ağırlaşmış; bozulmuş. [DS] ⊡ **argun argun,** *Yavaş yavaş; sakin sakin.*

argun[2], [*eT.* aḳru *(yavaş, sesiz)* > aḳru-n > argun] *{eAT} zf.* **1.** Yavaş ve alçak sesle. **2.** *{ağız}* Gizli; saklı. [DS]

argurmak, [ar-ğar-mak / ar-ğur-mak] *{eT} gçl. f. [-ur]* **1.** Yormak. [DLT] **2.** *{eAT}* Zayıflatmak. **3.** *gçsz. f.* Yorulmak; zayıflamak.

argurtmak, [arğur-t-mak / arğurturmak] *{eT} gçl. f. [-ur]* Yordurmak. [DLT]

argurtturmak, [arğur-t-tur-mak] *{eT} gçl. f. [-ur]* Yordurtmak. [DLT]

argüman, [Fr. argüment] *is.* **1.** *mat.* Bir denklemin, bir eşitsizliğin herhangi bir elemanının bağlı bulunduğu belli bir değer; bağımsız değişken. **2.** *ast.* Bir gök cisminin hareketlerine ait denklemin bağlı olduğu belli bir değer. **3.** Bir cetvelde başka bir sayıyı bulmak için yararlanılan temel sayı.

arha, [arka > arḫa آرخا] *{eAT} is.* Arka; sırt.

arhant, [Sansk. arhant] *{eT} is.* Aziz. [Gabain]

arhun, [*eT.* ar-mak > ar-kun / ar-ḫun آرخون] *{eAT} sf.* → arkun. ⊡ **arhun ağacı,** *{eAT} Selmin.*|| **arhun arhun,** *{eAT}* → arkun arkun.

arhuncak, [arḫun-cak آرخونجق] *{eAT} zf.* → arkuncak.

arı[1], [*eT.* arı-mak *(temizlenmek)* arı-ğ / arığ / arıḳ / aru آرى] *sf.* **1.** Temiz; pak; arık. **2.** Katışıksız; saf; damıtık; has; hilesiz; katıksız. **3.** *{eAT}* Aklanmış; müberra; beri. **4.** *{eAT}* Güzel; parlak. **5.** *{ağız}* İyi. [DS] **6.** *{ağız}* Yağlı; semiz. [DS] **7.** *{ağız}* Kutsal. [DS] ⊡ **arı buğday,** *{ağız} İçinde yabancı tohum bulunmayan tohumluk buğday.* [DS]|| **arı dil,** *dbl. Söz varlığında hiçbir yabancı sözcük bulunmayan, yalnız kendi kurallarına ve değerlerine göre işleyen ve gelişen dil.*|| **arı dirilmek,** *{eAT} Temiz yaşamak.*|| **arı dirlik,** *{eAT} Temiz hayat.*|| **arı dirliklü,** *{eAT} Temiz yaşayışlı.*|| **arı döl,** *biy. (Bir bitki veya hayvan için) herhangi bir özellik bakımından saf.*|| **arı duru,** *Tertemiz.*|| **arı eteklü,** *{eAT} İffetli; namuslu.*|| **arı etmek,** *{eAT} Temizlemek.*|| **arı ev,** *Beytü'l-Mukaddes.*|| **arı eylemek,** *{eAT} Temizlemek.*|| **arı itmek,** *{eAT} Temizlemek.*|| **arı kılmak,** *{eAT} Temizlemek.*|| **arı kil,** *Porselen yapımında kullanılan beyaz kil; porselen toprağı.*|| **arı olmak,** *{eAT} Temizlenmek.*|| **arı sıfatlamak,** *{eAT} Tenzih etmek.*|| **arı sili,** *Temiz, pak.*

arı[2], [*eT.* arı] *is. zool.* Zar kanatlılardan bal ve petek elde etmek için toplu hâlde kovanlarda barındırılan böcek; balarısı, *(Apis mellifica).* ⊡ **arı balağı,** *{ağız} Arıların ağaç kovuklarında yaptıkları bal.* [DS]|| **arı beyi,** *Her kovanda bir tane bulunan ana arı; ana kraliçe.*|| **arı boku,** *{ağız} 1. Petekten mum elde edilirken geri kalan posa. 2. Bal.* [DS] || **arı canavarı,** *zool. Larvalarını, bal arıları ile besleyen zar kanatlılardan bir zararlı böcek, (Philanthus triangulum).*|| **arı dalağı,** *Kovandaki bal petekleri.*|| **arı evi,** *{eAT} Kovan.*|| **arı gibi,** *Çok çalışkan, durmadan işleyen.*|| **arı gibi sokmak,** *1. Hemen kaşla göz arasında birinin canını yakıvermek. 2. İmalı ve iğneleyici konuşmak.*|| **arı gibi vızıldamak,** *Hiç a-*

ralıksız tek düze ses çıkarmak.|| **arı götü,** *{ağız} Ekinlerin içinde bulunan bir tür dikenli ot.* [DS]|| **arı götü olmak,** *{ağız} (Tomurcuk için) açılmak üzere olmak; kabarmak.* [DS]|| **arı gözü,** *{ağız} İlkbaharda bağ ya da asma çubuklarında açılmaya yüz tutmuş gözler.* [DS]|| **arı gülü,** *{ağız} Gelincik.* [DS]|| **arı kovanı,** *1. Evcil arıların barındığı, peteklerini doldurdukları ahşap sandık. 2. mec. İnsanların çok girip çıktığı yer.*|| **arı kovanı gibi işlemek,** *(Yer için) daima işleyen: gireni ve çıkanı çok olmak.*|| **arı kuşu,** *zool. Genellikle böcek ve yabani arılarla beslenen değişik parlak renkli, uzun gagalı ve kısa bacaklı bir kuş, (Merops apiaster).*|| **arı kuşugiller,** *zool. Kanatları uzun ve sivri, gagaları uzun ve yay biçiminde gök kuzgunlar takımından bir kuş familyası, (Meropidae).*|| **arı oyunu,** *Sinop yöresi oyunlarından biri.*|| **arı sütü,** *Yavruları besleyen işçi arıların yutak bezlerinden salgıladıkları besleyici sıvı.*|| **arı yagı,** *{eT} Bal.* [DLT]

arı[3], [ār-ı] *{ağız} zf.* -den doğru; -den yana. [DS]

arıca, [arı-ca آرىجه / آريغه] *(arı'ca) {eT} {eAT} zf.* **1.** Temizce. **2.** Pek saf olmayan.

arıcı[1], [arı-cı] *is.* Arı yetiştirme, bal alma, oğul çıkaran arıyı kovana yerleştirme gibi konuları bilen kişi; arı yetiştiricisi; arıcılık uzmanı.

arıcı[2], [ar-mak > ar-ıcı] *{eAT} sf.* Yorgun; bitkin; yorulmuş.

arıcılık, -ğı [arı-cı-lık] *is.* Arı yetiştiriciliği veya ürünlerini işleme ve pazarlama işi.

arıdıcı, [arıt-mak > arı(d)-ıcı] *{eAT} sf.* (Günah vb.'den) kurtaran; uzak tutan.

arıdıcırak, [arı(d)ıcı-rak] *{eAT} sf.* Daha çok temizleyici; daha çok silip götürücü.

arıdılmak, [arı-d-ıl-mak] *{eAT} edil. f. [-ur]* Temizlenmek; ayıklanmak.

arıdmak, [arı-d-mak] *{eT} gçl. f. [-ur]* Temizletmek. [EUTS]

arıg[1], [ar-ıġ] *{eT} is.* Çadır örtüsü. [DLT]

arıg[2], [arıġ] *{eT} is.* Orman. [Gabain] ⊡ **arıg semek,** *{eT} Çay; çay kıyısı; ark.* [EUTS]|| **arıg simek,** *{eT} Orman; koruluk. [EUTS]*

arıg[3], [ar-ıġ / ar-ık / ar-ıḫ] *{eT} {eAT} sf.* **1.** Temiz; arı; saf; pak [EUTS] [DLT] [Yüknekî] [İKPÖy.] **2.** Kusursuz. [EUTS] **3.** Mukaddes. [EUTS] [Gabain] ⊡ **arıg tengrim,** *{eT} Mukaddes tanrım.* [EUTS]|| **arıg dintar,** *{eT} Gerçek din hâdimi.* [EUTS]|| **arıg kız,** *{eT} Kız oğlan kız.* [Mühennâ]

arıg[4], [ar-ıġ] *{eT} zf.* Çokça; epeyce. [DLT]

arıg[5], [ar-ı-ġ آريغ] *{eAT} sf.* Zayıf; cılız.

arıgiller, [arı-gil-ler] *is. zool.* Bal arısı, eşek arısı, Amerikan arısı, yaban arısı gibi türleri kapsayan bal özü ile beslenen hızlı ve vızıltılı uçan zar kanatlı böcekler.

arıglamak, [arı-ġ-la-mak] *{eT} gçl. f. [-r]* **1.** İğdiş etmek. **2.** Bir şey içinden iyisini seçmek, toplamak. [DLT]

arıglık, [arıġ-lık] *{eT} is.* Temizlik. [DLT]

arıgsız, [ar-ıġ-sız / ar-ığ-sız] *{eT} is.* **1.** Kir. [Gabain] **2.** Arı ve temiz olmayan; murdar; pis; kirli. [EUTS] [Mühennâ]

arıgsızlıg, [ar-ıġ-sız-lıġ] *{eT} is.* Pislik; kirlilik; murdarlık. [EUTS]

arığan, [arı-ġan] *{ağız} sf.* Yorgun; çabuk yorulan. [DS]

arıh, [ār-mak > ar-ı-k > ar-ıḫ آرخ] *{eAT} sf.* Zayıf; cılız. ⊡ **arıh kılmak,** *{eAT} Zayıflamak.*

arıhlatmak. [ār-ıḫ-la-t-mak آرخلتمق] *{eAT} gçl. f. [-ur]* Zayıflatmak.

arık[1], [*eT.* ār-mak *(yorulmak)* > ar-ı-k / ar-uk / ar-ıġ] *{eAT} sf.* **1.** Zayıf; cılız; sıska. [Mühennâ] **2.** Çorak. **3.** *{ağız}* (Tahıl için) özsüz. [DS] **4.** *{ağız}* Çürümeye yüz tutmuş; fazla olmuş; çürümüş. [DS] ⊡ **arık bolmak,** *{eT} Arıklamak; zayıflamak.* [Mühennâ]|| **arık toprak,** *1. Yalnız meraya elverişli, kolay işlenebilir ve derinliği az toprak. 2. Bağ toprağını zenginleştirmek için meralardan getirilen humuslu toprak.*

arık[2], **-ğı** [ar-ıġ > ar-ık آرق] *{eT} {eAT} sf.* Arınmış; temiz; saf. [Mühennâ]

arık[3], **-ğı** [*eT.* arık / ark] *is.* **1.** Tarla, bağ bahçe sulamak veya fazla suyu tarladan uzaklaştırmak için toprak içine hendek açılarak su götürülen basit kanal; su yolu; ark; hark. *{eAT} (aynı)* **2.** *{eT} {ağız}* Çay; çay kenarı. [EUTS] [DS] **3.** *{ağız}* İçine fide, fidan ve sebze dikilen sulanabilir hendek. [DS] **4.** *{ağız}* Yol ve tarla kenarlarına açılan hendek. [DS] **5.** *{ağız}* Voleybol sahasının sınırı. [DS]

arık[4], **-ğı** [ağır > ağ(ı)r-ık > ār-ık] *(a:rık) {ağız} is.* **1.** Göçten önce gönderilen taşınması kolay eşya veya yük. **2.** Saman taşımak için yapılmış bir tür küfe veya sepet. **3.** Kağnının kanatları. [DS]

arık[5], **-ğı** [arık] *{ağız} is.* Sonbaharda eti için beslenen davar. [DS]

arık[6], **-ğı** [ağrı-mak > ağrı-k] *(a:rık) {ağız} is.* Dert; hastalık. [DS]

arıkaz, [ār-mak > arık-az آرقز] *{eAT} zf.* Zayıfça.

arıkçı[1], [arık-çı] *is.* Su yolu yapan kimse.

arıkçı[2], [arak-çı] *{ağız} is.* Hırsız. [DS]

arıklama, [arık-la-ma] *is.* Arıklamak işi; zayıflama, cılızlaşma.

arıklamak[1], [arık-la-mak / aruk-la-mak آرقلمق] *gçsz. f. [-r] [-l(ı)-yor]* **1.** Zayıflamak; cılızlaşmak. *{eAT} {ağız} (aynı)* [DS] **2.** *{ağız}* Doğduktan sonra büyüyüp gelişememek; cılız kalmak. [DS]

arıklamak[2], [arık-la-mak] *{ağız} gçl.f. [-r] [-l(ı)-yor]* **1.** (Su için) arık açarak götürmek. **2.** *gçsz. f.* (Tah-

tadan yapılma eşya için) kuruduğu zaman açılmak. [DS]

arıklaşma, [arık-la-ş-ma] *is.* Arıklaşmak işi; zayıf duruma gelme: cılızlaşma.

arıklaşmak, [arık-la-ş-mak] *dönşl. f. [-ır]* Zayıf duruma gelmek, cılızlaşmak.

arıklatma, [arık-la-t-ma] *is.* Arıklatmak işi; zayıflatma; cılız duruma düşürme.

arıklatmak, [arık-la-t-mak / aruk-la-t-mak/aruḫ-la-t-mak ارقلدمق] *gçl. f. [-ır]* Zayıflatmak; cılız duruma düşürmek. *{eAT} (aynı)*

arıklı, [ārık-lı] *(a:rıklı) {ağız} sf.* **1.** Hastalıklı. **2.** Arızalı. [DS]

arıklık[1], **-ğı** [arı-k-lık] *is.* Temizlik; saflık; paklık; arılık. *{eAT} (aynı)*

arıklık[2], **-ğı** [ār-mak > ar-ık-lıḳ آرقلق] *is.* Zayıflık; cılızlık; sıskalık; *{eAT} (aynı).*

arıkmak, [arı-k-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* **1.** Temizlenmek; arınmak. **2.** Sıyrılmak; kurtulmak. [DS]

Arıkovanı, [arı+kovan-ı] *öz. is. gök b.* Yengeç takım yıldızı yakınında bir yıldız kümesi.

arılama, [arı-la-ma] *is.* Arılamak işi; temizleme; paklama; arındırma.

arılamak, [arı-la-mak آريلمق] *gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* **1.** Temizlemek, paklamak, arındırmak. **2.** Bir şeyde, bir kimsede herhangi bir kusur bulunmadığını bildirmek; tenzih etmek. **3.** *{eT} {ağız}* Aralamak; seyrekleştirmek. [DLT] [DS] **4.** *{eAT}* Temize çıkarmak. **5.** *{ağız}* Saflaştırmak. [DS]

arılanmak, [arı-la-n-mak] *dönşl. f. [-ır]* **1.** Temizlenmek. **2.** Saflaşmak. **3.** Kusurlardan kurtulmak, kötülükten uzaklaşmak.

arılar, [arı-lar] *is. zool.* Bal arısı, eşek arısı, Amerikan arısı, yaban arısı gibi türleri kapsayan bal özü ile beslenen hızlı ve vızıltılı uçan zar kanatlı böcekler.

arılaşma, [arı-la-ş-ma] *is.* Arılaşmak işi; arı hâle gelme; saflaşma.

arılaşmak, [arı-la-ş-mak] *dönşl. f. [-ır]* **1.** Saflaşmak; arı hâle gelmek. **2.** *dil b.* Özleşmek. **3.** Basitleşmek. **4.** Tasfiye edilmek.

arılaştırma, [arı-la-ş-tır-ma] *is.* **1.** Arı hâle getirme, saflaştırma. **2.** Özleştirme.

arılaştırmak, [arı-la-ş-tır-mak] *gçl. f. [-ır]* **1.** Katışıksız hâle getirmek, saflaştırmak. **2.** *{ağız}* Özleştirmek. [DS] **3.** *{ağız}* Ayıklamak; ayırmak. [DS]

arılık[1], **-ğı** [arı-lık / aru-lıḳ آريلق] *is.* **1.** Temizlik; saflık; paklık; arıklık; *{eAT} (aynı).* **2.** Katışıksız olma hâli. **3.** *{eAT}* Doğruluk; iffet; züht. **4.** *{eAT}* Kutsallık; münezzehlik. **5.** *{eAT}* Kadının hayızsız günleri. **6.** Yıkanmış, ayıklanmış buğday. **7.** Ayna. ⯐ **arılık etmek,** *{ağız} Temizlik yapmak.* [DS]|| **arılık kâğıdı,** *{ağız} Aklanma belgesi.* [DS]

arılık[2], **-ğı** [arı-lık] *is.* Arı kovanlarının konulduğu yüksekçe yer; arı damı; *{ağız} (aynı).* [DS]

arılık[3], **-ğı** [arı-lık] *(a:rılık) {ağız} is.* **1.** Bir hastalığı okuyup üfleyerek iyileştirmeye çalışan kimseye verilen ücret. **2.** Türbe ve ziyaret yerlerine konulan para; adak. **3.** Doğum, sünnet vb. dolayısıyla verilen bahşış. **4.** Fala baktırırken peşin olarak verilen para. **5.** Loğusalara takılan para. **6.** Alış verişte verilen pey. **7.** Bir hayır işine yapılan yardım. [DS]

arılmak[1], [arı-l-mak / irilmek] *{eT} dönşl. f. [-ur]* **1.** Yerinmek. **2.** Kaygılanmak. **3.** Kendisine kızılmak. [DLT]

arılmak[2], [ar-ıl-mak آرلمق] *{eT} dönşl. f. [-ur]* **1.** Azalmak; tükenmek; mahvolmak. [ETY] [Tekin] **2.** Yorulmak; bitkin hâle düşmek. [Gabain] [ETY] **3.** *{eAT}* Zayıflamak; aciz kalmak.

arılmak[3], [ar-ıl-mak] *{eT} edil. f. [-ur]* **1.** Ölçülmek. **2.** *gçl. f.* Ölçmek. [EUTS]

arılmak[4], [arı-l-mak ارلمق] *{eAT} dönşl. f. [-ur]* Temizlenmek; saf hâle gelmek. [Mühennâ]

arım, [ar-ım] *{ağız} is.* **1.** Ara. **2.** İki ağaç arası. **3.** İki orman arasındaki açıklık. [DS]

arımak[1], [ār-mak > arıġ-mak آريغق] *(a:rımak) gçsz. f. [-r]* **1.** Hastalıktan kalkmak; iyileşmek. **3.** *{eT} {eAT} {ağız}* Yorulmak, güçsüz düşmek; durulmak. [Gabain] [DS] **3.** Hastalanmak; ırılmak. **4.** *{ağız}* Ağrımak. [DS]

arımak[2], [ar-ıg-mak > ar-ı-mak] *gçsz. f. [-r].* **1.** *{eT} {ağız}* Temiz olmak; paklanmak; temizlenmek; [DLT] [DS] [EUTS] [Gabain] [Yüknekî] [Mühennâ] **2.** *{eT}* Hukuki değerini kaybetmek; gücünü yitirmek. [EUTS] **3.** *gçl. f. {eT}* Ölçmek; hesaplamak. [EUTS]

arın, [alın > arın / arıñ] *{ağız} is.* **1.** Alın. **2.** Yüz; cephe. **3.** Dağların, tepelerin yüzü. [DS] ⯐ **arın altı,** *{ağız} Güneş almayan ya da az alan yer.* [DS]

arınacak, -ğı [arın-acak] *{ağız} is.* Yıkanma yeri. [DS]

arınak, -ğı [arın-ak] *{ağız} is.* Yıkanma yeri. [DS]

arıncık, -ğı [arın-cık] *is.* Küçük göl.

arınçu, [er-in-çü / ar-ın-çu] *{eT} is.* Günah. [DLT]

arındırma, [arı-n-dır-ma] *is.* Arındırmak işi; arınmasını sağlama.

arındırmak, [arı-n-dır-mak] *gçl. f. [-ır]* **1.** Saf, katışıksız hâle gelmesini sağlamak. **2.** Vicdan huzursuzluğu veren durumdan kendini ve ruhunu kurtarmasını sağlamak. **3.** *{ağız}* Temizlemek; arıtmak. [DS]

arıngaç, -cı [arın-gaç] *{ağız} is.* Kurna; duş yeri. [DS]

arınıcı, [arı-n-ıcı] *{eAT} sf.* Günahtan temizlenen; günah işlemeyen.

arınık[1], **-ğı** [arın-ık] *{ağız} sf.* (Hayvan için) iğdiş edilmiş; burulmuş. [DS]

arınık[2], **-ğı** [arın-ık] *{ağız} sf.* **1.** Temiz; tertemiz. **2.** *is.* Geçilmek için otu, taşı ayıklanmış tarla yolu. [DS]

arınıklaştırım, [arın-ık-la-ş-tır-ım] *is. tıp.* Dezenfekte; dezenfeksiyon; asepsi; mikropsuzlaştırma; ta'kim.

arınıklaştırmak, [arın-ık-la-ş-tır-mak] *gçl. f. [-ır]* Arınık hâle getirmek; mikroptan arındırmak.

arınılmak, [arın-ıl-mak] *{eAT} dönşl. f. [-ur]* Temizlenmek.

arınılmış, [arın-ıl-mış] *{eAT} sf.* Temizlenmiş; temiz.

arınlamak, [arın-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* **1.** Karşı gelmek; zıddına gitmek. **2.** Çekememek. [DS]

arınlaşmak, [arın-la-ş-mak] *{ağız} işteş f. [-ır]* Zıtlaşmak; karşı olmak; iddialaşmak. [DS]

arınma, [arı-n-ma] *is.* **1.** Arınmak işi; temizlenme, paklanma, korunma. **2.** *folk.* Kirlendiği sanılan kişi, eşya ve hayvanların, bu kirden arıtılması amacıyla uygulanan ateşe tutma, tütsüleme, yıkama, kurban kesme, büyü yapma gibi halk uygulamalarının tümü.

arınmak[1], [ar-ın-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* Arlanmak; utanmak. [DS]

arınmak[1], [arı-n-mak آرنمق] *dönşl. f. -[ır] [eT. -ur]* **1.** Temizlenmek istemek; yıkanmak; yunmak; arınmak; paklanmak; bedenini yıkamak; *{eT} {eAT} {ağız} (aynı).* [EUTS] [DS] **2.** *{eAT}* Günahtan temizlenmek; tövbe etmek. **3.** Ot tütünmek; tütsülenmek; buhurlanmak; [DLT] *{ağız} (aynı).* [DS] **4.** *{ağız}* Sıyrılmak; açılmak; kurtulmak; temize çıkmak. [DS] **5.** Kendini ıslah etmek; doğru yola girmek, kötülük yapmaktan uzaklaşmak; içini temizlemek; kötü huylardan kurtulmak. *{ağız} (aynı).* [DS] **6.** Sorumluluktan kurtulmak. **7.** İyileşmek. **8.** *{ağız}* Yok olmak; boşalmak. [DS] **9.** *{ağız}* (Boşanan ya da kocasına küsen kadın için) eşyalarını alıp gitmek. [DS] **10.** *{ağız}* Taşınmak. [DS] **11.** *{ağız}* Ayrılıp gitmek. [DS] **12.** *edil. f.* Tasfiye edilmek; saf, katışıksız hâle gelmek. ▭ **arınmak istemek,** *{eAT} Günahtan temizlenmek istemek; günahsız olmayı arzu etmek.*

arınmış, [arı-n-mak > arın-mış] *{eAT} sf.* **1.** Temiz; temizlenmiş. **2.** Kutsal; mukaddes. ▭ **arınmış yir,** *{eAT} Arz-ı mukaddes.*

arıntı, [arı-n-tı] *{ağız} is.* **1.** Temizlenmiş bir şeyin işe yaramayan parçası. **2.** Tabakların bir deriden ikinci kez kazıyarak çıkardıkları yün ve kıl artıkları. **3.** Yakacak ve kap dışında yemek yapmakta kullanılan her şey. **4.** Yıkanan ve temizlenen çamaşır. [DS]

arıs, [Ar. a'rāṣ] *{ağız} is.* Sürülmemiş, bakımsız, terk edilmiş tarla. [DS]

arısdak, [Erme. arastağ] *{ağız}* → arastak. [DS]

arısız[1], [arı-sız / arı-suz آريسز] *{eAT} {ağız} sf.* **1.** Kirli; pis; murdar; temiz olmayan. **2.** Karışık. [DS]

arısız[2], [ar-sız] *{ağız} sf.* Arsız; utanmaz. [DS]

arıstak, -ğı [Erme. arastağ] *{ağız} is.* **1.** Tavan. **2.** Tavan arası. **3.** Örümcek. **4.** Yapılarda üzerine mertek dizilen kalın ağaç. [DS]

arısuz, [arı-sız > arı-suz] *{eAT} sf.* → arısız.

arış[1], [*eT.* ār-mak *(arasından geçmek)* > ar-ış / eriş آرش] *{eT} {eAT} is.* Dokuma tezgâhında uzunlamasına gerilmiş olan ipler; eriş; çözgü. [DLT] ▭ **arış arkag,** *{eT} Dokuma tezgâhında yanlamasına atılan ipler; eriş argaç.* [DLT]

arış[2], [ar-ış] *{eT} sf.* Arı; temiz; pak. [EUTS]

arış[3], [Ar. ʿarīş] *(ari:ş) {ağız} is.* **1.** Araba oku. **2.** Asma çardağı. [DS]

arış[4], [Far. araş => arış آرش] *{eAT} {ağız} is.* Kolun dirsekten parmak ucuna kadar olan bölümü; arşın. [DS]

arışlanmak, [arış-la-n-mak آرشلنمق] *{eAT} edil. f. [-ur]* (İplik için) bez dokunmak üzere tezgâha çekilmek.

arışmak[1], [ar-ış-mak آرشمق] *{eT} işteş. f. [-ur]* **1.** Birbirini aldatmak; aldaşmak. [DLT] **2.** *{eAT}* Yarışmak; iddiaya girmek.

arışmak[2], [ar-ış-mak] *{eT} is.* Dokuma tezgâhında yanlamasına atılan ipler; eriş argaç. [DLT]

arışmak[3], [ar-ış-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* Çekilmek; gitmek. [DS]

arıtası, [arıt-mak > arı-t-ası] *{eT} sf.* Arıtacak. [DLT]

arıtgan, [arı-t-ğan] *{eT} sf.* Her zaman temizleyen; ayıklayan. [DLT]

arıtgu, [arı-t-ğu] *{eT} sf.* Arıtacak. [DLT]

arıtı, [arı-tı] *{eT} zf.* **1.** (Olumsuzun kuvvetlendiricisi olarak) asla; katiyen; hiçbir suretle; pek; muhakkak. [Üç İtigsizler] [Gabain] **2.** Tamamıyla; tüm; tekmil. [EUTS]**arıtıcı,** [arı-t-ıcı] *sf.* **1.** Arıtma işini yapan. **2.** Arıtma ve temizlikte kullanılan. **3.** Kir sökme, temizleme özelliği olan. **4.** *kim.* Gazların kimyevi arıtılmasında hidrojen sülfürü tutmak için kullanılan demir oksitli madde. **5.** Bir üründeki yabancı maddeleri ayrıştırmaya, gidermeye yarayan araç.

arıtılmak[1], [arı-t-ıl-mak] *edil. f. [-ır]* **1.** Temiz hâle getirilmek. **2.** Katışıksız, saf hâle getirilmek.

arıtılmak[2], [ar-ıt-ıl-mak] *{ağız} edil. f. [-ır]* Bir başkası tarafından yorgun hâle getirilmek. [DS]

arıtım, [arı-t-ım] *is.* **1.** Arıtmak işi ve işlemi. **2.** Ham petrolün ürünlerine ayrıştırılması. ▭ **arıtım evi,** *Ham petrolün ürünlerine ayrıştırıldığı tesis; rafineri; arıtım yeri; damıtıcı; imbik; kalhane; tasfiyehane.*

arıtınmak, [arı-t-ın-mak] *{eT} dönşl. f. [-ur]* Arınmak; temizlenmek. [EUTS]

arıtışmak, [arı-t-ış-mak] *{eT} işteş. f. [-ur]* Temizlemekte yardım ve yarış etmek. [DLT]

arıtlamak, [arı-t-la-mak آرتلامق] *{eAT} gçl. f. [-r]* Ayıklamak; temizlemek.

arıtlanmak, [arı-t-la-n-mak آرتلنمق] *{eAT} dönşll. f. [-ur]* Ayıklanmak; temizlenmek.

arıtma, [arı-t-ma] *is.* **1.**Arıtmak işi. **2.** Saf ve katışıksız duruma getirme. **3.** Sanayide kullanılan pek çok ürünün içinde bulunan yabancı ve istenmeyen maddeleri ayrıştırıp saf hâle getirme; rafine etme; tasfiye. **4.** Şehir suyunu içilebilir ve kullanılır hâle getirme. **5.** Sanayi atığı karışık suları çevreye zarar vermemesi için tabiata bırakmadan önce temizleme işi.

arıtmacılık, [arı-t-ma-cı-lık] *is. dbl.* **1.** Dilin doğru sayılan en küçük kurallarına dahi uyulmasını isteyen, gelişmeyi ve değişimi, özellikle aktarmayı reddeden görüş; arıtıcılık. **2.** Sanatta en küçük ayrıntıya bile bağlı kalmayı savunan görüş.

arıtmak[1], [arı-t-mak] *{eT} gçl. f. [-ur]* **1.** Çocuğu sünnet etmek. **2.** Taşaklarını çıkararak iğdiş etmek. **3.** *dönşl. f.* Erkekleşmek. [DLT]

arıtmak[2], [arı-t-mak آريتمق] *gçl. f. [-ır] [eT. ve eAT. -ur]* **1.** Kirlerinden temizlemek; silmek; kiri yok etmek. *{eAT} {ağız} (aynı)* [Gabain] [Mühennâ] [EUTS] [DLT] [DS] **2.** İçindeki yabancı maddeleri gidermek, katışıksız duruma getirmek; arılaştırmak; arındırmak; özleştirmek; sadeleştirmek; tasfiye etmek; yalınlaştırmak. **3.** *{eAT}* Günahtan temizlemek; günah işlemekten uzak tutmak. **4.** Vicdanını manevi sıkıntı veren rahatsızlıklardan kurtarmak. **5.** *{eAT}* Tenzih etmek; tezkiye etmek. **6.** *{eAT}* Temize çıkarmak; aklamak. **7.** *{ağız}* Düzenlemek. [DS] **8.** *{ağız}* (Kiracı için) evi boşaltmak. [DS] **9.** *{ağız}* Bitirmek; tüketmek. [DS] ⊞ **arıtmak dakı örtmek,** *{eAT} Hesaba katmamak; silmek; örtmek.*|| **arıdı turmak,** *{eAT} Sürekli olarak temizlemek.*

arıtmak[3], [ar-mak > ar-ıt-mak] *{ağız} gçl. f. [-ır]* Yormak. [DS]

arıtmak[4], [ard-mak > arıt-mak] *{ağız} gçl. f. [-ır]* Yükletmek. [DS]

arıttırmak, [arı-t-tır-mak] *{ağız} gçl. f. [-ır]* **1.** Temizlettirmek. **2.** Boşalttırmak. [DS]

arıyıcı, [ar-mak > ar-ıg > arıg-çı > arıyıcı] *{ağız} is.* Bakıcı; falcı; üfürükçü. [DS]

arız[1], [Ar. ʿaraż > ʿāriż عارض] *(a:rız) {OsT} sf.* **1.** Gelen; gelip çatan; musallat olan. **2.** Aslında önceden olmayıp da sonradan ortaya çıkan; eklenen. ⊞ **arız olmak,** *1. Sonradan ortaya çıkmak. 2. Gelip çatmak.*

arız[2], [Ar. ʿarż *(asker teftiş etmek)* > ʿāriż عارض] *(a:rız) {OsT} is.* Selçuklular döneminde ordunun ihtiyaçları ile ilgilenen görevliye verilen ad.

arız[3], [Ar. ʿarż *(bedelini verip almak)* > ʿāriż عارض] *(a:rız) {OsT} is.* Herhangi bir şeye karşılık olmak üzere verilen armağan.

arız[4], [Ar. ʿarż *(bir şeyi bir şeye aykırı koymak)* > ʿāriż عارض] *(a:rız) {OsT} is.* **1.** Ufuktaki görüşü engelleyen bulut. **2.** Katman bulut.

arız[5], [Ar. ʿarż>ʿāriż *(bir şeyin önü ve yanları)* عارض *(a:rız) {OsT} is.* Yanak. ⊞ **āriz-ı gülgûn,** *Pemb gül renkli yanak.*|| **āriz-ı pürtāb,** *Parlak, parıltı yanak.*

arıza, [Ar. ʿaraż > ʿāriża عارضه] *(a:rıza) {OsT} is.* **1** *coğ.* Yer yüzündeki ufku görmeyi engelleyen yükseltiler; engebe. **2.** Bir alet ve makinenin işlemesine engel olan durum; bozukluk. **3.** İşlerin düzeninde ve yolunda gitmemesi; aksaklık; pürüz. **4.** Bedende sonradan ortaya çıkan sakatlık; özür. **5.** Sonradan eklenen. **6.** *müz.* Müzikte diyez, bemol ve bekar gibi geçici ses değişimi bildiren işaretler. **7.** Bir şeyin aslında bulunmayıp da sonradan eklenen şey. ⊞ **arıza yapmak,** *(Alet veya makine için) çeşitli sebeplerden dolayı işlemez hâle gelmek; bozulmak.*|| **arızaya uğramak,** *1. Bir engelle karşılaşmak. 2. Bozulmak.*

arızalanma, [arıza-la-n-ma] *(a:rızalanma) is.* Bozulma.

arızalanmak, [arıza-la-n-mak] *(a:rızalanmak) dönşl. f. [-ır]* İşlemez hâle gelmek; bozulmak.

arızalı, [arıza-lı] *(a:rızalı) sf.* **1.** *coğ.* (Yer için) düz olmayan; engelli; engebeli. **2.** (Araç, gereç için) işlemez hâle gelmiş olan; bozulmuş; aksak; haleldar. **3.** (Beden için) özürlü.

arızan[1], [Ar. ʿarıż > ʿārıżan عارضاً] *(a:rı'zan) {OsT} sf.* **1.** Tesadüf olarak; rasgele. **2.** Geçici olarak.

arızan, [Ar. ʿarıż > ʿārıżān عارضان] *(a:rıza:n) {OsT} is.* İki yanak.

arızasız, [arıza-sız] *(a:rızasız) sf.* **1.** *coğ.* Engebesiz; düz. **2.** İşler hâlde olan; sağlam.

arızat, [Ar. ʿārıża > ʿārıżāt عارضات] *(a:rıza:t) {OsT} is.* Arızalar; engeller.

arızetan, [Ar. ʿarıż > ʿārıżetān عارضتان] *(a:rızeta:n) {OsT} is.* İki yanak.

arızi, [Ar. ʿārıż > ʿārıżī عارضى] *(a:rızi:) {OsT} sf.* **1.** Sonradan ortaya çıkan. **2.** Geçici; muvakkat.

Ari, [Sansk. aryā *(asil)* > Ar. ārī آرى] *(a:ri:) öz. is.* **1.** Asiller. **2.** *sf.* Hint-İran ve Avrupa'ya dağılmış bulunan MÖ. 8. yy.da Hindistan'a egemen olan Ari kavmi ile ilgili. **3.** (Irk, topluluk ya da kişi için) Hint-Avrupa dil ailesinden olan. ⊞ **Ari dil,** *Hint Avrupa dil ailesinin Hint-İran grubuna verilen ad.*

ari[1], [Ar. ʿuryān > ʿārī عارى] *(a:ri:) {OsT} sf.* **1.** Çıplak; soyunmuş. **2.** Yoksun. **3.** Özgür; kurtulmuş; hür. **4.** ... den uzak.

ari[2], [Far. ārī آرى] *(a:ri:) {OsT} e.* Evet.

aria, [İt. aria] *(a'ria) is. müz.* **1.** Şarkı olarak tasarlanmış enstrümantal parça; arya. **2.** Operalarda solo olarak seslendirilen ezgi.

arib, [Ar. ʿarab> ʿārib عارب] *(a:rib) {OsT} sf.* Öz Arap cinsinden olan. ⊞ **āribü'l-Arap,** *Katıksız Arap.*

aric, [Ar. ʿurūc > ʿāric عارج] *(a:ric) {OsT} sf.* **1.** Topal; aksayan. **2.** Yükselen. **3.** Yukarı çıkıp inen. **4.** Kötü düzenlenmiş. **5.** Eksik; noksan.

arif[1]**,** [Ar. ʿirfān *(anlayış)* > ʿārif عارف] *(a:rif) {OsT} is.* **1.** Sezgi ve anlayış sahibi; anlayışlı; irfan sahibi. **2.** Bilgili ve deneyimli. **3.** *tasvf.* Bilgilerin en üstünü olan "*Allah'ı bilme*" konusunda bilgi sahibi ve yüksek bir olgunluğa erişmiş olan. ⧉ **arif düşmek,** *{eAT} Arif olmak; arifçe davranmak.*|| **arife tarif gerekmez,** *Anlayışlı ve zeki kimseler için bir sözü açıklamaya gerek yoktur, anlamında söylenir.*|| **ārif-i billāh,** *{OsT} tasvf. Allah'ı hakkıyla tanımış kimse; bilmesi Allah'a ulaşan kimse; velilik mertebesine ulaşmış kimse.*|| **arif olan anlar** (anlasın), *Üstü kapalı bir sözü anlayışı yerinde olanların anlayabileceğini ifade için söylenir.*

arif[2]**,** [Ar. ʿirfān > ʿarīf عريف] *(ari:f) {OsT} sf.* **1.** Çok tanınmış; şöhretli; çok bilinen; en meşhur. **2.** En (daha çok, pek çok) anlayışlı, en bilgili; uzman; mütehassıs. **3.** Mahalle mektebi öğretmeni.

arifan, [Ar. ʿārif > ʿārifān عارفان] *(a:rifa:n) {OsT} is.* Arifler; bilginler; bilgeler.

arifane[1]**,** [Ar. ʿārif + Far. -āne عارفانه] *(a:rifa:ne) {OsT} zf.* Arife yakışır şekilde.

arifane[2]**,** [Ar. ḫarīf *(meslektaş)* + Far. -āne حريفانه] *(arifa:ne) {OsT} sf.* **1.** Masrafa ortaklaşa katılmak suretiyle. **2.** *zf.* Aralarında bölüşmek suretiyle.

arifden, [Ar. ʿārif + T. -den] *{ağız} sf.* Anlayışlı. [DS]

arife[1]**,** [Ar. ʿarefe عرفه] *is.* **1.** Hacıların Arafat'a çıktıkları Zilhiccenin dokuzuncu günü. **2.** Bir olayın öncesi. **3.** *gnşl.* Dinî bayramlardan bir önceki gün; arife günü. ⧉ **arife çiçeği,** *1. Arife gününden bayramlıklarını giyen. 2. Çok süslü, zamansız süslenen.*|| **arife günü,** Dinî bayramlardan bir önceki gün.|| **arife muayedesi,** *İmparatorluk döneminde Ramazan ve Kurban bayramı arifelerinde sarayda yapılan tören.*

arife[2]**,** [Ar. ʿārif > ʿārife عارفه] *(a:rife) {OsT} sf.* **1.** Yetenekli; kabiliyetli. **2.** Cömert; lütufkâr. **3.** Nazik. **4.** *is.* İyilik. **5.** Bağış; armağan.

arifîn, [Ar. ʿārif > ʿārifīn عارفين] *(a:rifi:n) {OsT} is.* Arifler; bilginler; bilgeler.

arig, [Far. āriġ آرغ] *(a:riğ) is.* **1.** Gücenme; kırılma. **2.** Kıskançlık; haset. **3.** Düşmanlık; nefret; kin.

arigan, [Yun. origanon] *{ağız} is. bot.* Arnavut biberi. [DS]

arim[1]**,** [Ar. ʿārim عارم] *(a:rim) {OsT} sf.* Uygunsuz; hoşa gitmeyen; ters.

arim[2]**,** [Ar. ʿarim عرم] *{OsT} sf.* **1.** İnatçı. **3.** Kafa tutan.

aris, [Ar. ʿarīs عريس] *(ari:s) {OsT} is.* **1.** Gerdek; zifaf. **2.** Gelin ve güvey.

Aristatalis, [Yun. aristotales *(Yunan filozofu)* > Ar. arīstetālīs ارسطاطاليس] *(ari:stata:li:s) öz. is.* Aristo.

Aristocu, [Aristo-cu] *is.* **1.** Aristo'nun felsefesini benimseyen. **2.** *sf.* Aristo öğretisinden yana olan.

Aristoculuk, -ğu [Aristo-cu-luk] *is. fel.* Derslerini okulun bahçesinde gezerek veren Aristo'nun insan bilgisi ve mantık üzerine geliştirdiği felsefe akımı; gezimcilik; meşşaiye.

aristokrasi, [Yun. aristos *(üstün)* + kratos *(iktidar)* > aristokratia > Fr. aristocratie] *is.* **1.** En iyilerin yönetimi. **2.** *siy.* Yönetimin çoğunlukla seçkin ve ayrıcalıklı kişilerin, özellikle soyluların oluşturduğu bir topluluğun elinde bulunduğu hükûmet biçimi. **3.** *gnşl.* Soylular, imtiyazlılar sınıfı. **4.** *mec.* Öncelikli olanlar.

aristokrat, [Fr. aristocrate] *is.* **1.** Seçkin zümrenin üyesi. **2.** Doğuştan zekâ ve yetenekleriyle üstünlük gösteren.

aristokratik, -ği [Fr. aristocratique] *sf.* **1.** Aristokrasiye ait. **2.** *gnşl.* Aristokrat kimselerin kullanabileceği şekilde seçkin ve gösterişli.

aristokratlık, -ğı [aristokrat-lık] *is.* Aristokrat olma durumu.

ariş[1]**,** [Suriye Ar. ʿarīş عريش] *(ari:ş) {OsT} is.* **1.** Asma çardağı. **2.** Saz veya samandan yapılma ev. **3.** Sundurma.

ariş[2]**,** [Far. āriş آرش] *(a:riş) {OsT} is.* **1.** Anlam; mana. **2.** Kavram; mevhum.

arişi, [Far. ārişī آرشى] *(a:rişi:) {OsT} is.* Soyut; manevi.

aritmetik, -ği [Yun. arithmos *(sayı)* > aritmethike / Lat. arithmetica > Fr. arithmetique] *is.* **1.** Sayılar bilgisi; hesap. **2.** Tam ve rasyonel sayıların özelliklerini inceleyen matematik dalı. **3.** Cebirsel geometri ve kümeler teorilerinden yararlanan sayı teoremleri. **4.** *sf.* Aritmetikle ilgili; sayı ve hesaplamaya dayanan. ⧉ **aritmetik dizi,** *Ardışık terimleri arasında değişmez bir fark bulunan sayılar dizisi.*|| **aritmetik işlem,** *Aritmetik yoluyla yapılan çözüm.*|| **aritmetik orta,** *Bir diziyi oluşturan sayıların toplamının dizinin terim sayısına bölünmesiyle elde edilen orta sayı.*

aritmetikçi, [aritmetik-çi] *is.* Aritmetikle uğraşan kimse; aritmetiği bilen kimse.

aritmetiksel, [aritmetik-sel] *sf.* Aritmetikle ilgili, aritmetiğe dayanan.

aritmi, [Yun. a *(yok)* + rhythmos *(düzen)* > Fr. arythmie] *is.* Kalp atışında düzen yokluğu.

aritmik, -ği [Fr. arythmique] *sf.* Ritimli olmayan; düzensiz.

ariva, [İsp. arriba / İt. arriva / a riva] *(a'riva) ünl. dnz.* **1.** Yelkenlilerde, yukarı çıkarak yelkenleri sa-

racak olanlara verilen *"Yelken sar!"* emri. **2.** *"Direklere çıkın!"* emri.

arivist, [Fr. arriver *(varmak)* > arriviste] *sf.* Hangi şartlarda ve ne pahasına olursa olsun hedefine varmak, başarıya ulaşmak isteyen; ileri gitmek için başkalarına zarar vermekten çekinmeyen; haris.

ariya, [İt. arria] *(a'riya) is.* Bayrak, sancak ve yelken gibi direğe çekili olan nesneleri aşağı indirmek; bunlar için verilen "İndir!" emri; arya.

ariyet, [Ar. ʿāriyet عاريت] *(a:riyet) {OsT} is.* **1.** Geri verilmek üzere başkasından alınan eşya; ödünç. **2.** *huk.* Faizsiz borç. **3.** *sf.* Eğreti; geçici; emanet. ☞ **ariyet almak,** *Ödünç almak.*|| **ariyet vermek,** *Geri almak üzere ödünç olarak vermek.*|| **ariyet direk,** *dnz. Yelkenlilerde kırılmış olan direk yerine geçici olarak yerleştirilen direk.*|| **āriyet-sārāy,** *Geçici olarak gelinen yer; dünya.*

ariyeten, [Ar. ʿāriyet > ʿāriyyeten عاريةً] *(a:ri'yeten) {OsT} zf.* Geçici olarak; ödünç olarak; emaneten.

ariyetî, [Ar. ʿāriyet > ʿāriyetī عاريتى] *(a:riyeti:) {OsT} sf.* **1.** Eğreti. **2.** Ödünç.

ariz[1], [Ar. ʿarż *(en, genişlik)* > ʿarīż عريض] *(ari:z) {OsT} sf.* Enli; geniş. ☞ **arîz ü amîk,** *Genişliğine ve derinliğine; enine boyuna; uzun uzadıya.*|| **arîzü'l-cism,** *zool. Yassı solucanlar.*

ariz[2], [Ar. arīż اريض] *(ari:z) {OsT}* **1.** Semiz. **2.** Hoş; latif; layık.

ariz[3], [Ar. āriz آرز] *(a:riz) {OsT} is. bot.* Ardıç ağacı.

ariza, [Ar. ʿarż *(sunma)* > ʿarīza عريضه] *(ari:za) {OsT} is.* **1.** Gösterme; sunma; takdim etme. **2.** Yüksek bir makama verilen yazı. **3.** İmparatorluk döneminde padişahlara çeşitli amaçlarla sunulan yazılara verilen ad.

arize, [Ar. ʿarīże عريضه] *(ari:ze) {OsT} is.* Dilekçe.

arizen, [Ar. ʿarīżen عريضاً] *(ari:zen) {OsT} zf.* **1.** Geçici olarak. **2.** Rastgele.

arjante, [Fr. renard argenté *(gümüşî tilki postu)* > argent] *is.* Bir kürk türü.

arjavrt, [Skr. rajāvarta > arjawrt] *{eT} is.* Lacivert. [EUTS]

Arjantin, [İsp. argentine *(gümüşlü)*] *is.* Güney Amerika'da bir ülke.

arju, [arju / arşu] *{eT} is.* **1.** Sırtlan [Mühennâ] **2.** Çakal. [DLT]

arjulayu, [arju-layu] *{eT} zf.* Çakal gibi. [DLT]

ark[1], [arḳ] *{eT} is.* Pislik; bok. ☞ **temür arkı,** *{eT} Demir boku; cüruf.* [DLT]

ark[2], [*eT.* arḳ / arık ارق] *is.* **1.** Tarla, bağ bahçe sulamak veya fazla suyu tarladan uzaklaştırmak için toprak içine hendek açılarak su götürülen basit kanal; su yolu; arık; hark. *{eAT} (aynı)* **2.** İçine fide, fidan ve sebze dikilen sulanabilir hendek. ☞ **ark dartmak,** *{eAT} Kanal açmak.*

ark[3], [Fr. arc] *is.* İki iletken uç arasında yüksek ışı ve şiddetli ışık parlamasıyla oluşan elektrik boşalımı. ☞ **ark lambası,** *Ark boşalmasıyla ışık veren elektrik lambası.*|| **ark kaynağı,** *Kaynak yapılacak parçalarla elektrot arasında meydana gelen ark ısısından yararlanarak yapılan kaynak.*

arka, [*eT.* ār-mak *(dolaşmak)* / ar *(arka)* ar-ḳaġ > arḳa > arka آرقه] *is.* **1.** Dolaşılarak varılan taraf. **2.** Bir şeyin ön olarak kabul edilen tarafının tam ters yanı; öbür yan; öteki yüz; mabad. *{eT}* (aynı) [EUTS] [Nevâyî] [Gabain] [Mühennâ] [ETY] **3.** Bir şeyin geride kalan bölümü; art; geri; devam; sonrası. **4.** İnsan vücudunun sırt bölümü sırt; geri; dal. *{eT} {eAT} (aynı)* [EUTS] [Nevâyî] [Gabain] [Mühennâ] [ETY] **5.** *{eAT}* Döl; bel; sulb. **6.** Sandalye, koltuk gibi eşyaların sırt dayamaya mahsus olan bölümü; arkalık. **7.** Hayvanların kuyruk tarafı. **8.** *mec.* Bir şeyin gizlenen, açığa çıkarılmak istenmeyen yanı. **9.** *mec.* Giyecek. **10.** *mec.* Birine destek olan, kayıran kişi; sıkıntılı anlarda yardım eden kişi; yardımcı; koruyucu; adam. *{eT} {eAT} (aynı)* [DLT] **11.** *{ağız}* Sırta alınarak taşınan yük. [DS] **12.** *{ağız}* Köy evlerinin bahçeye bakan yönündeki dar balkon. [DS] **13.** *{ağız}* Kabak, hıyar gibi bitkilerin kol salması için tarlada boş bırakılan yer. [DS] **14** *sf.* Art tarafta kalan. *Arka bahçe.* ☞ **arka arka,** *1. Geriye doğru; geri geri; gerisin geri. 2. Üst üste.*|| **arka arkaya,** *Birbirinin peşinden; art arda.*|| **arka arkaya vermek,** *Birbirine yardımcı olmak; dayanışmak; sırt sırta vermek; işbirliği etmek.*|| **arka ayak,** *Dört ayaklı hayvanların kıç tarafında bulunan ayakları.*|| **arka bir etmek,** *{eAT} yardımlaşmak.*|| **arka bir eylemek,** *{eAT} Birbirine yardımcı olmak.*|| **arka birikdürmek,** *{eAT} 1. Yardımcı toplamak; kuvvet sağlamak. 2. Birbirine destek olmak; yardımlaşmak.*|| **arka bir itmek,** *{eAT} Birbirine yardımcı olmak.*|| **arka bir olmak,** *{eAT} Birbirine yardımcı olmak.*|| **arka boşlamak,** *Vaz geçmek.*|| **arka bulmak,** *Kendisini koruyup kayıracak birini edinmek.*|| **arka çantası,** *İçinde gerekli araçların bulunduğu öğrenci ve askerlerin sırtta taşıdığı çanta.*|| **arka çevirmek,** *Daha önceden iyi davranıp koruduğu birine gerekli ilgiyi göstermemek; ilgisini kesmek; sırtını dönmek.*|| **arka çıkmak,** *Birini korumak; kayırmak; desteklemek; yardım etmek.*|| **arkada bırakmak,** *1. Yarışta geçmek; geride bırakmak. 2. Uzakta bırakmak; uzaklaşmak. 2. Terk etmek; ayrılmak.*|| **arkada kalanlar,** *Ölen birisinin veya uzun süre uzaklara giden bir yolcunun geride bıraktığı yakınları; geride kalanlar.*|| **arkada komak,** *1. Göz yummak. 2. Sonraya bırakmak.*|| **arkada konılmış nesne,** *{eAT} Arkaya atılmış, unutulmuş, değersiz şey.*|| **arkadan arkaya,** *Belli etmeden; yüz yüze gelmeden; gıyabında; el altından;*

gizlice; sinsi sinsi; gizli gizli.|| **arkadan çalışmak,** *argo. Edilgin olarak anal cinsel birleşme yapmak.*|| **arkadan konuşmak,** *Kendisi olmadığı hâlde birinin yaptıkları hakkında konuşmak; aleyhinde konuşmak; çekiştirmek; dedikodu etmek.*|| **arkadan söylemek,** *Bir kimsenin bulunmadığı yerde onu çekiştirmek.*|| **arkadan vurmak,** *Kendisine inanan ve güvenen birine gizlice kötülük etmek; dost görünerek kötülük yapmak; ihanet etmek.*|| **arka dış kapak,** *kütp. Dış kapağın kitabın arkasına gelen bölümü.*|| **arka dilenmiş,** *{eAT} Kendisinden yardım istenmiş; yardımına muhtaç olunan.*|| **arka dönmek,** *{eAT} Yüz çevirmek; dönüp kaçmak.*|| **arka dutmak,** *{eAT} Yüklenmek.*|| **arka dügmeciği,** *{eAT} Omurga çıkıntısı.*|| **arka egmek,** *{eAT} (Namazda) rükuya varmak.*|| **arka egici,** *{eAT} (Namazda) rükuya varan; namaz kılan.*|| **arka kapı,** *argo. Anüs; makat.*|| **arka kapıdan çıkmak,** *Başarısız olmak.*|| **arka kapıdan mezun olmak,** *argo. Okuldan kovulmak.*||**arka kılmak,** *{eAT} Yardım etmek.*|| **arka olmak,** *{eAT} Yardımcı olmak; destek olmak; korumak.*|| **arka plan,** *Tiyatroda seyircinin gözünden en uzakta bulunan perspektif çizgisi.*|| **arka planda,** *Önem bakımından ikinci derecede; geri planda.*|| **arkası alınmak,** *Sona erdirilmek; bitirilmek; kesilmek.*|| **arkası gelmek,** *Sürüp gitmek; devam etmek; arkası kesilmemek.*|| **arkası kavi,** *1. Kendini iyi koruyacak biçimde giyinmiş olan. 2. Dayandığı güvendiği sağlam biri olan.*|| **arkası kesilmek,** *1. Son bulmak, sona ermek; bitmek; tükenmek. 2. Sonuç alınamamak; sonu çıkmamak.*|| **arkası mihrapta olmak,** *Etkili birinden güç almak, ona güvenmek; güçlü birine güvenmek.*|| (bir şeyi, birini) **arkasına almak,** *1. Bir şeyi yüklenmek; sırtına almak. 2. Etkili ve güçlü bir koruyucuya güvenerek işe girişmek.*|| **arkasına bakmadan gitmek,** *Öfke ve utanç gibi bir duygu ile geride kalanlardan uzaklaşmak; ardına bakmadan gitmek.*|| **arkasına düşmek,** *1. Bir işi bitirmek, sonuçlandırmak için uğraşmak; peşini bırakmamak; ardına düşmek. 2. Birini sürekli takip etmek; izlemek; ardına düşmek; peşine takılmak.*|| **arkasına götürmek,** *{eAT} Sırtına almak.*|| **arkasına saklanmak,** *1. Bir şeyi kendine siper edinmek. 2. Birinin koruyuculuğuna sığınmak.*|| **arkasına sığınmak,** *1. Bir şeyi kendine siper edinmek; saklanmak. 2. Birinin koruyuculuğunda olmak.*|| **arkasında biri olmak,** *Birinin sürekli gözetimi altında bulunmak onun yardımını sağlamak.*|| **arkasında dolaşmak,** *1. Birine işini yaptırmak için onun bulunabileceği yerlere giderek görüşme, konuşma fırsatı yaratmak; peşinde dolaşmak. 2. Ele geçirmeye çalışmak; kollamak.*|| **arkasından,** *1. Bir şeyden sonra; peşinden; ardından; akabinden. 2. Biri orada yokken; gıyabında.*|| **arkasından atlı kovalamak,** *Bir işi gereği yokken telaş ve acele ile yapmak; ardından atlı kovalamak.*|| **arkasından konuşmak,** *Yüz yüze söyleyemeyeceği bir şeyi ilgilisi orada yokken söylemek; çekiştirmek; dedikodu etmek.*|| **arkasından koşmak,** *1. Bir işi bitirmeye, sonuçlandırmaya çalışmak. 2. İlgi duyulan biri ile ilişki kurmaya, konuşmaya çalışmak.*|| **arkasından sürüklemek,** *Ardından gelmesini sağlamak.*|| **arkasından teneke çalmak,** *Giden veya kovulan birisi için çok sevinmek, alay etmek; onunla ilgili gizli bilgileri açıklamak.*|| **arkasında yumurta küfesi olmamak,** *Döneklik etmemesi için hiçbir sebep bulunmamak.*|| **arkasında yumurta küfesi yok ya,** *Bu işi yapması için bir engel yok, anlamında kullanılır; sırtında yumurta küfesi yok.*|| **arkasını almak,** *Bir şeyi bitirmek, sona erdirmek.*|| **arkasını bırakmamak,** *1. Bir şeyi veya birini izlemeyi sürdürmek. 2. Yapılan bir işin sonucu alınıncaya kadar çalışmak.*|| **arkasını dayamak,** *Birinden güç ve destek almak; onun koruyuculuğuna sığınmak; sırtını dayamak.*|| **arkasını getirememek,** *Başladığı bir işi sürdürüp bitirememek.*|| **arkasını sığamak,** *Sevgi veya şefkat gösterisi olarak birinin sırtını okşamak.*|| **arkasını sıvazlamak,** *Birine yaptığı bir işten dolayı güven vermek, destek olmak; aferin demek; sırtını sıvazlamak.*|| **arkasını vermek,** *1. Bir şeye arkasını dönerek durmak. 2. Bir şeye arkasını dayayarak durmak. 3. Birinin koruyuculuğuna sığınmak.*|| **arkasını yere getirmek,** *Yenmek.*|| **arkasın yepmek,** *{eAT} Sırtını sığamak; sırtını okşamak.*|| **arkası olmak,** *Koruyucusu ve güveneceği birine sahip olmak; koruyan destekleyen birisi bulunmak.*|| **arkası pek,** *1. Güveneceği, dayanacağı güçlü birine sahip. 2. Sağlam giyinmiş olan.*|| **arkası sağlam,** *Güveneceği, dayanacağı güçlü birine sahip olan.*|| **arkası sıra,** *1. Hemen ardından onu izleyerek; ardı sıra; peşi sıra. 2. Peşinden; ardından. 3. Gıyabında.*|| **arka sıvamak,** *Uğur dilemek.*|| **arkası var,** *1. Devamı var. 2. Koruyanı kollayanı var.*|| **arkası yere gelmemek,** *Yenik düşmeyecek şekilde güçlü olmak; yenilmemek; sırtı yere gelmemek; yıkılacak durumda bulunmamak.*|| **arkası yufka,** *1. Güvenecek güçlü bir koruyucusu yok. 2. Hoşa giden bir yemeğin devamının olmaması hâli.*|| **arka sokak,** *Şehir veya kasabanın ana caddeleri veya merkezine göre dışarıda kalan sokak.*|| **arka takımlar,** *argo. (Kadın ve kız için) bedenin arka bölümü, özellikle kalçalar.*|| **arka teker,** *Otomobil, araba ve bisiklet gibi araçların arka tarafta bulunan tekerlekleri.*|| **arka üstü,** *Arkası yere gelecek biçimde; sırt üstü.*|| **arka vermek,** *1. Güç bir durumda kalan birini desteklemek; yardım etmek. 2. Sırtını güçlü bir yere dayamak.*|| **arka virici,** *{eAT} Yardımcı; dost.*|| **arka viricirek,** *{eAT} Daha çok yardım eden.*|| **arka virinilmek,** *{eAT} Yardım görmek.*|| **arka virinilmiş,** *Yardım görmüş.*|| **arka virinmek,** *{eAT} Yardım görmek.*|| **arka virişmek,**

{eAT} Yardımlaşmak.|| **arka virmek,** *{eAT} 1. Sırtını dayamak; arkasını vermek. 2. Yardım etmek. 3. Velayet.*|| **arka virmek dilemek,** *{eAT} Yardım dilemek.*|| **arka virmek dilenen,** *{eAT} Kendisinden yardım istenen; yardımına muhtaç olunan.*|| **arka virmek istemek,** *{eAT} Yardım istemek.*|| **arkaya atmak,** *Umursamamak, aldırmamak.*|| **arkaya bırakmak,** *Bir işi bitirmeyip sonraya bırakmak; ertelemek.*|| **arkaya geçmek,** *Ön taraftan art tarafa dolanmak.*|| **arkaya kalmak,** *Geriye kalmak; gecikmek; geriden gelmek; ilerleyememek.*|| **arka yüz,** *1. Büyük pano ve resimlere ait levhaların arka kısmı. 2. Kitap ve defter yaprağında okunmakta olan sayfanın arkasında kalan sayfa. 3. kütph. Bir kitapta çift sayılı numarlarla belirlenen, kitap açıldığında sol tarafta kalan sayfa. 4. kütph. Yazma kitaplarda genellikle çıft sayılarla numaralanan ve sağ yanda kalan sayfa. 5. Marangozlukta ahşabın görünmeyen tarafı. 4. Paranın veya madalyonun ikinci derecede kalan yüzü; tuğra.*

arkacı, [arka-cı آرقاجی] *is. mec.* **1.** Arka çıkan; koruyucu; taraftar; yardımcı. *{eAT} {ağız} (aynı)* [DS] **2.** *{ağız}* Hamal. [DS] **3.** *argo.* Aktif eşcinsel erkek; sodomist. **4.** *argo.* Kalabalık yerlerde yankesiciye yardımcılık eden kimse.

arkaç[1], -cı [arka-ç] *{ağız} is.* **1.** Açıkta kurulan davar ağılı. **2.** Hakim rüzgârı bir tepenin kestiği kuytu bir yamaçtaki koyun yatağı. **3.** Dağlarda kuytu, siper yer. [DS]

arkaç[2], -cı [arğac / arḳaç آرقچ] *{eAT} is.* Argaç.

arkaçak, -ğı [ār-mak > ar-ka-mak > arḳa-çaḳ ?] *{eT} is.* Ağza ilaç akıtmak için kullanılan içi delik bir araç; akıtmaç. [DLT]

arkaçlık, -ğı [arkaç-lık] *{ağız} sf.* → argaçlık. [DS]

arkaçtı, [ark+aç-tı] *{ağız} is.* Suyun kendi kendine açtığı ark. [DS]

arkad, [İt. arcado *(yay)* > Fr. arkade] *is. mim.* Aralarındaki boşluğun üstü yay biçiminde olan sütun topluluğu.

arkadaş, [arka-daş] *is.* **1.** Savaşta, bir savaşçının arkasını düşman saldırısından koruyan savaşçı. **2.** Kendisine yakınlık duyulan, inanılıp güvenilen kişi; dost; yaren; ahbap; enis; hempa; ihvan; koldaş; muhip; refik; nedim; sağdıç. **3.** Bir yerde bir arada bulunmakla birbirini tanıyıp dostluk kuran kişiler; avane; ayaktaş; dadaş. **4.** *ünl.* Tanımadık yaşıtlara seslenme sözü. "*Arkadaş, yurduma alçakları uğratma sakın.*" M. Âkif Ersoy. ⧉ **arkadaş canlısı,** *Arkadaşına düşkün olan; arkadaşlığa değer veren.*|| **arkadaş değil, arka taşı,** *Yararından çok zarar veren arkadaşlara serzeniş sözü.*|| **arkadaş olmak,** *Biri ile samimiyet kurup dost olmak.*

arkadaşça, [arka-daş-ça] *(arkada'şça) zf.* Arkadaşlığa yakışır, arkadaşlık bağını ve sevgisini gösterir şekilde; dostça; içtenlikle; samimi olarak.

arkadaşlık, -ğı [arka-daş-lık] *is.* **1.** Arkadaş olma durumu. **2.** Arkadaşlar arasında var olan yakınlık, dayanışma ve sevgi. ⧉ **arkadaşlık etmek,** *1. Beraber bulunulan ve çalışılan yerde iyi geçinmek, uyum sağlamak. 2. Yolculuk veya gezintide yanında bulunmak, refakat etmek.*

arkag, [ār-mak > ar-ḳa-ğ] *{eT} is.* Atkı, mekik ipliği argaç; en ipliği. [Mühennâ] [Gabain] [DLT] [EUTS]

arkaik, -ği [Fr. archaïque] *sf.* **1.** Geçmiş dönemden kalan; kendi zamanından daha eski bir çağın karakterini gösteren; aşnı. **2.** *ed.* Yazarın yaşadığı çağdan daha önceki devirlere ait kullanmış olduğu kelime, cümle ve anlatım biçimleri. **3.** Klasik çağ öncesinden kalma eser.

arkaizm, [Yun. arkhaios > Fr. archaïsme] *is.* **1.** Kendi döneminden daha eski devirlerin izlerini taşıma. **2.** Eskileri taklit. **3.** Çok eski bir dönemden kalmış olan şeyle ilgili; aşnılık. **4.** *ed.* Bugün kullanımdan kalkmış olan kelimelerle yazma ve söyleme durumu. **5.** Bir yapının kullanıldığı çağdan daha önceki bir döneme ait özellikler taşıma durumu.

arkalaç, -cı [arkala-mak > arkala-ç] *{ağız} is.* Hamal arkalığı. [DS]

arkalama, [arka-la-ma] *is.* **1.** Arkalama eylemi. **2.** Koruma, destek olma.

arkalamak, [arka-la-mak] *gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* **1.** Bir şeyi sırtına almak; yüklenmek. **2.** *mec.* Bir kimseye, yardım etmek, güven vermek; desteklemek; müzaheret etmek.

arkalanıcı, [arka-la-n-ıcı آرقه لنیجی] *{eAT} sf.* Birinin yardımına güvenen; birisine dayanan.

arkalanma, [arka-la-n-ma] *is.* Arkalanmak işi; kendisine yardım edilme; korunma.

arkalanmak, [arka-la-n-mak آرقه لانمق / آرق لنمق] *dönşl. f. [-ır]* **1.** Sırtını bir şeye dayamak; sırtını vermek. *{eAT} (aynı)* **2.** *{eAT}* Güçlenmek; güç bulmak; güvenmek. *{ağız} (aynı)* [DS] **3.** *edil. f.* Yardımcı veya destekçisi bulunmak; kendisine yardım edilmek; korunmak; desteklenmek; kayırılmak. *{eT} (aynı)* [DLT]

arkalaşmak, [arka-la-ş-mak آرقه لاشمق] *{eAT} {ağız} işteş. f. [-ır]* Birbirine yardımcı olmak; birbirine destek olmak; yardımlaşmak. [DS]

arkalayı, [arka-layı] *{ağız} zf* Yokluğunda; kendisi yokken; gıyabında; arkasından. [DS]

arkalayın, [arka-layın] *{ağız} zf.* → arkalayı. [DS]

arkalı, [arka-lı] *sf.* **1.** Arkalığı, dayanacak yeri olan **2.** *mec.* Koruyucusu olan. **3.** *{ağız}* Semiz; yağlı. [DS] **4.** *{ağız}* Devamlı; sürekli. [DS] **5.** *{ağız}* Çok kalabalık; büyük. [DS] **6.** *{ağız}* (Ağaç için) meyvesi çok. [DS]

arkalık, -ğı [arka-lık] *is.* **1.** Sandalye, koltuk, kanepe gibi oturulacak eşyanın sırt yaslamaya mahsus yeri. **2.** Hasta yataklarında yastıkları dik tutmaya yarar

alet. **3.** Hamalların yük taşımak için sırtlarına yerleştirdikleri koruyucu. **4.** *{ağız}* Ceket. [DS] **5.** *{ağız} as.* Artçı. [DS] **6.** *{ağız}* Bir tür sepet. [DS] **7.** *{ağız}* Saman kağnısının ardına bağlanan kilim parçası. [DS] **8.** *{ağız}* Tahta biçilecek tomruğun dört yanından çıkarılan kalın ve yumru tahtalar. [DS]

arkalıklı, [arka-lık-lı] *sf.* Arkalığı olan.

arkalıksız, [arka-lık-sız] *sf.* **1.** Arkalığı, sırt dayayacak yeri olmayan. **2.** *mec.* Koruyucusu ve dayanağı olmayan.

arkalu, [arka-lu ارقلو / آرقه لو] *{eAT} sf.* Yardımcıları çok olan; kuvvetli.

arkaluc, [arka-la-mak>arkalu-mak>arkalu-c آرقه لوج / ارقلوج] *{eAT} is.* Hamal semeri; arkalık.

arkamak, [ār-mak *(dolaşmak)* > ar-ḳa-mak] *{eT} gçl. f. [-r]* **1.** Aramak; yoklamak; arayıp taramak. [DLT] [Yüknekî] **2.** *{ağız}* Tutmak; sarmak. [DS] **3.** *{ağız}* Yardım etmek; arka çıkmak. [DS]

arkan[1], [*eT.* arḳa > arka-n [Dankoff]] *is.* İp.

arkan[2], [ar-ḳan] *{eT} zf.* **1.** Nihayet. [Gabain] **2.** *{ağız}* Uzak. [DS]

arkan[3], [Ar. ʿarkān عرقان] *(arka:n) {OsT} is.* Terleme.

arkap, -bı [Ar. raḳaba] *{ağız} is.* Köpeklerin boyunlarına takılan halka. [DS]

arkar, [ar-mak *(dolaşmak)* > ar-ḳa-r] *{eT} is.* Dişi dağ keçisi. [ETY] [DLT]

arkarı, [?arkarı] *{ağız} sf.* Galip; üstün. [DS]

arkasınmak, [arka-sın-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* Arkalanmak; güvenmek. [DS]

arkasız, [arka-sız] *sf.* **1.** Arkalığı, dayanacak yeri olmayan **2.** *mec.* Koruyucusuz.

arkaş [arka-ç] *{ağız} is.* → arkaç. [DS]

arkaşmak, [ar-ḳa-ş-mak] *{eT} işteş. f. [-ur]* **1.** Arka arkaya gelmek; arka arkaya çıkmak. **2.** Yük yüklemekte birbirine yardım etmek. [DLT]

arkebüz, [Holl. hakebusse > İt. archibuso / Fr. arquebuse] *is.* On beşinci yüzyılda omuzda iki kişi tarafından taşınan ve yere çakılan bir kazığa kabzası dayanmak suretiyle ateş edilebilen bir tüfek cinsi.

arkeen, [Fr. arcéen] *is.* Kambriyumdan önce oluşmuş yer katı.

arkegon, [Fr. archégone] *is. bot.* Eğrelti otları, kara yosunları ile bazı su yosunlarında ve açık tohumlularda görülen dişilik organı.

arkeolog, -ğu [Fr. archéologue] *is.* Tarih öncesi ve eski çağlardan kalma eserleri inceleyen, araştıran, değerlendiren uzman; kazı bilimci.

arkeoloji, [Fr. archéologie] *is.* Tarih öncesi ve eski çağlardan kalma eserleri tarih ve sanat değeri açısından inceleyen, araştıran bilim dalı; kazı bilimi.

arkeolojik, -ği [Fr. archéologique] *is.* Tarih öncesi ve eski çağlardan kalma eserlerle ilgili; kazı bilimsel.

arkeopteriks, [Fr. archéoptéryḫ] *is.* Bavyera'da Jura devri yaprak kayaçları arasında fosili bulunmuş, hem kuş hem sürüngen özellikleri gösteren bir hayvan.

arketip, [Yun. arkhetupos *(ilk model)* > Fr. archétype] *is.* Kendisine dayanılarak eser verilen ilk model; ilk örnek.

arkık, [ar-ık *(pislik)* > ar-ḳ-ıḳ] *{eT} is.* Pislik; tezek [Mühennâ]

arkın[1], [ar-ḳın / arkun] *{eT} zf.* Gelecek yıl; öbür yıl. [DLT] 🗗 **arkın izi,** *{eT} Gelecek yıl; öbür yıl.* [DLT]

arkın[2], [ar(ı)k-ın] *{ağız} zf.* Zayıf; cılız. [DS]

arkın[3], [ar-ḳın / ar-ḳun آرقين] *{eAT} sf.* Yavaş; ağır; aheste.

arkıncak, [ar-ḳın-caḳ / ar-ḳun-caḳ آرقنجق] *{eAT} zf.* → arkuncak.

arkırı, [arḳır-ı / arḳur-u آرقرى] *{eAT} sf.* **1.** Eğri; yan üstü; yanlamasına. **2.** Tersine; aykırı; karşı; ters. **3.** *{ağız}* Çarpık; çapraz. [DS] 🗗 **arkırı çıkmak,** *{eAT} Yolunu kesmek; karşısına çıkmak.*|| **arkırı gelmek,** *1. {eAT} Karşı koymak; karşısına çıkmak; önüne gerilmek. 2. {ağız} İtiraz etmek.* [DS]

arkış[1], [alḳ-ış / arḳış] *{eT} is.* Alkış; övgü. [ETY]

arkış[2], [arḳış / arvaş / arvış] *{eT} is.* Büyü; efsun. [DLT]

arkış[3], [ār-mak *(arasından geçmek, dolaşmak, aşmak)* > ar-ḳ-ış] *is.* **1.** Kervan. [EUTS] [ETY] [Gabain] [Tekin] [Yüknekî] **2.** Yurdundan uzak düşmüş birine gönderilen kimse; haberci; elçi. [EUTS] [ETY] **3.** Mektup. [ETY] [DLT] 🗗 **arkış tirkiş,** *Kervanlar.*

arkış[4], [ar-kı-ş] *{ağız} is.* Değirmen taşları arasına konulan demir gereç. [DS] 🗗 **arkış etmek,** *{ağız} Yükü geçici olarak bir yere bırakmak.* [DS]

arkıt, -dı [arkıt / argıt] *is.* **1.** Köy evlerinde kapıların arkasına çakılmış bulunan kalın tahta kuşak. **2.** *{ağız}* Dövenle boyunduruğu birbirine bağlayan ok. [DS] **3.** *{ağız}* Asma çardaklarında yatay uzatılmış ağaçlar. [DS] **4.** *{ağız}* Kızakların arkasında ve önünde tutunmaya yarayan eğri ağaç. [DS] **5.** *{ağız}* Semerin eğri ağaçları. [DS] **6.** *{ağız}* Çadırın yatay uzanan ağaçları. [DS] **7.** *{ağız}* Irmakta balık avlamakta kullanılan bir tür sal. [DS]

arkmak, [ark-mak] *{ağız} gçl. f. [-ar]* **1.** Yardım etmek. **2.** Arkaya sarkmak. [DS]

arko, [Yun. arktos *(ayı)* > arko] *sf.* **1.** İnatçı. **2.** Kaba. **3.** Bön. **4.** Gülmez.

arkoz, [Fr. arkose] *is. jeol.* Granit veya gnayslı kayaçların aşınması ile oluşmuş feldspatlı kum.

arktik, -ği [Yun. arktikos > Fr. arctique] *is. coğ.* Kuzey kutbu ve çevresi ile ilgili.

arku, [ar-ḳu] *{eT} is.* Nehir; dere. [Gabain] [EUTS]

arkub, [Ar. ʿarḳūb عرقوب] *(arku:b) {OsT} is.* **1.** Ökçe siniri; eğrice. **2.** Yalan ve kötü söz.

arkuçı, [ar-mak *(arasından geçmek)* > ar-ḳu-çu] *{eT} is.* **1.** İki kişi arasında aracılık eden kişi; aracı. **2.** Evlenme zamanı dünürler arasında gidip gelen kişi. [DLT]

arkuk, [ar-ḳu-ḳ] *{eT} sf.* **1.** İnatçı; ters; aksi. [Tekin] **2.** Aykırı. [DLT] **3.** İki direk veya duvar arasına çapraz olarak konulan ağaç. [DLT] ⊟ **arkuk kişi,** *1. Söz dinlemez; inatçı. 2. Kalp kimse.* [DLT]

arkuklanmak, [arḳ-uḳ-la-n-mak] *{eT} dönşl. f.* Haylazlık etmek; dik başlık etmek. [DLT]

arkula, [Suriye Ar. ʿāḳūla] *{ağız} is.* Kuru dalları çekip koparmaya yarayan ucu demir çengelli uzun sırık. [DS]

arkun[1], [ar-ḳun] *{eT} is.* **1.** Gelecek yıl; öbür yıl. [DLT] **2.** Nihayet. [Gabain] [EUTS] **3.** Yaban aygırı ile evcil kısraktan olan at. [DLT] ⊟ **arkun izi,** *{eT} Gelecek yıl; öbür yıl.* [DLT]

arkun[2], [*eT.* aḳru *(yavaş, sessiz)* > aḳru-n > arḳun آرقون] *{eAT} sf.* **1.** Yavaş; ağır; sakin; aheste. **2.** *zf.* Yavaş ve alçak sesle. **3.** Gizli. ⊟ **arkun arkun,** *{eAT} Yavaş yavaş; ağır ağır; hafif hafif; giderek.*

arkunca, [arḳun-caḳ / arḫuncaḳ / arḳmcaḳ آرقونجق] *{eAT} zf.* Yavaşça; hafifçe; sessizce.

arkuncacuk, [arḳun-ca-cuḳ آرقونجه جق] *{eAT} zf.* Yavaşça; hafifçe.

arkunlık, [arḳun-lıḳ] *{eAT} is.* Yavaşlık; sakinlik.

arkunluğile, [arkun-luk + ile آرقونلغيله] *{eAT} zf.* Yavaşça.

arkura, [arḳu-ra] *{eT} sf.* Çaprazlama; aykırı. ⊟ **arkura yatmak,** *{eT} Çaprazlama yatmak.* [EUTS]

arkurı, [arḳu-rı / arḳı-rı / arḳu-ru آرقوری] *{eAT} sf.* **1.** Eğri; yan üstü; yanlamasına. **2.** Tersine; aykırı; karşı; ters. ⊟ **arkurı arkurı,** *{eAT} Birbirinin tersine çaprazlama.*

arkurıdan, [arku-rı-dan] *{ağız} zf.* Sebepsiz yere; gereksiz. [DS]

arkurmak, [arḳu-r-mak] *{eT} gçsz. f.* **1.** Çapraz geçmek. [Gabain] **2.** Karşıdan karşıya geçmek.

arkurtmak, [*eT.* arḳur-mak > arḳur-t-mak] *{eAT} gçl. f. [-ur]* Kovmak.

arkuru, [ār-mak *(dolaşmak)* > arḳu-ru ارقورو] *{eT} {eAT} sf.* **1.** Çapraz; haç gibi; aykırı. [EUTS] **2.** *{ağız}* Doğru; düz. [DS] **3.** *{ağız}* Kestirme. [DS] ⊟ **arkuru çıkmak,** *{eAT} Yolunu kesmek; karşısına çıkmak.*|| **arkuru gelmek,** *{eAT} Karşı koymak; karşısına çıkmak; önüne gerilmek.*|| **arkuru turkuru,** *{eT} Çapraz; haçvari.* [Gabain]|| **arkuru turmak,** *{eAT} Göğüs germek; maruz olmak.*|| **arkuru varmak,** *{eAT} Karşı koymak.*

arkurusma, [arkuru-s-ı-n-a آرقريسنه] *{eAT} zf.* Yanlamasına; enine; aykırı olarak.

arkurtmak, [arkur-t- mak ارقورتمق / آرقورتمق] *{eAT} gçl. f. [-ur]* **1.** Gidişini, akışını değiştirmek. **2.** Yürümesine engel olup geri döndermek. **3.** Bozmak ve değiştirmek.

arkut, -du [ar-mak > arkut / arkıt] *{ağız} is.* **1.** Elbise, çamaşır asmaya yarayan ip, tel ya da ağaçtan uzun çubuk. **2.** Hıyar filizlerini askıda tutturmak için uzatılan ağaç dalı. [DS]

arkuy, [arḳuy] *{eT} is.* Kale; müstahkem mevki; istihkâm. [ETY]

arlamak[1], [ara-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Aralamak; seyrekleştirmek. [DS]

arlamak[2], [ār-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ı) -yor]* İyi olmak; hastalıktan kurtulmak. [DS]

arlanma, [Ar. ʿār + T. -la-n-ma] *is.* Utanma, sıkılma.

arlanmak, [ar-la-n-mak] *dönşl. f. [-ır]* Utanç duymak; utanmak; sıkılmak; çekinmek; *{eAT} (aynı).*

arlanmaz, [ar-la-n-maz] *sf.* Utanmadan, sıkılmadan hareket eden; utanmaz.

arlaşmak, [ar-la-ş-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* Kovularak gitmek. [DS]

arlaştırmak, [arlaş-tır-mak] *gçl. f. [-ır]* Başından atmak; kovmak.

arlı, [ar-lı] *sf.* **1.** Ar sahibi olan. **2.** Utangaç; sıkılgan. **3.** Namuslu.

-arlık, [-r-lık /-rlik / -rluk / -rlük / -ırlık / -irlik / -urluk / -ürlük / -arlık / -erlik] *yap e.* → -rlık.

arlık, -ğı [arı-lık / ar-lık] *{ağız} is.* Hastalıktan kurtulmak için okuyup üfleyenlere verilen ücret. [DS]

arm,-mi [Ar. ʿarm / ʿarem عرم] *{OsT} is.* Kafa tutma; inatçılık.

arma[1], [Yun. arma] *{ağız} is.* Bele bağlanan fişeklik. [DS]

arma[2], [Lat. arma *(silah)* / İt. *(teçhizat)*] *is.* **1. Bir** aileye, bir topluluğa veya bir kişiye atalarından kalan, genellikle kalkan biçimli bir zemin üzerine işlenmiş özel işaret, yazı veya süslemeler. **2.** *dnz.* Bir gemide direk ve serenlerle bunlar üzerinde yer alan çarmıh, yelken ve halat takımlarından oluşan donanım. **3.** *ünl.* Denizcilikte *"Yap, aç!"* anlamında verilen emir. ⊟ **arma branda,** *dnz. Eski gemilerde hamakların kurulması için verilen emir.*|| **arma budamak,** *dnz. Top ateşi ile düşman gemisinin yelken ve direklerini tahrip etmek.*|| **arma budatmak,** *dnz. Fırtına sebebiyle geminin yelken takımları tahrip olmak.*|| **arma doldurmak,** *dnz. Yelkenlerin esnemesini önlemek için ana armanın boşlarını almak.*|| **arma soymak,** *dnz. Bir süre kullanılmayacak olan geminin yelken takımını indirmek.*|| **arma tente,** *dnz. Gemi limandayken kullanılan tentelerin açılması için verilen emir.*|| **Arma yelken!** *dnz. "Yelken aç!" komutu.*

arma[3], [Lat. arma] *(a'rma) is. argo.* Paylama; azar.

armacılık, -ğı [arma-cı-lık] *is.* Armaları düzenleme ve doğru bir şekilde temsil ve tasvir etme teknik ve kuralları.

armada, [İt. armata] *(arma'da) sf. dnz.* **1.** Silahlı. **2.** *is.* Donanma.

armador, [İsp. armador] *is. dnz.* **1.** Gemilerdeki her türlü donanım işini yapan usta. **2.** Yelkenli gemilerde arma işlerini yürüten özel görevli.

armadura, [İt. armadura] *(armadu'ra) is.* **1.** Çatı; iskele. **2.** *dnz.* Yelkenli gemilerde hareketli arma halatlarını bağlamak için alabandalara çakılı ağaç veya demir levhalar.

armagan, [arma-ġan / yarma-ġan / armagal] *{eT} is.* Hısımlara doyumlukta verilen hediye; armağan. [DLT]

armağan, [Far. armağan ? => *eT* armağān / yarmağān] *is.* **1.** Bir kişiyi sevindirmek için özel günlerde verilen şey; hediye; ağırlık. **2.** Önceden kararlaştırılıp ilan edilen ödül; mükâfat. **3.** Kendisine saygı duyulan birinin bağışı; lütuf; ihsan. **4.** *kütp.* Bir kimseye veya olayın anısına adanan kitap veya başka eser; ithaf. ⊡ **armağan etmek,** *Birinin gönlünü hoş etmek, sevindirmek için bir şey vermek; hediye etmek.*

armak[1], [ār-mak] *(a:rmak) {eT} gçsz. f. [-ur]* **1.** Dolaşmak.**2.** Arasından geçmek; çapraz geçmek; içinden geçmek; girmek; hulûl etmek. [EUTS] [ETY] [İKPÖy.] **3.** *gçl. f.* Kandırmak aldatmak. [DLT] [EUTS] [Gabain] [Tekin] [ETY]⊡ **armak tevmek,** *{eT} Hile yapmak; aldatmak.* [DLT] || **armak yuvmak,** *{eT} Hile yapmak aldatmak.* [DLT]

armak, [ār-mak آرمق] *(a:rmak) {eT} {eAT} {ağız} gçsz. f. [-ur]* Yorgun düşmek; yorulmak; aşırıya kaçmak; güçsüz kalmak. [DLT] [ETY] [İKPÖy.] [Gabain] [Mühennâ] [Yüknekî] [DS]

armak[2], [ar-mak] *{ağız} is.* Çamaşır yıkama yeri. [DS]

armakçı, [ar-mak-çı] *{eT} sf.* Entrikacıaldatıcı; hilekâr. [Tekin] [Gabain] [ETY]

armalı[1], [arma-lı] *sf.* **1.** Arması bulunan; belli bir işareti olan. **2.** *argo.* Süslü; şatafatlı.

armalı[2], [arma-lı]*sf. argo.*(Söz için) lastikli.

armalık, -ğı [arma-lık] *is.* Armaların etrafını süsleyen oyma çiçeklerden yapılmış çerçeve.

arman, [Far. ārmān آرمان] *(a:rma:n) {OsT} is.* **1.** Özleme; özleyiş; hasret. **2.** Zahmet; sıkıntı. **3.** Teessüf. **4.** Pişmanlık.

armani, [Far. ārmān > ārmānī آرمانی] *(a:rma:ni:) {OsT} sf.* **1.** Kederli; müteessif. **2.** Pişman; hoşnutsuz.

armanmak, [arb-an-mak>arm-an-mak] *{ağız} dönşl. [-ır]* **1.** Tırmanmak. **2.** Abanmak. [DS]

armatör, [Fr. armateur] *is.* **1.** Ticaret gemisi sahibi. **2.** Gemi sahibi olsun veya olmasın bir geminin donanımını üzerine alan, işleten kişi; donatan. **3.** *argo.* Bir fahişenin sırtından geçinen erkek; pezevenk.

armatörlük, -ğü [armatör-lük] *is.* Armatörün yaptığı iş veya meslek.

armatür, [Fr. armature] *is.* **1.** Bir alet veya tesisatın ana bölümünü oluşturan parçaların tümü. **2.** Musluk ve batarya türü sıhhi tesisat malzemelerinin genel adı. **3.** *fiz.* Bir kondansatörün yalıtkanla ayrılmış iki iletkenden her biri; bir mıknatısın iki ucunu birleştiren yumuşak demir. **4.** *müz.* Donanım.

armiş, [Far. ārmiş آرمش] *(a:rmiş) {OsT} is.* Dinlenme; rahat; huzur.

armoda, [Yun. armidi] *is.dnz.* Bir tür halat.

armoni, [Lat. harmonia] *is.* **1.** Ayarlama. **2.** *müz.* Kulağa hoş gelen çeşitli sesler arasındaki uyum; ahenk. **3.** *ed.* Aynı konuya ait verimlerin, parçaların, sözlerin, kelimelerin tutarlı bir biçimde bir araya getirilmesi; ahenk; uyum. **4.** Konusu birlikte çıkan sesleri uyuşturmak olan müzik sistemi. **5.** Yalnızca üflemeli ve vurmalı çalgılardan meydana gelmiş orkestra. ⊡ **armoniler,** *Fizikte frekansı, ana sesin frekansının tam katında çakışan sesler.*|| **armoni orkestrası,** *Yalnızca üflemeli çalgılardan kurulmuş orkestra.*

armonik, -ği [Fr. harmonique] *sf.* Armoni ile ilgili olan.

armonika, [İng. harmonica] *is. müz.* Yan yana sıralı deliklere yerleştirilmiş dilciklerinin titreşimi ile ayrı notalarda ses veren üflemeli bir çalgı çeşidi; ağız mızıkası.

armonize, [Fr. harmonizé] *sf. müz.* **1.** Armoni kurallarına uygun düzenlenmiş. **2.** (Müzik parçası için) tamamlayıcı sesler eklenmiş. ⊡ **armonize etmek,** *Bir melodiye eşlik edecek bir veya birkaç parça eklemek.*

armonyum, [Fr. harmonium] *is. müz.* Pedal yardımıyla bir körüğün meydana getirdiği hava ile çalışan klavyeli ve üflemeli bir çalgı.

armoz, [Yun. armos] *is. dnz.* Gemilerde borda ve güverte kaplama tahtalarının boylamasına eklenmesi ile aralarında oluşan çizgi.

armudî, [Far. emrūd + Ar. -ī آرمودی] *(armu:di:) {OsT} sf.* Armut biçiminde olan.

armudiye, [Far. emrūd + Ar. -iyye آرمودیه] *(armu:-diye) {OsT} is.* **1.** Armut biçiminde nazarlık olarak takılan altın. **2.** Tahta oymacılığında kullanılan bir tür rende. **3.** *{ağız}* Kadın başlıklarında yürek biçiminde gümüş levha. [DS]

armun, [Yun. arrabōn > Ar. ʿarabūn عربون > عرمون] *{OsT} is.* Pey akçesi.

armut, -du [Far. emrūd => armud آرمود] *is. bot.* **1.** Gülgillerden ılıman bölgelerde yetişen beyaz çiçek-

li, basit, düz veya düzensiz dişli yapraklı, damla görünümünde ortası beş bölmeli ince kabuklu, sulu ve tatlı meyvesi olan bir ağaç veya ağaççık türü, *(Pirus comminus)*. **2.** Bu ağacın sap kısmı dar alt kısmı geniş meyvesi; *{eT} (aynı)*. [DLT] **3.** *argo*. Fazla bön, avanak kimse. ⧉ **armudun iyisini ayılar yer,** *İyi şeylere layık olmayanları tasvir etmek için kullanılır.*|| **armudun sapı, üzümün çöpü var,** *Hiçbir şeyi beğenmeyenler, müşkülpesentler için kullanılır.*|| **armut gibi,** *Anlayışsız, bön kimse.*|| **armut kabağı,** *bot. Ürünü armut biçiminde olan bir süs kabağı.*|| **armut kakı,** *{ağız} Armut kurusu.* [DS]|| **armut kurusu,** *Dörde bölünmüş armutların gölgede kurutulması ile elde edilen kuru yemiş.*|| **armut piş, ağzıma düş,** *Hiç emek vermeden bir işin olmasını bekleyenler için söylenen söz.*|| **armut top,** *spor. Boksörlerin antrenmanda kullandıkları içi havayla doldurulmuş yukarıdan asılı armut biçimindeki meşin top.*

armutçu, [armut-çu] *is.* Armut yetiştiren veya satan kişi.

armuz, [Yun. armos] *is. dnz.* **1.** Gemilerde güverte ve borda kaplama tahtalarının birbirine değdikleri yerdeki çizgiler. **2.** *{ağız}* Yapılarda kullanılan direkler arasındaki açıklık. [DS]

armür, [Fr. armure] *is.* Bir dokumayı oluşturan atkı ve çözgü ipliklerini çaprazlama alma biçimi.

arnak, -ğı [arnak / almak] *{ağız} is.* **1.** Annaç. **2.** Yokuş; meyil. **3.** Ön yüz. [DS]

arnaklamak, [arnak-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Bakmak; gözlemek. [DS]

arnaşmak, [*eT.* ar-mak > ar(ı)n-aş-mak] *{ağız} gçl. f [-ır]* **1.** Dokunacak, örülecek bir şeye başlamak. **2.** Örgüde ikinci bölüme başlamak. **3.** Nakışa, biçime başlamak. [DS]

arnat[1], **-dı** [Gürc. arnati *(tırmık)*] *{ağız} is.* Harmanda tahılı toplamakta kullanılan araç; sıyırgı. [DS]

arnat[2], **-dı** [Ar. ʿirnās] *{ağız} is.* **1.** Üzüm vermeyen azgın üzüm teveği. **2.** Budanmamış azgın üzüm dalı. [DS]

Arnavut, [Rum. Arnavut] *öz. is.* **1.** Arnavutluk halkı ve bu soydan olan kimse. **2.** *{ağız}* Dev. [DS] ⧉ **Arnavut besası,** *Çabuk bozulmayan, kesin yemin.*|| **Arnavut bacası,** *Çatı penceresi.*|| **Arnavut biberi,** *Acı kırmızı biber.*|| **Arnavut ciğeri,** *Un ve kırmızı bibere bulanmış koyun karaciğeri ile bol yağda yapılan bir çeşit sote.*|| **Arnavut darısı,** *Ak darı.*|| **Arnavut elması,** *Arnavutlukta yetişen lezzetli bir tür elma.*|| **Arnavut halayı,** *Sivas yöresine ait Arnavut satıcının jest ve mimiklerinin taklit edildiği ve ağır kısımlarında Arnavut türküsü söylenen bir kadın oyunu.*|| **Arnavut kaldırımı,** *İrili ufaklı taşların döşenmesi ile meydana getirilmiş kaldırım veya yol.*|| **Arnavut zarı,** *Yuvarlak ve beş yüzlü zar.*

Arnavutça, [Arnavut-ça] *(arnavu'tça) öz. is.* Hint-Avrupa dilleri ailesinden İllir veya Dacia dillerine bağlı Arnavutluk halkının dili.

Arnavutlaşma, [Arnavut-la-ş-ma] *is.* Arnavut kültür ve yaşayışını benimseme.

Arnavutlaşmak, [Arnavut-la-ş-mak] *dönşl. [-ır]* Arnavut kültür ve yaşayışını benimsemek; Arnavutluk uyruğuna girmek.

arni, [Hint. arni] *is.* Hindistan mandasının yerli adı.

arnika, [İt. arnica] *(arni'ka) is. bot.* Bileşikgiller familyasından papatyaya benzer turuncu sarı kömeçli, çayır ve ormanlarda biten, yaprak ve çiçekleri şiddetli bir kusturucu nitelik taşıyan, çok yıllık otsu bitki; öküz gözü; sığır gözü; mastı çiçeği, *(Arnica montana)*.

arnug, [ār-mak > ar-ın-mak > ār-(ı)n-uġ / ar-(ı)n-uḳ آرنوغ] *{eAT} sf.* **1.** Yorulmuş; yorgun. **2.** *is.* Yorgunluk.

arnuk, [ār-mak > ar-ın-mak > ār(ı)n-uġ / ar(ı)n-uḳ آرنوق] *{eAT} sf.* → arnug.

arnuklık, [arnuḳ-lıḳ آرنقلق] *{eAT} is.* Yorgunluk.

aroma, [Yun. aroma *(hoş koku)* > Fr. arôme] *(aro'ma) is.* **1.** Güzel koku. **2.** Sebze ve meyvelerden yayılan kendine özel hoş koku.

aromatik, -ği [Fr. aromatique] *sf.* Hoş kokulu, aromalı.

arozöz, [Fr. arroseuse] *is.* Sulamada kullanılan üzerine bir su deposu ile doldurma ve boşaltma düzeneği kurulmuş motorlu araç.

arp, [Fr. harpe] *is. müz.* Üçgen şeklindeki bir çerçeve içine farklı uzunlukta paralel tellerin gerildiği elle çalınan bir müzik aleti.

arpa, [*eT.* arpa آربه] *is. bot.* **1.** Buğdaygillerden taneleri ekmek ve bira yapımında, çoğunlukla hayvan yemi olarak kullanılan, buğdaya göre daha erken gelişen ve olgunlaşan kılçıklı bir tahıl türü, *(Hordeum vulgare)*. *{eT} (aynı)*[Mühennâ] [DLT] [EUTS] **2.** *argo.* Para. **3.** *argo.* Kese; cüzdan. ⧉ **arpa arpa,** *{eAT} Ufak ufak; ince ince; zerre zerre.*|| **arpa bilezik,** *{eAT} Boğumları arpa biçiminde olan bilezik.*|| **arpa bölen,** *{ağız} Köy işi gören yönetim kurulu üyesi.* [DS]|| **arpa ektim darı çıktı,** *"Umduğumu bulamadım; beklenmedik şekilde sonuçlandı." anlamında kullanılır.*|| **arpa güzeli,** *{ağız} Arpayı samanından ayıran bir tür kalbur.* [DS]|| **arpa kestirmek,** *{ağız} Yolculukta arabanın atlarını dinlendirirken bir parça yem yedirmek.* [DS]|| **arpa orağı,** *{ağız} Arpa hasadı zamanı.* [DS]|| **arpa salmak,** *{eAT} Arpa atarak fal bakmak.*|| **arpası az gelmek,** *argo. Verilen ceza ve azarlamadan yeteri kadar ders almamak.*|| **arpası çok gelmek,** *Azgınlık etmek, coşmak, kudurmak.*|| **arpa suyu,** *argo. Bira.*|| **arpa şehriye,** *Arpa biçiminde dökülmüş şehriye.*|| **arpa tutmak,** *{eAT} (At için) arpalamak.*|| **arpa**

unun yoksa, tatlı dilin de mi yok, *İnsanları memnun etmek için tatlı dil yeter.*

arpacı[1], [arpa-cı آربجى / آربه جى] *is.* **1.** Arpa yetiştiren veya arpa alım satımı ile uğraşan kimse. **2.** *{eAT}* Falcı. ⊡ **arpacı kumrusu gibi düşünmek,** *Çok üzücü bir olay karşısında çaresiz kalarak ne yapacağını bilemeden düşünmek.*

arpacı[2], [Yun. arpaksi *(hırsız)*] *is. argo.* Göz göre göre çanta, cüzdan gibi eşyaları kapıp kaçan hırsız; kapkaççı.

arpacık, -ğı [arpa-cık] *is. tıp.* **1.** Göz kapağının kenarında beliren iltihaplı çıban; it dirseği. **2.** Tüfek, tabanca gibi ateşli silahların nişan alınmasını kolaylaştırmak için namlunun ucuna konulan küçük çıkıntı. **3.** Arpa şeklindeki şehriye. **4.** Arpa biçiminde içi dolgulu bir nakış. **5.** *{ağız}* Değirmen çarkının ortasında bulunan demir parça. [DS] **6.** *{ağız}* Tohumluk küçük soğan. [DS] **7.** *{ağız}* Taze, küçük hıyar. [DS] ⊡ **arpacık soğanı,** *Tohumdan, baş soğan elde etmek için yetiştirilen bir yıllık küçük soğan.*

arpacılık[1], **-ğı** [arpa-cı-lık] *is.* **1.** Arpa yetiştirme veya alım satım işi. **2.** *{eAT}* Falcılık.

arpacılık[2], **-ğı** [Yun. arpaksi] *argo.* Göz göre göre yapılan hırsızlık; kapkaççılık.

arpagan, [arpa-ğan] *{eT} {eT} is.* Arpaya benzer fakat tanesi zayıf bir bitki; yabani arpa. [DLT]

arpağ, [*eT.* arpağ] *{ağız} is.* Eski Türk inanışında ve bugün hâlen o dine mensup Türk boylarında rastlanılan kam ve baksıların hastaları iyileştirmek için söyledikleri anlamsız sözler; sihir; büyü. *(Çeşitli Türk lehçelerinde arbış, arbag, arbak, arvıç, arvış olarak söylenir.)* [DS]

arpağan, [*eT.* arpa-ğan > arpa-ğan] *is. bot.* Yabani arpa, yulaf.

arpağcı, [*eT.* arpağ-cı] *is.* **1.** Eski Türklerde büyücülere verilen isim. **2.** *{ağız}* Üfürükçü; büyücü. [DS]

arpalama, [arpa-la-ma] *is.* **1.** Çoğunlukla atlarda aşırı yorgunluk veya uzun süre kapalı yerde besiye çekilmekten doğan, ayaklarda deri altına kan birikmesi şeklinde görülün iltihaplı hastalık. **2.** *{ağız}* Çok arpa yemekten oluşan hayvan hastalığı. [DS] **3.** *{ağız}* Ağzına geleni söyleme. [DS]

arpalamak, [arpa-la-mak] *{eT} gçl. f. [-r]* **1.** Arpa vermek. [DLT] **2.** *{ağız}* Ağzına geleni söylemek; ne dediğini bilememek. [DS] **3.** *argo.* İşi iyi gitmek. **4.** (Hayvan için) çok arpa yiyerek hastalanmak.

arpalanmak, [arpa-la-n-mak] *{eT} dönşl. f. [-ur]* Arpa sahibi olmak. [DLT]

arpalık, -ğı [arpa-lık آربه لق] *is.* **1.** Arpa ekilen tarla. **2.** Arpa ambarı. **3.** *{eAT}* İmparatorluk döneminde bazı devlet görevlilerine verilen ödenek veya bunun karşılığı ihtiyaç maddesi. **4.** Padişahların annesine, kız kardeşine ve haseki sultanlara verilen haslar; başmaklık. **5.** *argo.* Bir emek vermeden, karşılık ödemeden yararlanılan, çıkar sağlanılan yer. **6.** *{eAT} {ağız}* Atın azı dişi. [DS] ⊡ **arpalığı silinmek,** *{eAT} (At için) azı dişi aşınmak.*|| **arpalık yapmak,** *Bir yerden sürekli olarak çıkar sağlamak; sömürmek.*

arpej [Fr. arpège] *is. müz.* Bir akort oluşturan seslerin birbiri ardınca çalınması.

arradat, [Ar. ʿarrādat عرادات] *(arra:da:t) {OsT} is.* Tekerlekli mancınıklar; savaş arabaları.

arrade, [Ar. ʿarrāde عراده] *(arra:de) {OsT} is.* Tekerlekli mancınık; savaş arabası.

arraf, [Ar. ʿirfān > ʿarrāf / ʿarrāfe عرافه / عراف] *(arra:f) {OsT} is.* **1.** Bilen. **2.** Kaybolmuş veya çalınmış eşyaları bulan kimse; müneccim. **3.** Yıldızlara bakarak kehanette bulunan; bakıcı; falcı; kâhin. **4.** Hakîm; bilge. **5.** Göçebe Arap kabilelerinin örfe ait genel bilgileri.

arras, [Ar. ʿarrāṣ عراص] *(arra:s) {OsT} sf.* **1.** (Gök yüzü için) gürleyen ve şimşek çakan. **2.** Şimşekli.

arrıg, [ar-ıġ / arrıġ] *{eT} sf.* Pek temiz. [DLT]

ars[1], [arş آرص] *{eAT} {ağız} is.* Gelincik denilen bir tür sincap; as. [DS]

ars[2], [ars] *{ağız} is.* Kısır kadın. [DS]

ars[3], [Ar. ʿars عرس] *{OsT} is.* Sevinç; ferahlık.

ars[4], [Ar. ʿarṣ عرص] *{OsT} is.* **1.** Yıldırımlı gök gürültüsü. **2.** Yıldırım.

arsa, [Ar. ʿarṣaʾ عرصه] *arsa:) {OsT} is.* **1.** Boş toprak; yer. **2.** Üzerine bina yapılacak boş arazi. **3.** Mülk olarak edinilebilen gayrimenkul. ⊡ **arsa-i ālem,** *{OsT} Dünya arsası; dünya meydanı.*|| **arsa-i kârzār,** *{OsT} Savaş meydanı.*|| **arsa-i tarih,** *{OsT} Tarih alanı.*

arsal, [ar-sıl / arsal] *{eT} sf.* Kumral; konur al. [DLT]

arsalık, [arsal-ık] *{eT} is.* Hem erkekliği hem dişiliği olan bir hayvan; aslık. [DLT]

arsenik, -ği [Yun. arsenikon > Lat. arsenicum] *is. kim.* Maden filizlerinde yaygın olarak bulunabilen atom numarası 33, atom ağırlığı 74.91, yoğunluğu 5,7 olan metal görünümlü element; sıçan otu; zırnık; sembolü: As.

arsık, -ğı [ars-ık] *{ağız} sf.* Kızlık zarı güç açılan. [DS]

arsıkmak, [ar-sık-mak] *{eT} gçsz. f. [-ır]* **1.** Aldanmak [Mühennâ] [DLT] **2.** *{ağız}* Utanmak; çekinmek. [DS]

arsıkmış, [ar-sık-mış] *{eT} sf.* Aldanmış [Mühennâ]

arsıl, [ar-sıl] *{eT} sf.* Kestane rengi; kumral; konur al. [DLT]

-arsın, [-r-sın / -a-r-sın / -u-r-sın / -e-r-sin / -ü-r-sin] *{eAT} çek. e.* → -rsın.

arsınmak, [ar-sın-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* **1.** Utanmak; çekinmek. **2.** Onuruna dokunmak. **3.** Ayıp saymak. **4.** Üşenmek. [DS]

arsıulusal, [ar(a)-s-ı+ulus-al] *sf.* Uluslar arası; milletler arası; beynelmilel; enternasyonal.

-arsız, [-r-sız / -a-r-sız / -u-r-sız / -e-r-siz / -ü-r-siz] *{eAT} çek. e.* → -rsız.

arsız, [Ar. ār + T. -sız] *sf.* **1.** (Kişi için) utanması olmayan; yılışık; yüzsüz; arlanmaz; hayasız; kapaksız; utanmaz; yırtık; perdesiz; pişkin; yüzsüz. **2.** Terbiye görmemiş; şımarık; terbiyesiz. **3.** *mec.* (Bitki için) yerini yadırgamayan, hemen kök atıp gelişebilen. ⧉ **arsız arsız,** *Utanmaz bir şekilde; sırnaşarak.*|| **arsız pirsiz,** *Utanması olmayan.*

arsızlanma, [ar-sız-la-n-ma] *is.* Arsızlanmak işi; arsızlık etme; arsız davranma; utanmazlanma.

arsızlanmak, [ar-sız-la-n-mak] *dönşl. f. [-ır]* Arsızlık etmek; yılışmak; utanmazlanmak.

arsızlaşma, [ar-sız-la-ş-ma] *is.* Arsızlaşmak işi; arsız hâle gelme; yüzsüzleşme; şımarma.

arsızlaşmak, [ar-sız-la-ş-mak] *dönşl. f. [-ır]* Arsız hâle gelmek; yüzsüzleşmek; şımarmak.

arsızlık, ğı [ar-sız-lık] *is.* Arsız olma durumu; yılışıklık; şımarıklık; utanmazlık.

arsi, [Sansk. rsi] *{eT} is.* Evliya; münzevi. [Gabain]

arsik, [ar-sıḳ] *{eT} is.* Kestane rengi; kumral; konur al. [DLT]

arslan, [Moğ. arsalan / arıslan آرسلان] *{eT} {eAT} is.* Aslan. [Gabain] [Mühennâ] [DLT] [EUTS] ⧉ **arslan havalı,** *{eAT} Doğası aslan gibi olan.*

arslanhane, [arslan + Far. -ḫane عرسلانخانه] *(arsla:nha:ne) is.* Aslanların tutulduğu bina.

arslani, [arslan+Far. -ī عرسلانى] *(arsla:ni:) is.* Aslanlı gümüş para.

arslanlayu, [arslan-layu] *{eT} zf.* Aslan gibi; aslansı. [DLT]

arslık, -ğı [ars-lık] *{eT} is.* **1.** Hem erkekliği hem dişiliği olan hayvan; arsalık; aslık. **2.** *{ağız}* Cinsel ilişkiye girdiği hâlde kızlığı bozulmayan kız. [DS]

arsu, [arsu] *{eT} sf.* Değersiz; kıymetsiz. [EUTS] [DLT]

arş[1], [Ar. ʿarīş] *{ağız} is.* **1.** Çalgılarda kiriş; tel. **2.** Araba oku. [DS]

arş[2], [Ar. ʿarş عرش] *{OsT} is.* **1.** Çardak; çadır. **2.** Cumba; kafes. **3.** Kürsü; taht; makam. **4.** Çatı; dam; tavan. **5.** Mahiyeti insanlarca kesin olarak bilinmeyen fakat yüksekliği dolayısıyla bütün kâinatı kaplayan Allah'ın kudret ve azametinin tecelli ettiği dokuzuncu kat gök. *«O zaman yükselerek arşa değer belki başım.»* M. Âkif Ersoy. ⧉ **arş-fersā,** *Arştan üstün; arşı yıpratan.*|| **arş-ı a'la,** *{OsT} Göğün en yüksek tabakası.*|| **arş-ı a'la-yı saâdet,** *{OsT} Mutluluğun en yüksek yeri.*|| **arş-ı āşiyān,** *{OsT} Kutsal kişilerin öldükten sonra gideceklerine inanılan yer.*|| **arş-ı a'zām,** *{OsT} Göğün en yüksek tabakası; Tanrı katı.*|| **arş-ı azîm,** *{OsT} Göğün en yüksek tabakası; Tanrı katı.*|| **arş-ı Hudā,** *{OsT} Göğün en yüksek tabakası; Tanrı katı.*|| **arş-ı ilāhi,** *{OsT} Göğün en yüksek tabakası; Tanrı katı.*|| **arş-ı mecîd,** *{OsT} Göğün en yüksek tabakası; Tanrı katı.*|| **arş-ı rahmān,** *{OsT} Göğün en yüksek tabakası; Tanrı katı.*|| **arş-ı Yezdānî,** *{OsT} Göğün en yüksek tabakası; Tanrı katı.*|| **arş-ı berîn,** *Göğün en yüksek tabakası.*|| **arş-pāye,** *{OsT} Payesi arşa dek yükselen.*|| **arş ü ferş,** *{OsT} Gökyüzü ve yeryüzü.*|| **arş ü kürsî,** *{OsT} Göğün arş kısmı ile altındaki kürsü.*|| **arş'üs-simāk,** *{OsT} İkizler takım yıldızı.*|| **arş'üs-süreyya,** *{OsT} Ülker yıldızının altında bulunan bir yıldız kümesi.*|| **arş ü zemîn,** *{OsT} Gökyüzü ve yeryüzü.*

arş[3], [Fr. marche *(yürü!) (m'nin düşmesiyle)*] *ünl.* Askeri yürütmek için verilen emir; "marş marş!"

arş[4], [Fr. arcus *(kemer)* > Fr. arche / archet] *is.* Tramvayın elektrik enerjisini almak için tele değen kavisli bağlantısı; almaç.

arşa, [Ar. ʿarş + Far. -a عرشه] *(arşa:) {OsT} is. dnz.* Güverte.

arşak, -ğı [ağırşak > arşak] *{ağız} is.* **1.** Diz kapağı. **2.** Ağırşak. [DS]

arşaklanmak, [arşak-la-n-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* (Yara, çıban için) kızarıp şişmek. [DS]

arşe, [Lat. arcus *(yay)* > Fr. archet] *is.* **1.** *müz.* Keman yayı. **2.** Elektrikle işleyen araçlarda telden akım çekmek için kullanılan yay şeklindeki iletken parça.

arşetip, [Yun. arkhetupos *(ilk model)* > Fr. archétype] *is.* → arketip.

arşevek, -ği [Fr. archevêque] *is.* Baş piskopos.

arşın[1], [*eT.* arış > ar(ı)ş-ın] *is.* **1.** Orta parmak ucundan dirseğe kadar olan uzaklığı esas alan eski uzunluk ölçüsü birimi, yaklaşık 68 cm'dir. **2.** Bir adım boyu uzaklık. **3.** *argo.* Bacak. ⧉ **arşın arşın,** *1. Arşın kadar parçalara ayrılmış. 2. mec. Pek çok.*|| **arşına vurmak,** *Ölçmek.*|| **arşınları açmak,** *argo. Adımlarını açarak yürümek.*

arşın[2], [ar-şın] *{ağız} is.* Boya olarak kullanılan kiremit rengi toprak. [DS]

arşınlama, [arşın-la-ma] *is.* **1.** Arşın ile ölçme. **2.** Adımlama.

arşınlamak, [arşın-la-mak] *gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* **1.** Arşınla ölçmek. **2.** Adımlamak. **3.** *mec.* Dar bir yerde geniş adımlarla gidip gelmek. **4.** *{ağız}* Hızlı ve açık adımlarla yürümek. **5.** *{ağız}* Adım adım, yavaş yavaş yürümek. [DS]

arşınlık, -ğı [arşın-lık] *sf.* Belirtilen sayıdaki arşın kadar olan.

arşidük, [Fr. archiduc] *is.* Avusturya hanedanlarına ait özel unvan.

arşidüşes, [Fr. archiduchesse] *is.* **1.** Arşidük karısı ya da kızı. **2.** Avusturya prensi.

arşipel, [Yun. arḫipelagos] *is.* **1.** Çok adası olan deniz. **2.** *öz. is.* Ege denizi.

arşiv, [Yun. arḫeion *(hükûmet binası)* > Fr. arcchives] *is.* **1.** Evrak saklanan yer. **2.** Tarihi tanıtan eski ferman, berat, mektup gibi belgelerin saklandığı yer; belgelik. **3.** Belli bir konu üzerine biriktirilmiş yazılı belgeler. **4.** *argo.* Çamaşır içindeki cinsel organlar. ⊟ **arşiv karıştırmak,** *argo. Birisinin cinsel organlarını ellemek, okşamak.*

arşivci, [arşiv-ci] *is.* **1.** Arşiv görevlisi. **2.** Arşive konulmuş belgeleri inceleyip değerlendiren uzman.

arşivleme, [arşiv-le-me] *is.* Arşive koyma; saklama.

arşivlemek, [arşiv-le-mek] *gçl. f. [-r]* Arşive kaldırmak; arşivde saklamak.

arşiyan, [Ar. ʿarş > ʿarşiyān عرشيان] *(arşiya:n) {OsT} is.* Arşın etrafında tesbih edip dolaşan melekler.

arşu, [arju / arşu] *{eT} is.* Sırtlan [Mühennâ]

arşun, [*eT.* arış > arışın] *{eAT} is.* → arşın.

art, -dı [ār-mak *(dolanmak)* / ār *(arka)* > ār-t] *is.* **1.** Arka taraf; geri. *{eT} (aynı)* [EUTS] [Gabain] [ETY] **2.** Bir şeyin öbür tarafı. **3.** *{eT}* Son. [ETY] **4.** *{eT}* Dağ geçidi; dağ beli; dağ yolu; sırt; boyun tepe. [DLT] [ETY] [EUTS] **5.** *{eT}* Sarp yer; yokuş. **6.** *{eT}* Yardım. [Gabain] [EUTS] **7.** *sf* Arkada olan; geride bulunan. ⊟ **arda koymak,** *1. Sonraya bırakmak. 2. {eAT} Geride bırakmak.*|| **ardı arası kesilmemek,** *Hiç durmamak; tek düze sürmek.*|| **ardı ardına,** *Aralıksız biçimde; ara vermeden.*|| **ardı kesilmek,** *Sonu gelmek; bitmek; tükenmek.*|| **ardına adam toplamak,** *Kendi görüş ve düşüncelerini beğenen taraftar edinmek.*|| **ardına atmak,** *1. Değer vermemek. 2. Geciktirmek. 3. {eAT} Terk etmek; vazgeçmek; bırakmak.*|| **ardına bakmamak,** *1. Değer vermemek; aldırış etmemek. 2. Korku ile yürek çarpa çarpa kaçmak.*|| **ardına düşmek,** *Peşinden gitmek; arkasına düşmek; takip etmek.*|| **ardına kadar açık,** *Kapı ve pencere gibi nesnelerin sonuna kadar açık bulunması.*|| **ardına komamak,** *Öç almak.*|| **ardın almak,** *{eAT} Arkasını çevirmek; kaçış yolunu kesmek; kuşatmak.*|| **ardın ardın,** *{eAT} 1. Geri geri; arkaya doğru. 2. Geriden geriden.*|| **ardına söylemek,** *{eAT} Arkasından konuşmak.*|| **ardına uymak,** *{eAT} Arkasından koşmak; peşine düşmek.*|| **ardın basmak,** *{eAT} 1. Peşini bırakmayarak izlemek. 2. Geriden vurmak.*|| **ardında gezmek,** *Peşini bırakmamak; sürekli izlemek.*|| **ardından atlı kovalamak,** *Son derece hızlı gitmek.*|| **ardından beri,** *{eAT} Arkaya doğru.*|| **ardından sapan taşı yetişmemek,** *Son derece hızla gitmek; büyük bir telaşla kaçmak.*|| **ardından varmak,** *{eAT} Arkasından gitmek.*|| **ardından yetmek,** *Arkasından koşarak yetişmek.*|| **ardını almak,** *Tamamlamak; bitirmek.*|| **ardını boşlamak,** *Vazgeçmek, peşini bırakmak.*|| **ardını getirmek,** *Tamamlamak, bitirmek; sona erdirmek.*|| **ardını sürmek,** *{eAT} Peşini bırakmayarak izlemek.*|| **ardın sürmek,** *{eAT} Peşini bırakmayarak izlemek.*|| **ardı sıra,** *Ardınca, arkasından; peşinden.*|| **arta kalmak,** *1. Geç kalmak; sona yetişmek. 2. Zaman kaybetmiş olmak. 3. Artık olmak; artmış olmak.*|| **art alan,** *Zemin; fon.*|| **art arda,** *Arka arkaya, birbirinin peşi sıra.*|| **art avurt,** *Ağız boşluğunun arka bölümü.*|| **art avurt ünsüzü,** *dbl. Art avurt bölümünde teşekkül eden "l" ünsüzü.*|| **art ayağı ile kulağını kaşımak,** *Densiz ve dengesiz işler yapmak, huzur kaçırıcı davranışlarda bulunmak, köpeklik veya hayvanlık etmek.*|| **art bağırsak,** *anat. Sindirim kanalının art bölgesi; proktodeum.*|| **art beyin,** *anat. Beyincik ve medulla oblangatadan oluşan ve temel vücut faaliyetleri ile ilgili beyin bölgesi; metensefalon.*|| **art bölge,** *coğ. Deniz kıyısına göre bu kıyı ile ticari ve ulaşım açısından ilişkisi bulunan içeride kalan yöre.*|| **art damak,** *Damağın arka bölümü.*|| **art damak ünsüzü,** *dbl. Dilin sırtının yükselerek damağa değdiği yerde akciğerden gelen havanın sürtünme veya sızma ile meydana getirdiği sesler; /k/, /g/, /ğ/.*|| **art düşünce,** *Açıklanmayan veya açıklanandan farklı düşünce.*|| **art eteğinde namaz kılınır,** *1. Namuslu ve dürüst kadınlar için söylenir; namusu mücessem. 2. mec. Riyakâr.*|| **art göğüs,** *biy. Böceklerde göğüs bölgesinin en arkada bulunan segmenti.*|| **art işlem,** *Nükleer yakıtın reaktörde kullanıldıktan sonra kullanılabilir olan ve tehlike yaratan kısımlarını ayırıp değerlendirmek için yapılan işlem.*|| **art kafa kemiği,** *anat. Kafatasının arka tarafında bulunan kemik; oksipital kemik.*|| **art kapıdan çıkmak,** *(Öğrenci için) başarısız olmak; arka kapıdan çıkmak.*|| **art kök,** *anat. Omuriliğin, kelebek biçimindeki boz maddesinin ventral çıkıntıları.*|| **artların sürmek,** *{eAT} Peşini bırakmamak; takip etmek.*|| **art lop,** *anat. Hipofiz bezinin arka parçası.*|| **art niyet,** *Açıklanmış bir niyet ve düşünce ile gizlenmeye çalışılan henüz açığa vurulmamış ve çoğunlukla kötülük taşıyan düşünce.*|| **art oda,** *anat. Gözün iris ile billur cisim arasındaki içi özel bir sıvıyla dolu kısmı.*|| **artsız arasız,** *Sürekli; aynı biçim ve düzende.*|| **art teker,** *Araçların arkada bulunan tekerleği.*|| **art ülke,** *Bir bölgenin kıyıya göre daha içerde kalan kısımları.*|| **art zamanlı,** *Evrime bağlı olarak zaman içindeki gelişmelerle ilgili.*|| **art zamanlı dil bilimi,** *dbl. Zaman içinde değişim geçiren dil bilim konularının evrimsel gelişimini ve bağıntılarını inceleyen dil bilim; art süremli dil bilim; tarihsel dil bilim.*|| **art zamanlılık,** *Toplum bilimlerinde toplumların zaman içindeki evriminin incelenmesi; tarihsel.*

artadmak, [ar-ta-d-mak] *{eT} gçl. f [-ur]* Tahrip etmek; mahvetmek; bozmak. [Gabain]

artadmak, [art-mak+dur-mak> art-a+dur-mak] *gçsz. b. f. [-ur]* Gittikçe artmak; artmaya devam etmek.

artag, [ar-ta-ġ] *{eT} is.* **1.** Mahvolma. [Gabain] **2.** Bozuk; yıkık; harap; bozulmuş. [EUTS] [Gabain] ⧉ **artag işlig,** *{eT} Ahlaksız.*

artağ, [art+ağ] *{ağız} is.* **1.** Çocuğu beşiğe bağlayan bez. **2.** Kırılan hayvan bacağını oynatmadan düzgün tutmaya yarayan tahta. [DS]

artağan, [art-mak > art-ağan] *sf.* Beklenenden, alışılmış olandan daha verimli; bereketli.

artağanlık, -ğı [art-ağan-lık] *is.* Çok ürün verme hâli; bereket.

artak, [ar-ta-ḳ] *{eT} sf.* Bozuk; fena; yıkık; kötüleşmiş; bozulmuş. [EUTS] [DLT] [Yüknekî] ⧉ **artak tartak,** *{ağız} Karmakarışık* [DS].|| **artak yavuz,** *{eT} Bozuk; kötü; perişan; harap.* [EUTS]

artakalan, [art-a+kal-an] *sf.* **1.** Geride, arkada kalan. **2.** Bitmemiş, tükenmemiş veya yıpranmamış olup elde kalan.

artakalma, [art-a+kal-ma] *is.* **1.** Geride kalma. **2.** Satılmama.

artakalmak, [art-a+kal-mak] *gçsz. f. [-ır]* **1.** Geride kalmak. **2.** Satılmayıp elde kalmak. **3.** Artarak geriye kalmak. **4.** Birisi öldüğünde sağ kalmak. **5.** (Kadın için) ellenmiş olarak bırakılmak. **6.** (Eşya için) eskitilmiş, kullanılmış olarak bırakılmak.

artakalmış, [art-a+kal-mış] *sf.* **1.** Geride, arkada kalmış olan. **2.** Çeşitli sebeplerle elden çıkmamış, elde kalmış.

artal, [Ar. ʿarṭal عرطل] *{OsT} sf. biy.* (Canlı için) olağandan daha çok gelişmiş olan.

artaliyet, [Ar. ʿarṭal > ʿarṭaliyyet عرطليت] *{OsT} is. biy.* Hayvan veya bitkilerde bir organ veya bütün vücudun aşırı büyümesi hâli; irilik.

artam, [art-a-m] *{ağız} is.* Yarar; fayda. [DS]

artamak[1], [art > art-a-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-t(ı)-yor]* **1.** Artıp kalmak. **2.** Aile bireylerinin birkaçının ölümünden sonra sağ kalmak. [DS]

artamak[2], [ar-ta-mak] *{eT} gçsz. f. [-r]* **1.** Bozulmak; mahvolmak; kötüleşmek. [DLT] [İKPÖy.] [Gabain] [Yüknekî] **2.** Batmak. [İKPÖy.] **3.** Fazla olgunlaşmak. [İKPÖy.] **4.** Çürümek. **5.** *gçl. f.* Mahvetmek. [EUTS]

artan, [art-mak > art-an] *{eAT} sf.* **1.** Geriye kalan. **2.** Fazla gelen.

artantı, [art-antı /art-mtı] *{ağız} sf.* Kullanıldıktan sonra geriye kalan; artan; artık; artmış. [DS]

artaşmak, [ar-ta-ş-mak] *{eT} işteş. f. [-ur]* Birbirini bozmak. [DLT]

artatmak, [ar-ta-t-mak] *{eT} gçl. f. [-ur]* **1.** Tahrip etmek; mahvetmek; bozmak; yıkmak. [Tekin] [Gabain] [EUTS] [DLT] [ETY] [İKPÖy.] **2.** Batırmak. [İKPÖy.] ⧉ **artatı umak,** *Bozabilmek.*

artça, [art-ça] *{ağız} is. folk.* Düğünden sonra tarafların birbirine verdiği ziyafet. [DS]

artçı, [art-çı] *is.* **1.** *as.* Ordu savaş veya yürüyüş düzeninde ilerlerken güvenliği sağlamak için geriden gelen birlik; dümdar. **2.** Tulumbacılar yangına giderken arkalarından gelen yardımcılar. **3.** *sf.* Geçmiş bir edebiyat veya sanat çığırını sürdüren. **4.** *{ağız}* Arkadan gelen. [DS]

artçılık, -ğı [art-çı-lık] *is. as.* Artçının görevi.

artema, [Sıhhî tesisat malzeme markası, ticarî mal] *is. argo.* (Bu ürünün *"Aç kapa, aç kapa, Artema!"* sloganlı reklamından) başkaları ile birlikte iken tesettüre uyup örtünen, bu ortamın dışında ise dilediği gibi özgürce giyinen kadın veya kız.

arter, [Fr. artère] *is. anat.* **1.** Yüreğin sağ karıncığından akciğerlere, sol karıncığından vücudun diğer organlarına kan götüren damarlar; atardamar. **2.** *mec.* Trafiği yoğun olan yol.

arteriektomi, [Fr. artériectomie] *is. tıp.* Bir atardamarın tıkanması veya iltihaplanması sonucu kesilmesini gerektiren cerrahi işlem.

arteriograf, [Fr. artériographe] *is. tıp.* Atardamar atımlarını kaydetmeye yarayan araç; sfigmograf.

arteriografi, [Fr. artériographie] *is. tıp.* Röntgen ışınlarını geçirmeyen bir sıvı şırınga edilmek suretiyle atardamar atımlarının incelenmesi veya radyografi alınması.

arterioskleroz, [Fr. artério-sclérose] *is. tıp.* Damar sertliği.

arterit, [Fr. artérite] *is. tıp.* Atardamar iltihaplanması.

artezyen, [Fr. Artois *(Fransa'da bir kent)* > artésien] *is.* Toprağı burgu ile delerek basınç altındaki yer altı suyunun yeryüzüne fışkırmasını sağlayan kaynak; basınçlı kaynak. ⧉ **artezyen kuyusu,** *Burgu ile açılmış ve yer altı suyunu yüzeye çıkarmaya yarayan çeperlerine boru oturtulmuş basınçlı kuyu.*

artgaru, [art-ġaru] *{eT} zf.* Arkaya; geriye.

artı[1], [art-ı] *{ağız} is.* Akıbet; son. [DS]

artı[2], [art-ı] *is. mat.* **1.** Aritmetikte toplama işleminin yapılacağını belirten + işareti; zait. **2.** Sıfırdan büyük sayıları gösteren aynı işaret; pozitif. **3.** *{eT} sf.* Tamamıyla; tüm; tekmil. [EUTS] **4.** *zf.* Ek olarak; ilavesi; eki. ⧉ **artı sayı,** *Sıfırdan büyük ve + ile gösterilen sayı; pozitif sayı.*|| **artı uç,** *Doğru akım üretecinde potansiyel gücü en yüksek olan uç; elektroliz sırasında eksi yüklü iyonların toplandığı artı elektrot; anot.*

artıcak, [art-ıcaḳ / artu-caḳ آرتجق] *{eAT} zf.* → artucak.

artıg, [art *(arka)* > art-ıġ] *{eT} is.* **1.** Kadın mintanı; göğüslük. [DLT] **2.** Bir hayvana yükletilen yükün dengi. [DLT]

artıglatmak, [art-ıġ-la-t-mak] *{eT} gçl. f. [-ur]* Çoğaltmak; teksir etmek. [ETY]

artık, -ğı [*eT.* ar-t-mak *(artmak, arta kalmak)* > ar-t-uḳ / adr-uḳ > art-ıḳ ارتق] *sf.* **1.** Yenilip içilen şeyden, kullanılan, harcanan maldan geriye kalan; faz-

la. *{eT} {eAT} (aynı)* [Mühennâ] **2.** Daha fazla; daha çok. **3.** *mec.* Değersiz; işe yaramaz. **4.** *{eAT} {ağız}* Başka. [DS] **5.** *{ağız}* Geçmiş. [DS] **6.** *is.* Kalan veya artan bölüm. **7.** *{ağız}* Kızlığını gayrimeşru ilişki ile kaybeden kız. [DS] **8.** *zf. (İçinde bulunulan durumun veya yapılan işin sonuna gelindiğini ve yeni bir durumun, işin başladığını belirtmek için cümle başı edatı olarak)* bundan sonra; bundan itibaren; bundan böyle; fakat; amma; badema; daha; şimdengerü. **7.** *ünl.* Sabır ve tahammül gücünün sonuna gelindiğini bildirir. *Artık, yeter!* ⊡ **artık değer,** *İşçinin üretime katkısının aldığı ücretten çok olması dolayısıyla patronun açıktan bedel ödemeksizin elde ettiği kazanç.*|| **artık diş,** *{ağız} anat. Asıl dişlerin yanında çıkan ve düzgün olmayan diş.* [DS]|| **artık emek,** *Marksçı teoride işçinin ücreti karşılığında ürettiğinin üstünde fazladan çalışması.*|| **artık eksik,** *1. {eAT} Yerli yersiz; gereksiz; 2. {ağız} Gerçeğe uymaz; ileri geri.* [DS]|| **artık et,** *{ağız} Kasaplık hayvanların iç yağların arasında bulunan kara et parçaları.* [DS]|| **artık etmek,** *{ağız} Yemekte artık bırakmak.* [DS]|| **artık gün,** *Her artık yılda Şubat ayına eklenen 29. gün.*|| **artık sartık,** *{ağız} Yemekten geri kalan; artık.* [DS]|| **artık sayı,** *kütp. Derlemedeki bir eserin birden çok olan her sayısı.*|| **artık sürtük,** *{ağız} Her erkekle düşüp kalkan veya çok sayıda eş değiştirmiş olan kadın.* [DS]|| **artık yıl,** *Her yılın fazladan gelen altı saatini toplamak suretiyle dört yılda bir gün eklemek suretiyle 366 gün olan yıl.*

artıkçı, [art-ık-çı] *is.* ve *sf.* Artıkları toplayıp değerlendirmek veya satmak suretiyle geçimini sağlayan.

artıkçılık, -ğı [art-ık-çı-lık] *is.* Artık toplayarak geçimini sağlama.

artıkın, [ar-t-ık-ın] *{eT} zf.* Artık.

artıklağı, [artık-lağı / artıklağa] *{ağız} zf.* **1.** Bununla beraber. **2.** Fazla. [DS]

artıklama, [art-ık-la-ma] *is.* Artıklamak işi; yiyecek bırakma.

artıklamak, [art-ık-la-mak] *gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* **1.** Artık yiyecek bırakmak. **2.** Yiyeceği parçalayıp dökerek başkalarının yararlanamayacağı artık bırakmak; artık etmek.

artıklık, -ğı [art-ık-lık ارتقلق] *is.* **1.** Daha çok olma durumu; fazlalık. **2.** *bsy.* Yangın ve hırsızlık gibi bilgi kaybına sebep olabilecek durumlara karşı birden çok kopya bilgi bulundurma işi. **3.** *{eAT}* Üstünlük; erdem; olgunluk. ⊡ **artıklık derecesi,** *dbl. Niteleme sıfatlarının daha fazlalık bildiren derecesi; üstünlük derecesi.*

artılmak, [ar-t-ıl-mak] *{eT} edil. f. [-ır]* **1.** Yüklemek. [DLT] **2.** Ardılmak. [DLT] **3.** Bir binit üzerinde başı bir tarafa, ayakları diğer tarafa gelecek şekilde heybe gibi ardılmak. [DLT] **4.** Erişilmek. [DLT] **5.** *{ağız}* Birinin üzerine kapanmak; çullanmak. [DS]

artım, [art-ım] *is.* **1.** Artma; çoğalış; bereket; bollanma; tezayüt; üreme. **2.** Orman ağaçlarının belli bir dönem içinde kalınlık ve boylarının artması.

artımlı, [art-ım-lı] *sf.* Pişirince şiştiği için çoğalmış gibi görünen; artağan.

artın, [art-ı-n] *is. kim.* Katyon.

artınmak, [ar-t-ın-mak] *{eT} gçl. f. [-ur]* Yüklemek. [DLT]

artırılma [art-ır-ıl-ma] *is.* Artırılmak işi.

artırılmak, [art-ır-ıl-mak] *edil. f. [-ır]* Hakkında artırmak işi uygulanmak; artırmak işine uğramak.

artırım, [art-ır-ım] *is.* **1.** Artırmak işi ve sonucu. **2.** Kazanılan paranın hepsi harcanmayıp bir kısmının biriktirilmesi; tasarruf. **3.** *{ağız}* Anasının yanında bulunan yavru. [DS]

artırışmak, [art-ır-ış-mak ارترشمق] *{eAT} işteş. f. [-ur]* Karşılıklı olarak artırmak.

artırma, [art-ır-ma] *is.* **1.** Artırmak işi. **2.** Bir kamu malını fiyatı en yüksek verene satma biçimindeki satış işlemi; mezat; müzayede. **3.** İlk atlayandan daha uzağa atlayabilme esasına dayanan bir çocuk oyunu. **4.** *{ağız}* Biriktirme; çoğaltma. [DS] **5.** *{ağız}* Balkon. [DS] **6.** *{ağız}* Mutfakta çanakların konduğu raf. [DS] **7.** *{ağız}* Yapılarda birinci kata göre ikinci katın yaptığı çıkıntılı kısım. [DS]

artırmak, [art-ır-mak] *gçl. f. [-ır]* **1.** Bir şeyi belli bir ölçüde çoğaltmak. **2.** Bir malın fiyatına diğer alıcılardan veya piyasa değerinden fazla para vermek; fiyat yükseltmek. **3.** Bir ihtiyaç maddesinin tamamını tüketmeyip bir kısmını biriktirmek; tasarruf etmek; ekonomi yapmak; kısmak; kısınmak; tutum yapmak. **4.** *mec.* Bir davranışta aşırı gitmek.

artış, [art-ış] *is.* Değer, sayı ve fiyat bakımından yükselme; çoğalma; artma; yükselme.

artışmak, [ar-t-ış-mak] *{eT} işteş f. [-ur]* Bir yük hayvana artmakta yardım ve yarış etmek. [DLT]

artızmak, [ar-t-ız-mak] *{eT} gçl. f. [-ur]* **1.** Kandırmak. [Gabain] **2.** Arkasından gitmek. [EUTS]

artist, [Fr. artiste] *is.* **1.** Güzel sanatlardan birini meslek edinmiş kimse; sanatçı; sanatkâr. **2.** Sinema ve tiyatro oyuncusu. **3.** Gazino ve diğer eğlence yerlerinde gösteri yapan kişi. **4.** *argo.* Hareketleri yapmacık, samimi davranmayan, rol yapan kişi. ⊡ **artist gibi,** *1. (Kadın için) güzel ve gösterişli. 2. Çok güzel rol yapan, kandırmayı başaran.*

artistik, -ği [Fr. artistique] *sf.* **1.** Güzel sanatlarla ilgili; sanatsal. **2.** Sanat kaygısı duyularak yapılmış; sanatsal. ⊡ **artistik patinaj,** *Buz üzerinde yapılan sanat değeri olan gösteri.*

artistlik, -ği [artist-lik] *is.* **1.** Artistin yaptığı iş. **2.** Artist olma durumu. **3.** *argo.* Yapmacık davranma; davranış ve sözlerin gerçeğe uymaması; abartma.

artizan, [Lat. artitianus > Fr. artisan] *is.* Zanaat erbabı; esnaf.

artlamak[1], [art-la-mak] *{eT} gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* **1.** Birinin ensesine tokat vurmak; sille vurmak. [DLT] **2.** *{ağız}* Sırtlamak; sırtına almak. [DS]

artlamak[2], [ay-ır-t-la-mak] *(a:rtlamak) {ağız} gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Ayıklamak. [DS]

artlaşmak, [art-la-ş-mak ارتلاشمق / اردلشمق] *{eAT} {ağız} işteş. f. [-ur]* Ata binenin arkasına binmek; art arda binmek. [DS]

artlı, [art-lı] *{ağız} sf.* **1.** (Kişi için) varlıklı; zengin; arkalı. **2.** (Ağaç için) bol meyveli. [DS]

artma[1], [ard-ma] *{ağız}is.* **1.** Hayvana çıplak iken yüklenen yük. **2.** Dokumalarda enine atılan iplik. **3.** Üzüm hereklerine yatay olarak atılan ağaç. [DS]

artma[2], [art-ma] *is.* Artmak işi.

artmaç, [ard-maç] *{ağız} is.* Çuvala doldurulmuş ve çıplak hayvana heybe gibi yüklenmiş yük; artma. [DS]

artmak[1], [art-mak] *gçsz. f. [-ar]* **1.** Ölçülebilir ve sayılabilir nitelikler bakımından eskisinden daha çok olmak; çoğalmak; ziyade olmak; bereketlenmek; bolalmak; bollaşmak; nemalanmak. *{eT} (aynı)* [EUTS] [DLT] [ETY] [Mühennâ] [Yüknekî] **2.** Eskiye göre daha şiddetli veya yoğun olmak. **3.** Gereği kadar kullandıktan sonra bir kısmı geriye kalmak. **4.** *{eT}* Arta kalmak. [ETY] **5.** *{eT}* Üstün gelmek. [Gabain] ⊟ **arta durmak,** *{eAT} Gittikçe artmak; artması sürmek.*|| **arta turmak,** *{eAT} Gittikçe artmak; artmayı sürdürmek.*|| **arta varmak,** *{eAT} Gittikçe artmak.*|| **arttıkça artmak,** *Giderek çoğalmak.*|| **arttı sarttı** (sarktı), *Çok geldi.*

artmak[2], [ard-mak اردمق] *{ağız} gçl. f. [-ar]* **1.** Bir işi başkasına yükletmek. **2.** Yükletmek. **3.** *{eAT}* Yüklemek. **4.** Asmak. **5.** Sermek. [DS] ⊟ **arda komak,** *{eAT} Asıvermek; iliştirivermek.*

artmak[3], [ard-mak] *{ağız} is.* **1.** Büyük heybe. **2.** Taneli mısır koçanının birbirine bağlanması ile meydana getirilmiş hevenk. [DS]

artmış, [ar-t-mış] *{eT} sf.* Bakir kalmış; kız. [Mühennâ]

artrit, [Fr. arthrite] *is. tıp.* Eklem iltihabı.

artroz, [Fr arthrose] *is. tıp.* İltihaplı olmayan eklem rahatsızlığı.

artucag, [art-ıcak̦ / art-ucak̦ / art-ucağ ارتجاغ] *{eAT} zf.* Fazlaca; ziyadesi ile.

artucak, [art-ıcak̦ / art-ucak̦ / art-ucağ ارتجاق] *{eAT} zf.* Fazlaca; ziyadesiyle.

artuç, [artıs / artış / artuç] *{eT} is.* Ardıç ağacı. [Gabain] [DLT] [EUTS]

artuçlanmak, [artuç-la-n-mak] *{eT} dönşl. f. [-ur]* Ardıcı çok olmak; ardıçlanmak. [DLT]

artug, [art-uğ / art-uk̦ ارتوغ] *{eAT} zf.* → artuk ⊟ **artug olmak,** *{eAT} Artmak; çoğalmak.*

artugırak, [art-uğ-(ı)-rak آرتغراق] *{eT} {eAT} zf.* Fazlasıyla; fevkalade; olağanüstü; artıkrak; daha fazla; çokça. [EUTS]

artugracık, [artuğ-ra-cık ارتوغراجق] *{eAT} zf.* Fazlaca; biraz fazla.

artugrak, [art-uğ-rak̦ ارتغراق] *{eAT} zf.* Daha fazla; çokça.

artuhlagu, [art-uẖ-lağu ارتوخلاغو] *{eAT} zf.* Fazla olarak; fazla.

artuhrag, [art-uẖ-rağ ارتخراغ] *{eAT} zf.* Daha fazla; çokça.

artuk, [art-mak *(artmak, arta kalmak)* > art-uk̦ ارتوق] *{eT} zf.* **1.** Çok; sayıca fazla; pek çok; kalabalık; artık; daha çok; fazla; aşırıca; ziyade; artık; küsur. *{eAT} (aynı)* [DLT] [Gabain] [İKPÖy.] [ETY] [Üç İtigsizler] [Tekin] [Yüknekî] **2.** *{eAT}* Başka; diğer; gayri; maada. **3.** *{eAT}* ...-dan çok. **4.** Son derece. [EUTS] **5** *sf.* İhtiyaçtan çok olan; arta kalan; gereğinden fazla olan. *{ağız} (aynı).* [DS] **6.** Son. **7.** *{eAT}* Üstün; faziletli. **8.** *{eAT}* Arta kalan; artan. **9.** *is. {eAT}* Fazlalık; çokluk. **10.** *{eAT}* Bolluk; bereket. **11.** *{eAT}* İlave; ek. *{eAT}* **12.** Bir bütünün büyük bir kısmı. **13.** *{eAT}* Arta kalan şey. ⊟ **artuk eylemek,** *{eAT} 1. Artırmak; çoğaltmak. 2. Üstün tutmak; şerefli saymak; mümtaz kılmak.*|| **artuk itmek,** *{eAT} 1. Zam yapmak; eklemek; artırmak; çoğaltmak. 2. Üstün tutmak; yeğlemek.* || **artuk kılmak,** *{eAT} 1. Zam yapmak; eklemek; artırmak; çoğaltmak. 2. Üstün tutmak; yeğlemek.*|| **artuklu eylemek,** *{eAT} Üstün ve şerefli yapmak.*|| **artuklu olunmak,** *{eAT} Üstün ve şerefli kılınmak.*|| **artuk olmak,** *{eAT} Çoğalmak; artmak.*|| **artukta artuk,** *{eT} Pek iyi; fevkalade.* [EUTS]

artuk[2], [art-mak > art-ık] *{eAT} zf.* Denebilir; tahminen.

artukal, [Yun. artokalon] *{ağız} is.* Mısır ekmeği pişirmekte kullanılan bir tür kürek. [DS]

artukcı, [artuk-ca] *{eAT} sf.* Çok fazla; aşırı.

artukı, [art-uk̦-ı] *zf.* **1.** Fazlası. [ETY] **2.** *is.* Artı. [ETY] ⊟ **kırk artukı yeti,** *Kırk yedi; 47.*|| **bir tümen artukı yeti bing,** *On yedi bin; 17 bin.*

artuklagı, [art-uk-lağı ارتقلغی] *{eAT} zf.* → artuklagu.

artuklagu, [art-uk̦-lağu ارتقلغو] *{eAT} zf.* Fazla olarak; fazla.

artuklamak, [art-uk̦-la-mak ارتوقلمق] *{eAT} gçl. f. [-r]* Üstün kılmak; üstün tutmak.

artuklanmak, [art-uk̦-la-n-mak] *{eT} gçsz. f. [-ur]* Aşırı gitmek. [DLT]

artuklıgı, [artuk̦-lığ-ı] *{eT} zf.* Fazlası ile; fazla olarak.

artuklık, [artuk̦-lık / artık-lık̦ آرتقلق] *{eAT} is.* **1.** Fazlalık. **2.** Üstünlük; erdem; olgunluk. **3.** Aşırı dav-

ranma; haddi aşma; aşırılık. **4.** Bolluk; zenginlik; servet. ⊡ **artukluk eylemek,** *{eAT} Aşırı davranmak; haddi aşmak; saldırmak.*|| **artukluk eyleyici,** *{eAT} Haddi aşan; mütecaviz.*|| **artukluk istemek,** *{eAT} Üstünlük sağlamak istemek; üstün ve meziyetli olmayı arzulamak.*|| **artukluklan issi,** *{eAT} Bolluk ve bereket sahibi; bolluğa eren.*

artuklug, [artuḳ-luğ] *{eT} sf.* Fevkalade. [Gabain]

artukrak, [artuḳ-raḳ آرتقراق] *{eT} {eAT} zf.* Fazlasıyla; fevkalade; olağanüstü; artıkrak. [EUTS]

artukraşmak, [artuḳ-ra-ş-mak آرتقراشمق] *{eAT} dönşl. f. [-ur]* Daha da artmak; çoğalmak.

artuksı, [artuḳ-sı آرتوقسى] *{eAT} zf.* Fazla olarak; daha başka.

artuksuz, [artuḳ-suz] *{eT} sf.* Artıksız; fazlasız. [Üç İtigsizler]**artuma,** [art-ır-ma / artuma] *{ağız} is.* Küçük balkon. [DS]

artun, [ard-un / art-un?] *{eT} is.* Kimyon. [Gabain] [EUTS]

arturılmak, [artur-ıl-mak] *{eAT} edil. f. [-ur]* Çoğaltılmak.

arturılmış, [artur-ıl-mış] *{eAT} sf.* Çok; fazla.

arturınılmak, [artur-ın-ıl-mak] *{eAT} edil. f. [-ur]* Artırılmak; çoğaltılmak; bereketlendirilmek.

arturmak[1], [ar-mak *(aldatmak)* > ar-tur-mak] *{eT} gçl. f. [-ur]* **1.** Aldatılmak; kandırılmak; aldanmak. [Gabain] [Tekin] [ETY] **2.** Aldatmak; çağırmak; yönlendirmek; celbetmek. [EUTS]

arturmak[2], [art-ur-mak آرتورمق] *{eT} {eAT} gçl. f. [-ur]* **1.** Arttırmak; fazlalaştırmak; çoğaltmak; büyütmek. [Yüknekî] **2.** Aşırı gitmek; haddini aşmak. [ETY] [DLT] **3.** Yüksekte tutmak; üstün tutmak; meziyet sahibi yapmak. **4.** Geriye artık bırakmak; fazla bırakmak. **5.** Bol bol vermek. **6.** Mühlet vermek. **7.** Uzatmak. ⊡ **arturu arıtmak,** *{eAT} 1. İyice temizlemek. 2. Günahtan arıtmak.*|| **arturu durmak,** *{eAT} Artırmakta devam etmek; çoğaltmaya çalışmak.*

artut, [artut] *{eT} is.* Hediye; beylere ve büyüklere at vb. şeylerden verilen armağan; belek. [DLT] [Yüknekî]

-aru, [-aru / -erü] *{eAT} yap. e.* Doğrultu bildiren kelimeler türeten isimden isim yapma ekidir. *angaru, ilerü.*

aru[1], [ar-ıġ > aru آرو] *{eT} {eAT} {ağız} sf.* **1.** Temiz; saf. **2.** İyi; güzel. [DS] **3.** Helal. **4.** Günahsız. ⊡ **aru avrat,** *{eAT} Namuslu, iffetli kadın.*|| **aru duru,** *{ağız} Tertemiz.* [DS]|| **aru dutmak,** *{eAT} Yüceltmek; üstün tutmak.*|| **aru eren,** *{eAT} Namuslu erkekler.*|| **aru etekli,** *{eAT} Namuslu; iffetli.*|| **aru eylemek,** *{eAT} 1. Temizlemek; arıtmak; tertemiz yapmak. 2. İyi niyetle yapmak; tertemiz duygularla yerine getirmek.*|| **aru neme,** *{eT} Temiz ruh.*|| **aru olmak,** *{eAT} 1. Günahlardan temizlenmek; tövbe etmek. 2. Noksan sıfatlardan uzak olmak; şanı yüce olmak.*|| **aru olınmış,** *{eAT} 1. Günahtan uzak tutulmuş; temizlenmiş; samimiyete erdirilmiş. 2. Tertemiz; mukaddes.*|| **aru tutmak,** *{eAT} Tenzih etmek; takdis etmek.*

aru[2], [arı / aru آرو] *{eAT} {ağız} is. zool.* Arı. [DS] ⊡ **aru evi,** *{eAT} Arı kovanı.*

arub, [Ar. ʿarūb عروب] *(aru:b) {OsT} sf.* (Kadın için) eşine veya sevgilisine çok düşkün.

Aruba, [Ar. ʿarūbā عروبا] *(aru:ba:) {OsT} öz. is.* Yedinci kat göğün adlarından biri.

arubat, [arubat] *{eT.} is. bot.* Demirhindi. [DLT]

aruca, [aru-ca آروجه] *{eAT} {ağız} sf.* Temizce; arıca. [DS]

arucak, [aru-caḳ آروجق] *{eAT} sf.* Zayıfça; arıkça.

arude, [Far. ārūde آروده] *(a:ru:de) {OsT} sf.* **1.** Öfkeli; kızgın. **2.** Hırslı.

aruf, [Ar. ʿarūf عروف] *(aru:f) {OsT} sf.* Uzun süre ıstırap çeken.

arugde, [Far. ārūğde آروغده] *(a:ru:ğde) {OsT} sf.* Öfkeli; kızgın.

aruğ, [Far. ārūğ آروغ] *(a:ru:ğ) {OsT} is.* Geğirme. ⊡ **ārūğ-zen,** *Geğiren; geğirici.*

aruk, [ār-mak *(yorulmak)* > ar-uḳ آروق] *{eT} is.* **1.** Yorgunluk; argınlık. [EUTS] [Gabain] [İKPÖy.] **2.** *sf.* Yorgun. [İKPÖy.] [ETY] [DLT] **3.** *{eAT}* Zayıf; cılız; semiz olmayan.

aruklamak[1], [ar-mak *(yorulmak)* > ar-uḳ-la-mak] *{eT} gçsz. f. [-r]* **1.** Dinlenmek. [İKPÖy.] [DLT] **2.** Uyumak. [DLT]

aruklamak[2], [aruḳ *(zayıf)*> aruḳ-la-mak ارقلامق] *{eAT} {ağız} gçsz. f. [-r]* **1.** Zayıflamak. **2.** Çürümeye yüz tutmak; çürümek. [DS]

aruklandurmak, [aruḳ-la-n-dur-mak ارقلاندرمق] *{eAT} gçl. f. [-ur]* Zayıflatmak.

aruklatmak, [aruḳ-la-t-mak ارقلتمق] *{eAT} gçl. f. [-ur]* Zayıflatmak.

arukluk, [aruḳ-luḳ] *{eT} is.* Yorgunluk. [DLT]

aruksuz, [aruḳ-suz] *{eT} sf.* Yorulmak bilmeyen; argın olmayan; yorulmaz. [Gabain] [EUTS]

arulıgamak, [aru-lı(k)-a-mak] *{eAT} gçl. f. [-r]* Temize çıkarmak; tezkiye etmek; aklamak.

arulık, [aru-lık] *{eAT} is.* Kutsama ve eksikliklerden olmak; münezzeh olmak.

aruluk, [ar-ıġ-luk > aru-luk آرولق] *{eT} {eAT} is.* Temizlik; saflık.

arumdun, [? arumdun] *{eT} is.* Boya. [DLT]

arun[1], [Far. ārūn آرون] *(a:ru:n) is.* **1.** İyi niteliklerle tanınma. **2.** Güzel ve iyi huylular.

arun[2], [? arun] *{eAT} is.* Büyük ve uzun yılan.

aruna, [Gürc. arona] *{eAT} is.* Karasaban.

arurak, [aru-rak] *{eAT} sf.* Daha temiz.

arus [Ar. ʿurs > ʿarūs عروس] *(aru:s) {OsT} is.* **1.** Düğün. **2.** Gelin. **3.** Güvey. **4.** *kim.* Kükürt. ☞ **arūs-i cihān,** *Dünya.*|| **arūs-i çerh,** *Güneş.*|| **arūs-i felek,** *Güneş.*|| **arūs-i hāveri,** *Güneş.*

arusan, [Ar. ʿarūs + Far. -ān عروسان] *(aru:sa:n) {OsT} is.* Gelinler. ☞ **arūsān-ı bāğ,** *Bahçe gelinleri; tarlada biten yabani çiçekler.*|| **arūsān-ı çemen,** *Çimenlik gelinleri; bahçe çiçekleri.*|| **arūsān-ı huld,** *Sonsuzluk gelinleri; Cennet hurileri.*

arusane, [Ar. ʿarūs + Far. -āne عروسانه] *(aru:sa:ne) {OsT} zf.* **1.** Gelin gibi; geline yakışacak biçimde. **2.** Halktan düğünlerde alınan vergi.

arusek, [Ar. ʿarūs > Far. ʿarūsek عروسك] *{OsT} is.* **1.** Gelincik. **2.** Küçük gelin. **3.** Bebek gibi güzel kız; taş bebek. **4.** Dişi baykuş. **5.** Ateş böceği. **6.** Süslemecilikte kullanılan yeşil ve pembe hareli sedef.

arusekli, [arūsek-li] *sf.* Arusek ile işlenmiş.

arusi, [Ar. ʿarūsī عروسی] *(aru:si:) {OsT} sf.* **1.** Düğüne ait; geline ve güveye ait. **2.** *is.* Düğün ziyafeti.

arusiye, [Ar. ʿarūsī > ʿarūsiyye عروسیه] *(aru:siye) {OsT} is.* İmparatorluk döneminde, miktarı geline göre değişen ve yeni evli erkeklerden alınan bir vergi.

arustak, [Erme. arastağ => arustak ارستاق] *{eAT} is.* Tavan.

arusuz, [*eT.* arıġ > arıġ-sız / aruġ-suz] *{eAT} sf.* Temiz olmayan; kirli; pis; murdar. ☞ **arusuz avrat,** *{eAT} Kötü, ahlaksız kadın.*|| **arusuz eren,** *{eAT} Ahlaksız erkek.*|| **arusuz olmak,** *{eAT} Kötü olmak; elverişli olmamak.*

aruşmak, [aru-ş-mak / erü-şmek] *{eT} dönşl. f. [-ur]* Erimek. [DLT]

arut, [arut / urut] *{eT} sf.* Kuru; soluk. ☞ **arut ot,** *{eT} Bir yıl önceden kalmış kuru ot.*

-aruz, [-ruz / -a-r-uz / -u-r-uz / -e-r-üz / -ü-r-üz] *{eAT} çek. e.* → -ruz.

aruz, [Ar. ʿarūż عروض] *(aru:z) {OsT} is.* **1.** Yan; taraf. **2.** Yanak. **3.** Yol; usul. **4.** Büyük çadırların orta direği. **5.** *ed.* Arap, Acem ve Türk şiirinde kullanılan hecelerin uzun ve kısalığına dayanan ölçü. **6.** *ed.* Bir beytin ilk dizesinin son kısmı. **7.** Konuşmada belli bir yön. **8.** Mekke ve Medine çevresine verilen adlardan biri.

aruzî, [Ar. ʿarūż > ʿarūżī عروضی] *(aru:zi:) {OsT} sf.* **1.** Aruz ölçüsüne ilişkin olan; aruzla ilgili. **2.** *is.* Aruz ölçüsü ile şiir yazan kimse.

arv, [Ar. ʿarv عرو] *{OsT} is.* **1.** Sıtma gibi ateşli hastalık yüzünden meydana gelen titreme. **2.** Bir iş için birinin yanına sokulma.

arvalmak, [arva-l-mak] *{eT} edil. f. [-ur]* Büyü yapılmak; afsunlanmak. [DLT]

-arvam[1], [-r-men / -a-r-van / -a-r-van-ın / -a-r-vam / -ır-ın / -a-r-am] *{eAT} çek e.* → -rmen.

-arvam[2], [-r-vam / -ar-vam / -er-vem / -ır-vam / -ir-vem / -ur-vam / -ür-vem] *{eAT} çek. e.* → -rvam.

arvamak, [arva-mak] *{eT} gçl. f. [-r]* Büyü yapmak; afsunlamak. [DLT]

-arvan[1], [-r-men / -a-r-van / -a-r-van-ın / -a-r-vam / -ır-ın / -a-r-am] *{eAT} çek e.* → -rmen.

-arvan[2], [-r-van / -ar-van / -er-ven / -ır-van / -ir-ven / -ur-van / -ür-ven] *{eAT} çek. e.* → -rvan.

arvan, [Far. sār-bān / sārvān] *{ağız} is.* Deve götüren adam; deveci. [DS]

arvana, [Far. ervāne => اروانا] *{eAT} {ağız} is.* **1.** Dişi deve; maya. **2.** Pekmez kaynatılan büyük kazan. [DS]

-arvanın, [-r-men / -a-r-van / -a-r-van-ın / -a-r-vam / -ır-ın / -a-r-am] *{eAT} çek e.* → -rmen.

arvaş, [arva-ş] *{eT} {eT} is.* Büyü; afsun. [DLT]

arvaşmak, [arva-ş-mak] *{eT} işteş. f. [-ur]* Büyü sözlerini birlikte söylemek; beraberce dua etmek. [DLT]

arvat, [Ar. ʿavret] *{ağız} is.* **1.** Kadın. **2.** Olgun kadın. **3.** Eş; zevce. **4.** Yaşlı kadın. [DS]

arvatbaz, [Ar. ʿavret + Far. -bāz] *{ağız} is.* Hovarda; zampara. [DS]

arvend, [Far. arvend اروند] *{OsT} is.* Şan; şeref; ululuk; azamet; debdebe.

arvış, [arvış / arwış] *{eT} is.* Sihir; büyü; afsun. [EUTS] [Gabain] [DLT]

arvışçı, [arvış-çı / arwışçı] *{eT} is.* Büyücü; afsuncu; sihirbaz. [EUTS]

arya[1], [İt. aria] *(a'rya) is. müz.* **1.** Şarkı olarak tasarlanmış enstrümantal parça; aria. **2.** Operalarda solo olarak seslendirilen ezgi.

arya[1], [İt. arria] *is. dnz.* **1.** Açılmış bir yelkenin veya çekilmiş bir sancağın indirilmesi işi. **2.** *ünl.* Çekili bulunan yelken ya da bayrağın indirilmesi için verilen emir.

aryaman, [Far. aryāmān ارپامان] *{eT} is.* Dost. [EUTS]

Aryanizm, [Arius *(İskenderiyeli bir papaz)* > Fr. arianisme] *is.* Hıristiyanlıkta İskenderiye papazlarından Arius'un kurduğu Kelam'ın İlahiliğini reddeden bir akım.

aryulanmak, [aru-la-n-mak / aryu-la-n-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* **1.** Temizlenmek. **2.** Güzelleşmek. [DS]

arz[1], [Ar. ʿarż عرض] *{OsT} is.* **1.** Bir nesneyi birinin önüne koyup gösterme; sunuş. **2.** Sunma. **3.** Yüksek

mevkide bulunan birinin huzuruna çıkarma; takdim etme. **4.** Piyasada belli bir fiyattan satılabilecek mal miktarı. **5.** İmparatorluk döneminde padişahlara divan görüşme ve kararları hakkında bilgi sunulma işi. **6.** Abbasilerden itibaren Müslüman devletlerde askerin teftiş ve yoklama işi. **7.** Yüksek bir makama sunulan yazı; dilekçe. ☞ **arza girmek,** *Sadrazam ve divan görevlilerinin divan görüşmelerini padişaha bildirmek üzere huzura girmeleri.*|| **arz ağaları,** *İmparatorluk döneminde arz işlerinde kullanılan en kıdemli dört hasodalı, (hasoda başı, silahtar ağa, çuhadar ağa, rikâbdar ağa).*|| **arza kılmak,** *{OsT} Arz etmek.*|| **arz-dâşt,** *Andaç; hatıra; muhtıra.*|| **arz divanı,** *Ordu mensuplarının defterini tutan ve maaşlarını dağıtan daire.*|| **arz etmek,** *Yüksek makamda bulunan birine bir şeyi bildirmek; sunmak; takdim etmek.*|| **arz-gâh,** *{OsT} 1. Bir şeyi göstermek için toplanılan yer; toplanma yeri. 2. Askerî merasimlerin yapıldığı yer.*|| **arz-ı cemāl,** *{OsT} Yüzünü gösterme.*|| **arz-ı cür'et etmek,** *{OsT} Cesaret göstermek.*|| **arz-ı dîdār,** *{OsT} Yüzünü gösterme.*|| **arz-ı dîdār etmek,** *{OsT} Yüzünü göstermek; gözükmek.*|| **arz-ı endām etmek,** *{OsT} Boy göstermek; görünmek; gözükmek.*|| **arz-ı hācet,** *{OsT} İsteğini, dileğini bildirme.*|| **arz-ı hâl,** *{OsT} 1. Hâlini söz ve yazı ile anlatma. 2. Dilekçe.*|| **arz-ı hâl etmek,** *Durumu anlatmak.*|| **arz-ı hâl eylemek,** *{OsT} Arz-ı hâl etmek.*|| **arz-ı hayret,** *{OsT} Şaşkınlık gösterme.*|| **arz-ı hikmet etmek,** *{OsT} Zekâsını göstermek.*|| **arz-ı hulûs,** *{OsT} 1. İçten gelen sevgiyi gösterme. 2. Dalkavukluk etme.*|| **arz-ı hulûs etmek,** *{OsT} Sadakatini göstermek.*|| **arz-ı hüner,** *{OsT} Hüner gösterisi.*|| **arz-ı hürmet,** *{OsT} Saygı sunma.*|| **arz-ı hüsn,** *{OsT} Güzelliğini gösterme.*|| **arz-ı iftikâr,** *{OsT} İhtiyacını ortaya koyma.*|| **arz-ı kudret,** *{OsT} Güç, kuvvet gösterme.*|| **arz-ı leşker,** *{OsT} Asker gösterme; askeri teftişten geçirtme.*|| **arz-ı mâ fi'z-zamir,** *{OsT} Gönlünden geçeni, içindekini açıkça söyleme.*|| **arz-ı mahzār,** *{OsT} Toplu dilekçe.*|| **arz-ı meveddet,** *{OsT} Sevgiyi ıfade etme.*|| **arz-ı minnettārî,** *{OsT} Minnet altında bulunduğunu belli etme.*|| **arz-ı muāhāt,** *{OsT} Bir durumun veya hareketin kardeşçe olduğunu bildirme.*|| **arz-ı muhabbet etmek,** *{OsT} Sevgisini göstermek.*|| **arz-ı müddeā,** *{OsT} İddiasını, fikrini bildirme.*|| **arz-ı nedāmet,** *{OsT} Pişmanlığını ifade etme.*|| **arz-ı nefs,** *Fedakârlık gereken bir durumda kendini öne sürme.*|| **arz-ı şikâyet etmek,** *{OsT} Yakınma için başvurmak.*|| **arz-ı şükrān etmek,** *{OsT} Teşekkür etmek.*|| **arz-ı tazallüm,** *{OsT} Haksızlığa uğramaktan dolayı yapılan şikâyet.*|| **arz-ı ta'zimāt,** *{OsT} Saygılarını sunma.*|| **arz-ı teennî etmek,** *{OsT} Acele etmemek.*|| **arz-ı teennî kılmak,** *{OsT} Acele etmemek.*|| **arz-ı ubūdiyyet,** *Allah'a kulluğunu gösterme.*|| **arz-ı uhuvvet,** *Kardeşçe birlik olunduğunu ifade etme.*|| **arz-ı vücūd etmek,** *{OsT} Vücudunu vermek.*|| **arz kâğıdı,** *İmparatorluk döneminde padişaha sunulmak üzere sadrazamın mabeyin baş kâtibine verdikleri 15x25 cm. ebadındaki tezkere.*|| **arz talep kanunu,** *Bir ürünün fiyatını, arz hacmi ile talep hacmi arasında denge kurulduğu zaman belirleyen ekonomi kuralı.*|| **arz ü talep,** *Mal satma; mal alma*

arz[2], [Ar. ʿarż عرض] *{OsT} is.* **1.** Genişlik; en. **2.** *coğ.* Enlem. ☞ **arz dairesi,** *coğ. Enlem dairesi.*|| **arz derecesi,** *coğ. Enlem derecesi.*|| **arz-ı belde,** *{OsT} coğ. Her hangi bir yerin üzerinden geçen enlem dairesi.*|| **arz-ı cenūbî,** *{OsT} coğ. Güney enlemi.*|| **arz-ı kevkep,** *{OsT} Yıldız enlemi.*|| **arz-ı şimālî,** *{OsT} coğ. Kuzey enlemi.*

arz[3], [Ar. erż > arż ارض] *{OsT} is.* **1.** Toprak, yer. **2.** Ülke; memleket; diyar. **3.** Yer yüzü; dünya; yer küresi. ☞ **arz-ı a'şariye,** *{OsT} Öşrü onda bir veren yerler.*|| **arz-ı basit,** *{OsT} Düz yer.*|| **arz-ı gayr-i meskûn,** *{OsT} Boş yerler; yerleşim dışı olan yerler; yaşanması mümkün olmayan yerler.*|| **arz-ı harāc,** *{OsT} Vergi ödeyen memleket.*|| **arz-ı meskûn,** *{OsT} 1. Yaşanabilir yer. 2. Memleket.*|| **arz-ı mev'ud,** *{OsT} Musevilere göre vaat edilmiş topraklar; Filistin.*|| **arz-ı mukaddes,** *{OsT} Kutsal topraklar Filistin ve çevresi.*|| **Arz-ı Ken'ān,** *{OsT} Nuh'un torunu Kenan'ın yerleştiği Filistin toprakları.*

arz[4], [Far. ārz آرز] *(a:rz) {OsT} is.* Ardıç ağacı.

arza, [Ar. ʿarż>Far. ʿarżā عرضا] *(arza:) {OsT} is.* Sunma; gösterme.

arzan, [Ar. ʿarżan عرضاً] *(a'rzan) {OsT} zf.* Enine; genişliğine.

arzani, [Ar. ʿarżānī عرضانى] *(arza:ni:) {OsT} zf.* Enlemesine olarak; enine.

arzetmek, [Ar. ʿarż + T. et-mek عرض ايتمك] *{OsT} gçl. f. [-er] [-d(i)-yor]* **1.** Göstermek. **2.** Sunmak. **3.** Beyan etmek. **4.** Yüksek bir makama bildirmek; saygı ile iletmek. **5.** *dönşl. f.* Teşkil etmek; oluşturmak. **6.** Haiz olmak; bulundurmak; taşımak.

arzhane, [Ar. ʿarż + Far. ḫāne عرض خانه] *(arza:ni:) {OsT} is.* Topkapı Sarayında, Hırka-i Şerif odasının dışındaki aralık oda; aslanhane.

arzi[1], [Ar. Arżī ارضى] *(arzi:) {OsT} sf.* Toprakla ilgili; toprağa ait.

arzi[2], [Ar. ʿarżī عرضى] *(arzi:) {OsT} sf.* Ene ilişkin; enle ilgili; genişliğe ilişkin.

arzin, [Ar. arż *(yer)* > arżīn ارضين] *(arzi:n) {OsT} is.* Yerler; arzlar.

arziyat, [Ar. arż *(yer)* > arżiyyāt ارضيات] *(arziya:t) {OsT} is.* Yer bilimi; jeoloji.

arziye, [Ar. arż *(yer)* > arżiyye ارضيه] *{OsT} sf.* **1.** Toprakla ilgili. **2.** Topraktan yetişen.

arziz, [Far. arzīz ارزیز] *(arzi:z) {OsT} is. kim.* **1.** Kurşun. **2.** Kalay.

arzu[1]**,** [arju / arşu / arzu] *{eT} is.* Çakal. [DLT]

arzu[2]**,** [Far. ārzū آرزو] *(arzu:) {OsT} is.* **1.** Bir şeyi elde etmek için duyulan şiddetli istek; heves. **2.** Dilek; istek. **3.** Bedensel ve fizikî istek. **4.** Cinsel istek; libido. ☞ **arzu buyurmak,** *(Hürmet gösterisi olarak) istemek, buyurmak.*|| **ārzū-dār,** *{OsT} İstekli, hevesli.*|| **arzu duymak,** *Birine veya bir şeye karşı içinde istek uyanmak.*|| **arzu etmek,** *1. İstemek. 2. Cinsî istek duymak.*|| **arzu hissetmek,** *İhtiyaç duymak.*|| **ārzū-keş,** *{OsT} İstekli, hevesli.*|| **ārzū-mān,** *{OsT}* → arzuman.|| **ārzū-mend,** *{OsT} İstekli, hevesli.*|| **ārzū-mendî,** *{OsT} İstek; heves.*|| **ārzū-nāk,** *{OsT} İstekli.*|| **ārzū-şikesten,** *{OsT} İstek kırıklığı; isteğin yerine getirilmemesi.*|| **arzu uyanmak,** *İstek belirmek.*|| **arzu vermek,** *İstek hissi uyandırmak.*|| **arzuya düşmek,** *İstemek.*|| **ārzū-yi hayāt,** *{OsT} psikol. Yaşama isteği.*

arzuhâl, -li [Ar. ʿarż-ı ḥāl عرض حال] *(arzuha:l) {OsT} is.* **1.** Hâlini bildirme. **2.** Kişilerin bir devlet dairesine dilek ve şikâyet için vermiş oldukları mektup; dilekçe; istida. ☞ **arzuhâl gibi,** *1. (Mektup için) çok uzun. 2. İçtenlik bulunmayan, kuru ve resmî yazılmış. 3. Gereksiz kelimelerle ve ağdalı dille yazılmış yazı.*

arzuhâlci, [arzuhâl-ci] *is.* Para karşılığında dilekçe ve mektup yazan kimse.

arzuhâlcilik, -ği [arzuhal-ci-lik] *is.* Arzuhâlcinin işi ve mesleği.

arzulama, [arzu-la-ma] *is.* İstek duyma, istek uyanma.

arzulamak, [arzu-la-mak] *gçl. f. [-r] [-l(u)-yor]* **1.** Bir şeyi elde etmek için şiddetli istek duymak; arzu etmek. **2.** Karşı cinsten birine karşı cinsel istek duymak.

arzulanma, [arzu-la-n-ma] *is.* Biri tarafından arzu edilme, istenme.

arzulanmak, [arzu-la-n-mak] *edil. f. [-ır]* **1.** Biri tarafından arzu edilmek, istenmek. **2.** Arzu edilir olmak.

arzulatmak, [arzu-la-t-mak] *gçl. f. [-ır]* **1.** Kendisine karşı istek duyulmasını sağlamak. **2.** Özletmek.

arzulayu, [arzu-layu] *{eT} zf.* Çakal gibi. [DLT]

arzulu, [arzu-lu] *sf.* **1.** Heves duyan, isteyen; istekli. **2.** *zf.* Arzu ve heves duyar bir şekilde.

arzuman [Far. ārzū-mend عرضمند > آرزومان] *(arzu:man) {eAT} {ağız} is.* **1.** Arzu; şiddetli istek; özlem. **2.** Kars yöresinde karma olarak oynanan Azeri kökenli bir halk oyunu. [DS] ☞ **arzumanını almak,** *{ağız} İsteğini yerine getirmek.* [DS]

arzumend, [Far. ārzū-mend عرضمند] *{OsT} sf.* Özleyen; arzulayan; isteyen.

arzusuz, [arzu-suz] *sf.* **1.** Heves duymayan, istekli olmayan; isteksiz. **2.** *zf.* İsteksiz bir şekilde.

AS. Ağır suyun kısaltması.

As. *kim.* Arsenik'in sembolü.

as[1]**,** [as *(yans.)*] *is.* Aksırma, hapşırma ifade eden kök. *as-kır-mak > aksır-mak, as-kır-mak > ahsır-mak, as-kır-ık > agsır-ık.*

as[2]**,** [as / aş] *{eT} is.* Aş; yemek. [EUTS]

as[3]**,** [as] *{eT} is.* **1.** Alt; dip. [ETY] **2.** *{ağız}* Aşağı. [DS]

as[4]**,** [as] *{eT} is.* Cariye; kadın köle. [ETY] [DLT]

as[5]**,** [as] *{eT} sf.* Az. [Gabain] [Mühennâ]

as[6]**,** [aṣ / aṣṣı / assı آص] *{eAT} is.* **1.** Yarar; çıkar; kazanç; kâr. **2.** Faiz.

as[7]**,** [ast > as] *sf.* Önüne getirildiği kelimenin bir alt kademesini ifade eder. ☞ **as altı kat,** *Başka bir sayının içinde altı defa bulunan sayı. «6 sayısı, 42'nin as altı katıdır.»*|| **as kat,** → askat.|| **as yön,** → asyön.|| **as on kat,** *mat. Başka bir sayının içinde on defa bulunan sayı. Beş, ellinin as on katıdır.*

as[8]**,** [Ar. ʿāṣī => as] *{ağız} is.* Karşı gelme. [DS]

as[9]**,** [Ar. ās آس] *(a:s) {OsT} is. bot.* Mersin ağacı.

as[10]**,** [Far. ās آس] *(a:s) {OsT} is.* Değirmen.

as[11]**,** [Far. ās آس] *{eT} is. zool.* **1.** Sansar cinsi, siyah kuyruklu ve bedeni beyaz, derisi kürk yapmaya elverişli bir av hayvanı; ermin; kakım, *(Mustea erminea).* **2.** *{eAT}* Gelincik denilen hayvan.

as[12]**,** [Lat. as] *is.* **1.** Para birimi. **2.** İskambil kâğıtlarında "birli"; bey; direk.

as[13]**,** [Fr. / Alm. as] *sf.* (Kişi için) bir alanda sivrilen ve çoğunlukla spor, sahne gösterilerinde liste başı olan.

As, [Far. ās آس] *(a:s) özl. is.* Eski bir kavim adı.

-asa, [Far. āsā آسا] *(a:sa:) {OsT} son ek.* Sonuna getirildiği Farsça kelimelere *benzerlik, gibilik* anlamı katan son ek.

a'sa, [Ar. aʾsā اعصا] *(a-sa:) {OsT} is.* Değnekler; uzun sopalar.

asa[1]**,** [Ar. ʿasā / ʿasī عسى] *(asa:) {OsT} sf.* **1.** Elverişli; uygun. **2.** *zf.* Belki; acaba; ola ki; muhtemelen.

asa[2]**,** [Ar. ʿaṣā عصا] *(asa:) {OsT} is.* **1.** Değnek. **2.** Hükümdarların, din adamlarının, kumandanların ellerinde tuttukları otorite sembolü değnek. **3.** Yürürken dayanmak için kullanılan baston. **4.** Ateşli silahların icadından önce elde silah olarak bulundurulan mızrak. **5.** ☞ **asa gezi,** *{OsT} Yay yapımında, yayın ilk gerilişi sırasında özelliğini yitirmeden esneklik sağlamak amacıyla kademeli germe ve gevşetme düzeneği bulunan araç.*|| **asā-keş,** *{OsT} 1. Sopa çeken. 2. Kör yedekçisi.*|| **asā-yı Musa,**

{OsT} Musa(AS)'ın mucize göstererek sihirbazların sopalarını yok eden asası.

asa[3], [Far. āsā آسا] *(a:sa:) {OsT} is.* **1.** Esneme. **2.** Ciddiyet. **3.** Süs.

asa[4], [Far. ḫāse] *{ağız} is.* Gömleklik beyaz kumaş; patiska. [DS]

a'sab, [Ar. aʿṣāb اعصاب] *(a-sa:b) {OsT} is.* Sinirler. ⊡ **a'sāb-ı alâkaviye,** *{OsT} anat. Damar hareketlerini sağlayan sinirler.*|| **a'sāb-ı gûş** *{OsT} anat. Kulak sinirleri.*|| **a'sāb-ı muharrike** *{OsT} anat. Hareket sinirleri.*|| **a'sāb-ı şemme,** *{OsT} anat. Koklama sinirleri.*

asab[1], [Ar. ʿaṣab عصب] *{OsT} is.* **1.** Sinir. **2.** Damar. ⊡ **asab-ı alākavi,** *{OsT} anat. Damar hareketi ile ilgili sinir.*|| **asab-ı aynî,** *{OsT} anat. Göz siniri.*|| **asab-ı basarî,** *anat. {OsT} Görme siniri.*|| **asab-ı enfî,** *{OsT} anat. Burun siniri.*|| **asab-ı hançerevi,** *{OsT} anat. Gırtlak siniri.*|| **asab-ı rievi-i mi'de,** *{OsT} Akciğer-mide siniri.*|| **asab-ı sem'î,** *{OsT} anat. İşitme siniri.*|| **asab-ı şevkî,** *{OsT} anat. Omur siniri.*|| **asab-ı tahte'l-lisānî-i kebîr,** *{OsT} anat. Büyük dil altı siniri.*|| **asab-ı vustā** *{OsT} anat. Orta damar.*

asab[2], [Ar. āsāb آساب] *{OsT} is.* Vücudun alt kısımlarında çıkan kıllar.

asaba, [Ar. ʿaṣabe / ʿaṣaba عصبه] *{OsT} is.* **1.** → asabe. **2.** *{ağız}* Ölen bir erkeğin karısına düşen mal. [DS] **3.** Erkek mirasçı. **4.** Dost; arkadaş. **5.** *{ağız}* Bir ilde, bir memlekette oturanlar. [DS] **6.** *{ağız}* Soy; akraba; sülale. [DS]

asabalık, -ğı [asaba-lık] *{ağız}is.* Haksız olarak alınan mal, toprak. [DS]

asabani, [Ar. ʿaṣabānī عصبانى] *(asaba:ni:) {OsT} sf.* **1.** Asabeye ait. **2.** Sinirli.

asabat, [Ar. ʿaṣabāt عصبات] *(asaba:t) {OsT} is.* **1.** Sinirler. **2.** Mirasçılar. **3.** Baba tarafından akrabalar. **4.** Birinin kavminden olanlar.

asabe[1], [Ar. ʿaṣabe / ʿaṣaba عصبه] *{OsT} is.* **1.** Bir tek sinir. **2.** Kiriş.

asabe[2], [Ar. ʿaṣabe / ʿaṣaba عصبه] *{OsT} is.* **1.** Baba tarafından akrabalar. **2.** Kavim; kabile. **3.** Yardımcı. **4.** Esas mirasçılar hissesini aldıktan sonra geri kalan hisseyi alabilenler.

asabe[3], [Ar. ʿaṣabe / ʿaṣaba عصبه] *{OsT} is.* **1.** Külahın veya fesin kenarı. **2.** Uzun silindirik külah. **3.** *{eAT}* Baş örtüsü; başlık.

a'sabi, [Ar. aʿṣabī اعصبى] *(a-sabi:) {OsT} sf.* **1.** Sinirli. **2.** Kirişli. ⊡ **a'sabiyyü'l-cenāh,** *zool. Sinir kanatlılar.*|| **a'sabiyyü'l-mizāc,** *Yaradılışı sinirli olan kimse.*

asabi[1], **-i'ı** [Ar. uṣbuʿ > aṣābiʿ اصابع] *(asa:bi) {OsT} is.* Parmaklar.

asabi[2], [Ar. ʿaṣabī عصبى] *(asabi:) {OsT} sf.* **1.** Sinirle ilgili; sinirsel. **2.** *biy.* Yapısında sinir bulunan; sinirli. **3.** Çabuk kızan; hırçın; hiddetli; öfkeli.

asabi[3], [Ar. ʿaṣabī عصبى] *{OsT} sf.* Baba soyu ile ilgili.

asabileşme, [asabī-le-ş-me] *(asabi:leşme) is.* Asabi durum alma; kızma; öfkelenme; sinirlenme.

asabileşmek, [asabī-le-ş-mek] *(asabi:leşmek) dönşl. f. [-ir]* Asabi durum almak; sinirlilik alametleri göstermek; kızmak; öfkelenmek; sinirlenmek.

asabilik, -ği [asabī-lik] *(asabi:lik) is.* **1.** Sinirlilik hâli. **2.** Sinirli olanın durumu; sinirlilik; asabiyet.

asabiye, [Ar. ʿaṣabiyye عصبيه] *{OsT} is.* **1.** Sinir hastalıkları ile ilgili hekimlik dalı; nöroloji. **2.** Hastanelerin sinir hastalıkları ile ilgili bölümü. ⊡ **asabiye-i teşennücāt,** *{OsT} tıp. Sinir ağrıları.*

asabiyeci, [asabiye-ci] *is.* Sinir hastalıkları ile ilgili hekim.

asabiyet, [Ar. ʿaṣabiyyet عصبيت] *{OsT} is.* **1.** Sinirli olma durumu; sinirlilik; asabilik; öfke; hiddet; hırçınlık. **2.** İnsan severlik, yurtseverlik; milliyet duygusu. **3.** Akrabalık; kandaşlık. ⊡ **asabiyet-i milliye,** *Yurtseverlik; vatanperverlik.*

asacak, [as-acak] *is.* **1.** Palto, pardösü ve elbise gibi giyeceklerle, bir takım küçük mutfak eşyalarını ve çerçeve gibi nesneleri asmaya yarayan özel olarak yapılmış çengel veya çivi; askı. **2.** *{ağız}* Omuza alınarak taşınacak olan kapları takmaya yarayan sırık. [DS]

a'sac, [Ar. aʿṣac اعصج] *{OsT} sf.* Saçları alnına dökülmüş.

asaç, [as *(kenet)* > as-aç] *{eT} is.* Çanak.

asad, [Ar. esed > āsād آساد] *(a:sa:d) {OsT} is.* Aslanlar.

asaf[1], [İbr. āṣaf *(Hz. Süleyman'ın vezirinin adı)* آصف] *(a:saf) {OsT} is.* Vezir.

asaf[2], [Ar. aṣaf اصف] *{OsT} is. bot.* Kebere çalısı, *(Cappanis spinosa).*

asafane, [Ar. āṣaf + Far. -āne آصفانه] *(a:safa:ne) {OsT} zf.* Vezire yakışacak biçimde.

asafî, [Ar. āṣafī آصفى] *(a:safi:) {OsT} sf.* Vezire özgü; vezire ilişkin.

asafir, [Ar. ʿuṣfur > ʿaṣāfir عصافر] *(asa:fir) {OsT} is.* **1.** Serçeler. **2.** *zool.* Serçegiller.

asag, [as-mak > as-(a)ġ / as-(ı)ġ] *{eT} sf.* **1.** Bir şeye asılı olan. [İKPÖy.] **2.** *is.* Bir sermayeye veya bir faaliyete kâr olarak bağlanan pay. [İKPÖy.] **3.** Yarar; fayda; kâr. [İKPÖy.]

asagır, [Ar. ṣağır > aṣāğır / aṣāğıre اصاغره / اصاغر] *(a-sa:gır) {OsT} is.* **1.** Şeref ve mevki bakımından en düşük olanlar. **2.** En küçükler; en alçaklar. ◘ **aṣāğır ve ekabir,** *{OsT} Küçükler ve büyükler.*

asah, -hhı [Ar. ṣıḥḥat > ṣaḥīḥ > eṣaḥḥ اصح] *{OsT} is.* En doğru; daha doğru.

asahib, [Ar. aṣḥāb > aṣāḥib اصاحب] *(asāhib) {OsT} is. (Bu kelime çoğulun çoğulu; katmerli çoğuldur.)* **1.** Sahipler; malik olanlar. **2.** Efendiler. **3.** Dostlar. **4.** *mec.* Yol arkadaşları.

asaib, [Ar. ʿıṣābe *(bağ, sargı)* > ʿaṣāib عصائب] *(asa:-ib) {OsT} is.* **1.** Cemaatler; topluluklar. **2.** Bağlar; başa bağlanan sargılar; kaşbastılar.

asakir, [Ar. asker > asākir عساكر] *(asa:kir) {OsT} is.* Askerler. ◘ **asākir-i bahriye,** *{OsT} Deniz kuvvetleri.*|| **asākir-i berriye,** *{OsT} Kara kuvvetleri.*|| **asākir-i nizāmiye,** *{OsT} İlk defa askerlik yapanlar.*|| **asākir-i redîfe,** *{OsT} İkinci defa askere alınanlar; ihtiyat birlikleri.*|| **asākir-i şāhāne,** *{OsT} Askerler.*

asakomak, [as-mak+ko-mak آصاقومق] *{eAT} gçl. b. f. [-r] [-y-(u)-yor]* **1.** Asıp bırakmak. **2.** Asıvermek.

asakoymak, [as-mak+koy-mak آصاقويمق] *gçl. f [-ar]* → asakomak.

asaku, [Amer. asaku] *is.* Tropik Amerika'da yetişen sütleğengiller cinsi bir ağacın *(Hura crehitans)* krem renginde yumuşak dokulu kerestesi.

a'sal[1], **-li** [Ar. aʿsāl اعسال] *(a-sa:l) {OsT} is.* Ballar.

a'sal[2], **-li** [Ar. aʿṣāl اعصال] *(a-sa:l) {OsT} is.* **1.** Eğri şeyler. **2.** Eğri bacaklı adamlar.

asal[1], [Far. āsāl *(kök)*] *sf.* Bir şeyin temelini meydana getiren; asli; başlıca; esasi; temel. ◘ **asal eksen,** *mat. Bir koniğin odaklarından geçen eksen.*|| **asal gazlar,** *kim. Periyodik cetvelin en sağında yer alan kimyasal tepkimeye girmeyen, atmosferde serbest olarak bulunan Helyum, Neon, Argon, Kripton, Ksenon ve Radon gazları; soy gazlar; nadir gazlar.*|| **asal renkler,** *fiz. Herhangi bir renk karışımı sonucu meydana gelmemiş, diğer renklerin elde edilmesinde kullanılan sarı, kırmızı ve mavi; temel renkler; birincil renkler.*|| **asal sayı,** *mat. Bir ve kendisinden başka bir sayı ile bölünemeyen pozitif tam sayılar.*

asal[2], **-li** [Ar. āsāl آسال] *(a:sa:l) {OsT} is.* **1.** Vasıflar. **2.** Kabiliyetler. **3.** Bilgiler.

asal[3], **-li** [Ar. āsāl آسال] *(a:sa:l) {OsT} is.* Ahlak.

asal[4], **-li** [Far. āsāl آسال] *(a:sa:l) {OsT} is.* Temel; kök.

asal[5], **-li** [Ar. aṣīl > āṣāl آصال] *(a:sa:l) {OsT} is.* İkindi ile akşam ya da yatsı arasındaki zamanlar.

asal[3], [Ar. masal ?] *{ağız} is.* Bilmece. [DS]

asalak, -ğı [as-(ı)l-ak > as-al-ak] *is.* **1.** *biy* Başka türden bir canlıdan besin alarak o canlının üzerinde veya dokuları arasında yaşayan, onu zayıflatan fakat öldürmeyen canlı; parazit. **2.** Eski Roma'da zenginlerin sofralarında maskaralık, şaklabanlık yaparak veya güzel şiirler okuyarak geçimini sağlayan soytarılar sınıfı. **3.** *sf. mec.* (Kişi için) kendisi çalışmadan başka insanların sırtından geçimini sağlayan; parazit; tufeyli; ekti. ◘ **asalak bilimi,** *Asalakların yol açtığı hastalıkları, yapılarını, yaşayışlarını inceleyen ve sebep oldukları hastalıklara karşı tedavi yollarını araştıran bilim dalı; parazitoloji.*

asalaklaşma, [asalak-la-ş-ma] *is.* Asalak hâle gelme.

asalaklaşmak, [asalak-la-ş-mak] *dönşl. f. [-ır]* Asalak durumuna düşmek; asalak olmak.

asalaklık, -ğı [asalak-lık] *is.* Asalak olma hâli; parazitlik.

asale[1], [Ar. aṣale عصله] *{OsT} is.* Çok zehirli ve korkunç yılan.

asale[2], **-li** [Ar. āsāle عساله] *(a:sa:le) {OsT} is.* Bal peteği.

asalet, [Ar. aṣl > aṣālet اصالت] *(asālet) {OsT} is.* **1.** Köklülük. **2.** Asil olanın niteliği; soyluluk. **3.** Asiller sınıfına mensup olma; asillik. **4.** Saygı uyandıracak şekildeki davranış. **5.** Yabancı unsurlarla karışık olmama. **6.** Kadrosu yaptığı görev unvanı ile aynı olan. ◘ **asālet-meāb,** *{OsT} Yabancı elçiler için kullanılan "asalet sahibi" anlamında hitap sözü.*

asaletden, [Ar. aṣāleten / asalet + T. -den] *{ağız} sf.* **1.** (İş için) iyi; kusursuz; güzel. **2.** *zf* Bilmeyerek; kazara. [DS]

asaleten, [Ar. aṣāleten اصالةً] *(asa:leten) {OsT} zf.* **1.** Görevin asıl sahibi olarak. **2.** Devlet memurluğunda yaptığı görev ile kadrosu aynı olarak. **3.** Bir işlemi yapan kimsenin kendi adına hareket etmesi. ◘ **asaleten atama,** *Devamlı görev yapmak üzere bir devlet görevine atanma.*

asaletli, [asalet-li] *(asa:letli) sf.* **1.** Konuşmasıyla ve davranışlarıyla nazik ve kibar olup çevresinde saygı uyandıran. **2.** Soy ve nesep sahibi; soylu.

asaletlu, [aṣālet-lū اصالتلو] *(asa:letlu:) {OsT} sf.* Yabancı devlet adamları için kullanılan saygı sözü.

a'sam[1], [Ar. ʿuṣme *(gerdanlık)* > aʿṣām اعصام] *(a-sa:m) is.* **1.** Tasmalar. **2.** Gerdanlıklar.

a'sam[2], [Ar. aʿṣam اعصم] *(a-sam) sf.* (Hayvan için) ön ayakları sekili.

asam[1], [Ar. iṣm *(suç, günah)* > āṣām آثام] *(a:sa:m) is.* Suçlar; günahlar.

asam[2], **-mmı** [Ar. ṣumm > aṣamm أصم] *{OsT} is.* **1.** Sağır; işitmeyen. **2.** Ses vermeyen; sessiz. **3.** İçi dolu olduğu için ses vermeyen. **4.** *dbl.* Arapçada ikinci ve üçüncü harfleri aynı olan üçlü fiil kökü.

asamak, -ğı [as-mak > as-a-mak] *{ağız} is.* Asacak. [DS] ⊡ **asamakta kalmak,** *{ağız} Sürüncemede kalmak; ihmal edilmek; geri bırakılmak; sumen altı edilmek.* [DS]

asamblaj, [Fr. assamblage] *is.* Değişik nesnelerin farklı biçimlerde birleştirilmesiyle meydana getirilen üç boyutlu modern sanat eserleri.

asamble, [Fr. assemblé] *is.* **1.** Bir görevi yerine getirmek üzere seçilmiş veya atanmış kişiler topluluğu; heyet; kurul. **2.** Klasik dansta gerek teknik, gerekse anlatım bakımından bir bitiriş adımı olarak iki ayağını birleştirerek zıplama şeklindeki temel adım.

asammiyet, [Ar. aṣamm > aṣammiyyet أصميت] *{OsT} is.* Sağırlık; duymazlık.

asan[1], [asan / esen] *{eT} sf.* Sağlam; sağlıklı; esen; sıhhatli. [EUTS] ⊡ **asan tükel,** *Sağ ve selamet; sağ ve esen.* [EUTS]

asan[2], [Far. āsān آسان] *(a:sa:n) {OsT} sf.* ve *zf.* Kolay. ⊡ **asan etmek,** *Bir işi kalaylaştırmak, kolay hâle getirmek.*|| **asan eylemek,** *Bir işi kalaylaştırmak, kolay hâle getirmek.*|| **āsān-gir,** *{OsT} Kolaylıkla tutulan; kolay zapt edilen.*|| **asan kılmak,** *Bir işi kalaylaştırmak, kolay hâle getirmek.*|| **asan olmak,** *Kolay olmak.*

asani, [Far. āsānī آسانى] *(a:sa:ni:) {OsT} is.* Kolaylık.

asanki, [Sansk. asamḫyeya] *{eT} sf.* **1.** Sayısız [Gabain] **2.** Süre; zaman aralığı; devir. [EUTS]

asanlık, -ğı [asan-lık] *(a:sa:nlık) {ağız} is.* **1.** Kolaylık. **2.** İyilik. [DS]

asansör, [Lat. ascendere *(yukarı çıkmak)* > Fr. ascenseur] *is.* Düşey raylar üzerinde üst ve alt katlar arasında yük ve insan taşımaya yarayan makineli kabin. ⊡ **asansör boşluğu,** *İçinde kabinin ve karşı ağırlığın hareket ettiği kapalı boşluk; asansör kuyusu.*

asansörcü, [asansör-cü] *is.* **1.** Asansör yapan, kuran veya satan kişi. **2.** Büyük binalarda asansörü işleten veya kişilere refakat eden görevli.

asanvar, [Sansk. asamvarika] *{eT} is.* Günah. [EUTS]

asap, -bı [Ar. ʿasab عصب] *is.* **1.** Sinir. **2.** Beynin duyu alma ve hareket uyarmalarını ulaştırmakla görevli sinir. ⊡ **asabı bozulmak,** *1. Sinirlenmek. 2. Psikolojik bakımdan huzursuz olmak.*|| **asabı gerilmek,** *Tedirgin bir bekleyiş içinde huzursuzluk duymak.*|| **asabına dokunmak,** *Sinirlenmesine sebep olacak hareketle karşılaşmak; bozulmak.*|| **asabına hakim olmak,** *Kızma duygusunu ve öfkesini belli etmemek; sakin olmak; hiddet göstermemek; sinirlenmemek.*

a'sar, [Ar. ʿaṣr > aʿṣār أعصار] *(a:sa:r) {OsT} is.* Yüzyıllar; asırlar. ⊡ **a'sār-dîde,** *{OsT} Yüzyıllar görmüş; üzerinden asırlar geçmiş.*|| **a'sār-ı ibtidāiye,** *{OsT} İlk asırlar.*|| **a'sār-ı kadîme,** *{OsT} Eski yüzyıllar.*|| **a'sār-ı sābıka,** *{OsT} Eski yüzyıllar.*|| **a'sār-ı salîfe,** *{OsT} Eski yüzyıllar.*

as'ar, [Ar. aṣʿar أصعر] *(as-ar) {OsT} sf.* (Kişi için) çarpık yüzlü ve kibirli.

asar[1], [Ar. es̱er > ās̱ār آثار] *(a:sa:r) {OsT} is.* **1.** Eserler. **2.** Bir kimsenin veya toplumun meydana getirdiği, yaptığı kalıcı ve sanat değeri taşıyan yapı, eşya, kitap, yazılı ve sözlü ürünler; yapıtlar. **3.** Bir şeyin geçmişte veya şu anda varlığını belgeleyen iz ve kalıntılar; emare; nişan. **4.** Kitaplar. ⊡ **āsār-ı atîka,** *{OsT} Eski eserler.*|| **āsār-ı cedîde,** *{OsT} Yeni eserler.*|| **āsār-ı edebiye,** *{OsT} Edebî eserler.*|| **āsār-ı eslāf,** *{OsT} Eskilerin yazdığı eserler.*|| **āsār-ı hāzıra,** *{OsT} Çağdaş eserler.*|| **āsār-ı ilmiye,** *{OsT} Bilimsel eserler.*|| **āsār-ı islāmiye,** *{OsT} İslamî eserler.*|| **āsār-ı kadîme,** *{OsT} Eski eserler.*|| **āsār-ı kalemiyye,** *{OsT} Kaleme alınmış, yazılmış eserler.*|| **āsār-ı kudemā,** *{OsT} Eskilerin yazdığı eserler.*|| **āsār-ı matbūa,** *{OsT} Basılmış eserler.*|| **āsār-ı mergube,** *{OsT} Rağbet kazanmış, tercih edilen eserler.*|| **āsār-ı mehdiye,** *{OsT} Dünya ekseninde meydana gelen eğilme.*|| **āsār-ı mergūbe,** *Beğeni kazanmış eserler.*|| **āsār-ı nefîse,** *{OsT} Güzel sanat eserleri.*|| **āsār-ı nisvān,** *Kadınların eserleri.*|| **āsār-ı sanat,** *{OsT} Sanat eserleri.*|| **āsār-ı sınāiye ve zarîfe,** *{OsT} Zarif ve süslü eserler.*|| **āsārü'ş-şerîfe,** *Kutsal emanetler.*||

asar[2], [Ar. ʿaṣar عصر] *{OsT} is.* **1.** Toz. **2.** Sığınak.

asar[3], [Ar. ʿıṣr > āṣār آصار] *(a:sa:r) {OsT} is.* **1.** Görevler; vazifeler. **2.** Yükler. **3.** Kabahatler; cürümler; suçlar.

asar[4], [Ar. ʿasār عسار] *{OsT} is.* Fakirlik.

asar[5], [Ar. ḥiṣār *(kuşatma)* > Far. hiṣār / Ar. ās̱ār => asar] *{ağız} is.* **1.** Kale; burç. **2.** Kayalık; tepe. [DS]

asare, [Far. āsāre آساره] *(a:sa:re) {OsT} is.* Sayı; hesap.

asarim, [Ar. aṣārīm أصاريم] *(asa:ri:m) {OsT} is.* **1.** Çadır kümeleri. **2.** Ayrı ayrı ve küçük insan kümeleri.

asarlık, -ğı [asar-lık] *{ağız} is.* Tarihî yıkıntıların bulunduğu yer. [DS]

asarmak, [Moğ. asar-mak / asra-mak اسرمق] *{eAT} gçl. f. [-ur]* **1.** Korumak; esirgemek; sakınmak. **2.** *{ağız}* Beslemek; büyütmek. [DS] **3.** *{ağız}* (Ağaç için) budamak; bakımını yapmak. [DS] **4.** *{ağız}* İyi kullanmak; saklamak. [DS] **5.** *{ağız} dönşl. f.* Yetişmek; büyümek. [DS]

asartma, [asar-t-ma] *{ağız} is.* **1.** Asartmak işi. **2.** A-

ğaçlık. **3.** Bakılmış, budanmış ağaç. **4.** Küçükten alınarak bakılıp büyütülmüş çocuk; besleme. [DS]

asartmak, [asar-t-mak] *{ağız} gçl. f. [-ır]* **1.** Beslemek; büyütmek; korumak; yetiştirmek. **2.** (Ağaç için) budamak; bakmak. **3.** Gururlandırmak; şımartmak. **4.** Abartmak; mübalağa etmek. **5.** *gçsz. f.* Saygı göstermek. [DS]

asartmalık, -ğı [asart-ma-lık] *{ağız} is.* Koruluk; ağaçlık. [DS]

asarun, [Far. āsārūn آسارون] *(a:sa:ru:n) {OsT} is.* Kedi otu.

asavi, [Ar. ʿaṣāvī عصاوى] *(asa:vi:) {OsT} sf.* Asa ile ilgili; asaya ait.

asayib, [Ar. ʿıṣābe *(bağ, sargı)* > ʿaṣāyib عصايب] *(asa:yib) {OsT} is.* **1.** Bağ, sargı, topluluk. **2.** Topluluklar; cemaatler; sosyete. **3.** Başa bağlanan bağlar; kaşbastılar.

asayiş, [Far. āsüden *(dinlenmek)* > āsāyiş آسايش] *(a:sa:yiş) {OsT} is.* **1.** Korku ve endişe verecek hiçbir şeyin bulunmayışı; emniyet; güvenlik; huzur. **2.** Kanun ve nizam hakimiyeti; kamu düzeni. **3.** Dinlenme hâli; sükûnet. ⧉ **āsāyiş-bahş,** *{OsT} Huzur ve güven veren.*|| **āsāyiş berkemāl,** *{OsT} 1. Güvenlik yerinde. 2. İşler yolunda.*|| **āsāyiş-cū,** *{OsT} Asayiş arayan; güven ve huzur içinde olmak isteyen.*|| **āsāyiş-cūyāne,** *{OsT} Güven ve huzur arayana yakışır biçimde; tam asayiş arayana göre.*|| **āsāyiş-perver,** *{OsT} 1. Asayişi sağlayan. 2. Barışa hizmet eden.*|| **āsāyiş-perver-āne,** *{OsT} Tam rahat, huzur ve güvenlik isteyenlere yakışır tarzda.*

asayişli, [asayiş-li] *(a:sa:yişlı) sf.* Rahat ve huzur içinde; güvenli.

asayişsiz, [asayiş-siz] *(a:sa:yişsiz) sf.* **1.** Rahat ve huzur kaçırıcı; karışık; huzursuz. **2.** Kanun ve nizam dışı; güvensiz; kargaşa içinde; anarşik.

asayişsizlik, [asayiş-siz-lik] *(a:sa:yişsizlik) is.* **1.** Kanun ve nizamlara aykırı hareket etme; kanunsuzluk. **2.** Kamu güvenliği ve düzeninin, kanun hakimiyetinin sağlanamaması durumu; güvensizlik; karışıklık; anarşi.

asb, [Ar. ʿaṣb عصب] *{OsT} is.* **1.** Sargı. **2.** Bağ. **3.** Mendil.

asbab, [Ar. şabeb > aṣbāb اصباب] *(asba:b) {OsT} is.* Çukur yerler.

asbag, [Ar. şıbġ > aṣbāġ اصباغ] *(asba:ğ) {OsT} is.* Boyalar.

asbah, [Ar. şubḥ > aṣbāḥ اصباح] *(asba:h) {OsT} is.* Sabahlar.

asban, [Far. āsbān آسبان] *(asba:n) {OsT} is.* Değirmenci.

asbani, [Far. āsbānī آسبانى] *(asba:ni:) {OsT} is.* Değirmencilik.

asbar, [Ar. şıbr > aṣbār اصبار] *(asba:r) {OsT} is.* Ak bulutlar.

asbaşkan, [as(t)+baş-kan] *(a'sbaşkan) is.* İkinci başkan.

asbest, [Yun. asbestos *(söndürülemez)* > Fr. asbeste] *is. min.* Bir silikat türü tremolitin bozulmasıyla meydana gelmiş bulunan ateşe dayanıklı, kırılmadan bükülebilen ipek görünümünde lifli yapıda hidratlı doğal kalsiyum ve magnezyum silikat; amyant; taş pamuğu; kaya lifi. ⧉ **asbest yünü,** *Asbestin işlenerek yün hâline getirilmişi.*

asbestli, [asbest-li] *sf.* **1.** Yapısında asbest bulunan. **2.** Asbest karıştırılmış. ⧉ **asbestli çimento levha,** *Eternit.*

asbestoz, [Fr. asbestose] *is. tıp.* Uzun süre veya çok fazla asbest tozu karışmış havayı teneffüs etmekle asbest liflerinin akciğerde meydana getirdiği tazminat doğurucu bir meslek hastalığı.

asbetel, [? asbe+tel] *is.* Dokuma tezgâhlarında kullanılan mintar denilen tarağın telleri.

asced, [Ar. ʿasced عسجد] *{OsT} is.* Saf altın.

asçekim, [as+çekim] *is. fiz.* Yerin çekim alanından daha düşük bir çekim alanında bulunan bir maddeye etkiyen çekim kuvveti.

asda, -a'ı [Ar. şadaʿ > aşdāʿ اصداع] *(asda:) {OsT} is.* Sesler; sadalar; avazlar.

asdaf, [Ar. şadef > aṣdāf اصداف] *(asda:f) {OsT} is.* Sedefler.

asdag, [Ar. şudġ > aşdāġ اصداغ] *(asda:ğ) {OsT} is. anat.* Şakaklar.

asdagan, [Ar. aşdaġān اصدغان] *(asdağa:n) {OsT} is. anat.* İnsanın kollarındaki atardamarlar.

asdak, [Ar. şıdḳ *(doğruluk)* > aşdāḳ اصداق] *(asda:k) {OsT} is.* **1.** Gerçekler; hakikatler. **2.** İçten ve doğru olanlar.

asdana, [Far. āsitāne] *{ağız} is.* **1.** Eşik. **2.** Büyük derviş tekkesi. **3.** Başkent. **4.** İstanbul. [DS]

asdar, [Far. āster آستر => asdar اصدر] *{eAT} sf.* (Bez için) kaba; kalın. ⧉ **asdar bez,** *{eAT} Kalın, kaba bez.*

asdika, [Ar. ṣādıḳ *(doğru)* > aṣdiḳāʾ اصدقاء] *(asdika:) {OsT} is.* Gerçek dostlar; samimi dostlar.

aseksüel, [Fr. asexuelle] *sf.* **1.** Cinsiyetsiz. **2.** *biy.* Eşeysiz.

asel, [Ar. ʿasel عسل] *{OsT} is.* **1.** Bal. **2.** Cennette akan dört ırmaktan biri. **3.** Bitkilerin tatlı özsuyu. **4.** Bazı ağaçlardan akan tatlı su; reçine; sakız.

aselbent, -di [Ar. ʿasel lubna] *{OsT} is.* **1.** Güneydoğu Asya'da yetişen gövdesinden sızan reçineleri antiseptik ilaç ve parfüm sanayiinde kullanılan günlük cinsi ağaç, *(Sytax tonkinensis).* **2.** Bu ağacın hoş kokulu reçinesi; balsam.

aseli, [Ar. ʿaselī عسلى] *(aseli:)* *{OsT}* *sf.* **1.** Bal renginde; bal sarısı. **2.** Bal renkli bir çeşit kumaş. **3.** Eskiden Yahudilerin tanınmak için omuzlarına astıkları sarı kumaş parçası.

aseliyet, [Ar. ʿaselī > ʿaseliyyet عسليت] *{OsT}* *is.* Bal özelliği.

asem, -mmi [Ar. samm > aṣamm اصم] *{OsT}* *sf.* (Kişi için) çok sağır; kulakları hiç işitmeyen.

asenkron, [Fr. asynchrone) *sf.* Başlama ve bitiş zamanları denk olmayan; yadın kurun.

asepsi, [Fr. asepsie] *is.* **1.** Hastalık yapan mikropların yokluğu. **2.** Ameliyathanelerin ve ameliyat araçlarının mikroplardan arındırılma işlemi.

aseptik, -ği [Fr. aseptique] *sf.* İçinde veya üzerinde mikrop bulunmayan; mikropsuz.

asepsili, [asapsi-li] *sf.* **1.** Mikropsuz. **2.** Asepsi ile ilgili.

aser, [Ar. ʿaṣer عصر] *{OsT}* *is.* Solaklık.

a'ser, [Ar. ʿuṣr *(zorluk)* > aʾṣer اعصر] *{OsT}* *sf.* **1.** Daha güç; en güç; çok zor ve dayanılmaz; dayanılması çok güç olan. **2.** Solak.

aserat, [Ar. ʿaṣere > ʿaṣerāt عثرات] *(asera:t)* *{OsT}* *is.* **1.** Sürçmeler; takılmalar. **2.** Yanılmalar.

asere, [Ar. ʿaṣere عثره] *{OsT}* *is.* **1.** Sürçme; takılma; ayak kayması. **2.** Hata yapma; yanılma.

ases, [Ar. ʿas *(nöbetçi)* > ʿases *(nöbetçiler)* عسس] *{OsT}* *is.* Gece bekçisi. ⊡ **ases başı,** *İmparatorluk dönemi İstanbul'unda Yeniçeriliğin kaldırılmasından önce güvenlik ve asayişi sağlamakla görevli teşkilatın başı.*

asesiye, [Ar. ʿasesiyye عسسيه] *{OsT}* *is.* Gece bekçisinin ücreti.

asetat, [Lat. acetum *(sirke)* > Fr. acétate] *is.* *kim.* **1.** Asetik asidin tuzu veya esteri. **2.** Asetik anhidritin sülfürik asit yardımıyla selüloza etkisinden meydana gelen, zor tutuşan ve kimyasal etkenlere karşı dayanıklı şeffaf plastik madde; asetilselüloz.

asetatlı, [asetat-lı] *sf.* Bileşiminde asetat bulunduran.

asetik, -ği [Lat. acetum *(sirke)* > Fr. acétique] *sf.* **1.** Sirkeyle ilgili. **2.** Sirkeyle aynı özellikte olan. ⊡ **asetik asit,** *kim.* *Sirkeye tadını ve özelliklerinden pek çoğunu veren, boğucu bir kokusu olan ve deriye değince bir yanma hissi veren asit:* CH_3-CO_2H.|| *kim.* **asetik asit fermantasyonu,** *biy.* *Etil alkolden asetik asit oluşması.*|| **asetik anhidrit,** *kim.* *Asetil klorüre sodyum asetat etkimesiyle elde edilen sıvı:* $(CH_3\text{-}CO)_2O$.

asetilen, [Fr. acétylène] *is.* Aydınlatma ve metal kaynak sanayiinde ısıtıcı olarak kullanılan, kalsiyum karbürün su ile tepkimesi sonucu açığa çıkan doymamış hâldeki gaz hidrokarbon: HC=CH.

asetimetre, [Fr. acétimètre] *is.* Sirke asidinin yoğunluğunu ölçmeye yarayan asitölçer.

aseton, [Fr. acétone] *is.* *kim.* Kalsiyum asetatın kuru olarak damıtılmasıyla elde edilen renksiz, hoş kokulu, 56 °C'de kaynar, su ile karışabilir ve yağ, reçine gibi organik maddenin çözücüsü en yalın keton: CH_3-CO-CH_3 ; propanon; dimetilketon.

asf[1]**,** [Ar. ʿaṣf عصف] *{OsT}* *is.* Rüzgârın kuvvetli esmesi.

asf[2]**,** [Ar. ʿasf عسف] *{OsT}* *is.* **1.** Zulüm. **2.** Haksızlık etme. **3.** Yoldan çıkma. **4.** Can çekişme; ölüm hâli.

asfa, [Ar. ṣafvet > aṣfā اصفا / اصفى] *(asfa:)* *{OsT}* *is.* En saf ve temiz olan.

asfad, [Ar. aṣfād اصفاد] *(asfa:d)* *{OsT}* *is.* Suçluların, mahkûmların el veya ayaklarına bağlanan demir kelepçe.

asfaf, [Ar. aṣfāf اصفاف] *(asfa:f)* *{OsT}* *is.* **1.** Saflar. **2.** Hatlar.

asfalt, [Yun. asfaltos *(zift)* > Fr. asphalte] *is.* **1.** Katı kahverengi-siyah, 1'e yakın yoğunlukta, 50 ile 100 °C arasında yumuşayan, petrol eterinde erimeyen, ancak karbon sülfürde eriyen bir madde; bitüm. **2.** Petrol tortularını teşkil eden petrolün damıtılması sırasında elde edilen en ağır kısmı; petrol katranı. **3.** Esas maddesi petrol katranı olan ve yol kaplamakta kullanılan karışım. **4.** *gnşl.* Asfalt ile kaplanmış yol. **5.** *sf* *argo.* (İş için) kolay. **6.** *argo.* (Baş için) kel; saçsız. ⊡ **asfalt biti,** *argo.* *Küçük otomobil.*|| **asfalt etmek,** *argo.* *Bir kimseyi ayakta duramayacak kadar dövmek.*

asfalten, [Fr. asphaltène] *is.* Asfaltta bulunan molekül ağırlığı çok yüksek hidrokarbon.

asfaltit, [Fr. asphaltite] *is.* Organik maddelerin bitüm ile karışması sonucu meydana gelmiş kömür.

asfaltlama, [asfalt-la-ma] *is.* Asfalt dökme işi.

asfaltlamak, [asfalt-la-mak] *gçl. f.* *[-r] [-l(ı)-yor]* Bir yeri asfalt ile kaplamak; asfalt dökmek.

asfaltlanma, [asfalt-la-n-ma] *is.* **1.** Asfalt dökülme. **2.** Asfalt bulaşma; asfalta batma. **3.** Asfalt yola sahip olma. «Bütün köyler asfaltlanma yarışındalar.»

asfaltlanmak, [asfalt-la-n-mak] *edil. f.* *[-ır]* **1.** Asfalt kaplama yapılmak; asfalt dökülmek. *Sokağımız asfaltlandı.* **2.** *dönşl. f.* Asfalt bulaşarak kirlenmek; asfalt olmak. *Gömleğim asfaltlandı.* **3.** Asfalt yola sahip olmak. *Bütün köyler asfaltlandı.*

asfaltlı, [asfalt-lı] *sf.* İçinde asfalt bulunan; bitümlü.

asfalya, [Yun. asphalia] *is.* **1.** Elektrik sigortası. **2.** *argo.* Sigara. ⊡ **asfalyaları gevşemek,** *argo.* *Dizlerinin bağı çözülmek.*

asfar[1]**,** [Ar. ṣufret *(sarılık)* > aṣfar / aṣfer اصفر] *{OsT}* *is.* Sarı veya sarıya yakın açık renk.

asfar[2]**,** [Ar. ṣıfr *(boş)* > aṣfār اصفار] *(asfa:r)* *{OsT}* *is.* **1.** Sıfırlar. **2.** Boş ve değersiz şeyler.

asfen, [Ar. ʿasf > ʿasfen عسفا] *(a'sfen)* *{OsT}* *sf.* Zulümle; zulmederek.

asfer, [Ar. aṣfer اصفر] *{OsT} is.* **1.** Sarı. **2.** Uçuk, sarı benizli. **3.** Kızıl. **4.** Islık çalıcı; ötücü. **5.** Büsbütün boş.

asfinik, -ği [Fr. acide phénique] *{ağız} is.* Naftalin. [DS]

asfiya, [Ar. ṣafvet *(temizlik)* > aṣfiyā اصفيا] *(asfiya:) {OsT} is.* **1.** İçi saf ve temiz olanlar. **2.** Gerçek dost olanlar. **3.** Azizler.

asfur, [Ar. ʿuṣfūr عصفور] *is. bot.* → aspur.

asga, [Ar. aṣġā اصغا] *(asga:) {OsT} sf.* **1.** Çarpık yüzlü. **2.** Öğrenmeye çok hevesli.

asgançu, [as *(cariye)* > as-ġan-çu] *{eT} is.* Yaltaklanma; iki yüzlülük; riyakârlık. [EUTS] [Gabain]

asgançulamak, [as-ġan-çu-la-mak] *{eT} gçl. f. [-r]* **1.** Eğlenmek; alay etmek; istihza etmek. [EUTS] **2.** Yaltaklanmak; iki yüzlülük etmek. [Gabain] [EUTS]

asgar, [Ar. ṣaġīr *(küçük)* > aṣġar اصغر] *{OsT} sf.* **1.** En küçük. **2.** Daha küçük. **3.** Pek küçük. ⊡ **asgar-ı nāmütenāhî,** *Sonsuzluğun en küçük değeri; sonsuz küçük.*

asgarımüşterek, -ği [Ar. aṣġar-i müşterek اصغرمشترك] *{OsT} is.* Ortak noktaların en azı.

asgari, [Ar. aṣġarī اصغرى] *(asgari:) {OsT} sf.* **1.** En az, en küçük olan; minimum. **2.** En aşağı. **3.** En azından. ⊡ **asgari fiyat,** *Serbest piyasa ekonomisinde, malların bedellerinin düşebileceği en az miktar.*|| **asgari hadde indirmek,** *En az, en düşük seviyeye indirmek.*|| **asgari ücret,** *Günün geçim şartlarına bağlı olarak iş kollarına göre işçiye ödenecek ücretin en az miktarı.*|| **asgariye indirmek,** *En az, en düşük seviyeye indirmek.*

asgı, [as-mak > as-ġı / as-kı] *{ağız} is.* **1.** Askı. **2.** Kadınların zincirle boyunlarına astıkları altınlar. **3.** İple bağlanıp tavana asılan meyve, sebze vb. [DS]

asgılık, -gı [as-kı-lık] *{ağız} is.* Kışa saklanacak yaz meyvesi. [DS]

asgın, [as-mak > as-kın] *sf.* → askın.

ashab, [Ar. ṣāḥib > aṣḥāb اصحاب] *(asha:b) {OsT} is.* → ashap. ⊡ **ashāb-ı aba,** *{OsT} Hz. Muhammed(sa)'in ailesi (kızı Fatma, damadı Hz. Ali, torunları Hasan ve Hüseyin).*|| **ashāb-ı akar,** *{OsT} Gelir sahipleri.*|| **ashāb-ı āmal,** *{OsT} Aç gözlüler, hırs sahipleri.*|| **ashāb-ı Araf,** *{OsT} Cennetle cehennem arasında kalan, ikisine de giremeyen kimseler.*|| **ashāb-ı Bedr,** *{OsT} Bedir savaşında bulunmuş olan Müslümanlar.*|| **ashāb-ı cah,** *{OsT} Mevki ve makam sahipleri; rütbesi yüksek olanlar.*|| **ashāb-ı cahîm,** *{OsT} Cehennemlikler.*|| **ashāb-ı Cennet,** *{OsT} Cennete gidecek olanlar; iyi ve hayırlı kişiler.*|| **ashāb-ı devlet,** *{OsT} 1. Servet sahipleri. 2. Devletin ileri gelenleri.*|| **ashāb-ı dirāyet,** *{OsT} Becerikli ve yetenekli kimseler.*|| **ashāb-ı emlak,** *{OsT} Mal sahipleri.*|| **ashāb-ı güzîn,** *{OsT} Seçkin ve meşhur sahabeler.*|| **ashāb-ı hayr,** *{OsT} Hayır sahipleri.*|| **ashāb-ı idāre,** *{OsT} Yöneticiler.*|| **ashāb-ı itibar,** *{OsT} Saygı gören kişiler.*|| **ashāb-ı kalem,** *{OsT} Memurlar.*|| **ashāb-ı kehf,** *{OsT} Kur'an-ı Kerim'de bahsi geçen, zamanlarının zalim yönetiminden kaçarak saklandıkları bir mağarada uzun yıllar kalan ve uyandıkları zaman köpeklerinin kemiklerinden başka bir şeyin kalmadığını gören muhterem kişiler; Yedi Uyurlar.*|| **ashāb-ı kirām,** *{OsT} Peygamberimiz Hz. Muhammed'in yakınları.*|| **ashāb-ı kubūr,** *{OsT} Kabir ehli; ölüler.*|| **ashāb-ı mesālih,** *{OsT} Devlet dairesinde işi olanlar.*|| **ashāb-ı menāsıb,** *{OsT} Yüksek rütbeli yöneticiler.*|| **ashāb-ı mütalaa,** *{OsT} Okuyucular.*|| **ashāb-ı nār,** *{OsT} Cehennemlikler.*|| **ashāb-ı nāmus,** *{OsT} Namuslu kişiler.*|| **ashāb-ı rivāyet,** *{OsT} Hikâye ve menkıbe anlatanlar.*|| **ashāb-ı salîb,** *{OsT} Haçlı askerleri.*|| **ashāb-ı sebt,** *{OsT} Cumartesi sahipleri; cumartesiyi kutsal sayanlar; Yahudiler.*|| **ashāb-ı servet,** *{OsT} Zenginler.*|| **ashāb-ı suffa',** *{OsT} Sofa ehli; Mescid-i Nebevi'nin yanında bulunan ve suffa (sekı) denilen yerde ikamet ederek Peygamberimizin her türlü sohbet ve nasihatlerini dinleyen ve Kur'an tahsil eden, başka hiçbir dünyevi işle uğraşmayan, geçimleri yalnızca Resulullah tarafından karşılanan sahabe.*|| **ashāb-ı süyūf,** *{OsT} Kılıç sahipleri; askerler.*|| **ashāb-ı tedbîr,** *{OsT} İdareciler; tedbir alan kişiler.*|| **ashāb-ı tevārih,** *{OsT} Tarih yazanlar; tarihçiler.*|| **ashāb-ı tımar,** *{OsT} Tımar ve zeamet sahipleri.*|| **ashāb-ı yemîn,** *{OsT} İnanılır, güvenilir; Allah'a itaatleri ve amelleri iyi olup amel defterleri sağ taraftan verilecek insanlar; sağcılar.*

ashap, -bı [Ar. ṣāḥib > aṣḥāb اصحاب] *(asha:b) {OsT} is.* **1.** Sahipler. **2.** Bir varlık veya bir özelliğe sahip olanlar. **3.** Dostlar. **4.** Tanınmış kişiler. **5.** Peygamberimiz Hz. Muhammed'i sağlığında gören, sohbetinde bulunan Kur'an'ı ve İslam'ı bizzat kendisinden öğrenen İslam büyükleri.

ashar[1], [Ar. ṣıhr *(enişte)*> aṣhār اصهار] *(asha:r) {OsT} is.* **1.** Enişteler. **2.** Evlilik yoluyla birbiri ile akraba olan erkekler.

ashar[2], [Ar. aṣḥār اصحر] *{OsT} is.* **1.** (Kişi için) saçı kızıl. **2.** (Kişi için) kırmızı tüylü.

ashiya, [Ar. asḫiyā اسخيا] *{OsT} sf.* Cömert olan(lar).

-ası[1], [-ası / -esi / -y-ası / -y-esi] *{eAT} çek e.* Geniş zaman eki "-ar, -ır" değerinde.

-ası[2], [-ası / -esi / -y-ası / -y-esi] *{eAT} yap e.* **1.** Gelecek zaman ortacı eki. Eski Türkçede yoktur, Eski Anadolu Türkçesi devresinde ortaya çıkmıştır, bugün yerini "-acak / -ecek" ekine bırakmıştır. **2.** -acağı. **3.** -asıca; -sın. ⊡ **-ası gelmek,** *{eAT}. -mak istemek; -acağı gelmek.*|| **-ası olmamak,** *{eAT} -mamak; -amamak.*

-ası[3], [-a-sıġ > -ası / -esi] *yap. e.* **1.** Fiillerden, gelecek zaman kavramlı sıfatlar yapar: *kör olası (adam).* **2.** Dilek, dua ve beddua kavramı katan isimler yapar: *göresi (gelmek).* **3.** Kalıcı isimler türettiği de olur: *çalası "yoğurt mayası", alası "alacak", giysi (< giyesi < geyesi).*

ası[1], [*eT.* asıġ اصى] *{eT} {eAT} is.* **1.** Yarar; fayda. **2.** Kazanç; kâr. **3.** Çıkar; menfaat. **4.** Faiz.

ası[2], [*eT.* asıġ] *{ağız} sf.* **1.** İri; gösterişli; gelişmiş; büyük. **2.** Yetişkin; olgun. **3.** (Koyun, kuzu yavrusu, ürün vb. için) Erken doğan; erken yetişen. **4.** *zf.* Erken; gün doğmadan önce. [DS] ⊡ **ası dana,** *{ağız} Süt emme dönemi geçtiği hâlde daha anasını emen dana.* [DS]|| **asıdan gelmek,** *{ağız} Tez gelmek; erken dönmek.* [DS]

ası[3], [as-mak > as-ı] *is.* Asmak işi. ⊡ **asıda olmak** (kalmak), *(İş için) sonuçlandırılmadan öylece bırakılmak.*

ası[4], [Ar. ʿāsī => ası] *{ağız} sf.* İsyan eden; karşı gelen; asi. [DS] ⊡ **ası gelmek,** *{ağız} Karşı gelmek.* [DS]

asıcı, [as-ıcı] *is.* **1.** Cellat. **2.** *sf.* Asılı tutan. ⊡ **asıcı bağ,** *Karaciğer, yumurtalık, kamış gibi organları tutan kas büklümü.*

asıcıl, [*eT.* asıġ > ası-cıl] *sf.* Her işte kendine menfaat sağlamaya çalışan; çıkarcı.

asıç, [as *(yemek)* > as-ıç] *{eT} is.* Çanak.

asıf, [Ar. ʿaṣaf *(esmek)* > ʿāsıf / ʿāsıfe عاصف / عاصفه] *(a:sıf) {OsT} sf.* (Rüzgâr, fırtına için) çok sert ve şiddetli esen.

asıg, [as-mak > as-ıġ] *{eT} is.* **1.** Ası; kazanç; kâr. [DLT] [EUTS] **2.** İstifade; fayda; yarar. [ETY] [EUTS] [Gabain] [Yüknekî] **3.** Faiz. [EUTS]

asıglıg, [as-ıġ-lıġ] *{eT} sf.* **1.** Asılı; kazançlı. [DLT] [EUTS] **2.** Faydalı; yararı olan; yararlı. [EUTS]

asıglık, [as-mak > as-ıġ-lıḳ] *{eT} sf.* Fayda; yarar.

asıgsız, [as-ıġ-sız] *{eT} sf.* **1.** Asısız; kazançsız. [EUTS] **2.** Faydasız; yararsız. [EUTS]

asığlıg, [as-ıġ-lıġ] *{eT} sf.* Faydalı; kazançlı. [Mühennâ]

asık[1], **-ğı** [*eT.* as-ıġ] *{ağız} is.* Faiz. [DS]

asık[2], **-ğı** [as-mak > as-ık] *sf.* **1.** Asılı. **2.** (Yüz için) kızgınlık, öfke ve hoşnutsuzluk ifade eden; somurtkan. ⊡ **asık suratlı,** *Öfkesini ve hoşnutsuzluğunu kızgın ve somurtuk bir yüzle ifade eden.*

asıklık, -ğı [asık-lık] *is.* **1.** Asık olma hâli. **2.** Yüzün öfke ve hoşnutsuzluk ifade eden durumu; sertlik; çatıklık; somurtkanlık.

asıl[1], **-slı** [Ar. aṣl *(kök)* اصل] *is.* **1.** Kök. **2.** Bir şeyin bizzat kendisi. **3.** Bir şeyin çıktığı, başladığı yer; memba. **4.** Soy; nesep; hasep. **5.** Bir şeyin önde gelen birincil kısmı. **6.** *sf.* Gerçek; hakiki; sahih. **7.** Kaynak durumunda olan. **8.** *zf.* Gerçekte. ⊡ **asıl nüsha,** *1. Bir çevirinin yapıldığı, bir suretin çıkarıldığı eserin vb. şeyin kendisi; orijinal. 2. Devlet daireleri ile mahkemelerde yazılan yazıların imzalı ve mühürlü ilk nüshası.*|| **asıl ululugı,** *{eAT} Soy yüceliği; asalet.*|| **asıl sayılar,** *Sıra veya üleştirme sıfat eki almamış olan yalın hâldeki sayılar.*|| **asıl vurgu,** *Kelimenin kendisinde önceden var olan vurgu.*|| **aslı astarı,** *Bir şeyin gerçek durumu; iç yüzü; gerçeği, doğrusu.*|| **aslı astarı olmamak,** *Gerçekdışı, yalan ve uydurma olmak.*|| **aslı çıkmak,** *1. Gerçek olduğu anlaşılmak; doğrulanmak. 2. Gerçekleşmek.*|| **aslı çıkmamak,** *Gerçekliği, doğruluğu kanıtlanmamış olmak.*|| **aslı faslı olmamak,** *Gerçek dışı, yalan ve uydurma olmak.*|| **aslına bakarsan,** *Gerçeği öğrenmek istersen, anlamında söze giriş cümlesi.*|| **aslına bakmak,** *Kökünü, esasını araştırmak.*|| **aslına dönmek,** *1. Kökü, esası gibi olmak; aslına rücu etmek. 2. İlk hâline, başlangıçtaki durumuna dönmek.*|| **aslında,** *İşin gerçeğini, olayın doğrusunu söylemek gerekirse.*|| **aslı nesli,** *Kökü ve kaynağı; soyu sopu.*|| **aslını aramak,** *Kaynağını, kökünü bulmaya çalışmak.*|| **aslını astarını bilmek,** *İşin gerçek yüzünü bilmek; doğrusunu bilmek.*|| **aslını astarını öğrenmek,** *İşin gerçek yüzünü, doğrusunu öğrenmek.*|| **aslını bilmek,** *Bir şeyin gerçeğini ve doğrusunu bilmek.*|| **aslını bulmak,** *Bir şeyin gerçeğini, doğrusunu ve ilk kaynağını, bizzat kendisini bulmak.*|| **aslolan (asıl olan),** *En önemli ve ana temel olan.*

asıl[2], [? asıl] *{ağız} sf.* Güzel. [DS]

asılacak, -ğı [as-ıl-mak > as-ıl-acak آصلجق] *{eAT} sf.* **1.** Asılmaya değer. **2.** Asılmaya müstahak; ip kaçkını.

asılan, [as-ıl-mak > as-ıl-an آصيلان] *{eAT} sf.* Dik ve yüksek yerde asılı gibi duran.

asılandırmak, [*eT.* asıġ *(yarar)* > ası-la-n-dır-mak / assı-la-n-dır-mak اصيلنديرمق] *{eAT} ġçl. f. [-ır]* Yararlandırmak.

asılanma, [ası-la-n-ma آصيلنمه] *{eAT} is.* Asılanmak işi; yarar sağlama; yararlanma.

asılanmak, [*eT.* asıġ *(yarar)* > ası-la-n-mak / assı-la-n-mak آصيلنمق] *{eAT} dönşl. f. [-ır]* Yararlanmak; kazanç elde etmek.

asılı, [as-ıl-ı] *sf.* Bir ucundan tutturularak sarkıtılmış hâlde; asık; asma; muallak.

asılış, [asıl-ış] *is.* Asılmak işi ve biçimi.

asıllamak, [asıl *(güzel)* > asıl-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* **1.** Düzeltmek. **2.** Güzelleştirmek. [DS]

asıllı, [asıl-lı] *sf.* Her hangi bir millete, kavme, ırka bağlı (olan). *Hint asıllı Müslümanlar.*

asıllu, [asıl-lu اصللو] *{eAT} sf.* Soylu.

asılma, [as-ıl-ma] *is.* **1.** Asılmak işi. **2.** Üstünde inatla durma, ısrar etme.

asılmak[1], [as-ıl-mak] *{eT} edil. f. [-ur]* **1.** Artırılmak. [EUTS] **2.** *dönşl.* Artmak; çoğalmak. [EUTS] [Üç İtigsizler] [EUTS] **3.** Sınırı aşmak. [EUTS]

asılmak[2], [as-ıl-mak] *dönşl. f. [-ır]* **1.** Yüksekteki bir şeye tutunmak, düşmemek için sarılmak. **2.** *{eT}* Uzamak. [DLT]

asılmak[3], [as-ıl-mak] *gçl. f. [-ır]* **1.** Bir şeyi tutup çekmek. **2.** Vücudunun bütün gücünü kullanarak çekmek. **3.** Bir şeyi gayret ederek yapıp bitirmek; güçlükle becermek. **4.** *argo.* Israrla istemek; ısrar etmek; üstelemek; inat etmek; musallat olmak; sırnaşmak. ⊟ **Asılma depoya gider!** *argo. "Yılışma; sırnaşma; boşuna üsteleme!" anlamında kullanılır.*

asılmak[4], [as-ıl-mak] *edil. f. [-ır]* **1.** *{eT} [-ur]* Uzatılmak; çekilmek. [DLT] **2.**Yukarıda bulunan bir çengel, dal ağaç vb. şeye tutturulmak, bağlanmak; takılmak; iliştirilmek; sallandırılmak. **3.** İdam edilmek.

asılmak[5], [as-ıl-mak] *gçl. f. [-ır] argo.* **1.** Yakın arkadaşlık kurmak için bir kadına, kıza isteğini sözle, davranışla belli etmek; yanaşmak. **2.** Rahatsız etmek; sözle sarkıntılık etmek; sataşmak; tavlamaya çalışmak. **3.** Esrarlı sigaradan bir nefes çekmek. **4.** Futbolda bütün gücünü kullanarak topa vurmak. **5.** Eli ile kendi kendine cinsel tatminde bulunmak; istimna etmek; abazaya varmak.

asılmalu, [as-ıl-ma-lu آصلملو] *{eAT} sf.* Asılması gereken; asılacak olan.

asılmışadam, [as-ıl-mış+adam] *is. bot.* Ormanlık ve çayırlık yerlerde yetişen pembe veya süsen rengindeki çiçekleri asılmış insana benzeyen ve yumrulu kökleri kurutularak salep yapılan salepgiller familyasının örnek bitkisi; salep, *(Loroglossum).*

asılsız, [asıl-sız] *sf.* Doğru olmayan; dayanaksız; gerçek dışı; mesnetsiz. ⊟ **asılsız fasılsız,** *Hiç gerçekle ilgisi olmayan; uydurma.*

asılsuz, [asıl-suz آصلسز] *{eAT} sf.* Soysuz; asaletsiz.

asıltı, [as-ıl-tı] *is. fiz. kim.* Katı, sıvı veya gaz hâldeki madde parçacıklarının sıvı ve gaz ortamda çözünmeden dağılmış olma şekli; jel; koloit. Katıların sıvı içindeki asıltısına *(süspansiyon),* sıvıların sıvı içindeki asıltısına *(emülsiyon),* katı ve sıvıların gaz içindeki asıltısına *(aerosol)* denir.

asılu, [as-mak > as-ıl-u] *{OsT} sf.* Asılmış olan; asılı hâlde.

asım[1], [as-ım] *is.* Asma işi. ⊟ **asım takım,** *Kadınların kulaklarına taktıkları küpe ile boyunlarına taktıkları gerdanlık gibi süs eşyası; takı.*

asım[2], [Ar. ʿısmet *(men etmek)* > ʿāsım عاصم] *(a:sım) {OsT} sf.* **1.** Kendisini günahlardan men eden, haramdan çekinen; ismetli. **2.** Temiz, namuslu; iffetli. **3.** Yanına yaklaşılmayan; men eden; yasak.

asımlık, -ğı [as-ım-lık] *is.* Kadınların süs eşyası olarak boyun ve kulaklarına taktıkları gerdanlık ve küpe gibi takılar.

-asın, [-a-sın / -e-sin / -y-a-sın / -y-e-sin] *{eAT} çek e.* **1.** Gelecek zaman teklik ikinci kişi eki. **2.** İstek kipi teklik ikinci kişi çekim eki; dilek-istek, emir, tavsiye, tercih, serbestlik, gereklilik bildirir.

asınmak[1], as-mak > as-ın-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* Takınmak; kendi üzerine asmak. [DS]

asınmak[2], [as-ın-mak] *{eT} gçl. f. [-ur]* Bir şeyi çekmek; germek; asılmak. [DLT]

asınmak[3], [as-ın-mak] *{eT} dönşl. f. [-ur]* Tırmanmak. [ETY]

asınmak[4], [as-m-mak] *{eT} dönşl. f. [-ır] [eT, -ur]* **1.** Ası sağlamak; kazanç sağlamak. [EUTS] **2.** Yararlanmak; faydalanmak. [EUTS] **3.** Bağlanmak; takınmak. [EUTS] [Gabain]*{ağız} (aynı)* [DS] **4.** Asılmak. [EUTS] [DLT] [Gabain]

asıntı[1], [as-ıntı] *is.* **1.** Bir işi geciktirme; tavik. **2.** Birini tedirgin edecek kadar üzerine çok düşme; sırnaşma; tebelleş olma. **3.** *{ağız}* Sallantı. **4.** *{ağız}* İlgi; ilişik; askıntı. [DS] **5.** *{ağız}* Sırnaşık kimse; yapışkan; yüzsüz. [DS] **6.** *argo.* Ödenmemiş borç. ⊟ **asıntı olmak,** *1. argo. Tebelleş olmak; yapışkanlık etmek; gelip sırnaşmak. 2. {ağız} Birisinden geçinmek isteğiyle ardını bırakmamak.* [DS]

asıntı[2], [as-ıntı ?] *{ağız} sf.* Yüksek; yukarıda. [DS]

asıntı[3], [as-mak > as-ıntı] *is.* → askıntı.

asır, -srı [Ar. ʿaṣr *(zaman)*] *{OsT} is.* **1.** Yüz yıllık zaman süresi; yüzyıl. **2.** Devir. **3.** Zaman. **4.** Çağ. **5.** Öğle ile akşam arası; güneşin batışından yaklaşık iki buçuk saat öncesi; ikindi. ⊟ **asır-dîde,** *{OsT} Asır görmüş, yaşlanmış, eskimiş.*|| **asr-ı evvel,** *{OsT} İkindi namazının ilk vakti.*|| **asr-ı hāzır,** *{OsT} İçinde yaşadığımız, şimdiki zaman, çağ.* || **asr-ı saādet,** *{OsT} Peygamberimizin yaşadığı zaman.*|| **asr-ı sābık,** *{OsT} Geçen devir.*|| **asr-ı sāni,** *{OsT} İkindi namazının son vakti.*

asırga, [as-mak > as-ır-mak / asır-ga] *is.* **1.** Asılan şey. **2.** Kulağa takılan uzun küpe.

asırlık, -ğı [asır-lık] *sf.* Varlığını yüz yıl kadar sürdürmüş, yüz yıldır hayatta olan; yüzyıllık.

asırmak, [as-ır-mak] *{eT} gçl. f. [-ur]* Terbiye etmek. [EUTS]

asışmak, [as-ış-mak] *{eT} işteş. f. [-ur]* Asmakta yardım etmek. [DLT]

-asız[1], [-a-sız / -e-siz / -y-a-sız / -y-e-siz] *{eAT} çek. e.* Gelecek zaman çokluk ikinci kişi eki.

-asız[2], [-a-sız / -e-siz / -y-a-sız / -y-e-siz] *{eAT} çek. e.* İstek kipi çokluk ikinci kişi çekim eki; dilek-istek, emir, tavsiye, tercih, serbestlik ve gereklilik bildirir.

asi[1], [Ar. ʿiṣyan *(baş kaldırma)* > ʿaṣī / ʿaṣiye عصيه / عصى] *(asi:) {OsT} sf.* Çok isyancı.

asi[2], [Ar. ʿişyan *(baş kaldırma)* > ʿāṣī عاصى] *(a:si:)* *{OsT}* *sf.* **1.** İsteklere karşı direnen; uysal olmayan; karşı gelen; karşı duran. **2.** Kanun ve nizam tanımayarak devlete ve otoriteye karşı duran. **3.** Allah'ın emir ve yasaklarına uygun davranmayan; günahkâr. **4.** Haydut; şâki. ▭ **asi olmak,** *1. Baş kaldırmak. 2. Günahkâr olmak.*|| **asi zeybek,** *Isparta ve çevresinde yaygın olarak oynanan bir zeybek türü.*

asi[3], [Ar. ʿās̱ī عاثى] *(a:si:)* *{OsT}* *sf.* Ahlaksız; ahlakı bozuk; çapkın.

asi[4], [Ar. āsī آسى] *(a:si:)* *{OsT}* *is.* Doktor; cerrah.

asi[5], [Far. āsī آسى] *(a:si:)* *{OsT}* *sf.* Mahzun; kederli.

asib[1], [Ar. ʿaṣīb عصيب] *(asi:b, s kalın söylenir)* *{OsT}* *sf.* Çok sıcak; kızgın.

asib[2], [Far. āsīb آسيب] *(a:si:b)* *{OsT}* *is.* **1.** Bela; felaket; musibet. **2.** Zarar; ziyan. **3.** Çarpışma; çatışma. ▭ **āsîb-i rüzgâr,** *Zamanın belası.*|| **āsîb-resān,** *Belaya düşüren; zarar veren.*

aside, [Ar. ʿaṣīde عصيده] *(asi:de)* *{OsT}* *is.* **1.** Arapların yağlı suda un kaynatarak yaptıkları bir tür bulamaç. **2.** *{ağız}* Yağ ve una pekmez veya şeker karıştırılarak yapılan bir tür helva; un helvası. [DS] **3.** Domates ve et suyu ile pişirilmiş pirinç pilavının ortasına bamya, kuş başı et veya tavuk doldurulmak suretiyle yapılan bir Türk yemeği; asıda. **4.** Un, et ve bamya ile yapılan bir Arap yemeği.

asidimetre, [Fr. acidimètre] *is. kim.* **1.** Asit çözeltilerinin derişiklik derecelerini ölçmeye yarayan alet. **2.** Sütün, şarabın vb. sıvıların asitliğini ölçmeye yarayan alet; asit ölçer.

asidoz, [Fr. acidose] *is. tıp.* Şeker hastalığı vb. sebeple kanda pH düşmesi.

asif, [Ar. ʿasīf عسيف] *(asi:f)* *{OsT}* *is.* Para ile tutulan işçi; gündelikçi.

asil[1], [Ar. aṣl *(kök)* > aṣālet *(köklülük)* > aṣīl اصيل] *{OsT}* *sf.* **1.** Sağlam. **2.** Köklü. **3.** Bir hukuki işlemi kendi adına bizzat kendisi yapan; kendi adına hareket eden. **4.** Gerek doğuştan gerekse hükümdar tarafından verilen soyluluk unvanı. **5.** Onuru, şerefi, yüceliği; incelik ve zarafeti olan. **6.** Saygı uyandıran. **7.** Bir göreve kalıcı olarak atanan; görevinde sürekli. ▭ **asil olarak,** *1. Bir görevde kalıcı olarak. 2. Adaylığı kalkmış olarak.*

asil[2], [Ar. aṣīl اصيل] *(asi:l)* *{OsT}* *is.* **1.** Öğleden sonranın son kısmı. **2.** Ölüm.

asilane, [Ar. asīl + Far. -āne اصيلانه] *(asi:lâ:ne)* *{OsT}* *zf.* Asilce; soylulara yakışır şekilde; soylu gibi.

asile, [Ar. aṣīle اصيله] *(asi:le)* *{OsT}* *is.* **1.** Öğleden sonranın son kısmı; akşam. **2.** Bir şeyin bütünü. **3.** Ölüm.

asileşme, [asi-le-ş-me] *is.* Asi olma, asi duruma gelme işi.

asileşmek, [asi-le-ş-mek] *dönşl. f.* *[-ir]* **1.** Asi duruma gelmek. **2.** İtaatsizlik etmek, kafa tutmak, karşı gelmek.

asilik, -ği [asi-lik] *(a:silik)* *is.* **1.** Bir isyankâr olma hâli. **2.** Günahkâr olma hâli.

asilleşmek, [asil-le-ş-mek] *dönşl. f.* *[-ir]* **1.** Asil olmak. **2.** Yüksek değer kazanmak.

asillik, -ği [asil-lik] *is.* Asil olma durumu.

asilzade, [Ar. asīl + Far. -zāde اصيلزاده] *(asi:lza:de)* *{OsT}* *is.* Soylu ve görgülü bir aileye mensup olan kişi.

asilzadegân, [Ar. asīl + Far. -zāde-gān اصيلزادگان] *(asi:lza:degâ:n)* *{OsT}* *is.* Asilzadeler; soylular.

asilzadelik, -ği [asilzade-lik] *(asi:lza:delik)* *is.* Soyluluk.

asim, [Ar. is̱m > ās̱im آثم] *(a:sim)* *{OsT}* *sf.* **1.** Suç işlemiş; kabahatli. **2.** Günahkâr.

asime, [Far. āsīme آسيمه] *(a:si:me)* *{OsT}* *sf.* **1.** Akılsız; beyinsiz. **2.** Şaşkın; sersem. ▭ **āsîme-gî,** *1. Akılsızlık; beyinsizlik. 2. Şaşakalmış olma.*|| **āsîme-sār,** *Kafası karışık.*|| **āsîme-ser,** *Kafası karışık.*

asimetri, [Fr. asymétrie] *is.* Simetri yokluğu; bakışımsızlık.

asimetrik, -ği [Fr. asymètrique] *sf.* Simetrik olmayan; bakışımsız.

asimilasyon, [Fr. assimilation] *is. biy.* **1.** Sindirme; özümleme. **2.** *siy.* Kendi içinde eritme; kültürel yönden kendine benzetme; kendi kimliğine büründürme; asimile etme. **3.** *dbl.* Benzeşme.

asimptot, [Fr. asymptote] *is. mat.* Bir eğriye gittikçe yaklaşan ancak ne kadar uzatılırsa uzatılsın bir türlü kesmeyen doğru; sonuşmaz.

asin, [Ar. āsin آسن] *(a:sin)* *{OsT}* *sf.* Pis kokulu.

asir[1], [Ar. ās̱ir آثر] *(a:sir)* *{OsT}* *sf.* Bir efsaneyi aktaran.

asir[2], [Ar. ʿās̱ir / ʿās̱ire عاثره / عاثر] *(a:sir)* *{OsT}* *sf.* Ayağı kayan.

asir[3], [Ar. ʿāṣir / ʿāṣire عاصره / عاصر] *(a:sir)* *{OsT}* *sf.* Üzüm ve benzeri şeylerin şırasını çıkarmak için sıkan.

asir[4], [Ar. aṣīr اصير] *(asi:r, s kalın söylenir)* *{OsT}* *sf.* **1.** Bitişik; komşu. **2.** Karmakarışık; dolaşık.

asir[5], [Ar. ʿaṣīr عصير] *(asi:r)* *{OsT}* *is.* Şırası, yağı alınmak üzere sıkılan şey; usare.

asir[6], [Ar. ʿasīr عسير] *(asi:r)* *{OsT}* *sf.* **1.** Zor; güç; zahmetli; müşkül. **2.** (Kişi için) titiz yaradılışlı.

asir[7], [Yun. aiter *(atmosferin ötesini dolduran renk-*

siz ve saydam madde; esir) > Ar. āsīr أثير] *(a:si:r)* *{OsT} is.* Gökyüzü.

asire[1], [Ar. ʿaṣīre عصيره] *(asi:re, s kalın söylenir)* *{OsT} is.* Cibre; posa.

asire[2], [Ar. āṣire آصره] *(a:sire, s kalın söylenir) {OsT}* *is.* Hayvanın ayağına takılan köstek.

asistan, [Fr. assistant] *is.* **1.** Yardımcı. **2.** Üniversite öğretim üyeliğinin ilk basamağı; araştırma görevlisi. **3.** Sinemada teknisyen yardımcısı.

asistanlık, -ğı [asistan-lık] *is.* **1.** Yardımcılık. **2.** Asistan olma durumu. **3.** Asistanın işi ve görevi.

asistoli, [Fr. asystolie] *is. tıp.* Kalp kasılması yokluğu ya da yetersizliği; dolaşım yetmezliği.

asit, -di [Fr. acide] *is.* **1.** *kim.* Suda çözündüğü zaman H_3O^+ iyonları veren, bazlar ve metaller üzerine etki ederek tuz oluşturan yakıcı sıvı; ekşit; hamız. **2.** *sf.* Asit özelliği gösteren. ☞ **asit alkol,** *kim. Hem asit hem de baz niteliği taşıyan sıvı.*|| **asit baz dengesi,** *biy. kanda uygun pH'yi devam ettirmek üzere asitlerin bazlara oranındaki denge.*|| **asit borik,** *kim. Bordan türeyen* H_3BO_3 *formülü ile gösterilen az etkili, sedef görünümünde beyaz bir toz.* || **asit fenik,** *kim. Boyacılık ve bazı plastiklerin üretiminde kullanılan maden kömürü katranından elde edilen oksijenli benzin türevi bir sıvı; fenol.*|| **asit kaya,** *min. Granit gibi, yapısında yüzde altmış beşten fazla silis bulunan endojen kaya.*|| **asit toprak,** *pH'si 6.5'ten küçük olan toprak.*|| **asit yağmuru,** *Havanın nemi ile birleşen fabrika bacalarından çıkan sülfürik ve nitrik asit iyonlarının oluşturduğu bitkilere zararlı yağmurlar.*

asitan[1], [Far. āsitān آستان] *(a:sita:n) {OsT} is.* Yıldız falcılarının hesaplarına göre insan hayatının uğursuz dakikaları.

asitan[2], [Far. āsitān آستان] *(a:sita:n) {OsT} is.* **1.** Eşik. **2.** Ayakkabılık. **3.** Tekke; dergâh. **4.** Girecek, barınılacak, dinlenilecek, yatılacak yer. **5.** Başlangıç. ☞ **āsitān-ı fenā,** *{OsT} Ölümlü dünya.*|| **āsitān-ı memālik-sitān,** *{OsT} 1. Ülkeler fethedenin eşiği. 2. mec. Sultanın sarayı; İstanbul.*

asitane, [Far. āsitāne آستانه] *(a:sita:ne) {OsT} is.* **1.** Eşik. **2.** Başkent; payitaht. **3.** İstanbul. **4.** Azizlerin mezarı. **5.** Bir tarikatın esas tekkesi. ☞ **asitane kaymakamı,** *Sadrazam olmadığı zaman onun yerine vekalet eden kimse.*

asitaneli, [asitane-li] *(a:sita:neli) sf.* İstanbullu.

asitin, [Far. āsitin آستين] *{OsT} is.* Giyecek kolu; yen.

asitlik, -ği [asit-lik] *is. biy.* **1.** Ortamın, dokuların ve bünyenin, içlerindeki serbest hidrojen iyonları miktarına göre gösterdikleri tepki. **2.** *kim.* Bir cismin alkaliliğe karşıt olan asit niteliği. ☞ **asitlik derecesi,** *kim. Sıfırdan, yediye kadar gittikçe azalan bir derecelendirme ile gösterilen pH miktarı.*

asitölçer, [asit+ölç-er] *is. kim.* **1.** Bir asit çözeltisinin derişiklik derecelerini ölçmeye yarayan alet. **2.** Süt, şarap vb. sıvıların asitliğini ölçmeye yarayan alet; asidimetre.

asitsever, [asit+sev-er] *sf. bot.* **1.** (Bitki için) asit toprakları seven. **2.** *biy.* (Mikroorganizma için) asit boyalarla boyanabilir.

asiven, [Far. āsīven آسيون] *(a:si:ven) {OsT} sf.* Dağınık düşünceli; sersem; şaşkın.

asiya, [Far. āsyā / āsiyāb آسياب / آسيا] *(a:siya:) {OsT}* *is.* **1.** Değirmen; su değirmeni. **2.** Değirmen gibi dönen şey. ☞ **āsiyā-ājen,** *{OsT} Değirmen taşı yontmakta kullanılan araç; dişengi.*|| **āsiyā-bān,** *{OsT} Değirmenci.*|| **āsiyā-bānî,** *{OsT} Değirmencilik.*|| **āsiyā-ger,** *{OsT} Değirmen yapan.*|| **āsiyā-seng,** *{OsT} Değirmen taşı.*|| **āsiyā-zene,** *{OsT} Değirmen taşı dişengisi; değirmen taşını yontup düzelten demir alet.*

asiyab, [Far. āsiyāb آسياب] *(a:siya:b) {OsT} is.*→ asiya.

asiyan, [Ar. ʿāṣī-y-ān عاصيان] *(a:siya:n, s kalın söylenir) {OsT} is.* İsyancılar.

asiyanopsi, [Yun. a *(yok)* + kyanos *(mavı)* > Fr. acyanopsie] *is. tıp.* Gözün mavi rengi görememe, seçememe rahatsızlığı.

asiye, [Ar. āsiye آسيه] *(a:siye) {OsT} is.* **1.** Mersin, *(Myrtaceae).* **2.** Direk; sütun. **3.** *sf.* (Kadın için) kederli; üzüntülü.

asiye, [Ar. ʿāṣiye عاصيه] *(a:siye, s kalın söylenir)* *{OsT} sf.* (Kadın için) isyancı.

ask, [Yun. askos *(tulum)* > Fr. asque] *is.* Asklı mantarlarda üremeyi sağlayan içinde genellikle sekiz adet spor bulunan bir lif ucundaki kese; tozluk.

aska[1], **-a'ı** [Ar. aṣḳaʿ أصقع] *{OsT} is.* Kanarya.

aska[2], **-a'ı** [Ar. ṣuḳ *(taraf. nahiye)* > aṣḳāʿ أصقاع] *(aska:) {OsT} is.* **1.** Bölgeler. **2.** Çeşme duvarlarının bölmeleri.

askançulamak, [askan-çu-la-mak] *{eT} gçl. f. [-r]* **1.** Eğlenmek; alay etmek; istihza etmek. [EUTS] **2.** Yaltaklanmak; iki yüzlülük etmek. [EUTS]

askar, [Ar. aṣḳar أصقر] *{OsT} is.* Üzüm sırası.

askarit, [Yun. askerizein *(kıpırdamak)* > Fr. ascaride] *is.* İp solucanlar bölümünden, iğ biçiminde bağırsaklarda asalak olarak yaşayan bir solucan; bağırsak solucanı, *(Ascaris lumbricoides).*

askarlamak, [Far. aşḫar *(potaslı kül)* > aşkar-lamak] *gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor.* **1.** İpleri boyamadan önce küllü su ile kaynatmak. **2.** Kurutulmuş sebzeleri pişirmeden önce küllü su ile haşlamak; aşkarlamak

askat, [as+kat] *is. mat.* **1.** Bir sayıyı tam olarak bölen sayılardan her biri. *İki, dört, beş, on, yirmi, yirmi beş ve elli, 100'ün askatlarıdır.* **2.** Bir ölçme biri-

minin ona bölünmesiyle elde edilen küçük ondalık birimler.

asker[1], [Far. asker اسكر] *{OsT}* *sf.* Devredici; seyyar.

asker[2], [Ar. ʿasker عسكر] *{OsT}* *is.* **1.** Yurt savunması için devlet tarafından yetiştirilip donatılan bütün subay, astsubay, er ve erbaşlarla askerî memur ve öğrenciler; çeri; leşker; cünd. **2.** Ordu ve ordu mensupları. **3.** Herhangi bir rütbesi olmayan ordu mensubu; er. **4.** Askerlik görevi. **5.** *argo.* Para *(Elli liralık banknotların arkasında yer alan Ankara Ulus-Atatürk Anıtındaki asker heykelinin resminden dolayı.)*; paranın miktarı. **6.** *argo.* Bir kabadayının emrindeki adam sayısı. **7.** *zool.* Karıncalarda topluluğu savunmakla görevli iri başlı karıncalar. **8.** *sf.* Askere ait, askerliğe özgü. **9.** Asker titizliği ve tutumu içinde olan. **10.** Savaşa ve askerliğe yatkın olan. ⮺ **asker alma,** *Yasalar gereği yurt savunmasında görev alma mecburiyetinde olanları kışlaya toplama.*|| **asker çıkarma,** *1. Bir milletin yurt savunması için gerek duyduğunda savaşmak üzere askere alabileceği muharip sayısı ıfade edilirken kullanılır. 2. Düşman kıyılarına denizden askerî güç sevk etmek.*|| **askerden dönmek,** *Muvazzaf hizmetini tamamladıktan sonra birliğinden evine ve işine dönmek.*|| **askerden kurtarmak,** *argo. Bir mazeret sebebiyle veya mazeret uydurarak askerlik görevini yerine getirmemek.*|| **askerden arındırma (tecrit),** *Uluslararası anlaşmalar gereğince bir bölgenin asker, askerî tesis, silah ve silah yapımına ait her türlü faaliyetten arındırılmış olması.*|| **askere almak,** *Kanun gereği askerlik görevini yapması gerekenleri acemi birliklerinde eğitime veya ihtiyaç hâlinde terhis olmuş bazı sınıfları göreve başlatmak.*|| **askere çağırmak,** *Son yoklaması yapılmış olan yükümlüleri çektikleri kuraya göre birliklerine katılmak üzere davet etmek.*|| **askere gitmek,** *Askerlik görevini yapmak üzere evinden ve işinden ayrılarak kışlaya katılmak.*|| **asker etmek,** *argo. 1. Birini bir işle görevlendirmek. 2. Randevusuna geç kalmak gibi sebeplerle birini bir yerde uzun süre bekletmek.*|| **asker-gâh,** *{OsT} Asker kampı.*|| **asker gibi,** *1. Disiplinli, düzenli yaşamayı alışkanlık edinmiş. 2. Katı disiplin taraftarı; sert.*|| **asker kaçağı,** *Emsalleri askere gittikleri hâlde kendisi askerlik kararı aldırmayan veya aldırdığı hâlde askere gitmeyen erkek.*|| **asker kişiler,** *Rütbeli ve rütbesiz tüm ordu mensupları.*|| **asker ocağı,** *Askerlik görevinin yapıldığı yer; kışla.*|| **asker olmak,** *Kanunun yükümlü kıldığı yurt savunması görevini yapmak üzere kışlaya dahil olmak; silah altına alınmak.*|| **asker sevki,** *1. Acemi erleri kışlaya, temel eğitimini tamamlamış olanları birliklerine veya yükümlülüklerini bitirmiş olanları memleketlerine toplu olarak götürme işi. 2. Savunma ve savaş amacıyla bir yere asker gönderme.*|| **asker sınıfı,** *Yurt savunmasını üzerine almış, meslek edinmiş kişiler.*|| **asker tayını,** *Er ve erbaşlara verilen günlük yiyecek.*|| **asker tertip etmek,** *Kanun çerçevesinde belirli görevlileri silah altına almak.*|| **asker toplamak,** *Kanun çerçevesinde belirli görevlileri silah altına almak.*|| **asker yazılmak,** *İstekli olarak askerlik hizmetine girmek.*|| **asker yazmak,** *Bir görevliyi askerlik hizmetine kabul etmek.*|| **asker yoklama kaçağı,** *Son yoklamasını yaptırmamış olan erkek.*

askerce, [asker-ce] *(aske'rce) zf.* **1.** Askere yakışır biçimde; asker gibi. **2.** Askerî anlayış.

askerî, [Ar. ʿaskerī عسكرى] *{OsT} sf.* **1.** Askerlere mahsus. **2.** Askerliğe ait. **3.** Ordudan kaynaklanan. **4.** Ordu içinde yapılan iş ve hareketler. ⮺ **askerî ateşe,** *Yabancı ülkelerdeki elçiliklerimizde ülkemizi ilgilendiren askerî konuları takip ederek Genel Kurmay Başkanlığına rapor eden görevli.*|| **askerî disiplin,** *1. Kışla ve askerî birliklerde düzen ve birliği sağlamak için uygulanan sıkı ve katı davranış kuralları. 2. Kışla disiplinini andırır sert ve affetmesiz disiplin.*|| **askerî inzibat,** *Garnizon dahilinde asayiş ve güvenliği sağlayan askerî güvenlik görevlisi.*|| **askerî öğrenci,** *Subay ve astsubay yetiştirilmek üzere askerî okullarda veya sivil okullarda Millî Savunma Bakanlığı adına okuyan öğrenciler.*

askerîleşme, [askerî-le-ş-me] *is.* Askerî nitelik kazanma.

askerîleşmek, [askerî-le-ş-mek] *dönşl. f. [-ir]* **1.** Askerî nitelik kazanmak. **2.** Bir yerin askerlikle ilgili hâle gelmesi.

askerîleştirme, [askerî-le-ş-tir-me] *is.* Askerî nitelik kazandırma.

askerîleştirmek, [askerî-le-ş-tir-mek] *gçl. f. [-ir]* **1.** Askerî nitelik kazandırmak. **2.** Bir yeri askerlikle ilgili hâle getirmek.

askeriyan, [Ar. ʿaskerīyān عسكريان] *(askeri:ya:n) {OsT} is.* Askerler.

askeriye, [Ar. ʿaskeriyye عسكريه] *{OsT} is.* **1.** Silahlı kuvvetler; ordu teşkilatı; askerlik. **2.** Askerlik hizmetlerinin yürütüldüğü bina.

askerlik, **-ği** [asker-lik] *is.* **1.** Asker olma durumu; bayrak altı; vatan borcu. **2.** Askerin işi. **3.** Özel kanun ve kurallar gereğince savaş yapma usullerini öğrenme ve uygulama sanatı. ⮺ **askerlik çağı,** *Her erkek Türk vatandaşı için 20 yaşına girdiği ocak ayından 46 yaşına girdiği yılın ocak ayına kadar olan süre.*|| **askerlik dairesi,** *Kendisine bağlı askerlik şubelerinin çalışmalarını denetleyen ve asker alma işlemlerinin düzenli yapılmasını sağlayan kurum.*|| **askerlik etmek,** *Askerlik görevini yerine getirmek.*|| **askerlik hatırası,** *Kırsal kesimden gelen erlerin büyük şehirlerde sokak fotoğrafçılarına çektirdikleri resim.*|| **askerlik hizmeti,** *Askerlik ça-*

ğına gelmiş her gencin yaptığı yurt savunması görevi.|| **askerlik şubesi,** *Askerlik çağına giren vatandaşların bu işle ilgili iş ve işlemlerini yürüten il ve ilçe kuruluşu.*|| **askerlik yapmak,** *Askerlik hizmetini yerine getirmek.*|| **askerlik yoklaması,** *Askerlik çağına giren gençlerin iki defa askerlik şubesine giderek yaptırdıkları askerlikleri ile ilgili iş ve işlemler.*

askı, [as-kı آصقی] *is.* **1.** Bir nesneyi asmağa mahsus yapılmış araç; askılık. **2.** Duvara çakılmış çengel şeklindeki çivi. **3.** Pantolonların düşmemesi için omuzdan aşırılarak çaprazlama arkadan bağlanan ayarlanabilir lastik şerit. **4.** Etek ve iç çamaşırı gibi giyecekleri omuzda tutmaya yarayan kumaş şerit. **5.** Hastanelerde alçıya alınan kol ve bacakların asılmak suretiyle tutturulduğu düzenek. **6.** Kuruması için ipe dizilerek yüksekçe yere asılan meyve. **7.** *folk.* Düğün ve nişanlarda çeyiz sergileme işi. **8.** *{ağız} folk.* Gelin odasına serilen çeyiz eşyası. [DS] **9.** *{ağız}* Düğün ve nişanda çiftlere takılan ziynet eşyası; takı. [DS] **10.** *ed.* Saz şairleri arasında yapılan karşılaşmalarda üstün gelene verilmek üzere yarış yerinde duvara asılan armağan eşya. **11.** Ev ve iş yerlerinde üzerine palto, yağmurluk, şemsiye, şapka gibi eşyaların konulduğu asıldığı taşıyıcı. **12.** Evlenme, artırma eksiltme duyurusu gibi kanunun emrettiği şekilde ilan panolarına asılarak yapılan yazılı ilanlar. **13.** *{ağız}* İpek böceklerinin koza örmeleri için konulan ağaç dalları. [DS] **14.** *{eAT}* İpek kozası. **15.** Tiyatro sahnelerinde dekorları dayamaya yarayan veya aydınlatma lambalarının takıldığı ağaç dikmeler. **16.** Motorlu araçlarda esneme ve darbeleri azaltan sistemin bütünü; süspansiyon. **17.** *{ağız}* Nişan. [DS] **18.** *{ağız}* Gümüş paraları bir parça üzerine sıralayıp başa takılan ziynet eşyası. [DS] **19.** *{ağız}* Oğlakların yemesi için yüksekçe yere asılan yapraklı ağaç dalları. [DS] **20.** *{ağız}* Üzüm, elma vb. meyve hevenkleri. [DS] **21.** *{ağız}* Avize. [DS] **22.** *{ağız}*] Küpeler düşmesin diye birbirine bağlayan iplik. [DS] **23.** *{ağız}* Gözlük çıkarıldıktan sonra düşmesin diye iki yanından bağlanarak boyna geçirilen kordon. [DS] **24.** *{ağız}* Kahvecilerin çay taşımakta kullandıkları yukarıdan tutacak yeri olan tepsi. [DS] **25.** Havada tutma işi. **26.** Herhangi bir karara varmadan bırakış; bekle-meye alma. **27.** *argo.* Ödenmeyen borç; verecek. ⊡ **askı altını,** *{ağız} Kadın feslerinin ortasına iğnelenen altın.* [DS]|| **askı çelenk,** *Mimarlıkta, çiçek demetlerini veya yaprakları iç içe geçmiş veya kurdele ile bağlanmış biçimde düzenlenen süsleme çeşidi.*|| **askıda bırakmak,** *Bir konuyu çözüme ulaştırmadan, bir işi sonuçlandırmadan belirsizlik içinde bırakmak.*|| **askıda kalmak,** *1. (Bir iş için) sonuçlanmamak. 2. (Resmî bir kâğıt için) ilan panosunda belli bir süre asılı kalmak.*|| **askı etmek,** *argo. Birinin abdest almak için askıya bıraktığı ceketinin cebinden para veya cüzdan çalmak.*|| **askı günü,** *{ağız} folk. Gelinin çeyizlerinin askıya çıktığı düğünün ikinci günü.* [DS]|| **askı küpe,** *{eAT} Sarkan küpe.*|| **askı olmak,** *{ağız} Engel olmak.* [DS]|| **askı topu,** *klasik Türk mimarisinde camilerin kubbesinden aşağıya doğru sarkıtılan, ucu püsküllü, çiniden veya ahşaptan yapılma yuvarlak süs.*|| **askıya ağmak,** *{ağız} (İpek böceği için) koza sarmak üzere dallara çıkmak.* [DS]|| **askıya almak,** *1. Bir işi bitirmemek; gecikmeye bırakmak; geçici olarak bırakmak. 2. Batma tehlikesi geçiren bir gemiyi bir başka geminin bordasına bağlamak. 3. (Onarılan bir yapının yıkılmaması için) dışarıdan payandalarla desteklemek. 4. At ve diğer büyük baş hayvanları tedavi etmek üzere karın ve koltuk altlarından geçirilen kalın kayışlarla tavandaki makaralara bağlayarak kaldırmak. 5. Kesilen koyunları ve diğer hayvanları yüzmek veya parçalamak için arka ayaklarından çengele takmak.*|| **askıya çıkmak,** *1. huk. (Evlenme işlemi için) resmî ilan şeklinde duyurulmak. 2. (İpek böceği için) koza örmek üzere çalıların dallarına çıkmak. 3. {ağız} Kendini göstermek için üst başa geçip kurulmak.* [DS] *4. {ağız} folk. (Gelin için) alaya çıkmak.* [DS] *5. {ağız} Artırmaya, eksiltmeye konulmak.* [DS]

askıcı, [as-kı-cı] *is.* **1.** Askı yapan veya satan kimse. **2.** *argo.* İşlerini geri bırakan, geciktiren kimse. **3.** *argo.* Borçlarını zamanında ödemeyen kimse. **4.** *argo.* Elbise satılan yerlerde, müşteri alacağı elbiseyi denerken çıkardığı elbisenin ceplerini boşaltan yankesici.

askılı, [as-kı-lı] *sf* **1.** Askısı olan. **2.** Askı takılmış. **3.** Askı ile süslenmiş.

askılık, -ğı [as-kı-lık] *is.* **1.** Üst giyim eşyasını çıkarıp asmaya yarayan ayaklı veya duvara çakılı tutucu. **2.** Aydınlatma araçlarını duvara veya tavana tutturmaya yarayan sabit levha. **3.** *sf.* Askıya gelebilecek meyve.

askın, [as-ḳın] *{eT} sf.* Asılmış. [EUTS] ⊡ **askın baskın,** *Baskın ve benzeri hareket.*

askıntı, [as-kı-ntı] *sf.* **1.** Bir kimseyi rahatsız edecek şekilde üzerine düşen; asıntı; sırnaşık; yapışkan. **2.** *is.* Daha kararı verilmemiş durum; beklemede olan. ⊡ **askıntı olmak,** *argo. Birinin üzerine düşerek rahatsız etmek.*

askınturmak, [as-ḳın-tur-mak] *{eT} gçl. f. [-ur]* **1.** Asmak. [Gabain] **2.** Astırmak; astırılmış olmak. [EUTS]

askısız, [as-kı-sız] *sf.* (Giyecek) askısı olmayan.

askil, [Gürc. askili] *{ağız} is.* Kuşburnu meyvesi. [DS]

asklı, [ask-lı] *sf.* Sporları ask denilen torbacıklar içinde bulunan. ⊡ **asklı liken,** *Mantarı asklı mantar olan liken.*|| **asklı mantar,** *Ask denilen torbacıklar içinde olgunlaşan sporlarla üreyen mantarlar.*

askorbik, -ği [Fr. ascorbique] *sf.* (Asit için) C vitaminini oluşturan.

askospor, [Yun. askos *(tulum)* + sporos *(tohum)* > Fr. ascospore] *is. bot.* Bir torbacık içinde çepere yapışmadan oluşan üreme tozu.

askug, [as-ḳuğ] *{eT} is.* Askı; çardak. [EUTS]

asl, [Ar. aṣl أصل] *{OsT} is.* **1.** Kök; asıl; dip; kütük. **2.** Temel; esas; kaide; kural. **3.** Hakikat; gerçek; sıhhat; doğruluk. **4.** Soy; nesep. **5.** Bir şeyin belli başlı kısmı. **6.** Başlangıç; baş. **7.** Yer. **8.** *sf.* Gerçek; hakiki; esaslı; halis; safi. **9.** *zf.* Aslında; esasen; zaten; başlıca; en ziyade; alelusul; hakikaten. ⊡ **asl-ı meyyit,** *{OsT} huk. Ölen kimsenin babası, babasının babası vd...*|| **asl-ı vakf,** *{OsT} Vakfedilen mal.* || **asl ü esas,** *{OsT} Gerçek; doğru.*|| **asi ü fasl,** *{OsT} Gerçek; doğru.*|| **asl ü nesl,** *{OsT} Soy sop.*

asla, [Ar. aṣlā أصلا] *(a'sla:) {OsT} zf.* **1.** Hiçbir zaman; ebediyen. **2.** Hiçbir şekilde. ⊡ **asla ve kat'a,** *Hiçbir zaman.*

asla, -a'ı [Ar. aṣla' أصلع] *{OsT} sf.* (Kişi için) başının ön tarafındaki saçları dökülmüş olan; dazlak.

aslab, [Ar. ṣulb > aṣlāb أصلاب] *(aslâ:b) {OsT} is.* **1.** Beller. **2.** Döller; soylar; nesiller.

aslad, [Ar. aṣlād أصلاد] *(aslâ:d) {OsT} sf.* **1.** Sert; katı ve düz. **2.** (Çakmak taşı için) ateşsiz. **3.** Cimri; hasis; pinti.

aslah, [Ar. ṣāliḥ > aṣlāḥ أصلاح] *(aslâ:h) {OsT} is.* Daha iyi; daha salih; en iyi.

aslak, -ğı [as-la-k] *{eAT} sf.* → aslık.

aslam, [asığ > as(ı)-la-m] *{eT} is.* Fayda.

aslamak[1], [as-la-mak] *{eT} gçl. f. [-r]* (Hayvanlar için) yemek. [EUTS]

aslamak[2], [Ar. aṣl => asl-a-mak] *{eAT} gçl. f. [-r]* Aslını araştırmak.

aslan, [Moğ. arsalan / arıslan > aslan اصلان / آصلان / اصلن] *is. zool.* **1.** Afrika ve Asya ormanlarında yaşayan, iri yapılı, güçlü, kestane renginde, kükremesi çok korkunç, et yiyici vahşi bir hayvan, *(Panthera leo).* **2.** *mec.* Yiğit ve cesur. **3.** Belli özellikleriyle beğenilen, sevilen gençlere hitap için kullanılan söz. **4.** Kuzey yarı kürede Yengeç ve Başak takımyıldızları arasında yer alan, en parlak yıldızı Regulus olan bir takım yıldız kümesi. ⊡ **aslan gibi,** *1. Sağlığı yerinde. 2. Güçlü kuvvetli. 3. Uzun boylu ve yakışıklı.*|| **aslan kesilmek,** *Aslan gibi cesur ve atak olmak.*|| **aslanın ağzına girmek,** *Tehlikeyi göze alarak büyük işler yapmak.*|| **aslanın ağzında olmak,** *Elde edilmesi, kazanılması çok zor.*|| **Aslan Mustafa,** *Saz, def, cümbüş, keman ve darbuka eşliğinde oynanan türkülü bir Konya yöresi kaşık oyunu.*|| **aslan payı,** *1. Paylaşmada en iyisi ve en çoğu. 2. En güçlünün en güzel veya en büyük payı aldığı sözde paylaşma biçimi.*|| **aslan payı şirketi,** *Ana sözleşmesinde ortaklarından biri veya birkaçının zarara katılmaması kararlaştırılmış ortaklık.*|| **aslan sütü,** *argo. Rakı.*|| **aslan sütü emmiş,** *Kahraman; cesur; yürekli.*|| **aslan yatağı,** *1. Yiğit ve cesur insanları çok olan yer. 2. argo. Hapishane; tutuk evi.*|| **aslan yürekli,** *Hiçbir şeyden korkmayan, cesur.*

aslanağzı, [aslan+ağ(ı)z-ı] *is. bot.* Sıracagillerden çiçekleri renk renk ağzını açmış bir aslana benzeyen, tohumları kapsüllü çok yıllık bir süs bitkisi; anasına babasına pay veren; vakvak çiçeği, *(Antirrhinum majus)*

aslanayağı, [aslan+aya(k)-ı] *is. bot.* Bileşikgillerden yaprak ve gövdesi yünsü tüycüklerle kaplı yabani bir bitki, *(Leontopodium alpinium).*

aslanca, [aslan-ca] *(asla'nca) zf.* **1.** Aslana yakışır biçimde; aslan gibi. **2.** Korkusuz bir biçimde, yiğitçe.

aslancı, [aslan-cı] *is.* **1.** Aslan yetiştiren, eğiten ve bakan kimse. **2.** İmparatorluk döneminde saraya ait vahşi hayvanlara bakan kişiler.

aslangiller, [aslan-gil-ler] *is. zool.* Kedi türü bütün et yiyicileri içine alan familya.

aslanhane, [aslan+ Far. -ḫāne آصلانخانه] *(aslanha:ne) is.* Saraya ait vahşi hayvanların bakılıp korunduğu yer.

aslankuyruğu, [aslan+kuyru(k)-u] *is. bot.* Ballıbabagillerden Asya ve Avrupa'nın pek çok bölgelerinde yetişen yaprakları dilimli ve düzensiz loplu, çiçekleri parlak kırmızı renkte, halk hekimliğinde terletici olarak kullanılan çok yıllık otsu bitki, *(Leonurus).*

aslanlı, [aslan-lı] *sf.* **1.** Aslan bulunan (yer). **2.** Yanında aslanla dolaşan (kişi). **3.** Aslan heykelleri dizili. ⊡ **aslanlı yol,** *Anıtkabir girişindeki iki tarafı Hitit aslanları ile süslü yol.*

aslanlık, -ğı [aslan-lık] *is.* **1.** Aslanın hâli. **2.** Kahramanlık, cesaret.

aslanpençesi, [aslan-pençe-s-i] *is.* Gülgillerden kırlarda ve tarlalarda yetişen, demet ve talkım hâlinde sarı çiçekli ve yuvarlak loplu dişli kenarlı yaprakları çok yıllık odunsu gövdeli halk hekimliğinde peklik verici olarak kullanılan otsu yabani bir bitki, *(Alchemilla).*

asled, [Ar. aṣled أصلد] *{OsT} sf.* **1.** Katı; sert. **2.** Cimri; pinti; tamahkâr.

aslem, [Ar. aṣlem أصلم] *{OsT} sf.* Kesik kulaklı.

aslen, [Ar. aṣlen أصلاً] *(a'slen) {OsT} zf.* Kökten; asıl olarak; soy bakımından.

aslık, -ğı [as-lık آصلق] *is.* **1.** *{eAT}* Cinsel organı bitişik olup ilişkide bulunamayan kadın. **2.** *sf.* Kısır. **3.** *{ağız}* [DS] Kızlık zarı yırtılmamış. **4.** *{ağız}* Ebe ya da hekim tarafından kesilecek kızlık zarı. [DS]

aslıkçı, [aslık-çı] *{ağız}* *is.* Cinsel ilişki ile yırtılması mümkün olmayan kızlık zarını ameliyatla açan ebe ya da hekim. [DS]

aslınmak, [as-(ı)l-ın-mak] *{eT}* *dönşl. f. [-ur]* Bir şey, bir şeye takılmak. [DLT]

asli, [Ar. aṣl *(kök)* > aṣlī أصلى] *(asli:)* *{OsT}* *sf.* **1.** Temel olan; esas. **2.** Kök ve kaynağa ilişkin. **3.** En önemli. ⊡ **asli āzā,** *{OsT} Esas üye.*|| **asli cümle,** *dbl. Ana cümle.*|| **asli maaş,** *Devlet memurlarının yükselmelerine esas alınan maaş tutarları.*|| **asli nüsha,** *Bir belgenin çoğaltılmasına esas alınan ilk metin; orijinal nüsha; özgün nüsha.*

asliye, [Ar. aṣlī > aṣliyye أصليه] *{OsT}* *sf.* Esas; temel. ⊡ **asliye mahkemeleri,** *huk. Özel ve idari ve sulh mahkemelerinin görevleri dışında kalan ceza, hukuk ve ticaret davalarına ilk derecede bakan yargı kuruluşu.*

asliyet, [Ar. aṣlīyyet أصليت] *{OsT}* *is.* Kendine özgü olma hâli.

aslub, [Ar. ṣulb > aṣlub أصلب] *{OsT}* *is.* **1.** Beller. **2.** Döller; soylar; nesiller.

asma[1], [as-ma] *is.* **1.** Asmak işi. **2.** *{ağız}* Kozak ya da mısır koçanı hevengi. [DS] **3.** *{ağız}* Menteşe. [DS] **4.** *{ağız}* Tüfek ve tabanca mermilerini yerleştirildiği meşin kemer; boğazlık. [DS] **5.** *{ağız}* Asma kilit. [DS] **6.** *{ağız}* Üstten kulplu kazan veya tencere. [DS] **7.** *{ağız}* Değirmen çarkının hızla dönmesini sağlamak için gelen suyu çarka yönlendiren dik meyilli tahta oluk. [DS] **8.** *sf.* Bir ucundan tutturularak yüksek bir yerden aşağı doğru sarkıtılan; asılı olan. ⊡ **asma baba,** *Yapıcılıkta mahya kirişlerinin yükünü dağıtmak için makas kirişlerine oturtulan altı boş ikincil kiriş.*|| **asma bahçe,** *Kemerler üzerine yerleştirilmiş setlere doldurulan topraklarla kurulmuş bahçe.*|| **asma kabağı,** *bot. Süs bitkisi olarak yetiştirilen, armutsu veya iki boğumlu kabağının dış kısmı odunsu, yumuşak yapraklı tırmanıcı, mevsimlik bir bitki, (Lagenaria vulgaris).*|| **asma kapı,** *Derebeylik dönemi kalelerinin girişinde bulunan yukarıdan palangalarla kumanda edilmek suretiyle kaldırılıp indirilebilen kapı.*|| **asma karar,** *müz. Klasik Türk musikisinde asıl durak perdesinden başka bir perdede yapılan kısa duruş.*|| **asma kat,** *mim. Binalarda zemin ile birinci kat arasında yer alan altı boş yarım kat; şirvan; ara kat.*|| **asma kilit,** *Kapalı kancalara geçirilerek dörtgen veya yarı yuvarlak bir gövdeye U biçimindeki kanca uçları girince kilitlenen; bu kancalar çıkınca açılan bir tür kilit.*|| **asma köprü,** *mim. Nehir ve boğazlar üzerinden karşıya geçmek için iki sahile konulmuş yüksek ayaklar üzerinden aşırılarak kıyılara bağlanan çelik halatlarla ağırlığı taşınan köprü.*|| **asma lamba,** *Tavan ve kubbelerden aşağıya sarkıtılmak suretiyle kullanılan lamba.*|| **asma merdiven,** *Üst uçları bir yere bağlanarak kullanılan ip merdiven.*|| **asma oda,** *mim. Yüksek tavanlı mekânlarda bir köşeye altı boş olarak kurulmuş oda.*|| **asma pusula,** *Gemicilikte dümenin durumunu kontrol için kullanılan asılı pusula.*|| **asma saat,** *Duvardaki bir çivi veya kancaya tutturularak kullanılan saat; duvar saati.*|| **asma sakal, çakma ayak,** *Yalan yanlış ve palavra sözler.*|| **asma salıncak,** *Bir ağaç dalına veya yatay bir kirişe bağlanmak suretiyle kurulmuş salıncak.*|| **asma üzümü,** *{ağız} Kışın yenmek üzere hevenk biçiminde asılıp saklanabilen kalın kabuklu ve iri taneli üzüm.* [DS]

asma[2], [as-mak > as-ma] *is. bot.* Bir türünden üzüm elde edilen tırmanıcı dalları olan bir ağaççık, *(Vitis).* ⊡ **asma biti,** *zool. Asmaların kök ve gövdelerinde eşeyli ve eşeysiz üreme dönemleri geçirerek meydana getirdikleri urlarla asmanın kurumasına sebep olan küçük bitki biti; floksera, (Phylloxera vastatrix).*|| **asma bıyığı,** *Asma dallarının çevresine tutunmasını sağlayan, dokunduğu yüzeyin durumuna göre kıvrılıp bükülebilen ince uzantılar.*|| **asma çardağı,** *Asma dallarını bir çardak üzerine almak suretiyle meydana getirilen gölgelik.*|| **asma çubuğu,** *Asma dalı.*|| **asma kütüğü,** *Asma bitkisinin kalın gövdesi.*|| **asma sülüğü,** *Asma dallarının çevresine tutunmasını sağlayan, dokunduğu yüzeyin durumuna göre kıvrılıp bükülebilen ince uzantılar.*|| **asma sarısı,** *{ağız} zool. Güvercin büyüklüğünde, açık sarı renkte bir av kuşu.* [DS]|| **asma toprağı,** *Bağ için elverişli, demirce zengin kırmızı toprak.*|| **asma yaprağı,** *Mutfaklarda sarma yapmak için kullanılan asmanın az dilimli, taze veya salamura yapılmış yaprakları.*

asma[3], [Ar. ʿaṣmā عصما] *(asma:)* *{OsT}* *sf.* (Kişi için) eli veya ayağı eğri olan.

asma[4], **-a'ı** [Ar. aṣmā أصمع] *(asma:)* *{OsT}* *sf.* **1.** (Kişi için) uyanık; gözü açık; kurnaz. **2.** (Kılıç için) keskin.

asmagiller, [asma-gil-ler] *is.bot.* Örnek bitkisi asma olan sarılıcı ve tutunucu, üzümsü meyveleri olan ağaççıklar familyası, *(Ampelidaceae* ve *viteceae).*

asmah, [Ar. aṣmaḥ أصمح] *{OsT}* *sf.* (Kişi için) çok kahraman; pek şecaatli.

asmak[1], [as-mak] *{eT}* *gçl. f. [-ur]* Çoğaltmak; artırmak. [EUTS]

asmak[2], [as-mak] *gçl. f. [-ar]* **1.** Bir nesneyi bir yere aşağı doğru sarkacak biçimde takmak, bağlamak. *{eT} (aynı)* [Mühennâ] [İKPÖy.] [DLT] **2.** Bir nesneyi üzerine bağlamak, kuşanmak, takmak. *Tüfeği omzuna astı.* **3.** Bir insanın boynuna ip takarak yüksek bir yerden sarkıtmak suretiyle öldürmek; idam etmek. **4.** *argo.* Yapmak zorunda olunan bir işi yapmamak; gidilmesi gereken bir yere gitmemek. *Sizin benden ne farkınız var? Siz daireyi astınız, ben de*

okulu... **5.** Bazı sebze ve meyveleri kışa saklamak için hevenk yapıp tele veya çiviye takmak. **6.** *{ağız}* Yemek pişirmek için kazan veya tencereyi sehpaya takıp ateş üzerine sarkıtmak. [DS] ☞ **asa komak,** *{eAT} 1. Asıvermek. 2. Asıp bırakmak.*|| **asıp kesmek,** *1. Yasaların tanıdığı yetkilerin dışına çıkarak halka zulmetmek; müstebit davranmak; acımasız davranmak. 2. argo. Acımasız davranacağına dair bol bol palavra savurmak.*|| **astığı astık, kestiği kestik,** *Yaptıklarından kimseye hesap vermek durumunda değil, anlamında kullanılır.*

asmak[3], [as-mak] *{ağız} is.* Mısır koçanı ya da üzüm salkımı hevengi.

asmaklık, -ğı [as-mak-lık] *{ağız} sf.* **1.** (Üzüm salkımı için) hevenk yapılarak kışa saklanabilecek özellikte olan. **2.** *is.* Kışa taze olarak saklamak amacıyla asılmak için bir karış kadar dalı ile birlikte kesilmiş üzüm salkımı. [DS]

asmalı, [as-ma-lı] *sf.* **1.** Asması olan. **2.** (Yer, çardak vb. için) asma sardırılmış.

asmalık, -ğı [as-ma-lık آسمه لق] *is.* **1.** Asma yapımı için ayrılmış bahçe; bağlık. **2.** Asma çubuklarının ağdırıldığı çardak. **3.** *{eAT}* Çardak; kameriye. **4.** *{ağız}* Sebze ve meyvelerden asma yaparak kışa saklanabilecek nitelikte olanları. [DS] **5.** *{ağız}* Ocakların üstünde lamba vb. koymak için yapılmış çıkıntı. [DS]

asman[1], [as-mak > as-man] *{ağız} is.* Lamba ve fener asılan yer. [DS]

asman[2], [Far. āsmān آسمان] *(a:sma:n) {OsT} is.* Gök; sema; asuman. ☞ **āsmān-cunî,** *{OsT} 1. Gök mavisi. 2. Gök yakut denilen parlak mavi taş.*|| **asmān-dere,** *{OsT} Samanyolu.*|| **asmān-dırahş,** *{OsT} Şimşek.*|| **asmān-gūn,** *{OsT} Gök mavisi.*|| **asmān-ı berrîn,** *{OsT} Göğün en yüksek tabakası; Arş-ı âlâ.*|| **asmān-ı gūnî,** *{OsT} Gök mavisi.*|| **āsmān-pāye,** *{OsT} Göklere kadar yükseltilmiş; çok yüksek.*|| **asmān-rend,** *{OsT} Müneccim.*|| **asmān-senc,** *{OsT} Saat.*|| **asmān ü rismān,** *{OsT} 1. Gök ve halat. 2. Ciddi bir soruya verilen saçma bir cevabı nitelemek için söylenen söz. Ciddi bir söze karşılık söylenen saçma sapan söz; havadan sudan.*

asmane, [Far. āsmāne آسمانه] *(a:sma:ne) {OsT} is.* Tavan; kubbe; dam.

asmanî, [Far. āsmānī آسمانى] *(a:sma:ni:) {OsT} sf.* **1.** Gökyüzüne, gök cisimlerine, Güneş'e, Ay'a mensup. **2.** Açık mavi. ☞ **asmāî āhen,** *{OsT} Yıldırım.*

asmaniyan, [Far. āsmāniyān آسمانيان] *(a:sma:niya:n) {OsT} is.* Melekler.

asmar, [Far. āsmār آسمار] *(a:sma:r) {OsT} is. bot.* Mersin ağacı, *(Myrtus comminus).*

asme, [Zaza Kürt. asme] *{ağız} is.* **1.** Gökyüzü. **2.** Ay. [DS]

asmend, [Far. āsmend آسمند] *(a:smend) {OsT} sf.* **1.** Ümit veren. **2.** Hile ile kandıran; aldatan. **3.** Alık; şaşkın.

asmet, [Ar. ṣamt > aṣmet اصمت] *{OsT} sf.* **1.** Dilsiz; konuşamayan; samıt. **2.** Sessiz.

asmıha, [Ar. ṣımāḫ > aṣmıḫa اصمخه] *{OsT} is.* Kulak delikleri.

asmış, [as-mış] *{eT} sf.* Asılmış. [Mühennâ]

asmolen, [Fr. asmaulaine] *is.* İnşaatlarda pişmiş toprak, cüruf gibi hafif maddelerden imal edilmiş kirişler arasına konulan dolgu maddesi.

asmug, [Far. āsmūġ آسموغ] *{OsT} is.* Eski İran dini olan Zerdüştlükte, kötülük ve bozgunculuk yaparak Kötülük Tanrısı Ehrimen'e yardımcı olduğuna inanılan bir cin; şeytan.

asnak, -ğı [*eT.* as-ın-mak *(tırmanmak)* > as(ı)-n-ak] *{ağız} is.* Sarp yer. [DS]

asnam, [Ar. ṣanem > aṣnām اصنام] *(asna:m) {OsT}* **1.** Putlar. **2.** *mec.* Put gibi güzel kadınlar; taş bebekler. **3.** Sevgililer.

asngarmak, [asñar-mak] *(asñarmak) {eT} gçsz. f. [-ur]* Haylazlaşmak; işten uzaklaşmak. [DLT]

aso, [İt. asso > Yun. assos] *is.* Oyun kâğıtlarından birli.

asonans, [Fr. assonance] *is. ed.* **1.** Etrafındaki ünsüzleri dikkate almadan sadece vurgulu ünlü benzeşmesine dayanan yarım kafiye. **2.** *gnşl.* Mısralarda aynı ünlünün tekrar edilmesi ile yapılan ses benzeşmesi.

asorti, [Fr. assorti] *sf.* **1.** Renk ve şekil bakımından birbirini tamamlayan, uyum içinde bulunan. **2.** *zf.* Renk ve şekilce birbirini tamamlayacak, uygun düşecek biçimde.

asortiman, [Fr. assortiment] *is.* **1.** Takım. **2.** Tekstilde iplik üretimi için ham maddeyi eğirmeye hazır fitil hâline getirmek için geçirilen bir dizi makine ve tarak takımı.

asosyal, -li [Fr. asociale] *sf.* **1.** Topluma katılamayan. **2.** Toplumsal yaşayışın gereklerini yerine getiremeyen; topluma uyum sağlayamayan.

asparagas, [Yun. ? [TİETZE]] *is.* Gazetecilikte olmamış fakat olmuş gibi yayınlanan haber; düzmece haber.

aspidiotus, [Lat. aspidiotus] *is. zool.* Eşkanatlılar takımından dişilerin salgıladığı sıvı, 1,5 mm. kadar çaplı ortası kabarık etrafı sarı halkayla çevrili bir kabuk oluşturan meyve ağaçlarının ve bitkilerin dallarına yapışarak bitki öz suyunu emmek suretiyle zarar görmesine hatta kurumasına sebep olan bir cins kabuklu bit; San Jose koşnili, *(Aspidiotus perniciosus).*

aspidistra, [Fr. aspidistra] *(aspidi'stra) is. bot.* Zambakgillerden Güney Çin, Japonya ve Hindistan'da

yetişen gösterişli yapraklı bir saksı bitkisi; salon yaprağı *(Plectogyne variegata)*.

aspir, [Ar. ʿuspur] *is.* → aspur.

aspiratör, [Fr. aspirateur] *is.* **1.** Bir yerde birikmiş gazları veya içinde asıltı hâlinde toz, talaş vb. bulunan akışkanları emmeğe yarayan düzenek. **2.** Evlerde toz almak için kullanılan alet; elektrik süpürgesi. **3.** Tıpta vücudun herhangi bir organında birikmiş istenmeyen sıvıları uzaklaştırmak için kullanılan bir tür pompa.

aspirin, [Alm. *(tescilli)* aspirin] *is.* **1.** *org.-kim.* Ağrı kesici ve ateş düşürücü olarak kullanılan ve salisilik asidin asetillenmesiyle elde edilen asetilsalisilik asit: CH_3-CO-O-C_6H_4-CO_2H **2.** *argo.* Küçük otomobil.

aspita, [Yun. aspita] *{ağız} is.* Yıldırım. [DS]

aspor, [Kürt. (Zaza) aspor] *{ağız} is.* Atlı; süvari. [DS]

aspur, [Ar. ʿuṣfur] *{OsT} is. bot.* **1.** Renkli çiçeklerinden boya, tohumlarından da yağ elde edildiği için ekimi yapılan bileşikgiller familyasından bir kültür ve sanayi bitkisi, aspir; yalancı safran; yaban zâferanı; papağan yemi; kır safranı, *(Carthhamus tinctorius)*. **2.** *mec.* Çok kırmızı boya.

asr, [Ar. ʿaṣr عصر] *{OsT} is.* **1.** Yüzyıl; asır. **2.** İkindi vakti. **3.** Çok uzun zaman. **4.** *{eAT}* Mevsim. ⊡ **asr-dîde,** *{OsT} Yüzyıllık; asır görmüş.*|| **asr-ı evvel,** *{OsT} İkindi namazının ilk vakti.*|| **asr-ı hazır,** *{OsT} İçinde bulunulan çağ.*|| **asr-ı sābık,** *{OsT} Geçen yüzyıl.*|| **asr-ı saādet,** *{OsT} 1. Kutlu ve mutlu geçen zaman. 2. mec. Hz. Muhammed'in yaşadığı zaman dilimi.*|| **asr-ı sānî,** *{OsT} İkindi namazının son kılınma vakti.*|| **Asr Suresi,** *isl. Kur'an-ı Kerim'in 103. suresinin adı.*

asra, [as *(aşağı, alt)* > as-ra اسره / اصره] *{eT} {eAT} sf.* **1.** Aşağı; aşağıya. [ETY]. [Gabain] [Tekin] **2.** Aşağı; alçak. [DLT] [EUTS] [Yüknekî] **3.** Alçak gönüllü mütevazı. [EUTS] [Gabain] **4.** *{eAT} is.* Öte; ileri; karşı taraf. **5.** Alt; aşağı taraf. [DLT] [EUTS] [Yüknekî] **6.** *zf.* Aşağıda altta; dipte. [ETY] [Gabain] [Tekin]*{ağız} (aynı)* [DS] ⊡ **asra geçe,** *{eAT} Öbür taraf; öte yan.*|| **asra yüz,** *{eAT} Öte yaka; karşı yaka.*

asraf, [Ar. ṣarf > aṣrāf اصراف] *(asra:f) {OsT} is.* **1.** Masraflar; sarflar. **2.** Değişiklikler; tahavvüller.

asragı, [*eT.* asrakı > as-ragı آصراغى] *{eAT} is.* (Gün, gece için) önceki. ⊡ **asragı kün,** *{eT} Evvelki gün* [Mühennâ]

asram, [Ar. ṣırm > aṣrām اصرام] *(asra:m) {OsT} is.* **1.** İnsan kümeleri. **2.** Çadır kümeleri.

asramak, [Moğ. asra-mak / asar-mak آسرامق] *{eAT} gçl. f. [-r]* **1.** Korumak; esirgemek; sakınmak. **2.** *{ağız}* Hayvan beslemek, büyütmek. [DS]

asran, [Ar. ʿaṣrān عصران] *(asra:n) {OsT} is.* **1.** İki yüzyıl. **2.** İkindi namazının iki zamanı. **3.** Gündüzün ilk zamanı. **4.** Gece ile gündüz.

asrane, [Ar. ʿaṣrāne عصرانه] *{OsT} is.* İkindi namazı.

asravag, [? asravağ] *{eT} is.* Bir tür günahın adı. [EUTS]

asre, [Ar. ʿas̱re عثره] *{OsT} is.* **1.** Ayak kayma; sürçme. **2.** Yanılma.

asrem, [Ar. aṣrem اصرم] *{OsT} sf.* **1.** Kulağı sakat; kulağından hasta. **2.** Ailesini geçindirmek için sıkıntı çeken.

asreman, [Ar. aṣremān اصرمان] *{OsT} is.* Gece gündüz.

asrı, [asrı] *{eT} is.* **1.** Kaplan. [DLT] **2.** *sf.* Kaplan gibi renkli. [DLT]

asrl, [Ar. ʿaṣrī عصرى] *(asri:) {OsT} sf.* **1.** Çağın gereklerine uygun yaşayabilen; çağdaş; çağcıl; modern. **2.** Yenilik adına değişiklikte ileri giden; züppe.

asrileşme, [asrī-le-ş-me] *(asri:leşme) is.* **1.** Asrileşmek işi. **2.** Çağın gereklerine uygun yaşama çabası; çağcıllaşma; çağdaşlaşma.

asrileşmek, [asrī-le-ş-mek] *(asri:leşmek) dönşl. f. [-ir]* **1.** (Topluluğun, kişi, kurum vb. için) çağa uymak; çağın gereklerine uygun hâle gelmek. **2.** Yaşama biçimini çağa uydurmak; çağcıllaşmak; çağdaşlaşmak.

asrilik, -ği [asrī-lik] (asri:lik) *is.* **1.** Çağdaş olma durumu. **2.** Çağdaş olanın niteliği; çağcıllık; çağdaşlık.

asris, [Far. āsrīs آسريس] *(a:sri:s) {OsT} is.* Atların koştuğu alan; at meydanı; hipodrom.

asruşmak, [as *(yansıman)* > as-(u)r-uş-mak] *{eT} işteş f. [-ur]* Birlikte aksırmak. [DLT]

assab, [Ar. ʿaṣṣāb عصاب] *(assa:b) {OsT} is.* İplik eğiren ve satan kimse; iplikçi.

assai, [İt. assai] *zf.* **1.** Çok fazla. **2.** *müz.* (Tempo için) çabukluk veya yavaşlık bildiren.

assal, -li [Ar. ʿasel *(bal)* > ʿassāl عسال] *(assa:l) {OsT} is.* Balcı; arıcı.

assale, [Ar. ʿassāle عساله] *(assa:le) {OsT} is.* **1.** Arı kovanı. **2.** Bal peteği. **3.** Bal arısı.

assar, [Ar. ʿaṣṣār عصار] *(assa:r) {OsT} is.* Meyveleri sıkarak öz su çıkaran kimse; şıracı.

assı, [*eT* asıg > ası > assı آسى / آصى / اصى] *is.* **1.** Yarar; fayda. **2.** Kazanç; kâr. *{eAT} (aynı)* **3.** Çıkar; menfaat; *{eAT} (aynı)*. **4.** Yetişkin; olgun. **5.** *{eAT}* Faiz. **6.** *sf.* İri, gösterişli. **7.** *zf.* Erken, gün doğmadan önce. ⊡ **assı degürmek,** *{eAT} Fayda vermek.*|| **assı etmek,** *{eAT} 1. Yarar sağlamak. 2. Kâr etmek.*|| **assı eylemek,** *{eAT} 1. Kâr getirmek; kazanç sağlamak. 2. yarar sağlamak.*|| **assı itmek,** *{eAT}* → assı etmek.|| **assı kılmak,** *{eAT}* → assı etmek.|| **assı**

kovmak, *{eAT} Yarar, çıkar peşinde koşmak.*|| **assıya kalmak,** *{eAT} 1. Bedavaya gelmek; bedavaya kalmak. 2. Kâr kalmak.*|| **assı ziyan,** *Kâr ve zarar.*

assılandırma, [assı-la-n-dır-ma] *is.* Assılandırmak işi; yararlandırma.

assılandırmak, [assı-la-n-dır-mak اصيلاندرمق] *gçl. f. [-ır]* Birini bir şeyden yararlandırmak, kazandırmak.

assılanma, [assı-la-n-ma] *is.* Assılanmak işi; yarar sağlama; yararlanma.

assılanmak, [assı-la-n-mak] *dönşl. f. [-ır]* Yararlanmak, kazanç elde etmek.

assılı, [assı-lı / assı-lu اصى لى] *{eAT} sf.* Yararlı.

assılu, [assı-lu / assı-lı آصيلو] *{eAT} sf.* → assılı.

assısuz, [assı-suz آصوز] *{eAT} sf.* Yararsız; boş; beyhude.

assız, [as-sız] *{ağız} sf.* **1.** Yararsız; boş. **2.** Bir şeye benzemeyen. [DS]

assit, [Fr. ascite] *is. tıp.* Karaciğer sirozu, kalp yetmezliği gibi rahatsızlıklar dolayısıyla karın zarı boşluğunda sıvı birikmesinden doğan şişlik.

assolist, [Fr. as-soliste] *is.* **1.** Bir gazinoda en son şarkı söyleyen sanatçı. **2.** *argo.* Edilgen eşcinsel erkek.

ast[1], [as *(aşağı)* -t] *is.* **1.** Başkasının emrinde çalışılan kademeli bir sistemde rütbesi düşük olanlar; madun. *Ast, üstünden aldığı emri uygular.* **2.** *{eAT} {ağız}* Alt; aşağı. [DS] **3.** *sf.* Kademeli alt katları belirtmek için sıfat tamlaması şeklindeki birleşik kelimeler yapmada kullanılan bir çeşit önek. *(Bu durumda sondaki t'nin düştüğü görülür). Desimetre, metrenin askatıdır.*

ast[2], [ast] *{eT} is.* Sokak. [DLT]

asta, [Far. āheste] *{eAT} ünl.* Yavaş!

astal, [Mac. asztal *(masa)*] *is.* Yemek masası; masa.

astan, [Far. āstān آستان] *(a:sta:n) {OsT} is.* **1.** Eşik. **2.** Pabuçluk. **3.** Dergâh; tekke. ⊡ **āstān-ı fenā,** *Geçici dünya; fani dünya.*|| **āstān-ı refi'-mekân,** *{OsT} 1. Yeri yüksek olan eşik. 2. Sultan sarayı.*

astane, [Far. āstāne / āsitāne آستانه] *(a:sita:ne) {OsT} is.* → asitane. ⊡ **āstāne-i aliyyü'l-mekân,** *{OsT} 1. Yeri yüksek olan eşik. 2. Sultan sarayı. 3. İstanbul.*|| **āstāne-i devlet-penāh,** *{OsT} 1. Devletin sığınağı. 2. mec. Sultan sarayı.*|| **āstāne-i feyzāşiyān,** *{OsT} 1. Feyiz yuvası olan eşik. 2. Sultan sarayı. 3. İstanbul.*|| **āstāne-i izzet-bünyān,** *{OsT} 1. Yapısı yüce olan eşik. 2. Sultan sarayı. 3. İstanbul.*|| **āstāne-i saadet-meāb,** *{OsT} 1. Mutluluk veren eşik. 2. Sultan sarayı. 3. İstanbul.*

astar[1], [ast-ar] *{ağız} is.* Alt. [DS]

astar[2], [Ar. saṭr > asṭār اسطار] *(asta:r) {OsT} is.* Yazı satırları; yazı dizileri; satırlar.

astar[3], [Far. āster آستر] *is.* **1.** Giyecek veya ayakkabı, çanta gibi eşyalarda dayanıklılığı artırmak için iç kısma geçirilen daha ucuz, koruyucu kumaş veya deri. **2.** Boya ve badana işlerinde yüzeyin pürüzlerini gidermek ve asıl boyanın dayanıklılığını artırmak için önceden sürülen boya. **3.** Denizcilikte yelkenlerin hareketli kısımlarının aşınmaması için sarılan kumaş parçası. **4.** Sanayide kullanılan kazanların dayanıklılığını artırmak amacıyla içine geçirilen metal kaplama. **5.** Seramik işçiliğinde seramik çamurunun rengini gizlemek veya yüzeyde rahat çalışabilmek için sürülen ince beyaz kil tabakası. ⊡ **astar boyası,** *Boyanacak yüzeylere, atılan boyanın dayanıklılığını artırmak, pürüzleri gidermek veya renkleri örtmek için vurulan ilk boya.*|| **astar kaplama,** *Marangozlukta ahşabın çarpılmaması için her iki yüze de yapılan kaplama.*

astar[4], [Far. astar / Rum. astarava *(kavramak)*] *is. argo.* Cinsel ilişki; cima. ⊡ **astar etmek,** *argo. Sevişmek; cinsel ilişkide bulunmak.*

astarlama, [astar-la-ma] *is.* Astarlamak işi.

astarlamak[1], [astar-la-mak] *gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* **1.** Bir elbise veya eşyanın içine astar geçirmek; astar kaplamak. **2.** Boyanacak yüzeylere ilk kat olarak astar boya sürmek; astar çekmek. **3.** Herhangi bir ahşap ve mermer levhanın dayanıklılığını artırmak için arkasına daha dayanıklı levha kaplamak

astarlamak[2], [astar[4]-la-mak] *gçsz. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Çiftleşmek; sevişmek; cima etmek.

astarlanma, [astar-la-n-ma / astar-la-n-ma] *is.* Astarlanmak işi.

astarlanmak, [astar-la-n-mak] *edil. f. [-ır]* **1.** Bir eşya veya giyeceğe astar geçirilmek. **2.** *dönşl. f.* Astar sahibi olmak.

astarlatma, [astar-la-t-ma] *is.* Astarlatmak işi.

astarlatmak, [astar-la-t-mak] *gçl. f. [-ır]* **1.** Astarlamak işini bir başkasına yaptırmak. **2.** Bir elbise veya eşyanın içine astar geçirtmek; astar kaplatmak. **3.** Boyanacak yüzeylere ilk kat olarak astar boya sürdürmek; astar çektirmek. **4.** Herhangi bir ahşap ve mermer levhanın dayanıklılığım artırmak için arkasını daha dayanıklı levha ile kaplatmak.

astarlı, [astar-lı] *sf.* Astar geçirilmiş veya astarı olan. ⊡ **astarlı zarf,** *İçi görünmemesi için ikinci bir iç kâğıt ile kaplanmış zarf.*

astarlık, -ğı [astar-lık] *is.* **1.** Astar yapımında kullanılan kumaş, deri veya boya. **2.** *sf.* Astar olarak kullanmaya yarar.

astarya, [Lat. stare *(kalmak)*] *(asta'rya) is.* Bir gemiye yükleme veya boşaltma için tanınan süre.

astasım, [as+tas-ım] *(a'stasım) is. man.* Öncüllerinden birisi bir önceki akıl yürütmenin sonucu olan akıl yürütme; kıyas-ı mülhak.

astat, [Fr. astate] *is. kim.* Tabiatta bulunmayan ancak bizmutun hızlandırılmış alfa ışınları ile bombardı-

manı sonucunda elde edilen, atom numarası 85, kütle numarası 211 olan radyoaktif element; ekaiyod; astatin; sembolü: At.

astatik, [Fr. a-statique] *sf.* Bozulmaz bir denge hâli gösteren. ⊟ **astatik ibreler,** *Özel bir teknikle yerin manyetik etkisinden kurtarılmış pusula iğnesi.*

astatin, [İng. astatine] *is. kim.* → astat.

astazi, [Fr. astasie] *is. tıp.* Hareket ve duyu sisteminde bozukluk olmamakla birlikte kişinin ayakta duramaması biçiminde beliren rahatsızlık.

asteğmen, [as+teğmen] *(a'steğmen) is.* Orduda en küçük rütbeli subay; zabit vekili.

asteğmenlik, -ği [as+teğmen-lik] *is.* **1.** Asteğmen rütbesi. **2.** Asteğmenin işi ve görevi.

asteni, [Yun. athenos *(kuvvet)* > Fr. asthénie] *is.* **1.** Ruhsal ve sinirsel uyarıların yokluğu sebebiyle beden gücünün azalması veya yokluğu. **2.** Belirli bir organik sebep olmamakla birlikte bedendeki yorgunluk ve bitkinlik hâli.

astenik, -ği [Fr. asthénique] *sf.* **1.** Asteni ile ilgili. **2.** Asteniye yakalanmış olan.

aster[1], [Far. āster آستر] *{OsT} is.* → astar.

aster[2], [Yun. asteriskos *(küçük yıldız)* > Fr. astérisque] *is.* **1.** Ortodoks papazların takdis edilmiş ekmek üzerine koydukları dört ayak üzerine oturtulmuş haçlı eşya. **2.** Matbaacılıkta eksikleri ve göndermeleri belirtmek için konulan (*) işareti; yıldız.

aster[3], [Yun. asterion] *{ağız} is.* Beyaz bir yaban çiçeği. [DS]

asterisk, [Yun. asteriskos *(küçük yıldız)*] *is.* → aster[1].

asterizm, [Fr. astérisme] *is.* İlk kez safirde gözlenmiş bulunan güçlü ışık altında altı kollu ışın yayma olayı.

asteroit[1], [Fr. astéroïte] *is. min.* Işınsal yapılı manganezli bir taş çeşidi.

asteroit[2], **-di** [Fer. astéroïde] *is. gök b.* Küçük gezegen.

astım, [Yun. asthma] *is. tıp.* Bronşların daralması veya alerji yapan çeşitli etkenler sebebiyle güç soluk alıp verme.

astımlı, [astım-lı] *sf.* Astım rahatsızlığı olan.

astın, [ast-ın] *{eT} {eAT} is.* Aşağı; alt. [DLT]

astırma, [as-tır-ma] *is.* Astırma işi.

astırmak, [as-tır-mak] *gçl. f. [-ır]* **1.** Asmak işini bir başkasına yaptırmak. **2.** Bir nesneyi, birinin yüksekçe bir yere sarkacak şekilde takmasını sağlamak. **3.** Birini asmak suretiyle öldürtmek; idam ettirmek.

astigmat, [Yun, a *(yok)*+ stigma-atos *(nokta)* > Fr. astigmate] *sf.* **1.** (Optik aygıt için) merceklerindeki kusurdan dolayı noktaları çizgi şeklinde görüntüleyen. **2.** *tıp.* (Göz için) kornea tabakası ışığı düzgün kıramadığı için net göremeyen.

astigmatizm, [Fr. astigmatisme] *is.* Bir göz veya optik aletin astigmat olma hâli; astigmatlık.

astik, -ği [Erme. asdik / Yun. astikos *(kentli)*] *sf. argo.* Pezevenk; muhabbet tellalı..

astin, [Far. āstīn آستين] *(a:sti:n) {OsT} is.* Giyecek kolu; yen. ⊟ **astîn-berçîde,** *Hazırlanmış; hazırlanan.*|| **āstîn-efşān,** *1. Yen silken. 2. mec. Vazgeçen.*|| **āstîn-mālîde,** *Hazırlanmış; hazırlanan.*

astine, [Far. āstīne آستينه] *(a:sti:ne) {OsT} is.* Yumurta.

astlançı, [astlan-çı] *{eAT} is.* Aracı tüccar; komisyoncu; tefeci.

astma, [Yun. asthma] *is.* → astım.

astor, [Zaza Kürt. astor] *{ağız} is.* At. [DS]

astragan, [Astrahan *(Volga deltasında bir Rus kenti, eskiden Kalmukların başkenti)* > astragan] *is.* Türkistan'da yetişen Karakul koyunlarının erken doğan veya ölü doğan kuzularından elde edilen post ve bu posttan yapılmış kürk.

astralon, [tescilli isim] *is. tekst.* Nem, ısı ve ışıktan etkilenmeyen, çapı hiç değişmeyen, genleşmeyen termoplastik yapay bir iplik; tekstüre iplik.

astrofizik, -ği [Fr. astrophysique] *is. gök b.* Gök cisimlerini fizik yöntemleri kullanarak inceleyen bilim dalı; gök fiziği.

astrolap, -bı [Yun. astron *(gök cismi)* + lambanein *(almak)* > Fr. astrolap] *is.* Eskiden gök cisimlerini incelemekte ve ufukla olan yüksekliklerini belirlemekte kullanılan aygıt; usturlab.

astrolog, -ğu [Fr. astrologue] *is.* Yıldız falı ile uğraşan kimse; müneccim.

astroloji, [astrologie] *is.* Yer yüzünde meydana gelen olayların, yıldızların durumları ve etkisi altında geliştiğini var sayan ve yıldızları inceleyerek gelecekten haber vermeye dayanan falcılık; müneccimlik.

astronom, [Fr. astronome] *is.* Gök cisimlerinin yapılarını, hareketlerini inceleyen, bu konuda hesaplar yapan uzman.

astronomi, [Yun. astron *(gök cismi)* + nomos *(kanun)* > Fr. astronomie] *is.* Etrafımızı çevreleyen evrendeki bütün gök cisimlerinin yapısını, birbirine göre konumlarını, hareketlerini ve hareket kanunlarını, bu güne kadar geçirdikleri evrimi inceleyen bilim dalı; gök bilimi; ilm-i heyet. ⊟ **astronomi tanı,** *gök b. Güneş ufkun altına 18° indiği ve altıncı kadirden yıldızların çıplak gözle görülebildiği zamanki tan.*|| **astronomi birimi,** *gök b. Her türlü düzensizlikten uzak, kütlesi yok denecek kadar küçük ve yıldız ayı 365, 256 898 326 3 ortalama gün olan bir gezegenin Güneş etrafında çizdiği yörüngenin yarı çapına eşit uzunluk birimi; ışık zamanı (499,004 782 sn)* x *ışık hızı (299 792, 458 m/sn) = astronomi birimi (149 597 870 km); Yerin Güneşe uzaklığı; gök birimi.*

astronomik, -ği [Fr. astronomique] *sf.* **1.** Astronomi ile ilgili; astronomiye ait. **2.** *mec.* (Rakam için) çok yüksek; çok aşırı; abartmalı; tasavvur edilemeyecek kadar büyük. ⊟ **astronomik fiyat,** *Çok yüksek fiyat; aşırı pahalı.*|| **astronomik rakam,** *İnsana şaşkınlık verecek kadar büyük rakam.*

astronot, [Yun. astro *(yıldız)* + nautes *(gemici)* > Fr. astronaute] *is.* Bir uzay aracı ile uzaya gitmiş olan kişi; hava küre dışında yoculuk eden kimse; uzay adamı.

astronotik, -ği [Fr. astronautique] *is.* Yıldızlar arası ulaştırma bilimi; uzay trafiği.

astronotluk, -ğu [astronot-luk] *is.* Astronotun yaptığı iş.

astropikal, -li [Fr. as-tropical] *sf. coğ.* (İklim kuşağı için) tropikal bölgelere yakın fakat daha üst enlemde bulunan; subtropikal.

astsubay, [as-t+sü+bay] *(a'stsubay) is. as.* Türk ordusunda erbaşlar ile subaylar arasında çeşitlirütbeler taşıyan asker. ⊟ **astsubay başçavuş,** *as. Ortası ay yıldızlı beş şerit ve bir bantlı rütbede astsubaylığın beşinci kademesi.*|| **astsubay çavuş,** *as. Ortası ay yıldızlı iki şeritli rütbede astsubaylığın birinci aşaması.*|| **astsubay kıdemli başçavuş,** *as. Ortası ay yıldızlı beş şerit ve iki bantlı rütbede astsubaylığın altıncı ve son kademesi.*|| **astsubay kıdemli çavuş,** *as. Ortası ay yıldızlı üç şeritli rütbede astsubaylığın ikinci aşaması.*|| **astsubay kıdemli üstçavuş,** *as. Ortası ay yıldızlı beş şeritli rütbede astsubaylığın dördüncü aşaması.*|| **astsubay üstçavuş,** *as. Ortası ay yıldızlı dört şeritli rütbede astsubaylığın üçüncü aşaması.*

astsubaylık, -ğı [as-t+sü-bay-lık] *is. as.* Astsubayın görevi ve rütbesi.

asturmak, [as-tur-mak] *{eT} gçl. f. [-ur]* Astırmak. [DLT] [EUTS]

asu, [as-u] *{eT} bağ.* Ya da; yahut; veya. [EUTS]

asub, [Ar. ʿasüb عسوب] *(asu:b) {OsT} is.* **1.** Arı beyi. **2.** Lider; bey; başbuğ.

asude, [Far. āsūden *(rahat etmek)* > āsüde آسوده] *(a:su.de) {OsT} sf.* **1.** Üzüntü ve sıkıntıdan ,uzak; esen; huzurlu; rahat. **2.** Sessiz; sakin. ⊟ **āsūde-dil,** *{OsT} Gönlü rahat; başı dinç.*|| **āsūde-dilî,** *{OsT} Gönül rahatlığı.*|| **āsūde-gî,** *{OsT} Rahat; huzur; asayiş.*|| **āsūde-hâl,** *{OsT} Durumu rahat olan.*|| **āsūde-hâtır,** *{OsT} Gönlü rahat; başı dinç.*|| **āsūde-nişîn,** *{OsT} Rahatça oturan.*

asudelik, -ği [asude-lik] *(a:su:delik) is.* Üzüntü ve endişeden uzak olma; huzur; esenlik.

asuf[1], [Ar. ʿaṣūf عصوف] *(asu:f) {OsT} sf.* (Rüzgâr için) çok şiddetli. **2.** Hızlı yürüyen.

asuf[2], [Ar. ʿasūf عسوف] *(asu:f) {OsT} sf.* Çok zulmeden; en gaddar.

asum[1], [Ar. ʿaşüm عصوم] *(asu:m) {OsT} sf.* Obur; aç gözlü.

asum[2], [Ar. ʿasüm عسوم] *(asu:m) {OsT} sf.* Geçimini sağlamak için çok çalışan.

asuman, [Fr. āsmān آسمان] *(a:sma:n) {OsT} is.* Gökyüzü; asuman.

asumani, [Far. āsmānī آسمانی] *(a:suma:ni) {OsT} sf.* **1.** Göğü ilgilendiren. **2.** Gök yüzüne ait. **3.** Açık mavi; havai mavi. **4.** *is.* Melek.

asun, [Soğd. zwn *(hayat)* > ajun / aşun / asun] *{eT} is.* Dünya; kâinat; evren. [EUTS]

asur[1], [Sansk. asura / asuri > asur] *{eT} is.* Cin; şeytan. [EUTS]

asur[2], [Ar. ʿāṣūr عاثور] *(a:su:r) {OsT} is.* Tuzak.

Asurca, [Asur-ca] *is.* M.Ö. 1950-600 yılları arasında Mezopotamya'da konuşulmuş olan Akkat lehçesi.

asurgan, [as-ur-ġan] *{eT} sf.* Çok aksıran. [DLT]

Asuri, [Asurī] *(asuri:) {OsT} sf.* Asur devletinin halkından olan.

Asurlu, [Asur-lu] *sf.* Asur halkından olan.

asurmak, [as-ur-mak] *{eT} gçsz. f. [-ur]* Aksırmak. [DLT] [EUTS] [Gabain]

asurtgu, [as-ur-t-ġu] *{eT} sf.* Aksırtan. [DLT]

asurtguk, [asur-t-ġuḳ] *{eT} sf.* Anlayışlı; akıllı. [DLT]

asurtmak, [as-ur-t-mak] *{eT} gçl. f. [-ur]* Aksırtmak. [DLT]

asutmak, [as-ut-mak] *{eT} gçl. f. [-ur]* Artırmak; çoğaltmak. [Üç İtigsizler]

asüd, [Ar. āsüd آسد] *(a:süd) {OsT} is.* **1.** Aslanlar. **2.** Yiğitler.

asüfte, [Far. āsüfte آسفته] *(a:süfte) {OsT} is.* **1.** Hazır; hazırlanmış. **2.** Ateşle işlenmiş.

asügde, [Far. āsüğde آسغده] *(a:süfte) {OsT} is.* → asüfte.

asüman, [Far. āsümān آسمان] *(a:süma:n) {OsT} is.* → asman.

asümani, [Far. āsümānī آسمانی] *(a:süma:ni:) {OsT} is.* → asmani.

asvaf, [Ar. ṣūf *(yün)* > aṣvāf اصواف] *{OsT} is.* Yünler.

asvat, [Ar. ṣavt *(ses)* > aṣvāt] *(asva:t) {OsT} is.* Sesler; sedalar.

asveb, [Ar. ṣāib *(doğru)* > aṣveb اصوب] *{OsT} sf.* En doğru; daha doğru; pek doğru. ⊟ **asveb-i akvāl,** *{OsT} Sözlerin en doğrusu.*

asvef, [Ar. ṣūf *(yün)* > aṣvef اصوف] *{OsT} sf.* Çok yünlü veya yapağılı.

asy, [Ar. aṣy عصی] *{OsT} is.* Ayaklanma.

asya, [Far. āsiyā / āsyā آسیا] *(a:sya:) {OsT} is.* Değirmen.

Asya, [Yun. asia] *(a'sya) is.* Dünyanın en büyük ve en kalabalık kıt'ası.

asyab, [Far. āsiyāb / āsyāb آسياب] *(a:sya:b) {OsT} is.* Değirmen; su değirmeni. ☞ **āsiyāb-ı ālem,** *{OsT} Bu dünya.*|| **āsiyāb-ı devlet,** *{OsT} Devlet dairesi.*

asyaban, [Far. āsiyābān آسيابان] *(a:sya:ba:n) {OsT} is.* Su değirmenleri.

asyaf, [Ar. ṣayf > aṣyāf اصياف] *(asya:f) {OsT} is.* Yaz mevsimleri.

Asyalı, [Asya-lı] *(a'syalı) sf.* **1.** Asya kıtası halklarından olan. **2.** Asya'ya ait.

Asyalılık, -ğı [Asya-lı-lık] *(a'syalılık) is.* Asyalı olma durumu.

asyön, [as+yön] *is.* Ara yön.

aş[1], *[eT.* āş آش] *is.* **1.** Pişirilerek hazırlanan yiyecek; yemek; gıda; katık; yiyecek;yenecek şey; çorba. *{eT} {eAT} (aynı)* [DLT] [Gabain] [Yüknekî] [Mühennâ] [İKPÖy.] [EUTS] [ETY] **2.** *{eT}* Kurban yemeği; kurbanlık. [EUTS] **3.** *{ağız}* Pilav. [DS] ☞ **aş damı,** *{eAT} {ağız} Yemek pişirmeğe mahsus yer; mutfak.* [DS]|| **aş deliye kaldı,** *Bir maldan ortaklaşa yararlanacak olanlardan bir kısmının vazgeçmesi durumunda geri kalanlara şaka yollu söylenen söz.*|| **aş doldurmak,** *{ağız} Dolma doldurmak; sarma yapmak.* [DS]|| **aş ermek,** *1. Hamile kadınların bazı yiyeceklerden tiksinme veya aşırı isteme şeklinde ortaya çıkan davranışları. 2. mec. Bir şeye karşı aşırı istek duyma.*|| **aş etmek,** *{ağız} Çok dövmek; pestilini çıkarmak.* [DS]|| **aş evi,** → aşevi.|| **aşın koyusundan, işin kıyısından,** *Çıkarı olduğu zaman koşturan, çalışmaya gelince kaçan kişiler için söylenir.*|| **aşından yemedim, dumanından boğuldum,** *Yarar umarken zarar görüldüğünü ifade eder.*|| **aş içkü,** *{eT} Toy; şölen; ziyafet.* [EUTS]|| **aş inciri,** *{eAT} Küçük cins incir.*|| **aş itmek,** *{eAT} Yemek pişirmek.*|| **aş kesmek,** *{ağız} Makarna kesmek.* [DS]|| **aş ocagı,** *{eAT} Mutfak.*|| **aş ocağı,** *1. Yemek yapılan yer. 2. Yoksullara karşılıksız yiyecek dağıtılan yardım kurumu; aşevi.*|| **aş olmak,** *{ağız} Pestili çıkmak.* [DS]|| **aş otu,** *1. Yemekleri çeşnilendirmek için kullanılan çeşitli baharatlar. 2. Nane, maydanoz gibi yemeklere konulan otlar.*|| **Aş pişti, bayram geçti.** *Geç kalındığını ifade eden söz.*|| **Aş pişti, kaşık üstüne dikildi.** *Her şey hazır, bizi bekliyor, anlamında söylenir.*|| **aş tahtası,** *{ağız} Üzerinde yufka açılan tahta.* [DS]|| **aştan kalmak,** *{ağız} İştahı kesilmek.* [DS]|| **aş taşmak,** *{ağız} İş, aceleyi gerektirecek bir duruma gelmek.* [DS]|| **aş yağı,** *{ağız} 1. Haşhaş yağı. 2. Tereyağı.* [DS]|| **aş yarması,** *{ağız} Dövülüp çekilmiş buğday.* [DS]|| **aş yerikligi,** *{eAT} Aşerme.*|| **aş yermek,** *Hamile kadınların bazı yiyeceklerden tiksinme veya aşırı isteme şeklinde ortaya çıkan davranışları.*

aş[2], [aş] *{eT} is.* Kenet. [DLT]

aş[3], [Far. āş آش] *(a:ş) {OsT} is.* **1.** Aş; yemek. **2.** Muharremde pişirilen aşure. ☞ **āş-ı halîl,** *{OsT} bot. Mercimek.*|| **āş-pez,** *{OsT} Aşçı.*|| **āş-pez-hāne,** *{OsT} Mutfak; aşevi.*|| **āş-pezî,** *{OsT} Aşçılık.*

aş[4], **-şşı** [Ar. ʿaşş عش] *{OsT} is.* Kuş yuvası.

aşa[1], [aş-mak > aş-a اشا / آشا] *{eT} zf.* **1.** Ötede; ötesinde. [Tekin] [Gabain] [ETY] **2.** *{eAT}* Aşırı; aşarak; fazlasıyla; aşkın. [EUTS]

aşa[2], [Ar. ʿaşāʾ عشاء] *(aşa:) {OsT} is.* **1.** Akşam yemeği. **2.** Akşam. **3.** Yatsı vakti.

a'şa, [Ar. aʾşā / iʾşā اعشى] *(a-şa:) {OsT} sf.* (Kişi için) gözleri dumanlı.

a'şab, [Ar. aʾşāb اعشاب] *(a-şa:b) {OsT} is.* Taze otlar.

a'şabe, [Ar. aʾşābe اعشابه] *(a-şa:be) {OsT} is.* Otlar.

aşacak, -ğı [aş-mak > aş-acak] *{ağız} is.* Çit kapı. [DS]

aşaç, [aş-aç] *{eT} is.* Tencere. [DLT]

aşadaçı, [aş-a-daçı] *{eT} sf.* Yiyici. [EUTS]

aşaga, [aşaġa آشاغا / آشغا / آشغه] *is.* **1.** *{eAT}* Alt taraf; aşağı. **2.** *{eAT}* Kötülük; sefalet. **3.** *{eAT} sf.* Alçak; sefil; zelil. **4.** *{eT} zf.* Aşağı. ☞ **aşaga ayak,** *{eAT} Alt derece; alt kısım; dip.*|| **aşaga düşmek,** *{eAT} 1. Aşağıya inmek. 2. Batmak.*|| **aşaga inmek,** *{eAT} 1. İnmek. 2. Aşağı düşmek veya yuvarlanmak.*|| **aşaga indürmek,** *{eAT} 1. Üzerinden kaldırmak. 2. Aşağı indirmek.*|| **aşaga kalmak,** *{eAT} Geri kalmak.*|| **aşaga kalmış,** *{eAT} Alçak; pespaye.*|| **aşaga kılmak,** *{eAT} İndirmek; aşağı eğmek.*|| **aşagı komak,** *{eAT} 1. Alçak görmek; değer vermemek. 2. Alçaltmak; hafifletmek. 3. Bırakmak.* || **aşaga olmak,** *{eAT} Aşağı eğilmek.*|| **aşaga tamar,** *{eAT} anat. Dirseğin iç yanında yer alan üç damardan en aşağıda olanı; akciğer damarı; baş damarı.*

aşagarak, [aşaġa-rak] *{eAT} sf.* **1.** Daha aşağı taraf; daha alt taraf. **2.** En alçak; en aşağı; en kötü.

aşagagı, [aşaġa-ġı / aşa-ġa-kı آشاغاغى] *{eAT} zf.* Aşağıki; aşağıdaki.

aşagakı, [aşaġa-ḳı / aşaġa-ġı آشاغاقى] *{eAT} zf.* → aşagagı.

aşagarag, [aşaġa-raġ / aşa-ġa-raḳ / aşaġ-ra-ḳ آشغه رغ] *{eAT} zf.* Daha aşağı; bir derece aşağı.

aşagarak, [aşaġa-raḳ / aşa-ġa-raġ / aşaġ-ra-k آشغراق] *{eAT} zf.* → aşagarag.

aşagaralak, [aşaġa-ra-laḳ / aşaġ-ra-laḳ آشغارلق] *{eAT} zf.* → aşagralak.

aşagelmek, [aş-mak+gel-mek > aş-a+gel-mek آشه كلمك] *gçsz. b. f. [-ür]* Birden aşmağa başlamak.

aşagı, [aşaġı / aşaġa آشاغى] *{eAT} zf.* Aşağı. ☞ **aşagı varılmak,** *İndirilmek; tenzil edilmek.*

aşaglık, [aşaġ-lıḳ آشاغلق] *{eAT} is.* Alçak gönüllülük; tevazu. ⊡ **aşaglık eylemek,** *{eAT} Alçak gönüllülük göstermek.*

aşagrak, [aşaġ-raḳ آشغرق] *{eAT} zf.* Daha aşağı; bir derece aşağı.

aşagralak, [aşaġ-ra-la-ḳ آشغرلق] *{eAT} zf.* Biraz aşağı; aşağı doğru.

aşağ, [agurçak > ağırşak] *{ağız} is.* İplik eğirirken iğin ağır dönmesini sağlayan tahta ağırlık; ağırşak. [DS]

aşağa, [aşa-ğa] *{eT} zf.* Aşağı. [Mühennâ] [Yüknekî]

aşağı, [*eT.* aşağa > aşağı > aşağı] *is.* **1.** Yükseklik bakımından daha alt kısımlarda bulunan kısım veya yer. **2.** Dağ ve tepe yamaçlarının etek kısımları. **3.** Söz ve yazının daha sonra gelecek kısmı; bundan sonrası. **4.** *sf.* Yere yakın olan; alçak; basık; dip; dun. **5.** Kötü. **6.** Sosyal tabaka veya eğitim bakımından düşük olan. **7.** Bayağı. **8.** *zf.* Yere doğru. **9.** Yüksekten alçağa doğru. **10.** Bir akarsuyun ağzına yakın olan havzası. **11.** Bir dilin edebî diline göre halkın konuştuğu basit konuşma dili. **12.** *ünl.* Haydi çabuk in, anlamında ünlem. ⊡ **aşağı almak,** *{ağız} Dövmek; tepelemek.* [DS]|| **aşağı bitkiler,** *Yosunlar ve mantarlar gibi boy atamayan damarsız bitkiler.*|| **aşağıdan,** *Uysal; yumuşak.*|| **aşağıdan almak,** *Öfkeli ve sert birine karşı yumuşak ve anlayışlı davranmak.*|| **aşağıdan gelmek,** *{ağız} Çalım satmayı bırakmak.* [DS]|| **aşağıdan güreşmek,** *Sertlikle elde edilemeyen bir işi tatlı dil, güler yüzle halletmek.*|| **aşağıdan söylemek,** *{ağız} Alçak gönüllülükle konuşmak.* [DS]|| **aşağıdan yukarıya,** *Boydan boya; bütünüyle.*|| **aşağı değil,** *En az onun kadar değerlidir.*|| **aşağı düşmek,** *1. Değerini ve niteliklerini kaybetmek. 2. Seviyesini düşürmek.*|| **aşağı ev,** *{ağız} Bir evin alt katı; alt kattaki oda.* [DS]|| **aşağı görmek,** *Beğenmemek, küçük görmek.*|| **aşağı hava,** *{ağız} İmbat.* [DS]|| **aşağı indirmek,** *Ucuzlatmak.*|| **aşağı kalır yeri olmamak,** *(Karşılaştırılan iki nesneden biri için) öteki kadar değerli ve tam olmak.*|| **aşağı kalmak,** *Geri kalmak.* || **aşağı kalmamak,** *(Karşılaştırılan iki nesneden biri için) öteki kadar değerli ve tam olmak.*|| **aşağı kurtarmamak,** *1. Daha düşük fiyata verememek. 2. (Ürün, mal vb. için) maliyeti verilen fiyattan daha yüksek olmak.*|| **aşağı yeli,** *{ağız} Lodos.* [DS]|| **aşağılı yukarılı,** *Hem aşağı hem de yukarı kısımları dahil; altlı üstlü.*|| **aşağı mahalle,** *1. Alt tarafta kalan mahalle. 2. argo. Genel ev.*|| **aşağı mal,** *Kalitesi düşük mal.*|| **aşağının bayağısı,** *Kenar mahallelerde oturan kişi.*|| **aşağı saymak,** *Küçük görmek, değer vermemek.*|| **aşağı tabaka,** *Halkın kültür ve eğitim seviyesi düşük olan kesimi; avam.*|| **aşağı tükürsem sakal, yukarı tükürsem bıyık,** *Her iki tercihin de zor durumda bıraktığını ifade eden söz.*|| **aşağı yel,** *{ağız} Güneyden esen rüzgâr; lodos; kıble.* [DS]|| **aşağı yukarı,** *1. Yaklaşık olarak. 2. Boydan boya.*

aşağılak, -ğı [aşağı-la-k] *{ağız} sf.* Aşağılık; şerefsiz. [DS]

aşağılama, [aşağı-la-ma] *is.* **1.** Aşağılamak işi. **2.** Bir şeyi olduğundan daha küçük görme. **3.** Hor görme; horlama.

aşağılamak, [aşağı-la-mak] *gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* **1.** Bir şeyi değerinden ve niteliğinden daha düşük göstermek; hor görmek. **2.** Birinin onurunu ve itibarını kırıcı davranışta bulunmak; horlamak. **3.** Söz ve davranışla küçük düşürmek.

aşağılanma, [aşağı-la-n-ma] *is.* **1.** Aşağılanmak işi. **2.** Değer verilmeme. **3.** Hor görülme.

aşağılanmak, [aşağı-la-n-mak] *edil. f. [-ır]* **1.** Küçük düşürülmek; hakarete uğramak. **2.** Onuru kırılmak; rencide olmak.

aşağılaşma, [aşağı-la-ş-ma] *is.* **1.** Aşağılaşmak işi. **2.** Aşağılık duruma düşme. **3.** Alçalma. **4.** Küçülme.

aşağılaşmak, [aşağı-la-ş-mak] *dönşl. f. [-ır]* **1.** Aşağılık duruma düşmek. **2.** Alçalmak. **3.** Küçülmek.

aşağılatma, [aşağı-la-t-ma] *is.* **1.** Aşağılatmak işi. **2.** Birinin aşağılanmasını sağlama.

aşağılatmak, [aşağı-la-t-mak] *gçl. f. [-ır]* Birinin aşağılanmasını, onuru ile oynanmasını, küçük düşürülmesini sağlamak.

aşağılayıcı, [aşağı-la-y-ıcı] *sf.* Küçük düşürücü, horlayıcı, küçümseyici ve kötüleyici nitelikte (söz ve davranış).

aşağılık, -ğı [aşağı-lık] *is.* **1.** Aşağı olma durumu; alçaklık. **2.** Adilik. **3.** Her türlü kötülüğü yapabilecek nitelikte olan kişinin tutumu. **4.** *sf.* Düzeyi ve niteliği düşük olan; alçak. **5.** Temel kişilik niteliklerine sahip olmayan. ⊡ **aşağılık duygusu,** *Kendisini herkesten aşağı ve küçük hissetme şeklinde beliren psikolojik rahatsızlık; aşağılık kompleksi.*

aşağısama, [aşağı-sa-ma] *is.* Değersiz bulma; küçümseme.

aşağısamak, [aşağı-sa-mak] *gçl. f. [-r] [-s(ı)-yor]* Birini veya bir şeyi değersiz bulup beğenmezlik etmek; küçümsemek.

aşağısı, [aşağı-s-ı] *zm.* **1.** Alt tarafı. **2.** Fiyat bakımından daha azı.

aşağrak, -ğı [aşağı-rak] *{eAT} zf.* Daha aşağı.

aşağrek, -ğı [aşağı-rak] *{eAT} zf.* → aşağrak.

aşah, [aşaḳ / aşaḫ آشاخ] *{eAT} sf.* Alçak; aşağı.

aşair, [Ar. ʿaşîret > ʿaşāʾir عشائر] *(aşa:ir) {OsT} is.* Kabileler; oymaklar; aşiretler.

aşak[1], [aşağa آشاق] *{eT} {eAT} zf.* **1.** Aşağı. **2.** *{eAT}* Alçak. **3.** Kısa arkalı. [Mühennâ] **4.** Mütevazi. **5.** *is.* Dağ eteği, dibi. [DLT] ⊡ **aşak dilli,** *{eAT} Alçak gönüllü.*|| **aşak gönüllü,** *{eAT} Gönlü kırık; âciz.*|| **aşak varmak,** *{eAT} Alçak gönüllülük göstermek.*||

aşak yir, *{eAT} 1. Çukur. 2. Ayak yolu; aptesane; hela.*

aşak[2]**, -ğı** [ağırçak / ağır-şa-k] *{ağız} is.* **1.** Ağırşak. **2.** Makara. **3.** Kuzulayacak koyunun memesinin büyümüş durumu. **4.** Kabuk bağlamış çıbanın etrafındaki sertlik. **5.** *anat.* Diz kapağı. [DS]

aşak[3]**, -ğı** [aş *(kenet)* > aş-ak] *is.* **1.** İki su borusunu birbirine bağlayan kısa boru.

aşak[4]**,** [aş-a-ḳ] *{eT} sf.* Yükselen. [Mühennâ]**aşak**[5]**, -ğı** [aşak] *{eAT} is.* Miğfer; başlık.

aşak[6]**, -kı** [Ar. ʿaşaḳ عشق] *{OsT} is.* Sarmaşık.

aşaklamak, [aşaḳ-la-mak] *{eT} gçl. f. [-r]* Aşağılamak; küçük saymak. [DLT]

aşaklanmak, [ağırçak-la-n-mak > aşak-la-n-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* İltihaplanmak; şişmek. [DS]

aşaklatmak, [aşağa > aşak-la-t-mak] *{eAT} gçl. f. [-ır]* Küçük görmek; tahkir etmek.

aşaklık, [aşağa > aşaḳ-lık آشقلق] *{eAT} is.* **1.** Alçak gönüllülük; tevazu. **2.** Derin saygı; huşu. ⊡ **aşaklık eylemek,** *{eAT} 1. Alçak gönüllülük göstermek. 2. Boyun eğmek; itaat etmek.*|| **aşaklık eyleyici,** *{eAT} 1. Alçak gönüllü; mütevazı; yumuşak huylu. 2. Boyun eğmiş; itaatkâr.*|| **aşaklık eyleyici avrat,** *{eAT} Allah'ın emirlerine boyun eğmiş kadın.*|| **aşaklık eyleyici eren,** *{eAT} Allah'ın emirlerine boyun eğmiş erkek.*|| **aşaklık idici,** *{eAT} Huzur ve huşu içinde bulunan.*|| **aşaklık kılmak,** *{eAT}* → aşaklık eylemek.

aşalacak, [aş *(yemek)* / aç > aş-a-la-cak] *(aşala'cak) {ağız} zf.* Sabah hiçbir şey yemeden; aç karnına; aç olarak; aç acına. [DS]

-aşam, [Far. -āşām آشام -] *(a:şa:m) {OsT} son ek.* Farsça isimlerden *"içen, içici"* anlamında birleşik sıfatlar yapar.

aşam, [Far. āşām آشام] *(a:şa:m) {OsT} is.* Yiyecek; içecek.

aşama, [aş-mak > aş-a-ma] *is.* **1.** Varmak istenilen hedefe doğru geçilmesi gereken dönemlerin her biri; merhale; evre; adım; basamak. **2.** Önem bakımından git gide yükselen bir sıra basamaklardan her biri; mertebe; paye. ⊡ **aşama sırası,** *1. Otoritenin en üst kademeden aşağıya doğru yayıldığı sosyal düzen; hiyerarşi. 2. Önem sırası bakımından yükselen basamaklar dizisi; hiyerarşi.*|| **aşama yapmak,** *Aşamalı düzende bir veya birkaç basamak ilerlemek; aşama kaydetmek.*

aşamak[1]**,** [aş *(yemek)* > aş-ā-mak] *(aşa:mak) {eT} gçl. f. [-r]* **1.** Yemek yemek; gıda almak[DLT] [İKPÖy.] [ETY] *{ağız} (aynı).* [DS] **2.** (Yemek için) tüketmek; silip süpürmek. [EUTS] [İKPÖy.] **3.** Yedirmek; beslemek. [Gabain] **4.** Kabul etmek; hürmet etmek; saymak. [EUTS]

aşamak[2]**,** [aş-mak > aş-a-mak آشه مق] *gçl. f. [-r] [-ş-(ı)-yor]* **1.** *{eAT}* Üstün gelmek; yenmek. **2.** Çıkılması ve geçilmesi gerekli olan basamakları ve dönemleri geçmek. **3.** *{ağız}* Bir şeyin üzerinden geçecek kadar adım aşırmak. [DS]

aşamak[3]**, -ğı** [aş-a-mak] *{ağız} is.* **1.** Geçit yeri; gedik. **2.** Çit ya da harımlara konulan, basamaklı merdiven. [DS]

aşamalandırılmak, [aşama-la-n-dır-ıl-mak] *edil. f. [-ır]* Aşamalı bir şekilde örgütlendirilmek; sıralandırılmak.

aşamalandırmak, [aşama-la-n-dır-mak] *gçl. f. [-ır]* Bir aşama düzenine uygun bir şekilde örgütlemek; sıralamak.

aşamalı, [aşama-lı] *sf.* Aşama düzeni içinde; kademeli.

aşaman, [Far. āşāman آشامان] *(a:şa:man) {OsT} is.* İçenler.

aşamande, [Far. āşāmande آشامنده] *(a:şa:mande) {OsT} sf.* İçen; içkici.

aşamideni, [Far. āşāmīdenī آشامیدنی] *(a:şa:mi:deni:) {OsT} sf.* Yenilip içilebilen.

aşanmak[1]**,** [aş *(yemek)* > aş-a-n-mak] *{eT} dönşl. f. [-ur]* Beslenmek; gıda almak; yemek yemek. [İKPÖy.] [EUTS]

aşanmak[2]**,** [aşan-mak / aşunmak / asanmak ?] *{eAT} dönşl. f. [-ur]* Yükselmek (?). [DK]

aşar, [aşkar *(potaslı kül)*] *{ağız} is.* **1.** Boyanacak ipleri asıl rengine boyamadan önce başka bir renk ile boyamak. **2.** Yıkanacak çamaşırları önce küllü suda bekletmek. [DS]

a'şar, [Ar. ʿuşr / ʿöşr > aʾşār اعشار] *(a-şa:r) {OsT}* **1.** Onda birler. **2.** Devlet giderleri için tarım ürünlerinden alınan yüzde onluk aynî vergi; öşür. **3.** Kur'an-ı Kerim'den onar ayetlik bölümler.

aşarı, [aş-arı] *{ağız} zf.* **1.** Aşağı; aşağıya. **2.** Aşırı; ileri. [DS]

aşarî, [Ar. aʾşār > aʾşārī اعشاری] *(a-şa:ri:) {OsT} is.* Bir bütünün on eşit parçaya, her bir parçanın da tekrar on eşit parçaya bölünmesi şeklinde devam eden kurala dayanan aritmetik sistemi; ondalık.

aşartmak, [aş-mak > aş-ar-t-mak] *{ağız} gçl. f. [-ır]* Abartmak; mübalağa etmek. [DS]

aşat, -dı [aş-mak > aş-a-t] *{ağız} sf.* Fazla. [DS]

aşatmak, [aş *(yemek)* > aş-a-t-mak آشتمق] *{eT} {eAT} gçl. f. [-ur]* **1.** Yedirmektattırmak; [Gabain] [DLT] [EUTS] doyurmak; yedirip içirmek; *{ağız} (aynı).* [DS] **2.** *gçsz. f. {ağız}* Hovardalık etmek. [DS]

aşavet, [Ar. ʿaşāvet عشاوت] *(aşa:vet) {OsT} is. tıp.* Gündüz gördüğü hâlde gece görememe hâlinde bir göz hastalığı; tavukkarası.

aşay, [Sansk. āşaya] *{eT} is.* Niyet; gaye; maksat. [EUTS]

aşaya, [Ar. ʿaşī > ʿaşāyā عشايا] *(aş:ya:) {OsT} is.* Akşamlar.

aşayir, [Ar. ʿaşāiʾr عشائر] *{OsT} is.* Aşiretler.

aşaylıg, [aşay-lıġ] *{eT} sf.* Niyetli. [EUTS]

aşb, [Ar. ʿaşb / ʿuşb عشب] *{OsT} is.* Yaş ot.

aşbar, [āş + bar *(?)* > aşbār] *{eT} is.* Saman, kepek ve ot karıştırılarak yapılan hayvan yemi. [DLT]

aşbaz, [aş *(yemek)* + Far. -pāz *(pişiren)*] *(a:şba:z) {eAT} is.* Aşçı.

Aşbini, [Sansk. asinī] *{eT} öz. is.* Bir yıldız adıdır. [EUTS]

aşçı, [aş-çı] *is.* **1.** Mesleği veya işi yemek yapmak olan kimse; aş pişiren; ahçı. *{eT} (aynı)* [Gabain] [Mühennâ] [EUTS] **2.** Yemek pişirip satan kimse. **3.** *gnşl.* Küçük ve ucuz lokanta. **4.** Evde yemek pişiren hizmetçi. **5.** *sf.* Yemek pişiren. ⊟ **aşçı baba,** *Hacı Bektaş tekkesi kuruluşunda aşevini yöneten derviş baba.*|| **aşçı baltası,** *Mutfaklarda kemikli et kesmeye yarayan özel balta.*|| **aşçı er,** *{eT} Erkek aşçı.* [EUTS]|| **aşçı güzeli,** *Yemeklerin üzerine dökülen kızdırılmış yağ ve kırmızı toz biberle hazırlanmış sos.*|| **aşçı yamağı,** *Mutfakta aşçı başına yardımcı olan kimse.*

aşçıbaşı, -yı, -nı [aş-çı+baş-ı] *is. t.* Büyük mutfaklarda yemek yapmakla görevli kişilerin başı.

aşçıbaşılık, -ğı [aş-çı+baş-ı-lık] *is.* **1.** Aşçıbaşı olma durumu. **2.** Aşçıbaşının yaptığı iş ve görev.

aşçılık, -ğı [aş-çı-lık] *is.* **1.** Aşçının işi ve mesleği. **2.** Güzel yemek yapabilme kabiliyeti.

aşduk, [aş-mak > aş-duķ اشدق] *{eAT} sf.* Aşılan.

aşebî, [Ar. ʿaşb > ʿaşebī / ʿaşebiyye عشبيه / عشبي] *(aşebi:) {OsT} sf.* **1.** Ota ilişkin; ot ile ilgili. **2.** Ota benzeyen; ot gibi.

aşendos, [Yun. aḫendos] *{ağız} is.* Ahlat. [DS]

aşer, [Ar. ʿaşer عشر] *{OsT} is.* On; 10.

aşerat, [Ar. ʿaşerāt عشرات] *(aşera:t) {OsT} is. mat.* **1.** Onluklar. **2.** Onlar basamağı.

aşere, [Ar. ʿaşere عشره] *{OsT} is.* Onlar *(sayı).* ⊟ **aşere-i mübeşşere,** *Cennetlik oldukları bizzat Hz. Muhammed (SA) tarafından müjdelenmiş olan on sahabe.*

aşermek, [aş+(y)er-mek] *gçsz. f. [-er]* **1.** Hamile kadınların bazı yiyeceklerden tiksinme veya aşırı isteme şeklinde ortaya çıkan davranışları; aş yermek. **2.** Bir yiyeceğe karşı aşırı istek duyma.

aşevi[1], [aş+ev-i] *is.* **1.** Parası ile yemek yenilen yer; lokanta. **2.** Küçük lokanta. **3.** Aşçı dükkânı. **4.** Yoksullara parasız yemek verilen yer; karşılıksız yiyecek dağıtılan yardım kurumu; aşhane. **5.** Düğün, nişan, mevlit vb. toplantılarda, verilecek yemekleri hazırlamak için mutfak olarak kullanılan yer; geçici mutfak. **6.** *tasvf.* Tekkelerde yemek pişirilen yer. **7.** *{eAT}* Yemek yapılan yer; mutfak.

aşevi[2], [Ar. ʿaşevī عشوى] *(aşevi:) {OsT} sf.* Akşama ait.

aşgana, [āşḫāne => aşġana] *{ağız} is.* Mutfak. [DS]

aşgançulanmak, [as *(cariye)* > as-ġan-çu > aş-ġan-çu-la-mak] *{eT} dönşl. f. [-ur]* Yaltaklanmak; alay etmek. [EUTS]

aşgar, [Ar. aşķar] *{ağız} is.* **1.** Aşkar. **2.** Kızıl yüzlü ve yarasa tüylü kişi. **3.** Yüz çehre. [DS]

aşgarlanmak, [aşgar-la-n-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* (Çamaşır için) kirlilikten rengi değişmek. [DS]

aşgınmak, [aş-ġın-mak] *{eT} dönşl. f. [-ur]* Aşınmak. [DLT]

aşgun, [aş-gun] *{ağız} sf.* Aşkın; çok fazla. [DS]

aşgunçulanmak, [as *(cariye)* > as-ġan-çu > aş-ġun-çu-la-n-mak] *{eT} dönşl. f. [-ur]* Yaltaklanmak; alay etmek. [EUTS]

aşhana, [aş+hāne] *{ağız} is.* **1.** Aşhane. **2.** Büyük kulplu kazan. **3.** Lokanta. **4.** Yemek pişirmek için yapılan bacalı ocak. [DS]

aşhane, [Fa. āş-ḫāne آشخانه] *(a:şha:ne) {OsT} is.* Yemek yapılan yer; aşevi; aşçı dükkânı.

aşı[1], [*eT.* aşū / aşı] *is.* Pas sarısı ya da kırmızı renkli toprak; kızıl kil; aşı boyası. ⊟ **aşı boyalı,** *Koyu kırmızı kiremit rengine boyanmış.*|| **aşı boyası,** *Koyu kırmızı toprak boya.*|| **aşı taşı,** *Aşı boyası çıkarmakta kullanılan sert aşı boyası kayası.*

aşı[2], [*eT. aş-mak (eklemek)* > aş-ı] *is.* **1.** *tarım.* Daha iyi ürün veren cins elde etmek için anaç adı verilen meyve ağacı gövdesine kaynaştırılan canlı bir ağaçtan alınmış filiz, yaprak veya tomurcuk. **2.** *tıp.* Vücuda hastalıklara karşı direnç ve bağışıklık kazandırmak için kas, damar veya sindirim yoluyla verilen zayıflatılmış mikrop içeren eriyik. **3.** *{ağız}* Eskimiş giyeceklere yapılan yama; yamalık. [DS] ⊟ **aşı anacı,** *tarım. Aşının uygulanacağı ana gövde.*|| **aşı bıçağı,** *tarım. Aşının uygulanacağı yeri açmakta kullanılan özel bıçak.*|| **aşı kâğıdı,** *Aşı olunduğunu belirten resmî belge.*|| **aşı kalemi,** *tarım. Kalem aşısında anaca sokulan iyi cins meyvenin taze dalı.*|| **aşı macunu,** *tarım. Bazı aşı çeşitlerinde anacın yara yerine sürülen özel yapışkan madde.*|| **aşı neşteri,** *tıp. Aşının uygulanacağı deriyi çizmeye yarayan neşter.*|| **aşının tutması,** *1. tıp. Aşıdan istenilen amacın elde edilmesi; bağışıklığın sağlanması. 2. tarım. Anaca aşılanan parçanın kaynaşıp filiz vermesi.*|| **aşı olmak,** *tıp. Bağışıklık sağlamak amacıyla vücuda aşı sıvısı almak; aşı yaptırmak; aşılanmak.*|| **aşı vurmak,** *tarım. Aşı yapmak; aşılamak.*|| **aşı yapmak,** *tarım. İyi cins elde etmek üzere anaç üzerine aşı uygulamak; aşılamak.*|| **aşı yeri,** *1. tarım. Kalem ile anacın birleştiği yer. 2. tıp. Deride aşı uygulanan yerde kalan iz.*

aşı[3], [alçı > aşı] *{eAT}* *is.* Aşık oyununda kazanan atış; alçı gelme.

aşıcı, [aş-ı-cı] *is.* **1.** Meyve ağaçlarına aşı uygulayan kimse. **2.** Aşı yapan sağlık memuru veya uzmanı.

aşıcılık, -ğı [aş-ı-cı-lık] *is.* Aşı yapma işi veya mesleği.

aşıç, [aş *(yemek)* > aş-ıç] *{eT}* *is.* Tencere. [DLT]

aşıhmak, [aş-ıḫ-mak / aş-ıḳ-mak آشيخمق] *{eAT}* *gçsz. f. [-ur]* Acele etmek.

âşık[1], **-ğı** [Ar. ʿışḳ *(sevgi)* > ʿāşıḳ عاشق] *{OsT}* *is.* **1.** Çekici bir nesneye karşı sevgi besleyen. **2.** Aşırı seven kimse. **3.** Karşı cinsten birine gönülden bağlı olan kimse; imre; emre; karasevdalı; mecnun. **4.** Birbirini seven iki cinsten çoğunlukla erkeğe verilen isim. **5.** Saz çalarak şiirler okuyan gezici halk şairi. **6.** *tasvf.* Her türlü dünya gailesi ve dünya nimeti sevgisinden uzaklaşmış, bütün sevgisini Allah'a adamış derviş. **7.** *sf.* Seven; algın; meftun; vurgun. **8.** *mec.* Dikkatini toplayamayan. ⧉ **aşığı olmak,** *Bir şeyin çok meraklısı olmak.*|| **âşık hikâyeleri,** *Âşık denilen saz şairleri tarafından düzenlenen ve yine onlar tarafından saz eşliğinde anlatılan hikâyeler.*|| **âşık-ı bî-karār,** *Kararsız âşık.*|| **âşık-ı sādık,** *Son derece bağlılık gösteren âşık.*|| **âşık-ı şeydā,** *Delicesine âşık olan kimse.*|| **âşık-ı zār,** *Aşk derdinden inleyen âşık.*|| **âşık kahvehaneleri,** *Âşık denilen saz şairlerinin toplum önünde birbirleri ile atıştıkları, saz çalıp şiir söyledikleri kahvehaneler; semai kahveleri.*|| **âşık olmak,** *Karşı cinsten birini çok sevmek.*|| **âşık postu,** *tasvf. Bektaşilikte nasip alacak dervişin oturduğu kapının yanında eşik dibine konulmuş post.*|| **âşık yolu,** *Kırık çizgili bir kenar süsü; meandr.*|| **âşık yolunu şaşırdı,** *Birbirinin yolunu keserek düzenli zikzaklar oluşturarak meydana getirilen bir nakış türü.*

aşık[2], [aş-ık] *{eAT}* *is.* Akıntı; cereyan.

aşık[3], **-ğı** [*eT.* aşuk] *is.* **1.** Ayak bileğindeki kısa kemik. **2.** Eğimli çatılarda eğik çatı merteklerini tutan makas kirişlerine yatay olarak yerleştirilmiş kalas; aşırma. **3.** Mekanik parçalarda her tarafa dönmeyi sağlamak için kullanılan küre biçimindeki oynar parça. ⧉ **aşığı alçı oturmak,** *Talihi, şansı açık olmamak.*|| **aşık altı,** *anat. Aşık kemiği altında bulunan.*|| **aşık altı eklemi,** *anat. Aşık kemiğinin topuk kemiği ile yaptığı eklem.*|| **aşık atmak,** *1. Aşık oyununda karşılıklı olarak aşık kemiği atarak oynamak. 2. mec. Kendinden daha üstün ve yetenekli birini geçmeye veya yenmeye çalışmak; rekabete kalkışmak; boy ölçüşmek.*|| **aşığı cuk** (bek, bey, çift) **oturmak,** *1. Aşık oynarken kemiği en iyi konumda düşürmek. 2. mec. İşlerin arzuya uygun gerçekleşmesini sağlamak; işi rast gitmek.*|| **aşık kemiği,** *Tavla zarı gibi kullanılan koyun ve keçi bacaklarından çıkarılan, her yüzü değişik özellikler arz eden altı yüzlü kemik oyun aracı.*|| **aşık takozu,** *Çatıda aşıkların kaymasını önlemek için önlerine makas kirişleri üzerine çakılan tahta parçaları.*

âşıka, [Ar. ʿāşıḳ > ʿāşıḳa عاشقه] *(a:şıka)* *{OsT}* *is.* Âşık kadın; seven kadın.

âşıkan, [Ar. ʿāşıḳ + Far. -ān عاشقان] *(a:şıka:n)* *{OsT}* *is.* Âşıklar.

âşıkane, [Ar. ʿāşıḳ + Far. -āne عاشقانه] *(a:şıka:ne)* *{OsT}* *sf.* **1.** Âşığa yakışır biçimde. **2.** Konusu aşk olan veya içinde aşk geçen. **3.** Âşıkçasına, kendinden geçmiş durumda. **4.** Aşk duygusu kamçılayan; lirik.

âşıki, [Ar. ʿāşıkī عاشقى] *(a:şıki:)* *{OsT}* *sf.* Aşkla ilgili; sevgiye ilişkin.

âşıkin, [Ar. ʿāşıkīn عاشقين] *(a:şıki:n, k kalın söylenir)* *{OsT}* *is.* Âşıklar.

âşıklama, [āşık-la-ma] *{ağız}* *is.* Âşık adı verilen saz şairlerinin sazları eşliğinde söyledikleri türkü. [DS]

aşıklama, [aşık-la-ma] *{ağız}* *is.* Atların arka ayak bileğinin bükülmesi ile meydana gelen topallama. [DS]

âşıklamak, [âşık-la-mak] *{eAT}* *gçsz. f. [-r]* Âşık olmak; sevdalanmak.

âşıklık,ğı [âşık-lık] *is.* Âşık olma durumu.

aşıkmak, [aş-ıḫmak / aş-ıḳ-mak آشيقمق] *{eAT}* *{ağız}* *gçsz. f. [-ur]* Acele etmek. [DS]

aşıksız, [aşık-sız] *sf.* Hızlı yürüyen.

âşıktaş, [âşık-taş] *is.* Birbiri ile gönül eğlendiren kadın ve erkek; oynaş.

âşıktaşlık, -ğı [âşık-taş-lık] *is.* Aşkı ciddiye almadan sadece gönül eğlendirmek. ⧉ **âşıktaşlık etmek,** *(Erkek ve kadın için) sevgiden uzak sadece gönül eğlendirmek.*

aşılak, -ğı [aşı-la-k] *{ağız}* *is.* **1.** Aşılanmış ağaç; aşılama. **2.** Buz ya da kar katılarak soğutulmuş su. [DS]

aşılama, [aşı-la-ma] *is.* **1.** Aşı yapmak işi ve işlemi. **2.** Aşı yapılmış ağaç. **3.** Düşünce yayma. **4.** *sf.* Aşılanmış. **5.** Kuyuya sarkıtılarak soğutulmuş. **6.** Birbirine karıştırılmış içecekler.

aşılamak, [*eT.* aşu > aş-ı-la-mak] *gçl. f. [-r] [-(l)-yor]* **1.** Vücutta bağışıklık sağlamak için aşı sıvısı vermek. **2.** İstenilen türde bir bitki elde etmek için anaç üzerine göz veya kalem yerleştirmek. **3.** Hayvanları çiftleştirmek; ilkah etmek. **4.** *mec.* Bir fikri çevresine benimsetmek. **5.** İçecekleri buz veya kuyu içinde soğutmak. **6.** Çok soğuk olan içecek ile daha ılık olanını karıştırarak içilebilir ısıya yükseltmek. **7.** Seyrek çıkan tohum veya bir kısmı tutmayan fideler için araları doldurmak amacıyla boşluklara ekim ve dikim yapmak. **8.** *{ağız}* Katmak; karıştırmak. [DS] **9.** Eski bir eşyayı, genellikle giyecek türü şeyi yenilemek; tamir etmek. **10.** Hastalığını bir başkasına geçirmek.

aşılanma, [aşı-la-n-ma] *is.* Aşılanmak işi.

aşılanmak, [aşı-la-n-mak] *edil. f. [-ır]* **1.** Aşı yapılmak. **2.** Biri tarafından kendisine aşı uygulanmak. **3.** (Dişi hayvan için) erkeği ile çiftleştirilerek gebe kalmasını sağlanmak. **4.** *dönşl. f.* Aşı olmak. **5.** *gnşl.* Hastalanmak. **6.** *mec.* Birinin yaymaya çalıştığı fikirleri benimsemek.

aşılatma, [aşı-la-t-ma] *is.* Aşı yaptırma.

aşılatmak, [aşı-la-t-mak] *gçl. f. [-ır]* Aşı yaptırmak.

aşılı, [aş-ı-lı] *sf.* Aşılanmış, kendisine aşı uygulanmış olan.

aşılma, [aş-mak > aş-ıl-ma] *is.* Aşılmak işi.

aşılmak, [aş-mak > aş-ıl-mak] *edil. f. [-ır]* **1.** Aşmak işi yapılmak. *{eT} (aynı)* **2.** Biri tarafından bir dağ beli, bir engel geçilmiş olmak; *{eT}* sınırı geçmek. [EUTS] [İKPÖy.] **3.** Bir güçlüğün yenilmesi. **4.** *{eT}* Çoğalmak; artmak. [İKPÖy.] [Gabain]

aşılmaz, [aş-ıl-maz] *sf.* Altından kalkılması, yenilmesi, üstesinden gelinmesi veya üzerinden geçilmesi imkânsız.

aşım[1], [aş-ım] *is.* **1.** Erkek bir hayvanın kızışmış hâldeki dişisiyle çiftleştirilmesi. **2.** *mat.* Bir kümenin elemanlarının belirli niceliklere göre dizisi. ⊡ **aşım mevsimi,** *Dişi hayvanların kızgınlık gösterdikleri zaman.*|| **aşım rampası,** *Büyük baş hayvanların çiftleştirilmesi sırasında kullanılan özel basamaklı yer.*

aşım[2], [aş-ım] *{ağız} is.* Çulda tek inen nakış. [DS]

aşınabilir, [aşın-a+bil-ir] *sf. tekst.* (Boyar madde için) aşındırıcı etkisine açık.

aşındıran, [aşın-dır-an] *is.* ve *sf.* **1.** Aşındırma özelliği olan. **2.** Canlı dokuların özelliğini yavaş yavaş bozan. ⊡ **aşındıran süblime,** *kim. Cıva iki klorürü.*

aşındırıcı, [aşın-dır-ıcı] *is.* ve *sf.* **1.** Aşındırma işlemini yapan; *aşındıran.* **2.** *tek.* Basınç altında yumuşak bir maddenin pürüzlerini koparan sert ve kesici mineral madde. **3.** *tekst.* Kimi boyar maddeler üzerinde bozucu etkisi olan indirgeyici kimyasal etken. ⊡ **aşındırıcı kafa,** *Mermer parlatma makinelerinde kullanılan döner taşlama taşı.*

aşındırıcılık, [aşın-dır-ı-cı-lık] *is.* **1.** Aşındırıcı olma durumu. **2.** Aşındırıcı bir nesnenin aşındırma özelliği. **3.** Maden ocaklarındaki kayaçların kendisine sürtünen makine parçalarını aşındırma özelliği.

aşındırma, [aşın-dır-ma] *is.* **1.** Akarsu tarafından toprağın taneciklerinin alıp götürülmesi; sürükleme. **2.** Deniz dalgalarının kıyıdaki yerli kayalarda meydana getirdiği yıpranma. **3.** Sun'i lifleri kesikli lifler hâline getirme. ⊡ **aşındırma baskı,** *Boyanmış bir kumaşın üzerine aşındırıcı uygulamak suretiyle yapılan baskı.*

aşındırmak, [aşın-dır-mak] *gçl. f. [-ır]* **1.** Bir şeyin aşınmasını sağlamak; yıpratmak. **2.** Bir şeyin aşınmasına yol açmak; eskitmek. **3.** Kimyasal etki ile yavaş yavaş yıpratmak. **4.** *mec.* Bir yere bezdirecek, bıkkınlık verecek kadar pek çok defa gidip gelmek.

aşındurmak, [aşın-dur-mak] *{eT} gçl. f. [-ur]* Geçindirmek. [Yüknekî]

aşınım, [aşın-ım] *is.* Aşınmak işi ve sürecinin sonucu.

aşınma, [aşın-ma] *is.* **1.** Aşınmak işi. **2.** Yıpranma; eskime; incelme. **3.** Sel, rüzgâr, buzul gibi etkenlerin toprak parçasını, kayacı parçalaması ve sürükleme işi; erozyon; aşınım; itikal.

aşınmak[1], [*eT.* aşğın-mak > aşın-mak] *dönşl. f. [-ır]* **1.** Sürtünmekten dolayı incelmek; eprimek. **2.** Çıkıntıları, pürüzleri gitmek. **3.** Eskimek, yıpranmak.

aşınmak[2], [āş-mak > aş-ı-n-mak] *{eT} dönşl. f. [-ur]* Öne geçmek.

aşınmak[3], [aş-ın-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* (Hayvan için) çiftleşme isteğinde bulunmak; kızışmak. [DS]

aşınmaz, [aşın-maz] *sf.* **1.** Dış etkenlere karşı dayanıklı. **2.** Kolay kolay aşınmayan. **3.** Sağlam, dayanıklı.

aşınmış, [aşın-mış] *sf* **1.** Yıpranmış; eskimiş; sivrilik ya da keskinliği gitmiş olan. **2.** *mec.* Canlılığını, önemini ve etkisini yitirmiş olan.

aşıntı, [aşın-mak > aşın-tı] *is.* **1.** Aşınmış yer. **2.** Aşınmaya uğrama durumu. **3.** *{ağız}* Gedik. [DS]

aşır, -şrı [Ar. ʿaşer > ʿaşr] *{OsT} is.* **1.** On. **2.** Onluk elde etme. **3.** Kur'an-ı Kerim'den okunan on ayetlik bölüm. **4.** *{ağız}* Aşure. [DS]

aşıra, [aş-ır-a] *{ağız} is.* Balkon. [DS]

aşıramento, [aş-ır-(a) + İt. -mento] *is. argo.* **1.** Hırsızlık, çalma, aşırma. **2.** Hırsızlık mal. ⊡ **aşıramento etmek,** *Çalmak.*

aşırı, [aşır-mak > aşır-ı] *sf.* **1.** Bir şeyi aşarak; bir şeyin üzerinden aşırarak. **2.** Alışılagelen ölçü ve düzenin üstünde. **3.** Karar sayılan bir miktarı geçen. **4.** Varlığını ve etkisini kişiyi bunaltacak derecede hissettiren. **5.** Toplum içinde kamuoyunun büyük bir bölümü tarafından kabul gören düşünce ve davranışların dışına çıkan; müfrit; fanatik; sivri. **6.** Toplumca benimsenen değer ölçülerine ters düşen; sapık; marazi. **7.** *zf.* Gereğinden çok fazla; ölçüsüz; fahiş. **8.** Yasalarca izin verilen sınırın üstünde. **9.** Öte, ileri. *«Dağ aşırı. Deniz aşırı.»* ⊡ **aşırı basınç,** *Atmosfer basıncının çok üstünde olan basınç.*|| **aşırı bellem,** *Öğrenip akılda tutma yeteneğinin çok fazla oluşu.*|| **aşırı besi,** *Çok fazla yemek yeme veya yedirme.*|| **aşırı birikim,** *Sermayenin iş gücüne oranla çok daha fazla gelişmesi.*|| **aşırı boşluk,** *Çok ileri seviyedeki basınç düşüklüğü.*|| **aşırı doldurma,** *İç yanmalı motoru atmosfer basıncından daha yüksek basınçtaki hava ile besleme.*|| **aşırı doldurmasız,** *Silindirleri atmosfer basıncı ile beslenen içten yanmalı motor.*|| **aşırı doygun,** *Magma kayaçlarının aşırı derecede kuvars içerme-*

si.|| **aşırı doyma,** *Doyma sınırının üstüne çıkmış bir sıvının durumu.*|| **aşırı doymak,** *Doyma hâline denk gelen derişmeyi aşmak.*|| **aşırı duyu,** *Dokunma duyusu ile ilgili olarak uyarana karşı aşırı hassas olma hâli; anaflaksi.*|| **aşırı erime,** *Bir maddenin erime sıcaklığı altında da sıvı hâlde kalabilmesi hâli.*|| **aşırı finansman,** *Kredi kuruluşunun, kredi isteyenin gerçek ihtiyacından fazla miktarda kredi açması durumu.*|| **aşırı gitmek,** *Beklenen davranıştan daha fazlasını göstermek; ölçüyü kaçırmak; usandırmak.*|| **aşırı hız,** *Olağan hızdan daha yüksek hız.*|| **aşırı otlatma,** *biy. Otlatılan hayvan sayısının çokluğu ya da otlatma süresinin uzunluğu sebebiyle meranın çıplak alana dönüşmesi durumu.*|| **aşırı taşırı,** *Çok aşırı, çok fazla miktarda; mübalağalarla.*|| **aşırı uç,** *Politikada en sağ ve en sol kanattaki yıkıcı ve yıpratıcı güçler.*|| **aşırı üretim,** *Bir malın talep miktarının üstünde üretimi.*

aşırıcı, [aşırı-cı] *sf.* **1.** Siyasal olarak kabul edilmesi mümkün olmayan görüşler ortaya atan. **2.** Bir öğretiyi aşırı sınırlarına kadar götüren.

aşırıcı, [aşır-mak > aşır-ıcı] *sf.* Aşırma işini yapan.

aşırıcılık, -ğı [aşırı-cı-lık] *is.* Kabul edilmesi mümkün olmayan siyasal görüş sahibi olmak.

aşırılık, -ğı [aşırı-lık] *is.* **1.** Aşırı olma durumu; abartı; mübalağa. **2.** Aşırı olan şeyin niteliği; ifrat. ⊡ **aşırılığa kaçmak,** *Toplumun beğeni ve değer yargılarının dışına çıkmak; ölçüyü kaçırmak; ifrata kaçmak.*

aşırılma, [aşır-ıl-ma] *is.* Aşırılmak işi.

aşırılmak, [aşır-ıl-mak] *edil. f. [-ır]* **1.** Üzerinden geçirilmek. **2.** Bir yerden aktarılmak; (bilgi) çalınmak. **3.** *argo.* Çalınmak.

aşırım, [aşır-ım] *{ağız} is.* Seyrek dikiş. [DS]

aşırlamak, [aşır-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* **1.** İri iri ve araklıklı olarak dikmek. **2.** İki parçayı üst üste koyup kenarlarından dolanarak dikmek. [DS]

aşırma, [aşır-ma آشرما] *is.* ve *sf.* **1.** Aşırmak suretiyle yapılan; aşırtma. *{eAT} (aynı)* **2.** Birbiri üzerinden geçirilip bağlanan şeyler. **3.** Eğimli çatılarda eğik çatı merteklerini tutan makas kirişlerine yatay olarak yerleştirilmiş kalas; aşık. **4.** *argo.* Çalıntı. **5.** *ed.* Bir eserden kaynak göstermeden alınan veya kendisininmiş gibi gösterilen; intihal. **6.** Üstünden suyun akmasına izin verilecek şekilde yapılan bent. **7.** *{ağız}* Küçük bakraç; kova. [DS] **8.** *{ağız}* Pantolon askısı. [DS] **9.** *{ağız}* Boyuna asılan fişeklik. [DS] **10.** *{eAT} {ağız}* Semer paldımının aşağıya düşmemesi için sağrı üzerinden ve iki yandan paldıma bağlanan yün veya kayış kemer. [DS] **11.** *{ağız}* Boyuna veya omuza asılan muska, hamaylı bağı. [DS] **12.** *{ağız}* Abartılı konuşma; mübalağa. [DS] **13.** *spor. {ağız}* Yağlı güreşe başlarken sağ kolunu, hasmının sağ omzundan aşırıp belindeki kuşaktan tutma. [DS] **14.** *{ağız}* Bar denilen halk oyunu. [DS] ⊡ **aşırma kayış,** *Dönme gücünü aktarmak için kasnaktan kasnağa geçirilen çember şeklindeki kayış.*

aşırmacılık, [aşırma-cı-lık] *is.* Bir başka yazarın eserinden konu veya şekil almak.

aşırmak, [aş-mak > aş-ır-mak] *gçl. f. [-ır]* **1.** Bir nesneyi yüksek bir şeyin üstünden öte yana geçirmek. **2.** Tehlike altındaki bir şeyi acele oradan uzaklaştırmak. **3.** *argo.* Çalmak; yürütmek. **4.** Sıkıntılara göğüs gererek güçlükleri yenmek; atlatmak; savmak. **5.** Bir besteden diğerine geçmek. **6.** *{ağız}* Erkek hayvanı dişisi ile çiftleştirmek. [DS] **7.** *{ağız}* Yüklü hayvanın yükünü yıkmak. [DS] **8.** *{ağız}* Savmak; atlatmak. [DS] **9.** *{ağız}* Yolcu etmek; uğurlamak. [DS] **10.** *{ağız}* İşini görmek; becermek. [DS]

aşırmasyon, [aşır-ma + Fr. -tion] *is. argo.* Çalma, hırsızlık.

aşırt, [aş-mak > aş-ır-t] *{ağız} is.* Bir tepe ya da yamacın arkada kaldığı için görünmeyen yüzü; ileri arka taraf. [DS] ⊡ **aşırtta kalmak,** *{ağız} Bir doğal engel yüzünden geride kalarak görünmemek.* [DS]

aşırtı, [aşır-tı] *is.* **1.** Aşırılmış, çalınmış olan. **2.** Bir kimsenin sorumluluğu altında bulunan bir maldan veya paradan bir kısmını çalması; ihtilas.

aşırtıcı[1], [aşırt-mak > aşırt-ıcı] *sf.* Aşırtmak işini yapan.

aşırtıcı[2], [aşırtı-cı] *is.* Aşırtı yapan kimse; muhtelis.

aşırtma, [aşır-t-ma] *is.* **1.** Aşırtmak işi. **2.** Kaçırma; gizleme. **3.** Yaşmağın üst parçası. **4.** *{ağız}* Pantolon askısı. [DS] **5.** *{ağız}* Kadın geceliklerinin omuz askısı. [DS] **6.** *{ağız}* Eyerde terki, semerde kolan bağı. [DS] **7.** *{ağız}* Aralıklı ve atlamalı dikiş. [DS] **8.** *sf.* Üstten atılan, aşırtılan. **9.** Çalıntı.

aşırtmaca, [aşır-t-maca] *zf.* Gizlice; göz ucuyla.

aşırtmaç, [aşırt-maç] *{ağız} is.* **1.** Semer paldımının aşağıya düşmemesi için sağrı üzerinden ve iki yandan paldıma bağlanan kemer. **2.** Doğal engebelerin arkada kaldığı için görünmeyen yüzü. **3.** *sf.* Çok. [DS]

aşırtmak, [aşır-t-mak] *gçl. f. [-ır]* **1.** Bir şeyi yüksek bir yerden öte tarafa geçirmeyi sağlamak; atlatmak. **2.** Tehlikeyi, sıkıntıyı savuşturmasına yardımcı olmak. **3.** *argo.* Çaldırmak.

aşıru, [āşırü آشرو] *{eAT} sf.* Aşağı.

aşısız, [aşı-sız] *sf.* Aşı yapılmamış olan.

aşısızlık, -ğı [aşı-sız-lık] *is.* Aşısız olma hâli.

aşışmak, [aş-mak *(çiftleşmek)* > aş-ış-mak آششمق] *{eAT} işteş f. [-ur]* (Hayvan için) çiftleşmek veya erkek hayvanlar birbiri ile aşarmış gibi birbiri üzerine çıkmak.

aşıt, -dı [āş-mak *(geçmek)* > aş-ıt] *is.* **1.** Küçük bir akarsuyu veya hendeği geçmek için yapılan küçük köprü. **2.** Dağ geçidi. **3.** *{ağız}* Siper; kuytu yer.

[DS] **4.** *{ağız}* Gözün göremediği yer; uzak. [DS] **5.** *{ağız}* Dağ ve tepelerin üzerinden arka tarafa aşılacak yer. [DS] **6.** *{ağız}* Tepe ve dağın görünmeyen arka yüzü. [DS] **7.** *{ağız}* Zahire koymak için ev içine kazılan çukur. [DS] **8.** *{ağız}* Yatak yorgan konulan evin bölmesi. [DS] **9.** *{ağız} sf.* Gizli. [DS]

aşıtlamak, [aşıt-la-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(ı)-yor]* **1.** Utanmak. **2.** Gizlice, dikkatten kaçırarak bir harekette bulunmak. **3.** *gçl.* İri iri teyellemek. [DS]

aşıtmak, [*eT.* aşğı-t-mak] *{eAT} gçl. f. [-ur]* Aşındırmak.

aşi[1], [Far. āşī آشى] *(a:şi:) {OsT} is.* Aşçı.

aşi[2], [Ar. ʿaşī عشى] *(aşi:) {OsT} sf.* **1.** Gece körlüğüne yakalanmış. **2.** *is.* Akşam. **3.** Akşam yemeği.

aşi[3], [Ar. ʿāşī عاشى] *(a:şi:) {OsT} sf.* Akşam yemeği yiyen.

aşi[4], [Ar. ʿāşī / ʿāşiye عاشيه / عاشى] *(a:şi:) {OsT} sf.* Gidip uzaklaşan.

aşib, [Ar. ʿaşib عشب] *{OsT} sf.* Çok otlu.

aşib, [Ar. ʿaşīb عشيب] *(aşi:b) {OsT} sf.* Bol otlu; daha çok otlu.

aşifte, [Far. āşüften *(aklı karışmak)* > āşüfte آشفته] *(a:şifte) {OsT} is.* → aşüfte.

aşihe, [Far. āşīhe آشيهه] *(a:şi:he) {OsT} is.* Kişneme.

aşik, [Ar. ʿaşīḳ عشيق] *(aşi:k, k kalın söylenir) {OsT} sf.* Çok âşık; karasevdalı.

aşikâr, [Far. āşkār آشكار] *(a:şikâ:r) {OsT}sf.* **1.** Gözle görülebilen; meydanda. **2.** Belirli; açık. **3.** İnkâr edilemez. **4.** İspata gerek kalmayan. **5.** *zf.* Açık bir şekilde; saklamadan; açıkça. ◘ **aşikâr etmek,** *1. Meydana çıkarmak. 2. Belli etmek.*|| **aşikâreye vurmak,** *Meydana çıkarmak.*|| **aşikâr kılmak,** *Ortaya çıkarmak; belli etmek; açığa vurmak.*|| **aşikâr olmak,** *Ortaya çıkmak, belli olmak.*

aşikâre, [Far. āşkāre آشكاره] *{OsT}zf.* Saklamaya gizlemeye gerek görmeden; belli ederek; açık olarak; açıkça.

aşikâren, [Far. āşkār > Ar. -en آشكاراً] *(a:şikâ:ren) zf.* Açık olarak.

aşina[1], [Far. şināḫten *(tanımak)* > āşnā آشنا] *(a:şina:) {OsT} sf.* **1.** Bildik; tanıdık. **2.** Bilgisi olan; bilen. **3.** *is.* Bildik tanıdık kimse; yakın kişi. **4.** Dost. **5.** *zf.* Tanıdık bir şekilde; dostça. ◘ **aşina çıkmak,** *Tanımak. bilmek.*|| **aşina gelmek,** *Tanıdık çıkmak.*|| **aşina kılmak,** *İki kişinin birbirini tanımalarını, ilgi ve yakınlık duymalarını sağlamak.*|| **aşina olmak,** *Tanıdık, bildik, ahbap olmak.*

aşina[2], [Far. āşnā آشنا] *{OsT} sf.* Suda yüzen.

aşinalık, -ğı [aşina-lık] *(a:şina:lık) is.* **1.** Birbirini tanıma; tanışıklık. **2.** Tanışıklığı gösterir tutum ve davranış. ◘ **aşinalık duymak,** *Yakınlık hissetmek, tanımak.*|| **aşinalık etmek,** *Yakınlık duyduğu ve tanıdığını belli etmek; selamlamak.*|| **aşinalık göstermek,** *Tanıdığını belli etmek; ilgilenmek.*

aşinayan, [Far. āşināyān آشنايان] *(a:şina:ya:n) {OsT} is.* **1.** Tanıyanlar; bilenler; anlayanlar. **2.** Tanışıklıklar; dostluklar.

aşinayi, [Far. āşināyī آشنايى] *(a:şina:yi) {OsT} is.* Tanıdık olma durumu; dostluk; ahbaplık.

aşine, [Far. āşine آشنه] *(a:şine) {OsT} is.* Yumurta.

aşinos, [Yun. aḫinos] *{ağız} is.* Deniz kestanesi. [DS]

aşir[1], [Ar. ʿaşer *(on)* > ʿuşr *(onda bir)* > ʿāşir عاشر] *(a:şir) {OsT} sf.* **1.** Onuncu. **2.** *is.* İmparatorluk döneminde, tarım ürünlerinden alınan onda birlik vergiyi toplayan memura verilen ad.

aşir[2], [Ar. ʿaşer *(on)* > ʿaşīr عشير] *(aşi:r) {OsT} sf.* **1.** Onda bir. **2.** *is.* Kur'an-ı Kerim'den herhangi bir toplulukta okunan on ayetlik bölüm. **3.** Yakın arkadaş. **4.** Eş, koca.

aşiran, [Far. ʿaşīrān عشيران] *(aşi:ra:n) {OsT} is. müz.* Türk musikisinde mi perdesi üzerinde uşşak ile buselik dizisinin birleşmesi suretiyle yapılmış Hüseynî aşiran makamının ve perdesinin kısaltılmışı. ◘ **aşiran perdesi,** *Türk musikisinde orta sekizlideki mi notasının adı; hüseynî aşiran.*

aşiren, [Ar. ʿaşer *(on)* > ʿuşr *(onda bir)* > ʿāşir > ʿāşiren عشيراً] *(a:şiren) {OsT} zf.* **1.** Onuncu olarak. **2.** Onuncu sırada.

aşiret, [Ar. ʿaşīret عشيرت] *(aşi:ret) {OsT} is.* **1.** Kökü aynı olan, birlikte yaşayan ve birlikte konup göçen insan topluluğu. **2.** Bir soya bağlı ve yerleşik olmayan halk; konar göçer; göçebe. **3.** Kabile; uruk; boy; oymak. **4.** Sivas dolaylarında oynanan bir halay.

aşivada, [Yun. aḫivada] *{ağız} is. zool.* Deniz böceği, *(Cardium edule).* [DS]

aşiy, -yyi [Ar. ʿaşiyy عشى] *{OsT} is.* Günün batması; akşam.

aşiyan, [Far. āşiyān آشيان] *(a:şiya:n) {OsT} is.* **1.** Kuş yuvası. **2.** Ev; bark; yuva. ◘ **āşiyān-gîr,** *Yuva tutan; yuvalanan.*|| **āşiyān-ı aşk,** *Aşk yuvası.*|| **āşiyān-ı harāb,** *Yıkık yuva.*|| **āşiyān-ı mürg-i dil,** *Gönül kuşunun yuvası. "Aşiyan-ı mürg-i dil zülf-i perişanındadır / Kande olsam ey peri gönlüm senin yanındadır."* Fuzulî || **āşiyān-sāz,** *Yuva yapan, yer tutan.*

aşiyye, [Ar. ʿaşiyye عشيه] *{OsT} is.* **1.** Akşam. **2.** Öğleden sonra.

aşk, [Ar. ʿışḳ > ʿaşḳ عشق] *{OsT} is.* **1.** Bir kişiyi, karşı cinsten birine bağlayan, güçlü ruhsal ve bedensel duygu; sevda; sevgi; sevi. **2.** *gnşl.* Sevgi ilişkisi. **3.** Bir şeye karşı aşırı düşkünlük. **4.** *tasvf.* Allah sevgisi. **5.** Bir ideale veya yüce tanınan değere bağlılık. **6.** Heyecan; coşkunluk. ⧉ **aşka dalmak,** *Sevgi içinde kendini kaybetmek.*|| **aşka düşmek,** *Âşık olmak; sevdalanmak; vurulmak; tutulmak; sevdalanmak.*|| **aşka esir olmak,** *Bütün gücünü sevgi yolunda harcamak.*|| **aşka gelmek,** *Bir işi yapmak için içinde güçlü bir istek duymak; istekle yapmak.*|| **aşka kul olmak,** *Bütün gücünü sevgi yolunda harcamak.*|| **aşk ateşi,** *Aşkın ıstırap verici özelliği.*|| **aşk badesi,** *Saz şairlerinin rüyalarında sevgilileri veya pirleri elinden içtikleri, âşıklık ve şairlik nasibinin verildiğinin nişanesi olduğu söylenen içki.*|| **aşk-bāz,** *1. Aşk oyuncusu. 2. Sevmediği hâlde sever görünen.*|| **aşk cāmı,** *ed. Saz şairlerinin aşk badesini içtikleri kadeh.*|| **aşk çilesi,** *Sevgi yüzünden çekilen, katlanılan sıkıntılar.*|| **aşk deryası,** *Sevgi denizi.*|| **aşk ehli,** *1. Gönlü sevgi dolu kimse. 2. Sevgiden anlayan kimse.*|| **aşk elinden,** *Sevgi yüzünden.*|| **aşk erbabı,** *1. Gönlü sevgi dolu kimse. 2. Sevgiden ve sevenin hâlinden anlayan kimse.*|| **aşk etmek,** *1. Vermek. 2. (Tokat için) atmak; vurmak. 3. Tutuşturmak.*|| **aşk gecesi,** *Sevişerek geçirilen gece.*|| **aşk günahı,** *Yasak sevişmenin sonucu.*|| **aşk-ı cismānî,** *Tensel arzulara dayanan sevgi; maddi aşk.*|| **aşk-ı derūn,** *Gönlün içinde, derinliklerinde olan sevgi.*|| **aşkı domalmak,** *{ağız} Şevke gelmek.* [DS]|| **aşk-ı eflatunî,** *Platonik aşk.*|| **aşk-ı fazl u hak,** *Doğruluk ve fazilet sevgisi.*|| **aşk-ı füsūnkâr,** *Büyüleyici aşk.*|| **aşk-ı hakîki,** *Maddeye bağlı olmayan, gerçek sevgi.*|| **aşk-ı İlahi,** *Allah sevgisi.*|| **aşk ile,** *Kendinden geçercesine; gönülden.*|| **aşkım,** *Sevilen kimseye hitap sözü.*|| **aşk-ı makhûr,** *Kahırdan mahvolmuş aşk.*|| **aşk-ı marazî,** *Düzensiz bir ruh hâlini yansıtan anormal sevgi; karasevda.*|| **aşk-ı mecāzî,** *Allah sevgisine ulaşmak için onun yarattığı geçici suretlerden birini sevme.*|| **aşk-ı memnū,** *Yasak aşk.*|| **aşk-ı mürde,** *Ölmüş, yok olmuş aşk.*|| **aşkından çıldırmak,** *Sevgide aşırı davranmak; mecnuna dönmek.*|| **aşkından delirmek,** *Sevgide aşırı davranmak; mecnuna dönmek.*|| **aşkından deliye dönmek,** *Sevgide aşırı davranmak; mecnuna dönmek.*|| **aşkından ölmek,** *Sevgide aşırı gitmek.*|| **aşkından sapıtmak,** *Sevgide aşırı davranmak; mecnuna dönmek.*|| **aşkını vermek,** *Bütün sevgisini bir tek kişiye ayırmak.*|| **aşk-ı ruhānî,** *Manevi sevgi; Allah sevgisi.*|| **aşk-ı sehhār,** *Büyüleyici aşk.*|| **aşk itmek,** *{eAT} Sevgi ve saygı sunmak.*|| **aşk izdivacı,** *Eşlerin birbirini severek yaptıkları evlenme.*|| **aşk kadehi,** *Saz şairlerinin aşk badesini içtikleri kadeh.*|| **aşk macerası,** *Kalıcı olmayan, gelip geçici sevgi ve sevişme olayı.*|| **aşk odu,** *Aşkın ıstırap verici özelliği.*|| **aşk olsun,** *1. (Cümle vurgusu sonda.) Beğenilecek bir iş yapana söylenen takdir sözü; aferin. 2. (Cümle vurgusu başta.) Beğenilmeyecek bir davranış için sitem sözü. 3. İçki meclislerinde söylenen iyi dilek sözü.*|| **aşk olsun, aşkın cemal olsun,** *Kendisine niyaz eden dervişe şeyh "Aşk olsun." der; derviş de "aşkın cemal olsun." karşılığını verir.*|| **aşk pazarı,** *mec. Sevgiden başka hiçbir şeyin önem taşımadığı yer; sevgi dünyası.*|| **aşk-perver,** *Aşkı besleyen; aşkı artıran.*|| **aşkta kazanmak,** *1. Sevdiğinden karşılık görmek. 2. Sevilmek.*|| **aşktan anlamak,** *Sevginin ve sevmenin değerini takdir etmek; aşk erbabı olmak; aşk ehli olmak.*|| **Aşk Tanrısı,** *mit. Yunan mitolojisinde okları ile insanları kalbinden vuran ya da kalpleri tutuşturan sevgi tanrısı; Eros.*|| **aşk u sevda,** *Çok derin sevgi.*|| **aşk u şevk,** *Derin sevgi ve bunun heyecanı.*|| **aşk ve meşk,** *İçten gelerek yapılan çalıp söyleme.*|| **aşk ve niyāz,** *tasvf. Dervişler arasında selam ve tevazu gösterme.*|| **aşk vermek,** *Şeyhin dervişin selamına karşılık vermesi.*|| **aşk yapmak,** *Birisi ile cinsel ilişkide bulunmak; sevişmek*|| **aşk yolu,** *Sevgiye götüren yol; reh-i aşk.*|| **aşk yuvası,** *1. Sevgi ve mutluluk dolu ev. 2. Sevgililerin buluşup seviştikleri yer. 3. Yasal olmayan cinsel ilişkide bulunulan ev, oda.*

aşkâr[1], [Far. āşkār آشكار] *(a:şkâ:r) {OsT} sf.* → aşikâr.

aşkar[2], [Ar. şaḳar *(koyu olmak)* > aşḳar اشقر] *{OsT} sf.* **1.** Koyu al. **2.** (Kişi için) kızıl saçlı adam. **3.** *{ağız}* Sarı saçlı adam. [DS] **4.** Doru at. **5.** *{ağız}* Kiri çıkarılamayan beyaz çamaşırların donuk rengi. [DS] **6.** *{ağız}* Açık sarı boya. [DS] **7.** *{ağız}* Saçının ön kısmı dökülmüş adam. [DS] **8.** *{ağız}* Çil. [DS] **9.** *{ağız}* Hayvanların başındaki beyazlık. [DS] **10.** *{ağız}* Edepsiz kadın. [DS] ⧉ **aşkar gözi,** *{eAT} Bir tür içki kadehi.*

aşkar[3], [Ar. eşḳāl => aşkar? / aşġar] *{ağız} is.* Şekil; biçim; eşkal; nişan. [DS] ⧉ **aşkarı bozuk,** *{ağız} 1. Çirkin; biçimsiz; yüzsüz. 2. Sözüne güvenilmez kişi.* [DS]

aşkar[4], [Far. aşḫar *(potas)*] *{ağız} is.* **1.** Ilık su. **2.** Küllü su. **3.** Kök boya işlemine başlamadan önce uygulanan kimyasal işlem ve bu işte kullanılan sıvı. **4.** Gübre ve küllü su gibi maddelerdeki asitli etken madde. **5.** Renk. [DS] ⧉ **aşkar vermek,** *{ağız} Boyayı tutturmak.* [DS]

aşkarlamak, [aşkar-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* **1.** Kuru sebzeyi küllü su ile haşlamak. **2.** Yemeği baharat ile terbiye etmek. **3.** Derileri tanenli bitkilerle terbiye etmek. **4.** Yün ya da pamuğu boyamadan önce kimyasal işlemden geçirmek. [DS]

aşkarlanmak, [aşkar-la-n-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* **1.** İçerlemek; sıkılmak. **2.** Kir tutmak. [DS]

aşkarsız, [aşkar-sız] *sf.* **1.** Yüzsüz; biçimsiz; sevim-

siz; çirkin. **2.** Herhangi bir iz, belirti veya nişanı bulunmayan.

aşkefza, [Ar. ʿaşk+Far. efzā عشق افزا] *(aşkefza:) {OsT} is. müz.* Türk musikisinde Kürdi makamın hüseyni (mi) perdesindeki göçürümü ile elde edilen bir makam.

aşkı, [aç-mak > aç-kı] *{ağız} is.* Oklava. [DS]

aşkılık, -ğı [aç-mak > aç-kı-lık] *{ağız} is.* **1.** Bir tür anahtar. **2.** Bir tür yufka böreği. [DS]

aşkın[1], [aş-mak > aş-kın] *sf.* **1.** Aşmış olan; geçmiş bulunan. **2.** Belli bir süreyi ve zamanı geçen. **3.** Belirli bir ölçünün üstüne çıkan. **4.** Fazla; çok. **5.** Sonra. **6.** *fel.* Deney dünyasının sınırları dışında. **7.** *{ağız}* (Hayvan için) dişiye çok düşkün. [DS] ☞ **aşkın sigorta,** *Malın değerinden fazla sigorta değeri.*|| **aşkın taşkın,** *Giyeceklerden dışarı sarkacak şekilde çok fazla iri, aşırı.*

aşkın[2], [ış-kın] *{ağız} is.* **1.** Kuzukulağı; ışkın, *(Rumex acetosa).* **2.** Asmanın yeni yeşeren dalları; taze sürgünler. [DS]

aşkına, [Ar. ʿaşḳ => aşk-ı-n-a] *zf.* **1.** (Bir kutsal ya da değer için) uğruna; yoluna. **2.** *ünl.* (İçki meclisinde) şerefine; sağlığına.

aşkınlık, [aş-kın-lık] *is.* Aşkın olma durumu.

aşkınsuz, [ʿaşk-ıñ-suz عشقکسز] *{eAT} sf.* Senin aşkın olmadan; sevginden uzak olarak.

aşki, [Ar. ʿaşḳ > ʿaşḳī / ʿaşḳiyye عشقيه / عشقى] *(aşki:, k kalın söylenir) {OsT} sf.* Aşka ilişkin; aşkla ilgili; sevgi ile ilgili.

aşklı, [aşk-lı] *sf.* Aşk içinde; sevgi dolu.

aşku, [Far. āşkū / āşkūb آشكوب / آشكو] *(a:şkû:) {OsT} is.* **1.** Tavan. **2.** Tabaka; kat. **3.** Gökyüzü; felek.

aşkunsuz, [aşḳ-un-suz] *sf.* Aşkın olmadıkça; aşkından uzak olarak.

aşlagçı, [aş-lag-çı] *{eT} is.* Kap kacak tamircisi [Mühennâ]

aşlak, -ğı [aş-(ı)-la-k] *{ağız} is.* **1.** Aşılanmış, aşı yapılmış fidan. **2.** İyi cins yemiş. **3.** Eskidiği için ek ve yama yapılmış giyecek. **4.** Kolsuz kadın bluzu. **5.** *sf.* Budala; ahmak. **6.** Cılız; çelimsiz. [DS]

aşlalmak, [aşla-mak > aşla-l-mak] *{eT} edil. f. [-ur]* Kap kenetlenmek. [DLT]

aşlama[1], [aş-la-ma] *{ağız} is.* **1.** Aşı yapılmış fidan. **2.** Aşılanmış armut. **3.** Yeni dikilmiş fidan. [DS]

aşlama[2], [aş-la-ma] *{ağız} is.* **1.** İçine buz veya kar karıştırılarak soğutulmuş su. **2.** Meyan kökü şurubu. [DS] ☞ **aşlama su,** *{ağız} İçine buz veya kar karıştırılarak soğutulmuş su.* [DS]

aşlama[3], [aş-la-ma] *{ağız} is.* Eskimiş çorapları örerek yapılan onarım. [DS]

aşlamak[1], [aş *(kenet)* > aş-la-mak] *{eT} gçl. f. [-r]* **1.** Kap kenetlemek. [DLT] **2.** *{ağız}* Yün giyeceklerin yırtık yerlerini örerek onarmak. [DS] **3.** *{ağız}* Yamamak. [DS]

aşlamak[2], [aş *(yemek)* > aş-la-mak] *{eT} gçl. f. [-r]* Yemek; içmek; gıda almak. [İKPÖy.] [EUTS]

aşlamak[3], [aş-la-mak] *gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* **1.** Katmak; karıştırmak. **2.** *{ağız}* Aşı yapmak. [DS] **3.** Sebze fidesi dikmek.

aşlamalık, -ğı [aş(ı)-la-ma-lık] *is.* Fidanlık.

aşlanmak, [aşla-n-mak] *{eT} dönşl. f. [-ur]* Bir şeye göz dikmek; ağzı sulanmak. [EUTS]

aşlaşturu, [aşla-mak > aş-la-ş-tur-u] *{eT} zf.* (Bağlamak için) iyice; sağlamca. [EUTS]

aşlatmak, [aşla-mak > aşla-t-mak] *{eT} gçl. f. [-ur]* Kap kenetlenmek. [DLT]

aşlık[1], **-ğı** [aş-lık آشلق / آشليق] *is.* **1.** Yemeklik; *{eT} {eAT} (aynı).* [Mühennâ] [DLT] **2.** Yıkanıp temizlendikten sonra kurutulan yemeklik buğday; zahire. *{eT} (aynı)* [Mühennâ] [DLT] **3.** *{ağız}* Buğday ve mısırdan yapılan çorbalık, bulgur gibi yiyecekler. [DS] **4.** *{ağız}* Yemeklik sebze. [DS] **5.** *{eT}* Aşevi; mutfak; yemekhane. [Gabain] [EUTS] ☞ **aşlık keşlik,** *Yemeklik sebzeler.*|| **aşlık pilavı,** *Kızartılmış erişteden yapılan pilav.*

aşlık[2], **-ğı** [aç-lık] *{ağız} is.* → açlık. [DS]

aşlıkçı, [aşlık-çı] *is.* Yiyecek şeyler müteahhidi.

Aşlis, [Sansk. aslesā] *{eT} öz. is.* Bir yıldız adı. [EUTS]

aşma[1], [aş-ma] *is.* **1.** Aşmak işi. **2.** Bakırdan yapılan silindir biçiminde kova. **3.** Erkek hayvanın dişi hayvanla cinsel ilişkide bulunması. **4.** Hücum.

aşma[2], [aç-mak > aç-ma] *is.* **1.** Kayısı, erik, şeftali gibi meyvelerin çekirdeği çıkarılarak kurutulması işi. **2.** Yufka.

aşmak[1], [*eT.* āş-mak آشمق] *gçl. f. [-ar]* **1.** Yüksekte bulunan bir engelin üzerinden öbür tarafa geçmek; bir şeyin üstünden geçmek. *{eT} (aynı)* [ETY] [Gabain] [Tekin] [Mühennâ] **2.** Bir uzaklığı geçip gitmek; kat etmek. **3.** Kurallarla belirlenmiş bir davranışı aşırılığa vardırmak; sınırı geçmek. **4.** Önde giden birini bilgi, beceri ve başarısıyla geçmek. **5.** Engel olarak görülen bir sorunun üstesinden gelmek. **6.** Belirli bir miktarı geçmek; taşmak. *{eAT} (aynı)* **7.** Basmadan geçmek; atlamak. **8.** *{eT}* Çoğaltmak artmak; çoğalmak. [EUTS] [Gabain] **9.** *{eT}* Bir tepeyi öbür yana geçmek; öne geçmek. [DLT] **10.** Kaçmak; uzaklaşmak. ☞ **aşa gelmek,** *{eAT} Birden aşmağa başlamak.*

aşmak[2], [*eT.* āş-mak آشمق] *{eAT} {ağız} gçl. f. [-ar]* (Erkek hayvanlar için) dişisiyle çiftleşmek. [DS]

aşna[1], [Far. āşnā آشنا] *(a:şna:) {OsT} sf.* **1.** Yüzen; yüzücü. **2.** *is.* Yüzme. **3.** Yüzgeç. ☞ **āşnā-ger,** *1. Yüzücü. 2. Yüzgeç.*|| **āşnā-gerî,** *Yüzücülük.*|| **āşnā-ver,** *1. Yüzücü. 2. Yüzebilen şey veya insan.*|| **āşnā-verî,** *Yüzücülük.*

aşna[2], [Far. āşinā / āşnā آشنا] *(a:şna:)* *{OsT}* *sf.* **1.** Tanıdık; dost; aşina. **2.** *{ağız}* Bilgili. [DS] **3.** *{ağız}* Güler yüzlü çocuk. [DS] **4.** *{ağız}* Kadın tarafından sevilen erkek; dost; sevgili. [DS] ☞ **aşna fişne,** *1. argo. Gizli dost; oynaş. 2. {ağız} Dedikodusu, adı çıkmış kimse.* [DS]|| **aşna fişne etmek,** *1. Gizli dostluk kurmak. 2. (Karşı cinsten iki kişi için) birbirlerinden hoşlandıklarını belirten hareketlerde bulunmak; oynaşmak.*|| **aşna fişne olmak,** *{ağız} Dedikodusu yayılmak; adı kötüye çıkmak.* [DS]|| **aşnaları açılmak,** *{ağız} Önceleri durgunken sonradan harekete gelmek.* [DS]|| **aşna vişne,** *{ağız} 1. Gizlice sevişen. 2. Gizli bir şeyi ima etme.* [DS]

aşnab, [Far. āşnāb آشناب] *(a:şna:b)* *{OsT}* *sf.* Yüzücü.

aşnah, [Far. āşnāh آشناه] *(a:şna:h)* *{OsT}* *sf.* Yüzücü.

aşnalık, -ğı [aşna-lık] *{ağız}is.* **1.** Şaka. **2.** Hoş sohbet. **3.** Dostluk; sevişme. [DS]

aşnav, [Far. āşnāv آشناو] *[a:şna:v)* *{OsT}* *sf.* → aşnab.

aşnayan, [Far. āşnāyān آشنايان] *(a:şna:ya:n)* *{OsT}* *is.* Aşinalıklar; dostluklar; tamdıklıklar.

aşnayi, [Far. āşnāyī آشنايى] *(a:şna:yi:)* *{OsT}* *is.* **1.** Aşinalık; bildiklik; tanıdıklık. **2.** Yüzme sanatı; yüzücülük.

aşnı, [*eT.* aşnu *(geçmiş)*] *sf.* Geçmiş dönemden kalan; arkaik.

aşnu, [āş-mak > aş-u-mak *(önce gelmek)* > aş-(u)n-u] *{eT}* *zf.* **1.** Eskiden; önce; geçen; geçmiş daha önce; evvel; evvelce. [EUTS]. [DLT] [Mühennâ] [İKPÖy.] [Üç İtigsizler] [Gabain] **2.** Önünde. [İKPÖy.]

aşnuça, [aşnu-ça] *{eT}* *zf.* Önce; daha evvel; önceleri. [EUTS]

aşnugı, [aşnu-gı آصنوغى] *{eAT}* *sf.* Önceki; eski; kadim.

aşnukan, [aşnu-ḳan] *{eT}* *zf.* Önceleri. [EUTS]

aşnukı, [āş-mak > aşunmak > aşnu-ḳı] *{eT}* *sf.* Önceki; ilk; evvelki. [ETY] [Mühennâ] [EUTS] ☞ **aşnukı ana,** *İlk ana; Havva.* [Mühennâ]☞ **aşnukı ata,** *İlk ata; Âdem.* [Mühennâ]

aşnurak, [aşunmak > aş-nu-raḳ] *{eT}* *zf.* Önceden; evvelden; baştan. [Gabain] [EUTS]

aşot, [Yun. aşoti] *{ağız}* *is.* Akarsuların ortasındaki adacık. [DS]

aşoz, [Yun. agatos] *(a'şoz)* *is.* *dnz.* Ahşap gemilerde borda kaplamaların uçlarının yerleştirildiği üçgen oluk.

aşr, [Ar. ʿaşr عشر] *{OsT}* *is.* **1.** Ona yükseltme; dokuza bir ekleyerek on sayısını elde etme. **2.** Dinî törenlerde Kur'an-ı Kerim'den on ayetlik bir bölüm okuma. ☞ **aşr-hān,** *{OsT} Ezbere on ayetlik bölüm okuyan.*|| **aşr-ı āhir,** *{OsT} Ayın on günlük son kısmı.*|| **aşr-ı evsat,** *{OsT} Ayın ikinci on günlük kısmı.*|| **aşr-ı evvel,** *{OsT} Ayın ilk on günü.*

aşrulmak, [aş-(u)r-ul-mak] *{eT}* *edil. f.* *[-ur]* Tepeden aşırılmak. [DLT]

aşsamak[1], [aş *(yemek)* > aş-sa-mak] *{eT}* *gçsz. f.* *[-r]* Yemek yemek istemek. [DLT]

aşsamak[2], [āş-mak > aş-sa-mak] *{eT}* *gçl. f.* *[-r]* Tepeyi aşmak istemek.

aşsatmak, [aş-sa-t-mak] *{eT}* *gçl. f.* *[-ur]* Yemek arzulatmak. [DLT]

aşsız, [aş-sız] *{eT}* *sf.* Yiyeceksiz; yemeksiz; aç. [Tekin] [ETY] [EUTS]

aşşab, [Ar. ʿaşāb *(ot)* > ʿaşşāb عشاب] *(aşşa:b)* *{OsT}* *is.* **1.** Bitki sınıflaması ile uğraşan bilgin; botanikçi. **2.** Hastaneler için şifalı bitki toplayan kimse.

aşşağılak, -ğı [aşağı-la-k] *{ağız}* *sf.* → aşağılak. [DS]

aşşar, [Ar. ʿāşār > ʿaşşār عشار] *(aşşa:r)* *{OsT}* *is.* Öşür toplayıcısı; aşar tahsildarı; öşürcü; ondalıkçı.

aştal, [āş-ta-l ?] *{eT}* *sf.* En son ? ☞ **aştal ogul,** *{eT} Birinin en son çocuğu.* [DLT]

aştırma, [aş-tır-ma] *is.* Aştırmak işi.

aştırmak, [aş-tır-mak] *gçl. f.* *[-ır]* (Erkek hayvan için) dişisi ile çiftleştirmek.

aştî, [Far. āştī آشتى] *(a:şti:)* *{OsT}* *is.* Barış; barışıklık; sulh. ☞ **āştî- bahşāy,** *{OsT} Barışı sağlayan.*|| **āştî-hūre,** *{OsT} Barış ziyafeti.*|| **āştî-perver,** *{OsT} Barış yanlısı; barış isteyen.*|| **āştî-perver-āne,** *{OsT} Barışçıya yakışır biçimde.*|| **āştî-perverî,** *{OsT} Barış yanlılığı; barışçılık.*|| **āştî-sāz,** *{OsT} Barışçı; barışsever.*|| **āştî-sāzî,** *{OsT} Barışseverlik.*

aştiye, [Yun. aşkia *(gölge)*] *{ağız}* *is.* **1.** Gölge. **2.** Korkuluk. **3.** Haberleşme amacıyla kullanılan bez. [DS]

aşu, [aş-u] *{eT}* *{ağız}* *is.* Boya yapılan kırmızı toprak; aşı toprağı. [DLT] [DS]

-aşub, [Far. āşüften *(karıştırmak)* > -āşūb آشوب -] *(a:şu:b)* *{OsT}* *son ek.* Osmanlıcada, sonuna getirildiği pek çok Arapça ve Farsça kelimeden "karıştıran, karıştırıcı" anlamında sıfatlar yapılmıştır.

aşub, [Far. āşüften *(karıştırmak)* > āşūb آشوب] *(a:şu:b)* *{OsT}* *is.* **1.** Kargaşa; karışıklık. **2.** *sf.* Karıştıran; karıştırıcı. ☞ **āşūb-engîz,** *{OsT} Kargaşaya sebep olan.*|| **āşūb-gāh,** *{OsT} Kargaşa yeri; gürültülü patırtılı yer.*|| **āşūb-geh,** *Karışıklık yeri.*|| **āşūb-i gavga,** *{OsT} Kavganın yarattığı karışıklık.*

aşug[1], [aş-uğ / aş-uḳ اشوغ] *{eAT}* *is.* Aşık kemiği; aşık oyunu.

aşug[2], [Far. āşūġ آشوغ] *(a:şu:g)* *{OsT}* *sf.* Ne olduğu belirsiz; serseri; yabancı; bilinmeyen; meçhul.

aşuğ, [Ar. ʿāşıḳ => Erme. aşuğ] *is.* Türk saz şairlerinin etkisinde kalarak âşıklık geleneğine bağlı Türkçe ya da Ermenice şiirler söyleyen Ermeni saz şairlerine verilen ad.

aşuk, [aş-uḳ / aş-uġ اشوق] *{eT} is.* **1.** Aşık kemiği; topuk kemiği; topuk. [DLT] **2.** Demir başlık; tolga; *(doğrusu yaşuk).* [DLT]

aşuklamak, [aşuḳ-la-mak] *{eT} gçl. f. [-r]* Aşık kemiğine vurmak. [DLT]

aşukmak, [aşuḳ-mak] *{eT} gçsz. f. [-ur]* **1.** İvmek; acele etmek. [Gabain] [EUTS] **2.** Özlemek. [DLT]

aşulmak, [yaş-mak *(örtmek)* > aş-ul-mak] *{eT} edil. f [-ur]* **1.** Örtülmek. **2.** *dönşl. f.* Örtünmek. [DLT]

aşumak, [āş-mak > aş-u-mak] *{eT} gçsz f. [-r]* Koşmak; aşmak. [DLT]

aşun, [Soğd. zwn *(hayat)* > ajun > aşun / asun] *{eT} is.* Dünya; kâinat; evren. [EUTS]

aşunmak, [aş-un-mak] *{eT} dönşl. f. [-ur]* Önce gelmek; geçmek; aşmak. [DLT] [Gabain]

aşur, [Ar. ʿaşr *(on)* > ʿāşūr عاشور] *(a:şu:r) {OsT} is.* Aşure.

aşure, [İbr. ʿāsōr *(Yahudîlerin bir bayramı)* / Ar. ʿaşr *(on)* > ʿāşūraʾ عاشوراء] *{OsT} is.* **1.** Muharrem ayının onuncu günü. **2.** Şeker, buğday, nohut, fasulye ve kuru yemişlerle yapılan bir tatlı. **3.** *mec.* İçinde değişik ögelerin bulunduğu karışım. ✎ **aşure ayı,** *Muharrem ayı.*|| **aşure günü,** *Muharrem ayının onuncu günü.*

aşurelik, -ği [aşure-lik] *(aşu:relik) sf.* **1.** Aşure yapmaya uygun nitelikte olan. **2.** *is.* Aşure yapmak için ayrılmış yiyecek maddesi.

aşurma[1], [aş-ur-ma] *{ağız} is.* **1.** Büyük kazan. **2.** Küçük kazan; büyük kulplu tencere. **3.** Büyük su kovası. [DS]

aşurma[2], [aş-ur-ma اشرمه] *{eAT} is.* **1.** Aşırtma kolan. **2.** *{ağız}* Çarığın burnundaki ipler. [DS]

aşut, [aş-mak > aş-ut اشوت] *is.* **1.** *{eAT}* Aşılacak yer; bel; geçit. **2.** *{ağız}* Hudut. [DS] **3.** *{ağız}* Sel. [DS]

aşutmak, [yaş-mak *(örtmek)* > (y)aş-ut-mak] *{eT} gçl. f. [-ur]* Örttürmek. [DLT]

aşüfte, [Far. āşüften *(perişan olmak)* > āşüfte آشفته] *{OsT} sf.* **1.** Şaşkın; kendinden geçmiş. **2.** Delice sevgi yüzünden perişan olmuş. **3.** (Kadın için) ahlaksız ve iffetsiz; hafif meşrep; baştan çıkmış; oynak; silisiz; sürtük; şıllık; yollu. **4.** Çekici; fettan; havalı. ✎ **āşüfte-dil,** *{OsT} Gönlü perişan olmuş.*|| **āşüfte dimāğ,** *{OsT} Aklı perişan olmuş.*|| **āşüftegân,** *{OsT} 1. Aşüfteler; âşıklar. 2. İffetsiz kadınlar.*|| **āşüfte-gî,** *{OsT} Aşüftelik.*|| **āşüfte-hātır,** *{OsT} Gönlü şaşmış; tedirgin.*|| **āşüfte olmak,** *1. Aşırı derecede sevmek. 2. Aklı başından gitmek.*

aşüftelik, -ği [aşüfte-lik] *is.* **1.** Aşüfte olma hâli; iffetsizlik. **2.** Aşk sebebiyle aklı başından gitmiş olma hâli. ✎ **aşüftelik etmek,** *Birinin hoşuna gitmek için aşüfte kadınlar gibi davranmak.*

aşva, [Ar. ʿaşvāʾ عشواء] *(aşva:) {OsT} is.* Gece körlüğü olan bayan.

aşvan, [Kürt. aşvan] *{ağız} is.* Değirmenci. [DS]

aşve, [Ar. ʿaşve عشوه] *{OsT} is.* **1.** Akşam karanlığı. **2.** Akşam yemeği.

Aşvini, [Sansk. asinī] *{eT} öz. is.* Bir yıldız adı. [EUTS]

aşy, [Ar. ʿaşy عشي] *{OsT} is.* Akşam yemeği.

aşyān, [Ar. ʿaşyān عشيان] *(aşya:n) {OsT} is.* Akşam yemeği yiyen.

-at,[1] [-t / -at / -et] *yap. e.* → -t.

-at[2], [Ar. -āt ات-] *{OsT} son ek.* Arapça çoğul eki.

At. [Fr. astate] *kısalt. kim.* Tabiatta bulunmayan ancak bizmutun hızlandırılmış alfa ışınları ile bombardımanı sonucunda elde edilen, atom numarası 85, kütle numarası 211 olan radyoaktif element astatinin sembolü.

at[1], [āt] *(a:t) {eT} is.* **1.** İsim; ad. [ETY] [Üç İtigsizler] [Gabain] **2.** Unvan; ün; şöhret; nam; lakap. [DLT] [Yüknekî] [EUTS] [ETY] [İKPÖy.] [Tekin] [Mühennâ] [Nevâyî] ✎ **at kü,** *Ad ve ün; ad san.*|| **at öng,** *İsim ve renk; isim ve sıfat.* [EUTS]|| **at urmak,** *Ad vermek*|| **at yol,** *Ün; ikbal; şöhret.* [EUTS]

at[2], [at] *is. zool.* **1.** Atgiller familyasından binek, yük ve çeki hayvanı olarak kullanılan ortalama otuz yıl ömürlü, memeli, tek toynaklı, evcil ve otçul hayvan, *(Equus caballus). {eT} (aynı).* [ETY] [EUTS] [Nevâyî] [Gabain] [Tekin] [Mühennâ] **2.** Satranç oyununda her yönde **L** şeklinde bir kare hareket edebilen bir taş. ✎ **ata atlanmak,** *{eAT} Ata binmek.*|| **ata binmeden ayaklarını sallamak,** *Vakitsiz davranmak ve sevinmek; dereyi görmeden paçaları sıvamak.*|| **ata binmek,** *Atın üzerinde yol almak.*|| **ata et, ite ot vermek,** *1. Bir şeyi ihtiyacı olana değil de ihtiyacı olmayan birine vermek. 2. İşi ters yapmak. 3. Mevki ve makamları uygunsuz kişilere vermek.*|| **at agaç,** *{eAT} Değnekten oyuncak at.*|| **at akdarıcı,** *{eAT} Binicisiyle birlikte atı yere düşüren savaşçı; bahadır.*|| **ata nal çakıldığını görmüş, kurbağa ayağını uzatmış,** *Değerli bir şeyi layık olmayan ve ihtiyacı olmayan kişilerin de talep ettiğini ifade eden söz.*|| **at anası,** *İri yarı ve erkeksi yapılı kadın.*|| **at arabası,** *Atın gücünden yararlanarak yürütülen tekerlekli araç.*|| **at arkasına gelmek,** *Ata binmek; ata binmeyi öğrenmek {eAT} (aynı).*|| **at ayağı,** *1. Atın yürüyüşü. 2. Ayağın ucuna basabilecek şekildeki doğuştan veya sonradan olan anatomik bozukluk.*|| **at bağışlamak,** *{ağız} Büyük bir iyilik veya bağış yapmak.* [DS]|| **at başı,** *1. Uzunluğu bir at başı kadar olan. 2. mec. Pek az.*|| **at başı beraber,** *Aynı hizada.*|| **at başı çekmek,** *{ağız} Çekinerek konuşmak; hatır için söz söylemek.* [DS] || **at başı gitmek,** *1. Beraber gitmek. 2. Aynı seviyede olmak.*|| **at beslenirken, kız istenirken,** *Her şey zamanında yapılmalı.*|| **at bırakmak,** *{eAT} At sürmek.*|| **at bırkıgı,** *{eT} Atın veya eşeğin*

genizden ses çıkarması. [DLT]|| **at bilimi,** *Atın sağlığına ve bakımına uygulanmak üzere atı morfolojik açıdan inceleyen bilim dalı; hippoloji.*|| **at binmek,** *{eAT} Ata binmek.*|| **at boynuna düşmek,** *1. Savaşta düşmanın hücumundan kurtulmak için atın boynuna sarılmak. 2. {eAT} Boynu üzerine eğilerek atı hızla sürmek.*|| **at cambazı,** *2. Sirklerde at üstünde gösteri yapan kişi.*|| **at cambazı,** *Alışverişe yatkın.*|| **at cambazlığı,** *At alıp satma işi ve mesleği.*|| **at cıvlandurmak,** *{eAT} At oynatmak(?); şahlandırmak.*|| **at çalındıktan sonra ahırın kapısını kapamak,** *İş işten geçtikten sonra tedbir almak.*|| **at çapmak,** *{eAT} 1. At salmak; at sürmek. 2. Atla hücum etmek.*|| **at çatlatmak,** *Atı öldürünceye kadar hızlı ve devamlı koşturmak.*|| **at depmek,** *{eAT} Atı şiddetle ileri sürmek.*|| **at depretmek,** *{eAT} At sürmek.*|| **at doldurmak,** *Atı doludizgin son hızla sürmek.*|| **at donu,** *Atın rengi.*|| **at elin, it elin; bize ne?** *Herkes kendi malını dilediği gibi kullanabilir.*|| **at eri,** *{eAT} Binici.*|| **at evi,** *Kervansaraylarda, hanlarda atların bakıldığı yer.*|| **at görüp aksamak, su görüp susamak,** *Gerekli gereksiz her nesneyi edinmeye kalkışmak; ayran gönüllü olmak.*|| **at götlügi,** *{eAT} Atın sağrısını örtmek üzere eyerin arkasına dikilen örtü parçası.*|| **at gözlüğüyle bakmak,** *Olayları ve kişileri gerçek boyutları ile değil de kendi açısından, dar bir açıdan değerlendirmek.*|| **at gözü,** *argo. Dişilik organı.*|| **at hırsızı gibi,** *Giyim kuşamı ile güven vermeyen kişi.*|| **atı alan Üsküdar'ı geçti,** *Yapacak bir şey kalmadı; fırsat kaçtı.*|| **atı doldurmak,** *{eAT} Atı doludizgin sürmek.*|| **atı eşkin, kılıcı keskin,** *Her bakımdan mükemmel ve dediğini yaptırabilecek kudrette.*|| **atına eşek mi dedik,** *Onu küçümseyici söz etmedik.*|| **atını sağlam kazığa bağlamak,** *Tedbirli olmak.*|| **atın ölümü arpadan olmak,** *Aşırı kaçırılan fakat hoşlanılan bir iş veya yemek için sonucu göze almak.*|| **atın yüğrükse bin de kaç,** *İmkânın varsa kaç, kendini kurtarmaya bak!*|| **at izi, it izine karışmak,** *Karışıklık ve kargaşa içinde kimin ne olduğu anlaşılmamak.*|| **at kafalı,** *Aptal, bön.*|| **at kaldırmak,** *{eAT} Bir yere yetişmek için hızla at sürmek; at sürmek; at koşturmak.*|| **at kamçısı,** *{eT} Atın erkeklik organı.* [DLT]|| **at kapatmak,** *Atı binmeye hazır hâle getirmek.*|| **at kasnısı,** *{eAT} bot. Bir tür zamk veren bitki.*|| **at kestanesi,** *bot. Beyaz ve pembe çiçekleri hoş kokulu, yaprakları el ayası şeklinde, cadde ve meydanları süslemek için yetiştirilen, meyveleri yenmez ancak taze iken p vitamini bakımından zengin olan 15-30 m. kadar büyük bir ağaç; Hint kestanesi, (Aesculus).*|| **at kestanesigiller,** *is. Örnek tipi atkestanesi olan terebinthales takımından, meyveleri dikenli veya kabuklu ağaç ve ağaççıklar.*|| **at kılı,** *Atın sert kuyruk kılı.*|| **at kişnemesi,** *Atın kendine has bağırması.*|| **at koparmak,** *{eAT} Bir yere yetişmek için hızla at sürmek; at koşturmak.*|| **at koşmak,** *{eAT} Bir yere yetişmek için hızla at sürmek; at koşturmak.*|| **at koşturacak kadar geniş,** *(Alan, boşluk için) çok geniş.*|| **at koşturmak,** *1. Bir yere yetişmek için hızla at sürmek. 2. mec. Dilediği gibi hareket etmek; serbest olmak. 3. Biriyle çekişmek.*|| **at koşusu,** *Binicinin yönetiminde atları koşturma işi.*|| **at kulağı,** *{eAT} Uzun ayaklı bir tür kadeh.*|| **atla arpayı dövüştürmek,** *İşe fesat karıştırmak; ara bozmak.*|| **atla deve değil,** *1. Çok fazla büyütmeye gelmez. 2. Çok pahalı değil, satın alınabilir.*|| **atlar anası,** *Erkeksi yapıda ve iri yarı kadın.*|| **atlar nallanırken kurbağalar ayağını uzatmaz,** *Küçükler büyüklerin yanında daima haddini bilmelidir.*|| **atlar tepişir, olan eşeklere olur,** *Büyüklerin çatışmasından küçükler zarar görür.*|| **at meselesi,** *Satrançta bir atın her haneden bir defa geçmek üzere altmış dört haneyi de dolaşması.*|| **at nalı** (biçiminde, gibi), *1. At nalına benzer; kesik elips gibi. 2. Süs eşyalarının büyüklüğünü abartmak için söylenir.*|| **at nalı kadar,** *Süs eşyalarının büyüklüğünü abartmak için söylenir.*|| **at oğlanı,** *{eAT} Ata bakan hizmetçi; seyis.*|| **at oğlanları,** *İmparatorluk döneminde saray atlarına bakmak, yetiştirmek ve eğitmekle görevli seyislere verilen ad.*|| **at otayıcı,** *{eAT} Baytar.*|| **at oynagı,** *{eAT} At oynatılan yer.*|| **at oynatmak,** *1. At üzerinde gösteriler yapmak. 2. mec. Kendisine engel bulunmayışından dolayı yaptığı işte dilediği gibi davranmak. 3. mec. Hüner göstermek. 4. Biriyle yarışmak, çekişmek.*|| **at pazarı,** *Satıcıların at sattıkları veya alıcılara atlarını gösterdikleri meydan.*|| **at pazarında eşek osurtmak,** *argo. Konuştuklarının boşa gitmesi, dinlenilmemesi.*|| **at salmak,** *{eAT} At sürerek düşmana hücum etmek.*|| **at seğirtimi,** *At koşturma zamanı.*|| **at seğirtmek,** *{eAT} At koşturmak.*|| **at serumu,** *Tetanos tedavisi için attan elde edilen serum.*|| **at sineği,** *zool. Larvaları at ve sığırların sindirim sisteminde yaşayan, kendileri memeli ve kuşların kanlarını emerek yaşayan kızılımsı yassı kabuklu bir dış asalak çift kanatlı, (Hippobosca equina).*|| **at sülüğü,** *Sülüğün işe yaramaz olanı.*|| **at sürmek,** *1. Hücum etmek. 2. At koşturmak.*|| **atta duran var, duramayan var,** *Bir işi yapabilecek olan ve yapamayacak olan da vardır.*|| **at takımı,** *Arabaya veya sabana koşulacak ata bağlanan kayış, hamut vb. gereçler; koşum.*|| **attan inip eşeğe binmek,** *Mevki ve hayat tarzı bakımından geri gitmek.*|| **at terbiyesi,** *Atın bineğe alıştırılmasından sonra binicisinin vereceği işarete uyabilmesi için yapılan eğitim.*|| **at tonı,** *{eAT} Savaşta ata giydirilen zırh.*|| **at tonu,** *1. Atın rengi. 2. Eskiden savaşlarda ata giydirilen zırh.*|| **at uşagı,** *{eAT} Ata bakan hizmetçi; seyis.*|| **at uşağı,** *Ata bakan hizmetçi; seyis.*|| **at var, meydan yok,** *İş yapacak güç var fakat bunu uygulayacak imkân olmamak.*|| **at yapılı,** *İri yarı.*|| **at**

yarışı, *Atlar arasında binicili olarak yapılan çeşitli yarışlar.*|| **at yelesi,** *Atın ensesindeki uzun ve sert tüyler.*|| **at yemi,** *At ve at cinsi hayvanlara yedirilen tahıl kırması.*|| **at yerine eşek bağlamak,** *Değerli ve becerikli birinin yerine değersiz, beceriksiz birini getirmek.*|| **at yili,** *{eAT} At yelesi.*

ata[1], [*eT.* āt *(isim)* at-a اتا / آتَه] *is.* **1.** *{eT} {eAT}* Baba. [ETY] [EUTS] [DLT] [Gabain] [Mühennâ] [Yüknekî] **2.** Soyundan gelinen büyük baba ve onların babaları; cet. **3.** Sevilen ve sayılan büyüklere verilen unvan. **4.** Soyundan gelmekle birlikte bizden çok önceleri, asırlar önce yaşamış olan kimseler; ecdat. **5.** Öğretmen; şehzâdelerin öğretmenleri. **6.** Din büyükleri. **7.** *{eAT}* Bektaşi şeyhi. ⊡ **ata ana,** *{eAT} Baba ve anne; ebeveyn.*|| **ata atası,** *{eAT} Babanın babası olan dede.*|| **ata ekesi,** *{eT} Babanın kız kardeşi; hala.* [Mühennâ]|| **ata er karındaşı,** *{eAT} Amca.*|| **ata karındaşı,** *{eT} Babanın erkek kardeşi; amca* [Mühennâ]|| **ata karındaşı oglanı,** *{eAT} Amca oğlu.*|| **ata kız karındaşı,** *{eAT} Hala.*|| **ata kulı,** *{eAT} Lala.*|| **ata yolluğu,** *{ağız} Gelin olacak kızın babasına verilen hediye; para.* [DS]|| **atalar yurdu,** *Türklerin atalarının tarih sahnesine ilk defa çıktıkları Orta Asya toprakları.*|| **ata yadigârı,** *Atalardan kalmış armağan niteliğindeki şeyler.*|| **ata yadigârı dostluk,** *Çok eski geçmişi bulunan, bir kaç kuşaktır devam edan ailevi dostluk.*|| **atadan oğula geçmek,** *Baba öldükten sonra evlatlara kalmak.*

ata[2], **-a'i** [Ar. ʿaṭā عطاء] *(ata:) {OsT} is.* **1.** Verme; veriş. **2.** Büyüğün küçüğe verdiği hediye; bağış; ihsan; bahşiş. **3.** Bağışlama; af. **4.** Sipahilere yılda iki defa hazineden verilen mal. ⊡ **atā-bahş,** *{OsT} Bahşiş veren.*|| **atā etmek,** *{OsT} Hediye etmek, bağışlamak; vermek.*|| **atā eylemek,** *{OsT} Hediye etmek, bağışlamak; vermek.*|| **atā-ullāh,** *Allah vergisi.*

atab, [Ar. ʿaṭab عطب] *{OsT} is.* **1.** Mahvolma. **2.** Ölüm.

atabe[1], [Ar. ʿatābe عتابه] *(ata:be) {OsT} is.* **1.** Aşk sitemi. **2.** Arap edebiyatında çok kullanılan *aaab* kafiye düzeninde, değişik bir vafir olan *mefâîlün, mefâîlün feûlün* kalıbıyla yazılmış ve son kelimesi *atâbe* sözüyle biten, türkü şeklinde söylenen bir rubai.

atabe, [Ar. ʿatebe عتبه] *{OsT} is.* → atebe.

atabeg, [ata+beg اتابك] *{eAT} is.* Lala.

atabek, -ği [ata+beg] *is.* **1.** İlk Müslüman Türk devletlerinde yüksek dereceden bir memuriyet unvanı. **2.** Selçuklu ve Osmanlı Türk devlet geleneğinde şehzadelerin eğitimi ile görevli erkek eğitimci; lala. **3.** Lalalıktan yükselerek eyalet yönetiminin başına geçirilen vezir.

atabey, [ata+beg] *is.* → atabek.

atabî, [Ar. ʿatabī عتبى] *(atabi:) {OsT} is.* (Eskiden) Bağdat, İsfahan ve Almeria'da dokunan sağlam ipekli kumaş.

atacak, -ğı [at-mak > at-acak] *{ağız}*[*is.* **1.** Hallaç tokmağı. **2.** Çocukların ok, taş atmak için kullandıkları sapan. [DS]

atacılık, -ğı [ata-cı-lık] *is. biy.* **1.** Atalardan birinde var olan özelliğin çocuklarda kaybolduktan birkaç kuşak sonra tekrar ortaya çıkması şeklinde beliren kalıtsal özellik; atasallık; atavik. **2.** *mec.* Soya has davranış.

ataç, [āta-ç] *{eT} is.* **1.** Sevgili ata. [Gabain] **2.** Büyüklük gösteren çocuk. [DLT] **3.** *sf.* Atalardan gelen.

atad, [Ar. ʿatād عتاد] *(ata:d) {OsT} is.* **1.** Gerekli olan araçlar takımı. **2.** Büyük kadeh.

ataerki, [ata+erk-i] *is. sos.* Soyda temel olarak babayı ve babanın hakimiyetini esas alan topluluk düzenine bağlı olma; pederşâhi.

ataerkil, [ata+erk-i-l] *sf. sos.* Soyda temel olarak babayı ve ailede babanın hakimiyetini esas alan; pederşâhi; patriarkal.

ataerkillik, -ği [ata+erk-i-l-lik] *is. sos.* Soyda temel olarak babayı ve babanın hakimiyetini esas alan topluluk düzeni; pederşâhilik.

ataf[1], [Ar. ʿaṭf > ʿāṭıfet *(şefkat)* > aʿṭaf اعطف] *{OsT} sf.* Daha merhametli; en merhametli; pek çok merhametli.

ataf[2], [Ar. ʿatf > aʿtāf اعطاف] *(a-ta:f) {OsT} is.* **1.** Merhametler; şefkatler. **2.** Lütuflar.

atag, [at-ağ] *{eT} is.* Son; nihayet. [EUTS]

atağan, [at-ağan] *{ağız} sf.* **1.** Övünen; atıp tutan. **2.** *is.* Kızak kayılan yerde çocukların kardan yaptıkları yükseklik. [DS]

atahe, [Ar. ʿatāhe عتاهه] *(ata:he) {OsT} is.* **1.** Şaşkınlık; budalalık. **2.** Bunama.

atahet, [Ar. ʿatāhet عتاهت] *(ata:het) {OsT} is.* Aptallık.

atahiye, [Ar. ʿatāhiyye عتاهيه] *(ata:hiye) {OsT} is.* **1.** Şaşkınlık; budalalık. **2.** Bunama.

atahiyet, [Ar. ʿatāhiyyet عتاهيت] *(ata:hiyet) {OsT} is.* **1.** Aptallık; sersemlik. **2.** Günahkârlık.

ataik, -kı [Ar. ʿatīḳa *(eski)* > ʿatāʾiḳ عتائق] *(ata:ik, k kalın söylenir) {OsT} is.* Eskiler.

ataim, [Ar. aṭīme > aṭāʾim اطائم] *(ata:im) {OsT} is.* Ocaklar.

atair, [Ar. ʿatīre *(putlara kesilen kurban)* > ʿatāʾir عتائر] *(ata:ir) {OsT} is.* Arapların Müslüman olmadan önce Recep ayında kestikleri kurban.

atak[1], **-ğı** [at-mak > at-ak] *sf.* **1.** Sonucunu düşünmeden ileri atılan; cüretkâr; cesur; gözü pek. **2.** *{ağız}*

Geveze. [DS] **3.** *{ağız}* Palavra atan; abartıcı; mübalağacı. [DS] **4.** *{ağız}* Yalancı. [DS] **5.** *{ağız}* Cömert. [DS] **6.** *{ağız}* Bunak. [DS] **7.** *is.* Avına saldırmaya hazır avcı kuş. [DS] **8.** *{ağız}* Atıcı; nişancı. [DS] **9.** *{ağız}* Meni; atmık; döl. [DS] **10.** *{ağız}* Orman ya da dağların yüksek yamaçlarından eteklerine doğru tomruk yuvarlamak için yapılmış yol. [DS] **11.** *{ağız}* Uçurum. [DS] **12.** *{ağız}* Balığa olta atılan yer. [DS] **13.** *{ağız}* Çağlayan; şelale. [DS] **14.** *zf.* Korkusuz bir biçimde; cesurca; korkusuzca. [DS] ✇ **atak ayağı,** *{ağız} Dağdan yuvarlanan tomrukların indiği düzlük.* [DS]|| **atak başı,** *{ağız} Dağdan yuvarlanan tomrukların indiği yolun en dik yeri; yar başı.* [DS]

atak², -ğı [Fr. attaque] *is.* **1.** Saldırı; hücum. **2.** Rakibi geriletmek veya geride bırakmak için yapılan hareket; hamle. **3.** Bir kuruluşun veya kimsenin gelişmek amacıyla yaptığı hamle; atılım. **4.** *{ağız}* Atın dörtnala koşması. [DS] ✇ **atak yapmak,** *1. Hamle yapmak. 2. Saldırıya geçmek.*|| **atağa kalkmak,** *Hücum etmek için harekete geçmek.*

atak³, [Ar. ʿatḳ *(köle azat etmek)* / ʿıtḳ *(eskilik)* > ʿatāḳ عتاق] *(ata:k) {OsT} is.* **1.** Köle azat etme. **2.** (Köle için) azat olma. **3.** Eskime.

atakat, [Ar. ʿatāḳ > ʿatāḳat عتاقت] *(ata:kat) {OsT} is.* İzin; azat.

atakçı, [atak-çı] *{ağız} sf.* **1.** Abartıcı; mübalağacı. **2.** Geveze. **3.** Cömert. [DS]

atakı, [āta-ḳı] *{eT} ünl. "Babacığım!"* anlamında sevgi ifadesi. [DLT]

atakımak, [atā-mak > ata-ḳı-mak] *{eT} gçsz. f. [-r]* Meşhur olmak. [Gabain]

atakımsınmak, [atā-mak > ata-ḳı-msa-mak] *{eT} dönşl. f. [-ur]* Şöhret kazanmaya alışmakünlü olmaya çalışmak; meşhur olmaya yeltenmek. [EUTS] [Gabain]

ataklaşma, [atak-la-ş-ma] *is.* Atak hâle gelme, atak olma.

ataklaşmak, [atak-la-ş-mak] *dönşl. f. [-ır]* **1.** Atak hâle gelmek; atak olmak. **2.** *{ağız} işteş. f.* Çekişmek. [DS]

ataklı, [atak-lı] *{ağız}sf.* Anlı şanlı; ünlü. [DS]

ataklık, -ğı [atak-lık] *is.* **1.** Atak olma durumu. **2.** Atakça yapılan iş. **3.** *{ağız}* Cömertlik. [DS]

ataksi, [Fr. ataḫie] *is.* **1.** Düzensizlik. **2.** *tıp.* Kaslarda herhangi bir rahatsızlık olmadığı hâlde kasların hareket miktarını ve yönünü ayarlayamama şeklinde ortaya çıkan dengesizlik.

atal¹, -li [Ar. ʿaṭal عطل] *{OsT} is.* **1.** Vücudun örtülü olmayan kısımları; özellikle ense. **2.** Bütün vücut; endam; beden. **3.** Boy bos güzelliği.

atal², -li [Ar. ıṭl > āṭāl آطال] *(a:ta:l) {OsT} is.* **1.** Koltuk altları. **2.** Böğürler. **3.** Yanlar; kenarlar.

atalar, [ata-lar آته لر] *{eAT} is.* Ecdat.

atalet, [Ar. ʿaṭālet عطالت] *(ata:let) {OsT} is.* **1.** Tembellik. **2.** Hareketsizlik. **3.** *fiz.* Eylemsizlik.

atalık, -ğı [ata-lık آتالق] *is.* **1.** Ata olma durumu ve niteliği. **2.** Ata olanın taşıdığı manevi sorumluluk ve duygu. **3.** *{eAT} (Türkistan'da hanlık unvanı)* Devlet naibi; atabey; vasi. **4.** Bir ailenin erkek çocuğunu yetiştirmek üzere bir ailenin yanına verildiğinde bu ailenin reisine verilen unvan. **5.** Babalık. **6.** *{ağız}* Kayınbaba. [DS] **7.** *{ağız}* Üvey baba. [DS]

atallamak, [atal-la-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Şaşalamak; alıklaşmak. [DS]

atam, [Ar. uṭum > āṭām آطام] *(a:ta:m) {OsT} is.* Yüksek binalar; köşkler; hisarlar.

atama, [ata-ma] *is.* **1.** Atamak işi. **2.** Kendi adına hareket etmek üzere birisini bir işte görevlendirme; tevkil kılma. **3.** Devlet memurunu açık bulunan bir kadroda görevlendirme; tayin; nasb; tavzif.

atamak¹, [*eT.* a t *(unvan)* > a t-a-mak] *(a:tamak) gçl. f. [-r] [-t(ı)-yor]* **1.** Kendi adına hareket etmek üzere birisini bir işte görevlendirmek; tevkil kılmak. **2.** Devlet memurunu açık bulunan bir kadroda görevlendirmek; tayin etmek. *{eT} (aynı)* [ETY] **3.** *{eT}* Ad vermek; isim koymak; adlandırmak. [Mühennâ] [Üç İtigsizler] [Gabain] [EUTS] **4.** *{eT}* Unvan vermek. [ETY] **5.** Ad takmak; lakap vermek. [DLT] **6.** *{eT}* Seslenmek; çağırmak. [EUTS] **7.** *gçsz. f.* Bir şeye ait olmak. [EUTS]

atamak², [ata-mak] *gçsz. f. [-r] [-t(ı)-yor]* Sözünde durmamak.

ataman¹, [ata *(baba)* > ata-man] *{eT} sf.* (Unvan için) yüksek; baş. [ETY]

ataman², [Al. hauptmann *(başkan)* ? > Ukrayna d. ataman] *is.* **1.** Reis. **2.** Başıbozuk ve çete kumandanı. **3.** Don ve Ukrayna Kazaklarının başlarında bulunan ömür boyu görev verilmiş kumandanlar. **4.** Sovyetler Birliği döneminde, Orta Asya Türk devletlerinde Ruslar tarafından devlet dairelerine atanan Rus müdür ve askerî başkanlara verilen ad.

atan, [at-ġan > atan] *{eT} is.* Enenmiş deve; iğdiş edilmiş deve. [DLT] [Mühennâ]

atanak, -ğı [at-anak] *{ağız} is.* **1.** Köy odalarında misafirlerin elbise ve paltolarını asmaları için iki direk arasına yatay olarak uzatılmış ağaç. **2.** Ağaç ya da ot kökü. **3.** Çocukların kuş vurdukları sapan. [DS]

atanib, [Ar. ıṭnābe > aṭānīb اطانب] *(ata:ni:b) is.* **1.** Gölgelikler; sayebanlar; pavyonlar. **2.** Kısa ipler. **3.** Uzun ipler; sicimler.

atanlanmak, [atan-la-n-mak] *{eT} dönşl. f. [-ur]* İğdiş deve sahibi olmak. [DLT]

atanlaşmak, [at-mak > at-an-la-ş-mak] *{ağız} işteş. f. [-ır]* Ağız kavgası etmek; atışmak. [DS]

atanlıg, [atan-lığ] *{eT} sf.* İğdiş edilmiş devesi bulunan kimse. [DLT]

atanma, [at-a-n-ma] *is* **1.** Atanmak işi. **2.** Yetkili kişi adına hareket etmek üzere bir işte görevlendirilme; tevkil kılınma. **3.** Bir devlet memurunun açık bulunan bir kadroda görevlendirilmesi; tayin edilme.

atanmak, [*eT.* āt-an-mak] *edil. f. [-ır]* **1.** Yetkili kişi adına hareket etmek üzere bir işte görevlendirilmek; tevkil kılınmak. **2.** (Bir devlet memuru için) açık bulunan bir kadroda görevlendirilmek; tayin edilmek; *{eT} (aynı)* tayin edilmiş olmak. [EUTS] [ETY]. **3.** *{eT}* Şöhret kazanmak. **4.** *{eT}* Tesmiye edilmek adlandırılmak; adlanmak ad almak. [Yüknekî] [Gabain] [Üç İtigsizler] **5.** *{eT}* Ünlenmek; ünlü olmak. [ETY]

atar, [at-ar] *{ağız} is.* Cesaret; cüret; kudret. [DS]

ataraç, [ak-tar-mak > ak-tar-aç] *{ağız} is.* Aktaraç. [DS]

ataraksiya, [Yun. ataraksia] *is. tıp.* Tepki yokluğu yüzünden oluşan durgunluk hâli; sarsılmazlık.

atardamar, [at-ar+damar اتاردامار] *is. anat.* Yüreğin sağ karıncığından akciğerlere; sol karıncığından da vücudun diğer organlarına kan götüren damarlar; arter. *{eAT} (aynı)* ⊡ **atardamar bozukluğu,** *Atardamar gömleklerinin iltihaplanması veya fiziksel bozukluğu.*|| **atardamar kanalı,** *anat. Dölütte, akciğer atardamarı ile aortu birleştiren kanal.*|| **atardamar kireçlenmesi,** *tıp. Aterom sırasında atardamar çeperinde kireç birikmesi.*

atarkanal, [at-ar+kanal] *is. anat.* Erkekte spermayı idrar yoluna salan iki kanaldan her biri.

atasagun, [ata+sağ-un] *{eT} is.* **1.** Hekim; doktor. [DLT] **2.** Eski Türklerde bilge hekimlik unvanı.

atasağan, [ata+sagun] *{ağız}is.* → atasagun. [DS]

atasal, [ata-sal] *sf.* **1.** Atadan gelen. **2.** Atayla ilgili.

atasallık, -ğı [ata-sal-lık] *is. biy.* **1.** Atalardan birinde var olan özelliğin çocuklarda kaybolduktan bir kaç kuşak sonra tekrar ortaya çıkması şeklinde beliren kalıtsal özellik; atacılık; atavizm. **2.** *mec.* Soya özgü davranış.

atasözü, [ata+söz-ü] *is.* Bir fikri, bir öğüdü, mecaz yolu ile kısa ve kesin olarak anlatan, eskiden beri ağızdan ağza söylenegelen anonim özlü sözler; mesel; darb-ı mesel; durub-ı emsâl; hikmet; kelam-ı kibar.

ataş², [Ar. ʿaṭaş عطش] *{OsT} is.* Susuzluk; hararet.

ataş¹, [Far. āteş =>ataş] *{ağız} is.* → ateş. [DS]

ataş³, [Fr. attache] *is.* **1.** Toka. **2.** Kâğıtları bir arada tutturmaya yarayan küçük metal veya plastik çengel.

ataşa, [Ar. ʿaṭāşā عطاشا] *(ata:şa:) is.* Susuzlar; susamışlar.

ataşe, [Fr. attaché] *is.* Elçiliklerde, kendi alanıyla ilgili olarak görevli bulunduğu ülkenin durumunu ve tutumunu takip eden, kendi ülkesine bilgi ve rapor veren yardımcı uzman görevli; elçilik uzmanı. *«Eğitim ataşesi.»*

ataşelik, -ği [ataşe-lik] *is.* Ataşenin işi, görevi ve makamı.

ataşlanmak, [ateş-len-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* **1.** Şehveti galeyana gelmek. **2.** (Gübre için) buğulanmak. [DS]

ataşlık, -ğı [ateş-lik] *{ağız} is.* **1.** Kibrit. **2.** Çakmak. **3.** Ateş yakmaya yarayan yer; ocak. **4.** Sigara ve nargile yakmak için ateş konulan küçük pirinç mangal. **5.** Ateş yakmakta kullanılan her türlü araç. **6.** Salep güğümünün altındaki ızgara. [DS]

atatmak, [at-at-mak] *{eT} gçsz. f.* (Tay için) at hâline gelmek. [DLT]

Atatürk çiçeği, [Atatürk+çiçe(k)-i] *is. t.* Anayurdu Meksika olup Atatürk zamanında Türkiye'ye getirildiği için böyle adlandırılan sütleğengillerden kırmızı veya beyaz yapraklı, sarı çiçekli bir süs bitkisi; ponsetya, *(Euphorbia pulcherrima).*

Atatürkçü, [Atatürk-çü] *sf.* **1.** Atatürkçülükle ilgili. **2.** Atatürkçülüğü benimsemiş ve Atatürkçülük yanlısı olan; Kemalist.

Atatürkçülük, -ğü [Atatürk-çü-lük] *is.* Türkiye Cumhuriyetinin siyasal, toplumsal ve kültürel gelişimini ön gören, akla ve bilime dayalı olarak Atatürk'ün kurduğu ve geliştirmeyi hedeflediği millî devlet, millî egemenlik, kişi hürriyeti ve her çağda çağdaş olmayı amaçlayan evrensel boyutlu, birbiri ile uyumlu ilkeler ve uygulamalar bütünü.

atav, [? atav] *{ağız} is.* Ölülerin ruhları için üçüncü veya yedinci günü verilen ziyafet. [DS]

atavik, -ği [Fr. atavique] *sf.* Atavizme ait, atacılıkla ilgili; atasallık.

atavil, [Ar. atvel > atāvil اطاول] *(atāvil) {OsT} is.* **1.** En uzunlar. **2.** Uzun boylular. **3.** Seçkinler

atavizm, [Fr. atavisme] *is. biy.* Atalardan birinde var olan özelliğin çocuklarda kaybolduktan bir kaç kuşak sonra tekrar ortaya çıkması şeklinde beliren kalıtsal özellik; atacılık; atasallık.

ataya, -a'i [Ar. ʿaṭiyye > ʿaṭāyāʾ عطايا‎ء] *(ata:ya:) {OsT} is.* **1.** Verilenler. **2.** Bahşişler; hediyeler; armağanlar. ⊡ **atāyā-yı İlahîye,** *{OsT} Allah'ın verdikleri; nimetler.*|| **atāyā-yı seniye,** *{OsT} Padişahın verdikleri.*|| **atāyā-yı tabîat,** *{OsT} Tabiatın insanlara verdiği şeyler.*

atayıb, [Ar. ṭıyb > aṭāyıb اطايب] *(ata:yıb) {OsT} is.* Hoş kokulu olanlar; en iyiler.

atba¹, -a'ı [Ar. ṭıb > aṭbāʿ اطباع] *(atba:) {OsT} is* Dereler; kanallar.

atba², -a'ı [Ar. ṭıb > aṭbaʿ اطبع] *{OsT} sf.* En pis.

atba³, [Ar. ṭayb > aṭbā اطبا] *(atba:) {OsT} is.* Meme başları.

atbak, [Ar. ṭabaḳ > aṭbāḳ أطباق] *(atba:k)* *{OsT}* *is.* **1.** Tabaklar. **2.** Kapaklar. **3.** İnce katlar; tabakalar.

atbal, [Ar. ṭabl > aṭbāl أطبال] *(atba:l)* *{OsT}* *is.* Davullar.

atbalığı, [at+balı(k)-ı] *is. zool.* **1.** Tatlı sularda ve göllerde yaşayan yayın türü, büyük başlı eti yenir iri bir balık, *(Silurus glanis).* **2.** Su aygırı.

atbıka, [Ar. aṭbaḳ > aṭbıḳa أطبقه] *{OsT}* *is.* **1.** Tabaklar. **2.** Kapaklar.

atbin, [Far. ātbīn آتبين] *(atbi:n)* *{OsT}* *sf.* (Kişi için) özü ve sözü doğru olan.

atçı, [at-çı] *is.* **1.** İyi cins at yetiştiren kimse. **2.** At bakıcısı; seyis.

atçılık, -ğı [at-çı-lık] *is.* **1.** At yetiştirme işi ve mesleği. **2.** At yarışlarıyla ilgili çalışmaların tümü. **3.** At sırtında veya at ile uygulanan spor gösterileri.

ate, [Yun. atheos > Fr. athée] *is.* Allah'ın varlığına inanmayan, inkâr eden kimse; tanrıtanımaz.

ateb, [Ar. ʿatebe > aṭʿateb عتب] *{OsT}* *is.* Eşikler; basamaklar.

atebat, [Ar. ʿatebe > ʿatebāt عتبات] *(ateba:t)* *{OsT}* *is.* **1.** Eşikler; basamaklar. **2.** Eşiği öpülen kutsal yerler. **3.** İranlıların kutsal ziyaret yerleri; Meşhet.

atebe, [Ar. ʿatebe / ʿatabe عتبه] *{OsT}* *is.* **1.** Kapı eşiği. **2.** Merdiven basamağı. **3.** *gnşl.* Eşiği öpülen yüce makam. ▭ **atebe-būs,** *{OsT} 1. Kapı eşiğini öpme. 2. Taht önünde yeri öpme.*|| **atebe-i felek-mertebe,** *Osmanlı padişahlarının sarayı.*|| **atebe-i seniyye,** *Osmanlı padişahlarının sarayı.*|| **atebe-i ulyā,** *Padişah sarayı.*

ateh, [Ar. ʿateh عته] *{OsT}* *is.* Bunama; bunaklık. ▭ **ateh getirmek,** *{OsT} Bunamak.*|| **ateh-i kable'l-miād,** *{OsT} Erken bunama.*|| **ateh-i pirî,** *{OsT} Yaşlılık bunaması.* || **ateh-zede,** *{OsT} Bunak.*

ateist, [Fr. athéist] *sf.* Allah'ın varlığına inanmayan, inkâr eden; tanrıtanımaz

ateizm, [Fr. athéisme] *is.* Allah'ın varlığına inanmayış, Allah'ı inkârcılık; tanrıtanımazlık; zındıklık.

atel, [Lat. astella > Fr. atelle] *is. tıp.* Tedavi merkezine ulaştırıncaya kadar kırık kol veya bacağı tespit etmeye yarayan tahta ya da benzeri maddeden yapılma cetvel parçaları; cebire.

ateme, [Ar. ʿateme عتمه] *{OsT}* *is.* **1.** Üşengeçlik; tembellik. **2.** Gecenin ilk üçte biri.

atenyum, [Fr. athénium] *is. kim.* Aynştaynyumun eski adı.

aterina, [Yun. atherine] *(ateri'na)* *is. zool.* Gümüş balığıgillerden sıcak ve ılıman denizlerde yaşayan, sırtı sarımsı yeşil, yanları beyaz bir şeritli bir tür balık; gümüş balığı, *(Atherina presbyter).*

aterman, [Fr. athérmane] *sf.* (Cisim için) kızıl altı *(dalga boyu 0.8 mikron ile 1 mm. arasında yer alan)* ışınlarını geçirmeyen.

aterom, [Yun. athera *(bulamaç)* > Fr. athérome] *is.* Atardamarların orta gömleğinin iç kısımlarında ve iç gömleğinde yer yer kolesterol ve kalsiyum tuzları birikmesine yol açan yozlaşma.

ateş, [Far. āteş آتش] *is.* **1.** Yanıcı cisimlerin tutuşması ile ortaya çıkan ışıklı ısı; od. **2.** Odun ve kömür cinsinden yakacakların tutuşmuş veya korlaşmış hâli. **3.** *gnşl.* Pişirme ve ısıtma işlerinde kullanılan araç veya ocak. **4.** Bir şeyi yakmak, tutuşturmak için kullanılan ucu alevli veya alevlenebilir nesne. **5.** *mec.* Coşkunluk. **6.** *mec.* Hastalıkta yükselen vücut ısısı. **7.** *mec.* Silahlı kavga, savaş. **8.** *mec.* Tehlike; felaket. **9.** *mec.* Aşk. **10.** *mec.* Kırmızı renk; pembelik. **11.** *sf.* Yakan, yakıcı. **12.** *mec.* Acı veren. **13.** Alev renginde. ▭ **ateş açmak,** *Ateşli silah ile birine mermi atmak.*|| **ateş alanı,** *1. Bir silahın atış yapabildiği açısal sınırlar ve menzil çizgisi arasında kalan alan. 2. Bir askerî birliğin eğitim atışları yaptığı yer; atış alanı.*|| **ateş alır gibi,** *Çabuk ve acele olarak; oyalanmadan.*|| **ateş almak,** *1. Yanmak, tutuşmak. 2. Silahtaki merminin patlaması. 3. Telaşlanmak.*|| **ateş almaya gelmiş gibi,** *Çabuk ve acele olarak; oyalanmadan.*|| **ateş arabası,** *{ağız} Lokomotif.* [DS]|| **ateş atmak,** *{ağız} Yarışmak.* [DS]|| **ateş bacayı sarmak,** *1. Bir tehlikenin önüne geçmenin mümkün olmaması. 2. İş, işten geçmiş olmak.*|| **ateş balığı,** *zool. Sardalyegillerden sıcak ve ılık denizlerde sürüler hâlinde yaşayan, planktonlarla beslenen 25-30 cm. boyunda kemikli balık; sardalye, (clupea pilchardus).*|| **āteş-bār,** *{OsT} 1. Ateş yağdıran. 2. Yakıcı şiddetli.*|| **āteş-bāz,** *Ateşle oynayan; fişekçi.*|| **āteş-bāzî,** *Eski savaşlarda yapılan savaş araç ve gereci.*|| **ateş basmak,** *1. Öfkeden rengi kızarmak. 2. Sıkılmak.*|| **ateş başı,** *Ateş yanan yerin yakını.*|| **āteş-berk,** *{OsT} Çakmak.*|| **āteş-beste,** *{OsT} 1. Ateşe bağlı. 2. Som altın.*|| **ateş böceği,** *1. zool. Kın kanatlılardan dişisi geceleri parlak sarı-yeşil ışık saçan bir böcek türü; yıldız böceği, (Lampyris noctiluca) 2. bot. Ballıbabagillerden anayurdu Brezilya olan ateş kırmızısı renkleri sebebiyle bahçelerde yetiştirilen, ada çayı cinsinden otsu bir süs bitkisi; ateş çiçeği, (Salvia splendens).*|| **ateş böceğini görünce yangın sanmak,** *Olağan bir şeyi çok abartmak; mübalağa etmek.*|| **ateş bürümek,** *Etrafı yanan alevlerle çevrilmek.*|| **ateş böcekleri,** *zool. Örnek türü malachius ve telephorus olan, nemli bölgelerde yaşayan, canlı ve parlak renkli, kın kanatlı etçil böcekler grubu.*|| **ateş çıkmak,** *Yangın meydana gelmek.*|| **ateş çiçeği,** *bot. Ballıbabagillerden anayurdu Brezilya olan mayıstan sonbahar ortalarına kadar açan ateş kırmızısı çiçekleri sebebiyle bahçelerde yetiştirilen, ada çayı cinsinden otsu bir süs bitkisi; (Salvia splendens labiate).*|| **āteş-dām,**

{OsT} 1. Ateşlik. 2. Ocak. 3. Mangal.|| **āteş-dān,** *{OsT} Ateşlik; ocak; mangal.*|| **āteş-dār,** *{OsT} Ateş tutan; ateşli.*|| **āteş-dem,** *{OsT} Ateş nefesli; yanık ve dokunaklı sesli.*|| **ateş demiri,** *{ağız} Ateş küreği.* [DS]|| **ateş değirmeni,** *{ağız} Motorlu değirmen; un fabrikası.* [DS]|| **āteş-dîde,** *{OsT} Ateş görmüş; ateşten geçmiş.*|| **āteş-dîl,** *{OsT} 1. Ateş gönüllü. 2. Etkili konuşan. 3. Her gördüğüne âşık olan. 4. Pek zeki adam.*|| **ateş dikeni,** *bot. Gülgillerden parklarda, yaz kış yeşil kalan yaprakları ve kışın parlak kırmızı üzümsü meyveleri sebebiyle süs bitkisi olarak yetiştirilen bir tür çalı, (Pyracantha).*|| **ateş düşmek,** *Çok şiddetli ağrı ve acı duymak.*|| **ateş düşürücü,** *Ateşli hastalıklarda vücut ısısını düşürmek için kullanılan ilaç.*|| **ateşe dayanıklı,** *Evlerde kullanılan ocaklardaki ateşin sıcaklığı ile bozulmayan (gereçler.)*|| **āteş-efrūz,** *{OsT} Ateş yakan; ateş tutuşturan.*|| **āteş-efşān,** *{OsT} Ateş saçan.*|| **āteş-efşānî,** *{OsT} Ateş saçma; ateş püskürtme.*|| **ateşe kesmek,** *mec. Mahvetmek.*|| **ateşe körükle gitmek,** *Bir tartışmayı, sürtüşmeyi kızıştırarak dövüş veya çatışma çıkarmak.*|| **ateşe nal koymak,** *{eAT} Bir kimseyi büyülemek için ateşte nal kızdırmak.*|| **āteş-engîz,** *{OsT} 1. Ateş koparan. 2. Ateşleyen; kundakçı. 3. Fesat çıkaran. 4. Yakıcı, şiddetli. 5. Dağlama aracı.*|| **ateş etmek,** *Silahla mermi atmak.*|| **ateşe tutmak,** *1. Alevlere karşı tutarak biraz ısıtmak. 2. Birine veya bir yere silah ile bir seri mermi atmak.*|| **ateşe urmak,** *{eAT} Yakmak.*|| **ateşe vermek,** *1. Bilerek yangın çıkarmak; tutuşturmak; kundaklamak. 2. Birini çok telaşlandırmak. 3. Ülkeyi, karışıklık çıkararak büyük zararlara uğratmak.*|| **ateş evi,** *{eAT} Ateşe tapanların içinde sürekli ateş yaktıkları ev.*|| **ateşe vurmak,** *Yemeği pişirmek üzere ateşin üzerine koymak; ocağa yemek vurmak.*|| **ateşe vursan duman vermez,** *Hiçbir şeyini başkası ile paylaşmaz, bir şey vermez; cimri.*|| **ateşe yakmak,** *1. Tutuşturmak. 2. Yakmak.*|| **ateşe yanmak,** *Çok büyük zarara uğramak; mahvolmak.*|| **ateşe yürümek,** *1. Bile bile tehlikeye atılmak; ölüme gitmek. 2. Cesurca savaşmak.*|| **āteş-fām,** *{OsT} 1. Ateş renkli. 2. Kırmızı; al.*|| **āteş-feşān,** *{OsT} Ateş saçan; ateş püskürü̈ren.*|| **āteş-fürūz,** *{OsT} Ateş yakan; ateş tutuşturan.*|| **āteş-gāh,** *{OsT} Ateşe tapanların tapınağı.*|| **ateş gecesi,** *Ortodoksların her yıl 24 haziranda ateş yakarak kutladıkları yortu.*|| **ateş geçmez,** *Ateşte yanmaz; ateşe dayanıklı.*|| **āteş-gede,** *{OsT} Ateşe tapanların ibadet yeri.*|| **āteş-gede-i behrām,** *{OsT} gök b. Koç burcu.*|| **āteş-geh,** *{OsT} Ateşe tapanların ibadet yeri.*|| **ateş gemisi,** *as. dnz. Düşman gemileri arasına sokularak patlatılan, yakıcı ve patlayıcı maddelerle dolu yelkenli gemi.*|| **ateş gibi,** *1. Çok sert ifade taşıyan; acı söz. 2. Çok hareketli ve yerinde duramayan; canlı.*|| **ateş gibi yanmak,** *1. Çok sıcak olmak. 2. Vücut sıcaklığı çok yükselmek.*|| **āteş-gîre,** *{OsT} 1. Ateşi tutuşturan; meşale; çıra. 2. Maşa.*|| **ateş gömleği,** *1. Yılancık hastalığı. 2. {ağız} Kızıl hastalığı.* [DS] || **ateş göynügi,** *{18.yy.} 1. Cemre. 2. Yanıkkara veya kara kabarcık denilen çıban.*|| **āteş-gûn,** *{OsT} 1. Ateş renkli. 2. Parlak kırmızı; al.*|| **āteş-hāne,** *{OsT} 1. Ateş evi. 2. Mecusilerin tapınağı. 3. Ocak. 4. Hamam külhanı.*|| **āteş-h^{v}ār,** *{OsT} 1. Ateş yiyen. 2. Zalim ve merhametsiz kişi. 3. Keklik.*|| **āteş-hātır,** *{OsT} 1. Her güzeli seven. 2. Sözü dokunaklı ve zeki adam.*|| **ateş hattı,** *Savaşta en ilerideki birliklerin ellerindeki silahlarla ateş açabilecekleri çizgisel kuşak.*|| **āteş-hirām,** *{OsT} Hızlı yürüyen.*|| **āteş-hîz,** *{OsT} 1. Ateş kaldıran. 2. Ateş tutuşturucu; ateşleyen; ateş veren.*|| **āteş-hulk,** *{OsT} Sert yaradılışlı; huysuz.*|| **āteş-i āb-perver,** *{OsT} 1. Su besleyen ateş. 2. mec. Hançer; kılıç.*|| **āteş-i bahār,** *{OsT} 1. Bahar ateşi. 2. mec. Lale. 3. mec. Kırmızı gül. 4. mec. Baharın yumuşaklığı ve güzelliği.*|| **ateşi başına vurmak,** *1. Coşmak. 2. Sinirlenmek.*|| **āteş-i be-cān,** *{OsT} 1. Candan olan ateş. 2. Yanıp tutuşma.*|| **āteş-i beste,** *{OsT} 1. Donmuş ateş. 2. Som kızıl altın.*|| **āteş-i bî-bād,** *{OsT} 1. Şarap. 2. İşkence; zulüm.*|| **āteş-i bî-dūd,** *{OsT} 1. Güneş. 2. Hiddet; öfke. 3. Şarap.*|| **āteş-i bî-zebāne,** *{OsT} 1. Alevsiz ateş. 2. Kırmızı akik. 3. Şarap.*|| **āteş-i cām-ı zîbekî,** *{OsT} Gümüş veya billur kadehten içilen şarap.*|| **ateş içi gecesi,** *{ağız} Donanma; şenlik gecesi.* [DS]|| **āteş-i derūn,** *{OsT} 1. İçteki ateş. 2. Gönül yanıklığı.*|| **ateşi düşmek,** *Hastalık sebebiyle yükselen vücut sıcaklığının normale dönmesi.*|| **āteş-i füsürde,** *{OsT} 1. Donmuş ateş. 2. Altın.*|| **āteş-i hecr,** *{OsT} Ayrılık ateşi.*|| **āteş-i heft-mecmer,** *{OsT} gök b. Yedi gezegen.*|| **āteş-i Hindî,** *{OsT} Eskiden Hindistan'da yapılan değerli bir kılıç.*|| **āteş-i hūn-i hamiyyet,** *{OsT} Hamiyet kanının ateşi.*|| **āteş-i Mūsî,** *{OsT} Güneş.*|| **āteş-i mücessem,** *Kılıç, kama, hançer gibi kesici ve delici silahlar.*|| **ateşin ağzına atılmak,** *Kendini tehlikeye atmak.*|| **ateşin başı,** *Isınmak için yakılan ateşin yanı.*|| **ateşine bırakmak,** *{ağız} Üşüyüp titreme nöbetinden sonra ateş bırakmak.* [DS]|| **āteş-i Nemrūt,** *{OsT} (Nemrut ateşi) Nemrut'un İbrahim peygamberi içine attığı ateş.*|| **ateşine yanmak,** *1. Bir şeye alışkanlık kazanmak. 2. Âşık olmak. 3. Kendi kusuru olmaksızın birinin sebep olduğu olumsuzluğun sıkıntı ve eziyetini çekmek.*|| **ateşini almak,** *Vücut ısısını termometre ile ölçmek.*|| **āteş-i Parsî,** *{OsT} 1. tıp. Kara kabarcık denilen bir tür yara; yanık kara. 2. Cemre. 3. Ateşe tapanların taptıkları hiç sönmeden yanan ateş.*|| **āteş-i pür-āb,** *{OsT} 1. Su dolu ateş. 2. mec. Üzüm şarabı. 3. Kanlı gözyaşı. 4. İçine şarap doldurulmuş yaldızlı kadeh.*|| **āteş-i Rūmî,** *{OsT} Düştüğü yerde yangın çıkaran eski bir silah; Rum ateşi.*|| **āteş-i rūz,** *{OsT} 1. Gün ateşi. 2. Güneş.*|| **āteş-i seng,** *{OsT} Lal ve yakut.*|| **ateşi sönmek,** *Eski şid-*

deti kalmamak.|| **āteş-i serd,** *{OsT} 1. Şarap. 2. Som altın.*|| **āteş-i seyyāle,** *{OsT} 1. Su gibi akan ateş. 2. Şarap.*|| **āteş-i sîm-āb-sān,** *{OsT} 1. Cıva gibi ateş. 2. Güneş.*|| **āteş-i subh,** *{OsT} 1. Sabah ateşi. 2. mec. Güneş.*|| **āteş-i sūzān,** *{OsT} 1. Yakıcı ateş. 2. mec. Aşk.*|| **āteş-i tāk,** *{OsT} Şarap.*|| **āteş-i ter,** *{OsT} 1. Yeni ateş. 2. Kırmızı şarap. 3. Ateşli hastalık. 4. Göz yaşı.*|| **ateşi uyandırmak,** *Sönmek üzere olan ateşe yakacak koyarak tekrar alevlendirmek; ateşi canlandırmak.*|| **ateşi yükselmek,** *Hastalık sebebiyle vücut ısısının artması.*|| **āteş-i zer,** *{OsT} 1. Altın ateşi. 2. Parlaklık.*|| **āteş-kār,** *{OsT} 1. Ateşçi. 2. Külhana bakan kimse. 3. mec. Kızgın, öfkeli. 4. mec. Aceleci. 5. mec. Merhametsiz.*|| **āteş-karār,** *{OsT} Ateşte duran; cehennemlik olan; günahkâr.*|| **ateş kayığı,** *Düşman gemileri arasına sokularak patlatılan yakıcı ve patlayıcı maddelerle dolu kayık.*||**ateş kaymak,** *{ağız} Ateş yakmak.* [DS]|| **ateş kesilmek,** *1. Vücut sıcaklığı çok yükselmek. 2. Birden bire canlanmak, hareketlenmek.*|| **ateş kırmızısı,** *Parlak kırmızı; al.*|| **ateş kulesi,** *Eskiden haberleşmede kullanılan ateş yakmaya mahsus birbirinin dumanını gören kuleler.*|| **ateş küre,** *jeol. Bir zamanlar sıcak ve eriyik hâlde olduğu kabul edilen dünyanın çekirdeği.*|| **ateş küreği,** *Ocaktan, mangaldan kor almak için kullanılan bir çeşit küçük kürek.*|| **ateşle uğraşmak,** *Tehlikeli veya yasak bir işle uğraşmak.*|| **ateşler içinde olmak,** *Hastalık sebebiyle vücut ısısı çok fazla artmış hâlde bulunmak.*|| **āteş-meşreb,** *{OsT} 1. Ateş huylu 2. Geçimsiz.*|| **āteş-mizāc,** *{OsT} 1. Ateş huylu. 2. Geçimsiz.*|| **āteş-nāk,** *{OsT} 1. Ateşli. 2. Yakıcı, kızgın.*|| **āteş-nihād,** *{OsT} 1. Ateş huylu 2. Geçimsiz.*|| **āteş-nisār,** *{OsT} 1. Ateş saçan. 2. Çok öfkeli.*|| **āteş-nümā,** *{OsT} Ateş gösteren.*|| **ateş oku,** *Eskiden savaşlarda düşman tarafında yangın çıkarmakta kullanılan, ucunda yanıcı maddeler bulunan tutuşturularak atılan ok.*|| **ateş olsa cirmi kadar yer yakmak,** *Birinin palavralarına önem vermemek; önem vermeye değmez.*|| **ateş oyunları,** *Havai fişek gösterileri.*|| **āteş-pā,** *{OsT} 1. Ateş ayak. 2. Çevik; atik.*|| **ateş pahası,** *Fiyatı çok yüksek; pahalı.*|| **ateş parçası,** *1. Hareketli ve eline çabuk. 2. Çalışkan ve iş bilir. 3. Çok hareketli, cıvıl cıvıl çocuk.*|| **āteş-pāre,** *{OsT} 1. Ateş parçası. 2. Kıvılcım. 3. Ele avuca sığmaz. 4. Şiddetli. 5.* [DS] *tıp. Yılancık hastalığı. {ağız}*|| **āteş-pāş,** *{OsT} Ateş saçan.*|| **āteş-perest,** *{OsT} Ateşe tapan.*|| **āteş-perestî,** *{OsT} Ateşperestlik; ateşe tapıcılık.*|| **āteş-perver,** *{OsT} Suyu iyi verilmiş kılıç.*|| **āteş-peyker,** *{OsT} 1. Güneş. 2. Şeytan ve cin topluluğu.*|| **ateş püskürmek,** *Çok kızmak; öfkeden sağa sola saldırmak.*|| **āteş-reng,** *{OsT} 1. Ateş rengi. 2. Parlak kırmızı; kızıl; al.*|| **āteş-rîz,** *{OsT} 1. Ateş döken. 2. Karışıklık çıkaran; fitneci.*|| **ateş saçmak,** *Çok kızmak; öfkeden sağa sola saldırmak.*|| **ateş sanatları,** *Seramik ve cam süslemeciliği gibi ateş kullanılarak işlenen sanat dalları.*|| **ateş sarmak,** *1. Etrafı ateş ve alevlerle çevrilmek. 2. Heyecanlanmak.*|| **āteş-suhān,** *{OsT} 1. Ateş sözlü. 2. Çok kırıcı konuşan; sözleriyle inciten; kalp kıran.*|| **āteş-tāb,** *{OsT} 1. Ateş gibi. 2. Yakıcı sıcak. 3. Aydınlık. 4. Ateş yakıcı. 5. Huysuz, geçimsiz ve sert kişi.*|| **ateş tavası,** *{ağız} Ateş küreği.* [DS]|| **ateşten gömlek,** *Tahammül edilmez derecede eziyet eden, acı ve sıkıntı veren durum.*|| **ateşten indirmek,** *Yemeği piştikten sonra ocaktan indirmek.*|| **ateş toprağı,** *Yüksek sıcaklıkta pişirildiği zaman bozulmayan bir cins kil.*|| **ateş topu,** *gök b. Ateşten bir topmuş gibi görünen büyük ve parlak gök taşı; bolit.*|| **ateş torbası,** *{ağız} Fener.* [DS]|| **ateş tuğlası,** *Fırın, ocak gibi içinde yüksek ısıda ateş yanan yerleri döşemekte kullanılan ateşe dayanıklı bir çeşit özel tuğla.*|| **āteş ü āb,** *1. Kılıç ve benzerleri. 2. Kadeh dolusu şarap. 3. Gerdek hâli.*|| **ateş yağdırmak,** *1. Bir yere ateşli silah ile durmaksızın bol miktarda mermi atmak. 2. Aşırı derecede öfkelenerek etrafındakilere kırıcı sözler söylemek.*|| **ateş yakmak,** *Isınmak veya pişirmek amacıyla yakacak maddelerini tutuşturmak.*|| **āteş-zād,** *{OsT} 1. Ateşten doğma. 2. mec. Ateşli. 3. Yakıcı.*|| **āteş-zār,** *{OsT} 1. Ateşlik. 2. Çok sıcak yer.*|| **āteş-zebān,** *{OsT} 1. Ateş dilli. 2. Güzel şiir okuyan. 3. İçli, dokunaklı konuşan.*|| **āteş-zede,** *{OsT} 1. Ateşe uğramış. 2. Yakılmış; yakılan.*|| **āteş-zen,** *{OsT} 1. Ateş vuran. 2. Yakan, tutuşturan şey; yakıcı.*|| **āteş-zene,** *{OsT} 1. Ateş vuran. 2. Çakmak.*

ateşbaz, [Far. āteş-bāz آتشباز] *(a:teşba:z) {OsT} is.* **1.** Ateş oynayan. **2.** Ateşle çeşitli gösteriler düzenleyen kişi; hokkabaz. **3.** Bayramlar ve diğer kutlama törenleri için havai fişekler yapıp gösteriler düzenleyen kişi. ⧉ **āteşbāz-ı velî makamı,** *tasvf. Mevlevi tekkelerinde dervişlerin eğitimi amacıyla ayrılan mutfak bağlantısından olan meydan-ı şerifteki beyaz post.*|| **āteşbāz-ı velî ocağı,** *tasvf. Mevlevi tekkelerinde lokma pişirilen mutfak.*

ateşbazi, [Far. āteş-bāzī آتشبازى] *(a:teşba:zi:) {OsT} is.* **1.** Ateşbazlık. **2.** Eski savaşlarda kullanılan silah vb. malzemeleri üretme işi.

ateşçi, [ateş-çi] *is.* Ateş yakarak ısıtma sistemi ile çalışan kalorifer, fırın, kazan, lokomotif, gemi gibi araçların ocaklarına kömür atan ve ısıtma kazanının işlemesinden sorumlu kişi.

ateşçilik, -ği [ateş-çi-lik] *is.* Ateşçinin mesleği ve yaptığı iş.

ateşdan, [Far. āteş-dān آتشدان] *{OsT} is.* Ocak.

ateşek, [Far. āteş-ek آتشک] *is.* **1.** Küçük ateş. **2.** Ateş böceği. **3.** Şimşek. **4.** Frengi hastalığı.

ateşgâh, [Far. āteş-gāh آتشگاه] *(a:teşgâ:h) {OsT} is.* Zerdüşt ve Mezdekî tapınaklarında özel kokulu ağaçlarla yakılan ateşin bulunduğu kapalı yer.

ateşgede, [Far. āteş-gede آتشكده] *(a:teşgede) {OsT} is.* **1.** Ateş yeri. **2.** Mecûsilerin *(Zerdüşt ve Mezdek)* özel kokulu ağaçlarla yaktıkları ateşin bulunduğu kapalı yer çevresinde kare planlı ve açık mekânlı tapınakları.

ateşhane, [Far. āteş-ḫāne آتشخانه] *(a:teşha:ne) {OsT} is.* Seramik fırınlarında sırça eritmek için kubbeli tandır şeklinde ateş yakılan kısım; cehennemlik.

ateşî, [Far. āteşī آتشى] *(a:teşi:) {OsT} sf.* **1.** Ateş renginde. **2.** Ateşli. **3.** Dokunaklı. **4.** Öfkeli; hiddetli. **5.** *is.* Cehennem zebanisi.

ateşîn, [Far. āteşīn آتشين] *(a:teşi:n) {OsT} sf.* **1.** Ateşten. **2.** Ateşli. **3.** Ateş gibi yakıcı. **4.** Canlı, coşku dolu. **5.** Ateş renginde, parlak. ⊡ **āteşîn-dem,** *Sesi dokunaklı olan.*|| **āteşîn-libās,** *{OsT} 1. Kırmızı elbise. 2. Kırmızı elbise giymiş kişi.*|| **āteşîn-mār,** *{OsT} 1. Ateşli yılan. 2. Ateş alevi. 3. Havai fişek. 4. Yanık ak.*|| **āteşîn-pençe,** *{OsT} Başladığı işi çabuk ve en iyi biçimde bitiren kimse; eline çabuk; becerikli.*|| **āteşîn-sedef,** *{OsT} Güneş.*

ateşiyan, [Far. āteşī > āteşiyān آتشيان] *(a:teşiya:n) {OsT} is.* Cehennemlik olanlar.

ateşize, [Far. āteşīze آتشيزه] *(a:teşi:ze) {OsT} is. zool.* Ateş böceği.

ateşkes, [ateş+kes] *is.* Savaşta, savaşan tarafların aralarında anlaşarak belirli bir süre çarpışmayı durdurmaları; mütareke. ⊡ **ateşkes ilan etmek,** *1. Savaşan tarafların anlaşarak çarpışmalara ara vermeleri. 2. Birbiri ile kavgalı ve düşman olan aile ve kişilerin barışmaları.*|| **ateşkes anlaşması,** *Devletler arasındaki savaş sona ermeden barış görüşmelerine imkân tanımak için taraf komutanlarınca imzalanan geçici süre savaşı durdurma anlaşması; bırakışma; silah bırakışması; mütarekenâme.*

ateşleme, [ateş-le-me] *is.* **1.** Ateşlemek işi. **2.** Tutuşturma. **3.** Bir silahı veya füzeyi, özel ateş alma düzeneğini harekete geçirerek yakıtının tutuşmasını sağlama. **4.** *mec.* Öfkeli birini, kızdığı şeyle ilgili olarak daha da çok öfkelenmesi için harekete geçirecek teşviklerde bulunmak; kışkırtma. **5.** *{ağız}* Bir tür çocuk oyunu. [DS]

ateşlemek, [ateş-le-mek] *gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* **1.** Tutuşturmak, yanmasını sağlamak. **2.** Bir silah veya füzenin, özel ateş alma düzeneğini harekete geçirerek yakıtını tutuşturmak; tetiği çekmek. **3.** *mec.* Birinin daha da çok öfkelenmesi için harekete geçirecek teşviklerde bulunmak; kışkırtmak.

ateşlendirme, [ateş-le-n-dir-me] *is.* Ateşlendirmek işi.

ateşlendirmek, [ateş-le-n-dir-mek] *gçl. f. [-ir]* **1.** Bir kimseyi veya bir topluluğu heyecana getirmek, coşturmak. **2.** Yatışmak üzere olan bir olayı alevlendirmek, kişileri olay çıkarmak üzere kışkırtmak

ateşlenme, [ateş-le-n-me] *is.* **1.** Ateşlenmek işi. **2.** (Silah veya füze için) tutuşturulma, tetiği çekilme. **3.** Vücut ısısının yükselmesi. **4.** Kızma; öfkelenme. **5.** Tutuşma; alevlenme. **6.** *mec.* Coşma, heyecanlanma, kızışma.

ateşlenmek[1], [ateş-le-n-mek] *edil. f [-ir]* **1.** (Bir silah veya füze için) itici gücü sağlayan maddesi tutuşturulmak; tetiği çekilmek.

ateşlenmek[2], [ateş-le-n-mek] *dönşl. f. [-ir]* **1.** Hastalık sebebiyle vücut ısısı yükselmek. **2.** Kızmak; çok öfkelenmek. **3.** Tutuşmak; alevlenmek; yanmak. **4.** *mec.* Coşmak; heyecanlanmak; kızışmak.

ateşletme, [ateş-le-t-me] *is.* Ateşletmek işi.

ateşletmek, [ateş-le-t-mek] *gçl. f. [-ir]* **1.** Ateşlemek işini yaptırmak. **2.** Bir başkası aracılığıyla bir silah veya füzenin patlatılmasını veya ateşlenmesini sağlamak; ateş ettirmek.

ateşleyici, [ateş-le-y-ici] *is.* Bir silah veya patlayıcı maddenin patlatılmasına yarayan özel düzenek; tetik.

ateşli, [ateş-li] *sf.* **1.** İçinde ateş bulunan; ateşi olan. **2.** Hastalık sebebiyle vücut ısısı yükselmiş olan. **3.** Coşkun; heyecanlı. **4.** *mec.* Şiddetli bir cinsel ilişki arzusu içinde olan. ⊡ **ateşli silah,** *Patlayıcı maddelerin meydana getirdiği ani gaz genleşmesinin itici gücünden yararlanarak mermi fırlatmaya yarayan silah.*

ateşlik, -ği [ateş-lik] *is.* **1.** İçinde ateş yakılan veya ateş bulunan yer. **2.** Ateş ısısı ile çalışan fırın, kazan ve fabrika gibi yerlerde ateş yakılan özel bölüm. **3.** *{ağız}* Fırınlı mutfak sobası. [DS] **4.** *{ağız}* Baca. [DS] **5.** *{ağız}* Ağızlığın sigara geçirilen metal ucu. [DS] **6.** *{ağız}* Mutfak. [DS] **7.** *{ağız}* Iskarta tütün. [DS] **8.** *sf.* Yakmaya uygun malzeme; yakacak.

ateşlilik, -ği [ateş-li-lik] *is.* Ateşli olma durumu.

ateşperest, [Far. āteş-perest آتشپرست] *{OsT} sf.* **1.** Ateşe tapan. **2.** *is.* Mecusi ve Mezdeki.

ateşsiz, [ateş-siz] *sf.* **1.** Ateşi olmayan. **2.** *tıp.* (Hastalık için) ateşsiz seyreden.

atf, [Ar. ʿaṭf عطف] *{OsT} is.* → atıf. ⊡ **atf-ı beyān,** *{OsT} Cümlede anlamı güçlendirmek için bağlaç kullanma.*|| **atf-ı nazar etmek,** *{OsT} Bakmak, göz atmak.*|| **atf-ı nigâh,** *{OsT} Göz atma; şöyle bir bakma.*|| **atf-ı tefsîr,** *{OsT} Anlamı kuvvetlendirmek için bir kelimenin eş anlamlısını vav-ı âtıfa (ve) ile bağlayarak yan yana kullanma.*

atfen, [Ar. ʿaṭf *(meyletme)*> ʿatfen عطفاً] *(a'tfen) {OsT} zf.* **1.** Birine mal ederek. **2.** Birine veya bir şeye yükleyerek; ona dayandırarak. **3.** Birinin adına.

atfetme, [Ar. ʿaṭf *(meyletme)* + T. et-me عطف ايتمه] *is.* **1.** Atfetmek işi. **2.** (Söz ya da eylem için) birine yükleme; ona mal etme.

atfetmek, [Ar. ʿaṭf *(meyletmek)* + T. et-mek عطف ايتمك] *gçl. f. [-er] [-e(d)-i-yor]* **1.** Bir sözün veya fikrin birisine ait olduğunu söylemek. **2.** Bakışları ve sözleri bir yere; birine yöneltmek. **3.** *dbl.* Bir kelime ya da cümleyi başka bir kelime ya da cümleye bağlamak.

atfî, [Ar. ʿaṭf > ʿaṭfī / ʿaṭfiye عطفيه / عطفى] *(atfi:) {OsT} sf.* **1.** Bağlamağa ilişkin. **2.** İyilikseverlikle ilgili; şefkate ait.

atgak, [at-ġa-ḳ] *{eT} is.* **1.** Karında biriken sarı su hastalığı. **2.** Kaygıdan yüz sararması. [DLT] **3.** Sarı renkli bir bitki. [DLT]

atgan, [at-ğan] *{eT} is.* Yük devesi. [Mühennâ]

atganmak, [at-ğa-n-mak] *{eT} dönşl. f. [-ur]* Kelepçelenmek; bağlanmak. [EUTS]

atgarmak, [at-ġar-mak] *{eT} gçl. f. [-ur]* Ata bindirmek. [DLT]

atgı, [at-kı / at-gı] *{ağız} is.* **1.** Büyük yaba. **2.** Uçları iki duvar üzerine gelen kiriş. **3.** Vergi. **4.** Dokumacılıkta, halıcılıkta çözgüler arasına gelen ip. **5.** Nişan törenlerinde kıza getirilen hediye. [DS]

atgıcı, [atgı-cı] *{ağız} is.* **1.** Tahsildar. **2.** Avcı; nişancı. [DS]

atgiller, [at-gil-ler] *is. zool.* Tek toynaklılar takımı; at, eşek, zebra gibi her ayağında tek parmak bulunan toynaklı memeliler familyası, *(Equidae).*

atgulak, [atğu-la-k] *{eT} is.* Tüfeğin tetik bileziği. [Mühennâ]

athal, [Ar. aṭḥal اطحل] *{OsT} sf.* Kül rengi.

athar[1], [Ar. ṭāhir > aṭhār اطهار] *(atha:r) {OsT} is.* Kadınların ay başı ve doğumdan kurtuldukları zamanlar.

athar[2], [Ar. ṭāhir > aṭhar اطهر] *{OsT} sf.* Çok temiz.

atı[1], [at-ı] *{ağız} is.* Düğün bahşişi. [DS]

atı[2], [at-ı] *{eT}* Yeğen; kardeş çocuğu. [Tekin] [ETY]

atıbba, -a'i [Ar. ṭabīb > eṭıbbāʾ اطباء] *(etıbba:) {OsT} is.* Hekimler; tabipler.

atıcı, [at-ıcı] *is.* **1.** İyi silah kullanan ve attığını vuran kişi; nişancı; vurucu; kemankeş. **2.** *spor.* Atletizmin atma ile ilgili dallarında yarışan sporcu. **3.** *mec.* Yalancı; palavracı. **4.** *{ağız}* Hallaç. [DS] ⊡ **atıcı kanal,** *anat. Spermanın dışarı atılmasını sağlayan 2,5 cm. boyundaki iki borucuktan her biri.*

atıcıduğı, [at-ıcı-duğı] *{eAT} zf.* Atıcı olduğu.

atıcılık, -ğı [at-ıcı-lık] *is.* **1.** Atıcı olma durumu. **2.** *spor.* Ateşli ve havalı silahlarla yapılan spor dalı. **3.** *mec.* Yalancılık, palavracılık.

atıf[1], [Ar. ʿaṭf > ʿāṭıf / ʿāṭıfa عاطفه / عاطف] *(a:tıf) {OsT} sf.* **1.** Meyleden; yönelen. **2.** Birine sevgi duyan; gönlü meyletmiş olan. **3.** *dbl.* Bağlaç olan.

atıf[2], **-tfı** [Ar. ʿaṭf عطف] *{OsT} is* **1.** Meyletme; yönelme. **2.** Dayandırma; yöneltme; gönderme. **3.** Eğme; çevirme; meylettirme. **4.** Bükme; katlama. **5.** Dokunma. **6.** *dbl.* Bir kelime veya cümlenin kendisinden önce gelen cümle veya kelimenin anlamına tabi olmak kaydıyla bağlaçla ona bağlanması; bağlama; bağlaç. **7.** *huk.* Yasalar arasında birbiri ile çakışan durumlarda en çok bilinene yapılan gönderme; gönderme. ⊡ **atıf baba,** *argo. Erkeklik organı.*

atıfe, [Ar. ʿaṭf => ʿāṭıfe عاطفه] *(a:tıfe) {OsT} is.* → atıfet.

atıfet, [Ar. ʿaṭf => ʿāṭıfet عاطفت] *(a:tıfet) {OsT} is.* **1.** Karşılık beklemeden yapılan iyilik; iyilikseverlik; ihsan. **2.** Sevgi; gönülden ısınma. **3.** Merhamet; şefkat; koruma.

atıfetkâr, [ʿātıfet + Far. -kār عاطفتكار] *(a:tıfetkâ:r) {OsT} sf.* Esirgeyip koruyan; gözeten.

atıfetkârane, [ātıfet + Far. -kārāne عاطفتكارانه] *(a:tıfetkâ:ra:ne) {OsT} zf.* Koruyucu olana yakışır tarzda.

atık[1], **-ğı** [artık > ātık] *(a:tık) {ağız}*[*zf.* **1.** Artık; gayri. **2.** *sf.* Olmuş, bitmiş; tamamlanmış. [DS]

atık[2], **-ğı** [at-ık] *is.* **1.** Atılan şey; döküntü. **2.** Herhangi bir işlem sonucunda açığa çıkan ve kullanılmayan ve genellikle çevreye atılan çoğu zararlı maddeler. **3.** *{ağız}* Süt ve yoğurt çalkalamakta kullanılan küçük yayık. [DS] ⊡ **atık su,** *Evlerde, iş yerlerinde ve sanayide temizlik ve diğer amaçlarla kullanıldıktan sonra kirlenmiş olarak kanalizasyona bırakılan su.*

atık[3], [at-mak > at-ık] *sf.* **1.** (Renk için) solgun; uçuk. **2.** *{ağız}* Çarpık; eğri büğrü. [DS]

atık[4], [at-mak > at-ık] *sf.* Çabuk davranabilen; çevik; atik.

atık[5], [Ar. ʿutḳ *(güzellik)* > ʿātıḳ / ʿātıḳa عاتقه / عاتق] *(a:tık) {OsT} sf.* **1.** (At için) soyu temiz; saf kan. **2.** *is.* Genç kız. **3.** Yavru kuş.

atık[6], [Ar. ʿatḳ *(azat etme)* > ʿātıḳ / ʿātıḳa عاتقه /عاتق] *(a:tık) {OsT} sf.* (Köle için) serbest bırakılmış; azat edilmiş.

atık[7], [Ar. ʿıtḳ *(eskilik)* > ʿātıḳ / ʿātıḳa عاتقه/ عاتق] *(a:tık) {OsT} sf.* **1.** İhtiyar. **2.** (Şarap için) eskimiş.

atıkmak[1], [at-ık-mak] *{ağız} gçsz. f. [-ır]* **1.** Kötü ünü çıkmak. **2.** Ün kazanmak. [DS]

atıkmak[2], [at-ık-mak] *{ağız} gçsz. f. [-ır]* Gürbüzleşmek; büyümek. [DS]

atıl, [Ar. ʿāṭıl / ʿāṭıla عاطله / عاطل] *(a:tıl) {OsT} sf.* **1.** Tembel. **2.** İşlemeyen; boş duran; faydasız. **3.** Hareketsiz; etkisiz. **4.** Mahrum. **5.** Durgun; işe yaramaz.

atılan, [at-ıl-an] *{ağız} is.* Çağlayan; şelale. [DS]

atılane, [Ar. ʿāṭıl + Far. -āne عاطلانه] *(a:tıla:ne) {OsT} sf.* ve *zf.* **1.** Tembelce. **2.** İşe yaramaz bir şekilde.

atılgan, [at-ıl-gan] *sf.* **1.** Bir iş veya görev için hemen

harekete geçen, toplum lideri olmaya can atan yürekli kişi; girişken. **2.** Tehlikeden ve güçlüklerden yılmadan öne fırlayan; atak; cesur; cüretkâr. **3.** *{ağız} is.* Çağlayan; şelale. [DS]

atılganlık, -ğı [at-ıl-gan-lık] *is.* **1.** Atılgan olma durumu. **2.** Atılgan olanın niteliği.

atılı, [at-ıl-mak > at-ıl-ı] *sf.* **1.** Bir yere atılmış olan; atılmış. **2.** Terk edilmiş; bırakılmış.

atılım, [at-ıl-ım] *is.* **1.** Atılma, ilerleme. **2.** Bir işi daha ileri duruma getirmeye, canlandırmaya, hızlandırmaya yönelik hareket; hamle. ⊡ **atılım yapmak,** *Bir işi daha iyi ve daha ileri duruma getirmek için harekete geçmek.*

atılımcı, [at-ıl-ım-cı] *sf.* Durumunu daha iyiye götürmek için çaba sarf eden, atılım yapan.

atılış, [at-ıl-ış] *is.* **1.** Atılmak işi; atılma. **2.** Atılma biçimi.

atılma, [at-ıl-ma] *is.* Atılmak işi.

atılmak, [at-ıl-mak] *edil. f. [-ır]* **1.** Birisi tarafından fırlatılmak; atılmak işine konu olmak. *{eT} (aynı)* **2.** Kovulmak; işten çıkarılmak; uzaklaştırılmak. **3.** Yok edilmek. **4.** Örtülmek, serilmek. **5.** Havale edilmek. **6.** Terk edilmek, bırakılmak. **7.** Kabartılmak. **8.** *dönşl. f.* Bir yere veya bir şeye doğru kendini atmak; hamle yapmak; koşmak; fırlamak. **9.** Yeni bir alanda çalışmaya veya bir işe başlamak; teşebbüs etmek; girişmek. **10.** Saldırmak, ani hücuma geçmek. **11.** Gereksiz yere beklenmedik şekilde söze karışmak. **12.** *{eT}* (Çiçek için) açılmak. **13.** *{eT}* (Bir şey için) çatlamak; ayrılmak. [DLT] **14.** *{ağız}* (Kapı, pencere kerestesi için) eğrilmek. [DS] ⊡ **atıldı atılacak,** *1. Kovulmak üzere. 2. İleri fırlamak için hazır vaziyette.*|| **atılıp gitmek,** *{ağız} 1. Birdenbire bayılmak. 2. Ansızın düşüp ölmek.* [DS]|| **atılıp satılmak,** *{ağız} Elden çıkarılmak; ilgisi kesilmek.* [DS]|| **atılır benzin deposu,** *1. Savaş uçaklarında boşaldıktan sonra atılan yedek benzin deposu. 2. Hedefte yangın çıkarmak için yere atılan dolu benzin deposu.*|| **atılmış pamuk gibi,** *Kabarık ve beyaz bir yığın hâlinde*

atım[1], [at-mak > aṭ-ım اطم / آتم] *{eAT} is.* Adım.

atım[2], [at-ım اتم] *is.* **1.** Atmak işi. **2.** Silahın mermisini ateşleme; ateş etme. **3.** Atılan şeyin aldığı yol; silahın menzili. *Bir kurşun atımı burnumuzun dibindeler.* **4.** Ateşli silahlarda barut hakkı. **5.** *{eT}* Nişan atış. [DLT] [Gabain] **6.** *{eT}* Atıcı; nişancı. [DLT] ⊡ **atımına düşürmek,** *{ağız} Sırasına getirmek; tavına getirmek.* [DS]|| **atımına getirmek,** *{ağız} Sırasına getirmek; tavına getirmek.* [DS]|| **atım yiri,** *{eAT} Ok, kurşun menzili; okun ya da kurşunun erişebileceği yer.*

atım[3], [at-ım] *{ağız} is.* Lokma. [DS]

atım[4], [Ar. ʿāṭım عاطم] *(a:tım) {OsT} sf.* Mahvolan; ölen.

atımcı, [at-ım-cı] *is.* Özel araçları ile pamuk ve yünü kabartma ve ditme işini yapan kişi; hallaç.

atımcılık, -ğı [at-ım-cı-lık] *is.* Atımcının işi ve mesleği.

atımlık, -ğı [at-ım-lık] *sf.* **1.** (Barut vb. için) silahı doldurabilecek veya bir sefer atış yapabilecek kadar; barut hakkı. **2.** *mec.* (Harcanacak güç için) son. ⊡ **bir atımlık barutu olmak (kalmak),** *Gücünün ve takatinin son sınırına gelmiş olmak.*

atın, [ad-mak *(farklı olmak)* > ad-ın / atın] *{eT} sf.* Diğer; başka; başkası; yabancı; yad. [EUTS]

atınak, -ğı [at-ın-ak] *{ağız} is.* Yiyecek dilimi. [DS]

atınçu, [at-ınç-u] *{eT} sf.* Atılan. [DLT]

atınmak, [at-ın-mak] *{eT} dönşl. f. [-ur]* **1.** Bir tarafa atılmak; yuvarlanmak; atar gibi görünmek. [DLT] **2.** *{ağız}* Yüzmek. [DS]

atıntı, [at-ın-tı] *{ağız} is.* **1.** İki tarlanın sınırını belirten toprak yığını. **2.** Çift sürerken dönüm başında öküzlerin döndüğü yer. **3.** Rüzgârın savurup bir yere yığdığı kar. **4.** Gelin çeyizi kesilirken akrabalara alınan hediyelik giysiler. **5.** *sf.* Atılmış; terk edilmiş; çürüğe çıkmış. [DS]

atır, [Ar. ʿıṭr > ʿāṭır عاطر] *(a:tır) {OsT} sf.* **1.** Güzel kokulu; güzel kokan. **2.** Güzel kokuları seven.

atırmak, [aḏ-ır-mak / at-ır-mak] *{eT} gçl. f. [-ur]* Ayırmak; tefrik etmek. [EUTS]

atırt, [aḏ-ır-mak > at-ır-t] *{eT} is.* **1.** Ayrılık; fark. [EUTS] **2.** Tıpkı; aynı. [EUTS]

atıs, [Ar. ʿāṭıs عاطس] *(a:tıs) {OsT} sf.* **1.** Aksıran. **2.** *is.* Şafak.

atış[1], [at-ış] *is.* **1.** Atmak işi; fırlatma işi. **2.** Atma biçimi. **3.** Sevk etme; gönderme. **4.** *biy.* Kalbin kan basımı sırasında nabızda veya boyunda duyulan basınç artışı ve sesi. **5.** *as.* Silahı ateşleyerek hedefe fırlatma işi. **6.** *{eT}* Atışma; küfür; kavga. [EUTS] [DLT] **7.** *argo.* Cinsel ilişkide er suyu fışkırması. ⊡ **atış çizgisi,** *Okçuların atış yapacakları zaman durmaları gereken çizgi.*|| **atış planı,** *as. Muharebe ve eğitim amaçlı atışların ayrıntılı olarak belirtildiği plan, kroki.*|| **atış yeri,** *as. Silahla atış eğitiminin yapıldığı alan; poligon.*

atış[2], [Ar. ʿatş > ʿaṭış عطش] *{OsT} sf.* Susuz; susamış.

atışgan, [at-ış-ğan] *{eT} sf.* Daima atışan. [DLT]

atışma[1], [at-mak > at-ış-ma] *is.* **1.** Atışmak işi. **2.** Sözlü kavga; çekişme; dırıltı; dırlaşma; didişme; hırlaşma.

atışma[2], [*eT* ay-ıt-ış-ma > ay-t-ış-ma > at-ış-ma] *ed.* Âşık adı verilen saz şairlerinin kendi aralarında belirli kurallar çerçevesinde düzenledikleri karşılaşma, yarışma; deyişme; karşı; aytışma.

atışmak[1], [at-ış-mak آتشمق] *işteş. f. [-ır] [eAT, -ur]* Karşılıklı olarak birbirine bir şey atmak; birbirine atmak; fırlatmak. *{eAT} (aynı)*

atışmak[2], [*eT.* ay-ıt-ış-ma > ay-t-ış-ma > at-ış-mak] *işteş. f.* *[-ır]* **1.** Karşılıklı olarak birbirine hoş olmayan sözler söylemek; söz dalaşı etmek. **2.** Karşılıklı nükteli ve nazik sözler söylemek. **3.** *ed.* Âşıkların verilen bir ayağa uygun olarak saz eşliğinde karşılıklı olarak birbirini tamamlayan şiirler söylemeleri. **4.** *{eT}* Atışmak; kavga etmek; küfürleşmek. [DLT]

atıştırma, [at-ış-tır-ma] *is.* Atıştırmak işi. ⊡ **atıştırma yeri,** *Ayak üstü bir şey yenilen veya içilen yer.*

atıştırmak, [at-ış-tır-mak] *gçl. f.* *[-ır]* **1.** Ayak üstü ve acele olarak bir şeyler yiyip içmek. **2.** *gçsz. f.* Kar veya yağmurun seyrek ve iri olarak yağması; serpiştirmek. **3.** *{ağız}* Dövmek; tokatlamak. [DS]

atıştırmak, [atış-mak[2] > atış-tır-mak] *gçl. f.* *[-ır]* İki ve daha çok halk şairinin atışma türü şiirler söylemesini sağlamak.

atıştırmalık, -ğı [at-ış-tır-ma-lık] *is.* Atıştırmaya mahsus veya yetecek kadar yiyecek, içecek.

atız, [at-ız / etiz] *{eT} is.* İki dere arasındaki su geçecek set. [DLT]

atızlamak, [at-ız-la-mak / etizlemek] *{eT} gçl. f.* *[-r]* Ark açmak; set yapmak; toprağı parçalara ayırmak; evleklemek. [DLT]

atızlanmak, [at-ız-la-n-mak] *{eT} edil. f.* *[-ur]* (Tarla için) bölümlere ayrılmak; sulanmak için bölümlere ayrılmak. [DLT]

atızmak, [at-mak *(titremek)* > at-ız-mak / ıt-ız-mak / et-iz-mek] *{eT} gçl. f.* *[-ur]* **1.** Titretmek. [İKPÖy.] **2.** Çınlatmak. [İKPÖy.] **3.** (Telli saz için) çalmak bir musiki aleti çalmak. [İKPÖy.] [EUTS]

ati[1], [Ar. ityān *(gelme)* > ātī آتى] *(a:ti:)* *{OsT} is.* **1.** Gelecek zaman; yarın; istikbal. **2.** *sf.* Gelecek. **3.** Bir yazı için daha sonra gelen bölümde belirtilen; aşağı. ⊡ **âtî'ül-beyân,** *{OsT} Aşağıda söz edilecek olan.*|| **âtî'üz-zikr,** *{OsT} Aşağıda belirtilecek, biraz sonra belirtilecek olan.*

ati[2], [Ar. ʿutv > ʿatī عتى] *(ati:)* *{OsT} sf.* İnatçı; kalın kafa.

ati[3], [Ar. ʿātī / ʿātiye عاتيه / عاتى] *(a:ti:)* *{OsT} sf.* İsyan eden; kafa tutan.

atid, [Ar. ʿatīd عتيد] *(ati:d)* *{OsT} sf.* Hazır; hazırlanmış.

atide, [Ar. ʿatīd عتيده] *(ati:de)* *{OsT} is.* Elbise sandığı.

atih, [Ar. ʿātih / ʿātihe عاتيهه / عاتيه] *(a:tih)* *{OsT} sf.* İsyan eden; kafa tutan.

atik[1], **-ği** [at-ık > atik] *sf.* **1.** Çabuk davranıp hızlı hareket edebilen; çevik; eline çabuk. **2.** *zf.* Çabuk, hızlı. ⊡ **atik davranmak,** *Herkesten önce davranmak, çabuk harekete geçmek.*|| **atik tetik,** *Çabuk davranan, çevik.*

atik[2], **-kı** [Ar. ʿıtḳ *(eskilik)* > ʿatīḳ / ʿatīḳa عتيق / عتيقه] *(ati:k, k kalın söylenir)* *{OsT} sf.* **1.** Eski zamanlardan kalma; eski; aşnı. **2.** Antika değerinde; kıymetli. **3.** Geçmiş; kadim.

atik[3], **-kı** [Ar. ʿātiḳ عاتق] *(a:tik, k kalın söylenir)* *{OsT} is.* Sırtın üst kısmı.

atik[4], **-kı** [Ar. ʿutḳ *(güzellik)* > ʿatīḳ عتيق] *(ati:k, k kalın söylenir)* *{OsT} sf.* **1.** (Kız için) güzel ve genç. **2.** Soylu; asil. **3.** Kölelikten çıkmış olan; azat edilmiş; azatlı.

atik[5], **-ki** [Ar. ʿātik عاتك] *(a:tik)* *{OsT} sf.* Berrak; saf; karışmamış.

atikiyat, [Ar. ʿatīḳ > ʿatīḳıyāt عتيقيات] *(ati:kıya:t)* *{OsT} is.* Eski eserler bilimi; arkeoloji.

atikleşme, [atik-le-ş-me] *is.* Atikleşmek işi.

atikleşmek, [atik-le-ş-mek] *dönşl. f.* *[-ir]* Çabuk hareket etmeye veya çabuk davranmaya, başlamak; çevikleşmek.

atiklik, -ği [atik-lik] *is.* **1.** Atik olma durumu; çabukluk; çeviklik. **2.** Atik olanın niteliği.

atil, [Ar. ʿātil عاتل] *(a:til)* *{OsT} is.* Ücretli yardımcı.

atim, [Ar. ʿātim / ʿātime عاتمه / عاتم] *(a:tim)* *{OsT} sf.* Ağır; yavaş.

at'ime, [Ar. ṭaʿām > aṭʿime اطعمه] *(t, kalın söylenir)* *{OsT} is.* Yemekler; aşlar.

atime, [Ar. aṭīme اطيمه] *(ati:me, t kalın söylenir)* *{OsT} sf.* Ateş yakılan ocak veya mangal.

atire, [Ar. ʿātire عاتره] *(a:tire)* *{OsT} is.* **1.** Putlara kurban edilen dişi koyun. **2.** Arapların İslamlık öncesi, Recep ayında kestikleri kurban.

atiş, [Ar. ʿāṭiş / ʿāṭişe عاطشه / عاطش] *(ati:ş)* *{OsT} sf.* Susuz; susamış.

atit, [Ar. aṭīṭ اطيط] *(ati:t, t'ler kalın söylenir)* *{OsT} is.* Gıcırtı.

atiyat, [Ar. ʿaṭiyye > ʿaṭiyyāt عطيات] *{OsT} is.* → atiyyat.

atiye[1], [Ar. ʿaṭa *(verme)* > ʿaṭiyye عطيه] *{OsT} is.* Büyüklerin küçüklere verdikleri hediye ve bahşiş. ⊡ **atiye-i seniyye,** *Padişahın verdiği hediyeler; atiye-i şahane.*

atiye[2], [Ar. ātī *(gelecek)* > ātiye آتيه] *(a:tiye)* *{OsT} is.* **1.** Gelecek olanlar. **2.** Gelecek zamanlar.

atiyen, [Ar. ıtyān *(gelme)* > ātiyyen آتيًا] *(a:ti'yen)* *{OsT} zf.* Gelecekte; sonra; ileride.

atiyyat, [Ar. ʿaṭiyyāt عطيات] *(a:tiyya:t)* *{OsT} is.* Armağanlar; bahşişler; ihsanlar.

atkag, [at-ḳa-ġ] *{eT} is.* Bağ; kelepçe; bent. [EUTS]

atkaglıg, [at-ḳa-ġ-lığ] *{eT} sf.* Bağlı; kelepçeli; bentli. [EUTS]

atkak, [at-ḳa-ḳ] *{eT} is.* Bilinç nesnesi; nesne; obje;

şey. [Üç İtigsizler] **atkalmak,** [at-ḳa-l-mak] *{eT} gçsz. f. [-ur]* Ok atmak istemek; silah atmak. [EUTS]

atkamak, [at-ḳa-mak] *{eT} gçl. f. [-r]* Bağlamak. [Gabain]

atkançsız, [at-ḳa-nç-sız / ad-ġa-nç-sız] *{eT} sf.* Bağsız; serbest. [Gabain]

atkangu, [at-ḳan-ġu / at-ḳañu] *{eT} is.* Duyu sahası; duyu nesnesi. [Üç İtigsizler]**atkanguluksuz,** [at-ḳan-ġu-luḳ-suz] *{eT} sf.* Kelepçelenmeyen; bağlanmayan. [EUTS]

atkanmak, [at-ḳa-n-mak / ad-ġa-n-mak] *{eT} edil. f. [-ur]* **1.** Bağlanmak; kelepçelenmek. [Gabain] [EUTS] **2.** Kavramak; algılamak [Üç İtigsizler] **3.** Yapışmak. [Üç İtigsizler]**atkanmaksız,** [at-ḳan-maksız] *{eT} sf.* Serbest; bağlanmış olmadan; bağlanmaksızın. [EUTS]

atkı, [at-mak > at-kı] *is.* **1.** Omuza ve başa örtülebilen pamuklu veya ipekli kumaştan yapılmış geniş örtü. **2.** Soğuktan korunmak için boyuna sarılan yünlü veya kaba kumaştan yapılmış dolama; kaşkol. **3.** Ayakkabıların üzerinde aşırtmalı bağlama veya ilikleme için yapılmış şerit. **4.** Dokumacılıkta enine geçirilen iplikler. **5.** Binalarda kapı, pencere gibi boşlukların üzerinden geçirilen kiriş. **6.** Matbaacılıkta defter ve fatura gibi elle yazılacak basılı evrak için satırları göstermek amacıyla konulan noktalı çizgiler. **7.** Ekin saplarını yükseğe atmak için kullanılan yabadan çok daha büyük tarım aracı.

atkıç, -cı [at-mak > at-kıç] *is.* Taş atma aracı; sapan.

atkılama, [at-kı-la-ma] *is. tekst.* **1.** Tezgâhtaki çözgü iplikleri üzerinden atkı ipliğini geçirme; atkı atma. **2.** Bir dokumanın atkı düzeni.

atkılamak, [at-kı-la-mak] *gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor] tekst.* **1.** Dokumada atkı işini yapmak. **2.** *{ağız}* El tezgâhlarında mekik atarak dokuma yapmak. [DS]

atkılı, [at-kı-lı] *sf.* **1.** Atkı sahibi olan. **2.** Atkısını takınmış.

atkılık, -ğı [at-kı-lık] *is. tekst.* **1.** Sadece atkı ipliği olmaya elverişli. **2.** Kısa lifli ve zayıf merinos ipliği.

atkın, [at-kın] *{ağız} is.* **1.** Kırkılmak üzere olan koyunların yünlerinin dibinden çıkan yeni yün. **2.** *sf.* Yavrusunu ölü doğuran. **3.** Parasız. **4.** (Kız için) çapkın. [DS]

atkuçı, [at-mak > at-ḳu-çı] *{eT} sf.* Atan.

atkuyruğu, [at+kuyruk(k)-u] *is. bot.* Nemli yerlerde yetişen çiçeksiz, damarlı ve kök saplı, çok yıllık bir bitki; boynuzluca ot. *(Equisetum arvense).* ⊡ **atkuyruğu saç,** *Tepede toplanıp bağlanarak at kuyruğu gibi sarkıtılmış uzun saç biçimi.*

atkuyruğugiller, [at+kuyru(k)-u-gil-ler] *is. bot.* Örnek türü atkuyruğu olan eğreltiotlarından içi boş sapları boğumlu, boğum yerlerinden çepeçevre dallar çıkan sporlu bitkiler familyası, *(Equiseticeae).*

atlab[1], [Ar. ṭālib > aṭlāb أطلاب] *(atla:b) {OsT} is.* **1.** Arayanlar. **2.** Öğrenciler; talibler; talebeler.

atlab[2], [Ar. ṭılb > aṭlāb أطلاب] *(atla:b) {OsT} is.* Kadın peşinde koşanlar; hovardalar; zamparalar.

atlaç, [at-la-ç] *{ağız} is.* Yamaç; dağın bir yüzü, sırtı. [DS]

atlag, [at-laġ / at-lıġ] *{eT} sf.* Adlı; isimli sanlı; ünlü; meşhur. [EUTS] [Gabain]

atlak[1], **-ğı** [at-la-k] *is. tekst.* **1.** Atlanmış. **2.** Kadife dokuması sırasında bir kaç atkı ipliğinin düğümlenmeyerek serbest kalması durumu. **3.** *{ağız}* Çay vb. akarsudan geçmek için aralıklarla konulmuş iri taşlar. [DS] **4.** *{ağız}* Köprü. [DS]

atlak[2], **-ğı** [at-la-k] *{ağız} zf.* Kadar. [DS]

atlal, [Ar. ṭalel > aṭlāl أطلال] *(atlâ:l) {OsT} is.* **1.** Biçimler; şekiller; resimler; kalıplar. **2.** Ören yerler; harabeler.

atlama, [at-la-ma] *is.* **1.** Atlamak işi. **2.** *spor.* En yüksek veya en uzak atlamayı esas alan yarışma dalları. **3.** Uçaktan paraşütle yere inme. **4.** Gazetecilikte diğer basın yayın organlarının verdiği önemli bir haberden haberi olmamak. **5.** Örgü işlerinde birbirine bitişik olmayan ilmekleri bağlayan parça iplik. **6.** İmtihanlarda sorulardan bazılarını yanlışlıkla boş bırakma. **7.** Matbaacılıkta dizgi sırasında bir kelime, cümle veya bir bölümün eksik dizilmesi ile oluşan anlam bozukluğu. **8.** Paraşütle bir hava aracından boşluğa atılma. **9.** *{ağız}* Eşik. [DS] **10.** *{ağız}* Akarsuyun atlanarak geçilebilen yeri. [DS] ⊡ **atlama bacak oyunu,** *Yere oturmuş karşılıklı iki çocuğun üst üste koydukları ayakları ve yumrukları ile oluşturulmuş yükseklikten atlamaya dayanan bir çocuk oyunu.*|| **atlama beygiri,** *spor. Atlama yapacak jimnastikçinin koşarak gelip destek aldığı jimnastik aleti.*|| **atlama direği,** *{ağız} Çatının oturduğu kısımda dört metre aralıkla konulan direkler.* [DS]|| **atlama işareti,** *Matbaacılıkta atlanan kısımları göstermek amacıyla kullanılan Ø işareti.*|| **atlama tahtası,** *mec. Sosyal mevki veya idari bir makam itibariyle daha iyi duruma gelmek için kullanılan makam, yer.*|| **atlama tahtası yapmak,** *Daha iyi bir konuma gelmek için birini veya bir yeri basamak olarak kullanmak.*|| **atlama taşı,** *Çay, dere gibi derin olmayan küçük suları içine girmeden atlayarak geçmek için adımlanabilecek aralıklarla dizilmiş taşlar; atlangıç.*|| **atlama vaziyeti,** *Havacılıkta, paraşütçülerin güvenli bir şekilde dışarı çıkabilmelerini sağlamak amacıyla uçağın düşük hızda, bir kararda ve düz uçuş yapması durumu.*

atlamak, [at-la-mak] *gçsz. f. [-r] [-l(ı)-yor]* **1.** Bir yükseklikten ayakları yerden kesilmiş olarak sıçrayıp geçmek; *{eT} (aynı)*; çıvmak; hoplamak; kalgımak; sekmek; sıçramak. [EUTS] *Duvardan atlamak.* **2.** Ayakları yerden kesilmiş olarak sıçrayıp bir uzaklıktan ileri geçmek. *Su birikintilerinden*

atlamak. **3.** Bir şeyi yakalamak için ileri doğru fırlamak. *Kaleci, topa atladı.* **4.** Yüksekte bulunan bir yerden aşağı doğru kendini atmak. *Çatıdan atlamak.* **5.** *argo.* Binmek. *Otobüse atladığı gibi...* **6.** Bir makamdan, bir mevkiden daha iyisine geçmek. **7.** Bulaşmak. *Sığır vebası Trakya'ya atladı.* **8.** Sıçramak. *Yangın, karşıya atladı.* **9.** Birbiri ile ilgisi bulunmayan nesneler ve olaylar arasında geçiş yapmak. *Şimdi, Anadolu Selçuklularını bırakıp İspanya'ya atlayalım.* **10.** Bir sınıfı okumadan bir üst sınıfa geçmek. *Çok zeki çocuktu, ikiden dörde atladı.* **11.** Saldırmak. *Düşmanın üstüne yıldırım gibi atladı.* **12.** *mec.* Aldanmak, kandırılmak. **13.** *argo.* (Erkek için) cinsel ilişkide bulunmak; cinsel ilişkiye alet etmek. **14.** *gçl. f.* Bir yeri sıçrayarak geçmek. *Burayı bir adımda atlayabilir misin?* **15.** Birini veya bir nesneyi dikkate almamak; yok saymak. *Allah aşkına atla şu mızmızı.* **16.** Dikkatsizlik sonucu unutmak veya gözden kaçırmak. *Bankaya taksit vardı, bak atlamışız.* **17.** Birbirini takip eden konu, şekil, yazı, rakam gibi bölümleri bilerek dikkate almadan ya da dalgınlıkla unutarak geçmek. **18.** Gazeteciler için, önemli bir haberi alamamak. **19.** *{eT}* Adım atmak. [Mühennâ] ⊡ **atlayıp gelmek,** *İlk araçla hemen gelmek.*

atlambaç, -cı [at-la-mak > at-la-n-gaç / atla-mbaç] *is.* **1.**Yere oturmuş karşılıklı iki çocuğun üst üste koydukları ayakları ve yumrukları ile oluşturulmuş yükseklikten atlamaya dayanan bir çocuk oyunu. **2.** Suya atlanılacak yüksekçe yer. **3.** *{ağız}* Çay ve dere gibi yerlerden atlayarak geçmek için su içine konulmuş iri taşlar. [DS]

atlandırma, [at > at-la-n-dır-ma] *is.* Bir askerî birliği ata bindirme.

atlandırmak, [at > at-la-n-dır-mak] *gçl. f. [-ır]* Bir askerî birliği atlı hâle getirmek, ata bindirmek.

atlandurmak, [at > at-la-n-dur-mak آتلندورمق] *{eAT} gçl. f. [-ur]* Ata bindirmek.

atlangaç, -cı [at-la-mak > at-la-n-gaç] *{ağız} is.* Tarla aralarında yalnız yayaların geçebileceği biçimde yapılmış iki tarafı merdivenli yüksek geçit. [DS]

atlangıç, -cı [at-la-n-gıç] *is.* Çay, dere gibi derin olmayan suları, içine girmeden atlayarak geçmek için adımlanabilecek aralıklarla dizilmiş taşlar; atlama taşı.

atlanılma, [at-la-n-ıl-ma / at-la-n-ıl-ma] *is.* Atlanılmak işi.

atlanılmak[1], [at-la-mak > at-la-n-ıl-mak] *edil. f. [-ır]* **1.** Bir yerden atlamak işi yapılmış olmak. **2.** Atlara binilmek.

atlanılmak[2], [at *(binek hayvanı)* > at-la-n-ıl-mak] *edil. f. [-ır]* At sahibi olunmak.

atlanma, [at-la-n-ma] *is.* **1.** Atlanmak işi. **2.** At sahibi olma işi. **3.** Ata binme eylemi.

atlanmak[1], [at-mak > at-la-n-mak] *edil. f. [-ır]* **1.** Atlamak işi yapılmak. **2.** *{eT}* Bir şeyin üzerine çıkmak. [EUTS]

atlanmak[2], [at > at-la-n-mak آتلانمق] *dönşl. f. [-ır]* **1.** At sahibi olmak. **2.** Ata binmek. *{eT} {eAT} (aynı)* **3.** *{eT}* Atla gitmek. [Gabain] [Mühennâ] [EUTS] **4.** *{eT}* Atlaşmak; at hâline gelmek. [DLT]

atlanturmak, [at > at-la-n-tur-mak] *{eT} gçl. f. [-ur]* Ata bindirtmek; atlandırmak. [EUTS]

atlas[1], [Ar. ṭalas *(pürüzsüz olmak)* > aṭlas اطلس] *{OsT} is.* **1.** Yüzü ipek, altı pamuklu kıymetli bir kumaş cinsi. **2.** *coğ.* Bir yeri, bir kıtayı, bir ülkeyi veya bütün dünyayı bütünüyle gösteren haritalar. **3.** Yıldızları ve burçları bütünüyle gösteren gökyüzü haritası. **4.** Lehçeleri ile birlikte bir dilin konuşulduğu yerleri gösteren harita. **5.** İnsan vücudundaki organ ve dokuların yerlerini gösteren şematik resimler. **6.** *sf.* Atlastan yapılmış. **7.** Pürüzsüz; temiz; parlak. ⊡ **atlas-ı çarh,** *{OsT} Gökyüzü.*|| **atlas dikişi,** *{ağız} Yorgancılıkta baklava biçimi bir dikiş türü.* [DS]|| **atlas-ı gerdūn,** *{OsT} Gökyüzü.*|| **atlas-ı mina,** *{OsT} Gökyüzü.*|| **atlas-pūş,** *{OsT} Atlas giyen; atlasa bürünen.*|| **atlas-rengîn,** *{OsT} Koyu kırmızı.*

atlas[2], [Ar. ṭalas > aṭlās اطلاس] *(atla:s) {OsT} is.* **1.** Eskitmeler; yıpratmalar; mahvetmeler. **2.** *sf.* Eski; aşınmış.

atlas[3], [Yun. atlas *(bir mitolojik varlık)* > Fr. atlase] *is.* **1.** *özl. is. mit. (Baş harfi büyük yazılır)* İlk çağ Yunan mitolojisinde tanrılara isyan ettiği için Zeus tarafından gök kubbeyi omuzlarında taşımaya mahkûm edilen titan. **2.** *mim.* Bir balkon veya saçağı yahut bir kornişi taşımak için sütun yerine kullanılan veya sütun başı olarak düzenlenen erkek heykeli. ⊡ **atlas kemiği,** *anat. İnsan boynundaki birinci omur.*|| **atlas çiçeği,** *bot. Brezilya kökenli boğum boğum yassı veya üç köşeli gövde üzerindeki uzun bir sap ucunda genellikle yıl başına doğru çok canlı kırmızı, pembe, sarı ve beyaz çiçekler açan dolayısıyla süs bitkisi olarak saksılarda yetiştirilen bir kaktüs çeşidi; Noel kaktüsü; yıl başı çiçeği, (Zygocastus truncatus) ve (Epiphyllum).*|| **atlas çiçeğigiller,** *bot. Örnek bitkisi atlas çiçekleri olan kaktüsler.*

atlaş, [at-la-ş] *{ağız} is.* Atın sağrısı; atın arka tarafı. [DS]

atlaşmak[1], [at-la-ş-mak] *dönşl. f. [-ır]* **1.** (Tay için) at olmak; at durumuna gelmek. **2.** *mec.* (Kişi için) at gibi kalın adaleli bir vücuda sahip olmak.

atlaşmak[2], [ay-ır-t-la-ş-mak] *{ağız} gçl. f. [-ır]* Ayırt etmek. [DS]

atlaşmak[3], [at-la-ş-mak] *{ağız} işteş f. [-ır]* İki kişi birden ata binmek. [DS]

atlaştırmak, [ay-ır-t-la-ş-tır-mak / at-la-ş-tır-mak] *{ağız} gçl. f. [-ır]* Kavga eden insan ya da dövüşen hayvanları ayırmak. [DS]

atlatıcı, [at-la-t-ıcı] *is.* **1.** Atlatma işini yapan; atlatan. **2.** Paraşütle atlama eğitimi sırasında paraşütçülerin uçaktan atlamasına yardımcı olan uzman.

atlatılma, [at-la-t-ıl-ma] *is.* Atlatılmak işi.

atlatılmak, [at-la-t-ıl-mak] *edil. f. [-ır]* **1.** Birisi tarafından atlatma eylemine uğramak; *Çocuklar anneleri tarafından çamurdan atlatıldı.* **2.** *mec.* Çeşitli bahanelerle oyalanmak; kandırılmak. *Adam sözünde durmadı, atlatıldık.* **3.** Savuşturulmak. *Fabrikada yangın tehlikesi atlatıldı.*

atlatma, [at-la-t-ma] *is.* **1.** Atlatmak işi. **2.** Bir gazetecinin önemli bir haberi diğer gazetecilerden önce duyurması. **3.** Örgücülükte mevcut ilmiklerin yanında ikinci bir ilmik sırası oluşturma. **4.** *{ağız}* Kapı ve pencere üstlerine konulan uzun taş. [DS] ⧉ **atlatma haber,** *Bir gazetenin diğer gazetelerin hiçbirinin haberi olmadan yayınladığı önemli haber.*

atlatmaca, [at-la-t-mak > at-la-t-maca] *is.* Atlatma düzeni; kandırmak için oyun kurma.

atlatmak[1], [at-la-t-mak] *{eT} gçl. f. [-ur]* Ata bindirmek. [ETY]

atlatmak[2], [at-la-t-mak] *gçl. f. [-ır]* **1.** Birine atlama işini yaptırmak. **2.** Sıkıntılı bir durumu savuşturmak. **3.** Çok önemli bir haberin diğer gazete muhabirlerine duyurmadan yalnız kendi gazetesinde yayınlanmasını sağlamak. **4.** *mec.* Birini başından savmak; kandırmak. **5.** *{ağız}* Aklını kaybetmek. [DS]

atlaturmak, [at-la-tur-mak] *{eT} gçl. f. [-ur]* **1.** Ata bindirmek. [İKPÖy.] **2.** Ata bindirilmek. [İKPÖy.]

atlavuç, [at-la-mak > at-la-n-guç] *{ağız} is.* Dere, çay gibi yerlerden geçmek için su içine konulan büyük taşlar; atlama taşı. [DS]

atlayıcı, [at-la-y-ıcı] *is.* **1.** Atlamayı iş ve meslek edinmiş kişi. **2.** *spor.* Atletizmin atlama dallarından birinde yarışan sporcu.

atlayış, [at-la-y-ış] *is.* Atlama işi ve biçimi.

atlaz, [Ar. ṭalas => atlaz آتلاز] *{eAT} is.* → atlas[1]

atles, [Ar. ṭalas *(pürüzsüz olmak)* > aṭles اطلس] *{OsT} sf.* Eski; yıpranmış; yırtık.

atlesi, [Ar. aṭlesī اطلسى] *(atlesi:) {OsT} sf.* **1.** Atlastan yapılmış. **2.** Atlas gibi.

atleşmek, [ay-ır-t-la-ş-mak / at-le-ş-mek] *{ağız} işteş f. [-ir]* Ayrılmak; düzelmek. [DS]

atleştırmak, [atleş-tır-mak] *{ağız} gçl. f. [-ir]* Düzeltmek; ayırmak. [DS]

atlet, [Yun. athletes / athlos *(güreş)* > Fr. athlète] **1.** Atletizmle uğraşan sporcu. **2.** Kolsuz ve yakası açık erkek iç fanilası. **3.** *sf.* Sağlam yapılı; güçlü. ⧉ **atlet yapılı,** *Vücudu ve adaleleri iyi gelişmiş sağlam yapılı kişi.*

atletik, -ği [Fr. athlétique] *sf.* **1.** Vücudu ve kasları gelişmiş olan. **2.** Atletlere özgü; atlete uygun. **3.** Atletizmle ilgili.

atletizm, [Fr. athlétisme] *is.* Koşu, atlama ve atma yarışmalarını kapsayan bireysel sporlar.

atlı, [*eT.* at-hġ / at-lı] *is.* **1.** Ata binmiş kişi; binici; süvari; sipahi. *{eT} (aynı)* [EUTS] [DLT] [Tekin] [Mühennâ] [Gabain] [ETY] **2.** Askerlikte binek atı kullanan kişi veya sınıf. **3.** *sf.* Ata binen. **4.** Atı olan ve ata binmiş olan. **5.** Atla yapılan. ⧉ **atlı ases,** *Yeniçeri ocağına mensup olup İstanbul asayişinden sorumlu askerlerin at üzerinde gezerek görev yapanları.*|| **atlı ases gibi gezmek,** *Gece gündüz serbestçe dolaşabilmek.*|| **atlı azığı,** *Bir at menziline ulaştıracak kadar yiyecek.*|| **atlı gibi,** *{ağız} (Kadın için) hamarat.* [DS]|| **atlı karaca,** *Atlıkarınca.*|| **atlı karaço,** *Atlıkarınca.*|| **atlı karınca,**. *zool. İri gövdeli bir karınca türü, (Ponera grandis).*|| **atlı kıtalar,** *(Eskiden) atın kendisinden veya gücünden yararlanarak savaşa katılan askerî birlikler.*|| **atlı spor,** *At üzerinde yapılan bütün sporların genel adı.*

atlıg, [āt-lıġ] *{eT} sf.* **1.** Adlı; adı olan; ad almış; isimli; sanlı. [Üç İtigsizler] [EUTS] [ETY] **2.** ... denen. [Üç İtigsizler] **3.** Unvanlı; unvan sahibi; rütbesi olan; ünlü; tanınmış; meşhur. [ETY] [Tekin] [Mühennâ] **4.** Milletin büyüğü. [DLT] **atlık, -ğı** [at-lık] *{eT} is.* **1.** At bağlanacak yer. [Mühennâ] **2.** *{ağız}* Köy odalarının yanında konuk atlarının bağlandığı ahır; tavla. [DS]

atlıkarınca, [at-lı + karaço (< İt. carozza)] *is.* Bir merkez etrafında dönen yapma hayvan ve otomobillerden oluşmuş ve çocukların binerek eğlendikleri panayır oyuncağı.

atlım, [at-lı-m] *{ağız} sf.* Şanlı; namlı. [DS]

atliye, [Ar. ṭılā > aṭliye اطليه] *{OsT} is.* Merhemler.

atlu, [*eT.* at-lıġ > at-lu آتلو] *{eAT} sf.* Atlı. ⧉ **atlu ases,** *{OsT} 1. Atla gezen gece bekçisi. 2. Fahişe; hayat kadını.*|| **atlu azuğı,** *{eAT} Bir at menziline ulaştıracak miktardaki azık.*|| **atlı kişi,** *{eAT} Süvari.*

atma, [at-ma آتمه] *is.* **1.** Atmak işi. **2.** Lokomotif tarafından itilen bir vagon dizisinin kazandığı hız ile yapılan manevra. **3.** Atletizmin çekiç, gülle, cirit ve disk atışı ile ilgili yarışmalarına verilen ad. **4.** İnşaatlarda geniş açıklıkları tutmak için oluşturulan birleşik kirişler. **5.** *{ağız}* Nişan hediyesi. [DS] **6.** *{ağız}* Kış geceleri sırayla, haftada bir yapılan yemekli sohbetler. [DS] **7.** *{ağız}* Yamaçlardaki, uçurumlardaki kaya parçaları. [DS] **8.** *{ağız}* Yapıların üzerini örtmede kullanılan kalın ağaçlar. [DS] **9.** Patik, ayakkabı vb.nin üstten geçen ve yandan iliklenen kayışı. **10.** *sf.* Atmak işi ile oluşan. ⧉ **atmadan atmak,** *{ağız} Kündeden atmak; atlatmak.* [DS]|| **atma ip,** *{eAT} Dokumacılıkta enine atılan ve tarakla sıkıştırılan iplik; atkı.*|| **atma taş,** *{ağız} Çocukların oynadığı bir taş oyunu.* [DS]

atmaca, [at-mak > at-ma-ca] *is. zool.* **1.** Kartalgillerden ormanlık alanlarda yaşayan, küçük kuşları ve kemirgenleri avlayarak beslenen geniş kanatlı, uzun kuyruklu yırtıcı ve etçil bir kuş, *(Accipiter nisus).* **2.** *{ağız}* Çocukların kuş avlamakta kullandıkları bir araç; sapan. [DS] **3.** *(atma'ca) zf.* Bir şey atarak; atma yoluyla. ⊡ **atmaca gibi,** *Çok hızlı ve çevik.*|| **atmaca gibi atılmak,** *(Bir iş ya da para için) sahip olabilmek için büyük bir hırsla harekete geçmek.*|| **atmaca kartalı,** *zool. Uçuşu kartala, rengi atmacaya benzeyen bir yırtıcı kuş, (Hieraaetus fscistus).*|| **atmaca kelebeği,** *zool. Pul kanatlılardan larvaları bitkiler için zararlı bir kelebek, (Celerio lineata).*

atmacacı, [atmaca-cı] *is.* Atmacayı bir avcı kuş olarak yetiştiren, eğiten kişi. ⊡ **atmacacı başı,** *İmparatorluk döneminde atmacacılar denilen avcı kolunun başı.*

atmacacılık, ğı [atmacacı-lık] *is.* Avcılıkta birinin kaldırdığı ava o daha ateş etmeden ateş etmek.

atmak[1], [at-mak] *gçl. f. [-ar]* **1.** Bir nesneyi elden bırakıp boşluğa, ileriye doğru fırlatmak. *{eT} (aynı)* [DLT] [Nevâyî] [Yüknekî] [Mühennâ] [İKPÖy.] **2.** Üzerinden hızlı bir şekilde çıkarıp bir kenara rasgele bırakmak; çıkarmak. **3.** Bir şeyi birine hızlıca vermek. **4.** Uzağa ve istenmeyen bir yere göndermek; uzaklaştırmak. **5.** Gereksiz bularak elden çıkarmak. **6.** Kullanmaktan vazgeçmek. **7.** Terk etmek. **8.** Gönlünden, düşüncesinden uzaklaştırmak. **9.** Koymak. **10.** Yerleştirmek. **11.** İleri bir tarihe bırakmak. **12.** İp, halat, zincir gibi şeylerin bir ucunu ulaştırmak. **13.** Götürmek, taşımak. **14.** Dinamit, bomba, silah vb. ateşlemek, patlatmak. **15.** *{eT}* (Ok için) atmak; nişana atmak; silah atmak; nişan almak. [EUTS] [ETY] **16.** Birini dövmek, bir şeyle vurmak; dövmek *{eT} (aynı).* [EUTS] **17.** (Hapse, zindana) koymak, kapatmak; hapsetmek. **18.** (Gönderi için) posta ile göndermek. **19.** (İmza, tarih için) yazmak. **20.** (Pamuk, yün yapağı vb. lifler için) yay ve tokmak ile kabartmak. **21.** Yok saymak. **22.** *{ağız}* Yüklemek. [DS] **23.** *{ağız}* (Sperma için) cinsel organından sperma fışkırmak; beli gelmek. [DS] **24.** *{ağız}* (Sinek için) yumurtlamak; kurt atmak. [DS] **25.** *{eAT}* Bir şey fırlatarak vurmak. **26.** (Söz, yalan, palavra, nutuk vb.) söylemek; ortalık yerde konuşmak; demek. **27.** (Tur için) dairevi bir dönüş yapmak. **28.** *gçsz.* (Yürek için) çarpmak; hafifçe titreşmek. **29.** Bir kadeh veya daha az birkaç yudum içki içmek. **30.** Sökülmek; dikiş, yapıştırma ve kaplama açılmak. **31.** *{eT}* Avlanmak. [ETY] **32.** *{eT}* (Şafak, tan için) sökmek. [EUTS] **33.** *{eT}* Fışkırmak; akmak; çağlamak. [EUTS] **34.** *{eT}* Titremek. [İKPÖy.] **35.** *argo.* Yalan söylemek; yalan sayılacak derecede abartmak. **36.** *argo.* Kesin bilgi sahibi olmadan tahmin ederek söylemek; kestirmek; abartmak. **37.** (Renk için) solmak; açılmak. **38.** Ne yapacağını abartılı biçimde anlatmak. ⊡ **at, atamazsın, sat, satamazsın,** *1. İşe yaramadığı hâlde bir türlü vazgeçilemeyen eşya veya kimseler için kullanılır. 2. İstenmediği hâlde akrabalık bağları olduğu için terk edilemeyen kişi için söylenir.*|| **atıp eğirmek,** *{ağız} 1. Birinin kötülüklerini sayıp dökmek. 2. Har vurup harman savurmak; israf etmek.* [DS]|| **atıp savurmak,** *1. Birinin veya bir şeyin aleyhinde konuşmak. 2. Bir konu hakkında çok abartılı konuşmak.*|| **atıp tutmak,** *1. Birinin veya bir şeyin aleyhinde konuşmak. 2. Bir konu hakkında çok abartılı konuşmak.*|| **atıp üfürmek,** *{ağız} Birinin kötülüklerini sayıp dökmek.* [DS]|| **at martini Debreli Hasan,** *Yalan söyleme, mübalağa etme, şeklinde uyarı.*|| **atma Recep din kardeşiyiz,** *Yalan söyleme, mübalağa etme, şeklinde uyarı.*|| **atsan atılmaz, satsan satılmaz,** *1. İşe yaramıyor fakat bir türlü vazgeçemiyorum, anlamında söylenir. 2. İstenmediği hâlde akrabalık bağları olduğu için terk edilemeyen kişi için söylenir.*|| **attığı adımdan dönmemek,** *Sözünden ve kararından vazgeçmemek.*|| **attığı attık, tuttuğu tuttuk,** *Dilediğini yapabilecek kadar serbest olmak.*|| **attığı taş ürküttüğü kurbağaya değmemek,** *Yapılan bir iş için harcanan emek ve parayı kazancın karşılamaması durumu.*|| **attığı tırnak bile olamamak,** *Seviyesine ulaşamamak.*|| **attığını vurmak,** *1. İyi nişancı olmak. 2. Giriştiği her işi başarmak.*

atmak[2], **-ğı** [at-mak] *{ağız} is.* **1.** Asmayı yerden yüksekte tutmak için ağaçlardan yapılan çardak. **2.** Heybe gibi, hayvana yükletilmek için iki tarafı denk olarak hazırlanan yük. [DS]

atmalı, [at-ma-lı] *{ağız} is.* **1.** Kara bile dayanıklı ince kabuklu yuvarlak bir kış üzümü. **2.** Çocukların oynadığı bir tür ceviz oyunu. [DS]

Atman, [Ar. ʿosmān > Rum. atman] *öz. is.* Bizans kaynaklarında Osman Beye verilen ad.

atman, [Sansk. atman] *is.* **1.** Hinduizmde hayat soluğu; ruh. **2.** İnsanın "*ben*"i.

atmar, [Ar. ṭımr > aṭmār أطمار] *(atma:r) {OsT} sf.* **1.** Eski püskü elbiseler. **2.** Paçavralar.

atmasyon, [atmak + Fr. -tion] *sf. argo.* Gerçekle ilgisi olmayan; asılsız; uydurma; yalan; mübalağa.

atmasyoncu, [atmasyon-cu] *is. argo.* Gerçekle ilgisi olmayan, yalan şeyler söyleyen kimse; yalancı; palavracı.

atmasyonculuk, -ğu [atmasyon-cu-luk] *is. argo.* Yalancılık; uydurmacılık; palavracılık.

atme, [Ar. aṭme أطمة] *{OsT} is.* **1.** Ateş kaynağı. **2.** Volkan çukuru; krater.

atmık[1], [at-mık] *{eT} sf.* At sahibi. [Mühennâ]

atmık[2], **-ğı** [at-mık] *is. biy.* Erkek cinsel organından

salgılanan ve içinde döl hücreleri bulunan sıvı; meni; er suyu; bel; sperma.

atmosfer, [Yun. atmos *(buhar)* + sphaira *(küre)* > Fr. atmosphère] *is.* **1.** Herhangi bir gök cismini özellikle de Yer küreyi çevreleyen gaz tabakası. **2.** Dünyayı çevreleyen ve meteorolojik olayların cereyan ettiği troposfer tabakası. **3.** *gnşl.* Bir kişinin yaşadığı ve etkisi altında kaldığı ortam. **4.** Seramikçilikte içindeki basınç ve sıcaklık ayarlanabilen kapalı pişirme fırmı.

atmosferik, -ği [Fr. atmosphérique] *sf.* Atmosferle ilgili; cevvî.

atnab, [Ar. ṭınāb > aṭnāb اطناب *(atna:b)* *{OsT}* *is.* **1.** Çadır ipleri. **2.** Ağaç kökleri. **3.** Vücuttaki sinirler.

atnaştırmak, [ayırtla-ş-tır-mak] *{ağız}* *gçl. f.* *[-ır]* Ayırmak; çözmek. [DS]

atol, -lü [Maldiv d. atol] *is.* Tropikal denizlerde mercan kabuklarının birikmesi sonucu meydana gelmiş, ortası göl, çevresi kara olan adacık.

atom, [Yun. atomos *(kesilemeyen)* > Fr. atome] *is. kim.* ve *fiz.* Bir maddenin temel özelliklerini taşıyan en küçük parçacığı. ☐ **atom ağırlığı,** *Bir elementin atomunun,* ^{12}C *(karbon izotopu)nun kütlesinin on ikide birine bölümüyle elde edilen ağırlık veya kütle miktarı.*|| **atom kütlesi birimi,** *Atomların ağırlığını ve kütlelerini ölçmekte kullanılan Hidrojen atomunun kütlesi veya* ^{12}C *izotopunun 1/12 oranındaki birim; sembolü: akb.*|| **atom bombası,** *Atom çekirdeğinin parçalanması esasına dayanan patlayıcı madde.*|| **atom çağı,** *Atom enerjisinin insanlık hizmetinde kullanılmaya başladığı dönem.*|| **atom çekirdeği,** *Atomun nötron ve protondan oluşan merkez kısmı.*|| **atom enerjisi,** *Atomların çekirdek parçalanması suretiyle açığa çıkan ısı, ışık ve radyasyon.*|| **atom numarası,** *Bir atomun çekirdeğinde bulunan proton sayısına denk gelen sıralama sayısı.*|| **atom reaktörü,** *Nükleer parçalanma sırasında açığa çıkan enerjiyi kontrol altında tutmaya yarayan düzenek; atom pili.*|| **atom santralı,** *Atomun parçalanmasıyla açığa çıkan enerjiden yararlanmak amacıyla kurulmuş elektrik üreten fabrika.*|| **atom sayısı,** *Bir atomun çekirdeğinde bulunan proton sayısına denk gelen sıralama sayısı.*

atomal, -li [atom-al] *sf.* Atomla ilgi.

atomcu, [atom-cu] *is.* **1.** Atomu ve atom olaylarını inceleyen bilgin. **2.** *fel.* Atomculuk görüşünü benimseyen; atomist.

atomculuk, -ğu [atom-cu-luk] *is. fel.* Kâinatın kendiliğinden tesadüfî ve mekanik olarak birleşmiş atomlardan meydana geldiğini savunan felsefi görüş; atomizm.

atomik, -ği [Fr. atomique] *sf.* **1.** Atoma ait. **2.** Atomla ilgili.

atomist, [Fr. atomiste] *is. fel.* Atomcu.

atomizör, [Fr. atomiseur] *is.* Sıvı, eriyik veya asıltı hâlindeki ilaçların molekül hâlinde püskürtülerek kullanılmasını sağlayan araç.

atonal, -li [Fr. atonal] *sf müz.* Ton ve makam kurallarına uymadan meydana getirilmiş müzik eserleri için kullanılır; eksensiz. ☐ **atonal sapma,** *Verilen bir frekans ve dinleyici için, işitme eşiği ile tonal algılama eşiği arasındaki fark.*

atölye, [Fr. atelier *(marangoz işliği)*] *is.* **1.** El işleriyle uğraşanların birlikte çalıştıkları yer. **2.** Bir sanatçının veya ustanın çevresinde çalışanlardan meydana gelmiş topluluk. **3.** Fotoğraf çekmek, resim yapmak gibi amaçlarla kullanılan kapalı alan. **4.** Fabrikada işin gereği bir grup işçinin çalıştığı bölüm. **5.** Küçük imalathane.

atraksiyon, [Fr. attraction] *is.* **1.** Çekicilik; cazibe. **2.** Eğlence; zevk. **3.** İlgi çekici ve heyecan verici gösteri.

atrab, [Ar. ṭarab *(eğlence)* > aṭrāb اطراب] *(atra:b)* *{OsT}* *is.* Eğlenceler; oyunlar; şenlikler; neşeler.

atraf, [Ar. ṭarf > aṭrāf اطراف] *(atra:f)* *{OsT}* *is.* Gözler.

atrak, [Ar. ṭāriḳ > aṭrāḳ اطراق] *(atra:k)* *{OsT}* *is.* **1.** Gece gelenler. **2.** Geceleyin gelen yaya gezginler.

atrar, [Ar. ṭurra > aṭrār اطرار] *(atra:r)* *{OsT}* *is.* Kenarlar; uçlar.

atras[1], [Ar. ṭırs > aṭrās اطراس] *(atra:s)* *{OsT}* *is.* Yazılmış sayfalar.

atras[2], [İsp. tras *(arka)*] *is. argo.* Kıç; makat.

atreş, [Ar. aṭreş اطرش] *{OsT}* *sf.* İşitme engelli; sağır.

atrium, [Lat. atrium] *is. mim.* **1.** Avlu etrafına dizilmiş odalardan meydana gelen geniş aile tipi evler topluluğu. **2.** Orta Çağda kralların içinde gösterişli kabul törenleri düzenledikleri konut bölümü.

atrofi, [Yun. a *(yok)* + trophe *(besin)* > Fr. atrophie] *is.* **1.** *tıp.* Bir organın ya da dokunun hacmini ve çalışma gücünü azaltan beslenme bozukluğu; körelme; dumur. **2.** Bazı yetilerin zayıflaması.

atropin, [Fr. atropine) *is. kim.* Güzel avrat otundan elde edilen zehirli bir alkaloit.

atruk, [Ar. ṭarīḳ > aṭruḳ اطرق] *{OsT}* *is.* Yollar.

ats, [Ar. ʿaṭs عطس] *{OsT}* *is.* **1.** Aksırık. **2.** *gnşl.* Şafak sökme. ☐ **ats-ı subh,** *{OsT}* *1. Sabahın aksırığı. 2. Seher vakti; tan.*|| **ats-ı şeb,** *{OsT}* *1. Gecenin aksırığı. 2. Şafak vakti; tan.*

atsak, -ğı [at-sa-mak > at-sa-k] *{ağız}* *sf.* (Kısrak için) aygır isteyen. [DS]

atsamak[1], [at-mak > at-sa-mak] *{eT}* *gçsz. f.* *[-r]* Atmak istemek. [DLT]

atsamak,[2][at-sa-mak] *{ağız}* *gçsz. f.* *[-r]* *[-s(ı)-yor]* **1.** (Kısrak için) aygır istemek. **2.** (Binici için) ata binmeyi özlemek. [DS]

atse, [Ar. ʿaṭs > ʿaṭse عطسه] *{OsT}* *is.* Tek aksırık. ☞ **atse-i anberîn,** *{OsT} Güzel kokulu nefes.*|| **atse-i çāh,** *{OsT} Kuyudaki yankı.*|| **atse-i kemān,** *Ok sesi.*|| **atse-i subh,** *{OsT} Şafak; tan.*|| **atse-i şeb,** *Şafak; tan.*|| **atse-i tîg,** *{OsT} Kılıç sesi.*

atsırmak, [ask *(yans.)* > ask-ır-mak > at-sır-mak] *gçsz. f. [-ır]* Hapşırmak.

atsız[1], [at-sız] *{eT} sf.* Atsız; atı olmayan. [EUTS]

atsız[2], [āt-sız] *{eT} sf.* **1.** İsimsiz; adsız. [EUTS] **2.** *{ağız}* Ortanca oğul. [DS] **3.** *{ağız}* Yüzük parmağı. [DS] ☞ **atsız erngek,** *Adsız parmak; yüzük parmağı.* [EUTS]|| **atsız parmak,** *{ağız} Orta parmak; yüzük parmağı.* [DS]

atsızlar, [ad-sız-lar] *is.* Eski Türklerde bir kahramanlık göstermedikleri için ad alamayan veya bir suçtan dolayı obadan atılarak eski adlarını taşıyamayan ve isimsiz dolaşan kişiler.

atş, [Ar. ʿaṭş / ʿaṭaş عطش] *{OsT} is.* Susama; susuzluk; hararet. ☞ **atş-dārān,** *{OsT} Susuzluk çekenler; susuzlar.*

atşa, [Ar. ʿaṭşa عطشه] *{OsT} is.* Susamış olanlar.

atşan, [Ar. ʿatşān عطشان] *(atşa:n) {OsT} sf.* Susuz kalmış, susamış.

atta, [çocuk d. atta] *is.* Çocuk dilinde gezmeye gitmek.

attar, [Ar. ʿıṭr *(güzel koku)* > ʿaṭṭār عطار] *(atta:r) {OsT} is.* **1.** Güzel koku, kokulu şeyler ve iğne iplik satan kimse; aktar. **2.** Bu malzemelerin satıldığı dükkân. **3.** *{ağız}* Köylerde hayvanla gezerek satıcılık yapan. [DS]

attarcı, [attar-cı *(ikinci kez meslek adı yapılmış)*] *{ağız}*] *is.* Aktar. [DS

attaret, [Ar. ʿaṭṭāret عطارت] *(atta:ret) {OsT} is.* Aktarlık.

attarî, [Ar. ʿaṭṭārī عطاری] *(atta:ri:) {OsT} is.* **1.** Aktarlık. **2.** Aktar dükkânı.

attaristan, [Ar. ʿaṭṭār + Far. istān عطارستان] *(attarista:n) is.* Aktarlar çarşısı.

attarya, [Ar. ʿaṭṭāriye => attarya] *{ağız}*] *is.* **1.** Bakkal dükkânı. **2.** Seyyar satıcı. [DS]

attas, [Ar. ʿaṭs > ʿaṭṭās عطاس] *(atta:s) {OsT} sf.* Aksırıklı; hep aksıran.

attaş, [Ar. ʿaṭş > ʿaṭṭāş عطاش] *(atta:ş) {OsT} sf.* Çok susuz.

attat, [Ar. aṭṭāṭ اطاط] *(atta:t) {OsT} sf.* (Kişi için) çok bağırıp çağıran; gürültücü; şamatacı.

attırgaç, -cı [aktar+ağaç] *{ağız} is.* **1.** Ekmek çevirmekte kullanılan tahta araç; ekmek küreği. **2.** Pamuk atan aygıt. [DS]

attırgan, [at-tır-gan] *{ağız} sf.* (Kadın için) cinsel isteklerini açığa vurmuş olan; isterik. [DS]

attırgeç, [at-tır-geç] *{ağız} is.* Yalancı. [DS]

attırık, -ğı [attır-mak > attır-ık] *{ağız} sf.* Eski püskü; dağınık; pejmürde. [DS]

attırma, [at-tır-ma] *is.* **1.** Attırmak işi. **2.** *{ağız}*] Mektuptaki selam. [DS

attırmak [at-tır-mak] *gçl. f. [-ır]* **1.** Atmak işini bir başkasına yaptırmak; *{eT} (aynı).* **2.** Atılmasını sağlamak. **3.** *{ağız}* Ayakta işemek. [DS] **4.** *{ağız}* (Su veya başka sıvı şeyler için) basınçla fışkırmak. [DS] **5.** *{ağız}* Meni gelmek; sperma fışkırmak. [DS] **6.** *argo.* Yapmak; etmek. **7.** *argo.* Vermek. **8.** *argo.* Cinsel ilişkide bulunmak.

atu, [Fr. atout) *is.* İskambil oyununda üstün olan kâğıt; koz.

atub, [Ar. ʿaṭūb عطوب] *(atu:b) {OsT} sf.* İnatçı.

atud, [adut] *{eT} sf.* Avuç dolusu. [EUTS]

atuf, [Ar. ʿaṭf *(meyletme)* > ʿaṭūf عطوف] *(atu:f) {OsT} sf.* **1.** Birine sevgisi, meyli olan. **2.** Çok merhametli.

atufet, [Ar. ʿaṭf *(meyletme)* => ʿaṭūfet عطوفت] *(atu:fet) {OsT} is.* Merhamet ve şefkat.

atufetli, [ʿatūfet-li] *(atu:fetli) {OsT} sf.* Şefkat ve merhameti olan.

atufetlû, [ʿatūfet-lü عطوفتلو] *(atu:fetlû:) {OsT} sf.* İmparatorluk döneminde yüksek rütbe kazanmış olanlarla birinci dereceden ferikler için yazışmalarda kullanılan hitap unvanı.

atuh, [Ar. ʿateh *(bunama)* > ʿatūh عتوه] *(atu:h) {OsT} sf.* Bunak; bunamış.

atuk, -ğu [at-uk] *{ağız} sf.* Artık. [DS]

atum, [Ar. aṭūm اطوم] *(atu:m) {OsT} is.* Su kaplumbağası.

atun, [Ar. ātūn آتون] *(a:tu:n) {OsT} is.* **1.** Kızlara dikiş ve okuma yazma öğreten kadın. **2.** *anat.* Döl yatağı.

atus, [Ar. ʿaṭs > ʿāṭūs عاطوس] *(a:tu:s) {OsT} is.* Aksırtıcı nesne; enfiye vb.

atvad, [Ar. ṭavd > aṭvād اطواد] *(atva:d) {OsT} is.* Dağlar.

atvak, [Ar. ṭavḳ > aṭvāḳ اطواق] *(atva:k) {OsT} is.* **1.** Gerdanlıklar. **2.** Tasmalar. **3.** Boyundaki halkalı çizgiler. **4.** Güçler; kuvvetler; takatlar.

atvel, [Ar. ṭavīl > aṭvel اطول] *{OsT} sf.* Pek uzun; en uzun.

atyan, [Ar. ṭiyn > aṭyān اطيان] *(atya:n) {OsT} is.* Çamurlar; balçıklar.

atyeb, [Ar. ṭıyb > aṭyeb اطيب] *{OsT} sf.* Daha güzel; pek güzel; en güzel; çok güzel.

atyer, [Ar. ṭayr > aṭyer أطير] *{OsT} sf.* (İlaç, koku vb. için) çok uçucu; çok çabuk kaybolan; hızla buharlaşan.

Au [Lat. aurum] *kısalt. kim.* Atom numarası 79, atom ağırlığı 197.2, özgül ağırlığı 19.5 gr/sm^3 olan, 1064°C'de ergiyen, parlak sarı renkte, yoğun, inceltilebilen, havadan ve sudan etkilenmeyen ticari değeri çok yüksek bir metal olan altının sembolü.

aura, [Lat. aura *(nefes)*] *is. tıp.* Sara nöbetinden önce görülen belirtiler.

aut, [İng. out] *(av"t) is.* **1.** Dışarı. **2.** *spor.* Sahada oynanan top oyunlarında topun oyun alanı dışına çıkması; avut. ☞ **aut atışı,** *Kale atışı.*|| **aut çizgisi,** *Kale çizgisi.*

-av, [-av / -ev] *yap. e.* **1.** Fiillerden isim türeten Kazan Lehçesinden alınma bir ektir. Fiilin bildirdiği işin sonucu, ürünü kavramını taşıyan isimler yapar: *türev, ödev.* **2.** Yapılan işin adı anlamında fiil yapar: *sınav, söylev, işlev.*

av[1], [av *(yans.)*] *is.* Rüzgâr, soluk sesini vb. bildiren kök. *af-ır zav-ır, av-ur zav-ur.*

av[2], [av] *{eT} ünl.* Verilen buyruğu tanımamayı ve reddetmeyi bildiren ünlem. [DLT]

av[3], [ağ / av] *{ağız} is.* Ağ. [DS]

av[4], [av / ab آو] *is.* **1.** Karada ve denizde yabani hayvanları avlama işi. *{eT} (aynı)* [DLT] [Gabain] [Mühennâ] **2.** Avlamak suretiyle ele geçirilmiş yaban hayvanı. [Gabain] [Mühennâ] **3.** Bir yırtıcı hayvanın yemek amacıyla başka bir hayvanı yakalama işi. **4.** Keklik. [DLT] **5.** *mec.* Aldatılan, tuzağa düşürülen kişi; kurban; yemlik. ☞ **ava binmek,** *{eAT} Avlanmaya gitmek.*|| **ava çıkmak,** *Ava gitmek.*|| **av alanı,** *Avlanmak için izin verilmiş alan.*|| **av almak,** *{eAT} Avı yakalamak.*|| **av avlamak,** *Avlanmak.*|| **av avlamak, kuş kuşlamak,** *Yerde kaçan dört ayaklı hayvan ve havada uçan kuş avlamak için ava gitmek.*|| **av avlanmış, tav tavlanmış,** *İş işten geçmiş; çok geç kalınmış.*|| **av belleği,** *{ağız} Av yeri; av için seçilen yer.* [DS]|| **av çantası,** *Avcının avını taşıdığı sırt çantası.*|| **av havası,** *Avın en iyi yapılabileceği karlı ve puslu hava.*|| **av hayvanı,** *Çoğunlukla etinden yararlanmak amacıyla veya zararlı olduğu için avlanan yaban hayvanları.*|| **av iti,** *{eT} Av köpeği.* [Mühennâ]|| **av itmek,** *{eAT} Av avlamak; avlanmak.*|| **av köpeği,** *Av sırasında avcıya yardımcı olmak amacıyla alıştırılmış tazı, kopoy ve zağar cinsi köpek.*|| **av kuşu,** *1. Avlanması yasak olmayan çoğu zaman eti için avlanan kuş. 2. Avlamaya alıştırılan atmaca ve şahin gibi yırtıcı kuşlar.*|| **av uçakları,** *Uçuş hâlindeki düşman uçaklarını yok etmek amacıyla hafif silahlarla donatılmış savaş uçağı.*

ava[1], [av-a] *{eT} ünl.* Acıma bildiren ünlem. [DLT]

ava[2], [ağa / ava] *{ağız} is.* **1.** Ağa; patron; efendi. **2.** Ağabey. **3.** Baba. **4.** Dede. [DS]

ava[3], [Far. āvā] *(a:va:) is.* Gürültü patırtı; ses bolluğu; cıvıltı.

avaç, -cı [ağaç / avaç] *{ağız} is.* Ağaç. [DS]

avad[1], [Far. ābād] *{ağız} sf.* Bayındır. [DS]

avad[2], [Ar. ʿavāid] *{ağız} is.* **1.** Hediye; armağan. **2.** *folk.* Kız evinden gelin alırken verilen bahşiş. [DS]

avadan[1], [Far. ābādān *(derli toplu)* => آوادان] *(a:va:dan) {eAT} zf.* **1.** İyice; adamakıllı; hakkıyla; tamamıyla. **2.** *{OsT}* (Toprak için) iyi işlenmiş. **3.** (Yer için) iyi bakılmış; mamur.

avadan[2], [Far. āb-dān] *{eAT} is.* **1.** Su kabı. **2.** *{ağız}* Kavrulmuş kahvenin soğutulduğu tahta kap. [DS] **3.** *{ağız}* Araç; aygıt. [DS] **4.** *{ağız}* Ziynet eşyası. [DS] **5.** *{ağız}* Av çantası. [DS]

avadana, [Sansk. avadana] *is.* **1.** Budacılıkta ahlaki ve dinî öğüt veren hikâyelerin adı. **2.** İnsanların öbür dünyaya göçüşü sırasında iyi veya kötü davranışlarına göre nasıl mükâfatlandırıldığını anlatan Budha hikâyesi.

avadancı, [avadan-cı] *is.* İmparatorluk döneminde sarayın sünnet ve sarık odalarının temizliğini yapan hizmetlilere verilen ad.

avadanlık[1], **-ğı** [Far. ābādān => avadan-lık آوادانلق] *{eAT} sf.* **1.** (Yer için) bayındır; bakımlı; mamur; imar edilmiş. **2.** *{ağız} is.* Mamur ve bayındır yer. [DS] **3.** *{ağız}* İyi işlenmiş toprak. [DS]

avadanlık[2], **-ğı** [Far. āb-dān => avadan-lık آودنلق] *is.* **1.** Dülger ve marangoz esnafının aletlerini koyduğu kutu veya dolap; alet ve edevat dolabı; sandık; *{ağız} (aynı).* [DS] **2.** *gnşl.* Bir işi yapmak için gerekli olan aletler. **3.** *gnşl.* Kadınların mücevherleri. **4.** Her hangi bir makinenin, tamamlayıcı parçası olmamakla birlikte, iyi çalışması ve bakımlı olması için gerekli olan yardımcı aletlerin hepsi. **5.** *{ağız}* Alet ve edevat yapmak için kullanılacak ağaç. [DS] **6.** *{ağız}* Hurda, kullanılmayan eşya. [DS] **7.** *{ağız}* Kış için kurutulmuş sebze. [DS] **8.** *argo.* Erkek cinsiyet organının tamamı.

avade, [Ar. ʿavd =>avade] *{ağız} is.* Armağan; ikramiye. [DS]

avadi, [Ar. ʿavādī عوادى] *(ava:di:) {OsT} is.* Zulmedenler; zalimler.

avah, [Far. āvāḫ آواخ] *(a:va:h) {OsT} ünl.* **1.** Eyvah; yazık! **2.** *is.* Rızık; nasip; kısmet.

avaid, [Ar. ʿavd *(geri dönme)* > ʿavāid عوائد] *(ava:id) {OsT} is.* **1.** Gelirler; iratlar; kazançlar. **2.** Bahşişler. ☞ **avāid-i vakf,** *{OsT} Vakfın gelirleri.*

avaik, [Ar. ʿavāiḳ عوائق] *(ava:ik) {OsT} is.* **1.** Engeller. **2.** Zor işler; müşküller.

a'vak, [Ar. aʿvāḳ عواق] *(a-va:k) {OsT} is.* Durdurmalar; alıkoymalar; vazgeçirmeler.

avak, -ğı [Erme. avanağ] *{ağız}* *sf.* Bön; şaşkın; avanak. [DS]

avakıb, [Ar. ʿakab *(geri)* > ʿavāḳıb عواقب] *(ava:kıb)* *{OsT}* *is.* Ortaya çıkabilecek sonuçlar. ⊡ **avākıb-ı ahvāl,** *{OsT} Durumların sonu.*|| **avākıb-ı hasene,** *{OsT} İyi sonlar; hayırlı son nefesler.*|| **avākıb-ı umūr,** *{OsT} İşlerin sonucu.*

avakıd, [Ar. ʿaḳd *(bağlama)*>ʿavāḳıd عواقد] *(ava:kıd)* *{OsT}* *is.* **1.** Bağlayanlar; düğümleyenler. **2.** Anlaşma yapanlar.

avakır, [Ar. ʿavāḳır عواقر] *(ava:kır)* *{OsT}* *is.* **1.** Verimsizler. **2.** Kısırlar. **3.** Kudurmuşlar. **4.** Yoksullar; fakirler.

avaklanmak, [avak-la-n-mak] *{ağız}* *dönşl. f.* *[-ır]* (Yara için) şişmek; azmak. [DS]

aval[1], [? aval] *sf.* Şaşkın, aptal; bön; salak. ⊡ **aval aval,** *Aptal bir şekilde; bön bön.*

aval[2], **-li** [Ar. el-vala > İt. avallo > Fr. aval] *is.* Bir bono veya poliçede imzası bulunanların ödememesi durumunda bir üçüncü kişinin teminat vermesi.

avalak[1], **-ğı** [Erme. avanağ] *{ağız}* *sf.* **1.** Bön; şaşkın; avanak. **2.** Tembel. [DS]

avalak[2], **-ğı** [oğ-la-k / oğa-la-k] *{ağız}* *is.* Keçi yavrusu; oğlak. [DS]

avalamak, [av-a-la-mak] *{eT}* *gçsz. f.* *[-r]* Karışıklık sonrası bir yerde toplaşmak; üşüşmek. [DLT]

avalim, [Ar. ʿālem > ʿavālim عوالم] *(ava:lim)* *{OsT}* *is.* Dünyalar; âlemler. ⊡ **avālim-i süfliye,** *{OsT} Dünya ile güneş arasındaki Utarit ve Zühre.*|| **avālim-i ulviye,** *{OsT} Yüksek âlem; Merih ve Müşteri.*

avaltı, [ev+alt-ı] *{ağız}* *is.* Ev arkasındaki bahçe veya tarla. [DS]

a'vam, [Ar. ʿām *(yıl)* > aʿvām اعوام] *(a-va:m)* *{OsT}* *is.* Yıllar.

avam, [Ar. ʿamm *(genel)*> ʿavām عوام] *(ava:m)* *{OsT}* *is.* **1.** Cahil halk tabakası. **2.** Aşağı tabaka. **3.** Halk. ⊡ **avām-firîb,** *{OsT} Halkın hoşuna gidecek biçimde konuşarak halkı aldatan; demagog.*|| **Avam Kamarası,** *İngiltere'de halk tarafından seçilen millet vekili meclisi.*|| **avām pesend,** *{OsT} Halkın hoşuna gidecek, cahil kimselerin sevebileceği şeyler.*|| **avam takımı,** *1. Düzensiz ve intizamsız insan kalabalığı. 2. Ayak takımı denilen işsiz güçsüzler grubu.*

avamca, [avam-ca] *(ava'mca)* *zf.* Avama yakışır biçimde.

avami, [Ar. ʿavām > ʿavāmī عوامى] *(ava:mi:)* *{OsT}* *sf.* **1.** Halkla ilgili. **2.** Halka ait.

avamil, [Ar. ʿamel *(iş)* > ʿāmil *(iş yapan)* > ʿavāmil عوامل] *(ava:mil)* *{OsT}* *is.* **1.** Sebepler. **2.** İşleyenler. **3.** Valiler. **4.** *dbl.* Arapçada kelime sonlarına gelen ünlülerin okunuşunu konu alan dilbilgisi.

-avan, [-a-van / -y-a-van / -y-am / -y-em / -a-y-ın / -y-a-y-ın / -e-y-in / -y-e-y-in / -a-y-ım / -e-y-im / -y-a-y-ım / -y-e-y-im] *{eAT}* *çek. e.* İstek kipi teklik birinci kişi çekim eki; dilek-istek, tavsiye, tercih ve gereklilik bildirir.

a'van, [Ar. ʿavn *(yardımcı)* > ʿavān اعوان] *(ava:n)* *is.* **1.** *{OsT}* Yardımcılar; yardakçılar. **2.** *{ağız}* Devlet memuru. [DS] **3.** *{ağız}* Kurt. [DS]

avan[1], [Ar. ān *(lâhza)* > avān اوان] *(ava:n)* *{OsT}* *is.* Vakitler; zamanlar; anlar; çağlar.

avan[2], [Far. ʿavān عوان] *(ava:n)* *sf.* **1.** *{eAT}* *{ağız}* Zorba; vurucu kırıcı; kötü. [DS] **2.** *{ağız}* Obur. [DS] **3.** *{ağız}* Hırsız. [DS] **4.** *{ağız}* (Kişi için) iri yarı. [DS] **5.** *{ağız}* Sert; titiz; sinirli. [DS] **6.** *{ağız}* (Tarla için) sürülmesi zor; sert topraklı. [DS] ⊡ **avan avan,** *{ağız} Sersem sersem; alık alık.* [DS]

avan[3], [Fr. avant *(ön)*] *zf.* Bir kumar oyunu olan bakarada, daha önce anlamına kullanılır. ⊡ **avan proje,** *Bir projenin ilk tasarısı; ön tasarı.*

avanak, -ğı [Erme. hawanak *(sıpa, aptal)*] *sf.* **1.** Kolay kandırılabilen; anlayışsız; kavrayışsız; alık; enayi; şaşkın; bön; aptal. **2.** *{ağız}* *is.* Sağanak yağmur. [DS] **3.** *{ağız}* Sıpa. [DS]

avanaklık, -ğı [avanak-lık] *is.* **1.** Avanak olma durumu. **2.** Avanakça davranış; aptallık; bönlük. ⊡ **avanaklık etmek,** *Avanakça davranmak; aptallık etmek.*

avangart, -dı [Fr. avant-garde] *is.* Herhangi bir düşünce ve sanat akımı ile ilgili olarak kendisinden önce gelenlerle ilgisini keserek yeni bir çığır açan; öncü.

avani[1], [Ar. inā *(kap)* > avānī اوانى] *(ava:ni:)* *{OsT}* *is.* Kaplar; kap kacak; mutfak takımları.

avani[2], [Ar. ʿavānī عوانى] *(ava:ni:)* *{Osm.T.}* *sf.* Muzır kimse.

avans, [Fr. avance] *is.* **1.** İleride yapılacak bir ödemeden düşülmek üzere önceden verilen para; öndelik. **2.** Bir oyunda rakibe tanınan ileri sayı. **3.** Makine ve motor hareketi sırasında tanınabilen boşluk ve esneklik durumu. **4.** Önceden verilen şey. **5.** *argo.* Kadın ve kızların bakışları ile erkeğe davetkâr bir umut vermesi. **6.** *mim.* Binalarda yapılan çıkıntılar. ⊡ **avans almak,** *Vadesi gelmemiş veya hak edilmemiş bir alacak için önceden bir miktar para almak; avans çekmek.*|| **avans vermek,** *1. İleride kesilmek üzere birinin alacağına karşılık bir miktar ödeme yapmak. 2. Oyunda avantajlı başlaması için rakibe önceden sayı hakkı tanımak. 3. argo. (Kadınlar için) bakış ve davranışları ile erkeği davet etmek.*

avansen, [Fr. avant-scéne] *is.* Tiyatrolarda sahne önüne rastlayan loca; sahne önü.

avant, [Sansk. anbant] *{eT}* *is.* Sebep; illet; esas; temel. [EUTS]

avanta[1], [İt. avanti] *(a'vanti) ün. dnz.* Haydi; marş!

avanta[2], [Fr. avantage / Suriye Ar. ʿavente *(pusu)* / İt. agguato *(pusu)*] *(ava'nta) is. argo.* **1.** Emek, zaman ve para harcamadan elde edilen kazanç. **2.** Kumarda hile yaparak kazanan kimseden alınan sus payı. **3.** *{ağız}* Avare, işsiz, aylak ve kötü kimse. [DS] **4.** *{ağız}* Hile. [DS] ⧉ **avanta vurmak,** *argo. Avanta ile kazanç elde etmek.*|| **avanta yemek,** *1. Başkalarının emek harcayarak kazandığı para ve maldan geçinmek. 2. Avanta yoluyla yaşamak.*

avantab, [Far. ʿavān *(zorba)* + Ar. tābʿ *(karakter)* عوانتابع] *(ava:nta:b) sf.* Zorba ruhlu.

avantacı, [avanta-cı] *is.* ve *sf.* **1.** Avanta yoluyla geçimini sağlayan; bedavacı; beleşçi. **2.** Kumarhanelerde avanta toplayan. **3.** *{ağız}* Düzmeci; hileci. [DS]

avantacılık, -ğı [avanta-cı-lık] *is.* **1.** Avanta yoluyla geçimini sağlamaya çalışma; bedavacılık; beleşçilik. **2.** Kumarhanelerden avanta toplama işi.

avantadan, [avanta-dan] *(ava'ntadan) zf.* Avanta yoluyla; avanta olarak.

avantaj, [Fr. avantage] *is.* **1.** Bir özel konum veya durumun taraflardan birine sağladığı yarar, kolaylık ya da üstünlük; üstünlük sağlayan şey. **2.** Sporda taraflardan birinin, rakibin yaptığı hatadan veya kendi çabası sonucu elde ettiği üstünlük. **3.** Teniste sayılar 40-40 berabere iken ilk sayıyı alan tarafın üstünlüğü. ⧉ **avantaj kuralı,** *spor. Takım hâlindeki karşılaşmalarda hata yapan takımı cezalandırması durumunda o takımın avantajlı duruma geçeceğini anladığı an oyunu kesmeden sürdürmesi.*|| **avantaj elde etmek,** *Herhangi bir karşılaşma veya mücadelede rakibe karşı üstünlük sağlamak.*

avantajlı, [avantaj-lı] *sf.* **1.** Üstünlük elde etmiş olma durumu. **2.** *zf.* Avantaj elde etmiş olarak.

avantajsız, [avantaj-sız] *sf.* **1.** Üstünlüğü başkasına kaptırmış olma durumu. **2.** *zf.* Başlangıçta herhangi bir üstünlüğü olmaksızın.

avantür, [Lat. adventura > Fr. aventüre] *is.* **1.** Macera. **2.** Hiç düşünülmedik, hesapta olmayan ve beklenmedik bir olay; macera; serüven; entrika. **3.** Karışık iş; olağanüstü durum.

avantürist, [Fr. avanturiste] *is.* **1.** Para kaynakları alanında büyük maceralara girişen kimse. **2.** Büyük dolandırıcı.

avantüriye, [Fr. aventurier] *sf.* Maceradan hoşlanan; maceraperest; serüvenci.

avar[1], [Ar. ʿavār عوار] *(ava:r) {Osm.T.} is.* **1.** Ayıp; kusur. **2.** Fesat; bozgunculuk.

avar[2], [? avar] *{ağız} is.* **1.** Sebze bahçesi. **2.** Tarladaki sebze. **3.** Hıyar. **4.** Sebze dikmek için açılan ark. **5.** Bent ve set yapmaya yarar dallı budaklı ağaç. [DS] ⧉ **avar etmek,** *{ağız} Sebze dikmek.* [DS]|| **avar yeri,** *{ağız} Eve yakın sebze bahçesi.* [DS]|| **avar zavar,** *{ağız} Bahçede ve tarlada ekili bulunan sebze ve tahıl.* [DS]

avara[1], [Far. āvāre => avara اواره] *{ağız} sf.* **1.** İşe yaramaz; kötü; bayağı; adi. *{eAT} (aynı)* **2.** Normal olarak gelişemeyen ekin. **3.** Şaşkın; kararsız; beceriksiz; işsiz. **4.** Verimsiz ve çorak toprak. **5.** Kağnı arabasının okları üzerine dikilen kazık. **6.** Hamal. **7.** Manda. **8.** Ekim ayı. **9.** Eylül ayı. [DS] ⧉ **avara durmak,** *{ağız} Boş durmak; çalışmamak.* [DS]|| **avara kalmak,** *{ağız} Boş kalmak.* [DS]

avara[2], [İt. avare] *(ava'ra) is. dnz.* **1.** Bir deniz aracının yanaştığı kıyı ve iskeleden hareket ederek açılması. **2.** *ünl.* (Gemi için) sahilden ya da yanaştığı bir gemiden "ayrıl!" komutu. ⧉ **avara etmek,** *dnz. Yanaşılan yerden denize açılmak.*|| **avara ettirmek,** *dnz. Bir deniz aracını yanaştığı başka bir deniz aracının bordasına sürttürmemek için ittirmek.*

avara[3], [Far. āvāre] *sf.* (Düzenek için) üzerinde döndüğü ve kendisini taşıyan milden bağımsız olarak çalışan; boşta. ⧉ **avara kasnak işlemek,** *Boş yere çalışmak.*|| **avaraya almak,** *Birbirine bağlı olarak çalışan iki ve daha çok kısımdan birini durdurmak için avara koluna manevra yaptırmak; boşa almak.*

avara[4], [Ar. ʿafāre *(başaklama)* عفاره]*{ağız} is.* Bağ bozulduktan sonra teveklerde kalan tek tük üzüm.

avaracı, [avara-cı] *is.* **1.** Dolan tuz vagonlarını iterek taşıyan işçiler. **2.** *{ağız}* Avara şeyler toplayan kimse. [DS] **3.** *sf.* Beceriksiz; işsiz; avare.

avaralık, -ğı [avara-lık] *{ağız} is.* **1.** İşsizlik. **2.** Hamallık. **3.** Yağmurlu, rüzgârlı gün. [DS] ⧉ **avaralık vermek,** *{ağız} Çalışan kişiyi işinden alıkoymak.* [DS]

avarce, [Far. āvārce آوارجه] *(a:va:rce) {OsT} is.* **1.** Kasa, kayıt defteri. **2.** Hatıra defteri.

avarçe, [Far. āvārçe آوارچه] *(a:va:rçe) {OsT} is.* → avarce.

avarcı, [avar-cı] *{ağız} is.* Sebze yetiştiren. [DS]

avarcılık, -ğı [avar-cı-lık] *{ağız} is.* Sebzecilik. [DS]

avardı, [ev+ard-ı] *{ağız} is.* Eve yakın sebze bahçesi. [DS]

avare, [Far. āvāre آواره] *(a:va:re) {OsT} is.* **1.** İşsiz güçsüz dolaşan kişi; aylak; başıboş; ipsiz; serseri; derbeder; haylaz. **2.** Kararsız; dengesiz. **3.** Tek başına yaşayan; kimsesiz; yalnız. **4.** Sürgüne gönderilen. **5.** Vahşice etrafa bakan göz; vahşi bakış. **6.** *{eAT}* Bir kumaşın güzel tarafı; kumaş yüzü. ⧉ (bir şeyden) **avare,** *{OsT} Uzak; mahrum.*|| **avare avare,** *1. Bir amacı olmadan. 2. İşsiz. 3. Başıboş biçimde.*|| **avare dolaşmak,** *İşsiz güçsüz, başıboş gezmek.*|| **avare etmek,** *Çalışan veya çalışmak isteyen birini işinden alıkoymak, oyalamak.*|| **āvāregerd,** *{OsT} İşsiz güçsüz kimse; serseri.*|| **āvāre-gî,**

{OsT} 1. İşsiz güçsüzlük; serserilik; perişanlık. 2. Sürgünlük.|| **avare kılmak,** *{OsT} Uzaklaştırma; ayırmak.*|| **avare ol!** *{OsT} Defol!* || **avare olmak,** *1. İşsiz güçsüz ve başıboş dolaşmak. 2. Memleketinden, yaşadığı yerden ayrılmak; gurbete düşmek; yabana gitmek.*|| **āvāre-reviş,** *{OsT} Başıboş davranan; avare tavırlı.*|| **āvāre-ser,** *{OsT} Başıboş.*

avareleşme, [avare-le-ş-me] *(a:va:releşme) is.* Avare duruma gelme; aylaklaşma.

avareleşmek, [avare-le-ş-mek] *(a:va:releşmek) dönşl. f. [-ir]* Avare bir durum kazanmak; aylaklaşmak; serserileşmek.

avarelik, -ği [avare-lik] *(a:va:relik) is.* **1.** Avare olma durumu. **2.** Avarenin niteliği. ☐ **avarelik etmek,** *İşi gücü olmadığı için başıboş dolaşmak; aylaklık etmek.*

avarık, -ğı [? avarık / avar-lık] *{ağız} is.* Sebze bahçesi. [DS]

avarız, [Ar. ʿārıża *(engel)* > ʿavārıż عوارض] *(ava:rız) {OsT} is.* **1.** Kaza ve belalar. **2.** Yeryüzündeki engebeler; tümsekler. **3.** *huk.* Yerine getirme mecburiyetini ortadan kaldıran veya hükümlerinde değişiklik meydana getiren durumlar. *Ayağı olmayan birisi için abdest alırken ayağını yıkama mecburiyetinin kalkması bir avarızdır.* **4.** İmparatorluk döneminde deprem, sel, yangın gibi tabii afetlerle savaş hâllerinde toplanan ek vergiler; felaket vergisi. **5.** *{ağız}* Köy tüzel kişiliğinin malları. [DS] **6.** *{ağız}* Mahalle halkının ihtiyacı için işletilen vakıf ya da faize verilen para. [DS] ☐ **avārız akçesi,** *{OsT} Para olarak toplanan avarız vergisi.*|| **avārız-ı müktesebe,** *{OsT} Cahillik ve sarhoşluk gibi insanın iradesiyle ortaya çıkan durumlar.*|| **avārız-ı zemîn,** *{OsT} Dağ, dere, tepe gibi yer yüzündeki engebeler.*|| **avārız kalemi,** *{OsT} Avarız vergilerinin kayıtlarını tutan devlet dairesi.*|| **avarız sandıkları,** *{OsT} Avarız vakıflarının paralarının toplandığı ve korunduğu yer.*|| **avārız-ı semāviye,** *{OsT} Delilik, uyku, bunama ve ölüm gibi insanın elinde olmadan ortaya çıkan durumlar.*|| **avarız vakfı,** *{OsT} Avarız vergilerini karşılamak için daha önceden hazırlıklı olmak veya o bölgenin yoksullarına yardım amacıyla kurulmuş vakıflar.*

avarızcı, [avarız-cı] *(a:va:rızcı) is.* Avarız vergisini toplayan tahsildar.

avari, [Ar. ʿavārī عواری] *(ava:ri:) {OsT} is.* Ödünç şeyler.

avarif, [Ar. ʿārif *(bilen)* > ʿavārif عوارف] *(ava:rif) {OsT} is.* İşten anlayanlar; bilenler; arifler.

avarizat, [Ar. ʿavārıż > ʿavāriżāt عوارضات] *(ava:riza:t) {OsT} is.* **1.** Sakatlıklar. **2.** Engeller. **3.** Engebeler. **4.** Olağanüstü durumlarda halktan toplanan vergiler.

avarlık, -ğı [avar-lık] *{ağız} is.* **1.** Eve yakın sebze bahçesi. **2.** Sebze. [DS]

avarya, [İt. avaria] *(ava'rya) is. dnz.* Yolculuk anında geminin veya yükünün doğal etkenlerden görmüş olduğu zarar.

avasıf [Ar. ʿāṣıfa > ʿavāṣıf عواصف] *(ava:sıf) {OsT} is.* Sert rüzgârlar; fırtınalar.

avasım [Ar. ʿiṣmet *(temizlik)* > ʿāṣım *(temiz)* > ʿavāṣım عواصم] *(ava:sım) {OsT} is.* **1.** Temiz kimseler; günahsızlar. **2.** Sınırlarda kurulan istihkâmlar ve buralardaki şehirler. **3.** Halife Hz. Ömer devrinden itibaren İslam toprakları ile Bizans topraklarını birbirinden ayıran ve savunması güçlendirilmiş sınırlara ve buraların yönetimine verilen isim.

avasir [Ar. ʿāṡur > ʿavāṡīr عواثیر] *(ava:si:r) {OsT} is.* Tuzaklar.

avat, [Yun. avatin] *{ağız} is.* Böğürtlen. [DS]

avatara, [Sansk. avatara *(iniş)*] *is.* **1.** Hinduizmde tanrı Vişnu'nun yeryüzüne inerek ruh hâlinden cisim hâline dönmesi. **2.** *gnşl.* Bir insanın veya bir şeyin şekil değiştirmesi; başkalaşma. **3.** Felaket, üzücü olay.

avataralama, [Sansk. avatara *(iniş)* + lama] *is.* Budacılıkta lamalardan biri öldüğünde içindeki tanrının bir bebeğe geçip varlığını mucizelerle belli etmesiyle ortaya çıktığına inanılan din adamı.

avatıf, [Ar. ʿāṭıfet > ʿavāṭıf عواطف] *(ava:tıf) {OsT} is.* İyilikseverlikler; merhametler.

avatık, [Ar. ʿāṭıḳ > ʿavāṭıḳ عواطق] *(ava:tık) {OsT} is.* **1.** Özgür olanlar. **2.** Yaşlılar; ihtiyarlar. **3.** Genç kızlar. **4.** Yavru kuşlar.

avatlamak, [ev-mek > ivedi > avat-la-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Acele etmek. [DS]

av'ava, [Ar. ʿavʿave عوعوه] *{OsT} is.* Havlama. ☐ **av'ave-i kilāb,** *{OsT} Köpeklerin havlaması.*

avave, [Ar. ʿavʿave عوعوه] *is.* → av'ava.

avay, [av-ay] *{eT} is.* Ayva. [DLT]

avayid, [Ar. ʿavāʾid عوائد] *{ağız} is.* **1.** Hizmet karşılığı ödenen bedel. **2.** Zarara neden olan hayvanların sahiplerinden köy korucusunun aldığı ceza. **3.** Düğüne davet için başka köylere okuyucu giden kişiye verilen bahşiş. **4.** Gelin olacak kız için istenen para; başlık parası. **5.** Bahşiş olarak verilen yiyecek. [DS]

a'vaz, [Ar. ʿivāż > aʿvāż اعواض] *(a-va:z) {OsT} is.* Bedeller; karşılıklar.

avaz, [Far. āvāz آواز] *(a:va:z) {OsT} is.* **1.** Yüksek ses. **2.** Bir kimsenin kendine özgü sesi. **3.** Bağırma; nârâ; feryat. **4.** Ses tonu. **5.** Bir müzik aletinin sesi. **6.** Klasik Türk müziğinde bağımsız bir makam olmayıp ancak diğer makamlara birer çeşni katmak için eklenen ses dizisi. **7.** *{ağız}* Melodi; makam; beste.

[DS] **8.** Şöhret; ün. **9.** *{ağız}* Durum; keyif. [DS] ⧉ **avaz avaz,** *Yüksek sesle; bangır bangır.*|| **avaz çekmek,** *1. Şarkı, türkü söylemek. 2. {eAT} Ötmek; ses çıkarmak.*|| **avaz etmek,** *1. {OsT} Çağırmak. 2. {ağız} Yas tutmak; ağıt yakmak; ağlamak.* [DS]|| **avaz eylemek,** *{eAT} Seslenmek.*|| **avaz götürmek,** *{eAT} Sesi yükseltmek; bağırmak.*|| **āvāz-ı bülend,** *{OsT} Yüksek ses.*|| **avazı çıktığı kadar,** *Bütün gücünü kullanarak (bağırma).*|| **āvāz-ı musıkî,** *{OsT} Müzik sesi.*|| **avazın götürmek,** *{eAT} Sesini yükseltmek; bağırmak.*|| **āvāz-ı ra'd ü sāikā,** *{OsT} Gök gürültüsü ve yıldırım sesi.*|| **avaz urıcı,** *{eAT} Seslenen; bağıran.*|| **avaz virmek,** *{eAT} Ses çıkarmak.*

avaze, [Far. āvāze آوازه] *(a:ava:ze) {OsT} is.* **1.** Ses. "Avazeni gök kubbeye Dâvud gibi sal." Yahya Kemal **2.** Haber. **3.** Şan; şöhret. **4.** Dedikodu; şayia. ⧉ **āvāze-h^v^ān,** *{OsT} Şarkıcı; hanende.*

avazlamak, [avaz-la-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Bağırmak. [DS]

avazlı, [avaz-lı] *sf.* Yüksek sesli.

avcalamak, [avuç > avc-a-la-mak] *{ağız} gçl. f. -r [-l(ı)-yor]* **1.** Ovmak. **2.** Bir şeyi herkesten önce kapmak; kapıp kaçmak. [DS]

avcar, [Far. afzār => avcar اوجر] *{eAT} is.* **1.** Tencereye konan yemek malzemesi. **2.** *{ağız}* Lezzet; tat. [DS] **3.** *{ağız}* Tane. [DS] **4.** Pastırma ve sucuğa konulan baharat. **5.** *{ağız}* Hıyar, karpuz vb. tohumu. [DS] **6.** *{ağız}* Saçma, barut gibi av malzemesi. [DS] **7.** *{ağız}* Mantık; mantıki düzen. [DS] **8.** *{ağız}* Kıvam; karar. [DS] **9.** *{ağız} sf.* Ezilmiş; parçalanmış. [DS] ⧉ **avcar etmek,** *{ağız} Parçalamak; ezmek.* [DS]

avcarlamak, [avcar-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Et, balık gibi yiyeceklerin kokmasını önlemek ya da kokusunu almak için baharatlamak. [DS]

avcarsız, [avcar-sız] *{ağız} sf.* **1.** Gelişigüzel. **2.** Abuk sabuk. [DS]

avcı, [*eT* ab-çı / aw-çı > av-cı] *is.* **1.** Avlanmayı kendine iş edinen kişi. **2.** Bir spor dalı olarak av yapan. **3.** Avlanmayı seven kişi. **4.** *mec.* Bir şeyi ele geçirmek için büyük bir istekle peşinden giden. **5.** İmparatorluk döneminde sarayda avcı kuşların yetiştirilmesi ve eğitimiyle uğraşan, padişahla birlikte ava çıkan görevlilerden her biri. **6.** *sf.* Avcılıkta usta olan hayvan. ⧉ **avcı botu,** *as. Sahillerde denizaltı avlamak için donatılmış hafif ve hızlı gemi.*|| **avcı canavar,** *{eAT} Av için kullanılan hayvan; avcı hayvanı.*|| **avcı eri,** *as. Piyade birliğinde silah taşıyan her savaşçı er.*|| **avcı kediye kurnaz fare,** *Başkalarını aldatmakla tanınmış birinin karşısına aldatılması zor ve kurnaz biri çıktığını anlatmak için söylenir.*|| **avcı otu,** *bot. Düğün çiçeğigillerden otlaklarda yetişen ve elde edilen kalbe kuvvet verici bir madde dolayısıyla hekimlikte kullanılan, kokusuz, Manisa lalesine benzer parlak kırmızı çiçekli, zehirli ve acı bir bitki; keklik gözü, (Adonis vernalis).*|| **avcı uçağı,** *as. Havada düşman uçaklarını yok etmek amacıyla üretilmiş ve hafif silahlarla donatılmış özel uçak.*|| **avcı üzümü,** *bot. Beyaz veya pembe çiçekli, yaprakları tanenli, her mevsim yeşil bir ağaççık; yaban mersini; ayı üzümü; çoban üzümü; çay üzümü; Sapanca çayı; Trabzon çayı, (Vaccinium arctostaphylos).*

avcıl, [av-cıl] *{ağız} sf.* (Hayvan için) iyi av avlayan. [DS]

avcılık, -ğı [av-cı-lık] *is.* **1.** Avcının yaptığı hayvanları yakalama ve öldürmek amacıyla yapılan kovalama, tuzak kurma, ağ atma ve silahla ateş etme vb. işler. **2.** *mec.* Çok arzu edilen bir şeyi ele geçirmek için harcanan çaba; *gayret.* **3.** Bisiklet yarışında arkadan gelenlerin öndeki sporcuyu yakalamak için gösterdikleri çaba. ⧉ **avcılık etmek,** *Avcılıkla uğraşmak.*

avcu, [av-cu] *{ağız} is.* **1.** Avcı. **2.** *sf.* Avcıl. [DS]

avcun, [avuç + un-u] *{ağız} is.* Değirmenciye öğütme bedeli olarak paranın dışında verilen bir miktar un. [DS]

avçı, [av-çı] *{eT} is.* Avcı [EUTS] [DLT] [Mühennâ]*{ağız} (aynı).* [DS]

avd, [Ar. ʿavd عود] *{OsT} is.* **1.** Geri gelme; dönme. **2.** Hasta ziyaret etme. **3.** Yoldan sapma.

avdal, [Ar. ābdāl] *{ağız} sf.* Alık; aptal. [DS]

avdamak, [av-da-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-d(ı)-yor]* Oyalamak; meşgul etmek. [DS]

avdan, [avda-mak > av-da-n] *is.* Pazar günü.

avdanertesi, [avdan+erte-s-i] *is.* Pazartesi.

avdas, [Far. āb-dest] *{ağız} is.* Abdest. [DS]

avdaz, [Far. āb-dest => avdaz اودز] *{eAT} is.* Abdest.

avdet, [Ar. ʿavdet عودت] *{OsT} is.* **1.** Hareket edilen yere geri gelme; dönme. **2.** Tekrarlama. ⧉ **avdet-azîmet,** *{OsT} Gidiş-dönüş.*|| **avdet etmek,** *Geri dönmek.*|| **avdet eylemek,** *Geri dönmek; geri gelmek.*|| **avdet-nāme,** *{OsT} İmparatorluk döneminde taşrada çalışan memurların geri dönmelerini emreden resmî yazı.*

avdetî, [Ar. ʿavdetī عودتی] *(avdeti:) {OsT} is.* **1.** Dönüşle ilgili. **2.** Dönüşe ait. **3.** Müslümanlığa geçmiş olan Musevi; dönme.

avdık, -ğı [av-da-mak > av-d-ık] *{ağız} is.* **1.** Cacık. **2.** Ayran. **3.** Kavrulmuş buğdayı el değirmeninde çekerek elde edilen iri undan süt ve şekerle yapılan çorba ya da helva. [DS]

avdır, [av-da-mak > av-dı-r] *{ağız} is.* Erkek cinsel organı. [DS]

avduk, [ağ-dı-k > av-du-k] *{ağız} sf.* Şımarık; kendini bilmez; alık; aç gözlü. [DS]

avdurmak, [ağ-dır-mak > av-dur-mak] *{ağız} gçl. f.*

[-ur] Bir şeyi sırtın öbür yüzüne aşırmak; devirmek; yuvarlamak. [DS]

a'vec, [Ar. ʿavec *(eğrilik)* > aʿvec أعوج] *(a-vec) {OsT} sf.* Eğri büğrü; çarpık.

a'ved, [Ar. aʿved أعود] *(a-ved) {OsT} sf.* Daha yararlı; en yararlı.

avedi, [ev-mek > iv-e-di] *{ağız} sf.* ve *zf.* Acele. [DS]

aveh, [Far. āveḫ آوخ] *(a:veh) {OsT} ünl.* **1.** Eyvah; yazık! **2.** *is.* Rızık; nasip; kısmet.

aven, [Ar. āven آون] *(a:ven) {OsT} sf.* Çok sakin; en sakin.

avend, [Far. āvend آوند] *(a:vend) {OsT} is.* **1.** İp; sicim. **2.** Senet; delil. **3.** Kap kacak. **4.** Taht benzeri yüksek makam. **5.** Satranç oyunu. **6.** *zf.* Önce; evvel; ilk.

avendi, [Far. āvendī آوندی] *(a:vendi:) {OsT} is.* Şarap fıçısı; şarap kabı.

avene, [Ar. ʿavn *(yardım)* > aʿvān *(yardımcılar)* > ʿavene عونه] *{OsT} is.* **1.** Yardakçılar; yamaklar. **2.** Yasal olmayan, uygunsuz bir işe yardım edenler; yardakçılar; kafadarlar; çete. ☞ **avene-i havene,** *{OsT} Hainlikte yardımcı olanlar.*

aveng, [Far. āveng آونگ] *(a:veng) {OsT} is.* **1.** Kurutulmak üzere ipe asılmış meyve askısı. **2.** Arka arkaya sıralanmış şeyler; dizi. ☞ **āveng-i büyūt,** *{OsT} 1. Evler topluluğu; toplu konut. 2. Bina topluluğu.*|| **āveng-i şühūr,** *{OsT} Aylar dizisi.*

avengân, [Far. āveng > āvengān آونگان] *(a:vengâ:n) {OsT} sf.* **1.** Asılı duran. **2.** *is.* Çivi; çengel.

avenü, [Fr. avenue] *is.* **1.** Bir konuta giden iki yanı ağaçlı yol. **2.** İki yanına ağaç dikilmiş geniş kent yolu.

-aver, [Far. āverden *(getirmek)* > -āver آور] *(a:ver) {OsT} son ek.* Sonuna getirildiği Farsça isimlerden *"getiren, sebep olan, sahip olan"* anlamında birleşik sıfatlar yapan ek.

a'ver, [Ar. aʿver أعور] *{OsT} sf.* **1.** Tek gözü kör olan. **2.** *is. anat.* Kör bağırsak.

aver[1], [Ar. ʿaver عور] *{OsT} sf.* Tek gözü kör olma.

aver[2], [Far. āver آور] *{OsT} sf.* Gerçek; hakiki; halis.

averaj, [İng. average] *is. spor.* Bir karşılaşmada takımların yaptıkları sayıların, karşı takımın sayısına bölünmesiyle elde edilen puan; puan hesabı.

averd, [Far. āverdīden *(savaşmak)* > āverd آورد] *(a:-verd) {OsT} is.* Savaş; harp. ☞ **āverd-gâh,** *Savaş alanı.*

averde, [Far. āverden *(getirmek)* > āverde آورده] *(a:-verde) {OsT} sf.* Getirilmiş; naklolunmuş.

averdeni, [Far. āverdenī آوردنی] *(a:verdeni:) {OsT} is.* Getirilmesi uygun olan şey; hediyelik.

averdide, [Far. āverdīde آوردیده] *(a:verdi:de) {OsT} sf.* **1.** Saldıran; saldırmış olan. **2.** Saldırıya uğrayan.

averta, [İsp. abierto] *sf.* Pesata oyununda, açık anlamında kumar terimi. ☞ **averta kesmek,** *Kâğıtları açmak.*

Avesta, [Far. apastāk > avistā] *(ave'sta) is.* Bütünü on iki bin öküz derisi üzerine yazılı olup İskender'in Persepolis'te yaktırdığı söylenen Zerdüşt dinine ait ilahileri bulunduran kitap ve bu ilahilerin her biri.

a'vez, [Ar. aʿvez أعوز] *{OsT} is.* **1.** Anlaşılması güç şiir. **2.** *sf.* Anlaşılmaz; anlamsız.

avez, [Ar. ʿavez عوز] *{OsT} is.* Yoksulluk; geçim sıkıntısı; fakirlik.

avgâh, [av + Far. -gāh آوگاه] *(avgâ:h) {OsT} is.* Avcının saklandığı yer; avcı bekleme yeri.

avgan[1], [Far. āb-kand] *{ağız} is.* **1.** Üstü açık ya da kapalı su yolu. **2.** Açık sarnıç. **3.** Pınar. **4.** Suyun dere kenarlarında oyduğu, su birikintisi olan çukur. [DS] ☞ **avgan kuşu,** *Şeytan uçurtması.*

avgan[2], [av-un-mak > av-gan] *{ağız} sf.* (İnek için) gebe. [DS]

avgana, [Far. āb-ḫāne] *{ağız} is.* Apteshane. [DS]

avganlamak, [avgan-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Asmaların dibini kabartmak. [DS]

avganmak, [av-ga-n-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* (Su için) çukurda toplanmak. [DS]

avgant, [Far. āb-kant] *{ağız} is.* **1.** Su yolu; ark; kanal. **2.** Bahçe duvarlarından açılan su deliği. [DS]

avgar, [av-ga-r] *{ağız} is.* Bıldırcın avlamakta kullanılan bir tuzak. [DS]

avgeştirmek, [ev-ge-ş-tir-mek] *{ağız} gçl. f. [-ir]* (İp vb. için) karıştırmak; dolaştırmak. [DS]

avgın, [Far. āvkant / ābġūn / āvġūn] *(a:vgu:n) {OsT} is.* **1.** Suyun kanallardan arklara aktarılması sırasında akış hızını azaltmak veya yönünü değiştirmek için konulan engelle meydana getirilen küçük gölcük; avkın; avgan. **2.** Yer altı su kanalı. **3.** Avlu veya istinat duvarı gibi yapıların iç kısmında biriken suyu akıtmak için konulmuş künk, boru vb. delik. **4.** *{ağız}* Lağım. [DS] **5.** *{ağız}* Kapalı su yollarından su almak için açılan delikler. [DS] **6.** *{ağız}* Suyun akışını sağlayan meyil; akkın. [DS]

avgun[1], [Far. āvkant / ābġūn / āvġūn آوغون] *is.* **1.** *{eAT}* Yer altı su kanalı. **2.** *{ağız}* Üstü açık sarnıç. [DS] **3.** *{ağız}* Kanalla gelen suyun çeşmelere ayrılacağı yerde biriktiği küçük taş havuz. [DS] **4.** *{ağız}* Bol sulu ve sulak yer. [DS] **5.** *{ağız}* Asıl arıktan ayrılan su yolunda açılıp kapatılabilen yer ve buradaki kapak. [DS] **6.** *{ağız}* Pınar. [DS]

avgun², [av-un-mak > av-gun] *{ağız} sf.* **1.** (Tarla için) sürülerek ekime hazırlanmamış. **2.** (İnek için) boğa isteyen; boğasak. [DS]

avı, [ağu / ağı] *{ağız} is.* **1.** Zakkum. **2.** Ağı; zehir. **3.** Tırtıl. [DS]

avıç, -vcı [avuç] *{ağız} is.* Avuç; el ayası. [DS]

avıçga, [aba /apa *(baba)* > ab-ıç-ka / av-ıç-ğa] *{eT} sf.* İhtiyar; kocamış kişi; ihtiyar adam. [DLT] [EUTS]

avıçka, [aba /apa *(baba)* > ab-ıç-ka / avıçka / avınçka / avaç-ġa] *{eT}* **1.** Yaşlı erkek; koca; ihtiyar. [Nevâyî] [Gabain] [EUTS] **2.** Başkan; reis.

avıkmak, [av-ık-mak] *{ağız} gçsz. f. [-ır]* (Küçük köpek için) ava alışmak. [DS]

avıkkın, [av-ık-kın] *{ağız} sf.* **1.** (Dişi hayvan için) erkek isteyen; kızışmış. **2.** (Köpek için) ava alışkın. [DS]

avıktırmak, [av-ık-tır-mak] *{ağız} gçl. f. [-ır]* Alıştırmak; cesaretlendirmek. [DS]

avıl, [ağıl] *{ağız} is.* Ağıl. [DS]

avılku, [avıl-ğu / afılgu] *{eT} is.* Kırmızı meyveli bir ağaç. [DLT]

avılmak, [*eT.* uvu-l-mak > av-ıl-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* **1.** Yüreği ezilmek. **2.** El ayaları arasında ovularak toz gibi olmak. [DS]

avınak, -ğı [avanak ? / av-ın-ak] *{ağız} sf.* Avanak. [DS] 🗗 **avınak ıslatan,** *{ağız} Ahmak ıslatan.* [DS]

avın, [avın] *{eT} is.* Ağaç. [DLT]

avınç, [av-ınç/ aw-ınç] *{eT} is.* Alışma; ısınma; avunma. [DLT] [Mühennâ]

avınçga, [aba /apa *(baba)* > abınçka / avınçka] *{eT} is.* İhtiyar. [EUTS]

avınçsız, [av-ınç-sız] *{eT} sf.* Korkusuz. [EUTS]

avınçu, [av-ın-çu] *{eT} sf.* Avunulan; alışılan. [DLT]

avındırmak, [av-m-dı-mak] *{ağız} gçl. f. [-ır]* Döl almak amacıyla, dişi hayvanları erkeği ile çiftleştirerek gebe kalmasını sağlamak. [DS]

avıng, [av-ıñ] *(avıñ) {eT} sf.* **1.** Yabancı. [EUTS] **2.** Çalışkan; faal. [EUTS]

avıngu, [ab-ın-ğu / aw-ın-ġu] *{eT} is.* Avunma.

avınılmak, [av-ın-ıl-mak] *{eT} dönşl. f. [-ur]* Kendisini iyi hissetmek. [EUTS]

avınmak, [ab-ın-mak / av-ın-mak اونمق / آونمق] *{eT} {eAT} dönşl. f. [-ır] [eT, eAT -ur]* **1.** Alışmak; avunmak; teselli bulmak; *{ağız} (aynı).* [DLT] [DS] **2.** *{ağız}* (Dişi hayvan için) erkeği ile çiftleşerek gebe kalmak; döl tutmak. [DS] **3.** *{ağız}* Soğukta üşüyüp kendinden geçmek. [DS]

avınt, [Sansk. anbant] *{eT} is.* Sebep; illet; esas; temel. [EUTS]

avırdaçı, [avır-daçı] *{eT} sf.* Bir şeyin çevresinde dönüp dolaşan. [EUTS]

avırdalık, [Sanks. dhātri > *eT* āvirḏā > avırda-lık اوردلق] *{eAT} is.* Ebelik.

avırmak [av-ır-mak / ev-ir-mek] *{eT} gçl. f. [-ur]* **1.** Evirmek; çevirmek; tercüme etmek. [Gabain] **2.** Dönmek; dolaşmak. [EUTS]

avırt, [avurt / avırt] *{ağız} is.* Avurt; yüz. [DS] 🗗 **avırdım yırtmak,** *{ağız} Çalım satarak küfreden kişiyi cezalandırmak.* [DS]|| **avırt çıkmak,** *{ağız} Sertleşmek; hiddet göstermek.* [DS]|| **avırt itmek,** *{ağız} Surat asarak çalım satmak.* [DS]

avırta, [av-ır-ta] *{eT} is.* Toplum; topluluk; tüm. [EUTS]

avırtlak, -ğı [avırt-la-k] *{ağız} sf.* **1.** Avurdu yumru ya da sarkık olan. **2.** (Ekin için) başak tutmak üzere olan. [DS]

avış, [Sansk. avış] **1.** En aşağı cehennemin adı. [EUTS] **2.** Sihir; büyü; afsun. [EUTS]

avıtmak, [av-ıt-mak آويتمق] *{eAT} {ağız} gçl. f. [-ur]* Avutmak; teselli vermek. [DS]

avız¹, [ağız] *{ağız} is.* **1.** Ağız. **2.** Kez; kere. [DS]

avız², [anız] *{ağız} is.* Tarlanın ekinleri kalktıktan sonraki durumu; anız. [DS]

avi, [Far. ʿāvī / ʿāviye عاويه / عاوى] *(a:vi:) {OsT} sf.* Uluyan; hırlayan.

avihte, [Far. āviḫten *(asmak)* > āviḫte آويخته] *(a:vihte , h kalın söylenir) {OsT} sf.* Asılmış olan; asılı. 🗗 **āvihte etmek,** *Asmak.*

avihtegî, [Far. āviḫte-gī آويختگى] *(a:vihtegi:) {OsT} is.* Asılmış olma durumu.

avije, [Far. āvīje آويژه] *(a:vi:je) {OsT} sf.* **1.** Temiz; saf; halis. **2.** *is. mec.* Şarap.

avijgân, [Far. āvījgān آويژگان] *(a:vi:jgâ:n) {OsT} is.* **1.** Yakınlar; mahremler. **2.** Gençler; güzeller.

avil, [Ar. ʿavīl عويل] *(avi:l) {OsT} is.* Feryat.

avind, [Far. āvind آوند] *(a:vind) {OsT} sf.* Önce; ilk; evvel.

avine, [Ar. āvine آونه] *(a:vine) {OsT} is.* Zamanlar; vakitler; çağlar.

avineten, [Ar. āvineten آونةً] *(a:vine'ten) {OsT} zf.* Ara sıra; rastlantısal olarak.

avisto, [İt. avisto] *is.* "Görünce" anlamında, görüldüğü an ödenmesi gereken poliçelere yazılan açıklama.

avişe, [Far. āvīşe آويشه] *(a:vi:şe) {OsT} is. bot.* Kekik.

-aviz, [Far. āviḫten *(asmak)* > -āvīz آويز -] *(a:vi:z) {OsT} son ek.* Sonuna getirildiği Farsça kelimeler *"asılı, asılmış olan"* anlamı katarak birleşik sıfatlar yapan son ek.

aviz, [Far. āviḫten *(asmak)*> -āvīz آويز] *(a:vi:z) {OsT} sf.* Asılı bulunan; asılmış.

avize, [Far. āviḫten *(asmak)* > āvīz *(asılı şey)* > āvīze آويزه] *(a:vi:ze) {OsT} is.* **1.** Tavana asılı süslü aydın-

latma aracı. **2.** İstanbul tersanelerinde üretilen gemilere padişahın ve diğer devlet büyüklerinin gönderdiği mefruşat. ⊡ **avize ağacı,** *bot. Park ve bahçelerde süs ağacı olarak yetiştirilen gövde kısmı odunsu, yığın hâlinde birleşik yaprakları ve ucunda beyaz veya mor büyük çiçekli zambakgillerden bir ağaçcık, (Yucca gloriosa).*|| **āvize-i gūş,** *{OsT} Kulağa asılı süs eşyası; küpe.*|| **āvize-i nücūm,** *{OsT} Yıldız kümeleri.*

avizgin, [Far. āvīz-gin آویزگین] *(a:vizgin) {OsT} sf.* **1.** Israrcı; ısrar eden. **2.** Askıntı olan; musallat olan. **3.** *is.* Bir şey almadan bırakmayan dilenci.

avizo, [İsp. barc de aviso] *is. dnz.* Donanmada yer alan küçük gemilerden biri.

avk[1], [av > av-(ı)k ?] *{ağız} is.* Hile; düzen. [DS] ⊡ **avka düşmek,** *{ağız} Tuzağa düşmek.* [DS]

avk[2], [Ar. ʿavḳ عوق] *{OsT} is.* Durdurma; alıkoyma; vazgeçirme.

avkalamak[1], [*eT.* uv-mak > av-(u)k-mak > av-(ı)k-ala-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* **1.** Avuç dolusu almak. **2.** Avuç içine alıp sıkıştırmak; çitilemek; ovmak. **3.** Örselemek; hırpalamak. **4.** (Köpek vb. için) ısırmak. **5.** Ansızın altına almak. **6.** Karıştırmak; iyice karıştırıp kabartmak. **7.** Sıkıştırmak; tehdit etmek; azarlamak. **8.** Oynamak. **9.** Ovmak; masaj yapmak. **10.** Çalkalamak; elemek. **11.** Yakalamak; tutmak; avuçlamak. **12.** Ezmek; ufalamak. **13.** Buruşturmak. **14.** Doğal maddelerle deriyi terbiye etmek. **15.** Mıncıklamak. [DS]

avkalamak[2], [Ar. ʿavḳ *(engel)* => avk-ala-mak] *gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Engel olmak; geciktirmek.

avkalanmak, [avkala-n-mak] *{ağız} edil. f. [-ır]* **1.** Zedelenmek; hırpalanmak; örselenmek. **2.** Ufalanmak. **3.** Buruşmak. **4.** Örselenmek; kırılmak; ufak parçalara ayrılmak. [DS]

avkalaşmak, [av-(ı)k-a-la-ş-mak] *{ağız} işteş. f. [-ır]* **1.** Oynaşmak; sevişmek. **2.** Şakalaşmak. **3.** Boğuşmak; didişmek; alt alta üst üste gelmek. [DS]

avkam, [av-k-a-m] *{ağız} sf.* **1.** İnsanın iki el ile alabileceği miktar; avuç dolusu. **2.** Hayvanın ağzı ile bir kerede alabileceği miktar. [DS]

avkamak, [*eT.* uv-mak *(ufalamak)* > av-(u)k-mak > avk-a-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-k(ı)-yor]* **1.** Avuç içine alarak ovmak; çitilemek; ovalamak. **2.** Azarlamak; tekdir etmek; paylamak. [DS]

avkan, [av-ka-n] *{ağız} is.* Uzak. [DS]

avkant, [Far. āb-kant] *{ağız} is.* Üstü açık ya da kapalı su yolu. [DS]

avkeşe, [Ar. ʿavkeşe عوکشه] *{OsT} is. tarım.* Harman savurmakta kullanılan parmaklı kürek; yaba.

avketmek, [Ar. ʿavḳ *(engel olma)*] *{ağız} gçl. f. [-(d)-er]* **1.** Engel olmak; mani olmak. **2.** Geciktirmek. [DS]

avkılmak, [avk-ıl-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* (Bal için) peteğinden ayrılmak. [DS]

avkımak, [*eT.* uv-mak > av(ı)k-mak > avk-ı-mak] *{ağız} gçl. f. [-r]* **1.** Avuç içine alarak sıkmak; ovmak; ovalamak; çitilemek. **2.** Çamaşırı durulamak. **3.** Yoğrulmuş hamuru, bulaşmaması için una bulayarak yumak hazırlamak. [DS]

avkın, [Far. ābgūn] *{ağız} is.* **1.** Pınar; kaynaktaki su gölcüğü. **2.** Su yolu; kanal; ark. **3.** Su deposu. [DS]

avkınlamak, [av-(ı)k-ın-la-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Gezip dolaşmak. [DS]

avkınmak, [av-(ı)k-ın-mak] *{ağız} edil. f. [-ır]* Tuzağa düşmek. [DS]

avkırak, -ğı [avk *(yans.)* > avk-ır-a-k] *is.* Balgamlı tükürük.

avkırı, [ay-kır-ı] *{ağız} sf.* → aykırı. [DS]

avkırmak[1], [avkır *(yans.)* > avkır-mak] *{ağız} gçsz. f. [-ır]* Havlamak. [DS]

avkırmak[2], [*eT.* uv-mak *(ufalamak)* > av-(u)k-ır-mak] *{ağız} gçl. f. [-ır]* **1.** Çalmak; aşırmak. **2.** Ovmak; okşamak. [DS]

avkırtmak, [av-(ı)k-ır-t-mak] *{ağız} gçl. f. [-ır]* **1.** Aldatmak; sezdirmemek. **2.** Avlamak. [DS]

avkma, [av-(ı)k-ma] *{ağız} is.* Çökelek, taze soğan ve zeytinyağı ile yapılan bir tür salata; Çingene pilavı. [DS]

avkmak, [*eT.* uv-mak *(ufalamak)* > av-(ı)k-mak /av-(u)k-mak] *{ağız gçl. f. [-ar]* **1.** Eli ile ovalayarak küçük parçalara bölmek; ufalamak. **2.** İyice karıştırmak. **3.** Dövmek. **4.** Çamaşırı durulamak. **5.** Avuç içinde sıkıştırmak; ovmak; ovalamak; çitilemek. **6.** Yenmek; mağlûp etmek. **7.** Yakalamak; tutmak. **8.** Zedelemek; ısırmak. [DS]

avku, [av-(ı)k-u] *{ağız} is.* Cevizin dış kabuğu. [DS]

avkulu, [av+kul-u?] *{ağız} sf.* Ava çok düşkün; av peşinde koşan. [DS]

avkurlanmak, [*eT.* uv-mak *(ufalamak)* > av-(ı)k-urla-n-mak] *{ağız} edil. f. [-ır]* Kırılmak. [DS]

avkuru, [arkuru / aykırı] *{ağız} sf.* **1.** Düz; kestirme; kese. **2.** Aykırı; yan üstü. **3.** Ters; çapraz. **4.** (Yol için) döne döne. [DS] ⊡ **avkuru doğkuru gitmek,** *{ağız} Zikzaklı gitmek.* [DS]

avkuş[1], [avkuş آووقوش] *{eAT} {ağız} is. bot.* Mürdümük; mürdük. [DS]

avkuş[2], [av+kuş] *{ağız} is.* Av hayvanı. [DS]

avl[1], [Ar. ʿavl عول] *{OsT} is.* **1.** Tecavüz; haddi aşma. **2.** Doğru yoldan sapma; meyletme. **3.** *huk.* Miras hisselerinin payda sayısını aşması.

avl[2], [Ar. ʿavl عول] *{OsT} is.* **1.** Feryat; acınma. **2.** Sıkıntı sebebi.

avla, [av-la-ġu > avla / Yun. avlara آولا] *{eAT} {ağız} is.* **1.** Bahçelerin etrafına ince dal ve çalılardan ya-

pılan büyük çit. **2.** Ay ağılı; hâle. **3.** Ağıl. **4.** Avlu; evlerin önündeki küçük bahçe. **5.** Tahta perde. **6.** Tahıl yıkamak için arık kıyılarına yapılan küçük beton havuz. **7.** Balık tutmak için derelerde taşla çevrilen daire. **8.** Çerçeve; çevre. **9.** Ahırda hayvanların yem yediği yer. **10.** İnce uzun çam ağacı; bu ağaçtan yapılan direk; sırık. **11.** Dam merteklerinin küçüğü. [DS]

avlagı, [av-la-ğı آولاغی] *{eAT}* → avlagu.

avlagu, [av-la-mak *(kuşatmak)* > av-la-ğu آولاغو] *{eAT} is.* Çalıdan yapılmış çit.

avlağa, [av-la-mak *(kuşatmak)* > av-la(ğ)-a] *{ağız} is.* **1.** Ay ağılı; hâle. **2.** Ağıl. **3.** Çit. **4.** Avlu. **5.** Kuzu ağılı. **6.** Duvar. **7.** Ahırda hayvanların yem yediği yer. **8.** Meme başının çevresi. [DS]

avlağı, [av-la-mak *(kuşatmak, çevirmek)* > av-la(ğ)-ı] *{ağız} is.* **1.** Av yeri; avı çok olan yer. **2.** Evin bitişiğindeki tarla. **3.** Kayalıklar arasındaki geçit. **4.** Dağlık yerlerdeki bol otlu düzlük. **5.** Çerçeve; çevre. [DS] ☐ **avlağa atmak,** *{ağız} Çevirmek.* [DS]

avlak[1], **-ğı** [*eT.* ab-la-mak *(avlamak)* ab-la-ğ > av-la-k آولاق] *is.* **1.** Avı bol olan yer. *{eT} {ağız} (aynı)* [Nevâyî] [DS] **2.** Avlanma bölgesi; av yeri; avlanılan yer. *{eT} {eAT} (aynı)* [Nevâyî] **3.** *{ağız}* Avlanmayı bilen hayvan. [DS]

avlak[2], **-ğı** [avla-mak *(çevirmek, kuşatmak)* > / Yun. aulaks *(açılan iz)* ?] *{ağız} is.* **1.** Bahçelerin etrafına çekilen ince dal ve çalı çit. **2.** Kuzu ağılı. **3.** Hudut; sınır; çerçeve. **4.** Çiçek yetiştirmek için hazırlanan yer. **5.** İyi bir ekin içinde zayıf kalmış yer. **6.** Evlerin damlarından akan ve biriken sular. **7.** Bataklık ve sulak yer. **8.** Derelerden akan ince sular. **9.** Akarsularda balık avlanan durgun yer. **10.** Su kanalı. **11.** Dere; vadi.

avlaksız, [avlak-sız] *{ağız} sf.* Sersem; budala. [DS]

avlalmak, [av-la-l-mak] *{eT} dönşl. f. [-ur]* Avlanmak. [DLT]

avlama, [av-la-ma] *is.* Avlamak işi.

avlamak[1], [*eT* ab-la-mak *(avlamak)* > av-la-mak آولامق] *gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* **1.** Bir av hayvanını yakalamak veya bir silahla öldürmek. *{eT} (aynı)*[Gabain] [Mühennâ] [EUTS] [DLT] **2.** *mec.* Çok arzu edilen fakat az bulunur bir şeyi ele geçirmek. **3.** *mec.* Birini yalan ve düzen kurarak emellerine alet etmek; kandırmak; tuzağa düşmek. **4.** *{eT}* Ele geçirmek. [Gabain] [Mühennâ] [EUTS] [DLT] **5.** *{eAT}* Yakalamak.

avlamak[2], [av-la-mak / av-mak / avala-mak اولاق] *{eT} gçl. f. [-r]* **1.** Bir şeyi çevrelemek; çevresini dolaşmak. [EUTS] **2.** Toplanmak; üşüşmek. [DLT] **3.** *{eAT}* Çevresini kuşatmak; etrafını çevirmek. **4.** *{ağız}* Bir şeyin çevresini çitle çevirmek. [DS]

avlan, [av-la-n] *{ağız} is.* Avcı. [DS]

avlanma, [av-la-n-ma] *is.* Avlanmak işi.

avlanmak, [av-la-n-mak) *edil. f. [-ır]* **1.** Biri tarafından av olarak ele geçirilmek. *{eT} (aynı)* [DLT]. **2.** *mec.* Biri tarafından hile ile emellerine alet edilmek; kandırılmak; tuzağa düşürülmek. **3.** *dönşl. f.* Ava gitmek; avcılığa çıkmak. **4.** Av avlamak. *{eT} (aynı)* [DLT] ☐ **avlanıp kuşlanmak,** *{ağız} Ava çıkmak; av yapmak.* [DS]

avlar, [Yun. avlara] *{ağız} is.* Etrafı çevrilmiş bahçe; avlu. [DS]

avlaşmak[1], [av-la-ş-mak / äv-lä-ş-mek] *{eT} işteş. f. [-ur]* **1.** Toplanmak; yığılmak. [DLT] **2.** *{ağız}* Çevirmek. [DS]

avlaşmak[2], [eb-le-ş-mek / evleşmek] *{eT} işteş. f. [-ur]* Evini ortaya koyup kumar oynamak; evini ödül koymak. [DLT]

avlaştırmak, [av-la-ş-tır-mak] *{ağız} gçl. f. [-ır]* Kollamak; sakınmak; korumak. [DS]

avlatmak, [av-la-t-mak] *gçl. f. [-ır] [eT. -ur]* **1.** Birine avlama işini yaptırmak. **2.** Bir avı başkasına yakalatmak, tutturmak. *{eT} (aynı)* [DLT]

avlaz, [av-la-z] *{ağız} sf.* Av meraklısı. [DS]

avle, [Ar. ʿavle عوله] *{OsT} is.* Feryat.

avlu[1], [Yun. auli) *is. mim.* **1.** Bir yapının ortasında etrafı duvarlarla çevrili üstü açık yer; asma bahçe. **2.** *{ağız}* Hol; koridor. [DS] **3.** *{ağız}* Evlerin bodrum ya da zemin katındaki salon. [DS] **4.** *{ağız}* Kiler. [DS] **5.** *{ağız}* Kışlık küçük evlerin karşısında büyük yazlık ev. [DS]

avlu[2], [ağ-ıl] *is.* **1.** *{ağız}* Ağıl. **2.** Köyün yakınındaki verimli tarla. [DS]

avluk, -ğu [uyku-luk] *{ağız} is.* İşkembe. [DS]

avlukçu, [av-luk-çu] *{ağız} sf.* Başkasından geçinen; avantacı. [DS]

avlum, [av-(u)l-um / ağ-ul-um ?] *{ağız} is.* **1.** Daire. **2.** Ay ağılı; hâle. [DS]

avm, [Ar. ʿavm عوم] *{OsT} is.* Yüzme.

avmak[1], [av-mak / avalanmak / avlamak] *{eT} gçsz. f. [-ar]* **1.** Toplaşmak; üşüşmek; etrafını çevirmek. [DLT] **2.** Avlanmak. [DLT]

avmak[2], [av-mak] *{eT} gçsz. f. [-ar]* **1.** Sıhhatte olmak; sağlıklı olmak. [EUTS] **2.** *{ağız}* Def etmek; kovmak. [DS]

avn, [Ar. ʿavn عون] *{OsT} is.* **1.** Yardım. **2.** Süleyman Peygambere yardım eden cinin adı. **3.** *sf.* Yardımcı. ☐ **avn-i Hak,** *Allah'ın yardımı.*

avnî, [Ar. ʿavn> ʿavnī عونی] *(avni:) {OsT} sf.* Yardımla ilgili.

avniye, [Ar. ʿavniye *(başkomutan Hüseyin Avni'nin adından)* عونیه] *is.* 19. yy.da giyilen kukuletalı bir tür yağmurluk.

avokado, [İsp. abogado] *is. bot.* **1.** Ilıman kuşakta

yetişen Amerika kökenli her mevsim yeşil yapraklı 5-15 m. boyunda defnegillerden bir tür meyve ağacı, *(Persea)*. **2.** Bu ağacın meyveleri; Amerika armudu.

avra[1], [av-ra] *{ağız} is.* Daldırma. [DS]

avra[2], [afra / avra] *{ağız} is.* Dara. [DS]

avrad, [avrat / avret] *{ağız} is.* → avrat. [DS]

avradapa, [avrat+apa] *{ağız} sf.* Kılıbık. [DS]

Avrafrika, [Avrupa+Afrika] *is.* Avrupa ve Afrika anakaralarının ikisine birden verilen ortak ad.

avrak, [av-ra-k] *{ağız} sf.* Ahmak; aptal. [DS]

avramak, [av-ra-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-r(i) -yor]* **1.** Kollamak; korumak; zaptetmek. **2.** Kavramak. [DS]

avran, [av-ra-n] *{eT} is.* **1.** Demirci ocağı biçiminde yapılan ekmek fırını. [DLT] **2.** *{ağız} sf.* Obur. [DS] ☐ **avran davran,** *{ağız} Enine boyuna.* [DS]

avrana, [Far. arvāna => ʿavrana عورنه] *{ağız} is.* **1.** Dişi deve. **2.** Yük devesi. **3.** Büyük tencere. **4.** Leğen. **5.** *sf.* Ağzı büyük; büyük ağızlı. [DS] ☐ **avrana ağızlı,** *{ağız} Büyük ağızlı; ağzı büyük.* [DS]

Avrasya, [Avrupa+Asya] *(avra'sya) is.* Avrupa ve Asya anakaralarının ikisine birden verilen ortak ad.

avrat[1], **-dı** [Ar. ʿavret عورت] *{eAT} is.* **1.** Erkeğin eşi; karı; zevce. **2.** Kadın. ☐ **avrada yakınlık,** *{eAT} Kadınla cinsel ilişkiye girme.*|| **avrat abla,** *{ağız} 1. Boşboğaz erkek. 2. Erken gelişmiş kız.* [DS] || **avrat ağızlı,** *Karısının sözünden çıkmayan (erkek)*|| **avrat almak,** *{eAT} Bir kadınla evlenmek.*|| **avrat boşamak,** *Erkek için boşanmak.*|| **avrat çekmek,** *{eAT} Kadın getirmek.*|| **avrat kişi,** *{ağız} Karı koca.* [DS]|| **avrat oglan,** *{eAT} Çoluk çocuk.*|| **avrat oynatmak,** *folk. Çengi adı verilen kadınları oynatarak içkili çalgılı eğlenmek.*|| **avrat pazarı,** *1. Eskiden cariyelerin alınıp satıldığı pazar. 2. Satıcıları çoğunlukla kadın olan pazar.*|| **avrat vakti,** *{eAT} Yakınlık zamanı; halvet zamanı.*||

avrat[2], **-dı** [Ar. ʿavret > ʿavrāt عورات] *(avra:t) {OsT} is.* **1.** Kadınlar. **2.** İnsan vücudunun mahrem yerleri.

avratbaz, [Ar. ʿavret + Far. -bāz عورتباز] *{ağız} sf.* Kadın avcısı; zampara. [DS]

avratlanmak, [avrat-la-n-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* **1.** Ev işlerinde becerikli, bilgili olmak. **2.** Mızıkçılık etmek. [DS]

avratlık, [avrat-lık عورتلق] *{eAT} is.* **1.** Zevcelik; eş olma. **2.** *{ağız}* İyi ev kadınlığı. [DS]

avratsı, [avrat-sı] *{ağız} sf.* (Kız için) kadınlığa özenen. [DS]

avreş, [? avreş] *is. folk.* Elazığ'da klarnet eşliğinde, meydanlarda erkekler tarafından oynanan halk oyunu.

avret, [Ar. ʿavret عورت] *{OsT}is.* İnsan bedeninde çıplak olarak gözükmesi ayıp ve dinen haram sayılan yer; edep yeri; ut yeri. ☐ **avret yeri,** *Erkeklerin göbekleri ile dizleri arasında, kadınların el, yüz ve ayakları dışında kalan bedenlerinde namaz kılarken örtülmesi gereken yerler; mahrem yerler.*

avrı, [avrı] *{eAT} is.* Yaprak şeklinde olan para; banknot.

avrıka, [Afrika / Avrupa ?] *{ağız} is.* Bir tür saç tıraşı. [DS]

avrılmak, [ab-(ı)r-ıl-mak / avrıl-mak آورلق] *{eAT} dönşl. f. [-ur]* Bir şeyin üzerine kapanır gibi eğilmek.

avrındı, [av-rı-ndı] *{eT} is.* Kırıntı; döküntü. [DLT]

avril, [Erme. abril] *{ağız} is.* Nisan. [DS] ☐ **avril beşi,** *{ağız} 1. Eski takvimle beş nisan. 2. Bugünkü takvimle 18 nisan.* [DS]

avrizi, [Yun. vrudion [Tzitzilis]] *{ağız} is.* Deniz yosunu. [DS]

Avro, [Yun. Europa > Euro] *is.* Avrupa Birliğinin resmî para birimi.

avroş, [Yun. avroḫ] *{ağız} is.* Bir tür kuş tuzağı. [DS]

avruk, [av-(ı)r-uk ?] *{ağız} is.* **1.** Yanak. **2.** Yaylaya götürülen eşya. **3.** Hasta. **4.** *sf.* Obur. [DS]

avrumak, [av-(ı)r-u-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r]* Hastalanmak. [DS]

avrumpa, [avrupa > avrumpa] *{ağız} is.* Kadın saçına yapılan ondüle. [DS]

Avrupa, [Yun. Europa *(Yer tanrısı)*] *(avru'pa) is.* **1.** Dünya'nın beş ana karasından birinin adı. **2.** Batı; batı ülkeleri. **3.** *{ağız}* Başın ön tarafında bir miktar saç bırakılarak yapılan saç tıraşı; kâküllü tıraş. [DS] **4.** *{ağız}* Entarinin arka tarafında, omuzlarla boyun arasında kalan kısım. [DS]

Avrupaî, [Avrupa+ Ar.ī] *{OsT} sf.* **1.** Avrupalılara ve Avrupa'ya özgü. **2.** *zf.* Avrupalılara benzer biçimde.

Avrupalı, [Avrupa-lı] *(avrupa'lı) is.* ve *sf.* **1.** Avrupa halkından olan veya Avrupa'da yaşayan. **2.** Avrupa'ya has olan; Avrupa'dan gelmiş.

Avrupalılaşmak, [Avrupa-lı-la-ş-mak) *dönşl. f. [-ır]* **1.** Düşünce, davranış ve yaşama biçimi bakımından Avrupalılara benzemek. **2.** Avrupa'ya ait kültürel değerleri benimsemek.

Avrupalılık, -ğı [Avrupa-lı-lık] *is.* **1.** Avrupalı olma durumu. **2.** Avrupalı olanın niteliği.

avruşmak, [av-(ı)r-uş-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ur]* Tırmanmak. [DS]

avruz, [Far. ābrīz] *{ağız} is.* **1.** Lazımlık; oturak. **2.** Dibi dar, ağzı geniş, iki kulplu, yoğurt mayalamaya yarayan toprak kap. [DS]

avsak[1], **-ğı** [av-sa-k] *{ağız} is.* Aldatma. [DS]

avsak[2], **-ğı** [ak-sa-k / ağ-sa-k] *{ağız} sf.* **1.** Hafif topal; aksak. **2.** Hayvan yükünün bir tarafa hafif meyletmiş, ağmış durumu. [DS]

avsak[3], **-ğı** [av-sa-k] *{ağız} sf.* Ava istekli; av isteklisi. [DS]

avsal[1], [av-sa-l ?] *{ağız} is.* **1.** Yürüme bilmeyen kimse. **2.** *sf.* Gerek; gerekli. [DS]

avsal[2], [av-sal ?] *{ağız} sf.* **1.** (Yer için) avı çok olan. **2.** Kolay; çabuk. [DS]

avsana, [? avsana] *{ağız} sf.* Sersem; aptal; saf. [DS]

avsıl, [av-ız > avış-ıl ? اوصل] *{eAT}* Sığırların dilinde ve ayaklarında oluşan bulaşıcı bir hastalık.

avsın[1], [Far. afsūn > avsın] *{ağız} is.* **1.** Hayvan sokmalarının zehir ve ağrısını etkisiz kılmak için yapılan işlem. **2.** Sihir; büyü; afsun. [DS]

avsın[2], [avurt > av-sın] *{ağız} is.* Bir tür göz hastalığı. [DS]

avsın[3], [av + sin-mek > av-sın] *{ağız} is.* Avcıların av sırasında pusu kurdukları, ya da gizlendikleri küçük kulübemsi yer. [DS]

avsıncı, [afsun-cu / avsın-cı] *{ağız} is.* Büyü yapan kimse; afsuncu; büyücü. [DS]

avsınmak, [av-sı-n-mak] *{ağız}] gçl. f. [-ır]* Bir kimseyi ezmek istemek. [DS]

avsınlamak[1], [av-sı-n-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* **1.** Kestirmeden gitmek. **2.** Aldatmak. [DS]

avsınlamak[2], [av-sı-n-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* **1.** Avuç dolusu almak. **2.** Masaj yapmak. [DS]

avsınlamak[3], [efsun > avsın-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* **1.** Büyü yapmak; afsun yapmak. **2.** Hasta insan ya da hayvanı iyileşmesi için okutup üfletmek; afsun yaptırmak. [DS]

avsınlanmak, [efsun-la-n-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* Afsuncu tarafından okuyup üflenerek iyileştirilmek. [DS]

avsınlı, [efsun-lu] *{ağız} sf.* Afsunlanmış; büyülü. [DS]

avsıt, [Yun. aspida *(jant.)*] *{ağız} is.* Kağnı tekerleğini meydana getiren üç parça ağaç; demirsiz kısım. [DS]

avsıtmak, [av-sı-t-mak] *{ağız} gçl. f. [-ır]* **1.** Aldatmak; kandırmak; gafil avlamak. **2.** Oyalamak. [DS]

avsukmak, [av-su-k-mak] *{ağız} gçl. f. [-ur]* **1.** Korkutmak. **2.** Zayıf düşürmek. **3.** Yenmek. [DS]

avsun[1], [Far. efsūn => avsun آوسون] *{ağız} is.* **1.** Büyü; sihir; afsun. *{eAT} (aynı)*. **2.** Üfürük; nefes. **3.** Büyücülerin efsun yapmakta kullandıkları madde. **4.** Telkin; etki; tesir. **5.** Kurşun dökme işinde kullanılan eritilmiş kurşun. [DS]

avsun[2], [avurd > av-sun] *{ağız} is.* Vücutta beliren kabartılar. [DS]

avsun[3], [av+ sin-mek > av-sun] *{ağız} is.* Tavşan ve kuş gibi av hayvanlarını vurmak için kurulan gizlenme yeri; pusu. [DS]

avsunlamak[1], [avsu-n-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [l(u)-yor]* **1.** Tohumu avuç içinde ovalayarak kabuklarından çıkarmak. **2.** Fındık kabuklarını kabartmak. [DS]

avsunlamak[2], [efsun-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(u)-yor]* **1.** Büyü yapmak; afsunlamak. **2.** Hastaları iyileştirmek için bir takım büyülü işler yapma; okuyup üflemek. **3.** Zehirli hayvanların sokmaması için büyü yapmak; şerbetlemek. [DS]

avsunlamak[3], [avsun-la-mak] *{ağız}] gçl. f. [-r] [-l(u)-yor]* **1.** Aldatmak; kandırmak; gafil avlamak. **2.** Oyalamak. **3.** Hastalık bulaştırmak. [DS]

avsunlatmak, [efsun-la-t-mak] *{ağız} gçl. f. [-ır]* Hastaları iyileştirmek için hocaya okutmak. [DS]

avsut, [Yun. aspida *(jant.)* > avsut / ispit] *{ağız} is.* **1.** Kağnı tekerleğinin ağaç kısmı. **2.** Her türlü tekerleğe mazının geçtiği delik. [DS]

avşak[1], **-ğı** [av-(ı)ş-a-k] *{ağız} is.* **1.** Bir tür ardıç çalısı. **2.** İlkbaharda çiğdemle birlikte açan, kokusuz, menekşeye benzer bir çiçek. [DS]

avşak[2], **-ğı** [ağırşak / avşak] *{ağız} is.* **1.** Somun, cıvata, çivi gibi şeyleri sıkıştıran, gevşeten, düzelten bir tür anahtar. **2.** Ağırşak. [DS]

avşallamak, [avşal-la-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Acele yapmak; gelişigüzel yapmak. [DS]

avşar[1], [Kazan. avş-mak *(itaat etmek, müsaade etmek)* > afş-ar] *(a'fşar) sf.* **1.** → afşar. **2.** *{ağız}* Atlı jandarma. [DS] **3.** *{ağız}* Ucu sivri bıçak; kama. [DS] **4.** *{ağız}* Pekmezin pişmeden önce şiddetle kaynaması. [DS] **5.** *{ağız}* Tarhana yaparken pişirilen soğan, biber ve yoğurt karışımı. [DS] **6.** *{ağız}* Yular. [DS] **7.** *{ağız} sf.* Hamarat; becerikli. [DS] ⊡ **avşara gelmemek,** *{ağız} (Memeli hayvan için) sağımı güç olmak; sağım sırasında huysuzluk etmek.* [DS]|| **avşar sağmak,** *{ağız} Koyunu Afşar usulünde sağmak.* [DS]

avşar[2], [Far. afsār] *{ağız} is.* Yular. [DS]

avşarlamak, [avşar-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-(ı)-yor]* **1.** Kızdırmak. **2.** İşi büyütmek. [DS]

avşarlanmak, [avşar-la-n-mak] *{ağız} gçl. f. [-ır]* Hiddetlenmek. [DS]

avşin, [Far. āvşin آوشن] *{OsT} is. bot.* Kekik.

avşut, -du [Yun. apsida > avşut ?] *{ağız} is.* Köşe. [DS]

avu, [ağu/ ağı] *{ağız} is.* **1.** Zehir; ağı. **2.** Zehirli bitki. [DS]

avuç, -cu [*eT.* adut > avut > avuç / avuc آووج / آوج] *is.* **1.** Elin iç tarafı. **2.** Parmaklar toparlanmış ve ortası hafifçe çukurlaştırılmış hâlde iken elin aldığı miktar; apaz; aya; koşam. *Avuç dolusu altın.* ⊡ **avcu delik,** *{eAT} Para tutmaz.*|| **avcu kaşınmak,** *Yakında eline para geçeceğine dair batıl inancı.*|| **avcuna saymak,** *Peşin ödemede bulunmak.*|| **avcundan okumak,** *Fala bakmak.*|| **avcunu yalamak,** *Beklediğini, umduğunu bulamamak.*|| **avcunun içi gibi bilmek,** *Bir yeri çok iyi tanımak, bilmek.*|| **avcunun içinde olmak,** *Birinin dilediğini yapar durumda olmak.*|| **avcunun içinde tutmak,**

Birine dilediğini yaptıracak durumda bulunmak.|| **avcunun içine almak,** *Yönetimi altına almak.*|| **avucunu açmak,** *{eAT} Cömert davranmak.*|| **avuç açmak,** *Dilenmek.*|| **avuç alaması,** *{ağız} Çakıl büyüklüğünde taş; elle atılabilecek taş.* [DS]|| **avuç avuç,** *Bol miktarda; çok çok.*|| **avuç dolusu,** *1. Avcun alabildiği miktarda. 2. Çok fazla miktarda.*|| **avuçı delik,** *{eAT} Para tutmaz.*|| **avuçını açmak,** *{eAT} Cömert davranmak.*|| **avuç kayası,** *{eAT} El ile atılabilen taş; el kayası.*|| **avuç içi kadar,** *Çok küçük yer.*|| **avuç unu,** *Değirmenciye verilen öğütme ücreti karşılığı un; değirmenci hakkı. {eAT} (aynı)*|| (bir) **avuç,** *1. Çok az miktarda. Bir avuç kahraman, koskoca düşman ordusunu perişan etti. 2. Çok fazla miktarda. Şu uyduruk şeye bir avuç para verdim.*

avuçka, [*eT.* abı-ç-ka / avuç-ka] *{eT} is.* Başkan; reis.

avuçlama, [avuç-la-ma] *is.* **1.** Avuçlamak işi. **2.** Avuçta tutma; avcuna alma.

avuçlamak, [avuç-la-mak آوجلامق]*{eAT} gçl. f. [-r)] [-(ı) -yor]* **1.** Avcunu dolduracak kadar bir şeyden almak. **2.** Avuçta tutmak veya avcuna almak.

avuçlatmak, [avuç-la-t-mak] *gçl. f. [-ır)]* **1.** Avuçlama işini birisine yaptırmak. **2.** Birinin, bir şeyi avuçlamasını sağlamak, izin vermek.

avujgun, [? avuj-ğun] *{eT} is.* Deri sepilemekte kullanılan palamut meyvesi. [DLT]

avuk, -ğu [av-uk] *{ağız} sf.* **1.** Avare. **2.** *is.* Dağların dik ve sarp sırtları. [DS] ⊡ **avuk olmak,** *İşten kalmak; avare olmak.*

avukat, [Lat. advocare *(yanına çağırmak)* > advocatus > Fr. avocat] *is.* **1.** Hukuk işlerinde ücreti karşılığında halka yardımcı olan özel ihtisas sahibi kişi; dava vekili; müdafi; savunucu. **2.** *mec.* Kendisini doğrudan ilgilendirmediği hâlde başkasını savunan kişi.

avukatlık, -ğı [avukat-lık] *is.* Avukatın yaptığı iş ve mesleği. ⊡ (birinin) **avukatlığını yapmak,** *1. Bir davada birinin savunmasını üstlenmek; müdafaa etmek. 2. mec. Kendisini doğrudan ilgilendirmediği ve üzerine düşmediği hâlde birini savunuvermek.*

avukmak[1], [av-uk-mak / avk-mak] *{ağız} gçl. f. [-ur]* Kırmak ezmek. [DS]

avukmak[2], [av-uk-mak] *{ağız} gçsz. f. [-ur]* **1.** Alışmak; dadanmak. **2.** Bir şeyi göre göre, yapa yapa öğrenmek. [DS]

avukturmak, [avuk-tur-mak] *{ağız} gçl. f. [-ur]* **1.** Aldatmak; kandırmak; oyalamak. **2.** Alıştırmak; öğretmek. [DS]

avul, [Başkurt, Kazak, Tatar. av-ıl /av-ul] *is.* **1.** Kabile, oymak. **2.** Köy; avıl. **3.** *{ağız}* Küçük dal ve çalılarla yapılmış bahçe çiti. [DS] **4.** *{ağız}* Ağıl. [DS] **5.** Kış için meyve saklanan yer. **6.** *{ağız}* Asker. [DS]

avulamak, [ağu-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(u)-yor]* Ağılamak; zehirlemek. [DS]

avulanmak, [ağu-la-n-mak] *{ağız} edil. f. [-ır]* **1.** Zehirlenmek. **2.** *dönşl. f.* Sıcağın ya da yorgunluğun etkisi ile ağzının tadı kaçmak; dili damağına yapışmak. [DS]

avulatmak, [ağu-la-t-mak] *{ağız} gçl. f. [-ır]* Zehirletmek. [DS]

avulu, [ağu-lu] *{ağız} sf.* Zehirli. [DS]

avumak, [avu-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r]* Yardım etmek; işine yaramak. [DS]

avunç, -cu [avun-mak > av-un-ç] *is.* Üzüntünün, tasanın dağılması ile ortaya çıkan durum; teselli; avuntu; aldanca; yatıştırma.

avundurma, [av-un-dur-ma] *is.* **1.** Avundurmak işi. **2.** Birinin avunmasını sağlama işi.

avundurmak, [av-un-dur-mak] *gçl. f. [-ur]* **1.** Birinin üzüntü ve acısını unutması veya bu durumun hafiflemesi için girişimde bulunmak. **2.** *{ağız}* Kızışmış bulunan dişi hayvanı çiftleştirerek gebe kalmasını sağlamak. [DS]

avunma, [av-un-ma] *is.* **1.** Avunmak işi. **2.** Dişi hayvanın gebe kalması.

avunmak, [*eT* avī-mak / av-ın-mak] *dönşl. f. [-ur]* **1.** Düşüncesini, kendisini üzen veya sıkıntıya sokan olay veya durum dışındaki şeylere yönelterek acısını unutmaya, sıkıntılardan uzaklaşmaya çalışmak; kendini teselli etmek; teselli bulmak; gönül aldatmak *{eT} {ağız} (aynı)*[Nevâyî]. [DS] **2.** Bir işle oyalanıp kendini unutmak; meşgul olmak; vakit geçirmek. **3.** *{eT}* Hâlinden memnun olmak. [Clauson] **4.** *{eT}* Eğlenmek. [Clauson] **5.** *{ağız}* (Dişi hayvanlar için) kızışmak ve döl tutmuş olmak; gebe kalmak. [DS] **6.** *{ağız}* (Kadın için) cinsel ilişkide tatmin olmak. [DS]

avuntu, [av-un-tu] *is.* **1.** İnsanm avunmasını sağlayan şey; teselli. **2.** Üzüntü ve sıkıntıları hafifletmeye veya gidermeye yarayan şey; avunç; avutucu.

avunuk, -ğu [av-un-uk] *{ağız} sf.* (Dişi hayvan için) döl tutmuş; gebe kalmış. [DS]

avur[1], [ağır] *{ağız} sf.* Ağır. [DS]

avur[2], [av *(yans.)* av-ur] *{ağız} is.* Gereksizlik, homurtu bildiren gövde. [DS] ⊡ **avur zavur,** *{ağız} 1. Ivır zıvır; gereksiz eşya; önemsiz ve anlamsız sözler. 2. Kuru gürültü.* [DS]|| **avur zavur etmek,** *{ağız} Tehdit edici sözler söylemek; ileri geri terbiyesizce konuşmak.* [DS]

avurçuk, [ağır > avur-çuk] *{eAT} is.* Ağırlık merkezi.

avurd, [*eT.* adurt > avurt / avurd اورد] *{eAT} is.* **1.** Söz; laf; sohbet. **2.** → avurt. ⊡ **avurda çekmek,** *{eAT} Söze tutup lafa boğmak.*|| **avurdı yelli,** *{eAT} {ağız} Palavracı; çok konuşan.* [DS]|| **avurdı yellü,** *{eAT} Palavracı; çok konuşan.*|| **avurd itmek,** *{eAT} Atıp tutmak.*|| **avurdu yelli,** *Çok gereksiz konuşan; palavracı; lafazan; {eAT} (aynı).*

avurda, [Sanks. dhātri > *eT.* āvirḏā / avurda / avurta آورده] *{eAT}* *is.* Ebe.

avurdalık, [avurda-lık آوردالق] *{eAT}* *is.* Ebelik.

avurdlaşmak, [avurd-la-ş-mak] *{eAT}* *işteş. f. [-ur]* Sohbet etmek; çene çalmak; konuşmak.

avurlamak, [avur-la-mak] *{ağız}* *gçl. f. [-r] [-l(u)-yor]* Tehdit etmek. [DS]

avurt, -du [*eT.* aḏurt > avurd > avurt] *is.* **1.** Ağız boşluğunun yanaklara gelen kısmı. **2.** Yanakların ağız boşluğunu örten dış yüzü. **3.** Söz, sohbet; dedikodu. *{eAT} {ağız}(aynı)* [DS] **4.** *{ağız}* Bilimsel kariyere sahip olmadığı hâlde yetkinmiş gibi konuşan; bilgiç. [DS] **5.** *{ağız}* Başağın saptan ilk çıktığı yer. [DS] ⧉ **avurda çekmek,** *Söze tutup lafa boğmak. {eAT} (aynı)*|| **avurdu avurduna geçmek,** *Yanaklarının çökmesinden belli olacak kadar zayıflamak.*|| **avurt dağıtmak,** Bağırıp çağırmak.|| **avurt etmek,** *{ağız} 1. Övünmek için palavra atmak; atıp tutmak. 2. Dedikodu yapmak.* [DS]|| **avurt kesmek,** *Övünmek için palavra atmak.*|| **avurt öttürmek,** *1. {eAT} Çene almak; sohbet etmek. 2. Gevezelik etmek; çene yormak. 3. Bağırıp çağırmak.*|| **avurt satmak,** *Övünmek için palavra atmak.*|| **avurt savurt,** *Şarlatanlık. {eAT} (aynı)*|| **avurt şişirmek,** *Ağzını su veya hava ile doldurarak yanaklarını dışa doğru şişirmek.*|| **avurt urmak,** *{eAT} Çene çalmak; sohbet etmek.*|| **avurt ünsüzü,** *dbl. Dilin ucu damağa dayanmış hâlde iken akciğerlerden gelen hava avurt içine yayılmış olarak çıkarılan ses: /ll/.*|| **avurt zavurt etmek,** *1. Gerekli gereksiz konuşmak. 2. Yüksekten atmak.*

avurta, [Sanks. dhātri > *eT* āvirḏā / avurda / avurta] *{eT}* *is.* Süt nine; daya. [DLT]

avurtlak, -ğı [avurt-la-k] *{ağız}* *sf.* **1.** (Kişi için) yanakları büyük olan. **2.** Yanakları sarkık olan. **3.** Büyük ağızlı. **4.** (Ekin için) başak tutmak üzere olan. **5.** *is.* Vücuda tam oturmayan elbisedeki kabarıklık; potluk. [DS]

avurtlama, [avurt-la-ma] *is.* **1.** Çalım. **2.** Palavra.

avurtlamak, [avurt-la-mak] *gçsz. f. [-r] [-l(u)-yor]* **1.** Çalım satmak. **2.** Palavra atmak. **3.** *{ağız}* Ağzını doldura doldura, yanaklarını şişire şişire yemek. [DS] **4.** *{ağız}* Anlaşılmaz homurtularla sözü değiştirmek. [DS]

avurtlaşmak, [avurt-la-ş-mak] *işteş. f. [-ır]* **1.** Sohbet etmek; konuşmak. *{eAT} (aynı)* **2.** Çene çalmak. *{eAT} (aynı)*

avurtlu, [avurt-lu] *sf.* Gurur ve kibir sahibi; büyüklenen.

avus, [Bulg. uvus ?] *{eT}* *is.* Bal mumu; mum. [DLT]

Avustralya, [Port. australis > İng. Australia] *(avustra'lya)* *öz. is.* Güney Yarım kürede, Eski Dünya anakaraları topluluğunun doğusunda ve en küçük anakara. ⧉ **Avustralya kara tavuğu,** *zool. Erkeğinin kuyruğu lir biçiminde ve çok süslü, serçegillerden Avustralya'da yaşayan bir kuş, (Maenura superba).*

Avustralyalı, [Avustralya-lı] *(avustura'lyalı)* *sf.* **1.** Avustralya ile ilgili olan. **2.** Avustralya'da yaşayan veya oradan gelen.

Avusturyalı, [Avusturya-lı] *(avustu'ryalı)* *sf.* **1.** Avusturya ile ilgili olan. **2.** Avusturya'da yaşayan veya oradan gelen.

avusvaş, [? avusvaş] *is. matb.* Lito ve ofset baskı kalıpları üzerindeki lekeleri gidermek için kullanılan asfalt ve terebentin karışımı temizlik maddesi.

avut[1]**, -du** [? avut] *{ağız}* *is.* **1.** Hayvanın sırt kısmı. **2.** Avurt; yüz. [DS]

avut[2]**, -du** [ağ-ıt] *{ağız}* *is.* **1.** Ağıt. **2.** Bağırarak ağlamak; sesli ağlama. [DS]

avut[3]**,** [av-ut / adut] *{eT}* *is.* Avuç. [DLT]

avutkan, [av-ut-kan / av-ut-gan] *{ağız}* *sf.* Avutan; aldatıcı; avutucu. [DS]

avutlamak, [av-ut-la-mak] *gçl. f. [-r] [-l(u) -yor]* Oyalamak; meşgul etmek.

avutma, [av-ut-ma] *is.* **1.** Avutmak işi. **2.** Teselli etme. **3.** Kandırma. **4.** *ed.* Eski Latin edebiyatında teselli verici mahiyette yazılmış ahlaki inceleme eserleri.

avutmak, [*eT.* avıt-mak > avut-mak] *gçl. f. [-ur]* **1.** Birinin acılarını, sıkıntılarını hafifletmek; teselli etmek, oyalamak. **2.** Aldatmak, kandırmak. **3.** Çocuğu oyalamak, hırçınlığını teskin etmek. **4.** *{ağız}* Yolcu etmek; savmak. [DS]

avutturmak, [avut-tur-mak] *gçl. f. [-ur]* Birini avutmak işini ve eylemini bir başkasına yaptırmak.

avutucu, [avut-ucu] *sf.* **1.** (Kişi için) birini teselli etmeyi, yatıştırmayı üstlenen. **2.** (Söz ve davranış için) birini teselli etmeye, avutmaya yarayan.

avutulma, [avut-ul-ma] *is.* Avutulmak işi.

avutulmak, [avut-ul-mak] *edil. f. [-ur]* Biri tarafından yapılan avutma işinden etkilenmek.

avvac, [Ar. ʿavvāc عواج] *(avva:c)* *{OsT}* *is.* **1.** Fil dişi satıcısı. **2.** Fil dişi işçisi.

avvad, [Ar. ʿūd > ʿavvād عواد] *(avva:d)* *{OsT}* *sf.* Ut çalan.

avz[1]**,** [Ar. ʿavẕ عوذ] *{OsT}* *is.* **1.** Sığınma. **2.** Sığınak.

avz[2]**,** [Ar. ʿavż / ʿivaż عوض] *{OsT}* *is.* **1.** Bedel. **2.** Değiş tokuş; takas; trampa.

avza, [Ar. eczā] *{ağız}* *is.* Kibrit. [DS]

avzıtmak, [avıt-mak > avıd-ız-mak / avzıt-mak ?] *{ağız}* *gçl. f. [-ır]* Oyalamak; aldatmak; avutmak. [DS]

avzita, [Yun. afritis] *{ağız}* *is. zool.* Bir balık çeşidi. [DS]

-avuz, [-a-vuz / -e-vüz / -y-a-vuz / -y-e-vüz] *{eAT}* *çek. e.* **1.** Gelecek zaman çokluk birinci kişi eki:

bugünkü "-arız; -ırız; -acağız" değeriyle kullanılmıştır. **2.** İstek kipi çokluk birinci kişi çekim eki; dilek-istek, tavsiye, tercih ve gereklilik bildirir; bugünkü "-alım; -yalım" değeriyle kullanılmıştır. **3.** Geniş zaman kipi çokluk birinci kişi eki. ⧉ **-avuz mı?** *{eAT}. ... mıyız. Bu zulmetten bulavuz mı (bulur muyuz) rehayı?.* Yusuf ile Zeliha.

avya[1], [avya] *{eT} is.* Utanç; ar; haya; hacalet. [EUTS]

avya[2], [Rus. ayva] *{eT} is.* → ayva.

avyakirt, [Skr. avyāktra] *{eT} is. sf* İzah edilemeyen; açıklanamayan; meçhullük; belirsizlik. [EUTS]

avzurı, [av-(u)z-ur-ı] *{eT} is.* Buğday ve arpa unu karıştırılarak yapılan ekmek; karışık ekmek. [DLT]

-ay, [-ay / -ey] *yap. e.* **1.** İsimlerden isim türetir. Köke ilgili olma kavramı katar: *dikey, düzey, güney, kuzey.* **2.** Fiilden fiil yapar. Fiildeki anlama bağlı olarak belli bir özellik gösterme kavramı katar: *olay, yatay, yapay, uzay, bükey, onay (ona-ay).*

Ay, [ay] *öz. is.* Dünyanın uydusu olan bir gök cismi; Ay; Kamer. *{eT} (aynı)* [ETY] [DLT] [EUTS] [İKPÖy.] [Gabain] [Yüknekî] ⧉ **ay agılı**, *{eAT} Ay ağılı; hâle.*|| **Ay ağılı**, *Bulutsuz gecelerde Ay'ın etrafında görünen ışık demetinden meydana gelen çember; ayla; hâle; ay evi.*|| **ay ayaz**, *{eT} Aydınlık; mehtaplı gece.* [EUTS]|| **ay aydın, gün beyaz**, *Ümit verici, ferahlatıcı (günler, aylar, yıllar).*|| **ay aydın, hesap belli**, *Her şey açıkça görülüyor, anlaşılıyor, anlamında kullanılır.*|| **ay aydını**, *{eAT} Ay ışığı; mehtap.*|| **ay ayduñı**, *{eAT} Ay ışığı; mehtap.*|| **aya yersgü**, *{eT} Yarasa.* [DLT]|| **ay bacayı aşmak**, *Bir işin yapılma zamanı geçmek; geç kalmak.*|| **ay balığı**, *zool. Basık vücutlu kuyruğu yarım ay şeklinde 2-3 m. boy ve bir ton ağırlığına kadar ulaşabilen kemikli bir balık; mersin balığı; kamer balığı, (Mola mola).*|| **ay balığıgiller**, *zool. Örnek türü ay balığı olan kemikli balıklar takımından çengel çeneliler alt takımına giren bir familya, (Molidae).*|| **ay balta**, *1. Yüzü yarım ay şeklinde olan savaş baltası. 2. Kereste yontmada kullanılan yüzü ay biçiminde olan balta.*|| **ay çatal**, *Vites kutusu içinde taşıyıcı bir mil üzerinde kaydırılarak vites değiştirmeye yarayan parça.*|| **ay dede**, *Çocuk dilinde Ay.*|| **ay dedeye misafir olmak**, *Geceyi açıkta geçirmek.*|| **Ay doğdu**, *Yeni ay.*|| **Ay evi**, *Bulutsuz gecelerde ayın etrafında görünen ışık demetinden meydana gelen çember; hâle; ay ağılı.*|| **ay gibi**, *1. (Kadın için) güzel ve parlak. 2. İnce ve kavisli; hilal gibi.*|| **aya kök**, *{eT} Açık hava.* [DLT] || **aya sen doğma ben doğuyorum demek**, *Güzellikte üstüne rakip tanımamak.*|| **aya ya sen doğ, ya ben doğayım, demek**, *Çok güzel bir kadından bahsederken söylenen beğenme sözü.*|| **aydan arı, günden duru**, *1. Çok temiz. 2. Çok güzel. 3. Açık seçik; besbelli.*|| **ay-gün takvimi**, *Güneş'in görünen hareketlerine göre düzenlenmiş takvim.*|| **ay-gün yılı**, *Hem Güneş'in görünen hareketleri, hem de Ay'ın evreleri göz önüne alınarak düzenlenmiş olan takvim yılı.*|| **Ay harmanlanmak**, *Ay'ın etrafında hâle meydana gelmek.*|| **Ay'ı gördüm Allah, amentü billah**, *Yeni ayı görünce uğur getireceğine inanılarak söylenen bir çeşit şükür sözü.*|| **Ay'ı gördüm yıldıza itibarım yok**, *Daha iyisini bulunca önceden beğenilenlere değer vermez olmak.*|| **ayın aydını süt gibi**, *{ağız} Dolunay.* [DS]|| **ayın on dördü**, *Dolunay zamanı.*|| **ayın on dördü gibi**, *(Kadın için) beyaz tenli ve güzel.*|| **ay ışığı**, *Ay'ın Güneş'ten alarak geceleri yer yüzüne yansıttığı ışık; ay aydınlığı; mehtap.*|| **ay ışık**, *{ağız} Mehtap; ay ışığı.* [DS]|| **ay karanlığı**, *1. Ay'ın bulut arkasına girmesi ile oluşan yarı karanlık. 2. Ayın gökyüzünde görünmediği zaman.*|| **ay karanlık**, *{ağız} Mehtapsız gece.* [DS]|| **ay kılıfı**, *{eAT} Hâle.*|| **ay köpügi**, *{eAT} Geceleri ay ışığında bulunduğu söylenen bir çeşit beyaz ve saydam taş.*|| **Ay modülü**, *1969 yılında astronotları Ay'a götüren uzay aracının Ay'a inip kalkan parçası.*|| **Ay örümceği**, *Ay modülünün Ay yüzeyine konmasını ve daha sonra kalkışını sağlayan örümcek görünümündeki taban ve rampa kısmı.*|| **ay parçası**, *Beyaz tenli güzel kadın.*|| **ay saati**, *Ay ışığı ile saatleri gösteren kadran.*|| **ay şavkı**, *{ağız} Ay ışığı; mehtap.* [DS]|| **ay şavkına**, *{ağız} Boşuna; sebepsiz; verimsiz.* [DS]|| **ay şelvesi**, *{ağız} Ay ışığı; mehtap.* [DS]|| **ay takvîmi**, *Sadece ayın hareketleri göz önüne alınarak düzenlenmiş olan takvim.*|| **Ay tutulması**, *gök b. Yer, Ay ile Güneş arasına girdiğinde gölgesinin Ay üzerine düşmesi olayı.*|| **Ay uğrulanmak**, *{ağız} Ay tutulmak.* [DS]|| **ay ve gün ağılı**, *{eAT} Hâle.*|| **ay yeñisi**, *{eAT} Yeni ay; ayça; hilal.*|| **ay yıldız**, *Türk dünyasının kullandığı sembol.*|| **ay yıldızlı**, *Üzerinde ay ve yıldız motifi bulunan.*|| **ay yıldızlı bayrak**, *Türk bayrağı.*|| **ay yıldızlı forma**, *Millî forma.*|| **ay yıldızlı mayo**, *Millî mayo.*|| **ay yılı**, *Ay'ın Yer çevresinde on iki defa dolanması ile meydana gelen yıl; kamerî yıl.*|| **ay yurdı**, *{eAT} Hâle.*

ay[1], [ay / hay *(yans.)*] *is.* Haykırma bildiren kök, *aykır-mak.*

ay[2], [*eT.* ay / ey *(yans.)*] *ünl.* **1.** Beklenmedik bir durum karşısında beliren şaşkınlık, ürküntü ve korkuyu ifade eder. *{eT} (aynı)*[İKPÖy.] [EUTS] **2.** Üzüntü, sıkıntı ve acı bildirir. **3.** Seslenme edatıdır. *{eT} (aynı)* [DLT] *"Oğul oğul ay oğul / Bilür misin neler oldu?"* Dede Korkut ⧉ **ay ay!** *Hafife alma ve alay ifade eder.*

ay[3], [ağ-ı > ay] *{eT} is.* Turuncu renkte ipek kumaş. [DLT]

ay[4], [ay] *{eT} ünl.* Buyruğu tanımamayı bildiren ünlem. [DLT]

ay[5], [iy / ay آى] *{eAT} is.* Marangoz kalemi; iskarpela.
⧉ **ay demüri**, *{eAT} Marangoz kalemi; iskarpela.*|| **ay temüri**, *{eAT} Marangoz kalemi; iskarpela.*

ay[6], [*eT.* āy / ay] *is.* Genel olarak Ay'ın Dünya etrafında bir kez dolanımına eşit, yılın on ikide biri olan zaman dilimi. *{eT} (aynı)* [ETY] [İKPÖy.] [EUTS] [Tekin] [Mühennâ]. 🗗 **ay ayca,** *{eAT} Aydan aya.*|| **ay başı,** *Ayın ilk günleri.*|| **ay çevrimi,** *Yahudilerde 12'si normal, 7'si artık 19 yıllık devre.*|| **ayda bir,** *Bir ayda bir kere.*|| **ayda kazandığını günde yemek,** *Geleceğini düşünmeden hesapsızca para harcamak.*|| **aydan aya,** *Bir ay arayla; bir aydan diğer aya kadar.*|| **ayda yılda bir,** *Çok seyrek olarak.*|| **ayda yılda bir namaz, onu da şeytan komaz,** *Nadiren iyi bir iş yapmaya kalkışmak fakat daha başlamadan vazgeçmek.*|| **ayı günü,** *{ağız} Vakti; zamanı.* [DS]|| **ayı günü belli,** *{ağız} Vakti zamanı belli.* [DS]|| **ayı günü belli olmamak,** *Yapılması düşünülen bir işin zamanı kesin olarak bilinmemek.*|| **ayı günü tamam olmak,** *1. (Genellikle hamile bayanlar için) doğum zamanı yaklaşmak. 2. Olacak bir şeyin zamanı dolmuş olmak.*|| **ayı günü yakın,** *{ağız} (Gebe kadın için) doğum yapma zamanı yakın.* [DS]|| **ayı günü yitmek,** *{ağız} (Gebe kadın için) gebelik süresini tamamlamış, doğum yapma zamanı gelmiş olmak.* [DS]|| **ayın kaçı?** *Ayın hangi gününde olunduğunu anlamak için sorulan soru.*|| **Ayı var, yılı var, ivecek ne var?** *Bir işi zamanında yapmayı geciktiren kişiler için alay olarak söylenen söz.*|| **ay yeñisi,** *{eAT} Ayın başlangıcı.*|| **ay yiñisi,** *{eAT}* → ay yeñisi.

ay[7], [ad / ay] *{eT} is.* Beylerin hizmetçisi, kölesi; bunların adının yazılı olduğu defter. [DLT] 🗗 **ay bitigi,** *Askerin isim ve tayınının yazıldığı defter.* [DLT]

a'ya, [Ar. aʿyā اعيا] *(a-ya:) {OsT} sf.* Hiç iktidarı olmayan; en güçsüz; daha güçsüz.

aya[1], [ay a!] *{eT} ünl.* **1.** Ey! hey bakın. [EUTS] [Yüknekî] **2.** *{ağız}* "Ulan" anlamında kaba hitap. [DS] **3.** *{ağız}* Şaşma bildirir. [DS]

aya[2], [*eT.* aya آيه] *is. anat.* **1.** Elin iç tarafta, bilek ile parmak dipleri arasında kalan içbükey yüzü; avuç içi. *{eAT} {eT} (aynı)*[İKPÖy.] [EUTS] [Gabain] **2.** *bot.* Bitki yapraklarının klorofil bakımından zengin, geniş, düz ve parlak olan üst yüzü. **3.** Terazi kefesi. *{eAT} (aynı)* **4.** Sapanın taş konulan örgü veya deriden yapılmış geniş yüzeyli bölümü. 🗗 **aya avazı,** *{eAT} El şakırtısı; el çırpma sesi; alkış.*|| **aya çalmak,** *Ellerini birbirine vurmak suretiyle ses çıkartmak; aya öttürmek; el çırpmak; aya çatlatmak; alkışlamak; aya kakmak; {eAT} (aynı).*|| **aya çatlatmak,** *{eAT} El çırpmak; alkışlamak.*|| **aya karsmak,** *{eAT} El çırpmak; alkışlamak.*|| **aya ötdürmek,** *{eAT} El çırpmak; alkışlamak.*|| **aya taşı,** *1. Avuç içine sığabilecek büyüklükte taş; {eAT} (aynı). 2. {eAT} Sapan taşı.*

aya[3], [ay-a-mak > ay-a] *{eT} is.* **1.** Sonradan takılan isim; lakap [Mühennâ] [DLT] **2.** *{ağız}* Vekil. [DS]

aya[4], [Far. āyā آيا] *(a:ya:) {OsT} ünl.* **1.** Şüphelenme ve kararsızlık bildirir; şaşma bildirir; acaba. **2.** *{eAT}* Veya; yahut.

aya[5], [Yun. agios] *is.* Kutsal kimse; ermiş; aziz.

ayaca, [ağa-ca / ayaca] *{ağız} is.* Yabanlık giysi. [DS]

ayacuk, -ğu [aya(k)-cık / aya-cuk آياجق] *{eAT} is.* Ayakcağız.

ayaç, -cı [? ayaç] *{eAT} is.* Hazine.

ayad, [Ar. ıyd *(bayram)* > aʿyād اعياد] *(a-yād) {OsT} is.* Bayramlar. 🗗 **ayād-ı müslimîn,** *Müslüman bayramları.*

ayag[1], [ay-a-mak > ay-a-ğ] *{eT} is.* **1.** Hürmet; saygı; şeref; itibar. [EUTS] [Üç İtigsizler] [Gabain] **2.** Lakap; takma ad. [DLT] 🗗 **ayakka tegimlik,** *İtibarlı; sanlı; hürmetli.* [EUTS]

ayag[2], [T. ayak > Far. eyağ > ayağ > ayag اياغ / آياغ] *{eAT} is.* **1.** Ayaklı büyük içki kadehi. **2.** Altta zemine oturacak çemberli veya aşağı doğru genişleyen konik tabanı olan tas veya çanak.

ayag[3], [ayağ آياغ] *{eAT} is.* **1.** Ayak. **2.** Basamak. 🗗 **ayaga bırakmak,** *{eAT} Ayak altında bırakmak.*|| **ayaga binmek,** *{eAT} Savaş çıkmak; savaş birdenbire başlamak.*|| **ayaga durmak,** *{eAT} 1. Ayağa kalkmak. 2. Ayakta durmak.*|| **ayaga düşmek,** *{eAT} 1. Kuvvetten düşmek; aciz kalmak. 2. Değerini, saygınlığını yitirmek.*|| **ayaga kalkmak,** *{eAT} Ayaklanmak.*|| **ayaga salmak,** *{eAT} Ayak altında bırakmak; ayak altına atmak.*|| **ayaga turmak,** *{eAT} 1. Ayağa kalkmak. 2. Ayakta durmak.*|| **ayagı baglanmak,** *{eAT} 1. Boş yere oyalanıp kalmak. 2. Bir yerden ayrılamamak.*|| **ayagı düz basmak,** *{eAT} İşi yoluna girmek.*|| **ayagı kabın,** *{eAT} Ayakkabısını.*|| **ayagına balta urmak,** *{eAT} İşine engel olmak.*|| **ayagına baş urmak,** *{eAT} Ayağına kapanmak; yalvarmak.*|| **ayagına düşmek,** *Ayağına kapanmak; yalvarmak.*|| **ayagın almak,** *{eAT} 1. Aleyhte bulunarak kuvvet ve itibarını düşürmek. 2. Çelme takıp yere düşürmek.*|| **ayagın durmak,** *{eAT} Ayak üzeri durmak; ayakta kalmak.*|| **ayagın turgurmak,** *{eAT} Ayak üzeri durdurmak; ayağa kaldırmak.*|| **ayagın turmak,** *{eAT} Ayak üzeri durmak; ayakta kalmak.*|| **ayagın yürümek,** *{eAT} Hareket hâlinde olmak; yürümek.*|| **ayagı sıvık,** *{eAT} Bir yerde duramayıp sürekli dolaşan.*|| **ayagı şaşmak,** *{eAT} Ayağı kaymak; sürçmek.*|| **ayagı yer basmamak,** *{eAT} Sevinçten yerinde duramamak; ayağı yere erişememek.*|| **ayag üstine durur,** *{eAT} Dik duran; yukarı doğru yükselen; yere serili olmayan.*|| **ayag üzere gelmek,** *{eAT} Ayağa kalkmak.*

ayagan, [ayag-an] *{ağız} is.* Kurumuş fakat ayakta duran ağaç. [DS]

ayaglag, [ayağ-lağ] *{eT} sf.* Şanlı; hürmetli; sanlı; itibar sahibi. [EUTS]

ayaglıg, [ayaġ-lıġ] *{eT}* *sf.* Şanlı; hürmetli; sanlı; itibar sahibi. [EUTS]

ayaglug, [ayaġ-luġ] *{eT}* *sf.* Şanlı; hürmetli; sanlı; itibar sahibi. [EUTS]

ayagsız, [ayaġ-sız] *{eT}* *sf.* İtibarsız; hürmetsiz. [EUTS]

ayağ, [*eT.* ay-a-mak *(lâkap takmak)* > ay-a-ġ] *{ağız}* *is.* Lakap. [DS]

ayağan, [ayağ-an] *{ağız}* *is.* Biçilmesi sona bırakılan zayıf ekin. [DS]

ayağuç, -cu [ayak+uç] *{ağız}* *is.* Ayak ucu; son taraf; aşağı taraf. [DS]

ayah, [ayak / ayaḫ آياخ] *{eAT}* *is.* **1.** Ayak. **2.** Basamak.

ayak[1], **-ğı** [*eT.* aḏ-aḳ / adhak > ay-ak / azak آياق] *is.* **1.** *anat.* İnsan ve hayvanlarda yere basmaya ve yürümeye yarayan organ. *{eAT} {eT} (aynı)* [DLT] [Mühennâ] **2.** *gnşl.* Bacak ve ayak. **3.** İnsan vücudunun belden aşağı bölümü. **4.** Adım. **5.** Masa, iskemle, köprü gibi yüksek bir mekân oluşturan cisimlerin yerden yükselmelerini sağlayan dayanakları. **6.** Yürüyüş hızı. **7.** *mim.* Büyük binalarda çatı, kemer ve tonozları taşıyan mimari unsurlar. **8.** Merdiven basamakları. **9.** *(İngilizceden tercüme)* Yarım arşın uzunluğunda (30.5 cm.) ölçü birimi; kadem. **10.** İngiliz ölçü birimi *foot*'tan alınma buz dolabı hacmini belirleyen ayak küp. **11.** *mat.* Bir doğrunun başka bir doğruyu veya bir düzlemi dik kestiği nokta. **12.** *coğ.* Bir akarsuyun kendisine karışan kolları. **13.** *coğ.* Bir gölün suyunu boşaltan akarsular. **14.** *{ağız}* Maden ocaklarında sarmaların altında açılan boşluk. [DS] **15.** Sıcak su kaynağı. **16.** *{ağız}* Kavşak; yol ağzı. [DS] **17.** Havuz ve çeşme gibi toplanmış suların alttan akıp gittiği delik; *{eAT} (aynı)*. **18.** *ed.* Türk halk şiirinde kafiye. **19.** *matb.* Klişelerin baskı seviyesine gelmesi için altlarına konulan tahta parçaları. **20.** *{eT} {eAT} {ağız}* Fincan; kadeh; tas; çanak; kâse. [Gabain] EUTS] [ETY] [DLT] [DS] **21.** *{ağız}* Su tası; maşrapa. [DS] **22.** *{ağız}* Çay bardağı; bardak. [DS] **23.** *mec.* Tavır; nağme. **24.** *{ağız}* Değirmen taşını kaldırıp indirmeye yarayan ayar odunu. [DS] **25.** Sacayak. **26.** Küçük çay masası; sehpa. **27.** *{ağız}* *spor.* Güreşte desteden önceki bölüm; başlangıç. [DS] **28.** *{ağız}* Asıl söze başlamadan önce yapılan giriş; başlangıç. [DS] **29.** *{ağız}* Koyun sürüsü satışlarında hesaba katılmayıp bedelsiz olarak verilen zayıf koyun ve kuzular. [DS] **30.** *argo.* Hile; dümen. **31.** *argo.* Rol yapma; ... gibi davranma. **32.** *argo.* İlişki; bağlantı. **33.** Tavladaki adımlardan her biri; hane. **34.** Ayakta koşarak yapılan işler. **35.** Büyük sözler; edebiyat yapma. **36.** *{eT}* *sf.* Kez; defa. [EUTS] **37.** *{ağız}* Bir payın dörtte biri; çeyrek. [DS] ⮺ **ayā** *(ayağı)* **cıvık,** *{ağız} Bir yerde durup dinlenmeyen; gereksiz yere dolaşıp gezen.* [DS]|| **aya** *(ayağı)* **dışarı,** *{ağız} (Kadın için) ahlakı bozuk; fahişe.* [DS]|| **ayağa bakmak,** *{ağız} Kötü amaçla bakmak.* [DS]|| **ayağa bırakmak,** *Ayak altında bırakmak.*|| **ayağa çıkmak,** *{ağız} (Kadın için) yasa dışı cinsel ilişkilerle hayat sürdürmek; orospu olmak.* [DS]|| (söz, iş) **ayağa düşmek,** *Bir işe ve söze yetkili ve bilgili olmayan kişiler de karışmak.*|| **ayağa düşmek,** *1. {ağız} (Kadın için) yasa dışı cinsel ilişkilerle hayat sürdürmek; orospu olmak. 2. Aciz olmak. 3. Değerini ve saygınlığını yitirmek.* [DS]|| **ayağa fırlamak,** *Oturduğu yerden hızlı bir şekilde kalkmak, doğrulmak.*|| **ayağa geçirmek,** *1. (Pantolon, çorap, don gibi giyecek için) acele ile giymek. 2. (Ayaklarına ayakkabı, terlik vb. için) giymek.*|| **ayağa gelmek,** *{ağız} (İnek için) kızmak; kızışmak; çiftleşme arzusu duymak.* [DS]|| **ayağa ip takmak,** *{ağız} Ayıplamak; çekiştirmek; kötülemek; zemmetmek.* [DS]|| **ayağa kaldırmak,** *Telaş ve heyecan yaratmak.*|| **ayağa kalkmak,** *{ağız} (Kadın için) yasa dışı cinsel ilişkilerle hayat sürdürmek; orospu olmak.* [DS]|| **ayağı ağır,** *{ağız} Gebe.* [DS]|| **ayağa kalkmak,** *1. Dikelmek. 2. mec. Telaşa kapılmak. 3. Saygı ifadesi olarak oturduğu yerden kalkıp doğrulmak. 4. (Hasta için) iyileşmek.*|| **ayağı ağırlı,** *{ağız} 1. Gebe. 2. Yüklü.* [DS] || **ayağı ağmak,** *{ağız} 1. Düşmek. 2. İyi bir durumdan kötü duruma düşmek.* [DS]|| **ayağı alışmak,** *Bir yere sık sık gitmeye başlamak; dadanmak.*|| **ayağı almak,** *{ağız} Oyun havasının temposuna ayak uydurmak.* [DS]|| **ayağı bozuk,** *{ağız} (Kadın için) ahlakı bozuk; fahişe.* [DS]|| **ayağı çarıklı,** *Kurnaz ve becerikli köylü.*|| **ayağı çekilmek,** *{ağız} 1. İftiraya uğramak. 2. Ağızdan ağza dolaşmak.* [DS]|| **ayağı dışarı,** *1. {ağız} (Kadın için) başka erkeklerle ilişkide bulunan; fahişe. 2. (Erkek için) başka kadınlarla ilişkide bulunan; zampara.* [DS]|| **ayağı düşmek,** *Oradan geçmesi gerekmek.*|| **ayağı düz basmak,** *İşi yoluna girmek.*|| **ayağı düze basmak,** *Sıkıntıyı atlatmak, rahatlamak.*|| **ayağı ile gelmek,** *1. Bir yere kimse zorlamadan kendi isteği ile gelmek. 2. Bir şeyin emek çekilmeden elde edilmesi.*|| **ayağı karıncalı,** *{ağız} Bozuk ahlaklı; fahişe.* [DS]|| **ayağı kaymak,** *Kötü yola düşmek.*|| **ayağı kesilmek,** *Bir daha gelmez olmak.*|| **ayağı köstekli,** *Yürümekte geç kalmış çocuk.*|| **ayağım yağlı,** *{ağız} folk. Tek ayak üstünde oynanan bir çocuk oyunu.* [DS]|| **ayağına bağ olmak,** *1. Birinin bulunduğu yerden ayrılmasına engel olmak. 2. Birinin işleri için engel olmak.*|| **ayağına bağ vurmak,** *Birinin iş ve çalışmaları için engel çıkarmak.*|| **ayağına balta (v)urmak,** *İşine engel olmak.*|| **ayağına baş (v)urmak,** *Ayağına kapanmak.*|| **ayağına bok bulaşmak,** *{ağız} Ceza almayı gerektiren bir suçla ilgisi olmak; kötü, iğrenç bir olayda suçlu olmak.* [DS]|| **ayağına çabuk olmak,** *1. Ayak işlerini çabuk yapmak. 2. Gidilecek yere çabuk gitmek veya gelmek.*|| **ayağına çağırmak,** *Yanına gelmesini is-*

temek.|| **ayağına çelme takmak,** *1. Biri yürürken önüne ayak uzatıp düşürmek. 2. Birinin yükselmesine, ilerlemesine engel olmak.*|| **ayağına dolanmak,** *1. Birinin yürümesine engel olmak. 2. Çalışan birinin iş yapmasına engel olmak. 3. Başkası için tasarlanan kötü niyetli bir iş başarılamamak ve zararı sahibine geri dönmek.*|| **ayağına dolaşmak,** *1. Birinin yürümesine engel olmak. 2. Çalışan birinin iş yapmasına engel olmak. 3. Başkası için tasarlanan kötü niyetli bir iş başarılamamak ve zararı sahibine geri dönmek.*|| **ayağına donu yok, fesleğen takar başına,** *Yoksulluğuna aldırmadan süslenmeye kalkar.*|| **ayağına düşmek,** *Ayağına kapanmak.*|| **ayağına gelmek,** *1. Alçak gönüllülük göstererek birinin yanına varmak. 2. Mecbur olarak birine gelmek. 3. (Kısmet için) emek harcamadan arzu edilen bir şeye kavuşmak.*|| **ayağına gitmek,** *1. Alçak gönüllülük göstererek birinin yanına varmak. 2. Saygı duyarak yanına gitmek. 3. Mecbur olarak birine gelmek.*|| **ayağına ip takmak,** *1. Hakkında konuşmak. 2. Gıyabında dedikodu yapmak.*|| **ayağına kapanmak,** *1. Özür dilemek amacıyla yalvarmak. 2. Nüfuzlu birine aczini belirtmek. 3. Alçalarak yalvarmak.*|| **ayağına kara su inmek,** *Ayakta durmak veya çok yürümekten dolayı ayakları yorulmak.*|| **ayağına kira istemek,** *Gelmeye veya gitmeye üşenmek; nazlanmak.*|| **ayağına oturmak,** *(Ayakkabı için) tam ayağına göre olmak.*|| **ayağına sıcak su mu, soğuk su mu?** *Çok seyrek gelen misafirler için söylenen sitem ve sevinç sözü.*|| **ayağına sıkı,** *Hızlı ve çok yürüyen.*|| **ayağına üşenmek,** *1. Tembellik, uyuşukluk. 2. Ayak işlerini yapmaktan üşenmek.*|| **ayağına üşenmemek,** *1. Çalışkan ve çabuk olmak. 2. Ayak hizmetlerini üşenmeden yapmak. 3. Yürümeye üşenmemek.*|| **ayağına yüz sürmek,** *1. Her hangi bir sebeple gidip yalvarmak. 2. Emrinden çıkmayacağını bildirmek. 3. Saygıda aşırı gitmek.*|| **ayağında top tutmak,** *spor. Futbolda topla fazla oyalanıp arkadaşlarına zamanında topu ulaştıramamak.*|| **ayağın durmak,** *{ağız} Saygı göstermek.* [DS]|| **ayağını alamamak,** *Bir yere gitmekten kendini alıkoyamamak.*|| **ayağını almak,** *{ağız} 1. Ayağını kaydırmak; kötülük yapmak. 2. (Kişi için) ortalıkta dolaşarak çalışmasına engel olmak; ayağa takılmak. 3. Günahını almak; zanda bulunmak. 4. Aleyhinde konuşmak. 5. (Hasat için) sona erdirmek; bitirmek.* [DS]|| **ayağını altına almak,** *Tek bacağını altına alarak yere oturmak.*|| **ayağını bağlamak,** *Birinin iş ve çalışmaları için engel çıkarmak.*|| **ayağını çekmek,** *1. Gitmekten vazgeçmek. 2. Gitmeyi kesmek.*|| **ayağını çıkartmak,** *Ayakkabılarını çıkarmak.*|| **ayağını denk almak,** *Hareketlerine dikkat etmek, başkalarını rahatsız etmemek.*|| **ayağını denk basmak,** *Dikkatli ve uyanık davranmak.*|| **ayağını esirgemek,** *{ağız} Gitmekten çekinmek.* [DS]|| **ayağını giymek,** *Ayakkabılarını ayağına giymek.*|| **ayağını kaldırmak,** *{ağız} (Memur için) başka yere atanmak; nakledilmek.* [DS]|| **ayağını kaydırmak,** *Birini, bir fırsatını bulup işinden etmek.*|| (birinin) **ayağını kesmek,** *O kişiyi, bir yere uğramaz hâle getirmek; gelmesine engel olmak.*|| (bir yerden) **ayağını kesmek,** *Oraya uğramaz olmak.*|| **ayağının altına almak,** *1. Dövmek. 2. Ayakları ile üzerine basmak, çiğnemek. 3. Üstüne çıkmak.*|| **ayağının altına karpuz kabuğu koymak,** *Birinin işini ve düzenini sezdirmeden bozmak.*|| **ayağının altına sabun kalıbı koymak,** *Birinin işini ve düzenini sezdirmeden bozmak.*|| **ayağının altına yatırmak,** *Dövmek.*|| **ayağının bağını çözmek,** *1. Boşamak. 2. Serbest bırakmak. 3. Boşanmak.*|| **ayağının bastığı yerde ot bitmemek,** *Gittiği yere uğursuzluk getirmek.*|| **ayağının pabucu olamamak,** *Değer bakımından karşılaştırılan kişiden çok aşağıda bulunmak.*|| **ayağının pabucunu başına giydirmek,** *1. Değersiz birine olduğundan fazla değer vermek. 2. Dengi olmayan biri ile evlenmek.*|| **ayağının tozu ile,** *1. Gelir gelmez, hemen. 2. Hiç dinlenmeden.*|| **ayağının türabı olmak,** *1. "Ayağını bastığın toprak olayım." anlamında aşırı saygı gösterme ifadesi. 2. Kul, köle gibi bağlanıp hizmet etmek.*|| **ayağının ucuna basmak,** *Gürültü yapmamağa özen göstererek sessiz ve yavaş yürümek.*|| **ayağını öpmek,** *1. Büyük bir alçak gönüllülük ve aşırı saygı göstermek. 2. İşlenen bir kusur için özür dilemek. 3. Yalvarmak.*|| **ayağını sürümek,** *1. Verilen bir görevi oyalanarak yapmak. 2. Bir yerden uzaklaşmak niyetinde olmak. 3. (Misafir için) daha kalabalık misafir gelmesine neden olduğunu sanmak. 4. Ölmek üzere olmak.*|| **ayağını tek** (dek) **atmak,** *Hareketlerine dikkat etmek, başkalarını rahatsız etmemek.*|| **ayağını tetik atmak,** *Hareketlerine dikkat etmek, başkalarını rahatsız etmemek.*|| **ayağını turgurmak,** *Ayağa kaldırmak, ayak üzeri durdurmak.*|| **ayağını vurmak,** *(Ayakkabı için) ayakta yara açmak.*|| **ayağını yere bastırmamak,** *1. Birini sürekli olarak araçla gezdirmek; hiç yürütmemek. 2. Çok fazla itibar göstermek.*|| **ayağını yorganına göre uzatmak,** *Giderini gelirine göre düzenlemek.*|| **ayağı pek,** *{ağız} Atik; çevik.* [DS]|| **ayağı sınmak,** *{ağız} Doğum yapmak.* [DS]|| **ayağı sıvık,** *Bir yerde duramayan, sürekli dolaşan.*|| **ayağı suya değmek,** *1. Bir gerçeği sonradan anlayıp pişmanlık duymak. 2. Bir şeyin önemini sonradan anlamak.*|| **ayağı şaşmak,** *1. Ayağı sürçmek, kaymak. 2. Uygunsuz ve yanlış harekette bulunmak.*|| **ayağı takılmak,** *Bir engelle karşılaşmak.*|| **ayağı taşa dokunmak,** *Bir engelle karşılaşmak.*|| **ayağı uğurlu,** *Gelişinden dolayı hayır görülen kişi.*|| **ayağı uğurlu gelmek,** *Gittiği yerde hayırlı işlere sebep olmak.*|| **ayağı üzengide olmak,** *Hareket etmek üzere hazır beklemek.*|| **ayağı yanmış it gibi,**

Yerinde durmayıp oradan oraya koşturmak.|| **ayağı yeğni,** *{ağız} Atik; çevik.* [DS]|| **ayağı yer basmamak,** *Sevinçten yerinde duramamak.*|| **ayağı yerden kaldırmak,** *1. Ayağı yere değmez olmak. 2. Bir taşıta binerek yaya yürümekten kurtulmak.*|| **ayağı yerden kesmek,** *1. Ayağı yere değmemek. 2. Bir taşıta binerek yaya yürümekten kurtulmak.*|| **ayağı yürüten baştır,** *Halkın huzur ve güvenini sağlayan, ülkenin gelişmesini planlayan ve yürütenler daima başta bulunan yöneticilerdir.*|| **ayak açmak,** *1. ed. (Sazı eline ilk alan için) atışmalarda belli bir kafiye (ayak) ile şiire başlamak; ayak vermek. 2. {ağız} folk. (Nişanlı kız için) ilk olarak nişanlısının evi çevresinde gezi yapmak.* [DS]|| **ayak alışverişi,** *{ağız} Çerçilik; gezgin satıcılık.* [DS]|| **ayak almak,** *{eAT} 1. Çelme takıp yere sermek. 2. Aleyhinde bulunarak saygınlıktan düşürmek; güçten düşürmek. 3. {ağız} Oyunda ayaklar çalgının temposuna uymak.* [DS] *4. {ağız} Bir kişinin kötülüğüne çalışmak; manen yüklenmek.* [DS]|| **ayak altı,** *1. Gelip geçilen, kalabalık yer; gelip geçenlerin çok olduğu yer; ortalık. 2. {ağız} Kapı önü.* [DS]|| **ayak altında dolaşmak,** *Bir iş görmediği hâlde çalışanların işine engel olacak biçimde dolaşmak.*|| **ayak artmak,** *{ağız} 1. Bir kimsenin kötülüğüne çalışmak. 2. Bir kimseye manen yüklenmek.* [DS]|| **ayak atmak,** *1. Yürüyüş ve dansta ayağını ileri veya geri hareket ettirmek. 2. İlk defa gitmek. 3. Gitmek, varmak. 4. Girmek.*|| **ayak atmamak,** *Bir yere hiç gitmemek, uğramamak.*|| **ayak ayak,** *{eAT} Basamak basamak, kademe kademe, derece derece; yavaş yavaş.*|| **ayak ayak üstüne atmak,** *İskemle veya koltukta bir bacağı diğerinin üstüne koyarak oturmak.*|| **ayak bacı,** *{eAT} Satılan canlı hayvanlardan alınan vergi.*|| **ayak bağı,** *Bir yere gitmeye engel olan şey.*|| **ayak bağı kesmek,** *{ağız} Yürüme çağına geldiği hâlde yürüyemeyen çocukların ayaklarına ip bağlayarak bu ipi kesmek.* [DS]|| **ayak bağı olmak,** *1. Bir kimsenin çalışmasına ve hareketlerine engel olmak. 2. Yapmakta olduğu iş için engel çıkarmak.*|| **ayak bağlamak,** *{ağız} Bir yere sık sık gelip gitmeye alışmak.* [DS]|| **ayak basımı,** *{eAT} Yere basan ayağın boyu kadarlık ölçü.*|| **ayak basılmamış,** *(Yer için) üzerinde hiçbir insan yaşamayan.*|| **ayak basmak,** *1. Bir yere gitmek, girmek. 2. Bir taşıttan inmek. 3. Bir ülkeye varmak, almak; savaş için asker çıkarmak. 4. Egemenliği altına almak. 5. Yeni bir ortama, topluluğa girmek. 6. {eAT} Karşı koymak; direnmek; ısrar etmek; azmetmek.*|| **ayak basmamak,** *Bir yere hiç gitmemek, uğramamak.*|| **ayak beraber,** *{eAT} Hep birlikte; beraberce.*|| **ayak berberi,** *{eAT} Gezici berber.*|| **ayak bileği,** *anat. Baldır kemikleri ile ayak tarakları arasında bulunan ve yedi kemikten oluşan bölüm.*|| **ayak çelmek,** *Birinin düşmesi için ayağına çelme takmak.*|| **ayak çeşmesi,** *{eAT} Hela.*|| **ayakda kalmak,** *{eAT} İşi ilerletemeyip yarıda bırakmak.*|| **ayakda komak,** *Ortada bırakmak; avare etmek.*|| **ayakda koymak,** *{eAT} Ortada bırakmak; avare etmek.*|| **ayakdan ayağa,** *{eAT} Her bir basamakta.*|| **ayakdan başa,** *{eAT} Baştan ayağa.*|| **ayakdan bırakmak,** *{eAT} 1. Düşürmek; yıkmak. 2. Yürüyemez duruma getirmek.*|| **ayakdan çıkmak,** *{eAT} Hareket etmeye gücü kalmamak; kendini yitirmek.*|| **ayakdan düşmek,** *{eAT} 1. Yıkılmak. 2. Güçsüz kalmak. 3. Aciz düşmek; felakete uğramak.*|| **ayakdan salmak,** *{eAT} Çökertmek; düşürmek.*|| **ayak davıştısı,** *{ağız} Ayak sesi.* [DS]|| **ayak davuşı,** *{eAT} Ayak sesi; ayak patırtısı.*|| **ayak değiştirmek,** *Askerlerin uygun adım yürürken adımını diğerlerine uydurmak amacıyla kısa bir adım ile sağ adım yerine sol adım atmak.*|| **ayak deri,** *{eAT} İşçiye verilen ücret; alın teri.*|| **ayak derligi,** *{eAT} İşçilik ücreti.*|| **ayak diremek,** *1. İnatçılık etmek; yapmamakta ısrar etmek. 2. Düşüncesinden ve tutumundan taviz vermemek.*|| **ayak divanı,** *1. İmparatorluk döneminde acil hâllerde o anda bulunulan yerde padişahın katılmasıyla yapılan toplantı. 2. Bir meclisin ayakta toplanarak karar alması. 3. {eAT} Ayaküstü acele yapılan toplantı.*|| **ayak dolamak,** *{eAT} İftira ederek kötü duruma düşürmek.*|| **ayak dolaşığı,** *{ağız} Ayak altında dolaşan; serbest harekete engel olan; ayak bağı.* [DS]|| **ayak dönme,** *{ağız} folk. Gelinin evlendikten on beş gün sonra baba evine ilk gidişi.* [DS]|| **ayak dönümü,** *{ağız} folk.* → ayak dönme. [DS]|| **ayak döşeği,** *{ağız} folk. Nişan takılırken kızın ayağının altına serilen hediyelik kumaş.* [DS]|| **ayak durmak,** *{eAT} Ayak üstünde durmak; ayakta durmak.*|| **ayak duşağı,** *{ağız} Hayvan kösteği.* [DS]|| **ayak dutmak** (tutmak), *Kadeh sunmak, içki vermek.*|| **ayak eni,** *{ağız} folk. 1. Nişan takılırken kızın ayaklarının altına serilen hediyelik kumaş. 2. Evlenen kız baba evinden çıkarken ayaklarının altına güvey tarafından serilen kumaş.* [DS]|| **ayak eskisi,** *{ağız} 1. Ayakkabı. 2. Ayakkabı eskisi. 3. Kundaklanan bebeklerin ayaklarına sarılan bez. 4. Rezil; kepaze.* [DS]|| **ayak eşiği,** *{ağız} Eşik.* [DS]|| (bir) **ayak evvel,** *Bir an önce; ilk sırada; ilk önce; tezden.*|| **ayak gezeletmek,** *{ağız} Vakit geçirmek; zaman öldürmek; ayak sürümek.* [DS]|| **ayak gitmek,** *{ağız} (Ayak için) çalınan havaya uymak; ayak uydurmak.* [DS]|| **ayak götürmek,** *{eAT} 1. Çabucak huzurdan çekilmek. 2. Çekilip gitmek, ayağını çekmek.*|| **ayak götürüp gitmek,** *{eAT} Çekilip gitmek; ayağını çekmek.*|| **ayak işi,** *1. Bir iş yerinde asıl üretimle ilgili olmayan getir-götür işleri. 2. {ağız} Gezgin satıcılık; çerçilik.* [DS]|| **ayak işleri görmek,** *Hademelik, hizmetçilik gibi getir-götür işleri yapmak.*|| **ayak izi,** *Yürürken ayakların yerde bıraktığı iz.*|| **ayak kaldırmak,** *{ağız} Çabuk yürümek; acele et-*

mek. [DS]|| **ayak karısı,** *{ağız} Kötü yola düşmüş kadın; fahişe.* [DS]|| **ayak kavafı,** *Çok gezen.*|| **ayak keseri,** *{ağız} Büyük marangoz keseri.* [DS]|| **ayak kesme,** *{ağız} folk. Yürümesi geciken çocuklar için yapılan tören.* [DS] || **ayak kirası,** *1. folk. Bir haber veya eşya getirene zahmeti için verilen para; bahşiş. 2. {ağız} folk. Gelin attan inerken verilen hediye.* [DS]|| **ayak koymak,** *{eAT} Ayak basmak, girmek.*|| **ayaklar altına almak,** *1. Değer vermemek. 2. Hor görmek. 3. Hakaret etmek.*|| **ayaklar altında bırakmak,** *Korumak ve kollamak zorunda olduğu birinin ezilmesine, yok olmasına göz yummak.*|| **ayaklar altında ezilmek,** *Güçlülerin tahakkümü altında yok olmak; varlık gösterememek.*|| **ayaklara salmak,** *{eAT} Ayak altına atmak; ayak altında bırakmak.*|| **ayaklar baş, başlar ayak olmak,** *Çalışkan, dürüst ve değerli kişilerin görevden alınarak, beceriksiz ve sıradan kişilerin görev başına getirilmesi.*|| **ayakları birbirine dolaşmak,** *1. Yorgunluk, heyecan vb. sebeplerden yürüyemez olmak. 2. Adım atacak gücü kalmamak.*|| **ayakları geri geri gitmek,** *Bir yere isteksizce gitmek.*|| **ayakları karıncalanmak,** *Hareketsizlikten dolayı ayakları uyuşmak.*|| **ayaklarına dolanmak,** *1. Birinin yürümesine engel olmak. 2. Çalışan birinin iş yapmasına engel olmak. 3. Başkası için tasarlanan kötü niyetli bir işi başarılamamak ve zararı sahibine geri dönmek.*|| **ayaklarına dolaşmak,** *1. Birinin yürümesine engel olmak. 2. Çalışan birinin iş yapmasına engel olmak. 3. Başkası için tasarlanan kötü niyetli bir iş başarılamamak ve zararı sahibine geri dönmek.*|| **ayaklarına düşmek,** *Birine çok yalvarmak.*|| **ayaklarına kapanmak,** *Özür dilemek, çok yalvarmak.*|| **ayaklarına kara sular inmek,** *Ayakta durmak veya çok yürümekten dolayı ayakları yorulmak.*|| **ayaklarını çıkartmak,** *Ayakkabılarını çıkarmak.*|| **ayaklarının altında olmak,** *Yüksek bir yerden manzarayı bütünüyle görebilmek.*|| **ayaklarının ucuna basmak,** *Gürültü yapmamağa özen göstererek sessiz ve yavaş yürümek.*|| **ayaklarını öpmek,** *1. Büyük bir alçak gönüllülük ve aşırı saygı göstermek. 2. İşlenen bir kusur için özür dilemek. 3. Yalvarmak.*|| **ayaklarını sürümek,** *1. İsteksiz isteksiz çalışmak veya yürümek. 2. Bir misafirin getirdiği uğur sebebiyle ardından daha çok misafirin gelmesi.*|| **ayakları suya ermek,** *1. Bir gerçeği sonradan anlayıp pişmanlık duymak. 2. Bir şeyin önemini sonradan anlamak.*|| **ayakları uğurlu gelmek,** *Varılan yerde sevindirici olaylar meydana gelmek.*|| **ayakları yerden kesilmek,** *1. Ayağı yere değmez olmak. 2. Bir taşıta binerek yürümekten kurtulmak. 3. (Sevdiğine kavuşan kız veya kadın için) aşırı mutluluk duymak; mutluluktan uçacak gibi olmak. 4. Uçmak.*|| **ayakları yere basmak,** *Hayal kurmaktan vazgeçip gerçeklere dönmek.*|| **ayakları yere değmemek,** *Sevinçten, mutluluktan uçarcasına yürümek.*|| **ayak makinesi,** *Pedal ile çalışan dikiş makinesi.*|| **ayak mühürlemek,** *tasvf. Dergâhlarda dervişlerin şeyh huzuruna çıkararak sağ ayağının baş parmağını sol ayağının baş parmağı üzerine koymak suretiyle şeyhinin emrinden dışarı çıkmayacağına dair söz ve karar vermek.*|| **ayak nā'ibi,** *{eAT} Gezgin yargıç.*|| **ayak orusı,** *{eAT} Hela.*|| **ayak oyunu,** *1. Şaşırtmaca hareketler. 2. Tenis, boks ve eskrim gibi sporlarda sporcunun en uygun ve hakim durumda bulunmasını sağlayan duruş.*|| **ayak patırtısı,** *Yürürken ayakların çıkardığı ses.*|| **ayak satıcısı,** *Gezgin satıcı; seyyar satıcı; bohçacı.*|| **ayak sesi,** *Yürürken ayakların çıkardığı ses.*|| **ayak sürtmek,** *İşsiz güçsüz, başıboş dolaşmak.*|| **ayak sürümek,** *1. İsteksiz isteksiz çalışmak veya yürümek. 2. Bir misafirin getirdiği uğur sebebiyle ardından daha çok misafirin gelmesi.*|| **ayakta kalmak,** *1. Oturacak yer bulamamak. 2. Yıkılmamak, durmak. 3. {eAT} İşi ilerletemeyip yarıda bırakmak.*|| **ayak takımı,** *1. Görgüsüz ve bilgisiz kişiler. 2. İşe yaramaz, beceriksiz insan kalabalığı; külhanbeyi; serseri; kopuk.*|| **ayakta komak** (koymak), *{eAT} Garip ve avare etmek, ortada bırakmak.*|| **ayaktan,** *(Kasaplık hayvanlar için) canlı olarak.*|| **ayaktan ayağa,** *{eAT} Her bir basamakta.*|| **ayaktan başa,** *{eAT} Baştan başa; baştan ayağa; tümüyle.*|| **ayaktan bırakmak,** *{eAT} Yürüyemez duruma getirmek; düşürmek; yıkmak.*|| **ayaktan çıkmak,** *{eAT} Hareket etmeye gücü kalmamak, kendini kaybetmek.*|| **ayaktan düşmek,** *{eAT} 1. Güçsüz kalmak, yıkılmak, kuvvetten düşmek. 2. Acz içinde kalmak; felakete uğramak.*|| **ayaktan salmak,** *{eAT} Çökertmek; düşürmek.*|| **ayak tarağı,** *anat. Ayak parmaklarının bağlı bulunduğu beş uzunca kemikten oluşan ve ayağın tümsekçe olan kısmı.*|| **ayak taşı,** *1. Yıkanırken ayağın kirini çıkarmaya yarayan pürtüklü taş; topuk taşı. {eAT} (aynı) 2. Okçuların yarışmada ok atacakları noktayı belirleyen ve ayaklarını üzerine basacakları taş. 3. {ağız} Seksek, kaydırak oyunu. 4. {ağız} Üzerine basılarak yıkanılan taş.* [DS]|| **ayak tayınmak,** *{eAT} Ayak diremek; ısrar etmek.*|| **ayakta uyumak,** *Çok dalgın ya da dalgın olmak.*|| **ayak tavışı,** *{eAT} Ayak sesi; ayak patırtısı.*|| **ayak tavuşdusu,** *{eAT}* → ayak tavışı.|| **ayak tavuşı,** *{eAT} Ayak sesi; ayak patırtısı.*|| **ayak tedavisi,** *Hastanede yatmaksızın doktora veya hastaneye gidip gelinerek yapılan tedavi.*|| **ayak teri,** *1. Ayak parmağı aralarından çıkan ter. 2. {eAT} Bir işten ücret almadan çalışanlara verilen emek parası veya bahşiş. 3. {ağız} Yol parası.* [DS]|| **ayak tolamak,** *{eAT} Birine iftira ederek kötü duruma düşürmek.*|| **ayak tonı,** *{eAT} Don; iç çamaşırı.*|| **ayak topu,** *Futbol.*|| **ayak tutmak,** *{ağız} Söz açmak; öncülük etmek.* [DS]|| **ayak ucu,** *1. Yatan bir kimsenin ayaklarının bulunduğu taraf. 2. Yere serilen*

bir eşyanın alt tarafı. 3. Yere sadece ayak parmakları ile basarken ayak parmaklarının oluşturduğu dar dayanma yüzeyi.|| **ayak uydurmak,** *1. Tabi olmak, uymak. 2. as. Askerlikte uygun adım yürümek. 3. Çağın gereklerine veya yaşayış tarzına göre davranmak. 4. ed. Saz şairlerinin atışmalarda ayağı, önceki şairin ayağına uydurmaları işi.*|| **ayak üzere gelmek,** *{eAT} Ayağa kalkmak, dikelmek.*|| **ayak üzerine gelmek,** *{eAT}* → ayak üzere gelmek.|| **ayak vermek,** *ed. Saz şairlerinin atışmalarda sazı eline ilk alanın, belli bir kafiye (ayak) ile şiire başlaması; ayak açmak.*|| **ayak yapmak,** *{ağız} 1. Kandırmak. 2. Söz açmak; öncülük etmek. 3. Bildiği hâlde bilmezmiş gibi yapmak.* [DS]|| **ayak yolama,** *{ağız} Keçi yolu.* [DS]|| **ayak yolu,** *{ağız}* → ayakyolu. [DS]

ayak[2], [ayak] *{eAT} sf.* (Küpe vb. için) saçak; saçaklı.

ayakaltı, [ayak+alt-ı] *is.* Yol uğrağı olan, herkesin gelip geçtiği yer; çiğnek; işlek; uğrak.

ayakbastı, [ayak+bas-tı] *is.* Bir ülkeye girenden alınan vergi; ayakbastı parası.

ayakça, [ayak-ça] *{eT} zf.* **1.** Aşağı doğru; engine. **2.** *{ağız}* Ayak üzere. [DS]

ayakçak, -ğı [ayak-çak] *is.* **1.** Yüksek bir yere ulaşmak için üzerine çıkılan eşya. **2.** Seyyar merdiven. **3.** Çocukların veya sirklerde cambazların uzun boylu görünmek için çatalına ayaklarını basarak kullandıkları sırık. **4.** Dokuma tezgâhlarında çözgü hareketini sağlamak için kullanılan pedal. **5.** Ekin biçerken ayaklara sarılan ot demetleri. **6.** Karda yürümeyi kolaylaştıran geniş yüzeyli bir çeşit dış ayakkabı. **7.** *{ağız}* Arkalıksız iskemle. [DS] **8.** *{ağız}* Merdiven; merdiven basamağı. [DS] **9.** *{ağız}* Direğe çıkmaya yarayan aygıt. [DS] **10.** *{ağız}* Taban ve koncu tek parça ağaçtan yapılmış, burnuna meşin geçirilmiş ayakkabı. [DS] **11.** *{ağız}* Takma ayak. [DS]

ayakçalık, -ğı [ayak-ça-lık] *{ağız} is.* **1.** Sacayak. **2.** Meyve toplamaya yarayan üç ayaklı merdiven. [DS]

ayakçı, [ayak-çı] *is.* **1.** Bir iş yerinde ayak işlerini gören kimse; ayakta çalışan işçi; hademe; hizmetli. **2.** Otobüs terminallerinde, taksi duraklarında müşteri toplayan kişi. **3.** *{ağız}* İşçi başı. [DS] **4.** *{ağız}* Ekin işi bitinceye kadar çalışan tarla işçisi. [DS] **5.** *{ağız}* Seyyar satıcı; çerçi. [DS] **6.** *tasvf.* Mevlevi ve Bektaşi dergâhlarına girmeye karar veren bir kişinin, geçirmesi gereken on sekiz merhaleden ilki sayılan mutfak hizmetinde bulunduğu adaylık süresinde, kendisine verilen ad. **7.** *{ağız}* Haydut; şaki. [DS] **8.** *{ağız}* Harmanı dövmüş, henüz savurma durumuna getirememiş kimse. [DS]

ayakçı[2], [ay-ak-çı] *{eT} is.* Çanakçı; kâseci. [Mühennâ] [DLT]

ayakçık, -ğı [ayak-çık] *{ağız} is.* **1.** Çocukların boylarını uzun göstermek için bir çatalına basarak yürüdükleri sopa. **2.** Seyyar merdiven. [DS]

ayakçılık, -ğı [ayak-çı-lık] *{ağız} is.* Çorabın taban kısmı. [DS]

ayakçın, [ayak-çın] *is.* Dokuma tezgâhlarında ayakla basılarak atkı ipliklerinin (mekik) hareketini sağlayan tahta parçası.

ayakdaş, [ayak-daş آياقداش] *is.* **1.** *{eAT}* İşlerini elbirliği ile yapanlardan her biri. **2.** *{ağız}* Yol arkadaşı; yoldaş. [DS] **3.** *{ağız}* Eş; zevce. [DS] **4.** *{ağız}* Arkadaş. [DS] 🗗 **ayakdaş olmak,** *{eAT} Ayak uydurmak.*

ayakkabı, -yı [ayak+ka(p)-ı] *is.* Ayağı korumak için genellikle deri ve sentetik maddelerden yapılmış dış giyim eşyası. 🗗 **ayakkabı çevirmek,** *1. folk. Misafirlerin giderken daha kolay giyebilmeleri için ayakkabılarını gidiş yönüne göre düzenlemek. 2. İstenmeyen birini gitmeye zorlamak. 3. tasvf. Tekke şeyhinin, bir dervişin ceza olarak dergâhtan ayrılmasını istemesi durumunda ayakkabılarını burunları dışarı, topukları kapıya gelecek şekilde koydurtması.*|| **ayakkabı dolabı,** *Evlerde ayakkabıların konulduğu dolap; ayakkabılık.*|| **ayakkabı sıkmak,** *(Ayakkabı için) dar gelerek ayakları rahatsız etmek.*|| **ayakkabı vurmak,** *(Ayaklara uygun olmayan ayakkabı için) ayakta yara açmak.*|| **ayakkabısı dama atılmak,** *İtibardan düşmek; pabucu dama atılmak.*

ayakkabıcı, [ayakkabı-cı] *is.* **1.** Ayakkabı yapan veya satan kimse; kunduracı; pabuççu. **2.** Ayakkabı tamircisi. **3.** *gnşl.* Ayakkabı satılan yer.

ayakkabıcılık, -ğı [ayakkabı-cı-lık] *is.* **1.** Ayakkabıcının işi ve mesleği. **2.** Ayakkabı yapımı ile ilgili sanayi kolu.

ayakkabılık, -ğı [ayakkabı-lık] *is.* **1.** Evlerde ayakkabıların konulduğu dolap, raf; ayakkabı dolabı; ayakkabı rafı. **2.** *sf.* Ayakkabı yapmaya uygun (deri vb. malzeme).

ayaklama, [ayak-la-ma] *is.* Ayaklamak işi.

ayaklamak, [ayak-la-mak) *gçl. f [-r] [-l(ı) -yor]* **1.** Bir yeri ayakla ya da adımla ölçmek. **2.** Bir şeyin üzerinde görmeden sadece ayak yordamı ile yürümek. **3.** Ayak altına alıp çiğnemek; ayak altına almak *{eAT} {ağız} (aynı).* [DS] **4.** *{ağız}* Kötülemek; kovmak. [DS] **5.** *gçsz. {ağız}* Gezinti yapmak. [DS] **6.** *{ağız}* Çabuk yürümek. [DS]

ayaklandırma, [ayak-la-n-dır-ma] *is.* **1.** Ayaklandırmak işi. **2.** Ayaklanmasını sağlama.

ayaklandırmak, [ayak-la-n-dır-mak] *gçl. f. [-ır]* **1.** Ayağa kaldırmak. **2.** İsyan için kışkırtmak; tahrik etmek. **3.** Bir şey yapmak üzere harekete geçirmek.

ayaklandurmak, [ayak-la-n-dur-mak] *{eAT} gçl. f. [-ur]* Ayağa kaldırmak; ayağa kalkmasına yardım etmek.

ayaklanma, [ayak-la-n-ma] *is.* **1.** Ayaklanmak işi. **2.**

Devlet otoritesine karşı isyan etme; başkaldırma; başkaldırı; isyan.

ayaklanmak, [ayak-la-n-mak] *dönşl. f. [-ır]* **1.** Ayağa kalkmak; dikilmek. *{eAT} {ağız} (aynı)* [DS] **2.** (Çocuk ve hayvan yavruları için) yürümeye başlamak. **3.** Gitmeye davranmak, gitmek için kalkmak. **4.** (Hasta için) iyileşerek yataktan çıkıp yürüyecek duruma gelmek. **5.** Devlet otoritesini yıkmak için isyan etmek; baş kaldırmak. **6.** *{eAT}* Ayakla çiğnenmek.

ayaklaşmak, [ayak-la-ş-mak] *{ağız} işteş. f. [-ır]* **1.** Zıt gitmek; çekişmek. **2.** *dönşl. f.* Ayaklanmak; davranmak; kalkışmak. [DS]

ayaklı, [ayak-lı آياقلى] *sf.* **1.** Ayağı olan. **2.** Bir destek veya dayanakla yere basan, tutunan. **3.** Ayak gücüyle çalıştırılan. **4.** *mec.* Gezici; seyyar. **5.** *ed.* Türk halk edebiyatında ayak adı verilen kafiye, redif veya nakarat mısraı gibi unsurlarla meydana getirilmiş şiir. *Ayaklı kalenderî, ayaklı koşma, ayaklı mani, ayaklı semaî.* **6.** *{ağız}* (Hayvan için) yüksek boylu, iri ve bakımlı. [DS] **7.** *{ağız}* (Hayvan için) çabuk yürüyen. [DS] **8.** *is. {ağız}* Merdiven; merdiven basamağı. [DS] **9.** *{ağız}* Sahan. [DS] **10.** *{ağız}* Sacayak. [DS] **11.** *{ağız}* Bir tür ağaç karyola. [DS] **12.** *{ağız}* Arkalıksız iskemle. [DS] **13.** *{ağız}* Kadınların başlarına taktıkları 5-6 parçalı altın süs. [DS] **14.** *{ağız}* Gelinin odasına asılan süs. [DS] ❐ **ayaklı canavar,** *Yaramaz çocuk.*|| **ayaklı gazete,** *Bir yerde olan her şeyden haberi olan, havadis veren kişi.*|| **ayaklı küpe,** *{eAT} Salkım küpe.*|| **ayaklı kütüphane,** *Çok okumuş ve çok bilgi edinmiş kimse.*|| **ayaklı makas,** *Saç levhaları kesmek için kullanılan ayaklar üzerine oturtulmuş büyük makas.*|| **ayaklı makine,** *Ayak gücü ile çalıştırılan makine.*|| **ayaklı saya,** *folk. Halk hikâyelerinde ve masallarda secili ve kafiyeli olarak söylenen sözler.*

ayaklıg, [ayak-lıġ] *{eT} sf.* Kâseli; çanaklı. [DLT]

ayaklık, -ğı [ayak-lık] *is.* **1.** Otururken veya bir iş yaparken işin gereği olarak ayakların dayandığı, konulduğu yer. **2.** Ayakla çalışan makine ve tezgâhlarda ayağın basıldığı parça; pedal. *{eAT} (aynı)* **3.** Elle taşınır merdiven. **4.** Üzerine basıp yüksekten bir şey almaya yarayan şey. **5.** Evlerde ayakkabıların çıkarıldığı yer. **6.** Kağnılar durduğunda yükün öküzlere binmesini önlemek için kağnı okuna dayanan destek; dayak. **7.** *{eAT}* Ayak zırhı. **8.** *{ağız}* Sokak kapısının eşiği. [DS] **9.** *{ağız}* Basma kadın şalvarlığı. [DS]

ayaklu, [ayak-lu] *{eAT} sf.* Ayaklı.

ayakmak[1], [ay-ık-mak / ay-ak-mak] *{ağız} gçsz. f. [-ır]* **1.** Ayıkmak; kendine gelmek. **2.** Batmak; gurup etmek. [DS]

ayakmak[2], [aya-k-mak] *{ağız} gçl. f. [-ır]* El ayası ile süpürmek. [DS]

ayakman, [ayak-man] *{ağız} is.* **1.** Takunya; nalın. **2.** Basamak; merdiven basamağı. **3.** Çocukların ve cambazların yüksek görünmek için çatalına bastıkları sırık. [DS]

ayaksındırmak, [ayak-sın-dır-mak] *{ağız} gçl. f. [-ır]* **1.** Boşuna zahmet vermek; yormak. **2.** Yol ettirmek. [DS]

ayaksınmak, [ayak-sın-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* **1.** Zahmet etmek. **2.** Sık sık gidip gelmek; yol etmek. **3.** (Hayvan için) sudan geçerken ayakları ile suyu bulandırmak. [DS]

ayaksız, [ayak-sız) *sf.* Ayağı olmayan.

ayaksızlar, [ayak-sız-lar] *is. zool.* Omurgalı hayvanlardan kolsuz, bacaksız amfibyumlar alttakımı, *(Gymnophiona).*

ayakta, [ayak-ta) *zf.* **1.** Oturmuş veya yatmış hâlde değil, ayağa kalkmış vaziyette; ayaklar üzerinde durarak. **2.** *mec.* Telaşlı. **3.** *mec.* Karışıklık ve kargaşa hâlinde. ❐ **ayakta durmak,** *1. Oturmadan ayakları üzerine basarak durmak; dikilmek; dikelmek. 2. Yıkılmadan, kaybolmadan durmak; yaşamak.*|| **ayakta tedavi,** *Hastanede yatmaksızın doktora veya hastaneye gidip gelinerek yapılan tedavi.*|| **ayakta tutmak,** *1. Oturtmamak. 2. Yıkılmasına ve yozlaşmasına meydan vermemek. 3. Bir kuruluşun yaşamasını sağlamak.*|| **ayakta uyumak,** *1. Çok dalgın ve yorgun olmak. 2. Olan bitenin farkına varamamak; gaflete dalmak*

ayaktaş, [ayak-daş > ayak-taş آياقطاش] *is.* **1.** İşlerini el birliği ile yapanlardan her biri. *{eAT} (aynı)* **2.** Arkadaş. **3.** *{ağız}* Yol arkadaşı; yoldaş; hempâ. [DS] **4.** *{ağız}* Suç ortağı. [DS]

ayakucu, [ayak+u(ç)-u] *is. gök b.* Düşey doğrultunun gök küresini deldiği noktalardan ufkun altında kalanı.

ayaküstü, [ayak+üst-ü] *zf.* **1.** Oturmadan, ayakta durarak; ayak üzeri. **2.** Kısa bir zaman içinde.

ayaküzeri, [ayak+üzer-i] *zf.* **1.** Oturmadan, ayakta durarak; ayaküstü. **2.** Kısa bir zaman içinde.

ayakyolu, [ayak+yol-u] *is.* İnsanın sindirim artıkları ile idrarını boşalttığı temizlik yeri; apteshane; hela; kademhane; memişhane; kenef; tuvalet.

ayal[1], **-li** [Ar. ıyāl > ʿayāl عيال] *(aya:l) {OsT} is.* **1.** Eş; karı. **2.** Aynı çatı altında oturup geçimleri aynı kişi tarafından sağlanan topluluk; aile.

ayal[2], **-li** [Ar. ʿayāl > a yāl عيال] *(a-ya:l) {OsT} is.* Kadınlar; zevceler; ayaller.

ayalama, [aya-la-ma آيه له] *is.* **1.** Ayalamak işi; avuçlama. **2.** Avuç dolusu. **3.** *{ağız}* Toprak örtülü evlerin damındaki karları atmak için kullanılan geniş kürek; kürüden. [DS] **4.** *{ağız}* Harmanda tane karışık samanı yığmakta kullanılan büyük yaba; kürütkü; sıyırgı. [DS] **5.** *{ağız}* Harman dövüldükten sonra tınaz yapılırken altta kalan tanesi çok samanı

az kısım. [DS] **6.** *sf.* *{18. yy.}* (Taş için) avcu dolduracak büyüklükte olan.

ayalamak, [aya-la-mak] *gçl. f.* *[-r] [-l(ı)-yor]* **1.** Bir şeyi elinin ayası ile tutmak, avuçlamak. **2.** Ekilmiş tarlayı düzeltmek; sürgülemek. **3.** *{ağız}* El ayası ile bir şeyi toplamak, süpürmek. [DS] **4.** *{ağız}* Tahılı ayıklamak, temizlemek. [DS] **5.** *{eT}* Elinin ayalarını birbirine vurmak; el çırpmak; alkışlamak. [DLT] **6.** *{ağız}* Uz kullanmak; kayırmak; korumak. [DS] **7.** *{ağız}* Sahip çıkmak; benimseyip kendine mal etmek. [DS] **8.** *{ağız}* Ayalama ile kar kürümek. [DS] **9.** *{ağız}* Harman sonunda harman yerinde kalan taneleri tırmıkla toplamak. [DS] **10.** *{ağız}* El tezgâhlarında varan gelen ağacı yukarı kaldırarak mekik yerini açmak. [DS]

ayalanmak, [aya-la-n-mak] *{ağız} dönşl. f.* *[-ır]* (Tohum için) çokça üremek; çoğalmak. [DS]

ayalı boyalı, [aya-lı + boya-lı] *ikile. sf.* (Kadın için) aşırı süslü; makyajlı.

ayalmak, [aya-l-mak] *{ağız} dönşl. f.* *[-ır]* Uyanmak. [DS]

ayama, [ay-a-ma] *{ağız} is.* **1.** Ayamak işi. **2.** Takma ad; lakap. [DS]

ayamak[1]**,** [ay-a-mak آيه مق] *gçsz. f.* *[-r] [-y(ı)-yor]* **1.** Saygı göstermek; hürmet etmek; saymak; ululamak. *{eT} {eAT} {ağız} (aynı)* [DLT] [EUTS] [Gabain] [DS] **2.** *{eT}* Lakap vermek. [Gabain] **3.** *{ağız}* Serbest büyümek; zorluk çekmeden gelişmek. [DS] **4.** *gçl. f.* Saygı ile anmak. **5.** *{eT}* Korumak; himaye etmek. [DLT] [Tekin] **6.** *{eT}* Arzulamak. [EUTS] **7.** *{ağız}* Uz kullanmak; kayırmak; korumak. [DS] **8.** *{ağız}* Çok yüz vermek; şımartmak. [DS] **9.** *{ağız}* Serbest bırakmak. [DS]

ayamak[2]**,** [aya-mak] *{ağız} gçl. f.* *[-r] [-y(ı) -yor]* **1.** Yasaklamak; menetmek. **2.** Karşı koymak; dayatmak. [DS]

ayamak[3]**,** [aya-mak] *{ağız} gçsz. f.* *[-r] [-y(ı) -yor]* **1.** Yalnız kalmak. **2.** İşsiz kalmak. [DS]

ayamak[4]**,** [aya-mak] *{ağız} gçl. f.* *[-r] [-y(ı) -yor]* **1.** Temizlemek. **2.** Bitki ya da fidanın çevresini temizlemek; meydana çıkarmak. [DS]

ayamak[5]**,** [ay-a-mak] *{ağız} gçsz. f.* *[-r] [-y(ı) -yor]* Mehtapta yürümek; gezmek. [DS]

ayamak[6]**, -ğı** [aya-mak] *{ağız} is.* Üzerinden yalnız bir insan geçebilecek kadar merdivenimsi köprü. [DS]

a'yan, [Ar. ʿayn *(göz)* > a yān اعيان] *(a:-ya:n) {OsT} is.* **1.** Gözler. **2.** Bir yerin ileri gelen, nüfuzlu kişileri; eşraf; seçkinler. **3.** İmparatorluğun 1877 ve 1908 Meşrutiyet dönemlerinde danışma meclisi niteliğindeki Âyan Meclisi üyeliği yapmış kişiler. **4.** *{ağız}* Köy ya da mahalle muhtarı. [DS] **5.** *{ağız}* İhtiyar; yaşlı; koca. [DS] ⧉ **ayan azası,** *Meclisin kararlarını denetleyen kurul üyesi.*|| **ayan başı,** *Kasaba ya da köyün ileri gelen kişisi.*|| **ayan delisi,** *{ağız} Hoppa; şımarık.* [DS]|| **ayan meclisi,** *{OsT} Danışma kurulu; senato.*|| **ayan ü eşraf,** *{OsT} İleri gelenler; seçilmişler; varlıklılar.*

ayan[1]**,** [a-yeğen] *{ağız} ünl.* Yakın birine *"a yeğen, ayol"* gibi bir hitap sözü. [DS]

ayan[2]**,** [Ar. ʿayn *(göz)* > ʿayān / ıyān عيان] *(aya:n) {OsT} sf.* Gözle görülür bir şekilde açık ve belli olan; âşikâr. ⧉ **ayān beyān,** *Apaçık, besbelli.*|| **ayān etmek,** *Gözle görülür hâle getirmek.*|| **ayān-ı hāriciye,** *{OsT} Dış dünyadaki nesneler.*|| **ayān-ı muvassıta,** *{OsT} Aracı nesneler.*|| **ayān-ı müşahhās,** *{OsT} Gözle görülür, elle tutulur eşya.*|| **ayān-ı sābite,** *{OsT} tasvf. Sofilere göre eşyanın yaratılmadan önce ilahi bilgide sabit olan biçimleri.*|| **ayān olmak,** *Açıkça belli olmak.*|| **ayān ve aşikâr olmak,** *Açıkça belli olmak.*

ayana, [ay+ana] *{ağız} is.* Ana; anne. [DS]

ayanç, [ay-a-nç / ay-ınç] *{eT} is.* **1.** Hürmet; saygı. [EUTS] **2.** Korku; heybet. [Gabain]

ayançang, [ay-a-nç-añ] *{eT} sf.* Saygıdeğer; hürmete layık; sanlı. [EUTS] [Gabain]

ayançsız, [ay-a-nç-sız / ay-ınç-sız] *{eT} sf.* Korkusuz. [Gabain]

ayandon, [Yun. aya andon] *is.* Ocak sonlarında (28-30 Ocak) görülen bir fırtına.

ayanen, [Ar. ʿayān > ʿayānen عيانا] *(aya:'nen) {OsT} zf.* Açıkça.

ayanga, [? ayınga] *{ağız} is.* → ayınga. [DS]

ayanı, [ev yanı > ayanı] *{ağız} is.* Avlu; ev bahçesi. [DS]

ayaniyet, [Ar. ʿayān > ʿayāniyyet عيانايت] *(aya:niyet) {OsT} is.* Ortaya çıkma; açıklık.

ayanlama, [ayan-la-ma] *{ağız} is.* **1.** Karanlığın aydınlanması; fena havanın iyileşmesi. **2.** Ağır hastanın tehlikeyi atlatması. [DS]

ayanlık, -ğı [ayan-lık] *(a-ya:nlık) is.* **1.** Ayan olma durumu; ileri gelenlerden olma; büyüklük. **2.** Senatörlük.

ayanmak, [aya-ñ-mak اياكمق] *{eAT} edil. f.* *[-ır]* İyi bakılmak, korunmak.

ayanta, [avanta / ayyār > ayanta ?] *{ağız}* Tembel; ihmalci. [DS]

a'yar, [Ar. ʿayr > aʿyār اعيار] *(a-ya:r) {OsT} is.* Eşekler.

ayar[1]**,** [Ar. ʿayār / ıyār عيار] *(aya:r) {OsT} is.* **1.** Bir aygıtın veya düzeneğin arzu edilen en iyi biçimde çalışması için yapılan düzenleme ve işlem. **2.** Çalışma ve işleme düzeni için herkesçe kabul edilmiş ölçü; standart ölçü. **3.** Değer derecesi; kalite. **4.** Altın ve gümüş için saflık oranı; derece. **5.** *mec.* Bir kişinin itibar ve seviye durumu. **6.** *huk.* Kullanılan

ölçü ve tartı aletlerinde beraberlik, doğruluk ve hassaslık sağlayabilmek için belirlenmiş ölçüt. **7.** Mutluluk yolu. **8.** Hayvanların nallarını sağlamlaştırma. **9.** İnsanın değer ve seviye derecesi. **10.** *{ağız}* Bir tahıl ölçüsü. [DS] **11.** *{ağız}* Fındık taşımaya yarayan orta boy sepet. [DS] **12.** *{ağız}* Bir zeytin yağı ölçü birimi ve kabı. [DS] ⊡ **ayara vurmak,** *Belirli bir ölçüye göre değerlendirmek.*|| **ayar damgası,** *Altın ve gümüş süs eşyasının ayarını gösteren resmî damga.*|| **ayār-dān,** *{OsT} 1. Ölçü. 2. Değerbilir kimse.*|| **ayardan düşmek,** *İtibarını kaybetmek; gözden düşmek.*|| **ayar etmek,** *Bir aygıtın işleme düzeneğini istenilen biçime getirmek.*|| **ayarı bozuk,** *1. İşlemesi çalışması istenilen düzene göre olmayan; ayarsız. 2. Davranışlarında denge bulunmayan; güven vermeyen (kişi).*|| **ayar saati,** *Yer yüzünde kesin saati bulmak için başvurulan son derece hassas saat.*

ayar², [Ar. ʿayyār => ayar] *{ağız}* *sf.* **1.** İşten kaçan; tembel. **2.** Haşarılaşmış at. **3.** Hoş sohbet. [DS]

ayar³, [eyer] *{ağız}* *is.* Eyer. [DS]

ayarcı, [ayar-cı) *is.* **1.** Esnafın elinde bulunan ölçü, tartı aletlerinin doğru ve hassas olup olmadığını kontrol eden görevli. **2.** Ayarı bozuk ve ayarlanması gereken düzenekleri ayarlayan kişi.

ayarlama, [ayar-la-ma] *is.* **1.** Ayarlamak işi. **2.** Bir düzeneği veya aleti çalışma bakımından istenilen ölçüye getirme işi. **3.** Bir aleti doğru işleyecek biçimde düzeltme. **4.** *mec.* İşleri zamanında yapılacak ve bitirilecek şekilde düzene sokma. **5.** *mec.* Birini kandırma, ayartma; ikna etme. **6.** Uyum gösterme.

ayarlamak, [ayar-la-mak] *gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* **1.** Bir düzeneğin veya aletin çalışma bakımından istenilen ölçüye gelmesini sağlamak. **2.** Yanlış işleyen bir aleti doğru işleyecek biçimde düzeltmek. **3.** *mec.* İşleri zamanında yapılacak ve bitirilecek şekilde düzenlemek. **4.** *mec.* Birini kandırmak, ayartmak; ikna etmek. **5.** Uyum sağlamak. **6.** *{ağız}* Azarlamak; tekdir etmek. [DS] **7.** *argo.* Birisini isteklerini kabule razı etmek. **8.** Birisine, bir başkası için yakın ilişki kurmayı kabul ettirmek.

ayarlanma, [ayar-la-n-ma] *is.* Ayarlanmak işi.

ayarlanmak, [ayar-la-n-mak] *edil. f. [-ır]* **1.** Ölçüye uygun hâle getirilmek; ayar edilmek. **2.** *dönşl. f.* Davranışlarını kontrol altında tutabilir hâle gelmek.

ayarlaşmak, [ayyar => ayar-la-ş-mak] *{ağız}* *dönşl. f. [-ır]* Tembelleşmek. [DS]

ayarlatma, [ayar-la-t-ma] *is.* Ayarlatmak işi.

ayarlatmak, [ayar-la-t-mak] *gçl. f. [-ır]* Başka birine ayarlama işini yaptırmak.

ayarlı, [ayar-lı) *sf.* **1.** (Bir alet veya makine için) doğru çalışması sağlanmış. **2.** (Altın ve gümüş için) ayarı ve ayar damgası bulunan.

ayarlık, -ğı [ayyar-lık] *{ağız}* *is.* Tembellik. [DS]

ayarmak, [ay-a-r-mak] *gçsz. f. [-ır]* **1.** Ardından gitmek. **2.** Kötü yola sapmak, baştan çıkmak; yolunu sapıtmak. **3.** *gçl. f.* Taklit etmek. **4.** Olumsuz bir işi yapmak için ikna etmek; kışkırtmak; kandırmak. **5.** *{ağız}* Ayartmak. [DS]

ayarsız, [ayar-sız] *sf.* **1.** Ayarı bozulmuş ve ayarlanmamış. **2.** Belli bir ayarı ve ayar damgası olmayan (altın ve gümüş). **3.** *mec.* Hareketleri tutarsız ve dengesiz; deli; şuursuz *{ağız} (aynı).* [DS] **4.** *{ağız}* Dönek. [DS] **5.** *{ağız}* Terbiyesiz; edepsiz. [DS] **6.** *{ağız}* Namussuz. [DS] **7.** *{ağız}* Aşağılık; karaktersiz. [DS]

ayarsızlık, -ğı [ayar-sız-lık] *is.* **1.** Ayarsız olma durumu. **2.** *mec.* Tutarsız ve dengesiz olma.

ayart, [ayar-mak *(yoldan sapmak)* > ayar-t-mak] *{ağız}* *is.* Yoldan saptırma; kandırma. [DS]

ayarta, [?ayarta] *{ağız}* *sf.* **1.** Kendi işinde iyi çalıştığı hâlde başkasının işinde tembellik eden. **2.** Hayal seven; hayalperest. [DS]

ayartı, [ayar-mak *(yoldan sapmak)* > ayar-t-ı] *is.* Baştan çıkarma, kandırma.

ayartıcı, [ayar-mak *(yoldan sapmak)* > ayar-t-ıcı] *sf.* Doğruluktan, doğru yoldan saptıran; baştan çıkaran; ayartan.

ayartıcılık, -ğı [ayar-mak *(yoldan sapmak)* > ayar-t-ıcı-lık] *is.* **1.** Ayartıcı olma durumu. **2.** Ayartıcının niteliği.

ayartılma, [ayar-mak *(yoldan sapmak)* > ayar-t-ıl-ma] *is.* **1.** Ayartılmak işi. **2.** Kandırılma. **3.** Doğru yoldan saptırılma. **4.** Kışkırtılma.

ayartılmak, [ayar-mak *(yoldan sapmak)* > ayar-t-ıl-mak] *edil. f. [-ır]* **1.** Ayartmak işi yapılmak. **2.** Birisi tarafından kandırılmak. **3.** Doğru yoldan saptırılmak; baştan çıkarılmak. **4.** Kışkırtılmak; tahrik edilmek.

ayartılmış, [ayar-t-ıl-mış] *{ağız}* *sf.* Şımarık. [DS]

ayartma, [ayar-mak *(yoldan sapmak)* > ayar-t-ma] *is.* Ayartmak işi.

ayartmak, [ayar-mak *(yoldan sapmak)* > ayar-t-mak] *gçl. f. [-ır]* **1.** Yakınlık, arkadaşlık gibi etkilerden yararlanarak birini doğruluktan ayırmak, doğru yoldan saptırmak; baştan çıkarmak. **2.** Düşünce bakımından yanıltmak; kandırmak; aklını çelmek. **3.** Çeşitli vaatlerde bulunarak birini çalıştığı yerden ayırıp kendi işine veya hizmetine girmesini sağlamak. **4.** *{ağız}* Uyarmak; ikaz etmek. [DS]

ayas, [ay-ās] *{eT}* *is.* **1.** Ayaz; serinlik. [EUTS] **2.** Kölelere verilen ad. [DLT] **3.** *{ağız}* Çardak. [DS]

ayaş, [ay-mak > ay-a-ş] *{eT}* *sf.* Sözleşen; dostlaşan kimse [Mühennâ]

ayat¹, [Ar. ḥayʾaṭ] *{ağız}* *is.* **1.** Evlerin önünde topraktan yapılmış kaldırım. **2.** Sundurma. **3.** Evlerde sofa. **4.** Kapı. **5.** Avlu; açık arsa. **6.** Alt kattaki sofa; taşlık. [DS]

ayat[2], [Ar. āyet *(işaret)* > āyāt آيات] *(a:ya:t)* *{OsT} is.* **1.** İşaretler; belirtiler. **2.** Mucizeler. **3.** Kur'an-ı Kerim'i meydana getiren cümleler. ⧉ **āyāt-ı Kur'āniye,** *{OsT} Kur'an-ı Kerim'in ayetleri.*|| **āyāt-ı muhkemāt,** *{OsT} Anlamı kesin ve açık olan, başka türlü anlam verilmesi olanaksız olan ayetler.*|| **āyāt-ı müteşabihāt,** *{OsT} Anlamı kesinlik kazanmamış, tevil edilebilen, benzer durumlara uygulanabilen ayetler.*|| **āyāt-i şerîfe,** *{OsT} Mübarek ayetler.*

ayatan, [? ayatan] *{ağız}is.* Çukur yerlerde birikmiş yağmur suları. [DS]

ayatılmak, [ay-at-ıl-mak] *{eT} edil. f. [-ur]* Sayılmak; saygı gösterilmek. [EUTS]

ayatmak, [ay-at-mak] *{eT} gçl. f. [-ur]* **1.** Saydırmak; hürmet ettirmek; itibar görmek. [EUTS] **2.** Korkutmak; teftiş etmek. [EUTS]

ayay, [ay-ay] *{ağız} is.* Parlak yıldız. [DS]

ayaz, [*eT.* ay-az / ay-ās آياز] *is.* **1.** Açık, bulutsuz hava, *{eAT} (aynı).* **2.** Durgun ve bulutsuz havada çıkan sert soğuk; serinlik. *{eT}* [EUTS]. **3.** *{ağız} gnşl.* Dominoda noktasız taş. [DS] **4.** *{ağız}* Evlerin önündeki üstü açık balkon; tahtaboş. [DS] **5.** *{ağız}* Çardak. [DS] **6.** *{ağız}* Aydınlık; ışık. [DS] **7.** *{ağız}* Yıldız. [DS] **8.** *{ağız}* Avlu; açık arsa. [DS] **9.** *sf.* Soğuk (gece, hava). **10.** *{ağız} mec.* Saçsız; kel. [DS] **11.** *argo.* Parasız; züğürt. **12.** *argo.* (Durum, gidiş vb. için) elverişsiz; kötü; fena. ⧉ **ayaz almak,** *Büyük bir ümit ve gayretle başlanan işten bir şey elde edememek.*|| **ayaza vermek,** *{ağız} Meydana vermek.* [DS]|| **ayazını almak,** *{ağız} Ayazda kalıp üşümek; ayazlamak.* [DS]|| **ayaz kesmek,** *Ayazda uzun süre kalarak üşümek; çivi kesmek.*|| **ayaz vurmak,** *(Sebze ve meyveler için) soğuktan donmak.*|| (hava) **ayaza çekmek,** *Kuru soğuk çıkmak; ayazımak.*|| **ayaza kalmak,** *Geç kalmak, fırsatı kaçırmak.*|| **ayazda kalmak,** *1. Soğukta kalmak. 2. Boş yere beklemek; ayazlamak.*|| **ayaz paşa kol gezinmek,** *şaka. Kuru soğuk çıkmak.*

ayazımak, [ayaz-ı-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r]* (Hava için) ayaza çekmek. [DS]

ayazıtmak, [ayaz-ı-t-mak] *{ağız} gçl. f. [-ır]* (Yağışlı ve kapalı hava için) açılmak; ışımak; açılır gibi olmak. [DS]

ayazi, [ayaz + Ar. -ī] *{ağız} sf.* (Baş için) saçsız; çıplak; kel. [DS] ⧉ **ayazî kel,** *{ağız} Başında hiç saç bulunmayan.* [DS]

ayazlağı, [ayaz-lağı] *{ağız} is.* Rüzgârı kesen, soğuktan koruyan ağaç ya da çit. [DS]

ayazlama, [ayaz-la-ma] *is.* Ayazlamak işi.

ayazlamak, [ayaz-la-mak] *gçsz. f. [-r] [-l(ı) -yor]* **1.** (Hava için) kuru soğuğa çevirmek. **2.** Ayazda kalarak çok üşümek. **3.** Soğumak. **4.** *argo.* Boş yere beklemek. **5.** *{ağız}* Serinlemek. [DS]

ayazlandırmak, [ayaz-la-n-dır-mak] *gçl. f. [-ır]* Ayazda bırakarak soğutmak.

ayazlanma, [ayaz-la-n-ma] *is.* Ayazlanmak işi.

ayazlanmak, [ayaz-la-n-mak] *dönşl. f. [-ır]* **1.** Ayazda kalıp üşümek. **2.** *edil. f.* Soğuması için ayazda bırakılmak.

ayazlaşmak, [ayaz-la-ş-mak] *dönşl. f. [-ır)* **1.** Soğumak. **2.** *mec.* İşleri bozulmak. **3.** *argo.* Elinde hiçbir şeyi kalmamak.

ayazlatma, [ayaz-la-t-ma] *is.* Ayazlatmak işi.

ayazlatmak, [ayaz-la-t-mak] *gçl. f. [-ır]* **1.** Soğukta tutmak, bekletmek. **2.** Ayaza koyarak soğutmak.

ayazlı, [ayaz-lı] *sf.* (Hava) açık ve sert soğuk.

ayazlık, -ğı [ayaz-lık] *is.* **1.** Evlerde serinlemek amacıyla yapılmış üstü açık sundurma. **2.** *{ağız}* Balkon; taraça; tahtaboş. [DS] **3.** *{ağız}* Salon. [DS] **4.** *{ağız}* Sofa. [DS] **5.** *{ağız}* Güverte. [DS]

ayazma, [Yun. hagiasma *(kutsal)* / ayasma] *is.* **1.** Hıristiyanlıkta aziz ve azizelere ithaf edilen, halk arasında şifalı sayılan ziyaret kaynak ve pınarları. **2.** *{ağız}* Kutsal kaynak. [DS] **3.** *{ağız}* Kaynak. [DS] **4.** *{ağız}* Maden suyu. [DS]

ayb, [Ar. ʿayb عيب] *{OsT} is.* Utanılacak şey; kusur; ayıp; leke. ⧉ **ayb-cū,** *{OsT} İnsanın ayıbını araştırıp soran.*|| **ayb etmek,** *{eAT} Ayıplamak; kınamak.*|| **ayb eylemek,** *{eAT} Ayıplamak; kınamak.*|| **ayb-gû,** *{OsT} Dedikoducu.*|| **ayb-güyî,** *{OsT} Dedikoduculuk.*|| **ayb-ı hādis,** *{OsT} huk. Satılan mal müşteri elinde iken oluşan kusur.*|| **ayb-ı kadim,** *{OsT} huk. Satılan mal satıcı elinde iken oluşan kusur.*|| **ayb itmek,** *{eAT} Ayıplamak; kınamak.*|| **ayb kılmak,** *{eAT} Ayıplamak; kmamak.*|| **ayb-nāk,** *{OsT} Kusurlu; noksan.*|| **ayb-pūş,** *{OsT} Ayıbı örten.*

ayba, [ay be] *{ağız} ünl.* "Asla!" anlamında şaşırtıcı ve kabul edilmesi zor bir durum karşısında söylenen söz. [DS]

aybagudur, [aybagudur] *{ağız} is.* Maymun. [DS]

aybang, [ay+bañ] *(aybañ) {eT} is.* Kel. [DLT]

aybaşı, [ay+baş-ı] *is.* Kadınlarda yaklaşık olarak her ay görülen fizyolojik durum; âdet. ⧉ **aybaşı görmek,** *(Kadınlar için) âdet görmek.*|| **aybaşından kesilmek,** *Âdet görme durumu sona ermek.*|| **aybaşı olmak,** *Kadınlarda âdet hâli kanı gelmek; âdet görmek.*|| **aybaşısı tutmak,** *{ağız} Ayda bir kez beliren geçici delilik nöbeti gelmek.* [DS]

aybatçı, [aybat-çı] *{ağız} sf.* Gürültücü; şamatacı. [DS]

aybe, [Ar. ʿaybe عيبه] *{OsT} is.* **1.** Deri çanta. **2.** Heybe.

aybeay, [T. ay+ Far. be + T. ay] *{OsT} zf.* Aydan aya; her ay.

aybecer, [ayb+ecer ?] *{ağız} sf.* Şekilsiz; biçimsiz; çirkin. [DS]

aybet[1], [Ar. ʿaybet عيبت] *{OsT}* *is.* **1.** Deri çanta. **2.** Heybe.

aybet[2], [Ar. ʿaybet عيبت] *{OsT}* *is.* Ayıp; kusur.

ayca, [ay-ca آيجه] *zf.* Aylık; bir ay süresince. ⊡ **ayca ayca,** *{eAT} Aydan aya.*

aycık, -ğı [ay-çık / ay-cık) *is.* **1.** Süsleme amacıyla bayrak veya kumaş üzerine işlenen hilal resmi. *Ayçığı altın tuğ geliyor.* **2.** *mat.* Hilali meydana getiren iki dairenin yarı çapları 7/10 oranında olan veya hilalin uçlarının küçük dairenin çapının çemberi kestiği noktada olan hilal; Hippocrates aycığı.

ayça, [ay-ça / ay-ca] *is.* **1.** Ayın ilk günlerinde göründüğü yay biçimi; hilal. **2.** Bayrak gönderi ile minare tepelerindeki döküm ay yıldız.

ayçiçeği, [ay+çiçe(k)-i] *is. bot.* Bileşikgillerden tohumlarından yağ elde edilen, bütün ve dişil yapraklı, geniş, sarı ve gösterişli çiçekleri bulunan bir yıllık otsu kültür bitkisi; güne bakan; gündöndü; günâşığı, *(Helianthus annuus).* ⊡ **ayçiçeği yağı,** *Yemeklik olarak kullanıldığı gibi margarin, yağlıboya, deterjan sanayiinin de ham maddesi olup ayçiçeği tohumlarından elde edilen düşük asitli sarımtırak sıvı yağ.*

ayçöreği, [ay+çöre(k)-i] *is.* İçine ceviz ve tarçın konularak hilal biçiminde yapılmış çörek.

ayda, [hayda] *{ağız} ünl.* Şaşma, üzülme, isteklenme bildirir ünlem. [DS]

aydamak[1], [ayda-mak] *{ağız} sf.* Tembel; işten kaçan. [DS]

aydamak[2], [hayda-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-d(ı)-yor]* **1.** Hayvanları sürmek; arabayı sürmek; sevk etmek. **2.** Hikâye etmek; söylemek; anlatmak. [DS]

aydaş[1], [*eT.* igdiş *(melez)*] *{ağız} sf.* **1.** Zayıf; cılız. **2.** Bacakları çarpık. **3.** Şaşı. **4.** *is.* Yaşına girmemiş çocuk. **6.** Anormal doğan çocuk. [DS] ⊡ **aydaş aşı,** *{ağız} folk. Cılız, gelişmeyen çocukları iyileştirmek için yapılan ilaç, yemek.* [DS] ‖ **aydaş olmak,** *{ağız} (Bebek için) çok zayıflamak.* [DS]

aydaş[2], [ay-daş] *sf.* (Çocuklar için) aynı ay içinde doğan.

aydaşık, -ğı [aydaş-ık] *{ağız} sf.* **1.** Zayıf; cılız. **2.** Beceriksiz; âciz. [DS]

aydede, [ay+dede] *{ağız} is.* Ayçiçeği. [DS] ⊡ **aydede kuşağı,** *{ağız} 1. Gök kuşağı. 2. İşlemeli bir tür erkek kuşağı.* [DS]

aydemüri, [ay+demür-i آي دموری] *is.* Marangoz kalemi; keskin iskarpela.

aydemir, [ay+demir-i > aydemir] *is.* **1.** Marangozların yontma işlerinde kullandığı yüzü yay biçiminde olan keser. **2.** Yüzü yarım yuvarlak iskarpela.

aydeş, [*eT.* igdiş *(melez)*] *{ağız} sf.* **1.** İğdiş. **2.** Zayıf; cılız. **3.** Vücudu düzgün olmayan; çirkin. **4.** (Çocuk için) akşama kadar durmadan koşup oynayan. [DS]

aydeşmek, [ay-(ı)d-iş-mek] *{ağız} gçsz. f. [-ir]* **1.** Tartışmada aksi cevap vermek; inatlaşmak. **2.** Kötülemek; uğraşmak. **3.** İtişmek; didişmek. [DS]

-aydı, [-aydı / -eydi] *{eAT} çek. e.* Geniş zaman hikâye birleşik zaman çekiminin üçüncü tekil kişi eki; -ardı; -ırdı.

aydın, [*eT.* ay-dıñ *(ay ışığı)* > ay-dın آيدن / ايدين / آيدك] *is.* **1.** Aylı gece. **2.** Ay aydınlığı, ay ışığı; mehtap. **3.** Işık; aydınlık; nur. *{eAT} {eT}(aynı)* [Mühennâ] **4.** *{ağız}* Alnı beyaz sığır. [DS] **5.** *{ağız}* Ayçiçeği. [DS] **6.** *sf.* Işık alan; aydınlatılmış; aydınlık; ışıklı; parıltılı. *{eAT} (aynı)* **7.** *gnşl.* (Kişi için) bilgisi, kültürü ve tecrübesi engin olan; münevver. **8.** (Yazı, söz vb. için) açık ve anlaşılır; aşikâr; belli; vazıh. *{eAT} (aynı)* **9.** Ümit verici; ferahlatıcı; mutlu; sevinçli. ⊡ **aydın çiçeği,** *{ağız} Ayçiçeği.* [DS] ‖ **aydın eşi,** *{ağız} Kız.* [DS]‖ **aydın etmek,** *1. {eAT} Güzelleştirmek. 2. Aydınlatmak.*‖ **aydın eylemek,** *{eAT} Aydınlatmak.*‖ **aydın gülü,** *{ağız} Ayçiçeği.* [DS]‖ **aydın itmek,** *{eAT} Güzelleştirmek.*‖ **aydın kılmak,** *{eAT} Aydınlatmak.*‖ **Aydın tatlısı,** *{ağız} Kuru incir.* [DS]‖ **Aydın zeybeği,** *folk. Davul ve zurna eşliğinde genellikle tek kişi tarafından efece bir tavır ile oynanan bir zeybek; Ağır Aydın zeybeği.*

aydıncak, -ğı [aydın-cak] *{ağız} is.* Aydınlık. [DS]

aydıng, [ay-dıñ] *(aydıñ) is.* **1.** *{eT}* Ay aydınlığı. [DLT] **2.** *{eAT}* Işık; aydınlık; parlaklık. **3.** *{eT} sf.* Aydın. [DLT] **4.** *{eAT}* Parlak; ışıklı. ⊡ **aydıñ eylemek,** *{eAT} Aydınlatmak; ışık vermek.*‖ **aydıñ eyleyici,** *{eAT} Aydınlatan; ışık veren; nur saçan.*‖ **aydıñ olmak,** *{eAT} Aydınlanmak; parlamak.*

aydınger, [aydın+gör > aydınger?] *is.* Plan ve yazı kopyacılığında kullanılan yarı şeffaf bir kâğıt türü.

aydınglık, [ay-dıñ-lık ايدكلق] *(aydıñlık) {eAT} sf.* Aydınlık; ışık; nur; parıltı. ⊡ **aydıñlık delügi,** *{eAT} Işık girecek yer; pencere.*

aydınılmak, [ayt-mak > ayd-ın-ıl-mak] *{eAT} edil. f. [-ır]* **1.** Denilmek; söylenmek. **2.** Sorulmak.

aydınlanma, [aydın-la-n-ma] *is.* **1.** Aydınlanmak işi. **2.** *fiz.* Birim yüzeye düşen ışık akısı miktarı.

aydınlanmak, [aydın-la-n-mak] *edil. f. [-ır]* **1.** Işık alarak aydınlık duruma gelmek; aydınlatılmak. **2.** *dönşl. f.* Açıklık kazanmak. **3.** Bilgi sahibi olmak; bilgilenmek. **4.** (Gün için) ağarmak.

aydınlatıcı, [aydın-la-t-ıcı] *sf.* **1.** Aydınlık veren. **2.** Bilgi veren, açıklık getiren.

aydınlatılma, [aydm-la-t-ıl-ma] *is.* **1.** Işık alır hâle gelme. **2.** Bilgi sahibi edilme.

aydınlatılmak, [aydın-la-t-ıl-mak] *edil. f. [-ır]* **1.** Işıklı bir hâle getirilmek. **2.** *mec.* Birisi tarafından bilgi verilmek.

aydınlatma, [aydın-la-t-ma] *is.* **1.** Daha iyi görüle-

bilmesi için bir yeri veya bir şeyi ışık alır hâle getirme; ışıtma. **2.** Bilgi vererek düşünce ve görüş kargaşasını giderme; aşikâr kılma. **3.** *tiy.* Sahnede daha iyi görünüm elde etmek için yapılan ışıklandırma düzeni. ☞ **aydınlatma feneri,** *Binaların aydınlatılmasını sağlamak için tavan veya kubbede bırakılan boşluk; aydınlık.*|| **aydınlatma fişeği,** *as. Gece görüşü sağlamak için özel olarak yapılmış ve atıldıktan sonra bir süre çok parlak ışık vererek yanan askerî malzeme.*

aydınlatmak, [aydın-la-t-mak) *gçl. f. [-ır]* **1.** Işıtmak. **2.** Işık kaynağı kullanmak suretiyle karanlığı gidermek; ışıklandırmak. **3.** Anlaşılması zor bir konuyu açıklamak; bilgi vermek; izah etmek. **4.** Sevindirmek; mutlu etmek; mübarek kılmak.

Aydınlı, [Aydın-lı] *is.* **1.** Aydın halkından olan; Aydın'dan gelmiş olan. **2.** Karagöz oyununda uzun boylu iri yapılı, mahallenin düzenini sağlamakla görevli kabadayı tipi.

aydınlık, -ğı [aydın-lık] *is.* **1.** Bir yeri aydınlatan güç; ışık. **2.** Gecenin sonundan itibaren gökyüzünde görülen ağarma. **3.** *mim.* Dışarıya açılan penceresi olmayan kapalı binalarda tavandan ışık ve hava almayı sağlayan boşluk; ışıklık. **4.** *{ağız}* Cam. [DS] **5.** *{ağız}* Mutluluk; saadet. [DS] **6.** *sf.* Aydınlatılmış; ışıklı. **7.** İçeride ışık yanmadığı hâlde dışarıdan ışık alan. **8.** Şevk ve neşe. **9.** Mutlu, huzurlu. **10.** Temiz; saf. ☞ **aydınlığa çıkmak,** *1. Rahata ve huzura ermek. 2. Açıklığa kavuşmak; anlaşılmak.*|| **aydınlık delügi,** *{eAT} Işık geçirecek delik, pencere.*

aydınlıkölçer, [aydın-lık+ölç-er] *is.* Bir yüzeye düşen ışık miktarını ölçmeye yarayan alet; lüksmetre.

aydınlu, [aydın-lu ايدينلو] *{eAT} sf.* **1.** Işıklı; aydınlık. **2.** Açık; belli; aşikâr. **3.** *is.* Işık; aydınlık; nur.

aydınmak, [ay-(ı)d-ın-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* **1.** Kötü kötü söylenmek; sövmek. **2.** Darılmak. **3.** Nankörlük etmek. **4.** Kendi kendine söylenmek. **5.** Şikâyet etmek; yakınmak. **6.** Ummak; ümit etmek. [DS]

aydırmak, [ay-dır-mak?] *{ağız} gçl. f. [-r]* **1.** Bayılanı ayıltmak. **2.** Yenmek. **3.** Caydırmak; vaz geçirmek. [DS]

aydışmak, [ay-(ı)d-ış-mak] *{ağız} işteş. f. [-ır]* **1.** Tartışmak; sözlü kavga etmek. **2.** Tartışmada karşı cevap vermek; aksini söylemek; inatlaşmak. [DS]

aydıvirmek, [ay-(ı)d-mak + i-vermek ايدى ويرمك] *{eAT} gçl. f. [-ür]* Söyleyivermek.

aydivermek, [ay-(ı)d-mak + i-vermek] *{ağız} gçl. f. [-ir]* Söylemek; haber vermek; açıklamak; anlatmak. [DS]

aydos[1], [İt. gaiton] *(a'ydos) is. dnz.* Kısa ikindi vardiyası.

aydos[2], [Yun. aetos *(kartal)*] *{ağız} is.* Yüksek dağ; dağların sarp ve dik olarak uzanan çıkıntıları. [DS]

a'yen, [Ar. a yen اعين] *(a-yen) {OsT} sf.* **1.** İri gözlü. **2.** Bakılacak yer. **3.** *mec.* Herkesin ümit bağladığı.

ayen, [Far. āyen آين] *(a:yen) {OsT} is.* Demir.

ayenan, [Ar. ʿayenān عينان] *(ayena:n) {OsT} is.* **1.** Bol akan göz yaşı. **2.** Suyu gür değirmen.

ayende, [Far. āmeden *(gelmek)* > āyende آينده] *(a:yende) {OsT} sf.* **1.** Gelen. **2.** Gelecek günler; istikbal. ☞ **āyende-nümā,** *{OsT} Kapıyı çalanı görmek için birinci kat hizasına karşıya konulan ayna.*|| **āyende ve revende,** *{OsT} Gelen ve giden.*

ayendegân, [Far.āyendegān آيندگان] *(a:yendegâ:n) {OsT} is.* **1.** Gelenler. **2.** Yeni doğan bebekler.

ayet[1], [Ar. āyet آيت] *{OsT} is.* **1.** Kimsenin inkâr edemeyeceği açık delil; nişan; belirti; alamet. **2.** Manen uyanmaya sebep olan olay. **3.** Kur'an-ı Kerim'de sureleri meydana getiren cümle ve cümleciklerden her biri. **4.** *mec.* Yüklü anlam taşıyan anlaşılması ve kavranması güç ifade. ☞ **āyete'l-kürsî,** *Bakara suresinin 255. ayeti.*|| **āyet-i kerîme,** *Kutsal ayet.*|| **āyet-i maksūd,** *Nisâ Suresinin 12. ayeti.*|| **ayeti'n-nūr,** *Nur Suresinin 12. ayeti.*|| **āyet-i tergîb,** *Cennetteki iyilikleri, güzellikleri anlatan ayet.*|| **āyet-i terhîb,** *Cehennemin korkunçluğunu anlatan ayet.*|| **āyetü'l-hıfz,** *Muskaya yazılan ayet.*|| **āyetü'l-mevāris,** *Nisâ Suresinin 12. ayeti.*

ayet[2], [Ar. āye(t) *(mucize; örnek)* آية] *{OsT} sf.* Mükemmel olan; örnek; ibret. [Âsım]

ayetli, [ayet-li] *sf.* Üzerinde, içinde ayet bulunan; ayet yazılı olan.

ayetlik, -ği [ayet-lik] *is.* Kula halılarında bordür üzerine işlenen dar, uzun ve küçük dikdörtgen çerçeve.

ayg, [ay-(ı)ğ] *{eT} is.* Kelime; söz. [Gabain]

aygarangı, ay+karañ-ı] *(aygarañı) {ağız} sf.* (Gece için) aysız, ışıksız. [DS]

aygın, [ay-ğın] *sf.* **1.** Gözü açık; uyanık; ayık. *{ağız} (aynı)* [DS] **2.** *{ağız}* Yaşlı; ihtiyar. [DS] **3.** *{ağız}* Daha çok. [DS] ☞ **aygın baygın,** *1. Bitkin, hâlsiz, dermansız. 2. Duygusallıkta aşırı gitmiş. 3. Kendinden geçercesine âşık; vurgun.*

aygır, [*eT* ad-ğır > aygır] *is.* **1.** Döl için seçilmiş, iğdiş edilmemiş damızlık erkek at. *{eT} (aynı)* [Mühennâ] [DLT] **2.** *mec.* Büyük bir cinsel gücü olduğu sanılan erkek. **3.** *{ağız}* At arabalarının tekerleklerini tespit etmekte kullanılan takoz. [DS] **4.** *{ağız}* Pekmez kaynatılan ocağın arkasında, ham şıra konulan büyük delik. [DS] **5.** *{ağız}* Arabalarda falakanın takıldığı eğri demir. [DS] **6.** *{ağız}* Arabanın ok demiri. [DS] **7.** *{ağız} sf.* Azgın; arsız; edepsiz. [DS] ☞ **aygır deposu,** *Damızlık atların bakılıp beslendiği büyük ahır.*|| **aygır gibi,** *(Kişi için) iri yapılı, cüsseli, güçlü kuvvetli.*|| **aygır incir,** *{ağız} Erkek incir.* [DS]

aygırcık, -ğı [aygır-cık] *{ağız} is.* Araba yastığının oturduğu ağaç tabla. [DS]

aygırı, [arkurı > aykırı] *{ağız} sf.* Ters; yanlış; aykırı. [DS]

aygırlanmak, [ayğır-la-n-mak آيغرلنمق] *{eAT} dönşl. f. [-ur]* Aygır tavrı takınmak; aygır gibi davranmak.

aygırlaşmak, [aygır-la-ş-mak] *dönşl. f. [-ır]* **1.** Aygır gibi iri yarı hâle gelmek. **2.** Aygır tavrı takınmak.

aygırlık, [aygır-lık] *is.* **1.** Aygır özelliği. **2.** *mec.* Sertlik, haşinlik. **3.** *sf.* (At için) damızlık olarak seçilebilecek nitelikte olan.

aygırsak, -ğı [aygır-sa-k] *{ağız} sf.* **1.** (Dişi hayvan için) çiftleşmek isteyen; kızışmış. **2.** (Kadın için) cinsel ilişkiye girme isteğinde bulunan. [DS]

aygırsamak, [ayğır-sa-mak آيغرسمق] *{eAT} gçsz. f. [-r] [-s(ı)-yor]* (Kısrak için) kızmak; aygırla çiftleşmek istemek.

aygıt, [? aygıt] *is.* **1.** Bir iş gördürmek amacıyla meydana getirilmiş pek çok parçalardan meydana gelen düzenek; alet; aparat; cihaz; düzenek; ısdar; sistem. **2.** *anat.* Vücutta belli bir görevi üstlenen organların tümü. **3.** *{ağız}* Kereste; kerestelik ağaç. [DS] **4.** *{ağız}* Ev eşyası; eşya. [DS] **5.** *{ağız}* Şey; nesne. [DS] **6.** *{ağız}* Yemeğe konulan malzemeler; yemeklik. [DS] **7.** *{ağız}* Baharat. [DS] **8.** *{ağız}* Meyve kurusu; kuru yemiş. [DS] ⧉ **aygıt elek,** *{ağız} 1. Öteberi; şu bu. 2. Ev eşyası.* [DS]

aygıtmak, [aygı-t-mak ?] *{ağız} gçl. f. [-ır]* Götürmek. [DS]

ayguçı, [ay-mak *(hükmetmek; hakan yerine karar vermek; söylemek)* > ay-ğu-çı] *{eT} sf.* **1.** Söyleyen; hatip; [Gabain] **2.** *is.* Kağan danışmanı veya sözcüsü; hakan adına emir veren; yaver; sözcü; danışman; müşavir; akıl veren. [EUTS] [ETY] **3.** Kumandan. [EUTS]

aygur, [ayğır / ayğur آيغور] *{eAT} {ağız} is.* Aygır; damızlık erkek at. [DS]

aygut, [ay-mak > ay-ğu > ayğu-t آيغوت] *{eAT} is.* **1.** Karşılık; mükâfat. **2.** *zf.* Karşılık olarak; bilmukabele.

aygün, [ay+gün] *sf.* Hem Ay hem de Güneş ile ilgili olan.

aykınmak, [ay-kın-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* Kaymak. [DS]

aykıntı, [ay-kın-tı] *{ağız} is.* Toprak akan yer. [DS]

ayı[1], [ay-ı] *zf.* Pek; çok. [EUTS] [Gabain]

ayı[2], [*eT.* ad-ığ /ay-ığ > ayı] *is. zool.* **1.** Etçil olmakla beraber bal, meyve ve köklerle beslenen iri yapılı, tabanları üzerinde yürüyen, kısa kuyruklu, uzun burunlu, postu uzun tüylü, 25 -30 yıl kadar yaşayan memeli bir hayvan; kocaoğlan *(Ursus arctos)*. **2.** *mec.* Kaba, iri yarı ve görgüsüz kimse. **3.** *ünl. argo.* Kabalık yapan birisine kızıldığında söylenen hakaret ve küfür sözü. **4.** *{ağız}* Topaç. [DS] **5.** *{ağız}* Zeytinyağı çıkaran mengenelerdeki çatal ağaç. [DS] ⧉ **ayı ağırşağı,** *{ağız} bot. Yabanî soğan.* [DS]|| **ayı asması,** *{ağız} bot. Hanımeli çiçeği.* [DS]|| **ayı bacağı,** *{ağız} dnz. 1. Öndeki küçük yelken; folk. 2. Payanda direği. 3. Duvar örerken kullanılan iskelenin altındaki dayak. 4. Ev çıkmalarının altındaki direk. 5. Bulutların arasından uzanan güneş demeti.* [DS]|| **ayı balası,** *{ağız} Ayı yavrusu.* [DS]|| **ayı baldıranı,** *{ağız} bot. Yumru köklü zehirli bir ot; baldıran otu.* [DS]|| **ayı balığı,** *zool. Ayakları yüzgeçleşmiş, başı köpek başına benzer iki metre kadar boylanabilen memeli bir deniz hayvanı; fok.*|| **ayı balık,** *{ağız} zool. Yeşilırmak'ta yaşayan iri pullu, yassı gövdeli bir tür balık.* [DS]|| **ayı boğan,** *{ağız} Yenmesi zor, boğaz tıkayan bir armut çeşidi.* [DS]|| **ayı çiğdemi,** *{ağız} bot. Seyrek dokulu ve acı bir orman çiğdemi.* [DS]|| **ayı elması,** *{ağız} Çalı.* [DS]|| **ayı eriği,** *{ağız} bot. Çok ekşi ya da acı olduğu için yemeğe elverişli olmayan bir erik türü; yaban eriği.* [DS]|| **ayı fındığı,** *bot. Kışın yapraklarını döken, almaşık yapraklı beyaz salkım şeklinde hoş kokulu çiçekleri bulunan yuvarlak açık kahverengi tohumlarından tespih yapılan 2-6 m. boyunda bir ağaç; tespih ağacı, (Styrax officinalis).*|| **ayı fıstığı,** *{ağız} Gürgen meyvesi.* [DS]|| **ayı götü,** *{ağız} Üç yüzlü, üç taraflı bina çatısı.* [DS] || **ayı gülü,** *bot. 1. İki çenekliler sınıfının düğün çiçeğigiller familyasından bir tür şakayık, (Peconia carollina). 2. Gelincik çiçeği.*|| **ayı gibi,** *İri yarı yapılı olmakla birlikte kaba davranışları bulunan; görgüsüz; anlayışsız.*|| **ayu (ayı) inceği,** *1. {eAT} Ayı yavrusu. 2. Ayı barınağı, ini.*|| **ayı kulağı,** *{ağız} 1. Ağaçlarda, balta ile vurularak üst tarafı kesilip alınan ve çatal kulak hâlinde kalan kısım. 2. Tam yerinde verilen cevap. 3. Yufka ekmeğinden bükülerek kaşık gibi yemek doldurulan lokma.* [DS]|| **ayının kırk hikâyesi varmış; kırkı da armut üstüne,** *Hep aynı hikâyeyi anlatanları alaya almak için söylenir.*|| **ayı kazana sıçtı,** *Çok güzel ve uyumlu bir işin kaba ve anlayışsız biri tarafından bozulması, berbat edilmesi.*|| **ayı oynatmak,** *Ayıyı yavru iken alıp şartlandırmak suretiyle def ve zil eşliğinde gösteri yaptırmak.*|| **ayı pençesi,** *bot. Akdeniz bölgesinde yetişen yaprakları halk hekimliğinde balgam söktürücü, peklik verici ve yaraları iyileştirici olarak kullanılan dikenli ve yüksek boylu otsu bitkiler; ayı yoncası., (Acanthus).*|| **ayı tabanı,** *bot. 1. Yılan yastığıgillerden yaprakları geniş ayalı delikli ve derin parçalı, koçan biçiminde etli çiçekli tırmanıcı otsu bir süs bitkisi, (Monstrea deliciosa). 2. Beceriksiz.*|| **ayı üzümü,** *bot. Fundagillerden Karadeniz bölgesinde ormanlardan açılmış alanlarda yetişen kurutulmuş yaprakları çay yerine kullanılan bir ağaççık; Trabzon çayı; çay üzümü; çay yapraklı Anadolu otu, (Vaccinium aretostaphylos).*|| **ayıya dalanmaktansa çalıyı dolanmak,** *Kısa yoldan*

gidip de tehlike ile karşılaşmaktansa yolu biraz daha uzatarak tehlikesizce işi halletmek.|| **ayıya kaval çalmak,** *Anlamayan aptal birine anlatmak için dil dökmek.*|| **Ayı yavrusu ile oynamak,** *Güç bakımından kendisinden çok daha aşağı durumda olanlarla güç denemesine kalkışmak; ezmek.*|| **ayıyı vurmadan postunu satmak,** *Ele geçmemiş bir şey için hayaller kurarak hesap yapmak.*|| **ayı yoncası,** *bot. Akdeniz bölgesinde yetişen, yaprakları halk hekimliğinde balgam söktürücü, peklik verici ve yaraları iyileştirici olarak kullanılan, dikenli ve yüksek boylu otsu bitkiler; ayı pençesi, (Acanthus).*

Ayı, [ayı] *is. gök b.* Kuzey gök kutbu yakınında ülkemizden her zaman görünebilen iki ayrı takım yıldızın *(Büyük Ayı, Küçük Ayı)* adı; *(Ursa major, Ursa minor).*

ayıb, [Ar. ʿayb => ayıb] *{eAT} is.* Kusur; eksiklik; çirkinlik. ☐ **ayıblardan arulıg ıla añmak,** *{eAT} Kusurlardan tenzih ve tesbih etmek.*

ayıbacağı, [ayı+baca(k)-ı] *is. dnz.* Çift yelkenlerden birini sağdan birini de soldan kullanma biçimi.

ayıbalağı, [ayı + bala(k)-ı / Yun. arkopallakon *(ayı yavrusu, sözcüğünün tercümesi)*] *is.* İri ve hantal adam.

ayıboğan, [ayı+boğ-an] *sf.* **1.** Dev gibi iri yarı. **2.** *is.* Bir armut çeşidi.

ayıblamak, [ayıb-la-mak] *{eAT} gçl. f. [-r]* Ayıplamak; alaya almak.

ayıblanmak, [ayıb-la-n-mak] *{eAT} edil. f. [-ur]* Kınanmak; ayıplanmak.

ayıblanmış, [ayıb-la-n-mış] *{eAT} sf.* **1.** Kınanmış. **2.** Hakarete uğramış.

ayıblayıcı, [ayıb-la-y-ıcı] *{eAT} sf.* Başkasının kusurlarını araştırmayı alışkanlık edinen kimse; ayıplayıcı.

ayıbsuz, [ayıb-suz] *{eAT} sf.* Her türlü eksiklikten arınmış; kusursuz; noksansız.

ayıcı, [ayı-cı] *is.* **1.** Ayı oynatarak geçimini sağlayan kimse. **2.** *mec.* Görgüsüz; hoyrat; kaba. ☐ **ayıcı oyunu,** *{ağız} folk. Bir kişiyi ayı kılığına sokarak oynanan köy seyirlik oyunu.* [DS]

ayıcılık, -ğı [ayı+cı-lık] *is.* Ayı yetiştirme ve oynatma işi ve mesleği.

ayıdagacı, [Ar. ʿīd + ağac-ı => ayıd ağacı ایدآغاجی] *{eAT} is. bot.* → ayıt.

ayıg[1], [ad̲-ığ /ay-ığ] *{eT} is.* Ayı. [DLT]

ayıg[2], [ayığ] *{eT} ünl.* **1.** "Ne iyi ne kötü" anlamında kullanılan bir edat. **2.** İyilik ve kötülük bildiren kelimeleri pekiştirmede kullanılan bir edat. [DLT]

ayıg[3], [ay-ığ / an-ığ / any-ığ] *{eT} sf.* **1.** Kötü, fena; fenalık. [EUTS] [ETY] . [Üç İtigsizler] [Gabain] **2.** Çok. [İKPÖy.] **3.** Hile. [EUTS]☐ **ayıg bilge,** *Kötü fikir; hile; fena adam.* [EUTS]|| **ayıg kılınç,** *Günah; kötü hareket.* [EUTS]

ayıg[4], [ay-ık / ay-ığ آیغ] *{eT} {eAT} sf.* Ayık; aklı başında. [ETY]

ayıgiller, [ayı-gil-ler] *is. zool.* Tabanlarına basarak yürüyen, hantal görünmelerine rağmen çevik, iri yapılı, kalın ve uzun tüylü postu olan memeli hayvanlar familyası, *(Ursidiae).*

ayıglamak, [ayığ-la-mak] *{eT} gçl. f. [-r]* Kötülemek. [EUTS]

ayıgma, [ay-mak *(hükmetmek; hakan yerine karar vermek; söylemek)* > ay-ığ-ma] *{eT} is.* Kağan danışmanı veya sözcüsü; hakan adına emir veren; sözcü. [ETY]

ayığ, [ay-ığ] *{eT} is.* Ayı [Mühennâ]

ayık[1], [ay-mak > ay-ık] *{eT} sf.* **1.** Vaat; söz verme. [DLT] **2.** Nezir; adak. [Gabain]

ayık[2], **-ğı** [*eT* ad̲-mak > *(kendine gelmek)* > ad̲-ığ > ay-ık آیق] *sf.* **1.** Aklı başında, bilinci yerinde olan. *{eT} {eAT} {ağız} (aynı)* [Mühennâ] [DS] **2.** *mec.* Açıkgöz, uyanık, zeki; anlayışlı. *{ağız} (aynı)* [DS] **3.** *zf.* Bilinci yerinde olarak. ☐ **ayık kafayla,** *Bilinci yerinde olarak; sarhoş olmadan; ayıkken.*|| **ayık olmak,** *{eAT} Uyanık bulunmak.*|| **ayık oyuk** *{eAT} 1. İşsiz güçsüz; bomboş. 2. Bostan korkuluğu gibi.*

ayıkdırmak, [ay-ık-dır-mak] *{ağız} gçl. f. [-ır]* Ayıltmak; uyandırmak; gözünü açmak. [DS]

ayıkla, [ayık-la] *{eAT} zf.* Ayık iken.

ayıklama, [ay-ık-la-ma] *is.* **1.** Ayıklamak işi. **2.** Gereksiz ve zararlı olanları çıkarıp atma; temizleme.

ayıklamak[1], [ay-ık-la-mak] *gçl. f. [-r] [-l(ı) -yor]* **1.** Bir şeyin gereksiz ve zararlı olan parçalarını veya içinde bulunmaması gereken yabancı unsurları çıkarıp atmak; ayırtlamak; ayıtlamak; ayurtlamak. **2.** Temizlemek. **3.** Seçmek. **4.** Çözümlemek. **5.** *{ağız}* Soymak. [DS] **6.** *{ağız}* Bir meseleyi incelemek. [DS] ☐ **ayıkla pirincin taşını,** *İşlerin içinden çıkılmaz hâle geldiğini anlatmak için kullanılır.*

ayıklamak[2], [ayık-la-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Şaşmak; bilememek; tereddüt etmek; şaşırmak. [DS]

ayıklanma, [ayık-la-n-ma] *is.* **1.** Gereksiz ve zararlı unsurlardan kurtulma. **2.** Temizlenme. **3.** Seçilme. **4.** *biy.* Doğal şartlara uyamayan bireylerin neslinin bitmesi, en iyi uyum sağlayabilenlerin ise üreyip neslini devam ettirebilmesi olayı; ıstıfa; seleksiyon.

ayıklanmak, [ayık-la-n-mak] *edil. f. [-ır]* Birisi tarafından üzerinde ayıklama işleminin uygulanması; ayırtlanmak; ayıtlanmak.

ayıklatma, [ayık-la-t-ma] *is.* Ayıklatmak işi.

ayıklatmak, [ayık-la-t-mak] *gçl. f. [-ır]* Birine ayıklama işini yaptırmak.

ayıklık, -ğı [ayık-lık] *is.* **1.** Ayık olma durumu; bilinçlilik. **2.** Sarhoşluktan kurtulmuş olma.

ayıkmak, [*eT.* ad̲ığ > ayık-mak] *{eAT} {ağız} gçsz. f.*

[-ır] **1.** Ayılmak; kendine gelmek; uyanmak. **2.** Aklını başına almak. [DS]

ayıkulağı, [ayu+kula(k)-ı > ayı+kula(k)-ı] *is. bot.* **1.** Çuha çiçeğigillerden sarı çiçekli bir süs bitkisi, *(Primula auricula).* **2.** Gelincik çiçeği.

ayılamak, [ay-mak > ay-ı-la-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Düşünmek. [DS]

ayılgan, [ayıl-gan] *{ağız} is.* Yol üzerinde bulunan bir akarsuyun geçilebilecek sığ, temiz, dar yeri. [DS]

ayılık, -ğı [ayı-lık] *is.* **1.** Ayı olma hâli. **2.** Ayı gibi davranış. **3.** *mec.* Kabalık.

ayılma, [ay-ıl-ma] *is.* Ayılmak işi, eylemi ve durumu.

ayılmak[1], [ay-ıl-mak] *dönşl. f. [-ır]* **1.** Baygınlıktan kurtulmak. **2.** Sarhoşluğu geçmek. **3.** Uykudan uyanmak. **4.** Kendine gelmek. **5.** *mec.* Gerçeği görerek aklı başına gelmek; uyanmak. ⧉ **ayılıp bayılmak,** *1. Baygınlık geçirmek. 2. Kriz geçirmek. 3. Histeri krizleri geçirecek derecede birini sevmek.*

ayılmak[2], [ay-mak > ay-ıl-mak] *{eT} edil. f. [-ur]* Söylenmek; denilmek. [DLT]

ayıltı, [ay-ıl-tı] *is.* İçkiyi çok içmiş birisinin duyduğu baş ağrısı ve sersemlik; mahmurluk.

ayıltma, [ay-ıl-t-ma] *is.* Ayıltmak işi.

ayıltmak, [ay-ıl-t-mak] *gçl. f. [-ır]* **1.** Sarhoş veya baygın birinin kendisine gelmesini sağlamak. **2.** *mec.* Birinin gerçekleri görmesine yardımcı olmak; gözünü açmak; *{ağız} (aynı).* [DS]

-ayım[1], [-a-van / -y-a-van / -y-am / -y-em / -a-y-ın / -y-a-y-ın / -e-y-in / -y-e-y-in / -a-y-ım / -e-y-im / -y-a-y-ım / -y-e-y-im] *{eAT} çek. e.* → -avan.

-ayım[2], [-ayım / -eyim] *{eT} çek. e.* Emir kipi teklik birinci kişi ekidir. *bar-ayım (varayım)*

-ayın, [-a-van / -y-a-van / -y-am / -y-em / -a-y-ın / -y-a-y-ın / -e-y-in / -y-e-y-in / -a-y-ım / -e-y-im / -y-a-y-ım / -y-e-y-im] *{eT} {eAT} çek. e.* İstek kipi teklik birinci kişi ekidir. *bir-eyin (vereyim)* → -avan.

ayın[1], [Ar. ʿayn ع] *{OsT} is.* Gırtlaktan çıkan kalın ve sürtünmeli bir sesle söylenen Arap alfabesinin on sekizinci harfi (ع). ⧉ **ayın kayın,** *{ağız} Sıkı fıkı.* [DS] || **ayın kuyun etmek,** *{ağız} Ayıplamak.* [DS]|| **ayınları çatlatmak,** *Arapça'dan dilimize girmiş içinde ayın geçen kelimeleri söylerken aslındaki gibi gırtlaktan telaffuz etmek.*|| **ayın oyun,** *{ağız} Hile; desise; oyun; entrika. 2. Bozuk düzen; karışık. 3. Olur olmaz; baştan savma; gelişigüzel. 4. Acayip. 5. Öteberi; ufak tefek şeyler.* [DS]|| **ayın oyuncu,** *{ağız} Hileci; dalavereci; düzenci.* [DS]|| **ayın oyun etmek,** *{ağız} 1. Döküp saçmak; telef etmek; çar çur etmek. 2. İşe yaramaz duruma getirmek; bozmak. 3. Dalavere yapmak; aldatmak 4. Kaşla göz arasında yok edivermek. 5. Acayip kılığa sokmak.* [DS]|| **ayın oyun olmak,** *{ağız} 1. eğlence konusu olmak; oyuncak gibi olmak. 2. Çar çur olmak.* [DS]

ayın, [ay-mak > ay-ın آيِن] *{eAT} sf.* Ayık; uyanık. ⧉ **ayın bayın olmak,** *{eAT} {ağız} 1. Şaşıp kalmak; şaşkına dönmek; tuhaflaşmak. 2. Acayip şekil almak; yüzünün şekli değişmek.* [DS]||

ayınç, [ay-ınç] *{eT} is.* Korku. [EUTS]

ayınçlıg, [ay-ınç-lığ] *{eT} sf.* Korkulu; korkunç. [EUTS]

ayınçsız, [ay-ınç-sız] *{eT} sf.* Korkusuz. [EUTS]

ayınga[1], [ay-ın-ğa] *{eT} zf.* Aylarca; her ay. [EUTS]

ayınga[2], [Erme. ayınka ?] *is.* **1.** Tütün. **2.** Kaçak tütün.

ayıngacı, [aymga-cı] *is.* **1.** Tütün kaçakçısı. *{ağız} (aynı)* [DS] **2.** *{ağız}* Tütün kolcusu. [DS]

ayıngacılık, -ğı [ayınga-cı-lık] *is.* Kaçak olarak tütün yetiştirme, işleme, satma işi ve mesleği. *{ağız} (aynı)* [DS]

ayıngeç, [? ayıngeç] *{ağız} is.* Zakkum ağacı. [DS]

ayınmak, [ay-ın-mak] *{eT} gçsz. f. [-ur]* Korkmak; sakınmak; çekinmek. [ETY] [EUTS]

ayıp, -bı [Ar. ʿayb عيب] *{OsT} is.* **1.** Kusur ve eksiklik. **2.** Utanılacak durum. **3.** Suç ve cürüm. **4.** Şeref ve haysiyete aykırı düşen hâl. **5.** *huk.* Bir malın değerini azaltan kusurlu olma hâli. **6.** *sf.* Uygunsuz; *kötü.* **7.** Nezakete aykırı. **8.** Terbiye dışı. **9.** Utanç verici; müstehcen. **10.** *ünl.* "Bundan utanmalısın, yaptığın çok kötü şey" anlamında azarlama sözü. ⧉ **ayıbını açmak,** *Birinin kusurunu, ayıbını ortaya dökmek.*|| **ayıbını örtmek,** *Kusurunu gizlemeye çalışmak ve söylemesi gerekirken söylememek.*|| **ayıbını yüzüne vurmak,** *Bir kişinin kusurunu çekinmeden yüzüne karşı söylemek.*|| **ayıp aramak,** *Kusur bulmaya uğraşmak.*|| **ayıp ayıp,** *zf. 1. Müstehcen bir hâlde. 2. Utanılacak bir durumda.*|| **ayıp davası,** *Alıcının ayıplı bir mal dolayısıyla satıcı aleyhine açtığı dava.*|| **ayıp düşmek,** *Hoş karşılanmamak.*|| **ayıp etmek,** *1. Nezaket dışı, hoş karşılanmayan bir harekette bulunmak. 2. {ağız} Kusur işlemek.* [DS]|| **ayıp kaçmak,** *Hoş karşılanmamak, uygunsuz olmak.*|| **ayıp koşmak,** *Birine kusur bulmak; kusurlu olduğunu söylemek.*|| **ayıp olmak,** *Hoş olmamak.*|| **ayıp sallamak,** *argo. Uygunsuz bir hareket yapmak.*|| **ayıp saymak,** *1. Hoş karşılamamak. 2. Kusur saymak.*|| **ayıptır söylemesi,** *1. Bunu burada açıklamak uygun düşmez. 2. Söylersek övünmüş gibi oluruz.*|| **ayıp yapmak,** *Nezaket dışı, hoş karşılanmayan bir harekette bulunmak.*|| **ayıp yerler,** *İnsan vücudunda mahrem olan yerler.*

ayıplama, [ayıp-la-ma] *is.* Ayıplamak işi.

ayıplamak, [ayıp-la-mak] *gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* **1.** Bir hareketin, bir sözün ve durumun yakışıksız, kusurlu veya çirkin olduğunu çeşitli şekillerde belirtmek. **2.** Suçlamak. **3.** Kusurlu bulmak. **4.** Kınamak. **5.** Beğenmemek.

ayıplanma, [ayıp-la-n-ma] *is.* Ayıplanmak durumu.

ayıplanmak, [ayıp-la-n-mak] *edil. f. [-ır]* **1.** Kötü, kusurlu görülmek. **2.** Suçlanmak.

ayıplayıcı, [ayıp-la-y-ıcı] *sf.* Kusur bulucu, suçlayıcı.

ayıplı, [ayıblu / ayıp-lı] *sf.* Ayıbı olan; utanılacak bir hâli bulunan; kusurlu.

ayıplıca, [ayıbluca > ayıp-lı-ca] *sf.* Ayıplı sayılabilir.

ayıplık, -ğı [ayıp-lık] *{ağız} is.* Utanma duygusu; hayâ. [DS]

ayıpsamak, [ayıp-sa-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-s(ı)-yor]* Ayıplamak. [DS]

ayıpsınmak, [ayıp-sı-n-mak] *{ağız} dönşl. f. [-r]* **1.** Ayıp saymak; ayıplamak. **2.** Utanmak. [DS]

ayıpsız, [ayıp-sız] *sf.* Hiçbir ayıbı olmayan; kusursuz.

ayıraç, -cı [ayır-mak > ayır-aç] *is. kim.* Belirli maddelerle girdikleri tepkimeler sonucu belli olduğundan herhangi bir maddenin cinsini tepkime yoluyla tespit etmeye yarayan kimyasal madde; miyar.

ayıran, [ayır-an] *sf. fiz.* Işığı yalın ögelerine ayırma özelliği taşıyan.

ayırdılanmak, [ayır-d-ıl-an-mak آيردلنمش] *{eAT} dönşl. f. [-ur]* Ayıklanmak; ayırtlanmak.

ayırdım, [ayır-(t)-ım] *{ağız} is.* **1.** Yolun ikiye ayrıldığı yer; kavşak. **2.** Suyun taksim yeri. [DS]

ayırıcı, [ayır-ıcı] *sf.* **1.** Ayırma özelliği ve ayırma gücü bulunan. **2.** Bir şeyi tanımaya, benzerleri arasından ayırmaya yarayan. **3.** Sanayide birbirine karışmış maddeleri ayırmaya yarayan düzenek. **4.** Akümülatörlerde kurşun levhaların arasına yerleştirilen ince yalıtkan.

ayırım, [ayır-ım / ay-r-ım] *is.* **1.** Ayırmak işi; tefrik. **2.** Birbirine karıştırmama eylemi. **3.** Farklı davranma. **4.** Kişiler ve nesneler arasında karışmayı önleyen belirtiler; işaretler; fark. **5.** Uzun yazılarda bölümlerle ayrılan parçalardan her biri; fasıl. 🗗 **ayırım yapmak,** *1. Fark gözetmek. 2. Eşit davranmamak.*

ayırma, [ayır-ma] *is.* **1.** Ayırmak işlemi ve eylemi. **2.** Uzaklaştırma. **3.** Bir niteliği seçme. **4.** *kim.* Bir karışım veya bileşikten bileşenin birini veya birkaçını açığa çıkarma. **5.** Sanayi ham maddelerini fiziksel veya kimyasal özelliklerine göre sınıflandırma. 🗗 **ayırma gücü,** *Bir optik aletin birbirine yakın iki noktayı ayırt edebilme gücü.*|| **ayırma sınırı,** *Bir gözlem aletiyle ayrı ayrı gözlemlenebilen iki nokta arasındaki en küçük aralık.*

ayırmaç, -cı [ayır-maç] *is.* Bir şeyi benzerlerinden ayırt edici özellik; farika.

ayırmak, [*eT* ad̲-ır-mak > ayır-mak] *gçl. f. [-ır]* **1.** Bir bütün veya bütün sayılan şeyi bölmek, parçalamak; parçalara bölmek. *{eAT} (aynı)* **2.** Birbirinden uzaklaştırmak. *{eAT} (aynı)* **3.** Bütünü parçadan yoksun bırakmak; koparmak; parçalamak *{eAT} (aynı)* **4.** *{eAT}* Yarmak; ikiye bölmek. **5.** Arasında yer almak. **6.** Ayrı tutmak; fark gözetmek; ayrım yapmak. *{eAT} (aynı)* **7.** Darıltmak; aralarını açmak. **8.** Bir amaçla kullanmak veya birinin istifadesine sunmak; tahsis etmek. **9.** Saklamak; alıkoymak; biriktirmek. *{eAT} (aynı)* **10.** Aradaki farkı görebilmek, benzer nitelikleri sezebilmek. **11.** Kavga veya dövüşe engel olmak. **12.** Birbirinden ayrı olarak değerlendirmek. **13.** Birbirine bağlı olarak çalışan makinenin iki ögesinin birbiri ile hareket ilişkisini kesmek; uzaklaştırmak *{eAT} (aynı)* **14.** Elektrikle ilgili bir devrenin bağlantısını kaldırmak. 🗗 **ayır bayır etmek,** *{ağız} Parçalara ayırmak; parçalamak.* [DS]

ayırt, [*eT* ad̲ırt > ayır-t] *is.* **1.** Bir niteliği oluşturan özellik; vasıf. **2.** Birbirinden ayırma; tefrik. **3.** *{eAT}* Ayrım; fark. **4.** *{ağız}* Süzgeç; kevgir. [DS] 🗗 **ayırt edici,** *Bir şeyi veya bir kişiyi benzerleri arasından ayırmaya yarayan özellik; mümeyyiz.*|| **ayırt edilmek,** *Belirleyici özellikleri anlaşılmak; ayırtlanmak.*|| **ayırt etmek,** *Bir nesneyi farklı kılan nitelikleri ile benzerleri arasından tanıyıp seçebilmek; tefrik etmek; temyiz etmek.*|| **ayırt eylemek,** *{eAT} Fark gözetmek; ayrım yapmak.*|| **ayırt gayırt,** *{ağız} Ayrı gayrı.* [DS]

ayırtı, [ayır-t-ı] *is.* **1.** Benzerleri arasındaki çok ince fark; nüans. **2.** *tiy.* Konuşmalarda ana düşünceyi tamamlayan cümle.

ayırtlamak, [*eT.* ad̲ırt-la-mak > ayırt-la-mak آيرتلمق] *{ağız} gçl. f. [-r]* **1.** *{eAT}* Ayırıp çıkarmak; seçmek. **2.** Ayırt etmek; çözümlemek. **3.** Temizlemek; ayıklamak. [DS] **4.** *{eAT}* Fark gözetmek; ayrım yapmak. **5.** *{eAT}* Açıklamak; beyan etmek. **6.** *{eAT}* (Saç, sakal için) taramak. 🗗 **ayırtlayu hükm eylemek,** *{eAT} Haklıyı haksızdan ayırt edip kararını vermek.*

ayırtlanmak, [ayır-t-la-n-mak آيرتلنمق] *{eAT} edil. f. [-ur]* **1.** Ayrılmak; tefrik edilmek; seçilmek. **2.** Ayıklanmak; temizlenmek.

ayırtlaşmak, [ayır-t-la-ş-mak آيرتلشمق] *{eAT} işteş. f. [-ur]* Ayrılmak.

ayırtma, [ayır-t-ma] *is.* Ayırtmak işi.

ayırtmaç, -cı [ayır-t-maç] *{ağız} is.* Yolun ikiye ayrıldığı yer; kavşak. [DS]

ayırtmak, [ayır-t-mak] *gçl. f. [-ır]* **1.** Ayırma işini bir başkasına yaptırmak. **2.** Tutmak; kiralamak; rezervasyon yapmak; yer tutmak; peylemek.

ayırtman, [ayır-t-man] *is.* Sınavlarda soruları hazırlayan, sınavı yapan ve cevapları değerlendiren öğretmen; mümeyyiz.

ayırtmanlık, -ğı [ayır-t-man-lık] *is.* Ayırtmanın yaptığı iş ve görev; mümeyyizlik.

ayısıt, [ayi-z-ıt > ayısıt > ayzıt] *{eT} is.* Yaratıcı; ayzıt.

ayıt[1], -dı [Ar. ʿīd > ayıd / ayıt / hayıt] *is. bot.* Mine

çiçeğigillerden, Akdeniz bölgesi ile Anadolu'da bol miktarda yetişen, beyaz veya mavimsi çiçekli el şeklinde yaprakları olan, halk hekimliğinde gaz söktürücü ve idrar artırıcı, yatıştırıcı; tohumları şehveti giderici olarak kullanılan, dallarından sepet örülen çalı görünümünde ağaç; hayıt; Yemen safranı; beşparmak ağacı, *(Vvitex agnus-castus)*.

ayıt[2], [ay-ıt] *{eT} is.* Öğüt; vaaz. [EUTS]

ayıt[3], **-dı** [ay-ıt] *{ağız} is.* Ayırt. [DS] ⊡ **ayıt beyit olmak,** *{ağız} Şaşkına dönmek; ayın bayın olmak.* [DS]

ayıtgan, [ay-ıt-ġan] *{eT} sf.* Soran. [DLT]

ayıtgu, [ay-ıt-ğu] *{eT} is.* Soru.

ayıtlamak, [ay-ıt-la-mak ايتلامق] *{eAT} {ağız} gçl. f. [-r] [l(ı)-yor]* **1.** Ayıklamak; seçmek; temizlemek. **2.** Çapalamak. [DS]

ayıtlanmak, [ay-ıt-la-n-mak ايتلانمق] *{eAT} edil. f. [-ur]* → ayırtlanmak.

ayıtmak[1], [ay-mak *(anlatmak)* > ay-ıt-mak / ay-t-mak / ey-it-mek ايتمق] *{eT} {eAT} gçl. f. [-ır]* **1.** Sormak. [Üç İtigsizler] [İKPÖy.] [ETY] [DLT] [Gabain] **2.** Söylemek; demek; konuşmak. [Yüknekî] [ETY] DLT] **3.** *{ağız}* Anlatmak; nakletmek. [DS] **4.** *{ağız}* Türkü söylemek. [DS]

ayıtmak[2], [*eT.* aḏ-ıt-mak > ay-ıt-mak] *{ağız} gçl. f. [-ır]* Ayıklamak; seçmek; temizlemek. [DS]

ayıtmak[3], [ay-ıt-mak] *{ağız} gçl. f. [-ır]* Beyazlatmak; parlatmak. [DS]

-ayız, [-ayuz / -eyüz / -ayız / -eyiz] *{eAT} çek. e.* → -ayuz.

ayi, [ayi] *{eT} is.* **1.** Gerçek. **2.** Yaratma. **3.** Yaratıcı kudret.

ayib, [Ar. āyib / āʾib آيب] *(a:yib) {OsT} sf.* **1.** Geri dönen. **2.** Dönüp çekilen.

ayid, [Ar. ʿāyid / ʿāʾid عايد] *(a:yid) {OsT} is.* → aid.

ayij, [Far. āyij آيژ] *(a:yij) {OsT} is.* Kıvılcım.

ayijek, [Far. āyijek آيژك] *(a:yijek) {OsT} is.* Kıvılcım.

ayil, [Ar. ʿāyil / ʿāyile عايله / عايل] *(a:yil) {OsT} sf.* **1.** Ailesini besleyen; ailesine bakan. **2.** Kalabalık ailesi olan. **3.** Yoksul. **4.** (Terazi için) dengesiz. **5.** Aşırı.

ayin, [Far. āyīn آيين] *(a:yi:n) {OsT} is.* **1.** Töre; âdet. **2.** Usul; tarz. **3.** Dinî tören. **4.** Bir mezhebin kendine özgü töreni. **5.** Tekkelerde, belli günlerde, genellikle musiki eşliğinde yapılan zikir, tören. **6.** *folk.* Amacı gizli bir gücü belirli bir eyleme yöneltebilmek için yapılan büyü. **7.** *{eAT}* Süs eşyası; ziynet. ⊡ **āyîn-hᵛān,** *{OsT} tasvf. Tekkelerde ayin okuyan.*|| **āyîn-i cem (Cemşîd),** *{OsT} 1. tasvf. Bir tarikatın üyeleri arasında yapılan tören. 2. İçkili toplantı.*|| **āyîn-i kadîm,** *{OsT} tasvf. Mevlevihanelerde ayinhanların okuduğu eski ilahiler.*|| **āyîn-i kudemā,** *{OsT} Eskilerin yolu, usulü.*|| **āyîn-i ruhānî,** *{OsT} Kiliselerde yapılan dinî tören.*|| **āyîn-i selātin-pîşî üzre,** *{OsT} Eski padişahların koyduğu kanun ve uyguladıkları nizama, usule göre.*|| **āyîn-i şerîf,** *{OsT} tasvf. Mevlevihanelerde, ayinhanların söyledikleri ilahiler.*|| **āyîn-perestî,** *Alçak gönüllülükle edilen hizmet.*

ayine, [Far. āyine آينه] *(a:yine) {OsT} is.* **1.** Ayna. **2.** *mec.* Bir nesneyi veya durumu yansıtan. ⊡ **āyine-dān,** *{OsT} Ayna koruyucusu.*|| **āyine-dār,** *{OsT} 1. Ayna tutan. 2. Berber.*|| **āyine-den,** *{OsT} Ayna koruyucusu.*|| **āyine-efrūz,** *{OsT} Ayna cilası.*|| **āyine-fürūz,** *{OsT} Ayna cilası.*|| **āyine-i āb,** *{OsT} Suyun parlak yüzü.*|| **āyine-i ālem-nümā,** *{OsT} İskender'in, İskenderiye'de kurdurttuğu ve çok uzakları gösterdiği söylenen ayna.*|| **āyine-i āsumān,** *{OsT} Güneş.*|| **āyine-i billūr,** *{OsT} Kutsal ayna.*|| **āyine-i celal,** *{OsT} Büyüklüğü aksettiren nesne.*|| **āyine-i çîn,** *{OsT} Cilalı madenden yapılmış ayna.*|| **āyine-i devrān,** *{OsT} Kader çarkı.*|| **āyine-i in'itāf,** *{OsT} Bir nesnenin aksedip göründüğü ayna.*|| **āyine-i pür-tāb,** *{OsT} Parlak ayna.*|| **āyine-i pür-tāb-ı mücellā,** *{OsT} Cilalı parlak ayna.*|| **āyine-i vicdan,** *{OsT} Vicdanın aynası.*|| **āyine-i zānu,** *{OsT} Diz kapağı.*|| **āyine-rū,** *{OsT} Yüzü ayna gibi parlayan.*|| **āyine-sāz,** *{OsT} Aynacı.*|| **āyine-veş,** *{OsT} Ayna gibi.*|| **āyine-zedāy,** *{OsT} Ayna cilası.*|| **āyine-zidāy,** *{OsT} Ayna silici.*

ayise, [Ar. āyise آيسه] *(a:yise) {OsT} is.* Âdetten kesilen kadın; menapoza giren kadın.

ayisıt, [ayisıt / ayzıt] *{eT} is.* Yaratıcı.

ayiş, [Ar. ʿāyiş / ʿāyişe عايش / عايشه] *(a:yiş) {OsT} sf.* **1.** Yaşayan. **2.** Rahat yaşayan.

ayişne, [Far. āyişne آيشنه] *(a:yişne) {OsT} is.* **1.** Casus. **2.** Dalkavuk.

ayişte, [Far. āyişe آيشته] *(a:yişte) {OsT} is.* **1.** Casus. **2.** Dalkavuk.

ayiştene, [Far. āyiştene آيشتنه] *(a:yiştene) {OsT} is.* **1.** Casus. **2.** Dalkavuk.

ayka, [Sırp. āyka / hāy-ka [TİETZE]] *{ağız} is.* Sürek avı. [DS]

aykaklık, [Çağ. ayġa *(kovucu)* > aykak-lık آيقاقلق] *{eAT} is.* Kovuculuk; münafıklık.

ayke, [Ar. ʿayke عيكه] *{OsT} is.* Sık koruluk.

aykevi, [Ar. ʿaykevī عيكوى] *(aykevi:) {OsT} sf.* Ormanla ilgili.

aykı, [ay-kı] *{eT} sf.* Aylık; bir aylık. [EUTS]

aykıncak, -ğı [ay-kın-cak] *{ağız} is.* Kızak. [DS]

aykınmak, [ay-kın-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* **1.** Çıkışmak. **2.** Kızakla kaymak. [DS]

aykıntı, [ak-ıntı / ayk-ıntı] *{ağız} is.* Çam sakızı; reçine. [DS]

aykır, [aygır] *{ağız}* *is.* Aygır. [DS]

aykırdak, -ğı [ay-kır-da-k] *{ağız}* *is.* **1.** Semerin yan ağaçları. **2.** Kalın ve kaba sopa. **3.** Dövenin yan ağaçları. **4.** Bağ ve çardaklardaki asma çubukları. **5.** Üzerine damın oturduğu direkler. [DS]

aykırdakçı, [ay-mak *(demek)* > ay-kır-da-k-çı] *{ağız}* *sf.* **1.** Sürek ya da tavşan avında avı ürküten. **2.** Ara bozucu; müzevir. [DS]

aykırı, [*eT* ār-mak *(dolaşmak)* > ar-kur-mak *(çapraz geçmek)* > ar-ku-r-ı > aykırı آیقیری] *sf.* ve. *zf.* **1.** Çaprazlamasına. **2.** Yanlamasına. **3.** Yan üstü. **4.** Eğri. **5.** Ters. **6.** Alışılmış biçime zıt olarak. **7.** (Kişi için) huysuz ve aksi. **7.** *huk.* Muhalif. **8.** *dbl.* Bilinen kurallara ve düzene uygun olmayan dil verileri. **9.** *{ağız}* Yamaç; yan. [DS] **10.** *{ağız}* Şehla. [DS] **11.** *{ağız}* Karşı. [DS] **12.** *{ağız}* Kestirme yol; düz yol. [DS] **13.** *{ağız}* Kağnıda önden arkaya doğru uzatılan sırık. [DS] ☞ **aykırı çıkmak,** *1. Yolunu kesmek. 2. Karşısına çıkmak.*|| **aykırı doğrular,** *Ayrı düzlemlerde yer alıp birbirini kesmeyen ve paralel olmayan doğrular.*|| **aykırı doykuru,** *{ağız} 1. Eğri büğrü; gelişigüzel; düzensiz. 2. Tarla ya da bağların enine ve boyuna sürülmüş hâli. 3. Yalan dolan; yalan yanlış; dolambaçlı.* [DS]|| **aykırı doykuru laf etmek,** *{ağız} Yersiz ve asılsız konuşmak.* [DS]|| **aykırı durmak,** *1. Göğüs germek. 2. Maruz kalmak.*|| **aykırı düşmek,** *Uygun gelmemek; ters düşmek.*|| **aykırı gelmek,** *{ağız} 1. Karşı koymak; itiraz etmek. 2. Karşısına çıkmak. 3. Önüne gerilmek.* [DS]|| **aykırı gitmek,** *1. Ters yöne gitmek. 2. Zıtlaşmak. 3. Belli bir yoldan ve usulden sapmak. 4. {ağız} Kestirme yoldan gitmek; düz yoldan ayrılmak.* [DS]|| **aykırı inmek,** *{eAT} Yol kesmek; önüne çıkmak.*|| **aykırı olmak,** *Ters, zıt olmak.*|| **aykırı katmanlaşma,** *jeol. Yer tabakalarının düzensiz bir şekilde üst üste gelmesi.*|| **aykırı roman,** *ed. Romandaki olay, kahraman ve ruh tahlilleri gibi geleneksel ögelere yer verilmeden alışılmış romana tepki olarak insanoğlunun kavrayış ve yorumu dışında saçma bir dünyayı ele alan yeni roman anlayışı; antiroman.*|| **aykırı seyir,** *dnz. Birbirine zıt yönlerde seyretmek.*|| **aykırı uyku,** *Beden kasları uyku hâlinde olmasına rağmen rüya durumunda beynin faal olması hâli; paradoksal uyku.*|| **aykırı varmak,** *Karşı koymak.*|| **aykırı yel,** *{ağız} Kuzeybatıdan esen yel.* [DS]|| **aykırı yol,** *{ağız} 1. Zirveye yandan dolaşarak çıkan yol. 2. Kestirme yol.* [DS]

aykırılama, [aykırı-la-ma] *is.* Aykırılamak işi.

aykırılamak, [aykırı-la-mak] *gçsz. f. [-r] [-l(ı)-yor]* **1.** Dikey olarak gelmek. **2.** *{ağız}* Bilinen yoldan ayrılarak kestirmeden gitmek. [DS] **3.** *{ağız}* Bir şeyi konulacak yere paralelden başka biçimde koymak. [DS]

aykırılaşma, [aykırı-la-ş-ma] *is.* Aykırı bir hâl alma.

aykırılaşmak, [aykırı-la-ş-mak] *dönşl. f. [-ır]* Aykırı bir durum kazanmak; aykırı bir hâle gelmek.

aykırılık, -ğı [aykırı-lık] *is.* **1.** Aykırı olma durumu; muhalefet. **2.** Benzeşmezlik; mugayeret.

aykırlamak, [aykır(ı)-la-mak] *{ağız} dönşl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* **1.** Dağın eteğine paralel olarak gitmek. **2.** Düz yoldan ayrılarak kestirmeden gitmek. **3.** Yan çizmek; kaytarmak; caymak. **4.** Kaçmak; uzaklaşmak. **5.** Tarlayı enine boyuna sürmek. **6.** Karşı gelmek; karşılık vermek. **7.** Uzanmak; yatmak. **8.** Çaprazlama koymak. **9.** Önünü kesmek. **10.** Yanlış yola gitmek. **11.** Kıyıdan gitmek. [DS]

aykırlanmak, [aygır-la-n-mak ایغرلانمق] *{eAT} dönşl. f. [-ur]* Aygır tavrı takınmak; aygır gibi olmak; aygırlanmak.

aykırmak, [ay *(yans.)* > ay-kır-mak] *{eT} gçsz. f. [-ır]* **1.** Haykırmak. [Gabain] [EUTS] **2.** *{ağız}* Değirmen zahiresiz kalmak; boşa dönmek. [DS] **3.** *{ağız}* Uzanmak; yatmak. [DS] **4.** *{ağız}* Vurmak istemek. [DS]

aykırt, [ay-kır-t ایقرت] *{eAT} sf.* Eğri; çapraz. ☞ **aykırt duykurt,** *{eAT} Eğri büğrü.*

aykırtıcı, [aykır-t-ıcı] *{ağız} sf.* **1.** Yanıltıcı. **2.** Kışkırtıcı. **3.** Söz getirip götüren. [DS]

aykırtmak, [aykır-t-mak] *{ağız} gçl. f. [-ır]* Yoldan çıkarmak; saptırmak. [DS]

aykur, [ay-kur / ay-ğur آیقور] *{eAT} is.* Aygır.

ayla[1], [ay-la-mak *(dönmek, dolanmak)* > ay-la] *is.* **1.** Çeviren, dolanan, kuşatan. **2.** Ay'ın ve bazı yıldızların çevresinde görülen ışık dairesi; ay ağılı; hâle. **3.** Diğer dinlerde özellikle Hıristiyanlıkta bazı kutsal kişilerin resimleri yapılırken başının etrafında gösterilen ışıklı çevre.

ayla[2], [ay+ile > ayla آیله] *{eAT} zf.* Ay hesabıyla; aylık olarak.

aylak[1], -ğı [ay-la-mak *(dönmek, boş gezmek)* > ay-la-k آیلاك / ایلق / آیلق] *sf.* ve *zf.* **1.** İşsiz güçsüz, boş gezen; avare; *{eAT} (aynı)*. **2.** Sabit bir işi ve mesleği olmayan; boşta gezer. **3.** İşe yaramaz; kalp. **4.** *{eAT} {ağız}* Bedava; parasız; ücretsiz. [DS] ☞ **aylak aylak gezmek,** *Çalışmadan bomboş dolaşmak; tembellik etmek.*|| **aylak aylak oturmak,** *Çalışmayıp boş durmak; tembel tembel yatmak.*|| **aylak çadırı,** *{eAT} Nöbetçi, bekçi vb. çadırı.*|| **aylak durmak,** *{ağız} Karşılıksız, bedava hizmet etmek.* [DS]|| **aylak iletmek,** *{eAT} Boş yere harcamak; boşuna geçirmek.*|| **aylak olmak,** *Yapacak bir iş bulamamak; boş durmak.*|| **aylakta kalmak,** *{ağız} 1. İşsiz kalmak; boş kalmak. 2. Boşlukta kalıyormuş gibi olmak.* [DS]

aylak[2], -ğı [ay-la-k] *{ağız} is.* Bir aylığına tutulan işçi ya da hizmetçi. [DS]

aylak[3], -ğı [ay-la-k] *{ağız} sf.* **1.** Açık; belli; aşikâr. **2.** Yalnız; tek. [DS]

aylak[4], [aylak?] *{ağız} zf.* Geniş zamanın üçüncü teklik kişi sonuna getirilerek "-ir, -mez" anlamlı zarf fiil yapar. *Gelir aylak (gelir gelmez).* [DS]

aylakçı, [aylak-çı ایلاقچی] *is.* **1.** Sürekli bir işi olmayan, iş buldukça çalışan kişi. **2.** Çok az bir ücretle veya sadece karnını doyurma karşılığında çalışan işçi. **3.** Bir zorlama ve mecburiyet olmamasına rağmen hiçbir ücret almadan, bir menfaat sağlamadan çalışan işçi. **4.** İmparatorluk döneminde, donanma sefere çıktığı zaman geçici olarak alınan ücretli asker. **5.** *{eAT} {ağız} gnşl.* Hizmetçi; işçi. [DS] **6.** *{ağız}* İş sahibinin ve aile başkanının ücretsiz yardımcısı. [DS] **7.** *{ağız} sf.* Asalak; beleşçi. [DS] **8.** *{ağız}* Avcıların ağırlığım taşıyan tüfeksiz avcı. [DS]

aylakçılık, -ğı [ay-la-k-çı-lık] *is.* **1.** Aylakçı olma durumu. **2.** Aylakçı olanın niteliği.

aylaklık, [ay-la-k-lık] *is.* **1.** Aylak olma durumu; avarelik. **2.** Aylak olanın niteliği. ⊡ **aylaklık etmek,** *1. Boş oturmak; çalışmamak. 2. Tembellik etmek. 3. İşi olmadığı için veya çalışmak istemediği için boş gezmek; avarelik etmek.*

aylaktan, [aylak-tan] *{ağız} zf.* Bedavadan; beleşten. [DS]

aylama, [ay-la-ma] *is.* **1.** Aylamak işi. **2.** *mim.* Bir kemerin veya tonozun içbükey yüzeyi. ⊡ **aylama su,** *Girdap.*

aylamak[1], [ay-la-mak] *gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* **1.** Dönmek. **2.** *{ağız}* Devam etmek, sürdürmek. [DS] **3.** *{ağız}* Sözü uzatmak. [DS] **4.** *{ağız}* Beklemek. [DS]

aylamak[2], [ay-la-mak] *gçsz. f. [-r] [-l(ı)-yor] {ağız}* Bir aylık süreyi geçirmek. [DS]

aylan, [ay-la-n] *{ağız} is.* **1.** Açıklık; alan; meydan. **2.** Kuyudan su çekmekte kullanılan hayvanın yürüdüğü yol. **3.** Tarla sulamakta kullanılan kuyu. [DS]

aylanç, [ay-la-n-mak > ay-la-n-ç / ay-la-nç] *{ağız} is.* Viraj. [DS]

aylandırmak[1], [ay-la-n-dır-mak ایلاندرمق] *gçl. f. [-ır] [eAT. -ur]* Etrafı gezdirmek; çevrede dolaştırmak.

aylandırmak[2], [eğ-le-n-dir-mek / oya-la-n-dır-mak > ay-la-n-dır-mak] *gçl. f. [-ır]* Savsaklamak; geciktirmek.

aylandız, [Endonezya y. d. > Çin. ai-lan-to *(gök ağacı)*] *is. bot.* Sedef otugillerden, ana vatanı Çin olan, çabuk yetiştiği için gölge ağacı olarak yetiştirilen, kökleri çok kötü kokan bir ağaç; kokar ağaç; osuruk ağacı, *(Ailanthus glandulosa).*

aylandurmak, [ay-la-n-dur-mak] *{eAT} gçl. f. [-ur]* Dolaştırmak; çevrede gezdirmek.

aylangıç, [ay-la-n-gıç] *{ağız} is.* Pervane. [DS]

aylanlamak, [ay-la-n-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* **1.** Yalnız kalmak; ayrılmak. **2.** Yan çizmek; dolanıvermek; sıvışmak. **3.** Yoldan sapmak. [DS]

aylanma, [ay-la-n-ma] *is.* **1.** Aylanmak işi. **2.** Bir akıl yürütmede veya tartışmada dönüp dolaşıp aynı yere gelmek; işin içinden çıkamama; döngü; kısır döngü.

aylanmak[1], [ay-la-n-mak ایلانمق] *dönşl. f. [-ır] [eT, eAT -ur]* **1.** Bir şeyin çevresinde tam bir devir yapmak; dönmek; devretmek; dolaşmak; gezmek; *{eT} {eAT} {18.yy.} {ağız} (aynı).* [Nevâyî] [DS] **2.** *{ağız} gnşl.* Dışarı çıkarak biraz dolaşmak. [DS] **3.** Dönüp dolaşıp aynı yere gelmek. **4.** *{eT}* Benzemek. [Nevâyî] **5.** *{ağız}* (Kuş için) döne döne uçmak. [DS] **6.** *{ağız}* Yolda, işte ağır aksak ilerlemek. [DS]

aylanmak[2], [ay-la-n-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* Ay ışığında durmak; ay ışığında kalmak. [DS]

aylı, [ay-lı] *sf.* **1.** Üzerinde hilal resmi bulunan. **2.** (Gece, gökyüzü vb. için) ay ışığı olan; mehtaplı. **3.** Aylık süresi olan. **4.** *{eAT}* Gebe; hamile. ⊡ **aylı günlü,** *{ağız} (Kadın için) doğum yapması yakın olan; gebe.* [DS]

aylıg, [ay-lıg] *{eT} sf.* (Belirtilen miktarda) aylık; ... aylık. [ETY]

aylık, -ğı [ay-lık] *is.* **1.** Devlet memurlarına veya bir işte sürekli olarak çalışanlara emekleri karşılığı veya bir kadroya dayalı olarak her ay ödenen ücret; maaş. **2.** *sf.* (Para, ücret, kira, faiz vb. için) her ay hesaplanarak ödenen. **3.** (Gazete, dergi vb. için) her ay çıkan, basılan veya yayınlanan. **4.** (Süre, zaman dilimi olarak) o kadar ay tutarında olan; ay hesabıyla. *{eAT} (aynı)* **5.** Ayda bir kere olan; ayda bir görülen. **6.** (Çocuk, yavru, vb. canlı için) belirtilen miktardaki aydan beri var olan. ⊡ **aylığa geçmek,** *1. Gündelik, haftalık veya aylık ücret ile veya geçici olarak çalışırken aylı almaya başlamak. 2. Her ay para alacak şekilde bir iş bulabilmek.*|| **aylık almak,** *Çalışmaları karşılığında bir ay tutarında ücret almak; maaş almak.*|| **aylık bağlanmak,** *Birine çalışmaları veya hizmeti karşılığında her ay ücret verilmesi kararlaştırılmak; maaş bağlamak.*|| **aylık vermek,** *Bir aylık çalışması karşılığında ücret ödemek.*

aylıkçı, [ay-lık-çı] *is.* **1.** Çalışmasının karşılığını aylık olarak alan kimse. **2.** Geçimini yalnızca aylığa bağlamış olan kimse.

aylıklı, [ay-lık-lı] *sf.* **1.** (Kişi için) aylık alan; maaşlı. **2.** (İş için) ödemeleri aylıkla karşılanan. **3.** (İş, alışveriş, kira vb. için) ödemesi aydan aya yapılan.

aylıncak, -ğı [ay-lın-cak?] *{ağız} is.* Salıncak. [DS]

aylok, [aylā *(öyle)* + ok *(pekiştirme edatı)*] *{eT} zf.* Öyle. [DLT]

ayma[1], [ay-ma] *{ağız} is.* Avuç. [DS]

ayma[2], [ay-ma] *{ağız} is.* Takma isim; lakap. [DS]

ayma[3], [ay-ma] *is.* Gerçekleri görme, kendine gelme; ayıkma.

aymaç[1], [ay-maç] *{ağız} is.* Yağda kızartılmış ekmek ufağı. [DS]

aymaç[2], [ay-ma-ç] *{ağız} sf.* Karışık; döküK saçık. [DS]

aymak[1], [ay-mak آيمق] *gçsz. f. [-ar]* **1.** Ayılmak; kendine gelmek; *{eAT} {ağız} (aynı).* [DS] **2.** Dalgınlıktan sıyrılmak. **3.** Kendine gelmek; uyanmak. **4.** Aldatıldığının sonradan farkına varmak. **5.** *mec.* Gerçeği anlamak. **6.** *{ağız}* Caymak; vazgeçmek. [DS] **7.** *{ağız}* Pişman olmak. [DS]

aymak[2], [ay-mak] *gçl. f. [-ar]* **1.** Ayıltmak. **2.** Sarhoşluğunu gidermek. **3.** Uzaklaştırmak; defetmek.

aymak[3], [ay-mak] *{eT} gçl. f. [-ur]* Anlatmak; açıklamak; söylemek; konuşmak; haber vermek; belirtmek; tasvir etmek; demek; takdim etmek. [ETY] [İKPÖy.] [Gabain] [Yüknekî] [Mühennâ] [DLT] [EUTS] ⊡ **ayu birmek,** *{eT} Söyleyivermek.*

aymak[4], [ay-mak] *{ağız} gçl. f. [-ar]* Gözetmek; nezaret etmek. [DS]

aymak[5], [ay-mak] *{ağız} gçl. f. [-ar]* Parlatmak; ağartmak; temizlemek. [DS]

aymalamak, [ay-ma-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* **1.** El ile karıştırarak sıvı hâle getirmek. **2.** Yolmak; tırmalamak. **3.** Kabaca okşamak. [DS]

aymalık, -ğı [ay-ma-lık] *{ağız} is.* **1.** Bağlardaki bekçi kulübesi. **2.** Ev çatılarında kiremit altı. [DS]

aymana, [haymana ?] *{ağız} sf.* Avare; başıboş; aylak. [DS]

aymanç, [ay-ma-nç] *{eT} is.* Çekingenlik; korku. [EUTS] [Gabain]

aymançsız, [ay-ma-nç-sız] *{eT} sf.* Korkusuz. [EUTS]

aymanmak, [ay-ma-n-mak] *{eT} dönşl. f. [-ur]* Korkmak; çekinmek. [EUTS] [Gabain]

aymaz, [ay-mak *(ayılmak)* > ay-maz] *sf.* **1.** Çevresinde olup bitenden habersiz. **2.** Gerçekleri görüp kendisine kurulan tuzakları sezemeyen; gafil. **3.** *{ağız}* Edepsiz; utanmaz. [DS]

aymazlık, -ğı [ay-maz-lık] *is.* **1.** Aymaz olma durumu. **2.** Aymaz olanın niteliği. **3.** Çevresinde olup bitenlerden haberdar olamama ve kurulan tuzakları sezememe; gaflet.

ayn, [Ar. ʿayn عين] *{OsT} is.* **1.** Göz. **2.** Bakış; nazar. **3.** Kaynak, pınar. **4.** Gözetleme yeri. **5.** *gnşl.* Mal veya eşya. **6.** Kendisi, aslı, tıpkısı. **7.** *huk.* Para dışında edinilmesi mümkün olan maddî, manevi her şey. ⊡ **ayne'l-yakîn,** *{OsT} 1. Doğrudan gözlemleme yoluyla elde edilen kesin bilgi. 2. Gözüyle görmüş gibi bilmek. 3. zf. Kesin olarak, güvenerek.* || **ayn-ı bahıka,** *{OsT} Kör olan tek göz.*|| **ayn-ı betrā,** *1. Ayın harfinin başı. 2. Hemze.* || **ayn-ı hakîkat,** *{OsT} Gerçeğin kendisi.*|| **ayn-ı hata,** *{OsT} Yanlışlığın ta kendisi.* || **ayn-ı hayāt,** *{OsT} 1. Hayat pınarı. 2. Abıhayat; bengi su.* || **ayn-ı hikmet,** *{OsT} Gerçek sebebin kendisi.*|| **ayn-ı ıyan,** *{OsT} Gerçeğin görünüşü.* || **ayn-ı ibret,** *{OsT} İbret gözü.* || **ayn-ı inayet,** *{OsT} İyi niyetli bakış.*|| **ayn-ı isabet,** *{OsT} Yapılacak olan işlerin tam kendisi.*|| **ayn-ı keramet,** *{OsT} 1. Kerametin kendisi. 2. Peygamberlere yakışır yolda; keramet gibi.*|| **ayn-ı mazmūn,** *{OsT} huk. Kusur olsun olmasın, mutlak tazmini gereken ayn.*|| **ayn-ı mevkuf,** *{OsT} huk. Vakfolunan şey.*|| **ayn-ı mürekkep,** *{OsT} zool. 1. Petek göz. 2. Birleşik göz.*|| **ayn-ı vāhid,** *{OsT} Tek gözlü.*|| **aynü'd-devle,** *{OsT} Devletin gözü (hükümdar unvanı).* || **aynü'l-bakar,** *{OsT} 1. bot. Öküz gözü denilen papatya çeşidi; arnika, (Chrysanthemum leucanthemum). 2. min. Damarlı akik.*|| **ayn'ül-hayat,** *{OsT} Hayat çeşmesi; abıhayat.*|| **aynü'l-hirr,** *{OsT} Kedi gözü denilen kıymetli taş.*|| **aynü'l-kemāl,** *{OsT} Kötü bakışı, nazarı bozan bakış.*|| **aynü'l-lāme,** *{OsT} Kötü bakış, kötü nazar.*|| **aynü's-sevr** *{OsT} 1. Boğa gözü. 2. gök b. Gök kürenin kuzey yarımküresinde bulunan Boğa Burcunun en parlak yıldızı; Taurus.*|| **aynü'ş-şems,** *{OsT} Değerli bir taş.*

ayna[1], [Far. āyīne => ayna] *is.* **1.** Işığı yansıtarak cisimlerin görüntüsünü veren arkası sırlı cam; gözgü. **2.** *gnşl.* Ayna gibi ışığı yansıtan düz yüzey. **3.** *mec.* Bir olayı veya durumu göz önüne seren, göz önünde canlandıran şey. **4.** *argo. {ağız}* Çok iyi ve mükemmel; yolunda; iyi bir hâlde. [DS] **5.** Çayır kuşlarını avlamakta kullanılan, dik bir ayak üzerine yerleştirilen küçük aynalardan meydana gelmiş av aleti. **6.** Müneccimlerin, sihirbazların baktıkları cam küre. **7.** Akıntı ve anaforun birleştiği yerlerde meydana gelen su düğümlenmesi. **8.** Yatay ve dikey açıları ölçmeye yarayan alet; sextant. **9.** Kayık küreklerinin yassı uç kısmı. **10.** Su altını görmeye yarayan dibi camdan kova biçimindeki denizcilik aracı. **11.** Geçme kapılarda kapı kanatları ve kuşaklar arasında kalan geniş düz levhalar. **12.** Marangoz araçlarından olan rendenin düz olan tabanı. **13.** Atların diz kapağı. **14.** Cuma günü. **15.** Karagözcü perdesi. **16.** *{ağız}* Tütün balyalarının düz ve parlak yüzü. [DS] **17.** *{ağız}* Ördek avı için özel olarak hazırlanan temiz gölcük. [DS] **18.** *{ağız}* Röntgen; radyoskopi. [DS] **19.** *{ağız}* Tütün kurutmak için özel olarak yapılmış kurutma yeri. [DS] **20.** *{ağız}* Işıldak. [DS] **21.** *{ağız}* Kayıkların kıç tarafındaki düz yüzey. [DS] **22.** *{ağız}* Binalarda ön yüz; cephe; antre. [DS] **23.** *argo. sf.* Kötü; berbat. ⊡ **ayna açma,** *Ormancılıkta ağaç kesiminden önce kesilecek ağaçları işaretleyip damgalamak için balta ile el ayası şeklinde kabuk sıyırma; sakar açma.*|| **ayna camı,** *İki yüzü de düz, ayna yapımına elverişli cam veya kristal.*|| **ayna ertesi,** *{eAT} Cumartesi.*|| **ayna gibi,** *1. Aynaya benzer. 2. Çok temiz ve berrak. 3. Pürüzsüz. 4. Açık ve net görülebilen; karmaşık değil.*|| **ayna günü,** *{eAT} Cuma.*|| **ayna işareti,** *Erken bunamanın belirtisi olarak, hastanın yaşlandığını iddia ederek uzun süre ayna karşısında kendini incelemesi şeklinde beliren hastalık.*|| **ayna kemiği,**

{ağız} anat. 1. Diz kapağı kemiği. 2. Aşık kemiği. [DS]|| **ayna konuşması,** *Kelimeleri ve cümleleri tersinden söyleme şeklinde görülen bir hastalık.*|| **ayna sırı,** *Ayna yapımında kullanılan ve camın bir yüzüne sürülen kalay malgaması.*|| **aynası açılmak,** *{ağız} (At için) tökezleyip dizini yaralamak; aynalamak.* [DS]|| **ayna tahtası,** *{ağız} Merdiven basamaklarındaki dikey tahta.* [DS]|| **ayna taşı,** *1. Çeşmelerde oluğun takıldığı dik ve işlemeli taş. 2. {ağız} Çeşmenin musluk takılan yeri.* [DS] *3. Evlerin ön yüzü için düzgün yontulmuş taş. 4. {ağız} Değirmen oluğunun altına ilk konan taş.* [DS] *5. {ağız} Hela deliğinin altına ilk konan taş.* [DS]|| **ayna tırnağı,** *Aynayı duvara tutturmaya yarayan küçük kancalar.*|| **ayna tutmak,** *1. Birinin aynada kendisini görebilmesini sağlamak. 2. Ayna ile güneş ışığını yansıtarak böylece haberleşmek. 3. {ağız} Kalleşlik etmek.* [DS]

ayna[2], [ay-(ı)n-a] *{eT} is.* Şeytan. [EUTS]

aynâ[3], [Ar. ʿaynā عينا] *(ayna:) {OsT} sf.* (Kadın için) iri ve güzel gözlü.

aynabakar, [Ar. ʿaynü'l-bakar] *is. bot.* **1.** Kocaeli taraflarında yetişen yumurta büyüklüğünde, kırmızımsı mavi renkli, ince kabuklu meyveleri olan yerli bir erik türü; sığır gözü; inek gözü, *(Arunus domestica).* **2.** Dağ kestanesi, *(Arnica montana).*

aynacı, [ayna-cı] *is.* **1.** Ayna yapan veya ayna satan kimse. **2.** Eskiden saraylarda veya hamamlarda ayna taşıyan kimse. **3.** Ayna falına bakan falcı. **4.** *argo.* İşine hile karıştıran, göz boyayıp aldatmaya çalışan kimse; hileci. **5.** Gemilerde teleskoplara bakmakla görevli olan kişi.

aynacıklı, [ayna-cık-lı] *{ağız} sf.* **1.** Yakışıklı. **2.** *is.* Yünden örülmüş bir tür erkek çorabı. [DS]

aynak, -ğı [ay-na-k?] *{ağız} sf.* **1.** Işıklı; aydınlık. **2.** Su kıyılarında yaşayan küçük ve kara bir tür leylek; kelaynak. [DS] 🗗 **aynak gazzak,** *{ağız} Düzen; dalavere; estek köstek.* [DS]|| **aynak oynak,** *{ağız} Karmakarışık; darmadağın.* [DS]

aynalamak, [ayna-la-mak] *gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* **1.** Ayna takmak; aynalı hâle getirmek. **2.** *gçsz. f. {ağız}* (At için) tökezleyip dizini yaralamak; aynası açılmak. [DS] **3.** *{ağız}* Parlamak; görülesi bir durum oluşmak; manzara arz etmek. [DS]

aynalanma, [ayna-la-n-ma] *is.* Aynalanmak işi.

aynalanmak[1], [ayna-la-n-mak] *edil. f. [-ır]* **1.** Aynalı duruma getirilmek. **2.** Parlatılmak; cilalanmak. **3.** *dönşl. f.* Ayna görünümü kazanmak. **4.** *{ağız}* (Sıvı için) ayna görevi yapabilecek kadar durulmak. [DS] **5.** *{ağız}* Dizi üstüne düşerek diz kapağı yaralanmak. [DS] **6.** Ayna sahibi olmak; ayna edinmek.

aynalı, [ayna-lı] *sf.* **1.** Aynası olan. **2.** Üzerine ayna konulmuş veya ayna ile süsülenmiş olan. **3.** *argo.* Uygun, elverişli. **4.** *argo.* Durumu düzgün, iyi olan. **5.** *{ağız} argo.* Alımlı ve çekici güzelliği bulunan; fiyakalı; süslü; gösterişli [DS]. **6.** *{ağız}* Saçsız; kel. [DS] **7.** *{ağız}* Sevdalı; âşık. [DS] **8.** *{ağız}* Başıboş; avare. [DS] **9.** *{ağız}* (At ve sığır için) alnında beyaz leke bulunan. [DS] **10.** *is. {ağız}* Emirdağ'da dokunan kilimlere verilen ad. [DS] **11.** *{ağız}* Cam bilye. [DS] **12.** *{ağız}* İnce süs altını. [DS] **13.** *{ağız}* Tek fişekli martin. [DS] 🗗 **aynalı dolap,** *Kapısında ayna olan elbise dolabı.*|| **aynalı içlik,** *Yüzü ve astarı arasına pamuk düşenmiş kadın elbisesi.*|| **aynalı işlik,** *{ağız} Aynalı içlik.* [DS]|| **aynalı nakış,** *{ağız} Bir tür çorap nakışı.* [DS]|| **aynalı Pembe,** *Süsüne çok düşkün ve elinden ayna düşmeyen kadın.*|| **aynalı sakar,** *{ağız} Alnı beyaz keçi.* [DS]|| **aynalı salma,** *{ağız} Bir tür kilim motifi.* [DS]|| **aynalı sazan,** *zool. Kuyruk yüzgeci dik ve tatlı sularda yaşayan bir balık türü, (Cyprianus carpio).*|| **aynalı tıraş,** *{ağız} Başın üst kısmı ustura ile kazınıp yanlarda saç bırakarak yapılan tıraş.* [DS]|| **aynalı yazı,** *hat. Simetrik bir şekilde düzenlenmiş süs yazısı.*

aynalık, -ğı [ayna-lık] *is.* **1.** *{ağız}* Eskiden, ev duvarlarına ayna asmak ya da oturtmak için hazırlanmış özel yer. [DS] **2.** *{ağız}* Pencere. [DS] **3.** *dnz.* Geminin adı ve bağlı olduğu limanın yazılı bulunduğu kıç bölümü. 🗗 **aynalık tahtası,** *dnz. Bir filikanın veya sandalın kıç tarafında oturan dümencinin sırtını dayadığı ve yolcuları ayırmaya yarayan tahta.*

aynasız, [ayna-sız] *sf.* **1.** Aynası olmayan. **2.** *argo.* Hoşa gitmeyen; yakışıksız ve çirkin. **3.** *{ağız} argo.* Biçimsiz; çirkin; kötü; düzensiz. [DS] **4.** Hileli tavla zarı. **5.** *argo.* Polis ve jandarma. **6.** *{ağız}* Kabadayı. [DS] **7.** *{ağız}* Düşük karakterli; terbiyesiz. [DS]

aynasızlık, -ğı [ayna-sız-lık] **1.** Aynası olmama hâli. **2.** *argo.* Hoş karşılanmayacak, düzensiz ve kötü biçim.

aynaş, [oyna-ş / aynaş] *{ağız} is.* Kadının âşığı; hovardası. [DS] 🗗 **aynaş koynaş etmek,** *{ağız} Karmakarışık etmek; çarpık çurpuk hâle getirmek.* [DS]|| **aynaş oynaş olmak,** *{ağız} Sevişmek.* [DS]

aynaşık, -ğı [ay-(ı)n-a-ş-ık ?] *{ağız} sf.* **1.** Sırnaşık; arsız. **2.** Karışık; karmakarışık; dağınık. [DS]

aynaşmak, [ay-(ı)n-a-ş-mak ?] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* **1.** Sırnaşmak; musallat olmak; sataşmak. **2.** Bırakıp uzaklaşmak. **3.** Girişmek; işe başlamak; koyulmak. **4.** Alay etmek; eğlenmek. **5.** Karışmak; karmakarışık olmak; birbirine girmek. **6.** Yapışmak. [DS]

aynaştırmak, [ay-(ı)n-a-ş-tır-mak] *{ağız} gçl. f. [-ır]* **1.** Çözmek; düzeltmek; halletmek; uyuşturmak. **2.** Karıştırmak. [DS]

aynat, [Yun. ayennitos => aynat] *{ağız} sf.* Daha beter; kötü. [DS] 🗗 **aynat beynet,** *{ağız} Ucube; doğal dışı; gayritabii.* [DS]

aynaz, [? aynaz] *is.* **1.** Seyirlik köy oyunlarının yönetmeni. **2.** *{ağız}* Bataklık; sulu yer. [DS]

ayne, [Far. ādīne => ayne] *{eAT} is.* Cuma. 🗗 **ayne irtesi,** *{eAT} Cumartesi.*|| **ayne irtesi eylemek,**

{eAT} (Yahudiler için) cumartesi yasaklarına uymak.

aynek, [Far. ʿaynek عينك] *{OsT} is.* Gözlük.

aynen[1], [Ar. ʿayn *(asıl)* > ʿaynen عيناً] *(a'ynen) {OsT} zf.* **1.** Olduğu gibi, değiştirilmeden; aynıyla; aynı biçimde; tas tamam; harfi harfine. **2.** *{ağız}* Çok doğru; bildiğin gibi; söylediğin gibi; tas tamam öyle. [DS]

aynen[2], [Ar. ʿayn-en عيناً] *(a'ynen) {OsT} zf.* (Borç ödeme için) para değil de belirlenmiş bir mal ile.

ayneynî, [Ar. ʿayneynī عينينى] *(ayneyni:) {OsT} sf.* İki gözle bakan.

aynı, [Ar. ʿayn *(asıl)* + Far. -ī *(izafet kesresi)* > aynı عينى] *(a'ynı) sf.* **1.** Bir şeyin kendisi, başkası değil; yine o. **2.** Ayırt edilemeyecek kadar nitelikleri benzeyen; özdeş. **3.** Zaman içinde değişikliğe uğramayan; eski hâlini koruyan; farklı değil. ◘ **aynı ağzı kullanmak,** *Benzer biçimde konuşmak; ağız birliği etmek.*|| **aynı kapıya çıkmak,** *Sonuçta bir şey değişmemek, aynı sonucu almak.*|| **aynı kaptan su içmek,** *1. Bir başkasıyla benzer işler yapmak. 2. (İki ayrı kişi için) benzer nitelikler taşımış olmak.*|| **aynı şekilde,** *Birbirine çok benzer biçimde.*|| **aynı şey,** *Nesne, olay veya durum olarak ayrı olmalarına rağmen sonuç olarak bir şey değiştirmeyen; fark etmez; hepsi bir.*|| **aynı telden çalmak,** *1. Bir başkasıyla benzer şeyler söylemek. 2. İki ve daha çok kişinin benzer davranışlarda bulunması.*|| **aynı yolun yolcusu,** *Aynı kötü sonucu doğurucu işleri yapan kişiler.*|| **aynı zamanda,** *1. İş ve oluş bakımından beraberlik içinde bulunan; bununla beraber. 2. Ayrıca. 3. Hem de.*

aynılık, -ğı [aynı-lık] *is.* Aynı olma durumu; özdeşlik; ayniyet.

aynımak, [ay-(ı)n-ı-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r]* **1.** Büyümek; gelişmek. **2.** Sağlığı düzelmek. [DS]

aynısefa, [Ar. ʿayn-ı ṣafā' عين صفاء] *(aynısefa:) is. bot.* Bileşikgillerden uzun süre açan parlak sarı çiçekli; çiçeklerinin boyama ve dezenfektan özelliğinden yararlanılan otsu bir kır bitkisi; kadife çiçeği, *(Calendula arvensis).*

aynışlı, [ay-(ı)n-ış-lı] *{ağız} sf.* Akıllı; algılı. [DS]

aynışsız, [ay-(ı)n-ış-sız] *{ağız} sf.* Akılsız; algısız. [DS]

aynıtmak, [ay-(ı)n-ıt-mak] *gçl. f. [-ır]* Geliştirmek; büyütmek.

aynıyla, [aynı + ile] *(aynı':yla) zf.* Hiçbir değişiklik olmaksızın; olduğu gibi; aynen. ◘ **aynıyla vaki,** *Tam söylenen gibi meydana gelme; aynen öyle.*

ayni[1], [Ar. ʿaynī عينى] *(ayni:) {OsT} sf.* → aynı.

aynî[2], [Ar. ʿaynī عينى] *(ayni:) {OsT} sf.* **1.** Gözle ilgili. **2.** Göze ait. **3.** Karşılığı mal olarak ödenen. **4.** Değeri yüksek taşınabilir (mal). ◘ **aynî akitler,** *huk. Borçlunun alacaklıdan bir şey alması ile kurulan ve tamamlanan borç ilişkisini doğuran sözleşmeler.*|| **aynî dava,** *huk. Aynî haklara ilişkin dava.*|| **aynî haklar,** *huk. Eşya üzerinde doğrudan tasarruf yetkisi veren ve herkese karşı ileri sürülebilen haklar.*|| **aynî kredi,** *bank. Banka tarafından rehin alınmak suretiyle verilen borç.*|| **aynî mesuliyet,** *huk. Başka mallarla değil de belli bir malla sorumlu olmak.*|| **aynî sermaye,** *ekon. Bir ticaret ortaklığında ortakların mal olarak verdikleri ve bilançoya geçirilebilir varlıklar.*|| **aynî teminat,** *huk. Bir borca karşılık menkul veya gayrimenkul bir malın teminat gösterilmesi.*|| **aynî yardım,** *Çalışanlara ücretin dışında yiyecek, giyecek gibi mal vererek yapılan sosyal yardım.*

ayniyat, [Ar. ʿayn *(göz, esas nesne)* > ʿayniyyāt عينيات] *(ayniya:t) {OsT}* **1.** Kullanmaya ve tüketmeye elverişli malzeme. **2.** Resmî dairelerde malzeme ve mal işleriyle ilgilenen bölüm. ◘ **ayniyat defteri,** *Bir ticarethanedeki veya kurumdaki mal kayıt defteri.*|| **ayniyat memuru,** *Devlet dairelerinde demirbaş eşya ve mali işlerden sorumlu görevli.*|| **ayniyat muhasebesi,** *Bir kuruma giren ve çıkan malların kayıtları ile ilgili hesaplar.*

ayniye, [Ar. ʿayn *(göz)* > ʿaynīyye عينيه] *(ayni:ye) {OsT} is.* **1.** Taşınabilir değerli eşya. **2.** Göz hastalıkları kliniği. **3.** *sf.* Para değil de eşyanın kendisi olarak alınan. **4.** *sf.* Gözle ilgili.

ayniyet, [Ar. ʿayn > ʿayniyyet عينيت] *{OsT} is.* Aynılık; tıpkılık; özdeşlik.

aynştayniyum, [Fizikçi Einstein > Fr. einstenium] *is. kim.* Atom numarası 99 olan, tabiatta bulunmayan ancak Uranyum-238'in ışıması veya termonükleer tepkime sırasında oluşan Es 253, Es 254 ve Es 255 adlarında üç ayrı izotopu bulunan radyoaktif element; sembolü: Es.

ayol, [ay+oğul > ayol] *(a'yol) ünl.* Daha çok kadınlar tarafından hitap amacıyla kullanılan bir seslenme sözü.

-ayom, [-ayom / -eyom] *{eAT} çek. e.* Geniş zaman teklik 1. kişi, -ıyorum. *Seni alayom (alıyorum) deyüp yakınnık eyledi.* Şer'iye Sicilleri.

-ayor, [-a+yor / -e+yor] *{eAT} çek. e.* Geniş zaman teklik 3. kişi, -ıyor; -uyor.

ayöte, [ay+öte] *is. gök b.* Bir gök cisminin yörüngesinin Ay'a en uzak olan noktası.

aypek, [ay+pek] *{ağız} is.* Ay'ın on beşinci günü; dolunay. [DS]

ayr, [Ar. ʿayr عير] *{OsT} is.* Eşek.

ayra, [ay-ır-mak > ay-(ı)r-a] *{ağız} is.* Ağaç çengel. [DS]

ayraç, -cı [ay-ır-mak > ay-ır-aç > ay-(ı)r-aç] *is.* **1.** Cümleyi anlamca pekiştirmesine rağmen cümle kuruluşu içinde yer almayan bir ögeyi belirtmek için başına ve sonuna konulan ( ) işaretleri; parantez; muteriza; tırnak. **2.** *mat.* Matematikte öncelikle yapılacak işlemleri belirtmek için kullanılan {[( )]} işaretleri. 🗗 **ayraç açmak,** *ed. Söz ya da yazıya anlatımın akışına uygun düşmemekle birlikte dolaylı olarak konuyu ilgilendiren söz ekleme girişimi.*|| **ayraç içinde,** *ed. Konu dışına çıkarak; ayrıca.*

ayran, [*eT.* ayrān] *is.* **1.** Yoğurdun sulandırılması ile elde edilen bir içecek. *{eT} (aynı)* **2.** Yayıkta yoğurt su ile çalkalanmak suretiyle üstte biriken yağın alınmasından sonra altta kalan besleyici sıvı. **3.** *{ağız}* Sönmüş kireçten hazırlanan badana kireci. [DS] 🗗 **ayran ağızlı,** *argo. Aptal; bön; budala; sersem; salak; boşboğaz; geveze.*|| **ayran aşı,** *{ağız} Buğday, mısır ya da arpa kırması ile yapılan bir tür ayranlı çorba.* [DS] || **ayran böreği,** *Ayran kıvamındaki hamur içine ısırgan otu veya ıspanak karıştırarak fırında yapılan bir tür börek.*|| **ayran budalası,** *Çabuk kandırılabilen; ahmak; budala; bön.*|| **ayran delisi,** *Çabuk kandırılabilen; ahmak; budala; bön; safdil.*|| **ayran geven,** *{ağız} 1. Aptal; sersem; budala, beceriksiz; geveze; miskin. 2. Dalkavuk.* [DS]|| **ayran gönüllü,** *{ağız} 1. Bir şeyden çabuk bıkan, çabuk usanan; maymun iştahlı. 2. Her gördüğüne âşık olan; şıpsevdi.* [DS]|| **ayranı kabarmak,** *argo. 1. Aşırı ölçüde öfkelenmek; köpürmek. 2. Aşırı cinsel arzu duymak. 3. {ağız} Haylazlık etmek.* [DS] *4. Terbiyesizlik etmek.*|| **ayranım budur, yarısı sudur,** *"Elimde bulunan imkân bu kadar; ancak buna gücüm yetiyor." anlamında özür dileme sözü.*|| **ayranı yok içmeye atla gider sıçmaya,** *argo. Yoksulluğuna rağmen gösteriş için harcamada bulunanlara söylenen alay sözü.*|| **ayran içmeye geldik, ara açmaya değil,** *Anlaşmazlığı büyütmek değil, anlaşma ve dostluğu güçlendirmek amacında olunduğunun ifadesi.*|| **ayran kesen,** *Sabahleyin güneş doğmadan önce esen sert ve soğuk rüzgâr.*|| **ayran kovanı,** *{ağız} Yağ, peynir yapmak için yoğurdun içinde karıştırıldığı geniş ve derin kap.* [DS]

ayrancı, [ay-(ı)r-an-cı] *is.* **1.** Geçimini ayran yapmak veya satmakla sağlayan kimse. **2.** Erkeğin eşine hitap sözü. **3.** *sf.* Zayıf.

ayrancılık, -ğı [ay-(ı)r-an-cı-lık] *is.* Ayrancının işi ve mesleği.

ayranlaşma, [ay-(ı)r-an-la-ş-ma] *is.* Ayran görünüm ve kıvamına gelme.

ayranlaşmak, [ay-(ı)r-an-la-ş-mak] *dönşl.* Ayran görünüm ve kıvamına dönüşmek.

ayranlık, -ğı [ayran-lık] *{ağız} is.* Badana kirecinin hazırlandığı çukur; kireç kuyusu. [DS] 🗗 **ayranlığı kabarmak,** *{ağız} Öfkelenmek; kızmak; ayranı kabarmak.* [DS]

ayransız, [ayran-sız] *{ağız} sf.* **1.** Yoksul. **2.** Çirkin. [DS]

ayrı, [*eT* ayrıġ > ayrı] *sf.* **1.** Birbiri ile beraber, bitişik bulunmayan; yerleri bir olmayan; aralıklı. **2.** Birbirine benzemeyen, özdeş olmayan; farklı; değişik; başka. **3.** *{ağız}* Uzak; ırak. [DS] **4.** *zf.* Kendi başına, kendi kendine. **5.** Diğerlerinden farklı olarak. **6.** *{ağız} zf.* -a doğru; -dan yana. [DS] 🗗 **ayrı ayrı,** *1. İki ve daha fazla şeyi birbirine karıştırmadan. 2. Ayrılmış olan şeylerin her biri için teker teker.*|| **ayrı basım,** *Bir dergide veya ansiklopedide yayımlanmış bilimsel bir yazının ayrıca kitap veya broşür olarak basılması.*|| **ayrı baş çekmek,** *Kendi bildiğini yapmak.*|| **ayrı biçimlenme,** *kim. Bir elementin kristalleşme sırasında atomlarının farklı düzende yerleşmesinden dolayı değişik fiziksel yapı göstermesi; allotropi.*|| **ayrı cinsten,** *Yapısı ve türü farklı olan; gayri mütecanis; heterojen.*|| **ayrı çanak yapraklılar,** *bot. Çanak yaprakları birbirine bitişik olmayan bitkiler.*|| **ayrı çekmek,** *{ağız} 1. Karşı koymak; muhalefet etmek; tersine gitmek. 2. Kendi dilediğince hareket etmek.* [DS]|| **ayrı düşmek,** *1. Beraber bulunması gereken iki ve daha fazla kişi veya nesnenin birbirinden uzak kalması. 2. Düşünceleri farklı olmak. 3. Ayrılmak.*|| **ayrı eşeyli,** *Yalnız erkek veya dişi gamet meydana getiren.*|| **ayrı gayrı bilmemek,** *Birbirlerinden bir şey esirgemeyecek kadar yakın olmak.*|| **ayrı seçi,** *{ağız} Farklı uygulama; ayrık işlem.* [DS]|| **ayrı seçi olmak,** *{ağız} Başka türlü muamele görmek; ayrı tutulmak; eşitlik gözetilmemek.* [DS]|| **ayrı sesli,** *dbl. Yazılışları birbirine benzemesine rağmen başka sesler veren harf veya heceler.*|| **ayrı taç yapraklılar,** *bot. Taç yaprakları birbirine bitişik değil de yan yana yer almış bulunan bitkiler.*|| **ayrı tutmak,** *Birini diğerlerinden daha üstün görmek, değer vermek.*

ayrıc, [aḍ-rı-ş > ayrış > ayrıc آيرج] *{eAT} is.* İki yolun ayrıldığı yer.

ayrıca, [ayrı-ca] *(a'yrıca) zf.* **1.** Başkalarından bağımsız olarak; ayrı olarak. **2.** Özel olarak; özellikle. **3.** Biraz ayrı duran; azıcık ayrılmış. **4.** *bağ.* Bunun yanı sıra; bundan başka;

ayrıcalı, [ayrı-ca-lı] *sf.* **1.** Başkalarına benzemeyen; müstesna. **2.** Ayrı tutulan.

ayrıcalık, -ğı [ayrı-ca-lık] *is.* **1.** Başkalarından ayrı ve üstün tutulma durumu; imtiyaz. **2.** *huk.* Bir kimseye veya topluluğa tanınan özel haklar. 🗗 **ayrıcalık tanımak,** *1. Başkalarından daha fazla yararlanma hakkı vermek; imtiyaz tanımak. 2. Başkalarından daha üstün tutmak, onlardan fazla değer vermek.*

ayrıcalıklı, [ayrı-ca-lık-lı] *sf.* **1.** Ayrıcalığı olan ve ayrıcalık tanınan; imtiyazlı. **2.** *zf* Diğerlerinden üstün tutarak; gözeterek.

ayrıcalıksız, [ayrı-ca-lık-sız] *sf.* Herhangi bir ayrıcalığı olmayan; ayrıcalık tanınmayan; imtiyazsız.

ayrıcasız, [ayrı-ca-sız] *zf.* **1.** Ayrı tutulmadan. **2.** Tam ve kesin olarak. **3.** Belirlenmiş kurallara uygun biçimde; istisnasız.

ayrıç, [aḏ-rı-ş > ayrış > ayrıç] *{ağız} is.* Yolun ikiye ayrıldığı yer; yol ayrımı; yol çatı; kavşak. [DS]

ayrık, -ğı [*eT.* aḏ-ır-mak *(ayırmak)* > aḏ-(ı)r-ık / ayrık آيرق] *sf.* **1.** Birbirinden ayrı duran. **2.** Arasında açıklık bulunan; aralıklı. **3.** Bölünmüş, ayrılmış. **4.** Benzerlerinden ayrı tutulan; müstesna. **5.** *fiz.* Sınırlı sayıda; süreksiz. **6.** *{eT} {eAT}* Yaban geyiği. **7.** *is. bot.* Ayrık otu. *{eT} (aynı)* [DLT] **8.** *man.* Veya bağlacı ile ikiye ayrılmış önerme. **9.** Çocukların kuş avladıkları sapanın çatalı. **10.** *zf. {eT} {eAT}* Bundan sonra; bir daha; artık; başka; özge; diğer; gayri; farklı; maada. [Mühennâ] ☞ **ayrık etmek,** *{eAT} Ayırmak; ayırt etmek.*|| **ayrık koçu,** *{eAT} 1. Yabani geyik. 2. Yaban sığırı.*|| **ayrık koyum,** *{eAT} 1. Yaban koyunu. 2. Yaban sığırı.*|| **ayrık küme,** *mat. Aralarında hiçbir ortak eleman bulunmayan kümeler.*|| **ayrık otu,** *bot. Buğdaygillerden yurdumuzda yirmi kadar türü bulanan, çok hızlı gelişerek yayılan, kökleri halk hekimliğinde idrar söktürücü olarak kullanılan tarıma zararlı bitki, (Agropyrum).*|| **ayrık sütun,** *mim. Herhangi bir duvar veya ayakla birleşmeyen tek başına sütun.*|| **ayrık toplama,** *mant. Çeşitli terimlerin birbirini dışarıda bırakmasını gerektiren mantıki toplama.*|| **ayrık yıl,** *gök b. Güneşin kendi ekseni etrafında yılda yaptığı 11 saniyelik fazla dönmeden dolayı yıldız yılına göre 4' 45" daha fazla olan yıl.*

ayrıklı, [ayrık-lı] *sf.* **1.** Ayrık durumda bulunan; aralıklı; fasılalı. **2.** Ayrık tutulan; bağışık; muaf. **3.** Benzerlerine uymayan; istisnai. **4.** İçinde ayrık otu bulunan.

ayrıklık, -ğı [ayrık-lık] *is.* **1.** Ayrıklı olma durumu; istisna. **2.** Ayrı tutulma; istisna. **3.** Ayrı tutma; istisna. **4.** *gök b.* Gezegenlerin görünürdeki düzensizliği veya yörüngesi bir konik olan gök cismini merkeze birleştiren doğrunun büyük eksen ile yaptığı açı; anomali. **5.** *man.* Önermeler arasında veya ile belirlenen ilişki; mantıksal toplam. **6.** *fel.* Kaplamları birbirinden farklı olmakla birlikte aynı yakın cinsin kaplamına giren kavramlar arasındaki ilişki. *Ev - okul: Bina.* **7.** Ayrık otu bol bulunan yer.

ayrıksı, [ay-ru-k-sı / ayruhsı / ayrık-sı آيرقسى] *sf.* **1.** Benzerlerinden ayrı olan; başka; başka türlü; farklı. *{eAT} (aynı)* **2.** Alışılmış durum veya genel kurallara uymayan; kural dışı; eksantrik. **3.** Başkaları ile birlikte hareket etmeyen; ayrı baş çeken. **4.** Çevresindekilere ters düşen; acayip; başka; bambaşka; hiçbir şeye benzemeyen; tuhaf. **5.** *{ağız}* Çekingen. [DS] **6.** *{ağız}* Kendini beğenmiş. [DS] **7.** Ayrık otuna benzer; ayrık gibi olan. **8.** *zf.* Başkalarından farklı olarak. ☞ **ayrıksı ay,** *gök b. Ay'ın yörüngesindeki en beri noktasından iki defa geçişi arasındaki süre farkı.*|| **ayrıksı yıl,** *gök b. Dünya'nın kendi yörüngesindeki gün beri noktasından iki geçişi arasındaki süre farkı; ayrık yıl.*

ayrıksılık, -ğı [ayrık-sı-lık] *is.* **1.** Ayrıksı olma durumu. **2.** Ayrıksı olanın niteliği.

ayrıksımak, [ayrık-sı-mak آيرقسمق] *{eAT} gçsz. f. [-r]* Başka türlü olmak; başkalaşmak; değişmek.

ayrıksırak, [ayrık-sı-rak] *sf.* ve *zf.* Daha başka türlü; bambaşka.

ayrıksıtmak, [ayrık-sı-t-mak] *gçl. f. [-ır]* Başkalaştırmak, değiştirmek.

ayrıksız, [ayrık-sız] *zf.* **1.** Ayrığı bulunmayan. **2.** Kişiler ve nesneler arasında hiçbir ayrım yapmadan; ayrım yapmaksızın; istisnasız; bilaistisna. **3.** (Tarla, bahçe vb. için) ayrık otu bulunmayan.

ayrılan, [ayrı-l-an] *sf.* Ayırma işlemine konu olan.

ayrılanma, [ayrı-la-n-ma] *is. fiz.* Bütünden ayrılıp bir yerde toplanma.

ayrılanmak, [aḏ-ru-la-n-mak/ay-ru-la-n-mak آيرلنمق] *{eAT} dönşl. f. [-ur]* Ayrılmak.

ayrılaşma, [ayrı-la-ş-ma] Ayrılaşmak işi.

ayrılaşmak, [ayrı-la-ş-mak] *dönşl. f. [-ır]* **1.** Benzerleri arasından farklı bir durum ve konuma gelmek; *farklılaşmak.* **2.** Birbirinden ayrılmak.

ayrılaştırmak, [ayrı-la-ş-tır-mak] *gçl. f. [-ır]* **1.** Ayrı durum almasını sağlamak. **2.** *dil b.* Bir sesin başka bir ses etkisi ile değişikliğe uğraması.

ayrıldıgunlayın, [ayrı-l-dıgu-n-layın] *{eAT} zf.* Ayrılır ayrılmaz; ayrıldığı gibi; ayrıldığı vakit; ayrılınca.

ayrılı, [ayrı-lı) *sf.* Ayrılmış, uzaklaşmış bulunan. ☞ **ayrılı gayrılı,** *1. Birbirinden uzaklaşmış olanlar. 2. Birbirine yabancı imiş gibi davranan veya öyle bir izlenim bırakanlar.*

ayrılıcı, [ayrı-l-ıcı] *{eAT} sf.* **1.** Terk eden; bırakan. **2.** Göç eden; bulunduğu yerden uzaklaşan.

ayrılık, -ğı [ayrı-lık آيرلق] *is.* **1.** Ayrı olma durumu. **2.** Birinden uzakta kalma; hasret. **3.** Sevdiği kimselerden uzak veya başka bir yerde bulunma; hicran. **4.** Görüş ve düşünceler arasındaki farklılık; uymazlık; mübayenet. **5.** *huk.* Boşanma öncesinde hakimin belki anlaşabilirler düşüncesiyle geçici bir süre eşler arasındaki evlilik birliğine ara verme kararı. **6.** Eşlerin kendi istekleriyle birbirlerinden ayrı yaşaması. ☞ **ayrılık çeşmesi,** *1. İki göğüs arası. 2. Uzun süre köyünden ayrılacak olan kişilerin uğurlandığı köy dışındaki çeşme başı.*|| **ayrılık davası,** *huk. Boşanma davasına dayanak olması için eşlerden birinin geçici süre ile evlilik birliğine ara verilmesi amacıyla açtığı dava.*|| **ayrılık göz yaşı,** *Gurbete gidenlerle yakınlarının ayrılırken ağlamak suretiyle akıttıkları göz yaşı.*|| **ayrılık kargası,** *{eAT} Burnu ve ayakları kırmızı karga.*|| **ayrılık**

türküleri, *folk. Uzun süre köyünden, evinden ayrı kalmak üzere gurbete gidenler hakkında yakılmış türküler; gurbet türküleri; hasret türküleri.*

ayrılıkçı, [ayrı-lık-çı] *is.* ve *sf.* **1.** Ayrılık yanlısı, ayrılma taraftarı olan; *bölücü.* **2.** Ayrılmak için mücadele eden. **3.** Ayrılıkçılığa ait.

ayrılıkçılık, -ğı [ayrı-lık-çı-lık] *is.* **1.** İçinde yaşadığı ülke veya tabi olduğu devletten koparak ayrı bir devlet olmak için girişimde bulunma. **2.** Ait olduğu siyasi veya toplumsal gruptan farklı tutum içine girerek baş çekme, gruplaşma olayı.

ayrılır, [ayrı-l-ır] *sf.* Ayrılması mümkün olan; ayrılabilir.

ayrılış, [ayrı-l-ış] *is.* Ayrılmak işi ve biçimi.

ayrılışmak, [ayrı-l-ış-mak ایریلشمق] *{eAT} işteş. f. [-ur]* Birbirinden ayrılmak.

ayrılma, [ayrı-l-ma] *is.* **1.** Ayrılmak işi. **2.** Bölünme; parçalanma; uzaklaşma. **3.** *siy.* Üniter bir devlet içinde yaşayan etnik bir grubun ayrılarak bir devlet kurması veya komşu bir başka devletle birleşmesi. **4.** *fiz.* Kararlılık derecesinin altına kadar soğutulan bir çözeltinin kendiliğinden birleşenlerine ayrılması olayı.

ayrılmak, [*eT* aḏ-(ı)r-ıl-mak / ay-rı-l-mak] *dönşl. f. [-ır]* **1.** Birlik veya bütünden kopmak, uzaklaşmak; terk etmek. *{eT} (aynı)* [Mühennâ] **2.** *{eAT}* Seçilenlerle birlikte bir kenara çekilmek. **3.** Birlikte olduğu kimselerle ilişkisi kesilmek. **4.** Evlilik bağına son vermek; boşanmak. **5.** Birlik ve bütünlüğü bozulmak; dağılmak. **6.** Ana parçadan kopmak, ilişkisi kesilmek. **7.** Ortak özellikten, özdeşlikten çıkarak farklı bir yapı kazanmak; farklılaşmak. **8.** Her zaman bulunduğu yerden uzaklaşmak; gitmek; göç etmek. *{eAT} (aynı)* **9.** *edil. f.* Belirli ölçütlere göre sınıflandırmaya tabi tutulmak. **10.** (Yer, mal vb. için) bir kişi için hazır tutulmak; tahsis edilmek. **11.** *{eAT}* Başkalarından ayrı olarak değerlendirilebilmek; temyiz edilmek.

ayrılmazlık, -ğı [ayrı-l-maz-lık) *is.* **1.** Bir şeye özden bağlı olma; bir bütünden bölünme, parçalanma ve kopma gibi ayrılma olayının mümkün olmaması durumu. **2.** *man.* Bir özelliğin kendisini taşıyan varlıktan ayrı olamaması hâli.

ayrılmış, [ayrı-l-mış آیریلمش] *sf.* **1.** Ayırt edilmiş. **2.** *{eAT}* Uzak.

ayrım, [*eT* aḏ-ır-mak > aḏ-ır-ım > ayrı-m] *is.* **1.** Ayırmak işi ve sonucu; tefrik. **2.** Nesneleri ve insanları birbirinden ayıran özellik; fark. **3.** Benzer şeylerin birbirine karışmasını önleyen ayrılık; başkalık; farklı oluş. **4.** Bir bölüm içinde yer alan ikinci, üçüncü derecedeki bölümler; alt bölüm. **5.** Ayrılma yeri, ayrılma başlangıcı. **6.** *psikol.* Değişik uyaranları algılayarak birbirinden ayırt edebilme yetisi. **7.** *{ağız}* Kadınların başlarına süs olarak diz-dikleri paralar. [DS] **8.** *{ağız}* Yol ayrımı; kavşak. [DS] **9.** *{ağız}* Bölüm; bölük; parça. [DS] ⊡ **ayrım gözetmek,** *Ayrım yapmak; fark gözetmek.*|| **ayrımına varmak,** *Farkını anlamak, ayırt edebilmek; ayrımsamak; tefrik edebilmek.*|| **ayrım yapmak,** *Bir topluluk veya kişiye denklerinden farklı davranmak; ayrıcalıklı davranmak.*

ayrımcı, [ayrı-m-cı] *sf.* **1.** Ayrımcılığa ait, ayrımcılıkla ilgili. **2.** Ayrımcılığı savunan.

ayrımcılık, [ayrı-m-cı-lık] *is.* Bir kimseyi veya sosyal topluluğu ırk, din, cinsiyet ve sosyal konum vb. etkenlerden dolayı benzerlerinden aşağı görme ve düşmanca davranma eğilimi.

ayrımlama, [ayrı-m-la-ma] *is.* **1.** Ayrımlamak işi. **2.** *sin.* Senaryonun ayrıntılarıyla belirlendiği, karakterlerin ayrıntılarının çizildiği, konuşmaların son şeklini aldığı aşama.

ayrımlamak, [ayrı-m-la-mak] *gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Ayrımları belirlemek; farklılıkları, ayrıntıları ortaya koymak.

ayrımlaşma, [ayrı-m-la-ş-ma] *is.* **1.** Ayrımlaşmak işi. **2.** *biy.* Canlılarda üreme aşamasında yaşayış ve tür özellikleri bakımından yapısal değişikliklerin ortaya çıkması; farklılaşma. **3.** *jeol.* Yer kabuğunu meydana getiren kayaçların magma hâlinde katılaşırken dışarıdan yabancı madde karışmadan farklı birleşimler hâlinde değişime uğraması; farklılaşma.

ayrımlaşmak, [ay-(ı)r-ım-la-ş-mak] *dönşl. f. [-ır]* **1.** Birbirinden ayrı olarak gelişmek. **2.** Ayrımlı duruma gelmek; farklılaşmak.

ayrımlı, [ayrı-m-lı] *sf.* **1.** Aralarında benzerlik bulunmayan; farklı. **2.** Ayrımı olan; değişik; bölümlü; mütevafit.

ayrımlılık, -ğı [ayrı-m-lı-lık] *is.* Ayrımlı olma durumu; farklılık.

ayrımsal, [ayrı-m-sal] *sf.* Ayrıma dayanan; ayrımla ilişkili. ⊡ **ayrımsal basınç,** *tıp. En yüksek ve en düşük atardamar basıncı arasındaki farkı belirten sayı.*|| **ayrımsal damıtma,** *fiz. Kaynama derecesi ve çözünürlük gibi farklı özelliklerden yararlanarak sıvıları damıtma ve ayrıştırma metodu.*

ayrımsama, [ayrı-msa-ma] *is.* Ayrımsamak işi.

ayrımsamak, [ayrı-msa-mak] *gçl. f. [-r] [-s(ı)-yor]* **1.** Bir şeyin farkına varmak; görmek. **2.** Bir şeyi anlamak, kavramak. **3.** Ayrımına varmak.

ayrımsız, [ayrı-m-sız] *sf.* Aralarında ayrım bulunmayan; aynı; farksız.

ayrımsızlık, -ğı [ayrı-m-sız-lık] *is.* Ayrımsız olma durumu; aynılık; farksızlık.

ayrınılmak, [ay(ı)r-ın-ıl-mak] *{eAT} edil. f. [-ur]* **1.** Ayrılmak. **2.** Açıklanmak. **3.** Seçilmek.

ayrıntı, [ayrı-ntı] *is.* **1.** Bir bütün meydana getiren ve bütüne göre ikinci derecede kalan öge; detay; fer'i; müfredat; incelik; tafsilat. **2.** Edebiyat ve sanat

eserlerinde bir bütünü meydana getiren ve bütün kadar önem taşıyan öge; teferruat; tafsilat. **3.** *tiy.* Tiyatroda esas düşünceyi tamamlayan yardımcı cümle, eşya veya dekorun küçük bir parçası. ⊟ **ayrıntıda boğulmak,** *1. Ayrıntılarla çok gereksiz olarak oyalanmak. 2. Bütünü ile uğraşması gerekirken ayrıntılara çok fazla önem vermek.*|| **ayrıntılarına inmek,** *1. Titizlikle her noktasını incelemek, ele almak. 2. Bütün yönleriyle değerlendirmek.*|| (bütün) **ayrıntılarıyla,** *Hiçbir noktayı unutmadan, her şeyi ile tam olarak; eksiksiz.*

ayrıntılı, [ayrı-ntı-lı] *sf.* **1.** En küçük ayrıntılarına dikkat edilerek hazırlanmış; detaylı; mufassal; teferruatlı; tafsilatlı. **2.** *zf.* Ayrıntılarına inilerek. ⊟ **ayrıntılı çizim,** *Teknik bir parçanın, farklı yönlerden ve asıl elemana bağlantılarının tek tek ele alınmasıyla elde edilen ölçümlü geometrik görünümü.*|| **ayrıntılı tiyatro,** *Natüralist tiyatro.*

ayrışabilir, [ay-(ı)r-ış-a+bil-ir] *sf. dbl.* (Biçim birimi için) birleşik kelimelerin anlamı bozulmadan ayrılabilen. *"Kitabevi"nin ikinci kelimesi olan "ev" ayrışabilir bir biçim birimidir.*

ayrışık, -ğı [ay-(ı)r-ış-ık] *sf.* **1.** Ayrılmış olan. **2.** Değişik nitelikteki parçalardan meydana gelmiş olan; *çeşit çeşit; heterojen.* **3.** Ayrı cinsten olma. ⊟ **ayrışık odak,** *fiz. Yalnızca önemli bölümün seçik, diğer kısımların odak dışı kaldığı merceksel düzenek.*

ayrışıklık, -ğı [ay-(ı)r-ış-ık-lık] *is.* Ayrışık olma durumu.

ayrışım, [ay-(ı)r-ış-ım] *is.* Ayrışmak işi.

ayrışma, [ay-(ı)r-ış-ma] *is.* **1.** Ayrışmak işi. **2.** *kim.* Bir birleşiğin kendisini meydana getiren elementlerine ayrılması işlemi. **3.** *psikol.* Kişide ruhsal çözülme şeklinde görülen şizofreninin ilk başlangıç evresi.

ayrışmak, [ad-(ı)r-ış-mak > ay-(ı)r-ış-mak] *dönşl. f. [-ır]* **1.** Kendisini meydana getiren birleşenlere veya ögelere ayrılmak. **2.** Birliği, bütünlüğü veya yapısı bozulmak. **3.** *{ağız}* Ortalığı kaldırmak. [DS] **4.** *{eT} işteş. f.* Birbirinden ayrılmak. [DLT]

ayrıştırıcı, [ay-(ı)r-ış-tı-r-ıcı] *sf.* ve *is.* Organik maddelerin çürümesini, minerallere ayrılmasını sağlayan bakteri ve mantarlar; mikroorganizma.

ayrıştırma, [ay-(ı)r-ış-tır-ma] *is.* Ayrıştırmak işi.

ayrıştırmak, [ay-(ı)r-ış-tır-mak] *gçl. f. [-ır]* **1.** Elemanlarına ayırmak. **2.** Derinden bozmak, çürütmek. **3.** *mec.* Elemanlarına ayırarak incelemek; analiz etmek. **4.** *{ağız}* Ayırmak [DS]. **5.** *{ağız}* Temizlemek. [DS]

ayrıt, [ay-(ı)r-ıt] *is.* Prizmalarda yan yüzeyleri birbirinden ayıran ara kesit.

ayru, [ad-ın / edin / ad-(ı)r-uk / ad-ru / ay-ru آيرو] *{eAT} {eT} zf.* ve *sf.* Başka; öteki; ayrı; diğer. [DLT] ⊟ **ayru barmaklu olmak,** *{eAT} Çift tırnaklı olmak.*|| **ayru olmak,** *{eAT} Ayrı kalmak.*

ayrug, [ad-(ı)-ru-ġ آيروغ] *{eAT} zf.* → ayruk.

ayruh, [ad-(ı)-ru-k > ayruḫ آيروخ] *{eAT} zf.* → ayruk.

ayruhsı, [ayruḫ-sı آيرخسى] *{eAT} zf.* → ayruksı.

ayruk, [*eT.* ad-(ı)r-uk / ad-ru-k / ay-ru-k آيرق / آيروق] *{eT} e.* **1.** Başka; ayrı; diğer; gayri; maada. *{eAT} {ağız} (aynı)* [DLT] [DS] **2.** *{eAT} {ağız}* Artık; bundan sonra; bir daha. [DS] **3.** *sf. {ağız}* Muhalif. [DS] **4.** *{eAT}* Dağınık. **5.** *zf.* Diğeri; öbürü; başkası. ⊟ **ayruktan ayruk,** *{eAT} Bambaşka.*

ayrukca, [ad-(ı)r-uk-ca آيروقجه] *{eAT} zf.* Başka türlü; başkaca.

ayruksamak, [ad-(ı)r-uk-sa-mak آيرقسمق] *{eAT} gçsz. f. [-r]* Başkalaşmak; başka türlü olmak; değişmek.

ayruksı, [ad-(ı)r-uk-sı آيروقسى / آيرقسى] *{eAT} sf.* ve *zf.* Başka; başka türlü; farklı. ⊟ **ayruksı eylemek,** *{eAT} Değiştirmek; başka hâle getirmek; tağyir etmek.*|| **ayruksı olmak,** *{eAT} Muhalıf. olmak; karşı çıkmak.*|| **ayruksı renk,** *{eAT} (Sarı dışında) başka bir renk; alaca.*

ayruksımak, [ad-(ı)r-uk-sı-mak آيرقسمق] *{eAT} gçsz. f. [-r]* Başkalaşmak; başka türlü olmak; değişmek.

ayruksırak, -ğı [ad-(ı)r-uk-sı-rak آيرقسرق] *{eAT} zf.* Daha başka türlü.

ayruksıtmak, [ad-(ı)r-uk-sı-t-mak آيرقستمق] *{eAT} gçl. f. [-ır]* Başkalaştırmak; değiştirmek.

ayruksumak, [ad-(ı)r-uk-su-mak آيرقسمق] *{eAT} gçsz. f. [-r]* → ayruksımak.

ayrulduğunlayın, [ayrul-duğun-layın آيرلدوغنلين] *{eAT} zf.* Ayrıldığında; ayrıldığı zaman.

aysar, [ay-sa-r] *sf.* **1.** Ay'ın dolunay olması ile huyu değiştiği sanılan (kimse). **2.** Ne zaman, nasıl davranacağı belli olmayan; kararsız; dengesiz; tuhaf; huysuz.

aysberg, [İng. iceberg) *is. coğ.* Kutuplardaki kalın buz tabakalarından koparak akıntılarla denizlere sürüklenen ve gemiler için tehlike yaratan büyük buz kütleleri; buz dağı.

aysfilt, -di [İng. icefield) *is. coğ.* Buzla; bankiz.

aysız, [ay-sız] *sf.* **1.** (Gece için) ay ışığı olmayan. **2.** (Yer için) ay ışığı ile aydınlanmamış.

aysun, [aysun] *{ağız} sf.* Uysal; yumuşak başlı. [DS]

ayş, [Ar. ʿayş عيش] *{OsT} is.* **1.** Yaşama, yaşayış. **2.** Hoşça yaşama; safa. **3.** Gününü gün ederek, hayatın tadını çıkararak yaşama; zevk sürme. ⊟ **ayş-i deh-rûz,** *{OsT} 1. On günlük hayat. 2. mec. Bu dünyadaki kısacık ömür.*|| **ayş ü dem eylemek,** *{OsT} İçki içerek eğlenmek.*|| **ayş ü nûş,** *{OsT} Yiyip içip eğlenmek.*|| **ayş ü tarab,** *{OsT} Çalgı ile yiyip içme; eğlence.*

ayşekadın, [ayşe+kadın] *is. bot.* Taze olarak tüketilen kılçıksız ve lezzetli bir fasulye çeşidi.

ayşene, [aş + Far. -ḫāne ?] *{ağız} is.* Mutfak. [DS]

ayşuşe, [Ar. ʿayşūşe عيشوشه] *(ayşu:şe) {OsT} is.* Eğlenceli ve zevkli hayat.

aytaç, [iğdiş / aydış] *{ağız} sf.* (İnsan ya da hayvan için) bacakları eğri olan. [DS]

aytar, [ay-(ı)t-ar] *{ağız} is.* Haberci. [DS]

aytarmak, [ay-(ı)t-ar-mak] *{ağız} gçsz. f. [-ır]* Oyalamak; aldatmak; kandırmak. [DS]

aytıg, [ay-(ı)t-ığ] *{eT} is.* **1.** Soru; sorgu. [Üç İtigsizler] **2.** Hitap. [DLT] **3.** Hatır sorma. [DLT]

aytıgma, [ay-ıt-mak *(demek)* > ay-(ı)t-ıġ-ma] *{eT} sf.* ... denilen; ... denen; (öyle) adlandırılan. [ETY]

aytılmak, [ay-ıt-mak *(demek)* > ay-(ı)t-ıġ-mak] *{eT} edil. f. [-ur]* Sorulmak; söylenmek. [DLT]

aytınmak, [ay-ıt-mak *(demek)* > ay-(ı)t-ıġ-ma] *{eT} dönşl. f. [-ur]* Sormayı kendi üstüne almak. [DLT]

aytış, [ay-ıt-mak *(demek)* > ay-(ı)t-ış] *{eT} is.* Hatır sorma. [DLT]

aytışma, [ayıtmak > ay-ıt-ış-mak > ay-t-ış-ma] *is.* **1.** Aytışmak işi. **2.** *ed.* Âşık adı verilen saz şairlerinin kendi aralarında belirli kurallar çerçevesinde düzenledikleri karşılaşma, yarışma; deyişme; karşı; atışma.

aytışmak, [ayıtmak > ay-(ı)t-ış-mak > ay-t-ış-mak] *işteş. f. [-ır]* **1.** Tartışmak; eytişmek; münakaşa etmek. **2.** Söyleşmek, görüşmek. **3.** Münakaşa ederken sert cevaplar vermek. **4.** *ed.* (Âşıklar için) kendi aralarında belirli bir ayak üzerine yarışmak; deyişmek; atışmak.

aytıvermek, [ay-ıt-mak + i-vermek] *{ağız} gçl. f. [-ir]* Söyleyivermek; demek; haber vermek; açıklayıvermek. [DS]

aytmak, [ay-ıt-mak / ay-t-mak آيتمق] *{eT} gçl. f. [-ar]* **1.** Söylemek; demek. [ETY] [Gabain] [Mühennâ] **2.** Sormak. [ETY] [Gabain] [Mühennâ]

ayturmak, [ay-(ı)t-ur-mak / ay-tur-mak] *{eT} gçl. f. [-ur]* Söyletmek. [DLT]

ayu, [adıġ / ayı آيو] *{eAT} is.* Ayı. ⧉ **ayu güli,** *{eAT} Gelincik çiçeği.*|| **ayu incegi,** *{eAT} Ayı yavrusu.*|| **ayu kulagı,** *{eAT} Gelincik çiçeği.*

ayuk[1], [ay-uk] *{eT} is.* Egemen olunan ülke; mülk; memleket. [Tekin]

ayuk[2], **-ğu** [ay-uk] *{ağız} is.* Taş topluluğu; taş yığını. [DS]

ayuk[3], **-ğu** [ay-uk] *{ağız} sf.* **1.** Ayık; uyanık. **2.** *zf.* Artık. **3.** Biraz; azıcık. [DS]

ayurtlamak, [ad-ur-t-la-mak آيرتلامق] *{eAT} gçl. f. [-r]* → ayırtlamak.

ayuto, [İt. aiuto *(yardım)*] *(a'yuto) is.* Kâğıt oyunlarında ortak.

-ayuz, [-ayuz / -eyüz / -ayız / -eyiz] *{eAT} çek. e.* İstek kipi çokluk birinci kişi; -alım. *"Kastımız hot budur anı süreyüz (sürelim)."* Yusuf ve Zeliha.

a'yün, [Ar. ʿayn > aʿyün اعين] *{OsT} is.* **1.** Gözler. **2.** Kaynaklar; pınarlar.

ayva[1], [Far. ābiā => avya > ayva] *is. bot.* **1.** Gülgillerden asıl vatanı Girit'in Kydonia bölgesi olan 4-5 m. kadar boylanabilen, pembemsi beyaz renkli güzel çiçekli, etli ve beş bölmeli meyvesi için yetiştirilen bir ağaç; *(Cydonia vulgaris).* **2.** Ayva ağacının iri ve sarı renkli, ekşimsi ve tıkız, beş bölmeli, üzeri tüycüklü meyvesi. ⧉ **ayva çevirmesi,** *Koyu ayva reçeli şurubunu hep aynı yönde üstü beyazlayıncaya kadar çevirmek suretiyle yapılan tatlı.*|| **ayva ezmesi,** *Kurutulmuş pişmiş ayva ezmesinden nişasta ile yapılan bir tatlı.*|| **ayva göbekli,** *Göbeği çukur olan.*|| **ayva hoşafı,** *Kurutulmuş ayvalardan yapılmış suyu bol şekerli tatlı.*|| **ayva kompostosu,** *Şekerli suda pişmiş soyulmuş ve dilimlenmiş ayva tatlısı.*|| **ayva pişmişi,** *{ağız} Koyu kavun içi renk.* [DS]|| **ayva reçeli,** *Ayvaların şeker içinde çok az su ile pişirilmesiyle elde edilen bir çeşit tatlı.*|| **ayva sarısı,** *Açık yeşile çalan sarı.*|| **ayva tüyü,** *1. Ayvanın üzerindeki tüycüklü kısım. 2. İnsan vücudundaki sarı ve ince, küçük tüyler.*|| **ayvayı yemek,** *1. Kötü bir duruma düşmek. 2. Zarara uğramak.*

ayva[2], [Far. eyvān] *{ağız} is.* **1.** Kapı. **2.** Kapı önü. [DS]

ayva[3], [ay + vay] *{OsT} (16. yy) ünl.* Feryat; figan.

ayvadana, [Yun. aghıovotano] *is. bot.* Birleşikgillerden çalı görünümünde, yaprağı yaban nanesine benzer koyu yeşil renkli, soluk sarı çiçekli çok yıllık otsu bir bitki, *(Artemisia vulgaris / A. herba alba).*

ayvalık, -ğı [ayva-lık] *is.* **1.** Ayva ağaçlarının bulunduğu yer, ayva ağacı bahçesi. **2.** Ayvaların (meyve) saklandığı korunduğu yer.

ayvan[1], [yay-van] *{ağız} sf.* Geniş; yayvan. [DS]

ayvan[2], [Far. eyvān] *is.* **1.** Teras, sundurma. **2.** Bir yanı dışarıya açık oda. **3.** *{ağız}* Askerî malzeme deposu. [DS] **4.** *{ağız}* Mısır, fındık vb. kurutmaya yarayan yerden yüksekçe yer. [DS] **5.** *{ağız}* Çok pencereli ya da bir tarafı açık üst kat odası. [DS] **6.** *{ağız}* Damdaki düzlük; düz dam. [DS]

ayvay, [Far. āy vāy آيواي] *(a:yva:y) {OsT} ünl.* Korku ve şikâyet bildirir.

ayvaz[1], [Ar. ʿivaz] *{OsT} is.* **1.** Büyük konaklarda ve sarayda mutfaktan yemek taşıyan hizmetçi. **2.** *{ağız}* Koca; erkek eş. [DS] **3.** *{ağız}* Gemilerde cerrah yardımcısı; hasta bakıcı. [DS] ⧉ **ayvaz kasap, hep bir hesap,** *"Hangi yol denenirse denensin, sonuç değişmez."* *anlamında kullanılan bir deyim.*

ayvaz[2], [Ar. ʿivāẓ] *{ağız} is.* Karşılık; bedel. [DS]

ayvaz[3], [? ayvaz] *{ağız} sf.* **1.** Bir gözü kör; kör. **2.** Güzel; yakışıklı. **3.** Saçsız; kel. **4.** Sağır. **5.** Hoyrat; kaba. [DS]

ayyab, [Ar. ʿayb *(kusur)* > ʿayyāb عياب] *ayya:b) {OsT} sf.* Çok ayıplayan, çok kusur bulan.

ayyan, [Ar. ʿayyān عيان] *ayya:n) {OsT} sf.* **1.** Ne yapacağını bilemeyen. **2.** Yorgun.

ayyar, [Ar. ʿayyār عيار] *(ayya:r) {OsT} sf.* **1.** Hilekâr. **2.** Dolandırıcı. **3.** Kurnaz. **4.** Çevik; atik. **5.** *{ağız}* Tembel. [DS]

ayyaran, [Ar. ʿayyār > ʿayyārān عياران] *(ayya:ra:n) {OsT} sf.* Aldatanlar, dolandıranlar.

ayyarlık, -ğı [ayyar-lık] *is.* Dolandırıcılık, aldatıcılık.

ayyaş, [Ar. ʿayş *(yiyip içmek)* > ʿayyāş *(birlikte içki içilen arkadaş)* > Far. ʿayyāş عياش] *(ayya:ş) {OsT} sf.* **1.** Çok içki içen; alkolik. **2.** Eğlenceye düşkün. ▭ **ayyāş-ı bed-maāş,** *{OsT} Geçimi kötü; sarhoş.*

ayyaşan, [Far. ʿayyāş > ʿayyāşān عياشان] *(ayya:şa:n) {OsT} sf.* Ayyaşlar, sarhoşlar.

ayyaşlık, -ğı [ayyaş-lık] *is.* İçkiye düşkün olma hâli; sarhoşluk.

ayyuk, [Ar. ʿayyūḳ عيوق] *(ayyu:k) {OsT} is.* **1.** *gök b.* Gök kubbesinin kuzey yarım küresinde bulunan Aurigae takım yıldızının en parlak olan Keçi yıldızı, *(Alpha Aurigae).* **2.** *mec.* Gökyüzünün en yüksek noktası. ▭ **ayyuka çıkmak,** *1. (Ses için) çok yükselmek veya çok fazla çıkmak. 2. Yayılmak, her taraftan duyulmak; herkesçe bilinir olmak. 3. Şiddetini artırmak.*|| **ayyuka ser çekmek,** *Çok yükseklere ulaşmak.*

-az, [-z / -iz / -ız / -az / -ez /-uz / -üz] *yap. e.* → -z.

Az [Fr. azote] *kısalt.* Eskiden, atom sayısı 7, kütlesi 14 olan havanın yaklaşık yüzde seksenini oluşturan renksiz, kokusuz bir gaz olan azotun sembolü idi, şimdi N (nitrojen) kullanılmaktadır.

az[1], [*eT.* āz آز] *sf.* **1.** Ölçü ve derece bakımından yetersiz; çok olmayan; biraz. *{eT} (aynı)* [Mühennâ] [DLT] [Gabain] [Tekin] [Yüknekî] [EUTS] [İKPÖy.] [ETY] **2.** Küçük bir bölüm; biraz. **3.** Ölçü ve derecesi beklenenden eksik olan; yetersiz; sınırlı; mahdut. **4.** Yarım (porsiyon). **5.** *{eT} is.* Azlık; kısalık. [Üç İtigsizler] **6.** *zf.* Seyrek. **7.** Yetersiz olarak; eksik. **8.** Kararlaştırılandan daha az zaman içinde. **9.** *{eAT}* Biraz. ▭ **aza çoğa bakmamak,** *Elindeki ile yetinmek.*|| **aza kanaat etmek,** *Daha az bir şeyle yetinmek.*|| **aza saymak,** *{eAT} Az bulmak, küçümsemek; az görmek.*|| **aza tutmak,** *{eAT} Az görmek.*|| **az az,** *Küçük miktarlar hâlinde fakat süreyi uzun tutarak; yavaş yavaş; gittikçe artırarak.*|| **az biraz,** *{ağız} Az; azıcık.* [DS]|| **az bir şey,** *Bir parça; bir küçük miktar.*|| **az boz,** *{ağız} 1. Biraz; birazcık; azıcık; az buçuk. 2. İhmal edilir miktarda.* [DS]|| **az buçuk,** *1. Ucu ucuna; ancak. 2. Şöyle böyle. 3; Biraz; bir parça.*|| **az bulmak,** *Daha çoğunu umınaktan dolayı eline geçeni yeterli saymamak; azımsamak.*|| **az buz değil,** *Küçümsenemeyecek kadar çok.*|| **az canlı,** *{ağız} Aceleci; sabırsız.* [DS]|| **az çok,** *Önemli ölçüde; epeyce; oldukça.*|| **az çok dememek,** *Uzun süre incelemeden, düşünmeden hemen kabul etmek.*|| **az daha,** *Neredeyse; hemen hemen; az kalsın.*|| **azdan az,** *{ağız} 1. Çok az; birazcık. 2. Son derece az; en az.* [DS]|| **az değil,** *"Göründüğü gibi değil, çok hüner sahibidir." anlamında.*|| **az dolu,** *{ağız} Coşkun; taşkın.* [DS]|| **az gelişmiş,** *(Ülke için) sanayileşememiş ve tarımsal geliri yetersiz.*|| **az gelişmişlik,** *Az gelişmiş ülkelerin niteliği.*|| **az gelmek,** *1. Yetecek kadar olmamak. 2. Daha istenmek.*|| **az gitmek, uz gitmek,** *1. Az yol aldığı hâlde çok şeyler görmek, çok olaylar yaşamak. 2. Masallarda mekân değişikliğini anlatan tekerleme.*|| **az gitti,** *{ağız} Az kaldı.* [DS]|| **az görmek,** *Az bulmak.*|| **az günün adamı olmamak,** *Çok görmüş ve çok yaşamış olmak.*|| **azı çoğa saymak,** *Verilen bir hediyenin maddî değeri düşük olmasına rağmen onu manevi yönden değerli bilmek.*|| **az kaldı,** *(Olumsuz bir şey) neredeyse oluyordu.*|| **az kalsın,** *(Olumsuz) bir şeyin meydana gelmesine çok az bir zaman kalmıştı.*|| **az kişi,** *{eAT} Önemsenmeyecek kimse.*|| **az oldu,** *Az kaldı.*|| **az öğüş,** *{eAT} Biraz; az çok; bir miktar.*|| **az sonra,** *Kısa bir zaman sonra; birazdan.*|| **az söyleyip uz söylemek,** *Çok konuşmamak, konuşunca da çok önemli ve özlü şeyler söylemek.*|| **az zamanda,** *Kısa bir süre içinde.*

az[2], [āz] *{eT} bağ.* Yahut; veya. [EUTS]

az[3], [az] *{eT} sf.* (At donu için) sarı; sarı renkli at. [Gabain] [ETY]

az[4], [ez-ik / az / iz] *{eT} is.* Uzunlamasına çizik tırnak izi. [DLT]

az[5], [āz] *{eT} sf.* **1.** Yanlış. **2.** Sürçme; sehiv; yanlışlık. [EUTS]

az[6], [Far. āz آز] *(a:z) {OsT} is.* Açgözlülük; tamah; hırs; arzu; heves. *{eT} (aynı)* [EUTS]

az[7], [ağız > az ?] *{ağız} is.* İç taraf. [DS]

az[8], **-zzı** [Ar. ʿażż عض] *{OsT} is.* Isırma. ▭ **azz-i benām,** *Parmak ısırma.*

az[9], **-zzı** [Ar. ʿāżż / ʿāżże عاضه / عاض] *(a:z) {OsT} is.* Isıran; ısırıcı.

a'za, [Ar. ʿużv > aʿżā اعضا] *(a-za:) {OsT} is.* → aza[1]. ▭ **a'zā-yı dāhiliye,** *{OsT} anat. İç organlar.*|| **a'zā-yı fahriye,** *{OsT} Bir dernek veya kuruluşun şartlarına uygun olmadığı hâlde saygı duyarak kaydettiği üye; fahrî üye; onur üyesi; şeref üyesi.*|| **a'zā-yı hāriciye,** *{OsT} anat. Dış organlar.*|| **a'zā-yı mevcūde,** *{OsT} Hazır bulunan üye.*|| **a'zā-yı tabiiye,** *{OsT} Bir kuruluşun doğal üyeleri.*|| **a'zā-yı tenāsüliye,** *{OsT} anat. Üreme organları.*

aza[1], [Ar. ʿuzv > aʿzā أعضا] *(a:za:) is.* **1.** Vücut parçaları; organlar. **2.** Bir derneğe, bir komisyon veya daireye bağlı kimse; *üye.* **3.** Vücut parçası; uzuv. ⊡ **aza olmak,** *Bir dernek veya birliğe kayıt olmak; üye olmak.*

aza[2], **-a'i** [Ar. ʿazāʾ عزاء] *(aza:) {OsT} is.* **1.** Yas; matem. **2.** Cenaze alayı. **3.** Başsağlığı ziyareti. **4.** Sabır. ⊡ **azā-hāne,** *{OsT}* → azahane.|| **azā tutmak,** *{OsT} Yas tutmak.*|| **azā vermek,** *{OsT} Başsağlığı dilemek.*|| **azaya gitmek,** *{ağız} Başsağlığı dilemeye gitmek.* [DD]

a'zab[1], [Ar. ʿazeb > aʿzāb أعزاب] *(a-za:b) {OsT} is.* Bekâr erkekler.

a'zab[2], [Ar. aʿżab أعضب] *(a-zab) {OsT} sf.* (Hayvan için) düşük kulaklı veya kırık boynuzlu.

azab[1], [Ar. ʿazb *(bekârlık)* > ʿazab / ʿazeb عزب] *{OsT} is.* **1.** Bekâr; evlenmemiş erkek. **2.** Çiftlik uşağı. **3.** *as.* Eski Türk ordusunda asıl çekirdeği oluşturan hafif piyade askeri. **4.** *as.* Donanmada görevli er. ⊡ **azab ağası,** *{OsT} Azapların en yüksek âmiri.*|| **azab çağırmak,** *{OsT} Azapları silah altına almak.*

azab[2], [Ar. ʿaẕāb عذاب] *(aza:b) {OsT} is.* → azap. ⊡ **azāb-engîz,** *{OsT} Azap verici.*|| **azāb-ı ahiret,** *{OsT} Ahret azabı.*|| **azāb-ı cehennem,** *{OsT} 1. Cehennem azabı. 2. mec. Büyük sıkıntı.*|| **azāb-ı elîm,** *{OsT} Çok üzüntü veren azap.*|| **azāb-ı intizār,** *{OsT} Beklemenin verdiği sıkıntı.*|| **azāb-ı marāz,** *{OsT} Hastalığın verdiği eziyet.*|| **azāb-engîz,** *{OsT} Azap verici.*

azabunsuz, [ʿaẕab-un-suz عذابنسز] *{eAT} zf.* Azapsız.

azacık, -ğı [az-a-cık] *zf.* Azıcık; biraz.

azad[1], [Ar. ʿażād عضاد] *(aza:d) {OsT} sf.* Kısa ve sık dikilmiş.

azad[2], [Far. āzād آزاد] *(a:za:d) {OsT} sf.* **1.** → azat. **2.** Kusursuz; ayıpsız. ⊡ **āzād-merd,** *{OsT} Dünyevi bağlarından kurtulmuş kimse.*||

azaddiraht, [Far. āzād *(serbest)* + diraḫt *(ağaç)* آزاددرخت] *{OsT} is. bot.* Yaprakları hayvanları öldürecek kadar zehirli bir ağaç; henzel meyvesinin ağacı, *(Melia azadirachta).*

azade, [Far. āzāde آزاده] *(a:za:de) {OsT} sf.* **1.** Hür. **2.** Serbest. **3.** *ed.* Anlamı tamamlanmış tek dize; bir cümle oluşturan mısra. **4.** *zf.* *(-den ayrılma hâlinden sonra)* Uzak. **5.** Yakasını sıyırmış olarak; kurtularak. ⊡ **āzāde-dil,** *{OsT} Kalben birine bağlı olmayan.*|| **āzāde-gân,** *{OsT} Özgür olanlar; kurtulmuş olanlar; hürler.*|| **āzāde-gî,** *{OsT} Özgürlük; serbestlik; hürlük.*|| **āzāde-hātır,** *{OsT} Gönlünü her türlü hırstan kurtarmış olan.*|| **āzāde-hayāt,** *{OsT} Hayattan kurtulmuş olan.*|| **āzāde mısra,** *{OsT} ed. Herhangi bir beyte veya nazım birimine bağlı olmayan tek başına söylenmiş mısra.*|| **āzāde-ser,** *{OsT} Başında derdi olmayan; başıboş; başı dinç; gailesiz.*|| **āzāde-serāne,** *{OsT} Başıboş olarak.*

azadelik, -ği [azade-lik] *(a:za:delik) is.* **1.** Bağımsızlık, serbestlik. **2.** Başıboşluk. **3.** Sorumsuzluk. **4.** Hürriyet.

azadî, [Far. āzādī آزادی] *(a:za:di:) {OsT} is.* Özgürlük; serbest olma.

azadlu, [āzād-lu آزادلو] *(a:za:dlu) {eAT} sf.* **1.** Serbest bırakılmış; azat edilmiş. **2.** *is.* Özgür kimse; hür kişi.

azadvari, [Far. āzād-vārī آزادواری] *(a:za:dva:ri:) {OsT} is.* Irak Türkmenleri arasında söylenen yaygın bir bestenin adı.

azag, [az-ağ] *{eT} sf.* Sapık; yanlış yola sapmış. [EUTS] [Üç İtigsizler]

azaf, [Ar. żıʿf *(kat, kere)* > ażʿaf / aḏʿāf أضعاف] *{OsT} sf.* (Belirtilen miktarda) misiller; katlar.

azahane, [Ar. ʿazāʾ *(matem)*+Far. ḫāne *(ev)* عزاخانه] *(aza:ha:ne) {OsT} is.* Acıya uğramış yaslı ev; matem evi.

azahî, [Ar. ıżḥiyye > ażāḥī أضاحی] *(aza:hi:) {OsT} is.* Kurban bayramında kesilen hayvanlar; kurbanlar.

azahik, -ki [Ar. uḏḥuke / użḥuke > ażāḥik أضاحك] *(aza:hik, h kalın söylenir) {OsT} is.* Gülünç şeyler; güldürücü şeyler.

azaim[1], [Ar. ʿazime *(tılsım)* > ʿazāim عزائم] *(aza:im) {OsT} is.* Cin, yılan, hastalık gibi zararlı şeylerden korunmak için okunan dua ve yapılan muskalar; sihirli sayılan sözler; efsunlar. ⊡ **azāim-hᵛān,** *{OsT} 1. Dua okuyan. 2. Üfürükçü.*|| **azāimü'r-ruka,** *{OsT} Büyü yaparken okunan Kur'an ayetleri.*

azaim[2], [Ar. ʿazm *(karar)* > ʿazāim عزائم] *(aza:im) {OsT} is.* Verilen kararda durmalar; sebatlar; kesin kararlılıklar.

azaim[3], [Ar. ʿazīme *(uyarı)* > ʿazāim عزائم / عزایم] *(a-za:im) {OsT} is.* Kusur bulmalar; ayıplamalar; tenkitler; kınamalar; uyarılar.

azaim[4], [Ar. ʿaẓime *(büyük iş)* > ʿaẓāim عظائم] *(a-za:im) {OsT} is.* **1.** Dehşet verici olaylar. **2.** Önemli ve büyük şeyler.

azak[1], [aḏ-ak / azak] *{eT} is.* Ayak. [DLT]

azak[2], [az-mak > az-ak / az-uk] *{eT} is.* **1.** Nereden ve kimden geldiği belli olmayan ok. [DLT] **2.** *{ağız}* Kuzeydoğudan esen yel. [DS] ⊡ **azak eğiri,** *bot. Yılan yastığıgillerden durgun su kenarlarında yetişen şerit yapraklı, başak çiçekli; kurutulmuş kök sapları parfüm sanayiinde, halk hekimliğinde terletici ve spazm giderici olarak kullanılan otsu bitki, (Acorus calamus).*

azak[3], **-ğı** [azak] *{ağız} is.* Domates. [DS]

azaklamak, [az-ak-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ı)yor]* İzini kaybettirmek; şaşırtmak. [DS]

azaktan, [az-ak-tan] *{ağız} zf.* Birazdan. [DS]

azal, [Ar. ezel > āzāl آزال] *(a:za:l) {OsT} is.* Öncesi olmayan zamanlar; başlangıçsız zamanlar; ezeller.

azalak, -ğı [az-mak > az-a-la-k ?] *{ağız} sf.* Bol; çok. [DS]

azalan, [azal-mak > azal-an] *sf.* **1.** Ölçü ve sayı bakımından giderek küçülen, eksilen. **2.** Azalma eğilimi gösteren.

azalık, -ğı [aza-lık] *(a:za:lık) is.* Aza olma durumu; üyelik.

azalım, [azal-mak > azal-ım] *is.* **1.** Azalmak işi ve sonucu. **2.** *fiz.* Sönümlenmiş bir dalganın ardışık en büyük iki genliği arasındaki oran.

azalış, [az-al-ış] *is.* Azalma işi ve biçimi.

azalil, [Ar. użlūle > ażālīl اضاليل] *(aza:li:l) {OsT} is.* Yanlışlar; yanılmalar.

azalma, [az-al-ma) *is.* Azalmak işi; eksilme; tenakus.

azalmak, [*eT* āz > az-al-mak] *dönşl. f. [-ır]* **1.** Öncekinden daha küçük ve az duruma gelmek. **2.** Sayıca eksilmek. **3.** Kuvvetini ve şiddetini kaybetmek. **4.** Hafiflemek. **5.** Zayıflamak. **6.** Seyrekleşmek. **7.** Kıtlaşmak. **8.** (Işık için) sönükleşmek.

azaltılma, [az-al-t-ıl-ma] *is.* Azaltılmak işi.

azaltılmak, [az-al-t-ıl-mak] *edil. f. [-ır]* Sayı ve ölçü bakımından eksiltilmek.

azaltım, [az-al-t-ım] *is.* **1.** Azaltmak işi ve sonucu. **2.** Bir değişkenin her adımında veya her turunda kaybettiği değer.

azaltma, [az-al-t-ma] *is.* Azaltmak işi.

azaltmak, [az-al-t-mak] *gçl. f. [-ır]* **1.** Ölçü bakımından küçültmek. **2.** Sayıyı indirmek. **3.** Yoğunluğu düşürmek. **4.** Şiddeti hafifletmek.

azalya, [Yun. azalea > İng. azalea] *is. bot.* Bir bahçe çiçeği.

a'zam, [Ar. ʿaẓāmet *(büyüklük)* > aʿẓām اعظام] *(a-za:m) {OsT} sf.* **1.** Yaş ve mevki bakımından daha büyük. **2.** En büyük. **3.** Çok büyük. ⊡ **azām-ı esbāb,** *{OsT} En büyük sebep.*

azam, [Ar. ażam اضم] *{OsT} is.* **1.** Kin; düşmanlık; kötü niyet; öç alma duygusu. **2.** Öfke; hiddet. **3.** Kıskançlık.

azamet, [Ar. ʿaẓāmet عظامت] *(aza:met) {OsT} is.* **1.** Büyüklük; ululuk. **2.** İri yapılı ve büyük bedenli olma; heybet. **3.** Kendini başkalarından büyük görme; kibir; gurur; çalım; kurum. **4.** Büyük gösteriş, görkem; tantana; debdebe; ihtişam; şatafat. **5.** Allah'ın her şeyi kapsayan büyüklüğü.

azametli, [azamet-li] *(aza:metli) sf.* **1.** Büyük, ulu; yüce. **2.** İri yarı; heybetli. **3.** Kibirli; gururlu; çalımlı. **4.** Görkemli; muhteşem.

azametlu, [azamet-lü] *(aza:metlû:) {OsT} sf.* İmparatorluk döneminde padişahların büyüklüğünü ifade için kullanılan unvan sıfatı; azametli.

a'zamî, [Ar. aʿẓam *(en büyük)* > aʿẓamī عظمى] *(a-za-mi:) {OsT} sf.* → azamî.

azamî, [Ar. aʿẓam *(en büyük)* > aʿẓamī عظمى] *(a:za-mi:) {OsT} sf.* **1.** En çok, en fazla. **2.** En üstün. **3.** *mat.* Maksimum. ⊡ **azamî derecede,** *En yüksek olarak.*

azamim, [Ar. iżmāme > ażāmīm اضاميم] *(aza:mi:m) {OsT} is.* Desteler; kümeler; zümreler.

a'zamiyet, [Ar. aʿẓamī > aʿẓamiyyet عظميت] *(a-za-miyet) {OsT} is.* **1.** Pek büyük olma durumu. **2.** *mat.* Bir sayının diğerinden büyük olması durumu.

azamut, [Ar. aʿẓamet *(büyüklük)* > aʿẓamūt عظموت] *(azamu:t) {OsT} is.* Allah'ın sözle anlatılamayan büyüklüğü.

azan[1], [Ar. üẕn *(kulak)* > āẕān آذان] *(a:za:n) {OsT} is.* Kulaklar.

azan[2], [Sansk. āsana] *{eT} is.* **1.** Sedir. [EUTS] **2.** *{ağız} is. bot.* Katır tırnağı; bir çeşit dikenli bitki; çalı. [DS]

azand, [?azand] *{eT} is.* Hikâye; masal. [EUTS]

azanık, -ğı [az-an-ık] *{ağız} sf.* Zengin. [DS]

azanlamak, [az-an-la-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(ı)-yor]* (Yara, çıban için) azmak. [DS]

azanlatmak, [az-an-la-t-mak] *{ağız} gçl. f. [-ır]* **1.** Azdırmak. **2.** Şakayı kavgaya çevirmek. **3.** Sarpa sardırmak; karıştırmak. [DS]

azap[1], **-bı** [Ar. ʿaẕāb عذاب] *(aza:b) {OsT} is.* **1.** Günah işleyenlere, kâfirlere ve inkârcılara ölüm sonrası verilecek ceza ve uygulanacak eziyet. **2.** İnsan bedeninden veya ruhi sebeplerden kaynaklanan ıstırap; acı. **3.** Pişmanlık; nâdim olma. **4.** Korku. **5.** Şiddetli ve bunaltıcı sıkıntı; buhran. ⊡ **azap çekmek,** *Sıkıntı ve acı duymak; çok üzülmek.*|| **azap vermek,** *Sıkıntı ve acı vermek; eziyete sokmak.*|| **azaba düşmek,** *Sıkıntı, acı ve eziyete uğramak.*

azap[2], **-bı** [Ar. ʿazzāb عزاب] *is.* **1.** Çiftlik uşağı. **2.** *{ağız}* Bir yıllığına tutulan erkek hizmetçi; uşak. [DS] **3.** *{ağız}* Bir yaşını geçmiş erkek keklik. [DS] **4.** *{ağız}* Dokumada bir ilmikteki iki çözgü telinden birincisi. [DS] **5.** *{ağız}* Köy dışında çobanların ve hayvanların barınması için yapılan dam. [DS] **6.** *{ağız} sf.* Güçlü; kuvvetli. [DS]

azaplı, [azap-lı] *sf.* Azap veren, sıkıntıya sokan.

azapsız, [azap-sız] *sf.* **1.** Azap çekmeden. **2.** Utanç duymadan.

a'zar, [Ar. ʿöẕr > aʿẕār اعذار] *(a-za:r) {OsT} is.* Özürler; engeller; bahaneler.

azar[1], [az-ar] *sf.* Az olarak. ⊡ **azar azar,** *Küçük miktarlar hâlinde fakat süreyi uzun tutarak.*

azar[2], [İbr. azar / Far. āẕer آذر] *{OsT}* *is.* **1.** Mart ayı. **2.** Celali takviminde Kasım ayı.

azar[3], [Far. āzürden *(incitmek)* > āzār آزار] *(a:za:r)* *{OsT}* *is.* Yaptığı bir kusurdan dolayı birisine söylenen kırıcı söz; paylama; tekdir. ☞ **āzār-dîde,** *{OsT} Zulüm görmüş, incitilmiş.*|| **āzār-dil,** *Gönül kırıklığı.*|| **āzār-ende,** *{OsT} Azarlayan, inciten.*|| **azar işitmek,** *Kırıcı ve kaba sözlere muhatap olmak; azarlanmak; paylanmak.*|| **āzār-mend,** *{OsT} Üzüntülü; incitilmiş.*|| **āzār-mendî,** *{OsT} İncitilmiş olan; kırılmış.*|| **āzār-resān,** *{OsT} Üzüntüye yol açan.*|| **āzār-resîde,** *{OsT} Kırılmış, üzülmüş.*

azar[4], **-rrı** [Ar. żarar > ażarr أضرّ] *{OsT}* *sf.* Çok zararlı: en zararlı. ☞ **azarr-ı müskirāt,** *{OsT} İçkilerin en zararlısı.*

azari, [Far. āzürden *(incitmek)* > āzārī آزاری] *(a:za:ri:)* *{OsT}* *is.* **1.** Azarlanmış olma; incitilmiş olma. **2.** Küfürbazlık; muzırlık.

azariş, [Far. āzürden *(incitmek)* > āzāriş آزارش] *(a:za:riş)* *{OsT}* *is.* İncitme; kırma; azarlama.

azarlama, [azar-la-ma] *is.* Azarlamak işi.

azarlamak, [Far. āzār > azar-la-mak] *gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Birinin işlediği bir suç veya kusurdan dolayı sert ve kırıcı bir ifadeyle uyarmak; paylamak; tekdir etmek; ikaz etmek; çıkışmak.

azarlanma, [azar-la-n-ma] *is.* Azarlanmak işi.

azarlanmak, [azar-la-n-mak] *edil. f. [-ır]* Kusurlarından dolayı birisi tarafından azar işitmek; paylanmak; tekdir edilmek.

azarlatma, [azar-la-t-ma] *is.* Azarlatmak işi.

azarlatmak, [azar-la-t-mak] *gçl. f. [-ır]* Birini azarlama işini başkasına yaptırmak; paylatmak; tekdir ettirmek.

azat[1], **-dı** [Far. āzād آزاد] *(a:za:t)* *sf.* **1.** Kölelikten ve esaretten kurtulmuş; hür; özgür; serbest. **2.** (Kuş için) kafesten salıverilmiş. **3.** *is.* Serbest bırakma. **4.** Okulu tatil edip öğrencileri serbest bırakma; paydos. **5.** *mec.* Bağlarından, baskılardan kurtulma. **6.** Gölgesinden veya aşılayarak meyvesinden yararlanmak amacıyla tarla içlerinde bırakılan genç ağaç. **7.** *{ağız}* Kırda yetişen tek ve büyük ağaç. [DS] **8.** *{ağız}* Yabani armut; ahlat. [DS] ☞ **azat buzat, beni cennet kapısında gözet,** *Tutulmuş bir kuş veya yabani hayvanı kendi ortamına bırakırken söylenen dua nitelikli tekerleme.*|| **azat etmek,** *Serbest bırakmak, hürriyetini eline vermek.*|| **azat eylemek,** *Azat etmek.*|| **azat kabul etmez bendeniz,** *{OsT} Eskiden mektuplarda imzanın üstüne konulan bağlılık ifadesi bir deyim.*|| **azat olmak,** *Serbest bırakılmak.*|| **azat vakti,** *{OsT} Öğrencilerin okuldan çıkma zamanı.*

azat[2], [az-mak > az-at] *{ağız}* *sf.* **1.** İşe yaramaz. **2.** Güçlü; kocaman. [DS]

azatlama, [azat-la-ma] *is.* **1.** Azatlamak işi. **2.** Köleye hürriyetini verme, serbest bırakma.

azatlamak, [azat-la-mak] *gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* **1.** (Köle için) hürriyetini vermek; serbest bırakmak. **2.** (Kuşu) serbest bırakmak. **3.** Öğrencileri okuldan salıvermek. **4.** Avrupa'da derebeylik döneminde toprak kölesi olmaktan kurtarmak.

azatlı, [azat-lı] *sf.* **1.** Azat edilmiş, eline azat belgesi verilmiş. **2.** *{ağız}* Kimsesi olmayan. [DS] **3.** *is.* Azat edilmiş cariye veya köle. **4.** *{ağız}* Birkaç kere evlenmiş kadın. [DS] ☞ **azatlı cariye,** *{OsT} İmparatorluk döneminde haremde dokuz yıllık çalışma dönemini doldurduktan sonra bir belge verilerek azat edilen, serbest bırakılan cariye.*

azatlık, -ğı [azat-lık] *is.* **1.** Azat olma durumu. **2.** Esaretten kurtulma; hürriyete kavuşma; özgürlüğünü elde etme. **3.** Serbest kalma. **4.** *sf.* (Köle veya cariye için) azat olma hakkını elde etmiş. **5.** *{OsT}* İmparatorluk döneminde Darüssaade ağalarından azledilerek Mısır'a sürgün edilenlere bağlanan maaş.

azatname, [Far. āzād-nāme آزادنامه] *(a:za:tna:me)* *{OsT}* *is.* Azat edilen cariyelere verilen belge; ıtıkname.

azatsız, [azat-sız] *sf.* Azat edilemez durumda.

azaylı, [Far. āzādī] *{ağız}* *sf.* Terbiyeli. [DS]

azaysız, [azay-sız] *{ağız}* *sf.* Huysuz; terbiyesiz. [DS]

azaz, [Ar. ʿażāż عضاض] *(aza:z)* *{OsT}* *is.* Tek lokma.

azazel, [İbr. azazel] *is.* Yahudilerin her yıl Kefaret *(Yom Kippur)* bayramında bütün günahları temsilî olarak yükledikleri keçi*(kefaret keçisi, günah keçisi)*'yi götürüp sundukları çöl şeytanı.

azazet, [Ar. ʿizz *(şeref)* > ʿazāzet عزازت] *(aza:zet)* *{OsT}* *is.* Büyüklük; itibar; değer.

Azazil, [Ar. ʿazāzīl عزازیل] *(aza:zil)* *is.* Şeytanın Allah'a isyan etmeden önceki adı; İblis'in meleklikteki adı.

azb[1], [Ar. ʿażb عضب] *{OsT}* *is.* Bekârlık.

azb[2], [Ar. ʿuẕūbet *(tatlılık)* > ʿaẕb عذب] *{OsT}* *is.* **1.** İçimi hoş. **2.** Tatlı. ☞ **azbü'l-beyān,** *{OsT} Anlatımı çok hoş; tatlı dilli.*

azb[3], [Ar. ʿażb عضب] *{OsT}* *is.* **1.** Kesme. **2.** Isırma. **3.** Çok kötü azarlama. **4.** Hastalık yüzünden zayıflama. **5.** *sf.* Keskin.

azba[1], **-a'i** [Ar. ʿażbāʾ عضباء] *(azba:)* *{OsT}* *is.* **1.** Kulağı kesik veya boynuzu kırık hayvanlar. **2.** Dişi deve. **3.** Hz. Muhammed'in devesinin adı.

azba[2], **-a'ı** [Ar. żabʿ > ażbāʿ أضباع] *(azba:)* *{OsT}* *is.* Kolun yukarı kısmı.

azbar, [Kırım Tat. azbar] *{ağız}* *is.* Ahır önündeki toprak meydan. [DS]

azbet, [Ar. ḥazbe حزبه] *{ağız}* *is.* Aşireti oluşturan küçük topluluklardan her biri. [DS]

azbu, -u'ı [Ar. żabuʿ > ażbuʿ اضبع] *{OsT}* *is. zool.* Sırtlanlar.

azca, [az-ca] *sf.* Oldukça az.

azcık, -ğı [az-cık] *(a'zcık)* *sf.* **1.** Çok az. **2.** *zf.* Hafifçe, belli belirsiz.

azcıktan, [az-cık-tan] *{ağız}* *zf.* Birazdan; biraz sonra. [DS]

azcuk, [az-cuk ازجق] *(a'zcuk)* *{eAT}* *sf.* Azıcık.

azça, [az-ça] *{eT}* *sf.* Biraz. [ETY]

azd, [Ar. ʿażd عضد] *{OsT}* *is.* **1.** Kolun üst kısmı. **2.** Destek. **3.** Güç; kuvvet; kudret. ⊡ **azdü'd-devle,** *{OsT}* *Devletin desteği.*

azdad, [Ar. żıdd > ażdād اضداد] *(azda:d(x)* *{OsT}* *is.* **1.** Zıtlar; karşıtlar. **2.** İki zıt anlama gelen kelimeler.

azde, [Far. āzde آزده] *{OsT}* *sf.* **1.** Boyalı; boyanmış. **2.** Matkap vb. ile delinmiş.

azdırılma, [az-dır-ıl-ma] *is.* Azdırılmak işi.

azdırılmak, [az-dır-ıl-mak] *edil. f.* *[-ır]* Azmasına yol açılmak.

azdırma, [az-dır-ma] *is.* Azdırmak işi.

azdırmak[1], [az-dır-mak آزدرمق] *gçl. f.* *[-ır]* **1.** Yoldan çıkarmak; şaşırtmak. **2.** Tahrik etmek; kışkırtmak. **3.** Çocukları yaramazlık yapmaya teşvik etmek; kışkırtmak. **4.** Köpek veya kedi gibi hayvanları eve dönemeyecekleri ıssız bir yere bırakarak kaybolmalarını sağlamak. **5.** Duyguları coşturmak, zapt edilmez hâle getirmek. **6.** Cinsel arzuları tahrik etmek. **7.** Kesik veya sivilce gibi açık yaralara mikrop kaptırmak; iltihaplanmasına sebep olmak. **8.** Çamaşırı temizlenemez hâle gelinceye kadar kirletmek. **9.** Beyaz çamaşırları soğuk su ile yıkayarak ağarmaz hâle getirmek. **10.** *{eAT}* Değiştirmek. **11.** *{ağız}* Birsini, bir başkası aleyhine kışkırtmak. [DS] **12.** *{ağız}* Kızdırmak. [DS] **13.** *{ağız}* Başıboş bırakmak; baştan savmak; şaşırtıp ortada bırakmak. [DS] **14.** *{ağız}* Yolunu şaşırmak; şaşırtmak. [DS] **15.** *{eAT}* İğfal etmek. **16.** *{ağız}* (Yüz için) asmak; surat etmek. [DS]

azdırmak[2], [az-dır-mak] *{eAT}* *gçl. f.* *[-ur]* Azaltmak.

azdurıcı, [azdur-ıcı] *{eAT}* *sf.* Doğru yoldan çıkaran; saptıran.

azdurmak, [az-dur-mak] *{eAT}* *gçl. f.* *[-ur]* **1.** Doğru yoldan çıkarmak; saptırmak. **2.** Vazgeçirmek. **3.** Boşa çıkarmak. **4.** Bozguna uğratmak; harap ve perişan etmek.

a'zeb, [Ar. ʿaẕb > aʿẕeb اعذب] *(a-zeb)* *{OsT}* *is.* En lezzetli; en tatlı.

azeb, [Ar. ʿazb *(bekârlık)* > ʿazab / ʿazeb عزب] *{OsT}* *is.* **1.** Bekâr; evlenmemiş erkek. **2.** Çiftlik uşağı. **3.** *as.* Eski Türk ordusunda asıl çekirdeği oluşturan hafif piyade askeri. **4.** *as.* Donanmada görevli er.

azeban, [Ar. ʿazeb > ʿazebān عزبان] *(azeba:n)* *{OsT}* *is.* **1.** Bekârlar. **2.** Donanmada hizmet gören erler.

azeh, [Far. āzeḫ آزخ] *(a:zeh, h kalın söylenir)* *{OsT}* *is.* Siğil.

a'zel, [Ar. aʿzel اعزل] *(a-zel)* *{OsT}* *is.* Yalnız ve silahsız bulunan kimse.

azelya, [Yun. azaleos / Lat. azalea] *(aze'lya)* *is.* Güzel ve gösterişli çiçekleri dolayısıyla saksılarda yetiştirilen orman gülü, *(Rhododendron indicum).*

azer, [Far. āẕer آذر] *(a:zer)* *{OsT}* *is.* Ateş. ⊡ **āzer-ahş,** *{OsT}* *Yıldırım.*|| **āzer-āsa,** *{OsT}* *Ateş gibi; kıpkızıl.*|| **āzer-gede,** *{OsT}* *Ateşe tapanların tapınağı; ateşgede.*|| **āzer-gûn,** *{OsT}* *1. Ateş rengi; kırmızı. 2. Kenarları kırmızı ortası siyah bir tür şakayık.*|| **āzer-kede,** *{OsT}* *Ateşe tapanların tapınağı; ateşgede.*|| **āzer-kîş,** *{OsT}* *Ateşe tapan; Mecusi.*|| **āzer-perest,** *{OsT}* *Ateşe tapan; Mecusi.*|| **āzer-şeb,** *{OsT}* *1. Ateşte yanmadığı söylenen bir masal hayvanı; Semender. 2. Şimşek.*|| **āzer-şîn,** *{OsT}* *Semender.*|| **āzer-yūn,** *{OsT}* → azer-gûn.

Azerbayigân, [Far. āẕer-bāyigān آذربايگان] *(a:zerba:-yigâ:n)* *{OsT}* *is.* Azerbaycan.

azerd, [Far. āẕerd آذرد] *(a:zerd)* *{OsT}* *is.* Boya; renk.

azerî, [Far. āẕer + Ar. -ī آذرى] *(a:zeri:)* *{OsT}* *sf.* Ateşli.

Azerî, [Far. āẕer-ī آذرى] *(a:zeri:)* *{OsT}* *is.* **1.** Azerbaycan'da yaşayan Türk soylu halk ve bu soydan olan kimse; Azerbaycanlı. **2.** *sf.* Azerbaycanlılara ait.

Azerîce, [Azerî-ce] *is.* **1.** Azerbaycan Türklerinin kullandığı Türk lehçesi. **2.** *sf.* Azerbaycan Türklerinin kullandığı Türk lehçesi ile yazılmış eser.

azerm, [Far. āzerm آزرم] *(a:zerm)* *{OsT}* *is.* **1.** Utanma. **2.** Şefkat. **3.** Haşmet. ⊡ **āzerm-cū,** *{OsT}* *Terbiyeli; kibar; ince.*

azfar, [Ar. ẓufr > aẓfār اظفار] *(azfa:r)* *{OsT}* *is.* Tırnaklar.

azfendak, [Far. āzfendāk آزفنداق] *(a:zfenda:k)* *{OsT}* *is.* Gökkuşağı.

azfer, [Ar. ẓufr > aẓfer اظفر] *{OsT}* *sf.* (Kişi için) uzun tırnaklı.

azgan[1], [az-ğan] *{eT}* *{ağız}* *is. bot.* Kuşburnu bitkisi. [DLT] [DS]

azgan[2], [Ar. żıġn > ażġān اضغان] *(azğa:n)* *{OsT}* *is.* Kinler; garezler.

azgas, [Ar. żaġs > ażġās اضغاث] *(azğa:s)* *{OsT}* *is.* **1.**

Demetler; desteler. **2.** Karmakarışık rüya ve söylentiler.

azgaş, [*eT.* āz-mak *(yoldan çıkmak; sapmak)* > az-ġa-ş ازغاش] *{eAT} is.* Mücadele.

azgaşmak, [*eT.* āz-mak *(yoldan çıkmak; sapmak)* > az-ġa-ş-mak آزغاشمق] *{eAT} {ağız} dönşl. f. [-ır] [eAT.. -ur]* **1.** Kızmak. **2.** Kızışmak. **3.** Azgınlaşmak. [DS]

azgın, [*eT* āz-mak *(yoldan çıkmak; sapmak)* > az-gın] *sf.* **1.** Azmış olan. **2.** Öfkeden kontrolünü kaybetmiş; gözü dönmüş. **3.** Saldırmaya hazır. **4.** Vahşi. **5.** (Deniz için) dalgalı ve kabarmış. **6.** (Rüzgâr için) çok şiddetli, kasıp kavuran. **7.** Cinsel bakımdan aşırı istek duyan; doyumsuz. **8.** (Çocuk için) etrafı kırıp döken, söz dinlemeyen; yaramaz; haşarı. **9.** (Ten, deri vb için) çabuk iltihaplanan; yarası geç iyileşen. **10.** Doğru yoldan ayrılmış; sapık; sapkın. ⊡ **azgın azgın,** *Coşkun ve taşkın bir hâlde.*

azgına, [az-ġına] *{eT} zf.* Azıcık; azca; çok az. [EUTS]

azgınlaşma, [azgın-la-ş-ma] *is.* Azgınlaşmak işi.

azgınlaşmak, [azgın-la-ş-mak] *dönşl. f. [-ır]* **1.** Azgın ve saldırgan duruma gelmek. **2.** Aşırı cinsel istek duymak.

azgınlık, -ğı [azgın-lık] *is.* **1.** Kızgınlık, öfke, saldırganlık gibi duygu ve davranışlarda aşırı gitme; taşkınlık. **2.** Aşırı yaramazlık; haşarılık. **3.** Aşırı cinsel istek. **4.** Sapıklık. **5.** Kötülük, fesat. ⊡ **azgınlık etmek,** *1. Aşırı gitmek. 2. Fesat çıkarmak, bozgunculuk etmek.*

azgınmak, [āz > az-ġın-mak آزغنمق] *{eAT} gçl. f. [-ur]* Az görmek; azımsamak.

azgıntı, [*eT.* āz-mak *(yoldan çıkmak; sapmak)* > azgın-tı] *{ağız} is.* Soytarı; serseri. [DS]

azgışmak, [*eT.* āz-mak *(yoldan çıkmak; sapmak)* > az-ġı-ş-mak آزغشمق] *{eAT} dönşl. f. [-ır]* **1.** Kızmak. **2.** Kızışmak. **3.** Azgınlaşmak.

azgun, [*eT.* āz-mak *(yoldan çıkmak; sapmak)* > az-ġun / az-kun آزغون] *{eAT} sf.* Doğru yoldan ayrılmış; baştan çıkmış; sapkın; sapık. ⊡ **azgun işli,** *{eAT} Bozguncu.*

azgunırak, [azġun-ırak] *{eAT} sf.* **1.** Daha sapık. **2.** Daha şaşkın. **3.** Daha çok uzaklaşmış, daha çok ayrılmış olan.

azgunlık, [*eT.* āz-mak *(yoldan çıkmak; sapmak)* > az-ġun-lık آزغونلق] *{eAT} is.* **1.** Azgınlık; taşkınlık; sapıklık. **2.** Kötülük; fesat; bozgunculuk. **3.** İnsanı imtihan edecek şey; şaşırtacak şey; fitne. ⊡ **azgunlık eylemek,** *{eAT} Bozgunculuk yapmak; fesat çıkarmak.*|| **azgunlıga okuyıcı,** *{eAT} Sapıklığa çağıran.*

azgurışmak, [*eT.* āz-mak *(yoldan çıkmak; sapmak)* > az-ġur-ış-mak آزغورشمق] *{eAT} işteş. f. [-ur]* **1.** Birbirini doğru yoldan saptırmak; iğva etmek. **2.** Birbirine kızmak.

azgurmak, [*eT.* āz-mak *(yoldan çıkmak; sapmak)* > az-ġur-mak] *{eT} gçl. f. [-ur]* Yanlış yola götürmek; azdırmak; saptırmak; ayartmak. [Gabain] [EUTS]

azha, [Ar. żahve > ażhā اضحى] *(azha:) {OsT} is.* Göller; göletler; havuzlar.

azher, [Ar. ẓāhir *(açık)* > aẓher / aẓhar اظهر] *{OsT} sf.* Çok açık; çok belli; meydanda; aşikâr.

azı, [*eT* az-ıġ / az-ık] *is.* **1.** Her iki çenede sağlı sollu beşer adet bulunan öğütücü dişler; azı dişi. **2.** *{ağız}* Kağnı dingilini yanlara bağlayan ağaç kama. [DS] **3.** *{ağız}* Keskin aletlerin, tırnağın dip tarafı. [DS] ⊡ **azı kazığı,** *{ağız} Kağnılarda araba evi, dingil ve oku birbirine bağlayan kazık.* [DS]

azıcık, -ğı [az-ı-cık / az + ıcık *(biraz)* az-cuk] *(azı'cık) sf.* **1.** Çok az, biraz, yetersiz. **2.** *zf.* Az bir zaman olarak, biraz.

azıd, [Ar. ʿażd عضد] *{OsT} is.* **1.** Kolun üst kısmı. **2.** Destek. **3.** Güç; kuvvet; kudret.

azıg, [az-ıġ] *{eT} is.* Azı dişi. [DLT] [EUTS] [ETY] [Gabain] ⊡ **azıg tiş,** *Azı dişi.* [EUTS]

azıglamak, [azıġ-la-mak] *{eT} gçl. f. [-r]* Azı dişi ile ısırmak; azı dişine vurmak. [DLT]

azıglıg, [*eT.* āz-mak *(yoldan çıkmak; sapmak)* > az-ıġ-lıġ] *{eT} sf.* **1.** Azılı; korkunç; azı dişi belirmiş olan. [DLT] **2.** Azı dişi. [EUTS] ⊡ **azıglıg tonuz,** *Azı dişli domuz.*

azıgzımak, [az-ıġ-(ı)z-ı-mak ازغزمق] *{eAT} gçl. f. [-r]* Az bulmak; az görmek; azımsamak.

azık, [*eT.* az-ık / az-uk آزق] *{eT} is.* **1.** Yiyecek; erzak; nevale. *{eT} (aynı)* [EUTS] [Mühennâ] **2.** Yolculuğa çıkarken yolda yemek için götürülen yiyecek ve içecekler; kumanya; yol yiyeceği. *{eT} {ağız} (aynı)* [EUTS] [Mühennâ] [DS]⊡ **azık karıştırmak,** *{ağız} Hep beraber yemek için azıkları birbirine karıştırmak.* [DS]|| **azık tutmak,** *{eAT} Yiyecek biriktirmek.*

azıkçı, [azık-çı] *{ağız} is.* Azık taşıyan. [DS]

azıklamak, [azık-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Geliri ile kendini idare etmek; ürünü ihtiyacına yetecek kadar olmak. [DS]

azıklandurmak, [azık-la-n-dur-mak ازقلندرمق] *{eAT} gçl. f. [-ur]* Azık vermek.

azıklanma, [azık-la-n-ma] *is.* Azıklanmak işi ve durumu.

azıklanmak, [azık-la-n-mak آزقلنمق] *edil. f. [-ır]* **1.** Yiyecek verilmek; rızklanmak. **2.** *dönşl. f. [-ır]* Azıklı hâle gelmek; azık sahibi olmak; azık edinmek; erzak edinmek. *{eAT} (aynı)*

azıklı, [azuk-luğ > azık-lı] *sf.* **1.** Azığı olan. **2.** Azıkla

birlikte. **3.** *{ağız}* Yoksulları doyuran; aç doyuran. [DS]

azıklık, -ğı [azuk-luk > azık-lık] *is.* **1.** Azık olarak hazırlanan yiyecek. **2.** Azık konulan kap, sepet, torba. **3.** Hemen yemek üzere, harman zamanından önce biçilip savrulan ekin. **4.** *{ağız}* Geçim; maişet. [DS]

azılamak, [azı > azı-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ı) -yor]* İncitmek; ısırmak; düşmanlık etmek. [DS]

azılanmış, [azıla-n-mış] *{ağız} sf.* Kafa tutan; baş kaldıran. [DS]

azılı, [azıġ-lu > azı-lı] *sf.* **1.** Acımadan kötülük yapabilecek durumda olan; zorba; azgın. **2.** Hiçbir şeyden korkmayan. **3.** Tehlikeli. **4.** Korkutucu. **5.** (Çocuk için) yaramaz, kavgacı; haşarı. **6.** Üç yaşını geçmiş yaban domuzu.

azılma, [az-ıl-ma] *is.* Azılmak işi ve dirimi.

azılmak, [*eT.* āz-mak *(yoldan çıkmak; sapmak)* > az-ıl-mak] *{eT} dönşl. f. [-ır] [eT. -ur]* **1.** Yanılmak. [Yüknekî] **2.** Azgınca davranışlarda bulunmak. *{eT} (aynı)* [DLT]

azılu, [*eT.* azıġ-lu > az-ı-lu آزيلو] *{eAT} sf.* Taşkın; çılgın.

azımak[1], [az-ı-mak] *{eT} gçl. f. [-r]* **1.** Sızmak. **2.** Gürültüden ağır duyar olmak. [DLT]

azımak[2], [*eT.* āz-mak *(yoldan çıkmak; sapmak)* > az-ı-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r]* Baş kaldırmak. [DS]

azımsama, [az-ımsa-ma] *is.* Az bulma, az görme.

azımsamak, [az-ımsa-mak] *gçl. f. [-r] (-s(ı)-yor]* **1.** Az bulmak; yeterli görmemek. **2.** Daha çoğunu istemek. **3.** Umduğundan az bularak beğenmemek; azgınmak; azımsımak; azımsınmak; azırgamak; azırganmak.

azın, [az-ın ازن] *sf.* **1.** Biraz; hafifçe. *{eAT} (aynı)* **2.** *zf.* Az olarak. *{eT} (aynı)* ⧉ **azın azın,** *{eAT} Azar azar; yavaş yavaş; tedricen; az az.*

azınlık[1], **-ğı** [az-ın-lık] *is.* **1.** Bir toplulukta sayıca az olan. **2.** Dil ve din bakımından farklı egemen bir devlet içinde yaşayan küçük topluluk; ekalliyet. ⧉ **azınlık grubu,** *Bir mecliste genel eğilimden farklı düşünen ve davranan küçük grup.* || **azınlık hakları,** *Mecliste veya ticari bir ortaklıkta azınlıkta olanlara tanınan yargıya baş vurma ve kararlara itiraz etme gibi haklar.* || **azınlık hükümeti,** *Mecliste yeterli çoğunluğa sahip olmayan parti grubunca, başka partili veya bağımsızların desteklemesi sonucu kurulmuş hükümet.* || **azınlıklar hukuku,** *Bir devletin egemenliği altında yaşamak zorunda kalan azınlıklara tanınan din ve ibadet hürriyeti, kültür ve geleneklerini yaşatma, dillerini serbestçe kullanabilme ve hakim topluluğa tanınan bütün haklardan eşit olarak yararlanabilme haklarının bütünü.* || **azınlık okulları,** *Azınlıkların eğitim ve öğretimini sağlamak üzere özel kanunlara göre açılmış okullar.* || **azınlıkta kalmak,** *Bir grubun veya partinin kalabalık grup karşısında sayıca zayıf kalması.*

azınlık[2], **-ğı** [az-mak > az-ın-lık] *{ağız}is.* Usanç; bıkkınlık. [DS]

azınmak, [azmak > az-ın-mak] *{eAT} dönşl. f. [-ur]* Kaybolmak.

azınsamak, [azın-sa-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-s(ı) -yor]* Az görmek; az bulmak; azımsamak. [DS]

azınsımak, [azın-sı-mak] *{ağız} gçl. f. [-r]* Az görmek; az bulmak; azımsamak. [DS]

azıntı, [az-ıntı] *{ağız} sf.* **1.** İşe yaramayan ve nereden geldiği belli olmayan; serseri. **2.** Zorba; azgın. **3.** Azıtılmış hayvan. **4.** Soyu bozulmuş; melezleşmiş. [DS]

azırak, -ğı [az-ı-rak آزرق] *{eAT} {ağız} sf.* ve *zf.* Daha az; azıcık. [DS]

azıraklı, [az-mak > az-ır-ak-lı] *{ağız} sf.* Kavgacı; kızgın; belalı. [DS]

azırgamak, [az-ır-ġa-mak آزرغامق] *{eAT} gçl. f. [-r]* **1.** Az görmek; az bulmak; azımsamak. **2.** Önem vermemek.

azırgan, [az-ır-gan] *{ağız} is.* Yol kenarlarında birbirine sarılarak büyüyen ve boyu iki metreyi bulan dikenli çalı. [DS]

azırganmak, [az-ır-ġa-n-mak آزرغنمق] *{eAT} gçsz. f. [-ır] [eAT. -ur]* **1.** Azımsanmak; azımsamak; az bulmak. **2.** *{ağız}* Nazlanmak. [DS] **3.** *{ağız}* Çekinmek; kaçınmak. [DS] **4.** *{ağız}* Zor gelmek; isteksiz olmak. [DS]

azırgu, [az-ır-ġu ازرغو] *{eAT} zf.* Azca.

azırkamak, [az-ır-ka-mak آزرقمق] *{eAT} gçl. f. [-r]* → azırgamak.

azırra, [Ar. ḏarīr / żarīr > ażırrā اضرا] *(azırra:) {OsT} is.* Körler.

azışma, [az-ış-ma] *is.* Azışmak işi.

azışmak, [*eT* az-ġı-ş-mak > az-ış-mak ازشمق] *dönşl. f. [-ır]* **1.** Gittikçe şiddetlenmek; kızışmak; azgınlaşmak. **2.** *işteş. f.* Kavgaya tutuşmak, dövüşmek. **3.** *{eAT}* Birbirini yitirmek.

azıştırma, [az-ış-tır-ma] *is.* Azıştırmak işi.

azıştırmak, [az-ış-tır-mak] *gçl. f. [-ır]* **1.** Gittikçe şiddetlenmesini sağlamak; kızıştırmak; tutuşturmak; şiddetlendirmek. **2.** Kavgaya tutuşturmak, dövüştürmek.

azıtgan, [az-ıt-ġan] *{eT} sf.* Daima yoldan çıkaran; azdıran. [DLT]

azıtma, [az-ıt-ma] *is.* **1.** Azıtmak işi. **2.** Kovarak uzaklaştırma. ⧉ **azıtma kedi,** *Yabani hayata dönmüş olan evcil kedi.*

azıtmak, [az-ıt-mak آزتق] *gçsz. f. [-ır] [eAT. -ur]* **1.** Azmış hâle gelmek; azgınlık etmek. *{eT} {eAT} (aynı)* [EUTS] [Gabain] **2.** Zapt edilemez olmak. **3.** Ken-

di yolunu şaşırmak; doğru yoldan sapmak; *{eAT} (aynı)* yolunu yitirmek..**4.** *gçl.* Birisini azdırmak, yoldan çıkarmak, şaşırtmak. *{eT} {eAT} (aynı)* **5.** *{eT}* Karıştırmak karmakarışık bir hâle getirmek; düzensiz hâle koymak; intizamı bozmak. [EUTS] [Gabain]. **6.** *{eT}* İşi yolundan sapıtmak; yoldan çıkarmak. [DLT] [Mühennâ] **7.** Kedi köpek gibi evcil hayvanları yabana salıvermek; başıboş bırakmak.

azide, [Far. āzīde آزیده] *(a:zi:de) {OsT} sf.* Matkap vb. ile delinmiş.

azife, [Ar. āzife آزفه] *(a:zife) {OsT} is.* Kıyamet.

azifet, [Ar. āzifet آزفت] *(a:zifet) {OsT} is.* Kıyamet.

aziğ, [Far. āzīğ آزیغ] *(a:zi:ğ) {OsT} is.* Nefret; kin; düşmanlık.

azihe, [Ar. ʿażīhe اعضیهه] *(azi:he) {OsT} is.* Yalan; iftira.

azik, [Ar. ʿaẕik عذق] *{OsT} sf.* Hoşa giden.

azil[1], **-zli** [Ar. ʿazl عزل] *{OsT} is.* **1.** Geri çekme; geri alma. **2.** İşten çıkarma; görevine son verme. **3.** *huk.* Birine verilmiş olan vekâlet yetkisinin tek yanlı beyan ile geri alınması işlemi. **4.** Cinsel ilişkide erkeğin dışarıya boşalması. **5.** Memuriyet görevinin yetkili makam tarafından alınması; memuriyetten atılma. ⊡ **azletmek,** *Verilen görevden veya vekâletten uzaklaştırmak.*|| **azleylemek,** *Verilen görevden veya vekâletten uzaklaştırmak.*|| **azlolmak,** *Görevinden uzaklaştırılmak, işten çıkarılmak.*|| **azlolunmak,** *Kendisine verilen görevden veya vekâletten uzaklaştırılmak.*

azil[2], [Ar. ʿāẕil عاذل] *(a:zil) {OsT} sf.* **1.** Azarlayan; çıkışan; paylayan. **2.** *is.* Kadınlarda aybaşı hâline sebep olan kanal.

azil[3], [Ar. ʿażīl عضیل] *(azi:l) {OsT} sf.* Düzeltilemez; serkeş; inatçı.

azim[1], [Ar. ʿaẓāmet *(büyüklük)* > ʿaẓīm / ʿaẓīme عضیمه/ عضیم] *(azi:m, z kalın söylenir) {OsT} sf.* **1.** Büyük; ulu; yüce. **2.** Şiddetli; kuvvetli; hayret uyandırıcı; görkemli; muhteşem. **3.** Derecesi ve mevkii yüksek olan; yüceliği sınırsız; Allah. ⊡ **azîm'ül-kadr,** *{OsT} Değeri yüksek olan.*|| **azîmü'ş-şān,** *{OsT} Derecesi ve mertebesi çok yüksek olan (Allah).*

azim[2], **-zmi** [Ar. ʿazm عزم] *{OsT} is.* **1.** Yapılmak istenen bir iş, varılmak istenen bir hedef için her türlü güçlüğü göğüsleme kararlılığı; kesin karar; irade; gayret; gaye; niyet. **2.** Yola gitme; yolculuğa çıkma. ⊡ **azim olmak,** *{ağız} Kararlı olmak; azimli olmak.* [DS]|| **azm ü cezm,** *{OsT} Kesin karar.*|| **azm ü hırām etmek,** *{OsT} Gitmek.*

azim[3], [Ar. ʿazm > ʿāzim عازم] *(a:zim) {OsT} sf.* **1.** Kesin kararlı. **2.** Bir yere gitmeye kesin karar vermiş olan.

azimat, [Ar. āzime > āzimāt آزمات] *(a:zima:t) {OsT} is.* Kıtlık yılları.

azime[1], [Ar. ʿazm > ʿazīme عزیمه] *(azi:me) {OsT} is.* **1.** Sebat, kararlılık. **2.** *folk.* Cin, yılan gibi zararla şeylerden korunmak için yazdırılan tılsımlı kâğıt; muska. ⊡ **azime okumak,** *folk. Büyü için dua okumak; büyü yapmak.*|| **azîmet-hᵛān,** *{OsT} Büyücü.*

azime[2], [Ar. ʿaẓāmet *(büyüklük)* > ʿaẓīme عظیمه] *(azi:me, z kalın söylenir) {OsT} is.* Büyük iş; büyük günah; büyük bela.

azime, [Ar. āzime آزمه] *(a:zime) {OsT} is.* **1.** Kıtlık yılı. **2.** Azı dişi.

azimet, [Ar. ʿazm *(niyet, yola gitme)* > ʿazīmet عزیمت] *(azi:met) {OsT} is.* **1.** Yola çıkma; gitme; gidiş. **2.** Büyü duası; tılsım; efsun. ⊡ **azimet etmek** (buyurmak, eylemek), *Yola çıkmak, gitmek.*|| **azîmet-hᵛān,** *Büyü duası okuyan.*|| **azîmet ü avdet,** *{OsT} Gidiş ve dönüş.*

azimkâr, [Ar. ʿazm *(karar)* + Far. -kār عزمکار] *(azimkâr) {OsT} sf.* Kararlı, sebatlı; azimli.

azimkârane, [Ar. ʿazm *(karar)* + Far. -kār-āne عزمکارانه] *(azimkâ:ra:ne) {OsT} zf.* Kesin kararlı olarak.

azimli, [azim-li] *sf.* **1.** Varmak istediği hedef veya yapmak istediği bir iş için her türlü güçlüğü yenme kararlılığında olan; kararlı; sebatkâr. **2.** *zf.* Yılgınlık ve umutsuzluk göstermeden.

azimut, [Ar. el-simūt *(yanlar.)* > İsp. Fr. asimut] *is.* **1.** Açısal uzaklık. **2.** *gök b.* Bir yıldız ile gözlemevinin bulunduğu yerin düşeyinden meydana gelen düzlem ile gözlemevinin boylam düzlemi arasındaki açı; açıklık. ⊡ **azimut kadranı,** *Dik çubuklu güneş saati.*|| **azimut pusulası,** *Mıknatıs ibresinin gözlemeye yarayan büyük çaplı pusulası; güney açısı.*

azin[1], [Ar. iẕn > āẕin آذن] *(a:zin) {OsT} sf.* **1.** İzin veren. **2.** *is.* Kefil. **3.** Kapıcı; perdeci.

azin[2], [Far. āẕīn آذین] *(a:zi:n) {OsT} is.* **1.** Süs; ziynet. **2.** Donanma; şenlik. **3.** Kural; yasa; kanun. **4.** Yoğurttan yağ çıkarmakta kullanılan yayık.

azine, [Far.āẕīne آذینه] *(a:zi:ne) is.* **1.** Cuma günü. **2.** Bayram günü.

azir[1], [Ar. ʿaẕīr عذیر] *(azi:r) {OsT} sf.* **1.** Özür dileyen. **2.** *is.* Özür.

azir[2], [Ar. ʿazīr عزیر] *(azi:r) {OsT} is.* Biçilmiş ekinin tarlada satılması.

azir³, [Far. āẕīr آذير] *(a:zi:r)* *{OsT}* *is.* **1.** Ağrı; sızı. **2.** Istırap. **3.** Akıntı. **4.** Azar; çıkışma.

aziş, [Far. āẕīş آذيش] *(a:zi:ş)* *{OsT}* *is.* **1.** Eşik tahtası. **2.** Ağaç veya tahta parçası; yonga; talaş.

aziy, -yyi [Ar. āziyy آزى] *(a:ziy)* *{OsT}* *is.* Deniz dalgası.

aziz, [Ar. ʿizzet *(büyüklük)* > ʿazīz / ʿazīze عزيزه / عزيز] *(azi:z)* *{OsT}* *sf.* **1.** Sevgi ve saygıda üstün tutulan; değerli; sayın; saygın; muazzez. **2.** Kutsal. **3.** *is.* Ermiş erkek; eren. **4.** Hıristiyanlıkta İncil'in ruhuna uygun yaşadığı tespit edilen ve kendisine uyulması kilisece kabul edilen kişi. **5.** Mısır valisi. **6.** *gnşl.* Hayatı ve dinî yaşayışı başkalarına örnek olabilecek nitelikte olan kimse. **7.** *ünl.* Sevgi ve saygı ifade eden hitap sözü. ⊡ **aziz etmek** (kılmak), *1. Değerini yükseltmek. 2. Saygı duyulacak hâle getirmek.*|| **azîz-i hakîm,** *{OsT} Hikmet sahibi, kuvvetli (Allah).*|| **azîz-i Mısır,** *Hz. Yusuf.*|| **aziz olmak,** *Manen yükselmek.*

azizan, [Ar. ʿazīz > ʿazīzān عزيزان] *(azi:za:n)* *{OsT}* *is.* Azizler.

azize, [Ar. ʿizzet *(büyüklük)* > ʿazīze عزيزه] *(azi:ze)* *{OsT}* *is.* **1.** Ermiş kadın. **2.** *ünl.* Bayanlara sevgi hitabı.

azizlik, -ği [aziz-lik) *is.* **1.** Aziz olma durumu. **2.** Büyüklük, ululuk. **3.** Ermişlik. **4.** *gnşl.* Şaka, muziplik **5.** Beklenmedik, hoş olmayan can sıkıcı durum. ⊡ **azizlik etmek,** *Birini beklenmedik ve hoş olmayan bir duruma düşürmek; muziplik yapmak.*

azkına, [az-kıña / az-kıya] *{eT}* *zf.* Azıcık; pek az; biraz. [Tekin] [EUTS]

azkınga, [az-kı-ña / az-kıña] *(azkıña)* *{eT}* *zf.* Çok az; azıcık. [ETY]

azkıya, [az-kı-ña / az-kıña] *{eT}* *zf.* Azıcık; biraz. [EUTS]

azkinek, [Karaim T. az-gınak > az-kinek] *{OsT}* *zf.* Azıcık.

azkun, [az-kun آزقون] *{eAT}* → azgun.

azkuna, [Yun. zvura] *{ağız}* *is.* Topaç. [DS]

azkura, [Yun. zvura] *{ağız}* *is.* → azkuna. [DS]

azl¹, **-li** [Ar. ʿazl عظل]*{OsT}* *is.* **1.** Başa kakma. **2.** Azarlama.

azl², **-li** [Ar. ʿazl عزل] *{OsT}* *is.* → azil.

azlaf, [Ar. ẓılf > aẓlāf اظلاف] *(azlâ:f)* *{OsT}* *is. zool.* Çatal tırnaklı hayvanların tırnakları.

azlal, [Ar. ẓıll *(gölge)* > aẓlāl اظلال] *(azlâ:l)* *{OsT}* *is.* Gölgeler.

azlamak, [az-la-mak] *{eT}* *gçl. f.* *[-r]* Azımsamak; az görmek. [Yüknekî]

azlanmak¹, [az *(hırs)* > az-la-n-mak] *{eT}* *dönşl. f.* *[-ur]* **1.** Hırslanmak. [Üç İtigsizler] **2.** Haset etmek; kıskanmak; çekememek. [EUTS] **3.** Arzulamak. [EUTS]

azlanmak², [āz > az-la-n-mak] *{eT}* *dönşl. f.* *[-ur]* Az bulmak; az görmek; azımsamak. [DLT]

azlanmak³, [*eT.* āz-mak *(yoldan çıkmak; sapmak)* > az-(ı)l-m-mak] *{eT}* *dönşl. f.* *[-ur]* Yanılmak; hata etmek. [EUTS]

azlem, [Ar. ẓulm *(karanlık, eziyet)* > aẓlem اظلم] *{OsT}* *sf.* **1.** En fazla zulüm ve haksızlık eden; en zalim. **2.** En karanlık.

azlık, -ğı [az-lık] *is.* Ölçü ve sayı bakımından yetersiz olma durumu; yeterli gelmeme durumu. *{eT}* *(aynı)* [EUTS]

azlu, [az-lu آزلو] *{eAT}* *sf.* Nasibi, kısmeti az olan.

azm¹, [Ar. aẓm عظم] *{OsT}* *is.* Kemik. ⊡ **azm-i acz,** *{OsT} anat. Sağrı kemiği.*|| **azm-i adesî,** *{OsT} anat. Mercimek kemiği.*|| **azm-i amiği,** *{OsT} anat. Pazı kemiği.*|| **azm-i akab,** *{OsT} Ökçe kemiği.*|| **azm-i cehî,** *{OsT} anat. Alın kemiği.*|| **azm-i cidarî,** *{OsT} anat. Yan kemiği.*|| **azm-i dil'î,** *{OsT} anat. Eğe kemiği.*|| **azm-i enfî,** *{OsT} anat. Burun kemiği.*|| **azm-i fahz,** *{OsT} anat. Uyluk kemiği.*|| **azm-i ġırbalî,** *{OsT} anat. Kalbur kemiği.*|| **azm-i hanek,** *{OsT} anat. Damak kemiği.*|| **azm-i harkafa,** *{OsT} anat. Kalça kemiği.*|| **azm-i ka'b,** *{OsT} anat. Aşık kemiği.*|| **azm-i kafa,** *{OsT} anat. Art kafa kemiği.*|| **azm-i kasaba,** *{OsT} anat. Baldır kemiği.*|| **azm-i kass,** *{OsT} anat. Göğüs kemiği.*|| **azm-i kitf,** *{OsT} anat. Omuz kemiği; kürek kemiği.*|| **azm-i kū'bere,** *{OsT} anat. Ön kol kemiği.*|| **azm-i lamî,** *{OsT} anat. Dil kemiği.*|| **azm-i mik'a,** *{OsT} anat. Kaşık kemiği.*|| **azm-i remîm,** *{OsT} Çürük kemik.*|| **azm-i rıdfa,** *{OsT} anat. Dizkapağı kemiği.*|| **azm-i rikābî,** *{OsT} anat. Üzengi kemiği.*|| **azm-i sūdgî,** *{OsT} anat. Şakak kemiği.*|| **azm-i şazye,** *{OsT} anat. Kaval kemiği.*|| **azm-i terkova,** *{OsT} anat. Köprücük kemiği.*|| **azm-i us'us,** *{OsT} anat. Kuyruk kemiği.*|| **azm-i vecanî,** *{OsT} Elmacık kemiği.*|| **azm-i vetedî,** *{OsT} anat. Temel kemiği.*|| **azm-i zend,** *{OsT} anat. Dirsek kemiği.*|| **azm-i zıfrî,** *{OsT} anat. Tırnaksı kemik.*

azm², [Ar. ʿazm عزم] *{OsT}* *is.* → azim. ⊡ **azm-ı kat'î,** *{OsT} Kesin karar.*|| **azm ü cezm,** *{OsT} Kesin karar.*

azma¹, [az-ma] *is.* **1.** Azmak işi, **2.** *sf.* Değişmiş, bozulmuş. **3.** Hatırda kalmış; anı kırıntısı. **4.** *{ağız}* Siyah renkli, gagasının üzerinde küçük küçük beyaz benekli çukurluklar olan iri güvercin. [DS] **5.** *{ağız}* Irmak kıyılarındaki çimenlik. [DS] **6.** *{ağız}* Irmak kenarlarındaki kavaklık. [DS] **7.** *sf.* (Hayvanlar için) iki ayrı ırkın karışımı olma; melez; kırma.

azma², [az-ma] *{eT}* *is.* Taşağının derisi yarıldığı için aşamayan koç. [DLT]

azma[3], [Far. āzmūden > azmā / āzmāy آزمای / آزما] *(āzma:) {OsT} sf.* **1.** Denemiş. **2.** Denenmiş

azmak[1], [*eT* āz-mak > az-mak آزمق] *(eT a:zmak) gçsz. f. [-ar]* **1.** *{eT}* Yolunu şaşırmak; yoldan çıkmak; yolu yitirmek; şaşırmak. *{eAT} (aynı)* **2.** *mec.* Çok kötü hareket etmeye başlamak; azgınlaşmak; bozulmak; değişmek; yoldan çıkmak; sapmak; ayrılmak; yanılmak; şaşırmak; ahlakı bozulmak, yoldan çıkmak; sapkınlığa düşmek. *{eAT} {ağız} (aynı)* [DLT] [ETY] [ETY] [EUTS] [Gabain] [Mühennâ] [DS] **3.** *{eAT}* Başa gitmek; heba olmak. **4.** *{eAT}* Bozulmak; fesada uğramak. **5.** *{eAT}* Özellikleri bozulmak; değişmek; ekşimek. **6.** *{eAT}* Ayrı düşmek; ayrılmak. **7.** Hareketleri alışılmışın dışına çıkmak; taşkınlık göstermek; coşmak. **8.** (Çocuklar için) yaramazlığı artırmak. **9.** (Hayvanlar için) zor zapt edilir olmak; idare edilemez hâle gelmek. **10.** (Fırtına, rüzgâr) şiddetlenmek. **11.** (Sel ve deniz dalgaları için) kabarmak; köpürmek; taşmak. **12.** (Bitkiler için) ürün vermeyi engelleyecek şekilde aşırı boylanmak. **13.** (Yara için) iltihaplanmak, iyileşmesi gecikmek. **14.** (Çamaşır için) rengi açılamayacak derecede kirlenmek. **15.** Cinsel isteği artmak. **16.** *{ağız}* (Toprak için) tavını kaybetmek. [DS] **17.** *{ağız}* (Yemek için) ekşimek; tadı bozulmak. [DS] **18.** *{ağız}* Oyun, eğlence amacıyla boğuşmak. [DS] ☞ **azmak kudurmak,** *Coşkunluktan zapt edilemeyecek hâle gelmek.*

azmak[2], **-ğı** [az-mak آزمق] *is.* **1.** *{ağız}* Geçici olarak su altında kalan yer. [DS] **2.** Bir su kanalından ayrılan kol; ark; *{eAT}* **3.** Tuzlalardaki tuz tavaları. **4.** *{ağız}* Akarsuların yatak değiştirmesi sonucu meydana gelen küçük su birikintileri. [DS] **5.** Saz ve kamışlarla kaplı bataklıklar. **6.** *{ağız}* Akarsuyun denize döküldüğü yer. [DS] **7.** *{ağız}* Kaynak; memba; göze. [DS] **8.** *{eAT} {ağız}* Yapışkan çamurlu bataklık. [DS]

azman[1], [az-man] *sf.* **1.** Alışılmışın üstünde büyüyüp gelişen; iri yarı. **2.** Taze iken toplanmadığı için tohuma kaçmış lahana, karnabahar gibi bitkiler. **3.** Bir başka cins veya ırk ile çaprazlama sonucu doğan kedi, köpek cinsi hayvan. **4.** *{ağız}* (Davar için) beş yaşını geçmiş. [DS] **5.** *{eT}* Sarımtırak. [Tekin] **6.** *{eT} is.* İğdiş; iğdiş at. [ETY] [Gabain] **7.** *{ağız}* İğdiş edildiği hâlde erkekliğini kaybetmeyen koyun, keçi, boğa. [DS] **8.** *{ağız}* Dört yaşını geçmiş boğa. [DS] **9.** *{ağız}* Çalı, diken ve yabancı otlarla dolu tarla. [DS] **10.** *{ağız}* Bataklık. [DS] **11.** *{ağız}* Bitkilerde kök filizi; kök sürgünü. [DS]

azman[2], [Far. āsumān] *{ağız} is.* Gökyüzü; asuman. [DS]

azmanlaşma, [azman-la-ş-ma] *is.* Azmanlaşmak işi.

azmanlaşmak, [azman-la-ş-mak] *dönşl. f. [-ır]* Alışılmışın dışında büyümek ve gelişmek.

azmantı, [Far. azmendī] *{ağız} sf.* Zorba. [DS]

azmayî, [Far. āzmā>āzmāyī آزمایی] *(a:zma:yi:) {OsT} is.* **1.** Denenmiş olma hâli. **2.** Denemiş olma hâli.

azmayiş, [Far. āzmāyīş آزمایش] *(a:zma:yi:ş) {ağız} {OsT} is.* Deneyim. [DS]

azme, [Ar. ʿazm > ʿazme عزمه] *{OsT} is.* **1.** Karar; niyet. **2.** Görev; vazife.

azmen[1], [Ar. ʿazm > ʿazmen عزماً] *(az'men) {OsT} zf.* Kararlı olarak; karar vererek; niyet ederek.

azmen[2], [Ar. ʿażm > ʿażmen عضمن] *{OsT} sf.* **1.** Pek çok şeyi taşıyan; en çok şeyi içine alan. **2.** En çok güven duyulan.

azmend, [Far. āz *(tamah)* > āzmend آزمند] *(a:zmend) {OsT} sf.* Tamahkâr; aç gözlü; haris.

azmetme, [Ar. ʿazm *(karar)* + T. et-me عزم ایتمه] *is.* Azmetmek işi.

azmetmek, [Ar. ʿazm *(karar)* + T. et-mek عزم ایتمك] *gçsz. f. [-(d)-er]* **1.** Yapmak istediği iş ve varmak istediği hedef için bütün güçlükleri yenmeye, engelleri aşmaya kesin kararlı olmak. **2.** Çok arzu etmek; çok istemek.

azmettirme, [Ar. ʿazm *(karar)*+T. et-tir-me عزم ایترمه] *is.* Azmettirmek işi.

azmettirmek, [Ar. ʿazm *(karar)* + T. et-tir-mek عزم ایترمك] *gçl. f. [-ir]* **1.** Bir kimseyi yapmak istediği bir işe heveslendirmek. **2.** *huk.* Birini yasa dışı iş yapması veya suç işlemesi için kışkırtmak, yönlendirmek.

azmî, [Ar. ʿaẓm > ʿaẓmī عظمی] *(azmi:) {OsT} sf.* **1.** Kemikten yapılmış. **2.** Kemikli.

azmî, [Ar. ʿazm *(karar)* > ʿazmī / ʿazmiye عزمیه / عزمی] *(azmi:) {OsT} sf.* **1.** Azimle ilgili. **2.** Kesin kararla ilgili.

azmin, [Ar. ʿaẓmī > ʿaẓmīn عظمین] *(azmi:n) {OsT} is. anat.* Kemik iliği.

azmkâr, [Ar. ʿazm+Far. kār عزمكار] *(azmkâ:r) {OsT} sf.* Azimli; kararlı.

azmkârane, [Ar. ʿazm + Far. kār-āne عزمكارانه] *(azmkâ:ra:ne) {OsT} zf.* Kararlı olarak; kararlılıkla; azimle.

azmude, [Far. āzmūden *(denemek)* > āzmūde آزموده] *(a:zmu:de) {OsT} sf.* Denenmiş; tecrübe edilmiş.

azmudegi, [Far. āzmūdegī آزموده گی] *(a:zmu:degi:) {OsT} is.* **1.** Deneyimli; alışık olma. **2.** Görgülü olma hâli.

azmun, [Far. āzmūden *(deneme)* > āzmūn آزمون] *(a:zmu:n) {OsT} is.* **1.** Tecrübe; deneme; sınav; imti-

han. **2.** *sf.* Denenmiş; tecrübe edilmiş. **3.** Denemiş olan; tecrübe etmiş olan.

aznaş, [az-mak > az(ı)n-a-ş] *{eAT} is.* Tartışma; kavga.

aznaşlamak, [aznaş-la-mak] *{eAT} gçsz. f. [-r]* **1.** Tartışmak; münakaşa etmek; kavga etmek. **2.** Kabul etmek; ikrar etmek.

aznaşmak, [az-(ı)n-a-ş-mak] *{ağız} işteş. f. [-ır]* **1.** Bozuşmak; kavga etmek; birbirine girmek. **2.** Bela olmak. **3.** *dönşl. f.* Kızışmak; şiddetlenmek. [DS]

aznavur, [Gürc. aznauri / Erm. aznawor ازناور] *{ağız} is.* **1.** İri yarı, kuvvetli kimse *{eAT} (aynı)* [DS] **2.** *{eAT}* Kötü ahlaklı kimse. **3.** *sf.* Azgın. *{eAT} (aynı)* **4.** Korkusuz ve zalim. **5.** *{ağız}* Asık suratlı; sinirli; haşin. [DS] ⊡ **aznavur gibi,** *{ağız} Çok zalim davranan.*

azne, [Zaza Kürt. azna] *{ağız} is.* Yüzme. [DS] ⊡ **azne etmek,** *{ağız} Yüzmek.* [DS]

aznif, [Erme. aznif *(kibar.)*] *is.* Ortadaki taşın dört tarafına da işlenebilen ve işlenen taşların toplamı beş ve beşin katları olduğu zaman puan alınan bir tür domino oyunu.

azoik, -ği [Fr. azoïque] *is. jeol.* **1.** Yapısı hayvansal olmayan. **2.** En eski jeolojik katman.

azoospermi, [Fr. azoospermie] *is.* Kısırlığın başlıca sebebi olarak erkekte spermatozoitlerin yokluğu durumu.

azot, [Yun. a *(sız)* + zōē *(hayat)* > Fr. azote] *is. kim.* Atom sayısı 7, kütlesi 14 olan havanın yaklaşık yüzde seksenini oluşturan renksiz, kokusuz bir gaz; nitrojen; sembolü: N. ⊡ **azot bakterisi,** *biy. Havadaki serbest azotu nitrat hâline dönüştüren bakteri.*|| **azot çevrimi,** *biy. Azotun tabiatta havadan toprağa, topraktan bitkilere ve havaya, bitkilerden toprağa doğru akışı.*

azotlama, [azot-la-ma) *is.* Azotlamak işi.

azotlamak, [azot-la-mak] *gçl. f. [-r] [-l(u)-yor]* İçine azot katarak karıştırmak veya birleşik hâle getirmek.

azotlu, [azot-lu] *sf.* Birleşiminde ve yapısında azot bulunan.

azotometre, [Fr. azotomètre] *is.* Organik bir maddede hacim bakımından ne kadar azot bulunduğunu tespit etmeye yarayan alet; azot ölçer.

azotölçer, [azot+ölç-er] *is.* Organik bir maddede hacim bakımından ne kadar azot bulunduğunu tespit etmeye yarayan alet; azotometre.

azr, [Ar. ʿazr عزر] *{OsT} is.* Azarlama; paylama.

azra, -a'i [Ar. ʿaẓrāʾ عظراء] *(azra:) {OsT} is.* **1.** Bakire kız. **2.** Delinmemiş inci. **3.** Medine. **4.** Üzerinde hiç iz olmayan kum. **5.** Hz. Meryem.

azrahş, [Far. āẕraḫş آذرخش] *(a:zrahş) {OsT} is.* **1.** Şimşek. **2.** Yıldırım. **3.** Gök gürültüsü.

Azrail, [İbr. Azer el > Ar. ʿazrāʾīl عزرائيل] *(azra:i:l) {OsT} is.* Dört büyük melekten, Allah'ın emri ile insanların canını almakla görevli olanı; ölüm meleği. ⊡ **Azrail'e bir can borcu olmak** (kalmak), *1. Bütün borçlarını bitirmiş, ödemiş olmak. 2. İnsanların ölümlü olduğunu, dolayısıyla kendi ölümünü de kabullenmek.*|| **Azrail'e el ense çekmek,** *argo. 1. Ölümü göze alarak çalışmak. 2. Kaza veya hastalık yüzünden ölümden dönmek.*|| **Azrail gibi,** *Can alacakmış gibi korkutucu ve ürkütücü (kimse).*|| **Azrail'in elinden kurtulmak,** *Ölüm tehlikesi atlatmak.*|| **Azrail'le burun buruna gelmek,** *Ölüm tehlikesi atlatmak.*

azrak, [az-ra-k آزرق] *sf.* **1.** Daha az; azca. *{eAT} {eT} (aynı)* [DLT] **2.** Nadir.

azrakça, [az-rak-ça] *{eT} zf.* Pek az. [Gabain]

azrar, [Ar. żarār > ażrār اضرار] *(azra:r) {OsT} is.* Zararlar; kayıplar.

azref, [Ar. azref اظرف] *{OsT} sf.* **1.** Çok narin, zarif; en zarif; pek zarif. **2.** Zayıf. **3.** Çok zeki. ⊡ **azref-i zürefâ,** *{OsT} Zariflerin en zarifi.*

azrek, [az-ra-k آزرك] *{eAT} sf.* → azrak.

azreng, [Far. āẕreng آذرنگ] *(a:zreng) {OsT} is.* **1.** Son derece katı; sert. **2.** Çok keder. **3.** Aşırı eziyet; meşakkat.

azsınmak, [az-sın-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* Az bulmak; az görmek. [DS]

azsız, [az-sız] *{eT} sf.* Hırssız; öfkesiz; sakin. [EUTS]

azu, [āz-mak *(yoldan sapmak)* > az-u آزو] *bağ.* **1.** İki şeyden biri; veya; ya da; yahut; şayet. [EUTS] [Gabain] [DLT] **2.** Yoksa. [ETY] [Tekin] **3.** Acaba. [Üç İtigsizler] **4.** *is.* Azı dişi. ⊡ **azu issi,** *Azı dişi olan yırtıcı hayvan.*

azuça, [az-u-ça] *{eT} bağ.* Veyahut yahut; yine. [EUTS] [Gabain]

azud, [Ar. ʿażud عضد] *{OsT} is.* **1.** Kolun üst kısmı. **2.** Destek. **3.** Güç; kuvvet; kudret.

azuf, [Ar. ʿaẕūf عذوف] *(azu:f) {OsT} is.* Yiyecek; erzak.

azug[1], [az-uğ آزوغ] *{eAT} sf.* → azuk[2].

azug[2], [Far. āzūğ آذوغ] *(a:zu:ğ) {OsT} is.* Kir; pas.

azuk[1], [āz-mak *(yoldan sapmak)* > āz-uk] *(a:zuk) {eT} sf.* Yolunu kaybeden; nereye gittiği ve nereden geldiği belli olmayan. [DLT]

azuk[2], [az-uk آزوق] *(a:zuk) {eT} {eAT} is.* Azık; yiyecek; katık; erzak; yol yiyeceği. [EUTS] [ETY] [DLT] [Gabain] [Yüknekî] [Tekin]⊡ **azuk virmek,** *{eAT} Beslemek.*

azuklanmak, [az-uk-la-n-mak] *{eT} dönşl. f. [-ur]* Azık sahibi olmak. [DLT]

azuklug, [az-uk-luğ] *{eT} sf.* Azığı olan; azıklı. [DLT]
azukluk, [az-uḳ-luḳ] *{eT} is.* Azık için hazırlanmış şey; azıklık. [DLT]
azul, [Ar. ʿaẕūl عذول] *(azu:l) {OsT} sf.* Çok azarlayan; çok çıkışan.
azumet, [Ar. ʿazümet عزومت] *(azu:met) {OsT} is.* Eğlence.
azun[1], [Soğd. zwn *(hayat)* > ajun > aşun / asun] *{eT} is.* Dünya; acun. [EUTS]
azun[2], [Far. āzūn آزون] *(a:zu:n) {OsT} zf.* Öylece; onun gibi.
azunlug, [azun-luğ] *{eT} sf.* Dünyevi; dünya ile ilgili. [EUTS]
azur, [Far. āzūr آزور] *(a:zu:r) {OsT} sf.* Cimri; pinti; tamahkâr.
azuz, [Ar. ʿażūż عضوض] *(azu:z) {OsT} sf.* Isırıcı.
azüg, [Far. āẕüġ آذغ] *(a:züğ) {OsT} is.* **1.** Asma veya ağaç budantısı. **2.** Hurma lifi.
azürde, [Far. āzürde آزرده] *(a:zürde) {OsT} sf.* İncinmiş; kırılmış; gücenik. ⧉ **azürde dil,** *{OsT} Gönlü kırılmış; gücenmiş; mahzun.*|| **azürde-gî,** *{OsT} Gücendirilmiş olan; incitilmiş.*|| **azürde-hâtır,** *{OsT} Hatırı kırılmış; gönlü kırılmış.*|| **azürde-püşt,** *{OsT} 1. (Hayvan için) yükten sırtı berelenmiş. 2. Beli bükük; yaşlı; ihtiyar.*
azüre, [Fr. azuré] *is. matb.* **1.** Düz zemin üzerine yatay yaldızlı çizgiler çizmek için kullanılan metal. **2.** Çek ve senetlerde silinti ve kazıntıyı önlemek için rakam yazılan yerlere konulan taramalı çizgiler.
azürit, [Fr. azurite] *is. min.* Mavi renkli doğal bakır karbonat filizi; $Cu_3(CO_3)_2(OH)_2$; şesilit.
azv, [Ar. ʿazv *(nispet etme)* عزو] *{OsT} is.* Bir sözü veya hareketi bir başkasına yükleme; iftira; isnat.
azva, [Ar. żavʾ > ażvā عضوا] *(azva:) {OsT} is.* Işıklar; aydınlıklar; parıltılar.
azvan, [*eT.* azgan] *{eAT} is.* Çalılık; çalı.
azvana, [? azvana] *{eAT} is.* **1.** Haykırma; gürültü. **2.** Devenin çıkardığı ses. ⧉ **azvana urmak,** *{eAT} Kükremek; haykırmak.*
azvay [Far. azvay آزوای] *is. bot.* Zambakgillerden Demre dolaylarında yetişen, yaprakları rozet şeklinde yukarı doğru bükülen, dik ve sık salkım çiçekli, yapraklarından çıkarılan sıvı kurutulmak suretiyle müshil olarak kullanılan, bal bozucu bir madde olan sarısabır elde edilen çok yıllık bir bitki; öd ağacı; sarısabır; *{eAT} (aynı), (Aloe vera).*
azvi, [Ar. ʿazv > ʿazvī عزوی] *(azvi:) {OsT} sf.* Kendisine iftira edilen.
azviyat, [Ar. ʿazv >ʿazviyyāt عزویات] *(azviya:t) {OsT} is.* İsnatlar; iftiralar.
azyak, [Ar. ażyaḳ عضیق] *{OsT} sf.* Daha dar; çok dar; pek dar; en dar.
azze, [Ar. ʿizzet *(yücelik)* > ʿazze عز] *{OsT} ünl.* "Aziz olsun!" anlamında padişahlar için dua sözü. ⧉ **azze ensāruh,** *{OsT} (Padişahlar için fermanlarda geçen dua sözü) yardımı bol olsun.*|| **azze nasrühu,** *{OsT} (Padişahlar için fermanlarda ve paralarda geçen dua sözü) onun yardımı aziz ve bol olsun.*|| **azze ismihü,** *{OsT} Onun adı yücelsin.*|| **azze ve celle,** *{OsT} Aziz ve Celil olan (Allah).*

ÖTÜKEN
TÜRKÇE
SÖZLÜK

b

b, [B / b] *(bé) dbl.* Latin asıllı Türk alfabesinin ikinci harfi. Ses olarak, titreşimli (tonlu) bir çift dudak ünsüzüdür. Akciğerlerden gelen ve ses tellerinden titreşerek geçen hava ağız boşluğunu terk ederken kapalı bulunan dudakların birden açılması ile meydana gelir. Orhun Kitabelerinde *b* sesi *ev* şeklinde bir işaretle temsil edilir; *ev* kelimesi de *eb* olarak söylenir. Sıralamada madde başı olarak *ikinci* sırayı göstermek için kullanılır.

B[1] [bat-ı] *kısalt. coğ.* Yönlerden *batı*'nın kısaltmasıdır.

B[2] [Fr. bore] *is. kim.* Atom numarası 5, atom ağırlığı 10,82; çok sert, kahverengi-siyah amorf, yoğunluğu 2,4 olan ve 2000 C'de ergiyen ve bilinen hiçbir eriticide çözünmez bir element olan bor'un sembolü.

B[3] [İt. basso] *kısalt. müz.* **1.** En kalın erkek sesi olan bas veya basso'nun kısaltması. **2.** İngiliz ve Almanlar tarafından kullanılan *si* notasının işareti.

B[4] *biy.* Alyuvarlarda ve kan sıvısında B sınıfı aglütinojenleri bulunmasından dolayı bu kan grubuna verilen ad.

B[5] *biy.* Suda çözünür folik asit (B_0), tiyamin (B_1), riboflavin (B_2), pantotenik asit (B_3), nikotinamit (B_5), pridoksin (B_6), karnitin (B_7), kobalamin (B_{12}), p-aminobenzoyik asit (B_x), biyotin (B_w) vitaminlerinin genel adı.

B.[6] [bay] *kısalt.* "Bay" kelimesinin kısaltmasıdır.

ba-, [Far. bā- با] *{OsT} ek. dbl.* Başına getirildiği Arapça ve Farsça kelimelere *"-li"* veya *"ile"* anlamı veren bir ön ektir. ⊡ **bā-an ki,** *{OsT} Şu sebeple ki; şu şartla ki.*|| **bā-dād,** *{OsT} Adil; doğru.*|| **bā-emr-i ālî,** *{OsT} Sadrazamın emri ile.*|| **bā-haber,** *{OsT}* → bahaber.|| **bā-mazbata,** *{OsT} Tutanak ile.*|| **bā-posta,** *{OsT} Posta ile.*|| **bā-renk,** *{OsT} Renkli.*|| **bā-sāmān,** *{OsT} Zengin; varlıklı.*|| **bā-vakar,** *{OsT} Ağırbaşlı; vakarlı.*|| **bā-vücūd-ki,** *{OsT} Böyle iken; bununla beraber.*

Ba [Yun. barys *(ağır)* > Fr. baryum] *is. kim.* Gümüş parlaklığında 3.7 yoğunluğunda, atom numarası 56, atom ağırlığı 137,36 olan alkali bir element olan baryum elementinin simgesi.

ba[1], [Ar. bā با / ب] *(ba:) {OsT} is. dbl.* Arap asıllı Türk alfabesinin ikinci harfi. Ebced hesabıyla değeri *iki*'dir. ⊡ **bā-i muvahhide,** *{OsT} Tek noktalı be.*|| **bā-i tahtāniye,** *{OsT} Noktası altta olan be.*

ba[2], [ba / be / bı / bo / bö / bü] *(yans.) is.* **1.** (İnsan için) bağırma, seslenme, gevezelik etme, yüksek sesle konuşmayı, seslenmeyi anlatan kök. [Zülfikar] *ba-ğır-ış, ba-ğ-(ı)r-ın-mak* **2.** (Hayvan için) bağırma, seslenme, böğürme anlatan kök. [Zülfikar] *ba-r-t-lak, ba-gır-mak.* **3.** *{ağız}* Şaşma, korku, pişmanlık, beğenmeme, öfke, acıma bildirir. [DS]

ba[3], [Yun. ba] *is. {ağız} "Hey, ey, yahu"* anlamında kullanılır. **5.** Evet; peki; şüphesiz; tabiî. [DS]

ba[4], **-a'ı** [Ar. bāʿ باع] *(ba:) is.* **1.** Kulaç. **2.** Erişme; yetme. **3.** Güç; kuvvet; beceriklilik. **4.** Şeref.

baars, [Far. bars => baars] *{eT} is.* **1.** Pars. [EUTS] **2.** Türk takviminde üçüncü yılın adı (Kaplan yılı da denir). [EUTS]

bab[1], [Ar. bāb باب] *(ba:b) {OsT} is.* **1.** Giriş çıkış yeri; kapı. **2.** Hükümet dairesi. **3.** Saray. **4.** Batıniye'de yedi imamdan dördüncüsüne verilen isim. **5.** Bazı tarikatlarda en yüksek makamda bulunana verilen unvan. **6.** Geçit, boğaz. **7.** Kitapların bölümlerinden her biri. **8.** *tasvf.* Tövbe. ⊡ **bāb-ı adālet,** *{OsT} Hak kapısı.*|| **bāb-ı ālî,** *{OsT}* → Babıali|| **bāb-ı āsafî,** *{OsT} Sadrazam konağı.*|| **bāb-ı cennet,** *{OsT} Cennetin girişi.*|| **bāb-ı fetvā-penāhî,** *{OsT} Şeyhülislam katı.*|| **bāb-ı hükûmet,** *{OsT} Devlet dairesi.*|| **bāb-ı hümāyūn,** *{OsT} Topkapı Sarayının birinci kapısı.*|| **bāb-ı irtişā,** *{OsT} Rüşvet kapısı.*|| **bāb-ı kebîr,** *{OsT} 1. Büyük kapı. 2. 29 harfli Fars alfabesi.*|| **bāb-ı meşîhat,** *{OsT} Şeyhülislam katı.*|| **bāb-ı saadet,** *{OsT} 1. Mutluluk kapısı. 2. İstanbul.*|| **bāb-ı sagîr,** *{OsT} 1. Küçük kapı. 2. 22 harfli Arap alfabesi.*|| **bāb-ı ser-askerî,** *{OsT} Askerlik dairesi.*|| **bāb-ı şerîf,** *{OsT} 1. Şeref kapısı. 2. Konya'da Mevlâna türbesinin kapısı.*|| **bāb-ı tahkir,** *{OsT}*

dbl. Arap dilbilgisinin, isimlerde küçültme bölümü.|| **bāb-ı vālā-yı fetvā,** *{OsT} Şeyhülislam.*|| **bāb-ı zabtiyye,** *{OsT} İmparatorluk döneminde İstanbul'un güvenliğinden sorumlu daire.*|| **bābü'l-ebvāb,** *{OsT} Bölüm; iş; konu.*|| **bābü'l-tevvâb,** *{OsT} Tövbe kapısı.*|| **Bābü'ş-şerif,** *{OsT} Konya'daki Mevlana türbesinin kapısı.*

bab^{2}, [Far. bāb باب] *(ba:b) {OsT} sf.* **1.** Elverişli; uygun, layık. **2.** Uğurlu. ❐ **bāb tutmak,** *{OsT} Hayırlı uğurlu saymak.*

bab^{3}, [Far. bāb باب] *(ba:b) is.* **1.** İş; maslahat; konu. **2.** Şekil; gidiş; usul; mevzu; yol.

bab^{4}, [Far. bāb / bābā باب / بابا] *(ba:b) {OsT} is.* **1.** Ata; baba. **2.** Önder; şeyh.

baba^{1}, [*eT.* / çoc. d. baba] *is.* **1.** Bir çocuğun dünyaya gelmesinde etken olan erkek; ata; cet; peder; *{eAT} (aynı).* [EUTS] [Gabain] **2.** Yaşlı erkeklere hürmet amacıyla seslenme sözü. **3.** Çevresindekileri bir baba şefkati ile koruyan seven kimse; velinimet. **4.** Bir bilim dalının veya sosyal kurumun kuruluşunu sağlayan kimse. **5.** *tasvf.* Tekke büyüklerine veya tarikat liderlerine verilen unvan. **6.** Yasa dışı işler yapan bir organize kuruluşun lideri; mafya lideri; gangster şefi. **7.** *argo.* Erkeklik organı. **8.** *{ağız}* Erkek hindi. [DS] **9.** *argo.* Niteliği yüksek; kaliteli. ❐ **baba adam,** *1. Ağırbaşlı, sevecen erkek. 2. Yaşlı bir adama karşı saygısızlığa varır derecede sevgi anlatımı.*|| **baba bir kardeş,** *Aynı babanın çocukları olan kardeşler.*|| **baba bucağı,** *Baba evi.*|| **baba değil, tırabzan babası,** *Babalık görevlerini yerine getirmeyen kişiler tanımlanırken kullanılır.*|| **babadan kalık,** *{ağız} Babadan kalma; miras.* [DS]|| **babadan kalma,** *1. Babadan çocuklara miras yoluyla kalmış olan taşınır veya taşınmaz mallar. 2. Çağın tekniklerine aykırı olarak atalardan öğrenildiği gibi yapılan.*|| **babadan oğula,** *Atadan oğula, kuşaktan kuşağa, nesilden nesile şeklinde sürüp giden.*|| **baba dostu,** *1. Birine iyilik eden ve babasının arkadaşı olan kimse. 2. argo. Hayırsız, kötülük yapan kimse. 3. Hayrı dokunmayan eski bir tanıdık.*|| **baba evi,** *1. Bir kimsenin barındığı aile ortamı. 2. Babadan kalma ev. 3. Geçimi baba tarafından sağlanan aile topluluğu.*|| **baba evi gibi,** *(Yer için) çok iyi bilinen ve iyi karşılanılan.*|| **baba hindi,** *İri ve kart hindi.*|| **baba inciri,** *{ağız} Olgunlaşmadan düşen erkek incir.* [DS]|| **babalarımız,** *Bizden önceki kuşak.*|| **babam,** *Yaşlı erkeklere karşı kullanılan bir seslenme sözü.*|| **.. babam..** *Süreklilik ifade eden bir anlatımda edat olarak kullanılır.*|| **babana rahmet,** *Görülen bir iyilik karşılığında söylenen dua sözü.*|| **babanın aşık kemiğine..** *argo. Küfür ve hakaret sözü.*|| **babanın canı için,** *Ölmüş olan babana hayır olsun anlamında söylenen bir istek sözü.*|| **babanın canına rahmet,** *(Bir iyilik veya beğenilen davranış için) teşekkür ederim.*|| **babanın malı mı?** *1. Kamu malını gereksiz şekilde harcayan, tüketen veya kullanana söylenen uyarı sözü. 2. Kendi kişisel tasarrufu altında bulunan bir mal veya iş için gereksiz yere müdahalede bulunana söylenen "Karışma!" anlamında kırgınlık sözü.*|| **babanın şarap çanağına..** *argo. Küfür ve hakaret sözü.*|| **baba ocağı,** *1. Bir insanın babası başında olarak yaşadığı aile ortamı. 2. Atalardan kalan toprak, yurt.*|| **baba olmak,** *Bir erkeğin kendi dölünden çocuk sahibi olması.*|| **babasının çiftliği,** *Bir kamu kurumunda dilediği gibi davranan veya hesabı sorulmazcasına yürütmede bulunan kişi için söylenen ayıplama sözü.*|| **babasının hayrına,** *Karşılık beklemeden, iyilik ve yardım olsun diye.*|| **babasının oğlu,** *Yaratılış ve huyu babasına benzeyen oğul.*|| **babasız oğlan doğurmak,** *Aşırı güçlük çekerek bir işi başarmaya çalışmak.*|| **baba torik,** *1. İri ve şişman torik. 2. argo. Erkeklik organı.*|| **babayı almak,** *argo. Kötü bir durumla karşılaşmak.*|| **babayı yemek,** *argo. Yenilmek, kaybetmek.*|| **baba yolluğu,** *{ağız} Düğünde oğlan evinin, kızın babasına aldığı hediye.* [DS]|| **baba yurdu,** *Geçmiş atalardan beri ailenin malı olan ev, toprak ve yurt.*

baba^{2}, [baba بابا] *is.* **1.** Topuz; yumru. **2.** *dnz.* Rıhtım ve iskelelerde gemi halatının bağlandığı yuvarlak boğumlu çıkma. **3.** Motor ve kayıklarda zincir, halat bağlanan kalın ve kısa kütük, taş ya da demir yuvak; *{ağız} (aynı).* [DS] **4.** Merdivenlerde korkulukların sahanlığa bağlandığı kalın dikme. **5.** Çatılarda makas kirişlerinin yükünü azaltmak için altına dikilen kalın ağaç direk. **6.** *{eAT}* Çatı yapımında tam merkeze dikilen kalın ağaç. **7.** *{eAT}* Sancak ve çadır başlarına geçirilen top. **8.** *{ağız}* Meyve fidanlarına destek olarak dikilen sopa. [DS] ❐ **baba tatlısı,** *Mayalı hamurun baba adı verilen kalıplarda pişirilmesi ve üzerine şerbet, krem, üzüm dökülerek hazırlanan bir tatlı çeşidi.*

baba^{3}, [Ar. vebā => baba [Tietze]] *{ağız} is.* **1.** Zencilerde görülen bir çeşit sara hastalığı. *{eAT} (aynı).* **2.** Ur; yumru. **3.** Büyük ve onulmaz yara; çıban. **4.** (İlenç için) onulmaz dert veya hastalık. [DS] ❐ **baba çıka,** *{ağız} "Öl, geber" anlamında kullanılan bir ilenç sözü.* [DS]|| **babaları tutmak,** *(Zencilerin yakalandığı saradan gelme) çok öfkelenmek.*|| **babaları üstünde olmak,** *Çok sinirli halde bulunmak.*|| **babası çıka,** *Halk dilinde "birinin ölümünü dileme" anlamında ilenme sözü; geber.*|| **baba tutmak,** *Zaman zaman azgınlık göstermek.*|| **baba tutmaz,** *{ağız} Dayanıklı, sağlam, kuvvetli kimse.* [DS]|| **baba uğramak,** *{eAT} Vebaya yakalanmak.*

babaanne, [baba+anne] *is.* **1.** (Çocuk için) babanın annesi; nine. **2.** *ünl.* Yaşlı kadınlara seslenme sözü.

babacan, [baba+can] *is.* ve *sf.* **1.** Güvenilir ve cana yakın erkek. **2.** *{ağız}* Güçlü kuvvetli; cesur; yiğit; iri yapılı. [DS] **3.** *{ağız}* İyiliksever; merhametli. [DS]

babacanca, [baba+can-ca] *zf.* **1.** Güvenilir ve cana yakın olarak. **2.** Babacana yakışır tarzda.

babacanlaşma, [baba+can-la-ş-ma] *is.* Babacanlaşmak işi.

babacanlaşmak, [baba+can-la-ş-mak] *dönşl. f. [-ır]* Sevecen ve cana yakın bir duruma gelmek.

babacanlık, -ğı [baba+can-lık] *is.* Babacan olma durumu, cana yakınlık.

babacı, [baba-cı] *sf.* Baba yanlısı, babaya bağlı olan.

babacık, -ğı [baba-cık] *{ağız} is.* Araba teknesini korumak için teknenin iki yanına konulan çift ağaç; dayama. [DS]

babacıl, [baba-cıl] *sf.* (Çocuk için) babasını çok seven; babasına düşkün olan.

babacılık, -ğı [baba-cı-lık] *is. fel.* Çeşitli sınıflar üzerinde egemen olarak denge kurmaya çalışan devlet yönetim sistemi; paternalizm.

babaç, -cı [baba-ç] *is.* **1.** İri ve yaşlı erkek kümes hayvanı; erkek kuş. **2.** *{ağız}* Her bakımdan babasına benzeyen çocuk. [DS] **3.** *sf. mecaz.* İri yapılı, gösterişli.

babaçça, [Yun. papadia / Sırp. popadica] *(baba'çça) {ağız} is.* **1.** Papatya. **2.** Pire öldüren bir ot. [DS]

babaçko, [Makedon Slav. babaçko] *(baba'çko) sf.* **1.** (İnsan ve hayvan için) iri; büyük yapılı. **2.** *argo.* (Kadın için) iri yapılı; gösterişli; güçlü; büyük.

babadiye, [Yun. papadia => bābādiye بابادیه] *{eAT} is.* Papatya.

babadya, [Yun. papadie => bābādya بابادیه] *{eAT} is.* Papatya.

babafingo, [Yun. papafigos / İt. pappafigo] *(baba-fi'ngo) is. dnz.* **1.** Yelkenli gemilerde güverteden itibaren yelken direklerinin üçüncü ve en üst parçası. **2.** *argo.* Erkeklik organı.

babagir, [bawagir / bayagir] *{eT} is.* **1.** Hayat. [EUTS] **2.** Kâinat. [EUTS]

Babai, [baba + Ar. -ī بیئی] *(baba:i:) {OsT} is.* Babaîlik tarikatından olan.

Babailik, [babaī-lik *(baba:i:lik) is.* Anadolu'da on üçüncü yüzyılda Baba İshak tarafından kurulan ve büyük isyanları başlatmış batınî, şamanî ve yerli inanışlarla kaynaşmış bir tarikat.

babak, [? babaķ بیق] *{eAT} {ağız} sf.* **1.** Korkak. **2.** Dönek; hileci; vefasız. [DS]

babakir, [bawakir / bayagir] *{eT} is.* → babagir.

babaklamak, [babak-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* **1.** Korkutmak. **2.** Kaçırmak; yenmek. [DS]

babaklık, -ğı [babak-lık] *{ağız} is.* Pişmanlık. [DS]

babakoru, [Hint. bābāġūrī] *{ağız}] is.* Pek değerli olmamakla birlikte süs eşyası yapımında kullanılan beyaz bir taş. [DS

babaköş, [? babaköş] *{ağız} is. zool.* Ayakları körelmiş böcek ve solucanla beslenen bir tür kertenkele; kör yılan; *(Anguis fragilis).* [DS]

babakudum, [baba + Ar. ķudüm] *{ağız} is.* Uğursuz adam. [DS]

babalanma, [baba-la-n-ma] *is.* Babalanmak işi.

babalanmak[1], [baba-la-n-mak] *dönşl. f. [-ır] (Zencilerde görülen bir çeşit sara hastalığına benzer şekilde)* Çok öfkelenmek, hiddetlenmek; babaları tutmak.

babalanmak[2], [bābā-la-n-mak بابالنمق] *{eAT} dönşl. f. [-ur]* **1.** Babalık taslamak; baba tavrı takınmak. **2.** *{ağız}* Böbürlenmek. [DS]

babalı[1], [baba[1]-lı] *sf.* Babası olan. ⊡ **babalı kâğıt,** *argo. Üzeri işaretlenmiş olan iskambil kâğıdı.*|| **babalı kızlı olmak,** *{eAT} Aralarında sıkı ilişki bulunmak; içli dışlı olmak.*

babalı[2], [baba[2]-lı] *sf.* Çok sinirli; öfkeli; babası tutan.

babalık[1], **-ğı** [baba-lık] *is.* **1.** Baba olma durumu ve niteliği. **2.** *{ağız}* Üvey baba. [DS] **3.** *sf.* Babaya özgü olan. **4.** *ünl.* Yaşlı fakat herhangi bir özelliği bulunmayan erkeklere alaylı ve küçümseme yüklü seslenme sözü. **5.** *{ağız}* Kayınbaba. [DS] **6.** *folk. {ağız}* Düğünlerde güveyin babasına vekillik eden kimse. [DS] **7.** *folk. {ağız}* Güvey tarafından gelinin babasına verilen para; ağırlık. [DS] ⊡ **babalık davası,** *huk. Evlilik dışı doğmuş çocukların yasal haklardan yararlanmasını sağlamak için açılan hukuk davası.*|| **babalık etmek,** *Baba gibi davranmak; kollayıp gözetmek, korumak.*|| **babalık karinesi,** *huk. Evlilik dışı doğan çocuğun doğumundan geriye doğru 180 ile 300 gün arasında cinsel ilişkide bulunulduğunun ispatı ile mahkemece erkeğin baba sayılması.*

babalık[2], **-ğı** [baba[2]-lık] *{ağız} is.* İsteksizce ve *"zehir zıkkım olsun"* der gibi verilen, sunulan yemek. [DS]

babam, [baba-m] *{ağız} ünl.* **1.** *kaba.* Erkeklere hitap sözü. **2.** (Yinelenen ikinci kişi emir fiili arasında kullanıldığında) süreklilik bildirir. [DS] *"git babam git."*

babat, -dı [Ar. bābet] *{ağız} is.* Çeşit; tür. [DS]

babata, [Yun. bobota] *{ağız} is.* **1.** Mısır unu. **2.** Mısır unu ile yapılan bir tatlı. [DS]

babatomi, [Fr. anatomie *(sözcüğün başındaki "ana"nın yerine "baba" konulmak suretiyle Fikret Mualla üretmiştir)*] *is.* (Bedri Rahmi Eyüboğlu'nun kullandığı anlam) Erotik resimler.

babayan, [Far. bābā-yān بابایان] *(ba:ba:ya:n) {OsT} is.* **1.** Babalar. **2.** Tarikat şeyhleri, tarikat babaları. **3.** Bektaşî şeyhleri.

babayane, [Far. bābāyāne بابایانه] *(ba:ba:ya:ne) {OsT} sf.* → babayani.

babayani, [Far. bābāyāne بابایانه] *(babaya:nı) sf.* **1.** Derviş gibi. **2.** Gösterişsiz ve kibirsiz. **3.** Yaşlı ve

ağır başlı bir kişiye yakışır biçimde; sade. 🗗 **babayani tavır,** *Yaşlı ve ağır başlı birine yakışır şekilde gösterişsiz, kibirsiz davranış.*|| **babayani kıyafet,** *Süsten ve gösterişten uzak, sade giyim.*

babayanilik, -ği [babayani-lik] *(babaya:ni:lik) is.* **1.** Babayani olma durumu. **2.** Babayani olanın taşıdığı nitelik.

babayerli, [baba+yer-li] *sf. sos.* Babayerliliğe dayanan.

babayerlilik, -ği [baba+yer-li-lik] *is. sos.* Evlenen kişilerin erkeğin ailesi yanında yaşaması esasına dayanan evliliklerle kurulu toplum düzeni.

babayiğit, -di [baba+yiğit] *sf.* **1.** İri yarı, güçlü kuvvetli kimse. **2.** Mert ve cesur kişi; yürekli. **3.** Dürüst, özü sözü bir.

babayiğitlik, -ği [baba+yiğit-lik] *is.* **1.** Babayiğit olma durumu. **2.** Babayiğitçe davranış.

babba, [çocuk d. pabuç > babba] *{ağız} is.* Küçük çocuk ayakkabısı. [DS]

babbık, -ğı [Sırp. pápak] *{ağız} is.* Hayvan tırnağı. [DS]

babet, [Ar. bābet بابت] *{eAT} is.* **1.** Layık; haiz. **2.** Kâr; iş. **3.** Tür; çeşit; bent; fıkra. **4.** Uygun bir şey. **5.** İlişki; taalluk. **6.** Süs olarak kullanılan elmas dalcık. **7.** (Listede) denden işareti, (")

babı, [babı] *{ağız} is.* **1.** Yaşlı kadın; kocakarı. **2.** (İnsan ve hayvan için) iri; büyük. **3.** Beceriksiz; asalak. [DS]

Babıâli, [Ar. bāb*(kapı)*-ı ālī *(yüce)*] *(babıa:li:) {OsT} is.* **1.** Osmanlı hükümeti. **2.** İmparatorluk döneminde Başbakanlık, Dışişleri, İçişleri bakanlıkları ile Şura-yı Devlet dairelerinin bulunduğu yer. **3.** *gnşl.* İstanbul'da yayınlanan büyük gazeteler veya bu gazetelerin yayın merkezlerinin bulunduğu semt; basın semti.

babıçsız, [pabuç-suz] *{ağız} sf.* Evine sadık olmayan; hovarda. [DS]

babık[1]**, -ğı** [Sırp. pápak] *{ağız} is.* Hayvan tırnağı. [DS]

babık[2]**, -ğı** [? babık] *{ağız} sf.* Tutkun; vurgun; meftun. [DS]

babıneç, -ci [Ar. bābünec] *{ağız} is.* Küçük çiçekli ve kokulu bir tür papatya. [DS]

babır, [Yun. pápiri / pápiros] *{ağız} is.* Göl kenarlarında biten bir çeşit saz. [DS]

babırık, -ğı, [bab-ır-ık] *{ağız} sf.* (Yemek için) ekşimiş; bozulmuş. [DS]

babırlık, -ğı [babır-lık] *{ağız} is.* Sazlık. [DS]

babış, [Yun. papitzá] *{ağız} is.* **1.** Ördek. **2.** Ördek ve kaz yavrusu. [DS]

babi[1]**,** [Yun. papi] *{ağız} is.* **1.** Ördek. **2.** Ördek ve kaz yavrusu. [DS]

babi[2]**,** [İng. baby] *{ağız} is.* Köpek yavrusu; fino köpeği. [DS]

babica, [Yun. babitza *(ördek)*] *{ağız} is.* Çömlek. [DS]

babik oğlanı, [? babik + oğlan-ı] *is. t. argo.* Eşcinsel erkek; ibne.

babiko, [baba + Yun. -iko *(küçlt. eki)*] *{ağız} ünl.* Babanın oğluna sevgi hitabı. [DS]

Babilik, -ği [Öz. is. Bāb-ī-lik] *(ba:bi:lik) {OsT} is.* On dokuzuncu yüzyılda yeni bir kitapla din kurmak üzere görevlendirildiğini savunan yalancı peygamber Mirza Ali Muhammed Bâb tarafından on dokuz sayısının ve kombinezonlarının kutsallığına dayanan din.

babka, [Pol. babka *(kadıncık)*] *{OsT} is.* 17. yy.da kullanılan ve 6 akçe değerindeki gümüş Polonya parası.

babon, [Alm. babuin / Fr. baboin] *is. zool.* Afrika ve Güney Arabistan'da yaşayan, düşmanlarından korunmak için ağaçlara çıkarak uyuyan, bitki ve böceklerle beslenen bir maymun türü, *(Papio ursinus)*.

Baböfçü, [Babeuf-çü] *is. sos.* Baböf taraftarı olan.

Baböfçülük, [Babeuf-çü-lük] *is. sos.* Yetenekleri ve mülkiyeti reddeden, üretimin şeklinden ziyade üretilenin eşit paylaşılmasını esas alan, Fransa'da siyasal komünizmin ilk kurucusu Babeuf'un (17. yy.) ve çömezlerinin öğretisi; Babuvizm.

babuc, [Far. pā-pūş => bābūc بابوج] *{eAT} is.* Ayakkabı; pabuç.

babuk, -ğu [Far. bābūk بابوك] *(ba:bu:k) is.* **1.** *{OsT}* (Kişi için) ahmak; sersem; alık; budala. **2.** *{ağız}* Eşcinsel erkek; ibne. [DS]

babullık, [Far. bābu'l-ḫāne *(genelev)* / bābe'l-lûk *(Halep'in eski bir mahallesi)* > babul-lık بابلق / بابولق] *{eAT} is.* Fuhuş yeri; sefahathane.

babulluk, -ğu [Far. bābul-ḫāne *(genelev)* > babul-luk بابلق / بابولق] *{OsT} is.* **1.** Fuhuş. **2.** Meyhane. **3.** *{ağız}* Aşınma; genişleme; laçka olma. [DS]

babuna, [Far. bābūne => bābūna بابونه] *is.* Papatya.

babunç, [Ar. bābünec بابونج] *{ağız} is.* Papatya. [DD]

babune, [Far. bābūne / bābūnec بابونه / بابونج] *{OsT} is.* Papatya. 🗗 **bābūne-i gāv,** *{OsT} Sığırgözü.*

babur, [Far. bebr *(leopar)*] *{ağız} is.* Eskiden Afrika ve Asya'da yaşadığı söylenen, bir tür kediye benzer gayet büyük, postu yol yol tüylü, saldırdığı zaman bütün tüyleri kabararak korkunç bir durum alan, bu hâliyle kaplanı bile korkutan yırtıcıya verilen ad. [DS]

babuş, [Yun. papitzá] *{ağız} is.* **1.** Ördek. **2.** Ördek ve kaz yavrusu. [DS]

babuşça, [Yun. papadia / Sırp. popadica] *(baba'çça) {ağız} is.* Papatya. [DS]

babuşka, [Rus. babuşka *(koca karı)*] *{ağız}* *sf.* Kısa boylu; tıknaz; bodur. [DS]

babülhane, [Far. bābul-ḫāne *(genelev)* / bāb'el-lûk *(Halep'te eski bir mahalle)* / Babil + Far. ḫāne بابولخانه] *(ba:bülha:ne)* *{OsT}* *is.* **1.** Fahişelerin toplandığı yer. **2.** Genelev. **3.** Tembeller yurdu. **4.** Hırsızlar ocağı.

babülhaneci, [babülhane-ci] *(ba:bülha:ne)* *is.* Genelev yöneticisi.

babüllük, [Far. bābu'l-ḫāne *(genelev)* / bābe'l-lûk *(Halep'in eski bir mahallesi)* بابللق / بابوللق] *(bābüllük)* *is.* Genelev.

babür, [Far. bebr *(leopar)*] *is. zool.* → babur.

babüssaade, [Ar. bābü's-saāde باب السعاده] *(ba:büssa-a:de)* *{OsT}* *is.* **1.** Mutluluk kapısı. **2.** *öz. is.* Topkapı Sarayının üçüncü kapısı; Enderun kapısı, Harem kapısı.

babüsselam, [Ar. bābü's-selām باب السلام] *(ba:büsselâ:m)* *{OsT}* *is.* **1.** Kurtuluş kapısı. **2.** *öz. is.* Topkapı Sarayının ikinci kapısı; Orta kapı.

babzen, [Far. bābzen بابزن] *(ba:bzen)* *{OsT}* *is.* Kebap şişi.

bac[1], [bac / baç / maç / paç] *(yans.)*] *is.* Öpme sırasında çıkarılan sesi bildiren kök. [Zülfikar]

bac[2], [Far. bāc باج] *{eAT}* *{OsT}* *is.* **1.** Vergi; haraç; cizye. **2.** *{ağız}* Zorbalıkla alınan para. [DS] ⊕ **bāc-bān,** *{OsT}* *Yol güvenliğini sağlama karşılığı olarak alınan vergiyi toplayan tahsildar.*|| **bāc-dār,** *{OsT}* *Vergi toplayan; tahsildar.*|| **bāc-gâh,** *{OsT}* *Vergilerin toplandığı yer.*|| **bāc-gîr,** *{OsT}* *Vergi toplama memuru; tahsildar.*|| **bāc-güzār,** *{OsT}* *1. Vergi veren. 2. Haraç ödeyen. 3. Geçiş parası ödemekle yükümlü olan.*|| **bāc-hāh,** *{OsT}* *1. Vergi isteyen. 2. Haraç isteyen.*|| **bāc-ı ağnām,** *{OsT}* *Koyun ve keçi cinsi mallardan alınan kırkta bir oranındaki vergi.*|| **bāc-ı kırtıl,** *{OsT}* *Hayvanlardan alınan vergi.*||

baca, [Far. bād-cāh > bāce => baca باجه / بجا / باجا] *is.* **1.** Ocak, fırın gibi ateş yakılan yerlerde oluşan duman vb. gazların atılmasına yarayan yapı ögesi. **2.** Maden ocağı, tünel, su yolu, lağım gibi yer altı yapılarının yüzeye açılan hava delikleri. **3.** Kayalıklarda insan geçebilecek kadar dik ve dar boşluklar. **4.** *{eAT}* Işıklık; pencere. **5.** *{ağız}* Lamba. [DS] **6.** *{ağız}* Lamba şişesi. [DS] **7.** *{ağız}* Kapaksız dolap. [DS] **8.** *{ağız}* Tren. [DS] ⊕ **baca ağzı,** *Bacaların tepesinde bulunan ve duman çıkmasına yarayan delik.*|| **baca başı,** *Ocağın üstündeki taş raf; baca kaşı.*|| **baca deliği,** *İçinden dumanın geçmesi için bacalarda yukarıdan aşağıya doğru uzanan borumsu boşluk.*|| **baca feneri,** *Külahı tutmaya yarayan parmaklıklar; baca peteği.*|| **baca fırıldağı,** *Bacaların tepesinde rüzgârın baca içine girmesini önlemek için konulan döner kapak.*|| **baca kaşı,** *1. Ocakların üstüne konulan küçük raf; baca başı. 2. Toprak damın kenarlarındaki saçak çıkıntısı.*|| **baca kulağı,** *Ocakların iki yanına küçük şeyler koymak için taştan yapılmış küçük çıkıntı raflar.*|| **baca külahı,** *Rüzgâr, yağmur ve karın girmesini önlemek için bacaların tepesine konulan saç parça.*|| **baca küngü,** *Baca yerine kullanılan toprak boru.*|| **baca kürsüsü,** *Bacaların dam üstünde kalan ve üzerine baca oturtulan çıkıntılı kaide kısmı.*|| **baca omuzluğu,** *{ağız}* *Baca başı.* [DS]|| **baca peteği,** *Külahı tutmaya yarayan parmaklıklar; baca feneri.* || **bacası tütmek,** *(Aile için) varlığını sürdürmek.*|| **bacası eğri de olsa dumanı doğru çıkmak,** *Çevresi olumsuzluklarla dolu olmasına rağmen özünde taşıdığı doğruluktan ayrılmamak.*|| **bacası tütmek,** *Düzeni, rahatı, sağlığı yerinde olmak.*|| **bacası tütmez olmak,** *1. (Aile için) varlığını sürdürememek; dağılıp gitmek; yok olmak. 2. Evi ıssızlaşmak. 3. Yoksul düşmek; perişan olmak.*|| **baca tomruğu,** *Bacanın damdan yukarı bölümü.*|| **baca şevliği,** *Yüksek bacalarda dayanıklılığı artırmak için yukarıdan aşağı doğru genişleyen dış yapı.*|| **baca zarı,** *Baca içinde duman yollarını ayıran bölmeler.*

bacak, -ğı [Far. pā *(ayak)* > T. -acak [Egorov] / pāça-k [Räsänen]] *is.* **1.** İnsan bedeninin bel kemeri ile ayak bileği arasında kalan bölümü. **2.** Hayvanlarda yürüme ve zıplama organı. **3.** Bazı eşyaların yerden yüksekte durmasını sağlayan parça; ayak. **4.** İskambil kâğıtlarından üzerinde oğlan resmi bulunanı; vale, fanti, oğlan. **5.** Yazıda harflerin alt hizaya kadar inen çizgileri. **6.** *{ağız}* Hisse; pay. [DS] **7.** *{ağız}* Tırpanla ekin biçerken yapılan ekin demeti. [DS] **8.** *{ağız}* Ekinin kök kısmındaki filizler. [DS] **9.** *{ağız}* Küçük baş hayvanlar hakkında sayı bildiren söz; tane; adet. [DS] ⊕ **bacağından sürümek,** *1. Kavga veya taşımaya dayanan mücadele sırasında bacağından tutarak sürüklemek. 2. mecaz. Zorlamak.*|| **bacağını çekmek,** *{ağız}* *Topallamak.* [DS] || **bacak arası,** *İki bacak arasında kalan açıklık.*|| **bacak bacak üstüne atmak,** *Sandalye veya koltukta otururken bir bacağını diğerinin üzerine koymak.*|| **bacak çanı,** *Deve katarında en arkada bulanan deveye takılan en büyük çan.*|| **bacak çekiştirmek,** *{ağız}* *1. Birinin arkasından konuşmak; dedikodu yapmak. 2. Kıt kanaat geçinmek; zor durumda bulunmak.* [DS]|| **bacak çiftlemek,** *{ağız}* *Evlenmek.* [DS]|| **bacak gibi atmak,** *{ağız}* *Palavra atmak; yüksekten konuşmak.* [DS]|| **bacak kadar,** *1. Küçük, ufak boylu. 2. Çocuk sayılacak yaşta.*|| **bacak kalemi,** *Kaval kemiği.*|| **bacakları kopmak,** *Yürümek veya ayakta durmak yüzünden çok yorulmak.*|| **bacaklarını uzatmak,** *1. Dinlenmek üzere bacaklarını uzatarak yere oturmak. 2. Çalışması gerektiği yerde dinlenmeye çekilmek.*|| **bacakları**

tutmamak, Ayakları üzerine basarak yürüyemeyecek kadar yorgun veya hasta olmak.|| **bacak parası,** *{ağız} Hayvan satışı sırasında satıcıdan alınan vergi.* [DS]|| **bacak sürümek,** *{ağız} 1. Dedikodu yapmak. 2. Kıt kanaat, zorluk içinde yaşamak.* [DS]|| **bacaktan yapışmak,** *{ağız} Dedikodu yapmak.* [DS]

bacakçı, [bacak-çı] *is.* Hayvan alım satımlarında hayvan başına almış olduğu para ile geçimini sağlayan kimse.

bacakkıran, [bacak+kır-an] *is. bot.* Zambakgillerden nemli yerlerde yetişen, küçük ve büyük baş hayvanlar için zehirli yeşilimsi sarı çiçekli bir otsu bitki, *(Narthecium).*

bacaklanmak, [bacak-la-n-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* (Hayvan için) boy atmak; boyu uzamak; gelişmek. [DS]

bacaklı, [bacak-lı] *sf.* **1.** Bacağı olan. **2.** Bacakları uzun olan. **3.** Felemenk parası. **4.** *{ağız}* (Hayvan için) yüksek boylu; iri kemikli. [DS] 🗗 **bacaklı çorba,** *{ağız} Uzun uzun kesilmiş hamur ile pişirilen bir tür çorba.* [DS]|| **bacaklı yazı,** *İri ve okunaklı yazı.*

bacaklık, [bacak-lık] *is.* Çeşitli top oyunlarında bacakları korumak için giyilen deriden yapılma tozluk.

bacaksız, [bacak-sız] *sf.* **1.** Bacağı bulunmayan. **2.** Kısa boylu. **3.** *mecaz.* Yaşından büyük davranışları sergileyen, kendinden beklenmedik sözler söyleyen çocuk.

bacaluşka, [İt. basilisco] *{OsT} is.* Eskiden kullanılan bir top çeşidi.

bacanak, [bacı / baca *(kız kardeş)* > bacı-nak > bacanak] *is.* **1.** Eşleri kardeş olan erkeklerin birbirlerine göre durumları. **2.** *gnşl.* Dost, baldızın kocası kadar yakın ve samimi arkadaş.

bacanaklık, -ğı [bacanak-lık] *is.* İki kız kardeşle evlenen erkekler arasındaki yakınlık durumu ve bağı.

bacandırmak, [bacan-dır-mak] *{ağız} gçl. f. [-ır] spor.* İdman yaptırmak; çalıştırmak. [DS]

bacanmak, [bacan-mak] *{ağız} gçsz. f. [-ır]* **1.** Gayret etmek; çaba harcamak; kuvvet sarf etmek. **2.** *spor.* İdman yapmak; hazırlanmak. **3.** Üşenmek. [DS]

bacarmak, [baş-ar-mak / becer-mek] *{ağız} gçl. f. [-ır]* Başarmak; becermek. [DS]

baccı, [bac-cı باججى] *{18. yy.} is.* Gümrükçü; vergi toplama görevlisi.

bacı, [Moğ. bacı / baca باجى] *is.* **1.** *{ağız}* Kız kardeş; hemşire; *{eAT} (aynı).* [DS] **2.** Yaşlı zenci hizmetçi kadın. **3.** *tasvf.* Bir şeyhe bağlı olarak tarikata giren kadınlara verilen isim. 🗗 **baciyān-ı Rūm,** *{OsT} (Anadolu bacıları) Anadolu'nun fethi sırasında savaşlara katılmış bulunan tekke mensubu kadınlar.*|| **bacı yolu,** *folk. {ağız} Söz kesiminde amca ve dayıya verilen hediyeler.* [DS]

bacılık, -ğı [bacı-lık] *{ağız} is.* **1.** Bacı olma durumu. **2.** (Kızlar arasında) kardeş yerine tutulan yakın arkadaş; kardeşlik. [DS]

bacına, [Yun. bazina] *{ağız} is.* **1.** Yağlı et, bamya ve hamurla yapılan bir tür yemek; arabaşı. **2.** Bir çeşit un helvası. [DS]

baco, [bacı > Kürt. baco] *{ağız} is.* Kız kardeş; abla. [DS]

bacut, -du [*eT.* butıķ *(deri su kabı)* > boduç / bacut / bocut] *{ağız} is.* **1.** Testi. **2.** Maşrapa. [DS]

-baç, [-maç > -baç] *yap. e.* Fiil gövdelerinden isimler türetir. *dola-n-maç > dolanbaç, sakla-n-maç > saklanbaç*

baç[1]**,** [bac / baç / maç / paç *(yans.)*] *is.* Öpme sırasında çıkarılan sesi bildiren kök. [Zülfikar] 🗗 **baç etmek,** *{ağız} Öpmek.* [DS]

baç[2]**,** [Far. bāj > bāc] *{OsT} is.* **1.** İmparatorluk döneminde limanlara uğrayan gemilerden, bu gemilerden boşaltılan mallardan veya kervanlardan alınan bir nevi gümrük vergisi. **2.** Zorla alınan para; haraç. **3.** *{ağız}* Hayvan vergisi. [DS] 🗗 **baç almak,** *1. Vergi toplamak. 2. Haraç almak.*|| **baç vermek,** *Vergi ödemek.*

baça[1]**,** [Soğd. pāmak *(korunmak)* > pāç > baç-a] *{eT} is.* Günah. [EUTS]

baça[2]**,** [paça > baça] *{ağız} is.* Kasaplık hayvanların ayaklarından yapılan yemek. veya çorba. [DS]

baçag, [Soğd. pāmak *(korunmak)* > pāç > baç-ag / Mog. maçag] *{eT} is.* Oruç. [EUTS] 🗗 **baçag oturmak,** *{eT} Oruç tutmak.* [EUTS]

baçak, [Soğd. pāmak *(korunmak)* > pāç > baç-aġ / baç-ak] *{eT} is.* **1.** Oruç. [Gabain] [EUTS] **2.** Hristiyanların orucu; perhiz. [DLT]

baçamak, [Soğd. pāmak *(korunmak)* > pāç > baç-a-mak] *{eT} gçl. f. [-r]* Oruç tutmak. [Gabain] [EUTS]

baççı, [baç-çı / bac-cı] *is.* Baç vergisi toplayan kimse; tahsildar, gümrükçü.

baçı, [baç *(yans.)* > baç-ı] *{ağız} is.* Öpücük. [DS]

baçıg, [Soğd. pāmak *(korunmak)* > baç-ık] *{eT} is.* Sözleşme; ant. [DLT] 🗗 **baçıg kılmak,** *{eT} Antlaşmak; ahitleşmek; sözleşmek.* [DLT]

baçka, [Far. bāc > baç-ka ?] *{ağız} is.* Mısır koymaya yarayan büyük ambar. [DS]

-bad, [Far. būden *(olmak)* > bād / bādā باد / بادا] *(ba:d) {OsT} son ek.* Sonuna getirildiği Farsça kelimelere *"olsun, olaydı, ola"* anlamı katar.

bad[1]**,** [bad / pad *(yans.)*] *is.* Gürültülü patırtılı, kaba ve düzensiz konuşmayı; baş ağrıtıcı konuşmayı, gevezelik ve dedikodu etmeyi anlatan kök. [Zülfikar] *bad-ı budu, bad-ıl badıl, bad-ır badır, bad-ı güdü, bad-ır-da-mak.*

bad[2]**,** [bad / pad / *mad (yans.)*] *is.* Düzensiz hafif patırtılı hareketleri, patırtılı ve dengesiz, düzensiz veya iki yana sallanarak adım atmayı anlatan kök. [Zülfikar] *bad-al badal, bad-ı badı, bad-ar badar.*

bad[3], [? bad / bat] *{eT} zf.* Hemen; derhal. [EUTS]

bad[4], [Erme. bad *(bölme)*] *{ağız} is.* **1.** Bahçe ve tarla kenarlarına yapılan çit vb; çevirge. **2.** Ocak ve tandırların iç yüzü. **3.** Ocak içinde kazan konulacak yüksekçe yer; ocak içi sekisi. **4.** Dolma içi gibi hazırlanan katık. **5.** Değirmende, taşın kenarlarına biriken taşlı, kıyraklı un. [DS]

bad[5], [Far. bād باد] *(ba:d) {OsT} is.* **1.** Rüzgâr; yel. **2.** Hava. **3.** Nefes; soluk. **4.** Kibir; gurur. **5.** Methiye; övgü. **6.** Hızlı koşan at. **7.** *mecaz.* Söz; laf. **8.** Nikâh işlerinde görevlendirildiğine inanılan melek. **9.** *tasvf.* Allah'ın yardım ve lütfu. **10.** *ünl.* İç çekme sesi; ah! ⊡ **bād-dāden,** *{OsT} Yele vermek.*|| **bād-āver,** *{OsT} 1. Rüzgârın getirdiği. 2. Zahmetsiz ele geçen, emeksiz kazanç; bedava.*|| **bād-ber,** *{OsT} 1. Uçurtma. 2. Elinden iş gelmediği halde boş yere övünün kimse.*|| **bād-der-keff,** *{OsT} 1. Rüzgâr elde. 2. Beklentisi boşa çıkmış olan; aldanmış.*|| **bād-ı berîn,** *{OsT} Batıdan esen tatlı ve hoş rüzgâr; meltem; imbat.*|| **bād-ı cem,** *{OsT} Süleyman peygamberin hükmettiği yel.*|| **bād-ı cenūbî.** *{OsT} Güney rüzgârı.*|| **bād-ı hazān,** *{OsT} Sonbahar rüzgârı.*|| **bād-ı herze,** *{OsT} 1. Boş, anlamsız. 2. Hırsızların ev sahiplerini uyutmak için söyledikleri tılsımlı sözler.*|| **bād-ı nevā,** *{OsT} 1. Ses. 2. Nağme. 3. Nakarat.*|| **bād-ı nev-rūz,** *{OsT} Bahar rüzgârı.*|| **bād-ı peyām,** *{OsT} Haber ulaştıran rüzgâr.*|| **bād-ı pürgû,** *{OsT} Sürekli sesler çıkaran, ıslık çalan yel.*|| **bād-ı sabā,** *{OsT} 1. Doğudan esen hoş ve hafif rüzgâr. 2. müz. Bir makam adı.*|| **bād-ı sarsār,** *{OsT} Fırtına.*|| **bād-ı seher-hîz,** *{OsT} Sabahları gün doğusundan esen hafif ve ürpertici rüzgâr; tan yeli; seher yeli.*|| **bād-ı semūm,** *{OsT} Sam yeli.*|| **bād-ı serd,** *{OsT} Derinden çekilen ah.*|| **bād-ı subh,** *{OsT} Sabahları esen ince ve serin rüzgâr.*|| **bād-ı Süleymān,** *{OsT} 1. Hz. Süleyman'ı istediği yöne götüren rüzgâr. 2. Büyüklük, azamet.*|| **bād-ı sümūm,** *{OsT} Sıcak rüzgâr; çöl fırtınası.*|| **bād-ı şimālî,** *{OsT} Kuzey rüzgârı.*|| **bād-pā** (pāy), *{OsT} 1. Rüzgâr ayaklı. 2. (At için) ayağına çabuk.*|| **bād-reftār,** *{OsT} 1. Rüzgâr yürüyüşlü. 2. Hızlı giden; çabuk; süratli.*|| **bād-seyr,** *{OsT} Rüzgâr gibi koşan; hızlı yürüyen; ayağına çabuk.*

-bada, [Far. būden *(olmak)* > bād / bādā باد / بادا] *(ba:da:) {OsT} son ek.* Sonuna getirildiği Farsça kelimelere *"olsun, olaydı, ola"* anlamı katar.

bada, [bad *(yans.)* > bad-a] *(ba'da) {ağız} sf.* **1.** Beceriksiz; iş bilmez; tertipsiz. **2.** *is.* Harmanda dövülüp savrulmak üzere yığılmış saman ve tane karışımı; tınaz. [DS] ⊡ **bada bada,** *{ağız} 1. Büyük büyük; iri iri; kocaman kocaman. 2. Hantal. 3. Budalaca; gelişigüzel; patavatsızca.* [DS]

badahtı, [Far. pā *(ayak)* + taḫte *(alt)*] *{ağız} is.* Dokuma tezgâhlarında hareketi sağlayan tahta ayaklık; pedal. [DS]

badak[1], **-ğı** [bad *(yans.)* > badak] *{ağız} sf.* **1.** Kısa boylu; tıknaz; bodur; cüce. **2.** Paytak yürüyen; bacakları çarpık. [DS]

badak[2], **-ğı** [bağ-da-mak > ba(ğ)-da-k] *{ağız} is.* **1.** Kardeşlik olmak için iki çocuğun serçe parmaklarını kanca hâline getirerek birbirine takıp tutuşmaları hareketi. **2.** Güreşte çelme takma; çelme. **3.** Bir şeyi uzatmak için yapılan ek; ilave. **4.** *sf.* Eş; denk; akran. [DS]

badak[3], **-ğı** [bar-dak] *(ba:dak) {ağız} is.* Bardak. [DS]

badak[4], **-ğı** [boğ-da-k > badak] *{ağız} is.* **1.** Husye; erkeklik bezi. **2.** Husyeleri iyi burulmamış, dolayısıyla dişisi ile yeterli ilişkiye giremeyen hayvan. **3.** Orta büyüklükte manda yavrusu. **4.** *sf.* Dermansız; takatsiz; çevik olmayan. **5.** Duygusuz; vurdumduymaz. [DS]

badal[1], [bad *(yans.)* > bad-al] *{ağız} is.* Düzensiz hafif patırtılı hareketleri, patırtılı ve dengesiz, düzensiz veya iki yana sallanarak adım atmayı anlatan yansımalı gövde. [DS] ⊡ **badal badal,** *{ağız} 1. (Yürümek, dolaşmak için) yalınayak. 2. Gelişigüzel; düzensiz.* [DS]|| **badal badal yürümek,** *{ağız} Yalın ayak yürümek, dolaşmak.* [DS]

badal[2], [bat-mak > bat-al ?] *sf.* Pis; karışık. ⊡ **badal bayrak,** *{ağız} 1. Eski püskü; yırtık pırtık. 2. Ardına kadar açık; apaçık.* [DS]

badal[3], [bag-da-mak > bağ-da-l] *{ağız} is.* **1.** Çamurda açılmış fakat daha sonra kurumuş ya da donmuş tekerlek izi çukuru. **2.** Yol veya tarladaki girinti çıkıntı; tümsek. **3.** Hızlı gitmeyi önlemek için yola yapılan yükselti. **4.** Bir dönümün üçte biri kadar arazi parçası. **5.** Tarla sekisi. **6.** Tuzak; fak. **7.** Tehlike. **8.** Engel; güçlük. **9.** Ağacın gövdesinden ilk ayrılan sürgün. **10.** Bacak. **11.** Geniş adımlarla yapılan yürüyüş. **12.** Zıpzıp; bilye. **13.** Ceviz içinin dörtte biri. [DS] ⊡ **badala basmak,** *{ağız} 1. Tuzağa düşmek; aldanmak. 2. (Çocuk için) yaşına girmek; bir yaşını doldurmak.* [DS]|| **badala kalmak,** *{ağız} (Bağ için) kesilip tımar edilmeden bırakılmak.* [DS]|| **badal olmak,** *Engel olmak.*

badal[4], [? badal] *{ağız} sf.* Eş; akran; denk. [DS]

badal[5], [İt. pedale] *{ağız} is.* Merdiven basamağı. [DS]

badala, [? badala] *{ağız} is.* Okul sırası. [DS]

badalak, -ğı [bağ-da-mak > bağda-la-k] *{ağız} is.* At arabasında koşum kayışlarının bağlandığı ağaç. [DS]

badalan, [Lat. patella *(küçük tabak)* > Ar. bādalān] *{ağız} is.* **1.** Bir deniz salyangozunun büyük ve eşkenar üçgen biçimindeki kabuğu. **2.** Yayık ve büyük yüz. **3.** Normalden büyük olan her şey. [DS]

badallamak, [badal-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* **1.** Şeklini olumsuz biçimde değiştirmek; bozmak; yıpratmak. **2.** Çıkışmak; azarlamak; gülünç duruma düşürmek; terslemek. **3.** Basamak yapmak. [DS]

badam, [Far. bādām بادام] *(ba:da:m) {OsT} is.* Badem. ⊡ **bādām-ı dü-mağz,** *{OsT} İki içli badem.*

badama, [Yun. pâtoma] *{ağız} is.* Köy evlerinde hayat.

badamak, [bağ-da-mak] *(ba:damak) {ağız} gçl. f. [-r] [-d(ı)-yor]* Doldurmak. [DS]

badame, [Far. bādāme بادامه] *(ba:da:me) {OsT} is.* **1.** İpek böceği. **2.** Nazar boncuğu; nazarlık. **3.** Zincir halkası. **4.** Süslü püslü nesne. **5.** Et beni. **6.** Eski püskü hırka.

badami, [Far. bādāmī بادامی] *(ba:da:mi:) {OsT} sf.* Badem biçiminde.

badana, [Ar. biṭāne [Tietze]] *is.* **1.** Duvarları boyamakta kullanılan sıvı boya veya kireç. **2.** Tavşan derisine şekil vermek için kullanılan cıvalı nitrat eriyiği. **3.** *argo.* Cinsel ilişkiye girmeksizin organları sürtmek yoluyla dıştan tatmin; cinsel sürtünüm; kızlığı bozmadan girişilen cinsel ilişki. ⊡ **badana bulamacı,** *Derileri yumuşatmak veya tüylerini yolmayı kolaylaştırmak amacıyla etli kısmına sürülen sodyum sülfür eriyiği ve sönmüş kireç karışımı.*|| **badana etmek,** *Duvar ve tavan gibi alanları badana ile boyamak; badanalamak.*|| **badana edilmek,** *Badana ile boyanmak; badanalanmak.*|| **badana fırçası,** *Badana yapmaya yarayan fırça.*|| **badana olmak,** *Badana ile boyanmak; badanalanmak.*|| **badana vurmak,** *1. Duvar ve tavan gibi alanları badana ile boyamak; badanalamak. 2. Tüyünü kolay yolmak için derilerin etli yüzüne özel hazırlanmış macun sürmek.*|| **badana yapmak,** *Duvar ve tavan gibi alanları badana ile boyamak; badanalamak.*

badanacı, [badana-cı] *is.* Badana yapan ve geçimini badana yaparak sağlayan kişi.

badanacılık, -ğı [badana-cı-lık] *is.* Badanacının işi ve mesleği.

badanalama, [badana-la-ma] *is.* Badanalamak eylemi.

badanalamak, [badana-la-mak] *gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Duvar ve tavan gibi yerleri boyamak için boya veya sıvı kireç sürmek; badana etmek, badana vurmak, badana yapmak.

badanalanma, [badana-la-n-ma] *is.* Badanalanmak işi.

badanalanmak, [badana-la-n-mak] *edil. f. [-ır]* Üzerine badana sürülmek; badana edilmek; badana yapılmak.

badanalatma, [badana-la-t-ma] *is.* Badanalatmak işi.

badanalatmak, [badana-la-t-mak] *gçl. f. [-ır]* Bir başkasına badana işini yaptırmak.

badanalı, [badana-lı] *sf.* **1.** Badana sürülmüş olan; badanalanmış. **2.** *mecaz.* (Kadın için) yüzüne çok fazla pudra ve boya sürmüş.

badanasız, [badana-sız] *sf.* **1.** Badana yapılmamış. **2.** Badana yapılmış olmasına rağmen kirlenmiş veya badanası bozulmuş olan.

badanaz, [Yun. apotamenos *(ölmüş)*] *{ağız} is.* Yaşlanmış, çürümüş bağ kütüğü. [DS]

badar, [bad *(yans.)* > bad-ar] *{eT} sf.* **1.** Gürültülü. **2.** (Tekrar ile) patır patır. [DLT] ⊡ **badar badar yügürmek,** *{eT} Patır patır yürümek.* [DLT]|| **badar kılmak,** *{eT} Gürültü çıkararak çarpmak; itmek.* [DLT]

badara, [Yun. pateró *(kiriş)*] *{ağız} is.* **1.** Çamaşır teknesi. **2.** Değirmen taşının taşınması sırasında altına konulan ağaçlar. **3.** Tuzak; fak; tehlike. [DS] ⊡ **badaraya basmak,** *{ağız} Tuzağa düşmek; aldanmak.* [DS]

badarız, [badarız] *{ağız} is.* **1.** Ağacın gövdesinden ilk çıkan dal. **2.** Odun yapmaya elverişli çalı çırpı bulunan yer; fundalık. [DS]

badarlamak, [badar-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* **1.** Bozmak; şeklini değiştirmek; yıpratmak. **2.** Yemeğin üzerinden kimse görmeden alıp yemek. **3.** Birini gülünç duruma düşürmek; azarlamak; terslemek. [DS]

badarna, [? badarna] *{ağız} is.* Tarla, bahçe sulamak için yapılmış büyük cetvel; evlek. [DS]

badas, [bat-mak > bat-az > badas ?] *{ağız} is.* **1.** Harman sonunda yerde kalan toz toprak karışığı taneler; harman döküntüsü. **2.** Talaş, çör çöp döküntüsü; kir; pislik. **3.** Zahire, kuru üzüm vb. ürünler içinde bulunan saman ve çöp parçaları. **4.** Tuğla. [DS]

badasin, [bad *(yans.)* > bad-a-sin ? [Vásáry]] *{ağız} is.* Ördek. [DS]

badastan, [badas-tan] *is.* Dövende sürülmüş saman ile tahıl karışımı; dövülmüş harman.

badaş[1], [bağ-da-ş / bağ-daş] *(ba:daş) {ağız} is.* Bir arada bulunan ve birlikte iş yapan kişiler; iş arkadaşları; okul arkadaşları; arkadaş; ortak. [DS]

badaş[2], [Far. bādāş باداش] *(ba:da:ş) is.* Ödül; mükâfat.

badaşık, -ğı [bağ-da-ş-ık] *(ba:daşık) {ağız} is.* **1.** İş ve okul arkadaşları. **2.** *sf.* Yapışık; bitişik. **3.** *zf.* Sıra ile birbirine yardım ederek; nöbetleşe. [DS]

badaşma, [bağ-da-ş-ma] *(ba:daşma) {ağız} is.* **1.** Bağdaşmak eylemi ve tutumu. **2.** Köpeklerin çiftleşmesi. [DS]

badaşmak, [bağ-da-ş-mak] *(ba:daşmak) işteş. f. [-ır]* **1.** Bir iş veya oyun için eş tutmak; eşleşmek, eş tutmak; ortaklaşmak. **2.** (Aynı işi yapacak olan eşler için) kendi aralarında anlaşmak; uyuşmak. **3.** *dönşl. f.* Alışmak; geçinmek.

badat[1], [Orta. Ame. yerlilerinden Taino Kızılderili dili. badata *(patates)*] *is. bot.* Bileşikgillerden şekeri bol bir tür yer elması, *(Helianthus tuberasus).*

badat[2], [? badat] *{ağız}* *is.* Erbezi tek olan keçi. [DS]

badaver, [Far. bād-āver بادآور] *(ba:da:ver)* *sf.* **1.** Rüzgâr tarafından getirilmiş. **2.** Bedavadan elde edilmiş. **3.** *is. müz.* Doğu müziğinde bir ses.

badaverd, [Far. bād-āver بادآورد] *(ba:da:verd)* *sf.* → badaver.

badaverde, [Far. bād-āverde بادآورده] *(ba:da:verde)* *sf.* → badaver.

badavra[1], [paçavra] *{ağız}* *sf.* **1.** Eski püskü; yırtık. **2.** Kılıksız. [DS]

badavra[2], [Yun. petavro] *{ağız}* *is.* **1.** Evlerin üzerine kiremit yerine örtülen tahta. **2.** Çatılarda üzerine kiremit döşenen tahta. **3.** Bağdadi duvarlara çakılan tahtalar. **4.** Keklik tutmakta kullanılan tahtadan yapılmış bir tür tuzak. [DS]

badaz, [bat-mak > bad-az ?] *{ağız}* *is.* **1.** Harman sonunda yerde kalan toz toprak karışığı taneler; harman döküntüsü. **2.** Savrulan ekinin ince samanı. **3.** *sf.* Sarı yüzlü; solgun; hastalıklı. [DS] ⧉ **badaz samanı,** *{ağız}* *Toprak damların üzerine atılan harman yerindeki tozlu saman.* [DS]

badazlı, [badaz-lı] *{ağız}* *sf.* Beceriksiz; iş bilmez. düzensiz; şaşkın. [DS]

badban, [Far. bād *(yel)* + bān *(koruyan)* بادبان] *(ba:d-ba:n)* *{OsT}* *is. dnz.* **1.** Yelken. **2.** Gemi sereni. ⧉ **bād-bān-güşā,** *{OsT}* *Yelken açan.*|| **bād-bān-ı ahdār,** *{OsT}* *1. Yeşil yelken. 2. mecaz. Gökyüzü; sema. 3. Felek.*|| **bād-bān-gūşā-yi azîmet olmak,** *{OsT}* *Yelkenleri açıp yola çıkmak.*

badbani, [Far. bādbānī بادبانى] *{OsT}* *is.* İmparatorluk döneminde tersane halkından olup kalyonlarda yelkenleri korumakla görevli sınıf; yelkenci.

badbat, [Sürya. şabaṭbāṭ] *{ağız}* *is. bot.* Yaprakları yaraları deşmekte kullanılan bir tür zehirli ot, *(Polygonum).* [DS]

badbar, [Far. bād-bār بادبار] *(ba:dba:r)* *{OsT}* *is.* **1.** Yelpaze. **2.** *dnz.* Manika.

badbaz, [Far. bād-bāz بادباز] *(ba:dba:z)* *{OsT}* *is.* Yelpaze.

badbedest, [Far. bād-be-dest بادبدست] *(ba:dbedest)* *{OsT}* *is.* Elinde avucunda olanı kaybetmiş; iflas etmiş.

badber, [Far. bād-ber بادبر] *(ba:dber)* *{OsT}* *is.* **1.** Uçurtma. **2.** Çok övündüğü halde bir iş beceremeyen; palavracı.

badbiz, [Far. bād-bīz بادبيز] *(ba:dbi:z)* *{OsT}* *is.* Yelpaze.

badbizen, [Far. bād-bīzen بادبيزن] *(ba:dbi:zen)* *{OsT}* *is.* Yelpaze.

baddar, [Far. bād-dār باددار] *(ba:dda:r)* *{OsT}* *sf.* **1.** Kibirli. **2.** Şişman. **3.** Deli. **4.** Bir işle ilgisi olmayan.

ba'de, [Ar. baʿde بعده] *(ba-de)* *{OsT}* *zf.* **1.** Sonra. **2.** *{ağız}* Başka; gayri. [DS] ⧉ **ba'de harabü'l-Basra,** *{OsT}* *(Basra harab olduktan sonra) İş işten geçince.*|| **ba'de hazā,** *{OsT}* *Bundan sonra; bundan böyle.*|| **ba'de-hū,** *{OsT}* → badehu.|| **ba'de-hüm,** *{OsT}* *Onlardan sonra.*|| **ba'de'l-asr,** *{OsT}* *İkindiden sonra.*|| **ba'de'l-edā,** *{OsT}* *Yapıldıktan sonra.*|| **ba'de'l-feth,** *{OsT}* *Fetihten sonra.*|| **ba'de'l-harb,** *{OsT}* *Savaştan sonra.*|| **ba'de'l-icrā,** *{OsT}* *Yapıldıktan sonra.*|| **ba'de'l-îfā,** *{OsT}* *Yapıldıktan sonra.*|| **ba'de'l-imzā,** *{OsT}* *İmzadan sonra.*|| **ba'de'l-istihsāl,** *{OsT}* *Elde edildikten sonra; sağlandıktan sonra.*|| **ba'de'l-istizān,** *{OsT}* *İzin alındıktan sonra.*|| **ba'de'l-izdivāc,** *{OsT}* *Evlendikten sonra.*|| **ba'de'l-lüteyyā ve'l-letî,** *{OsT}* *Nice zahmet ve sıkıntıdan sonra.*|| **ba'de-mā,** *{OsT}* *Bundan sonra.*|| **ba'de'l-mevt,** *{OsT}* *Ölümden sonra.*|| **ba'de'l-musālaha,** *{OsT}* *Barıştan sonra.*|| **ba'de'l-mütālāa,** *{OsT}* *Okuduktan sonra.*|| **ba'de'l-mütāreke,** *{OsT}* *Ateşkesten sonra.*|| **ba'de'l-müzākere,** *{OsT}* *Görüşmeden sonra.*|| **ba'de'l-vukū',** *{OsT}* *Olduktan sonra.*|| **ba'de'l-yevm,** *{OsT}* *Bundan sonra; bugünden itibaren.*|| **ba'de't-taam,** *{OsT}* *Yemekten sonra.*|| **ba'de't-tahkîk,** *{OsT}* *İncelemeden sonra.*|| **ba'de-zā,** *{OsT}* *Ondan sonra.*|| **ba'de-zālik,** *{OsT}* *Ondan sonra.*|| **ba'de-zemān,** *{OsT}* *Bir zaman sonra.*|| **ba'de-zîn,** *{OsT}* *Bundan sonra.*|| **ba'de'z-zevāl,** *{OsT}* *Öğleden sonra.*|| **ba'de'z-zuhr,** *{OsT}* *Öğleden sonra.*

bade, [Far. büden *(olmak)* > bāde *(olmuş; olgun)* باده] *(ba:de)* *{OsT}* *is.* **1.** Şarap, içki. **2.** *tasvf. mecaz.* İlahî aşk. ⧉ **bāde-fürūş,** *{OsT}* *Şarap satıcısı; meyhaneci.*|| **bāde-keş,** *{OsT}* *Şarap içen.*|| **bāde-nūş,** *{OsT}* *Şarap içen.*|| **bāde-perest,** *{OsT}* *1. Şaraba tapan. 2. Şaraba çok düşkün.*|| **bāde-perestān,** *{OsT}* *1. Şaraba tapanlar. 2. Şaraba çok düşkün olanlar.*|| **bade süzmek,** *1. Şarap süzmek. 2. İçki içmek.*

ba'dehu, [Ar. baʿde-hū بعده] *(ba'dehu:)* *{OsT}* *zf.* Ondan sonra.

badela, [Yun. patela] *{ağız}* *is.* Küçük sepet; el sepeti. [DS]

badeli, [bade-li] *sf.* İçkili; içki içmiş. ⧉ **badeli âşık,** *ed. folk.* *Saz şairlerinden rüyalarında gördükleri bir pîrin elinden dolu adı verilen bir içki içmek suretiyle âşık-şair olanlarına verilen isim.*

badem, [Far. bādām => bādem بادم] *{OsT}* *is. bot.* **1.** Gülgillerden 6-8 m. boyunda meyvesi sert kabuklu bir meyve ağacı, *(Amygdalus communis).* **2.** Bu ağacın sert kabuklu meyvesi. **3.** Bu meyveye benzer şekilde olan; oval. **4.** *argo.* Tabanca kurşunu. **5.** *argo.* Dişilik organı; klitoris; bızır. **6.** *satıcı argosu.*

Taze salatalık. **7.** *sf. argo.* Kötü; çok fena. ⧉ **badem arısı,** *zool. Zarkanatlılardan, kurtçuğu çeşitli ağaç yapraklarıyla beslenen iri vücutlu zararlı sinek; büyük testere sineği, (Cimbequadrimaculatus).*|| **badem bıyık,** *Üst dudağın iki yanında badem şeklinde bırakılan bıyık.*|| **badem ezmesi,** *Ezilmiş badem içi, şeker, nişasta ve yumurta sarısı ile yapılan bir çeşit şekerleme.*|| **badem gibi,** *Çok taze ve körpe (sebze, salatalık).*|| **badem gözlü,** *Badem içi biçiminde iri gözleri olan.*|| **badem helvası,** *Badem, şeker, un ve yağ ile yapılan bir tatlı.*|| **badem karga,** *{ağız} Bir tür ördek.* [DS]|| **badem kürk,** *Tilkinin yalnız bacak derilerinden yapılan kürk, {eAT} (aynı).*|| **badem parmak,** *{ağız} İşaret parmağı.* [DS]|| **badem sübyesi,** *Soyulup ezilmiş bademden çıkarılan bir çeşit süt.*|| **badem şekeri,** *1. Nişastalı şeker tabakasıyla kaplı badem içi. 2. argo. Kurşun.*|| **badem tatlısı,** *İç badem çekildikten sonra irmikle yapılan bir çeşit tatlı.*|| **badem tırnak,** *Badem şeklinde beğenilen bir tırnak şekli.*|| **badem yağı,** *Badem içinden basınç altında çıkarılan, deri eşyaları yumuşatmak amacıyla veya ilaç olarak kullanılan yağ.*|| **badem zımba,** *{ağız} Kayışların üzerine süs yapmakta kullanılan bir araç.* [DS]

badema, [Ar. baʿde-mā بعدما] *(ba'dema:) {OsT} zf.* Bundan sonra, bundan böyle.

bademcik, [badem-cik] *is. anat.* Boğazın iki yanında solunum yoluna ve yutağa giren mikropları durdurma görevini üslenen badem şeklindeki ağ dokusu kesecikleri. ⧉ **bademcik iltihabı,** *tıp. Bademciklerin içine yerleşen mikroplar dolayısıyla yangılanmaları.*

bademî, [Far. bādāmī => bādemī بادمی] *(ba:demi:) {OsT} sf.* **1.** Badem gibi; bademsi. **2.** Bademe ilişkin.

bademli, [badem-li] *(ba:demli) sf.* İçinde badem bulunan. ⧉ **bademli krema,** *İçinde çekilmiş badem içi bulunan koyu krema.*

bademlik, -ği [badem-lik] *(ba:demlik) is.* **1.** Badem ağaçlarının bol bulunduğu yer. **2.** Badem konulan kap.

bademsi, [badem-si] *(ba:demsi) sf.* Badem biçiminde olan. ⧉ **bademsi spor,** *biy. Şekli bademi andıran mantar sporları.*|| **bademsi volkanik kaya,** *jeol. Badem şeklindeki boşlukları başka minerallerle dolmuş volkanik kaya.*

baderna, [İt. baderna] *(bade'rna) is. dnz.* Halatların sürtünen yerlerinin aşınmaması için üzerine dolanan bez veya eski halat sargı. ⧉ **baderna etmek,** *dnz. Halatların aşınmaması için sürtünme yerlerine bez ve halat dolamak.*

badester, [Ar. bādester] *(ba:dester) {OsT} is.* Kunduz.

badeş, [bağ-da-ş] *(ba:deş) {ağız} is.* Bağdaş. [DS] ⧉ **badeş kurmak,** *{ağız} Bağdaş kurmak.* [DS]

badfüruş, [Far. bād-fürūş] *(ba:dfüru:ş) {OsT} is.* Bir kimseyi, soyunu da sayarak öven kimse; dalkavuk.

badgamak, [bad-mak *(bağlamak)* > bad-ga-mak / bag-da-mak] *{eT} gçl. f. [-r]* Güreşte ayak yakalamak; çelme takmak. [DLT]

badgân, [Far. bād-gān بادگان] *(ba:dgâ:n) {OsT} is.* **1.** Gözeten; gözetici. **2.** Bekçi. **3.** Hazinedar.

badgâne, [Far. bād-gāne بادگانه] *(ba:dgâ:ne) {OsT} is.* Kafesli pencere.

badger, [Far. bād-ger بادگر] *(ba:dger) {OsT} is.* Kasırga.

badgerd, [Far. bād-gerd بادگرد] *(ba:dgerd) {OsT} is.* Kasırga.

badges, [Far. bād-ges بادگس] *(ba:dges) {OsT} is.* Kasırga.

badgir, [Far. bād-gīr بادگیر] *(ba:dgi:r) {OsT} is.* **1.** Baca. **2.** Nargile ve semaver başlığı. **3.** Vantilâtör.

badgünd, [Far. bād-günd بادگند] *(ba:dgünd) sf.* **1.** Erbezi şişmiş olan. **2.** Kasık fıtığı olan.

badhaye, [Far. bād-ḫāye بادخایه] *(ba:dha:ye) sf.* Erbezi şişmiş olan.

badherze, [Far. bād-herze بادهرزه] *(ba:dherze) {OsT} is.* **1.** Büyü; sihirbazlık. **2.** Güzellik; letafet.

badı[1], [bad *(yans.)* > bad-ı] *{ağız} sf.* **1.** (Kişi için) şişman, ablak yüzlü, kısa boylu. **2.** Tembel; uyuşuk. **3.** *is.* Çorabın eskimemesi için bezden yapılan terlik. **4.** Uçlarını koltuk altına dayayıp, çatallarına ayak konularak yürünen bir çift sopadan yapılma oyun aracı. **5.** Dokuma tezgâhını harekete geçirmek için ayakla basılan pedal. **6.** Erkek zenci. [DS] ⧉ **badı budu,** *{ağız} Gürültü patırtı; şamata; kaba konuşma.* [DS]|| **badı güdü,** *{ağız} Gürültü patırtı; şamata; gevezelik; kaba konuşma.* [DS]|| **badı kısa,** *{ağız} Budalaca; patavatsızca; gelişigüzel.* [DS]|| **badı küdü,** *{ağız}* → badı güdü. [DS]|| **badıya binmiş,** *{ağız} Körkütük sarhoş.* [DS]

badı[2], [Erme. bad] *{ağız} is.* **1.** Kaz. **2.** Ördek. **3.** Hindi. **4.** Kaz ve ördek yavrusu. [DS] ⧉ **badı badı,** *{ağız} (Yürüyüş için) çarpık, eğri ve iki yana sallanarak, yalpalayarak; ördek gibi.* [DS]

badıç[1], [bad-mak *(bağlamak)* > bad-ıç] *{eT} is.* Asma çardağı. [DLT] ⧉ **badıçlık yıgaç,** *{eT} Çardak yapmak üzere ayrılmış ağaç.* [DLT]

badıç[2], **-cı** [Erme. patič] *is.* **1.** Bakla, fasulye gibi sebzelerin her birinde bir dizi tohum bulunan kılıf; tohum yatağı. **2.** *{ağız}* Yeşil sebzelerin çiçekten hemen sonraki küçük hâli. [DS] **3.** Erkeğin erkeklik organının sünnet olurken kesilen kısmı. **4.** Çekirgenin yere gömdüğü yumurtası.

badıç[3], **-cı** [Far. bādīc] *{ağız} is.* Kadınların giydiği dizden bileğe kadar olan bir tür çorap. [DS]

badıhava, [Far. bād *(rüzgâr)* + Ar. hevā *(hava)* > bad-ı hevā / bedava] *{OsT} is.* **1.** Mevcut olmayan şey. **2.** Rüzgâr. **3.** *sf.* Emeksiz ve bedelsiz olarak elde edilen; bedava.

badık, -ğı [bad *(yans.)* > bad-ı-k ?] *{ağız} sf.* Kısa boylu; tıknaz. [DS]

badıl, [bad *(yans.)* > bad-ıl] *is.* **1.** Gürültü patırtıyı, gürültülü ve kaba konuşmayı anlatan yansımalı gövde. **2.** Yalpalayarak, çarpık çarpık yürümeyi anlatan yansımalı gövde. ⊞ **badıl badıl,** *{ağız} 1. (Konuşmak için) gürültülü ve kaba konuşma; gevezece. 2. (Yürümek için) yalpalayarak, eğri ve çarpık olarak.* [DS]|| **badıl badıl yürümek,** *{ağız} Yalın ayak yürümek.* [DS]

badılcan, [Far. bādincān] *{ağız} is.* **1.** Patlıcan. **2.** Domates. [DS] ⊞ **badılcan suyu,** *{ağız} Domates salçası.* [DS]

badınos[1], [Rus. podnos] *{ağız} is.* Çay tepsisi. [DS]

badınos[2], [Yun. makedonis > Ar. baḳdūnis] *{ağız} is.* Maydanoz. [DS]

badır[1], [bad *(yans.)* > bad-ır] *is.* Gevezelik etmeyi, gürültülü patırtılı konuşmayı anlatan yansımalı gövde. ⊞ **badır badır,** *{ağız} 1. (Konuşmak için) gürültülü ve kaba; gevezece. 2. Gürültü çıkararak; şamata yaparak.* [DS]

badır[2], [*eT.* bağır > badır ?] *{ağız} is.* Karın; göbek. [DS] ⊞ **badır alan,** *{ağız} (Bağ, bahçe, ev vb. için) duvarsız, çitsiz, kenarı çevrilmemiş.* [DS]|| **badır bayrak,** *{ağız} 1. Eski püskü; yırtık. 2. Kılıksız. 3. Darmadağın; karmakarışık.* [DS]

badıra, [Yun. patero] *{ağız} is.* Döşeme kirişi. [DS]

badırdamak, [bad *(yans.)* > bad-ır-da-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-d(ı)-yor]* **1.** Ne söylediği anlaşılmayacak biçimde konuşmak; homurdanmak. **2.** Gereksiz yere söylenmek. **3.** Konuşmak; laf etmek; çene çalmak. **4.** Çekişmek; kavga etmek. **5.** Gürültü etmek. [DS]

badırdaşmak, [bad-ır-da-ş-mak] *{ağız} işteş f. [-ir]* **1.** Birkaç kişi aralarında alçak sesle konuşmak; kimi duyulur kimi duyulmaz biçimde aralarında konuşmak. **2.** *dönşl. f.* Söylenmek; anlaşılır anlaşılmaz söylenmek. [DS]

badırga, [badır-ga ?] *{ağız} is.* Taşçı çekici. [DS]

badırgüdür, [bad *(yans.)* > bad-ır+güd-ür] *{ağız} is.* Gürültülü ve kaba konuşma; gevezelik; şamata; gürültü. [DS]

badırık[1], **-ğı** [bad-ır-ık] *{ağız} sf.* **1.** Konuşmasını ve davranmasını bilmez; kaba. **2.** Başına buyruk. [DS]

badırık[2], **-ğı** [bat-ır-ık] *{ağız} is.* **1.** Soğan, maydanoz, domates, bulgur, asma yaprağı ile yapılan ve çiğ olarak yenen bir yemek; batırık. **2.** *sf.* Çok ekşi; kekre. [DS]

badi[1], [Erme. bad > Ar. baṭṭ / bad *(yans.)* > bad-ı / bad-i] *{ağız} is.* **1.** Ördek. **2.** Kaz. **3.** Kaz ve ördek yavrusu. **4.** Hindi. **5.** Köpek; köpek yavrusu. **6.** Kedi yavrusu. **7.** Ufak mısır; cin mısır. **8.** *sf.* Vara yoğa, uluorta konuşan. **9.** Kısa boylu; ufak tefek; tıknaz. [DS] ⊞ **badi badi,** *(Koşmak, yürümek için) ördek gibi iki yana sallanarak.*|| **badi badi bacak,** *Kısa bacak.*|| **badi badi yürümek,** *Ördek gibi vücudunu iki yana sallayarak yürümek; paytak paytak yürümek.*

badi[2], [Ar. bed' *(başlama)* > bādī بادى] *(ba:di:) {OsT} sf.* **1.** Sebep; sebep olan. **2.** Başlangıç, ilk. **3.** Açık; aşikâr. ⊞ **bādî ebed-in,** *{OsT} Her şeyin başı.*|| **bādî-i emr,** *{OsT} İşin başında, başlangıçta.*|| **bādî-i emirde,** *{OsT} İşin başında, başlangıçta.*|| **bādîi'l-emr,** *{OsT} İşin başında; başlangıçta.*|| **bādî-i nazar,** *{OsT} İlk bakışta; ilk görüşte.*|| **bādî olmak,** *{OsT} Sebep olmak.*|| **bādîyü'l-emr,** *{OsT} İşin başında; başlangıçta.*|| **bādîyü'r-re'y,** *{OsT} İlk düşünce.*

badi[3], [Ar. bādī بادى] *(ba:di:) {OsT} is.* Çölde oturan; bedevî.

badi[4], [Far. bādī بادى] *(ba:di:) {OsT} sf.* **1.** Rüzgârla ilgili; havaya ilişkin. **2.** Geçici.

badic, [Far. bādīc باديج] *(ba:di:c) {OsT} is.* **1.** Tozluk. **2.** Potur.

badigard, [İng. body *(vücut)* + guarde *(koruyucu)*] *is.* Koruma; muhafız.

badigir, [Far. bād-gīr] *{ağız} is.* Tavan veya dam penceresi. [DS]

badigüdü, [bad *(yans.)* > bad-i+güd-ü] *{ağız} is.* Gürültülü ve kaba konuşma; gevezelik; şamata; gürültü. [DS]

badih, [Ar. bedāhet *(açık ve belli olma; hemen söyleyiverme)* > bādih / bādihe باده / بادهه] *(ba:dih) {OsT} sf.* **1.** (Olay için) birdenbire olan; beklenmedik. **2.** *is.* Beklenmedik ziyaret.

badihe, [Ar. bādih > bādihe بادهه] *(ba:dihe) {OsT} is.* **1.** Beklenmedik olay. **2.** Kadın ziyaretçi. **3.** *tasvf.* Ani ilham.

badik, -ği [Erme. patig / Ar. baṭṭ / bad *(yans.)* > bad-ik] *{ağız} is.* **1.** Ördek yavrusu. **2.** Palaz. **3.** Ördek gibi sallana sallana yürüyüş. **4.** *sf. mecaz.* Kısa boylu ve tıknaz. [DS]

badikleme, [badik-le-me] *is.* Badiklemek işi; ördek gibi iki yana yalpa yaparak yürüme.

badiklemek, [badik-le-mek] *gçsz. f. [-r] [-l(i) -yor]* Ördek gibi iki yana yalpa yaparak yürümek; badi badi yürümek.

badin[1], [Bulucusu R. E. Badin'in adından] *is.* Bir uçağın hızını çevresindeki havaya göre bağıl olarak ölçen aygıt; badin hız ölçeri, sürat saati.

badin, [Ar. bādin بادن] *(ba:din) {OsT} sf.* Şişman vücutlu.

badinc, [Far. bādinc بادنج] *(ba:dinc) {OsT} is. bot.* Hindistan cevizi, *(Cocos nucifera).*

badincan, [Far. bādincān / bādencān / bādingān بادنجان] *(ba:dincan) {OsT} is. bot.* Patlıcan, *(Solanum melongena).* ⊡ **bādincān-ı ahmer,** *Domates, (Lycopesicum esculentum).*

badincani, [Far. bādincān-ī بادنجانی] *(ba:dinca:ni:) {OsT} sf.* Patlıcan renginde; mor.

badincaniye, [Far. bādincān + Ar. -iyye بادنجانیه] *(ba:dinca:niyye) {OsT} is. bot.* Patlıcangiller.

badingân, [Far. bādingān بادنگان] *(ba:dingâ:n) {OsT} is.* Patlıcan.

badir, [Ar. bedr *(dolgunluk, şaşırtmak)* > bādir بادر] *(ba:dir) {OsT} sf.* **1.** Birdenbire olan. **2.** Hemen yapmak isteyen. **3.** (Ay için) dolun. **4.** (Çocuk için) serpilip gelişmiş. **5.** (Meyve için) olgun.

badire, [Ar. bedr *(habersiz geliş)* > bādire بادره] *(ba:dire) {OsT} is.* **1.** Birdenbire otaya çıkan tehlikeli durum; felaket; bela. **2.** Öfkeli bir hâlde iken yapılan yanlışlık. **3.** Aşılması güç geçit. **4.** Birdenbire söyleniveren söz. **5.** Namlunun, kılıcın veya bitkilerin uç kısmı. **6.** Sıkıntısızca, güçlük çekmeden söylenen söz.

badiye[1], [Ar. bādiye بادیه] *(ba:diye) {OsT} is.* Çöl; sahra, kır. ⊡ **bādiye-i gül,** *{OsT} 1. Dev çölü. 2. Dünya,*|| **bādiye-i nişîn,** *{OsT} Çölde oturan; bedevî.*|| **bādiye-i peymā,** *{OsT} Çölde dolaşan.*

badiye[2], [Yun. badheia / Far. bādiye] *{ağız} is.* **1.** Büyük bakır kap. **2.** Ağzı dar dibi geniş yağ kabı. **3.** Büyük bakır tencere. **4.** Yemek kabı. **5.** Çorba tası. **6.** Yayvan, kulpsuz toprak çanak. [DS]

badkeş, [Far. bād-keş بادکش] *(ba:dkeş) {OsT} is.* Yelpaze.

badlamak, [Erme. bad *(bölme)* > bad-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-(ı)-yor]* **1.** (Bağ, bahçe ve bostan için) hayvanlardan korumak için etrafını çitle çevirmek. **2.** Eski çarığın altını sırımla örmek. **3.** (Değirmen için) taş dönerken etrafa un saçmak. [DS]

badmak, [bad-mak] *{eT} gçsz. f. [-ur]* **1.** Batmak. [EUTS] **2.** *gçl. f.* Bağlamak; bent etmek. [EUTS] **3.** Ekin ekmek. [EUTS]

badman, [ba-d-man / bat-man] *{eT} is.* Batman; ölçek. [EUTS]

badminton, [İng. Badminton *(bir şato adı)*] *is. spor.* Tenise benzer bir oyun.

badnüma, [Far. bād-nümā بادنما] *(ba:dnüma:) {OsT} is.* **1.** Rüzgâr gülü. **2.** Fırıldak.

badnus[1], [Rus. podnos *(alttan)* + nosity *(taşımak)*] *{ağız} is.* Tepsi veya büyük sahan. [DS]

badnus[2], [Yun. peteinos] *{ağız} is.* Horoz. [DS]

bado, [Fr. badaud] *sf. argo.* İşsiz güçsüz; serseri; alık alık gezen.

badok, -ğu [Rus. podog *(sopa)*] *is.* Araba tekerleklerini birbirine bağlayan eksen; dingil; mil.

badpay, [Far. bād-pāy باد پای] *(rüzgâr ayak) (ba:d-pa:y) {OsT} is.* Rüzgâr gibi hızlı koşan at.

badper, [Far. bād-per بادپر] *(ba:dper) {OsT} is.* **1.** Kâğıt uçurtma. **2.** Kamçı topacı. **3.** *sf.* (Kişi için) kendini öven; övüngen.

badpeyma, [Far. bād-peymā بادپیما] *(ba:dpeyma:) {OsT} sf.* Başıboş gezen; serseri; işsiz güçsüz.

badra, [Yun. pateró *(kiriş)*] *{ağız} is.* **1.** Çamaşır teknesi. **2.** Döşeme kirişi. [DS]

badrak, [bad *(yans.)* > bad-(ı)r-a-k] *{ağız} sf.* Konuşmasını bilmez; kaba. [DS]

badram, [bad-ra-m] *{eT} is.* Sevinç ve eğlence günü; bayram. [DLT]

badramak, [bad *(yans.)* > bad-(ı)r-a-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-r(ı)-yor]* Gürültü yapmak. [DS]

badrambaz, [Far. bārān-bāzī] *{ağız} is.* Yağmur duasından sonra çocukların birbirini ıslatmak için oynadıkları oyun. [DS]

badreng, [Far. bād-reng بادرنگ] *(ba:dreng) {OsT} is.* **1.** Hızlı giden at. **2.** Hıyar. **3.** Acur. **4.** Turunç. **5.** Ağaç kavunu. ⊡ **bād-rengîn,** *{OsT} 1. Övgü; medhiye. 2. mecaz. Şiir.*

badron, [Slav. patron *(barut ölçüsü)* > Alm. Patrone] *{ağız} is.* Mermi. [DS]

badruk[1], [bat-mak > ba(t)-r-uk] *{eT} is.* Bayrak. [EUTS] [Gabain]

badruk[2], **-ğu** [? badruk / Far. / Hasan Badruk *(E. Çelebi uyd.)* بادرق] *{OsT} sf.* Kaçak; firarî.

badseha, [Far. bād + Ar. seḫā بادسخا] *(ba:dseha:) is.* **1.** Cömert. **2.** *mecaz.* Dünya; bu dünya.

badsene, [Far. bād-sene] *(ba:dsene) {OsT} sf.* **1.** Büyüklük taslayan; kibirli. **2.** Kötü niyetli.

badsüvar, [Far. bād-süvār بادسوار] *(ba:dsüva:r) is.* **1.** Hızlı koşan at. **2.** Koşu atı; yarış atı. **3.** Hızlı giden atlı.

badubudu, [bad *(yans.)* > bad-ı+bud-u] *{ağız} is.* Gürültülü, patırtılı konuşma; kaba konuşma; gürültü patırtı. [DS]

baduç[1], **-cu** [Yun. babitza *(ördek)* > babica ? [Tzitzilis]] *{ağız} is.* Toprak, çam ya da madenden yapılma emzikli testi. [DS]

baduç[2], **-cu** [Erme. patiç] *{ağız} is.* **1.** Badıç. **2.** Taze bakla; bakla. [DS]

baduk[3], **-ğu** [bod-uk] *{ağız} sf.* **1.** Kısa boylu ve şişman; tıknaz. **2.** *is.* Domuz yavrusu. [DS]

baduka, [? baduka] *{ağız} is.* Patates. [DS]

badul[1], [? badul] *{ağız}* *is.* **1.** Taranan yünden ayrılan aynı büyüklükteki parçalar. **2.** Lapa lapa yağan kar. [DS]

badul[2], [? badul] *{ağız}* *is.* Havuç. [DS]

badur, [Sansk. pātra] *{eT}* *is. huk.* Sıvı ölçüsü birimi. [EUTS]

badut, -du [? badut] *{ağız}* *is.* Bezelye, bakla, fasulye gibi sebzelerin salkımları. [DS]

badval, [Rus. podvál] *{ağız}* *is.* **1.** Bodrum; mahzen; karanlık yer. **2.** Kiler. **3.** Tavlada altı kapıya girme. [DS]

badviz, [Far. bād-vīz بادويز] *(ba:dvi:z) is.* Yelpaze.

badya, [Yun. bathus *(çukur)* > badheia / Far. bādiya باديه] *{eAT}* *is.* **1.** Geniş ağızlı, yayvan, büyükçe su kabı. **2.** İçine şarap konulan büyük kap.

badzehr, [Far. bād-zehr بادزهر] *(ba:dzehr) is.* Panzehir.

badzen, [Far. bād-zen بادزن] *(ba:dzen) is.* Yelpaze.

badzene, [Far. bād-zene بادزنه] *(ba:dzene) is.* Yelpaze.

-baf, [Far. bāften *(dokumak)* باف -] *(ba:f) {OsT} son ek.* Sonuna getirildiği Farsça kelimelerden *"dokuyan, dokuyucu"* anlamında birleşik sıfatlar yapan son ek.

baf, [? baf] *{ağız}* *is.* Akciğer. [DS]

bafa, [Far. bāfa بافه] *is.* **1.** Dört tutamlık ekin demeti. **2.** Mumlu balık yumurtası hazırlamak için karnı yarılarak iç organları ve yumurtaları çıkarılmış kefal balığı.

bafat, [Ar. bābat بابة] *is.* *{ağız}* Tarz; yol; yöntem.

bafat, [Ar. bābe (çeşit) > bābat بافت / بابة] is. {ağız} Tarz; yol; yöntem.

bafende, [Far. bāfende بافنده] *(ba:fende) {OsT} sf.* Dokuyucu.

bafer, [Far. bā *(ile)* + -fer *(parlaklık)*] *(ba:fer) {OsT} sf.* Şen; sevinçli.

bafır, [? bafır] *{ağız}* *is.* Çok; sayısız; dolu. [DS]

bafkâr, [Far. bāf-kār بافكار] *(ba:fkâ:r) is.* Dokumacı; çulha.

bafon, [Fr. backfong] *{ağız}* *is.* Gümüş görünümünde bakır, çinko ve bakır alaşımı; fakfon. [DS]

bafra, [Yun. Pavra > Bafra] *is. bot.* Samsun ve Bafra yöresinde yetişen sigara yapılabilecek nitelikte küçük boylu, ince dokulu, tok içimli bir tütün türü.

baft, [Far. bāft بافت] *(ba.ft) {OsT} is.* Kumaş; dokuma.

bafte[1], [Far. bāfte بافته] *(ba:fte) {OsT} is.* **1.** Dokuma tarzı; dokuyuş. **2.** İpek, altın veya gümüş tire, pul vb. ile dokunan kumaş. **3.** *sf.* Dokunmuş.

bafte[2], [Far. bāfte بافته] *(ba:fte) {OsT} is.* **1.** Renkli, büyük leke. **2.** Oyma levha. **3.** Parça. **4.** Büyük bir haritayı oluşturan parçalardan her biri; pafta.

bafur, [İt. vapore *(buhar)*] *{ağız}* *is.* Buharla çalışan gemi; vapur. [DS]

bag[1], [ba / bag / bağ *(yans.)*] *is.* Bağırmayı, seslenmeyi, böğürmeyi, gevezelik etmeyi, yüksek sesle seslenmeyi anlatan yansımalı kök. [Zülfikar]

bag[2], [bā-mak *(bağlamak)* > bā-ġ باغ] *(ba:g) {eT} is.* **1.** Bağ; bağlayan şey; bent; köstek; ip. [Üç İtigsizler] [EUTS] [ETY] **2.** Bohça. [EUTS] **3.** Düğüm; bağ; odun vb. bağlamları. [DLT] **4.** Kabile; boy; halk topluluğunun bir bölümü; bölük. [Gabain] [EUTS] **5.** Birleşik boylar; konfederasyon; müttefik; müttehit. [ETY] **6.** Allah; Tanrı. [ETY] **7.** *{eAT}* Demet; bağlam. 🗗 **bag badrık,** *{eAT} Canlı hayvanları hile ile yakalama aracı; tuzak.*|| **bag bodun,** *{eT} Boylar ve kabileler federasyonu.*

bag[3], [Far. bāġ] *{eT}* *is.* **1.** Bağ; asma bahçesi. [Gabain] [EUTS] **2.** Üzüm asması; bağ. [DLT] **3.** Bahçe. [EUTS] 🗗 **bağ borluk,** *{eT} Üzüm bağı.* [EUTS]|| **bag gözi,** *{eAT} Asmanın filiz verecek olan tomurcuğu; asma gözü.*|| **bag özdeği,** *{eAT} Bağ kütüğü.*

baga[1], [baġ-a] *{eT}* *sf.* Rütbece aşağı; ast. [ETY] [Tekin]

baga[2], [bag *(yans.)* > baḳ-ā / baġ-ā بقا] *{eT}* *is.* **1.** Kara kurbağa; odlu bağa. [EUTS] **2.** *{eAT}* *{ağız}* Kaplumbağa. [DS] **3.** *{18.-19.yy.}* Kaplumbağanın kabuğu. **4.** *{ağız}* Binek ve yük hayvanlarının ayaklarının altında zorlamadan ileri gelen şişlik. [DS] **5.** *{ağız}* Hayvan yemliği. [DS] **6.** *{eT}* *(Çok yaşamasından dolayı, sonsuzluğun, ebedîliğin simgesi olarak)* büyük kimselere verilen san. *Baga Tarhan*

bagacak, -ğı [bağ *(bağlantı)* > bağ-acak ?] *(bağa'cak) {ağız} is.* Nesil; sülale. [DS]

bagaç, [bağ-aç] *{ağız}*] *is.* Koyulaşmış, hamur kıvamındaki madde; macun. [DS

bagaj, [Lat. baga *(sandık)* + Fr. bagage] *is.* **1.** Yolcunun beraberinde götürdüğü giyim vb. eşyalar. **2.** Tren, otobüs, uçak ve gemilerde yolcuların beraberinde götürdükleri eşyaların konulduğu özel yer. **3.** Otomobillerde eşya koymağa mahsus bölme. **4.** *argo.* Kalça. 🗗 **bagaja vermek,** *(Yolcu için) beraberinde götürmek istediği eşyalarının taşıtın bagaj bölümüne konulmasını sağlamak.*

bagal, [Far. bagal] *{OsT}* *is.* **1.** Koltuk; koltuk altı. **2.** Kolla sarma; kucaklama. **3.** Dağ ve tepelerin kenarı. **4.** Kasık.

bagar, [bağar / bağır] *{eT}* *is.* **1.** Karaciğer. [Gabain] **2.** Karın. [EUTS] **3.** *mecaz.* Dost; akraba; sevgili. [Gabain]

bagarcak, [bağ-ar-cak] *{ağız}* *is.* Örme ip; kemer genişliğinde yün ya da kıldan örme ip; kolan. [DS] 🗗 **bagarcak atmak,** *{ağız} (Koyun geceleyin yatağın-*

dan kalkıp gitmeye yöneldiğinde çobanın uyanması için) uykuya yatmadan önce kendi ayağı ile baş koyunun ayağına ip bağlamak. [DS]

bagarsak, [bağar-sak] *{eAT} is.* Bağırsak.

bagarsuk, [bağır-suk > bağar-suk] *{eT} {eAT} is.* **1.** Bağırsak. [EUTS] [Gabain] **2.** Merhamet. [EUTS]

bagas, [Erme. bağas => bağ-az / bağ-az] *{ağız} is.* Aptal; alık; sersem. [DS]

bagat, [Far. bāğ + Ar. -āt] *(ba:ga:t) {OsT} is.* Bahçeler; bağlar.

bagaya, [Ar. bagıyy *(fahişe)* > bagāyā] *(bagāyā) {OsT} is.* Fahişeler.

bagça, [bağ-ça] *{eT} is.* Bohça; bağ; çıkın; paket. [EUTS]

bagçe, [Far. bāğ-çe باغچه] *(ba:ğçe) {OsT} is.* **1.** Küçük bağ. **2.** Bahçe.

bagçevan, [Far. bāğ-çe-vān باغچوان] *(ba:ğçeva:n) {OsT} is.* Bağcı; bahçıvan.

bagçı, [bağ-çı] *{eT} is.* Bahçıvan; bağcı. [EUTS]

bagda, [bağ-da] *{eAT} is.* Güreşçi çelmesi; sarma. ☞ **bagda urmak,** *{eAT} Güreşte sarmaya almak; çelme takmak.*

bagdalamak, [bağ-da-la-mak] *{eAT} gçl. f. [-r]* Güreşte sarmaya almak; çelme takmak.

bagdamak, [bağ-da-mak] *{eT} {eAT} gçl. f.* Güreşte sarmaya almak; ayak yakalamak; çelme vurmak. [DLT]

bagdanmak, [bağ-da-n-mak] *{eAT} edil. f. [-ur]* Çelme takılmak.

bagdatmak, [bağ-da-t-mak] *{eT} gçl. f. [-ur]* Güreşte sarmaya aldırmak. [DLT]

bagel, [Far. bāgel باگل] *(ba:gel) {OsT} is.* Ilık su.

baget, [Fr. baguette] *is.* **1.** Küçük, kısa ve ince değnek. **2.** Haddeye verilmek üzere hazırlanmış külçe altın, gümüş. **3.** Yirmi beş yüzeye taşlanmış dikdörtgen tabanlı elmas. **4.** *müz.* Orkestra şefinin kullandığı küçük değnek.

bagetlik, -ği [baget-lik] *is.* Trampet kayışlarının üzerine baget takmak için yerleştirilmiş yuva.

baggal, [Ar. bağğāl بغال] *(bagga:l) is.* Katırcı.

bagır[1], [bağır] *{eT} ünl.* Ne acı; ne yazık!

bagır[2], [bağır / bağar] *{eT} is.* **1.** Karaciğer; *{eAT} (aynı).* [EUTS] [Gabain] **2.** Bağır. [DLT] **3.** Karın. [EUTS] **4.** Göğüs; sine. *{eAT} (aynı)* [EUTS] **5.** *mecaz.* Dost; akraba; sevgili. [Gabain] [EUTS] **6.** Bir ilaç. [EUTS] **7.** *{eAT}* Akciğer. **8.** *{eAT}* Yürek. ☞ **bagır basmak,** *{eAT} Saygı gösterisi olarak ellerini göğsü üzerine koymak.*|| **bagrı baş,** *{eAT} Yüreği yaralı.*|| **bagrı başlı,** *{eAT} Yüreği yaralı.*|| **bagrı başlu,** *{eAT} Yüreği yaralı.*|| **bagrı çıkmak,** *{eAT} Canı çıkmak.*|| **bagrı kara,** *{eAT} Bağırtlak kuş; kıl kuyruk kuşu.*|| **bagrı katı,** *{eAT} Acımasız; merhametsiz.*|| **bagrını baş eylemek,** *{eAT} Yüreğini yaralamak.*|| **bagrını ezmek,** *{eAT} Yüreğini yaralamak.*|| **bagrı yagın eritmek,** *{eAT} Korku ve üzüntü içinde bırakmak.*

bagır[3], [bağır / bakır] *{eT} is.* Bakır. [ETY]

bagırak, [ba *(yans.)* > ba-gır-ak] *{ağız} sf.* Çok bağıran. [DS]

bagırçak, [bağır-çak] *{eT} is.* Eşek semeri. [DLT]

bagırdak, [bağır-dak] *{eT} is.* **1.** Kadın göğüslüğü. [DLT] **2.** *{eAT}* Beşik bağı.

bagırdan, [ba *(yans.)* > ba-gır-dan] *sf.* Bağırtan.

bagırlak, [ba *(yans.)* > ba-ğır-lak] *{eT} is.* Bağırtlak kuşu. [DLT]

bagırlamak, [bağır-la-mak] *{eT} gçl. f. [-r]* **1.** Bağrına vurmak. **2.** Yayın tutamağını düzeltmek. [DLT]

bagırlanmak, [bağır-la-n-mak] *gçsz. f. [-ur]* **1.** Pıhtılaşmak. **2.** Koyulaşmak. [DLT]

bagırlıg, [bağır-lığ] *{eT} sf.* **1.** Bağırlı. **2.** *mecaz.* Yürekli; cesur; kimseyi dinlemeyen. ☞ **bedük bagırlıg,** *Kimseye boyun eğmeyen; ciğeri büyük.* [DLT]

bagırsak[1], [bağır-suk / bağar-suk] *{eT} is.* **1.** Bağırsak. [EUTS] **2.** Karın. **3.** Dost; akraba. [Gabain] ☞ **bagırsak sıyırması,** *{eAT} Bağırsak sancısı.*|| **bagırsak sıyrındısı,** *{eAT} Bağırsak sancısı.*

bagırsak[2], [bağır-suk > bağır-sak] *{eT} is.* **1.** Merhamet. [EUTS] **2.** *sf.* Merhametli; gönül alıcı. [DLT]

bagırsamak, [bağır-sa-mak] *{eT} gçl. f. [-r]* Canı ciğer istemek. [DLT]

bagırsuk, [bağ-ır-suk] *{eT} {eAT} is.* **1.** Bağırsak. [EUTS] [DLT] **2.** Merhamet. [EUTS]

bagırtlak, [ba *(yans.)* > ba-ğır-t-lak] *{eAT} is.* Yabani ördek; kıl kuyruk kuşu.

bagış, [bağ-ış] *(ba:ğış) {eT} is.* **1.** Çadır bağı; ak evin bent ve bağı; bağ; ip; çadır ipi. [ETY] [Nevâyî] **2.** Kalın urgan; halat. [EUTS] [Gabain] **3.** Parmak, kamış vb.nin boğumu; eklem; boğum. [DLT] [ETY]

bagışlalmak, [bağ-ış-la-l-mak] *{eT} edil. f. [-ur]* Bağışlanmak. [DLT]

bagışlamak, [bağ-ış-la-mak] *{eT} gçl. f. [-r]* Bağışlamak. [DLT]

bagışlanmak, [bağ-ış-la-n-mak] *{eT} edil. f.* Bağışlanmak. [DLT]

bagıy, -yyı [Ar. bağıyy بغى] *{OsT} sf.* Fahişe.

bagız[1], [Ar. buğż *(nefret)* > bāğıż باغض] *(ba:gız) {OsT} sf.* Tiksinen; nefret eden; buğz eden.

bagız[2], [Ar. buğż *(nefret)* > bağīż بغيض] *(bagı:z) {OsT} sf.* Herkesten nefret eden; kimseyi sevmeyen.

bagi[1], [Ar. bağy *(serkeşlik)* > bağı بغى] *{OsT} is.* Baş kaldırı; serkeşlik; azgınlık.

bagi[2], [Ar. bağy *(serkeşlik)* > bāği باغى] *(ba:gı) {OsT} sf.* Baş kaldıran; serkeşlik eden; haksızlık eden.

bagi[3], [Far. bāġī باغى] *(ba:gi:)* *{OsT}* *sf.* Aynı bahçede yetişen.

bagilik, -ği [bāgi-lik] *{OsT}* *is.* Baş kaldırma; asilik, serkeşlik.

bagiy, [Ar. baġy بغى] *{OsT}* *is.* **1.** Doğru yoldan sapma. **2.** Aşırılık, ileri gitme. **3.** Azgınlık. **4.** Serkeşlik. **5.** Masumlara dokunmayan fakat devlet otoritesine isyan ederek bir bölgeyi hakimiyeti altına almış bulunan zorba; isyankârlık. **6.** İnsanlara karşı üstünlük iddia edip onları, zulüm ve baskı altında yaşatmak. ⊡ **bagy-etmek,** *{OsT} 1. Azgınca, aşırı şekilde davranmak. 2. Zina yapmak.*

bagiyane, [Ar. bagy + Far. -āne] *(ba:giya:ne)* *{OsT}* *zf.* İsyan edenlere yakışır şekilde; asilikle.

bagiz, [Ar. buġż *(nefret)* > bāġıż / bagiż] *(ba:giz)* *{OsT}* *sf.* Herkesten nefret eden.

bagl, [Ar. baġl بغل] *{OsT}* *is.* Katır.

baglamak, [bağ-la-mak / boğ-la-mak] *{eT}* *gçl. f.* *[-r]* **1.** Bağlamak; raptetmek. [EUTS] [DLT] [Yüknekî] **2.** *{eAT}* Kapamak. **3.** *{eAT}* Durdurmak; alıkoymak; engel olmak. **4.** *{eAT}* Sarmak. **5.** *{eAT}* Ayırmak; hasretmek. **6.** Hasıl etmek.

baglamalu, [bağ-la-ma-lu] *{eAT}* *sf.* Bağlanması gerekli; zincire vurulması gereken.

baglanmak, [bağ-la-n-mak / boğ-la-n-mak] *{eT}* *edil. f.* *[-ur]* **1.** Bağlanmak. [Yüknekî] [DLT] **2.** *{eAT}* Kapanmak. **3.** *{eAT}* Sonuçlandırılmak; bir şekil verilmek.

baglatmak, [bağ-la-t-mak] *{eT}* *gçl. f.* *[-ur]* Bağlatmak; bohçalatmak. [DLT]

bagle, [Ar. baġle بغله] *{OsT}* *is.* Dişi katır.

baglı, [bağ-lı] *{eAT}* *sf.* **1.** Bağlı. **2.** Kapalı. **3.** Erkekliği bağlanmış olan.

baglıg, [bağ-lıg] *{eT}* *sf.* **1.** Bağlı; tutuklu. [EUTS] **2.** *is.* Bohça; paket. [EUTS]

bagmak, [ba-mak > ba-ğ-mak] *{eT}* *gçl. f.* *[-ur]* Bağlamak. [ETY]

bagna, [Moğ. bağna] *{eT}* *is.* Merdiven basamağı. [DLT]

bagra, [Far. baġrā بغرا] *(bagra:)* *{OsT}* *is.* Erkek domuz.

bagrak, [ba-ğ-rak] *{eAT}* *is.* Oba.

bagrıkmak, [bağ(ı)r-ık-mak] *{eT}* *gçsz. f.* *[-ur]* Ciğeri göğüs kemiklerine yapışmak. [DLT]

bagrın, [bağ(ı)r-ın] *{eT}* *zf.* **1.** Bağır ile. [EUTS] **2.** Karnı üzerine; yüzükoyun.

bagşiş, [Far. bāhşīş] *{eAT}* *is.* Bahşiş.

bagorya, [Yun. pagoúria] *{ağız}* *is.* Pavurya; çağanoz.

bagursuk, [bağır-suk] *{eAT}* *is.* Bağırsak.

bagut, [Ar. bāġūt باغوت] *(ba:gu:t)* *{OsT}* *is.* Paskalya.

bagy, [Ar. baġy بغى] *{OsT}* *is.* İleri gitme; azgınlık; serkeşlik.

bagza[1], [Ar. buġż *(nefret)* > baġża بغضه] *{OsT}* *is.* **1.** Şiddetli nefret. **2.** Düşmanlık.

bagza[2], [Ar. buġż *(nefret)* > baġżā بغضا] *(bagza:)* *{OsT}* *is.* Şiddetli nefret; hiç sevmeyiş.

bağ[1], [bağ *(yans.)*] *is.* **1.** Suyun çağlamasını, sıvıların bol bol akışını, dökülüşünü anlatan kök. [Zülfikar] *bağ-ıl bağıl.* **2.** Bağırmayı, seslenmeyi, böğürmeyi, gevezelik etmeyi, yüksek sesle çağırmayı anlatan yansımalı kök. [Zülfikar] ⊡ **bağ bağ,** *{eAT} (Su vb. sıvıların akışı için) şar şar; şarıl şarıl.*

bağ[2], [Far. bāġ باغ] *(ba:ğ)* *{OsT}* *is.* **1.** Meyve bahçesi. **2.** Üzüm yetiştirilen bahçe; asma bahçesi. **3.** Asma; üzüm kütüğü. **4.** Bostan; büyük bahçe. **5.** Gezinti yeri. **6.** *mecaz.* Cennet. ⊡ **bağ aralamak,** *İyi gelişmesini sağlamak için asma kütüklerindeki dalları seyrekleştirmek.*|| **bağ bahçe,** *Yeşillik alan.*|| **bağ beli,** *{ağız} Belirli zamanlarda bağda yapılan bakım ve temizlik işleri.* [DS]|| **bağ bellemek,** *Üzüm dikili bahçe toprağını bel ile alt üst etmek, kabartmak.*|| **bağ bıçkısı,** *{ağız} Bağ budamakta, ot biçmekte kullanılan eğri ve dişli ağızlı bir tür bıçak; bıçkı.* [DS]|| **bağ bozmak,** *Olgun üzümleri tamamen toplayarak bağı terk etmek.*|| **bağ bozumu,** *1. Olgun üzümlerin toplanma zamanı. 2. Üzümleri toplama; üzüm hasadı.*|| **bağ budamak,** *Her yıl asma dallarından bir kısmını kesilip kısaltmak.*|| **bağ cırcırı,** *zool. Düz kanatlıların cırcır böceğigiller familyasından büyük kanatlı, soluk renkli bir tür cırcır böceği, (Oecanthus pellucens).*|| **bağ çırpmak,** *{ağız} Bağ budamak.* [DS]|| **bağ çubuğu,** *1. Asma fidesi. 2. Asma dalı.*|| **bağ damı,** *{ağız} Bağda, çalı çırpı vb.den yapılan kulübe.* [DS]|| **bağ depmek,** *{ağız} Bağ bellemek.* [DS]|| **bağ evi,** *{ağız} Muhtar odası.* [DS]|| **bağ gözü,** *{OsT} Asma dallarındaki küçük tomurcuklar.*|| **bāğ-ı Adn,** *{OsT} Cennet.*|| **bāğ-ı bahār,** *{OsT} Bahar bahçesi.*|| **bāğ-ı bedi',** *{OsT} 1. Eşsiz bağ. 2. mecaz. Cennet.*|| **bāğ-ı behiştî,** *{OsT} Cennet bağı.*|| **bāğ-ı cihān,** *{OsT} Dünya bahçesi.*|| **bāğ-ı cinān,** *{OsT} Cennetler bağı.*|| **bāğ-ı dehr,** *{OsT} Dünya bahçesi.*|| **bāğ-ı firdevs,** *{OsT} Cennet bağı.*|| **bāğ-ı huld,** *{OsT} Sekiz cennetten birinin bahçesi.*|| **bāğ-ı irem,** *{OsT} 1. İrem bağı. 2. Cennet.*|| **bāğ-ı kuds,** *{OsT} 1. Kutsal bahçe. 2. mecaz. Cennet.*|| **bāğ-ı naîm,** *{OsT} 1. Bolluk, bereket bahçesi. 2. Cennet.*|| **bāğ-ı refî',** *{OsT} 1. Yüce bahçe. 2. mecaz. Cennet.*|| **bāğ-ı rıdvān,** *{OsT} 1. Hoşnutluk bahçesi. 2. Cennet.*|| **bāğ-ı vahş,** *{OsT} Hayvanat bahçesi.*|| **bāğ-ı vesî',** *{OsT} 1. Geniş bağ. 2. mecaz. Cennet.*|| **bağ kütüğü,** *Asmanın ana gövdesi.*|| **bağ maymuncuğu,** *zool. Değişik alacalı renkte zeytin ağacına, asmaya, yoncaya, sebzelere ve meyve bahçelerine zarar veren pek çok cinsi bulu-*

nan böcekler, (Otiorrhynchus).|| **bağ özdeği,** *Bağ kütüğü.*|| **bağ tavası,** *Pekmez kaynatılan büyük bakır kap.*|| **bağ yanığı,** *Asmalarda guignardia bidvellii adlı mantarın meydana getirdiği hastalık.*

bağ[3], [*eT.* bā-mak *(bağlamak)* > ba-ġ > bağ] *is.* **1.** Bağlamaya yarayan ip, tel ve şerit gibi düğümlenebilir nesne. **2.** Bağlamaya yarayan araçla yapılmış düğüm. **3.** Sargı. **4.** *{ağız}* Bağlanarak deste yapılmış nesne; demet; bağlam. [DS] **5.** *mecaz.* İlgi; alaka; rabıta. **6.** Engel; mania. **7.** *dbl.* Aynı cins ve eş görevde olan cümle, kelime veya gruplar arasındaki ilişki; bağlaç. **8.** Birlik; bağlılık; ittifak. **9.** Kemikleri birbirine tutturan, iç organları yerli yerinde tutan lif demetleri. **10.** *{ağız}* Bir araya bağlanmış beş çile pamuk ipliği. [DS] **11.** *{ağız}* Çatıda kullanılan asıl kirişler. [DS] **12.** *{ağız}* Bina katlarının her biri; katları ayıran ağaç kısımlar. [DS] **13.** *{ağız}* Maden ocaklarında tünellerin çökmemesi için konulan direkler üzerine çakılı dirseklerin birleştiği yerler. [DS] **14.** *{ağız}* Dört tekerli arabalarda dingili yastık altına bağlayan vidalı demir. [DS] **15.** *{ağız}* Yaklaşık olarak 100-150 kg. gelen kendir demeti. [DS] **16.** *{ağız}* Fincan tepsisi; tepsi. [DS] ⊡ **bağ badrık,** *Av hayvanlarını yakalamak için kurulmuş tuzak.*|| **bağ doku,** *anat. Çoğunlukla eklemlerde yer alan çok güçlü beyazımsı lif demeti.*|| **bağ fiil,** *dbl. Hem eylem anlamı taşıyan hem de cümle unsurlarını veya grupları birbirine bağlayan fiilimsiler; zarf.fiil.*|| **bağ kolanı,** *Eyer veya semeri hayvanın sırtında tutturmaya yarayan kayış veya kemer.*|| **bağ taşı,** *mim. İki duvarı birbirine bağlamak için kullanılan bir yüzü duvarın yüzüne diğeri de öteki duvarın taşları arasına giren boyu eninden daha uzun inşaat taşı.*

bağa, [bag / bağ *(yans.)* > *eT* bak-ā / bağ-ā بغا] *is.* **1.** Kaplumbağa. **2.** Kaplumbağa gibi hayvanların vücudunu koruyan boynuzsu örtü; kavkı; karapaks. **3.** Bu kabuktan yapılmış süs eşyası. **4.** *{ağız}* Vücudun herhangi bir yerinde oluşan sert dokulu ur. [DS] **5.** *{ağız}* Guatrın sebep olduğu boğaz şişliği. [DS] **6.** *{ağız}* Hayvanların ayağının altında, zorlama yüzünden oluşan şişlik. [DS] **7.** *{ağız}* Bağ kütüğünün üzerindeki pütürler. [DS] **8.** *{ağız}* Birkaç günlük kurbağa yavrusu. [DS] **9.** *{ağız}* Hayvan yemliği. [DS] **10.** *{ağız}* Tepsi; fincan tepsisi. [DS] **11.** *{ağız}* Kağnıda iği tahtalara tutturan ortası delik ağaç. [DS]

bağacak, -ğı [bağ-a-cak] *{ağız} is.* → bağacık. [DS]

bağacık, -ğı [bağ-a(ç)-ık] *{ağız}* **1.** Koyunlar yataktan kalktığında uyanabilmesi için çobanın, uyumadan önce bir ucunu kendine öbür ucunu baş koyuna bağladığı ip. **2.** Kadınların kundaklı çocuğu sırtlarına bağlamakta kullandıkları yün ya da pamuk ipliğinden örme ip. **3.** Çorap bağı; ip. **4.** Bağ ve bahçe kapılarına yapılan ağaç tırkı veya kilit. [DS]

bağacuk, -ğu [bāğa-cuk باغجق] *{eAT} is.* Eskiden kaleyi kuşatanların, kaleye yaklaşarak duvar delmekte kullandıkları seyyar kulübe.

bağaç, [bağ-aç] *is.* **1.** İki şeyi birbirine bağlayan, tutturan nesne. **2.** Mayası tutmadan pişirilmiş ekmek.

bağalak, [Far. bağanak] *{ağız} is.* İçine, peynir, çökelek konulan oğlak ya da kuzu derisi; tulum. [DS]

bağalı, [bağa-lı] *{ağız} sf.* Boğazında guatr dolayısıyla şişlik bulunan kimse. [DS]

bağaltak, [*eT.* bağır-dak > bağal-tak] *{ağız} is.* Hırka. [DS]

bağana[1], [bağ-an-a] *{ağız} is.* Direk. [DS]

bağana[2], [Far. bağanak / bağana / bağnak] *is.* **1.** Ana rahminde, içinde dölüt bulunan kese; etene. **2.** Ölü doğan çocuk; düşük. **3.** *{ağız}* Üç yaşına kadar olan küçük çocuk; bebek. [DS] **4.** Ölü doğan kuzunun derisi; astragan. **5.** *{ağız}* Dört beş günlük keçi yavrusu. [DS] **6.** *{ağız}* İçine kuru peynir ya da çökelek konulan keçi ya da koyun derisi; tulum. [DS] ⊡ **bağana kürkü,** *Astragan kürk.*|| **bağana resmi,** *Astragan kürk için ödenen vergi.*

bağanak, -ğı [Far. bağanak] *{ağız} is.* **1.** Doğum vakti gelmeden hayvanın karnından çıkarılan yavru. **2.** Keçi veya koyun tırnağı; bakanak. [DS]

bağar, [*eT.* bağır *(karın, karaciğer)*] *{ağız} is.* **1.** Göğüs. **2.** Karnı hastalık yüzünden şişmiş kimse. [DS]

bağarcak, -ğı [bağ *(ip)* > bağar-cak] *{ağız}* Koyunlar yataktan kalktığında, uyanabilmesi için çobanın uyumadan önce bir ucunu kendine öbür ucunu baş koyuna bağladığı ip. [DS]

bağarcık, -ğı [bağar-cık] *{ağız} is.* **1.** Arabalarda ön yastık ile ön dingil arasına konulan ve dingil üzerindeki oku yerinde tutmaya yarayan enli uzun ağaç parçası. **2.** Düşmemesi için beşik ya da salıncakta çocuğu bağlamaya yarayan enli kuşak; bağırdak. [DS]

bağarda, [bağar-da] *{ağız} is.* İşsiz; boş gezen. [DS]

bağardak[1], **-ğı** [bağar-dak] *{ağız} is.* Çamdan oyularak yapılmış su kabı. [DS]

bağardak[2], **-ğı** [bağar-dak] *{ağız} is.* Düşmemesi için beşik ya da salıncakta çocuğu bağlamaya yarayan enli kuşak; bağırdak. [DS]

bağarsak, -ğı [bağır-suk > bağarsak بغرصق] *{eAT} is.* Bağırsak.

bağarsık, -ğı [bağar-sık] *{ağız} is.* Çorap ya da başka örgülerdeki başlangıç. [DS]

bağarsuk, -ğu [*eT.* bağır-suķ بغرسق] *{eAT} is.* Bağırsak.

bağartlak[1], **-ğı** [bağır-lık / bağ(ı)r-la-k / bağart-la-k] *is.* **1.** Yemek yerken ya da ağız suyu ile önünün kirlenmemesi için bebeklere takılan önlük. **2.** Uyurken düşmemesi için çocuğu beşik ya da salıncağa bağlamakta kullanılan enli kuşak.

bağartlak, -ğı [ba *(yans.)* > ba-ğır-t-lak > bağar-t-lak] *{ağız} is.* **1.** Çok ağlayan çocuk. **2.** *zool.* Bağırtlak. [DS]

bağat, [Far. bāğ + Ar. āt] *(ba:ğa:t) {OsT} is.* **1.** Bağlar; üzüm bağları. **2.** Bahçeler.

bağaz, [boğaz / baz / bağaz] *is. {ağız}* Bir değirmende, tanelerin iki taş arasına dökülmesi için üst taşının ortasında açılmış delik. [DS]

bağban, [Far. bāğ-bān باغبان] *(ba:ğba:n) {OsT} is.* **1.** Bahçıvan; bağcı. **2.** Bahçe veya bağ bekçisi.

bağbani, [Far. bāğ-bānī باغبانى] *(ba:ğba:ni:) {OsT} is.* Bahçıvanlık.

bağboğan, [bağ+boğ-an] *is. bot.* Sarmaşıkgillerden asma, baklagil ve diğer bazı bitkilere sarılan, mor renkli çiçek açan, klorofilsiz zararlı, asalak bir bitki; küsküt, cin saçı, şeytan saçı, *(Cuscuta).*

bağcı[1], [bağ-cı] *is.* **1.** Bağ ve üzüm yetiştiren kimse. **2.** Bağ ve bahçe sahibi. **3.** Geçimini bağ ve meyve ağacı yetiştirerek sağlayan kişi. ☞ **bağcılar ocağı,** *İmparatorluk döneminde sarayın bahçelerine bakan görevlilerin bağlı olduğu teşkilat.*

bağcı[2], [bağ-cı] *is.* **1.** Bağlama işini yapan kimse. **2.** *{ağız}* Sürek avında avın geçeceği yerde bekleyen avcı. [DS] **3.** Hayvanların kırık ve çıkığını tedavi eden köylü. **4.** Ekin biçenlerin arkasında biçilen ekinleri demet ederek bağlayan kimse.

bağcık[1], **-ğı** [bağ-la-mak > bağ-cık] *is.* **1.** Bağlamaya yarar küçük şerit veya ipçik. **2.** Ayaktan çıkmaması için ayakkabıları bağlamakta kullanılan bağlar. **3.** *{ağız}* Arabalarda, okun arabaya takılan yeri. [DS] **4.** *{ağız}* Göl kamışı. [DS] **5.** *{ağız}* Çocuğun kulaklarının şekli bozulmasın diye çene altından geçirilerek kulak üzerinden alınıp tepede bağlanan bez. [DS] ☞ **bağcık atmak,** *{ağız} Biçilen ekini demet yapmak.* [DS]|| **bağcık ipi,** *{ağız} Koyunlar yataktan kalktığında, uyanabilmesi için çobanın uyumadan önce bir ucunu kendine öbür ucunu baş koyuna bağladığı ip.* [DS]

bağcık[2], **-ğı** [bağa-cık] *{ağız} is.* Kaplumbağa. [DS]

bağcıklı, [bağ-cık-lı] *sf.* Bağcıkları bulunan.

bağcılık, -ğı [bağ-cı-lık] *is.* Üzüm yetiştirme işi ve mesleği.

bağda[1], [*eT.* bağ-da-mak *(engel olmak)* > bağ-da بغده] *is.* **1.** Bağdaş. **2.** Çelme. **3.** Güreşçi çelmesi. **4.** *{ağız}* Engel; güçlük. [DS] **5.** *{ağız}* Kement; bağ; düğüm. [DS] **6.** *{ağız}* Yürüme çağına gelen çocukların yürüyememe durumu. [DS] ☞ **bağda atmak,** *1. Çelme takmak; bağda vurmak. 2. Güçlük çıkarmak; engel olmak.*|| **bağda urmak,** *{eAT} Güreşte sarmaya almak; çelme takmak.*|| **bağda vurmak,** *{ağız} Güreşte ayağa çelme takarak düşürmek.* [DS]

bağda[2], **-a'i** [Ar. bağżā' / bağḍā' بغضاء] *(bağda:) sf.* Şiddetli nefret; hiç sevmeme durumu.

bağdadı, [bağdadi] *{ağız} is.* → bağdadi. [DS]

bağdadi, [Ar. bağdād *(Bağdat)* > bağdād-ī بغدادى] *(bağda:di:) is.* **1.** Birbirine paralel olarak çakılmış tahta çıtaların üzeri sıva ile kapatılarak duvar veya tavan meydana getirme tekniği; ahşap çatma. **2.** Bu teknikle yapılmış inşaat. **3.** Eskiden kullanılan bir tür değerli kumaş cinsi. **4.** *öz. is.* Bağdatlı. ☞ **bağdadi çıtası,** *Bağdadi tekniğinde taşıyıcı direk veya kalaslar üzerine çakılan 1 cm. kalınlığında ve 2-3 cm. enindeki çıtalar; çatmalık.*|| **bağdadi kâğıt,** *Semerkant kâğıtları örnek alınarak 9. yy.dan itibaren üretilmeye başlanan bir çeşit iyi cins kâğıt; Bağdat kâğıdı.*

bağdadilik, -ği [bağdadi-lik] *(bağda:di:lik) is.* **1.** Düz ensiz tahta. **2.** Bağdadi tahtalarını tutturmaya yarayan çivi.

bağdadiye, [Ar. bağdadīyye بغدادية] *(bağda:di:ye) {ağız} is.* Aralarına ağaç konularak yapılan ince duvar. [DS]

bağdala[1], [bağ+dal-a *(bağ dala kaldı sözünden)*] *{ağız} is.* Birkaç yıl işlenmemiş asma kütüğü. [DS]

bağdala[2], [? bağdala] *{OsT} is.* Çevre; havali; etraf.

bağdalama, [bağda-la-ma] *is.* Bağdalamak işi.

bağdalamak, [*eT.* bağda-mak *(çelmek)* > bağda-la-mak باغدالامق] *{OsT} gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor] spor.* **1.** Güreşte bacaklarını, rakibinin bacaklarına sararak yere düşürmek; güreşte çelme takmak. **2.** Birini düşürmek için ayaklarına çelme takmak; çelmelemek. *{ağız} (aynı)* [DS]

bağdalanmak, [bağda-la-n-mak] *{ağız} edil. f. [-ır]* Düşecek gibi olmak; ayağı birbirine dolanmak. [DS]

bağdama, [bağda-ma] *is.* Bağdamak eylemi.

bağdamak, [bağda-mak باغدامق / بغدامق] *gçl. f. [-r] [-d(ı)-yor]* **1.** Nesneleri birbiri içine geçirmek suretiyle bağlamak; kenetlemek. **2.** *mecaz.* İşleri içinden çıkılmaz hale getirmek. **3.** *{OsT} {ağız}* Çelme takmak. [DS]

bağdan, [bağda-mak > bağda-n] *{ağız} is.* Birleşme yeri; kavşak. [DS]

bağdanma, [bağda-n-ma] *is.* Bağdanmak eylemi ve durumu.

bağdanmak, [bağda-n-mak بغدانمق] *{OsT} edil. f. [-ır]* Çelme takılmak; çelmelenmek.

bağdaş, [*eT.* bağ-da-mak > bağda-ş بغداش] *is.* **1.** Ayaklarını karşılıklı uyluklarının altına alarak bir çeşit yere oturma biçimi; bağda, bağdaç, bardaç. **2.** *sf. {ağız}* Birbiri ile her bakımdan anlaşan, içli dışlı olan; uyuşmuş. [DS] ☞ **bağdaş olmak,** *{ağız} Rahat olmak.* [DS]|| **bağdaş kurmak,** *{ağız} 1. Ayaklarını karşılıklı olarak uyluklarının altına alarak oturmak. 2. Daha zor gelmek.* [DS]

bağdaşık, -ğı [bağdaş-mak > bağdaş-ık] *sf.* **1.** Birbiri ile uyuşan; imtizaçlı, imtizaç etmiş. **2.** Aralarında anlaşmış olanlar. **3.** Ögeleri arasında birlik ve tutarlılık; yapı ve nitelikçe benzerlik bulunan; homojen. **4.** *{ağız}* Suç ortağı. [DS] **5.** *{ağız}* Birbiri ile uyuşup anlaşmış. [DS] ☐ **bağdaşık olaylar,** *İstatistikte, aynı zamanda meydana gelen ve birbiri ile ilintili olduğu kabul edilen olaylar.*

bağdaşıklaştırmak, [bağdaş-ık-la-ş-tır-mak] *gçl. f. [-ır]* Birbiri ile bağdaşır hale getirmek; homojenleştirmek.

bağdaşıklık, -ğı [bağdaş-ık-lık] *is.* **1.** Bağdaşık olma durumu. **2.** Bağdaşık olanın niteliği; homojenlik. **3.** *mat.* Çözümü mümkün bir denklem sisteminin özelliği.

bağdaşılma, [bağdaş-ıl-ma] *is.* Bağdaşılmak işi.

bağdaşılmak, [bağdaş-ıl-mak] *edil. f. [-ır]* Birbiri ile anlaşır, uyuşur, kaynaşır hâle gelmek.

bağdaşım, [bağda-ş-ım] *is.* **1.** Benzer nesneler arasında ya da bir bütünü oluşturan parçalar arasındaki uyuşma; insicam. **2.** Tutarlılık ilişkisi.

bağdaşma, [bağda-ş-ma] *is.* Birbiri ile uyuşma, anlaşma, uzlaşma.

bağdaşmak, [*eT.* bağda-mak > bağda-ş-mak] *işteş. [-ır]* **1.** Anlaşmak, kafaca denk olmak; imtizaç etmek. **2.** Uygun düşmek. **3.** Alışmak. **4.** Uzlaşmak. **5.** (Çocukların oyununda) eş tutmak; eşleşmek.

bağdaşmaz, [bağda-ş-maz] *sf.* **1.** Birbiri ile uyuşmayan; uyuşmaz. **2.** Aralarında bir uyum ve tutarlılık bulunmayan; tutarsız. **3.** Birbiri ile bağlantısı olmayan; ilintisiz. ☐ **bağdaşmaz olaylar,** *İstatistikte aynı anda gerçekleşmesi ve birbiriyle bağlantısı mümkün olmayan olaylar; ilintisiz olaylar.*

bağdaşmazlık, -ğı [bağda-ş-maz-lık] *is.* **1.** Uyuşmazlık. **2.** Geçimsizlik. **3.** Tutarsızlık. **4.** İlintisizlik. **5.** *mat.* Çözümü olmayan bir denklem sisteminin taşıdığı özellik.

bağdaştırıcı, [bağda-ş-tır-ıcı] *is.* Bağdaşma ve uzlaşma sağlayan; uzlaştırıcı.

bağdaştırma, [bağda-ş-tır-ma] *is.* Bağdaştırmak eylemi.

bağdaştırmacılık, -ğı [bağda-ş-tır-ma-cı-lık] *is. fel.* Birbiri ile uzlaşmaz gibi görünen iki ve daha çok kuramı veya görüşü birbiri ile kaynaştırmak amacını güden felsefe akımı.

bağdaştırmak, [bağda-ş-tır-mak] *gçl. f. [-ır]* **1.** Anlaşma ve uzlaşma sağlamak; uzlaştırmak. **2.** Uyumlu bir bağlantı kurmak; uyuşturmak. **3.** *gnşl.* Uygun görmek, uygun bulmak.

Bağdat, [Far. bagdāt / bağdān *(Tanrı'nın hediyesi)* بغداد] *öz. is.* Irak'ın başkenti. ☐ **Bağdat gülü,** *Kadirî tarikatı şeyhlerinin başlarına giydikleri tacın üstüne dikilen iç içe on sekize bölünmüş daireden meydana gelen parça.*|| **Bağdat harap,** *Karnım aç, mide boş.*|| **Bağdat mamur,** *1. Karnım tok, mide dolu. 2. Şarap kadehi dolu.*|| **Bağdat'ı tamir etmek,** *Yemek yemek, karın doyurmak.*

bağı, [*eT.* bak-ı > bağ-ı] *is.* Büyü; efsun; sihir.

bağıcı, [bak-ı-cı > bağ-ı-cı] *is.* **1.** Büyücü; efsuncu. **2.** Falcı. **3.** Bağlayıcı. **4.** Baştan çıkaran; kandıran; yoldan saptıran.

bağıç, [bağ-ıç] *is.* **1.** Çadır ipleri. **2.** Bir şeyi bağlamaya yarayan ip vb. şeylerin tümü.

bağık, -ğı [bağ-ık] *{ağız} is.* **1.** Ham meyve; tadı buruk yemiş. **2.** Yabani meyve. [DS]

bağıl[1], [bağ *(yans.)* > bağ-ıl] *is. {ağız}* **1.** (Su için) şarıltı, çağlama bildiren gövde. **2.** *is.* Hayvanların sütlerinin sağım gecikmesinden dolayı akması. [DS] ☐ **bağıl bağıl,** *{ağız} Şarıl şarıl; çağıl çağıl.* [DS]|| **bağıl bağıl aktarmak,** *{ağız} Çok kusmak.* [DS]

bağıl[2], [bağ-ıl] *sf.* Varlığı veya durumu bir başka şeye bağlı olan; görece; göreli; izafî *(1944).* ☐ **bağıl değer,** *mat. 1. Bir rakamın önüne (+) veya (-) işaretlerinden birinin yazılması halinde aldığı değer. 2. Rakamın bulunduğu basamağa göre aldığı değer.*|| **bağıl nem,** *biy. Bir metre küp hava içinde bulunan su buharı miktarının, aynı sıcaklıkta havanın doymuş haldeki su buharı miktarına oranı.*|| **bağıl yoğunluk,** *fiz. Bir maddenin yoğunluğunun birim kabul edilen bir başka maddenin yoğunluğuna oranı.*

bağılcı, [bağ-ıl-cı] *is.* ve *sf.* Bir taneciğin, boşlukta ışık hızına yaklaştığı zamanki hızı ve bu anda hareketsiz olduğu zamankinden daha fazla olan kütlesi.

bağıldak, -ğı [*eT.* bağ-ır-da-k > bağıldak] *is.* **1.** Bebeklerin beşikten düşmemeleri için üzerlerine sarılan geniş bez kuşaklar; beşik bağı. **2.** Kadınların âdet zamanlarında kullandıkları bağ.

bağıllık, -ğı [bağ-ıl-lık] *is.* **1.** Bir kimsenin veya nesnenin bağıl olma hali. **2.** Bağıl olanın taşıdığı nitelik; izafiyet, görelik, görecelik, rölativite.

bağım[1], [bağ-ım] *is.* **1.** Bir şeyin veya bir nesnenin etkisi ve gücü altında bulunma hali; tâbiiyet. **2.** *{ağız}* Büyü. [DS]

bağım[2], [bağ *(yans.)* > bağ-ım] *is.* Bağırmayı anlatan yansımalı gövde. ☐ **bağım bağım bağırmak,** *{ağız} Bas bas bağırmak.* [DS]

bağımlama, [bağ-ım-la-ma] *is.* Bağımlı kılma.

bağımlamak, [bağ-ım-la-mak] *gçl. f. [-r] [-l(ı) -yor]* Bağımlı hale getirmek; tâbi kılmak.

bağımlaşım, [bağ-ım-la-ş-ım] *is.* Karşılıklı olara birbirine bağlı ve etkileyici olma durumu.

bağımlaşma, [bağ-ım-la-ş-ma] *is.* **1.** Karşılıklı olarak birbirine bağımlı olma. **2.** Doğal olaylar arasındaki düzenli bağlantı. **3.** Devletler hukuku açısından devletler arasındaki karşılıklı bağlantılar. **4.** Ortak çıkarları olan devletler arasında önceden yapılmış siyasî düzenleme.

bağımlı, [bağ-ım-lı] *sf.* **1.** Başka bir şeye bağlı olan; tâbi, *(1944).* **2.** Etki altında olma. **3.** Herhangi bir siyasi ve ideolojik düşünceye itirazsız uyan. **4.** *is. gnşl.* Aşırı ölçüde alışkanlık edinen. *Alkol bağımlısı.* ⊡ **bağımlı sıra cümle,** *Anlam bakımından birbirine bağlı ve özne, yüklem, tümleç gibi ögeleri ortak olan cümleler.*

bağımlılık, -ğı [bağ-ım-lı-lık] *is.* Bağımlı olma durumu; tâbiiyet.

bağımsız, [bağ-ım-sız] *sf.* **1.** Davranış, tutum ve fikir bakımından başka birisine bağlı olmayan; hür; özgür; müstakil. **2.** Herhangi bir siyasi ve ideolojik düşünce veya gruba girmeyen, hiçbir baskıya gelemeyen, dilediği gibi düşünen; kendi başına davranabilen; yansız. **3.** Resmî kayıtlara ve kurallara uymak istemeyen. **4.** Herhangi bir şeyle ilişiği ve bağlantısı olmayan. ⊡ **bağımsız milletvekili,** *siy. Herhangi bir partiye girmeden kendi başına seçilen veya bir partiden seçilmesine rağmen istifa ile ayrılan ve bir gruba katılmayan milletvekili.*|| **bağımsız sıralı cümle,** *dbl. Özneleri, tümleçleri ve yüklemleri ayrı olmakla birlikte anlamca ilgi bulunan, aralarına virgül, noktalı virgül veya bağlaç konulmuş cümleler.*

bağımsızlaşma, [bağ-ım-sız-la-ş-ma] *is.* Bağımsızlaşmak işi.

bağımsızlaşmak, [bağım-sız-la-ş-mak] *dönşl. f. [-ır]* Bağımsız duruma gelmek; bağımlı olmaktan kurtulmak.

bağımsızlaştırma, [bağım-sız-la-ş-tır-ma] *is.* Bağımsızlaştırmak işi.

bağımsızlaştırmak, [bağım-sız-la-ş-tır-mak] *gçl. f. [-ır]* **1.** Bağımlı olmaktan çıkarmak. **2.** Sömürge ya da yarı bağımlı bir ülkeyi bağımsız hale getirmek; bağımsızlığını kazandırmak.

bağımsızlık, -ğı [bağım-sız-lık] *is.* **1.** Maddî ve manevi yönlerden hiçbir kimseye bağlı olmamak; özgürlük, hürriyet. **2.** Bir ülkenin kendi sınırları içinde başka bir ülkeye bağlı olmadan kendi egemenliğini elinde bulundurması; istiklal. **3.** Baskıya gelemeyen kişinin karakteri. **4.** Başka bir gruba ve siyasi, ideolojik görüşlere katılmadan kendine özgü davranma; yansızlık.

bağın, [bağ-ın] *is. inş.* **1.** Temel veya kanal hafriyatı yapıldığı zaman yandaki toprakların göçmemesi için konulan ağaç destek. **2.** Ev onarımı sırasında duvarların yıkılmaması için dikine uzatılmış kalaslar arasına yatay sıkıştırılmış dayak.

bağındaş, [bağ-ın-daş] *is. dbl.* Bir cümlenin iki ögesi arasındaki bağıntıyı belirten kelime; bağlaç.

bağıntı, [bağ-ıntı] *is.* **1.** Bir nesne veya olayı bir başkası ile ilgili kılan bağlantı; münasebet; ilişki, *(1942).* **2.** İş ve dostluk bağlantıları. **3.** Düzenli kara, hava ve deniz yolu bağlantıları; irtibat. **4.** *biy.* Aynı ortamdaki canlıların veya aynı canlı üzerindeki farklı ögelerin birbirleri üzerine olan etkilerinin bütünü. **5.** *dbl.* Bir cümledeki kelime ve kelime gruplarının birbiri ile olan ilişkileri. ⊡ **bağıntı fonksiyonları,** *biy. Canlı varlığın dış ortam ile ilişkisini sağlayan hareket, duyu, ses, ısı, ışık gibi etkilerin tümü.*

bağıntıcı, [bağ-ıntı-cı] *is.* Bağıntıcılık taraftarı olan; bu görüşü savunan felsefeci.

bağıntıcılık, -ğı [bağ-ıntı-cı-lık] *is. fel.* Bilginin gerçekliğini ve değerini başka bilgilere göre, bağlantılı olarak ifade eden felsefî görüş; görelilik.

bağıntılı, [bağ-ıntı-lı] *sf.* **1.** Başka bir şey ile ilgisi olan, ona bağlı olan; bağlı. **2.** Bağımsız davranamayan; bağlantılı. **3.** Bir şeye zorunlu olarak çok sıkı bağlı olan. **4.** Mutlak olmayan. **5.** *gnşl.* Sınırlı. **6.** *fel.* Sınırlı veya göreli bilgi. **7.** *fel.* Öznenin bir durumuna bağlı olan; öznel.

bağıntılılık, -ğı [bağ-ıntı-lı-lık] *is.* **1.** Başka bir şeye göre olma durumu; izafiyet, görelilik, rölativite. **2.** Bağlantılı olma durumu; bağlantılılık.

bağır[1], [bayır] *{ağız} is.* Bayır; yamaç. [DS]

bağır[2], **-ğrı** [*eT.* bağır *(karın, karaciğer)* بغر / باغر] *is.* **1.** Göğüs; sine. *{eAT} (aynı)* **2.** *{eAT}* Kalp; yürek. **3.** *{eAT}* Akciğer. **4.** *{eAT}* Karaciğer. **5.** Dağın orta yeri. **6.** *mecaz* Sevgili. **7.** *mecaz.* (Bir yer için) ortası; göbeği; içi; derinliği. *"Anadolu'nun bağrından gelen yiğit."* **8.** Sevgi, üzüntü, endişe gibi özel duygularla inanç ve vicdan gibi yüksek değerlerin hissedildiği manevi derinlik. ⊡ **bağır basmak,** *{eAT} Saygı göstermek, selam vermek için elini bağrına götürmek.*|| **bağır geçmek,** *{ağız} Uyuklamak.* [DS]|| **bağır içliği,** *{ağız} Yelek; mintan.* [DS]|| **bağır iğnesi,** *{ağız} Çengelli iğne.* [DS]|| **bağır köpen,** *{ağız} Beşikte bebek üzerine örtülen örtü.* [DS]|| **bağır yeleği,** *1. Eskiden savaşçıların zırh altına giydikleri köseleden yapılma kolsuz yelek. 2. Sadece göğsü örtmek için giyilen kısa yelek. 3. {ağız} Avcı yeleği.* [DS]|| **bağra basmak,** *Sevgi ile kucaklamak.*|| **bağra taş basmak,** *Aşırı dayanıklılık göstermek; tahammül göstermek.*|| **bağrı açık,** *Perişan.*|| **bağrı bağdaşık,** *{ağız} Gönülden bağlı; aynı düşüncede olan; arkadaş canlısı; göbeği bir kesik.* [DS]|| **bağrı bağdaş olmak,** *{ağız} Duyguları, düşünceleri bir olmak.* [DS]|| **bağrı başlı,** *{eAT} Gönlü yaralı; derin üzüntülü; yaslı.*|| **bağrı başlu,** *{eAT}* → bağrı başlı.|| **bağrı bitişik,** *{ağız} Gönülden bağlı; aynı düşüncede olan; arkadaş canlısı; göbeği bir kesik.* [DS]|| **bağrı bütün,** *{ağız} 1. Merhametsiz. 2. Acıya, kedere dayanıklı; geniş yürekli.* [DS]|| **bağrı çıkmak,** *{eAT} Canı çıkmak; ölmek.*|| **bağrı çökük,** *Göğüs kafesi içeri doğru çökmüş olan.*|| **bağrı geçik,** *{ağız} (İnsan ve hayvan için) karnı içine çekik.* [DS]|| **bağrı geçmek,** *{ağız} 1. Uyuklamak; içi geçmek. 2. Zamanında evlenememek; evde kalmak.* [DS]|| **bağrı göçük,** *1. Zayıf ve*

çelimsiz yapılı. 2. Göğüs kafesi ve karnı içeri doğru çökmüş olan.|| **bağrı hun olmak,** *{OsT} Çok acınacak bir durumda bulunmak; çok acımak.*|| **bağrı kalkmak,** *{ağız} 1. Heyecanlanmak. 2. Kederlenmek; içlenmek. 3. Kıvanmak; göğsü kabarmak. 4. Adam olmak; olgunlaşmak. 5. Zenginleşmek.* [DS]|| **bağrı kara,** *1. Çok kahır çekmiş. 2. Yaslı; kederli.*|| **bağrı katı,** *{eAT} Merhametsiz, acıması olmayan; zalim.*|| **bağrı kül olmak,** *Çok üzüntü ve keder duymak; içi yanmak, dertlenmek.*|| **bağrına basmak,** *1. Sevgi ve içtenlik duyarak kucaklamak. 2. mecaz. Severek korumak, gözetmek; yardımcı olmak. 3. Kabul etmek.*|| **bağrına işlemek,** *Çek etkili olmak; tesir etmek.*|| **bağrına taş basmak,** *Sıkıntıya şikâyetlenmeden katlanmak; kendini zorlayarak büyük bir acıyı unutmaya çalışmak.*|| **bağrından kopmak,** *İçinden çıkmak; ortasından meydana gelmek.*|| **bağrını baş eylemek,** *{eAT} Yüreğini yaralamak.*|| **bağrını delmek,** *1. Çok üzmek; acı vermek. 2. İçine işlemek; çok dokunmak.*|| **bağrını doğramak,** *Acı ve sıkıntı vermek.*|| **bağrını ezmek,** *{eAT} Yüreğini yaralamak.*|| **bağrını hun etmek,** *Çok acı çektirmek; eziyet etmek.*|| **bağrını kan etmek,** *Çok kötü duruma sokmak; perişan etmek; üzmek.*|| **bağrının yağı erimek,** *Acıklı olmak.*|| **bağrını yerden kaldırmak,** *{ağız} Yardım etmek.* [DS]|| **bağrı pişmek,** *{ağız} Istırap çekmek; içi yanmak.* [DS]|| **bağrı sarsılmak,** *Çok üzülmek.*|| **bağrı taş,** *Tevekkül eden.*|| **bağrı taşlı,** *{ağız} Çok dert çekmiş.* [DS]|| **bağrı(nın) yağın(ı) eritmek,** *{eAT} Korku ile karışık üzüntü içinde bırakmak.*|| **bağrı yanık,** *1. Çok eziyet çekmiş. 2. Dertli; perişan.*|| **bağrı yanmak,** *Derin acı duymak; içi yanmak.*|| **bağrı yırtık,** *{ağız} Cömert.* [DS]|| **bağrı yufka,** *Çok çabuk merhamete gelen; yufka yürekli; merhametli.*|| **bağrı yuka,** *{ağız} Bağrı yufka; merhametli.* [DS]

bağırdak, -ğı [*eT.* bağır-da-k / bağır-dak / بغرداق / باغرداق / بغردق] *is.* **1.** Bebeklerin beşikten veya salıncaktan düşmemesi için üzerlerine sarılan enli kuşak. **2.** Kundaklanan bebeğin üstünün açılmaması için kundağın üzerinden dolaştırılan enli şerit. **3.** Bebeklerin altlarındaki ıslaklığı emmesi için konulan bez. **4.** Kadınların âdet zamanı kullandıkları bağ. **5.** *{ağız}* Küçük çocukların göğüslerine sarılan kuşak. [DS] **6.** *{ağız}* Çocuk kundağı. [DS] **7.** *{ağız}* Çocukları beşiğe bağlamakta kullanılan yuvarlak tahta. [DS] **8.** *{ağız}* Harman aktarma sırasında altta kalan diri saplar. [DS]

bağırdanlık, -ğı [bağır-dan-lık] *{ağız} is.* Yörük kadınlarının giyim eşyalarından bağır yeleği. [DS]

bağırgan[1], [ba *(yans)* > ba-ğır-gan] *sf.* **1.** Çok bağıran; bağırmayı alışkanlık haline getirmiş olan. **2.** Ses tellerindeki dengesizlik yüzünden çok yüksek sesle konuşmak zorunda kalan. **3.** *{ağız}* Bağırtlak. [DS]

bağırgan[2], [bağır-gan] *{ağız} is.* Tarla sarmaşığı. [DS]

bağırış, [ba-ğır-ış] *is.* **1.** Bağırmak işi. **2.** Bağırma hâli ve biçimi. ❐ **bağırış çağırış,** *1. Gürültü. 2. Gürültü çıkararak.*

bağırma, [bağır-ma] *is.* Bağırmak işi.

bağırmak, [*eT.* ba *(yans.)* > ba-ḳır-mak > ba-ğır-mak] *gçsz. f. [-ır]* **1.** Korku, öfke ve heyecan gibi duyguları yüksek sesle belirtmek; haykırmak. **2.** Sesini yükseltmek. **3.** Kusurundan dolayı birine yüksek sesle çıkışmak. **4.** *mecaz.* Ortalıkta apaçık görünür durumda olmak. **5.** *{ağız}* Ağlamak. [DS] ❐ **bağıra bağıra,** *Yüksek sesle, heyecanlı bir şekilde gürültü ederek; bağırarak.*|| **bağıra çağıra,** *Yüksek sesle, heyecanlı bir şekilde gürültü ederek; bağırarak.*|| **bağırıp çağırmak,** *1. Yüksek sesle konuşmak; gürültü etmek; yaygara koparmak. 2. Azarlamak. 3. Düşünüp taşınmadan, ağzına geldiği gibi söylenmek.*

bağırsak, -ğı [*eT.* bağar-suk / bağır-suk > bağırsak] *is. anat.* Sindirim sisteminde mideden sonra gelen ve besinlerin kana karışmasını, artıkların dışarı atılmasını sağlayan organ. ❐ **bağırsak askısı,** *biy. İnce bağırsakları karnın orta kısmına bağlayan ve karın zarının bir bölümünü oluşturan lifli bağlar.*|| **bağırsak boşluğu,** *biy. Bağırsak içindeki boşluk; sindirim kanalı boşluğu.*|| **bağırsak düğümlenmesi,** *tıp. Bağırsaklardan bir bölümünün bağırsak askısı çevresinde besin geçişini engelleyecek biçimde boğulması.*|| **bağırsak düşüklüğü,** *tıp. Hamilelik veya aşırı zayiflama yüzünden taşıyıcı bağın gevşemesi ile enine kalın bağırsağın aşağı sarkması.*|| **bağırsak gazı,** *Yemekte yutulan veya besinlerin sindirimi sırasında çıkan, karında şişkinlik yaparak rahatsızlık verici gaz.*|| **bağırsak ingini,** *tıp. Çoğunlukla ishal ile birlikte olan ağrılı bağırsak rahatsızlığı.*|| **bağırsak kazıntısı,** *Kalın bağırsaktaki iltihaplar yüzünden dışkı ile birlikte çıkan sümüksü madde.*|| **bağırsak sıyırması** (sıyrındısı), *{eAT} Bağırsak sancısı.*|| **bağırsak solucanı,** *zool. 1. İnsanların bağırsaklarında asalak yaşayan 25 cm. kadar boyundaki yuvarlak solucan; askarit, (Ascaris lumbricoides). 2. Hayvanların sindirim organlarında ve karaciğerlerinde yaşayan her türlü şerit, iplik solucan ve sülüklerin genel adı.*|| **bağırsak tıkanması,** *tıp. Bağırsak felci, yapışma veya düğümlenme gibi sebeplerle bağırsaktaki besin akışının durması.*

bağırsuk, -ğu [bağır-ṣūk بغرصوق] *is.* Bağırsak.

bağırtgan, [bağır-t-gan] *{ağız} sf.* **1.** Bağırtkan. **2.** (Çocuk için) çok ağlayan; yaygaracı. [DS]

bağırtı, [bağır-tı] *is.* Bağırma sesi; haykırış.

bağırtkan, [bağır-t-kan] *sf.* **1.** Bağırıp çağırmayı alışkanlık edinmiş olan. **2.** *{ağız}* Geveze; yaygaracı; gürültücü. [DS] **3.** *{ağız}* Çok ağlayan. [DS] **4.** *{ağız} is.* Çok ağlayan çocuk. [DS]

bağırtlak[1], [ba *(yans.)* > ba-ğır-mak > bağır-la-k > bağır(t)-lak] *{ağız}* *sf.* **1.** Geveze; yaygaracı; çok bağıran; gürültücü. **2.** Asabî; titiz; sert. **3.** (Çocuk için) çok ağlayan. **4.** (Hayvan için) çok bağıran. **5.** *is.* Ağustos böceği. **6.** *mecaz.* Taşlık arazi. [DS] ⊡ **bağırtlak göz,** *{ağız} Patlak göz.* [DS]

bağırtlak[2], **-ğı** [bağır-t-la-k] *is.* Kadınların göğüslerini kapamakta kullandıkları göğüslük.

bağırtlak[3], **-ğı** [ba *(yans.)* > *eT.* bağ-ır-lak > bağır-t-lak بغرتلق] *is. zool.* **1.** Küçük yapılı, erkeğinin başı koyu kahverengi, kanatları gri-mavi alalı, geniş beyaz kaşlı bir yaban ördeği; yaz bağırtlağı, *(Anas querquedula).* **2.** Erkeğinin başı kızıl kahverengi ve iki yanında parlak yeşil şeritler bulunan Avrupa'nın en küçük yapılı yaban ördeği; kış bağırtlağı, *(Anas crecca).* **3.** Ayakları üç parmaklı ve tüylü, kuyruğu ve kanatları ince uzun, steplerde sürü halinde göç ederek yaşayan balçık renginde siyah benekli bir kuş; kılkuyruk; *(Syrrhaptes paradoxus). {eAT} (aynı)*

bağırtma, [bağır-t-ma] *is.* Bağırtmak işi.

bağırtmak, [bağır-t-mak] *gçl. f. [-ır]* **1.** Birinin bağırmasını sağlamak. **2.** Birinin canını yakarak veya kızdırarak bağırmasına yol açmak. **3.** Bir haberi veya ilanı duyurmak için bir başkasına yüksek sesle söyletmek; tellala vermek.

bağırya, [Yun. pagoúria] *{ağız} is.* Pavurya; çağanoz.

bağırza, [? bağırza] *{ağız} sf.* Kızılımsı. [DS]

bağıstan, [Far. bāğ-istān باغستان] *(ba:ğısta:n) {OsT}* *is.* **1.** Bahçe yapmaya elverişli yer. **2.** Bağlık; bahçelik.

bağış[1], [*eT.* bağ-ış] *is.* **1.** Ek yeri. **2.** *{ağız}* Boğum. [DS]

bağış[2], [Far. baḫş-kerden => bağış] *is.* **1.** Af. **2.** Bağışlamak eylemi ve biçimi. **3.** Sahip olduğu bir malı bir kişiye veya insanların yararlanabileceği bir yere karşılıksız olarak vermek. **4.** Bu şekilde verilen, bağışlanan şey; teberru, hibe. **5.** Üstün ve yaratıcı bir güce sahip olan Allah'ın insanlara verdiği şeyler; lütuf, ihsan. **6.** Büyüklerin küçüklere verdiği armağanlar. ⊡ **bağışta bulunmak,** *Bir hayır kurumuna veya yardıma muhtaç birine karşılıksız olarak mal, para vb. vermek.*

bağış[3], [? bağış] *{ağız} is.* Bahçeleri sulama sırası. [DS]

bağışçı, [bağış-çı] *is.* Bağış yapan kimse.

bağışık, -ğı, [bağış-ık] *sf.* **1.** Bağışlanmış. **2.** Sorumluluğun dışında kalan; muaf, *(1935).* **3.** *tıp.* Aşı, serum gibi sağlık tedbirleri ile vücudu mikroplara karşı direnç kazanmış olan. **4.** *is. biy.* Bir canlının, dolaşım sisteminde, antijene karşı olan antikorları ya da T lenfositleri taşıması sonucu mikrop bulaşmasına dayanıklı olması; immün.

bağışıklama, [bağışık-la-ma] *is.* Bir canlıyı bazı hastalık mikroplarına ve özellikle virüslere karşı yapay yollardan dirençli hâle getirme.

bağışıklamak, [bağışık-la-mak] *gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Bağışık kılmak, bağışıklık kazandırmak.

bağışıklık, -ğı [bağışık-lık] *is.* **1.** Sorumluluk dışında kalma durumu; muafiyet. **2.** Canlının hastalık yapıcı etkenlere karşı dirençli olma hâli; muafiyet; immünite. ⊡ **bağışıklık bilimi,** *tıp. Bağışıklığın ortaya çıkma şartlarını, gelişimini ve alınması gereken önlemleri, uygulanacak tedavi yollarını araştıran bilim dalı; immünoloji.*|| **bağışıklık cevabı,** *biy. Vücudun antijenlere karşı makrofaj, lenfosit, granüllü lökosit, trombosit, mast hücresi, endotelyum ve fibroblastlar tarafından korunması.*|| **bağışıklık kazanmak,** *tıp. Bazı hastalıklara karşı vücudun direnç kazanması; muafiyet kesbetmek.*|| **bağışıklık mektubu,** *siy. Orta çağ Avrupa'sında toprak kölelerine para karşılığında verilen yazılı balge.*|| **bağışıklık serumu,** *tıp. Belirli hastalık mikrobuna karşı bağışıklığı olan hayvan vücudundan alınan kan serumu.*

bağışlama, [bağış-la-ma] *is.* **1.** Bağışlamak eylemi ve işi. **2.** Bir kişinin kendi elinde bulunan malını bir başkasına veya kuruma karşılıksız olarak vermesi işlemi; hibe etme, teberru etme. **3.** Kusurun gerektirdiği cezayı uygulamama; affetme. **4.** *{ağız} folk.* Gelin, oğlan evine geldiğinde kayınvalide ve kayınpederin geline verdiği hayvan veya arazi gibi hediyeler. [DS] **5.** *{ağız}* Sünnet çocuğuna anne ve babası tarafından verilen hediye. [DS] **6.** *{ağız}* El öpme karşılığı olarak verilen mal, arazi. [DS]

bağışlamak, [Far. baḫş-kerden => bağış-la-mak] *gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* **1.** Yardım amacıyla kendi elinde bulunan malını bir başkasına veya kuruma karşılıksız olarak vermek; teberru etmek; hibe etmek. **2.** Ceza verme yetkisinde iken bir kişiyi kusur veya suçundan dolayı cezalandırmamak; affetmek; mazur görmek. **3.** Bir kişinin üzerinde bulunan görevi ve sorumluluğu kaldırmak. **4.** Alacağından vazgeçmek. **5.** Lütfen bildirmek. *Adını bağışlar mısın?* ⊡ **bağışla,** *"Affedersiniz, kusura bakmayın!" anlamında özür dileme sözü.*|| **bağışlayın ama,** *"Sizi kırmak istemiyorum fakat yine de söylemem gerekiyor." anlamında itiraz sözü.*

bağışlanma, [bağış-la-n-ma] *is.* Bağışlanmak işi.

bağışlanmak, [bağış-la-n-mak] *edil. f. [-ır]* **1.** Karşılıksız verilmek; hibe edilmek. **2.** Cezalandırılmamak; affedilmek, hoşgörü ile karşılanmak, mazur görülmek.

bağışlatma, [bağış-la-t-ma] *is.* Bağışlatmak işi.

bağışlatmak, [bağış-la-t-mak] *gçl. f. [-ır]* Birinin bağışlamasını sağlamak; affettirmek.

bağışlayıcı, [bağış-la-y-ıcı] *sf.* **1.** Kusurları görmezden gelen, affeden (kimse). **2.** Merhamet sahibi. **3.** Günahları affeden, bağışlayan anlamında Allah'ın sıfatı; Gafûr, Gâfir, Rahîm.

bağışlayış, [bağış-la-y-ış] *is.* Bağışlama işi ve biçimi.

bağıt, [bağ-ıt] *is. huk.* **1.** Tarafların karşılıklı ve birbirlerine uygun irade beyanlarıyla belirli bir konuda anlaşmaları; akit, sözleşme; mukavele; kontrat. **2.** *{ağız}* Ferman; emir. [DS]

bağıtçı, [bağıt-çı] *is. huk.* Aralarında anlaşarak sözleşme yapan taraflardan her biri; âkit.

bağıtlanma, [bağıt-la-n-ma] *is.* Bağıtlanmak işi.

bağıtlanmak, [bağıt-la-n-mak] *edil. f. [-ır]* Sözleşme ile sonuçlanmak; akde bağlanmak.

bağıtlaşma, [bağıt-la-ş-ma] *is.* Bağıtlaşmak işi.

bağıtlaşmak, [bağıt-la-ş-mak] *işteş. f. [-ır]* Karşılıklı anlaşarak sözleşme yapmak.

bağıtlı, [bağ-ıt-lı] *is.* **1.** Aralarında sözleşme yaparak yükümlülük altına girmiş olanlardan her biri; âkit. **2.** Uluslararası anlaşmalarda yetkili olarak imza atan kişiler. **3.** *sf.* Bağıt altına alınmış, bağıt konusu olan. **4.** Para ödeyerek alındı karşılığında verilen mektup, paket vb. şeyler; taahhütlü.

bağî, [Far. bāğī باغى] *(ba:ği:) {OsT} sf.* Aynı bahçede yetişen.

bağkesen, [bağ+kesen] *is. zool.* Kınkanatlılardan yavrularını beslemek için bağ filizlerini ve körpe ekinleri keserek zarar veren uzun kafalı, siyah, yuvarlak bir böcek; makaslı böcek, *(Lethrus apterus).*

bağla[1], [bağ-la] *{ağız} is.* **1.** Değirmen çarkını durdurmaya yarayan kalas parçası. **2.** Su bendini kapamaya yarayan tahta parçası veya tıkaç. **3.** Dere ve çay sularının seviyesini yükseltmek için yapılan bent. **4.** Ufak göl. [DS]

bağla[2], [bakla > bağla] *{ağız} is.* **1.** Ekin içinde bulunan burçak ya da mercimek cinsi yabancı otlara verilen ad. **2.** Baklaya benzeyen ve pişirilip yenilebilen bir tür bitki. **3.** Fasulye. [DS]

bağlaç, -cı [bağ-la-ç] *is.* **1.** Raptiye, *(1935).* **2.** *dbl.* Cümleleri veya cümlede eş görevli kelime ve kelime gruplarını birbirine bağlayan kelime; bağlama edatı, *(1944).* ⊡ **bağlaç grubu,** *dbl. Bağlaç ile birbirine bağlanmış aynı nitelikte iki ve daha çok kelimeden oluşan öbek; bağlaç öbeği.*

bağlaçlı, [bağ-la-ç-lı] *sf. dbl.* Bağlacı olan. ⊡ **bağlaçlı tamlama,** *dbl. İsimleri ve sıfatları arasına bağlaç almış bulunan isim veya sıfat tamlaması.*|| **bağlaçlı yan cümle,** *dbl. Birleşik cümlelerden* ***ki*** *bağlacıyla bağlanmış olan yan cümle.*

bağlağı, [bağ-lağı] *is.* Bir nehir veya ırmağın suyunu biriktirip tarlalara vermek için yapılan set.

bağlak, -ğı [bağ-la-k] *is.* **1.** *tiy.* Bir eserin sonuç bölümü; epilog; bağlanış. **2.** *{ağız}* Av hayvanlarını geçit yeri. [DS] **3.** *{ağız}* Ormanlık ve kayalık arazideki geçitler. [DS] **4.** *{ağız}* Tarla kenarlarına çekilen harçsız duvar. [DS] **5.** *{ağız}* Ana suya kavuşan derecikler. [DS] **6.** *{ağız}* Desenli basmalardan yapılan başörtüsü; yemeni. [DS]

bağlalmak, [bağ-la-l-mak بغلالمق] *{eAT} dönşl. f. [-ur]* **1.** Bağlanmak. **2.** Ara bulmak.

bağlam, [bağ-la-m] *is.* **1.** Aynı cins olan şeyleri bir araya getirip bağlamak suretiyle meydana getirilmiş yığın; demet; deste; tutam, *(1944).* **2.** *ed.* Manzum eserlerdeki dörtlüklerin, kıt'aların her biri; bent. **3.** Bir olayda birbiriyle eş zaman ve durumda var olan ilişkiler örgüsü; çerçeve. **4.** Bir ifadenin anlamını pekiştiren veya açıklık kazandıran metnin bütünü; kontekst, *(1972).* **5.** *dbl.* Bir ifade içinde herhangi bir dil ögesinden önce ve sonra gelen ve o birimin anlamını belirleyen bilgilerin tümü; kontekst.

bağlama, [bağ-la-ma] *is.* **1.** Bağlamak işi. **2.** Türkülerde tekrarlanan mısralar; kavuştak. **3.** Yazılı eserlerde bir kesinti ile ayrılmış bölüme yapılan eklenti. **4.** Köylerde bahçeye hayvan bağlamak veya tarım araçlarını koymak için yapılan ek bina; ahır. **5.** Anadolu'da kullanılan uzun kollu şişkin gövdeli, tezene adı verilen mızrapla çalınan, cura ve meydan sazı arası, orta büyüklükte bir telli çalgı. **6.** *{ağız}* Potin; yemeni. [DS] **7.** *{ağız}* Akarsuyun yatağını yükseltmek, suyunu biriktirmek ya da başka yöne çevirmek için yapılan bent. [DS] **8.** *{ağız}* Yönünü değiştirme; başka yöne yöneltme. [DS] **9.** *{ağız}* Bir erkeği, eşi ile cinsel ilişkide bulunmasını önlemek amacıyla yapılan büyü; iktidarsız kılma. [DS] **10.** *{ağız}* Evli bir kimsenin eşinden başka birine sevdalanmasını sağlamak için büyü yapma. [DS] **11.** *{ağız}* Kağnıda iki oku mazı üzerine tespit eden ve enine konulan ağaç. [DS] **12.** *{ağız}* Renkli basmadan yapılan baş örtüsü; yemeni. [DS] **13.** *{ağız}* Köylü kadınların işte giydikleri şalvar. [DS] **14.** *{ağız}* İp; kendir. [DS] **15.** *{ağız}* Köylünün evinden başka, köy dışında tarlada yaptığı, içinde bazı hayvanları, çift aletlerini sakladığı yer. [DS] ⊡ **bağlama düzeni,** *{ağız} müz. Sazın akortlarından biri.* [DS]|| **bağlama edatı,** *dbl. Söz içinde kelimeleri, kelime gruplarını ve cümleleri birbirine bağlayan veya aralarında ilgi kuran, tek başına belli bir anlamı olmayan kelimeler.*|| **bağlama zarf fiili,** *dbl. Kendisinden sonra gelen fiile zaman, kip ve kişi bakımından uyan çoğunlukla ve bağlacı yerine kullanılan zarf fiil. "Erken* ***yatıp*** *erken kalkmalı."*

bağlamacı, [bağlama-cı] *is.* **1.** Bağlama adı verilen müzik aletini yapan ve satan kimse. **2.** Bu aleti çalan kişi.

bağlamak, [bağ-la-mak باغلامق / باغلمق] *gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* **1.** İp veya tel benzeri bir şeyi etrafında dolayıp düğüm yaparak tutturmak. **2.** Yara ve ağrıyan yere ilaç koyup üzerini sarmak. **3.** Birkaç şeyi bir araya getirerek birbirine tutturmak. **4.** Boyun bağı, ayakkabı, uçkur gibi şeyleri düğüm yapmak. **5.** Eşyaları toplayıp denk yapmak; paketlemek; bohçalamak; yükünü sarmak. **6.** Kaymak, kabuk,

kireç vb. oluşmak. **7.** Üzerine takmak; kuşanmak. **8.** Birbiri ile birleştirmek. **9.** Bağlantı kurmak; ilgisini sağlamak. **10.** Bitirmek; tamamlamak. **11.** *mecaz.* Sevmek; gönül ilişkisi kurmayı sağlamak. **12.** *{eAT}* Kapamak. *Ben yârimden ayrı düştüm / Sen yolumu bağlar mısın?* Yunus Emre **13.** *{eAT}* Durdurmak; engel olmak; alıkoymak; men etmek. **14.** Ayırmak, hasretmek, *{eAT} (aynı).* **15.** Anlaşma ile bitirmek; anlaşmak. **16.** *{ağız}* Akan suyun önüne set yapmak. [DS] **17.** *{ağız}* Bir akışı istenilen tarafa çevirmek. [DS] **18.** *{ağız}* Büyülemek; aldatmak. [DS] **19.** *{ağız}* Erkeği büyüleyerek cinsel ilişkiye giremeyecek duruma getirmek. [DS] **20.** *{ağız}* Kısmetine engel olmak. [DS] **21.** *{eAT}* Sarmak. **22.** *{eAT}* Oluşturmak; meydana getirmek; hasıl etmek.

bağlamalık, [bağ-la-ma-lık] *is.* **1.** Bağlamaya yarayan şey. **2.** Bağlama yapmaya elverişli. **3.** *{ağız} sf.* Bağlamayı gerektirecek biçimde azıtmış. [DS]

bağlamalu, [bağla-malu باغلاملو / باغلاملو] *{OsT} sf.* Bağlanması gerekli; zincirlik.

bağlan, [bak-lan > bağ-lan] *is. zool.* → baklan.

bağlanım, [bağ-la-n-ım] *is.* **1.** Bağlanmak eylemi veya bağlanma sürecinin sonucu. **2.** Taraf tutma.

bağlanış, [bağ-la-n-ış] *is.* **1.** Bağlanma tarzı, bağlanma şekli. **2.** *ed.* Edebî eserin sonucu.

bağlanma, [bağ-la-n-ma] *is.* **1.** Bağlanmak işi. **2.** Tutturulma; düğümlenme.

bağlanmak, [bağ-la-n-mak باغلانق] *edil f. [-ır]* **1.** Bağlamak eylemi yapılmak. **2.** Birbirine iliştirilmek, düğümlenmek. **3.** Sona erdirilmiş olmak; bitirilmek. **4.** Belirli bir yere veya kişiye ayrılmış bulunmak; tahsis edilmek. **5.** *dönşl.* Sözleşme veya söz verme ile taahhüt altına girmek. **6.** *{eAT}* Kapanmak. **7.** *mecaz.* Beklenilen, umulan elde edilemez olmak. **8.** Yalnızca bir işle uğraşmak zorunda kalmak; ayrılamamak. **9.** Sevmek; ilgi duymak. **10.** *{ağız}* Alay etmek; takılmak. [DS] **11.** *{ağız}* (Erkek için) cinsel ilişkide iktidarsız olmak. [DS] **12.** *{eAT}* Sarınmak; kuşanmak. **13.** Katılaşmak; donmak. **14.** *{eAT}* Şekil verilmek; sonuçlandırılmak.

bağlanmamış, [bağ-la-n-ma-mış] *is.* Henüz bağlantısı yapılmamış durumda olan.

bağlanmış, [bağ-la-n-mış] *sf.* **1.** Bağlı hâlde olan. **2.** Bağı olan; bahçeli.

bağlantı, [bağ-la-ntı] *is.* **1.** Bağlanma hâli. **2.** Birden çok şeyin birbiri ile ilgili olma durumu; irtibat; rabıta. **3.** Bir bütünü oluşturan parçaların ve bölümlerin art arda gelmesi. **4.** Birbirine bağlı kavramlar ve nesneler arasında ilişkiyi sağlayan bağ. **5.** *müz.* Notalar arasında süre bakımından düzenleme yapılacağını belirten eğik çizgi. **6.** *mim.* Bir yapının çeşitli bölümlerini birbirine bağlayan sistem; binanın dayanımını artırmak için köşelere konulan kılıç biçimindeki demir veya köşebentler; duvarlar arasına yatay olarak konulan ağaçlar; *{ağız} (aynı).* [DS] **7.** *anat.* Bir kasın iskelete bitiştiği yer. **8.** *{ağız}* Damın mukavemetini artırmak için kullanılan ağaç. [DS] **9.** *{ağız}* Bir işin veya sözün sonu; sonuç; netice. [DS] **10.** *{ağız}* Arabaya ekin demetleri sarıldıktan sonra bağlamayı kolaylaştırmak için en üste konulan deste. [DS] **11.** *{ağız}* Bir saz demetini bağlayan saz parçası. [DS] **12.** *{ağız}* Arabalarda dingil üzerindeki parçaları birbirine bağlayan demir. [DS] **13.** *{ağız}* Araba sandığını alt kısma bağlayan büyük çiviler. [DS] **14.** *{ağız}* Bağıt; mukavele. [DS] **15.** *{ağız}* Taş ya da tuğla yığma binalarda duvar üstlerine atılan beton kuşak; hatıl. [DS] **16.** *{ağız}* İki şeyin birbiri ile birleştiği yer; kavşak. [DS] **17.** *{ağız}* Paragraf; bent; fıkra. [DS] **18.** *{ağız}* Çocuğu olmayanların baş vurduğu, dede adı verilen büyücü. [DS] ⧉ **bağlantı borusu,** *inş. Çok katlı binalarda pis suyu ana borulara ileten yan borular.*|| **bağlantı kelimesi,** *dbl. Birbirine benzer iki kavram arasında ilişki kuran, bir cümleyi diğer cümleye veya tümleci tümlenene bağlayan kelime; bağlaç; bağlama edatı.*|| **bağlantı kurmak,** *1. Birbiri ile ilgili iki şey arasındaki ilişkiyi sağlamak. 2. Ortak noktaları tespit etmek. 3. Biri ile haberleşmeyi sağlamak.*|| **bağlantı yapmak,** *1. İlişki kurmak. 2. Sözleşme yapmak, anlaşmak.*

bağlantılı, [bağ-la-n-tı-lı] *sf.* Aralarında bağlantı bulunan kişi ve nesneler; irtibatlı; rabıtalı.

bağlantısız, [bağ-la-n-tı-sız] *sf.* **1.** Aralarında bağlantı bulunmayan. **2.** Askerî ve siyasi yönden hiçbir gruba bağlı olmayan; bloksuz. ⧉ **bağlantısız ülkeler,** *siy. Siyasi ve askerî yönden hiçbir bloka bağlı olmayan ülkelerin oluşturdukları topluluk.*

bağlantısızlık, -ğı [bağ-la-n-tı-sız-lık] *is.* Bağlantısız olma durumu. ⧉ **bağlantısızlık politikası** (siyaseti), *Askerî ve siyasi yönden herhangi bir bloka bağlı olmama siyaseti; bloksuzluk siyaseti.*

bağlaşık, -ğı [bağ-la-ş-ık] *sf.* **1.** Aralarında sözleşme yaparak birbirine bağlanmış olan; müttefik. **2.** (Nesne, terim vb. için) birbirine sebep-sonuç ilişkisi içinde sıkı sıkıya bağımlı bulunan. **3.** *is. {ağız}* Karar; antlaşma; birlik. [DS] **4.** *{ağız}* Sarmaşık. [DS]

bağlaşıklık, -ğı [bağ-la-ş-ık-lık] *is.* Bağlaşık olma durumu.

bağlaşım, [bağ-la-ş-ım] *is.* **1.** Bağlaşma işi. **2.** Ortak çıkarları olan devletler arasında anlaşmaya dayanan karşılıklı ilişkiler.

bağlaşımlı, [bağ-la-ş-ım-lı] *sf.* **1.** (Olay ve eylem) aralarında sebep - sonuç bakımından karşılıklı ilişki bulunan. **2.** (Devletler için) ortak çıkarlar için birbirine bağlı hareket etmeyi kararlaştırmış.

bağlaşma, [bağ-la-ş-ma] *is.* **1.** Bağlaşmak işi; ittifak. **2.** *man.* İki cümlenin *"ve" ( )* ile bağlanması; mantıki çarpım.

bağlaşmak, [bağ-la-ş-mak] *işteş. f. [-ır]* Bir şeyi yapmak için birbiri ile anlaşma ve sözleşme ile karşılıklı bağlanmak; ittifak etmek.

bağlatma, [bağ-la-t-ma] *is.* Bağlatmak eylemi.

bağlatmak, [bağ-la-t-mak] *gçl. f. [-ır]* Bağlamak işini bir başkasına yaptırmak.

bağlayıcı, [bağ-la-y-ıcı] *sf.* **1.** Bağlama niteliği taşıyan. **2.** Bağlamaya ve birleştirmeye yarayan. **3.** Uyulması gerekli olan; ilgililerin başka türlü davranmalarına imkân tanımayan.

bağlayım, [bağ-la-y-ım] *{ağız} is.* Bir miktar iplik; çile; tura. [DS]

bağlayış, [bağ-la-y-ış] *is.* **1.** Bağlama işi. **2.** Bağlama biçimi.

bağlı, [*eT.* bağ-lıg > bağ-lı باغلغ] *sf.* **1.** Bağlanmış olan. **2.** *mecaz* Bir düşünceye, bir kimseye veya gruba saygı, sevgi ve başka duygularla bağlanmış olan; tutkun. **3.** İlgisi ve ilişkisi olan; alakalı. **4.** Belirli şartlarla kayıt altında bulunan. **5.** Gerçekleşmesi için belirli şartları gerektiren; vabeste. **6.** Bir şeyle sınırlanmış, verilen izinle sınırlı bulunan. **7.** Kapatılmış, tutulmuş olan; kapalı; *{eAT} (aynı)*. **8.** Bir kurum veya kuruluşun yetkisi içinde olan. **9.** Kendini inandığı değerlere adamış olan; sadık. **10.** *argo.* Büyü ile cinsel güçten mahrum bırakılmış sanılan erkek. **11.** Bağlandığı ve inandığı şeylerin gereklerini yerine getiren. **12.** Kapalı. **13.** *{eAT} {ağız}* (Erkek için) kendisine büyü yapıldığı için cinsel bakımdan iktidarsız olan; büyülü. [DS] **14.** *{ağız} is.* Maaş; aylık. [DS] ◻ **bağlı kalmak,** *Uymak, tâbi olmak.*|| **bağlı olmak,** *Tâbi bulunmak.*|| **bağlı talep,** *Birbirinden farklı olmakla birlikte biri kullanılınca diğer bir mala da duyulan ihtiyaç.*|| **bağlı ürünler,** *Belli bir üretim alanında aynı şeyden elde edilen farklı ürünler.*|| **bağlı vektör,** *Başlangıç noktası sabit olan vektör.*

bağlık[1], **-ğı** [bağ-lık] *is.* **1.** Üzüm bağlarının bol bulunduğu yer. **2.** *sf.* Üzüm yetiştirmeye elverişli olan. ◻ **bağlık bahçelik,** *Bağı ve bahçesi bol, ağaçlarla, yeşilliklerle dolu olan yer.*

bağlık[2], **-ğı** [bağ-lık] *sf.* **1.** Bağ olarak kullanılabilecek nitelikte olan. **2.** *is. {ağız}* Uçkur takılan yer. [DS]

bağlılaşık, -ğı [bağ-lı-la-ş-ık] *is. fel.* **1.** Biri diğerine bağlı olarak mevcut olan. **2.** Biri olmadan ötekinin varlığının düşünülmesi imkânsız olma. **3.** *sf. dbl.* Karşılıklı bağlılaşım ilişkisi içinde bulunan ve cümlenin iki ögesi arasında ilişki sağlayan ayrı iki kelimenin niteliği. *Öyle* ağladı *ki..*

bağlılaşım, [bağ-lı-la-ş-ım] *is. fel.* **1.** Bağlılaşık iki kavram arasındaki ilişki; korelasyon. **2.** *biy.* Organizmanın değişik yapı ve organları arasındaki uyum ve bağlantı; korelasyon.

bağlılaşma, [bağ-lı-la-ş-ma] *is.* Karşılıklı bağıntı işlemi.

bağlılaşmak, [bağ-lı-la-ş-mak] *işteş f. [-ır]* Karşılıklı olarak bağlılık sağlamak.

bağlılık, -ğı [bağ-lı-lık] *is.* **1.** Bağlı olma hali. **2.** İlgi. **3.** Uyma; riayet. **4.** Birine karşı saygı ve sevgi yüzünden yakınlık duymak; sadakat. **5.** *{ağız}* Cinsel bakımdan iktidarsızlık. [DS]

bağli, [bağ-lı] *{ağız} is.* Aylık; maaş. [DS]

bağlu, [*eT.* bağ-luğ > bağ-lu بغلو] *{eAT} sf.* **1.** Kapalı. **2.** (Erkeklik için) büyü ile cinsel gücü bağlanmış olan.

bağmak, [ba-ğ-mak] *gçl. f. [-ar]* **1.** Bağlamak. **2.** *mecaz.* Büyülemek. **3.** Baştan çıkarmak, kandırmak.

bağman, [Far. bāğbān / bāğvān => bağman] *{eAT} is.* **1.** Bağ bekçisi. **2.** *{ağız}* Bostan. [DS]

bağmançı, [Far. bāğbān => bağman-çı] *{ağız} is.* Bağ bekçisi. [DS]

bağnak, [Far. bağanak / bağana / bağnak] *is.* **1.** Ölü doğmuş veya doğumundan hemen sonra öldürülmüş kuzudan elde edilen deri. **2.** *{ağız}* Koyunun karnı yarılarak alınan ve hemen kesilen kuzunun derisi. [DS] **3.** *{ağız} sf.* Akılsız. [DS]

bağnaz, [Alm. banause / E. Yun. banausos *(ümmi; cahil)*] *sf.* Bir düşünceye aşırı derecede ve körü körüne bağlanan ve bunun dışındaki fikirleri reddeden; tutucu; mutaassıp, *(1935)*.

bağnazlık, -ğı [bağnaz-lık] *is.* **1.** Başka fikirleri reddederek tek bir düşünceye körü körüne bağlanma; taassup. **2.** *gnşl.* Tutkuyla bağlanma. **3.** *sf.* Düşünce biçimi ve genel durumu bu şekilde olan kimse ve topluluğun durumu; tutuculuk.

bağrak, -ğı [bağ-rak بغرق] *{eAT} is.* Oba.

bağrıkara, [bağrı+kara] *is. zool.* Karatavukgillerden isketenin bir çeşidi olan böcekçil, ötücü, göçmen bir kuş türü; takırdayan; kuyrukkakan; *(Saxicola torquata). {eAT} (aynı)*

bağrınmak, [ba *(yans.)* > ba-ğ(ı)r-ın-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* Sürekli bağırmak; bağırıp durmak. [DS]

bağrış, [ba *(yans.)* > ba-ğ(ı)r-ış] *is.* **1.** Bağırmak işi. **2.** Bağırma hali ve biçimi. ◻ **bağrış çağrış,** *1. Gürültü. 2. Gürültü çıkararak.*

bağrışma, [bağ(ı)r-ış-ma] *is.* Bağrışmak işi.

bağrışmak, [bağır-mak > bağ(ı)r-ış-mak] *işteş. f. [-ır]* Hep birlikte karşılıklı olarak bağırmak.

bağriya, [Yun. pagoúria] *{ağız} is.* Pavurya; çağanoz. [DD]

bağsa [Ar. bağşā بغثا] *(bağsa:) is.* **1.** İşe yaramayan kimseler; kuru kalabalık. **2.** İnsan kalabalığı; izdiham. **3.** Avam; ayak takımı.

bağsız, [bağ-sız] *sf.* Bağı olmayan; bağlı değil.

bağsızlık, -ğı [bağ-sız-lık] *is.* **1.** Bağsız olma durumu. **2.** *dbl.* Cümleleri aralarında bağlaç veya o gö-

revi gören bir kelime kullanmadan yan yana getirmeye dayalı anlatım; yan yanalık.

bağışış, [Far. baḫşīş => bağışış بغيشيش] *{eAT} is.* Bağış; bahşiş.

bağtak, -ğı [*eT.* bağıltaḳ / buğtaḳ / baḳtaḳ / baḫtaḳ] *is.* **1.** Padişah hareminde önemli kadınlar tarafından giyilen yüksek başlık. **2.** Ferace. **3.** Göğüs, bel veya başın etrafına sarılan uzun kumaş veya şal parçası.

bağteten, [Ar. ʿalā bağtetin بغتة] *(ba'ğteten) {OsT} zf.* Birdenbire, ansızın.

bağursuk, -ğu [bağır-ṣūḳ بغيرصوق] *{eAT} is.* Bağırsak.

bağurya, [Yun. paguri / pagurya] *{OsT} is.* Yengeç; pavurya.

bağvan, [Far. bāğbān] *{ağız} is.* Bahçıvan. [DD]

bağzar, [Far. bāġ-zār باغزار] *(ba:ğza:r) {OsT} is.* Bağlık yer.

bah[1], [Ar. bāh باه] *(ba:h) {OsT} is.* **1.** Şehvet. **2.** Bir kadınla cinsel ilişkiye girme.

bah[2],[Far. bāḫ باخ] *(ba:h) is.* Yol.

bah[3], [Far. paḫ پخ => baḫ بخ] *{eAT} ünl.* Ne iyi, ne mutlu. ⊡ **bah bah,** *{eAT} Ne güzel; ne hoş.*

baha[1], **-a'i** [Ar. behā بهاء] *(beha:) {OsT} is.* **1.** Parıltı. **2.** Güzellik; zariflik. **3.** Alışma; dadanma; alışmışlık.

baha[2], [Far. bahā بها] *(baha:) {OsT} is.* Bir mal veya işin değeri; kıymet. ⊡ **baha biçilmez,** *Değeri ölçülemeyecek kadar yüksek.*|| **baha biçmek,** *Değerini tahmin etmek*; fiyatlandırmak.|| **bahadan inmek,** *{eAT} Değerini yitirmek.*|| **bahā-dār,** *{OsT} Değerli; kıymetli.*|| **bahā-gîr,** *{OsT} Değerli; kıymetli.*|| **baha kesmek,** *{eAT} Değer biçmek.*|| **bahaya kesmek,** *{eAT} Belli bir ücret bağlamak.*

baha[3], [Ar. baḥā / bāḥā باحا / بحا] *(baha:) is.* **1.** Bir evin çevresindeki kapalı avlu. **2.** Evin çevresindeki bahçe. **3.** Açık alan; meydan. **4.** Suyun derin yeri.

bahaç, -cı [Erme. pağaç / Rus. pogáç] *{ağız} is.* Mısır unundan yapılan ekmek. [DS]

bahadır, [Moğ. bağatur > *eT* bagatur > Far. bahādır بهادر] *(baha:dır) {OsT} sf.* Savaşlarda gücü ve gözüpekliğiyle üstün gelen; kahraman; yiğit; cesur; batur.

bahadırane, [Far. bahādır-āne بهادرانه] *(baha:dıra:ne) {OsT} zf.* Cesurca, yiğitçe.

bahadırı, [Far. bahādırī بهادرى] *(baha:dıri:) {OsT} is.* Bahadırlık; yiğitlik; kahramanlık; cesaret.

bahadırlandırmak, [bahadır-la-n-dır-mak] *gçl. f. [-ır]* Cesaret sahibi kılmak; yiğit niteliği kazandırmak.

bahadırlanmak, [bahadır-la-n-mak] *dönşl. f. [-ır]* **1.** Cesur olmak. **2.** Yiğit hale gelmek.

bahadırlık, -ğı [bahadır-lık] *is.* **1.** Bahadır olma durumu; kahramanlık, yiğitlik. **2.** Bahadırlara yakışır davranış; kahramanca, yiğitçe.

bahadur, [Far. bahādur بهادر] *(baha:dur) {OsT} sf.* Cesur.

bahai, [Ar. bahā'ī بهائى] *(baha:i:) {OsT} sf.* Alışkın.

Bahailik, -ği [Bahai-lik] *(baha:i:lik) is. din.* Bütün dinlerin aynı gerçeği yansıttığını, ırk, din ve cinsiyet farkının ortadan kalkması gerektiğini savunan; her yılın son on dokuz günü oruç tutup günde üç vakit özel bir namaz kılan, ibadetten çok toplumsal ahlaka önem veren Babîlik'ten ayrılarak 19. yy.da İran'da Bahaullah Mirza Hüseyin Ali Nuri tarafından kurulan bir din.

bahak[1], [Ar. baḫaḳ بخق] *is.* Patlak veya çukura kaçmış göz.

bahak[2], **-ğı** [? bahak] *{ağız} sf.* (Kişi için) çok öksürüklü. [DS]

bahaklaşmak, [bahak-la-ş-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* Lekelenmek; benekleşmek. [DS]

bahalık, [Ar. behlāḳ > bahālıḳ بهالق] *(baha:lık) is.* **1.** Boş ve çürük şeyler. **2.** Boş sözler.

bahali, [Far. bahā-lī بهالى] *(baha:li:) sf.* Pahalı.

bahan, [? bahan] *{ağız} zm.* Bana. [DS]

bahana, [Yun. pakhni] *{ağız} is.* Hayvan yemliği. [DD]

bahane, [Far. bahāne / behāne بهانه] *(baha:ne) {OsT} is.* **1.** Asıl sebebi gizlemek amacıyla söylenen sözde sebep. **2.** Gerçek dışı özür. **3.** Vesile; sebep. *Alış veriş bahane; maksat sokağa çıkmak.* **4.** Eksiklik; kusur; noksan. ⊡ **bahane aramak,** *1. Mazeret bulmağa çalışmak. 2. Sebep aramak.*|| **bahane bulmak,** *1. Mazeret bulmak. 2. Bir takım sebepler ortaya çıkarmak. 3. Kusur bulmak.*|| **bahāne-cū,** *{OsT} 1. Bahane arayan. 2. Fırsat gözeten.*|| **bahane etmek,** *Olmayacak bir şeyi sebep olarak öne sürmek.*|| **bahāne-furūş,** *{OsT} 1. Bahane satan. 2. Mazeret uyduran.*|| **bahāne-perdāz,** *{OsT} 1. Özür dileyen. 2. Sebep bulan.*

bahank, -ngı [? bahank] *{ağız} is.* Bedenin bazı yerlerinde ve elde meydana gelen beyaz lekeler. [DS]

bahar[1], [Ar. bahār بهار] *(baha:r) is.* **1.** Yiyeceklere hoş bir koku ve tat vermek için kullanılan acılı ve kokulu maddeler. **2.** Sarı papatya; sığır gözü. **3.** Put. **4.** Atılmış pamuk. **5.** Ölçek. **6.** Güzellik. **7.** *sf.* Güzel.

bahar[2], [Far. bahār بهار] *(baha:r) is.* **1.** Kıştan sonra gece ile gündüzün eşit olduğu anda (21 Mart) başlayıp güneşin ekvatora en uzak noktada olduğu zamana (21 Haziran) kadar süren ılık mevsim; ilk-

bahar, ilkyaz. **2.** Bu mevsimde meyve ağaçlarının açtığı çiçekler, kırlardaki yeşillikler. **3.** *mecaz.* Gençlik; tazelik devri. **4.** *{ağız}* Yeşillik; yenilebilen otlar. [DS] ⧉ **bahar açmak,** *1. Baharın geldiği belli olmak. 2. (Meyve ağaçları için) çiçeklenmek.*|| **bahar-āsā,** *Baharı andıran; bahar gibi.*|| **bahar faslı,** *İlkbahar.*|| **baharı başına vurmak,** *(Soğuk havada ince giyinenler için ya da yaşına başına bakmadan gençler gibi davrananlar için) şaşırmış olmalı anlamında alay için söylenir.*|| **bahār-ı hayāt,** *{OsT} Hayatın baharı; gençlik.*|| **baharını almak,** *{ağız} Yeşil otları çok yemek; taze ota kanmak.* [DS]|| **bahār-ı ömr,** *{OsT} Gençlik.*|| **bahār-ı şevk,** *{OsT} Sevinç ve istek baharı.*|| **bahar nezlesi,** *tıp. Saman nezlesi.*|| **bahar noktası,** *gök. b. İlkbaharda gece ile gündüzün eşit olduğu zaman Güneş'in gök ekvatoru üzerinde bulunduğu nokta; ilkbahar ılım noktası.*

baharan, [Far. bahārān بهاران] *(baha:ra:n) {OsT} is.* İlkbahar günleri.

baharat, [Ar. bahārāt بهارات] *(baha:ra:t) is.* Yiyeceklere hoş bir çeşni vermek amacıyla kullanılan her türlü tuzlu, acı, ekşi ve kokulu maddelerin toplu adi.

baharatçı, [baharat-çı] *(baha:ratçı) is.* Baharat satan kimse.

baharatçılık, -ğı [baharat-çı-lık] *(baha:ra:tçılık) is.* **1.** Baharat üretme ve satma işi. **2.** Baharatçının işi ve mesleği.

baharatlı, [baharat-lı] *(baha:ra:tlı) sf.* (Yiyecek, içecek vb. için) içine baharat konulmuş; içinde baharat bulunan.

baharet, [Ar. baḫāret بخارت] *(baha:ret) {OsT} is.* Üstünlük; seçkinlik.

baharın, [Far. bahār + T. -ın] *{ağız} zf.* Bahar vakti; ilkbaharda. [DS]

bahari, [Far. bahār-ī بهاری] *(baha:ri:) {OsT} sf.* İlkbahar günleri ile ilgili.

baharistan, [Far. bahāristān بهارستان] *(baha:rista:n) {OsT} is.* **1.** İlkbahar mevsimi. **2.** Yeşil ve çiçekli yer.

bahariye, [Far. bahār + Ar. -iyye بهاریه] *(baha:riye) {OsT} sf.* **1.** Baharla ilgili olan. **2.** *ed.* Klasik dönem Türk edebiyatında bahar tasviri ile başlayan kasidelere verilen isim. **3.** Padişah tarafından her yıl bahar aylarında yeniçeri ağasından başlayarak bütün ocak ağalarına verilen yazlık elbise.

baharlanma, [bahar-la-n-ma] *is.* Baharlanmak eylemi ve durumu.

baharlanmak[1], [bahar-la-n-mak] *edil. f. [-ır]* (Yiyecek için) üzerine bahar ekilmek; baharat ile işlem görmüş olmak.

baharlanmak[2], [bahar-la-n-mak] *dönşl. f. [-ır]* (Hava için) ısınmaya başlamak; bahar gelmek.

baharlı, [bahar-lı] *sf.* **1.** (Yiyecek için) içine nane, maydanoz, karabiber gibi acı ve koku veren maddeler konulmuş. **2.** *{ağız}* Tadında acılık bulunan. [DS]

bahasıla, [Ar. bahāṣıla بهاصله] *(baha:sıla) {OsT} is.* **1.** Beyaz yüzlü, kısa boylu, bodur ve edepsiz kadınlar. **2.** Sürüp çıkarmalar; uzaklaştırmalar.

bahasınmak, [Far. bahā => baha-sın-mak] *{ağız} gçl. f. [-ır]* Pahalı bulmak. [DS]

bahatir, [Ar. bühter > bahātir بهاتر] *(baha:tir) {OsT} sf.* Kısa boylu kadınlar; bodurlar.

bahayim, [Ar. behīme > bahāyim بهایم] *(baha:yim) {OsT} is.* Dört ayaklı hayvanlar; canavarlar.

bahbaha, [Ar. baḫbaḫa بخبخه] *{OsT} is.* **1.** (Deve için) kükreyip ses çıkarma. **2.** Çıtırdama; mışıldama.

bahça, [Far. bāğ-çe => baḫça باخجه] *{eAT} is.* Bahçe.

bahçe, [Far. bāğ-çe *(küçük bağ)*] *is.* **1.** Küçük çaplı ürün elde etmek veya süslemek amacıyla düzenlenmiş, içinde çiçek, sebze ve ağaç yetiştirilen, etrafı çevrili küçük toprak parçası. **2.** *gnşl.* Üstü açık yazlık gazino. ⧉ **bahçe evi,** *Bağ ve bahçelere yapılan küçük yazlık ev.*|| **bahçe kapısı,** *1. Bahçeden yola açılan küçük ve parmaklıklı kapı. 2. Evlerin bahçeye açılan kapısı.*|| **bahçe kekiği,** *bot. Ballıbabagillerden timolce zengin esansını elde etmek için bahçelerde yetiştirilen bir tür kekik, (Thymus vulgaris).*|| **bahçe kızılkuyruğu,** *zool. Karatavukgillerden Avrupa ve Asya'da yaşayan sırtı esmer, karnı açık esmer, 15 cm. boyunda, tırtıl ve böceklerle beslenen bir ötücü kuş, (Phoenicurus phoenicurus).*|| **bahçe kurdu,** *zool. Sebzelerin yaprak ve köklerine zarar veren çeşitli böceklerin ortak adı.*|| **bahçe ötleğeni,** *zool. Park ve bahçelerde yaşayan ötleğengillerden sırtı esmer zeytin yeşili, karnı kül rengi bir ötücü kuş, (Sylvia hortensis).*|| **bahçe parmaklığı,** *Bahçelerin etrafını çevreleyen ahşap veya madenî çubuktan engeller.*|| **bahçe tarağı,** *Bahçe toprağını düzeltmek ve içinde bulunan taş ve çöpleri toplamaya yarayan küçük tırmık.*|| **bahçe teresi,** *bot. Çabuk büyüyen bir tür tere, (Lepidium sativum).*|| **bahçe uyukları,** *zool. Kızıl kahverenkli, uzun kıllı kuyruğu bulunan, sıçan iriliğinde, meyveleri kemirerek beslenen zararlı bir memeli hayvan, (Eliomys quercinus).*

bahçeci, [bahçe-çi] *is.* Çiçek, ağaç ve sebze yetiştiren kimse.

bahçecilik, -ği [bahçe-ci-lik] *is.* **1.** Bahçecinin yaptığı, uğraştığı iş ve meslek. **2.** Meyve, sebze, süs ve şifalı bitkilerin yetiştirilmesi, bakımı ve bunların yetiştiği ortamların düzenlenmesi sanatı.

bahçeli, [bahçe-li] *sf.* Bahçesi olan.

bahçelik, -ği [bahçe-lik] *is.* Bağı ve bahçesi olan yer.

bahçesiz, [bahçe-siz] *sf.* Bahçesi olmayan.

bahçevan, [Far. bāğ-çe-vān] *(bahçeva:n)* *{OsT}* *is.* Bahçıvan.

bahçıvan, [Far. bāğçe-bān / bāğçe-vān => bahçıvan] *is.* Bahçeye bakan, bahçe bakımı ile sebze meyve yetiştirmeyi meslek edinmiş kimse.

bahçıvancı, [bahçıvan-cı] *{ağız}* *is.* Bahçıvan. [DS]

bahçıvanlık, -ğı [bahçıvan-lık] *is.* **1.** Bahçıvanın yaptığı iş ve meslek. **2.** Bahçe bakımı; çiçek, sebze ve meyve yetiştirme sanatı.

bahdavar, [Far. baḫt + āver *(getiren)*] *{ağız}* *sf.* Bahtiyar; mutlu; talihli. [DS]

bahdele, [Ar. baḫdele بخدله] *{OsT}* *is.* **1.** *tıp.* (Kürek kemiği için) eğilme; kırılma. **2.** İşte çabukluk gösterme.

bahdeniz, [Yun. makedonis] *{ağız}* *is.* Maydanoz. [DS]

bahe, [Far. bāḫe باخه] *(ba:he)* *is.* Kaplumbağa.

bahem, [Far. bā-hem باهم] *(ba:hem)* *zf.* Bir arada; birlikte; beraber.

bahhal, [Ar. buḫl *(cimrilik)* > baḫḫāl بخال] *(bahha:l)* *{OsT}* *sf.* **1.** Çok cimri, pek cimri. **2.** Çok alçak.

bahhar, [Ar. baḥr *(deniz)* > baḥḥār / beḥḥār بحار] *(bahha:r)* *{OsT}* *is.* Denizci; gemici.

bahhas, [Ar. baḥs̱ *(tartışma)* > baḥḥās̱ / beḥḥās̱ بحاث] *(behha:s)* *{OsT}* *sf.* **1.** Tartışmayı çok seven. **2.** Çok bahseden; bahsetmeyi seven.

bahî, [Ar. bāhī باهى] *(ba:hi:)* *{OsT}* *sf.* Şehvete ait; şehvetle ilgili.

bahide, [Far. baḫīde بخيده] *(bahi:de)* *sf.* **1.** (Yün vb. için) taranmış. **2.** (Koza için) çözülmüş; sağılmış.

bahik, -kı [Ar. bāḫiḳ باخق] *(ba:hik, h ve k kalın söylenir)* *{OsT}* *is.* Bir gözü kör adam.

bahika, [Ar. bāḫiḳa باخقه] *(ba:hika, h söylenir)* *{OsT}* *sf.* (Göz için) görmeyen; kör.

bahil[1], [Ar. behl *(salıvermek)* > bāhil باهل] *(ba:hil)* *{OsT}* *sf.* **1.** Serseri, başıboş dolaşan. **2.** Eli değneksiz (çoban). **3.** Yularsız salıverilmiş (deve).

bahil[2], [Ar. buḫl *(cimrilik)* > baḫīl بخيل] *(bahi:l, h kalın söylenir)* *{OsT}* *sf.* **1.** Cimri, hasis, pinti. **2.** *mecaz.* Çorak.

bahile, [Ar. behl *(salıvermek)* > bāhile باهله] *(ba:hile)* *{OsT}* *is.* Dul kadın.

bahir[1], [Ar. behr *(güzellik)* > bāhir باهر] *(ba:hir)* *{OsT}* **1.** Çok parlak, ışıklı. **2.** Diğerlerini geride bırakan, üstün gelen. **3.** Ayan beyan, apaçık.

bahir[2], **-hri** [Ar. baḫr *(yazmak, ayırmak)* بخر] *{OsT}* *is.* → bahr.

bahir[3], [Ar. bāḥir باحر] *(ba:hir)* *sf.* **1.** Yalancı. **2.** Ahmak; alık.

bahir[4], [Ar. bāḫir باخر] *(ba:hir)* *sf.* Ekin sumayan; sulayıcı.

bahire[1], [Ar. bāḥıre باحره] *(ba:hıre)* *{OsT}* *is.* **1.** Dikenli çalı. **2.** Koşucu deve.

bahire[2], [Ar. baḥīre بحيره] *(bahi:re, h kalın söylenir)* *{OsT}* *is.* Araplarda cahiliye döneminde onuncu doğumdan sonra etinden, sütünden, derisinden ve yününden yararlanmanın yasak olduğuna inanılarak kulağı işaretlenip çöle serbest bırakılan deve veya koyun. *(Bu âdet, Maide Suresi 103. ayet ile kaldırıldı.)*

bahire[3], [Ar. buḫar > bāḫıre باخره] *(ba:hire, h kalın)* *{OsT}* *is.* Buharlı gemi.

bahired, [Far. bā-ḫired باخرد] *(ba:hıred)* *sf.* Zeki; akıllı.

bahis[1], [Ar. baḥs̱ *(söz)* > bāḥis̱ باحث] *(ba:his)* *{OsT}* *sf.* **1.** Bahseden, söz konusu eden, konuşan. **2.** Bir konu üzerinde yapılmış inceleme ve araştırmayı anlatan (eser).

bahis[2], **-hsi** [Ar. baḥs̱ *(söz)* بحث] *{OsT}* *is.* **1.** Söz; laf. **2.** Üzerinde konuşulan konu; sorun, mesele, mevzu. **3.** Konuşma, sohbet. **4.** Belli bir konu üzerinde iddialaşma; iddia. **5.** Bir kitabın bölümlerinden her biri. **6.** At yarışı tahmini. ⊡ **bahis açılmak,** *Sözü geçmek, hakkında konuşulmak.*|| **bahis açmak,** *Belirli bir konuda konuşmaya başlamak; söz etmek.*|| **bahis buyurmak,** *(hem alay, hem de hürmet ederek) hakkında konuşmak.*|| **bahis konusu,** *Üzerinde tartışılan şey.*|| **bahis konusu olmak,** *Üzerinde konuşulmak.*|| **bahis tazelemek,** *Bir konuyu yeniden gündeme getirerek konuşmak, tartışmak.*|| **bahis** (bahse) **tutuşmak,** *Bir konu hakkında karşılıklı zıt iddiada bulunan tarafların, kimin iddiası doğru çıkarsa ona verilmek üzere ortaya koydukları maddî şeyi veya parayı alma hakkını elde ettiği bir sözleşmede bulunmak.*|| **bahis yok!** *Konuşma yok.*|| **bahis yürütmek,** *Hakkında konuşmak.*|| **bahse başlamak,** *Konuşmaya başlamak.*|| **bahse dönmek** (gelmek), *Yeniden aynı konuya gelmek; sadede gelmek.*|| **bahse girişmek,** *Bir konu hakkında karşılıklı zıt iddiada bulunan tarafların, kimin iddiası doğru çıkarsa ona verilmek üzere ortaya koydukları maddî şeyi veya parayı alma hakkını elde ettiği bir sözleşmede bulunmak.*|| **bahse girmek,** *1. Konuya giriş yapmak. 2. İddianın tarafı olmak.*|| **bahse sokmak,** *Konuya dahil etmek.*|| **bahs-i āhar,** *{OsT} Sonraki konu.*|| **bahs-i diger,** *{OsT} Öteki konu.*|| **bahsi geçmek,** *Hakkında konuşma yapılmış ol-*

mak.|| **bahsi getirmek,** *Konuşmayı konuya getirmek.*|| **bahsi kapamak,** *Görüşülen konu hakkındaki tartışmayı bitirmek.*|| **bahsi kaybetmek,** *İddiasında haklı çıkamayıp ortaya konulan parayı ödemek.*|| **bahsi kazanmak,** *İddia ettiği konuda haklı çıkarak konulan parayı almak.*

bahisçi, [bahis-çi] *is.* At yarışlarının sonucunu tahmin ederek para yatırmak suretiyle bahis oynayan kişi; müşterek bahisçi.

bahl, [Ar. buḫl *(cimrilik)* > baḫl بخل] *{OsT} is.* Cimrilik; hasislik.

bahmak, [baḫ-mak باخمق] *{eAT} gçsz. f. [-ar]* Bakmak.

bahman, [Far. behmān بهمان] *(bahma:n) is.* Filan; filanca.

bahmant, [Far. bāğbān] *{ağız} is.* Bağ bekçisi. [DD]

bahna, [Yun. pakhni] *{ağız} is.* **1.** Hayvan yemliği. **2.** Odunluk. [DS]

bahname, [Ar. bāh + Far. -nāme باهنامه] *(bahna:me) {OsT} is.* **1.** İçinde şehveti tahrik edici resim ve yazılar bulunan kitap. **2.** Cinsel arzuyu artırıcı ilaç ve macunların yapılışını anlatan kitap.

bahr, -ri [Ar. baḥr بحر] *{OsT} is.* **1.** Deniz; derya. **2.** Büyük nehir veya göl. **3.** Okyanus. **4.** Arûz ölçüsünde kalıp bölümlerinden her biri. **5.** Mevlid'in bölümlerinden her biri. ⊡ **bahr-i hafîf,** *{OsT} ed. Hafif bahr.*|| **bahr-i hezec,** *{OsT} ed. Neşeli bahr.*|| **bahr-i kâmil,** *{OsT} ed. Yetkin bahr.*|| **bahr-i muhit,** *{OsT} Okyanus.*|| **bahr-i muhîtî,** *{OsT} Okyanusla ilgili; okyanusa ait.*|| **bahr-i muzârî',** *{OsT} ed. Benzeyen bahr.*|| **bahr-i müctes,** *{OsT} ed. Kopmuş bahr.*|| **bahr-i münserih,** *{OsT} ed. Akıcı bahr.*|| **bahr-i mütekarib,** *{OsT} ed. Yakın bahr.*|| **bahr-i recez,** *{OsT} ed. Titrek bahr.*|| **bahr-i remel,** *{OsT} ed. Titrek bahr.*|| **bahr-i serî',** *{OsT} ed. Çabuk bahr.*|| **bahr-i tavîl,** *{OsT} ed. Uzun bahr.*

bahraç, [bak-ır-aç > baḫr-aç بخرج] *{eAT} is.* Bakraç.

bahrana, [Far. bār-ḫāne => bahrana] *{ağız} is.* **1.** Küme; grup; kafile. **2.** Fındık çuvallarının toplandığı yer. [DS]

bahren, [Ar. baḥren بحرا] *(ba'hren) {OsT} zf.* Deniz yoluyla; denizden.

bahreyn, [Ar. baḥr > baḥreyn بحرين] *{OsT} is.* **1.** İki deniz. **2.** İki büyük eser; iki temel şey.

bahri[1], [Ar. baḥrī بحرى] *(bahri:) {OsT} sf.* **1.** Denizle ilgili. **2.** Deniz veya denizciliğe ait. **3.** *is. {eAT}* Deniz öküzü; Tibet öküzü; yak. **4.** Deniz balığı; tuzlu su balığı.

bahri[2], [Ar. baḥrī] *is.* **1.** *zool.* Akarsu boylarında yaşayan, kıyılarda yere kazdığı çukurlara yuva yapan, çoğunlukla balıkla beslenen, karnı yeşil veya mavi, sırtı beyaz veya kırmızı, sivri gagalı, kısa bacaklı, kısa fakat hızlı uçuşa elverişli kanatlı, 17-18 cm. boyunda parlak renkli bir kuş türü; yalı çapkını, *(Alcedoatthis).* **2.** Loplu dalgıçgiller familyasından sazlık ve göllerde yaşayan başında siyah tüylerden bir sorguç bulunan bir tür kuş; tepeli batagan; tepeli dalgıç; elmabaş, *(Podiceps cristatus).*

bahriye[1], [Ar. baḥriyye بحريه] *{OsT} is.* **1.** Deniz kuvvetleri. **2.** *sf.* Deniz kuvvetlerine ait. ⊡ **bahriye çiftetellisi,** *folk. Çok hareketli bir halk oyunu.*|| **bahriye nezareti,** *tar. İmparatorluk döneminde deniz kuvvetlerinin ve donanmanın ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla kurulmuş bakanlık.*

bahriye[2], [Ar. baḥriye بحريه] *{OsT} sf.* **1.** Denizle ilgili. **2.** Denizciliğe ait.

bahriyeli, [bahriye-li] *sf.* **1.** Bahriyeye bağlı; denizci. **2.** *is.* Deniz harp okulu öğrencisi.

bahriyyun, [Ar. baḥriyyūn بحريون] *(bahriyyu:n) {OsT} is.* Kaptan ve gemiciler gibi deniz işlerini bilenler.

bahs[1], [Ar. baḫs بخس] *{OsT} sf.* **1.** Eksik. **2.** *is.* Yağışlarla ekilip sulanabilen tarla. **3.** Zulüm. **4.** Gümrükleme.

bahs[2], [Ar. baḥs̱ بحث] *{OsT} is.* → bahis.

bahsala, [Ar. bahṣala بحصله] *{OsT} is.* **1.** Beyaz yüzlü, kısa boylu şirret kadın. **2.** Sürüp çıkarma; uzaklaştırma.

bansan, [Far. baḫsān بخسان] *(bahsa:n) {OsT} sf.* **1.** Salına salma yürüyen. **2.** Soluk. **3.** Bozuk. **4.** Pejmürde; kılıksız.

bahsere, [Ar. baḥs̱ere بحثره] *{OsT} is.* **1.** Dağıtma. **2.** Gizli şeyi ortaya çıkarma. **3.** (Süt için) kesilme.

bahset, [Far. baḫset بخست] *is.* **1.** Uykuda horlama. **2.** Uykuda kâbus görme.

bahsetme, [Ar. baḥs̱ *(söz)* + T. etme بحث ايتمه] *is.* Bahsetmek işi.

bahsetmek, [Ar. baḥs̱ *(söz)*+T. etmek بحث ايتمك] *gçsz. f. [-(d)-er]* **1.** Bir konu veya kişi hakkında söz söylemek; sözünü etmek. **2.** Aklına getirdiği bir şeyi, bir kimseyi veya olayı diliyle söylemek; anmak.

bahsi, [Ar. baḥs̱ > baḥs̱ī بحثى] *(bahsi:) sf.* Bahisle ilgili; bahse ait.

bahsum, [buḫsum / baḫsum] *{eT} is.* Darıdan yapılan bir içki. [Nevâyî]

-bahş, [Far. baḫşīden > -baḫş / -baḫşa] *son ek.* Eklendiği isimlerden *"bağışlayan, veren, affeden"* anlamında sıfatlar yapan Farsça son ek.

bahş, [Far. baḫşīden *(bağışlamak)* > baḫş بخش] *{OsT} is.* **1.** Verme. **2.** Bağış; ihsan. **3.** Kısım; bölük; cüz. *{eAT} (aynı)* **4.** Bölüm.

bahşayende, [Far. baḫşāyende بخشاینده] *{OsT} sf.* Affedici; bağışlayan.

bahşayiş, [Far. baḫşāyiş بخشایش] *(bahşa:yiş) {OsT} is.* **1.** Bağışlayış; ihsan ediş. **2.** Affetme. **3.** Şefkat; merhamet.

bahşayişger, [Far. baḫşāyişger بخشایشگر] *(bahşa:yiş-ger) {OsT} sf.* Affeden; merhametli.

bahşende, [Far. baḫş-ende بخشنده] *{OsT} sf.* **1.** Veren. **2.** Affeden; bağışlayan.

bahşetme, [Far. baḫş *(bağış)* + T. et-me بخش ایتمه] *is.* Bahşetmek işi.

bahşetmek, [Far. baḫş *(bağış)*+ T. et-mek بخش ایتمك] *gçl. f. [-e(d)-er] [-e(d)-iyor]* **1.** Bağış vermek, hediye vermek. **2.** Bağışlamak. **3.** Dağıtmak.

bahşi, [Sansk. bhiksu / Çin. pāk shi > baksı / baḫşı / baḫşi] *{eT} is.* **1.** Muallim; öğretmen. [EUTS] [Üç İtigsizler] [Gabain] **2.** Üstat; usta. [Üç İtigsizler] [Gabain] [EUTS] **3.** Hekim; doktor; tabip. [EUTS] **4.** Eski Türk topluluklarında fala bakan, hastaları iyi eden ve aynı zamanda kopuz çalıp şiir söyleyen bir çeşit din adamı; ozan; kam.

bahşiş, [Far. baḫşīden > baḫşiş بخشش] *{OsT} is.* Bir hizmete karşılık asıl ücretinden başka memnuniyeti ifade etmek için verilen ek para. ☞ **bahşiş almak,** *Görülen bir hizmete karşılık ek para almak.*|| **bahşiş toplamak,** *Bir gösteri sonunda seyircilerden para toplamak.*|| **bahşiş vermek,** *Asıl ücretten daha fazla para vermek.*

bahşude, [Far. baḫşūde بخشوده] *(bahşu:de) {OsT} sf.* **1.** Verilmiş; bağışlanmış. **2.** Affedilmiş; bağışlanmış.

baht[1], [Far. baḫt بخت] *{OsT} is.* **1.** Gelecekteki olayları kaçınılmaz biçimde belirleyen ilahî gücün insan ve toplum için çizdiği yaşayış biçimi; talih; kader; şans; kısmet; ikbal; nasip. **2.** Ata; büyük baba. **3.** Kargı. ☞ **bahta bakan,** *{ağız} 1. (Üzerine örtü örterek aldığı renk dolayısıyla fala bakıldığı için) bukalemun. 2. Falcı.* [DS]|| **baht-āver,** *{OsT} Talihli.*|| **baht-ber-geşte,** *{OsT} Talihi dönmüş; talihsiz.*|| **baht-hufte,** *{OsT} Talihi uyumuş; talihsiz.*|| **bahtı açık,** *İşleri umduğu gibi yolunda giden; şanslı, talihli.*|| **bahtı açılmak,** *İşlerinin daha kolay ve yolunda olarak gitmeye başlaması.*|| **bahtı aydınlanmak,** *1. Talihi açılmak. 2. İyi haber almak. 3. Sevinmek.*|| **bahtı bağlı,** *1. İşleri yolunda gitmeyen. 2. Evlenemeyen (kız).* || **baht-ı bed,** *{OsT} Kötü talih.*|| **baht-ı bî-dād,** *{OsT} Kötü talih.*|| **baht-ı bîdār,** *{OsT} Açık talih.*|| **baht-ı dü mahe,** *{OsT} Dönek talih.*|| **baht-ı hābîde,** *{OsT} Kötü talih.*|| **bahtı kara,** *İşleri beklendiği gibi gitmeyen, olumsuz sonuçlanan; şanssız, talihsiz.*|| **bahtına küsmek,** *İşlerinin yolunda gitmemesi yüzünden karamsarlığa düşmek.*|| **baht-ı siyāh,** *{OsT} Kötü talih.*|| **bahtı yâr olmak,** *Şanslı olmak, mutlu olmak.*|| **baht-ı yāver,** *{OsT} İyi talih.*|| **baht işi,** *Sonucu tesadüfe bırakılan, olması için gayret ve emek harcanmayan iş.*|| **baht körlügi,** *{eAT} Talihsizlik.*|| **baht-mend,** *{OsT} Şanslı; talihli.*

baht[2], [Ar. baḫt بخت] *{OsT} sf.* Saf; katışıksız; halis.

bahtabakar, [Far. baḫt + T. -a+bak-ar] *{ağız} is.* Falcı. [DS]

bahtak, [Far. baḫtāḳ] *(bahta:k) {OsT} is.* Miğfer; savaş başlığı.

bahtavar, [Far. baḫt-āver / baḫtiyār] *(bahtava:r) {ağız} is.* Bahtiyar. [DS]

bahte, [Far. bāḫte باخته] *(ba:hte) is.* Kumarda veya oyunda kaybetmiş olan.

bahtek, [Far. baḫtek بختك] *{OsT} is.* **1.** Kötü talih. **2.** Uykuda basan ağırlık; karabasan; kâbus.

bahteniz, [Yun. makedonesi > maydanoz] *{ağız} is.* Maydanoz. [DS]

bahter, [Far. bāḫter باختر] *(ba:hter) {OsT} is.* **1.** (Eskiden) doğu. **2.** (Yeni) batı.

bahtere, [Ar. baḫtere بختره] *{OsT} sf.* Salına salına güzel yürüyüş; hoş yürüme.

bahteri, [Ar. baḫterī بختری] *(bahteri:) {OsT} sf.* **1.** Salına salına güzel yürüyen; yürüyüşü güzel. **2.** Kendini beğenmiş; kibirli.

bahtiyar, [Far. baḫtiyār بختیار] *(bahtiya:r) {OsT} sf.* Ummadığı, beklemediği kadar iyiliğe, mutluluğa kavuşan. ☞ **bahtiyar etmek** (eylemek), *Sevindirmek, mutluluk vermek.*|| **bahtiyar olmak,** *Mutlu olmak, sevinmek.*

bahtiyarane, [Far. baḫtiyār-āne بختیارانه] *(bahtiya:ra:ne) {OsT} zf.* Mutlu olanlara yakışacak biçimde; mesut olarak; bahtiyarcasına.

bahtiyari, [Far. baḫtiyārī بختیاری] *(bahtiya:ri:) {OsT} is.* Mutluluk; bahtiyarlık.

bahtiyarlık, -ğı [bahtiyar-lık] *is.* Bahtiyar olma hali; mutluluk.

bahtiyarname, [Far. baḫtiyār-nāme بختیار نامه] *(bahtiya:rna:me) is.* Mutluluk bilgisi kitabı.

bahtlı, [baht-lı] *sf.* Şanslı, talihli.

bahtsız, [baht-sız] *sf.* Şanssız, talihsiz.

bahtsızlık, -ğı [baht-sız-lık] *is.* Bahtsız olma hali; şanssızlık, talihsizlik.

bahtver, [Far. baḫt-ver بختور] *sf.* Bahtlı; talihli; şanslı.

bahur[1], [Ar. bāḫūr باحور] *(ba:hu:r) {OsT} sf.* **1.** Çok sıcak. **2.** *is.* Yerden yükselen buğu. **3.** Çok fazla sıcaklık.

bahur[2], [Ar. baḫūr بخور] *(bahu:r) {OsT} is.* Tütsü; buhur. ☞ **bahūr-i Meryem,** *{OsT} bot. Buhurumeryem.*

bahurdan, [Ar. baḫūr + Far. -dān بخوردان] *(bahu:r-da:n) {OsT} is.* Buhurdan; tütsü kabı; tütsülük.

bahurdani, [Ar. baḫūr + Far. -dānī بخوردانى] *(bahu:r-da:ni:) {OsT} is.* Özel günlerde tütsü yakmakla görevli kişi.

bahusus, [Far. bā- + Ar. ḫuṣūṣ باخصوص] *(ba:husu:s) {OsT} zf.* **1.** Özellikle. **2.** Üstelik.

bahye, [Far. baḫye بخيه] *{OsT} is.* Dikiş; oyulgama; teyel.

bahyedar, [Far. baḫye-dār بخيه دار] *{OsT} sf.* Dikişli; teyelli.

bahyezen, [Far. baḫye-zen بخيه زن] *{OsT} is.* Dikişçi; terzi.

bahz, [Ar. bahẓ بهظ] *{OsT} is.* **1.** Sıkıntı yaratma; can sıkma. **2.** Ağırlığı yüzünden yükün hayvanı çökertmesi. **3.** Bir kimseyi sakalından tutarak çekme.

ba'îd, [Ar. buʿd *(uzaklık)* > baʿīd / baʿīde بعيد / بعيده] *{OsT} sf.* **1.** Uzak; ırak. **2.** Erişilmez. ⊡ **ba'îd düşmek,** *Bir yerden uzaklaşmak; uzak kalmak; uzak düşmek.*|| **ba'îd'ül-ahd,** *{OsT} Geçmiş zaman.*|| **ba'îd'ül-gayr,** *{OsT} Çok derin bilgisi olan kimse.*|| **ba'îd'ül-ihtimāl,** *{OsT} Olası değil; ihtimalden uzak.*

ba'ika, [Ar. bāʾiḳa بائقه] *(ba:ika) {OsT} is.* Yıkım; bela; musibet; felaket.

ba'im, [Ar. baʿīm بعيم] *(bai:ʸm) {OsT} is.* **1.** Put; heykel. **2.** *sf.* Cahil; aptal; bön.

ba'in, [Ar. bāʾin بائن] *(ba:in) {OsT} is.* Dibi geniş kuyu; bostan kuyusu.

ba'îr[1], [Ar. baʿīr بعير] *(bai:r) {OsT} is.* Erkek deve.

ba'ir[2], [Ar. ber *(kazmak)* > bāʾir / bāʾire بائر / بائره] *(ba:ir) {OsT} is.* Sürülmemiş, sert toprak; katı yer.

ba'ir[3], [Ar. bāʾir بائر] *(ba:ir) {OsT} sf.* Durumu perişan olan; şaşkın.

ba'is, [Ar. bas̱ *(gönderme)* > bāʿis̱ / bāʿis̱e باعث / باعثه] *(ba:is) {OsT} is.* **1.** Sebep. **2.** Gerektiren. **3.** Gönderen. ⊡ **bā'is-i bādi,** *{OsT} 1. Aslını bulan. 2. Sebep olan.*|| **bā'is-i bekā,** *{OsT} Devamlılık sebebi; sürüp gitme sebebi.*|| **bā'is-i feryād,** *{OsT} Şikâyet sebebi; yakınma sebebi.*|| **bā'is-i hüzn,** *{OsT} Üzüntü sebebi.*|| **bā'is-i leyl ü nehār,** *{OsT} Gece ile gündüzün sebebi; Allah.*|| **bā'is-i meserret,** *{OsT} Sevince sebep olan; sevinme sebebi.*|| **bā'is-i şekvā,** *{OsT} Yakınma sebebi; şikâyet sebebi.*|| **bā'is olmak,** *{OsT} Sebep olmak.*

baisiyet, [Ar. bāʿis̱iyyet باعثيت] *(ba:isiyet) {OsT} is.* Nedenlilik; sebep olma; sebebiyet.

baj, [Far. bāj / bāc باژ] *(ba:j) {OsT} is.* Haraç; gümrük. ⊡ **bāj-bān,** *{OsT} Haraççı; gümrükçü.*|| **bāj-dān,** *{OsT} Haraç ve gümrük sandığı.*

bak[1], [bak-mak > bak] *is. as.* Bakışla selam verme komutu. *Sağa bak!*

bak[2], [bā-k / ba-ğ باق] *{eT} is.* **1.** Bağ; bent; köstek. [EUTS] *{eAT} (aynı)* **2.** Bohça. [EUTS] **3.** Kabile; boy; halk topluluğunun bir bölümü. [EUTS] **4.** *{eAT}* Sargı.

bak[3], [Far. bāk باك] *{OsT} is.* **1.** Korku; kaygı. **2.** Çekinme; sakınma. ⊡ **bak degül,** *{OsT} Korkacak bir şey yok.*

baka[1], [bak a بقه] *{eAT} is.* Baksan a! ⊡ **baka hey!** *{ağız} 1. Bana bak. 2. Demek ki.* [DS]

baka[2], [bakā] *(baka:) {eT} is.* Kara kurbağa; kurbağa. [Gabain] [DLT] ⊡ **müngüz baka,** *Kaplumbağa.* [DLT]

baka[3], [bak-mak > bak-a] *{ağız} sf.* (Saban demiri için) açıklığı fazla olan; aşağı doğru bakan. [DS]

baka[4], [Ar. bāḳa باقه] *(ba:ka) {OsT} is.* Demet; deste; tutam.

bakabunga, [Lat. beccabunga] *is. bot.* Sulak yerlerde ve ırmak kıyılarında yetişen küçük pembe, mavi çiçekli uzunca yapraklı bir tür yavşan, *(Veronica beccabunga).*

bakacak, -ğı [bak-mak > bak-acak بقاجق] *is.* **1.** Bakma, gözetleme yeri. **2.** Her yanı görebilecek yüksek yer veya bir tepenin hakim noktası; gözleme yeri. *{eAT} (aynı)* **3.** Doğal gözetleme yeri. **4.** Pencere, **5.** *{ağız}* Balkon. [DS] **6.** *{ağız}* Ayna. [DS] **7.** Göz. *{eAT} (aynı)* **8.** *{ağız}* Evliya mezarı; türbe. [DS] **9.** *{ağız}* Eski evlerde, sokaktan geleni görebilecek şekilde ocağın yanında açılmış bulunan küçük gözetleme deliği. [DS] **10.** *{ağız} sf.* Güzel manzaralı. [DS]

bakaç, -cı [bak-mak > bak-aç] *is.* **1.** Dürbün. **2.** Fotoğraf makinesinin vizörü.

bakaça, [İt. beccaccia / Yun. bekatsa] *is. zool.* Eski Dünya'nın fundalık ve ormanlık alanlarda yaşayan, eti için avlanan, uzun gagalı, kısa bacaklı, esmerimsi ala tüylü bir av kuşu; çulluk, *(Scolopa rusticola).*

bakaçuk, [baka-çuk] *{eT} is.* **1.** Kurbağacık. **2.** Eğe kemikleri ile kol arasındaki et parçası. [DLT]

bakagan, [bak-mak > bak-ağan بقغن] *{eAT} sf.* Bakıcı.

bakağan, [bak-ağan بقغن] *{eAT} sf.* Bakıcı. ⊡ **bakağan olmak,** *Geçici olarak bakma, gözleme işini yapmak.*

bakakalma, [bak-a+kal-ma] *is.* Bakakalmak işi.

bakakalmak, [bak-a+kal-mak] *gçsz. f.* **1.** Şaşkınlığa uğrayarak ne yapacağını, ne söyleyeceğini bilemez duruma düşmek. **2.** Şaşkın şaşkın bakmak.

bakal, [Yun. pakalos ?] *is.* **1.** *zool.* Avrasya'da yaşayan, kısa kuyruklu, uzun gövdeli, siyaha yakın par-

lak esmer tüylü, böceklerle beslendiği için tarıma yararlı, ötücü bir kuş; sığırcık, *(Sturnus vulgaris)*. **2.** *{ağız}* Karatavuk. [DS]

bakalak, -ğı [bak-arak] *is.* **1.** Bakıcı. **2.** Bekleyici; gözleyici. **3.** *zf.* Bakarak; gözetleyerek. ⧉ **bakalak olmak,** *{ağız} Göz kulak olmak; beklemek.* [DS]

bakalarya, [İt. bacalera] *(bakala'rya) is. den.* **1.** Gemilerin kıç kapıları için konulan yarımay şeklindeki boşluklar. **2.** Gemilerdeki kıç altında bulunan top delikleri.

bakalım, [bak-alı-m] *ünl.* **1.** Şüphe ve tereddüt bildirir. **2.** Merak bildirir. **3.** Tehdit bildirir. **4.** *ed.* Cümleyi kuvvetlendirir.

bakalit, [Tescilli isim; bulucusu: Baekeland > Fr. bakalite] *is.* Formaldehit ile bir fenolün yoğunlaşması sonucu elde edilen ve sanayide elektrik yalıtkanı, kalıp ve döküm malzemesi, yapıştırıcı olarak pek çok alanda kullanılan fenoplastlar grubundan bir sentetik reçine.

bakalorya, [Lat. baccalarius *(genç adam)* > Fr. baccalaurat] *(bakalo'rya) is.* Eskiden liseyi bitiren öğrencilerin üniversiteye girebilmeleri için vermek zorunda oldukları yeterlik sınavı.

bakam, [Ar. bakkam] *is. bot.* **1.** Baklagillerden sıcak ülkelerde yetişen ve odunundan kırmızı boya çıkarılan bir cins ağaç, *(Haematoxylon campechianum)*. **2.** Bu bitkiden elde edilmiş boya maddesi; bakkam.

bakan[1], [bak-mak *(gözetmek)* > bak-an] *sf.* **1.** Bakmak işini yapan (kimse). **2.** *is.* Devletin yürütme ile ilgili görevlerinden olan kamu işlerinin bir bölümünden sorumlu en yetkili kişi ve hükûmet üyelerinden biri; vezir; nazır; vekil, *(1935)*. ⧉ **bakanlar kurulu,** *Başbakan ve diğer bütün bakanlardan oluşan kurul; hükûmet; heyet-i vekile; vekiller heyeti.*

bakan[2], [ba-mak *(bağlamak)* > ba-kan] *{eT} is.* Halka; toka. [DLT]

bakanak[1], **-ğı** [*eT.* bakā-ñak بقنق / بقاق / بقانق] *is.* **1.** Geviş getiren hayvanların tırnakları; çatal tırnaklı hayvanlarda iki tırnaktan her biri ve iki tırnak arası; *{eT} {eAT} {ağız} (aynı).* [DLT] [DS] **2.** *{eT} {eAT}* Nal. [EUTS] **3.** *{eAT}* At, deve, sığır gibi hayvanlarda topuk ile taban arasındaki boğum; bukağılık. **4.** Hayvanların yürüyüş sırasında yere değmeyen kör tırnakları; mahmuz. **5.** *gnşl.* Yalancı tırnak; şeytan tırnağı.

bakanak[2], **-ğı** [bak-mak > bak-anak] *{ağız} is.* **1.** Göz. **2.** Gözbebeği. **3.** Ayna. [DS]

bakanlıg, [bakan-lıg] *{eT} sf.* Halkalı; tokalı. [DLT] ⧉ **bakanlıg kadış,** *{eT} Tokalı kayış.* [DLT]

bakanlık, -ğı [bakan-lık] *is.* **1.** Devletin görevi olan kamu hizmetlerinden bir bölümünü yürüten ve başında bir bakan bulunan teşkilat; nezaret; vekâlet. **2.** Bakanın görevi ve yükümlülüğü; nazırlık; vekillik. **3.** Bakan olma durumu. **4.** Bakanın ve üst düzey yöneticilerinin görev yaptığı bina. ⧉ **bakanlık emrine alma,** *huk. yön. Eskiden uygulanan, memuriyet sıfatı sona ermeden bir kamu görevlisini kuruluşun merkez teşkilatında tutarak bir nevi görevden uzaklaştırma cezası.*

bakanuk, [baka-ñuk / bakayuk] *{eT} is.* At tırnaklarının ortasındaki tümsek et parçası. [DLT]

bakar[1], [bak-ar] *sf.* **1.** Bakma işini ve eylemini yapan. **2.** Bakışlarını bir yere yöneltmiş olan. **3.** *{ağız} is.* Ayna. [DS] ⧉ **bakar kör,** *1. Gözleri sağlam göründüğü halde göremeyen. 2. mecaz. Dalgın, etrafında olanları fark edemeyen; çok dikkatsiz.*

bakar[2], [bakar / bakır] *{eT} is.* Mangır; para. [EUTS]

bakar[3], [Ar. bakar بقر] *{OsT} is.* **1.** Sığır, öküz. **2.** *mecaz.* İyi ile kötüyü ayırt edemeyen; ahmak, sersem, aptal. ⧉ **Bakara Suresi,** *Kur'an-ı Kerim'in ikinci ve en uzun suresi.*

bakara[1], [Fr. baccarat] *is.* **1.** Fransa'nın Baccarat şehrinde üretilen bir cins kristal. **2.** İskambil kâğıdı ile oynanan dokuz veya dokuza en yakın sayıyı tutturmaya dayanan bir kumar oyunu.

bakara[2], [Far. bekere *(kuyu çıkrığı)* بقره] *{eAT} {ağız} is.* Makara. [DS]

bakari, [Ar. bakarī بقرى] *(bakari:) {OsT} sf.* **1.** Sığırla ilgili. **2.** Sığır cinsinden olan.

bakariye, [Ar. bakariyye بقريه] *(bakari:) {OsT} is. zool.* Sığırlar.

bakasya, [Yun. mpekátsa] *{ağız} is. zool.* Çulluk. [DD]

bakaturmak, [bak-mak + tur-mak] *{eT} gçsz. b. f. [-ur]* Bakadurmak; bakakalmak. [DLT]

bakaya, [Ar. bakıyye *(artan)* > bakāyā بقايا] *(baka:ya:) {OsT} is.* **1.** Arta kalan; kalıntılar. **2.** *as.* Son yoklamasını yaptırdığı hâlde gününde kıtasına katılmayan asker yükümlüler. **3.** *maliye.* Ait olduğu yıl içinde tahsil edilemeyerek ertesi yıla kalan vergi alacağı.

bakayak, [baka-ñak / baka-yak] *{eT} is.* Çatal tırnaklı hayvanlarda iki tırnaktan her biri ve iki tırnak arası. [DLT]

bakayorurken, [bak-mak + yorı-mak > bak-a+yorur-ken بقايورركن] *{eAT} zf.* Bakarken; bakmakta iken; bakıp dururken.

bakayuk, [baka-yuk] *{eT} is.* At tırnaklarının ortasındaki tümsek et parçası. [DLT]

bakça, [Far. bāğçe => bakça باقچه] *{eAT} is.* Bahçe.

bakçan, [Çin. mak ṭṣ'an] *{eT} is.* Sessiz ve hareketsizce düşünme; tahayyül; tefekkür; mütalaa. [EUTS]

bakend, [Far. bakend بكند] *{OsT} is.* **1.** Yakut. **2.** Renkli, ipek kumaş.

bakı[1], [bak-ı] *is.* **1.** Haber alınamayan veya kayıp eşyalar için bakılan fal; *{ağız} (aynı).* [DS] **2.** Teftiş. **3.**

Müfettiş. **4.** *{ağız}* Hastaya ve çocuğa bakma işi; bakım; besleme. [DS] **5.** *coğ.* Yamaçların güneş ışığına göre konumu veya baktığı yön.

bakı[2], [bakı(r)] *{eT} is.* **1.** Bakır. [EUTS] **2.** Tartı ölçüsü. [EUTS] **3.** Sikke; para; mangır. [EUTS]

bakıa, [Ar. bāḳıʿa باقعه] *(ba:kıa) {OsT} is.* Dert; bela.

bakıcı[1], [bak-mak > bak-ıcı] *is.* **1.** Bakma, görme veya koruma işini yapan kimse. **2.** Bir kişinin veya hayvanın bakımından sorumlu olan kişi. **3.** *argo.* Satın almayı düşünmeden satılık malları seyrederek vakit geçiren kimse. **4.** *{ağız}* Dadı. [DS] **5.** *{ağız}* Görücü. [DS] **6.** *sf.* Bakma işini yapan.

bakıcı[2], [bak-mak > bak-ı > bakı-cı باقیجی] *is.* Kendisinden haber alınamayan bir kişi veya kayıp bir eşyadan haber vermek üzere fala bakan kadın; falcı; *{18-19.yy.} (aynı).*

bakıcılık[1], **-ğı** [bak-ıcı-lık] *is.* Bakıcının yaptığı koruma ve gözetme işi ve mesleği.

bakıcılık[2], **-ğı** [bakı-cı-lık] *is.* Falcılık.

bakıg, [bak-mak > bak-ıġ] *{eT} is.* Bakma; bakış. [DLT]

bakıl, [Ar. baḳl *(yeşillik)* > bāḳıl باقل] *(ba:kıl) {OsT} sf.* **1.** (Toprak, yeryüzü için) yeşillenen. **2.** Filizlenen. **3.** Görünür hale gelen. **4.** *(Bakıl adında aptallığıyla meşhur bir Arap'tan telmihen)* Aptal.

bakıla, -a'i [Ar. bāḳılāʾ باقلاء] *(ba:kıla:) {OsT} is. bot.* **1.** Bakla. **2.** Fasulye cinsi sebzeler.

bakıldak, -ğı [Ar. bakl *(yeşillik)* > bākıl + T. -dak] *{ağız} is.* **1.** Baklagillerin badıçları. [DS] **2.** *{ağız}* Taze fasulye. [DS] **3.** *{ağız}* Harmanda çıkan çürük tane. [DS] ⊡ **bakıldak otu,** *{ağız} Susam.* [DS]

bakılma, [bak-ıl-ma] *is.* Bakılma işi.

bakılmak, [bak-ıl-mak] *edil. f. [-ır]* **1.** Görme organı yoluyla görme duyusundan yararlanılmak; *{eT} (aynı).* [DLT] **2.** (Biriyle) özen gösterilerek ilgilenilmek. **3.** Başkası tarafından korunmak veya ihtiyaçları karşılanmak.

bakım, [bak-ım باقم] *is.* **1.** Bir şeyin iyi durumda bulunması veya kullanılır olabilmesi için yapılan iş. **2.** Bir şeyin veya kimsenin bakımlı olması için verilen emek. **3.** Bir kimsenin sağlıklı ve huzur içinde yaşaması için yapılan temizlik, beslenme, giyim ve barınma gibi ihtiyaçlarını giderme işi. **4.** *mecaz.* Görüş açısı, değerlendirme; -e göre. **5.** *e.* İçin; -e göre; nokta-i nazarından. **6.** *{eAT}* Bakış. **7.** *{eAT}* Görünüş. **8.** *{ağız}* Fal. [DS] ⊡ **bakıma bakıtmak,** *{ağız} Fala baktırmak.* [DS]|| **bakım bakmak,** *{ağız} Fal bakmak.* [DS]|| **bakım yurdu,** *Yetimler, yaşlılar, kimsesizler ve sakatlar için kurulmuş barınma yerleri; yoksullar yurdu, yetimler yurdu, dârülaceze.*

bakımcı, [bakım-cı] *is.* **1.** Bir yerin bakımı ile görevli kişi. **2.** Bir makinenin iyi çalışması için gerekli bakımı yapmakla görevli kişi. **3.** *{ağız}* Falcı. [DS] **4.** *{ağız}* Orman koruma ve bakım memuru. [DS]

bakımevi, [bak-ım+ev-i] *b. is.* **1.** Hastaları muayene etmek, acil durumlarda sağlık tedbirlerini almak için semtlerde kurulan sağlık kurumu. **2.** Hasta ve yoksul kişilerin tedavi edildiği, bakıldığı yer. **3.** Makinelerin, motorlu araçların bakılıp onarıldığı işlik. *Karayolları Kocatepe bakımevi.*

bakımlı, [bakım-lı] *sf.* **1.** (Yer için) yapılan bakımı belli edecek nitelikte görünen. **2.** (Makine, motor vb.) iyi bakılan ve korunan, düzenli çalışan. **3.** (Çocuk, hasta, yaşlı vb. için) iyi ve temiz bakılmış. **4.** (Besi hayvanı için) iyi bakılmış besili ve semiz. **5.** (Kişi için) kendi sağlığına ve giyimine özen gösteren, temiz.

bakımlık, -ğı [bakım-lık] *is. tek.* Film üzerine alınmış resimlere görüntü sağlayan araç; *(Fr. visionneuse).*

bakımlılık, -ğı [bakım-lı-lık] *is.* Bakımlı olma hali ve niteliği.

bakımsız, [bakım-sız] *sf.* **1.** İyi bakılmamış, gerekli olan bakım işlemleri yapılmamış. **2.** Yeterli ilgi ve özen gösterilmemiş; ihmal edilmiş. **3.** Sağlıklı, tertipli, düzenli olmayan. **4.** *zf.* Bakımsız olarak. ⊡ **bakımsız tarzan,** *argo. Sıska ve cılız erkek.*

bakımsızlık, -ğı [bakım-sız-lık] *is.* Bakımsız olma durumu.

bakınak, -ğı [bak-ın-mak > bak-m-ak] *{ağız} sf.* Bakıma muhtaç. [DS]

bakıncak, -ğı [bak-ın-(a)cak] *is.* **1.** Tüfeklerde hedefin yakın ve uzaklığına göre ayarlanabilen nişan alma tertibatı; nişangâh; gez. **2.** *mim.* Çoğunlukla eski binalarda küçük bir odacık biçiminde taşma yapan pencereli çıkıntı; cumba.

bakındı, [bak + imdi *(şimdi)*] *(ba'kındı) ünl. "Bak hele, olacak şey değil!"* anlamında şaşkınlık ifadesi; bak şimdi.

bakınılmak, [bak-ın-ıl-mak باقینلمق] *edil. f. [-ır]* **1.** Bakılmak. *{eAT} (aynı)* **2.** Bakınmak eylemi yapılmak.

bakınma, [bak-ın-ma] *is.* Bakınmak işi.

bakınmak, [*eT.* bak-ın-mak] *dönşl. f. [-ır]* **1.** Gözleriyle çevresine bakıp araştırmak; *{eT} (aynı).* [Yüknekî] **2.** *{eT}* Bir şeyin sonuna bakmak; düşünmek; beklemek. [DLT] **3.** *{ağız}* Doktora muayene olmak. [DS] ⊡ **bakına bakma,** *Etrafına bakarak, araştırarak.*

bakır[1], [*eT.* baḳır / bā-kır [Gülensoy]] *is. kim.* **1.** Esmer kızıl renkte, ısı ve elektriği iyi ileten, dövülerek şekillendirilebilecek yumuşaklıkta, atom numarası 29, kütlesi 63,34, ergime sıcaklığı 1084 C olan metal; sembolü: Cu. *{eT} (aynı)* [ETY] [DLT] [EUTS] **2.** Bu madenden yapılmış eşya. **3.** *{eT}* Çin parası. [DLT] **4.** *{ağız}* Tencere. [DS] **5.** *sf.* Bakırdan yapılma. **6.** (Renk için) kızıl. ⊡ **bakır ağacı,** *{ağız} Bak-*

raçla su taşırken omuza alınan uçları ipli ağaç. [DS]|| **bakır akçe,** *Değeri düşük para.*|| **bakır alaşımı,** *kim. Başka elementlerin içine bakır katarak yapılmış olan alaşım; içinde bakır bulunan alaşım.*|| **bakır basma,** *tıp. {ağız} 1. Vücudun her tarafının kızarması ile beliren alerjik bir hastalık. 2. Dizlerden aşağıda çıkan yara.* [DS]|| **Bakır çağı,** *tar. İlk bakır eşyaların ortaya çıkması ile beliren Cilalı taş ve Tunç çağları arasında kalan tarihî devir; kalkolitik çağ.*|| **bakır çakır,** *{ağız} Kap kacak.* [DS]|| **bakır çalığı,** *tıp. Bakır kaplara konulan yiyeceklerden bakır tuzları ile birleşerek hâsıl olan zehirlenme.*|| **bakır çalmak,** *kim. (Yiyecekler için) bakır tuzları ile birleşerek zehirli durum kazanmak.*|| **bakır eksikliği,** *tıp. Vücudun demir ve C vitaminin yükseltgenmesi için gerekli olan bakırı yeterli olarak alamaması rahatsızlığı.*|| **bakır gibi,** *{ağız} Çok kurumuş.* [DS]|| **bakır hava,** *{ağız} Yüksek bulutlu hava.* [DS]|| **bakır kaplama,** *kim. sany. Başka metallerden yapılmış eşyaların yüzeyini ince bakır levha ile sıvama işlemi.*|| **bakır kelebeği,** *zool. Narin yapılı ve oldukça hızlı uçan bakır rengindeki yanar döner parıltılı kanatlarıyla dikkat çeken bir kelebekler alt familyası, (Lycaeninae).*|| **bakır kırı,** *{ağız} (At donu için) boz renk.* [DS]|| **bakır oksit,** *kim. Bakırın oksijenli bileşiği;* CuO, Cu_2O.|| **bakır pası,** *kim. 1. Rutubetli ortamlarda karbondioksit gazının etkisi ile bakır metal yüzeyler üzerinde meydana gelen bakır hidrokarbonat tabaka. 2. Saf olmayan bakır bazik asetat. 3. Myceliophtora lutça adlı bir mantar tarafından meydana getirilen mantar hastalığı. 4. min. Yüzeydeki çakıl ve kayaların üzerinde buharlaşma sonucu demir ve manganez oksitleri ile silisten meydana gelmiş ince, koyu kırmızı renkli mineral katman; patina.*|| **bakır rengi,** *Kızıl kahverengi.*|| **bakır sokum,** *{eT} gök b. Merih yıldızı.* [DLT]|| **bakır sülfat,** *kim. Göz taşı;* $CuSO_4$.|| **bakır taşı,** *min. Bakır hidratlı doğal karbonat; malakit.*|| **bakır tutmak,** *{ağız} Bakır çalmak.* [DS]|| **bakır tuzu,** *kim. Kristal yapılı bakır birleşiği.*

bakır[2], [Ar. baḳr *(delmek)* > bāḳır باقر] *(ba:kır) {OsT}* *sf.* **1.** Delen, yırtan. **2.** Ciddi bir araştırma yapan. **3.** Geniş. **4.** *is.* Aslan. **5.** *anat.* Göz damarı.

bakırbaş, [bakır+baş] *is. zool.* Başları bakır renginde olmasına rağmen genellikle birbiriyle sınıflandırma ilgisi bulunmayan bir çok yılan türü.

bakırca, [bakır-ca] *{ağız} is.* **1.** Dibi geniş, ağzı dar bir çeşit su kabı; bakraç. **2.** Tandır veya fırında et yemeği pişirmeye yarayan kulplu bakır kap. **3.** Ocakta su ısıtmaya veya yemek pişirmeye yarar bakır kap; bakraç. [DS]

bakırcı, [bakır-cı] *is.* Bakır işleyen, bakır kaplama yapan veya bakır kap kacak satan kimse.

bakırcılık, -ğı [bakır-cı-lık] *is.* **1.** Bakır kap kacak yapma ve satma işi. **2.** Bakır işleme sanatı.

bakırhane, [bakır + Far. -ḫāne باقرخانه] *(bakırha:ne) {OsT} is.* Bakır işlenen, bakırdan kap kacak yapılan yer; bakır atölyesi.

bakırlag, [bakır-laġ] *{eT} sf.* Bakırdan yapılmış. [EUTS]

bakırlanma, [bakır-la-n-ma] *is.* Bakırlanmak eylemi ve durumu. ⊡ **bakırlanmayı giderme,** *as. Namluda biriken bakır kalıntılarını temizleme işlemi.*

bakırlanmak, [bakır-la-n-mak] *dönşl. f. [-ır] as.* Ateşli silahlarda namlunun yivleri dibinde mermi çeperinin kalıntıları dolayısıyla bir bakır tabakasının oluşması.

bakırlaşma, [bakır-la-ş-ma] *is.* Bakırlaşmak işi.

bakırlaşmak, [bakır-la-ş-mak] *dönşl. f. [-ır]* Rengi bakır kızılına dönmek.

bakırlı, [bakır-lı] *sf.* İçinde bakır bulunan.

bakırlıg, [bakır-lıġ] *{eT} sf.* Bakırlı. [DLT]

bakırmak, [ba *(yans.)* > bā-ḳır-mak] *(ba:kırmak) {eT} gçsz. f. [-ur]* Bağırmak. [DLT]

bakış, [bak-ış] *is.* **1.** Bakma eylemi. **2.** Bakma, inceleme tarzı. **3.** *{eT}* Bakışma; gözle birbirine bakma. [DLT] ⊡ **bakış açısı,** *1. Bir olayı belirli bir inceleme yönü; görüş açısı. 2. Yaklaşım.*|| **bakış doğrultusu,** *gök b. Astronomik gözlem yapan birinin gözünden incelenen gök cismine doğru uzanan çizgi.*|| **bakış noktası,** *Gözlemcinin gözünün bulunduğu nokta.*|| **bakış tarzı,** *Olayı incelemedeki biçim farklılığı.*|| **bakışa bakışa,** *Birbirlerine bakmak suretiyle.*

bakışgan, [bak-ış-ğan] *{eT} sf.* Herkese göz ucuyla bakan. [DLT]

bakışık, -ğı [bak-ş-mak > bak-ış-ık] *sf.* **1.** Birbirinin karşısında olan. **2.** Birbirine bakan. **3.** Belirli bir nokta veya eksene göre aynı uzaklıkta ve benzer konumda olan.

bakışıksız, [bak-ış-ık-sız] *sf.* **1.** Birbirine bakar durumda veya karşı karşıya durmayan. **2.** Belirli bir nokta veya eksene göre uzaklıkları ve konumları değişik olan.

bakışım, [bak-ış-mak > bak-ış-ım] *is.* **1.** İki ve daha çok nesne arasında durum, konum ve şekil bakımından uyum. **2.** *mat.* İki geometrik şeklin bir nokta veya eksene göre ölçüsel uyumu; simetri; tenazur.

bakışımlı, [bak-ış-ım-lı] *sf. mat.* Aralarında bakışım bulunan; simetrik; mütenazır.

bakışımsız, [bak-ış-ım-sız] *sf. mat.* Aralarında bakışım bulunmayan; asimetrik; gayri mütenazır.

bakışımsızlık, -ğı [bak-ış-ım-sız-lık] *sf. mat.* **1.** Bakışımsız olma hali; asimetri, adem-i tenazur. **2.** Ortalamadan büyük ve küçük terim sayısının denk olmadığı bir eğrinin durumu.

bakışma, [bak-ış-ma] *is.* Bakışmak eylemi.

bakışmak, [bak-mak > bak-ış-mak] *işteş f. [-ır]* **1.** Karşılıklı birbirine bakmak. **2.** Kaçamak olarak birbirini gözlemek; yandan süzmek; karşılıklı; göz ucu ile bakmak. *{eT} (aynı)* [DLT]

bakıt, -dı [bak-ıt] *{ağız} is.* Bakma ve gözetleme yeri. [DS]

bakıtçı, [bak-ıt-çı] *{ağız} is.* Cadı. [DS]

bakıtmak, [bak-mak > bak-ıt-mak] *{eT} gçl. f. [-ur]* **1.** Baktırmak. [DLT] **2.** *{ağız}* Yapılmış olan bir büyüyü bozdurmak için büyü yaptırmak. [DS]

bakıyat, [Ar. beḳā > bāḳıyāt باقيات] *(ba:kıya:t) {OsT} is.* Sürüp giden şeyler. ⊡ **bākıyāt-ı sālihāt,** *{OsT} Sevabı sürüp giden şeyler.*

bakıye, [Ar. beḳā *(kalmak)* > bāḳıyye باقيه] *(ba:kıye) {OsT} is.* **1.** Arta kalan; geri kalan; artık. **2.** Damıtma ve arıtma işlemleri sonucunda işleme giremeyerek olduğu gibi tortu hâlinde kalan; artık. **3.** *huk.* Taraflar arasındaki hesabın kapanmasından ya da hesabın kısmen ödenmesinden sonra bir tarafın diğerine borçlu kaldığı miktar. **4.** Muhasebede borç ve alacak toplamları arasındaki fark. ⊡ **bākıye-i bükā',** *{OsT} Ağlamaktan kalan iz.*|| **bākıye-i matlūb,** *{OsT} Alacağın geri kalan kısmı.*|| **bākıye-i medeniyet,** *{OsT} Medeniyet kalıntısı.*|| **bākıyetü's-selef,** *{OsT} İyi ve hayırlı olan eski alışkanlıklara bağlı olan.*|| **bākıyetü's-seyf,** *{OsT} Kılıç artığı.*|| **bākıyetü's-süyūf,** *{OsT} 1. Kılıçtan geçirilmekten kurtulanlar. 2. mecaz. Arta kalanlar.*|| **bākıyetullāh,** *{OsT} tasvf. Allah'ın sevgisini kazandıran ve mutluluğu sağlayan iyi ve güzel iş.*

bakıyevî, [Ar. bāḳıyyevī باقيوى] *(ba:kıyyevi:) {OsT} sf.* Artıkla ilgili; bakıyeye ait. ⊡ **bākıyevî külte,** *jeol. Aşınım kayaları.*

baki[1], [Ar. beḳā *(devamlılık)* > bāḳī باقى] *(ba:ki: k, kalın söylenir) {OsT} is.* **1.** Sürekli kalıcı; sonsuz. **2.** Ölümsüz; ebedî. **3.** Korunup saklanmış; muhafaza edilmiş. **4.** Geri kalan; arta kalan. **5.** *"Ölümsüz ve ebedî kalıcıdır."* anlamında Allah'ın sıfatlarından birisi. ⊡ **bākî defteri,** *tar. İmparatorluk döneminde devlet alacaklarının yazıldığı defter.*|| **baki kalmak,** *1. Geride kalmak. 2. Arta kalmak. 3. Elde kalmak. 4. Sonsuz olarak sürekli kalmak.*|| **bākî kulu,** *tar. İmparatorluk döneminde, merkezde devlet gelirlerini yazmakla, gerekli defterleri tutmakla görevli memurlara verilen ad.*|| **baki selam,** *Mektuplarda "İsmi sayılanlardan başka burada sayamadıklarıma da selam ederim." anlamında kısa ifade.*

baki[2], [Ar. bükā *(ağlamak)* > bākī باكى] *(ba:ki:) {OsT} sf.* **1.** Ağlayan. **2.** Yağmur bulutu.

bakide, [Far. bākīde باكيده] *(ba:ki:de) {OsT} is.* **1.** Kırmızı, sarı veya eflatun renkli yakut. **2.** Renk renk iplikle dokunmuş bir cins ipek kumaş.

bakir, [Ar. bikr *(kızlık)* > bākir *(asıl anlamı "en erken, zamanından önce"dir)* باكر] *(ba:kir) {OsT} sf.* **1.** (Kişi için) hiç cinsel ilişkide bulunmamış. **2.** *mecaz* (Eşya, nesne vb. için) hiç kullanılmamış; el değmemiş; yeni. **3.** (Toprak için) işlenmemiş. **4.** Eskimemiş; yıpranmamış; yeni kalabilmiş.

bakiran, [Ar. bākir+Far. -ān باكران] *(ba:kira:n) {OsT} is.* **1.** Bakir olanlar. **2.** El değmemiş kadınlar. ⊡ **bākirān-ı behişt,** *Cennet kızları.*

bakire, [Ar. bikr / bākir > bākire *(asıl anlamı, "turfanda"dır)* باكره] *(ba:kire) {OsT} sf.* **1.** (Kadın için) hiç cinsel ilişkide bulunmamış; kız; kız oğlan kız. **2.** *is.* Kızlığı bozulmamış, iffetli, namuslu kız. **3.** *gnşl.* Hz. İsa'nın annesi Meryem'in adı.

bakirelik, -ği [bakire-lik] *(ba:kirelik) is.* **1.** Bakire olanın durumu ve niteliği; erdenlik. **2.** Başkası tarafından dokunulmamış ve kirletilmemiş olma hali; erdenlik; bekâret; kızlık.

bakirlik, -ği [bakir-lik *(ba:kirlik) is.* **1.** Hiç cinsel ilişkide bulunmamış kişinin durumu veya niteliği; bekâret; erdenlik. **2.** El değmemişlik; bozulmamışlık; doğal hâlde oluş.

bakiyat, [Ar. bāḳī > bāḳiyāt باقيات] *(ba:kiya:t, k kalın söylenir) {OsT} is.* **1.** Sürüp giden, devam eden şeyler. **2.** Ölümsüzler.

bakiye[1], [Ar. bāḳī > bāḳīye باقيه] *(ba:kı:ye, k kalın söylenir) {OsT} sf.* **1.** Devamlı ve ebedî; sonsuz. **2.** Kalıntı. **3.** Arta kalan.

bakiye[2], [Ar. bākī > bākiye باكيه] *(ba:kiye) {OsT} sf.* (Kadın için) ağlayan.

bakiyen, [Ar. bākī > bākiyen باكياً] *(ba:kiyen) {OsT} zf.* Ağlayarak.

bakka, [Ar. baḳḳa بقه] *is.* **1.** Sivrisinek. **2.** Tahta biti.

bakkal, [Ar. baḳl *(sebze, yeşillik)* > baḳḳāl بقال] *is.* **1.** Yiyecek, içecek ve temizlik malzemelerini satan küçük esnaf. **2.** Bu tür eşyaların satıldığı dükkân. ⊡ **bakkala bırakma!** *Bir işi savsaklamak niyetinde olan birisi "Bakalım!" dediğinde söylenen şaka yollu uyarı sözü.*|| **bakkal çakkal,** *Bakkal ve onun ayarında olan esnaf.*|| **bakkal defteri,** *Temiz tutulmamış, karalanmış ve düzensiz kullanılmış defter.*|| **bakkal kâğıdı,** *Kalın ve kaba bir cins kâğıt.*

bakkalhane, [Ar. baḳḳal + Far. ḫāne بقالخانه] *(bakka:lha:ne) is.* Bakkal dükkânı.

bakkaliye, [Ar. baḳḳāliyye بقاليه] *(bakka:liye) {OsT} is.* **1.** Bakkal dükkânında satılan şeyler. **2.** Biraz büyükçe bakkal dükkânı.

bakkallık, -ğı [bakkal-lık] *is.* **1.** Bakkalın mesleği;

bakkalın işi. **2.** *sf.* Bakkal dükkânında satılacak nitelikte; bakkala uygun.

bakkam, [Ar. baḳḳam بقّم] *is. bot.* **1.** Baklagillerden sıcak ülkelerde yetişen ve odunundan kırmızı boya çıkarılan bir cins ağaç; kızıl ağaç, *(Haematoxylon campechianum)*. **2.** Bu bitkiden elde edilmiş boya maddesi; bakam.

bakkar, [Ar. baḳḳār بقّار] *(bakka:r) is.* Sığır çobanı; sığırtmaç.

bakku, [bak-kū / bak-ū] *{eT} is.* Tepe; yüksekçe yer. [DLT]

baki, [Ar. baḳl بقل] *{OsT} is.* Sebze; yeşillik.

bakla, [Ar. baḳl *(sebze, yeşillik)* > baḳla بقله] *is. bot.* **1.** Baklagillerden yurdumuzun hemen her yerinde yetişen, taneleri badıç içinde bulunan bir yıllık bitki, *(Vicia faba)*. **2.** Bu bitkinin yeşil veya kuru olarak yenilen tohumu. **3.** *gnşl.* Zinciri oluşturan halkalardan her biri; zincir halkası. *{ağız} (aynı)* [DS] **4.** *{ağız}* Fasulye. [DS] ✇ **bakla açmak,** *Bakla ile fala bakmak.*|| **bakla atmak,** *Bakla ile fala bakmak.*|| **bakla çiçeği,** *Eflatuna çalan beyaz renk.*|| **bakla dökmek,** *Bakla ile fala bakmak.*|| **bakla falı,** *Bakla açarak bakılan fal.*|| **bakla gibi** (kadar), *Olduğundan daha iri.*|| **bakla kadar,** *(Küçük şeyler için) olduğundan çok daha iri.*|| **bakla kırı,** *Beyaz üzerine pul şeklinde kırmızı ve siyah karışımının oluşturduğu koyu kirli at donu. {eAT} (aynı)*|| **bakla salmak,** *{eAT} Bakla ile fala bakmak.*|| **bakla sofa,** *Küçük giriş; dar koridor.*|| **bakla soğanı,** *{ağız} Bakla zamanı çıkan bir tür soğan.* [DS]|| **baklayı ağzından çıkarmak,** *Açıklanması uygun düşmeyecek bir şeyi daha fazla sabredemeyip söyleyivermek.*|| **bakla-yı beyyine,** *{OsT} bot. Semizotu.*|| **bakla-yı hamkā,** *{OsT} bot. Semizotu.*|| **baklayı ıslatmak,** *Sır saklamak; susmak.*

baklacı, [bakla-cı] *is.* **1.** Bakla yetiştiren veya satan. **2.** *{ağız}* Bakla ile fal bakan; falcı. [DS]

baklacık, -ğı [bakla-cık] *is.* Bir çiçek adı.

baklagı, [bakla-ğı / bakla-ğu / bakla-vu ? بقلغى] *{eAT} is.* Baklava.

baklagiller, [bakla-gil-ler] *is. bot.* Akasya, bakla, fasulye gibi çiçekleri bakışımlı iki yanlı, taç yapraklı meyvesi baklamsı, köklerinde azot biriktiren bakterilerle ortak yaşayan, yaprakları birleşik ve telek biçimli pek çok bitki topluluğundan meydana gelmiş familya; *(Leguminosa)*.

baklagu, [bakla-ğı / bakla-ğu / bakla-vu ? بقلغو] *{eAT} is.* Baklava.

baklağı, [bakla-ğı ? بقلغى] *{eAT} {ağız} is.* Baklava. [DS]

baklalı, [bakla-lı] *sf.* **1.** İçinde bakla bulunan. **2.** *{ağız}* Üzerinde baklaya benzer benekler bulunan. [DS] ✇ **baklalı keklik,** *{ağız} Göğsünde kara benekler bulunan keklik.* [DS]

baklalık, -ğı [bakla-lık] *is.* **1.** Bakla tarlası. **2.** *{ağız}* Fasulye tarlası. [DS] **3.** *sf.* (Zincir için) belirtilen sayıda halkadan oluşan.

baklamsı, [bakla-msı] *sf.* Biçimi bakla tanesini andıran. ✇ **baklamsı meyve,** *Bakla, fasulye gibi sebzelerin her birinde bir dizi tohum bulunan kılıf.*

baklan, [bak-lān / bağlan باقلان] *is. zool.* Kırmızı kiremit tüylü, evcilleştirilebilen, daha çok ırmak ve göl kenarlarında yaşayan bir çeşit kaz; angıt; angut; baklan kaz, *(Casara ferruginea)*. ✇ **baklan kaz,** *{eAT} Angut kuşu.*|| **baklan kuzu,** *Taze ve semiz kuzu.* [DLT]

baklava, [*eAT* bakla-ğı / bakla-ğu / bakla-vu ?] *is.* Çok ince açılmış yufka içine kaymak, ceviz içi, badem, fıstık ezmesi gibi şeyler konularak yapılan bir tatlı. ✇ **baklava açmak,** *Baklava yapmak üzere ince yufka açmak.*|| **baklava biçimi,** *Eşkenar dörtgen; main, şibih münharif.*|| **baklava börek,** *Diğerlerine göre çok kolay, zevkli bir iş.*|| **baklava dilimi,** *Eşkenar dörtgen biçiminde dilimlenmiş.*|| **baklava eleği,** *{ağız} İpekten yapılma bir tür elek.* [DS]|| **baklava tepsisi,** *Fırında baklava pişirmek için kullanılan alçak kenarlı, geniş, yuvarlak tepsi.*

baklavacı, [baklava-cı] *is.* Baklava yapıp satan kişi.

baklavacılık, -ğı [baklava-cı-lık] *is.* Baklava yapma ve satma işi.

baklavalı, [baklava-lı] *sf.* **1.** Baklavası bulunan. **2.** Desenleri eşkenar dörtgen biçiminde olan. ✇ **baklavalı bezeme,** *Oyma veya boyama yöntemiyle baklava dilimi şeklinde oluşturulan yüzey bezemesi.*

baklavalık, -ğı [baklava-lık] *sf.* **1.** Baklava yapmaya elverişli olan. **2.** Baklava yapımında kullanılan.

baklavu, [bakla-ğı /bakla-ğu / bakla-vu ? بقلوى] *{eAT} is.* Baklava.

baklin, [Ar. baḳlīn بقلين] *(bakli:n) {OsT} is.* Baklagillerin tanelerinden çıkarılan bitkisel protein; bitkisel kazein; legümin

bakliyat, [Ar. baḳl>baḳliyyāt بقليات] *(bakliya:t) {OsT} is.* Baklagillerden fasulye, nohut, mercimek, bakla, bezelye gibi ürünler.

bakliye, [Ar. baḳl > baḳliyye *(sebzelik)* بقليه] *{OsT} is. bot.* Baklagiller.

bakma, [bak-ma] *is.* Bakmak işi.

bakmaç, [bak-maç] *is.* **1.** Dağ ve tepelerden geçen yolların düzlük yerleri. **2.** Çevreyi en iyi görebilen yüksekçe yer; bakacak.

bakmak, [*eT.* bak-mak باقمق] *gçsz. f. [-ar]* **1.** Bakışı veya gözleri bir şeye çevirmek; *{eT} (aynı)*. [Yüknekî] [DLT] **2.** Görmek. **3.** Seyretmek. **4.** Araştırma

yapmak. **5.** Göz atmak. **6.** Yönelmek; dönmek. **7.** İlgilenmek; itina göstermek. **8.** Geçimini sağlamak. **9.** Hizmetinde bulunmak. **10.** Muayene etmek; tedavi uygulamak. **11.** Üzerinde durmak; incelemek. **12.** Andırmak. *Turuncuya bakar kırmızı.* **13.** (Kendi) sağlığına dikkat etmek. **14.** Tamir edilmek, üretmek için belirli bir emek veya para harcamak zorunda kalmak. *Bu iş beş milyon liraya bakar.* **15.** Birine inanıp güvenmek. *Sen bunların dediğine bakma.* **16.** *{17. yy.}* Beklemek; durmak **17.** *{17. yy.}* Gözlemek. ⊡ **baka durmak,** *Bakmaya devam etmek. {eAT} (aynı)*|| **baka körgil,** *{eT} Bakıver.*|| **Bakar mısın?** *Seslenme sözü.*

bakmazlanmak, [bak-maz-la-n-mak] *dönşl. f. [-ır]* Bakmıyormuş görünümü vererek bakmak; çaktırmadan bakmak.

bakr, [bak-ır / bak-(ı)r] *{eT} is.* Bakır. [EUTS]

bakracık, [bak(ı)r-a(ç)-ık] *is.* Küçük bakraç.

bakracik, [bakır > bak-(ı)r-a(ç)-cik بقرجك] *{eAT} is.* Küçük bakraç.

bakraç, -cı, [bakır > bak(ı)r-aç] *is.* **1.** Ağzı geniş, oynar tek kulplu bakır kap; bakırcak. **2.** *{ağız}* Kulplu tencere. [DS] **3.** *{ağız}* Deniz taşıtlarında birinden diğerine vinçlere takarak kömür aktarmakta kullanılan yaklaşık 700 kg. kadar kömür alabilen sacdan yapılma büyük kap. [DS]

bakrak, [bakır > bak(ı)r-ak] *{eAT} is.* Bakraç.

baksı, [Sansk. bhiksu *(mürebbi; mürşit)* / Çin. pāk shi] *{eT} is* → bakşi.

baksımat, [Yun. paksimadi بقسمات] *{eAT} is.* Peksimet.

baksız, [Far. bāk + T. -sız] *{eT} sf.* Korkusuz. ⊡ **bāksız kılmak,** *Cesaretlendirmek.*

bakşi, [Sansk. bhiksu *(mürebbi; mürşit)* / Çin. pāk shi] *{eT}* **1.** Muallim; öğretmen. [EUTS] **2.** Üstat; usta. [EUTS] **3.** Hekim; doktor; tabip. [EUTS] **4.** Eski Türk topluluklarında fala bakan, hastaları iyi eden ve aynı zamanda kopuz çalıp şiir söyleyen bir çeşit din adamı; ozan; kam; çalgıcı; falcı.

baktenis, [Yun. makedonisi] *{ağız} is.* Maydanoz. [DD]

bakteri, [Yun. bakteria *(çubukcuk)* > Fr. bactrie] *is.* Toprakta, suda ve canlılarda bulunan; kokuşma ve mayalanma meydana getiren, stoplazmalarında çıplak DNA'ları bulunan, tek hücreli, basit yapılı, klorofilsiz, bölünerek çoğalan; bitkilerden ve hayvanlardan farklı, canlılar dünyasında denge sağlayan canlı yaratıklar.

bakteridi, [Fr. bactridie] *is.* Örneği şarbon mikrobu olan hareketsiz basiller.

bakterigiller, [bakteri-gil-ler] *is. bot.* Bakterileri içine alan canlılar topluluğu.

bakterisit, -di [Fr. bactcide] *is.* Bakterileri öldüren her türlü kimyasal ve fiziksel etken.

bakteriyofaj, [Yun. bakterion + phagein *(yemek)* > Fr. bactériophage] *is. biy.* Bakterileri enfekte eden virüs.

bakteriyolog, -ğu [Yun. bakterion *(değnek)* + logos *(bilim)* > Fr. bactriyologue] *is.* Bakteriyoloji alanında çalışan bilim adamı veya uzman.

bakteriyoloji, [Yun. bakterion *(değnek)* + logos *(bilim)* > Fr. bactriyologie] *is.* Mikropların ve çoğunlukla bakterilerin yapılarını, biçimlerini ve niteliklerini inceleyen bilim dalı.

bakteriyolojik, [Yun. bakterion *(değnek)* + logos *(bilim)* > bakteriyologique] *sf.* Bakteriyoloji ile ilgili.

bakteriyostatik, [Fr. bactriostatique] *sf.* Bakterileri öldürmeyen ancak üremesini durduran.

baktırma, [bak-tır-ma] *is.* Baktırmak işi.

baktırmak, [bak-mak > bak-tır-mak] *gçl. f. [-ır]* **1.** Birinin bakışlarını bir şeye yöneltmesini sağlamak. **2.** Muayene ettirmek. **3.** Birinin bir şeye, bir kimseye bakmasını veya onu korumasını, gözetmesini sağlamak. **4.** Bir aracın bakımını ve onarımını yaptırmak. **5.** Geçim ve yaşaması için gerekli olan ihtiyaçları birine yüklemek.

baku[1], [bak-kū / bak-ū] *{eT} is.* **1.** Tepe; yüksekçe yer. **2.** Yokuş. [DLT]

baku[2], [bak-mak > bāk-ū باقو] *{eAT} is.* Tedavi.

bakure[1], [Ar. baḳar > baḳūre بقوره] *(baku:re) {OsT} is.* **1.** Sığır sürüsü. **2.** *sf.* İyiyi kötüden, yararlıyı zararlıdan ayıramayan; aptal.

bakure[2], [Ar. bikr > bākūre باقوره] *(ba:ku:re) {OsT} is.* Önce yetişen; turfanda. ⊡ **bākūretü'l-hayāt,** *{OsT} Gençlik.*

bakurmak, [bak-ur-mak] *{eT} gçl. f. [-ur]* Baktırmak. [DLT]

bakyaz, [Far. faḳyāz => baḳyāz بقياز / باقياز] *{eAT} is.* **1.** Yeni ev edinenlerin tanıdıklarına verdikleri ziyafet. **2.** Şerbetlik; bahşiş.

ba'l, [Ar. baʿl بعل] *{OsT} is.* **1.** Karı kocadan her biri; eş. **2.** Sahip; patron. **3.** İslâmlık öncesinde Arapların putlarından birinin adı; Güneş tanrısı.

bal[1], [Hint-Avr. d. / Lat. mel ? > *eT* bāl [Clausen] / bal *(balçık)* [Menges]] *is.* **1.** Arıların çiçeklerden topladıkları ve kursaklarında özlendirerek petek gözlerine doldurdukları tatlı, kokulu, açık sarıdan esmere kadar değişen koyu kıvamlı sıvı madde. *{eT} (aynı)* [DLT] **2.** Çok olgunlaşmış meyvelerden özellikle incirden sızan tatlı sıvı. **3.** Ağaçların çatlak kabuklarından sızarak pıhtılaşan koyu öz su; kedi balı. **4.** *mecaz.* Çok tatlı, bal tadında olan. ⊡ **bal ağız,** *{ağız} Konuşması tatlı kimse; hoş sohbet.* [DS]|| **bal alacak çiçek,** *İşe yarayan ve yarar sağlanabilen şey.*|| **bal alacak çiçeği bilmek,** *En iyi şekilde ya-*

rarlanılabilecek kaynağı seçebilmek.|| **bal arısı,** *zool. Zar kanatlılardan bal ve petek elde etmek için toplu halde kovanlarda barındırılan eklem bacaklı türü; arı, (Apis mellifica).*|| **bal başı,** *En iyi ve en temiz bal.*|| **bal çiçeği,** *{ağız} bot. Hanımeli.* [DS]|| **bal demekle ağız tatlanmamak,** *Uygulamaya dönmeyen sözler geçersiz olmak.*|| **bal dök de yala!** *Bir yerin çok temiz olduğunu ifade eden deyim.*|| **bal dudak,** *{ağız} 1. Yüze gülen; iki yüzlü; dalkavuk. 2. Geveze.* [DS]|| **bal dudaklı,** *Hoş sohbet, tatlı dilli.*|| **bal gibi,** *1. Çok tatlı. 2. Şüpheye yer bırakmayacak biçimde; basbayağı, pekâla, adamakıllı; su götürmez; hiç şüphe yok.*|| **bal gömeci,** *1. Bal peteği. 2. Bal peteğini andıran büzgülü dikiş.*|| **bal kabağı,** *bot. 1. İri ve tatlı bir kabak cinsi, (Cucurbita moschata). 2. argo. Aptal; anlayışı kıt; beyinsiz.*|| **bal kelebeği,** *zool. Tırtılları arı yavrularının bulunduğu gözleri özel bir madde ile kapatarak içerde kurtçuğun ölmesine ve kovanın çökmesine yol açan kül rengi bir kelebeği olan çok zararlı bir güve, (Galleria mellonella).*|| **bal köpüğü,** *Açık sarı.*|| **bal mumı yapışdurmak,** *{eAT} Unutmamak için işaret koymak.*|| **bal mumu,** *1. Arıların petek yapmak için salgıladıkları soğukta kırılganlaşan, yumuşak, esnek, sarı bir madde. 2. gnşl. Kolay kırılıp bükülen, şekil değiştiren; dayanıksız.*|| **bal mumu gibi erimek,** *Çok zayıflamak.*|| **bal mumu gibi sararmak,** *Rengi kaçmak; solmak.*|| (kırmızı dipli) **bal mumu ile davet etmek,** *Gelmesini hararetle istemek, çok arzu etmek.*|| **bal mumu macunu,** *Mobilya kusurlarını örtmek için kullanılan toprak boya karıştırılmış bal mumu.*|| **bal mumu yapıştırmak,** *Unutulmaması için işaret koyup dikkati çekmek. {eAT} (aynı)*|| **bal otu,** *bot. Buğdaygillerden Avrupa, Asya ve Afrika'da yetişen yaprak ve tohumları tüylü, çiçekleri ince uzun koçan biçiminde çok yıllık küçük otsu bitki; kadife otu, (Holcus).*|| **bal özü,** *bot. Çiçeklerin içinde bulunan ve arıların bal yapmakta kullandıkları tatlı sıvı; nektar.*|| **bal özü bezi,** *Bitki çiçeklerinin yumurtalık veya erkek organlarının dibinde bulunan balözü salgılayan bezler.*|| **bal özü emengiller,** *zool. Tüyleri çok parlak, dilleri yırtmaçlı boru şeklinde, çiçeklerin bal özlerini emen yüz kadar türü bulunan ötücü kuş ailesi, (Nectariniidae).*|| **bal özülük,** *bot. Çiçeklerde, bal özü çıkaran bezlerin yer aldığı organlar.*|| **bal peteği,** *Arıların bal ve yavru üretmek için yaptıkları altıgen yüksük petek gözlerinden meydana gelmiş bal mumu tabakası.*|| **bal rengi,** *Kahverengiye yakın sarı.*|| **bal sağmak,** *Kovandan ya da arıların yuva yaptıkları ağaç dalından bal peteklerini toplamak. {eAT} (aynı)*|| **bal tutup parmak yalamak,** *1. Yararlanmak. 2. Her zaman istemek.*|| **bal yiyen arısını söndürsün,** *"Zevkini süren zahmetine de katlansın" anlamında kullanılır.*

bal[2], [bala] *{ağız} is.* **1.** Erkek kardeş. **2.** Kardeş. **3.** Küçük kız çocuğu. [DS]

bal[3], [? bal] *{ağız} is.* Yanak. [DS] ⧉ **bal almak,** *argo. Öpmek.*

bal[4], [Far. bāl بال] *(ba:l) {OsT} is.* **1.** Kanat. **2.** Kol. **3.** Boy bos. **4.** Üst kısım. ⧉ **bāl-güşā,** *{OsT} Kanat açan, uçan.*|| **bāl- şikeste,** *{OsT} Kanadı kırık.*|| **bāl ü per,** *{OsT} Kanat.*|| **bāl-vāne,** *{OsT} 1. Darı kuşu; orak kuşu. 2. Dağ kırlangıcı.*|| **bāl-ver,** *{OsT} Uçabilen; kanatlı.*|| **bāl-zen,** *{OsT} Kanat vuran; uçan.*

bal[5], [Ar. bāl بال] *(ba:l) {OsT} is.* **1.** Kalp; yürek; gönül. **2.** Dikkat; merak. **3.** Durum.

bala[1], [*eT.* bala] *is.* **1.** Kuş yavrusu; palaz; yavru; *{eT} {eAT} {ağız} (aynı).* [DLT] [DS] **2.** *{ağız}* Çocuk. [DS] **3.** *{eAT}* Çiftçilik ve diğer işlerde yardımcı; çırak. [DLT] **4.** *{ağız}* Oğlan çocuğu. [DS] **5.** *{ağız}* Bezden yapılma bebek. [DS] **6.** *{ağız} sf.* Küçük; ufak. [DS]

bala[2], [Far. vālā => bala / mala] *{eAT} is.* **1.** Baş örtüsü. **2.** *{ağız}* Marangozların cila yapmakta kullandıkları içi pamuk dolu bez. [DS] **3.** *{ağız}* Bulaşık bezi. [DS]

bala[3], [Ar. belā بلا] *{ağız} is.* **1.** Bela. **2.** Zor; güç. [DS]

bala[4], [bala] *{ağız} is.* Tatar. [DS]

bala[5], [Far. bālā بالا] *(ba:lâ:) {OsT} is.* **1.** Üst; yukarı. **2.** Uzun boy. **3.** Yedek atı. **4.** *sf.* Yüksek; yüce; uzun. **5.** Azat. ⧉ **bālā-bülend,** *{OsT} Uzun boylu.*|| **bālā-bülendān,** *{OsT} Uzun boylular.*|| **bālā-dest,** *{OsT} Eli üstün; galip.*|| **bālā-destî,** *{OsT} 1. El üstünlüğü; galibiyet. 2. Zulüm.*|| **bālā-h^{v}ān,** *{OsT} Bir şeyi aşırı derecede abartan; şişiren.*|| **bālā-hāne,** *{OsT} Evin en üstü; çatı katı.*|| **bālā-h^{v}ānî,** *{OsT} Bir şeyi aşırı derecede abartma; şişirme.*|| **bālā-himmet,** *{OsT} Himmeti yüksek olan.*|| **bālā-kad,** *{OsT} Uzun boylu.*|| **bālā-keşîde,** *{OsT} Boy atmış; boyu uzamış; uzun boylu.*|| **bālā-nişîn,** *{OsT} Üstte, yukarıda oturanlar.*|| **bālā-pervāz,** *{OsT} 1. Yüksek uçan. 2. mecaz. Palavracı.*|| **bālā-pervāz-āne,** *{OsT} Yüksekten atıp tutarak; palavra atarak; abartarak.*|| **bālā-pūş,** *{OsT} Palto, pardösü gibi üst giyecekleri.*|| **bālā-rev,** *{OsT} Yüksekten giden.*|| **bālā-ter,** *{OsT} Daha yüksek; pek yüksek.*|| **bālā-terîn,** *{OsT} En yüksek.*|| **bālā vü pest,** *{OsT} 1. Üst ve alt. 2. mecaz. Gök ve yer.*|| **bālā-yı bülend,** *{OsT} Uzun boy.*

balaban, [Far. bālā *(yüksek)* + bān *(ses) (küçük davul)* بلبان / بالابان / بالبان] *is.* **1.** Hazar doğusu Türklerinde kullanılan dokuz delikli bir tür zurna; baraban. **2.** Büyük davul ve bu davulun tokmağı; kös. **3.** Sokak sokak gezdirilerek oynatılan ayı. **4.** *{ağız}* Atmaca ve doğan cinsi bir yırtıcı kuşun yöresel adı; alıcı kuş; çakır doğan; üsküflü doğan. *(Falco pe-*

regrinus). *{eAT} (aynı)* [DS] **5.** *biy.* Balıkçılgillerden, yurdumuzun hemen her bölgesinde dört mevsim rastlanan, kamışlık ve bataklıklarda yaşayan, buralarda yuva yaparak kuluçkaya yatan, çoğunlukla alaca karanlıkta ve gece ortaya çıkan, sırtı siyah, diğer bölgeleri sarı, siyah ve kahverengi karışımı tüylerle kaplı bir kuş, *(Botaurus stellaris).* **6.** *{ağız}* Örümcek. [DS] **7.** *{ağız}* Mayıs böceği. [DS] **8.** *{ağız}* Kağnı tekerleğinin çıkmaması için mazının ucuna takılan çivi; kama. [DS] **9.** *{ağız}* Yapının üstüne atılan kalın ağaç kiriş. [DS] **10.** *sf.* Çok iri yapılı; kocaman; **11.** *{ağız}* (Çocuk için) şişman; gürbüz. [DS] **12.** *{ağız}* Yakışıklı; yiğit. [DS] **13.** *{ağız}* Nazlı; cilveli. [DS] ⊡ **balaban kuşu,** *zool. Balıkçılgillerden büyük göllerde alaca karanlıkta yalnız dolaşan, esmer benekli kırmızımtırak sarı renkli, ilkbaharda boğa böğürmesine benzer ses çıkaran oldukça kısa bacaklı 70 cm. boyunda bir yabani kuş, (Botaurus stellaris).*

balabanlanma, [balaban-la-n-ma] *is.* Balabanlanmak eylemi.

balabanlanmak[1], [balaban-la-n-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* İrileşmek. [DS]

balabanlanmak[2], [balaban-la-n-mak] *dönşl. f. [-ır]* Balaban sahibi olmak; balaban edinmek.

balabanlaşma, [balaban-la-ş-ma] *{ağız}*] *is.* İrileşme. [DS

balabanlaşmak, [balaban-la-ş-mak] *{ağız} gçsz. f. [-ır]* Çok büyümek, irileşmek; balabanlanmak. [DS]

balabanlık, -ğı [balaban-lık] *is.* Balaban olma durumu; balaban olanın niteliği.

balaca, [bala-ca] *{ağız} is.* **1.** Yavru; çocuk. **2.** *sf.* Küçük. [DS]

balacan, [bala+can] *{ağız} sf.* **1.** (Çocuk için) şişman; gürbüz. **2.** Nazlı; işveli. **3.** Yakışıklı. **4.** Büyük; iri. **5.** *ünl.* Sevgili canım; yavrum. [DS]

balacık, -ğı [bala-cık] *is.* Küçük yavru; yavrucuk. ⊡ **balacık etler,** *{eAT} Kaba et gibi şişkin olan etler.*

balaçora, [? balaçora] *{ağız} sf.* **1.** Pasaklı; pis. **2.** Kalender. **3.** Dobra dobra konuşan. [DS]

balad, [Lat. ballāre *(dans etmek)* > Fr. ballade] *{OsT} is.* **1.** *ed.* Anlatıcı şiir. **2.** *müz.* Anlatıcı müzik türü.

balada, [Yun. poulāda] *{ağız} is.* Altı aylık piliç. [DS]

baladen, [Fr. baladin] *is.* **1.** Tiyatrolarda perde arası dansları yapan soytarı oyuncu. **2.** Meydan soytarısı. **3.** Kötü komedi oyuncusu.

baladır, [? baladır] *is. bot.* Sakız ağacıgillerden sürekli yeşil ve basit yapraklı, böbrek biçimindeki meyveleri yenebilen ve aynı zamanda frengi ilacı olarak kullanılan bir öz su veren bir Asya ve Avustralya bitkisi; bataklık cevizi; malak baklası, *(Semecarpus anacardium).*

baladız, [? baladız] *{ağız} is.* **1.** Asma ve ağaç filizi; sürgün. **2.** Taze ve olgun incir. [DS]

baladur, [İt. imbalador > Yun. baladuros] *is.* **1.** Gümrük kolcusu; gümrük muhafaza memuru. **2.** Gümrükten çıkan malları tekrar saran görevli. **3.** Bekçi. **4.** *{ağız}* Kuru üzüm ve incir tüccarı; bu tüccarların başkanı. [DS]

balafur, [Yun. parafurnin] *{ağız} is.* **1.** Saman alevi. **2.** Fırının ikinci tavı. [DS]

balağız, [bal+ağız / avuz] *{ağız} is.* Bal mumu. [DS]

balak[1], [balak / balık] *{eT}* **1.** Balık. [Gabain] [EUTS] **2.** Şehir. [EUTS]

balak[2], **-ğı** [Yun. pallak ? / bala *(çocuk)* > bala-k [EREN] بلاق] *is.* **1.** *{eAT} {ağız}* Manda yavrusu; malak. [DS] **2.** *{ağız}* Hayvan yavrusu. [DS] **3.** *{ağız}* Ayı yavrusu. [DS] **4.** *{ağız}* Tavşan yavrusu. [DS]

balak[3], **-ğı** [? balak] *{ağız} is.* **1.** Pantolon ve şalvar türü giyeceklerin paçası. **2.** Kadife. [DS]

balak[4], **-ğı** [*eT.* balık] *{ağız}*] *is.* Sulu çamur; batak. [DS

balaklacı, [balak-la-(y-ı)cı] *{ağız}is.* Gebe manda. [DS]

balaklamak, [balak-la-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(ı)-yor]* (Manda için) doğurmak. [DS]

balalamak, [bala-la-mak] *{eT} gçsz. f. [-r] [-l(ı)-yor]* **1.** (Kuşlar için) yavrulamak. [DLT] **2.** *{ağız}* (Hayvan için) doğurmak. [DS]

balalas, [Yun. palalos] *{ağız} sf.* Aptal; budala; serseri; deli. [DS]

balalayka, [Rus. balalayka] *is. müz.* Üçgen gövdeli, mızrapla çalınan, üç telli bir çeşit Rus tamburası.

balalı, [bala-lı] *{ağız} sf.* **1.** (Hayvan için) gebe. **2.** (Hayvan için) yavrusu olan. [DS] ⊡ **balalı takım,** *{ağız} Dokuz parçadan ibaret olan mobilya takımı.* [DS]

balalos, [Yun. palalos] *{ağız} sf.* → palalas. [DS]

balama[1], [Rom. balamo *(Rum)*] *is.* **1.** Ortaoyunu ve Karagözde Rum tipi. **2.** *{ağız}* Bir tür sert ve düz taş. [DS]

balama[2], [bağ-la-ma] *(ba:lama) {ağız} is.* Bağlama; saz. [DS]

balaman, [Far. bālābān] *{ağız} is.* Nefesli bir tür saz; mey; balaban. [DS]

balambıt, [? balambıt] *{ağız} is.* İki kişi tarafından kullanılabilen ve ağaç kesmekte kullanılan büyük testere; kolustur; kolastar. [DS]

balamır, [bala-mır ?] *is.* **1.** Anadolu evlerinde kapı üstlerinde eşya koymaya yarayan küçük oyuk; balamur. **2.** *{ağız}* Büyük taş. [DS]

balamoz, [Rom. balamo *(Rum)*] *is. argo.* **1.** Yaşlı kimse; ihtiyar. **2.** Davranışları ve görünüşü çirkin, kaba saba adam.

balamur, [bala-mur] *{ağız} is.* → balamır. [DS]

balamut, [Yun. palanidi *(meşe)*] *{ağız} is.* Çam ve meşe ağacının meyvesi; palamut. [DS]

balan, [Far. balān بلان] *(bala:n) is.* **1.** Koridor; giriş. **2.** Tuzak; kapan.

balançina, [İt. balansinna] *(balançi'na) is. dnz.* Gemilerde seren, bumbar, çubuk vb. bir donanımı serbest uçundan tutan halat.

balane, [Far. balāne بالانه] *(bala:ne) is.* Koridor; giriş.

balanit, [Fr. balanite] *is. tıp.* Erkeklik organının başını örten zarın iltihaplanması.

balans, [Lat. bi *(çift)* + lanḫ *(kefe)* > bilancia *(terazi)* > Fr. balance] *is.* **1.** Denge; muvazene. **2.** İki yollu ses düzeninde ses ayarını yapan düzenek. **3.** Bankalarda müşterilerin günlük hesap bakiyelerini belirten belge. **4.** Günlük alacak ve borç durumunu belirten cetvel; bakiye. **5.** Mekanik saatlerde, salınım hareketi yaparak saatin çalışmasını sağlayan parça. ⊡ **balans ayarı,** *Otomobillerde tekerleğin dönmesinden dolayı meydana gelen salınmayı ve sarsılmayı önlemek için ağırlık takarak denge sağlama işi.*

balansine, [İt. balansinne] *(balanci'ne) is.* → balançina.

balar, [Far. bālār بالار] *{ağız} is.* Çatılarda kiremitlerin altına çakılan ince tahta; pedavra; padavra. [DS]

balaran, [bal-ar-mak > bal-ar-an / bal+er-en] *{ağız} is.* Taze ve olgun incir. [DS]

balarık, -ğı [bal-ar-mak > bal-ar-ık] *{ağız} is.* Taze ve olgun incir. [DS]

balarmak, [bala-r-mak] *{ağız} gçsz. f. [-ır]* **1.** Büyümek; yetişmek. **2.** Kanlı canlı olmak; canlanmak; kendine gelmek. **3.** Çoğalmak. **4.** Şişmek; kabarmak. **5.** Bir işten kaytarmak; kaçamak yapmak. [DS]

balasır, [İt. plastro > balasır / balastır ?] *(bala'sır) {ağız} is.* Hatıl. [DS]

balast, [İng. ballast] *is.* **1.** Karayollarında düzeltilmiş toprağın üzerine, demiryollarında ise traverslerin altına serilen kırma taş. **2.** Gemilerde dengeyi sağlamak için özel tanklara alınan su; safra. **3.** *fiz.* Flüoresan lambalarda elektrik akımını sabit tutmaya yarayan direnç. ⊡ **balast direnç,** *fiz. Gerilimin yüksek değişimlerinde akımı sabit tutmak için devreye konulan direnç.* || **balast gemi,** *dnz. Yükü olmayan, ancak dengeyi sağlayabilmek için balast tanklarına safra almış olan gemi.*

balastır, [İt. plastro > balastır / balasır] *(bala'stır) {ağız} is.* Hatıl. [DS]

balastlamak, [balast-la-mak] *is.* **1.** Karayoluna veya demiryoluna balast sermek. **2.** *fiz.* Geminin yük durumuna göre dengesini sağlamak için balast tanklarına safra almak. **3.** *fiz.* Bir elektrik devresindeki ani akım dalgalanmalarını önlemek için uygun bir direnç yerleştirmek.

balat[1], **-dı** [Fr. ballade] *is. ed.* **1.** Bir kahramanlık hikâyesini konu alan müzik ve dans eşliğinde söylenen şiir. **2.** Latin edebiyatında üç beyitlik bentleri izleyen nakarat ve ağırlamadan oluşan üç bentlik küçük lirik şiir. **3.** Romantik müzik.

balat[2], **-dı** [? balat] *{ağız} is.* **1.** Fincan tepsisi. **2.** Ufuk. **3.** Pazartesi. [DS]

balata[1], [Fr. plateau de frein / Alm. balata] *is. tek.* Sürtünmenin önem taşıdığı teknik aygıtlarda sürtünme kat sayısını artırıcı özel malzemeden yapılmış parça.

balata[2], [Guyana d. balata] *is. bot.* Amerika'nın tropikal bölgelerinde yetişen beyaz, pembe, kahverengi veya kırmızı-mor renkli kerestesi olan bir çok çeşidi bulunan büyük boylu ağaçlar, *(Sapotaceae).*

balater, [Far. bālā *(yüksek)* + -ter] *(ba:lâ:ter) {OsT} sf.* Daha yüce.

balaterin, [Far. bālā-ter-īn] *(ba:lâ:teri:n) {OsT} sf.* En yüksek.

balay, [*eT.* bol-mak *(olmak)* > bol-a / bu+ol-a] *(ba'lay) {ağız} zf.* **1.** Belki. **2.** İnşallah. [DS]

balaya, [Ar. beliye *(musibet)* > belāyā] *(bela:ya:) {OsT} is.* Musibetler; belalar; kaygılar; kederler.

balayı, [Fr. lune *(ay)* de miel *(bal) (tercümesi)* > bal+ay-ı] *is.* Evliliğin ilk ayı, ilk günleri; balım gülüm ayı.

balayki, [bol-mak *(olmak)* > bol-a-y+ki] *{ağız} zf.* Bari; hiç olmazsa. [DS]

balbal[1], [Moğ. barimal *(heykel)* > barmal > barbal] *{eT} is.* **1.** Müslümanlıktan önce Türk alplarının mezarlarının doğu tarafına, öldürdükleri düşman sayısınca dikilen taştan kaba heykeller veya sivri uzun taşlar; mezar taşı; ölen kahramanın öldürdüğü düşman sayısınca dikilen heykel. [Gabain] **2.** Öldürülen düşmanın taştan yapılma heykeli. [Tekin] [ETY]

balbal[2], [bal+bal] *{ağız} is.* Yuvarlak taneli bir tür üzüm. [DS]

balbal[3], [bar *(yans.)* > bar+bar / balbal] *{ağız} sf.* Gürültücü; şamatacı. [DS]

balbaşı, [bal+baş-ı] *{ağız} is.* **1.** Koyu pekmez. **2.** Kovanda kalan bal artıklarının kaynatılması ile elde edilen bir tür pekmez. **3.** Koyu kıvamlı kaynatılmış şeker; ağda. **4.** Şırayı tatlandırmakta kullanılan güzel kokulu, sarı çiçekli, ince yapraklı bir bitki. **5.** Sulu yara. [DS]

balcan, [Far. bādincān] *{ağız} is.* → patlıcan. [DS]

balcı, [bal-cı] *is.* **1.** Bal üretmek amacıyla bal arısı yetiştiren kimse; arıcı. **2.** Bal ticareti yapan kişi.

balcıgiller, [bal-cı-gil-ler] *is. zool.* Dillerinin ucundaki bir çeşit kıskaç ile çiçeklerden bal özü toplayarak beslenen, sıcak ülkelerde yaşanan bir tür ötücü kuş familyası, *(Meliphagidae).*

balcık, -ğı [bal-cık] *{ağız} is.* Ağaçlardan sızan tatlı sıvı. [DS]

balcıl, [bal-cıl] *{ağız}] is.* İşçi arı. [DS

balcılık, -ğı [bal-cı-lık] *is.* Balcının yaptığı iş; balcının mesleği.

balcımamak, [mal > malcı-mak *(malı gibi görmek)* > balcı-ma-mak] *{ağız} gçl. f. [-z] [-m(ı)yor]* Kendine uygun görmemek. [DS]

balç, [İng. bulge] *(şişkinlik) is. dnz.* Gemilere çarpacak olan torpilin patlama noktasını karinadan uzak tutmak için geminin gövdesine uydurulmuş şişkin kısım.

balçak[1], **-ğı** [Moğ. balçak بلچاق] *is.* **1.** *{eAT} {ağız} is.* Kılıç kabzası; kılıç sapı. [DS] **2.** *{ağız}* Bıçak ve kılıçların tutacak yerlerinde elin kesici kısma kaymaması için yapılmış küçük çıkıntı; kabza siperi. [DS]

balçak[2], **-ğı** [balk > balk-aç > balçak] *{ağız} is.* Balçık. [DS]

balçı, [balçı(k) > balçı] *{ağız} is.* Balçıktan yapılmış su kabı; testi. [DS]

balçık, -ğı [*eT.* Arguca, Oğuzca. balk *(çamur)* + aç > balkaç > balçık بلچق] *is.* **1.** Sıvık çamur. **2.** Bataklık. **3.** Yapışkan ve koyu kıvamlı çamur; killi çamur. **4.** Heykel yapımında kullanılan çamur. **5.** İçinde çokça kil bulunan yağlı ve su geçirmez koyu renkli toprak. **6.** Yatağından taşan akarsuyun bıraktığı, içinde kum, kil ve çokça organik madde bulunan verimli toprak. **7.** *{ağız}* Kilimlerde, paralelkenar şeklindeki desenler. [DS] ⧉ **balçığa batırmak,** *1. Onurunu kırmak; lekelemek. 2. Küçük düşürmek; horlamak.*|| **balçık hastalığı,** *Bitkilerde görülen bir tür mantar hastalığı.*|| **balçık hurma,** *{eAT} Kabına bastırılarak konmuş, ezik ve yapışık hurma.*|| **balçık hurması,** *{ağız} Sandıklara basılarak kurutulan ya da kurutulduktan sonra sandıklara basılan ezik hurma.* [DS]|| **balçık inciri,** *Sandıklara basılmış ezik kuru incir.*

balçıklalmak, [balçık-la-l-mak] *gçl. f.[-r] [-l(ı) -yor]* Balçıkla sıvamak.

balçıklamak, [balçık-la-mak بلچقلمق] *{eAT} gçl. f. [-r]* Balçıkla sıvamak.

balçıklı, [balçık-lı] *sf.* **1.** Balçıkla karışık; içinde, üzerinde balçık bulunan. **2.** Balçıkla sıvanmış.

balçuk, [bal-çık > bal-çuk بالچوق] *{eAT} is.* Balçık; bataklık.

baldak, [Çağ. bağıldak] *is.* Kılıç kolanının halkası.

baldaken, [Fr. baldaquin] *is. mim.* Taştan yapılan sayvan.

baldan, [? baldan] *{ağız} sf.* Ahmak. [DS]

baldır[1], [bal-d *(yans.)* > bal-d-ır] *is.* Parıltı, parlama bildiren gövde. ⧉ **baldır baldır,** *{ağız} Parıl parıl.* [DS]

baldır[2], [*eT.* baldır] *sf.* **1.** *{eT}* Çağı başında yapılan; dönem başında olan. **2.** *{eT}* İlk olarak meydana gelen. [DLT] **3.** *is.* Çağı başında meydana gelen veya ilk olarak yapılan iş. ⧉ **baldır kuzu,** *İlk doğan kuzu.* [DLT]|| **baldır tarıg,** *{eT} İlkbahar başında ekilen ekin.* [DLT]

baldır[3], [baldır] *{eT} sf.* Üvey. ⧉ **baldır kız,** *{eT} Üvey kız.* [DLT]|| **baldır oğul,** *{eT} Üvey oğul.*

baldır[4], [*eT.* baltır *(bitki gövdesi)* بالدر] *is.* **1.** Bacağın diz kapağı ile ayak bileği arasında kalan kısım; incik. **2.** Bu bölümün şişkin, yumuşak kaslı arka tarafı. **3.** *{eT}* Dağın burun gibi çıkan yeri. [DLT] **4.** *{eAT}* Bitki gövdesi. **5.** *{ağız}* Yaş meşe odunu. [DS] ⧉ **baldır bacak,** *{ağız} Açık saçık görünen kadın baldırı ve bacağı; çırılçıplak; çıplak.* [DS]|| **baldır bayrak,** *1. Çok yırtık; param parça. 2. Terbiyesizce davranış.*|| **baldır bayrak açmak,** *{ağız} Dile düşmek* [DS]|| **baldır bayrak etmek,** *{ağız} Paramparça etmek.* [DS]|| **baldırı beyaz,** *{ağız} Pırasa.* [DS]|| **baldırı çıplak,** *1. Bir iş tutmayan serseri; ayak takımı. 2. {ağız} Yoksul.* [DS] *3. {ağız} Pırasa.* [DS]|| **baldırı kız,** *{ağız} Semiz otu.* [DS]|| **baldır kemiği,** *anat. Baldırda yer alan iki kemikten ince olanı, (fibula).*|| **baldır paça,** *{ağız} Açık saçık; çırılçıplak.* [DS]|| **baldır paça sıvamak,** *{ağız} Kavgaya davranmak; hücuma kalkışmak.* [DS]

baldırak, -ğı [baldır-ak] *is.* **1.** Pantolon ve uzun don gibi giyeceklerin diz altında kalan kısımları. **2.** Ayağın baldır kısmını örtmek için giyilen tozluk; baldırlık. **3.** Ata eyersiz olarak binenlerin baldırlarına içten sardıkları deri parçaları. **4.** Kılıç kayışının aşağı sarkan parçası.

baldıran, [*eT.* baldır-ğan] *is. bot.* **1.** Maydanozgillerden nemli yerlerde yetişen pek çok zehirli bitkinin ortak adı; su baldıranı; bataklık maydanozu; ak baldıran, *(Cicuta virosa), (Anthriscus).* **2.** Gövdesi mor benekli, çok parçalı büyük yapraklı, şemsiye biçiminde küçük beyaz çiçekler açan, tohumlarında zehirli bir alkaloit bulunduran, yüksek gövdeli otsu bir bitki; ağı otu; büyük baldıran; sukıran; lekeli baldıran; şemsiye otu; yılan otu, *(Conium maculatum)* ⧉ **baldıran şerbeti,** *Büyük zorluklarla, çok büyük acılar çekerek elde edilen başarı ve kazanç.*

baldıranlık, -ğı [baldıran-lık] *is.* Baldıranı çok olan yer.

baldırgan, [baldır-gan] *{ağız} is. bot.* **1.** Baldıran. **2.** Orta Asya ve Akdeniz bölgesinde, kaya aralarında yetişen uzun saklı, üzeri dikensiz, pis kokulu bir bitki; şeytan tersi; şeytan boku, *(Ferula assafoetida).* [DS]

baldırıkara, [baldır-ı+kara] *is. bot.* **1.** Nemli yerlerde yetişen *adiantum* ve *asplenium* cinsinden pek çok eğrelti otunun ortak adı. **2.** Islak kayalık ve kuyu ağzı gibi yerlerde yetişen, yaprak ve loplarının sapları siyah renkte, acı bir tadı ve özel bir kokusu bulunan halk hekimliğinde göğüs yumuşatıcı şurup yapımında kullanılan çok yıllık otsu bir bitki; kara baldır; Venüs saçı, *(Adiantum capillus-veneris).*

baldırlamak, [baldır-la-mak] *gçl. f. [-r] [-l(ı) -yor]* (Binici için) baldırları ile uyararak atı harekete geçirmek.

baldırlanmak, [bal-dır-la-n-mak بالدرلنمق] *{eAT} gçsz. f. [-ur]* (Ağaç gövdesi için) gelişmek.

baldırpatlatan, [baldır+patlat-an] *is. spor.* Yağlı güreşte rakibin bir ayağını diz çukuruna sıkıştırıp diğerini bunun üzerine doğru bükmek suretiyle yapılan tehlikeli bir oyun.

baldırsokan, [baldır+sok-an] *is. zool.* Çiftkanatlıların sinekler familyasından, karasineğe benzer ancak daha güçlü ağız hortumu ile canlıların kanını emen, kurtçukları çürük saman ve gübre içinde gelişen, özellikle şarbon hastalığı başta olmak üzere pek çok bulaşıcı hastalık mikroplarını taşıyan sinek, *(Stomaxys calcitrans).*

baldız[1], [*eT.* baltır [Gabain] > baltız > baldız] *{eT} is.* **1.** (Erkek için) eşinin kız kardeşi. **2.** *{eT}* Kadının kendinden küçük kız kardeşi. [DLT]

baldız[2], [bald *(yans.)* > bald-ız] *{ağız} is.* Şimşek. [DS] ☞ **baldız çakmak,** *{ağız} Şimşek çakmak.* [DS]|| **baldız oynamak,** *{ağız} Şimşek çakmak.* [DS]

baldızık, -ğı [bald *(yans.)* > bald-ra-mak > baldırık > baldızık بالدزق] *{eAT} is.* İlk ve sonbaharda tan vakti doğan bir yıldız.

baldon, [Fr. paletot > Az. baldun] *{ağız} is.* Palto. [DS]

baldu, [baldu بالدو] *{eT} {eAT} is.* Balta. [DLT]

baldur, [*eT.* baltır > baldur بالدور] *{eAT} is.* **1.** Bitki gövdesi. **2.** *{ağız}* Baldır. [DS]

balduz, [*eT.* balduz / baldız] *{ağız} is.* Baldız. [DS]

ba'le, [Ar. baʿle بعله] *is.* **1.** Erkeğin eşi; zevce. **2.** Saygıdeğer bayan; baş kadın. **3.** Metres.

bale, [İt. balletto > Fr. ballet] *is.* **1.** Dans, jest ve müziğin yer aldığı sahne gösterisi. **2.** Bu tür gösteri yapan sanatçı topluluğu.

balena, [İt. balena] *(balina) is.* Dik durması için gömlek yakası, sutyen ve korse gibi giyeceklerde kullanılan, eskiden balina çubuğundan, şimdi ise plastik veya metalden yapılmış dar, uzun, yassı ve esnek çubuk; balina.

balerin, [Fr. ballerine] *is.* **1.** Bale gösterisi yapan bayan sanatçı. **2.** Dansçıların giydiği bir cins hafif ayakkabı.

balerinlik, -ği [balerin-lik] *is.* Balerinin yaptığı iş ve sanat.

balet, [İng. ballet] *is.* Bale yapan erkek sanatçı.

balgam[1], [Yun. flegma > Ar. balġam بلغم] *is. tıp.* Solunum yollarının iltihaplanması sonucu ağızdan aksırarak atılan sümüksü akıntılar. ☞ **balgam atmak,** *1. Yapılmakta olan bir iş için birisi tarafından, çalışanların işkillenmesine yol açacak veya hevesini kıracak bir söz söylenmek. 2. İftira etmek.*|| **balgam bırakmak,** *{ağız} Söz ve hareketleri ile bir işe fesat karıştırmak; balgam atmak.* [DS]|| **balgam hastalığı,** *{ağız} Filoksera adlı bir bağ hastalığı.* [DS]|| **balgam taşı,** *min. Damarlı ve saydam değerli bir taş; Hacıbektaş taşı, Kadıköy taşı.*

balgam[2], [balık *(çamur)* > balkan] *{ağız} is.* **1.** Sazlık; bataklık. **2.** Karların erimesinden ya da yağmurdan sonra oluşan sulu çamur; balçık. [DS]

balgami, [Ar. balġamī] *(balgami:) sf.* **1.** Balgamla ilgili. **2.** (Bünye için) balgam üstün olan. **3.** *mecaz.* Soğuk mizaçlı.

balgamlı, [balgam-lı] *sf.* Balgamı olan.

balgamlık, -ğı [balkan-lık > balgam-lık] *{ağız} is.* **1.** Bataklık. **2.** Sık ormanlık; çalılık; fundalık; balkanlık. [DS]

balgan, [balık *(çamur)* > balkan] *{ağız} is.* **1.** Sazlık; bataklık. **2.** Atık suların biriktiği yer. [DS]

balgarisa, [İt. barcarizzo] *(balgari'sa) is. dnz.* Yandan çarklı eski gemilerde davlumbazların iki tarafında bulunan çıkmalar.

balgımak, [bal-gı-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r]* **1.** Suyun içinde oynamak; balkımak. **2.** Yumuşaklığından dolayı oynak halde bulunmak; bılkımak. **3.** (Hayvanlar için) otlakta sere serpe otlamak. **4.** (Çıban için) olgunlaşmak. **5.** Parlamak; parıldamak; balkımak. [DS]

balgır, [bal *(yans.)* > bal-gır] *{ağız} is.* → balgız. [DS]

balgız, [bal-kız / bal-gır] *{ağız} is.* **1.** Şimşek. **2.** *sf.* Güzel; sevimli. [DS]

balgümeci, [bal+ g(ö)me(ç)-i] *{ağız} is.* Dikişle bal peteği şeklinde büzgüler yapılmış bir nakış türü. [DS]

balıg[1], [bal-ıg بالغ] *{eT} {eAT} {ağız} is.* Balık. [EUTS] [DS] ☞ **balıg kulağı,** *{ağız} Midye.* [DS]

balıg[2], [bā-mak > bā-lıg] *{eT} sf.* Yaralı. [DLT] [Gabain]

balıg[3], [bal-ıg] *{eT} is.* Şehir. [EUTS]

balıgça, [balıg-ça] *{eT} sf.* Balık gibi. [EUTS]

balıgçı, [balıg-çı] *{eT} is.* Balıkçı. [EUTS]

balıglıg, [balıg-lıg] *{eT} sf.* Şehirli; kentli. [EUTS]

balık[1], [ba-mak *(bağlamak)* > ba-l-mak *(bağlanmak; kuşatılmak)* > ba-l-(ı)k] *{eT} is.* **1.** Bağlanmış. **2.** Surlarla çevrilmiş yer; kale. [DLT] [İKPÖy.] **3.** Şehir; kent. [İKPÖy.] [DLT] [Tekin] [ETY] [EUTS] ☞ **balık begi,** *Şehir beyi; vali.* [EUTS]

balık[2], [bal-ık] *{eT} is.* Çamur; balçık. [ETY] [DLT] [Tekin]

balık[3], **-ğı** [balık بالق] *{eT} is. zool.* **1.** Omurgalılardan tatlı ve tuzlu sularda yaşayan, genellikle solungaçlarıyla suyun içinde erimiş halde bulunan havayı emmek suretiyle solunum yapan, yumurta ile çoğalan kemikli hayvanların genel adı. *{eT} (aynı)* [EUTS] [DLT] [Gabain] [İKPÖy.] **2.** *{ağız}* Hamut, semer vb. altına konulan keçe parçası. [DS] **3.** *argo.* Hırsız ve yankesiciler için çalınacak şey. **4.** *argo.* Kolay kandırılabilecek kimse; hödük. ☞ **balığa**

çıkmak, *Balık tutmaya gitmek.*|| **balık adam,** *dnz. Deniz altında bir müddet kalması için gerekli donanımlarla hareket eden yüzücü ve dalıcı; dalgıç, kurbağa adam.*|| **balık agusı,** *{18.-19. yy.} Sarı sütleğen.*|| **balık avlamak,** *argo. Şansı yardımcı olmak.*|| **balık baştan kokar,** *Toplumda bozulma yöneticilerden başlar.*|| **Balık burcu,** *Kova ile Koç burçları arasında yer alan burcun adı.*|| **balık duzagı,** *{eAT} Balık ağı; olta.*|| **balık eti,** *{ağız} 1. Kolun üstünde duran şişkince kısım; pazı. 2. Kas.* [DS]|| **balık eti**(nde), *Ne zayıf ne de şişman, orta halde tombulca.*|| **balık gibi,** *Kolayca ele geçmeyen, yakalanmayan; kaypak.*|| **balık gözü,** *{ağız}* → balıkgözü. [DS]|| **balık iğnesi,** *Oltanın ucuna bağlanarak balık yakalamakta kullanılan madenî çengel.*|| **balık istifi,** *Genellikle toplu taşıma araçlarındaki çok sıkışık ve kalabalık durum.*|| **balık jelatini,** *Mersinbalığının yüzme kesesinden elde edilen ve şarap durultmada kullanılan jelatin; kolajen.*|| **balık kapaması,** *{ağız} Balık pilakisi.* [DS]|| **balık kartalı,** *zool. Balıkla beslenen, pençeleri balıkları yakalamaya elverişli, kanatları güçlü, oldukça büyük, dünyanın hemen her yerinde rastlanır bir kartal türü, (Pandion haliaetus).*|| **balık kartalıgiller,** *zool. Kartallar takımından örneği balık kartalı olan ve balıkla beslenen yırtıcı kuşlar.*|| **balık kavağa çıkınca,** *Hiçbir zaman yerine getirilmeyecek bir söz verme veya hiç olmayacak bir iş için söylenir.*|| **balık kıran,** *{ağız} Tohumları suya atıldığında balıkları sersemleterek onların suyun yüzüne çıkmasına neden olan sarı çiçekli, sapları sütlü bir bitki; sütleğen; balık otu.* [DS]|| **balık kulagı,** *{eAT} At boncuğu, katır boncuğu da denilen deniz böcekleri kabuğu.*|| **balık kulağı,** *{ağız} 1. Midye kabuğu. 2. Kışın balıkların biriktiği, çok olduğu yer. 3. İnsanların biriktiği, kalabalık olduğu yer.* [DS]|| **balık mumu,** *{ağız} Yağı süzülmüş, temiz mum.* [DS]|| **balık nefesi,** *Balinagillerin başından çıkarılan ve kozmetik sanayiinde ve süslü mumlar yapımında kullanılan yağlı bir madde.*|| **balık otu,** *Kabuğunda ve besi dokusunda kusturucu ve zehirli madde bulunan, suya atıldığında balıkları uyuşturup suyun yüzüne çıkaran, bira imalatında şerbetçi otu yerine kullanılan bir cins sarmaşık, (Anamirta cocculus).*|| **balık öldüren,** *{eAT} Sarı sütleğen bitkisi.*|| **balık sapkını,** *{ağız} Yumurtlama mevsiminde balıkların dere ağızlarına doğru yaptığı akın.* [DS]|| **balık sırtı eğe,** *{ağız} Sırtı yuvarlak; altı düz bir tür eğe.* [DS]|| **balık sütlegeni,** *{eAT} Sarı sütleğen bitkisi.*|| **balık sütleğeni,** *{ağız} Sarı sütleğen; balık kıran.* [DS]|| **balık tabağı,** *1. Balık konulan kap. 2. Yayvan ve uzunlamasına oval servis tabağı.*|| **balık torbası,** *Tutulan balıkların içine konulduğu ağdan torba.*|| **balık tutkalı,** *Balık artıklarından özellikle köpek balığı ve morinadan elde edilen yapışkan bir madde.*|| **balık tutmak,** *Balık avlamak, balık yakalamak.*|| **balık unu,** *Çiftlik hayvanlarını beslemede kullanılan çoğunlukla hamsi türü balıklar pişirilip kurutulduktan sonra öğütülmek suretiyle elde edilen un.*|| **balık yağı,** *Değişik balıkların çeşitli organlarından elde edilen, sanayide ve ilaç yapımında kullanılan, vitamin ve mineralce zengin yağ.*|| **balık yumurtası,** *1. Balıkların üremek amacıyla sığ ve akıntısız sulara bıraktıkları yumurta. 2. Dişi balıktan alınan, tütsülendikten veya bal mumuna batırıldıktan sonra gıda olarak sunulan yumurta kütlesi; havyar.*

balıkcın, [balık-cın بالقجين] *{eAT} {ağız} is.* Balıkçıl. [DS]

balıkcır, [balık-cır بالقچير] *{eAT} is.* Balıkçıl.

balıkçı, [balık-çı] *is.* **1.** Balık tutan kimse. *{eT} (aynı)* [İKPÖy.] [EUTS] **2.** Balık satıcısı. **3.** *sf.* Balıkla ilgilenen. ⊡ **balıkçı ateşi,** *Balık teknesinde balıkları çekmek için yakılan ateş.*|| **balıkçı aynası,** *Su içindeki balıkları ve akın yönlerini görmeye yarayan dibi şeffaf uzun boru.*|| **balıkçı gemisi,** *Açık denizlerde balık avlamaya elverişli ve özel donanımlı gemi.*|| **balıkçı ilmiği,** *Balıkçıların ağ örmede kullandıkları özel düğüm.*|| **balıkçı kazağı,** *Çoğunlukla balıkçıların giydiği yakası çene altına kadar uzanan ve katlanıp kıvrılır yakalı kazak.*|| **balıkçı yaka,** *Balıkçı kazağının yakası gibi boyunda katlanabilen ve çene altına kadar uzanan dik yaka.*

balıkçıl, [*eT.* balık-çın > balıkçıl بالقچيل] *sf.* **1.** Balıkla beslenen. **2.** *is. zool.* Çoğunlukla balık ve su kıyısı böcekleri ile beslenen uzun boylu, uzun gagalı, uzun bacaklı iri, ürkek bir kuş, *(Ardea cinerea).* ⊡ **balıkçıl otagası,** *{eAT} Bir tür tuğ ya da taç.*

balıkçılgiller, [balıkçıl-gil-ler] *is. zool.* Leyleksiler takımından küçük başlı, ensesi tüylü, uzun gagalı, balıkla beslenen kuşlar ailesi; *(Ardeidae).*

balıkçılık, -ğı [balık-çı-lık] *is. dnz.* **1.** Tekne ve ağ kullanarak veya sadece ağla büyük çapta balık avlama işi ve tekniği. **2.** Balık satıcısının işi. **3.** Balık avcılığını ele alan ve sorunlarını inceleyen bilim ve tekniklerin bütünü. **4.** Balık üretme işi ve teknikleri.

balıkçıllar, [balıkçıl-lar] *is. zool.* Balıkçıl ve çekiç başları içeren uzun bacaklı ve uzun gagalı kuşlar familyası; leyleksiler takımı, *(Ardea).*

balıkçın, [*eT.* balık-çın] *is. zool.* **1.** Perde ayaklılardan uzunca gagalı ve uzun çatal kuyruklu, deniz kıyılarında yaşayan, balıkla beslenen bir kuş türü; deniz kırlangıcı; sumru, *(Sterna hirundo).* **2.** *{eT}* Balıkçıl. [DLT]

balıkgözü, [balık+göz-ü] *is.* **1.** Ayakkabı ve kemer gibi eşyanın deliklerine takılan metal veya kemik cinsi halka. **2.** *optik.* Çok geniş açılı objektif.

balıkhane, [balık+ Far. hāne] *(balıkha:ne) is.* Balık alınıp satılan yer.

balıklağı, [balık-lağu / balık+kulağı] *is.* → balıklava.

balıklağa, [balık-lağu / balık+kulağı] *is.* → balıklava.

balıklağu, [balık-lağu / balık+kulağı] *is.* → balıklava.

balıklama, [balık-la-ma] *zf.* **1.** Kollar önde, vücut gergin ve düz, baş aşağı gelecek biçimde (suya atlamak). **2.** Sonunu ne olacağını düşünmeden. **3.** *zf.* Balık gibi atlayarak. **4.** Bir işe sonucunun ne olacağını düşünmeden girişilerek.

balıklamak, [balık-la-mak] *gçl. f. [-r] [-l(ı) -yor]* **1.** Bir yere balıklama girmek; dalmak. **2.** *{ağız}* Yüzmek. [DS]

balıklandırma, [balık-la-n-dır-ma] *is.* Balıklandırmak işi.

balıklandırmak, [balık-la-n-dır-mak] *gçl. f. [-ır]* **1.** Bir yerde balık üretmek ve çoğaltmak. **2.** Balıklanmasını sağlamak.

balıklanma, [balık-la-n-ma] *is.* Balıklanmak durumu.

balıklanmak^{1}, [balık-la-n-mak] *dönşl. f. [-ır]* **1.** Balık sahibi olmak; balığı olmak; balıklı hâle gelmek. *{eT} (aynı)* **2.** *edil. f.* Balık kokusu, yağı vb. bulaşmak.

balıklanmak^{2}, [balık-la-n-mak] *{eT} edil. f. [-ur]* Çamurlanmak.

balıklanmak^{3}, [balık-la-n-mak] *{eT} edil. f. [-ur]* Kale yapılmak. [DLT]

balıklava, [balık-laca > balık-lak / balıklağu / balık+kulağı] *is.* Deniz ve göl ile akarsularda balığı bol olan yer.

balıklı, [balık-lı] *sf.* **1.** Balığı olan. **2.** *is. {ağız}* Bir kilim çeşidi. [DS]

balıklıg^{1}, [balık-lıg] *sf.* Balığı olan; balıklı. [DLT]

balıglıg^{2}, [balık-lıg] *{eT} sf.* (Yer için) çamurlu. [DLT]

balıglıg^{3}, [balık-lıg] *{eT} sf.* Şehirli.

balıkmak, [ba-l-ık-mak] *{eT} gçsz. f. [-ur]* Yaralanmak. [DLT]

balıksamak, [bal-ık-sa-mak] *{eT} gçsz. f. [-r]* Balık yemek istemek. [DLT]

balıksı, [balık-sı] *sf.* Balığa benzer; balık gibi.

balıksırtı, [balık+sırt-ı] *is.* **1.** Çiçek tarhlarındaki hafif yükselti. **2.** Balık kılçıklarını andırır şekilde birbirine paralel ve diğer sıra ile çapraz düşen dokuma deseni. **3.** Bir yüzü düz diğer tarafı bombeli eğe. **4.** *sf.* Balıksırtı gibi olan.

balım, [bal-ım] *{ağız} ünl.* *"Sevgili kardeşim, arkadaşım, şekerim"* anlamında, daha çok kadınlar arasında seslenme sözü. [DS]

balınç, [Far. bāliş > Az. T. balınç ?] *{ağız} is.* Tüy yastık. [DS]

balınglamak, [balıñ-la-mak] *(balıñlamak) {eT} gçsz. f. [-r]* Birden korkup sıçramak; uykuda korkup sıçramak; belinlemek. [EUTS]

bali^{1}, [Far. bāri] *{ağız} e.* Bari; keşke; hiç olmazsa; öyle ise. [DS]

bali^{2}, [Ar. bālī بالى] *(ba:li:) {OsT} sf.* **1.** Eski. **2.** Köhne.

balici, [tic. isim Bally *(yapısında tiner türü uçucu madde bulunan bir yapıştırıcı)* > bali-ci] *is. argo.* Bally koklayan uyuşturucu alışkanlığı olan kişi.

balig^{1}, [Ar. buluğ *(yetişme, erme)* > bāliğ بالغ] *(ba:liğ) {OsT} sf.* → baliğ^{1}.

balig^{2}, [Far. bāliğ / bālūğ بالوغ / بالغ] *(ba:liğ) {OsT} is.* → baliğ^{2}.

baligan, [Ar. bāliğan بالغا] *(ba:liğan) {OsT} zf.* → baliğan.

baliğ^{1}, [Ar. buluğ *(yetişme, erme)* > bāliğ بالغ] *(ba:liğ) {OsT} sf.* **1.** Çocuğu olabilecek yaşa gelmiş olan; ergin hale gelen; ergen. **2.** Bir yere ulaşan; vâsıl olan. **3.** Üst noktaya, en son mertebeye gelmiş bulunan. **4.** *is.* Toplam; sonuç. ⊡ **baliğ olmak,** *1. Ulaşmak, varmak. 2. (İnsan için) fizyolojik ve ruhi bakımdan çocuğu olabilecek çağa ve duruma gelmek. 3. (Belirli bir miktara veya özelliğe) erişmek.*

baliğ^{2}, [Far. bāliğ / bālūğ بالوغ / بالغ] *(ba:liğ) {OsT} is.* **1.** Boynuzdan yapılmış kadeh. **2.** Bir kadeh şarap.

baliğan, [Ar. bāliğan بالغا] *(ba:liğan) {OsT} zf.* Ulaşmış olarak; varmış olarak. ⊡ **bāliğan mā-belağ,** *{OsT} Yeter de artar bile; fazlasıyla; bol bol; ferah ferah.*

balîn, [Far. bālīn بالين] *(ba:li:n) {OsT} is.* **1.** Yastık. **2.** Koltuk. ⊡ **bālîn-perest,** *{OsT} 1. Tembel; uyuşuk. 2. Can besleyen. 3. Hizmetçi.*

balina, [İt. balaena] *(bali'na) is.* **1.** Balinagillerden başı büyük ve geniş, karnı düz ve parlak, çatal kuyruklu, boyu 25 m.yi, ağırlığı da 200 000 kg.ı bulan en büyük memeli deniz hayvanı; ada balığı; kaşalot, *(Balaena mysticetus)*. **2.** Gömlek yakası gibi dik durması gereken giyeceklere konulan sert ve esnek parça. ⊡ **balina biti,** *zool. Balinaların sırtında yaşayan 2-15 mm. boyunda yassı gövdeli bir dış asalak, (Cymidae).*|| **balina çubuğu,** *Balinanın üst çenesinde yer alan ağzına aldığı deniz canlılarını tutmaya yarayan boynuzsu çubuklar.*

balinagiller, [balina-gil-ler] *is. zool.* Çoğunlukla kutup denizlerinde yaşayan, örneği balina olan, ağızlarında diş yerine balina çubuğu bulunan dişsiz balıklar.

balinalar, [balina-lar] *is. zool.* Soğuk denizlerde yaşayan, derisi düz ve tüysüz, başı büyük, ön ayakları yüzgeç biçiminde, arka ayakları olmayan, burun deliklerinden su fışkırtan memeli hayvanlar takımı, *(Cetacea)*.

balinalı, [balina-lı] *sf.* (Korse veya yaka için) balina takılmış.

balistik, -ği [Yun. ballein *(fırlatmak)* > Fr. balistique] *is.* **1.** Silahtan atılan merminin namlu içinde ve havadaki hareketlerini inceleyen bilim dalı. **2.** *sf.* Mermi atma tekniği ile ilgili. **3.** *gnşl.* Bir mermi gibi hareket eden. ◘ **balistik barut,** *İtici barut.*

baliş, [Far. bāliş بالش] *(ba:liş) {OsT} is.* **1.** Yüz yastığı. **2.** Altın. **3.** Moğollar tarafından kullanılan altın para. ◘ **bāliş-i çār-mîn,** *Deri yastık.*|| **bāliş-i per,** *{OsT} Kuş tüyü yastık.*|| **bāliş-i zer,** *{OsT} Sırmalı yastık.*

balişçe, [Far. bāliş-çe بالشچه] *(ba:lişçe) {OsT} is.* Küçük yastık.

balk[1], [ba-l-(ı)k̦] *{eT} is.* Çamur. [DLT]

balk[2], [bal *(yans.)* > bal-k] *{ağız} is.* **1.** Hava açık olduğu zamanlar gece karanlığında ufukta görülen parıltı. **2.** Şimşek. [DS] ◘ **balk balk,** *{ağız} 1. (Şimşek için) sık sık çakma durumu. 2. (Ay parlaklığı, aydınlığı için) parıl parıl.* [DS]|| **balk oynamak,** *{ağız} Parlamak.* [DS]|| **balk urmak,** *{eAT} Parlamak; parıldamak; ışık saçmak.*

balkamak, [bal *(yans.)* > balk-a-mak / balk-ı-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-k(ı)-yor]* **1.** (Güneş için) doğmak. **2.** (Şimşek için) çakmak. [DS]

balkan, [*eT* balık > bal(ı)k-an] *is.* **1.** Bataklık; sazlık; *{ağız} (aynı).* [DS] **2.** Su birikintisi. **3.** *{ağız}* Pis suların biriktiği yer. [DS] **4.** Sık ormanlarla kaplı dağlık bölge. **5.** Sarp ve ormanlık dağ. **6.** *mecaz.* Dağ gibi adam; pehlivan; atlet.

Balkanlı, [balkan-lı] *sf.* Balkan ülkeleri halkından olan (kimse).

balkanlık, [balkan-lık] *sf.* **1.** Sık orman ve sıradağlarla kaplı. **2.** Dağlık ve taşlık.

Balkar, [Bolġar *(eski bir Türk boyu)* / Malkar *(boy beyi adı)* / balık̦ > malka *(Balkar ülkesinde bir nehir adı)*] *is.* Kuzey Kafkasya'da yaşayan bir Türk kavmi.

Balkarca, [balkar-ca] *is. dbl.* Balkarların kullandığı Kıpçak grubunun kuzey-batı kolundan ve ses karakteri bakımından ise *tau*'lu *(dağlı)* grubundan bir Türk şivesi.

Balkarlı, [balkar-lı] *sf.* Balkar halkından olan.

balkarmata, [İt. barca armata] *{OsT} is. dnz.* Eskiden kullanılan küçük bir savaş gemisi.

balkı, [balk̦-ı بالقی] *{eAT} is.* **1.** Parıltı; parlama. **2.** *{ağız}* Ağrı; sancı. [DS] **3.** *{ağız} sf.* (İnsan için) güzel; süslü; parlak. [DS]

balkık, -ğı [balk *(yans.)* > balk-ı-mak > balk-ı-k] *{ağız} sf.* (Kavun, karpuz, kabak gibi meyve ve sebze için) çürük. [DS]

balkıma, [balk-ı-ma] *is.* Balkımak işi.

balkımak[1], [bal-k̦ı > balk̦ı-mak بالقیمق] *gçsz. f. [-r]* **1.** Işık saçmak; parlamak; parıldamak; ışıldamak; *{eAT} {ağız} (aynı).* [DS] **2.** *{ağız}* (Şimşek için) çakmak. [DS] **3.** *{ağız}* (Su için) halkalanmak; dalgalanmak; harelenmek. [DS] **4.** Suyun içinde oynamak. **5.** *{ağız}* Kesik kesik ağrımak; sancımak. [DS] **6.** (Yara için) zonklamak.

balkımak[2], [bılk *(yans.)* > bılk-ı-mak] *{ağız} gçsz. f. [-ır]* **1.** (Meyve için) yenemeyecek derecede olgunlaşmak. **2.** (Meyve için) fazla olgunluktan dolayı çürümek. **3.** Uyumak; içi geçmek. [DS]

balkın, [balk-ı-mak *(içi geçmek)* > balk-ı-n] *{ağız} sf.* Aşırı; çok. [DS] ◘ **balkın çolkun,** *{ağız} Döke saça; bol bol.* [DS]

balkır, [balk *(yans.)* > balk-ır] *{ağız} is.* **1.** Parıltı; ışık. **2.** Şimşek. [DS]

balkırmak[1], [balk-ı-r-mak] *{ağız} gçsz. f. [-ır]* (Şimşek için) çakmak. [DS]

balkırmak[2], [bal-kır-mak بالقرمق] *{eAT} gçsz. f. [-ur]* Balgam çıkarmak.

balkız, [balk-ır / balk-ız] *{ağız}* → balkır. [DS] ◘ **balkız oynamak,** *{ağız} Parlamak.* [DS]

balkon, [İt. balcone > Fr. balcon] *is. mim.* **1.** Yapıların genellikle üst katlarında etrafı duvar veya parmaklıkla çevrili dışarıya doğru çıkmalar. **2.** Sinema veya tiyatrolarda asma kat. **3.** *argo.* Kadınlarda göğüs. **4.** *argo.* Şişman erkeklerde göbek.

balköpüğü, [bal+köpü(k)-ü] *is.* **1.** Açık sarı renk. **2.** Krem ve gümüş rengi arası bir at donu.

ballak, [Yun. pallak ? / bala *(çocuk)* > bala-k] *{ağız} is.* Manda yavrusu. [DS] ◘ **ballak bullak,** *{ağız} Sersem; hiçbir şeye aklı ermeyen.* [DS]

ballama, [bal-la-ma] *{ağız} is.* **1.** Ballamak eylemi. **2.** Karın ağrısını geçirmek için bal ve kuru nane karışımından yapılan yakı. [DS]

ballamak, [bal-la-mak] *gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Bal koymak; bal karıştırmak; bal bulaştırmak.

ballandırma, [bal-la-n-dır-ma] *is.* Ballandırmak eylemi.

ballandırmak, [bal-la-n-dır-mak] *gçl. f. [-ır]* **1.** Bal gibi tatlı hale getirmek. **2.** Bal kıvamını vermek. **3.** *mecaz.* Bir şeyi çok fazla mübalağa yaparak imrenilecek şekilde anlatmak. **4.** *argo.* Göndermek; vermek; sökülmek.

ballanma, [bal-la-n-ma] *is.* Ballanmak eylemi ve durumu.

ballanmak[1], [bal-la-n-mak] *dönşl. f. [-ır]* **1.** Bal gibi tatlı hale gelmek. **2.** Bal koyuluğunu almak. **3.** (Çok olgun meyve için) tatlı sıvısı sızıp donmak. **4.** *edil.* Bal sürülmek; bal bulaşmak.

ballanmak[2], [bal-la-n-mak] *gçsz. f. [-ır]* Bal sahibi olmak; bal edinmek.

ballı, [bal-lı] *sf.* **1.** İçinde bal bulunan. **2.** Üzerine bal sürülmüş. **3.** *mecaz.* (Kişi için) çok aranıp sorulan, ziyaret edilen. **4.** *{ağız}* Tatlı dilli; sevimli; terbiyeli.

[DS] **5.** *{ağız}* (Kişi için) cilveli; nazlı. [DS] **6.** *argo.* Şanslı. **7.** *argo.* Fahişe. **8.** *{ağız}* Koyu pembe renk. [DS] **9.** *{ağız} is.* Şerbetle yapılan bir tür börek. [DS] ⧉ **ballı basra,** *zool. 1. Kabuklu bitgillerden incirin meyve, dal ve yaprakları ile çeşitli tarım bitkilerine zarar veren bir tür kabuklu bit; kanlı balsıra; incir koşnili, (Ceroplastes rusci). 2. {ağız} Püseron.* [DS]|| **ballı boynuz,** *{ağız} Bakla şeklinde ve kahverengi renkli, yenilebilen tatlı bir meyve; keçiboynuzu; harnup.* [DS]|| **ballı börek,** *{eAT} {ağız} 1. Çok hoş; uygun. 2. mecaz. Çok lezzetli. 3. Çok istenilir; uygun.* [DS]|| **ballı börekli olmak,** *Çok iyi anlaşmak, iyi geçinmek.*|| **ballı darı,** *İncir.*|| **ballı pasta,** *Üzerine veya içine bal katılmış pasta.*

ballıbaba, [bal-lı+baba] *is. bot.* **1.** Ballıbabagillerden yaprakları çoğu zaman beyaz benekli ve tüycük kaplı, dört köşe saplı, çiçekleri beyaz veya firfirî, halk hekimliğinde yaprakları kan dindirici, çiçekleri yara iyileştirici olarak kullanılan otsu bitki, *(Lamium).* **2.** *{ağız}* Boynuz gibi meyvesi olan ve tanelerinden tespih yapılan bir ağaç; keçi boynuzu; harnup. [DS]

ballıbabagiller, [bal-lı+baba-gil-ler] *is. bot.* Yaprakları karşılıklı, çiçekleri iki kanatlı, tek bakışımlı, yapraklarında kokulu yağ salgılayan ıtırlı bitkiler, *(Lamiaceae).*

ballıbabalar, [bal-lı+baba-lar] *is.* Ballıbabagiller ile ona yakın olan bitkiler takımı, *(Lamiales).*

ballıca, [bal-lı-ca] *{ağız} is.* **1.** Ballıbaba. **2.** Ekmek parçalarını pekmez ya da bal şerbetine yatırarak yapılan bir tür ekmek tatlısı. **3.** Meşe ağacı. **4.** Tatlı bir armut türü. [DS]

ballıdarı, [bal-lı+darı] *{ağız} is.* İncir. [DS]

ballık, -ğı [bal-lık] *is.* **1.** Çiçeklerin bol olduğu zamanlarda daha çok bal almak için kovanların üstüne eklenen ikinci kovan. **2.** *{ağız}* Bal konulan kap. [DS] **3.** *{ağız}* Yazın arı koymak için yapılan dam. [DS] **4.** *{ağız}* Bağlarda görülen külleme hastalığı. [DS] **5.** *{ağız} bot.* Ballıbaba. [DS] **6.** *{ağız}* Meşe ağacı. [DS] **7.** *{ağız}* Küçük ve sivri kulaklı keçi. [DS]

ballıka, [Yun. politka] *{ağız} is.* Soya fasulyesi. [DS]

ballıklı, [bal-lık-lı] *sf.* **1.** Ballığı olan. **2.** Ballık hastalığı olan.

ballım[1], [Ar. vebal + T. -li-m / bal-lı-m] *{ağız} ünl.* Sevgilim. [DS] ⧉ **ballım güllüm olmak,** *{ağız} Çok sevişmek; sıkı fıkı olmak; kaynaşmak; anlaşmak.* [DS]

ballım[2], [Far. bārī=> bāli > bālim > ballım] *{ağız}*] *e.* Bari; keşke; hiç olmazsa. [DS]

ballışıka, [bal-lı + Yun. siko *(incir)*] *{ağız} is.* İncir. [DS]

ballimun, [bal+ liman] *{ağız} zf.* Sütliman. [DS]

balling, [Fr. Balling] *is. fiz.* Bir eriyikteki şeker yüzdesini 20°C'ta gram cinsinden ölçmeye yarar alet. ⧉ **balling derecesi,** *fiz. Balling yoğunlukölçerinin göstermiş olduğu derece.*

balmak, [ba-mak *(bağlamak)* > ba-l-mak / ba-n-mak] *{eT} dönşl. f. [-ur]* Bağlanmak; kuşatılmak. [İKPÖy.] [DLT] [Üç İtigsizler]

balmumu, [bal+mum-u] *is.* Arıların peteklerini yaptıkları esnek madde.

balnine, [bal+nine] *{ağız} is.* Anneanne. [DS]

balo, [İt. ballo] *(ba'lo) is.* Resmî giyimli ve danslı gece toplantısı. ⧉ **balo vermek,** *Büyük bir danslı toplantı tertip etmek.*

balocu, [balo-cu] *(ba'locu) is.* Balo düzenleyen veya baloy'a giden kimse.

balon, [Fr. ballon] *is.* **1.** Havayla veya daha hafif bir gazla şişirilen ince kauçuk veya bağırsak zarından elde edilen küçük küre. **2.** Özel olarak yapılmış, içi ısıtılmak suretiyle dengede tutulan bir hava taşıtı. **3.** Laboratuarda kullanılan uzun boylu küresel cam. **4.** Çizgi roman veya karikatürlerde konuşmaların veya zihinden geçenlerin yazıldığı yuvarlaklar. **5.** *argo.* Prezervatif; kaput. **6.** *argo.* Yalan. ⧉ **balon balığı,** *zool. Dört dişligillerden, sıcak deniz ve tatlı suların sığ kısımlarında yaşayan, bir tehlike anında karnına doldurduğu su ve hava ile balon görünümü alan, yüz kadar türü bulunan kemikli balık türü, (Tetrodon spadiceus).*|| **balon çıkarmak,** *Burun salyasını veya tükürüğünü balon gibi şişirmek.*|| **balon lastik,** *Geniş tabanlı bir tür bisiklet lastiği.*|| **balon uçurmak,** *argo. Ortalığı karıştırmak veya yetkililerin tepkisini ölçmek amacıyla asılsız haber yaymak.*

baloncu, [balon-cu] *is.* **1.** Balon üreten, satan veya balonlu havacılık sporu yapan kimse. **2.** *argo.* Yalancı.

balonculuk, -ğu [balon-cu-luk] *is.* **1.** Balon yapma, satma ve spor amacıyla değişik balon tipleri geliştirmeye yönelik çalışma. **2.** *argo.* Yalancılık.

balonlamak, [balon-la-mak] *gçsz. f. [-r] [-l(ı) -yor]* **1.** Bir yanında balona benzer şişlik oluşmak; balon yapmak. **2.** Balon vermek.

balonlu, [balon-lu] *sf* Balonu bulunan. ⧉ **balonlu balık,** *zool. Yüzgeçayaklıgiller takımından Grönland kıyılarında yaşayan, gövdesi beyaz benekli, başı ve üyeleri kara, boyu üç metreyi bulan, erkeğinin altında balonumsu bir kesesi bulunan bir fok türü, (Cystphora cristata).*

balotaj, [Fr. ballotage] *is.* Bir seçimde adaylardan hiçbirinin yeterli oyu alamaması sonucu ortaya çıkan durum.

baloz, [Yun. balos] *is.* **1.** Eskiden gemici ve işçilerin eğlenmek için gittikleri danslı, içkili eğlence yeri. **2.** Az para ile eğlenilen içkili ve danslı yer.

balsa, [? balsa] *is.* Tropik bölgelerde yetişen, mantardan daha hafif fakat sağlam tahtası olan *ochro-*

ma cinsinden çabuk büyüyen bir ağaç türü, *(Ochroma lagopus).*

balsam, [Yun. balsamon > Lat. balsamum > İng. balsam] *is. kim.* İlaç ve parfüm üretiminde kullanılan bazı ağaç ve bitkiler tarafından salgılanan reçinemsi kokulu madde; belsem; pelesenk.

balsama, [İt. balsamo => balsama بالصامه] *{eAT} {OsT} is.* Misvak ağacı.

balsamlı, [balsam-lı] *sf. ecz.* Antiseptik ve deri besleyici olarak içinde balsam bulunan.

balsara, [bal-sara / bal-sıra / bal+şıra ? بال صره] *is.* **1.** *{eAT}* Kudret helvası. **2.** *{ağız}* Çoğunlukla meşe ağacında görülen, çıkardığı tatlı sıvıdan arıların bal aldığı bir tür parazit; püseron. [DS] **3.** *{ağız}* Bostan ve karpuz yapraklarının güneşe gelen yanlarının sararması. [DS]

balsek, [bal-sa-k] *{ağız} is.* Tatlımsı; balımsı. [DS]

balsınmak, [bal-sı-n-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* Doktora muayene olmak; bakınmak. [DS]

balsıra[1], [bal-sara / bal-sıra بالصره] *is.* **1.** Yaprakların üzerinde beyaz lekeler halinde beliren bir tür küf. **2.** *{ağız}* Ormanlarda meşe ve gökçe ağaç yapraklarına geceleri inen tatlı su damlacıkları; kudret helvası; *{eAT} (aynı).* [DS] **3.** *{ağız}* Balı alınmış petekleri yıkayarak elde edilen bal şerbeti. [DS] **4.** *{ağız}* Pekmezi çok kaynatarak elde edilen ağda. [DS]

balsıra[2], [ba-mak *(bağlamak)* > ba-l-sı-ra / bağ+sıra ?] *{ağız} is.* Duvar arasına konulan hatıl. [DS]

balta, [*eT.* baltu / baldu] *is.* **1.** Kesme, yarma ve yontma işlerinde kullanılan ağaç saplı metal yüzlü kesici bir el aleti. **2.** *{ağız}* Değirmen taşını mile bağlayan metal parça. [DS] **3.** *{ağız}* Gümüş kuşaklarda süs için yapılan gümüşten dişli bir kısım. [DS] **4.** *{ağız}* Engel. [DS] **5.** *{ağız}* Dört yaşından yukarı koyun. [DS] **6.** *argo.* Bir kimseye musallat olan. **7.** *argo.* Kaba saba erkek. ⧉ **balta asmak,** *1. Yeniçerilerin yeni yapılan bir binaya veya limana giren bir gemiye birer nişan tahtası asarak sahibinden haraç istediklerini bildirmeleri. 2. Musallat olmak, sırnaşmak; başına bela olmak. 3. Sarkıntılık etmek.*|| **balta başlı,** *dnz. Baş bodoslaması su yüzüne dik olan gemi.*|| **balta görmemiş** (değmemiş, girmemiş), *1. Hiç ağaç kesilmemiş orman. 2. Sık ağaçlık.*|| **balta güplengisi,** *{ağız} Balta ve kazmalara sap yuvası açmakta kullanılan çivi şeklindeki çelik alet.* [DS]|| **balta ile yontulmuş,** *1. Düzgün yontulmamış, ince işçiliği olmayan, parlatılmamış. 2. mecaz. Kaba adam.*|| **balta kazma,** *{ağız} Bir tarafı kazmaya diğer tarafı kesmeye yarayan tarım aracı.* [DS]|| **balta kesmez,** *{ağız} (Kişi için) görgüsüz; patavatsız.* [DS]|| **balta olmak,** *1. Israrlı bir şekilde istekte bulunmak; musallat olmak; takılmak. 2. Vakitli vakitsiz tedirgin etmek; rahatsız etmek; rahat vermemek. 3. Üzerine çok düşmek.*|| (bir) **baltaya sap olmak,** *Bir iş ve meslek sahibi olmak, çalışmak.*|| **balta yemeği,** *Cenazeden sonra verilen yemek.*|| **baltayı asmak,** *Bir şeyi müdafa ederek durdurmak.*|| **baltayı taşa vurmak,** *Bilmeden birini üzecek söz söylemek; pot kırmak.*

baltabaş, [balta+baş] *is. dnz.* **1.** Baş bodoslaması çelik lamadan omurgaya dikey olarak yapılmış bir tür gemi; balta burun. **2.** Burnu çok büyük olan insan; gaga burunlu.

baltacı, [balta-cı] *is.* **1.** Balta yapan veya satan kimse. **2.** Odun yarıcısı. **3.** İmparatorluk döneminde önceleri ordunun ormanlık ve koruluk alanlardan geçişini sağlamak amacıyla kesim yaparak yol açan, yükleri indirip bindiren; sonraları ise kızlar ağasına bağlı olarak sarayı korumakla görevli sınıf; teberdar, teberli. ⧉ **baltacı kuşu,** *{ağız} Tarla kuşu.* [DS]

baltacık, -ğı [balta-cık] *is.* **1.** Küçük el baltası. **2.** *{ağız}* Değirmen taşlarından hareketli olan üst taşı döndürmek için özel yuvasına geçirilen çarktan gelen milin üzerine oturan metal parça. [DS] **3.** *{ağız}* Hacamat neşteri. [DS] ⧉ **baltacık erkeği,** *{ağız} Değirmen taşını çeviren milin alt taşının ortasından çıkan kare kesitli parça.* [DS]

baltalama, [balta-la-ma] *is.* **1.** Baltalamak eylemi ve durumu. **2.** *mecaz.* Yapılmakta olan bir işin gecikmesine veya hiç yapılamamasına sebep olacak veya kurulu bir işletmeye, kamu mallarına maddî zarar verecek kasıtlı eylem; sabote etme; sabotaj. ⧉ **baltalamadan gitmek,** *Kaba ve kırıcı konuşmak.*

baltalamak, [balta-la-mak] *gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* **1.** Balta ile vurarak kırıp parçalamak. **2.** *mecaz.* Bir işi bile bile bozmaya kalkışmak; sabote etmek; dinamitlemek; ayağının altına karpuz kabuğu koymak; tekerine taş koymak.

baltalayıcı, [balta-la-y-ıcı] *is.* **1.** Yıkıcı. **2.** İş bozucu.

baltalı, [balta-lı] *sf.* **1.** Baltası olan. **2.** *is.* Askerlikte baltacılık ve arabacılık yaparak vergiden bağışık köylüler için kullanılan bir terim. **3.** *{ağız} zool.* Çavuş kuşu; hüthüt. [DS] **4.** *{ağız}* Kenar suyu; kenar süsü; su. [DS] **5.** *{ağız}* Avşar kilimlerinde bir süs ögesi, desen. [DS] ⧉ **baltalı mızrak,** *Sivri ve keskin demir uçlu bir mızrak türü.*

baltalık, -ğı [balta-lık] *is.* Orman içinde veya yakınında yaşayan köylülerin yakacak ihtiyacını karşılamak amacıyla belirli bir büyüklüğe gelmiş ağaçları sık sık kesilen orman; koru. ⧉ **baltalık hakkı,** *Orman köyü halkının yakacak olarak baltalıktan yararlanma hakkı.*

baltama, [balta-ma?] *{ağız} is.* **1.** Güvercin yakalamak için kurulan bir tür ağ tuzak. **2.** Mumya. [DS]

baltır[1], [baltır] *{eT}* **1.** Baldız. [Gabain] **2.** Baldır. [EUTS]

baltır[2], [ba-mak *(bağlamak)* > bal-(ı)t-ır] *{ağız} is.* Rüşvet. [DS]

baltız, [baltır > baltız بالتز] *{eAT}* *is.* Baldız.

balto, [*eT.* / Moğ. baltu] *{eT}* *is.* Balta. [EUTS]

baltrap, [İng. ball *(top)* + trap *(yay)* > ball-trap] *is.* Avcıları, uçar kuşu vurmaya alışmak için hedef vazifesi gören küçük halkaları havaya fırlatan alet.

baltu, [*eT.* baltu] *{eT}* *is.* Balta. [Gabain] [EUTS]

balu[1], [ba-mak > ba-l-u] *{eT}* *çek. f.* Bağlıyor. [EUTS] ☞ **balu balu,** *Ninni.* [DLT]

balu[2], [Far. bālū] *(ba:lû:)* *is.* **1.** Ana ve baba bir kardeş. **2.** Siğil.

balu'a, [Ar. bālūʿa بالوعه] *(ba:lu:a)* *is.* Su dökecek çukur; delikli taş.

balude, [Far. bālūde بالوده] *(ba:lû:de)* *sf.* Büyümüş; boy atmış.

balug, [Far. bāliġ / bālūġ بالوغ] *(ba:lû:g)* *{OsT}* *is.* **1.** Boynuzdan yapılma şarap kadehi. **2.** Bir kadeh şarap.

baluk, -ğu [bal-ık / bal-uk] *{ağız}* *is.* Balık. [DS]

balum, [bal-ım] *{ağız}* *ünl.* Yavrum. [DS]

balüt, [Fr. **ballon** + para**chute** > ball-ute] *is.* Normal paraşütün açılmasının mümkün olmadığı düşük yoğunluklu atmosfer bölgelerinde düşüşü yavaşlatmak için kullanılan armut biçiminde küçük boyutlu balon.

balvan, [Mac. bálvány] *{ağız}* *is.* Direk. [DS]

balvar, [Far. bālvār بالوار] *(ba:lva:r)* *{OsT}* *sf.* Kanatlı; uçabilen.

balver, [Far. bālver بالور] *(ba:lver)* *{OsT}* *sf.* → balvar.

balya[1], [İt. balla > Alm. ballen] *(ba'lya)* *is.* **1.** Ticaret eşyasının keten bezi vb. malzeme ile sarılıp çemberlenmesi ile meydana getirilmiş denk. **2.** Yeni biçilmiş ekin ve ot saplarının demet yapılıp kalıpta sıkıştırılması ile meydana getirilen denk. **3.** *{ağız}* İyi cins erkek sığır; damızlık boğa. [DS] ☞ **balya bıçağı,** *{ağız} Tütünün güneş görmeyen alt yapraklarının en iyisi.* [DS]|| **balya makinesi,** *Biçilmiş ot veya ekin saplarını silindir veya prizma şeklinde sıkıştırıp bağlayan makine.*|| **balya yapmak,** *Ticaret eşyalarının dağılıp zarar görmesini önlemek veya taşınmasını kolaylaştırmak amacıyla balya şeklinde denk yapmak; balyalamak.*

balya[2], [İt. bala] *is.* *dnz.* Eski halat parçalarından yapılmış top mermisi.

balya[3], [İt. palla] *is.* Kalafatçılıkta, tahta aralarına üstüpüleri yerleştirmekte kullanılan çatal demir.

balyaç, -cı [Lat. baiulus باليچ] *(ba'lyaç)* *{OsT}* *is.* İmparatorluk döneminde, Fransa'dan gelen ticaret gemilerinin konsolosluklara ödediği aidat.

balyadur, [İt. imbalador > Yun. baladuros => balyadur باليادور] *{OsT}* *is.* → baladur.

balyağa, [bal+yağ-a] *{ağız}* *zf.* Sıkı fıkı; dost. [DS]

balyağar, [bal+yağ-ar] *{ağız}* *is.* Yaprak açma zamanında tatlı ve yapışkan olarak gökten yağdığı sanılan su; kudret helvası. [DS]

balyalama, [balya-la-ma] *is.* Balyalamak işi.

balyalamak, [balya-la-mak] *gçl. f.* *[-r] [-l(ı) -yor]* Aynı türden ticarî malları bir araya getirip keten vb. bezi ile sardıktan sonra çember geçirip bağlamak; balya yapmak.

balyalanma, [balya-la-n-ma] *is.* Balyalanmak işi.

balyalanmak, [balya-la-n-mak] *edil. f.* *[-ır]* Balya durumuna getirilmek.

balye, [İt. balla > Alm. ballen] *(ba'lye)* *is.* → balya[1].

balyemez[1], [İt. bala ramada > Yun. mpalarmes [EREN] => balyemez باليمز] *{OsT}* *is.* Osmanlı ordusunda kullanılan orta büyüklükte kale dövmek için kullanılan uzun menzilli bir top. ☞ **balyemez topu,** *{eAT} Eskiden kullanılan bir tür uzun menzilli top.*

balyemez[2], [var+ye-mez] *{ağız}* *sf.* Malını yemeyen; cimri. [DS]

balyos, [Lat. baiulus *(hamal)* > Vend. İt. bailo > Yun. mpailos > balyemez بال يز / باليوس] *{OsT}* *is.* **1.** İmparatorluk döneminde Venedik elçilerine verilen ad. **2.** Eskiden Doğu Akdeniz'deki Venedik koloni valilerine verilen ad.

balyoz[1], [Yun. bareios] *is.* Büyük taşları kırmak ve kazık çakmak için kullanılan büyük ve ağır çekiç; varyos. ☞ **balyoz gibi,** *(Yumruk, darbe vb. için) çok ağır; ezici.*

balyoz[2], [Lat. baiulus *(hamal)* باليوز] *{OsT}* *is.* → balyos.

balyozlama, [balyoz-la-ma] *is.* Balyozlamak işi.

balyozlamak, [balyoz-la-mak] *gçl. f.* *[-r] [-l(ı)-yor]* Balyozla vurmak, kırmak, ezmek, çakmak.

balzen, [Far. bāl-zen بالزن] *(ba:lzen)* *sf.* Kanat vuran; kanat çırpan; uçan.

bam[1], [bam / bamb *(yans.)* بام] *is.* Düzensiz adım atma, zıplama vurma ve çalma anlatan kök. [Zülfikar] *bam bam, bamkal.* ☞ **bam bam,** *1. {eAT} (Yürümek, gitmek, çıkmak için) çaresizlik ve bekleyiş içinde düzensiz ayak sesleriyle. 2. Dik dik.* [DK]

bam[2], [Far. bām بام] *(ba:m)* *{OsT}* *is.* **1.** Çatı; dam. **2.** Kubbe. **3.** Göz kapağı. ☞ **bām-gâh,** *{OsT} Seher vakti.*|| **bām-geh,** *{OsT}* → bām-gâh.|| **bām-ı bedî,** *{OsT} Dokuzuncu kat gök.*|| **bām-bülend,** *{OsT} 1. Yüksek çatı. 2. Gökyüzü.*|| **bām-ı çeşm,** *{OsT} anat. Gözün üst kapağı.*|| **bām-ı Dünyā,** *{OsT} 1. Dünyanın çatısı; Dünyanın damı. 2. Himalaya dağlarının en yüksek yeri; Pamir; Everest.*|| **bam-ı ferāh,** *{OsT} 1. Geniş ve açık çatı. 2. Gökyüzü.*|| **bām-ı hadrā,** *{OsT} 1. Yeşil çatı. 2. Gökyüzü.*|| **bām-ı Mesîh,** *{OsT} Dördüncü kat gök.*|| **bām-ı nühüm,**

{OsT} 1. Dokuzuncu çatı. 2. mecaz. Dokuzuncu kat gök; dokuzuncu felek.|| **bām-ı refî,** *{OsT} Dokuzuncu kat gök.*|| **bām-ı vasî,** *{OsT} 1. Geniş çatı. 2. Gökyüzü.*|| **bām-ı zamāne,** *{OsT} 1. Zamane çatısı. 2. En aşağıdaki dünya; birinci kat gök.*

bam[3], [Far. bāme / bemm / bām بام] *(ba:m) {OsT} is.* **1.** Uzun, gür ve kaba sakal. **2.** Borç. **3.** Sabah; sabah vakti; sabah ışığı. **4.** Telli çalgılarda en pes tel. 🗗 **bam teli**, *1. Sazın en kalın ses veren teli. 2. {OsT} Alt dudağın altındaki seyrek sakal telleri. 3. mecaz. Bir kimsenin çok hassas olduğu, en kolay incindiği taraf.*|| **bam teline basmak,** *Birinin çok duyarlı olduğu konuyu açmak veya kızacağı bir şey yapmak.*

bam[4], [bam *(yans.)*] *{ağız} is.* Davulun tokmakla vurulan yüzü. [DS]

bamador, [İt. pomi d'oro *(altın elmalar)*] *{ağız} is.* Domates. [DS]

bamak, [bā-mak] *(ba:mak) {eT} gçl. f.* **1.** Bağlamak; raptetmek. [ETY] [Üç İtigsizler] [Gabain] [Yüknekî] [İKPÖy.] [EUTS] [DLT] **2.** Örgü yapmak; örmek. [DLT]

bamb, [bam / bamb *(yans.)*] *is.* Düzensiz adım atma, zıplama vurma ve çalma anlatan kök. [Zülfikar] *bamb-ıl bambıl, bamb-ul, bamb-al.* 🗗 **bambına basmak,** *{ağız} Birinin kızacağı bir şey yapmak; bam teline basma.* [DS]

bambagiya, [Yun. bambakion] *{ağız} is.* Pazen. [DS]

bambal, [bamb *(yans.)* > bamb-al] *{ağız} sf.* **1.** (Çocuk, hayvan yavrusu vb. için) tombul; şişman; gürbüz. **2.** Şımarık; hoppa; yılışık. **3.** Erkek bal arısı. [DS] 🗗 **bambal böceği,** *{ağız} 1. Zehirli örümcek; böğü. 2. Sığırlara dadanan ve deri altına yavru bırakan bir böcek; böğelek.* [DS]

bambam, [bam *(yans.)* > bam+bam] *is.* Sopalarla oynanan bir oyun.

bamban, [? bamban] *{ağız} is.* Az pişmiş yumurta; rafadan. [DS]

bambanlamak, [bamban-la-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Güvenmek. [DS]

bambaşka, [ba(m)+başka] *(ba'mbaşka) sf. pekşt.* Benzerlerinden ve türdeşlerinden çok ayrı bir özelliği bulunan; apayrı; büsbütün başka; farklı; değişik; ayruktan ayruk.

bambaşkalık, -ğı, [ba(m)+başka-lık] *is.* **1.** Bambaşka olma durumu; gariplik, tuhaflık. **2.** Bambaşka olan şeyin niteliği.

bambık, -ğı [pam-buk / pamuk] *{ağız} is.* Pamuk. [DS]

bambıl[1], [bamb *(yans.)* > bambıl] *{ağız} is. zool.* **1.** Ekinler taze iken tanelerin özünü yiyen böcek ve bu böceğin sebep olduğu hastalık; süne; tahıl biti; *{eAT} (aynı).* **2.** Baklagillere zarar veren bir böcek. **3.** Üzüm tanelerini yiyen kahverengi ve tüylü bir böcek. **4.** Ağaçların yaprak ve çiçeklerini yiyen bir uçar böcek. **5.** Yaban arısı. **6.** *bot.* Yazın tarlalarda biten, develerin yediği beyaz çiçekli, boz yapraklı boz bir ot. **7.** Kabuğu kendiliğinden soyulmuş ceviz ve badem vb. **8.** Alt dudağın altında çıkan sık sakal. [DS] 🗗 **bambıl arısı,** *{ağız} Yaban arısı.* [DS]

bambıl[2], [bamb *(yans.)* > bambıl] *{ağız} sf.* **1.** (Çocuk veya hayvan yavrusu için) tombul; şişman. **2.** Şımarık; nazlı; hoppa; yılışık. [DS] 🗗 **bambıl bambıl,** *{ağız} Tombul tombul.* [DS]

bambu, [Malezya d. > Fr. bambou] *is. bot.* Buğdaygillerden sıcak ülkelerde yetişen, 25 m. kadar boylanabilen, kabarık düğümlü gövdesi mobilya, merdiven, baston gibi eşya yapımında kullanılan, yirmi beş kadar türü bulunan kamış bitkiler; Hint kamışı; hezaren, *(Bambusa vulgaris).* 🗗 **bambu ayısı,** *zool. Boz ayıdan daha büyük, beyaz postlu kulakları, ayakları koyu kahverengi, bambu kamışı ile beslenen otçul memeli hayvan; büyük panda, (Ailuropoda melanoleuca).*

bambul, [bamb *(yans.)* > bamb-ul / banb-ul] *is. zool.* **1.** Kurtçukları ekinlerin köklerini, erginleri de başakların içindeki taze taneleri yiyerek zarar veren, kın kanatlı, zararlı bir böcek; süne böceği, *(Anisoplia austriaca; A. syriaca).* **2.** *{ağız}* Zambak. [DS] **3.** *{ağız}* Dut meyvesi. [DS] **4.** *{ağız} sf.* Tombul; şişman; gürbüz. [DS] **5.** *{ağız}* Şımarık; hoppa. [DS] 🗗 **bambul kurdu,** *{eAT} Kuduz kurdu.*|| **bambul otu,** *bot. Hodangillerden beyaz, mavi veya eflatun çiçekleri gün batarken ve doğarken vanilya kokusu yayan, çok su ve sıcak yer isteyen çalımsı bir bitki, (Heliotropium).*

bamburta, [İt. bombardone] *{ağız} is.* Bandoda yer alan en kalın sesli borazan. [DS]

bamburuk, -ğu [Bulg. baraboy / brımbare / Alm. Bramburk ?] *{ağız} is.* Patates (?).[DS] 🗗 **bamburuklarını sökmek,** *argo. Birini kötülemek; rezil etmek; kara sürmek.*

bambus, [? bambus] *{ağız} is.* Tavukların tepeliği. [DS]

bamdad, [Far. bāmdād بامداد] *(ba:mda:d) {OsT} is.* **1.** Seher vakti; sabah. **2.** Tan yeri. **3.** *zf.* Seher vaktinde; sabahleyin.

bamdadî, [Far. bāmdādī بامدادی] *(bamda:di:) {OsT} is.* Sabahın erken vakti; seher.

bame, [Far. bāme بامه] *(ba:me) {OsT}is.* **1.** Uzun, gür ve kaba sakal. **2.** *sf.* Sık ve gür sakallı.

bamıl, [bam *(yans.)* > bam-ıl بامیل] *is. {eAT}* Kuduz böceği.

bamiye, [Ar. bāmiye] *{ağız} is. bot.* Bamya. [DS]

bamya, [Ar. bāmiye] *(ba'mya) is. bot.* **1.** Meyveleri yemek yapılarak tüketilen ebegümecigillerden bir sebze, *(Hibiscus esculentus).* **2.** Bu bitkinin kuru ve taze olarak yenilen meyvesi. **3.** *argo.* Çocukların cinsel organı. 🗗 **bamya ocağı,** *Topkapı sarayı teş-*

kilatında bahçe işlerine bakan sınıf.|| **bamya tarlası,** *argo. Mezarlık.*

-ban, [Far. bān *(koruyucu)*] *{OsT} son ek.* Sonuna getirildiği isimlere, o varlığı *"koruyan, saklayan, -cı"* anlamları katan Farsça son ek.

ban[1], [ban / bañ / bañ *(yans.)*] *is.* Kabaca bağırmayı, tavuk ve kuş ötüşünü anlatan kök. [Zülfikar] *ban ban etmek, ban-la-mak, bang-la-mak, bang-ıl bangıl, bang-ır bangır.* 🗗 **bañ bañ etmek,** *{ağız} 1. Dövünerek söylenmek. 2. Şaşmak.* [DS]|| **bañ bañ konuşmak,** *{ağız} Yüksek sesle ve iddialı konuşmak.* [DS]

ban[2], [Far. bān بان] *(ba:n) {eAT} sf.* **1.** Ulu; büyük. **2.** İleri gelen; bey. **3.** *is.* Arabanın üstü. **4.** *{OsT}* Evin üstü; dam; satıh. **5.** Çadırların veya evlerin tepesinde baca yerine duman çıkması için açılan delik veya ışıklık. 🗗 **ban ev,** *{eAT} Büyük ve görkemli çadır.*|| **ban iv,** *{eAT} Büyük ve görkemli çadır; büyük ev.*

ban[3], [Far. bang بانگ] *is.* **1.** Haykırma veya yüksek avaz. **2.** Ezan. 🗗 **ban ban etmek,** *{ağız} 1. Şaşmak. 2. Dövünerek söylenmek.* [DS]|| **ban ban konuşmak,** *{ağız} Yüksek sesle ve iddialı bir şekilde konuşmak.* [DS]|| **ban banlatmak,** *{eAT} Ezan okutmak.* [DK]|| **ban vermek,** *{ağız} Yankılamak.* [DS]|| **ban virmek,** (vermek), *{eAT} 1. Yüksek sesle bağırmak; seslenmek. 2. Ezan okumak.*

ban[4], [ban] *{ağız} is.* Otlak; mera. [DS] 🗗 **bana vermek,** *{ağız} Sağmal hayvanları otlatmak üzere çobana vermek.* [DS]|| **ban olmak,** *{ağız} Yayılarak oturmak.* [DS]

ban[5], [Hırv. ban *(bey)* / Yun. banos بان] *{OsT} is.* İmparatorluk döneminde Macaristan, Yugoslavya ve çevresindeki topraklardaki küçük prenslere ve sancak beylerine verilen unvan.

ban[6], [Çin. pan] *{eT} is.* Üzerine yazı yazılan tahta, yazı tahtası. [EUTS]

ban[7], [Çin. wan] *{eT} is.* On bin. [EUTS]

ban[8], [Ar. bān بان] *(ba:n) {OsT}* **1.** Sorgun ağacı; bey söğüdü. **2.** *mecaz.* Sevgilinin boyu. 🗗 **ban ağacı,** *bot. Sıcak bölgelerde yetişen sevgi çiçeğigillere yakın kırmızı veya beyaz çiçekli, gövdesinden ve tohumlarından elde edilen tatlı ve kokusuz yağı halk hekimliğinde müshil ve kusturucu olarak kullanılan bir ağaç, (Moringa oleifera).*|| **ban otu,** *bot. Çiçekleri morumsu, meyveleri siyah, korularda yetişen, zehirli ve uyuşturucu tohumları tıpta kullanılan patlıcangillerden bir bitki, (Hyoscyamus niger).*|| **ban yağı,** *Ban ağacının meyvesinden elde edilen ve halk hekimliğinde müshil olarak kullanılan yağ; Hint yağı.*

bana[1], [beñe > manña > bana] *zm.* Birinci teklik kişi zamiri *(ben)*'in yaklaşma hali. 🗗 **bana mısın dememek,** *Hiç oralı olmamak; aldırış etmemek.*

bana[2], [Slav. bana] *is.* Ilıca; kaplıca. *{ağız} (aynı)* [DS]

banaca, [ben > bana-ca] *(bana'ca) {ağız} zf.* Bana göre; bana özgü. [DS]

banaç, -cı [ban-mak > ban-aç] *{ağız} is.* Banak. [DS]

banadura, [İt. pomi d'oro *(altın elma)*] *{ağız} is.* **1.** Patates. **2.** Domates. [DS] 🗗 **banadura pekmezi,** *{ağız} Domates salçası.* [DS]

banak, -ğı [ban-mak > ban-ak] *{ağız} is.* **1.** Kaşık ve çatal yerine küçük bir külah biçimi verilerek yemeğe banılan ekmek parçası. **2.** Lokma. **3.** Sulu yemek; sulu katık. **4.** *sf.* Bir parça; biraz. **5.** *{ağız}* Defa; kere; kez. [DS] 🗗 **banak aşı,** *{ağız} Sulu yemek.* [DS]

banakçı, [ban-ak-çı] *{ağız} sf.* **1.** Başkalarının sırtından geçinen; hakkı olmayan sofrada karnını doyuran; asalak; dilenci yaradılışlı. **2.** Pisboğaz. [DS]

banaklamak, [banak-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* **1.** Sulu yemeklere ekmeğini batırarak yemek. **2.** Olur olmaz yerde yemek yemek. [DS]

banal, -li [Fr. banale *(köylü işi)*] *sf.* **1.** Herkes tarafından anlaşılan. **2.** Herkesin kullandığı. **3.** *gnşl.* Bayağı; harcıâlem; âdi.

banallik, -ği [banal-lik] *is.* Banal olma durumu.

banam, [ban-mak > ban-ım / ban-am] *{ağız} is.* Bir banımlık yemek; çok az yemek. [DS]

banaz[1], [ban-az] *{ağız} sf.* **1.** Sersem; beceriksiz; akılsız. **2.** Gözleri iyi görmeyen. **3.** Karmakarışık; dağınık. **4.** Sersemletecek kadar kuvvetli esen rüzgâr. [DS] 🗗 **banaz olmak,** *{ağız} 1. Başı dönmek; sendelemek; sersemlemek. 2. Şaşmak. 3. Deliye dönmek.* [DS]

banaz[2], [ban-az] *{ağız} is.* Akarsuyun yüzecek kadar derinleştirilmiş kısmı; su birikintisi. [DS]

banazırmak, [ban-az-ır-mak] *{ağız} gçsz. f. [-ır]* **1.** Sersemlemek. [DS] **2.** Banaz olmak.

banb, [banb *(yans.)*] *is.* Düzensiz adım atma, zıplama vurma ve çalma anlatan kök. [Zülfikar] *banb-ıl, banb-ul.*

banbal[1], [banb-al] *{ağız} is.* Arı büyüklüğünde yeşil başlı bir tür sinek. [DS]

banbal[2], [bamb-al / banb-al] *{ağız} sf.* **1.** Şımarık. **2.** Mirasyedi. [DS]

banban, [bañ+bañ] *(bañbañ) {ağız} sf.* (Kişi için) yüksek sesle konuşan; gürültücü. [DS]

banbıl, [banb *(yans.)* > banb-ıl] *{ağız} sf.* **1.** Hantal. **2.** *is.* Bambul. **3.** *is.* Yaban arısı. [DS]

banbuk, [panbuḳ بانبوق] *{eAT} is.* Pamuk.

banbul, [banb *(yans.)* > banb-ul بانبول] *is.* → bambul. 🗗 **banbul kurdı,** *{eAT} Kuduz böceği.*

banc, [banc *(yans.)*] *is.* Mıncıklamayı anlatan kök; *banc-ık-la-mak.*

bancı, [bañ > ban-cı] *{ağız} is.* Müezzin. [DS] ⊡ **bancıla kal!** *{ağız} "Öl, geber!" anlamından ilenç sözü.* [DS]

bancıklamak, [banc *(yans)* > banc-ık-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* **1.** Yemeğin kıyısından bir parça yemek; tadına bakmak. **2.** Parmakla karıştırmak. [DS]

banço, [Amerikan İng. banjo] *(ba'nço) is. müz.* **1.** Amerikan zencilerinin kullandığı, daha sonra da caz topluluklarında yer almış bulunan göğsü deri kaplı, yuvarlak gövdeli, uzun saplı, telli saz. **2.** Otobüslerde karşılıklı iki kollu arka köprü karteri.

banda, [Yun. banda] *{ağız} is.* Dik dörtgen biçiminde desenleri olan renkli işleme; duvar süsü. [DS]

bandaj, [Fr. bandage] *is.* **1.** Bir yarayı veya yaralı bir organı saran şerit halindeki bez; sargı; bağ. **2.** Sargı beziyle sarma işi; sarma; bağlama. **3.** *oto.* Otomobil tekerleğinin jantını çevreleyen çelik veya kauçuk çember. ⊡ **bandaj takma,** *Isıtma yoluyla bir araba tekerleğine demir çember geçirme.*

bandajlama, [bandaj-la-ma] *is.* Bandajlamak eylemi; sarma; bağlama.

bandajlamak, [bandaj-la-mak] *gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Bir yarayı veya yaralı organı sargı ile sarmak; bağlamak; sarmak.

bandajlanma, [bandaj-la-n-ma] *is.* Bandajlanmak i-şi; sarılma; bağlanma.

bandajlanmak, [bandaj-la-n-mak] *edil. f. [-ır]* Sarılmak; bağlanmak.

bandak, -ğı [ban-mak > ban-dak] *{ağız} is.* **1.** Banak. **2.** Dağlardan inen suyun, dağın eteklerinde meydana getirdiği bataklık. **3.** Uçlarından bağlanmış ot demeti. [DS]

bandakçı, [ban-dak-çı] *{ağız} sf.* Her işe girişen fakat başarısız olan; beceriksiz. [DS]

bandaklamak, [ban-dak-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* **1.** Bir yeri elle karıştırmak; elle bozmak. **2.** Cıvık şeyleri parmakla almak. **3.** Ondan bundan karıştırmak. **4.** Yemeğin kenarından azıcık alıp yemek; tadına bakmak. [DS]

bandana, [İng. bandanna] *is.* Lekeler bırakılarak boyanmış mendil.

bandal, [İt. bandéra] *{eT} is.* **1.** Ağaçtan omuz başı biçiminde çıkarılan parça. **2.** Karnından sırtına kadar kemer gibi beyazı olan hayvan. [DLT] ⊡ **ot bandal,** *{eT} Ağaçtan omuz başı biçiminde çıkarıldıktan sonra yakılarak közü ile oynanan bir tür çevgen oyunu.* [DLT]

bandıkmak, [ban-dık-mak] *{ağız} gçsz. f. [-ır]* **1.** Çok ağlamak. **2.** Bunalmak; ıstırap çekmek; çok yorulmak; yorgunluktan ölecek gibi olmak. **3.** Çok susamak; hararet basmak. **4.** Fazla istekli olmamak. **5.** Çok acıkmak. **6.** İmrenmek; ağzının suyu akmak. **7.** Suyu, şarabı patlayıncaya kadar içmek. [DS]

bandıra, [İt. bandiera] *is. dnz.* **1.** Bir geminin hangi ülkeye ait olduğunu gösteren bayrak. **2.** Yabancı devlet bayrağı. **3.** *gnşl.* Renkli flama. **4.** Uyrukluk.

bandıralı, [bandıra-lı] *sf.* **1.** Bandırası olan. **2.** Belirtilen ülkenin bandırasını taşıyan.

bandırgaç, [ban-dır-gaç] *{ağız} is.* Mürekkep kalemi; kamış kalem. [DS]

bandırma, [ban-dır-ma] *is.* **1.** Bandırmak eylemi. **2.** *{ağız}* Bir ipliğe dizilmiş ceviz ve fındık gibi kuru yemişlerin şekerli nişasta veya pekmez içine daldırılması ile elde edilen tatlı; cevizli sucuk; tatlı sucuk; şekerli sucuk. [DS] **3.** İri taneli, beyaz üzüm; razakı. **4.** *{ağız}* Kuru üzüm. [DS] **5.** *{ağız}* Üzümleri potaslı suya batırmak için kullanılan iki kulplu süzgeç. [DS] **6.** *{ağız}* Üçgen olarak kesilmiş yufkayı tereyağında kızarttıktan sonra üzerine şerbet dökerek yapılan cevizli tatlı. [DS] **7.** *{ağız}* Bir direk ucunda denize atılan bir tür balık ağı. [DS] ⊡ **bandırma kabı,** *Kurutulacak üzüm, incir ve kayısı gibi meyvelerin serilmeden önce içine daldırıldıkları potaslı sıvının konduğu kap.*|| **bandırma keleteri,** *{ağız} Üzümleri bandırmak için kullanılan sepet.* [DS]|| **bandırma tahtası,** *{ağız} Bandırılan üzüm sepetlerinin üzerine konularak akan suyun tekrar su kabına akmasını sağlayan tahta.* [DS]|| **Bandırma taşı,** *Parke kaldırım yapımında kullanılan cam gibi parlak parçalı, magnezyum boratlı sert taş.*

bandırmak, [ban-dır-mak بانْدِرْمَق] *{ağız} gçl. f. [-ır]* **1.** Batırmak; bulaştırmak. *{eAT} (aynı)* [DS] **2.** Daha şeffaf, sarı görünmesi veya çabuk kuruması için kurutulacak üzüm incir ve kayısıyı potaslı sıvı içine daldırmak. **3.** *{ağız}* Suya batırmak; daldırmak. [DS] **4.** *{ağız}* Yemekten almasına, yemesine izin vermek. [DS] **5.** *{ağız}* Lokmaları yemeğin suyuna batıra batıra yemek. [DS] **6.** *{ağız}* Şerbeti tatlıya içirtmek; emdirmek. [DS]

bandırmalı, [ban-dır-ma-lı] *{ağız} sf.* Yasa dışı cinsel ilişkilerde bulunan kadın; orospu. [DS]

bandik, -ği [? bandik] *{ağız} is.* **1.** Şalvar. **2.** Çocuk ayakkabısı. **3.** Küçük lamba. **4.** Çabuk ateş alabilir, yanabilir madde; kav. **5.** Çam ağacından yapılmış bardak veya testi. **6.** Parmak. [DS] ⊡ **bandik atmak,** *{ağız} Parmak atmak.* [DS]

bandiklemek, [bandik *(parmak)* > bandik-le-mek] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(i)-yor]* **1.** Yemeğin kıyısından azıcık yemek; parmakla tadına bakmak. **2.** (Beceriksiz ve ehliyetsiz kişi için) bir işi beceremeyerek bozmak. [DS]

bando,[1] [İt. banda] *(bando) is. müz.* Vurmalı ve nefesli çalgılardan meydana gelmiş askerî mızıka topluluğu.

bando[2], [İt. in bando] *(ba'ndo) ünl.* Çekilmekte ya da koyuverilmekte olan bir halatın birden bırakılması için verilen *"Bırak!"* emri ve sözü.

bandocu, [bando-cu] *is.* Bandoda görevli olan kimse.

bandrol, -lü [Fr. banderole] *is.* **1.** Paket veya şişe ağzına süs olsun diye veya tüketicisinden önce açılmasın diye konulmuş renkli yaprak. **2.** Devlet tarafından belli bir verginin alındığını belirten küçük etiket. **3.** Bayrak direğinin tepesine süs olsun diye konulan uzun şerit.

bandura, [Yun. pandura > Fr. bandoura] *is. müz.* Moğollar tarafından bulunmuş, bugünkü mandolin, tambur ve balalaykanın babası sayılan bir telli çalgı.

bandurma, [ban-dur-ma] *{ağız} is.* Haşlanmış tavuk veya hindinin suyuna parmak kalınlığında dürülmüş yufkalar batırılıp tepsiye dizildikten sonra üzerine de haşlama etler konularak yapılan yemek. [DS]

bandurmak, [ban-dur-mak بندورمق] *{eAT} gçl. f. [-ur]* Batırmak; bulaştırmak.

bane, [Far. bāne بانه] *(ba:ne) is.* Kasık.

baneva, [Far. bānevā / bānüvā بانوا] *(ba:neva:) sf.* **1.** Mal mülk sahibi; zengin. **2.** Tanınmış; ünlü; meşhur.

bang[1], [ban / bañ / baṇg / bank / beng *(yans.)*] *is.* Kabaca bağırmayı, tavuk ve kuş ötüşünü anlatan kök. [Zülfikar] *bang-la-mak, bang-ıl bangıl, bang-ır bangır.* ⊡ **bang etmek,** *{ağız} Bağırmak; seslenmek; çağırmak.* [DS]

bang[2], [Far. bāng بانگ] *(ba:ng) {OsT} is.* **1.** Haykırma. **2.** Ses; seda. ⊡ **bāng-i Allāh,** *Ezan.*|| **bāng-i namāz,** *Ezan.*|| **bāng-i revârev,** *1. Büyük bir şahsın geldiğini haber vermek için çalınan borazan sesi. 2. İsrafil'in mahşer gününü ilan etmek için çalacağı söylenen ikinci boru sesi.*|| **bāng-zen,** *Haykıran; seslenen.*

bang[3], [bañ باڭ] *(bañ) {eT} is.* **1.** Bağırma. [DLT] **2.** *{eAT} is.* Ezan. ⊡ **bañ bañlatmak,** *{eAT} Ezan okutmak.*|| **bañ barmağı,** *{eAT} Şahadet parmağı.*|| **bañ sıgtamak,** *{eT} Bağırmak.* [DLT]|| **bañ virmek,** *{eAT} 1. Ezan okumak. 2. Yüksek sesle bağırmak; seslenmek.*

bang[4], [Far. bang بنگ] *is. argo.* Afyon; haşhaş bitkisinden çıkarılan uyuşturucu madde; haşiş.

banga[1], [ben-ġa > baña] *(baña) {eT} zm.* Teklik birinci kişi zamirinin verme durumu; bana. [ETY] ⊡ **baña seni gerek,** *{eAT} Bana sen gereksin.*

banga[2], [bang *(yans.)* > bang-a] *{ağız} is.* Yankı; aksiseda. [DS]

bangaboz, [Yun. panagatos *(iyi kalpli)*] *sf. argo.* Saf; bön; ahmak.

bangaçça, [İt. bancaccia] *(ba'ngaçça) is. dnz.* Gemide dizi halinde duran sandık ya da kasalar.

bangadak, -ğı [bang *(yans.)* > bang-adak] *{ağız} zf.* (Bağırmak, ağlamak için) birdenbire. [DS]

bangaru, [ben > ben-ġaru] *(bañaru) {eT} zm.* Teklik birinci kişi zamirinin yönelme durumu; bana doğru.

banger, [İt banchiere] *is. argo.* Çok zengin kimse.

bangıdak, -ğı [bang *(yans.)* > bang-ı-dak] *{ağız} zf.* (Ağlamak için) yüksek sesle. [DS]

bangıl, [bang *(yans.)* > bang-ıl] *is.* Yüksek sesle bağırma, ağlama, uluma bildiren yansımalı gövde. ⊡ **bangıl bangıl,** *{ağız} 1. (Konuşma için) kaba, hiddetli ve yüksek sesle. 2. (Suyun akışı için) çağıl çağıl; gürül gürül.* [DS]|| **bangıl bungul,** *{ağız} (Konuşma için) kaba ve yüksek sesle.* [DS]

bangıldamak, [bang *(yans.)* > bang-ıl-da-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-d(ı)-yor]* Yüksek sesle ve öfkeli olarak bağırmak; rasgele bağırarak konuşmak. [DS]

bangır, [bang *(yans.)* > bang] *is.* Yüksek sesle bağırma, haykırma bildiren yansımalı gövde. ⊡ **bangır bangır,** *1. Gürültülü bir şekilde; avazı çıktığı kadar. 2. Yüksek sesle. 3. {ağız} Çok üzüntülü olarak.* [DS]|| **bangır bangır bağırmak,** *Bütün kuvvetiyle, avazı çıktığı kadar bağırmak.*|| **bangır bangır konuşmak,** *{ağız} Yüksek sesle konuşmak.* [DS]

bangırdama, [bang *(yans.)* > bang-ır-da-ma] *is.* Bangırdamak işi.

bangırdamak, [bang *(yans.)* > bang-ır-da-mak] *gçsz. f. [-r] [-d(ı)-yor]* Öfkeden yüksek sesle bağırıp çağırmak.

bangırdmak, [bang *(yans.)* > bang-ır-t-mak] *{ağız} gçl. f. [-ır]* Sinirlendirerek bağırmasına yol açmak. [DS]

bangırmak, [bang *(yans.)* > bang-ır-mak] *{ağız} gçsz. f. [-ır]* (Manda için) bağırmak. [DS]

bangış, [? bangış] *{ağız} is.* Dişi yaban domuzu. [DS]

bangilenmek, [bang-i-le-n-mek] *{ağız} gçsz. f. [-ir]* Budalalık etmek; dikkatsizlik etmek. [DS]

banglamak[1], [bang *(yans.)* / Far. bang > bañ-la-mak باڭلامق] *(bañlamak) {eAT} gçsz. f. [-r]* **1.** Yüksek sesle bağırmak; haykırmak; seslenmek; çağırmak; *{ağız} (aynı).* [DS] **2.** Ezan okumak. [DK] **3.** Gök gürlemek. **4.** *{ağız}* (Horoz için) ötmek. [DS] **5.** *{ağız}* (Eşek için) anırmak. [DS] **6.** *{ağız}* Sayıklamak. [DS] **7.** *{ağız}* (Sır için) ağzından kaçırmak; söyleyivermek. [DS]

banglamak[2], [bang *(yans.)* > bañ-la-mak] *(bañlamak) {ağız} gçsz. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Davetsiz gelmek. [DS]

bangnamak, [bang *(yans.)* > bañ-la-mak] *(bañnamak) {ağız} gçsz. f. [-r] [-n(ı)-yor]* → banglamak[1]. [DS]

banı, [ban-ı] *{ağız} is.* **1.** Yayla evi; çiftlik. **2.** Mandıra; ağıl. [DS]

banıç, -cı [ban-ıç] *{ağız} is.* **1.** Banak. **2.** Yudum. [DS]

banıkmak, [ban-ık-mak] *{ağız} gçsz. f. [-ır]* **1.** Çok susamak; hararetlenmek. **2.** Bunalmak; sıkılmak. [DS]

banım, [ban-ım] *{ağız} is.* **1.** Banak. **2.** Yudum. **3.** Az kalmış yemek. **4.** Sütün kaymağı. [DS]

banıt, [Sansk. phānita] *{eT} is.* Şurup. [EUTS] [Gabain]

bani, [Ar. binā *(kurmak)* > bānī بانى] *(ba:ni:) {OsT} is.* **1.** İnşa eden veya ettiren; yapan, yaptıran. **2.** Kuran; kurucu; müessis. **3.** Yaratıcı *(Allah).*

banjo, [İsp. > Amerikan İng. banjo] *(ba'njo) is. müz.* **1.** Amerikan zencilerinin kullandığı, daha sonra da caz topluluklarında yer almış bulunan göğsü deri kaplı, yuvarlak gövdeli, uzun saplı, telli saz; banço.

bank[1], [ban / bañ / bang / bank / beng *(yans.)*] *is.* Kabaca bağırmayı, tavuk ve kuş ötüşünü anlatan kök. [Zülfikar] *bank-ır-mak, bank-ıl bankıl.*

bank[2], [Far. bang *(afyon)*] *{ağız} sf.* Sersem; budala; şaşkın; duygusuz. [DS] ☞ **bank olmak,** *{ağız} Sersem olmak.* [DS]

bank[3], [Alm. banki > Fr. banque] *is.* **1.** Park ve bahçelerde oturmak için konulmuş uzunca ve arkalıklı bir çeşit sıra. **2.** Camcıların aletlerini yerleştirdikleri küçük sıra. **3.** *dnz.* Kürekçi sırası.

bank[3], [Fr. banque] *is.* Bankanın kısaltılmışı.

bank[4], [Dan. banke > İng. bank *(sığlık)*] *is. dnz.* Denizlerde mercan kayalıklarından meydana gelmiş sığ ve tehlikeli yer.

bank[5], [İt. banco *(sıra, masa)*] *is.* Mağazalardaki tezgâh.

banka[1], [İt. banco *(para bozma tezgâhı)*] *(ba'nka) is.* **1.** Faizle para alıp veren, çeşitli parasal işlemler yapan, kasalarında para veya değerli eşya saklayan kuruluş. **2.** Bankacılık işlemlerinin yapıldığı yer. ☞ **banka cüzdanı,** *Bankada hesabı olanlara hesaplarının dökümünü göstermek amacıyla verilen küçük defter.* || **banka gibi,** *Çok zengin kimse.* || **bankadan para çekmek,** *Bankadaki hesabından para almak.* || **bankaya para yatırmak,** *Bankadaki hesabına para koymak.*

banka[2], [İt. banco] *is. dnz.* Kadırgalarda kürekçilerin oturduğu sıra.

bankacı, [banka-cı] *is.* **1.** Bankada görevli ve bankacılık işlemleri ile uğraşan kimse. **2.** Bankası olan kişi. **3.** Banka yöneticisi.

bankacılık, -ğı [banka-cı-lık] *is.* **1.** Bankacının işi; bankacının mesleği. **2.** Bankalar tarafından yapılan veya bankalarca gerçekleştirilen işler. ☞ **bankacılık hukuku,** *huk. Bankaların kuruluşunu, işleyişini ve yaptığı çalışmaların denetlenmesi usullerini düzenleyen hukuk kuralları.*

bankamatik, -ği [banka+ (oto)-matik] *is.* Banka gişelerine gitmeden şifreli özel kartlarla para çekme, yatırma, havale vb. işlemleri günün her saati yapabilen para makinesi, *(20. yy. sonu).*

banke, [Rus. banka => banke] *{ağız} is.* İçine reçel, salça vb. konulan toprak kap; çömlek. [DS]

banker, [İt. banchiere > İng. banker] *is.* **1.** Banka sahibi; bankacı. **2.** Hisse senedi, tahvil alım satımı ile uğraşan, faizle para toplayıp isteyenlere yine faizle para veren kişi. **3.** Büyük miktarda altın ve para ticaretiyle uğraşan kişi. **4.** *mecaz.* Çok zengin kişi.

bankerlik, -ği [banker-lik] *is.* **1.** Bankerlerin işi ve mesleği. **2.** Bankerlerce gerçekleştirilen iş ve işlemlerin tümü.

bankerzede, [İng. banker + Far. zede *(uğrayan)*] *is.* Bankerden para aldığı parayı ödeyemediği veya yüksek faiz umarak çok büyük miktarda para yatırıp geriye tahsil edemediği için çok büyük zarara uğramış kişi, *(20. yy. sonu).*

banket, [Fr. banquette] *is.* **1.** Karayollarının kaplama dışında kalan, taşıtların güvenle durmaları için veya yayaların kullanımına ayrılmış çakıllı bölüm. **2.** Arkalıksız, küçük oturaklı sıra; küçük bank.

bankıl, [bank *(yans.)* > bank-ıl] *{ağız} is.* Yüksek sesle bağırmayı anlatan yansımalı gövde. [DS] ☞ **bankıl bankıl,** *{ağız} (Ağlamak için) yüksek sesle ve acı acı.* [DS]

bankır, [bank *(yans.)* > bank-ır] *is.* Kabaca bağırmayı, tavuk ve kuş ötüşünü anlatan yansımalı gövde. ☞ **bankır bankır bağırmak,** *{ağız} Avazı çıktığı kadar bağırmak.* [DS]

bankırmak, [bank *(yans.)* > bank-ır-mak] *{ağız} gçsz. f. [-ır]* **1.** Böğürmek. **2.** Bağırmak; bağrışmak. [DS]

bankiz, [Alm. Bank *(geniş blok)* + Eis *(buz)* ? > Fr. banquise] *is. coğ.* Kutup bölgelerinde deniz suyunun donmasıyla meydana gelen geniş buzluk alan; buzla.

banknot, [İng. bank *(banka)* + note *(kâğıt)*] *is. bank.* **1.** Banka kâğıdı. **2.** Kâğıt para; kaime. **3.** Lira.

banko, [İt. banco] *(ba'nko) is.* **1.** Bir kuruma iş için gelenlerle görevliler arasında yer alan yüksek ve dar masamsı bölme. **2.** Ayak üstü yemek yenen yerlerde duvara bitişik dar tabla; büfe. **3.** At yarışı ve loto gibi tahmine dayalı kumar oyunlarında kazanacağına kesin gözü ile bakılan seçenek. **4.** Oyunu yöneten kişinin ortaya koyduğu para. **5.** Kumar oyununu yöneten kişi.

banlama, [ban-la-ma] *is.* Banlamak işi.

banlamak[1], [bang *(yans.)* > ban-la-mak] *gçsz. f. [-r] [-l(ı)-yor]* **1.** Yüksek sesle bağırmak; seslenmek; haykırmak; *{ağız} (aynı).* [DS] **2.** Ezan okumak. **3.** *{ağız}* (Horoz için) ötmek. [DS] **4.** Gök gürlemek. **5.** *{ağız}* Anırmak. [DS] **6.** *{ağız}* Sayıklamak. [DS] **7.** *{ağız}* Gizlenmesi gereken şeyi söyleyivermek. [DS] **8.** *{ağız}* Şaşmak. [DS]

banlamak[2], [dam-la-mak ? > ban-la-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Davetsiz gelmek. [DS]

banliyö, [Fr. ban *(yasak)* + lieue *(fersah)* > banlieue] *(ba'nliyö) is.* Bir şehrin yakınında oturma alanı olarak düzenlenmiş küçük kasaba veya köy; dış mahalle; çevre; dolay. ☞ **banliyö treni,** *Şehir ile banliyö arasında işleyen tren.*

banma, [ban-ma] *is.* **1.** Banmak eylemi. **2.** *{ağız}* Çamaşır yıkamak, pekmez kaynatmak için kullanılan altı dar ağzı geniş bakır kap; kazan. [DS] **3.** *{ağız}* Kap içinden hayvan gibi eğilerek ağzını batırıp su içme. [DS]

banmaç, [ban-maç] *{ağız} is.* Un ile yapılan sirkeli ve sarımsaklı bir yemek. [DS]

banmak, [bā-mak > ba-n-mak] *{eT} gçl. f. [-ar]* **1.** Bağlanmak. [DLT] **2.** (Okluk için) beline bağlamak; bağlanmak; kuşanmak. [ETY] [DLT] **3.** Yemek amacıyla bir yiyeceği sulu ya da tuz, biber gibi toz bir maddeye batırıp çıkarmak. **4.** *{ağız}* Kap içinden hayvan gibi eğilerek ağzını batırıp su içmek. [DS] **5.** *{ağız}* (Kedi, köpek vb. için) yiyeceklere dilini batırmak. [DS] **6.** *dönşl. f. {ağız}* Batmak; batıp çıkmak; her tarafı bulaşmak. [DS]

banmık, [bā-n-mıḳ] *{eT} is.* Bir tür hastalık. [EUTS]

bansı, [ban-sı] *{ağız} is.* Sığırların yem ve ot yedikleri yemlik. [DS]

bansımak, [ban-sı-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r]* Götürü iş almak. [DS]

bant, -dı [Fr. bande] *is.* **1.** Düz, dar, yassı bağ; şerit. **2.** Küçük yaraları kapatmak için üzerine yapıştırılan ilaçlı kâğıt. **3.** Ses ve görüntü kaydetmek için kullanılan manyetik şerit. ◘ **banda almak,** *Bir sesi veya görüntüyü özel cihazla kaydetmek.*|| **bant doldurmak,** *Bir bandı ses veya görüntü ile doldurmak.*|| **banttan vermek,** *Daha önceden banda kaydedilmiş görüntü veya sesi radyo ve televizyondan yayınlamak.*

banting, [bāndeñ / bantiñ] *(bantiñ) {eT} is.* Oturmaya mahsus sıra. [EUTS]

bantlama, [bant-la-ma] *is.* Bantlamak işi.

bantlamak, [bant-la-mak] *gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* **1.** İki ve daha çok nesneyi bir bant ile tutturmak; bantla bağlamak. **2.** Bant yapıştırmak.

banu, [Far. bānū بانو] *(ba:nu:) {OsT} is.* **1.** Bayan; kadın; hanım. **2.** Hanımefendi; prenses; soylu kadın. **3.** Gelin. **4.** Şarap, gül suyu gibi sıvıların kabı; sürahi. ◘ **bānū-yı maşrık,** *Doğu prensesi; Güneş.*|| **bānū-yı Mısr,** *Mısır prensesi; Yusuf ile Züleyha hikâyesinin kadın kahramanı; Zeliha.*

banuc, [Far. bānūc بانوج] *(ba:nu:c) is.* Salıncak.

banyo, [Lat. balneum > İt. bagno] *(ba'nyo) is.* **1.** Binaların, yıkanma, temizlik ve tuvalet ihtiyacı için ayrılmış, içinde lavabo, tuvalet ve duş, küvet gibi tesisatı bulunan bölümü; akarca; armak; çimek; duş; gusülhane; hamam. **2.** Yıkamak veya yıkanmak eylemi. **3.** Tedavi ve sağlığı korumak amacıyla dezenfektan bir sıvı içine vücudun bir bölümünü daldırma işi. **4.** Teknik bir işlem için özel olarak hazırlanmış sıvı. **5.** İçinde yıkanılan tekne ve küvet. **6.** Sıcak su tedavisinin uygulandığı yer; ılıca; kaplıca. **7.** Tedavi amacıyla vücudun tamamım veya bir bölümünü güneşin kimyasal ve fiziksel etkisinde bırakmak. ◘ **banyo havlusu,** *Yıkandıktan sonra kullanılmak üzere imal edilmiş büyük boy havlu.*|| **banyo kazanı,** *Termosifon.*|| **banyo küveti,** *İçine sıcak su doldurularak yıkanılan özel yapılmış tekne.*|| **banyo sabunu,** *Yıkanılırken kullanılan özel sabun.*|| **banyo süngeri,** *Yıkanırken sabunlanmakta kullanılan özel temizlik aracı.*|| **banyo teknesi,** *{ağız} Çamaşır teknesi.* [DS]|| **banyoya girmek,** *Su dolu küvet içine girerek yıkanmak.*|| **banyo yapmak** (etmek), *Yıkanmak; çimmek.*

banyol, [İt. bagnuolo *(küçük hamam)*] *{OsT} is.* Kadırgada kürek mahkûmu olanların hapishanesi.

banzala, [? banzala] *{ağız} sf.* Biçimsiz; büyük. [DS]

banzı, [Kençek. banzı] *{eT} is.* Bağ bozulduktan sonra asmalarda kalan taneler. [DLT]

baobap, -bı [Ar. bū hibab / Afrika yer. d. baobab] *is. bot.* Afrika ve Asya'nın sıcak bölgelerinde yetişen, gövdesinin çapı çok geniş, kabağı andıran tatlı meyveleri olan, kabuğunun sert lifleri dokumacılıkta kullanılan bir ağaç, *(Adansonia digitata).*

bap, -bı [Ar. bāb باب] *{OsT} is.* **1.** Kapı. **2.** Kitap bölümleri. **3.** Konu. **4.** Arap gramerinde mastar çeşitlerinden her biri. ◘ **bap tutmak,** *{eAT} Uğurlu saymak.*

bapir, [Kürt. bāw *(baba)* + pīr *(yaşlı)* > bāw-i pīr] *{OsT} is.* Hükümdar; reis.

bapur, [İt. vapore *(buhar)*] *{ağız} is.* → vapur. [DS]

-bar, [Far. bāriden *(yağmak)* > -bār بار -] *(ba:r) {OsT} son ek.* **1.** Sonuna getirildiği isimlere *"yağan, yağdıran, saçan, serpen, döken"* anlamları katarak birleşik sıfatlar yapan Farsça bir son ek. **2.** Bir yerin içindeki bolluğu ve kalabalığı anlatan son ek.

Bar, [Ar. bārī *(yaratan)* بار] *(ba:r) {eT} {OsT} is.* Tanrı. ◘ **Bār-i hüdā,** *{OsT} Allah; Tanrı.*

ba'r, [Ar. baʿr بعر] *is.* (Küçük küreler halindeki) hayvan pisliği.

bar[1], [bar *(yans.)*] *is.* Yüksek sesle bağırmayı, ağız kavgası gürültüsünü anlatan kök. [Zülfikar] *bar bar bağırmak.* ◘ **bar bar,** *(Bağırmak için) öfkeli ve yüksek sesle.*|| **bar bar bağırmak,** *Yüksek sesle bağırmak, çağırmak.* || **bar vermek,** *{ağız} Bir kimsenin üzüntü ile ağlayıp sızlamasına dayanamamak.* [DS]

bar[2], [bar / par *(yans.)*] *is.* Alevlenmeyi, parlamayı anlatan kök. [Zülfikar] *bar-la-mak.*

bar[3], [bā-mak *(olmak; mevcut olmak; var olmak)* > bā-r *(r: geniş zaman eki)* / ba-r-ır] *(ba:r) {eT} is.* **1.** Var; mevcut. [İKPÖy.] [Yüknekî] [Gabain] [Üç İtigsizler] [Nevâyî] [DLT] [Tekin] [ETY] **2.** *sf.* Hep. [EUTS] **3.** Büyük. [DLT] **4.** Varlık. ◘ **bar mu?** *Var mı?* [DLT]|| **bar yigde,** *İri iğde (Zizypha rubra).* [DLT]

bar[4], [ba-mak > ba-r] *{eT} is.* **1.** Düğüm. **2.** Anlaşma; akit. **3.** Sulh.

bar[5], [Erme. p'ar / mar > bar بار] *{eAT} is.* **1.** Kir; pas. **2.** Kapların dibinde oluşan tortu. **3.** *{ağız}* Sirke ve pekmez gibi sıvıların üzerinde meydana gelen küf; por. [DS] **4.** *{ağız}* Hastalıktan dolayı ağızda meydana gelen beyazlık. [DS] **5.** *{ağız}* Sürahi, çaydanlık ve bardak gibi kaplarda oksitlenme vb. nedenlerle meydana gelen pas; tortu; kireç. [DS] **6.** *{ağız}* Tükürük; salya. [DS] **7.** *{ağız}* Yapışkan olan herhangi bir madde. [DS] ⊟ **bar bağlamak,** *{ağız} Kir tutmak; kirlenmek; kireç bağlamak.* [DS]

bar[6], [Erme. bar / par *(oynamak, dans)*] *is. folk.* **1.** Erzurum ve dolaylarında el ele tutuşularak oynanan hareketli bir halk oyunu. **2.** *{ağız}* Deniz turu. [DS]

bar[7], [Far. bār بار] *(ba:r) {OsT}* **1.** Yük. **2.** Hamilelerin karınlarında taşıdıkları cenin. **3.** *mecaz.* Sıkıntı, üzüntü. **4.** Yay kirişi. **5.** Meyve, çiçek ve yaprak gibi ağaç ürünleri; meyve ağaçları ile sebzelerin çiçekleri. *{ağız} (aynı)* [DS] **6.** *mecaz.* Sermaye; ana mal. **7.** *{ağız}* Fasulye, bezelye gibi bitki tohumlarının yeşil kabuğu. [DS] ⊟ **bār-āver,** *{OsT} 1. Bol meyve veren; meyveli. 2. İyi sonuç veren; faydalı.*|| **bār-ber,** *{OsT} Yük taşıyan; hamal.*|| **bār-berdār,** *{OsT} 1. Yük kaldıran hamal. 2. Sıkıntıya tahammül eden; sabırlı.*|| **bār-dān,** *{OsT} 1. Bavul, denk, dolap, çekmece gibi içine eşya konulan yer. 2. Şarap şişesi.*|| **bār-dār,** *{OsT} 1. Yüklü; hamile. 2. (Ağaç için) bol meyveli.*|| **bār-gîr,** *{OsT} 1. Yük kaldıran; yük tutan. 2.* → bargir.|| **bār-ı dil,** *{OsT} Gönül yükü; gam; keder.*|| **bār-ı girān,** *{OsT} Ağır yük.*|| **bār-hāne,** *{OsT} 1. Yüklük. 2. Yolcu eşyası indirilecek yer.*|| **bār-ı hayāt,** *{OsT} 1. Hayat yükü. 2. Yaşamın ağır yönleri.*|| **bār-ı intizār,** *Bekleme yükü; beklemenin verdiği ıstırap.*|| **bār-ı istihfāf,** *Küçük görülmeden duyulan üzüntü.*|| **bār-ı kaza,** *Kaderin verdiği elem ve üzüntüler; kader yükü.*|| **bār-ı keder,** *{OsT} Üzüntü yükü; keder yükü.*|| **bār-ı mihnet,** *{OsT} Eziyet ve elem yükü.*|| **bār-keş,** *{OsT} 1. Yük kaldıran hamal. 2. Sıkıntıya tahammül eden; sabırlı.*|| **bar-mend,** *{OsT} (Ağaç için) meyveli; meyve veren.*|| **bar olmak,** *{OsT} Yük olmak.*|| **bar olma yar ol!** *{OsT} "Kimseye yük olma, yardımcı ol" anlamında kullanılan iyi dilek sözü.*|| **bār-nāme,** *{OsT} Yük ve eşya belgesi.*|| **bār-senc,** *{OsT} Yük tartan kantar.*|| **bār ü bengāh,** *{OsT} Taşınabilecek eşya; bagaj.*

bar[8], [Far. bār بار] *(ba:r) {OsT} zf* Kere; misli.

bar[9], [Far. bār بار] *(ba:r) {OsT} is.* **1.** Giriş; girişe verilen izin. **2.** *{ağız}* Bahçe çevresine harçsız olarak çalı çırpı vb. şeyden yapılan duvar. [DS] ⊟ **bār-gâh,** *{OsT} 1. Mesken; konut. 2. Girmek için izin alınması gereken özel yer veya makam.*|| **bār-geh,** *{OsT}* → bar-gâh.

bar[10], [Fr. barre] *is.* **1.** Çubuk halindeki jimnastik aleti. **2.** Dansçıların alıştırma çalışmaları yaptıkları duvarlara tutturulmuş ağaç sopalar.

bar[11], [Lat. barra *(parmaklık, engel)* > İng. / Fr. bar] *is.* **1.** Meyhanelerde müşterilerin ayakta içki içtikleri yüksekçe tezgâh. **2.** Dans edilip eğlenilen içkili yer. **3.** *gnşl.* Tiyatro, vapur vb. yerlerde içki içilen yer. ⊟ **bar kadını,** *İçkili yerlerde müşterilerle onların hesabından içki içip onları eğlendiren kadın.*

bar[12], [İng. bar] *is. matb.* Kesme ve ayırma işareti olarak kullanılan iki paralel çizgi; (//).

bar[13], [Yun. baros *(ağırlık)* > Fr. bar] *is.* Hava basınç birimi. **bara**[1], [bara] *{eT} is.* **1.** Bir ilaç. [EUTS] **2.** Bir tartı ölçüsü birimi. [EUTS] **3.** *{ağız}* Demirden kaldıraç çubuğu. [DS]

bara[1], [bara] *{eT} is.* **1.** Bir ilaç. [EUTS] **2.** Bir tartı ölçüsü birimi. [EUTS]

bara[2], [Bulg. bara] *{ağız} is.* **1.** Bataklık. **2.** Göl. **3.** Sis; duman. **4.** Ocak başı. [DS]

bara[3], [Yun. mpára] *{ağız} is.* Demirden kaldıraç çubuğu. [DS]

Baraba, [baraba] *is.* Batı Sibirya'da yaşayan bir Türk kavminin adı.

baraban, [Far. bālā-bān => balaban] *is.* → balaban.

barabar, [Far. ber ā ber برابر] *{ağız} zf.* → beraber. [DS]

barabarlaşmak, [Far. ber ā ber + T. -le-ş-mek برابرلشمق] *{OsT} {eAT} işteş. f. [-ur]* Beraberleşmek.

barabat, [Yun. parapat] *{ağız} is.* **1.** Bir tür balık ağı. **2.** *gnşl.* Hile; düzen; yalan. [DS]

baracuk, [*eT.* barak > barak-çuk] *{eAT} is.* Uzun tüylü küçük köpek.

baragadi, [Yun. paragadi] *{ağız} is.* Çok iğneli uzun balık oltası. [DS]

baragan, [bar-mak *(varmak)* > bar-ağan] *{eT} sf.* Daima giden; çok varan; çok giden. [DLT]

baragidi, [Yun. bre *(hey)* + T. gidi / bar-mak *(varmak, gitmek)* + git-mek > bar-a gid-i ?] *{ağız} ünl.* Adama bakın; hey! [DS]

baraj, [Fr. barrage] *is.* **1.** Taşma tehlikesini azaltmak veya biriktirerek suyundan çeşitli şekillerde yararlanmak amacıyla bir akarsuyun önüne yapılan set. **2.** Bir sınavda başarılı sayılmak için aşılması gereken puan. **3.** Bir seçimde seçilebilmek için alınması gereken en az oy. **4.** Engel. ⊟ **baraj ateşi,** *as. Düşmanın bir bölgeyi ele geçirmek için ilerlemesini engellemek kasdıyla açılan sürekli ateş.*|| **baraj gölü,** *Bir akarsuyun baraj arkasında meydana getirdiği su birikintisi.*|| **barajı aşmak,** *Bir imtihan veya seçim yarışında getirilen en az puan veya oyu geçmek.*|| **baraj yapmak** (kurmak), *spor. Futbolda yakın mesafeden kaleye yapılan atışlarda rakip takım oyuncular tarafından, 9.15 m.den kaleyi kapatacak şekilde engel meydana getirmeleri.*

barak[1], **-ğı** [bar-mak *(varmak, gitmek)* / bar *(yüksek, iri)* > bar-aḳ / Far. bārak] *is.* **1.** Uzun ve sık tüylü iyi koşan bir av köpeği. *{eT} (aynı)* [DLT] **2.** *gnşl.* Uzun tüylü çuha. **3.** *{ağız}* Çok akıllı insan. [DS] **4.** *{ağız}* Kır bekçisi; korucu. [DS] **5.** *{ağız} folk.* Kız evinden oğlan evine gönderilen çiçek veya üzeri işlemeli mendil. [DS]

barak[2], **-ğı** [bar-ak] *{ağız} is.* **1.** Yeşillenmiş sazlık. **2.** Kirli göl. [DS]

barak[3], **-ğı** [Ar. varaḳ => barak] *{ağız} is.* Yaldızlı kâğıt. [DS]

barak[4], **-ğı** [bar-ak] *{ağız} sf.* **1.** Çiçek bozuğu; çopur. **2.** Çorak. **3.** Karışık renkli. **4.** Eğri. [DS]

barak[5], **-ğı** [Barak] *is. Müz.* Bir türkü ağzı.

baraka, [İt. barraca] *is.* **1.** Hafif malzemeden yapılmış, çabuk kurulup sökülebilen, tek katlı ve temelsiz bina. **2.** Derme çatma malzemeden yapılmış barınak; huğ.

barakan, [barak > barak-an] *is.* Kaba yünden yapılmış bir tür sof.

Baraklar, [barak-lar] *öz. is.* Oğuzların Bayat boyuna bağlı Gaziantep ve Nizip dolayları ile komşu Suriye topraklarında yakın köylerde yaşayan ve tarımla geçinen, laik yaradılışlı, geleneklerine bağlı bir Türk boyunun adı.

baraklı, [baraḳ-lıġ > baraklı] *sf.* Köpeği olan; köpekli.

baraklıg, [bar-aḳ-lıġ] *{eT} sf.* Köpeği olan; köpekli. [DLT]

baral, [? baral] *{ağız} sf.* Benekli. [DS]

baralak, -ğı [baral-ak ?] *{ağız} is.* Yeni çıkan meşe yaprağı. [DS]

baram, [bar *(var)* > baram / barım] *{eT} is.* **1.** Mal; servet; varlık. [EUTS] **2.** Zenginlik. [EUTS]

barama, [Far. behrāme بهرامه] *{ağız} is.* İpek kozası. [DS]

baramina, [Yun. paramina] *{ağız} is.* Kayaları delip parçalamakta kullanılan iki metre boyunda sekiz köşeli demir çubuk; külünk. [DS]

baramit, [Sansk. paramitā] *{eT} din.* Çare yolu; halletme yolu. [EUTS]

baramlıg, [baram-lıġ / barım-lıġ] *{eT} sf.* Müreffeh; varlıklı; zengin [EUTS] [Gabain]

baran[1], [baran] *{ağız} sf.* Yüksek; ulu. [DS]

baran[2], [Far. bāriden *(yağmak)* > bārān باران] *(ba:ra:n) {OsT} is.* Yağmur. ⧉ **bārān-dîde,** *{OsT} 1. Yağmur görmüş. 2. Başından çok olay geçmiş; tecrübeli.*|| **bārān-rîz,** *{OsT} Yağmur saçan; yağmur gibi dökülen.*|| **bārān-zede,** *{OsT} Yağmurda ıslanmış.*

baran[3], [Erme. paran] *{ağız} is.* **1.** Meyve ağaçları dizisi; üzüm ve meyve ağaçları dizisi. **2.** Çift sürerken sabanın açtığı iz. **3.** Sebze fidelerinin dikildiği hendek; karık. **4.** Bostan. [DS] ⧉ **baran etmek,** *{ağız} Zeytinlik ve incirlikleri iki defa sıkça sürmek.* [DS]

baran[4], [Slav. baran / Zaza Kürt. beran / İt. barramina] *{ağız} is.* Üç yaşındaki koç; iri koç. [DS]

barana[1], [Yun. perama] *is.* **1.** Çatal kazık; fasulye sırığı; üzüm çubuklarını dayamaya yarayan çatal ağaç; *{ağız} (aynı).* [DS] **2.** Bağ ve bahçe etrafındaki çit. **3.** *{ağız}* İnce döşeme. [DS] ⧉ **barana demiri,** *{ağız} Kuyu kazmak, taş çıkarmak için kullanılan elli altmış santimetre sapı olan bir tür demir.* [DS]

barana[2], [Ar. Būrān *(Halife Me'mun'un eşi)* > borana / barana] *{ağız} is.* **1.** Lop yumurtanın üzerine sarımsaklı yoğurt dökerek yapılan yemek. **2.** Salata; ot yemeği. **3.** Ispanak, semizotu gibi sebzelerden yapılan yemek. **4.** Kuru üzüm, nohut ve koyun eti ile yapılan yemek. [DS]

barana[3], [Slav. boraná / braná] *{ağız} is.* Tırmık. [DS]

barana[4], [Far. bār-ḫāne بارخانه] *(bara:ne) {ağız} is.* **1.** Göç kafilesi. **2.** Göç. **3.** Amaçları ve çalışmaları bir olan kişilerin meydana getirdiği topluluk; kafile; grup; bölük; küme; parti. **4.** Toplantı. [DS]

Barani, [Sansk. baharanī] *{eT} öz. is.* Bir yıldız adı. [EUTS]

barani, [Far. bārān-ī بارانى] *(ba:ra:ni:) sf.* **1.** Yağmurla ilgili. **2.** *is.* Yağmurluk; kaput.

baranlamadan, [baran-la-ma-dan] *{ağız} zf.* Ansızın. [DS]

baranlık, -ğı [baran-lık] *{ağız} is.* **1.** Baran[3] yapılacak yer; Meyve ağacı dikilecek yer. **2.** Fidelik. [DS]

barapahna, [Yun. parapahna] *{ağız} is.* Dört köşeli tahta hayvan yemliği; yalak. [DS]

baranta, [Mog. / *eT.* bar-mak > bar-anta?] *is.* Yağma için yapılan akın; baramta. barumta, parıntı.

baras, [Ar. baraṣ برص] *{OsT} is.* Vücutta yer yer beyaz lekeler meydana getiren ve tedavisi olmayan bir hastalık.

barası, [bar-mak > bar-ası] *{eT} sf.* (Yer için) varılacak; gidilecek. [DLT]

barata, [İt. berretta] *(bare'ta) is.* **1.** İmparatorluk döneminde bostancıların, topçuların ve kapıcıların giydikleri kırmızı çuhadan yapılmış, ucu kıvrık, uzun külah. **2.** *{ağız}* Leş. [DS] **3.** *{ağız}* Artık; kalıntı. [DS]

baratarya, [İt. baratarìa > Fr. barater *(aldatmak)*] *(barata'rya) is.* **1.** Aldatmak, hile yapmak. **2.** *dnz.* Kaptanın ve gemi adamlarının, yük sahibi veya sigortacı aleyhine, kasıtlı davranışları.

barav, [Erme. barav] *{ağız} is.* Kocakarı. [DS]

barayı, [Far. bī-rey *(düşünmeden)* => barayı] *{ağız} is.* Rıza; razı olma; muvafakat etme. [DS]

barba, [İt. barba *(sakal)* > Yun. barbas] *(ba'rba) is.* **1.** Sakallı erkek; ihtiyar. **2.** *argo.* Meyhane işleten adam; meyhaneci. **3.** *{ağız}* Araba tekerleğinin ortasındaki yuvarlak demir. [DS] **4.** *{ağız}* Karadaki ka-

yık ve motorların dengesini sağlamak için destek olarak kullanılan kısa kütük. [DS] **5.** *{ağız}* Ağaç temel. [DS] **6.** *ünl.* Rum meyhaneciye seslenme sözü.

barbah, [Ar. barbā بربا] *{OsT} is.* **1.** Mısırlıların tapınağı. **2.** Mısır'ı koruduğuna inanılan taş sütun biçimindeki tılsım.

barbakan, [Ar. bāb'el-bāḳare *(sığır deliği)* > İsp. barbacana > Fr. barbacane] *is.* **1.** İstihkâm. **2.** Kale kapılarını savunmak için meydana getirilmiş tahkimli mevzi. **3.** Güvenli bir şekilde ateş edebilmek için kale duvarlarından açılan mazgal.

barbal, [Gürc. borbal *(tekerlek, çark)* > barbal] *{ağız} is.* **1.** Değirmenin dönmesini sağlayan suyun çarptığı kanatlar. **2.** Kurutulmak için dizilmiş mısır demetleri. [DS]

barbar[1], [bar *(bağırma sesi)* + bar] *{ağız} sf.* **1.** Gürültücü, patırtıcı. **2.** Palavracı. **3.** Atak. **4.** Yabancı. **5.** Bir kimsenin aleyhinde bulunan, kötülük yapan. **6.** Gelişigüzel ve saygısızca konuşan. [DS]

barbar[2], [Lat. barbarus > Yun. barbaros *(Grek olmayan)* > Fr. barbare] *is.* **1.** (Eski Yunan, Roma için) Got, Vandal, Burgont, Süev, Hun, Alan, Frank kavimleri ve daha sonra Hıristiyanlara göre kendilerinden olmayan kavimler. **2.** Uygarlaşmamış kavim. **3.** *gnşl.* Kaba ve zalim kimse. **4.** *{ağız}* Sert kimse; haşin adam. [DS]

barbarca, [barbar-ca] *zf.* **1.** Barbarlara yakışır biçimde. **2.** Kabaca.

barbariça, [Yun. barbarikion] *{OsT} is.* Bir kumaş türü.

barbarişke, [İt. bozza alla barbaresca] *is. dnz.* Halat düğümleme yöntemlerinden biri.

barbarizm, [Fr. barbarisme] *is. dbl.* Bir sözün fonetik veya morfolojik yapısında yapılan büyük yanlışlık.

barbarlaşma, [barbar-la-ş-ma] *is.* **1.** Barbarlaşmak işi. **2.** Eski Roma'da halkın, barbarların etkisi ile gelenek ve görenek bakımından yozlaşması.

barbarlaşmak, [barbar-la-ş-mak] *dönşl.* *[-ır]* **1.** (Eski Roma imparatorluğu halkı için) barbar kavimlerin etkisi ile kendi örf ve âdetlerini kaybetmek. **2.** Barbar gibi davranmak.

barbarlık, -ğı [barbar-lık] *is.* **1.** Barbar olma durumu. **2.** Bir barbardan beklenebilecek davranış; vahşilik; canavarlık. **3.** Roma fetihlerinin sonunda, Yunan-Latin kültürüne karşı yönelen kuvvetlerin tümü. **4.** (Hristiyanlar için) Hristiyan olmayan milletlerin durumu.

barbaşı, [bar+baş-ı] *is.* Erzurum yöresi oyunlarında oyuncuların sağ tarafında yer alan ve oyunun düzenini sağlayan kişi; barı yöneten kişi.

barbata, [İt. barbetta *(sakal)* > barbetta *(küçük sakal)*] *(barba'ta) is.* Kale duvarlarının üzerinde top atışlarının yapılabileceği şekilde yapılmış girintili çıkıntılı korkuluklar.

barbe, [Fr. barbet] *is.* Ördek avcılığında kullanılan iyi yüzücü bir av köpeği cinsi.

barbekü, [Haiti yer. d. > İsp. barbacoa > Amerikan İng. banbecue] *is.* **1.** Açık havada ızgara ve çevirme yapmaya yarar bir çeşit mangal. **2.** Yazlık evlerin balkonlarında bir köşede yer alan şömineyi andırır bacalı ocak.

barben, [Fr. barbin] *is.* Çözgü makinelerinde ipliği göndermeye yarayan parça.

barbet, [Fr. barbette] *is. as. dnz.* Gemi topları için hazırlanmış siperlik.

barbitürik, [Fr. barbiturique] *sf.* Barbitürik asitten türetilen ▭ **barbitürik asit,** *kim. Üre ve etil malonattan elde edilen bir organik bileşik;* $CH_2 (CONH)_2 CO$; *malonilüre.*

barbun, [İt. barbone] *{ağız} is.* → barbunya. [DS]

barbunya, [İt. barbone / Yun. barbouni] *(barbu'nya) is.* **1.** *zool.* Sıcak ve ılık denizlerin kıyıya yakın diplerinde yaşayan kırmızı pullu beyaz etli bir balık türü; çuka: mıcır; tekir, *(Mullas barbatus).* **2.** *bot.* Yuvarlak ve üzeri kırmızı benekli bir tür fasulye. **3.** *argo.* Tam not; on numara. **4.** *argo.* Rengi dolayısı ile (eskiden) on milyon, (şimdi) on liralık liralık kâğıt para.

barbunyagiller, [barbunya-gil-ler] *is. zool.* Örneği barbunya ve tekir olan, vücutları iri pullarla kaplı dikenli yüzgeçliler alt takımından balıklar, *(Mullidae).*

barbut[1], [? barbut] *is.* **1.** Zar atarak oynanan bir tür kumar oyunu. **2.** Arabada arka tekerlekleri tutan ağaç.

barbut[2], [Far. Bārbud *(İranlı müzikçi)* / Yun. barbitone باربود] *{OsT} is.* Eski bir çalgı.

barbüngâh, [Far. bār-bün-gāh باربنگاه] *(ba:rbüngâ:h) is.* Yüklük.

barcak, -ğı [barcak] *{ağız} is.* Katır nalı. [DS]

barcı, [bar-cı] *is.* Bar işleten kimse.

barcık, -ğı [Far. bār *(yük)* => bar-cık] *is.* At arabalarında alt yastık.

barcılık, -ğı, [bar-cı-lık] *is.* Bar işletmeciliği.

barcın, [barcın] *{ağız} is.* Yayla. [DS]

barça[1], [bar *(var; olan, mevcut)* > bar-ça] *{eT} sf.* ve *zf.* **1.** Bütün; hep; hepsi; büsbütün; tamamıyla; ne kadar varsa; olanca. [DLT] [ETY] [EUTS] [İKPÖy.] [Üç İtigsizler] [Gabain] **2.** Büyük.

barça[2], [İt. barza / barga / bargia] *(ba'rça) is. dnz.* **1.** Kürek ve yelkenle işletilen yük gemisi. **2.** Kalyon türünden küçük savaş gemisi.

barçak, -ğı [*eT.* bā-mak > bal-mak *(bağlanmak)* > bal-çak / bar-çak] *is.* Bıçak ve kılıçların tutamaklarında elin kesici kısma kaymaması için yapılmış küçük çıkıntı; kabza siperi.

barçin, [Çuv. purçm [Clauson] / Far. abrişim [Tietze]] *{eT} is.* **1.** Bir tür kumaş. [Gabain] **2.** Kadife. [EUTS] **3.** İpekli kumaş. [DLT]

bard, [bard / bart] *{eAT} is.* Yara; baş.

barda[1], [Ar. barda'a بردعه] *{ağız} is.* Eyer. [DS]

barda[2], [Alm. barte *(balta)* / Rumen. barda *(fıçı baltası)* / İt. alabarda] *{ağız} is.* **1.** Özel olarak yapılmış bir çeşit dülger baltası. **2.** Dam ustalarının kullandığı bir tarafı keskin öbür tarafı çember parçası gibi eğri bir tür çekiç. **3.** Fıçıcı keseri. **4.** Marangoz bıçağı. [DS]

bardabaş, [İt. vardabassol] *{ağız} sf.* **1.** Serseri; haşarı; burnunun doğrusuna giden; saygısız. **2.** Tertipsiz; işini bilmez; perişan; savruk; pasaklı. [DS]

bardacık, -ğı [barda(k)-cık] *is. bot.* **1.** Küçük boylu taze incir. *{ağız} (aynı)* [DS] **2.** *{ağız}* Uzunca boylu sarı veya mor renkli bir tür erik; bardak eriği. [DS] ⊡ **bardacık arısı,** *{ağız} Görünümü ve yuvası bardak biçiminde olan eşek arısından biraz küçük, ince yapılı, sarı kara, uzunca arı.* [DS]

bardaçı, [bar-mak > bar-daçı] *{eT} sf.* **1.** Gidici; varıcı. [DLT] **2.** Zarar. [DLT]

bardak, [barṭ *(testi)* > barṭ-aḳ > bard-aḳ بارداق] *is.* **1.** Toprak testi. *{eAT} {ağız} (aynı)* [DS] **2.** Su ve benzeri sıvıları içmek için kullanılan çoğunlukla camdan yapılmış kap; ayağ; çıngı; kadeh; kayna; kupa. **3.** *{ağız}* Çamdan yapılmış su testisi. [DS] **4.** *{ağız}* Çeşitli maddelerden yapılma ibrik; sağrak; suğrak. [DS] **5.** *{ağız}* Kiremit. [DS] ⊡ **bardağı taşıran son damla,** *Sabrın son sınırını zorlayan davranış.*|| **bardağı taşırmak,** *Sabrın son sınırını aşmak.*|| **bardak ağacı,** *bot. Asya ve Okyanusya'da yetişen uzun ve ardışık yapraklı bir sarmaşık türü ağaç, (Nepenthes distillatoria)*|| **bardak altı,** *1. Bardağın konulduğu yeri kirletmemesi için kullanılan çoğunlukla cam, porselen, plastikten yapılmış veya hasır cinsi malzemeden örülmüş altlık. 2. Tavan arası.*|| **bardak eriği,** *bot. Uzunca boylu sarı veya mor renkli, iri ve tatlı bir tür erik; bardacık.*|| **bardak güveci,** *{ağız} Toprak çömlekte pişirilen etli yemek.* [DS]|| **bardak kuşu,** *{ağız} Bardakçıl.* [DS]|| **bardaktan boşanırcasına yağmak,** *Çok fazla ve şiddetli yağmur yağmak.*

bardakçı, [bardak-çı] *{ağız} is.* **1.** Çam ağaçlarından bardak yapan kimse. **2.** Taze incir. [DS] ⊡ **bardakçı kuşu,** *{ağız} Tarla kuşu.* [DS]

bardakçıl, [bardak-çın > bardakçıl] *{ağız} is.* Ağaçlarda, taş kovuklarında bardak şeklinde yuva yapan bir kuş; bardak kuşu. [DS]

bardakçın, [bardak-çın] *{ağız} is.* → bardakçıl. [DS]

bardaklık, -ğı [bardak-lık] *is.* **1.** Kahvecilerin içine bardak sıraladıkları tezgâh üstündeki süslü dolap veya bölme. **2.** *{ağız}* Evlerin duvarlarında bardak koymak için yapılan raf. [DS]

bardal[1], [İt. bardallo *(genelev)*] *{ağız} sf.* **1.** Karşılıksız; bedava. **2.** Fahişe; orospu. [DS]

bardal[2], [partal > bardal] *{ağız} sf.* Taranmamış saç. [DS]

bardalamak, [barda-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Kösteklemek. [DS]

bardalanmak, [barda-la-n-mak] *{ağız} gçsz. f. [-ır]* Yürürken veya koşarken ayaklar dolaşmak; bir yere takılarak kösteklenmek. [DS]

bardalhana, [İt. bardello + Far. -ḫāne] *{ağız} is.* Genelev. [DS]

bardan[1], [Far. bār-dān] *{ağız} is.* Saman taşımak için kıldan yapılan büyük çuval; teliz. [DS]

bardan[2], [? bardan] *{ağız} sf.* Pek beyaz. [DS]

bardar, [Far. bār *(yük)* + dār *(tutan)* باردار] *{OsT} sf.* Gebe.

bardaş[1], [bar-daş] *{ağız} is.* **1.** Oyun başlamadan önce iki arkadaşın oyuna girenleri seçmek için sözleşmesi; eş tutma. **2.** Birleşip anlaşma. [DS]

bardaş[2], [bağ-da-ş] *{ağız} is.* Bağdaş. [DS]

bardaşmak, [bardaş-mak] *{ağız} gçsz. f. [-ır]* Oyun başlamadan önce iki arkadaş oyuna girenleri seçmek için sözleşmek; eş tutmak. [DS]

bardel, [İt. bardello] *{ağız} is.* Fahişe; orospu. [DS]

bardelhana, [İt. bardello+ Far. ḫāne] *{ağız} is.* Genelev. [DS]

bardena, [? bardena] *{ağız} is.* Yünün taranıp eğrilmeye hazır biçimi. [DS]

bardı, [bardı] *{ağız} is.* Dam kenarlarına saçak yerine döşenen ve hasır yapılan bir tür saz; hasır otu. [DS]

bardıç, -cı [Far. bārdīc / Erme. p'ardiç ?] *{ağız} is.* Fırın süpürgesi. [DS]

bardi, [Yun. pardin *(pars)*] *{ağız} is.* Bir tür çakal. [DS]

bardo, [Lat. burdo / Yun. badön > Fr. bardot] *is.* **1.** Babası at, annesi eşek olan melez hayvan. **2.** *{ağız}* Katır. [DS]

bardok, [bar-mak *(varmak)* > bar-duk] *{eT} sf.* (Yer için) varılan; gidilen. [ETY]

bardona, [İt. bardone] *(ba'rdone) is. dnz.* Direği kıça bağlayan halat.

barduḳı, [bar-duḳı] *{eT} zf.* Vardığı. [DLT]

bare, [Far. bāre باره] *(ba:re) {OsT} is.* **1.** Kere; kez; defa. **2.** Kale. **3.** Zülüf. **4.** At.

barebollom, [Lat. para-bellum] *(parabe'llum) {ağız} is.* Eskiden Alman ordusunda kullanılmış olan bir ateşli silah markası. [DS]

barec, [Far. bārec بارج] *(ba:rec) {OsT} is. bot.* İt üzümü.

baregâh, [Far. bārgāh بارگاه] *(ba:regâ:h) is.* **1.** Hükümdarın sarayı; saray; taht salonu. **2.** Yük hayvanlarına yük vurulan avlu ya da meydan.

bareha, [Far. bāre *(kez)* > bāre-hā بارها] *(ba:reha:)* *{OsT}* *zf.* Çok defa; nice kez.

barekallah, [Ar. bārek *(mübarek etsin)* + Allāh بارك الله] *{OsT}* *ünl.* **1.** Mübarek olsun; Allah mübarek etsin. **2.** Maşallah; aferin! **3.** Ne güzel; harikulade.

barekmor, [Aramca. barek-mor] *ünl.* Suriye Hristiyanları dilinde *"Tanrım, takdis et!"* anlamında eski bir selamlaşma sözü.

barem, [Fr. Barrême *(Fransız matematikçi)*] *is.* Devlet memurlarının aylıklarını düzenleyen cetvel.

barende, [Far. bārende بارنده] *(ba:rende)* *sf.* **1.** Yağdıran. **2.** Yağdırıcı.

barenim, [Yun. paranimion] *{ağız}* *is.* Bir kimseye bir kusurundan dolayı takılan ad. [DS]

baret, [Fr. barette] *is.* Çoğunlukla madenci ve inşaatçıların giydikleri başı darbelere karşı koruyucu başlık.

barfiks, [Fr. barre *(çubuk)* + fixe *(sabit)*] *is. spor.* İki ayak üzerine tutturulmuş paralel çubuktan meydana gelen jimnastik aleti.

barfor, [? barfor] *is.* Köknarın öz odunundan elde edilen kalın kereste.

barfur, [? barfur] *is.* Kereste biçilirken kütüğün kenar taraflarından çıkarılan düzgün olmayan tahta.

barg, [bağ-ır > barġ بارغ] *{eAT}* *is.* Bağır.

bargaç, [bar-gaç] *{ağız}* *is.* Kuzu ağılı. [DS]

bargâh, [Far. bār *(yük)* + ġāh *(yer)* / bargeh / بارگه بارگاه] *(bargâ:h)* *{OsT}* *is.* **1.** Yük hayvanlarının yüklendiği avlu veya alan. **2.** İzinle girilebilecek yer. **3.** *gnşl.* Allah'ın huzuru. **4.** Hükümdar sarayı veya çadırı; otağ; taht salonu; saray.

bargam, [Fr. merlu => barlam > bargam ?] *{ağız}* *is. zool.* Levreğe benzer bir tür balık, *(Merluccius merluccius)* [DS]

bargan[1], [bar-ġan] *{eT}* *sf.* Varan; giden; gidici. [DLT]

bargan[2], [baz-ġan / bar-ġan] *{eT}* *is.* Meyve; mersin ağacı yemişi. [DLT]

bargir, [Far. bār *(yük)* + -gīr *(tutan)* بارگير] *{OsT}* Yük hayvanı; yük atı; beygir.

bargirci, [bargir-ci] *is.* Beygirci.

bargu, [bar-ġu] *{eT}* *sf.* Varılacak; gidilecek. [DLT]

barguçı, [bar-ġu-çu] *{eT}* *sf.* Varıcı; gidici. [DLT]

barguluk, [bar-ġu-luķ] *{eT}* *is.* ve *sf.* Gitmeyi hak eden kişi. [DLT]

barha[1], [Far. bārhā بارها] *{OsT}* *zf.* Sık sık; zaman zaman; defalarca.

barha[2], [Far. bār *(yük)* + -hā *(çokluk eki)* بارها] *(ba:rha:)* *{OsT}* *is.* Yükler.

barhal, [Erm. parxtrts [Tietze]] *{ağız}* *is.* **1.** Kuzey. **2.** Kuzey rüzgârı. [DS]

barhana, [Far. bār *(özel yer)* + ḫāne *(ev)* بارخانه] *(barha'na)* *is.* **1.** Kafile; grup. *{ağız}* *(aynı)* [DS] **2.** *{ağız}* Küçük kervan. [DS] **3.** *{ağız}* Göç. [DS] **4.** *{17.yy.}* Göç eşyası. **5.** *{ağız}* Aile fertleri. [DS] **6.** *{ağız}* Ev eşyası. [DS] **7.** *{ağız}* Ev eşyası konulan yer. [DS] **8.** Büyük han, kervansaray; *{ağız}* mola; konak. [DS] **9.** *{ağız}* Toplantı; parti; fırka; dernek. [DS] **10.** *{ağız}* Motor ve kayıkların güneşten korunması için yapılan üstü kapalı yer. [DS] **11.** *{ağız}* Büyük kazan. [DS] **12.** *{ağız}* Kaba tüylü hah. [DS] **13.** *{ağız}* Büyük ev. [DS] ⊡ **barhana yeri,** *{ağız}* *1. Toplanma yeri; biriktirme yeri. 2. Kafilenin konak yeri.* [DS]

barhane, [Far. bār *(özel yer)* + ḫāne *(ev)* بارخانه] *(ba:rha:ne)* *is.* **1.** Yüklük. **2.** Yolcu eşyası indirilecek yer.

Barhasuvadi, [Sansk. Brhaspati] *{eT}* *öz. is.* Jüpiter yıldızı. [EUTS]

barhık, -ğı [Kürt. berḫ *(kuzu)* + -ik *(küçült. e.)*] *{ağız}* *is.* Kuzu. [DS]

barhüda, [Far. bār-ḫüdā بارخدا] *(ba:rhüda:)* *is.* **1.** Odacı. **2.** *öz. is.* Allah.

barı[1], [*eT.* bar *(var)* > bar-ı] *zm.* Belirsizlik zamiri; hepsi. [ETY]

barı[2], [Far. bārū *(duvar)*] *{OsT}* *is.* **1.** Kale. **2.** Etrafı surlarla çevrilmiş yer. **3.** *{ağız}* Avlu duvarı üzerine konulan çalı çırpı; çit. [DS] **4.** *{ağız}* Tarla sınırı. [DS] **5.** *{ağız}* Tarlanın alt yanına yapılan taş set. [DS] **6.** *{ağız}* Bağ çubuğu. [DS] **7.** *{ağız}* Yokuş. [DS] **8.** *{ağız}* Pirinç tarlalarındaki parsel. [DS] **9.** *{ağız}* Köy evlerinde bulunan ocak başı. [DS] **10.** Bahçe duvarı.

barıg[1], [bar-ıġ / bırıġ] *{eT}* *sf.* Kokmuş (şey). [DLT]

barıg[2], [bar-ıġ] *{eT}* *is.* **1.** Yolculuk; gidiş. [EUTS] [DLT] **2.** Yürüyüş. [EUTS] [Gabain]

barıglı, [barıġ-lı] *{eT}* *sf.* **1.** Varmayı, gitmeyi dileyen. **2.** (Kişi için) varmak, gitmek üzere olan. [DLT]

barıgma, [bar-mak *(gitmek, varmak)* > bar-ıġma] *sf.* Giden; varan. [ETY]

barıgsamak, [bar-ıġ-sa-mak] *{eT}* *gçsz. f.* *[-r]* Gitmek istemek; varmak dilemek; gitmeyi düşünmek. [DLT] [EUTS] [İKPÖy.] [Gabain]

barık[1], **-ğı** [bar-ık] *{ağız}* *is.* Sivri tepeler arasındaki uçurum; yüksek kayalar arasındaki yarıklıklar. [DS]

barık[2], **-ğı** [bar-ık] *{ağız}* *is.* **1.** Herhangi bir şeyin çok bulunduğu yer. **2.** Ot, çayır vb. bitkilerin çokça bulunduğu yer. **3.** Çayırlık; yeşillik yer. [DS]

barıkmak, [bar-ık-mak] *{ağız}* *gçsz. f.* *[-ır]* Yük altında, sığır vb. arasında kalarak ezilmek. [DS]

barılamak, [Far. bārū *(duvar)* > barı-la-mak] *{ağız}* *gçl. f.* *[-r]* *[-l(ı)-yor]* (Bağ, bahçe vb. için) etrafını çalı ile çevirerek çit yapmak. [DS]

barılanmak, [Far. bārū *(duvar)* > barı-la-n-mak / *eT.*

barı-mak > barı-l-an-mak] *dönşl. f. [-ır]* Kendini korumak ve savunmak için uygun bir yere çekilmek.

barılı, [Far. bārū *(duvar)* > barı-lı] *{ağız} sf.* Muhafazalı; korunaklı. [DS]

barılmak, [bar-ıl-mak] *{eT} edil. f. [-ur]* Varılmak; gidilmek. [DLT] [EUTS]

barım, [ba-mak *(bağlamak)* / Moğ. bari-mek *(tutmak)* > barı-m] *{eT} is.* Zenginlik; mal mülk; servet; varlık. [Gabain] [Tekin] [İKPÖy.] [ETY] [EUTS]

barımak, [Moğ. barimek *(elde etmek, tutmak, yakalamak, gasp etmek)* > barı-mak] *gçl. f. [-r]* **1.** İnşa etmek; yapmak. [ETY] **2.** Tutmak; elde etmek. [ETY] **3.** Bakmak; korumak; hizmet etmek. *{ağız} (aynı).* [DS] **4.** *{ağız}* Kendine gelmek; güçlenmek. [DS] **5.** (Bitki için) dikildiği yerde tutmak; kök salmak; kökleşmek.

barımlıg, [barım-lığ] *{eT} sf.* Müreffeh; varlıklı; zengin. [EUTS] [Gabain]

barımsınmak, [bar-ımsın-mak] *{eT} gçsz. f.* **1.** Gitmek istemek; varmak istemek. **2.** Gider gibi görünmek. [DLT]

barın[1], **-rnı** [bağır-m / barın] *(ba:rın) {ağız} is.* Göğüs. [DS] 🗗 **barnı yuka,** *Merhametli.*

barın[2], [barı-n] *{ağız} is.* Öküzleri otlatma; karınlarını doyurma. [DS]

barınak, -ğı [barı-mak > barı-n-ak] *is.* **1.** Barınılacak yer; yatak, *(1935).* **2.** Ev. **3.** Yurt. **4.** *dnz.* Kıyılarda gemilerin sığınması için yapılmış mendirekli liman.

barındırma, [barın-dır-ma] *is.* Barındırmak işi.

barındırmak, [barın-dır-mak] *gçl. f. [-ır]* **1.** Barınmasını sağlamak. **2.** Misafir etmek. **3.** Korumak, saklamak.

barınlık, -ğı [bağır-ın-lık / barın-lık] *(ba:rınlık) {ağız} is.* Göğsü korumak için dıştan sarılan geniş kuşak. [DS]

barınma, [barı-n-mak > barı-n-ma] *is.* **1.** Korunma amacıyla oturma. **2.** Sığınma. **3.** Yerleşme. **4.** Saklanma.

barınmak[1], [bar-ın-mak] *{eT} gçsz. f. [-ur]* **1.** Varır, gider görünmek. [DLT] **2.** Boşanmak; serbestlenmek. [EUTS] **3.** Ay başı kanı gelmek. [DLT]

barınmak[2], [*eT.* bā-mak *(bağlamak)* > ba-r-mak > bar-ı-mak > bar-ı-n-mak بارينمق] *dönşl. f. [-ır]* **1.** Kendini yaşatmak; geçinmek; ihtiyacını karşılamak *{eAT} {ağız} (aynı).* [DS] **2.** Korunmak için bir yeri veya bir şeyi siper edinip oturmak; sığınmak; *{ağız} (aynı).* [DS] **3.** Yerleşmek; oturmak. **4.** Anlaşarak, uyuşarak bir arada oturmak. **5.** Saklanmak. **6.** *{ağız}* Bulunduğu durumu uzun süre korumak. [DS] **7.** *{ağız}* Bir yerde, bir işte çalışmak. [DS] **8.** *{ağız}* Kendine gelmek; güçlenmek. [DS] **9.** *{ağız}* Tatmin olmak. [DS] **10.** *{eAT}* Kıt kanaat geçinmek.

barısı, [*eT.* bar *(var)* > bar-ı-s-ı] *{ağız} zm.* Tamamı; bütün; hepsi. [DS]

barış[1], [bar-ış] *{ağız} sf.* (Alışveriş iş vb. için) götürü; kabala; toptan. [DS] 🗗 **barış almak,** *{ağız} Bir işi yapmak üzere sahibi ile götürü pazarlık etmek.* [DS]|| **barışa vermek,** *{ağız} Bir işi götürü pazarlıkla vermek.* [DS]

barış[2], [bar-mak *(varmak)* > bar-ış] *is.* **1.** Barışmak işi. **2.** Savaş halinde olmayan ülkenin durumu; sulh. **3.** Bireyler arasındaki uzlaşma, anlaşma. **4.** *{eT}* Gidiş; varış. [Gabain] 🗗 **barış antlaşması,** *Savaşı sona erdirmek amacıyla tarafların yaptığı antlaşma.*|| **barış görüş olmak,** *Her türlü dargınlığı, küskünlüğü unutarak barışmak; barışıp yeniden dost olmak. {ağız} (aynı)* [DS]

barışçı, [bar-ış-çı] *sf.* **1.** Barış yanlısı; barışsever. **2.** Barış isteyen.

barışçıl, [bar-ış-çıl] *sf.* **1.** Barış yanlısı; barışsever. **2.** Barış isteyen.

barışçılık, -ğı [bar-ış-çı-lık] *is.* **1.** Barıştan yana olma; barışseverlik. **2.** Barış isteme hâli.

barışdurmak, [bar-ış-dur-mak] *{eAT} gçl. f. [-ur]* Uyuşturmak; kaynaştırmak; imtizaç ettirmek.

barışık[1], **-ğı** [bar-ış-ık بارشق] *sf.* **1.** Herhangi bir kimse ile düşmanlığı ve dargınlığı olmayan. **2.** Çevresi ile uyuşan; anlaşan. **3.** *is. {eAT}* Barışıklık; sulh. 🗗 **barışık itmek,** *{eAT} Barış içinde olmak.*

barışık[2], **-ğı** [bar-ış-ık] *{ağız} sf.* (Alışveriş, iş vb. için) götürü; kabala; toptan. [DS]

barışıklık, -ğı [bar-ış-ık-lık بارشقلق] *is.* Barışık olma durumu; sulh; düzenlik; *{eAT} (aynı).*

barışlıg, [bar-ış-lığ] *{eT} is.* **1.** Varılan, gidilen yer. **2.** Konuk odası. [DLT]

barışma, [bar-ış-ma] *is.* **1.** Barışmak eylemi ve durumu. **2.** Dargın olmama. **3.** Uzlaşma; uyuşma; uzluk.

barışmak, [bar-mak *(varmak, gitmek)* > bar-ış-mak برشمق] *işteş. f. [-ır] [eT., eAT. -ur]* **1.** Birbirine gitmek, gitmekte yardım ve yarış etmek. *{eT} (aynı)* [DLT] **2.** *{eAT}* Uyuşmak; hoşlanmak; kaynaşmak; imtizaç etmek. **3.** Arada var olan düşmanlığı veya dargınlığı kaldırarak anlaşmak; görüşmek. *{eAT} (aynı)* **4.** *{ağız}* Bir işi götürü olarak almak veya vermek; götürü anlaşmak. [DS]

barışsever, [bar-ış+sev-er] *sf.* **1.** Devletler arasında barıştan yana olan. **2.** Her şeye rağmen barışı savunan. **3.** Herkesle iyi geçinen. **4.** Barışı devam ettirmeye çalışan.

barışseverlik, -ği [bar-ış+sev-er-lik] *is.* Barışsever olma durumu.

barıştırma, [bar-ış-tır-ma] *is.* Barıştırmak işi.

barıştırmak, [bar-ış-tır-mak بارشدرمق] *gçl. f. [-ır]* **1.** Dargın olan kişilerin aralarını bularak anlaşmaları-

nı ve barışmalarını sağlamak. **2.** Boşanmak üzere olan karı kocanın anlaşmasını sağlayarak evlilik birliğine dönmelerini sağlamak. **3.** Uyuşturmak; imtizaç ettirmek.

barıt, [Ar. bārūd / Far. bārūt] *{ağız} is.* Barut. [DS] ⧉ **barıt gibi,** *{ağız} Çok ekşi.* [DS]

barıtlamak, [barıt-la-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Öfkelenmek. [DS]

bari[1], [Ar. berʾ *(yaratmak)* > bārī بارى] *(ba:ri:) {OsT} sf* **1.** Yaratan, yaratıcı. **2.** (Allah'ın sıfatlarından) her şeyin tek yaracısı. ⧉ **Bârî-Taâlâ,** *{OsT} Yüce Tanrı.*

bari[2], [Far. bārī بارى] *(ba:'rı) {OsT} e.* **1.** Öyle ise. **2.** Hiç olmazsa; hiç değilse. **3.** Keşke. **4.** Bir defa, bir kerecik olsun.

bari[3], [Yun. barys *(ağırlık)*] *is.* CGS sisteminde bir din/cm^2'ye eşdeğer basınç birimi.

bari[4], **-i'ı** [Ar. bāriʿ بارع] *(ba:ri) sf.* Mükemmel; çok üstün; çok güzel.

bari'a, [Ar. bāriʿa] *(ba:ria) sf.* → bari[4].

barid, [Ar. berd *(soğukluk)* > bārid بارد] *(ba:rid) {OsT} sf.* **1.** Soğuk. **2.** Serin; hoş. **3.** *mecaz.* Sevimsiz; soğuk. ⧉ **bārid-kelām,** *{OsT} Acı dilli; nezaketsiz.*|| **bāridü'l-mi'zāc,** *{OsT} Soğuk, çekingen yaradılışlı.*

baridane [Ar. bārid + Far. -āne باردانه] *(ba:rida:ne) {OsT} zf.* **1.** Soğuk bir tarzda. **2.** Soğuk bir eda ile.

barih, [Ar. bāriḥ بارح] *(ba:rih, h kalın söylenir) is.* Yazın Afrika'dan esen sıcak ve kuru rüzgâr; samyeli.

bariha, [Ar. bāriḥa بارحه] *(ba:riha) zf.* **1.** Önceki günün gecesi; dünkü gece. **2.** Dünkü gün.

barik[1], [Ar. berḳ *(şimşek)* > bāriḳ بارق] *(ba:rik, k, kalın söylenir) {OsT} sf.* **1.** Şimşekli. **2.** Parıltılı; ışıklı; parıldayan.

barik[2], [Far. bārīk باريك] *(ba:ri:k) {OsT} sf.* **1.** Dakik. **2.** Nazik; ince. ⧉ **bârîk-bîn,** *{OsT} 1. İnce şeyleri gören. 2. En ince ayrıntılarına kadar gözden geçiren.*|| **bârîk-rîş,** *{OsT} İnce ve zarif olarak eğiren.*|| **bârîk-ter,** *{OsT} Daha ince; pek ince.*

barika, [Ar. berḳ *(şimşek)* > bāriḳa بارقه] *(ba:rika) {OsT}* **1.** Şimşek. **2.** Şimşek çakması veya yıldırım düşmesi sırasında meydana gelen aydınlık. ⧉ **bārika-i hakikāt,** *{OsT} Gerçeğin şimşeği.*|| **bāri-ka-nümā,** *{OsT} Parlak.*

barikat, [Fr. barrique *(fıçı)* > barricade] *is.* **1.** Bir cadde veya yoldan geçişi durdurmak amacıyla elde bulunan her türlü malzemeden yararlanılarak yapılan engel. **2.** *as.* Düşmanın ilerleyişini durdurmak, yavaşlatmak ve kayıp verdirmek için konulan oyalayıcı engeller.

baril, [İt. barile] *{OsT} is. dnz.* Varil.

barilim, [Far. bāri + T. -lim *(etkisiz, doldurma bir ek)*] *(ba:rilim) {ağız} zf.* Hiç olmazsa. [DS]

barim, [Far. bāri + T. -m] *(ba:'rim) {ağız} zf.* Hiç olmazsa. [DS]

barimetre, [Fr. barymètre] *is.* Gürültü şiddetini ölçmeye yarayan alet.

barimetri, [Fr. barymètrie] *is.* Beden ölçülerinden yararlanarak bir hayvanın yaklaşık olarak ağırlığını tahmin etme.

baris, [Yun. baris *(kayık)*] *is. zool.* Kın kanatlıların hortum ağızlıgiller familyasından, kurtçuğu turpgiller ve sevda çiçeğigillerin sapında gelişen küçük zararlı bir böcek.

barisfer, [Fr. barysphère] *is. jeol.* Yer kürenin içindeki çok yüksek yoğunluklu kısım; ağır küre.

barisiye, [Ar. bārīsiyye باريسيه] *(ba:ri:siye) {OsT} is. huk.* Eskiden ölen Hristiyanların mirasçılarından alınan vergi.

baristariyon, [Yun. peristereōn] *{OsT} is. bot.* Mine çiçeği.

bariş, [Far. bāriden *(yağmak)* > bāriş بارش] *(ba:riş) {OsT} is.* **1.** Yağmur. **2.** Yağma. **3.** Sağanak.

barit, -di [Fr. baryte] *is. kim.* **1.** Baryum oksit: BaO. **2.** Baryum hidroksit: $Ba(OH)_2$.

baritin, [Fr. barytine] *is. min.* Doğal baryum sülfat: $BaSO_4$.

bariton, [Yun. barus *(ağır)* + tonos *(ses tonu)* > Fr. baryton] *is. müz.* **1.** Tenor ve bas arasındaki erkek sesi. **2.** Alto ile basso arasında ses çıkaran pistonlu çalgı. **3.** *dbl.* Son hecede vurgu olmayan kelime.

baritonlaşma, [bariton-la-ş-ma] *is.* Ses perdesinde inceden kalına geçiş olarak beliren değişiklik.

bariy, -yyi [Ar. bāriyy بارى] *(ba:riy) {OsT} is.* → bariya.

bariya, -a'i [Ar. bāriyāʾ باريا] *(ba:riya:) {OsT} is.* Hasır.

bariye, [Ar. bāriye باريه] *(ba:riye) {OsT} is.* → bariya.

bariz, [Ar. büruz *(açıklama)* > bāriz *(düz bir zeminde öne çıkan)* بارز] *(ba:riz) {OsT} sf.* İspata gerek olmayacak şekilde açık; besbelli. **2.** Gözle görülür; belirgin. ⧉ **bariz olmak,** *{OsT} Görülmek; ortaya çıkmak; vaki olmak.*

barizleşme, [bariz-le-ş-me] *is.* Barizleşmek işi.

barizleşmek, [bariz-le-ş-mek] *dönşl. f. [-ir]* Açık olarak ortaya çıkmak; belirginleşmek.

bark[1], [bark *(yans.)*] *is.* Ördek sesine benzer sesleri belirten yansımalı kök; vark; vak.

bark[2], [*eT.* bā-mak > ba-r-ı-mak > bar-ḳ] *{eT} is.* **1.** Barınak; ev bark; konut; ev; bina; mesken. [EUTS] [DLT] [ETY] [Gabain] [Tekin] **2.** Mal mülk; taşın-

maz. [Gabain] [Tekin] **3.** Mezarların üzerinde türbe şeklinde yapılmış olan bina; anıt-kabir. [Gabain] [Tekin] **4.** Hükümdar sarayı. [EUTS] **5.** *{ağız}* Otel. [DS] **6.** *{ağız}* Bahçe. [DS] ⊡ **bark itgüçi,** *Mimar; bina yapımcısı.*

barka, [İsp. barca] *(ba'rka) is. dnz.* Büyük sandal.

barkalonga, [İt. barca lunga] *{OsT} is. dnz.* Bir tür İspanyol gemisi.

barkan, [? barkan] *is.* Rüzgârın estiği yönde yarımay şeklinde oluşan ve yer değiştiren kum yığını.

barkana, [Far. bārḫāne => barḫana / barḳana] *{ağız} is.* **1.** Grup; takım; kafile. **2.** Yemek için birkaç kişinin bir araya gelmesi. **3.** Çobanların yemeklerini koydukları yer. [DS]

barkanak, -ğı [barkana-k] *{ağız} is.* Üstü başı darmadağınık olan; pasaklı; perişan. [DS]

barkar, [? barkar] *{ağız} is.* Poyraz. [DS]

barkarmak, [bark-ar-mak] *{ağız} gçl. f. [-ır]* Ev bark sahibi yapmak. [DS]

barkarol, -lü [Fr. barcarolle] *is. müz.* **1.** Gondolcuların önceden söz ve müziği yazılmadan içlerinden geldiği gibi söyledikleri şarkı. **2.** Çalgı ve insan sesi için yazılmış üç zamanlı orta tempoda müzik parçası.

barkıl, [bark *(yans.)* > bark-ıl] *{ağız} is.* Gürültü ve kalabalığın karışıklığını anlatan yansımalı gövde. [DS] ⊡ **barkıl çarkıl,** *{ağız} Büyük küçük kim varsa; çoluk çocuk; gürültülü kalabalık.* [DS]

barkıldak, -ğı [bark *(yans.)* > bark-ıl-da-k] *{ağız} is.* Ördek. [DS]

barkımak, [balḳ-ı-mak > barḳ-ı-mak برقيمق] *{eAT} {ağız} gçsz. f. [-ır]* Parlamak; parıldamak; ışık saçmak. [DS]

barkın, [bar-mak > bar-kın] *{eT} sf.* Varan; varıcı; varmak için her şeyi göze almış olan. [DLT] ⊡ **barkın kişi,** *{eT} Kendini, yolundan hiçbir şeyin alıkoyamadığı yolcu.* [DLT]

barkıt, [bark-mak *(sarkmak)* > bark-ı-t] *{ağız} is.* **1.** Ekinleri kuşlardan korumak için yapılan korkuluk. **2.** Çocukları korkutmak için söylenen hayalî yaratık; umacı; öcü vb. **3.** Vahşî adam; yaban insanı. **4.** Sırtlan. [DS] ⊡ **barkıt sarkıtmak,** *{ağız} Kış gecelerinde şaka yapmak ve aynı zamanda ev sahibinin içine çerez koyması için uzun bir ip ucuna bağlanmış su kabağı ya da tenekeyi komşunun bacasından aşağı sarkıtmak.* [DS]

barklamak, [bark-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Ev bark sahibi olmasını sağlamak; evlendirmek. [DS]

barklanma, [bark-la-n-ma] *is.* Barklanmak eylemi.

barklanmak, [bark-la-n-mak] *dönşl. f. [-ır]* **1.** Evlenmek, yuva sahibi olmak. **2.** Aile olmak.

barkmak, [bark-mak برقمق] *{eAT} gçl. f. [-ur]* Bırakmak; salıvermek; sarkıtmak.

barko, [İt. barco] *(ba'rko) is.* Üç direkli, yelkenli gemi.

barku, [? barḳu] *{eT} is.* Trompet. [EUTS]

barlak, -ğı [bar-lak ?] *is.* Kafkasya'da, boynu kesici darbelerden korumak için giyilen kalın kumaştan yapılmış başlık.

barlam, [İt. merlano / Yun. merlanos] *is.* Mezgitgillerden uzun, iri başlı, büyük keskin dişli, kemikli balık, *(Merluccius merluccius).*

barlamak, [par *(yans.)* > bar-la-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Parlamak; alevlenmek; tutuşmak. [DS]

barlanmak, [Erm. p'ar => bar-la-n-mak] *{ağız} gçsz. f. [-ır]* **1.** Paslanmak; küf bağlamak; kireç bağlamak; porlanmak. **2.** Mide bozukluğu yüzünden dilde pas oluşmak. [DS]

barlı[1], [Erme. p'ar => bar-lı] *{ağız} sf.* **1.** Küflü; paslı. **2.** Kirli. **3.** Pis; murdar. **4.** Kekremsi. [DS]

barlı[2], [bar-lı] *{ağız} sf.* Kibirli. [DS]

barlıg, [bar-lıġ] *{eT} sf.* Mallı; zengin. [DLT]

barlık, [bar-lıḳ] *{eT} is.* Varlık. [Yüknekî]

barma[1], [bar-ma] *{eT} sf.* Geçen. [Gabain]

barma[2], [? barma] *is. {ağız}* **1.** Çukurlarda biriken su. **2.** Musluk. [DS]

barmacık, -ğı [parmak > barma(k)-cık] *{ağız} is.* Kilim ve kıl dokumalarda kullanılan bir süs ögesi. [DS]

barmacuk, [bar-ma(k)-cuḳ برمجق] *{eAT} is.* Parmakçık.

barmah, [bar-maḫ بارمخ] *{eAT} is.* Parmak.

barmak[1], [bar-mak برمق] *{eAT} is.* **1.** Parmak; *{ağız} (aynı).* [DS] **2.** *{ağız}* Bağ budanırken filiz vermesi için bırakılan küçük çubuk. [DS] **3.** *{ağız}* Araba tekerleğinin göbeğini kenarlara bağlayan demir çubuklar. [DS] **4.** *{ağız}* Dokuma kilim ve çullarda kullanılan bir süs ögesi. [DS] **5.** *{ağız}* Nişan ve dikiş kesme törenlerinde yapılan özel ekmek. [DS] ⊡ **barmaga diş urmak,** *{eAT} Parmağını ısırmak; şaşmak.*|| **barmak dişlemek,** *{eAT} Parmak ısırmak; şaşmak.*|| **barmak hesābı,** *{eAT} Alacaklının alacağı kalmadığı sonucuna varan hileli hesap.*

barmak[2], [bar-mak / bér-mek] *{eT} gçsz. f. [-ur]* Peyda olmak; var olmak; mevcut olmak. [Gabain] [Tekin]

barmak[3], [bar-mak] *{eT} gçsz. f. [-ur]* **1.** Varmak; gitmek; ulaşmak. [EUTS] [DLT] [ETY] [İKPÖy.] [Nevâyî] *{ağız} (aynı).* [DS] **2.** Yardımcı fiil; tezlik fiili. **3.** *{ağız}* Eğlenmek. [DS]

barmakca, [par-maḳ-ca برمقجه] *{eAT} sf.* Parmak kadar.

barmakçalık, -ğı [par-mak-ça-lık] *{ağız} is.* Düzgün biçilmiş ince ve uzun tahta; çıta. [DS]

barmaklık, -ğı [parmak-lık] *{ağız} is.* Parmaklık. [DS]

barmen, [İng. barman] *(ba'rmen) is.* Barlarda hazırladığı içkileri tezgâh başında müşterilere ikram eden erkek.

barmenlik, -ği [barmen-lik] *is.* Bar tezgâhtarlığı.

barn, [İng. big as a barn *(ambar kadar büyük)*] *is. fiz.* Çekirdek fiziğinde bir atomun etkin kesitinin hesabında kullanılan 10^{-24} cm^2 değerindeki yüzey birimi.

barnak, -ğı [parmak] *{ağız} is.* Havuç. [DS]

baro[1], [Fr. barre *(bölme parmaklığı)* > barreau] *(ba'ro) is.* **1.** Eskiden mahkemelerde avukatların oturduğu parmaklıkla ayrılmış bölüm. **2.** Bir bölge veya şehir avukatlarının bağlı olduğu meslekî kuruluş.

baro[2], [Çing. baro *(büyük, önemli)*] *is. argo.* **1.** (Eğlence yeri, fahişe vb. için) bol paralı müşteri; cinsel ilişkiler uğruna bol para harcayan erkek. **2.** *sf.* Saf; enayi. **3.** Yabancı.

barograf, [Fr. barographe] *is.* Uçağın ulaştığı yükseklikleri grafikler halinde kaydeden cihaz; yükselti kaydedici.

barok, [Port. barroco *(acayip şekilli inci)* / Federigo Barocci *(İtalyan ressam)* > Fr. baroque] *is.* **1.** Batıda on yedi ve on sekizinci yüzyıllarda klasik sanatı izleyen resim ve mimarlık üslubu. **2.** *ed.* Batı edebiyatında denge yerine harekete, düşünce yerine duyguya, biçimlerin serbestçe oluşturulmasından duyulan heyecana önem veren, çelişkilerden çekinmeyen, aşırı abartmayı seven, etkili olmayı ön planda sayan edebiyat akımı. **3.** *gnşl. sf.* Abartılı; mübalağalı; fantastik. ⊡ **barok müzik,** *müz. Çalgılarla çalgılar veya sesler arasında karşıtlıklar kuran on altı ve on yedinci yüzyıl batı müziği tarzı.*

barokçuluk, [barok-çu-luk] *is.* Canlılık, yaşama zevki ve olağanüstü olaylara hayranlık duymakla beliren sanat akımı; baroquisme.

baromana, [Yun. paramóna] *{ağız} is.* Lohusaya götürülen yemek. [DS]

barometre, [Fr. baromètre] *(barome'tre) is.* **1.** Atmosfer basıncını ölçmeye yarar alet. **2.** Her türlü değişime uyarlı şey.

barometri, [Fr. barométrie] *(barome'trı) is. fiz.* Hava basıncı olaylarını inceleyen bilim dalı.

barometrik, -ği [Fr. barométrique] *(barome'trik) sf. fiz.* Barometre ile ilgili.

baron, [Frankça. baro *(serbest adam)* > Fr. baron] *is.* **1.** Derebeyi. **2.** Doğrudan doğruya krala bağlı derebeyi. **3.** Avrupa'da bir asalet unvanı.

baronet, [Fr. baronet] *is.* İngiltere'de baron ile şövalye arası bir soyluluk unvanı.

baronluk, -ğu [baron-luk] *is.* **1.** Derebeylik. **2.** Baron rütbesi. **3.** Krallığa bağlı baronların tümü.

baroskop, -bu, [Yun. baros *(ağırlık)* + skopein *(gözetlemek)* > Fr. baroscope] *is. fiz.* Havanın cisimler üzerindeki ağırlık etkisini göstermeye yarar kapalı ve havası boşaltılabilen fanus içinde terazi bulunan deney aracı.

barparalel, [Fr. barre paralèlle] *is.* Düşey direkler üzerine tutturulmuş iki paralel çubuktan ibaret jimnastik aracı.

barri, [Ar. bārrī بارى] *(ba:rri:) is.* İnce kumaştan örülmüş hasır.

bars[1], [Far. pars => bars] *{eT} zool.* **1.** Leopar; pars; kaplan. [Gabain] [ETY] [DLT] [EUTS] *{ağız} (aynı)* [DS] **2.** Egemenlik hakkının simgesi. [MİRŞAN] ⊡ **bars yılı,** *{eT} Eski Türk takviminde, on ikinci yılın adı; pars yılı.* [DLT] [EUTS]

bars[2], [? bars] *{eT} is.* Bit, pire gibi hayvanların ısırmasından meydana gelen kabartı. [DLT] ⊡ **bars bolmak,** *{eT} Kabarmak.* [DLT]

bars[3], [? bars] *{ağız} is.* Arı oğulu. [DS]

barsa, [Far. bārsā بارسا] *{OsT} is.* Aceleyle yapılan şey.

barsak, -ğı [? barsak] *{ağız} is.* **1.** Ekinlerin başak tutma zamanı. **2.** Kedilerin çiftleşme zamanı. [DS]

barsam, [Yun. barsami] *is. zool.* Yüzgeçleri dikenli ve zehirli çarpan balığı; varsam, *(Trachinus vipera). {ağız} (aynı)* [DS]

barsama, [İt. balsamo] *is. bot.* **1.** Hoş kokulu bir çiçek; yarpuz, *(Achillea millefolium, Mentha pulegium).* **2.** Yemeklere konan nane ve kekik bitkilerinin ortak adı.

barsamak, [bar-sa-mak] *{eT} gçsz. f. [-r]* Varmak, gitmek istemek. [DLT]

barsamba, [İt. balsamo] *{ağız} is. bot.* → barsama. [DS]

barsan, [Yun. barsami] *{ağız} is. zool.* → barsam. [DS]

barsçı, [bars-çı] *{eT} is.* Vahşî hayvan terbiyecisi. [Nevâyî]

barşa, [? barşa] *{ağız} sf.* Kavgacı. [DS]

bart[1], [bart *(yans.)*] *is.* Patlayıp çıkmayı, sıkışan hava ya da sıvıların dışarı çıkışlarını, haşlama sonucu patlayıp dağılmayı, birden kurtulmayı anlatan kök. *bart-la-k, bart-la-t-mak.* ⊡ **bart bart,** *Korna sesi.*|| **bart burt tutmak,** *{eT} Ansızın her yandan yakalamak.* [DLT]

bart[2], [bar-t] *{eT} is.* **1.** Su içilen kap. **2.** Sıvı ölçüsü. [DLT]

bart[3], [bart برت] *{eAT} is.* Yara.

bartak, [bart-ak برتق] *{eAT} is.* Testi.

bartık, -ğı [bart-ık] *{ağız} is.* **1.** Yufka ekmeğiyle yapılan bir tür tatlı. **2.** Meyve şurubu. [DS]

bartıl, [Ar. birṭīl برطيل] *{ağız} is.* Rüşvet. [DS]

bartılcı, [bartıl-cı] *{ağız} sf.* Rüşvet alan. [DS]

bartış, [Sur. Ar. bırṭāş برطاش] *{ağız} is.* Eşik. [DS]

bartlak[1], [bağır > bağır-lak / bağırt-lak] *{ağız} is.* **1.** Çocukların ağız suyu ve mama akıntılarının üstlerini kirletmesini önlemek için takılan önlük. **2.** Kadınların iş yaparken kullandıkları önlük. **3.** Genç kadın ve kızların kullandığı göğüslük; sutyen. **4.** Beşik bağı. [DS]

bartlak[2], **-ğı** [ba *(yans.)* > ba-gır-lak > bağır-t-lak] *{ağız} is.* **1.** *zool.* Bağırtlak. **2.** İlkbaharda tarlalarda biten sarı çiçekli bir yabani ot. [DS]

bartlak[3], [bart *(yans.)* > bart-la-k] *{ağız} is.* Bir yaşındaki manda danası. [DS]

bartlatmak, [bart *(yans.)* > bart-la-t-mak] *{ağız} gçl. f. [-ır]* (Manda için) doğurtmak. [DS]

bartmak, [bar-t-mak / bır-t-mak] *{eT} gçl. f. [-ur]* Kırmak; parçalamak. [Gabain] [EUTS]

bartun, [Yun. parten] *{ağız} is.* Yiyen hayvanları öldüren zehirli bir ot. [DS]

barturmak, [bar-tur-mak] *{eT} gçl. f. [-ur]* Vardırmak; göndermek. [DLT]

baru[1], [Far. bārū بارو] *(ba:ru:) {OsT} is.* **1.** Kale duvarı; sur. **2.** Sığınak; siper. ⊡ **baru kalkanı,** *Mazgal aralıklarının iki yanında adam boyundaki siperlikler; barbata sığıncası.*

baru[2], [bar-u] *{eT} zf.* Beri; dolayı. [EUTS]

baruçı, [bar-uçı] *{eT} sf.* Varıcı; gidici. [DLT]

barud, [Far. bārūd بارود] *(ba:ru:d) {OsT} is.* → barut. ⊡ **bārūd-i siyāh,** *{OsT} Kara barut.*

barudhane, [Far. bārūd-ḫāne بارودخانه] *(ba:ru:dha:-ne) {OsT} is.* **1.** Barut üretilen yer. **2.** *as.* Barut depolanan yer; barut deposu.

barudî, [Far. bārūdī بارودی] *(ba:ru:di:) {OsT} is.* **1.** Sulandırılmış kurumun içine zamk karıştırılarak elde edilen sarımsı kahverengi boya. **2.** Koyu gri renk.

barumak, [baru-mak] *{eAT} gçl. f. [-r]* Korumak; yardım etmek.

baruş, [Ar. barş > burūş بروش] *{ağız} is.* Küçük kazan. [DS]

barut, [Ar. / Far. bārūd بارود / Yun. pyr *(ateş)* + litos *(taş)*] *is.* Ateşli silahlarda, merminin fırlatılması için kullanılan patlayıcı katı madde. ⊡ **barut ağacı,** *bot. Özünden elde edilen kömür kara barut yapımında, kabuğu halk hekimliğinde müshil olarak kullanılan Avrupa'nın serin ormanlarında yetişen bir ağaç, (Rhamnus fangula).*|| **barut fıçısı gibi,** *Her an karışıklık ve savaş çıkma ihtimali olan yer.*|| **barut gibi,** *1. Çok sert; keskin. 2. Çok ekşi.*|| **barut hakkı,** *Mermiyi hedefe kadar ulaştırabilmek için yeterli miktardaki barut.*|| **barut kesilmek,** *Çok kızmak.*|| **barut olmak,** *Çok kızmak.*

barutçu, [barut-çu] *is.* **1.** Taş ve maden ocaklarında patlayıcı madde yerleştiren işçi. **2.** *tar.* İmparatorluk döneminde baruthanede barut imalinde çalışan işçi.

baruthane, [Far. bārūt-ḫāne باروتخانه] *(barutha:ne) {OsT} is.* İmparatorluk döneminde ordunun ihtiyacı olan barutun imal edildiği yer.

barutluk, -ğu [barut-luk] *is.* İçine barut konularak üstte taşınılan kap; barut kabağı.

barya, [Yun. pouria => poyra > barya] *{ağız} is.* Araba tekerleğinin ortasındaki yuvarlak demir. [DS]

baryöz, [Yun. veraia *(ağırlık)* > vareos] *{ağız} is.* Ağır taşçı çekici; demir küskü. [DS]

baryum, [Yun. barys *(ağır)* > Fr. baryum] *is. kim.* Gümüş parlaklığında 3.7 yoğunluğunda, atom numarası 56, atom ağırlığı 137,36 olan alkali bir element; sembolü: Ba ⊡ **baryum karbonat,** *kim. Barit üzerine karbondioksit etkisiyle elde edilen beyaz katı madde.*|| **baryum sülfat,** *kim. Baritin* $BaSO_4$.

barz, [bar-ıs] *{eT} is.* → bars.

barza, [Arn. bardhä] *{ağız} is.* Yarısı beyaz, yarısı siyah keçi. [DS]

ba's, [Ar. baʿs̱ بعث] *{OsT} is.* **1.** Gönderme; yollama. **2.** Allah'ın halkı dine davet etmek üzere bir peygamber göndermesi. **2.** Yeniden dirilme ve diriltme. ⊡ **ba's etmek,** *{OsT} 1. Diriltmek. 2. Bir görevle göndermek.*|| **ba's-ı emvāt,** *{OsT} 1. Ölülerin dirilmesi. 2. Peygamberlik.*|| **ba's'ü ba'd'el-mevt,** *{OsT} Öldükten sonra tekrar dirilme.*

bas[1], [bas] *{eT} is.* **1.** Baş; kafa. [EUTS] **2.** Başlangıç; birinci; ilk. [EUTS] ⊡ **bas başı,** *{ağız} Tohum elerken eleğin üstünde kalan iri buğday taneleri.* [DS]|| **bas bıçağı,** *{ağız} Ustura.* [DS]

bas[2], [bas] *{eT} is.* Yara; yara başı. [EUTS]

bas[3], [bas-mak > bas] *{ağız} is.* Sokmak, saplamak, bastırmak eyleminin kökü. [DS] ⊡ **bas itmek,** *{ağız} (Bıçak, kama, kazık vb. sivri nesneler için) sokmak; saplamak.* [DS]

bas[4], [İt. basse] *is. müz.* **1.** En kalın erkek sesi. **2.** En kalın erkek sesine sahip sanatçı. **3.** Orkestranın en kalın sesli çalgısı. ⊡ **bas bariton,** *Bas ile bariton arası bir tınıya sahip erkek sesi.*|| **bas bas,** *(Bağırmak fiili ile birlikte kullanılır.) yüksek sesle.*|| **bas tutmak,** *İnce sesli çalgılara tek perdeden eşlik etmek.*

basa, [bas-mak > bas-a] *{eT} is.* **1.** Art; arka; peş. **2.** *zf.* Sonra; müteakiben; ondan sonra; akabinde; onun arkasından; hemen sonra. *{ağız} (aynı)* [DLT] [EUTS] [Üç İtigsizler] [Gabain] [DS] **3.** Bundan sonra; artık. **4.** Yine. [ETY] **5.** *{ağız}* Fazla; baskın; üstün. [DS] ⊡ **basa basa,** *{eT} Biteviye; durmadan; artarak; kesilmeden.* [EUTS]|| **basa bermek,** *{eT} Arka vermek; yardımcı olmak; destekleyivermek.*

basabas, [bas ha bas *(Farsça ikilemelerine öykünme yoluyla) / eT.* basa+bas(a)] *{ağız} zf.* Durmadan; aralıksız olarak. [DS]

basacak, -ğı [bas-acak بصجق / باصاجق] *is.* **1.** Basamak; *{eAT} (aynı).* **2.** Merdiven. **3.** *{ağız}* Takunya. [DS] **4.** *{ağız}* Tuluma peynir basarken kullanılan yuvarlak kalın sopa. [DS]

basaç, [bas-aç] *{ağız} is.* Çamaşır bastırmaya ve karıştırmaya yarayan sopa. [DS]

basador, [İt. pasador] *is. dnz.* Bordanın iç tarafında yer alan ve gemicilerin üzerine bastıkları halat ya da takozlar.

basafa, [Far. bā-şafā باصفا] *(ba:safa:) sf.* Samimi.

basair, [Ar. başīre *(ibret verici)* > başā'ir بصائر] *(ba-sa:ir) {OsT} is.* Başkalarına ders olan durumlar; ibret verici durumlar.

basak[1], -ğı [bas-mak > bas-ak] *{ağız} is.* **1.** Eşik. **2.** Merdiven; el merdiveni. **3.** Merdiven basamağı. **4.** İskele. **5.** Paspas. [DS] ◘ **basak başı,** *Merdiven başı.*

basak[2], -ğı [bas-mak > bas-ak] *{ağız} is.* **1.** Mühür. **2.** Kalın, tabaklanmış deri. **3.** Basmahane. **4.** *sf.* Sağlam; katı; dayanıklı. [DS]

basak[3], -ğı [baş-mak > baş-ak باصاق] *{eAT} zf.* Baskın olarak; baskın düzenleyerek. ◘ **basak düşmek,** *{eAT} Baskın vermek.*

basakçı, [basak-çı] *{ağız} is.* Sürek avında, yanlardan birini tutan avcı. [DS]

basaklamak, [basak-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* **1.** Baskın yaparak yakalamak. **2.** Üstüne çökmek. **3.** Bir kadın veya kızla zor kullanarak cinsel ilişkide bulunmak. [DS]

basal[1], [Ar. başal بصل] *{OsT} is.* **1.** Soğan biçiminde kök. **2.** *{eT}* Soğan. [Yüknekî]

basal[2], [Yun. pasali] *{ağız} is.* Kütük yarmakta kullanılan ağaç veya demir çivi. [DS]

basala, [Ar. başala بصله] *{OsT} is.* Vücutta yaratılıştan gelen herhangi bir kabartı. ◘ **basala-i sîsâiye,** *{OsT} anat. Omuriliğin beyin ile birleştiği yerde görülen şişlik; omurilik soğanı.*

basalak, -ğı [bas-ala-k] *{ağız} is.* **1.** Ayak basmışlık; gezmişlik. **2.** Sığırın sırt derisi. [DS]

basalamak, [bas-ala-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* **1.** Çamaşırı suya basmak. **2.** Bir kaba konulan eşyayı üstünden bastırıp sıkıştırmak. [DS]

basalga, [bas-al-ga] *{ağız} is.* **1.** Sık ağaçlı yer. **2.** Ağaç gölgesi veya kuytusu. **3.** *sf.* Engin; alçak. [DS]

basalgan, [bas-al-gan] *{ağız} sf.* (Yer, mekân için) havası bunaltıcı; sıkıcı. [DS]

basalık, -ğı [bas-a-lık] *{ağız} is.* **1.** Çukurova dolaylarında görülen ılık ve nemli sis. **2.** *sf.* Bunaltıcı ve sıkıcı. [DS]

basaliye, [Ar. başaliyye بصليه] *{OsT} is. bot.* Soğanlı bitkiler.

basamak, [bas-amak بصمق / باصامق] *is.* **1.** Bir yükseklikten inmek veya bir yüksekliğe çıkmak için konulmuş art arda gelen ayak konulacak düzlükler; basacak. *{ağız} (aynı)* [DS] **2.** Bir araca binmek için konulmuş ayak basacak yer. **3.** Mevki ve makam bakımından alçalan veya yükselen diziler, yerler; rütbe; derece; kerte; aşama. *{eAT} (aynı)* **4.** *mecaz.* Bir amaca ulaşmak için kullanılan kişi veya durum. **5.** *mat.* Bir sayıda rakamların bulunduğu yer. Onlar basamağı. **6.** Denklemde bilinmeyen elemanın en yüksek kuvveti. **7.** *{eAT} {ağız}* Merdiven. [DS] **8.** *{ağız}* Dere, çay vb. yerlerden üzerine basarak geçmek için suyun içine birer adım aralıklarla konulmuş taş. [DS] **9.** *{ağız}* Tuluma peynir basmakta kullanılan kalın ve yuvarlak sopa. [DS] ◘ **basamak basamak,** *Art arda gelen basamaklar halinde; kademe kademe; derece derece.*|| **basamak olmak,** *Birinin yükselmesi için aracı veya dayanak olmak.*|| **basamak yapmak,** *Bir kimseyi veya bir durumu yükselmek, ilerlemek veya daha iyi bir yere geçmek için aracı olarak kullanmak.*

basamaklı, [bas-amak-lı] *sf.* **1.** Basamağı olan. **2.** Basamaklar halinde.

basamaksı, [bas-amak-sı] *is.* Basamağa benzer, basamak gibi.

basaman, [Far. bā-sāmān باسامان] *(ba:sa:ma:n) {OsT} sf.* **1.** Varlıklı; zengin. **2.** Düzgün; düzenli.

basan, [bas-ġan > bas-an] *{eT} is.* Ölü gömüldükten sonra yenilen yemek. [DLT]

basancak, -ğı [bas-an-cak] *{ağız} is.* **1.** İnce ağaçtan yapılan kızak. **2.** Merdiven; basamak. [DS]

basancı, [bas-an-cı] *{ağız} is.* Dükkân önlerine yapılan beton düzlük. [DS]

basanga, [bas-mak > bas-ġan > bas-an-ga] *{ağız} is.* Küskü. [DS]

basangaç, [bas-an-gaç] *{ağız} is.* **1.** Merdiven; basamak. **2.** Ambar vb. içine inip çıkmak için kullanılan basamak taşı. [DS]

basar[1], [Ar. başal => ? basar] *{eT} is.* Dağ sarımsağı. [DLT] ◘ **basarlıg tag,** *{eT} Sarımsaklı dağ.* [DLT]

basar[2], [Ar. başar بصر] *{OsT} is.* **1.** Görme yeteneği. **2.** Görüş. **3.** Zihinsel algı. **4.** Zekâ. ◘ **basar-ı müzdevic,** *{OsT} 1. İki gözle görme. 2. Çift görme.*|| **basarü'l-Hak,** *{OsT} Tanrının algılayıcı gücü.*

basarak, -ğı [Ar. başāret => basarat / basarak] *{ağız} is.* Görme kuvveti. [DS]

basaret, [Ar. başāret بصارت] *{OsT} is.* **1.** Etraflı ve derin görüş. *{ağız} (aynı)* [DS] **2.** İyi kavrayış. **3.** Göz açıklığı.

basarık, -ğı [bas-mak > bas-ar-ık] *{ağız} is.* Dokuma tezgâhlarının ayaklığı. [DS]

basarî, [Ar. başarī بصری] *(basari:) {OsT} is.* Görme ile ilgili.

basarna, [Yun. basarina] *(basa'rna) is.* **1.** Kaldıraç. *{ağız} (aynı)* [DS] **2.** Ağır bir kütleyi bir tarafından kaldıraçla yükseltme işi. **3.** *{ağız}* Dalyan kapağının bulunduğu yer. [DS]

basaruk, -ğu [bas-mak > bas-ar-mak > bas-ar-uk] *{ağız} is.* Korku. [DS] ✎ **basaruğu olmamak,** *{ağız} Korkusu olmamak.* [DS]

basat, [bas-at ?] *{ağız} is.* Tepegöz. [DS]

basavab, [Ar. bā-ṣavāb باصواب] *(ba:sava:b) zf.* Doğru olarak; doğrulukla; doğruca.

basbank, -ngı [bang > ba(s)+ba/nk] *{ağız} pekşt. sf.* Sersem; budala; şaşkın. [DS]

basbas, [bas-mak > bas+bas] *{ağız} is.* **1.** Çatılarda üzerine makasların bindiği dikme. **2.** Acele yürüyüş. **3.** Bel adı verilen tarım aracının ayakla basılan yeri. [DS]

basbasa, [Ar. başbaşa بصبصه] *{OsT} is.* **1.** Köpeğin kuyruk sallayarak yaltaklanması. **2.** Dalkavukluk etmek; yaltaklanmak.

basbaya, [ba(s)+ba/yağı] *(ba'sbaya:) {ağız} sf.* → basbayağı. [DS]

basbayağı [ba(s)+ba/yağı] *(ba'sbayağı) sf.* **1.** Alışılmışın dışında bir durumu, olağanüstülüğü olmayan. **2.** Teklif ve tekellüften uzak. **3.** *zf.* Hiç yoruma gerek duyurmayacak biçimde yapılan (eylem).

bas-blö, [Fr. bas-bleu] *(basb[l]lö:) is.* Bilgiç, ukala kadın yazar.

basdık, [bas-mak > baṣ-dıḳ باصدق] *{OsT} is.* Üzüm şırasını kaynatıp içine nişasta bulamakla yapılan pelte.

basdıkmak, [bas-dıḳ-mak / bas-tıḳ-mak] *{eT} gçsz. f. [-ur]* **1.** Ezilmek. [Gabain] **2.** Basılmış olmak. [EUTS]

basdırma, [baṣ-dır-ma باصدرمه] *{eAT} is.* **1.** Kurutulmuş tuzlu et; pastırma. *{eAT} {ağız} (aynı)* [DS] **2.** *{ağız}* Sucuk; mumbar. [DS] **3.** *{ağız}* Etli kabak ya da patates musakkası. [DS] **4.** *{ağız}* Odun yığını. [DS]

basdurmak, [baṣ-dur-maḳ باصدرمق] *{eAT} gçl. f. [-ur]* Yendirmek; alt etmek.

basen, [Fr. bassin *(havuz, leğen)*] *is.* **1.** Kalça. **2.** *anat.* Pelvis ve leğen. **3.** Terzilerin belden yirmi cm kadar aşağıdan aldıkları kalça ölçüsü.

basgan, [bas-mak > bas-ġān > bazġān] *(basga:n) {eT} is.* Çekiç. [Gabain]

basgı, [bas-kı / bas-gı] *{ağız} is.* **1.** Baskı. **2.** Kurutma kâğıdı. **3.** Bastırma işlerinde kullanılan bir ayakkabıcı aracı. [DS]

basguk, [bas-mak > bas-ġuḳ] *{eT} sf.* **1.** Yekpare; som. [EUTS] **2.** *is.* Yoğunluk. [EUTS] **3.** Dağ parçası; kaya. [EUTS] **4.** Dağ silsilesi; sıra dağlar. [Gabain]

basgun, [bas-mak > baṣ-ġūn باصغون] *{eAT} {ağız} sf.* Baskın; saldırı. [DS]

bashun, [bas-ġun > bas-ḫun بسخون] *{eAT} sf.* → basgun.

bası, [bas-mak > bas-ı] *is.* Klişe, dökme harf, taş kalıp ve başka teknikler kullanarak yazı veya resim basma işi; tabı; baskı; basım.

basıcı[1], [bası > bası-cı] *is.* Kitap, dergi ve gazete gibi şeylerin basımı işi ile uğraşan kimse.

basıcı[2], [bas-mak > bas-ıcı] *sf.* Basma işini yapan; basan.

basıcılık, -ğı [basıcı-lık] *is.* Basıcının yaptığı iş ve meslek; basımcılık.

basıg, [bas-mak > bas-ıġ] *{eT} is.* Gece baskını yapılacak ve düşmanın ansızın yakalanacağı yer. [DLT]

basıgsız, [bas-ıġ-sız] *{eT} sf.* Minnetsiz. [EUTS]

basık[1], **-ğı** [*eT.* bas-mak > bas-uk > bas-ık] *sf.* **1.** Basılmış; basılı olan. **2.** Yüksekliği az olan; alçak; kısa. **3.** Üzerine basmakla veya herhangi bir şekilde yassılaştırılmış; yassı. **4.** *mecaz.* İnsana sıkıntı veren; sıkıntılı; kasvetli. *{ağız} (aynı)* [DS] **5.** *{ağız}* Havasız, alçak ve dar. [DS] **6.** *{ağız}* Cılız; zayıf; boysuz. [DS] **7.** *{ağız}* Çok iyi; pek iyi; fevkalade. [DS] ✎ **basık burunlu,** *Burnunun genişliği uzunluğuna göre fazla olan.*|| **basık kemer,** *mim. Yüksekliği açıklığının yarısından az olan kemer; sepet kulpu.*|| **basık ökçe,** *Kalın kısa topuk.*|| **basık tonoz,** *mim. Yüksekliği açıklığının yarısından küçük olan tonoz.*

basık[2], **-ğı** [bas-ık] *{ağız} is.* **1.** Arkasına basılarak giyilen ayakkabı, terlik; yemeni vb. **2.** Altı tahta ayakkabı. **3.** Harmanda fazla ıslanmış buğday. [DS]

basıkça, [basık-ça] *(bası'kça) zf.* Biraz basık olan; baskınca.

basıkdırmak, [bas-ık-dır-mak] *{ağız} gçl. f. [-ır]* Yatıştırmak. [DS]

basıkerte, [bas-ı+kerte] *{ağız} is.* Barometre. [DS]

basıklık, -ğı [bas-ık-lık] *is.* **1.** Basık olma durumu. **2.** Basık olan şeyin niteliği. **3.** *mat.* Bir elipsin büyük ve küçük eksenleri arasındaki farkın büyük eksene oranı. **4.** *gök b.* Bir gök cisminin özellikle Dünya'nın ekvator ve kutup yarıçapları farkının ekvator yarıçapına bölümü.

basıkmak, [bas-ıḳ-mak] *{eT} gçl. f. [-ur]* **1.** Bastırmak; içine sokmak; sokmak; [Tekin] [ETY] **2.** *dönşl. f.* Düşman tarafından basılmak; yenilmek. [DLT] **3.** *{ağız}* Yük altında ezilmek; çökmek. [DS] **4.** *{ağız}* (Sığır, at vb. için) çiftleşmek. [DS]

basıktırmak, [bas-ık-tır-mak] *{ağız} gçl. f. [-ır]* **1.** Baskı uygulamak; bastırmak; sıkıştırmak. **2.** Gözünü korkutmak; yıldırmak. [DS]

basıla, [bas-ıl-mak > bas-ıl-a] *is.* Son kontrolü ve düzeltmesi yapılmış olan bir eserin baskıya hazır olduğunu belirtmek üzere *"basılabilir, basılsın"* anlamında üzerine yazılan kelime. ✎ **basıla vermek,** *Bir eserin baskıya hazır olduğunu bildirmek; basılmasına izin vermek.*

basılagelmek, [bas-ıl-mak+gel-mek] *{ağız} gçsz. b. f. [-ir]* Ağzına kadar dolmak; tıka basa dolmak. [DS]

basılakalmak, [bas-ıl-mak+kal-mak] *{ağız} gçsz. f. [-ır]* Ağzına kadar dolmak; tıka basa dolmak. [DS]

basılı[1], [bas-ıl-ı] *sf.* Baskı yoluyla elde edilmiş.

basılı[2], [bas-ıl-ı] *{ağız} sf.* (Loğusa kadın ve çocuk için) hastalanan ve gelişmesi geciken. [DS]

basılış, [bas-ıl-ış] *is.* Basılmak işi.

basılma, [bas-ıl-ma] *is.* **1.** Basılmak işi. **2.** *{ağız}* Yeni doğmuş çocuklar hakkında bazı asılsız inançlarla açıklanan gelişme geriliği. [DS]

basılmak, [baş-ıl-mak باصلمق / بصيلمق] *edil. f. [-ır] [eAT -ur]* **1.** Başkası tarafından kendisine basmak fiili uygulanmak; bastırılmak. *{eAT} (aynı)* **2.** Suç üstü yakalanmak; tutulmak; yakalanmak; enselenmek. **3.** Eşkıya baskınına uğramak; baskına uğramak. *{ağız} (aynı)* [DS] **4.** *{eAT}* Alt olmak; yenilmek; mağlup olmak. **5.** *{eAT}* Yere serilmek; çiğnenmek. **6.** *{eAT}* Horlanmak. **7.** (Yer, ülke, kara vb. için) adım atılmak; çıkılmak. **8.** Çoğaltılmak; tabedilmek. **9.** *{eAT}* Yatıştırılmak. **10.** *{ağız}* (İnek ve kısrak için) çiftleşmek. [DS] **11.** *{ağız}* Tasalanmak; sıkılmak. [DS]

basım, [bas-mak > bas-ım] *is.* **1.** Basmak eylemi ve sonucunda ortaya çıkış. **2.** Mürekkeplenmiş bir kalıbı kâğıt, kumaş cinsinden bir yüzeye bastırmak suretiyle bir resmin veya yazının örneklerini çıkartma, çoğaltma işlemi; tabaat. **3.** Bası işi; tabı; tipografya. **4.** *{ağız}* Baskı aracı ile üzüm suyunun çıkarılması işi. [DS] ⊡ **basım evi,** → basımevi.

basımbaç, -cı [bas-maç > bas-ım-baç] *{ağız} is.* **1.** Merdiven. **2.** Merdiven basamağı. **3.** Hareketli merdiven. [DS]

basımcı, [bas-ım-cı] *is.* **1.** Baskı işi ile uğraşan kimse. **2.** Basım evi işleten kimse; matbaacı.

basımcılık, -ğı [bas-ım-cı-lık] *is.* **1.** Basım evi işletme işi. **2.** Kitap, dergi, gazete gibi basılı malzemeyi basma, üretme işi; matbaacılık.

basımevi, -ni, -vleri [basım+ev-i] *is.* Basım işinin yapıldığı yer; matbaa.

basın, [bas-mak > bas-ın] *is.* **1.** Günlük, haftalık, aylık vb. olarak çıkan gazete ve dergilerin bütünü; matbuat, *(1935)*. **2.** Gazete ve dergi çıkarma işi. **3.** Gazete ve dergi çalışanlarının bütünü. ⊡ **basın ahlak yasası,** *huk. gaz. Basının itibarını ve basın hürriyetini korumak amacıyla basının kendi kendini denetleme sistemi.*|| **basın ajansı,** *gaz. Gazete ve dergilere, haber, röportaj ve resim gibi basını ilgilendiren bilgi ve belgeler veren kuruluş.*|| **basına aksetmek,** *Haber değeri olan ve ilgilileri tarafından gizli tutulmaya çalışılan bir konunun gazeteciler tarafından öğrenilerek haber yapılması.*|| **basın kartı,** *gaz. Yerli ve yabancı basın mensuplarına devletçe verilen ve kendilerini tanıtmaya yarayan ve bazı kolaylıklar sağlayan kimlik belgesi.*|| **basın toplantısı,** *Yetkili bir kişinin kamuoyunu ilgilendiren konularda açıklama yapmak üzere basın mensupları ile yaptığı toplantı.*

basıncak, [baş-ın-cak باصنجق] *{eAT} is.* **1.** Basamak. *{ağız} (aynı)* [DS] **2.** *{ağız}* Taşınabilir merdiven; el merdiveni. [DS] **3.** *{ağız}* Paspas. [DS] **4.** *{ağız}* Seki. [DS] **5.** *{ağız}* İskele. [DS] **6.** *{ağız}* Baskın. [DS] **7.** *{ağız}* Tutsaklık. [DS] **8.** *{ağız}* Etki. [DS] ⊡ **basıncak edinmek,** *{eAT} 1. Ayak altına almak. 2. Yükselme aracı olarak kullanmak. 3. {ağız} Bir kimseyi korkutarak etkisi altına almak.* [DS] *4. {ağız} Eza cefa etmek.* [DS] *5. {ağız} Gereğinden çok iş vermek; aşırı yük yüklemek.* [DS]|| **basıncak idinmek,** *{eAT} 1. Ayak altına almak. 2. Yükselme aracı olarak kullanmak.*

basınc, [bas-ınc بصنج / باصنج] *{eAT} is.* Zulüm, istibdat; baskı.

basınç, -cı [bas-ınç بصنج / باصنج] *is.* **1.** Zorlayarak bastırma, itme eylemi; tazyik; baskı. *{eT} (aynı) (1935)* **2.** Bastırma ve itme eylemi sonucu. **3.** *fiz.* Bir yüzey üzerine etkide bulunan bastırma gücünün, birim alana düşen miktarı.

basınçak, [bas-ın-çak] *{eT} sf.* Basılan; baskı altında tutulan; basınç uygulanan. ⊡ **basınçak er,** *{eT} Zayıf görülen, önem verilmeyen kimse.* [DLT]

basınçlama, [bas-ın-ç-la-ma] *is. fiz.* Bir uçağın iç basıncını atmosfer basıncından daha aşağıda tutmak eylemi.

basınçlamak, [bas-ın-ç-la-mak] *gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Bir uçağın iç basıncını atmosfer basıncından daha aşağıda tutmak; basınçlama işlemini uygulamak.

basınçölçer, [bas-ın-ç+ölç-er] *is.* Açık hava basıncını ölçmeye, yer yükseltilerini ve hava değişimlerini belirlemeye yarayan alet; barometre.

basındırık, -ğı [bas-ın-dır-ık] *{ağız} is.* Devrilen eşya ya da yıkıntı altında kalma. [DS]

basındurmak, [bas-ın-dur-mak] *{eT} edil. f.* **1.** Ezilmek. [Gabain] **2.** Tazyik edilmek; basılmak. [EUTS]

basıngıç, [bas-ın-gıç] *{ağız} is.* **1.** Yenilgi; mağlubiyet. **2.** Korkma; çekinme. **3.** Baskı altında bulunma. [DS] ⊡ **basıngıç etmek,** *{ağız} 1. Yenmek; alt etmek. 2. Baskı altında tutmak. 3. Korkutmak.* [DS]

basınmak, [bas-ın-mak باصنمق] *{eT} gçl. f. [-ur]* **1.** Basmak; ezmek; zayıf görmek; kahretmek. [DLT] [Gabain] [EUTS] **2.** *{eAT}* Hor görmek. **3.** *edil. f.* Yenilmek; mağlup olmak. [ETY] **4.** *dönşl. f.* Batmak. [ETY] **5.** Çökmek; kahrolmak. [ETY]

basınturmak, [bas-ın-tur-mak] *{eT} edil. f. [-ur]* Bastırılmak. [EUTS]

basıölçer, [bas-ı+ölç-er] *is. fiz.* **1.** Kapalı gazların kabın yüzeyine yaptığı basıncı ölçmeye yarayan

alet; manometre. **2.** Akışkanların basıncını ölçen alet.

basır, [Ar. basar *(göz)*>bāsır باصر] *(ba:sır) {OsT} sf.* **1.** Gören. **2.** Görünce hemen anlayan. **3.** Keskin gözlü.

basıra[1], [bal+şıra ? > balsıra / bas-ır-mak > bas-ır-a > basra] *{ağız} is.* **1.** Külleme hastalığı. **2.** Püseron. **3.** Sisli havalarda yapraklar üzerinde oluşan su damlacıkları. **4.** Kanser hastalığı. **5.** Sızdırılmış bal. **6.** Çamlarda bal yapan beyaz böcek. [DS] ☞ **basıra balı,** *{ağız} Çam balı.* [DS]

basıra[2], [Ar. başar > bāşıra باصره] *(ba:sıra) is.* **1.** Görüş; görme. **2.** Görme gücü. **3.** Göz.

basırak, -ğı [basır-mak > bas-ır-ak] *{ağız} is.* Yoğurt yapmak için mayalanmış sütün üzeri örtülerek konulduğu yer. [DS]

basırganma, [bas-ır-ğan-ma] *{eAT} is.* **1.** Basırganmak işi. **2.** Kâbus.

basırganmak, [bas-ır-ğan-mak] *{eAT} dönşl. f. [-ır] [-ur]* **1.** Üzerine ağırlık çökmek. **2.** Kâbus görmek. **3.** *{ağız}* Uykudan korku ile sıçrayıp uyanmak. [DS]

basırık, [bas-ır-ık] *is. tıp.* **1.** Vücudun hareketsiz bölgelerindeki kılcal damarlarda kan birikmesi sonucu oluşan ağrılı yanma. **2.** *{ağız}* Tahta veya demirden yapılma kapı sürgüsü. [DS] **3.** *{ağız}* Damların üzerini kapatmakta kullanılan düzgün ardıç kerestesi. [DS] **4.** *{ağız}* Gizli, kapalı yer; hücre. [DS] **5.** *{ağız}* Kıştan kuyulara doldurulmak suretiyle biriktirilmiş ve üzeri sap, saman ile bastırılmış olan kar yığını. [DS] ☞ **basırık tahtası,** *{ağız} Damlarda üzerine toprak konulan tavan tahtası.* [DS]

basırılı, [bas-ır-ıl-mak > bas-ır-ıl-ı] *{ağız} sf.* (Kapı için) örtülmüş; kapatılmış; bastırılmış. [DS]

basırılmak, [bas-ır-ıl-mak باصرلق] *{OsT} edil. f. [-ur]* Bastırılmak; kapatılmak.

basırlamak, [bas-ır-ıl-a-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Kapıyı kapatarak sürgüsünü mandalını takmak; sürgülemek; mandallamak. [DS]

basırmak, [bas-ur-mak > bas-ır-mak / بصورمق / بسرمق باصرمق] *{eAT} {OsT} gçl. f. [-ır] [eAT -ur]* **1.** Bastırmak. **2.** Kapatmak. **3.** Saklamak. **4.** *{ağız}* (Kapı için) sürgülemek; mandallamak; desteklemek. [DS] **5.** *{ağız}* Kapamak; örtmek; bastırmak. [DS] **6.** *{ağız}* Dikişte kumaş kenarını kıvırarak dikmek; kıyı bastırmak. [DS]

basış, [bas-ış] *is.* **1.** Basmak işi. **2.** Basma biçimi.

basışmak, [bas-ış-mak] *{eT} işteş. f. [-ır]* Basmakta yardım ve yarış etmek. [DLT]

basıt, [Ar. basṭ *(yayma)* > bāsıṭ باسط] *(ba:sıt) {OsT} sf.* **1.** Yayıcı; yayan. **2.** *anat.* Bir organı kasıp açan kas.

basıta, [Ar. bāsıṭa باسطه] *(ba:sıta) {OsT} sf. biy.* (Kas için) açan.

basıtmak, [bas-ıt-mak] *{eT} edil. f. [-ur]* **1.** Basılmak; tazyik edilmek. [EUTS] **2.** Ezilmek. [Gabain] **3.** Baskına uğratılmak; düşmana basılmak; yenilmek. [ETY] **4.** *gçl. f.* Bastırmak; ansızın hücum ettirmek. [ETY]

basi, -i'ı [Ar. başīʿ بصيع] *(basi:) {OsT} is.* Ter.

basi'a, [Ar. bāṣiʿa باضعه] *(ba:sia) {OsT} is.* Çok kırmızı olan dudak.

basic, [İng. **B**eginner's **A**ll purpose **S**ymbolic **I**nsturiction **C**od *(başlayanlar için çok amaçlı sembolik komutlar imı)*] *(beyzik) is. kısalt.* Bilgisayarların birbirine bağlı olarak işletilmesi için tasarlanmış programlama dili.

basik, [Ar. bāṣiḳ باثق] *(ba:sik, k kalın söylenir) sf.* Eli açık; cömert.

basika, [Ar. bāṣiḳa باثقه] *(ba:sika) is.* Ağzına kadar su dolu olan kuyu.

basil[1], [Lat. bacillus *(çubuk, çomak)*] *is. biy.* Silindir veya çubuk biçimindeki bakteri.

basil[2], [Ar. bāsil باسل] *(ba:sil) is.* **1.** Yiğit kişi; kahraman adam. **2.** Haram şey. **3.** Kötü söz. **4.** Çirkin kişi.

basile, [Ar. başīle بصيله] *(basi:le, s kalın söylenir) is. bot.* Soğan.

basilemi, [Fr. basilémie] *is. tıp.* **1.** Kanda basil bulunması. **2.** Basilden ileri gelen kan yangısı.

basilimsi, [basil-imsi] *sf.* Çomak biçiminde olan.

basiloz, [Fr. bacillose] *is. tıp.* **1.** Basilden ileri gelen her çeşit hastalık. **2.** Akciğer veremi.

basilüri, [Fr. bacillurie] *is. tıp.* İdrarda basil bulunması.

basim, [Ar. besm > bāsim باسم] *(ba:sim) sf.* Güler yüzlü; şen.

basir, [Ar. başar *(görme)* > başīr بصير] *(basi:r) {OsT} sf.* **1.** Gören. **2.** Görüp anlayan. **3.** Anlayışlı ve zeki. **4.** Her şeyi görüp anlayan anlamında Allah'ın sıfatlarından biri.

basire, [Far. bāsire باسره] *(ba:sire) is.* Ekin.

basiret, [Ar. başar *(görme)* > başīret بصيرت] *(basi:ret) {OsT} is.* **1.** Doğru görüş; sağgörü. **2.** Uyanıklık. **3.** Gönül gözüyle görme. **4.** Uzağı görüş; seziş. **5.** Anlayış, kavrayış; feraset. **6.** Uyarı; tembih. **7.** Kalkan; siper. ☞ **basireti bağlanmak,** *1. Gerçeği anlayamaz hale gelmek. 2. Tehlikeyi sezememek; gaflete düşmek.*|| **basîret-kâr,** *{OsT} Ön görüşlü; sezgin.*|| **basîret-kār-āne,** *{OsT} Önceden tehlikeyi görebilecek şekilde.*|| **basîret-kârî,** *{OsT} Önceden görme durumu.*

basiretli, [basiret-li] *(basi:retlı) sf.* **1.** Gerçeği ve tehlikeyi önceden gören, sezen; sağgörülü; anlayışlı; uyanık. **2.** Uzak görüşlü.

basiretsiz, [basiret-siz] *(basi:retsiz) sf.* **1.** Olan bitene rağmen gerçeği görmekten, anlamaktan uzak olan; gafil. **2.** Sığ görüşlü.

basiretsizlik, -ği [basiret-siz-lik] *(basi:retsizlik) is.* Gerçekleri, ileriyi ve uzağı görememe.

basit[1], [Ar. basṭ *(açma, uzatma)* > bāsiṭ باسط] *(ba:sit) {OsT} sf.* **1.** Açılan; uzanan. **2.** Uzatılmış; uzun. ☞ **bāsitü'l-kef,** *{OsT} Dilenci.*|| **bāsitü'l-yed,** *{OsT} Güçlü olup tahakküm eden.*

basit[2], [Ar. besaṭet *(sadelik)* > basṭ *(açma, genişletme)* > basīṭ بسيط] *{OsT} sf.* **1.** Karışık olmayan; anlaşılması kolay olan; yalın; sade. **2.** Orta halli; gösterişsiz; süssüz. **3.** Sıradan; bayağı; kuru. **4.** *mecaz.* Her zaman rastlanandan farklı bir özelliği olmayan; olağan. **5.** Kolay. **6.** Menfaati uğruna bazı değerlerden vazgeçebilen; onursuz. ☞ **basit cisim,** *fiz. Maddesi tek elementten oluşmuş cisim.*|| **basit çiçek,** *bot. Taç yaprak sayısı normal olan çiçek.*|| **basit cümle,** *dbl. Tek yüklemli cümle.*|| **basit faiz,** *bank. Faizlerin de faizi eklenmemiş, sadece ana paranın faizi.*|| **basit kelime,** *dbl. Kök halinde bulunan kelime; yalın kelime.*|| **basîtü'l-vech,** *{OsT} Güler yüzlü; güleç.*|| **basîtü'l-yed,** *{OsT} Eli açık; cömert.*|| **basit zaman,** *dbl. Fiil çekimlerinde yardımcı fiil veya ek fiil kullanmadan yapılan çekim.*

basita, [Ar. basṭ *(açma, uzatma)* > bāsiṭa باسطه] *(ba:sita) {OsT} is.* Uzak yer.

basite, [Ar. basṭ *(açma)* > basīṭe بسيطه] *(basi:te) {OsT} is.* **1.** Düz yer; yüzey. **2.** Yer yüzü; arz. **3.** Yatay güneş saati.

basitleşme, [basit-le-ş-me] *is.* **1.** Basitleşmek işi. **2.** Bayağılaşma; adileşme.

basitleşmek, [basit-le-ş-mek] *gçsz. f. [-ir]* **1.** Karmaşık ve zor anlaşılır olmaktan çıkarak anlaşılır ve kolay hale gelmek; kolaylaşmak. **2.** Bir takım değerleri hiçe sayarak kendini alçaltıcı, küçük düşürücü ve onur kırıcı davranışlar sergilemek; adileşmek; bayağılaşmak.

basitleştirme, [basit-le-ş-tir-me] *is.* Basitleştirmek işi.

basitleştirmek, [basit-le-ş-tir-mek] *gçl. f. [-ir]* Karmaşık ve anlaşılması zor bir şeyi kolay ve anlaşılır bir duruma getirmek; sadeleştirmek; kolaylaştırmak; yalınlaştırmak.

basitlik, -ği [basit-lik] *is.* **1.** Kolay ve anlaşılır olma durumu; yalınlık. **2.** İnsanlık onuruna yakışmayacak davranışlarda bulunan kişiden beklenebilecek davranışlar; adilik.

baska, [Slav. / Mac. palaska] *{ağız} is.* Bel korsası. [DS]

baskak, [basıḳ-mak > bas(ı)ḳ-aḳ] *is.* **1.** Türk-Moğol devletlerinde yeni fethedilen yerlerden vergi toplamakla görevli devlet memuru. **2.** Vali. **3.** Tahsildar. *{ağız} (aynı)* [DS]

baskaklık, [basḳa-ḳ-lık باسقاقلق] *{eAT} is.* Valilik.

baskancak, -ğı [bas(ı)k-an-cak] *{ağız} is.* **1.** Üzüm suyu çıkarmakta kullanılan bir tür cendere. **2.** Merdiven; merdiven basamağı. [DS]

basket, [İng. basket] *is.* **1.** Sepet. **2.** *spor.* Basketbolda kazanılan sayı. ☞ **basket yapmak,** *spor. Basketbolda sayı kazanmak.*

basketbol, [İng. basket *(sepet)* + ball *(top)*] *is. spor.* **1.** Sepet topu. **2.** Beşer kişilik takımlarla topu rakibe ait yerden üç metre yükseklikteki ağ geçirilmiş sepete atmaya dayanan bir çeşit takım sporu.

basketbolcu, [basketbol-cu] *is.* Basketbol oynayan kişi; basketçi.

basketbolculuk, -ğu [basketbol-cu-luk] *is.* Basketbolcu olma durumu.

basketçi, [basket-çi] *is.* Basketbol oynayan kişi; basketbolcu.

baskı, [bas-mak > baş-ḳı باصقى] *is.* **1.** Bir maddeyi bastırmak suretiyle sıkma ve sıkıştırma işi; tazyik. **2.** Basma işinde kullanılan alet; cendere; ağırlık. *{eAT} (aynı)* **3.** Bir eserin basılış biçimi; basılma durumu. **4.** Bir eserin, bir gazete veya derginin bir seferde basılan miktarı. **5.** Bir eserin değişik zamanlarda tekrarlanan basılma işi ve sırası. **6.** *mecaz.* Hak ve özgürlükler açısından etki altında tutma; zorlama; cebir; despotluk; müstebitlik; sıkıyönetim; zecir. **7.** Belirli bazı isteklerin çeşitli etkilerle yerine getirilememesi durumu. **8.** Takım halindeki spor karşılaşmalarında rakip oyuncuların hareketlerini kısıtlayıcı şekilde yakın takip. **9.** İplik atmaması için kumaşın kıvrılıp dikilen kısmı. **10.** *{ağız}* Sabanın eğikliğini ayar etmeye yarar geçme tahta parçası. [DS] **11.** Eğitim; disiplin; inzibat; terbiye. *{ağız}(aynı)* [DS] **12.** *{ağız}* Demiri sıcakken düzeltmeye ve biçim vermeye yarayan demirci avadanlığı. [DS] **13.** *{ağız}* Değirmen taşını ayar etmek için kaldırıp indirmeye yarayan kaldıraç ve bağlı takozlar. [DS] **14.** *{ağız}* Oda kapılarını açmak için üzerine basılan kol. [DS] **15.** *{ağız}* Halı dokurken çözgü iplikleri arasından sokularak çeşitli ağızlıkları açmak için indirilip kaldırılan uzun sopa. [DS] **16.** *{ağız}* Kerpiç veya taş yığma duvarlarda, duvar örülürken taş ve tuğla aralarına konulan ağaç parçaları; hatıl. [DS] **17.** *{ağız}* Tarım aracı olan belin sapına geçirilen ve bel yaparken ayakla üzerine basılan çıkıntı. [DS] **18.** *{ağız}* Kağnının yan tahtalarının düşmemesi için çevre kazıklarına geçirilen tahta kama vb. parça. [DS] **19.** *{ağız}* Kağnılarda boyunduruğu üstten bastıran kama parçası. [DS] **20.** *{ağız}* Arabalarla ot taşırken en üstte yanlamasına

uzatılan ve bağlama iplerinin altında kalan tahta ya da sırık. [DS] **21.** *{ağız}* Saman basmaya yarayan üç çatallı ve uzun saplı ağaç. [DS] **22.** *{ağız}* Tütün dikmekte kullanılan ucu sivri saplı alet. [DS] **23.** *{ağız}* Çökelek, un vb.'ni kaba koyarken üstten bastırarak sıkıştırmaya yarayan bir tür kalın oklava. [DS] **24.** *{ağız}* Saz damlarda sazları üstten bastıran ağaç. [DS] **25.** *{ağız}* Bir kunduracı aleti. [DS] **26.** *{ağız}* Altın, gümüş vb. madenî pul gibi şeylerle süslenmiş kadın fesi. [DS] **27.** *{ağız}* Tütün denklerini bastırıp sıkıştırma; presleme. [DS] **28.** *{ağız}* Herhangi bir şeyi bastırmakta kullanılan ağırlık. [DS] **29.** *{ağız}* Saç tokası. [DS] **30.** *{ağız}* Bez, eşarp vb. üzerine kalıp ile desen işleme. [DS] **31.** *{ağız}* Kış için saklanmak üzere tuzlu suya konulmuş taze sebze. [DS] ⊡ **baskı altında,** *Hareketleri kısıtlanmış olarak.*|| **baskı altında tutmak,** *Birine davranış ve düşünce serbestliği tanımamak.*|| **baskıda kalmak,** *(Yağmur yağdıktan sonra toprağın üst kısmının sıkışarak altta kalan tohum için) yüzeye çıkamamak.*|| **baskıdan kurtulmak,** *Serbestliğe, hürriyete kavuşmak.*|| **baskı görmemek,** *{ağız} İyi eğitim görmek.* [DS]|| **baskı grubu,** *Çıkarları doğrultusunda kamuoyunu ve siyasi otoriteyi yönlendirmeye çalışan çıkarları ortak kişiler.*|| **baskı kalıbı,** *Kitap kaplarına süslemeler basmak için hazırlanmış kalıp.*|| **baskı makinesi,** *Kâğıt üzerine baskı yapmaya yarayan makine.*|| **baskıya koymak,** *matb. 1. Bir eseri basılması için matbaaya vermek. 2. Bir kimseyi disipline sokmak.*

baskıcı, [bas-kı-cı] *is.* **1.** Baskı makinesinde kitap, dergi veya gazete gibi eserlerin basımı işini yapan kimse. **2.** Kumaş üzerine makine veya kalıp ile desen basan kimse. **3.** *{ağız}* Sürek avında yan taraftan giden avcı. [DS] **4.** *{ağız}* Makasçı. [DS] **5.** *sf. mecaz.* Hürriyeti kısıtlayan; serbest davranmaya engel olan.

baskıcılık, -ğı [bas-kı-cı-lık] *is.* Baskıcının işi ve mesleği.

baskıc, [bas-kıc باصقیج] *{eAT} is.* Merdiven.

baskıç, [bas-kıç] *{ağız} is.* Merdiven. [DS]

baskılı, [bas-kı-lı] *sf.* Üzerine baskı yapılmış olan.

baskılık, -ğı [bas-kı-lık] *is.* Masa üzerindeki kâğıtların uçmaması veya açılmış olan sayfaların kapanmaması için konulan ağırlık.

baskımca, [bas-kı-mca بصقمجه] *{eAT} sf.* Basıkça; engince.

baskın, [bas-mak > bas-kın باصقین] *is.* **1.** Düşmana ummadığı yer ve zamanda, beklenmedik bir darbe indirmek amacıyla yapılan kısa süreli ani saldırı; vurgun. **2.** Suç işlemekte olanları suç mahallinde yakalamak; suçüstü. **3.** *mecaz.* Beklenmedik anda kalabalık misafir gelmesi. **4.** *biy.* Bir yerde en çok görülen bitki türü. **5.** *{ağız}* Yağmurdan sonra toprağın yüzeyinin sertleşmesi yüzünden filizlendiği hâlde çıkamayan ekin. [DS] **6.** *{ağız}* Havasız, basık yer. [DS] **7.** *{ağız}* Sıcak sis. [DS] **8.** *{ağız}* Alışverişte aşırı fiyat. [DS] **9.** *{ağız}* Kuluçka tavuk vb. kuşlar. [DS] **10.** *{ağız} sf.* Pek çok; yığın yığın; pek bol. [DS] **11.** *{ağız}* (Çocuk için) cin ve perilere tutulduğu sanılarak gelişemeyen; cılız; sıska. [DS] **12.** *{eAT} sf.* (Güreşte) herkese yenilen. **13.** Üstün; bastırmış; yeğin. **14.** *{ağız}* (Hayvan için) gebe kalmış. [DS] **15.** *{ağız}* Gelişmiş; dolgun vücutlu. [DS] ⊡ **baskına gelmek,** *{ağız} Kavga etmek, dövüşmek vb. gibi amaçlarla birinin evine gelmek.* [DS]|| **baskın alayı,** *Eskiden, mahalle halkının, zina yapıldığı bildirilen bir evi basmak üzere oluşturduğu topluluğa verilen ad.*|| **baskına uğramak,** *1. Beklenmedik bir zaman ve yerde düşman saldırısıyla karşılaşmak. 2. Suçüstü yakalanmak. 3. Beklenmedik zamanda misafir gelmek.*|| **baskın gelmek** (çıkmak), *Emsallerini geçmek; onlara üstün gelmek.*|| **baskın yapmak,** *1. Suçluları yakalamak amacıyla suç işlenen yere veya suçluların bulunduğu yere ani olarak girmek; akın çapmak; akın eylemek; akın saldırmak; akın salmak; basa düşmek; basak düşmek. 2. mecaz. Ansızın misafir gelmek.*|| **baskın yürümek,** *{ağız} Sırtındaki ağır yük yüzünden rahat yürüyememek.* [DS]

baskıncak, -ğı [bas-kın-cak] *{ağız} is.* Merdiven; basamak. [DS]

baskıncı, [bas-kın-cı] *is.* **1.** Baskın yapan kişi. **2.** *{ağız} folk.* Kına gecesinde ellerinde meşale, fener vb. ile davul çalarak erkek evine baskına giden kız evi grubu. [DS]

baskınlık, [bas-kın-lık] *is. psikol.* Yüz yüze ilişkilerde başkalarına üstün gelerek lider olma eğilimi.

baskısız, [bas-kı-sız] *sf.* **1.** Hak ve özgülükleri kısıtlanmamış olan. **2.** Disiplinsiz. **3.** *{ağız} mecaz.* Terbiyesiz; ahlaksız. [DS] ⊡ **baskısız büyümek,** *{ağız} 1. Serbest yetişmek. 2. Disiplinsiz yetişmek.* [DS]

basklarnet, [Fr. basse clarinette] *(ba'sk'lârnet) is. müz.* Kalın sesli klarnet.

baskuk, [bas-mak > bas-ġuḳ / bas-ḳuḳ] *{eT} is.* **1.** Kaya parçası. [EUTS] **2.** Millî marş. [EUTS] **3.** İlahi. [EUTS]

basküil, [Fr. basculer *(arkaya vurmak)* > bascule] *is.* **1.** Ağır ve büyük bir yükü çok daha az bir tartı birimi kütlesi ile tartmaya yarayan alet; kantar. **2.** *fiz.* İki kolu sıra ile kalkıp inebilen ve herhangi bir yerinden sabit bir noktaya dayanan kaldıraç.

baskülör, *is.* [Fr. basculeur] *is.* Bir römorku, bir vagonu veya kömür arabasını yana doğru devirmek suretiyle bir defada boşaltmaya yarayan mekanik düzenek.

baslangaç, [bas-ıl-mak > bas-(ı)l-an-gaç] *{ağız} is.* Köy evlerinde çatıyı kaldırmakta kullanılan basit kaldıraç düzeneği. [DS]

baslık, [bas-lık باسلق] *{eAT} is.* Dirseğin iç yanında yer alan üç damardan en aşağıda olanı; akciğer damarı; baş damarı; aşağı damar.

basluk, [bas-luk باسلق] *{eAT} is.* → baslık.

basma, [bas-ma] *is.* **1.** Basmak işi. **2.** Üzerine bası tekniği ile resim yapılmış olan pamuklu kumaş. **3.** Basılmış; baskı işleminden geçmiş. **4.** Baskın yapma. **5.** *{ağız}* Yakacak olarak kullanılan kurutulmuş hayvan pisliği tezeği; gübre; tezek. [DS] **6.** *{ağız}* Anjin. [DS] **7.** *{ağız}* Helva karılan kazan. [DS] **8.** *{ağız}* Geniş saplı tütün yaprağı [DS] **9.** *{ağız}* Bir iskâmbil oyunu. [DS] **10.** *sf.* (Elbise için) üzeri bası tekniği ile resimlendirilmiş pamuklu kumaştan yapılmış olan. **11.** (Kitap için) basılmış; matbu. ☞ **basma helva,** *{ağız} Un helvası.* [DS]|| **basma kalıbı,** *Kitap ve kumaş gibi şeylerin üzerine bir resim veya yazı basmak için hazırlanmış kalıp.*

basmaca, [bas-maca] *{ağız} is.* **1.** Kapı mandalı. **2.** Ezilip sıkışmış nesne. **3.** Kayısı kurusu. **4.** İskambil kâğıtları ile oynanan bir oyun. [DS]

basmacı, [bas-ma-cı] *is.* **1.** Basma yapan veya satan kimse. **2.** *{ağız}* Bohça ile köylerde dolaşarak dokuma türü eşya satan kimse; bohçacı. [DS] **3.** Tülbent üzerine resim basan kimse. **4.** Matbaacı. **5.** *{ağız}* Eşkıya; baskın yapan çete. [DS] **6.** Orta Asya Türk devletleri bağımsızlıklarını kaybedip Rus hakimiyetine girdikleri sırada baskınlar düzenleyerek hazineye ait malları yağmalayıp halka dağıtan eşkıya çetesi. ☞ **basmacı hareketi,** *Sovyet ihtilaline karşı 1917 yılında Türkistan'da kurulan silahlı mukavemet teşkilatı.*

basmacık, -ğı [bas-ma-cık] *{ağız} is.* **1.** İçine dövülmüş ceviz doldurulmuş kuru kayısı veya şeftali. **2.** Kilimlerde kullanılan bir süs ögesi. [DS]

basmacılık, -ğı [bas-ma-cı-lık] *is.* **1.** Pamuklu kumaş üzerine baskı tekniği ile resim ve desen yapma işi. **2.** Basma alım satımı ile uğraşanların işi ve mesleği. **3.** Kitap, dergi, gazete gibi kâğıt üzerine baskı tekniği ile yazı yazma işi ve mesleği.

basmaç, -cı [bas-maç] *{ağız} is.* Yazı tura oyunu. [DS]

basmahane, [bas-ma + Far. ḫāne] *is.* **1.** Basma tekniği ile desenlendirilen pamuklu kumaş üretilen iş yeri. **2.** *{ağız}* Matbaa; basımevi. [DS]

basmak, [bas-mak بصمق / باصمق] *gçsz. f. [-ar]* **1.** Ayakların tabanı ile vücudunun ağırlığını verecek şekilde yere veya bir şey üzerine çıkmak, durmak. **2.** (Çocuklar için) yürümek üzere ayakta durabilmek. **3.** Bir şeyin üzerine kuvvet vererek itmek. *Komutan zile bastı; nöbetçi anında damladı.* **4.** Yeni bir yaşa daha girmek. **5.** *{ağız}* (Kümes hayvanları için) kuluçkaya yatmak. [DS] **6.** Gitmek. **7.** *gçl.* Bir şeyi sıkıştırarak yerleştirmek. **8.** Resim veya kitap baskısını gerçekleştirmek. **9.** Kaplamak, bürümek; örtmek. **10.** Mühür, kaşe, isim gibi ters kalıplı nesnelerle kâğıt üzerine iz çıkartmak. **11.** Baskın yapmak; bastırmak; ansızın hücum etmek; baskına uğratmak. *{eT} (aynı)* [ETY] [Tekin] **12.** Basınç yapmak suretiyle akışkanları bir yerden başka bir yere taşımak; aktarmak. **13.** Aşırılık ve sertlik ifade etmek üzere bazı isimlerden sonra getirilir. *Kahkahayı basmak.* **14.** *{eT}* Üzerine çökmek; yıkmak; üstüne oturmak; altına almak. *{eAT} (aynı)* [DLT] **15.** *{eT}* Mahvetmek; yenmek; kazanmak; alt etmek. *{eAT} (aynı)* [Gabain] [EUTS] **16.** Yaymak. [EUTS] **17.** *{eAT}* Bastırmak; kapatmak. **18.** *{eAT}* Teskin etmek; yatıştırmak. **19.** *{eAT}* Atmak; savurmak; yağdırmak. **20.** *{eAT}* Kaplamak; bürümek. **21.** Koyup, yatırıp bastırmak. **22.** *{ağız}* Evlenmek amacıyla bir kızı baskın düzenleyerek alıp kaçırmak. [DS] **23.** *{ağız}* (Erkek için) karşı cins ile cinsel ilişkide bulunmak. [DS] **24.** *{ağız}* Oyunda yenmek. [DS] ☞ **basa düşmek,** *{eAT} Basıvermek; ansızın basmak; baskın etmek.*|| **basak düşmek,** *{eAT} Basa düşmek.*|| **basıp geçmek,** *1. Öndekine yetişerek geçip gitmek. 2. Önemsemeden geçip gitmek; uğramamak.*|| **basıp gitmek,** *argo. Acele gitmek.*|| **bas tabanı!** *{ağız} Çekil git; yürü!* [DS]|| **bastığı koduğu yeri bilmemek,** *{ağız} Ne yaptığını, ne ettiğini bilmemek.* [DS]|| **bastığı yerde ot bitmemek,** *1. Gittiği yerin dirlik ve düzenini bozmak. 2. Bereketini kaldırmak.*|| **bastığı yeri bilmemek,** *1. Çok sevinmek. 2. Kederden, sıkıntıdan yaptığı işin farkında olmamak; durumunu kontrol edememek.*|| **bastım yellendi,** *{ağız} Körük.* [DS]

basmakalıp, [bas-ma+kal-ıp] *sf.* **1.** Aynı kalıbı tekrar eden. **2.** Hiçbir değişikliği ve özgünlüğü olmayan; harcıâlem. **3.** Taklit. **4.** Her yerde tekrarlanabilir nitelikte olan; klişe.

basmalık, -ğı [bas-ma-lık] *{ağız} is.* **1.** Basamak; merdiven. **2.** Üzerine basıp geçmek için dere ve çay içine dizilen taşlar. **3.** Gübrelik; gübrelerin toplandığı yer. [DS]

basmanca, [bas-man-ca] *{ağız} is.* Zembereğin boşalmasını önleyen tırnak; tetik. [DS]

basra[1], [bas-ra / asra] *{eT} sf.* Aşağı; alt. [Yüknekî]

basra[2], [bal+şıra > bal-sı-ra / bas-mak > bas-ır-mak > bas(ı)ra] *{ağız} is.* **1.** Külleme. **2.** Püseron. **3.** Arıların çam ağaçlarından emdiği su. **4.** Havadaki buharın etkisi ile ağaç yaprakları üzerinde oluşan yapışkan sıvı. **5.** Kabak ve hıyar cinsi sebzelerin çiçekli hâli. **6.** Yüzde oluşan çil ve lekeler. **7.** İskambil kâğıtları ile oynanan bir tür oyun. [DS]

Basralılar, [Ar. Basra + T. -lı-lar] *is.* Sekizinci yüzyılda Basra'da yaşamış, kurallı dilin aleyhine Arapça'yı halk diline dayandırmaya çalışan Arap dilcileri.

basrık, -ğı [bas-mak > bas-(ı)r-ık] *{ağız} is.* **1.** Kapı sürmesi. **2.** Küçük çadır. **3.** Yaz için kuyulanarak

saklanmış kar. **4.** Çadır iplerinin bağlandığı kazıklar. [DS]

basrıkmak, [bas-(ı)r-ık-mak باصرقمق] *{eAT} edil. f. [-ur]* Basılmak; çiğnenmek; basılarak sıkıştırılmak.

Basriyyun, [Ar. Basra > Basriyyûn] *(basriyyu:n) {OsT} is.* → Basralılar.

basrug, [bas-mak > bas-ır-mak > bas-(ı)r-uğ] *{eT} is.* Ak ev parçalarından rüzgâr, yağmur ve sıcaktan korunmak için yurt etrafına çekilen keçe. [Nevâyî]

basruk, [bas-mak > bas-ır-mak > bas-(ı)r-ık] *{eT} is.* Baskı. [DLT]

bassıkmak, [bas-mak > bas(s)-ık-mak] *{eT} edil. f. [-ur]* Basılmak; baskına uğramak. [DLT]

basso, [İt. basso] *(ba'sso) is. müz.* En kalın sesli erkek sanatçı.

bast, [Ar. basṭ بسط] *{OsT} is. (+etmek, + eylemek, + olmak yardımcı fiilleriyle kullanılır.)* **1.** Yayma, açma, serme. **2.** Uzun uzadıya, ayrıntılı olarak anlatma. **3.** Utangaçlığı bırakma; rahatlama. **4.** Sevindirme. **5.** *tasvf.* Hurufîlikte, cezbe ile kendinden geçme. ⧉ **bast hali,** *Allah'a niyaz ederken sevinç, neşe, açılma ve onunla sohbete ulaşma durumu.*|| **bast-ı bisāt eylemek,** *{OsT} Halı kilim, örtü sermek.*|| **bast-ı cevāb eylemek,** *{OsT} Karşılık vermek.*|| **bast-ı da'vā eylemek,** *{OsT} Dava açmak.*|| **bast-ı makal etmek,** *{OsT} Söz açmak.*|| **bast-ı mukeddemāt eylemek,** *{OsT} Esas konuya girmeden önce bir giriş yapmak.*|| **bast-ı ye'd olmak,** *{OsT} El uzatmak; üzerine almak; yerine getirmek.*|| **bast-ı ye'd eylemek,** *{OsT} 1. El atmak; üzerine almak; yerine getirmek. 2. Tahakküm etmeye yeltenmek.*|| **bast ü beyān eylemek,** *{OsT} Ortaya koymak; açıklamak.*

basta[1], [Bulg. postav *(alta konan kap)* ?] *{ağız} is.* **1.** Pazar yerinde satıcıların kurduğu geçici tezgâh. **2.** İşportacı tezgâhı; tabla. **3.** Küçük vitrin. **4.** Dükkân tezgâhı. [DS] ⧉ **basta kurmak,** *{ağız} Pazarda sergi açmak.* [DS]

basta[2], [İt. pasta / Yun. paste *(arpa lapası)*] *{ağız} is.* İnce bulgurdan yapılan pilav. [DS]

basta[3], [Lat. pasta *(hamur)*] *{ağız} is.* Duvar örülürken konulan harç. [DS]

basta[4], [İt. basta] *(ba'sta) ünl. dnz.* Bırak artık!

basta[5], [? basta] *{ağız} is.* Elbisedeki kırma; pile; pens. [DS]

bastaban, [bas+taban] *{ağız} sf.* Eşit; denk. [DS]

bastacı[1], [basta[1]-cı] *{ağız} is.* **1.** Sebze satan sergici; manav; sebzeci. **2.** Seyyar satıcı; işportacı. [DS]

bastacı[2], [basta[2]-cı] *{ağız} is.* Duvar yapımında harç taşıyan işçi. [DS]

bastacılık, -ğı [bastacı[1]-lık] *{ağız} is.* Pazarlarda sergi açarak yapılan satıcılık; işportacılık; pazarcılık. [DS]

bastan[1], [Far. bāstān باستان] *(ba:sta:n) {OsT} sf.* **1.** Geçmişe ait; eski. **2.** *is.* Tarih. **3.** *mecaz.* Dünya. ⧉ **bāstān-ı bîbekā,** *{OsT} 1. Sonsuz tarih. 2. mecaz. Dünya.*|| **bāstān-şinās,** *{OsT} Geçmişi tanıyan; arkeolog; tarihçi.*

bastan[2], [Far. būstān] *{ağız} is.* **1.** Salatalık. **2.** Pilav. [DS]

bastanbak, -ğı [bas-amak > bastanbak] *{ağız} is.* **1.** Basamak. **2.** Atlama taşı. [DS]

bastancak, -ğı [bas-ıt-mak > bas(ı)t-an-cak] *{ağız} is.* **1.** Küçük çocukların ayakta durabilmeleri için yapılmış olan kafes; yürüteç. **2.** Bağ çubuğu dikerken ayakla basılarak çukur açmaya yarayan ağaçtan tarım aracı. [DS]

bastani, [Far. bāstān + Ar. -ī] *(ba:sta:ni:) {OsT} sf.* **1.** Çok eskiler. **2.** Tarihle ilgili.

bastarda, [İt. bastarda *(melez)*] *(ba'starda) is.* İmparatorluk dönemi Türk donanmasında kullanılan bir tür savaş gemisi; baştarda.

bastı, [bas-mak > bas-tı] *is.* **1.** Tencereye sıra ile ve kat kat kıyma veya kuş başı et, sebze koymak suretiyle yapılmış sebze yemeklerinin genel adı. **2.** Külbastının kısa adı. **3.** *{ağız}* Patlıcan veya kabak ile yapılmış kır yemeği. [DS] **4.** *{ağız}* Bulgur ile yapılmış kadınbudu köfte. [DS] **5.** *{ağız}* Şeker ve cevizle pişirilmiş kara kabak tatlısı. [DS]

bastıbacak, -ğı [mastı *(iri yapılı, kısa bacaklı köpek)* + bacak [EREN] *sf.* **1.** Bacakları kısa ve çarpık olan; kısa boylu. **2.** *mecaz.* Yaramaz küçük çocuk; yumurcak. **3.** *{ağız}* Kurnaz. [DS] **4.** *{ağız} is.* Sacayak. [DS]

bastık, -ğı [Yun. pastilos > Erme. basteg => bastık] *{ağız} is.* **1.** Pekmez pestili. **2.** Lahana yemeği. [DS] ⧉ **bastık çalmak,** *{ağız} Pestil yapmak.* [DS]|| **bastık kavurması,** *{ağız} Kavrulmuş pestil üzerine dövülmüş ceviz dökerek yapılan bir tür tatlı.* [DS]

bastıkmak, [bas-mak > bas-tıḳ-mak / bas-dıḳ-mak] *{eT} edil. f. [-ur]* **1.** Ezilmek. [Gabain] **2.** Basılmış olmak. [EUTS]

bastırak, -ğı [bas-tır-ak] *{ağız} is.* **1.** Kapı sürgüsü. **2.** Kapıyı kapadıktan sonra arkasından vurulan demir destek; kol demiri. **3.** Kapıyı kapatmakta kullanılan kargaburnu benzeri bir kanca. **4.** Kapıya dışardan asma kilit takmakta kullanılan iki parçalı kanca. [DS]

bastıran, [bas-tır-an] *sf.* **1.** Bastırmak eylemini yapan. **2.** *{ağız}* Kuyularda, üzerinde makaralar bulunan çatı direkleri. [DS] **3.** *{ağız}* Halı tezgâhlarına geçirilen ip. [DS]

bastırık[1], **-ğı** [bas-tır-ık] *is.* **1.** Bastırılmış olan şey. **2.** Kapıyı arkadan kapamak için kullanılan sopa; dayak.

bastırık[2], **-ğı** [bas-tır-ık] *{ağız} is.* **1.** Ağırlık; baskı; yük. **2.** Üzüm şırası çıkarmakta kullanılan bir tür kaldıraç ve cendere düzeni. **3.** Bir kimseyi koruyup gözeten eğiten kişi. **4.** Sıkı eğitim; sıkı disiplin;

baskı. **5.** Koruma; gözetme. **6.** Yasal olmayan, kötü ve iğrenç bir olayı, kabahati, suçu gizleme işi; örtbas etme. **7.** Yağmurdan sonra toprağın yüzünün sertleşmesi nedeniyle yüzeye çıkamayan filizlenmiş ekin; kaymak basması. **8.** Tohumun derin ekilme ya da kuraklık yüzünden çıkamaması hâli. **9.** Örtü. **10.** Ağır basma; kâbus. **11.** Hapishane. **12.** Kapı sürgüsü. **13.** Kapıyı arkadan güvenceye almak için konulan ağaç sopa; dayak. **14.** Ot yığını; mısır yığını; demet. **15.** Mahallenin ortak fırınları ile çamaşırhanelerde sırayı bellemek için taşlarla bastırılmış çalı vb.; nöbet. **16.** Yağ, yoğurt, peynir gibi süt ürünlerinin yapıldığı, saklandığı yer. **17.** Çevre köy ve mera sütlerinin mandıracıya satılmak üzere toplandığı yer. **18.** Çay kenarındaki tarlaları su baskınından korumak için yapılan ağaç, taş vb. set. [DS] ⊟ **bastırığa koymak,** *{ağız} (Düzelmesi istenen nesne için) üzerine ağırlık koyarak bastırmak.* [DS]

bastırıklanmak, [bas-tır-ık-la-n-mak] *{ağız} gçsz. f. [-ır]* **1.** Hasta ve bitkin bir durumda olmak. **2.** Hastalık yüzünden sayıklamak. [DS]

bastırıkta, [bas-tır-ık-ta] *{ağız} sf.* (Söz ya da eylem için) gizlenen; saklanan. [DS]

bastırılma, [bas-tır-ıl-ma] *is.* Bastırılmak işi.

bastırılmak, [bas-tır-ıl-mak] *edil. f. [-ır]* Birisi tarafından bastırma eylemine uğramak.

bastırma, [bas-tır-ma] *is.* **1.** Bastırmak eylemi. **2.** *{ağız}* Patlıcan ve kabakla yapılan bir tür kır yemeği; bastı. [DS] **3.** *psikol.* Kişiyi sıkıntıya sokan fakat çevrede ahlakça uygun görülmeyen arzu ve isteklerin bile bile engellenmesi; ahlakça uygun görülmeyen bir istekten vazgeçme. **4.** Güreş gibi oyunlarda rakibini yere düşürüp üzerine yüklenmek suretiyle hareketsiz bırakma. **5.** Bahçe işlerinde kaba toprağı sıkıştırma. **6.** *{ağız}* Yıkanan çamaşırları küllü suya yatırma. [DS] **7.** *{ağız}* Kadınların giydiği bir tür sıkı kazak. [DS] **8.** *{ağız}* Sucuk. [DS] **9.** *{ağız}* Pastırma. [DS] **10.** *{ağız}* Kavrulmuş et. [DS] **11.** *{ağız}* Salamura. [DS] **12.** *{ağız}* Üst üste konularak dörtgen şeklinde kurutulmuş incir. [DS] **13.** *{ağız}* Kışın hayvanlara yedirmek için bir yerde toplanmış yapraklı ağaç dalı. [DS] **14.** *{ağız}* Gübre yığını. [DS]

bastırmak, [bas-tır-mak] *gçl. f. [-ır]* **1.** Bir şeyi, bir şeye basmak işini yaptırmak; basırmak; basmak; basurmak. *Parmaklarını kanayan yarasına bastırıyordu.* **2.** Bir tehlikeyi veya zararlı bir olayı önlemek; savmak. **3.** Ezmek. **4.** Bir şeyi eliyle iterek bir yere sığdırmak; baskı uygulamak. **5.** Üstün gelmek. *Bu felaket, bütün acılarımı bastırdı.* **6.** Bir kumaşın kenarını iplikler atmasın diye kıvırıp dikmek. **7.** (Açlık için) gidermek. *Bir lokma ile açlığını bastırdı.* **8.** Hemen cevap vermek; yetiştirmek. **9.** Habersiz ve ansızın birine varmak. **10.** Bir resmin veya kitabın baskısını yaptırmak; tabettirmek. **11.** *argo.* Vermek; koymak. *Bedava değil, beş milyonu bastırdım, aldım.* **12.** *{ağız}* (Kümes hayvanı için) kuluçkaya yatırmak. [DS] **13.** (Doğan ve şahin gibi avcı kuş için) avını pençeleri ile yakalamak. **14.** *{ağız}* (Yemek için) pişirilebilecek hâle getirmek; hazırlayıp ateşe koymak. [DS] **15.** *{ağız}* (Yemek için) patlıcan, kabak gibi sebzeleri et ve kıyma ile tavaya döşeyip pişirmek. [DS] **16.** *{ağız}* Kapının bastırağını indirip kapatmak. [DS] **17.** *{ağız}* Kaynak suyunu örme taş ile kanal içine alıp üstünü örterek akıtmak. [DS] **18.** *{ağız}* (Tarla için) tamamen yüzeyi örtülünceye kadar sulamak. [DS] **19.** *{ağız}* (Sökülen yama vb.'ni) dikmek. [DS] **20.** *{ağız}* Bir şeyin üzerini kapatmak; örtmek. [DS] **21.** *{ağız}* (Dişi hayvan için) erkeği ile çiftleştirmek. [DS] **22.** *gçsz. f.* (Sıcak, yağmur vb. için) birdenbire etkisini şiddetli olarak göstermek; kaplamak. *Sıcaklar bastırdı.*

bastika, [İt. (Vend.) pasteca] *(paste'ca) is. dnz.* **1.** Geminin serenine veya başka bir ahşap kısmına açılan delik. **2.** Açılır kapanır makara.

bastiyun, [İt. bastire *(üretmek)* > bastione] *is. as.* Tabya.

baston, [İt. bastón > Fr. bastone] *(ba'ston) is.* **1.** Yürürken dayanmaya yarayan özel olarak süslenmiş işlenmiş değnek; asa; el ağacı; el değneği; kötek. **2.** Geminin baş taraftaki yatık direğinin dışarıya doğru olan çıkıntısı. **3.** *{ağız}* Francala. [DS] **4.** *argo.* Erkeklik organı. ⊟ **baston francala,** *İnce uzun francala ekmek.*|| **baston yutmuş gibi,** *Hiç eğilmez veya eğilemez halde, dimdik duruş.*

bastoncu, [baston-cu] *is.* Baston imal eden veya baston satan kimse.

bastonculuk, [baston-cu-luk] *is.* Baston imal etme veya baston ticareti.

bastuk, -ğu [bas-tuk] *{ağız} is.* **1.** Baklava biçiminde kesilmiş pestil. **2.** Hurmadan yapılan lokum gibi bir çeşit pestil. [DS]

basturmak, [bas-tur-mak] *{eT} gçl. f. [-ur]* Bastırmak; bağlamayı ve bastırmayı emretmek. [DLT]

basu[1], [bas-mak > bas-ü] *(basu:) {eT} is.* Demir tokmak; çekiç. [DLT]

basu[2], [*eT.* bas-ıg] *{eAT} is.* Baskın; ani hücum.

basuk, -ğu [bas-mak > bas-uk] *{ağız} is.* **1.** Zayıf; cılız. **2.** (Çocuk için) çeşitli nedenlerle büyümesi geciken; gelişemeyen. [DS] ⊟ **basuk dermanı,** *{ağız} Büyü yüzünden yürüyemediği sanılan çocuğu büyücüye götürmek; büyüyü kestirmek.* [DS]|| **basuk dilli,** *{ağız} Kekeme.* [DS]

basur, [Ar. bāsūr باسور] *(ba:su:r) {OsT} is. tıp.* Kalın bağırsağın dışa açılan kısımlarında meydana gelen toplar damar varisleri. ⊟ **basur memesi,** *tıp. Genişleyip meme gibi uzayan damar yığını.*|| **basur otu,** *bot. Düğün çiçeğigillerden yatık saplı, yürek*

biçimli yaprakları olan, serin yerlerde yetişen, kökündeki uzun yumrucuklar kaynatılarak elde edilen sıvı basur memelerinin tedavisinde kullanılan bir otsu bitki; bataklık düğünçiçeği, (Ficaria ranunculoide).

basuri, [Ar. bāsūrī باسوری] *(ba:su:ri:) {OsT} sf. tıp.* Basurla ilgili.

basurmak, [bas-mak > bas-ur-mak باصورمق] *{eT} gçsz. f. [-ur]* **1.** Ezilmiş olmak. [Gabain] **2.** Birinin emrine girmiş olmak. [Gabain] **3.** *gçl. f.* Ezmek; basmak. [EUTS] **4.** Atmak. [EUTS] **5.** *{eAT}* Bastırmak; kapatmak; saklamak.

basut, [bas-mak > bas-ut] *{eT} is.* **1.** Yardım; arka; kömek. [EUTS] [Üç İtigsizler] [Gabain] **2.** *sf.* Acıyan; yardımcı. [DLT]

basutçı, [basut-çı] *{eT} is.* **1.** Yardımcı sebep. [Üç İtigsizler] **2.** Yardımcı; koruyucu; arka; hami; teşvik eden. [EUTS] [Gabain]

basutçılı, [basut-çı-lı] *{eT} sf.* Yardımcı sebepli. [Üç İtigsizler]

basutçısız, [basut-çı-sız] *{eT} sf.* Yardımcı sebepsiz. [Üç İtigsizler]

basutlamak, [basut-la-mak] *{eT} gçl. f. [r]* Desteklemek; yardım etmek. [Üç İtigsizler]

basübadelmevt, [Ar. ba'sü ba'd'el-mevt] *{OsT} is. din.* **1.** Ölümden sonra dirilme. **2.** Kıyamet gününde ölülerin tekrar dirilmesi. **3.** *mecaz.* Yeniden uyanma; kalkınma.

basya, [Lat. bassia] *is. bot.* Asya'da yetişen, tohumlarından elde edilen yağ sabun imalinde kullanılan bir çeşit ağaç, *(Bassia).*

baş[1], *[eT.* bāş باش] *(ba:ş) is.* **1.** Beyin ve dört duyu organının, dokunma duyusunun bir kısmının, sindirim ve solunum organlarının başlangıcının bulunduğu, insan vücudunun en üst kısmı; kafa; kelle. **2.** Kafa tasının içinde bulunanlar, özellikle beyin. **3.** Hafıza; akıl. **4.** Kafatasının saçlı olan bölümü. **5.** Hayvanlarda insandaki niteliklerin tamamına veya bir bölümüne sahip vücudun ön ucu. **6.** Bir topluluğun, örgütün veya kuruluşun lideri; topluluğu yöneten; başkan; amir; lider; önder; öncü; komutan; reis; başbuğ; baş ve buğ; buğ; buyruk eğesi; buyruk issi. *{eT} {eAT} {ağız} (aynı)* [ETY] [İKPÖy.] [Gabain] [DS] **7.** Toparlak çıkıntılı uç. **8.** Bir şeyin özü; kaynak, temel, esas. **9.** Akarsuyun kaynağı veya yanı. **10.** Bir eserin, kitabın ilk bölümü; başlangıç. **11.** Bir yerin veya nesnenin en yüksek noktası; zirve; tepe; doruk. *{eT} (aynı)* [Tekin] [ETY] **12.** *{eT}* Dağ veya pınar başı. [ETY] **13.** *{eT}* Uç; sınır. [İKPÖy.] **14.** *{eAT}* Başak. **15.** Sıra veya dizilerin başlangıcı. **16.** İki uçlu nesnelerin her bir ucu. **17.** Kişi; kendi; yalnız. **18.** *{ağız}* (Halk arasında insan için) adet; tane. [DS] **19.** Her biri. **20.** Bir nesnenin kişiye daha yakın olan tarafı. **21.** Bir eşyanın yakını, yanı; kullanılacak veya yararlanılacak tarafı. **22.** Sebep. **23.** Bitkilerde çiçek kümesinin bulunduğu dal uçları. **24.** *{ağız}* Pazartesi; baş gün. [DS] **25.** Yağlı güreşte beş dereceden en yükseği; en üst derece. **26.** *{ağız}* Ölçü ve tartıda, tahminden fazla gelen kısım. [DS] **27.** *{ağız}* Elenen tahılda kalburun üstünde kalan iri taneler. [DS] **28.** *{ağız}* İşlenmiş deride, hayvanın başından yanı. [DS] **29.** (Kasaplık hayvan ve soğan sarımsak gibi sebzeler için) bir tek; tane. *{ağız} (aynı)* [DS] **30.** Erkeklik organının uç kısmı. **31.** *sf. {eT}* Sıralamada başlangıç; birinci; ilk. [EUTS] [Yüknekî] [Üç İtigsizler] **32.** *{eAT}* (Evcil hayvan sayımında) tane. **33.** *{OsT}* Döviz bozanın aldığı yüzdelik; komisyon. **34.** Tercihte, beğenide birinci; en önde gelen; en iyi; en güzel. *{ağız} (aynı)* [DS] ◘ **başa atmak,** *Verilmiş bir şeyi oldukça kaba ve saygısız biçimde sahibine geri vermek.*|| **başa baş,** *{eAT} 1. Tek başına. 2. (Yarışmada, özellikle at yarışında) birbirinden farklı olmadan, denk; eşit; müsavi. 3. Baştan başa. 4. Hiç eksik olmadan; tamı tamına.*|| **başa baş çıkmak,** *Tam gelmek; tamı tamına denk gelmek; istenen düzeyi ancak bulmak.*|| **başa baş gelmek,** *1. Yarıştırılan veya karşılaştırılan iki kişi veya nesne arasında fark bulunmamak; denk gelmek. 2. İstenen dereceden ne eksik ne de fazla olmak.*|| **başa beraber tutmak,** *Oldukça saygılı davranmak.*|| **başa binmek,** *Sıkıntı vermek; musallat olmak.*|| **başa çağırmak,** *{ağız} Sonucu tehlikeli olacak veya bir kaza doğuracak davranışta bulunmak.* [DS]|| **başa çalmak,** *Beğenmeyerek geri iade etmek.*|| **başa çelenk takmak,** *Çok sevinmek; etekleri zil çalmak.*|| **baş açık,** *1. Örtü veya şapka ile başı örtülmemiş. 2. {ağız} Derbeder, perişan, çıplak; açık saçık.* [DS] *3. Korkusuz. 4. {ağız} Eşsiz, benzersiz; iyi.* [DS]|| **başa çıkamamak,** *Bir işi başarmakta güçlük çekmek; bitirememek; hakkından gelememek.*|| (bir şeyi, işi) **başa çıkarmak** *Yapılmakta olan işi sonuna kadar götürmek, bitirmek.*|| (birini) **başa çıkarmak,** *{eAT} Şımartmak.*|| (birini) **başa çıkartmak,** *Şımartmak; yüz vermek.*|| **başa çıkmak** *1. Bir işi başarmak, bitirmek; başa gelmek; başa varmak; çıkışmak. 2. Bir kimseyi yola getirmek. 3. İdare etmek; becermek. 4. Haddini aşmak; şımarmak; laubali olmak.*|| **baş açmak,** *1. Beddua etmek. 2. Dua etmek. 3. (Çarşaf giyen kadın için) başından çarşafını çıkarmak.*|| **başa çorap örmek,** *Birini derde, belaya uğratmak; oyunla kötülük etmek.*|| **baş açuk,** *{eAT} Korkusuz; pervasız.*|| **başa dar etmek,** *Çok sıkıştırmak; soluk aldırmamak.*|| (âlem, cihan, dünya) **başa dar olmak,** *Çok fazla sıkıntıya uğramak.*|| **başa dek sürmek,** *{ağız} (Karı koca için) ölünceye kadar mutluluk içinde yaşamak.* [DS]|| **başa dert açmak,** *Sıkıntılı bir durum yaratmak.*|| **başa dert çıkarmak,** *Sıkıntılı bir durumun ortaya çıkmasına sebep olmak.*|| **başa dert düşmek,** *Sıkıntıya uğramak.*|| **başa devlet ku-**

şu konmak, *1. Şanslı olmak. 2. Beklenmedik bir nimete konmak.*|| **başa düşmek,** *{ağız} Sezmek; farkına varmak; anlamak.* [DS]|| **başa ekşimek,** *(Bir iş veya kimse) birine yük olup takılmak.*|| **başa erişmek,** *{ağız} (Kız ve erkek için) evlenecek çağa gelmek; büluğa ermek.* [DS]|| **başa geçirmek,** *(Bir işi vb. şeyi) birinin üzerine yıkmak; fena hale koymak.*|| **başa geçmek,** *Lider veya başkan olmak.*|| **başa geçmiş,** *{eAT} Başa gelen.*|| **başa gelen,** *Şans veya kısmet olarak geldiği sanılan sıkıntı.*|| **başa gelen çekilir,** *Kötü durumlar karşısında sabretmeyi öğütleyen söz.*|| **başa gelmek** *1. Felaket ile karşılaşmak; sıkıntısını çekmek. 2. {eAT}. Sona ermek; son bulmak. 3. {eAT} Başa çıkmak; gücü yetmek. 4. Kötü bir durumla karşılaşmak. 5. Görüp geçirmek.*|| **başa gün doğmak,** *Büyük bir şans veya kısmet açıklığına uğramak.*|| **başa güreşmek** *1. Yağlı güreşte, baş pehlivanlık için güreşmek. 2. En iyi sonucu almak için mücadele etmek.*|| **baş ağa,** *El örgüsü yün çoraplarında giyenin toplum içinde önemli bir mevkisi olduğunu simgeleyen motifler.*|| **baş ağacı,** *{ağız} Kağnılarda, boyunduruğun çıkmaması için arabanın okundaki deliğe sokulan ağaç.* [DS]|| **baş ağı,** *{ağız} 1. Hayvanın başına takılan ip; yular. 2. mecaz. (Çocuk için) baştan çıkmış; söz; nasihat dinlemeyen; terbiyesiz.* [DS]|| **baş ağrısı** *1. Pek çok sebeplere dayalı olarak başta meydana gelen ağrı hissi. {ağız} (aynı)* [DS] *2. Bir kişinin huzurunu kaçıran ona sıkıntı veren durum.*|| **baş ağrısı olmak,** *1. Birine sıkıntı vermek. 2. Uğraştırmak.*|| **baş ağrısı vermek,** *Sıkıntı vermek; rahatsız etmek; sıkmak.*|| **baş ağrıtmak,** *1. Birini tedirgin etmek. 2. Bıkkınlık vermek. 3. Can sıkmak; rahatsızlık vermek.*|| **başa** (bir) **hâl gelmek,** *Çok zor ve sıkıntılı günler geçirmek.*|| **başa hasır yakmak,** *{OsT} Durumundan yakınmak; sızlanmak.*|| **başa iletmek,** *{eAT} Sona erdirmek; tamamlamak.*|| **başa iltmek,** *{eAT}* → başa iletmek.|| **başa indirmek,** *Çok gürültü yapmak.*|| **başa kaka anlatmak,** *Kaba bir şekilde ve çekinmeden söylemek.*|| **başa kakmak,** *Yapılan iyiliği, kırmak incitmek amacıyla yüzüne vurmak.*|| **baş alamamak,** *İşlerin çokluğu yüzünden fırsat bulamamak.*|| **baş alan,** *{ağız} is. Yarışta birinci gelen hayvan.* [DS]| **baş alıp baş vermek,** *Öldürmek ve ölmek; savaşmak; boğuşmak.*|| **baş almak,** *1. {eAT} Baş kesmek; can almak. 2. {ağız} Çamaşır yıkamak.* [DS] *3. {ağız} Kurtulmak; felah bulmak; onmak.* [DS]|| **baş almamak,** *{OsT} İşi çok olmak; uğraşmak.*|| **baş altı,** *spor. Yağlı güreşte, en üst kategori olan baştan sonra gelen sıra.*|| **baş alup baş virmek,** *{eAT} Öldürmek ve ölmek.*|| **baş ana,** *{ağız} Ortakçılık yapan çiftçinin attığı tohum karşılığını harmanda aldıktan sonra payına düşen ürün miktarı.* [DS]|| **başa pervane gibi dönmek,** *Aşırı ilgi göstermek.*|| **başa sarmak,** *1. Musallat etmek; sıkıntı verdirmek. 2. argo. Anlattıklarını yeni baştan anlatmak; tekrar tekrar anlatmak.*|| **baş asmak,** *{eAT} Başını kaldırıp düşünmek.*|| **başa sürmek,** *Yapılmakta olan işi veya tutumunu, iyiliği sonuna kadar devam ettirmek. {ağız} (aynı)* [DS]|| **baş aşağı,** *1. Başı aşağı gelecek biçimde; tersine dönmüş olarak. 2. {ağız} İniş aşağı.* [DS]|| **baş aşağı düşmek,** *Kişiliğinden ve itibarından kaybederek toplum içinde kötü bir mevkie gelmek.*|| **baş aşağı eylemek,** *{OsT} Düşünceye varmak.*|| **baş aşağı gelmek,** *1. Kötü bir duruma düşmek. 2. Tepe üstü düşmek.*|| **baş aşağı gitmek,** *İşleri yolunda gitmemek; sürekli zarar görmek.*|| **başa tapmak,** *{ağız} 1. Yapılan iyiliği, yüzüne karşı söyleyerek o kişiyi incitmek; başa kakmak. 2. Anlamak; akıl erdirmek.* [DS]|| **başa taş yağdırmak,** *Rahatsız edip sıkıntı vermek.*|| **başa taş yağmak,** *Ceza görmek.*|| **başa tedarik görmek,** *{OsT} Kurtuluş çareleri aramak.*|| **başa teller takınmak,** *Sevinç taşkınlığı göstermek.*|| **başa toprak saçmak,** *{OsT} Yas tutmak.*|| **başa üşmek,** *{OsT} Bir kimsenin çevresinde rahatsız edici biçimde toplanmak.*|| **başa varılmak,** *{eAT} Başa çıkılmak.*|| **başa varmak,** *{eAT} 1. Bitirmek; sonuçlandırmak; tamamlamak; başa çıkmak. 2. Olup bitmek; sonuçlanmak.* || **başa vermek,** *{ağız} Mal değişiminde üste para veya fazladan bir şey vermek.* [DS]|| **başa vurmak,** *{ağız} 1. Başa kakmak. 2. Başlanılan bir işin sonunu getirmek. 3. (İçkinin etkisi) rahatsız edecek biçimde baş ağrısı yapmak.* [DS]|| **baş ayak yitmek,** *{ağız} Hiçbir iz bırakmaksızın yok olmak*[DS]|| **başa yazılan,** *{eAT} Kader; alın yazısı.*|| **başa yetirmek,** *1. Sonuca ulaşmak. 2. {ağız} Evlilikte, sonuna kadar mutlu yaşamak.* [DS]|| **başa yetişmek,** *{ağız} (Kız ve erkek çocuk için) evlenecek çağa gelmek; büluğa ermek.* [DS]|| **başa yıkmak,** *1. {OsT} Azletmek. 2. Güçlüğü bütünüyle birinin üzerinde bırakmak.*|| **başa yular geçirmek,** *(Birini) istediği gibi kullanmak.*|| **başa zindan kesilmek,** *{OsT} (Bulunulan yer için) sıkıntı verecek bir durum almak.*|| **baş bacadan aşmak,** *(Kız için) evlenme çağı geçmek.*|| **baş badarak,** *{ağız} 1. Yönetici; başkan. 2. Akıllı ve iş bilir kimse. 3. Üst baş. 4. Başıboş; serseri.* [DS]|| **baş bağı,** *{ağız} 1. Sığırların boynuzuna bağlanan kısa ip. 2. Çalı çitlerin üzerini sağlamlaştırmak üzere konulan uzun sırıklar. 3. folk. Düğünlerde gelinlere elbise giydirilirken çalgıcılara verilen bahşiş. 4. folk. Damadın gelin tarafına düğünde verdiği bahşiş. 5. folk. Düğünde, damat tarafının verdiği ziyafet. 6. Havlu; peşkir. 7. Yaşlı kadınların başlarına bağladıkları çember. 8. Başa ve alna bağlanan bez. 9. (Kadın için) erkek eş; koca. 10. {eAT} Baş örtüsü.* [DS]|| **baş bağlama,** *{ağız} folk. 1. Gerdek sonrası kadınların geline yaptıkları ziyaret ve bu amaçla düzenlenen tören. 2. Geline taç giydirme merasimi. 3. Nişandan sonra, nişanlıların bir yere gidip eğlenmeleri. 4. Çocukların kırda yedik-

leri yemek. [DS]|| **baş bağlamak,** *1. Birine bağlanmak; intisap etmek. 2. Kendini birinin çekip çevirmesine bırakmak. 3. Başak vermek. 4. Başına bir örtü örterek saçlarını toplamak.*|| **baş baş,** *{eAT} 1. Teker teker. 2.. Baş başa.*|| **baş başa** *1. Başları birbirine değmiş olarak. 2. Teke tek. 3. Birlikte; beraberce.*|| **baş başa bırakmak** *İki kişiyi yalnız bırakmak.*|| **baş başa gelmek,** *{ağız} Berabere kalmak; birbirinden üstün olmamak.* [DS]|| **baş başa kalmak,** *İlgisi olmayanlardan uzak olarak biriyle yalnız kalmak.*|| **baş başa vermek** *1. Dayanışmak. 2. Birkaç kişi bir araya gelerek bir konuyu özel olarak görüşüp karara varmak; beraberce düşünmek.*|| **baş baş etmek,** *{eT} (Çocuk dili) elini başına götürerek selam vermek.*|| **baş başı,** *{ağız} Kalburda elenen hububat ve bulgur türü şeylerin üstte kalan iri taneleri.* [DS]|| **baş baş yapmak,** *{ağız} (Mandalar için) başlarını suya sokmak.* [DS] || **baş belası,** *Bir kimseye sıkıntı ve dert açan fakat bir türlü uzaklaştırılamayan kimse veya durum.*|| **baş beraber,** *{ağız} Aynı.* [DS]|| **baş beraberlik,** *{ağız} Karı kocanın aralarında anlaşmaları; birbirinin sözlerine uymaları.* [DS]|| **baş beyin kalmamak,** *Gürültü ve iş çokluğu yüzünden aşırı rahatsız olmak; kafası şişmek.*|| **baş bezi,** *{eAT}1. Baş örtüsü. 2. Mendil.*|| **baş bıçağı,** *{ağız} Ustura.* [DS]|| **baş bilmemek,** *{eAT} (Binek ve hizmet hayvanı için) ham durumda olmak.*|| **baş bir etmek,** *{ağız} (Kadın için) zina yapmak.* [DS]|| **baş bitig,** *{eT} Ana belge; temel belge.* [EUTS]|| **baş boğ,** *{eT} Komutan; elebaşı.*|| **baş boğum,** *{ağız} Kesilen kerestelik ağacın toprakta kalan ana gövdesi.* [DS]|| **baş boy** *En iyi kalite.*|| **baş bozgunu,** *{ağız} Karı ve kocadan birinin ölüm gibi sebeplerle eşsiz kalmaları.* [DS]|| **baş böğrek,** *{ağız} Kasaplık hayvan yüreği.* [DS]|| **baş buğu** (buñu), *{ağız} (Çocuk için) yaramaz.* [DS]|| **baş bulamamak** *Müşterinin verdiği fiyat kazanç elde edecek kadar olmamak.*|| **baş bulmak,** *Bir alış verişte kâr kalmak.*|| **baş buñlığı,** *{eAT} Baş darlığı; sıkıntı.*|| **baş bunluğu,** *Sıkıntı; bunaltı.*|| **baş bürümcüğü,** *{ağız} Renkli hotoz.* [DS]|| **baş cigrinmek,** *{eAT} Dönmek; dolaşmak.*|| **baş ciğez,** *{ağız} Çıban başı.* [DS]|| **baş çadırı,** *{ağız} Şemsiye.* [DS]|| **baş çanağı,** *{eAT} Kafatası.*|| **baş çatmak** *1. Başını bir bezle sıkıca bağlamak. 2. Baş başa vermek, yakın olmak; ülfet etmek.*|| **baş çatması,** *{ağız} folk. Düğünde, hamam günü gelin yıkanırken yapılan tören.* [DS]|| **baş çegzinmek,** *{eAT} Dönmek; dolaşmak.*|| **baş çekişmek,** *{ağız} Bahis tutuşmak.* [DS]|| **baş çekmek,** *{eAT} 1. Ayrılmak; vazgeçmek. 2. Karşı gelmek; isyan etmek; inat etmek; serkeşlik etmek. 3. Ön ayak olmak; başta gitmek. 4. İleride yürümek.* || **baş çenberi,** *{eAT} Baş örtüsü.*|| **baş çevirmek** *Selam vermemek; dargınlık sergilemek.*|| **baş çevresi,** *{ağız} 1. Kız çocuklarının başlarına örttükleri örtü. 2. folk. Nişanda, davetlilerin kızın başının üzerinde çevirerek verdikleri hediye.* [DS]|| **baş çevzinmek,** *{eAT} Dönmek; dolaşmak.*|| **baş çıkarmak,** *{eAT} Görünmek; ortaya çıkmak; zuhur etmek.*|| **baş çıkmak,** *{ağız} Bitirmek; sonuca ulaşmak; başa çıkmak.* [DS]|| **baş çigzinmek,** *{eAT} Dönmek; dolaşmak.*|| **baş çivisi,** *{ağız} Sabanın ökçesi ile okunu birleştiren parçaya çakılan ağaç kama.* [DS]|| **başdan candan çıkmak,** *{eAT} Canını yitirmek; başı elinden gitmek.*|| **başdan candan el yumak,** *{eAT} Hayattan el çekmek; yaşamdan vazgeçmek.*|| **başdan çıkmak,** *{eAT} 1. Canını, başını yitirmek, başı elden gitmek. 2. Ahlakı bozulmak; baştan çıkmak.*|| **başdan baş,** *{ağız} Yüksek.* [DS]|| **başdan kara,** *{eAT} 1. Kendini kaybetmiş; çok sarhoş. 2. {ağız} Başlangıcından beri bozuk olan.* [DS]|| **baş dara gelmek,** *Çok sıkışık durumda kalmak.*|| **baş darda kalmak,** *{ağız} Sıkıntıya düşmek; bunalmak; sıkılmak.* [DS]|| **baş dastarı,** *{ağız} Beyaz baş örtüsü.* [DS]|| **baş derdine düşmek,** *1. Kendi sıkıntısı ile uğraşmak. 2. Başkaları ile ilgilenememek.*|| **baş dermek,** *1. folk. Gelinin başını süslemek. 2. Evlendirmek. 3. Geçinip gitmek.*|| **baş dikmek,** *{eAT} 1. Lider seçmek; işi çevirmekle görevlendirmek. 2. Başkan olarak atamak.*|| **baş dinç olmak,** *Rahat ve huzur içinde bulunmak; herhangi bir derdi, sıkıntısı bulunmamak.*|| **baş dinlemek,** *Sıkıntılardan uzak kendi kendine rahat içinde bulunmak.*|| **baş donanma,** *{ağız} folk. Damadın gerdekten bir gece önce yaptırdığı eğlence, şenlik.* [DS]|| **baş döndürücü,** *1. Hızlı. 2. Baygınlık verici nitelikte.*|| **baş dönmek,** *Kendini tutamayacak derecede göz kararmak; ayakta duramamak.*|| **baş dönmesi,** *Gözü kararıp düşecek gibi olma hâli.*|| **baş dünürcü,** *{ağız} folk. Gelin almak için kız evine atlı giden kadınların başkanı.* [DS]|| **baş düzmek,** *{eAT} Kendi aklını başkasının aklına uydurmak.*|| **baş edebilmek,** *Biri ile veya bir şeyle uğraşmaya gücü yetmek, başarmak.*|| **baş edememek,** *Biri ile veya bir şeyle uğraşmaya gücü yetmemek, başaramamak.*|| **baş eğmek,** *{OsT} 1. Saygı için baş eğerek selam vermek. 2. Direnmekten vazgeçerek itaat ettiğini göstermek; boyun eğmek; kabul etmek; razı olmak; inkıyat etmek.*|| **baş elde iken,** *Henüz hayatta iken; sağken; yaşarken.*|| **baş ele gelmek,** *{eAT} Kendine gelmek; ayılmak; başı yerine gelmek.*|| **baş eri,** *{eAT} Komutan.*|| **baş etmek,** *1. Gücü yetmek; hakkından gelmek; başa çıkmak {ağız} (aynı)* [DS] *2. {ağız} Bir işi bitirmek.* [DS] *3. Başkan yapmak, komutan yapmak. 4. {ağız} Mücadele etmek.* [DS] *5. {ağız} Geçinmek.* [DS]|| **baş etmek,** *{ağız} 1. Baş sallayarak işaret etmek. 2. Baş ile selam vermek.* [DS] || **baş etmek,** *{ağız} 1. Çamaşırı ilk suda yıkamak. 2. Söğüt ve kara kavak gibi ağaçları tepede birkaç dal kalacak şekilde budamak.* [DS]|| **baş ev,** *{ağız} Misafir odası; başoda.* [DS]|| **baş eylemek,** *1. {eAT} Başkan yapmak; komutan yapmak. 2. {ağız}*

Bir işi bitirmek; baş etmek. [DS]|| **baş ezmek,** *Bir daha aynı davranışı gösteremeyecek biçimde cezalandırmak.*|| **baş gelememek,** *{ağız} Dayanamamak.* [DS]|| **baş gelmek,** *{ağız} Gücü yetmek; başarmak; başa çıkmak.* [DS]|| **baş göğe ermek,** *Çok aşırı sevinmek; büyük bir sevinç içinde bulunmak.*|| **baş gölgesi,** *{ağız} Bir kadının eşi; koca.* [DS]|| **baş göstermek,** *Ortaya çıkmak; belirmek; zuhur etmek; vuku bulmak.*|| **baş götürmek,** *{eAT} 1. Başını kaldırmak; başını yukarı kaldırmak. 2. Baş göstermek; ortaya çıkmak; meydana gelmek. 3. {ağız} Gemi azıya almak.* [DS]|| **baş göz etmek,** *1. Evlendirmek. 2. {ağız} Herhangi bir tehlikeden sakınılan işi alelacele yaparak bitirmek.* [DS]|| **baş gözi,** *{eAT} (Gönül gözü karşıtı olarak) beden gözü; görme organı.*|| **baş göz olmak,** *1. Evlenmek. 2. Şımarmasına sebep olmak. 3. Resmiyeti kaldırmak.*|| **baş göz sadakası,** *1. "Allah sağlık versin" anlamında dilenci sözü. 2. Herhangi bir kaza ve beladan uzak tutacağı düşüncesi ile verilen sadaka vb.*|| **baş gözü,** *Kalp gözü karşıtı olarak nesnel görme organı olan göz.*|| **baş göz yarmak,** *1. Zorlu bir kavgaya tutuşmak. 2. Yapılan işi eldeki malzemeye zarar vererek yapıp bitirmek; başarılı olamamak.*|| **baş güreşi,** *spor. Yağlı güreşte en usta pehlivanların katıldığı en üst derece.*|| **baş hapı,** *{ağız} Aspirin.* [DS]|| **baş havada olmak,** *Kibirli davranmak.*|| **baş heykeli,** *güz. sant. Başı ve vücudun üst tarafını gösteren heykel.*|| **baş hoş itmek,** *{eAT} Sevişmek; anlaşmak.*|| **baş hoş olmak,** *{OsT} 1. Rahatı, geçimi iyi olmak; esenlik içinde bulunmak. 2. Birisiyle araları iyi olmak.*|| **başı açık,** *1. Başında bir örtü veya şapka bulunmayan. 2. Süslü olduğu kadar edebî yazı yazan (kâtip). 3. Utanmaz; hayasız.*|| **başı açık yalan,** *Besbelli yalan.*|| **başı açılmak,** *Saçları dökülmek.*|| **başı açmak,** *argo. Çekilip gitmek.*|| **başı ağır,** *{ağız} Ağırbaşlı.* [DS]|| **başı ağırlaşmak,** *Uykusu gelmek.*|| **başı ağrımak,** *Olumsuz bir işten dolayı sorumlu duruma düşmek.*|| (---ın) **başı altından,** *Yüzünden; teşviki ile.*|| **başı araya gitmek,** *1. İstemeden kavgaya karışmak. 2. Arada harcanmak.*|| **başı aşağa,** *{eAT} 1. Kabahatli; suçlu. 2. Şerefsiz.*|| **başı aşağa olmak,** *{eAT} Utanmak; mahcup olmak.*|| **başı aşağı,** *1. Kabahatli. 2. Şerefsiz.*|| **başı aşağı eylemek,** *{OsT} Düşünceye varmak.*|| **başı aşağı olmak,** *Utanmak; mahcup olmak.*|| **başı aşağı salmak,** *{OsT} Düşünceye varmak.*|| **başı ateşe yanmak,** *1. Başkası uğruna zarar görmek. 2. Belalı bir işe girmiş olmak.*|| **başı bağlanmak,** *{ağız} Nişanlanmak.* [DS]|| **başı bağlı,** *1. Serbest değil. 2. Evli, nişanlı veya, sözlü. 3. {ağız} (Kişi için) yaslı; kederli.* [DS] *4. {ağız} Orman ağaçlarının üstü kesildikten sonra kuruyan kök kısmı.* [DS] *5. {ağız} Tütün yaprağı demeti.* [DS]|| **başı ballı,** *{ağız} Kesilen çamın toprakta kalan kuru kökü.* [DS]|| **başı bedîreği olmamak,** *{ağız} (Aile ya da kişi için) işleri çekip çeviren kimsesi bulunmamak.* [DS]|| **başı belada,** *Kurtulması veya çözülmesi güç bir durumda.*|| **başı belaya girmek,** *İnsana üzüntü verici bir durumla karşılaşmak.*|| **başı beri,** *{ağız} (Kadın için) eş; koca.* [DS]|| **başı bez,** *Kadın.*|| **başı bile,** *{ağız} Araları iyi; sözleri bir.* [DS]|| **başı bir olmak,** *{ağız} Gizlice sevişmek.* [DS]|| **başı boş,** *{ağız} 1. (Kadın için) dul. 2. (Erkek için) bekâr. 3. (Binek hayvanı için) serbest; dizginle idare edilmeyen.* [DS]|| **başı boydak,** *{ağız} Tek başına; yalnız olarak; kendi kendine.* [DS]|| **başı bozuk,** *{ağız} 1. (Kadın veya erkek için) dul. 2. Kaçak tütün. 3. (Kişi için) kötü; serseri; külhanbeyi.* [DS]|| **başı bozulmak,** *{ağız} Dul kalmak.* [DS]|| **başı bütün,** *1. Eşi sağ olan. 2. {ağız} Durumu iyi; geçim sıkıntısı çekmeyen.* [DS] *3. (Kadın için) evli. 4. Kırmızı pancar.*|| **başı büyük,** *{ağız} Dertli; tasalı; sıkıntılı; mihnetli.* [DS]|| **başı canı ele almak,** *{eAT} Ölümü göze almak; kelleyi koltuğa almak.*|| **başı çalkanmış,** *{eAT} Başı dönmüş; şaşkın; aklı başında olmayan.*|| **başı çatlamak,** *Başı çok ağrımak.*|| **başı çekmek,** *1. Bir işte ön ayak olmak; en önde gitmek; baş çekmek; {ağız} (aynı).* [DS] *2. Halay çekenleri yönetmek.*|| **başı çevrilmek,** *{eAT} Başı dönmek.*|| **başı çıplak,** *Saçsız.*|| **başı dar,** *{ağız} (Kişi için) sinirli.* [DS]|| **başı dara düşmek,** *1. Çare bulunması güç olan bir sıkıntıya girmek. 2. Para bakımından sıkıntı çekmek.*|| **başı daralmak,** *Parasız kalıp sıkıntı çekmek.*|| **başı darda kalmak,** *1. Parasızlık çekmek. 2. Başına sıkıntılı bir iş gelmek.*|| **başı darda olmak,** *1. Parasızlıktan dolayı sıkıntıya düşmek. 2. Kendi başına içinden çıkamadığı bir meselesi olmak.*|| **başı değmiş,** *{ağız} (Kişi için) olgun.* [DS]|| **başı derde girmek,** *1. Önceden tahmin edilemeyen bir sıkıntıyla karşılaşmak. 2. Bir şeye yakalanmak.*|| **başı** (biri / bir şey ile) **dertte olmak,** *Birisi veya bir iş dolayısıyla problemli bir ilişki içinde bulunmak.*|| **başı devletli,** *Şanslı; talihli.*|| **başı dışarı,** *{ağız} 1. (Evli kadın için) başka erkeklerle ilişkide bulunan. 2. Eviyle ilgilenmeyen.* [DS]|| **başı dik tutmak,** *Onurlu görünmek.*|| **başı dimdik,** *Onurunu korumasını bilmiş olarak; onurlu.*|| **başı dinç,** *Üzüntüsüz ve tasasız; huzurlu; kaygısız.*|| **başı dinç olmak,** *Huzur içinde, kaygısız, tasasız yaşamak.*|| **başı dinlenmek,** *Rahata ve huzura kavuşmak.*|| **başı dönmek,** *1. Dengesini yitirmek. 2. Yorucu ve hareketli bir iş ve yaşayış dolayısıyla düşünmeye ve olup bitenleri ayırt etmeye fırsat bulamamak. 3. Olağanüstü güzel bir şey karşısında şaşırmak. 4. Para ve mevki sebebiyle şımarmak.*|| **başı dumanlı,** *1. Kendinden geçecek kadar sarhoş olmuş. 2. Âşık olmuş. 3. (Dağlar için) başını sis kaplamış olmak.*|| **başı elde,** *{eAT} Başı yumuşak; yumuşak başlı at.*|| **başı fırlanmak,** *{ağız} Başı dönmek.* [DS]|| **başı göğe değmek,** *1. Ummadık bir mutluluğa kavuşmak. 2.*

Layık olmadığı bir şeye ulaşmaktan dolayı böbürlenmek.|| **başı gülmek,** *{ağız} Mutlu olmak; saadete ermek.* [DS]|| **başı havada olmak,** *1. Sevinmek. 2. Kibirlenmek; burnu havada olmak.*|| **başı hoş etmek,** *Anlaşmak; sevişmek.*|| **başı hoş olmak,** *{eAT} Sevişmek; anlaşmak.*|| **başı** (bir şeyle) **hoş olmamak,** *O şeyden hoşlanmamak.*|| **başı**(nın) **gözü**(nün) **sadakası,** *Gelecek bir felaketi veya belayı savmak için önceden yapılan hayır veya fedakârlık.*|| **başı için,** *Birinin varlığını ortaya koyarak yalvarma.*|| **başı kaba,** *{eAT} Başı açık; başı kabak.*|| **başı kabak,** *{ağız} Küçük çocuk.* [DS]|| **başı kakışlı,** *{ağız} (Kişi için) hakkında ileri geri konuşulan; dedikodusu çıkan.* [DS] || **başı kalabalık,** *Etrafında iş dolayısıyla çok sayıda insan bulunan.*|| **başı kara,** *{ağız} Talihsiz.* [DS]|| **başı kayısı olmak,** *{eAT} Tehlikeli bir ortamda, yalnız kendini kurtarmanın yollarını aramak; kendi derdine düşmek; tehlikeden yalnız kendini korumak.*|| **başı kayu olmak,** *{eAT} Başının derdine düşmek; canı tehlikede olmak.*|| **başı kayusı,** *{eAT} Başının derdine düşen; canı tehlikede olan.*|| **başı kayusı olmak,** *{eAT} Başının derdine düşmek; canı tehlikede olmak.*|| **başı kazan gibi olmak,** *Çok çalışmaktan veya gürültüden serseme dönmek; sağlıklı düşünememek.*|| **başı kel,** *{ağız} 1. Suçlu. 2. Başkalarının minneti altında olan.* [DS]|| **başı kızmak,** *Öfkelenmek; kafası kızmak.*|| **başı kopsun,** *Beddua sözü.*|| **başı kurtulmak,** *{ağız} Çocuk doğurmak.* [DS]|| **Başım için!** *Kendi varlığını, canını ortaya koyarak yalvarma.*|| **Başım kel mi?** *Bir şeyden mahrum bırakılan kişinin itiraz ederken söylediği söz.*|| **Başımla beraber,** *"Memnuniyetle; seve seve."* || **Başım üstüne!** *(Edilen bir teklif ya da verilen emir için) kabul; evet.*|| **başına and** (ant) **içmek,** *{eAT} Kendi varlığı üzerine yemin etmek.*|| **başına ateş yağmak,** *Felakete uğramak.*|| **başına baydak,** *{ağız} Kendi bildiğinden şaşmayan; başına buyruk.* [DS]|| **başına bela almak,** *Kendisine sıkıntı verecek bir işe girişmek.*|| (birinin) **başına bela olmak,** *1. Birine sıkıntı verecek şekilde davranmak. 2. Tedirgin etmek; musallat olmak.*|| (birinin) **başına bela sarmak,** *Birine sıkıntı verecek bir durum sergilemek.*|| **başına belayı satın almak,** *Sıkıntı ve üzüntü verici bir işe kendi isteğiyle girmiş olmak.*|| **başına binmek,** *1. Şımarmak. 2. Birine sıkıntı ve eziyet vermek.*|| **başına bir hâl gelmek,** *1. Bir tehlikeye veya felakete uğramak. 2. Kötü bir duruma düşmek. 3. Ölmek.*|| **başına bitmek,** *İstenmediği halde birinin çalıştığı veya bulunduğu yere gelmek, olmayacak istekte bulunmak; tebelleş olmak.*|| **başına boş,** *{ağız} Başıboş; özgür; hür.* [DS]|| **başına buyruk,** *Kimseye bağlı olmadan, kendi bildiğince davranan.*|| **başına çalmak,** *Bir şeyi öfke ve nefretle, sert bir tavırla geri vermek.*|| **Başına çalsın!** *Bir şeyin öfke ve nefretle, sert bir tavırla geri verildiğini ifade etmek için kullanılan söz.*|| **başına çevirmek,** *{eAT} 1. Başının çevresinde dolaştırmak. 2."Başım, gözüm sadakası olsun." diye başının etrafında dolaştırarak sadaka vermek. 3. {ağız} folk. Geline getirilen hediyeleri, davetlilere göstermek için gelinin başı üzerinde çevirmek.* [DS]|| **başına çezginmek,** *{eAT} Çevresinde dolaşmak.*|| **başına çıkarmak,** *1. Şımarmasına izin vermek, çok yüz vermek. 2. Bilerek şımartmak.*|| **başına çıkmak,** *1. Tepesine çıkmak, varmak. 2. Yüz bularak şımarıklık etmek.*|| **başına çizginmek,** *Etrafında dolaşmak, dönmek.*|| **başına çorap örmek,** *1. Birinin haberi olmadan, onu sıkıntıya düşürecek davranışta bulunmak. 2. Birine kötülük etmek.*|| **başına çökmek,** *1. Altına alarak dövmek. 2. Büyük bir iştahla sofraya oturmak. 3. Bir işi çabucak yapmak üzere ele almak. 4. {ağız} Bir kadın veya kızın ırzına geçmek.* [DS]|| **başına değirmen çevirmek,** *Çok fazla rahatsızlık vermek.*|| **başına dermek,** *Etrafında toplamak.*|| **başına dert açılmak,** *Çözümü zor bir işle karşılaşmak.*|| **başına dert açmak,** *1. Kendisini veya birini çok kötü duruma sokmak; bela bulmak. 2. Kendine üzüntü ve keder verici işlerle uğraşmak.*|| **başına dert almak,** *1. İyi sonuç alacağını düşünerek büyük sıkıntılara ve üzüntülere sebep olacak işlere girişmek. 2. Sıkıntı ve üzüntü verici bir olayın gelmesine sebep olmak.*|| **başına dert çıkarmak,** *Kendine üzüntü ve keder verici işlerle uğraşmak.*|| **başına dert etmek,** *Yolunda giden bir şeyi kendisine üzüntü verecek hale getirmek.*|| **başına devlet kuşu konmak,** *1. Şansı gülmek. 2. Daha iyi duruma gelmek.*|| **başına dikilmek,** *1. Çalışan birinin başından ayrılmamak. 2. İşini çabuk bitirmesi için ayakta beklemek.*|| **başına dikmek,** *1. Birini veya bir şeyi korumak amacıyla birini görevlendirmek. 2. Bir kap içindeki içeceği tamamen bitirecek şekilde yukarıya doğru dikerek içmek.*|| **başına dolamak,** *1. Sıkıntı ve huzursuzluk verici bir durumu bile bile birine yöneltmek ve yüklemek; musallat etmek. 2. Birisine uğraşıp duracağı bir işi bırakıp gitmek.*|| **Başına döne!** *{ağız} "Yaptığın kötü işin sonucu kendine zarar versin" anlamında ilenme sözü; "Bana ettiğini kendin de bulasın".* [DS]|| **başına dönmek,** *1. {eAT} Hizmet için çevresinde dolaşmak. 2. {ağız} Yalvarmak; yakarmak.* [DS]|| **başına dört dönmek,** *Çok ilgi göstermek.*|| **başına ekmek çağırmak,** *{ağız} Geçim için gerekli çabayı göstermemek; çalışmamak; tembellik etmek.* [DS]|| **başına ekşimek,** *1. Birinin yanında bıktırıncaya kadar kalmak; yük olmak. 2. Taciz etmek, sıkıntıya sokmak. 3. Üstüne kalmak.*|| **başına geçirmek,** *1. Şapka gibi şeyleri başına giymek. 2. Öfke ile birinin başına bir şey vurmak. 3. Yönetimi bırakmak; yönetici seçmek.*|| **başına geçmek,** *1. Bir işi yapmak üzere gerekli olan alet ve makinenin yanında hazır olmak, çalıştırmak veya çalışmak. 2. Yönetimi eline almak.*||

başına gelen, pişmiş tavuğun başına gelmemek, *Çok büyük felakete uğramak.*|| **başına gelmek,** *1. Felakete uğramak. 2. Beklenmedik bir durumla karşılaşmak.*|| **başına girmek,** *{ağız} Kendi dengi olmayan biri ile kavga etmek; tartışmak.* [DS]|| **başına güneş geçmek,** *Güneş çarpmak.*|| **başına iş açmak,** *1. İyi sonuç alacağını düşünerek büyük sıkıntılara ve üzüntülere sebep olacak işlere girişmek. 2. Sıkıntı ve üzüntü verici bir olayın gelmesine sebep olmak. 3. Zor durumda kalmak.*|| **başına iş çıkarmak,** *Kendisi için sıkıntı doğurucu bir olaya sebep olmak.*|| **başına iş çıkmak,** *Beklenmedik bir güç durumla karşılaşmak.*|| **başına kakmak,** *Yaptığı iyiliği incitmek amacıyla iyilik yaptığı kişiye hatırlatmak.*|| **başına kalmak,** *1. İstemediği halde bir işi yapmak zorunda olmak. 2. İstemediği birine bakmak zorunda kalmak.*|| **başına kan çıkmak,** *Çok öfkelenmek, çok kızmak.*|| **başına karalar bağlamak,** *1. Yas tutmak. 2. Çok kederlenmek, üzülmek.*|| **başına komak,** *{eAT} Yalnız bırakmak; kendi başına bırakmak.*|| **başına lanet yağmak,** *1. Herkes tarafından hakaret görmek. 2. Felakete düşmek.*|| (kabak) (benim, senin, onun, bizim, sizin, onların) **başına** (başıma, başına, başımıza, başınıza, başlarına) **patlamak,** *İşi bizzat yapmak zorunda kalmak.*|| **başına piyade,** *{ağız}] Kendi bildiğinden şaşmayan; başına buyruk.* [DS || **başı nâra yanmak,** *Başkası uğruna büyük bir zarara uğramak.*|| **başına sarmak,** *1. Sıkıntı ve huzursuzluk verici bir durumu bile bile birine yöneltmek ve yüklemek. 2. Birisine uğraşıp duracağı bir işi bırakıp gitmek.*|| **başına soğuk geçmek,** *1. Anlayışını yitirmek, anlayıştan uzak kalmak. 2. Aptalca hareket etmek.*|| **başına sovuk geçmek,** *{eAT} Anlayışını yitirmek; anlayıştan uzak kalmak.*|| **başına söylemek,** *{eAT} Kendi kendine söylenmek.*|| **başın aşağa bırakmak,** *{eAT} 1. Başını önüne eğmek. 2. Utandırmak; mahcup etmek.*|| **başın aşağa eylemek,** *{eAT} 1. Başını önüne eğmek. 2. Utandırmak; mahcup etmek.*|| **başın aşağa itmek,** *{eAT} 1. Başını önüne eğmek. 2. Utandırmak; mahcup etmek.*|| **başın aşağa kılmak,** *{eAT} 1. Başını önüne eğmek. 2. Utandırmak; mahcup etmek.*|| **başın aşağa salmak,** *{eAT} 1. Başını önüne eğmek. 2. Utandırmak; mahcup etmek.*|| **başın aşağa tutmak,** *{eAT} 1. Başını önüne eğmek. 2. Utandırmak; mahcup etmek.*|| **başına taç etmek,** *Çok değer vermek, itibar göstermek, el üstünde tutmak.*|| **başına taş yağmak,** *Felakete uğramak.*|| **başına teller takınmak,** *Çok sevinmek.*|| **başına tokmak olmak,** *Zapt etmek; kontrol altında tutmak.*|| **başına toplamak,** *Çevresine çok kalabalık insan biriktirmek; bir çok kimseyi yanına getirmek.*|| **Başına toprak!** *1. {eAT} Yazıklar olsun; ölsün! 2. Birinin ölümünün arzu edildiğini ifade eden beddua sözü.*|| **başına toprak koymak,** *{eAT} Ölümünü istemek.*|| **başına toprak saçmak,** *Matem içinde olmak.*|| **başına urmak,** *{eAT} 1. Başına giymek. 2. Başına giydirmek.*|| **başına üşüşmek,** *Birinin çevresinde birdenbire kalabalık oluşmak; başına birikmek; başına toplanmak.*|| **başına vur** (ağzından) **lokmasını al,** *1. Sessiz ve sakin birinden söz edilirken kullanılır. 2. Birinin pısırık, miskin ve aciz olduğunu belirtir.*|| **başına vurmak,** *1. Oruç, sevinç gibi durumlardan ötürü ne yaptığını bilemeyecek şekilde kendini kaybetmek. 2. İçkinin etkisi ile çok sarhoş olmak. 3. Sıcak, soğuk veya hava değişimi gibi sebeplerle başı ağrımak.*|| **başına yıkmak,** *1. Sıkıntı ve huzursuzluk verici bir durumu bile bile birine yöneltmek ve yüklemek. 2. Birisine uğraşıp duracağı bir işi bırakıp gitmek.*|| **başına yular geçirmek,** *1. Hükmü altına almak, dilediğini yaptırmak. 2. Özgür davranmasına fırsat vermemek.*|| **başın çaresine bakmak,** *Son tedbirleri almak; son sözü söylemek.*|| **başında ateş yanmak,** *Büyük bir sıkıntı içinde olmak.*|| **başında beklemek,** *1. Bir kimseyi gözlem altında tutmak. 2. Yaşlı, hasta veya çocuk gibi bakıma muhtaç kişilere yardımcı olmak için yanında bulunmak; bakmak.*|| **başında değirmen çevirmek** (döndürmek), *1. Birine rahat yüzü göstermemek. 2. Çok yormak. 3. Birini belaya uğratmak.*|| **başında dönmek,** *{ağız} Yanından hiç ayrılmamak; başını beklemek.* [DS]|| **başında durmak,** *Bir hastanın veya korunup gözetilmesi gereken şeyin yanından ayrılmamak.*|| **başında kavak yelleri esmek,** *1. Aklı sürekli başka bir şey ile meşgul olmak. 2. Ciddî davranmamak, hafif meşreplik etmek. 3. Bir sorumluluk altına girmeden zevk ve eğlence peşinde koşmak. 4. Gerçekleşmesi mümkün olmayan işler peşinde koşmak.*|| **başından almak,** *1. Yapılmakta olan bir işi yeni baştan yapmaya başlamak. 2. Bir konuşmayı yineleyerek en baştan anlatmaya başlamak.*|| **başından aşağıya kaynar sular dökülmek,** *1. Ansızın kötü bir haberle karşılaşarak fenalık geçirmek. 2. Çok üzücü ve utanç verici bir olayla karşılaşarak vücudunu ter basmak.*|| **başından aşkın,** *İşi çok.*|| **başından aşmak,** *1. Çok gelmek, fazlalaşmak. 2. Başaramayacağı kadar artmak.*|| **başından atmak,** *1. Hoşuna gitmeyen birini yanından uzaklaştırmak. 2. Sıkıntı verici bir işten kendini kurtarmak, başkasına yüklemek. 3. Sürdürülmesi gereksiz bir beraberliğe son vermek; kurtulmak; savmak.*|| **başından ayrılmamak,** *1. Birinin yanında sürekli olarak bulunmak. 2. Hasta, çocuk veya yaşlı bir kimseye yardımcı olmak amacıyla sürekli yanında durmak.*|| **başından baytambala kalmak,** *{ağız} Mirasçısız ölerek malları hazineye kalmak.* [DS]|| **başından bezmek,** *{ağız} Kendini salıvermek; kendine bakmamak; kendinden geçmek.* [DS]|| **başından büyük iş,** *(Bir kimse için) beceremeyeceği, başaramayacağı kadar zor veya büyük iş.*|| **başından büyük işlere girişmek,** *Beceremeyeceği, al-*

tından kalkamayacağı, başaramayacağı işlere girişmek.|| **başından büyük işlere kalkışmak,** *Beceremeyeceği, altından kalkamayacağı, başaramayacağı işlere girişmek.*|| **başından büyük yalan söylemek,** *Çok aşırı yalan söylemek.*|| **başından geçmek,** *1. Benzeri olayı daha önce yaşamış olmak. 2. Olayları yaşamak veya tanık olmak.*|| **başından kalsın,** *(Parası ve malı ile övünen birine) ölümünü dilemek amacıyla söylenen beddua.*|| **başından kesmek,** *Yapılması istenmeyen bir işi daha başlamadan reddetmek.*|| **başından korkmak,** *1. Hayatından endişe duymak. 2. Cezalandırılacağı endişesini taşımak.*|| **başından nikâh geçmek,** *Daha önce, en az bir kere evlenmiş olmak.*|| **başından savmak,** *Bir bahane uydurarak yanından uzaklaştırmak.*|| **başında olmak,** *1. Bir sıkıntıya uğramak. 2. Bir işin başkanı, yöneticisi olmak. 3. Aynı durumda bulunmak; ilerleme kaydetmemek.*|| **Başında paralansın!** *Bir iyilik başa kakılınca söylenen artık ondan iyilik beklenmediğini ifade eden söz.*|| **başında taşımak,** *Saygı göstermek; hürmet etmek, itibar göstermek.*|| **başında torbası eksik,** *Birinin hayvan gibi davrandığını ifade etmek için kullanılan hakaret sözü; eşek gibi; anlayışsız; kaba ve saygısız.*|| **başını adamak,** *Kutsal bulduğu veya çok değer verdiği, sevdiği şey uğruna canından olmayı, ölmeyi göze almak.*|| **başını ağrıtmak,** *1. Çok söz ederek konuyu uzatmak. 2. Gereksiz sözlerle birini bunaltmak. 3. Bir iş dolayısıyla birini tedirgin etmek, uğraştırmak.*|| **başını alamamak,** *1. İş çokluğundan dolayı kendi ihtiyaçlarını karşılayamamak. 2. Elinden kurtulamamak.*|| **başını alıp gitmek,** *Kimseye haber vermeden kendi bildiğine gitmek.*|| **başını alıp kaçmak,** *Yalnız kalacağı bir yere çekilmek.*|| **başını almak,** *1. Serbest kalmak. 2. {eAT} Birinin başını kesmek.*|| **başını ateşlere yakmak,** *Kendi isteğiyle sonunun kötü olacağını tahmin edemediği bir işe girişmek.*|| **başını bağlamak,** *1. Birini nişanlamak veya evlendirmek. 2. İşleri düzene sokmak veya kolaylamak. 3. {ağız} Bir işi bitirmek.* [DS] *4. {ağız} Kandırarak bir malın değerinden daha düşük fiyata satılmasına neden olmak.* [DS] *5. {ağız} Kaparo vererek bir malın satışını kesinleştirmek.* [DS] *6. {ağız} Pazarlık yapmak; pazarlıkta uyuşmak.* [DS] *7. {ağız} Bir iş için kesin karar vermek.* [DS] *8. {ağız} Bir kızı, evlenme sözü vererek kandırıp uzun süre bekletmek.* [DS] *9. {ağız} (Gelin için) başını süslemek.* [DS]|| **başını bağrını yemek,** *{ağız} (Fiyatlar için) çok yükselmek; pahalanmak.* [DS]|| **başını beklemek,** *1. Birini korumak ve kollamak üzere göz önünden ayırmamak. 2. Ağır hasta olan birinin yanından hiç ayrılmamak.*|| **başını belaya sokmak,** *1. Kötü bir duruma düşmek. 2. Birini büyük bir sıkıntıya uğratmak.*|| **başını bir yere bağlamak,** *Birini bir işe yerleştirmek.*|| **başını boş bırakmak,** *Birini kontrolsüz ve kendi halinde serbest bırakmak.*|| **başını çöndermek,** *{ağız} Evli karı kocayı büyü ile birbirinden ayırmak.* [DS]|| **başını derde sokmak,** *1. Kötü bir duruma düşmek. 2. Birini büyük bir sıkıntıya uğratmak.*|| **başını dik tutmak,** *1. Gururlanacak bir durumda olmak. 2. Utanacak bir iş yapmamak.*|| **başını dinlemek,** *Sessiz ve sakin bir köşede yaşamak veya dinlenmek; yalnız kalarak dinlenmek.*|| **başını dönlemek,** *{ağız} Bir kimsenin başında beklemek; başından ayrılmamak.* [DS]|| **başını ezmek,** *1. Zararlı bir şeyi ortadan kaldırmak, yok etmek. 2. Kımıldayamaz ve kötülük edemez duruma getirmek.*|| **başını gözünü yarmak,** *1. Çok kötü bir şekilde dövmek; berbat etmek. 2. Bir işi çok kötü şekilde yapmak; beceriksizlik yapmak; berbat etmek. 3. Bir metni anlamdan uzak ve yanlışlarla dolu olarak okumak.*|| **başını hangi taş katıysa ona vur,** *Her türlü sonuca meydan okumayı öğütleyen söz.*|| **başını hırkaya çekmek,** *{OsT} Dalmak; uyumak.*|| **başını iki eliyle tutmak,** *Yazıklanmak; acınmak.*|| **başını inanmak,** *1. Kendini birine teslim etmek. 2. Ona çok güvenmek.*|| **başını istemek,** *1. Birinin öldürülmesini talep etmek. 2. Bir görevlinin görevinden uzaklaştırılmasını talep etmek.*|| **başını kaldırmamak,** *Çok çalışmak.*|| **başını kaşımağa eli değmemek,** *Çok fazla işi olmak.*|| **başını kaşımağa vakti olmamak,** *Çok çalışmak zorunda olmak.*|| **başını kazıtmak,** *{eAT} Saçını tıraş ettirmek.*|| **başını kel etmek,** *{ağız} Usandırmak; bıktırmak.* [DS]|| **başını koltuğunun altına almak,** *1. Yapmak istediği bir iş için hayatını ortaya koymak. 2. Canına değer vermemek.*|| **başını koltuğunun altında taşımak,** *Ölümü göze almış olmak.*|| **başını kurtarmak,** *1. Başkalarını düşünmeden kendisini kurtarmak. 2. Canını ve hayatını korumak. 3. Kendi geçimini sağlayabilir duruma gelmek.*|| **başının altında,** *Yastığının altında.*|| **başının altından çıkmak,** *Düzen ve hilelerin kurucusu ve sahibi olmak, sebep olmak.*|| **başını nâra yakmak,** *Kendisini veya birisini çekilmez bir sıkıntıya, dayanılmaz bir derde bulaştırmak.*|| **başının çaresine bakmak,** *1. Kendi canını kurtarmak. 2. Sıkıntılı durumdan kurtuluş çarelerini kendisi arayıp bulmak ve kurtulmak.*|| **başının derdi,** *Çevresine çok zarar veren kişi.*|| **başının derdine düşmek,** *Başkaları ile ilgilenmeyi bırakarak kendi canını veya malını kurtarmaya gayret etmek.*|| **başının dikine gitmek,** *Bir işte başkalarının düşünce ve öğütlerine değer vermeksizin kendi bildiğini yapmak.*|| **başının etini yemek,** *Sürekli ısrar ederek bıktırmak; rahat bırakmamak.*|| **başının gaydına bakmak,** *{ağız} Başının çaresine bakmak.* [DS]|| **başının gözünün sadakası,** *Başa gelebilecek bir belayı önlemek amacıyla verilen sadaka, hayır.*|| **başının üstünde yeri olmak,** *Saygı duymak; itibar etmek.*|| **başını okutmak,** *Baş ağrısı gibi hastalıklardan dolayı iyileşmesi için dua ettirmek.*||

başını ortaya koymak, *1. Değer verdiği veya kutsal saydığı bir şey için canından olmayı göze almak. 2. {eAT} Canını feda etmek.*|| **başını öne eğmek,** *Çok utanmak.*|| **başını önüne salmak,** *1. Utandırmak, mahcup etmek. 2. Başını önüne eğmek.*|| (birinin) **başını örtmek,** *{eAT} 1.(Bir kadını) kendisine eş olarak kabul etmek. 2. {ağız} Kızını evlendirmek.* [DS]|| **başını secdeye koymak,** *İbadet etmek.*|| **başını secdeye koymamış,** *Hiç ibadet etmemiş.*|| **başını sokmak,** *1. Sığınılacak ve korunulacak bir yere girmek. 2. Kira veya satın alma yoluyla bir ev edinerek oturmak.*|| **başını süzmek,** *{ağız} 1. Başını dik tutmak. 2. (Ekin için) başak vermek.* [DS]|| **başını taşa döğmek,** *{eAT} Pişmanlık duymak; başını taşa vurmak.*|| **başını taşa dövmek,** *Pişmanlık duymak; başını taşa vurmak.*|| **başını taşa vurmak,** *Daha önce yaptığı işten veya verdiği karardan dolayı çok pişman olmak.*|| **başını taştan taşa vurmak,** *1. Yaptığı veya yapamadığı bir işten dolayı çok pişmanlık duymak. 2. Bir çok sıkıntılara düşmek.*|| **başını toplamak,** *(Kadınlar için) saçlarını tarayıp güzel bir şekil vermek; baş bağlamak.*|| **başını uçurmak,** *Kesici bir alet ile başını gövdesinden ayrılacak şekilde kesmek; öldürmek; katletmek.*|| **başını üzmek,** *{ağız} Başını koparmak.* [DS]|| **başını vermek,** *Şehit olmak.*|| **başını yakmak,** *Birini dönüşü olmayan güç bir duruma düşürmek.*|| **başını yaptırmak,** *(Bayanlar için) berberde saçını düzelttirmek, süsletmek.*|| **başını yarıp gözünü çıkarmak,** *Yapmakta olduğu bir işi becerememek; düzeltmeden ziyade zarar vermek.*|| **başını yemek,** *1. Felaketine sebep olmak. 2. Birinin ölümüne sebep olmak.*|| **başını yenmek,** *{eAT} Atın başını tutabilmek; zaptetmek.*|| **başını yere komak,** *Secde etmek.*|| **başını yire komak,** *{eAT} Secde etmek.*|| **Başınızı ağrıtmayayım,** *Uzun uzadıya anlatılan bir konu bağlanırken söylenen bir çeşit özür dileme sözü.*|| **başın kayu etmek,** *{ağız} Baş aşağı etmek.* [DS]|| **başın öñüne** (öñine) **salmak,** *{eAT} 1. Başını önüne eğmek. 2. Utandırmak; mahcup etmek.*|| **Başın sağ olsun!** *Yakınlarından biri ölmüş kimseye söylenen taziye sözü.*|| **başın salmak,** *{eAT} 1. Başını önüne eğmek. 2. Utandırmak; mahcup etmek. 3. {eAT} Başını sallamak.*|| **başı önünde,** *1. Çevredekilerin namusu üzerinde gözü olmayan. 2. Utangaç; mahcup.*|| **başı örtülü,** *{eAT} Kadın.*|| **başı pek,** *1. Anlayışsız. 2. {eAT} (At için) gem almaz; başı sert; binicinin emirlerini dinlemeyen.*|| **başı satma** *(sadme)* **taşma değmek,** *{ağız} Acı bir deneyim geçirmek.* [DS]|| **başı sert,** *1. Anlayışsız. 2. (At için) binicinin emirlerini dinlemeyen, gem almayan.*|| **başı sıkılmak,** *1. Bir güçlük karşısında bunalmak. 2. Zorluklarla mücadele etmek.*|| **başı sıkışmak,** *Darda kalmak, bunalmak.*|| **başı sıkıya gelmek,** *Herhangi bir güçlük karşısında bunalmak.*|| **başı sonu belli olmamak,** *İşin başlangıcı veya sonu kestirilememek; ne yaptığını bilememek.*|| **başı şaşmak,** *{eAT} 1. Başı dönmek. 2. Aklı başından gitmek.*|| **başı şaşmak,** *1. Başı dönmek. 2. Aklı başından gitmek.*|| **başı tapmak,** *{ağız} Anlamak.* [DS]|| **başı taşa değmek,** *Hayatın güçlükleriyle de karşılaşmak; bu olaydan ders almak.*|| **başı taşa gelmek,** *1. Hayatın zorluklarıyla karşılaşmak; bu olaydan ders almak; zorluğu anlamak. 2. Sıkıntılı bir duruma uğramak.*|| **başı taşa, taşı başa vurmak,** *Her türlü çareyi deneyerek güç bir işi başarmaya çalışmak.*|| **başı taşı birle,** *{eT} Tamamıyla; bütünü ile* [EUTS]|| **başı tutmak,** *1. Çok gürültüden veya konuşma dinlemekten dolayı başı ağrımaya başlamak. 2. Aklı karışmak. 3. {ağız} Sara nöbeti gelmek.* [DS]|| **başı tübüne** (dibine) **etmek,** *{ağız} Altüst etmek; karmakarışık hâle getirmek.* [DS]|| **başı üstünde yeri olmak,** *1. Saygı ve sevgi gösterip değer vermek. 2. Bir görüşü uygun bulmak.*|| **başı yastığa düşmek,** *Yorgunluktan veya hastalıktan yatıp uyuyakalmak.*|| **başı yastık yüzü görmemiş,** *1. Rahat nedir bilmeyen. 2. Hiç hastalanıp yatağa yatmamış olmak.*|| **başı yelli,** *{eAT} Hafifmeşrep; havaî.*|| **başı yellü,** *{eAT} Hafifmeşrep; havaî.*|| **başı yerde,** *1. Utanç içinde. 2. Kırgın.*|| **başı yerine gelmek,** *1. Dinlenmiş olmak. 2. Aklını sağlıklı kullanabilir hâle gelmek. 3. Sarhoşluktan kurtulma; ayıkmak.*|| **başı yillü,** *{eAT} Hafifmeşrep; havaî.*|| **başı yirde,** *{ağız} Utangaç.* [DS]|| **başıyla oynamak,** *Hayatını tehlikeye düşürücü işlerle uğraşmak.*|| **başı yortusuna,** *{ağız} Kendi bildiğine.* [DS]|| **başı yukarda,** *Çekinecek bir durumu olamayan; alnı ak; başı dik.*|| **başı yukarı,** *1. Başı yukarıya gelecek şekilde. 2. {ağız} Yokuş.* [DS]|| **başı yukarıda,** *Kibirli, gururlu, kendini beğenmiş.*|| **başı yumuşak,** *Uysal, söz dinler; geçimli. {ağız} (aynı)* [DS]|| **başı zapt olunmak,** *(At için) dizgine alıştırılmak; ehlileşmek.*|| **başı zonguldamak,** *{ağız} Başı ağrımak; başı tutmak.* [DS]|| **baş indirmek,** *{eAT} 1. Kabul etmek; razı olmak; boyun eğmek, itaat etmek. 2. Boyun eğdiğini, teslim olduğunu belirtmek.*|| **baş indürmek,** *{eAT} Boyun eğmek; itaat etmek.*|| **baş ip,** *{eAT} Dokuma tezgâhına gerilen çözgü ipi; çözgülük; direzlik.*|| **baş ipi,** *{ağız} Kağnı ya da araba çeken öküzleri yedmek için kullanılan ve öküzlerin başlarına takılan ip.* [DS]|| **baş itmek,** *{eAT} Başkan yapmak; komutan seçmek.*|| **baş kakıncı,** *{ağız} 1. Başa kakma nedeni. 2. Yemek kabı.* [DS]|| **baş kaldıramamak,** *1. Hastalıktan iyileşememek, yataktan kalkamamak. 2. Bir işten vakit bulamamak; yakasını kurtaramamak.*|| **baş kaldırma,** *İsyan etme.*|| **baş kaldırmak,** *1. Yönetime karşı gelmek; isyan etmek. 2. {eAT} Varlığını belli etmek; kendini gösterecek, belli edecek bir durum sergilemek. 3. Açık bir şekilde görülmek, sivrilmek.*|| **baş kaldırmamak,** *1. İş çokluğundan dolayı çok çalışmak. 2. Çevresini görebilecek du-*

rumda olmamak.|| **baş kaygısı,** *Can için duyulan endişe.*|| **baş kayısı,** *Baş derdi, can baş kaygısı.*|| **baş kayusı,** *{eAT} Baş derdi; can baş kaygısı.*|| **baş kazıtmak,** *{eAT} Saçını tıraş ettirmek.*|| **baş kesilmek,** *Zorbalık edilmek, zorbalık kol gezmek.*|| **baş kesmek,** *{eAT} 1. Başını indirmek; baş eğmek. 2 Baş eğerek saygı selamı vermek. {ağız} (aynı)* [DS] *3. Alçak gönüllü davranmak. 4. Selam için, sağ elini göğsüne bastırırken başını fazlaca eğmek. 5. Dervişlerin şeyhlerine gösterdikleri saygı duruşu. 6. (Dervişler için) şeyhlerden gelen emirleri itirazsız kabul etmek.*|| **baş kıç belli olmamak,** *Büyük bir karışıklık egemen olmak.*|| **baş kılı,** *{eAT} Saç.*|| **baş kıltığı,** *{ağız}Yatağın baş tarafı.* [DS] || **Baş kırılır fes içinde, kol kırılır yen içinde.** *Aile içinde ve yakın arkadaşlar arasında olan tatsızlıklar ve uyuşmazlıklar dışarıya duyurulmaz; kendi aralarında halledilir.*|| **baş kırmak,** *Kibir ve inat sahibi birine karşı durmak.*|| **baş koçanı,** *{ağız} Kimlik belgesi; nüfus cüzdanı.* [DS]|| **baş komak,** *{eAT} 1. Can feda etmeğe razı olmak. 2. Saygıyla baş eğmek. 3. Razı olmak; kabul etmek.*|| **baş koparmak,** *{ağız} Baş kesmek; başı gövdeden ayırmak.* [DS]|| **baş korkusu,** *Bir cezaya çarptırılacağına ilişkin duyulan korku; cezalandırılma endişesi.*|| **baş koşmak,** *{eAT} 1. Baş başa verip fikir birliği etmek; arkadaş olmak; birlikte düşüp kalkmak. {ağız} (aynı)* [DS] *2. Canla başla bir işin üstüne düşmek. {ağız} (aynı)* [DS] *3. {OsT} Başkan veya komutan olarak atamak. {ağız} (aynı)* [DS] *4. Yarış etmek. 5. {ağız} İlgi göstermek.* [DS] *6. {ağız} Uğraşmak; iddia etmek; rekabet etmek; tartışmak.* [DS] *7. {ağız} Yapmak; düzenlemek; onarmak.* [DS]|| **baş koymak,** *{eAT} 1. Bir şey uğruna canını vermeğe razı olmak. 2. Boyun eğmek; itaat etmek. 3. Saygıyla baş eğerek selam vermek.*|| **baş költürmek,** *{ağız} Baş kaldırmak; isyan etmek; itiraz etmek.* [DS]|| **başköşe,** → başköşe.|| **baş kurtarmak,** *1. Tehlikeyi savuşturmak. 2. Cezadan kurtulmak.*|| **baş kün,** *{ağız}* → başkün. [DS]|| **başlı başına,** *1. Tek başına. 2. Olduğu gibi. 3. Bir gruptan ayrı olarak.*|| **başlu başı kayusı olmak,** *{eAT} Başı dertte olmak; canının derdine düşmek; kendini kurtarmaya çalışmak.*|| **baş nâre yanmak,** *1. Bir derde belaya uğramak. 2. Birinin kötülüğüne uğramak.*|| **Baş nereye giderse ayak da oraya gider,** *Küçükler her zaman büyükleri örnek alırlar.*|| **baş oda,** → başoda.|| **baş oğul,** *{ağız}* → başoğul. [DS]|| **Baş olan boş olmaz,** *1. Bir yerde lider olan kimse oraya değerli olduğu için gelmiştir. 2. Yöneticilerin işi çok olur.*|| **Baş ol da istersen soğan başı ol,** *Küçük de olsa bir yerde, bir işte yönetici olmak iyidir.*|| **baş olmak,** *Yönetici olmak; yönetim yetkisi taşımak; reis olmak.*|| **baş olmamak,** *{ağız} Bir işi sonuçlandıramamak; bitirememek.* [DS]|| **baş ot,** *{ağız} Kibrit.* [DS]|| **baş oynamak,** *{eAT} Hayatını tehlikeye atmak, canını fedadan çekinmemek.*|| **baş ögrenmek,** *{eAT} (Binek hayvanı için) talimli olmak.*|| **baş öğmek,** *{ağız} folk.* → baş övmek. [DS]|| **baş öğrenmek,** *(Binit hayvanı için) talimli olmak.*|| **baş öğretmek,** *{ağız} Hayvan terbiye etmek; yük, binek çift gibi işlere alıştırmak.* [DS]|| **baş örme,** *{ağız} Kına gecesi gelin ve güveyin eline kına yakma işi.* [DS]|| **baş örtmek,** *Örtü ile başını kapatmak.*|| **baş örtüsi,** *{eAT} Taç.*|| **baş örtüsü,** *Başı örtmek için kullanılan kumaş; çarşaf; {ağız} (aynı).* [DS]|| **baş övmek,** *{ağız} folk. Geline, çalgı eşliğinde öğüt vermek.* [DS]|| **baş parası,** *{ağız} 1. Alışverişte üste alınan para. 2. Hayvan satışlarında alıcının çobana verdiği bahşiş.* [DS]|| **baş parmak,** *Eldeki en kalın ve diğerlerine göre daha kısa ve yumruk yapıldığında dışta kalan parmak.*|| **baş pekligi,** *{eAT} Sert başlılık.*|| **baş sağlığı,** *Ölenin yakınları için gösterilen ilgi, söylenen hayır dua ve yakınlık ifadesi.*|| **baş sağlığı dilemek,** *Yakını ölmüş birisine acısını paylaştığını ifade etmek.*|| **baş sallamak,** *1. Uygun görmek, kabul etmek. 2. Dalkavukluk etmek.*|| **baş salmak,** *{eAT} Başını sallamak.*|| **baş sedir,** *{ağız}* → başsedir. [DS]|| **baş seki,** *{ağız}* → başseki. [DS]|| **baş selamı,** *Başını eğerek verilen selam.*|| **baş sıkılmak,** *1. Para sıkıntısı çekmek. 2. Bir derde uğramak.*|| **baş suyu,** *{ağız} Doğum öncesi gelen akıntı; amniyos suyu.* [DS]|| **baş şeker,** *{eAT} Kelle şeker.*|| **başta bitmek,** *1. Hemen gelip yanında bulunmak; başına hemen dikilmek. 2. Göz açtırmamak.*|| **başta büyük,** *{ağız} Akıl, zekâ ve tedbir bakımından üstün kimse.* [DS]|| **başta bulunmak,** *Bir işin yönetimini elinde bulundurmak; yönetici olmak.*|| **baş tacı,** *Çok sevilen ve saygı duyulan kişi veya manevi değeri yüksek şey.*|| **baş tacı etmek,** *Sevgi ve saygı bakımından üstün tutmak, değer vermek.*|| **başta ekşimek,** *Birine rahatsızlık verecek kadar yük olmak.*|| **başta gelmek,** *1. En önde bulunmak. 2. Yarışta üstün durumda bulunmak.*|| **başta gitmek,** *En ileri durumda bulunmak.*|| **başta hamam tokmağı olmak,** *Durmadan rahatsızlık vermek.*|| **başta kalmak,** *Birine rahatsızlık verecek kadar yük olmak.*|| **başta kavak yelleri esmek,** *1. Kendi zevk ve eğlencesinden dolayı başkalarından ve çevresinden haberi olmamak. 2. {ağız} Toyca hayaller peşinde koşmak.* [DS]|| **baş tamarı,** *{eAT} Dirseğin iç yanında en aşağıda yer alan damar; akciğer damarı; başlık.*|| **baştan,** *Bir işin başlangıcından beri; önceden; evvelden.*|| **baştan aşağı,** *1. Hepsi. 2. Tamamı; tümü. 3. Baştan ayağa. 4. Hiçbir yanını eksik bırakmadan; A'dan Z'ye kadar. 5. Tepeden tırnağa.*|| **baştan aşağı bir kova sıcak su dökülmek,** *Birdenbire büyük bir heyecan içinde kalmak.*|| **baştan aşağı kulak kesilmek,** *Çok dikkatle, bütün benliğiyle dinlemek.*|| **baştan aşağıya,** *Bütünüyle, her yanı.*|| **baştan aşırmak,** *1. Sınırı aşmak. 2. İleri gitmek.*|| **baştan aşmak,** *Pek çok*

olmak; yapılamayacak, bitirilemeyecek kadar çok olmak.|| **baştan atmak,** *1. Kurtulmak için başka bir yere göndermek; defetmek. 2. Önem verilmemek.*|| **baştan ayağa,** *Yukarıdan itibaren ta aşağılara kadar; hiçbir yanı eksik olmaksızın; bütünüyle.*|| **baştan ayak,** *{ağız} (Kişi için) söz dinlemez; itaatsiz; saygısız.* [DS]|| **baştan baş,** *{ağız} En iyi; ekstra.* [DS]|| **baştan başa,** *1. Bir işin başından sonuna kadar. 2. Bir yerin her tarafı. 3. Hiçbirini ayırt etmeksizin; hepsi.*|| **baştan, candan el yumak,** *Hayattan, yaşamaktan vazgeçmek.*|| **baştan çıkarmak,** *1. Birini kötü yola teşvik etmek, kötülük yapmaya alıştırmak; ayartmak. 2. Kandırarak namusunu kaybetmesine sebep olmak.*|| **baştan çıkarmak,** *1. Bir kimseye, yapmaması gereken bir şeyi yaptırmak; yoldan çıkarmak; saptırmak; azdırmak. 2. Kötülüğe sürüklemek.*|| **baştan çıkkın,** *{ağız} Yolsuz ilişkelerde bulunmayı yaşama biçimi olarak seçmiş kadın; fahişe; orospu.* [DS]|| **baştan çıkmak,** *1. Kötü yola sapmak. 2. Namusunu kaybetmek. 3. Ayartılmak suretiyle ahlakı bozulmak. 4. Canını ve başını yitirmek.*|| **baştan defetmek,** *1. Savmak; savuşturmak. 2. Kurtulmak.*|| (bir şey) **baştan geçmek,** *Önceden görüp geçirmek; yaşamış olmak.*|| **baştan hüküm vermek,** *Bir şey hakkında önceden kesin kararı vermiş olmak.*|| **baştan inme,** *1. Kurallara ve alışılmış usullere aykırı olarak en üst makamdan verilen emirle yapılan; tepeden inme. 2. Umulmadık bir zamanda yaşanan, başa gelen. 3. Aralıksız gelen; soluk aldırmayan.*|| **baştan kalmış,** *Başkası tarafından kullanılarak artmış durumda.*|| **baştan kara etmek,** → baştankara etmek.|| **baştan savma,** *Önem vermeyerek; üzerinde titizlik göstermeden; üstün körü.*|| **baştan savmak,** *1. Kovarcasına göndermek; defetmek. 2. {eAT} (Tehlike için) kendinden uzaklaştırmak.*|| **baştan soğuk su dökülmek,** *1. Beklenmedik bir sonuçla karşılaşmak. 2. Şaşırıp kalmak.*|| **baş tapıncağı,** *{ağız} Sürekli başa kakılan; yüz karası olan; sürekli üzüntü veren.* [DS]|| **baş tapmak,** *{ağız} Bir kimse aleyhine konuşmak; dedikodu yapmak.* [DS]|| **baş taraf,** *Başlangıç kısmı.*|| **baş tartmak,** *{eAT} Baş kaldırmak; isyan etmek.*|| **baştan tırnağa,** *Hiç eksik yeri kalmamacasına.*|| **baş taşa değmek,** *Yapılmakta olan işin ve yöntemin kötülüğünü kavramak; sıkıntı yaratan bir sona ulaşmak.*|| **başta taşımak,** *Çok saygı göstermek, değer vermek.*|| **baş terk etmek,** *Canını feda etmek.*|| **baş terk itmek,** *{eAT} Canını feda etmek.*|| **baş tokası,** *{ağız} Baş belası.* [DS]|| **baş toplamak,** *{ağız} (Soğanlı bitkiler için) başı büyümek.* [DS]|| **baş tutan,** *{ağız} Kılavuz.* [DS]|| **baş tutar,** *{ağız} Başkan; elebaşı.* [DS]|| **baş tutmak,** *1. {eAT} Baş çıkarmak; başak tutmak; başaklanmak. 2. {ağız} Aracılık etmek.* [DS] *3. Çok gürültü vb. yüzünden başa ağrı girmek.*|| **baş tüyü,** *Başa takılan tüy; sorguç.*|| **baş u can oynatmak,** *{eAT} Hayatını feda etmeye hazır olmak.*|| **baş ucu,** *1. Yatınca baş konulan veya yatan birinin başından taraf 2. Herhangi bir şeyin başından tarafı. 3. mecaz. Çok yakını.*|| **baş urmak,** *{eAT} Baş eğmek; saygı ile eğilmek.*|| **baş utmak,** *{eAT} Kelle almak; kelle kesmek.*|| **baş üstünde tutmak,** *Çok iyi ağırlamak, saygı göstermek.*|| **baş üstünde yeri olmak,** *Büyük bir saygı ve sevgi ile karşılanmak.*|| **baş üstüne,** *Verilen emrin uygulanacağını ıfade eden cevap; uygun; pekala.*|| **baş üzerinde yeri olmak,** *Saygı görmek; itibar edilmek.*|| **baş üzre gelmek,** *{eAT} Saygı ile eğilmek.*|| **baş varmak,** *{eAT} Baş elden gitmek; ölmek.*|| **baş ve bug,** *{eAT} Başkan; komutan.*|| **baş vermek,** *1. Belirmek, ortaya çıkmak. 2. {OsT} Canını feda etmeyi göze almak; kendini feda etmek. 3. Kaynamış çamaşırı soğuk su ile çalkalamak 4. (Ekin için) başak bağlamak. {ağız} (aynı)* [DS] *5. {ağız} Alışverişte, takasta üste para vermek.* [DS] *6. {ağız} (Tohum için) filizlenip toprak üstüne çıkmak.* [DS] *7. {ağız} Asmanın meyve verecek dallarını bırakarak budamak.* [DS] *8. {ağız} Kayığın burnunu dalgalara çevirmek.* [DS] || **baş virmek,** *{ağız} Artmak; çoğalmak; üremek.* [DS]|| **baş vurmak,** *{ağız} 1. Birinin durumunu, hatırını sormak üzere ziyarete gitmek; uğramak. 2. Yüksek bir yerden denize balıklama atlamak. 3. Akıl danışmak; bakmak. 4. İki şey arasında bocalamak; inip çıkmak.* [DS]|| **baş yakmak,** *1. Birinin başını derde sokmak, 2. Kötü bir duruma düşürmek.*|| **baş yapmak,** *1. (Berber için) saç bakımı ve düzenlemesi yapmak. 2. {ağız} Gelin başı süslemek.* [DS]|| **Baş yarılır börk içinde, kol kırılır kürk içinde,** *Aile üyeleri arasındaki anlaşmazlık ve kırgınlıklar aile içinde kalmalıdır.*|| **baş yarıp göz çıkarmak,** *Kavga ve dövüşte birinin başını veya gözünü yaralamak.*|| **baş yastığı,** *Yatarken başın altına konulan yastık.*|| **baş yazmak,** *{ağız} Saç taramak.* [DS]|| **baş yeli,** *{eAT} Havailik.*|| **baş yemek,** *Sofraya çorbadan sonra ilk sırada gelen yemek.* **baş yemek,** *1. mecaz. Birinin ölümüne sebep olmak. 2. Birinin sıkıntıya düşmesine sebep olmak; çok üzüntü, sıkıntı vermek.*|| **baş yenge,** *{ağız} folk. Düğün yemeğini yöneten kadın.* [DS]|| **baş yerine gelmek,** *Dağınık olan zihni toplamak; dinlenmek.*|| **baş yimek,** *{ağız} Ölümüne sebep olmak.* [DS]|| **baş yirde komak,** *{eAT} Yere yüz sürmek; aşırı saygı göstermek.*|| **baş yire komak,** *{eAT} Yere yüz sürmek; aşırı saygı göstermek.*|| **baş yire salmak,** *{eAT} Başını yere eğmek.*|| **baş yoldaşı,** *{ağız} 1. Eş; karı; zevce. 2. Karı veya koca. 3. Çok samimi arkadaş; dost.* [DS]|| **baş yukarı,** *{ağız} Yokuş yukarı; suyun kaynağına doğru; akışın tersine.* [DS]|| **baş yukarda olmak,** *1. Kibirli olmak. 2. Kimseden korkusu olmamak.*

baş[2], [bāş باش] *{eT} {eAT}* Yara; yara başı. [EUTS] [DLT] [Gabain] ⧉ **baş bart,** *{eAT} is. Yara bere;*

çıban; sivilce.|| **baş bört,** *{eAT} Yara bere; çıban; sivilce.*|| **baş uyuzu,** *{eAT} Suluca denilen sivilce.*|| **baş ve bart,** *{eAT} Yara bere; çıban; sivilce.*|| **baş vermek,** *{ağız} (Yara için) iyice iltihaplanıp akıntı verecek hale gelmek; olgunlaşmak.* [DS]|| **baş yapmak,** *1. {ağız} Çıban hâline getirmek. 2. mecaz. Mübalağa etmek; işi büyütmek.* [DS]

baş[3], [baş > Arn. baş] *{ağız} zf.* Tam o anda. [DS]

baş[4], [Far. bāş باش] *(ba:ş) ünl.* Olsun; ola!

başa, [baş+ağa > başā] *(başa:) is.* Ağabey.

başaca, [baş-a-ca] *{ağız} zf.* **1.** (Mutluluğun derecesini anlatmak için) sonuna kadar. **2.** *is.* Mutluluk; gönül rahatlığı. [DS]

başadmak, [baş *(baş, doruk)* > baş-ad-mak] *{eT} gçl. f. [-ur]* **1.** Başa geçirmek; riyasete geçirmek. [ETY] **2.** Başında olmak; liderlik etmek; kumanda etmek; baş olmak; önder olmak. [Tekin] [ETY] **3.** Yedmek; çekip götürmek. [ETY]

başagut, [baş-a-ġut] *{eT} sf.* Sevilen; hoş görülen; başta gelen. [EUTS]

başağaç, -cı [baş+ağaç] *is.* Yaş halkaları görülecek şekilde gövdesinden dikine kesilmiş olan ağaç.

başağırlık, -ğı [baş+ağır-lık] *is. spor.* Bazı spor dallarında sınırsız tutulan en ağır kilolu sporcuların katıldığı grup; ağır sıklet.

Başak, [baş-ak] *is. gök b.* Ekvatorun biraz güneye doğru üstünde, en parlak yıldızı *"Başakçı"* (kadiri 1, 2; tayfı B_2) olarak adlandırılan takımyıldızın adı.

başak[1], [*eT* baş > baş-aḳ باشاق] *is.* **1.** *{eT} {eAT}* Ok ucuna geçirilen sivri metal başlık; temren. [DLT] **2.** Buğday ve arpa gibi ekinlerin bir eksene bitişik tanelerini taşıyan kılçıklı baş kısmı. **3.** *biy.* Uzunlamasına ortak bir eksene bitişik er-dişi çiçeklerden meydana gelen çiçek topluluğu. **4.** Tarlalarda, bağ ve bahçelerde hasat sonu kalmış veya dökülmüş olan tek tük başak veya meyve taneleri. *{eT} {eAT} {ağız} (aynı)* [DS] **5.** *{eT} (Çiğilce)* Pabuç. [DLT] **6.** *{ağız}* Sigara izmariti. [DS] ⊡ **başak bağlamak,** *Ekinlerde başak oluşmak; başaklanmak.*|| **başak çekmek,** *{ağız} Tohumluk için, harmandan iyi başakları seçmek.* [DS]|| **başak düzme,** *{ağız} (Buğday için) başak hâline gelmek.* [DS]|| **başak örgü,** *mim. Başağı andırır biçimde bir eksen etrafına başları yukarı meyilli olarak konulan tuğla ve taş örme şekli.*|| **başak toplamak,** *Tarlalarda veya bahçelerde hasat sonu kalmış olan meyveleri veya başakları toplamak; başaklamak.*|| **başak tutmak,** *1. (Kişi için) çiftçilik yapmak; ekin işleri ile uğraşmak. 2. (Ekin için) başaklar oluşmak; bağlamak; çıkarmak; başaklanmak.*

başak[2], **-ğı** [Ar. bāşaḳ باشق] *(ba:şak) is. zool.* Bir tür küçük atmaca.

başakcı, [başaḳ-cı باشقجى] *{eAT} is.* → başakçı.

başakçı, [başaḳ-çı باشقجى] *is.* Tarlalarda kalan başakları veya bahçelerde hasat sonu dökülmüş olan meyveleri toplayan kimse. *{ağız} (aynı)* [DS]

başakçık, -ğı [başak-çık] *is.* Ekinlerde başağı meydana getiren, dip tarafında kavuzlar bulunan çiçekler topluluğu.

başaklama, [başaḳ-la-ma باشقلامه] *is.* **1.** Başaklamak işi. **2.** *{eAT}* Ürün toplandıktan sonra dal ve sap üzerinde kalan artıklar.

başaklamak, [başak-la-mak] *gçl. f. [-ar] [-l(ı)-yor]* **1.** Tarlalarda veya bahçelerde hasat sonu kalmış olan meyveleri veya başakları toplamak; başak toplamak. **2.** *{eT}* Temren takmak. [DLT] **3.** *{ağız}* Başak çekmek. [DS] **4.** *{ağız}* Sağım bittikten sonra, koyun ve keçileri kalan süt için yeniden sağmak. [DS] **5.** *{ağız}* Boşaltılan evi tekrar gözden geçirmek. [DS]

başaklanma, [başak-la-n-ma] *is.* Başaklanmak durumu ve başaklanmak eylemi.

başaklanmak[1], [başak-la-n-mak] *edil. f. [-ır]* **1.** (Başakçılar tarafından, hasattan sonra) başak toplanmak; başaklamak eylemi yapılmak; başak edilmek. **2.** *{eT}* (Ok için) temren takılmak. [DLT]

başaklanmak[2], [baş-ak-la-n-mak] *dönşl. f. [-ır]* (Ekin için) başakları oluşmak; başak tutmak.

başaklı, [başaḳ-lı باشاقلى] *sf.* Başak bağlamış; başağı olan. ⊡ **başaklı ok,** *{eAT} Ucu başak şeklinde ve yelekli oktan daha büyük ok.*

başaklıg, [baş-aḳ-lıġ] *{eT} sf.* Temreni olan; temrenli. [DLT]

başaktör, [baş+aktör] *(ba'şaktör) is. tiy.* Bir tiyatro oyununda başrolü oynayan kadın veya erkek oyuncu.

başaktörlük, -ğü [baş+aktör-lük] *(ba'şaktörlük) is. tiy.* Başrol oyunculuğu.

başaktris, [baş+aktris] *(ba'şaktris) is. tiy.* Bir tiyatro oyununda başrolü oynayan kadın oyuncu.

başaktrislik, -ği [baş+aktris-lik] *(ba'şaktirislik) is. tiy.* Bir tiyatro oyununda başrol kadın oyunculuğu.

başakturmak, [baş-ak-tur-mak / baş-ık-tur-mak] *{eT} gçl. f. [-ur]* Yaralamak. [Yükneki]

başal, [baş+ay / başal?] *{ağız} is.* Haziran. [DS]

başalacak, -ğı [baş-a+al-acak / baş+alaca] *{ağız} is.* Kadınların başlarına örttükleri tülbent. [DS]

başaltı, [baş+alt-ı] *(ba'şaltı) is. dnz.* Gemicilerin yattığı, gemilerin baş tarafının altındaki odacık. ⊡ **başaltından yetişme** *Denizcilikte, miçoluktan başlayarak derece derece yükselme.*

başam, [Far. bāşām باشام] *(ba:şa:m) {OsT} is.* Perde; örtü.

başamak[1], [bāş *(yara)* > baş-a-mak] *{eT} gçl. f. [-r]* **1.** Yara açmak. [DLT] **2.** Ağaçlara kertik yapmak; kertiklemek. [DLT]

başamak[2], [baş-a-mak] *{eT} gçl. f. [-r]* Ağaçları bir ucundan birbirine dayalı olarak koymak; çatmak. [DLT]

başamak[3], [baş-a-mak] *{eT} gçl. f. [-r]* Yenmek; üstün gelmek. [EUTS]

başame, [Far. bāşāme باشامه] *(ba:şa:me) {OsT} is.* Kadınların başlarına örttükleri yaşmak; baş örtüsü; bürümcük; namaz bezi.

başangı, [baş-an-gı] *{ağız} sf.* **1.** Akıllı. **2.** Baştan çıkmış; huysuz; haşarı; yaramaz; hırçın; ele avuca sığmaz; ahlaksız. [DS]

başanı, [baş-an-ı] *{ağız} sf.* **1.** Baştan çıkmış; huysuz; haşarı; yaramaz; hırçın; ele avuca sığmaz; ahlaksız; başangı. **2.** Aklı ermediği hâlde işe karışan. [DS]

başarat[1], **-dı** [Ar. basāret => başarat] *{ağız} is.* Yanılmaksızın gerçeği görebilme yetisi; basiret. [DS]

başarat[2], **-dı** [baş+ er + Ar. -āt ?] *{ağız} is.* Bir işi yöneten kimse; başkan. [DS] ⊟ **başarat etmek,** *{ağız} Bir işe başlamak; girişimde bulunmak; teşebbüs etmek.* [DS]|| **başarat parmağı,** *{ağız} Baş parmak.* [DS]

başaratlı, [başarat[1]-lı] *{ağız} sf.* Becerikli. [DS]

başaret, [Ar. basāret => başaret] *{ağız} is.* Muhakeme. [DS]

başargan, [başar-gan] *{ağız} is.* **1.** Kumandan. **2.** Polis amiri. [DS]

başarı[1], [başar-ı] *is.* Üstesinden gelme; başarma; muvaffakiyet, *(1935).* ⊟ **başarı göstermek,** *Başarılı olmak; başarmak; muvaffak olmak.*|| **başarı sağlamak,** *Başarılı olmak; başarmak; muvaffak olmak.*

başarı[2], [baş+er-i] *{ağız} is.* **1.** Bir kurulu, bir işi yöneten kimse; başkan; yönetici. **2.** Çocuk oyunlarında, ebe. [DS]

başarık, -ğı [başar-ık] *{ağız} is.* Başarı. [DS]

başarıklı, [başar-ık-lı] *{ağız} sf.* Becerikli. [DS]

başarılı, [başar-ı-lı] *sf.* **1.** Başarı gösteren; muvaffakiyetli; böke; muvaffak. **2.** Üstesinden gelinmiş; başarılmış. **3.** *zf.* Başarılı olarak; başarılmış biçimde.

başarılma, [başar-ıl-ma] *is.* Başarılmak işi.

başarılmak, [başar-ıl-mak] *edil. f. [-ır]* Başarı ile sona erdirilmek.

başarım, [başar-ım] *is.* **1.** Başarı ile elde edilen sonuç. **2.** *spor.* Bir sporcunun elde edebileceği en iyi sonuç; performans. **3.** Dayanma gücünün en son sınırı; takat.

başarısız, [başar-ı-sız] *sf.* **1.** Başarı gösteremeyen; muvaffakiyetsiz; akîm. **2.** Üstesinden gelinememiş; başarılamamış. **3.** *zf.* Başarı gösteremeyerek; başarısızlıkla, başarmaksızın.

başarısızlık, -ğı [başar-ı-sız-lık] *is.* Başarısız olma durumu; muvaffakiyetsizlik; akamet; fiyasko.

başarma, [başar-ma] *is.* Başarmak işi.

başarmak, [*eT* baş-ġar-mak *(yenmek, üstün gelmek)* > baş-ar-mak باشارمق] *gçl. f. [-ır]* **1.** Girişilen bir işi becermek; üstesinden gelmek; gerçekleştirmek. **2.** İstenilen şekilde bitirmek; muvaffak olmak; itmam etmek. **3.** İyi sonuç almak; kıvırmak; elde etmek; isteğine ulaşmak. *{eAT} (aynı)* **4.** *{eAT}* Yönetmek; idare etmek.

başarumamak, [başar-mak + u-ma-mak باشاروامامق] *{eAT} gçl. f. [-z]* **1.** Dayanamamak. **2.** Başa çıkamamak.

başasistan, [baş+asistan] *(ba'şasistan) is.* En üst derecedeki asistan.

başasistanlık, -ğı [baş+asistan-lık] *(ba'şasistanlık) is.* **1.** Başasistan olma durumu. **2.** Baş asistanın görevi.

başat, [baş-at] *sf. biy.* Benzerleri arasında gücü ve önemi üstün olan; başta gelen; hâkim; dominant, *(1935).* ⊟ **başat karakter,** *biy. Bir melezde her zaman ortaya çıkan karakter.*

başatlık, -ğı [başat-lık] *is. biy.* **1.** Başat olma durumu; hakimiyet. **2.** Başat olanın özelliği. ⊟ **başatlık yasası,** *biy. Melezlemede güçlü olan öz yapının diğerlerinden ve sonraki soylardan daha öne çıkması kuralı.*

başavut, [baş+avut] *(ba'şavut) {ağız} sf.* Geveze. [DS]

başbakan, [baş+bak-an] *(ba'şbakan) is.* Parlamenter yönetimlerde hükûmet adı verilen yürütme organının başı; başvekil.

başbakanlık, -ğı [baş+bak-an-lık] *(ba'şbakanlık) is.* **1.** Başbakan olma durumu. **2.** Başbakanın görevi. **3.** Başbakanın makamı. **4.** Başbakan ve bağlı görevlilerin çalıştığı daire.

başbaş, [baş+baş] *(ba'şbaş) {ağız} sf.* Pezevenk. [DS]

başbayi, -i [baş+bayi] *(ba'şba:yi) is.* Bir ticarî malın bir bölgede toptan dağıtımını ve satışını yapan bayi.

başbir, [baş+bir] *{ağız} is.* **1.** Başkan; başbuğ; lider. **2.** Çocuk oyunlarında ilk oynayan, oyuna ilk başlayan çocuk. [DS]

başbuğ[1], [baş+buġ *(lider)* باش بوغ] *is.* **1.** Baş. **2.** Başkan. *{eAT} (aynı)* **3.** Komutan. *{eAT} (aynı)* **4.** Başkomutan. *{eAT} (aynı)* **5.** Milis kuvvetleri komutanı. **6.** İsyancıların lideri. **7.** Başka birliklerden seçilerek bir araya getirilmiş kuvvetlerin komutanı.

başbuğ[2], [baş+buñ] *is. {ağız} sf.* (Çocuk için) yaramaz. [DS]

başcı, [baş-cı بشجی] *{eAT} is.* Yönetici; amir; baş.

başcıl, [baş-cıl] *{ağız} is.* **1.** İşçi başı; başkan. **2.** Çocuk oyunlarında, başkan olan ve oyuna ilk başlayan çocuk. [DS]

başçavuş, [baş+çavuş] *(ba'şçavuş)* *is.* **1.** *as.* Türk silahlı kuvvetlerinde üstçavuş ile kıdemli başçavuş arasında yer alan subay yardımcılarından bir astsubay ve rütbesi. **2.** *tar.* Yeniçeri ocağının çavuşu.

başçavuşluk, -ğu [baş+çavuş-luk] *(ba'şçavuşluk)* *is.* *as.* Başçavuşun rütbesi ve görevi.

başçı[1], [baş-çı] *is.* Pişmiş veya çiğ olarak kasaplık hayvan başı satan kişi.

başçı[2], [baş-çı] *is.* **1.** İşçi başı. **2.** *{ağız}* Başkan; başbuğ; lider. [DS]

başçık, -ğı [baş-çık] *is.* *bot.* Çiçeklerin erkek organında çiçek tozlarını taşıyan çoğunlukla sarı renkte uzunca torba veya kapçık; haşefe.

başçıl, [baş-çıl] *{ağız}* *is.* **1.** Başkan; başbuğ; lider. **2.** Çocuk oyunlarında başkan olan ve ilk oynayan çocuk. [DS]

başdak[1], [baş+tēg > baş-daḳ بشدق] *{eAT}* *zf.* **1.** Tek başına. **2.** *sf.* Baş açık.

başdak[2], **-ğı** [baş-dak] *{ağız}* *is.* Ağaçların başından kesilmiş parçalar; gereksiz parçalar. [DS]

başdanak, -ğı [baş+dola-k] *{ağız}* *is.* Kışm erkeklerin başlarına sardıkları yün başlık. [DS]

başdanışman, [baş+dan-ış-man] *(ba'şdanışman)* *is.* Danışmanların lideri; başmüşavir.

başdanlık, -ğı [baş-dan-lık] *{ağız}* *is.* Sahur yemeği. [DS]

başdaş, [baş-daş باشداش] *{eAT}* *is.* Kafadar; emsal; akran.

başdaşlık, -ğı [baş-daş-lık باشداشلق] *{eAT}* *is.* Beraberlik; eşitlik.

başdı, [baş-dı] *{ağız}* *sf.* Tepeleme dolu; ağız ağıza. [DS]

başdınkı, [baş-dın-ḳı] *{eT}* *sf.* İlk; birinci; baştaki. [EUTS]

başdizgici, [baş+diz-gi-ci] *(ba'şdizgici)* *is.* Bir dizgi evindeki veya matbaadaki dizgicilerin başı; başmürettip, sermürettip.

başdutan, [baş+dut-an] *{ağız}* *is.* Yol gösteren; kılavuz. [DS]

başe, [Far. bāşe باشه] *(ba:şe)* *{OsT}* *is.* Atmaca; doğan kuşu.

başed, [Far. büden *(olmak)* > bāşed باشد] *(ba:şed)* *{OsT}* *e.* **1.** Olsun; olur ki; ola ki. **2.** Olabilir; belki.

başefendi, [baş+efendi] *(ba'şefendi)* *is.* **1.** Devlet dairelerindeki en kıdemli memur; başkâtip. **2.** *tar.* İmparatorluk döneminde sarayın hazine-i hümayun bölümünde çalışan memurların en kıdemlisi.

başeksper, [baş+eksper] *(ba'şeksper)* *is.* Başuzman; bilirkişi ve uzmanların başkanı.

başeng, [Far. bāşeng باشنگ] *(ba:şeng)* *{OsT}* *is.* **1.** Asma üzerindeki üzüm salkımı. **2.** Tohumluk olarak ayrılmış iri ve sarı hıyar.

başeser, [baş+eser] *(ba'şeser)* *is.* Kendi türü içinde en mükemmel eser; şaheser; başyapıt.

başeski, [baş+eski] *(ba'şeski)* *is.* **1.** Bir dairede veya kurumda en kıdemli kimse. **2.** *tar.* Yeniçeri ocağında orta ve bölüklerin en kıdemlisi.

başfiyat, [baş+fiyat] *(ba'şfiyat)* *is.* Tarım ürünlerini desteklemek amacıyla devletin en üstün kalitedeki ürüne verdiği fiyat.

başga, [baş-ġa بشغه] *{eT}* *{eAT}* *sf.* Başka.

başgak, [baş-ġaḳ] *{eT}* *is.* Uyluk kemiklerinin üstü. [DLT]

başgan, [baş-ġan] *{eT}* *is.* **1.** Başkan; reis. [Clauson] **2.** Büyük balık. [DLT]

başgardiyan, [baş+gardiyan] *(ba'şgardiyan)* *is.* Ceza evlerinde tutukluların düzen içinde ve yasalara uygun biçimde davranmalarını sağlamakla görevli kişilerin başkanı.

başgarson, [baş+garson] *(ba'şgarson)* *is.* Lokanta, otel, pastahane, kahvehane gibi yerlerde müşterilere hizmet etmekle görevli kişilerin başkanı; metrdotel.

başgarsonluk, -ğu [baş+garson-luk] *(ba'şgarsonluk)* *is.* **1.** Başgarson olma durumu. **2.** Başgarsonun işi; metrdotellik.

başgedikli, [baş+gedik-li] *(ba'şgedikli)* *is.* *as.* En yüksek rütbeli astsubay.

başgıl, [baş-ġıl] *{eT}* *sf.* Başı ak. [DLT]

başgil, [baş-gil] *is.* Baş olanlar; başlar.

başgu, [baş-ġu] *{eT}* *sf.* **1.** (At için) başında beyaz leke olan [ETY] **2.** *is.* Alnı akıtmalı at. [Tekin]

başgûn, [Far. bāşgūn / bāşgūne باشگون / باشگونه] *(ba:şgû:n)* *sf.* **1.** Baş aşağı; ters. **2.** Uğursuz; şom.

başhakem, [baş+hakem] *(ba'şhakem)* *is.* *spor.* Yarışmayı veya oyunu yöneten hakemlerin başı; başyargıcı.

başhanımefendi, [baş+hanım+efendi] *is.* Cumhurbaşkanının eşi.

başhekim, [baş+hekim] *(ba'şhekim)* *is.* Bir hastaneyi yönetmekle görevli hekim; baştabip; sertabip.

başhekimlik, -ği [baş+hekim-lik] *(ba'şhekim)* *is.* **1.** Başhekimin işi ve görevi. **2.** Başhekimin makamı.

başhemşire, [baş+hemşire] *(ba'şhemşire)* *is.* Bir sağlık ocağında veya hastanede görevli hemşireleri yönetmekle görevli hemşire.

başhemşirelik, -ği [baş+hemşire-lik] *(ba'şhemşirelik)* *is.* **1.** Başhemşire olma durumu. **2.** Başhemşirenin işi ve taşıdığı sorumluluk.

başı, [baş-ı] *zm.* (İsim tamlamasında tamlanan olarak) tanesi; her biri. *ev başına, adım başı; kişi başına.*

başıboş, [baş-ı+boş] *(başı'boş)* *sf.* **1.** Hiçbir yere ve kimsenin denetimine bağlı olmayan. **2.** Bağlanmamış, serbest bırakılmış olan. **3.** *mecaz.* Yönetimsiz;

denetimsiz; kurallara bağlı olmayan. **4.** *zf.* Serbest bir şekilde. ⊡ **başıboş bırakmak,** *1. Birinin üzerinde hiçbir denetim ve baskı bulundurmamak. 2. Kendi haline bırakmak; serbest bırakmak; salmak.*|| **başıboş kalmak,** *1. Kendi bildiğine hareket edebilir olmak. 2. Herhangi bir karışanı görüşeni olmamak; serbest; özgür. 3. Kontrolden uzak kalmak.*

başıboşluk, -ğu [baş-ı+boş-luk] *(başı'boşluk) is.* Başıboş olma durumu; serbestlik.

başıbozuk, -ğu [baş-ı+boz-uk] *(başı'bozuk) is.* **1.** *tar.* İmparatorluk döneminde savaş sırasında orduya katılmış bulunan gönüllülere verilen ad. **2.** *gnşl.* Düzensiz topluluk. **3.** *{ağız}* Dul kadın veya erkek. [DS] **4.** *sf.* Düzene uymayıp dilediğince davranan; düzensiz; disiplinsiz. ⊡ **başıbozuk alayı,** *Düzensiz ve karışık insan topluluğu.*|| **başıbozuk paşası,** *Başıbozuk komutanına alay etmek için verilen isim.*

başıbozukluk, -ğu [baş-ı+boz-uk-luk] *(başı'bozukluk) is.* **1.** Başıbozuk olma durumu. **2.** Düzensiz davranış; düzensizlik; disiplinsizlik.

başıbütün, [baş-ı+bütün] *(başı'bütün) {ağız} sf.* **1.** Durumu yerinde; hâli vakti yerinde. **2.** (Kadın için) evli. [DS]

başık, [bas-ık / baş-ık] *{eT} is.* Türkü; şarkı. [EUTS]

başıkabak, -ğı [baş-ı+kabak] *(başı'kabak) sf.* **1.** Saçı dökülmüş. **2.** Saçları dibinden kesilmiş. **3.** *zf.* Başını örtmeden.

başıkmak, [baş-ık-mak باشقمق / بشقمق] *{eAT} gçsz. f. [-ır]* **1.** Yaralanmak. **2.** (Çıban için) baş bağlamak.

başıl, [baş-ğıl > baş-ıl] *{eT} sf.* (Kara koyun için) tepesinde beyaz tüyleri bulunan. [DLT]

başın, [baş-ın باشن] *(ba'şın) {eAT} zf.* Başta; önce; ilkin.

başına, [baş-ı-n-a باشنه] *(başı'na) {eAT} zf.* Tek başına; yalnızca. ⊡ **başına buyruk,** *1. Yalnız kendi başına buyruk hareket eden. 2. Kimseden izin almaksızın; kendi bildiği gibi.*

başında, [baş-ı-n-da] *zf.* (Yer almak, bulunmak, gelmek vb. için) sıralanmış kişi ve nesnelerin en önünde.

başından, [baş-ı-n-dan] *zf.* **1.** Yüzünden; sebebinden. **2.** Yeniden; yeni baştan. **3.** Başlangıcından. ⊡ **başından beri,** *Başlangıçtan itibaren, başlayalıdan beri.*

başıra, [baş-ı-ra باشره] *(başı'ra) {eAT} zf.* Başına. ⊡ **başıra urmak,** *{eAT} Başına vurmak.*

başıyla, [baş-ı-y-la] *(başı'yla) zf.* **1.** Başını kullanarak. **2.** (Tahıl için) başağından ayrılmadan; başaklı olarak.

başıyle, [baş-ı + ile باشیله] *{eAT} zf.* (Tahıl için) başaktaki haliyle; kabuklu olarak.

başimam, [baş+imam] *(ba'şimam) is.* Birden çok imamın görev yaptığı camilerde, yönetici durumundaki imam.

başir, [Ar. bāşir باشر] *(ba:şir) {OsT} sf.* **1.** Müjdeci. **2.** Mutlu; mesut; güler.

başire, [Far. beyʿ ü şarā] *{ağız} is.* Alışveriş. [DS]

başka, [*eT* baş-ġa [Räsänen] > baş-ḳa بشقه] *sf.* **1.** Diğer şeylere benzemeyen; apayrı. **2.** *{eAT}* Ortaksız; müstakil; yalnız; bağımsız. **3.** Bilinenden ayrı. **4.** Diğer. **5.** Yabancı. **6.** Nitelik yönünden alışılmışın dışında bir üstünlüğü olan. **7.** Konu edilenlerin dışında kalan. **8.** *{ağız}* Usta. [DS] **9.** *{ağız} is.* Çingene. [DS] **10.** *e.* Ayrı; ayrıca; üstelik; bir yana. ⊡ **başka başına,** *{eAT} 1. Kendi başına. 2. Başlı başına. 3. Ayrı.*|| **başka başka,** *Her biri ayrı nitelikte.*|| **başka biri,** *Diğer bir kimse veya nesne.*|| **başka çıkarmak,** *{eAT} {OsT} Benzerleri içinden seçip ayırmak; ayırmak.*|| **başka çıkartmak,** *Usta çıkartmak.*|| **başka çıkmak,** *{eAT} {OsT} Usta olup, ustasından ayrı iş yapmaya başlamak.*|| **Başka işi**(n) **yok mu?** *"Gereksiz yere uğraşma(sın)" anlamında uyarı sözü.*|| **başka kılmak,** *{eAT} {OsT} Usta olması için benzerleri arasından seçip almak; ayırmak.*

başkaca, [başka-ca] *(başka'ca) zf.* **1.** Ayrıca. **2.** Biraz değişmiş.

başkafiye, [baş+kafiye] *(ba'şkafiye) is.* Şiirde mısra başlarında yer alan kafiye çeşidi.

başkağa, [baş+kayu ?] *{ağız} zf.* Bilhassa; mahsus. [DS]

başkahraman, [baş+kahraman] *(ba'şkahraman) is. ed.* Bir eserdeki kişilerden en önde geleni; başkişi.

başkalaşım, [başka-la-ş-ım] *is.* **1.** *jeol.* Kayaçlarda iç etkiler sonucu meydana gelen fiziksel ve kimyasal değişim; metamorfizm. **2.** *biy.* Bir dokunun temel maddelerinde beliren durum değişikliği; metamorfizm.

başkalaşma, [başka-la-ş-ma] *is.* **1.** Bir varlığın başka bir varlığa dönüşmesi. **2.** Bir kimsenin hâlinde görülen tam değişiklik. **3.** Bir eşyanın biçiminde ve görünüşünde meydana gelen değişme; istihale; metamorfoz. **4.** *biy.* Bir canlının yumurtadan çıktıktan sonra şekil değiştirmesi ve normal gelişiminin bir evresine ulaşması.

başkalaşmak, [başka-la-ş-mak] *dönşl. f. [-ır]* **1.** Başka bir varlığa dönüşmek. **2.** Nitelik ve biçim değiştirmek. **3.** Öncekinden farklılık göstermek. **4.** *mecaz.* Bozulmak; kötü olmak.

başkaldırı, [baş+kal-dır-ı] **1.** Yönetimin otoritesine karşı harekete geçme; isyan; ayaklanma. **2.** Bir duruma veya tutuma uymayı reddetme.

başkalık, -ğı [başka-lık] *is.* **1.** Alışılmış olana benzememe; değişiklik. **2.** Değişik olma durumu. **3.** Farklılık. **4.** *fel.* Başka ve farklı olma durum ve özelliği; özdeşliğin karşıtı. **5.** *tar.* İmparatorluk dö-

neminde, koyun ve keçiden alınan vergileri toplayan tahsildarlara, bu vergiden ayrılan pay.

başkan, [baş-kan] *is.* **1.** Bir topluluğun, toplantının veya derneğin başında bulunan en yetkili kişi; reis, *(1935).* **2.** Bir ülkeyi veya topluluğu yönetmekle görevli kişi; emir; bey; hakan; melik; sultan. ⧉ **başkan vekili,** *Başkanın bulunmadığı zamanlarda başkan yerine görevi yürütme sorumluluk ve yetkisini bıraktığı kişi.*|| **başkan yardımcısı,** *Başkana yardım eden, başkan olmadığı zamanlarda onun yerine vekillik eden atanmış kişi.*

başkanlık, -ğı [baş-kan-lık] *is.* **1.** Başkan olma durumu. **2.** Başkanın görev yaptığı yer ve makam. ⧉ **başkanlık etmek,** *Bir toplantıyı veya topluluğu başkan olarak yönetmek.*|| **başkanlık sistemi,** *Hükûmet etme gücünün cumhurbaşkanına ait, bakanların cumhurbaşkanına karşı sorumlu olduğu siyasi sistem.*

başkarakter, [baş+karakter] *is. tiy.* Bir tiyatro oyununda canlandırılan karakterlerden en önemli ve önde olanı.

başkası, [başka-s-ı *(3. t. k.)*] *zm.* **1.** Diğer bir kimse. **2.** Yabancı; el.

başkâtip, -bi [baş+kâtip] *(ba'şkâ:tip) is.* Bir kurumda çalışan yazıcıların başı; başyazman.

başkâtiplik, -ği [baş+kâtip-lik] *(ba'şkâ:tiplik) is.* **1.** Başkâtibin işi ve görevi. **2.** Başkâtip olma durumu.

başkent, [baş+kent] *(ba'şkent) is.* Bir devletin yönetim merkezinin bulunduğu kent; başşehir; makar; payitaht; merkez; devlet merkezi.

başkesit, [baş+kes-it] *(ba'şkesit) is.* Bir ağacın gövdesine dik olarak kesilmesiyle yaş halkalarının görülebildiği yüzey.

başkeşiş, [baş+keşiş] *(ba'şkeşiş) is.* Manastır yönetiminde bulunan keşiş; başrahip.

başkılt, [baş+kılt] *{ağız.} is.* Yatağın baş ucu.

başkilise, [baş+kilise] *(ba'şkilise) is.* Piskoposluk makamının yer aldığı büyük kilise; katedral.

başkim, [baş+ki-m / baş+ki] *{ağız} e.* Sanki. [DS]

başkişi, [baş+kişi] *(ba'şkişi) is. ed.* Bir edebî eserde veya oyunda canlandırılan en önemli kişi; baş kahraman.

başkomutan, [baş+komuta-n] *(ba'şkomutan) is.* Savaş durumunda bir ülkenin bütün silahlı kuvvetlerini yöneten en büyük komutan; başkumandan; serdar.

başkomutanlık, -ğı [baş+komuta-n-lık] *(ba'şkomutanlık) is.* Silahlı kuvvetleri savaşta yönetme yetkisi ve görevi; başkumandanlık.

başkonakçı, [baş+ko-n-ak-çı] *(ba'şkonakçı) is. zool.* Bir asalağın en iyi geliştiği konakçı.

başkonsolos, [baş+konsolos] *(ba'şkonsolos) is.* Herhangi bir dış ülkede, kendi yurttaşlarının haklarını korumakla görevli en üst derecedeki konsolos.

başkonsolosluk, -ğu [baş+konsolos-luk] *(ba'şkonsolosluk) is.* **1.** Başkonsolosun görevi ve işi. **2.** Başkonsolosun görev yaptığı yer, makamı. **3.** Başkonsolosa bağlı memurların çalıştığı ve başkonsolosun makamının bulunduğu bina.

başköşe, [baş+köşe] *(ba'şköşe) is.* Bir toplulukta en önemli ve saygın kişilerin oturması için ayrılmış yer. ⧉ **başköşeye kurulmak,** *Saygı duyulan kişilere ayrılmış bulunan yere geçip oturmak.*

başkumandan, [baş+kumandan] *(ba'şkumandan) is.* Savaş durumunda bir ülkenin bütün silahlı kuvvetlerini yöneten en büyük komutan; başkomutan; serdar.

başkumandanlık, -ğı [baş+kumandan-lık] *(ba'şkumandanlık) is.* Silahlı kuvvetleri savaşta yönetme yetkisi ve görevi; başkomutanlık.

başkur, [baş+kur *(kemer, kuşak)*] *(ba'şkur) is.* Türk çadırlarından yanları örten kanatların üst kısımlarına çepeçevre sarılan ve iki yandan kapıya bağlanan 15-20 cm. eninde, renkli ipliklerle dokunmuş kuşak.

Başkurt, [Beş Ogur / Baş Kurt] *öz. is.* **1.** Ural dağlarının orta ve güney bölümleri ile iki yanındaki bozkırlarda yaşayan bir Türk kavmi; Başkırt, Başkort. **2.** Bu kavme ait, bu kavimle ilgili.

Başkurtça, [Başkurt-ça] *(başku'rtça) öz. is.* Başkurtlar tarafından yazılıp konuşulan, *taulu* (dağlı) grubundan Kıpçakça'nın devamı olan bir Türk şivesi.

başkün, [baş+kün] *(ba'şkün) {ağız} is.* **1.** İlk gün. **2.** Pazartesi. [DS]

başladaçı, [baş-la-daçı] *{eT} is.* Şef; amir; baş; başkan. [EUTS]

başlag[1]**,** [baş-la-ğ] *{eT} is.* Başlangıç. [EUTS] [Gabain]

başlag[2]**,** [baş-lağ] *{eT} sf.* Başıboş bırakılmış. [DLT]

başlahana, [baş+lahana] *(ba'şla:hana) is. bot.* Yaprakları sıkı ve yuvarlak başlı, yemek ve sarma olarak mutfaklarda kullanılan bir tür lahana, *(Brassica olearacea, B. capitata)*

başlak, -ğı [baş-la-k] *{ağız} sf.* **1.** (Ev için) bağımsız; müstakil. **2.** (Tarla, bahçe için) hissesiz; müstakil. **3.** (Kişi için) bağımsız; hür. [DS]

başlama, [baş-la-ma] *is.* **1.** Başlamak işi. **2.** Bir işi yapmak üzere harekete geçme; ilk adımı atma. **3.** Ayakkabıya vurulan pençe. **4.** *ed.* Türk halk şiirinde *matla* karşılığı. **5.** *dbl.* Bir sesin söylenişinin başlangıcı.

başlamak[1]**,** [baş-la-mak بشلمق / باشلامق] *gçsz. f. [-r] [-l(ı)-yor]* **1.** Bir iş için harekete geçmek ve ilk bir kısmını yapmak; başlangıcını yapmak. *{eT} (aynı)* [Gabain] [EUTS] **2.** (Bir şey) çalışır, işler, yürür hale gelmek. **3.** Olmak, oluşmak, ortaya çıkmak. **4.** Kurulmak; teessüs etmek. **5.** (Ay; mevsim, ağrı vb. için) kendini hissettirmek; girmek. **6.** Görünmek. **7.** (Dövmek, azarlamak, sövmek gibi hoş olmayan bir

davranış için) koyulmak. **8.** Başa geçmek; öne düşmek. **9.** *gçl.* Bir orduyu sevk ve idare etmek; başında olmak; başa geçmek; başta olmak; lider olmak; liderlik etmek; riyaset etmek; idare etmek; komutanlık etmek. *{eT} {eAT} (aynı)* [DLT] [ETY] [Tekin] **10.** *{eT}* Kılavuzluk etmek. [DLT]

başlamak[2], **-ğı** [baş-la-mak] *{ağız} is.* Ayakkabı pençesi. [DS]

başlangıç, -cı [baş-la-n-gıç] *is.* **1.** Başlama yeri, başlama noktası. **2.** Bir işin, hareketin veya bir dönemin ilk bölümü; bidayet. **3.** *ed.* Bir eserin, bir yazının giriş kısmı; ön söz; mukaddime; giriş. ☐ **başlangıç noktası,** *1. Bir işin veya şeyin başladığı yer. 2. mat. Sıfır sayısının sayı doğrusundaki yeri.*

başlanılma, [baş-la-n-ıl-ma] *is.* Başlanılmak işi.

başlanılmak, [baş-la-n-ıl-mak] *edil. f. [-ır]* Bir işi yapma girişiminde bulunulmak.

başlanma, [baş-la-n-ma] *is.* **1.** Başlanmak işi. **2.** Başlanılma. **3.** Baş sahibi olma. **4.** (Soğan, sarımsak veya lahana gibi bitkiler için) baş bağlama; baş oluşması.

başlanmak[1], [baş-la-n-mak باشلنمق / باشلانمق] *edil. f. [-ır]* **1.** Yapmak için harekete geçilmek; girişilmek; *{eT} (aynı).* [EUTS] **2.** *dönşl. f.* (Soğan, sarımsak veya lahana gibi bitkiler için) baş bağlamak; baş oluşmak. **3.** (Buğday için) başaklanmak; başak bağlamak. *{eAT} (aynı)*

başlanmak[2], [baş-la-n-mak] *{eT} edil. f. [-ur]* **1.** Yönelmek. **2.** (Hayvan için) dağa doğru sürülmek. [DLT]

başlataçı, [baş-la-taçı] *{eT} is.* Baş olan; amir; baş; başkan. [EUTS]

başlatılma, [baş-la-t-ıl-ma] *is.* Başlatılmak işi.

başlatılmak, [baş-la-t-ıl-mak] *edil. f. [-ır]* **1.** Başlama sağlanmak. **2.** Başlatmak eylemi yapılmak.

başlatma, [baş-la-t-ma] *is.* Başlatmak işi.

başlatmak, [baş-la-t-mak] *gçl. f. [-ır]* **1.** Başlamak işinin yapılmasını sağlamak; açmak; çalıştırmak. *{eT} (aynı)* [DLT] **2.** Bir çalışma, yürüme, işe başlama, bir dizi eyleme vb. sebep olmak. **3.** (Birinin) kötü konuşmasına veya sövmesine yol açmak.

başlayıcı, [baş-la-y-ıcı] *sf.* Bir şeyi öğrenmek için yeni başlayan; müptedi.

başlayış, [baş-la-y-ış] *is.* **1.** Başlama işi. **2.** Başlama biçimi.

başlayu, [baş-layu] *{eT} zf.* **1.** Başta; baş olarak; ilk olarak; önce [Tekin] [ETY] [Üç İtigsizler] **2.** Başlayarak. [Gabain]

başlı[1], [baş-lı باشلى] *sf.* **1.** Başı olan. **2.** *{ağız}* Tepeleme dolu olan; ağız ağza dolu. [DS] **3.** *{ağız}* Toptan; hepsi; tamamı. [DS] **4.** *{ağız}* Geçici olmayan; devamlı; sürekli olarak. [DS] **5.** *{ağız}*] Yarım kalmış; bitmemiş. [DS] **6.** *{ağız} is.* Yağı alınmamış sütten yapılan peynir. [DS] ☐ **başlı başına,** *{eAT} 1. Diğerlerinden ayrı olarak. 2. Kendi başına; tek kendisi olarak.*|| **başlı durmak,** *{ağız}] Harman kalkıncaya kadar oradan ayrılmamak.* [DS] || **başlı su,** *{eAT} Kaynak hâlindeki su.*|| **başlı üy,** *{ağız} İki katlı ev.* [DS]

başlı[2], [*eT.* bāş *(yara)* > bāş-lı] *{eAT} sf.* **1.** Yaralı; yarası olan. **2.** *{ağız}* (Çıban için) başı gözüken. [DS]

başlıca, [baş-lı-ca] *(başlı'ca) sf.* **1.** Önemli. **2.** Başta gelen. **3.** Belli başlı.

başlıg, [baş-lıġ] *{eT} sf.* **1.** Başlı. [DLT] **2.** Mağrur; dik başlı; gururlu. [Tekin] [ETY] **3.** Lideri olan; başlı. [ETY] **4.** Yaralı. [EUTS] [DLT]

başlık, -ğı [baş-lık باشلق] *is.* **1.** Korumak amacıyla başa giyilen nesne; takke; külah; serpuş; miğfer; agel; arakiye; bere; börk; kabalak; kalpak; kep; kavuk; taç. **2.** Hayvan koşumlarının başa geçirilen kısmı. **3.** *{ağız}* Gem. [DS] **4.** *{ağız}* Yular. [DS] **5.** *{ağız}* Yulara takılan boncuk örmesi. [DS] **6.** Gelinlerin başına konulan süslü taç. **7.** *{ağız}* Kadınların başlarına taktıkları çevresine altın dizilmiş bir tür taç. [DS] **8.** Bir yazının baş kısmında yer alan ve genellikle içeriğini öz olarak belirten adı. **9.** *folk.* Anadolu'da bir gelenek olarak evlenecek delikanlının kızın ailesine verdiği para; mihr-i muaccel; kalın. *{eAT} {ağız} (aynı)* [DS] **10.** Dişçi ve berber koltukları gibi eşyada baş koymağa mahsus yer. **11.** Bir sütunun, bir direğin tepeliği. **12.** Marangozluk ve demircilikte bazı parçaların düzgün durması için baş taraflarına takılan gönyeli parça. **13.** *{ağız}* Tekerlek parmaklarının takılı olduğu yuvarlak; top. [DS] **14.** Avcı olarak yetiştirilmekte olan doğan, şahin gibi kuşların gözlerini de örtecek şekilde giydirilen küçük külah. **15.** *{ağız}* Kurşun kalemin ucuna takılan madenî kapak. [DS] **16.** *{ağız}* İyi yanması için tandıra küme yapılan tezek. [DS] **17.** *{ağız}* Mal değişiminde bir tarafın, üste almış olduğu para vb. şey. [DS] **18.** *{ağız}* Tandıra hava girmesi için açılan delik. [DS] **19.** *{ağız}* Kalın samanla karışık arpa veya buğday. [DS] **20.** *{ağız}* Tandırı yakmak için kullanılan iri saman. [DS] **21.** *{ağız}* Boğa güreşinde üstün gelen boğa. [DS] **22.** Şalvar uçkurluğu. **23.** *{ağız} sf.* (Tarla, bahçe vb. için) bağımsız; hisseli değil. [DS] ☐ **başlık aşğalık,** *{ağız} İyi kötü.* [DS]|| **başlık atmak** (koymak), *Bir yazıya başlık yazmak.*|| **başlık bozmak,** *{ağız} Çeyiz düzmek.* [DS]|| **başlık halkası,** *{ağız} Gemin yanlarındaki tokalardan her biri.* [DS]|| **başlık vermek,** *folk. 1. Evlenirken damat tarafından, gelin için kaynataya para ödemek. 2. Kız tarafından, başlık alırken tören yapmak.*

başlıkçı, [baş-lık-çı] *is.* Gelinlerin başına takılan başlıkları yapan, satan veya kiraya veren kişi.

başlıklı, [baş-lık-lı] *sf.* Başlığı olan. ☐ **başlıklı may-**

mun, *zool. Güney Afrika'da yaşayan uzun kuyruklu bir tür maymun, (Cebus capucines).*

başlıksız, [baş-lık-sız] *sf.* **1.** Başlığı olmayan. **2.** Başı açık.

başlu, [bāş *(yara)* > bāş-lu باشلو] *{eAT} sf.* Yaralı; mecruh.

başluk, [baş-luḳ باشلوق] *{eAT} is.* Başlık.

başmabeyinci, [baş+mabeyin-ci] *(ba'şmabeyinci) is.* İmparatorluk döneminde sarayın mabeyin dairesinin sorumlusu; başkâtip.

başmak, -ğı [*eT.* bā-mak > bāş-mak [Clauson] / başamak > baş-mak [Doerfer] باشمق / بشمق] *is.* **1.** Altı düz kösele, üstü giyenin sosyal konumuna göre sarı, kırmızı veya siyah sahtiyandan yapılmış, burnu küt, üstü açık ayakkabı. **2.** Zarif ve süslü kadın ayakkabısı. **3.** *{eT} {eAT} {ağız}* Pabuç; ayakkabı. [DLT] [DS] **4.** *{ağız}* Takunya. [DS] **5.** *{ağız}* Terlik. [DS] ⊡ **başmak-ı şerîf,** *{OsT} (Hz. Muhammed'e ait) kutsal ayakkabı.*

başmakale, [baş+makale] *(ba'şmakale) is.* Günlük olaylarla ilgili olarak bir gazete veya derginin görüşü doğrultusunda yazılmış baş sayfa makalesi; başyazı.

başmakcı, [başmak-cı بشمقجى / بشمق جى] *{eAT} is.* Ayakkabıcı.

başmakçı, [başmak-çı] *is.* **1.** Başmak yapan ve satan kişi. **2.** *{ağız}* Ayakkabıcı. [DS] **3.** *{ağız}* Takunyacı. [DS]

başmakçılık, -ğı [başmak-çı-lık] *is.* Başmakçının işi ve mesleği; ayakkabıcılık.

başmakdar, [başmak + Far. -dār باشمقدار] *(başmakda:r) {OsT} is. tar.* Memluk sultanlarının ayakkabılarını taşıyan görevli.

başmaklanmak, [başmak-la-n-mak] *dönşl. f. [-ır] [eT. -ur]* Başmak sahibi olmak. *{eT} (aynı)* [DLT]

başmaklık, -ğı [baş-mak-lık باشمقلق] *{eAT} is.* **1.** *tar.* İmparatorluk döneminde padişahın annesi, kız kardeşi, kızı vb. sultanlara, elbise ve diğer ihtiyaçlarının karşılanması için, yirmi bin akçaya kadar verilen ödenek; başmaklık hası; has; arpalık. **2.** Camilerde ayakkabı koymaya yarar raflar; ayakkabılık.

başmal, [baş+mal] *(ba'şmal) is.* Anamal; kapital; sermaye.

başman, [baş-man] *is.* Başpiskopos.

başmanlık, -ğı [baş-man-lık] *is.* Başpiskoposluk.

başmimar, [baş+mimar] *(ba'şmimar) is.* **1.** Mimarların başı. **2.** Mimarbaşı.

başmisafir, [baş+misafir] *(ba'şmisafir) is.* En değerli konuk; başkonuk.

başmuallim, [baş+muallim] *(ba'şmuallim) {OsT} is.* Öğretmenlerin en kıdemlisi; başöğretmen.

başmuavin, [baş+muavin] *(ba'şmuavin) {OsT} is.* Bir yönetici grubu içinde müdür yardımcılarının müdürden sonra bağlı bulundukları yönetici; başyardımcı.

başmuavinlik, -ği [baş+muavin-lik] *(ba'şmuavinlik) is.* Başmuavinin işi ve görevi.

başmubassır, [baş+mubassır] *(ba'şmubassır) {OsT} is.* Gözetmenlerin başı olan kimse.

başmuharrir, [baş+muharrir] *(ba'şmuharrir) {OsT} is.* Makalesi, gazete veya derginin baş sayfasında yer alan yazar; başyazar.

başmuharrirlik, -ği [baş+muharrir-lik] *(ba'şmuharrirlik) is.* Başyazarlık.

başmurakıp, -bı [baş+murakıp] *(ba'şmura:kıp) {OsT} is.* Denetçilerin başı; başdenetçi.

başmurakıplık, -ğı [baş+murakıp-lık] *(ba'şmura:kıplık) is.* Başmurakıbın işi ve görevi.

başmüdür, [baş+müdür] *(ba'şmüdür) is.* En üst düzeydeki müdür.

başmüdürlük, -ğü [baş+müdür-lük] *(ba'şmüdürlük) is.* **1.** Başmüdürün görevi ve işi. **2.** Başmüdürle yönetilen kurum. **3.** Başmüdürün görev yaptığı yer ve bina.

başmüezzin, [baş+müezzin] *(ba'şmüezzin) {OsT} is.* Birden çok müezzin bulunan camilerde en kıdemli ve yönetici durumda olan müezzin.

başmüezzinlik, -ği [baş+müezzin-lik] *(ba'şmüezzinlik) is.* Başmüezzinin işi ve görevi.

başmüfettiş, [baş+müfettiş] *(ba'şmüfettiş) is.* Aynı kuruma bağlı denetim elemanları arasında daha üst yetkilere ve denetçilerin görevleri arasında düzenlemeler yapma hakkına sahip müfettiş.

başmüfettişlik, -ği [baş+müfettiş-lik] *(ba'şmüfettişlik) is.* **1.** Başmüfettiş olma durumu. **2.** Başmüfettişin işi ve görevi.

başmühendis, [baş+mühendis] *(ba'şmühendis) is.* Çalıştığı işletmede diğer mühendislere amir olacak durumdaki mühendis.

başmühendislik, -ği [baş+mühendis-lik] *(ba'şmühendislik) is.* Başmühendisin yaptığı iş ve görevi.

başmürettip, -bi [baş+mürettip] *(ba'şmürettip) {OsT} is.* Bir matbaada dizgi işlerinden sorumlu ve diğer dizgicilerin işlerini düzenleyen ve kontrol eden dizgici.

başmürettiplik, -ği [baş+mürettip-lik] *(ba'şmürettiplik) is.* Başmürettibin işi ve görevi.

başmüşavir, [baş+müşavir] *(ba'şmüşa:vir) {OsT} is.* Bir kurumdaki danışmanların lideri; başdanışman.

başmüşavirlik, -ği [baş+müşavir-lik] *(ba'şmüşa:virlik) is.* Başmüşavirin görevi ve görevini sürdürdüğü yer.

başnalmak, [baş-la-n-mak > baş-(ı)n-al-mak بشنلمق] *{eAT} edil. f. [-ur]* Başlamak işi yapılmak.

başoda, [baş+oda] *(ba'şoda) is.* Geleneksel Türk evlerinde diğer odalara göre daha iyi ve güzel döşenmiş olan çoğunlukla misafirlerin ağırlandığı oda.

başoğul, [baş+oğul] *(ba'şoğul) is.* Arının verdiği ilk oğul.

başot, [baş+od *(ateş)*] *(ba'şot) is.* Kibrit.

başoyuncu, [baş+oyuncu] *(ba'şoyuncu) is. tiy.* Sinema ve tiyatro oyununda başrolü canlandıran oyuncu.

başoyunculuk, -ğu [baş+oyuncu-luk] *(ba'şoyunculuk) is.* **1.** Başoyuncu olma durumu. **2.** Başoyuncunun işi.

başöğretmen, [baş+öğretmen] *(ba'şöğretmen) is.* Eskiden ilkokullarda yönetim görevi verilen en kıdemli öğretmen; başmuallim.

başöğretmenlik, -ği [baş+öğretmen-lik] *(ba'şöğretmenlik) is.* Başöğretmen olma durumu ve görevi.

başörtü, -yü [baş+ört-ü] *is.* Kadınların saçlarını örtmek için kullandıkları düz veya renkli bez; eşarp; bürgü; çarşaf; çatkı; dastar; örtme; yaşmak; yazma; yemeni.

başörtülü, [baş+ört-ü-lü] *sf.* Başını başörtüsü ile örmüş olan.

başörtüsü, -nü, -tüleri [baş+ört-ü-s-ü] *is.* Kadınların saçlarını örtmek için kullandıkları kumaş; eşarp; bürgü; çarşaf; çatkı; dastar; örtme; yaşmak; yazma; yemeni.

başpapaz, [baş+papaz] *(ba'şpapaz) is.* **1.** Katolik kiliselerinde piskopos yardımcısı olan papaz. **2.** Doğu kiliselerinde bazı papazları daha üstün mevkie getiren onursal unvan.

başpapazlık, -ğı [baş+papaz-lık] *(ba'şpapazlık) is.* **1.** Başpapaz olma durumu ve unvanı. **2.** Başpapazların yönettiği bölge. **3.** Başpapazın yaşadığı yer ve makamı.

başpare, [Far. bāş-pāre باش پاره] *(ba'şpa:re) {OsT} is.* **1.** Baş parçası. **2.** Nargilenin ağza konulan çıkarılıp takılabilir parçası. **3.** Ney, girift gibi kamıştan yapılan nefesli sazların ağza alınan baş kısmına geçirilen parça. **4.** Ok nişanı arkasındaki siper.

başparmak, -ğı [baş+parmak] *(ba'şparmak) is. anat.* İnsanın el ve ayaklarında en başta bulunan kalın ve kısa parmak.

başpehlivan, [baş+pehlivan] *(ba'şpehlivan) is.* **1.** Yağlı güreşte başa güreşerek bütün pehlivanları yenen pehlivan. **2.** Başa güreşen pehlivanlardan birinci gelen pehlivan.

başpehlivanlık, -ğı [baş+pehlivan-lık] *(ba'şpehlivanlık) is.* **1.** Başpehlivan olma durumu. **2.** Başpehlivanın unvanı.

başpiskopos, [baş+piskopos] *(ba'şpiskopos) is.* Katoliklerde, belli bir bölgedeki piskoposlar üzerinde yönetim yetkisi ve aynı zamanda onursal unvan.

başpiskoposluk, -ğu [baş+piskopos-luk] *(ba'şpiskoposluk) is.* **1.** Başpiskoposun görevi. **2.** Başpiskoposun makamı. **3.** Başpiskoposun yargılama alanı içine giren dinî bölge.

başra[1], [baş-(ı)-ra] *(ba'şra) zf.* Bir başına; yalnızca.

başra[2], [baş-(ı)-ra بشره] *{eAT} zm.* Onun başına.

başrahibe, [baş+rahibe] *(ba'şra:hibe) is.* Manastırlarda rahibelerin yöneticisi durumundaki rahibenin unvanı.

başrahip, [baş+rahip] *(ba'şra:hip) is.* Manastırlarda keşişlerin yöneticisi durumunda olan keşişin unvanı; başkeşiş.

başrol, -lü [baş+rol] *(ba'şrol) is. tiy.* **1.** Bir sinema veya tiyatro eserinde başkahramanı canlandırma. **2.** Başoyuncunun rolü.

başsavcı, [baş+savcı] *(ba'şsavcı) is.* Üst düzey savcı.

başsavcılık, -ğı [baş+savcı-lık] *(ba'şsavclık) is.* Başsavcının görevi ve makamı.

başsedir, [baş+sedir] *(ba'şsedir) is.* **1.** Geleneksel Türk evinde, misafirlerin ağırlandığı başodanın en güzel ve en şerefli kısmı sayılan, cephe penceresi önünde boydan boya, saygı duyulan kişiler için özel minder ve yastıklarla döşenmiş kerevet. **2.** *{ağız}* Bir odanın en iyi yeri; başköşe. [DS]

başseki, [baş+seki] *(ba'şsekı) {ağız} is.* Bir odanın, evin en iyi yeri; başköşe. [DS]

başsız, [baş-sız] *sf.* **1.** Başı olmayan. *{eT} (aynı)* [EUTS] **2.** *mecaz.* Yöneticisi, yönlendiricisi olmayan. **3.** *zf.* Yöneticisiz ve başsız olarak.

başsızlık, -ğı [baş-sız-lık] *is.* **1.** Başı veya başkanı bulunmama durumu. **2.** *sos.* Yasası ve yöneticisi olmayan topluluğun özelliği; erksizlik; karışıklık; anarşi.

başşağı, [baş+aşağı] *zf.* → baş aşağı.

başşak, -ğı [baş-ak] *is.* → başak.

başşehir, -hri [baş+şehir] *(ba'şşehir) is.* Bir devletin yönetim merkezinin bulunduğu şehir; devlet merkezi, başkent.

baştaban, [baş+taban] *(ba'ştaban) is. mim.* **1.** İlkçağ mimarisinde sütunların üstünde kiriş görevini gören tek parça taş. **2.** Kapı kanadını sergenden ayıran büyük silme.

baştabip, -bi [baş+tabip] *(ba'ştabip) is.* Bir hastaneyi yönetmekle görevli hekim; başhekim, sertabip.

baştabiplik, -ği [baş+tabip-lik] *(ba'ştabiplik) is.* Baştabibin görevi ve makamı.

baştak, -ğı [baş-la-k > baş-ta-k?] *{ağız} zf.* **1.** Yalnız başına; kimsesiz; yalnız. **2.** Çoluğu çocuğu olmayan. **3.** (Çocuk için) yaramaz; haylaz; başıboş. **4.** İşsiz güçsüz; başıboş. **5.** *is.* Başbuğ. [DS]

baştaklık, -ğı [baştak-lık] *{ağız} is.* Odun kırarken alta yanlamasına konulan büyük kütük. [DS]

baştaksız, [baştak-sız] *{ağız} sf.* (Kişi için) her şeye burnunu sokan; her şeye karışan. [DS]

baştan[1], [baş+dan / baş-tan] *{ağız}* *is.* **1.** Başkan. **2.** Rehber. [DS]

baştan[2], [baş-tan] *{eT}* *zf.* Bir daha başından başlayarak; tekrar; yeniden.

baştankara[1], [baş-tan+kara] *(ba'ştankara)* *is. zool.* **1.** Altmış kadar çeşidi bulunan, tüyleri canlı renklerde olan, başı ve gerdanı siyah, tarım için çok yararlı böcekçil ötücü kuş, *(Parus major).*

baştankara[2], [baş-tan+kara باشتان قره] *is.* **1.** *dnz.* Geminin baş tarafından karaya oturması. **2.** *mecaz.* Batma; mahvolma. **3.** *mecaz.* Sarhoş olma. **4.** Kara turp. **5.** *sf.* Kendini kaybetmiş. **6.** *{ağız}* (Hasta için) koma halinde [DS] **7.** Çok sarhoş. **8.** *{ağız}* *zf.* (İş yapmak, gitmek vb. için) gelişigüzel; baştan savma; ulu orta; körü körüne. [DS] ☞ **baştankara etmek,** *dnz. 1. (Batma tehlikesi geçiren gemi için) başını karaya vurup oturmak. 2. Zorlayıcı bir neden yüzünden geminin baş tarafı karaya gelecek biçimde sahile oturtmak. 3. Sonunu düşünmeden tehlikeye karşı hareket ederek perişan olmak.*|| **baştankara gitmek,** *Hesapsızlık yüzünden batarcasına yaşamak; tehlikeye karşı bile bile hareket etmek.*|| **baştankara yanaşmak,** *dnz. Geminin baş tarafını sahile getirmek üzere iskeleye yanaştırmak.*

baştankaragiller, [baş-tan+kara-gil-ler] *(ba'ştankaragiller)* *is. zool.* Ötücü kuşlardan küçük yapılı, gagası güçlü, parlak ve gür tüylü, kısa yuvarlak kanatlı yüz kadar kuş türü familyası, *(Paridae).*

baştar, [baş-ta-r] *{eT}* *is.* Orak. [DLT]

baştarda[1], [İt. galea bastarde *(melez kalyon)*] *(baş-ta'rda)* *{OsT}* *is. dnz.* İmparatorluk dönemi Türk ordusunda kullanılan, oturak sayısı 20-36 arasında değişen, kadırga türü savaş gemisi.

baştarda[2], [Yun. bastardos] *{ağız}* *is.* Meşru olmayan çocuk; piç. [DS]

baştaş, [baş-daş > baş-taş باشداش / باشتاش] *{eAT}* *is.* Kafadar; emsal; akran.

baştaşlık, -ğı [baş-daş-lık] *is.* Beraberlik; eşitlik.

bașteknisyen, [baş+teknisyen] *(ba'şteknisyen)* *is.* Çok sayıda teknisyen çalıştıran fabrika ve atölyelerde yönetici durumunda olan en üst düzeydeki teknisyen.

baştene, [Slav. bastina] *{OsT}* *is.* İmparatorluk döneminde, Bosna'daki Hristiyanlar arasında babadan oğula geçebilen araziye verilen ad.

baştın, [baş-tın] *{eT}* *zf.* İlki; önceki. [EUTS]

baştına, [Slav. bastina] *{OsT}* *is.* → baştene.

baştınkı, [baş-tın-kı] *{eT}* *sf.* İlk; birinci; baştaki. [Gabain] [EUTS] ☞ **baştınkıta baştankı,** *Her şeyden önce.* [EUTS]

baştutar, [baş+tut-ar] *(ba'ştutar)* *{ağız}* *is.* Yönetici, başkan; elebaşı. [DS]

başucu, [baş+u(ç)-u] *(ba'şucu)* *is. gök b.* Belli bir yerden geçen düşey doğrultunun gökküresini deldiği varsayılan iki noktadan ufkun üstünde olanı; başucu noktası; zenit. ☞ **başucu uzaklığı,** *gök b. Gökyüzünde belirlenen bir noktanın veya bir yıldızın başucu noktasından itibaren açısal uzaklığı.*

başuzman, [baş+uz-man] *(ba'şuzman)* *is.* Bir kuruluştaki uzmanların en yetkili ve üst düzeyde olanı.

başuzmanlık, -ğı [baş+uz-man-lık] *(ba'şuzmanlık)* *is.* **1.** Başuzman olma durumu. **2.** Başuzmanın işi ve görevi.

başülke, [baş+ülke] *(ba'şülke)* *is.* Sömürge imparatorluklarında egemen durumda olan ülke; metropol.

başüstü, [baş+üst-ü] *zf.* Çabuk; derhal; vakit kaybetmeden.

başvekâlet, [baş+vekâlet] *(ba'şvekâ:let)* *{OsT}* *is.* **1.** Başbakan olma durumu. **2.** Başbakanın görevi. **3.** Başbakanın makamı. **4.** Başbakan ve bağlı görevlilerin çalıştığı daire; başbakanlık.

başvekil, [baş+vekil] *(ba'şvekil)* *{OsT}* *is.* Parlamenter yönetimlerde hükûmet adı verilen yürütme organının başı; başbakan.

başvekillik, -ği [baş+vekil-lik] *(ba'şvekillik)* *is.* **1.** Başbakan olma durumu. **2.** Başbakanın görevi. **3.** Başbakanın makamı. **4.** Başbakan ve bağlı görevlilerin çalıştığı daire; başbakanlık.

başvurma, [baş+vur-ma] *is.* **1.** Başvurmak eylemi ve durumu. **2.** Üst makama bir iş veya durum için yazılı dilekçe vermek. **3.** Yasaların tanıdığı haklardan yararlanmak üzere ilgili ve yetkili yere isteğini iletmek.

başvurmak, [baş+vur-mak] *gçsz. f.* *[-ur]* **1.** Herhangi bir dilek veya şikâyeti o konu ile ilgili yetkili makama iletmek; müracaat etmek. **2.** Bir işin yapılması için birinin aracılığını istemek. **3.** Bir konuda birisinin bilgi ve görgüsünden yararlanmak; danışmak. **4.** Bir işi yapabilmek için bir şeyden yararlanmak amacıyla girişimde bulunmak. **5.** (Balık için) oltanın ucundaki yemi kapmak için didiklemek.

başvuru, [baş+vur-u] *is.* Başvurmak işi; müracaat.

başvurucu, [baş+vur-u-cu] *is.* Bir iş için başvuran kimse; müracaatçı.

başvurulma, [baş+vur-ul-ma] *is.* Başvurulmak eylemi ve durumu; müracaat edilme.

başvurulmak, [baş+vur-ul-mak] *edil. f.* *[-ur]* Başvurmak eylemi yapılmış olmak.

başyapıt, [baş+yap-ıt] *(ba'şyapıt)* *is.* Bir türün, bir yazarın veya sanatçının en iyi ve en güzel eseri; başeser, şaheser.

başyardımcı, [baş+yardım-cı] *(ba'şyardımcı)* *is.* Bir dairede müdür yardımcılarından en kıdemli veya yetkice en üstün olanı; başmuavin.

başyargıcı, [baş+yar-gı-cı) *(ba'şyargıcı)* *is. spor.* Yarışmayı veya oyunu yöneten hakemlerin başı; başhakem.

başyaver, [baş+ Far. yāver] *(ba'şya:ver)* *{OsT}* *is.* Cumhurbaşkanının güvenliğini sağlamak, emirlerini yerine getirmekle görevli yüksek rütbeli subay.

başyaverlik, -ği [baş+yāver-lik] *(ba'şya:verlik)* *is.* **1.** Başyaver olma durumu. **2.** Başyaverin makamı ve görev alanı.

başyazar, [baş+yaz-ar] *(ba'şyazar)* *is.* Bir gazetenin baş yazılarını yazan yazar; başmuharrir; sermuharrir.

başyazarlık, -ğı [baş+yaz-ar-lık] *(ba'şyazarlık)* *is.* **1.** Başyazar olma durumu. **2.** Başyazarın görevi ve işi.

başyazı, [baş+yaz-ı] *(ba'şyazı)* *is.* Günlük olayları gazete veya derginin görüşü doğrultusunda ele alan, gazete veya derginin baş sayfasında çıkan makale; başmakale.

başyazıcı, [baş+yazı-cı] *(ba'şyazıcı)* *is.* *tar.* İmparatorluk dönemi Hazine-i Hümayun dairesinde en usta dört yazıcıdan en kıdemli ve bilgili olanı.

başyazman, [baş+yaz-man] *(ba'şyazman)* *is.* Bir kurumda çalışan yazıcıların başı; başkâtip.

başyazmanlık, -ğı [baş+yaz-man-lık] *(ba'şyazmanlık)* *is.* **1.** Başyazman olma durumu; başkâtiplik. **2.** Başyazmanın görevi ve makamı.

başyıldız, [baş+yıldız] *(ba'şyıldız)* *is.* *gök b.* Çift yıldızlarda büyük olan yıldız.

başyukarı, [baş+yukarı] *is.* Maden ocaklarında üst galeriye geçmek için açılan eğik ve dar kesitli geçit.

bat[1]**,** [bat *(yans.)*] *is.* Düzensiz hafif patırtılı hareketleri, patırtılı ve dengesiz, düzensiz veya iki yana sallanarak adım atmayı anlatan kök. [Zülfikar] *bat bat.*

bat[2]**,** [bat *(yans.)*] *is.* Patlayıp çıkmayı, sıkışan hava ya da sıvıların dışarı çıkışlarını, haşlama sonucu patlayıp dağılmayı, birden kurtulmayı anlatan kök. *bat-la-k, bat-la-n-gaç*

bat[3]**,** [bat] *{eT}* *sf.* **1.** Kötü; değersiz; fena. [ETY] **2.** Tortu; çöküntü. [ETY]

bat[4]**,** [bat] *{eT}* *zf.* Hemen; derhal; çabuk; hızlıca. [ETY] [Gabain] [EUTS]

bat[5]**,** [bat] *{ağız}* *is.* **1.** Soğan, ceviz, tuz, bulgur, kırmızı biber, domates, maydanoz ile yapılan ve asma yaprağı ile çiğ olarak yenilen bir tür dolma. **2.** Bakla içi, nane, reyhan ile yapılan bir tür katık. **3.** Asma yaprağı. **4.** Merdiven basamağı. [DS]

bat[6]**, -ttı** [Ar. baṭṭ بط] *{OsT}* **1.** Kaz. **2.** Kuyu veya kova gibi yerlerden su alıp içmeye yarar kulplu bardak; kaz şeklindeki sürahi; maşrapa. **3.** Uzun boyunlu testi, şarap kabı. **4.** Meşin çanak. **5.** *{ağız}* Ördek. [DS] ☐ **batt-ı mey,** *{OsT}* *Şarap kabı; şarap testisi.*|| **batt-ı şehd,** *{OsT}* *Bal çanağı.*|| **batt-ı şîr,** *{OsT}* *Süt kabı.*|| **batt-ı zer,** *{OsT}* *1. Altın kap. 2. Güneş.*

bat[7]**,** [İng. butt] *{ağız}* *is.* Kurşun boruların ağzını açmaya yarar şimşirden yapılmış sivri uçlu takoz. [DS]

bat[8]**,** [Fr. batte] *is.* Beyzbol, kriket gibi oyunlarda topu geri göndermeye yarayan tahta araç.

bata, [bu+hafta > bāta] *(ba:ta)* *zf.* **1.** Bu yıl. **2.** Bu kez; bu kere.

bataet, [Ar. baṭā'et بطاءت] *(bata:et)* *{OsT}* *is.* Yavaş davranma; yavaşlık. ☐ **bataet göstermek,** *{OsT}* *Ağır davranmak.*

batağan, [bat-ağan] *is.* **1.** Bataklık. **2.** *sf.* Eline geçen parayı boş yere harcayan.

batak, -ğı [bat-mak > bat-ak بتاق] *is.* **1.** Üzerine basıldığı zaman çöken çamurlaşmış toprak. **2.** *{eAT}* Bataklık. **3.** Eski İstanbul hamamlarında hahamlar tarafından kutsandıktan sonra Yahudilerin girip yıkandıkları kapalı ve özel havuz. **4.** *{ağız}* Bir iki kiloluk küçük çömlek. [DS] **5.** *{ağız}* Maşrapa. [DS] **6.** *{ağız}* Sirke, zeytinyağı gibi maddelerin konulduğu kabın dibinde bıraktığı tortu. [DS] **7.** *{ağız}* *tıp.* Zatülcenp. [DS] **8.** *{ağız}* Reçinesi çok olan kereste. [DS] **9.** *sf.* *mecaz.* Kötü duruma sürüklenen; hayır gelmez; iflas eden, batmış. ☐ **batağa saplanmak,** *1. Zor duruma düşmek, 2. Çıkmaza girmek.*|| **batak çulluğu,** *zool. Bataklık ve sulak alanlarda yaşayan kahverengi tüylü, boylamasına açık çizgili, 30 cm. kadar boyunda uzun gagalı göçmen kuş, (Gallinago gallinago).*|| **batak otu,** *bot. Milli kıyılarda yetişen uzun saplı, tüysüz bütün yapraklı, küçük pembe veya beyaz çiçekli otsu bitki, (Limosella).*

batakçı, [batak-çı] *sf.* **1.** Borcunu ödememeyi alışkanlık haline getirmiş olan. **2.** Eline geçen parayı iyi kullanamayan; batıran.

batakçıl, [batak-çıl] *sf.* (Bitki ve hayvan için) bataklıkta yaşamayı seven ve bataklık ortamında yaşayabilen.

batakçılık, -ğı [batak-çı-lık] *is.* Batakçı olma durumu.

batakhane, [batak+ Far. ḫāne] *(batakha:ne)* *is.* **1.** Gelen müşterileri çeşitli usullerle aldatan, zor durumda bırakan, geçimini kumar, dolandırıcılık gibi uygun olmayan yollardan kazananların bulunduğu yer. **2.** *mecaz.* Vatandaşın işinin sürüncemede bırakıldığı veya bin bir güçlük çıkarılmak suretiyle uzun süre sonra tamamlandığı kurum ve daire.

bataklı, [batak-lı] *sf.* (Yer, iş için) batağı olan.

bataklıg, [batak-lıg / batık-lıg] *{eT}* *is.* Abdesthane; ayakyolu; hela; tuvalet. [Gabain]

bataklık, -ğı [bat-ak-lık] *is.* Kısmen bitkilerle kaplı, az derin, yer yer sularla örtülü alan; batak yer. ☐ **bataklık ardıcı,** *zool. Bataklıklarda ve su kıyılarında yaşayan sırtı kirli sarı, karnı açık pas sarısı ve kuyruğu zeytin yeşili küçük bir ötleğen kuşu, (Acrocephalus palustris).*|| **bataklık baykuşu,** *zool.*

Ilıman bölgelerde ağaçsız ve sulak yerlerde yaşayan sırtı pas sarısı, karnı açık pas sarısı veya kirli beyaz renkte gezici bir baykuş; ishak kuşu, (Asio flammeus).|| **bataklık çamuru,** *Durgun sularda dibe çöken siyah ve ağır çamur.*|| **bataklık düğünçiçeği,** *bot. Düğün çiçeğigillerden yatık saplı, yürek biçimli yaprakları olan, serin yerlerde yetişen, kökündeki uzun yumrucuklar kaynatılarak elde edilen sıvı basur memelerinin tedavisinde kullanılan bir otsu bitki; basur otu, (Ficaria ranunculoide).*|| **bataklık engeli,** *Düşmanın piyade ve motorlu araçlarının geçişini engellemek veya oyalamak için yolları üzerine meydana getirilmiş batak alan.*|| **bataklık gazı,** *Metan gazı.*|| **bataklık humması,** *Sıtma hastalığı.*|| **bataklık kaplumbağası,** *zool. Avrupa'nın ılıman kesimlerinde tatlı sularda yaşayan, yazın yumurtlamak ve kışları geçirmek için karaya çıkıp kendini toprağa gömen, çoğunlukla kabuklu hayvanlar, böcekler ve küçük balıklarla beslenen etçil bir kaplumbağa türü, (Emys orbicularis).*|| **bataklık keteni,** *bot. Papirüsgillerden bataklıklarda yetişen bir bitki; pamuk otu, fikara saçı, (Eriophorum).*|| **bataklık kırlangıcı,** *zool. Bozkırlarda, tuzlu göl ve bataklık kıyılarında yaşayan, gerdanı koyu, göğsü açık kahverengi, kuyruksokumu beyaz, kısa gagalı orta boylu, çatal kuyruklu, uçarken deniz kırlangıcını andırır, yerde koloniler halinde yuva yapar ve uçarken böcekleri avlayan bir göçmen kuş, (Gloreola prandicola).*|| **bataklık kunduzu,** *zool. Amerika kökenli, bataklıklarda su bitkileriyle beslenen, kızıla çalan kısa tüylü kürkü için avlanan ve çiftliklerde yetiştirilen büyük bir kemirgen, (Myocaster coypus).*|| **bataklık nergisi,** *bot. Avrupa ve Kuzey Amerika bataklıklarında yetişen, gövdesinin içi boş, sarı, pembe ve beyaz çiçekli çok yıllık süs bitkisi, (Caltha polustris).*|| **bataklık servisi,** *bot. Kuzey Amerika kökenli, parklarda süs olarak yetiştirilen, kerestesi ve süs amacıyla yetiştirilen, Louisiana servisi olarak da bilinen iğne yapraklı fakat kışın yapraklarını döken bataklık ağacı türlerinin ortak adı, (Taxodium distichum; Glyptotrobus pensilis; Glyptotrobus heterophyllus).*|| **bataklık sutavuğu,** *zool. Avrupa ve Asya'nın bataklık bölgelerinde yaşayan, böcek, kurt ve yumuşakça ile beslenen, ürkek olduğu için alaca karanlıkta avlanmaya çıkan, sazlıklarda yaptığı on kadar yumurta üzerine kuluçkaya yatan ve tropikal Afrika'da kışlayan küçük su kuşları, (Porzana porzana, P. pusilla, P. parva).*

bataklu, [bat-aḳ-lu باتاقلو] *{eAT} is.* Bataklık.

batakseven, [batak-sev-en] *is. bot.* Antillerle Güney Amerika kıyılarında yetişen ve akvaryum süslemek için kullanılan bir tür su bitkisi, *(Limnocharis).*

batal[1], **-li** [Ar. baṭṭāl > batal] *{OsT} sf.* Kahraman; yiğit.

batal[2], [Ar. baṭṭāl => batal] *{ağız} sf.* **1.** Bozuk; harap; işe yaramaz. **2.** Büyük; iri. **3.** Çirkin. [DS]

batalet[1], [Ar. beṭālet بطالت] *(bata:let) {OsT} is.* **1.** İşsizlik, avarelik. **2.** Tembellik, gevşeklik. **3.** Kullanılmaz durumda olma, işe yaramazlık. **4.** Konuşma ve davranışlarda hafiflik; yüzeysellik. **5.** Yiğitlik; cesaret; kahramanlık.

batalet[2], [Ar. baṭālet بطالت] *(bata:let) {OsT} is.* Bâtıla inanma.

batalka, [bat-al-ka] *is.* **1.** Sazlık; bataklık. **2.** Bırakılmış, kullanılmayan yer.

batalya, [İt. battella] *(ba'talya) is. dnz.* Küçük sandal.

batan[1], [bat-an] *{ağız} is.* Zatürrie ve zatülcenp hastalıklarında göğüste ve sırtta hissedilen ağrı; batar. [DS]

batan[2], [bat-an] *{ağız} is.* Çoban köpeklerini, kurt ve köpeklerden korumak için boyunlarına takılan dikenli tasma. [DS]

batan[3], [bat-an] *{ağız} is.* Dağ geçidi. [DS]

batancı, [bat-an-cı] *{ağız} is.* Av gözetleyen, av kaldıran silahsız avcı. [DS]

batanet, [Ar. baṭānet بطانت] *(bata:net) {OsT} is.* **1.** Büyük karınlı olma durumu. **2.** Çok yiyicilik; oburluk.

batar[1], [bat-ar] *{ağız} is.* **1.** Göğüs ve karında ağrı; sancı. **2.** Zatürrie. [DS]

batar[2], [Ar. baṭar بطر] *{OsT} is.* **1.** Çok sevinme. **2.** Kibirlenme. **3.** Haksızlık etme.

batardo, [Fr. batardeau] *is.* Köprü vb. inşaatı gibi sebeplerle bir akarsuyun önüne yapılan geçici bent; su tutmalık.

batarika, [Ar. baṭriḳ > baṭarīḳa بطريقه] *(batari:ka) {OsT} is.* Patrikler.

batarya, [Lat. batture *(dövmek)* > İt. batteria] *is.* **1.** *as.* Bir subayın komutasındaki ağır silahlarla bunların hizmetinde bulunan araçların bütünü. **2.** *dnz.* Yan yana dizilmiş borda topları. **3.** İlgili, birden çok aracın yan yana dizilmesi ile meydana gelmiş takım. **4.** *elkt.* Gruplanmış üreteçler topluluğu; akü.

batasıca, [bat-ası-ca] *(batası'ca) ünl.* "Yok ol, öl" anlamında ilenme sözü.

batasıya, [bat-ası-y-a] *zf.* Sermayeyi yok edecekmiş gibi.

batayih, [Ar. baṭḥa' > baṭāyiḥ بطايح] *(bata:yih, h kalın söylenir) {OsT} is.* Sazlı dereler.

batbat[1], [Ar. baṭṭ => bat+bat] *{ağız} is.* Ördek. [DS]

batbat[2], [Ar. baṭbāṭ بطباط] *(batba:t) is. bot.* Yaprakları zehirli bir ot, *(Hyoscymus niger).*

batbata, [Ar. baṭbaṭa بطبطه] *{OsT} is.* **1.** Kazın ötmesi. **2.** Kazın suya dalışı.

batbit, [Ar. baṭbīṭ بطبيط] *(batbi:t) is. bot.* → batbat[2].

batça, [bat-ça] *{ağız} is.* **1.** Ağzı geniş büyük bakır kap. **2.** Pestil koymaya yarayan geniş ağızlı toprak testi. **3.** Küçük testi. [DS]

batere, [Far. bātere باتره] *(ba:tere) {OsT} is.* Tef.

bateri, [Fr. batterie] *is. müz.* Bir orkestrada yer alan vurmalı çalgılar topluluğu.

baterici, [bateri-ci] *is. müz.* Orkestrada davul çalan kişi; davulcu.

baterist, [Fr. batteriste] *is. müz.* Bateri çalan kişi; baterici; davulcu.

batga, [bat-ğa ?] *{eT} is.* Külah yapmak için üzerinde yün keçe kesilen tahta. [DLT]

batgan, [Far. bādgān] *{ağız} is.* **1.** Bir giysi üzerindeki yakalığın ön ve arka kısımları. **2.** Peştamal. [DS]

batgın, [bat-mak > bat-gın] *{ağız} sf.* → batkın. [DS]

batha, -a'i [Ar. baṭḥā' بطحاء] *(batha:) {OsT} is.* **1.** Sazlı, çakıllı sel yatağı. **2.** İki dağ veya tepe arasındaki dere. **3.** Mekke'de bir derenin adı. **4.** Mekke. **5.** Mekke vadisinin en alçak kısmı.

batı, [*eT.* bat-mak > bat-ıg > bat-ı باطى] *is.* **1.** Güneş'in battığı taraf; garp; gün batısı; mağrip; batsıg. *{eAT} (aynı)* **2.** Batı yönü. *{eAT} (aynı)* **3.** *gnşl.* Batı yönündeki ülkeler; Avrupa ülkeleri. **4.** *sf.* Batı tarafta olan. ⊡ **batı bloku,** *NATO'ya dahil ülkelerin hepsi.*|| **batı müziği,** *müz. Batı ülkelerindeki müzik çalışmalarını belirtmek için kullanılan terim.*|| **Batı Türkçesi,** *dbl. Türkiye, Kıbrıs, Batı Trakya, İran, Irak, Afganistan, Türkmenistan, Azerbaycan, Kırım, Kuzey Kafkasya, Suriye ve Romanya'da konuşulan Türk dili; Güneybatı Oğuzcası.*|| **batı yeli,** *Karayel.*

batıcı[1], [bat-ıcı] *sf.* **1.** Batma, ağrı ve sızı duygusu veren; batan. **2.** Sivri uçlu. **3.** Batmak etmek üzere olan. **4.** İflas etmek üzere olan.

batıcı[2], [bat-ı-cı] *sf.* Batı kültür ve medeniyetini benimsemiş olan; batı yanlısı; garpçı.

batıcılık[1], **-ğı** [bat-ıcı-lık] *is.* Batma özelliği; batıcı niteliği taşıyan.

batıcılık[2], **-ğı** [bat-ı-cı-lık] *is.* Batı'nın yaşama ve düşünme biçimine bağlı olma durumu; Batı yanlısı olma; özellikle Avrupa medeniyetine bağlılık; garpçılık.

batıç, -cı [bat-ıç] *{ağız} is.* Kimsenin görmediği, bilmediği gizli yer. [DS]

batıg, [ba-t-ığ] *{eT} sf.* **1.** Derin; suyun derin olan yeri. [DLT] [Gabain] **2.** Bataklık. [Gabain]

batıglık, [bat-ıg-lık] *{eT} is.* Ayakyolu; hela; tuvalet; apteshane. [EUTS]

batık, -ğı [bat-mak > bat-ık] *sf.* **1.** Su ve başka sıvılar içine gömülmüş. **2.** *{ağız}* Kirli; pis; lekeli. **3.** *{ağız}* Saf olmayan; karışık; bozuk. [DS] **4.** Dağlarda etrafı bodur ağaçlarla çevrilmiş çukur. **5.** (Para için) geri alınma ihtimali olmayan. [DS] **6.** Mal varlığını kaybetmiş; iflas etmiş. **7.** *{ağız}* Harap olmuş; yıkılmış; perişan. [DS] **8.** *{ağız}* Çirkin. [DS] **9.** *is. gnşl.* Batmış gemi enkazı. ⊡ **batık olmak,** *{ağız} Kirlenmek; pislenmek.* [DS]

batıl, [Ar. buṭlan *(boş, anlamsızlık)* > bāṭıl باطل] *(ba:tıl) {OsT} sf.* **1.** Gerçekle ilgisi olmayan; doğru olmayan. **2.** Çürük; boş; asılsız; geçersiz. **3.** *is.* Yanlış inanç; hak olmayan inanç; inançlara uymayan. **4.** Asılsız, doğru olmayan düşünce; kitaba uymayan iddia; haksızlık. **5.** *{eAT}* İşlemez; battal. ⊡ **batıl** (inanç) **itikat,** *Yersiz ve boş olan, doğruluğu ispat edilemeyen, gerçeklere ters düşen inanç.*

batılgan, [bat-ıl-gan] *{ağız} is.* **1.** Sazlık; bataklık. **2.** Heyelana müsait yer. [DS]

batılı, [batı-lı] *is.* ve *sf.* **1.** Diğer benzerlerine göre batıda oturan; garplı. **2.** *gnşl.* Batı medeniyetini benimsemiş olan. **3.** Değeri az olan taş veya inci.

batılılaşma, [batı-lı-la-ş-ma] *is.* Batılılaşmak işi; garplılaşma.

batılılaşmak, [batı-lı-la-ş-mak] *dönşl. f. [-ır]* Batı uygarlığını benimsemek; Avrupalılar gibi yaşamak; garplılaşmak.

batılılaştırma, [batı-lı-la-ş-tır-ma] *is.* Batılılaştırmak işi; garplılaştırma.

batılılaştırmak, [batı-lı-la-ş-tır-mak] *gçl. f. [-ır]* Bir kimsenin veya topluluğun Batılılar gibi yaşamasını, onlar gibi davranmasını, Batılıların taşıdığı değerleri benimsemesini sağlamak; garplılaştırmak.

batılılık, -ğı [batı-lı-lık] *is.* **1.** Batılı olma durumu; garplılık. **2.** Batılı olanın niteliği.

batılmak, [bat-ıl-mak باتلمق] *{eT} edil. f. [-ur]* **1.** Batmış olmak; gömülmek. [EUTS] [Gabain] **2.** *{eAT}* Batırılmak. **3.** *{eAT} dönşl. f.* Batmak; gömülmek; gark olmak.

batım, [bat-mak > bat-ım] *is.* **1.** Batmak eylemi ve süreci; batma. *{eT} (aynı)* [ETY] [Gabain] [Tekin] **2.** *{eT}* Derinlik. [ETY]

batın[1], **-tnı** [Ar. baṭn *(içte, gizli olma)* > baṭın بطن] *{OsT} is.* **1.** Karın. **2.** Bir şeyin içi, ortası. **3.** *mecaz.* Soy; nesil; kuşak; göbek. **4.** Bir olayın iç yüzü, gerçeği. **5.** Gizli olan, mistik anlam.

batın[2], [Ar. baṭn *(içte, gizli olma)* > bāṭın باطن] *(ba:tın) {OsT} is.* **1.** İçte, gizli olan. **2.** İç. **3.** İç yüz. **4.** İç anlamı. **5.** *mecaz.* Allah. **6.** *sf.* Gizli, gözle görülmeyen; deruni.

batınca, [bat-ınca] *{ağız} is.* Düden; suyun kaybolduğu yer. [DS]

batmen, [Ar. bāṭın > bāṭmen باطناً] *(ba:'tınen) {OsT} zf.* İçle ilgili olarak; içten; dahilen.

batıni, [Ar. baṭn *(içte, gizli olma)* > bāṭınī باطنى] *(ba:tıni:) {OsT} sf.* **1.** İçe ait. **2.** Sır ve gizlilikle ilgili. **3.**

fel. Belirli bir topluluğun dışında kimseye bildirilmeyen, yalnızca topluluğun üyeleri ile sınırlı dar bir çevreye aktarılan, kapalı, gizli bilgi veya düşünce sistemi; içrek. **4.** *öz. is.* Batınilik inancında olan kişi.

Batınilik, -ği [batıni-lik] *is.* → Batıniye.

Batıniye, [Ar. baṭn *(içte, gizli olma)* > bāṭmiyye باطنية] *(ba:tıniye)* *{OsT}* *sf.* **1.** Kur'an-ı Kerim'in görünen, dışa ait anlamı olduğu gibi, görülmeyen, içe ait anlamı da olduğunu; bu iç anlamın bilinmeden, dış anlamı ile emredilenlere uymanın önem taşımadığını savunan, daha Abbasiler döneminde ortaya çıkmış olan ehl-i sünnet dışı bir mezhep; Batınilik. **2.** Özel toplum oluşturmak amacıyla üyeleri dışındaki kişilere bilgi aktarmayı yasaklayan kapalı toplum yapısı; içrekçilik.

-batır, [-p+tur-ur] *{ağız}* *ek.* Sürerlik ya da şimdiki zaman bildiren ek. *-Baban ne yapıyor? -Karnını doyurubatır.* [DS]

batır[1], [Moğ. bagatur > batur / batır بطر] *{eAT}* *{ağız}* *sf.* Yiğit; cesur; kahraman; bahadır. [DS]

batır[2], [Sansk. patra] *{eT}* *is.* Sıvı ölçüsü. [EUTS]

batırdamak, [bad *(yans)* > bat-ır-da-mak / bad-ır-da-mak] *{ağız}* *gçsz. f. [-r] [-d(ı)-yor]* Dedikleri anlaşılmaz biçimde söylenmek; homurdanmak. [DS]

batırgan, [bat-mak > bat-ır-gan] *{ağız}* *is.* Sazlık; bataklık. [DS]

batırık, -ğı [bat-ır-ık] *{ağız}* *is.* **1.** Kıyma et, bulgur, soğan, domates, maydanoz, biber, hıyar ile yapılmış ve haşlanmış lahana veya asma yaprağı ile soğuk olarak yenilen bir yiyecek. **2.** *sf.* Bozulmuş; ekşimiş. [DS]

batırılma, [bat-ır-ıl-ma] *is.* Batırılmak işi.

batırılmak, [bat-ır-ıl-mak] *edil. f. [-ır]* **1.** Batırmak eylemi yapılmak. **2.** Kendisine batırmak eylemi uygulanmak.

batırma, [bat-ır-ma] *is.* Batırmak işi.

batırmak, [*eT.* bat-ur-mak > bat-ır-mak] *gçl. f. [-ır]* **1.** Bir şeyin, bir sıvının veya yumuşak bir maddenin içine girmesini ve gömülmesini sağlamak. **2.** Batmasına yol açmak. **3.** Birini kötülemek. **4.** Kirletmek; bulaştırmak. **5.** Boşa harcamak; yok etmek; mahvetmek.

batısık, [bat-ı-sık] *{eT}* *is.* Batı; garp. [ETY] ⊡ **batısık kün,** *{eT}* *Güneşin battığı yer; batı uçtaki topraklar.* [ETY]

batış, [bat-ış] *is.* **1.** Batmak işi ve biçimi. **2.** Bir gök cisminin ufuktan kaybolması.

batıye, [Far. baṭ *(içki sürahisi)* > Ar. bāṭıyye باطية] *(ba:tıye)* *{OsT}* *is.* **1.** Ağzı geniş iki kulplu kadeh. **2.** Göğün güney yarım küresinde yer alan bir yıldız kümesi.

bati[1], **-i'i** [Ar. baṭā'et *(yavaşlık)* > baṭī' بطيء] *(bati:)* *{OsT}* *sf.* **1.** Yavaş, ağır hareketli; uyuşuk. **2.** Tembel. ⊡ **batîü'l-hareke,** *{OsT}* *Davranışları ve hareketleri yavaş olan.*|| **batîü'l-hazm,** *{OsT}* *Sindirimi yavaş; sindirimi güç.*|| **batîü'l-mizâc,** *{OsT}* *Yaradılışı ağır, yavaş olan.*

bati[2], [İt. batti] *ünl. dnz.* "Ters çevir!" komutu.

batih, [Ar. baṭīḫ بطيخ] *(bati:h, t ve h kalın söylenir)* *{OsT}* *sf.* (Kişi için) zengin.

batiha, [Ar. baṭḥā' *(sazlık, çakıllık)* > baṭīḥa بطيحه] *(bati:ha)* *{OsT}* *is.* **1.** Sazlı dere. **2.** Çakıllı dere yatağı.

batik[1], **-kı** [Ar. bātiḳ باتق] *(ba:tik, k kalın söylenir)* *{OsT}* *sf.* Keskin.

batik[2], **-ği** [Cava d. batik *(benekli)*] *is.* **1.** Uzak doğuya ait, bir kumaş veya derinin üzerine çizilmiş desen ve resimlerden bir kısmının renk emmemesi için balmumu ile kapladıktan sonra diğer kısımlarının boyanması ve mum kazındıktan sonra bu kez boyalı yerlerin mumlanması ve diğer kalan yerlerinin boyanması şeklinde devam ederek boyama yolu ile elde edilen kumaş boyama yöntemi. **2.** Bu yöntemle boyanmış kumaş. **3.** *sf.* Bu tür boyanmış kumaştan yapılmış.

batikleme, [batik-le-me] *is.* Batik usulü ile boyama.

batikula, [İt. batticulo] *(ba'tikula)* *dnz.* Direği yukarı çekmekte kullanılan halat.

batimetri, [Fr. bathymètrie] *is.* Deniz derinliğini ölçme işi; derinlik ölçümü.

batin, [Ar. baṭın > baṭīn بطين] *(ba:ti:n, t kalın söylenir)* *{OsT}* *sf.* **1.** Büyük karınlı. **2.** İyi doldurulmuş. **3.** Gizli, uzak yer.

batir[1], [Ar. baṭīr بطير] *(bati:r, t kalın söylenir)* *{OsT}* *is.* Nalbant.

batir[2], [Ar. bātir باتر] *(bati:r)* *{OsT}* *sf.* (Kılıç için) keskin.

batir[3], [Far. bātir باتر] *(ba:tir)* *{OsT}* *is.* Turna.

batire, [Ar. bātire باتره] *(ba:tire)* *{OsT}* *is.* Keskin kılıç.

batisfer, [Yun. bathus *(derin)* + sphaira *(küre)* > Fr. bathysphère] *is. dnz.* Deniz derinliklerini incelemek için kullanılan su üstündeki bir gemiye çelik kablo ile bağlı dalma küresi.

batiskaf, [Yun. bathus *(derin)* + skaphe *(kayık)* > Fr. bathyscaphe] *is. dnz.* Deniz derinliklerini incelemek amacıyla geliştirilmiş bir çeşit insanlı balon.

batist, [Fr. batiste] *{OsT}* *is.* İnce dokunmuş kumaş; patiska.

batiş, [Ar. baṭş > baṭīş بطيش] *(bati:ş, t kalın söylenir)* *{OsT}* *sf.* Sertlikle hareket eden; şiddetle davranan.

batkak, -ğı [bat-(ı)k-ak?] *{ağız}* *is.* Çamur ve su birikintisi. [DS]

batkı, [bat-kı] *is.* Borçlarını ödeyememe durumu; batkınlık; iflas.

batkın, [bat-mak > bat-kın] *sf.* **1.** Borçlarını ödeyemez durumda olan; iflas etmiş, müflis. **2.** *{ağız}* (Ekin için) İyi gelişmemiş. [DS]

batkınlık, -ğı [bat-kı-n-lık] *is.* **1.** Borçlarını ödeyememe hâli. **2.** Bu durumu mahkeme kararı ile tespit ve ilan edilmiş tüccarın durumu; iflas.

batlak[1]**, -ğı** [bat *(yans.)* > bat-lak] *{ağız} is.* Patlamış mısır; patlak. [DS]

batlak[2]**, -ğı** [Ar. baṭṭ => bat-lak] *{ağız} is.* **1.** Büyük şarap fıçısı. **2.** Testi. [DS]

batlamak, [bat-la-mak] *{eT} gçl. f. [r]* Kolalamak. [DLT]

batlangaç, -cı [bat *(yans.)* > bat-lan-gaç] *{ağız} is.* Çocukların ağaçtan yaptığı tabanca; patlangaç. [DS]

batlangıç, -cı [bat *(yans.)* > bat-lan-gıç] *{ağız} is.* Patlangaç. [DS]

batlı, [bat-lı] *{ağız} sf.* Kısa boylu; bücür; bodur. [DS]

batma[1]**,** [bat-ma] *is.* **1.** Batmak eylemi ve durumu. **2.** Yıkılma ve çökme; yok olma; inkıraz. **3.** Bir gök cisminin ufkun altına geçmesi.

batma[2]**,** [Yun. patne] *{ağız} is.* **1.** Yemlik; ahır yemliği. **2.** Testi. [DS]

batmak, [bat-mak بتمق / باتمق] *gçsz. f. [-ar]* **1.** Bir sıvının veya yumuşak bir maddenin içine girmek; gömülmek. *{eAT} (aynı)* **2.** Dibe inmek; dibe çökmek. **3.** (Gök cisimleri için) ufuk çizgisinin altına geçmek. *{eT} (aynı)* [Gabain] [ETY] [EUTS] **4.** Zararlı çıkmak; iflas etmek. **5.** Kirlenmek; bulaşmak. **6.** Saplanmak. **7.** İncitmek; dokunmak; acıtmak; batar gibi ağrımak. *{ağız} (aynı)* [DS] **8.** Huzursuz ve tedirgin etmek. **9.** Hoşuna gitmeyecek durumla karşılaşmak; gücüne gitmek; ağır gelmek. **10.** *mecaz.* Hayal ve düşünce âleminde olmak; dalmak. **11.** *mecaz.* Çok daha kötü durumla karşılaşmak. **12.** *{eT}* Gözden kaybolmak. [DLT] **13.** (Giyecek, kap vb. için) kirlenmek; kir bulaşmak. **14.** *{ağız}* (Ürün için) çok olmak. [DS] ⊡ **bata çıka,** *Güçlükle; zorlukla; sürüklenerek.*|| **batıp bulanmak,** *Tepeden tırnağa kirlenmek, bulaşmak.*|| **batıp çıkmak,** *Suya çabucak girip çıkmak.*

batman, [*eT.* bat-mak > bat-man [Clauson]] *is.* **1.** Miktarı yer yer 2,5 kg. ile 10 kg. arasında değişen eski bir ağırlık ölçüsü birimi. **2.** *{ağız}* Bir batmanlık tahıl ekilebilen veya o kadar mahsul alınabilecek genişlikteki arazi alanı birimi; 200 m^2'lik arazi ölçüsü. **3.** [DS] *{eT}* Ölçek. [EUTS] [DLT] **4.** *{ağız}* Büyük çömlek. [DS] **5.** *{ağız}* Büyük su testisi. [DS] **6.** *sf.* Büyük; ağır. ⊡ **batman buçuk,** *{ağız} Duvar örülürken düzgün taşlar arasına konulan irili ufaklı taşlar.* [DS]|| **batman helkesi,** *{ağız} Yağ, pekmez vb. konulan üstten kulplu büyük bakır kap; bakraç.* [DS]|| **batman taşı,** *{ağız} Yağhanelerde kantardaki topun yerine kullanılan taş; kantar topu.* [DS]|| **batman terazi,** *{ağız} Bir batmandan daha ağır maddeleri tartmakta kullanılan büyük terazi.* [DS]

batmanlık, -ğı [batman-lık] *{ağız} sf.* Ağırlığı bir batman gelen. [DS]

batmul, [Sansk. pippala] *{eT} is.* Karabibere benzer bir bitki; dar-ı fülfül. [DLT]

batn, -tnı [Ar. baṭn *(içte, gizli olma)* بطن] *{OsT} is.* → batın. ⊡ **batn-ı kebir,** *{OsT} Büyük karın.*

batnen, [Ar. baṭn > baṭnen] *zf.* **1.** Karınla, içle ilgili olarak. **2.** Soydan. ⊡**batnen ba'de batnın,** *{OsT} Soydan soya; kuşaktan kuşağa; nesilden nesile.*

batni, [Ar. baṭn > baṭnī بطنى] *(batni:) {OsT} sf.* Karınla ilgili; karna ait.

batoloji, [Yun. Battos *(kekeme Kyrene kıralı)* > battologia > Fr. battologie] *is.* **1.** Aynı sözün, aynı cümlenin, aynı düşüncenin yararsız biçimde tekrarı. **2.** Konuşmada bir söz veya söz parçasının tekrarına yol açan konuşma bozukluğu; kekemelik; kekeleme.

batoma, [Yun. patoma] *{ağız} is.* Tahta taban döşemesi. [DS]

batonsale, [Fr. bâton salé] *is.* Tuzlu hamurdan yapılmış ve üzeri susamla kaplanmış ince uzun çubuk.

batos[1]**,** [Fr. batteuse] *{ağız} is.* → batöz. [DS]

batos[2]**,** [Yun. batos] *{OsT} is.* Frenk üzümü.

batöz, [Fr. batteuse] *is.* Harman dövme makinesi.

batpazarı, [Ar. bā'it *(bayat)* + pazar-ı] *{ağız} is.* Eski eşyaların alınıp satıldığı yer; bitpazarı. [DS]

batrak, [bat-(ı)r-aḳ] *{eT} is.* Ucuna ipek parçası takılan mızrak. [DLT]

batrık, [Yun. patrikios => baṭrıḳ بطرق] *{eAT} {OsT} is.* On bin erin komutanı.

batruş, [ba-t-(ı)r-uş] *{eT} sf.* **1.** Bulanık. **2.** (Çorba vb. için) koyulaşmış. [DLT]

batruşmak, [ba-t-(ı)-r-uş-mak] *{eT} işteş. f. [-ur]* Birbirini batırmak; batırışmak. [DLT]

batsat, [Ar. vaḳt sā'at] *{ağız} zf.* Ara sıra; bazen; seyrek olarak; tek tük. [DS]

batsıg, [bat-sıġ] *{eT} is.* Batı; garp. [DLT]

batsık, [bat-ı-sık / bat-sıḳ] *{eT} is.* **1.** Batış. [Gabain] [EUTS] **2.** Batı. [ETY] **3.** Gün batısı. [Tekin]

batş, [Ar. baṭş بطش] *{OsT} is.* **1.** Şiddetle tutma ve koparma; sert tutuş. **2.** Saldırgan güç; şiddet, haşinlik.

batt, [Ar. baṭṭ بط] *{OsT} is.* **1.** Kaz. **2.** Kaz şeklindeki sürahi; su kabı.

batta, [Ar. baṭṭ > baṭṭa بطه] *{OsT} is.* Kap.

battal[1]**,** [Ar. baṭālet *(avarelik, cesaret)* > baṭṭāl بطال] *(batta:l) {OsT} sf.* **1.** Cesur, kahraman. **2.** İptal edil-

miş, kullanımdan kaldırılmış. **3.** Hantal; biçimsiz. *{ağız} (aynı)* [DS] **4.** İşsiz. *{ağız} (aynı)* [DS] **5.** *is.* Dairelerde müsvedde için kullanılan bir tarafı parlak kaba kâğıt. ⊡ **battal battal,** *{ağız} 1. Biçimsizce. 2. Ağır ağır.* [DS]|| **battal boy,** *(Kâğıt için) 57x82 cm. iki kırımlı boyutu.*|| **battal çekmek,** *İptal etmek.*|| **battal çizgisi,** *Kullanılmaz veya geçersiz olduğunu belli eden çizgi.*|| **battal etmek,** *Kullanımdan kaldırmak; iptal etmek.*|| **battal hattı,** *{ağız} Çift sürerken ortaya vurulan derin saban izi.* [DS]|| **battal kâğıt,** *Çift boy kâğıt.*|| **battal olmak,** *Kullanılmaz olmak.*|| **battal torbası,** *tar. Eskiden devlet dairelerinde işlemi bitmiş ve geçerliliği kalmamış olan evrakın konulduğu, üzerine ay ve yılı yazılı torba; battaliye.*

battal², [Ar. baṭṭal بطال] *{OsT} is.* Kahraman; cesur; yiğit.

battaliye, [Ar. baṭṭal > baṭṭāliyye بطاليه] *(batta:liye) {OsT} is.* İşi bitmiş evrakların saklanmak üzere içine konulduğu torba.

battallık, -ğı [battal-lık] *{ağız} is.* Alışverişte durgunluk. [DS]

battancılar, [Ar. baṭṭāna *(çift kat etme, astarlama)* + T. -cı-lar] *(batta:ncılar) is.* Yeniçeri ocağı için gerekli olan çuhaları dövüp kaplamakla görevli esnaf veya köylü.

battaniye, [Ar. baṭṭana *(çift kat etme)* > baṭṭāniyye بطانيه] *(batta:niye) {OsT} is.* Yatağın üzerine yorgan yerine, bazen de yorganın üstüne konulan çoğunlukla yünden dokunmuş kalın örtü.

battava, [Far. bād *(yel)* + hevā *(olmayan şey)* => bedava / battava] *{ağız} sf.* Parasız; bedava. [DS]

battı, [bat-tı] *{ağız} sf.* Kısa boylu; cüce; bücür. [DS] ⊡ **battı buttu,** *Saçma sapan; gelişigüzel.*

batuk, [bat-uḳ بتوق / باتوق] *{eAT} sf.* Batmış; müflis.

batuluk, [batu-luḳ بتولق / باتولق] *{eAT}* Bataklık.

batun, [but *(bacak)* > but-un *(but ile)* > baṭūn / بطون باطون] *{eAT} zf.* Çabuk; çeviklikle.

batur, [Moğ. bağatur > batur] *{eT} sf.* Savaşlarda gücü ve gözü pekliğiyle üstün gelen; kahraman; yiğit; cesur; bahadır. [ETY]

baturgan, [bat-ur-ġan] *{eT} sf.* Saklayan (kimse) [DLT]

baturmak, [bat-ur-mak] *gçl. f. [-ur]* **1.** *{eT} {ağız}* Gizlemek; saklamak; kaybetmek. [EUTS] [Gabain] [DS] **2.** *{eT}* Bağlatmak. [DLT] **3.** *{eAT} {ağız}* Batırmak; sokmak. [DS] **4.** *{ağız}* Kirletmek; pisletmek. [DS] ⊡ **baturu baturu,** *{eAT} Batıra batıra.*

batut, [bat-ut] *{eT} sf.* Gizli; saklı. [EUTS]

batuta, [İt. battuta] *is. müz.* Ölçü.

batya, [Yun. batheia => batya باطيا / بطيه] *is.* **1.** Ağzı geniş ve yayvan kap. **2.** *{eAT}* İçine şarap konulan büyük kap. **3.** *{ağız}* Pişmiş çamurdan yapılan yayvan kap. [DS]

batyal, -li [Yun. bathus *(derin)* > Fr. bathyal] *sf.* (Deniz için) derinliği 200 m. ile 2000 m. arasında değişen.

baud, [Fr. Emile Baudot *(mühendis)* > baod] *is.* Telgraf haberleşmesinde, mors alfabesiyle bir saniyede bir aralık gönderilmesine dayanan hız birimi.

baun, [? baun] *is.* Bir tür iskambil oyunu.

ba'uz, [Ar. baʿūż بعوض] *(bau:z) is. zool.* Sivrisinek.

ba'uza, [Ar. baʿūża بعوضه] *(bau:za) is. zool.* Sivrisinek.

bav¹, [*eT.* boğ-mak > ba-ğ / bav] *{ağız} is.* **1.** Bohça. **2.** Düğüm; bağ. **3.** (Çocuk dilinde) yok. [DS]

bav², [Moğ. buu / bau] *{ağız} is.* **1.** Ahır. **2.** Ahır hayvanı. **3.** (Çocuk dilinde) korkunç hayvan. **4.** Av köpeği, doğan, şahin gibi hayvanları ava alıştırma işi. [DS]

bava, [? bava] *{ağız} sf.* Kaba. [DS]

bavagir, [bayagir / bavagir] *{eT} is.* **1.** Hayat. [EUTS] **2.** Kâinat; evren [EUTS]

bavcı, [bav-cı] *is.* Avcı hayvanları alıştıran, yetiştiren kimse.

baver, [Far. bāver باور] *(ba:ver) {OsT} is.* **1.** Tasdik; inanma. **2.** *sf.* Sağlam; pek doğru.

bavılamak, [bav-ı-la-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Sarkıntılık etmek. [DS]

bavırmak, [ba *(yans.)* > ba-gır-mak > bavır-mak] *{ağız} gçsz. f. [-ır]* Bağırmak. [DS]

bavlamak, [bav-la-mak باولامق] *{eAT} gçl. f. [-r]* Zorlamak; zorla açmak.

bavlı, [Moğ. bauli => bavlı بولى] *is.* **1.** Köpekleri ava alıştırmakta kullanılan içi doldurulmuş yapma kuş. **2.** *{eAT} sf.* Av tutmaya alışmış, alıştırılmış.

bavlımak, [bavlı-mak باولق] *gçl. f. [-r]* **1.** Köpek ve doğan gibi avcıya yardımcı hayvanları eğitmek, ava alıştırmak. **2.** *{OsT} gçsz. f.* (Tazı için) av tutmaya alışmak.

bavlıtmak, [bavlı-t-mak باولتمق] *{OsT} gçl. f. [-ur]* Köpek ve doğan gibi avcıya yardımcı hayvanları eğitmek; ava alıştırmak.

bavlumuş, [bav-lu-muş] *{ağız} sf.* (Kişi için) kurnaz; usta; aldanmaz. [DS]

bavnumak, [bavlı-mak > bavnı-mak?] *{ağız} dönşl. f. [-r]* **1.** Başkasından görerek yapmak; taklit etmek. **2.** (Tazı için) ava alışmak. [DS]

bavrık, -ğı [bav-(ı)r-ı-k] *{ağız} sf.* **1.** (Bitki için) verimsiz toprakta yetişmiş ve bakımsızlıktan bodur kalmış. **2.** Zayıf; çelimsiz; cılız. [DS]

bavrımak, [bav > bav-(ı)r-ı-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* Bir işte, daha çok hile ve fesat taraflarında pişmek; ustalaşmak; kurnazlaşmak. [DS]

bavşın, [bav-(ı)ş-ın ?] *{eT} is.* Varis; mirasçı. [EUTS]

bavul, [İt. / Fr. baule] *is.* Genellikle yolculukta eşya koymaya yarayan büyük çanta; büyük valiz. ⊡ **bavul ticareti,** *Gezi için gidilen ülkeye bavul içinde ticaret eşyası götürüp satmak ve o ülkeden alınan ticaret eşyasının tekrar bavullar ile gümrüksüz veya çok az vergi ile ithali şeklindeki dış ticaret.*|| **bavul turizmi,** *Sadece alış veriş yapmak için yapılan gezi.*

bavullamak, [bavul-la-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(u)-yor]* Abartarak övmek; abartılı salık vermek. [DS]

bavur[1], [bağ-ır > bav-ur] *{ağız} is.* Karaciğer. [DS]

bavur[2], [Yun. paguros] *{ağız} is.* Bir tür yengeç; pavurya. [DS]

bavurçi, [Moğ. ba'urçi] *{eAT} is.* Aşçıbaşı.

bavurya, [Yun. pagurya] *is.* Bir tür yengeç; pavurya.

bay[1], [bay *(yans.)*] *is.* Acıyla yanmayı ya da yalnız yanmayı anlatan kök. [Zülfikar] *bay-ır bay-ır.*

bay[2], [*eT.* bāy باى] *(ba:y) sf.* **1.** *{eT} {eAT} {ağız}* Zengin; varlıklı; ağa. [EUTS] [İKPÖy.] [ETY] [DLT] [Gabain] [Tekin] [DS] **2.** *{eAT}* Ulu; kibar; soylu. **3.** *{eAT}* Temiz. **4.** *{eAT}* Bir şeye ihtiyaç duymayan; müstağni. **5.** (Şamanizmde bazı kutsal varlıkların sıfatı olarak) kutlu. **6.** *{ağız}* Geniş. [DS] **7.** Bey ve efendi anlamında erkeklere verilen bir unvan, [TBMM Zabıt C. XXIV, 1934, s. 52] *(1935).* **8.** *ünl.* Adı bilinmeyen erkeklerden bahsederken veya onlara hitap ederken kullanılan bir seslenme sözü. ⊡ **bay kılmak,** *{eT} {eAT} Zengin etmek; zenginleştirmek.*|| **bay kişi,** *{eAT} Zengin adam.*|| **bāy ü gedā,** *{OsT} Zengin ve yoksul; herkes.*

baya, [bayā] *(baya:) zf.* **1.** *{eT} {eAT}* Evvelce; önceden; demin; az önce. [DLT] [Gabain] [EUTS] **2.** *{ağız}* (Zaman ve yol, boy vb. uzunluk için) epeyce; hayli; oldukça. [DS] **3.** *{ağız}* Gerçekten; hakikaten; ciddî olarak. [DS] **4.** Muhakkak; mutlaka. **5.** Hemen hemen. **6.** İnadına. **7.** Bayağı.

bayadan, [baya-dan / bayağ-dan] *(baya:'dan) {ağız} zf.* **1.** Çoktandır. **2.** Çok önceleri; eskiden. **3.** Şimdiye kadar. [DS]

bayagı, [bayā *(geçen)* + ok *(pekiştirme edatı, zaman, hâl)* > bayak > bayakı > bayāġı بياغى] *{eAT} sf.* **1.** Önceki; eskisi; eski; evvelki; deminki. **2.** *zf.* Eskisi gibi.

bayagıca, [bayā-ġī-ca بياغيجه] *{eAT} zf.* Alelade.

bayagılayın, [bayāġı-layın بياغلين] *{eAT} zf.* Eskisi gibi.

bayagir, [? bayagir / bavagir] *{eT} is.* → bavagir.

bayagut, [bay-a-gut] *{eT} is.* **1.** Zengin tüccar; zengin kimse. [Üç İtigsizler] [Gabain] **2.** *sf.* Varlıklı; zengin. [EUTS]

bayağdan, [bayağı-dan / bayağ-dan] *{ağız} zf.* **1.** Çoktandır. **2.** Çok önceleri; eskiden. **3.** Demin; az önce. [DS]

bayağı[1], [bayā *(geçen)* + ok *(pekiştirme edatı, zaman, hâl)* > bayak / bayakı / bayağ / bayağı *(önceki gibi)*] *sf.* **1.** Hiçbir özelliği olmayan; basit; sıradan; adi; alelâde. **2.** Düşük nitelikli; kibar değil. **3.** Aşağılık; pespaye; soysuz. **4.** *zf.* Kötü bir şekilde. **5.** *{ağız} is.* Yorgancılıkta bir dikiş usulü. [DS] ⊡ **bayağı kaçmak,** *(Söz, davranış, giyim için) yakışmamak, uygun düşmemek, kaba düşmek, ayıp sayılmak.*|| **bayağı kesir,** *mat. Payı ve paydası tam sayı olan kesir.*

bayağı[2], [bayā *(geçen)* + ok *(pekiştirme edatı, zaman, hâl)* > bayak / bayakı / bayağ / bayağı *(önceki gibi)*] *(ba'yağı) zf.* **1.** Hemen hemen; oldukça; çok; âdeta; iyice. **2.** Pekâlâ; çok iyi.

bayağıca, [bayağı-ca] *(bayağı'ca) {eAT} zf.* Oldukça bayağı; alelâde.

bayağılaşma, [bayağı-la-ş-ma] *is.* **1.** Bayağı duruma gelme; bayağı bir hâl alma. **2.** Bayağılaşmak işi; adileşme; alçalma; pespayeleşme; basitleşme.

bayağılaşmak, [bayağı-la-ş-mak] *dönşl. f. [-ır]* **1.** Bayağı bir durum kazanmak. **2.** Bayağı bir duruma girmek; alçalmak, pespayeleşmek. **3.** Bir takım değerleri hiçe sayarak kendini alçaltıcı, küçük düşürücü ve onur kırıcı davranışlar sergilemek; adileşmek; basitleşmek.

bayağılaştırma, [bayağı-la-ş-tır-ma] *is.* Bayağılaştırmak işi; âdileştirme, alçaltma, pespayeleştirme, basitleştirme.

bayağılaştırmak, [bayağı-la-ş-tır-mak] *gçl. f. [-ır]* Bayağılaşmasına yol açmak; âdileştirme; alçaltmak; pespayeleştirmek; basitleştirmek.

bayağılayın, [bayağı-layın] *{eAT} zf.* Eskisi gibi.

bayağılık, -ğı [bayağı-lık] *is.* **1.** Bayağı olma hâli; adilik, basitlik. **2.** Bayağı birinden beklenebilecek davranış; alçaklık, aşağılık, soysuzluk.

bayağınlayın, [bayağı-n-layın] *{eAT} zf.* → bayağılayın.

bayak, [*eT.* baya *(demin)* + ok *(pekiştirme edatı, zaman, hâl)* > bayāk بيق / باياق] *(baya:k) zf.* **1.** *{eAT} {ağız}* Demin; az önce; geçmiş olan. [DS] **2.** Yukarıda geçen. **3.** *{eT}* Deminki. [EUTS] **4.** Geçen zaman. **5.** *{ağız}* Eski. [DS] **6.** *{ağız}* Bayat; taze olmayan. [DS]

bayakı, [bayāk > bayāk-ı] *(baya:kı) {eT} zf.* Demin, az önce.

bayakın, [bayāk / bayākı > bayākı-n] *(baya:kın) {eT} zf.* Demin, az önce.

bayakleyin, [bayāk-leyin] *{ağız} zf.* Demin; az önce. [DS]

bayaktan, [bayāk > bayāk-tan] *{ağız} zf.* Biraz önce; demin. [DS]

bayakur, [baya-ķur] *{eT} sf.* Varlıklı; zengin. [EUTS]

bayam, [Far. bādām=>badam/ bayam بيام] *is.* **1.** *{eAT} {ağız}* Badem. [DS] **2.** *{ağız}* Çağla. [DS]

bayamak, [bay-a-mak / bay-u-mak] *{eT} gçsz. f. [-r]* Müreffeh olmak; zenginleşmek. [Gabain]

bayan, [Sansk. punya > muyan / bayın / Moğ. bayan *(zengin)*] *is.* **1.** Hanım ve hanımefendi anlamında unvan, *(1934)*. **2.** Kadınlara seslenme sözü.

bayandur, [bayan-dur] *{ağız} sf.* İyilik yapmayı seven. [DS]

bayar, [? bayar] *{ağız} is.* Ekilmemiş toprak. [DS]

Bayat, [Oğuz. bayā > bayā-t بيات] *(baya:t) {eT} sf.* **1.** Sonsuz geçmişten beri var olan; kadim. **2.** (Tanrının "ezelî" sıfatı için) Kadim. [Yüknekî] **3.** *is.* Ulu Tanrı. [DLT] **4.** Oğuzların hâkim boylarından Kayı'dan sonra gelen ve Bozok koluna mensup bir Türk boyu. **5.** Tahtacı.

bayat[1], [Oğuz. bay > bay-at] *(baya:t) sf.* **1.** *{ağız}* Devletli. [DS] **2.** Varlıklı, zengin, bol nimetli.

bayat[2], [Ar. bā'it *(kuru ekmek)* / Far. beyāt / *eT* bayā > baya-t] *sf.* **1.** Eski. **2.** Tazeliği kaybolmuş. **3.** *mecaz.* Zamanı geçmiş, güncelliğini kaybetmiş olan. **4.** Bıktıracak kadar çok söz edilmiş olan. **5.** *{ağız}* İki ayrı cins güvercinin birleşmesinden meydana gelen melez yavru. [DS] ⊡ **bayat pazarı,** *Bit pazarı.*

bayatı, [Bayatī *(Bayatlarla ilgili)* > bayatı] *is.* **1.** Azerî edebiyatında yedili hece ölçüsü ile söylenmiş, birinci, ikinci ve dördüncü mısraları kafiyeli ve tek dörtlükten ibaret anonim nazım türü; mani. **2.** *{ağız}* Bayatî makamında okunan şarkı. [DS] **3.** *{ağız}* Ağıt. [DS]

bayatımsı, [bayat-ımsı] *{ağız} sf.* Bayatlamaya yüz tutmuş. [DS]

bayati, [Bayat *(bir Türk boyu)* > Ar. -ī بياتى] *(baya:ti:) is.* **1.** Bayatlara ait, bayatlarla ilgili. **2.** *müz.* Türk müziğinde uşşak dörtlüsüne buselik beşlisi katılmak suretiyle meydana getirilmiş bir makam.

bayatiaraban, [Ar. bayatī + ʿarabān بياتى عربان] *(baya:ti:araba:n) {OsT} is.* **1.** Bayatlara ait Arap usulü. **2.** *müz.* Türk müziğinde Araban ve Bayati makamlarının birleştirilmesi ile meydana gelmiş bir birleşik makam.

bayatibuselik, -ği [bayātī + būse-līk بياتى بوسليك] *(baya:ti:bu:selik) {OsT} is.* **1.** Bayatlara ait buselik usulü. **2.** *müz.* Türk müziğinde Zekâi Dede'nin bulduğu Bayati makamının buselik beşlisi veya dörtlüsü ile sona eren bir birleşik makam.

bayatikürdi, [bayātī + kürdī بياتى كردى] *(baya:ti:kürdi:) {OsT} is.* **1.** Bayatlara ait Kürt usulü. **2.** *müz.* Türk müziğinde Bayati makamının Kürdi dörtlüsü ile sona eren bir birleşik makam.

bayatlama, [bayat-la-ma] *is.* Bayatlamak işi.

bayatlamak, [bayat-la-mak] *gçsz. f. [-r] [-l(ı)-yor]* **1.** (Yiyecekler) zaman geçmekle tazeliğini kaybetmek, kurumak, bozulmak. **2.** (Olaylar, düşünceler vb.) güncelliğini ve önemini kaybetmek; geçerliliğini yitirmek. **3.** *mecaz.* Eskimek.

bayatlatma, [bayat-la-t-ma] *is.* Bayatlatmak işi.

bayatlatmak, [bayat-la-t-mak] *gçl. f. [-ır]* **1.** Taze iken tüketmeyip bekleterek bayat duruma getirmek. **2.** Bayatlamasına yol açmak. **3.** Bozulma başlangıcına kadar bekletmek.

bayatlık, -ğı [bayat-lık] *is.* **1.** Bayat olma durumu. **2.** Bayat olan şeyin niteliği.

bayatsı, [bayat-sı] *{ağız}sf.* Bayatlamaya yüz tutmuş; bayatımsı. [DS]

bayatsımak, [bayat-sı-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r]* Bayatlamaya yüz tutmak; bayatlar gibi olmak. [DS]

bayatsıtmak, [bayat-sı-t-mak] *{ağız} gçl. f. [-ır]* Bayatlamasına neden olmak; bayatlatmak. [DS]

baybayuk, [bay+bay-uķ] *{eT} is.* Kelebek kuşu. [DLT]

baybice, [bay *(zengin)* + Far. beçe *(çocuk)* > Çağ. bay beçe] *{ağız} is.* Büyük adamların eşlerine verilen unvan. [DS]

baybunuç, [Ar. bābūnec] *{ağız} is.* Papatya. [DS]

bayça, [bāy-ça بايچه] *{eAT} sf.* Zengin.

baydabalası, [badiye+bala-s-ı] *{ağız} is.* Yoğurt yapmakta kullanılan iki kg'lık bakır tas. [DS]

baydak, -ğı [Far. payedāk => baydak / boydak / poydak] *{ağız} zf.* **1.** Yayan. **2.** *is.* Yaya; piyade. **3.** Satrançta piyade adlı taş. [DS]

baydalak, -ğı [bayda(k)-lak ?] *(ağız) sf.* (Kadın için) açık saçık gezen.

baydalan, [*eT.* bayā-da-leyin / bay-dan] *{ağız} zf.* **1.** Başka zaman. **2.** Her zaman. **3.** Önceden. [DS]

baydang, [bay-dañ] *(baydañ) {ağız} sf.* Şımarık; yüzsüz. [DS]

baydanlanmak, [baydañ-la-n-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* Şımarmak. [DS]

baydara, [bay(ı)-d-ar-a / baydara] *is.* **1.** Eski Türklerde (İskit) ölünün kendisi ile birlikte kesilerek gömülen atları için yapılan heykeller; balbal; tabık. **2.** Kurban edilen hayvanın derisi, başı ve kuyruğu ile bir sırığa gerilmiş hâli.

baydıl, [bay-(ı)dıl] *{ağız} sf.* Eğri; yamuk. [DS] ⊡ **baydıl buydul,** *Eğri büğrü.*

baydır, [bay-(ı)d-ır / bay-(ı)d-ur] *{ağız} sf.* Güçlü; kuvvetli. [DS]

baydırmak, [bay-mak > bay-dır-mak] *gçl. f [-ır]* **1.** Bayıltmak. **2.** Bir kimsenin, birisi tarafından bayıltılmasını sağlamak.

bayeste, [Far. bāyeste بايسته] *(ba:yeste) {OsT} sf.* Gerekli; lüzumlu.

bayezit, [Ar. abā *(baba)* + yezīd بايزيد] *{eAT} is.* Yezidin babası.

baygân, [Far. bāy-gān بايگان] *(ba:ygâ:n)* *{OsT}* *is.* Bekçi; koruyucu.

baygaz, [*eT.* bayık > bay(ı)ġ-az] *{ağız}* *is.* **1.** Yanlış. **2.** *zf.* Aksine. [DS]

baygı, [bay-gı] *{ağız}* *sf.* Budala; şaşkın; sersem. [DS]

baygın, [bay-gın] *sf.* **1.** Kendisini kaybetmiş durumda. **2.** Bayılmış. **3.** Birine gönül vermiş, bağlanmış; âşık. **4.** *{ağız}* Yorgun. [DS] **5.** *zf.* Bayılmış hâlde; baygın olarak veya bayılacak durumda. **6.** *{ağız}* *is.* Hah ve kilim desenlerindeki renk uyumsuzluğu. [DS] ⊡ **baygın baygın,** *Süzülerek, süzgün süzgün.*|| **baygın baygın bakmak,** *Beğendiğini belli edecek şekilde süzgün gözlerle bakmak.*|| **baygın düşmek,** *Çok yorulmak; yorgunluktan bayılır gibi olmak.*|| **baygın koku,** *İnsanı kendinden geçirecek kadar güzel fakat ağır koku.*

baygınlaşma, [baygın-la-ş-ma] *is.* Baygınlaşmak hâli; baygın duruma gelme.

baygınlaşmak, [baygın-la-ş-mak] *dönşl. f.* *[-ır]* Baygın hale gelmek; baygın bir durum kazanmak; süzülmek.

baygınlık, -ğı [baygın-lık] *is.* **1.** Baygın olma durumu; kendinden geçme hâli. **2.** Solunum ve dolaşım devam etmekle birlikte bilincin yitmesiyle vücudun kımıldamaması biçiminde kendinden geçme durumunun birinci derecesi. **3.** Dermansızlık; mecalsizlik. ⊡ **baygınlık geçirmek,** *Bilinci işlememek; bayılmak.*|| **baygınlıklar geçirmek,** *Çok fenalaşmak.*|| **baygınlıklar gelmek,** *Çok sıkılmak.*

baygıntı, [bay-gın-tı] *is.* Baygınlık. ⊡ **baygıntı gelmek,** *Fenalık gelmek.*

bayıcı, [bay-mak > bay-ıcı] *{ağız}* *sf.* **1.** Uyutucu. **2.** Kandırıcı. [DS]

bayık[1], [*eT.* bāy-ıḳ بايق] *sf.* **1.** *{eT}* (Söz için) doğru; gerçek. [DLT] **2.** *{eAT}* Açık; belli; aşikâr. **3.** *{eAT}* *{ağız}* Gerçek; kuşkusuz; kesinlikle; şüphesiz. [DS] **4.** *is.* Doğru söz. ⊡ **bayık bolmak,** *{eAT}* *Çabalamak; gayret sarfetmek; çabalamak.*

bayık[2], **-ğı** [bay-mak > bay-ık] *{ağız}* *sf.* Tuzu az yemek. [DS]

bayık[3],**-ğı** [bay-ık] *{ağız}* *sf.* Şımarık; arsız. [DS]

bayık[4], **-ğı** [bay-mak > bay-ık] *{ağız}* *sf.* Bayılmış olan; bayılmış halde bulunan; baygın. [DS] ⊡ **bayık bayık baymak,** *{ağız}* *Bütünüyle baymak; tamamen bayıltmak.* [DS]

bayıldan, [bay-ıl-dan] *{ağız}* *is.* **1.** Karnıyarık. **2.** İmambayıldı. [DS]

bayıldı, [bay-ıl-dı] *{ağız}* *is.* Karnıyarık. [DS]

bayılma, [bay-ıl-ma] *is.* **1.** Baygın duruma gelme. **2.** Kendinden geçme. **3.** *mecaz.* Çok sevme; beğenme. **4.** Kayıtlı bir sesin okunması sırasında okuma aygıtında oluşan arıza dolayısı ile hız düşmesinin kulakta oluşturduğu hoşnutsuzluk. **5.** *{ağız}* Sara hastalığı. [DS]

bayılmak, [bay-mak > bay-ıl-mak بايلمق] *gçsz. f.* *[-ır]* **1.** *{eAT}* Telaşa düşmek; endişe etmek; üzülmek. **2.** Solunum ve dolaşım sürdüğü halde kendinden geçmek; bilincini kaybetmek. **3.** Duygu ve hareket imkânını geçici olarak bir süre yitirmek. **4.** *mecaz.* Aşırı derecede hoşlanmak, beğenmek; hayran olmak. **5.** (Çiçek ve sebze için) susuzluk veya sıcaktan tepeleri buruşup eğilmek. **6.** *argo.* Para vermek; ödemek. **7.** *dnz.* (Gemi için) herhangi bir sebeple yan yatmak. ⊡ **bayıla bayıla,** *Seve seve, isteyerek.*

bayıltıcı, [bayıl-tı-cı] *sf.* **1.** Bayıltan. **2.** Bayıltacak gibi etkide bulunan.

bayıltma, [bayıl-t-ma] *is.* Bayıltmak eylemi.

bayıltmak, [bayıl-mak > bayıl-t-mak] *gçl. f.* *[-ır]* **1.** Birisinin bayılmasına sebep olmak. **2.** Bayılmasını sağlamak; baygın hale getirmek.

bayım, [bay-ım] *{ağız}* *is.* Bayılmak eylemi; bayılma; baygınlık süreci. [DS] ⊡ **bayım bayım bayılmak,** *1. Sık sık bayılmak. 2. Çok arzu etmek.*

bayımak[1], [*eT.* bāy *(zengin)*> bāy-ī-mak بايمق / بايق] *{eT}* *{eAT}* *{ağız}* *gçsz. f.* *[-ır]* **1.** Zengin olmak; varlıklanmak. **2.** Serpilip gelişmek; büyümek. [DS]

bayımak[2], [*eT.* bağ-mak / bāy-mak *(sarmak, bağlamak)* > bay-mak / bay-ımak] *{ağız}* *gçl. f.* *[-r]* Büyü ile gözünü bağlamak; büyülemek. [DS]

bayın[1], [bay-ın] *{eT}* *sf.* Koyu kırmızı; gelincik çiçeği renginde olan. [DLT]

bayın[2], [bay-ın] *sf.* Şımarık; terbiyesiz; arsız.

bayındır, [Far. pāyan-dār [Tietze] ? / bayın-dır] *sf.* **1.** İmar edilmiş, bakılmış; bakımlı; işlenmiş **2.** Güzel ve yaşanabilir durumda olan; mamur; abadan, *(1934).* **3.** *{ağız}* İyiliği seven. [DS] **4.** *öz. is.* Yirmi dört Oğuz boyundan Üçokların sol koluna mensup bir Türk boyu.

bayındırlaşma, [bayındır-la-ş-ma] *is.* Bayındırlaşmak işi.

bayındırlaşmak, [bayındır-la-ş-mak] *dönşl. f.* *[-ır]* Gelişip güzelleşmek, imar edilmek.

bayındırlaştırma, [bayındır-la-ş-tır-ma] *is.* Bayındırlaştırmak işi.

bayındırlaştırmak, [bayındır-la-ş-tır-mak] *gçl. f.* *[-ır]* Bir yeri bayındır duruma getirmek; imar etmek.

bayındırlık, -ğı [bayındır-lık] *is.* **1.** Bayındır olma durumu; ümran. **2.** Bayındır hale getirme işi; imar; nafia. ⊡ **Bayındırlık Bakanlığı,** *Demiryolu, karayolu, liman, havaalanı, baraj ve sulama işlerini yürütmekle görevli devlet kuruluşu; Nafia Nezareti, Nafia Vekâleti.*

bayındırmak, [bayındır-mak] *gçl. f.* *[-ır]* Bayındır hâle getirmek; imar etmek; mamur hâle getirmek.

bayınık, -ğı [bay-ın-ık] *{ağız}* *sf.* (Göz için) baygın bakışlı; süzgün. [DS]

bayınlanmak, [bay-ın-la-n-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* **1.** Şımarıklık etmek; yüzsüzlük etmek; nazlanmak. **2.** Çok söylemek. [DS]

bayınlık, -ğı [bay-ın-lık] *{ağız} is.* Şımarıklık. [DS]

bayınmak[1], [bay-ıl-mak / bay-ın-mak] *{ağız} dönşl. f.* **1.** Bayılmak. **2.** Uyumak. **3.** Kendini bir şeye vermek; dalmak. **4.** (Hasta için) kendinden geçmek. **5.** Tahammül etmek. **6.** *gçl. f. argo.* Vermek; ödemek; bayılmak. [DS]

bayınmak[2], [bay-(ı)n-ı-mak / bay-ın-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* **1.** Gelişmek, güzelleşmek. **2.** Serpilip büyümek; gürbüzleşmek. [DS]

bayır[1], [bay-ır *(yans.)*] *is.* Yanma, acıma anlatan yansımalı gövde. ⊡ **bayır bayır,** *{ağız} Biber gibi acı acı yanarak.* [DS]

bayır[2], [Ar. bāir ? > bayır] *is.* **1.** Küçük yokuş; küçük yamaç. **2.** Yüksekliği fazla olmayan tepe ve yamaç. **3.** *{ağız}* Kıraç tarla; kır. [DS] **4.** *{ağız}* Asma yetiştirmeye uygun toprak. [DS] **5.** *{ağız}* Otlak. [DS] ⊡ **bayıra sarmak,** *{ağız} 1. Bayıra çıkmaya başlamak; bayıra çıkmak. 2. (İş için) zorluğa uğramak; sarpa sarmak.* [DS]|| **bayır aşağı,** *Yamaçta tepeden aşağı doğru; iniş.*|| **bayır kuşu,** *zool. Sinek kapangillerden ağaçlara yuva yapan, meyve ve sineklerle beslenen, ötücü ve iri bir kuş; çalı bülbülü, (Sylvia hortensis).*|| **bayır taşı,** *{ağız} Kat kat olan ve kolay kırılan bir tür taş.* [DS]|| **bayır turpu,** *1. bot. Turpgillerden kökleri sofralarda çeşni, çiçekleri ve yaprakları halk hekimliğinde idrar artırıcı olarak kullanılan bütün ılıman bölgelerde köklerini bıçakla parçalara ayırarak toprağa gömmek suretiyle yetiştirilen otsu bitki; eşek turpu; yaban turpu; kara turp, (Armoracia lapathifolia). 2. mecaz. Kaba ve saygısız erkek.*|| **bayır yukarı,** *Yamaçta yukarı tepeye doğru; yokuş.*

bayırcık, [bayır-cık] *is.* Küçük tepe.

bayırcın, [bayır-cın] *{ağız} is. zool.* Bir tür tarla kuşu; bayır kuşu.

bayırdamak, [bay-ır-da-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-d(ı)-yor]* Yanar gibi acımak. [DS]

Bayırku, [bay-ır-ḳu] *{eT} öz. is.* Bir Oğuz boyu. [Gabain]

bayırlaşma, [bayır-la-ş-ma] *is.* Bayırlaşmak işi.

bayırlaşmak, [bayır-la-ş-mak] *gçsz. f. [-ır]* **1.** (Yol ve yüzey şekli için) git gide dikleşmek, yokuş olmak. **2.** (Arazi için) aşınma sonucu bayır hâle gelmek.

bayırtı, [bay-ır-tı] *{ağız} is.* Yanma acısı. [DS]

bayıtmak, [bay-ı-t-mak بايتمق] *{eAT} gçl. f. [-ur]* Birinin zengin olmasını sağlamak; zengin etmek.

bayıvermek, [bay-mak + ver-mek] *gçsz. f. [-ir]* Razı olmak; kabul etmek.

bayız, [Ar. bāyıẓ بايض] *(ba:yı:z) {OsT} sf.* Yumurtlayan; yumurtlayıcı.

bayi', -yi'ı [Ar. beyᶜ *(satma)* > bāyiᶜ بايع] *(ba:yi) {OsT} is.* → bayi.

bayi, -yii [Ar. beyᶜ *(satma)* > bāyiᶜ بايع] *(ba:yi) sf.* **1.** Satıcı; satan. **2.** *is.* Bazı ihtiyaç maddelerini üretici firmanın adına izin belgesi alarak sürekli satan kimse ve bu kişinin iş yeri. **3.** Gazete, sigara, alkollü içki gibi şeylerin satıldığı küçük dükkân.

bayiiye, [Ar. bayiᶜiyye بايعيه] *(ba:yii:ye) {OsT} is.* Eskiden, gümrük vergisi dışında pazar yerine gönderilen mallardan alınan bir vergi.

bayik, [Ar. bāyiᶜ] *{ağız} is.* → bayi. [DS]

bayilik, -ği [bayi-lik] *(ba:yilik) is.* **1.** Herhangi bir malın sürekli satıcılığı. **2.** Bir yerde bir firmanın mallarını satma ve dağıtma işi. **3.** Bayilik işinin yapıldığı bina.

bayin, [Ar. beyn *(ara)* > bāyin باين] *(ba:yin) {OsT} sf.* Ayıran; ayırıcı; aralayan.

bayir, [Ar. ber *(kazmak)* > bāyir / bāyire باير / بايره] *(ba:yir) {OsT} is.* Sürülmemiş, sert toprak.

bayist, [Far. bāyist بايست] *(ba:yist) {OsT} is.* Vacip. ⊡ **bayist olmak,** *{ağız} Sebep olmak; illet olmak.* [DS]

bayiste, [Far. bāyiste بايسته] *(ba:yiste) {OsT} is.* Gerekli; zaruri; lüzumlu. ⊡ **bāyiste-i hestî,** *{OsT} Cenab-ı Hak.*

baykar, [Ar. bayḳar بيقر] *is.* Dokumacı; bez ve kumaş dokuyan kimse; çulha.

baykara, [Ar. bayḳara بيقره] *{OsT} is.* **1.** Helak olma; mahvolma. **2.** Böbürlene böbürlene, salına salına yürüme. **3.** Malı çok olma. **4.** *{ağız} sf.* Soytarı; maskara. [DS]

baykı, [bay-kı] *{ağız} is.* Kırlarda dolaşan ve insana yarı alışık olan hayvan. [DS]

baykımak, [bay-kı-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r]* Kaçmaya hazırlanmak. [DS]

baykır, [bal-kı-r / bay-kı-r] *{ağız} is.* Ay ışığı. [DS]

baykuş, [bay-kuş] *is.* **1.** *zool.* Geceleri kemirgenleri avlayarak tarıma büyük ölçüde yararlı, kulak yerine tepesinde iki sorgucu bulunan bir gece yırtıcı kuşu; kukumav, *(Asio otus)* **2.** *mecaz.* Uğursuz; sersem; aptal. **3.** *argo.* Polis. ⊡ **baykuş bacağı,** *{ağız} Hafif bulutlu hava; yağmur yağması muhtemel hava.* [DS]|| **baykuş gibi,** *Uğursuzluk getirdiği sanılan kişilere söylenen söz.*

baykuşgiller, [bay+kuş-gil-ler] *is. zool.* Çeşitli büyüklükte kukumav, puhu gibi gece yırtıcı kuşlarını içine alan familya.

baylan, [? baylan] *{ağız} sf.* **1.** Şımarık; çok yüz bulmuş. **2.** Nazlı; işveli. **3.** Densiz; yaramaz; şirret. **4.** Sebatsız. **5.** Tembel; işsiz güçsüz. [DS]

baylanlık, -ğı [baylan-lık] *is.* Naz; işve; şımarıklık.

baylanmak, [bay-la-n-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* **1.** Nazlanmak. **2.** Şımarmak. **3.** Keyiflenmek; zevklenmek. [DS]

baylık, -ğı [bay-lık بايلق] *{eT} {eAT} is.* **1.** Zenginlik. **2.** *{ağız}* Mutluluk; huzur; ferah. [DS] **3.** *{ağız}* Erkeklik. [DS]

baymak[1], [bay-mak] *gçl. f. [-ar]* **1.** Bayıltmak; *{ağız} (aynı).* [DS] **2.** Midede ezinti yapmak. **3.** *{ağız}* (Yiyecek için) mideye bulantı vererek halsiz bırakmak. [DS] **4.** (Özü için) acımak; çok acımak. **5.** (Olumsuz biçimde) kıyamamak; acısına dayanamamak. **6.** *{ağız}* Bir acıya tahammül göstermek; katlanmak; dayanmak; özü götürmek; bakabilmek. [DS] **7.** *{ağız}* Can sıkmak; bıktırmak; üzmek; canından bezdirmek. [DS] **8.** *{ağız}* (Eşya için) eskiyerek biçimi bozulmak. [DS]

baymak[2], [*eT.* bāğ-mak *(sarmak, bağlamak)* > bāy-mak] *gçl. f. [-ar]* **1.** *{eT}* Kelepçelemek; bağlamak; bent etmek; ipe vurmak. [EUTS] [ETY] **2.** Aldatmak; kaşla göz arasında yapıvermek.

baymak[3], [bāy > bay-mak بايق] *{eAT} gçsz. f. [-ar]* **1.** Kanmak; inanmak; kanaat getirmek; tatmin olmak; *{ağız} (aynı).* [DS] **2.** *{ağız}* Gelişmek, gürbüzleşmek; neşv ü nema bulmak. [DS] **3.** *{ağız}* (Hayvan tırnağı için) uzamak. [DS] **4.** *{ağız}* Kurtulmak. [DS]

baymal, [Far. pāy-māl *(ayak altında)* ?] *{ağız} sf.* (Kişi için) yürürken ayak uçlarını içeri doğru basan. [DS]

baymaşık, -ğı [bay(ı)m-aş-ık] *{ağız} sf.* Gevşek; uyuşuk; ağır. [DS]

baynak, [bañ-aḳ / bayn-ak / may-āk] *{eT} is.* Pislik; gübre. [DLT]

baynamak, [ban-la-mak *(ötmek)* > baynamak ?] *gçsz. f. [-r]* (Horoz) ötmek.

baynımak, [bay-ın-a-mak > baynı-mak] *dönşl. f. [-r]* **1.** Hayatta iken iyilik görmek. **2.** Zengin olmak. **3.** Muradına erişmek; mutluluğa ulaşmak; arzularına kavuşmak. **4.** *{ağız}* Çelimsizlikten kurtulup gelişmek, büyümek; kendini toplamak. [DS]

paypas, [İng. bypass] *is.* Yan geçiş; yan bağlantı.

bayra, [Yun. baréa] *{ağız} is.* **1.** Büyük çekiç; demirci çekici; varyoz. **2.** Araba tekerleğinin ortasına geçirilen içi delik demir; kovan. [DS]

bayrak, -ğı [*eT.* bat-ır-mak > bat-rak *(mızrak)* > baḏ-rak / Soğd. baḏ-rak ? > bayrak بيراق] *is.* **1.** Bir milletin kendine sembol olarak seçtiği işaret ve renklerden meydana gelmiş, bir gönderin ucuna takılı, toplumun birleşme sembolü olarak kullanılan, manevi değeri yüksek kumaş parçası; sancak. *{eAT} (aynı)* [DLT] **2.** Bir askerî birliğin, bir kuruluşun renklerini, alametlerini taşıyan ve bayrak gibi kullanılan sembolü. **3.** *mecaz.* Önder. **4.** Benzerlerini temsil edebilecek nitelikte olan; sembol. **5.** Eskiden bugünkü tabur karşılığı olan askerî birlik. **6.** Baklagillerin çiçeğinde en üstte bayrak gibi dik duran taç yaprak. **7.** Bağ budarken omcaların en üstünde bırakılan dört ila on gözlü çubuk. **8.** *{ağız}* Uçurtma. [DS] **9.** *{ağız}* Tahıl biçilirken arada biçilmeyerek kalan buğdaylar. [DS] **10.** *{ağız} folk.* Köy düğünlerinde, düğün evini gösteren değişik renk ve biçimlerdeki kumaş parçası. [DS] ⊡ **bayrağı indirmek,** *Bayrağı çekili olduğu direk veya gönderden almak.*|| **bayrağı yarıya indirmek,** *Millî yas ilan edilen günlerde bayrağı direğin yarısına kadar inmiş olarak çekili bırakmak.*|| **bayrak açmak,** *1. Gönüllü asker toplamaya çalışmak. 2. Önderlik etmek. 3. Ayaklanmak, isyan etmek. 4. {ağız} Yüz bulup şımarmak.* [DS]*5. İş sahibi olmak.*|| **bayrak askeri,** *Eskiden halktan toplanmış gönüllü askerlere verilen ad.*|| **bayrak asmak** (çekmek), *1. Bayrağı direğine veya göndere takarak yükseltmek. 2. Egemenliğini ilan etmek.*|| **bayrak çeken,** *{ağız} Bir topluluğun içine fesat karıştıran; kavgayı kızıştıran.* [DS]|| **bayrak dikmek,** *1. Ucunda bayrak asılı olan gönderi veya mızrağı yere saplamak. 2. {ağız} Bütün ekinleri biçip bitirme sırasında tarla sahibinden bahşiş almak için bir tutam ekin bırakmak.* [DS]|| **bayrak direği,** *Bayrak çekilmesi gereken bina ve kurumlarda bayrağın çekildiği uzun gönder.*|| **bayrak donanması,** *Bayramlarda gemilerin büyük bayraklarla süslenmesi.*|| **bayrak ekmeği,** *{ağız} folk. Düğünün ilk günü yenen yemek.* [DS]|| **bayrak gibi,** *1. Uzaktan kendini belli edecek şekilde. 2. Güneşte yanmaktan dolayı yüzünün ve derisinin rengi kızarmış olan. 3. Parlak kırmızı.*|| **bayrak göstermek,** *1. Gemilerin karşılaşmalarında milliyetleri belirtmek için bayrak çekmek. 2. İşaret bayrakları göstererek Mors alfabesi ile haberleşmek.*|| **bayrakları açmak,** *1. Bağırıp çağırmak; yaygara etmek. 2. Şirretlik etmek; edepsizlik yapmak.*|| **bayrak merasimi,** → bayrak töreni.|| **bayrak töreni,** *Millî Marş eşliğinde bayrağı göndere çekme ve gönderden indirme sırasındaki saygı duruşu.*|| **bayrak yarışı,** *spor. 1. Atletizmde dörder kişilik takımlar arasında 100, 200, 400, 800 ve 1500 metrelerde yapılan bir takım yarışı. 2. Yüzmede dörder kişilik takımlar arasında (serbest, karışık) 100 ve 200 metrelerde yapılan takım yarışı.*

bayrakaltı, [bayrak+alt-ı] *is.* Askerlik görevi; ordu hizmeti.

bayrakçı, [bayrak-çı] *is.* **1.** Bayrak imal eden ve satan kişi. **2.** Bayrak taşıyan kişi; bayraktar. **3.** Bayrakla işaret veren kişi.

bayrakdar, [bayrak+ Far. -dār *(taşıyan)* بيرقدار] *{OsT} is.* → bayraktar.

bayraklama, [bayrak-la-ma] *is.* Arızalanan uçağın pervanelerinin en az direnç oluşturacak biçimde yönlendirilmesi.

bayraklaşma, [bayrak-la-ş-ma] *is.* Bayraklaşmak işi.

bayraklaşmak, [bayrak-la-ş-mak] *dönşl. f. [-ır]* Bir akımın veya kuruluşun önderi durumuna gelmek.

bayraklaştırma, [bayrak-la-ş-tır-ma] *is.* Bayraklaştırmak eylemi.

bayraklaştırmak, [bayrak-la-ş-tır-mak] *gçl. f.* **1.** Birinin bayraklaşmasını sağlamak. **2.** Sembol hâline getirmek.

bayraklı, [bayrak-lı] *sf.* **1.** Bayrağı olan. **2.** Bayrak taşıyan veya gönderine bayrak çekilmiş olan.

bayraktar, [bayrak+ Far. -dār *(taşıyan)* بيرقدار] *{OsT} is.* **1.** Görevi bayrak taşımak olan kişi. **2.** Bir hareketin önderi veya lideri. **3.** *{ağız}* Köy düğünlerini yöneten kişi. [DS]

bayraktarlık, -ğı [bayraktar-lık] *is.* Bayraktarın işi ve görevi. ⧉ **bayraktarlık etmek,** *Bir topluluğa önderlik etmek, yol göstermek; liderlik etmek.*|| (bir şeyin) **bayraktarlığını yapmak,** *Bir görüşün, akımın veya örgütün lideri olmak.*

bayram, [Far. bādrām ? > *eT.* badram *(sevinç günü)* > bayram بيرام] *is.* **1.** Özel eğlence ve tören düzenlenerek kutlanan dinî ve millî önemi olan gün. **2.** *mecaz.* Sevinç ve neşe. **3.** Bir olayı anmak amacıyla yapılan gösteri ve eğlencelerden oluşan resmî tören.⧉ **bayram ağası,** *Yakınlarını çok seyrek ziyaret eden kişi.*|| **bayram alayı,** *tar. İmparatorluk döneminde padişahların Ramazan ve Kurban bayramı namazlarına gidiş ve gelişleri sırasında düzenlenen tören.*|| **bayram arifesi,** *Bayramdan önceki gün.*|| **bayram aşı,** *{ağız} Dinî bayramların birinci günü zengin kişilerin verdiği ziyafet.* [DS]|| **bayram ayı,** *Ramazandan sonra gelen şevval ayı.*|| **bayram bahşişi,** *folk. Dinî bayramlarda el öpmeye gelen küçüklere verilen hediye veya harçlık parası.*|| **bayram beyi,** *{ağız} (Kişi için) çok yemek yediği için sindirim sistemi bozulan.* [DS]|| **bayram beyi olmak,** *{ağız} Çok yemekten dolayı midesi bozulmak; ishal olmak.* [DS]|| **bayram seyran,** *{ağız} 1. Önemli gün. 2. Arada sırada.* [DS]|| **bayramda seyranda,** *Seyrek olarak; arada bir.*|| **bayramdan bayrama,** *Çok seyrek olarak; nadiren.*|| **bayram etmek,** *Çok sevinmek.*|| **bayram havası,** *Neşeli ve sevinçli ortam.*|| **bayram koçu,** *folk. Oğlan tarafının nişanlısının ailesine hediye olarak gönderdiği kurbanlık koç.*|| **bayram koçu gibi,** *Gösterişli fakat zevksiz bir şekilde süslenmiş.*|| **bayram namazı,** *folk. Dinî bayramlardan Ramazan ve Kurban bayramlarında güneş ufkun üstünde yükseldikten sonra cemaatle kılınan iki rekatlık özel namaz.*|| **bayram şekeri,** *folk. Dinî bayramlarda özellikle Ramazan bayramında misafirlere ikram edilen, misafirliğe giderken de hediye olarak götürülen şeker.*|| **bayram üstü,** *Bayrama yakın, bir kaç gün kala.*|| **bayram yeri,** *Bayramlarda çocukların eğlenmesi için kurulan eğlence yerleri.*|| **bayram ziyareti,** *folk. Dinî bayramlarda, bayram kutlaması için yapılan kısa ziyaret.*

bayramcalık, -ğı [bayram-ca-lık] *{ağız} is.* **1.** Bayram elbisesi. **2.** *folk.* Bayram öncesinde nişanlıların birbirine gönderdiği elbiseler. **3.** Mide ekşimesi. **4.** Bayramlarda çocuklara verilen hediye. [DS]

bayramcı, [bayram-cı] *{ağız} sf.* Bayram ziyafetine gelen. [DS]

bayrami, [bayram + Ar. -ī *(Hacı Bayram Velî yandaşı)*] *{eAT} is.* Bayramilerin giydiği cinsten kumaş.

bayramlaşma, [bayram-la-ş-ma] *is.* Birbirinin bayramını tebrik etme.

bayramlaşmak, [bayram-la-ş-mak] *işteş. f. [-ır]* Birbirinin bayramını kutlamak; tebrikleşmek.

bayramlık, -ğı [bayram-lık] *sf.* **1.** Bayramda kullanılan. **2.** Bayramlara özgü. **3.** *is.* Bayramda verilen hediye veya harçlık; bahşiş. **4.** *{ağız}* Süs. [DS] ⧉ **bayramlık ad,** *Birisi tarafından hakaret yollu söz söylendiğinde bu sözün kendine ait olduğunu bildirmek için kullanılan ifade.*|| **bayramlık ağız,** *argo. Küfür.*|| **bayramlık ağzını açmak,** *argo. Küfretmek; kaba konuşmak.*

bayramüstü, [bayram+üst-ü] *is.* Bayrama yakın günler.

bayramüzeri, [bayram+üzeri] *is.* Bayramı da içine alan günler.

bayraşmak, [bayram-la-ş-mak > bayra-ş-mak *(Mevlâna'nın geriye benzeşim yoluyla türettiği bir kelime)*] *{eAT} işteş. f. [eAT. -ur]* Bayram yapmak; eğlenmek.

bayrı, [bay-rı] *sf* **1.** Çok eskiden var olmuş. **2.** Çok eskiden beri var olan; kadim.

bayrılık, -ğı [bay-rı-lık] *is.* Eskiden beri var olma; kıdem.

baysal, [bay-sal] *sf.* Huzur ve refah içinde olan.

baysallık,-ğı [bay-sal-lık] *is.* Huzur ve refah içinde bulunma durumu.

baysungur, [bay+sungur] *is.* Şahin cinsinden yırtıcı bir kuş.

bayt, [İng. byte] *is. bsy.* Bilgisayarlarda bir birim olarak işlenebilen bir rakam, harf veya özel bir işaret biçiminde gösterilebilen bit'ler kümesi.

baytal, [baytal] *{eAT} is.* Üç yaşını geçmemiş kısrak.

baytar[1], [Yun. hippos *(at)* + iatros *(hekim)* > hippiatros > Ar. beyṭār بيطار] *{OsT} is.* Hayvan hastalıkları hekimi; veteriner.

baytar[2], [bay-(ı)t-ar ?] *{ağız} is.* Yokuş; bayır. [DS]

baytara, [Ar. bayṭara بيطره] *{OsT} is.* Hayvan hekimliği; baytarlık; veterinerlik.

baytaran, [Ar. ʿabayṣarān] *{ağız} is. bot.* Kekik gibi güzel kokulu bir ot; biberiye, *(Rosmarinus officinalis).* [DS]

baytarına, [baytar-ı-na] *{ağız} zf.* Yokuş yukarı. [DS]

baytari, [Ar. bayṭarī / bayṭarīye بيطاري / بيطاريه] *{OsT}* *sf.* Baytarlıkla ilgili.

baytarlık, -ğı [baytar-lık] *is.* Baytarın işi ve mesleği.

bayuk, -ğu [bay-uk] *{ağız} sf.* Yıkılacak derecede yan yatmış; eğri; eğik. [DS]

bayumak, [bay-u-mak] *{eT} gçsz. f. [-r]* Zenginleşmek. [DLT]

bayutmak, [bay-u-t-mak] *{eT} gçl. f. [-ur]* Zenginleştirmek. [DLT]

bayzar, [Ar. bayżar بيضار] *{OsT} is.* **1.** Dilcik; klitoris. **2.** Sövüp sayma.

-baz, [Far. bāhten *(oynamak)* > bāz باز -] *(ba:z) {OsT} son ek.* Sonuna getirildiği Farsça kelimelere ".. *ile oynayan*" anlamında birleşik sıfatlar türeten son ek.

ba'z, [Ar. baᶜż بعض] *is.* **1.** Bölük; kısım. **2.** Bir şeyin küçük bir parçası. **3.** *sf.* Bir miktar; biraz; bir kısım.

baz[1], [baz *(yans.)*] *is.* Cızırtı ile yanma ya da pişmeyi anlatan kök. [Zülfikar] *baz-da-maç, baz- dır-ma, baz-la-ma, baz-la-maç, baz-la-n-baç.*

baz[2], [baz *(yans.)*] *is.* Kızgın nesne üzerine dökülen yağ ve suyun, ya da yaş odunun yanarken çıkardığı sesi anlatan kök. [Zülfikar] *baz-la-mak, baz-ır-da-mak.*

baz[3], [baz *(yans.)*] *is.* **1.** Vızıltı sesini anlatan kök. [Zülfikar] *baz baz.* **2.** *is.* Sarı renkli, iri bir yaban arısı.

baz[4], [ba-mak *(bağlamak)* > ba-z] *{eT} sf.* **1.** Bağımlı; tabi. [ETY] **2.** Muti. [ETY] **3.** Garip; yabancı; yat. [DLT] [ETY] ⊡ **baz kılmak,** *{eT} Bağımlı kılmak; egemenliği altına almak.* [Gabain]

baz[5], [Fr. base] *is.* **1.** Temel; esas. **2.** *kim.* Asitlerle birleştiğinde tuz oluşturarak yansızlaştıran bileşikler. **3.** *mecaz.* Taban; dayanak.

baz[6], [Far. bāz باز] *(ba:z) {OsT} is.* **1.** Doğan kuşu; şahbaz. **2.** *sf.* *{ağız}* İri; büyük; gösterişli. [DS] ⊡ **bāz-bān,** *{OsT} 1. Doğan saklayan. 2. Kuşçu.*|| **baz başı,** *{ağız} Yarı pişmiş kavurma.* [DS]|| **bāz-hāne,** *{OsT} 1. Kafes kuşlarının üretildiği yer. 2. Doğan kafesi.*|| **bāz-ı bālā-pervāz,** *{OsT} 1. Yükseklerde uçan doğan. 2. mecaz. Gücünün üstünde işlere karışan; yüksekten atan; palavracı.*|| **bāz-nāme,** *{OsT} Kuşçuluk üzerine yazılmış kitap.*

baz[7], [Far. bāz باز] *(ba:z) is.* **1.** Fark etme; ayırma. **2.** Yan taraf. **3.** Sel uğrağı. **4.** Şarap. **5.** Haraç.

baz[7], [Far. bāz باز] *(ba:z) {OsT} sf.* **1.** Açık; açıkça. **2.** Dönük. **3.** (Belirtilen) kulaç kadar. **4.** (Belirtilen) karış kadar. **5.** İniş; yukarıdan aşağı doğru. ⊡ **bāz-geşt,** *{OsT} 1. Geri dönüş; vaz geçme. 2. Tövbe; pişmanlık. 3. İki kişi arasında geçmişte olan kavga, tartışma vb. 4. tasvf Münacat ve mukabele ile okunan dua, kıraat.*|| **bāz-geşte,** *{OsT} Dönmüş; vazgeçmiş; pişman.*|| **bāz-gûn,** *{OsT} 1. Ters dönmüş; baş aşağı. 2. Baştan çıkmış; ahlakı bozulmuş. 3. Uğursuz.*|| **bāz-güşā,** *{OsT} İnsandaki iyiyi kötüden ayırt etme yetisi.*|| **bāz-hāh,** *{OsT} Aynısı ile geri isteyen.*|| **bāz-hast,** *{OsT} 1. Dirilme; ayaklanma. 2. mecaz. Kıyamet.*|| **bāz-hîz,** *{OsT} Yeniden kalkma; kıyamet.*|| **bāz-küşā,** *{OsT} İnsandaki iyiyi kötüden ayırt etme yetisi.*|| **bāz-mande,** *{OsT} 1. Geri kalmış. 2. Artık. 3. Kurtulmuş. 4. Kabiliyetsiz.*|| **bāz-mandegî,** *{OsT} Geri kalma durumu; gerilik.*|| **bāz-pest,** *{OsT} 1. Geri. 2. Yeniden.*

baz[8], [Yun. mazi] *{ağız} is.* Ekmek ya da yufka hamuru. [DS]

baz[10], [Ar. bāz باز] *(ba:z) zf.* **1.** Gerisin geriye; geri. **2.** Yeni baştan; yeniden; geriye; geri; tekrar.

baza, [Arn. bardhe] *{ağız} is.* Yarısı beyaz, yarısı kara keçi. [DS]

bazal, -li [Fr. basal] *sf.* **1.** Temele ait; temele has; esasi. **2.** (Tuz için) bazı çok olan. **3.** (Madde için) baz özelliği taşıyan.

bazalak, -ğı [Far. baz *(doğan)* => baz-ala-k] *{ağız} is.* **1.** Küçük doğan. **2.** Dişi atmaca. [DS]

bazalt, [Fr. basalte] *is.* Koyu renkli, feldspatlı sert bir volkan kayası.

bazaltik, [Fr. basaltique] *sf.* **1.** Bazalttan meydana gelmiş. **2.** Bazaltla ilgili.

bazan, [Ar. baᶜż *(bir kısım)* > baᶜżen بعضاً] *(ba'zan) {OsT} zf.* → bazen.

bazar, [Far. bāzār بازار] *(ba:za:r) {eAT} {OsT} is.* **1.** Pazar; çarşı. *{ağız} (aynı)* [DS] **2.** Alış veriş yeri. **3.** Pazar yeri. **4.** *{ağız}* Haftanın ilk günü; pazar. [DS] **5.** *{ağız}* Alışveriş; ticaret; alım satım işlemi. [DS] **6.** *{ağız}* Pazarlık. [DS] **7.** *{OsT}* Şehirdeki iş ve ticaret merkezi. ⊡ **bazara komak,** *{OsT} Satılığa çıkarmak; satışa sunmak.*|| **bazar avradı,** *{ağız} Hafifmeşrep kadın; aşüfte.* [DS]|| **bazar başı,** *{eAT} Çarşı ağası; belediye zabıta amiri.*|| **bazar**(a) **dutulmak,** *{eAT} (Satılmak üzere) pazar yerine çıkarılmak.*|| **bazar ekmeği,** *{ağız} 1. Çarşıda satılan ekmek. 2. İnce ve pişkin pide.* [DS]|| **bazar etmek,** *{OsT} Alışveriş yapmak.*|| **bazar eylemek,** *{eAT} Pazarlık yapmak.*|| **bazar helvası,** *{ağız} Tahin helvası.* [DS]|| **bāzār-ı ālem,** *{OsT} Bütün çarşı pazar.*|| **bāzār-ı aşk,** *{OsT} Aşk pazarı.*|| **bazarı döndürmek,** *{eAT} Pazarlığı bozmak.*|| **bāzār-ı esb,** *{OsT} At pazarı.*|| **bazar itmek,** *{eAT} Pazarlık yapmak.*|| **bazar kılmak,** *{eAT} Pazarlık yapmak.*|| **bazar uşağı,** *{ağız} (Çocuk veya genç için) alışverişe yatkın, gözü açık.* [DS]|| **bazar yiri,** *{ağız} Pazar kurulan yer.* [DS]

bazargâh, [Far. bāzār-ġāh بازارگاه] *(ba:za:rgâ:h) {OsT} is.* Pazar yeri; çarşı.

bazari, [Far. bāzār + Ar. -ī بازاری] *(ba:za:ri:) {OsT} sf.*

1. Pazarla ilgili. 2. Çarşıda alınıp satılabilen. 3. *is.* İş, sanat ve ticaret adamı; tüccar.

bazaristan, [Far. bāzār-istān بازارستان] *(ba:za:rista:n) {OsT} is.* Şehrin alışveriş merkezi; çarşı; pazar.

bazarlanmak, [bazar-la-n-mak] *{eAT} dönşl. [-ur]* Alış veriş etmek.

bazarlık, -ğı [bazar-lık] *is.* Pazarlık. ⊡ **bazarlığı pişirmek,** *{ağız} (Yasa dışı ilişkilerde) anlaşmaya varmak; kadın ve erkek aralarında anlaşmak.* [DS]

bazarlıklı, [bazar-lık-lı] *{ağız} sf.* 1. (Ticaret eşyası için) pazarlık yapılarak alınıp satılan. 2. (Kişi için) alışverişlerinde hep pazarlık yapan. [DS] 3. (*"İçten"* kelimesi ile birlikte) sinsi; art niyet güden.

bazbend, [Far. bāzu-bend] *{OsT} is.* → pazıbent.

bazban, [Far. bāz-bān بازبان] *(ba:zba:n) {OsT} is.* Kuşçu; doğancı.

bazdamaç, -cı [baz *(yans)* > baz-da-maç / baz-lamaç] *{ağız} is.* Bazlama. [DS]

bazdar, [Far. bāz-dār بازدار] *(ba:zda:r) {OsT} is. tar.* İmparatorluk döneminde avcı kuşları yetiştirip terbiye eden saray görevlisi.

bazdırma, [baz *(yans.)* > baz-dır-ma] *{ağız} is.* Bazlama. [DS]

bazek, -ği [Far. bāzek بازك] *{OsT} is.* Küçük doğan kuşu.

bazen[1], [Ar. baʿz *(bir kısım)* > baʿz-en بعضاً] *(ba:zen) {OsT} zf.* 1. Ara sıra; zaman zaman; dembedem; gâh; bazı bazı; vakit vakit. 2. Arada bir; bazı zaman; kimi vakit; nadiren.

bazen[2], [Fr. basin] *is.* → pazen.

bazende, [Far. bāzende بازنده] *(ba:zende) {OsT} sf.* Oynayan; oyuncu. ⊡ **bāzende-zebān,** *{OsT} Geveze; boşboğaz.*

bazergân, [Far bāzerġān بازرگان] *(ba:zergâ:n) {OsT} is.* Tüccar.

bazergâni, [Far. bāzergānī بازرگانى] *(ba:zergâ:ni:) {OsT} is.* Tüccarlık.

bazgan, [bas-mak > bas-ğān / baz-ġān] *{eT} sf.* 1. Basan; ezen. [EUTS] 2. *zf.* Tazyik ederek. [Gabain] 3. *is.* Çekiç. 4. Mersin ağacı yemişi. [DLT] 5. Meyve. [DLT]

bazgeşt, [Far. bāz-geşt بازگشت] *(ba:zgeşt) {OsT} is.* 1. Geri dönme; pişmanlık. 2. Gerileme; çöküş.

bazgûn, [Far. bāzgūn / bāzgūne بازگون / بازگونه] *(ba:zgû:ne) {OsT} sf.* 1. Ters; baş aşağı. 2. Uğursuz; şom.

bazgüşa, [Far. bāz-güşā بازگشا] *(ba:zgüşa:) {OsT} is.* Ayırdetme yeteneği.

bazhane, [Far. bāz-ḫāne بازخانه] *(ba:zha:ne) {OsT} is.* Avcı kuşların yetiştirildiği yer.

ba'zı, [Ar. baʿż *(bir kısım)* + -ı *(izafet kesresi)* > baʿżı بعض] *(ba:zı) {OsT} sf.* → bazı[1].

bazı[1], [Ar. baʿż *(bir kısım)* + -ı *(izafet kesresi)* > baʿżı بعض] *(ba:zı) {OsT} sf.* 1. Bir kısım; birtakım. 2. Kimi. 3. *zf.* Arada sırada; bazen; bazı. ⊡ **bazı bazı,** *Arada sırada, zaman zaman.*|| **bazıları,** *Bir kısmı; bazı parçaları; birtakım; kimisi.*|| **bazısı,** → bazıları.

bazı[2], [Yun. pasa / pası] *{ağız} is.* → pazı. [DS]

bazı[3], [baz *(yans.)* > baz-ı] *{ağız} is.* Bazlama. [DS]

bazı'a, [Ar. bāẓıʿa] *(ba:zıa) {OsT} is. tıp.* Derisi kesilmek üzere olan yara.

bazıh, [Ar. bāẕıḫ باذخ] *(ba:zıh) {OsT} sf.* Yüce; yüksek.

bazık, -kı [Ar. bāẕıḳ باذق] *(ba:zık) {OsT} sf.* Akıllı; zeki.

bazıma, [baz *(yans.)* > baz-ı-ma] *{ağız} is.* Bazlama. [DS]

bazınıng, [Ar. baʿzı + T. -n-ıñ بعضينك] *(ba:zınıñ) {eAT} zm.* Bazısının.

bazırdamak, [baz *(yans.)* > baz-ır-da-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-d(ı)-yor]* (Yanmakta olan yaş odun veya üzerine su dökülen ateş, sıcak kül için) ses çıkarmak; cazırdamak. [DS]

bazırdatmak, [baz *(yans.)* > baz-ır-da-t-mak] *{ağız} gçl. f. [-ır]* Yaş odunu yakarak, ateş veya sıcak kül üzerine su dökerek ses çıkartmak; cazırdatmak. [DS]

bazırdı, [baz *(yans.)* > baz-ır-tı] *{ağız} is.* Yaş odunun yanarken veya üzerine su dökülen közün, sıcak külün, kızgın demirin çıkardığı ses; cazırtı. [DS]

bazırma, [baz *(yans.)* > baz-ır-ma] *{ağız} is.* Bazlama. [DS]

bazi[1], [Ar. bāẕī باذى] *(ba:zi:) {OsT} sf.* 1. Beğenmeyen; istihfaf eden. 2. Ağzı bozuk; küfürbaz.

bazi[2], [Far. bāzī بازى] *(ba:zi:) {OsT} is.* 1. Oyun; eğlence. 2. Kandırmaca, hile. ⊡ **bāzî-gāh,** *{OsT} Oyun yeri; eğlence yeri.*|| **bāzî-gede,** *{OsT} Oyun, eğlence yeri.*|| **bāzî-ger,** *{OsT} Oyun oynayan; rakkas; köçek.*|| **bāzî-gerî,** *{OsT} Oyunculuk; köçeklik; çengilik.*|| **bāzî-gūş,** *{OsT} Şakacı, şen kimse.*|| **bāzî-hāne,** *{OsT} Oyun, eğlence yeri.*

baziçe, [Far. bāzi-çe بازيچه] *(ba:ziçe) {OsT} is.* 1. Oyun. 2. Oyuncak. 3. Tiyatro oyunu.

bazidiyospor, [Fr. basidiospore] *is. bot.* Bazitli mantarların sporları.

baziger, [Far. bāzi-ger] *(ba:ziger) {OsT} is.* 1. Oyuncu; aktör. 2. Çengi; dansöz.

bazik, -ği [Fr. basique] *sf. kim.* 1. Baz özelliği gösteren. 2. Birleşimindeki baz özelliği tuza göre daha çok olan. ⊡ **bazik oksitler,** *kim. Oksijen bakımın-*

dan zayıf, su ile birleşince baz, asitle birleşince tuz oluşturan oksitler.

bazil, [Ar. bez'l *(bol verme)* > bāẕil بازل] *(ba:zil)* *{OsT} sf.* **1.** Bol bol para dağıtan; para harcayan. **2.** Çok cömert. ⊟ **bāzilü'n-ni'ām,** *{OsT} Nimetler dağıtan; ihsanlarda bulunan.*

bazilika, [Yun. basilike *(kral revakı)* > Lat. basilica > Fr. basilique] *is.* **1.** Kral sarayı. **2.** Uç kısmında yarım daire şeklinde absid çıkıntısı bulunan dik dörtgen biçimindeki Roma mahkemesi. **3.** Ortadaki bölümü yüksek, iki yanları alçak üç bölmeli kilise. **4.** Ölçüleri çok büyük olan Katolik kilisesi.

bazir, [Ar. bāẕir باذر] *(ba:zir) {OsT} sf.* **1.** Eken; ekici. **2.** Dedikodu yapan; dedikoducu. **3.** Geveze.

bazit, [Yun. basis *(temel)* > Fr. baside] *is.* bot. **1.** Bazitli mantarların dört spor taşıyan gözle görülemeyecek kadar küçük uzantıdan ibaret üreme organı. ⊟ **bazitli mantarlar,** *bot. Sporları bazitler içinde bulunan beş yüz kadar cinsi, bin beş yüz kadar da türü bulunan mantar grubu.*

bazkeşt, [Far. bāzgeşten *(dönmek)* > bāzkeşt بازكشت] *(ba:zkeşt) {OsT} is.* **1.** Dönüş. **2.** *tasvf.* Nakşibendî tarikatında zikir sırasında müritler tarafından gönül dili ile *Lailaheillallah* dedikten sonra tekrarlanan on bir sözden biri olan *"Ya Rabbi benim amacım sensin ve senin rızandır"* kelimesi.

bazlama, [Yun. mazí *(hamur)* [Tietze] => pazı / baz *(yans.)* > baz-la-ma بازلمه] *is.* **1.** Sacta pişirilmiş mayalı kalın ekmek; sac pidesi. *{eAT} {ağız} (aynı)* [DS] **2.** Tatlısı bol kalın gözleme tatlısı.

bazlamac, [baz *(yans.)* > baz-la-mac / بازلاج / بازلامج / بازلج] *{eAT} is.* Bazlama.

bazlamacı, [bazlama-cı] *{ağız} is.* Bazlama yapıp satan. [DS]

bazlamak[1]**,** [Yun. mazí *(hamur)* [Tietze] => pazı > pazı-la-mak / baz *(yans.)* > baz-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* **1.** Topak halindeki hamuru kabaca açmak. **2.** Acele olarak ekmek pişirmek. **3.** Hamuru saca yapıştırmak. **4.** Bir şeyi yere yapıştırmak; yatırmak. [DS]

bazlamak[2]**,** [baz *(yans.)* > baz-la-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(ı)-yor]* (Üzerine su dökülen sıcak nesne veya yanan yaş odun için) ses çıkarmak; cızırdamak. [DS]

bazlambac, [baz *(yans.)* > baz-la-maç > bazlambac بازلم باج] *{eAT} is.* Bazlama.

bazlanbaç, -cı [baz *(yans.)* > baz-la-maç > bazlanbaç] *{ağız} is.* Bazlama. [DS]

bazlanmak, [baz-la-n-mak] *{eT} gçsz. f. [-ur]* Bağımlı olmak; tabi olmak.

bazlaşma, [baz-la-ş-ma] *is. kim.* Bir maddenin baz durumuna gelmesi.

bazlatmak, [baz *(yans.)* > baz-la-t-mak] *{ağız} gçl. f. [-ır]* Yaş odunu yakarak, sıcak nesneler üzerine su dökerek ses çıkartmak; cazlatmak. [DS]

bazmande, [Far. bāz-mānde بازمانده] *(ba:zma:nde) {OsT} sf.* **1.** Geri kalmış; durmuş. **2.** Kafasız; yeteneksiz; kabiliyetsiz.

bazname, [Far. bāz-nāme بازنامه] *(ba:zna:me) {OsT} is.* Kuşçuluk ve kuş avcılığı üzerine yazılmış eser.

bazpes, [Far. bāz-pes بازپس] *(ba:zpes) {OsT} zf.* **1.** Geri. **2.** Yeniden; tekrar.

bazr, [Ar. baẓr / bayẓar بظر] *{OsT} is. anat.* Bızır; klitoris.

bazrakı, [Ar. bazzāḳa] *{ağız} is.* Salyangoz. [DS]

bazu, [Far. bāzū بازو] *(ba:zu:) {OsT} is.* **1.** Kolun dirsekle omuz arasındaki kaslı kısmı; pazı. **2.** *{eAT}* Kuvvet; kudret. ⊟ **bāzū-dirāz,** *{OsT} 1. Uzun kollu. 2. Sözü geçer; nüfuzlu. 3. Zalim. 4. Müdahaleci.*

bazubend, [Far. bāzü-bend بازوبند] *(ba:zu:bend) {OsT} is.* → pazubent.

bazudiraz, [Far. bāzū-dirāz بازودراز] *(ba:zu:dira:z) sf.* **1.** Uzun kollu. **2.** Sözü geçer; nüfuz sahibi. **3.** Karışan; müdahaleci. **4.** Zalim.

bazuk, -ğu [Far. bazu > bazuk] *{ağız} is.* Hayvanların kol ve bacaklarındaki kaslar. [DS]

bazuka, [İng. bazooka *(Amerikalı komedyen Bob Burns'un tasarladığı soba borusu şeklindeki müzik aleti)*] *(bazo'ka) is.* as. **1.** İki ucu soba borusu gibi açık, saç boru içinde kendi itmeli roket atan silah; roketatar. **2.** *spor.* Futbolda, çok şiddetli atış ve onun patlama sesi.

bazuvan, [Far. bāzu-vān بازووان] *{OsT} is.* **1.** Kolun üst kısmı ve o bölgedeki kaslar **2.** Kol gücü.

bazzıldı, [baz *(yans.)* > baz(z)-ıl-tı] *{ağız} is.* Yanan yaş odunun veya üzerine su dökülen kızgın nesnenin çıkardığı ses; cazırtı. [DS]

be- [Far. be- به] *{OsT} ön ek.* **1.** Farsça yönelme durumu eki. **2.** ..-e kadar. ⊟ **be-ān-şart ki,** *{OsT} Şu şartla ki.*|| **be-cā,** *{OsT} Yerinde.*|| **be-ceyb,** *{OsT} Yakaya doğru.*|| **be-der,** *{OsT} Dışarıya.*|| **be-düş,** *{OsT} Omza; omuzda.*|| **be-gāyet,** *{OsT} Çok aşırı; son derece.*|| **be-hakkı,** *{OsT} ..-in hakkı için.*|| **be-hakkı Hudā,** *{OsT} Allah hakkı için.*|| **be-hod,** *{OsT} Kendi başına; yalnız.*|| **be-hükm-i kader,** *{OsT} Kaderin hükmüyle.*|| **be-hükm-i kadī,** *{OsT} Kadı kararı ile.*|| **be-hükm-i li'llāh,** *{OsT} Allah'ın hükmünce.*|| **be-kavl,** *{OsT} Dediğine göre; sözüne göre.*|| **be-kavl-i şārî,** *{OsT} huk. 1. Yasa koyucuya göre. 2. Kamuoyuna göre.*|| **be-kef,** *{OsT} El içinde; avuçta.*|| **be-küsiste,** *{OsT} 1. Kopmuş; kopuk. 2. Çözülmüş; çözük. 3. Gevşek. 4. Düşük.*|| **be-leb,** *{OsT} Dudakta.*|| **be-nām,** *{OsT} 1. Ünlü; meşhur; namlı. 2. {ağız} Güzel; iyi; nadide.* [DS]|| **be-ser,**

{OsT} Baş üstüne.|| **be-ser ü çeşm,** *{OsT} Baş(ım) göz(üm) üstüne; baş üstüne.*|| **be-tahsîs,** *{OsT} Özellikle; hususiyle; hele.*

Be [Fr. beryllium] *(beri'lyum) kim.* Özgül ağırlığı 1,85, atom ağırlığı 9,013, ergime sıcaklığı 1215 °C olan berilyum adlı hafif bir metalin sembolü.

be[1], [ba / bē / bı / bo / bö / bü *(yans.)*] *is.* **1.** (İnsan için) bağırma, seslenme, gevezelik etme, yüksek sesle konuşma ve seslenmeyi anlatan kök. [Zülfikar] *be-ğir-mek* **2.** (Hayvan için) bağırma, seslenme, böğürme anlatan kök. [Zülfikar] *be-le-mek, be-ğer-mek.* **3.** *ünl. {eT}* Koyun meleme sesi. [DLT]

be[2], [b / be] *is.* Türk alfabesinin ikinci harfi *b*'nin adı.

be[3], [be] *is.* **1.** "Ey, hey, yahu" anlamlarında diğer kelime ve cümlelerin anlamını ve duyguyu belirtmek için teklifsiz konuşmalarda kullanılır. **2.** Kaba bir hitap için kullanılır.

be[4], [be *(yans.)*] *(bè) {ağız} is.* (Çocuk dilinde) büyük aptes. [DS]

be[5], [bē] *(be:) {eT} is.* Kısrak.

be[6], [Far. be به] *{OsT} bağ.* **1.** Aynı iki kelime arasına girerek ikileme yapar. *yan-be-yan (yan yana), diz-be-diz (diz dize)* **2.** Aralarının uzak olma durumunu belirtir. *ay-be-ay (aydan aya), köy-be-köy (köyden köye)* **3.** Aynı olan iki sıfat arasına girerek anlamı pekiştirir. *evvel-be-evvel, öz-be-öz*

beanşart, [Far. be-ān-şart بآن شرط] *{OsT} e.* Şu şartla ki.

beat, [Amer. beat *(vurma, çırpma)*] *(bi:t) is.* **1.** Caz müziğinde ölçünün kuvvetli zamanı. **2.** Bir caz eserindeki ritim şiddeti.

beatnik, [Amer. İng. beat generation > beatnik] *(bi:tnik) is.* **1.** Beat kuşağı hareketinden yana olan. **2.** Genel davranışları ve hırpani kılığı ile sosyal yapıdan kopma eğilimi gösteren, toplumun dışında bir hayat süren genç.

beb, [beb *(yans.)*] *is.* Kekelemeyi anlatan yansımalı kök. *beb-il-de-k.*

bebal, [Ar. vebal] *{ağız} is.* Günah. [DS]

beban, [Ar. bebān ببان] *(beba:n) {OsT} is.* → bebban.

bebban, [Ar. bebān / bebbān ببان] *(bebba:n) {OsT} is.* Yol; yordam; üslup; tarz. ⊡ **bebbān-ı şübbān,** *{OsT} Gençlerin tarzı, yürüyüşü, yolu.*

bebe[1], [bebe(k) / Fr. bébé] *is.* **1.** Bebek; süt çocuğu. **2.** Yeni yetişen çocuk; genç. ⊡ **bebe becik,** *Çoluk çocuk.*|| **bebe belik,** *{ağız} Büyüklü küçüklü çocuk topluluğu; çoluk çocuk.* [DS]|| **bebe çiçeği,** *{ağız} Papatya.* [DS]|| **Bebe Ruhî,** → beberuhi.|| **bebe toprağı,** *{ağız} Höllük.* [DS]

bebe[2], [Çocuk. d. be-be] *{ağız} is.* **1.** Taneli yiyecek maddeleri. **2.** Tohum. **3.** Keçi pisliği. [DS]

bebecik, -ği [bebe(k)-cik] *is.* **1.** Yeni doğmuş; küçük bebek. **2.** Büyüdüğü hâlde bebek gibi hareketleri görülen çocuklara alay etmek için söylenir. **3.** *{ağız}* Lale tomurcuğu. [DS] **4.** *{ağız}* Gelincik çiçeği. [DS]

bebek, -ği [beb / bebe *(yans.)* > bebe-k] *is.* **1.** Meme emen küçük çocuk. **2.** İnsan şeklinde yapılmış küçük oyuncak. **3.** *ünl.* Sevgi ifadesi olarak kullanılan bir söz. **4.** Gözde irisin ortasındaki siyah kısım. **5.** *{ağız}* Bostan korkuluğu. [DS] **6.** *{ağız}* Yetişkin erkek. [DS] **7.** *{ağız}* Kırşehir'de tek kadın tarafından oynanan oyun. [DS] **8.** Güzel giyinmiş, süslenmiş kız. **9.** *mecaz.* Çok sevilen ve üzerine titrenilen şey. **10.** *{ağız}* Gelişmiş, büyük kene. [DS] ⊡ **bebek beklemek,** *(Kadın için) doğurmak üzere bulunmak; hamile olmak.*|| **bebek gibi,** *1. Davranışları bebeği andıran. 2. (Kadınlar için) çok güzel.*|| **bebek oynamak,** *Oyuncak bebekle oynamak.*

bebekçe, [bebek-çe] *(bebe'kçe) zf.* **1.** Bebeğe yakışır biçimde. **2.** Bebek gibi.

bebekleşme, [bebek-le-ş-me] *is.* Bebekleşmek durumu.

bebekleşmek, [bebek-le-ş-mek] *dönşl. f. [-ir]* **1.** Bebek durumuna gelmek; bir bebekten beklenecek türden davranışta bulunmak. **2.** Şımarık davranmak.

bebeklik, -ği [bebek-lik] *is.* **1.** Bebek olma durumu. **2.** Yeni doğan çocuğun sürekli olarak yetişkinlerin bakımına muhtaç olduğu dönem. **3.** Bebekçe davranış. ⊡ **bebeklik etmek,** *1. Yaşına göre daha küçüklere yakışır davranışlarda bulunmak. 2. Şımarıklık etmek.*

bebelenmek, [bebe-le-n-mek] *{ağız} gçsz. f. [-ir]* **1.** Çocukça davranışlarda bulunmak; çocukluk etmek. **2.** Tanelenmek; taneleri meydana çıkmak. [DS]

beberuhi, [bebe(k)+ Ar. rūḥī ببه روحى] *(beberu:'hi:) {OsT} is. mecaz.* **1.** Sevimsiz, budala ve kısa boylu erkek. **2.** *öz. is.* Karagöz oyununda çok konuşkan, yılışık, başkalarına eziyet etmekten zevk alan, külah, salta ve çizme giyen cüce tipi; Altıkulaç, Pişbop.

bebga, -a'i [Ar. bebġā ببغاء] *(bebğa:) {OsT} is.* Papağan; dudu.

bebgaiye, [Ar. bebġa'īye ببغائيه] *{OsT} is. psikol.* Papağan gibi anlamsız biçimde konuşma.

bebil, [beb *(yans.)* > beb-il] *{ağız} sf.* **1.** Nazlı. **2.** Tombul. [DS] ⊡ **bebil bebil,** *{ağız} Etine dolgun; tombul tombul.* [DS]

bebildek, -ği [beb *(yans.)* > beb-il-de-k] *{ağız} sf.* Söylediği tam anlaşılamayan; geveleyerek konuşan. [DS]

bebillemek, [beb-il-le-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* Bir şeyin üzerine fazlaca düşmek; aşırı değer vermek. [DS]

bebillenmek, [beb-il-le-n-mek] *{ağız} gçsz. f. [-ir]* **1.** Büyümek; gelişmek. **2.** Birinin sırtından geçinmek; ondan yararlanmak. [DS]

bebir, [Far. bebr / bebir ببر] *{OsT} is. zool.* **1.** Kaplan, *(Felis tigris)*. **2.** Pars; leopar, *(Felis pardus)*.

bebirlenmek[1], [beb *(yans.)* > beb-ir-len-mek] *{ağız} gçsz. f. [-ir]* **1.** Mırıldanmak. **2.** Doyar gibi olmak. **3.** Yere gelişigüzel oturmak; çömelmek. [DS]

bebirlenmek[2], [Far. bebr > bebir-len-mek] *{ağız} gçsz. f. [-ir]* **1.** Böbürlenmek; gururlanmak. **2.** Birinin sırtından geçinmek. **3.** Geçimini sağlamak; geçinip gitmek. [DS]

bebr, [Far. bebr *(leopar)* ببر] *{OsT} is. zool.* → bebir, babur.

bebük, -ğü [beb-ük] *{ağız} is.* **1.** Bebek. **2.** Tomurcuk. **3.** Leblebi, mısır gibi kavrulup yenilebilen taneli yiyecekler. [DS]

bec[1], [bec *(yans.)*] *is.* Keçi ve diğer hayvanları çağırma, kovalama anlatan kök. [Zülfikar]

bec[2], [bec *(yans.)*] *is.* Mızıkçılık etmeyi anlatan kök. [Zülfikar] *bec-ik-le-mek.*

bec[3], [Far. bec بج] *{OsT} is.* **1.** Su ya da şarap sızıntısı. **2.** Ağzın içi; avurt.

beca[1], [Far. be- *(verme)* + cā *(yer)* > becā بجا] *(beca:) {OsT} sf.* **1.** Yerinde; uygun. **2.** *zf.* Uygun bir şekilde. **3.** *is.* Karaca; geyik. ⊡ **becā-nā-becā,** *{OsT} Yerli ve yersiz; iyi ve kötü; uygun ve uygunsuz.*

beca[2], **-a'i** [Ar. becā' بجاء] *{OsT} sf.* Geniş; bol.

becalet, [Ar. becālet بجالت] *(beca:let) is.* **1.** Haşmetli olma. **2.** Heybetli oluş.

becana, [Sırp. bezanija *(kaçış yeri)* ? > becene] *{ağız} sf.* (Yapı için) yıkılmış veya yıkılmaya yüz tutmuş; harabe. [DS]

becanalık, -ğı [becana-lık] *{ağız} is.* Korkunç yer. [DS]

becanibi, [Far. bicānibi بجانبی] *(beca:'nibi) sf.* Uysal.

becari, [Ar. becārī بجاری] *(beca:ri:) sf.* Belalı; talihsiz.

becayiş, [Far. be-cā-yiş بجایش] *(beca:yiş) {OsT} is.* **1.** Karşılıklı yer değiştirme. **2.** *huk.* Kadroları aynı olan iki devlet memurunun karşılıklı olarak yer değiştirmesi. ⊡ **becayiş etmek,** *Karşılıklı yer değiştirmek.*

becbece, [Ar. becbece بجبجه] *{OsT} is.* **1.** Çocuğu eğlendirmek ya da uyutmak için söylenen ninni ya da hokkabazlık. **2.** Çocuğu eğlendirmek; teskin etmek.

bece[1], [Far. baça *(çocuk)* > beçe] *{ağız} is.* Arı oğulu. [DS]

bece[2], [Ar. bece بجه] *is.* **1.** Sivilce. **2.** Arpacık.

becek, -ği [Far. pīçak => becek بجك] *{eAT} is.* **1.** Tül. **2.** *{ağız}* Tülbent. [DS]

becel, [Ar. becel بجل] *{OsT} is.* **1.** Yalan; iftira. **2.** Şaşma.

becellemek, [becer-le-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* Bir işi başarmak; üstesinden gelmek; becermek. [DS]

becelleşme, [becel-le-ş-me] *is.* Becelleşmek işi.

becelleşmek, [Ar. cedel *(çatışma)* > becel-le-ş-mek] *gçsz. f. [-ir]* **1.** Uğraşmak; çekişmek. **2.** Tartışmak.

becen, [? becen] *{ağız} is.* Tavşan yavrusu. [DS]

becene, [Sırp. bezanija *(kaçış yeri)* => becene بجنه] *is.* **1.** Ördek avı için yapılmış kulübe; güme. *{ağız} (aynı)* [DS] **2.** *{eAT}* Avcı kulübesi. **3.** *{eAT}* Kulübe. **4.** Tuzak; pusu. **5.** *{OsT}* Sığınılan gizli yer. **6.** *{ağız}* Issız, tenha ve korkunç yer. [DS] **7.** *{ağız}* Sarp, kayalık ve taşlık yer. [DS]

becenelik, -ği [becene-lik] *{ağız} is.* Bataklık; sazlık. [DS]

beceri, [becer-i] *is.* **1.** Elinden iş gelme; maharet; ustalık, *(1935)*. **2.** Kişinin yatkınlık ve öğrenme gücüne bağlı olarak bir işi sonuçlandırma yeteneği; maharet. **3.** *spor.* Vücudun, yapılması zor alıştırmalara yatkınlığı.

becerik, -ği [becer-ik] *is.* → beceri.

becerikli, [becer-ik-li] *sf.* **1.** Tuttuğu işi, ustalıkla, anlayışla ve yetkiyle başaran; maharetli; usta. **2.** Elinden iş gelen; acar.

beceriklilik, -ği [becer-ik-li-lik] *is.* Becerikli olma hali.

beceriksiz, [becer-ik-siz] *sf.* **1.** Yapmak için başına geçtiği bir işi başaramayan; âciz. **2.** Elinden doğru dürüst bir iş gelmeyen; kabiliyetsiz; istidatsız.

beceriksizlik, -ği, [becer-ik-siz-lik] *is.* **1.** Beceriksiz olma durumu. **2.** Elinden hiçbir iş gelmeme.

becerlemek, [becer-le-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* **1.** Başarmak; becermek. **2.** Bulup buluşturmak; elde etmek. **3.** Kötü bir işin hakkından gelmek. **4.** Irzına geçmek. [DS]

becerme, [becer-me] *is.* Becermek işi.

becermek, [başar-mak > bacar-mak > becer-mek] *gçl. f. [-ir]* **1.** Güç bir işi, yolunu bularak başarı ile bitirmek. **2.** Başarmaya gücü yetmek. **3.** Bir işin üstesinden gelmek. **4.** Doğru olarak söyleyebilmek. **5.** *mecaz.* Bozmak, kirletmek. **6.** *argo.* Birini öldürmek. **7.** Birinin ırzına geçmek. **8.** Hile ile elde etmek. **9.** Büyük aptesini yapmak.

becet, [? becet] *{ağız} is. zool.* Serçegillerden, küçük bir kuş, *(Passer)*. [DS]

beci, [be[3]-ci] *sf.* **1.** Konuşmasında "be"yi çok kullanan. **2.** Ahmak; aptal.

becid, -ddi [Far. be- + Ar. cidd بجد] *{OsT} is.* **1.** Ciddî; gerçek; önemli. **2.** *{eAT} zf.* Çabuk; acele; derhal. **3.** *{eAT}* Bir işin üstüne çok düşen; düşkün. **4.** *{eAT}* Sık sık; sürekli olarak. **5.** *{eAT}* Çok; fazla. **6.** *{eAT}* Gerek; lazım. **7.** *{ağız} sf.* Gerekli; önemli;

acil. [DS] **8.** *{ağız}* Peşin. [DS] ⊡ **becid durmak,** *{eAT} 1. Üzerine düşmek; ısrar etmek. 2. Acele etmek.*|| **becid dutmak,** *{eAT}* → becid tutmak.|| **becid dutmamak,** *{eAT} Aldırış etmemek.*|| **becid olmak,** *{eAT} Sürekli çalışmak; üzerine düşmek; ısrar etmek.*|| **becid tutmak,** *{eAT} 1. Üzerine düşmek; ısrar etmek. 2. Acele etmek.*

becidlemek, [becid-le-mek بجدلك] *{eAT} {ağız} gçl. f. [-r]* **1.** Sıkı tutmak; ciddî tutmak; sıkıştırmak. **2.** Acele ettirmek; çabuklaştırmak. [DS]

becidletmek, [becid-le-t-mek بجدلتمك] *{eAT} gçl. f. [-ür]* Hazırlatmak.

becik, -ği [bec *(yans.)* > bec-ik] *{ağız} is.* Buzağı. [DS]

beciklemek, [bec *(yans.)* > bec-ik-le-mek] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(i)-yor]* Mızıkçılık etmek.

becil, [Ar. becīl بجيل] *(beci:l) {OsT} is.* **1.** Saygın büyük kişi. **2.** Gösterişli kimse. **3.** Şişman.

becir, [Ar. becīr بجير] *(beci:r) {OsT} sf.* Birçok; sayısız; pek çok.

becit, -di [Far. be- + Ar. cidd *(ciddiyet)* > becid بجد] *{ağız} sf.* **1.** Çabuk; acele; derhal; **2.** Bir işin üstüne çok düşen. **3.** Sık sık; sürekli olarak. **4.** Çok; fazla. **5.** Gerekli, lüzumlu **6.** Güç; zor; çetin. [DS] ⊡ **becit durmak** (tutmak), *1. Üzerine düşmek, ısrar etmek. 2. Acele etmek.*|| **becit olmak,** *Üzerine düşerek sürekli çalışmak.*

becitlemek, [becit-le-mek بجتلمك] *{eAT} gçl. f. [-r]* → becidlemek.

becitletmek, [becit-le-t-mek] *gçl. f. [-r]* Hazırlatmak.

becra, -a'i [Ar. becrā' بجراء] *(becra:) {OsT} sf.* **1.** (Kadın için) göbeği çıkık. **2.** (Yer için) yüksek; tepe.

Beç, [Mac. bécs *(bodrum)*] *öz. is.* **1.** Eskiden Viyana'ya verilen ad. **2.** Avusturya anlamında da kullanılmıştır. ⊡ **Beç tavuğu,** *zool. Sülüngillerden küçük ve çıplak başlı, kısa kuyruklu, tüyleri beyaz-siyah kırçıllı bir kuş; Kartaca tavuğu, Türk tavuğu, Hint tavuğu, (Numida meleagris).*

beç[1], [beç *(yans.)*] *is.* Keçi ve diğer hayvanları çağırma, kovalama anlatan kök. [Zülfikar] *beçi beçi.* ⊡ **beçi beçi,** *{ağız} Keçi veya köpek çağırma ünlemi.* [DS]

beç[2], [beç] *{ağız} sf.* **1.** Aptal; budala. **2.** Aklı başında olmayan; deli. [DS]

beççe, [Far. beççe / beçe بچه] *{OsT} is.* **1.** İnsan veya hayvan yavrusu. **2.** Esir çocuk. ⊡ **beççe-bāz,** *{OsT} 1. Çocukla oynayan. 2. Kulampara.*|| **beççe-dār,** *{OsT} Çocuk sahibi olan; hamile.*|| **beççe-i hor,** *{OsT} Değerli taş.*|| **beççe-i hūnîn,** *{OsT} 1. Kanlı yavru. 2. Acı gözyaşları.*|| **beççe-i hūrşîd,** *{OsT} 1. Güneşin yavrusu. 2. Değerli taş; değerli maden.*|| **beççe-i kūy,** *{OsT} Gayrimeşru doğan çocuk.*|| **beççe-i nev,** *{OsT} 1. Yeni doğan çocuk. 2. Yeni doğmuş yavru. 3. Yeni filizlenmiş bitki; tomurcuk. 4. Yeni ortaya çıkmış olay.*|| **beççe-i tāvūs-i ulvî,** *{OsT} 1. Gökteki tavusun yavrusu. 2. Güneş. 3. Ay. 4. Gündüz. 5. Ateş. 6. Yakut.*

beççedan, [Far. beççe-dān بچه دان] *(beççeda:n) {OsT} is.* Dölyatağı; rahim.

beççegân, [Far. beççe-gān بچگان] *(beççegâ:n) {OsT} is.* Çocuklar; yavrular.

beçe, [Far. beçe / beççe بچه] *{OsT} is.* Çocuk. ⊡ **beçe-bāz,** *{OsT} 1. Çocukla oynayan. 2. Çocuklarla cinsel ilişkiye giren edilgin eşcinsel erkek.*

beçedan, [Far. beçe-dān بچه دان] *(beçeda:n) {OsT} is.* → beççedan.

beçedar, [Far. beçe-dār بچه دار] *(beçeda:r) {OsT} is.* **1.** Çocuğu olan; yavrusu olan. **2.** Gebe; hamile.

beçegân, [Far. beçe-gān بچه گان] *(beçegâ:n) {OsT} is.* **1.** Yavrular. **2.** Çocuklar. ⊡ **beçegân-ı dîde,** *{OsT} Gözyaşları.*

beçek, -ği [Far. beçek بچك] *{OsT} is.* **1.** Bir tür kesici alet. **2.** Küçük silah.

beçel, [beçel] *{eT} sf.* **1.** (Kadın için) sünnet edilmemiş. [DLT] **2.** *{eAT}* (Kadın için) büyük bızırlı. **3.** (Erkek için) hadım edilmiş. [DLT] **4.** (Hayvan için) iğdiş. [DLT] **5.** *{ağız}* (İnsan için) sakat; çolak; topal. [DS] **6.** *{ağız}* (Hayvan için) sakat. [DS]

beçene, [beçene] *{ağız} sf.* Gayretli; çalışkan. [DS]

beçik, -ği [beç *(yans.)* > beç-ik] *{ağız} is.* Keçi yavrusu; oğlak. [DS]

beçin, [Far. būzina > bēçin] *(bé:çin) {eT} is.* Maymun. ⊡ **beçin yılı,** *{eT} On iki hayvanlı Türk takviminde dokuzuncu yılın adı.*

beçiş, [Far. becest *(sıçrayışla)*] *is.* Kımıltı. ⊡ **beçiş beçiş,** *Kımıl kımıl.*

Beçkâri, [Mac. Bec *(Viyana)* + Far. -kārī] *(beckâ:ri:) {OsT} sf.* (Eşya için) Viyana'dan gelen; Avusturya işi.

beçkem, [Far. bickam *(at kuyruğu)* [Doerfer]] *{eT}* **1.** Alamet; belge. **2.** İpek veya yaban sığırı kuyruğundan yapılarak savaşta askerlerin taktığı alamet. [DLT]

beçkemlenmek, [beçkem-le-n-mek] *{eT} dönşl. f. [-ür]* Savaşta belge takınmak; beçkem takınmak. [DLT]

beçküm, [Soğd. ptškup / Far. baçkam [Doerfer]] *{eT} is.* Evin sofası. [DLT]

Beçli, [Mac. Bec *(Viyana)* + T. -li] *sf.* Viyanalı; Avusturyalı.

Beçlû, [Mac. Bec *(Viyana)* + T. -lu] *{OsT} sf.* → Beçli.

bed[1], **-d'i** [Ar. bed' بدء] *{OsT} is.* Başlama; başlayış. ☞ **bed'etmek,** *{OsT} Başlamak.*|| **bed'-i besmele,** *{OsT} Sarayda şehzadelere verilen ilk okuma dersi.*

bed[2], [Far. bed بد] *{OsT} sf.* **1.** Kötü. **2.** (Ses için) çirkin. **3.** İşe yaramaz; fena. **4.** (Yüz için) somurtkan; asık. **5.** *zf.* Düşmanca. **6.** *is.* Ateş tutuşturmakta kullanılan yarı yanmış paçavra. ☞ **bed-āgāz,** *{OsT} Kötü başlangıçlı; kötü bir şekilde başlanılmış.*|| **bed-ahd,** *{OsT} Verdiği sözde durmayan; yalancı.*|| **bed-ahlak,** *{OsT} Ahlakı kötü olan.*|| **bed-ahter,** *{OsT} Talihi kötü.*|| **bed-āhū,** *{OsT} Zayıf karakterli; kötü huylu.*|| **bed-alef,** *{OsT} Pisboğaz.*|| **bed-amel,** *{OsT} İşi ve davranışları kötü olan.*|| **bed-āmūz,** *{OsT} Kötü şeyleri öğrenen ve öğreten.*|| **bed-asl,** *{OsT} Aslı, soyu kötü olan.*|| **bed-āvāz,** *{OsT} Çirkin sesli.*|| **bed-āyin,** *{OsT} 1. Gelenek ve görenekleri kötü olan. 2. Dinî düşünceleri aykırı olan.*|| **bed-azmā,** *{OsT} Kötülüğü denenmiş kimse.*|| **bed-baht,** *{OsT}* → bedbaht.|| **bed bed,** *Kötü kötü.*|| **bed bed bakmak,** *Bir kötülük yapacakmış gibi bakmak; kötü kötü bakmak.*|| **bed-bîn,** *{OsT}* → bedbin.|| **bed-bū,** *{OsT} Kötü kokulu.*|| **bed-būd,** *{OsT} Kötü yapılı.*|| **bed-būk,** *{OsT} Kötü korkak.*|| **bed-cins,** *{OsT} Soyu bozuk; cinsi bozuk.*|| **bed-çehre,** *{OsT} Çirkin yüzlü.*|| **bed-çeşm,** *{OsT} Kötü gözlü; nazarı değen.*|| **bed-çihre,** *{OsT}* → bed-çehre.|| **bed-dil,** *{OsT} Kötü yürekli; korkak; yüreksiz.*|| **bed-dimag,** *{OsT} İnatçı; muhteris; kaprisli.*|| **bed-edā,** *{OsT} Kaba davranışları olan; terbiyesiz.*|| **bed-encām,** *{OsT} Sonu kötü olan.*|| **bed-endām,** *{OsT} Çirkin vücutlu; biçimsiz; çarpık.*|| **bed-endîş,** *{OsT} Kötü niyetli; kötülük yapmayı düşünen.*|| **bed etmek,** *{ağız} 1. Yanlış yapmak. 2. Fena etmek.* [DS]|| **bed-fal,** *{OsT} Uğursuz.*|| **bed-fercām,** *{OsT} Sonu kötü olan.*|| **bed-fermā,** *{OsT} Kötülük yapmayı, günah işlemeyi emreden.*|| **bed-fiāl,** *{OsT} Kötü işler yapan.*|| **bed gelmek,** *{OsT} Çirkin görünmek.*|| **bed-gevher,** *{OsT} Özü bozuk; mayası bozuk.*|| **bed-girdār,** *{OsT} Kötü yaradılışlı; kötü işler yapan.*|| **bed-güher,** *{OsT} Mayası bozuk.*|| **bed-gümān,** *{OsT} 1. Şüphelenen. 2. Kötülük düşünen.*|| **bed-hāh,** *{OsT} Birinin veya bir işin kötülüğünü isteyen; kötücül.*|| **bed-hāhāne,** *{OsT} Kötülük isyene yakışır biçimde.*|| **bed-hāl,** *{OsT} Durumu kötü olan; düşkün.*|| **bed-hisāl,** *{OsT} Kötü yaradılışlı.*|| **bed-hū,** *{OsT} Somurtkan; asık suratlı.*|| **bed-hūy,** *{OsT} 1. Kötü yaradılışlı; fena huylu. 2. Kötü huy.*|| **bed-kadem,** *{OsT} Ayağı uğursuz; kademsiz.*|| **bed-kâr,** *{OsT} Kötü şeyler yapan; işi ve hareketi kötü olan.*|| **bed-legâm,** *{OsT} 1. Gem almaz, serkeş at. 2. Söz dinlemez kimse; serkeş. 3. Çöl adamı; bedevî.*|| **bed-likā,** *{OsT} Çirkin suratlı; kötü yüzlü.*|| **bed-maāş,** *{OsT} Geçimi, yaşayışı iyi olmayan; kötü yaşayan.*|| **bed-māye,** *{OsT} (Kişi için) huyu bozuk; kötü yaradılışlı; kötü soydan gelen; sütü bozuk; soysuz.*|| **bed-meniş,** *{OsT} Kötü huylu; kötü yaradılışlı.*|| **bed-mest,** *{OsT} 1. Çok fena sarhoş olan. 2. Kendini bilmez derecede sarhoş.*|| **bed-mestî,** *{OsT} Kötü sarhoşluk.*|| **bed-mezhep,** *{OsT} (Küfür olarak kullanılır) kötü mezhepli; dinsiz.*|| **bed-mihr,** *{OsT} İyilik etmeyen; insaniyetsiz.*|| **bed-nām,** *{OsT} Adı kötüye çıkmış; fena tanınmış.*|| **bed-nesl,** *{OsT} Aslı kötü olan; soysuz.*|| **bed-nigâh,** *{OsT} Kötü bakışlı.*|| **bed-nihād,** *{OsT} Karakteri zayıf; rezil; aslı bozuk; bayağı.*|| **bed-nijād,** *{OsT} Soyu bozuk; aslı bozuk; bayağı.*|| **bed-nîk,** *{OsT} İyi kötü.*|| **bed-niyet,** *{OsT} Niyeti kötü olan.*|| **bed-nümā,** *{OsT} Çirkin görünüşlü.*|| **bed-pesend,** *{OsT} 1. Kötülükten hoşlanan. 2. Kötü kişilerce beğenilen. 3. Kötülüğü öven; kötülükten hoşlanan.*|| **bed-peymān,** *{OsT} Sözünde, andında durmayan; sözünün eri olmayan.*|| **bed-rāh,** *{OsT} Yolu kötü olan; kötü yola sapan.*|| **bed-rām,** *{OsT} 1. Sert başlı at. 2. Hoş; latif; yakışıklı. 3. zf. Daima; sürekli.*|| **bed-rān,** *{OsT} 1. İşleri kötü yöneten. 2. Çapkın kadın; fahişe; orospu.*|| **bed-rāy,** *{OsT} Kötü düşünceli.*|| **bed-reftār,** *{OsT} Hareketi, gidişi kötü olan.*|| **bed-reg,** *{OsT} (İnsan, hayvan için) aslı kötü ve huysuz olan; kötü yaradılışlı.*|| **bed-reng,** *{OsT} Orta koyulukta kirli renk.*|| **bed-rey,** *{OsT} Düşüncesi yanlış, kötü olan.*|| **bed-rüzgâr,** *{OsT} Talihsiz.*|| **bed-sigāl,** *{OsT} Fena düşünceli; herkes hakkında kötü söyleyen.*|| **bed-sîret,** *{OsT} Ahlaksız; kötü huylu.*|| **bed-sirişt,** *{OsT} Yaradılışı kötü.*|| **bed-sūret,** *{OsT} Görünümü, biçimi çirkin olan.*|| **bed-şekl,** *{OsT} Biçimi bozuk.*|| **bed-şükûn,** *{OsT} Uğursuz.*|| **bed-tāli',** *{OsT} Talihi kötü olan; talihsiz.*|| **bed-tedbîr,** *{OsT} Niyeti bozuk; isteği kötü olan.*|| **bed-ter,** *{OsT} Daha kötü; çok kötü; beter.*|| **bed-tıynet,** *{OsT} Ahlaksız; cinsi, mayası bozuk.*|| **bed-üslûb,** *{OsT} Kötü yolu tutan.*|| **bed-zebān,** *{OsT} 1. Ağzı bozuk; küfürbaz. 2. Kötü dil.*|| **bed-zehre,** *{OsT} Korkak; yüreksiz; ödlek.*|| **bed-zinde,** *{OsT} Cansız; kuvvetsiz.*

bedâat, -ti [Ar. bedā'at بداعت] *(beda:at) {OsT} is.* **1.** Güzellik. **2.** Yenilik; özgünlük; orijinallik. **3.** Güzel söz söyleme.

bedad, [Ar. bedād بداد] *(beda:d) {OsT} is.* **1.** Bölük; fırka; parti. **2.** Pay; hisse; nasip. **3.** Savaşacak akran.

bedahet, [Ar. bedāhet / bedāhe بداهت / بداهه] *(beda:het) {OsT} is.* **1.** Ayan beyan, ortada olma; bellilik; anlaşılırlık. **2.** Ansızın ortaya çıkma; beklenmedik olay. **3.** *man.* Açıklık; şüpheden uzak oluş. **4.** Hazırlıksız konuşabilme yeteneği. **5.** Başlangıç.

bedaheten, [Ar. bedāheten بداهةً] *(beda:he'ten) {OsT} zf.* **1.** Düşünmeden. **2.** Ansızın. **3.** Hiç şüphe bırakmayacak şekilde açık seçik.

bedahş, [Bedahşan *(Afganistan'da bir eyalet)* بدخش] *{OsT} is.* Bedahşan. ☞ **bedahş-ı muzāb,** *{OsT} 1. Erimiş yakut. 2. Şarap.*

bedahşan, [Bedahşan *(Afganistan'da bir eyalet)* بدخشان] *(bedahşa:n) {OsT} is.* Bedahşan'da çıkarılan iyi cins, açık pembe yakut.

bedahşî, [Bedahşan *(Afganistan'da bir eyalet)* > bedahşī] *(bedahşi:) {OsT} sf.* **1.** Bedahşan'a ait. **2.** *is.* Açık pembe yakut.

bedaih, [Ar. bedīh > bedā'ih بدائه] *(beda:ih) is.* Güzel sözler.

bedal[1], **-li** [Ar. bedāl بدال] *(beda:l) is.* Karşılıklı değişme; trampa; değiş-tokuş; mübadele.

bedal[2], [Yun. petalion] *{ağız} is.* **1.** Kadınların yüzlerine sürdükleri boya; allık. **2.** Gelinlerin yüzlerine yapıştırılan yaldızlı pullar. [DS] ☐ **bedal dökmek,** *{ağız} Gelinlerin yüzlerine yaldızlı pul yapıştırmak.* [DS]

bedalize, [Yun. petaluda] *{ağız} is.* Kelebek; pervane. [DS]

bedaluşka, [İt. basilisco] *{OsT} as. is.* Eskiden kullanılan bir çeşit top.

bed'an, [Ar. bed'ān بدءا] *(be'da:n) {OsT} zf.* İlk başta; başlangıç olarak.

bedan, [Far. bedān بدان] *(beda:n) {OsT} is.* Kötüler; çirkin şeyler.

bedanet, [Ar. bedānet بدانت] *(beda:net) {OsT} is.* Yağlı ve besili olma; semizlik.

bedava, [Far. bād-ı hevā باد هوا => bedava] *(beda:va) {OsT} is.* **1.** Emek vermeden, zahmet çekmeden kazanılan; beleş; anafor. **2.** Kolay bulunan; ucuz. **3.** *zf.* Parasını ödemeksizin; bedelini ödemeden.

bedavacı, [bedava-cı] *(beda:vacı) sf.* Başkalarının yanında beslenen; çalışmadan, emek harcamadan, bedavadan ve çalıp çırpma ile kazanç sağlayan; anaforcu; beleşçi.

bedavacılık, -ğı [bedava-cı-lık] *(beda:vacılık) is.* Bedavacı olma durumu.

bedavadan, [bedava-dan] *(beda:vadan) zf.* **1.** Parasını, bedelini ödemeksizin. **2.** Kolayca. ☐ **bedavadan ucuz,** *Çok ucuz.*

bedavet, [Ar. bādiye *(çöl)* > bedāvet بداوت] *(beda:vet) {OsT} is.* **1.** Boş arazi; çöl. **2.** Çölde yaşama; çadır hayatı; bedevîlik.

bedavi, [Ar. bedevī > bedāvī بداوی] *(beda:vi:) {OsT} is.* Bedevîler; çöl Arapları.

bedayi, -yi'i [Ar. biḏā'a > beḏāyi' بضایع] *(beda:yi) {OsT} is.* Anamallar; sermayeler.

bedayi, -yi'i [Ar. bedi'a *(güzel şey)* > bedayi' بدایع] *(beda:yi) {OsT} is.* **1.** Geçmişte görülmemiş, yeni icat edilmiş güzel şeyler. **2.** Güzel konuşmalar. ☐ **bedāyi'-āşinā,** *{OsT} Güzelliği tanıyan; güzellikten anlayan.*|| **bedāyi'-i āsār,** *{OsT} Eserlerin güzellikleri.*|| **bedāyi'-i lāfziye,** *{OsT} Şekil güzellikleri; söz güzellikleri.*|| **bedāyi'-i māneviye,** *{OsT} Kavramsal güzellik.*|| **bedāyi'-perver,** *{OsT} Sanatkâr.*|| **bedāyi'-pesend,** *{OsT} Güzelleri ve güzellikleri seven.*|| **bedāyi'-şinās,** *{OsT} Güzelliği tanıyan; güzelden anlayan.*

bedbaht, [Far. bed *(kötü)* + baht *(talih)* > bedbaht بدبخت] *{OsT} sf.* **1.** Talihi kötü olan; bahtsız; talihsiz. **2.** Felakete uğramış olan. **3.** Çok üzüntülü; mutsuz. **4.** *zf.* Keder ve üzüntü içinde olarak; mutsuzlukla. ☐ **bedbaht etmek,** *1. Ümitsizliğe düşürmek. 2. Çok üzmek.*|| **bedbaht olmak,** *1. Çok üzücü olaylar yaşamak. 3. Hayatı kararmak. 2. Ümitsizliğe düşmek.*

bedbahtlık, -ğı [bedbaht-lık] *is.* **1.** Çok derin bir üzüntü içinde olma; mutsuzluk. **2.** Talihi kötü olma; bahtsızlık; talihsizlik.

bedbin, [Far. bed *(kötü)* + bīn *(gören)* بدبین] *(bedbi:n) {OsT} sf.* Her şeyi olumsuz ve kötü yönlerinden değerlendiren; karamsar; pesimist. ☐ **bedbin etmek,** *Birini ümitsizliğe düşürmek, karamsarlığa yöneltmek.*|| **bedbin olmak,** *Bir şeyi olumsuz yönlerinden ele alarak karamsarlığa düşmek.*

bedbinane, [Far. bedbīn-āne بدبینانه] *(bedbi:na:ne) {OsT} zf.* Karamsar biçimde.

bedbinî, [Far. bedbīnī بدبینی] *(bedbi:ni:) is.* Daima karamsar oluş.

bedbinleşme, [bedbin-le-ş-me] *is.* Bedbin olma; karamsarlığa düşme.

bedbinleşmek, [bedbin-le-ş-mek] *dönşl. f. [-ir]* Bir şeyi olumsuz yönlerinden ele alarak karamsarlığa düşmek; kötümserleşmek; karamsarlaşmak.

bedbinlik, -ği [bedbin-lik] *is.* Bir şeyi olumsuz yönlerinden ele alış; kötü yönlerini düşünme; kötümserlik, karamsarlık.

beddua, [Far. bed *(kötü)* + Ar. du'ā *(yakarma)* بددعا] *(beddua:) {OsT} is.* **1.** Allah'tan birinin kötülüğe uğraması için dilekte bulunma; ilenme. **2.** Kötülüğünü dilemek; inkisar. ☐ **beddua** (bedduasını) **almak,** *Kendisi hakkında birisinin kötülük dilemesine sebep olmak.*|| **beddua etmek,** *Bir kimsenin kötülüğü için aleyhinde dua etmek; ilenmek; intizar etmek.*|| **beddua sinmesi,** *Birinin bedduasından dolayı işlerin kötü gitmesi.*

bedel[1], [Ar. bedel بدل] *{OsT} is.* **1.** Bir şeyin yerini tutabilen; karşılık. **2.** Kıymet; değer. **3.** Fiyat. **4.** Başkasının yerine, onun parası ile hacca giden kimse. **5.** Askerlik görevini yerine getirmek istemeyenlerin devlete ödedikleri para. **6.** Eşit; denk. **7.** *dbl.* Bir kelimenin yerine geçebilecek başka bir kelime. **8.** *{ağız}* Bir ücret karşılığı çalışan kimse; uşak; hizmetçi; çoban. [DS] **9.** *{ağız}* Evlenen erkeğin kız tarafına verdiği para. [DS] **10.** *{ağız}* Kendisine miras kalan kimse; vâris. [DS] ☐ **bedel almak,** *Bir*

şeye karşılık olmak üzere para almak.|| **bedel etmek,** *1. Bir şeyi, başka bir şeyin yerine geçirmek. 2. Bir kimseyi, başka bir kimsenin yerine tutmak. 3. {OsT} Armağan olarak dağıtmak.*|| **bedel-i māyetehallel,** *biy. Organların harcadığı enerjiye karşılık olarak yenilip içilen şeyler.*|| **bedel-i nakdî,** *as. Kanun gereğince askere alınacak er miktarının ordu ihtiyacından fazla olması durumunda, Millî Savunma Bakanlığına tanınan yetkiye göre askerlik görevlerinin bir kısmı yerine, görevini yapmış saymak için alınan para.*|| **bedel kılıç,** *{ağız} Saban veya dövenin okunu boyunduruğa bağlayan ağaç kısım.* [DS]|| **bedel olmak,** *Bir başkasının yerine geçmek.*|| **bedel ödemek,** *Karşılık ödemek.*|| **bedel tutmak,** *as. Kendi yerine askerlik hizmetini yaptırmak veya bir başka yükümlülüğü yerine getirtmek üzere bir başkasını para ile tutmak.*

bedel², [Malay. vettila] *{OsT} is.* Keyif verici bir madde.

bedelci, [bedel-ci] *is.* **1.** Askerlik görevinin bir kısmını bedel ödeyerek yerine getirmiş sayılan kimse. **2.** Eskiden, askerlerin tayın pusulalarını alıp satan kimse. **3.** *{ağız}* Para ile kendisine hizmetçi, çırak veya işçi tutan kimse. [DS] **4.** *{ağız}* Bir bedel karşılığında çalışan kimse; uşak; hizmetçi; çoban. [DS]

bedelcilik, -ği [bedel-ci-lik] *is.* Askerlerin tayın pusulalarını alıp satma işi.

bedelen, [Ar. bedelen بدلاً] *(bede'len) {OsT} zf.* Karşılık olarak; mukabilinde.

bedeliç, -ci [Yun. petalitsa] *{ağız} is.* Taşlı, killi ve kireçli bir toprak tabakası. [DS]

bedelize, [Yun. peteluza] *{OsT} is.* Kelebek.

bedelleşmek, [bedel-le-ş-mek بدللشمك] *{OsT} işteş. f. [-ür]* Eşit olmak; denk olmak.

bedelli, [bedel-li] *sf.* **1.** Bedeli olan; bedel ödenmiş bulunan. **2.** Paralı. **3.** *is.* Bedelci. ⊡ **bedelli askerlik,** *as. Askerlik yükümlülüğünün bir süresini devlete para ödeyerek yapılan kısa süreli askerlik hizmeti.*

bedelsiz, [bedel-siz] *sf.* **1.** Bedeli olmayan. **2.** Bedeli ödenmemiş bulunan. **3.** Parasız. ⊡ **bedelsiz ithalat,** *tic. Devlet tarafından resmen döviz tahsis edilmemiş bir malın ithali.*

beden, [Ar. beden بدن] *{OsT} is.* **1.** Canlıların maddî varlıkları; vücut. **2.** İnsanda kol, bacak ve baş dışında kalan kısım; gövde. **3.** Ağacın dal, budak gibi kısımlarından geri kalan asıl kütük kısmı. **4.** Kale duvarı. **5.** Oltada fırdöndünün üstünde kalan asıl kısım. **6.** Elbisenin gövdeye gelen, kol ve etek haricindeki kısmı. **7.** *{ağız}* Kışın elbise altına giyilen giyecek; içlik. [DS] ⊡ **beden cezası,** *İnsan vücudu üzerinde uygulanan ceza.*|| **bedenden arık,** *{ağız} Zayıf; cılız.* [DS]|| **beden duvarı,** *Binanın esasını oluşturan ana duvarlar.*|| **beden eğitimi,** *eğit. Vücut kaslarını güçlendirme ve sağlığı koruma amacıyla araçlı ve araçsız olarak hareket yapma.*|| **beden sakası** (sakağısı), *{ağız} Atlarda görülen tuzlu balgam hastalığı; sakağı.* [DS]

bed'en, [Ar. bed'an بدءاً] *(be'd-en) {OsT} zf.* İlk başta; başlangıç olarak.

bedence, [beden-ce] *(bede'nce) zf.* Bedeniyle; vücuduyla; fiilen.

bedenci, [beden-ci] *is. öğr. argosu.* Beden eğitim öğretmeni.

bedene, [Ar. bedene بدنه] *{OsT} is.* Kurbanlık deve.

bedenen, [Ar. bedenen بدناً] *(bede'nen) {OsT} zf.* Bedeniyle; vücuduyla; fiilen.

bedenî, [Ar. bedenī بدنی] *(bedeni:) {OsT} sf.* **1.** Bedenle ilgili. **2.** Bedene ait. ⊡ **bedenî zevk,** *Bedenle alınan maddî zevk.*

bedenkâr, [Ar. beden + Far. -kār بدنکار] *(bedenkâ:r) {OsT} is.* İçi as kürkü ile kaplı ceket.

bedenli, [beden-li] *sf.* **1.** Bedeni olan. **2.** İri yapılı.

bedennur, [Ar. beden-nur بدن نور] *(bedennu:r) {OsT} is.* İçi samur kürk kaplı ceket.

bedenos, [Yun. petenos] *{ağız} is.* Horoz. [DS]

bedensel, [beden-sel] *sf.* Bedene ilişkin, bedenle ilgili.

beder, [bed-er / bed-iz] *{eT} is.* Heykel.

bedergâh, [Far. be-dergāh بدرگاه] *(bedergâ:h) {OsT} is.* **1.** Kapıya çıkma. **2.** İmparatorluk döneminde acemi ocaklarında hizmet edenlerin belli bir süreyi doldurduktan sonra yaya kapıkulu ocağına geçmelerine verilen ad.

bedes, [Far. be-dest *(elde)*] *{ağız} is.* Deri terbiyesinde, derilerin her gün için bir kere elden geçirilmesi işlemi. [DS]

bedest, [Far. bedest بدست] *{OsT} ünl.* Elde; elinde.

bedesten, [Far. bezzāzistān *(bez çarşısı)* > bedesten] *{OsT} is.* Dokuma ürünleri, silah, mücevher vb. değerli eşyaların alınıp satıldığı kapalı çarşı. ⊡ **bedesten tellalı,** *Bedestende açık artırma ile yapılan satışlarda tellallık eden kimse.*

bed'et, [Ar. bed'et بدأت] *(bed-et) is.* Başlangıç.

bedeten, [Ar. bed'eten بدأة] *(bed-eten) {OsT} zf.* İlk başta; başlangıç olarak.

bedevî, [Ar. bādiye *(çöl)* > bedāvet *(çölde oturmak)* > bedevī بدوی] *(bedevi:) {OsT} is.* **1.** Çölde, çadırda yaşayan Arap. **2.** *sf.* Çölle ilgili. **3.** İlkel şartlarda yaşayan. **4.** *{ağız}* Huysuz; ahlaksız. [DS] **5.** (At için) hızlı koşan. **6.** *öz. is.* Bedevîlik tarikatına mensup olan. ⊡ **bedevî gömleği,** *{ağız} Yensiz gömlek.* [DS]

bedevilenme, [bedevī-le-n-me] *{ağız} is.* İnsanlıktan çıkma. [DS]

bedevilik, -ği [bedevī-lik] *(bedevi:lik) is.* **1.** Bedevî olma durumu. **2.** *öz. is.* Abbas Seyyit Ahmet'ül-Bedevî'nin 13. yy.da kurmuş olduğu bir Sünnî tarikat.

bedeviyane, [Ar. bedevī + Far. -āne بدويانه] *(bedevi:ya:ne) {OsT} zf.* Bedevîler gibi; çölde yaşayanlara yakışacak biçimde.

bedeviyet, [Ar. bedeviyyet بدويت] *is.* Bedevî olma durumu; bedevilik; ilkellik.

bedevre, [Yun. petauron] *{ağız} is.* **1.** Damda üzerine kiremit döşenen tahta. **2.** Damda kiremit gibi döşenen tahta örtü. **3.** Keklik tutmak için tahtadan yapılan tuzak. [DS]

bedfial, [Far. bed + Ar. fi'āl بدفعال] *{OsT} sf.* Yaramaz.

bedfiil, [Far. bed + Ar. fi'l بدفعل] *{OsT} sf.* Kötülük yapan.

bedhah, [Far. bed *(kötülük)* + ḫah *(isteyen)* بدخواه] *(bedha:h) {OsT} is.* Başkalarının kötü olmasını, kötü duruma düşmesini isteyen kişi.

bedi, -di'ı [Ar. bed' *(meydana getirmek, yaratmak)* > bedī' بديع] *(bedi:) {OsT} sf.* **1.** Eşi ve benzeri görülmemiş bir şeyi meydana getiren. **2.** Yeni icat edilmiş. **3.** *is.* Benzeri görülmemiş şey. **4.** Gökleri ve yeri güzelliklerle donatarak yaratan; Allah. **5.** Sözün kulağa hoş gelecek ve ruha heyecan verecek biçimde düzenlenmesini ele alan bilim dalı; söz estetiği. ⊡ **bediü'l-beyān,** *{OsT} Anlatımı çok güzel olan.*

bedi'a, [Ar. bed' *(meydana getirmek, yaratmak)* > bedī'a بديعه] *(badi:a) {OsT} is.* **1.** Estetik değeri yüksek sanat eseri. **2.** Eşine az rastlanır güzellik. ⊡ **bedî'a-i hayāliye,** *{OsT} Ülkü; ideal.*|| **bedî'a-zār,** *{OsT} Güzellik yeri.*

bedid, [Far. be-dīd *(görüş)* بديد] *(bedi:d) {OsT} sf.* Görünür halde; apaçık; meydanda.

bedidar, [Far. be-dīdār *(görüş)* بديدار] *(bedi:da:r) {OsT} sf.* Meşhur; ortada; görünür hâlde.

bedih, [Ar. bedīḫ بديخ] *(bedi:h, h kalın söylenir) {OsT} sf.* Şan ve şerefi büyük olan.

bedihe, [Ar. bedāhet *(açıklık; düşünmeden söz söyleme)* > bedīhe بديهه] *(bedi:he) {OsT} is.* **1.** Önceden hazırlık yapılmamış, düşünülmeden söylenmiş güzel söz. **2.** Hazırcevaplılık. **3.** Herkes tarafından ispatsız kabul edilmiş temel ilke; aksiyom. **4.** Başlangıç.

bedihî, [Ar. bedāhet *(açıklık; düşünmeden söz söyleme)* > bedīhī بديهى] *(bedi:hi:) {OsT} sf.* İspat gerektirmeyecek şekilde açık seçik. ⊡ **bedîhî-i ūlā,** *{OsT} Kanıta gerek duymayan; gün gibi apaçık.*

bedihiyat, [Ar. bedīhiyyāt بديهيات] *(bedi:hiya:t) {OsT} is.* Delil ve ispat gerektirmeyen, apaçık şeyler.

bedihiye, [Ar. bedīhīyye بديهيه] *(bedi:hiye) {OsT} is.* Hazırcevaplılık. ⊡ **bedihiye-gûyān** *Yeri geldiğinde güzel söz söyleyebilenler.*

bedihiyet, [Ar. bedīhiyyet بديهيت] *(bedi:hiyet) {OsT} is.* Açıklık; bedihî olma durumu.

bediî, [Ar. bed' *(meydana getirmek, yaratmak)* > bedī'ī بديعى] *(bedi:ı:') {OsT} sf.* **1.** Güzel; beğenilen. **2.** *is.* Güzellik; estetik.

bediiyat, [Ar. bedī'iyyāt بديعيات] *(bedi:iya:t) is.* **1.** Güzellikler. **2.** Güzel sanatlar. **3.** Estetik.

bedil, [Ar. bedel *(karşılık)* > bedīl بديل] *(bedi:l) {OsT} is.* **1.** Bir şeyin karşılığı. **2.** Bir şeyin veya kimsenin yerini alan. **3.** Bahsi kaybeden kimsenin ödeyeceği şey.

bedinus, [Yun. peteinos بدينوس] *{eAT} is.* → bednus.

bedir, -dri [Ar. bedr بدر] *{OsT} is.* Ayın on dördünde aldığı en büyük ve yuvarlak hâl; dolunay. ⊡ **bedr-i bülend,** *{OsT} Ayın on dördü.*|| **bedr-i kâmil,** *{OsT} Ayın on dördüncü gecesi.*|| **bedr-i münîr,** *{OsT} Parlak dolunay.*|| **bedr ü kemāl,** *{OsT} Bir yazı biçimi.*

bedire, [Yun. butina *(yağ kabı)* ?] *{ağız} is.* Su kovası; bakraç. [DS]

bediren, [? bediren] *is.* Çitlembik çiçeği.

bedirik, -ği [Erme. patruyk => bedrik > bedirik] *{ağız} is.* **1.** Eğrilmek için yıkanmış, taranmış, atılmış ve uzunca dürülmüş pamuk. **2.** Pamuktan fitil. [DS]

bediz, [beḏiz] *{eT} is.* **1.** Resim; tasvir. [ETY] [EUTS] [Gabain] [Tekin] **2.** Heykel. [ETY] [Gabain] [Tekin] *{ağız} (aynı)* [DS] **3.** Süs; bezek; nakış. [ETY] [EUTS] [Gabain] [Tekin] **4.** *sf.* Narin. [ETY] **5.** *{ağız}* Heykeltıraş. [DS] ⊡ **bediz burhan,** *Buda heykeli.* [DLT]

bedizci, [beḏiz-çī] *(bedizçi:) {eT} is.* **1.** Ressam. [ETY] [Tekin] **2.** Heykeltıraş. [ETY] **3.** Nakkaş; sanatkâr. [ETY] **4.** Taş yontucu; hakkâk. [EUTS]

bedizedmek, [beḏiz-ed-mek] *{eT} gçl. f. [-ür]* Süsletmek; bezetmek. [EUTS]

bedizemek, [beḏiz-e-mek] *{eT} gçl. f. [-r]* Süslemek; bezemek. [EUTS]

bedizenmek, [beḏiz-en-mek] *{eT} edil. f. [-ür]* Süslenmek; bezenmek. [EUTS]

bedizetmek, [beḏiz-et-mek] *{eT} gçl. f. [-ür]* Süslemek; resmettirmek; bezetmek. [Tekin] [EUTS]

bedizlemek, [beḏiz-le-mek] *{eT} gçl. f. [-y-ür]* Süslemek. [ETY]

bedizlig, [beḏiz-lig] *{eT} sf.* Süslü; bezenmiş. [DLT]

bedizmek, [beḏiz-mek] *{eT} gçl. f. [-ür ?]* **1.** Süslemek; bezemek. [EUTS] [Tekin] **2.** Resmetmek; tasvir etmek; nakşetmek. [ETY]

bedkâr, [Far. bed-kār بدكار] *(bedkâ:r) {OsT} sf.* Kötülük eden.

bedl, [Ar. beẕl بذل] *{OsT}* is. → bezl.

bedle, [Ar. bedle بدله] *{OsT} sf.* (Elbise için) takım.

bedlek, -ği [bed *(yans.)* > bed-le-k] *{ağız} sf.* Korkak; ödlek. [DS]

bedlemek, [bed-le-mek / bet-le-mek] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(i)-yor]* **1.** Kızmak; öfkelenmek; huylanmak. **2.** *gçl. f.* Ayıplamak. [DS]

bedleşmek, [Far. bed + T. -le-ş-mek] *gçsz. f. [-ir]* Çirkinleşmek.

bedmek, [béd-mek] *(bé:dmek) {eT} gçsz. f. [-ür]* (Göz için) zayıf görmek. [DLT]

bedmest, [Far. bed-mest بدمست] *{OsT} sf.* Çok sarhoş.

bednam, [Far. bed *(kötü)* + nām *(ün, isim)* بدنام] *(bedna:m) {OsT} sf.* **1.** Adı kötüye çıkmış olan. **2.** Kötü ün kazanmış.

bednus, [Yun. peteinos بدنوس] *{eAT} is.* Horoz.

bedr, [Ar. bedr بدر] *is.* → bedir.

bedra, [Far. bed-rā بدرا] *(bedra:) {OsT} sf.* Kötü düşünceli; niyeti kötü.

bedraka, [Far. bedraḳa بدرقه] *{OsT} is.* Kılavuz.

bedre[1], [Ar. bedre بدره] *{OsT} is.* **1.** Kuzu, oğlak derisi. **2.** Eskiden, sütten kesilmiş keçi derisinden yapılan, bin gümüş veya yedi bin altın sikke alabilen para kesesi.

bedre[2], [bedre] *{ağız} is.* Gözbebeğinde görülen perdeye benzer leke; perde. [DS]

bedreg, [Far. bed *(kötü)* + reg *(soy)* بدرگ] *{OsT} sf.* Kötü soylu; soydan kötü.

bedrek, -ği [Far. bed + reng / bedrenk / bedrek] *{ağız} sf.* **1.** (Kumaş için) kötü renkli. **2.** Rengi açık. [DS]

bedreka, [Far. bedrehe *(yol büyüğü)* > Ar. bedreḳa بدرقه] *{OsT} is.* **1.** Yol gösteren; kılavuz. **2.** Manevi rehber; mürşit.

bedreli, [bedre-li] *{ağız} sf.* (Göz için) lekeli; perdeli. [DS]

bedrem, [beḏ-re-m / baḏram] *{eT} is.* Sevinç ve eğlence günü; bayram. [DLT] ⊡ **bedrem yer,** *Gönül açan yer.* [DLT]

bedren, [? bedren] *{ağız} is.* Sakız ağacının (melengiç) meyvesi. [DS]

bedri, [Far. bedrī / Ar. bedre > bedriyye بدريه] *(bedri:) is.* İçi altın dolu kese.

bedrik, -ği [Erme. bedruyk => bedrik بدرك] *{eAT} {ağız} is.* Eğrilmek için uzunca dürülmüş pamuk lülesi. [DS]

bedriz, [Far. bed-riz ?] *{ağız} sf.* **1.** Namaz kılmayan; abdestsiz. **2.** Ahlaksız. [DS]

bedro, [Slav. vedro] *{ağız} is.* Su kovası. [DS]

bedrud, [Far. bedrūd بدرود] *{OsT} is.* Esenlik; esenlenme; veda.

bedrük, [Erm. bedruyk بدرك] *{eAT} is.* → bedrik.

bedrüs, [Erm. bedruys] *{ağız} is.* Ağaca vurulan aşı çubuğu. [DS]

bedter, [Far. bed-ter بدتر] *{OsT} sf.* Daha kötü; beter.

beduat, [Ar. bedūʿat بدوعت] *{OsT} is.* Güzellik; yenilik.

beduh, [Ar. (ب be, د dal, و vav (u), ح ha) > beduh بدوح] *{OsT} is.* **1.** Eskiden uğur getirdiğine inanılan, mektupların üzerine elle yazılan veya kaşe olarak basılan Arapça *be, dal, vav, ha* harflerinden meydana gelmiş kelime. **2.** Uğur getireceğine inanılarak üç sıralı, dokuz kareden meydana gelmiş dış karenin köşe karelerine *be, dal, vav, ha* harfleri yahut da ebcet hesabı ile karşılıkları olan *2, 4, 6, 8* rakamları yazılarak diğer kareler uygun rakamlarla doldurularak alt alta, yan yana ve köşegenler toplamı olarak hep aynı sayı elde edilirdi.

beduhadan, [beduh-a-dan] *{ağız} zf.* Ansızın; birdenbire. [DS]

beduk, [Erm. bedug] *{ağız} is.* Çam sakızı; reçine. [DS]

bedük[1], [beḏū-mek > beḏ-ük] *{eT} sf.* **1.** Büyük. [Gabain] [ETY] [DLT] **2.** Yüksek; ulu; azametli. [EUTS]

bedük[2], [Erme. bedug => bedük] *is.* Çam sakızı; reçine.

bedüklemek, [beḏük-lē-mek] *(bedükle:mek) {eT} gçl. f. [-r]* **1.** Büyük saymak. [DLT] **2.** *gçsz. f.* Büyümek; yükselmek. [EUTS]

bedüklentürmek, [beḏük-le-n-tür-mek] *{eT} gçl. f. [-ür]* Büyüttürmek. [EUTS]

bedüklük, [beḏük-lük] *{eT} is.* Büyüklük. [KB]

bedümek, [beḏū-mek] *(bedü:mek) {eT} gçsz. f. [-r]* **1.** Büyümek. [DLT] [ETY] [EUTS] [Gabain] **2.** Çoğalmak. [DLT] [ETY] [EUTS] [Gabain]

bedürmek, [*eT.* bedü-mek *(büyümek)* > bedü-r-mek] *gçl. f. [-ür]* Büyütmek.

bedürük, -ğü [Erme. bedruyg => bedirik > bedürük] *{ağız} sf.* Temiz; pak; beyaz. [DS]

bedütmek, [beḏü-t-mek] *{eT} gçl. f. [-ür]* Büyütmek; yükseltmek. [EUTS] [DLT]

bedüttürdeçi, [bedü-t-tür-deçi / bedü-t-tür-teçi] *{eT} sf.* Büyütücü; büyütecek olan.

bedüttürmek, [bedü-t-tür-mek] *{eT} gçl. f. [-ür]* Büyüttürmek.

bedzemek, [bediz *(resim, heykel)* > bedz-ē-mek] *(bedze:mek) {eT} gçl. f.* Heykel ve resimlerle süslemek; bezemek. [ETY]

bedüzlig, [bedüz-lig] *{eT} sf.* Süslü; bezenmiş. ⊡ **bedüzlig ev,** *Süslü ev.* [DLT]

bedzetmek, [bediz > bedz-e-t-mek] *{eT} gçl. f. [-ür]* Süsletmek. [ETY]

bedzindegâni, [Far. bed *(kötü)* + zindegānī *(geçim)* بدزندگانی] *(bedzindegâ:ni:) {OsT} sf.* Geçimsiz.

befm, [Far. befm بفم *{OsT} is.* Keder; tasa; sıkıntı.

befş, [Far. befş بفش] *{OsT} is.* Azamet; gösteriş; debdebe.

beft, [Far. baften *(dokumak)* > beft بفت] *{OsT} sf.* **1.** Dokuyan. **2.** *is.* Dokumacı.

beftere, [Far. baften *(dokumak)* > beftere بفتره] *{OsT} is.* Avcıların ava alıştırdıkları avcı kuşlar.

befterî, [Far. befterī بفتری] *{OsT} is.* Sık dişli çulha tarağı.

beg[1], [Çin. pō *(yüzbaşı)* / pök [Clauson] > bēg بك] *(be:g) {eT} is.* **1.** Bey; soylu kişi; efendi; ileri gelen; sözü geçen; nüfuzlu, zengin kişi. *{eAT} (aynı)* [Gabain] [Tekin] [EUTS] [İKPÖy.] **2.** Erkek; eş; koca; evli erkek; zevc. *{eAT} (aynı)* [DLT] [EUTS] [DLT] **3.** *{eAT}* Küçük devlet başkanı. **4.** *{eAT}* İleri gelen; sözü geçen; zengin adam; nüfuzlu kimse; amir. ⊡ **beg börki,** *{eAT} Bostan güzeli; kadife; horoz ibiği.*|| **beg er,** *{eT} Şehzade; prens.* [EUTS]|| **begler bodun,** *{eT} Beyler ve halk.*

beg[2], [beg بك] *{eAT} is.* Kuş avlamak için kullanılan başka kuş.

beganuş, [Far. beğānūş بغانوش] *(beğa:nu:ş) {OsT} is.* Eşkin at veya katır.

begas, [Ar. beğāş بغاث] *(beğa:s) {OsT} is.* **1.** Luri denilen kuş. **2.** Kartal, karga gibi kuşlar.

begavet, [Ar. beğāvet بغاوت] *(bega:vet) {OsT} is.* Zorbalık.

begavz, [bek+ağız] *{ağız} sf.* Ağzı pek; sır tutan; ağzı sıkı. [DS]

begaya, [Ar. beğāyā بغایا] *(beğa:ya:) {OsT} is. as.* Keşif kolu takımı.

begayet, [Ar. be-ğāyet بغایت] *(beğa:yet) {OsT} zf.* **1.** Son derece. **2.** Pek çok. **3.** Pek aşırı.

begçügez, [beg-çü(k)-ez بكچوكز] *{eAT} is.* Beyceğiz.

begdeme, [begdeme] *{eT} is.* Cennet. [ETY]

begeç, [beg-eç] *{eT} is.* **1.** Beyceğiz. [DLT] **2.** Küçük bey.

begedmek, [beg-ed-mek] *{eT} gçsz. f. [-ür]* Beylik etmek; hükmetmek; bey olmak. [EUTS]

begelinmek, [beg-el-in-mek بكلنمك / بگلنمك] *{eAT} edil. f. [-ür]* Beğenilmek.

begend, [Far. begend بگند] *{OsT} is.* **1.** Kümes; folluk. **2.** Yuva.

begenecekleyin, [beg-en-ecek-leyin بگنجكلين] *{eAT} zf.* Beğenilecek gibi; beğenmeye değer.

begenesi, [beg-en-esi بگنه سی] *{eAT} zf.* Beğeneceği.

begenmezlenmek, [beg-en-mez-le-n-mek بگنمزلنمك] *{eAT} dönşl. f. [-ür]* Beğenmezlik tavrı takınmak.

begiç, [beg-iç] *{eT} is.* Beycik. [ETY]

begilemek, [beg-i-le-mek] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(i)-yor]* Bilmezden gelmek; bilmiyormuş görünmek. [DS]

begimsinmek, [beg-im-si-n-mek] *{eT} dönşl. f. [-ür]* **1.** Bey olmaya alışmak. [Gabain] **2.** Beylik taslamak; bey kılığına girmek; kendisini bey sanmak. [EUTS]

begin, [Fr. béguine] *is.* Manastırlarda yaşayan ve bozulabilecek yemin ederek topluluğa giren, dua etmek, hastaları ziyaret etmek, dantel yapmak ve çamaşır dikmekle ömürlerini geçiren bir tür rahibe.

beginler, [begin-ler] *is.* On üçüncü yüzyılda bazı dindar kimselerin kurduğu bir tür kilise topluluğunun üyelerine verilen ad.

begir, [Far. bargir > beygir > bēgir] *(be:gir) {ağız} is.* At; kısrak.

begirmek, [be *(yans.)* > be-gir-mek بگیرمك] *{eAT} gçsz. f. [-ür]* Melemek.

beglemek, [beg-lē-mek بگله مك] *{eT} {eAT} gçl. f. [-r]* Bey saymak; bey olarak adlandırmak; beyliğe, emirliğe kabul etmek. [DLT]

beglenmek, [beglē-mek > beg-le-n-mek بگلنمك] *{eT} {eAT} dönşl. f. [-ür]* **1.** (Kadın için) bey sahibi olmak; koca edinmek; evlenmek. [DLT] **2.** *{eAT}* Bey olmak. **3.** *{eAT}* Beylik elde etmek. **4.** *{eAT}* Beylik taslamak.

begler, [beg-ler] *{eT} is.* Beyler. [Tekin]

beglerbegi, [beg-ler+ beg-i] *{OsT} is.* **1.** Beylerin beyi; sancak beylerinin beyi. **2.** Beylerbeyi.

beglig, [beg-lig بگلگ] *{eT} sf.* **1.** Beyli. **2.** Şahane; bey soyundan. [Gabain] [EUTS]

beglik, [beg-lik بگلك] *{eT} sf.* **1.** Bey olmaya layık; bey olacak olan. [ETY] [Tekin] **2.** Beyi olan; beyli. [ETY] **3.** *is. {eAT}* Beylik; küçük devlet başkanlığı. [DLT] ⊡ **beglik bez,** *{eAT} Değersiz, bedava bez.*

beglücak, [beg-lü-cek بكلوجاق] *{eAT} is.* Beyliğe benzeme durumu; beyliğe benzetilmek istenen durum.

begni, [? begni] *{eT}* *is.* Buğday, darı, arpa gibi şeylerden yapılan içki; bira. [EUTS] [ETY]

begonvil, [Fr. Bougainville *(Fransız kaptan)* / bugonvillée] *is. bot.* → bugenvilla.

begonya, [Fr. Michel Bégon *(17. yy. Dominik genel valisi)*] *is. bot.* Bakışımsız yaprakları ve ebrulî, mat veya parlak renkli çiçekleri olan, kök saplı, dona ve soğuğa karşı dayanıksız, tropikal kökenli bin üç yüzden çok türü bulunan bir süs bitkisi, *(Begonia).*

begonyagiller, [begonya-gil-ler] *is.* bot. İki çeneklilerin parietales takımına giren, örnek tipi begonya olan bitkiler familyası.

begrek, [beg *(bey)* + -rek *(üstünlük eki)*] *{eT}* *sf.* **1.** Çok büyük bey; çok soylu bey. [İKPÖy.] **2.** *is.* Bey; şehzade. [EUTS] [Gabain]

begsig, [beg-sī-mek > beg-si-g [Clauson]] *{eT}* *sf.* Bey soyundan. [Gabain]

begsik, [*beg-sī-mek > beg-si-k] *{eT}* *sf.* Bey gibi; beye benzer. [DLT]

begşene, [beg + Far. şāne *(eda)* > begşene بكشنه] *{OsT}* *zf.* Beycesine; şaha, sultana yakışacak tarzda.

begter, [Far. begter بگتر] *{OsT}* *is.* Eskiden kullanılan zırhlı elbise; cebe.

begüm, [*eT.* beg-üm) > begüm] *is.* Hindistan'da kurulan Türk devletlerinde prenseslere verilen unvan.

beğ, [Çin. pō *(yüzbaşı)* ? [Clauson] > bēg بك] *{eAT}* *{OsT}* *{ağız}* *is.* Bey. [DS]

beğdeş, [beñ-deş > beğdeş بكدش] *{eAT}* *sf.* Eş; benzer.

beğdeşsiz, [beñ-deş-siz > beğdeş-siz بكدشسز] *{eAT}* *sf.* Benzersiz; eşsiz.

beğe, [Erme. beg] *{ağız}* *is.* **1.** Yemlik. **2.** Ahır. **3.** Ağıl. [DS]

beğence, [beğen-ce] *is.* Yetkili bir kişi tarafından yazılarak kitabın baş tarafına konulmuş övgü yazısı; takriz.

beğendi, [hünkâr + beğen-di] *is.* Közde pişirilmiş patlıcan ezmesine yağda kavrulmuş un eklenerek sütle yapılan püre.

beğendirme, [beğen-dir-me] *is.* Beğendirmek işi.

beğendirmek, [beğen-dir-mek] *gçl. f.* *[-ir]* **1.** Birinin kabul etmesini sağlamak. **2.** Bir şeyi birinin takdir etmesine sebep olmak. **3.** Birinin hoşuna gitmesini sağlamak.

beğeni, [beğen-mek > beğen-i] *is.* **1.** Kişinin hoşlanma ve beğenme duygusu; zevk, *(1935).* **2.** Sanat eserinde iyi ve kusur sayılan yönleri ayırt edebilme yetisi. **3.** İnsanda güzel olan şeyin uyandırdığı duygu. **4.** Bir dönemin, bir çağın görme, duyma ve algılama tarzı.

beğenik, -ği [beğen-ik] *sf.* Beğenmiş.

beğenilme, [beğen-il-me] *is.* Beğenilmek işi.

beğenilmek, [beğen-il-mek] *edil. f.* *[-ir]* Başkalarının hoşuna gitmek, takdir edilmek.

beğenisiz, [beğen-i-siz] *sf.* Zevksiz.

beğeniş, [beğen-iş] *is.* Beğenme eylemi ve biçimi; beğenme.

beğenme, [beğen-me] *is.* **1.** Beğenmek işi. **2.** Beğenmiş olmak durumu.

beğenmek, [beğen-mek] *gçl. f.* *[-ir]* **1.** Bir şeyi iyi ve güzel bulmak; takdir etmek. **2.** Hoşlanmak. **3.** Benzerleri içinden seçmek; tercih etmek; ayırmak. **4.** Uygun bulmak; tasvip etmek. **5.** Sürprizli bir haber verirken şart cümlesinden sonra geniş zaman ikinci kişi olarak kullanılır. *Ne dese beğenirsin.*

beğenmemek, [beğen-me-mek] *gçl. olmsz. f.* *[-z] [-m(i)-yor]* **1.** İyi bulmamak. **2.** Hoşlanmamak. **3.** (Birinin durumu için) şüphelenmek; şüpheli yanları olduğunu düşünmek. **4.** Uygun bulmamak; tasvip etmemek. **5.** Küçümsemek. ⊡ **Beğenmeyen küçük oğluna almasın,** *(Bir olay veya durum için) beğenmeyene aldırış edilmediğini belirtmek için kullanılır.*|| **Beğenmeyen küçük kızını vermesin,** *(Bir olay veya durum için) beğenmeyene aldırış edilmediğini anlatmak için kullanılır.*

beğensimek, [beğen-si-mek] *{eAT}* *gçl. f.* *[-r]* Bir parça beğenmek; beğenir gibi olmak.

beğermek, [be *(yans.)* > be-gir-mek] *{ağız}* *gçsz. f.* *[-ir]* → beğirmek.

beğirmek, [be *(yans.)* > be-gir-mek] *{ağız}* *gçsz. f.* *[-ir]* (Hayvan için) bağırmak; melemek. [DS]

beğit, [Yun. pağida] *{ağız}* *is.* Av yakalamakta kullanılan düzenek; tuzak. [DS]

beğlemek, [*eT.* beg-le-mek > beğ-le-mek] *{eAT}* *gçl. f.* *[-r]* Bey edinmek; kendisine bey olarak seçmek.

beğlenmek, [beğ-le-n-mek] *{eAT}* *dönşl. f.* *[-ür]* Beylik taslamak; bey geçinmek; bey gibi davranmak.

beğlik, -ği [beğ-lik / bey-lik] *{ağız}* *sf.* **1.** Bedava. **2.** Devlete ait olan; beylik. **3.** Köyün ileri gelenlerine, zenginlerine ait olan. **4.** Herkesin kullandığı; basmakalıp; özgünlükten yoksun; beylik. **5.** *is.* Askere verilen küçük kilim. **6.** Beyin yönetimi. **7.** Beyin yönetiminde bulunan yerler. **8.** Küçük devlet. [DS]

beğnek, -ği [Far. beğnek بكنك] *{OsT}* *sf.* (Hayvan için) kuyruğu kesik; güdük.

beğşene, [beğ + Far. şāne بكشنه] *{eAT}* *zf.* Beğ gibi; sultan gibi; beycesine.

beğurmek, [be *(yans.)* > be-gir-mek] *{ağız}* *gçsz. f.* *[-ur]* → beğirmek. [DS]

beğzade, [beğ + Far. zāde بكزاده] *(beğza:de)* *{OsT}* *is.* Bey oğlu bey; atadan bey; aristokrat; beyzade.

beh, [Far. beh > peh به] *{OsT}* *ünl.* Bravo.

beha[1], -a'i [Ar. behā' بهاء] *(beha:)* *{OsT}* *is.* **1.** Güzellik; parıltı; zariflik. **2.** Alışmak; dadanmak; alışmışlık.

beha[2], [Far. behā بها] *(beha:)* *{OsT}* *is.* Fiyat; değer; kıymet.

behacet, [Ar. behācet بهاجت] *(beha:cet)* *{OsT}* *is.* Güzel yüzlü olma, güzellik.

behaim, [Ar. behme *(hayvan)* > behā'im بهائم] *(beha:im)* *{OsT}* *is.* Dört ayaklı hayvanlar.

behak, [Ar. behak بهق] *{OsT}* *is.* İnsanın derisinde pul pul beyazlık ve alaca renk meydana getiren bir tür hastalık.

behak, -kkı [Ar. behak بحق] *{OsT}* *zf.* ... hakkı için.

behamin, [Far. behāmīn بهامين] *(beha:mi:n)* *is.* Bahar mevsimi.

behane, [Far. bahāne / behāne بهانه] *(baha:ne)* *{OsT}* *is.* → bahane.

behas, [Ar. behaṣ بهاص] *{OsT}* *is.* Susama.

behat, -ttı [Ar. behaṭṭ بهاط] *{OsT}* *is.* Süt lapası; sütlaç.

behavyorizm, [İng. behavior *(davranış)* > behaviorism] *is.* *psikol.* Bilincin psikoloji ile ilgisinin olmadığını, psikolojinin inceleme alanının sadece davranışlar olduğunu iddia eden görüş; davranışçılık.

behbeh, [Far. bih şuden *(iyileşmek)* > behbeh بهبه] *{OsT}* *is.* Sağlığına kavuşma; iyileşme.

behbehlenmek, [behbeh-le-n-mek] *{OsT}* *dönşl. f.* *[-ir]* İyileşmek; kendine gelmek.

behbud, [Ar. behbūd بهبود] *(behbu:d)* *{OsT}* *is.* İyilik; sağlık; sıhhat.

behc, [Ar. behc بهج] *{OsT}* *sf.* (Kişi için) keyfi her zaman yerinde olan.

behcet, [Ar. behcet بهجت] *{OsT}* *is.* → behçet.

behçet, [Ar. behcet بهجت] *{OsT}* *is.* **1.** Güzellik. **2.** Sevinç. **3.** Güler yüzlülük. ⊡ **Behçet hastalığı,** *tıp. Türk hekimi profesör Behçet Hulusi tarafından 1937 yılında tanımı yapılan süreğen bir deri ve göz hastalığı.*

behdel, [Ar. behdel بهدل] *{OsT}* *is.* **1.** Sırtlan yavrusu. **2.** (Erkek için) büyük memelilik.

behek, [Ar. behek بهك] *{OsT}* *is.* → behak.

behem, [Far. be- *(ile)* + hem *(bütün)* > behem بهم] *{OsT}* *zf.* **1.** Birlikte; beraber; hep bir yerde. **2.** *sf.* Büzüşen; kasılan. ⊡ **behem-ber-āmden,** *{OsT} 1. Toplanmak; birikmek. 2. mecaz. Kızmak; üzülmek.*|| **behem olmak,** *{OsT} Büzüşmek; kasılmak.*|| **behem-zede,** *{OsT} Topluluğu dağıtmış, bozmuş.*

behemehâl, -li [Far. be *(ile)* + hemā *(bütün)* + Ar. ḥāl *(durum)* > behemehāl بهمه حال] *(be'hemeha:l)* *{OsT}* *zf.* **1.** Ne olursa olsun. **2.** Her halde. **3.** Mutlaka.

beher[1], [Alm. Becher *(etileni bulan Alman kimyacı)*] *is.* *kim.* Kimyasal deneylerde hacim ölçmeye yarayan küçük cam, porselen veya plastik kap.

beher[2], [Far. be *(ile)* + her > beher بهر] *{OsT}* *sf.* Her bir; her; başına. ⊡ **beher-hāl,** *{OsT}* → beherhal.|| **beher-māh,** *{OsT} Her ay.*

beherhâl, -li [Far. beher+Ar. ḥāl بهرحال] *(be'herha:l)* *{OsT}* *zf.* Herhâlde; mutlaka.

beheri, [Far. beher + T.-i *(iyelik)* بهری] *is.* Düzine, deste veya daha başka toplulukta yer alanlardan her biri; tanesi.

behet, [Far. behet بهت] *{OsT}* *is.* **1.** Sütlaç. **2.** Pirinç unu ile yapılmış helva; memnuniye.

behey, [be+hey] *ünl.* Kızgınlık anında çıkışma bildiren bir ünlem.

behhar, [Ar. baḥr *(deniz)* > baḥḥār / beḥḥār بحار] *(behha:r)* *{OsT}* *is.* Denizci, gemici.

behhas, [Ar. baḥs *(tartışma)* > baḥḥās / beḥḥās بحاث] *(behha:s)* *{OsT}* *sf.* **1.** Tartışmayı çok seven. **2.** Çok bahseden; bahsetmeyi seven.

behi, [Ar. bāyiʿ] *{ağız}* *is.* Tekel malı satıcısı; bayi. [DS]

behic, [Ar. behcet > behīc بهيج] *(behi:c)* *{OsT}* *sf.* **1.** Güler yüzlü; şen. **2.** Güzel; parlak.

behice, [Ar. behīc > behīce بهيجه] *(behi:ce)* *{OsT}* *sf.* (Kadın için) güler yüzlü; şen; güzel.

behile, [Ar. behīle بهيله] *(behi:le)* *{OsT}* *sf.* → behire.

behim, [Ar. behīm بهيم] *(behi:m)* *{OsT}* *is.* **1.** Düz siyah nesne. **2.** Alacasız hayvan. **3.** Dik ve pürüzsüz ses.

behime, [Ar. behme *(kuzu, oğlak, buzağı)* > behīme بهيمه] *(behi:me)* *{OsT}* *is.* Dört ayaklı hayvan.

behimî, [Ar. behīme > behīmī بهيمی] *(behi:mi:)* *{OsT}* *sf.* **1.** Hayvana yakışır tarzda; hayvanca. **2.** Cinsel ihtiras içinde olan; şehevî.

behimiyet, [Ar. behīmiyyet بهيميت] *(behi:miyet)* *{OsT}* *is.* **1.** Hayvanlık. **2.** Kabalık. **3.** Aklın kaybolma hâli.

behir, [Ar. behr *(güzel olma);(solunum zorluğu)* > behīr بهير] *(behi:r)* *{OsT}* *sf.* **1.** (Erkek için) tıknefes; solugan. **2.** Göğüs darlığı yüzünden solumaktan yol yürüyemeyen.

behire, [Ar. behr *(güzel olma);(solunum zorluğu)* > behīre بهيره] *(behi:re)* *{OsT}* *sf.* **1.** (Kadın için) güzel. **2.** Asil. **3.** Şişmanlıktan dolayı nefes alma güçlüğü çeken.

behişt, [Far. behişt بهشت] *{OsT} is.* Cennet. 🗗 **behişt-āşiyān,** *{OsT} Yeri cennet olan; merhum.*|| **behişt-hırām,** *{OsT} 1. Cennete gitmiş. 2. Melek gibi yürüyen.*|| **behişt-i aşk,** *{OsT} Aşk cenneti.*|| **behişt-i dünyā,** *{OsT} Dünya cenneti.*|| **behişt-i gümgeşt,** *{OsT} Kaybolmuş cennet.*|| **behişt-nişān,** *{OsT} İçinde cennetten iz, belirti bulunan.*|| **behişt-nişîn,** *{OsT} Cennette oturan.*|| **behişt-nümā,** *{OsT} Cennet görünüşlü.*|| **behişt-rū,** *{OsT} Cennet gibi güzel yüzlü.*|| **behişt-simā,** *{OsT} Cennet gibi güzel yüz.*|| **behişt-zār,** *{OsT} Cennet gibi güzel olan yer.*

behiştî, [Far. behişt + Ar. -ī بهشتى] *(behişti:) {OsT} sf.* **1.** Cennete ilişkin. **2.** Melek gibi güzel. 🗗 **behiştî-rū,** *{OsT} Huri gibi güzel yüzlü.*

behite, [Ar. behīte بهيته] *(behi:te) {OsT} is.* Yalan söz; iftira.

behiye, [Ar. behā *(güzellik)* > behiye بهيه] *{OsT} sf.* Güzel. 🗗 **behiye-i behiye,** *{OsT} Güzel hediye.*

behkele, [Ar. behkele بهكله] *{OsT} is.* Narin ve güzel vücutlu kız; sevgili.

behken, [Ar. behken بهكن] *{OsT} sf.* (Genç erkek için) yakışıklı ve gösterişli.

behkene, [Ar. behkene بهكنه] *{OsT} is.* → behkele.

behkeşe, [Ar. behkeşe بهكشه] *{OsT} is.* Bir işe çabuk başlama ve bitirme; emir ve işte çabukluk.

behl, [Ar. behl بهل] *{OsT} is.* **1.** Lanet; nefret. **2.** *sf.* Az.

behle, [Far. behle بهله] *{OsT} is.* Yırtıcı kuşların bakımını yapan kişilerin ellerine giydikleri kalın eldiven.

behlek, -ği [? behlek] *{ağız} sf.* (Göz veya bakış için) süzgün; baygın. [DS]

behlel, [Ar. behlel بهلل] *{OsT} sf.* **1.** Abes; batıl. **2.** Boş yere; boşuna.

behlül, [Ar. behle *(aptallık)* > behlūl بهلول] *(behlü:l) {OsT} is.* **1.** Çok gülen ve güldüren; şakacı, komik. **2.** Hayır yapmayı seven; hayır sahibi.

behman, [Far. behmān بهمان] *(behma:n) sf.* Filan; filanca.

behmar, [Far. behmār بهمار] *(behma:r) zf.* Çok fazla; aşırı.

behme, [Ar. behme بهمه] *{OsT} is.* **1.** Kuzu. **2.** Oğlak. **3.** Buzağı. **4.** Keçi otu.

behmen, [Far. behmen بهمن] *{OsT} is.* **1.** Zerdüşt dininde büyük baş hayvanları koruyan meleğin adı. **2.** Güneş yılında 20 Ocak - 20 Şubat arasına denk gelen bir ayın adı. **3.** *bot.* Behmen ayında (20 Ocak-20 Şubat) çiçek açan turpa benzer, kırmızı veya beyaz çiçekleri dolayısıyla kırmızı *(Statece limonium)* ve ak behmen *(Centaurea behen)* olarak adlandırılan otsu bitkiler. **4.** *sf.* Anlayışı yerinde; zeki; kavrayışlı. **5.** Tedbirli.

behname, [Far. beh-nāme بهنامه] *(behna:me) {OsT} is.* Cinsel ilişkiye yönelik yazı ve resimler bulunduran kitap.

behnan, [Ar. behnān بهنان] *(behna:n) {OsT} is.* Güler yüzlü ve iyi huylu adam.

behnane[1], [Ar. behnāne بهنانه] *(behna:ne) {OsT} is.* Güler yüzlü ve iyi huylu kadın.

behnane[2], [Far. behnāne بهنانه] *(behna:ne) {OsT} is.* Maymun.

behnane[3], [Far. peh-nāne] *(behna:ne) {OsT} is.* Beyaz pide.

behne, [Ar. behne بهنه] *{OsT} sf.* (Yer için) yumuşak.

behneke, [Ar. behneke بهنكه] *{OsT} sf.* (Kadın için) güzel vücutlu, şişmanca kadın.

behnes, [Ar. behnes بهنس] *{OsT} sf.* (Erkek için) kaba; çirkin; sakil.

behni, [Yun. pahni] *{OsT} is.* Hayvan yemliği.

behr[1], [Ar. behr بهر] *{OsT} is.* **1.** Uzaklık. **2.** Felaket. **3.** Ümidin boşa çıkması.

behr[2], [Ar. buhr > Far. behr بهر] *{OsT} is.* **1.** Pay; hisse. **2.** *e.* İçin. **3.** *{ağız}* O zaman için; zamanında. [DS]

behra, [Far. behrā بهرا] *(behra:) {OsT} zf.* **1.** Onun için. **2.** Ondan dolayı.

behram, [Far. behrām بهرام] *(behra:m) {OsT} is.* **1.** Zerdüşt dininde yolcuları koruduğuna inanılan melek. **2.** Güneş yılında ayın yirminci günü. **3.** *öz. is. gök b.* Merih yıldızı.

behrame, [Far. behrāme بهرامه] *(behra:me) {OsT} is.* Yeşil elbise.

behramec, [Far. behrāme > Ar. behrāmec بهرامج] *(behra:mec) {OsT} is.* **1.** Çiçeği kokulu olan bir tür söğüt ağacı; sorgun söğüt; sultani söğüt. **2.** Her renkte olabilen leylak çiçeği.

behramen, [Far. behrāmen / behreman بهرامن] *(behra:men) {OsT} is.* **1.** Bir cins kırmızı yakut. **2.** Kadınların kullandığı allık; kırmızı düzgün. **3.** *bot.* Asfur çiçeği. **4.** Bir tür kırmızı gül. **5.** Yedi türlü ipekten dokunmuş bir cins ince kumaş.

behre, [Ar. behre بهره] *{OsT} is.* **1.** Hisse; pay. **2.** Nasip; kısmet. **3.** *{ağız}* Dokuma tezgâhında çalışan işçilerin ücreti. [DS] 🗗 **behre-ber,** *{OsT} Ortak; şerik.*|| **behre-berî,** *{OsT} Ortaklık.*|| **behre-dār,** *{OsT} 1. Hisse almış; faydalanmış. 2. Payı olan.*|| **behre-dārî,** *{OsT} Hissesi olmak; hisse almak.*||

behre-mend, *{OsT} Hisse almış; nasip almış.*|| **behre-mendî,** *{OsT} Hisse sahibi olma; yararlanma.*|| **behre-ver,** *{OsT} 1. Hisse ve nasip sahibi. 2. Bahtiyar; şanslı.*|| **behre-yāb,** *{OsT} Hisse ve nasibi olan; başarı sahibi.*

behrec, [Ar. behrec بهرج] *{OsT} sf.* **1.** Yararsız; işe yaramaz. **2.** Arzuya bırakılmış olan. **3.** Eksik veya ayarı bozuk para.

behrek, -ği [Far. behrek بهرك] *{OsT} is.* **1.** Çok çalışmadan dolayı el ve ayak derilerindeki sertleşme. **2.** Yaralardan akan irin.

behrem, [Ar. behrem بهرم] *{OsT} is. bot.* **1.** Asfur çiçeği. **2.** Kırmızı gül.

behreme[1], [Ar. behreme بهرمه] *{OsT} is.* **1.** Çiçeğin göz alıcı güzelliği ve parlaklığı. **2.** Hintlilerin tapınması. **3.** Saç ve sakalı kına ile boyama.

behreme[2], [Far. behreme بهرمه] *{OsT} is.* Burgu.

behremen, [Far. behrāmen / behremen بهرمن] *{OsT} is.* → behramen.

behremend, [Far. behremend بهرمند] *{OsT} sf.* Hisseli; paylı; ortak. ⊡ **behremend kılmak,** *{OsT} 1. Hisseli kılmak. 2. Haberdar etmek.*

behresiz, [behre-siz] *{ağız} sf.* **1.** Hissesi ve payı olmayan. **2.** Kısmeti kesik. [DS]

behs, [Ar. behs بهس] *{OsT} is.* **1.** Neşe ve güler yüzle karşılaşma. **2.** Yılmazlık. **3.** *sf.* Kahraman; yiğit.

behsus, [Ar. behşūş بهصوص] *(behsu:s) {OsT} sf.* Biraz; çok az; azıcık.

beht, [Ar. beht بهت] *{OsT} is.* Şaşkınlık durumu; hayret. ⊡ **behte uğramak,** *{OsT} Şaşkınlıktan donakalmak.* || **beht ü hayret,** *{OsT} Hayret ve şaşkınlık.*

behtere, [Ar. behtere بهتره] *{OsT} is.* Yalan söyleme.

behuda, [Far. be-ḫudā بخدا] *(be'huda:) {OsT} ünl.* Allah aşkına.

behut, [Ar. behūt بهوت] *(behu:t) {OsT} is.* Duyanları şaşırtacak nitelikteki yalan veya iftira.

behv[1], [Ar. behv / behve بهو / بهوه] *{OsT} is.* **1.** Misafir odası. **2.** Yer altındaki hayvan ağılı. **3.** Geniş meydan; alan. **4.** Boğazdan mideye kadar olan uzaklık. **5.** Döl yolu.

behv[2], [Far. behv بهو] *{OsT} is.* **1.** Köşk. **2.** Sofa. **3.** Salon. **4.** Cumba. **5.** Çardak.

behz, [Ar. behz بهز] *{OsT} is.* Şiddetli olarak göğse vurma.

beis, -e'si [Ar. be's بأس] *{OsT} is.* **1.** Zarar; ziyan. **2.** Korku. **3.** Sıkıntı. **4.** Fenalık. **5.** Güç kuvvet; kudret. ⊡ **beis görmemek,** *Çekinilecek bir durum görmemek; mahzur görmemek.*

bej, [Fr. beige *(boyasız koyun yünü)*] *is.* **1.** Boyanmamış koyun yünü. **2.** Sarıya çalan beyaz renk; saz rengi; krem.

bejendi, [Far. bejendī بژندی] *(bejendi:) is.* Geçim sıkıntısı; geçim darlığı.

bejman, [Far. bejmān بژمان] *(bejma:n) sf.* **1.** Hüzünlü; kederli. **2.** Yaslı. **3.** Yırtık dökük; pejmürde.

bek[1], [be-mek *(sert, sıkı, sağlam olmak)* > be-k] *{eT} sf.* **1.** Sabit. [İKPÖy.] **2.** Sert; katı; sıkı; yoğun; pek; berk. *{eAT} {ağız} (aynı)* [DS] [EUTS] [DLT] [İKPÖy.] **3.** Sağlam; güçlü. muhkem. [İKPÖy.] *{ağız} (aynı)* [DS] **4.** *is.* Muhafaza; kilit; emniyet. [Yüknekî] **5.** *{ağız}* Avcının beklemek suretiyle avlandığı yer; pusu. [DS] **6.** *{ağız}* Pusuda beklemek suretiyle yapılan av. [DS] **7.** *{ağız}* Beklenen iş. [DS] **8.** *{ağız}* Sürek avında gözcülük yapan avcı; gözcü. [DS] **9.** *{ağız}* Bekçilik ücreti. [DS] **10.** *{ağız}* Bekleme yeri; gözcü mahalli. [DS] ⊡ **bek bekeç,** *{eT} Tekinlerin unvanı.* [DLT]|| **bek parası,** *{ağız} Pey.* [DS]|| **bek turmak,** *{eT} Yerinde sağlam durmak.* [DLT]|| **bek yüzlü,** *{eAT} Katı suratlı; yüzü tutan.*

bek[2], [bek / pek] *{ağız} zf.* **1.** Hızlı olarak; çabuk. **2.** Fazla; çok; pek. [DS] ⊡ **bek dayı,** *{ağız} Çok güzel.*| [DS]|| **bek elitmek,** *{ağız} Çabuk getirmek.* [DS]|| **bek kadın,** *{ağız} Çok iyi; iyi.* [DS]|| **bek olmak,** *{ağız} (Hasta için) ağırlaşmak.* [DS]

bek[3], [beg / bek بك] *{eAT} is.* → beg.

bek[4], [Fr. bec] *is.* Havagazı veya kaynak makinesinin yüksek sıcaklık veren ucu.

bek[5], [İng. back] *is.* **1.** Arka; geri. **2.** *spor.* Futbol türü takım oyunlarında savunma oyuncularına verilen ad.

beka, [Ar. beḳā بقا] *(beka:) {OsT} is.* **1.** Önceki durumunu koruma. **2.** Sürdürme; devam; sebat. **3.** Kalıcılık; yok olmama. **4.** Ölmezlik; ebedî olma. ⊡ **beka bulmak,** *Devam etmek.*|| **bakā-yı hayat,** *{OsT} Yaşamın sürmesi.*|| **bekā-yı nev,** *{OsT} biy. Bir türün devamı.*|| **bekā-yı şöhret,** *{OsT} Tanınmışlığın sürdürümü; iyi adın kalması; iyi namını devam ettirme.*|| **bekā-yı vücūd,** *{OsT} Varlığın devamı; ölmezlik.*

bekaça, [İt. beccaccia] *(beka'ça) is. zool.* Çulluk.

bekam, [Far. be-kām بكام] *(bekâ:m) {OsT} zf.* **1.** İstendiği zaman; arzuya göre. **2.** *sf.* Amacına ulaşmış olan; hedefine varan.

bekamet, [Ar. bekāmet بكامت] *(beka:met) is.* Dilsizlik.

bekâr[1], [Ar. bikr > bekāret *(kızlık)* > bākir > bekār بكار] *(bekâ:r) {OsT} is.* **1.** Evli olmayan kimse. **2.** Ailesinden uzakta tek başına yaşayan erkek. **3.** Tatillerde eve çıkmayan yatılı öğrenci. ⊡ **bekâr hamamı,** *{ağız} Eskiden bekârların yıkanması için zenginler tarafından hayır olarak yaptırılmış soğuk*

su hamamı. [DS]|| **bekâr kalmak,** *Evlenmemiş olmak; evlenememek.*|| **bekâr odası,** *Eskiden İstanbul'a taşradan çalışmak için gelmiş olanlarla bekârların oturmaları için yapılmış odalar.*|| **bekâr yaşamak,** *Evlenmemiş olarak yaşamak.*

bekâr[2], [Far. be-kār *(kazanç için)* > bekār بكار] *(bekâr)* *{OsT}* *sf.* **1.** İş için; çalışmak üzere. **2.** (Erkek için) bir yerde çalışmak üzere ailesinden ve eşinden uzak kalmış. **3.** İşsiz; boş. *{ağız}* *(aynı)* [DS] **4.** *is.* Götürü çalışan işçi; rençper. **5.** *{ağız}* Çiftlik işlerinde çalışan işçi; rençper. [DS] **6.** *{ağız}* Uşak; hizmetçi. [DS] **7.** *{ağız}* Para ile tutulmuş özel sığırtmaç. [DS]

bekar[3], [İt. bekuadro > Fr. bécarre] *is. müz.* Bir notanın değişimden önceki tabiî durumuna yükseltileceğini belirten işaret.

bekâret, [Ar. bikr > bekāret *(kızlık)* بكارت] *(bekâ:ret)* *{OsT}* *is.* **1.** Hiç cinsel ilişkide bulunmamış kimsenin durumu; erdenlik, kızlık, bakirelik. **2.** Taze ve doğal olma hali. **3.** *mecaz.* Masumiyet. **4.** Sanat ve düşünce alanında yenilik; orijinallik. **5.** Ulaşılmamış ve el değmemiş olan şeyin durumu. ⊟ **bekâret küpesi,** *tasvf.* *Mevlevî dervişlerinin mücerret olduklarını ifade etmek için kulaklarına taktıkları küpe.*|| **bekâret kemeri,** *tar.* *Haçlı seferlerine katılan Avrupalı erkeklerin eşlerine namuslarını korumak için taktıkları özel bir kemer.*

bekârlık, -ğı [bekâr-lık] *(bekâ:rlık)* *is.* **1.** Bekâr olma durumu. **2.** Bekâr olanın taşıdığı nitelik. ⊟ **bekârlık sultanlık,** *Bekârlığın evlilikten daha iyi olduğunu belirten söz.*

bekas, [İt. beccaccia > Fr. becasse] *is. zool.* Çulluk.

bekasa, [İt. becazza] *is. zool.* Çulluk.

bekçi, [bek-çi] *is.* **1.** Bir şeyi veya yeri bekleyen; bekleme işini yapan. **2.** Bir yeri veya bir şeyi korumak amacıyla başında beklemekle görevli kişi. **3.** Güvenlik kuruluşu içinde geceleri dolaşarak güvenliği sağlamakla görevli kişi. **4.** Köy korucuları.

bekçilik, -ği [bek-çi-lik] *is.* Bekçinin işi; bekçinin görevi. ⊟ **bekçilik etmek,** *Biri adına koruyuculuk etmek; beklemek.*

bekdaş, [beñ-deş > bek-daş بكداش] *is.* Eş; benzer.

bekdeş, [beñ-deş > bek-deş بكدش] *is.* Eş; benzer.

bekdeşsiz, [bek-deş-siz بكدشسز] *sf.* Eşsiz; benzersiz.

bekelmek, [pek > bek-el-mek] *{ağız}* *gçsz. f.* *[-ir]* **1.** Çoğalmak. **2.** Kuvvetlenmek; sağlamlaşmak. [DS]

bekenti, [bek-en-mek > bek-en-ti] *{ağız}* *is.* Set. [DS]

bekere, [Ar. bakra *(makara)* > bekere] *{ağız}* *is.* **1.** Makara. **2.** Kuyu makarası. **3.** İplik eğirmekte kullanılan çıkrığın iğinin hızlı dönmesini sağlayan boynuzdan yapılma makara. [DS]

bekermek, [bek-er-mek] *{eT}* *gçsz. f.* *[-ür]* Pekişmek; sertleşmek. [Clauson]

beket, [bek-et] *{ağız}* *is.* Hudut. [DS]

beketmek, [bek-et-mek] *{ağız}* *gçl. f.* *[-ir]* **1.** Kapatmak; tıkamak; örtmek. **2.** Pekiştirmek. **3.** Hapsetmek. [DS]

bekevül, [bōkevül / bekevül] *{eT}* *is.* Pişen yemeğin tadına bakan kişi; çeşnici. [Nevâyî]

beki[1], [bek-i] *{ağız}* *is.* **1.** Gediklere kapatılan şey; bir tür kapak. **2.** Paçavra. **3.** Tarla ve bahçe etrafına yapılan çit. **4.** Bahçe ve tarla etrafındaki ağaçlı ince yol. **5.** Bekleme yeri; bekçi kulübesi. [DS]

bekil, [Ar. bekīl بكيل] *(beki:l)* *{OsT}* *sf.* Yakışıklı ve süslü genç.

bekilemek, [*eT.* bek *(hızlı)* > bek-i-le-mek] *{ağız}* *gçl. f.* *[-r]* *[-l(i)-yor]* **1.** (Kapı, pencere vb. için) sürgülemek. **2.** (Kişi için) sıkılamak; doldurmak; dolduruşa getirmek. **3.** *mecaz.* Korumak; kayırmak. [DS]

bekili, [beg-ni / bek-(i)n-i / bek-(i)l-i] *{eT}* *is.* Bira. [EUTS]

bekim, [Ar. bekīm بكيم] *(beki:m)* *sf.* (Kişi için) dilsiz; ebkem; ahraz.

bekimek, [*eT.* bek-ü-mek > bek-i-mek] *{ağız}* *gçsz. f.* *[-r]* *[-yor]* **1.** Sertleşmek; katılaşmak; pekişmek. **2.** İyileşmek; sağlamlaşmak. **3.** *gçl. f.* Sağlamlaştırmak. [DS]

bekini, [beg-ni / bek-(i)n-i / bek-(i)l-i] *{eT}* *is.* Bira. [EUTS]

bekinme, [bek-(i)n-me] *is.* Bekinmek eylemi.

bekinmek, [bek-in-mek بكنمك] *gçsz. f.* *[-ir]* **1.** İnat etmek; direnmek. **2.** *{ağız}* Çekinmek. [DS] **3.** *{ağız}* İyice yerleşmek. [DS] **4.** *{eAT}* *edil. f.* Kapanmak; kapatılmak; tıkanmak.

bekir[1], [Ar. beker *(erken kalkmak)* > bekir بكر] *{OsT}* *is.* Erken kalkma.

bekir[2], [Ar. beker *(erken kalkmak)* > bekīr بكير] *(beki:r)* *{OsT}* *sf.* Erken kalkmayı alışkanlık edinen.

bekişdürmek, [bek-iş-dür-mek] *{eAT}* *gçl. f.* *[-ür]* Sağlamlaştırmak; sıkılaştırmak; pekiştirmek.

bekişgin, [bek-iş-gin] *{ağız}* *sf.* Sağlamlaştırılmış; dayanıklı; katı; sert. [DS]

bekişmek, [bek / pek > bek-üş-mek > bek-iş-mek بكشمك] *{eT}* *dönşl. f.* *[-ür]* **1.** Pekişmek; sağlamlaşmak. *{ağız}* *(aynı)* [DLT] [DS] **2.** *{eAT}* *{ağız}* Katılaşmak; sertleşmek; sıkışmak. [DS]

bekiştirmek, [bek-iş-tir-mek بكشدرمك] *{eAT}* *{ağız}* *gçl. f.* *[-ir]* **1.** Pekiştirmek; sağlamlaştırmak. **2.** Sıkıştırmak; sertleştirmek. [DS]

bekitme, [bek-it-me] *is.* Bekitmek işi.

bekitmek, [bek-üt-mek > bek-it-mek بكتمك] *{eT}* *{eAT}* *{ağız}* *gçl. f.* *[-ir]* **1.** Sağlamlaştırmak; pekitmek; katılaştırmak; tahkim etmek. [DLT] **2.** Kapat-

mak; tıkamak. **3.** *{ağız}* Kuşatmak; çevirmek. [DS] **4.** *{ağız}* Bir yere gözcü dikmek. [DS] **5.** *{ağız}* Vurmak [DS]

bekiz[1], [bek > bek-iz] *{eT} sf.* Sağlam; güçlü; kudretli; kuvvetli. [EUTS]

bekiz[2], [Far. pākīze *(açık, belli)* > bekiz] *{eT} sf.* Açık; sarih; net. [EUTS] [Üç İtigsizler] ☞ **bekiz belgülük,** *{eT} Açık; sarih; belli.* [EUTS]

bekkem, [Far. bekkem بكم] *{OsT} is.* → bakkam.

beklelmek, [beklē-mek > bekle-l-mek] *{eT} edil. f. [-ür]* Beklenmek. [Clauson]

bekleme, [bek-le-me] *is.* Beklemek işi. ☞ **bekleme odası** (salonu, yeri), *Bir iş yerinde ve yolculuklarda birini veya aracı beklemek amacıyla oturulan oda, yer, salon.*

beklemek, [*eT.* bek *(sabit; sıkı; güçlü)* > bek-lē-mek بكله مك] *gçsz. f. [-r] [-l(i)-yor]* **1.** *{eT}* Sabit kılmak; hareketsiz bırakmak; tespit etmek. [İKPÖy.] **2.** *{eT} {eAT}* Bir şeyi korumak; güvenli bir yerde tutmak; gözetmek; saklamak; esirgemek; hapsetmek; kapalı tutmak; gizlemek; muhafaza etmek; kilitlemek; kapatmak; bağlamak. [EUTS] [DLT] [İKPÖy.] **3.** *{eT}* Tahkim etmek; muhafaza etmek; pekitmek; sıkılaştırmak. [İKPÖy.] [Yüknekî] [Gabain] **4.** Bir şeyin yapılıp bitirilmesi için süre tanımak. **5.** Birinden bir şey ummak. **6.** Karşılaşılması ihtimali bulunmak. **7.** Aramak; istemek. **8.** *gçsz. f.* Herhangi bir sebeple bir yerde durmak; kalmak; aylamak. ☞ **Bekle yârin köşesini!** *Kısa zamanda gerçekleşmesi mümkün olmayan umutlar için söylenir.*

beklemeli, [bekle-me-li] *sf.* (Öğrenci için) sınıfta kaldığı halde derslere devam etmeden yalnızca kaldığı derslerden sınava giren.

beklenilme, [bekle-n-il-me] *is.* Beklenilmek işi.

beklenilmek, [bekle-n-il-mek] *edil. f. [-ir]* **1.** Biri tarafından bekleniyor olmak. **2.** Beklenmek eylemi yapılmak.

beklenme, [bekle-n-me] *is.* Beklenmek eylemi.

beklenmedik, -ği [bekle-n-me-dik] *sf.* **1.** Olması veya yapılması hiç umulmadık. **2.** İnsanın tedbir almakla önüne geçemeyeceği, insanın irade ve gayretlerinin dışında olan.

beklenmek, [*eT.* beklē-mek > bekle-n-mek بكلنمك] *edil. f. [-ir]* **1.** Biri tarafından beklenir durumda bulunmak. **2.** *{eT}* Bağlanmak; kapatılmak; kilitlenmek; saklanmak. [EUTS] **3.** *dönşl. f. {eAT}* Pekişmek; sağlamlaşmak; pekleşmek. [DLT]

beklenmezlik, -ği [bekle-n-mez-lik] *is.* **1.** Beklenmeme durumu. **2.** Umulmadık bir durum ve biçim. ☞ **beklenmezlik fiili,** *dbl. Bir işin istenmeden, arzu edilmeden meydana geldiğini ifade eden,* -eceği *yapılı sıfat fiile* tutmak *yardımcı fiilini getirerek yapılan birleşik fiil.*

beklenti, [bekle-nti] *is.* **1.** Bir çalışma ve girişim sonucunda her zamanki hâliyle olması gereken ve umulan şey; düş; umu; umut. **2.** Kişinin taşıdığı ön görüş.

bekler, [bekle-mek > bekle-r بكلر] *{eAT} sf.* Bekleyen.

bekleşme, [bekle-ş-me] *is.* Bekleşmek işi.

bekleşmek, [*eT.* beklē-ş-mek] *işteş. f. [-ir]* **1.** *{eT}* Antlaşma yapmak; ahitleşmek. [DLT] **2.** *{eT}* Kapatmakta yardımlaşmak. [DLT] **3.** *{eT}* Beklemekte, gözetlemekte yardımlaşmak. [DLT] **4.** Birlikte beklemek.

bekletilme, [bek-le-t-il-me] *is.* Bekletilmek işi.

bekletilmek, [bek-le-t-il-mek] *edil. f. [-ir]* **1.** Beklemek işi başkası tarafından yaptırılıyor olmak. **2.** Kendi arzusu dışında başka birisinin sebep olduğu durum dolayısıyla beklemek zorunda olmak.

bekletme, [bek-le-t-me] *is.* Bekletmek işi.

bekletmek, [*eT.* beklē-t-mek] *gçl. f. [-ir] [eT. -ür]* **1.** *{eT}* Bağlatmak; hapsettirmek. [DLT] **2.** *{eT}* Korutmak; gözettirmek; muhafaza ettirmek. [EUTS] [DLT] **3.** Beklemek işini başkasına yaptırmak. **4.** Birinin beklemesine sebep olmak.

bekleyiş, [bek-le-y-iş] *is.* **1.** Bekleme işi ve biçimi. **2.** Biri gelinceye veya bir şey oluncaya kadar bir yerde kalmak; intizar.

beklig, [bek-lig] *{eT} sf.* Bağlı; kilitli; kapalı. [EUTS]

beklik, [bek-lik بكلك] *{eT} {eAT} is.* **1.** Kuvvet; sağlamlık; metanet. **2.** *{ağız}* Kabızlık; peklik. [DS] **3.** *{ağız} folk.* Söz kesimi sonrası yapılan tören. [DS] ☞ **beklik takma,** *{ağız} folk. Söz kesme.* [DS]

bekmes, [Far. bigmāz ?] *{eT} is.* Pekmez. [DLT]

bekmez, [Far. bigmāz ? > bekmez بكمز] *{eAT} {ağız} is.* Pekmez. [DS] ☞ **bekmez ebesi,** *{ağız} Pekmezin ağartılmasında kullanılan yoğurt ve yumurta karışımı.* [DS]|| **bekmez kefi,** *{ağız} 1. Pekmez üzerindeki köpük. 2. Bu köpüğün renginde olan. 3. (At donu için) kulanın biraz koyusu; açık pekmez rengi.* [DS]|| **bekmez toprağı,** *{ağız} Pekmez yaparken şıranın asidini gidermeye yarayan kireçli beyaz bir tür toprak.* [DS]

bekni, [? begni / bekni] *{eT} is.* **1.** Bira. [EUTS] **2.** Boza. [DLT]

bekr, [Ar. bekr بكر] *{OsT} is.* İki ile beş yaş arasındaki genç deve.

bekre, [Ar. bekre بكره] *{OsT} is.* **1.** Kuyu vb. yerlerde kullanılan makara, çıkrık ve çarklara verilen ad. **2.** *anat.* Eklemlerde makara gibi oyuk kemiklere verilen ad.

bekrek, [be-mek *(sert, sıkı, sağlam olmak)* > be-k *(sabit; sıkı; güçlü)* > bek-re-k] *{eT} sf.* Pek; yüksek; üstün. [EUTS]

bekreşmek, [beker-mek > bekrü > bekr(e)-ş-mek] *{eT} dönşy. f. [-ür]* Pekişmek; katılaşmak; sertleşmek. [DLT]

bekrevî, [Ar. bekrevī بكروى] *(bekrevi:) {OsT} sf.* Makara biçiminde olan.

bekri[1], [Ar. beker *(erken kalkmak)* > bekrī بكرى] *(bekri:) {OsT} zf.* Erken; sabah sabah.

bekri[2], [Bekri Mustafa *(17. yy.da İstanbul'da yaşamış bulunan meşhur ayyaş)* > bekrī بكرى] *sf.* **1.** İçki içmeye daha sabahtan başlayan. **2.** İçki düşkünü; sürekli sarhoş; ayyaş.

bekrilenmek, [bekri-le-n-mek] *dönşl. f. [-ir]* İçkiye düşkünlük göstermek.

bekrilik, -ği [bekrî-lik] *(bekri:lik) is.* İçkiye çok düşkün olma hali; sarhoşluk.

bekrü, [beker-mek > bek(i)-rü / bek(i)r-ü [Clauson]] *{eT} zf.* Sıkıca; kuvvetlice. [İKPÖy.]

beksemad, [Yun. paksimadi > Far. beksimāt بكسمات] *(beksima:d) is.* → peksimet.

beksemat, [Yun. paksimadi > Far. beksimāt بكسمات] *(beksema:t) is.* → peksimet.

beksimat, [Yun. paksimadi > Far. beksimāt بكسمات] *(beksima:t) is.* → peksimet.

beksimet, [Yun. paksimadi => beksimet بكسمت] *{eAT} is.* → peksimet.

beksiz, [bek-siz] *{eT} sf.* **1.** Arık; zayıf; güçsüz; dayanıksız. [Gabain] [EUTS] **2.** İstihkâmsız; temelsiz; geçici. [EUTS]

beksumat, [Yun. paksimadi => beksumat بكسمت] *{eAT} is.* → peksimet.

bektaş[1], [beñ-deş > bektaş / Far. bektāş ? بكتاش] *{eAT} {ağız} is.* **1.** Akran, eş. **2.** *sf.* Eşit; denk, müsavi, emsal; benzer. [DS]

bektaş[2], [*eT.* bek *(sert)* + taş] *is.* Sert taş.

Bektaşi, [bektaş > Ar. -ī بكتاشى] *sf.* **1.** *tasvf.* Hacı Bektaş Veli hazretlerinin kurmuş olduğu tarikata mensup olan. **2.** Yeniçeri. ⊡ **Bektaşî babası,** *Bektaşi tarikatına mensup derviş.*|| **Bektaşî fıkrası,** *İslamiyet'in uygulama ve şeriatın hükümleriyle alay eden, kahramanı bir Bektaşi dervişi olan halk fıkraları.*|| **Bektaşî kavuğu,** *bot. Kaktüsgillerden kırk kadar türü bulunan şişkin gövdeli, tepesi çok az diken tüylü, sarı çiçekli bir süs bitkisi, (Echinacactus grusonii).*|| **Bektaşî sırrı,** *Çok iyi saklanan sır.*|| **Bektaşî-meşreb,** *Dinî konularda serbest hareket eden.*|| **Bektaşî üzümü,** *bot. Taşkırangillerden kahverengi tüycüklü gövdeli, yaprakları yürek biçiminde 60-150 cm. boyunda, nohut iriliğinde mayhoş sarı, yeşil veya sarı sulu meyveli bir çalı türü; Frenk üzümü, (Ribes grossularia).*

Bektaşîlik, [Bektaşi-lik] *is.* **1.** Hacı Bektaş Veli hazretlerinin kurmuş olduğu ve on altıncı yüzyılda Balım Sultan (Hızır Balı) tarafından canlandırılan Batınî ve Melamî bir tarikat. **2.** Bektaşî tarikatına mensup olma.

Bektaşiyan, [Far. bektāşiyān بكتاشيان] *(bekta:şiya:n) {OsT} is.* **1.** Bektaşiler. **2.** Yeniçeriler.

bektaşlık, -ğı [bektaş-lık] *{ağız} is.* Eş olma durumu; eşitlik; denklik. [DS]

bekûnek, [Far. bekünek بكونك] *(bekû:nek) {OsT} is.* Tahta kılıç.

bekûr, [Ar. bekür] *(bekû:r) {OsT} sf.* Erken; ilk.

bekûrî[1], [Ar. bekūrī بكورى] *(bekûri:) {OsT} sf.* (Çocuk için) ilk doğan.

bekûrî[2], [Far. bekūrī بكورى] *(bekûri:) {OsT} sf.* **1.** Kör. **2.** ..e rağmen; bununla beraber.

bekûriyyet, [Ar. beküriyyet بكوريت] *(bekû:riyyet) {OsT} is.* İlk çocuk olma durumu.

beküdmek, [bekü-t-mek] *{eT} gçl. f. [-ür]* Sağlamlaştırmak; berkitmek. [EUTS]

bekümek, [bekü-mek] *{eT} gçsz. f.* Pekişmek. [DLT]

bekürmek, [bekü-r-mek] *{eT} gçl. f. [-ür]* Berkitmek; tahkim etmek; takviye etmek. [EUTS] [Gabain]

bekürü, [bekü-r-ü] *{eT} sf.* Sağlam; berk; pek; kuvvetli. [EUTS] [Gabain]

beküşmek, [bekü-ş-mek] *{eT} gçsz. f.* Pekişmek; sağlamlaşmak. [DLT]

beküt, [bekü-t] *{eT} sf.* Gizli; saklı. [DLT]

bekütmek, [bekü-t-mek] *{eT} gçl. f. [-ür]* Berkitmek; sağlamlaştırmak; pekitmek. [DLT] [EUTS]

bel[1], [bel *(yans.)*] *is.* Sıçrama, ürkme ve irkilme anlatan kök. [Zülfikar] *bel-in, bel-in-le-mek.*

bel[2], [bel *(yans.)*] *is.* Şaşkın ve durgun bakışı anlatan kök. [Zülfikar] *bel bel bakmak.* ⊡ **bel bel,** *Şaşkın ve durgun bir vaziyette; anlamsız anlamsız.*|| **bel bel bakmak,** *Uzun uzun anlamsız olarak bakmak.*

bel[3], [*eT.* bé l / bil / bel] *(eT, bé:l) is.* **1.** *{eT}* Kol ve bacakların birleştiği yer; bel. [DLT] [İKPÖy.] [ETY] **2.** *{eT}* Gövde. [İKPÖy.] **3.** *{eT}* Böbrekler. [İKPÖy.] **4.** *{eT}* Kuşak. [İKPÖy.] **5.** *anat.* İnsan bedeninde göğüs ile karın arasında kalan dar kısım. **6.** Göğüs ile karın arasında kalan bölümün sırt tarafındaki içbükey kısmı. **7.** Hayvan vücudunda omuz ile sağrı arasında kalan kavisli kısım. **8.** Dağ sırtlarında geçit verecek durumda olan alçak kısım; dağ geçidi; belen. **9.** Geminin orta bölümü. **10.** Cinsel birleşme sırasında erkekten akan salgı; atmık; meni; sperm. **11.** Duvar, tavan, köprü gibi yerlerdeki eğiklik; çökme; sarkma; şişkinlik; kabarıklık. ⊡ **bel ağacı,** *{ağız} 1. Üzerine ağır yük konulan araba ya da rafın ortasının çökmemesi için altına konulan ağaç destek. 2. Keten liflerini dolayarak ip, sicim vb. yapmaya yarayan ağaç.* [DS]|| **bel ağrısı,** *İnsanın bel bölgesinde çeşitli sebeplere bağlı olarak*

ortaya çıkan ağrı.|| **bel altı,** *{ağız} Uçurumların, yarların ve bazı dağların altında bulunan oyuk; barınak.* [DS]|| **bel baglamak,** *{eAT} Önem vermek; azmetmek; hazırlanmak.*|| **bel bağı,** *1. Kuşak; kemer; uçkur. 2. {ağız} Donun uçkur yeri.* [DS] *3. {ağız} Bebeği belinden beşiğe, salıncağa bağlamaya yarayan enli bez.* [DS] *4. {ağız} Arabanın ortasına sarılan uzun zincir.* [DS]|| **bel bağlamak,** *1. Güvenmek, dayanmak. 2. Önem vermek. 3. Azmetmek, hazırlanmak.*|| **bel bıkın,** *{eAT} Bel kemiği; arka.*|| **bel bıkın göstermek,** *{eAT} Yürürken kalçalarını oynatarak erkeklerin ilgisini çekecek, davetkâr bir tavır takınmak.*|| **bel but,** *{ağız} Bel ve kalça.* [DS]|| **bel bükmek,** *Eğilerek selam vermek.*|| **bel çivisi,** *{ağız} Arabanın ortasına sokulan demir çivi.* [DS]|| **bel çubuğu,** *{ağız} Yapıda binanın ortasına yatay olarak konulan ağaç.* [DS]|| **bel demiri,** *{ağız} Semerlere sap saman kakmak için kullanılan bir semerci aygıtı.* || **belden aşağı,** *Açık saçık, cinsel ilişkiye yönelik olan; erotik; müstehcen.*|| **bel dolaması,** *Kuşak.*|| **bel evladı,** *Balım Sultan tarafından Bektaşîliğin yeniden düzenlenmesi sırasında Hacı Bektaş soyundan geldiklerini iddia ederek ayrılan tarikat mensupları.*|| **bel eşeği**, *{ağız} Çatının ortasına konulan ağaç.* [DS]|| **bel getirmek,** *{ağız} Meniyi akıtmak; atmık çıkarmak.* [DS]|| **bel fıtığı,** *Bel omurları arasına omurilik veya kas sıkışması şeklinde beliren rahatsızlık.*|| **bel gevşekliği,** *1. Cinsel güçsüzlük; iktidarsızlık. 2. Hoşuna giden herkesle cinsel ilişkiye girmek eğiliminde olma; hovardalık, zamparalık. 3. {ağız} Spermayı tutamama hastalığı.* [DS]|| **bel gibi akmak,** *Çok ince fakat basınçlı olarak damlamak, akmak.*|| **beli açılmak,** *1. Çişini tutamaz olmak. 2. {ağız} Sık sık aybaşı olmak; çocuk tutamamak.* [DS] *3. {ağız} Kendini zorlamaktan dolayı bel fıtığı olmak.* [DS]|| **beli ayrılmak,** *{ağız} Çok çalışmaktan dolayı bitkin düşmek.* [DS]|| **beli bağlı,** *{ağız} 1. Kerkenez. 2. Atmaca. 3. Kartal yavrusu. 4. Altı ve üstü dar, ortası şişkin kap.* [DS]|| **beli bek olmak,** *{ağız} Güveni tam olmak.* [DS]|| **beli bükük**, *Yaşlılık sebebiyle belini doğrultamayan.*|| **beli bükülmek,** *1. Yaşlılık veya fiziksel rahatsızlık sebebiyle belini dik tutamamak; eğik durmak. 2. Yaşlanmak.*|| **beli çökertmek,** *{ağız} Kamburlaştırmak.* [DS]|| **beli düşük,** *{ağız} Beli aşağı doğru sarkık olan* [DS]|| **beli gelmek,** *1. Cinsel birleşme sırasında salgı boşalmak. 2. argo. Bıktırıcı bir şekilde bir sözü tekrar etmek. 3. mecaz. Durumundan memnun olduğu en güzel anı yaşamak.*|| **beli germe,** *{ağız} Atın böğründeki damarın şişmesiyle belirginleşen bir hastalık.* [DS]|| **beli gevşek,** *{ağız} Menisi çabuk gelen.* [DS]|| **belin baglamak,** *{eAT} 1. Hazırlanmak. 2. tasvf. Bir tarikata kabul edildiğinin belgesi olarak şeyh tarafından o kişinin beline kemer kuşatmak.*|| (birinin) **belinden gelmek,** *O kişinin sulbünden gelmek, evladı olmak, dölü olmak, çocuğu olma. {eAT} (aynı)*|| (birinin) **belinden inmek,** *{ağız} O erkeğin dölü olmak.* [DS]|| **beline kadar,** *Yukarıdan itibaren bel kısmına kadar.*|| **beline sağlam olmak,** *Başkalarının ırz ve namusuna saygılı olmak; zina etmemek.*|| **belini alamamak,** *Yerinden doğrulamamak.*|| **belini almak,** *{ağız} Belini doğrultarak yerinden kalkıp sendelemeden yürüyebilmek.* [DS]|| **belini bağlamak,** *{eAT} 1. Hazırlanmak. 2. tasvf. Tarikata kabul edildiğinin belgesi olarak şeyh tarafından dervişin beline kemer kuşatmak.*|| **belini bükmek,** *1. Yenmek. 2. Çaresizlik içinde bırakmak.*|| **belini çökertmek**, *Kamburlaşmak; eğilmek.*|| **belini doğrultmak,** *Maddî durumunu düzeltmek, geçim sıkıntısından kurtulmak.*|| **belini kırmak,** *Çaresiz bırakmak, bir şey yapamaz duruma düşürmek.*|| **belini taş eylemek,** *{eAT} 1. Kamburlaştırmak. 2. İhtiyarlatmak.*|| **belini toplayamamak,** *1. Belindeki rahatsızlıktan dolayı doğrulamamak. 2. Yaşadığı kötü bir durumdan dolayı kendine gelememek; durumunu düzeltememek.*|| **beli pek,** *{ağız} 1. Kendine güveni tam olan. 2. Cinsel isteklerine kendisini kaptırmayan.* [DS]|| **beli salık,** *{ağız} 1. (Hayvan için) bel kemiği kırılmış, sakat. 2. Serseri; başıboş.* [DS]|| **beli salınmak,** *{ağız} Beli çıkmak.* [DS]|| **beli savak olmak,** *{ağız} (Hayvan için) beli tutmamak; sakat olmak.* [DS]|| **bel kemeri,** *Etek ve pantolon gibi giyecekleri tutturmak için bele takılan deri veya kumaş şerit.*|| **bel kemiği,** *1. Omurganın bel kısmında yer alan beş omur; bel omuru. 2. Omurga. 3. mecaz. Bir şeyin varlığını teşkil eden en önemli bölümü; temel; esas.*|| **bel kesmek**, *{ağız} Dağ başlarında yolcuların önünü keserek soygunculuk yapmak.* [DS]|| **bel kılçığı,** *{ağız} Bel zinciri.* [DS]|| **bel kılmak,** *{eT} Bir kimseye istediğinden daha çok yemek vermek.* [DLT]|| **bel kıra kıra,** *Kırıtarak, sallanarak yürümek.*|| **bel kırmak,** *Vücudu belden sağa ve sola bükerek yürümek.*|| **bel kündesi,** *Güreşte rakibini belinden kavrayarak tuşa getirmek için uygulanan bir oyun.*|| **bel salmak**, *{ağız} 1. (Hayvan için) üstündeki yükün ağırlığını çekemeyerek çökmek. 2. Gevşemek; tavsamak.* [DS]|| **bel soğukluğu,** *tıp. Gonokok adı verilen bir tür bakterilerin döl yolu ile sidik yollarında meydana getirdiği ve cinsel ilişkiyle bulaşan bir hastalık.*|| **bel soğukluğuna uğratmak,** *argo. Bir söze ve işe gereksiz yere karışarak normal akışa engel olmak.*|| **bel tolaması,** *{eAT} Kuşak.*|| **bel vermek,** *1. Dik veya yatay durması gereken bina elemanlarında içe veya aşağıya doğru eğrilme olmak; kamburlaşmak. 2. (Yük vb. için) altına belini destek etmek; beli ile dayanmak. 3. {ağız} Yardım için söz vermek* [DS] *4. {ağız} (İş için) yolunda gitmemek.* [DS] *5. (Kadın için) zor kullanarak kendisi ile cinsel ilişkiye girmek isteyen erkeğe teslim olmak.*|| **bel yol,** *{ağız} Dağın geçit verdiği yerden geçen yol.* [DS]|| **bel**

zinciri, *{ağız} 1. Bel kemiği. 2. Odun yüklü arabanın ortasına bağlanan zincir.* [DS]

bel[4], [*eT.* bel *(iz; işaret)*] *{ağız} is.* Zahire, un gibi şeylerin üzerinden alınıp alınmadığının anlaşılması için önceden konulan özel işaret; bellilik, nişan. [DS] ⇗ **bel etmek,** *{ağız} İşaretlemek; işaret koymak.* [DS]

bel[5], **-l'ı** [Ar. belʿ بلع] *{OsT} is.* **1.** Yutma. **2.** *mecaz.* Rüşvet. ⇗ **bel' etmek,** *{OsT} Yutmak.*|| **bel'-i lokma,** *{OsT} 1. Lokmanın yutulması. 2. Emme.*

bel[6], **-lli** [Ar. bell بل] *{OsT} is.* Islatma.

bel[7], [Far. bel بل] *is.* **1.** Ökçe. **2.** *tarım.* Toprağı insan gücü ile aktarmaya yarayan, sap üzerindeki tepmeliklerinden ayakla basılarak toprağa saplanan uzun saplı, ucu sivri kürek. ⇗ **bel bellemek,** *Bel ile toprağı alt üst etmek, kabartmak.*|| **bel demiri,** *Toprağı sürmekte kullanılan tarım aleti.* [DS]

bel[8], [Ar. bel بل] *{OsT} e.* Belki.

bel[9], [İng. Graham Bell *(İngiliz fizikçi, müzisyen)* > bell] *is.* Ses şiddetini ölçmekte kullanılan 10^{-12} W'a eşit birim.

bela[1], [Ar. belā / Far. belī بلى] *(bela:) {OsT}* e. Peki; hayhay; evet; öyle *(yalnız* "kālü-belā" *sözünde geçer).*

bela[2], [Ar. belā بلا] *(belâ:) is.* **1.** İçinden çıkılması, kurtulunması çok zor durum; musibet; felaket. **2.** Kendisinden korunulması, sakınılması gereken şey; kötülük. **3.** Büyük sıkıntı ve zarar sebebi olan olay veya kişi. **4.** Büyük dert; keder. **5.** Hak edilmiş olarak verilen ceza. **6.** Kişiyi istemediği davranışa zorlayan etki; kaygıdan doğan durum. ⇗ **bela aramak,** *1. Üzüntü ve sıkıntı vereceği belli olan işlere girişmek. 2. Kavga çıkarmak için sebep aramak.*|| **belā-cū,** *{OsT} Kendisine dert arayan.*|| **belā-cūyān,** *{OsT} Dert arayanlar.*|| **bela çekmek,** *Eziyet ve üzüntü verici bir durumu yaşamak.*|| **belā-dîde,** *{OsT} 1. Bela görmüş. 2. Belaya uğramış.*|| **belā-efşān,** *{OsT} Bela saçan.*|| **belā ender belā,** *{OsT} Katmerli bela.*|| **belā-gerdān,** *{OsT} Belayı savuşturan.*|| **bela kesilmek,** *Sıkıntı ve eziyet verici şekilde birisine musallat olmak.*|| **belā-keş,** *{OsT} Sıkıntı ve eziyet çeken.*|| **belā-keşîde,** *{OsT} Bela çekmiş.*|| **bela okumak,** *Birisinden gördüğü kötülük karşısında, Allah'tan cezalandırılması için dilekte bulunmak; beddua etmek.*|| **belalar mübareği,** *Aşk gibi insana sıkıntı veren fakat vazgeçilemeyen durumlar.*|| **belā-senc,** *{OsT} Bela tartan.*|| (çektiği ..i) **belası,** *Çektiği sıkıntıların sebebi.*|| **belasını bulmak,** *Hak etmiş olduğu cezaya uğramak.*|| **belasını çekmek,** *Davranışları yüzünden sıkıntıya düşmek.*|| **belaya çatmak,** *Üzücü ve sıkıntı verici işlerle karşılaşmak.*|| **belaya girmek,** *Üzüntü verici, sıkıntılı bir duruma düşmek.*|| **belaya sokmak,** *Bir kimseyi sıkıntıya düşürmek.*|| **belā-yı berzāh,** *{OsT} Kurtulması güç bela.*|| **belā-yı hilkat,** *{OsT} Yaratılış belası.*|| **belā-yı muazzām,** *{OsT} Büyük üzüntü ve sıkıntı.*|| **belā-yı nāgâh,** *{OsT} Ansızın gelen bela.*|| **belayı satın almak,** *Bilerek sıkıntı ve üzüntü verici bir işe girmek.*|| **belayı savmak,** *Sıkıntılı durumdan kurtulmak.*|| **belā-yı slyāh,** *{OsT} Acı olay ve durum; kara bela.*|| **belā-zede,** *{OsT} Belaya uğramış.*

bela[3], [Slav. bela *(beyaz)*] *{ağız} is.* Her tarafı beyaz koyun. [DS]

belabil[1], [Ar. bülbül > belābil بلابل] *(bela:bil) {OsT} is.* Bülbüller.

belabil[2], [Ar. belbāl > belābil بلابل] *(belabil) {OsT} is.* Tasalar; kuruntular; vesveseler.

belad, [Far. belād / belāde بلاده] *(bela:de) {OsT} sf.* **1.** Kötü kişi; günahkâr. **2.** Söz taşıyıcı; müzevir. **3.** Kötü şey.

beladan, [Yun. blatanos] *{ağız} is.* Çınar ağacı. [DS]

beladet, [Ar. belādet بلادت] *(bela:det) {OsT} is.* İzansızlık; akılsızlık; sersemlik; budalalık; aptallık.

beladır, [Ar. belā *(musibet)* + Far. dur *(uzak)* بلادر] *(bela:dır) {OsT} is.* → beladur.

beladur, [Ar. belā *(musibet)* + Far. -dur *(uzak)* بلادور] *(bela:dur) {OsT} is.* **1.** Belaya uğramamak veya yaşanılan bir sıkıntıdan kurtulmak için verilen sadaka. **2.** Nazarlık. **3.** Kadınların takındığı altın, elmas gibi takılar. **4.** Gelin tacı. **5.** *bot.* Meyvesi ilaç olarak kullanılan ve Hindistan'da yetişen bir ağaç; Amerikan elması, *(Semicarpus anacardium).*

belag, [Ar. belāğ بلاغ] *(bela:ğ) {OsT} is.* **1.** Yetiştirme; eriştirme. **2.** Yetiştirilen şey; eriştirilen söz. ⇗ **belağü'l-mübîn,** *{OsT} İlahî tebliğ; Kur'an-ı Kerim.*

belagat, -ti [Ar. belāgat بلاغت] *(bela:gat) {OsT} is.* **1.** Etki gücü; tesirlilik. **2.** İncelik; hassasiyet. **3.** Güzel konuşma ve ikna etme yeteneği; uz dillilik. **4.** Söz sanatları bilgisi; retorik. **5.** *mecaz.* Anlatım gücü. **6.** Bir söz veya işarette gizli olan derin anlam.⇗ **belāgat-fürūş,** *{OsT} Uz dillilik taslayan.*|| **belāgat-fürūşāne,** *{OsT} Uz dilli olana yakışır biçimde.*|| **belāgat-fürūşî,** *{OsT} Uz dillilik.*|| **belagāt-perdāz,** *{OsT} İyi ve düzgün söz söyleyebilen.*

belagatli, [belagat-li] *(bela:gatli) sf.* Belagat sahibi olan.

belağ, [Ar. belāğ بلاغ] *(bela:ğ) {OsT} is.* Olgunluk.

belahat, -ti [Ar. belāhet بلاهت] *(bela:het) {OsT} is.* Aptallık; bönlük; alıklık.

belak, [Ar. belaķ بلق] *{OsT} is.* Ayakları alacalı olan at.

belakik, -kı [Ar. belāķīķ بلاقيق] *(bela:kik, k'ler kalın söylenir) {OsT} is.* **1.** Düz ovalar. **2.** Çöller.

belal, [Ar. belāl / bilāl بلال] *(belâ:l) {OsT} sf.* **1.** Su gibi ıslatan. **2.** Islatış. **3.** Islaklık.

belalek, -ği [Far. belārek / belālek بلارك / بلالك] *(belâ:lek) {OsT} is.* → belarek.

belalı, [bela-lı] *(belâ:lı) sf.* **1.** Çok üzüntü verici, yorucu. **2.** Çok kavga eden; şirret. **3.** Yolsuz kadınların, zorbalığından çekinerek dost olmak zorunda kaldıkları erkek; oynaş.

bel'am, [Ar. belʿām بلعم] *(bel-â:m) {OsT} is.* Terbiyesiz; açgözlü; obur.

belan, [bel-en] *{ağız}] is.* → belen. [DS

belarek, -ği [Far. belārek / belālek بلارك / بلالك] *(belâ:rek) {OsT} is.* **1.** İyi su verilmiş çelik. **2.** İyi su verilmiş kılıç. **3.** Kılıca iyi su verildiğini belirten üzerindeki menevişler. **4.** Ok mahfazası; sadak. **5.** Ok temreni.

belaya, [Ar. belāyā بلايا] *(belâ:ya:) {OsT} is.* Felaketler; gamlar; kederler; tasalar.

belbağı, [bel+bağ-ı] *{ağız} is.* Dayanak; güvence; manevi destek. [DS]

belbal, -li [Ar. belbāl / belbāle بلبال] *(belba:l) {OsT} is.* Vesvese; telaş; tasa; kuruntu.

belben, [Sur. Ar. leben *(süt)* > melben] *{ağız} is.* Pestil. [DS]

belbele, [Ar. belbele بلبله] *{OsT} is.* **1.** Sürahi. **2.** İçki konurken çıkan ses; gulgule.

belber, [İt. barbiere] *{ağız} is.* → berber. [DS]

belboy, [İng. bell *(zil)* + boy *(oğlan)*] *is.* Otellerdeki oda hizmetçisi; oda görevlisi; kat görevlisi.

belbus, [Far. belbūs بلبوس] *(belbu:s) {OsT} is.* **1.** Yabani soğan. **2.** Dağ sarımsağı. **3.** Bir tür haşhaş.

belce, [bel-ce] *is.* İki kaşın arası.

belcek, -ği [bel-cek] *{ağız} is.* **1.** Kuşak; kemer. **2.** Eteklik. **3.** Mintan; içlik; frenk gömleği. [DS]

belçe, [Far. bel *(kürek)* > bel-çe] *{ağız} is.* Kürek. [DS]

beld, [beld *(yans.)*] *is.* Canlı ve dikkatli bakışı anlatan kök. [Zülfikar] *beld-ir beldir bakmak, beld-ir (göz).*

beldanat, [Far. bel *(tarım aracı)* + Yun. anadoti ?] *{ağız} is.* Harman savurmakta ve ekin demetlerini kağnıya yüklemekte kullanılan üç çatal parmaklı tarım aracı; çatal. [DS]

beldar, [bel + Far. -dār بلدار] *(belda:r) {OsT} is. tar.* İmparatorluk döneminde dağ geçitlerini koruyan, yolcuların güvenliğini sağlayan korucu; derbentçi.

belde, [Ar. belde بلده] *{OsT} is.* **1.** Ülke. **2.** Şehir. **3.** Kasaba. **4.** Oturulan, yaşanılan yer; memleket. ⊟ **belde devleti,** *Şehir devleti; site.*|| **belde kadısı,** *tar. İmparatorluk döneminde bir şehir veya kasaba halkından devlet ve kişiler arasında meydana gelen ihtilafları çözümleyen yargı görevlisi.*

Beldeitayyibe, [Ar. belde-i ṭayyībe *(güzel)* بلده طيبه] *(beldeitayyi:be) {OsT} is.* **1.** Güzel ve sevgili şehir. **2.** *gnşl.* Medine, Kudüs ve İstanbul şehirlerinin her biri.

beldir, [beld *(yans.)* > beld-ir] *{ağız} sf.* **1.** (Göz için) patlak; fırlak. **2.** (Kişi için) patlak gözlü. [DS] ⊟ **beldir beldir,** *{ağız} (Çocuk gözü için) canlı; parlak.* [DS]|| **beldir beldir bakmak,** *{ağız} 1. Anlamsız şekilde, aptal aptal bakmak. 2. (Çocuk için) ne olup bittiğini anlamadan ancak dikkatle ve canlı bir şekilde bakmak.* [DS]|| **beldir beldir koşmak,** *{ağız} Hafif hafif koşmak.* [DS]|| **beldiri bestek,** *{ağız} (Konuşmak için) yerli yersiz.* [DS]

beldirgöz, [beld-ir+göz] *{ağız} is.* Tavşan. [DS]

bele[1], [bele] *{ağız} is.* **1.** İki kardeş çocukları; kuzen. **2.** Teyze; hala. [DS]

bele[2], [böyle > béle] *(be:le) {ağız} zf* Böyle. [DS]

bele[3], [Bulg. bĕla] *{ağız} is.* Her tarafı beyaz koyun. [DS]

beled, [Ar. beled بلد] *{OsT} is.* **1.** Ülke. **2.** Şehir; belde. ⊟ **Beled Sûresi,** *isl. İnsanın iyi ve kötüyü ayırt edebilecek biçimde ve imtiyazlı yaratıldığını; benciliği bırakarak yoksulu ve yetimi korumak gerektiğini, inanç sahibi olmanın değerini anlatan ve Müslümanların ileride Mekke'yi fethedecekleri müjdesini veren, Kur'an-ı Kerim'in 20 ayetlik 90. suresi.*

beledi[1], [? beledi] *is. zool.* Tatlı su kefali, *(Squalius cephalus).*

beledî[2], [Ar. beledī بلدى] *(beledi:) {OsT} sf.* **1.** Şehirli. **2.** Yerleşik; yerli. **3.** Belediye ile ilgili. **4.** *is.* Cilt bezi denilen bir tür dokuma.

belediye, [Ar. beledī > belediyye بلديه] *is.* Kasaba ve şehirlerde yerel hizmetleri götürmekle görevli ve seçimle iş başına gelen kuruluş. ⊟ **belediye başkanı,** *Belediye kuruluşunu yöneten ve seçimle iş başına gelen kimse.*|| **belediye encümeni,** *Belediye meclisince seçilmiş üyeler ve daire amirlerinden meydana gelmiş belediyenin işlerini düzenlemekle görevli kurul.*

belediyeci, [belediye-ci] *is.* Belediyede görevli kişi.

belediyecilik, -ği [belediye-ci-lik] *is.* **1.** Belediye işleri. **2.** Belediyelerin gerçekleştirdiği işler. **3.** Belediyeye ait yönetme ve yürütme usul ve esasları.

beleg, [*eT.* bélē-mek > béle-g *(bir şeye sarılarak sunulan)*] *{eT} is.* Hediye.

beleglemek, [béleg-lē-mek] *{eT} gçl. f. [-r]* Hediye vermek. [DLT]

beleh, [Ar. beleh بله] *{OsT} is.* Bönlük; ahmaklık; aptallık.

belek[1], **-ği** [bélē-mek *(sarmak)* > béle-g *(bir şeye sarılarak sunulan)* / belek بلك] *{eT} {eAT} {ağız} is.* **1.** Konuğun yakınlarına getirdiği armağan; bir yerden başka bir yere gönderilen armağan. [DLT] [Gabain] [Yüknekî] [DS] **2.** *{ağız}* Düğün hediyesi. [DS] **3.** *{ağız} folk.* Düğünde gelinin başına davetliler tarafından konulan yazma. [DS] **4.** *{ağız} folk.* Düğünde davet edilen yakın akrabalara yollanan kumaş. [DS] **5.** *{ağız}* Yarış ve karşılaşmalarda birinci gelene verilen ödül. [DS]

belek[2], **-ği** [bel-ek بلك] *{eAT} is.* Belgit; nişane; alamet; örnek.

belek[3], **-ği** [bélē-mek *(sarmak)* > bele-k] *{ağız} is.* **1.** Çocuk bezi. **2.** Kundak. **3.** Beşiğe serilen yatak. **4.** Ok ve yay kuburu; sadak. [DS]

belek[4], **-ği** [Erme. belek] *{ağız} sf.* Alacalı; karışık renkli. [DS]

belek[5], **-ği** [be-le-k] *{ağız} is.* **1.** Korku. **2.** *sf.* Korkak. [DS]

belek[6], **-ği** [bel-ek] *{ağız} is.* Hedef. [DS]

belek[7], **-ği** [beleñ / belek] *{ağız} is.* Dağ geçidi; bel. [DS]

beleke, [beleke] *{ağız} is.* Yarı yarıya buğday çavdar karışımı tahıl. [DS]

belekim, [böyle+ki > belekim] *e.* Keşke.

beleklemek, [belek-le-mek] *{eT} gçl. f. [-r]* Armağan kılmak; hediye etmek; vermek. [DLT]

belekli, [belek[3]-li] *{ağız} sf.* Alacalı; karışık renkli. ⊡ **belekli at,** *{ağız} Vücudunun bir çok yerinde beyaz benekler bulunan at.* [DS]

belel, [Ar. bell > belel بلل] *{OsT} is.* **1.** Yaşlık; ıslaklık. **2.** Mihnet; keder. **3.** Düşkünlük. **4.** Mücadele; kavga. **5.** *sf.* Hastalıktan kalkan; iyileşen.

belelmek, [bélē-mek > béle-l-mek] *{eT} dönşl. f. [-ür]* Batmak; bir şeye bulanmak. [DLT]

beleme, [ba-mak *(bağlamak)* > be-le-me] *is.* Belemek işi.

belemek[1], [be *(yans.)* > bē-le-mek] *(be':lemek) {eT} gçsz. f. [-r]* (Koyun için) melemek. [DLT]

belemek[2], [bélē-mek بلامك] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* **1.** *{eAT}* Çocuğu kundaklamak. [DK] **2.** Beşiğe yatırıp bağlamak. **3.** Beşik sallamak. [DS]

belemek[3], [bélē-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* **1.** Bulamak; bulaştırmak. [DS] **2.** Katıştırmak; karıştırmak. [DS]

belemir, [? belemir / pelemir / melemir] *is. bot.* Orta Anadolu'da tarlalarda yetişen tarakotugillerden açık mavi çiçek açan bir yıllık otsu bitki; mavi kantaron, peygamber çiçeği, *(Cetaurea cyanus).*

belen[1], [bel-en] *{eAT} is.* Süslü ve işlemeli kılıç kemeri.

belen[2], [bel-eñ > bel-en] *is.* **1.** Dağların iki tepesi arasındaki geçit; dağ üzerindeki yüksek geçit. **2.** *{ağız}* Yamaç; sırt; bayır. [DS] **3.** *{ağız}*] Üzeri yassı yüksek yer; düzlüklü tepe. [DS **4.** *{ağız}* Dağ eteği. [DS] **5.** *{ağız}* Yüksek dağlarda görülen ağaçsız düzlük yer. [DS] **6.** *{ağız}* Engebeli yer. [DS] **7.** *{ağız}* Issız, kimsesiz yer. [DS]

belen[3], [bel-en] *{ağız} is.* **1.** Havale; sara. **2.** Dudaklarda oluşan uçuk. [DS] ⊡ **belen olmak,** *{ağız} Havaleye tutulmak.* [DS]

belen[4], [bel-en / bel-in] *{ağız} is.* Deli. [DS] ⊡ **belen aynası,** *{ağız} İçbükey ayna.* [DS]

belend, [Far. belend بلند] *{OsT} sf.* **1.** Yüksek; yüce; bülent. **2.** Kapı pervazı veya çerçevesi.

belendin, [Far. belendīn بلندين] *(belendi:n) {OsT} is.* **1.** Kapı pervazı. **2.** Pencere çerçevesinin alt tahtası.

beleng, [bel-eñ بلك] *(beleñ) {eAT} is.* **1.** Dağlık sarp yer. **2.** Dağ beli. **3.** *{ağız}* Dağ yamaçlarında aşınma sonucu oluşmuş çıkıntılar. [DS]

belengaz, [Kürt. belengaz] *{ağız} sf.* Üstü başı eski püskü; dilenci. [DS]

belengez, [Kürt. belengez] *{ağız} sf.* Düşüncesiz, tasasız; hiçbir şey düşünmeyen. [DS]

belenglemek, [bel *(yans.)* > bel-eñ-le-mek] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(i)-yor]* → belinglemek. [DS]

belenlemek, [bel-en-le-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* Azarlamak. [DS]

belenme, [béle-n-me] *is.* Belenmek işi.

belenmek, [bé-le-n-mek بلنمك] *edil. f. [-ir]* **1.** (Çocuklar için) kundaklanmak veya beşiğe yatırılıp bağlanmak. *{17.yy.} (aynı)* **2.** *dönşl. f.* Bulaşmak, bulanmak. *{eAT} {ağız} (aynı)* [DS] **3.** *{ağız}* Toz toprak içinde yatıp yuvarlanmak. [DS] ⊡ **beleni beleni,** *{ağız} Rahatça; sere serpe.* [DS]

belensem, [Ar. belensem بلنسم] *{OsT} is.* Katran.

beler, [bel-er] *{ağız} is.* Dam ucu; saçak. [DS]

belerçin, [bel-er-çin بلرچين] *{eAT} {ağız} sf.* (Göz için) dışarı çıkık; pörtlek. [DS] ⊡ **belerçin gözlü,** *{eAT} {ağız} Gözü dışarı çıkık; belermiş gözlü; pörtlek gözlü.* [DS]

belergen, [bel-er-gen] *{ağız} sf.* (Göz için) patlak; dışarı fırlak. [DS]

belergöz, [bel-er+göz] *{ağız} sf.* Şaşkına dönmüş. [DS] ⊡ **belergöz etmek,** *{ağız} Şaşkına döndürmek.* [DS]|| **belergöz olmak,** *{ağız} Ne yapacağını bilemez olmak; şaşkına dönmek.* [DS]

belermek[1], [bel-er-mek بلرمك] *{ağız} gçsz. f. [-ir]* **1.** Ortaya çıkmak; belirmek. [DS] **2.** *{eAT}* (Göz için) fazla açılıp kalmak; akı iyice belirecek biçimde açılmak. ⊡ **beleri kalmak,** *{eAT} {ağız} 1. (Göz için) fazla açılıp kalmak. 2. {ağız} Korkudan gözle-*

rini kocaman kocaman açıp bakakalmak. [DS]|| **belerü kalmak,** *{eAT} Belermek.*

belermek[2], [bel-er-mek] *{ağız} gçsz. f. [-ir]* (Cilt için) çimdik veya sıkışmadan dolayı hafif morarmak. [DS]

belerti, [bel-er-ti] *{ağız} is.* Derideki hafif morluk. [DS]

belertme, [bel-er-t-me] *is.* Belertmek işi.

belertmek[1], [bel-er-t-mek] *{ağız} gçl. f. [-ir]* (Göz için) şaşkınlık veya kızgınlık ifadesi olarak kocamanca açmak. [DS]

belertmek[2], [bele-r-t-mek] *{ağız} gçl. f. [-ir]* (Deri ve cilt için) hafif morluk kalacak biçimde sıkmak veya çimdiklemek. [DS]

belesan, [Far. belesān بلسان] *(belesa:n) {OsT} is. bot.* **1.** Pelesenk ağacı. **2.** Bu ağacın yağı; balsama.

belesüz, [belü-süz > bele-süz بلسز] *{eAT} sf.* Gizli; bilinmeyen.

beleş, [Ar. bilā *(hiç)* + şey *(nesne)* > bilāşey > beleş] *(be'leş) {OsT} sf. argo.* Hiçbir emek veya karşılık verilmeden elde edilen; bedava. ⊡ **beleşe konmak,** *Hiç emek vermeden, para harcamadan elde etmek.*

beleşçi, [beleş-çi] *is.* Para ödemeden sahip olmayı seven ve alışkanlık haline getirmiş olan; bedavacı; lüpçü.

beleşçilik, -ği [beleş-çi-lik] *is.* **1.** Beleşçi olma durumu. **2.** Beleşçi olanın niteliği.

beleşmek[1], [beleş-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* Hantallaşmak. [DS]

beleşmek[2], [bele-ş-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* Yere yuvarlanmak. [DS]

beleşten, [beleş-ten] *(bele'şten) zf.* Karşılıksız; emek ya da para vermeksizin.

belet[1], [? belet] *{ağız} sf.* Yüksek; yüce. [DS]

belet[2], [Fa. balad *(kılavuz)*] *{ağız} sf.* **1.** Bilen; tanıyan; vâkıf. **2.** Bilinen; bellenen; öğrenilmiş. **3.** *is.* Yol gösteren kimse; kılavuz. [DS]

belevi, [bel+ağa] *{ağız} is.* Köy ağası; eşraf. [DS]

belevürt, [? belevürt] *sf.* **1.** (Göz için) şekilsiz; korkunç. **2.** *is.* Ölçüp karşılaştırma. ⊡ **belevürt etmek,** *Ölçüp karşılaştırmak.*

beleykim, [böyle+kim] *{ağız} e.* Şayet. [DS]

belez, [bel-ez] *{ağız} is.* **1.** Ağrı; sızı. **2.** Romatizma. [DS] ⊡ **belez belez,** *{ağız} 1. (Yürümek için) kendinden geçmiş hâlde. 2. (Bakmak için) şaşkın şaşkın.* [DS]

belezek, -ği [bel-ez-ek] *{ağız} is.* Uyku kaçması durumu. [DS]

belge[1], [*eT.* bel-gü > bel-ge] *is.* **1.** Bir gerçeği aydınlatmak veya bir hak iddia etmek için kullanılabilecek yazılı bilgi, fotoğraf, resim vb. şeyler; vesika; doküman, *(1935).* **2.** *mecaz.* Delil olabilecek herhangi bir eşya. **3.** Eskiden orta öğretimde iki yıl üst üste kalan öğrencilerin başarısız olarak okulla ilişiklerinin kesildiğini bildirir yazı. ⊡ **belge analizi,** *Bilgi saklama ve belgeleri sınıflandırma işlemlerinin bütünü.*

belge[2], [böl-ge / belge] *{ağız} is.* Kısım; parça. [DS]

belgeci, [belge-ci] *is.* Belgesel filmler çeken sinema veya televizyon programı yapımcısı.

belgegeçer, [belge + geç-er] *is.* **1.** Yazı ve resim gibi belgelerin kopyasını uzaktaki bir yere aktaran makine; faks. **2.** Bu yolla alınmış belge.

belgeleme, [belge-le-me] *is.* Belgelemek işi; tevsik.

belgelemek, [belge-le-mek] *gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* Bir olayın doğruluğunu belge göstererek ispat etmek; tevsik etmek.

belgelendirme, [belge-le-n-dir-me] *is.* Belgelendirmek işi.

belgelendirmek, [belge-le-n-dir-mek] *gçl. f. [-ir]* İddia ettiği durum ve olayla ilgili olarak belge göstermek, iddialarını belgeye dayandırmak.

belgelenme, [belge-le-n-me] *is.* **1.** Belge sahibi olma. **2.** Belge ile ispat edilme.

belgelenmek[1], [belge-le-n-mek] *dönşl. f. [-ir]* İki yıl aynı sınıfı okuduktan sonra belge ile okuldan uzaklaştırılmak.

belgelenmek[2], [belge-le-n-mek] *edil. f. [-ir]* (Bir olay veya iddia edilen konu için) belge gösterilerek ispat edilmek.

belgeli, [belge-li] *sf.* **1.** Belgesi olan. **2.** İkna edici yeterlikte belgesi bulunan. **3.** İki yıl üst üste sınıfta kalmış olup da belge ile okuldan ilişiği kesilmiş bulunan.

belgelik, -ği [belge-lik] *is.* **1.** Belgelerin saklandığı ve korunduğu yer; arşiv. **2.** *sf.* Belge olarak kullanılabilecek nitelikte olan.

belgesel, [belge-sel] *sf.* **1.** Belge niteliği taşıyan. **2.** *is.* Belge özelliği bulunan radyo ve televizyon programı. ⊡ **belgesel film,** *Tabiattan veya hayatın içinden alınmış ve gerçekte süregelen akışı içinde hazırlanarak bilgi vermeyi amaçlayan film.*

belgi[1], [*eT.* bel-gü > bel-gi] *is.* **1.** Bir şeyi benzerlerinden ayıran özellik; alamet; nişan; damga; alamet-i farika; *{ağız} (aynı).* [DS] **2.** Duyuş, düşünüş ve inanıştaki ayırıcı özellik; şiar. **3.** *{ağız}* Hedef. [DS]

belgi[2], [böl-gü / belgi] *{ağız} is.* **1.** Bir odayı ikiye ayıran bölme. **2.** Yüklük; musandıra. [DS]

belgileme, [belgi-le-me] *is.* Belgilemek işi.

belgilemek, [belgi-le-mek] *gçl. f. [-r] [-l(i) -yor]* **1.** Bir işaret koyarak belli olmasını sağlamak; belirlemek. **2.** İşaretinden tanımak.

belgili, [belgi-li] *sf.* Belli edilmiş olan; belirli, muayyen.

belgilik, -ği [belgi-lik] *sf.* Bir yapıyı nitelemek, görevini belirlemek için kullanılan işaret veya kısaltma; alamet-i farika.

belgin, [bel-gin] *sf.* Tam ve kesin olarak belirlenmiş bulunan; apaçık; sarih.

belginlik, -ği [bel-gin-lik] *is.* Tam ve kesin olarak belirlenmiş olma durumu; sarahat.

belgisiz, [belgi-siz] *sf.* **1.** Belli edilmemiş; belirsiz; *{ağız} (aynı).* [DS] **2.** Sınırlandırılmamış; gayrimuayyen. **3.** Tanımlaması yapılmayan. **4.** *bot.* (Çiçek ve organları için) sayısı belli olmayan, değişebilen. **5.** *dbl.* Belirli bir şeye ait olmayan, genel bir fikir ifade eden. ⊡ **belgisiz sıfat,** *dbl. İsimlerin anlamını belirsiz ve genel bir şekilde belirten sıfat.*|| **belgisiz zamir,** *dbl. Yerini tuttukları varlıkları kesin bir sınırlılık içinde değil de belirsizlik içinde karşılayan zamirler.*

belgisizlik, -ği [belgi-siz-lik] *is.* **1.** Belli edilmeyiş; belirsizlik. **2.** Sınırlandırılmayış; gayrimuayyenlik. **3.** Tanımlaması yapılmama durumu; belgisiz olma.

belgit, [bel-gi-t] *sf.* **1.** Bir borç veya yükümlülüğü belirtmek için düzenlenip imzalanan kâğıt; senet. **2.** *man.* Bir önermeyi ispat için kullanılan ve önceden ispatı yapılmış veya doğruluğu kabul edilmiş başka bir önerme; delil; bürhan; hüccet.

belgizar, [Far. bergüzār] *{ağız} is.* Armağan; hatıra; anmalık; bergüzar. [DS]

belgü, [bel-gū] *(belgü:) {eT} is.* **1.** Alamet; işaret; nişan; marka; belgi; belge; im. [DLT] [ETY] [EUTS] [Üç İtigsizler] [İKPÖy.] **2.** Fal. [Gabain] [EUTS]

belgülemek, [belgū > belgü-le-mek] *{eT} gçl. f. [-r]* Belgelemek; işaret etmek; işaretlemek. [Üç İtigsizler]

belgülü, [belgū-lüg > belgü-lü بلكلو / بل كلو] *{eT} {eAT} sf.* Açık olarak; belli; aşikâr olarak.

belgülüg, [belgū-lüg] *(belgü:lüg) {eT} sf.* **1.** Belirli; görünen; açık; sarih; vâzıh. [Üç İtigsizler] [EUTS] [DLT] **2.** İşaretli; delaletli; belirli; tanınan; belli. [Gabain] [Yüknekî] [EUTS] **3.** Nişanlı. [ETY]

belgürme, [belgū > belgü-r-me] *{eT} is.* Belirme; zuhur; ortaya çıkma; görünme. [EUTS]

belgürmek, [belgū *(işaret)* > bel-gü-r-mek] *{eT} gçsz. f. [-ür]* **1.** Açığa çıkmak; meydana çıkmak; belirmek; görünmek; belli olmak. [DLT] [İKPÖy.] [Gabain] **2.** Kendini göstermek. [DLT]

belgürtme, [belgür-t-mē] *(belgürtme:) {eT} is.* Gösteri. [Clauson]

belgürtmek, [belgü-r-mek > belgü-r-t-mek] *{eT} gçl. f. [-ür]* Açığa çıkarmak; belirtmek; göstermek; belli ettirmek. [EUTS] [Gabain] [İKPÖy.]

belgüsüz, [belgū-süz] *(belgü:süz) {eT} sf.* Belirsiz; alametsiz. [EUTS]

belgütmek, [belgū-t-mek] *(belgü:tmek) {eT} gçl. f. [-ür]* Göstermek; sergilemek. [Clauson]

belgüzar, [Far. bergüzār] *{ağız} is.* → bergüzar. [DS]

belham, [Far. belḥam بلحم] *{OsT} is.* Saban (tarım aracı).

belî, [Ar. belā > Far. belī بلی] *(beli:) {OsT} e.* Peki, hayhay, evet; bela.

belid, [Ar. belādet *(budalalık)* > belīd بليد] *(beli:d) {OsT} sf.* Bön; akılsız; budala; ahmak.

beliğ[1], [Ar. belīġ بليغ] *(beli:ğ) {OsT} sf.* **1.** Ciddî; özenli. **2.** Enerjik.

beliğ[2], [Ar. belāġat > belīġ بليغ] *(beli:ğ) {OsT} sf.* **1.** Açık, anlaşılır, güzel ve etkili konuşan ve yazan; belagat sahibi. **2.** (Söz, yazılı eser için) yeterli, tam ve açık; fasih.

beliğane, [Ar. belīġ + Fr. -āne بليغانه] *(beliğa:ne) {OsT} sf.* Açık ve düzenli olarak; beliğ bir şekilde.

beliha, [Ar. belīḫa بليخه] *(beli:ha) {OsT} sf.* (Kadın için) arkası geniş ve büyük.

belik[1], **-ği** [böl-ük > belik] *{ağız} is.* **1.** Bölük; parça; kısım. **2.** Askerî birlik; bölük. **3.** Saç bölüğü; saç örgüsü. *{eT} {eAT} {ağız} (aynı)* [DS] **4.** *{ağız}* Saç. [DS] **5.** *sf.* Bölünmüş; parçalı. **6.** Kalabalık. **7.** *zf.* Çok; pek. [DS]

belik[2], **-ği** [*eT.* bél-ik > bel-ek] *is.* **1.** Fitil; kandil fitili. *{eT}* [DLT] **2.** *{eT}* Yara yoklamakta kullanılan bir mil. [DLT] ⊡ **belik belik,** *Örgüler halinde.*

belik[3], **-ği** [bel-lik *(belde taşman şey)* > bel-ik بلك] *{eAT} is.* Ok ve yay kuburu.

belik[4], **-ği** [bel *(iz, işaret)* > bel-ik بلك] *{eAT} is.* Nişane; alamet; örnek.

belikleme, [belik-le-me] *is.* **1.** Beliklemek eylemi. **2.** Aptallaşma.

beliklemek, [belik-le-mek] *gçl. f. [-r] [-(i)-yor]* **1.** Saçları örmek. **2.** Armağan kılmak; hediye emek; vermek. *{eT}* [DLT]

beliklenmek, [bil-ik-le-n-mek > bel-ik-le-n-mek بلكلنمك] *{eAT} dönşl. f. [-ür]* Sadağını takınmak; silahlanmak.

beliklik, -ği [bel-ik-lik] *{eT} sf.* Fitillik. ⊡ **beliklik kebez,** *Fitillik; fitil yapmak için hazırlanmış olan pamuk.* [DLT]

belil, [Ar. bell > belīl بليل] *(beli:l) {OsT} sf.* **1.** (Rüzgâr için) serin ve yağmurlu. **2.** Islanmış.

belin[1], [bel-in] *{ağız} is.* **1.** Deri üzerinde görülen şişlik. **2.** Uçuk. **3.** Cilt üzerinde meydana gelen morluk. [DS]

belin[2], [bel *(yans.)* > *eT.* bel-iñ] *{eAT} is.* Korku; ürkme.

beling, [bel-iñ بلڭ] *(beliñ) {eT} {eAT} is.* **1.** Korku; ürküntü; panik; dehşet. [Gabain] [EUTS] **2.** Düşman gelmesi yüzünden halkta beliren ürküntü ve korku; panik; dehşet. [DLT]

belingçi, [beliñ-çī] *(beliñçi:) {eT} sf.* Çok korkak; çok ürkek. [DLT]

belingdek, [beliñ-dek] *(beliñdek) {eT} sf.* Korkunç; korkutucu. [Clauson]

belingemek, [bel *(yans.)* > bel-iñ-e-mek] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-ñ(i)-yor]* → belinlemek. [DS]

belinglegü, [beliñ-le-gü] *{eT} is.* Korku. [Gabain] [EUTS]

belinglemek, [bel *(yans)* > bel-iñ-lē-mek / bel-üñ-lē-mek بلڭلامك] *(beliñle:mek) {eT} {eAT} gçsz. f. [-r]* **1.** Şaşkınlıkla karışık korku duymak; belinlemek; korkudan titremek; korku ile birden sıçramak; irkilmek; ürkmek. [EUTS] [Gabain] **2.** Uykudan korku ile sıçramak. [DLT] **3.** (Hayvan için) bir şeyden ürküp sıçramak. [DLT] **4.** Afallamak.◘ **beliñleyü durmak,** *{eAT} Uykudan korku ile sıçrayıp kalkmak.*

belinglenmek, [bel *(yans.)* > bel-iñ-le-n-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* **1.** Şaşkınlıkla karışık korku duymak. **2.** Ürkmek; irkilmek; afallamak; şaşmak. **3.** Uykuda sıçramak.[DS]

belingletmek, [beliñ-le-t-mek بلڭلتمك] *(beliñletmek) {eT} {eAT} gçl. f. [-ür]* Korkutmak; ürkütmek. [EUTS]

belingteg, [beliñ+teg] *(beliñteg) sf.* **1.** Korkunç. [Gabain] **2.** *is.* Korkma; donup kalma. [EUTS]

belinleme, [belin-le-me] *is.* Belinlemek işi.

belinlemek[1], [*eT.* beliñ-le-mek > belin-le-mek] *gçsz. f. [-r] [-l(i)-yor]* **1.** *{ağız}* Korku ile uykusundan sıçramak; birden korku ile uyanmak. [DS] **2.** (Hayvan için) habersizce bir şeyden korkup ürkmek. **3.** Şaşkın şaşkın bakmak; afallamak. **4.** Ürkmek. **5.** *{ağız}* Şaşkınlıkla karışık korku duymak; irkilmek. [DS] **6.** *{ağız}* Dudakta uçuk çıkmak; uçuklamak. [DS]

belinlemek[2], [bel-in-le-mek] *{ağız}] gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* (Hayvan için) yükün ağırlığı ile beli çökmek. [DS

belinmek[1], [bel-in-mek] *{ağız} gçsz. f. [-ir]* Hayal etmek. [DS]

belinmek[2], [böl-ün-mek / bel-in-mek] *{ağız} gçsz. f. [-ir]* Bölünmek; parçalanmak. [DS]

belinti, [böl-ün-tü / bel-in-ti] *{ağız} is.* Bir odayı ikiye ayıran şey. [DS]

belirgin, [belir-gin] *sf.* **1.** Belirmiş durumda olan; bariz; besbelli. **2.** Açıkça görülen; açık; sarih. **3.** Benzerleri arasında hemen göze çarpan.

belirginleşme, [belir-gin-le-ş-me] *is.* Belirginleşmek işi.

belirginleşmek, [belir-gin-le-ş-mek] *dönşl. f. [-ir]* Açıkça görülüp sezilebilir duruma gelmek.

belirginleştirme, [belir-gin-le-ş-tir-me] *is.* Belirginleştirmek işi.

belirginleştirmek, [belir-gin-le-ş-tir-mek] *gçl. f. [-ir]* Açıkça görülür, anlaşılabilir duruma gelmesini sağlamak; belirginlik kazandırmak.

belirginlik, -ği [belir-gin-lik] *is.* **1.** Belirgin olma durumu. **2.** Belirgin olan şeyin niteliği. **3.** *dbl.* Bir dilin yapısal gereği olarak herhangi bir dil unsurunun, diğerleriyle benzer özellik taşımasına rağmen, bir yönüyle farklılık gösterdiği için ayrı biçimbirim sayılma özelliği. *«/p/ sesi /b/'den titreşimsizliği ile belirginlik kazanır.»*

belirleme, [belir-le-me] *is.* **1.** Belirlemek işi. **2.** Belirli kılma; ayırma. **3.** Açıklama. **4.** *yer b.* Konumu bilinmeyen bir noktanın bilinen noktalar aracılığıyla koordinatını hesaplama işlemi.

belirlemek, [belir-le-mek] *gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* **1.** Belli olacak bir durum kazandırmak. **2.** Benzerlerinden ayırt edilebilecek şekilde ortaya koymak; tayin etmek, *(1942)*. **3.** Bellilik koymak; işaretlemek; damgalamak. **4.** Bir şeyin gelişimini, sonradan alması gereken durumu, kazanması gereken özellikleri etkileme ile önceden yönlendirmek. **5.** *dbl.* (Tanımlayıcı sıfatların görevleri söz konusu olduğunda) belirtme. **6.** *man.* Yeni bir kavramı, özünü teşkil eden unsurları açıklamak suretiyle tanımlamak; tayin etmek. **7.** *man.* Bir kavramı ayırıcı unsur ekleyerek sınırlamak; kapsamım daraltmak.

belirlenim, [belir-le-n-im] *is.* **1.** Belirli duruma gelme; belirginleşme. **2.** *fel.* Yeni bir kavramın anlamının, muhtevasının, yapısının, sınırlarının tam olarak tespit edilmesi durumu; gerektirim, determinasyon.

belirlenimci, [belirlenim-ci] *sf. fel.* Her olayın başka olayların zorunlu sonucu olduğu görüşünde olan; gerekirci, determinist.

belirlenimcilik, -ği [belirlenim-ci-lik] *is. fel.* Her olayın başka olayların gerekli ve kaçınılmaz sonucu olduğunu savunan felsefî görüş; gerekircilik; determinizm.

belirlenme, [belir-le-n-me] *is.* **1.** Belirlenmek işi. **2.** Belirli hale getirilme.

belirlenmek, [belir-le-n-mek] *edil. f. [-ir]* Açıkça anlaşılır ve görülür duruma getirilmek.

belirlenmezci, [belirlenmez-ci] *is. fel.* **1.** Bir sebebe bağlanmayan olayların da bulunduğunu savunan kimse; indeterminist. **2.** İnsanın özgür iradesinin hiçbir şarta bağlı olmadığını savunan kimse.

belirlenmezcilik, -ği [belirlenmez-ci-lik] *is. fel.* **1.** Her zaman sebep-sonuç ilişkilerinin geçerli olmadığını, bir sebebe bağlı olmayan olayların da var olduğunu öne süren felsefî görüş; indeterminizm. **2.** İnsanın özgür iradesinin hiçbir kayıt ve şarta bağlı olmadığını, içinde bulunduğu şartlarla belirlenmediğini savunan görüş.

belirleyen, [belir-le-y-en] *sf.* **1.** Belirlemek eylemini yapan; belirleyici. **2.** (Olay için) başka bir olayı belirleyen.

belirli, [belir-li] *sf.* Başka bir şeyle karıştırılamayacak şekilde işaretlenmiş, sınırlanmış ve açıklanmış olan; belli; muayyen; sınırlı, *(1944)*. ⧉ **belirli geçmiş,** *dbl. Fiilin belirttiği eylemin içinde bulunulan zamandan önce yapıldığını veya olup bittiğini kesin bir dille bildiren kip; -di'li geçmiş, görülen geçmiş.*|| **belirli nesne,** *dbl. Geçişli fiilin yapıldığını bildirdiği eylemden doğrudan etkilenen ve ismin yükleme hali ile belirlenmiş olan cümle ögesi; -i hâl eki almış nesne.*

belirlilik, -ği [belir-li-lik] *is.* **1.** Belirli olma durumu. **2.** Belirli olan şeyin taşıdığı nitelik.

belirme, [bel-ir-me] *is.* Belirmek eylemi ve durumu; tebellür etme.

belirmek, [bel-ir-mek] *gçsz. f. [-ir]* **1.** (Önceden görülmeyen veya belli olmayan bir şey için) ortaya çıkmak, görünür olmak; tezahür etmek. **2.** (Bir düşünce veya durum için) kesinlik kazanmak; tebellür etmek. **3.** İyice görülebilir, kesin olarak anlaşılabilir duruma gelmek; tebarüz etmek.

belirsiz, [*eT.* belür-süz > belir-siz] *sf.* **1.** Belirlemesi yapılmamış olan; gayr-i muayyen. **2.** Niteliği hakkında kesin bilgi edinilemeyen; müphem. **3.** Bilinmeyen; meçhul. ⧉ **belirsiz geçmiş,** *dbl. Fiilin belirttiği eylemin, içinde bulunulan zamandan önce olup bittiğinin başkasından öğrenildiği veya belirtilerinden tahmin edildiğini ifade eden kip; -miş'li geçmiş; öğrenilen geçmiş, duyulan geçmiş.*

belirsizlik, -ği [belir-siz-lik] *is.* **1.** Belirsiz olma durumu. **2.** Belirsiz olan şeyin taşıdığı nitelik.

belirteç, -ci [belir-t-mek > belirt-eç] *is. dbl.* **1.** Fiillerin, sıfatların ve zarfların anlamını nitelik veya nicelik bakımından sınırlayan kelimeler; zarf. **2.** *kim.* İçinde bulunduğu ortamın asit veya baz oluşunu renk değişimi ile belli eden kimyasal madde.

belirten, [belir-t-en] *sf.* **1.** Belirtme işini yapan. **2.** *is. dbl.* Cümlede başka bir terimdeki asıl düşünceyi tamamlayan terim; tamlayan.

belirti, [belir-t-i] *is.* **1.** Bir olayın veya bir durumun bilinmesine, tanınmasına, anlaşılmasına yardım eden şey; alamet; nişan; nişane, *(1944)*. **2.** *tıp.* Hastalıkların tanınmasına yarayan ağrı, sızı veya bozukluklar; semptom. **3.** *{ağız}* Görüntü; hayal. [DS] ⧉ **belirti bilimi,** *tıp. Hastalık belirtilerini inceleyen, teşhis ve tedavi için bunların anlamını araştıran tıp bilimi dalı; semptomatoloji.*

belirtici, [belir-t-ici] *sf.* Belirtme işini yapan; belirten.

belirtik, -ği [belir-t-ik] *sf. fel.* Açık; sarih; belli.

belirtilen, [belir-t-il-en] *is.* **1.** Belirtilmiş olan; tasrih edilmiş; muayyen. **2.** *dbl.* İsim ve sıfat tamlamalarında dizilişe göre ikinci sırada yer alan asıl öge; tamlanan.

belirtili, [belir-t-i-li] *sf* **1.** Belirtisi olan. **2.** Belirtilmiş olan. **3.** Belirli kılınan. ⧉ **belirtili nesne,** *dbl. Cümlede geçişli fiille kurulu bir yüklemin belirttiği eylemden etkilenen ve ismin belirtme durumunda bulunan öge.*|| **belirtili tamlama,** *dbl. Belirlenmiş bir kavramı içermek üzere tamlayanı ilgi (-in) halinde; tamlananı da iyelik üçüncü kişi (-i; -leri) ekini almış olan isim tamlaması.*

belirtilme, [belir-t-il-me] *is.* Belirtilmek eylemi ve işi.

belirtilmek, [belir-t-il-mek] *edil. f. [-ir]* **1.** Bir başkası tarafından açık ve anlaşılır hale getirilmek. **2.** Açıklanmak. **3.** Belli edilmek.

belirtisiz, [belir-t-i-siz] *sf.* **1.** Belirtisi olmayan. **2.** Belirlenmemiş olan; gayrimuayyen. ⧉ **belirtisiz nesne,** *dbl. Geçişli bir fiille kurulmuş cümlede yüklemin belirttiği eylemden etkilenen ve yalın halde bulunan öge.*|| **belirtisiz tamlama,** *dbl. Belirlenmemiş bir kavramı içermek üzere tamlayanı yalın, tamlananı iyelik üçüncü kişi (-i; -leri) ekini almış bulunan isim tamlaması.*

belirtke, [belir-t-ke] *is.* Gösterge.

belirtken, [belir-t-ken] *is.* **1.** Bir özlü sözle birlikte kullanılan işaret. **2.** Soyut bir kavramın sembolü olan eşya, varlık veya şekil; amblem. **3.** Gösterge.

belirtme, [belir-t-me] *is.* **1.** Belirli hale getirme; belirli kılma; tasrih. **2.** Göz önüne koyma; temayüz ettirme. **3.** Açıklama. **4.** Görüş bildirme. ⧉ **belirtme durumu,** *dbl. Cümlede yüklemin bildirdiği eylemden doğrudan etkilenen nesne arasındaki bağıntıyı belirten durum; yükleme durumu; -i hâli; akkuzatif: mefulünbih.*|| **belirtme grubu,** *dbl. Tamlamalardan daha geniş kelime grubu.*|| **belirtme sıfatı,** *dbl. İsimleri gösterme, soru, sayı veya belgisizlik yönlerinden belirten sıfat.*

belirtmek, [belir-t-mek] *gçl. f. [-ir]* **1.** Bir şeyi belirli hâle getirmek; tebarüz ettirmek. **2.** Daha açık ve anlaşılır hale getirmek. **3.** İşaret etmek. **4.** Göstermek. **5.** Vurgulamak.

belişmek, [böl-üş-mek / bel-iş-mek] *{ağız} işteş. f. [-ir]* Bölüşmek; paylaşmak. [DS]

belit[1], -di [Ar. bellit > pelit] *{ağız} is.* **1.** Meşe ağacının meyvesi; palamut. **2.** Ağaç yaprağı. [DS] ⧉ **belit ağacı,** *{ağız} 1. Meşe ağacı. 2. Pırnar ağacı.* [DS]

belit[2], [bel-it] *is. man.* Açık, anlaşılır ve gerçekliği kendiliğinden olup hiçbir tanıtlama istemeyen ve bu sebepten diğer önermelerin dayanağı olan temel önerme; mütearife, aksiyom.

belitke, [belit-ke] *is. man.* Aksiyoma ilişkin; belitle ilgili.

belitken, [belit-ken] *is. man.* Belitler sisteminden olan.

belitleme, [belit-le-me] *is. man.* Tümdengelimci bir bilime temel olacak belit düzeni; aksiyomatik.

beliyat, [Ar. beliyye > beliyyāt بليات] *(beliya:t) {OsT} is.* Sıkıntılar; kederler; belalar; felaketler.

beliye, [Ar. beliyye بليه] *{OsT} is.* **1.** Bela. **2.** Felaket. **3.** Dert; sıkıntı; keder; meşakkat. **4.** Cahiliye Araplarının savaşçı veya eşraftan birinin mezarına bağlayarak ölünceye kadar aç bıraktıkları deve veya kısrak.

belka[1], **-a'i** [Ar. belḳā' بلقاء] *(belka:) {OsT} sf.* (At için) alaca; alacalı.

belka[2], **-a'ı** [Ar. belḳa' بلقع] *{OsT} sf.* **1.** (Çöl için) tenha. **2.** (Yer için) harap ve boş.

belkaptan, [İng. bell *(zil)* + captain *(kaptan)*] *is.* Büyük otellerde oda hizmetlerini yöneten kimse.

belki, [Ar. bel *(olabilir)* + Far. ki > belki بلكه] *(be'lki) {OsT} e.* **1.** Olabilir ki. **2.** Herhalde. **3.** Bir ihtimale göre; muhtemel olarak. **4.** Sanılırsa; zannedilirse. **5.** *bağ.* Olsa olsa. ◘ **belki de,** *"Şu da olabilir.."*

belkileyim, [belki-leyin] *{ağız} e.* Belki. [DS]

belkili, [belki-li] *sf.* **1.** Çözümü şüpheli olan. **2.** Eylemi, sonucu şüpheli. **3.** *fel.* Yeter delil gösterilmediği için ispat edilmesi gerekli görülen; doğruluğu kadar yanlışlığı da mümkün olabilen; ihtimalî, olasılı. **4.** *man.* Sadece olabilirlik taşıyan, zorunlu olmayan. ◘ **belklli yargı,** *fel. Kant felsefesinde, özne ile yüklem ilişkisi sadece mümkün görülen yargı.*

belkim, [Ar. bel *(olabilir)* + Far. kim > belkim بل كم] *(be'lkim) {eAT} zf.* Belki.

bell, [Ar. bell بل] *is.* Islatma.

belladon, [İt. belladonna] *is.* Belladonnadan çıkarılan zehir.

belladonna, [İt. bella *(güzel)* + donna *(kadın)* > Fr. belladone] *(bellado'na) is. bot.* **1.** Patlıcangillerden orman açıklıklarında yetişen, yaprakları düz kenarlı, kısa tüylü, çiçekleri morumsu, meyveleri siyah kiraz biçiminde, tatlı fakat zehirli, yaprak, kök ve kök saplarında bulundurduğu zehir (atropin) tıpta ağrı kesici, spazm çözücü ve salgı azaltıcı olarak kullanılan pis kokulu bir bitki; güzelavrat otu, *(Atropa belladonna).* **2.** Güzelavrat otu bitkisinden çıkarılan zehir.

bellegen, [bel-le-gen] *{ağız} sf.* Çabuk öğrenen; akıllı. [DS]

bellek[1], **-ği** [bel-le-mek > bel-le-k] *is.* **1.** *psikol.* Yaşanılanları, öğrenilenleri ve bunların geçmişle ilişkisini bilinçli olarak zihinde saklama gücü; hafıza; akıl; hatır; zihin, *(1942).* **2.** *bsy.* Bilgisayarda programı değişmeyen verileri, yapılacak işlem için gerekli olan sonuçları toplayan bölüm. ◘ **bellek karışıklığı,** *tıp. Kelimelerin doğru anlamını hatırlayamamak ya da ilk kez gördüğü bir şeyi daha önce gördüğünü sanma biçiminde beliren ruh hastalığı.*|| **bellek yitimi,** *tıp. 1. Büyük darbe veya sarsıntı sonucu belleğin kaybolması şeklinde görülen ruh hastalığı. 2. Belleğin kısa bir süre durup işlememesi; amnezi.*|| **belleğini yitirmek,** *Bellek kaybına uğramak; yaşanılan olayları hatırlayamamak.*

bellek[2], **-ği** [bel-le-k] *{ağız} is.* **1.** İşaret; nişan. **2.** Önceden işaretlenen, bellenilen yer. **3.** Bilinen; belli olan. [DS] ◘ **bellek koymak,** *{ağız} İşaret koymak.* [DS]

bellek[3], **-ği** [bel-lek] *{ağız} is.* Aşağı, alçak yer; batkın. [DS]

bellekli, [bel-le-k-li] *is.* **1.** Bellek sahibi olan. **2.** Güçlü bir hafızaya sahip olan; belleği kuvvetli; *{ağız} (aynı).* [DS]

belleklik, -ği [bel-lik-lik > bellek-lik] *{ağız} is.* Entarinin eskiyen belden yukarı kısmını değiştirmeye yarayan kumaş parçası. [DS]

bellem, [bel-le-m] *is.* Bellemek kabiliyeti; hıfz.

belleme[1], [bel-le-me] *is.* Bellemek işi.

belleme[3], [bel-le-me بلمه] *is.* **1.** At ve eşek gibi binek hayvanlarının sırtına örtülen keçe veya kalın dokuma; haşa; yapık. *{ağız} (aynı)* [DS] **2.** Yapı ustalarının ayaklarını basmaları için konulan kalasları uçlarından bindirmek için dikmelere yatay olarak çakılmış kalas parçaları. **3.** *{ağız}* Kapı arkalarına iki yerden çakılan kalın ağaç kuşak. [DS] **4.** *{ağız}* Duvara yıkılmaması için yapılan destek. [DS] **5.** *{ağız}* Yünden yapılmış kısa ceket. [DS] **6.** *{eAT} is.* Yelek gibi bele kadar olan giysi. **7.** *{ağız}* Eyer üstüne konulan yastık. [DS] **8.** *{ağız}* Arkası basık bir tür erkek ayakkabısı. [DS] **9.** *{ağız}* Ayakkabıya sonradan vurulan pençe. [DS] **10.** *{ağız}* Eteklik. [DS] **11.** *{ağız}* Kadınların giydiği bir tür gömlek. [DS] **12.** *{ağız}* Renkli gömlek. [DS]

belleme[2], [bel[7] > bel-le-me] *is.* **1.** Bel ile toprağı kazma, aktarma işlemi. **2.** *{ağız}* Belin çıkardığı iri toprak parçası. [DS]

belleme[4], [bel > bel-le-me] *{ağız} sf.* Yarım; yarıya kadar. [DS]

bellemek[1], [*eT.* bel-gü / bel > bel-le-mek] *gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* **1.** Öğrenip akılda tutmak; ezberlemek; öğrenmek. **2.** Sanmak; öyle bilmek; zannetmek. *{ağız} (aynı)* [DS] **3.** *{ağız}* Kararlaştırmak. [DS] ◘ **belle ki,** *{ağız} Söz gelişi; diyelim ki; varsayalım.* [DS]

bellemek[2], [bel *(tarım aracı)* > bel-le-mek] *gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* Bel ile toprağı işlemek.

bellemek[3], [bel-le-mek] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(i)-yor]* **1.** Bel vermek; eğilmek. **2.** Hasta ziyaretine gitmek. [DS]

bellemek[4], [bel-le-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(i)-yor] kaba.* (Erkek için) kadınla cinsel ilişkide bulunmak. [DS]

bellengeç, -ci [bel-le-n-geç] *{ağız} is.* Öğrenmek için yapılan alıştırma; temrin. [DS]

bellenme, [bel-le-n-me] *is.* Bellenmek eylemi ve durumu.

bellenmek[1], [bel-le-n-mek] *edil. f. [-ir]* **1.** (Toprak için) bel ile aktarılmak, işlenmek. **2.** *dönşl. f.* Bel adındaki tarım aracına sahip olmak.

bellenmek[2], [bel-le-n-mek] *edil. f. [-ir]* **1.** Akılda tutulacak şekilde öğrenilmek; ezberlenmek, kavranmak. **2.** Benimsenmek.

bellenmek[3], [bel-le-n-mek] *dönşl. f. [-ir]* (Duvar, tavan veya yatay uzatılmış kalaslar için) ortasından kamburlaşmak; bel vermek.

bellenti, [bel-le-n-ti] *{ağız} is.* **1.** Bilgi. **2.** Talimat; yönerge. [DS]

belleşmek, [bel-le-ş-mek] *{ağız} işteş. f. [-ir]* Tanışmak. [DS]

belleten, [bel-le-t-en] *is.* **1.** Bilim kurumlarının çalışmalarını veya haberlerini yansıtan süreli yayın; ilmî dergi, bülten.

belletici, [bel-le-t-ici] *is. psikol.* **1.** Bazı yararlı alıştırmalarla bellemeyi kolaylaştıran ve belleği geliştiren. **2.** Yatılı öğrencilerin çalışmalarına ve ödevlerine yardım eden öğrenmen. **3.** Bir konunun öğrenilmesi için alıştırma yaptıran kişi; çalıştırıcı; öğretici.

belletme, [bel-le-t-me] *is.* Belletmek işi.

belletmek[1], [bel-le-t-mek] *{ağız} gçl. f. [-ir]* (Ayakkabı için) pençe yaptırmak; pençeletmek. [DS]

belletmek[2], [bel-le-t-mek] *{ağız} gçl. f. [-ir]* Toprağı bel ile işletmek. [DS]

belletmek[3], [bel-le-t-mek] *gçl. f. [-ir]* **1.** Bellemesini sağlamak. **2.** Ezberletmek. **3.** Öğretmek. *{ağız} (aynı)* [DS]

belletmek[4], [bel-li+et-mek] *{ağız} gçl. f. [-ir]* Belli etmek; açığa vurmak. [DS]

belletmen, [bel-le-t-men] *is.* Yatılı öğrencilerin çalışmalarına, ödevlerine yardım etmek, yoklama yapmak ve çalışma disiplinini sağlamakla görevli öğretmen; belletici.

belleyik, -ği [bel-le-y-ik] *{ağız} sf.* Bellemiş; öğrenmiş. [DS]

belli[1], [bel-li] *sf.* **1.** Bel adlı tarım aracına sahip olan. **2.** (Toprak için) bel ile işlenmiş; bellenmiş.

belli[2], [bel-li] *sf.* (Hayvan için) beli uzunca ve dolgun olan.

belli[3], [bel-li] *sf.* **1.** Herkes tarafından bilinen; özellikleriyle iyi tanınan; malum. **2.** Gizli olmayan; ortada, herkesin gözü önünde olan; açık, aşikâr; zahir. **3.** Anlaşılan. **4.** *{ağız} folk.* Nişanlanırken tarafların birbirine verdiği hediye. [DS] ⧉ **belli başlı,** *1. En önemli; başlıca. 2. Sınırlı; muayyen.*|| **belli belirsiz,** *Zorlukla seçilebilen; belirli olmayan; açıkça görülemeyen.*|| **belli bir şey,** *"Tereddüde gerek yok, açıkça ortada" anlamında kullanılır.*|| **belli boncuk,** *{ağız} Göze çarpan kimse.* [DS]|| **belli etmek,** *1. Sezdirmek; açığa vurmak. 2. Açıklamak; görünür, bilinir duruma getirmek.*|| **belli etmemeye çalışmak,** *Bir durumu başkalarının anlamaması, sezmemesi için gayret göstermek.*|| **belli olmak,** *1. Sezilmek; anlaşılmak. 2. Açıklanmak; bilinir duruma getirilmek.*

bellik[1], **-ği** [belli-lik / bel-lik] *is.* **1.** Bir şeyin belli olması için üzerine konulan işaret; iz; nişan; marka. **2.** *{ağız}* Nişan töreni. [DS] **3.** *{ağız} folk.* Nişanlanan kıza verilen hediye veya takılan altın. [DS]

bellik[2], **-ği** [bel-lik] *{ağız} is.* Bel bağı; bele takılan şey. [DS]

bellilemek, [belli-le-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* Bellemek; öğrenmek. [DS]

bellilik, -ği [belli-lik] *is.* **1.** Belli olma durumu. **2.** Belli olan şeyin niteliği; bedahet, muayyeniyet. **3.** *{ağız}* Mezar taşı. [DS]

bellisiz, [belli-siz بلسز] *sf.* **1.** *{eAT}* Belirsiz; meçhul. **2.** Belli olmayan. **3.** Bilinemeyen. **4.** *gzl. sntl.* Göze çarpmayan, güç fark edilen şekiller.

bellisüz, [belli-süz بلسز] *{eAT} sf.* Belirsiz; meçhul.

bellu'a, [Ar. bellūʿa بلوعه] *(bellû:a) {OsT} is.* **1.** Küçük aptes bozulacak yer. **2.** Suları lağıma akıtan delikli taş.

bellût, [Ar. bellūṭ بلوط] *(bellû:t) {OsT} is.* **1.** Pelit ağacı. **2.** Meşe palamudu.

bellü, [bel-lü بللو / بلو] *{eAT} sf.* Belli; açık; aşikâr. ⧉ **bellü ad,** *{eAT} Tanınan, şöhret bulan ad.*|| **bellü bayık** *{eAT} 1. Muhakkak; kesinlikle. 2. Apaçık; besbelli.*|| **bellü bilmek,** *{eAT} İyi bilmek; iyice anlamak; kanaat getirmek.*|| **bellü kişi,** *{eAT} İleri gelen, saygın kimse.*|| **bellü söz,** *{eAT} Delil; kanıt.*

bellülemek, [bel-lü-le-mek بللولك] *{eAT} gçl. f. [-r]* Belli etmek; tayin etmek.

bellüsi, [bel-lü-s-i بللوسى] *{eAT} sf.* Açık olan; aşikâr olan.

belma, [Far. belmā بلما] *(belma:) {OsT} sf.* **1.** Yararsız. **2.** İri; kaba. ⧉ **belmā-rîş,** *{OsT} 1. Kabasakal. 2. Ahmak.*

belme, [Far. belme بلمه] *{OsT} sf.* → belma. ⧉ **belme-rîş,** *{OsT}* → belmā-rîş.

belmek, [böl-mek / bel-mek] *{ağız} gçl. f. [-er]* Bölmek. [DS]

belmuş, [bulamaç > Bulg. balmuş] *{ağız} is.* Taze peynir ile yapılan bir tür tatlı; höşmerim. [DS]

belsem, [Lat. balsamum] *is.* Bazı bitkilerin gövdesinden damlayan benzoik asit veya sinnamik asit ihtiva eden kokulu madde; reçine. ⧉ **belsem ağacı,** *bot. Sıcak bölgelerde yetişen sedefotugillerden ve burseraceae familyasından, reçinesinden eskiden eczacılıkta yararlanılan pek çok ağaç türü, (Balsemea commiphora; B. amyris; B. myrrha)*

belsemi, [Ar. belsemī بلسمى] *(belsemi:) {OsT} sf.* Belsem ile ilgili; pelesenk yağı ile ilgili.

belsemiye, [Ar. belsemiyye بلسميه] *{OsT} is. bot.* Kına çiçeğigiller, *(Balsaminecae).*

beltem, [Ar. beltem بلتم] *{OsT} is.* (Kişi için) peltek konuşan.

beltir, [bel-tir] *{eT} is.* **1.** Yolların birleştiği yer; kavşak; dört yol ağzı. [EUTS] [Gabain] [İKPÖy.] **2.** Akarsuların birleştiği yer. [ETY]

beltürmek, [bel-tür-mek] *{eT} gçl. f. [-ür]* Göstermek. [Gabain]

belu, -u'ı [Ar. belᶜ > belūᶜ بلوع] *(belû:) {OsT} sf.* Çok yiyici; obur.

beluce, [İt. bello *(güzel)* => belu-ce] *(be'luce) sf. argo.* Güzel; güzelce.

belul, [Ar. belūl بلول] *(belû:l) {OsT} is.* Hastalıktan kurtulma.

belum, [Ar. belᶜūm / bülᶜūm بلعوم] *(bel-u:m) {OsT} is. anat.* Hançere; gırtlak.

belus, [Far. belūs / bülūs بلوس] *(belû:s) {OsT} is.* **1.** Yalan dolan; hile. **2.** Tevazu. **3.** *sf.* Hileci.

belut, [Ar. belūṭ بلوط] *(belû:t) {OsT} is. bot.* **1.** Meşe ağacı. **2.** Meşe ağacı meyvesi; palamut.

belutiyye, [Ar. belūṭiyye بلوطيه] *(belû:tiye, t kalın söylenir) {OsT} is.* Meşegiller.

belük, -ğü [bel-ük / bil-ük بيلوك] *{eAT} is.* Ok yay kuburu; sadak.

belünglemek, [bel-üñ-le-mek بلوكلمك] *(belüñlemek) {eAT} {ağız} gçsz. f. [-r]* Belinlemek. [DS]

belürmek, [*eT.* belgür-mek>bel-ür-mek بلورمك] *{eAT} gçsz. f. [-ür]* Belli olmak; ortaya çıkmak; meydana çıkmak.

belürmek, [*eT.* bel-gür-mek] *{eAT} gçsz. f. [-ür]* Ortaya çıkmak; belirmek; görünmek.

belürsüz, [belür-süz] *{eAT} sf.* Belirsiz.

belürtmek, [belür-d-mek بلوردمك] *{eAT} gçl. f. [-ür]* Ortaya çıkarmak; izhar etmek.

belürtmek, [*eT.* belgür-t-mek] *{eAT} gçl. f. [-ür]* Belirtmek.

belüsüz, [*eT.* belgü-süz > belü-süz بلوسز] *{eAT} sf.* Belirsiz; meçhul.

belva, [Ar. belvā بلوى] *(belva:) {OsT} is.* Keder; gam; tasa; felaket; ıstırap.

belvaje, [Far. belvāje بلواژه] *(belva:je) {OsT} is.* Şişe.

belvaye, [Far. belvāye بلويه] *(belva:ye) {OsT} is.* Kırlangıç.

belvaz, [Far. belvāz بلواز] *(belva:z) {OsT} is.* Duvardan dışarı çıkan direk ucu; çıkıntı.

belyad, [Far. belyād بلياد] *(belya:d) {OsT} is.* İşlemesiz, sade elbise.

bem, -mmi [Ar. bemm بم] *{OsT} is. müz.* **1.** Kanun, tambur gibi çalgılara takılan tel. **2.** Pes ses.

bemberk, -ği [be(m)+be/rk] *{ağız} pekşt. sf.* Çok sıkı; çok sağlam. [DS]

bembeyaz, [be(m)+beyaz] *(be'mbeyaz) pekşt. sf.* **1.** Çok beyaz. **2.** Her yanı beyaz olan; apak. ☞ (yüzü) **bembeyaz kesilmek,** *Korku ve heyecan gibi sebeplerle solmak.*

bemek, [be-mek] *{eT} gçsz. f. [-r]* **1.** Sert, sıkı, yoğun olmak. [İKPÖy.] **2.** Sabit olmak. [İKPÖy.] **3.** Güçlü, sağlam olmak. [İKPÖy.]

bemol, -lü [İt. b molle *(yumuşak b)*] *is. müz.* Önüne konulduğu notaları yarım la ton indiren işaret.

ben[1], [ben *(yans.)*] *is.* Sıçrama, ürkme ve irkilme anlatan kök. [Zülfikar] *ben-il-e-mek, ben-il-de-mek.*

ben[2], [ben / beng / beñ *(yans.)*] *is.* Kabaca bağırmayı, tavuk ve kuş ötüşünü anlatan kök. [Zülfikar] *beng-ir bengir, ben-ir-mek, beng-il-de-mek, ben-ir-mak.*

ben[3], [*eT.* ben / men] *{eT} zm.* **1.** Teklik birinci kişi zamiri. *{eT} (aynı).* [DLT] [ETY] **2.** *psikol.* Bireyi ve kişiliği oluşturan öge. **3.** Bireyi diğerlerinden ayıran kişilik. **4.** Düşünen ve eylemde bulunduğunu bildiren özne. ☞ **ben baña,** *{eAT} Kendi kendime.*|| **ben ben demek,** *Hep kendini düşünmek; bencillik etmek.*|| **ben beni,** *{eAT} Kendi kendimi.*|| **Ben bu işte yokum,** *Ben bu işe karışmak istemiyorum; bu işte beni yok sayın.*|| **Bende o göz var mı?** *"Bu yalanlara ve kandırmacalara inanacak kadar aptal değilim." anlamında söylenir.*|| **Benden günah gitti,** *Ben üzerime düşen hatırlatma ve söyleme görevini yerine getirdim; artık kendimi suçlu saymam.*|| **benden sonra tufan,** *Bencillik ederek yalnız kendini düşünenler için söylenir.*|| **benden söylemesi,** *Bu konuda bana düşen görev hatırlatmak veya söylemektir; artık gerisini sen bilirsin.*|| **Benden uzak dursun da isterse Mısır'a sultan olsun,** *Benimle ilgisini kessin de ne kadar yetkili olursa olsun, anlamında kullanılır.*|| **ben dışı,** *fel. Özneden başka bütün nesneler.*|| **benem dimek,** *{eAT} Kibirlenmek; kendini beğenmek.*|| **ben gibi,** *{eAT} Benim gibi.*|| **ben hancı sen yolcu oldukça,** *İlişkilerimiz sürdükçe.*|| **Beni baña komaz,** *{eAT} 1. Beni kendi hâlime bırakmaz; irademi elimden alır. 2. Hayatıma kast eder.*|| **ben içinci,** *fel. Beniçincilik yanlısı olan; ben merkezci.*|| **ben içincilik,** *fel. Kişinin benliğini evrenin merkezi sayan dünya görüşü; ben merkezcilik, egosantrizm.*|| **benim diyen,** *Güçlü ve kendine güvenen kişi.*|| **Benim oğlum bina okur, döner döner yine okur,** *Verimsiz kişi ne kadar aynı şeyleri tekrar tekrar yapsa da başarı sağla-*

yamaz.|| **Beni sokmayan yılan bin yıl yaşasın,** *1. Kimseye zararı dokunmayan zararı bilinen kişilere dokunmamak gerekir. 2. (Bencillik eden kişiler için) başkaları için zararlı olsa bile beni ilgilendirmez, anlamında kullanılır.*|| **Ben şeyhimi** (şâhımı) **bu kadar severim,** *Bundan daha çok özveri beklemeyin.*|| **ben üstü,** *psikol. "Ben"in üstünde yer alan soyut bir kavram; üst ben, üst ego.*

ben[4], [*eT.* be-mek *(sert, sıkı, sağlam olmak)* > be-ng-(e)k > beneg / beñ] *{eT} is.* **1.** Leke; benek. **2.** Genetik olarak deride meydana gelen koyu renkli leke veya kabarıklıklar. **3.** Meyvelerde olgunlaşma belirtisi olarak ortaya çıkan renk değişiklikleri. *{ağız} (aynı)* [DS] **4.** Saç ve sakalda beliren beyazlıklar. *{ağız} (aynı)* [DS] ⮺ **ben düşmek,** *{ağız} 1. (Meyve için) olgunlaşma belirtisi olarak üzerinde benek oluşmak. 2. (Saç ve sakal için) yer yer beyaz lekeler oluşmak.* [DS]

ben[5], [*eT.* men / beng / Far. beng ?] *{ağız} is.* **1.** Kuşun yavrularına taşıdığı yem. **2.** Oltaya veya tuzağa konulan yem. [DS]

ben[6], [Far. ben بن] *{OsT} is.* **1.** Harman; ekin. **2.** Bağ. **3.** Çitlembik. ⮺ **ben-vān,** *{OsT} Tarla, harman veya ekin bekçisi.*

ben[7], [beleñ > ben] *{ağız} is.* Dağın veya tepenin görünmeyen yüzü. [DS]

bena, [Ar. benā بنا] *{OsT} is.* Oğullar; evlat.

benabe, [Far. benābe بنابه] *(bena:be) {OsT} is.* **1.** Kez; defa. **2.** Nöbet.

benadık, [Ar. bunduḳ > benādıḳ بنادق] *(bena:dık) {OsT} is.* **1.** Yuvarlak kurşunlar. **2.** Fındıklar.

benadir, [Far. bender > Ar. benādir بنادر] *(bena:dir) {OsT} is.* **1.** Deniz ticaret yerleri. **2.** Limanlar.

benahak, [Far. be-nā-ḥaḳ بناحق] *{OsT} zf.* **1.** Hakkı olmadan. **2.** Haksız yere.

benam, [Far. be-nām بنام] *(bena:m) {OsT} is.* **1.** Parmak ucu. **2.** Tanınmış; meşhur; namlı.

benan, [Ar. benān بنان] *(bena:n) {OsT} is.* **1.** Parmaklar. **2.** Parmak uçları.

benat, [Ar. bint *(kız)* > benāt بنات] *(bena:t) {OsT} is.* **1.** Kızlar. **2.** Kız evlatlar. **3.** Yapma bebekler; kuklalar. ⮺ **benāt-ı dehr,** *{OsT} Hayatın uğursuz kızları (uğursuzlukları).*|| **benāt-ı Havva,** *{OsT} Havva kızları; kadınlar.*|| **benāt-ı na'ş-ı kübrā,** *{OsT} Büyükayı yıldızı kümesi.*|| **benāt-ı na'ş-ı suğrā,** *{OsT} Küçükayı yıldızı kümesi.*|| **benāt'ül-lahm,** *{OsT} Etli butlu, şişman kızlar.*

benava, [Far. bī-nevā *(biçarė)*] *{ağız} sf.* Serseri; ahmak; aptal. [DS]

benaver, [Far. benāver بناور] *(bena:ver) {OsT} is.* Kan çıbanı; iri çıban.

benbek, -ği [Ar. benbek بنبك] *{OsT} is.* Kadırga balığı denilen bir tür deniz canavarı.

benbel, [Far. benbel بنبل] *{OsT} sf.* **1.** Ekşi. **2.** *is.* Ekşi elma.

benbenci, [ben + ben-ci] *{ağız} sf.* Sürekli kendinden söz eden; kendini beğenmiş; hep kendini öven; böbürlenen; kibirli. [DS]

benbencilik, -ği [ben + ben-ci-lik] *is.* **1.** Benbenci olma durumu. **2.** Benbenci olanın niteliği.

benc, [Far. beng > Ar. benc بنج] *{OsT} is.* → beng.

bencek, -ği [Rus. pidzak] *{ağız} is.* Ceket. [DS]

benci, [ben-ci] *sf.* **1.** Kendini her konuda üstün gören. **2.** Kendini beğenen; hodpesent, megaloman. **3.** *is.* Benciliği savunan; bencilik yanlısı.

bencil, [ben-cil] *sf.* **1.** Yalnız kendini düşünerek, kendi çıkarlarını başkasından üstün tutan; hodbin; hodkâm, *(1935).* **2.** *fel.* Bencilik öğretisine bağlı olan. ⮺ **bencil olmak,** *Bencil davranışlarda bulunmak.*

bencilce, [ben-cil-ce] *(benci'lce) zf.* **1.** Bencile yakışır biçimde. **2.** *sf.* Bencil kişiye ait olan.

bencileyin, [ben-ci-leyin *(eşitlik eki)* بنجلين] *{eAT} zf.* **1.** Benim gibi. **2.** Bana benzer.

bencilik, -ği [ben-ci-lik] *is.* **1.** Benci olma durumu; kendini düşünme. **2.** *fel.* Bütün ahlak kurallarının ve insan davranışlarının temelinde kendini sevme içgüdüsünün yattığını savunan görüş. **3.** *fel.* Kendi benini, kendi çıkarlarım hayatın mutlak ve tek ilkesi sayan anlayış.

bencilleşme, [ben-cil-le-ş-me] *is.* Bencilleşmek işi.

bencilleşmek, [ben-cil-le-ş-mek] *dönşl. f. [-ir]* **1.** Bencil duruma gelmek. **2.** Bencil olmak.

bencillik, -ği [ben-cil-lik] *is.* Başkalarının çıkarını hiçe sayarak yalnızca kendi çıkarlarına uygun davranışlar sergileme durumu. ⮺ **bencillik etmek,** *Bencil davranmak.*

-bend, [Far. besten *(bağlamak)* > -bend بند -] *{OsT} son ek.* Sonuna getirildiği Farsça isimlerden *"bağlayan, bağlanan, bağlanmış"* anlamında birleşik sıfatlar türeten son ek.

bend, [Far. bend بند] *{OsT} is.* → bent. ⮺ **bend bağlamak,** *{ağız} Su bendi yapmak.* [DS]|| **bend-bāz,** *{OsT} İp cambazı.*|| **bend etmek,** *{OsT} Bağlamak.*|| **bend-gâh,** *{OsT} Mafsal.*|| **bend-i āhenin,** *{OsT} Demir bağ; kelepçe.*|| **bend-i dil,** *{OsT} Gönül bağı; sevgi; alaka; ilgi; sevgi.*|| **bend-i engüşt,** *{OsT} Parmak boğumu.*|| **bend-i nay,** *{OsT} Kamışın boğum yeri.*|| **bend-rug,** *{OsT} Tarla kenarında akan suyun birikmesi için yapılan set.*|| **bend ü bela,** *{OsT} Aşk ve bu yüzden doğan eziyet.*|| **bend ü best etmek,** *{OsT} İşe hile karıştırmak; sahtekârlık etmek.*

bendaka, [Ar. bendeḳa بندقه] *{OsT} is.* **1.** Sert bakış; hiddetli bakma. **2.** Bir şeyi fındık gibi ufaklama.

bende, [Far. besten *(bağlamak)* > bend > bende بنده] *{OsT} is.* **1.** Bağlanmış insan. **2.** Esir. **3.** Kul; köle. **4.** Sultanın emri altında olan herkes. **5.** Taraftar; intisap eden. **6.** *{ağız}* Göğüslük. [DS] ⧉ **bendegân,** *{OsT}* → bendegân.|| **bende-hāne,** *{OsT}* → bendehane.|| **bende-i direm-harîde,** *{OsT} Para ile satın alınmış köle.*|| **bende-i dirine,** *{OsT} Eski yaşlı köle.*|| **bende-i efgende,** *{OsT} Düşkün köle.*|| **bende-i fermān,** *{OsT} Ferman kölesi.*|| **bende-i halka be-güş,** *{OsT} 1. Kulağı küpeli köle. 2. mecaz. İtaatli; uysal.*|| **bende-i harîde,** *{OsT} 1. Satın alınmış köle. 2. Taraftar.*|| **bende-i hirîde,** *{OsT} 1. Satın alınmış köle.*|| **bende-i üfkende,** *{OsT} Vurgun kul.*|| **bende-nüvāz,** *{OsT} Kölesine iyi davranan.*|| **bende-nüvāzāne,** *{OsT} Kölesine iyi davranan kimseye yakışır biçimde.*|| **bende-perver,** *{OsT} Kölelerini ve emrinde çalışanları kayıran.*|| **bende-zāde,** *1. Köle çocuğu. 2. (Alçakgönüllülük için) kendi çocuğum.*

bendegân, [Far. bendegān بنده گان] *(bendegâ:n) {OsT} is.* **1.** Kullar; köleler. **2.** Padişahın hizmetinde olanlar.

bendegî, [Far. bendegī بندگی] *(bendegi:) {OsT} is.* **1.** Kulluk; kölelik. **2.** *sf.* Bendeye ilişkin; köleye ait.

bendehane, [Far. bende-ḫāne بنده خانه] *(bendeha:ne) zf.* (Alçakgönüllülük göstermek için) evimiz; evim.

bendek, -ği [Far. bendek / bendeş بندك] *{OsT} is.* **1.** Atılmış pamuk yumağı. **2.** Eğrilmek üzere hazırlanmış pamuk parçası.

bendene, [Far. bendene / bendīme / bendīne بندنه] *{OsT} is.* Elbise üzerindeki düğme, kopça vb. şeyler.

bendeniz, [Far. bende + T. -niz *(iyelik çokluk ikinci kişi eki)* بندنز] *{OsT} zm.* **1.** Köleniz; hizmetçiniz. **2.** Eskiden, kendinden söz ederken alçakgönüllülük ifadesi olarak *"kulunuz, köleniz"* anlamında kullanılan saygı sözü; ben.

bender, [Far. bender بندر] *{OsT} is.* **1.** Ticaret gemilerinin yanaştığı iskele ve liman. **2.** Ticaret yeri. ⧉ **bender-gâh,** *{OsT} Liman şehri; ticaret merkezi.*

benderek, [Far. benderek بندرك] *{OsT} is.* **1.** Küçük iskele; mendirek. **2.** Boğaz ağzına yapılamış küçük kale; kalecik.

benderz, [Far. benderz بندرز] *{OsT} is.* Çuvaldız.

bendeş, [beng-deş / bek-daş] *{eAT} {ağız} sf.* Eş; bezer; aynı. [DS]

bendeşsüz, [beng-deş-süz] *(beñdeşsüz) {eAT} sf.* → bengdeşsiz.

bendî, [Far. bend + Ar. -ī بندی] *(bendi:) {OsT} sf.* Düşman eline geçen; esir; tutsak; köle.

bendide, [Far. bendīde بندیده] *(bendi:de) {OsT} sf.* **1.** Bağlı; bağlanmış. **2.** *is.* Esir; tutsak.

bendime, [Far. bendīme بندیمه] *(bendi:me) {OsT} is.* **1.** Düğme; ilik. **2.** Giyecek yakasına açılan ilik.

bendine, [Far. bendīne / bendene بندینه] *(bendi:ne) {OsT} is.* → bendene.

bendir, [? bendir] *{OsT} is.* Tekke müziklerinde kudümle birlikte kullanılan vurmalı çalgılardan biri olup gümlemeyi önlemek ve çift tınılı ses elde etmek için iç yüzeyine kiriş geçirilmiş, zilsiz büyük def.

bendiş, [Far. bendiş بندش] *{OsT} is.* Altın ve gümüş üzerine yapılan süs; savat.

benduki, [Ar. benduḳī بندقی] *(benduki:) {OsT} is.* En iyi keten bezi.

bene, [Far. bene بنه] *{OsT} is.* İnce urgan; ip; palamar.

benediktin, [Fr. Benedictus *(bir tarikat kurucusu)* > bénédictine] *is.* Bir tür likör.

benefsec, [Ar. benefşe > Ar. banafsec بنفسج] *{OsT} is. bot.* Menekşe. ⧉ **benefsecü'l-kilāb,** *{OsT} Kokusuz menekşe; köpek menekşesi, (Viola canina).*

benefsenciye, [Ar. benefsenciyye بنفسجیه] *{OsT} is. bot.* Menekşegiller.

benefş, [Far. benefş بنفش] *{OsT} sf.* Menekşe rengi; mor.

benefşe, [Far. benefşe بنفشه] *{OsT} is. bot.* **1.** Menekşe. **2.** Menekşe rengi. ⧉ **benefşe-gūn,** *{OsT} Menekşe renkli gökyüzü.*|| **benefşe-zār,** *{OsT} Menekşe tarlası.*

benefşi, [Far. benefş + A. -ī بنفشی] *(benefşi:) {OsT} sf.* Menekşe rengi; mor.

benek[1], **-ği** [Far. benek بنك > *eT* benek] *is.* **1.** Ben gibi küçük leke. **2.** Küçük ben. **3.** Kâğıt veya kumaş üzerindeki küçük yuvarlak lekeler. **4.** Galvanizle kaplanmış saçlar üzerinde görülen küçük lekeler. **5.** Meyvelerde olgunlaşma belirtisi olarak görülen renk değişimleri. **6.** Mücevhercilikte, pırlanta, zümrüt gibi değerli taşların üzerinde görülen küçük lekeler; sinek. **7.** *{eT}* Tane; sertleşmiş tanecik; habbe. [DLT] [İKPÖy.] **8.** *{eT}* Bakır para. [DLT] **9.** *{OsT}* Nokta. ⧉ **benek benek,** *1. Küçük lekeler halinde. 2. Küçük gruplar halinde.*|| **benek düşmek,** *1. Beneklenmek; benek çıkmak. 2. Meyvelerin olgunlaşmaya başladığının belirtisi olarak üzerlerinde küçük lekeler oluşmak.*|| **benek hastalığı,** *Meyve ağaçlarının meyve, dal ve yapraklarında görülen bir hastalık.*

benek², **-ği** [Far. benek بنك] *{OsT} is.* **1.** Atlas zemin üzerine sırma işlemeli bir cins kumaş. **2.** *{ağız}* Herhangi bir kumaştan alınıp süs olarak işlenen ufak parça. [DS] ▫ **benek altunlu,** *{eAT} Altın işlemeli; altın benekli.*|| **benek-i büzürg,** *{OsT} Eski kumaşlarda bulunan yuvarlak motifin adı.*

beneklenme, [ben-ek-le-n-me] *is.* Beneklenmek eylemi ve durumu.

beneklenmek, [ben-ek-le-n-mek] *dönşl. f. [-ir]* **1.** Benekli veya lekeli hale gelmek. **2.** Üzerinde benek oluşmak.

benekleşme, [ben-ek-le-ş-me] *is.* Benekleşmek işi.

benekleşmek, [ben-ek-le-ş-mek] *dönşl. f. [-ir]* Benek hâlini almak.

benekli, [ben-ek-li] *sf.* **1.** Küçük lekeleri bulunan; beneği olan. **2.** *{ağız}* (Halı, kilim, basma vb. için) üzerinde benek benek çiçek işlenmiş veya dokunmuş olan. [DS] ▫ **benekli eğrelti otu,** *bot. Kayalıklarda yetişen dilimli basit yapraklı, yapraklarının arkasında toprak sarısı spor keseleri bulunan eğrelti otları, (Polypodium).*|| **benekli geyik,** *zool. Asya ormanlarında sürüler halinde yaşayan ve derisinin üzerinde beyaz lekeler bulunan bir tür geyik, (Cervus axis / Axis axis).*|| **benekli güvercin,** *zool. Kuyruğunu açtığı zaman üzerinde beyaz yuvarlak benekler beliren bir güvercin çeşidi.*|| **benekli kırlangıç,** *{ağız} Bir tür kırlangıç balığı.* [DS]|| **benekli köpek balığı,** *zool. Küçük boylu ve üzerinde siyah benekleri bulunan bir cins köpek balığı, (Scylliorhinus canicula).*

benes, [Ar. benes بنس] *{OsT} is.* Kötülükten kaçınma; fenalıktan çekinme.

benevi, [Ar. benī > benevī بنوى] *(benevi:) {OsT} sf.* Oğula mensup; oğulla ilgili.

beneviş, [Far. benefş => beneviş بنويش] *{eAT} is.* Çitlembik.

benevre, [Far. benevre بنوره] *{OsT} is.* Asıl; esas; temel.

benevrek, -ği [Yun. epanobraki => benevrek / menevrek] *{ağız} is.* Kıl dokuma şalvar. [DS]

benevşe, [Far. benefşe => benevşe بنوشه] *{ağız} is.* Menekşe. [DS]

beng¹, [beng / beñ *(yans.)* *is.* Sıçrama, ürkme ve irkilme anlatan kök. [Zülfikar] *beng-il-e-mek, beng-il-de-mek.*

beng², [beng] *(beñ) {eT} is.* Yüzdeki ben; leke. [ETY] ▫ **beñ düşmek,** *{eAT} (Meyveler için) olgunlaşma belirtisi ortaya çıkmak; olgunluk rengi ortaya çıkmak.*

beng³, [meñ> beñ بك] *(beñ) {eT} is.* **1.** Kuş yemi. **2.** (Arpa, buğday vb. için) küçük tane. [Clauson] **3.** *{eAT}* Hayvanları avlamak için tuzağa konulan yem.

beng⁴, [Far. beng / benc بنگ] *{OsT} is. bot.* **1.** Yaprak uçlarında bulunan sakızından uyuşturucu elde edilen bitki; ban otu, *(Hyoscyamus niger).* **2.** Bu otun sakızından elde edilen uyuşturucu madde. **3.** Bu bitkinin yağlı tohumları. **4.** Küçük çitlembik. **5.** Atlas üzerine işlenmiş sırma çiçekli bir tür kumaş.

bengâh, [Far. beṅgāh بنگاه] *{OsT} is.* **1.** Keçeden yapılma Türkmen evi; akev. **2.** Büyük rütbeli kimsenin çadırı.

bengdemek, [beñ-dē-mek > meñ-dē-mek] *(beñde:-mek) gçl. f. [-r]* (Çiçek; saç vb. için) koparmak; çekmek; yolmak. [Clauson]

bengdeş, [beñ-deş بكدش] *(beñdeş) {eAT} sf.* Eş; benzer; emsal.

bengdeşsiz, [beñ-deş-siz بكدشسز] *(beñdeşsiz) {eAT} sf.* **1.** Eşsiz; benzersiz; emsalsiz. **2.** Benzemeyen; aykırı; zıt.

bengdeşsüz, [beñ-deş-süz بكدشسوز] *(beñdeşsüz) {eAT} sf.* → bengdeşsiz.

bengdetmek, [beñ-de-t-mek / meñ-de-t-mek] *{eT} gçl. f. [-ür]* Yoldurmak; çektirmek; kopartmak.

bengere, [Far. bengere بنگره] *{OsT} is.* Çocukları uyutmak için söylenen ninni.

benggü, [Moğ. möñkü > beñ-gü / beñ-gǖ / beñü / meñgi] *(beñgü:) {eT} sf.* Öncesi ve sonu olmayan; sonsuz; ebedî. [ETY] ▫ **beñgü taş,** *{eT} Ebedî taş; mezar yazıtı; abide; anıt.*

bengi¹, [beng / beñ *(yans.)* > bengi / beñ-i] *{ağız} is.* Ürkme; korkma; şaşırma. ▫ **bengi etmek,** *{ağız} Ürkütmek; korkutmak; şaşırtmak.* [DS]

bengi², [Moğ. möñkü > beñ-gü / beñ-gǖ / beñü / meñgi] *sf.* **1.** Sonu olmayan. **2.** Hep kalacak olan; ebedî. **3.** *is. folk.* Balıkesir yöresinde oynanan bir tür zeybek. ▫ **bengi su,** *İçenlere sonsuz hayat verdiğine inanılan ve efsanelerde geçen ölümsüzlük suyu; ab-ı hayat.*

bengi³, [béñi / miñe / miñi] *{eT} is.* Beyin. [Clauson]

bengi⁴, [beñgü > bengi / mengi] *is. {eT}* Sevinç; mutluluk. [ETY]

bengî⁵, [Far. beng + Ar. -ī بنگى] *(bengi:) {OsT} sf.* **1.** Afyon içen; esrarkeş. **2.** *{ağız}* Baygın; sersem. [DS]

bengigü, [beñ-i-gü > beng-gü / beñ-gü / beñü] *(beñigü) {eT} sf.* → benggü. [ETY]

bengildek, -ği [beng *(yans.)* > beng-il-dek] *{ağız} sf.* **1.** Şaşkınlıkla karışık korku duyan. **2.** Uykudan sıçrayarak kalkan. **3.** İrkilen; ürken. ▫ **bengildek olmak,** *{ağız} 1. Şaşkınlıkla karışık korku duymak. 2. Uykudan sıçrayarak kalkmak. 3. İrkilmek; ürkmek.* [DS]

bengildemek¹, [beng *(yans.)* > beng-il-de-mek / beñ-il-de-mek] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-d(ı)-yor]* Bir korku ile ansızın sıçramak; ürkmek. [DS]

bengildemek[2], [bang *(yans.)* > beng-il-de-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-d(i)-yor]* **1.** Boşa konuşmak. **2.** Ezan okumak. **3.** Seslenmek. [DS]

bengildetmek[1], [beng-il-de-t-mek] *{ağız} gçl. f. [-ir]* Ürkütmek; korkutmak; şaşırtmak. [DS]

bengildetmek[2], [bang *(yans.)* > beng-il-de-t-mek] *{ağız} gçl. f. [-ir]* Bebeği ağlatmak. [DS]

bengileme, [bengi-le-me] *is.* Ölümsüzleştirme.

bengilemek[1], [beng *(yans.)* > beng-i-le-mek / beñ-ī-lē-mek / meñī-lē-mek] *(beñi:le: mek) {eT} {ağız} gçsz. f. [-r]* Ürkerek geri çekilmek. [DS]

bengilemek[2], [beng *(yans.)* > béñ-ī-lē-mek / meñī-lē-mek] *(béñi:le:mek) {eT} gçsz. f. [-r]* Sevinmek; sevinç duymak.

bengilemek[3], [bengi-le-mek] *gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* **1.** Sonsuz yaşama niteliği kazandırmak. **2.** Bengi kılmak; ebedîleştirmek. **3.** Ölümsüzleştirmek.

bengileşme, [bengi-le-ş-me] *is.* Ölümsüzleşme.

bengileşmek, [bengi-le-ş-mek] *gçsz. f. [-ir]* Sonsuz yaşama niteliği kazanmak; ebedîleşmek, ölümsüzleşmek.

bengiletmek, [beng *(yans.)* > beñ-i-le-t-mek] *{ağız} gçl. f. [-ir]* Ürkütmek; korkutmak; şaşırtmak. [DS]

bengilig, [beñī-lig / meñī-lig] *(beñi:lig) {eT} sf.* **1.** Sevinçli. **2.** Mutlu; mesut. [Clauson]

bengilik[1], **-ği** [beñī-lik / meñī-lik > bengi-lik] *is.* **1.** Zaman bakımından başlangıcı ve sonu; zamanla ilgisi olmayan varlık. **2.** Ölmezlik; sonsuzluk; ebediyet; *{eT} (aynı).* [Clauson] **3.** Sonsuz ve ölçülmez zaman. **4.** *{eT}* Sevinç; mutluluk. [Clauson]

bengilik[2], **-ği** [Far. bengī *(sarhoş)* + T. -lik] *{ağız} is.* **1.** Gelincik çiçeği. **2.** Bir tür bayıltıcı ilaç. [DS]

bengillemek, [beng *(yans.)* > beñ-il-le-mek] *(beñillemek) {ağız} gçsz. f. [-r] [-l(i)-yor]* → bengildek olmak. [DS]

bengilletmek, [beng *(yans.)* > beñ-il-le-t-mek] *(beñilletmek) {ağız} gçl. f. [-ir]* Ürkütmek; korkutmak; şaşırtmak. [DS]

bengiltmek, [Far. bengī *(sarhoş)* + T. -l-t-mek] *{ağız} gçl. f. [-ir]* Bayıltmak. [DS]

bengirlemek, [beng *(yans.)* > beñ-ir-le-mek] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(i)-yor]* **1.** Şaşkınlıkla karışık korku duymak. **2.** Uykudan sıçrayarak kalkmak. **3.** İrkilmek; ürkmek. [DS]

bengirmek, [be *(yans.)* > be-gir-mek > beñir-mek] *(beñirmek) {ağız} gçsz. f. [-ir] (Hayvan için) bağırmak; acı acı ses çıkarmak; melemek.* [DS]

bengiz, [meñ-iz > *beñiz بكز] *(beñiz) {eT} is.* **1.** Beniz. *{eAT} (aynı)* [ETY] **2.** *{eAT}* Yüz. **3.** *{eAT}* Renk. ⊡ **beñiz aldurmak,** *{eAT} Benzi atmak; korkudan sararmak.*|| **beñiz geçmek,** *{eAT} Yüzünün rengi değişmek.*|| **beñzi alınmak,** *{eAT} Benzi bozularak sararmak.*|| **beñzi boz oyunu,** *{eAT} Üzeri örtülü ebenin kendisine kimin dokunduğunu veya dürttüğünü bilmesine dayanan bir oyun.*|| **beñzi çalınmak,** *{eAT} Yüzü değişmek.*|| **beñzi gülmek,** *{eAT} Yüzü gülmek; sevinmek.*|| **beñzi ürpermek,** *{eAT} Rengi atmak.*

bengizlenmek, [meñiz-le-n-mek > *beñiz-le-n-mek] *{eT} gçsz. f. [-ür]* Yüzüne kan gelmek; benzi düzelmek. [Clauson]

bengizlig, [meñiz-lig / *beñiz-lig] *{eT} sf.* Güzel. [Clauson]

bengkü, [beñ-kü] *(beñkü) {eT} is.* Yazıt; kitabe. [ETY]

benglemek, [beñ-le-mek بكلمك] *(beñlemek) {eAT} gçl. f. [-r]* Nişan koymak.

benglenmek[1], [beñ-le-n-mek بكلنمك] *(beñlenmek) {eAT} gçsz. f. [-ür]* (Koruk için) olgunlaşmaya başlamak.

benglenmek[2], [meñ-le-n-mek > *beñ-le-n-mek] *{eT} gçsz. f. [-ür]* (Kuş için) kendisine yem toplamak.

bengletmek, [meñ-le-t-mek / *beñ-le-t-mek] *{eT} gçl. f. [-ür]* (Kuş vb. için) yemlemek; yem vermek.

benglig, [beng-lig > beñ-lig] *(beñlig) {eT} sf.* Benekli; beyaz benekli. [ETY]

bengü, [Moğ. möñkü > beñ-gü / beñ-gü / beñü / meñgi] *(eT. beñü) {eT} sf.* **1.** Sabit kalacak nitelikte; sonsuz; ebedî. [İKPÖy.] [Gabain] **2.** *zf.* Ebedî olarak. [Tekin] **3.** *is.* Anıt; yazıt; kitabe. [ETY] [İKPÖy.] ⊡ **bengü su,** *Ab-ı hayat.*|| **bengü taş,** *{ağız} Anıt; kitabe.* [DS]

bengzedmek, [beñze-d-mek بكزدمك] *(beñzedmek) gçl. f. [-ür]* Benzetmek.

bengzeg, [meñze-mek > meñze-g / *beñzeg] *(beñzeg) {eT} sf.* **1.** Benzerlik. **2.** Benzer.

bengzemek, [beñ(i)z-ē-mek بكزمك] *(beñze:mek) {eAT} gçsz. f. [-r]* Benzemek. ⊡ **beñzedem olam,** *{eAT} Benzetmiş olmalıyım.*

bengzenmek, [beñz-e-n-mek بكزنمك] *(beñzenmek) {eAT} dönşl. f. [-ür]* Kendini bir başkasına benzetmek.

bengzer, [beñze-r بكزر] *(beñzer) {eAT} zf.* Öyle görünüyor ki; öyle anlaşılıyor ki.

bengzeş, [beñze-ş بكزش] *(beñzeş) {eAT} sf.* Eş; benzer.

benzetmek, [beñze-t-mek] *{eT} gçl. f. [-d-ür)* Benzetmek.

beni, [Ar. ibn *(oğul)* > benī بنى] *(beni:) is.* Oğullar; oğulları. ⊡ **benî-Âdem,** *{OsT} Ademoğulları; insanlar.*|| **benî-beşer,** *İnsanoğulları.*|| **benî-İsrâil,** *İsrailoğulları.*|| **benî-nev,** *İnsanoğulları.*

benik, [Far. benīk بنيك] *(beni:k) {OsT} is.* Çorap üretiminde kullanılan düşük kaliteli ipek.

benika, [Ar. benīka بنيقه] *(beni:ka) {OsT} is.* **1.** Atın göğsünden yukarı doğru, boğazı üstünde çıkan çıkan tüyden oluşmuş iki dairenin biri. **2.** Elbisenin koltuk altına eklenen parça.

benildeme, [ben-il-de-me] *is.* Belinleme.

benildemek, [ben *(yans.)* > ben-il-de-mek] *gçsz. f. [-r] [-d(i)-yor]* Belinlemek.

benimseme, [ben-imse-me] *is.* **1.** Benimsemek eylemi ve tutumu. **2.** Sahip çıkma; tesahup. **3.** İçten gelen bağlılık.

benimsemek, [ben *(kişi zm.)* > ben-imse-mek] *gçl. f. [-r] [-s(i)-yor]* **1.** Bir şeyi kendine mal etmek, sahiplenmek. **2.** Kabullenmek. **3.** Kendisi ile aynılaştırmak; hazmetmek, sindirmek. **4.** *mecaz.* Birine, bir şeye bağlanmak; içi ısınmak.

benimsenme, [ben-imse-n-me] *is.* Benimsenmek eylemi ve durumu.

benimsenmek, [ben-imse-n-mek] *edil. f. [-ir]* Başkası tarafından kendisine sahip çıkılmak, kabullenilmek.

benimsetme, [ben-imse-t-me] *is.* Benimsetmek işi.

benimsetmek, [ben-imse-t-mek] *gçl. f. [-ir]* Birinin bir şeyi veya birini benimsemesini sağlamak.

benimseyiş, [ben-imse-y-iş] *is.* **1.** Benimseme. **2.** Benimseme biçimi.

benîn, [Ar. benī > benīn بنين] *(beni:n) {OsT} is.* **1.** Oğullar. **2.** *sf.* (Kişi için) akıllı; temkinli.

bening, [ben-iñ / ben-iñ] *(beniñ) {eT} zm.* Teklik birinci kişi iyelik durumu; benim. [ETY]

benirlemek, [ben *(yans.)* > ben-ir-le-mek] *{ağız} gçsz. f. [-r][-l(i)-yor]* Korku ile uyanmak; belinlemek. [DS]

Beniye, [Ar. beniyye بنيه] *{OsT} is.* Kâbe.

beniz, -nzi [meñ-iz / beñiz > beniz] *is.* **1.** Yüzün rengi. **2.** Yüz. ◘ **benizden çıkmak,** *{eAT} Sararıp solmak.*|| **benzi ağarmak,** *Yüzünün rengi sararmak, solmak.*|| **benzi atmak,** *Yüzünün rengi ansızın solmak; beti benzi atmak.*|| **benzi bezik,** *{ağız} Yüzü solgun.* [DS]|| **benzi boz,** *{ağız} Yüzü solgun.* [DS]|| **benzinde kan kalmamak,** *Korku, heyecan veya hastalıktan dolayı yüzünden kan çekilmek, solmak.*|| **benzine kan gelmek,** *Yüzünün rengi normale dönmek; canlı kanlı olmak.*|| **benzi geçmek,** *Yüzü solmak.*|| **benzi kül gibi olmak,** *Yüzünden kan çekilerek solmak; beti benzi kül gibi olmak.*|| **benzi sararmak,** *1. Kan çekilmesinden dolayı yüzü sararmak. 2. Hastalıktan dolayı yüzünün rengi sararmak.*|| **benzi uçmak,** *Ansızın yüzünün rengi solmak; kanı çekilmek.*

benka, [Far. banḳa بنقه] *{OsT} is. bot.* Burçak türünden mercimeğe benzer bir bitki ve ürünü.

benlek, -ği [ben-le-k] *{ağız} sf.* Ukala. [DS]

benlemek[1], [beñ *(leke)* > ben-le-mek] *gçl. [-r] [-l(ı)-yor]* Nişan koymak; işaretlemek.

benlemek[2], [ben-le-mek] *{ağız} gçl. f. [r] [-l(i) -yor]* (Kuş için) yavrusunu beslemek. [DS]

benlenme[1], [beñ *(leke)* > ben-le-n-me] *is.* Benlenmek eylemi ve durumu; meyvelerin olgunlaşmaya başlaması.

benlenme[2], [ben *(teklik 1. kişi)* > ben-le-n-me] *is.* Benlenmek eylemi ve durumu; benlik taslama; böbürlenme.

benlenmek[1], [beñ *(leke)* > ben-le-n-mek] *dönşl. f. [-ir]* **1.** Üzerinde ben oluşmak; lekeler oluşmak; lekelenmek. **2.** (Meyveler için) yumuşayıp olgunlaşmaya başlamak. **3.** (Yüz ve cilt için) ben oluşmak.

benlenmek[2], [ben *(teklik 1. kişi)* > ben-le-n-mek بنلنمك] *dönşl. f. [-ir]* **1.** *{eAT}* Benlik taslamak; böbürlenmek. **2.** *{ağız}* Sahip çıkmak. [DS]

benli, [beñ *(leke)* > ben-li] *sf.* **1.** Üzerinde benler bulunan; **2.** (Kişi için) yüzünde veya teninde beni bulunan.

benlik[1], **-ği** [ben-lik بنلك] *is.* **1.** Bir kimseyi kendisi yapan şey; enaniyet; kendilik. **2.** Kişiliği meydana getiren öz varlık; şahsiyet. **3.** Öznede var olan bilinçli kişilik. **4.** Bencil bireysellik; nefs. **5.** Kendi kişiliğine önem verme; kendini öne çıkarma; kendini beğenme; kendini övme; kibir; gurur. *{ağız} (aynı)* [DS] **6.** *sf.* Benim yapabileceğim; tam bana göre. ◘ **benliği gitmek,** *{eAT} Bilincini yitirmek; ne yaptığını bilememek.*|| **Benliğime lanet!** *{ağız} "Kendimden öğünerek söz etmek zorunda kaldığım için tiksiniyorum." anlamında kullanılır.* [DS]|| **benliğinden çıkmak,** *1. Kendine benzemez olmak. 2. Şahsiyet değiştirmek.*|| **benliğini aşmak,** *1. Kendi gücünün ve imkânlarının sınırını aşacak işe girişmek. 2. Değişik bir kimliğe bürünmek.*|| **benlik çatışması,** *psikol. Kendi kişiliği ile olmak istediği bir başka türlü kişilik arasında kararsızlık içinde bulunmaktan doğan ruhsal sıkıntı.*|| **benlik davası,** *Kendini herkesten üstün görme.*|| **benlik eylemek,** *{OsT} Kendisini üstün görmek.*|| **benlik göstermek,** *Varlık iddiasında bulunmak.*|| **benlik ikileşmesi,** *psikol. Kişilik bütünlüğünün, birliğinin bozulması sonucu zihnindeki olguları kendi dışında sanma veya kendinde birbirinden farklı iki kişi varmış hissine kapılma şeklinde beliren ruhsal hastalık.*|| **benlik yitimi,** *psikol. İnsanın kendini benliğinden sıyrılmış, başka biri olmuş gibi hissetmesi şeklinde beliren şizofreni başlangıcı.*

benlik[2], **-ği** [ben-lik] *{ağız} is.* Hayvanlara belli olması için vurulan damga; bellilik; en. [DS]

benlikçi, [ben-lik-çi] *is.* **1.** Hep "ben ben" diyen, her konuda kendini öne süren kimse. **2.** Benlikçilik yanlısı olan kimse.

benlikçilik, -ği [ben-lik-çi-lik] *is.* **1.** Her konuda, hep kendini öne sürme ve kendinden bahsetme durumu. **2.** Kendi benliğinin gelişimini bütün davranışlarının ilkesi yapan kişinin niteliği; egotizm. **3.** *ed.* Bir yazarın kendi kişiliğini sergilemek amacıyla yaptığı çözümsel inceleme. **4.** Benliğini yükseltmeyi amaçlayan ahlak öğretisi. **5.** Bireyci mükemmelliği arama çabası.

benmari, [Ar. Meryem *(ünlü simyacı Musa'nın kız kardeşi, bu aygıtı bulan)* > Fr. bain-marie] *is.* **1.** Alttaki kapta su, onun içinde de ısıtılacak maddenin konulduğu iç içe iki kaptan meydana gelmiş laboratuar veya mutfak gereci. **2.** Mutfak fırınlarının su deposu.

benmerkezci, [ben + Ar. merkez + -ci] *sf. psikol.* Egoist.

benna, -a'i [Ar. binā *(yapı)* > bennā' بناء] *(benna:)* *{OsT} is.* Yapı işleri ile uğraşan mimar, dülger, kalfa gibi kimselerin genel adı; inşaat ustası.

bennak, -ki [Ar. bennāk بناك] *(benna:k, k ince söylenir)* *{OsT} is. huk.* Eskiden, reayanın tımar sahiplerine ödedikleri bir tür kazanç vergisi.

benne[1], [Ar. benne بنه] *{OsT} is.* Güzel koku.

benne[2], [Ar. bennā بناء] *{ağız} is.* Duvarcı; sıvacı. [DS]

bensemek, [ben *(kişi zm.)* > ben-se-mek] *{eAT} gçl. f. [-r]* (İkinci kişi için) birinci kişiyi özlemek; beni özlemek.

bensiz, [ben-siz] *{eT} zf.* Ben olmaksızın; ben olmadan.

benş, [Ar. benş بنش] *{OsT} is.* Tembellik; ihmal.

bent, -di [Far. besten *(bağlamak)* > bend بند] *is.* **1.** Bağlama. **2.** Bağ; bağcık. **3.** Yular; rabıta. **4.** Zincir. **5.** İp; urgan. **6.** İp düğümü. **7.** Rehin veya esir alınmış kimse. **8.** Balya veya kâğıt tomarı. **9.** Mafsal; boğum. **10.** *ed.* Bir yazının kendi içinde bir bütünlük teşkil eden bölümleri; paragraf; fıkra. **11.** *ed.* Bir şiirdeki kıtalardan her biri; bağlam. **12.** Kanun maddelerindeki aynı yargıya tabi fakat başka olay ve durumları belirten harflerle sıralanmış paragraflar. **13.** Su tutmak veya akış yönünü değiştirmek için konulmuş taş, duvar, tahta, çalı çırpı gibi malzemelerle yapılmış engel; büğet. **14.** Su biriktirmek için iki dağ arasına yapılan set; baraj. **15.** Su akışı için yapılan kemer. **16.** Gazete yazısı. **17.** Birini emri altına alma. **18.** *sf.* Bağlayan; bağlamış. ⊟ **bende çekmek,** *1. Bağlamak. 2. Zincire vurmak.*|| **bent etmek,** *1. Bağlamak. 2. Hükmü altına almak.*|| **bent olmak,** *Yakalanmak, tutulmak, bağlanmak.*

bentograf, [Fr. bentographe] *is.* Çok derin deniz dibi fotoğraflarını çekmekte kullanılan aygıt.

bentonit, [Fr. bentonite] *is.* Renk giderme gücü fazla olan lekeci kili.

bentos, [Yun. behthos *(derinlik)*] *is. biy.* Deniz diplerinde yaşayan ancak az hareket edebilen bitki ve hayvan topluluğu.

benu, [Far. benü بنو] *(benu:) is.* Yığın; küme.

benuh, [Far. benūh بنوه] *(benu:h) is.* Yığın; küme.

benun, [Ar. ibn > benūn بنون] *(benu:n) {OsT} is.* Oğullar.

benüle, [ben+ ile > benüle بنوله] *{eAT} e.* Benimle.

benvan, [Far. ben-vān بنوان] *(benva:n) is.* Tarla, harman veya ekin bekçisi; kır bekçisi.

benve, [Far. benve بنوه] *{OsT} is.* Yığın; küme.

benven, [ben-men > ben-ven بنون] *{eAT} zm.* Ben ...im

benvenlik, [ben-ven-lik بنونلك] *{eAT} is.* Bencillik; benlik.

benz, [beniz] *is.* → beniz.

benzaldehit, [Fr. benzaldhite] *is. kim.* Acı badem yağında bulunan, renksiz, kokusuz, ışığı kıran, acı badem kokusunda bir aldehit; benzoik aldehit, C_6H_5-CHO.

benzek, [benze-k] *is.* **1.** Bir cisme benzer şekilde başka bir maddeden yapılmış şey; şibih. **2.** *ed.* Divan edebiyatında usta bir şairin yazdığı şiirin kafiye ve ölçülerini kullanarak meydana getirilmiş taklit şiir; nazire.

benzeme, [*eT.* meñze-mek > benz-e-me] *is.* Benzemek işi.

benzemek, [*eT.* meñ-(i)z-e-mek > benze-mek] *gçsz. f. [-r] [-z(i)-yor]* **1.** İki kişi veya nesne arasında birbirini andıracak kadar çok ortak nokta bulunmak. **2.** Öyle olduğu sanısını uyandırmak; .. gibi görünmek. **3.** Örnek alınan birisi gibi davranmaya, süslenmeye veya giyinmeye çalışmak. **4.** *argo.* Sarhoş olmak.

benzen, [Fr. benzène] *is. kim.* Maden kömürü katranından üretilen ve daha çok benzin adıyla bilinen C_6H_6 formülündeki çevrimsel bir hidrokarbon.

benzer, [benze-mek > benze-r] *sf.* **1.** Yapı, görünüş ve nitelik bakımından bir başkasına benzeyen veya ona eş olabilen; müşabih; mümasil. **2.** *mat.* Karşılıklı açıları eşit ve karşılıklı bütün kenarları orantılı olacak şekilde aralarında bağlantı kurulabilen. **3.** *is. sin.* Tehlikeli sahnelerde oyuncunun yerine oynayan benzeri kişi; dublör. **4.** *e.* Öyle görünüyor ki, öyle anlaşılıyor ki. ⊟ **benzer şekiller,** *mat. Karşılıklı kenarları arasındaki oran sabit ve karşılıklı açıları eşit olan şekiller.*

benzerlik, -ği [benze-r-lik] *is.* **1.** Benzer olma durumu; müşabehet. **2.** Benzer olan şeylerin niteliği. **3.**

mat. İki üçgende köşelerinin eşlenmesine göre karşılıklı açıların eş ve karşılıklı kenarların orantısından doğan durum.

benzersiz, [benze-r-siz] *sf.* **1.** Benzeri olmayan. **2.** Eşsiz.

benzersizlik, -ği [benze-r-siz-lik] *is.* **1.** Benzersiz olma durumu. **2.** Benzersiz olan şeyin niteliği; eşsizlik.

benzeş, [benze-ş] *sf.* **1.** Eş, benzer. **2.** Benzetilebilen; bir tutulabilen; müşabih; nazir.

benzeşen, [benze-ş-en] *sf.* **1.** Benzeşme özellikleri bulunan. **2.** *dbl.* (Ses için) ünlü ve ünsüz benzeşmelerinde etki altında kalan.

benzeşim, [benze-ş-im] *is.* **1.** Ortak yönleri bulunan iki nesne arasındaki uygunluk. **2.** *mat.* İki şeklin karşılıklı açıları eşit ve karşılıklı bütün kenarları orantılı olacak şekilde aralarında bağlantı kurulabilecek durum. ⊟ **benzeşim oranı,** *Benzer iki şeklin kenarları arasındaki oran.*

benzeşlik, -ği [benze-ş-lik] *is.* **1.** Benzeş olma durumu. **2.** Benzeş olan şeylerin taşıdığı nitelik; müşahebet.

benzeşme, [benze-ş-me] *is.* **1.** Benzeşmek işi. **2.** *dbl.* Bir kelimede bir sesin başka bir sesi kendisine benzetme etkisi.

benzeşmek, [benze-ş-mek] *gçsz. f. [-ir]* Birbirine bezemek; müşabih olmak.

benzeşmezlik, -ği [benze-ş-mez-lik] *is. dbl.* Bir kelimede bulunan aynı veya benzeri seslerden birinin değişikliğe uğraması; ayrışım; disimilasyon.

benzeti, [benze-t-i] *is.* Bir şeyin niteliklerini anlatmak için o nitelikleri eksiksiz olarak özünde bulunduran başka bir şeyi örnek alma; benzetme; teşbih. ⊟ **benzeti ressamı,** *gzl. snt. Büyük ressamların eserlerini bakarak kopya eden ve benzeti olduğunu söyleyen ressam.*

benzetici, [benze-t-i-ci] *sf.* Benzeterek imal eden; kopyacı; sahteci. ⊟ **benzetici ressam,** *Büyük ressamların eserlerini bakarak kopya eden ve gerçeği diye satan sahteci ressam.*

benzetilme, [benze-t-il-me] *is.* Benzetilmek eylemi.

benzetilmek, [benze-t-il-mek] *edil. f. [-ir]* Biri tarafından benzetme işi yapılmak.

benzetiş, [benze-t-iş] *is.* Bir şeyi başka bir şeye benzetmek işi veya biçimi.

benzetme, [benze-t-me] *is.* **1.** Benzetmek işi. **2.** *ed.* Bir nesneyi, biçim ve görünüş bakımından onunla benzerliği bulunan daha mükemmel nesnelerden katkılarla daha etkili ve daha şiirli biçimde anlatma; teşbih.

benzetmek, [benze-mek > benze-t-mek] *gçl. f. [-ir]* **1.** Benzer duruma getirmek. **2.** Bir nesnede başka nesneyi çağrıştırır yönler bulmak. **3.** *mecaz.* Bozmak, berbat etmek; işe yarar hal bırakmamak. **4.** *argo.* Birini sözle azarlamak; dövmek; hırpalamak. ⊟ **benzetmek gibi olmasın,** *Birinin kötü durumunu anlatırken örnek verilen kişinin durumuna düşmesinin temenni edilmediğini belirtmek için söylenir.*

benzetmeli, [benze-t-me-li] *sf.* Benzetme yoluyla yapılmış olan; benzetilmiş ögeler taşıyan; benzetmeye dayanan. ⊟ **benzetmeli üslûp,** *ed. Benzetmelerin, mecazların ve karşılaştırmaların çokça kullanıldığı anlatım biçimi.*

benzeyiş, [benze-y-iş] *is.* Bir şeyin başka bir şeye benzemesi hâli; andırış; müşabehet.

benzil, [Fr. benzyl] *is.* **1.** Formülü C_6H_5-CH_2- olan tek değerli kök. **2.** *ön ek.* Bir molekülde benzil kökünün bulunduğunu belirten ön ek. ⊟ **benzil-alkol,** *kim. Formülü C_6H_5-CH_2-OH olan birincil alkol.* || **benzil-amin,** *kim. Amonyaktaki hidrojen atomlarının yerine benzil kökünün geçmesi ile oluşan amin,* C_6H_5-CH_2-NH_2

benzilen, [Fr. benzylne] *is. kim.* Formülü C_6H_4-CH_2- olan iki değerli kök.

benzin, [Fr. benzine] *is.* Otomobil ve uçak yakıtı olarak kullanılan, petrolün damıtılması ile elde edilen sıvı ürün. ⊟ **benzin istasyonu,** *Akaryakıt, basınçlı hava, motor yağı gibi otomobiller için gerekli tüketim maddelerinin satıldığı yer.* || **benzin pompası,** *Otomobillere benzin doldurmakta kullanılan, verilen miktarı, birim fiyatı ve tutarını gösteren elektronik veya mekanik benzin basma makinesi.*

benzinci, [benzin-ci] *is.* **1.** Benzin satan kimse. **2.** Benzin satılan yer; benzinlik, benzin istasyonu.

benzincilik, -ği [benzin-ci-lik] *is.* Benzincinin işi.

benzinli, [benzin-li] *sf.* (Motor, otomobil, uçak, çakmak vb. için) yakıt olarak benzin kullanan.

benzinlik, -ği [benzin-lik] *is.* Akaryakıt, basınçlı hava, motor yağı gibi otomobiller için gerekli tüketim maddelerinin satıldığı yer; benzin istasyonu.

benzol, -lü [Fr. benzol] *is.* **1.** Maden kömürü katranından damıtılmak suretiyle elde edilen, içinde toluen ve oksilen bulunan sıvı. **2.** Toluen katılmış benzin. ⊟ **benzol zehirlenmesi,** *tıp. Benzolün bileşimine giren maddelerden toluen, oksilen veya benzin esanslarının sebep olduğu (kan yapısını benzolün bozması yüzünden meydana gelen karaciğer yetersizliği, vitamin eksikliği gibi belirtilerle ortaya çıkan) zehirlenme.*

benzollendirilmiş, [benzol-le-n-dir-il-miş] *sf. kim.* Birleşimine benzol katılmış bulunan.

bepela, [Gürc. pepela] *{ağız} is.* Kelebek. [DS]

bepga, [Far. bepġā بپغا] *(bepğa:) {OsT} is.* Dudu; papağan.

ber-, [Far. ber بر] *ek.* Başına getirildiği Farsça kelimelere *"üst, üzeri, üzerinde, üzere"* anlamlarını ve-

rerek sıfatlar yapan bir önek. ⊟ **ber-akis,** *{OsT} Tersine; aksine.*|| **ber-bād,** *{OsT} 1. Perişan; harap; viran; berbat. 2. Pis; fena; kirli.*|| **ber-bah,** *{OsT} Erbezi üstü.*|| **ber-belend,** *{OsT} Gayet yüksek yer veya rütbe.*|| **ber-bend,** *{OsT} Çocuğu annesinin sırtına bağlamaya yarayan kemer.*|| **ber-cā,** *{OsT} Yerinde; tam; doğru; münasip.*|| **ber-ceste,** *{OsT} 1. Sağlam ve latif. 2. Seçme. 3. ed. Kolayca hatıra gelen fakat güzel ve anlamlı dize.*|| **ber-dār,** *{OsT} 1. Darağacına çekilmiş; asılmış. 2. Meyveli.*|| **ber-devām,** *{OsT} Sürekli.*|| **ber-dūş,** *{OsT} Omuz üzerinde; omuzda.*|| **ber-hak,** *{ET} Hak üzere.*|| **ber-hayāt,** *{OsT} Yaşayan; canlı; diri.*|| **ber-karar,** *{OsT} 1. Kararlı. 2. Yerleşmiş; yerli.*|| **ber-kemāl,** *{OsT} Yolunda; iyi; mükemmel.*|| **ber-minval-i sābık,** *{OsT} Eskisi gibi.*|| **ber-mucib,** *{OsT} Gereğince; gereğine göre.*|| **ber-murād,** *{OsT} Arsuzuna ulaşan; dileğine eren.*|| **ber-murād etmek,** *{OsT} Arzusuna kavuşturmak.*|| **ber-murād olmak,** *{OsT} Arzusuna kavuşmak; muradına ermek.*|| **ber mu'tād,** *{OsT} Her zaman olduğu gibi; alışılmış şekilde.*

-ber, [Far. burden *(götürmek)* > -ber بر -] *son ek.* Sonuna eklendiği Farsça kelimelerden *"götüren, getiren, alan"* anlamlarında kelimeler yapan son ek.

ber[1], [berü / *ber] *{eT} zf.* Beri.

ber[2], **-rri** [Ar. berr بر] *is.* **1.** Toprak. **2.** Yer. **3.** Kara. ⊟ **berr-i atîk,** *{OsT} Eski kara; Asya, Avrupa, Afrika kıt'aları.*|| **berr-i cedîd,** *{OsT} Yeni kara; Amerika ve Avustralya kıtaları.*|| **berr-i Şam,** *Şam toprakları.*|| **berr ü bahr,** *{OsT} Kara ve deniz.*

ber[3], **-rri** [Ar. berr بر] *is.* **1.** İyilik, güzellik, hayır. **2.** Doğru sözlü, sözünde duran kimse. **3.** Hayır ve iyilik sahibi kimse. **4.** Vefalı insan. **5.** Allah.

ber[4], [Far. ber بر] *{OsT} is.* **1.** Göğüs; kucak; sine. **2.** Evin kapısı. **3.** En; genişlik. ⊟ **ber-bat,** *{OsT} 1. Kaz göğüslü. 2. müz. Lavta.*

ber[5], [Far. bār > ber بر] *{OsT} is.* **1.** Ağaçlardaki meyve. **2.** Yaprak. **3.** Meme. **4.** Genç kadın.

ber[6], **-r'i** [Ar. ber' برء] *{OsT} is.* **1.** (Hasta için) iyiliğe dönme. **2.** Yaratma.

ber[7], [Erme. per] *{ağız} is.* **1.** Davarın sağıldığı yer. **2.** Ağıl. [DS]

bera, [Far. berāy برای] *{OsT} e.* İçin; amacı ile; maksadıyla; dolayısıyla.

beraat[1], [Ar. berāʿat براعت] *(bera:at) {OsT} is.* İyi huy, fazilet gibi davranışlarla benzerlerinden üstün olma.

beraat[2], **-ti** [Ar. ber *(temiz)* berāet برائت] *(bera:et) {OsT} is.* **1.** Temizlik; arılık. **2.** Suçlu sanılarak hakkında dava açılan kimsenin iddia olunan suçun sahibi olmadığının veya söz konusu iddianın suç teşkil etmediğinin mahkeme kararı ile tespit edilmesi; aklanmak. ⊟ **beraat etmek,** *huk. Suçsuzluğunun mahkemece kanıtlanması.*|| **berāat-ı zimmet,** *Borcu ve zimmeti olmama durumu.*|| **Berāat-ı zimmet asıldır.** *huk. Bir kimsenin suçlu olduğu kanıtlanmadıkça suçsuz sayılması hakkı ve böyle olmasını gerektiren hukuk ilkesi.*

beraber, [Far. ber-ā-ber برابر] *(bera:ber) {OsT} zf.* **1.** Bir arada, birlikte. **2.** Aynı anda. **3.** Aynı düzeyde; seviyeleri eşit. **4.** Aynı hizada. **5.** Nicelik bakımından eşit. **6.** Aynı anlamda. **7.** Refakatinde; birlikte; yanında. ⊟ **beraber bulunmak,** *Yanında olmak.*|| **beraber düşüp kalkmak,** *Birlikte yaşamak.*|| **beraberé bitmek,** *(Karşılaşmalarda taraflar) birbirine üstünlük sağlayamamak.*|| **berabere kalmak,** *(Yarışan taraflar için) başa baş kalmak; yenişememek.*|| **beraberinde,** *Yanına alarak.*|| **beraberine gelmek,** *{eAT} Tekabül etmek; eşdeğer olmak.*|| **beraber itmek,** *{eAT} Bir araya getirmek.*|| **beraberlik çekişmek,** *{eAT} Biriyle eşitlik, denklik iddiasında bulunmak.*

beraberce, [beraber-ce] *(bera:be'rce) zf.* Hep birlikte; ortaklaşa.

beraberî, [Far. berāberī برابری] *(bera:beri:) {OsT} is.* Beraberlik; farksızlık; müsavilik.

beraberlik, -ği [beraber-lik] *(bera:berlik) is.* **1.** Birleşme durumu. **2.** Beraber olma hâli; bir arada oluş; birliktelik. **3.** *spor.* Süreli karşılaşmalarda yenişememe durumu; eşitlik. ⊟ **beraberlik müziği,** *müz. Çok sesli müzik.*

Berabir, [Ar. berber > berābir / berābire برابر / برابره] *(bera:bir) {OsT} is.* **1.** Berberîler. **2.** Berberistan.

beracim, [Ar. bürcüme > berācim] *(bera:cim) {OsT} is. anat.* Eklem yerleri; boğumlar; mafsallar.

beraet, -ti [Ar. ber *(temiz)* berāet براجم] *(bera:et) {OsT} is.* → beraat.

beragis, [Ar. bürgus > berāğis براغيس] *(bera:ğis) {OsT} is.* Pireler.

berah[1], [Ar. berāḥ براح] *(bera:h) {OsT} is.* Açık, ağaçsız ve ekilip dikilmeyen yer.

berah[2], [Ar. berāḥ براح] *(bera:h) {OsT} is.* Ayrılma; gitme; gidiş; uçuş.

berah[3], [Ar. berāh براه] *(bera:h, h ince söylenir) {OsT} sf.* **1.** Doğru; gerçek. **2.** Yolunda; düzeninde.

berahencide, [Far. berāhencīde براهنجيده] *(bera:hen-ci:de) {OsT} sf.* (Silah için) çekilmiş; çıkarılmış.

berahide, [Far. berāhīde براهيده] *(bera:hi:de) {OsT} is.* Yola çıkarılmış; gönderilmiş; yollanılmış.

berahihte, [Far. berāhiḫte براهيخته] *(bera:hihte, ikinci h kalın) {OsT} sf.* (Silah için) çekilmiş; çıkarılmış.

berahime, [Hint. brahman > Ar. berāhime براهيمه] *(bera:hime) {OsT} is.* **1.** Brahmanlar. **2.** Mecusîlerin ruhani lideri.

berahin, [Ar. bürhan *(kanıt)* > berāhīn براهين] *(bera:hi:n) {OsT} is.* Kanıtlar; deliller. ◻ **berāhîn-i ādîde,** *{OsT} Bir çok kanıt.*|| **berāhîn-i aleniyye,** *{OsT} Açıkça belli olan kanıtlar.*|| **berāhîn-i iknāiyye,** *{OsT} İnandırıcı kanıtlar.*|| **berāhîn-i kātı'a,** *{OsT} Kesin kanıtlar.*|| **berāhîn-i kaviyye,** *Güçlü kanıtlar.*

beranis, [Ar. bürnüs > berānis برانس] *(bera:nis) {OsT} is.* **1.** Arapların üstten giydikleri bir giyecek. **2.** Kollu ve başlıklı hamam havlusu; bornuz. **3.** Bir tür kadın yeldirmesi.

berarende, [Far. berārende برارنده] *(bera:rende) {OsT} sf.* Üste getiren; üzerine getiren.

berarî, [Ar. berārī براری] *(bera:ri:) {OsT} is.* Çöller; sahralar.

beras, [Ar. beraṣ / baraṣ برص] *{OsT} is.* **1.** Leke hastalığı; abraşlık. **2.** Hayvan derisinde eski yara yerinde çıkan beyaz tüyler.

berasin, [Ar. bürs̱ün > berās̱in براثن] *{OsT} is.* Yırtıcı hayvan pençeleri.

beraslı, [beras-lı] *sf.* Leke hastalığı olan; alacalı; abraş.

berat, [Ar. berāet *(bağışıklık)* => berāt برات] *(bera:t) is.* **1.** Azat belgesi. **2.** Kefalet belgesi. **3.** *tar.* İmparatorluk döneminde göreve atama, maaş tahsisi, rütbe ve nişan gibi haklar ile bağışıklıkların tanındığına dair devletçe verilen belge. **4.** Teknik ve sanayi alanında bir buluş sahibi olana verilen işletme hakkı belgesi; patent. **5.** Devlet dairelerinde resmî mühür kullanma yetkisini belirten belge. **6.** Diploma. ◻ **Berat gecesi** (Berat kandili), *isl. Hz. Muhammed(sa)'e peygamberlik müjdesinin geldiği şaban ayının on dördünü on beşine bağlayan gece.*|| **berāt-ı azādî,** *Azatlık belgesi.*|| **berāt-ı cibāyet,** *huk. Vakıflara ve hazineye ait vergileri toplamakla görevli memurlara yetki veren belge.*|| **berāt-ı humāyun,** *tar. Padişah tuğrası bulunan yetki belgesi.*|| **berāt-ı terhānî,** *huk. Olağanüstü yararlık gösterenlere verilen vergi muafiyeti tanındığına dair belge.*|| **berāt resmi,** *Berat verilenlerden alınan vergi.*

beratî, [Far. berātī براتى] *(bera:ti:) {OsT} is.* Yoksullara verilen eski elbise.

beratil, [Ar. berāṭīl براطيل] *(bera:ti:l, t kalın söylenir) {OsT} is.* Rüşvetler; hediyeler.

beratlı, [berat-lı] *sf.* **1.** Beratı olan. **2.** *is.* Kendisine beratla birlikte imtiyaz verilmiş kimse. ◻ **beratlı tercüman,** *tar. İmparatorluğun Divan-ı Hümayun tercümanlığı ile yabancı elçilerin devletin izin ve beratıyla Fener Patrikhanesine bağlı Rum ve Ermenilerden kullanmış oldukları tercümanlar.*|| **beratlı tüccar,** *tar. İmparatorluğun izin verdiği yerli ve yabancı tüccar.*

beraver, [Far. ber *(meyve)* + āver *(getiren)* براور] *(bera:ver) {OsT} sf.* **1.** Meyve veren. **2.** *is.* Meyve ağacı.

beraverde. [Far. berāverde براورده] *(bera:verde) {OsT} sf.* **1.** Yukarı kaldırılmış; yükseğe götürülmüş. **2.** (Kişi için) kayırma ve koruma ile ileri sürülmüş. **3.** Ayrılmış; seçilmiş. **4.** Yapılmış; ortaya konmuş; bina edilmiş. ◻ **berāverde kılmak,** *{OsT} Yapmak; ortaya koymak; gerçekleştirmek.*

beray, [Far. berāy / berā براى] *(bera:y) {OsT} e.* İçin; amacı ile; maksadıyla; dolayısıyla. ◻ **berāy-ı cinsiyet,** *{OsT} Aynı cinsten olmak dolayısıyla.*|| **berāy-ı hātır,** *{OsT} Hatır için.*|| **berāy-ı iltihak,** *{OsT} Katılmak için.*|| **berāy-ı isticvāb,** *{OsT} Sorgu maksadıyla.*|| **berāy-ı istikbāl,** *{OsT} Karşılamak için.*|| **berāy-ı ma'lûmat,** *{OsT} Bilgi için.*|| **berāy-ı maslahat,** *{OsT} İş için.*|| **berāy-ı nezāket,** *{OsT} İncelik gereği; nezaket icabı.*|| **berāy-ı tasdîk,** *{OsT} Doğrulamak için; tasdik için.*|| **berā-yı tebdîl-i hevā,** *{OsT} Hava değişimi için.*|| **berāy-ı tedāvi,** *{OsT} Tedavi için.*|| **berāy-ı tenezzüh,** *{OsT} Gezinti için.*|| **berāy-ı vazife,** *{OsT} Görev gereğince; vazife sebebiyle.*

beraya, [Ar. beriyye *(halk, yaratık)* > berāyā برايا] *(bera:ya:) {OsT} is.* **1.** Yaratıklar. **2.** Halk. **3.** *tar.* İmparatorluk döneminde vergi vermeyen Müslümanlar ile kılıç ehli.

berbad, [Far. ber-bād برباد] *(berba:d) {OsT} sf.* → berbat.

berbah, [Ar. berbāẖ بربخ] *(berba:h) {OsT} is. anat.* Erbezi üstü.

berbar, [Far. berbār بربار] *(berba:r) {OsT} is.* **1.** Çardak. **2.** Sundurma. **3.** Tahtaboş. **4.** Kameriye. **5.** Evin damında bulunan oda.

berbare, [Far. berbāre بربارە] *(berba:re) {OsT} is.* → berbar.

berbat[1], **-ttı** [Far. ber *(göğüs)* + Ar. batt *(kaz)* > ber-i batt *(kaz göğüslü)* بربط] *{OsT} is. müz.* Sapı kısa gövdesi büyük ve yuvarlak, lavtaya benzer, mızrapla çalman bir telli saz. ◻ **berbat-nevāz,** *{OsT} Berbat çalan kimse.*

berbat[2], [Far. ber *(üzere)* + bād *(rüzgâr)* > berbād *(rüzgâra terk edilmiş)* برباد] *(berba:t) sf.* **1.** Kötü; fena hâlde; vahim. **2.** Çirkin; beğenilmeyen; pis, sevimsiz. **3.** Bozuk. **4.** Dağınık, karmakarışık; perişan. **5.** Bakımsız; viran. **6.** *is.* Mahvolma; ziyan. ◻

berbat etmek, *1. Kötü hâle getirmek; mahvetmek. 2. Bozmak.*|| **berbat olmak,** *1. Kötü duruma düşmek. 2. Perişan hâle gelmek. 3. Bozulmak.*

berber, [İt. barba *(sakal)* > barbiere / Far. berber بربر] *is.* **1.** Saç, sakal kesmeyi, tıraş etmeyi meslek edinmiş olan kişi. **2.** Berber dükkânı. **3.** *özl. is.* Kuzey Afrikalı bir kavim. ⊡ **berber balığı,** *zool. Hanigillerden, Akdeniz'de yaşayan, kuyruğu çatal ve iki yanında çok keskin birer diken bulunan, yassı gövdeli, eti yenebilen kemikli bir balık, (Serranus anthias).*

berberhane, [İt. berber+ Far. -ḫāne بربرخانه] *(berberha:ne) {OsT} is.* Berber dükkânı.

Berberî, [Ar. berberī بربری] *{OsT} sf.* Berber kavmine mensup olan.

Berberistan, [Far. berberistān بربرستان] *{OsT} is.* Berberîler ülkesi.

berberlik, -ği [berber-lik] *is.* **1.** Berberin yaptığı iş. **2.** Berberin mesleği.

berc, [burç > berc برج] *{eAT} is.* Ökse yapmak için yapışkan madde çıkarılan bir meyve; Macar üzümü.

berca, [Far. ber- *(üzere)* + cāy *(yer)* > bercā برجا] *(berca:) sf.* **1.** Uygun; münasip. **2.** Yerinde.

berced, [Ar. berced برجد] *{OsT} is.* **1.** Kalın dokunmuş kilim. **2.** Türk halısı.

berceste, [Far. ber- *(üzere)* + ceste *(seçilmiş)* برجسته] *{OsT} sf.* **1.** Seçilmiş; beğenilmiş. **2.** Güzel; hoş; latif. **3.** *ed.* Kolayca ve hemen hatırlanabilen yüksek anlam taşıyan şiir. ⊡ **berceste mısra,** *ed. Tek başına yetebilen, seçkin ve en güzel söylenmiş mısra.*

berci, [ber[6]-ci] *{ağız} is.* Hayvan sağıcısı. [DS]

bercis, [Ar. bercis / bircis برجيس] *{OsT} is.* **1.** Çok süt veren deve. **2.** *özl. is.* Güneşin uydularından en büyüğü ve yakınlık bakımından beşincisi; Jüpiter; Müşteri; Erendiz.

berçide, [Far. ber *(üzerinde)*+çīde *(toplanmış)* برچيده] *(berçi:de) sf.* Toplanmış; devşirilmiş; yığılmış. ⊡ **berçîde dāmen,** *1. Eteğini toplamış. 2. Dünyadan elini eteğini çekmiş.*

Berçik, [ber-çik] *{eT} öz. is.* Bir İran kavmi. [Tekin]

berçin, [Far. ber-çīn برچين] *(berçi:n) sf.* Toplayıcı; toplayan.

berd, [Ar. berd برد] *{OsT} sf.* **1.** Soğuk. **2.** *is.* Soğukluk. ⊡ **berd'el-ācuz,** *1. Kocakarı soğuğu. 2. On bir ve on yedi mart günleri arasında devam eden soğukların halk arasındaki adı.*

berdaht, [Far. perdāḫt پرداخت] *(berda:ht) {OsT} is.* → perdah.

-berdar, [Far. berdāsten > berdār بردار -] *(berda:r) {OsT} son ek.* Sonuna getirildiği Farsça kelimelere *"kaldıran, dayanan, tahammül eden"* anlamı katarak birleşik sıfatlar yapan son ek.

berdar, [Far. ber-dār بردار] *(berda:r) {OsT} sf.* **1.** (Kişi için) darağacına çekilmiş; asılmış. **2.** (Ağaç için) meyveli; yemişli.

berdaşte, [Far. ber-dāşte برداشته] *(berda:şte) {OsT} sf.* Yükseğe kaldırılmış.

berde[1], [Ar. bedre بدره] *{OsT} is. tıp.* Mide şişkinliği.

berde[2], [Far. bedre برده] *{OsT} is.* Esir; köle; karavaş; tutsak.

berdegî, [Far. berdegī بردگی] *(berdegi:) {OsT} is.* Kölelik; esaret.

berdeng, [Far. berdeng بردنگ] *{OsT} is.* Çöl ortasındaki küçük dağ ya da tepe.

berdevam, [Far. ber- *(üzere)* + Ar. devām بردوام] *(berdeva:m) {OsT} sf.* Sürüp giden; devam üzere.

berdi, [Ar. berdīy *(saz)* بردی] *{ağız} is.* Dam örtmekte kullanılan saz, sırık, çıta vb. şeyler. [DS]

berdin, [berü / *ber > ber-din] *{eT} zf.* **1.** Beride. **2.** Güneyde.

berdinki, [*ber-din-ki / bér-din-ki] *{eT} sf.* Güneydeki. [EUTS]

berdiy, [Ar. berdīy بردی] *(berdi:y) {OsT} is.* Eski Mısır'da dışından hasır, özünden kâğıt yapılan bir tür hasır otu.

berduş, [Far. ber- *(üzere)* + düş *(omuz, sırt)* بردوش] *{OsT} is.* ve *sf.* **1.** (Her şeyi) sırtında, omzunda. **2.** Evsiz barksız, toplum dışı yaşayan kişi; başıboş, serseri. **3.** Üstü başı perişan.

bere[1], [*eT.* ber-mek *(vurmak)* > ber-e] *is.* **1.** Yırtılma sonucu damarlardan çıkan kanın dokular içinde birikmesi ile meydana gelen ağrılı hal. **2.** Dövme, vurma, düşme, çarpma gibi sebeplerle deride meydana gelen morluk.

bere[2], [Moğ. bere] *{eT} is.* Bir uzunluk ölçüsü birimi; mil; 8000 ayak. [EUTS]

bere[3], [Far. bere بره] *{OsT} is.* Kuzu. ⊡ **bere-i āb,** *{OsT} Dalga.*|| **bere-i dü-māderî,** *1. İki analı kuzu. 2. mecaz. Nazlı büyütülmüş; talihli.*|| **bere-i felek,** *{OsT} Hamel Burcu; Güneşin 21 Martta girdiği burç.*

bere[4], [Fr. béret] *is.* Siperliği olmayan bir tür başlık.

bere[5], [Yun. poreia *(yol)* ?] *{ağız} is.* Tarla aralarından ya da içlerinden akan çok küçük su. [DS]

bered, [Ar. bered برد] *{OsT} is.* Fırtınalı havalarda yağan dolu.

berefşan, [Far. berefşān برفشان] *(berefşa:n) {OsT} is. müz.* Türk müziğinde otuz iki zamanlı ve on dört darplı büyük bir makam.

berehlemek, [Far. be-rāh *(yolunda)* > bereh-le-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* Layık görmek; uygun bulmak; yaraştırmak. [DS]

berehmen, [Ar. berehmen / Far. berehmen / berhemen برهمن] *{OsT} is.* ve *sf.* **1.** Brahma dinine mensup; Brahman. **2.** Mecusîlerin dinî lideri. **3.** Puta tapan. **4.** Puta tapanların papazları. **5.** Ateşe tapanların bilginleri.

berehne, [Far. berehne / bürehne برهنه] *{OsT} sf.* Çıplak.

berehnegi, [Far. berehne-gī برهنگى] *(berehnegi:) {OsT} is.* Çıplaklık.

berehrehe, [Ar. berehrehe برهرهه] *{OsT} sf.* (Kadın için) çok güzel; alımlı.

berekât, [Ar. bereket>berekāt بركات] *(bereka:t) {OsT} is.* **1.** Bolluklar. **2.** Uğurlar; hayırlar; mutluluklar. **3.** Keramet. ⊡ **berekât-ı kelām-ullāh,** *{OsT} Allah kelamının verdiği feyizler, bolluklar, uğurlar.*

bereket, [Ar. bereket *(kutsama)* بركت] *is.* **1.** Bolluk. **2.** Gürlük. **3.** Ongunluk; feyiz. **4.** Allah'ın verdiği nimetler. **5.** Yağmur. *{ağız} (aynı)* [DS] **6.** *zf.* İyi ki, iyi bir tesadüf olarak. **7.** *ünl.* .. sayesinde. **8.** Allah'ın verdiği nimetler için şükran ifadesi. ⊡ **bereket boynuzu,** *tar. Romalılara ait barış ve bolluğu temsil eden içinden meyve ve çiçeklerin taştığı boynuz sembolü.*|| **bereket ki** (bereket versin, bereket versin ki), *1. Allah'a şükür ki.. 2. İyi ki.. 3. İyi bir rastlantı olarak.*|| (Allah) **bereket versin,** *1. Yemek sonu Allah'ın nimetlerini artırması için edilen dua sözü. 2. Satıcıların alışverişten kazandıkları para için Allah'a dua sözü. 3. Bir kimsenin durumundan hoşnutluğunu ifade eden şükür sözü.*|| **bereket yağmak,** *1. Bolluk olmak. 2. Yağmur yağmak.*|| (Halil İbrahim) **bereketi,** *(Hz. İbrahim (as) örneği) bolluk ve refah.*

bereketlenme, [bereket-le-n-me] *is.* Bereketlenmek işi.

bereketlenmek, [bereket-le-n-mek] *dönşl. [-ir]* Çoğalmak; artmak.

bereketli, [bereket-li] *sf.* **1.** Bol. **2.** Bolluklu. **3.** Verimli. **4.** Kalabalık. ⊡ **bereketli olsun,** *Yemek yiyenlere veya ürün toplama ve harman işleri ile uğraşanlara söylenen iyi dilek sözü.*

bereketlilik, -ği [bereket-li-lik] *is.* Bereketli olma hali.

bereketsiz, [bereket-siz] *sf.* **1.** Çabuk tükenen. **2.** Verimsiz. **3.** Kendinden beklenen yararı sağlayamayan.

bereketsizlik, -ği [bereket-siz-lik] *is.* Bereketsiz olma durumu.

bereleme, [bere-le-me] *is.* Berelemek işi.

berelemek, [bere-le-mek] *gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* **1.** Bereli duruma getirmek. **2.** Hafifçe yaralamak, ezikler meydana getirmek.

berelenme[1], [bere-le-n-me] *is.* Berelenmek eylemi ve durumu; yaralanma; bereli hale gelme.

berelenme[2], [bere-le-n-me] *is.* Bere sahibi olma; bere satın alma.

berelenmek[1], [bere-le-n mek] *edil. f. [-ir]* Birisi tarafından cildinde, vücudunda kan oturmasına sebep olacak davranışta bulunulmak; bere meydana getirilmek.

berelenmek[2], [bere-le-n-mek] *gçsz. f. [-ir]* Bir bereye sahip olmak; bere edinmek.

bereli[1], [bere-li] *sf.* Hafif ezik ve morarma şeklinde yarası olan.

bereli[2], [bere-li] *sf.* **1.** Başına bere giymiş olan. **2.** Bere sahibi olan.

bereli[3], [bere-li] *sf.* Kuzulu.

berem, [Far. berem برم] *{OsT} is.* **1.** Üzüm çubuklarının altına dikilen çatal ağaç; herek. **2.** Asma ve kabak çardağı.

bereme, [Yun. perama] *{ağız} is.* Kayık. [DS]

berenarı, [beri + añaru] *(be'renarı) {ağız} sf.* Şöyle böyle; biraz iyi; oldukça; üstünkörü. [DS]

berencen, [Far. berencen برنجن] *{OsT} is.* Kadın bileziği.

berencin, [Far. berencīn برنجين] *(berenci:n) {OsT} is.* Kadın bileziği.

berend, [Far. berend برند] *{OsT} sf.* **1.** (Kılıç, hançer vb. için) keskin. **2.** *is.* Nakışsız ipek kumaş. **3.** Kılıcın suyu.

berendahte, [Far. berendāḫte برنداخته] *(berenda:hte) {OsT} sf.* **1.** Yukarıya fırlatılmış. **2.** Üste, yukarıya çıkarılmış.

berendaz, [Far. berendāz / berendāze برنداز / برندازه] *(berenda:z) {OsT} sf.* **1.** Yükseğe atan; yukarı fırlatan. **2.** Yukarıya kaldıran. **3.** Yok eden.

berere, [Ar. berr > berere بررة] *{OsT} sf.* (Kişi için) hayır sahibi olanlar; iyilik severler; doğrular.

berevat, [Ar. berāt > berevāt براوات] *(bera:va:t) {OsT} is.* Rütbe, imtiyaz ve nişan belgeleri. ⊡ **berevāt-ı şerîfe,** *{OsT} Padişah beratları.*

berf, [Far. berf برف] *{OsT} is.* Kar. ⊡ **berf-āb,** *{OsT} Karlı, buzlu soğuk su.*|| **berf-alūd,** *{OsT} Kara bulaşmış.*|| **berf-dān,** *{OsT} Buzluk; kar deposu.*||

berf-dār, *{OsT} Karlı.*|| **berf-nāk,** *{OsT} Yaz kış karlı olan yer.*|| **berf-pāre,** *{OsT} Kar parçası.*

berfend, [Far. berfend برفند] *{OsT} is.* **1.** Asker. **2.** (Söz için) güzel. **3.** (Yer için) derin.

berfin, [Far. berfīn برفين] *(berfi:n) {OsT} sf.* **1.** Karla ilgili. **2.** Kardan yapılmış. **3.** Karla yapılmış.

berfüs, [Far. berfūz / berfūs برفوس] *(berfü:s) {OsT} is.* → berfūz.

berfüz, [Far. berfūz / berfūs برفوز] *(berfü:z) {OsT} is.* Ağzın dış kenarı; dudakların çevresi.

berg[1], [Far. berg برگ] *{OsT} is.* Yaprak. ⧉ **berg-bîd,** *{OsT} 1. Söğüt yaprağı. 2. Söğüt yaprağı biçiminde olan süngü ucu.*|| **berg-dār,** *{OsT} 1. Yapraklı. 2. Geçimi iyi olan.*|| **berg-gâh,** *{OsT} Saman sapı.*|| **berg-i çeşm,** *{OsT} Göz kapağı.*|| **berg-i diraht,** *{OsT} Ağaç yaprağı.*|| **berg-i gül,** *{OsT} Gül yaprağı.*|| **berg-i hazān,** *{OsT} Sonbaharda sararıp dökülen yaprak.*|| **berg-i ter,** *{OsT} 1. Yeşil yaprak. 2. Hediye.*|| **berg-rîz,** *{OsT} 1. Yaprak döken. 2. Sonbahar.*|| **berg-rîzān,** *{OsT}* → berg-riz.|| **berg ü bār,** *{OsT} Sermaye; geçinilecek şey; mal.*|| **berg ü nevā,** *{OsT} Geçinecek şey.*|| **berg ü şâh,** *{OsT} bot. Dal budak.*

berg[2], **-ğı** [Far. berġ برغ] *(berğ) {OsT} is.* Bent; set.

berg[3], [Far. berg برگ] *{OsT} is.* Azık; yiyecek.

bergab, [Far. berġ-āb برغاب] *(berğa:b) {OsT} is.* Su bendi; su biriktirilen yer; baraj.

bergaman, [Far. berġamān برغمان] *(berğama:n) {OsT} is.* Büyük yılan; ejder.

bergamot, [T. Mustafa **beg** *(Mustafa bey)* + **armud**-u / İt. pero *(armut)* + Bergamo *(İtalya'da bir şehir)* > bergamotto *(Bergamo'lu)*] *is. bot.* **1.** Açık sarı renkli armut biçimindeki limon türü ekşimsi meyvelerinin kabuğundan, kolonya imalinde kullanılan bergapten esansı çıkarılan bir Akdeniz bölgesi meyve ağacı, *(Citrus bergamia).* **2.** Bu ağacın, kabuğundan esans çıkarılan ve reçel yapılan meyveleri.

bergaşte, [Far. bergāşte برگاشته] *(berga:şte) {OsT} sf.* Yüz çevirmiş.

berge[1], [ber-gē / bir-gē / ber-ke] *{eT} is.* Kamış; çubuk; kamçı; kırbaç. [EUTS] [DLT] [Gabain]

berge[2], [Far. berge-i zerdālū] *{ağız} is.* Kayısı, zerdali, şeftali türü meyveler. [DS]

bergekmek, [bergē > berge-k-mek] *{eT} gçl. f. [-ür]* Kamçılamak; kırbaçlamak. [EUTS]

bergelenmek, [bergē > bergē-len-mek] *(berge:lenmek) {eT} dönşl. f. [-ür]* **1.** (Damar için) kan ile dolarak sertleşmek; dikilmek. **2.** (Arabaya koşulan öküz vb. için) kamçı ile sürülmek. **3.** *gçsz. f.* Sıçramak.

bergerde, [Far. bergerde برگرده] *{OsT} sf.* Ezberlenmiş; hatırda tutulmuş.

bergerü, [*ber > ber-gerü / bırğaru] *{eT} zf.* **1.** Beriye doğru. [ETY] **2.** Cenuba doğru. [ETY]

bergesemek, [bergē > bergē-se-mek] *{eT} gçsz. f. [-r]* Kırbaçlamak istemek.

bergeşide, [Far. bergeşīde برگشيده] *(bergeşi:de) {OsT} sf.* **1.** Çekilmiş; sıyrılmış. **2.** Tartılmış.

bergeşte, [Far. bergeşten *(dönmek)* > bergeşte برگشته] *sf.* Ters dönmüş. ⧉ **bergeşte-ahter,** *{OsT} Yıldızı dönmüş; talihsiz; bahtsız.*|| **bergeşte-baht,** *{OsT} Talihi ters dönmüş; şanssız.*|| **bergeşte-hâl,** *{OsT} 1. İşleri ters giden; durumu iyi değil. 2. Geçim sıkıntısı çeken.*|| **bergeşte-rūz,** *{OsT} Günü dönmüş; şanssız; talihsiz.*

bergitmek, [berg-it-mek / berg-üt-mek] *{ağız} gçl. f. [-ir]* Birbirine geçirerek tutturmak; kenetlemek. [DS]

bergü[1], [ber-ge / bir-ge / ber-ke / ber-gü] *{eT} is.* Kamçı. [EUTS]

bergü[2], [bér-mek *(vermek)* > bér-gǖ] *(bé:rgü:) is.* **1.** Verilecek, ödenecek şey; vergi. [İKPÖy.] **2.** Bağış. [İKPÖy.] **3.** Borç; verecek. [DLT]

bergürmek, [ber-gü-r-mek] *{eT} gçl. f. [-ür]* Belirtmek; belli ettirmek. [EUTS]

bergüstvan, [Far. bergüstvān برگستوان] *(bergüstva:n) {OsT} is.* Eyerin altına serilen sırmalı, işlemeli örtü; haşa.

bergüzar, [Far. bergüzār برگزار] *(bergüza:r) {OsT} is.* **1.** Küçük hediye. **2.** Anı olarak alınıp verilen veya saklanan eşya; hatıra; yadigâr; anmalık; andaç.

bergüzide, [Far. ber-güzīde برگزيده] *(bergüzi:de) {OsT} sf.* Seçilmiş; seçkin.

berh, [Far. berḫ برخ] *{OsT} is.* **1.** Pay; hisse; nasip. **2.** Az şey; parça. **3.** Su birikintisi. **4.** Şimşek. **5.** Yaş odunun yanarken çıkardığı sıvı. **6.** Balık.

berhabe, [Far. berḫābe برخابه] *(berha.be) {OsT} is.* **1.** Minder; döşek; yatak. **2.** Bir yatakta birlikte yatılan kimse.

berhana, [Far. bar *(yük)* + ḫāne] *{ağız} is.* **1.** Ev eşyası. **2.** Göçebelerin çadır eşyası. **3.** Kervanın konak yerinde toplanan eşyası. [DS]

berhane[1], [Far. bar + ḫāne برخانه] *(berha:ne) {OsT} is.* **1.** Kervansaray. **2.** Büyük ve kullanışsız ev. **3.** Yolcuların yük indirdikleri yer. ⧉ **berhāne gibi,** *Gereğinden büyük, kullanışsız evler için kullanılan benzetme.*

berhane², [Far. berḫāne برخانه] *(berha:ne) {OsT} is.* Eski ve harap durumdaki büyük ev; kullanılabilmesi için tamire gerek duyulan ev.

berhaste, [Far. ber-ḫāste برخاسته] *(berha:ste) {OsT} sf.* Kalkmış; ayaklanmış.

berhava, [Far. ber- *(üzere)* + Ar. hevā برهوا] *(berhava:) {OsT} sf.* **1.** Havaya atılmış; uçurulmuş. **2.** *mecaz.* Yararsız ve boş. ⊡ **berhava etmek,** *1. Patlayıcı ile havaya uçurmak. 2. Yok etmek.*|| **berhava olmak,** *1. Patlama yoluyla havaya uçmak. 2. mecaz. Boşa gitmek.*

berhay, [Ar. berḥā] *{ağız} is.* Ağıt; feryat. [DS]

berhayat, [Far. ber- *(üzere)* + Ar. ḥayāt برحیات] *(berhaya:t) {OsT} sf.* Hayatta olan; canlı; yaşayan.

berhe, [Ar. berhe برهه] *{OsT} is.* Zaman; süre.

berhem, [Far. berhem برهم] *{OsT} sf.* **1.** Bir araya gelmiş; toplanmış. **2.** Karışık; dağınık. **3.** Ters. ⊡ **berhem gelmek,** *{OsT} Bir araya gelmek; toplanmak.*|| **berhem-hurde,** *{OsT} Çarpışarak birbirine girmiş.*|| **berhem-zede,** *{OsT} Karmakarışık; altı üstüne getirilmiş.*|| **berhem-zen,** *{OsT} Karmakarışık eden; altını üstüne getiren.*

berheva, [Far. ber + Ar. hevā برهوا] *(berheva:) {OsT} sf.* → berhava.

berhihte, [Far. berhīḫte برهیخته] *(berhi:hte) {OsT} sf.* Silah çekilmiş; hamle edilmiş; saldırılmış.

berhiz, [Far. ber ḫasten *(kalkmak)*>berḫīz برخیز] *(berhi:z, h kalın söylenir) {OsT} sf.* **1.** Atılan; sıçrayan. **2.** Zorbalık eden.

berhud, [Far. berhūd برهود] *(berhu:d) {OsT} is.* Saçma sapan söz.

berhudar, [Far. berḫōrden *(isabet etmek)* > berḫōrdār => berḫudār برخدار] *(berhuda:r) {OsT} sf.* **1.** Payını almış. **2.** Mutlu; mesut; onmuş. ⊡ **Berhudar ol!** *{OsT} "Çok yaşa, mutlu ol!" anlamında iyi dilek sözü.*

berhudarî, [Far. berḫōdār => berḫudārī برخداری] *(berhuda:ri:) {OsT} is.* Sevinme.

berhudarlık, -ğı [berhudar-lık] *is.* Mutlu olma; sevinme; iyi gün geçirme.

berhuh, [Far. berhūh برهوه] *(berhu:h) {OsT} is.* Sabun.

berhun, [Far. berhūn برهون] *(berhu:n) {OsT} is.* **1.** Ortası boş şey. **2.** Çember; kemer; daire. **3.** Duvar diplerine yapılan çalı çırpı çit.

berhur, [Far. berḫūr برخور] *(berhu:r) {OsT} is.* Pay; hisse; nasip.

berhurdar, [Far. ber-ḫūrdār برخوردار] *(berhu:rda:r) {OsT} sf.* Mutlu olan; mesut olan; berhudar olan; onan.

berhurdarî, [Far. ber-ḫūrdārī برخورداری] *(berhu:rda:rı) {OsT} is.* Sevinme; mutlu olma; onma.

berhüyun, [Far. berhüyūn برهیون] *(berhüyu:n) {OsT} is.* Küçük ev; küçük oda.

berhuz, [Far. berḫūz برخوز] *(berhu:z) {OsT} is.* Dağarcık; torba.

beri¹, [*eT.* be-ru > be-ri بری] *is.***1.** Konuşana göre önündeki uzaklıklardan kendisine en yakın olanı; *{eT} (aynı).* **2.** *sf.* En yakında bulunan. **3.** *zf.* (Çıkma durumu eki *-den* ile) bir olayın veya durumun başlangıcını ve süresini ifade etmekte kullanılır. ⊡ **beri almak,** *{ağız} (Hayvanlar için) geri çevirmek.* [DS]|| **beri benzer,** *{ağız} Alelade; sıradan; bayağı.* [DS]|| **beri eylemek,** *{ağız} Geri çevirmek; bu tarafa döndürmek; yakına getirmek.* [DS]|| **beri öte,** *{eAT} İleri geri.*

beri², [Ar. barāet > berī بری] *(beri:) {OsT} sf.* **1.** Temiz; arınmış. **2.** Kurtulmuş. **3.** Uzak. ⊡ **berîü'z-zimme,** *{OsT} Zimmetinden arınmış olan; aklanmış olan.*

beria [Ar. barāᶜat *(olgunluk)* > berīᶜa بریعه] *(beri:a:) {OsT} sf.* **1.** Olgunluk ve güzelliğiyle emsallerinden üstün olan kadın. **2.** Sevgili.

beribenzer, [beri + benzer] *{ağız} sf.* **1.** Eş; benzer; emsal. **2.** Yakışıklı. [DS]

beriberi, [Seylan dil. beri *(zafiyet)* > Fr. béribéri] *(beribe'ri) is.* B_1 vitamini eksikliğinden ileri gelen, ileri derecesi ölümle sonuçlanan bir hastalık.

bericen, [Far. berīcen برجن] *(beri:cen) {OsT} is.* İçinde ekmek pişirilen ocak; fırın.

berid, [Far. burden *(götürmek)* > berīd برید] *(beri:d) sf.* **1.** Haber getiren; postacı; ulak. **2.** *is. tar.* Orta Çağ Müslüman devletlerinde posta ve haberleşme işlerine bakan kuruluş. **3.** Ortalama yürüyüşle dört saatlik uzaklık; on iki mil. ⊡ **berid-i cānān,** *{OsT} Sevgilinin habercisi.*|| **berid-tayr,** *{OsT} Haber kuşu.*

beridan, [Far. berīd > berīdān بریدان] *(beri:da:n) is.* Ulaklar; postacılar.

beriden, [*eT.* be-ri-den] *zf.* **1.** Beri taraftan. *{eT} (aynı)* [ETY] **2.** *{eT}* Güneyden. [ETY]

berig, -ği [Far. beriġ برغ] *(beriğ) {OsT} is.* Bent; set.

berigli, [bér-ig-li] *{eT} sf.* Vermek isteyen. [DLT]

berigme, [bér-mek *(vermek)* > bér-igme] *{eT} sf.* Vermiş olan. [ETY]

berigsemek, [bé r-mek > *bérig > bér-ig-se-mek] *{eT} gçl. f. [-r]* Vermek istemek; vereyazmak. [DLT]

berik, -kı [Far. berīķ بریق] *(beri:k, k kalın söylenir) {OsT} is.* Işık; parıltı.

berike, [Ar. berīke بریكه] *(beri:ke) {OsT} is.* Un helvası.

beriki, [ber-i-ki] *zm.* **1.** Daha yakında, beride bulunan. **2.** Öbürü; diğeri.

berilemek, [beri-le-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* **1.** Geri çevirmek. **2.** Bu tarafa döndürmek. **3.** Yakına getirmek. [DS]

berilmek, [bér-mek > bér-il-mek] *{eT} edil. f. [-ür]* Verilmek. [DLT]

berilyum, [Fr. beryllium] *(beri'lyum) is. kim.* Özgül ağırlığı, 1,85, atom ağırlığı 9,013 ve ergime noktası 1215 °C olan hafif bir metal; sembolü: Be.

berim, [bér-mek > bér-im] *(be:rim) {eT} is.* **1.** Verme; ödeme. **2.** Borç; verecek. [DLT] **3.** *{eAT}* Vergi.

berimçi, [bér-im-çī] *{eT} sf.* Borçlu. [DLT]

berimlig, [bér-im-lig] *{eT} sf.* **1.** Verimli. **2.** Borçlu. [DLT]

berin, [Far. berīn برین] *(beri:n) {OsT} sf.* **1.** En yüksek; en üst. **2.** Pek yüce. **3.** Soylu; asil; necip. ⊡ **berîn-dāire,** *{OsT} Gökyüzü.*

beriş, [bér-mek > bér-iş] *{eT} is.* Veriş.

berişim, [Far. berişim] *{OsT} is.* → ibrişim.

berişmek, [bér-mek > bér-iş-mek] *{eT} işteş. f. [-ür]* Verişmek. [DLT]

berişti, [Far. firişte] *{eT} is.* Melek; ferişte. [EUTS]

beriye, [Ar. beriyye بریه] *{OsT} is.* **1.** Yaratık. **2.** İnsan. **3.** Halk.

berizen, [Far. berīzen بریزن] *(beri:zen) is.* → bericen.

berj, [Far. berj برژ] *{OsT} is.* **1.** Şiddetli kasırga. **2.** Su çevrintisi; girdap.

berjer, [Lat. berbex *(enenmiş koç)* > Fr. bergère *(kız çoban)*] *is.* Arkası kabarık, koltukları yastıklarla beslenmiş, oturacak yeri geniş koltuk.

berk[1], [eT. ber-k برك] *{eT} sf.* **1.** Sağlam. *{eAT} (aynı) (1935)* [Gabain] [Yüknekî] [DLT] [EUTS] **2.** Tahkim edilmiş; muhkem; kuvvetli. *{eAT} (aynı)* [DLT] [EUTS] [Gabain] [Yüknekî] **3.** İyi korunmuş; takviyeli. [DLT] [EUTS] [Gabain] [Yüknekî] **4.** Katı; sert. *{eAT} (aynı)* [DLT] [EUTS] [Gabain] [Yüknekî] **5.** *{eAT}* Şiddetli. **6.** *{eAT}* Hızlı; süratli. **7.** *{ağız}* Kuvvetle; şiddetle; sıkı olarak; sağlam bir şekilde. [DS] **8.** *{ağız}* (Ses için) kuvvetli olarak. [DS] ⊡ **berk bağlamak,** *1. Sıkı bağlamak. 2. Sağlam bağlamak.*|| **berk etmek,** *{ağız} 1. Kapamak; tıkamak; örtmek. 2. Sağlamlaştırmak; pekiştirmek; takviye etmek.* [DS]|| **berk eylemek,** *1. Kuvvetli bulundurmak. 2. Sağlamlaştırmak.*|| **berk itmek,** *{eAT} Kuvvetli bulundurmak; sağlamlaştırmak.*|| **berk yüzlü,** *Yüzü yumuşamayan.*

berk[2], **-gi** [Far. berg برگ] *{OsT} is.* Yaprak.

berk[3], **-kı** [Ar. berķ برق] *{OsT} is.* **1.** Şimşek. **2.** Parıltı; kıvılcım. ⊡ **berk-āsā,** *{OsT} Şimşek gibi yakıcı.*|| **berk-āşiyān,** *{OsT} Yuvası şimşek olan.*|| **berk-efşān,** *{OsT} Şimşek saçan.*|| **berk-endāz,** *{OsT} Parlayıcı; parıldayıcı.*|| **berk-ı hatîf,** *{OsT} Göz kamaştıran şimşek.*|| **berk-ı şerer-hîz,** *{OsT} Kıvılcım yağdıran şimşek.*|| **berk urmak,** *{OsT} Şimşek çakmak.*

berkan[1], [Ar. berķān برقان] *(berka:n) {OsT} is.* **1.** Şakıma. **2.** Parıldama.

berkan[2], [Far. berķān برقان] *(berka:n) {OsT} sf.* Kıvırcık tüylü kuzu postu.

berkarar, [Far. ber-ķarār برقرار] *(berkara:r) {OsT} sf.* **1.** Kararlı. **2.** Yerli; yerinde; devamlı.

berke, [ber-ge / bir-ge / ber-ke] *{eT} is.* Dövmek ve sürmek için kullanılan değnek, sopa; kamış; çubuk; kamçı. [EUTS] [Gabain] [DLT]

berkelenmek, [ber-ke-le-n-mek] *{eT} gçsz. f.* **1.** Kan toplamak. [DLT] **2.** Kamçı sahibi olmak. [DLT]

berkelyum, [İng. Berkeley (ABD'de bir Üniversite) > berkelium / Fr. berkélium] *(berke'lyum) is. kim.* Tabiatta doğal olarak bulunmayan, ancak amerikyum 241'in alfa tanecikleriyle veya küriyum 242'nin dötonlarla bombardımanı sonucunda elde edilen, atom numarası 97 olan yapay bir radyoaktif element; sembolü: Bk.

berkend, [Far. berkend برکند] *{OsT} sf.* Genç irisi.

berkende, [Far. berkende برکنده] *{OsT} is.* Koparılmış; sökülmüş; köküyle çıkarılmış.

berkeşide, [Far. ber-keşīde برکشیده] *(berkeşi:de) {OsT} sf.* **1.** (Silah için) çekilmiş; kınından çıkarılmış. **2.** *mecaz.* Çekilip meydana getirilmiş; ilerletilmiş.

berkıye, [Ar. berķıyye برقیه] *{OsT} sf.* **1.** Şimşek gibi parlak. **2.** *is.* Elektrik.

berki, [Ar. berk > birkī/ berkiye برکی / برکیه] *(berki:) {OsT} sf.* **1.** Şimşek gibi. **2.** Parlak.

berkidilmek, [berk-it-il-mek برکدلمك] *{eAT} edil. f. [-ür]* Kuvvetlendirilmek; sağlamlaştırılmak.

berkilmek, [berk-il-mek برکلمك] *{eAT} edil. f. [-ür]* **1.** Pekitilmek; tespit edilmek; sabitleştirilmek. **2.** Sağlamlaştırılmak; pekiştirilmek.

berkilü, [berk-il-ü برکلو] *{eAT} sf.* **1.** Sağlamlaştırılmış; pekitilmiş. **2.** Kapalı.

berkime, [berk-i-me] *is.* Berkimek işi.

berkimek, [berk-ī-mek بركيمك] *{eAT} {ağız} gçsz. f. [-r]* **1.** Sağlamlaşmak. **2.** Pekişmek; sıkılaşmak. **3.** Kuvvetlenmek. **4.** Yerleşmek. **5.** *gçl. f.* Tıkamak. [DS]

berkinme, [berk-i-n-me] *is.* Berkinmek işi.

berkinmek, [berk-i-n-mek بركنمك] *{eAT} dönşl. f. [-ür]* **1.** Sağlamlaşmak; pekişmek. **2.** Kendini sağlama almak. **3.** Kuvvetli olmak. **4.** *edil.* Pekiştirilmek. **5.** Yapışmak; takılmak; yerleştirilmek; konulmak.

berkirmek, [berk-ir-mek] *{eT} gçl. f. [-ür]* Berkitmek; sağlamlaştırmak. [EUTS]

berkişmek, [berk-iş-mek بركشمك] *{eAT} dönşl. f. [-ür]* Sağlamlaşmak; pekişmek; yerleşmek.

berkiştirmek, [berk-iş-tir-mek] *{ağız} gçl. f. [-ir]* Sağlamlaştırmak. [DS]

berkitme, [berk-i-t-me] *is.* **1.** Berkitmek işi. **2.** Takviye etme.

berkitmek [berkī-mek > berki-t-mek بركتمك] *{eT} {eAT} gçl. f. [-ir]* **1.** Sağlamlaştırmak, *(1935)*. [DLT] **2.** Pekitmek. **3.** Takviye etmek. **4.** *{ağız}* Sıkıca bağlamak; bağcığını sıkmak. [DS] **5.** *{ağız}* (Söküük için) dikmek; yamamak. [DS] **6.** *{ağız}* Üst üste yığmak; yüklemek. [DS] **7.** *{ağız}* Hareket edemez duruma getirmek; tespit etmek [DS] **8.** (Sözleşme için) yapmak; imzalamak.

berklemek, [berk > berk-lē-mek] *(berkle:mek) {eT} gçl. f. [-r]* Saklamak; hapsetmek. [DLT]

berkletmek, [berklē-mek > berk-le-t-mek] *{eT} gçl. f. [-ür]* Korutmak; muhafaza ettirmek; korumakla emretmek. [DLT]

berklig, [berk-lig] *{eT} zf.* **1.** Muhafaza ederek. [Gabain] **2.** *sf.* Berk; pek; sağlam. [EUTS]

berklik, -ği [*eT.* berk *(sağlam)* > berk-lik بركلك] *is.* **1.** *{eAT}* Sağlamlık. **2.** *{eAT} {ağız}* Sertlik; katılık. [DS] **3.** *{eAT}* Metanet. **4.** Güvenme; itimat.

berksiz, [berk-siz] *{eT} sf.* Sağlam olmayan; çürük. [EUTS]

berku, -ku'u [Ar. berḳūʿ برقوع] *(berku:) {OsT} is.* Yüz örtüsü; burka; peçe.

berkuk, -ğu [Ar. berḳūḳ برقوق] *(berku:k) {OsT} is.* **1.** Şeftali. **2.** Kayısı. **3.** Zerdali.

berlam, [İt. merlano > Yun. merlanos] *is. zool.* Sırtı açık kahverengi, karnı ve yanları beyaz, ince pullu ortalama 80-100 cm. boyunda, eti beyaz, yağsız ve kılçıksız mezgitgillerden bir balık türü, *(Merluccius vulgaris)*.

berlü, [beri-lü > ber-lü برلو] *{eAT} zf.* Beri.

berm, [Far. berm برم] *{OsT} is.* Hatırda tutma; ezberleme.

bermah, [Far. bermāh / bermāhe برماه / برماهه] *(berma:h) {OsT} is.* Burgu; matkap.

bermal, -li [Far. bermāl برمال] *(berma:l) {OsT} is.* Dağ tepesi; doruk.

bermek, [bé r-mek / bir-mek] *(bé:rmek) {eT} gçl. f. [-ür]* **1.** Vermek. [ETY] [İKPÖy.] [Tekin] [EUTS] [Yüknekî] **2.** (Birisi için bir şey) yapmak. [İKPÖy.] **3.** Tezlik fiili yapan yardımcı fiil. [ETY] [EUTS] **4.** Varmak. [DLT]

bermezid, [Far. ber *(üzere)* + mezīd *(artırma)* برمزيد] *{OsT}* Artırma; yükseltme. ☐ **bermezid eylemek,** *{OsT} Artırmak; ziyadeleştirmek.*

bermuda, [Bermuda *(Atlantik'te bir ada)* > İng. / Fr. bermuda] *(bermu'da) is.* Dizlere kadar inen dar ve kısa pantolon.

bermude, [Far. bermūde برموده] *(bermu:de) {OsT} is.* Nesne; şey. ☐ **bermūde-i fermūde,** *{OsT} Emredilen şey.*

bermutad, [Far. ber- *(üzere)* + Ar. muʿtād *(alışılmış)* برمعتاد] *(bermu:ta:d) {OsT} zf.* → bermutat.

bermutat, -dı [Far. ber- *(üzere)* + Ar. muʿtād *(alışılmış)* برمعتاد] *(bermu:ta:t) zf.* **1.** Âdet olduğu üzere. **2.** Alışıldığı gibi. **3.** Her zaman olduğu gibi.

berna, [Far. bernā برنا] *(berna:) {OsT} sf.* **1.** Genç; delikanlı. **2.** Yiğit.

bernai, [Far. bernāʾī برنائى] *(berna:i:) {OsT} is.* **1.** Gençlik; delikanlılık. **2.** Toyluk; deneyimsizlik; tecrübesizlik.

bername, [Far. ber-nāme برنامه] *(berna:me) {OsT} is.* **1.** Mektup başlığı; unvan. **2.** Dizin; fihrist. **3.** Zarf üzerine yazılan adres.

bernik, -kı [Ar. bernīḳ برنيق] *(berni:k, k kalın söylenir) {OsT} is.* Su aygırı.

berniş, [Far. bernīş برنيش] *(berni:ş) {OsT} is.* **1.** Karın ağrısı; sancı. **2.** Eklem ağrısı; romatizma.

berniye, [Far. berniye برنيه] *{OsT} is.* **1.** Büyük küp. **2.** Küçük horoz.

bernun, [Far. bernūn برنون] *(bernu:n) {OsT} is.* Çok ince ipek kumaş; ipek tül.

beroj, [Far. be- + Kürt. roj *(güneş)*] *{ağız} is.* Kışın güneş alan kuytu yer. [DS]

berpa, [Far. ber-pā برپا] *(berpa:) {OsT} sf.* Ayakta; ayak üzerinde duran; yıkılmamış.

berrade, [Ar. berd *(soğuk)* > berrāde برادة] *(berra:de) {OsT} is.* Su soğutmaya yarayan kap; karlık.

berrak, -ğı [Ar. berḳ *(şimşek)* > berrāḳ براق] *(berra:k) sf.* **1.** Çok parlak. **2.** Aydınlık; nurlu. **3.** (Su için) duru; şeffaf; saydam. **4.** (Ses için) Kulağa hoş ge-

len; temiz; güzel. **5.** *mecaz.* Kolay anlaşılabilen; açık seçik. ⊡ **berrak su konisi,** *foto. Bulanık su içinde resim veya film çekmekte kullanılan içi berrak su dolu bir parça.*

berraka, [Ar. berrāḳa براقه] *(berra:ka) is.* **1.** Parlak, aydınlık bir görünüşe sahip güzel kadın. **2.** Güzelliğiyle çarpıcı kadın.

berraklanma, [berrak-la-n-ma] *is.* Berraklanmak eylemi ve durumu.

berraklanmak, [berrak-la-n-mak] *gçsz. f. [-ır]* Berrak hâle gelmek; durulmak; aydınlanmak.

berraklaşma, [berrak-la-ş-ma] *is.* Berraklaşmak işi.

berraklaşmak, [berrak-la-ş-mak] *gçsz. f. [-ır]* **1.** Durulaşmak. **2.** Temiz ve şeffaf hale gelmek.

berraklaştırma, [berrak-la-ş-tır-ma] *is.* Berraklaştırmak eylemi.

berraklaştırmak, [berrak-la-ş-tır-mak] *gçl. f. [-ır]* Duru hâle getirmek.

berraklık, -ğı [berrak-lık] *is.* **1.** Berrak olma hali. **2.** Berrak olanın niteliği. **3.** Temizlik, parlaklık. **4.** Açık seçik olma hâli.

berran, [Far. büriden *(kesmek)* > berrān / bürrān بران] *(berra:n) {OsT} sf.* Keskin.

berrana, [Ar. berrānī] *{ağız} sf.* Yabani. [DS]

berranî, [Ar. berrānī برانى] *(berra:ni:) {OsT} sf.* **1.** Kıra ait; kırsal. **2.** Sahraya ilişkin. **3.** Dışarıya ilişkin; haricî. **4.** Şeriat kurallarına uygun davranmayan.

berraş, [Ar. berş *(afyon)* > berrāş براش] *(berra:ş) {OsT} sf.* Uyuşturucu bağımlısı; afyonkeş.

berrat, [Ar. berrāt برات] *(berra:t) {OsT} is.* **1.** Törpü. **2.** Bıçkı.

berrek, -ği [berü-rek] *{ağız} zf.* Az beride. [DS]

berren, [Ar. berr > berren برًا] *(be'rren) {OsT} zf.* Karadan; kara yolu ile. ⊡ **berren ve bahren,** *{OsT} Karadan ve denizden.*

berreyn, [Ar. berr > berreyn برين] *{OsT} is.* İki kara; Avrupa ve Asya kıtaları.

berrî, [Ar. berr > berrī / berriye برى / بريه] *(berri:) {OsT} sf.* **1.** Karaya ait; karaya ilişkin; kara ile ilgili; karasal. **2.** *is.* Sıcak memleketler; ekvator bölgesi. ⊡ **berrî iklim,** *{OsT} Kara iklimi.*

berriye, [Ar. berrī > berriye بريه] *{OsT} is.* Çöl; ova; sahra.

berrüste, [Far. berrüste برسته] *{OsT} is.* **1.** Dalları yerde sürünen bitkiler. **2.** *mecaz.* (Kişi için) rezil; edepsiz; bayağı.

bers, [Ar. bers برث] *{OsT} is.* Çukur yer; çukur.

bersam, [Far. ber-sām / bir-sām برسام] *(bersa:m) {OsT} is. tıp.* Zatülcenp hastalığı; satlıcan.

bersig, [bēr-mek / bér-mek > ber-sig] *{eT} is.* Verme arzusu. [ETY]

bersim, [Ar. birsim] *{ağız} is.* Yonca. [DS]

bersiyah, [Far. bersiyāh برسياه] *(bersiya:h) {OsT} sf.* Esmer.

bersöz, [Fr. berceuse] *is. müz.* Ninni olarak düzenlenmiş müzik parçalarına verilen ad; ninni.

berş, [Ar. berş برش] *{OsT} is.* **1.** Afyonlu şurup. **2.** Keten yaprağından yapılmış sarhoş edici şurup. **3.** Arzu; heves; istek. ⊡ **berş-h^{v}ör** (hār), *{OsT} Uyuşturucu bağımlısı.*

berşan, [Far. berşān برشان] *(berşa:n) is.* **1.** Ümmet. **2.** Bir peygamberin din ve kitabını kabul ve tasdik eden halk.

berşi'sa, [Ar. berşiʿsā برشعثا] *(berşi-sa:) {OsT} is.* **1.** Uyuşturucu. **2.** Afrodizyak.

bert[1], [bert *(yans.)*] *is.* Patlayıp çıkmayı, sıkışan hava ya da sıvıların dışarı çıkışlarını, haşlama sonucu patlayıp dağılmayı, birden kurtulmayı anlatan kök, *bert-le-mek, bert-le- k.*

bert[2], [bert *(yans.)*] *{eT} is.* Deride oluşan eziklik ve çürüklükler; morarma.

bert[3], [bé r-mek > bér-t] *{eT} is.* Efendisinin her yıl köleden aldığı vergi. [DLT]

bert[4], [Ar. berd] *sf.* → berd.

bertaft, [Far. ber-taft برتافت] *{OsT} is.* Dönüş; büküş; döndü.

bertaraf, [Far. ber- *(üzere)* + Ar. ṭaraf *(yön)* > ber-ṭaraf برطرف] *zf.* **1.** Bir yana. **2.** Şöyle dursun. **3.** Saymazsak. **4.** *sf.* Bir yana atılan; ortadan kaldırılan. ⊡ **bertaraf etmek,** *1. Ortadan kaldırmak. 2. Yok etmek.* || **bertaraf olmak,** *1. Ortadan kaldırılmak. 2. Yok edilmek.*

berteng, [Far. ber-teng برتنگ] *{OsT} is.* **1.** At koşumunun sırt kayışı. **2.** Cüppe veya ferace kuşağı. **3.** Küçük çocuğu anasının sırtına bağlamakta kullanılan kuşak.

bertek, [bert-ek] *{eT} sf.* Sakat; parçalanmış. [EUTS]

bertelemek, [bert-ele-mek] *{eT} gçl. f. [-r]* **1.** Yaralamak. **2.** Tahrip etmek; yıkmak. [EUTS]

bertelmek, [bert-el-mek] *{eT} gçl. f. [-ür]* → bertelemek.

berter, [Far. ber-ter برتر] *{OsT} sf.* **1.** Daha üstün. **2.** Daha ağır. **3.** Daha önemli.

berterin, [Far. berterīn برترين] *(berteri:n) {OsT} sf.* **1.** Daha yüksek; çok yüksek; en yüksek. **2.** Üstün; meziyeti çok; değerli.

bertetmek, [bert-mek > be-r-t-(e)t-mek] *{eT} gçl. f. [-ür]* **1.** Vurarak sertleştirmek, yoğun ve sıkı bir duruma getirmek. [İKPÖy.] **2.** Berkitmek. [İKPÖy.] **3.** Çiğnemek. [İKPÖy.]

bertik, -ği [bert-mek > bert-ik] *is.* **1.** Bere; yara; *{ağız} (aynı).* [DS] **2.** İncinmiş, burkulmuş eklem; *{ağız} (aynı).* [DS] **3.** Deri altında kan oturmasından meydana gelen mor leke. **4.** Üst derinin sıyrılması veya yırtılması ile meydana gelen yara; bere. **5.** Dokularda ve kas bağlarında eklemlerde meydana gelen incinme.

bertilme, [bert-il-me] *is.* Bertilmek işi.

bertilmek, [bert-il-mek] *edil. f. [-ir]* **1.** İncinmek; burkulmak; *{ağız} (aynı).* [DS] **2.** Üst deride yaralanma, ezilme, sıyrılma meydana gelmek; *{ağız} (aynı).* [DS] **3.** Deri altındaki dokulara kan oturmasından mor lekeler oluşmak; *{ağız} (aynı).* [DS] **4.** *{ağız}* Surat asmak; somurtmak. [DS] **5.** *{ağız}* (Toprak için) yarılmak; çatlamak. [DS]

bertinmek, [bert-mek > bert-in-mek برتنمك] *{eT} {ağız} dönşl. f. [-ir] [eT. -ür]* **1.** Berelenmek; yaralanmak; kendisini yaralamak. [EUTS] **2.** El yorgunluğu peyda etmek. [DLT] **3.** *{eAT}* Burkulup incinmek. [DS]

bertişmek, [bert-mek > bert-iş-mek] *{eT} dönşl. f. [-ür]* **1.** Sertleşmek. **2.** *işteş. f.* Birbirini kesmek; yaralamak. [DLT]

bertlek[1], **-ği** [bert *(yans.)* > bert-lek] *{ağız} sf.* (Göz için) pörtlek. [DS]

bertlek[2], **-ği** [ba *(yans.)* > ba-ğır-t-lak > bert-lek] *{ağız} is. zool.* Bağırtlak. [DS]

bertlemek, [bert *(yans.)* > bert-le-mek] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(i)-yor]* **1.** (Göz için) heyecan, korku vb. dolayısıyla fazla açılmak; dışarı doğru fırlamak. **2.** (Yara için) şişmek. **3.** (Kişi için) fırlamak; acele kalkmak. [DS]

bertlenmek, [bert-le-mek / bert-ü-le-n-mek] *{eT} dönşl. f. [-ür]* Hırkalanmak; hırka giymek. [DLT]

bertme, [bert-me] *is.* Bertmek işi.

bertmek, [bert-mek] *{eT} gçl. f. [-ir][eT. -ür]* **1.** Ezmek; çiğnemek; berelemek; kırmak; parçalamak. [EUTS] [İKPÖy.] **2.** Vurarak sertleştirmek; pekiştirmek; sıkılaştırmak; berkitmek; sıkıştırmak. [İKPÖy.] [İKPÖy.] **3.** Vurarak sağlamlaştırmak. [İKPÖy.] **4.** Çarpmak; dövmek. [İKPÖy.] **5.** *gçsz. f.* Berelenmek. [DLT] **6.** İncinmek; burkulmak. **7.** Üst deride yaralanma, ezilme, sıyrılma meydana gelmek. **8.** Deri altındaki dokulara kan oturmasından mor lekeler oluşmak.

berturmak, [bēr-mek > bér-tur-mak] *{eT} gçl. f. [-ur]* Verdirmek; vermesine sebep olmak. [Clauson]

bertü, [bertü / partu] *{eT} is.* Hırka; pardösü. [DLT]

bertülenmek, [bertü-le-n-mek] *{eT} dönşl. f. [-ür]* Hırkalanmak; hırka giymek. [DLT]

berumend, [Far. berūmend برومند] *(beru:mend) {OsT} sf.* **1.** Taze. **2.** Verimli; yararlı; faydalı. **3.** Payını almış olan; nasibini elde etmiş; isteğine ulaşmış olan.

berumendî, [Far. berūmendī برومندى] *(beru:mendi:) {OsT} is.* Yararlı olma; fayda sağlama.

beruz, [Far. berūz بروز] *(beru:z) {OsT} is.* Kavga; savaş.

berü, [*ber > berū / bérū برو] *(berü:) {eT} {eAT} zf.* Beri, beriye; .. -den beri; buraya; bu yana doğru; buradan; beri. [EUTS] [DLT] [İKPÖy.] [Gabain]

berüki, [berū > berü-kī] *(berüki:) {eT} zf.* Beriki; berideki. [ETY]

berülek, [berü-rek / berü-lek] *{eAT} zf.* Biraz beriye doğru.

berürek, [berü-rek] *{eAT} zf.* Biraz beriye; biraz bu tarafa doğru.

bervak, [Ar. bervāḳ برواق] *(berva:k) is.* Sarı zambak çiçeği.

bervar, [Far. bervār بروار] *(berva:r) {OsT} is.* **1.** Havadar mesken; köşk. **2.** Sayfiye. **3.** Evin küçük kapısı; arka kapı.

bervare, [Far. bervāre برواره] *(berva:re) {OsT} is.* → bervar.

bervaze, [Far. bervāze بروازه] *(berva:ze) {OsT} is.* Piknik; gezintili kır yemeği.

bervech, [Far. ber- *(üzere)* + Ar. vech *(yüz)* > bervech بروجه] *zf.* **1.** Olduğu üzere. **2.** Olarak. 🗗 **bervech-i âtî,** *{OsT} Aşağıda olduğu gibi.*|| **bervech-i bâlâ,** *{OsT} Yukarıda olduğu gibi.*|| **bervech-i iştirak,** *{OsT} Ortaklaşa; müştereken.*|| **bervech-i mülkiyet,** *{OsT} Mülk edinmiş olarak.*|| **bervech-i peşîn,** *{OsT} Peşin olarak; önceden.*|| **bervech-i ta'cîl,** *{OsT} Acil olarak.*|| **bervech-i tafsîl,** *{OsT} Ayrıntılı olarak; teferruatlı; tafsilatlı olarak.*|| **bervech-i tahkîk,** *{OsT} İncelenmiş olarak; tahkik olunarak.*|| **bervech-i yesîr,** *{OsT} Kolaylıkla.*|| **bervech-i zîr,** *{OsT} Aşağıda olduğu gibi.*

berye, [*ber > bér-ye] *{eT} zf.* **1.** Bu yana; bu tarafa. **2.** Güneye. [Clauson]

beryeki, [bérye > berye-kī] *(beryeki:) {eT} zf.* Güneydeki. [Clauson]

berz, [Far. berz برز] *is.* Tarım; ekim; ziraat. 🗗 **berz-gâr,** *{OsT} Çiftçi; ekinci.*|| **berz-ger,** *{OsT} Çiftçi; ekinci.*|| **berz-girî,** *{OsT} Ekincilik; çiftçilik.*|| **berzî-ger,** *{OsT} Çiftçi; ekinci.*

berzah, [Ar. berzaḫ برزخ] *is.* **1.** İki şey arasındaki uzaklık; mesafe. **2.** Aralık. **3.** *mecaz.* Can sıkıcı yer. **4.** Huzursuzluk; sıkıntı; darboğaz; ekonomik kriz. **5.** Bir âşığın geçirdiği sıkıntılı ve heyecanlı durum;

ayrılık. **6.** *tasvf.* Dünya; geçici dünya. **7.** Bir kara parçasının iki deniz arasında kalan dar kısmı; kıstak. **8.** *isl.* Ölülerin ruhlarının kıyamete kadar bekleyecekleri yer. **9.** İnce uzun kara parçası; dil. **10.** *sf.* Zor ve güç. ⊡ **berzah-ı belā,** *İçinden çıkılması zor ve güç durum.*

berze, [Far. berze برزه] *{OsT} sf.* **1.** Yakışıklı nazik. **2.** *is.* İpekli kumaş. **3.** Latiflik; zariflik. **4.** Dal; budak. **5.** Tarım; ekim işi; ziraat. ⊡ **berze-gāv,** *{OsT} Çift öküzü.*

berzec, [Ar. berzec برزج] *{OsT} is.* Kadife türü kumaşlarda beliren pürüz.

berzede, [Ar. berzede برزده] *sf.* **1.** Derlenip toplanıp bir araya getirilmiş. **2.** Birleştirilmiş. **3.** Yukarı kaldırılmış.

berzen, [Far. berzen برزن] *{OsT} is.* **1.** Sokak. **2.** Cadde. **3.** Köşe başı. **4.** Mahalle. **5.** Sahra; kır.

berzug, [Ar. berzūğ برزوغ] *(berzu:ğ) is.* Etine dolgun genç.

be's, [Ar. be's بأس] *{OsT} is.* → beis.

bes[1], **-ssi** [Ar. beṣṣ بث] *{OsT} is.* **1.** Dağıtma. **2.** Yayma. **3.** Meydana çıkarma; açığa vurma. ⊡ **bess-i da'vā,** *{OsT} Şikâyeti açığa vurma.*|| **bess-i şekvā,** *{OsT} Şikâyeti ortaya atma.*

bes[2], [Far. bes بس] *{OsT} e.* **1.** Yeter; kâfi. **2.** Çok; gayet. **3.** *{ağız}* Yalnız; sadece. [DS]

besa[1], [Arn. besa] *is.* **1.** (Arnavutlarda) yemin; ant içme. **2.** Sözleşme; antlaşma. **3.** Arnavut parası.

besa[2], [Far. besā بسا] *(besa:) {OsT} e.* **1.** Pek çok; hayli; nice. **2.** *{ağız} ünl.* Yeter; kâfi. [DS]

besa[3], [Habeş. d. besa] *is.* Habeşistan'da kullanılan Talari'nin yüzde biri değerinde bakır para.

besait, [Ar. basiṭ *(yalın)* > besā'iṭ بسائط] *(besa:it) {OsT} is.* **1.** Yalın olanlar; basitler. **2.** Sade şeyler.

besak, [Far. besāk بساك] *(besa:k) {OsT} is.* Zafer tacı.

besalet, [Ar. besālet بسالت] *(besa:let) {OsT} is.* **1.** Kahramanlık; cesaret; yiğitlik. **2.** Yararlılık.

besaletli, [besalet-li] *(besa:letli) {OsT} sf.* **1.** Yararı olan. **2.** Cesur; kahraman.

besamet, [Ar. besāmet بسامت] *(besa:met) {OsT} is.* **1.** Güler yüzlü olma. **2.** Güler yüzlülük.

besant, [Lat. byzantium] *is.* Altın veya gümüş Bizans parası.

besare, [Far. besāre بساره] *(besa:re) {OsT} is.* Divanhane; sofa; salon. ⊡ **besāre-nişîn,** *{OsT} 1. Sofada oturan. 2. Hizmetçi; uşak.*

besaret, [Ar. beṣāret بصارت] *(besa:ret) {OsT} is.* **1.** Göz açıklığı. **2.** İleri ve derin görüşlülük.

besat, [Ar. basṭ *(yayma, açma)* > besāṭ بساط] *(besa:t) {OsT} is.* **1.** Düz yer. **2.** Düz ve yayvan kap.

besatet, [Ar. basṭ *(yayma, açma)* > besāṭet بساطت] *(besa:tet, ilk t kalın) {OsT} is.* **1.** Basitlik; sadelik. **2.** Düzlük. **3.** Dilde düzgünlük. **4.** Rahat ve serbest konuşma. ⊡ **besātet-i arz,** *{OsT} Yerin düzlüğü.*

besatin, [Far. būstān > Ar. besātīn بساتين] *(besa:ti:n) {OsT} is.* Sebze bahçeleri; bostanlar.

besavend, [Far. besāvend بساوند] *(besa:vend) {OsT} is.* **1.** *ed.* Kafiye. **2.** Aralarında mutlak bağlantı bulunan iki nesne veya kişi.

besbas, [Far. besbās بسباس] *(besba:s) sf.* (Söz için) saçma sapan.

besbase, [Ar. besbāse بسباسه] *(besba:se) {ağız} is.* Rezene, *(Foeniculum vulgare).* [DS]

besbedava, [be(s)+be/dava > besbedava] *(be'sbeda:va) pekşt. sf.* Pek ucuz.

besbel, [? besbel] *{eT} is.* Bir tel iplik; bir sağım iplik. [DLT]

besbelli, [be(s)+be/lli > besbelli] *(be'sbelli) pekşt. sf.* **1.** Çok belli; çok açık; apaçık. **2.** *zf.* Anlaşıldığına göre; öyle anlaşılıyor ki..

besberaber, [be(s)+be/raber بسبرابر] *(be'sbera:ber) {eAT} zf.* Bütünüyle birlikte olarak.

besbese, [Ar. besbese بسبسه] *{OsT} is.* Çok çabuk yürüyüş.

besbeter, [Far. beter > be(s)+be/ter > besbeter] *(be'sbeter) pekşt. sf.* Çok kötü.

besdek, -ği [Far. besdek بسدك] *{OsT} is.* **1.** Harman yerine toplanmış ekin demeti. **2.** Esneme.

besdel, [Yun. pasteli] *{ağız} is.* **1.** Pestil. **2.** Reçel. **3.** Özel bir şekilde koyulaştırılmış pekmez. [DS]

besdenmek, [bes-le-n-mek / besde-n-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* Beslenmek. [DS]

besdil, [Yun. pasteli => besdil بسدل] *{eAT} is.* Pestil.

beseğil, [bir + Ar. sehil *(hafif)*] *{ağız} zf.* Biraz; azıcık. [DS]

besek, -ği [Far. besek بسك] *{OsT} is.* → besdek.

besel, [Ar. başal => besel] *{ağız} is.* Soğan. [DS]

beselek, -ği [bes-e-l-ek] *{ağız} sf.* (İnsan ve hayvan için) başıboş gezen. [DS]

besend, [Far. besend بسند] *{OsT} e.* Tamam; yetişir; yeter.

besende, [Far. besende بسنده] *{OsT} e.* → besend.

beser, [Far. be-ser بسر] *ünl.* Baş üstüne.

besere, [Ar. beṣere / beṣr بثر / بثره] *{OsT} is.* **1.** Küçük sivilce. **2.** Çıban.

beserek, [Far. bīserāk / Moğ. besereg *(melez)* بسرك] *{eAT}* *is.* **1.** Tüylü ve besili erkek deve; hecin. **2.** *{ağız}* Dişi boz deve ile erkek buhur devenin çiftleşmesinden doğan erkek deve; damızlık deve. [DS] **3.** *{ağız}* Erkek at veya eşek. [DS]

besgek, [bes-gek] *{eT}* *is.* **1.** Soğuk. **2.** Sıtma. [EUTS]

besgûy, [Far. besgüy بسگوی] *(besgû:y)* *sf.* Çenesi düşük; geveze; çalçene.

besi[1], [bes-i] *is.* **1.** Yaşamak için gerekli olan gıdayı verme; yedirme işi. **2.** Sürü hayvanlarını ahıra kapatıp taneli ve hazır yemlerle semirtme. **3.** Hayvanların besiye çekilip semirtildikleri yer. **4.** İnşaatta iki taş veya tahta arasını dolgu malzemesi ile kapatma işi. **5.** *{ağız}* Kurbanlık hayvan. [DS] **6.** *{ağız}* Beslenen, besiye çekilmiş hayvan. [DS] **7.** *{ağız}* İyi beslenmiş, güçlü deve. [DS] **8.** *{ağız}* Kaz; tavuk. [DS] **9.** *{ağız}* Yem. [DS] ⮺ **besi doku,** *biy. Tohumların içinde embriyonu çevreleyen bölüm; endosperm.* || **besi dokusu,** *biy. Yumurta akı.* || **besi hayvanı,** *biy. Ahıra kapatılarak besiye çekilmiş hayvan.* || **besi örü,** *biy. Tohum çimlenirken yeni çıkan bitkiyi beslemeye yarayan embriyon çevresindeki besleyici maddelerin tümü.* || **besi suyu,** *biy. Bitkilerin sıvı kanallarında dolaşan besleyici sıvı.*

besi[2], [Far. besī بسی] *(besi:)* *{OsT}* *is.* **1.** Çokluk; fazlalık. **2.** *{eT}* *sf.* Bir çok; çok. [Yüknekî]

besic, [Far. besīc بسیج] *(besi:c)* *{OsT}* *is.* **1.** Yol hazırlığı; sefer hazırlığı. **2.** Yol azığı.

besici, [besi-ci / bes-ici] *is.* **1.** Sığır ve koyun cinsinden kasaplık hayvanları çayır ve mera gibi yerlerde besleyerek semirten kişi. **2.** Semiz hayvan yetiştiren ve satan kişi.

besicilik, -ği [besi-ci-lik / bes-ici-lik] *is.* **1.** Besicinin yaptığı iş ve edindiği meslek. **2.** *{ağız}* Ucuz iken davar alıp besledikten sonra satmak işi. [DS]

besilek, -ği [besi-le-k] *{eAT}* *sf.* Yetişmiş; etli canlı.

besilenmek, [besi-le-n-mek] *{ağız}* *dönşl. f.* *[-ir]* **1.** Tavlanmak; beslemek. **2.** Büyütülmek; yetiştirilmek. [DS]

besili, [besi-li] *sf.* **1.** Beslenmiş; semirtilmiş; semiz. **2.** *is.* Kalın boya.

besim, [Ar. besm > besīm بسیم] *(besi:m)* *{OsT}* *sf.* Güler yüzlü; güleç.

besin, [bes-in ?] *is.* **1.** Beslenmeye ve sindirilmeye elverişli her türlü yiyecek, içecek; azık; gıda, *(1935).* **2.** *mecaz.* Yaşamak için gerekli olan şey. ⮺ **besin deposu,** *biy. Bitkilerde ileride kullanılmak üzere kök, gövde ve yaprak gibi kısımlarında biriktirilen; insan ve hayvanların yararlandıkları besin maddeleri yığını.*

besinli, [besin-li] *sf.* Besini olan; gıdalı.

besinsiz, [besin-siz] *sf.* **1.** Besini olmayan. **2.** Yeterli besin alamayan; gıdasız. **3.** *zf.* Yeterli besin almadan. ⮺ **besinsiz kalmak,** *Belli bir süre yeterli miktarda besin alalamamak; zayıf.düşmek.*

besinsizlik, -ği [besin-siz-lik] *is.* **1.** Besini olmama durumu. **2.** Yeterli beslenememeden doğan sağlık bozukluğu.

besirek, [Far. bīserāk / Moğ. besereg *(melez)*] *{eAT}* *is.* → beserek.

besir, [Ar. beşīr بشیر] *(besi:r)* *{OsT}* *sf.* Çok; birçok.

besise, [Ar. besīse بسیسه] *(besi:se)* *{OsT}* *is.* **1.** Bulamaç. **2.** İftira; nifak.

beskele, [Far. beskele بسكله] *{OsT}* *is.* Kapı mandalı; kapı sürgüsü.

beslek, -ği [bes-le-mek > bes-le-k] *{ağız}* *is.* **1.** Evlatlık alınarak beslenen ve ev işlerinde çalıştırılan kız; beslenti. **2.** Ahretlik. [DS]

besleme, [bes-le-mek > bes-le-me] *is.* **1.** Beslemek işi. **2.** Gıdalandırma. **3.** Geçindirme. **4.** Evlatlık olarak alınan küçük hizmetçi hız. **5.** Baskı, delgi vb. makinelerde basılacak ve delinecek kâğıt vb. malzemeler azaldıkça yapılan ilave; takviye. **6.** Bir elektronik aletin işlemesi için gerekli enerjiyi veren düzen. **7.** Bir elektrik devresine akım verme. **8.** İnşaatlarda temel ögelerin veya askı elemanlarının altını veya yanlarını doldurma. **9.** Su depolarında kullanma sonucu azalan suyu ekleme; tamamlama; takviye. ⮺ **besleme basın,** *Bir kuruluşun veya siyasi otoritenin malî destekler sağlayarak kendi görüşlerini savundurttuğu veya kendi görüşlerine uygun yayın yaptırdığı basın ve yayın kuruluşu.* || **besleme gibi,** *Giydiği yakışmayan, kılıksız kadın.* || **besleme kız,** *Evlatlık alınarak beslenen ve ev işlerinde çalıştırılan kız; beslenti; beslek; beslengi.*

beslemek, [bes-le-mek] *gçl. f.* *[-r]* *[-l(i)-yor]* **1.** Birinin karnını doyurmak; yedirmek. **2.** Beslenmesini sağlamak. **3.** Birinin yiyip içeceğini sağlamak. **4.** Yetiştirmek, büyütmek. **5.** (Hayvan için) besiye çekmek; semirtmek. **6.** Birinin geçinmesi için gerekli olan ihtiyaçları sağlamak; geçindirmek. **7.** Bir şeyi korumak veya sağlamlaştırmak amacıyla yanlarını ve altını yardımcı malzeme ile doldurmak; sağlamlaştırmak, pekiştirmek, takviye etmek. **8.** *gnşl.* Hissetmek; duymak. **9.** Bir duyguyu gönülde saklamak, hatırda tutmak. **10.** Geliştirmek. **11.** Otomatik makinelerin kazanına işlenecek malzemeyi eklemek; takviye etmek. **12.** İnşaatta asıl ögeyi sağlamlaştırmak veya aynı hizaya getirmek için alt veya yanlarını yardımcı malzeme ile doldurmak. **13.** Terzilikte sağlamlığı artırmak veya elbisenin vücuda oturmasını sağlamak için kumaşın altını yardımcı malzeme ile doldurmak. **14.** Su ve diğer sıvı malzemeler için depoda azalanın yerine yenisini eklemek. **15.** Elektrik enerjisi vermek veya mevcut enerjiye başka bir hattan ekleme yapmak. ⮺ **Besle kargayı, oysun gözünü,** *İyiliğe kötülükle karşılık verenlere sitem etme sözü.*

beslemelik, -ği [bes-le-me-lik] *is.* **1.** Evlatlık alınarak beslenen ve ev işlerinde çalıştırılan kız; beslenti, beslengi; besleme. **2.** *zf.* Besleme olarak.

beslenen, [bes-le-nen] *sf.* **1.** Beslenme durumunda olan. **2.** *fiz.* Sönümsüz.

beslengi, [besle-mek > besle-n-gi بسلنگی] *is.* Evlatlık alınarak beslenen ve ev işlerinde çalıştırılan kız; beslenti; beslek; besleme. *{eAT} (aynı)*

beslenilme, [besle-n-il-me] *is.* Beslenilmek işi.

beslenilmek, [bes-le-n-il-mek] *edil. f. [-ir]* Başkası tarafından beslenme işi yapılmak.

beslenme, [besle-n-me] *is.* **1.** Beslenmek işi. **2.** Vücut için gerekli besin maddelerinin alınması. ⧉ **beslenme çantası,** *Anaokulu ve ilkokul öğrencilerinin beslenme eğitimi saatinde yemek üzere yiyecek koyup götürdükleri küçük çanta.*|| **beslenme eğitimcisi,** *Beslenme konularında kişilerin yetiştirilmesi için eğitim veren uzmanlaşmış kişi.*|| **beslenme eğitimi,** *İnsanların beslenmeleri için gerekli olan besin maddelerinin özellikleri ve bunların alınış biçimleri, ölçüleri konusunda kişileri yetiştirme işi.*|| **beslenme odası,** *Anaokulu ve ilkokullarda beslenme eğitimi saatinde yemek yenilen oda.*|| **beslenme saati,** *Anaokulu ve ilkokullarda derslere ara verilerek evden getirilen veya okulun verdiği yiyeceklerin yenildiği süre.*|| **beslenme uzmanı,** *Beslenme sorunu olan kişilerin beslenmelerini sağlamak amacıyla yardımcı olan ve bu konuda eğitim görmüş yetkin kişi.*

beslenmek, [besle-n-mek] *dönşl. f. [-ir]* **1.** Kendini beslemek. **2.** *edil.* Besleme işi başkası tarafından yapılmak. **3.** *mecaz.* Yaşamak; gelişmek; yetişmek.

beslenti, [besle-n-ti] *is.* Evlatlık alınarak beslenen ve ev işlerinde çalıştırılan kız; beslengi; beslek; besleme.

besletme, [besle-t-me] *is.* Besletmek işi.

besletmek, [besle-t-mek] *gçl. f. [-ir]* Besleme işini başkasına yaptırmak.

besleyici, [besle-y-ici] *sf.* **1.** Besleyen. **2.** Beslemeye yarayan. **3.** Besin değeri yüksek.

besli, [bes-(i)-li > bes-li] *sf.* Beslenmiş; besili; semirtilmiş; semiz.

beslü, [bes-(i)-lü بسلو] *{eAT} sf.* Besili.

besman, [Far. besmān بسمان] *(besma:n) {OsT} is.* Bir anlaşmadan sonra verilen rehin veya kaparo.

besme, [Ar. besme بسمه] *{OsT} is.* Rastık.

besmele, [Ar. besmele بسمله] *is.* **1.** Kur'an-ı Kerim'de her surenin *(Tevbe Suresi hariç)* başında yer alan *(Neml Suresinin de ayrıca içinde geçen)* bir ayet olup bir Müslüman'ın meşru bir işi iyi niyetle ve Allah'a dayanıp güvenerek başarmak azmiyle giriştiğini ifade için "Rahman ve Rahim olan Allah'ın adıyla başlarım" sözünün kısaltılmış adı. **2.** Başlangıç. ⧉ **besmele çekmek,** Bismillahirrahmanirrahîm *demek.*|| **besmele-hamdele-salvele,** *Müslüman yazarların kitaplarının önsözlerindeki Allah'ın adıyla başlama, Allah'a şükür ve hamd etme, Peygambere salavat getirme ve duadan ibaret üç bölüm.*|| **besmele-h^{v}ān,** *{OsT} Besmele çeken.*|| **besmele-keş,** *{OsT} Besmele çeken.*

besmelesiz, [besmele-siz] *is.* **1.** (Çocuklar için) "piç" anlamında sövme sözü. **2.** *zf.* Besmele çekmeden.

besr, [Ar. beṣr / beṣere بثر] *{OsT} is.* **1.** Küçük sivilce. **2.** Çıban.

bessam, [Ar. bessām بسام] *(bessa:m) {OsT} sf.* (Kişi için) güler yüzlü; gülen.

best, [Far. besten *(bağlamak)* > best بست] *{OsT} is.* **1.** Bağlama; düğümleme. **2.** Düğüm.

bestar, [Yun. bestares] *{ağız} is.* Yürüyemeyen çocuk. [DS]

beste, [Far. besten *(bağlamak)* > beste بسته] *is.* **1.** *{OsT}* Bağlı; bağlanmış. **2.** Kapalı. *{OsT}* **3.** Donmuş. *{OsT}* **4.** *müz.* Bir müzik eserini oluşturan ezgiler bütünü. **5.** Bir müzik eserinin sadece müzik kısmı. ⧉ **beste bağlamak,** *Bestelemek.*|| **beste-dehān,** *{OsT} Dili bağlı; suskun.*|| **beste-dem,** *{OsT} Nefesi tutulmuş.*|| **beste-dil,** *{OsT} Gönlü bağlı.*|| **beste etmek,** *{OsT} Bestelemek.*|| **beste-gî,** *{OsT} 1. Bağlılık. 2. Kapılı olma; kapalılık.*|| **beste-h^{v}ān,** *{OsT} Beste okuyan; şarkıcı.*|| **beste-leb,** *{OsT} Dudağı kapalı.*|| **beste-nigâr,** *{OsT} müz. Klasik Türk müziğinde eski bir birleşik makam.*|| **beste-pā,** *{OsT} Ayağı bağlı.*|| **beste-rahîm,** *{OsT} Kısır kadın.*|| **beste yapmak,** *müz. Bir müzik eseri düzenlemek, meydana getirmek.*

besteci, [beste-ci] *is. müz.* Beste yapan kimse; bestekâr; kompozitör.

bestekâr, [Far. beste+kār بسته کار] *(bestekâ:r) {OsT} is. müz.* Beste yapan kimse; besteci; kompozitör.

bestekâran, [Far. bestekārān بسته کاران] *(bestekâ:ra:n) {OsT} is. müz.* Beste yapanlar; besteciler.

bestel, [Yun. pasteli] *{ağız} is.* **1.** Pestil. **2.** Meyvelerden yapılan bir tür tatlı. **3.** Bir tür sirke. **4.** Pestil. [DS]

besteleme, [beste-le-me] *is.* Bestelemek işi.

bestelemek, [beste-le-mek] *gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Beste yapmak.

bestelenme, [beste-le-n-me] *is.* Bestelenmek eylemi.

bestelenmek, [beste-le-n-mek] *edil. f. [-ir]* Bestelemek işi birisi tarafından yapılmış olmak; beste yapılmak.

besteli, [beste-li] *sf.* Bestelenmiş; bestesi olan.

bestenigâr, [Far. beste-nigār] *(bestenigâ:r) {OsT} is. müz.* Türk müziğinde saba makamına ırak maka-

mının pes dörtlüsünün eklenmesi ile meydana getirilmiş en değerli birleşik makam.

bestesiz, [beste-siz] *sf.* **1.** Bestesi olmayan. **2.** (Müzik eseri için) değişmez bir besteye sahip olmayan; herkesin dilediği şekilde seslendirebildiği.

bestil, [Yun. pasteli] *{eAT} is.* **1.** Pestil. **2.** *{ağız}* Köfte. [DS] **3.** Pekmez nişasta ile kaynatıldıktan sonra yufka gibi açılıp kurutularak içine ceviz konduktan sonra küpe basılmak suretiyle elde edilen yiyecek. **4.** Pekmezden yapılan bir tür kuru yiyecek. ⊡ **bestil etmek,** *{ağız} Çok dövmek; pestilini çıkarmak.* [DS]

bestra, [Bulg. bistra *(alacalı keçi)*] *{ağız} is.* Karnında iki beyaz lekesi olan keçi. [DS]

best-seller, [İng. best *(en iyi)* + (to) sell *(satmak)*] *(bestze:l'r) is.* Çok satılan kitap.

besur, [Ar. beşr > beşür بثور] *(besu:r) {OsT} is.* Sivilceler; küçük çıbanlar.

besus, [Ar. besūs بسوس] *(besu:s) {OsT} is.* **1.** Okşadıkça süt veren deve. **2.** Araplarca uğursuz olduğuna inanılan bir kadın.

beş[1], [*eT.* beş / bēş / bé ş / biş] *(eT be:ş) is.* **1.** Dörtten sonra, altıdan önce gelen sayının adı. *{eT} (aynı)* [Gabain] [Tekin] [İKPÖy.] [ETY] [DLT] **2.** Bu sayıyı gösteren rakam; 5; V. **3.** *argo.* (Eski yazıda beş rakamı şimdiki sıfıra benzediğinden) edilgin eşcinsel erkek; ibne. ⊡ **beş altı,** *Çok değil, tahminen beş altı adet.*|| **beş beş dökmek,** *Sessiz sessiz ağlamak.*|| **beş beter,** *Çok kötü; besbeter.*|| **beş binlik,** *Beş bin lira değerindeki kâğıt veya metal para.*|| **beş bucaklı,** *{eAT} Muhammes; beşgen.*|| **beş çifte,** *On kürekli filika.*|| **beş duyu,** *anat. Dokunma, koklama, tat alma, işitme ve görme duyuları.*|| **beşi bir yerde,** *Beş altın değerinde tek süs altını; beşibirlik.*|| **beş kardeş,** *Tokat, şamar.*|| **beş kardeşi yemek,** *Birisinden tokat yemek, şamarlanmak.*|| **beş kırk,** *{eT} Otuz beş.*|| **beş on,** *Sayıca çok az.*|| **beş otuz,** *{eT} Yirmi beş.*|| **beş para,** *Değeri çok az.*|| **beş para almamak,** *Hiç para almamak.*|| **beş para etmemek,** *1. Hiç değeri olmamak. 2. (İnsan için) itibarsız olmak. 3. İşe yaramamak.*|| **beş paralık,** *Toplum içinde itibarı ve değeri olmayan.*|| **beş paralık etmek,** *Birini değersiz kılmak, rezil etmek, gururunu kırmak.*|| **beş paralık olmak,** *Kusurları açığa çıkmak, itibarını kaybetmek, alçalmak.*|| **beş parasız,** *1. Hiç para verilmeden. 2. (İnsan için) parası olmayan, yoksul.*|| **beş para vermemek** (saymamak), *Hiç para vermeden sahip olmak.*|| **beş pençe,** *1. zool. Deniz yıldızı. 2. Büyüden korunduğuna inanılan beş kollu yıldız sembolü.*|| **beş tümen,** *{eT} Elli bin.*|| **beş vakit,** *1. Bir gün içinde farz namazları kılma zamanları. 2. Gün boyu.*|| **beş yıldız,** *argo. Edilgin eşcinsel erkek; ibne.*|| **beş yüzlük,** *1. Beş yüz lira veya beş yüz bin lira değerinde kâğıt para. 2. İçinde beş yüz tane bulunan.*

beş[2], [beş] *{ağız} is.* Bazı hayvanların alınlarındaki beyaz leke. [DS]

beş[3], [Ar. bes *(dağıtma)*] *{ağız} is.* Hisse; pay. [DS]

beşaat, [Ar. beşāʿat بشاعت] *(beşa:at) {OsT} is.* **1.** Yiyecek ve içeceklerdeki acılık. **2.** Kabahat.

beşam, [Ar. beşām بشام] *(beşa:m) {OsT} is. bot.* Mekke çevresinde, yetişen saplarından misvak yapılan hoş kokulu bir ağaç; balsam ağacı; belsem ağacı; Mekke pelesengi; belesen, *(Commiphora oppobalsamom).*

beşamel, [Fr. Béchameil, *(sosu bulan marki)*] *is.* Meyanesine süt katılarak yapılan bir çeşit beyaz sos.

Beşanika, [Sırp. bosnyak *(boşnak)* > Ar. beşānika بشانقه] *(beşa:nika) {OsT} is.* Bosnalılar; Boşnaklar.

beşaret, [Ar. beşāret بشارت] *(beşa:ret) {OsT} is.* **1.** İyi haber; müjde. **2.** *mecaz.* (Kadın için) çirkin ve acayip giyim. **3.** Yeni çıkan acayip şeyler. ⊡ **beşāretāver,** *{OsT} Müjdeci; haberci.*|| **beşāret-i Meryem,** *Hz. Meryem'e hamile kalacağının Cebrail (as) tarafından müjdelendiği gün; 25 Mart yortusu.*

beşaretlenmek, [beşaret-le-n-mek] *(beşa:retlenmek) gçsz. f. [-ir]* Sevinçli haber almak; müjdelenmek.

beşaretli, [beşaret-li] *(beşa:retli) sf.* **1.** Sevinçli haber veren. **2.** Uğurlu.

beşaretname, [Ar. beşāret + Far. nāme بشارتنامه] *(beşa:retna:me) {OsT} is.* Müjde yazısı.

beşaşet, [Ar. beşāşet بشاشت] *(beşa:şet) {OsT} is.* Güler yüzlülük.

beşaşetli, [beşaşet-li] *(beşa:şetli) {OsT} sf.* Güler yüzlü; beşuş.

beşbeter, [be(s)+be/ter / beş *(kat)* + beter] *(be'şbeter) zf.* Çok kötü.

beşbıyık, [beş+bıyık] *is.* Muşmulanın iri olanı.

beşe[1], [baş+ağa > beşe > بشه] *is.* **1.** Oğuzlarda ilk doğan çocuğun adı. **2.** *{eAT}* Başkan; emir. **3.** *{eAT}* İleri gelen. **4.** *{eAT}* Ağabey.

beşe[2], [Far. beşe بشه] *is. zool.* Atmaca.

beşe[3], [Far. pīşe => bēşe] *(be:şe) {ağız} is.* Meslek; zanaat. [DS]

beşe[4], [beş-e] *{ağız} is.* **1.** Şubat ayı. **2.** Martın son üç günü ile nisanın ilk iki gününü içine alan beş günlük süre. [DS]

beşegü, [bé ş > béş-egü] *{eT} zf.* Beşi birden; beşi ile birlikte.

beşek, [beşek] *{eT} is.* Haremlik. [EUTS]

beşel, [Far. beşel بشل] *{OsT} is.* **1.** İki şeyin birbirine sarılması. **2.** İki kimsenin birbirine tutuşması veya sarılması. **3.** *ünl.* Sarıl!

beşem, [Far. beşem بشم] *{OsT} sf.* **1.** Kederli; yaslı. **2.** (Yiyecek, içecek için) güç sindirilir.

beşen, [Far. beşan بشن] *{OsT}* *is.* **1.** Beden; cisim; vücut. **2.** Uzun boy. **3.** Kenar; uç; yan.

beşenc, [Far. beşenc بشنج] *{OsT}* *is.* Yüz güzelliği ve gençlik; yüz tazeliği, parlaklığı.

beşenk, [Far. pīş-āheng] *{ağız}* *is.* Kervanın önünde giden at. [DS]

beşer[1], [beş-er] *sf.* Her birine beş tane; beş sayısının üleştirme sayı sıfatı.

beşer[2], [Ar. beşer بشر] *{OsT}* *is.* **1.** İnsan. **2.** İnsan soyu. ⊡ **Beşer şaşar,** *İnsan yanılabilir.*|| **beşer üstü,** *İnsan gücünün üstünde.*

beşere, [Ar. beşere بشره] *{OsT}* *is.* **1.** Üst deri. **2.** (Kürkçülükte) kılların tutunduğu zarsı kısım. **3.** *bot.* Kütikül. ⊡ **beşere-i muhāt-ı rasafî,** *{OsT}* *anat. Yassı epitelyum.*|| **beşere-i muhāt-ı üstüvāni,** *{OsT}* *anat. Yuvarlak epitelyum.*|| **beşere-i muhātiye,** *{OsT}* *biy. İç organların dış yüzü.*|| **beşere-i muhātiyye-i mi'de,** *{OsT}* *anat. Midenin sümüksü zarı.*

beşerî, [Ar. beşerī / beşeriyye بشری / بشریه] *(beşeri:)* *{OsT}* *sf.* **1.** İnsanla ilgili. **2.** İnsanlığa özgü. ⊡ **beşerî ilimler,** *Konusu insan ve insan hayatı olan bilimler.*

beşeriyat, [Ar. beşeriyyāt بشریات] *(beşeriya:t)* *{OsT}* *is.* Beşerî ilimler; antropoloji.

beşeriye, [Ar. beşeriyye بشریه] *{OsT}* *sf.* → beşerî.

beşeriyet, [Ar. beşeriyyet بشریت] *{OsT}* *is.* **1.** İnsanlık. **2.** Bütün insanlar. **3.** İnsanın korku, acıkma cinsinden yaratılış özellikleri.

beşerleme, [beş-er-le-mek] *{OsT}* *is.* Eskiden uygulanan bir vergi türü.

beşerlemek, [beş-er-le-mek] *gçl. f.* *[-r] [-l(ı)-yor]* Her bir grubu beşe tamamlamak; beş beş yapmak.

beşerli, [beş-er-li] *{ağız}* *sf.* Her biri beş taneden oluşmuş; beş beş. [DS]

beşerlik, -ği [beş-er-lik] *{ağız}* *sf.* Her birine beş tane düşecek biçimde; beş beş ayrılmış olarak. [DS]

beşg, [Far. beşg بشک] *{OsT}* *is.* **1.** Naz; işve. **2.** Dolu veya kar. **3.** Çiy; şebnem.

beşgen, [beş-ken] *is. mat.* Beş açısı ve beş kenarı olan geometrik şekil.

beşhana, [Far. paşşa *(sivrisinek)* + ḫāne] *(beşha:na)* *{ağız}* *is.* Dam üzerine kurulan karyolanın etrafına çevrilen bez çadır; cibinlik. [DS]

beşi, -şi'ı [Ar. beşīᶜ بشیع] *(beşi:)* *{OsT}* *sf.* **1.** Acı; ekşi. **2.** Tadı kötü olan.

beşibirlik, -ği [beş-i+bir-lik] *is.* Beş altın liradan meydana gelmiş süs altını; beşibiryerde.

beşibiryerde, [beş-i+bir+yer-de] *is.* Beş altın liradan meydana gelmiş süs altını; beşibirlik.

beşik[1], **-ği** [*eT.* beşī-mek *(sallamak)* [EREN] > béşü-k / bişü-k > beşi-k] *is.* **1.** Süt çocuklarını yatırmaya ve sallayarak uyutmaya yarar küçük yatak; *{eT}* *(aynı).* [DLT] **2.** *mecaz.* Bir şeyin ortaya çıktığı, geliştiği yer; kaynak. **3.** *gnşl.* Atış sırasında top namlusunu ileri geri kaydıran yatak. **4.** Sivri uçlu yontma kalemi. ⊡ **beşiğini sallamak,** *1. Birini küçüklüğünden beri tanımak. 2. Birini büyütüp yetiştirmek.*|| **beşik alayı,** *tar. Sultan veya şehzadelerin doğumunda yapılan resmî tören.*|| **beşik kertiği** (beşik kertme), *folk. Beşikte iken ana ve babalar tarafından verilen nişan sözü.*|| **beşiklig uragut,** *{eT}* *Beşikli; emzikli kadın.* [DLT]|| **beşik örtüsü,** *{ağız}* → beşikörtüsü. [DS]|| **beşik salıncağı,** *Bayram yerlerine kurulan büyük salıncak.*|| **beşikten mezara kadar,** *Doğumdan itibaren ölünceye kadar; hayat boyu.*

beşik[2], **-ği** [beş-ik] *{ağız}* *sf.* (Hayvan için) alnında beyaz lekesi bulunan. [DS]

beşikçi, [beşik-çi] *is.* Beşik yapan veya satan kimse.

beşiklig, [bé şük > béşik-lig] *{eT}* *sf.* (Kadın için) beşikte yatacak kadar küçük bebeği olan.

beşikörtüsü, [beşik+örtü-s-ü] *is.* Mahya aşığından itibaren yalnız iki yana akıntısı olan çatı biçimi.

beşinci, [*eT.* béş-inç > beş-inci] *sf.* Sıralamadaki yeri beş olan. ⊡ **beşinci kol,** *as. Düşmanla işbirliği yaparak bir ülkeyi içerden çökertmeye çalışanlar.*

beşinç, [bé ş > béş-inç] *{eT}* *sf.* Beşinci. [DLT] [ETY]

beşir, [Ar. beşāret *(müjdeleme)* >beşīr بشیر] *(beşi:r)* *{OsT}* *sf.* **1.** Sevinçli haber getiren; müjdeci. **2.** Güler yüzlü; güleç.

beşirlemek, [başar-la-mak] *{ağız}* *gçl. f.* *[-r] [-l(i)-yor]* Başarmak; becermek. [DS]

beşiz, [beş-iz *(-ler)*] *is.* **1.** Tek doğumda dünyaya gelen beş çocuk. **2.** *sf.* (Kardeşler için) beşi birden doğmuş olan.

beşizli, [beş-iz-li] *sf.* Beş tanesi bir arada.

beşko, [Rus. peçka] *{ağız}* *is.* Soba. [DS]

beşleme, [beş-le-me] *is.* **1.** Beşe bölme. **2.** Beş kere üst üste tekrarlama. **3.** Tahmis.

beşlemek, [beş-le-mek] *gçl. f.* *[-r] [-l(i)-yor]* **1.** Bir işi beş kere yapmak. **2.** Beşe bölmek. **3.** Bir şeyin miktarını beşe çıkarmak. **4.** *müz.* Silindir borulu çalgılarda ana sesle birlikte üst beşli sesi çıkarmak.

beşli[1], [beş-li] *sf.* **1.** Beş parçadan meydana gelmiş olan. **2.** Beşi bir yerde bulunan. **3.** *is.* Oyun kâğıtlarında ve pullarında üzerinde beş rakamı veya işareti bulunan. **4.** Klasik Türk Edebiyatında beş mısralı kıtalardan meydana gelmiş manzume; muhammes. **5.** Türk halk şiirinde üç mısralı bir kıtaya aynı ölçülü iki mısra daha eklenmesi ile meydana gelen manzume biçimi. **6.** *müz.* Beş ses ve beş çalgı için yazılan müzik eseri. **7.** Beş müzikçiden oluşan topluluk. **8.** *{ağız}* Beşi bir yerde altın. [DS] **9.** *{ağız}* Beş fişek alan tabanca. [DS] **10.** *{ağız}* Piyade tüfe-

ği. [DS] **11.** *{ağız}* Beş parmaklı. [DS] **12.** *{ağız}* Çingene. [DS] **13.** *{ağız}* Beş yaşındaki erkek davar. [DS] **14.** *argo.* Edilgin eşcinsel erkek; ibne.

beşli[2], [Far. pīş > peş-li] *{ağız} is.* Kadın gömleklerinin yakasına konulan kumaş parçası; peşli. [DS]

beşlik, -ği [beş-lik] **1.** *sf.* Beş tanesi bir arada bulunan. **2.** Beş tane alabilecek hacimde olan. **3.** *is.* Beş para, beş kuruş veya beş lira değerindeki metal para. ☞ **beşlik bozmak,** *{ağız} Dedikodu etmek; biraz laflamak.* [DS]|| **beşlik simit gibi harcamak,** *Hiç değer vermemek, oralı olmamak, adam yerine koymamak.*|| **beşlik simit gibi kurulmak,** *Değerli birisi imiş gibi baş köşeye geçip yayılarak oturmak.*

beşlü, [beş-lü] *{OsT} is.* Günde beş akçe alan yeniçeri neferi.

beşm, [Far. beşm بشم] *{OsT} is.* **1.** Kırağı. **2.** *sf.* Dinsiz. **3.** Mezhepsiz.

beşme, [Far. beşme بشمه] *{OsT} is.* **1.** Her biri ayrı renklerde dokunmuş beşerli çubuklar halinde yol yol desenli kumaş. **2.** Küçük çıkrık. **3.** İşlenmemiş ham deri. **4.** *tıp.* Çeşmezen adında bir göz ilacı.

beşöyür, [Far. bī + Ar. şuʿūr بی شعور / بیشعور] *{ağız} zf.* Bilinçsiz olarak; şuursuzca. [DS]

beşparmak, -ğı [beş+parmak] *is. zool.* **1.** Derisi dikenlilerden beş ışınlı yıldız biçiminde deniz hayvanı; beşpençe, *(Uraster).* **2.** Beş renkte dokunmuş çubuklu kumaş. ☞ **beşparmak otu,** *bot. Gülgillerden beyaz, sarı, pembe veya kırmızı çiçekler açan, çoğunlukla yol kenarlarında ve kayalıklarda biten, halk hekimliğinde ishale karşı kullanılan bir otsu bitki; kurt pençesi, (Potentilla reptans).*

beşpençe, [beş+ Far. pençe] *is. zool.* → beşparmak.

beştahta, [Far. pīş-tahta *(rahle)* پیشتخته] *{ağız} is.* Okul sırası. [DS]

beştaş, [beş+taş] *is.* Fındık büyüklüğünde beş tane taşı katlamalı sayılarla atıp tutmak suretiyle oynanan bir çocuk oyunu.

beştek, -ki [Far. beştek بشتك] *{OsT} is.* **1.** Kap; zarf. **2.** Vazo. **3.** Çini saksı. **4.** Kâse.

beşuş, [Ar. beşāşet *(güler yüzlülük)* > beşūş بشوش] *(beşu:ş) {OsT} sf.* Güler yüzlü, güleç.

beşuşane, [Ar. beşūş + Far. -āne بشوشانه] *(beşu:şa:ne) {OsT} zf.* Güler yüzlülükle; gülümseyerek.

beşük, [béşük / böşük / büşük] *{eT} is.* Beşik.

beşyun, [Far. beşyūn بشیون] *(beşyu:n) {OsT} sf.* Semiz; besili; yağlı.

bet[1], [*eT.* bét] *is.* Yüz; çehre. ☞ **bet beniz kalmamak,** *Yüzü sararmak; solmak.*|| **beti benzi kireç kesilmek,** → beti benzi uçmak.|| **beti benzi atmak,** → beti benzi uçmak.|| **beti benzi uçmak,** *Korku, heyecan ve baygınlık gibi sebeplerle yüzünün kanı çekilmek; rengi soluklaşmak.*

bet[2], [bet] *sf.* **1.** Çok; pek. *{ağız} (aynı)* [DS] **2.** *{ağız}* İyi; güzel. [DS] ☞ **bet bereket kalmamak** (kaçmak), *1. Azalmak, 2. Verimsizleşmek. 3. Çabuk bitmek.*|| **betine gitmek,** *{ağız} Hoşuna gitmek.* [DS]|| **bet olmak,** *{ağız} Çok iyi olmak.* [DS]

bet[3], [Far. bed بد] *{OsT} sf.* **1.** Kötü. **2.** Çirkin. **3.** İşe yaramaz. ☞ **bet bet bakmak,** *{OsT} 1. Bir kötülük yapacakmış gibi durmak. 2. Kötü kötü bakmak* || **bete gitmek,** *{ağız} Beğenmemek; fenasına gitmek.* [DS]|| **bet etmek,** *{ağız} Küçük düşürmek; utandırmak.* [DS]|| **betine gitmek,** *{OsT} 1. İncinmek. 2. Kendi gururuna yedirememek. 3. {ağız} Tasalanmak.* [DS]|| **bet suratlı,** *{OsT} Kötülük yapmak niyeti yüzünün görünüşünden belli olan.*

bet[4], **-tti** [Ar. bett بت] *{OsT} is.* Tiftikten yapılmış şal; bir tür boyun atkısı; sof.

bet[5], **-tti** [Ar. bett بت] *{OsT} is.* **1.** Önünü kesmek; engel olmak. **2.** Karar; sonuç; ilam.

bet[6], [Far. bend] *{ağız} is.* Çeltik tarlasını sulamak için suyun gideceği yeri kapayarak oluşturulan gölcük. [DS]

beta[1], **-a'i** [Ar. beta' بتا] *{OsT} is.* Bir yerde oturma; ikamet.

beta[2], [Yun. beta] *(be'ta) is.* Yunan alfabesinin ikinci harfi (β). ☞ **beta ışınları,** *fiz. Bazı radyoaktif elementlerin yaydıkları elektron akısı.*

betat, [Ar. betāt بتات] *(beta:t) {OsT} is.* **1.** Bir yolculuk için gerekli eşyalar. **2.** Halı, kilim gibi ev eşyası. **3.** *sf.* Kesin; kat'i.

betatron, [Fr. béta (cylo)-tron] *is.* Pek girici ışınımlar veya atom parçacıkları elde etmek için büyük kinetik enerjisi bulunan elektronlar üretmeye yarayan bir elektromanyetik araç.

betel, [Malabar dili. betel] *is.* Hindistan'ın bir çok bölgesinde yetişen tırmanıcı karabiber ağacı; Hint asması, *(Piper betel).*

betelemek, [Far. bed > beter-le-mek / bete-le-mek] *gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* Sert ve kaba davranmak; nezaketi bırakmak.

betelenmek, [Far. bed *(kötü)* > beter-le-n-mek / bete-le-n-mek] *edil. f. [-ir]* Sert ve kaba davranışa maruz kalmak.

betellemek, [Far. beter > beter-le-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(i)-yor)* → betelemek. [DS]

betelmek, [Far. bed *(kötü)* > bet-e-l-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* **1.** Sertleşmek; kabalaşmak; nezaketi bırakmak **2.** Surat asmak; kafa tutmak. [DS]

beter, [Far. bed *(kötü)* + -ter *(daha / sıfat dereceleme eki)* > beter بتر] *{OsT} sf.* **1.** Daha kötü; daha fena. **2.** *{ağız}* Kötü; fena. [DS] ☞ **beter etmek,** *Daha kötü duruma sokmak.*|| **beter olmak,** *Olduğundan daha kötü duruma düşmek.*|| **beterin beteri,** *Kötünün de*

kötüsü; en kötü.|| (Allah) **beterinden saklasın,** *Allah daha kötü duruma düşürmesin.*

beti, [biti-mek *(yazmak)* > biti] *is.* **1.** Resim ve heykel sanatlarında varlıkların şekilleri; şekil; suret; figür. **2.** *fel.* Sınırlanmak suretiyle belirlenen uzay ve madde; şekil. **3.** *{ağız}* Mektup; yazı. [DS] ☞ **beti taşı,** *Yazıt; kitâbe.*

betik, -ği [biti-mek *(yazmak)* > biti > biti-k > betik] *is.* **1.** Yazılmış şey. **2.** Mektup. **3.** Kitap.

betil, [Ar. betīl بتيل] *(beti:l) {OsT} is.* **1.** Ana ağaçtan ayrılıp başka kök salan fidan. **2.** Salkımları sarkık olan ağaç. **3.** Nehirlerdeki akıntı. **4.** Hz. Meryem'in lakabı.

betile, [Ar. betīle بتيله] *(beti:le) {OsT} is.* Ayrılmış hurma fidanı.

betili, [beti-li] *sf.* (Resim, heykel vb.) insan, hayvan ve doğa ögeleri bulunan; figüratif. ☞ **betili sanat,** *Doğanın görünen biçimlerini işleyen sanat; figüratif sanat.*

betim, [beti-m] *is.* **1.** Betimlemek işi; betimleme, tasvir, *(1942).* **2.** *ed.* Bir olayı, bir kimseyi, bir şeyi veya bir duyguyu betimleyen söz ve yazı; tasvir.

betimleme, [betim-le-me] *is.* Betimlemek işi; tasvir.

betimlemek. [betim-le-mek] *gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* Bir nesnenin kendine özgü niteliklerini tam olarak resim, yazı veya söz ile belirtmek; tasvir etmek.

betimlenme, [betim-le-n-me] *is.* Betimlenmek işi.

betimlenmek, [betim-le-n-mek] *edil. f. [-ir]* Biri tarafından betimleme işi yapılmak.

betimleyici, [betim-le-y-ici] *sf.* **1.** Betimlemeye dayanan; musavver. **2.** Amacı betimleme olan; tasvirci. **3.** Betimlemeye ağırlık veren; musavver, tasvirci.

betimsel, [betim-sel] *sf.* **1.** Betimle ilgili; tasvirî. **2.** Betimleme yoluyla üretilmiş. ☞ **betimsel dil bilgisi,** *dbl. Bir dilin belirli bir çağını inceleyen dil bilgisi; betimlemeli dilbilgisi, tasvirî dil bilgisi.*

betisetmek, [bedize-t-mek] *{eT} gçl. f. [-ür]* Süsletmek; bezetmek. [EUTS]

betisiz, [beti-siz] *sf.* (Resim, heykel vb.) insan, hayvan ve doğa parçası bulunmayan; şekilsiz; suretsiz; nonfigüratif. ☞ **betisiz sanat,** *gzl. sntl. Şekilsiz, suretsiz heykel veya resim vb. sanat verileri.*

betkeçi, [Süry. batğā / bitī-mek / bétkēçī] *(betke:çi:) {eT} is.* Süsleyici; bezeyici.

betkiş, [Far. betkīş بتكيش] *(betki:ş) {OsT} is.* Atılacak okları içine koyup omuza alınacak mahfaza; okluk; sadak; tirdan.

betlek, -ği [bet-le-k] *{ağız} is.* Defter. [DS]

betlemek, [Far. bed *(kötü)* > bet-le-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* Birinin ardından kötü söz söylemek. [DS]

betni, [Yun. petni] *{ağız} is.* Ahırda, taş ve tahtadan yapılmış oluk biçimdeki hayvan yemliği. [DS]

beton, [Lat. bitumen *(çamur zift karışımı)* > Fr. béton] *is.* **1.** Kum, çakıl ve su gibi maddeleri bağlayıcı bir ürün olarak çimento ile karıştırdıktan sonra meydana gelen sert ve dayanıklı yığışım. **2.** *sf.* Bu tür karışımla elde edilmiş olan. ☞ **beton gibi,** *Çok sert ve dayanıklı.*

betonarme, [Fr. béton + armé *(silahlanmış)*] *is.* Eğilme ve çekme kuvvetlerine karşı dayanıklılığı arttırmak amacıyla içine metal çubuklar bağlanarak dökülmüş beton.

betoncu, [beton-cu] *is.* Yapılara beton dökme işi ile uğraşan işçi veya usta.

betoniyer, [Fr. bétonière] *is.* Beton karma makinesi; betonkarar.

betonkarar, [beton+ kar-ar] *is.* Beton karma makinesi; betonyer.

betonlaşmak, [beton-la-ş-mak] *dönşl. f. [-ır]* **1.** (Dökülen beton harcı için) donup sertleşmek; beton hâline gelmek. **2.** *mecaz.* Sağlamlaşmak.

betr, [Ar. betr بتر] *{OsT} is.* **1.** Kesme. **2.** Kusurlu, eksik bırakma.

betra, [Ar. ebter > *(dişil)* betrā' بتراء] *(betra:) {OsT} is.* Kısır kadın.

betre, [Ar. betre بتره] *{OsT} is.* Dişi eşek.

bettar, [Ar. bettār بتار] *(betta:r) {OsT} sf* Çok ve iyi kesen; çok keskin.

bettat, [Ar. bett > bettāt بتات] *(betta:t) {OsT} is.* Şal yapan veya satan kimse; şalcı.

betuk[1], **-ğu** [Ar. betūk بتوك] *(betu:k) {OsT} is.* Yuvarlak tabla; pazarcı tezgâhı.

betuk[2], **-ğu** [Ar. betūḳ بتوق] *(betu:k) {OsT} sf.* Çok keskin.

betul, [Ar. betūl بتول] *(betu:l) {OsT} sf.* **1.** Bakire. **2.** (Kadın için) erkeklerden çekinen; namuslu. **3.** *is.* Ayrı kök salan fidan.

betula, [Lat. betula] *is. bot.* Huş ağacı.

betuliye, [Ar. betūliyye بتوليه] *(betu:liye) {OsT} is. bot.* **1.** Kayıngiller. **2.** Gürgengiller.

betuliyet, [Ar. betūliyet بتوليت] *(betu:liyet) {OsT} is.* Bakirelik; el sürülmemişlik; iffetlilik.

betük, [betü-k / bedü-k] *{eT} sf.* Büyük; yüksek; ulu; azametli. [EUTS]

betül, [Ar. betūl بتول] *(betu:l) sf.* → betul.

betümek, [betü-mek / bedü-mek] *{eT} gçl. f.* Büyümek. [EUTS]

betyab, [Far. betyāb بتياب] *(betya:b) {OsT} is.* Dert; keder; üzüntü; mihnet.

betyar, [Far. betyār بتيار] *(betya:r)* *{OsT}* *is.* **1.** Görmek istenmeyen şey. **2.** Düşman. **3.** Şeytan, gulyabani, dev gibi kötülük yapacağına inanılan şeyler.

bev, [bew / böv / bōg] *{eT}* *is.* Böğ; zehirli örümcek; tarantula.

bev, -v'ı [Ar. bevʿ بوع] *{OsT}* *is.* **1.** Kulaç. **2.** Kulaçlama. **3.** Atın seyrek basması. **4.** Sataşma. **5.** *sf.* (Yer için) kuytu.

beva, -a'i [Ar. bevāʾ بواء] *(beva:)* *{OsT}* *is.* **1.** Beraber; beraber oluş. **2.** Benzerlik.

bevabet, [Ar. bevābet بوابت] *(beva:bet)* *{OsT}* *is.* Kapıcılık; kapı bekçiliği.

bevabi, [Ar. bevābī بوابى] *(beva:bi:)* *{OsT}* *is.* Kapıcılık.

bevadi, [Ar. bādiye > bevādī بوادى] *(beva:di:)* *is.* Çöller; kırlar; sahralar.

bevadir, [Ar. bādire > bevādir بوادر] *{OsT}* *is.* Oluveren olaylar; badireler.

bevah, [Ar. bevāḥ بواح] *(beva:h)* *{OsT}* *is.* Belli; apaçık; meydanda; aşikâr.

bevahe, [Ar. bevāhe بواهه] *(beva:he)* *{OsT}* *zool.* *is.* **1.** Dişi baykuşlar. **2.** Ahmaklar. **3.** Çakır doğanlar.

bevahen, [Ar. bevāḥen بواحًا] *(beva:hen, h kalın söylenir)* *{OsT}* *zf.* Belli olarak; aşikârca.

bevahid, [Ar. bevāhid بواهد] *(beva:hid)* *is.* Belalar; felaketler; musibetler *(tekil olarak kullanılır).*

bevaik, [Ar. bāʾiḳa > bevāʾiḳ بوائق] *(beva:ik)* *{OsT}* *is.* Belalar; afetler; musibetler.

beva'is, [Ar. bāʿis̱ > bevāʿis̱ بواعث] *(beva:is)* *{OsT}* *is.* Sebep olanlar; sebepler.

bevaki, [Ar. bevāḳī بواقى] *(beva:ki:, k kalın söylenir)* *{OsT}* *is.* Sürekli kalanlar; baki olanlar.

bevan, [Ar. bevān بوان] *(beva:n)* *{OsT}* *is.* Çadır direği.

bevani, [Ar. bevānī بوانى] *(beva:ni:)* *{OsT}* *is.* **1.** Kaburga kemikleri. **2.** Deve ayakları.

bevar, [Ar. bevār بوار] *(beva:r)* *{OsT}* *is.* Yok olma; mahvolma; ölme.

bevari, [Ar. bevārī بوارى] *(beva:ri.)* *{OsT}* *is.* İnce kamıştan örülen hasırlar.

bevarid, [Ar. bārid > bevārid بوارد] *(beva:rid)* *{OsT}* *is.* **1.** Soğutulmuş yiyecekler. **2.** Sakat şeyler. **3.** Boyun etleri.

bevarih, [Ar. bāriḥ *(sam yeli)* > bevāriḥ بوارح] *(beva:rih, h kalın söylenir)* *{OsT}* *is.* Sam yelleri.

bevarik, -kı [Ar. bāriḳa *(şimşek)* > bevāriḳ بوارق] *(beva:rik, k kalın söylenir)* *{OsT}* *is.* **1.** Şimşekler, yıldırım parıltıları. **2.** Göz kamaştırıcı parıltılar. ☞ **bevārık-ı süyūf,** *{OsT} Kılıçların parıltıları.*

bevas, [Far. bevās بواس] *(beva:s)* *{OsT}* *is.* **1.** Sıkıntı; keder. **2.** Yokluk.

bevasır, [Ar. bāsūr > bevāsīr بواسير] *(bevasi:r)* *{OsT}* *is.* Basurlar; mayasıllar.

bevaşe, [Far. bevāşe بواشه] *(beva:şe)* *{OsT}* *is.* Yaba; harman savurmakta kullanılan tarım aracı.

bevatıl, [Ar. bevāṭıl بواطل] *(beva:tıl)* *{OsT}* *is.* Batıl şeyler; yaramaz şeyler.

bevatın, [Ar. bāṭın *(gizli)* > bevāṭın بواطن] *(beva:tın)* *{OsT}* *is.* **1.** Gizli kapalı şeyler. **2.** İç odalar.

bevatir, [Ar. bātire > bevātir بواتر] *(beva:tir)* *{OsT}* *is.* Keskin kılıçlar.

bevatron, [Fr. BeV *(bir milyar elektron volt)* + elek**tron** > bevatron] *is.* *fiz.* Ağır tanecikleri bir milyar elektron volttan daha büyük bir enerjiye yükselten hızlandırıcı; kosmotron.

bevbat, [Ar. bevbāt بوبات] *(bevba:t)* *{OsT}* *is.* Sahra; kır; çöl.

bevc, [Ar. bevc بوج] *{OsT}* *is.* **1.** Yorulma. **2.** Şimşek. **3.** Haykırma.

bevd, [Ar. bevd بود] *{OsT}* is. Kuyu.

bevg, [Ar. bevġ بوغ] *(bevğ)* *{OsT}* *is.* Galip gelme; üstünlük.

bevga, -a'i [Ar. bevġāʾ بوغاء] *(bevğa:)* *{OsT}* *is.* Yumuşak toprak.

bevh[1]**,** [Ar. bevh بوه] *{OsT}* *is.* **1.** Düşünme. **2.** Haberli olma. **3.** Lanet etme; sövme. **4.** Cinsel ilişkide bulunma.

bevh[2]**,** [Ar. bevḥ بوح] *{OsT}* *is.* **1.** Ortada; meydanda; aşikâr. **2.** Belaya uğrama; üzülme; kederlenme.

bevh[3]**,** [Ar. bevḫ بوخ] *{OsT}* *is.* **1.** Ateşin sönmesi. **2.** Öfke ve kızgınlığın geçmesi.

beviş, [Far. beviş بوش] *{OsT}* *is.* Farz etme; tahmin etme; oranlama.

bevj, [Far. bevj بوژ] *{OsT}* *is.* **1.** Şiddetli kasırga. **2.** Su çevrintisi; girdap.

bevk[1]**, -kı** [Ar. bevḳ بوق] *{OsT}* *is.* **1.** Birine keder ve bela getirme; fenalık etme; düşmanlık yapma. **2.** Felaket; musibet; bela. **3.** Bir yere izinsiz olarak ansızın gelme. **4.** Çalıp çırpma; hırsızlık vb. **5.** Şiddetli yağmur. **6.** *sf.* Yalan. **7.** Geveze; boşboğaz.

bevk[2], [Ar. bevk بوق] *{OsT}* *is.* **1.** Bir araya gelme; birikme. **2.** Su kaynağını açarak akıtma. **3.** Karmakarışık olma. **4.** Sıçrayıp binme.

bevka, -a'i [Ar. bevka' بوكاء] *(bevka:)* *{OsT}* *is.* Kargaşa.

bevl, [Ar. bevl بول] *{OsT}* *is.* **1.** Sidik; idrar. **2.** İşeme. ⊡ **bevl etmek,** *İşemek.*

bevldan, [Ar. bevl + Far. -dān بولدان] *(bevlda:n)* *{OsT}* *is.* **1.** İşeme kabı; lazımlık. **2.** İşenecek yer; ayak yolu.

bevle, [Ar. bevl > bevle بوله] *{OsT}* *sf.* **1.** Çok idrar yapan; sidikli. **2.** *is.* Kız çocuğu.

bevlî, [Ar. bevlī بولى] *(bevli:)* *{OsT}* *sf.* İdrarla ilgili.

bevliye, [Ar. bevliyye بوليه] *{OsT}* *is.* *tıp.* **1.** İdrar yolları ve böbrek hastalıkları. **2.** Bu hastalıklarla ilgili tıp dalı; üroloji.

bevliyeci, [bevliye-ci] *is.* *tıp.* İdrar yolları hastalıkları üzerine uzmanlaşmış hekim; ürolog.

bevn[1], [Ar. bevn بون] *{OsT}* *is.* İki nesne arasındaki açıklık; uzaklık; mesafe. ⊡ **bevn-i baîd,** *{OsT}* *Uzak mesafe.*

bevn[2], [Far. bevn بون] *{OsT}* *is.* Pay; hisse; nasip.

bevne, [Ar. bevne بونه] *{OsT}* *is.* Küçük kız çocuğu.

bevr, [Ar. bevr بور] *{OsT}* *is.* **1.** Yoklama; sınama. **2.** Yok olma; mahvolma. **3.** Mal ve eşyada ortaya çıkan kıtlık ya da azalma. **4.** Sermaye düşüşü. **5.** Sürülmemiş yer.

bevs, [Ar. bevş بوص] *{OsT}* *is.* **1.** Acele. **2.** İleri geçme; ileri gitme. **3.** Bıktırasıya ısrar etme. **4.** Bir kimseden kaçıp gizlenme. **5.** Bir şeyin rengi. ⊡ **bevs etmek,** *{OsT}* *1. Teftiş etmek. 2. Dağıtmak.*

bevsa, -a'i [Ar. bevşā' بوصاء] *(bevsa:)* *sf.* (Kadın için) kaba etleri iri olan.

bevş, [Far. bevş بوش] *{OsT}* *is.* Çalım; gösteriş; debdebe.

bevt, [Ar. bevṭ بوط] *{OsT}* *is.* Zengin iken yoksul düşme; düşkünlük.

bevva, [Ar. bevvā بوا] *{OsT}* *is.* Hindistan cevizi.

bevvab, [Ar. bāb *(kapı)* > bevvāb بواب] *(bevva:b)* *is.* **1.** Kapıcı. **2.** Eskiden okul hizmetlilerine verilen isim. **3.** Küçük çocukları okula getirip götüren hizmetli. **4.** *tar.* Topkapı sarayı kapılarını bekleyen kapıcılara verilen unvan. *{OsT}* ⊡ **bevvāb-ı mi'de,** *{OsT}* *Mide kapısı.*

bevvaban, [Ar. bevvāb > bevvābān بوابان] *(bevva:ba:n)* *{OsT}* *is.* Kapıcılar.

bevvabet, [Ar. bevvābet بوابت] *{OsT}* *is.* Kapıcılık.

bevvabi, [Ar. bevvāb > bevvābī بوابى] *(bevva:bi:)* *{OsT}* *sf.* Kapıcı ile ilgili; bevvaba ait.

bevvabîn, [Ar. bevvābīn بوابين] *(bevva:bi:n)* *{OsT}* *is.* Kapıcılar. ⊡ **bevvabîn-i medāris ü mekâtip,** *{OsT}* *Okul ve medrese kapıcıları.*

bevval, -li [Ar. bevl *(işeme)* > bevvāl بوال] *(bevva:l)* *{OsT}* *sf.* Çok işeyen; sık sık işemeye çıkan. ⊡ **bevval-i çeh-i Zemzem,** *{OsT}* *1. Zemzem kuyusuna işeyen. 2. mecaz. Şöhret kazanmak için kutsal değerlere saldıran; uygunsuz işler yaparak tanınma yolunu seçen.*

bevvan, [Ar. bevvān بوان] *(bevva:n)* *{OsT}* *is.* Çadır direği.

bevvap, -bı [Ar. bāb *(kapı)* > bevvāb بواب] *(bevva:p)* *{OsT}* *is.* → bevvab.

bevvaplık, -ğı [bevvap-lık] *is.* Kapıcılık.

bevz[1], [Ar. bevż بوض] *{OsT}* *is.* **1.** Sürekli oturuş. **2.** Yüzde çiller geçtikten sonra oluşan güzellik.

bevz[2], [Far. bevz بوز] *{OsT}* *is.* **1.** Nem yüzünden oluşan yeşil küf. **2.** Eşek arısı. **3.** Ağacın gövdesinde köke yakın yerleri.

bevzek, [Far. bevzek بوزك] *{OsT}* *is.* → bevz[2].

bey', -y'ı [Ar. bey' بيع] *{OsT}* *is.* **1.** Satma; satış. **2.** Malın malla değişimi; takas. ⊡ **bey'-gâh,** *{OsT}* *Pazar yeri.*|| **bey'-i bāt,** *{OsT}* *huk. Kesin satış.*|| **bey'-i bātıl,** *{OsT}* *huk. Geçersiz satış.*|| **bey'-i cāiz,** *{OsT}* *huk. Geçerli satış; doğru satış.*|| **bey'-i bi'l-isticār,** *{OsT}* *huk. Bedeli sonradan ödenmek suretiyle kısım kısım mal almak.*|| **bey'-i bi'l-istiğlāl,** *{OsT}* *huk. Alıcının malın ürününden yararlanması şartıyla yapılan satış.*|| **bey'-i bi'l-kāli,** *{OsT}* *huk. Bedeli, mal teslimi anında ödenmek üzere yapılan satış.*|| **bey'-i bi'l-mücāzefe,** *{OsT}* *huk. Götürü satış.*|| **bey'-i bi'l-vefā,** *{OsT}* *huk. Belirli bir süre içinde geri almak şartıyla yapılan satış; bir tür rehin.*|| **bey'-i cāiz,** *{OsT}* *huk. Geçerli satış.*|| **bey'-i fāsid,** *{OsT}* *huk. Şeklen tamam ve geçerli olmakla birlikte niteliği bakımından geçersiz şatış.*|| **bey'-i gayr-i lāzım,** *{OsT}* *huk. Alıp almama tercihine bağlı satış; muhayyer satış.*|| **bey'-i gayri-mün'akid,** *{OsT}* *huk. Geçersiz olan satış biçimi.*|| **bey-i lāzım,** *{OsT}* *huk. Alıcı ve satıcı için muhayyer olmayan satış.*|| **bey'-i mālem yukbaz,** *{OsT}* *huk. Teslimsiz satış.*|| **bey'-i mekrūh,** *{OsT}* *huk. Kanuna uygun fakat şeriata aykırı satış.*|| **bey'-i mevkūf,** *{OsT}* *huk. Başkasının iznine bağlı satış.*|| **bey'-i min-yezîd,** *{OsT}* *huk. Açık artırma ile satış.*|| **bey'-i mukāyaza,** *{OsT}* *huk. Malı malla değişmek suretiyle yapılan satış; değiş tokuş.*|| **bey'-i mün'akit,** *Sözleşilmiş, bağlanmış satış.*|| **bey'-i nāfiz,** *{OsT}* *huk. Üçüncü bir kişinin herhangi bir hakkı söz konusu olmayan satış.*|| **bey'-i sahîh,** *{OsT}* *huk. Yasal*

ve geçerli olan satış.|| **bey'-i selem,** *{OsT} huk. Peşin para ile veresiye mal alma.*|| **bey'i-sırf,** *{OsT} huk. Para bozma.*|| **bey'-i teâtî,** *{OsT} huk. Alıp vermekle olan fiilî satış akdi.*|| **bey'-i telcie,** *{OsT} huk. Danışıklı satış.*|| **bey'us-sadakāt,** *{OsT} huk. Dürüst satış.*|| **bey'us-sarf,** *{OsT} huk. Değiş tokuş yoluyla satış.*|| **bey'us-sulh,** *{OsT} huk. Uzlaşma yoluyla satış.*|| **bey'üd-deyn bi'd-deyn,** *{OsT} huk. Borç ile satış.*|| **bey'ül-ayne,** *{OsT} huk. Aynısı ile satış.*|| **bey'ül-berāet ani'l-ayb,** *{OsT} huk. Kusurlardan arınmış olarak satış.*|| **bey'ül-edyān,** *{OsT} huk. Bir ticarî malı veya taşınmazı, borcuna karşılık, doğrudan vermek suretiyle yapılan satış.*|| **bey'ül-garer,** *{OsT} huk.* || **bey'ül-hasat,** *{OsT} huk. Ürün satışı.*|| **bey'ül-hibe,** *{OsT} huk. Bağış şeklinde satış.*|| **bey'ül-ikāle,** *{OsT} huk. Tarafların birlikte arzusu ile bozulabilir satış.*|| **bey'ül-ilkā,** *{OsT} huk. Satıştan vazgeçme.*|| **bey'ül-kālî,** *{OsT} huk. Bedeli mal tesliminde ödemek üzere yapılan satış.*|| **bey'ül-mazmūn,** *{OsT} huk. Başkası adına yapılan satış.*|| **bey'ül-melkūh,** *{OsT} huk. Hayvanların doğacak olan yavrularını satma.*|| **bey'ül-muāveme,** *{OsT} huk. Bir yıllığına yapılan satış.*|| **bey'ül-mugābene,** *{OsT} huk. Tarafların birbirini aldatarak yaptıkları satış.*|| **bey'ül-muhākale,** *{OsT} huk.* || **bey'ül-muhātara,** *{OsT} huk. Zararına satış.*|| **bey'ül-mukāyaza,** *{OsT} huk. Değiş tokuş.*|| **bey'ül-murābaha,** *{OsT} huk. Kâr koyarak satma.*|| **bey'ül-muvāzaa,** *{OsT} huk. Üçüncü kişileri aldatmak üzere yapılmış danışıklı satış.*|| **bey'ül-mülāmese,** *{OsT} huk. El sıkışarak yapılan satış.*|| **bey'ül-münābeze,** *{OsT} huk. Ürün üzerinden yapılan satış.*|| **bey'ül-müsāveme,** *{OsT} huk. Pazarlıkla satış.*|| **bey'ül-muztār,** *{OsT} huk. İhtiyaç dışı mal satışı.*|| **bey'ül-müzābene,** *{OsT} huk. Belli bir miktarda ürünü miktarı belli olmayan bir ürünle değiş tokuş etme.*|| **bey'ül-vazia,** *{OsT} huk. Zararına satış.*|| **bey'ül-vefā,** *{OsT} huk. Bir malı, ödenen para geri verilince iade etmek üzere yapılan satış; bir tür rehin.*|| **bey'ün-nüs'e,** *{OsT} huk. Kredili satış.*|| **bey'üs-selef,** *{OsT} huk. 1. Peşin para, kredili ya da başka bürlü satma. 2. Bedeli mal tesliminde ödenmek üzere yapılan satış.*|| **bey'üs-selem,** *{OsT} huk. Parası peşin malı veresiye satış.*|| **bey'üs-sirār,** *{OsT} huk. Gizli pazarlıkla yapılan satış.*|| **bey'üs-sünyā,** *{OsT} huk. Götürü satış.* || **bey'üş-şirke,** *{OsT} huk. Ortaklık payını satış; hisse satışı.*|| **bey'üt-teātî,** *{OsT} huk. Takas.*|| **bey'üt-telcie,** *{OsT} huk. Danışıklı satış.*|| **bey'üt-terāzî,** *{OsT} huk. Karşılıklı uyuşarak yapılan satış.*|| **bey'üt-tevliye,** *{OsT} huk. Peşin para ile satış.* || **bey ü ferāğ,** *{OsT} huk. Ferağ suretiyle satış.*|| **bey ü şi'rā,** *{OsT} huk. Alım satım; ticaret.*

bey[1], [*eT.* beg / beg / beğ > bey] *is.* **1.** Erkek. **2.** Erkek adlarından sonra kullanılan unvan ve saygı sözü; efendi. **3.** Erkeklere seslenmek ve onları çağırmak için adları yerine kullanılan hitap sözü. **4.** Kadının eşi; koca. **5.** Bir yörenin ileri gelen kişisi; zengin; eşraftan kişi. **6.** İskambil kâğıtlarında birli. **7.** Beylik adı verilen küçük devlet başkanı. **8.** Komutan. **9.** Aşık oyununda aşığın dört yüzünden birisi. **10.** *{ağız}* Arı beyi; ana arı; kraliçe arı. [DS] ⊡ **bey armudu,** *bot.* → bergamot, *(Citrus bergamia).*|| **bey danası** (devesi) **gibi yan gelip geviş getirmek,** *Sadece yiyip içmekle meşgul olmak; keyfine bakmak.*|| **bey erki,** *sosy. Sosyolojik değerlendirmelere göre zengin kişide var olan yaptırım.*|| **bey gemileri,** *tar. dnz. Kaptan paşa eyaletinin beylerince oluşturulup donatılan ve donanmanın yedek gücünü oluşturan gemiler.*|| **bey gibi yaşamak,** *Bolluk içinde rahat bir hayat sürmek.*

bey[2], [beg > bey] *{eAT} is.* Kuş avlamak için tuzağa bağlanan başka bir kuş; yem olarak kullanılan kuş.

bey'a[1], [Ar. beyʿa / bīʿa بيعه] *(bey-a) is.* **1.** Satma, satın alma. **2.** Bir alım satımda pazarlığı bitirmek için el sıkışma. **3.** El bağlamak hareketi yaparak hükümdara bağlılığını bildirme; biat.

beya[2], [Far. beyā بيا] *(beya:) {OsT} sf.* **1.** Dolu; dolmuş. **2.** *is.* Girilecek yer; kapı.

bey'aat, [Ar. beyʿ > beyʿaāt بيعات] *(beyaa:t) {OsT} is.* Satın alma.

beyaban, [Far. beyābān بيابان] *(beya:ba:n) {OsT} is.* Çöl; kır. ⊡ **beyābān-nişîn,** *{OsT} Bedevî.*

beyabani, [Far. beyābānī بيابانى] *(baya:ba:ni:) {OsT} is.* **1.** Çöl adamı. **2.** Göçebe. **3.** *sf.* Vahşî.

beyad, [Ar. beyād بياد] *{OsT} is.* Yok olma; mahvolma.

beyadıka, [Ar. beyādiḳa بيادقه] *(beya:dıka) {OsT} is.* **1.** Satrançta piyadeler. **2.** *sf.* (Kişi için) küçük boylu olup çabuk yürüyenler; paytaklar.

beyadir, [Ar. beyādir بيادر] *(beya:dir) {OsT} is.* Harmanlar.

beyağabey, [bey+ağa+bey] *is.* Orta yaşlı erkeklere saygı ile seslenme sözü.

beyah, [Ar. beyāḥ / biyāḥ بياح] *(beya:h) {OsT} is.* Küçük balık.

bey'an[1], [Ar. beyʿan] *{OsT} zf.* Satış yoluyla.

beyan[2], [Ar. beyān بيان] *(beya:n) is.* **1.** Söyleme. **2.** Açıklama. **3.** Bildirme. **4.** *ed.* Belagatın teşbih, istiare, mecaz ve kinaye gibi bölümlerinden söz eden kısım. **5.** *dbl.* Arapça dilbilgisinde idgamın zıddı. **6.** *huk.* Bir hukukî durumu veya bir olayın varlığını bildirme veya doğrulama. ⊡ **beyana tābi,** *Bildirilmesi zorunlu olan.*|| **beyan etmek,** *1. Bildirmek. 2. Açıklamak.*|| **beyān-ı efkâr,** *{OsT} Düşünceleri açıkça söyleme.*|| **beyān-ı hâl etmek,** *{OsT} Hâlini anlatmak.*|| **beyān-ı hoşāmedî,** *{OsT} "Hoş geldi-*

niz!" deme.|| **beyān-ı istikra',** *{OsT} Önceki bir kelimeyi sonradan gelen bir cümleyle tamamlama.*|| **beyān-ı keyfiyet,** *{OsT} Durumu açıklama.*|| **beyān-ı matlab,** *{OsT} Dileğin bildirilmesi.*|| **beyān-ı māzeret etmek,** *{OsT} Bir özrü, mazereti bulunduğunu söylemek.*|| **beyān-ı mülāhaza,** *{OsT} Bir düşünce ileri sürmek; düşüncesini bildirme.*|| **beyān-ı mütalaa,** *{OsT} Görüşünü açıklama.*|| **beyan-ı matlap,** *{OsT} Dilek bildirme; dilekte bulunma.*|| **beyān-ı tağyir,** *{OsT} Duyu değişikliklerinin açıklanması.*|| **beyān-ı tebdil,** *{OsT} Önceki kelimenin anlamını değiştirerek açıklama.*|| **beyān-ı tefsir,** *{OsT} Yorumlayıcı açıklama.*|| **beyān-ı zarūret,** *{OsT} Hukukta, söylenmediği halde söylenmiş sayılan işaret, susuş veya durum gereği açığa çıkan ifade.*|| **beyan olunmak,** *1. Söylenmek. 2. Açıklanmak.*

beyanat, [Ar. beyānāt بيانات] *(beya:na:t) is.* Resmî olarak yapılan açıklama; demeç. ⊡ **beyanatta bulunmak** (beyanat vermek), *Belli bir konu üzerinde açıklamada bulunmak; demeç vermek.*

bey'ane, [Ar. bey'āne بيعانه] *(bey-āne) {OsT} is.* Alım satımda anlaşmayı kesinleştirmek amacıyla verilen para; kaparo.

beyani, [Ar. beyānī بيانى] *(beyani:) {OsT} sf.* **1.** Beyana ilişkin. **2.** Söylemeye, açıklamaya bağlı.

beyanname [Ar. beyān + Fr. nāme *(mektup)* بيان نامه] *(beyanna:me) {OsT} is.* **1.** Yazılı açıklama; bildirge. **2.** Herhangi bir konuda yayınlanan yazı; bildiri. **3.** Hukukî ve fiilî bir durumun varlığını belirten, bildiren yazılı belge; bildirim. **4.** Diplomatik belge; manifesto. **5.** Vergi yükümlüsü olanların belirli dönemlerde vergi dairelerine verdikleri yazılı bildirim.

beyar, [Ar. bā'ir] *{ağız} is.* Üç yıl ekilmemiş tarla. [DS]

beyare, [Far. beyāre بياره] *(beya:re) {OsT} is.* Gelişmemiş, kısa boylu fidan veya fide.

beyariş, [Far. beyāriş بيارش] *(beya:riş) {OsT} is.* **1.** Çare; tedbir. **2.** İlaç.

bey'at, [Ar. bey'at بيعت] *(bey-at) {OsT} is.* **1.** Kabul ve tasdik etme işlemi. **2.** Birinin egemenliğine girme. ⊡ **bey'at etmek,** *{OsT} Bir hükümdarın egemenliğini tanımak.*|| **bey'at kılmak,** *{OsT} Bir kimsenin egemenliğine girmek.*

beyat, [Ar. beyāt بيات] *(beya:t) {OsT} is.* Geceyi uyumayarak işle geçirme.

beyati, [Far. beyātī بياتى] *(beya:ti:) {OsT} is. müz.* Türk müziğinin en eski makamlarından birisi olup uşşak makamının inici şeklidir.

beyavar, [Far. beyāvār بياوار] *(beya:va:r) {OsT} is.* Meşguliyet; iş güç; uğraşı.

beyaz, [Ar. beyāż / beyāḏ بياض] *(beya:z) sf.* **1.** Gün ışığının tayfındaki bütün renklerin karışımı ile meydana gelmiş ve örneği süt ile karda görülen renk; ak. *{OsT} (aynı)* **2.** Bu renkte olan. **3.** Teninin rengi açık olan. **4.** Rengi, benzerlerine göre daha açık tonda olan. **5.** *is.* Bir nesnenin beyaz renkli olan bölümü. **6.** *argo.* Eroin. **7.** (Çoğul olarak) rengi beyaz olup yıkama sırasında birbirini boyamayan iç çamaşırı, çarşaf gibi şeyler. **8.** Matbaacılıkta normal koyulukta görünen harf ve yazı. **9.** *{OsT} mecaz.* Nur; aydınlık. **10.** *{ağız}* Ayran. [DS] **11.** *{OsT}* Yumurta akı. ⊡ **beyaza çekmek,** *Bir yazının temiz ve okunaklı kopyasını çıkarmak.*|| **beyaza çıkmak,** *{eAT} Müsvette yazı veya kitabı temize çekmek.*|| **beyaz adam,** *Beyaz ırktan olan kimse; genellikle Avrupalı.*|| **beyaz altın,** *Bire bir oranında altın ve gümüş alaşımı.*|| **beyaz cam,** *Televizyon ekranı.*|| **beyaz eşya,** *Buzdolabı, çamaşır makinesi, bulaşık makinesi, fırın gibi ev aletlerinin genel adı.*|| **beyaz et,** *Kümes hayvanları ile balık etlerinin genel adı.*|| **beyaz etmek,** *{OsT} (Yazı için) temize çekmek.*|| **beyaz gece,** *Kuzey kutbunda altı ay güneşin batmadığı zamanlar.*|| **beyaz gelen,** *{ağız} Biraz beyaz; beyazca.* [DS]|| **beyaz gümüş,** *Gümüşü az nikeli çok alaşımdan yapılmış (eşya).*|| **beyaz ırk,** *Avrupa, Kuzey Amerika, Güney ve Batı Asya ile Kuzey Afrika'da yaşayan insan ırkları.*|| **beyaz iş,** *Yatak çarşafı ve örtü, perde dikiş işleri.*|| **beyaz kitap,** *Bir konuyu aydınlatmak için bir kurum veya hükümet tarafından yayınlanan kitap.*|| **beyaz kömür,** *Hidroelektrik santrallerinde elde edilen elektrik enerjisi.*|| **beyaz küf,** *Etkeni Coniothyrium diplodiella adındaki mantar olan bir bağ hastalığı.*|| **beyaz oy,** *Oylama konusu olan şeyi kabul ettiğini belirten oy; kabul oyu.*|| **beyaz perde,** *1. Gösterici aygıttan çıkan ışınların üzerinde yansıyarak görüntü elde edilen düşey büyük yüzey. 2. gnşl. Sinema.*|| **beyaz peynir,** *Katılaştıktan sonra küpler halinde kesilerek tuzlu su içinde tenekelere basılan bir tür peynir çeşidi.*|| **beyaz salkım,** *bot. Yol kenarlarını, park ve bahçeleri süslemek için yetiştirilen salkım şeklinde hoş kokulu, tatlı, beyaz ve mor çiçekler açan, baklagillerden bir tür akasya, (Robinia pseudacacia).*|| **beyaz tel,** *Ağarmış, beyazlaşmış saç.*|| **beyaz Türkçe,** *En açık ve kolay anlaşılır Türkçe.*|| **beyaz üzerine,** *Beyaz renkli kumaş üzerine (yapılan işleme veya baskı).*|| **beyaz üzerine buyrultu,** *tar. Sadrazam tarafından bir iş için doğrudan yazılan buyrultu.*|| **beyaz üzerine sadır olan hatt-ı hümāyūn,** *tar. Bir istek veya seçim üzerine doğrudan doğruya çıkarılan hatt-ı hümayun; resen çıkarılan hatt-ı hümayun.*|| **beyaz üzüm,** *Tanelerinin rengi açık renk olan üzüm cinsleri.*|| **beyaz yalan,**

Söylendiği zaman zarar getirmeyecek olan yalan.|| **beyaz zehir,** *Eroin, kokain gibi sıvı olmayan uyuşturucu.*

beyazımsı, [beyaz-ımsı] *sf.* Beyaza yakın renkte; beyazımtırak, soluk.

beyazımtırak, [beyaz-ımtırak] *sf.* Beyaza yakın renkte; beyazımsı; soluk.

beyazi, [Ar. beyāżī بياضى] *(beya:zi:) {OsT} is.* **1.** Aklık; beyazlık. **2.** Uzunluğuna açılan kitap ya da defter; sığır dili.

beyazlamak, [beyaz-la-mak] *gçsz. f. [-r] [-l(ı)-yor]* **1.** Rengini kaybederek beyaz duruma gelmek; ağarmak; solmak. **2.** Kiri gitmek; temizlenmek.

beyazlanma, [beyaz-la-n-ma] *is.* Beyaz duruma gelme; ağarma; aklanma.

beyazlanmak, [beyaz-la-n-mak] *dönşl. f. [-ır]* Beyaz bir durum almak; ağarmak; aklanmak.

beyazlaşma, [beyaz-la-ş-ma] *is.* Beyazlaşmak işi; aklaşma; ağarma.

beyazlaşmak, [beyaz-la-ş-mak] *gçsz. f. [-ır] gçsz. f. [-ır]* Beyazlık kazanmak; aklaşmak; ağarmak.

beyazlatılma, [beyaz-la-t-ıl-ma] *is.* Beyazlatılmak eylemi; aklaştırılma; ağartılma.

beyazlatılmak, [beyaz-la-t-ıl-mak] *edil. f. [-ır] is.* Birisi tarafından beyaz duruma getirilmek; aklaştırılmak; ağartılmak.

beyazlatma, [beyaz-la-t-ma] *is.* Beyazlatmak eylemi; beyaz duruma getirme; aklaştırma; ağartma.

beyazlatmak, [beyaz-la-t-mak] *gçl. f. [-ır]* Beyaz duruma getirmek; beyazlık kazandırmak; aklaştırmak; ağartmak.

beyazlık, -ğı [beyaz-lık] *is.* **1.** Beyaz olma durumu. **2.** Beyaz olanın niteliği. **3.** Bir bütün içinde görülen beyaz veya açık renkli kısım. **4.** Beyaz renkli nesne.

beyazsinek, -ği [beyaz+sinek] *is. zool.* Özellikle pamuk üzerinde çoğalarak bitkinin öz suyunu emmek suretiyle zarar görmesine sebep olan bir tür sinek.

beybaba, [bey+baba] *(be'ybaba) is.* **1.** Yaşlı erkeklere saygı ile seslenme sözü. **2.** Çocukların babaları için kullandıkları saygı sözü.

beybence, [Far. peymānçe بيمانچه] *{eAT} is.* Şeyh karşısında niyaz ve teslimiyet duruşu.

beycan, [bey+ Far. cān] *{ağız} ünl. "Bey kardeşim, beyefendi"* anlamlarında seslenme sözü olarak kullanılır. [DS]

beyda, -a'i [Ar. beydā' بيداء] *(beyda:) {OsT} sf.* **1.** (Yer için) tehlikeli. **2.** *is.* Çöl; sahra.

beydah, [Far. beydāḫ / bidāḫ بيداخ] *{OsT} is.* Sert başlı, haşarı at.

beydaha, [Ar. beydaḫa بيدخه] *{OsT} is.* İri ve şişmanca kadın.

beydak, -ğı [Ar. beydaḳ بيدق] *{OsT} is.* Satranç oyununda piyade adı verilen taşlar; paytak.

beydane, [Ar. beydāne بيدانه] *(beyda:ne) {OsT} is.* Yaban eşeğinin dişisi.

beyder, [Ar. beyder بيدر] *{OsT} is.* **1.** Ekin harmanı. **2.** Harman yeri. **3.** Doğru sözlük.

beydere, [Ar. beydere بيدره] *{OsT} is.* Ekini harman etme.

beyderi, [Ar. beyderī بيدرى] *(beyderi:) {OsT} sf.* **1.** Harmanla ilgili. **2.** *is.* Harmancı.

beydudet, [Ar. beydūdet بيدودت] *(beydu:det) {OsT} is.* Yok olma.

beydili, [*eT.* beg+dil-i] *is.* Büyük sözü; büyük sözü gibi değerli ve aziz.

beyefendi, [bey+efendi] *(be'yefendi) is.* **1.** Saygı ifadesi olarak erkek isimlerinin yerine kullanılan söz. **2.** *ünl.* Erkeklere saygılı biçimde seslenme sözü.

beygâh, [Ar. bey' + Far. gāh بيعگاه] *(beygâ:h) {OsT} is.* Pazar; pazar yeri.

beygar, [Far. beyġār / beyġāre بيغار / بيغاره] *(beyga:r) {OsT} is.* **1.** Sitem etme. **2.** Sövme; küfretme. **3.** Başa kakma. **4.** Çıkışma; azarlama.

beygir, [Far. bār-gīr *(yük taşıyan)* بارگير] *is.* **1.** At. **2.** Araba çekmek ve yük taşımak için kullanılan at. ⮺ **beygir gücü,** *75,9 kgm/s veya 0.7457 KWh'a eşit güç birimi, (İng. Horse Power) kısaltması: HP, Türkçe, BG.*|| **beygir kuskunu,** *Eyere bağlanarak atın kuyruğu altından geçirilen kayış.*|| **beygir kethüdası,** *{OsT} tar. İmparatorluk döneminde iğdiş edilmiş atlara bakan has ahır görevlisi.*

beygirci, [beygir-ci] *is.* Binmek isteyenlere at kiralayan kimse.

beyhan, [Ar. beyḥān بيحان] *(beyha:n) {OsT} is.* **1.** Sır saklamayan. **2.** Düşündüklerini hemen söyleyiveren; boşboğaz.

beyhoş, [Far. bī-hōş] *{ağız} sf.* **1.** Baygın. **2.** Şaşkın; sersem. **3.** Aptal; budala. [DS]

beyhude, [Far. bī- *(olumsuzluk eki)* + hüde *(fayda)* => beyhūde بيهوده] *(beyhu:de) {OsT} sf.* **1.** Boşuna. **2.** Yararsız; anlamsız. ⮺ **beyhude yere,** *Boşu boşuna; boş yere.*

beyhudegî, [Far. beyhūdegī بيهودگى] *(beyhu:degi:) {OsT} is.* Beyhudelik; boşuna olma.

beyhudegû, [Far. beyhūde-gū بيهودگو] *(beyhu:degû:) sf.* Boş yere konuşan.

beyhudekâr, [Far. beyhūde-kār بيهودكار] *(beyhu:de-kâ:r) {OsT} sf.* Boş yere çalışan.

beyhudelik, -ği [beyhude-lik] *(beyhu:delik) is.* Yararsızlık; boşuna olma.

beyhuşt, [Far. beyḫuşt بيخوشت] *{OsT} sf.* **1.** Kökünden, dibinden kopmuş. **2.** *is.* Koparılmış şey.

bey'i, [Ar. bey' بيع] *{OsT} is.* → bey².

beyik¹, [beḏük / beyik / biyik] *sf.* Büyük.

beyik², -ği [bey-ik بيك] *{eAT} is.* **1.** Gömleğin koltuğuna dikilen üçgen parça. **2.** *{ağız}* Don ve şalvarın iki bacak arasında kalan ağ kısmı. [DS]

beyikli, [bey-ik-li] *{ağız} is.* Ağı bol ve yere kadar olan kadın şalvarı. [DS]

beyiksiz, [bey-ik-siz] *{ağız} sf.* (Erkek için) açık saçık konuşan. [DS]

beyin, -yni [*eT.* meñi / *béñi > beyin [Clauson]] *is. anat.* **1.** Kafatasının içinde iki yarım küre halinde yer alan sinir dokusundan meydana gelmiş duyum ve bilinç merkezlerinin bulunduğu organ; dimağ. **2.** İnsanın tanıma, algılama, muhakeme etme ve kavrama yetisi; usa vurma. **3.** *mecaz.* Bir kurum, kuruluş veya örgüt için planlama ve uygulamada yönetici durumunda olan kimse. **4.** *mecaz.* Zihinsel yetenekleri, bilgisi, eğitimi ve düşüncesi yüksek düzeyde olan kimse. **5.** *bsy.* Bilgisayarlarda bilgilerin depolandığı ve gerektikçe çağrılabildiği manyetik ortam. ⊡ **beyin cerrahı,** *tıp. Beyin üzerinde ameliyat gerçekleştirebilen uzman hekim; nöroşirürjiyen.*|| **beyinden etmek,** *{ağız} Bilincini kaybettirmek; sersemletmek.* [DS]|| **beyinden olmak,** *{ağız} Gürültü ve patırtıdan serseme dönmek.* [DS]|| **beyin göçü,** *İleri düzeyde eğitim görmüş ve yetişmiş bilim adamları ile uzman kişilerin yurt dışında iş bularak yerleşmeleri.*|| **beyin gücü,** *Bir ülkedeki yetişmiş uzman ve bilim adamlarının fikir ve düşünce gücü.*|| **beyin kabuğu,** *anat. Sinir hücrelerinin oluşturduğu, beyin yarım kürelerini saran boz madde katmanı.*|| **beyin kanaması,** *tıp. Beyni besleyen damarların çatlamasıyla dışarıya kan sızmasından dolayı o bölgenin beslenememesi sonucunda görev yapamaz olması.*|| **beyin karıncıkları,** *anat. İçi beyin-omurilik sıvısı ile dolu olan kafatasının dört boşluğundan her biri.*|| **beyin omurilik sıvısı,** *anat. Örümceksi zar ile ince zar arasındaki boşlukta bulunan, beyin ile omuriliği çepeçevre saran sıvı.*|| **beyin orağı,** *ant. Önde ibiksi çıkıntıdan arkada beyincik çadırına kadar uzanan ve iki beyin yarım küresi arasında yer alan sert zar örtüsü.*|| **beyin salatası,** *Dana veya koyun beyni haşlandıktan sonra limon ve zeytin yağı katılarak yapılan bir yemek.*|| **beyin takımı,** *Bir kurum veya kuruluşu yöneten ve yönlendirenlerden etki gücü en fazla olanların meydana getirdiği topluluk.*|| **beyin tavası,** *Dana veya koyun beyninin yağda kızartılması suretiyle yapılan bir yemek.*|| **beyin üçgeni,** *anat. Deniz atından çıkarak hipotamulusa giden sinir demeti.*|| **beyin yıkamak,** *Bir kimseyi şartlandırma yoluyla kendi görüş, düşünce ve inançlarından arındırarak bir fikri veya ideolojiyi savunur hale getirmek.*|| **beyin zarı,** *anat. Beyni üst üste saran üç zar.*|| **beyni bulanmak,** *1. Açık seçik düşünemez olmak; sersemlemek. 2. Olayların akışından veya işin gidişinden kötü şeyler sezinleyerek kuşku duymak.*|| **beyni delik,** *{ağız} Akılsız; aptal.* [DS]|| **beyni dönmek,** *Gözü hiçbir şeyi görmeyecek kadar çok sinirlenmek, öfkelenmek.*|| **beyni karıncalanmak,** *Aşırı zihin yorgunluğu sebebiyle sağlıklı düşünememek.*|| **beyninde şimşekler çakmak,** *1. Çok üzücü bir olay yüzünden sarsılmak. 2. Ansızın zihninde iyi bir görüş veya düşünce belirmek.*|| **beyninden vurulmuşa dönmek,** *Beklenmedik ve üzücü bir olay karşısında düşünme gücünü yitirir gibi olmak.*|| **beynine girmek,** *1. Anlatılanlardan, dinlediklerinden yeteri kadar yararlanmak, iyi anlamak. 2. Birini kandırarak bir şey yapmaya yönlendirmek. 3. {ağız} Canını sıkmak.* [DS]|| **beynine vurmak,** *İçki veya açlık yüzünden sağlıklı düşünemez, ne yaptığını bilemez olmak.*|| **beynini kemirmek,** *Bir düşünce veya kuruntu, rahatını kaçırmak; huzursuz etmek.*|| **beyninin kapağı atmak,** *{ağız} Hiddetini yenememek; kendini tutamamak; öfkesini açığa vurmak.* [DS]|| **beyni sulanmak,** *Sağlıklı ve doğru düşünme gücünü kaybetmek; bunamak.*

beyincek, -ği [Rus. pidžak] *{ağız} is.* Ceket. [DS]

beyincik, -ği [beyin-cik] *is. anat.* Art kafa çukurunda ve beyin kökünün üst arka kısmında yer alan hareket işlemlerinin yürütüldüğü organ; dimağçe.

beyinciksiz, [beyin-cik-siz] *sf.* (Hayvan için) beyinciği tamamen ya da kısmen ameliyatla çıkarılmış olan.

beyinli, [beyin-li] *sf.* **1.** Beyni olan. **2.** *mecaz.* Düşünceli; akıllı.

beyinsi, [beyin-si] *sf.* Beyne benzeyen.

beyinsiz, [beyin-siz] *sf.* **1.** Beyni olmayan. **2.** *mecaz.* Düşüncesiz; akılsız. **3.** *mecaz.* İyi düşünemeyen.

beyirmek, [be *(yans.)* > be-gir-mek] *{ağız} gçsz. f. [-ir]* (Oğlak için) bağırmak. [DS]

beyit, -yti [Ar. beyt *(ev)* / Yun. baitylos / İbra. betel] *{OsT} is.* **1.** *ed.* Aynı ölçü ile yazılan kafiye bakımından birbirine bağlı iki mısradan meydana gelmiş nazım parçası. **2.** Ev; mesken; oda. **3.** Ev halkı; aile. ⊡ **beyt-i ankebût,** *{OsT} 1. Örümcek evi. 2. Derme çatma ev.*|| **beyt-i iddet,** *{OsT} Evlilik sırasında eşlerin birlikte oturdukları ev.*|| **beyt-i mâl-i müslimîn,** *{OsT} İslam devletinde bütün Müslümanların ortak malı sayılan devlet hazinesi.*|| **beyt-i musarra,** *{OsT} ed. Mısralarının ikisi de birbiri ile kafiyeli beyit.*|| **beyt-i şerîf,** *{OsT} Kâbe.*|| **beyt-i tam,** *{OsT} ed. Şekil ve anlam bakımından hiçbir kusuru bulunmayan beyit.*|| **beyt-i zifâf,** *{OsT} ed. İki mısraı da aynı vezinde olan beyit.*|| **beytü'l-**

ahzān, *{OsT} ed. 1. Hüzünler evi. 2. Hz. Yusuf kaybolduktan sonra Hz. Yakub'un içinde bulunduğu hüzün dolu evi. 3. Hz. Muhammed(sa)'in ölümünden sonra kızı Fatma (ra)'nın oturduğu eve verilen ad. 4. Dünya.*|| **beytü'l-arūs** (beytü'z-zifāf), *{OsT} Gelin odası; gerdek.*|| **beytü'l-gazel,** *{OsT} ed. Gazelin en güzel beyti.*|| **beytü'l-harām,** *{OsT} Kâbe.*|| **beytü'l-hikme,** *{OsT} Allah sevgisi ile dolu gönül.*|| **beytü'l-kasîd,** *{OsT} ed. Kasidenin en güzel beyti.*|| **beytü'l-makdîs** (beytü'l-mukaddes), *{OsT} Kudüs'teki kutsal mabet.*|| **beytü'l-ma'mūr,** *{OsT} Yedinci kat gökte Firdevs cennetinde bulunurken Hz. Âdem ile yeryüzüne indirilmiş, ancak tufan ile birlikte tekrar cennete çıkarılmış bulunan köşk.*|| **beytü'l-muzlim,** *{OsT} Karanlık oda; fotoğraf makinesi.*|| **beytü'z-zifāf,** *{OsT} Gelin odası; gerdek.*

bey'iye, [Ar. bey'iyye بيعيه] *(bey-iye) {OsT} is.* Alım satım işinde aracıya verilen pay; komisyon. ⇨ **bey'iye tezkeresi,** *Satış izni.*

beykem, [Far. beykem بيكم] *{OsT} is.* **1.** Salon. **2.** Sofa. **3.** Yazlık köşk.

beyle, [bu+ile > böyle > beyle بيله] *{eAT} zf.* Böyle.

beylek, -ği [Far. beylek بيلك] *{OsT} is.* **1.** Berat. **2.** Ferman. **3.** Belge; hüccet.

beylem, [Ar. beylem بيلم] *{OsT} is.* **1.** Açılmamış pamuk kozası. **2.** Kazma. **3.** Marangoz rendesi.

beyler, [bey-ler] *is. tar.* Kahvecibaşı, berberbaşı, tütüncübaşı, esvapçıbaşı, seccadecibaşı gibi padişahın veya şehzadelerin özel ve kişisel işlerini gören görevlilere verilen ad; bendegân-ı şahane.

beylerbeyi, [bey-ler+bey-i] *is.* İmparatorluk döneminde eyaletlere atanan askerî ve mülkî yetkilere sahip memur.

beylerbeylik, -ği [bey-ler+bey-lik] *is.* **1.** Beylerbeyi tarafından yönetilen topraklar; eyalet. **2.** Beylerbeyinin görevi.

beylerce, [bey-ler-ce] *{ağız} is.* Bir tür üzüm. [DS]

beylik, -ği [beg-lik > bey-lik] *is.* **1.** Bey olma durumu. **2.** Bey tarafından yönetilen bölge; eyalet. **3.** *gnşl.* Rahat yaşama. **4.** Bir tür battaniye. **5.** Devlet malı; resmî. **6.** *{ağız}* Damızlık hayvan. [DS] **7.** *{ağız}* Köylü tarafından ağalarına ekilen tarla. [DS] **8.** *{ağız} folk.* Nişanlanacak erkek tarafından nişan takmak üzere seçilen kadınlar. [DS] **9.** *sf.* Devlete ait olan. ⇨ **beyliğe çıkmak,** *{ağız} (Herhangi bir mal için) sahipsiz kalarak devlet tarafından satılığa çıkarılmak.* [DS]|| **beylik gezmek,** *tar. Saraylıların kır gezintileri.*|| **beylik sefāin,** *tar. dnz. Devlete ait savaş gemileri ile asker taşımakta kullanılan gemilere verilen ad.*|| **beylik söz,** *Herkes tarafından kullanılan, basmakalıp söz.*|| **beylik tuğla,** *tar. Bir parmak kalınlığındaki ince tuğla.*|| **beylik yemeği,** *tar. Saraylarda kalfalara çıkan sofra.*

beylikçi, [bey-lik-çi] *is. tar.* İmparatorluk döneminde Divan-ı Hümayun kâtibinin adı. ⇨ **beylikçi kesedarı,** *tar. Beylikçiliğe ilişkin belgeleri, yazıları hazırlayan ve beylikçiye veren kalem zabitinin unvanı.*

beyman, [Far. bī + Ar. īmān] *{ağız} is.* **1.** İnançsız; imansız. **2.** Yalan yere yemin eden. **3.** İnsafsız. **4.** Ahlaksız. [DS]

beyn, [Ar. beyn بين] *{OsT} is.* **1.** Ara; aralık. **2.** *zf.* Arada; arasında. ⇨ **beyn beyn,** *{OsT} İkisi arası.*|| **beyn'Allah,** *{OsT} 1. Allah ile onun arasında. 2. Yalnız Allah ve o bilir.*|| **beyne beyne,** *1. Ne iyi ne kötü; ikisi arası. 2. Şöyle böyle. 3. Orta halli.*|| **beyn'ed-dıl'î,** *{OsT} anat. Kaburga kemikleri arası.*|| **beyn'ed-düvel,** *{OsT} Devletler arası.*|| **beynehū beyn'Allah,** *{OsT} 1. Onunla Allah arasında. 2. Bir kendi bir de Allah bilir.*|| **beyne-hümā,** *{OsT} İkisi arasında.*|| **beyn'el-adale,** *{OsT} anat. Kaslar arası.*|| **beyn'el-ahālî,** *{OsT} Halk arasında; toplum içinde.*|| **beyn'el-akrān,** *{OsT} Yaşıtlar arasında; benzerleri arasında.*|| **beyn'el-anāsır,** *{OsT} Unsurlar arasında.*|| **beyn'el-avām,** *{OsT} Halk arasında.*|| **beyn'el-enām,** *{OsT} Halk arasında.*|| **beyn'el-esābî,** *{OsT} Parmaklar arasıda.*|| **beyn'el-eviddā,** *{OsT} Gerçek dostlar arasında.*|| **beyn'el-fakdî ve'l-vücud,** *{OsT} Yoklukla varlık arasında.*|| **beyn'el-guzāt,** *{OsT} Gaziler arasında.*|| **beyn'el-halk,** *{OsT} Halk içinde; toplumda.*|| **beyn'el-havf ve'l-recā,** *{OsT} Ümitle ümitsizlik veya korku ile yalvarış arasında.*|| **beyn'el-hücrevî,** *{OsT} anat. Canlı hücrelerinin arasında olan.*|| **beyn'el-ihvān,** *{OsT} Yakınlar, arkadaşlar ve kardeşler arasında.*|| **beyn'el-medāreyn,** *{OsT} coğ. Dönenceler arası; ekvatorun iki yanı.*|| **beyn'el-mefāsıl,** *{OsT} Eklemler arası.*|| **beyn'el-milel,** *{OsT}* → beynelmilel.|| **beyn'el-ulemā,** *{OsT} Bilginler arasında.* || **beyn'el-üdebā,** *{OsT} Edebiyatçılar arasında.*|| **beyn'en-nās,** *{OsT} Halk arasında.*|| **beyn'en-nehreyn,** *{OsT} coğ. İki nehir arası; Mezopotamya.*|| **beyn'en-nevm ve'l-yakaza,** *{OsT} Uyku ile uyanıklık arasında.*|| **beyn'es-semā' ve'l-arz,** *{OsT} Gökle yer arasında.*|| **beyn'es-sutūr yaldız,** *gzl. sntl. Eski yazmaların satırları arasına yapılan yaldızlı süslemelere verilen ad.*|| **beyn'ez-zevceyn,** *{OsT} Karı koca arasında.*

beynamaz, [Far. bi- *(yok)* + nemāz => beynamaz بينماز] *(beynama:z) {OsT} sf* **1.** Namazsız. **2.** Namaz kılmayan. **3.** Dince namaz kılması doğru olmayan; pis. **4.** *gnşl.* Tembel, üşengeç.

beynelmilel, [Ar. beyn'el-milel بين الملل] *sf.* Uluslar arası; milletler arası.

beynelmilelcilik, -ği [beynelmilel-cilik] *is.* Ülkeler arası ilişkilerin millî çıkarlara göre değil de sınıf

çıkarlarına uygun olarak düzenlenmesi gerektiğini savunan ideolojik akım; uluslararasıcılık; enternasyonalizm.

beyni, [*eT.* meñi > beñi > beyni بینی] *{eAT} is.* Beyin. ⊡ **beynini suvarmak,** *{eAT} İkna etmek; kandırmak.*|| **beynisi,** *{eAT} Beyni.*

beyninde, [Ar. beyn + T. -i(n)-de] *{eAT} zf.* Arasında.

beynisüz, [beyni-süz بینیسز] *{eAT} sf.* Beyinsiz; ahmak; anlayışsız.

beynunet, [Ar. beyn > beynünet بینونت] *(beynu:net) is.* **1.** İki şey arasındaki uzaklık; mesafe. **2.** Anlaşmazlık; ara bozukluğu. **3.** *gök b.* Herhangi bir gezegen ile Güneş arasında, köşesi Yer olan açı. ⊡ **beynūnet-i a'zāmiye,** *{OsT} gök. b. Uzanım.*

beyrem[1], [bedrem / badram / beyrem] *{eT} is.* Bayram; sevinç ve eğlence günü. [DLT]

beyrem[2], [Ar. beyrem بیرم] *{OsT} is.* **1.** Marangoz rendesi. **2.** (Araç olarak) kazma. **3.** Sert ve uzun taş. **4.** Yağlı sürme (makyaj malzemesi).

beysbol, [İng. base *(kale, köşe)* + ball *(top)*] *is. spor.* Dokuzar kişilik iki takım arasında bir top ve sopayla oynanan, topu uzaklaştırma ve bu süre içinde belirli bir yolu aşabilmeye dayanan oyun.

beysbolcu, [beysbol-cu] *is.* Beysbol oyuncusu.

beysemet, [Yun. paksimadin] *{ağız} is.* Hayır olsun diye cuma günleri dağıtılan çörek. [DS]

beyt, [Ar. beyt بیت] *{OsT} is.* **1.** Ev; mesken; oda. **2.** Çadır. **3.** *ed.* Aynı ölçüde iki dizeden oluşan manzume birimi; beyit. ⊡ **beyt-i ahzān,** *{OsT} 1. Gam ve keder yuvası. 2. Dünya.*|| **beyt-i ankebūt,** *{OsT} Örümcek yuvası.*|| **beyt-i ātî,** *{OsT} Öbür dünya; ahret.*|| **beyt-i halfî,** *{OsT} anat. Art oda.*|| **beyt-i iddet,** *{OsT} huk. Evlilik devam ederken karı kocanın birlikte oturdukları ev.*|| **beyt-i kuddāmî,** *{OsT} anat. Ön oda.*|| **beyt-i murassa,** *{OsT} ed. Her iki dizesi de kafiyeli olan beyit.*|| **beyt-i muzlim,** *{OsT} 1. Karanlık oda. 2. Fotoğraf kutusu.*|| **beyt-i şerîf,** *{OsT} Kâbe.*|| **beytü'l-ahzān,** *{OsT} 1. Gam ve keder yuvası; Yusuf'u kaybeden Yakub'un çadırı. 2. Dünya.*|| **beytü'l-arūs,** *{OsT} Gelin odası.*|| **beytü'l-gazel,** *{OsT} ed. Gazelin en güzel; en iyi olan beyti.*|| **beytü'l-haram,** *{OsT} Kâbe.*|| **beytü'l-hüzn,** *{OsT} Üzüntülü ev.*|| **beytü'l-kasîd,** *{OsT} ed. Kasidenin seçilmiş en güzel beyti.*|| **beytü'l-māl,** *{OsT}* → beytülmal.|| **beytü'l-māmur,** *{OsT} Hz. Âdem'le birlikte yer yüzüne, Kâbe yakınlarına indirilmiş, tufandan sonra tekrar yerine alınmış bulunan göğün yedinci katında bir cennet köşkü.*|| **beytü's-sadaka,** *{OsT} is. Yardım sandığı.*|| **beytü'z-zifaf,** *{OsT} Gelin odası; gerdek.*

beytambal, [Ar. beytü'l-māl بيت المال] *{ağız} sf.* **1.** Hayırsız; uğursuz. **2.** Dağınık; çapaçul. [DS] ⊡ **beytambala kalmak,** *{ağız} (İlenç için) yok olmak; ölmek.* [DS]

beytar, [Ar. beyṭār بيطار] *(beyta:r) {OsT} is.* Baytar; veteriner.

beyti, [Ar. beyt-ī] *(beyti:) {ağız} is.* Evde pişmiş; ev yöntemiyle; ticaret amacıyla çarşıda üretilenlerden olmayan. [DS]

beytara, [Ar. beyṭārā بيطارا] *(beyta:ra:) {OsT} is.* Hayvan hekimliği; baytarlık; veterinerlik.

Beytullah, [Ar. beyt *(ev)*+Allah > Beyt'ullah بيت الله] *(beytulla:h) {OsT} is.* Allah'ın evi; Kâbe.

beytutet, [Ar. beyt > beytūtet بيتوتت] *(beytu:tet) {OsT} is.* Geceleme; geceyi geçirme; gece yatısına kalma.

beytülmal, -li [Ar. beytü'l-māl بيت المال] *(beytülma:l) is.* **1.** Mal evi. **2.** Devlet hazinesi.

beytülmalci, [beytülmal-ci] *{OsT} is.* **1.** Devlet hazinesine bakan kimse. **2.** Ölen yeniçeriye ait miras işlerine ve yeniçeri ortasına vakfedilen malların sandığa yatırılmasını sağlayan görevli.

beyu, [Far. beyū بیو] *(beyu:) {OsT} is.* Gelin.

beyug, [Far. beyūg بیوگ] *(beyu:g) {OsT} is.* Gelin.

beyugâni, [Far. beyūgānī بیوگانی] *(beyu:gâ:ni:) {OsT} is.* Düğün.

beyun[1], [Ar. beyūn بیون] *(beyu:n) {OsT} is.* Geniş dipli kuyu; bostan kuyusu.

beyun[2], [Far. beyūn بیون] *(beyu:n) {OsT} is.* Afyon.

beyus, [Far. beyūs بیوس] *(beyu:s) {OsT} is.* **1.** İstek. **2.** Ümit. **3.** Tamah. **4.** Yaltaklanma. **5.** Alçak gönüllülük.

beyuz, [Ar. beyżā > beyūż بیوض] *(beyu:z) {OsT} sf.* Çok yumurtlayan.

beyya, -a'ı [Ar. bey' > beyyā' بياع] *(beyya:) {OsT} is.* Perakende satış yapan küçük esnaf.

beyyab, [Ar. beyyāb بیاب] *(beyya:b) {OsT} is.* Saka; sucu.

beyyāhe, [Ar. beyyāhe بياحه] *(beyya:he, h kalın söylenir) {OsT} is.* Balık ağı.

beyyakallah, [Ar. beyyāk'allāh بياك الله] *(beyya:kallāh) {OsT} ün.* "Allah seni sevindirsin, isteğine kavuştursun" anlamında iyi dilek sözü.

beyyar, [Far. bī *(-sız, yok)* + Ar. 'ār *(utanma)*] *{ağız} sf.* Utanmaz. [DS]

beyyin, [Ar. beyān *(açık söyleme)* > beyyin بین] *{OsT} sf.* Açık; belli; aşikâr. ⊡ **beyyinü'l-hilaf,** *{OsT} Yanlışlığın açık olanı.*|| **beyyinü's-sadakat,** *{OsT} Doğrunun ve doğruluğun açık olanı.*

beyyinat, [Ar. beyān > beyyināt بينات] *(beyyina:t)* *{OsT} is.* Açık olan şeyler; belli olanlar.

beyyine, [Ar. beyān *(açık söyleme)* > beyyine بينه] *{OsT} is.* **1.** Kanıt; delil. **2.** *huk.* Davacının davasını ispat eden sağlam, açık delil. ⊡ **beyyine-i ādile,** *{OsT} Doğru tanık.*|| **Beyyine Suresi,** *Medine'de nazil olan, sekiz ayetlik, Kur'an-ı Kerim'in 98. suresi.*

beyyinen, [Ar. beyān > beyyinen بيّناً] *(beyyi'nen)* *{OsT} zf.* Açıkça; açık olarak; aşikâr olarak.

beyz, [Ar. büyūż > beyż بيض] *{OsT} is.* **1.** Yumurta. **2.** Kuşun yumurtlaması. **3.** Atların ayaklarında görülen yumurta büyüklüğündeki şişlik.

beyza[1], [Ar. beyż > beyże / beyża بيضه] *{OsT} is.* **1.** Yumurta. **2.** Demirden savaşçı başlığı. **3.** Orta; ara; kısım. ⊡ **beyza-bāz,** *{OsT} Top veya yumurta gibi yuvarlak cisimlerle gösteri yapanlara verilen ad.*|| **beyza-der-külāh,** *{OsT} 1. Hokkabazlıkta yumurta ile oynama. 2. İnsan yüreği.*|| **beyza-i tuğra,** *gzl. sntl. Tuğranın sol tarafındaki yuvarlak bölüm.*|| **beyzatü'd-dîk,** *{OsT} 1. Anka kuşu yumurtası. 2. Horoz yumurtası; az bulunur şey.*|| **beyzatü'l-āfitāb,** *{OsT} Güneş.*|| **beyzatü'l-ānkā,** *{OsT} 1. Anka kuşu yumurtası. 2. Horoz yumurtası; az bulunur şey.*|| **beyzatü'l-arz,** *Yer mantarı.*|| **beyzatü'l-āteşîn,** *{OsT} Güneş.*|| **beyzatü'l-beled,** *{OsT} 1. Devekuşu yumurtası. 2. Belediye başkanı. 3. Mantar.*|| **beyzatü'l-çarh,** *{OsT} Güneş.*|| **beyzatü'l-enūk,** *{OsT} 1. Kartal yumurtası. 2. Değerli ve az bulunur şey.*|| **beyzatü'l-hākî,** *{OsT} Dünya; yerküre.*|| **beyzatü'l-harr,** *{OsT} 1. Şiddetli sıcaklık. 2. Yazın en sıcak zamanı.*|| **beyzatü'l-hıdr,** *{OsT} 1. El değmemiş temiz şey. 2. Bâkire kız veya bâkir erkek.*|| **beyzatü'l-İslam,** *{OsT} 1. İslam ümmeti. 2. İslam ülkesi.*|| **beyzatü'l-kayz,** *{OsT} 1. Şiddetli sıcaklık. 2. Yazın en sıcak zamanı.*|| **beyzatü'l-ukr,** *{OsT} 1. Anka kuşu yumurtası. 2. Horoz yumurtası; az bulunur şey.*|| **beyzatü'n-nehār,** *{OsT} Gün ışığı.*|| **beyzatü's-sayf,** *{OsT} 1. Şiddetli sıcaklık. 2. Yazın en sıcak zamanı.*|| **beyzatü's-subh,** *{OsT} Güneş.*|| **beyzatü'z-zer,** *{OsT} Güneş.*|| **beyzatü'z-żerrîn,** *{OsT} Güneş.*|| **beyza-yı zerrîn,** *{OsT} Yıldızlar.*|

beyza[2], **-a'i** [Ar. beyaż > ebyāż > beyżā' بيضاء] *(beyza:)* *{OsT} sf.* **1.** Çok beyaz. **2.** En beyaz. **3.** *argo.* Eroin.

beyzade, [T. bey + Far. -zāde بيزاده] *(beyza:de)* *{OsT} is.* **1.** Bey oğlu. **2.** Bir büyüğün oğlu. **3.** Soylu; aristokrat. **4.** *mecaz.* İhtimamla yetişmiş nazlı çocuk veya genç.

beyzadelik, -ği [beyzade-lik] *is.* Bey oğlu olma durumu; asilzadelik; aristokratlık.

beyzah, [Ar. beyẕaḫ بيذخ] *{OsT} sf.* (Erkek için) etine dolgun; şişmanca.

beyzaha, [Ar. beyż > beyżaha / beyżehe بيضهه] *{OsT} is.* Yumurtalar.

beyzar[1], [Ar. beyzār بيزار] *(beyza:r)* *{OsT} is.* Cinsel organ.

beyzar[2], [Ar. beyẕār بيذار] *(beyza:r)* *sf.* Geveze; çalçene.

beyzare[1], [Ar. beyẕāre بيذاره] *(beyza:re)* *{OsT} is.* Geveze; çalçene.

beyzare[2], [Ar. beyzāre بيزاره] *(beyza:re)* *{OsT} is.* Büyük ve uzun sopa.

beyzavi, [Ar. beyż > beyżavī بيضوى] *(beyzavi:)* *{OsT} sf.* Yumurta biçiminde olan; oval; beyzî.

beyzbol, [İng. base ball] *is. spor.* → beysbol.

beyze, [Ar. beyż / beyże / beyża بيضه] *{OsT} is.* **1.** Yumurta. **2.** Haya; husye. **3.** Demir başlık. ⊡ **beyze-i āftāb,** *{OsT} Güneş.*|| **beyze-i āteşîn,** *{OsT} Güneş.*|| **beyze-i çarh,** *{OsT} Güneş.*|| **beyze-i mahî,** *{OsT} Balık yumurtası.*|| **beyze-i subh,** *{OsT} Güneş.*|| **beyze-i zer,** *{OsT} Güneş.*|| **beyze-i zerrîn,** *{OsT} Güneş.*|| **beyzetü'd-dîk,** *{OsT} 1. Horoz yumurtası. 2. Bulunmaz şey.*|| **beyzetü'l-akr,** *{OsT} 1. Kısırlık yumurtası. 2. Horoz yumurtası. 3. mecaz. Çok nadir bulunur şey.*|| **beyzetü'l-arz,** *{OsT} Yer yumurtası; yer mantarı; domalan.*|| **beyzetü'l-beled,** *{OsT} Devekuşu yumurtası.*|| **beyzetü'l-hār,** *{OsT} Şiddetli sıcaklık.*|| **beyzetü'l-hıdr,** *{OsT} Güzel ve örtülü kadın.*|| **beyzetü'l-islām,** *{OsT} 1. İslam toplumu. 2. İslamiyet'in yayıldığı yerler. 3. İslamiyet'in gerçek merkezi.*

beyzehe, [Ar. beyż > beyżaha / beyżehe بيضهه] *{OsT} is.* Yumurtalar.

beyzeteyn, [Ar. beyże > beyżeteyn بيضتين] *{OsT} is. anat.* Hayalar.

beyzi, [Ar. beyż *(yumurta)* > beyżī بيضى] *(beyzi:) sf.* **1.** Yumurta biçiminde; oval. **2.** *is.* Yumurta şeklindeki cisim.

bez[1], [*eT.* be-mek *(sert, sıkı, sağlam olmak)* > biz / bēz] *is. biy.* **1.** İçinden geçen kandan veya kendi öz suyundan bazı maddeleri ayrıştırarak özel salgılar çıkaran organ; gudde, iç salgı bezi. **2.** Etle deri arasında bulunan kabarcık; tümör; çıban; beze. *{eT} (aynı)* [EUTS] [DLT] [İKPÖy.] [Gabain] ⊡ **bez tüyler,** *Bitkilerde ucunda küçük salgı bezleri bulunan tüycükler.*

bez[2], [beḏ / bez] *{eT} is.* Süs.

bez[3], [Yun. bussos *(keten)* / Ar. bezz / *eT.* böz / biz / bez] *is.* **1.** Pamuk ve ketenden yapılmış dokuma. **2.** İnce pamuklu dokuma. **3.** Temizlik işlerinde kulla-

nılan dokuma parçası; çaput. **4.** Herhangi bir kumaş parçası. **5.** *gnşl.* Kefen. **6.** *sf.* Bezden yapılmış. ☞ **bez ayağı,** *Sade dokuma; tafta.*|| **bez bağlamak,** *Bebeklerin altlarını ıslatmamaları için aralarına yumuşak pamuklu bez koymak.*|| **bez baş,** *{ağız} Aldırışsız; ilgisiz.* [DS]|| **bez bebek,** *Tembel, işe yaramaz; cansız, cılız kimse.*|| **bez bedrek,** *{ağız} Dokuma çeşitleri; manifatura; kumaş türleri.* [DS]|| **bez çözmek,** *1. Dokunmuş bezi tezgâhlara almak. 2. mecaz. Sürekli gidip gelmek.*|| **bezden dam,** *{ağız} Çadır.* [DS]|| **bez dokumak,** *İşini çevirmek.*

bez[4], [bez] *{ağız} is.* Altından su çıkan küçük çayırlık. [DS]

bez[5], [bez] *{ağız} is.* Sinek. [DS]

beza, [Ar. beẕā بذا] *(beza:)* *{OsT} is.* Konuşmada açık saçıklık.

bezadi, [Ar. bezādī بزادى] *(beza:di:)* *{OsT} is.* **1.** Maviye çalan renkte değerli taş. **2.** Küçük yakut.

bezaga, [Far. bezāğa بزاغه] *(beza:ğa)* *{OsT} is. zool.* Kertenkele; keler.

bezane, [Far. bezāne بزانه] *(beza:ne) sf.* (Rüzgâr için) esici; esen.

bezazet[1], [Ar. bezāzet بزازت] *(beza:zet)* *{OsT} is.* Bezcilik; manifaturacılık.

bezazet[2], [Ar. beẕāẕet بذاذت] *(beza:zet)* *{OsT} is.* Üst baş perişanlığı; kıyafet bozukluğu; pejmürdelik; dağınıklık.

bezazistan, [Ar. bezzāz + Far. istān بزازستان] *(beza:zista:n)* *{OsT} is.* Bez satılan yer; bedesten; esnaf çarşısı.

bezbaz, [Far. bezbāz بزباز] *(bezba:z)* *{OsT} is.* Hindistan cevizi kabuğu.

bezbeze, [Ar. bezbeze بزبزه] *{OsT} is.* **1.** Hızlı yürüme; kaçma. **2.** Şiddetle sarsma; depretme.

bezbeze, [Ar. beẕbeẕe بذبذه] *is.* **1.** Üstünlük; galebe. **2.** Zafer. **3.** Nasip; pay; kısmet. **4.** Sıkılma; daralma.

bezci, [bez-ci] *is.* Bez dokuyan veya satan kimse.

bezcilik, -ği [bez-ci-lik] *is.* Bez dokuma ve satmak işi.

bezdirici, [bez-mek > bez-dir-ici] *sf.* **1.** Usanç veren. **2.** Bezginlik getiren.

bezdirilme, [bez-mek > bez-dir-il-me] *is.* Bezdirilmek işi.

bezdirilmek, [bez-mek > bez-dir-il-mek] *edil. f. [-ir]* Birisinin bezginlik verici davranışlarına uğramak.

bezdirme[1], [baz *(yans.)* > bez-dir-me بزدرمه] *{eAT} {ağız} is.* **1.** Saç ekmeği; bazlama. **2.** Yağlı, yassı bulgur köftesi. **3.** İncinen ve bertilen yere yapıştırılan zeytinyağlı hamur. **4.** Sac üzerinde pişirilen meyveli ekmek. [DS]

bezdirme[2], [bez-mek > bez-dir-me] *is.* Bezdirmek eylemi.

bezdirmek, [bez-mek > bez-dir-mek] *gçl. f. [-ir]* **1.** Aynı türden davranışlarla birine usanç vermek; bıktırmak. **2.** Duygusal yönden huzursuz olacak kadar yormak; bunaltmak. **3.** *{ağız}* Eskitmek; soldurmak. [DS]

bezdüm, [bez-düm بزدم] *{eAT} is.* Pöç; uca; kuyruk sokumu.

beze[1], [Ar. beyże *(yumurta, husye)*] *is.* **1.** Deri altında herhangi bir yara veya çıban sonucunda meydana gelen katı yumruluk. **2.** Lenf düğümlerinin herhangi bir hastalık sırasındaki ağrılı ve şiş hali.

beze[2], [Far. beze بزه] *{OsT} sf.* **1.** Yoksul. **2.** Miskin.

beze[3], [Far. beze بزه] *{OsT} is.* **1.** Kabahat; suç; hata. **2.** Günah. ☞ **beze-kâr,** *{OsT} Günahkâr; suçlu.*|| **beze-kârî,** *{OsT} Günahkârlık; suçluluk.*

beze[4], [Fr. baiser] *is.* Yumurta akı ve pudra şekeri ile yapılan bir tür kuru pasta.

beze[5], [Yun. meze] *is.* **1.** Hamur topağı; pazı. **2.** *{ağız}* Küçük yufka ekmeği. [DS] ☞ **beze çevirmek,** *{ağız} Hamuru beze hâlinde yuvarlamak.* [DS]

beze[6], [beze] *{ağız} is.* Vücut yapısı; bünye. [DS] ☞ **beze basmak,** *{ağız} Damarına basmak; kızdırmak.* [DS]

bezegen, [beze-gen] *{eAT} sf.* Çok süsleyen.

bezek[1], -ği [*eT.* bezē-k بزك] *is.* **1.** Nakış, süsleme, süs. *{eT} (aynı)* [Yüknekî] [DLT] **2.** Bir eseri süslemek için renkli veya renksiz; kabartma veya düz motiflerden meydana getirilmiş süsleme şekli; bezeme; nakış. **3.** *{eAT}* Ziynet. **4.** *{eAT} {ağız}* Ziynet eşyası. [DS] **5.** *{ağız}* Süslü elbise. [DS] **6.** *{ağız}* Bayram; şenlik; donanma; resmî eğlence. [DS] **7.** *{ağız}* Leke; benek. [DS] ☞ **bezek kılmak,** *{eAT} Süslemek.*|| **bezek virmek,** *{eAT} Süslemek; tezyin etmek.*

bezek[2], -ği [büz-ek / bezek] *{ağız} is.* **1.** Şalvar ve donun uçkur geçirilen yeri. **2.** Donun uçkuru ya da diz üzerindeki bağı. [DS]

bezekçi, [bezek-çi بزكجى] *is.* **1.** Tavan ve duvarları resim, şekil ve desenlerle süsleyen, boyayan kişi; nakkaş. **2.** Köylerde gelinleri süsleyen kimse. **3.** Alçı veya mermer görünümündeki malzemelerle bezeme yapan kişi. **4.** *{ağız}* Gelin süsleyen kadın. [DS] **5.** *{eAT} sf.* Süsleyen; süs yapan.

bezekleme, [bezek-le-me] *is.* **1.** Bezeklemek işi. **2.** *sf.* Çeşitli desen ve renklerle yapılan süsleme; tezyinat.

bezeklemek, [bezek-le-mek] *gçl. f. [-er] [-l(ı)-yor]* Süslemek, bezemek; tezyin etmek.

bezeklenmek, [bezek-le-n-mek بزكلنمك] *{eAT} dönşl. f. [-ür]* Süslenmek.

bezekli, [bezek-li] *{ağız} sf.* **1.** Süslenmiş, süsü bulunan; müzeyyen. **2.** Süslü; bezenmiş. [DS]

bezeklik, [bezek-lik] *{eT} is.* Süslenme yeri. [EUTS]

bezeklü, [bezek-lü بزكلو] *{eAT} sf.* Süslü; ziynetli.

bezel, [bez-el] *sf.* **1.** Bezle ilgili; guddevî. **2.** Görünüşü, biçimi bezi andıran.

bezeleme, [beze *(hamur topağı)* > beze-le-me] *is.* Bezelemek işi.

bezelemek[1], [beze *(hamur topağı)* > beze-le-mek] *gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* Hamuru yapılacak ekmek veya pastanın büyüklüğüne uygun olarak küçük topaklar haline getirmek.

bezelemek[2], [bez-ele-mek] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Eskimek. [DS]

bezelemek[3], [beze-le-mek / meze-le-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* Alaya almak; eğlencelik edinmek. [DS]

bezeli[1], [beze-li] *sf.* Bezenmiş; süslenmiş; bezekli.

bezeli[2], [beze[1]-li] *sf.* Bezesi olan; beze meydana getirmiş olan.

bezeli[3], [beze[3]-li] *sf.* Yumurta akı ve pudra şekeri katılmış.

bezeli[4], [beze-li] *{ağız} sf.* Gürbüz; iri; kuvvetli; besili. [DS]

bezelmek, [bezē-mek > beze-l-mek] *{eT} dönşl. f. [-ür]* Bezenmek; nakışlanmak. [DLT]

bezelye, [İt. pisallo / Yun. bizelia] *(beze'lye) is. bot.* **1.** Baklagillerden yurdumuzda çok miktarda yetiştirilen, yuvarlak taneleri taze ve kuru olarak tüketilen tırmanıcı bitki, *(Pisum sativum, P. hortense).* **2.** Bu bitkinin badıçlar içinde gelişen yuvarlak taneleri.

bezeme[1], [beze-me] *is.* **1.** Süsleme işi. **2.** Süsleyen şey; süs. **3.** Duvar süsleri. **4.** Sanat eserlerinin yüzeyini süslemek için kullanılan desen ve şekiller.

bezeme[2], [beze-me] *{ağız} is.* **1.** Vücutta şiş ve kızartılarla beliren bir tür deri hastalığı. **2.** Kızıl hastalığı. **3.** Frengi. **4.** Yüzde ve vücutta zaman zaman çıkıp kaybolan sivilceli durum. **5.** İnsan ve hayvan vücudunda oluşan şişlikler. [DS] ☞ **bezeme yapmak,** *{ağız} Bir tür kocakarı ilacı ile hastalığı tedavi etmek; otamak.* [DS]

bezemeci, [beze-me-ci] *is.* Bezeme yapan nakkaş veya oymacı; dekoratör.

bezemek[1], [*eT.* bed(i)z-ē-mek > bezē-mek بزمك] *gçl. f. [-r] [-z(i)-yor]* **1.** Süslemek; tezyin etmek, dekore etmek. *{eT} {eAT} (aynı)* [DLT] [EUTS] [Yüknekî] **2.** Donatmak. **3.** Bir bina, mobilya, kumaş, kitap veya herhangi bir şeyi süslerle güzelleştirmek; nakşetmek.

bezemek[2], [beze-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-z(i)-yor]* **1.** Vücutta meydana gelen şişkinliği ayranla, yoğurtla ovmak. **2.** Şifalı olduğuna inanılan çamur, toprak ve suyu yüze sürmek. [DS]

bezemek[3], [beze-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-z(i)-yor]* **1.** Hamuru bir parça açmak. **2.** Ağzının payını vermek. [DS]

bezemek[4], [beze-mek] *{ağız} is.* İnsan ve hayvan vücudunda meydana gelen şişlik. [DS]

bezemek[5], [beze-mek] *{ağız} is.* Küçük olarak açılmış yufka ekmeği; çörek. [DS] ☞ **bezemek çevirmek,** *{ağız} Yufka hamurunu yavaş yavaş açmak.* [DS]

bezemeli, [beze-me-li] *sf.* Bezemesi olan; süslü.

bezen, [beze-n] *is.* Bezek; süs.

bezenç, [beze-mek > beze-nç] *{eT} is.* İpek ya da yün yumağı.

bezenek, -ği [beze-n-ek] *{ağız} is.* **1.** Basiret. **2.** Cesaret. [DS] ☞ **bezeneğine basmak,** *{ağız} Damarına basmak; kızdırmak.* [DS]

bezenilmek, [bez-e-n-il-mek بزنلمك] *{eAT} edil. f. [-ür]* Süslenmek; tezyin edilmek.

bezeniş, [beze-n-iş] *is.* Bezenmek işi; bezenme durumu.

bezenk, -ngi [bez-mek > bez-en-k] *{ağız} sf.* Baygın; bitkin; yıpranmış. [DS]

bezenlik, -ği [beze-n-lik] *is.* Süs olarak kullanılmak için kıymetli taşlardan yapılmış küçük süs eşyası.

bezenme, [beze-n-me] *is.* Bezenmek işi.

bezenmek[1], [*eT.* bezē-mek > beze-n-mek بزنمك] *edil. f. [-ir]* **1.** Birisi tarafından bezeli hâle getirilmek; nakışlanmak; süslenmek. **2.** *dönşl.* Kendini bezemek; süslenmek. *{eT} {eAT} (aynı).* [DLT] ☞ **bezene bezene,** *{ağız} Özenerek; itina ile.* [DS]

bezenmek[2], [beze-n-mek] *edil. f. [-ir]* **1.** Vücutta oluşan kızartılılara karşı tedavi olunmak. **2.** Üfürükçü tarafından okunup üflenmek.

bezer[1], [Ar. beẕer بذر] *{OsT} is.* Gevezelik.

bezer[2], [Far. bīzār] *{ağız} sf.* Aksi. [DS]

bezerlik, [bez-mek > bez-er-lik / Far. bī-zār *(bezgin)* + T. -lik بزارلك] *{eAT} {ağız} is.* Usanma; bezme; bezginlik; bıkkınlık. [DS]

bezermek[1], [bez-er-mek *(bez gibi olmak)* ? / beyaz-ar-mak ?] *{ağız} gçsz. f. [-ir]* **1.** Solmak; rengi atmak. **2.** (Kirli çamaşır için) beyazlamak. [DS]

bezermek[2], [boz-ar-mak / bez-ermek] *{ağız} gçsz. f. [-ir]* **1.** Kızararak olgunlaşmak. **2.** (Ekin için) olgunlaşmaya başlamak. [DS]

bezermek[3], [*eT.* bez *(gudde)*/ Ar. beze *(guddè)* > bez-er-mek / beze-r-mek] *{ağız} gçsz. f. [-ir]* (Yara için) iyileşmeye yüz tutmak. [DS]

bezermiş, [bez-mek > bez-er-miş] *{ağız} sf.* Bezmiş; bıkmış; usanmış. [DS]

bezeşmek, [bezē-mek > beze-ş-mek] *{eT} işteş f. [-ür]* Nakşetmekte yardım ve yarış etmek. [DLT]

bezetgen, [beze-t-gen] *{eT} sf.* Daima bezeten. [DLT]

bezetigsek, [bezet-mek > *bezet-ig > bezetig-sek] *{eT} sf.* Süslemeye, süs yapmaya düşkün.

bezetmek, [*eT.* bed̲ize-t-mek > beze-t-mek] *gçl. f. [-ir][eT, -ür]* Birine bezeme işi yaptırmak; nakşettirmek; süsletmek; *{eT} (aynı).* [DLT]

bezeyici, [beze-y-ici] *is.* Bezeme işini yapan; nakkaş; dekoratör.

bezeyiş, [beze-y-iş بزيش] *is.* **1.** Bezeme işi; süsleyiş. **2.** *zf.* Bezeme biçimi.

bezez, [Ar. bezzāz] *{ağız} is.* Kumaş tüccarı; manifaturacı. [DS]

bezgek, [bez-mek > bez-gēk] *(bezge:k) {eT} is.* **1.** Soğuk. [EUTS] **2.** Titreme; titretici sıtma; *{ağız} (aynı).* [DLT] [DS]

bezgi[1], [bez(e)-gi] *is.* Süs; bezek.

bezgi[2], [bez-mek > bez-gi] *{ağız} is.* Usanç. [DS]

bezgin, [bez-mek > bez-gin] *sf.* **1.** Yaşama ve çalışma isteklerini yitirmiş durumda olan; hayatından bezmiş. **2.** Her şeyden bıkmış; bıkkın; usanmış.

bezginleşme, [bez-gin > bez-gin-le-ş-me] *is.* Bezginleşmek işi; bıkma, usanma.

bezginleşmek, [bez-gin-le-ş-mek] *gçsz. f. [-ir]* Bezgin hale gelmek; yaşama ve çalışma isteğini yitirmiş durumda olmak; bıkmak; usanmak.

bezginlik, -ği [bez-gin-lik] *is.* Bezgin olma durumu; bıkkınlık; usanç; yorgunluk. ☞ **bezginlik getirmek,** *Yorulmak; usanmak; bıkmak.*|| **bezginlik vermek,** *Yormak; usandırmak; bıktırmak.*

bezi, - zi'ı [Ar. bezīᶜ بزيع] *(bezi:) {OsT} sf.* (Çocuk için) akıllı uslu; zarif.

bezig, [bez-mek > bez-ig] *{eT} is.* Titreme; tüyleri diken diken olma. [DLT]

bezik[1], **-ği** [bez-mek > bez-ik] *{ağız} sf.* **1.** Soluk; rengini atmış. **2.** Buruşuk; zayıf; cılız. **3.** Pembe. [DS]

bezik[2], **-ği** [Erme. bazuk *(pancar)*] *{ağız} is.* Pancar yaprağı. [DS]

bezik[3], **-ği** [Fr. besique] *is.* Dört deste as, papaz, kız, vale, onlu ve dokuzludan ibaret 96 iskambil kâğıdı ile ve iki, üç, dört veya beş kişiyle oynanan bir iskambil oyunu.

bezil, [Yun. pezuli *(taş seki)*] *{ağız} is.* **1.** Kayalar üzerindeki küçük çıkıntılı düzlükler; seki. **2.** Evlerde testi konulan yükseltiler. [DS]

bezilme, [bez-il-me] *is.* Bezilmek işi.

bezilmek, [bez-mek > bez-il-mek] *edil. f. [-ir]* Bezmek eylemi yapılmak; bezginlik durumuna getirilmek.

bezim, [Ar. bez̲īm بذيم] *(bezi:m) {OsT} sf.* **1.** (Kişi için) güçlü; kuvvetli; zorlu. **2.** Kızgınlığını belli etmeyip soğukkanlı davranan.

bezin, [Far. bezīn بزين] *(bezi:n) {OsT} sf.* Esici; esen.

bezinç, [bez-inç] *{eT} is.* İpek ve yün yumağı. [DLT]

bezir[1], [Ar. bez̲ir بذر] *{OsT} sf.* Geveze.

bezir[2], **-zri** [Ar. bez̲r / bez̲ir بذر] *is.* **1.** Ekilmek üzere ayrılmış bitki tanesi; tohum. **2.** Ekim dikim işi; tarım. **3.** Keten tohumu. **4.** *mecaz.* Dağıtılmış, saçılmış şey. ☞ **bezir işi mürekkep,** *Keten tohumu yağının yakılması ile oluşan isten yapılan mürekkep.*|| **bezir yağı,** *Keten tohumu yağı.*

bezirgân, [Far. bāzar-gān بزرگان / بازرگان] *(bezirgâ:n) is.* **1.** Tüccar; esnaf. **2.** Boynuna astığı bir tabla veya sepette iğne; iplik, boncuk türünden şeyler satan; çerçi. **3.** Alışverişte çok kâr peşinde koşan kimse. **4.** *mecaz.* Korkak. **5.** (Aşağılayıcı ifadeyle) Yahudi.

bezirgânbaşı, [bezirgân+baş-ı] *is. tar.* **1.** İmparatorluk döneminde padişahın kullanacağı çuha, bez, tülbent gibi eşyaları satın almak ve korumakla görevli Dârüssaade ağasına bağlı görevli. **2.** *folk.* Bir çocuk oyunu.

bezirgânlık, -ğı [bezirgân-lık] *is.* **1.** Bezirgânın yaptığı iş ve meslek. **2.** *mecaz.* Tamahkârcasına davranış.

bezirger, [Ar. bez̲r + Far. -ger بذرگر] *is.* Tohum saçan; çiftçi.

bezirhane, [Ar. bez̲ir + Ar. ḫāne بذرخانه] *{ağız} is.* Bezir yağı üretilen yer. [DS]

bezirleme, [bezir-le-me] *is.* Bezirlemek işi.

bezirlemek, [bezir-le-mek] *gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* **1.** Keten tohumu yağı ile yağlamak. **2.** Bezir yağı sürmek.

bezistan, [Ar. bezz + Far. istān بزستان] *(bezista:n) {OsT} is.* Bez satılan yer; bedesten; esnaf çarşısı.

beziş, [bez-mek > bez-iş] *is.* Bezmek eylemi ve biçimi.

bezitmek, [bez-it-mek] *{eT} gçl. f. [-ür]* Titretmek. [DLT]

bezk, [Far. bezk بزك] *{OsT} is. zool.* Tespih böceği.

bezl, [Ar. bez̲l بذل] *{OsT} is.* **1.** Cömertçe harcama. **2.** Bol bol, acımadan verme; saçma. ☞ **bezl-i cān,** *{OsT} Canını, hayatını seve seve feda etme.*|| **bezl-i cehd,** *{OsT} Elinden gelen çabayı gösterme.*|| **bezl-i gayret,** *{OsT} Elinden gelen çabayı gösterme.*|| **bezl-ü güher,** *{OsT} Cevher dağıtma; inci saçma.*|| **bezl-i himmet,** *{OsT} Elinden gelen çabayı gösterme.*|| **bezl-i makderet,** *{OsT} Elinden gelen çabayı gösterme.*|| **bezl-i makdūr,** *{OsT} Elinden gelen çabayı gösterme.*|| **bezl-i mechūd,** *{OsT} Elinden gelen çabayı gösterme.*|| **bezl-i nefs,** *{OsT}*

Kendini harcama; hayatını verme.|| **bezl-i nükūd,** *{OsT} Bol bol para verme.*

bezla, -a'i [Ar. bezla' بلاء] *sf.* Felâket getiren.

bezle, [Far. bezle بذله] *{OsT} is.* **1.** Hoşa giden, nazik söz; latife; şaka tarzında söylenen lakırdı. **2.** Ahenkle okunan şiir. ⊡ **bezle-bāz,** *{OsT} Latifeci; şakacı.*|| **bezle-gû,** *{OsT} Latifeci; şakacı.*

bezlemek, [bez-le-mek] *gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* **1.** Bez yapıştırmak; bez koymak. **2.** (Harita vb. için) yırtılmalarını önlemek amacıyla arkasına bez yapıştırmak; astarlamak. **3.** *{ağız}* Çocuğu bezlerine sarmak. [DS] **4.** *{ağız} geçsz. f.* (Cilt için) pul pul kabarmak. [DS]

bezm[1], [Ar. bezm بزم] *{OsT} is.* **1.** Diş ucu ile ısırma; kırma. **2.** Yayın kirişini çekip salıverme.

bezm[2], [Far. bez̲m بذم] *is.* **1.** Toplantı. **2.** Topluluk. **3.** İçkili, eğlenceli sohbet toplantısı. **4.** Ziyafet. ⊡ **bezm-ārā,** *{OsT} Katılımı ile toplantıya renk veren; toplantıyı süsleyen.*|| **bezm-efzā,** *{OsT} Ziyafetin, eğlencenin zevkini artıran.*|| **bezm-i aşk,** *{OsT} Aşk meclisi.*|| **bezm-i cem,** *{OsT} Cemin meclisi; içkili toplantı, eğlenti.*|| **bezm-i cihān,** *{OsT} Dünya meclisi.*|| **bezm-i elest,** *{OsT} Allah'ın ruhları yarattıktan sonra onları toplayıp "Ben sizin Rabbiniz değil miyim?" diye sorduğu ve ruhların da "Evet, Rabbimizsin!" cevabını verdikleri toplantı.*|| **bezm-i fenā,** *{OsT} Dünya; hayat.*|| **bezm-i fütūh,** *{OsT} Zafer meclisi.*|| **bezm-i gām,** *{OsT} Üzüntü meclisi.*|| **bezm-i hās,** *{OsT} Özel içki meclisi.*|| **bezm-i işret,** *{OsT} İçki meclisi.*|| **bezm-i mey,** *{OsT} İçki meclisi.*|| **bezm-i muhabbet,** *{OsT} İçki meclisi.*|| **bezm-i nūş ā nūş,** *{OsT} İçki meclisi.*|| **bezm-i safā,** *Eğlence meclisi.*|| **bezm-i vuslāt,** *Buluşma meclisi.*

bezman, [bez-men / bez-mān] *{eT} sf.* Bezgin; bitkin.

bezme[1], [bez-me] *is.* Bezmek işi; bıkıp usanma.

bezme[2], [Ar. bezme بزمه] *{OsT} is.* Gündüz yenilen bir öğün yemek.

bezme[3], [Far. bezme بزمه] *is.* İçki veya sohbet meclisi köşesi.

bezmek, [*eT.* bez-mek *(soğuktan titremek)*] *gçsz. f. [-er]* **1.** *{eT}* Titremek. [Gabain] [DLT] [EUTS] **2.** Usanç duymak; bıkkınlık getirmek. **3.** Yaşama ve iş yapma gücünü yitirmek; yaşamaktan ve çalışmaktan zevk alamaz olmak.

bezmgâh, [Ar. bezm + Far. -gāh بزمگاه] *(bezmgâ:h) is.* Eğlence ve içki meclisi.

bezr[1] [Ar. bezr [illegible]] *{OsT} is.* Tohum; ekilecek tane. ⊡ **bezr-ger,** *{OsT}* → bezrger.|| **bezrü'l-bene,** *{OsT} bot. Ban otu tohumu.*

bezr[2], [Far. bezr بزر] *{OsT} is.* **1.** Ekim; tarım; ziraat. **2.** Çiçek ve sebze tanesi.

bezrek, -ği [Far. bezr > bezrek بزرك] *{OsT} is.* Küçük tohum

bezreka, [Ar. bez̲reḳa بذرقه] *{OsT} is.* Yol gösteren; kılavuz; delil.

bezrgâr, [Ar. bezr + Far. -gār بزرگار] *(bezrgâ:r) is.* Tohum saçan; çiftçi.

bezrger, [Ar. bezr + Far. -ger بذرگر] *{OsT} is.* Tohum saçan; çiftçi.

bezrkâr, [Ar. bezr + Far. -kār بزركار] *(bezrkâ:r) is.* Tohum saçan; çiftçi.

bezul, [Ar. bez̲l > bez̲ūl بذول] *(bezu:l) {OsT} sf* Eli açık; cömert.

bezyun, [Ar. bezyūn بزيون] *(bezyu:n) {OsT} is.* **1.** İnce kumaş. **2.** Altın işlemeli atlas; sündüs.

bezzaz, [Ar. bezz > bezzāz بزاز] *{OsT} (bezza:z) is.* **1.** Kumaş satan kimse; bezci. **2.** Kumaşçılar çarşısı.

bezzazistan, [Ar. bezzāz + Far. istān بزازستان] *{OsT} (bezza:z) is.* Bez satılan yer; bedesten; dokumacılar çarşısı.

bezzazlık, -ğı [bezzaz-lık] *is.* Kumaş satıcısının işi; manifaturacılık.

bezzeke, [Ar. bezzāḳa بزاقه] *{ağız} is.* Sümüklü böcek. [DS]

bı[1], [ba / be / bı / bo / bö / bü *(yans.)*] *is.* (Hayvan için) bağırma, seslenme, böğürme anlatan kök. [Zülfikar] *bı-ğır-ma.*

bı[2], [bı] *{eT} is.* Bıçak; çakı; kesecek alet. [EUTS] [Gabain] ⊡ **bı bıçku,** *{eT} Bıçak.* [EUTS]

bıbık, -ğı [Çoc. d. bıbık] *{ağız} is.* Küçük kız çocuklarının cinsiyet organı. [DS]

bıc[1], [bıc *(yans.)*] *is.* Çocukların konuşma tarzını anlatan kök. [Zülfikar] *bıc-ı bıcı.*

bıc[2], [bıc *(yans.)*] *is.* Keçi ve diğer hayvanları çağırma, kovalama sözünü anlatan kök. [Zülfikar] *bıc-ı bıcı.*

bıc[3], [bıc *(yans.)*] *is.* Mızıkçılık etmeyi anlatan kök. [Zülfikar] *bıc-ık-la-mak, bıc-ı-mak, bıc-ık-mak, bıc-ık.*

bıc[4], [bıc *(yans.)*] *is.* Yıkanma biçimi anlatan kök. [Zülfikar] *bıc-ı bıcı, bıc-ı bıcı yapmak.*

bıc[5], [bıc / bıç *(yans.)*] *is.* Sulanmış, cıvıklaşmış nesnelerin kımıldamaları halindeki görünümünü ve durumunu anlatan kök. [Zülfikar] *bıc-ıl, bıc-ıl-gan, bıc-ır-a-mak, bıc-ır, bıc-ır-gan.*

bıc[6], [bıc / bıç / büc *(yans.)*] *is.* [illegible] nin yağlanarak bazı bölgelerinin sarkmasını, şişmanlığın verdiği hantallığı ve tembelliği anlatan kök. [Zülfikar] *bıcı bıcı, bıcı-lan-mak, bıc-ır-mak, bıcı-l-da-k.*

bıcı[1], [bıc *(yans)* > bıc-ı] *is.* Çocukların konuşma tar-

zını anlatan yansımalı gövde. ⧉ **bıcı bıcı,** *{ağız} (Çocukların konuşması için) tatlı tatlı; neşeli.* [DS]

bıcı[2], [bıc *(yans.)* > bıc-ı] *is.* Yıkanma biçimi anlatan yansımalı gövde. [Zülfikar] ⧉ **bıcı bıcı,** *(Çocuk dili) yıkanma.*|| **bıcı bıcı yapmak,** *Yıkanmak.*

bıcı[3], [bıc *(yans.)* > bıc-ı] *is.* Keçi ve diğer hayvanları çağırma, kovalama sözünü anlatan yansımalı gövde. ⧉ **bıcı bıcı,** *{ağız} Keçi çağırma ünlemi.* [DS]

bıcı[4], [bıc / buc / büc *(yans.)* > bıc-ı] *is.* Şişman olmayı, bedenin yağlanarak bazı bölgelerinin sarkmasını, şişmanlığın verdiği hantallığı ve tembelliği anlatan yansımalı gövde. ⧉ **bıcı bıcı,** *{ağız} Şişman; hantal.* [DS]|| **bıcı bıcı bitmek,** *{ağız} Yediği yaramak; şişmanlamak.* [DS]

bıcı[5], [bıc *(yans.)* > bıc-ı] *is.* Mızıkçılık etmeyi anlatan yansımalı gövde. ⧉ **bıcı bıcı,** *{ağız} Baştan savan; savsaklayıcı.* [DS]

bıcıbıcı[1], [bıc *(yans.)* > bıc-ı+bıc-ı] *{ağız} is.* Bir tür çocuk oyuncağı. [DS]

bıcıbıcı[2], [bıc *(yans.)* > bıc-ı+bıc-ı] *{ağız} sf.* Baştan savıcı; savsaklayıcı. [DS]

bıcıbıcı[3], [bıc *(yans.)* > bıc-ı+bıc-ı] *{ağız} is.* Otomobil yıkama düzeneği.

bıcık[1], **-ğı** [*eT.* bıç-uk > bıç-ık] *{ağız} is.* **1.** Dörtte bir parça; dilim. **2.** Ceviz içi. [DS]

bıcık[2], **-ğı** [*eT.* bıç-uk > bıcık] *{ağız} is.* Dişi kedinin üreme organı. [DS]

bıcık[3], **-ğı** [bıc *(yans.)* > bıc-ık] *{ağız} is.* Buzağı. [DS]

bıcık[4], **-ğı** [bıc *(yans.)* > bıc-ık] *{ağız} is.* Kadınların meme uçlarında, çocukların ayaklarında çıkan sulu yara. [DS]

bıcıkçı, [bıc *(yans.)* > bıc-ık-çı] *{ağız} sf.* Mızıkçı. [DS]

bıcıkım, [bir+çık-ım > bıcıkım] *(bı'cıkım) {ağız} sf.* Bir parça; biraz; azıcık. [DS]

bıcıklamak, [bıc *(yans.)* > bıc-ık-la-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Mızıkçılık etmek; sözünden dönmek. [DS]

bıcıkmak, [bıc *(yans.)* > bıc-ık-mak] *{ağız} gçsz. f. [-ır]* Mızıkçılık etmek; sözünden dönmek. [DS]

bıcıl[1], [bıc *(yans.)* > bıc-ıl] *is. anat.* **1.** Aşık kemiğinin altında bulunan küçük bir kemik. **2.** Bu kemikle oynanan bir tür zar oyunu.

bıcıl[2], [bıc *(yans.)* > bıc-ıl] *{ağız} sf.* Yumuşak. [DS]

bıcılanmak[1], [bıc *(yans.)* > bıc-ıl-an-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* Sızlanmak. [DS]

bıcılanmak[2], [bıc *(yans.)* > bıc-ıl-an-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* Biraz şişmanlamak; toplanmak; iyileşmek. [DS]

bıcıldak[1], **-ğı** [bıc *(yans.)* > bıc-ıl-da-k] *{ağız} is.* Küçük çocuk. [DS]

bıcıldak[2], **-ğı** [bıc *(yans.)* > bıc-ıl-da-k] *{ağız} is.* **1.** Azmış ve yayılmış yara. **2.** Hayvanların tırnak diplerinde olan yara. [DS]

bıcıldamak, [bıc *(yans.)* > bıc-ıl-da-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-d(ı)-yor]* Bıcıltılı sesler çıkarmak.

bıcılgan, [*eT.* bıç-ıl-ġān > bıcılġān بجلغان] *is.* **1.** Atların ve sığırların tırnak kökünde meydana gelen sulu yara. *{eAT} (aynı)* **2.** Sulu yara; egzama; mayasıl. **3.** *sf.* (Yara için) azmış.

bıcılganmak, [bıcılgan-mak] *{ağız} gçsz. f. [-ır]* Egzama olmak. [DS]

bıcılık, -ğı [bir+çal-ık > bıcılık] *(bı'cılık) {ağız} sf.* Bir parça; biraz; azıcık. [DS]

bıcılkan, [bıc *(yans.)* > bıc-ıl-kan] *{ağız} is.* → bıçılgan[2]. [DS]

bıcıltı, [bıc *(yans.)* > bıc-ıl-tı] *{ağız} is.* Yoğurt, ayran vb.nin yüzeyinde küçük kabarcıklarla birlikte çıkan ses.

bıcımak, [bıc *(yans.)* > bıc-ı-mak] *{ağız} gçsz. f. [-ır]* **1.** Mızıkçılık etmek; sözünden dönmek. **2.** Usanmak. [DS]

bıcımık, -ğı [bir+çim-dik > bir+cım-ık] *(bı'cımık) {ağız} sf.* Bir parça; biraz; azıcık. [DS]

bıcımıcık, -ğı [bir+çal-ım-lık / -cık > bıcımıcık] *(bı'cımıcık) {ağız} sf.* Bir parça; biraz; azıcık. [DS]

bıcınmak, [bıc *(yans.)* > bıc-ın-mak] *{ağız} gçl. f. [-ır]* Okşayarak sevmek. [DS]

bıcır[1], [bıc *(yans.)* > bıc-ır] *is.* Sürekli olarak cıvıldama biçiminde konuşmayı anlatan gövde. ⧉ **bıcır bıcır,** *1. (Konuşma için) sürekli olarak, hoşa gidecek şekilde. 2. (Terlemek için) bol bol. 3. (Çocuk için) canlı; hareketli; sevimli.*

bıcır[2], [bıc *(yans.)* > bıc-ır] *{ağız} sf.* Gözleri sulanan. [DS]

bıcır[3], [Bul. čebur] *{ağız} is.* Büyük fıçı. [DS]

bıcıramak, [bıc *(yans.)* > bıc-ır-a-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-r(ı)-yor]* Kımıldamak. [DS]

bıcırdamak, [bıc *(yans.)* > bıc-ır-da-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-d(ı)-yor]* Mutluluğun, hoşnutluğun belirtisi olarak sürekli ve hafif sesler çıkarmak. [DS]

bıcırgan[1], [bıc *(yans.)* > bıc-ır-gan] *{ağız} sf.* Ortalığı karıştıran; fitneci. [DS]

bıcırgan[2], [biç-mek / bıç-mak > bıc-ır-ga-n ?] *is.* **1.** Metal boruların iç yüzlerini parlatıp düzleştirmekte kullanılan bir araç. **2.** *{ağız}* Çelik matkap. [DS]

bıcırgan[3], [bıc *(yans.)* > bıc-ır-gan] *{ağız} is.* İshal. [DS]

bıcırgan[4], [bıc *(yans.)* > bıc-ır-gan] *{ağız} is.* Midye. [DS]

bıcırgan[5], [bıc *(yans.)* > bıc-ıl-gan / bıcır-gan] *{ağız} is.* Sulu yara. [DS] ⧉ **bıcırgan otu,** *Nanegillerden, ilaç olarak kullanılan kokulu ve zehirli bir ot.*

bıcırganlık, -ğı [bıc *(yans.)* > bıc-ır-gan-lık] [illegible] Çamurlu yer. [DS]

bıcırık[1], **-ğı** [bıc *(yans.)* > bıc-ır-ık] *sf.* **1.** Sıska; çelimsiz. **2.** Yaramaz. **3.** Geveze; bıt bıt. ⧉ **bıcırığı çıkmak,** *{ağız} (Çok olgun yemişler için) parçalanmak; içi ışına çıkmak.* [DS]

bıcırık[2], **-ğı** [bıc *(yans.)* > bıc-ır-ık] *sf.* Bol. [DS]

bıcırık[3], **-ğı** [bıc *(yans.)* > bıc-ır-ık] *is.* İshal. [DS]

bıcırmak, [bıc *(yans.)* > bıc-ır-mak] *{ağız} gçsz. f. [-ır]* Biraz şişmanlamak; iyileşmek; toplanmak. [DS]

bıcıtmak[1], [bıc *(yans.)* > bıc-ıt-mak] *{ağız} gçl. f. [-ır]* Bir bitkiyi sökerken örselemek, yaralamak. [DS]

bıcıtmak[2], [bıc *(yans.)* > bıc-ıt-mak] *{ağız} gçl. f. [-ır]* İşin tadını kaçırmak; çığırından çıkarmak; ciddiliğini bozmak; cıvıtmak. [DS]

bıç[1], [bıc / bıç *(yans.)*] *is.* Sulanmış, cıvıklaşmış nesnelerin kımıldamaları anındaki görünümünü ve durumunu anlatan kök. [Zülfikar] *bıç-ık, bıç-ıl-gan, bıç-ır-gan.*

bıç[2], [bıç *(yans.)*] *is.* Keçi ve diğer hayvanları çağırma, kovalama sözünü anlatan kök. [Zülfikar] *bıç-ı bıçı.*

bıça, [bıç-a] *{eT} is.* Yırtık; yırtma. [EUTS]

bıçah, [bıç-mak > bıç-ak > bıç-aḫ بيچخ] *{eAT} is.* Bıçak.

bıçak, -ğı [*eT.* bıç-mak *(biçmek)* > bıç-ak] *is.* **1.** Tutacak bir sapı olan, genellikle kesme işinde kullanılan el aracı. [EUTS] *{eT} (aynı)* **2.** Çeşitli kesme işlerinde kullanılan kesici ağzı bulunan ve amaca göre şekli ve niteliği değişen araçlar. **3.** Tıraş olmakta kullanılan kesici; jilet veya ustura. ⊡ **bıcaga düşmek,** *{eAT}* → bıçağa düşmek.|| **bıcaga gelmek,** *{eAT}* → bıçağa gelmek.|| **bıçağa düşmek,** *1. Son çareyi bıçakta aramak. 2. Kendini bıçakla öldürmek.*|| **bıçağa gelmek,** *(Kasaplık hayvanlar için) kesilecek kadar büyümek.*|| **bıçak ağzı,** *1. Bıçağın keskin yüzü. 2. {ağız} Yarım ay.* [DS]|| **bıçak altına yatmak,** *Ameliyat olmak.*|| **bıçak artığı,** *Kesilmemiş kasaplık hayvan.*|| **bıçak bıçağa gelmek,** *Bıçakla dövüşecek duruma gelmek.*|| **bıçak bıçak olmak,** *{ağız} Bir yeri sancımak.* [DS]|| **bıçak çekmek,** *Bıçakla saldırmak.*|| **bıçak gibi,** *1. İnce ve keskin. 2. (Soğuk için) şiddetli ayaz.*|| **bıçak gibi kesmek,** *1. Çok keskin olmak. 2. (İlaç için) etkisini hemen göstermek.*|| **bıçak gibi saplanmak,** *Şiddetli ve ani bir sancı başlamak.*|| **bıçak kaçığı,** *Ayakkabıcılıkta bıçağın yanlış kullanılmasıyla ortaya çıkan kesik.*|| **bıçak kemiğe dayanmak,** *1. Dayanacak hâl kalmamak. 2. Sabrın son sınırına varmak.*|| **bıçakla keser gibi kesmek,** *Kesin olarak bitirmek, sona erdirmek.*|| **bıçak sırtı,** *1. Çok az zaman. 2. Çok az kalan yol. 3. Tehlikeli, korkulu durum ve yer.*|| **bıçak silmek,** *İşi sonuçlandırmak, bitirmek.*|| **bıçak süñüge ermek,** *{eAT} Bıçak kemiğe dayanmak.*|| **bıçak vurma,** *Dericilikte deride kalmış olan et ve yağ parçalarını sıyırıp atma işi.*|| **bıçak yarası,** *1. Bıçakla yaralanma sonucu deri üzerinde kalan iz. 2. (Dudak için) ince, kesin çizgili.*|| **bıçak yemek,** *Birisi tarafından bıçakla yaralanmak.*

bıçakçı, [bıçak-çı] *is.* **1.** Bıçak ve buna benzer kesici aletler yapan kimse. **2.** Bıçak satıcısı. **3.** Bu esnafın dükkânı.

bıçakçılık, -ğı [bıçak-çı-lık] *is.* **1.** Bıçakçının işi; bıçakçının mesleği. **2.** Bıçak sanayii.

bıçaklama, [bıçak-la-ma] *is.* Bıçaklamak eylemi. ⊡ **bıçaklama makinesi,** *Koyun derisinde kalmış olan yağ ve et parçalarını temizlemekte kullanılan makine.*

bıçaklamak, [bıçak-la-mak] *gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* **1.** Bıçakla kesmek. **2.** Bıçakla birini yaralamak veya öldürmek.

bıçaklanma, [bıçak-la-n-ma] *is.* Bıçaklanmak işi.

bıçaklanmak[1], [bıçak-la-n-mak] *edil. f. [-ır]* **1.** Kendisine biri tarafından bıçakla yaralamak eylemi uygulanmak; bıçakla yaralanmak. **2.** Bıçaklı hâle getirilmek; bıçak takılmak.

bıçaklanmak[2], [bıçak-la-n-mak] *dönşl. f. [-ır]* Bıçak edinmek; bıçak almak; bıçak sahibi olmak; kendini bıçaklı hâle getirmek.

bıçaklaşmak[1], [bıçak-la-ş-mak بيچاقلاشمق] *işteş f. [-ır] [eAT, -ur]* Birbirini bıçaklamak; karşılıklı olarak bıçaklama eylemini gerçekleştirmek; *{eAT} (aynı).*

bıçaklaşmak[2], [bıçak-la-ş-mak] *gçsz. f. [-ır]* Bıçak durumuna gelmek; bıçak gibi olmak.

bıçaklı, [bıçak-lı] *sf.* Bıçağı olan.

bıçaklık, -ğı [bıçak-lık] *is.* Mutfak aleti olarak bıçakların konulduğu çekmece veya askı.

bıçası, [bıç-mak > bıç-ası] *{eT} is.* Biçecek; kesecek. [DLT]

bıçgak, [bıç-mak > bıç-ġāk / buçġāk] *(bıçga:k) {eT} is.* Köşe.

bıçgas, [bıçġas / baçıġ / bıçıġ] *{eT} is.* Uluslar arasında yapılan antlaşma ve bağlantı. [DLT]

bıçgıl, [bıç-ġıl / bıç-ıl-ġan] *{eT} is.* **1.** Eldeki ve ayaktaki çatlaklar; bıçılgan. **2.** Yerdeki yarık ve çatlaklar. [DLT]

bıçgu, [bıç-ğu] *{eT} is.* **1.** Bıçkı; testere. **2.** Bıçak. **3.** Biçme. [EUTS] [DLT] [Gabain]

bıçguç, [bıç-ġuç] *{eT} is.* Makas; sındı. [DLT]

bıçguluk, [bıç-ġu-luk] *{eT} is.* Bıçkılı; bıçaklı. [EUTS]

bıçı, [bıç *(yans.)* > bıç-ı] *is.* Keçi çağırma ünlemi. ⊡ **bıçı bıçı,** *{ağız} Hayvanları çağırma ve kovalama ünlemi.* [DS]

bıçıg, [bıç-mak > bıç-ıġ] *{eT} is.* Anlaşma; sözleşme.

bıçık[1], **-ğı** [bıç-mak > bıç-ık] *{ağız} is.* **1.** Sel yatağı; dere; dere yatağı. **2.** Dağ yamacı. [DS]

bıçık[2], **-ğı** [bıç *(yans.)* > bıç-ık] *{ağız} is.* → bıçılgan[2]. [DS]

bıçılgan[1], [bıç-ıl-mak > bıç-ıl-ġan] *{eT} {eAT} is.* **1.** Herhangi bir çatlak; yarıntı. **2.** Hayvanların ayaklarında hasıl olan yara; çatlak.

bıçılgan², [bıç *(yans.)* > bıç-ıl-gan] *{ağız} is.* **1.** Yara azması. **2.** Kadınların meme uçlarında, çocukların ayaklarında ter vb. sebeplerden oluşan sulu yara. [DS] **3.** *{ağız}* Göl kıyılarında, su içinde midye kabuğuna benzer kaygan bir madde. [DS]

bıçılgın, [bıç *(yans.)* > bıç-ıl-gın] *{ağız} is.* → bıçılgan². [DS]

bıçılkan, [bıç *(yans.)* > bıç-ıl-kan] *{ağız} is.* → bıçılgan². [DS]

bıçılmak, [bıç-mak > bıç-ıl-mak] *{eT} edil. f. [-ır]* Biçilmek; kesilmek. [Gabain] [EUTS]

bıçım, [bıç-mak > bıç-ım] *{eT} is.* Kesim; dilim. [DLT]

bıçımak, [bıç-mak > bıç-ī-mak] *{eT} gçl. f. [-r ?]* Biçmek. [Nevâyî]

bıçın, [bıçın / biçin] *{eT} is.* Maymun. [Gabain]

bıçınggıcık, -ğı [bir+çıñgı-cık > bıçıñgıcık] *(bı'çıñgıcık) {ağız} sf.* Bir parça; biraz; azıcık. [DS]

bıçıngı, [bir+çın-gı > bıçıngı] *(bı'cıngı) {ağız} sf.* Bir parça; biraz; azıcık. [DS]

bıçınmak, [bıç-mak > bıç-ın-mak] *{eT} dönşl. f. [-ur]* **1.** Bir şeyi kendi için doğramak. **2.** Kendini doğrar gibi göstermek. **3.** Kendi başına doğramak. [DLT]

bıçıntı, [bıç-mak > bıç-ıntı] *{ağız} is.* **1.** Sel yatağı; dere. **2.** Bıçağın parmağı hafifçe kesmesinden oluşan küçük yarık. [DS]

bıçırgan, [bıç *(yans.)* > bıç-ır-gan] *{ağız} is.* Sulu yara; bıçılgan. [DS]

bıçırganlık, -ğı [bıç *(yans.)* > bıç-ır-gan-lık] *{ağız} is.* Çamurlu yer. [DS]

bıçıkan, [bıç *(yans.)* > bıç-ır-kan] *{ağız} is.* → bıçılgan². [DS]

bıçış, [bıç-mak > bıç-ış] *{eT} is.* Büyüklerin davetine, düğününe gidenlere verilen ipekli kumaş. [DLT]

bıçışmak, [bıç-mak > bıç-ış-mak] *{eT} işteş. f. [-ur]* Biçmekte, kesmekte yardım ve yarış etmek. [DLT]

bıçka, [Rus. spiçka] *{ağız} is.* Kibrit. [DS]

bıçkı, [*eT.* bıç-gu > bıç-kı] *is.* **1.** Ağaç kesmek veya tahta biçmekte kullanılan ağzı dişli büyük testere. **2.** Motorlu testere. **3.** Saraçların kullandığı bıçak; falçata. **4.** Bağ budamaya yarayan dişli küçük çakı bıçağı. ⊡ **bıçkı evi,** *Tahta biçilen yer.*

bıçkıcı, [bıç-kı-cı] *is.* **1.** Ağaç ve tahta biçerek geçimini sağlayan ve bu işi meslek edinmiş kimse. **2.** Bıçkı makineleri yapan ve satan kimse.

bıçkıhane, [bıçkı + Far. ḫāne] *(bıçkıha:ne) is.* Tomrukların biçilip tahta haline getirildiği yer.

bıçkın, [bıç-mak *(biçmek)* > bıç-kın] *sf. argo.* **1.** Külhanbeyi; kabadayı. *{ağız} (aynı)* [DS] **2.** *{ağız}* Cesur; yürekli. [DS] **3.** *{ağız}* Hovarda; serseri. [DS] **4.** *{ağız}* Yaramaz; haşarı. [DS]

bıçkınlaşma, [bıç-kın-la-ş-ma] *is.* Bıçkınlaşmak işi.

bıçkınlaşmak, [bıç-kın-la-ş-mak] *dönşl. f. [-ır]* Kabadayılık taslamak.

bıçkınlık, -ğı [bıç-kın-lık] *is.* Bıçkın olma durumu; kabadayılık.

bıçkınmak, [bıc-(ı)k-ın-mak] *{ağız} gçsz. f. [-ır]* Burkulmak; acımak. [DS]

bıçma, [bıç-ma] *{eT} is.* Biçme; kesme. ⊡ **bıçma yorınçga,** *{eT} Biçilmiş yonca.* [DLT]

bıçmak, [bıç-mak / biç-mek] *{eT} gçl. f. [-ur]* Biçmek; kesmek. [DLT] [ETY] [EUTS] [Gabain] [Tekin]

bıçtaçı, [bıç-taçı] *{eT} is.* Cellat. [EUTS]

bıçturmak, [bıç-mak > bıç-tur-mak] *{eT} gçl. f. [-ur]* Biçtirmek; kestirmek. [DLT]

bıçuk, [bıç-mak > bıç-uḳ] *{eT} sf.* **1.** Biçilmiş; kesik. **2.** Kesilmiş şeyin yarısı; buçuk.

bıçumak, [bıç-mak > bıç-ū-mak] *{eT} gçl. f. [-r]* Kesmek. [EUTS]

bıçuşmak, [bıç-uş-mak] *{eT} işteş. f. [-ur]* Kesişmek. [EUTS]

bıd¹, [bıd / bıt *(yans.)*] *is.* Gürültülü patırtılı, kaba ve düzensiz konuşmayı; baş ağrıtıcı konuşmayı, gevezelik ve dedikodu etmeyi anlatan kök. [Zülfikar] *bıd-ı bıdı, bıd-ı-la-mak, bıd-ır bıdır, bıd-ı-ra-mak, bıd bıt, bıd-ra-mak, bıd-ra-ş-mak.*

bıd², [bıd / bid *(yans.)*] *is.* Düzensiz hafif patırtılı hareketleri, patırtılı ve dengesiz, düzensiz veya iki yana sallanarak adım atmayı anlatan kök. [Zülfikar] *bıd-ır bıdır, bıd-ış bıdış.* ⊡ **bıd bıd,** *{ağız} (Yürümek için) çarpık; eğri; yalpalayarak.* [DS]

bıd³, [bıd / bid *(yans.)*] *is.* Kümes hayvanlarını çağırmak ve kovalamak için kullanılan seslenmeyi anlatan kök. [Zülfikar]

bıd⁴, **-d'ı** [Ar. bıḏ / bıżᶜ بضع] *{OsT} is.* Geceden bir kısım.

bıd⁵, [bıd / bid *(yans.)*] *is.* Küçük boyluluk ya da yuvarlaklık anlatan kök. [Zülfikar] *bıd-ık.*

bıdaa, [Ar. bıḏāᶜa / bıḏāᶜat / bıżāᶜat بضاعه / بضاعة] *(bıda:a) {OsT} is.* **1.** Sermaye. **2.** Bilgi.

bıdaat, [Ar. bıḏāᶜa / bıḏāᶜat / bıżāᶜat بضاعة] *(bıda:at) {OsT} is.* Sermaye.

bıdak, -ğı [*eT.* butī-mak > but-ık] *{ağız} is.* **1.** Budak. **2.** Üzüm salkımının her bir parçası. [DS]

bıdama, [buda-ma] *{ağız} is.* **1.** Kesilmiş, budanmış bağ çubuğu. **2.** Kasımpatı. [DS]

bıdamak, [*eT.* butī-mak > buda-mak] *{ağız} gçl. f. [-r]* Budamak. [DS]

bıdatı, [bıda-tı] *{eT} sf.* Boş; faydasız. [Üç İtigsizler]

bıdbıt, [bıd *(yans.)* > bıd+bıt] *{ağız} sf.* Geveze. [DS]

bıddık, -ğı [bir+tik-i > bıddık] *{ağız} sf.* Bir parça; biraz; azıcık. [DS]

bıdı¹, [bıd *(yans.)* bıd-ı] *{ağız} is.* İki kişi arasında, duyulabilir ancak söylenilenlerin anlaşılamadığı türden konuşma. [DS] ⊡ **bıdı bıdı,** *{ağız} Bebek okşama sırasında kullanılan sevgi sözü.* [DS]|| **bıdı bıdı etmek,** *{ağız} 1. Ağız kavgası etmek. 2. Kendi*

kendine konuşmak. [DS]|| **bıdı bıdı konuşmak,** *{ağız} 1. Kavga edercesine konuşmak. 2. Kendi kendine konuşmak; mırıldanmak; homurdanmak.* [DS]

bıdı², [bıd *(yans.)* > bıd-ı] *{ağız} sf.* Geveze.[DS]

bıdı³, [bıd / bid *(yans.)*] *is.* Düzensiz hafif patırtılı hareketleri, patırtılı ve dengesiz, düzensiz veya iki yana sallanarak adım atmayı anlatan yansımalı gövde. [Zülfikar] ⊟ **bıdı bıdı,** *{ağız} (Küçük hayvanlar için) sıçrayarak.* [DS]

bıdıbıdı, [bıd *(yans.)* > bıd-ı+bıd-ı] *{ağız} is.* Gevezelik. [DS]

bıdıcı, [bıd *(yans.)* > bıd-ı-cı] *{ağız} sf.* Geveze. [DS]

bıdıdaşmak, [bıd *(yans)* > bıd-ı(r)-da-ş-mak] *{ağız} işteş f. [-ır]* → bıdırdaşmak. [DS]

bıdık¹, [bıḏ-ık] *{eT} is.* Bıyık. [DLT]

bıdık², **-ğı** [bıd *(yans.)* > bıd-ık / Erme. bızdig ?] *sf.* **1.** (İnsan için) kısa boylu ve tıknaz; şişman ve yuvarlak yüzlü. **2.** *{ağız}* (Meyve, tohum için) küçük; ufak. [DS] **3.** *{ağız}* Tavuk. [DS] **4.** *{ağız}* Yumurta. [DS] **5.** *{ağız} ünl.* Küçükleri severken kullanılan sevgi sözü. [DS]

bıdık³, **-ğı** [bıd *(yans.)* > bıd-ık] *is.* Düzensiz hafif patırtılı hareketleri, patırtılı ve dengesiz, düzensiz veya iki yana sallanarak adım atmayı anlatan yansımalı gövde. ⊟ **bıdık bıdık,** *{ağız} (Çocuğun yürüyüşü için) yavaş yavaş.* [DS]

bıdıkı, [bir+tık-ı > bıdıkı] *(bı'dıkı) {ağız} sf.* Bir parça; biraz; azıcık. [DS]

bıdıkım, [bir+tıkı-m > bıdıkım] *(bı'dıkım) {ağız} sf.* Bir parça; biraz; azıcık. [DS]

bıdıl¹, [bıd *(yans.)* > bıd-ıl] *{ağız} sf.* Dengesiz ve düzensiz yürümeyi, sallanarak hareket etmeyi anlatan yansımalı gövde. [DS] ⊟ **bıdıl bıdıl,** *{ağız} (Çocuğun yürüyüşü için) yavaş yavaş; pıtır pıtır.* [DS]

bıdıl², [bıd *(yans.)* > bıd-ıl] *is.* Gürültülü patırtılı, kaba ve düzensiz konuşmayı; baş ağrıtıcı konuşmayı, gevezelik ve dedikodu etmeyi anlatan yansımalı gövde. ⊟ **bıdıl bıdıl,** *{ağız} (Çocuğun konuşması için) tatlı tatlı.*|| **bıdıl bıdıl konuşmak,** *{ağız} İki kişi hafif sesle konuşmak.*

bıdılamak¹, [bıd *(yans.)* > bıd-ı-la-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Kendi kendine konuşmak; bıdırdamak. [DS]

bıdılamak², [bıd *(yans.)* > bıd-ı-la-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Koşmak. [DS]

bıdılanmak, [bıd *(yans.)* > bıd-ı-la-n-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* Kendi kendine söylenmek. [DS]

bıdılaşmak, [bıd *(yans.)* > bıd-ı-la-ş-mak] *{ağız} işteş. f. [-ır]* İki kişi konuşmak. [DS]

bıdılavık, **-ğı** [bıd *(yans.)* > bıd-ı(r)-la-(m)ık / bıd-ı-la-ğuk] *{ağız} sf.* Ağzının içinden konuşan; dediği anlaşılmayan. [DS]

bıdıldamak, [bıd *(yans.)* > bıd-ıl-da-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-d(ı)-yor]* Kendi kendine konuşmak; mırıldanmak; homurdanmak. [DS]

bıdıldanmak, [bıd *(yans.)* > bıd-ıl-da-n-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* Kendi kendine söylenmek; mırıldanmak. [DS]

bıdır¹, [bıd *(yans.)* > bıd-ır] *{ağız} is.* **1.** Çocuğun tatlı tatlı konuşmasını anlatan yansımalı gövde. **2.** Kendi kendine konuşmayı, mırıldanmayı anlatan yansımalı gövde. [DS] ⊟ **bıdır bıdır,** *{ağız} 1. (Çocuk için) kendi kendine tatlı tatlı söylenmesi. 2. Kendi kendine konuşmayı, mırıldanmayı anlatır.* [DS]|| **bıdır bıdır etmek,** *{ağız} 1. Kendi kendine konuşmak. 2. Gevezelik etmek. 3. (Çocuk için) tatlı tatlı konuşmak.* [DS]

bıdır², [bıd *(yans.)* > bıd-ır] *is.* Düzensiz hafif patırtılı hareketleri, patırtılı ve dengesiz, düzensiz veya iki yana sallanarak adım atmayı anlatan yansımalı gövde. ⊟ **bıdır bıdır etmek,** *{ağız} (Şişman kimselerin vücutları için) yürürken titremek.*

bıdıramak, [bıd *(yans.)* > bıd-ır-a-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-r(ı)-yor]* **1.** Kendi kendine konuşmak; mırıldanmak; söylenmek; homurdanmak; fısıldanmak. **2.** Yersiz ve çok konuşmak. [DS]

bıdıraşmak, [bıd *(yans.)* > bıd-ır-a-ş-mak] *{ağız} işteş f. [-ır]* Hafif sesle konuşmak. [DS]

bıdırdamak, [bıd *(yans.)* > bıd-ır-da-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-d(ı)-yor]* **1.** Kendi kendine konuşmak; mırıldanmak; homurdanmak. **2.** Çok yersiz konuşmak; söylenmek. **3.** (İki kişi için) aralarında hafif sesle konuşmak. **4.** (Küçük çocuk için) anlaşılmaz fakat neşeli sesler çıkarmak; konuşmaya çalışmak. [DS]

bıdırdanmak, [bıd *(yans.)* > bıd-ır-da-n-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* Kendi kendine konuşmak; mırıldanmak; homurdanmak.

bıdırdaşmak, [bıd *(yans.)* > bıd-ır-da-ş-mak] *{ağız} işteş f. [-ır]* **1.** Ağız kavgası yapmak; atışmak; tartışmak. **2.** İki kişi konuşmak. [DS]

bıdırgı, [bıd-ır-gı] *{ağız} is.* Kuruntu; vehim; vesvese. [DS]

bıdırık, **-ğı** [bıd *(yans.)* > bıd-ır-ık] *{ağız} sf.* Geveze. [DS]

bıdırıvermek, [bıd-ır-ı+ver-mek] *{ağız} gçsz. f. [-ir]* Ağız kavgası yapmak; atışmak. [DS]

bıdırlanmak, [bıd *(yans.)* > bıd-ır-la-n-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* Kıt kanaat geçinmek; güç hâlde idare etmek. [DS]

bıdırtı, [bıd *(yans.)* > bıd-ır-tı] *{ağız} is.* **1.**Yavaş ve işitenler tarafından anlaşılmayacak şekilde konuşma; yavaş ses. **2.** Ağız kavgası. **3.** Gevezelik. [DS]

bıdısgan, [Far. bıdısğān بدسغان] *(bıdısğa:n) {OsT} is. bot.* Sarmaşık.

bıdış, [bıd *(yans.)* > bıd-ı-ş] *{ağız} sf.* Sevimli ve küçük. [DS] ⊟ **bıdış bıdış,** *{ağız} 1. Çocuğun yavaş*

yavaş yürüyüşünü anlatır. 2. Küçük ve sevimli hayvan yavruları ve onların hareketlerini anlatır. [DS]

bıdışgan, [Far. bıdışğān بدشغان] *(bıdışga:n) {OsT} is. bot.* Sarmaşık.

bıdik, -ği [bıd *(yans.)* > bıd-ik] *{ağız} ünl.* **1.** Köpek çağırma ünlemi. **2.** *is.* Küçük nakış veya leke. [DS]

bıdrak, -ğı [bıd *(yans.)* > bıd-(ı)r-ak] *{ağız} sf.* Geveze. [DS]

bıdramak, [bıd *(yans.)* > bıd-(ı)r-a-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r]* Konuşmak. [DS]

bıdranmak, [bıd *(yans.)* > bıd-(ı)r-a-n-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* Çok ve yersiz konuşmak. [DS]

bıdraşmak, [bıd *(yans.)* > bıd-(ı)r-a-ş-mak] *{ağız} gçl. f. [-ır]* Çağırmak. [DS]

bıgıcık, -ğı [bir+kıyı-cık > bıgıcık] *(bı'gıcık) {ağız} sf.* Bir parça; biraz; azıcık. [DS]

bıgıdık, -ğı [bir+kıt-ık > bıgıdık] *(bı'gıdık) {ağız} sf.* Bir parça; biraz; azıcık. [DS]

bıgır, [bıg *(yans.)* > bıg-ır] *is.* Yemeğin kaynama sesini anlatan yansımalı gövde. ⧉ **bıgır bıgır,** *{ağız} (Yemeğin kaynaması için) fıkır fıkır.* [DS]

bıgırdamak, [bıg *(yans.)* > bıg-ır-da-mak] *gçsz. f. [-r] [-d(ı)yor]* Fokur fokor kaynamak.

bıgırdaşmak, [bıg *(yans.)* > bıg-ır-da-ş-mak] *dönşl. f. [-ır]* Fokur fokur kaynaşmak.

bıgırdı, [bıg *(yans.)* > bıg-ır-dı] *{ağız} is.* Yemeğin kaynaması sırasında çıkan ses. [DS]

bıgırık, -ğı [bir+kır-ık > bıgırık] *(bı'gırık) {ağız} sf.* Bir parça; biraz; azıcık. [DS]

bıgrıg, [boġ-mak > boġ-ur-mak > boġ-(u)r-uġ / bıġ-(ı)r-ıġ / bıġ-(ı)r-ıl / boġ-(u)r-ul / buġ(u)r-ul] *{eT} is.* Dolu çuval veya tulumda meydana gelen büküntü, girinti ve çıkıntılar. [DLT]

bıgrıl, [boġ-mak > boġ-ur-mak > boġ-(u)r-uġ / bıġ-(ı)r-ıġ / bıġ-(ı)r-ıl / boġ-(u)r-ul / buġ(u)r-ul] *{eT} is.* → bıgrıg. [DLT]

bıgza, Ar. buġż > buġża بغضه] *{OsT} is.* Şiddetli nefret; hiç hoşlanmayış.

bığ[1], [bığ *(yans.)*] *is.* Suyun çağlamasını, sıvıların bol bol akışını, dökülüşünü anlatan kök. [Zülfikar] *bığ-ıl bığıl, bığ-ıl-tı.*

bığ[2], [bığ *(yans.)*] *is.* Şişman olmayı, bedenin yağlanarak bazı bölgelerinin sarkmasını, oynamasını anlatan kök. [Zülfikar] *bığ-ır bığır, bığ-ış.*

bığ[3], [bığ] *{ağız}is.* **1.** Tarlada açılan su yolu. **2.** Alüvyon. [DS]

bığıl, [bığ *(yans.)* > bığ-ıl] *is.* Suyun düzlükte yavaş yavaş akışını anlatan yansımalı gövde. ⧉ **bığıl bığıl,** *{ağız} 1. (Su için) kendi hâlinde çağlamadan akışı. 2. Etli butlu; şişman; dolgun; bıngıl bıngıl.* [DS]

bığılcım, [bığ *(yans.)* > bığ-ıl-cım] *{ağız} is.* Suyun üstündeki buz. [DS]

bığıltı, [bığ *(yans.)* > bığ-ıl-tı] *{ağız} is.* Kulağı rahatsız etmeyen su şırıltısı. [DS]

bığır[1], [bığ *(yans.)* > bığ-ır] *{ağız} is.* Hafif hafif sallanmayı, sallanarak yürümeyi, suyun yavaş yavaş akışını anlatan yansımalı gövde. [DS] ⧉ **bığır bığır,** *{ağız} 1. Suyun kaynarken çıkardığı ses. 2. Etli; yağlı; şişman; tıkız.* [DS]|| **bığır bığır bitmek,** *{ağız} 1. Çok şişmanlamak. 2. (Bitki için) yerden çok fışkırmak.* [DS]

bığır[2], [bağır / bığır] *{ağız} is.* **1.** Ceviz kütüğü. **2.** Ağacın gerçek odun yapılan kısmı. [DS]

bığırık, -ğı [bir+kır-ık > bığırık] *(bı'ğırık) {ağız} sf.* Bir parça; biraz; azıcık. [DS]

bığırma, [bığ *(yans.)* > bığ-ır-ma] *{ağız} is.* Tavşanın bağırması; tavşan sesi. [DS]

bığırmak, [bığ *(yans.)* > bığ-ır-mak] *gçsz. f. [-ır] {ağız}* (Avcı için) tilki veya kurdu tuuzağa düşürmek için tavşan gibi bağırmak.

bığış[1], [bığ *(yans.)* > bığ-ış] *{ağız} sf.* (Bağ için) zayıf; cılız. [DS]

bığış[2], [bığ *(yans.)* > bığ-ış] *{ağız} sf.* Etli; yağlı; şişman. [DS]

bığıycık, -ğı [bir+kıyı-cık > bığıycık] *(bı'ğıycık) {ağız} sf.* Bir parça; biraz; azıcık. [DS]

bığlamak, [bığ-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Korumak. [DS]

bıh[1], [bıh *(yans.)*] *is.* (Çocuk dilinde) kesme, koparma anlatan kök. [Zülfikar] *bıh etmek, bıh-ı-la-mak, bıh-la-mak.* ⧉ **bıh etmek,** *{ağız} (Çocuk dilinde) kesmek.* [DS]

bıh[2], [bıh *(yans.)*] *is.* Şişman olmayı, bedenin yağlanarak bazı bölgelerinin sarkmasını, oynamasını anlatan kök. [Zülfikar] *bıh-ır bıhır.*

bıhağı, [buka-ġu > bukağı > bıḫağı] *{ağız} is.* Bukağı; demir köstek.

bıhılamak, [bıh *(yans.)* > bıḫ-ı-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Bastırarak kesmek. [DS]

bıhır, [bıh *(yans.)* > bıḫ-ır] *is.* Şişman olmayı, bedenin yağlanarak bazı bölgelerinin sarkmasını, oynamasını anlatan yansımalı gövde. ⧉ **bıhır bıhır,** *{ağız} Etli; şişman; tıknaz.* [DS]

bıhlamak, [bıh *(yans.)* > bıḫ-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* (Çocuk dilinde) kesmek. [DS]

bıhtı[1], [? bıhtı] *{ağız} is.* Kavrulmuş kıyma. [DS]

bıhtı[2], [Far. püht => pıhtı > bıhtı] *{ağız} is.* Pıhtı.

bıj[1], [bıj *(yans.)*] *is.* Hafif aydınlanmayı, birazcık görmeyi anlatan kök. [Zülfikar] *bıj etmek, bıj-ıl-da-mak.* ⧉ **bıj etmek,** *{ağız} Göz altından parmağı ile biraz çekerek aldanmayacağını ifade etmek.*

bıj[2], [bıj *(yans.)*] *is.* Keçi ve diğer hayvanları çağırma, kovalama sözünü anlatan kök. [Zülfikar] *bıj-ı bıjı.*

bıj[3], [bıj *(yans.)*] *is.* Sulanmış, cıvıklaşmış nesnelerin kımıldamaları halindeki görünümünü ve durumunu anlatan kök. [Zülfikar] *bıj-gır, bıj-ır-gan.*

bıjgırmak, [bıj *(yans.)* > bıj-gır-mak] *{ağız} gçsz. f. [-ır]* (Yoğurt, turşu vb. için) ekşiyip küflenmek. [DS]

bıjı, [bıj *(yans.)* > bıj-ı] *is.* Kuzu, koyun çağırma ünlemi. ⊡ **bıjı bıjı,** *{ağız} Koyun, kuzu çağırma ünlemi.* [DS]

bıjıldamak[1], [bıj *(yans.)* > bıj-ıl-da-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-d(ı)-yor]* (Göz için) kanlanmak; sulanmak; çapaklanmak. [DS]

bıjıldamak[2], [bıj *(yans.)* > bıj-ıl-da-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-d(ı)-yor]* Hafifçe aydınlanmak. [DS]

bıjırgan, [bıj *(yans.)* > bıj-ır-gan] *{ağız} is.* Sulu yara. [DS]

bık[1], [bık *(yans.)*] *is.* (Çocuk dilinde) kesme, koparma anlatan kök. [Zülfikar] *bık etmek.* ⊡ **bık etmek,** *{ağız} (Çocuk dili) kesmek.* [DS]

bık[2], [bık *(yans.)*] *is.* Bir sıvının kaynar gibi kabarıp sönmesini, bir yerden veya kaynaktan aralıklı olarak çıkışını anlatan kök. [Zülfikar] *bık bık etmek.* ⊡ **bık bık etmek,** *{ağız} Kaynamak.* [Zülfikar]

bık[3], [bık *(yans.)*] *is.* Şişman olmayı, bedenin yağlanarak bazı bölgelerinin sarkmasını, oynamasını anlatan kök. [Zülfikar] *bık-ıl.*

bıka, -a'ı [Ar. buḳʿā *(toprak parçası)* > bıḳāʿ بقاع] *(bık-a:) {OsT} is.* **1.** Toprak parçaları; araziler. **2.** Ülkeler.

bıkanak, -ğı [*eT.* baka-n-ak / bı-kı-n > bıkın-ak] *{ağız} is.* **1.** Ayak, bilek ve diz eklemi. **2.** Bakanak. [DS]

bıkbık[1], **-ğı** [bık *(yans.)* > bık+bık] *{ağız} is.* Pekmez karıştırılmış ince bulgur. [DS]

bıkbık[2], **-ğı** [bık *(yans.)* > bık+bık] *{ağız} is.* Kaynak; göze. [Zülfikar]

bıkıl, [bık *(yans.)* > bık-ıl] *{ağız} sf.* Obur. [DS]

bıkıldamak[1], [bık *(yans.)* > bık-ıl-da-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-d(ı)-yor]* (Gövde için) geriye bükmek. [DS]

bıkıldamak[2], [bık *(yans.)* > bık-ıl-da-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-d(ı)-yor]* (Su vb. için) yavaş yavaş kaynamak. [DS]

bıkılma, [bık-ıl-ma] *is.* Bıkılmak işi.

bıkılmak, [bık-mak > bık-ıl-mak] *edl. f. [-ır]* Bıkkın duruma gelmek; bezilmek; usanılmak.

bıkımık, -ğı [bir+kıy-mık > bıkımık] *(bı'kımık) {ağız} sf.* Bir parça; biraz; azıcık. [DS]

bıkın, [bık *(yans.)* > bık-ın ? / Moğ. mikan *(et)* [Vladimirtsov] بقين] *{eT} is.* **1.** Kalça. [EUTS] [Gabain] **2.** *{eT} {eAT}* Böğür; boş böğür. [DLT] **3.** *{ağız}* Omurga; bel. [DS]

bıkınak, -ğı [baka-n-ak > bıkın-ak] *{ağız}* **1.** Eklem. **2.** Bilek. **3.** Bakanak. [DS]

bıkınmak, [bık *(yans.)* > bık-ın-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* Zorlayıp birdenbire ayağa fırlamak. [DS]

bıkıntı, [bık-mak > bık-ıntı] *is.* Bıkma durumu; bezgi.

bıkır[1], [bık *(yans.)* > bık-ır] *is.* Kaynama bildiren yansımalı gövde. ⊡ **bıkır bıkır,** *{ağız} (Kaynamak için) fıkırtılı sesler çıkararak; fokor fokur.* [Zülfikar]|| **bıkır bıkır kaynamak,** *{ağız} Fokur fokur kaynamak.* [Zülfikar]

bıkır[2], [? bıkır] *{ağız} is.* Kayaların parçalanmasıyla oluşan yar; kayalık uçurum. [DS]

bıkırık, -ğı [bir+kır-ık > bıkırık] *(bı'kırık) {ağız} sf.* Bir parça; biraz; azıcık. [DS]

bıkka, [bık-ka] *{ağız} sf.* Ufak tefek; kısa boylu. [DS]

bıkkın, [bık-mak > bık-kın] *sf.* Bıkmış olan; bezgin.

bıkkınlık, -ğı [bık-kın-lık] *is.* Bıkkın olma durumu; bezginlik.

bıkla, [Ar. muḳla *(gözün akı ve gözbebeği)* / Sur. Ar. mıḳıl / bık *(yans.)* > bık-la [Zülfikar]] *{ağız}* **1.** Kıymalı yumurta. **2.** Yoğurt ve yumurta ile yapılan yemek. [DS]

bıkma, [bık-ma] *is.* Bıkmak işi.

bıkmak, [*eT.* bök-mek > bık-mak] *gçsz. f. [-ar]* **1.** Tekrarlanan şeyler yüzünden insanın doygunluğa ve yorgunluğa ulaşması sonucu istemezlik durumu ortaya çıkmak. **2.** *mecaz.* Dayanılmaz hâl almak.

bıktırıcı, [bık-tır-ıcı] *sf.* İnsanda bıkkınlık durumu ortaya çıkaran.

bıktırma, [bık-tır-ma] *is.* Bıktırmak işi.

bıktırmak, [bık-tır-mak] *gçl. f. [-ır]* **1.** Birinin bıkmasına yol açmak. **2.** Bıkkınlık vermek. **3.** Usandırmak.

bıkyaz, [Far. bağyāz] *{ağız} is.* **1.** Yeni yapılan ev dolayısıyla verilen ziyafet. **2.** Önemli bir yitik şeyin bulunması sebebiyle verilen ziyafet. [DS]

bıl, [bıl *(yans.)*] *is.* Oynama, dalgalanma, kımıldanma anlatan kök. [Zülfikar] *bıl-dır bıldır, bıl-dır-da-mak.* ⊡ **bıl bıl,** *{ağız} (Gaz lambasının alevi için) titreyerek; tir tir.* [DS]

bılamaç, -cı [bula-mak > bula-maç] *{ağız} is.* **1.** Kaynamış suya un koyarak yapılan bir yemek. **2.** Pelte; muhallebi. [DS]

bılaşık, -ğı [bula-ş-mak > bıla-ş-ık بيلاشيق / بيلاشق] *{eAT} {ağız} sf.* **1.** Bulaşık. **2.** (Kişi için) birine balta olan; yapışkan. [DS]

bılaşkan, [bula-ş-mak > bıla-ş-ḳan بلشقان] *{eAT} sf.* Çok bulaşan; sıvaşkan.

bılaşmak, [bula-ş-mak > bılaş-mak بيلشمق] *{eAT} {ağız} gçsz. f. [-ur]* Bulaşmak. [DS]

bıldık[1], **-ğı** [bıl-dık] *{ağız} sf.* (Domates, ceviz vb için) ufak. [DS]

bıldık[2], **-ğı** [bıld *(yans.)* > bıld-ık] *sf.* (Bir zar, kabuk vb. içinde bulunan şeyler için) basıldığında veya sallandığında oynayan; titreyen; bıngıldayan. ⊡ **bıldık bıldık,** *{ağız} Sulu ve yumuşak; bıngıl bıngıl.* [DS]

bıldır[1], [bıl / bıld *(yans.)* > bıld-ır / bılṭır] *{ağız}] is.* Oynama, dalgalanma ve titreme anlatan yansımalı

gövde. [DS ❐ **bıldır bıldır,** *{ağız} (Kişi ve hayvanların yürüyüşü için) şişmanlıktan titreme hâli; bıngıl bıngıl.* [DS]|| **bıldır bıldır etmek,** *1. (Şişman kimse veya besili sığır için) yağları sallanmak. 2. Pelte gibi sallanmak.*

bıldır[2], [bir+yıl-dır > bıldır بلدر / بيلدر] *{eT} {eAT} {ağız} is.* **1.** Geçen yıl. **2.** *zf.* Geçen yıl. [DLT] **3.** Bir yıl önce. [DS]

bıldırcın, [bıld *(yans.)* > *eT* budur-sun > *buld-ur-sīn [Clauson] > bıldır-cın] *is. zool.* **1.** Tavukgillerden kısa bacaklı, toparlak gövdeli, keklik büyüklüğünde, esmer benekli tüyleri bulunan, yuvasını yerde ve ekin tarlaları içinde yapan, ılıman bölgelerle sıcak kuşak arasında göç eden bir av kuşu, *(Coturnix)* **2.** *argo.* Sokak kızı. ❐ **bıldırcın eti,** *Avlanan veya çiftliklerde üretilen bıldırcının lezzetli eti.*|| **bıldırcın gibi,** *(Kadın için) kısa boylu, dolgunca fakat alımlı.*

bıldırçın, [bıld *(yans.)* > bıld-ır-çın] *{eT} is. zool.* Bıldırcın.

bıldırdamak, [bıld *(yans.)* > bıld-ır-da-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-(ı)-yor]* **1.** (Yaprak için) sallanmak. **2.** Parlamak. [DS]

bıldırgı, [bir+yıl-dır+ki > bıldır-gı بلدرغى] *{eAT} sf.* → bıldırki.

bıldırkı, [bir+yıl-dır+ki > bıldır-kı بلدرقى] *{eAT} sf.* → bıldırki.

bıldırki, [bir+yıl-dır+ki > bıldır-ki بلدركى] *{eAT} sf.* Geçen yılki.

bıldırsı, [bir+yıl-dır-(ı)-s-ı] *{ağız} sf.* Geçen yılki. [DS]

bılg, [bılg / bılh / bılk / bulk / bülk / bülg *(yans.)*] *is.* Mayalanma, kaynama, ekşime, çürüme ve suyunu bırakma gibi olaylar sonucunda kabarıp sönmeyi, dalgalanmayı anlatan kök. [Zülfikar] *bılg bılg.* ❐ **bılg bılg,** *{ağız} İçi sıvı dolu olup yumuşayan.* [DS]

bılgımak, [bılg *(yans.)* > bılg-ı-mak] *gçsz. f. [-r]* **1.** (Meyve için) çok olgunlaşmaktan dolayı yumuşamak. **2.** *{ağız}* (Yoğurt, turşu vb. için) ekşimek; küflenmek; kurtlanmak. [DS]

bılgın, [Ar. bılğīn بلغين] *(bılğı:n) {OsT} is.* Afet; musibet; felaket.

bılh[1], [bılg / bılh / bılk / bulk / bülk / bülg *(yans.)*] *is.* Mayalanma, kaynama, ekşime, çürüme ve suyunu bırakma gibi olaylar sonucunda kabarıp sönmeyi, dalgalanmayı anlatan kök. [Zülfikar] *bılh bılh* .❐ **bdh bılh etmek,** *{ağız} (İçi sıvı dolu esnek şeyler için) hareket ettirilince yumuşakça sallanmak; bılkımak.* [DS]

bılh[2], [bılh / bılk *(yans.)*] *is.* Şişmanlık ve yağlı, besili olmayı anlatan kök. [Zülfikar] *bılh bılh, bıl(ı)h bılıh.*

bılıh, [bılh *(yans.)* > bıl(ı)h] *{ağız} sf.* Yağlı; şişman; tıkız. [DS] ❐ **bılıh bılıh,** *{ağız} Şişman; tombul; tıkız; bıllık bıllık.* [DS]

bılık, [bılh / bıl(ı)k *(yans.)*] *is.* Şişmanlık ve yağlı, besili olmayı anlatan kök. [Zülfikar] ❐ **bılık bılık,** *{ağız} Şişman; tombul; tıkız; bıllık bıllık.* [DS]

bılışka, [? bılışka] *{ağız} is.* **1.** Rüşvet. **2.** Bir emek karşılığı olmayan hediye vb. [DS]

bılk[1], [bılg / bılh / bılk / bulk / bülk / bülg *(yans.)*] *is.* Mayalanma, kaynama, ekşime, çürüme ve suyunu bırakma gibi olaylar sonucunda kabarıp sönmeyi, dalgalanmayı anlatan kök. [Zülfikar] *bılk bılk etmek, bılk-ık, bılk-ı-mak.* ❐ **bılk bılk etmek,** *{ağız} (İltihap için) içi sıvı ile dolmak; yumuşamak; çürümek.* [DS]

bılk[2], [bılh / bılk *(yans.)*] *is.* Şişmanlık ve yağlı, besili olmayı anlatan kök. [Zülfikar] *bıl(ı)k bılık, bıl(lı)k bıllık.*

bılkak, -ğı [bılk-ı-k / bılk-a-k] *{ağız} sf.* **1.** Yumuşamış; sulanmış **2.** Olgunlaşmış. **3.** Erimiş; zedelenmiş. [DS]

bılkık, -ğı [bılk-ı-k / bılk-a-k] *{ağız} sf.* **1.** Yumuşamış; sulanmış **2.** Olgunlaşmış. **3.** Erimiş; zedelenmiş. [DS]

bılkımak, [bılk *(yans.)* > bılk-ı-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r]* **1.** Çürümeye, erimeye yüz tutmak; bozulmak. **2.** Yumuşamak; sulanmak. **3.** Zedelenmek. **4.** (Yara için) iltihaplanmak. **5.** (İltihap için) su dolmak; çürümek; yumuşamak. [DS]

bılkınmak, [bılk *(yans.)* > bılk-ı-n-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* → bılkımak. [DS]

bılla, [bula *(hanım)* / Yun. pula *(abla)* / bula *(yüzü örtülü Türk kadını)* > bılla / abla / abula / abıla] *{ağız} is.* **1.** Abla. **2.** Görümce. **3.** Ağa karısı. **4.** (Çobanlara göre) sürü ve hayvan sahibi kadın. **5.** Hanım; kadın. [DS]

bıllakma, [bir+lokma > bıllakma] *(bı'llakma) {ağız} sf.* Bir parça; biraz; azıcık. [DS]

bıllakmacık, -ğı [bir+lokma-cık > bıllakmacık] *(bı'llakmacık) {ağız} sf.* Bir parça; biraz; azıcık. [DS]

bıllık[1], **-ğı** [bılk *(yans.)* > bıl(lı)k] *is.* Şişmanlık ve yağlı olma bildiren gövde. ❐ **bıllık bıllık,** *(Çocuk veya kadın için) çok tombul; etli butlu.*

bıllık[2], **-ğı** [bılk *(yans.)* > bıl(lı)k] *is.* Sulu ve yumuşak olma bilderen gövde. ❐ **bıllık bıllık,** *{ağız} Sulu; yumuşak; bıngıl bıngıl.* [DS] || **bıllık bıllık etmek,** *{ağız} 1. İçi sıvı dolduğu için yumuşamak. 2. (Yara için) iltihap dolarak yumuşamak.* [DS]|| **bıllık bıllık oynamak,** *{ağız}* → bıllık bıllık etmek. [DS]

bıllıkmak, [bılk *(yans.)* > bıl(lı)k-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r]* **1.** Çürümeye, erimeye yüz tutmak; bozulmak. **2.** Yumuşamak; sulanmak. **3.** Zedelenmek. [DS]

bıllım, [bıl *(yans.)* > bıl(l)-ım] *is.* Sulu ve yumuşak olma bilderen gövde. ❐ **bıllım bıllım etmek,** *{ağız} (Yara için) iltihap dolarak yumuşamak; çürümek.* [DS]|| **bıllım bıllım oynamak,** *{ağız}* → bıllım bıllım etmek. [DS]

bın, [bı-n / bi-n] *{eT} is.* Bin. [Gabain]

bınar, [bıng / bıñ *(yans.)* > *eT.* muñ-ar > buñ-ar > bın-ar] *is. {ağız}* Çeşme; pınar. [DS]

bındıldamak, [bıng *(yans.)* > bıng-ıl-da-mak > bınd-ıl-da-mak] *gçsz. f. [-r] [-d(ı)-yor] {ağız}* → bıngıldamak. [DS]

bıng[1], [bıng *(yans.)*] *is.* Şişmanlığı, yağlılığı ve etlerin sarkıklık sonucu oynamasını anlatan kök. [Zülfikar] *bıng-ıl bıngıl, bıng-ıl-da-mak, bıng-ıl-da-k.*

bıng[2], [bıñ / bıng / bınk / böng / bunk / bung / büñ / büng / bünk *(yans.)*] *is.* Bir sıvının kaynar gibi kabarıp sönmesini, bir yerden veya kaynaktan aralıklı olarak çıkışını anlatan kök. [Zülfikar] *bıng-ıl-da-mak, bıng-ıl-dak.*

bıng[3], [Moğ. mingan > bıñ / bıñ / biñ / miñ] *(bıñ) {eT} is.* Bin; 1000. ⧉ **bıng başı,** *Binbaşı.* [Gabain]

bınga, [bıñ *(bin)* > bıñ-a] *(bıña) {eT} is.* Bin askerden oluşan askerî birlik. [ETY] ⧉ **bınga başı,** *Bin başı.* [Gabain]

bıngar, [buñ *(yans.)* > bıñ-ar بيكار] *(bıñar) {eT} {eAT} is.* Pınar; çeşme. [Clauson]

bıngıl, [bıng *(yans.)* / *eT.* bañ-ıl *(geçkin meyve)* > bıng-ıl] *is.* Şişmanlık ve yağlılık bildiren yansımalı gövde. ⧉ **bıngıl bıngıl,** *1. Vücudu çok dolgun ve şişman, kasları gevşek olduğu için hareket halinde etleri titreyen. 2. {ağız} Etli; yağlı; şişman.* [DS] *3. {ağız} (Yara için) azmış; iltihaplı.* [DS] *4. {ağız} (Erimiş katılar, sıvılar, kas vb. için) oynama, sallanma ve titreme durumunu belirtir.* [DS]

bıngıldak, -ğı [bıngıl-da-y-ık / bıngıl-dak] *is.* **1.** Çocuklarda kafatası kemikleşmeden önce kemiklerin birleşme yerlerinde görülen kıkırdak yapılı alanlar. **2.** *mecaz.* Oyuncak. **3.** Bataklık. **4.** *{ağız}* Suyun kaynama hâli. [DS] **5.** *{ağız} sf.* (Kadın için) etleri hareket halinde iken sarsılacak, oynayacak hâlde. [DS] **6.** *{ağız}* Sözünde durmayan; oynak. [DS]

bıngıldama, [bıng *(yans.)* > bıng-ıl-da-ma] *is.* Bıngıldamak işi.

bıngıldamak, [bıng *(yans.)* > bıng-ıl-da-mak] *gçsz. f. [-r] [-d(ı)-yor]* **1.** Şişmanlıktan ötürü etleri titremek. **2.** Yumuşaklıktan ötürü hafif sarsıntıda oynamak. **3.** *{ağız}* (Bataklık için) basıldığı zaman iki yana oynamak. [DS] **4.** *{ağız}* Zonklamak. [DS]

bıngıldayık[1], [bınġıl-da-yık بنغلدايق] *{eAT} {ağız} is.* Bıngıldak. [DS]

bıngıldayık[2], [bınġıl-da-yık] *{ağız} is.* Kaynak; pınar. [DS]

bıngılkak, -ğı [bıngıl-dak > bıngılkak] *{ağız} is.* Bıngıldak. [DS]

bıngıllık, [bıng *(yans.)* > bıngıl-lık] *is.* **1.** Şişmanlık. **2.** Şişmanlık dolayısı ile uyuşukluk; tembellik.

bınıkmak, [*tınık-mak [Clauson] / bınıḳ-mak] *{eT} gçsz. f. [-ur]* İyileştirmek; şifa vermek; tedavi etmek; sağaltmak. [EUTS]

bınk, [bıñ / bıng / bınk / böng / bunk / bung / büñ / büng / bünk *(yans.)*] *is.* Bir sıvının kaynar gibi kabarıp sönmesini, bir yerden veya kaynaktan aralıklı olarak çıkışını anlatan kök. [Zülfikar] *bınk-ıl-da-mak, bınk-ıl-da-y-ık.*

bınkıldamak, [bınk-ıl-da-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-d(ı)-yor]* Zonklamak. [DS]

bınkıldayık, [bınġ-ıl-da-y-ık بنقلديق] *{eAT} is.* Bıngıldak.

bır[1], [bır *(yans.)*] *is.* Yüksek sesle bağırmayı, ağız kavgası gürültüsünü anlatan kök. [Zülfikar] *bır bır, bırbır-lan-mak.*

bır[2], [bır / bir / bir-i] *{eT} zf.* **1.** Burada; sağ taraf. [Gabain] **2.** Güney. [Gabain]

bıragındı, [bırak-mak > bıraġ-ındı براغندى] *{eAT} is.* İşe yaramaz duruma gelmiş eşya; döküntü.

bırağıntı, [bırak-mak > bırak-ıntı] *{ağız} is.* (Hayvanlar için) düşük yavru. [DS]

bırahmak, [bırak-mak > bıraẖ-mak برخمق] *{eAT} gçl. f. [-ur]* Bırakmak.

bırakılma, [bırak-ıl-ma] *is.* Bırakılmak işi.

bırakılmak, [bırak-ıl-mak] *edil. f. [-ır]* **1.** Bırakmak işi yapılmak; bırakmak eylemine konu olmak. **2.** Terk edilmek.

bırakım, [bırak-ım] *is.* Bırakmak eylemi; bırakmak eyleminde bulunma girişimi ya da işlemi; terk.

bırakıntı, [bırak-ıntı] *{ağız} is.* **1.** Geline getirilen hediye. **2.** Deniz ve akarsuların kıyılarda bıraktığı artıklar; birikinti. **3.** Piç. **4.** Bırakılmış kadın. **5.** Ekilmeden bırakılan tarla. [DS]

bırakışma, [bırak-ış-ma] *is.* Bırakışmak eylemi; mütareke.

bırakışmak, [bırak-ış-mak] *işteş. f. [-ır]* Savaşı karşılıklı olarak bırakmak; mütareke yapmak.

bırakma, [bırak-ma] *is.* **1.** Bırakmak eylemi. **2.** Terk etme; vaz geçme. **3.** Gitmesine izin verme. **4.** Bir yere koyma; tutmaz olma. **5.** *{ağız}* Balığın geleceği yan açık olmak üzere yarım daire biçiminde uçları kıvrılarak suya bırakılan ağ. [DS] **6.** *{ağız}* Büyük ağ. [DS]

bırakmak, [Alt. bır *(terk, atılma)* > bırak-mak بيرقمق / بيراقمق] *gçl. f. [-ır]* **1.** Elde tutulan veya taşınan şeyi tutmaz olmak. *{eAT} (aynı)* **2.** Eldeki, sırttaki bir şeyi bir yere koymak; indirmek. *{eAT} (aynı)* **3.** Bir işi veya çalışmayı bitirmeden sona erdirmek; kesmek. **4.** Bir alışkanlıktan vazgeçmek; alışkanlığı sürdürmeyi kesmek. **5.** Terk etmek; ayırmak; ayrılmak. **6.** Birinin bir şeyi yapmasına engel olmamak; mani olmamak; müsaade etmek. **7.** Gitmesine engel olmamak; gitmesine izin vermek; salmak. **8.** Teslim etmek; vermek. **9.** (Bıyık ve sakal için) uzatmak; koyuvermek; sarkıtmak. **10.** Miras kalmasını sağlamak. **11.** Sahiplik hakkını bir yere ve-

ya birine devretmek; bağışlamak. **12.** Başka bir zamana ertelemek; tehir etmek. **13.** Geriye kalmasını sağlamak. **14.** Korumak üzere vermek; emanet etmek. **15.** Sorumluluğu başkasına vermek; devretmek. **16.** Sınıf geçirmemek. **17.** Unutmak; uğraşmamak. **18.** (ne .. ne ile yapılan olumsuz cümlelerde) tümünü kapsatmak. *Ne mal bıraktı ne mülk, hepsini sattı, yedi.* **19.** (Erkek için) eşini boşamak; eşinden ayrılmak. **20.** Vazgeçmek; değer vermez olmak; saymamak. *Bırak şu bilmem neyi Allah aşkına.* **21.** Bir malı, pazarlık sonucu fiyat indirimine razı olarak satmak; indirim yaparak vermek. **22.** Beraberinde bulunması gereken şeyi yanına almamak. **23.** Yapışık bulunması gereken şeyler ayrılmak; yerinden kopmak; açılmak. **24.** *{eAT}* Çıkarmak; salmak. **25.** *{ağız}* (Hayvan için) düşük yapmak; yavruyu vakitsiz doğurmak. [DS] **26.** *{eAT}* Atmak. **27.** *gçsz. f.* Tutmaz olmak; işlemez olmak. *Soğuktan elleri de bırakmıştı.* ☞ **bırağu görmek,** *{eAT} Bırakıvermek.*|| **bırak Allah'ını seversen** (Allah aşkına), *Birinin değer verilecek nitelikte olmadığını ifade etmek için kullanılır.*|| **Bırakınız yapsınlar, bırakınız geçsinler,** *yönt. Devletin, kişilerin ekonomik faaliyetlerine karışmaktan ziyade onları koruması gerektiğini, ancak kişilerin güçleri üstünde olan işleri üstlenebileceğini savunan Adam Smith'in sözü.*

bırakmamak, [bırak-ma-mak] *gçl. f. [-z] [-(ı)-yor]* (Bir eylem için) sürekli ve şiddetli olmak.

bıraktırma, [bırak-tır-ma] *is.* Bıraktırmak işi.

bıraktırmak, [bırak-tır-mak] *gçl. f. [-ır]* **1.** Bir şeyi bırakma işini başkasına yaptırmak. **2.** Bir şeyi birinin bırakmasını sağlamak.

bırangar, [Moğ. baran *(sağ)* + gar *(kol)*] *is.* Moğol askerî kuruluşunda ordunun sağ kanadı.

bırantı, [bırak-mak > bıra(k)-mtı > bırağıntı > bırāntı] *(bıra:ntı) {ağız} is.* **1.** Bırakılmış olan şey. **2.** *sf.* Yetim ve kimsesiz. [DS]

bırbır, [bır *(yans.)* + bır] *{ağız} sf.* Gevezelik; söylenme. [DS]

bırbırlanmak, [bır *(yans.)*+bır-la-n-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* Gevezelik etmek; yerli yersiz söylenmek. [DS]

bırdırdaşmak, [bır *(yans.)* > bır-dır-da-ş-mak / bıdır-da-ş-mak] *{ağız} işteş. f. [-ır]* Ağız kavgası etmek. [DS]

bırg, [bırg *(yans.)*] *is.* Kurcalamayı, karıştırmayı anlatan kök. [Zülfikar] *bırg-a-la-mak.*

bırgalamak, [bırg *(yans.)* > bırg-ala-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Karıştırmak; elle kurcalamak. [DS]

bırgaru, [*ber > *ber-gerü > bır-ğaru [Clauson]] *{eT} zf.* Güneyden.

bırıg, [bırıġ / barıġ] *{eT} sf.* Kokmuş. [DLT]

bırıtmak, [bırı-t-mak] *{ağız} gçsz. f. [-ır]* Darılmak; alınmak; somurtmak. [DS]

bırk[1], [bırk *(yans.)*] *is.* Kaynayıp çıkma biçiminde gülmeyi anlatan kök. [Zülfikar] *bırk-ıl-da-mak.*

bırk[2], [bırk *(yans.)*] *is.* Kurcalamayı, karıştırmayı anlatan kök. [Zülfikar] *bırk-a-la-mak.*

bırkalamak, [bırk *(yans.)* > bırk-ala-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Karıştırmak; elle örseleyerek oynamak; kurcalamak. [DS]

bırkaru, [*ber > *ber-gerü > bır-ġaru [Clauson / bırḳaru] *{eT} is.* Güney; cenup. [EUTS]

bırkığ, [*bırk-mak > bırkī-mak > bırḳ-ıġ] *{eT} is.* Atın veya eşeğin genizden çıkardığı ses. [DLT]

bırkıldamak, [bırk *(yans.)* > bırk-ıl-da-maḫ] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-d(ı)-yor]* **1.** Kaynamak. **2.** Güleceği gelmek; birden gülmeye başlamak. [DS]

bırkırmak, [bırk *(yans.)* > bırk-ır-mak] *{eT} gçsz. f. [-ur]* (At ve eşek için) burnundan hapşırık şeklinde ses çıkartmak. [Clauson]

bırnar, [Yun. prinari => pırnar] *{ağız} is.* Bir meşe cinsi; pırnal, *(Juniperus sabina, Cuercus ilex).* [DS]

bırt, [bırt *(yans.)*] *is.* Patlayıp çıkmayı, sıkışan hava ya da sıvıların dışarı çıkışlarını, haşlama sonucu patlayıp dağılmayı, birden kurtulmayı anlatan kök, *bırt-la-k, bırt-la -mak.*

bırtıl, [Ar. bırṭīl برطيل] *(bırti:l, t kalın söylenir) is.* **1.** Rüşvet. **2.** Rüşvet olarak verilen şey. **3.** Varyoz.

bırtlak, -ğı [bırt-la-k] *{ağız} sf.* **1.** Çok olgun. **2.** (Göz için) patlak. **3.** (Yanak için) sarkık. [DS]

bırtlamak, [bırt *(yans.)* > bırt-la-mak] *gçsz. f. [-r] [-l(ı)-yor]* → pırtlamak.

bırtmak, [bırt-mak / birt-mek / bart-mak] *{eT} gçl. f. [-ur]* **1.** Kırmak; parçalamak; yaralamak. [EUTS] [Gabain] **2.** Şekil vermek; yön vermek. [EUTS]

bıruk, [buyur-mak > buy(u)r-uk > bır-uk] *{eT} is.* Hakanın yanına derecesine göre büyükleri alan ve yer gösteren görevli, teşrifatçı; buyruk. [DLT]

bıs, [bıs *(yans.)*] *is.* Sinmeyi, ürküntü duymayı anlatan kök. [Zülfikar] *bıs-ır-ık, bıs-ır-ık-lı.*

bısat, [Ar. bisāṭ] *{ağız} is.* Elbise; pusat. [DS]

bısırık, -ğı [bıs-ır-ık] *{ağız} sf.* İşe yaramaz; pısırık; hastalıklı. [DS]

bısırıklı, [bıs-ır-ık-lı] *{ağız} sf.* → pısırık. [DS]

bısta, [Far. beste ? > bısta / biste] *{eT} is.* Tüccarı evinde konuk eden, malını satıveren ve tüccar dönerken onda bir baş koyun alan kimse.

bışarmak, [bış-ar-mak] *{eT} gçl. f. [-ur]* Olgunlaştırmak. [EUTS]

bışıg, [bış-mak > bış-ıg] *{eT} sf.* **1.** Olgun. **2.** Pişmiş. [Gabain]

bışlak, -ğı [bış-la-k] *{ağız} is.* Peynir. [DS]

bışmak, [bış-mak / biş-mek] *{eT} {ağız} gçsz. f. [-ar] [eT. -ur]* **1.** Olmak; pişmek. [Gabain] [EUTS] **2.** Olgunlaşmak. [Üç İtigsizler] [EUTS] [DS]

bışrılmak, [bış-ur-mak > bış-(u)r-ıl-mak] *{eT} edil. f. [-ur]* Pişirilmek.

bışrun, [bış-mak > bış-(u)r-un] *{eT} sf.* **1.** Olgun. **2.** Ustalaşmış; temrinli. [Gabain]

bışrunmak, [bış-mak > bışur-mak > bış-(u)r-un-mak] *{eT} gçsz. f. [-ur]* **1.** Olgunlaşmak. **2.** Talim etmek; işlemek; uygulamak. [Üç İtigsizler] **3.** Öğrenmek; işte pişmek; pişkin hâle gelmek. [EUTS]

bışrunulmak, [bışrun-mak > bışrun-ul-mak] *{eT} edil. f. [-ur]* Tamamıyla yapabilir olmak; beceri kazanmak.

bışurmak, [bış-ur-mak] *{eT} gçl. f. [-ur]* Pişirmek. [EUTS]

bıt[1], [bıd / bıt *(yans.)*] *is.* Gürültülü patırtılı, kaba ve düzensiz konuşmayı; baş ağrıtıcı konuşmayı, gevezelik ve dedikodu etmeyi anlatan kök. [Zülfikar] *bıt bıt etmek, bıt-dak*

bıt[2], [bıt *(yans.)*] *is.* Basılıp sıkıştırılan bir yerden bir nesnenin fırlamasını anlatan kök. [Zülfikar] *bıt-mak, bıt-tır-mak.*

bıt[3], [bıt *(yans.)*] *is.* Patlayıp çıkmayı, sıkışan hava ya da sıvıların dışarı çıkışlarını, haşlama sonucu patlayıp dağılmayı, birden kurtulmayı anlatan kök, *bıt-ık, bıt-mak, bıt-tı-ş.*

bıta, -a'i [Ar. bıṭā' بطاء] *(bıta:) {OsT} is.* Gecikme; ağır davranma.

bıtaka, [Ar. bıṭāḳa بطاقه] *(bıta:ka) {OsT} is.* Yazılı küçük kâğıt; pusula; yafta; varaka.

bıtane, [Ar. bıṭāne بطانه] *(bıta:ne) {OsT} sf.* **1.** Gizli şey; gizlenilen durum. **2.** *is.* Mahrem; sırdaş. **3.** Bir şeyin ortası. **4.** Astar.

bıtbıdık, -ğı [bıt *(yans.)* +bıt-(ı)k] *{ağız} is.* **1.** Tavuk sesi; gıtgıdak. **2.** Bıldırcın. [DS]

bıtbıt[1], [bıt *(yans.)* + bıt] *{ağız} sf.* Geveze. [DS]

bıtbıt[2], [bıt *(yans.)* +bıt] *{ağız} is.* İnce bulgur. [DS]

bıtbul, [Sansk. pippala] *{eT} is.* Biber. [Gabain] [EUTS]

bıtdak, -ğı [bıt *(yans.)* + bıt-dak] *{ağız} zf.* (Konuşmak için) hızlıca. [DS]

bıtdıh, [*eT.* büt-mek *(bitişmek)* / bıt *(yans.)* > bıt(d)-ık > bıddıḫ] *{ağız} is.* → bıttık. [Gemalmaz]

bıtık, -ğı [*eT.* büt-mek *(bitişmek)* / bıt *(yans.)* > bıt-ık] *{ağız} is.* → bıttık. [DS]

bıtım, [Ar. buṭm => bıtım] *is.* Yabani fıstık ağacı.

bıtır, [Ar. baṭīr => bıtır] *{ağız} sf.* **1.** Gamsız; düşüncesiz. **2.** (Hayvan için) kapalı yerde kalmaktan dolayı huysuzlaşan. **3.** (Havan için) aşırı beslenmekten dolayı azgınlaşmış. [DS] ⊡ **bıtır olmak,** *{ağız} 1. Arsızlaşmak. 2. Gamsızlaşmak.*

bıtırak, -ğı [bıt *(yans.)* > bıt-ır-ak / bıt-(ı)r-ak / pıt-rak] *{ağız} is.* Kırlarda yetişen bir yabancı otun dışı dikenli tohumu. [DS]

bıtırlaşmak, [bıtır-la-ş-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* **1.** Gamsızlaşmak. **2.** Arsızlaşmak. **3.** (At için) kapalı yerde kaldığı için yeme içme konusunda huysuzlaşmak. [DS]

bıtırmak, [Ar. baṭīr => bıtır-mak] *{ağız} gçsz. f. [-ır]* Sevinçten dolayı taşkınlık yapmak. [DS]

bıtmak, [bıt *(yans.)* > bıt-mak] *{ağız} gçsz. f. [-ar]* Sıkıştığı yerden birden kurtulmak. [DS]

bıtmul, [Sansk. pippala] *{eT} is.* Biber. [EUTS]

bıtn, [Ar. bıṭn بطن] *{OsT} sf.* **1.** (Kişi için) zengin. **2.** Bodur. **3.** Obur. **4.** Şaşkın. **5.** Yalnız kendi çıkarını düşünen.

bıtna, [Ar. bıṭna بطنه] *{OsT} is.* **1.** Mide dolgunluğu. **2.** Malın ve paranın çokluğundan doğan sevinç.

bıtrak, -ğı [bıt-rak] *{ağız} is.* Öd. [DS]

bıttık, -ğı [*eT.* büt-mek *(bitişmek)* / bıt *(yans.)* > bıt(t)-ık] *{ağız} is.* Dişilik organı. [DS]

bıttım, [Ar. buṭm > bıttım] *{ağız} is.* **1.** Bir tür fıstık ağacı. [DS] **2.** Defne tohumu.

bıttih, [Ar. bıṭṭīḫ بطيخ] *(bıtti:h, t ve h kalın söylenir) {OsT} is.* **1.** Kavun. **2.** Kapuz.

bıttırmak[1], [fıt-tır-mak ? > bıt-tır-mak] *{ağız} gçsz. f. [-ır]* Sevinç yüzünden taşkınlık göstermek. [DS]

bıttırmak[2], [bıt-tır-mak] *{ağız} gçl. f. [-ır]* Bir şeyi iki parmak arasında sıkıştırıp bastırarak ileri doğru fırlatmak. [DS]

bıttış, [*eT.* büt-mek *(bitişmek, kaynaşmak)* / bıt *(yans.)* > bıt(t)-ış] *{ağız} is.* → bıttık. [DS]

bıyam, [İt. pian ? => meyan / piyan / bıyam] *{ağız} is.* Meyan kökü bitkisi. [DS]

bıyık, -ğı [*eT.* bıḏ-ıḳ > bıyık] *is.* **1.** Üst dudak üzerinde çıkan kıllar. **2.** Asma ve sarmaşık gibi tırmanıcı bitkilerin tutunmasına, tırmanmasına yarayan filizleri. **3.** Bazı balıklardaki deri uzantıları. **4.** *dnz.* Yelkenli gemilerde, baş taraftaki üçgen yelkenlerin bağlı olduğu direğe dikey olarak konulmuş yatay seren. **5.** *{ağız}* Asma filizi. [DS] ⊡ **bıyıgına gülmek,** *{eAT} Sakalına gülmek.*|| **bıyıgın burmak,** *{eAT} Böbürlenmek; gururlanmak.*|| **bıyıgını balta kesmez olmak,** *{eAT} 1. Çok kibirli olmak. 2. Kimseden korkusu olmamak.*|| **bıyıgı yelli,** *{eAT} Kibirli; gururlu.*|| **bıyığına gülmek,** *Alay etmek.*|| **bıyığını okutmak,** *Yeni bıraktığı bıyıkları için hocaya dua ettirmek.*|| **bıyığını silmek,** *Bir işin sonuna geldiğini düşünerek yapmaktan vazgeçmek.*|| **bıyığı yelli,** *Gururlu; kibirli.*|| **bıyık altından gülmek,** *Gizli gizli sevinmek, alay etmek.*|| **bıyık bırakmak,** *Bıyıklarını tıraş etmeyip uzatmak.*|| **bıyık burmak,** *1. Çalım yapmak amacıyla bıyıklarını eliyle bükmek. 2. Böbürlenmek; gururlanmak.*|| **bıyık çekmek,** *Boya ile üst dudağına bıyık şekli yapmak.*|| **bıyık falı bakmak,** *Durmadan bıyığı ile oynamak.*|| **bıyıkları terlemek,** *Delikanlılık çağına girmek; bıyıkları çıkmaya başlamak.*|| **bıyıklarını balta kesmemek,** *1. Kimseden korkusu olmamak. 2. Çok*

kibirli olmak.|| **bıyıkları ele almak,** *Delikanlılık çağına girmek.*|| **bıyık maşası,** *Bıyıklara şekil vermek için kullanılan maşa.*|| **bıyık yastığı,** *{ağız} Bıyığı çoğaltmak için, uçlarının altına sakaldan eklenen kısım.* [DS]

bıyıkdak, [bıyıḳ-daḳ بیقداق] *{eAT} sf.* Bıyığı terlemiş.

bıyıklanma, [bıyık-la-n-ma] *is.* Bıyıklanmak eylemi ve durumu.

bıyıklanmak, [bıyık-la-n-mak] *gçsz. f [-ır]* **1.** Bıyığı çıkmak. **2.** Bıyıklı duruma gelmek.

bıyıklı, [bıyık-lı] *sf.* **1.** Bıyığı olan. **2.** Bıyığını tıraş etmemiş olan. **3.** (Taze fasulye, bakla gibi bitkiler için) çok kılçıklı. **4.** *{ağız}* Yayın balığı. [DS] ⊡ **bıyıklı balık,** *zool. Sazangillerden tatlı sularda yaşayan çenesinin altında dört tane bıyık bulunan kemikli bir tür balık, (Barbus fluviatilis).*|| **bıyıklı Fadime,** *{ağız} Kadın yaradılışlı erkek.* [DS]|| **bıyık taşı,** *{ağız} Kömür ocaklarında odunun bittiği yere sıralanan taş.* [DS]|| **bıyıklıya piyaz vermek,** *argo. Polisle iyi geçinmek.*

bıyıksız, [bıyık-sız] *sf.* **1.** Bıyığı olmayan. **2.** Bıyığını tıraş etmiş halde olan.

bız[1], [bız *(yans.)*] *is.* Cızırtı ile yanma ya da pişmeyi anlatan kök. [Zülfikar] *bız-la-mak.*

bız[2], [bız *(yans.)*] *is.* Ekşimeyi, mayalanmayı, küflenmeyi anlatan kök. [Zülfikar] *bız-gır-mak.*

bız[3], [bız *(yans.)*] *is.* Vızıltı sesini anlatan kök. [Zülfikar] *bız-b-ıl-dık.*

bız[4], [bız / biz *(yans.)*] *is.* (İnsan ve hayvan için) vızıltılı işemeyi anlatan kök. [Zülfikar] *bız-ık etmek, bız-ı-la-mak, bız-ık.*

bız[5], [bız / biz / büz *(yans.)*] *is.* İşten kaçmayı, kaytarmayı, mıymıntılık ve mızıkçılık etmeyi anlatan kök. [Zülfikar] *bız-dık-la-mak, bız-ık-çı, bız-ık bızık, bız-ık-la-mak, bız-ık-tır-mak.*

bıza, [buzağı / bızā] *(bıza:) {ağız} is.* Buzağı. [DS]

bızaa, [Ar. bıḏāʿa / bıḏāʿat / bıżāʿat بضاعه] *(bıza:a) {OsT} is.* → bızaat.

bızaat, [Ar. bıḏāʿa / bıḏāʿat / bıżāʿat بضاعة] *(bıza:at) {OsT} is.* **1.** Ana para; sermaye. **2.** Bilgi.

bızagu, [bız-ağu بزاغو] *{eAT} is.* Buzağı.

bızbıldık, -ğı [bız *(yans.)* > bız(b)-ıl-dık] *is. {ağız}* İnce söğüt dalından yapılan düdük. [DS]

bızbılik, -ği [bız *(yans.)* > bız(b)-ıl-ik] *is. {ağız}* → bızbıldık. [DS]

bızbız, [bız *(yans.)* + bız] *is.* Davul çalarken sol elle vurulan küçük değnek.

bızdık[1], **-ğı** [Erme. piztik *(küçük)* => bızdık] *is.* **1.** Küçük, afacan çocuk. **2.** *{ağız} sf.* Kısa boylu; cüce; bodur. [DS] ⊡ **bızdık bızdık,** *{ağız} (Köpek yavruları için) çok sayıda ve küçük.* [DS]

bızdık[2], **-ğı** [bız *(yans.)* > bız-dık] *{ağız} is.* Adım. [DS]

bızdık[3], **-ğı** [bız *(yans.)* > bız-dık] *{ağız} is.* **1.** Kuyruk sokumu. **2.** Cinsel organ. [DS]

bızdıklamak, [bız *(yans.)* > bızdık-la-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(ı)-yor]* **1.** Kaçmak. **2.** Mızıkçılık etmek. [DS]

bızgımak, [bız *(yans.)* > bız-gı-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r]* Mızıkçılık etmek; oyunbozanlık etmek. [DS]

bızgıncı, [bız *(yans.)* > bız-mak > bız-gın-cı] *{ağız} is.* Mızıkçı; oyunbozan. [DS]

bızgırmak, [bız *(yans.)* > bız-gır-mak] *{ağız} gçsz. f. [-ır]* (Yoğurt, turşu vb. için) ekşiyip paslanmak veya kurtlanmak. [DS]

bızıgi, [Gürc. bizikı] *{ağız} is.* Eşek arısı. [DS]

bızık[1], **-ğı** [bız *(yans.)* > bız-ık] *{ağız} is.* Sidik; idrar; çiş. [DS] ⊡ **bızık etmek,** *{ağız} İşemek.* [DS]

bızık[2], **-ğı** [bız *(yans.)* > bız-ık] *{ağız} is.* Kıça atılan parmak. [DS]

bızık[3], **-ğı** [bız-ık / bızzık] *{ağız} is.* Sıkıntı. [DS] ⊡ **bızık bızık olmak,** *{ağız} Paniğe kapılmak; kaçacak delik aramak; sinmek.* [DS]

bızıkçı, [bız *(yans.)* > bız-ık-çı] *{ağız} sf.* Mızıkçı; oyunbozan. [DS]

bızıklamak[1], [bız *(yans.)* > bız-ık-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r]* Kıça parmak atmak. [DS]

bızıklamak[2], [bız *(yans.)* > bız-ık-la-mak] *gçsz. f. [-r] [-l(ı)-yor]* **1.** Zor karşısında şaşırmak. **2.** *{ağız}* Oyunbozanlık etmek; caymak; mızıkçılık etmek. [DS]

bızıkmak, [bız *(yans.)* > bız-ık-mak] *{ağız} gçsz. f. [-ır]* **1.** Sıkılmak; sıkışmak; bunalmak. **2.** Acıkmak. **3.** Oyun bozanlık etmek; mızıkçılık etmek. [DS]

bızıktırmak, [bız *(yans.)* > bız-ık-tır-mak] *{ağız} gçl. f. [-ır]* Tadını kaçırmak; usandırmak. [DS]

bızılamak[1], [bız *(yans.)* > bız-ı-la-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Kederlenmek. [DS]

bızılamak[2], [buzağı > bızı-la-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(ı)-yor]* (Sığır için) doğurmak; buzağılamak. [DS]

bızılamak[3], [bız *(yans.)* > bız-ı-la-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r [-l(ı)-yor]* İşemek; çiş yapmak. [DS]

bızın, [bız *(yans.)* > bız-ın] *{ağız} is.* **1.** Keçi. **2.** Davar. [DS]

bızır, [Ar. baẓr / baẓr بضر / بظر] *is. anat.* Kadınların avret yerinde bulunan dilcik; bitrik; dılı; klitoris.

bızırdamak, [bız *(yans.)* > bız-ır-da-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-d(ı)-yor]* Kendi kendine konuşmak; mırıldanmak; homurdanmak; söylenmek. [DS]

bızırık, -ğı [bız *(yans.)* > bız-ır-ık] *{ağız} is.* Eritilmiş kuyruk yağından arta kalan kıkırdaklar. [DS]

bızlacı, [buzağı > bazağı-la-y-ıcı] *{ağız} sf.* (Sığır için) gebe; buzağılayıcı. [DS]

bızlamak[1], [buzağı-la-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(ı)-yor]* (Sığır için) doğurmak; buzağılamak. [DS]

bızlamak[2], [bız *(yans.)* > bız-la-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r]* (Et için) ateşte pişmek. [DS]

bızlamak[3], [bız *(yans.)* > bız-la-mak] *{ağız} gçl. f [-r] [-l(ı)-yor]* Bir şeyi bırakmak; terk etmek. [DS]

bızlamak[4], [bız *(yans.)* > bız-la-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Sıkılmak; sıkışmak; bunalmak. [DS]

bızlamak[5], [bız *(yans.)* > bız-la-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(ı)-yor]* İşemek; çiş etmek. [DS]

bızr, [Ar. bızr بظر] *{OsT} is.* Boş; beyhude.

bızzık[1], **-ğı** [bız-ık / bızzık] *{ağız} is.* Sıkıntı. [DS]

bızzık[2], **-ğı** [bız *(yans.)* > bız(z)-ık] *{ağız} is.* Küçük parça; çıtır. ☞ **bızzık bızzık,** *{ağız} (Kırılmak için) sırça gibi parça parça.* [DS]

bi-[1], [Ar. bi- بِ] *{OsT} ön ek.* Başına getirildiği Arapça kelimelere *"ile, birlikte"* anlamı katan edat kökenli ön ek. ☞ **bi-avni,** *{OsT} Yardımıyla.*|| **bi-avni'llâhi teâla,** *{OsT} Allah'ın yardımıyla.*|| **bi-aynihî,** *{OsT} Olduğu gibi; tıpkı.*|| **bi'd-da'vā,** *{OsT} Dava ederek.*|| **bi'd-da've,** *{OsT} Davet ederek.*|| **bi'd-def'at,** *{OsT} Defalarla; birçok kez.*|| **bi'd-devletü ve'l-ikbāl,** *{OsT} Devlet ve ikbal ile.*|| **bi'd-devr,** *{OsT} Devreden; dolaşarak.*|| **bi'd-duā,** *{OsT} Dua ederek.*|| **bi-ecmâihîm,** *{OsT} Hepsi; cümlesi.*|| **bi-esrihi,** *{OsT} Hep bir arada.*|| **bi-eyyi-hāl,** *{OsT} Herhalde; mutlaka; elbette.*|| **bi-fazli'l-lāhi teāla,** *{OsT} Allahın fazlıyla.*|| **bi-gayr,** *{OsT} 1. Başkasıyla. 2. –sız.*|| **bi-gayr-i hakkın,** *{OsT} Haksız yere; haksız olarak.*|| **bi-gayr-i kasdin,** *{OsT} İstemeyerek.*|| **bi-hakkın,** *{OsT} Hakkıyla; tamamıyla.*|| **bi-hamdi lillāh,** *{OsT} Allah'a şükür olsun.*|| **bi-haseb,** *{OsT} Bakımından; -ce.*|| **bi-hasebi'l-merātib,** *{OsT} Rütbe bakımından; rütbece.*|| **bi-hasebi'l-örf ve'l-izâfe,** *{OsT} Âdet olduğu gibi; alışılmış düzene göre.*|| **bi-ibāretihā,** *{OsT} Kelimesi kelimesine aynı; tıpkısı.*|| **bi-izn'illāh,** *{OsT} Allah'ın izniyle.*|| **bi-izn'illāhi teāla,** *{OsT} Allah'ın izniyle.*|| **bi-izn-i şer'î,** *{OsT} Şeriatın izniyle.*|| **bi'l-āfiye,** *{OsT} Esenlikle; yaramış olarak; afiyetle.*|| **bi'l-farz,** *{OsT} Saymaca olarak; diyelim ki; farzedelim ki.*|| **bi'l-fi'il,** *{OsT} Eylemli olarak; gerçekten; bizzat.*|| **bi'l-hāssa,** *{OsT} Özel olarak; mahsus; hususi olarak.*|| **bi'l-hayr,** *{OsT} Hayırla; uğurlu olarak.*|| **bi'l-hükmü,** *{OsT} .. hükmünden dolayı; .. hükmüyle.*|| **bi'l-îcab,** *{OsT} Gerek duyulduğu için; gereğince.*|| **bi'l-icrā,** *{OsT} Yaparak; icra ederek.*|| **bi'l-iddiā,** *{OsT} İddia için; iddia ile.*|| **bi'l-iftihar,** *{OsT} Öğünerek; iftiharla.*|| **bi'l-ihtimam,** *{OsT} Özenerek; özenle; dikkat ederek.*|| **bi'l-ihtirām,** *{OsT} Saygı duyarak; saygıyla.*|| **bi'l-ihtiyar,** *{OsT} Dileğiyle; isteğiyle.*|| **bi'l-iktidār,** *{OsT} İktidar ile; gücüyle; erkiyle.*|| **bi'l-iktisāb,** *{OsT} Elde ederek; kazanarak.*|| **bi'l-iktizā,** *{OsT} Gerektiğinden.*|| **bi'l-iltizām,** *{OsT} Bile bile.*|| **bi'l-imla,** *{OsT} Sözlerini yazdırarak; dikte ettirerek.*|| **bi'l-imtihān,** *{OsT} Sınavla; imtihan ederek.*|| **bi'l-imtisāl,** *{OsT} Örnek vererek; misallendirerek.*|| **bi'l-imtizāc,** *{OsT} Anlaşarak; uyuşarak.*|| **bi'l-imzā,** *{OsT} İmza ederek; imzalanarak.*|| **bi'l-incimād,** *{OsT} Donarak.*|| **bi'l-infāz,** *{OsT} Yerine getirerek; infaz yoluyla; yaparak.*|| **bi'l-infilak,** *{OsT} Patlama suretiyle; infilak ederek; patlayarak.*|| **bi'l-infikāk,** *{OsT} Çözülerek; ayrılarak; yarılarak.*|| **bi'l-infirād,** *{OsT} Ayrılmak suretiyle tek başına kalarak.*|| **bi'l-infisāl,** *{OsT} Yerini bırakıp giderek; uzaklaşarak; ayrılarak.*|| **bi'l-in'ikād,** *{OsT} Bir araya gelerek; toplanarak.*|| **bi'l-inkisām,** *{OsT} Bölümlere, kısımlara ayırarak; bölerek.*|| **bi'l-inkişāf,** *{OsT} Gelişerek; açılarak.*|| **bi'l-intâc,** *{OsT} Sonuçlanarak; neticelenerek.*|| **bi'l-intihāb,** *{OsT} Seçerek.*|| **bi'l-intikal,** *{OsT} Birinden diğerine geçerek; intikal ederek.*|| **bi'l-intisāb,** *{OsT} Birine mensup olarak.*|| **bi'l-irāe,** *{OsT} Göstererek; gösterip öğreterek.*|| **bi'l-irkāb,** *{OsT} Bindirilerek.*|| **bi'l-iskāt,** *{OsT} Ağzını kapatarak; susturmakla.*|| **bi'l-isti'câl,** *{OsT} Acele ederek; ivedilikle.*|| **bi'l-istîcār,** *{OsT} Kiraya vererek; kiralamak suretiyle.*|| **bi'l-isticvāb,** *{OsT} Cevabını alarak; soruşturarak.*|| **bi'l-istidlāl** *(dal ile), {OsT} Delil getirerek; yol göstererek.*|| **bi'l-istidlāl** *(dat ile), {OsT} Yoldan çıkarmak suretiyle; kandırarak.*|| **bi'l-istifāde,** *{OsT} Yararlanarak; faydalanarak.*|| **bi'l-istifsār,** *{OsT} Sorup anlayarak.*|| **bi'l-istihbār,** *{OsT} Haber alarak.*|| **bi'l-istihdām,** *{OsT} Hizmetinde olarak; kullanarak.*|| **bi'l-istihkāk,** *{OsT} Hakkı ile; hak etmiş olarak; layıkıyla.*|| **bi'l-istihsāl,** *{OsT} Üreterek; meydana getirerek; husule getirerek.*|| **bi'l-istikbāl,** *{OsT} Karşıcı giderek; karşılayarak.*|| **bi'l-istiklāl,** *{OsT} Bağımsız olarak; başlıbaşına.*|| **bi'l-istilzām,** *{OsT} Gerekli görerek; gerektirerek.*|| **bi'l-istimlāk,** *{OsT} Kamulaştırarak; istimlak yoluyla.*|| **bi'l-istintāk,** *{OsT} Sorguya çekerek; sorgulayarak.*|| **bi'l-istirār,** *{OsT} İster istemez.*|| **bi'l-istisnā,** *{OsT} Ayırarak; ayırma ile.*|| **bi'l-istişāre,** *{OsT} Danışarak; istişare yoluyla.*|| **bi'l-istîzān,** *{OsT} İzin alarak; ruhsat ile.*|| **bi'l-iş'âr,** *{OsT} Yazı ile bildirerek.*|| **bi'l-işgāl,** *{OsT} İşgal ederek.*|| **bi'l-iştirā,** *{OsT} Satın alarak.*|| **bi'l-iştirāk,** *Ortaklaşa; birleşerek.*|| **bi'l-i'tā,** *{OsT} Vererek; vermek suretiyle.*|| **bi'l-i'tirāf,** *{OsT} Bir şeyi gizlemeden söyleyerek; itiraf ederek.*|| **bi'l-itmām,** *{OsT} Tamam ederek; bitirerek.*|| **bi'l-ittifāk,** *{OsT} Beraberce; uyuşarak; elbirliğiyle; oybirliğiyle.*|| **bi'l-ittihād,** *{OsT} Birleşerek; bir araya gelerek.*|| **bi'l-ityān,** *{OsT} Getirerek.*|| **bi'l-izāfe,** *{OsT} Bir şeye bağlayarak; ilişik olarak; ilişkin olarak; bağıl olarak.*|| **bi'l-izzi ve'l-ikbāl,** *{OsT} İzzet ve ikbal ile.*|| **bi'l-kalb,** *{OsT} Değiştirme yoluyla.*|| **bi'l-kayd,** *{OsT} Kayıt yaparak; kaydederek.*|| **bi'l-keşf,** *{OsT} Keşfederek.*|| **bi'l-kimyā,** *{OsT} Kimyasal yolla; kimyaca.*|| **bi'l-kuvve,** *{OsT} Yalnız düşünce olarak; tasavvur halinde.*|| **bi'l-külliye,** *{OsT} Bütün olarak; büsbütün.*|| **bi'l-lisān,** *{OsT} Dil ile; konuşarak.*|| **bi'l-mā',** *{OsT} kim. 1. Sulu olarak. 2. Hidrojen halinde.*|| **bi'l-maiye,** *{OsT}*

Adamlarıyla; maiyetiyle.|| **bi'l-muhâfaza,** *{OsT} Korunarak; koruyarak; saklayarak.*|| **bi'l-mukâbele,** *{OsT} Karşılık olarak.*|| **bi'l-muvâcehe,** *{OsT} Yüz yüze; yüzleştirerek.*|| **bi'l-münâsebe,** *{OsT} Bir münasebetle; sırasını getirerek.*|| **bi'l-münâvebe,** *{OsT} Değişe değişe; nöbetleşe.*|| **bi'l-müşâfehe,** *{OsT} Konuşmak suretiyle; konuşarak.*|| **bi'l-müşâhede,** *{OsT} Gözlemleyerek; görerek.*|| **bi'l-müşâvere,** *{OsT} Danışarak; konuşarak.*|| **bi'l-müzâkere,** *{OsT} Görüşüp konuşarak; tartışarak; müzakere ile.*|| **bi'l-umûm,** *{OsT} Bütün; hep.*|| **bi'l-lütfihî,** *{OsT} Kerem ve bağışı ile; lütfu ile.*|| **bi'l-vâsıta,** *{OsT} Aracılığıyla; araçlı olarak.*|| **bi'l-vekâle,** *{OsT} Vekil olarak; vekâlet ederek.*|| **bi'l-vesîle,** *{OsT} Yeri gelmişken; bu vesile ile.*|| **bi'l-vücûh,** *{OsT} Her yönden.*|| **bi'n-nâr,** *{OsT} Ateşle; ateşli olarak.*|| **bi'n-nisbe,** *{OsT} 1. Oranla; nisbetle. 2. Bir dereceye kadar.*|| **bi's-suhûle,** *{OsT} Kolaylıkla.*|| **bi-takdîr-i ilâhî,** *{OsT} Allah'ın takdiri ile.*|| **bi-tamâmihâ,** *{OsT} Tamamıyla.*|| **bi-tamâmihî,** *{OsT} Tamamıyla.*|| **bi't-tabi'(bi't-tab'),** *{OsT} Doğal olarak; tabiatiyle.*|| **bi't-tafsîl,** *{OsT} Ayrıntılı olarak; etrafıyla; uzun uzadıya.*|| **bi't-tahkîk,** *{OsT} Araştırıp inceleyerek; tahkik yoluyla.*|| **bi't-tahrîk,** *{OsT} 1. Hareket ettirerek; oynatarak. 2. Kışkırtarak; teşvik ederek.*|| **bi't-tarîk,** *{OsT} Yoluyla; usulüyle.*|| **bi't-tarîk'it-tecrîd,** *{OsT} Ayırma yoluyla; ayırarak.*|| **bi't-tarîk'it-temsîl,** *{OsT} Benzetme yoluyla; emsal göstererek.*|| **bi't-tasmîm,** *{OsT} Tasarlayarak; kurarak.*|| **bi't-tav',** *{OsT} İstek üzere; isteyerek.*|| **bi't-tavassut kabûl,** *{OsT} ekon. Poliçenin muhatabı tarafından kabul edilmemesi hâlinde ikinci bir kişi tarafından işin yürütülmesini kolaylaştıran kabul işlemi.*|| **bi't-tavassut te'diye,** *{OsT} bank. Ödenmesi ret veya protesto edilen poliçenin üzerinde ismi bulunan herhangi bir kişi adına poliçe bedelinin bir kişi tarafından ödenmesi durumu.*|| **bi't-teâdî,** *{OsT} Yasaları ve hakları çiğneyerek; zulm ile.*|| **bi't-tedrîc,** *{OsT} Derece derece; azar azar.*|| **bi't-tesâdüf,** *{OsT} Raslantı olarak; tesadüfen.*|| **bi't-te'sîr,** *{OsT} Etkileyerek; etki ile; tesir ederek.*|| **bi't-teşvik,** *{OsT} Teşvik ederek; kışkırtarak.*|| **bi't-tevkif,** *{OsT} Tutuklama yoluyla; tutuklanarak.*|| **bi-zâtihî,** *{OsT} Kendiliğinden.*|| **bi'z-zarûre,** *{OsT} İster istemez.*|| **bi'z-zât,** *{OsT}* → bizzat.

bi-[2], [Far. bī بى] *(bi:) {OsT} ön ek.* Başına getirildiği Farsça kelimelere olumsuzluk anlamı katan ön ek; -siz. ⧉ **bî-âb,** *{OsT} 1. Kuru; susuz. 2. Donuk. 3. Hayâsız; rezil.*|| **bî-ad,** *{OsT} Sayısız.*|| **bî-adet,** *{OsT} Hesapsız.*|| **bî-adil,** *{OsT} Benzersiz; benzeri olmayan.*|| **bî-aman,** *{OsT} Amansız; acımasız.*|| **bî-âr,** *{OsT} Utanmaz; arsız.*|| **bî-ârâm,** *{OsT} 1. Durup dinlenmeyen. 2. Tek düze. 3. Rahatsız.*|| **bî-asl,** *{OsT} Asılsız; temelsiz.*|| **bî-asl ü esâs,** *{OsT} Aslı esası olmayan; dayanağı olmayan.*|| **bî-âşiyân,** *{OsT} Evsiz; yuvasız.*|| **bî-bahâ,** *{OsT} Değer biçilemeyecek derecede pahalı.*|| **bî-bahâne,** *{OsT} Hiçbir bahanesi olmayan; sebepsiz.*|| **bî-baht,** *{OsT} Şanssız; talihsiz; bahtsız.*|| **bî-bâk,** *{OsT} Korkmayan; çekinmeyen; sakınmayan.*|| **bî-bâkî,** *{OsT} Korkusuzluk; aldırış etmezlik.*|| **bî-bâr,** *{OsT} Meyve vermeyen; meyvesiz; kuru.*|| **bî-basîret,** *{OsT} Basiretsiz; etrafındakileri görmeyen.*|| **bî-bedel,** *{OsT} Benzersiz; eşsiz.*|| **bî-behre,** *{OsT} 1. Nasipsiz; behresiz; mahrum. 2. Değersiz.*|| **bî-bekâ,** *{OsT} Bekasız; sonlu.*|| **bî-beraat,** *{OsT} Kurtuluşu olmayan.*|| **bî-berg,** *{OsT} Dalsız.*|| **bî-câ,** *{OsT} Yersiz.*|| **bî-cân,** *{OsT} Cansız.*|| **bî-cevâb,** *{OsT} Cevapsız; yanıtsız.*|| **bî-ciğer,** *{OsT} Yüreksiz; korkak.*|| **bî-çâr,** *{OsT} Çaresiz; zavallı.*|| **bî-çâre,** *{OsT} Çaresiz; zavallı.*|| **bî-çâregân,** *{OsT} Çaresizler; zavallılar.*|| **bî-çâregî,** *{OsT} Çaresizlik; zavallılık.*|| **bî-çâre-vâr,** *{OsT} Çaresiz gibi; zavallıca.*|| **bî-çûn,** *{OsT} 1. Emsalsiz; eşsiz. 2. Sebep sorulmaz; Allah.*|| **bî-dâd,** *{OsT}* → bidad[2].|| **bî-dâd-ger,** *{OsT} Zalim; gaddar; hain.*|| **bî-dâd-gerî,** *{OsT} Zalimlik; gaddarlık; hainlik.*|| **bî-dâdî,** *{OsT} Zalimlik.*|| **bî-dermân,** *{OsT} Dermansız; güçsüz.*|| **bî-devâ,** *{OsT} Onulmaz; devasız; çaresiz.*|| **bî-devlet,** *{OsT} Mutsuz.*|| **bî-dil,** *{OsT} 1. Korkak. 2. Nüktesiz. 3. Âşık. 4. Kalpsiz; gönülsüz.*|| **bî-dimâğ,** *{OsT} Akılsız; beyinsiz; kafasız.*|| **bî-dîn,** *{OsT} 1. Dinsiz. 2. Acımasız; merhametsiz.*|| **bî-direng,** *{OsT} Durmayan; eğlenmeyen; çarçabuk.*|| **bî-diriğ,** *{OsT} 1. Esirgenmeyen. 2. Elinden geleni yapan; esirgemeyen.*|| **bî-duht,** *{OsT} 1. Kızı olmayan; kızsız. 2. Venüs gezegeni; Zühre.*|| **bî-edât,** *{OsT} Aletsiz; araçsız.*|| **bî-edeb,** *{OsT} Edepsiz; terbiyesiz.*|| **bî-edebâne,** *{OsT} Edepsizcesine.*|| **bî-enbâz,** *{OsT} Arkadaşsız; ortaksız.*|| **bî-encâm,** *{OsT} Sonsuz; sınırsız.*|| **bî-endâze,** *{OsT} Ölçüsüz; aşırı.*|| **bî-fâide,** *{OsT} Yararsız; faydasız.*|| **bî-fark,** *{OsT} Farksız.*|| **bî-fütûr,** *{OsT} Korkusuz; korkusuzca.*|| **bî-gâh,** *{OsT} Vakitsiz.*|| **bî-gam,** *{OsT} Gamsız; tasasız.*|| **bî-gâne,** *{OsT} 1. Kayıtsız; ilgisiz. 2. Yabancı. 3. tasvf. Dünya ile ilgisini kesmiş olan.*|| **bî-gâne-gân,** *{OsT} Kayıtsızlar; ilgisizler.*|| **bî-gâne-gî,** *{OsT} Yabancılık.*|| **bî-gâne-hûy,** *{OsT} Soğuk tabiatlı; utangaç; sıkılgan.*|| **bî-gâne-meşreb,** *{OsT} Tanıyıp da tanımamazlıktan gelen; kayıtsız yaradılışlı.*|| **bî-garez,** *{OsT} 1. Garezsiz. 2. Tarafsız; taraf tutmayan.*|| **bî-garezâne,** *{OsT} Tararfsız bir biçimde.*|| **bî-gavr,** *{OsT} Dipsiz.*|| **bî-gâyât,** *{OsT} Sonsuzlar; sonu olmayanlar.*|| **bî-gâye,** *{OsT} 1. Gayesiz. 2. Sonsuz; çok.*|| **bî-gayret,** *{OsT} Gayretsiz; hareketsiz; cansız; tembel.*|| **bî-gerân,** *{OsT} Nihayetsiz; sınırsız; uçsuz; bucaksız.*|| **bî-gış,** *{OsT} Karışıksız; hilesiz; samimi.*|| **bî-gümân,** *{OsT} Şüphesiz.*|| **bî-günâh,** *{OsT} Günahsız; suçsuz; zavallı.*|| **bî-hab,** *{OsT} Uykusuz; uyumaz; uyanık.*|| **bî-haber,** *{OsT} Habersiz; bilgisiz; vurdumduymaz.*|| **bî-had,** *{OsT} Sınırsız; hadsiz; pek çok.*|| **bî-hadd ü pâyân,** *{OsT}*

Sınırsız ve sonsuz; uçsuz bucaksız; tükenmez.|| **bî-hanümān,** *{OsT} Yersiz yurtsuz; çoluksuz çocuksuz.*|| **bî-hār,** *{OsT} Dikensiz.*|| **bî-hareket,** *{OsT} Hareketsiz; kımıldamayan.*|| **bî-hāsıl,** *{OsT} 1. Sonsuz; nihayetsiz. 2. Verimsiz.*|| **bî-baste,** *{OsT} Aciz; şaşkın; yorgun.*|| **bî-hayā,** *{OsT} Arsız; utanmaz.*|| **bî-hayāt,** *{OsT} Cansız.*|| **bî-hazān,** *{OsT} Sonbaharsız; her zaman taze; her zaman bahar.*|| **bî-hemāl,** *{OsT} Eşsiz; benzersiz.*|| **bî-hemtā,** *{OsT} Benzersiz.*|| **bî-hengâm,** *{OsT} Zamansız; vakitsiz.*|| **bî-hesāb,** *{OsT} Hesapsız.*|| **bî-hıred,** *{OsT} Akılsız; kafasız.*|| **bî-hicāb,** *{OsT} Utanmaz; utanması olmayan; arsız.*|| **bî-his,** *{OsT} Duygusuz; hissiz.*|| **bî-hod,** *{OsT} 1. Kendinden geçmiş olan; çılgın. 2. Bayılmış.*|| **bî-hodāne,** *{OsT} Baygınlıkla.*|| **bî-hodî,** *{OsT} Baygınlık.*|| **bî-hūd,** *{OsT} Kendinden giçmiş; baygın.*|| **bî-hūde,** *{OsT} Boş yere; beyhude.*|| **bî-hūde-gî,** *{OsT} Yararsızlık; boşunalık; beyhudelik.*|| **bî-hūde-kâr,** *{OsT} Boşyere çalışan.*|| **bî-hudūd,** *{OsT} Sınırsız; pek çok.*|| **bî-hūş,** *{OsT} 1. Şaşkın; sersem. 2. Deli.*|| **bî-hūşāne,** *{OsT} Şaşkıncasına; kendinden geçmişcesine.*|| **bî-hutūt,** *{OsT} 1. Çizgisiz; hatsız. 2. Karışık çizgili.*|| **bî-huzūr,** *{OsT} Huzursuz; rahatsız.*|| **bî-hüdegû,** *{OsT} Geveze; çalçene.*|| **bî-hüde-gûyāne,** *{OsT} Gevezelikle.*|| **bî-hüner,** *{OsT} Hünersiz; erdemsiz.*|| **bî-ihtiyār,** *{OsT} Elde olmayarak; irade dışı; kendiliğinden.*|| **bî-iktidār,** *{OsT} Güçsüz; iktidarsız.*|| **bî-ilāç,** *{OsT} İlaçsız (aç bî-ilaç deyiminde geçer).*|| **bî-infisāl,** *{OsT} Ayrılmasız.*|| **bî-insāf,** *{OsT} İnsafsız; acımasız.*|| **bî-intihā,** *{OsT} Sonsuz; nihayetsiz.*|| **bî-irtiyāb,** *{OsT} Şüphesiz.*|| **bî-iştibāh,** *{OsT} Şüphesiz.*|| **bî-i'tibār,** *{OsT} Saygınlığı olmayan; itibarsız.*|| **bî-i'tidāl,** *{OsT} Ölçüsüz; aşırı.*|| **bî-ittisāl,** *{OsT} Kavuşmasız.*|| **bî-izzet,** *{OsT} Değeri olmayan; kıymetsiz.*|| **bî-kām,** *{OsT} Yararsız.*|| **bî-kâr,** *{OsT} 1. İşsiz. 2. Bekâr.*|| **bî-karār,** *{OsT} 1. Kararsız. 2. Rahatsız.*|| **bî-karārî,** *{OsT} Kararsızlık.*|| **bî-kayd,** *{OsT} Kayıtsız; alakasız; aldırmaz.*|| **bî-kaydāne,** *{OsT} Kayıtsızca; kayıtsızlıkla; ilgisizlikle; aldırış etmeksizin.*|| **bî-kelimāt,** *{OsT} Sözsüz; kelimesiz olarak.*|| **bî-kem ü kāst,** *{OsT} Eksiksiz olarak; tamam olarak.*|| **bî-kerān,** *{OsT} 1. Sınırsız; sonsuz. 2. Kıyısız; uçsuz.*|| **bî-kes,** *{OsT} Kimsesiz.*|| **bî-kesāne,** *{OsT} Kimsesizlere yakışır biçimde.*|| **bî-kesî,** *{OsT} Kimsesizlik.*|| **bî-kıyās,** *{OsT} Ölçüsüz.*|| **bî-kıymet,** *{OsT} Değersiz.*|| **bî-mahal,** *{OsT} Yersiz.*|| **bî-kusūr,** *{OsT} Kusursuz.*|| **bî-lerzîş,** *{OsT} Titreşimsiz; titremeden.*|| **bî-mağz,** *{OsT} Beyinsiz; akılsız.*|| **bî-mağz-āne,** *{OsT} Akılsızca.*|| **bî-maksad ü bî-günāh,** *Amaçsız ve suçsuz olarak.*|| **bî-mā'nā,** *{OsT} Anlamsız.*|| **bî-mānend,** *{OsT} Benzersiz; eşsiz.*|| **bî-māye,** *{OsT} 1. Yoksul; güçsüz. 2. Mayası bozuk; kötü yaradılışlı.*|| **bî-meāl,** *{OsT} Anlamsız; hükümsüz; saçma sapan.*|| **bî-mecāl,** *{OsT} Halsiz; takatsiz; bitkin.*|| **bî-mecāl-āne,** *{OsT} Bitkin olarak; güçlükle; dermansızca.*|| **bî-mecālî,** *{OsT} Güçsüzlük; halsizlik; bitkinlik.*|| **bî-mekân,** *{OsT} 1. Yersiz yurtsuz. 2. Serseri.*|| **bî-mer,** *{OsT} Hesapsız; sayısız.*|| **bî-merā,** *{OsT} Riyasız; iki yüzlülük etmeden.*|| **bî-merhāmet,** *{OsT} Merhametsiz; acımasız; katı yürekli.*|| **bî-mezak,** *{OsT} Zevksiz; tat almasını bilmez.*|| **bî-meze,** *{OsT} Tatsız tuzsuz.*|| **bî-mihr,** *{OsT} Sevgisiz; şefkatsiz.*|| **bî-mihr ü vefā,** *{OsT} Sevgisi ve vefası olmayan.*|| **bî-mikdār,** *{OsT} 1. Sayısız. 2. Önemsiz.*|| **bî-minnet,** *{OsT} Yaptığı iyiliği başa kakmayan; gücendirici bir şekilde hatırlatmayan.*|| **bî-misāl,** *{OsT} Eşi ve benzeri bulunmayan; eşsiz; benzersiz.*|| **bî-muādil,** *{OsT} Eşi dengi olmayan; eşsiz.*|| **bî-mubālat,** *{OsT} Dikkatsiz; kayıtsız; şartsız.*|| **bî-mūcib,** *{OsT} Gereksiz; sebepsiz; yok yere; bir gereği yokken.*|| **bî-muhābā,** *{OsT} Çekinmeksizin; çekinmeden.*|| **bî-mubālat,** *{OsT} Dikkatsiz; kayıtsız.*|| **bî-müdānî,** *{OsT} Emsalsiz; benzersiz.*|| **bî-mürüvvet,** *{OsT} Mürüvvetsiz; insaniyetsiz.*|| **bî-nām,** *{OsT} Adsız; sansız.*|| **bî-nām ü nişān olmak,** *{OsT} Adı sanı kalmamış olmak.*|| **bî-namāz,** *{OsT} Namaz kılmayan; beynamaz.*|| **bî-namāzî,** *{OsT} 1. Namaz kılmama durumu. 2. Kadınların âdet görme durumu.*|| **bî-nasîb,** *{OsT} Nasipsiz; talihsiz; şansı kapalı.*|| **bî-nazîr,** *{OsT} Eşsiz; benzersiz.*|| **bî-nemek,** *{OsT} Tatsız; tuzsuz; lezzetsiz.*|| **bî-nemekî,** *{OsT} 1. Tuzsuzluk; lezzetsizlik; tatsızlık. 2. mecaz. Vefasızlık.*|| **bî-nesāk,** *{OsT} Sırasız; düzensiz.*|| **bî-nevā,** *{OsT} 1. Nasipsiz; çaresiz. 2. Zavallı; yoksul.*|| **bî-nevā-yi firāk,** *{OsT} Ayrılık yüzünden zavallı duruma düşmüş olan.*|| **bî-nevāyî,** *{OsT} 1. Sessizlik; sükût. 2. Yoksulluk; nasipsizlik.*|| **bî-nigâh,** *{OsT} Bakımsız.*|| **bî-nihāye,** *{OsT} Sonsuz; tükenmez; nihayetsiz.*|| **bî-nişān,** *{OsT} Belirtisiz; işaretsiz.*|| **bî-niyāz,** *{OsT} Yalvarma ve yakarma gereğini duymayan; ihtiyaçsız.*|| **bî-niyāzî,** *{OsT} Zenginlik; ihtiyaçsızlık.*|| **bî-nūr,** *{OsT} 1. Nursuz. 2. Uğursuz. 3. Görme engelli.*|| **bî-nümūd,** *{OsT} Belirmez; görünmez.*|| **bî-pāyān,** *{OsT} Sonsuz; tükenmez.*|| **bî-per ü bāl,** *{OsT} 1. Kolsuz kanatsız. 2. Başarısız.*|| **bî-perde,** *{OsT} Arsız; utanmaz.*|| **bî-pervā,** *{OsT} Çekinmeksizin; sakınmadan.*|| **bî-rāh,** *{OsT} 1. Yolsuz. 2. Kötü yola sapan. 3. Münasebetsiz. 4. (Okuyucu için) müzik bilmeyen.*|| **bî-rāhe,** *{OsT} 1. Çıkmaz sokak. 2. Yolu olmayan sapa yer.*|| **bî-rāhî,** *{OsT} 1. Yolsuzluk. 2. Kötü yola sapan. 3. Aforoz; sürgün.*|| **bî-rahm,** *{OsT} Merhametsiz; kalpsiz.*|| **bî-reh,** → bî-reh.|| **bî-reng,** *{OsT} 1. Renksiz. 2. Taslak resim. 3. tasvf İlahî cevher.*|| **bî-rengî,** *{OsT} Renksizlik.*|| **bî-revgen,** *{OsT} Yağsız.*|| **bî-rey,** *1. Oysuz; reysiz. 2. Düşüncesini açıklamayan.*|| **bî-reyb,** *{OsT} Şüphesiz.*|| **bî-riyā,** *{OsT} Yalansız; iki yüzlülük etmeden; riyasız.*|| **bî-rū,** *{OsT} Yüzsüz.*|| **bî-rūh,** *{OsT} Cansız.*|| **bî-rūyî,** *{OsT} Yüzsüzlük; utanmazlık; arsızlık.*|| **bî-rūz,** *{OsT} Kısmetsiz.*|| **bî-rūzî,** *{OsT} Kısmetsizlik; talihsizlik.*|| **bî-sabr,** *{OsT} Sabırsız.*|| **bî-sāmān,** *{OsT} Parasız; sermayesiz; züğürt.*|| **bî-**

sânî, *{OsT} İkinci bir benzeri olmayan; benzersiz.*|| **bî-sâz,** *{OsT} Gerekli aracı bulunmayan.*|| **bî-sebât,** *{OsT} Sebatsız; dönek.*|| **bî-sebeb,** *{OsT} Bir sebep olmaksızın; yok yere.*|| **bî-seher,** *{OsT} Sabahsız.*|| **bî-semen,** *{OsT} Değer biçilemez.*|| **bî-ser,** *Başsız.*|| **bî-ser ü bün,** *{OsT} İpe sapa gelmez.*|| **bî-ser ü pā,** *{OsT} Başsız; intizamsız; düzensiz.*|| **bî-ser ü sāmān,** *{OsT} Sefil ve perişan.*|| **bî-serān,** *{OsT} Başsızlar.*|| **bî-sūd,** *{OsT} Boş; faydasız; sonuçsuz.*|| **bî-sükûn,** *{OsT} Duraksız; durmadan.*|| **bî-sütūn,** *{OsT} 1. Direksiz. 2. Gökyüzü.*|| **bî-şāibe,** *{OsT} Lekesiz; kusursuz.*|| **bî-şebîh,** *{OsT} 1. Benzeri olmayan; benzersiz. 2. Allah.*|| **bî-şek,** *{OsT} Şüphesiz.*|| **bî-şekl,** *{OsT} Şekilsiz.*|| **bî-şerm,** *{OsT} Utanmaz.*|| **bî-şevāib,** *{OsT} Kusursuz; eksiksiz.*|| **bî-şikîb,** *{OsT} Sabırsız; sabrı tükenmiş.*|| **bî-şübhe,** *{OsT} Şüphesiz; kesin.*|| **bî-şümār,** *{OsT} Sayısız; pek çok.*|| **bî-şuurāne,** *{OsT} Şuursuzca; düşünmeden.*|| **bî-tā,** *{OsT} Buruşuksuz.*|| **bî-taayyün,** *{OsT} Adı sanı belirsiz.*|| **bî-tāb,** *{OsT} Bitkin; yorgun.*|| **bî-tāb-āne,** *{OsT} Bitkin bir hâlde.*|| **bî-tahammül,** *{OsT} Tahammülsüz; dayanılmaz.*|| **bî-tāil,** *{OsT} Yararsız; işe yaramaz; boş.*|| **bî-tāk,** *{OsT} Güçsüz; takatsiz.*|| **bî-tākat,** *{OsT} Güçsüz; takatsiz.*|| **bî-taksîr,** *{OsT} Eksiği bulunmayan; kusursuz.*|| **bî-takvā,** *{OsT} İbadetsiz; günahkâr.*|| **bî-taraf,** *{OsT} Tarafsız.*|| **bî-tarafāne,** *{OsT} Herhangi bir kimseyi tutmaksızın; tarafsız; yansız olarak.*|| **bî-tedbîr,** *{OsT} Çaresiz; tedbirsiz.*|| **bî-vakt,** *{OsT} Vakitsiz; uygunsuz.*|| **bîvāye,** *{OsT} Nasipsiz; mahrum.*|| **bî-vāyegî,** *{OsT} Yoksulluk.*|| **bî-vend,** *{OsT} Vefasızlık.*|| **bî-vukūf,** *{OsT} Durmayan.*|| **bî-vücūd,** *{OsT} Vücutsuz.*|| **bî-zād,** *{OsT} Azıksız; zahiresiz.*|| **bî-zār,** *{OsT} Rahatsız.*|| **bî-zebān,** *{OsT} Dilsiz.*|| **bî-zeneb,** *{OsT} Kuyruksuz.*|| **bî-zer,** *{OsT} 1. Altınsız. 2. Cimri; pinti.*|| **bî-zevāl,** *{OsT} Sonu olmayan; bitimsiz.*|| **bî-ziyā,** *{OsT} Işıksız.*

bi-[3], [Lat. bi- / bis-] *ön ek.* Önüne getirildiği Latince kelimelere *"çift"* anlamı veren ön ek.

Bi [Fr. bismuth] *kısalt. kim.* Atom ağırlığı 209, atom numarası 83, yoğunluğu 9,8 olan 271.3°C'de ergiyen kızılımsı beyaz renkli kırılgan ve katı bir element olan bizmutun sembolü.

bi[1], [bi] *{eT} is.* Kısrak. [ETY] [DLT]

bi[2], [bö g] *{eT} is.* Zehirli örümcek; böy. [DLT]

bi[3], [*eT.* beg > bi] *is.* Orta Asya Türklerinde amir, vezir gibi büyük memurlara verilen unvan.

bi[4], [Çin. p'i *(kırmak)* > bī] *(bi:) {eT} is.* Çakı; bıçak. [Clauson]

bi[5], [bi(r)] *{ağız} sf.* **1.** Bir. *"Bi kişi geldi."* **2.** *zf.* Bir. *"Ah bi tatil olsa"* [DS]

bi'a[1], [Ar. bey' > bī'a] *(bi:a) {OsT} is.* Satış; satın alma.

bia[2], [Ar. bī'a بيعه] *(bi:a) {OsT} is.* Kilise.

biat, [Ar. bey'at *(uyma)* > bī'at بيعت] *(bi:at) is.* **1.** Birinin egemenliğine girme. **2.** Birinin emirlerine uyacağını kabul etme. **3.** Saçak öpme. **4.** El sıkma. ⮺ **biat edilmek** (olunmak), *Birinin hükmüne girilmek, hakimiyeti kabul edilmek.*|| **biat etmek** (eylemek), *Birinin buyruğu altına girmek; siyasi otoritesini kabullenmek.*

bib, [Ar. bīb بيب] *(bi:b) {OsT} is.* **1.** Havuza su akıtan musluk. **2.** Havuzdan dışarıya su boşaltan delik. **3.** Havuza gelen su yolu.

biban, [Ar. bāb > bībān بيبان] *(bi:ba:n) is.* Kapı.

bibehre, [Far. bī-behre بى بهره] *(bi:behre) sf.* **1.** Pay almamış olan; nasipsiz. **2.** Pay sahibi olmayan.

biber, [Sansk. pippala / pippali > Lat. piper / Yun. peperi > biber] *is. bot.* **1.** Patlıcangillerden hem taze tüketilen hem de kurutulup bahar olarak kullanılan, koni şeklinde meyveleri olan bir yıllık otsu bitki, *(Capsicum annuum).* **2.** Bu bitkinin taze veya kurutulmuş olarak tüketilen meyvesi. ⮺ **biber gibi,** *1. Çok acı. 2. Çok sinirli.*|| **biber gibi yanmak,** *(Göz veya deri için) şiddetli yanma hissi ile uyarılmak.*|| **biber dolması,** *Dolmalık biberlerden yapılan dolma.*|| **biber salçası,** *Etli kırmızı biberlerden yapılmış salça.*|| **biber turşusu,** *Yeşil biberlerden yapılmış turşu.*

biberdan, [biber + Far. -dān بيبردان] *is.* Biberlik.

biberiye[1], [Yun. piperia بيريه] *is. bot.* Ballıbabagillerden Akdeniz bölgesinde kumluk alanlarda süs bitkisi olarak yetiştirilen, yaz boyunca açık mavi çiçekler açan, yapraklarından ve çiçeklerinden baharat ve ıtriyat sanayiinde yararlanılan, yapraklarını dökmeyen bir bitki; kuşdili, *(Rosmarinus officinalis).*

biberiye[2], [biber + Ar. -iyye بيريه] *is. bot.* Biberler, *(Piperaceae).*

biberiza, [Yun. piperitza] *{ağız} is. bot.* Yaprağı bibere benzeyen bir bitki. [DS]

biberleme, [biber-le-me] *is.* Biberlemek işi.

biberlemek, [biber-le-mek] *gçl. f. [-r] [-l(i) -yor]* Biber ekmek; biber katmak.

biberli, [biber-li] *sf.* **1.** Biber ekilmiş. **2.** Acılı. **3.** *is. {ağız}* Kenarlarına iğne oyası ile biber motifleri işlenmiş baş örtüsü; biberli yazma. [DS]

biberlik, -ği [biber-lik] *is.* Toz biber konulan kap.

biberon, [Fr. biberon] *is.* Çoğunlukla süt çocuklarına süt veya sıvı yiyecekleri içirmek için kullanılan ağzı emzikli şişe.

bibersiz, [biber-siz] *sf.* **1.** İçine biber konulmamış. **2.** Acısız.

bibi[1], [Far. bībī بيبى / بى بى] *{eAT} is.* **1.** Babanın kız kardeşi; hala. **2.** Ev kadını, hanım. **3.** *{eAT}* Hanım; hanımefendi. **4.** *{ağız}* Amca karısı; yenge. [DS] **5.** *{ağız}* Abla. [DS]

bibi[2], [Bulg. / Slav. dill. biba / bibë *(ördek)*] *{ağız}* *is.* Hindi. [DS]

bibi[3], [Çoc. d. bibi / pipi] *{ağız}* *is.* → pipi. [DS]

bibil[1], [Gürc. bibilo] *{ağız}* *is.* İbik. [DS]

bibil[2], [Yun. pipil] *{ağız}* *is.* Çekirdek. [DS]

bibli, [Sansk. pippala / pippali] *{eT}* *is.* Bir tür karabiber; kuyruklu karabiber; darıfülfül, *(Piper longus)*. [DLT]

bibliyofil, [Fr. bibliophile] *is.* Kitap sever.

bibliyograf, [Fr. bibliographe] *is.* Belli bir konuda yayınlanmış olan kitapları inceleyen uzman.

bibliyografi, [Fr. bibliographie] *is.* Belli bir konuda yazılmış eserler dizisi; kaynakça; kitabiyat.

bibliyografik, -ği [Fr. bibliographique] *is.* Kaynak eselerle ilgili; kitabî.

bibliyografya, [Fr. bibliographie] *is.* **1.** Belli bir konuda yazılmış eserlerin bütünü. **2.** Bir inceleme ve araştırma eserini hazırlarken başvurulan eserler.

bibliyoloji, [Fr. bibliologie] *is.* Kitap bilimi.

bibliyoman, [Fr. bibliomane] *is.* Hastalık derecesinde kitap seven.

bibliyomani, [Fr. bibliomanie] *is.* Hastalık derecesinde kitap sevme.

bibliyotek, -ği [Fr. bibliotèque] *is.* Kütüphane; kitaplık.

bibliyotekçi, [bibliyotek-çi] *is.* **1.** Kütüphane görevlisi. **2.** Kitapçı.

biblo, [Fr. bibelot] *is.* Masa, raf ve etajer gibi eşyalar üzerine konulan küçük heykelcik veya vazo cinsi şeyler. ⊡ **biblo gibi,** *(Kadın, çocuk için) ufak tefek ve zarif.*

bibr, [Far. bibr بر] *{OsT}* *is.* Fare; sıçan.

bic, [bic *(yans.)*] *is.* Keçi ve diğer hayvanları çağırma, kovalama sözünü anlatan kök. [Zülfikar] *bic-ik bicik, bic-i bici.*

bicad[1], [Ar. bicād جاد] *(bica:d)* *{OsT}* *is.* **1.** Çizgili olarak yol yol dokunmuş aba, hah kilim vb. **2.** Hz. Peygamberin babasının lakabı.

bicad[2], [Ar. bicād جاد] *(bica:d)* *{OsT}* *is.* **1.** Saman çöpünü kehribar gibi kendisine çeken kırmızı bir taş. **2.** *mecaz.* Kırmızı dudak.

bicade, [Ar. bicāde جاده] *(bica:de)* *{OsT}* *is.* → bicad[2]. ⊡ **bicāde-müzab,** *Erimiş yakut; kırmızı şarap.*

bicek, -ği [*eT.* bıç-mak / biç-mek > biç-ek / bucak] *{ağız}* *is.* **1.** Çuval, yatak, yorgan vb.nin köşesi. **2.** Herhangi bir köşe. [DS]

bicekli, [bicek-li] *{ağız}* *sf.* **1.** Biceği olan; köşeli. **2.** (Kesilmiş kumaş vb. için) üçgenimsi; üçgen yapan. **3.** *is.* Köşegeninden ya da ona paralelel olarak bir uca yakın yerden katlanmış başörtüsü ile yapılmış bir baş örtme biçimi. [DS]

bicene, [Sırp. bežanija > beçene / becene] *is.* **1.** Tuzak. **2.** Av için saklanma yeri. ⊡ **bicene olmak,** *{eAT} Bir yere kapanmak; gizlenmek; sığınmak.*

bicgü, [bıç-mak > bıçğü] *{eT}* *is.* Bıçkı; testere.

bicımık, -ğı [bir+çim-dik > bicımık] *(bi'cımık)* *{ağız}* *sf.* Bir parça; biraz; azıcık. [DS]

bicınna, [bir+çırnak > bicınna] *(bi'cınna)* *{ağız}* *sf.* Bir parça; biraz; azıcık. [DS]

bici[1], [bic-i] *{ağız}* *is.* Hayvanları kovalama ve çağırma ünlemi. [DS] ⊡ **bici bici,** *{ağız} Hayvan çağırma ve kovalama ünlemi.* [DS]

bici, [bic *(yans.)* > bic-i] *{ağız}* *is.* Oğlak. [DS]

bicibici, [bici+bici] *{ağız}* *is.* Bit pire cinsi küçük zararlılar. [DS]

bicik[1], **-ği** [biç-mek > bicek / bicik بجك] *{eAT}* *{ağız}* *is.* Meme; meme başı. [DS]

bicik[2], **-ği** [bir-cik] *{ağız}* *zf.* **1.** Biraz; azıcık. **2.** Bir tanecik. **3.** Bir parça; bir lokma. **4.** *sf.* Küçük; ufak tefek. [DS] ⊡ **bicik bicik,** *{ağız} 1. Birer birer. 2. Küçük küçük.* [DS]

bicik[3], [bic *(yans.)* > bic-ik] *ünl.* Hayvanları çağırma ve kovalama ünlemi. ⊡ **bicik bicik,** *Hayvanları kovalama ve çağırma ünlemi.* [DS]

bicikli, [bicik-li] *{ağız}* *sf.* (Genç kız için) yeni yetişen; göğsü yeni yeni büyümeye başlayan. [DS]

bicimcik, -ği [bir+çim-dik / bicimik] *{ağız}* *sf.* Ufacık; bir parçacık; bir tutam. [DS]

bicirtik, -ği [bir+çir-t-ik > bicirtik] *(bi'cirtik)* *{ağız}* *sf.* Bir parça; biraz; azıcık. [DS]

bicişk, [Far. bicişk بجشك] *is.* **1.** Bilge; hakîm. **2.** *zool.* Serçe.

bicrit, [Ar. bicrīt بجريت] *(bicri:t)* *sf.* Temiz; halis; arı.

bicük[1], [bıç-mak > bıç-uk > bic-ük بجوك] *{eAT}* *is.* Selin yardığı yer; sel yolu; bıçık.

bicük[2], [bic *(yans.)* > bic-ük] *{ağız}* *is.* Buzağı. [DS]

biç, [biç *(yans.)*] *is.* Keçi ve diğer hayvanları çağırma, kovalama anlatan kök. [Zülfikar] *biç-i biçi.*

biçala, [bir+çal-a] *{ağız}* *zf.* Bir aralık; az bir zaman. [DS]

biçalım, [bir+çal-ım] *{ağız}* *zf.* **1.** Bir aralık; az bir zaman. **2.** Uygun bir zamanda. [DS]

biçare, [Far. bī-çāre بیچاره] *(bi:ça:re)* *{OsT}* *sf.* **1.** Çaresiz. **2.** Zavallı; âciz. **3.** Çelimsiz. **4.** Eski ve bakımsız.

biçaregân, [Far. bī-çāre-ğān بیچاره گان] *(bi:ça:re-gâ:n)* *is.* Zavallılar.

biçarelik, -ği [bîçare-lik] *(bi:ça:relik)* *is.* Zavallılık; çaresizlik.

biçek, -ği [*eT.* bıç-mak > bıç-ak / biç-ek] *{eT}* *is.* **1.** Bıçak. [Gabain] [DLT] [EUTS] **2.** *{ağız}* Tarlalara saatle su verme. [DS] **3.** *{ağız}* Biçerbağlar makinesi. [DS] **4.** İyi biçmeye elverişli buğday veya arpa.

biçeklemek, [biçek-lē-mek] *{eT} gçl. f. [-r]* Bıçaklamak; bıçakla vurmak. [DLT]

biçeklenmek, [biçek-le-n-mek] *{eT} gçsz. f. [-ür]* Bıçak sahibi olmak. [DLT]

biçelge [biç-el-ge] *{ağız} is.* **1.** Biçilecek yer. **2.** Çayır. [DS]

biçem, [biç-mek > biç-em] *is.* Bir sanat eserinde sanatçının kendine has ortaya koyduğu ifade biçimi; tarz; üslup; stil, *(1978).*

biçenek, -ği [biç-mek > biç-enek] *{ağız} is.* Otlak. [DS]

biçerbağlar, [biç-mek + bağ-la-mak] *is.* Ekin ve ot hasadında biçme ve demet halinde bağlama işini birlikte yapan bir tarım makinesi.

biçerdöver, [biç-mek + döv-mek] *is.* Ekin ve diğer taneli ürünleri tarlada dolaşarak biçen, döven, tanesini samanından ayırdıktan sonra samanı demet veya balya hâline getiren, taneleri depolayan tarım makinesi.

biçge, [bıç-mak > bıç-ğu / bicgü / biç-ge] *{eT} is.* Bıçkı; testere.

biçımdıcak, -ğı [bir+çim-dik-cek > biçımdıcak] *(bi'çımdıcak) {ağız} sf.* Bir parça; biraz; azıcık. [DS]

biçi[1], [biç *(yans.)* > biç-i] *is.* Hayvan kovalama veya çağırma ünlemi. ⊡ **biçi biçi,** *{ağız} Hayvan kovalama ve çağırma ünlemi.* [DS]

biçi[2], [biçi / biçe] *{eT} is.* **1.** Kadın. [ETY] **2.** Kraliçe. [ETY]

biçici, [biç-mek > biç-ici] *sf.* **1.** Biçme işini yapan. **2.** *is.* At veya traktör arkasına bağlanarak tekerleklerden aldığı hareketle ekin biçmeye yarayan alet; orak makinesi.

biçik[1], -ği [biç *(yans.)* > biç-ik] *{ağız} is.* Buzağı. [DS]

biçik[2], -ği [biç-mek > biç-ik بیچك] *{eAT} {ağız} sf.* **1.** Kesik; kesilmiş. **2.** *is.* İki derenin birleştiği yer. **3.** Sel yatağı; dere; yarıntı. **4.** Dağda iki kaya arasındaki boşluk. **5.** Dağdan denize doğru uzanmış kara parçası; burun. **6.** Su yolu. [DS] ⊡ **biçik biçik,** *{ağız} Parça parça.* [DS]

biçilme, [biç-il-me] *is.* Biçilmek işi.

biçilmek, [biç-il-mek] *edl. f. [-ir]* **1.** Biri tarafından biçme işi gerçekleştirilmek. **2.** (Ekin, ot gibi bitkiler) hasat edilmek. **3.** (Kumaş) elbise için kesilmek. **4.** (Ceza veya ödül) uygun görülmek; kararlaştırılmak. ⊡ **biçilmiş kaftan,** *Çok uygun; bütünüyle elverişli.*

biçim, [biç-im بیچیم] *is.* **1.** Biçmek, kesmek işi. **2.** Biçme, kesme, yontma, ekleme, sıralama, düzenleme, yazma, çizme, boyama gibi işlemlerle bir şeye kazandırılan özel görünüş; şekil; form. **3.** Dış görünüş. **4.** Sanat ve edebiyat eserlerinde dış görünüş; yapı. **5.** Bir şeyin benzeri. **6.** Manzum eserlerin kafiye ve mısra sayısına dayanan düzenlemesi. **7.** Üslup; tarz; biçem. **8.** Yakışma. **9.** *{ağız}* Ekin kaldırma; hasat. [DS] **10.** *{ağız}*[(Kumaş, elbise vb. için) biçiliş. DS] **11.** *{ağız}* Beğenilmeyen durum veya nesne. [DS] *"Bu ne biçim yol böyle?"* **12.** Uygun zaman ve durum; çalım; yerindelik. ⊡ **biçim almak,** *1. Belli bir şekle girmek, biçimlenmek. 2. {ağız} Uygun düşmek; yakışmak.* [DS]|| **biçim ayı,** *{ağız} Temmuz.* [DS]|| **biçim bilimi,** *1. Yapı bilimi; morfoloji. 2. dbl. Dildeki kelime ve şekillerin, köklerin, eklerin yapısını ve görevlerini inceleyen bilim dalı.*|| **biçim birim,** *dbl. Kelimeleri kullanım açısından biçimlendiren, çoğu ek olan dil ögeleri; morfem.*|| **biçim çıktı,** *{ağız} Tarla veya çayır biçme zamanı.* [DS]|| **biçime gelmek,** *{eAT} Biçilecek kadar olmak.*|| **biçime sokmak,** *Düzeltmek, istenilen özellikleri kazandırmak.*|| **biçimine getirmek,** *1. Uygun zamanı yakalamak. 2. Kıstırmak; yakalamak.*|| **biçim vakti,** *Ekin biçme zamanı.*|| **biçim vermek,** *Şekillendirmek.*

biçimci, [biçim-ci] *sf.* **1.** (Kişi için) işin ve konunun özünden çok dış görünüşüne önem veren, alışılmış kuralların, tutum ve davranışların dışına çıkmayan; şekilci; formaliteci; formalist. **2.** (Kişi için) biçimcilik yanlısı olan.

biçimcilik, -ği [biçim-ci-lik] *is.* **1.** Dış görünüşe, biçime önem verme ve sıkı sıkıya bağlılık. **2.** *fel.* İşin özüne ve taşıdığı değere önem vermeden, yalnızca biçimini ve görünüşünü ön plana alan; tabiatın kavranabilirliğini düşüncenin biçimleri veya kanunları ile açıklamaya çalışan görüş. **3.** *ahlak.* İradenin eylem ilkesini öz bakımından değil de biçim olarak ele alan ahlak anlayışı. **4.** *ed.* Edebiyat eserini toplumsal, felsefî ve psikolojik yapılara ulaşmak için değil de sadece edebiyat kurallarına bağlılığı yönünden değerlendiren, 1916 ile 1930 yılları arasında Moskova, Leningrat ve Prag'da egemen olan ve daha sonra dilbilimde yapısalcılığın ortaya çıkmasına sebep olan edebiyat eleştiriciliği. **5.** *gzl. sntl.* Gerçeği somut olarak dile getirmek yerine soyutlamayı tercih etme eğilimi.

biçimdik, -ği [bir+çim-dik > biçimdik] *(bi'çimdik) {ağız} sf.* Bir parça; biraz; azıcık. [DS]

biçimleme, [biçim-le-me] *is.* **1.** Biçimlemek işi. **2.** Biçimler ile biçimsel imkânlar arasındaki ilişkileri araştırma ve düzenleme işi; kompozisyon.

biçimlemek, [biçim-le-mek] *gçl. f. [-r] [-l(i) -yor]* Güzel bir görünüş kazandırmak; kompoze etmek.

biçimlendirilme, [biçim-le-n-dir-il-me] *is.* Biçimlendirilmek işi.

biçimlendirilmek, [biçim-le-n-di-r-il-mek] *edl. f. [-ir]* Biçim verilmek.

biçimlendirme, [biçim-le-n-dir-me] *is.* Biçimlendirmek işi; şekillendirme.

biçimlendirmek, [biçim-le-n-dir-mek] *gçl. f. [-ir]* **1.** Bir nesneye belirli bir biçim vermek; şekillendirmek. **2.** Budama yoluyla ağaçlara istenilen şekli vermek. **3.** *fel.* Kendi biçiminde meydana getirmek.

biçimlenme, [biçim-le-n-me] *is.* Biçimlenmek işi.

biçimlenmek, [biçim-le-n-mek] *dönşl. f. [-ir]* Bir nesne, belirli bir şekil kazanmak; şekillenmek.

biçimli, [biçim-li] *sf.* Biçimi güzel olan; düzgün; mevzun.

biçimlik, [biçim-lik] *is.* **1.** Biçme zamanı gelmiş ekin ve diğer ürünler. **2.** *{ağız}* Ortaklaşa biçilen çayır. [DS]

biçimsel, [biçim-sel] *sf.* **1.** Biçime dayanan. **2.** Biçimle ilgili; şeklî. **3.** *huk.* Delillerin biçimine bağlanan.

biçimsellik, -ği [biçim-sel-lik] *is.* Biçime uygun olma durumu.

biçimsiz, [biçim-siz] *sf.* **1.** Şekli çirkin. **2.** Uygunsuz. **3.** Hoşa gitmeyen.

biçimsizleşme, [biçim-siz-le-ş-me] *is.* Biçimsizleşmek işi.

biçimsizleşmek, [biçim-siz-le-ş-mek] *dönşl. f. [-ir]* **1.** Biçimsiz duruma gelmek. **2.** Biçimi bozulmak. **3.** *argo.* Terbiyesi bozulmak.

biçimsizlik, -ği [bizim-siz-lik] *is.* **1.** Biçimsiz olma durumu. **2.** Yakışık almama durumu; yakışıksızlık. **3.** Çirkinlik.

biçin[1], [bı-çın / bi-çin ? Far. būzīna / Çin. fei-shen] *{eT} is.* **1.** Maymun. [DLT] [Gabain] [Tekin] [EUTS] **2.** Eski Türk takviminde dokuzuncu yılın adı. [ETY] [EUTS] ⇗ **biçin yılı,** *On iki hayvanlı Türk takviminde dokuzuncu yıl.* [DLT]

biçin[2], [biç-mek > biç-in بيچين] *{eAT} is.* **1.** Ekin biçme; hasat. **2.** Biçim; kesim.

biçinmek, [biç-in-mek بچنمك / بيچينمك] *{eAT} dönşl. f. [-ür]* Kendisine elbise yapılmak üzere kumaş kestirmek; elbise kestirmek.

biçinti, [biç-inti] *{ağız} is.* **1.** Yar. **2.** Topraktaki yarık. [DS]

biçişk, -gi [Far. biçişk بچشك] *{OsT} is.* Hekim; doktor.

biçiz, [Far. biçīz بيچيز] *(biçi:z) {OsT} sf.* **1.** (Nesne için) pek küçük ve değersiz. **2.** Hiçbir şeysiz; yoksul.

biçrek, -ği [Far. biçrek بچرك] *sf.* (Kişi için) aldatılarak sürekli kendisi ile alay edilen.

biçün, [Far. bī-çūn بيچون] *(bi:çün) {OsT} sf.* **1.** Eşsiz; emsalsiz; benzersiz. **2.** Sebebi ve niyeti aranmaz; Allah'ın sıfatlarından. ⇗ **bî-çûn ü çirā,** *{OsT} Niçin ve nedensiz; mutlak; Allah.*

biçki, [biç-ki] *is.* Elbiselik kumaşı belirli bir model ve ölçüye göre kesme işi ve sanatı. ⇗ **biçki dikiş yurdu,** (biçki yurdu), *Biçki ve dikiş öğretilen okul ve kurs yeri.*|| **biçki yapmak,** *Dikilecek kumaşı kesmek.*

biçkici, [biç-ki-ci] *is.* Elbiselik kumaşı belli bir modele ve kalıba göre kesen kimse.

biçme, [biç-me بيچمه] *is.* **1.** Biçmek işi. **2.** Yontulmuş yapı taşı. **3.** *mat.* Alt ve üst tabanları birbirine eşit ve paralel iki çokgenden yan ayrıtları da paralel ve eşit doğrultulardan meydana gelen çok düzlemli cisim; çok yüzlü; prizma; menşur. ⇗ **biçmeli olmak,** *{eAT} Biçilecek kadar olmak.*

biçmek, [*eT.* bıç-mak > biç-mek بيچمك] *gçl. f. [-er]* **1.** Herhangi bir nesneyi istenilen özellikte kesmek; *{eT} {eAT} (aynı).* [Yüknekî] [ETY] [EUTS] **2.** Kumaşı dikilecek elbiseye uygun olarak kesmek. **3.** Ekin ve ot gibi şeyleri kesmek, yolmak. **4.** *mecaz.* Düşmanı yaylım ateşine tutarak öldürmek; kırmak, yok etmek; mahvetmek, kökünü kazımak; *{eAT} (aynı).* **5.** *mecaz.* (Satılık bir mala fiyat) tespit etmek.

biçrek, -ği [Far. biçrek بچرك] *{OsT} sf.* (Kişi için) aldatılarak kendisiyle alay edilen.

biçtirme, [biç-tir-me] *is.* Biçtirmek eylemi.

biçtirmek, [biç-tir-mek] *gçl. f. [-ir]* Biçmek işini birisine yaptırmak.

bid[1], [bıd / bid *(yans.)*] *is.* Düzensiz hafif patırtılı hareketleri, patırtılı ve dengesiz, düzensiz veya iki yana sallanarak adım atmayı anlatan kök. [Zülfikar] *bid bid.* ⇗ **bid bid,** *{ağız} 1. (Küçük hayvanların sıçrayışı için) kısa ve hızlı kıpırtılarla. 2. (Çocukların yürüyüşü için) kısa adımlarla,* [DS]

bid[2], [bıd / bid *(yans.)*] *is.* Kümes hayvanlarını çağırmak ve kovalamak için kullanılan seslenmeyi bildirir. [Zülfikar] *bid-i bidi.*

bid[3], [bıd / bid *(yans.)*] *is.* Küçük boyluluk ya da yuvarlaklık anlatan kök. [Zülfikar]

bid[4], [bid̲] *{eT} is.* **1.** Bit. [EUTS] **2.** Bet; beniz; yüz. [EUTS]

bid[5], [Far. bid بد] *is.* Hintlilerin dört bölümlük kutsal kitabı; veda.

bid[6], [Ar. bīd بيد] *(bi:d) {OsT} is.* Yok olma.

bid[7], [Far. bīd بيد] *(bid) {OsT} is.* Söğüt ağacı. ⇗ **bîd-berg,** *{OsT} Söğüt yaprağı.*|| **bîd-i giryān,** *{OsT} Salkım söğüt.*|| **bîd-i hām,** *{OsT} Öd ağacı (Aquilaria agallochum) filizi.*|| **bîd-i mecnūn,** *{OsT} Salkım söğüt.*|| **bîd-i müşk,** *{OsT} Sultanî söğüt.*|| **bîd-i nālān,** *{OsT} Salkım söğüt.*|| **bîd-i piyāle,** *{OsT} Salkım söğüt.*|| **bîd-i revān,** *{OsT} Salkım söğüt.*|| **bîd-i sernigûn,** *{OsT} Salkım söğüt.*|| **bîd-i sürh,** *{OsT} Kızıl söğüt.*

bida, -a'ı [Ar. bidᶜat > bidaᶜ بدع] *{OsT} is.* Sonradan çıkan şeyler.

bidad[1], [Ar. bidād بداد] *(bida:d) {OsT} is.* **1.** Karşılık verme. **2.** Pay verme. **3.** Değiş tokuş; takas; mübadele. **4.** Arkadaşlar arasında sıra ile satın alma.

bidad[2], [Far. bī-dād بيداد] *(bi:da:d) is.* **1.** Zulüm; eziyet; işkence; adaletsizlik. **2.** *sf.* Zalim.

bidah, [Far. bīdaḫ بيدخ] *(bi:dah)* *sf.* (At vb. için) huysuz; sert başlı; haşarı.

bidak, -ğı [Far. bidaḳ بدق] *{OsT}* *is.* Pantolon vb. giyeceklerin paçası.

bidal, [Ar. bedel *(karşılık)* > bidāl بدال] *(bida:l)* *{OsT}* *is.* Karşılıklı değişmek suretiyle yapılan alış veriş; değiş tokuş; takas; trampa etme.

bidamlacık, -ğı [bir+damla-cık > bidamlacık] *(bi'damlacık)* *{ağız}* *sf.* Bir parça; biraz; azıcık. [DS]

bidar, [Far. bīdār بيدار] *(bi:da:r)* *{OsT}* *sf.* Uyanık, uykusuz. ⊡ **bîdār-baht,** *{OsT} Mutlu.*|| **bîdār olmak,** *{OsT} Uyanmak.*

bidare, [Far. bīdāre بيداره] *(bi:da:re)* *{OsT}* *sf.* Düşkün; âşık.

bidari, [Far. bīdārī بيدارى] *(bi:da:ri:)* *{OsT}* *is.* **1.** Uyanıklık. **2.** Çabalama; uğraşma. **3.** Dikkatli olma.

bid'at, -ti [Ar. bidʿat بدعت] *(bid-at)* *{OsT}* *is.* **1.** Sonradan çıkan. **2.** İslam dininde Hz. Muhammed(sa)'in ölümünden sonra ortaya çıkan aşırılıklar ve yenilikler. ⊡ **bid'at çıkarmak,** *Yenilik yapmak.*|| **bid'at-i hasene,** *{OsT} Ortaya çıkan bu yeniliklerin şeriata uygun olanları; güzel yenilik.*|| **bid'at-i makbûle,** *{OsT} Beğenilen yenilikler.*|| **bid'at-i merdûde,** *{OsT} Beğenilmeyen, reddedilen yenilik.*|| **bid'at-i seyyie,** *{OsT} Şeriata aykırı olan yenilik; kötü yenilik.*

bidayet, [Ar. bedāʾet / bidāyet بدايت] *(bida:yet)* *{OsT}* *is.* **1.** Başlangıç. **2.** Başlama. ⊡ **bidāyet mahkemesi,** *{OsT} Eskiden, asliye mahkemelerine verilen ad.*

bidayeten, [Ar. bidāyeten بدايتاً] *(bida:ye'ten)* *{OsT}* *zf.* **1.** Başlangıçta. **2.** Önce.

bidbaf, [Far. bīd-bāf بيدباف] *(bi:dba:f)* *{OsT}* *is.* Sepet örücüsü; sepetçi.

bidde, [Ar. bidde بده] *{OsT}* *is.* Güç; takat; derman.

bide, [Fr. bidet *(küçük at)*] *is.* Tuvaletlerde büyük veya küçük aptesini yaptıktan sonra temizlenmeye yarar fayans veya metalden yapılmış bir çeşit yıkanma yalağı.

bidek, -ği [Yun. apidak] *{ağız}* *is.* Yabani ağaçların yenmeyen meyvesi. [DS]

bidencir, [Far. bīdencīr بيدنجير] *{OsT}* *is.* *bot.* Hint yağı bitkisi, *(Ricinus communis).*

bidene, [bir+tane] *{ağız}* *sf.* **1.** Bir tane; bir tanecik. **2.** Eşi bulunmayan. [DS] ⊡ **bidene bidene,** *{ağız} 1. Birer birer; teker teker. 2. Azar azar.* [DS]|| **bidenem,** *{ağız} Bir tanem; sevgilim.* [DS]

bider, [Ar. bidār بدار] *(bida:r)* *{eAT}* *{ağız}* *is.* Tohum. [DS]

biderci, [bider-ci] *{ağız}* *is.* **1.** Tohumcu; tohum satan. **2.** Para karşılığında tarlaya tohum serpen işçi. [DS]

bidester, [Far. bīdester بيدستر] *(bi:dester)* *{OsT}* *is.* Kunduz.

bidevlet, [Far. bī + Ar. devlet بيدولت] *(bi:devlet)* *{OsT}* *sf.* **1.** Uğursuz. **2.** Bedbaht.

bidgeçi, [bit-ge-çi / bit-gü-çi] *{eT}* *is.* Yazıcı; kâtip. [EUTS]

bidgüçi, [bid-gü-çi] *{eT}* *sf.* Savaş dansı yapan. [ETY]

bidh, [Ar. bidḥ بدح] *{OsT}* *is.* Geniş ova.

bidıkı, [bir+tık-ı > bidıkı] *(bi'dıkı)* *{ağız}* *sf.* Bir parça; biraz; azıcık. [DS]

bidıkım, [bir+tık-ı-m > bidıkım] *(bi'dıkım)* *{ağız}* *sf.* Bir parça; biraz; azıcık. [DS]

bidımcırak, -ğı [bir+dım-cır-a-k > bidımcırak] *(bi'dımcırak)* *{ağız}* *sf.* Bir parça; biraz; azıcık. [DS]

bidınnak, -ğı [bir+tırnak > bidınnak] *(bi'dınnak)* *{ağız}* *sf.* Bir parça; biraz; azıcık. [DS]

bidırnak, -ğı [bir+tırnak > bidırnak] *(bi'dırnak)* *{ağız}* *sf.* Bir parça; biraz; azıcık. [DS]

bidi[1], [bid *(yans.)* > bid-i] *{ağız}* *is.* Deve yavrusu; bir aylık deve yavrusu. [DS] ⊡ **bidi bidi,** *{ağız} Deveyi ve yavrusunu çağırmakta kullanılanılır.* [DS]

bidi[2], [bid *(yans.)* > bid-i] *{ağız}* *is.* Yuvarlaklık, küçüklük bildiren yansımalı gövde. [DS] ⊡ **bidi bidi,** *{ağız} 1. Küçük; küçücük. 2. (Yürümek için) ördek gibi; badı badı.* [DS]

bidi[3], [bid *(yans.)* > bid-i] *is.* **1.** Kaz yavrularını çağırma ünlemi. **2.** Köpek çağırma ünlemi. ⊡ **bidi bidi,** *{ağız} Kaz yavrusu çağırmakta kullanılanılır.* [DS]

bidig, [Çin. piet *(fırça)* > bit *(yazı fırçası)* > bit-i-mek > bid-ig / bit-ig] *{eT}* *is.* **1.** Yazı; kitap; belge; vasiyetname; vesika. [EUTS] **2.** Büyük; yüksek; ulu; azametli. [EUTS]

bidik[1], **-ği** [bid *(yans.)* > bid-ik] *{ağız}* *sf.* **1.** Kısa boylu; ufak yapılı; bodur. **2.** (Hayvanlar için) yavru; küçük. **3.** *is.* Oğlak. [DS]

bidik[2], **-ği** [bir+tik-e > bidik] *(bi'dik)* *{ağız}* *sf.* Bir parça; biraz; azıcık. [DS]

bidiki, [bir+tik-e > bidiki] *(bi'diki)* *{ağız}* *sf.* Bir parça; biraz; azıcık. [DS]

bidikicik, -ği [bir+tik-e-cik > bidikicik] *(bi'dikicik)* *{ağız}* *sf.* Bir parça; biraz; azıcık. [DS]

bidili, [bid *(yans.)* > bid-i-li] *{ağız}* *sf.* (Yavru için) küçük ve sevimli [Tietze] ⊡ **bidili bidili,** *{ağız} (Yavru için) küçük küçük ve sevimli.* [Tietze]

bidimede, [bir+deme-de > bidimede] *(bi'dimede)* *{ağız}* *zf.* Bir anda; bir çırpıda; hemen. [DS]

bidimek, [bidi-mek / büdi-mek] *{eT}* *gçsz. f.* *[-r]* Dans etmek. [ETY]

bidimik, -ği [bir+tit-mik > bidimik] *(bi'dimik)* *{ağız}* *sf.* Bir parça; biraz; azıcık. [DS]

bidinga, [bir+tinga > bidinga] *(bi'dinga) {ağız} sf.* Bir parça; biraz; azıcık. [DS]

bidinnak, -ğı [bir+tırnak > bidinnak] *(bi'dinnak) {ağız} sf.* Bir parça; biraz; azıcık. [DS]

bidisgân, [Far. bidisgān بدسگان] *(bidisgâ:n) {OsT} is. bot.* Sarmaşık otu.

bidist, [Far. bidist / bedest بدست] *{OsT} is.* Karış.

bidistan, [Far. bid-istān بدستان] *(bidista:n) {OsT} is.* Söğütlük.

bidnus, [Yun. peteinos => bidnus بدنوس] *{eAT} is.* Horoz.

bidon, [Fr. bidon] *is.* **1.** Beş litrelik tahta güğüm; çotra. **2.** İçine akaryakıt, yağ, su gibi sıvılar konulan kalın saç veya plastikten yapılmış büyük kap.

bidönüm, [bir+dön-üm > bidönüm] *{ağız} sf.* Bir sefer; bir kez. [DS]

bidre, [Far. bidre بدره] *{OsT} is.* Ağaç kurdu.

bidrud, [Ar. bidrūd بدرود] *(bidru:d) {OsT} is.* Esenlik; sağlık selamet.

biduruma, [bir+durum-a > biduruma] *{ağız} sf.* Bir sefer; bir kez. [DS]

bidüze, [bir + düze] *(bi'düze) zf.* **1.** Eşit olarak. **2.** Bir sıradan. **3.** Ardı arkası kesilmeden.

bidüzeye, [bir + düze-ye] *(bi'düziye) {ağız} zf.* Eşit olarak. [DS]

bidüziye, [bir + düze-ye] *(bi'düziye) zf.* → bidüze.

bidvend, [Far. bīdvend بیدوند] *(bi:dvend) {OsT} is.* Kan taşı.

bie, [Far. bīʾe بیئه] *(bi:e) {OsT} is.* Yurt; konak.

bienal, -li [Lat. biennus *(iki yıl süreli)* > Fr. biénnale] *is.* İki yılda bir yinelenen kurumsal faaliyet.

biet, [Ar. bīʾet بیئت] *(bi:et) {OsT} is.***1.** Bir konak yerine inme; konaklama. **2.** Durum; hâl; keyfiyet.

biftek, -ği [İng. beef *(sığır)* + steak *(külbastı)* > beefsteak > Fr. bifteck] *is.* Tavada veya çoğunlukla ızgarada pişirilmiş dana eti; dilimlenmiş dana eti.

big, [big / beg بك] *{eAT} is.* Bey.

biga, [Lat. biga *(iki atlı)*] *(bi'ga) is.* İki tekerlekli ve iki atlı yarış veya zafer gösterisi arabası.

bigal[1]**, -li** [Ar. bağl > biğāl بغال] *(biga:l) {OsT} is.* Katırlar.

bigal[2]**, -li** [Far. bīğāl بیغال] *(bi:ga:l) {OsT} is.* Mızrak; kargı.

bigami, [Fr. bigamie] *is.* İki eşli evlilik.

bigâne, [Far. bī-gāne بیگانه] *(bi:gâ:ne) {OsT} sf.* **1.** Yabancı. **2.** Bir yabancı gibi kayıtsız duran; ilgisiz. **3.** *tasvf.* Dünya ile ilişiğini kesmiş olan. **4.** *is.* Tekkeye yeni gelen derviş. ⊞ **bîgâne-hūy,** *{OsT} Soğuk yaradılışlı; utangaç.*|| **bîgâne kalmak,** *{OsT}* Kayıtsız olmak; ilgilenmemek.|| **bîgâne olmak,** *{OsT} İlgisiz davranmak; kayıtsız kalmak.*|| **bîgâne vü aşnā,** *{OsT} Yabancı ve tanıdık.*|| **bîgâne vü hiş,** *{OsT} Yabancı ve akraba.*

bigânegân, [Far. bī-ġāne-ġān بیگانه گان] *(bi:gâ:ne-gâ:n) {OsT} is.* Yabancılar.

bigânelik, [Far. bīgāne + T. -lik] *(bi:gâ:nelik) is.* **1.** Yabancılık. **2.** Kayıtsız kalma; *ilgisizlik.*

bigas, [Ar. beğāṣ / biğāṣ بغاث] *(biga:s) is.* Kartal, karga gibi avlanamayan kuşlar.

big-beng, [Amer. big-bang] *is.* Evrenin, en az on milyar yıl önce, çok ağır yoğunluk ve çok yüksek bir sıcaklıkta bir top halinde iken, ani ve büyük bir patlamayla meydana geldiğini savunan görüş.

bigelenmek, [big-e-len-mek] *{eT} gçsz. f. [-ür]* Akıllanmak; akıllılaşmak. [DLT]

bigeran, [Far. bī-gerān بیگران] *(bi:gera:n) sf.* Sınırsız; nihayetsiz; sonsuz.

bigıdık, -ğı [bir+kıt-ık > bigıdık] *(bi'gıdık) {ağız} sf.* Bir parça; biraz; azıcık. [DS]

bigırık, -ğı [bir+kır-ık > bigırık] *(bi'gırık) {ağız} sf.* Bir parça; biraz; azıcık. [DS]

bigıyak, -ğı [bir+kıy-ık > bigıyak] *(bi'gıyak) {ağız} sf.* Bir parça; biraz; azıcık. [DS]

bigıyuh, [bir+kıy-ık > bigıyuḫ] *(bi'gıyuh) {ağız} sf.* Bir parça; biraz; azıcık. [DS]

bigi, [*eT.* gibi / kīb / kibī > bigi بکی] *{eAT} e.* Gibi.

bigildemek, [bing *(yans.)* > bing-il-de-mek > big-il-de-mek] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-d(i)-yor]* Korkmak. [DS]

biguanid, [Fr. biguanid] *is. ecz.* Şeker hastalığının tedavisi için kullanılan ilaçların genel adı.

bigudi, [Fr. bigoudi] *is.* Kadınların saçlarını kıvırmak için kullandıkları metal veya plastikten yapılmış küçük yuvarlak araçlar.

bigü, [bir-mek *(vermek)* > bir-gü > bigü] *{eT} is.* Armağan; vergi. [EUTS]

bîgünah, [Far. bī-günāh بی گناه] *(bi:güna:h) {OsT} sf.* Suçsuz; günahsız.

bih[1]**,** [Ar. bi-h به] *{OsT} zm.* O; ona; ondan; onlara.

bih[2]**,** [Far. bih به] *{OsT} sf.* **1.** İyi; yeğ. **2.** *is.* Ayva. ⊞ **bih-güzîn,** *{OsT} 1. İyisini seçen. 2. İyi olarak seçilen. 3. Sarraf.*

bih[3]**,** [Far. bīḫ بیخ] *(bi:h, h kalın söylenir) {OsT} is.* **1.** Esas; kök; temel. **2.** Kaynak. ⊞ **bîh-efgen,** *{OsT} Kökünden söken.*|| **bîh-i kûhî,** *{OsT} bot. Baldıran kökü; dağ kökü.*|| **bîh-ken,** *{OsT} Kök kazan; kök söken.*|| **bîh ü bün,** *{OsT} Kök ve temel.*

biha[1]**, -a'ı** [Ar. biḫāʿ بخاع] *(biha:) {OsT} is. anat.* Omurilik kanalı.

biha[2], [Ar. bi-hā بها] *(biha:) {OsT} zm.* (Kadınlar için) ona; onda; onunla.

bihaber, [Far. bī- + Ar. ḫaber بى خبر] *(bi:haber) {OsT} sf.* **1.** Habersiz. **2.** Bilgisiz.

bihah, [Ar. biḥāḥ / biḥāhe بحاح / بحاحه] *(biha:h) {OsT} is.* Ses kısıklığı.

bihak, -kı [Ar. biḫāḳ بخاق] *(biha:k) {OsT} is.* Erkek kurt.

bihakkın, [Ar. bi- *(ile)* + hakkın بحق] *{OsT} zf.* **1.** Haklı olarak. **2.** Hakkıyla. **3.** Gerçekten.

bihan, [Far. bih > bihān بهان] *(biha:n) {OsT} is.* İyiler; iyi kimseler.

bihar[1], [Ar. baḥr *(deniz)* > biḥār بحار] *(biha:r) {OsT} is.* Denizler. ◘ **bihār-ı baîde,** *{OsT} Uzak denizler.*

bihar[2], [Far. bī-ḥār بى خار] *(bi:ha:r) sf.* Dikensiz.

bihasıl, [Far. bī- + Ar. ḥāṣıl بى حاصل] *(bi:ha:sıl) {OsT} sf.* **1.** Verimsiz. **2.** Sonsuz.

bihaste, [Far. bīḫaste بيخسته] *(bi:haste) {OsT} sf.* **1.** Yorgun. **2.** Şaşkın; âciz.

bihbud, [Far bih *(iyi)* + būd بهبود] *(bihbu:d) {OsT} sf.* İyi; sağlam.

bihdane, [Far. bih-dāne بهدانه / به دانه] *(bihda:ne) {OsT} is.* Ayva tohumu.

bihi, [Far. bih-ī بهى] *(bihi:) {OsT} is.* **1.** İyilik. **2.** *bot.* Ayva.

bihim, [Ar. bi-him بهم] *{OsT} zm.* (İkiden çok erkek için) onlara; onlardan; onlarla.

bihima, [Ar. bihimā بهما] *(bihima:) {OsT} zm.* (İki erkek için) onları; onlara; onlarda; onlardan.

bihin, [Far. bihīn / bihīne بهين / بهينه] *(bihi:ne) {OsT} sf.* **1.** En iyi olan. **2.** *is.* Hallaç.

bihişt, [Far. behişt / bihişt بهشت] *{OsT} is.* ➞ behişt.

bihken, [Far. bīḫ-ken بيخ كن] *(bi:hken) {OsT} sf.* Kök söken; kökünden söken.

bihnane, [Far. bihnāne بهنانه] *(bihna:ne) {OsT} is.* Has un ekmeği; beyaz ekmek.

bihr, [Ar. biḫr بخر] *{OsT} is.* Ağız kokusu.

bihram, [Far. bihrām بهرام] *(bihra:m) {OsT} is.* Oruç.

bihred, [Far. bihred بهرد] *{OsT} sf.* (Kişi için) akıllı.

bihte, [Far. bīḫte بيخته] *(bi:hte) {OsT} sf.* Elenmiş; elekten veya kalburdan geçirilmiş.

bihter, [Far. bih-ter / bih-terek بهتر / بهترك] *{OsT} sf.* Çok iyi; en iyi

bihterek, -ği [Far. bihterek بهترك] *is.* Eskiden İranlılarca yüz yirmi yılda bir on üç ay olarak kabul edilen yıl.

bihterî, [Far. bihterī بهترى] *(bihteri:) {OsT} is.* En iyi olma durumu; üstünlük.

bihterîn, [Far. bihterīn بهترين] *(bihteri:n) {OsT} sf.* En iyi; pek iyi.

bihude, [Far. bī-hūde *(yarar)* بيهوده] *{OsT} sf.* Boş yere; beyhude.

bihuş, [Far. bī-ḫūş بيخوش] *(bi:hu:ş) {OsT} sf.* **1.** Şaşkın; sersem. **2.** Aklı başında olmayan; deli.

bije, [Far. bīje بيژه] *(bi:je) {OsT} sf.* **1.** Katıksız; saf; salt. **2.** *zf.* Özellikle; hususiyle.

bijon, [Fr. bouchon] *is.* Tıpa. ◘ **bijon anahtarı,** *Otomobillerde, tekerleri bağlayan somunları sıkmak veya gevşetmekte kullanılan araç.*

bijeng, [Far. bijeng بژنگ] *{OsT} is.* Kapı anahtarı.

biju, [Fr. bijou] *is.* Mücevher.

bijuteri, [Fr. bijouterie] *is.* **1.** Kuyumcular tarafından yapılan kıymetli takılar. **2.** Değeri olmayan taş ve madenlerden yapılan taklit takı ve süs eşyası. **3.** Mücevher kutusu. **4.** Mücevher satılan yer.

bik, [Sur. Ar. bīk بيك] *{ağız} is.* Mermer kesmeye yarayan külünk. [DS]

bika[1], **-a'ı** [Ar. buḳaʿ *(yer)* > biḳāʿ بقاع] *(bika:) is.* Ülkeler; topraklar; yerler.

bika[2], [Ar. bīḳa بيقه] *(bi:ka) {OsT} is.* Mercimek.

bikâr, [Far. bī-kār بى كار / بيكار] *{OsT} sf.* **1.** İşsiz. **2.** Kazançsız. **3.** *is.* İşsizlik.

bikarar, [Far. bī- *(olumsuzluk eki)* + Ar. ḳarār *(durma)* بى قرار] *(bi:kara:r) {OsT} sf.* **1.** Kararsız. **2.** Rahatsız.

bikarari, [Far. bī + Ar. karār + Far. -ī بى قرارى] *(bi:kara:ri:) {OsT} is.* Kararsızlık.

bikarbonat, [Fr. bi- *(çift)* + carbonate] *is.* **1.** Bir atom daha hidrojen atomu taşıyan karbonatlı tuz. **2.** Sodyum bikarbonat; $NaHCO_3$.

bikarbonatlı, [bikarbonat-lı] *sf.* İçinde bikarbonat bulunan; bikarbonat katılmış olan.

bikare, [Fr. bi-carré] *is. mat.* İki kat kare. ◘ **bikare denklem,** *is. mat.* İki kat kareli denklem.

bike, [*eT.* beg / big > bike / büke] *{ağız} is.* **1.** Kadın; hanım; bayan. **2.** Görümce. [DS]

bikelle, [bir+kerre > bikelle] *(bi'kelle) {ağız} zf.* Bir kere. [DS]

bikere, [bir+kere] *(bi'kere) {ağız} zf.* **1.** Bir kere. **2.** Bundan sonra; artık; bu defa. **3.** Bunun üstüne; sonuç olarak. [DS]

bikeremiz, [bir+kere-miz] *(bi'keremiz) {ağız} zf.* Bunun üstüne; sonuç olarak. [DS]

bikes[1], [Far. bī- *(olumsuzluk ekı)* + kes *(kişi)* > bīkes بيكس] *sf.* **1.** Kimsesiz. **2.** Yalnız. **3.** Çaresiz.

bikes[2], [bir+kez > bikes] *(bi'kes) {ağız} zf.* Bunun üstüne; sonuç olarak. [DS]

bikeslik, -ği [bikes-lik] *{OsT} is.* **1.** Kimsesizlik; yalnızlık. **2.** Çaresizlik.

bikez, [bir+kez > bikez] *(bi'kez) {ağız} zf.* Bunun üstüne; sonuç olarak. [DS]

bikırıcık, -ğı [bir+kır-ık-cık > bikırıcık] *(bi'kırıcık) {ağız} sf.* Bir parça; biraz; azıcık. [DS]

bikırık, -ğı [bir+kır-ık > bikırık] *(bi'kırık) {ağız} sf.* Bir parça; biraz; azıcık. [DS]

bikırtık, -ğı [bir+kır-t-ık > bikırtık] *(bi'kırtık) {ağız} sf.* Bir parça; biraz; azıcık. [DS]

biki, [bir+kıyı > biki] *(bi'ki) {ağız} sf.* Bir parça; biraz; azıcık. [DS]

bikini, [İng. Bikini *(Pasifikte, Fransızların atom bombası denemesi yaptıkları ada)*] *is.* Çok küçük iki parçadan meydana gelmiş kadın mayosu.

bikir, -kri [Ar. bikr بكر] *is.* → bikr.

bikiti, [bir+kıt-ı > bikiti] *(bi'kiti) {ağız} sf.* Bir parça; biraz; azıcık. [DS]

bikle, [Ar. bikle بكله] *{OsT} is.* **1.** Yaradılış; tabiat. **2.** Şekil; biçim. **3.** Kılık kıyafet.

bikmaz, [Far. bikmāz بكماز] *{OsT} is.* **1.** Şarap. **2.** Şarap içme; şarap meclisi.

bikr, [Ar. bikr بكر] *{OsT} is.* **1.** Herhangi bir şeyin ilki. **2.** İlk yavru. **3.** Tazelik. **4.** Gençlik. **5.** Dokunulmamışlık. **6.** Kız olma; kızlık; bakirelik. **7.** *huk.* Evli olsa da hiç cinsel ilişkide bulunmamış kız. **8.** *sf.* El değmemiş, dokunulmamış. **9.** Bakire; kız oğlan kız. ⧉ **bikr-i fikr,** *{OsT} O zamana kadar hiç ortaya atılmamış düşünce; ilk fikir.*|| **bikr-i hakîkî,** *{OsT} huk. Erkekle beraber olmamış, hiçbir cinsel ilişkiye girmemiş kız.*|| **bikr-i hükmî,** *{OsT} huk. Tekrar etmemekle birlikte zina ettiği bilinen kız.*

bikran, [Ar. bikr > bikrān بكران] *(bikra:n) {OsT} is.* Bakireler. ⧉ **bikrān-ı bihişt,** *{OsT} Cennet bakireleri; huriler.*|| **bikrān-ı çerh,** *{OsT} 1. Yıldızlar ve gezegenler. 2. Huriler.*

bil[1], [bil / bül *(yans.)*] *is.* Kümes hayvanlarını çağırmayı anlatan kök. [Zülfikar] *bil bil, bil-i bili, bil-iç, bil-ik.* ⧉ **bil bil,** *{ağız} Kümes hayvanlarını çağırma ünlemi.* [DS]

bil[2], [bēl / bil / bél بيل] *(be:l) {eT} {eAT} is.* **1.** Bel. [ETY] [EUTS] [Gabain] **2.** *{eAT}* Dağların yamaçları; dağlar üzerindeki geçitler; dağ beli. ⧉ **bil bagı,** *{eT} Bel bağı; kuşak; kemer.* [EUTS]|| **bil baglamak,** *{eAT} Önem vermek; hazırlanmak; güvenmek; azmetmek; bel bağlamak.*|| **bilini baglamak,** *{eAT} 1. Hazırlanmak. 2. tasvf. Tarikata giriş töreninde müridin beline kuşak takmak.*

bil[3], [Far. bel > bél / bīl بيل] *is.* **1.** *{eAT}* Ayakla basarak toprağı işlemeye yarayan özel tarım aracı; bel. **2.** *{OsT} bot.* Hint ayvası. **3.** *{OsT}* Gübre sepeti.

bila-, [Ar. bilā- بلا] *(bilâ:) {OsT} e.* Arapça isimlerden yokluk, olumsuzluk bildiren sıfatlar yapan ön ek; -siz. ⧉ **bilā-bedel,** *{OsT} Parasız; bedelsiz; bedava.*|| **bilā-fāsıla,** *{OsT} Ara vermeksizin; ardı ardına; aralıksız.*|| **bilā-fütur,** *{OsT} Çekinmeksizin; düşünmeden.*|| **bilā-ihmāl,** *{OsT} İhmal etmeksizin.*|| **bilā-ihtār,** *{OsT} Hatırlatmadan; ikaz etmeden; uyarmadan.*|| **bilā-ihtirāz,** *Çekinmeden.*|| **bilā-ihtiyār,** *{OsT} İstemeden; irade dışı.*|| **bilā-iltizām,** *{OsT} Gönüllü olarak; mecbur tutulmaksızın.*|| **bilā-inkıta,** *{OsT} Devamlı olarak; sürekli; kesintisiz.*|| **bilā-intihāb,** *{OsT} Seçim yapılmaksızın; seçilmeden; seçmeden.*|| **bilā-intikal,** *{OsT} 1. İntikal etmeden; geçmeden; ulaşmadan. 2. Kavramadan.*|| **bilā-irtikab,** *{OsT} 1. Görevden usulsüz çıkar sağlamadan; irtikap yapmadan. 2. Rüşvet almaksızın.*|| **bilā-isbat,** *{OsT} İspatsız.*|| **bilā-isticvāb,** *{OsT} Sormadan; söyletmeden.*|| **bilā-istisnā,** *{OsT}* → bilaistisna.|| **bilā-iş'ar,** *{OsT} Bildirmeden; haber vermeden.*|| **bilā-iştirāk,** *{OsT} Katılım olmaksızın; ortaksız; yalnız başına.*|| **bilā-kayd ü şart,** *{OsT} Kayıtsız ve şartsız; hiçbir sınırlama ve şart tanımaksızın.*|| **bilā-lüzūm,** *{OsT} 1. Gereksiz; lüzumsuz. 2. Gerek görülmeden; lüzum olmadan; gerekmeden.*|| **bilā-ma'ni,** *{OsT} Zorlayıcı sebep olmadan.*|| **bilā-menfaat,** *{OsT} Çıkar aramaksızın.*|| **bilā-münākaşa,** *{OsT} Tartışmasız; münakaşa etmeden.*|| **bilā-mezāhim** (müzāhim), *{OsT} 1. Bir engel çıkmadan. 2. Sıkıntıya sokmadan; sıkmadan.*|| **bilā-niyye,** *{OsT} Niyet olmadan; niyet olmaksızın.*|| **bilā-noksan,** *{OsT} Eksiksiz.*|| **bilā-özr,** *{OsT} Özürsüz olarak.*|| **bilā-ruhsāt,** *{OsT} İzinsiz olarak; ruhsatsız.*|| **bilā-sahip,** *{OsT} Sahipsiz.*|| **bilā-sebep,** *{OsT} Sebepsiz olarak.*|| **bilā-şüphe,** *{OsT} Şüphesiz.*|| **bilā-taab,** *{OsT} Zahmetsizce.*|| **bilā-tahkik,** *{OsT} Sorup soruşturmaksızın; tahkik etmeden.*|| **bilā-taksîr,** *{OsT} Kusursuz; taksirsiz.*|| **bilā-tashîh,** *{OsT} Düzeltilmeksizin; tashih edilmeden.*|| **bilā-teemmül,** *{OsT} Düşünmeden; irticalî olarak.*|| **bilā-te'hîr,** *{OsT} Gecikmeden; sonraya bırakmadan.*|| **bilā-terāhî,** *{OsT} Yumuşamaksızın; sertliği bırakmadan.*|| **bilā-tereddüt,** *{OsT} Tereddüt etmeden.*|| **bilā-tevakkuf,** *{OsT} Durmadan; duraklamaksızın.*|| **bilā-udul,** *{OsT} Sapmadan; dönmeden.*|| **bilā-ücret,** *{OsT} Ücretsiz; parasız.*|| **bilā-vāsıta,** *{OsT} Doğrudan doğruya; araç ve aracı kullanmaksızın; vasıtasız.*|| **bilā-veled,** *{OsT} Çocuksuz.*|| **bilā-zarūretin,** *{OsT} Bir zaruret olmadan; mecbur olmadan.*

bilabil, [Ar. bilābil بلابل] *(bilâ:bil) {OsT} is.* **1.** Üzüntü; elem; keder; tasa. **2.** Telaş.

bilaca, [İt. plagia *(plaj)*] *(bi'laca)* *{OsT}* *is.* **1.** Gemi yatağı; liman. **2.** Sahile yakın korunaklı demirleme yeri.

bilad, [Ar. belde > bilād بلاد] *(bilâ:d)* *{OsT}* *is.* **1.** Beldeler. **2.** Ülkeler. ⊡ **bilād-ı āmire,** *{OsT} Bayındır hâle getirilmiş yerler.*|| **bilād-ı aşere,** *{OsT} İzmir, Eyüp, Kandiye, Halep, Selanik, Sofya, Trabzon, Galata, Kudüs, Larissa'dan ibaret on şehir.*|| **bilād-ı cesîme,** *{OsT} Büyük ülkeler.*|| **bilād-ı erbaa,** *{OsT} Edirne, Bursa, Şam ve Kahire'den ibaret dört şehir.*|| **bilād-ı garbiye,** *{OsT} Batı ülkeleri.*|| **bilād-ı harāciye,** *{OsT} Haraç vergisi alınan topraklar.*|| **bilād-ı isnā aşer**(e), *{OsT} Adana, Erzurum, Bağdat, Beyrut, Diyarbakır, Rusçuk, Saraybosna, Sivas, Maraş, Trablusgarp, Antep ve Çankırı'dan ibaret on iki şehir.*|| **bilād-ı Rūm,** *{OsT} 1. Osmanlı İmparatorluğu sınırlarına dahil topraklar. 2. Anadolu.*|| **bilād-ı selāse,** *{OsT} Eski İstanbul'un idare sisteminde Eyüp, Galata ve Üsküdar semtleri için kullanılan ifade.*

biladan, [Yun. platanos] *{ağız}* *is.* Çınar. [DS]

bilade, [Far. bilāde بلاده] *(bilâ:de)* *{OsT}* *sf.* Söz getirip götüren; müzevir; fesatçı.

bilader, [Far. birāder] *(bilâ:der)* *{ağız}* *is.* **1.** Erkek kardeş. **2.** *ünl.* Sitem ve seslenme sözü. [DS] ⊡ **bilader ağacı,** *bot. Tropikal iklim kuşağında yetişen meyvesi yenilebilen, kızıl kahve renkli kerestesinden mobilyacılıkta yararlanılan orman ağacı; akaju; Amerika elması; maun.*

bilağ, [Ar. belāġ بلاغ] *(bilâ:ğ)* *{OsT}* *is.* → belağ.

bilah, [Ar. belīḥa > bilāḥ بلاح] *(bilâ:h)* *{OsT}* *is.* Arkası büyük olan kadınlar.

bilahare, [Ar. bi'l-āḫire / bi'l-āḫere بالآخره] *(bilâ:hare)* *{OsT}* *zf.* **1.** Sonra. **2.** Sonradan. **3.** Sonunda.

bilaistisna, [Ar. bi- *(ön ek)* + el *(harf-i tarif)* + istisnā *(ayrı)* > bi-lā-istisnā بلااستثنا] *(bilâ:istisna:)* *{OsT}* *zf.* **1.** Ayrım yapılmaksızın; istisnasız. **2.** Ayrıcalıksız.

bilakis, [Ar. bi'l-ʿaks بالعکس] *(bilâ:kis)* *{OsT}* *zf.* **1.** Tam tersine. **2.** Aksine olarak.

bilakuza, [Yun. plakutza] *{OsT}* *is.* Bayramlarda yemek için yapılmış çörek vb. şeyler.

bilal, [Ar. bilāl بلال] *(bilâ:l)* *{OsT}* *sf.* **1.** Su gibi ıslatan. **2.** Islatış. **3.** Islaklık.

bilama, [bir+lokma > bilama] *(bi'la:ma)* *{ağız}* *sf.* Bir parça; biraz; azıcık. [DS]

bilan, [bel-en / bilan ? بلان] *{eAT}* *is.* Süslü ve işlemeli kılıç kemeri.

bilanço, [İt. bilanciare *(dengelemek)* > bilancio *(denge)*] *(bila'nço)* *is.* **1.** Bir işletmenin belirli bir dönem sonundaki taşınır ve taşınmaz varlıkları ile bunları sağlamak için kullanılan öz ve yabancı kaynakların gösterildiği çizelge. **2.** *mecaz.* Girişilen bir işin belirli bir süre sonra kazandırdıkları veya zararları konusunda yapılan değerlendirme. **3.** Bir olayın sonucu. ⊡ **bilançosunu yapmak,** *Bir olayın olumlu ve olumsuz durumlarını tespit edip değerlendirmek.*

bilar, [Yun. bilarion *(macun)*] *is.* *dnz.* Kalafat işlerinde kullanılmak üzere katranlı kıldan yapılmış özel macun.

bilardo, [İt. biliardo / bigliardo] *(bila'rdo)* *is.* Üzeri arduaz kaplı ve yeşil çuha örtülmüş kenarları çevrili bir masa üzerinde isteka adı verilen özel sopalarla ve üç fildişi top ile oynanan bir salon oyunu.

bilardocu, [bilardo-cu] *is.* **1.** Bilardo oynayan kişi. **2.** Bilardo oynatan kişi. **3.** Bilardo araçlarının üreten ve satan kişi.

bilaş, [Ar. bilā-şeyʾ بلاشی] *{eAT}* *is.* Boş yere; beleş.

bilavasıta, [Ar. bila- *(olumsuzluk eki)* + vāsıṭa *(araç)* بلاواسطه] *(bilâ:va:sıta)* *{OsT}* *sf.* **1.** Araçsız. **2.** Dolaysız; doğrudan. **3.** *zf.* Araçsız ve dolaysız olarak.

bilbord, [İng. bill-board] *is.* İlan tahtası.

bilcümle, [Ar. bi-*(ön ek)* + el *(harf-i tarif)* + cümle *(bütün)* > bi'l-cümle بالجمله] *(bi'lcümle)* *zf.* **1.** Bir şeyin hepsi; tamamı. **2.** Bütün, hep; tüm.

bilçe [bél / bil-çe] *{eT}* *zf.* Bele kadar; belce. [EUTS]

bilde, [Yun. ptilon] *{ağız}* *is.* **1.** Pamuk yumağı. **2.** Fitil. [DS]

bildik, -ği [bil-mek > bil-dik] *is.* **1.** Her zaman konuşulup görüşülen, yakından tanınan ve bilinen kişi; tanıdık; dost; ahbap. **2.** *sf.* Yabancı olmayan; bilinen. ⊡ **bildik çıkmak,** *Biri ile doğrudan veya dolaylı tanışık çıkmak.*|| **bildik gördük,** *{ağız} Eş dost.* [DS]

bildir, [bir+yıl-dır] *{ağız}* *is.* Geçen sene. [DS]

bildircin, [bildircin] *{ağız}* *is.* Bıldırcın. [DS]

bildirge, [bildir-mek > bildir-ge] *is.* **1.** Bir kişinin herhangi bir durum hakkında resmî kurumlara vermiş olduğu belge; beyanname, *(1935).* **2.** Vergi yükümlülerinin belirli zamanlarda kazanç veya vergi yükümlülükleri ile ilgili olarak vergi dairelerine verdikleri belge; beyanname.

bildiri, [bildir-mek > bildir-i] *is.* **1.** Bir kurum veya kuruluş tarafından herhangi bir durumu ilgililere duyurmak üzere yazılmış yazı; tebliğ, *(1935).* **2.** Bilimsel konuda yapılan açıklama; tebliğ.

bildirilme, [bildir-il-me] *is.* Bildirilmek işi.

bildirilmek, [bildir-il-mek] *edil.* *f.* *[-ir]* Başkası tarafından bildirme işi yapılmak; haber verilmek; duyurulmak.

bildirim, [bildir-im] *is.* **1.** Yazılı açıklama. **2.** Yazılı bildirme; tebliğ. **3.** Yazılı duyurunun yapıldığı kâğıt; ihbarname. ⊡ **bildirim ödencesi,** *Sözleşme gereği haber vermeden yapılan bir ticarî uygula-*

madan karşı tarafın uğradığı zararı karşılamak üzere yapılan ödeme; ihbar tazminatı.

bildiriş, [bildir-iş] *is.* Bildirme işi ve biçimi.

bildirişim, [bildir-iş-im] *is.* **1.** Karşılıklı olarak bildirme, haberleşme işi. **2.** İletişim; komünikasyon.

bildirişme, [bildir-iş-me] *is.* **1.** Bildirişmek eylemi. **2.** *{ağız}* Haberleşme. [DS]

bildirişmek, [bildir-iş-mek] *işteş. f. [-ir]* **1.** Karşılıklı olarak bildirmek. **2.** Bir duygu veya düşünceyi ses ve yazı ya da işaretlerle bildirerek karşısındaki ile anlaşmak; haberleşmek.

bildirme, [bildir-me] **1.** Bildirmek işi. **2.** Bir durumu veya yasa gereği zorunlu görülen bilgileri ilgili makama yazı veya söz ile iletme, duyurma; beyan. ⊡ **bildirme cümlesi,** *dbl. Yüklemi bildirme kiplerinden birisi ile kurulu olan cümle.*|| **bildirme eki,** *dbl. İsim cümlelerinde bildirme görevi yüklenen –im, -sin, -dir ekleri.*|| **bildirme kipleri,** *dbl. Yapılan, yapılmakta veya yapılacak olan eylemleri zamana bağlı olarak belirten kipler.*

bildirmek, [bil-mek > bil-dir-mek] *gçl. f. [-ir]* **1.** Herhangi bir şeyi haber vermek. **2.** Herhangi bir konuda bilgi vermek. **3.** Anlatmak; ifade etmek. **4.** Tanıtmak. **5.** Öyle göstermek.

bildizmek, [bil-mek > bil-diz-mek] *{eT} gçl. f. [-ür]* Bildirmek; öğretmek. [DLT]

bildükli, [bil-mek > bil-dük-li بلدكلى] *{eAT} sf.* Tanıdığı, bildiği olan.

bildürmek, [bil-mek > bil-dür-mek] *{eT} gçl. f. [-ür]* Bildirmek; anlatmak. [Üç İtigsizler] [Yüknekî]

bildüzmek, [bil-mek > bil-düz-mek / bil-tür-mek] *{eT} gçl. f. [-ür]* Bildirmek.

bile[1], [bir+ile-n > birlen / bir-le / bilen / bile بيله] *zf.* **1.** Birlikte; beraber. *{eT} {eAT} (aynı)* [EUTS] [ETY] [Yüknekî] **2.** *e.* Cümleyi güçlendirerek *umulmazlık, beklenmezlik, aynı zamanda* anlamlarını katar; hatta; üstelik; de. *{eAT} (aynı)* **3.** Şart cümlesini karşıtlık ilişkisi içinde başka bir cümleye bağlar; dahi. *{eAT} (aynı)* **4.** *{eAT}* İle. ⊡ **bile doğmuş,** *{eAT} Yaştaş; akran.*|| **bile komak,** *{eAT} Bir arada bulundurmak.*|| **bile koşmak,** *{eAT} 1. Eklemek; birleştirmek. 2. Arkadaş etmek.*|| **bilelerince,** *{eAT} Beraberlerinde; yanlarında.*|| **bilelerinde,** *{eAT} Beraberlerinde; yanlarında.*|| **bilelerine,** *{eAT} Yanlarına.*|| **bilemce,** *{eT} {eAT} Yanımda olarak; beraberimde.*|| **bileñce,** *{eAT} Senin beraberinde; yanında olarak.*|| **bileñde,** *{eAT} Senin beraberinde; yanında.*|| **bile olmak,** *{eAT} Birlikte bulunmak.*|| **bileñüze,** *{eAT} Yanınıza.*|| **bilesince,** *{eAT} Onun beraberinde; yanında olarak.*|| **bilesinde,** *{eAT} Onun yanında; beraberinde; onunla birlikte.*|| **bilesine,** *{eAT} Onun yanında; beraberinde; onunla birlikte.*|| (onun) **bilesiye,** *{eAT} Yanına.*|| **bile togmış,** *{eAT} Akran; yaştaş.*|| **bileye,** *Yanına.*

bile[2], [Far. bīle بيله] *(bi:le) {OsT} is.* **1.** Ada. **2.** Yanak. **3.** Yan. **4.** Küçük bahçıvan beline benzer ok temreni; kesme. **5.** Kayık küreği.

bilece, [bile-ce بلجه / بيلجه] *{eAT} {ağız} zf.* Birlikte; beraber. [DS]

bilecen, [bil-ecen بيلجن] *{eAT} {ağız} sf.* **1.** Çok şey bilen; hemen her şeyden anlayan. **2.** Bilgiçlik taslayan; ukala. **3.** Bilgin. **4.** Yaşına göre çok şey bilen. [DS]

bilecenlik, -ği [bil-ecen-lik] *is.* Bilecen olma durumu.

bilecik, -ği [bilek-cik] *{ağız} is.* İnce bilek; iri olmayan bilek. [DS]

bileg[1], [bel-ek / bil-eg] *{eT} is.* Armağan. [EUTS]

bileg[2], [bél-en / bileng] *{ağız} is.* Yolcuların hemen ansızın ortaya çıkıverdiği, görüldüğü dağ yamacı; iki tepe arasındaki çukurluk; belen. [DS]

bilegen, [bi-l-egen بلكن / بيلكن] *{eAT} sf.* İyi bilen.

bilegü, [bilē-mek > bilē-gü] *(bile:gü) {eT} is.* Bileği. [DLT] [EUTS]

bilegüsüz, [bilé-gü-süz] *(bile:güsüz) {eT} sf.* Bilenmemiş; keskinleştirilmemiş. [Clauson]

bileği, [*eT.* bilē-mek > bile-gü > bileği] *is.* Kesici, yarıcı, yontucu aletleri keskin hale getirmek için kullanılan araç. ⊡ **bileği taşı,** *Çakı, bıçak, makas gibi kesici aletleri bilemekte kullanılan ince taneli sarı şist.*

bilek[1], **-ği** [*eT.* bilek] *is.* **1.** El ile kolun, bacak ile ayağın birleştiği eklem boğumu. *{eT} (aynı)* [Gabain] [DLT] [EUTS] **2.** *mecaz.* Güç; kuvvet. **3.** *{ağız}* Araba tekerleğinin parmaklıkları. [DS] **4.** Kayık küreğinin kayış geçen ince kısmı. ⊡ **bilegin almak,** *{eAT} Eline yapışmak.*|| **bileğinde altın bilezik olmak,** *Geçerli bir iş ve meslek sahibi olmak.*|| **bileğine güvenmek,** *1. Kendi beden ve kol kuvvetine güvenerek işe girişmek. 2. Kendi ustalığıyla başarabileceğini tahmin etmek.*|| **bileğine kadar,** *1. (Çamur veya kar için) ayak bilekleri örtülecek kadar olmak. 2. (Elbise ve etekler için) ancak ayakları ve elleri görülecek kadar örtülü olmak.*|| **bileğinin hakkı ile,** *Kendi çalışma ve gayreti ile.*|| **bilek bilek** *(Akmak için) gür bir şekilde; gürül gürül.*|| **bilek boşalması,** *{ağız} (Hayvan için) ön ve arka ayakların çökmesi.* [DS]|| **bilek boşandırma,** *{ağız} (At için) yürürken tökezleme.* [DS]|| **bilek damarı,** *Nabız.*|| **bilek demiri,** *{ağız} Tabaklıkta deri kazımakta kullanılan bir aygıt.* [DS]|| **bilek dikmesi,** *{ağız} Bileğin bükülmesi.* [DS]|| **bilek gibi,** *Kalınlığı bilek kalınlığına denk olan.*|| **bilek gücü,** *1. Kol ve beden kuvveti ile iş yapma. 2. Kaba kuvvet.*|| **bilek güreşi,** *Karşılıklı olarak birbirinin bileğini bükmek suretiyle yapılan güç denemesi.*|| **bilek kadar,** *Kalınlığı bilek kalınlığında olan.*|| **bilek kanalı,** *anat. Bilek kemiklerinin ön yüzü ile bilek ekleminin ön*

bağı arasında yer alan kanal.|| **bilekin almak,** *Eline yapışmak.*|| **bilek kuvveti,** *Beden ve kol kuvveti.*|| **bilek saati,** *Bileğe takılan küçük saat; kol saati.*

bilek[2], [bel-ek / bil-ek] *{eT} is.* Hediye. [Gabain]

bilek[3], [Far. bīlek بيلك] *{OsT} is.* Çatal temrenli bir tür ok.

bilek[4], **-ği** [béleng / bileng] *{ağız} is.* Belen. [DS]

bilekçe, [bilek-çe بيلكچه] *{ağız} is.* **1.** Kelepçe. **2.** Bileklik. **3.** Bukağı. **4.** *{eAT} is.* Bilek. **5.** *{eAT}* Hayvanlarda topuk ile tırnak arası. **6.** *zf.* Bilek kadar. [DS]

bilekçek, [bilek-çek بلكچك] *{eAT} {ağız} is.* Suçluların bir yerden bir yere götürülmesi sırasında kaçmalarını önlemek için bileklerine takılan kilitli metal halka; kelepçe. [DS]

bileke, [Yun. plaka] *{ağız} is.* Fare ve çakal gibi zararlı hayvanları yakalamakta kullanılan bir tür tuzak. [DS]

bileki, [Yu. plaki] *is. {ağız}* **1.** Kalınlığı az yayvan granit taş. **2.** Mısır ekmeği pişirmekte kullanılan içi oyuk taş. **3.** Taş sacda pişirilen mısır ekmeği. [DS]

bilekim, [bile+kim?] *zf.* Dilerim; beklerim; umarım.

bileklig, [bilek-lig] *{eT} sf.* Bilekli; güçlü kuvvetli. [DLT]

bileklik, -ği [bilek-lik] *is.* **1.** Bazı işlerde ve spor karşılaşmalarında bileğin burkulmasını veya incinmesini önlemek için bileğe sarılan meşin sargı. **2.** Atların bacaklarının sarılmasında kullanılan ham bez ya da eski kumaş parçaları.

bilekter, [Yun. plektarion *(sepet)*] *{ağız} is.* Sırtta taşınan küçük sepet. [DS]

bileli, [bil-mek > bil-e-li بيله لى] *sf.* Bilen; bilmiş olan.

bilelik, [bile-lik بيلالك / بله لك] *{eAT} is.* Beraberlik; maiyet.

bilem, [bile-m] *{ağız} zf.* Bile. [DS]

biiemce, [bile > bile-m-ce بلمجه] *{eAT} zf.* Yanımda; beraberimde.

bileme[1], [bile-m-e] *{ağız} zf.* Çok az. [DS]

bileme[2], [bile-me] *is.* Bilemek işi. ⧉ **bileme açısı,** *meka. Kesici aletlerin keskinleştirilen yüzünün eğimi ile bileme aracının taban yüzeyi arasındaki açı.*

bilemek[1], [*eT.* bilē-mek بيله مك] *{eT} gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* **1.** Bileği taşına veya başka bir bileme aletine tutarak kesici aletlerin ağzım keskin duruma getirmek; keskinleştirmek; zağlamak. *{eT} (aynı)* [DLT] [EUTS] **2.** *mecaz.* Bir duygunun etkisini artırmak, güçlendirmek. **3.** *{eAT}* Bulamak; bulaştırmak.

bilemek[2], [bé-le-mek بيلمك / بلمك] *{eAT} gçl. f. [-r]* Kundaklamak.

bilemsinmek, [bilē-mek > bile-msin-mek] *{eT} gçl. f. [-ür]* Bilirmiş gibi görünmek. [DLT]

bilen, [bir-le-n / bile-n] *{eT} zf.* **1.** İle; beraber; birlikte. [EUTS] [Gabain] **2.** *{ağız}* Bile. [DS]

bileng, [bél > bél-eñ > bil-eñ بيلك] *(bileñ) {eAT} is.* Dağ yanı; sarp geçit; belen.

bilengce, [bile > bile-ñ-ce بلكجه] *{eAT} zf.* Yanında; beraberinde.

bilengde, [bile > bile-ñ-de بلكده] *{eAT} zf.* Yanında; beraberinde.

bilengüze, [bile > bile-ñ-üz-e بلكوزه] *{eAT} zf.* Yanınıza.

bilenme, [bile-n-me] *is.* Bilenmek işi.

bilenmek[1], [bile-n-mek] *edil. f. [-ir]* **1.** (Bir kesici alet için) biri tarafından bilemek suretiyle keskin hâle getirilmek. **2.** *dönşl.* Bir işi yapmak için azim ve hırs kazanmak; hırslanmak.

bilenmek[2], [bula-n-mak > bel-en-mek بيلنمك] *{eAT} dönşl. f. [-ür]* Her yanı bulaşmak.

bilerek, [bil-erek] *zf.* Yaptığı işin doğuracağı sonuçların farkında olarak; bile bile; amaçlı; bilinçli olarak; kasıtlı; kasten.

bilerzüv, [bilēk > bilēr-zük / bilērzüv] *{eT} is.* Bilezik. [Clauson]

bilesince, [bile > bile-s-i-nce / بلاسنجه / بيله سنجه / بلسنجه] *{eAT} zf.* Beraberinde; yanında; birlikte.

bilesinde, [bile > bile-s-i-n-de بلسنده / بيله سنده] *{eAT} zf.* Beraberinde; yanında; birlikte.

bilesine, [bile > bile-s-i-n-e بلسنه / بيلاسنه] *{eAT} zf.* Beraberinde; yanında.

bilesiye, [bil-mek > bil-esi-y-e] *zf.* **1.** Bilerek. **2.** Bilinceye kadar.

bileşen, [bi(r)-le-ş-mek > bile-ş-mek > bileş-en] *is.* **1.** *fiz.* Bir bileşke oluşturan ögelerin her birisi. **2.** *kim.* Fiziksel ve kimyasal bakımdan bir denge içinde bulunan bir bileşiği meydana getiren elementlerden her biri.

bileşik, -ği [bi(r)-le-ş-mek > bile-ş-mek > bileş-ik] *sf.* **1.** Oluşumunda çeşitli madde, cisim veya değişik ögeler bulunan nesne; mürekkep, *(1942).* **2.** *kim.* Kimyasal tepkimeler sonucu iki veya daha çok elementten oluşan ve bunlardan bağımsız fiziksel, kimyasal nitelikler gösteren. **3.** *bot.* Her biri başlı başına bir bütün sayılabilecek birçok benzer organlardan meydana gelmiş (organ). **4.** *is.* Ses ve müzik görüntüsünün birlikte verildiği film. **5.** Birkaç elementten oluşmuş madde. ⧉ **bileşik başak,** *biy. Ana eksen üzerindeki dallarında başakçık denilen küçük başaklar taşıyan başak.*|| **bileşik çiçek,** *bot. Papatyada olduğu gibi kömeç şeklindeki toplu çiçek.*|| **bileşik faiz,** *bank. Süre bitimine kadar tahakkuk eden faiz ile ana para toplamına uygulanan faiz.*|| **bileşik göz,** *biy. Böceklerde ve kabuklularda*

görülen birbirine benzer bir çok hücreden oluşmuş göz; petek göz; mürekkep göz.|| **bileşik kaplar,** *fiz. Alttan bir boru ile birbirine bağlanmış içinde sıvı bulunan kaplardan meydana gelmiş fizik deney araçları.*|| **bileşik kesir,** *mat. İçinde tam sayı bulunabilen; payı paydasına eşit veya büyük kesir.*|| **bileşik lipit,** *biy. Protein, karbonhidrat ya da kükürt, azot gibi elementlerle birleşmiş yağ molekülü.*|| **bileşik meyve,** *biy. Dut ve incir gibi sık çiçek durumundan meydana gelen meyveler.*|| **bileşik önerme,** *mant. Mantıkta içinde iki ve daha çok önerme bulunduran önerme.*

bileşikgiller, [bileş-ik > bileş-ik-gil-ler] *is. bot.* Bitişik yapraklı iki çenekli bitkilerden çiçekleri kömeç halinde toplu olarak bulunan familya.

bileşim, [bileş-mek > bileş-im] *is. kim.* **1.** İki ve daha çok ögenin bir araya gelerek yeni bir öge oluşturmaları işi. **2.** Bir maddenin hangi basit elementlerden meydana gelmiş olduğunu ortaya koyan verilerin tamamı; terkip, *(1942).* **3.** Birleşme sonucu meydana gelmiş bulunan yeni nesne; terkip.

bileşke, [bileş-mek > bileş-ke] *is.* **1.** Çeşitli nitelik ve nicelikte ögelerin birbirine etki etmesi sonucunda ortaya çıkan, kendisini oluşturan ögelerin nitelik ve niceliğinden farklı sonuç. **2.** *fiz.* Bir cisme etki eden farklı kuvvetlerin toplamına eşit olan ve bu kuvvetlerden nicelik ve yön bakımından farklı olan kuvvet; kuvve-i muhassala.

bileşken, [bileş-ken] *sf.* Elektronik devrelerin gerçekleştirilmesinde kullanılan etken ve edilgen ögelerden her biri.

bileşme, [bi(r)-le-ş-mek > bile-ş-me] *is.* **1.** Bileşmek eylemi; terekküp. **2.** Bileşim meydana getirme.

bileşmek, [bi(r)-le-ş-mek > bile-ş-mek] *işteş. f. [-ir] fiz. kim.* İki ve daha çok öge bir araya gelerek yeni bir öge oluşturmak; terekküp etmek.

bileştirici, [bileş-mek > bileş-tir-ici] *sf.* **1.** Bileştirmek işini yapan. **2.** Birleşmeyi sağlayan.

bileştirme, [bileş-mek > bileş-tir-me] *is.* Bileştirmek işi.

bileştirmek, [bileş-mek > bileş-tir-mek] *gçl. f. [-ir]* **1.** Bileşmesini sağlamak. **2.** Birleşmesine yol açmak; bitiştirmek. **3.** *fiz.* İki ve daha çok vektörün paralel kenar kuralına göre geometrik toplamını almak.

bilet, [İt. biglietto > Fr. billet] *is.* Para karşılığı girilen sinema, tiyatro, gösteri vb. yerlere girmek; otobüs, tren, uçak, gemi gibi ulaşım araçlarına binmek için veya şans oyunlarına katılmak amacıyla satın alınan özel basımlı kâğıt parçası. ⊡ (birinin) **biletini kesmek,** *argo. (Birisini) öldürmek.*|| **bilet kesmek,** *1. Alıcıya para karşılığı bilet vermek; bilet satmak. 2. argo. Pezevenklik etmek.*

biletçi, [bilet-çi] *is.* Bilet satan kişi.

biletçilik, -ği [bilet-çi-lik] *is.* Bilet satma işi.

biletme, [*eT.* bilē-mek > bile-t-me] *is.* Biletmek işi.

biletmek, [*eT.* bilē-mek > bile-t-mek] *gçl. f. gçl. f. [-ir]* Birine bileme işini yaptırmak. *{eT} (aynı)* [DLT]

bilevü, [bilē-mek > bilē-gṻ / bilēwü] *{eT} is.* Bileği.

bileyci, [bile-y-ici / bile-y-ci] *is.* → bileyici.

bileyici, [bile-y-ici] *is.* Kesici aletleri bileme işini kendisine meslek edinmiş olan kimse; zağcı.

bileyicilik, -ği [bile-y-ici-lik] *is.* Bileyicinin yaptığı iş; bileyicinin mesleği; zağcılık.

bileye, [bile > bile-y-e بيلايا] *{eAT} zf.* Yanına.

bilezik, -ği [bilek + üzük ? / *eT* bilēzük / bilersük / bilerzik] *is.* **1.** Süs için bileğe takılan değerli madenlerden yapılmış halka. **2.** *{ağız}* Uç uca gelen iki boruyu birleştirmek için kullanılan genişçe halka. [DS] **3.** Motor pistonundaki özel yuvalara yerleştirilmiş yağlama, soğutma ve sızıntıyı kesme gibi amaçlarla yerleştirilmiş, uçları açık esnek metal halka. **4.** *argo.* Kelepçe. **5.** *mim.* Sütunların gövdelerini yatay olarak bölen silmeler. **6.** *{ağız}* Kuyuların ağzına konulan ortası oyuk tek parça yuvarlak taş. [DS] **7.** *spor.* Okçuların yay telinin darbesinden ellerini korumak için sol bileklerine taktıkları meşin bilezik. **8.** Kuşlar hakkında araştırma yapanların yakalayıp saldıkları kuşların ayaklarına taktıkları numaralı alüminyum halka. **9.** *argo.* Kelepçe. **10.** *argo.* Fahişe. **11.** *{ağız}* Taraktan geçirilerek eğrilmeye hazır hâle getirilmiş bileğe dolanabilecek miktardaki yün. [DS] ⊡ **bilezik yapmak,** *{ağız} Harmana gelen sapı döşek etrafında bilezik biçiminde yığmak.* [DS]

bilezikli, [bilezik-li] *sf.* **1.** Bileziği bulunan. **2.** Bilezik takınmış olan.

bilezük, [bilek+üzük *(yüzük)*> bilē-z-ük بلزك / بيليزك] *{eT} is.* Bilezik. [DLT] ⊡ **bilezük urınmak,** *{eAT} Bilezik takınmak.*

bilezüklenmek, [bilēzük-le-n-mek] *{eT} dönşl. f. [-ür]* Bilezik takınmak. [DLT]

bilfarz, [Ar. bi-*(ön ek)* + el *(harf-i tarif)* +farż *(sayma)* بالفرض] *(bi'lfarz) {OsT} zf.* **1.** Sayalım ki.. **2.** Öyle olduğunu kabul edelim. **3.** Tut ki. **4.** Söz gelişi.

bilfiil, [Ar. bi-*(ön ek)* + el *(harf-i tarif)* +fi'il *(iş, eylem)* > bi'lfiʿil بالفعل] *(bi'lfiil) {OsT} zf.* **1.** Eylemli olarak. **2.** Yaparak. **3.** Gerçekten. **4.** İş edinerek. **5.** İş olarak. **6.** Harekete geçmek suretiyle.

bilge, [*eT.* bil-mek > bil-gē بلكه / بلگه] *(bilge:) is.* **1.** Bilgi sahibi, iyi ahlaklı, örnek alınacak olgunluğa ulaşmış kişi; hakîm; akıllı; dirayetli; fetanetli; muktedir; mütebahhir. *{eT} {eAT} (aynı) (1935).* [ETY] [EUTS] [İKPÖy.] [Üç İtigsizler] [Tekin] **2.** *{eAT}* Geniş ve derin bilgi sahibi; bilgin; âlim. *{eT} (aynı)* [DLT] [İKPÖy.] [EUTS] [Üç İtigsizler] [ETY] **3.** *{eAT}* Bilge;

bilgili kişi; hakîm. [Gabain] [EUTS [ETY] **4.** Danışman. [ETY] **5.** Bilgi. [İKPÖy.]

bilgece, [bilge-ce] *(bilge'ce) zf.* Bilgeye yakışır; hakîmane; akıllıca; makul.

bilgedmek, [bilgē-d-mek / bilgē-t-mek] *{eT} gçsz. f. [-ür]* Akıllanmak. [DLT]

bilgelenmek, [bilgē > bîlge-le-n-mek] *{eT} gçsz. f. [-ür]* Bilir görünmek; bilgelik taslamak. [Clauson]

bilgelig, [bilgē-lig] *(bilge:lig) {eT} sf.* Hakîm olan; bilge olan. [ETY]

bilgelik, -ği [bilge-lik] *is.* **1.** Bilge olma durumu. **2.** Bilgenin niteliği. **3.** *fel.* Bilgi; hikmet. **4.** İlk Çağ felsefesinde kendini tanıma, kendini bilmenin bilgisi; vukuf.

bilgetmek, [bilge-d-mek / bil-ge-t-mek] *{eT} gçsz. f. [-ür]* Akıllanmak. [DLT]

bilgi, [bil-mek > bil-ig > bil-gi بلكى] *is.* **1.** İnsanın bilebileceği, aklının erebileceği olgu, gerçek ve ilkeler; malumat. **2.** Öğrenme, inceleme, araştırma ya da gözlemle elde edilebilecek gerçekler; vukuf; malumat. **3.** İnsan düşüncesinin ürünü olarak ortaya çıkan düşünce. **4.** *fel.* Zihnimizin ilk olarak kavradığı veya duyu organları yoluyla algılama, hayal gücü ve bellek yardımıyla yargıda bulunma, akıl yürütme gibi zihnî faaliyetler sonucunda ortaya çıkan edinim. **5.** Bilim. **6.** Kurallardan yararlanarak kişinin veriye yüklediği anlam. **7.** *{eAT} is.* Bilici; kâhin. ⊟ **bilgi çevren,** *Bir elektronik hesap makinesi ya da bilgisayar türü bilgi işlem makinelerinin kullanılabilmesi için gerekli olan bilgilerin tümü.*|| **bilgi edinmek,** *1. Öğrenmek. 2. Bir durumu öğrenmek.*|| **bilgi işlem,** *bsy. Bilgisayar gibi makinelerle yapılan bilgi depolama veya kaynaştırma, aktarma işlemlerinin bütünü; veri işlem; informatik.*|| **bilgi işlem ağı,** *Ortaklaşa işlem yapmak için birbirine bağlanmış bilgisayarlar kümesi.*|| **bilgi kuramı,** *fel. Bilginin elde edilişini, yöntemlerini, geçerlilik ve güvenirlilik durumlarını ele alan felsefe disiplini; epistemoloji.*

bilgici, [bilgi-ci] *is.* Bilgiyi başkasını eleştirmek için kullanan kişi; safsatacı; sofist.

bilgicilik, -ği [bilgi-ci-lik] *is.* **1.** Kendisinin de doğru olmadığını bildiği bir şey ile başkasını yanıltarak kendisine çıkar sağlama gayreti; safsatacılık. **2.** İlk Çağ Yunan felsefesinde bir tür eleştiri akımı; sofizm.

bilgiç, -ci [bil-giç بيلكج / بيلگج] *sf.* **1.** Çok bilen; her şeyi bilen, anlayan; hakîm. *{eAT} (aynı)* **2.** Bilgi sahibi olan. **3.** *mecaz.* Yarım yamalak bilgilerini çok şey ve mükemmel biliyormuş gibi övünen kimse; ukala. **4.** *is. mecaz.* Bilgisiz olduğu halde kendisini bilirmiş gibi gösteren kimse. ⊟ **bilgiç bilgiç,** *Çok bilmiş bir şekilde.*

bilgiçlik, -ği [bilgiç-lik] *is.* **1.** Bilgiç olma durumu. **2.** Bilgiç olanın niteliği. ⊟ **bilgiçlik satmak,** *Bir şeyi bilmediği halde biliyormuş görünerek akıl vermeye kalkışmak.*|| **bilgiçlik taslamak,** *Bir şey bilmediği halde çok şey biliyor görünmek.*

bilgilendirilme, [bilgi-le-n-dir-il-me] *is.* Bilgilendirilmek işi.

bilgilendirilmek, [bilgi-le-n-dir-il-mek] *edil. f. [-ir]* Birisi tarafından bilgi sahibi edilmek.

bilgilendirme, [bilgi-le-n-dir-me] *is.* Bilgi sahibi olmasını sağlama.

bilgilendirmek, [bilgi-le-n-dir-mek] *gçl. f. [-ir]* Birinin herhangi bir konuda bilgi sahibi olmasını sağlamak; bilgi vermek.

bilgilenme, [bilgi-le-n-me] *is.* Bilgilenmek işi.

bilgilenmek, [bilgi-le-n-mek] *dönşl. f. [-ir]* Bir konuda bilgi sahibi olmak; öğrenmek.

bilgili, [bilgi-li] *sf.* **1.** Bilgi sahibi olan; öğrenen; agâh; aydın. **2.** *zf.* Bilerek.

bilgilik, -ği [bilgi-lik] *is.* Genel kültür veya belirli uzmanlık alanına ait bilgileri alfabe sırası ile sunan eser; ansiklopedi.

bilgimsinmek, [bilgi-msin-mek] *{eT} gçsz. f. [-ir]* Kendini akıllı göstermek. [DLT]

bilgin, [bil-gin] *is.* Bir bilim dalında derin ve geniş bilgisi olan, o bilim dalına bilimsel çalışmaları ile katkıda bulunan kimse; âlim, bilim adamı.

bilginlik, -ği [bilgin-lik] *is.* **1.** Bilgin olma durumu. **2.** Bilginin taşıdığı nitelik.

bilgisayar, [bilgi+say-ar] *is.* Çok sayıda aritmetiksel veya mantıksal işlemlerden oluşan bir işi, önceden verilmiş bir program çerçevesinde kısa sürede yapıp sonuçlandıran elektronik araç; elektronik beyin, kompüter; ordinatör. ⊟ **bilgisayar ağı,** *blş. Birbirine bağlı bilgisayarlar düzeni.*

bilgisayarcı, [bilgi+say-ar-cı] *is.* Bilgisayar uzmanı.

bilgisayarcılık, -ğı [bilgi+say-ar-cı-lık] *is.* Bilgisayar uzmanlığı.

bilgisiz, [bilgi-siz] *sf.* **1.** Bir insan için gerekli temel bilgilerden yoksun olan; cahil; alaylı; bihaber; nadan. **2.** Herhangi bir konuda yeterli bilgisi ve deneyimi bulunmayan; malumatsız.

bilgisizcilik, -ği [bilgi-siz-ci-lik] *is.* Bilgi edinmeyi ve öğrenmeyi zararlı sayarak, engellemeye çalışma sistemi.

bilgisizlik, -ği [bilgi-siz-lik] *is.* **1.** Bilgisiz olma durumu; cahillik; cehalet. **2.** Bilgi yokluğu; cehalet, malumatsızlık.

bilgiyazar, [bilgi+yaz-ar] *is.* Elektronik sistemle dizgi yapan araç; printer.

bilgü, [bil-mek > bil-gü بلكى / بلگى] *{eAT} is.* Bilici; kâhin.

bilgüçi, [bilgü-çi] *{eT} sf.* Bilgin; bilen; üstat. [EUTS]

bilgürmek, [bil-mek > bil-gü-r-mek] *{eT} gçl. f. [-ür]* Bildirmek. [EUTS]

bilhassa, [Ar. bi-*(ön ek)* + el *(harf-i tarif)* + ḫāṣṣa *(özellik)* بالخاصه] *(bi'lha:ssa)* *{OsT}* *zf.* **1.** Özellikle. **2.** Her şeyden önce. **3.** En çok. **4.** Hele.

bili[1], [bil *(yans.)* > bil-i] *is.* Tavuk ve kuş çağırmak için kullanılan yansımalı gövde. ☞ **bili bili,** *{ağız} Tavukları çağırmakta kullanılan ünlem.* [DS]

bili[2], [*eT.* bil-ig > bil-i > bil-ü بلى] *is.* *{eAT}* *is.* **1.** Bilgi; ilim; irfan; idrak; malumat. **2.** Zihin; fikir. ☞ **bilisi şaşmak,** *{eAT} Bildiğini şaşırmak; bildiği şeyleri zihninde toplayamamak.*|| **bilisi yañılmak,** *{eAT} Ne söylediğini, ne yaptığını bilemez duruma gelmek; bunamak.*|| **bili virmek,** *{eAT} Akıl öğretmek.*

bilici, [bil-mek > bil-ici بيلجى] *sf.* **1.** Bilme özelliği taşıyan; bilen. **2.** *{eAT}* Bilgin; hakîm; âlim.

biliç, [bil *(yans.)* > bil-iç [Zülfikar] / Yun. poulitsi [Theodoridis]] *{ağız}* *is.* Piliç. [DS]

bilig, [bil-mek > bil-ig] *{eT}* *is.* **1.** Bilgi; hikmet; vukuf; malumat. [ETY] [DLT] [Gabain] [Tekin] [Üç İtigsizler] **2.** Bilim ilim; [Yüknekî] [Gabain] [Tekin] [EUTS] **3.** Akıl; us; zekâ; zihin; şuur. [Gabain] [Tekin] [ETY]

bilige, [bil-mek > bil-ig-e] *{eT}* *is.* **1.** Akıllı. [ETY] **2.** Danışman. [ETY]

biligin, [bilig-in] *{eT}* *zf.* Bilgi ile. [DLT]

biliglig, [bilig-lig] *{eT}* *sf.* Bilgili; bilgin; eğitimli. [EUTS] [DLT]

biligsemek, [bilig-se-mek] *{eT}* *gçsz. f.* *[-r]* **1.** Bilmek istemek; bilgi edinmeyi çok arzulamak. **2.** Akıllanmak; akıllı olmak istemek. [DLT]

biligsiz, [bilig-siz] *{eT}* *sf.* **1.** Bilgisiz; cahil. [ETY] [EUTS] [Gabain] [Tekin] **2.** Akılsız. [ETY]

biligsizlik, [bilig-siz-lik] *{eT}* *is.* Bilgisizlik; cehalet.

bilik[1], **-ği** [bél > bél-ik > bil-ük بيلوك] *{eAT}* *is.* Ok ve yay kuburu.

bilik[2], **-ği** [*eT.* bil-mek > bil-ik بلك] *{eAT}* *{ağız}* *is.* **1.** Akıl; us; anlayış; kavrayış; bilgi. [DS] **2.** *{ağız}* Tanık. [DS] **3.** *{ağız}* Bilirkişi. [DS]

bilik[3], **-ği** [bil *(yans.)* > bil-i-k] *{ağız}* *is.* **1.** Tavşan. **2.** Piliç. **3.** Anaç tavuk. [DS]

bilik[4], **-ği** [bil *(yans.)* > bil-i-k] *{ağız}* *is.* Kırık leblebi. [DS]

bilik[5], **-ği** [Far. pīlta ? / bilik / belik] *{eT}* *is.* Fitil. [Clauson]

bilik[6], **-ği** [bil *(yans.)* > bil-ik] *{ağız}* *is.* Erkek çocukların cinsel organı. [DS]

biliklenmek, [bel / bél > bilik-le-n-mek بلكلنمك] *{eAT}* *dönşl. f.* *[-ür]* Sadağını takınmak; silahını kuşanmak; silahlanmak.

bilikli, [bil-mek > bil-ik-li] *{ağız}* *sf.* Anlayışlı; akıllı; bilgili. [DS]

biliklik, [bilik-lik] *{eT}* *sf.* Fitillik. [Clauson]

biliksizlik, [bilig-siz-lik] *{eT}* *is.* **1.** Bilgisizlik; cehalet. [DLT] **2.** *sf* Bilgisi olmayan. [EUTS]

bilili, [bili-li بيلى] *{eAT}* *sf.* Bilgili; âlim; hakîm.

bililmek, [bil-mek > bil-il-mek] *{eT}* *gçsz. f.* *[-ür]* Bilinmek; tanınmak. [EUTS] [Üç İtigsizler]

bililtizam, [Ar. bi-*(ön ek)* + el *(harf-i tarif)* + iltizām *(isteme)* بالالتزام] *(bi'liltiza:m)* *{OsT}* *zf.* **1.** Bilerek ve isteyerek. **2.** Bile bile.

bililü, [bili-li > bili-lü بللو] *{eAT}* *sf.* Bilgili; âlim; hakîm.

bilim, [bil-mek > bil-im] *is.* **1.** Evrene ve olaylara ait bir bölüm birbirine bağlı konuları ele alıp deneye dayalı yöntemlerden yararlanarak gerçekleşebilir yasalar, kurallar çıkarmaya yönelik düzenli bilgi; ilim, *(1935).* **2.** Bazı olay ve olgular basamaklarına göre düzenlenmiş sistemli bilgiler bütünü. **3.** Bir şeyi öğrenmek amacıyla yola çıkarak edinilen bilgiler süreci. ☞ **bilim adamı,** *Bilimsel alanda kendini yetiştirmiş ve bilim çevrelerince otoritesi kabul görmüş, bilimsel çalışmalar yapan kişi; bilgin; âlim.*|| **bilim dışı,** *Bilime aykırı ya da bilimsel araştırma kurallarından yoksun.*|| **bilim kuramı,** *fel. Bilimlerin ortaya koyduğu düşünsel sorunları inceleyen, her bilimin tek tek yöntemlerini, ilkelerini, var sayımlarını araştıran felsefe dalı.*|| **bilim kurgu,** *ed. sin. Bilimsel buluşların ve teknolojideki gelişmelerin gelecekteki insan yaşamını ne şekilde yönlendireceğini ve etkileyeceğini bir takım var sayımlara dayandırarak oluşturulmuş hayal ürünü edebiyat ve sinema eserleri türü.*

bilimci, [bilim-ci] *is.* Bilgin.

bilimcilik, -ği [bilim-ci-lik] *is. fel.* **1.** Bilginin temeli olarak yalnız bilimsel yönteme önem verme biçiminde ortaya çıkan maddeciliğin bir biçimi ve pozitivist (olgucu) akım. **2.** Hıristiyanlık teolojisi.

bilimsel, [bilim-sel] *sf.* **1.** Bilimle ilgili. **2.** Bilime ve bilimin verilerine dayanan; ilmî. **3.** Bilimin belirleyici özelliklerini taşıyan. ☞ **bilimsel deneycilik,** *Her bilimin deney, gözlem gibi bilimsel dayanaklarla doğrulanabileceğini, sınanabileceğini savunan felsefe akımı.*|| **bilimsel düşünce,** *Bilimin verilerine ve bilimsel yöntemlere dayanan, eleştirici, araştırıcı özgür düşünce.*|| **bilimsel sosyalizm,** *İhtilalci sosyalizm; Marxçılık.* || **bilimsel toplantı,** *Bilim alanlarından bir konunun ele alınıp tartışıldığı toplantı; kolokyum.*

bilimselleştirme, [bilim-sel-le-ş-tir-me] *is.* Bilimselleştirmek işi.

bilimselleştirmek, [bilim-sel-le-ş-tir-mek] *gçl. f. [-ir]* **1.** Bilimsel nitelik kazandırmak. **2.** Bilimsel verilere ve metotlara uygun duruma getirmek.

bilimsellik, -ği [bilim-sel-lik] *is.* **1.** Bilimsel olma durumu. **2.** Bilimsel olanın niteliği.

bilimsinmek, [bil-imsi-n-mek] *{eT} dönşl. f. [-ür]* Bilir görünmek. [DLT]

bilimsiz, [bilim-siz] *sf.* **1.** Bilimden, bilgiden yoksun olan; bilgisiz. **2.** Bilimsel yollara uygun olmayan; bilim dışı; gayr-ı ilmî.

bilimsizlik, -ği [bilim-siz-lik] *is.* Bilimsiz ve bilgisiz olma durumu.

bilin, [Yun. pilini] *{ağız} is.* Topraktan yapılma bir tür fıçı. [DS]

bilincek, [bil-mek > bil-in-cek بلنجك] *{eAT} is.* Sahibi tarafından bilinen ve tanınan çalınmış ya da satılarak el değiştirmiş mal. ⊡ **bilincek çıkmak,** *{eAT} Tanımak; bilmek.*

bilinç, -ci [bil-mek > bil-inç] *is.* **1.** İnsanın kendini ve çevresindekileri tanıma yeteneği; şuur; uyanıklık. **2.** *psikol.* Herhangi bir olgu veya gerçeklik üzerine zihinde açık olarak beliren anlama ve izleme süreci; şuur. **3.** *mecaz.* Temel düşünce ve görüş. **4.** Bir topluluğun taşıdığı ruhî etkinlik ve yönlendirme duygularının bütünü. **5.** Dimağ. ⊡ **bilincine varmak,** *Önemini anlamak, kavramak.*|| **bilincini yitirmek,** *tıp. Beyin ile ilgili herhangi bir etkilenme sonucunda bilinç faaliyetlerinden yararlanamamak; şuurunu kaybetmek.*|| **bilinç akışı,** *1. Düşüncelerin arka arkaya birbirini izlemesi. 2. ed. Olay anlatımında, geçenlerin birinci kişi ağzından anlatılması.*|| **bilinç dışı,** *psikol. 1. Bilinçsizce yapılan iş ve etkinlikler. 2. İnsan ruhunda baskı altında tutulan istekler ve bunlara ait olup da bilince ulaşamayan düşünceler.*

bilinçaltı, [bil-inç+alt-ı] *is.* **1.** Hakkında belli belirsiz bilinç sahibi olduğumuz şeyin niteliği. **2.** Aydınlık olmayan bilinç; yarım bilinç. **3.** *psikol.* Bilinç dışı olmakla birlikte gerektiği zaman bilinç düzeyine getirilebilen zihinsel faaliyet bölgesi; şuur altı; tahteşşuur.

bilinçek, [bil-mek > bil-in-çek] *{eT} is.* Bir zaman sonra hırsızın elinde veya başkasının elinde bulunan malın adı. [DLT]

bilinçlendirme, [bilinç-le-n-dir-me] *is.* Bilinçlendirmek işi.

bilinçlendirmek, [bilinç-le-n-dir-mek] *gçl. f. [-ir]* **1.** Bilinçlenmesini sağlamak. **2.** Bilinçli duruma getirmek; şuurlandırmak.

bilinçlenme, [bilinç-le-n-me] *is.* Bilinçli hâle gelme; şuurlanma.

bilinçlenmek, [bilinç-le-n-mek] *dönşl. f. [-ir]* **1.** Bilinçli duruma gelmek; kendini bilmek. **2.** Dış dünyayı ve olayları bilinçle algılar, kavrar ve yargılar durum kazanmak; kişilik kazanmak; şuurlanmak.

bilinçli, [bilinç-li] *sf.* **1.** Bilinci olan; ayık; kendinde; şuurlu. **2.** Dış dünyayı ve olayları bilinçle algılayan, kavrayan ve yargılayabilen; aklı başında. **3.** Eleştirmeye dayalı olarak kendi etkinliklerinin farkında olan. **4.** Bilerek ve isteyerek yapılan.

bilinçlilik, -ği [bilinç-li-lik] *is.* **1.** Bilinçli olma durumu; şuurluluk. **2.** Bilinçli olanın niteliği. **3.** *psikol.* Çevredeki nesne, olay ve edimlere karşı uyanık bulunma durumu.

bilinçsiz, [bilinç-siz] *sf.* **1.** Bilinci olmayan; baygın; komada; şuursuz. **2.** Bilinçle yapılmayan. **3.** Kendi etkinliklerinin eleştirmeli olarak farkında olmayan.

bilinçsizlik, -ği [bilinç-siz-lik] *is.* **1.** Bilinçsiz olma durumu; şuursuzluk. **2.** Bilinçsiz olanın niteliği. **3.** *psikol.* Çevredeki nesne, olay ve işlere karşı uyanık bulunamama durumu.

bilindik, -ği [bil-mek > bil-in-dik] *sf.* Bilinen.

bilinemez, [bil-mek > bil-in-e-mez] *sf.* **1.** Bilinmesi mümkün olmayan. **2.** *is. fel.* İnsan aklı ile kavranamayan ve bilinmeyen şey.

bilinemezci, [bilinemez-ci] *sf. fel.* **1.** Bilginin bağıntılı olduğuna, bundan dolayı bilginin salt olmadığına inanan (kimse) **2.** Allah'ın ve evrenin nereden ve nasıl türediğinin bilinemeyeceğini ileri süren öğretiyi benimseyen kimse; laedri; agnostik.

bilinemezcilik, -ği [bilinemez-ci-lik] *is. fel.* **1.** Mutlak bilginin insan aklınca kavranamayacağmı, doğanın özünün ve varlıkların kökeninin ve geleceğinin bilinemeyeceğini savunan öğreti. **2.** Allah'ın ve evrenin nereden ve nasıl türediğinin bilinemeyeceğini ileri süren öğreti; laedriye; agnostisizm.

bilinen, [bil-mek > bil-in-en] *is. mat.* Değeri belli olan nicelik; malum; bilindik.

bilinme, [bil-in-me] *is.* Bilinmek işi.

bilinmedik, -ği [bil-in-me-dik] *sf. mat.* Bilinmeyen.

bilinmek, [bil-mek > bil-in-mek بلنمك] *edil. f. [-ir]* **1.** Öğrenilmiş, tanınmış olmak; anlaşılmak; bilinmek. *{eT} (aynı)* [DLT] [Yüknekî] [ETY] **2.** Başkaları tarafından kendisi hakkında bilgi edinilmiş olmak. **3.** *{eAT}* Adı yayılmak; tanınmak. **4.** Gizlisi saklısı kalmamış olmak. **5.** *dönşl. f. {eT}* Kavramak; anlamak. [İKPÖy.] **6.** *{eT}* Pişman olup açığa vurmak; itiraf etmek. [EUTS] [DLT] [Gabain] **7.** *{eT}* Kendi işini bilmek. [DLT]

bilinmelü, [bil-in-mek > bil-in-me-lü بلنملو] *{eAT} sf.* Bilinen; tanınan; meşhur. ⊡ **bilinmelü olmak,** *{eAT} Herkesçe bilinmek.*

bilinmeyen, [bil-in-mek > bil-in-me-y-en] *sf.* **1.** Kimse tarafından görülmemiş, tanınmamış, öğrenilmemiş olan. **2.** *is. mat.* Değeri belli olmayan nicelik.

bilinmez, [bil-in-mez] *sf.* **1.** Ne olduğu belli olmayan. **2.** Bilinmeyen; meçhul. **3.** Anlamı gizli ve anlaşılması güç olan; muğlak. **4.** Belli olmaz; kuşkulu.

bilinmezlik, -ği [bil-in-mez-lik] *is.* Bilinmez olma durumu.

bilir, [bil-mek > bil-ir] *sf.* *"Anlar, sayar, yapar"* an-

lamlarında isimlerin sonuna gelerek birleşik sıfatlar yapar.

bilirkişi, [bil-ir+kişi] *is.* **1.** Bir anlaşmazlığı çözümlemek için kendi bilgisine başvurulan anlaşmazlık konusu olay veya durumla ilgili derin bilgisi olan kişi veya uzman; ehl-i hibre; ehl-i vukuf; eksper. **2.** *huk.* Görülen bir davada bilimsel bilgiyi gerektiren konularda bilgisine veya oyuna baş vurulan uzman.

bilirkişilik, [bil-ir+kişi-lik] *is.* **1.** Bilirkişinin yaptığı iş. **2.** Bilirkişi olma durumu.

bilirlenmek, [bil-ür-le-n-mek > bil-ir-le-n-mek بیلرلنمك] *{eAT} dönşl. f. [-ür]* Bilirim iddiasında bulunmak; işgüzarlık etmek; ahkâm kesmek; bilgiçlik taslamak.

bilirubin, [Far. biluribine] *is. tıp.* Alyuvar hücrelerinin dalakta yok edilmesi sırasında hemoglobin moleküllerinin parçalanması ile açığa çıkan ve karaciğerde süzülerek ödle dışarı atılan sarı madde; öd sarısı.

bilirübinemi, [Fr. bilirubinémie] *is. tıp.* Kanda bilirübin miktarının artması.

bilistifade, [Ar. bi- *(ön ek)* + el *(harf-i tarif)* + istifâde *(yararlanma)* بالاستفاده] *(bi'listıfa:de) {OsT} zf.* Yararlanarak.

bilistir, [Yun. homolister] *{ağız} is.* Duvarcı malası. [DS]

biliş[1]**,** [bil-mek > bil-iş بیلش] *is.* **1.** Bilmek eylemi ve biçimi. *{eT} (aynı)* [EUTS] [DLT] **2.** *psikol.* Canlının bir olayın, bir nesnenin varlığına dair bilgi sahibi olması veya bilinçli duruma gelmesi; vukuf. **3.** *{eAT}* Marifet; sezgiye dayanan bilgi. ◻ **biliş çıkmak,** *Birbirlerini eskiden tanımış oldukları anlaşılmak.*

biliş[2]**,** [bil-mek > bil-iş-mek > bil-iş-(iş) [Tietze] بیلیش] *{ağız} is.* **1.** Tanıdık, bildik kimse; dost, tanış; aşina. *{eAT} {ağız} (aynı)* **2.** *{eT}* Bilen; bilici. [DLT] [DS] ◻ **biliş görüş,** *{eAT} Bildik; tanıdık.*

biliş[3]**,** [bil *(yans.)* > bil-iç / biliş [Zülfikar] / Yun. poulitsi [Theodoridis]] *{ağız} is.* Piliç. [DS]

bilişdürmek, [bil-iş-dür-mek] *{eAT} gçl. f. [-ür]* Tanıştırmak.

bilişiklik, -ği [bil-iş-ik-lik] *{ağız} is.* Tanışıklık. [DS]

bilişim, [bil-mek > bil-iş-im] *is.* İnsanların günlük hayatta, işte, teknik ve ekonomik alandaki haberleşmede kullandığı ve bilimin dayanağı olan bilginin elektronik makineler aracılığıyla düzenli olarak işlenmesini konu alan bilim dalı; bilgi işlem, *(1983).* ◻ **bilişim ağı,** *blş. Bilişim alanında elde edilen bilgi veya verilerin birbirinden ayrı yerlerde bulunan birimler veya kişiler tarafından kullanılmasını sağlayan bağlantılar bütünü; network.*

bilişimci, [bilişim-ci] *is.* Bilişim alanında kullanılan makineleri tasarlayan, programlarını hazırlayan, gerektiğinde bunların onarımını gerçekleştiren uzman kişi.

bilişlik, -ği [bil-iş-lik بیلشلك] *{eAT} is.* Tanışıklık; aşinalık. ◻ **bilişlik virmek,** *{eAT} Tanıdığını belli etmek; aşinalık göstermek.*

bilişme, [bil-iş-me] *is.* Bilişmek işi.

bilişmek, [bil-mek > bil-iş-mek بیلشمك] *işteş. f. [-ir][eT, eAT, -ür]* **1.** Karşılıklı olarak birbirini tanımak; tanışmak. *{eT} {eAT} {ağız} (aynı)* [DLT] [DS] **2.** *{ağız} dönşl. f.* Bilmek; öğrenmek. [DS]

biliştirmek, [bil-iş-tir-mek بیلشدرمك] *{eAT} gçl. f. [-ür]* İki ve daha fazla kişinin birbirlerini bilmelerini sağlamak; tanıştırmak.

biliturmak, [bil-mek+tur-mak بیلی طورمق] *{eAT} gçl. b. f. [-ur]* Bilip durmak; bilmekte olmak.

billahi, [Ar. bi- *(ön ek)* + Allah > bi'llāhi بالله] *(billa:hi) {OsT} ünl. "Allah'a ant olsun."* anlamında bir yemin.

billemek, [bil-le-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* Bir araya getirmek; toplamak. [DS]

billenmek, [bil-le-n-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* Yığılmak; toplanmak; birikmek. [DS]

billi[1]**,** [bil *(yans.)* > bil-li] *{ağız} is.* **1.** Çelik çomak oyununda çelik. **2.** Küçük kuş. [DS]

billi[2]**,** [bil *(yans.)* > bil-li] *{ağız} is.* Küçük ekmek. [DS]

billik[1]**, -ği** [bil-li-k ?] *{ağız} is.* **1.** Ekin sapının sert kısmı. **2.** Küçük çömlek.

billik[2]**, -ği** [bil *(yans.)* > bil-li-k] *{ağız} is.* Çelik çomak oyununda çelik. [DS]

billik[3]**, -ği** [bir-lik / billik] *{ağız} is.* Birlik. [DS]

billokma, [bir+lokma > billokma] *(bi'llokma) {ağız} sf.* Bir parça; biraz; azıcık. [DS]

billur, [Yun. beryllos > Far. bilūr / Sur. Ar. billūr *(berrak cam)* بلور] *(billû:r) {OsT} is.* **1.** Duru, temiz kesme cam; kristal. **2.** Bazı cisimlerin kimi fiziksel etkiler altında aldıkları veya doğal olarak bulundukları geometrik şekil. **3.** Parlak saydam bir taş; Necef taşı. **4.** *sf. mecaz.* Parlak. **5.** Necef taşından yapılmış olan. ◻ **billur bilim,** *min. Billurlaşmış maddelerin oluşumlarını, fiziksel, kimyasal ve geometrik özelliklerini kurallarıyla belirleyen bilim dalı.*|| **billur cisim,** *anat. Gözde, irisin arkasında mercek görevini yapan mercimek şeklindeki saydam cisim; göz merceği.*|| **billur gibi,** *1. (Su için) çok temiz ve duru. 2. (Kadın kol, göğüs, gerdan ve teni için) beyaz ve düzgün, pürüzsüz. 3. (Ses için) pürüzsüz, berrak; duru.*

billuri, [Ar. billūrī بلوری] *(billû:ri:) {OsT} sf* **1.** Kristalleşmiş. **2.** Kristalden yapılmış. **3.** *is. kim.* Kristal.

billurîn, [Ar. billūrīn بلورین] *(billû:ri:n) {OsT} sf* Billur gibi; kristalden.

billuriye, [Ar. billūriyye بلوريه] *(billû:riye) {OsT} sf.* **1.** Billurdan yapılmış. **2.** Billurla ilgili. **3.** Billurdan yapılmış eşya satılan dükkân.

billurlaşma, [billur-la-ş-ma] *(billu:rlaşma) is.* **1.** Billur durumuna gelme; kristalleşme. **2.** Bazı cisimlerin moleküllerinin fiziksel ve kimyasal ortamda billur durumuna gelmesi.

billurlaşmak, [billur-la-ş-tır-mak] *(billû:rlaşmak) gçsz. f. [-ır]* **1.** Billur halini almak. **2.** Billur olarak yoğunlaşmak; kristalleşmek.

billurlaştırma, [billur-la-ş-tır-ma] *(billûrlaştırma) is.* Billurlaştırmak işi.

billurlaştırmak, [billur-la-ş-tır-mak] *(billû:rlaştırmak) gçl. f. [-ır]* Billur durumuna getirmek.

billurlu, [billur-lu] *(billû:rlu) sf.* İçinde billur bulunan.

billursu, [billûr-su] *(billû:rsu) sf.* **1.** Billura benzeyen, billuru andıran; kristolit. **2.** *is.* Diyalize uğrayarak çözümlenen madde.

bilme, [bil-me] *is.* **1.** Bilmek işi. **2.** *fel.* Bir şeyin niteliği ve niceliği ya da ne olduğu hakkında bilinç sahibi olma. **3.** *fel.* Bilgi edinmenin amacı ve sonucu.

bilmece, [bil-mek > bil-me-ce] *is.* **1.** Bir şeyin özelliklerini sayarak onun ne olduğunu buldurmaya dayanan bir oyun. **2.** *mecaz.* Bilinmeyen şey; muamma. ⧉ **bilmece çözmek,** *Bilmecenin cevabını bulmak.*|| **bilmece gibi konuşmak,** *Kapalı ve anlaşılması güç bir anlatımla konuşmak.*

bilmedük, [bil-me-dük بلمدك] *{eT} {eAT} sf.* Bilinmemiş; tanınmamış; bilinmeyen, tanınmayan; meçhul. [DLT]

bilmek, [bil-mek بلمك] *gçl. f. [-ir]* **1.** Bir şeyi öğrenmiş, kavramış olmak; malumat edinmek. *{eT} {eAT} (aynı)* [Gabain] [Yüknekî] [İKPÖy.] [DLT] [Tekin] **2.** Bir konuda bilgisi bulunmak; bir şeyden anlamak; farkına varmak. *{eT} (aynı)* [Üç İtigsizler] **3.** Bir bilim dalında veya sanat kolunda yeterli bilgi sahibi olmak; vâkıf olmak. **4.** Deneyerek, yaşayarak, okuyarak öğrenmiş olmak. **5.** Olan biteni duymuş, haber almış bulunmak; haberi olmak. **6.** Beceri ve ustalık isteyen bir işten anlıyor ve o iş elinden geliyor olmak; anlamak. **7.** Tam olarak anlamak; tadına ve zevkine varabilmek. **8.** Tanımak. *{eT} (aynı)* [EUTS] **9.** Birini, bir şeyi veya bir olayı tanıtılan veya belirtilen biçimde kabul etmek; var saymak; farz etmek. **10.** Birini veya bir şeyi özelliklerinden tanıyıp çıkarmak; idrak etmek *{eAT} (aynı)* **11.** (Kusur, kabahat vb. için) birinde görmek; öyle tahmin etmek; güçlü bir şekilde o kişi ile ilgisi bulunduğunu sanmak. **12.** Hiç unutmadan daima dikkate alıp davranışlarını ona göre düzenlemek. **13.** Birinin emrine boyun eğmek, dediklerine uymak. **14.** Gereğini yerine getirmek. **15.** Sahip olduğu iş ve sosyal konumun durumunu kavrayıp kendine çeki düzen vermek. **16.** Birinin veya bir şeyin değerini takdir edebilmek. **17.** Çıkarına uygun davranmak; işine öyle gelmek. **18.** (Allah'la ilgili olarak) inanmak; emirlerine uymak. **19.** (Dil için) kullanabilmek. **20.** Kararlı olmak. **21.** Sürüp gitmek. **22.** (Birleşik fiil, yeterlilik) gücü yetmek. **23.** (Olumsuz 1. teklik kişi) tereddüt etmek; duraksamak. ⧉ **bildiği gibi,** *Canının istediği şekilde.*|| **bildiğin** (bildiğiniz) **gibi,** *Eskiden olduğu gibi; hiç değişmedi.*|| **bildiğinden şaşmamak,** *Hiçbir etki altında kalmadan kendi düşündüğünü uygulamak.*|| **bildiğini okumak,** *Kimsenin uyarısına aldırmadan kendi istediği, dilediği gibi davranmak.*|| **bildiğini yapmak,** *Uyarı ve öğütleri dikkate almayıp eski yanlış tutumunu sürdürmek.*|| **bildiğini yedi mahalle bilmemek,** *Çok kurnaz ve bilgili olmak.*|| **bildim bileli** (bildik bileli), *Eskiden beri.*|| **bildüñ ola,** *{eAT} Bildin mi?*|| **bile bile,** *1. Önceden tasarlanmış olarak. 2. Bilerek. 3. Kasten; çekinmeden.*|| **Bile bile lades,** *Bilerek aldanmak, olumsuzlukları bilerek kabullenmek.*|| **bilemedin** (bilemediniz), *En fazla, en çok..*|| **Bilen bilir,** *Söz konusu edilen olay hakkında bilgi ve görgüsü olanlar daha iyi değerlendirme yapabilir.*|| **bilerek,** *Kasten; bile bile; isteyerek.*|| **bilir bilmez,** *Tam anlamıyla bilmeyen; yarım yamalak bilgi sahibi olan.*|| **bili turmak,** *{eAT} Bilip durmak; bilmekte olmak.*|| **bilmeden,** *1. Bilmeyerek. 2. Sonucu kestiremeden.*|| **bilmem hangi** (kaç, kim, nasıl, ne), *Önemsiz görülen şeylerden bahsederken kullanılan söz.*|| **Bilmezsin mi,** *{eAT} Bilmez misin?*|| **Bilmiş ol,** *{eAT} İyi bil.*|| **bilüp bilmeyüp,** *{eAT} Bilir bilmez; bilerek veya bilmeyerek.*|| **bilürdi ola,** *{eAT} Bilir miydi?*|| **bilürin işlemek,** *{eAT} Bildiğini yapmak.*

bilmemek, [bil-me-mek] *{eT} gçl. f. [-z]* Bilmemek. [Tekin]

bilmememezlik, [bil-me-mez-lik] *is.* Bilmezlik.

bilmez, [bil-mek > bil-mez بيلمز] *sf.* **1.** Hiçbir şey bilmeyen. *{eAT} (aynı)* **2.** Hiçbir şeyden haberi olmayan; cahil. *{eAT} (aynı)* ⧉ **bilmeze urmak,** *{eAT} Bilmez görünmek; bilmezden gelmek.*|| **bilmez gibi,** *Bilmiyormuş gibi davranma.*|| **bilmez görünmek,** *Bildiği halde bilmiyormuş gibi davranmak.*|| **bilmezden gelmek,** *Bildiği tanıdığı halde bilmiyormuş, tanımıyormuş gibi davranmak; aldırmamak; oralı olmamak.*

bilmeziye, [bil-mez-i-y-e] *{ağız} zf.* Bilmeksizin; bilmeyerek; bilmeden. [DS]

bilmezleme, [bilmez-le-me] *is.* Bilmezlemek işi; techil.

bilmezlemek, [bilmez-le-mek] *gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* **1.** Birinin hiçbir şey bilmediğini ortaya koymak. **2.** Bir kimseyi bir şey bilmiyormuş gibi göstermek; techil etmek.

bilmezlenme, [bilmez-le-n-me] *is.* Bilmezlenmek işi; tecahül; tegafül.

bilmezlenmek, [bilmez-le-n-mek بلمزلنمك] *dönşl. f. [-ir]* Bildiği tanıdığı halde bilmiyormuş, tanımıyormuş gibi davranmak; aldırmamak; oralı olmamak; tecahül etmek; bilmez görünmek; bilmezden gelmek. *{eAT} {ağız} (aynı)* [DS]

bilmezlik, -ği [bilmez-lik بلمزلك] *is.* **1.** Bilmez olma durumu; cahillik; cehalet. *{eAT} (aynı)* **2.** *{eAT}* Bilirim iddiasında bulunmama. ⊡ **bilmezlikten gelme,** *ed. Bir şair veya yazarın nükte yapmak amacıyla bir şeyi bildiği halde bilmezmiş gibi anlatması sanatı; tecahül-i arifane.*|| **bilmezlikten gelmek,** *Bildiği halde bilmiyormuş gibi davranmak.*

bilmiş, [bil-mek > bil-miş] *sf.* **1.** Her şeyi iyi bilir geçinen; bilgiçlik taslayan. **2.** Her şeye aklı eren; zeki, akıllı. **3.** Çıkarını iyi bilen; kurnaz; sofistike. **4.** *{eT}* Bilinmiş; tanınmış; bilinen; tanınan. [DLT]

bilmukabele, [Ar. bi- *(ön ek)* + el *(harf-i tarif)* + muḳābele *(karşılık)* بالمقابله] *(bi'lmuka:bele) {OsT} zf.* **1.** Karşılık olarak. **2.** (Selamlaşmada) ben de.

bilmünasebe, [Ar. bi-*(ön ek)* + el *(harf-i tarif)* + münāsebe *(ilişki)* بالمناسبه] *(bi'lmünasebe) {OsT} zf.* Sırası geldiğinde.

bilokma, [bir+lokma > bilokma] *(bi'lokma) {ağız} sf.* Bir parça; biraz; azıcık. [DS]

bilsam, [Ar. / Far. bilsām بلسام] *(bilsa:m) {OsT} is.* Akciğer zarı iltihabı; satlıcan.

bilsaniye, [Ar. bilsāniyye بلسانيه] *(bilsa:niye) {OsT} is. bot.* **1.** Sarmaşıkgiller. **2.** Hanımeligiller.

bilsat, [bil-gi + sat-mak > bil+sat] *sf.* Şirketler veya işletmeler arasında para ile yapılan bilgi alış verişi; bilgileşim.

bilsika, -â'i [Ar. bilsikā' بلسكاء] *(bilsikâ:) {OsT} is. bot.* Yapışkan otu.

bilsikmek, [bil-mek > bil-si-k-mek] *{eT} gçsz. f. [-ür]* Bilinmek; tanınmış olmak; bilinmiş olmak. [EUTS] [Gabain] [DLT]

biltizmek, [bil-mek > bil-tiz-mek] *{eT} gçl. f. [-ür]* Bildirmek; belli etmek. [Gabain] [EUTS]

biltürmek, [bil-mek > bil-tür-mek] *{eT} gçl. f. [-ür]* **1.** Öğretmek. **2.** Bildirmek. [DLT] [EUTS] [Gabain]

bilumum, [Ar. bi- *(ön ek)* + el *(harf-i tarif)* + ʿumūm *(genel, hep)* بالعموم] *(bi'lumu:m) {OsT} zf.* Bütün; hep; hepsi.

bilur, [Far. bilūr بلور] *(bilû:r) {OsT} is.* Billur; kristal.

bilurin, [Far. bilūrīn بلورين] *(bilû:ri:n) {OsT} sf.* **1.** Billurdan; kristal. **2.** Billur gibi.

bilü, [*eT.* bil-ig > bil-ü بلو] *{eAT} is.* **1.** Bilgi; ilim; irfan; idrak; malumat. **2.** Zihin; fikir. ⊡ **bilü bilenler,** *{eAT} Bilgililer; âlimler.*|| **bilüsi şaşmak,** *{eAT} Bildiğini şaşırmak; bildiği şeyleri zihninde toplayamamak.*|| **bilüsi yañılmak,** *Ne söylediğini bilmez duruma gelmek; bunamak.*|| **bilü virmek,** *{eAT} Akıl öğretmek.*

bilüç, [Yun. poulitsi [Theodoridis] / bili *(tavuk çağırma ünl.)* > bili-ç > bilüç بلج] *{eAT} is.* Piliç.

bilük, [bél-ik > bél-ük / bil-ük بلوك] *{eAT} is.* Ok ve yay kuburu; sadak.

bilülü, [bili > bili-lü > bilü-lü بيلولو] *{eAT} sf.* Bilgili; âlim; hakîm.

bilür, [bil-ür بلور] *{eAT} sf.* Bilen; âlim.

bilürlenmek, [bil-ür-le-n-mek بلورلنمك] *{eAT} gçsz. f [-ür]* Bilirim iddiasında bulunmak.

bilürmek, [bél-ür-mek > bil-ür-mek بلورمك] *{eAT} gçsz. f. [-ür]* Belli olmak; ortaya çıkmak.

bilüsüz, [bilig > bilü-süz بلوسز] *{eAT} sf.* Bilgisiz; cahil.

bilüsüzlik, -ği [bilig > bilü-süz-lik بيلوسزلك] *{eT} {eAT} is.* Bilgisizlik; cahillik.

bilüsüzün, [bilig > bilü-süz-in بيلوسزون] *{eAT} zf.* Bilmeyerek; bilmeden.

bilvasıta, [Ar. bi- *(ön ek)* + el *(harf-i tarif)* + vāsıṭa *(araç)* بالواسطه] *(bi'lva:sıta) {OsT} zf.* **1.** Aracılığıyla. **2.** Dolaylı olarak.

bilve, [Ar. bilve بلوه] *{OsT} is.* Üzüntü; keder; tasa; ıstırap.

bilvesile, [Ar. bi- *(ön ek)* + el *(harf-i tarif)* + vesīle *(sebep)* بالوسيله] *(bi'lvesi:le) {OsT} zf.* Sebep olarak; sebebiyle.

bilya, [İt. biglia] *(bi'lya) is.* → bilye.

bilye, [İt. biglia] *(bi'lye) is.* **1.** Sert maddeden yapılmış küçük küre; yuvarcık. **2.** Makinelerde dönme ekseni üzerine yerleştirilen sürtünmeyi azaltıcı çelik yuvarlak.

bilyeli, [bil-ye-li] *sf.* Bilyesi olan. ⊡ **bilyeli yatak,** *Bir eksen etrafında dönmek zorunda olan makine parçalarında sürtünmeyi azaltmak amacıyla içine bilye yerleştirilmiş bölüm.*

bilyon, [Fr. billion] *is.* Milyar.

bim, [Far. bīm بيم] *(bi:m) {OsT} is.* **1.** Korku; endişe. **2.** Tehlike. ⊡ **bîm-engîz,** *{OsT} Ürküten; ürkütücü.*|| **bîm-i cān,** *{OsT} Can korkusu.*|| **bîm-i dūzah,** *{OsT} Cehennem korkusu.*|| **bîm-i ta'ne,** *{OsT} Azarlanma korkusu.*|| **bîm-nāk,** *{OsT} Korkuya kapılmış; korkmuş.*|| **bîm ü ümîd,** *{OsT} Korku ve ümit.*

bimar, [Far. bīmār بيمار] *(bi:ma:r) {OsT} sf.* **1.** Hasta olan; sayrı. **2.** (Göz için) baygın bakışlı. ⊡ **bîmār-**

ciğer, *{OsT} Aşırı derecede üzüntülü ve sıkıntılı.*|| **bîmār-çeşm,** *{OsT} Gözü baygın bakışlı olan.*|| **bîmār-dār,** *{OsT} Hasta bakıcı.*|| **bîmār-dārān,** *{OsT} Hasta bakıcılar.*|| **bîmār-dil,** *{OsT} Üzüntülü.*|| **bîmār-hîz,** *{OsT} Hastalıktan yeni kalkan kimse.*|| **bîmār-istān,** *{OsT}* → bimaristan.

bimaran, [Far. bīmārān بيماران] *(bi:ma:ra:n) {OsT} is.* Hastalar.

bimare, [Far. bīmāre بيماره] *(bi:ma:re) {OsT} sf.* **1.** Hasta. **2.** Akınlar ve savaşlar sırasında ele geçen kadın esirlerin ayrıldığı sınıflardan her biri.

bimarhane, [Far. bīmār-ḫāne بيمارخانه] *(bi:ma:rha:-ne) {OsT} is.* Akıl hastanesi.

bimari, [Far. bīmārī بيماري] *(bi:ma:ri:) {OsT} is.* **1.** Hastalık. **2.** Hasta olma durumu; keyifsizlik.

bimaristan, [Far. bīmāristān بيمارستان] *(bi:ma:ris-ta:n) {OsT} is.* Hastane.

bimer, [Far bī- *(-siz)*+mer *(ölçü)* بيمر] *(bi:mer) {OsT} sf.* Sonsuz; sayısız.

bimetal, [Lat. bis *(iki)* + metal > Fr. bimétal *(tescilli isim)*] *is.* Değişik bir maden tabakasıyla kaplanmış olan metal.

bimetalizm, [Lat. bis *(iki)* + metal > Fr. bimétalisme] *is.* Altın ve gümüş gibi iki değerli maden esasına dayanan para birimi sistemi.

bimezak, [Far. bī-meẕāḳ بيمذاق] *(bi:meza:k) {ağız} sf.* Tatsız; zevksiz. [DS]

bimikdar, [Far. bī- + Ar. miḳdār بيمقدار] *(bi:mikda:r) {OsT} sf.* **1.** Sayısız. **2.** Önemsiz. **3.** Güçsüz; kudretsiz. **4.** Yoksul.

bimnak, -ki [Far. bīmnāk بيمناك] *(bi:mna:k) sf.* Korkmuş; ürkmüş.

-bin, [Far. dīden *(görmek)* > -bin] *{OsT} son ek.* Sonuna eklendiği Arapça ve Farsça kelimelere *"gören, görücü"* anlamında birleşik sıfatlar yapan son ek.

bin[1], [min / miñ / biñ > bin] *sf.* **1.** Dokuz yüz doksan dokuzdan bir fazla; on kere yüz. **2.** *is.* Bu sayıyı gösteren rakam; 1000. **3.** *mecaz.* (İsimle beraber) aşırılık ve çokluk ifade eder. ☞ **bin** (bir) **ayak bir ayak üstünde,** *Ayakta duran çok kalabalık.*|| **bin bela ile,** *Güçlükle, zorla.*|| **bin bir,** *Pek çok, çok sayıda.*|| **bin can ile,** *İsteyerek; arzu ederek.*|| **binde bir,** *Pek seyrek olarak.*|| **bin bir delik otu,** *bot. Yaprakları basit, karşılıklı dizili, çanak ve taç yaprakları beş parçalı kokulu çalımsı bitki, (Hypericum).*|| **bin bir yaprak otu,** *biy. Civanperçemi.*|| **bin derde deva,** *Pek çok işe yarayan, pek çok sıkıntıyı gideren.*|| **bin dereden su getirmek,** *1. Oyalamak için bahaneler bulmak. 2. Kandırmak için çeşitli yollara başvurmak.*|| **bini aşmak,** *Çok fazla olmak.*|| **bini bir paraya,** *1. Bolluk. 2. Pek çok yapılan.*|| **binin yarısı dört** (tane) **yüz yirmi beş,** *Çok düşünceli birisini teselli etmek için "aldırma" anlamında söz oyununa dayalı uyarı.*|| **bin kalıba girmek,** *Birbirine benzemeyen bir çok iş yapmak.*|| **bin pişman olmak,** *Çok pişmanlık duymak.*|| **bin renge girmek,** *Çok ve çeşitli hileye baş vurmak.*|| **bin tarakta bezi olmak,** *Çok çeşitli işler yapmak, hüner göstermek.*|| **bin yaşa,** *Birinin davranışlarından duyulan memnuniyeti ifade eden söz.*|| **bin yedi yüz on beş,** *argo. (TC Merkez Bank. kuruluş yasa numarası) rüşvet.*

bin[2], [Ar. bin بن] *{OsT} is.* ..'in oğlu.

bin[3], [Ar. bīn بين] *{OsT}* is. Bölge; mıntıka.

bin[4], [Ar. bünyād / Far. bun] *{ağız} is.* Temel; esas. [DS]

bina[1], **-a'i** [Ar. binā بناء] *(bina:) {OsT} is.* → bina[2]. ☞ **binā'-berîn,** *{OsT} Dayanarak.*|| **bina emini,** *{OsT} İmparatorluk döneminde devlete ait binaların yapım, malzeme temini ve korunması ile görevli kişi.*|| **bina etmek,** *1. Kurmak, inşa etmek, yapmak. 2. Geliştirdiği düşünce sistemini belirli bir görüşe, ilkelere dayandırmak.*|| **bina okumak,** *Fiil çatısı ile ilgili dilbilgisi konularını okumak, öğrenmek.*|| **binā'-yı İlāhî,** *(Allah'ın yapısı) insan.*

bina[2], [Ar. binā بناء] *(bina:) is.* **1.** Oturmak veya başka amaçlarla kurulmuş yapı. **2.** *dbl.* Arap dil bilgisinde fiil çatılarını konu edinen bölüm veya kitap. **3.** Çatı. **4.** Dayama.

bina[3], [Far. diden *(görmek)* > bīnā بينا] *(bi:na:) {OsT} sf.* **1.** Gören; görücü. **2.** *is.* Göz.

binab, [Far. bīnāb بيناب] *(bi:na:b) {OsT} is.* Manevi görüş; dalış.

binaber, [Ar./Far. bināber بنابر] *(bina:ber) {OsT} e.* Bundan dolayı; bunun üzerine.

binaberîn, [Ar. / Far. bināberīn بنابرين] *(bina:beri:n) {OsT} e.* → binaber.

binadil, [Far. binā-dil بنادل] *(bi:na:dil) {OsT} sf.* Gerçeği gönlüyle kavrayan; uzgören; basiretli.

binaen, [Ar. binā-en بناءً] *(bina':en) {OsT} zf.* **1.** Dayanarak. **2.** ..-den dolayı, ..-den ötürü. ☞ **bina-en alā-zālik,** *{OsT} Bunun üzerine; bundan dolayı.*

binaenaleyh, [Ar. binā-en + ʿaleyh بناءً عليه] *(bina:'-enaleyh) {OsT} zf.* **1.** Buna dayanarak. **2.** Bundan dolayı, bundan ötürü, bu sebepten, bu nedenle, bunun için.

binagerde, [binā-gerde بناگرده] *(bina:gerde) {OsT} sf.* Kurulmuş.

binaguş, [Far. bināgūş بناگوش] *(bina:guş) {OsT} is.* Kulak memesi; kulak tozu.

binamaz, [Far. bī-nemāz بينماز] *(bi:namaz) {OsT} sf.* → beynamaz.

binavend, [Far. bināvend بناوند] *(bina:vend) {OsT} is.* Engel; mani.

binayi, [Far. bīnāyī بينايى] *(bi:na:yi:) {OsT} is.* Görücülük. ⊡ **bînâyî-refte,** *{OsT} Görme yetisi gitmiş; kör.*

binbaşı, -yı [bin+baş-ı] *(bi'nbaşı) is. t.* Türk Silahlı Kuvvetlerinde rütbesi yüz başı ile yarbay arasında bulunan ve asıl görevi tabur komutanlığı olan üst subay.

binbaşılık, -ğı [bin+baş-ı-lık] *is.* **1.** Binbaşı rütbesi. **2.** Binbaşının yaptığı görev.

bincişk, [Far. bincişk] *{OsT} is.* Serçe. ⊡ **bincişk-i züvān,** *bot. Dişbudak ağacının meyvesi; kuş dili.*

bindallı, [bin+dal-lı] *is.* Çoğunlukla mor kadife üzerine sırma ile yaprak, çiçek, dal kabartmaları işlenmiş kumaş veya elbise.

binde, [bin-de] *sf.* **1.** (Oran için) bin üzerinden hesaplanan. **2.** *is. {ağız}* Vergi. [DS]

bindirilme, [bin-dir-il-me] *is.* Bindirilmek işi.

bindirilmek, [bin-dir-il-mek] *edil. f. [-ir]* Başkaları tarafından bindirmek işi gerçekleştirilmek. ⊡ **bindirilmiş kuvvetler,** *as. Motorlu taşıtlara bindirilmiş askerî birlikler.*

bindirim, [bin-dir-im] *is.* Fiyat artırma işi; zam.

bindirimli, [bin-dir-im-li] *sf.* Fiyatı artırılmış; zamlı.

bindirme, [bin-dir-me] *is.* **1.** Bindirmek işi. **2.** Bir kemerin art arda gelen kuşakları arasmda bunları birbirine dayandırmak için bırakılan 15 cm.lik aralıklar. **3.** Duvar üstüne gelen ve dışarıya bindirme suretiyle yapılan çıkıntı. **4.** *argo.* Zar oyunlarında istenilen sayıyı getirmek için zarı fazla yuvarlamadan atma. ⊡ **bindirme rampası,** *Gemi, tren ve diğer araçlara yükleme yapmak için özel yapılmış yükselti.*

bindirmek, [bin-dir-mek] *gçl. f. [-ir]* **1.** Bir şeyin veya birinin binmesini sağlamak. **2.** *dnz.* (Gemi için) baş taraftan bir başka gemiye çarpmak veya karaya oturmak. **3.** *mecaz.* Çarpmak. **4.** İnşaat gereçlerini bir kısmı diğerinin üstüne gelecek şekilde yerleştirmek; bağlamak; çakmak. **5.** Eklemek; katmak; zam yapmak. **6.** *topg.* Haritacılıkta hava fotoğrafı çekerken arada boşluk kalmaması için bir öncekinden üçte bir kadar daha geriden alınarak çekilen resimleri birbirini tamamlayacak şekilde üst üste getirmek. **7.** *argo.* Rastlamak.

bindirmelik, -ği [bin-dir-me-lik] *is. mim.* Döşeme kirişlerinin taşıyıcısı olarak kullanılan duvar içine gömülmüş büklüm gibi dışa taşan ahşap ya da demir parçası.

bine, [bin-mek > bin-e / bin-i] *{ağız} is.* Kapı ve pencere pervazı. [DS]

binek[1], **-ği** [bin-mek > bin-ek] *is.* **1.** Binmeye ayrılmış at. **2.** *sf.* Üzerine binilen; binmeye yarayan. ⊡ **binek arabası,** *İnsanların binmesi için yapılmış, hayvanlar tarafından çekilen araba.*|| **binek atı,** *1. At sahiplerinin ve antrenörlerin yarış yerlerinde, yarış atlarının antrenmanlarını görmek için üzerine bindikleri at. 2. Binmek ve yarışlarda koşturmak amacıyla yetiştirilip eğitilen iyi cins at.*|| **binek taşı,** *Avlu kapısı önlerinde, sokak başlarında ya da köy çıkışlarında atlara binmek için özel olarak konulmuş yüksek taş.*

binek[2], **-ği** [Far. bīnek بينك] *{OsT} is.* Gözbebeği.

binemek, [Far. bī-nemek] *{OsT} sf.* Tatsız tuzsuz; yavan.

binende, [Far. bīn *(gören)* + -ende *(yapan)* بيننده] *(bi:nende) sf.* **1.** Gören; görücü. **2.** *mecaz.* İleriyi ve geleceği düşünen; akıllı; uyanık.

binendegî, [Far. bīn-ende-gī بيننده گى] *(bi:nendeği:) is.* **1.** Görebilme. **2.** Uzak görüşlülük.

bineng, [Far. bīneng بينَنگ] *(bi:neng) {OsT} sf.* Namussuz; şerefsiz; rezil.

biner[1], [bin-er] *sf.* **1.** Bin sayısının üleştirmeli biçimi. **2.** Her defasında bin tane. **3.** Her birine bin tane.

biner[2], [bin-mek > bin-er بينر] *{eAT} sf.* Binici.

binet[1], [bin-mek > bin-et > bin-it] *{ağız} is.* Binek atı. [DS]

binet[2], [Yun. pinakoti] *{ağız} is.* Ekmek yaparken bezelerin konulduğu, göz göz ağaç araç. [DS]

binevend, [Far. binevend / bināvend بنوند] *(bi:nevend) {OsT} is.* Engel; mani.

bing[1], [bing *(yans.)* *is.* Sıçrama, ürkme ve irkilme anlatan kök. [Zülfikar] *bing-il-de-mek.*

bing[2], [miñ > biñ بيك] *(biñ) is. {eT} {eAT} is.* Bin sayısı; 1000. [ETY] [Gabain] [Tekin] [EUTS] ⊡ **biñ anca,** *{eAT} Bin katı.*|| **biñ artuk,** *{eAT} Binden fazla.*|| **biñ başlar,** *{eAT} Binbaşılar.*|| **biñ begi,** *{eAT} Binbaşı.*|| **biñ biñ,** *{eAT} Binlerce; türlü türlü.*|| **biñden bir,** *{eAT} Binde bir.*|| **biñin biñin,** *{eAT} Binlerce.*|| **biñinde birini,** *{eAT} Binde birini.*|| **biñ kez,** *{eAT} Milyon.*

bingân, [Far. bingān بنگان] *(bingâ:n) {OsT} is.* **1.** Tas; kâse. **2.** Kadeh. **3.** Çiftçilerin akar su paylaşmakta kullandıkları bir ölçüt.

bing-bang, [İng. bing-bang] *is.* Ses duvarını aşan bir uçar cismin çıkardığı gürültüyü belirten yansımalı söz.

bingemek, [*eT.* minge-mek > bin-ge-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-g(i)-yor]* Birbiri üstüne koymak; yığmak. [DS]

bingere, [Far. bingere بنگره] *{OsT} is.* İğe sarılmış pamuk ipliği.

bingeşdirmek, [bingeş-dir-mek > biñ-eş-dür-mek بنكشدرمك] *{eAT} gçl. f. [-ür]* **1.** Birbirinin üzerine bindirmek. **2.** Birbirinin ardına bindirmek; artlaştırmak.

bingeşik, [bingeş-ik بنكشك] *{eAT} sf.* Birbirinin üzerine binmiş durumda.

bingeşmek[1], [*eT.* minge-mek > binge-ş-mek بنكشمك] *{eAT} işteş. f. [-ir] [eAT, -ür]* **1.** Birbirinin üzerine binmek; *{ağız} (aynı).* [DS] **2.** Birbirinin arkasına binmek. **3.** Birbirine uymak; birbirinin arkasından gelmek. **4.** Sıra ile binmek. **5.** *{ağız}* (Damarlar için) üst üste gelmek; kramp girmek. [DS] **6.** *{ağız}* Uyuşmak; felce uğramak. [DS]

bingeşmek[2], [bin-mek > binge-ş-mek] *{ağız} işteş f. [-ir]* Kavga dövüş etmek. [DS]

bingi, [bin-gi] *is. mim.* Kemerler üzerine oturtulmuş kubbeler ile kemerler arasını kapatan üçgenimsi kubbe parçası.

bingildemek, [bing *(yans.)* > bing-il-de-mek] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-d(i)-yor]* Birdenbire sarsılmak; ürpermek. [DS]

bingin, [bin-mek > bin-g-in] *{ağız} sf.* Dargın; kavgalı. [DS]

binginlik, -ği [bin-gin-lik] *{ağız} is.* Zorbalık. [DS]

bingişik, -ği [bin-mek > bin-gi-ş-ik / bin-iş-ik] *{ağız} sf.* Bitişik. [DS]

bingişmek, [bin-mek > bin-gi-ş-mek] *{ağız} gçsz. f. [-ir]* → bingeşmek. [DS]

-bini, [Far. -bīnī بينى -] *(bi:ni:) {OsT} son ek.* Sonuna getirildiği Farsça isimlerden *".. görürlük"* anlamı katarak birleşik isimler yapan son ek.

bini[1], [bin-ü / bin-i بنى] *{eAT} is.* **1.** Binmek eylemi; binme işi. **2.** Kozadan ipek sağmaya yarar alet. **3.** *{ağız}* İpliği yumak yapmakta kullanılan haç şeklinde bir araç. [DS] **4.** Kapı ve dolap gibi şeylerin kapakları kapatıldığında arada kalan boşluğu örtme için üst kapağa çakılmış olan çıta. ⊡ **biniden taraf,** *{eAT} Hayvanın binilecek yanı.*|| **biniden yanı,** *{eAT}* → biniden taraf.

bini[2], [men / ben > bin-i] *{eT} zm.* Teklik birinci kişi zamirinin yükleme hâli; beni. [ETY]

bini[3], [Far. bīnī] *(bi:ni:) {OsT}* **1.** *anat.* Burun. **2.** *coğ.* Burun. **3.** Uç. **4.** Dağ tepesi. **5.** Yayın ele alınan kısmının ucu.

bini[4], [Yun. pinnini] *{ağız} is.* İpliği yumak yapmakta kullanılan haç biçimindeki araç. [DS]

binici, [bin-ici] *is.* **1.** Binme işini yapan; binen. **2.** Ata iyi binen kişi; süvari. **3.** *bot.* İkiye katlı olan ve içinde yine kendisi gibi ikiye katlı bir organın yarısını bulunduran bitki kısmı. **4.** *argo.* Erkek.

binicilik, -ği [bin-ici-lik] *is.* **1.** Ata binme ustalığı. **2.** At üzerinde yapılan spor.

binilme, [bin-il-me] *is.* Binilmek işi.

binilmek, [bin-il-mek] *edil. f. [-ir] [eAT, -ür]* Binmek eylemi yapılmak. *{eAT} (aynı)*

binilmelü, [bin-il-melü بنلملو] *{eAT} sf.* (At vb. için) binilebilecek durumda olan. ⊡ **binilmelü itmek,** *{eAT} Binilecek duruma getirmek.*

binim, [bin-mek > bin-im] *{ağız} is.* **1.** Semer. **2.** Eyer, semer, yular gibi eşyalar. [DS]

bininci, [bin-inci] *sf.* Sıralamada yeri bin olan.

biniş[1], [bin-mek > bin-iş بنش] *is.* **1.** Binmek işi, binme biçimi. **2.** Atlı alaylarda giyilen özel kıyafet. **3.** *tar.* Padişahın at gezintisi. **4.** *{eAT} is.* Eskiden bilginlerin cüppe üzerine giydiği bedeni ve kolları geniş üstlük. **5.** Üniversite öğretim elemanlarının giydiği üst elbise; cüppe. **6.** *argo.* (Erkek için) cinsel ilişki. ⊡ **binişi kuvvetli,** *argo. (Erkek için) cinsel gücü yüksek olan.*|| **biniş olmak,** *{eAT} Atlılar yürüyüşe hazırlanmak.*|| **biniş yanı,** *{eAT} Atlara binerken veya eyer vururken kullanılan atın sol yanı.*

biniş[2], [Far. bīniş بينش] *(bi:niş) {OsT} is.* **1.** Görüş; görme yetisi. **2.** Mülakat.

binişme, [bin-iş-me] *is.* **1.** Binişmek işi. **2.** Biri kısmen diğerinin üstüne gelen iki nesnenin durumu. **3.** Kırık bir kemiğin iki parçasının üst üste gelmesi.

binişmek, [bin-iş-mek] *işteş. f. [-ir]* **1.** İki parçadan birinin bir kısmının diğerinin üstüne gelmek. **2.** Kas kirişleri birbirinin üstüne gelmek. **3.** (Kırık bir kemik için) iki parçası üst üste gelmek.

binit[1], [bin-mek > bin-it بنت] *{eAT} is.* Üstüne binilen hayvan veya taşıt; binecek hayvan. [DK]

binit[2], [Yun. pinakoti] *is.* Fırına ekmekleri atmakta kullanılan tahta kürek.

binitli, [binit-li بنتلى] *{eAT} {ağız} sf.* Atlı; süvari; binmiş; bindirilmiş. [DS]

binitlü, [binit-lü بنتلو] *{eAT} sf.* → binitli.

bink, [İt. pinco] *{OsT} is.* Bir tür ticaret gemisi.

binlerce, [bin-ler-ce] *(binle'rce) sf.* **1.** Pek çok bin. **2.** Pek çok; sayısı binlerle ifade edilen.

binlik, -ği [bin-lik] *is.* **1.** Bin lira değerindeki kâğıt para. **2.** Üç litrelik şişe. **3.** Sayısı bin olan demet veya grup.

binme, [bin-me] *is.* Binmek eylemi.

binmek, [*eT.* mün-mek > min-mek > bin-mek بنمك] *gçsz. f. [-er]* **1.** Yüksek bir şeyin veya hayvanın üzerine çıkıp ayaklarını sallandırarak oturmak. *{eT} {eAT} (aynı)* [Gabain] [Tekin] [ETY] **2.** Bir yere gitmek için bir taşıtta özel ayrılmış yere oturmak. **3.** (Bisiklet ve motosiklet veya at için) kullanmak. **4.** (Tartışma veya iş için) istenilmeyen ve arzu edilmeyen bir hâl almak. **5.** Bir şey sıkışma sonucu yanındakinin üstüne çıkmak. **6.** Zamlanmak, fiyatı artmak. **7.** Eklenmek; katılmak. **8.** İnşaatta bir kiriş,

diğer bir kirişin üstüne gelmek veya dayanmak. **9.** *{eAT}* Çıkmak; oturmak; cülus etmek. **10.** *argo.* (Erkek için) cinsel ilişkiye girmek. **11.** *{ağız}* İskambil oyununda, daha büyük değerli kâğıt ile küçükleri almak. [DS] 🗗 **bindiği dalı kesmek,** *Kendisine yararlı olabilecek şeyi yok etmek.*|| **binen binenüñ,** *{eAT} Binen binene.*

binom, [Fr. binôme] *is. mat.* İki terimli.

binsar, [Ar. binṣır / binṣār بنصر / بنصار] *(binsa:r) {OsT} is.* → binsır.

binsır, [Ar. binṣır / binṣār بنصر / بنصار] *{OsT} is.* Yüzük parmağı.

bint, [Ar. bint بنت] *{OsT} is.* Kız. 🗗 **bint-i amm,** *{OsT} Amca kızı.*|| **bint-i ineb,** *{OsT} Üzümün kızı; şarap.*|| **bint-i lebün,** *{OsT} İki yaşında dişi deve.*|| **bint-i mehād,** *{OsT} İki yaşına girmek üzere olan deve.*|| **bintü'l-cebel,** *{OsT} Dağların kızı; yankı.*|| **bintü'l-fikr,** *{OsT} Düşüncenin kızı; şiir.*|| **bintü'ş-şefe,** *{OsT} Dudağın kızı; söz; konuşma.*

bintipal, [Sansk. bihindipāla] *{eT} is.* Mızrak. [EUTS]

bintürmek, [bin-tür-mek] *{eT} gçl. f. [-ür]* (Ata) bindirmek. [ETY]

binü, [bin-ü بنو] *{eAT} is.* Binme; biniş; binme. 🗗 **binüye yaramak,** *{eAT} (Binek hayvanı için) Binilecek çağa ve duruma gelmek.*

binülü, [bin-ü-lü بنولو] *{eAT} sf.* (Belirtilen binek hayvanına) binmiş olarak; .. e binmiş; bineği .. olan.

binüt, [bin-mek > bin-üt بنوت] *{eAT} is.* Binek hayvanı; binilecek hayvan; binit; binek atı.

binütlü, [bin-üt-lü / bin-it-li بنتلو] *{eAT} sf.* Atlı; süvari.

binyaprak, -ğı [bin+yaprak] *is. bot.* Yaprakları halka dizilişinde, daha çok akvaryumlarda yetiştirilen su bitkisi, *(Myriophyllum).*|| **binyaprak otu,** *bot. Bileşikgillerden parçalı yapraklı, çok tüylü, beyaz veya sarı çiçekli çok yıllık otsu bitki; civanperçemi, (Achillea).*

bioenerji, [Fr. bioénergie] *is.* → biyoenerji.

biosfer, [Fr. biospère] *is.* → biyosfer.

binye, [Ar. binye بنيه] *{OsT} is.* Bünye.

bip, [bip *(yans.)*] *is.* Ağaç dallarından yapılmış düdüklerin çıkardığı sesi anlatan kök. [Zülfikar] *bip-biç, bip-iç.*

bipara, [bi(r) + Far. pāre] *{ağız} sf.* Biraz; şöyle böyle. [DS]

bipbiç, [bip *(yans.)* > bip(b)-iç] *{ağız} is.* Söğüt dalından yapılmış düdük. [DS]

biperva, [Far. bī-pervā بى پروا] *(bi:perva:) {OsT} sf.* **1.** Korkusuz; gözü pek. **2.** *zf.* Çekinmeden; korkmadan.

bipiç, [bip *(yans.)* > bip-iç] *{ağız} is.* Söğüt dalından yapılmış düdük. [DS]

biplemek, [bip *(yans.)* > bip-le-mek] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(i)-yor]* Uyarmak için düdük vb. şeyle kısa bir ses çıkarmak. [DS]

bir[1], [*eT.* bīr بر] *(eT. bi':r) is.* **1.** Sayma sayılarının ilki. *{eT} {eAT} (aynı)* [ETY] [İKPÖy.] [EUTS] [DLT] [Üç İtigsizler] [Gabain] [Tekin] [Yüknekî] **2.** Bu sayıyı gösteren rakam: 1. **3.** *sf.* Miktarı bu sayı kadar olan. **4.** *sf.* Belirsiz herhangi bir varlık. **5.** Tek. **6.** Birleşmiş; bir araya gelmiş; birleşik. **7.** Ortaklaşa; müşterek. **8.** Birbirine denk; eş; aynı. **9.** (Belirtileni olan isim tamlaması cümlenin yüklemi olursa) önemsiz; değer verilmeyen. **10.** (Sıfat ve zarf olarak başına geldiği kelimelere) kuvvet, istek veya belirsizlik anlamı katar. **11.** *zf.* (Aralı tekrarlarda) bir kez. *{eT} {eAT} (aynı)* [ETY] [İKPÖy.] **12.** Sadece. **13.** Ancak; yalnız. **14.** (Topluluk isimlerinden önce geldiğinde) çokluk bildirir. **15.** *{eT}* Aynı. [ETY] **16.** *{eAT}* Öbür. 🗗 **Bir abam var atarım, nerede olsa yatarım.** *Tek başına olan kişinin sorumluluktan uzak, dilediği gibi yaşayıp rahat edebileceğini anlatan söz.*|| **bir adım ayrılmamak,** *Peşini bırakmamak.*|| **bir adlu,** *{eAT} Adları aynı olan; adaş.*|| **bir agız,** *{eAT} Bir kere; bir defacık.*|| **bir ağızdan,** *1. Hep birlikte, aynı şeyi söyleme. 2. Beraberce, hep birlikte.*|| **Bir ağızdan çıkan bin dile yayılır,** *Söylenen söz çok çabuk yayılır.*|| **bir alagat,** *{ağız} 1. Bir aralık. 2. Biraz.* [DS]|| **bir alay,** *Birçok, bir sürü, pek çok.*|| **bir âlem,** *Kendine özgü durumu var.*|| **bir an,** *Çok kısa bir süre.*|| **bir an önce,** *Mümkün olduğu kadar çabuk.*|| **bir ara** (aralık), *1. Kısa bir zaman. 2. Geçmişte bir zaman.*|| **bir araba,** *1. (Odun, kömür, taş cinsinden şeyler için) bir araba dolduracak miktarda. 2. mecaz. Pek çok; fazla sayıda.*|| **bir arada,** *Toplu olarak; hep beraber.*|| **bir araya gelmek,** *Toplanmak, buluşmak.*|| **bir araya getirmek,** *Toplamak, buluşturmak.*|| **bir arpa boyu yol gitmek,** *Çok az yol almak.*|| **bir aşağı, bir yukarı,** *Amaçsız gezinme.*|| **bir atımlık barutu kalmak,** *Sözü edilen konuda yapabileceği pek az bir şeyi olmak; gücü tükenmek.*|| **bir avuç,** *1. Avuç dolduracak kadar. 2. Çok az sayıda; yetersiz.*|| **bir avuç toprak olmak,** *Ölmek.*|| **bir ayağı bir yerde olmak,** *1. Her zaman oraya uğramak. 2. Oraya uğramaktan vazgeçememek.*|| **bir ayağı çukurda olmak,** *1. Sağlığı bozulmuş, yaşayacak az zamanı kalmış olmak. 2. İhtiyar.*|| **bir ayak önce,** *Zaman kaybetmeden, bir an önce.*|| **bir ayak üstünde bin yalan söylemek** (bir ayak üstünde bin yalanın belini bükmek), *Kısa bir süre içinde pek çok yalan söylemek.*|| **bir bakıma,** *Başka bir görüşle; başka bir düşünceye göre.*|| **bir bakışımlı,** *bot. Bir eksene göre değil de bezelye, aslanağzı gibi bitkilerin dikey bir düzleme göre bakışımlı olan çiçekleri.*|| **bir bakışımlılık,** *bot. Dik bir düzleme göre iki yanlı bakı-*

şım gösteren çiçeklerin bakışım biçimi.|| **bir bakışta,** *1. Hemen. 2. Bakar bakmaz.*|| **bir bakmak,** *{eAT} Eşit tutmak; bir görmek.*|| **bir baltaya sap olmak,** *Belirli bir iş edinmek.*|| **bir banımlık,** *{ağız} (Tabakta kalan yemek için) çok az.* [DS]|| **bir bardak suda fırtınalar koparmak,** *Önemsiz bir şeyi büyütmek.*|| **bir baş,** *{eAT} 1. Bir düzeye; durmayarak; amaca doğru. 2. {ağız} Doğrudan doğruya; hiçbir yere uğramadan.* [DS]|| **bir başına,** *1. Yanında kimse bulunmadan; tek başına. 2. Başka birinin yardımı olmaksızın.*|| **bir başlı,** *{ağız} Taahhütlü.* [DS]|| **bir baştan bir başa** (bir uçtan bir uca), *Sözü edilen yerin bir kenarından karşı kenarına kadar.*|| **bir bel su,** *{ağız} Bir tarlayı sulamaya yetecek gürlükte akan su.* [DS]|| **bir ben, bir de Allah bilir,** *Çekilen sıkıntıyı başkalarının anlaması mümkün değildir.*|| **bir biçimli,** *1. Aynı biçimde, aynı görünüşte olan. 2. Çeşidi olmayan.*|| **bir biçimli alan,** *mat. Her noktası da aynı yön, aynı şiddet ve aynı doğrultuda olan vektörel alan.*|| **bir biçimli hareket,** *Sabit hızdaki hareket.*|| **bir biçimlilik,** *Her parçası ile benzer olanın, çeşidi ve değişikliği olmayanın taşıdığı özellik.*|| **bir bir,** *Birer birer; ayrı ayrı, tek tek. {eT} {eAT} (aynı)* [EUTS]|| **bir birin,** *{eAT} Birer birer.*|| **bir boy,** *1. Bir kez. 2. Hele.*|| **bir boyda,** *Boyları eşit, denk.*|| **bir boynuzlu,** *zool. Tek boynuzu bulunan.*|| **bir boyun mal,** *{ağız} Bir çift öküz.* [DS]|| **Bir bu eksikti,** *Sıkıntılı durum üstüne gelen ikinci bir sıkıntı için söylenen söz.*|| **bir bulaşım,** *{ağız} Ancak ele bulaşacak kadar; çok az.* [DS]|| **bir çakım,** *{eAT} Bir çakımlık; bir çakımda kullanılacak miktarda.*|| **bir çala,** *{eAT} {ağız} Göz açıp kapayıncaya kadar; bir aralık.* [DS]|| **bir çatı altında,** *Aynı binada.*|| **bir çekirdek geri kalmamak,** *Bütünüyle denk olmak.*|| **bir çenekliler,** *Oğulcuğu bir çenekten oluşmuş kapalı tohumlu bitkiler sınıfı.*|| **bir çenetli,** *Kapsüllü yemişlerin tek parçalı olanı.*|| **bir çırpıda,** *Ele alır almaz, hemen.*|| **bir çiçekli,** *bot. Lale gibi tek çiçeği olan.*|| **bir çift,** *Aynı şeyden iki adet.*|| **bir çift söz,** *Söylenecek bir iki söz.*|| **bir çift sözü olmak,** *Söyleyecek bir şeyleri olmak.*|| **bir çimdik,** *{ağız} İki parmak arasında tutacak kadar; bir tutam.* [DS]|| **bir çirtim,** *{ağız} Bir damla.* [DS]|| **bir çuval inciri berbat etmek,** *Düzelmeye yüz tutmuş bir işi yersiz bir hareketle tekrar bozmak; eskisinden daha kötü duruma getirmek.*|| **bir daha,** *1. Bir defa daha. 2. Artık hiçbir zaman.*|| **bir dahı,** *{eAT} 1. Bir daha; yeniden. 2. Başka türlü.*|| **bir damarlı,** *bot. (Bitki için) yapraklarında tek damar bulunan.*|| **bir damla,** *1. Çok az. 2. (Çocuk için) çok küçük.*|| **bir damzım,** *{ağız} Bir yudum; bir parça; çok az.* [DS]|| **bir de,** *1. Var olanlara eklenen için kullanılır. 2. Beklenilenin dışında; beklenenden başka.*|| **bir dediği bir dediğini tutmamak,** *Tutarsız konuşmak; söyledikleri arasında terslik bulunmak.*|| **bir dediği iki olmamak,** *İstediği her şey yerine getirilmek.*|| **bir dediğini iki etmemek,** *Birinin her isteğini yerine getirmek.*|| **bir defa,** *1. İlk önce; hele. 2. Oldu bitti artık.*|| **bir defada,** *Ara vermeden.*|| **bir defalık,** *1. Bir kez yapmaya yetecek kadar. 2. Sadece bir kereye ait olmak üzere.*|| **bir derece** (bir dereceye kadar), *Biraz.*|| **bir deri, bir kemik kalmak,** *Çok zayıflamak.*|| **bir dikili ağacı olmamak,** *Evi veya malı olmamak.*|| **bir dirhem,** *Çok az.*|| **Bir dokun bin ah işit,** *Dertli insanları konuşturmak için bir iki çıft söz yeter.*|| **bir dolu,** *Birçok.*|| **Bir don, bir gömlek,** *Yarı çıplak.*|| **bir dostluk,** *{ağız} (Satılacak mal için) çok az kalan; bir dosta yetecek kadar.* [DS]|| **bir dönüm,** *{ağız} Bir kez; bir sefer.* [DS]|| **bir dönüm su,** *{ağız} İki kova ile bir defada getirilen su.* [DS]|| **bir döşek,** *{eAT} Birlikte yatma.*|| **Bir dudağı yerde, bir dudağı gökte,** *Masallardaki korkunç dev kadar çirkin.*|| **bir duruma,** *{ağız} Hiç durmadan; arasız.* [DS]|| **bir düzen,** *{eAT} Bir biçim.*|| **bir düzeye,** *1. {eAT} Aynı düzlükte; hep bir biçimde; sürekli olarak. 2. {ağız} Eşit olarak.* [DS]|| **bir düziye,** *Sürekli.*|| **bire bin katmak,** *Çok abartmak; yalan söylemek.*|| **bire bir,** *Eşit miktarda; aynı oranda.*|| **bire bir eşleme,** *mat. İki kümenin elemanları arasında, bir elemana karşı öbür kümeden bir eleman alarak yapılan işlem.*|| **bire bir gelmek,** *Etkisini hemen ve kesin olarak göstermek; işe yaramak.*|| **bir el,** *(Ateşli silah için) bir defalık atım.*|| **bir elden,** *1. Aynı kişi tarafından. 2. Tek merkezden. 3. {eAT} Hep beraber; birlikte; birden.*|| **bir elden çıkmış,** *{eAT} Hep aynı biçimde; yeknesak.*|| **bir elini bırakıp öteki elini öpmek,** *Aşırı saygı göstermek.*|| **bir elin sesi çıkmamak,** *1. Toplumun büyük bir bölümünü ilgilendiren konulara az kişi ilgi gösterdiği için başarılı olamamak. 2. Yardımlaşarak yapılan işte başarılı olmak.*|| **bir elin verdiğini öbür el duymamak,** *Yapılan iyilik ve hayırları gizli tutmak, bu konuda övünmemek.*|| **bir eli yağda, bir eli balda olmak,** *Bolluk ve rahat içinde yaşamak.*|| **bir elle verdiğini öbür elle almak,** *İyilik yaptığı kişilerden çıkar sağlamak.*|| **bir elmanın yarısı o, yarısı bu,** *Birbirine çok benzeyen iki kişi.*|| **birem birem,** *Birer birer.*|| **bir evcikli,** *bot. Mısır, ceviz, fındık gibi erkek ve dişi organları ayrı çiçeklerde fakat aynı kök üzerinde bulunan bitkiler.*|| **bir eylemek,** *{eAT} Birleştirmek; bir araya getirmek.*|| **bir eyyam,** *Bir süre için.*|| **bir fırsatta,** *Uygun bir zamanda; fırsattan istifade.*|| **Bir fincan** (acı) **kahvenin kırk yıl hatırı vardır,** *Görülen iyilikler ne kadar küçük olursa olsun unutulmaz.*|| **Bir gecelik,** *1. Bir gece içinde. 2. Bir gece süresince; gecelik. 3. Bir gece yetecek kadar.*|| **bir geçirim,** *{ağız} (İplik için) iğneye bir kullanımlık miktarda saplanan.* [DS]|| **bir gelmek,** *Eşit olmak; denk olmak.*|| **bir getirmek,** *Yan yana tutmak.*|| **bir gezden,** *{eAT} Hep birden; birden.*|| **bir göç mikdârı,** *{eAT} Bir*

konaklık.|| **bir gömlek aşağı olmak,** *Birinden bir derece daha düşük olmak.*|| **bir gömlek fazla eskitmek,** *Daha fazla yaşamış, görmüş geçirmiş olmak; daha deneyimli olmak.*|| **bir görmek,** *Eşit ve denk tutmak.*|| **bir gözeli,** *1. Yapısı bir tek hücreden meydana gelen canlı; tek hücreli, bir hücreli. 2. biy. Bir tek hücreden ibaret olan; tek hücreli; bir hücreli.* || **bir gözeliler,** *1. Hayvanlar âleminin bir bölümünü meydana getiren klorofilsiz dış beslek tek hücreli basit organizmalar; tek hücreliler, bir hücreliler. 2. Bitkilere yakın bir hücreli klorofilli canlılar; tek hücreliler, bir hücreliler.*|| **bir göz gülmek,** *Hem gülmek; hem ağlamak.*|| **bir gûna,** *1. Başka türlü. 2. Hiçbir.*|| **bir günden bir güne,** *Hiçbir zaman; hiç.*|| **bir gün evvel,** *Olabildiğince çabuk; kısa sürede.*|| **Bir günlük beylik, beyliktir,** *Hoşa giden bir durum kısa sürse bile çekicidir; yaşamaya değer.*|| **bir güzel ..,** *Çok iyi; iyice.*|| **bir hâl itmek** (etmek), *{eAT} 1. Çaresine bakmak. 2. Bir şeye benzetmek; bozmak; örselemek.*|| **bir hâl olmak,** *1. Çok tekrarlama sonucu bıkkınlık veya yorgunluk çökmek. 2. Huyu, davranışları değişmek. 3. Üzücü bir durumla karşılaşmak; kazaya uğramak; ölmek.*|| **bir hamlede,** *Bir atılışta, çarçabuk.*|| **bir hata** (kata), *{eT} Bir kez; bir defa.* [EUTS]|| **bir hayli,** *Oldukça çok; epey; çok sayılacak bir miktarda.*|| **bir hoş,** *{ağız} Değişik ve tuhaf bir şekilde; garip; yadırgı.* [DS]|| **bir hoş eylemek,** *Hüzünlendirmek.*|| **bir hoşluğu olmak,** *1. Üzerinde bir neşesizlik; bir hüzün görülmek. 2. Rahatsız olmak.*|| **bir hoş olmak,** *1. {eAT} {ağız} Ne yapacağını bilememek; şaşırmak; tuhaflaşmak.* [DS] *2. {ağız} Üzüntüden eli ayağı kesilmek; hüzün bürümek.* [DS]|| **bir hücreli,** *1. Bir tek hücreden ibaret olan; bir gözeli. 2. Yapısı bir tek hücreden meydana gelen canlı; bir gözeli.*|| **bir hücreliler,** *1. Hayvanlar âleminin bir bölümünü meydana getiren klorofilsiz dış beslek tek hücreli basit organizmalar; bir gözeliler. 2. Bitkilere yakın bir hücreli klorofilli canlılar; bir gözeliler.*|| **biri bir,** *{eAT} Birer birer; birbiri ardınca.*|| **biri birine,** *{eAT} Birbiriyle.*|| **biri birine koymak,** *{eAT} Birbirine düşürmek.*|| **biri birine urmak,** *{eAT} Birbirine katmak.*|| **biri birisinden,** *{eAT} Birbirinden.*|| **biri birisinden,** *Birbirinden.*|| **bir içim su,** *(Kadınlar için) çok hoş ve çok güzel.*|| **bir içim suya gitmek,** *Çok ucuza satılmak.*|| **biri gün,** *{eAT} Öbür gün.*|| **bir iğne, bir iplik,** *Çok zayıf.*|| **bir iki,** *1. {eAT} Birkaç. 2. Az sayıda, çok az; birkaç kez.*|| **bir iki demeden,** *Karşısındakine hiç vakit bırakmadan; duraksamadan.*|| **bir iki derken,** *1. Kısa sürede. 2. Umulmadık zamanda. 3. Oyalanırken.*|| **bir iki dimemek,** *{eAT} Tereddüt etmemek; vakit geçirmemek.*|| **bir iki günlüge** (olmak), *{eAT} 1. Bir iki günlük olmak; 2. Bir iki günlük ömrü kalmak.*|| **bir ikinti,** *{eT} Birbiri; yekdiğeri.* [EUTS]|| **bir illü,** *{eAT} Aynı memleketli; hemşehri.*|| **birim birim,** *{eAT} Birer birer.*|| **birin birin,** *{eAT} Birer birer.*|| **birin birine,** *{eAT} Birbirine.*|| **birin ikin,** *{eAT} Birer ikişer.*|| **birisi gün,** *{eAT} Öbür gün.*|| **birisi yıl,** *{eAT} Ertesi yıl; öbür yıl.*|| **bir işaretine bakmak,** *Bir işi yapmak için hazır beklemek; emre hazır olmak.*|| **bir iştir olmak,** *1. İstenmeyen, kötü durumlar için söylenir. 2. İş işten geçmek.*|| **biri yiyip biri bakmak,** *Aynı şeyden yararlanması gerekenler arasında doğan haksızlığı anlatan söz.*|| **bir kadılık yol,** *{ağız} Bir kadıya iş düştüğünde, danışmak için alınacak üç saatlik yol.* [DS]|| **bir kafada olmak,** *Aynı düşüncede olmak.*|| **bir kalemde,** *Bir seferde; toptan.*|| **bir kapı açılmak,** *İyi bir fırsat doğmak.*|| **bir kapıya çıkmak,** *Ayrı ayrı olsa da, ayrı şeylermiş gibi görünse de sonucu aynı olmak.*|| **bir karar,** *Durumu hiç değişmeden; durumunu koruyarak.*|| **Bir kararda bir Allah,** *İnsanın şansı her zaman dönebilir; hep böyle sürüp gitmez, anlamında kullanılır.*|| **bir karış,** *1. Çok kısa. 2. Çok az.*|| **Bir karış beberuhi,** *Alay etmek için çok kısa boylu kişilere söylenir.*|| **bir kaşık suda boğmak,** *Birine çok kızmak.*|| **bir kav bir çakmak,** *{ağız} Kavgaya hazır.* [DS]|| **bir kazanda kaynamak,** *1. İyi anlaşmak; uyuşmak. 2. Aynı huy ve düşüncede olmak.*|| **bir kere,** *1. Bir kez. 2. Aslına bakarsan; aslında.*|| **bir kerecik,** *Bir kez.*|| **bir kese akçe,** *tar. İçinde beş yüz akçe bulunan kese.*|| **bir kezden,** *{eAT} Birden; hep birden.*|| **bir kıdım,** *{ağız} Bir parça; azıcık; biraz.* [DS]|| **bir kıyamettir gitmek** (kopmak), *Çok fazla gürültü, kargaşalık ve telaş olmak.*|| **Bir kızı bin kişi ister, bir kişi alır,** *İyi ve güzel olan şeyin isteklisi çok olmasına rağmen ancak ona bir kişi sahip olabilir.*|| **bir kol çengi,** *Etrafına neşe saçan kişiler için söylenir.*|| **Bir koltuğa iki karpuz sığmaz,** *Aynı anda birden çok işle ilgilenmek başarısızlık getirir.*|| **bir koşu,** *Koşarak; çabucak.*|| **bir koyun aşığı olmak,** *{eAT} Aynı soydan olmak; soyu bir olmak.*|| **Bir koyundan iki post çıkmaz,** *Birinden gücünün dışında özveri ve çalışma beklemek doğru değildir.*|| **Bir köroğlu, bir ayvaz,** *Yakınları veya çocukları yanında olmayan; yalnız başına kalmış karı koca için kullanılır.*|| **bir köşeye atmak,** *Gerektiği zaman kullanılmak üzere bir yere koymak.*|| **bir köşeye koymak,** *Saklamak; biriktirmek.*|| **bir kulağından girip öbür kulağından çıkmak,** *Söylenenlere önem vermemek; nasihatlere uymamak.*|| **bir kulağının arkası kalmak,** *argo. 1. Sürekli haksızlık ve kandırma ile karşılaşmış olmak. 2. Cinsel ilişkide çok kullanılmış olmak.*|| **bir kurşun atımı,** *Kurşunun alabileceği yol kadar uzaklık.*|| **bir lokma, bir hırka,** *Az şeye razı olmak; dervişçe yaşamak.*|| **bir misli,** *Bir kat daha.*|| **bir mum alıp kendi derdine yanmak,** *Başkalarının eksik ve kusurlarıyla ilgilenmektense kendi durumunu düşünmek.*|| **bir nebze,** *Çok az; bir parça.*|| **bir neçe,** *{eT}*

{ağız} Birkaç; bir miktar. [DS]|| **bir nefeste,** *(Söz ve içecek için) ara vermeden, bir seferde.*|| **bir nice,** *{eAT} {eAT} Birkaç; birçok; pek çok; bir hayli.*|| **bir nice el,** *{eAT} Pek çok kez.*|| **bir niceler,** *{eAT} Birçokları; pek çok kimse.*|| **bir niçe,** *{eT} Birkaç.*|| **bir numaralı,** *Başta bulunan; birinci sırada olan.*|| **bir o kadar,** *Var olan kadar daha; bir katı, bir misli daha.*|| **bir olmak,** *Bir araya gelmek; iş birliği yapmak; birlik olmak.*|| **bir olmuş ki,** *Çok kötü duruma düşenlerden söz edilirken söylenir.*|| **bir oyana, bir bu yana,** *1. İki tarafa yalpalayarak. 2. Rasgele hareketlerle; düzensizlik içinde.*|| **bir ödün,** *{eT} Yalnız bir defa; yalnız bir kez; bir öğün.* [EUTS]|| **bir örnek,** *Aynı biçimde olan; yeknesak, tekdüze.*|| **bir paralık etmek,** *1. Çok utanç verici duruma düşürmek. 2. İşe yaramaz duruma getirmek.*|| **bir paralık olmak,** *Saygınlığını yitirmek; itibardan düşmek.*|| **bir parça,** *Azıcık; çok az; biraz.*|| **bir pare,** *{eAT} Bir parça; biraz.*|| **bir parmak,** *Parmak ucuyla alınabilecek miktarda.*|| **bir parmak bal olmak,** *Dedikodu konusu haline gelmek.* || **bir posta,** *argo. Bir kez.*|| **bir pula satmak,** *Bir dostu, arkadaşı çıkarı uğruna terk etmek.*|| **bir pul etmemek,** *Hiç değeri olmamak.*|| **bir punduna getirmek,** *Uygun bir anını yakalamak.*|| **bir renklilik,** *Bazı maddelerin, içinden geçen ışığın yönü ne olursa olsun, hep aynı renkte kalma özelliği.*|| **bir sesli,** *Bir seslilik özelliği olan.*|| **bir seslilik,** *Birlikte çıkan iki ses arasında aralık bulunmaması.*|| **bir sıkımlık canı olmak,** *Çok cılız ve güçsüz olmak.*|| **bir sıra,** *Ardı ardına; üst üste; birbiri peşine.*|| **bir sokum,** *{ağız} Bir lokma.* [DS]|| **bir solukluk,** *{ağız} Kısa bir zaman içinde; bir anlık.* [DS]|| **bir solukta,** *Çok kısa bir sürede; çabucak.*|| **bir söyleyip pir söylemek,** *Uzatmadan gereği gibi, yeteri kadar söylemek.*|| **bir sözünü iki etmemek,** *Birinin isteğini hemen karşılamak, yerine getirmek.*|| **bir sürü,** *Çok sayıda; pek çok.*|| **bir şey,** *Niteliği ve niceliği tam olarak bilinmeyen bir nesne; herhangi bir nesne; gayr-i muayyen nesne.*|| **bir şeycik,** *Küçük bir nesne.*|| **bir şey sanmak,** *Birini veya bir şeyi, hayal kırıklığına uğrayacak şekilde olduğundan başka türlü düşünmek; sanmak.*|| **bir şey söylemek,** *1. Konuşmak. 2. Bir şeyler anlatmak; ifade etmek.*|| **bir şeye benzememek,** *İşe yarayacak durumda olmamak.*|| **bir şeye yaramamak,** *Yararlı olmamak.*|| **bir şeyler** (şey) **olmak,** *1. Huyu değişmek. 2. Fenalık geçirmek; bayılmak. 3. Ölmek.*|| **bir şeyler.. bir şeyler..,** *"Devamını söylemek istemiyorum, kısa kesiyorum, siz anlayın artık." anlamında söylenir.*|| **bir tahtada,** *Bir defada.*|| **bir tahtası eksik olmak,** *Akılca eksikliği bulunmak; yarım akıllı.*|| **bir takım,** *Belirsiz bir çokluk; kimi, bazı.*|| **bir tamam,** *Hiç eksiksiz.*|| **bir tane,** *Biricik, bir tek; eşi bulunmamak.*|| **bir tanem,** *Birini seven bir kişinin sevdiği başka bir kişi veya şey olmadığını ifade eden sevgi sözü.*|| **bir tarafa bırakmak,** *1. Hesaba katmamak; değerlendirmeye sokmamak. 2. Önem vermemek*|| **bir tarafa koymak** (bırakmak), *Önem vermemek; benimsememek; geriye bırakmak.*|| **bir taşla iki kuş vurmak,** *Bir hareketle birden çok yarar sağlamak.*|| **bir tek atmak,** *Bir kadeh içki içmek.*|| **bir tek,** *{eT} Bir kez; bir defa; bir yol.* [EUTS]|| **bir temiz,** *Gereği gibi; özen göstererek; adamakıllı.*|| **bir terimli,** *Bir tek işlemi gerektiren.*|| **bir terimli,** *Bir tek terimi olan cebirsel ıfade.*|| **bir torba kemik,** *Çok zayıf*|| **bir tuhaf,** *Anlaşılması ve anlatılması güç bir durum.*|| **bir tuhaflığı olmak,** *Kendini iyi bulmamak; kötü hissetmek.*|| **bir tutmak,** *Eşit saymak.*|| **bir türlü,** *1. (Olumlu ve olumsuz iki cümleyi bağladığında) kötü sonuç açısından yapmakla yapmamak arasında fark olmamak. 2. Hiçbir biçimde; hiçbir yolla.*|| **bir uğurda,** *{eAT} Birden; hep birden; birdenbire; derhal.*|| **bir uğurdan,** *{eAT} Birden; hep birden; birdenbire; derhal.*|| **bir uğurdane,** *{eAT} Birden; hep birden; birdenbire; derhal.*|| **bir vakitler,** *Uzak geçmişte.*|| **bir varmış, bir yokmuş,** *1. "Eskiden" anlamında masal tekerlemesi sözü. 2. "Geçip giden o zamanların artık şimdi hayali kaldı." anlamında söylenir. 3. Ölen birisi anılınca, hayatın geçiciliğini anlatmak için kullanılır.*|| **bir yakadan baş çıkarmak,** *{eAT} Toplu olarak birlik, bir düzen ve dirlik içinde yaşamak.*|| **bir yana,** *(Sözü edilen şey) dışlanacak olursa; sayılmazsa; -den başka.*|| **bir yana atmak,** *Vazgeçmek, bırakmak.*|| **bir yaña itmek** (etmek), *{eAT} Ortadan kaldırmak; bertaraf etmek; gidermek.*|| **bir yaña olmak,** *{eAT} Bir tarafa çekilmek; uzaklaşmak; ayrılmak.*|| **bir yandan,** *Diğer taraftan.*|| **bir yan itmek,** *{eAT} Ortadan kaldırmak; bertaraf etmek; gidermek.*|| **bir yastığa baş koymak,** *Evli olmak.*|| **bir yastıkta kocamak,** *Karı koca için birlikte uzun ömür sürmek.*|| **bir yaşına daha basmak,** *Çok hayret etmek, şaşkınlık içinde kalmak.*|| **bir yaşına daha girmek,** *O zamana kadar hiç görmediği ve şaşılacak bir şeyle karşılaşmış olmak.*|| **bir yayım,** *{ağız} (Yoğurt için) bir parça; biraz.* [DS]|| **bir yaylım,** *{ağız} Bir hayli; epeyce.* [DS]|| **bir yekte,** *1. Teker teker. 2. (Ödemek için) aksatmadan; tıkır tıkır.*|| **bir yığın,** *Pek çok; bir sürü; birçok.*|| **bir yıllık,** *biy. (Bitki için) hayat devirlerini bir yılda tamamlayan.*|| **bir yigirmi,** *{eT} On bir.* [EUTS]|| **bir yirde dirilmek** (dérilmek), *{eAT} Bir arada yaşamak; birlikte ömür sürmek.*|| **bir yire gelmek,** *{eAT} Birleşmek.*|| **bir yiyim,** *{eAT} Bir kerede yenilebilecek miktar.*|| **bir yiyip bin şükretmek,** *Durumu kötü olanlara bakarak kendi hâlinin değerini daha iyi anladığını ıfade etmek.*|| **bir yol,** *{eAT} {ağız} Bir kere; bir kez.* [DS]|| **bir yol tutturmak,** *Bir davranış biçimi ve tutum belirlemek.*|| **bir yolunu bulmak,** *İşi sona erdirmek için çare bulmak.*|| **bir yönlü,** *1. Yer değiştirme*

yönü tek olan. 2. fiz. (Anten için) elektromanyetik dalgayı tek yönden alan.|| **bir yönlü akım,** *Bir iletkende hep aynı yönde giden akım; doğru akım.*|| **bir yumurtacıklı,** *bot. (Meyve yaprakları için) maydanozgiller örneğinde olduğu gibi tek yumurtacığı bulunan.*|| **bir zaman** (bir zamanlar), *Geçmişte; eskiden; vaktiyle.*

bir[2], [bu+yér > bér / bir] *{eT} zf.* **1.** Bu taraf. [İKPÖy.] **2.** *is.* Güney; cenup. [Gabain] [EUTS] [İKPÖy.] **3.** Sağ. [İKPÖy.]

bir[3], [Çin. piĕt => bīr] *{eT} is.* Yazı fırçası. [Gabain]

bir[4], [Ar. bi'r بئر] *{OsT} is.* Kuyu. ☞ **bi'r-i muattal,** *{OsT} Kör kuyu.*|| **bi'r-i zemzem,** *{OsT} Mekke'deki Zemzem kuyusu.*

bir[5], **-rri** [Ar. birr بر] *{OsT} is.* **1.** İyilik; hayır. **2.** Güzellik. **3.** Ana ve babaya itaat. **4.** Bağışta bulunmak.

bir[6], [Far. bīr بير] *(bi:r) is.* **1.** Yıldırım. **2.** Yatak, kilim vb. cinsi ev eşyası.

bira, [Lat. bibere *(içmek)* > İt. birra] *(bi'ra) is.* Şerbetçi otu ve çimlendirilmiş arpa şekerini mayalandırarak yapılan bir alkollü içki; arpa suyu. ☞ **bira bardağı,** *Bira içilen özel büyük bardak.*|| **bira mayası,** *1. Mayalanma durumundaki biranın üzerinde biriken mantar tabakası. 2. Hamur kabartma işleminde kullanılan bir tür kuru veya yaş maya.*

biracı, [bira-cı] *is.* **1.** Bira yapan veya satan kimse. **2.** *sf.* (Kişi için) çok bira içen.

biracılık, -ğı [bira-cı-lık] *is.* Bira yapma ve satma işi.

birad, [Far. bīrād بيراد] *(bi:ra:d) {OsT} sf.* **1.** Yaşlı; ihtiyar. **2.** Pir. **3.** Dermansız; güçsüz.

birader, [Far. birāder بيرادر] *(bira:der) {OsT} is.* **1.** Erkek kardeş. **2.** *ünl. "Hey arkadaş, dostum!"* anlamında seslenme sözü. **3.** Masonların birbirlerine verdikleri ad; (kısaltması, teklik B; çokluk BB). ☞ **birāder-ender,** *{OsT} Üvey kardeş.*|| **birāder hande,** *{OsT} Kardeşliğe kabul edilmiş kimse.*|| **birāder-i cān berāber,** *{OsT} Çok yakın dost.*|| **birāder-i ma'nevî,** *{OsT} Ahret kardeşi; din kardeşi.*|| **birāder-i rızāî,** *{OsT} Süt kardeşi.*|| **birāder-zāde,** *{OsT} Yeğen.*

biraderan, [Far. birāderān بيرادران] *(bira:dera:n) {OsT} is.* Erkek kardeşler; biraderler.

biraderane, [Far. birāder-āne بيرادرانه] *(bira:dera:ne) {OsT} zf.* Kardeş gibi; çok iyi dost olarak.

biraderî, [Far. birāder-ī بيرادرى] *(bira:deri:) {OsT} sf.* **1.** Kardeşe özgü; kardeşçe. **2.** *is.* Biraderlik; kardeşlik.

biraderlik, -ği [birader-lik] *(bira:derlik) is.* Kardeşlik.

birahane, [bira+Far. ḫāne بيرا خانه] *(bi'raha:ne) {OsT} is.* Bira içilen, yanında da çabuk hazırlanan sıcak yiyeceklerle soğuk mezelerin yendiği yer.

birahaneci, [birahane-ci] *(bi'raha:neci) is.* Birahane işleten kimse.

biralık, -ğı [bira-lık] *sf.* Bira yapmaya uygun.

biran[1], [Far. bīrān / bīrāne بيران / بيرانه] *{OsT} sf.* Yıkık; dökük; harap; viran.

biran[2], [Far. büryān => birān] *(bira:n) {ağız} is.* Kebap. [DS]

biraste, [Far. bīrāste بيراسته] *(bi:ra:ste) {OsT} sf.* (Ağaç için) gereksiz dalları kesilmiş; budanmış.

biraz[1], [bir+az / Ar. birāż براض] *(bi'ra:z) sf.* **1.** Çok değil, bir parçacık; az şey. **2.** Yeter ölçüden daha az. **3.** *zf.* Kısa bir süre için. **4.** *is.* Bütüne göre az sayılacak bir parça.

biraz[2], [Ar. birāz براز] *(bira:z) {OsT} is.* Savaşa atılma; karşı karşıya dövüşme.

birazban, [Far. birāzbān / birāzvān برزبان / برازوان] *(bira:zba:n) {OsT} is.* Kılıç, hançer, bıçak gibi araçların kabzaları içine bağlanan demir.

birazcık, -ğı [biraz-cık] *sf.* Pek az.

birazdan, [biraz-dan] *(bi'razdan) zf.* Az bir zaman sonra.

birazer, [Far. birāder] *(bira:zer) {eAT} is.* Erkek kardeş; birader.

birazı, [biraz-ı] *(bi'razı) zm.* İçlerinden çok az bir bölümü.

birazvan, [Far. birāzbān / birāzvān برزبان / برازوان] *(bira:zva:n) {OsT} is.* → birazban.

birbandi, [Yun. birbandis] *{ağız} sf.* Serseri. [DS]

birbas, [Ar. birbās برباس] *(birba:s) {OsT} is.* Derin kuyu.

birbiri, [bir-i+bir-i بربرى] *zm.* **1.** Karşılıklı olarak biri ötekini, öteki de berikini. **2.** Biri diğerinin yanı sıra. **3.** *{ağız}* Yabancı olmayan; akraba; yakın. [DS] ☞ **birbiri için yaratılmış olmak,** *Biri diğerine uymak; iyi anlaşmak.*|| **bir birine çalmak,** *{eAT} Birbirine düşürmek.*|| **birbirine düşmek**, *Aralarında anlaşmazlık çıkmak.*|| **birbirine düşürmek,** *İyi geçinen kişilerin aralarını açmak; anlaşmazlık çıkarmak.*|| **birbirine girmek,** *1. İç içe girmek; karışmak; dolaşmak. 2. mecaz. Kavga etmek; dövüşmek.*|| **birbirine katmak,** *1. Etrafı, ortalığı karıştırmak. 2. mecaz. Olay çıkarmak.*|| **birbirini almak,** *{eAT} Evlenmek.*|| **birbirini basmak,** *{eAT} Birbirini çiğnemek.*|| **birbirini tutmaz,** *1. Birbiri ile ilgisi olmayan. 2. Tutarsız; çelişik.*|| **birbirini yemek,** *1. (İki ve daha çok kişi) birbiri ile uğraşmak. 2. Sürekli veya şiddetli kavga etmek.*|| **birbirinin ağzına girmek,** *1. Çok yakın oturmak; durmak. 2. Birbirine çok düşkün olmak.*|| **birbirinin ağzına tükürmek,** *Bir konuda sözleşmiş gibi ağız*

birliği yapanlar için kullanılan söz.|| **birbirinin gözünü çıkarmak,** *Kıyasıya dövüşmek.*|| **birbirinin gözünü oymak,** *Aralarında sürekli geçimsizlik olmak.*|| **birbiriyle koşulmak**, *Birbirine eş olmak.*|| **birbirini tutmaz,** *(İlgili sayılan iki şey için) aralarında ilgi bulunmayan; tutarsız.*|| **birbirini yemek,** *Sürekli kavga etmek; karşısındakini huzursuz etmek.*|| **bir biriyle koşulmak,** *{eAT} Birbirine eş olmak.*

birce, [bir-ce] *zf.* Bir tek; tek bir tane; biricik.

birci, [bir-ci] *sf.* **1.** Bircilik yanlısı olan; tekçi; monist. **2.** Birciliği tutan ve savunan.

bircik, -ği [bir-cik] *{ağız} zf.* Bir tek. [DS] ⊡ **bircik bircik,** *{ağız} Birer birer; birer tane birer tane olarak.* [DS]

bircilik, -ğ [bir-ci-lik] *is. fel.* Varlığın madde ve ruh olarak iki cevherden değil de tek bir cevherden meydana geldiğini, Allah'ın ve evrenin özdeşliğini ve Hegel'in ruh cevherinden (spirtualist), Marx'ın madde cevherinden (maddeci), Spinoza'nın ise karma cevherden (panteist) ibaret olduğunu savundukları felsefî görüş; tekçilik; monism.

Bircis, [Ar. bircīs / Far. bercīs برجيس] *(birci:s) {OsT} is.* **1.** Mars; Müşteri yıldızı; Jüpiter; Erendiz. **2.** Çok süt veren deve.

birçek, -ği [*eT.* bür-çek / pür-çek] *{ağız} is.* Saç; kâkül; zülüf. [DS]

birçoğu, [bir+ço(k)-u] *(bi'rçoğu) zm.* Çok sayıda olan kişi veya nesne.

birçok, -ğu [bir+çok] *(bi'rçok) sf.* **1.** Oldukça çok. **2.** Sayısı belirsiz. ⊡ **birçokları,** *zm. Çok sayıda olan kişi veya nesne.*

birde, [bir-de] *{ağız} zf.* Birdenbire. [DS]

birdem, [bir-dem / bir-tem] *{eT} zf.* Beraber; birden; birlik; büsbütün; tamamıyla. [EUTS] [Gabain]

birdemlemek, [bir-dem-le-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* Demet yapmak; birleştirmek. [DS]

birdemleti, [bir-dem-le-t-i] *{eT} zf.* Tam olarak; tam; hiçbir zaman; asla. [Üç İtigsizler]

birdemlig, [bir-dem-lig] *{eT} zf.* Tam; tam olarak. [Üç İtigsizler]

birden, [bir-den] *(bi'rden) zf.* **1.** Hepsi bir defada; bir arada. **2.** Ansızın; birdenbire.

birdenbire, [bir-den+bir-e] *(bi'rdenbire) zf.* Ansızın; beklenmedik bir anda.

birdin, [bir-din] *{eT} is.* **1.** Güney. [ETY] **2.** *zf.* Güneyden. [ETY] ⊡ **birdin yan,** *{eT} Güney tarafından.*

birdirbir, [bir-dir+bir] *(bi'dirbir) is.* Oyuncuların art arda birbirlerinin üstünden atlayarak oynadıkları bir çocuk oyunu.

bire[1], [Moğ. bere] *{eT} is.* **1.** Mil (uzaklık ölçüsü). [EUTS] **2.** Uzaktan görünen şey; nesne. [EUTS]

bire[2], [mere / bir-e بره] *(b'i're) ünl.* **1.** "Ey! Hey!" anlamında seslenme. *{eAT} (aynı)* **2.** Eh artık, yeter anlamında "be!" yerine kullanılır. *{eAT} (aynı)* **3.** Şaşkınlık ifadesi. **4.** Tekrarlanan aynı fiilin arasında kullanıldığı zaman süreklilik, bitmezlik veya usanç bildirir. **5.** Aman. ⊡ **Bire aman!** *Şaşkınlık ve korku, bildirir.*|| **bire bire yapmak,** *{ağız} "Bire vur ha!." diye gürültü yaparak kargaşalıkta mal kaçırmak.* [DS]

birebir, [bir-e+bir] *(bi'rebir) sf.* **1.** Kesin etkili. **2.** *mecaz.* Tam istenildiği gibi; uygun. ⊡ **birebir gelmek,** *1. Tam uygun gelmek; denk gelmek. 2. İyi gelmek.*

biredi, [*bir-ed-mek > bir-ed-i] *{ağız} sf.* Toptan. [DS]

bireg, [Far. bīreg بيرگ] *(bi:reg) {OsT} sf.* Soysuz; arsız.

biregi, [bir-egü > bir-egi بركى / برگى] *{eAT} zm.* Bir kimse; başkası.

biregü, [bir-egü براكو / براگو] *{eT} zm.* **1.** Her biri. [Gabain] **2.** *{eAT}* Biri; bir kimse; birey. **3.** *{eAT}* Başkası. **4.** *sf.* Birinci. [EUTS]

biregüsi, [bir-egü-si] *{eT} zm.* Onlardan biri; birisi. [EUTS]

birekmek, [bir-ik-mek > bir-ek-mek] *{ağız} gçsz. f. [-(ğ)-ir]* Toplanmak; birikmek. [DS]

birelleş, [bir+el-le-ş] *{ağız} sf.* Yardımlaşarak; beraberce; elbirliğiyle. [DS]

birem, [bir-em] *{ağız} sf.* Tek olan; bir tek. [DS] ⊡ **birem birem,** *{ağız} Birer birer; teker teker; tane tane.* [DS]

birer, [*eT.* bir-er] *sf.* **1.** Bölüştürülen şeylerden bölüşenlerin her birine bir tane düşecek biçimde. *{eT} (aynı)* [EUTS] [İKPÖy.] [Üç İtigsizler] **2.** *{eT}* Her bir; bazı. [EUTS] [İKPÖy.] [Üç İtigsizler] ⊡ **birer birer,** *Her biri ayrı olarak; tek tek.*|| **birer ikişer,** *Değişik sayılarda küçük gruplar halinde.*|| **birer ödün,** *{eT} Bir defada.* [EUTS]

bireşim, [bir-eş-im] *is.* **1.** Parça veya ögelerin bir araya getirilip birleştirilmesi. **2.** Bireşmek suretiyle meydana gelen bütün. **3.** *kim.* Elementleri bir araya getirmek suretiyle madde oluşturma; sentez. **4.** *fel.* Yalından karmaşık olana, zorunludan olasıya, ilkeden uygulamaya (sonurguya), genel yasadan bireysel duruma, sebepten sonuca, nedenden etkiye, öncülden sonuca, küllîden cüz'îye inen düşünme ve ispatlama metodu; terkip; sentez. **5.** Kant felsefesinde, karşı tez meydana getiren iki düşüncenin üçüncü bir düşüncede çözülmesi. **6.** Hegel felsefesinde nazarî diyalektiğin üçüncü evresi. ⊡ **bireşim danışmanı,** *işlet. Geniş bir çalışma alanından sorumlu işletme şefinin, işletmenin bütünü ile ilgili özel teknik sorunların çözümlenmesinde yardımcısı olan danışman.*

bireşimli, [bir-eş-im-li] *sf.* Bireşim yoluyla elde edilen; sentetik.

bireşmek, [bir-eş-mek] *işteş. f. [-ir]* **1.** İki ya da daha çok şey birleşerek bir bütün oluşturmak. **2.** Bireşim haline gelmek.

bireştirici, [bir-eş-tir-ici] *sf.* **1.** Bireştirme işini yapan. **2.** *is.* Değişik tınılardaki seslerden sonsuz sayıda kaynaşım sağlamaya yarayan elektronik âlet; elektronik org.

bireştirmek, [bir-eş-tir-mek] *gçl. f. [-ir]* **1.** Birden çok şeyi birleştirip bir bütün meydana getirmek. **2.** Bireşim oluşturmak.

birey[1], [*eT.* bir-egü > bir-ey] *is.* **1.** Bir bütün içinde bir birim oluşturan varlıklardan her biri; fert, *(1935).* **2.** *sosy.* Topluluğa oranla tek başına ele alınan kişi; fert. **3.** *biy.* Tür meydana getiren ve çiftleşebilen organizmaların her biri. **4.** *man.* Bir türün kapsamı içine giren somut varlık. ⧉ **birey oluş,** *biy. Yumurtanın döllenmesinden bireyin yetkin duruma gelmesine kadar geçirdiği gelişim evrelerinin bütünü.*

birey[2], [bir+iyi?] *{ağız} zf.* **1.** Epeyce; iyice. **2.** Usule uygun biçimde. [DS]

bireyci, [bir-ey-ci] *sf.* **1.** Kişi haklarını savunan. **2.** Bireycilikten yana olan; ferdiyetçi.

bireycilik, -ği [bir-ey-ci-lik] *is. sosy.* **1.** Bireyin haklarının toplumun haklarından daha önde geldiğini savunan toplumsal görüş; ferdiyetçilik; individüalizm. **2.** *fel.* Bütüne, genele değil de bireye, tek olana üstünlük tanıyan görüş. **3.** Bütün değerlerin toplumdan değil de bireyden çıktığını savunan görüş.

bireydi, [bire > bire-y-di] *(bi'reydi) {ağız} ünl.* Bu ne sabırsızlık. [DS]

bireyleşme, [bir-ey-le-ş-me] *is. fel.* **1.** Türle ilgili bir örneğin bir bireyde gerçekleşmesi. **2.** *psikol.* Birey olduğunun farkına varma. **3.** Bağımsız kişilik sahibi olana kadar geçen gelişme süreci.

bireyleşmek, [bir-ey-le-ş-mek] *gçsz. f. [-ir]* **1.** Birey durumuna gelmek. **2.** Birey olduğunun farkına varmak.

bireyleştirme, [bir-ey-le-ş-tir-me] *is.* Bir varlığı birey olarak belirleme veya niteleme.

bireyleştirmek, [bir-ey-le-ş-tir-mek] *gçl. f. [-ir]* **1.** Bir varlığı bireye özgü hale getirmek. **2.** Bir varlığı başkalarından ayırmak.

bireylik, -ği [bir-ey-lik] *is.* **1.** Bir bireyi diğerlerinden ayıran özelliklerin tümü; ferdiyet. **2.** Bir bireyi dış gözlemcinin gözünde benzersiz ve tek kılan özellikler veya bunların biçimi.

bireysel, [bir-ey-sel] *sf.* **1.** Bireye ait olan; bireye özgü. **2.** Bir tek kişiyle ilgili olan. **3.** Bir tek kişi tarafından yapılan.

bireyselleştirme, [bir-ey-sel-le-ş-tir-me] *is. fel.* **1.** Bireysel duruma getirme. **2.** Ortaklaşa veya kamu malı olan şeyleri bireylere verme, bireylere uygulama. **3.** İnsanların doğal, toplumsal ve tarihî gelişmesinden, kendine özgü olan şeylerin, özelliklerin, bireysel olanın ayrılıp çıkarılması.

bireyselleştirmek, [bir-ey-sel-le-ş-tir-mek] *gçl. f. [-ir] fel.* Bir şeyi birey olarak, ayrı olarak ele alıp değerlendirmek.

bireysellik, -ği [bir-ey-sel-lik] *is. fel.* **1.** Birey olma olgusu; ferdiyet. **2.** Bir kişiyi benzerlerinden ayıran özelliklerin tümü. **3.** Bir bireyin biricik ve kendine özgü oluşu.

bireyüstü, [bir-ey+üst-ü] *is. fel.* **1.** Tek bir bireyi aşan. **2.** Bireylerin çevresini aşan; bireylerin bilincinden bağımsız olan.

birez, [bir+az > birez برز] *{eAT} sf.* Biraz. ⧉ **birez gün,** *{eAT} Birkaç gün.*

birezcük, [birez-cük برزجوك] *{eAT} sf.* Birazcık.

birezden, [bir+az-dan] *{ağız} zf.* Birazdan; az sonra. [DS]

birezim, [biraz-ım] *{ağız} sf.* Biraz. [DS]

birge[1], [bir-ge / ber-ge / ber-ke] *{eT} is.* Kamış; çubuk; kamçı; kırbaç. [EUTS] [Gabain]

birge[2], [bir-ge] *{ağız} is.* Kuma; ortak. [DS]

birge[3], [Ar. birka] *{ağız} is.* Havuz. [DS]

birgermek, [bir-ger-mek] *{eT} gçl. f. [-ür]* Çalkalamak. [EUTS]

birgertmek, [bir-ger-t-mek] *{eT} gçl. f. [-ür]* Bir araya getirmek. [Üç İtigsizler]

birgerü, [bir+ ger-ü] *{eT} zf.* Beraber; bir noktada; hepsi bir arada; beraberce; tümü ile. [EUTS] [İKP-Öy.] [Gabain] [Üç İtigsizler]

birgerü, [biri *(güney; bu yan)* > bir(i)-gerü *(yön bildiren, işin yapılma noktasını belirten ek)*] *{eT} zf.* Güneye doğru; güneye; güneyde. [Tekin]

birgin, [bir-mek *(vermek)* > bir-gin] *{eT} is.* (Borç için) ödeme. [Gabain] [EUTS]

birgos, [Yun. pirgos] *{eAT} is.* Kule.

birgurdane, [bir+uğur-da-ne] *{eAT} zf.* Birden; hep birden; birdenbire; derhal.

birgü, [bir-mek > bir-gü] *{eT} is.* **1.** Armağan. [EUTS] **2.** Vergi. [EUTS]

birgülük, [bir-gü-lük] *{eT} sf.* Bütün; hep. [Gabain]

biri[1], [bi-r / bı-r / bi-ri] *{eT} is.* **1.** Güney. [Gabain] [ETY] [EUTS] **2.** Sağ. [EUTS]

biri[2], [*eT.* bir-egü > bir-egi > bir-i] *zm.* **1.** Bir tanesi. *{eT} (aynı)* [EUTS] **2.** Bir kimse. *{eT} (aynı)* [EUTS] **3.** Bilinmeyen, tanınmayan bir kimse. *{eT} (aynı)* [EUTS] **4.** (İsim tamlamalarında tamlanan olarak kullanıldığında) tamlayanın küçümsendiğini bildirir. **5.** *ed.* Hikâye etmede kahramanı olaya sokmak için kullanılan söz. ⧉ **Biri eşikte, biri beşikte.** *Küçük büyük çok çocuğu olan kişiler için kullanılan ifade.* ‖ **Biri vardı geceden, biri düştü bacadan.** *Eski sıkıntıyı atlatmadan bir başka sıkıntı geldi,*

anlamında kullanılır.|| **birinden biri,** *Birkaç kişi içinden bir tanesi.*|| **birileri,** *Bazı kimseler.*

biri[3], [biri ?] *{ağız} sf.* **1.** Görgülü. **2.** Tecrübeli; emektar. [DS]

birig, [Far. birīġ بریگ] *(biri:ğ) {OsT} is.* Üzüm salkımı.

biribimek, [bér-mek *(vermek)* > bir-ib+i-mek > vir-ib+i-mek بریبیمك] *{eAT} gçl. f. [-r]* Göndermek.

biricik, -ği [bir-cik > bir-(i)-cik بریجك] *(bi'ricik) sf.* **1.** Eşi ve benzeri olmayan; bir tanecik, yegâne. **2.** Çok sevilen. **3.** *{eAT} zf.* Bir kerecik.

biridürmek, [bir-id-ür-mek / bir+id-ür-mek] *{eT} gçl. [-ür]* Birleştirmek. [Üç İtigsizler]

birigerü, [biri *(güney; bu yan)* > bir(i)-gerü] *{eT} zf.* Güneye doğru; güneyde.

birik[1], **-ği** [Fr. break / Rus. brika] *{ağız} is.* İki tekerlekli araba. [DS]

birik[2], **-ği** [bir-ik] *{ağız} sf.* Eş; benzer. [DS]

birik[3], **-ği** [Far. pīr > bir-ik ?] *{ağız} is.* Örümcek ağı. [DS]

birikdirmek, [bir-ik-dir-mek / bir-ik-dür-mek] *{eAT} gçl. f. [-ür]* Birleştirmek.

birikdürmek, [bir-ik-dir-mek / bir-ik-dür-mek] *{eAT} gçl. f. [-ür]* Birleştirmek.

birike, [Ar. birke => birike برکه] *{eAT} is.* **1.** Hazine. **2.** Mahzen. **3.** Sarnıç.

birikgin, [bir-ik-mek > bir-ik-gin] *{ağız} sf.* Toplanmış; yığılmış. [DS]

biriki, [birik-mek > bir-ik-ī] *(birki:) {eT} sf.* Birleşik; müttehit. [Gabain] [Tekin]

birikilmek, [birik-mek > birik-il-mek] *{eT} edil. f. [-ür]* Toplanmak; bir araya gelmek. [Yüknekî]

birikim, [birik-mek > birik-im] *is.* **1.** Bir yerde toplanıp yığılma; yığınak; tahaşşüt. **2.** Gözlem, deney ve diğer yollarla elde edilen bilgilerin bütünü. **3.** *sosy.* Toplumların kültürel yönlerinin gelişip yükselmesi süreci. **4.** *ekon.* Mal veya paranın bir yerde toplanıp çoğalma süreci; tasarruf. **5.** *jeol.* Yeryüzünde meydana gelen aşınma sonucu taşınan alüvyonlu maddelerin bir yerde toplanması.

birikinti, [birik-mek > birik-inti] *is.* **1.** Bir yerde kendiliğinden toplanıp biriken madde yığını; derlem. **2.** *{ağız}* Toplantı. [DS] ☍ **birikinti konisi,** *coğ. Dağlık bölgelerden sel sularının sürükleyerek getirdiği aşıntı malzemelerinin, düzlük bir yerde suyun taşıma gücünün düşmesi sonucunda, meydana getirdiği dar ucu daha yüksek, yelpaze biçimindeki yığın.*

birikiş, [birik-mek > birik-iş] *is.* **1.** Birikme işi. **2.** Birikme biçimi.

birikişme, [birik-mek > birik-iş-me] *is. biy.* Yığınlar meydana getirme; aglutinasyon.

birikişmek, [birik-iş-mek] *işteş. f. [-ir]* Bir araya gelmek; toplaşmak; yığılmak.

birikli, [birik-li] *{eT} sf.* Birikmiş. [EUTS]

birikme, [bir-ik-me] *is.* **1.** Toplanıp yığılma. **2.** Birbiri ardına gelerek toplanıp çoğalma; katlanma; kümelenme; kümülasyon. ☍ **birikme havzası,** *coğ. Kar ve yağmur sularının toplanıp biriktiği bölge.*

birikmek, [*eT.* bir-ük-mek > bir-ik-mek بریکمك] *gçsz. f. [-ir] [eAT. -ür]* **1.** Birleşmek; bir olmak. *{eT} {eAT} (aynı)* [Üç İtigsizler] [Gabain] [Yüknekî] [ETY] [EUTS] **2.** Üst üste veya yan yana gelerek toplanmak; yığılmak. **3.** Birbirine eklenerek çoğalmak. **4.** *{eT} {eAT}* Bir araya gelmek; toplanmak. [ETY] [EUTS] [Üç İtigsizler] [Gabain] [Yüknekî]

birikmiş, [bir-ik-miş] *sf.* Bir araya gelen; birbirine eklenen; katlanmış; kümeli; kümülatif.

biriktirilmek, [birik-tir-il-mek] *edil. [-ir]* **1.** Biri tarafından toplanıp yığılmak, çoğaltılmak. **2.** Koleksiyon yapılmak. **3.** Tasarruf edilmek.

biriktirim, [birik-tir-im] *is.* Biriktirme işi ve bu sürecin sonucu.

biriktirme, [birik-tir-me] *is.* Biriktirmek eylemi.

biriktirmek, [birik-dür-mek > bir-ik-dir-mek > bir-ik-tir-mek بریکدرمك] *gçl. f. [-ir]* **1.** Birer birer bir araya getirmek. **2.** Toplayıp yığmak. **3.** Kazandıklarını ölçülü harcayarak bir kısmını gelecekte kullanmak üzere arttırmak; tasarruf etmek. **4.** Öğrenmek, araştırmak veya boş zamanlarım değerlendirmek amacıyla toplamak; koleksiyon yapmak.

biriktürmek, [birik-dür-mek بریکدرمك] *{eAT} gçl. f. [-ür]* → biriktirmek.

birilmek, [bir-il-mek] *{eT} gçsz. f. [-ür]* Birleşmek. [İKPÖy.]

birilmek, [bir-mek *(vermek)* > bir-il-mek / bér-il-mek] *{eT} edil. f. [-ür]* Verilmek. [Yüknekî]

birim[1], [bir-im] *is.* **1.** Bir kümenin her elemanı. **2.** Bir çokluğu oluşturan varlıkların her biri; ünite. **3.** Bir çokluğu ölçmek için örnek seçilen değişmez ölçü parçası; vahit. **4.** Geniş bir kuruluştaki alt bölümlerden her biri. **5.** Bir dilin, oluşturduğu yapı içinde, belli bir düzlemde yer alan ve öbür ögelerle kurduğu bağıntılarla tanımlanan ayrı nitelikli ögesi; ünite. **6.** *bsy.* Bir bilgisayar sistemi içinde donanımı oluşturan ögelerden her biri. ☍ **birim birim,** *{ağız} Birer birer; adım adım.* [DS]|| **birimler bölüğü,** *mat. Rakamlar yazılırken 1'den 999'a kadar sayılar bölüğü; sağdan itibaren üç rakamın yer aldığı bölük.*

birim[2], [bir-im *(iyelik eki)* بریم] *{eAT} {ağız} zm.* **1.** Bir tanem. **2.** Biriciğim. [DS]

birim[3], [bér-mek *(vermek)* > bir-im > bér-im بریم] *{eT}* **1.** Borç; verme. [EUTS] [Gabain] [Yüknekî] **2.** *{eAT}* Haksız ve usulsüz tahakkuk ettirilen vergi; yolsuz salınan vergi. ☍ **birim alım,** *{eT} Vergi; borç.* [EUTS]

birimci, [bir-im-ci] *sf.* Bir topluluğu oluşturan her bir elemanı ele alan; tek tek bireylerle ilgilenen; birimlere yönelik. 🗗 **birimci ekonomi,** *ekon. Ekonominin, toplumu meydana getiren fert ve aile ile küçük işletmelerin ekonomik faaliyetlerini inceleyen dalı; mikroiktisat, mikroekonomi.*

birimçi, [bér-mek > bir-im-çi] *{eT} sf.* Borçlu. [EUTS]

birimlig, [bér-mek> bir-im-lig] *{eT} sf.* Borçlu. [EUTS]

birimsel, [bir-im-sel] *sf.* Bir birim ögeyi ilgilendiren; birim ögelerle ilgili; birimlere dayanan.

birin, [bir-in برين] *{eT} sf.* Birer; teker. 🗗 **birin birin,** *{eT} {eAT} 1. Birbiri ardınca. 2. Birer birer; teker teker.* [DLT] [EUTS]

birinc, [Far. birīnc برينج] *{OsT} is.* **1.** Pirinç. **2.** Pilav. **3.** Pirinç (metal).

birincasb, [Far. birincāsb برنجاسب] *(birinca:sb) {OsT} is.* → birincasıf.

birincasıf, [Far. birincāsf برينجاسف] *(birinca:sf) is. bot.* Birleşikgillerden pembe renkli, çiçekleri hekimlikte uyarıcı, sindirim yardımcısı ve antiseptik olarak kullanılan, gövdeleri tüylü ve köşeli çok yıllık otsu bir bitki; misk otu; koyun otu; hayvan perçemi, *(Artemisia vulgaris).*

birince[1], [bir+nice > birince بيرنجه] *{eAT} zf.* Birkaç; birçok; pek çok.

birince[2], [bir-i-n-ce بيرنجه] *{eAT} zf.* **1.** Biri kadar. **2.** Biri oranında. **3.** Bire bir oranında.

birinci, [*eT.* bir-inç > bir-inci] *sf.* **1.** Sıraya dizilmiş olanlardan başta bulunan; sırası bir olan. **2.** Zaman, sıra ve yer bakımından diğerlerinden en önde gelen. **3.** Üst kalitede. **4.** *is.* Önem bakımından ve sıralamada en önemli olan. **5.** *zf.* İlk olarak; ilk başta. 🗗 **birinci çağ,** *Yer yüzünün oluşu sırasında yaklaşık üç yüz yetmiş milyon yıl süren ilk oluşum çağı.*|| **birinci çıkmak,** *(Okul için) en iyi derece ile bitirmek.*|| **birinci gelmek,** *Bir karşılaşmada, yarışmada bütün yarışmacılara ve rakiplere üstün gelmek.*|| **birinci olmak,** *Başta gelmek, önde olmak.*|| **birinci orun,** *Uçaklarda yüksek mevki sahibi kişilere tahsis edilmiş yer; birinci mevki; first-clas.*|| **birinci tüketici,** *biy. Bitkilerle beslenen hayvanlar; besin zincirinde üreticilerle beslenen tüketici.*|| **birinci zaman,** *tar. İki yüz milyon yıl kadar önce son bulan en uzun jeolojik zamana verilen ad.*|| **birinci zar,** *bot. Yemişlerin en dış kabuğu.*

birincil, [bir-inci-l] *sf.* **1.** Sırada ilk gelen. **2.** Önemi en çok olan; ana; temel; esas. 🗗 **birincil eşey karakterleri,** *biy. Üreme ile doğrudan ilgili olan organlar; dış eşey organları.*

birincilik, -ği [bir-inci-lik] *is.* **1.** Birinci olma durumu. **2.** Bir sıralamada, dizide en baş sıra; en üst derece. 🗗 **birincilikler,** *spor. Şampiyonluk için yapılan yarışlar ve karşılaşmalar.*

birinç, [bīr > bir-inç] *{eT} sf.* Birinci. [DLT] [EUTS]

birinde, [bir-i-n-de] *zf.* **1.** Bir zaman. **2.** Bir kere. **3.** Bir gün.

birisi, [bir-i > bir-i-s-i] *zm.* **1.** Bir tanesi. **2.** Bir kimse. **3.** Bilinmeyen, tanınmayan bir kimse. **4.** (İsim tamlamalarında tamlanan olarak kullanıldığında) tamlayanın küçümsendiğini bildirir.

biriş, [bir-mek *(vermek)* > bir-iş] *{eT} is.* Veriş; verme. [EUTS]

birişsiz, [bir-mek *(vermek)* > bir-iş-siz] *{eT} sf.* Verişsiz. [Üç İtigsizler]

birişt, [Far. ferişte => birişt] *{eT} is.* Melek. [ETY]

birişte, [Far. birişte برشته] *{OsT} sf.* Kızartılmış.

birişüm, [Far. berīşim بريشم] *(biri:şüm) {OsT} is.* İbrişim.

birit, [Fr. bride *(gem)*] *is.* Kumaş üzerine geçirilen şerit ya da iplik.

biriye, [biri-y-e] *{eT} zf.* Güneyde; güneye. [Tekin]

birkaç, [bir+kaç] *sf.* Çok az sayıda; çok olmayan; kolayca sayılabilecek kadar.

birkaçı, [bir+kaç-ı] *zm.* Bir küme içinden belirsiz olarak bahsedilen çok az sayıda kişi veya nesne.

birke[1], [bir-ge / ber-ge / ber-ke] *{eT} is.* Kamçı. [EUTS]

birke[2], [Ar. birke بركه] *{OsT}* is. **1.** Küçük göl; gölcük. **2.** Büyük havuz. **3.** Göğüs.

birkelemek, [bir-mek *(vermek)* > bir-ke-le-mek] *{eT} gçsz. f. [-r]* Verme kabiliyet ve gücünde olmak. [EUTS]

birkerü, [bir-kerü] *{eT} zf.* Hepsi bir arada olarak; tümü ile. [EUTS]

birkıl, [Ar. birḳīl برقيل] *(birkı:l) {OsT} is.* **1.** Tüfek. **2.** Zemberek adı verilen bir savaş aracı.

birki[1], [bīr-ik-mek > bīr-(i)k-i] *(bi:rki) sf.* Birleşik; müttehit. [ETY]

birki[2], [bir+iki] *{eAT} zf.* Bir iki; birkaç.

birle, [bir+il-mek *(bağlanmak)* > bir + (i)l-ē *(-e: zarf fiil eki)* برله] *(birle:) {eT} {eAT} e.* ve *bağ.* **1.** İle; birlikte; beraber. [ETY] [DLT] [EUTS] [İKPÖy.] [Gabain] [Tekin] [Yüknekî] **2.** Bununla birlikte. [Üç İtigsizler]

birleme, [bir-le-me] *is.* **1.** Bir etme; birleştirme. **2.** Tek duruma getirme; tevhit.

birlemek, [bir-le-mek برلك] *gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* **1.** Bir etmek; tek kılmak. **2.** Çoğu tek duruma getirmek. **3.** *{eAT}* (Allah'ın) birliğini kabul etmek; şirk koşmamak.

birlen, [bir+il-e-n] *{eT} zf. e. bağ.* İle; beraber; birlikte. [EUTS]

birlenmek, [bir-le-n-mek] *edil. f. [-ir]* Bir kılınmak.

birler, [bir-ler] *is.* **1.** Çok sayıda bir. **2.** *mat.* Onluk sistemle sayıların yazılışında en sağda yer alan basamaktaki sayılar.

birleşek, [bir-le-ş-mek > bir-le-ş-ek] *is. anat.* **1.** Yarık şeklindeki bir açıklığın kenarlarının birleştiği nokta. **2.** Tüm beyindeki sinir merkezlerinin bakışık iki parçasını doğrudan doğruya birleştiren sinir demeti. **3.** *bot.* Maydanozgillerin meyvelerinde iki meyve yaprağının bitiştiği yer.

birleşen, [bir-le-ş-en] *is. mat.* (Doğru veya yay için) birbirini kesen veya bir noktada kesişen.

birleşik, -ği [bir-le-ş-ik] *sf.* **1.** Bir araya gelerek birleşmiş olanlar. **2.** Birleşme yoluyla meydana gelmiş olan; müttehit. ⊡ **birleşik cümle,** *dbl. Bir ana cümle ile bir veya birden fazla yan cümleden kurulmuş cümle.*|| **birleşik fiil,** *dbl. Bir kelime ile biçim ve anlam bakımından kaynaşıp kalıplaşan fiil.*|| **birleşik isim,** *dbl. Birleşik kelime biçiminde olan isim.*|| **birleşik kap,** *fiz. İçlerine konulan sıvıların yoğunluklarıyla orantılı olarak seviyeleri farklılık gösteren, birbirine tabandan bağlı kaplar.*|| **birleşik kelime,** *dbl. Ses düşmesi veya türemesi gibi ses olayları meydana gelmiş, üzerindeki ekin görevini yitirmesi veya anlam kayması dolayısıyla aralarına ek giremeyecek kadar kalıplaşmış iki ve daha çok kelimeden meydana gelmiş kelime.*|| **birleşik oturum,** *Çeşitli organların bir araya gelerek yaptıkları oturum.*|| **birleşik oy pusulası,** *siy. Seçime katılan bütün partileri ve adaylarını ayrı ayrı gösteren oy pusulası.*|| **birleşik zaman,** *dbl. Bir fiilin köküne önce kip eki daha sonra da ek fiilin, geniş zaman, görülen geçmiş zaman, öğrenilen geçmiş zaman, şart çekimlerinden birini getirmek suretiyle oluşan zaman.*

birleşilme, [bir-le-ş-il-me] *is.* Birleşilmek işi.

birleşilmek, [bir-le-ş-il-mek] *edil. f. [-ir]* **1.** Birleşmek işi yapılmak. **2.** Bir araya gelinmek; buluşulmak.

birleşim, [bir-le-ş-im] *is.* **1.** Birleşmek işi. **2.** Üyelerinin yeterli sayıyı bulması halinde, bir meclisin bir gün içinde yaptığı toplantı; inikat. **3.** *biy.* Döllenmek amacıyla erkek hayvanla dişisinin çiftleşmesi. **4.** Farklı iki parçayı birbirine ekleyen parça. **5.** İki ayrı binayı birbirine bağlayan ek yapı.

birleşme, [bir-le-ş-me] *is.* **1.** Birleşmek işi. **2.** Beraber olma, bir araya gelme. **3.** Cinsel ilişkide bulunma. **4.** *bot.* Birbirine çok yakın iki organın gelişme sırasında kaynaşması. **5.** *tıp.* Kapanmasını sağlamak amacıyla bir yaranın kenarlarını bir araya getirme. **6.** *siy.* Bir toprak parçasının, sınır komşusu ülke ile siyasi ve ekonomik birlik içine girmesi. ⊡ **birleşme değeri,** *kim. Bir elementin atomu ile birleşebilecek hidrojen atomlarının en yüksek miktarı.*|| **birleşme tüpü,** *biy. Çiftleşme yapabilen bakteriler arasında oluşan tüp şeklindeki yapı; konjugasyon tüpü.*

birleşmek, [bir-le-ş-mek] *gçsz. f. [-ir]* **1.** Ayrı nesneler iken bir araya gelerek tek olmak; bütün oluşturmak. **2.** Buluşmak; bir araya gelmek. **3.** Görüşleri aynı olmak. **4.** Aynı amaç çerçevesinde toplanmak. **5.** Söz birliği etmek; anlaşmak. **6.** *kim.* İki ve daha fazla madde birbiri içinde kaynaşarak tepkime sonucu, başka bir madde meydana gelmek. **7.** (İki akarsu için) birbirine katılmak.

birleşmiş, [bir-le-ş-miş] *sf.* Birleşerek bir araya gelmiş; birlik oluşturmuş.

birleştirici, [bir-le-ş-tir-ici] *sf.* **1.** Birliği sağlayan. **2.** Uzlaşmayı ve anlaşmayı sağlayan. **3.** İki ve daha çok nesnenin birleşmesini, birbirine tutunmasını sağlayan.

birleştirim, [bir-le-ş-tir-im] *is.* Birleştirmek eylemi ve bu eylemle ilgili sürecin sonucu.

birleştirme, [bir-le-ş-tir-me] *is.* **1.** Birleştirmek işi. **2.** *tıp.* Yaranın kapanmasını kolaylaştırmak amacıyla iki yakasını bir araya getirme. **3.** *eko.* Ham maddenin elde edilmesinden son ürünün bitişine kadar yapılan bütün işlemlerin aynı üretim birimine bağlanması. **4.** *kim.* Birkaç maddenin tek bir madde haline getirilmesi için kimyasal yolla bağlanması. ⊡ **birleştirme çizgisi,** *hat. Yazıda harflerin asıl çizgilerinden olmayan fakat ayrı harfleri birbirine bağlayan ince çizgi.*

birleştirmek, [bir-le-ş-tir-mek] *gçl. f. [-ir]* **1.** Bir araya getirmek; uzlaştırmak; anlaştırmak. **2.** Birbiri ile ilgisi olan ögelerin bağlantısını sağlamak; yapıştırmak; takmak; bağlamak. **3.** Birbirine darılarak ayrılmış olan kişi ve grupların arasını bularak tekrar ilişki içine girmelerini sağlamak.

birleyici, [bir-le-y-ici] *sf.* Tek kılan; bir yapan.

birli, [bir-li] *is.* **1.** İçinde veya üzerinde bir tane nesne bulunduran şey. **2.** Oyun kâğıtlarında veya pullarında üzerinde "*bir*" işareti olanı.

birlik, -ği [bir-lik بيرلك] *is.* **1.** Bir tek olma durumu; vahdaniyet. *{eAT} (aynı)* **2.** Bütünlük; bölünmezlik. **3.** Birleşmiş olma. **4.** Beraber veya bir arada bulunma; dayanışma; tecanüs. **5.** Bağlılık ve üslup benzerliği; bağlantı, münasebet. **6.** Belirli bir topluluğun yararını korumak için kurulmuş dernek. **7.** Askerlikte bölük, tabur, alay gibi bir bütün sayılan topluluk. **8.** *ed.* Konunun bir ana fikir etrafında toplanması. **9.** *biy.* Aynı çevresel ortamı paylaşan aynı ya da farklı türdeki bitkilerden oluşan topluluk. **10.** *fel.* Bölünmezliği içeren yalın bütün. **11.** *müz.* En büyük değerdeki nota; dört dörtlük. **12.** *sf.* Bir taneden oluşmuş. **13.** Hacim olarak bir taneyi alabilen. ⊡ **birlik eylemek,** *{eAT} Birleşmek.*|| **birlik itmek,** *{eAT} Birleşmek.*|| **birlik olmak,** *1. Bir işi yapmak için güçlerini ve imkânlarını birleştirmek. 2. Aynı fikirleri taşımak.*|| **birlik ve beraberlik içinde,** *Bir arada yaşamak zorunda olan kimselerin çok iyi anlaşmaları ve aynı görüşleri paylaşmaları durumu.*

birlikte, [bir-lik-te] *zf.* **1.** Bir arada; beraberce. **2.** Yanında; beraberinde.

birliktelik, -ği [bir-lik-te-lik] *is.* Birlik olma durumu; beraberlik.

birmek, [bir-mek / bér-mek] *{eT} gçl. f. [-ür]* **1.** Vermek. [ETY] [Üç İtigsizler] [Gabain] [Tekin] [Yüknekî] **2.** Yardımcı fiil. [EUTS]

birmemek, [bir-me-mek] *{eT} gçl. f. [-z]* Vermemek; [Tekin]

birnis, [Far. birnīs برنيس] *(birni:s) is. bot.* At kestanesi.

biro, [Mac. birov] *{OsT} is.* Yargıç; hakim.

biron, [Yun. pironi] *{ağız} is.* Çatal. [DS]

birov, [Mac. birov] *{OsT} is.* → biro.

birök, [bīr *(bir kez)* > bīr+ök *(ök: pekşt. edatı)*] *{eT} e.* **1.** Yine de; ama bir de. [İKPÖy.] **2.** Şimdi; fakat; ise. [Gabain] **3.** Eğer; şâyet. [EUTS] [Üç İtigsizler]

birsam, [Ar. birsām برسام] *(birsa:m) {OsT} is.* **1.** *tıp.* Zatülcenp hastalığı. **2.** Sayıklama; hezeyan. **3.** *psikol.* Uyanık bir insanın mevcut olmayan bir şeyi görür gibi olması; sanrı; varsam; halüsinasyon.

birsan, [Ar. birṡān برثان] *(birsa:n) is.* Develere vurulan en.

birsehel, [bir + Ar. sehl *(hafif)*] *{ağız} zf.* **1.** Az bir zaman; bir an. **2.** Birazdan. [DS]

birsemek, [bir-se-mek] *{eT} gçsz. f. [-r]* Vermek istemek; versemek.

birsim, [Ar. birsīm برسيم] *(birsi:m) is. bot.* Yonca.

birt, [bir-mek *(vermek)* > bir-t] *{eT} is.* Bir tür vergi. [EUTS] [Gabain]

birtem, [bir-dem / bir-tem] *{eT} zf.* **1.** Beraber; birden; birlik. [EUTS] [Gabain] **2.** Büsbütün; bütünüyle; tamamıyla; toptan. [EUTS] [Gabain] **3.** Uzun zaman; uzun müddet. [DLT] ☞ **birtemledi,** *{eT} Tamamladı; bütünledi.* [EUTS]

birteviye, [*eT.* bütegü > biteviye] *zf.* → biteviye.

birtin, [bir-tin] *{eT} sf.* **1.** Bir taraflı. [Gabain] **2.** *zf.* Güneyden. [EUTS]

birtişmek, [bi-r-t-mek *(kırmak)* > bi-r-t-iş-mek] *{eT} işteş. f. [-ür]* **1.** Birbirini cezalandırmak. **2.** Birbirini hor görmek. **3.** Birbirini tahkir etmek. [EUTS]

birtmek, [bı-r-t-mak / bi-r-t-mek / ba-r-t-mak] *{eT} gçl. f. [-ür]* Kırmak; parçalanmak; yaralamak. [EUTS] [Gabain]

birtsiz, [bir-t-siz] *{eT} sf.* Vergisiz. [EUTS]

birtürmek, [bir-tür-mek] *{eT} gçl. f. [-ür]* Verdirmek. [EUTS]

birun, [Far. bīrūn بيرون] *(bi:ru:n) {OsT} sf.* **1.** Dış. **2.** *zf.* Dışarı. **3.** *is.* İmparatorluk döneminde saray dışındaki bakanlık daireleri.

biruni, [Far. bīrūnī بيرونى] *(bi:ru:ni:) {OsT} is.* Selamlık dairesi; selamlık odası.

biruz, [Far. bīrūz بيروز] *{OsT} is.* **1.** Zümrüte benzer, pek de değerli sayılmayan yeşil bir taş; gök zümrüt; yalancı zümrüt. **2.** *sf.* Kısmetsiz.

biruzec, [Far. bīrūzec بيروزج] *(bi:ru:zec) {OsT} is.* Firuze.

birük, [bir-ük] *{eT} zf.* **1.** Şimdi. [EUTS] [Gabain] **2.** Fakat; ise; şayet. [EUTS] [Gabain]

birükmek, [bir-ük-mek بركمك] *{eAT} dönşl. f. [-ür]* Birleşmek; bir araya gelmek.

biryan, [Far. büryān / biryān بريان] *{OsT} is.* Susuz kavurmak suretiyle veya tandırda pişirilmiş et yemeği; kebap; püryan. ☞ **biryān-ı muhallā,** *{OsT} Tere, nane ve piyazlı kebap.*|| **biryan olmak,** *Susuzluktan yanmak; kavrulmak; susuz kalmak.*

biryancı, [biryan-cı] *is.* Biryan yapan ve satan kimse; kebapçı.

birye, [biri-ye / bir-ye] *{eT} zf.* Güneyde. [ETY]

biryedim, [bir+ye-d-im ?] *is.* Kocayemişi, *(Arbutus unedo).*

biryeki, [biri-ye > bir-ye-ki] *{eT} sf.* Güneydeki. [ETY]

birze, [Far. bīrzed / bīrze / bīrzī برزه] *(bi:rze) {OsT} is.* Kasnı.

birzed, [Far. bīrzed / bīrze / bīrzī برزد] *(bi:rzed) {OsT} is. bot.* Kasnı.

birzevn, [Ar. birḏevn] *{OsT} is.* Beygir.

birzi, [Far. bīrzed / bīrze / bīrzī برزى] *(bi:rzi:) {OsT} is. bot.* Kasnı.

bis-, [Fr. bis-] *ön ek. kim.* Bir molekülün iki eş kökün birleşiminden meydana geldiğini belirten ön ek.

bis[1], [bis / büs / büş *(yans.)*] *is.* **1.** Kedi cinsi hayvanları çağırmayı ya da kovalamayı anlatan kök, *bis-i bisi, bis-i, bis-t, bis-ik.* **2.** *{ağız} ünl.* Hayvan durdurma ünlemi. [DS]

bis[2], [bis] *{eT} is.* Beş; 5. [EUTS]

bis[3], [Lat. bis] *is.* **1.** İki kez. **2.** *müz.* Bir şarkının ya da müziğin seyircinin isteği üzerine ikinci defa çalınması, söylenmesi. ☞ **bis etmek,** *müz. Yinelemek.*

bisar, [Ar. büsre > bisār بسار] *(bisa:r) {OsT} is.* **1.** Tazeler. **2.** *is.* Uçlar; başlar. **3.** Genç kız ve oğlanlar; gençler.

bisat, [Ar. bast *(yaymak)* > bisāṭ بساط] *(bisa:t) {OsT} is.* Keçe, halı, kilim gibi yaygılar. ☞ **bisāt-būsî,** *{OsT} Etek öpme.*|| **bisāt-ı arz,** *{OsT} Yeşillik; çimenlik.*|| **bisāt-ı berf,** *{OsT} Kar döşeği; karla kaplı alan.*|| **bisāt-ı felek,** *{OsT} Yeryuvarlağı; Dünya.*|| **bisāt-ı hāk,** *{OsT} Yeryüzü.*|| **bisāt-ı kevn ü mekân,** *{OsT} Evren; kâinat.*|| **bisāt-ı satranç,** *{OsT} Satranç tahtası.*

bisbütün, [bi(s)+bü/tün بس بتون] *{eAT} pekşt. sf.* Büsbütün.

bi'se, [Ar. bi'se بئسه] *{OsT} ünl.* Ne kötü; ne çirkin.

biseğel, [bir+ Ar. sehl > biseğel] *(bi'seğel) {ağız} sf.* Bir parça; biraz; azıcık. [DS]

biseksüel, [Lat. bis *(iki yanlı)* + seksüel] *(bi'seksüel) sf.* **1.** İki yanlı cinsel zevk alan. **2.** İki cinsiyetli.

bisel, [bir + Ar. sehl *(kolay)*] *(bise:l) zf.* → birsehel.

biser[1], [Far. bīser بیسر] *(bi:ser) {OsT} is. zool.* Zağanos denilen yırtıcı bir atmaca.

biser[2], [Far. bī-ser بی سر] *(bi:ser) sf.* Başsız. ⊡ **bî-ser ü būn,** *{OsT} (Söz, hareket için) ipe sapa gelmez.*|| **bî-ser ü pā,** *{OsT} Düzensiz; savruk.*|| **bî-ser ü sāmān,** *{OsT} Sefil ve perişan.*

biserak, [Far. bīserāk بیسراك] *(bi:serak) {eAT} is.* → biserek.

bisere, [Far. bīsere بیسره] *(bi:sere) {OsT} is. zool.* → biser[1].

biserek, [Far. bīserek بیسرك] *(bi:serek) {eAT} is.* **1.** Tüylü erkek deve. **2.** *{OsT}* İki hörgüçlü erkek deve ile bir hörgüçlü dişi devenin yavrusu.

bi'set, [Ar. biʿs̱et بعثت] *{OsT} is.* **1.** Gönderme. **2.** Peygamber gönderme. ⊡ **bi'set-i nebeviye,** *{OsT} isl. Hz. Muhammed'in gönderilmesi.*

bisi, [bis *(yans.)* > bis-i / pis-i] *{ağız} is.* Kedi. [DS] ⊡ **bisi bisi,** *{ağız} Kedi çağırma ünlemi.* [DS]

bisik[1], [bişik > bisik] *{eT} is.* **1.** Nesil; akrabalık; soy; sop. [EUTS] **2.** Parça. [EUTS] ⊡ **taş bisikniñ,** *{eT} Taş parçasının.* [EUTS]

bisik[2], [bis *(yans.)* > bis-ik] *{ağız} is.* Kedi. [DS]

bisiklet, [Lat. bi- *(çift)* + Yun. kiklos *(tekerlek)* + Fr. -ette *(-cik)*] *is.* Tekerleği ayak ile çevrilerek hareket sağlayan iki tekerlekli taşıt; çift teker; velosipet.

bisikletçi, [bisiklet-çi] *is.* **1.** Bisiklet satan veya tamir eden kişi. **2.** Bisikletle spor yapan kimse.

bisikletçilik, -ği [bisiklet-çi-lik] *is.* **1.** Bisiklet satma veya onarma işi. **2.** Bisikletle yapılan spor.

bisikletli, [bisiklet-li] *sf.* Bisikleti olan; bisiklete binmiş olan; bisikletle giden.

bisinoz, [Yun. byssos *(pamuk)* + nosos *(hastalık)* > Fr. byssinose] *is. tıp.* Pamuk işçilerinde görülen bir tür nefes darlığı.

bisküvi, [Lat. bis *(iki defa)* + coctus *(pişmiş)* > Fr. biscuit] *is.* Un, tuz ve sütle yapılan, uzun süre saklanabilen kuru ve gevrek bir pasta.

bisküvicilik, -ği [bisküvi-ci-lik] *is.* Bisküvi yapımı ve ticareti; bisküvi sanayii.

bisleğeç, -ci [piş-ir-mek > piş-ir-geç > bişirgeç / bileğeç] *is.* Sactaki yufkayı çevirmeye yarayan tahta araç.

bislemek, [bis-le-mek بسلمك] *{eAT} gçl. f. [-r]* Beslemek.

bism, [Ar. bi- + ism > bism بسم] *{OsT} zf.* Adıyla; ismiyle. ⊡ **bism-i şâh,** *{OsT} tasvf. Bektaşilerce bismillah yerine kullanılan terim.*

bismil, [Ar. besmele > Far. bismil بسمل] *{OsT} sf.* **1.** (Kasaplık hayvan için) kesilmiş; boğazlanmış. **2.** *mecaz.* (Kişi için) sabırlı ve yumuşak huylu. **3.** *{eAT}* Temiz; pak. **4.** Ağır; gevşek. ⊡ **bismil-gâh,** *{OsT} Hayvan kesilen yer; mezbaha; salhane.*|| **bismil-şüde,** *{OsT} (Hayvan için) boğazlanmış; kesilmiş.*

bismillah, [Ar. bi'smi'llāh *(Allah'ın adıyla)* بسم الله] *(bismilla:h) {OsT} ünl. "Bismillahirrahmânirrahîm" (esirgeyen bağışlayan Allah'ın adıyla)* sözünün kısaltılmışı. ⊡ **bismillah demek,** *İşe başlamak.*

bismişah, [Ar. be-ism-i şāh *(Hz. Ali'nin adıyla)* > bismişāh] *(bismişa:h) {OsT} ünl.* Bektaşilerce *"bismillah (Allah'ın adıyla)"* yerine kullanılan *"be-ism-i şah [şah (Hz. Ali)'ın adıyla]"* sözünün hafifletilmişi.

bisr, [Ar. bis̱r بثر] *{OsT} sf.* (Kişi için) vücudu sivilceli.

bisre, [Ar. bis̱re بثره] *{OsT} is.* Sivilce.

bist[1], [bis *(yans.)* > bis-t] *ünl.* Kediyi kovalama, azarlama ünlemi.

bist[2], [Far. bīst بیست] *{OsT} is.* Yirmi. ⊡ **bîst-gânî,** *{OsT}* → bistgani.

bistah, [Far. bīstāḫ بیستاخ] *(bi:sta:h) {OsT} sf.* (Kişi için) edepsiz; hayâsız; küstah; utanmaz.

bistam, [Far. bistām بستام] *(bista:m) {OsT} is.* Mercan.

bistar, [Far. bistār بستار] *(bista:r) {OsT} sf.* **1.** Gevşek. **2.** Çarpık; eğri.

biste, [bis-te / biş-te] *{eT} is.* Tüccarı evinde konuklatıp mallarını satıveren ve koyunlarım toplayan ve giderken de yirmide bir koyun alıkoyan kişi; komisyoncu. [DLT]

bistek, [bistek] *{eT} is.* Fitil. [Clauson]

bister, [Far. bister بستر] *{OsT} is.* Yatak; döşek.

bistgâni, [Far. bist-gānī بستگانی] *(bistgâ:ni:) {OsT} is.* Çocuklara, hizmetçilere ve askerlere aym yirmisinde verilen ücret.

bistik, [bis-tik] *{eT} is.* **1.** Eğrilmek üzere atılmış ve hazırlanmış pamuk yumağı. [DLT] **2.** Fitil. [DLT]

bistiyar, [Rumen. vistierie *(devlet hazinesi)*] *{OsT} is.* Defterdar.

bistro, [Fr. bistro] *(bi'stro) is.* İçkili küçük kahvehane veya lokanta.

bistuh, [Far. bistūh بستوه] *{OsT} sf.* **1.** (Kişi için) zayıf; çelimsiz. **2.** Beceriksiz; âciz.

bisturi, [İt. Pistoja *(bıçakları ile ünlü İtalyan şehri)* > pistorino *(bir tür kama)* > Fr. bistouri] *is.* Cerrahlar tarafından kullanılan eti çizmeye ve kesmeye yarayan küçük bıçak; neşter.

bistüm, [Far. bīstüm / bīstümīn بیستم] *{OsT} sf.* Yirminci.

bistümin, [Far. bīstüm / bīstümīn بیستمین] *{OsT} sf.* Yirminci.

bisud, [Far. bī-sūd بی سود] *(bi:su:d) sf.* Boş; yararsız; sonuçsuz.

bisut, [Ar. bisuṭ / būsuṭ بسط] *{OsT} sf.* Cömertlik; el açıklığı.

bisü, [bes-i > bis-ü بسو / بیسو] *{eAT} is.* Semirtmek için besleme; besi.

bisük, [bi-s-ük] *{eT} is.* Beşik. [ETY]

bisüs, [Lat. bisus] *(bi'süs) is.* Pinna adlı iki çenekli bir yumuşakçanın, bir yere tutunmak veya yuva yapmak için salgıladığı ve deniz ipeği adı ile kadın giyim eşyası yapılan iplikçik.

bisütun, [Far. bīsütūn بیستون] *(bi:sütu:n) {OsT} sf.* **1.** Direksiz. **2.** *is.* Gökyüzü.

bisyar, [Far. bisyār بسیار] *(bisya:r) {OsT} sf.* Çok. ⊞ **bisyār-ber,** *{OsT} Bol meyveli.*|| **bisyār-gû,** *{OsT} Çok konuşan.*|| **bisyār-husb,** *{OsT} Çok tembel.*|| **bisyār-kes,** *{OsT} Çok arkadaşı olan; çevresi geniş.*

bisyari, [Far. bisyār-ī بسیاری] *(bisya:ri:) {OsT} is.* Çokluk.

biş[1], [bi-ş > béş > bēş بیش] *{eT} {eAT} is.* Beş; 5. [Gabain] [Tekin] [Üç İtigsizler] [ETY] [EUTS]

biş[2], [Far. bīş بیش] *(bi:ş) {OsT} sf.* Fazla; artık. ⊞ **bîş-bahā,** *{OsT} Pahalı.*|| **bîş-ter,** *{OsT} Daha çok.*|| **bîş ü kem,** *{OsT} Çok ve eksik.*

bişar, [Far. bişār بشار] *(bişa:r) {OsT} sf.* **1.** Esir; tutsak. **2.** Dermansız. **3.** Saçan. **4.** *is.* Altın ve gümüşle yapılmış kakmalı süsler. **5.** Tutuş. **6.** Saçılan şey; saçı.

bişare, [Ar. bişāre / bişāret / beşāret بشاره] *(bişa:re) {OsT} is.* Müjde.

bişaret, [Ar. bişāre / bişāret / beşāret بشارت] *(bişa:ret) {OsT} is.* Müjde.

bişbok, [Alm. bischof بیشبوق] *{OsT} is. tar.* Osmanlı tarihçilerinin savaşçı papazlar için kullandıkları isim.

bişe, [Far. bīşe بیشه] *{OsT} is.* **1.** Sazlık. **2.** Meşelik. **3.** Orman. ⊞ **bîşe-zār,** *{OsT} 1. Ormanlık; meşelik. 2. Sazlık.*

bişegen, [biş-egen بشه کن] *{eAT} {ağız} sf.* Çabuk pişen. [DS]

bişek, -ği [*eT.* bış-mak *(dövmek)* > biş-ek] *{ağız} is.* Yayık döveci; yayık kolu. [DS]

bişi[1], [biş-i / piş-i] *{eT} is.* Akçe; pul.

bişi[2], [biş-mek > biş-i بیشی / بشی] *{eAT} is.* **1.** Yağda kızartılmış çörek. **2.** *{ağız}* Gözleme. [DS] **3.** *{ağız}* Tatlı yapılmak üzere kızartılan ekmek. [DS]

bişi[3], [Far. bīşī بیشی] *(bi:şi:) {OsT} is.* Fazlalık.

bişik[1], [bi-s-ik / bi-ş-ik بشك / بیشك] *{eT}* **1.** Beşik. [EUTS] **2.** Parça. [EUTS]

bişik[2], **-ği** [biş-mek > piş-ik] *{ağız} is.* → pişik. [DS]

bişinç, [bēş / biş-inç] *{eT} sf.* Beşinci. [ETY] [Üç İtigsizler] ⊞ **bişinç ay,** *{eT} Beşinci ay.*

bişing, [Far. bişing بشنگ] *{OsT} is.* **1.** Kazma. **2.** Balyoz. **3.** Küskü. **4.** Burgu.

bişirgeç, -ci [pişir-mek > biş-ir-geç] *{ağız} is.* **1.** Demir şiş. **2.** Sacta yufka ekmeği çevirmeye yarayan tahta aygıt. [DS]

bişirik, -ği [Erme. p'şruk] *{ağız} is.* Evlerde tavan tahtalarının üstüne konulan çamur ya da kireçli harç. [DS]

bişiriklemek, [bişirik-le-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* Evlerde tavan tahtalarının üzerine çamur döşemek. [DS]

bişirmek, [biş-ür-mek > biş-ir-mek بشرمك] *{eAT} gçl. f. [-ür]* Pişirmek.

bişirtmek, [biş-ir-t-mek بشردمك] *{eAT} gçl. f. [-ür]* Pişirtmek.

bişkel, [Far. bişkel بشكل] *{OsT} is.* **1.** Üzüntü; keder; gam; kasavet. **2.** Kıvırcık saç. **3.** Eğri anahtar.

bişkele, [Far. bişkele بشكله] *{OsT} is.* → bişkel.

bişkene, [Far. bişkene بشكنه] *{OsT} is.* → bişkel.

bişkûfe, [Far. bişkūfe بشكوفه] *(bişkû:fe) {OsT} is.* **1.** Çiçek. **2.** Kusma.

bişkûh, [Far. bişkūh بشكوه] *(buşkû:h) {OsT} is.* **1.** Kuvvet ve iktidar sahibi. **2.** Saygıdeğer kişi.

bişkûl, [Far. bişkül بشكول] *(bişkû:l) {OsT} sf.* **1.** Becerikli. **2.** Çevik. **3.** İşine düşkün. **4.** Akıllı. **5.** Tedbirli; uyanık; dikkatli. **6.** *is.* Rastık.

bişleç, -ci [piş-mek > bişir-geç > bişleç] *is.* → pişirgeç.

bişleç, -ci [piş-mek > bişir-geç > bişleç] *is.* → pişirgeç.

bişleğeç, -ci [piş-mek > bişir-geç > bişleğeç] *is.* → pişirgeç.

bişme, [biş-me] *{ağız} is.* **1.** Pişme. **2.** Yemek; aş. [DS]

bişmek, [bı-ş-mak > bi-ş-mek بشمك] *{eT} gçsz. f. [-ür]* **1.** Olmak; kemale gelmek; yetişmek. [ETY] **2.** *{eAT}* Pişmek. [Gabain] **3.** *{ağız}* (Meyve için) olgunlaşmak. [DS] **4.** *{ağız}* Yanmak. [DS]

bişmez, [biş-mez / piş-mez] *{ağız} sf.* Söz anlamaz; dik kafalı; inatçı. [DS]

bişmiş, [piş-mek > biş-miş] *{ağız} is.* Yemek; aş. [DS]

bişmuş, [Far. bīş + mūş بيشموش] *(bi:şmu:ş) {OsT} is.* **1.** *zool.* Eskiden eti panzehir olarak kullanılan, bıldırcın otu ile beslenen bir tür fare. **2.** *bot.* Bıldırcın otu ile birlikte yetişen safran kökü.

bişon, [Fr. bichon] *is.* Çok tüylü, yuvarlak başlı, sivri çeneli, çoğu beyaz renkli küçük süs köpeği.

bişpul, [Far. bişpūl بشپول] *(bişpu:l) {OsT} sf.* Perişan; dağınık.

biştam, [Far. biştām بشتام] *(bişta:m) {OsT} sf.* **1.** Kendi gelen. **2.** Sığıntı. **3.** Asalak.

bişük, [biş-ük / böş-ük / büş-ük] *{eT} is.* **1.** Beşik. [Tekin] [Gabain] **2.** Dost; sevgili. [Tekin] [Gabain] **3.** Akraba. [ETY] **4.** Akrabalık; sıhriyet. [EUTS]

bişürmek, [biş-ür-mek بشورمك / بشرمك] *{eAT} gçl. f. [-ür]* **1.** Pişirmek. **2.** Olgunlaştırmak. **3.** Beslemek; geliştirmek.

bit[1], [*eT.* bit] *is. zool.* **1.** İnsanların kıllı yerlerinde ve memelilerin kılları arasında kan emerek yaşayan yarım kanatlılar alt takımından asalak böcek; kehle, *(Pediculus). {eT} (aynı)* [EUTS] [DLT] **2.** *{ağız}* Tahıl, baklagil vb.nde oluşan her türlü küçük böcek. [DS] ⧉ **bit atmak,** *argo. Kavga çıkarmak için bahane aramak.*|| **bit dengi,** *{ağız} Çok küçük; çok az; bir damlacık.* [DS]|| **bit gebesi,** *{ağız} Bitlenmesi yakın tahıl.* [DS]|| **biti kanlanmak,** *(Sıkıntı içinde yaşayan biri için) maddî durumu düzelmek.*|| **bitini şişirmek,** *{ağız} Şımartmak; nazlandırmak.* [DS]|| **biti şişmek,** *{ağız} Nazlanmak; şımarmak.* [DS]|| **bit kadar,** *Çok küçük; çok ufak.*|| **bit otu,** *1. Amerika'da yetişen zambakgillerden sarı çiçekli, soğanlı çok yıllık otsu bir bitki; papaz otu, (Schoenocaulon officinale). 2. Ege ve Akdeniz kıyılarında yetişen, kaynatılarak suyu böcek ilacı olarak kullanılan, düğün çiçeğigillerden yarı asalak, pembe çiçekli zehirli bir otsu bitki; mevzek, (Delphinium staphisagria).*|| **bit yeniği,** *Bir işte gizli kalmış kuşku verici durum.*

bit[2], [bé-t / bi-t] *{eT} is.* Yüz; bet; beniz. [EUTS] [Gabain]

bit[3], [Çin. piet] *{eT} is.* Fırça.

bit[4], [Ar. bīt بيت] *(bi:t) {OsT} is.* **1.** Güç kuvvet. **2.** Gıda.

bit[5], [İng. **bi**nary + digi**t**] *is. bsy.* **1.** 0 ve 1 gibi iki ayrı değerden başkasını almayan bilişim ögesi birimi. **2.** Bir bilgisayar belleğinin kapasitesini ölçmekte kullanılan birim. ⧉ **bit yoğunluğu,** *bsy. Bir kayıt ortamı üzerinde birim boyuta kaydedilen bit sayısı.*

bita[1], **-a'ı** [Ar. bitaᶜ بتع] *{OsT} is.* **1.** Bal ve hurmadan yapılan bir tür şarap; koyu şıra. **2.** *sf.* (Kişi için) uzun boylu.

bita[2], [Far. bī-tā بيتا] *(bi:ta:) {OsT} sf.* Buruşuksuz.

bitab, [Far. bī-tāb بيتاب] *(bi:ta:b) {OsT} sf.* → bitap

bitap, -bı [Far. bī-tāb بيتاب] *(bi:ta:p) sf.* Güçsüz; takatsiz; bitkin; halsiz. ⧉ **bitap düşmek,** *Çok yorulmak; bitkinleşmek.*

bitaraf, [Far. bī + Ar. ṭaraf بى طرف / بيطرف] *(bi:taraf) {OsT} sf.* Yan tutmayan; tarafsız; yansız.

bitarafane, [Far. bī + Ar. ṭaraf + Far. āne بيطرفانه / بى طرفانه] *(bi:tarafa:ne) {OsT} zf.* Tarafsız olarak; herhangi bir yanı tutmadan.

bitarafane, [Far. bī + Ar. ṭaraf + Far. āne بيطرفانه / بى طرفانه] *(bi:tarafa:ne) {OsT} zf.* Tarafsız olarak; herhangi bir yanı tutmadan.

bitaraflık, -ğı [bītaraf-lık] *(bi:taraflık) is.* Yan tutmama; tarafsız olma durumu; tarafsızlık; yansızlık.

bitbit, [bid / bit *(yans.)* > bit+bit] *{ağız} is.* Ufak bulgur. [DS]

bitbül, [Sansk. pippala] *{eT} is.* → bitmül.

bite[1], [Ar. bīte بيته] *(bi:te) {OsT} is.* Geceleme; geceyi geçirme; konaklama.

bite[2], [İt. bitta] *(bi'te) is. dnz.* Halat bağlamak için güverteye konulmuş baba.

bitegen, [bit-egen بتكن / بتگن] *{eAT} sf.* → biteğen.

biteğen, [bit-mek *(yetişmek)* > bit-egen] *sf.* İyi yetişen; çok biten.

bitek[1], **-ği** [bit-mek *(yetişmek)* > bit-ek بتك] *sf.* **1.** (Toprak için) bol ürün yetişen; verimli; mümbit. **2.** *{eAT} is.* Bitki yetişen yer.

bitek[2], **-ği** [bit-mek *(tükenmek)* > bit-ek] *{ağız} is.* Pekmez konulan küçük küp. [DS]

biteksiz, [bitek-siz] *sf.* (Toprak için) verimsiz; gayr-ı münbit.

bitelge, [bit-mek *(yetişmek)* > bit-el-ge] *is.* **1.** Bir toprağın verimlilik gücü; kuvve-i inbâtiye. **2.** *{ağız}* Ekilmiş toprak. [DS] **3.** *{ağız}* Yarar; çıkar; fayda. [DS] **4.** *{ağız}* Ürün verme gücü. [DS] **5.** *{ağız}* Bitki. [DS]

bitelik, -ği [bit-e-lik ?] *{ağız} sf.* Şaşkın; sersem; yorgun. [DS]

bitemessük, -ğü [Far. bī- Ar. temessük *(senet)*] *{OsT} sf.* Sınırdan giriş izin belgesi olmaksızın; pasaportsuz.

bitemi[1], [bit-mek *(tükenmek)* > bit-em-i] *{ağız} zf.* Tamı; tamamı. [DS]

bitemi[2], [Yun. pitami] *{ağız} is.* Arşın değerinde uzunluk ölçüsü birimi. [DS]

biten, [bit-mek *(yetişmek, olmak)* > bit-en بتن] *{eAT} is.* Bitki; nebat.

biter, [Far. bed-ter => biter بتر] *{eAT}* *zf.* Daha çok; beter.

biterge, [bit-mek > bit-er-ge] *{ağız}* *is.* Bitecek iş; ihtiyaç. [DS]

biterli, [bit-mek *(yetişmek, olmak)* > bit-er-li بترلى] *{eAT}* *sf.* (Yer için) bitki yetişen; bitkili.

bitet, [Ar. bītet بيتت] *(bi:tet)* *is.* Gece kalma; geceleme; gece konaklama.

biteturmak, [bit-mek + tur-mak > bit-e+tur-mak بته طورمق] *{OsT}* *gçsz. f.* *[-ur]* Bitmekte olmak.

bitev, [*eT.* büt-mek > bit-egü *(bütün)* > bitev] *{ağız}* *zf.* **1.** Tamamen; hepsi; tümden. **2.** *sf.* Tam; kesiksiz. [DS]

bitevi, [*eT.* büt-mek > bit-egü *(bütün)* > bitevi بيتوى] *{eAT}* *{OsT}* *zf.* → biteviye.

biteviye, [*eT.* büt-mek > bit-egü *(bütün)* > bitevi > bitevi-y-e] *(biteviye)* *{eAT}* *zf.* **1.** Sürekli, durmadan. **2.** *sf.* Hep aynı biçimde, değişmeden; yeknesak; monoton. **3.** Düzgün; hepsi bir sırada.

biteviyelik, [biteviye-lik] *is.* Hep aynı biçimde sürüp gitme durumu; yeknesaklık; monotonluk.

bitey, [bit-mek > bit-ey] *is.* Bitki örtüsü; flora.

bitgeçi, [bitī-mek > biti-g > bitge-çi] *{eT}* *is.* Yazıcı; kopyacı; kayıt memuru; kâtip; yazman. [ETY] [İKPÖy.] [Gabain] [EUTS]

bitgel, [bit-mek *(yetişmek)* > bitek-el > bitgel] *{ağız}* *sf.* Verimli. [DS]

bitgen, [bit-mek *(tükenmek)* > bit-gen] *{ağız}* *is.* Son; uç. [DS]

bitgin, [bit-mek *(yetişmek)* > bit-gin] *{ağız}* *sf.* **1.** (Yeni dikilmiş bitik için) tutmuş; bitmiş. **2.** (Ürün için) boy vermiş. [DS]

biti[1], [Çin. piĕt *(fırça)* / *eT* bıç-mak *(biç-mek)* > bit-ī-mek > bit-i بتى] *{eT}* *is.* **1.** Gökten inen kitaplardan her biri. [DLT] **2.** *{eAT}* *{ağız}* Yazılmış şey; mektup. [DS] **3.** *{eAT}* Amel defteri. **4.** *{eAT}* Senet; belge. **5.** *{ağız}* Defter. [DS] **6.** *{ağız}* Kitap. [DS] **7.** *{ağız}* Kitap forması. [DS] **8.** *{ağız}* Muska. [DS] **9.** *{ağız}* Belge, senet, kimlik cüzdanı, tezkere, vekâletname gibi resmî kâğıtlar. [DS]

biti[2], [bir+tik-e > biti] *(bi'ti)* *{ağız}* *sf.* Bir parça; biraz; azıcık. [DS]

bitici, [biti-ci] *{ağız}* *is.* Yazman. [DS]

biticik, -ği [bir+tek-cik > biticik] *(bi'ticik)* *{ağız}* *sf.* Bir parça; biraz; azıcık. [DS]

bitidmek, [Çin. piĕt *(fırça)* / *eT* bıç-mak *(biç-mek)* > bit-ī-mek > bit-i-d-mek] *gçl. f.* *[-ür]* Yazdırmak. [ETY]

bitig, [bit-ī-mek > bit-ig / bit-ik] *{eT}* *is.* **1.** Yazma; yazı; harf. [Gabain] [DLT] **2.** Hurufat; harfler; alfabe. [EUTS] **3.** Kitap. [Gabain] [DLT] **4.** Mektup. [DLT] [Gabain] **5.** Yazılı şey; yazılı kâğıt. [DLT] **6.** Yazış; tahrirat. [DLT] **7.** Muska; afsun; üfürük. [DLT] **8.** Vasiyetname; [Gabain] [EUTS] **9.** Yazıt. [ETY] ♂ **bitig taş,** *{eT}* *Abide; yazıt; yazılı taş.* [EUTS]|| **bitig taş itgüçi,** *{eT}* *Yazıt yapımcısı.*

bitigaçi, [bit-i-ge-çi] *{eT}* *is.* Kâtip; yazıcı. [EUTS]

bitigçi, [bitig-çi] *{eT}* *is.* Yazıcı; kâtip; sekreter.

bitigli, [bitig-li] *{eT}* *sf.* Yazılı. [ETY]

bitiglig, [bitig-lig] *{eT}* *sf.* Yazı yazılacak şey sahibi; bitiği olan.

bitiglik, [bitig-lik] *{eT}* *is.* Yazı yazılacak malzeme.

bitigme, [bitig-me] *{eT}* *sf.* Yazan. [ETY]

bitigü, [bitī-gü] *(biti:gü)* *{eT}* *is.* Türklere özgü yazı kalemi ve diğer yazı malzemeleri.

bitigüçi, [biti-gü-çī] *(bitigüçi:)* *{eT}* *is.* Yazıcı. [Gabain]

bitik[1], **-ği** [bit-i-mek *(yazmak)* > bit-ig > bit-ik بتك] *{eT}* *{eAT}* *is.* **1.** Yazılmış şey. **2.** Kitap. *{ağız}* *(aynı)* [DS] **3.** Mektup; *{ağız}* *(aynı)*. [DS] **4.** Amel defteri. **5.** Senet. **6.** Muska, efsun, üfürük. **7.** *{ağız}* Zarf. [DS] **8.** *{ağız}* Kitap, defter forması. [DS] **9.** *{ağız}* Vekâletname, senet, kimlik kartı, tezkere vb. belge. [DS]

bitik[2], [bit-mek *(tükenmek)* > bit-ik] *sf.* **1.** Hastalık veya yorgunluk sebebiyle gücü kalmamış olan. **2.** Durumu kötü, ümitsiz olan. **3.** Donmuş; katılaşmış. **4.** *is.* Tükenmiş pekmezin dibinde kalan tortu. ♂ **bitik pekmez,** *{ağız}* *Koyulaşmış pekmez.* [DS]

bitik[3], **-ği** [bit-mek *(yapışmak, kaynaşmak)* > bit-ik بتك] *sf.* **1.** (Yara vb. için) bitişmiş; kaynaşmış. **2.** *{eAT}* Bitişik.

bitik[4], **-ği** [bit-mek *(yapışmak)* > bit-ik] *{ağız}* *sf.* **1.** *{eAT}* Bitişik; ekli. **2.** Dolaşık. **3.** Tüm. [DS]

bitik[5], **-ği** [bit-mek > bit-ik] *is.* *{ağız}* Bahşiş. [DS]

bitik[6],**-ği** [bir+tek > bitik] *(bi'tik)* *{ağız}* *sf.* Bir parça; biraz; azıcık. [DS]

bitikci, [bitik-ci بتكجى] *{eAT}* *is.* Yazıcı; kâtip.

bitike, [bir+tik-e > bitike] *(bi'tike)* *{ağız}* *sf.* Bir parça; biraz; azıcık. [DS]

bitiki, [bir+tik-i > bitiki] *(bi'tiki)* *{ağız}* *sf.* Bir parça; biraz; azıcık. [DS]

bitikli, [*eT.* bitik-lig > bitik-li] *sf.* Yazı yazacak malzemesi olan.

bitiklig, [bitik-lig] *{eT}* *sf.* Yazı yazılacak şey sahibi. [DLT]

bitiklik[1], [bitik-lik] *{eT}* *is.* Yazı yazılmak için hazırlanan şey. [DLT]

bitiklik[2], **-ği** [bit-mek *(olmak, yetişmek)* bit-ik-lik] *is.* Bitik olma durumu.

bitilemek, [biti-le-mek بتيلمك] *{eAT}* *gçl. f.* *[-r]* Bir kimsenin yanına mektup vermek.

bitilgen, [biti-l-gen] *{eT}* *sf.* Daima yazılan. [DLT]

bitilmek, [bitī-mek > biti-l-mek] *{eT}* *{eT}* *edil. f.* *[-ür]* Yazılmak. [Yüknekî] [DLT] [EUTS]

bitim[1], [bit-mek (*tükenmek)* > bit-im] *is.* **1.** Sona erme; tükenme durumu. **2.** Son; nihayet; uç.

bitim[2], [bit-mek *(yetişmek, olmak)* > bit-im] *{ağız} is.* **1.** Bitmek eylemi ve bu sürecin sonucu. **2.** (Canlılar için) yapı; bünye; yaradılış. **3.** Ekinin yerden bitmesi; çimlenme. [DS]

bitimcik, -ği [bir+tim-cik > bitimcik] *(bi'timcik) {ağız} sf.* Bir parça; biraz; azıcık. [DS]

bitimek[1], [bit-i-mek بتيمك] *{eAT} gçl. f. [-r]* **1.** Nasib etmek; mukadder kılmak. **2.** *gçsz. f.* Kısmet olmak; mukadder olmak.

bitimek[2], [Çin. piĕt *(fırça)* > bit-ī-mek] *(biti:mek) {eT} gçl. f.* **1.** Yazmak; hakketmek (kazımak); kopya etmek. [EUTS] [DLT] [Tekin] [Gabain] [Yüknekî] [İKPÖy.] **2.** *{eAT}* Nasip etmek; mukadder kılmak. **3.** *{eAT}* Kısmet olmak; mukadder olmak. ⊡ **bitimek bedzetmek,** *{eT} Yazmak ve süslemek.*

bitimli[1], [bit-mek *(yetişmek, olmak)* > bit-im-li] *{ağız} sf.* Gelişme ve büyümesi iyi olan; gösterişli. [DS]

bitimli[2], [bit-mek *(tükenmek)* > bit-im-li] *sf.* **1.** Bitmeye, tükenmeye mahkûm olan. **2.** Sonu olan; sonlu; mütenahi.

bitimsiz, [bit-mek *(tükenmek)* > bit-im-siz] *sf.* **1.** Bitmek bilmeyen; tükenmez. **2.** *{ağız}* Sonu olmayan; sonsuz; namütenahi. **3.** Sınırlandırılamayan. [DS]

bitinmek, [bitī-mek > biti-n-mek] *{eT} dönşl. f. [-ür]* Yazılmak; yazınmak; kendisi için başkasının yardımı olmadan yazmak. [DLT]

bitirilme, [bit-mek *(tükenmek)* / bitmek *(yetişmek, olmak)* > bit-ir-il-me] *is.* Bitirilmek işi.

bitirilmek[1], [bit-mek *(tükenmek)* > bit-ir-il-mek] *edil. f. [-ir]* **1.** Birisi tarafından tüketilmek, sona erdirilmek.

bitirilmek[2], [bit-mek *(yetişmek, olmak)* > bit-ir-il-mek] *edil. f. [-ir]* Yetiştirilmek, üretilmek.

bitirim[1], [bit-ir-im] *is.* **1.** Bitirmek eylemi ve bu sürecin sonucu. **2.** Bitiş noktası; bitirme, tüketme yeri. **3.** *{ağız} folk.* Söz kesme. [DS]

bitirim[2], [bit-ir-im> bitrim / bitrüm] *is. argo.* **1.** Çok hoşa giden yer. **2.** Beğenilen kişi. **3.** *argo.* Kabadayı. **4.** *sf.* Becerikli ve zeki. ⊡ **bitirim yeri,** *argo. Kumar oynatılan, barbut atılan yer.*

bitirimci, [bit-ir-im-ci] *is.* Kumarhane işleten, barbut oynatan kişi.

bitirimhane, [bit-ir-im + Far. ḫāne *(yer)*] *(bitirimha:ne) is. argo.* Barbut oynatılan, kumar oynanan yer.

bitirme, [bit-ir-me] *is.* **1.** Bitirmek eylemi; itmam; mezuniyet. **2.** Okuyarak sonuna kadar gelme; hatim. ⊡ **bitirme fiili,** *dbl. "-miş yapılı" bir sıfat fiile "olmak" yardımcı fiili getirilerek yapılan ve yardımcı fiilin belirttiği zamandan önce işin olup bittiğini ifade eden birleşik fiil.*

bitirmek[1], [bit-mek *(tükenmek)* > bit-ir-mek] *gçl. f. [-ir]* **1.** Bitmesini sağlamak, tüketmek. **2.** Sona erdirmek; tamamlamak; sonuçlandırmak. **3.** Gücünü tüketmek; güçsüz bırakmak; bitkin duruma getirmek. **4.** Onulmaz duruma getirmek; mahvetmek; öldürmek. **5.** Çok memnun etmek. **6.** *{ağız}* Kız vermeye razı etmek. [DS]

bitirmek[2], [bit-mek *(yetişmek, olmak)* > bit-ir-mek] *gçl. f. [-ir]* **1.** Yetiştirmek; üretmek. **2.** Olgunlaştırmak.

bitirmiş, [bit-ir-miş] *sf.* **1.** (Kişi için) bir bilim dalında bilginin doruğuna ulaşmış. **2.** *argo.* Bilgili; açıkgöz.

bitiş, [bit-iş] *is.* **1.** Bitmek işi. **2.** Bitme biçimi. **3.** Bitme, sona erme.

bitişik, -ği [bit-iş-ik] *sf.* **1.** Birbirine dokunacak kadar yaklaşmış olan. **2.** Birbirine bitişmiş olan; ekli. **3.** Yandaki. **4.** *is.* Yandaki evde oturanlar; komşu. ⊡ **bitişik çanak yapraklılar,** *bot. Çanak yaprakları birbirine bitişmiş olan bitkiler.*|| **bitişik düzen,** *Binaların aralık bırakılmadan yapılması.*|| **bitişik harfler,** *hat. İki ayrı harfi bir araya getirerek, birbirine değecek şekilde yazılan harfler (Æ, œ gibi).*|| **bitişik kentleşme,** *Çevre yerleşimleri birbirine bitişmiş ve kaynaşmış olan birden çok kentin oluşturduğu şehirleşme biçimi.*|| **bitişik taç yapraklılar,** *bot. Taç yaprakları birbirine yandan bitişmiş olan bitkiler.*|| **bitişik yazı,** *hat. El yazmalarında yer kazanmak amacıyla elin bir tek hareketiyle birbirine ekli olarak yazılan harfler.*

bitişiklik, -ği [bit-iş-ik-lik] *is.* **1.** Bitişik olan iki şeyin durumu. **2.** Bitişik olma hâli.

bitişim, [bit-iş-im] *is.* **1.** Bitişme. **2.** *dbl.* Dil işlevini yerine getirebilmek amacıyla kelime kök ve gövdelerinin sonuna ekler getirme.

bitişimli, [bit-iş-im-li] *sf.* Bitişme özelliği olan; bitişken.

bitişken, [bit-iş-ken] *sf.* **1.** Bitişmiş, yan yana gelmiş. **2.** Bitişik olmaya yatkın. ⊡ **bitişken dil,** *dbl. Kelime çekimleri ve türetmeler yapılırken kelime kökü değişmeyen, çeşitli dil işlevleri kökün başına veya sonuna getirilen ekle yürütülen dil; iltisakî dil.*

bitişkenlik, -ği [bit-iş-ken-lik] *is.* **1.** Bitişken olma durumu ve özelliği. **2.** *dbl.* Yeni bir kelime türetmek için köklere ek getirme özelliği.

bitişme, [bit-iş-me] *is.* Bitişmek işi; ittisal. ⊡ **bitişme noktası,** *1. İki serbest parçanın birbirine değdiği yer. 2. İki parçanın ek yeri.*

bitişmek[1], [bit-mek > bit-iş-mek] *işteş. f. [-ir]* Birbirine dokunacak kadar yan yana gelmek.

bitişmek[2], [bit-iş-mek] *{eT} dönşl. f. [-ür]* İkrar etmek. [DLT]

bitişmek[3], [bitī-mek > biti-ş-mek] *{eT} işteş. f. [-ür]* Yazmada yardım ve yarış etmek. [DLT]

bitiştirme, [bit-iş-tir-me] *is.* Bitiştirmek işi.

bitiştirmek, [bit-iş-tir-mek] *gçl. f. [-ir]* **1.** İki ve daha çok nesnenin bitişmesini sağlamak. **2.** Birbirine değecek biçimde yaklaştırmak, eklemek.

bititdeçi, [bitī-mek > biti-t-deçi / bit-i-t-teçi] *{eT} is.* Yazdırıcı. [DLT]

bititgü, [bitī-mek > biti-t-gü] *{eT} sf.* Yazdıracak. [DLT] ⊟ **bitit bititgü orung,** *Yazı yazdıracak yer.* [DLT]

bititküçi, [bitī-mek > biti-t-küçi] *{eT} is.* Yazdırıcı. [DLT]

bititmek, [bitī-mek > biti-d-mek / bit-i-t-mek] *{eT} gçl. f. [-ür]* Yazdırmak; istinsah ettirmek; yazdırtmak. [DLT] [ETY] [Gabain] [Tekin] [EUTS]

bititmek, [bit-i-t-mek بتتمك / بيتتمك] *gçl. f. [-ür] {eAT}* **1.** Takdir etmek; nasip etmek; yazmak. **2.** *{eAT}* Meydana getirmek; hasıl etmek.

bititmiş, [bitī-mek > biti-t-miş] *{eT} sf.* Yazılmış. [DLT] ⊟ **bititmiş bitik,** *Yazılmış yazı; eser.* [DLT]

bititteçi, [bitī-mek > biti-t-teçi] *{eT} is.* Yazdırıcı. [DLT]

bitke, [Ar. bitke بتكه] *{OsT} is.* Kesilen bir şeyin küçük küçük parçaları; kesinti; kırıntı; kırpıntı; talaş.

bitkeçi, [Çin. piět *(fırça)* > bit-ī-mek > bitig > bitkeçi] *is.* Yazıcı; kopyacı; kayıt memuru; kâtip; yazman. [ETY] [EUTS] [İKPÖy.] [Gabain]

bitken, [bit-ken] *{ağız} sf.* (Bitki için) çabuk büyüyen. [DS]

bitki[1], [bit-mek *(yetişmek)* > bit-ki] *is.* **1.** Besinini kısmen veya tamamen suda, havada ve toprakta erimiş halde bulunan madensel tuzlarla karbondioksit gazından elde eden, genellikle yeşil (klorofilli) ve bittiği yere (toprağa) kökleriyle tutunmuş olarak gelişip üreyen, ömrünü tamamladıktan sonra kuruyup varlığı sona eren yosun, ot, ağaç gibi canlı; nebat. **2.** *{ağız}* Ürün. [DS] ⊟ **bitki asalağı,** *Bitkiler üzerinde asalak yaşayan mantar ve küsküt cinsi asalaklar.*|| **bitki bilimci,** *Bitki bilimiyle uğraşan uzman; botanikçi.*|| **bitki bilimi,** *Bitkileri inceleyen bilim kolu; botanik.*|| **bitki bitleri,** *zool. Bitkiler üzerinde yaşayan, öz sularını emerek zarar veren, çok hızlı çoğalan böceklerin genel adı.*|| **bitki biyolojisi,** *Bitkisel canlı varlıkları ve faaliyetlerini inceleyen bilim dalı; fitobiyoloji.*|| **bitki coğrafyası,** *Bitkilerin yer yüzünde dağılışını inceleyen bilim dalı.*|| **bitki ekolojisi,** *Bitkilerle ilişkisi bakımından canlı cansız bütün varlıklarla ilgili ortamı inceleyen bilim dalı.*|| **bitki örtüsü,** *Herhangi bir coğrafyada o çevrenin doğal şartlarına uygun olarak gelişen orman, çalı, çayır gibi bitki topluluğu.*|| **bitki sütü,** *Bazı bitkilerin süt görünümündeki öz suyu.*

bitki[2], [bit-mek *(tükenmek)* > bit-ki] *{ağız} is.* Son; uç. [DS]

bitkici, [bitki-ci] *is.* Bitki yetiştiren kimse.

bitkicil, [bitki-cil] *sf. zool.* Bitkisel maddelerle beslenen.

bitkicilik, -ği [bitki-ci-lik] *is.* Bitki yetiştirme işi.

bitkiciller, [bitki-cil-ler] *is. zool.* Her şeyi yiyen kın kanatlı böcekler grubu.

bitkileşme, [bitki-le-ş-me] *is.* Bitkileşmek işi.

bitkileşmek, [bitki-le-ş-mek] *gçsz. [-ir]* Bitki durumuna gelmek.

bitkimsi, [bitki-msi] *sf.* Bitkiye benzer; bitkiyi andırır. ⊟ **bitkimsi hayvanlar,** *zool. Mercan, sünger gibi bitki görünümünde olan hayvanlar (derisi dikenliler, selentereler).*

bitkin, [bit-mek *(tükenmek)* > bit-kin] *sf.* Kuvveti tükenmiş; güçsüz kalmış; takatsiz. ⊟ **bitkin düşmek,** *1. Çok yorulmak. 2. Güçsüz kalmak.*

bitkinlik, -ği [bitkin-lik] *is.* **1.** Bitkin olma durumu. **2.** Bitkin olanın niteliği. **3.** Yorgunluktan veya hastalıktan kaynaklanan güçsüzlük.

bitkisel, [bitki-sel] *sf.* **1.** Bitki ile ilgili. **2.** Bitki cinsinden olan. **3.** Bitkiden elde edilen; bitki kaynaklı; nebati. ⊟ **bitkisel beslenme,** *Yalnızca bitkisel besinlerle beslenme düzeni; et yemezlik; vejetaryenlik.*|| **bitkisel hayat,** *tıp. Hastalık veya kaza sebebiyle zihinsel yeteneklerini kullanamadan, sadece yaşamak için gerekli temel ihtiyaçların giderilmesi biçiminde yaşama.*|| **bitkisel kazein,** *kim. Küspe ve sıvı yağ artıklarından elde edilen azotlu madde.*|| **bitki taslağı,** *biy. Tohumlu bitkilerde çimlenmeden önce tohumun içinde uyku halinde bulunan embriyon.*

bitkürmek, [bit-gür-mek / bit-kür-mek] *{eT} gçl. f. [-ür]* (Rica, istek vb. için) yerine getirmek. [Clauson]

bitlab, [Far. bitlāb بتلاب] *(bitlâ:b) {OsT} is.* Hurma çiçeğinin kapçığı; hurma tomurcuğu.

bitleme, [bit-le-me] *is.* Bitlemek işi.

bitlemek[1], [bit-le-mek بتلمك] *gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* **1.** Birinin bitlerini ayıklamak; bit kırmak. *{eAT} (aynı)* **2.** *{eT}* Bit aramak; bit avlamak. [DLT]

bitlemek[2], [bit-le-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* Bir işin ardına düşmek. [DS]

bitlenme, [bit-le-n-me] *is.* Bitlenmek durumu, işi.

bitlenmek[1], [bit-le-n-mek] *dönşl. f. [-ir]* **1.** Vücudunda bit üremek. **2.** Bir yerden veya birinden bit kapmak. **3.** (Birinden veya bir şeyden) huylanmak, şüphelenmek.

bitlenmek[2], [bit-le-n-mek] *dönşl. f. [-ir]* **1.** Kendi bitlerini kırmak; bitlerini ayıklamak. **2.** *argo.* Oyalanmak. **3.** *argo.* Durumu düzelmek; paralı hâle gelmek.

bitler, [bit-ler] *is. zool.* Ağız yapıları sokup kan emmeye elverişli, memelilerde asalak olarak yaşayan böcekler takımı, *(Siphunculata, Anoplura).*

bitli, [bit-li] *sf.* Üzerinde bit olan, bitlenmiş. ⊟ **bitli kokuş,** *argo. (Kadın için) temizliğe dikkat etmeyen, üstü başı kirli.*

bitme, [bit-me] *is.* Bitmek işi.

bitmek[1], [*eT.* büt-mek > bit-mek بتمك] *gçsz. f. [-er]* **1.** (Bitki için) topraktan yeşerip çıkmak, yetişmek; meydana gelmek; hasıl olmak; çıkmak. *{eAT} (aynı)* **2.** (Sakal, tüy, kıl için) deri üstüne çıkmak, büyümek. **3.** (İnsan için) beklenmedik bir anda görünmek, ortaya çıkmak. *{ağız} (aynı)* [DS] **4.** (Kişi için) yetişip büyümek. ⊟ **bite turmak,** *{eAT} Bitmekte olmak; yetişmekte olmak.*

bitmek[2], [*eT.* büt-mek > bit-mek] *gçsz. f. [-er]* **1.** (Para, yiyecek vb. için) hiç kalmamak; tükenmek. **2.** (İş, süre, yol, vb. için) sona ermek; tamamlanmak. **3.** (Kişi için) dayanma gücü kalmamak; çok yorulmak; zayıflamak; güçsüz kalmak. **4.** *mecaz.* Perişan olmak; mahvolmak; iflas etmek. *{eAT} (aynı)* **5.** *argo.* Çok sevmek; bayılmak; beğenmek; hoşlanmak. **6.** *{ağız}* Usanmak; bıkmak. [DS] ⊟ **bitmeğe yüz tutmuş,** *Az kalmış; bitmek üzere olan; sona yaklaşmış.*|| **bitmek tükenmek bilmemek,** *Bir türlü sonu gelmemek; eksilmemek.*|| **bitmez tükenmez** (bitip tükenmez), *1. Hiç bitmeyen. 2. Sonu gelmeyen. 3. Uçsuz bucaksız.*|| **bitmiş gün,** *{eAT} Son gün; vade günü.*

bitmek[3], [*eT.* büt-mek > bit-mek بتمك] *{eAT} {ağız} gçsz. f. [-er]* (Yaralanma sonucu açılan cilt vb. için) bitişmek; kaynaşmak. [DS]

bitmek[4], [*eT.* büt-mek > bit-mek] *{ağız} gçsz. f. [-er]* **1.** (Pekmez, bal gibi şekerli maddeler için) koyulaşmak; donmak; şekerlenmek. [DS]

bitmek[5], [*eT.* büt-mek > bit-mek] *{ağız} gçsz. f. [-er]* (Saç, yün vb. için) birbirine girmek; karışmak; keçeleşmek. [DS]

bitmiş, [bit-miş] *{ağız} is.* Donmuş, şekerlenmiş pekmez. [DS]

bitmişi, [bit-miş-i] *{ağız} is.* (Pazarlıklarda) taraflardan birinin verebileceği en son fiyat; en sonu. [DS]

bitmül, [Sansk. pippala => bitbül / bitmül / pitbül] *{eT} is.* Uzun taneli bir tür karabiber; darıfülfül.

bitne, [Gürc. p'it'na] *{ağız} is. bot.* Nane. [DS]

bitnel, [bit-nel بتنل] *{eAT} {ağız} sf.* Mümbit; verimli. [DS]

bitnik, -ği [İng. beat *(ritim)* + Lehç. nuda *(sıkıntı)* > nudnik > İng. beatnik] *is.* **1.** Bit kuşağı hareketinden yana olan. **2.** Genel davranışları ve döküntü kıyafeti ile toplumdan kopma noktasına gelen veya toplumun dışında bir hayat süren genç kız veya erkek.

bitpazarı, [Ar. baṭ + Far. bāzar + T. -ı] *is.* Eski, kullanılmış eşyaların satıldığı çarşı pazar.

bitrik, [Far. pistih *(fıstık)* => bitrik] *{eT} is.* **1.** Fıstık. **2.** Dılak; dilcik; klitoris. [DLT]

bitrişmek, [bit-(i)r-iş-mek بترشمك] *{eAT} işteş. f. [-ür]* Hesaplaşmak; ödeşmek.

bitrüm, [bit-(i)r-üm بتروم] *{eAT} sf.* Üstün nitelikleri bulunan; çok yüksek.

bittabi, [Ar. bi-*(ön ek)* + el *(harf-i tarif)* + tab' *(tabiat, doğa)* > bittabî] *(bi'ttabi:) {OsT} zf.* **1.** Elbette. **2.** Doğal olarak; tabiatiyle; tabii.

bittamam, [Ar. bi-*(ön ek)* + el *(harf-i tarif)* + tamām] *(bi'ttama:m) {OsT} zf.* **1.** Tamam olarak. **2.** Tamamiyle; eksiksiz.

bitter, [Al. bitter *(acı)*] *(bi'tter) is.* **1.** Sarı sabır, kakule, güvercin otu kökü, centiyane ve kınakına kabuğu gibi değişik bitkilerin 45 derecelik alkolde haşlanması ile elde edilen acımsı likör. **2.** Bir tür acı bira. **3.** Bir tür ardıç rakısı. **4.** Sütsüz ve şeker oranı az çikolata.

bitti, [bit-ti] *{ağız} is. folk.* **1.** Saklambaç oyunu. **2.** Kazıkları yere saplamaya dayalı bir oyun ve bu oyunda kullanılan ucu sivri kazıklar. [DS]

bittiği, [bir+tik-i > bittiği] *(bi'ttiği) {ağız} sf.* Bir parça; biraz; azıcık. [DS]

bittiğicik, [bir+tik-i-cik > bitiğicik] *(bi'ttiğicik) {ağız} sf.* Bir parça; biraz; azıcık. [DS]

bittik, -ği [bit-ti-k] *{ağız} is.* Mayasız hamurdan yapılan küçük ekmek; bazlama. [DS]

bittike, [bir+tik-e > bittike] *(bi'ttike) {ağız} sf.* Bir parça; biraz; azıcık. [DS]

bitüm, [Fr. bitume] *is.* **1.** Keskin bir koku, alev ve koyu duman çıkararak yanan, karbon ve hidrojen bakımından zengin yakıtların genel adı; yer sakızı, kara sakız. **2.** Yol kaplamasında, çatıların su geçirmezliğini sağlamada, kömür tozundan briket yapımında kullanılan, doğal ısıda katı, yoğunluğu bire yakın, koyu kestane renginde doğal madde.

bitümek, [bit-ü-mek بتومك] *{eAT} gçsz. f. [-r]* Mukadder olmak; kısmet olmak. *Konuk umduğun yemez bitüdüğün yer.* Nev'izāde Atāî (15.yy.)

bitümleme, [bitüm-le-me] *is.* Bitümlemek işi.

bitümlemek, [bitüm-le-mek] *gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* Su geçirmezlik sağlamak için belirli kalınlıkta bitüm ile kaplamak.

bitümlü, [bitüm-lü] *sf.* **1.** İçinde bitüm bulunan. **2.** Bitüm ile kaplanmış, bitüm katılmış. **3.** Bitümün özelliklerini gösteren. ⊟ **bitümlü kömür,** *Yağlı kömür.*|| **bitümlü beton,** *Bağlayıcı olarak bitüm katılmış kum, çakıl gibi temel malzeme ile hazırlanan karayollarındaki 7-12 cm'lik üst beton kaplama.*

bitün, [bit-ün بيتن] *{eAT} is.* Bütün. ⊟ **bitün ile,** *{eAT} Bütün olarak.*

bitünile, [bitün+ile بتونله] *{eAT} zf.* Bütün olarak.

bitüri, [bit-mek > bit-ür-i بتوری] *{eAT} zf.* Bitinceye dek.

bitürmek, [bit-mek > bit-ür-mek / büt-ür-mek بتورمك] *{eT} gçl. f. [-ür]* **1.** Sona erdirmek; tamamlamak. **2.** Giydirmek. [Yüknekî] **3.** *{eAT}* Peyda etmek; hasıl etmek; meydana getirmek; üretmek; başarmak. **4.** Bitiştirmek; kaynaştırmak.

bityar, [Far. bityār / bityāre بتيار / بتياره] *(bitya:r)* *{OsT}* *is.* Elem; keder; sıkıntı.

biuza, [Ar. biʿūża بعوضه] *(biu:za)* *{OsT}* *is. zool.* Sivrisinek.

biv, [Far. bīv بيو] *(bi:v)* *{OsT}* *is.* Güve.

bivabet, [Ar. bivābet / bevābet بوابت] *{OsT}* *is.* → bevabet.

bivan, [Ar. bivān / bevān / bevvān بوان] *(beva:n)* *{OsT}* *is.* → bevan.

bivar, [Far. bīvār بيوار] *(bi:va:r)* *{OsT}* *sf.* On bin.

bivare, [Far. bīvāre بيواره] *(bi:va:re)* *{OsT}* *sf.* **1.** Zavallı; âciz. **2.** Kimsesiz; garip.

bivaz, [Far. bīvāz بيواز] *(bi:va:z)* *{OsT}* *is.* **1.** Yarasa. **2.** Kabul etme; onama; muvafakat.

bive, [Far. bīve بيوه] *(bi:ve)* *{OsT}* *is.* Dul. ⮺ **bivezen,** *{OsT}* *Dul kadın.*

bivefa, [Far. bī-vefā بيوفا] *(bi:vefa:)* *{OsT}* *sf.* Sevgisine bağlılık göstermeyen; vefasız.

bivefayi, [Far. bī-vefāyī بيوفايى] *(bi:vefa:yi:)* *{OsT}* *is.* Vefasızlık.

bivegî, [Far. bīve-gī بيوگى] *(bi:vegi:)* *{OsT}* *is.* Dulluk.

biver, [Far. bīvār / bīver بيور] *(bi:ver)* *{OsT}* *sf.* On bin.

bivezen, [Far. bīve-zen بيوزن] *(bi:vezen)* *{OsT}* *is.* Dul kadın.

bivezn, [Far. bī- + Ar. vezn *(tartı)* وزن بى] *{OsT}* *sf.* Ölçüsüz.

biya, -a'ı [Ar. bīʿa > biyaʿ بيع] *{OsT}* *is.* Kiliseler.

biyaat, -ti [Ar. biyāʿat بياعت] *(biya:at, t ince söylenir)* *{OsT}* *is.* Satılık mal.

biyah, [Ar. biyāḥ / beyāḥ بياح] *(biya:h)* *{OsT}* *is.* Küçük balık.

biyan, [Yun. pian => biyan / meyan / piyan] *{ağız}* *is.* Kökünden tatlı bir madde çıkarılan çalımsı bitki, *(Glycyrrhiza glabra).* [DS]

biyana, [big / beg > beğ+ana] *{ağız}* *is.* Amca karısı; yenge. [DS]

biye[1], [bé / biye] *{eT}* *is.* Kısrak.

biye[2], [Fr. biais *(çapraz çizgi)*] *is.* Elbiselerin yaka, kol ve etek çevresine aynı veya başka bir kumaştan verev kesilerek geçirilmiş ince şerit.

biyel, [Fr. bielle] *is. mekanik.* Pistonun gidip gelme şeklindeki doğrusal hareketini dairesel bir harekete çevirmek amacıyla bir ucu pistona, diğer ucu volanı çeviren kaldıraca bağlı metal çubuk.

biyeli, [biye-li] *sf.* Biyesi olan; biye geçirilmiş.

biyerlemek, [bey-er-le-mek] *{eAT}* *gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* **1.** Konuğu en iyi şekilde ağırlamak. **2.** Kabul etmek.

biyik, [bedü-mek > bedü-k / biyik] *{eT}* *sf.* Büyük. [Clauson]

biyim, [begüm > biyim] *{ağız}* *is.* Kırım'da saraya mensup bayanlara verilen unvan. [DS]

biyo-, [Yun. bios > Fr. bio] *ön ek.* *"Hayat, canlı"* anlamında Yunanca bir ön ek.

biyoakustik, [Fr. bioacustique] *is. biy.* Hayvanların çıkardıkları sesleri ve nedenlerini araştıran bilim dalı.

biyoayrışabilirlik, [biyo+ay-r-ış-a+bil-ir-lik] *is.* Biyoayrışkan bir maddenin niteliği.

biyoayrışkan, [biyo+ay-r-ış-kan] *sf. biy.* (Madde için) biyolojik etkenlerle tahrip edilen.

biyoayrışma, [biyo+ay-r-ış-ma] *is. biy.* Tabiata terk edilen biyoayrışkan bir maddenin toprakta ve su içinde bulunan mikroorganizmalar tarafından parçalanarak toprağa eklenmesi.

biyocoğrafya, [biyo+coğrafya] *is. biy.* Bitki ve hayvanların yeryüzünde dağılışını inceleyen coğrafya dalı.

biyodönüşüm, [biyo+dön-üş-üm] *is. biy.* Organik bir maddenin toprakta bulunan mikroorganizmalar tarafından parçalanarak tekrar canlıların yararlanabileceği hale getirilmesi.

biyoelektrik,-ği [Fr. bioelectrique] *is. biy.* Canlıların ürettiği elektrik.

biyoenerji, [Fr. bioénergie] *is. biy.* Biyokütlenin kimyasal dönüşümüyle elde edilen yenilenebilir enerji.

biyofizik, -ği [Fr. biophsique] *is.* Canlılardaki enerji dönüşümlerinin fiziksel yönlerini inceleyen bilim dalı; biyolojik fizik.

biyoforlar, [Fr. biophores] *is. biy.* Kromozomlar gibi çok karmaşık yapıları oluşturacak şekilde bir araya gelmiş bulunan son derece küçük elemanlar.

biyogenetik, [Fr. biogenètique] *sf. biy.* Biyogenezle ilgili. ⮺ **biyogenetik eleman,** *Hayvansal veya bitkisel canlı maddenin bileşimine giren basit cisim.*

biyogenez, [Fr. biogenèse] *is. biy.* İlk canlının yaratılmadığını, cansız maddelerden meydana geldiğini ve bütün canlıların bu ilk canlıdan, her canlının da kendisini doğuran bir yaratıktan geldiğini kabul eden görüş.

biyografi, [Yun. bios *(hayat)* + graphe *(yazı)* > Fr. biographie] *is.* **1.** Hayat hikâyesi; tercüme-i hâl; hâl tercümesi. **2.** Yaşayışları ve yaptıkları ilgi çekici görülen önemli kişilerin hayatına ait derlenen bilgilerin düzenli olarak anlatıldığı yazı türü.

biyografik, -ği [Fr. biographique] *sf.* Biyografi ile ilgili.

biyojeografi, [Yun. bios *(hayat)* + ge *(yer)* + graphe *(yazı)* > Fr. biogéographie] *is.* Bitki ve hayvanların yer üzerindeki dağılımını ve bunun sebeplerini inceleyen bilim; canlılar coğrafyası.

biyokatalizör, [Fr. bioctalyseur] *is. biy.* Canlı dokuların hepsinde çok az bulunan ve hayat için gerekli kimyasal tepkimeleri uyandıran veya kolaylaştıran madde.

biyokimya, [Fr. bio+ Ar. kimyā] *is.* Hücreden en gelişmiş organa kadar canlı dokuların bileşimi ile dışarıdan alınan besinler atılıncaya kadar organizmada ortaya çıkan tepkimeleri inceleyen bilim dalı; canlılar kimyası.

biyokimyacı, [biyokimya-cı] *is.* Biyokimya uzmanı.

biyokimyasal, [biyokimya-sal] *sf.* Biyokimya ile ilgili.

biyoklima, [Yun. bios *(hayat)* + climat *(iklim)* > Fr. bioclimat] *is.* Canlı varlıkları, özellikle insanı etkileyen iklim şartları.

biyoklimatik, [Yun. bios *(hayat)* + climat *(iklim)* > Fr. bioclimatique] *sf.* Biyoklimatolojiyle ilgili olan.

biyoklimatoloji, [Yun. bios *(hayat)* + climat *(iklim)* + logos *(bilim)* > Fr. bioclimatlogie] *is. biy.* Canlı organizmaların gelişmesinde iklimin etkilerini araştıran bilim kolu.

biyokütle, [biyo+kütle] *is.* Yeryüzünün belli bir bölgesinde veya okyanusların, tatlı suların belli bir yerinde denge halinde yaşayan hayvansal ve bitkisel canlı varlık kütlesi; biyomas.

biyol, [bir+yol] *{ağız} zf.* Bir kez; bir kere. [DS]

biyolog, -ğu [Yun. bios *(hayat)* + logos *(söz)* > Fr. biologue] *is.* Biyoloji ile uğraşan kimse; biyoloji uzmanı.

biyoloji, [Yun. bios *(hayat)* + logos *(söz)* > Fr. biologie] *is.* Bitkilerle hayvanların doğma, gelişme, üreme gibi yaşayış evrelerini inceleyen bilim dalı; dirim bilimi; hayat ilmi.

biyolojik, -ği [Yun. bios *(hayat)* + logos *(bilim)* > Fr. biologique] *sf.* Biyoloji ile ilgili; dirimsel; dirim bilimsel. ⊟ **biyolojik saat,** *biy. Bir çok hücre ve organizmada bulunan metabolitik ve davranış ritimlerinin temelinde bulunan mekanizma.*|| **biyolojik yarılanma,** *fiz. Canlı dokuya, organa veya organizmaya verilen radyoaktıf. madde miktarının yarısının ortamdan atılması için geçen zaman.*

biyolojizm, [Fr. biologisme] *is. fel.* Gerçekliği yalnızca biyoloji açısından ele alan, organik hayatın kavramlarını öteki gerçeklik alanlarına da uygulayan görüş; dirim bilimcilik.

biyolüminesans, [Fr. biolüminescence] *is.* Ateş böceği ve bazı bakteriler gibi canlıların organik bir işleve bağlı olarak ısısız (soğuk) ışık yaymaları.

biyom, [Fr. biome] *is.* Okyanus, tatlı su, orman, çayır gibi dünyanın büyük ekolojik birimlerinden her biri.

biyomağnetizma, [Fr. biomagnétisme] *is. biy.* Canlı varlıkların mıknatıs alanında gösterdikleri duyarlılık ve tepki.

biyomas, [Fr. biomasse] *is.* Yeryüzünün belli bir bölgesinde veya okyanusların, tatlı suların belli bir yerinde denge halinde yaşayan hayvansal ve bitkisel canlı varlık kütlesi; biyokütle.

biyomedikal, [Fr. biomédical] *sf.* Tıp ve biyolojinin ortak konusu olan.

biyomekanik, [Fr. biomécanique] *is.* ve *sf.* Biyoloji, fizyoloji ve tıp sorunlarına mekanik yasaların uygulanması.

biyometeoroloji, [Yun. bios *(hayat)* + meteor *(havada oluşan)* + logos *(söz)* > Fr. biometèorologie] *is.* Hava olaylarının canlılar üzerindeki etkisini inceleyen bilim.

biyometri, [Fr. biométrie] *is. biy.* Canlılara istatistik metotlarını ve ihtimal hesapları formüllerini uygulayan biyoloji bölümü.

biyomikroskop, [Fr. biomicroscope] *is.* Canlı gözü incelemek için kullanılan ince yarıklı lambalı özel aydınlatma düzenekli, iki gözle bakılabilen mikroskop.

biyomimetik, -ği [Fr. bio-mimetique] *is.* Doğadaki canlıların koruyucu yapılarını ve tasarımlarını inceleyen, bulgularından teknikte yararlanmayı amaçlayan bilim dalı.

biyomorfoz, [Fr. biomorphose] *is. biy.* Bir canlı varlığın başka bir canlı varlık üzerindeki etkisinin sonucu.

biyonik, -ği [Yun. **bios** *(hayat)* + elektro/**nique** > Fr. bionique / İng. bionic] *sf.* **1.** Biyoloji ve elektrikle ilgili olan. **2.** *is.* Yönelme ve sezme gibi bazı biyolojik süreçleri inceleyen; sonuçların askerlik ve sanayide kullanılmasını amaçlayan bilim. **3.** Dirim kurgu.

biyopsi, [Yun. bios *(hayat)* + opsis *(görme)* > Fr. biopsie] *is. tıp.* Mikroskopta yapısını incelemek üzere canlıdan bir doku parçası alma. ⊟ **biyopsi yapmak,** *Canlıdan doku parçası almak.*

biyoritim, -mi [Fr. biorythme] *is.* Fizyolojik faaliyetin düzenli ve periyodik değişimi.

biyos, [Fr. bios] *is. biy.* **1.** Bitkisel hormonlar grubundan bira mayası mantarının büyümesini etkileyen hormon. **2.** Canlı organizmalar.

biyosanayi, [biyo+sanayi] *is.* Gıda, ilaç ve enerji alanlarında biyodönüşüm tekniklerinden yararlanan sanayi.

biyosemez, [Fr. biocémèse] *is.* Ayılardaki kış uykusu gibi çevre soğuması, oksijen ve su azlığı gibi sebeplerle uyuşuklaşmış ve yavaşlamış hayat.

biyosenoz, [Fr. biocénose] *is.* Biyolojik bir ortamda karşılıklı bağımlılık ve denge içinde yaşayan hayvan ve bitkiler topluluğu.

biyosentez, [Fr. biosynthèse] *is. biy.* Canlı varlığın, kendi bünyesinde enzimler yardımı ile küçük molekülleri kimyasal bireşime sokarak büyük moleküllü organik madde yapımını gerçekleştirmesi.

biyosfer, [Fr. biosphère] *is.* Canlı organizmaların birbiri ile ilişkilerinin sürdüğü, üzerinde hayat olan kayaç, su ve havadan ibaret yeryüzü örtüsü; ekosfer.

biyosit, [Fr. biocide] *is. kim.* Mikroorganizmaları yok eden kimyasal ürün.

biyostazi, [Fr. biostasie] *is.* Toprağın biyolojik bakımdan durgunluk evresi.

biyoşimi, [Fr. biochimie] *is.* Biyokimya.

biyoteknik, -ği [Fr. biotchnique] *is.* Canlı varlıkların biyokimyasal özelliklerinden yararlanarak biyodönüşümler gerçekleştirmeyi amaçlayan tekniklerin tümü.

biyoterapi, [Fr. biothéraphie] *is. tıp.* Bir hastalığı tedavi için kefir, maya gibi canlı mikroorganizmalardan ve fizyolojik ürünlerden yararlanan tedavi yöntemi.

biyotip, [Fr. biotype] *is.* Dış görünümünün yanı sıra genetik varlığıyla da birbirine benzeyen aynı türden bireyler topluluğu.

biyotit, [J. B. Biot'un adından Fr. biotite] *is.* Siyah renkli, heksegonal yapraklar halinde bulunan monoklinik mika; kara mika.

biyotop, [Fr. biotope] *is. biy.* Organizmaların içinde yaşadığı bir bataklık, çöl, çayır, orman veya mağara gibi biyolojik ortam.

biyotropizm, [Fr. biotropisme] *is. bot.* Asalak bitkilerin köklerinin gelişme ve büyüme yönsemesi.

-biz, [Far. bīḫten *(elemek, kalburdan geçirmek)* > -bīz بیز] *{OsT} sf.* **1.** Eleyen; kalburdan geçiren. **2.** *son ek.* Sonuna getirildiği Arapça ve Farsça kelimelerden *".. yapan, .. eden"* anlamında birleşik sıfatlar yapan son ek.

biz¹, [bız / biz *(yans.)*] *is.* (İnsan ve hayvan için) vızıltılı işemeyi anlatan kök. [Zülfikar] *biz-ik etmek.*

biz², [bız / biz / büz *(yans.)*] *is.* İşten kaçmayı, kaytarmayı, mıymıntılık ve mızıkçılık etmeyi anlatan kök. [Zülfikar] *biz biz, biz-ik-le-mek.*

biz³, [biz *(yans.)*] *is.* Organların uyuşmasını anlatan kök. [Zülfikar] *biz-ir-de-mek.*

biz⁴, [biz *(yans.)*] *is.* Vızıltı sesini anlatan kök. [Zülfikar] *biz-i-ki.*

biz⁵, [bi-z / mi-z] *zm.* **1.** Çokluk birinci şahıs zamiri; *{eT} (aynı).* [İKPÖy.] [DLT] [ETY] [EUTS] [Üç İtigsizler] [Gabain] [Tekin] [Yüknekî] **2.** (Resmî üslupta ve önemli kişiliği olan bir kimsenin ağzından) ben. **3.** (Daha süslü bir anlatım sağlamak; alçak gönüllülük göstermek; kendisini ön plana çıkarmamak gibi sebeplerle bazı yazarlar için) ben. **4.** İçinden gelinen bir topluluk ya da millet. ◘ **biz bize,** *Hiçbir yabancı bulunmaksızın yalnız biz.*|| **bizden,** *{eAT} Bizim tarafımızdan.*|| **bizden iyileri,** *{eAT} Peri; cin.*|| **bizden yegler,** *{eAT} Peri; cin.*|| **Bize de mi lolo?** *"Senin çevirdiğin dolapları bilirim, beni de mi aldatabileceğini sanıyorsun?" anlamında kullanılır.*|| **bizim kız,** *{ağız} Kız kardeş.* [DS]|| **bizim oğlan,** *{ağız} Kardeş; arkadaş; dost.* [DS]

biz⁶ [böz > biz بیز] *{eT} {eAT} {OsT} is.* Bez; kumaş. [Yüknekî]

biz⁷, [Çağ. bigiz > biz] *is.* **1.** Kösele, deri gibi sert bir şeyi dikerken iğnenin geçeceği delik açmak için özel olarak yapılmış ucu sivri ağaç saplı araç; tığ. **2.** Şiş. ◘ **biz çöreği,** *{ağız} Gözleme.* [DS]

biz⁸, [? biz] *is. zool.* Ülkemiz sularında yaşayan bir tür mersin balığı; şip, *(Acipenser nudiventris).*

biz⁹, [Lat. bis *(çift)* > Fr. bis] *ünl.* (Seyirci ya da dinleyici haykırışı) bir daha!

biza, -a'i [Ar. bizā' بذاء] *(biza:) is.* Bir kimseye karşı kaba ve çirkin davranışta bulunma.

bizaat, [Ar. biżāʿat بضاعت] *(biza:at) {OsT} is.* Ticaret eşyası; tüccar malı; satılık mal.

bizahmet, [Far. bī- + Ar. zaḥmet بی زحمت] *{OsT} zf.* Zahmetsizce.

bizahl, [bir+ Ar. sehl > bizahl] *(bi'zahl) {ağız} sf.* Bir parça; biraz; azıcık. [DS]

Bizanslı, [Byzantion *(İstanbul'un yerinde bulunan antik kentin adı)* > Fr. Byzance => Bizans-lı] *sf.* **1.** Bizans ve Bizans imparatorluğu ile ilgili. **2.** Bizans'ta ve Bizans imparatorluğunda oturan.

bizar, [Far. bī-zār بیزار] *(bi:za:r) {OsT} sf.* **1.** Rahatsız; tedirgin. **2.** Usanmış; bıkmış; bezmiş. ◘ **bizar etmek,** *1. Rahatsız etmek. 2. Usandırmak.*|| **bizar olmak,** *Usanmak; bıkmak.*

bizare, [Far. bīzāre بیذاره] *(bi:za:re) {OsT} is.* Oyun; hile; desise. ◘ **bîzâre-i dîdâre,** *{OsT} Aşk oyunu; aşk hilesi.*

bizari, [Far. bī-zārī بیزاری] *(bi:za:ri:) {OsT} is.* **1.** Bezginlik. **2.** Usanç. **3.** Küskünlük.

bizatiha, [Ar. bi-zātihā بذاتها] *(biza:'tiha:) {OsT} zf.* → bizatihi.

bizatihi, [Ar. bi-zātihi بذاته] *(biza:'tihi) {OsT} zf.* **1.** (Varlığı) kendinden; kendiliğinden; özünden. **2.** Kendisi.

bizaz, [Ar. bizāẓ بذاذ] *(biza:z) {OsT} is.* Dağınıklık; pejmürdelik.

bizazet, [Ar. bizāzet بزازت] *(biza:zet) {OsT} is.* Bezcilik; dokumacılık.

bizbilik, [biz *(yans.)* > biz+bil-ik] *{ağız} is.* Söğüt dalından yapılmış düdük. [DS]

bizbiz, [biz *(yans.)* > biz+biz] *{ağız} zf.* (Çalışmak için) ağır ve uyuşuk; mızmız. [DS]

bizcileyin, [biz-cileyin بزجلین] *(biz-cileyin) {eAT} zf.* Bizim gibi.

bizçileyin, [biz-çileyin بزچلین] *{eAT} zf.* → bizcileyin.

bizeğil, [bir+ Ar. sehl > bizeğil] *(bi'zeğil)* *{ağız}* *sf.* Bir parça; biraz; azıcık. [DS]

bizek, [beze-mek > biz-e-k] *{eT}* *is.* Bezek. [Yüknekî]

bizel, [bir+ Ar. sehl > bizel] *(bi'ze:l)* *{ağız}* *sf.* Bir parça; biraz; azıcık. [DS]

bizelgen, [beze-mek > biz-e-mek > biz-e-l-gen] *{ağız}* *sf.* Süslü. [DS]

bizemek, [beze-mek > biz-e-mek بيزمك] *{eT}* *{eAT}* *gçl. f.* *[-r]* Bezemek. [Yüknekî]

bizemsek, [bez-mek > biz-emsek بيزمسك] *{eAT}* *sf.* Âciz; düşkün; muhtaç.

bizenmek, [beze-n-mek / biz-e-l-mek / biz-e-n-mek] *{eT}* *dönşl. f.* *[-ür]* Bezenmek; süslenmek. [Nevâyî]

bizermek, [beze-mek > bize-mek > bize-r-mek] *{ağız}* *gçl. f.* *[-ir]* Süslemek. [DS]

bizgiç, [biz-giç] *{ağız}* *is.* Çarık dikmek için kullanılan demir ya da ağaç çivi. [DS]

bizgin, [bez-mek > bez-gin / biz-gin بزكن] *{eAT}* *sf.* Bezgin; bîzar.

bizh, -hı [Ar. bizḫ بذخ] *(h, kalın söylenir)* *{OsT}* *is.* Eli kesilmiş olan kimsenin yarası.

bizi, [biz *(yans.)* > biz-i] *{eT}* *is.* Ekmeğin üzerindeki yanık kabuklar. [DLT]

bizik, -ği [biz *(yans.)* > biz-ik] *{ağız}* *is.* Çiş. ⧉ **bizik etmek,** *{ağız}* *Çiş etmek.* [DS]

biziki, [biz *(yans.)* > biz-ik-i / Gürc. bizikı] *{ağız}* *is.* Eşek arısı. [DS]

biziklemek, [biz *(yans.)* > biz-ik-le-mek] *{ağız}* *gçsz. f.* *[-r]* *[-l(i)-yor]* (Kümes hayvanları için) korkudan acı acı bağırmak; cıyaklamak. [DS]

bizimki, [biz-im-ki] *zm.* **1.** Bizim olan. **2.** Bizimle ilgili. **3.** *{ağız}* Kadınlar kocalarından; erkekler de karılarından söz ederken eşlerinin adı yerine kullanırlar; eşim; kocam / karım. [DS] **4.** Yakın çevremizde olan birinden söz ederken kullanılır. **5.** (Kişiler için) daha önce kendisinden söz edilen.

bizing, [bi-z-iñ] *(biziñ)* *{eT}* *zm.* **1.** Teklik birinci kişi zamiri iyelik durumu; bizim; [Tekin] [ETY] **2.** Bizler. [EUTS]

bizinge, [biz-i-ñe] *(biziñe)* *{eT}* *zm.* Teklik birinci kişi zamiri yönelme durumu; bize; [Tekin] [ETY] [EUTS]

bizinte, [biz-inte] *{eT}* *zm.* Teklik birinci kişi zamiri bulunma durumu; bizden.

bizir, [biz *(yans.)* > biz-ir] *{ağız}* *is.* **1.** Tohum. **2.** Erkek eşey hücresi; sperma. **3.** Çekirge, karınca vb. küçük hayvanların yumurtası. [DS]

bizirdemek, [biz *(yans)* > biz-ir-de-mek] *{ağız}* *gçsz. f.* *[-r]* *[-d(i)-yor]* (Organlar için) uyuşmak. [DS]

bizişk, [Far. bizişk بزشك] *is.* Doktor; hekim.

bizlah, [Ar. bizlāḫ بذلاخ] *(bizlâ:h)* *{OsT}* *sf.* (Kişi için) çenesi düşük; geveze.

bizle[1], [Ar. bizle بزله] *{OsT}* *is.* Gündelik elbise.

bizle[2], [Far. bizle بذله] *{OsT}* *is.* Şaka; latife.

bizleme, [biz-le-me] *is.* Bizlemek işi.

bizlemek, [biz-le-mek] *gçl. f.* *[-er]* *[-l(i)-yor]* **1.** Kalın deri veya başka maddeyi biz ile delmek. **2.** Ucu nodullu değnek ile hayvanları dürtmek. *{ağız}* *(aynı)* [DS] **3.** *{ağız}* Karıştırmak. [DS] **4.** *{ağız}* (Arı, akrep vb. hayvan için) sokmak. [DS] **5.** *{ağız}* Tarizde bulunmak; iğnelemek. [DS]

bizlenc, [biz-le-nç بزلنج] *{eAT}* *is.* → bizlengiç.

bizlengec, [biz-le-n-gec بزلنكج] *{eAT}* *is.* → bizlengiç.

bizlengic, [biz-le-n-gic بزلنكج] *{eAT}* *is.* → bizlengiç.

bizlengiç, -ci [biz-len-giç] *{ağız}* *is.* **1.** Ucu nodullu değnek; övendire. **2.** Kunduracıların kullandığı biz. [DS]

bizlik, -ğe [biz-lik بزلك] *{ağız}* *zf.* **1.** *{eAT}* Bize yarar; tam bize göre. **2.** *is.* Kendi yaradılışımız; kimliğimiz. [DS]

bizlü, [biz-lü بزلو] *{eAT}* *zf.* Bize ait; bizim tarafımızda.

bizmut, [Alm. Wissen *(Almanya'da yer adı)* + muten *(maden aramak)* > Wismut > Fr. bismuth] *is. kim.* Atom ağırlığı 209, atom numarası 83, yoğunluğu 9,8 olan 271.3°C'de ergiyen kızılımsı beyaz renkli kırılgan ve katı bir element. Sembolü: Bi.

bizni, [biz-ni] *{eT}* *zm.* Teklik birinci kişi zamiri yükleme durumu; bizi. [ETY]

bizon, [Lat. bison] *(bi'zon)* *is. zool.* Kambur cidavlı, kalın postlu, geniş ve kısa kafalı, kıvrık kısa boynuzlu, tümsek alınlı bir sığır türü, *(Bison bonasus; Bison americanus).*

bizüm, [biz-üm] *{eAT}* *zm.* Bizim.

bizzarure, [Ar. bi-*(ön ek)* + el *(harf-i tarif)* + żarūre(t) *(gereklı)* بالضروره] *(bi'zzaru:re)* *{OsT}* *zf.* Zorunlu olarak; ister istemez; mecbur kalarak.

bizzat, [Ar. bi-*(ön ek)* + el *(harf-i tarif)* + zāt *(kişi)* > bizzāt بالذات] *(bi'zza:t)* *{OsT}* *zf.* **1.** Kendi; kendisi; şahsen. **2.** Doğrudan doğruya. ⧉ **bizzat ihkak-ı hak etme,** *Kendi hakkını zor kullanarak elde etme, koruma.*

blakavt, [İng. black-out] *(b'lakavt)* *is. as.* Karartma.

blanko, [İsp. blanco] *(b'la'nkö)* *is.* Tam yetki; açık bono.

blast, [Fr. blaste] *(b'last)* *is. biy.* Tohum; yeni hücreler verecek olan yapı ya da hücre.

blastula, [Fr. blastula] *(b'la'stula)* *is. biy.* Yumurta hücresi embriyon durumuna gelirken morulanın gelişerek içi boş yuvarlak bir şekil alması.

blazer, [İng. blazer] *(b'lazer)* *is.* Bir tür spor ceket.

blender, [İng. blender] *(b'lender)* *is.* Çeşitli malze-

melerin kesilip ufalanmasına ve karıştırılmasına yarayan alet; karıştırıcı.

blider, [Yun. pliteri] *(b'lider) {ağız} is.* El bezi. [DS]

blok, [Holl. bloc *(kesilmiş ağaç gövdesi)* > Fr. bloc] *(b''lok, l ince söylenir) is.* **1.** Ağır ve büyük yığın. **2.** İçine resim kâğıtları konulan karton kap. **3.** Birbirine bitişik olarak yapılmış büyük binalar topluluğu. **4.** *argo.* Sinemalarda asıl filme sonradan eklenen açık saçık sahneler bulunan bölüm. **5.** *mecaz.* Aynı görüşü benimseyenlerin, aynı inancı paylaşanların meydana getirdiği topluluk. **6.** Politik çıkarları için birlik oluşturan devletler topluluğu. **7.** Mendirek ve köprü ayakları ile yanlarına konulan büyük beton kitle. **8.** Aynı yol üzerinde giden veya manevra yapan trenlerin çarpışmasını önlemek amacıyla kullanılan ışıklı işaret sistemi. **9.** *sf.* Birden çok bölümü bir araya getirilmiş ve bir bütün oluşturan. ⊡ **blok inşaat,** *Birbirine bitişik binalardan meydana gelen inşaat.*

blokaj, [Fr. blocage] *(b'lo'ka:j, l ince söylenir) is.* **1.** Belirli bir noktada tutma; dondurma; tutmak. **2.** Hareketine engel olma; yolu kapatma; bloke etme; durdurmak. **3.** Sert bir frenleme ile aracın savrulmasına veya kızaklamasına neden olacak şekilde tekerleklerin durdurulması. **4.** *bank.* Banka hesabındaki paradan hesap sahibinin dilediği gibi yararlanmasını engelleme. **5.** *tic.* Bir ülkeyle serbest ticaret yapımına engel olma veya bazı mallar için kısıtlama getirme. **6.** *inş.* İnşaatlarda toprak ile beton arasında bir kat oluşturmak üzere döşenen irili ufaklı taş dolgu.

bloke, [Fr. bloquer > bloqué] *(b'loke, l ince söylenir) is.* El değiştirmesini, kullanılmasını veya hareketini önlemek amacıyla el koyma; tutma; durdurma. ⊡ **bloke etmek,** *bank. 1. Malî işlemlerde bir paranın kullanılmasını durdurmak; tutmak. 2. Kambiyo işlemlerinde hükümet kararnamesi olmadan parayı kullanılmaz duruma getirmek; durdurmak. 3. Futbolda kalecinin kaleye atılan topu iki elle yakalaması; tutmak, yakalamak.* || **bloke para,** *bank. Tutulmuş para.*

blokhavz, [Alm. block-haus] *(b'lo'khavz, l. ince söylenir) is.* Küçük savunma istihkâmı; korunak.

bloklaşma, [blok-la-ş-ma] *(b'loklaşma, l ince söylenir) is.* Bloklaşmak işi.

bloklaşmak, [blok-laş-mak] *(b'loklaşmak, l ince söylenir) gçsz. f. [-ır]* Siyasi partiler ve devletler kendi aralarında kitle oluşturmak.

bloknot, [Fr. bloc+notes] *(b'loknot, l ince söylenir) is.* Yaprakları kolayca çıkartılabilecek veya yırtılabilecek şekilde yapılmış not almaya yarar küçük defter.

bloksuz, [blok-suz] *(b'loksuz, l ince söylenir) sf.* Hiçbir siyasi gruplaşmada veya devletler kitlesinde yer almayan; tarafsız.

bloksuzluk, -ğu [blok-suz-luk] *(b'loksuzluk, ilk l ince söylenir) is.* Bloksuz olma durumu; tarafsızlık.

blöf, [İng. bluff] *(b'löf) is.* **1.** İskambil oyunlarında elindeki kâğıtları olduğundan daha iyi göstererek karşı tarafın sinmesine veya çekilmesine sebep olacak tavır takınma. **2.** Bir işte rakibini alt etmek için söylenen yalan veya takınılan aldatıcı tavır; kuru sıkı. ⊡ **blöf yapmak,** *Karşısındakini caydırmak için kendini ve elinde olan imkânları olduğundan daha üstün gösterici söz söylemek veya tavır takınmak.*

blöfçü, [blöf-çü] *(b'löfçü) is.* Blöf yapan.

blucin, [İng. blue *(mavı)* + Genova *(kaba kumaşın dokunduğu kent)* > jean *(pamuklu bez)*] *(b'lû'cin) is.* **1.** Elbise yapılan çapraz dokunmuş bir cins mavi kaba kumaş. **2.** *sf.* Bu tür kumaştan yapılmış (giyecek).

blum, [Fr. blum] *(b'lûm) is.* Elli iki kâğıtla oynanan iki veya dört kişilik bir iskambil oyunu.

bluz, [Fr. blouse] *(b''lûz) is.* Gömlek gibi giyilen ince kumaştan yapılmış veya örülmüş astarsız kadın giysisi.

bo[1], [ba / be / bı / bo / bö / bü *(yans.)*] *is.* (Hayvan için) bağırma, seslenme, böğürme anlatan kök. [Zülfikar] *bo-gür-mek, bo-ğur-t-lak, bo-vur-mak.*

bo[2], [bo] *{eT} sf.* Bu. [EUTS] [Üç İtigsizler] [Gabain]

boa, [Lat. boa *(su yılanı)*] *is. zool.* **1.** Güney Afrika'da yaşayan, sarılarak öldürdüğü sıcak kanlı hayvanlarla beslenen, dört metre kadar boyunda zehirsiz bir yılan, *(Boa constrictor).* **2.** Kadınların sadece boyunlarına aldıkları yılan biçimindeki dar ve uzun kürk; boyun kürkü.

boagiller, [boa+giller] *is. zool.* Avını sarılarak öldürmek suretiyle yiyen zehirsiz yılanlar familyası, *(Boaidae).*

boalar, [boa-lar] *is. zool.* Sürüngenler sınıfının, yılanlar takımının bir bölümü, *(Boaeformia).*

boba, [baba / boba / buba] *{ağız} is.* Baba. [DS]

bobaçça, [Sırp. popadica > papatya / babaçça / bobaçça] *{ağız} is.* Papatya. [DS]

bobi, [İng. boby *(Robert erkek adının kısaltılmışı)*] *is.* Süs köpeği; fino.

bobin, [Fr. bobine] **1.** Üzerine tel, iplik gibi şeyler sarılabilen ağaç veya plastikten yapılmış silindir. **2.** *elkt.* Üzerine akım geçirebilen dışı yalıtılmış tel sarılı manyetik ortam oluşturarak çeşitli amaçlarla kullanılan alet. **3.** *oto.* Patlamalı motorlarda ateşlemeyi sağlamak amacıyla kullanılan indükleyici.

bobinaj, [Fr. bobinage] *is.* **1.** Bobin yapmak. **2.** Elektrik bobininde elektrik devresini oluşturan iletken kümesi.

bobinatör, [Fr. bobinateur] *is.* Bir piliği, teli vaya şeridi makaraya sarmakta kullanılan aygıt.

bobo, [Çoc. d. bobo / bobos] *{ağız} is.* Küçük çocuk-

ları korkutmak için uydurulmuş yaratık; umacı. [DS]

boboç, [Erme. bobocag] *{ağız}* *is.* Sümük. [DS]

bobos, [Çoc. d. bobo / bobos] *{ağız}* *is.* → bobo. [DS]

bobstil, [İng. bobstyle] *is.* Yirminci yüzyılın ortalarında gençler arasında yaygın olan gösterişli bir giyim biçimi; züppe.

boca, [İt. poggia] *(bo'ca)* *is.* *dnz.* **1.** Geminin rüzgâr almayan yanı. **2.** *ünl.* Geminin baş tarafını rüzgâra doğru çevirme emri. ⊡ **boca alabanda,** *1. Yelkenle seyreden bir geminin pupasından kontra değiştirerek dönmesi. 2. Bu iş için verilen emir.*|| **boca etmek,** *1. dnz. Seren, yelken, fıçı gibi şeylerin altını üstüne getirmek. 2. Bir kabı ters çevirerek içindekileri birden boşaltmak.*

bocalama, [boca-la-ma] *is.* Bocalamak eylemi.

bocalamak, [boca-la-mak] *gçsz. f. [-r] [-l(ı)-yor]* **1.** *dnz.* (Gemi için) rüzgâra karşı gidemeyerek sürüklenmek. **2.** Rüzgârdan kaçarak hız kesmek. **3.** *mecaz.* Bir işte tutulması gereken yolu bilememek; kararsızlık içinde bunalmak. **4.** Yeni bir işe ve ortama ayak uyduramamak; alışamamak.

bocalatma, [boca-la-t-ma] *is.* Bocalatmak işi.

bocalatmak, [boca-la-t-mak] *gçl. f. [-ır]* **1.** Birisinin bocalamasına yol açmak. **2.** Birini, ne yapacağını bilemez duruma getirmek.

bocanma, [boca-n-ma ?] *{ağız}* *is.* Gayret. [DS]

boccik, -ği [Erme. boç *(kuyruk)* > boc-cik] *{ağız}* *is.* Keçi kuyruğu. [DS]

boci, [İng. bogie] *is.* Ağır yükleri taşımakta kullanılan iki küçük, kalın tekerleği olan el arabası.

bocu, [Erme. poçi] *{ağız}* *is.* **1.** Küçük köpek. **2.** Tazı. **3.** Domuz yavrusu. [DS]

bocuk, -ğu [Slav. bojuku] *is.* **1.** Domuz. **2.** Hz. İsa (as)'ın Ortodokslar tarafından kutlanan doğum yortusu. ⊡ **bocuk domuzuna dönmek,** *Şişmanlamak.*

bocur, [Sırp. bojur] *{ağız}* *is.* *bot.* Küçük kırmızı renkli bir çiçek; şakayık, *(Paeonia)*. [DS]

bocurgat, [Yun. mpotzergates / ? boci+ırgat] *is.* **1.** Ağır yükleri kaldırmakta kullanılan ve bir manivela ile döndürülen özel bir çıkrık. **2.** *{ağız}* Yağ değirmenlerinde hayvan veya insanlar tarafından çevrilen ve döndükçe üzerine halat dolanarak pres görevi yapa kalın direk. [DS] **3.** *{ağız}* İri yarı adam. [DS] ⊡ **bocurgat yapmak,** *argo. Burnunu karıştırmak.*

bocurum, [Yun. epidromus] *is.* *dnz.* Kotra ve filika gibi deniz taşıtlarının kıç direğinde yer alan dört köşe yelken.

bocut, -du [bod-uç / boc-ut] *{ağız}* *is.* **1.** Ağaçtan oyularak yapılmış testi. **2.** Topraktan yapılma ağzı geniş testi. **3.** Kısa boylu insan. [DS]

boça, [İt. boccia] *(bo'ça)* *{OsT}* *is.* *dnz.* On yedinci yüzyılda kullanılan bir tür top güllesi.

boçça, [Yun. mpotsa] *{ağız}* *is.* Küçük testi. [DS]

boçga, [Rus. boçka] *{ağız}* *is.* **1.** Testi. **2.** Yayık. **3.** Fıçı. [DS]

boçke, [Rus. boçka] *{ağız}* *is.* → boçga. [DS]

boçuk, -ğu [Erm. poçi] *{ağız}* *is.* → bocu. [DS]

bod[1], [bōd] *(bo:d)* *{eT}* *is.* Boy; vücut; kamet; gövde. [EUTS] [DLT] [Yüknekî] [İKPÖy.]

bod[2], [bōd] *(bo:d)* *{eT}* *is.* **1.** Kurumlaşmış topluluk; boy; halk; aşiret; kabile; cemaat. [EUTS] [ETY] [Gabain] [İKPÖy.] **2.** İttihat; birleşme; birlik. [ETY]

bod[3], [bōd / boy] *(bo:d)* *{eT}* *is.* Çok az bir misk kullanılarak yapılan makyaj malzemesi. [DLT] ⊡ **bod moncuk,** *{eT} Cariyelerin takındığı boncuk.* [DLT]

bod[4], [bod] *{eT}* *is.* Toy kuşu. [DLT]

bodam, [Yun. potamo] *{ağız}* *is.* Bir yapıya büyük kiriş atıldıktan sonra iki tarafta boydan boya kalmış olan bölmeler. [DS]

bodana, [Yun. mpoutina] *{ağız}* *is.* **1.** Tahta kap. **2.** Küçük fıçı. **3.** Toprak kap. [DS]

bodaşmak, [bod-aş-mak] *{ağız}* *işteş f. [-ir]* Kollarını birbirinin boynuna dolayarak yürümek. [DS]

bodes, [Yun. podesin] *{ağız}* *is.* Büyük boy öreke. [DS]

bodımak, [bod-u-mak / bod-ı-mak] *{eT}* *gçl. f. [-r]* **1.** Yapıştırmak. **2.** Boyamak. [Gabain]

bodısabat, [Sansk. bodhisattva] *{eT}* *sf.* **1.** Özü, eksiksiz bilgiye dayalı olan. [İKPÖy.] **2.** *is.* Buda düzeyine erişmesine yalnızca bir basamak kalan Budacı aziz. [İKPÖy.]

bodi, [Sansk. bodhi] *{eT}* *is.* **1.** Tanrısal aydınlanma; tenvir; ilham; nur; erme. [Gabain] [EUTS] **2.** İrfan. [EUTS] **3.** Buda bilgeliği.

bodiri, [Yun. potiri] *{ağız}* *is.* Küçük konyak kadehi. [DS]

bodiye, [Yun. podia] *{ağız}* *is.* Kızların okul önlüğü. [DS]

bodlamak, [eT. botu-la-mak / bot-a-la-mak] *{ağız}* *gçsz. f. [-r] [-l(u)-yor]* (Manda ve deve için) doğurmak. [DS]

bodlacı, [botla-cı] *{eAT}* *sf.* Gebe deve.

bodlug[1], [bod-luğ / bod-uğ] *{eT}* *is.* Boya; kına. [DLT]

bodlug[2], [bod-luğ] *{eT}* *sf.* Boylu. [DLT] [EUTS]

bodoslama, [Yun. podostamo] *is.* **1.** Bir teknenin baş ve kıç tarafından kaldırılan kaplamaların birleştiği yerdeki ağaç. **2.** *argo.* Burun. **3.** *argo.* Göğüs; göbek. **4.** *zf.* Ön taraftan; cepheden. ⊡ **bodoslama demiri,** *Kayığın ön tarafındaki demir.*

bodoslamadan, [bodoslama-dan] *zf.* Önden, cepheden; tam karşıdan.

bodrak, [bōd-rak] *{eT}* *sf.* (At donu için) kızıl kahverengi. [ETY]

bodrum, [Yun. hypo *(altında)* + dromos *(yol)*] *is.* Binanın yol seviyesinden aşağıda kalan kısmı. ◻ **bodrum gibi,** *Basık ve karanlık (yer).*|| **bodrum katı,** *Bir binanın zemin altında kalan ve oturulabilen kısmı.*|| **bodrum mezarı,** *Türbe ve kiliselerin bodrumlarına ölü gömülmesi için yapılan oda; mezar oda.*

bodsuz, [bod-suz] *{eT} sf.* **1.** Boysuz; endamsız. **2.** Bedensiz.

bodu, [bod-u] *{ağız} is.* **1.** Dokuma tezgâhının altına ve üstüne takılan yuvarlak ağaç. [DS]

boduç, -cu [*eT.* butık *(tulum)* > boduc بودج] *{ağız} is.* **1.** Ağaç veya topraktan yapılmış kısa boylu, ağzı içine el girebilecek genişlikte küçük küp; bodurcuk. **2.** *{eAT}* Emzikli toprak su kabı. **3.** Çömlek. **4.** Küçük güğüm. [DS]

boduçka, [bodur + Slav. -ka *(küçültme eki)*] *{ağız} sf.* Bodur. [DS]

bodug[1], [bodū-mak *(boyamak)* > bodu-ġ] *{eT} is.* **1.** Boya; renk. [DLT] [KB] **2.** Çivit; boya; kına. [EUTS]

bodug[2], [bod > bod-uġ] *{eT} is.* Heykel. [EUTS]

boduglug, [boduġ-luġ] *{eT} sf.* Boyalı; renkli. [EUTS]

boduk[1], **-ğu** [*eT.* botu > botu-k / bod-uk] *{ağız} is.* **1.** Deve yavrusu. **2.** Ayı yavrusu. **3.** Küçük çocuk. **4.** Tek boynuzu kırık hayvan. [DS]

boduk[2], **-ğu** [bod-uk ?] *{ağız} is.* Ağaç kovuğu. [DS]

bodulmak, [bod-ul-mak] *{eT} edil. f. [-ur]* **1.** Bağlanmak; yapışıp kalmak. [EUTS] [Üç İtigsizler] **2.** Takılmak; asılmak. [Gabain] **3.** Boyanmak. [Gabain] [KB]

bodumak, [*bōd > bod-ū-mak] *{eT} gçl. f. [-r]* **1.** Yapıştırmak; [Gabain] **2.** Boyamak; renklendirmek. [DLT] [Gabain] **3.** Asmak; süzmek. [EUTS] **4.** Yakmak. [EUTS]

bodun, [bōd *(boy; kurumlaşmış topluluk)* > bōd-(u)n *(-n: çokluk, topluluk bildiren ek)*] *is.* **1.** Millet; halk; insanlar. [ETY] [İKPÖy.] [Tekin] **2.** Boylar; oymaklar; kabileler. [Tekin] [Gabain] [İKPÖy.] [ETY]

bodunlug, [bodun-luġ] *{eT} sf.* Bir boya mensup olan; kavimli; milletli; boylu.

bodur, [bod *(boy)* >bod-ur] *sf.* Enine göre boyu kısa olan; tıknaz. ◻ **bodur ağaç,** *bot. 1. İklim şartları sebebiyle yeterince boy atamayan ağaç. 2. Maki; çalı.*|| **bodur çapak,** *zool. Sazangillerden göl ve ırmaklarda yaşayan 20-30 cm. boyunda tatlı su balığı.*|| **bodur kalmak,** *1. Boyu uzamamak, kısa kalmak. 2. Gelişememek.*|| **bodur pas,** *bot. Arpa yapraklarına yerleşen ilkel bir mantar (Puccinia hordeli) ve bu mantarın yol açtığı hastalık.*|| **Bodur tavuk her dem piliç,** *"Kısa boylu olan kimse her zaman olduğundan daha genç ve güzel görünür" anlamında kullanılan söz.*

bodurcuk, [bod-ur-cuk] *is.* Küçük ve geniş karınlı, geniş ağızlı toprak kap.

bodurlaşma, [bodur-la-ş-ma] *is.* Bodurlaşmak eylemi.

bodurlaşmak, [bodur-la-ş-mak] *gçsz. f. [-ır]* Bodur duruma gelmek.

bodurluk, -ğu [bodur-luk] *is.* **1.** Bodur olma durumu. **2.** Bodur olan şeyin niteliği.

bodutmak, [bodū-mak > bodu-t-mak] *{eT} gçl. f. [-ur]* Boyatmak.

bog[1], [bōġ بوغ] *(bo:ğ) {eT} {eAT} is.* Bohça; heybe. [DLT]

bog[2], [bo-ġ] *{eT} is.* Küf. [Gabain]

bog[3], [beg / baş-buğ] *{ağız} is.* Başkan; amir. [DS]

boga, [boġa] *{eT} is.* Boğa. [EUTS]

bogaga, [*bukā-mak > bukā-ġū] *{eT} is.* Kelepçe; bent; bukağı. [EUTS]

bogaguçı, [buka-ġu-çī] *{eT} sf.* **1.** Kelepçe vuran. [EUTS] **2.** *is.* Cellat. [EUTS]

bogagulug, [buka-ġu-luġ] *{eT} sf.* Boğulmuş; kelepçelenmiş. [EUTS]

bogagulukçı, [bukaġu-luġ-çı] *{eT} is.* **1.** Cellat. [EUTS] **2.** Katil; boğazlayan. [EUTS]

bogamak, [boġ-amak / buġ-anak] *{eAT} is.* Sağanak.

bogang, [*boġañ] *{eT} is.* → bogay.

bogarmak, [boġ-ar-mak] *{eT} gçl. f.* Ağaca kertik açmak. [DLT]

bogarsuk, [boġ-ar-suk / baġ-ar-sık] *{eAT} is.* Bağırsak.

bogasa, [boġ-ası / boġ-asa] *{eAT} is.* Kalın çulha bezi.

bogasamak, [boġa-sa-mak / boġa-sı-mak] *{eAT} gçsz. f. [-r]* (İnek için) boğa ile çiftleşmek istemek; kızmak.

bogasımak, [boġa-sa-mak / boġa-sı-mak] *{eAT} gçsz. f. [-ır]* → bogasamak.

bogata, [İt. bugada / Yun. plogada *(küllü su)*] *is.* Yıkamadan önce çamaşırı küllü ya da ilaçlı suya bastırma.

bogay, [boġañ > boġay] *{eT} is.* Alçak; kısa. [Clauson]

bogaz, [boġ-az / boġ-uz] *{eT} is.* Boğaz. [DLT] [Gabain] [EUTS] ◻ **bogaz bolmak,** *{eT} Hamile kalmak.* [EUTS]|| **bogaz deligi,** *{eAT} Yemek borusu.*|| **bogazı ele virmek,** *{eAT} Yakalanmak; yakayı ele vermek.*|| **bogazı kulı,** *{eAT} Pisboğaz.*|| **bogazın almak,** *{eAT} Boğazına yapışmak; boğazından yakalamak.*|| **bogazı tolusına,** *{eAT} Boğaz tokluğuna.*|| **bogaz yāri,** *{eAT} Boğazına düşkün.*

bogazdak, [boġaz-dak] *{eT} is.* → bağırdak. [Clauson]

bogazlagı, [boġaz-laġu>boġaz-laġı بغزلغى / بوغازلاغى] *{OsT} is.* **1.** Boğazlama yeri. **2.** Gırtlak; hançere.

bogazlagu, [boġaz-laġu بوغزلغو] *{eAT} is.* Gırtlak; hançere.

bogazlavu, [boġaz-lavu بغازلو] *{OsT} is.* Gırtlak; hançere.

bogdam, [boġ-dam] *{eT} sf.* **1.** Küflü. [Gabain] **2.** *is.* Küf. [Gabain] **3.** Bayatsımış; kokuşmuş. [EUTS]

bogday, [boğday] *{eT} is.* Buğday.

bogım, [boġ-ım / boġ-um / boġ-un] *{eT} is.* **1.** Boğum. [DLT] **2.** Eklem; oynak.

bogınmak, [boġ-ın-mak بوغينمق] *{OsT} dönşl. f. [-ur]* Kendi kendini boğmak.

boglamak, [boġ-lā-mak / baġ-lā-mak] *(boğla:mak) {eT} gçl. f. [-r]* **1.** Boğmak. [DLT] **2.** Bohçalamak. [DLT]

boglanmak, [boġ-la-n-mak] *{eT} edil. f. [-ur]* Bohçalanmak. [DLT]

boglatmak, [boġ-la-t-mak] *{eT} gçl. f. [-ur]* **1.** Bohçalatmak. **2.** Boğdurmak.

boglunmak, [boġ-lu-n-mak] *{eT} edil. f. [-ur]* Boğulmak. [DLT]

bogmag, [boġ-maġ بوغماغ] *{eAT} is.* Gerdanlık; kolye.

bogmak[1], [boġ-mak بوغماق] *{eT} is.* **1.** Gerdanlık; gelin gerdanlığı; *{eAT} (aynı).* [DLT] **2.** Gömlek düğmesi. [DLT]

bogmak[2], [boġ-mak] *{eT} gçl. f. [-ar]* Boğmak; sıkarak bağlamak. [DLT] [EUTS] [ETY] [KB]

bogmak[3], **-ğı** [bog-mak] *{ağız} is.* Parmak eklemi. [DS]

bogmaklalmak, [boğmak-la-l-mak] *{eT} dönşl. f. [-ur]* Düğmelenmek; gömleğini iliklemek. [DLT]

bogmaklamak, [boğmak *(düğme)* > boğmak-lā-mak] *(boğmakla:mak) {eT} gçl. f. [-r]* Düğmelemek; iliklemek. [Clauson]

bogmaklanmak, [boġ-mak-la-n-mak بوغماقلانمق] *{eAT} dönşl. f. [-ur]* Boğmak takınmak; gerdanlık takınmak.

bognak, [boġ-un-mak > boġ-(u)n-ak] *{eT} is.* Boğucu; nefes almayı güçleştirici.

bognaklanmak, [boğnak-la-n-mak] *gçsz. f. [-ur]* (Bulut için) parça parça olmak; dağılmak [DLT]

bogoz, [boġ-uz / boğoz] *{eT} is.* → boguz.

bogra, [boġ-ra] *{eT} is.* **1.** Her hayvanın döl almak için ayrılmış erkeği. [DLT] **2.** Aygır. [DLT] **3.** Boğa. [DLT] **4.** Deve aygırı. [DLT]

bogralanmak, [boġ-ra-la-n-mak] *{eT} gçsz. f. [-ur]* **1.** Boğa veya aygır sahibi olmak. [DLT] **2.** Boğa veya aygır haline gelmek; boğalaşmak; aygırlaşmak. [DLT]

bogramak, [boġ-ra-mak] *{eT} gçl. f. [-r]* Ağaçta kertik açmak. [DLT]

bogrıl, [boġ-mak > boġ-ur-mak > boġ-(u)r-ıl / boġ-(u)r-ul] *{eT} sf.* (Koyun için) boynu beyaz. [DLT]

bogrug, [boġ-mak > boġ-ur-mak > boġ-(u)r-uġ / bıġ-(ı)r-ıġ] *{eT} is.* Torba, çuval ya da deride katlanma sonucu oluşan büküntüler. [DLT]

bogrul, [boġ-mak > boġ-ur-mak > boġ-(u)r-ul / buġ-(u)r-ul] *{eT} sf.* → bogrıl. [DLT]

bogruşmak, [boġ-mak > boġ-ur-mak > boġ-(u)r-uş-mak / buġ-(u)r-uş-mak] *{eT} işteş f. [-ur]* Ağaç yontmakta yardım ve yarış etmek. [DLT]

bogsuk, [boġ-suk / boḫ-suk] *{eT} is.* Kölelerin boyunlarına geçirilen lale. [DLT]

bogtaçi, [boġ-taçi] *{eT} is.* Kurtarıcı. [Gabain]

bogtag, [boġ-tāġ] *{eT} sf.* Kurtarılmış; hidayete ermiş. [Gabain]

bogturmak, [boġ-tur-mak] *{eT} gçl. f. [-ur]* Boğdurmak. [DLT]

bogug, [boġ-uġ / buġ-uġ] *{eT} sf.* Yuvarlak. [EUTS]

boguk, [boġ-uk] *{eT} sf.* Boğuk; kapalı. [EUTS]

bogulmak, [boġ-ul-mak] *{eT} edil. f. [-ur]* Boğulmak. [DLT]

bogum, [boġ-um] *{eT} is.* Boğum; eklem. [DLT]

bogun, [boġ-un بوغن] *{eT} is.* Boğum; eklem; *{eAT} (aynı).* [DLT]

bogundı, [boġ-un-dı] *{eT} is.* Hayvanların sidik torbası; hayvan mesanesi. [DLT]

bogunmak, [boġ-un-mak] *{eT} dönşl. f. [-ur]* Boğulmak. [DLT]

bogurda, [boġ-ur-da] *{eT} sf.* Kıvırcık. ⊡ **bogurda saç,** *{eT} Kıvırcık saç.* [DLT]

bogurtlak[1], [bo *(yans)* > bo-ġur-t-la-k بوغرتلق] *{OsT} is. zool.* Bağırtlak.

bogurtlak[2], [boġ-ur-t-la-k بوغورتلق / بوغرتلق] *{OsT} is.* Boğaz; gırtlak.

boguşmak, [boġ-mak > boġ-uş-mak] *{eT} işteş f. [-ur]* Birbirini boğmak; boğuşmak. [DLT] [EUTS]

boguz, [boġ-mak *(boğmak)* > boġ-uz بغوز] *{eT} {eAT} is.* **1.** Boğaz; gırtlak. [EUTS] [İKPÖy.] [DLT] [Gabain] [ETY] [KB] **2.** *{eT}* Hayvan yemi olarak kullanılan tahıl. [EUTS]

boguzlagu, [boġ-uz-la-ġu] *{eT} is.* Boğaz; nefes borusunun üst kısmı; gırtlak. [Nevâyî]

boguzlamak, [boġ-uz-la-mak بغزلمق] *{eT} gçl. f. [-r]* Boğazlamak; kesmek. *{eAT} (aynı)* [Clauson]

boguzlanmak, [boġ-uz-la-n-mak] *{eT} edil. f. [-ur]* Boğazlanmak.

bogürmek, [bo *(yans.)* > bo-gür-mek] *{ağız} gçsz. f. [-ür]* (Hayvan için) böğürmek. [DS]

boğ[1], [*eT.* boġ > boğ] *{ağız} is.* **1.** Sofra bezi. **2.** Bohça. **3.** Nişanlı kız tarafından erkeğe gönderilen hediye bohçası. **4.** Bağlanmış paket. **5.** Hediye; armağan. [DS] ⊡ **boğa gitmek,** *{ağız} Yiyecek bir şey alarak baş sağlığı dilemeye gitmek.* [DS]

boğ[2], [*eT.* boġ] *{ağız} is.* Çöplük; gübre. [DS]

boğa, [*eT* buḳa / buga / boğa] *is.* Damızlık erkek sığır. ⊡ **boğa dikeni,** *bot. Yeryüzünde yaygın olarak yetişen pek çok türü bulunan maydanozgillerden*

otsu bir bitki; çakır otu; deve dikeni; göz dikeni.|| **boğa gibi,** *Vücudu iyi gelişmiş, güçlü görülen.*|| **boğa güreşi,** *İspanya başta olmak üzere Latin Amerika, Portekiz ve Fransa'nın bir bölümünde yaygın olarak yapılan vahşi boğalarla dövüş.*|| **boğayı savmak,** *{ağız}*] *(İnek için) gebe kalmak.* [DS]

boğaça, [Sırp. / Bulg. pogáča / İt. focacia / boğ-mak > boğ-a-ça [Gülensoy]] *{ağız} is.* → poğaça. [DS]

boğada, [İt. bucato / Yun. mpogada *(küllü su)*] *is.* Yıkamadan önce çamaşırları killi, küllü veya ilaçlı suda bastırma.

boğak, -ğı [boğ-ak] *is. tıp.* Anjin.

boğalık, -ğı [boğa-lık] *is.* **1.** Boğa olma durumu veya boğanın niteliği. **2.** *sf.* (Erkek dana için) boğa olmak üzere ayrılan.

boğan, [boğ-mak > boğ-an] *sf.* Boğma işini yapan; boğucu. ⧉ **boğan otu,** *bot. Avrupa ve Asya dağlarında yetişen düğün çiçeğigillerden dik gövdeli, çok zehirli ve çok yıllık otsu bitki; kurt boğan; kaplan boğan, (Acunitum napellus).*

boğanak, -ğı [*eT.* boğ(u)n-ak *(insanı boğan şey)* > boğ-anak بوغنق] *{ağız} is.* **1.** Fırtına sırasında görülen hortum; kasırga. **2.** Şiddetli yağmur; sağanak. **3.** Tipi halindeki kar. **4.** Yağmur öncesinde görülen boğucu ve sıcak hava. **5.** Yağmur bulutu. **6.** *sf.* (Renk için) parlak olmayan; karışık ya da bozuk. **7.** (Yer için) sıkıntılı; boğucu; havasız. [DS] ⧉ **boğanak boğanak,** *{ağız} 1. Boğuk boğuk. 2. Silik silik; dumanlı, puslu gibi.* [DS]

boğarsuk, -ğu [bağır-suk > boğarşuķ بوغرصوق] *{eAT} is.* Bağırsak.

boğartlak, -ğı [boğ-ar-t-la-k] *{ağız} is.* Yeni çıkan başak. [DS]

boğasa, [İsp. bocacı => boğasa بوغاسه / بوغاصه] *{OsT} is.* Kalın çulha bezi.

boğasak, -ğı [boğa-sa-k] *sf.* (İnek için) kızışan; çiftleşmek için boğa isteyen.

boğasama, [boğa-sa-ma] *is.* Boğasamak eylemi.

boğasamak, [boğa-sa-mak بوغاسامق] *gçsz. f. [-r] [-s(ı)-yor] {OsT}* **1.** (İnekler için) kızışmak; boğa istemek. **2.** Çiftleşmek.

boğası, [İsp. bocacı / İt. boccascino [Tietze] بوغاسی] *{OsT} is. tekst.* **1.** Bez ayağı armürle dokunan ince astarlık bez. **2.** Döşemelik kumaşları sağlamlaştırmakta kullanılan kolalı ve zamklı astar.

boğasımak, [boğa-sı-mak بوغه سمق / بوغه صمق] *{OsT} gçsz. f. [-r]* (İnek için) boğa istemek.

boğata, [İt. bigotta] *is. dnz.* Deliğinden halat geçirilen, dıştaki yuvalarına da sabit bir halat takılarak hareketli makara gibi kullanılan ancak döner olmayan bir çeşit makara.

boğaz, [boğ-mak > boğ-uz / boğaz > boğaz] *is. anat.* **1.** Boynun ön kısmında hava borusunun geçtiği hassas ve korumasız yer; gırtlak; ümük. **2.** Boynun ön ve yan kısımlarını oluşturan organlar. **3.** Boynun iç tarafı ve ağız boşluğundan sonra gelen, yiyeceklerin ve soluğun geçtiği kısım. **4.** *coğ.* İnsan vücudunun en dar yeri olan boğaza benzeyen coğrafî yerler; iki sarp dağ arasındaki dar geçit; derbent. **5.** Şişe, testi, güğüm, vazo gibi kaplarda ağza yakın, dar ve uzunca kısım. **6.** *coğ.* İki denizi birbirine bağlayan ve iki kara arasındaki dar uzun su geçidi. **7.** Çay ağzı. **8.** *mecaz.* Yeme içme. **9.** *mecaz.* Yiyeceği içeceği bir kişiye bağlı kişi sayısı; gırtlak. **10.** *mecaz.* Yedirip içirme yükümlülüğü; iaşe. **11.** Telefon hatlarında telin bağlandığı fincanın boğumlu yeri. **12.** Eskiden, ok atma yarışlarında yirmi dörde ayrılan derecelerin son dört bölümü. **13.** *{ağız}* Değirmen taşının ortasındaki delik. [DS] **14.** *{ağız}* Bitkilerin köke yakın kısmı. [DS] ⧉ **boğaza çalmak,** *{ağız} Değirmen taşını çevreleyen kasnağa un birikmek.* [DS]|| **boğaz açılmak,** *İştahı gelmek.*|| **boğaz açmak,** *Ağaçların dibini çapalayıp kabartmak; yabancı otları ve sürgünleri temizlemek.*|| **boğaza durmak,** *1. Lokmayı yutamamak. 2. Yemek yiyene sıkıntı vermek. 3. {ağız} Kötü sözlerle karşısındakini kırmak veya kızdırmak.* [DS]|| **boğaza girmek,** *{ağız} Değirmende sıraya girmek ya da buğdayını sepete boşaltmak.* [DS]|| **boğaz ağı,** *{ağız} Kadınların başlarına bağladıkları yazma.* [DS]|| **boğaz ağrığı,** *{ağız} Hazır yiyici; başkalarının kazancını yeme durumunda olan.* [DS]|| **boğaz alan,** *{ağız} (Armut, ayva vb. meyve için) sulu olmadığı için yerken boğaza takılan, zor yutulan.* [DS]|| **boğaz alma,** *{ağız} Boğaza tıkanma.* [DS]|| **boğaz arsızı,** *{ağız} Hazır yiyici; tembel.* [DS]|| **boğaza sarılmak,** *1. Sıkıştırmak. 2. Zorlamak.*|| **boğaza tıkmak,** *(Söz için) hemen geri çevirip söyleyenin yüzüne gerçeği vurmak.*|| **boğaz bağı,** *{ağız} Çuvalların ağzını bağlamakta kullanılan ip; ağız bağı; ağız ipi.* [DS]|| **boğaz boğaza gelmek,** *Birbirinin boğazına sarılacak kadar şiddetli kavga etmek.*|| **boğaz cengi,** *Oburluk; pisboğazlık.*|| **boğaz çalan,** *{ağız} Gırtlaktan çıkan kaval sesine benzer ses.* [DS]|| **boğaz çekmek,** *{ağız} Hava akımı yapmak.* [DS]|| **boğaz çiçeği,** *{ağız} 1. Papatya. 2. Ekilen bitkilerin düzgün biçimde açan çiçeği.* [DS]|| **boğazda bırakmak,** *Rahat ve huzur vermemek.*|| **boğazda durmak,** *(Yenilen ya da içilen şey için) büyük bir ürküntü yüzünden yutulamamak.*|| **boğazda kalmak,** *(Lokma için) aşırı şaşkınlıktan yiyememek.*|| **boğazdan artırmak,** *Az harcayıp, az yiyerek para biriktirmek.*|| **boğazdan geçmemek,** *1. Yiyememek. 2. Hatırlanan birisine yenen yemekten ayırmak.*|| **boğazdan kesmek,** *Yemeyerek biriktirmek.*|| **boğaz deliği,** *{eAT} Yemek borusu.*|| **boğaz derdi,** *1. Geçim için verilen mücadele. 2. Yemek pişirme ve hazırlama sıkıntıları.*|| **Boğaz dokuz boğum,** *Söylenenler çok iyi düşünülerek söylenmelidir.*|| **boğaz**

doldurma, *Sebze ve meyve bitkilerinin diplerine toprak yığma.*|| **boğaz durmaz,** *Beslenme ihtiyacı bütün ihtiyaçlardan önemlidir; insan sürekli beslenmek zorundadır.*|| **boğaz düşmek,** *{ağız} Bademcikler şişmek; boğaz ağrımak.* [DS]|| **boğaz geçmek,** *{ağız} 1. Söz vermek. 2. Değirmende taşı döndüren milin çevresi delinerek tahıl çark evine akmak.* [DS]|| **boğazı açılmak,** *İştahı artmak.*|| **boğazı düğümlenmek,** *Üzüntüden boğazı tıkanmak.*|| **boğazı ele vermek,** *{eAT} Yakalanmak.*|| **boğazı inmek,** *Bademcikleri şişmek, iltihaplanmak.*|| **boğazı işlemek,** *Durmadan bir şeyler yiyip içmek.*|| **boğazı kara,** *{ağız} Uğursuz.* [DS]|| **boğazı kısa,** *Sır tutmayan; düşündüğünü hemen söyleyiveren.*|| **boğazı kulu,** *{eAT} Obur; pisboğaz.*|| **boğazı kurumak,** *Çok susamak.*|| **boğazına dikkat etmek,** *Sağlıklı beslenmek için özenli yiyip içmek.*|| **boğazına dizilmek,** *Üzüntü, korku gibi sebeplerle yiyecek ve içeceği yutamamak.*|| **boğazına durmak,** *Yiyeceği yutamamak.*|| **boğazına düğümlenmek,** *Söylemek istediği şeyleri söyleyememek.*|| **boğazına düşkün,** *1. Çok yemekten zevk alan. 2. Ağzının tadını bilen.*|| **boğazına indirmek,** *Gelişigüzel yemek.*|| **boğazına kadar,** *Yeterinden çok; aşırı.*|| **boğazına kavi,** *{ağız} Boğazına düşkün.* [DS]|| **boğazın almak,** *{eAT} Boğazından yakalamak; boğazına yapışmak.*|| **boğazına sabırsız,** *Ne bulursa zaman ve sıra gözetmeden yiyen.*|| **boğazına sarılmak,** *Sinirlenerek üzerine yürümek; dövmeye kalkışmak.*|| **boğazında bırakmak,** *Yemeği yemesine fırsat bırakmamak.*|| **Boğazında dursun!** *Yediği şeyin yaramaması dileğiyle birine yapılan bir beddua.*|| **boğazında düğümlenmek,** *Heyecan ve üzüntü gibi sebeplerle söylemek istediği şeyleri söyleyememek.*|| **boğazında kalmak,** *1. Ağzındaki üzüntü dolayısıyla lokmayı yutamamak. 2. Yemeği yiyip bitirmesine fırsat kalmamak.*|| **Boğazında kalsın!** *Kızılan birisine karşı yiyip içtiği şeyin sıkıntı vermesi için edilen beddua.*|| **boğazından artırmak,** *Yiyeceğinden kısarak para artırmak.*|| **boğazından geçmemek,** *Düşünülen kimsenin yokluğu veya yoksulluğu yüzünden huzur içinde yemek yiyememek.*|| **boğazından kesmek,** *Yiyecek içecek harcamalarını azaltmak.*|| **boğazını çıkarmak,** *Ancak geçimini karşılayabilmek.*|| **boğazını çıkartmak,** *Karnını doyuracak, geçimini sağlayacak kadar para kazanmak.*|| **boğazını doyurmak,** *Karnını doyurmak.*|| **boğazını kazımak,** *{ağız} Zorla tükürmek.* [DS]|| **boğazını sevmek,** *Yiyip içmeye düşkün olmak.*|| **boğazını sıkmak,** *1. Birini bir şey için zorlamak. 2. Bir şeyin mutlaka yapılmasını istemek.*|| **boğazını yırtmak,** *Çok bağırmak.*|| **boğazın kökü tutuşmak,** *Yenilen veya içilen şeyin çok acı oluşundan dolayı boğazında dayanılmaz acı veya yanma hissi duymak.*|| **boğazın kökü yanmak,** → boğazın kökü tutuşmak.|| **boğazı tolusuna,** *{OsT} Boğaz tokluğuna.*|| **boğaz içinde kavga,** *Yeme içme; yemek.*|| **boğaz ipi,** *{ağız} Çift öküzlerini boyunduruğa koşarken boyunlarına bağlanan ip.* [DS]|| **boğaz kavgası,** *1. Yiyecek tartışması. 2. Geçimini sağlamak için verilen mücadele.*|| **boğaz kaydında olmak,** *Yemekten, içmekten başka bir şey düşünmez olmak.*|| **boğaz kıstı,** *{ağız} Anjin.* [DS]|| **boğaz kökü,** *{ağız} Bitkilerin boğaza yakın kökleri.* [DS] || **boğaz kulu,** *Pisboğaz, obur.*|| **boğaz kurumak,** *Çok konuşmak.*|| **Boğaz ola!** *argo. Afiyet olsun.*|| **boğaz olmak,** *1. Boğaz ağrısına yakalanmak. 2. İmrenmekten boğazı şişmek.*|| **boğaz tokluğuna,** *1. Sadece çalıştığı sürece karnını doyurma karşılığında iş yapma. 2. Kârsız iş.*|| **boğaz vermek,** *{ağız} Sebzeleri çapalamak.* [DS]|| **boğaz yâri,** *Boğazına düşkün; yeme ve içmeyi seven.*|| **boğaz yılanı,** *{ağız} Boğaza akacak kadar küçük ve ince yılan.* [DS]

boğazcıl, [boğaz-cıl] *{ağız} sf.* Hazır yiyici; tembel. [DS]

boğazkesen, [boğaz+kes-en] *is.* Bir boğazı ve gerisindeki toprakları savunmak için deniz kıyısına yapılan hisar.

boğazlağı, [boğaz-lağı] *is. {ağız}* Huni. [DS]

boğazlama, [boğaz-la-ma] *is.* Boğazlamak eylemi.

boğazlamak, [boğuz-la-mak / boğaz-la-mak] *gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* **1.** Bir canlıyı boğazını kesmek suretiyle öldürmek. **2.** *mecaz.* Gaddarca, kan dökerek öldürmek. **3.** Kurban kesmek. **4.** *{ağız}* Bir bitkinin dibindeki toprağı çapa ile gevşetmek. [DS]

boğazlanma, [boğaz-la-n-ma] *is.* Boğazlanmak eylemi.

boğazlanmak, [boğaz-la-n-mak] *edil. f. [-ır]* **1.** Boğazı kesilerek öldürülmek. **2.** (Hayvan için) kurban edilmek. **3.** *dönşl. f.* Yemek yemeye başlamak; iştahı gelmek.

boğazlaşma, [boğaz-la-ş-ma] *is.* Boğazlaşmak işi.

boğazlaşmak[1], [boğaz-la-ş-mak] *işteş. f. [-ır]* **1.** Birbirini boğazlayarak öldürmek. **2.** Kıyasıya dövüşmek.

boğazlaşmak[2], [boğaz-la-ş-mak] *dönşl. f. [-ır]* Boğaz haline gelmek.

boğazlatma, [boğaz-la-t-ma] *is.* Boğazlatmak işi.

boğazlatmak, [boğaz-la-t-mak] *gçl. f. [-ır]* **1.** (Bir kasaplık hayvan vb. için) bir kimseye, boğazını kestirmek suretiyle öldürtmek. **2.** Gaddarca öldürtmek. **3.** Kurban kestirmek.

boğazlayan, [boğaz-la-y-an] *sf.* **1.** (Kişi için) kasaplık hayvanları kesen. **2.** (Katil için) insanları boğazlayarak öldüren.

boğazlı, [boğaz-lı] *sf.* **1.** (Nesne için) boğazı olan. **2.** *mecaz.* Çok yemek yiyen; iştahlı. **3.** *{ağız}* Obur; pisboğaz; boğazsak. [DS]

boğazsak, -ğı [boğaz-sak] *{ağız} sf.* Obur; pisboğaz. [DS]

boğazsı, [boğaz-sı] *sf. dbl.* Art damaksıl, küçük dil ünsüzü, boğazsı gibi art ünsüzlerin genel adı.

boğazsıl, [boğaz-sıl] *sf. dbl.* Dil kökünü yutak çeperine değdirmek suretiyle söylenen ünsüz.

boğazsıllaşma, [boğaz-sıl-la-ş-ma] *is. dbl.* Yutağın kasılmasıyla art ağız boşluğunun şekil değiştirmesi sonucunda etkilediği seslerin bemolleşmesi olayı.

boğazsırak, -ğı [boğaz-sı-ra-k] *{ağız} sf.* (Hayvan için) obur. [DS]

boğazsız, [boğaz-sız] *sf.* **1.** (Nesne için) boğazı olmayan. **2.** *mecaz.* Az yemek yiyen; iştahsız.

boğcalamak, [boğ-ca-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* **1.** Tırmalamak. **2.** Örselemek; gırtlağını sıkmak; eziyet etmek. [DS]

boğcalaşmak, [boğ-ca-la-ş-mak] *{ağız} işteş. f. [-ır]* Boğuşmak. [DS]

boğça, [*eT.* boğ *(bohça)* > boğ-ça] *{ağız} is.* Bohça. [DS]

boğdu, [boğ-du] *is.* **1.** Üçgen kısmı ile baş örtüldükten sonra iki ucu çene altından çapraz dolanarak ensede bağlamak suretiyle kullanılan baş örtüsü. **2.** Boyuna, kulağa, başa sarılan her türlü örtü.

boğdurma, [boğ-dur-ma] *is.* Boğdurmak işi.

boğdurmak, [boğ-dur-mak] *gçl. f. [-ur]* **1.** Boğma işini birine yaptırmak. **2.** Bir insanı veya bir hayvanı birine boğmak suretiyle öldürtmek.

boğdurtma, [boğ-dur-t-ma] *is.* Boğdurtmak işi.

boğdurtmak, [boğ-dur-t-mak] *gçl. f. [-ur]* Boğmak işini birisi aracılığıyla bir başkasına yaptırtmak.

boğdurulma, [boğ-dur-ul-ma] *is.* Boğdurulmak işi.

boğdurulmak, [boğ-dur-ul-mak] *edil. f. [-ur]* Birisi tarafından boğdurmak işi yapılmak.

boğlama, [boğ-la-ma] *{ağız} is.* Atkı, baş örtüsü gibi örtü. [DS]

boğma, [boğ-ma] *is.* **1.** Boğmak eylemi. **2.** Havasız bırakarak öldürme. **3.** *{ağız}* Paçaları büzgülü bir tür şalvar. [DS] **4.** İpekböceği üretiminde, kozaları kelebekleri delip çıkmaması için uygulanan sıcak hava ve buhar ile öldürme işlemi. **5.** İncir ve dut gibi meyvelerden ilkel yöntemlerle kaçak olarak yapılan alkollü içki. **6.** *{ağız}* Kanı çıkmadan öldürülen hayvan. [DS] **7.** *{ağız}* Bir tür kaçak rakı. [DS] **8.** *{ağız}* Altınların bir beze sıra ile dizilmesinden meydana gelen gerdanlık. [DS] **9.** *{ağız}* Parmaklara ara ara yakılmış kına. [DS] **10.** *{eAT}* Boğaz ağrısı; anjin. **11.** *sf.* Sıkılmış; boğulmuş. ◘ **boğma kiraz,** *{ağız} Boğazına kadar gübre ile doldurmak suretiyle zamanından önce yetiştirilen kiraz.* [DS]

boğmaca, [boğ-ma-ca] *zf.* **1.** Boğmak suretiyle. **2.** *is. tıp.* Çoğunlukla çocuklarda görülen öksürük nöbetleri halinde kendini gösteren bir kok basilinin sebep olduğu ateşli ve bulaşıcı hastalık. ◘ **boğmaca böreği,** *{ağız} Kol böreği.* [DS]

boğmacalı, [boğ-ma-ca-lı] *sf.* (Kişi için) boğmacaya yakalanmış.

boğmacamsı, [boğmaca-msı] *sf.* (Öksürük için) boğmaca nöbetini andırır.

boğmak[1], [*eT.* boğ-mak > boğ-mak] *gçl. f. [-ar]* **1.** Boğazını sıkmak suretiyle nefes almasını engelleyerek öldürmek. **2.** Başka yollardan nefessiz bırakarak öldürmek. **3.** Suya batırarak nefessiz bırakıp öldürmek. **4.** (Ses, renk vb. için) anlaşılmasını önlemek; silik duruma getirmek; bastırmak; örtmek. *"Sokağın gürültüsü, müziği boğuyordu."* **5.** *mecaz.* Bütünüyle kaplamak; sarmak. **6.** *mecaz.* Bol bol vermek; aşırı yapmak. **7.** (Araçlar için) fazla yakıt vererek çalışamaz duruma getirmek. **8.** İşine gelmeyen bir durumu, başka bir eylemle örtmeye, unutturmaya çalışmak. **9.** (Bitkiler için) gelişmesini engellemek. **10.** (Renkler için) birbirinin etkisini yok etmek, karartmak, silikleştirmek. **11.** *mecaz.* Bunaltmak. **12.** Bir şeyi ip veya benzer şeyle sıkıp bağlamak. *"Kanamayı durdurmak için üst tarafından bir bezle boğunuz."* **13.** *{ağız}* Torba, kese, çuval vb. gibi şeylerin ağzını büzdürerek bağlamak. [DS] **14.** *{ağız}* Ağaçları, kuruması için gövdesinin çevresini çentik açarak yaralamak. [DS] **15.** *argo.* Kumarda hile ile yenmek. **16.** *argo.* Birisinden çeşitli yollarla çıkar sağlayıp sırtından geçinmek.

boğmak[2], [*eT.* buḏ-mak > buy-mak > boğ-mak] *{ağız} gçsz. f. [ar]* Donmak; buymak. [DS]

boğmak[3], **-ğı** [boğ-mak] *is.* **1.** Boğum yeri; düğüm; boğum. **2.** Eklem. **3.** Boyun halkası; kolye; gerdanlık. **4.** Hayvanların boynuna takılan halka. **5.** Sağanak şeklindeki yağmur.

boğmaklamak, [boğ-mak-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Bir ağacı kurutmak için kabuğunu boğazına yakın yerden çevre dolayı çentiklemek. [DS]

boğmaklı, [boğ-mak-lı] *sf.* **1.** Boğumları olan. **2.** Eklemli. **3.** Düğümlü. ◘ **boğmaklı kuş,** *zool. Tarla kuşugillerden, tüyleri çok koyu esmer, kalın gagalı, uzun kanatlı büyük bir tarla kuşu; bir tür toygar, (Melanocorypha calandra).*

boğmuk, -ğu [boğ-muk / boğ-mak] *{ağız} is.* Boğum yeri; boğum; kalınca şişkinlik. [DS]

boğnak, -ğı [boğ-(u)n-ak] *{ağız} is.* Enine kesilmiş tomruk parçası. [DS]

boğnamak, [boğ-(u)n-a-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-n(u)-yor]* **1.** Boğar gibi sıkı sıkı bağlamak. **2.** Bir dalı çentikleyerek kertik açmak; kertiklemek. [DS]

boğnuk, -ğu [boğ-mak > boğ-un-mak > boğ-un-uk] *{ağız} sf.* **1.** Boğuk. **2.** Sıkıntılı. **3.** Kısık; kapalı. **4.** Donuk. [DS]

boğsak[1], **-ğı** [boğ-sa-k] *{ağız} sf.* Çok şımarık; hoyrat. [DS]

boğsak[2], **-ğı** [boğ-sa-k] *{ağız} is.* **1.** Dere kıyısı; sığ ve nemli yer. **2.** Derelerin birleştiği yer; boğaz. **3.** Dağların birleştiği yerler. [DS]

boğsu, [? boğsu] *{ağız} is.* Döşeme tahtasının altına konulan kalın direk. [DS]

boğu, [boğ-mak > boğ-u] *{ağız} is.* Nişanlı kız tarafından erkeğe gönderilen hediye bohçası. [DS]

boğucu, [boğ-mak > boğ-ucu] *sf.* **1.** Boğma özelliği bulunan. **2.** Boğulmaya sebep olan. **3.** Solunumu güçleştiren veya yok eden. **4.** *mecaz.* Çok sıcak. **5.** *mecaz.* Sıkıntı veren.

boğuk, -ğu [boğ-mak > boğ-uk] *sf.* **1.** Boğulmuş olan. **2.** (Ses için) kısık ve zor çıkan; çatallı; hırıltılı; pürüzlü. **3.** *{ağız} is. balıkç.* Akşamdan ağa düşmüş ve kulak kapakları ağa takılarak ölen kalkan balığına balıkçıların verdiği ad. [DS] ☞ **boğuk fıtık,** *tıp. Dar ve çıkmış olan fıtığın geri tekrar girmesine engel olan fıtık.*

boğuklaşma, [boğ-uk-la-ş-ma] *is.* Boğuklaşmak eylemi.

boğuklaşmak, [boğ-uk-la-ş-mak] *gçsz. f. [-ır]* **1.** Boğuk bir durum almak. **2.** (Ses için) kısılmak; çatallaşmak; kısıklaşmak.

boğulma, [boğ-ul-ma] *is.* **1.** Boğulmak eylemi ve durumu. **2.** Havasız kalarak ölme. **3.** (Ses için) kısılma. **4.** Vücuttaki herhangi bir damarın veya borunun sıkılması.

boğulmak, [boğ-ul-mak] *edil. f. [-ur]* **1.** Birinin yaptığı boğma eylemine uğramak. **2.** *argo.* Parasını kaptırmak; aldatılmak; kandırılmak. **3.** *dönşl. f.* Havasız kalarak ölmek. **4.** Güç nefes almak. **5.** İçi sıkılmak; bunalmak. ☞ **boğula boğula,** *Nefesini zor alıp vererek.*|| **boğulacak gibi olmak,** *Nefessiz kalmak; tıkanmak.*|| **boğulacak kadar,** *1. Çok sinirlenmiş olarak. 2. Tıkanmış olarak.*

boğum, [boğ-um] *is.* **1.** Boru şeklindeki bir nesnede boğmak suretiyle meydana getirilmiş dar ve oyuk kısım; boğulmuş, sıkılmış yer. **2.** İki tarafından sıkmak suretiyle meydana getirilmiş dar ve şişkince kısım. **3.** Parmak ve kamış gibi şeylerin şişkince kısımları. **4.** Baş parmağın ucundan ilk büküm yerine kadar olan uzunluğu esas alan ölçü birimi. **5.** Bir çift sucuk. **6.** *anat.* İnce damarların veya sinirlerin yumak gibi toplandığı yer. **7.** *{ağız}* Avuç içine alındığında, serçe parmak ile işaret parmağı arasında kalan uzunluk; dört parmak. [DS] ☞ **boğuma kalkmak,** *Ekin için, topraktan dikilmek; baş vermek.*|| **boğum bağlamak,** *Başaklanmak.* || **boğum boğum,** *Çok boğumu olan.* || **boğum boğum boğulmak,** *Çok bunalmak.*

boğumlama, [boğ-um-la-ma] *is.* Boğumlamak işi.

boğumlamak, [boğ-um-la-mak] *gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* **1.** Ses çıkarırken ses yolunun herhangi bir yerini daraltmak veya kapamak. **2.** *{ağız}* Yuvarlak şeylerin kalınlıklarını karşılaştırmak için sağ elin baş ve orta parmakları ile kavrayarak ölçmek. [DS] **3.** *{ağız}* Ağaç kütüklerini enine keserek parçalamak. [DS]

boğumlanma, [boğ-um-la-n-ma] *is.* **1.** Boğumlanmak eylemi ve durumu. **2.** *dbl.* Akciğerden gelen havanın ağız veya burun boşluğunda sese dönüşmesi için ses yolunun herhangi bir yerinde meydana gelen kapanma ya da daralma; telaffuz. ☞ **boğumlanma bölgesi,** *dbl. Ağız boşluğunda seslerin oluştuğu bölgelerin biri.*|| **boğumlanma noktası,** *dbl. Ağız boşluğunda seslerin meydana geldiği noktaların her biri; çıkak; mahreç.*

boğumlanmak, [boğ-um-la-n-mak] *dönşl. f. [-ır]* **1.** Boğum meydana getirmek;boğum boğum olmak. **2.** *dönşl. f.* Bir ses çıkarmak için ses yolunun herhangi bir yerinde bir daralma veya kapanma olmak; telaffuz edilmek.

boğumlu, [boğ-um-lu] *sf.* **1.** Boğumu olan. **2.** (Kuş için) boynunda halka şeklinde değişik renk tüyleri olan. **3.** (Sütun için) gövdesinde boğumlar bulunan.

boğun, [*eT.* boğ-un > boğ-un] *{eAT} is.* Boğum; eklem.

boğunak, -ğı [boğ-un-ak] *{ağız} sf.* Boğuk. [DS]

boğunmak, [*eT.* boğ-un-mak > boğ-un-mak] *{eAT} edil. f. [-ur]* Kendi kendini boğmak.

boğuntu, [boğ-un-tu] *is.* **1.** Boğum yapılmış, boğulmuş olan yer. **2.** Zor nefes alıp verme; tıkanma. **3.** *{ağız}* Yoksulluk; sıkıntı; dert. [DS] **4.** *{ağız}* Bir malı gerçek değerinden daha yüksek fiyata satma; vurgun; ihtikar. [DS] **5.** *{ağız}* Sıkıntılı ve boğucu havalı yer. [DS] **6.** *argo.* Hile; dalavere. **7.** *argo.* Hiçbir para harcamadan kazanılan para ya da mal. ☞ **boğuntuya gelmek,** *Dolandırılmak; aldatılmak; kandırılmak.*|| **boğuntuya getirmek,** *Birini şaşırtıp, kandırarak kendisinden bir şey karşılığında çok miktarda para almak; yutturmak.*|| **boğuntu yeri,** *argo. 1. Kumarhane. 2. Girenin çok para harcamak zorunda kalacağı yer.*

boğunuk, -ğu [boğ-un-uk] *{ağız} sf.* **1.** (Ses için) kısık; boğuk. **2.** İnsanın içini karartan, sıkıntı veren; kapalı; donuk. [DS]

boğur[1], [boğur / buğur] *{eAT} is.* Develerle yapılan taşımacılık.

boğur[2], [bu + uğur *(zaman)*] *{eAT} zf.* **1.** İşte. **2.** Şimdi.

boğurdak, -ğı [boğ-ur-dak] *{ağız} is. anat.* **1.** Gırtlak; boğaz. **2.** Başak tutmaya başlamış ekin. [DS]

boğurtlak[1], [boğ-ur-t-lak] *{ağız} is.* → boğurdak.

boğurtlak[2], [bo *(yans.)* > bo-gur-t-lak] *{ağız} is. zool.* Bağırtlak. [DS]

boğuşma, [boğ-uş-ma] *is.* Boğuşmak eylemi.

boğuşmak, [boğ-uş-mak] *işteş. f. [-ur]* **1.** Birbirinin boğazına sarılarak kavga etmek. **2.** Dövüşmek. **3.** İtişip kakışmak. **4.** (Köpek vb. için) birbirini boğmaya çalışmak; dalaşmak. **5.** *mecaz.* Bir problemi halletmek için olanca gücüyle mücadele etmek. ☞ **boğuşa dövüşe,** *Hayatın getirdiği güçlüklerle didinerek.*

boğuşulma, [boğ-uş-ul-ma] *is.* Boğuşulmak eylemi.

boğuşulmak, [boğ-uş-ul-mak] *edil. f. [-ur]* Boğuşmak eyleminde bulunmak.

boğuz, [*eT.* boğ-uz > boğuz] *{eAT} is.* Boğaz.

boğuzlamak, [boğ-uz-la-mak] *gçl. [-r] [-l(u)-yor]* Boğazlamak.

bohça, [*eT.* boğ *(bohça)* > boğ-ça > bohça] *is.* **1.** İçine çamaşır, elbise vb. konularak bağlanan dört köşe kumaş parçası. **2.** Bohça içine konulmuş giyim eşyaları. **3.** Küçük ve seçme tütün dengi. **4.** *{ağız}* Çeyiz. [DS] **5.** *{ağız} folk.* Nişanlı kıza oğlan evi tarafından, nişanlıların birbirine veya evlenenlerin karşı tarafın akrabalarına gönderdikleri hediyeler. [DS] **6.** *{ağız}* Baş örtüsü. [DS] **7.** *{ağız}* Ekmek çıkını. [DS] **8.** *argo.* But; kaba et; kalça. 🕮 **bohça baha,** *tar. Bayram ve önemli günlerde sadrazam ve diğer devlet erkânının padişaha sundukları değerli hediyeler.*|| **bohça böreği,** *Kare şeklinde kesilmiş yufkaya iç konulduktan sonra bohça gibi yapılan börek.*|| **bohça etmek,** *Eşyalarını toplayarak bir bohça içine koymak.*|| **bohça gibi,** *1. Der top edilmiş hâlde. 2. Sıkıca tutulabilecek hâle getirilmiş.*|| **bohça göndermek,** *folk. Nişanlıyken veya düğün sırasında bohça içinde hediye göndermek.*|| **bohçasını atmak,** *{ağız} folk. (Kız için) nişandan vazgeçerek oğlan tarafının hediyelerini iade etmek.* [DS]|| **bohçasını bağlamak,** *1. Yolculuğa hazır olarak beklemek. 2. Bir yerden ayrılmak için eşyalarını toplamak.*|| **bohçasını koltuğuna alıp kaçmak,** *Hizmetçi kız gibi yoksul olarak gitmek, ayrılmak.*|| **bohçasını koltuğuna vermek,** *Horlayarak kovmak; başından defetmek.*|| **bohça vermek,** *Hediye vermek.*

bohçacı, [bohça-cı] *is.* **1.** Bohça içinde çamaşır ve diğer dokuma eşyasını gezdirerek satan kadın. **2.** *argo.* İbne. 🕮 **bohçacı kadın,** *Evlere satılık ev eşyası getirerek satan çerçi kadın.*

bohçacılık, -ğı [bohça-cı-lık] *is.* Bohçacının yaptığı iş ve mesleği.

bohçalama, [bohça-la-ma] *is.* **1.** Bohçalamak işi. **2.** *{ağız}* Köfte. [DS] **3.** *zf.* (Suya atlama biçimi için) kendini çuval gibi aşağıya bırakarak.

bohçalamak, [bohça-la-mak] *gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* **1.** Bir şeyi bohça içine koyarak bağlamak. **2.** Bir şeyi bohça gibi sarıp bağlamak. **3.** *argo.* Birini kendinden geçinceye kadar döverek bir yere götürüp bırakmak.

bohçalık, -ğı [bohça-lık] *is. folk.* Kız evinin oğlanın kendisine ve yakınlarına gönderdiği hediye çamaşır takımı.

bohem, [Bohemya *(Çek Cumhuriyetinde bir eyalet)* > Fr. bohème *(Çingene)*] *is.* Yarını düşünmeden günü birlik, başıboş ve derbeder yaşama yönelen sanat ve edebiyat çevresinden kişi. 🕮 **bohem hayatı,** *Başıboş yaşayış.*

bohsamak, [boğ-sa-mak > boh-sa-mak] *{eT} gçl. f [-r]* Boğulur gibi olmak; boğulur gibi ses çıkarmak; boğuna boğuna ağlamak. [Nevâyî]

bohsak, [boḫ-sa-ḳ] *{eT} sf. "Topal ve çolak"* anlamına gelen *"ahsak bohsak"* ikilemesinde kullanılır. [DLT]

bohsamak, [boḫ-sā-mak] *{eT} gçsz. f. [-r]* Bir işi istemeyerek kabul etmek; kerhen yapmak. [DLT] [Clauson]

bohsatmak, [boḫ-sa-t-mak / buk-sa-t-mak] *{eT} gçl. f. [-ur]* Dik kafalılık ettirmek. [DLT]

bohsuk, [boḫ-sā-mak > boḫsuk / boḫsok] *{eT} is.* Kölelerin boyunlarına takılan halka; kelepçe. [DLT]

bohsuklanmak, [boḫsuḳ-la-n-mak] *{eT} edil. f. [-ur]* Eli boynuna bağlanmak. [DLT]

bohtay, [bōg + Moğ. -tāy > boğ-tāy > boḫ-tāy] *{eT} is.* Elbise bohçası; elbise heybesi. [DLT]

bohur, [buğra > buğur / bohur [Räsänen]] *{ağız} is.* **1.** Kışın azgınlık gösteren erkek deve. **2.** Çift hörgüçlü deve. [DS]

bojik, [Bul. božik] *{OsT} is.* Noel.

bok[1], [bok *(yans.)*] *{eT} is.* Kavun kabak gibi şeylerin yere düştüğünde çıkardığı patlama, yarılma sesi. [DLT]

bok[2], [*eT.* bök] *(eT. bo:k) is.* **1.** *{eT}* Yeşil küf. [Clauson] **2.** *kaba.* İnsan ve hayvanların sindirim sonucu vücutlarından dışarı boşalttıkları sindirime girmeyen atıklar; dışkı. *{eT} (Oğuzca)} (aynı)* [DLT] [E-UTS] **3.** Hakaret anlamlı alçaltıcı söz. **4.** Güç bir durum. **5.** *sf. kaba.* Tiksinilen ve hor görülen; pis; değersiz; niteliksiz; kötü. 🕮 **boka basmak,** *1. İçinden çıkılmaz bir duruma düşmek; belaya çatmak. 2. Suç işlemek.*|| **boka basmaz,** *{ağız} 1. Kendini tarta tarta yürüyen. 2. Kendini beğenmiş; kurumlu.* [DS]|| **boka taş atmamak,** *Bir şey söyleyince kötü bir karşılık alacağını bilerek söz söylememek.*|| **bok atmak,** *1. Birisini kötülemek. 2. İftira etmek. 3. Hakkında kötü şeyler söylemek.*|| **bok başı,** *Ottan yapılan bağ kulübesi.*|| **bok boklavat,** *{ağız} Ivır zıvır; gereksiz şey.* [DS]|| **bok boğaz,** *Pis boğaz.*|| **bok bok üstüne koymamak,** *Hiçbir işi becerememek.*|| **bok böceği,** *zool. Kın kanatlılardan genellikle hayvan pisliklerinde yaşayan ve onunla beslenen bir böcek, (Geotrupes stercorarius).*|| **bok bulaşmak,** *{ağız} Üstüne suç atılmak; iftira etmek.* [DS]|| **bok etmek,** *İşi berbat etmek.*|| **bok götürmek,** *Her yanı pislik içinde olmak.*|| **bok hark etmek,** *{ağız} Bir eşyanın kıymetini bilmemek; onu kırıp bozmak.* [DS]|| **bok karıştırmak,** *Uygunsuz bir iş yapmak.*|| **bok püsür,** *Ivır zıvır; değersiz şeyler.*|| **bok püsürük,** *{ağız} Değersiz şeyler; ufak tefek; ıvır zıvır.* [DS]|| **bok soylu,** *Hakaret ve küfür sözü.*|| **boktan boka sokmak,** *{ağız} Çok kötü bir şekilde hakaret etmek, küçültmek; rezil etmek.* [DS]|| **boktan terazi,** *{ağız} Derme çatma; bozuk düzen.* [DS]|| **bok tulumu,** *Çok şişman kimse.*|| **boku cinli,** *Çok sinirli.*|| **boku çıkmak,** *Bir şeyin kötü yönleri ortaya çıkmak, anlaşılmak.*|| **bokumun ağa babası,** *Kuruntulu birisi ile alay etmek için söylenen söz.*|| **bokunu çıkarmak,** *{ağız} Bir*

şeyin kötü yanları da ortaya dökülünceye kadar uğraşmak. [DS]|| **bokunu çomaklamak,** *{ağız} Gereğinden çok alçak gönüllülük göstermek.* [DS]|| **bokunu temizlemek,** *Birinin yaptığı hatayı düzeltmek.*|| (birinin) **bokunu yemek,** *Aşırı derecede o kişinin tarafını tutmak.*|| **bokun üstünde oturmak,** *Çevresini ve evini temiz tutmadan, pis ve pasak içinde oturmak.*|| **bok üstünde badem,** *Birbirine uymayan iki şey.*|| **bok üstünde badem kadın,** *Kendisi süslü evi pasaklı kadın.*|| **bok üstünde bok,** *Tutulacak tarafı olmayan.*|| **bok yedi başı,** *argo. Her şeye burnunu sokan.*|| **bok yemek,** *1. Yanlış bir iş yapmak. 2. Hatalı, kusurlu bir söz sarf etmek.*|| (..ne) **bok yemek düşmek,** *Taraflardan birini savunur biçimde söz söylemeye hakkı ve yetkisi olmamak.*|| **bok yemenin Arapçası** (alâsı, gül pembesi), *Affedilmez büyük hata.*|| **bok yetiştirmek,** *Çok acele etmek.*|| **bok yolu,** *Helanın çukur kısmı.*|| **bok yoluna gitmek,** *Bir hiç yüzünden, boş yere hayatını kaybetmek.*

boka, [boḳa] *{eT} is.* Boğa. [DLT]

bokadmak, [boḳa-ḏ-mak / boḳa-t-mak] *{eT} gçsz. f. [-ur]* Boğa olmak; boğalaşmak. [DLT]

bokagçı, [buk-mak > bokağ-çı] *{eT} sf.* Bukağı vuran; köstekçi. [EUTS]

bokagu, [buk-mak > bok-ağu] *{eT} is.* Bukağı; bent; köstek; bağ. [EUTS]

bokak, [boka-k] *{eT} is.* Yuvarlak. [EUTS]

bokaponto, [İt. boca del ponte] *(bo'kaponto) is. dnz.* Ambar ağzı.

bokça, [boğ *(bohça)* > boğ-ça > boḳça بوقچه] *{OsT} is.* Bohça; büyük çıkın.

bokdam, [bok-dam] *{eT} sf.* Boka benzer; bok gibi. [Clauson]

boklağı, [bok-lağı] *{ağız} is.* **1.** Hela; boksak; bokluk. **2.** Hayvan dışkısını atmaya yarar araç. [DS]

boklama, [bok-la-ma] *is.* Boklamak eylemi.

boklamak, [*eT.* bok-lā-mak] *gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor] kaba* **1.** Bir işi kötü duruma getirmek. **2.** Bir yeri kirletmek; kirletmek; *{eT} (aynı).* [DLT]

boklanmak, [bok-la-n-mak] *dönşl. f. [-ır] kaba.* **1.** Kötü bir duruma gelmek. **2.** Pislenmek.

boklaşmak, [bok-la-ş-mak] *dönşl. f. [-ır] kaba.* Kötü bir duruma girmek.

boklu, [bok-lu] *sf. kaba.* Boku olan; pis. ⊡ **boklu mum,** *Mumu alınmış petek kalıntısı.*|| **boklu şehit,** *{ağız} argo. Dikkatsizliği yüzünden bir kazaya uğrayıp ölen.* [DS]

bokluca, [bok-lu-ca] *sf.* (Hayvan adları için) pis kokan. ⊡ **bokluca bülbül,** *Bir tür bülbül.*|| **bokluca bülbülü,** *Çalı kuşu.*

bokluk, -ğu [bok-luk] *is. kaba* **1.** Pislik. **2.** *mecaz.* Kötü durum; kötülük; bozukluk. **3.** Hayvan pisliklerini taşımakta kullanılan gereç. **4.** *{ağız}* İşkembe. [DS]

boks, [İng. to box *(yumruklamak)*] *is.* **1.** *spor.* Özel eldiven takmış iki kişinin yumruk vurmak suretiyle yaptıkları karşılaşma. **2.** Ahırlarda atları ve diğer evcil hayvanları tek tek ayırmaya yarayan bölme. **3.** Tek hasta yatırılabilecek küçük oda.

boksak, [bok-sak] *{ağız} is.* **1.** Hela çukuru. **2.** Gübrelik. [DS]

boksalık, -ğı [bok-sa-lık ?] *{ağız} sf.* (Kişi için) yassı burunlu. [DS]

bokser, [Alm. boxer] *is. zool.* Alman dogu ile buldog melezi bir bekçi köpeği.

boksit, [Fr. Baux *(Güney Fransa'da bir yer)* > bauxite] *is. jeol.* Mineralojik unsurları içinde alüminyum bulunduran beyazımtırak renkte çakıyla çizilebilen kaya türü; korindon.

boksör[1], [Fr. boxseur] *is. spor.* Boks sporu yapan kimse.

boksör[2], [İng. box *(hücre)*] *is.* **1.** Ahırlarda hayvanları tek tek yatırmak için yapılmış bölme. **2.** Hasta yatırılabilecek küçük oda.

boksörlük, -ğü [boksör-lük] *is.* Boksörün yaptığı iş ve spor.

boksu, [bok-su] *{ağız} zf.* Bok gibi; boka benzer; utanılacak. [DS] ⊡ **boksu düşmek,** *Ayıbının meydana çıkmasından utanmak.*

boksuratmak, [boksu-ra-t-mak] *{ağız} gçl. f. [-ır]* (Sigara için) dumanını keyifle savurtmak; fosurdatmak. [DS]

boksut, [? boksut] *{eT} is. huk.* Kural; kaide; nizam; usul. [EUTS]

bokşut, [? bokşut] *{eT} is. huk.* → boksut.

bokuk, [buḳ-mak > buḳ-uḳ > boḳ-uḳ] *{eT} is.* **1.** Hekim. [EUTS] **2.** Boğaz uru; boğazdaki şişlik. [EUTS] **3.** Kuş vb. kursağı. [Clauson] **4.** Tomurcuk; çiçek tomurcuğu. [Clauson]

bokuklanmak, [boḳuḳ-la-n-mak] *{eT} dönşl. f. [-ur]* Tomurcuklanmak. [Clauson]

bokuklug, [boḳuḳ-luğ] *{eT} sf.* Guatrı olan. [DTL]

bokulmak, [buḳ-mak > buḳ-ul-mak / boḳ-ul-mak] *{eT} edil. f. [-ur]* Bükülmek. [DLT]

bokun, [boḳ-un] *{eT} is.* (Bodun sözcüğü ile birlikte kullanılır) halk birliği; oymak. [Clauson]

bokunmak, [boḳ-un-mak] *{eT} gçl. f. [-ur]* **1.** Çekmek. [EUTS] **2.** Yerleşmek. [EUTS]

bokunlug, [boḳun-luğ] *{eT} sf.* Oymağı olan; oymaklı. [DTL]

bokunmak, [buḳ-un-mak / boḳ-un-mak] *{eT} dönşl. f. [-ur]* **1.** (Diz vb. için) bükmek; kıvırmak. **2.** Saygı göstermek; selam için eğilmek.

bokursı, [Toh. pyākeş => bokursı [Windekens]] *{eT} is.* Saban demiri. [DTL]

bokuz, [boğ-uz > boḳ-uz] *{eT} is.* Boğaz. [EUTS]

bokün, [bo+kün / bu+kün] *{eT} zf.* Bugün. [Gabain]

bol[1], [bol] *sf.* **1.** Ölçü ve sayı bakımından alışılandan daha çok olan; aşırı; aşkın; derecesiz; dolu; dolgun; gür; gani. *{eT} (aynı)* [DTL] **2.** Ölçüyü aşan; geniş. ♂ **bol ağızdan,** *(Atıp tutmak için) çok fazla.*|| **bol ahenk,** *Usta şarkıcı kadınlara takma ad.*|| **bol avurt,** *{ağız} Ölçüsüz konuşan; rasgele atıp tutan.* [DS]|| **bol bol,** *1. Sıkıntıya düşmeden. 2. Çok miktarda.*|| **bol bol yiyip bel bel bakmak,** *Geleceği düşünmeden yapılan harcama sonunda darlığa düşmek.*|| **bol biçmek,** *Bir şeyi bütün ihtimalleri düşünerek daha çok hazırlamak, tasarlamak.*|| **bol bulamat** (bolamat, bulama, bolama), *Fazla fazla; bol bol.*|| **bol doğramak,** *1. Parasını hesapsız harcamak. 2. Bol bol yalan vaatte bulunmak.*|| **bol gelmek,** *1. (Giyim eşyası için) ölçüden daha geniş gelmek. 2. (Kişi için) yeni girdiği ortamın huzurlu ve özgür havasından yararlanarak taşkınlık göstermek.*|| **bol kepçe,** *Yemekleri normal ölçüsünün üstünde çok veren.*|| **bol keseden atmak,** *1. Yapılması mümkün olmayan vaatlerde bulunmak. 2. Başkasının malından cömertlik yapmaya kalkışmak. 3. Abartmak.*|| **bol paça,** *1. {ağız} Pantolon. 2. mecaz. Dökük saçık; şapşal. 3. Pasaklı.* [DS]|| **bol paçadan atmak,** *1. Aşırı şekilde övünmek. 2. Gereksiz cömertlik taslamak.*|| **bol sözlü,** *Geveze; çal çene.*

bol[2], [bol / bül] *{eT} sf.* (At için) ayakları beyaz olan.

bol[3], [Yun. bolos *(toprak yığını)* > Fr. bol] *is. vet.* **1.** Atlara ve sığırlara ilaç yutturmak için verilen lokma biçimindeki hap. **2.** Normalden daha büyük ölçülerdeki hap.

bol[4], **-lü** [İng. bowl > Fr. bol] *is.* **1.** Sofralarda meyve yendikten sonra, elleri içindeki suya daldırarak meyve yapışkanını gidermeye yarayan yayvan çanak. **2.** Yarı küre şeklindeki bir cam kap içinde hazırlanan likör, şarap, meyve ve maden suyu karışımı içki. **3.** Dişçilerin alçı karıştırmakta kullandıkları plastik kâse.

bolad, [bol-ad بولاد] *{eAT} zf.* Çok; bol.

bolada, [Yun. puláda] *{ağız} is.* Altı aylık piliç. [DS]

bolakim, [bol-mak > bol-a+kim بولاكم] *(bola'ki) {OsT} e.* **1.** Belki; inşallah. **2.** Bari; keşke.

bolalma, [bol-al-ma] *is.* Bolalmak eylemi.

bolalmak, [bol-al-mak] *gçsz. f. [-ır]* Bollaşmak; genişlemek; çoğalmak.

bolaltmak, [bol-al-t-mak] *{eAT} gçl. f. [-ır]* **1.** Bollaştırmak. **2.** Çoğaltmak.

bolamak, [bul-a-mak / bol-a-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(u)-yor]* Sürmek; lekelemek; bulaştırmak. [DS]

bolar, [bu-lar / bu+olar] *{eT} zm.* Bunlar. [Üç İtigsizler]

bolarma, [bol-ar-ma] *is.* Bolarmak duru ve eylemi.

bolarmak, [bol-ar-mak] *{ağız} gçsz. f. [-ır]* **1.** Bollaşmak; genişlemek. **2.** Çoğalmak. [DS]

bolartı, [bol-ar-mak > bol-ar-tı] *{ağız} is.* **1.** Genişlik. **2.** Ferahlık. [DS]

bolartmak, [bol-ar-t-mak] *{ağız} gçl. f. [-ır]* **1.** Bollaştırmak; genişletmek. **2.** Çoğaltmak. [DS]

bolaşmak, [bulaş-mak / bolaş-mak] *{ağız} gçsz. f. [-ır]* Bulaşmak. [DS]

bolat, [Far. pulād] *{ağız} is.* Polat; çelik. [DS]

bolatan, [bol+at-an] *{ağız} sf.* **1.** Kendisine ait şeyleri büyüterek anlatan. **2.** Abartıcı. [DS]

bolatlamak, [bolat-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r]* Çakı, bıçak vb. kesici aletin ağzına çelik geçirip kaynatmak; polatlamak. [DS]

bolayki, [bol-mak > bol-a-y+ki بوليكى / بوليك] *{eAT} {OsT} e.* **1.** Belki; inşallah. **2.** Bari; keşke.

bolaykim, [bol-mak > bol-a-y+kim بوليكم] *{eAT} {OsT} e.* → bolayki.

bolca, [bol-ca] *sf.* **1.** Oldukça geniş; genişçe. **2.** *zf.* Çok miktarda; oldukça çok; çokça. **3.** Bereketli.

bolcaman, [bol-ca-man] *{ağız} sf.* Çokça; genişçe. [DS]

bolcana, [bol-ca-(y)ı-n-a] *{ağız} sf.* Çokça; genişçe. [DS]

bolcaş, [Moğ. bolcal > bulcaş] *{eAT} is.* Buluşma yeri.

bold, [İng. bold] *sf. matb.* (Harf, yazı için) koyu; siyah.

boldaçı, [bōl-daçı > bol-taçı] *(bo:ldaçı) {eT} sf.* Olacak. [ETY]

bolero, [İsp. bolero] *is.* **1.** *müz.* Ağır ritimli bir İspanyol dansı ve bu dansın müziği. **2.** Bretonların mahallî kıyafetlerinden olan ve buradan moda dünyasına yayılmış bulunan boyu beli geçmeyen, kısa kadın ceketi; cepken. **3.** Boğa güreşçilerinin giydiği ponponlu fötr şapka.

bolgonok, [Rus. poykovnik] *{ağız} is.* Albay. [DS]

bolgu, [bōl-ġu] *{eT} is.* Olma; oluş; olgu. [DLT]

bolgusuz, [bol-ġu-suz] *{eT} sf.* Olması düşünülemez; olmaz; oluşsuz; olgusuz. [KB]

boliçe, [İbr. boletz] *(boli'çe) is.* Yahudi kadını. *"Balat kapısından girdim içeri / Boliçeler oturmuş iki geçeli."* Halk türküsü.

bolka[1], [Yun. polka => bolka بولقه] *is.* **1.** Polonyalı kadın. **2.** *{eAT}* Çuha ya da kadifeden yapılmış ceket; hırka.

bolka[2], [? balka / bolka] *{eAT} is.* İpek iplik çilesi.

bollanma, [bol-la-n-ma] *is.* Bollanmak eylemi.

bollanmak, [bol-la-n-mak] *gçsz. f. [-ır]* **1.** Bol duruma gelmek. **2.** Çoğalmak.

bollaşma, [bol-la-ş-ma] *is.* Bollaşmak eylemi.

bollaşmak, [bol-la-ş-mak] *dönşl. f. [-ır]* **1.** Genişlemek ve bol duruma gelmek. **2.** Çoğalmak; fazla olmak.

bollaştırma, [bol-la-ş-tır-ma] *is.* Bollaştırmak işi.

bollaştırmak, [bol-la-ş-tır-mak] *gçl. f. [-ır]* **1.** Bol duruma getirmek. **2.** Çoğaltmak. **3.** (Terzi için) dar gelen elbiseyi sökerek ölçüsüne göre yeniden dikmek.

bollatma, [bol-la-t-ma] *is.* Bollatmak eylemi.

bollatmak, [bol-la-t-mak] *gçl. f. [-ır]* Bol duruma getirmek; bollaştırmak.

bolluk, -ğu [bol-luk] *is.* **1.** Bol olma durumu; genişlik. **2.** Her şeyin bol olduğu zaman. **3.** Fazlalık; artıklık; bereket. **4.** *ekon.* Mal arzının istekten daha çok olması durumunda piyasada mal fazlalığının ortaya çıkması. **5.** Terzilerin dikiş sırasında elbisenin belirli yerlerinde bıraktıkları kumaş fazlalığı. **6.** *sf.* (Yer için) her şeyi bol olan.

bolmagu, [bol-ma-ğu] *{eT} is.* Olmayacak (şey). [DLT] ⊡ **boldıng erinç bolmagu,** *Olmayacak bir şey oldun.* [DLT]

bolmak, [bol-mak بولمق] *{eT} {eAT} gçsz. yard. f.* **1.** Olmak. [DLT] [ETY] [EUTS] [İKPÖy.] [Üç İtigsizler] [Gabain] [Tekin] [Yüknekî] [KB] **2.** Bulunmak. [İKPÖy.] **3.** Meydana gelmek. [İKPÖy.] ⊡ **bola kim,** *{eAT} Belki; ola ki; inşallah.*|| **bolay kı,** *{eAT} Belki; ola ki; inşallah.*|| **bolay kim,** *{eAT} Belki; ola ki; inşallah.*|| **bolsa kerek,** *{eT} Olmalıdır.*|| **bolsa erdi,** *{eT} Olsaydı.*

bolmamak, [bol-ma-mak] *{eT} gçsz. olmsz. f. [-z]* Olmamak. [Tekin]

bolmuş, [bol-muş] *{eT} sf.* Olmuş. [DLT] ⊡ **bolmuş aş,** *{eT} Olmuş, pişmiş aş.* [DLT]

bolometre, [Fr. bolomètre] *is.* Işıyan bir enerji akısını metal şeridin direncindeki değişiklikle ölçmeye yarayan bir alet.

bolsımak, [bol-sı-mak بولسمق] *{OsT} gçl. f. [-r]* Çok görmek; çok saymak; fazla bulmak.

Bolşevik, [Rus. bol'şe *(daha çok)* > bol'şevik] *is.* **1.** Azınlık durumunda olan Menşeviklere karşı 1903 Brüksel ve Londra kongrelerinde Lenin'in parti teşkilatlanması ile ilgili görüşlerini kabul eden Rus Sosyal Demokrat partisi çoğunluk mensupları. **2.** *sf.* Bolşevik görüşleri benimseyen.

Bolşeviklik, -ği [bolşevik-lik] *is.* Rusya'da yirminci yüz yıl başlarında Lenin tarafından geliştirilen işçi partisi diktatörlüğüne dayanan azami devrimci hareket.

Bolşevistan, [Rus. bolşevik + Far. -istān] *{ağız} is.* Bolşeviklerin ülkesi. [DS]

Bolşevizm, [Fr. bolchévisme] *is.* Bolşeviklik.

boltaçı, [bol-daçı / bol-taçı] *{eT} sf.* Olacak; olucu. [ETY]

bolu, [bol-u] *{ağız} is.* **1.** Çelik çomak oyunundaki çomak. **2.** Kira. [DS] ⊡ **bolu yığması,** *{ağız} İyice doldurulmuş yer; yığılmış şey.* [DS]

bolug, [bol-mak *(olmak)* > bol-uğ] *{eT} is.* Var olma; varlık; mevcudiyet. [ETY]

boluglug, [bol-uğ-luğ] *{eT} sf.* Varlık; var oluş. [Clauson]

bolulgamak, [bol-ul-mak > bol-ul-ğa-mak] *{eT} gçsz. f. [-r]* Karışmak; karmakarışık olmak. [EUTS]

bolulmak, [bol-mak > bol-ul-mak] *{eT} edil. f. [-ur]* **1.** Elde edilmek. [EUTS] **2.** Erişmek. [EUTS]

bolum, [Yun. polimi] *{ağız} is.* Pekmez yapımı sırasında ezilmiş üzüm şırasının toplandığı kap. [DS]

bolumsuz, [bol-mak > bol-um-suz] *{ağız} sf.* **1.** Tutumsuz. **2.** Kudretsiz; beceriksiz; yeteneksiz. [DS] **3.** *{eT}* Layık olmayan.

bolun, [bol-un] *{eT} is.* Esir; tutsak. [ETY]

bolung, [buluñ > bol-uñ] *(boluñ) {eT} is.* **1.** Köşe; yön; taraf; cihet. [EUTS] **2.** Bir tür ilaç. [EUTS] **3.** Ölçü; miktar. [EUTS]

bolunmak, [bul-mak > bul-un-mak] *{eT} edil. f. [-ur]* **1.** Bulunmak. [Yüknekî] **2.** Olmak. [KB]

boluş, [bol-mak > bol-uş] *{eT} is.* **1.** Sözle yardım; yardım. [DLT] **2.** Yardımcı. [Clauson] ⊡ **boluş kılmak,** *Sözle yardım etmek.* [DLT]

boluşçu, [bol-uş-çu] *{ağız} is.* Yardımcı. [DS]

boluşluk, -ğu [bol-uş-luk] *{ağız} is.* Yardım. [DS]

boluşmak, [bol-mak > bol-uş-mak] *{eT} dönşl. f. [-ur]* **1.** Birinden yana çıkmak. **2.** Birinin dileğine uymak. [DLT] **3.** *{ağız}* Yardım etmek. [DS]

bolut, [Ar. ballūt] *{ağız} is.* Meşe palamudu. [DS]

bom, [bom *(yans.)*] *is.* **1.** Bomba ve silah türünden patlayan şeylerin çıkardığı ses; patlama sesi. [Zülfikar] **2.** (Çocuk dilinde) düşmeyi anlatır. **3.** Bir iskambil oyunu. **4.** *argo.* Yalan; uyduruk söz. ⊡ **bom atmak,** *Yalan söylemek, uydurmak.*

bomb, [Fr. bombe] *{OsT} is.* Bomba.

bomba[1], [Yun. bombos] *(bo'mba) is.* **1.** İçi yanıcı ve patlayıcı maddelerle dolu ve bir ateşleme düzeneğiyle patlayan, canlı ve cansız bütün hedefleri tahrip eden mermi. **2.** Elle atılan, tahrip gücü bulunan her türlü patlayıcı. **3.** Büyük fıçı veya varil. **4.** *argo.* Güzel ve çekici kadın. **5.** *argo.* (Kadın veya kızda) göğüs. **6.** *argo.* Şaşırtıcı haber veya bilgi. ⊡ **bomba gibi,** *1. İyi ve sağlam. 2. (Kadın için) çok güzel ve çekici. 3. (Öğrenci) dersine iyi hazırlanmış.*|| **bomba gibi patlamak,** *1. Öfkelenerek birden bağırıp çağırmak. 2. (Olay veya durum) birdenbire ortaya çıkarak herkesi şaşırtmak.*|| **bomba patlatmak,** *argo. 1. Şaşırtıcı haber vermek. 2. Çalmak, hırsızlık yapmak; aşırmak.*|| **bombası patlamak,** *argo. Yalanı düzeni anlaşılmak, ortaya çıkmak.*

bomba[2], [İt. boma] *(bo'mba) is. dnz.* → bumba.

bombacı, [bomba-cı] *is.* **1.** Bomba imal eden kimse. **2.** Bomba kullanan kimse. **3.** Dinamit gibi patlayıcı maddelerle balık avlayan kimse.

bombacılık, -ğı [bomba-cı-lık] *is.* **1.** Bomba yapma veya patlatma işi. **2.** Dinamit gibi patlayıcı maddelerle balık avlama usulü.

bombalama, [bomba-la-ma] *is.* Bombalamak işi.

bombalamak, [bomba-la-mak] *gçl. [-r] [-l(ı)-yor]* **1.** *as.* Belli bir hedefe bomba atarak tahrip etmek; uçurmak; top ateşine tutmak. **2.** Bir yere bombalı saldırıda bulunmak. **3.** *argo.* (Erkek için) cinsel ilişkide bulunmak.

bombalanma, [bomba-la-n-ma] *is.* Bombalanmak eylemi.

bombalanmak, [bomba-la-n-mak] *edil. f. [-ır]* **1.** Bombalı saldırıya uğramak. **2.** *dönşl. f.* Bomba sahibi olmak.

bombalatma, [bomba-la-t-ma] *is.* Bombalatmak eylemi.

bombalatmak, [bomba-la-t-mak] *gçl. f. [-ır]* Birine bir yeri bombalama eylemini yaptırmak.

bombar, [Far. mubār] *{ağız} is.* Bumbar. [DS]

bombarda, [İt. bombarda] *{ağız} is. dnz.* Eski bir savaş gemisi. [DS]

bombardıman, [Fr. bombardement] *is.* **1.** *as.* Bir yeri top mermileri atarak tahrip etmek; topa tutma. **2.** Bomba atmak. ☞ **bombardıman etmek,** *1. as. Top ateşi veya bombalar atarak saldırmak. 2. mecaz. Birini ağır sözlerle azarlamak.*|| **bombardıman uçağı,** *as. Bombalama işinde kullanılan uçak.*

bombardon, [Fr. bombardon] *is. müz.* Bandoda en kalın sesi veren pistonlu, nefesli çalgı.

bombe, [Fr. bombé] *is.* **1.** Şişkinlik; tümsek; kabarıklık. **2.** *sf.* Şişkin; kabarık; tümsekli.

bombeli, [bombe-li] *sf.* Şişkinliği veya kabarıklığı olan.

bombok, [bo(m)+bo/k] *(bo'mbok) sf. kaba.* Çok kötü; çok berbat.

bomborisa, [İt. bompresso] *(bo'mborisa) {OsT} is. dnz.* Cıvadra.

bombol, [bo(m)+bo/l] *pekşt. sf.* Çok bol.

bombort, [Fr. bomborde] *is. müz.* Bandoda en kalın sesli üflemeli çalgı.

bomboş, [bo(m)+bo/ş] *(bo'mboş) sf.* Tamamen boş olan.

bomboz, [bo(m)+bo/z] *(bo'mboz) sf.* Tamamen boz olan.

bombus, [Lat. bombus] *is. zool.* Yaban arısı.

bomuz, [? bomuz / bomus / bamus] *{ağız} sf.* **1.** Utangaç; sefil. **2.** Keder; sıkıntı. [DS]

bonaça, [İt. bonaccia] *is. dnz.* Sütlimanlık; rüzgârsız hava; dalgasız deniz.

bonata, [İt. bonetta] *(bo'nata) is. dnz.* Cunda yelkeni.

bonavela, [İt. bonavoglia] *(bonave'la) is. dnz.* Kadırgalarda ücretle çalışan kürekçi; banavela.

bonbon, [Fr. bon *(iyi)* > bonbon] *is.* Emilen veya çiğnenen bir tür şekerleme; fondan. ☞ **bonbon şekeri,** *Bonbon.*

bonboncu, [bonbon-cu] *is.* Bonbon yapan veya satan kişi.

bonbonculuk, -ğu [bonbon-cu-luk] *is.* Bonbon yapma ve satma işi.

boncuk, -ğu [*eT.* mon-çuk > bon-cuk] *is.* **1.** Cam, taş, sedef, tahta, plastik gibi maddelerden yapılma ortası delikli ve renkli süs aracı. **2.** *{eAT}* Cam. **3.** Mahya kurma için minarelerin üst şerefelerine gerilen halatın uçlarına geçirilen şimşir halka. **4.** *argo.* Çingene veya zenci kadın. **5.** *{ağız}* Havale geçirme. [DS] ☞ **boncuk boncuk,** *Yuvarlak yuvarlak; tane tane.*|| **boncuk gibi,** *Küçük ve mavi (göz).*|| **boncuk mavisi,** *Yeşile çalan mavi; türkuaz.*|| **boncuk tutkalı,** *Boncuk şeklindeki glüten tutkal.*

boncukçu, [boncuk-çu] *is.* Boncuk yapan ve satan kimse.

boncuklanma, [boncuk-la-n-ma] *is.* Boncuklanmak işi.

boncuklanmak, [boncuk-la-n-mak] *dönşl. f. [-ır]* **1.** (Göz yaşı, çiy taneleri, ter ve ağaçlardan sızan öz sular için) boncuk biçiminde, tane tane, yuvarlak damlacıklar oluşmak. **2.** Boncuk takınmak. **3.** Boncuk sahibi olmak. **4.** *{ağız}* Havale gelmek; titremek. [DS] **5.** *{ağız}* Billurlaşmak. [DS]

boncuklaşma, [boncuk-la-ş-ma] *is.* Boncuklaşmak işi.

boncuklaşmak, [boncuk-la-ş-mak] *gçsz. f. [-ır]* Boncuk biçimi almak; boncuk gibi olmak.

boncuklu, [boncuk-lu] *sf.* **1.** Boncuğu olan. **2.** Boncukla süslenmiş. **3.** *jeol.* (Mineraller için) boncuk şeklinde bulunan.

boncukluk, -ğu [boncuk-luk] *is.* **1.** Boncuk konulan torba veya kutu. **2.** *sf.* (Malzeme için) boncuk yapmaya uygun.

bonçuk, [mon-çık / bon-çuk] *{eT} is.* Boncuk.

bonçuklanmak, [monçuk-la-n-mak > bonçuk-la-n-mak] *{eT} dönşl. f. [-ur]* **1.** Boncuk sahibi olmak. **2.** Süs eşyası edinmek; takılanmak. [DLT]

bond, [İng. James Bond *(film kahramanı)* > bond] *is.* Evrak taşımada kullanılan kilitlenebilir ve güvenli bir çantayı nitelemekte kullanılır; bond çantası.

bone, [Fr. bonnet] *is.* **1.** Yumuşak veya kıvrımlı kumaş vb. maddeden yapılmış, başı iyice saran kenarsız başlık. **2.** Banyoda ve denizde saçları ve kulakları korumak için takılan plastik başlık.

bonet, [Fr. bonnette] *is.* Dürbünlerde gözü korumak için gözün dayandığı yere yerleştirilen kauçuk parça.

bonfile, [Fr. bon *(iyi)* + filet *(pişmiş et)*] *is.* Kasaplık hayvanların bel kemiğinin iki yanında, karın içine bakan tarafından kalçanın içinden böbreklere kadar olan kısımdan çıkarılan ve sevilerek yenen yumuşak et.

bonfilelik, -ği [bonfile-lik] *sf.* (Et için) bonfile olarak ayrılabilecek nitelikte olan.

bong, [boñ *(yans.)*] *(boñ)* *{eT}* *is.* **1.** Ağır bir şeyin yere düşerken çıkardığı ses. **2.** *sf.* (Kişi için) ağır; hantal; iri yarı. [DLT]

bongo, [İng. bongo drums] *is.* Elle vurularak çalınan bir tür çifte dümbelek.

bonjur, [Fr. bon-jour] *ünl.* **1.** Günaydın; iyi günler. **2.** *is.* Eskiden giyilen uzun siyah ceket ve çizgili pantolondan oluşan erkek elbisesi.

bonjurlaşmak, [bonjur-la-ş-mak] *işteş. f. [-ır]* Elle tokalaşmak; selamlaşmak.

bonker, [İng. bunker] *is.* Vapurda yakılmak için verilen kömür.

bonkör, [Fr. de bon *(iyi)*+coeur *(kalp)*] *sf.* **1.** İyi yürekli. **2.** Cömert; eli açık.

bonkörlük, -ğü [bonkör-lük] *is.* **1.** İyi yüreklilik. **2.** Cömertlik.

bonmarşe, [Fr. Au Bon Marché *(özel isimden)* *(ucuz)*] *is.* İçinde her türlü giyim ve süs eşyası, oyuncak vb. satılan büyük mağaza.

bono, [İt. buono] *(bo'no)* *is. tic.* Belirli bir süre sonunda, belirli bir paranın, belirli bir kimseye ödeneceğini belirten senet; vadeli borç senedi. ⊡ **bono kırdırmak,** *ic. Vadesi dolmamış olan bir bonoyu üzerinde yazılı olan miktardan daha az bir para tahsili ile bankaya vermek.*

bonservis, [Fr. bon service] *is.* Birine çalıştığı yerden ayrılırken iyi hizmet yaptığına dair verilen ve yaptığı işin ne olduğunu, özelliğini ve süresini belirten belge; temiz iş kâğıdı.

bonzai, [Jap. bon *(kesim)* + sai *(ağaç)*] *is.* Japonya'da yaygın olarak özel yöntemlerle yetiştirilen cüce ağaç.

booş, [bō-ş] *(bo:ş)* *{eT}* Boş; serbest. [EUTS]

bop, [Slav. bob] *is.* **1.** Pokerde her oyuncunun ortaya koyduğu para. **2.** Aynı oyunda yerdeki paraya razı olduğunu anlatmak için söylenen söz.

boppa, [Yun. pappos] *{ağız}* *is.* Büyük baba. [DS]

bopstil, [İng. bobstyle] *is.* **1.** Züppece giyim. **2.** Böyle giyinen kimse.

bor[1], [bor *(yans.)*] *is.* Yüksek sesle bağırmayı, ağız kavgası gürültüsünü anlatan kök. [Zülfikar] *bor bor bor-ıl-de-mek.* ⊡ **bor bor barıldemeh** (barıldamak), *{ağız}* *is. Yüksek sesle konuşmak; bas bas bağırmak.* [Zülfikar]

bor[2], [bor بور] *is.* **1.** *{eAT}* Boz renk; boz. **2.** *{ağız}* Boz renkli sığır. [DS]

bor[3], [Far. bōr] *{eT}* *is.* Şarap; içki. [DLT] [EUTS] [İKPÖy.] [KB] [Gabain] [Yüknekî]

bor[4], [bor-a-mak > bōr] *(bo:r)* *{eT}* *is.* Fırtına; bora. [Clauson]

bor[5], [Kazk. bor *(tebeşir)* / Yun. poros / pori / pouri *(yumuşak taş)* / Erme. pur *(alçı)* بور] *{eAT}* *is.* **1.** Taşlık, sürülmemiş, otsuz ve tarıma elverişli olmayan sert toprak. **2.** *{ağız}* Yağmurdan sonra toprağın üstünde meydana gelen tuzlu beyaz tabaka. [DS] **3.** *{ağız}* Yollarda havaya kalkan toz. [DS] **4.** *{ağız}* Kireç; tebeşir; beyaz toprak. [DS] **5.** *{ağız}* Taşların güneye bakan yüzünde oluşan yosun birliği. [DS] **6.** *{ağız}* *sf.* Yumuşak. [DS] ⊡ **bor bırakmak,** *{ağız}* *Tarlayı ekecekmiş gibi sürüp boş bırakmak.* [DS]

bor[6], [İng. bort] *is.* **1.** Örtü olarak kullanılan yünden kaba dokuma. **2.** Yuvarlak tanecikli sarımtırak elmas. **3.** Kuyumculukta ve sanayide kullanılamayan kara elmastan başka her elmas.

bor[7], [Yun. bor] *{eT}* *is.* Bora; kar fırtınası; boran; fırtına. [ETY] [Gabain] [Tekin]

bor[8], [Fr. bore] *is. kim.* Atom numarası 5, atom ağırlığı 10,82; çok sert, kahverengi-siyah amorf, yoğunluğu 2,4 olan ve 2000°C'de ergiyen ve bilinen hiçbir eriticide çözünmez; Gay-Lusac ile Thenard ve Dauy tarafından 1808'de aynı zamanda ayrı ayrı bulunan bir element; sembolü: B. ⊡ **bor zehirlenmesi,** *tıp. Borik asidin sebep olduğu zehirlenmeler.*

bora[1], [? bora بوره] *is.* **1.** *{OsT}* Maden eğentisi; maden cürufu. **2.** *{ağız}* Küp ya da teneke dibinde kalan bulanık zeytinyağı tortusu. [DS]

bora[2], [Yun. boreas *(kuzey rüzgârı)* > Vend. İt. bora] *(bo'ra)* *is.* Sağanak yağmurla beraber gelen çok şiddetli ve geçici rüzgâr. ⊡ **bora patlamak,** *Birden şiddetli rüzgâr çıkmak.*|| **bora yemek,** *Boraya yakalanmak ve sığınacak yer bulamamak.*

boraç, -cı [bor-aç] *{ağız}* *is.* Toprak kap; boduç. [DS]

borada, [Ar. burāda] *{ağız}* *is.* Demir tozu. [DS]

borağan, [Moğ. bora-ġan / buru-ġan] *{ağız}* *is.* Bora; fırtına; kasırga; sis. [DS]

borak, -ğı [Yun. pouribor => bor / bor-ak] *is.* Tarıma elverişli olmayan, taşlık veya işlenmemiş toprak.

boraks, [Far. burāh > Ar. būraḳ > Fr. borax] *is. kim.* Yoğunlaşmış bir borik asitten türeyen $Na_2B_4O_7$, $10H_2O$ formülündeki sodyum tuzu.

boral, [Fr. borale] *is. fiz. nükl.* Alüminyum içinde bulunan bor karbürden oluşan ve ısısal nötronlar için büyük bir soğurma gücü gösterdiği için ışınımdan koruyucu ekran imalinde kullanılan bir madde.

borali, [bora-lı] *sf.* Yağmurlu, sert ve soğuk rüzgârlı.

boran[1], [Moğ. bora-ġan / buru-ġan > boran بوران] *is.* **1.** Rüzgâr, şimşek ve gök gürültüsü ile beraber ortaya çıkan sağanak yağmur ve dolu yağışı. **2.** *{eAT}* *is.* Fırtınalı yağmur. **3.** *{ağız}* Sis; duman. [DS]

boran[2], [bor-an] *{ağız}* *is.* **1.** İç sıkıntısı. **2.** Bela; felaket. [DS]

boran[3], [? boran] *{ağız}* *is.* Bir tür yaban güvercini. [DS]

borana[1], [Far. būrānī] *{ağız}* *is.* **1.** Borani. **2.** Suda haşlanmış yumurta üzerine sarımsaklı yoğurt dökülerek yapılan bir tür yemek. **3.** Komposto. **4.** Ekşi

meyvelerden pekmez ve etle yapılan bir tür yemek. **5.** Kışlık olarak kurutulmuş taze fasulye. **6.** Ispanak. [DS]

borana², [Slav. boroná / braná] *{ağız}* *is.* Toprak düzeltmekte kullanılan bir tür tırmık. [DS]

boranhane, [boran + Far. -ḫāne] *(boranha:ne)* *{ağız}* *is.* Güvercinlik. [DS]

boranı, [Ar. Būrān *(Halife Me'mun'un eşi)* > Far. būrānī] *{ağız}* *is.* **1.** Yoğurtlu mantı; tatar böreği. **2.** Sarımsaklı yoğurt. [DS]

borani, [Ar. Būrān *(Halife Me'mun'un eşi)* > Far. būrānī] *(bora:ni)* *is.* Pirinç veya bulgur ile pişirilen ıspanak, semizotu üzerine sarımsaklı yoğurt dökülerek yenen bir tür yemek.

boranlamak, [boran-la-mak] *{ağız}* *gçsz. f.* *[-r]* *[-l(ı)-yor]* **1.** Kar yağmak., **2.** Hava bulanmak; sislenmek. [DS]

boranlı, [boran-lı] *{ağız}* *sf.* (Hava için) kapalı; bulutlu; sisli. [DS]

borantı, [boran-tı] *{ağız}* *is.* Eski elbise; giyilmiş elbise. [DS]

borasit, -di [Fr. boracite] *is. jeol.* Doğal magnezyum kloroborat.

borat, [Fr. borate] *is. kim.* Borik asidin tuzu veya esteri.

borata, [? borata] *is.* Unu kepeğinden ayıran elekli dolap.

boraz¹, [bor⁵ > bor-az] *{ağız}* *is.* **1.** Yağmur sonrasında toprağın üzerinde oluşan tuzlu tabaka. **2.** İşlenmediği için boş kalmış ve sertleşmiş tarlanın toprağı; taşlık ve sert toprak. [DS]

boraz², [Yun. apórizo *(kökten çıkan sürgün)*] *{ağız}* *is.* **1.** Yeni dikilen asma çubuğu. **2.** Meyve fidanı. [DS]

borazan, [boru + Far. -zen *(çalan)* > boru+zen] *is.* **1.** *as.* Koni şeklinde genellikle piyade tarafından çalınan perdesiz üflemeli bakır çalgı. **2.** Bu aleti çalan kişi. ⊡ **borazan gibi,** *(Ses için) çok kalın ve gür.*

borazancı, [borazan-cı] *is.* Borazan çalan kişi.

borazancıbaşı, -nı [borazan-cı+baş-ı] *is.* Baş borazan.

borazancılık, -ğı [borazan-cı-lık] *is.* Borazancının işi.

borbag, [moyum > moyum-ā-mak > borbā-mak > borbā-ġ] *{eT}* *is.* İşi savsaklama, uzatma ya da yarım bırakma.

borbal, [Gürc. borbal] *{ağız}* *is.* Değirmen taşını döndüren suyun çarptığı kanatlar; su çarkı; türbin. [DS]

borbalmak, [moyum > moyum-ā-mak > borbā-mak > borbā-l-mak] *{eT}* *edil. f.* *[-ur]* Karışmak; karışıklık içine düşmek; sorun yaratmak. [DLT]

borbamak, [moyum > moyum-ā-mak > borbā-mak] *{eT}* *gçl. f.* *[-r]* İşin üzerine düşmemek; titiz davranmamak; savsaklamak. [DLT]

borbaş, [moyum > moyum-ā-mak > borbā-mak > borbā-ş] *{eT}* *sf.* Gevşek; tembel; uyuşuk; ham. [Clauson]

borbaşmak, [moyum > moyum-ā-mak > moyum-ā-ş-mak > borba-ş-mak] *{eT}* *işteş. f.* *[-ur]* Karışmak; dolaşmak. [Clauson] [DLT]

borbatmak, [moyum > moyum-ā-mak > borbā-mak > borba-t-mak] *{eT}* *gçl. f.* *[-ur]* (Birinin işi için) karıştırmak; geciktirmek; oyalamak. [DLT]

borbay, [bor-bay ?] *{ağız}* *is.* **1.** Baldır. **2.** Bilek. [DS]

borc, [Sogd. purč => borc بورج] *is.* Borç. ⊡ **borc issi,** *{eAT}* *Alacak sahibi; alacaklı.*

borca, [İt. bolgia] *{OsT}* *is.* Çukur.

borcak, -ğı [būr-mak > burçak] *{ağız}* *is.* Sarı çiçekli, yakılabilen, süpürgeye benzer bir ot. [DS]

borç¹, **-cu** [Sogd. purč] *is.* **1.** Birine verilmesi, ödenmesi gerekli olan para veya maddî değeri olan şey; ariyet; ikraz; karz; kredi; ödünç; takıntı; takanak. **2.** *mecaz.* Manevî ve ahlakî yükümlülük; ödev; minnet;. ⊡ **borca almak,** *Bedelini daha sonra ödemek üzere almak; veresiye almak.*|| **borca batmak,** *Aşırı derecede borcu olmak.*|| **borca girmek,** *1. Borç para almak. 2. Borçlanmak.*|| **borcunu bilmek,** *Borcunu zamanında öder olmak.*|| **borcunu harcını bilmek,** *{ağız}* *Ödeyemeyeceği borç altına girmemek; hesaplı davranmak; dürüst davranmak.* [DS]|| **borcunu kapatmak,** *Borçlarını ödeyip bitirmek.*|| **borcu asmak,** *Ödememek.*|| **borç açmak,** *Borçlanmak.*|| **borç almak,** *Sonra ödemek üzere birinden para veya bir başka şey almak.*|| **borç altına girmek,** *1. Borçlanmak. 2. Yükümlülük doğuran bir davranışta bulunmak. 3. Borç para almak.*|| **borç bakiyesi,** *Hesap kesiminde borçlu kalınan para miktarı.*|| **borç bilmek,** *Bir şey yapmayı yerine getirilmesi gerekli bir yükümlülük olarak değerlendirmek.*|| **borç bini aşmak,** *1. Ödemede zorlanacak kadar borçlanmak. 2. Çok borçlu olmasına karşılık aldırmazlık etmek.*|| **borç etmek,** *Borçlanmak.*|| **borç gırtlağa çıkmak,** *Aşırı derecede borçlanmak.*|| **borç harç,** *Borçlanarak veya benzeri yollara baş vurarak.*|| **borç ikrarı,** *huk. Borçlu olunduğunu kabullenme.*|| **borçlar hukuku,** *huk. Borç ilişkilerini düzenleyen kuralların tümü.*|| **borç issi,** *{eAT}* *Alacak sahibi; alacaklı.*|| **borç paçadan akmak,** *Çok borçlu olmak.*|| **borç paçasından akmak,** *Ödeyemeyeceği miktarda borçlanmak.*|| **borç pusulası,** *Alacaklıya ödenecek paraları gösteren cetvel.*|| **borç senedi,** *Borçlu tarafından alacaklıya ödenecek parayı ve ödeme gününü gösteren senet.*|| **borçtan ibra,** *Borçlu ile alacaklı arasında düzenlenen borçtan kurtulunduğuna dair senet.*|| **borçtan kurtulmak,** *Borçlarını ödeyip bitirmek.*|| **borç vermek,** *İleride geri almak üzere vermek; hesap açmak; kredi açmak.*|| **borç yapmak,** *Borçlanmak.*|| **borç yemek,** *Geçimini sağlamak için borca girmek.*

borç[2], [Rus. boršč] *is.* Pancar, lahana ve et ya da krema konularak yapılan bir tür çorba; porç; borş.

borça, [bör > bor-çā] *(borça:) {eT} is.* Fırtına; bora. [ETY]

borçı, [bōr *(şarap)* > bor-çï] *(borçı:) {eT} is.* **1.** Bahçıvan. [EUTS] **2.** Üzüm vergisi toplayan memur. [EUTS] **3.** *sf.* İçki içen; içkiye düşkün. [KB]

borçıgın, [? borçığın / borçikın] *{eT} sf.* Koyu mavi gözlü.

borçın, [Moğ. borçın] *{eT} is.* Dişi ördek; burçin. [Nevâyî]

borçikın, [bor-çi-kın / bor-çı-ğın] *{eT} sf.* Koyu mavi gözlü.

borçlandırılma, [borç-la-n-dır-ıl-ma] *is.* Borçlandırılmak eylemi.

borçlandırılmak, [borç-la-n-dır-ıl-mak] *edil. f. [-ır]* Birinin borçlanmasına yol açılmak.

borçlandırma, [borç-la-n-dır-ma] *is.* Borçlandırmak işi.

borçlandırmak, [borç-la-n-dır-mak] *gçl. f. [-ır]* Birinin borçlanmasını sağlamak.

borçlanılma, [borç-la-n-ıl-ma] *is.* Borçlanılmak eylemi.

borçlanılmak, [borç-la-n-ıl-mak] *edil. f. [-ır]* Borca girilmek, borç edinilmek.

borçlanma, [borç-la-n-ma] *is.* Borçlanmak eylemi.

borçlanmak, [borç-la-n-mak] *gçsz. f. [-ır]* **1.** Borç almak; kredi almak; veresiye almak. **2.** Borca girmek; borç yapmak; takmak. **3.** *mecaz.* Manevî bir yükümlülük altına girmek.

borçlu, [borç-lu] *sf.* **1.** Borcu olan; borç almış, borca girmiş bulunan. **2.** *huk.* Borç konusu olan edimi yerine getirmekle görevli kimse; medyun; zimmetli. **3.** *mecaz.* Manevî bir yükümlülüğü bulunan; minnettar. ⊡ **borçlu çıkmak,** *Alacak verecek hesabının denkleştirilmesi sırasında vereceği kalmak.*|| **borçluya kefil, güçlüye vekil,** *Korkulu işlere girecek kadar gözü pek olan.*

borçluluk, -ğu [borç-lu-luk] *is.* Borçlu olma durumu.

borçsuz, [borç-suz] *sf.* **1.** Borcu olmayan. **2.** *zf.* Borç yapmaksızın. ⊡ **borçsuz harçsız,** *Hiçbir borç yapmadan.*

borçsuzluk, -ğu [borç-suz-luk] *is.* Borçsuz olma durumu.

bord, [bord / bort *(yans.)*] *is.* Patlayıp çıkmayı, sıkışan hava ya da sıvıların dışarı çıkışlarını, haşlama sonucu patlayıp dağılmayı, birden kurtulmayı anlatan kök, *bord-la-mak.*

borda[1], [İt. bordo] *(bo'rda) is.* **1.** *dnz.* Geminin su üstünde kalan kısmının yanları. **2.** Temeli su içinde kalan iskele, mendirek gibi yapıların yan tarafı. **3.** Dönülen taraf. **4.** *ünl. as.* Düşman gemisine yanaşarak zorla girme emri.⊡ **borda ateşi,** *as. Bir bordada bulunan topların aynı zamanda ateş etmeleri.*|| **borda atış gücü,** *as. Borda toplarının hepsinin bir tek atışta savurduğu mermilerin ağırlık toplamı.*|| **borda bataryası,** *as. Aynı anda atış yapan topların tümü.*|| **borda etmek,** *Yandan yanaşmak.*|| **borda bordaya,** *dnz. İki geminin yan yana birbirine yanaşarak yatması.*|| **borda botu,** *dnz. Gemilerin bordasını temizlemek için ayrılmış küçük filika.*|| **bordadan almak,** *dnz. Rüzgârı veya akıntıyı geminin omurgasına dikey yönden karşılamak.*|| **borda denizi,** *dnz. Gemiye dalgaları bordalarından çarpan deniz.*|| **borda fenerleri,** *dnz. Gemilerin sol yanında kırmızı, sağ yanında yeşil olarak yakılan lambalar.*|| **borda hattı,** *as. Donanma gemilerinin aynı hizada ve paralel olarak girmek için aldıkları emir.*|| **borda iskelesi,** *dnz. Geminin sol tarafı.*|| **borda kaplaması,** *dnz. Bir gemi teknesinin su çizgisinden güverte hizasına kadar dış taraftan döşenen kaplama.*|| **borda levhası,** *ulaşt. Uçak veya otomobillerde pilotun veya sürücünün rahat görebileceği şekilde yerleştirilmiş gösterge ve cihaz tablası.*|| **borda yelkeni,** *{OsT} dnz. tar. Eski gemilerde kullanılan yelkenlerden birisinin adı.*

borda[2], [Yun. pórta] *{ağız} is.* İki kanatlı büyük kapı. [DS]

bordalamak, [borda-la-mak] *gçl. f. [-r] [-(ı)-yor] dnz.* **1.** Bir gemiye bordası hizasından yaklaşmak. **2.** Bir gemiye borda hizasından çarpmak. **2.** Bir geminin sancak veya iskele hizasında olmak. **3.** Kıyıya paralel olarak gitmek.

bordana[1], [Yun. protano / bordóna] *{ağız} is.* Düz direk. [DS]

bordana[2], [? bordana] *{ağız} is.* Gelin götürülürken süs olarak atın üzerine örtülen işlemeli kumaş. [DS]

bordel, [İt. bordello / Fr. bordel] *{ağız} is.* Genelev. [DS]

bordınar, [Yun. prinari] *{ağız} is.* Pırnar meşesi, *(Juniperus sabina).* [DS]

bordlamak, [bord *(yans.)* > bord-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(u)-yor]* (Manda ve deve için) yavrulamak; doğurmak. [DS]

bordo, [Fr. Bordeaux *(Fransa'da bir şehir ve burada üretilen şarapların renginden)*] *is.* **1.** Mora çalan kırmızı, şarap tortusu rengi. **2.** *sf.* Bu renkte olan.

bordozluk, -ğu [? bordoz-luk] *{ağız} is.* Kabadayılık. [DS]

bordro, [Fr. bordreau] *is.* **1.** Bir hesabın ayrıntılarını gösteren cetvel. **2.** Hizmet akdi ile çalışanlara ödenen ücretlerin aslını, kesintilerini ve ödenecek miktarları gösteren cetvel.

borduz, [Yun. paradeisos *(park)* > Far. bardūz / pālīz / Ar. fālīz] *{eT} is.* Sebze bahçesi; bostan. [DLT]

bordür, [Fr. bordure] *is.* **1.** Herhangi bir şeyin kenarı boyunca uzanan süs. **2.** Bir şeyi korumak ve süslemek amacıyla kenarına yapılan çerçeve. **3.** Bahçelerde çiçekli ve çimenli kısımları yoldan ayıran bölme. **4.** *süsl.* Halı, minyatür ve yazma kitaplarda

sayfaların, örtü ve mendillerin, kutu ve çekmece gibi eşyaların etrafını çeviren süslemeli kısım.

borgu, [bor-ġü بورغو] *{eAT} is.* Boru.

borguy, [bōr-ġū-y ?] *{eT} is.* Üflenerek öttürülen boru. [DLT]

borhana, [Slav. boronâ] *{ağız} is.* Toprak düzeltmekte kullanılan bir tarım aracı. [DS]

borı, [bor-ī / bür-ī] *{eT} is.* **1.** → büri^2. **2.** Hokka ve taş gibi şeylerin yarılmaması için ağızlarına geçirilen halka. [DLT]

borık, [yor-ık / yor-uk] *{eT} is.* → yorık. [DLT]

borik, -ği [Fr. borique] *is. kim.* Bordan türeyen bir asit ve bir anhidridin adı. ⊡ **borik asit,** *Etkisi az, beyaz, sedef görünümünde, çözeltisi antiseptik olarak kullanılan* H_3BO_3 *formülündeki bor asidi; asit borik.*

borikli, [borik-li] *sf. kim.* İçinde borik asit bulunan.

borina, [İt. borina] *(bori'na) is. dnz.* Direkteki yatay serenlere açılan dört köşe yelkenleri geri doğru geren iplerin bağlandıkları köşelere yakın olarak bulunan ve yelkeni çevreleyen halatın üzerindeki üçgen sapanlara bağlanan ip; burina.

borineta, [İt. borinetta] *(bo'rinetta) {ağız} is.* Yelkenlilerde kullanılan bir tür halat; burinata. [DS]

borla, [Slav. búrilo] *{ağız} is.* Çamdan yapılmış su kabı. [DS]

borlag, [bor-laġ بورلغ] *{eAT} is.* Sürülmemiş tarla.

borlamak, [borġū > boru > bor-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(u)-yor]* İçini oymak. [DS]

borlo, [Fr. brulé] *{ağız} is.* Bezik oyununda kullanılan *"geçti, değişmez artık"* anlamında bir deyim. [DS]

borlota, [İt. burlota] *{ağız} is. dnz.* Eskiden deniz savaşlarında kullanılan bir ateş gemisi. [DS]

borlug, [bor-luġ / bor-luk] *{eT} is.* → borluk. [EUTS]

borluk, [bōr *(şarap)* > bor-luk] *{eT} is.* Meyve bahçesi; üzüm bağı. [EUTS] [İKPÖy.] [Gabain]

borlukçı, [bor-luk-çı] *{eT} is.* → borlukçu. [EUTS]

borlukçu, [bōr *(şarap)* > bor-luk-çu] *{eT} is.* Bağcı; bahçıvan. [İKPÖy.]

borluvu, [bor-laġu > borluvu] *{ağız} is.* Damların kenarındaki oluk; saçak oluğu. [DS]

borno, [İt. perno] *is. dnz.* Makara ekseni.

bornoz, [Ar. bürnüs برنس > Fr. burnous] *is.* **1.** Önden açık, kollu, havludan yapılmış, banyodan sonra kurulanmak için giyilen giyecek. **2.** Afrika'da Berberilerin giydikleri başlıklı, kısa kollu, geniş bir üstlük.

bornuz, [Ar. bürnüs > bōrnūz بورنوز] *{OsT} is.* → bornoz.

boro, [? boro] *{ağız} is.* Üstü iki yarım, altı bütün gözlü büyük dolap. [DS]

borsa, [Yun. bursa *(meşin)* > İt. borsa *(kese)* / Anvers'te yabancı tüccarların toplandığı meydan adından] *(bo'rsa) is.* **1.** Bazı tüccar ve özellikle sarraflarla değerli kâğıt ve tahvil alış verişi ile uğraşanların, alım satım ve değişim amacıyla devletin denetimi altında iş yaptıkları yer. **2.** Menkul kıymetler ya da emtia üzerine alım satım yapılan piyasa. **3.** Borsaya devam eden kişilerin tümü. ⊡ **borsa oyunu,** *Tahvil, hisse senedi, döviz gibi değerlerin yükselme veya düşmesinden yararlanarak yapılan alış veriş işlemi.*|| **borsa simsarı,** *Borsada aracılık yapan kimse.*

borsacı, [borsa-cı] *is.* İşi ve mesleği borsa işlemleri olan kimse.

borsacılık, -ğı [borsa-cı-lık] *is.* **1.** Borsada yapılan iş ve işlemler. **2.** Borsacının yaptığı iş; borsacının mesleği.

borsmuk, [Toh. borsumuk> borsmuk / porsuk] *{eT} is.* Porsuk.

borsu, [borsu] *{eT} is.* Fasulye. [EUTS]

borsuk, [Toh. borsumuk > borsmuk / borsuk] *{eT} is.* Porsuk.

borş, [Rus. boršč] *is.* **1.** Lahana çorbası. **2.** Sebzelerle, kırmızı lahana ve pancarla yapılan, ekşi krema ve haşlama sığır etiyle sunulan çorba; borç; porç.

bort, [bord / bort *(yans.)*] *is.* Patlayıp çıkmayı, sıkışan hava ya da sıvıların dışarı çıkışlarını, haşlama sonucu patlayıp dağılmayı, birden kurtulmayı anlatan kök, *bort-dür-mek, bort-la-mak.*

borta, [bortā] *(borta:) {eT} is.* Altın kırıntıları. [DLT] [Clauson]

bortalamak, [bortā-lā-mak] *(borta:la:mak) {eT} gçl. f. [-r]* Altın yaprakları ile süslemek. [Clauson] [DLT]

bortalanmak, [borta-la-n-mak] *{eT} edil. f. [-ur]* Altın yaprakları ile süslenmek. [DTL] [Clauson]

bortdürmek, [bort *(yans.)* > bort-tür-mek] *{ağız} gçl. f. [-ür]* Biraz haşlamak; börttürmek. [DS]

bortlacı, [bort *(yans.)* > bort-la-(y-ı)cı] *{ağız} sf.* → bortlayıcı. [DS]

bortlak, -ğı [bort *(yans.)* > bort-laķ بورتلاق] *{eAT} {ağız} is.* Deve yavrusu. [DS]

bortlamak, [bort *(yans.)* > bort-la-mak بورتلامق] *{eAT} {ağız} gçsz. f. [-r]* (Deve, manda vb. için) yavrulamak; doğurmak. [DS]

bortlayıcı [bort *(yans.)* > bort-la-mak > bort-la-y-ıcı] *{ağız} sf.* (Deve ya da manda için) gebe. [DS]

boru, [*eT.* bor-ġu / bor-ġu-y > boru] *is.* **1.** Bir yerden başka bir yere sıvı veya gaz akıtmaya yarar, içi boş, uçları açık, dar ve uzun yuvarlak nesne. **2.** *as. tar.* Mehter ve daha önceki saltanat alameti olan tuğlarda yer alan ve nefesle çalınan perdesiz madenî çalgı; nefir. **3.** Megafon. **4.** *argo.* Boş söz; saçma. **5.** *{ağız}* Söğütten çıkarılan düdük. [DS] **6.** *argo.* Gürültü. **7.** *argo.* Fahişe. **8.** *argo.* Erkeklik organı. **9.**

argo. Edilgin eşcinsel erkek. **10.** *sf. argo.* Kolay; zahmetsiz. **11.** *argo.* Anlamsız; manasız. ⧉ **boru ağı,** *Tesisatı oluşturan boruların bütünü.*|| **boru anahtarı,** *Boruları birbirine bağlamak için kullanılan özel anahtar.*|| **boru askısı,** *Her türlü borunun asılmasında kullanılan lama demirden yapılmış askılık.*|| **boru bileziği,** *1. Soba borularının ek yerlerine geçirilen süslü çember. 2. Birbirine eklenen boruların ağızlarının etrafına geçirilen enli halka.*|| **boru çalmak,** *müz. Borazan öttürmek.*|| **boru çiçeği,** *bot. Bahçe ve çardakları süslemek için yetiştirilen sarmaşık türü bir bitki; çan çiçeği; tatula, (İpomaea purpurea).*|| **boru çiçeğigiller,** *bot. Çan çiçeğigiller.*|| **Boru değil!** *argo. Değer verilmeyecek durum değil.*|| **boru demeti,** *Bir ısı değiştiricisindeki boruların tümü.*|| **boru dirseği,** *Dirsek gibi kıvrılmış boru.*|| **boru döşemek,** *Akışkan bir maddeyi bir yerden başka bir yere aktarmak veya taşımak için boruları birbirine eklemek.*|| **boru gibi ötmek,** *Boş şeyler konuşmak.*|| **boru hattı,** *1. Birbirine bağlanmış boruların meydana getirdiği dizi. 2. Askerî ve ekonomik amaçlarla bir yerden başka bir yere akaryakıt veya ham petrol akıtmak için kullanılan boru tesisleri.*|| **boru kabağı,** *bot. Boğumsuz ve boru gibi uzun su kabağı.*|| **boru kelepçesi,** *Boruyu duvara tespit etmekte kullanılan, bir tarafı sabit, diğer bölümü cıvata ile sıkıştırılabilen gereç.*|| **boru mengenesi,** *Diş açma, kesme gibi işlemleri yapabilmek için borunun sıkıca bağlandığı alet.*|| **Boru mu bu?** *Küçük sayılacak bir şey veya durum değil.*|| **boru sesi,** *tıp. Bazı akciğer hastalıklarında üflenen bir boru sesini andıran ve dinlemekle işitilebilen ses.*|| **borusu ötmek,** *1. Yetkisi olmak. 2. Sözü geçmek; dilediğini yaptırabilmek.*|| **borusuna ot tıkamak,** *Gücünü ve etkisini kesmek.*|| (birinin) **borusunu çalmak,** *Çıkar sebebiyle bir kimsenin şahsını, fikirlerini övmek; söylediklerini aktarmak.*|| **borusu tutmak,** *1. (Zenciler için) ağzı köpürerek kriz geçirmek; babaları tutmak. 2. Çok öfkelenerek etrafa saldırmak.*|| **boru tertibatı,** *İçinden sulu veya toz halinde akışkanların dolaştığı boru ve kanalların tamamı.*|| **boru yollu bilgisayar,** *blş. Aynı anda çalışan bir dizi işlemcide bilgileri seri halinde işlemek için çok büyük hızlara göre tasarlanmış bilgisayar; pipeline.*|| **boru yolu,** *1. Bir tesisatta boruların geçtiği veya döşendiği yer; kanalizasyon. 2. Petrolü çıktığı yerden başka bir yere akıtan boru tesisatı; payplayn.*|| **boruyu çalmak,** *1. Bir nimete konmak. 2. Başarmak.*

borucu, [boru-cu] *is.* **1.** Boru yapıp satan kimse. **2.** Boru takma ve yerleştirme işinde çalışan kimse. **3.** *as.* Boru çalmakla görevli asker; borazan. **4.** *tar.* Tulumbacılık kuruluşunda yangın söndürme hortumunun borusunu taşımakla görevli kişiler.

borucuk, -ğu [boru-cuk] *is. anat.* **1.** Uzunluğu az, çapı küçük, içinden bir takım vücut sıvısı ve salgıların geçtiği organik yapılar. **2.** *bot.* Bitişik çanak ve taç yaprakların altında bulunan borumsu bölüm.

borucuklu, [boru-cuk-lu] *sf. bot.* (Bitki için) bir ya da daha çok borucuğu olan.

boruk[1], -ğu [? boruk / poruk] *{ağız} is. bot.* Süpürge yapmakta kullanılan, sarı çiçekli, tohumları zehirli bir yabani çalı; katır tırnağı, *(Spartium junceum)* [DS]

boruk[2], -ğu [bor-uk] *{ağız} sf.* (Meyve için) ham. [DS]

borulu, [boru-lu] *sf.* Borusu olan.

borumsu, [boru-msu] *sf.* Boru biçiminde olan.

boruzen, [boru + Far. -zen] *{OsT} is. tar.* Boru çalan kimse.

borya[1], [Far. būriyā] *{ağız} is.* Hasır. [DS]

borya[2], [Yun. puryá] *{ağız} is.* Araba tekerleğinin ortasına geçirilen çelik boru parçası; poyra. [DS]

boryaz, [Yun. boreas => boryaz بورياز] *{eAT} is.* Poyraz.

borza, [Yun. aporizo] *{ağız} is.* **1.** Yeni dikilen asma çubuğu. **2.** Meyve fidanı. [DS]

bos[1], [bos] *{ağız} is. "Vücut yapısı, endam"* anlamındaki *"boy bos"* ikilemesinde kullanılır. [DS]

bos,[2] [Far. būs] *{OsT} is.* Öpücük.

bosa, [İt. bozza] *(bo'sa) is. dnz.* Demir zincirini tutmakta kullanılan kısa halat veya zincir.

bosaga, [Moğ. bosa-ġa] *{eT} is.* Yurt adı verilen çadırın kapı çerçevesinin alt kısmı; eşik. [Nevâyî]

bosanç, [bos-anç] *{eT} is.* Elem; keder. [ETY]

bosanmak, [bos-an-mak / bus-an-mak] *{eT} gçsz. f. [-ur]* Kederlenmek; müteessir olmak; kaygılanmak; üzülmek. [EUTS]

bosanturmak, [bosa-n-tur-mak] *{eT} gçl. f. [-ur]* Kederlendirmek; üzmek. [EUTS]

bosgak, [bos-ġak / boz-ġak] *{eT} sf.* **1.** Bozulmuş. [EUTS] **2.** Bozulma. [EUTS]

boskunmak, [baksı / bahşı ? > boskun-mak] *{eT} gçsz. f. [-ur]* Öğrenmek; okumak. [EUTS]

bosmak, [bos-mak / boz-mak] *{eT} gçl. f. [-ur]* Bozmak; kırmak; parçalamak. [EUTS]

bostan, [Far. bū *(koku)* + -sitān *(yer)* بوستان] *{OsT} is.* **1.** Sebze bahçesi. **2.** Kavun, karpuz tarlası. **3.** Kavun ve karpuzun ortak adı. **4.** *{ağız}* Hıyar. [DS] ⧉ **bostan bekçisi,** *Bostan bekleyen kimse.*|| **bostan bozan,** *{ağız} bot. Bitkiler üzerinde asalak olarak yaşayan klorofilsiz bitkilerin genel adı; canavar otu; taun otu, (Orobancaceae).* [DS]|| **bostan bozuntusu,** *1. Belirli bir düzen içinde olmayan, darmadağınık yer. 2. Bostana benzeyen, bostan gibi görünen.*|| **bostan böceği,** *{ağız} zool. Danaburnu.* [DS]|| **bostan dolabı,** *Eskiden kuyulardan su çekmekte kullanılan ve hayvan gücü ile çalışan bir düzenek.*|| **bostan güzeli,** *{ağız} bot. 1. Küçük fakat kokulu yuvarlak bir tür kavun. 2. Tarlalarda yeti-*

şen hardala benzer kırmızı çiçekli bir ot. 3. Ayçiçeği. [DS]|| **bostan kebabı,** *Ana malzemesi bostan patlıcanı ve kuzu inciği olan bir tür tencere kebabı.*|| **bostan kesen,** *{ağız} zool. Danaburnu.* [DS]|| **bostan korkuluğu,** *1. Tarlalarda kuşları ürkütmek için dikilmiş insan şeklindeki kukla. 2. Kendisinden istenilen verim alınamayan, kendisini kimsenin saymadığı kişi.*|| **bostan otu,** *{ağız} bot. Semizlik; semizotu.* [DS]|| **bostan patlıcanı,** *Çekirdeksiz, iri ve yuvarlak bir tür patlıcan.*|| **bostan yıldızı,** *{ağız} Akşam yıldızı; çoban yıldızı.* [DS]

bostana, [Ar. bustāne *(küçük bahçe)*] *{ağız} is.* Salata. [DS]

bostancı, [bostan-cı] *is.* **1.** Bostan yetiştiren kimse. **2.** *{ağız}* Bostan bekçisi. [DS] **3.** *tar.* İmparatorluk döneminde sarayın güvenliği ile sarayın bahçesinin bakımını ve İstanbul'un asayişini sağlamakla görevli teşkilatta görevli kişi. ⧉ **bostancı ocağı,** *tar. Bostancıların bağlı olduğu ocak.*

bostancık, -ğı [bostan-cık] *{ağız} is.* Çıbana benzer büyük şişlik. [DS]

bostancılar, [bostan-cı-lar] *is. tar.* Saray kuruluşunda, padişah saraylarının korunması ile görevli subay ve askerler; bostancıyan.

bostancılık, -ğı [bostan-cı-lık] *is.* **1.** Bostan yetiştirme ve satma işi. **2.** Bostancının görevi.

bostancıyan, [bostan-cı + Ar. -y-ān بوستانجى يان] *(bostancıya:n) {OsT} is. tar.* → bostancılar.

bostaniyan, [Far. bostāniyān بوستانيان] *(bosta:niya:n) is. tar.* → bostancılar.

bostanlık, -ğı [bostan-lık] *is.* Bostan olan yer.

bosuş, [bos-uş] *{eT} is.* Kaygı; keder; gam; üzüntü. [EUTS]

bosuşlug, [bos-uş-luġ] *{eT} sf.* Kaygılı; kederli; üzüntülü. [EUTS] [ETY]

bosümek, [bos-u-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r]* Üzülmek. [DS]

bosütmek, [bos-u-t-mak] *{ağız} gçl. f. [-ür]* Üzmek; kederlendirmek. [DS]

boş, [*eT.* boş / bōş] *sf.* **1.** *{eT} {eAT} {ağız}* Serbest; hür; özgür. [DS] **2.** Üstünde ve içinde hiç kimse ve bir şey bulunmayan; çıplak; tehi. *{eT} (aynı)* [ETY] [EUTS] [Gabain] [Yüknekî] [KB] **3.** Issız; tenha. **4.** Yapacak bir işi olmayan; iş bulamamış olan; işsiz. **5.** *mecaz.* Bilgisiz. **6.** (Makam için) görevlisi olmayan; münhal. **7.** *mecaz.* Yararsız. **8.** Bir işte kullanılmayan. **9.** Gerçeğe dayanmayan; hayal ürünü. **10.** *mecaz.* Anlamsız; abes. **11.** *mecaz* Verimsiz. **12.** *mecaz.* (Toprak için) sürülmemiş; ekilmemiş. **13.** *{eAT}* Ergin. **14.** *{eAT}* Boşanmış. **15.** *{eAT}* Sölpük; gevşek; pörsük. **16.** *{eT} {eAT}* Salıverilmiş. **17.** Boşaltılmış. [DLT] **18.** *{ağız}* Koyun ya da keçi doldurması. [DS] **19.** *{ağız}* Bağlı olmayan. [DS] ⧉ **boşa almak,** *1. Çalışan bir makinenin iş yapan kısım ile ilgisini kesmek. 2. Etkin bir görevdeki görevliyi herhangi bir sorumluluğu ve yetkisi olmayan bir makama getirmek.*|| **boşa atmak,** *Hedefi vuramamak.*|| **boşa çalışmak,** *Emeğinin karşılığını alamamak; avara kasnak işlemek; buz üstüne yazı yazmak; havanda su dövmek; pösteki saymak; yaptığı hayır ürküttüğü kurbağaya değmemek.*|| **boşa çalmak,** *{ağız} Boyca gelişmemiş ekinleri sadece biçmiş olmak için tırpan sallamak.* [DS]|| **boşa çıkmak,** *(Emek, uğraş, umut vb. için) olumlu bir sonuç ya da kazanç elde edememek.*|| **boşa gitmek,** *Herhangi bir işe yaramamak.*|| **Boşa koydum dolmadı, doluya koydum almadı,** *Kararsızlık içinde kalanların söyledikleri söz.*|| **boş almak,** *Bağlanan nesnelerdeki gevşekliği gidermek için gerdirmek veya sıkmak.*|| **boş atıp dolu tutmak,** *Beklediği sonucu gerçekleştirememek.*|| **boş atıp dolu vurmak,** *Beklenmedik olumlu bir sonuç elde etmek; bilmeden başarı sağlamak.*|| **boş bağarsuk,** *{eAT} anat. Kör bağırsak.*|| **boş bırakmak,** *1. (Ev, ülke vb. için) içinde veya üzerinde oturan kimse kalmamak. 2. (Tarla için) ekim yapmamak; sürmemek. 3. (Hayvan için) salıvermek. 4. (Çocuk, öğrenci için) onunla ilgilenmemek.*|| **boş bırakmamak,** *1. Birine para, yiyecek vb. konularda yardım etmek. 2. Yalnız yaşayan birini sık sık ziyaret etmek. 3. İşsiz kalmasına, boş gezmesine meydan vermemek.*|| **boş birmek,** *{eT} 1. Yardım etmek; iane vermek. 2. Feda etmek.* [EUTS]|| **boş bitig,** *{eT} huk. Serbestlik belgesi; azatlık kâğıdı.* [EUTS]|| **boş böğür,** *{eAT} {ağız} anat. Böğrün eğe ve kalça kemikleri arasındaki boş kısmı; böğür.* [DS]|| **boş bulunmak,** *1. Tedbirsiz davranmak; habersiz ve hazırlıksız yakalanmak. 2. Düşünmeden söyleyivermek. 3. Ani bir ses veya gürültüden ürkmek, irkilmek.*|| **boş çıkmak,** *Umduğu gibi bulamamak.*|| **boş çıkmamak,** *Az da olsa yarar sağlamak.*|| **boş dolap,** *{ağız} Banyo yeri.* [DS]|| **boş döndürmemek,** *Az da olsa bir şeyler vermek.*|| (eli / eli kolu) **boş dönmek,** *1. Gittiği yerden veya yaptığı işten kazanç elde edememek. 2. Hiçbir şey kazanmadan ya da sonuç alamadan gelmek.*|| **boş durmak,** *Hiçbir işle uğraşmamak.*|| **boş durmamak,** *1. Sürekli bir iş ile uğraşmak; çalışmak. 2. Birinin yaptığı kötülüğe karşılık vermeye hazırlanmak.*|| **Boş durulacak zaman değil,** *Bir şeyler yapmak gerekir.*|| **boş düşmek,** *isl. huk. Eşinden hükmen boşanmış olmak.*|| **boş gezenin boş kalfası,** *Hiçbir iş yapmadan dolaşan; işsiz ve serserice gezmekte ısrar eden; aylak.*|| **boş gezmek,** *İşsiz dolaşmak.*|| **Boş gitsin dolu gelsin, elek Dimyat'a varsın.** *Hiç zahmet çekmeden kazanmak isteyenlerle alay için söylenir.*|| **boş göndermemek,** *1. Bir istekte bulunanın işini yapmak. 2. İstediği şeyi vermek.*|| **boş gözlerle bakmak,** *Anlamsız şekilde bakmak.*|| **boş inan,**

Kaynağı ilahî vahye dayanmayan inanç; batıl itikat; hurafe.|| **boş inanç,** *Kaynağı İlahî vahye dayanmayan inanç; batıl itikat.*|| **boş kâğıdı,** *huk. Cumhuriyet öncesi medenî hukukta boşanmak isteyen kocanın eşine verdiği boşanma belgesi.*|| **boş kalmak,** *1. İşi tamamlayıp bitirmek. 2. İşsiz kalmak.*|| **boş kdmak,** *{eT} Azat etmek; bırakmak.* [DLT]|| **Boş kile, dipsiz ambar,** *1. Yararsız uğraş. 2. Savurganlık.*|| **boş komak,** *{eAT} Serbest bırakmak; azat etmek.*|| **boş koymak,** *1. Yoksun bırakmak; mahrum etmek. 2. Boşaltmak. 3. Peşini bırakmak.*|| **boş küme,** *mat. Hiçbir elemanı olmayan küme.*|| **boş küp,** *Bilgisiz insan.*|| **boş laf,** *Gereksiz söz.*|| **boş laf etmek,** *Gereksiz ve yararsız sözler söylemek.*|| **Boş ol!** *Eski hukukta erkeğin eşini boşamak için söylediği söz.*|| **boş olmak,** *1. (Kadın için) eşi tarafından boşanmak. 2. {eAT} Boş durmak.*|| **boş oturmak,** *Herhangi bir işle uğraşmamak; işsiz olmak.*|| **boş salmak,** *{eAT} Boş bırakmak.*|| **boş söz,** *Herhangi bir düşünce ürünü olarak değil de konuşmuş olmak için söylenen söz.*|| **boş şey,** *Yararsız.*|| **boşta gezmek,** *İşsiz olmak.*|| **boşta kalmak,** *İşe veya okula girememek.*|| **boşta oturmak,** *İşsiz kalmak.*|| **boşu boşuna,** *1. Yararsız. 2. Boş yere; nafile.*|| **boşunu silkmek,** *{ağız} Bir kimsenin niyetini anlamak için konuşturarak ağız aramak; söyletmek.* [DS]|| **Boş ver!** *argo. Aldırma.*|| **boş vermek,** *Aldırmamak, ilgilenmemek; oralı olmamak.*|| **boş yere,** *Hiçbir yarar sağlamadan; gereksiz; beyhude; nafile.*|| **boş zaman,** *Bir kimsenin çalışarak geçirmek zorunda olduğu saatlerle dinlenme süresi dışında kalan zaman.*

Boşa, [Erme. p'oşa => boşa / poşa] *is.* Hindikuş kökenli olup beşinci yüzyılda Kafkaslara yerleşmiş olan Çingenelere verilen ad.

boşalım, [boşal-mak > boşal-ım] *is.* **1.** Boşalmak işi. **2.** Boş duruma gelme; deşarj. **3.** *fiz.* Bir elektrik yükünün bir iletken aracılığı ile devri tamamlanarak sıfıra inmesi.

boşalma, [boş > boş-al-ma] *is.* **1.** Boşalmak eylemi ve durumu; inhilal; deşarj. **2.** *mecaz.* Derdini birine açarak ferahlama; rahatlama. **3.** *fiz.* Elektrik yükünün başka bir iletkene geçmesi veya yükün dengelenmesi.

boşalmak, [boş > boş-al-mak] *gçsz. f. [-ır]* **1.** Boş duruma gelmek. **2.** İçinde hiçbir şey kalmamak. **3.** Bir kap içinden dışarıya akmak, dökülmek. **4.** (İp, halat, tel vb. için) gevşemek; açılmak; çözülmek. **5.** *mecaz.* Derdini ve sıkıntısını birine anlatarak ferahlamak; deşarj olmak. **6.** (Hayvan için) bağından, ipinden kurtulmak. **7.** Cinsel ilişkide beli gelmek.

boşaltaç, -cı [boş-al-t-aç] *is. fiz.* Kapalı bir yerdeki havayı boşaltmaya yarayan alet; hava boşaltma makinesi.

boşaltı, [boş-al-tı] *is.* **1.** Boşaltma işlemi. **2.** Sindirim ve diğer fizyolojik olaylar sonucu vücutta meydana gelen artıkların ve salgıların dışarıya atılma işlemi; boşaltım; ifrağ.

boşaltıcı, [boş-a-l-t-ıcı] *is. fiz.* Yükleri aynı olmayan iki iletkeni aynı yük düzeyine getirmekte kullanılan yalıtkan saplı iletken.

boşaltılma, [boş-al-t-ıl-ma] *is.* Boşaltılmak işi.

boşaltılmak, [boş-al-t-ıl-mak] *edil. f. [-ır]* Boş duruma getirilmek.

boşaltım, [boş-al-t-ım] *is.* **1.** Boşaltma işlemi. **2.** Sistemlerin çalışabilmesi için gerekli olan boşaltma işlemleri; boşaltı. **3.** *biy.* Sindirim ve diğer fizyolojik olaylar sonucu vücutta meydana gelen artıkların ve salgıların dışarıya atılma işlemi; ifrağ. ⊟ **boşaltım aygıtı,** *Vücuttan dışarı atılması gereken maddeleri toplayıp boşaltan organ.*

boşaltma, [boş-al-t-ma] *is.* **1.** Boşaltmak eylemi. **2.** Bir yerden herhangi bir durum nedeni ile toplu olarak çıkma; tahliye. **3.** Bir bölgeyi terk etme. **4.** Dokumacılıkta çözgü levendini sökmeden çözgüyü gevşetme. **5.** Yükün taşıma aracından çıkarılması. **6.** Bir ateşli silahın mermi kovanını yataktan çıkarma ya da ateş ederek mermilerin tümünü bitirme. **7.** *fiz.* Elektrik yükünü sıfıra indirme. ⊟ **boşaltma havzası,** *coğ. Sularını bir ırmak veya göle akıtan yerlerin bütünü.*

boşaltmak, [boş-al-t-mak] *gçl. f. [-ır]* **1.** Bir şeyi boş duruma getirmek. **2.** Bir şeyi başka bir şeyin içine tamamen dökmek; boca etmek. **3.** Bir silahta ne kadar mermi varsa hepsini arka arkaya ateşleyerek bitirmek. **4.** *mecaz.* Derdini dökmek. **5.** Kusmak. **6.** Bağlı bir şeyi veya cıvatayı gevşetmek; açmak. **7.** Elektrik yükünü sıfıra indirmek. **8.** Bir yerde toplu hâlde bulunan insanları toptan dışarıya çıkarmak. **9.** *psikol.* İçe itilmiş olan düşünce ve eğilimleri tekrar bilinç alanına çıkarmak.

boşaltmalık, -ğı [boş-al-t-ma-lık] *is.* Bir su ya da sıvı tankındaki maddeyi tamamen boşaltmak amacıyla konulmuş olan ağız ya da musluk.

boşama, [boş-a-ma] *is.* Boşamak eylemi.

boşamak, [*eT.* boş-ū-mak *(bırakıvermek, salıvermek)* / boş-a-mak] *gçl. f. [-r] [-(u)-yor]* **1.** *{eT}* Bırakmak; terk etmek; ayrılmak. [KB] **2.** *{eT}* Kurtarmak. [Gabain] **3.** (Koca için) eski hukuka göre eşi ile arasındaki nikâh bağını kaldırmak. **4.** (Yargıç vb. için) kanunlara göre karı ile koca arasındaki evlilik bağının sonlandırılmasına karar vermek. **5.** *argo.* Vazgeçmek; değer vermemek. **6.** *{ağız}* Yapıp bitirmek. [DS]

boşandırma, [boşa-n-dır-ma] *is.* Boşandırmak işi.

boşandırmak, [boşa-n-dır-mak] *gçl. f. [-ır]* **1.** Bir akıcının önünde bulunan tıpa veya set gibi engelleri kaldırarak hızla akmasını, boşalmasını sağlamak. **2.** Bağlı duran bir hayvanı bağlarından kurtarmak; serbest bırakmak; bağdan kurtarmak. **3.** Yay ve

zemberek gibi kurulu bulunan esnek gereçleri kurulu kalmasını sağlayan tırnaktan kurtarmak. **4.** Boşaltmak. **5.** (Evli çiftlerin) kanun gereği boşanmalarını sağlamak. **6.** *{ağız}* Atı dört nal ile rahvan arasında koşturmak. [DS]

boşandurmak, [boşa-n-dur-mak بوشندرمق] *{eAT} gçl. f. [-ur]* Boşaltmak.

boşanma, [boşa-n-ma] *is.* Geçerli bir evliliğin kanunun öngördüğü sebeplerden dolayı eşlerin sağlığında mahkeme kararı ile bozulması. ⊡ **boşanma davası,** *huk. Karı veya koca tarafından evlilik birliğine son verdirecek, bozucu yenilik doğuran kararı almak üzere açtığı dava.*

boşanmak[1], [*eT.* boş-un-mak > boş-an-mak بوشانمق] *dönşl. f. [-ır] [eT, eAT, -ur]* **1.** *{eT}* Kendini bir yerden kurtarmak; kurtulmak; serbest olmak; hür olmak; başına buyruk olmak. [ETY] [EUTS] **2.** *{eT}* Bağı çözülmek; boşalmak. [DLT] **3.** Boş kalmak; boşalmak. *{eAT} (aynı)* **4.** Birdenbire dışarı uğramak. **5.** (Gergin bir zemberek vb. için) birdenbire çözülüp açılmak; yuvasından kurtulup fırlamak, çözülmek; kurulu hâlden serbest hâle geçmek. **6.** Birden gevşemek; hâlden düşmek. **7.** (Hayvan için) bağlarından ve iplerinden kurtulmak. **8.** (Akıcı ve yağmur için) birden ve bol akmak. **9.** Hüngür hüngür ağlamak. **10.** Söyleyeceklerini birdenbire söyleyivermek. **11.** *mecaz.* Derdini anlatmak. ⊡ **Boşan da semerini ye!** *Çok obur kimseler için söylenen ayıplama sözü.*

boşanmak[2], [boş-a-n-mak] *dönşl. f. [-ır] huk.* (Karı koca için) mahkeme kararı ile evlilik birliğini bitirmek; ayrılmak; ayağının bağını çözmek; ev bozmak; yuvasını yıkmak.

boşatma, [boş-a-t-ma] *is.* Boşatmak işi.

boşatmak[1], [boş-a-t-mak بوشاتمق / بوشتماق] *gçl. f. [-ır]* **1.** Boşama işini yaptırmak; ayırmak. *{eT} (aynı)* [DLT] **2.** Boşandırmak. **3.** *{eT} {eAT}* Boşaltmak; çözmek.

boşatmak[2], [boşa-mak > boşa-t-mak] *gçl. f. [-ur] {eAT}* Çözülmek; bırakılmak.

boşboğaz, [boş+boğaz] *sf.* **1.** Saklanması gereken sırları saklayamayıp söyleyiveren. **2.** Yerli yersiz konuşan; sır saklamaz; geveze; çenebaz; lafçı; zevzek.

boşboğazlık, -ğı [boş+boğaz-lık] *is.* Boşboğaz olma durumu. ⊡ **boşboğazlık etmek,** *Düşünmeden, gereksiz ve yersiz konuşmak.*

boşçu, [boş-çu] *{ağız} is.* Kömür yükletirken boşalan küfeleri motora atan hamal. [DS]

boşgunmak[1], [*boşğū-mak > boşğu-n-mak] *{eT} dönşl. f. [-ur]* Öğrenmek; okumak. [Gabain] [EUTS] [Clauson]

boşgunmak[2], [bōş > boş-ğun-mak] *gçsz. f. [-ur]* Boş kalmak; boş olmak; işten yorulmak. [DLT]

boşgurmak, [*boşğū-mak > boşğu-r-mak] *{eT} gçl. f. [-ur]* **1.** Eğitmek; öğretmek; talim etmek. [EUTS] [ETY] [Gabain] **2.** Akıl vermek. [ETY] **3.** Yapmak; düzene sokmak. [ETY] [Tekin]

boşgut, [*boşğū-mak > boşğu-t] *{eT} is.* **1.** Öğüt; nasihat; talimat. [Gabain] [KB] **2.** Okuma. [EUTS] **3.** Öğrenme; öğrenim; ders. [Clauson] [EUTS] [KB]

boşgutçı, [*boşğū-mak > boşğu-t-çı] *{eT} is.* Öğretmen; muallim; mürebbi. [EUTS]

boşgutlanmak, [*boşğū-mak > boşğu-t-la-n-mak] *{eT} dönşl. f. [-ur]* Çırak sahibi olmak; çıraklanmak; çırak edinmek. [DTL] [Clauson]

boşgutlug, [*boşğū-mak > boşğu-t-luğ] *{eT} is.* Öğrenci; öğrenen; eğitim altında bulunan. [EUTS] [Clauson]

boşgutmak, [*boşğū-mak > boşğu-t-mak] *{eT} gçl. f. [-ur]* Öğretmek; okutmak. [EUTS]

boşgutsuz, [boşğu-t-suz] *{eT} sf.* Artık öğrenmeyen. [Üç İtigsizler]

boşılıg, [boşū-mak > boşı-lıġ] *{eT} is.* Kurbanlık. [EUTS]

boşka, [Sırp. buçka > boçke] *{ağız} is.* **1.** Testi. **2.** Yayık. **3.** Fıçı. [DS]

boşkut, [*boşğū-mak > boşku-t] *{eT} is.* Okuma; öğrenme; ders. [EUTS]

boşla, [*eT.* boş-la-ğ / boş-la] *{eAT} zf.* Boş olarak.

boşlag, [boş-lā-mak > boş-lā-ğ] *(boşla:ğ) {eT} sf.* **1.** Bırakılmış; terk edilmiş; boş verilmiş. **2.** Avare; boş. [KB] **3.** Boş; gevşek. [Yüknekî]

boşlaglanmak, [boş-la-ġ-la-n-mak] *gçsz. f. [-ur]* **1.** Kızmak. **2.** Öğüt tutmamak. [DLT]

boşlama, [boş-la-ma] *is.* Boşlamak eylemi.

boşlamak, [boş-la-mak بوشلامق] *{OsT} gçl. f. [-r] [-l(u)-yor]* **1.** Serbest bırakmak; kendi hâline terk etmek. **2.** Boşaltmak. **3.** İlgi göstermemek; önem vermemek; ihmal etmek. **4.** *{ağız}* Peşini bırakmak; vazgeçmek. [DS] **5.** Kocalık görevini yerine getirmemek.

boşlanmak, [boş-la-n-mak بوشلانمق] *{OsT} edil. f. [-ur]* Terk edilmek; boş bırakılmak.

boşlık, [boş-lıḳ] *{eAT} is.* Boşanmış olma; boşanmış olma hâli.

boşluk, -ğu [*eT.* boş-luk بوشلق] *is.* **1.** *{eT}* Kurtulma; serbest kalma. [KB] **2.** *{eAT}* Boş kalmış olma; boşanmış olma. **3.** Herhangi bir yerdeki oyukluk ve çukurluk. **4.** Birbiri ardına gelmesi gereken nesneler ve elemanlar arasındaki kesinti; açıklık; ara; mesafe. **5.** Çalışmadan, boş geçen süre. **6.** Psikolojik olarak hissedilen bir eksiklik veya yoksunluk duygusu. **7.** *mecaz.* Yetersizlik. **8.** *fiz.* İçinde hiçbir cisim bulunmayan uzay; vakum. ⊡ **boşluğunu almak,** *argo. 1. Bir kimsenin karnına yumruk atmak. 2. Bir kimsenin karnını kesici ya da delici bir silahla yaralamak.* || **boşluk tulumbası,** *Kapalı bir yer-*

deki havayı boşaltmaya yarayan alet; hava boşaltma makinesi; boşaltaç.

boşlukçuluk, -ğu [boş-luk-çu-luk] *is. fel.* Tabiatta boşluğun bulunabileceğini kabul eden felsefî görüş.

boşluklaşma, [boş-luk-la-ş-ma] *is. fiz.* Hareket halindeki bir sıvının içinde buhar veya gazla dolu boşluklar oluşması.

boşluklu, [boş-luk-lu] *sf.* **1.** Boşluğu olan. **2.** *mecaz.* Yeterli ve tam olmayan.

boşlunmak, [boşü-mak > *boş-ul-mak > boş-(u)l-un-mak] *{eT} dönşl. f. [-ur]* (Kadın için) doğum yapmak; doğurmak. [Clauson]

Boşnak, [Bosna *(Yugoslavya'da bölge ve kent)* > boşnyak] *is.* Bosnalı veya kökeni Bosna'ya ilişkin olan. 🗗 **Boşnak eriği,** *{ağız} Elle kolayca bölünebilen mor renkli iri ve söbe bir tür erik.* [DS]|| **Boşnak güzeli,** *Dolgun çehreli, sarışın, al yanaklı güzel kız.*

boşnak, -ğı [boş-(u)n-ak] *{ağız} is.* Kocasından kaçarak başka biri ile evlenen kadın. [DS]

boşnulmak, [boş-(u)n-ul-mak] *{eT} gçsz. f. [-ur]* Serbest kalmak. [ETY]

boşu, [Far. pūşī] *{ağız} is.* Erkekler tarafından kullanılan renkli, ipek baş örtüsü; poşu. [DS]

boşug, [boşü-mak > boşu-ğ] *{eT} is.* **1.** Bağış; hediye; ihsan. [KB] **2.** Bağışlanma; azat; af; kurtuluş; halas. [EUTS] [Gabain] **3.** Han tarafından dönmesi için elçiye izin verme; diplomatik izin. [DLT] 🗗 **boşug yarlıg,** *Azat yarlığı; azat belgesi.* [EUTS]

boşugu, [boşu-ğ-u] *{eT} is.* Salıverme zamanı. [DLT]

boşukmak, [buş-mak > buş-uk-mak / boş-uk-mak] *{eAT} gçsz. f. [-ur]* Kızmak.

boşumak, [boşū-mak / boş-a-mak] *{eT} gçl. f. [-r]* **1.** İzin verip bırakmak. **2.** Boşamak. [DLT] **3.** Günahı bağışlamak; af etmek; kurtarmak. [Gabain] [EUTS] **4.** *gçsz.* Boşalmak. **5.** Boşanmak. **6.** Çözülmek; gevşemek.

boşuna, [boş-u-n-a] *zf.* **1.** Gereksiz yere; hiçbir gereği yokken. **2.** Bir kazanç elde edemeden; yararsız olarak; beyhude; nafile; havaya; sonuçsuz.

boşunak, -ğı [boşū-mak > boşu-n-ak] *{ağız} is.* Boşanma belgesi. [DS]

boşunçsuz, [boşū-mak > boşu-nç-suz] *{eT} sf.* Affedilmez. [Clauson]

boşungu, [boşu-n-gu / boş+umgu] *{ağız} is.* Serap. [DS]

boşunmag, [boşū-mak > boşu-n-mağ] *{eT} gçsz. f.* → boşunmak.

boşunmak, [boşü-mak > boşu-n-mak] *{eT} dönşl. f. [-ur]* **1.** Boşanmak; serbest olmak; azat olmak; kurtulmak; serbest kalmak. [ETY] [EUTS] **2.** Tövbe etmek; kusurunu açıklamak. [EUTS] **3.** Boşalmak. [DLT] **4.** Günahtan kurtulmak; günah çıkartmak. [Gabain]

boşurkanmak, [boşu-r-ka-n-mak] *{eT} gçl. f. [-ur]* **1.** Kurtarmak. [Gabain] **2.** Rahatsızlık hissetmek. [EUTS] **3.** Kendisini kusurlu saymak. [EUTS] **4.** Kaygılanmak. [EUTS]

boşurmak, [*boşğū-mak > boş(ġ)u-r-mak > boşu-r-mak] *{eT} gçsz. f. [-ur]* **1.** Öğrenmek. [EUTS] **2.** Öğretmek; okutmak; ders vermek; talim ettirmek. [EUTS] [Gabain]

boşutgan, [boşū-mak > boşu-t-ġan] *{eT} sf.* **1.** Çok yumuşatan. **2.** İshal eden; müshil. [DLT]

boşutmak, [boşü-mak > boşu-t-mak] *{eT} gçl. f. [-ur]* **1.** Bırakmak. **2.** Boş bırakmak. [KB] **3.** Serbest bırakmak. [KB] **4.** (Erkek için) karısını boşamak; eşinden ayrılmak. **5.** İshal etmek; yumuşaklık vermek. [DLT]

bot[1], [Fr. botte] *is.* **1.** Uzun konçlu ve kapalı ayakkabı. **2.** *{ağız}* Çizme boğazı. [DS]

bot[2], [İng. boat] *is. dnz.* Bir tekneden kıyıya gidip gelmeye yarar küçük sandal.

bot[3], [bot] *{ağız} is.* Deve yavrusu. [DS]

bot[4], [bot] *{ağız} is.* (Kuş için) kuyruksuz ya da kuyruğu kısa olan. [DS]

bota, [*eT.* botü > botuk / boduk / boto] *{eT} is.* Deve yavrusu.

botak[1], -ğı [bota-k] *{ağız} is.* Orta büyüklükte manda yavrusu. [DS]

botak[2], -ğı [bat-ak > botak] *{ağız}* Serçeden biraz iri bir kuş; batak; karatavuk.

botalamak, [bota-la-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(ı)-yor]* (Deve için) yavrulamak; doğurmak. [DS]

botanik, [Yun. botane *(ot)* + botanikos > Fr. botanique] *is.* Biyolojinin bitkileri ele alan ve bütün bitkisel yaşam biçimlerinin yapısını, özelliklerini ve biyo-kimyasal süreçlerini inceleyen bilim dalı; bitki bilimi; nebatat; ilm-i nebatat. 🗗 **botanik bahçesi,** *Bitki grupları arasındaki akrabalık ilişkilerini yansıtmak amacıyla düzenlenmiş canlı bitki koleksiyonu.*

botanikçi, [botanik-çi] *is.* Botanik alanında uzmanlaşmış bilim adamı; bitki bilimci.

botin, [Fr. bottine] *is.* Bir tür kapalı kadın pabucu.

botlacı, [bot(a)-la-cı بوتله جى / بوتلاجى] *{eAT} sf.* (Deve için) gebe.

botlak, -ğı [bot-la-k] *{ağız} is.* **1.** Deve yavrusu. **2.** Manda yavrusu. [DS]

botlamak, [bort-la-mak > pot-la-mak بوتلمق] *{eAT} {ağız} gçsz. f [-r] [-l(u)-yor]* (Deve için) yavrulamak. [DS] 🗗 **botlamalı olmak,** *{eAT} (Deve için) yavrulayacak duruma gelmek.*

botlayıcı, [bot-la-y-ıcı] *{ağız} sf.* (Deve için) gebe; doğurmak üzere olan. [DS]

botlug, [bōḏ > bōḏ-luğ] *{eT} sf.* Boylu; boyu uzun olan. [Clauson]

boto, [bota / botū / botu-k / botō] *{eT} is.* Deve yavrusu; potuk. [ETY]

botolamak, [botō > botō-lā-mak] *(boto:la:mak) {eT} gçsz. f. [-r]* (Deve için) yavrulamak. [ETY]

botor, [Moğ. bagatur > botor] *{ağız} sf.* (Kişi için) taşkınlık eden. [DS]

botorluk, -ğu [Moğ. bagatur > botor-luk] *{ağız} is.* Taşkınlık. [DS]

bottu, [bot-u / bot(t)-u] *{ağız} is.* Kısa boylu adam. [DS]

botu, [bota / botū / botu-k / botō] *(botu:) {eT} is.* **1.** Deve yavrusu; potuk. [DLT] [Gabain] **2.** Çocuk; yavru; bebek. [KB]

botuc, [*eT.* butık ? > boṭuc بوطوج] *{eAT} is.* Emzikli toprak su kabı; çömlek.

botuk, -ğu [*eT.* botū > botu-k] *{ağız} is.* Deve yavrusu. [DS]

botulamak, [botū > botū-lā-mak] *(botu:la:mak) {eT} gçsz. f. [-r]* (Deve için) yavrulamak.

botur, [Erme. p'ot'or بوطور] *{OsT} is.* → potur.

boturasamak, [botur-a-sa-mak بتوراسامق] *{eAT} gçsz. f. [-r]* (Dişi deve için) erkek deve ile çiftleşme isteğinde bulunmak; kızmak.

boturmak, [-ıp+tur-mak / -ıp+otur-mak > -(b)otur-mak] *{ağız} yar. f. [-ur]* Sürdürmek; bir düzende durmak. [DS] *"Ne yapalım, çalışıp boturuz."*

bovarizm [Flaubert'in Madam Bovary romanından > Fr. bovarysme] *is. psikol.* Genç kadınların, sosyal ve duygusal doyumsuzluklara bağlı olarak, kendilerinde hissettikleri eksiklik duygusunu tatmin amacıyla kendini beğenme ve hayal dünyasına sığınma şeklinde görülen ruhsal dengesizlik.

bovartlak, -ğı [boğ-ar-t-la-k] *{ağız} is.* Gırtlak. [DS]

bovasamak, [boğ-a-sa-mak / bov-a-sa-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-s(ı)-yor]* Yorulmak. [DS]

bovurmak, [bağ-ır-mak / boğ-ur-mak > bo-vur-mak] *{ağız} gçsz. f. [-ur]* Bağırmak. [DS]

boy[1], [boḏ > boy بوى] *is. sosy.* **1.** Ortak bir atadan geldiklerine inanan, ortak bir sosyal düzen içerisinde yaşayan insanların meydana getirdikleri en basit topluluk; klan; ulus; kavim; kabile; aşiret; hısım. *{eT}* [DLT] **2.** Eski Türklerde özellikle de Oğuzlarda temel siyasi ve sosyal birlik. **3.** *{eAT}* Bir aşiretin kollarından her biri. ☞ **boy başı,** *{eAT} Kabile reisi.*|| **boy begi,** *{eAT} Boyun başkanı; aşiret reisi.*|| **boy boylamak,** *{eAT} Bir kimsenin soyunu sayarak övmek.*|| **boy beyi,** *1. Yurdunda boyu ile birlikte yaşayan ve boyunu bir devlet düzeni içinde yöneten başkan. 2. {ağız} Ağa; ileri gelen; köy büyüğü.* [DS] *3. {ağız} Aşiret reisi.* [DS]|| **boy beyi gibi,** *İşsiz güçsüz.*

boy[2], [bōḏ *(vücut, beden)* > boy بوى] *(bo:y) is.* **1.** Vücudun, insan ayakta dik durduğu zaman, yerle kafasının tepesi arasında kalan uzunlamasına olan ölçüsü; endam. **2.** *{eAT}* Beden; vücut. **3.** Bir nesnenin tabanında en yüksek noktasına kadar olan uzaklık. **4.** İki boyutlu bir yüzeyde *en* sayılan kenarları arasındaki uzunluk. **5.** Büyüklük derecesi; beden. **6.** Dağ, dere, deniz ve yol kıyısı; uzantısı. **7.** (Kumaş için) ölçü. **8.** At ve tekne yarışlarında yarışçıları birbirinden ayıran at veya tekne uzunluğu birimi. ☞ **boy abdesti,** *Müslümanlarca, cünüplük adı verilen maddî ve manevî kirlilikten arınmak için el, ağız, burun ile vücudun bütününü hiç kuru yer kalmamacasına yıkama biçiminde farz olan temizlik; gusül.*|| **boya çekmek,** *1. Boy atmak; uzamak. 2. {eAT} Bağımsızca iş yapmak; ayrı baş çekmek.*|| **boy almak,** *Boyu uzamak; boylanmak.*|| **boy atmak,** *Büyümek; uzamak; gelişmek, boylanmak.*|| **boya yetmek,** *{eAT} Boylanmak; yükselmek.*|| **boy aynası,** *İnsanı bütünüyle gösteren ayna; endam aynası.*|| **boy bos** (boy pos), *1. Vücudun boy bakımından güzelliği, biçimi. 2. mecaz. Değeri olma, geçerlilik.*|| **boy bos devrilmek,** *(Beddua olarak) ölümünü dilemek; ölmek.*|| **boy bosun,** *{eAT} Boy bos; endam.*|| **boy bos yerinde,** *Uzun ve biçimli; yakışıklı.*|| **boy boy,** *1. Boyca değişik değişik. 2. Değişik boylarda. 3. Uzun bir kuyruk oluşturan kalabalıklarla.*|| **boy bürüğü,** *{ağız} Çarşaf yerine kullanılan çift etek.* [DS]|| **boy çuvalı,** *{ağız} En büyük çuval.* [DS]|| **boydan aşmak,** *1. Sınırı geçmek; fazla olmak. 2. İleri varmak.*|| **boydan boya,** *Bir uçtan diğer uca.*|| **Boydan kesat, içten fesat,** *Kısa boyluların kıskanç olacaklarına dair yaygın kanaati ifade eden söz.*|| **boy entarisi,** *Topuklara kadar inen entari.*|| **boy etmek,** *Boylarına göre sıralamak; iriliğine veya ufaklığına göre ayıklamak.*|| **boy gömleği,** *{ağız} Kolsuz ve uzun kadın iç çamaşırı; kombinezon.* [DS]|| **boy göstermek,** *1. Görünmek; ortaya çıkmak. 2. Gösteriş yapmak. 3. Hiçbir iş yapmadan ortalıkta görünmek.*|| **boyı bükülmek,** *{eAT} Beli bükülmek.*|| **boy kürkü,** *Diz kapaklarından aşağıya kadar uzanan kürk.*|| **boy ölçüşmek,** *1. Yarışmak; rekabet etmek. 2. Güç ve nüfuz yarışına girişmek.*|| **boy sürmek,** *Boyu uzamak; boyca büyümek; boylanmak.*|| **boy tüfeği,** *{ağız} Tek kurşun atan, insan boyuna yakın uzunluktaki tüfek.* [DS]|| **boyu batmak,** *{ağız} (Sövme ve kötü dilek olarak) ölmek.* [DS]|| **boyu boyanmak,** *{ağız} (Sövme ve kötü dilek olarak) ölmek.* [DS]|| **Boyu** (bosu) **devrilsin!** (devrilesi), *"Ölsün!" anlamında beddua.*|| .. **boyu,** *(Tamlayana bağlı olarak) 1. Boyu kadar. 2. Süresince.*|| **Boyu bacadan mı aştı?** *(Kızlar için) "Daha evlenecek yaşa gelmedi." anlamındaki söz.*|| **boyu beraber,** *Kendi boyunca; boyu kadar, yetişkin.*|| **boyu boyuna, huyu huyuna,** *Eşler arasındaki fizik ve davranış uyumluluğu.*|| **boyu güzel,** *{ağız} Görümce.* [DS]|| **boyuna almak,** *{eAT} Yanına almak; kendine arkadaş edinmek.*|| **boyuna biçilmiş**

kaftan, *Bir insan için, yapabileceği en iyi iş.*|| **boyuna bosuna bakmadan,** *Yapısına ve gücüne bakmadan; gücünün üstünde.*|| **boyuna bosuna bakmamak,** *Yaş bakımından küçük oluşunu göz önüne almadan büyüklerin yapabileceği bir işe kalkışmak.*|| **boyuna vermek,** *Bir elbiseyi kumaşın boyuna göre kesmek ve dikmek.*|| **Boyun bir karış uzadı artık,** *Gereksiz bir iş yapana söylenen "Çok şey kazandın, yükseldin." anlamında söylenen alay sözü.*|| **boyundan büyük işlere kalkışmak,** *Üstesinden gelemeyeceği, başaramayacağı işlere kalkışmak.*|| **boyunda olmak,** *{ağız} (Çocuk için) ana karnında olmak.* [DS]|| **boyunun ölçüsünü almak,** *1. Birinden beklediği ilgiyi ve yakınlığı görememek. 2. Yetersizliğini ve beceriksizliğini anlamak. 3. Bir kez denemiş olmak.*|| **Boyu sırık, aklı yılık,** *Uzun boyluların aklının kıt olduğu şeklindeki yaygın kanaati belirten söz.*|| **boy vermek,** *1. (Su için) insanın boyunu aşacak derinlikte olmak. 2. Suyun derinliğini kendi boyu ile ölçmek. 3. Büyümek; gelişmek. 4. (Kumaş için) elbise olacak uzunlukta olmak. 5. {ağız} Felakete dayanmak; sabretmek.* [DS]|| **boy vermemek,** *(Su için) insanın boyunu geçmeyecek kadar sığ olmak.*|| **boy virmek,** *{eAT} 1. İtaat etmek; boyun eğmek. 2. Kefil göstermek.*

boy[3], [bod / boy] *{eT} is.* Renk; boya. [Gabain] [EUTS]

boy[4], [boy بوى] *{eAT} is.* **1.** Derece; mertebe; ayar. **2.** *{ağız}* Parça: kere; kez; miktar. [DS]

boy[5], [bod > boy] *is.* Hikâye; bir Türk boyunun geçmişine ait kahramanlıkların anlatımı. *"Dedem Korkut geldi, boy boyladı, soy soyladı.."* Dede Korkut Kitabı.

boy[6], [Far. bū *(koku)* > bōy [Tietze] بوى] *{eT} is.* Tohumu pastırma çemeninde kullanılan bir bitki; boy otu; poy otu, *(Trigonella foenograecum). {eAT} (aynı)* [DLT] 🗗 **boy otu,** *bot. Baklagillerden, beyaz, mavi ve sarı çiçekli, ezildiğinde kuvvetli bir koku yayan tohumları kurutularak çemen yapılan bir bitki; boy otu; çemen, (Trigonella faenum-graecum).*

boy[7], [İng. boy *(oğlan)*] *is.* Sömürgelerde uşak olarak kullanılan gençlere verilen ad.

boya, [*eT.* bod-uġ > bod-uġ *(renk)* > boyaġ / boyak] *is.* **1.** Renklendirmek veya dış etkenlerden korumak amacıyla eşyanın dışına sürülen veya içine katılan renkli madde. **2.** Renk. **3.** Yazı mürekkebi. **4.** Makyaj. **5.** Makyaj malzemesi. **6.** *mecaz.* Aldatıcı görünüş. 🗗 **boya abraşı,** *Kumaşların iyi boyanmaması sonucu, açıklı koyulu olması.*|| **boya ağacı,** *Kabuğu dericiler tarafından boya yapmak için kullanılan bir tür kayın ağacı.*|| **boya almak,** *İyi boyanır olmak.*|| **boya atmak,** *1. Boyamak. 2. (Boyalı bir şey için) rengi solmak.*|| **boya fırçası,** *Boya ve badana yaparken kullanılan özel fırça.*|| **boya gecesi,** *{ağız} folk. Kız evinde gelinin saçları boyanırken yapılan eğlence* [DS]|| **boya günü,** *folk. Kına gecesinden iki gün önce geline kına hazırlamak için toplanma.*|| **boya kalemi,** *1. Öğrencilerin resim yapmakta kullandıkları renkli kalemler. 2. Makyaj kalemi.*|| **boya kökü,** *Doğal olarak boya elde etmekte kullanılan bitki kökleri; kök boya.*|| **boya kullanmak,** *Boyanmak, makyaj yapmak.*|| **boya kutusu,** *İçine boya konulan çeşitli kutular.*|| **boya maddesi,** *Hayvan ve bitki dokularına renk veren madde.*|| **boyası atmak,** *Rengi solmak.*|| **boyası meydanda,** *{ağız} Ne olduğu belli.* [DS]|| **boya tahtası,** *{ağız} Sandalın yan tahtası üstündeki tahta.* [DS]|| **boya tutmak,** *1. Boyayı kabullenmek. 2. Boyalı şeyler arasında uyum veya benzerlik olmak.*|| **boya vurmak,** *Boya sürmek; boyamak.*

boyacı, [boya-cı] *is.* **1.** Boya üreticisi. **2.** Boya satıcısı. **3.** Boyama işini yapan kimse. **4.** Mesleği ayakkabı boyamak olan kimse. **5.** *{ağız}* Göz boyayıcı; sihirbaz. [DS] 🗗 **boyacı kedisi,** *Türlü renklere boyanmış; maskara gibi.*|| **boyacı köpeği,** *Türlü renge boyanmış; maskara gibi.*|| **boyacı küpü,** *1. Eskiden kumaş ve ipliklerin boyanmak için daldırıldıkları küp. 2. Çabucak yapılamayacak, zaman alacak işler için kullanılan "Boyacı küpü mü bu? Daldırıp çıkaralım." sözünde geçen deyim.*|| **boyacı küpüne girmiş gibi,** *Çok fazla makyaj yapmış kadınlar için söylenir.*|| **boyacı sandığı,** *Ayakkabı boyacılarının boya araç gereçlerini koydukları, müşterilerin ayakkabısını boyarken ayaklarını bastırdıkları taşınabilir özel sandık.*

boyacılık, -ğı [boya-cı-lık] *is.* **1.** Boya üretim işi. **2.** Boya satıcılığı. **3.** Boya yapan kimsenin mesleği.

boyaçın, [boya-çın] *{ağız} is. bot.* Kökü kırmızı renkli boyar madde olarak kullanılan, bir iki metre boyunda, soluk sarı çiçekli, rizomlu, çok yıllık bir tür ot; boyalık; boya çili; kök boya, *(Rubia tinctorum).* [DS]

boyahane, [boya + Far. ḫāne] *(boyahane) is.* Boya ve boyama işleri yapılan yer.

boyak, -ğı [*eT.* boduġ > boy-ak بوياق] *{eAT} {ağız} is.* Boya. [DS]

boyakcı, [boyak-cı بوياقجى] *{eAT} is.* Boyacı.

boyalama, [boya-la-ma] *is.* Boyalamak işi.

boyalamak, [boya-la-mak] *gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* **1.** Gelişigüzel boya sürmek. **2.** Boya lekesi oluşturmak. **3.** (Solan çamaşır gibi şeyler için) rengi başka birine bulaşmak. **4.** *{ağız}* Kandırmak; gözünü boyamak. [DS]

boyalı, [boya-lı] *sf.* **1.** Boyanmış. **2.** Boyaya batırılmış olma durumu. **3.** Renkli. **4.** (Kadın için) aşırı makyajlı. **5.** *argo.* Mavi ispirto. 🗗 **boyalı basın,** *Okuyucusunun ilgisini çekmek için yazıdan daha çok renkli resimlere yer veren basın aracı.*

boyalık, -ğı [boya-lık] *is.* **1.** Boya konulan kap veya yer. **2.** Boya yapımında kullanılan malzeme. **3.** *{ağız} bot.* Kökü kırmızı renkli boyar madde olarak kullanılan, bir iki metre boyunda, soluk sarı çiçekli, rizomlu, çok yıllık bir tür ot; boyalık; boya çili; kök boya, *(Rubia tinctorum).* [DS] **4.** *sf.* Boya yapımı için ayrılmış olan; boya yapımında kullanılan.

boyama, [boya-ma] *is.* **1.** Boyamak işi. **2.** Renkli yazma veya mendil. **3.** Rengi sonradan verilmiş olan. **4.** *{ağız}* Boyanmış bez, şalvar, başörtüsü vb. [DS] ⊡ **boyama kitabı,** *eğit. Çocukların el alışkanlıklarını geliştirmek, renkleri tanımalarını sağlamak amacıyla hazırlanmış boyanabilir kitaplar.*

boyamak, [*eT.* bodu-mak > boyā-mak] *gçl. f. [-r] [-y(u)-yor]* **1.** Üzerine boya sürerek veya boya içine batırarak renklendirmek. **2.** *mecaz.* Küçük düşürücü ağır söz söylemek; hakaret etmek; aşağılamak. **3.** *{ağız}* (Koku için) ortalığı kaplamak. [DS]

boyan, [İt. pian => boyan بويان] *{eAT} is. bot.* Meyan bitkisi.

boyana[1], [boya+ Far. ḫāne] *(boya:na) {ağız} is.* Boya evi. [DS]

boyana[2], [İt. (Vend.) baona] *(bo'yana) is. dnz.* Sandalı kıçtan yürüten kısa kürek; boyna.

boyanacı, [boyana-cı] *(boya:nacı) {ağız} is.* Boyacı. [DS]

boyandibi, [İt. pian => meyan > boy-an+dib-i بويان دبى] *{eAT} is.* Meyan kökü.

boyandurmak, [boya-n-dur-mak بوياندرمق] *{eAT} gçl. f. [-ur]* Boyamak; boyanmasını sağlamak.

boyanık, -ğı [boya-n-ık بويانق] *{OsT} sf.* Boyanmış; boyalı.

boyanma, [boya-n-ma] *is.* Boyanmak eylemi.

boyanmak[1], [boy > boy-an-mak بوينمق] *{eAT} dönşl. f. [-ur]* Erişmek; ulaşmak; uzanmak.

boyanmak[2], [boya > boya-n-mak] *dönşl. f. [-ır]* **1.** Kendi kendini boyamak. **2.** Yüzüne boya sürmek; makyaj yapmak. **3.** *edil. f.* Biri tarafından boya yapılmak; üzerine boya uygulanmak. **4.** Üzerine boya dökülmek, sürülmek veya başka bir şeyin rengi geçmek.

boyanmak[3], [Far. büy => boy-a-n-mak] *{ağız} gçsz. f. [-ır]* **1.** Zıkkımlanmak. **2.** Zehirlenmek. [DS]

boyar[1], [boya-r] *sf.* Boyayıcı niteliği olan. ⊡ **boyar madde,** *Bazı ortamlarda çözünerek, ortama renk veren madde. 2. biy. Hücre öz suyunda eriyik halde bulunan renk verici madde.*

boyar[2], [Rus. boyarin / Slav. bolyarin] *is.* **1.** Prensin arkadaşlarının oluşturduğu üst sınıf. **2.** Rusya, Tuna bölgesi ve Transilvanya'da soylulara verilen unvan. **3.** Eflak ve Boğdan soylusu.

boyasız, [boya-sız] *sf.* **1.** Boyanmamış. **2.** Renksiz. **3.** Soluk. **4.** (Kadın için) boya kullanmamış; makyajsız.

boyata, [? boyata] *is. argo.* Kıç; göt.

boyatı, [bayatı / boyatı] *{ağız} is.* Ağıt. [DS]

boyatılma, [boya-t-ıl-ma] *is.* Boyatılmak işi.

boyatılmak, [boya-t-ıl-mak] *edil. f. [-ır]* Üzerine boya yaptırılmak.

boyatma, [boya-t-ma] *is.* Boyatmak işi.

boyatmak, [boya-t-mak] *gçl. [-ır]* Birine boyama işini yaptırmak.

boyayıcı, [boya-y-ıcı] *is.* Boyamaya yarayan; boyayan.

boybamak, [borbā-mak / boybā-mak] *{eT} gçl. f. [-r]* (İş için) savsaklamak. [DTL]

boyca, [boy-ca] *(bo'yca) zf.* **1.** Boya göre. **2.** Boy bakımından. **3.** ..'in boyu kadar. ⊡ **boyca evlat,** *Büyümüş yetişmiş çocuk.*|| **boyca günaha girmek,** *Büyük bir günah işlemek ya da işlenmesine sebep olmak.*|| **boyca kalıbını basmak,** *Bütün varlığı ile kefil olmak; güvenmek; inanmak.*|| **boyca kefil olmak,** *Biri hakkında hiç düşünmeksizin kefil olmak.*

boydak, -ğı [Far. payādak > Ar. baydak > boydak] *{ağız} sf.* **1.** Yükü olmayan yaya. **2.** Bekâr; yalnız. **3.** Çocuksuz kadın. **4.** Başıboş; işsiz. **5.** Kötü kadın. [DS]

boydan, [boy-dan] *sf.* Belirtilen nitelikte olan; .. çeşitten.

boydaş [boy-daş بويداش] *sf.* **1.** Aynı boyda olan. **2.** *{eAT} is.* Boyları denk olanlar; akran; emsal.

boydaşlık, -ğı [boy-daş-lık] *is.* Boydaş olma durumu.

boyın, [boyın / moyın] *{eT} is.* **1.** Boyun; ense; gerdan. [EUTS] **2.** Vücut. [EUTS] **3.** Tutamak. [DLT]

boykot, [İng. *(Charles Boycott'un adından)* > boycott] *is.* **1.** Bir kuruluşa, bir kimseye veya ülkeye baskı yapmak amacıyla onlarla her türlü ilişkiyi kesme. **2.** Bir işi bir davranışı yapmama kararı alma. **3.** *huk.* Bir insan topluluğunun bir plana göre veya aniden bir veya birden fazla kişi ile sosyal ve iktisadî ilişkilerini kesmesi. ⊡ **boykot etmek,** *Bir işi bir davranışı yapmamaya karar vermek.*

boykotaj, [Fr. boycottage] *is.* Boykot etme.

boykotçu, [boykot-çu] *is.* Boykot yapan veya boykota katılan kimse.

boykotçuluk, -ğu [boykot-çu-luk] *is.* Boykotçu olma durumu.

boykutmak, [boy-(u)k-ut-mak ?] *{ağız} gçl. f. [-ur]* Reddetmek; geri vermek. [DS]

boyla[1], [Alt. / Proto-Bulg. boyla] *{eT} is.* Bir rütbe; unvan. [Tekin]

boyla[2], [Yun. poreia> poyra] *{ağız} is.* **1.** Değirmeni çeviren çarkı döndüren suyun çıktığı delik; poyra. **2.** Değirmen oluğu. [DS] ⊡ **boyla kazığı,** *{ağız} Saban kulaklarının geçtiği ağaç.* [DS]

boylam, [boy-la-mak > boy-la-m] *is. ast.* Yeryüzündeki herhangi bir noktanın meridyen dairesi ile başlangıç seçilen Greenwich gözlemevinin meridyen dairesi arasındaki açı değeri; tul.

boylama, [boy-la-ma] *is.* **1.** Boylamak eylemi. **2.** *{ağız}* Bir bağla boyna bağlanan muska. [DS] **3.** *{ağız}* Kadın entarisi. [DS] ⧉ **boylama halatı,** *Balık ağını dik tutmak için, ağın baş tarafından bir mantara bağlanan ip.*

boylamak[1], [boy > boy-la-mak بويلمق] *gçl. f. [-r] [-l(u)-yor]* **1.** Boylu boyunca dalmak; bütün vücuduyla girmek; batmak; inmek. *{eAT} (aynı)* **2.** Yükselmek; çıkmak.

boylamak[2], [boy > boy-la-mak] *gçl. f. [-r] [-l(u)-yor]* **1.** İstemeye istemeye bir yere gitmek zorunda kalmak. **2.** Hoşlanılmayacak bir durum almak.

boylamak[3], [boy > boy-la-mak بيلمق] *{eAT} gçl. f. [-r] [-l(u)-yor]* **1.** Boy ölçmek. **2.** Boy ölçüşmek.

boylamak[4], [boy > boy-la-mak بويلامق] *gçl. f. [-r] [-l(u)-yor] {eAT}* Sürekli olarak izlemek.

boylamasına, [boy-la-ma-s-ı-n-a] *zf.* Uzun tarafına gelecek şekilde; uzunlamasına; boyun yönünde.

boylan, [boy-la-n] *{ağız} is.* Kibir. [DS]

boylanış, [boy-la-n-ış] *is.* Boylanmak işi veya biçimi.

boylanma, [boy-la-n-ma] *is.* Boylanmak eylemi.

boylanmak, [boy-la-n-mak] *dönşl. f. [-ır]* Boyu uzamak; boy atmak; gelişmek; büyümek.

boylaşmak, [boy-la-ş-mak بويلاشمق] *{OsT} işteş. f. [-ur]* Boy ölçüşmek.

boyler, [İng. boiler] *is.* Hem ısıtma, hem de kullanma suyunu ısıtan kazan.

boylı, [Yun. boukla / vukla] *{ağız} is.* Kağnı tekerleğinin dingilden çıkmaması için mazı başına takılan çivi. [DS]

boylu, [boy-lu] *sf.* **1.** Boyu uzun olan; bacaklı; endamlı; şehlevent. **2.** *{ağız}* Gebe. [DS] ⧉ **boylu boslu** (poslu), *Boyu uzun ve gösterişli olan.*|| **boylu boyuna,** *(İnsan için) bedeni bütün olarak.*|| **boylu boyunca,** *1. Boyunun uzunluğunca. 2. Bütün uzunluğuna.*

boyluca, [boy-lu-ca] *sf.* Biraz uzun boylu.

boylug, [*eT.* bōd-luğ] *{eT} sf.* Boylu.

boylum, [boy-lu-m] *{ağız} zf.* Boyunca. ⧉ **boylum boylum,** *{ağız} Boylu boyunca.* [DS]

boyma, [boy(a)-ma] *{ağız} is.* Gelinlere örtülen kırmızı bir örtü. [DS]

boymak[1], [*moy-mak / boñ-mak] *{eT} gçsz. f. [-ur]* Karışmak; karışık durum almak. [Clauson]

boymak[2], [boy-mak] *{ağız} gçl. f. [-ar]* Yorumlamak. [DS]

boymalmak, [moy(u)m-al-mak > boy-(u)m-al-mak] *{eT} edil. f. [-ur]* Kafası karışmak; bunalmak. [Clauson]

boymamak, [moyum > *boymā-mak] *{eT} gçsz. f. [-r ?]* Karışmak; dolaşmak. [Clauson]

boymaşmak, [*boñum / boyum / moyum > boy(u)-m-aş-mak] *{eT} gçsz. f. [-ur]* **1.** Dolaşmak. [DLT] **2.** (İp vb. için) açılmamak; karışmak. [DLT]

boymul, [buy-mul > boy-mul بويمل / بويمول] *sf.* **1.** *{eT}* (Doğan için) beyaz boyunlu. [ETY] **2.** *{eT} {OsT}* (Hayvan, kuş vb. için) boynunda beyazlık olan; boynunda renkli bir halka bulunan. [DLT] **3.** *is. {OsT}* Doğan türünden yırtıcı kuş, *(Circus cyaneus, C. ceruginosus).* **4.** *{ağız}* Boynu siyah koyun. [DS]

boyna[1], [boy / beğ +ana] *{ağız} is.* Nine. [DS]

boyna[2], [İt. baona] *is. dnz.* **1.** Sandalı kıçtan yürüten kısa kürek. **2.** *{ağız}* Balıkçı kayığında dümen yerine kullanılan küçük kürek. [DS]⧉ **boyna etmek,** *Sandalı kıçtan tek kürekle yürütmek.*

boynak, [boy-ın > boy(ı)n-ak / moynok] *{eT} is.* **1.** Dar geçit. **2.** Dağ boynu; belen. [DLT] **3.** Yılana ağı veren keler. [DLT] **4.** *sf. {ağız}* Boynu eğri; eğri. [DS]

boynamak, [boy-(ı)n-a-mak / moyno-mak] *{eT} gçsz. f. [-r]* **1.** Kurulmak; gururlanmak; böbürlenmek; mağrur olmak. **2.** (At için) dik başlı olmak; direnmek; inat etmek; itaatsiz olmak. [DLT]

boynatmak, [boyna-mak > boyna-t-mak] *{eT} gçl. f. [-ur]* Dik başlılık ettirmek; itaatsizlik ettirmek. [DLT]

boynıra, [boy-(ı)n-ı-ra بوينره] *{eAT} zf.* Boynu üzerine.

boynok, [boynok / boynak] *{eT} sf.* → boynak.

boynuk, -ğu [boy-(u)n-uk] *{ağız} sf.* Boynu kısa. [DS]

boynul, [*moy-mak / boy-mak > *boy-(u)m > boy-mul] *{eT} sf.* (Doğan için) beyaz boyunlu. [ETY]

boynuz, [mün-mek *(binmek)* + -iz *(ikili çokluk eki)* > müñ-üz / miñ-iz > büñ-üz > boynuz] *is.* **1.** Bazı hayvanların başında bulunan, tırnaksı maddeden sert ve sivri çıkıntı. **2.** (Böceklerde) duyarga. **3.** Hacamat işleminde kullanılan alet. **4.** Barbarların içki kadehi olarak kullandıkları öküz boynuzu; hanap. **5.** Öküz boynuzunun ucuna delik açılarak yapılmış bir tür müzik aleti; yuh borusu. **6.** *{ağız}* Keçiboynuzu; harnup. [DS] ⧉ **boynuz çekmek,** *Hacamat etmek; kan almak.*|| **boynuz dikmek,** *(Kadın için) başka bir erkekle cinsel ilişki kurarak kocasını aldatmak.*|| **boynuz eğmek,** *1. Karşı tarafın gücünü kabul etmek. 2. İstemeye istemeye kabul etmek.*|| **boynuz, kulağı geçmek,** *(Sonradan yetişenler için) bir konuda öncekilerden daha üstün olmak.*|| **boynuzları yaldızlatmak,** *Tekrar tekrar aldatılmak.*|| **boynuz takmak,** *1. (Erkek için) karısı veya başka bir yakını kadın tarafından aldatılmak. 2. (Kadın için) eşini aldatmak.*|| **boynuzu kurtlu,** *Yakını olan bir kadının başkaları ile ilişki kurmasına aldırmayan veya bunu sağlayan erkek.*

boynuzcuk, -ğu [boynuz-cuk] *is. anat.* Burun boşluklarının dış yan çeperinde bulunan üç küçük kemik çıkıntısının adı.

boynuzlama, [boynuz-la-ma] *is.* Boynuzlamak işi.

boynuzlamak, [boynuz-la-mak] *gçl. f. [-r] [-l(u)-yor]* **1.** (Hayvan için) boynuzu ile vurmak; süsmek. **2.** *mecaz.* (Kadın için) başka bir erkekle sevişerek kocasını aldatmak.

boynuzlanma, [boynuz-la-n-ma] *is.* Boynuzlanmak eylemi.

boynuzlanmak, [boynuz-la-n-mak] *edil. f. [-ır]* **1.** Boynuz darbesine maruz kalmak; boynuz yarası almak. **2.** *mecaz.* (Erkek için) karısı veya yakını tarafından başka bir erkekle aldatılmak. **3.** *dönşl. f.* (Hayvan için) boynuzu çıkmak; boynuz sahibi olmak.

boynuzlaşma, [boynuz-la-ş-ma] *is.* Boynuzlaşmak eylemi.

boynuzlaşmak, [boynuz-la-ş-mak] *gçsz. f. [-ır]* Boynuz haline gelmek.

boynuzlatma, [boynuz-la-t-ma] *is.* Boynuzlatmak işi.

boynuzlatmak, [boynuz-la-t-mak] *gçl. f. [-ır]* **1.** Bakımı ve gözetimi altında bulunan bir hayvan tarafından, başka bir hayvana veya insana boynuz darbesi vurarak yaralanmasına sebep olmak. **2.** (Erkek için) karısının, kendisini başkası ile aldatmasına göz yummak veya fırsat vermek.

boynuzlu, [boynuz-lu] *sf.* **1.** Boynuzu bulunan (hayvan). **2.** *mecaz.* Karısının veya yakınlarından bir kadının iffetsizliğine göz yuman (erkek). **3.** *argo.* Troleybüs.

boynuzluböce, [boynuz-lu+böce بوینوزلو بوجه] *{OsT} is.* Salyangoz; kabuklu sümüklü böcek.

boynuzlugiller, [boynuz-lu-gil-ler] *is. zool.* Keçi, koyun, sığır ve antilop gibi içi boş ve çatalsız sürekli boynuza sahip bulunan, geviş getiren, çift tırnaklı, köpek dişi ve üst çene kesici dişleri olmayan memeliler familyası, *(Bovidae).*

boynuzluteke, [boynuz-lu+teke] *is. zool.* Kınkanatlılardan meşe ağacında yaşayan, tırtılı ağaçta derin delikler açan, sadece geceleri dışarı çıkan oduncul bir böcek, *(Cerambyxeros)*

boynuzsu, [boynuz-su] *sf.* Boynuz gibi; boynuzu andıran.

boynuzsuz, [boynuz-suz] *sf.* Boynuzu olmayan.

boyra[1], [Far. büriyā] *is.* **1.** Hasır. *{ağız} (aynı)* [DS] **2.** *{ağız}* Kara örtü; toprak dam. [DS]

boyra[2], [Yun. pouria => borya / boyra] *{ağız} is.* **1.** Değirmen çarkına çarpan suyun çıktığı ortası delik parça; poyra. **2.** Değirmen oluğu. **3.** Araba tekerleğinin ortasına takılan metal oluk. **4.** Topraktan yapılan su borusu; kiremit künk. [DS] ⊡ **boyra toprak,** *{ağız} Kıraç toprak.* [DS]

boyralamak, [boy-ra-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r]* (Acı için) tazelenmek; yinelenmek. [DS]

boyraz, [Yun. borias => boyraz بويراز] *{OsT} is.* Poyraz.

boysuz, [boy-suz] *sf.* **1.** Boyu benzerlerine göre daha kısa olan. **2.** *mecaz.* Fitneci.

boyum, [*moy-mak / boy-mak > boy-um / moy-um] *{eT} sf.* Karışık. [Clauson]

boyun[1], -ynu [*eT.* boñ / boy > boy-ın > boy-un بوين] *is. anat.* **1.** Gövdenin baş ile omuz arasında kalan kısmı; âdem elması; boğaz; emik; imik; ümük; sakak. *{eT} (aynı)* [DLT] [EUTS] [Gabain] **2.** *gnşl.* Şişe, güğüm, testi gibi araçlarla vida gibi gereçlerin nispeten dar olan üst bölümleri. **3.** Sorumluluk; mesuliyet. **4.** Kefil; üst; uhde. *{eAT} {ağız} (aynı)* [DS] **5.** Bir engebenin, bir dağın keskin sırtının alçalan ve öbür yamacına geçmeye elverişli yeri. *{ağız} (aynı)* [DS] **6.** *{eAT}* Deveboynu denilen gerdanlık. **7.** *{eT}* Vücut. [EUTS] **8.** *{ağız}* Tomurcuk. [DS] ⊡ **boyın urmak,** *{eAT} Başını kesmek.*|| **boyna almak,** *Bir işi yapmayı ya da birine bakmayı üstlenmek.*|| **boyna binmek,** *1. Zorlamak. 2. Aralık vermeyerek dediğini yaptırmak.*|| **boyna geçirmek,** *Esir ve köle hâline koymak.*|| **boyna sarılmak,** *Sevgi göstermek.*|| **boynı burılu,** *{eAT} Boynu bükük; mahzun.*|| **boynı burulmış,** *{eAT} Boynu bükük; mahzun.*|| **boynına almak,** *{eAT} Üzerine almak; üstlenmek.*|| **boynına el bırakmak,** *{eAT} Boynuna sarılmak.*|| **boynına kol bırakmak,** *{eAT} Boynuna sarılmak.*|| **boynına salmak,** *{eAT} Kendisine bırakmak; ısmarlamak.*|| **boynına sarmak,** *{eAT} Bir kimseye hoşlanmadığı bir işi yüklemek.*|| **boynını burmak,** *{eAT} Boynunu bükmek; sızlanmak.*|| **boynını urmak,** *{eAT} Başını kesmek.*|| **boynu altında kalmak,** *(Beddua için) başına bela gelmek; ölmek.*|| **Boynu altında kalsın** (kalasıca)! *Birinin ölümünü dileme, beddua.*|| **boynu armut sapma dönmek,** *Çok zayıflamak.*|| **boynu buruk,** *{ağız} 1. Yetimlikten dolayı üzgün olan. 2. İnsan pisliği. 3. Dalında olmuş, sapı bükülmüş incir. 4. Menekşe.* [DS]|| **boynu bükük** (burulu), *1. Yoksun. 2. Üzgün, kederli.*|| **boynu eğri,** *1. Her şeyi kabul edecek durumda. 2. Zavallı. 3. {ağız} Herhangi bir sebepten birine söz söyleyemeyecek, itiraz edemeyecek durumda olan; o kimseye karşı minnet duyan.* [DS]|| **boynu kıldan ince olmak,** *Doğru ve haklı bularak verilen görevi itirazsız kabul etmek.*|| **Boynu kopsun!** *"Ölsün!" anlamında beddua.*|| **boynuna,** *Üstüne.*|| **boynuna almak,** *Verilen bir görevi üstlenmek.*|| **boynuna atılmak,** *Sevinç ve mutluluktan sevdiği birinin boynuna sarılmak.*|| **boynuna atmak,** *Kabahati bir başkasına yüklemek.*|| **boynuna geçirmek,** *1. Bir şeyi kendine mal etmek. 2. Zimmetine geçirmek.*|| **boynuna kol** (el) **bırakmak,** *Boynuna sarılmak.*|| **boynuna salmak,** *Kendisine bırakmak, ısmarla-*

mak.|| **boynuna sarmak,** *Bir kimseye hoşlanmadığı bir iş yüklemek.*|| **boynunda kalmak,** *Bir sözü ve selamı yerine iletmediği veya bir borcu ödemediği için üzerinde bir yükümlülük olarak kalmak.*|| **boynunu bükmek** (burmak), *1. Acınacak bir durumda ve çaresizlik içinde kalmak. 2. Bir durumu veya bir işi ister istemez kabul etmek.*|| **boynunu kırmak,** *(Hakaret olarak) dinlemeden ve söyleneni yapmadan çekip gitmek.*|| **boynunu uzatmak,** *1. Her şeye, her cezaya razı olmak. 2. Her işe karışmak; burnunu sokmak.*|| **boynunu vurmak,** *1. Başını boynundan keserek öldürmek. 2. {ağız} Budamak; yaşlı kütüğü tepesinden kesmek.* [DS]|| **boynunu yemliğe uzatır gibi,** *Kendini teslim etmiş olarak.*|| **boynu uzak,** *{ağız} Gurbet.* [DS]|| **boynu uzun,** *{ağız} Karnı dar, boynu uzun yoğurt çömleği.* [DS]|| **boynu yoğun,** *{ağız} Boynu kalın ve şişman.* [DS]|| **boyuna almak,** *{eAT} Yanına almak; kendine arkadaş etmek.*|| **boyun almak,** *{eAT} Kefil olmak; üzerine almak.*|| **boyun bağı,** *Gömlek yakasının altından geçirilerek süs olarak bağlanan, özel olarak yapılmış, uzun ve enlice kumaş parçası; kravat.*|| **boyun bağlamak,** *1. İtaat etmek. 2. Tevekkülle karşılamak.*|| **boyun bastı,** *{ağız} Gerdanlık.* [DS]|| **boyun bezi,** *{OsT} Boyun atkısı.*|| **boyun borcu,** *1. Minnet duygusundan dolayı yapılması gereken hareket, iş. 2. Yapmayı, yerine getirmeyi kendisi için yükümlülük sayma durumu.*|| **boyun bükmek,** *1. Çaresiz kalmak. 2. Çaresizliğini kabul etmek.*|| **boyun cebesi,** *{OsT} Boynu kaplayan gerdanlık.*|| **boyun çekici,** *{OsT} Kimseye boyun eğmeyen; itaatsiz.*|| **boyun dartmak,** *{eAT} 1. Kendini geri çekmek; kaçınmak. 2. Kibirlenmek.*|| **boyun dutmak,** *{eAT} 1. Azmetmek; üzerine almak. 2. Boyun eğmek; rıza göstermek.*|| **boyun eğmek,** *1. Karşısındakinin gücü karşısında bir şey yapamayarak rıza göstermek; ister istemez razı olmak. 2. Yalvarır bir durum almak* || **boyun kesmek,** *1. Başını eğmek. 2. Bayağı bir hâlde itaat etmek.*|| **boyun kırmak,** *1. Çekip gitmek. 2. Her şarta ve cezaya rıza göstermek. 3. Saygı gösterisi olarak ayakta durup başı öne doğru bükmek.*|| **boyun kıstı,** *{ağız} Gerdanlık.* [DS]|| **boyun komak,** *{eAT} 1. Teslimiyet göstermek. 2. Selam verene karşı esenlik dilemek.*|| **boyun kökü,** *{ağız} Ense.* [DS]|| **boyun kütüğü,** *{ağız} Ense.* [DS]|| **boyun olmak,** *1. {eAT} {ağız} Kefil olmak; sorumluluğu üzerine almak.* [DS] *2. {ağız} Kendini bir işe vermek.* [DS]|| **boyun sunmak,** *{eAT} İtaat etmek.*|| **boyun tartmak,** *{eAT} 1. Kendini geri çekmek; kaçınmak. 2. Kibirlenmek.*|| **boyun tucu,** *{ağız} Ense kökü.* [DS]|| **boyun tutmak,** *{eAT} 1. Azmetmek; üzerine almak. 2. Boyun eğmek; rıza göstermek.*|| **boyun tutulması,** *Sebebi ne olursa olsun aşırı kas gerginliğinden dolayı başın hareketlerini engelleyen boyun ağrısı.*|| **boyun urganı,** *{ağız} İneklerin boynuna takılan urgan.* [DS]|| **boyun uzatmak,** *Rıza göstererek beklemek.*|| **boyun vermek,** *{ağız} 1. Yardım yapmaya söz vermek. 2. Kefil olmak. 3. Kendisine verilecek her türlü cezayı göze almak.* [DS]|| **boyun virmek,** *{eAT} 1. İtaat etmek; boyun eğmek. 2. Kefil göstermek.*|| **boyun vurmak,** *Boynundan kesmek suretiyle öldürmek.*

boyun[2], [bod > bod-un] *{eT} is.* → bodun; budun.

boyuna[1], [boy-u-n-a] *sf.* Ene dik durumda; uzunlamasına; boyunca.

boyuna[2], [boy-u-n-a] *(bo'yuna) zf.* Hiç durmadan; sürekli olarak; aralıksız; aleddevam; ardışık; durmaksızın; fasılasız; inkıtasız; layenkati; muttasıl; mütemadiyen.

boyunca, [boy-u-n-ca] *(boyu'nca) zf.* **1.** Boyu veya uzunluğu kadar. **2.** Sürdüğü zaman kadar; süresince. ⊡ **boyunca çocuğu olmak,** *Yetişkin çocuğu olmak.*|| **boyunca günaha girmek,** *Çok büyük günaha girmek.*

boyuncak, -ğı [boy-un-cak] *{ağız} is.* Boyunduruk. [DS]

boyunduruk, -ğu [boyun-turuk / boyun-duruk] *is.* **1.** Çift süren veya araba çeken öküzlerin, birlikte çekmelerini sağlamak amacıyla iki ucu öküzlerin boynuna, ortası da saban veya kağnıya bağlanan uzun ağaç. *{eT} (aynı)* [DLT] [EUTS] [Gabain] **2.** *mecaz.* Zulüm ve zorbalık biçimindeki maddî ve manevî baskı; esaret, kölelik. **3.** İnşaatta iki dikme arasına yatay olarak bağlanan atkı; kiriş, lento. **4.** *spor.* Güreşte rakibin başını koltuk altına alıp kol dolama şeklindeki oyun. **5.** Çitlerin arasından geçmemeleri için hayvanların boynuna takılan bir tür halka. **6.** Mengenenin üst kısmındaki kemer biçiminde olan bölüm. **7.** *{ağız}* Maden ocaklarında yapılan bağların üst kısımlarını bağlayan yatay direk. [DS] ⊡ **boyunduruğa almak,** *spor. Güreşte rakibine boyunduruk vurmak.*|| **boyunduruğa vurmak,** *Baskı altına almak.*|| **boyunduruk altına girmek,** *Başkasının emir ve baskısı altına girmek.*|| **boyunduruk bağı,** *{ağız} Kağnı kolunu ya da saban okunu boyunduruğa bağlayan kayış.* [DS]|| **boyunduruk hakkı,** *tar. İmparatorluk döneminde tımarlı sipahilere verilen topraklardan alınan ürün vergisi.*|| **boyunduruk parası,** *folk. Bir mahalleden veya köyden başka yere giden gelin için kaynatanın o yerin delikanlılarına verdiği bahşiş.*

boyundurukçu, [boyun-duruk-çu] *is.* Boyunduruk yapan usta.

boyunduruklu, [boyun-duruk-lu] *sf.* **1.** Boynuna boyunduruk takılmış olan. **2.** *is.* Köle.

boyunlamak, [boyun-la-mak بوينلمق] *{eT} {OsT} gçl. f. [-r]* Boyuna vurmak; boynunu kırıp öldürmek. [DLT]

boyunlu, [boy-un-lu] *sf.* Kalın enseli.

boyunluk[1], **-ğu** [boyun-luk بوينلق] *{eAT} is.* Kefalet; sorumluluğu üzerine alma.

boyunluk[2], **-ğu** [boyun-luk] *is. tıp.* **1.** Boynun dik durmasını sağlayan sağlık gereci. **2.** Boynu soğuktan korumak için kullanılan dokuma ya da kumaş parçası.

boyunsak, -ğı [boyun-sa-k] *is.* **1.** Hayvanların boyunlarına takılan çember. **2.** *mim.* Sütun taban ya da üstlerinde iki yarım daire silme arasına açılmış ters yay şeklindeki veya boyun gibi oyuk olarak açılmış silme biçimi.

boyunsalık, -ğı [boyun-sa-lık] *{ağız} is.* **1.** Hayvanın boynu altından geçen, geme ve yulara takılan ip. **2.** Boyun atkısı. **3.** Hamut. [DS]

boyuntruk, [boy-un+t(u)r-uk] *{eT} is.* Boyunduruk. [EUTS]

boyut, [boy-ut / Ar. buᶜut] *is.* **1.** Bir cismin herhangi bir yöndeki uzanımı; buut, *(1937)*. **2.** (Soyut bir kavram için) ele alınan değişik yönlerden her biri. **3.** *mecaz.* Nitelik; genişlik; büyüklük; düzey; çap; hacim; kapsam. **4.** *mecaz.* Durum. **5.** *mat.* (Cisim veya şekil için) ölçülebilen en, boy, yükseklik ya da derinlik gibi üç doğrultudan her biri; buut. **6.** *sosy.* Kavranmağa çalışılan bir toplumsal olayı meydana getiren ögelerin tümü. ⧉ **boyut kazanmak,** *Yeni bir durum, içerik, genişlik ya da kapsam kazanmak.*

boyutlandırma, [boy-ut-la-n-dır-ma] *is.* Boyutlandırmak eylemi.

boyutlandırmak, [boy-ut-la-n-dır-mak] *gçl. f. [-ır]* **1.** (Soyut bir kavram için) kapsadığı alanın sınırlarını belirlemek. **2.** Yapı ögelerini ve bileşenlerini belirli bir ölçüye getirmek.

boyutlanmak, [boy-ut-la-n-mak] *dönşl. f. [-ır]* (Soyut bir kavram) nitelik, durum ve kapsam bakımından yeni özellikler kazanmak.

boyutlu, [boy-ut-lu] *sf.* (Belirtilen sayıda) boyutu olan.

boyutsal, [boy-ut-sal] *sf.* Boyuta ilişkin.

boyutsuz, [boy-ut-suz] *sf. fiz.* Boyutu olmayan; bu sebeple sayısal değerlerle ifade edilemeyen büyüklük.

boz[1], [*eT.* böz بوز] *is.* **1.** Açık toprak rengi. *{eT} (aynı)* [DLT] [Gabain] [Tekin] [ETY] **2.** *sf.* Bu renkte olan. **3.** *{eAT}* (Toprak için) açılmamış ve sürülmemiş. **4.** *{OsT} is.* Gözbebeğinde görmeğe engel olan beyazlık; aksu. **5.** *{ağız}* Öğrenim görmemiş, herhangi bir gelişme ve eğitim görmemiş basit kişi; yoz adam. [DS]⧉ **boz bulamaç,** *{ağız} Un çorbası.* [DS]|| **boz bulanık,** *Duru olmayan, çok bulanık.*|| **boz deve,** *{ağız} Küçük bir yerli deve türü.* [DS]|| **boz duman,** *{ağız} Sisli ve fırtınalı hava.* [DS]|| **boz düşmek,** *{ağız} 1. Göz bebeğinde leke oluşmak. 2. Hayvanların gözüne perde inmek.* [DS]|| **boz erkeç,** *{ağız} Boz renkli keçi.* [DS]|| **boz güneş,** *{ağız} Soğuk ve güneşsiz hava.* [DS]|| **boz kavara,** *{ağız} Sıska.* [DS]|| **boz kırağı,** *{ağız} Koç katımı zamanı.* [DS]|| **boz laf,** *{ağız} Anlamsız söz.* [DS]|| **boz madde,** *anat. Beynin dış, omuriliğin iç kısmında yer alan sinir hücreleri tabakası.*|| **boz muhalif,** *{eAT} Kirli boz.*|| **boz sulu,** *{ağız} Çömlek kebabı.* [DS]|| **boz toprak,** *{ağız} 1. Boz renkli, killi toprak. 2. İyi ürün veren sert toprak.* [DS]|| **boz yakalı,** *Çiftçi; köylü.*|| **boz yazı,** *{ağız} İyi ürün veren tarla.* [DS]|| **boz yel,** *Güney ya da güney batıdan esen ılık rüzgâr; lodos.*|| **boz yer,** *{ağız} Bozkır.* [DS]|| **boz yörük,** *{ağız} Üstü hafif benekli, uzun bir yılan.* [DS]

boz[2], [boz] *{eT} is.* Tiksinti; nefret; kin. [Gabain] [EUTS]

boz[3], [boz] *{ağız} is.* Kurt; bozkurt. [DS]

boza[1], [? boza] *{ağız} is.* Yün ceket. [DS]

boza[2], [Far. / Sogd. būza *(mısır)* / *eT.* boḫsum / bozmak > boza] *(bo'za) is.* Mısır, arpa ve buğday gibi tahılların hamurunun ekşitilmesi ile elde edilen koyu ve mayhoş bir içki. *{eT}* [Nevâyî] ⧉ **boza etmek,** *Utandırmak.*|| **boza gibi,** *(Sıvılar için) koyu ve bulanık.*|| **boza olmak,** *Utanmak; bozum olmak.*

bozac, [boz-ac بوزج] *{eAT} sf.* Boz renkte; boz renkli. [DK]

bozacı, [boza-cı] *is.* Boza yapan veya satan kimse.

bozacılık, -ğı [boza-cı-lık] *is.* Boza yapma ve satma işi.

bozagu, [boz-āğü] *{eT} is.* Buzağı. [ETY] [EUTS]

bozagulamak, [bozağu-la-mak] *{eT} gçl. f. [-r]* Buzağı doğurmak; buzağılamak. [ETY]

bozağanlık, -ğı [boz-ağan-lık] *{ağız} is.* Bozgunculuk; geçimsizlik; mızıkçılık. [DS]

bozahane, [boz-a+ Far. ḫāne *(ev, yer)*] *(bozaha:ne) is.* Boza üretimi yapılan veya satılan yer.

bozak, -ğı [boz-ak / mozak] *{ağız} is.* **1.** Manda. **2.** Domuz yavrusu. **3.** Erkek çocuk. [DS]

bozaki, [boz-mak + Yun. -aki] *{ağız} is.* "Bozulmak" anlamındaki "*bozaki olmak*" sözünde kullanılır. [DS] ⧉ **bozaki yapmak,** *{ağız} Rezil etmek.* [DS]

bozal, [boz-al] *{ağız} is.* Boz keçi. [DS]

bozalak[1], **-ğı** [boz-alak / boz-anak] *{ağız} is.* **1.** Egzama türü bir deri hastalığı. **2.** *sf.* Kel. [DS]

bozalak[2], **-ğı** [moza / boza-lak] *{ağız} is.* **1.** Yaprak tomurcuğu. **2.** Çalının taze sürgünü. **3.** Taze mısır koçanı. [DS]

bozalanmak, [bozal-mak > bozal-an-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* Nemlenmek. [DS]

bozaltı, [boz-al-tı] *{ağız} is.* Alaca karanlık. [DS]

bozamık, -ğı [boza-mık] *{ağız} is.* **1.** Yakacak olarak kullanılan ufak boz renkli bir ot. **2.** Gelip geçici yağmur; bulutlu hava. [DS]

bozan, [boz-an] *{ağız} is.* Sürülmemiş, boz tarla; bozlak. [DS]

bozanak, -ğı [boz-anak] *{ağız} sf.* **1.** Tozlu; dumanlı. **2.** Sarmal biçimde kıvrılmış. **3.** *is.* Topaç. [DS]

bozancalık, -ğı [boz-an-ca-lık] *{ağız} is.* Kavga. [DS]

bozancılık, -ğı [boz-an-cı-lık] *{ağız} is.* Kavga. [DS]

bozantı, [boz-antı] *{ağız} is.* **1.** Sulak yer. **2.** Otlak. **3.** Dağ. [DS]

bozar, [boz-ar] *{ağız} is.* Ayıp; kusur. [DS]

bozarak, -ğı [boz-(ı)-ra-ķ / boz-(a)-ra-ķ بوزارق] *{eAT} sf.* Bozca; bozumsu; boz renge yakın.

bozaran, [boz-ar-an] *{ağız} is.* Haziran ve ağustos ayları. [DS]

bozarantı, [boz-ar-an-tı] *{ağız} is.* Hafif boz renklilik. [DS]

bozarık, -ğı [boz-ar-ık] *sf.* Bozarmış; boza çalar renkte.

bozarıntı, [boz-ar-ıntı] *{ağız} is.* Hafif boz renklilik. [DS]

bozarma, [boz-ar-ma] *is.* Bozarmak eylemi.

bozarmak, [boz-ar-mak بوزارمق] *gçsz. f. [-ır]* **1.** Boz renge girmek; sararmak. **2.** *{ağız}* Rengini atmak; rengini atarak solmak. [DS] **3.** *{ağız}* Utanmak; utançtan kızarmak. [DS] **4.** *{ağız}* Yüz ekşitmek; surat asmak. [DS] **5.** *{ağız}* (Karpuz, kavun için) olgunlaşmak; kızarmak. [DS] **6.** *{eAT}* Kırlaşmak; sararmak; ağarmak.

bozartı, [boz-ar-t-ı] *{ağız} is.* **1.** Deride görülen yer yer morluk; boz renk. **2.** Tarlada ya da dağlarda görülen yer yer açık renk yerler. **3.** Ekinin yer yer yeşilden sarıya dönerek sararmaya, olgunlaşmaya başlaması; ekinin olgunluk belirtisi. **4.** Hayal meyal görülen şey. [DS]

bozaş, [boz+aş] *{ağız} is.* Bulgur, yarma vb. şeylerle yapılan bir tür çorba. [DS]

bozatmak, [boz-at-mak] *{ağız} gçsz. f. [-ır]* Gözün renkli kısmında beyaz bir leke meydana gelmek. [DS]

bozayı, [boz+ayı] *is. zool.* Prene ve Balkanlarda yaşayan, hem etçil hem otçul, insana kolay alışan, arka ayakları üzerinde doğrulabilen bir ayı türü; koca oğlan, *(Ursus arctos).*

bozbakal, [boz + Yun. pakalos => boz+bakal] *is. zool.* Asya ve Avrupa'nın ormanlık kesimlerinde yaşayan boz renkli, ancak başı, kuyruk sokumu ve başının arkası beyaz, böcek ve meyvelerle beslenen, sinekkapangillerden bir tür ardıç kuşu; top karın ardıç kuşu, *(Turdus pilarisu).*

bozbaş, [boz+baş] *{ağız} is.* **1.** Kavurma et. **2.** Kavurmanın az kızarmış hâli. **3.** Yahni. **4.** Söğüş. **5.** Tirit. [DS]

bozca, [boz-ca بوزجه] *sf.* **1.** Boza çalan renkli; bozumsu. **2.** *is.* İşlenmemiş, çalılık toprak; ham tarla. ⊡ **bozca aş,** *{eAT} Yoğurtlu çorba.*|| **bozca aşı,** *{eAT}* → bozca aş.

bozcana, [boz-ca-n-a] *{ağız} sf.* **1.** Rengi boza çalar; bir parça boz. **2.** Biraz bozucu; bir parça utandırıcı. [DS]

bozcıl, [boz-cıl بوزجیل] *{eAT} sf.* (At için) boz renkli; bozumtırak.

bozdagan, [buz-mak *(bozmak)* > *buz-da-mak > bozdağan بوزداغان] *{eAT} is.* Demir topuz; gürz.

bozdamak, [boz-da-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-d(u)-yor]* Koşmak. [DS]

bozdogan, [buz-mak *(bozmak)* > buz-dur-ġan > bozdoğan بوزدوغان] *{eAT} is.* **1.** Demir topuz; gürz. **2.** İyi cins bir armut.

bozdoğan[1], [boz+doğan] *is. zool.* Kartalgillerden Avrupa ve Asya'da yuva yapan, kışları tropikal bölgelerde geçiren, gri-mavi sırtından dolayı boz renkli görünen, kırmızı paçalı, gözlerinin etrafı siyah tüylerle çevrili, küçük kuşlar ve kemirgenlerle beslenen bir doğan türü, *(Falco aesalon).*

bozdoğan[2], [buz-mak *(bozmak)* > buz-dur-ġan > buzdoğan] *is.* Yeniçeriler tarafından kullanılan ve atlarının eyerlerinde asılı duran altı toplu gürz.

bozdurma, [boz-dur-ma] *is.* Bozdurmak işi.

bozdurmak, [boz-dur-mak] *gçl. f. [-ur]* **1.** Bozmak işini birisine yaptırmak. **2.** Büyük miktardaki parayı daha küçük paralarla değiştirmek. **3.** *argo.* (Kız için) bekâretinin giderilmesine izin verecek ilişkiye girmek. ⊡ **Bozdur bozdur harca,** *Yetersiz olan bir şeyin çok az olduğunu anlatmak için söylenen alay sözü.*

bozdurtma, [boz-dur-t-ma] *is.* Bozdurtmak işi.

bozdurtmak, [boz-dur-t-mak] *gçl. f. [-ur]* **1.** Bozmak işini ikinci dereceden birisine yaptırmak; bozmak işini yaptırmak. **2.** Birisinin bozmasına izin vermek veya göz yummak.

bozdurulma, [boz-dur-ul-ma] *is.* Bozdurulmak işi.

bozdurulmak, [boz-dur-ul-mak] *edil. f. [-ur]* Bozmak eylemi yaptırılmak.

bozgak, [boz-mak > boz-ğak / buz-gak [Clauson]] *{eT} sf.* **1.** Bozulmuş. [EUTS] **2.** Kısa. [Clauson] **3.** *is.* Bozulma. [EUTS]

bozgeven, [boz+geven] *is. bot.* Yurdumuzda Erciyeş dağında yetişen bir tür geven, *(Astragalus microcephalus).*

bozgun, [boz-gun] *is.* **1.** Bir topluluk içinde karşılıklı güvenin bozulması ile ortaya çıkan karışıklık; perişanlık. **2.** Yenik düşen ordunun, askerî disiplin ve bağlantı yönünden yaşadığı karışıklık ve perişanlık; hezimet. **3.** *{ağız}* İshal. [DS] **4.** *{ağız}* Bozuk para. [DS] **5.** *sf.* Bozgunluk içine düşmüş olan; perişan. **6.** *{ağız}* Sağlık durumu bozuk; zayıf. [DS] ⊡ **bozguna düşmek,** *{ağız} İshal olmak.* [DS]|| **bozguna uğramak,** *Yenilip perişan olmak; büyük bir yenilgiye uğramak.*|| **bozgun söylemek,** *{eAT} Bir şeyin iyi ve kötü yanlarını söylemek; tenkit etmek.*

bozguncu, [boz-gun-cu] *sf.* Bir toplulukta güven sarsıcı ve kişileri birbirine düşürücü durum yaratan;

anarşist; asî; fesatçı; bölücü; kara çalı; iğtişaşçı; kundakçı; militan; ordubozan; yıkıcı.

bozgunculuk, -ğu [boz-gun-cu-luk] *is.* Bozguncuya yakışır davranış ve tutum.

bozgunluk, -ğu [boz-gun-luk] *is.* **1.** Bozgun. **2.** Bozgun olanın durumu; perişanlık.

bozguntu, [boz-mak *(utandırmak)* > boz-gun-tu] *{ağız} is.* Sürprize uğramak ya da utanmaktan ileri gelen şaşkınlık; bozuntu. [DS]

bozırak, [boz-ı-rak بوزرق] *{eAT} sf.* Bozca; bozumsu.

bozkır, [boz+kır] *is.* İlkbaharda yeşeren yaz ortalarına doğru kuruyup sararan otsu bitkilerle küçük ağaççıklardan meydana gelmiş bitki örtüsü; step; badiye; beyaban; burtlak; kepir. ⊡ **bozkır sanatı,** *sanat. tar. Bronz çağında Moğolistan'dan Romanya'ya kadar uzanan Avrasya bozkırları alanında yaşamış olan göçebe toplulukların meydana getirdikleri sanat eserleri.*

bozkırlaşma, [boz+kır-la-ş-ma] *is.* Bozkırlaşmak eylemi.

bozkırlaşmak, [boz+kır-la-ş-mak] *gçsz. f. [-ır]* Yüksek boylu ağaçların yok olması ile erozyona uğrayan toprak üzerindeki bitki örtüsü, giderek bozkır bitkilerine dönüşmek; bozkır hâline gelmek.

bozkun, [boz-kun بوزقون] *{OsT} sf.* Bozuk.

bozkunluk, -ğu [boz-kun-luk بوزقونلق] *{OsT} is.* Bozukluk.

bozkurt, -du [boz+kurt] *is.* Mitolojiye göre, Göktürk hanedanın kökü olan Asena'nın türemiş olduğu söylenen efsanevî bir dişi kurt.

bozlak[1], **-ğı** [boz-la-k] *is.* **1.** Sürülmemiş, nadasa bırakılmış tarla; gen. **2.** Verimsiz tarla veya çayır, çimen. **3.** Killi toprak.

bozlak[2], **-ğı** [boz *(yans.)* > boz-la-mak *(bağırmak, böğürmek)* > boz-la-k] *is. müz.* **1.** Orta ve Güney Anadolu'da söylenen bir tür uzun hava makamı. **2.** Bu makama uygun olarak söylenen acıklı konuları olan türküler. **3.** *{ağız}* Hikâye. [DS]

bozlak[3], **-ğı** [boz-la-k] *{ağız} is.* **1.** Boz renkli bir tür kuş. **2.** Yağsız çıra; çırasız odun. **3.** *sf.* Boza çalar renkte olan; bozumsu. [DS]

bozlak[4], **-ğı** [boz-la-mak > boz-la-k] *{ağız} is.* **1.** Yünden örme kısa kollu giyecek; hırka; aba. **2.** Ekmek yaparken kullanılan büyük yün örtü. [DS]

bozlama, [boz-la-ma] *is.* Bozlamak eylemi.

bozlamak[1], [bos / buz / bus *(yans.)* / *boz *(keder)* > boz-la-mak بوزلق] *{eT} gçsz. f. [-r] [-l(u)-yor]* **1.** Ses vermek; bağırmak; böğürmek. *{eAT} (aynı)* [DLT] [DK] **2.** (Dişi deve için) yavrusunu çağırmak için ses çıkarmak. [Nevâyî] **3.** (Matemliler için) sesli olarak yas tutup ağlamak. [Nevâyî] **4.** *mecaz.* Çığlık atmak.

bozlamak[2], [boz-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(u)-yor]* Tarlayı sürüp ekmeyerek boş bırakmak; gen bırakmak. [DS]

bozlan, [boz-la-n / boz-lañ] *{ağız} sf.* **1.** Boz renkte olan. **2.** Kireçli toprak. [DS]

bozlatmak[1], [bozlā-mak > boz-la-t-mak] *{eT} gçl. f.* Böğürtmek. [DLT]

bozlatmak[2], [boz-la-t-mak] *{ağız} gçl. f. [-ır]* Tarlayı nadasa bırakmak. [DS]

bozluk, -ğu [boz *(bez)* > boz-luk] *{ağız} is.* Pamuklu dokuma; bez. [DS]

bozma, [boz-ma] *is.* **1.** Bozmak işi. **2.** *{ağız}* Pamuğu toplanmış tarla. [DS] **3.** *sf.* Biçimi ve kullanılışı değiştirilmiş olan. **4.** Melez.

bozmacı, [boz-ma-cı] *is.* Eski şeyleri satın alıp bozduktan sonra parça parça satan kimse.

bozmak, [*eT.* buz-mak *(yıkmak, kırmak)* > boz-mak] *gçl. f. [-ar]* **1.** Bir şeyi kendisinden bekleneni yerine getiremeyecek duruma düşürmek; yıkmak; kırmak; parçalamak. *{eT} (aynı)* [DLT] [EUTS] [ETY] **2.** Bir yerin veya bir şeyin düzenini karıştırmak. **3.** Zarar vermek, dokunmak. **4.** *mecaz.* Kötü duruma getirmek; kötü etkide bulunmak. **5.** Geçersiz duruma getirmek; iptal etmek; hükümsüz kılmak. **6.** *mecaz.* Birini, beklemediği davranışı göstererek kırmak; yalanını ortaya çıkararak küçük düşürmek. **7.** Yenmek; bozguna uğratmak. **8.** Büyük parayı ufak birimlere ayırmak. **9.** Altını paraya; dövizi Türk parasına çevirmek. **10.** Bağ ve bostanın en son kalan ürünlerini de toplamak. **11.** *mecaz.* (Bir şeyle aklını) yitirecek derecede ilgilenmek. **12.** Aklını kaybetmek. **13.** (Erkek için) bir kızın bekâretini gidermek. **14.** Biçimini ve kullanılışını değiştirmek. **15.** Birini, yalanını meydana çıkararak utandırmak. **16.** (Mide için) yiyecek zarar vermek. **17.** *mecaz.* İyi davranışları kötüye çevirmek. **18.** *{ağız}* Tarlayı ürün alımından sonra ilk defa sürmek. [DS]

bozmancalık, -ğı [boz-man-ca-lık] *{ağız} is.* **1.** Ara bozma. **2.** Pazarlıktan cayma; sözünden dönme. [DS] ⊡ **bozmancalık yapmak,** *Arayı bozmak; pazarlığı bozmak; sözünden dönmek; caymak.*

bozördek, -ği [boz+ördek] *is. zool.* Sık sazlıklı sularda yaşayan, çamuru süzmek için yüzeyi karıştıran, başı pek fazla süslü olmayan bir tür ördek. *(Anas strepera).*

bozrak, -ğı [boz-ra-k] *sf.* Rengi boza çalan.

boztagan, [*eT.* buz-mak *(bozmak)* > buz-dur-ğan > boztağan بوزطغان] *{eAT} is.* Demir topuz; gürz.

boztogan, [*eT.* buz-mak *(bozmak)* > buz-dur-ğan > boztoğan بوزطوغان] *{eAT} is.* Demir topuz; gürz.

bozucu, [boz-ucu] *sf.* Tahrip edici.

bozuk[2], **-ğu** [buz-mak > buz-uk > boz-uk بوزوق] *sf.* **1.** Bozulmuş olan; kırık; yıkık. [DLT] *{eT} (aynı)* **2.** İşlemeyen ya da sağlıklı çalışmayan. **3.** Düzensiz. **4.** Kusurlu. **5.** *mecaz.* Kötü. **6.** (Yemek için) kok-

muş; yenmeyecek duruma gelmiş; bayat. **7.** *mecaz.* (Kişi için) kızgın; sinirli. **8.** *mecaz.* (Kişi için) keyifsiz; sıkıntılı. **9.** (Madenî para için) değeri küçük. **10.** *{ağız}* (Kız için) bakire olmayan. [DS] **11.** *is. {ağız}* Kötü kadın. [DS] **12.** *{OsT} müz.* Uzun saplı tambur ile bağlama tipinde, makamdan makama geçişte akort edilmesi gerekli olan bir telli çalgı. **13.** *{ağız}* Ekini biçilip alınmış tarla. [DS] **14.** *{ağız}* Ekin biçme, ürün kaldırma zamanı; sonbahar. [DS] **15.** *{ağız}* Eski tip bir av tüfeği. [DS] ⊡ **bozuk adam,** *Fitneci, ahlaksız, baştan çıkmış kimse.*|| **bozuk adım,** *Uygun adım yürüyüşte ahengi bozan, düzensiz yürüyenlerin adımı.*|| **bozuk atmak,** *1. Sinirlendiğini, öfkelendiğini belli etmek. 2. Azarlamak; paylamak.*|| **bozuk çalmak,** *Canı sıkılmış, yüzü asılmış olmak.*|| **bozuk düzen,** *1. Düzeni bozuk olan; düzensiz. 2. Ahlakı bozuk. 3. müz. Türk halk müziğinde bağlamalarda uygulanan bir uyum düzeni.*|| **bozuk para,** *Ufak birimlere ayrılmış olan para; ufaklık.*|| **bozuk para gibi harcamak,** *İtibarını ve değerini düşürecek şekilde birinden yararlanmaya kalkışmak.*

bozuk², **-ğu** [boz-uk] *{ağız} is.* Armut. [DS]

bozukluk, **-ğu** [boz-uk-luk] *is.* **1.** Bozuk olma durumu. **2.** Küçük değerde madenî para.

bozulacak, **-ğı** [boz-ul-acak] *sf.* **1.** Bozulabilir bir nitelik taşıyan; bozulan. **2.** Kolay bozulan. **3.** (Para için) bozukluk hâle getirilebilecek nitelikte olan.

bozulamak, [bo *(yans.)* > bo-z-u-la-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(u)-yor]* **1.** (Deve için) acı acı bağırmak. **2.** Kuvvetli bir şekilde iniltili ve acı ses çıkarmak. **3.** Deve gibi bağırmak. **4.** (Su için) çağlamak. [DS]

bozulaşmak, [bozu-la-ş-mak] *{ağız} işteş. f. [-ır]* (Develer için) bir arada bağrışmak. [DS]

bozulma, [boz-ul-ma] *is.* Bozulmak eylemi.

bozulmak, [boz-ul-mak] *edil. f. [-ur]* **1.** Biri tarafından bozma eylemi yapılmak. *{eT} (aynı)* [DLT] **2.** *{ağız}* (Ürün alınan tarla için) ekime hazırlık olarak tekrar sürülmek. [DS] **3.** *{ağız}* (Kız için) kızlığı giderilmek. [DS] **4.** *dönşl.* (Yiyecek) sağlık açısından yenilmeyecek duruma gelmek, kokmak, ekşimek. **5.** İyi ve değerli niteliğini yitirmek. **6.** *mecaz.* Sağlığını yitirerek güçten, kuvvetten düşmek. **7.** (Ordu için) yenilmek; bozguna uğramak, dağılmak. **8.** *mecaz.* Bir kimseye kızmak; sinirlenmek.

bozulmaz, [boz-ul-maz] *sf.* **1.** Bozulma niteliği olmayan. **2.** Harekete veya dinginliğe karşı hiçbir eğilimi olmayan; eylemsiz.

bozuluş, [boz-ul-uş] *is.* **1.** Bozulma işi. **2.** Bozulma biçimi.

bozum, [boz-um] *is.* **1.** Bozulmak eylemi ve sonucu. **2.** Utangaçlık; mahcupluk; küçük düşme. **3.** *{ağız}* Ürünü alınmış tarlayı yeni ekime hazırlık olarak sürme; anız bozma. [DS] ⊡ **bozum etmek,** *Utandırmak; mahcup etmek.*|| **bozum havası,** *argo. Utangaçlık, mahcupluk.*|| **bozum olmak,** *argo. Utanacak duruma düşmek; utanmak; mahcup olmak.*

bozumca, [Far. buzmâce بوزماجه] *is.* Boz renkli bir tür kertenkele.

bozumtuk, [boz-umtuk بوزمتق] *{OsT} sf.* Boza çalar.

bozun, [bod-un] *{eT} is.* → bodun; budun.

bozunma, [boz-un-ma] *is. fiz.* **1.** Bir atom çekirdeğinin enerji yayarak veya alarak kütle, yük, ömür vb. nitelikleri farklı bir çekirdeğe dönüşmesi olayı. **2.** Kumaş boyalarında çeşitli etkenlerin neden olduğu bozulma.

bozuntu, [boz-guntu / boz-untu] *is.* **1.** Bozulmuş bir nesneden arta kalan; döküntü. **2.** Kendinde bulunması gerekli nitelikleri taşımayan. **3.** Şaşkınlığa düşme. ⊡ **bozuntuya uğramak,** *Şaşkınlığa düşmek.*|| **bozuntuya vermemek,** *Hoşa gitmeyen bir durumda veya yanlışlıkta fark etmemiş gibi davranmak.*

bozuşma, [boz-uş-ma] *is.* Bozuşmak eylemi.

bozuşmak, [boz-uş-mak] *{eT} işteş. f. [-ur]* Araları açılmak; dostlukları bozulmak. [DLT]

bozuşuk, **-ğu** [boz-uş-uk] *sf.* Araları açık, bozuk olan.

bozuşukluk, **-ğu** [boz-uş-uk-luk] *is.* **1.** Bozuşuk olma durumu. **2.** Karşılıklı bozulma içinde.

bozyürük, **-ğü** [boz+yürü-k] *is. zool.* Küçük başlı, kalın ve kısa kuyruklu, zararsız ve zehirsiz bir yılan, *(Eryx)*.

bö¹, [ba / be / bı / bo / bö / bü *(yans.)*] *is.* **1.** (İnsan için) bağırma, seslenme, gevezelik etme, yüksek sesle konuşmayı, seslenmeyi anlatan kök. [Zülfikar] *bö-gür, bö-ğ(ü)l-e-mek* **2.** (Hayvan için) bağırma, seslenme, böğürme anlatan kök. [Zülfikar] *bö-gürmek, bö-ğür-ü böğürü ağlamak; bö-ğür-t-lek.*

bö², [*eT.* böy / bōg / bō بو] *(bö:) {eAT} is.* **1.** Zehirli örümcek; tarantula. **2.** *{ağız} is.* Korkunç yaratık; korkunç böcek. [DS] ⊡ **bö böcüğü,** *{ağız} Zehirli örümcek.* [DS]

bö³, [bō] *(bö:) {ağız} is.* Korkutma sözü. [DS]

böbek, **-ği** [bebek / böbek] *{ağız} is.* Bebek. [DS]

böbrek, **-ği** [*eT.* bögür > bög(ü)r-ek / bögrik > böyrek > böbrek] *is.* **1.** *anat.* Kandaki zararlı maddeleri süzen, idrar salan, karın bölgesinin arkasında omurganın iki yanında birer tane bulunan fasulye biçiminde organ. **2.** *sf.* Böbrek biçiminde olan. ⊡ **böbrek düşüklüğü,** *tıp. Böbreğin anormal sarkması.*|| **böbrek genişlemesi,** *tıp. Böbrek havuzcuğunun idrar birikmesi sonucu genişlemesi.*|| **böbrek taşı,** *tıp. Böbrekte idrar içindeki kalsiyum bileşiklerinin çöküntüsü ile oluşan taş.*|| **böbrek üstü bezi,** *anat. Her iki böbreğin üzerinde ve böbrek yuvasının içinde yer alan, soldaki böbreği takke gibi örten, sağdaki ise bir virgülü andırır hayatî*

önem taşıyan hormonları salgılayan içsalgı bezi.|| **böbrek yağı,** *Kasaplık hayvanların böbrekleri etrafında toplanan iç yağı.*|| **böbrek yatağı,** *{ağız} Kasaplık hayvanların sırt kısmındaki dikensi çıkıntının iki yanında bulunan et; fileto.* [DS]

böbrekli, [böbrek-li] *sf.* **1.** Böbreği bulunan. **2.** Belirtilen sayıda ya da nitelikte böbreğe sahip olan. **3.** *{ağız}* Yürekli; cesur; güçlü. [DS]

böbreksi, [böbrek-si] *sf.* Böbrek biçiminde olan.

böbür, [Far. bebr] *is. zool.* **1.** Suriye'de yaşayan, kobay büyüklüğünde, uzun burunlu, kısa kuyruklu, benekli derili, gözleri fırlak, toynaklı ve memeli, yırtıcı bir hayvan; Suriye damanı, *(Hyrax syriensis).* **2.** Kibir; kendini büyük görme. ⊡ **böbür böbür,** *Yüksekten atarak; gururla.*|| **böbür bübür böbürlenmek,** *Çok böbürlenmek.*

böbürlenme, [böbür-le-n-me] *is.* Böbürlenmek eylemi.

böbürlenmek, [Far. bebr *(leopar)* > bebir-le-n-mek / böbür-le-n-mek] *dönşl. f. [-ir]* Kendini beğenmek; övünerek kabarmak; kurumlanmak; kibirlenmek.

böbürlü, [böbür-lü] *sf.* Övünç dolu.

böbürtü, [böbür-tü] *is.* Böbürlenme.

böce, [*eT.* bög-çek > böce(k)] *{ağız} is.* **1.** Dörtten çok bacağı bulunan küçük hayvan. **2.** Akrep, çıyan, örümcek gibi zehirli böceklerin genel adı. **3.** Korkunç böcek; korkunç yaratık. **4.** Sırtlan. **5.** Kurt. **6.** İpek böceği. [DS] ⊡ **böce börtü,** *{ağız} Akrep, çıyan, örümcek gibi zehirli böcekler.* [DS]

böcek, -ği [*eT.* bö / böğ *(örümcek)* > böğ-cek / bö-cü > bö-cük > bö-cek] *is.* **1.** Trake solunumu yapan, başı göğsünden ayrı, her bir parçası birbirine eklemle bağlanan ve birer çift bacak bulunan üç boğum gövdeli, omurgasız küçük hayvanların genel adı; haşarat; haşere. *{eAT} (aynı)* **2.** Kelebek, kurt ve tırtıl dışında kalan küçük hayvancıkların halk arasındaki adı. **3.** İstakozgillerden ilk ayakları küt kıskaçlı, 30– 40 cm. uzunluğunda, sarı renkli, yenilebilen bir deniz hayvanı; langust. **4.** *mecaz.* Sevimli çocuk. **5.** *tar.* İmparatorluk döneminde eski hırsız ve yankesicilerden kurulu gizli zabıta teşkilatında, aralarında kadınların da bulunduğu görevlilere verilen ad. **6.** *argo.* Etken eş cinsel erkek. **7**: *argo.* Gizli dinleme aygıtı. ⊡ **böceği sönmek,** *{ağız} Gücü tükenmek; umutsuzluğa düşmek.* [DS]|| **böcek başı,** *{OsT} tar. Bir tür zabıta görevlisi.*|| **böcek çıkarmak,** *İpek böceği yetiştirmek.*|| **böcek bilimci,** *zool. Böcek bilimi konusunda uzmanlaşmış kimse.*|| **böcek bilimi,** *zool. Böcekleri inceleyen bilim dalı; entomoloji.*|| **böcek kabuğu,** *1. Böcek kabuğu rengi. 2. Metal parlaklığında, yeşille mor arası renkte olan.*

böcekbaşı, [böcek+baş-ı] *is. tar.* İmparatorluk döneminde gizli polis örgütünün yöneticisi.

böcekçi, [böcek-çi] *{ağız} is.* **1.** Küçük tüccar; esnaf. **2.** Kötü kadın. **3.** Pezevenk. [DS]

böcekçil, [böcek-çil] *sf. biy.* (Hayvan ve bitki için) böceklerle beslenen.

böcekçilik, -ği [böcek-çi-lik] *is.* **1.** İpekböceği yetiştiriciliği veya koza ticareti. **2.** *{ağız}* Pezevenklik. [DS]

böcekçiller, [böcek-çil-ler] *is. zool.* İki yüz kadar türü bulunan, sivri fare, kirpi gibi böceklerle beslenen, karada yaşayan memeli hayvanlar takımı, *(İnsectivora).*

böcekhane, [böcek+ Far. ḫāne *(ev)*] *(böcekha:ne) is.* İpek böceği yetiştirilen yer; böceklik.

böcekkapan, [böcek+kap-an] *is. bot.* Bazı organları böcek yakalamaya ve sindirmeye elverişli bitkilerin genel adı, *(Apocynum, Dionea, drosera).*

böceklenme, [böcek-le-n-me] *is.* Böceklenmek eylemi.

böceklenmek, [böcek-le-n-mek] *dönşl. f. [-ir]* **1.** İçinde veya üstünde böcek üremiş olmak; bitlenmek. **2.** *{ağız} mecaz.* Oyalanmak. [DS]

böcekler, [böcek-ler] *is. zool.* Vücutları baş, göğüs ve karın olmak üzere üçe ayrılan, duyargaları birer, kanatları ikişer, ayakları ile ağız parçaları üçer çift olan eklembacaklılar sınıfı, *(İnsecta).*

böcekli, [böcek-li] *sf.* İçinde veya üstünde böcek bulanan; böceklenmiş.

böceklik, -ği [böcek-lik] *is.* İpek böceği yetiştirilen yer; böcekhane.

böceksiz, [böcek-siz] *sf.* İçinde veya üstünde böcek bulunmayan.

böcelenme, [böce-le-n-me] *is.* **1.** Böcelenmek eylemi. **2.** Böcelenmek durumu.

böcelenmek, [böcek-le-n-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* **1.** Sersemleşmek. **2.** Kuşkulanmak. **3.** Oyalanmak. **4.** (Tahıl ve baklagiller için) kötü ambarlanma şartları dolayısıyla böceklenmek; bitlenmek. [DS]

böcen, [böce-n] *{ağız} sf.* Kısa; ufak. [DS]

böcü, [bö / böğ *(örümcek)* / bö *(yans.)* > bö-ce > böcü بوجو] *is.* **1.** Böcek. **2.** *{OsT}* Çocukları korkutmak için söylenen hayalî yaratık; umacı; öcü. **3.** *{ağız}* Kurt. [DS] **4.** *{ağız}* Akrep, çıyan, örümcek gibi zehirli böcekler. [DS] **5.** İpek böceği. ⊡ **böcü börtü,** *{ağız} 1. Kurt, çakal, domuz gibi zararlı sayılan hayvanlar. 2. Akrep, çıyan, örümcek gibi zehirli böcekler.* [DS]|| **böcü tutmak,** *{ağız} İpekböceği beslemek.* [DS]

böcük[1], **-ğü** [bö / böğ *(örümcek)* > bö-cük بوجوك] *{OsT} is.* Böcek; *{ağız} (aynı).* [DS]

böcük[2], **-ğü** [bö-cük] *{ağız} is.* Kötü kadın. [DS]

böcük[3], **-ğü** [bö-cük] *{ağız} is.* **1.** Dirilik; canlılık. **3.** Şans. [DS]

böcükmek, [bö-cük-mek] *{ağız} gçsz. f. [-ür]* Kanına susamak. [DS]

böcül, [bö *(yans.)* > bö-cül] *is.* Böceklerin baktığı gibi iki yana bakmayı anlatan yansımalı gövde. ⊡ **bö-**

cül böcül, *{ağız} (Bakış için) gözlerini iki yana oynatarak.* [DS]

böcülemek, [böcü-le-mek] *{ağız}gçsz. f. [-r] [-l(ü)-yor]* Kaçmak. [DS]

böcümek, [böcü-mek] *{ağız} gçsz. f. [-r]* **1.** Caymak; vazgeçmek. **2.** Usanmak. [DS]

böcüyükmek, [böcü-y-ük-mek] *{ağız} gçsz. f. [-ür]* Zihni karışmak; bunalmak. [DS]

böd, [böd] *{eT} is.* Taht. [ETY]

bödek, -ği [böd-ek] *{ağız} is.* **1.** Böbrek. **2.** İç organlar. **3.** Yürek. [DS]

bödelek, -ği [böd-elek] *{ağız} is.* **1.** Böbrek. **2.** Öd kesesi. **3.** Karm. [DS] **bödeleği düşük,** *{ağız} Kansız; zayıf.* [DS]

bödene, [Moğ. bödene] *{ağız} is.* Bıldırcın. [DS]

bödenek, -ği [böd-elek > bödenek] *{ağız} is.* Böbrek. [DS]

bödenk, -gi [büg-dek > bügdenk] *{ağız} is.* Dere ve çayların derince olan yerleri. [DS]

bödet, -di [büge-mek > büge-t] *{ağız} is.* Dere; çay. [DS]

bödig, [bödī-mek > bödī-g] *(bödi:g) {eT} sf.* Oynayan; zıplayan; dans eden. [Clauson]

bödimek, [bödī-mek] *(bödi:mek) {eT} gçsz. f. [-r]* Oynamak; dans etmek. [DLT]

bödke, [bu + öd-kä] *{eT} zf.* Bu zamanda; bu devirde [Tekin] [ETY]

bödük, -ğü [böd-ük] *{ağız} is.* **1.** Madenî yemek kabı. **2.** Çömlek. [DS]

bödür, [püt > böd *(yans.)* > böd-ür] *{ağız} sf.* Küçük kabarcık; pütür. [DS] **bödür bödür,** *Pütür pütür; pürüzlü.*

bödürük, [Erme. badruyg / Gürc. patruki] *{ağız} is.* Eğirilmek üzere taranıp hazırlanmış yün ya da pamuk yumağı. [DS]

bödüşmek, [bödī-mek / bödū-mek > böd-üş-mek] *{eT} işteş. f. [-ür]* Birlikte dans etmek; dansta yarışmak. [DLT]

bödütmek, [bödī-mek / bödū-mek > böd-üt-mek] *{eT} gçl. f. [-ür]* Birini oynatmak; dans ettirmek. [DLT]

böet, [bügē-mek > büge-t / büw-e-t] *{ağız} is.* **1.** Su birikintisi; gölcük. **2.** Kuyu. [DS]

bög[1], [bö g / bi / böy] *{eT} is.* Bir çeşit zehirli örümcek; böğ; tarantula. [DLT]

bög[2], [bö g] *(bö:ğ) {eT} is.* Aşığın sırtının, tümsek kısmının oyunda yukarı gelmesi durumu; çik bök. [Clauson]

bögde, [bök-te / bög-dē] *{eT} is.* Hançer. [Gabain] [EUTS] [KB]

bögeç, -ci [böge-ç] *{ağız} is.* Derin ve durgun su; büğet. [DS]

bögemek, [bög-mek / bög-e-mek] *gçl. f. [-r]* → büğemek.

böget, [böge-mek > böge-t / büge-t بوكت] *{eAT} is.* Akar su yatağında suların biriktiği çukur yer; küçük gölet; büğet.

bögi, [bögi / bögü] *{eT} is.* Hakîm; akıllı; bilgili. [ETY]

böglünmek, [bög-ül-mek > bög(ü)l-ün-mek] *{eT} dönşl. f. [-ür]* (Yürümekte olan askerî birlik ya da akarsu için) durgunlaşmak; önü kapanmak; büğenmek; birikmek; toplanmak. [Clauson]

bögmek, [bög-mek] *{eAT} gçl. f. [-er]* **1.** *{eT}* Toplamak; biriktirmek. [Clauson] **2.** Birlikte bir araya getirmek; devşirmek. **3.** (Su için) önünü keserek büğemek.

bögö, [bögö / bögü] *(bögö:) {eT} is.* → bögü.

bögölemek, [bögö -le-mek] *{eT} gçl. f. [-r]* → bögülemek.

bögölenmek, [bögö > bögö-le-n-mek] *{eT} dönşl. f. [-ür]* → bögülenmek.

bögölög, [bögö > bögö-lög / bögü-lüg] *{eT} sf.* → bögülüg.

bögör, [bögör / bög-ür] *{eT} is.* → bögür.

bögre, [bög-rē] *{eT} is.* Böbrek. [EUTS]

bögrek, -ği [bögir > bögr-ek بکرك / بوكرك] *{eAT} {OsT} is.* Böbrek. **bögrek erigi,** *{eAT} Can eriği.*

bögrik, [bögir > bögr-ik بوكرك] *{eAT} is.* Böbrek.

bögrül, [*bogur > bög(ü)r-ül] *{eT} sf.* Böğrü ak olan hayvan. [DLT]

bögrüşmek, [bö *(yans.)* > bö-g(i)r-üş-mek بوكرشمك] *{eAT} işteş. f. [-ür]* **1.** (Hayvanlar için) hep birden böğürmek; böğrüşmek. **2.** (İnsanlar için) böğürür gibi seslenmek; bağrışmak,

böktür, [bög-mek > bög-üt-mek > bög-(ü)t-ür] *{eT} is.* Dağlardaki sert ve çukur yerler.

bögü, [*eT.* bögū / bögö] *(bögü:) {eT} sf.* **1.** Dirayetli; anlayışlı; bilge; hakîm. [EUTS] [Gabain] **2.** Büyücü. **3.** *{ağız}* Sözü geçen adam. [DS]

bögülemek, [bögū > bögü-lē-mek] *{eT} gçl. f. [-r]* Büyülemek; büyü yapmak; göz bağcılığı yapmak.

bögülenmek, [bögü-lē-mek > bögü-le-n-mek] *{eT} edil. f. [-ür]* **1.** Büyülenmek; gizemli bilgiler etkisinde kalmak. **2.** *dönşl. f.* Güvenmek; itimat etmek. [EUTS]

bögülmek, [bög-ül-mek] *{eT} edil. f. [-ür]* Büğenmek. [DLT]

bögülüg, [bögü-lüg] *{eT} is.* Bilgelik; âlimlik. [EUTS]

bögünmek[1], [bög-mek > bög-ün-mek] *{eT} edil. f. [-ür]* Önüne set çekilmek; büğenmek; toplanmak; birikmek.

bögünmek[2], [bögū > bögü-n-mek] *{eT} dönşl. [-ür]* Derin düşünmek. [Üç İtigsizler]

bögür, [bögür بوگر] *{eT}* *is.* **1.** Böbrek. **2.** Böğür. [DLT] ⊡ **bögür igi,** *{eAT} (Kişi ya da nesne için) yakında bulunup da sürekli olarak rahatsızlık veren.*

bögürlemek, [bög-ür-lē-mek] *(böğürle:mek) {eT} gçl. f. [-r]* **1.** Böğüre vurmak. **2.** Savaş saflarını yandan vurup düşmanı yenmek. [DLT]

bögürmek, [bö *(yans.)* > bö-gür-mek] *{ağız} gçsz. f. [-ür]* **1.** (Hayvan için) acı acı ses çıkarmak; böğürmek. **2.** Bağıra bağıra ağlamak. [DS] ⊡ **böğürü böğürü ağlaşmak,** *{eAT} Bağıra bağıra ağlamak.* [DK]

bögürtmek, [bö *(yans.)* > bö-gür-t-mek] *{ağız} gçl. f. [-ür]* Bağırtmak; böğürtmek.[DS]

bögüş, [bög-mek > bög-üş] *{eT} is.* Hikmet; marifet; bilgi; bilgelik; irfan. [EUTS]

bögüşmek, [bög-mek > bög-üş-mek] *işteş. f. [-ur]* Toplamak, biriktirmek ve büğemekte yardım etmek; birlikte büğemek. [Clauson]

böğ, [bög / böy] *is. zool.* Çoğu iri yapılı, çevik ve yırtıcı, geceleri avlanan, vücudu kül rengi dik kıllarla örtülü yer örümceği, *(Galeodes graecus, G. araneoides).*

böğe, [böğ-e] *{ağız} is.* **1.** Geceleri ışığa gelen zehirli böcek. **2.** Bataklıkta yaşayan zehirli bir böcek. **3.** Böğ. [DS]

böğek, -ği [büg-mek *(engel olmak)* > böğ-ek] *{ağız} is.* Büvet. [DS]

böğelek, -ği [*bügel-mek / bökelek [Tietze] > böğelek] *{ağız} is.* **1.** Sığırları rahatsız eden bir tür sinek; büvelek. **2.** Rahatsız edici herhangi bir şey. **3.** Ökse otu. [DS] ⊡ **böğeleğe tutulmak,** *{ağız} (Sığırlar için) büvelek tarafından rahatsız edilmek.* [DS]|| **böğelek tutmak,** *{ağız} Büvelek tutmak.* [DS]

böğeleklenmek, [böğelek-le-n-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* Büveleğe tutulmak. [DS]

böğelemek, [büge-le-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* Engel olmak; büğemek. [DS]

böğelmek, [büğ-el-mek] *{ağız} gçsz. f. [-ir]* Bükülmek; eğilmek. [DS]

böğem, [büge-mek > böğe-m] *{ağız} is.* Derin su çukuru. [DS]

böğemek, [böge-mek / büge-mek] *{ağız} gçl. f. [-er] [-ğ(ü)-yor]* **1.** Suyun önüne bent yaparak toplanmasını sağlamak; gölcük oluşturmak; büğemek; boğ vurmak. **2.** Engel olmak. **3.** Öfkeli birini yatıştırmak. [DS]

böğen, [böğ-en] *{ağız} is.* **1.** İçine tereyağı konulan temizlenip kurutulmuş işkembe. **2.** Koyun ve keçilerde yediği otlarla ilgili olarak görülen ishal. **3.** Çocuk ve hayvan yavrusunun pisliği. [DS]

böğenlemek, [böğ-en-le-mek] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(i)-yor]* (Koyun, keçi için) baharda yeşil ot yediği için bulaşacak biçimde cıvık olarak pislemek. [DS]

böğenmek, [*eT.* bög-mek > büg-en-mek] *{ağız} gçsz. f. [-ir]* → büğenmek. [DS]

böğennemek, [böğen-le-mek] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-n(i)-yor]* (Hayvan yavrusu için) ilk çişini yapmak. [DS]

böğenti, [*eT.* bög-mek > büg-enti] *{ağız} is.* **1.** Küçük su birikintisi. **2.** Suyun önüne çekilen bent. [DS]

böğet, [*eT.* bög-mek > büge-mek > büge-t] *{ağız} is.* **1.** Su birikintisi; gölcük; büvet. **2.** Suyun önüne çekilen bent. **3.** İçinde su biriktirilen taş ya da toprak havuz. **4.** Derin ve durgun su. [DS]

böğetmek, [büg-et-mek] *{ağız} gçl. f. [-ir]* Suyun önüne bent yaparak toplanmasını, birikmesini sağlamak; büğemek. [DS]

böğez, [bu+kez / gez] *{ağız} zf.* Bu defa; bu kez; bu sefer. [DS]

böğlemek, [bö / böğ *(yans.)* > böğ-le-mek] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(ü)-yor]* (Hayvan için) acı acı ses çıkarmak; böğürmek. [DS]

böğrek, -ği [bögür-ek / bögür-ik] *{ağız} is.* **1.** Böbrek. **2.** Kağnı tekerleğinin iki yan tarafındaki dairesel tahta. [DS]

böğrül, [böğ(ü)r-ül] *{ağız} is.* **1.** Yanları beyaz olan sığır. **2.** *sf.* (Kişi için) ters; aksi. [DS]

böğrülce, [böğür-lü-ce] *is. bot.* → börülce.

böğrümek, [bö *(yans.)* > bö-gür-mek > böğrü-mek] *{ağız} gçsz. f. [-r]* Böğürmek. [DS]

böğrüşmek, [bö *(yans.)* > bö-ğür-üş-mek > böğ-r-üş-mek] *işteş. f. [-ür]* **1.** (Hayvanlar için) hep birlikte bağırmak. **2.** (İnsan için) hep birlikte anlaşılmaz biçimde bağırmak.

böğsükmek, [böğ-sük-mek] *{ağız} gçsz. f. [-(ğ)-ür]* Üzülmek; kırılmak. [DS]

böğsünmek, [büyük-sün-mek] *{ağız} gçl. f. [-ür]* Karşısındakini küçük görmek; hiçe saymak. [DS]

böğü, [böğ-ü] *{ağız} is.* **1.** Böğ. **2.** İri akrep. [DS]

böğülce, [böğür-lü-ce] *{ağız} is.* **1.** Kuru fasulye. **2.** Fasulye. [DS]

böğün, [bu+gün] *{ağız} is.* Bugün. [DS] ⊡ **böğün yarın,** *{ağız} Çok geçmeden; bugün veya yarın.* [DS]

böğür, -rü [*eT.* bögür *(kalça ile kaburga arası)* > böğür] *is.* **1.** İnsan ve hayvan vücudunun kaburga ile kalça arasındaki bölümü. **2.** *gnşl.* Yan taraf. **3.** *mim.* Yapının bir bölümünü ana yapıya bağlayan kemer. **4.** *{ağız}* Dağ yamacı. [DS] **5.** *{ağız}* Göğüs. [DS] ⊡ **böğrü böğrüne geçmek,** *{ağız} Açlıktan karnı çekilmek; çok zayıflamak.* [DS]|| **böğür ağrısı,** *{ağız} tıp. Göğüs ağrısı.* [DS]|| **böğür çivisi,** *{ağız} Zorluk çıkaran; engel olan.* [DS]|| **böğür dolması,** *{ağız} Davar etinin boş böğrü ile iki kaburgası ayrıldıktan sonra içine pirinç ve bahar doldurulmak suretiyle yapılan bir yemek.* [DS]|| **böğür döven,** *Ahırlarda hayvanları birbirinden ayırmaya yarayan tahta bölme.*|| **böğür germesi,**

{ağız} vet. Atlarda görülen böbrek hastalığı. [DS]|| **böğür iği,** *{ağız} Baş belası; zararlı.* [DS]|| **böğrü kara,** *{ağız} Börülce.* [DS]|| **böğür kazığı,** *{ağız} 1. Temel yılanı. 2. Baş belası.* [DS]

böğürlemek, [böğür-le-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* Arada kalan tarlayı sulamak. [DS]

böğürme, [bö *(yans.)* > bö-ğür-me] *is.* Böğürmek işi.

böğürmek, [bö *(yans.)* > bö-ğür-mek] *gçsz. f. [-ür]* **1.** (Öküz, deve vb. hayvanlar için) bağırmak. **2.** *mecaz.* (İnsan için) yüksek sesle ve anlaşılmaz biçimde bağırmak. ⊡ **böğüre böğüre,** *Bağırarak.*|| **böğüren maymun,** *zool. Güney ve Orta Amerika'da yaşayan, yassı burunlu, bağırtısı kilometrelerce ileriden duyulabilen, uzun kuyruklu, iri vücutlu, kalın postlu bir tür maymun, (Alouata).*

böğürtlemek, [böğür-t-le-mek] *gçsz. f. [-r] [-l(ü)-yor]* (Ekin için) başağa durmak; bayraklanmak.

böğürtlen[1], [böğür-t-en [Tietze] بوكرتلن] *is.* **1.** Gülgillerden, küçük ve dut gibi çok tanecikli meyvesinden reçel, marmelat yapılan, yaprakları halk hekimliğinde peklik verici, dikenli dalları çit bitkisi olarak kullanılan çalı; *{18.-19.yy.} (aynı), (Rubus caesus).* **2.** Bu bitkinin önce kırmızı, daha sonra kararan yemişleri.

böğürtlen[2], [bö-ğür-t-len] *is. argo.* Kusmuk.

böğürtlenlik, -ği [böğürtlen-lik] *is.* Böğürtlen çalısı bol olan yer.

böğürtme[1], [bö *(yans.)* > bö-ğür-t-me] *is.* Böğürtmek işi.

böğürtme[2], [bör-t-mek > böğürt-me] *sf.* İyi kurumamış kayısı.

böğürtmek[1], [bö *(yans.)* > bö-ğür-t-mek] *gçl. f. [-ür]* Böğürmek işini yaptırmak; böğürmesine sebep olmak.

böğürtmek[2], [bör-t-mek > böğürt-mek] *gçl. f. [-ür]* Biraz haşlamak; börttürmek.

böğürtü, [bö *(yans.)* > bö-ğür-mek > bö-ğür-tü] *is.* Böğürme sesi.

böğürüm, [bö *(yans.)* > bö-ğür-üm] *{ağız} is.* Geyiklerin çiftleşme zamanı. [DS]

böğürüş, [bö (yans.) > bö-ğür-üş] *is.* Böğürme işi veya biçimi.

böhsümek, [bök-si-mek] *{ağız} gçsz. f. [-r]* İçli içli ağlamak. [DS]

bök, [bök] *{eT} is.* **1.** Köşe; bucak, zaviye. [ETY] **2.** Aşığın sırtının, tümsek kısmının yukarı gelmesi; çik bök. [DLT]

böke, [bökē / bökö] *{eT} is.* **1.** Kahraman güçlü kimse; güçlü; cesur; yiğit savaşçı. *{ağız} (aynı)* [ETY] [DS] **2.** Uluslararası veya ulusal karşılaşmalarda birinci gelen; şampiyon. **3.** Pehlivan. *{ağız} (aynı)* [DS] [KB] **4.** *{ağız}* Normal iriliğini almamış; gelişmemiş kavun. [DS]

bökelemek, [bök-mek > bök-ele-mek] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(i)-yor]* **1.** Birdenbire koşmak; ansızın saldırmak. **2.** (Su için) sıçramak. [DS]

bökelik, -ği [böke-lik] *is.* **1.** Böke olma durumu; şampiyonluk. **2.** Şampiyona.

böken, [bök-en] *{ağız} is.* **1.** Tandırda pişen yuvarlak ekmek. **2.** Cıvık hamur yağda kızartıldıktan sonra üzerine tatlı ekilerek yenilen bir tür çörek; lokma tatlısı. [DS]

bökmek[1] [bök-mek / bük-mek] *{eT} gçsz. f. [-er]* **1.** Eğilerek yere kapanmak. **2.** Yemekten bıkmak, usanmak; çok doymak; gözü doymak. [DLT] [ETY] **3.** Bir şeyden bıkmak; usanmak. [Gabain] **4.** Doyasıya birlikte olmak. [ETY] **5.** *{ağız}* Dolmak; taşmak. [DS] **6.** *{ağız}* Çok kazanmak. [DS] ⊡ **böke turmak,** *Bükülmek; eğilmek.* [DLT]

bökmek[2], [bök-mek] *{eAT} gçsz. f. [-ür]* Zıplamak; sıçramak.

bökseg, [Moğ. bökse > bökse-g / bükseg [DLT]] *{eT} is.* Göğüs; meme. [Clauson]

bökseglenmek, [bökseg-le-n-mek] *{eT} dönşl. f. [-ür]* (Kız için) göğsü tomurmak. [DLT]

böksig, [böksi-g] *{eT} is.* Karın; göğüs. [Gabain]

böksik, [böksi-k] *{eT} is.* Karın. [EUTS]

böksilmek, [böksi-l-mek] *{eT} gçsz. f. [-ür]* Parçalanmak; yarılmak. [EUTS] [Gabain]

bökte [bökte / bügde] *{eT} is.* Hançer. [Gabain] [EUTS]

bökteg, [bökte-g] *{eT} is.* Yardım; inayet. [EUTS]

böktelek, -ği [bök-mek > bök(ü)t-e-lek] *{ağız} is.* (Tavşan için) kızışma. [DS] ⊡ **böktelek olmak,** *(Tavşanlar için) çiftleşmek için bir araya gelmek.*

böktürmek, [bört-ür-mek] *{ağız} gçl. f. [-ür]* Eti biraz kavurmak. [DS]

bökü, [bökü / bögü] *{eT} is.* Hekim. [EUTS]

bökün, [bo+kün / bu+kün] *{eT} zf.* Bugün. [Gabain]

böküşmek, [bök-mek > bök-üş-mek] *{eT} gçsz. f. [-ür]* **1.** Doymak. [ETY] **2.** Doyasıya birlikte olmak. [ETY]

bökütmek, [bök-üt-mek] *{eT} gçl. f. [-ür]* **1.** İyice doyurmak. **2.** Yiyecekten bıktırmak. [DLT]

böl, [böl] *{ağız} is.* Gereksinme; ihtiyaç. [DS]

bölcek[1], **-ği** [böl-(e)cek] *{ağız} is.* Cetvel. [DS]

bölcek[2], **-ği** [? bölcek] *{ağız} is.* Kova. [DS]

böldürme, [böl-dür-me] *is.* Böldürmek işi.

böldürmek, [böl-dür-mek] *gçl. f. [-ür]* **1.** Bölmek eylemini birinin aracılığıyla yapmak. **2.** Bölmesine sebep olmak.

böle[1], [? böle] *{ağız} is.* **1.** Genel olarak amca, dayı, hala çocuğu. **2.** Yeğen. **3.** Teyze, hala, yenge. **4.** Amca. [DS]

böle[2], [bu+ eyle > böyle > bȫle] *(bö:le) {ağız} sf.* Böyle. [DS]

bölek, -ği [béleg / bölek] *{eT} {ağız} is.* Hediye. [DS]

bölen, [böl-en] *sf.* **1.** Bölme işini yapan. **2.** *mat.* Bir bölme işleminde bölünen sayının kaç eşit parçaya bölündüğünü belirten sayı.

bölene, [Bul. polyana] *{ağız} is.* Issız yer; tenhalık. [DS]

bölenecek, -ği [böle-n-ecek] *{ağız} zf.* Bölünceye kadar. [DS]

bölge, [böl-mek > böl-ge بولكه] *is.* **1.** Sınırları, idarî ve iktisadî birliğe; arazi, iklim ve bitki özelliklerinin benzerliğine veya üzerinde yaşayan insanların aynı soydan gelmiş olmalarına göre belirlenen toprak parçası; mıntıka; alan; civar; çevre; dolay; havali; yaka; *{17. yy.} (aynı).* **2.** Vücutta sınırları belli herhangi bir kısım; nahiye.

bölgeci, [böl-ge-ci] *is.* Belirli bir bölgenin çıkarlarını savunan kimse; mıntıkacı.

bölgecilik, -ği [böl-ge-ci-lik] *is.* Belli bir bölgenin çıkarları için çalışma durumu; mıntıkacılık.

bölgeleme, [böl-ge-le-me] *is.* Bir kentin konut, sanayi, eğitim, kültür ve eğlence gibi belirli işlevleri yerine getirecek şekilde bölgelere ayrılması işi.

bölgesel, [böl-ge-sel] *sf.* **1.** Bölge ile ilgili. **2.** Bir bölgeye ait olan; mıntıkavi, mevzii.

bölgeselleşmek, [böl-ge-sel-le-ş-mek] *gçsz. f. [-ir] istk.* Uzaysal bir büyüklüğün, bir değişkenin, düzensiz bir biçimde dalgalanırken büyük ölçekli bir yapı göstermesi.

bölgü, [böl-gü] *{ağız} is.* Araziyi bölüşme, paylaşma. [DS]

bölik, [böl-mek > böl-ik بوليك] *{eT} is.* Bölük; parça.

böllem, [? böllem] *{ağız} is.* Deve katarı. [DS]

bölme, [böl-me بولمه] *is.* **1.** Bölmek eylemi. **2.** Ayırma; taksim. **3.** Parçalara ayırma; parçalama. **4.** Bölünerek ayrılmış olan yer; parça; *{OsT} (aynı).* **5.** Bir yeri küçük odalara ayıran ince duvar veya ahşap perde. **6.** Evlerde yıkanmak için ayrılmış küçük oda; gusülhane. **7.** *anat.* Çeşitli organları birbirinden ayıran ince perde. **8.** *mat.* Bir niceliği belirli sayıda eşit parçalara ayırma işlemi; taksim. **9.** *ed.* Bir edebî eseri, bir yazıyı veya konuşmayı aralarında bağlar bulunan bir çok parçalara ayırma. **10.** Gemilerde su baskını ve yangın gibi durumlarda ara kapıları kapatarak yayılmayı önlemek amacıyla yapılmış bölümler. **11.** *man.* Cins kavramlarını tür ve alt türlere ayırmak işi. **12.** *{ağız}* Kalın ağaç gövdesinden dülgerlik için ayrılmış tomruk. [DS] **13.** *{ağız}* Ambar. [DS] **14.** *{ağız}* Ada. [DS] ⧉ **bölme işareti,** *mat. Bölme işleminin yapılacağını belirten |— veya ÷ işareti: bölü.*

bölmeci, [böl-me-ci] *is. res.* Karma renkleri karıştırmaktan ziyade tuval üzerine küçük benekler oturtarak resim yapan ressam.

bölmecilik, -ği [böl-me-ci-lik] *is. res.* Yeni izlenimci ressamlar tarafından uygulanan, renk karışımından ziyade küçük beneklerle optik bir karışım elde etmeye dayanan resim yapma tekniği.

bölmeç[1], -ci [böl-meç] *{ağız} is.* Tek dağ. [DS]

bölmeç[2], -ci [böl-meç] *{ağız} is.* Dolap; kiler vb. [DS]

bölmek, [böl-mek] *gçl. f. [-er]* **1.** Bir bütünü iki ve daha çok parçalara ayırmak; taksim etmek. *{eT} (aynı)* [EUTS] [Üç İtigsizler] **2.** *mecaz.* Birbirine düşman olacak şekilde birliğin ve bütünlüğün bozulmasına yol açmak; parçalamak. **3.** *mat.* Bir niceliği belirli sayıda eşit parçalara ayırmak için işlem yapmak; taksim etmek.

bölmeleme, [böl-me-le-me] *is.* Bölmelemek eylemi.

bölmelemek, [böl-me-le-mek] *gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* **1.** Bir şeyi bölmelere ayırmak. **2.** *dnz.* Geminin bir kaza sonucu aldığı yaralardan dengesini bozacak şekilde su almaması için kapanabilir sızdırmaz kapılarla bölmeler yapmak. **3.** Orman yangınlarında yangının yayılmasını önlemek ve söndürme çalışmalarını kolaylıkla yürütebilmek amacıyla orman içinde bölümler meydana getirmek.

bölmeli, [böl-me-li] *sf.* Bölmelerle ayrılmış bulunan.

bölök, [böl-mek > böl-ük / böl-ök] *{eT} is.* → bölük.

bölön, [Tib. blon / Sansk. buluna] *{eT} is.* **1.** Bakan; nazır. [ETY] [Gabain] **2.** Vekil; yüksek görevli. [ETY] [Gabain]

bölü, [böl-ü] *is. mat.* Bir matematik işleminde bölme yapılacağını gösteren |— veya ÷ ile, bayağı kesirlerde pay ile payda arasına konan — işaretinin okunuşu, *(1937).*

bölüc, [böl-mek > böl-üc بلوج] *{OsT} is.* (Saç için) bölük.

bölücek, -ği [böl-ü(k)-cek بلوجك] *{OsT} {ağız} is.* Küçük bir bölük; parça; bölük. [DS]

bölücü, [böl-ücü] *sf.* **1.** Bölme işini yapan; bölen. **2.** *mecaz.* Bir topluluğun bireyleri arasına düşmanlık duyguları sokarak birliği bozma veya siyasal ve sosyal bütünlüğü bozmaya çalışan; fesatçı, müfsit, münafık. **3.** *tek.* Takım tezgâhlarında belirli açılara göre bölmeler yapmaya veya işlenecek malzemenin kalınlığını azaltmaya yarayan kısım.

bölücülük, -ğü [böl-ücü-lük] *is.* Bir topluluğun bireyleri arasına düşmanlık duyguları sokarak birliği bozmak veya siyasal ve sosyal bütünlüğü bozmak; fesat; ifsat; nifak.

bölüg, [böl-üg] *{eT} is.* Kısım; bölük; parça. [EUTS]

bölüglüg, [bölüg-lüg] *{eT} sf.* Bölüklü; kısımlı. [Üç İtigsizler]

bölük, -ğü [böl-mek > böl-ük بلك / بولك] *is.* **1.** Bütünden ayrılmış parça; kısım. *{eT} {eAT} (aynı)* [DLT] [Üç İtigsizler] **2.** Ortadan iki yana ayrılarak taranmış saç bölümü veya saç örgüsü; belik. *{eAT} {ağız} (aynı)* [DS] **3.** *as.* Takımlardan oluşan, üçü veya dördü taburları meydana getiren ve daha büyük birliklerin temeli sayılan, içinde idarî ve teknik çalışmalar yapılan esas savaş birliği. **4.** *mat.* Onluk düzende yazılmış bir tam sayının üçer üçer ayrılan

basamaklarından her biri; hane. **5.** Pay, hisse. **6.** *{ağız}* Tarlalar arasında kalmış orman parçası. [DS] **7.** *{ağız}* Tarla parçası; arazi parçası. [DS] **8.** *{ağız}* Dokuma parçası; kumaş parçası; bez parçası. [DS] **9.** *{ağız}* Mahalle. [DS] ⧉ **bölük bölük,** *1. Bölükler halinde. 2. Parçalanmış, kısımlara ayrılmış olarak.*|| **bölük pörçük,** *Bütünlüğü ve birliği sağlanamamış durumda; parça parça.*|| **Bölük-i Rumiyān,** *tar. 1. Anadolu bölükleri. 2. İmparatorluk döneminde Anadolu'dan çıkan yerli sanatkârlar.*

bölükat, [böl-ük + Ar. -āt بلوكات] *(bölükâ:t) {OsT} is.* Bölükler. ⧉ **bölükāt-ı seb'a,** *{OsT} tar. İmparatorluk döneminde, Mısır vilayetindeki yedi ocaktan kurulu askerî birliğe verilen ad.*

bölükbaşı, [böl-ük+baş-ı] *{ağız} is.* **1.** Düğünlerde erkek evine başkanlık yapan kimse. **2.** Sürüyü çeken çoban. [DS]

bölükdeş, [böl-ük-deş] *{ağız} is.* Usta çoban. [DS]

bölüklüler, [böl-ük-lü-ler] *is. as. tar.* Yeniçeri ocağında ağa bölüklerinden olanlara verilen ad.

bölükmek, [böl-ük-mek] *{eT} gçsz. f. [-ür]* (Hayvanlar için) bölüklere ayrılmak. [DLT]

bölülmek, [böl-ül-mek] *{eT} edil. f. [-ür]* Bölünmek. [Üç İtigsizler]

bölüm, [böl-üm] *is.* **1.** Bölünen bir bütünün parçalarından her biri. **2.** *as.* Ordu kuvvetlerinin gerektiği biçimde parçalara ayrılarak dağıtılışı. **3.** *ed.* Bir yazının, bir konuşmanın veya kitabın içinde konuyu daha iyi anlatabilmek için yapılan ayırmalardan her biri. **4.** Bir işletmede veya kurumda yardımcı yöneticiye bağlı, görev bakımından birbirine öncelikli yakınlığı olan çalışma ve sorumluluk ortamı; kısım; departman; seksiyon. **5.** *mat.* Bölme işlemi sonucunda elde edilen sayı. **6.** *müz.* Bir müzik eserinde bulunan ayrı parçalar. **7.** *mecaz.* Çağ; devir. **8.** Bir okulun herhangi bir uzmanlık veya bilim dalında eğitim veren birimlerinin her biri. **9.** *{ağız}* Fıçı. [DS] ⧉ **bölüm bölük,** *Parça parça.*

bölümleme, [böl-üm-le-me] *is.* Bölümlemek işi; tasnif; sınıflama.

bölümlemek, [böl-üm-le-mek] *gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* **1.** Birçok şey arasında birbirine eşit veya benzer olanları bir araya toplayarak kümelere ayırmak; sınıflamak, tasnif etmek. **2.** *bsy.* Bir bilgisayarın ya da bilgi işlem sisteminin belleğini, her biri bir kullanıcıya ait olmak üzere bölümlere ayırmak.

bölümlendirme, [böl-üm-le-n-dir-me] *is.* Bölümlendirmek işi; sınıflandırma; tasnife tabi tutma.

bölümlendirmek, [böl-üm-le-n-dir-mek] *gçl. f. [-ir]* Bir şeyi ve bir çokluğu bölümlere ayırmak; sınıflandırmak; tasnife tabi tutmak.

bölümleniş, [böl-üm-le-n-iş] *is.* **1.** Bölümlenmek işi. **2.** Bölümlenmek biçimi.

bölümlenme, [böl-üm-le-n-me] *is.* **1.** Bölümlenmek işi. **2.** *bsy.* Bir belleğin, bir listenin değişik ölçülere uygun olarak dengeli bilgi kümesi taşıyan bölümlere ayrılması.

bölümlenmek, [böl-üm-le-n-mek] *edil. f. [-ir]* Biri tarafından yapılan bölümleme eylemine uğramak.

bölümlü, [böl-üm-lü] *sf.* Bölümü veya bölümleri olan.

bölümölçer, [böl-üm + ölç-er] *is. fiz.* Aynı zamanda etkiyen iki büyüklüğün oranını ölçmeye yarayan alet.

bölümsel, [böl-üm-sel] *sf.* Bölüm ile ilgili; kısmî.

bölün[1]**,** [böl-ün] *is.* Tefrika.

bölün[2]**,** [Tib. / Sansk. buluna] *{eT} is.* En yüksek kamu görevlisi; bakan. [Tekin]

bölünebilir, [böl-ün-e+bil-ir] *sf.* **1.** Bölünmeye uygun olan. **2.** *mat.* Bölme işlemi yapıldığında kalanı sıfır olan.

bölünebilirlik, -ği [böl-ün-e+bil-ir-lik] *is.* **1.** Bölünebilir olma durumu. **2.** *mat.* Bölme işlemi yapıldığında kalanı sıfır olan durum.

bölünebilme, [böl-ün-e+bil-me] *sf. mat.* Bir bölme işlemi yapıldığında kalansız olma.

bölünen, [böl-ün-en] *sf.* **1.** Bölme işlemine uğratılan sayı. **2.** Eşit sayıda veya miktarda parçalara ayrılan nesne.

bölüngü, [böl-ün-gü] *is.* Parti, sendika gibi kuruluşlarda izlenen ana çizgiye karşı olan örgütlü küme; bölüntü; fraksiyon.

bölünme, [böl-ün-me] *is.* **1.** Parçalara ayrılma; parçalanma. **2.** *biy.* Bir hücrenin iki yavru hücreye ayrılması. **3.** *kim.* Bir molekülde bir bağın kopması. **4.** *siy.* Karar organlarında ortaya çıkan görüş ve oy ayrılığı.

bölünmek, [böl-ün-mek] *edil. f. [-ür]* **1.** Başkası tarafından parçalara, bölüklere ayrılmak. *{eT} (aynı)* [Üç İtigsizler] **2.** Üzerinde bölme işi uygulanmak. **3.** *ed.* Bir cümlenin anlattığı şeyi daha iyi açıklayabilmek amacıyla, bir kez nesneyi, bir kez de özneyi yüklem yapmak suretiyle iki yeni cümle kurmak. **4.** *dönşl.* Bir bütünden pek çok bölüm oluşmak; çoğalmak. **5.** Bölünebilir olmak.

bölünmez, [böl-ün-mez] *sf.* Bölünmesi, parçalanması mümkün olmayan.

bölünmezlik, -ği [böl-ün-mez-lik] *is.* Bölünmez olma durumu ve niteliği.

bölüntü, [böl-üntü] *is.* **1.** Bölünmüş küçük parça. **2.** Parti, sendika gibi kuruluşlarda izlenen ana çizgiye karşı olan örgütlü küme; bölüngü; fraksiyon. **3.** *{ağız}* Oda gibi bölünmüş yer; bölme. [DS]

bölüntüler, [böl-ün-tü-ler] *is.* Bir bütünün ayrılmış olduğu bölümler; taksimat.

bölünüm, [böl-ün-üm] *is.* Bazı toplumlardaki soy zinciri kümelerinin sınırlarını belirleyen bölme veya bölünme süreci.

bölünümsel, [böl-ün-üm-sel] *sf.* (Toplum için) grup-

lar, alt gruplar ve küçük birimler halinde bölünmeye dayanan.

bölünüş, [böl-ün-üş] *is.* Bölünmek durumu veya biçimi.

bölüş, [böl-üş] *is.* Bölmek işi veya biçimi.

bölüşme, [böl-üş-me] *is.* Bölüşmek işi.

bölüşmek, [böl-üş-mek] *işteş. f. [-ür]* Bir şeyi iki ve daha çok kişi aralarında paylaşmak; üleşmek; taksim etmek.

bölüştüren, [böl-üş-tür-en] *sf.* Paylaştırma işini yapan; herkese payına düşeni veren.

bölüştürme, [böl-üş-tür-me] *is.* Bölüştürmek işi.

bölüştürmek, [böl-üş-tür-mek] *gçl. f. [-ür]* Bölüşmek işini başkasına yaptırmak.

bölüştürücü, [böl-üş-tür-ücü] *sf.* **1.** Bölüştürme işini yapan. **2.** *is.* Bir sulama kanalı suyunu tarla sahipleri arasında belirli oranlarda bölüştürmeye yarayan alet.

bölüşük, -ğü [böl-üş-ük] *{ağız} is.* **1.** Bölünme yeri. **2.** Kısmet. **3.** Verese. [DS]

bölüşüm, [böl-üş-üm] *is.* **1.** Bölüşme; paylaşma. **2.** *bsy.* Birden çok kullanıcının bellek ve bilgi işlem gibi kaynağı ortaklaşa kullanımı.

bölüt, [böl-üt] *is. zool.* **1.** Eklem bacaklıların vücudunu oluşturan yan yana dizili parçaların her biri; halka. **2.** *biy.* Zigotun bölünmesinden sonra ortaya çıkan hemen hemen birbirine benzeyen parçaların her biri; metamer.

bölütlenme, [böl-üt-le-n-me] *is. biy.* Döllenmiş yumurtanın blastulayı oluşturuncaya kadar art arda bölünmesi.

bölütlü, [böl-üt-lü] *sf.* Bölütlere, halkalara ayrılmış olan.

bölütlülük, -ğü [böl-üt-lü-lük] *is.* Vücutları halkalara ayrılmış olan canlıların bu özelliği; metamerlilik.

böm, [bö *(yans.)* > bö-m] *is.* Bağırma ve böğürme anlamı veren yansımalı gövde. ⊡ **böm böm böğürmek,** *Öküz gibi bağırmak.*

bömböyük, [büyük > böyük > bö(m)+bö/yük] *(bö'mböyük) pekşt. sf.* **1.** Çok büyük. **2.** Çok saygıdeğer.

bön[1], [*eT.* mün / bün *(sakat, eksikli)* ? > bön بون] *sf.* Zekâ ve kavrayıştan yoksun olduğu için kolay kandırılabilen; akılsız; budala; aptal; saf; ahmak. *{eAT} {OsT} (aynı)* ⊡ **bön bön bakmak,** *1. Hiçbir şey anlamadan, safça, şaşkın şaşkın bakmak. 2. Şaşırıp aptallaşmak.*|| **bön düşmek,** *{eAT} Budalalık etmek.*

bön[2], [Ar. bunn] *{ağız} is.* Öğütülmüş kahve. [DS]

bönce, [bön-ce] *(bö'nce) zf.* Akılsızca; saf ve budala olarak.

böng[1], [bıñ / bıng / bınk / böng / bunk / bung / büñ / büng / bünk *(yans.)*] *is.* Bir sıvının kaynar gibi kabarıp sönmesini, bir yerden veya kaynaktan aralıklı olarak çıkışını anlatan kök. [Zülfikar] *böng-ül böngül, böng-ül-de-mek.*

böng[2], [böng *(yans.)*] *{eT} is.* Ağır bir şeyin düşmesi ile çıkan ses. [DLT] ⊡ **böng etmek,** *{eT} (Yere düşen ağır bir nesne için) ses çıkarmak.* [DS]

böng[3], [böñ] *(böñ) {eT} sf.* **1.** İri yarı. **2.** Yoğun. **3.** Obur. [DLT]

böngece, [böng *(yans.)* > böng-e-ce] *{ağız} zf.* Birdenbire. [DS]

böngmek, [*böñ-mek / möñ-mek] *(böñmek) {eT} gçl. f. [-er]* (At için) ayaklarını toparlayarak tekme atmak; tekmelemek.

böngül, [böng *(yans.)* > böng-ül] *{ağız} is.* Sıvının kaynaktan kabarıp kaynamasını anlatan yansımalı gövde. [DS] ⊡ **böngül böngül,** *{ağız} (Suyun kaynaması için) sesli olarak.* [DS]

böngüldek, -ği [böng *(yans.)* > böng-ül-de-k] *{ağız} is.* **1.** Bataklık. **2.** Suyun çıktığı yer; kaynak; pınar. [DS]

böngüldemek, [böng *(yans.)* > böng-ül-de-mek] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-d(ü)-yor]* (Su için) yerden kaynayıp kabararak çıkmak; büngüldemek. [DS]

bönlenmek, [bön-le-n-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* **1.** Bilmez hâle gelmek; bönleşmek. **2.** Bilmezden gelmek. [DS]

bönleşme, [bön-le-ş-me] *is.* Bönleşmek eylemi; aptallaşma.

bönleşmek, [bön-le-ş-mek] *dönşl. f. [-ir]* Anlayamaz, kavrayamaz hale gelmek; aptallaşmak.

bönlük, -ğü [bön-lük] *is.* **1.** Bön olma durumu. **2.** Bön olanın niteliği. **3.** Bön kişilere yakışır davranış; aptallık; saflık; akılsızlık.

bönsetmek, [bön-se-t-mek] *{ağız} gçl. f. [-ir]* Kandırmak. [DS]

böö[1], [bö *(yans.)* > böö] *(bö:) {ağız} ünl.* Korkutmak için kullanılan bir söz. [DS]

böö[2], [bö / böğ] *{ağız} is.* Örümcek; böy. [DS]

bör, [bör *(yans.)*] *is.* Yüksek sesle bağırmayı, ağız kavgası gürültüsünü anlatan kök. [Zülfikar] *bör-ül-de-mek.*

börek, -ği [bür-mek > bür-ük [Tietze] / börk [Räsänen] / Far. bürek] *is.* Açılmış yufka arasına ıspanak, peynir ya da kıyma konulmak suretiyle tepsi veya saçta pişirilen hamur işi yemek. ⊡ **börek mantarı,** *{ağız} Yufka arasına konularak börek yapmaya uygun tatlı bir mantar türü.* [DS]|| **börek otu,** *{ağız} Dere otu, maydanoz gibi böreklerde kullanılan çeşitli otların genel adı.* [DS]

börekçi, [börek-çi] *is.* Börek yapıp satan kimse.

börekçilik, -ği [börek-çi-lik] *is.* Börek yapma ve satma işi.

böreklik, -ği [börek-lik] *sf.* **1.** Börek yapmaya elverişli. **2.** Börek yapmak için ayrılmış.

böremit, -di [? böremit] *{ağız} is.* **1.** Fırında kızartılmış elma ya da armut gibi meyve. **2.** Tam kurumamış armut. [DS]

böri, [börī / börü] *(böri:)* *{eT}* *is.* Kurt; börü; [DLT] [EUTS] [ETY] [Gabain] [Tekin] [KB]

börileyü, [böri-leyü] *(börileyü:)* *{eT}* *zf.* Kurt gibi; kurtçasına. [DTL]

börisiz, [böri-siz] *{eT}* *sf.* Düşmansız; yağısız. [EUTS]

böritig, [börit-ig] *{eT}* *is.* Temas. [Üç İtigsizler]

böritmek, [bört *(yans.)* > bör(i)t-mek /] *{eT}* *gçsz. f.* *[-ür]* Temas etmek; dokunmak. [Gabain] [Üç İtigsizler]

börk, [*eT.* bör-(i)k > börk بورك / برك] *is.* **1.** Başa giyilen her türlü başlığın genel adı; başlık; külah; şapka. *{eT}* *{eAT}* *{OsT}* *{ağız}* *(aynı)* [DLT] [KB] [Yüknekî] [DS] **2.** Hayvan postundan yapılmış başlık. **3.** *{ağız}* Tahtadan yapılmış baca örtüsü. [DS] **4.** *{ağız}* Sabanda tutağın ilerisindeki kılıç bağının baş çivisi. [DS] **5.** *{ağız}* Evlerde zayıf döşemelerin altına çakılan direklerin başına konulan ağaç kiriş. [DS] **6.** *{ağız}* Kel baş için kara sakız ile yapılan bir tür yakı. [DS] **7.** *{ağız}* Patlıcanın tepesindeki yeşil parça. [DS] **8.** *{ağız}* Arı sepetinin üstüne konulan saz kılıf. [DS] **9.** *{ağız}* İpekli kefiye ve yazmaların fes üzerine sarılmasıyla yapılan bir tür başlık; puşu. [DS] ⧉ **börke basma,** *{ağız}* *Kaçma.* [DS]|| **börk-i Horasānî,** *Kırmızı kadife ya da çuhadan yapılmış ve üstüne sarık sarılmış başlık.*|| **börk kapmak,** *{ağız}* *Müjdelik almak için Kur'an'dan bir cüz okuyan çocuğun başlığını kapıp babasına götürmek.* [DS]

börkçi, [börk-çi] *{eT}* *is.* → börkçü. [DLT]

börkçü, [börk-çü] *is.* Börk yapan ya da satan kimse.

börke[1], [börk > börke بورکه] *{eT}* *{eAT}* *is.* Börk.

börke[2], [bür-ik-mek > bür-(ü)k-e > börke] *{ağız}* *is.* Havuz. [DS]

börkenek, -ği [börk *(başlık)* > börk-enek] *is. zool.* **1.** Geviş getiren hayvanların, yedikleri yemlerin ilk gittiği, daha sonra geviş getirirken de ağza yem lokmalarının tekrar geri geldiği, işkembe ile kırkbayıra giden yolların birleştiği yerde bulunan mide bölümlerinden birisi. **2.** *{ağız}* Yağmurdan ve güneşten korunmak için giyilen ucu sivri bir tür basit külah. [DS] **3.** Kenarları sırma ile işlenmiş, püsküllü baş bağı. ⧉ **börkenekli yağmur,** *{ağız}* *İri damlalar hâlinde ve şiddetlice yağan yağmur.* [DS]

börki, [börk > börki برکی] *{eT}* *{eAT}* *is.* → börk.

börklemek, [börk-le-mek] *{ağız}* *gçl. f.* *[-r]* *[-l(ü)-yor]* **1.** Kel olanların başına kara sakız ile yakı yapmak. **2.** Damların kenarlarını, duvarların üstünü balçıkla balık sırtı sıvamak. **3.** Sepet, sandık gibi şeylerin üzerini yaprak ile örtmek. [DS]

börklü, [börk-lü] *{ağız}* *sf.* **1.** Otoriter. **2.** Şerefli. **3.** Metin. [DS]

börkmek, [bört *(yans.)* > börk-mek] *{ağız}* *gçsz. f.* *[-er]* **1.** (El ve ayak derisi için) suda fazla kaldığı için kabarmak. **2.** (Turşu için) olmak. **3.** Terlemek; bunalmak. **4.** Zenginleşmek; onmak. [DS]

börktürmek, [bört *(yans.)* > börk-tür-mek] *{ağız}* *gçl. f.* *[-ür]* Tam pişirmeden haşlamak. [DS]

börkü, [börk-ü] *{ağız}* *is.* Börk; börkenek; başlık. [DS]

börkütmek, [bört-mek > börk-üt-mek] *{ağız}* *gçl. f.* *[-ür]* Tam pişmeden haşlamak. [DS]

börleyü, [böri-leyü] *{eT}* *zf.* Kurt gibi. [DLT]

bört[1], [bört *(yans.)*] *is.* Patlayıp çıkmayı, sıkışan hava ya da sıvıların dışarı çıkışlarını, haşlama sonucu patlayıp dağılmayı, birden kurtulmayı anlatan kök, *bört-le-mek, bört-mek, bört-ü-mek, bört-ür-mek.*

bört[2], [bör(i)-t] *{eT}* *is.* Kurt yavrusu. [ETY]

bört[3], [bör-t] *{ağız}* *is.* Akrep, çıyan, örümcek gibi ağılı böcekler. [DS]

bört[4], [bört *(yans.)*] *{ağız}* *sf.* **1.** Çürük. **2.** *is.* Yarı kurumuş meyve. **3.** Yarı hazırlanmış pekmez. [DS] ⧉ **bört itmek,** *{ağız}* *Az haşlamak.* [DS]

börtdürmek, [bört *(yans.)* > bört-tür-mek بورتدرمك] *{ağız}* *gçl. f.* *[-ür]* Az haşlamak; börttürmek. [DS]

börteçine, [Moğ. börte *(boz, mavi-gri)* + çina *(kurt)* / börteçine / börteçene] *is.* **1.** Bozkurt. **2.** Destanlara göre Türkleri Ergenekon'dan çıkaran demirci hükümdarın adı.

börtkün, [bört-kün] *{ağız}* *sf.* Çapkın; haşarı; küstah. [DS]

börtleci, [bört *(yans.)* > bört-le-y-ici] *{ağız}* *sf.* (Deve için) gebe. [DS]

börtleğen, [bört *(yans.)* > bört-le-ğen] *{ağız}* *is.* Böğürtlen. [DS]

börtiek, -ği [bört *(yans.)* > bört-le-k] *{ağız}* *sf.* **1.** (Meyve için) yarı kurumuş. **2.** Dışarı fırlamış; patlak. **3.** Korkak. **4.** *is.* Böğürtlen meyvesi. [DS]

börtlemek[1], [bört *(yans.)* > bört-le-mek] *{ağız}* *gçl. f.* *[-r]* *[-l(ü)-yor]* **1.** Az haşlamak. **2.** *gçsz. f.* Terlemek; bunalmak. **3.** Kıpkırmızı olmak; morarmak. **4.** Güneş ya da ateşten kızarmak; yanmak. **5.** Yumuşamak; kabarmak. [DS]

börtlemek[2], [bört *(yans.)* > bört-le-mek] *gçsz. f.* *[-r]* *[-l(ü)-yor]* (Sıvı için) bulunduğu yerden birden fışkırmak; dışarı fırlamak.

börtlemek[3], [bört *(yans.)* > bört-le-mek] *{ağız}* *gçsz. f.* *[-r]* *[-l(ü)-yor]* (Deve ve manda için) doğurmak. [DS]

börtlen, [bört *(yans.)* > bört-len] *{ağız}* *is.* Böğürtlen. [DS]

börtlenge, [bört *(yans.)* > bört-len > börtlen-ge] *{ağız}* *is.* Böğürtlen. [DS]

börtlenmek, [bört *(yans.)* > bört-le-n-mek] *{ağız}* *edil. f.* *[-ir]* **1.** Haşlanmak; yanmak. **2.** *dönşl. f.* Isınmak; kızarmak. **3.** Yumuşamak; kabarmak. [DS]

börtletmek, [bört *(yans.)* > bört-le-t-mek] *{ağız}* *gçl.*

f. *[-ir]* **1.** Tam pişirmeden haşlamak. **2.** Kabartmak; yumuşatmak. **3.** Közlemek. **4.** Kavurmak. [DS]

börtliyen, [bört *(yans.)* > bört-l(e)-y-en] *{ağız}* *is.* Böğürtlen. [DS] ⊡ **börtliyen dikeni,** *{ağız}* *Böğürtlen çalısı.* [DS]

börtme, [bört *(yans.)* > bört-me] *is.* **1.** Börtmek eylemi. **2.** Suda haşlanmış ve içine nohut, badem, üzüm katılmış buğday.

börtmek[1], [börit-mek / bört-mek] *{eT}* *gçsz. f.* *[-ür]* **1.** Dokunmak; temas etmek. [EUTS] **2.** *is.* Dokunma; temas. [EUTS]

börtmek[2], [bört *(yans.)* > bört-mek] *gçsz. f.* *[-er / -ür]* **1.** Şişmek; kabarmak. **2.** (Yiyecek için) kaynar suda, külde veya ateşte birazcık pişmek; *{ağız}* *(aynı).* [DS] **3.** (El ve ayak için) çok terlemekle veya çamaşır, bulaşık gibi uzun süre yapılan işlerde üst derinin çok su emmesinden dolayı kabarmak ve buruşmak. **4.** *{ağız}* Terlemek; bunalmak. [DS] **5.** *{ağız}* Morarmak; kıpkırmızı olmak. [DS] **6.** *{ağız}* Güneşte ya da ateşte yanmak; kızarmak. [DS] **7.** *{ağız}* (Yemek için) sıcak iken su katılınca rengi değişmek. [DS] **8.** *{ağız}* Rengi kaçmak; solmak. [DS] **9.** *{ağız}* Canlılığını, parlaklığını yitirmek. [DS] **10.** *{ağız}* (Ayaklar için) yorgunluktan şişmek. [DS]

börtmek[3], [bört *(yans.)* > bört-mek] *{ağız}* *gçsz. f.* *[-ür]* Coşmak; sevinmek. [DS]

börttürme, [bört *(yans.)* > bört-tür-me] *is.* Börttürmek işi.

börttürmek, [bört *(yans.)* > bört-tür-mek] *{eAT}* *{ağız}* *gçl. f.* *[-ür]* (Et için) az pişirmek; biraz haşlamak. [DS]

börtü[1], [bört *(yans.)* > bört-ü] *sf.* **1.** Börtmüş gibi kabarık. **2.** *is.* İğrenç ya da tehlikeli böcek. ⊡ **börtü böcek,** *Her türlü böcekler.*

börtü[2], [Moğ. börte] *is.* → börtü.

börtük, -ğü [bört *(yans.)* > bört-ük] *sf.* **1.** Börtmüş; kabarmış. **2.** Haşlanmış; az pişirilmiş. **3.** (Kuru meyve, sebze için) iyice olgunlaşmadan kurutulmuş. **4.** *{ağız}* İyice olgunlaşmamış. [DS] **5.** *{ağız}* Zayıf; çelimsiz. [DS] **6.** *{ağız}* *is.* Yara; bere. [DS]

börtülme, [bört *(yans.)* > bört-ül-me] *is.* Börtülmek işi.

börtülmek[1], [bört-mek[1] > bört-ül-mek] *{eT}* *edil. f.* *[-ür]* Değilmek; dokunulmak; temas edilmek. [EUTS]

börtülmek[2], [bört *(yans.)* > bört-ül-mek] *edil. f.* *[-ür]* **1.** (Yiyecekler için) biraz pişirilmek; az haşlanmak. **2.** (Üst deri için) kabarmak; şişmek. **3.** (Kuru sebze ve meyve için) iyice olgunlaşmadan kurutulmak.

börtüme, [bört *(yans.)* > bört-ü(r)-me] *{ağız}* *is.* Haşlama yemek. [DS]

börtün, [bört-mek > bört-ün] *{eT}* *sf.* Meçhul; bilinmeyen. [EUTS]

börtürmek[1], [bört-mek[1] > bör(i)t-ür-mek] *{eT}* *gçl. f.* *[-ür]* Değdirmek; dokundurtmak; temas ettirmek. [EUTS]

börtürmek[2], [bört *(yans.)* > bört-ür-mek] *{ağız}* *gçl. f.* *[-ür]* Az haşlamak. [DS]

börü[1], [börī > börü] *{ağız}* *is.* **1.** Kurt. **2.** Her türlü zehirli böcek. [DS]

börü[2], [? börü] *is.* *{ağız}* Çivi. [DS]

börük, -ğü [bür-mek > bür-ük] *{ağız}* *is.* **1.** Bürgü; çarşaf. **2.** Saç örgüsü. [DS]

börük, -ğü [bör-ük] *{ağız}* *is.* Baca. [DS] ⊡ **börük başı,** *{ağız}* *Ocağın üstüne yapılan raf.* [DS]

börükmek, [bört-mek > bör(ü)k-mek] *{ağız}* *edil. f.* *[-ür]* Haşlanmak. [DS]

börüktürmek, [bör(ü)k-tür-mek] *gçl. f.* *[-ür]* Biraz haşlamak.

börülce, [böğür-lü-ce > böğrülce] *is.* *bot.* **1.** Fasulyeye benzer sıcak bölgelerde yetişen tohumunun göbeği koyu benekli birkaç türü bulunan bitki; karnı kara; börülce, *(Vigna, Dolicos, Lablab).* **2.** Fasulye. ⊡ **börülce kuşu,** *{ağız}* *zool.* *Güvercin büyüklüğünde göçmen bir av kuşu.* [DS]|| **börülce kurdu,** *{ağız}* *Fasulye üzerinde gelişen kurt.* [DS]

börüldemek, [bö *(yans.)* > bö-r-ül-de-mek] *{ağız}* *gçsz. f.* *[-r]* *[-d(ü)-yor]* (Hayvan için) acı acı ses çıkarmak; bağırmak. [DS]

börümcek, -ği [bür-üm-cek] *{ağız}* *is.* Bürünecek şey. [DS]

börüncek, -ği [bür-ün-(e)cek] *{ağız}* *is.* Cibinlik. [DS]

börüng, [bür-mek > bür-üñ [Clauson]] *(börüñ)* *{eT}* *is.* Suların yerde açtığı yarıklar. [DLT]

börüttürmek, [bört *(yans.)* > bör(ü)t-tür-mek] *{ağız}* *gçl. f.* *[-ür]* Biraz pişirmek; az haşlamak. [DS]

böryarku, [bör+yar-ku] *{ağız}* *is.* Parlak başlık. [DS]

bös, [bös *(yans.)*] *is.* Bağırma sesini anlatan ses taklidi kök. ⊡ **bös bös böğürmek,** *Öküz gibi yüksek sesle bağırmak.*

bösböyük, [bö(s)+bö/yük] *(bö'sböyük)* *{ağız}* *sf.* Büsbüyük; çok büyük. [DS]

bösek, -ği [bös-ek] *{ağız}* *is.* Yağmur sularının toplandığı çukur. [DS]

bösgeç, [bös-mek > bös-gēç] *(bösge:ç)* *{eT}* *is.* Çörek. [DTL] [Clauson]

bösme, [bös-me] *is.* Bösmek eylemi.

bösmek, [bös-mek / püs-mek [DLT]] *{eT}* *gçl. f.* *[-er]* **1.** Bir şeyi bir tarafından tutarak çekip uzatmak veya sürüklemek. [DTL] **2.** Şiddetle dövmek, vurmak. [Clauson] **3.** Katı veya sıvı haldeki bir madde, ani olarak gaz haline geçip patlamak; infilak etmek.

bösüg, [bös-mek > bös-üg] *{eT}* *zf.* (Dövmek, vurmak için) şiddetli. [Clauson]

böşemek, [böşe-mek ?] *{ağız}* *gçsz. f.* *[-r]* *[-ş(ü)-yor]* (Kar için) eriyip kabarmak; gevşemek. [DS]

böşgel, [bös-mek > bös-geç / böşgel] *{eT}* *is.* İnce ekmek; yufka ya da pide. [Clauson]

böşük[1], [béşük / böşük / büşük] *{eT}* *is.* Beşik. [Gabain]

böşük[2], [böşük] *{eT} is.* **1.** Dost; sevgili. [Gabain] **2.** Akraba. [Gabain] ⊡ **böşük körtük,** *{eT} Sevgili; aziz; dost.* [EUTS]|| **böşük tüngür,** *{eT} Akrabalık; yakınlık; sıhriyet.* [EUTS]

bötdene, [Yun. mpoutina] *{ağız} is.* **1.** Tahta kap. **2.** Küçük fıçı. **3.** Toprak kap. [DS]

bötege, [? bötege] *{ağız} is.* Kuşların midesi; kursak. [DS]

böv, [bōg /bew / böv] *{eT} is.* → bög[2].

böy, [bōg / böy / bö بوى] *{eT} {eAT} is.* Bir çeşit zehirli örümcek. [DLT]

böyemek[1], [büğe-mek > böye-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-y(ü)-yor]* Büğemek. [DS]

böyemek[2], [bele-mek / bürü-mek > böye-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-y(ü)-yor]* **1.** Bulaştırmak. **2.** (Koku vb. için) dağılmak; yayılmak; kaplamak. [DS]

böyle, [bu+öyle / ile] *sf.* **1.** Bunun gibi; buna benzer. **2.** *zf.* Bu şekilde; bu tarzda. **3.** Bu derece; bu kadar. **4.** *ünl.* (*"Ne, nasıl"* gibi soru kelimeleri ile kurulan cümlelerin sonuna geldiğinde) şaşma ifade eder. ⊡ **böyle böyle,** *1. Bu şekilde; böylece. 2. Yavaş yavaş; derece derece.*|| **böyle ile,** *{eAT} Böylelikle; bu suretle.*

böylece, [böyle-ce] *zf.* Bu şekilde.

böylecek, [böyle-cek] *zf.* Bu şekilde; böylece.

böylecene, [böyle-ce-n-e] *zf.* Bu şekilde; böylece.

böylelerin, [böyle-ler-in] *zm.* Buna benzer kimselerin.

böylelikle, [böyle-lik-le] *zf.* **1.** Bu biçimde devam ederek. **2.** En sonunda.

böyleme, [bu + ile + *eT.* yime بويلما] *{OsT} zf.* Böylesi.

böylemesine, [böyle-me-s-i-n-e] *zf.* Bu biçimde.

böylesi, [böyle-s-i] *zm.* **1.** Bunun gibi olanı. **2.** Bu biçimde olanı. **3.** *zf.* Bu derece; bunun gibi.

böylesine, [böyle-s-i-n-e بويله سينه] *(bö'ylesine) zf.* **1.** Aşırı bir biçimde; çok fazla olarak. **2.** *{eAT}* Bunun gibi; böyle; bu yolda. **3.** *zm.* Bunun gibi olanına.

böyrek, -ği [böğrek] *{ağız} is.* Böbrek. [DS]

böyük, -ğü [bedü-k > büyük > böyük] *{ağız} sf.* Büyük. [DS]

böyüklenmek, [büyük-le-n-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* Büyüklük taslamak; kibirlenmek. [DS]

böyüklük, [büyük-lük] *{ağız} is.* Kendini büyük görme; küstahlık. [DS]

böyüksü, [büyük-sü] *{ağız} sf.* Büyüklük taslayan; büyüklere özenen. [DS]

böyüksünmek, [büyük-sün-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ür]* Kendini büyük görmek; gururlanmak. [DS]

böyültmek, [büyü-l-t-mek] *{ağız} gçl. f. [-ür]* Büyütmek. [DS]

böyümek, [bedü-mek > büyü-mek > böyü-mek] *{ağız} gçsz. f. [-r]* Büyümek[DS]

böyütmek, [büyü-t-mek] *{ağız} gçl. f. [-ür]* Büyük duruma getirmek. [DS]

böz, [Yun. bussos *(keten)* > Ar. bezz بز / بز > bōz] *(bö:z) {eT} {eAT} is.* Pamuklu kumaş; pamuktan yapılmış kumaş; bez. [EUTS] [İKPÖy.] [Gabain] [Yüknekî] [KB]

bözçi, [böz-çi] *{eT} is.* **1.** Pamuktan kumaş dokuyan kimse; dokumacı; bezci. [EUTS] **2.** Pamukçu. [EUTS]

bözdürmek, [bört-ür-mek ? > bözdür-mek] *{ağız} gçl. f. [-ür]* Eti kızartmak; kebap yapmak. [DS]

braça, [İt. braccio *(kol)*] *(b'ra'ça) is. dnz.* Serenin cundasından donatılan selviçe.

braçiyol, [İt. bracciolo *(kol)*] *(b'ra'çiyol) is. dnz.* Güverte kemerelerini bağlayan köşebent.

braga, [İt. braga *(sapan)*] *(b'ra'ga) is. dnz.* Top kuyruğu.

Brahasavati, [Sansk. Brhaspati] *(b'rahasavatı) {eT} öz. is.* Jüpiter yıldızı. [EUTS]

Brahman, [Sansk. brahmen] *(b'rahman) is.* Hindistanda en yüksek sınıftan biri.

Brahsuvati, [Sansk. Brhaspati] *(b'rahsuvati) {eT} öz. is.* Jüpiter yıldızı. [EUTS]

brak, [Fr. braque] *(b'rak) is.* Kısa tüylü, sarkık kulaklı bir av köpeği.

brakil, [İt. braghier] *(b'ra'kil) is. dnz.* Büyük bastonu cıvadraya bağlayan halat.

brakisefal, -li [Fr. brachycéphale] *(b'rakisefal) sf.* Kafatasının genişliğiyle uzunluğu birbirine çok yakın veya denk olan; kısa kafa.

brakisefallik, -ği [brakisefal-lik] *(b'rakisefallik) is.* Brakisefallerin durumu; kısa kafalılık.

branda, [İt. branda] *(b'ra'nda) is.* **1.** Savaş gemilerinde kullanılan asma yatak. **2.** Gemilerde tayfaların asma yatak yaptıkları astarlanmış ve su geçirmez kumaş. ⊡ **branda bezi,** *Keten ve pamuk ipliğinden kalın ve sık dokunmuş sağlam bez.*

brandi, [İng. brandy] *(b'rendi) is.* Sert alkollü, damıtılmış bir içki.

branş, [Fr. branche] *(b'ranş) is.* **1.** Bir bilimin, bir etkinliğin ya da bir düzenlemenin bölümleri; kol; dal. **2.** Bir kimsenin etkinliğini sürdürdüğü alan.

branşman, [Fr. branchement] *(b'ra'nşman) is.* Bağlantı.

brava, [Bulg. / Sırp. brava ?] *(b'rava) {OsT} is.* Kilit; kapı kilidi.

bravo, [İt. bravo] *(b'ra'vo) ünl.* **1.** Yaptığı iş beğenilen birine söylenen, *"Aferin, çok güzel!"* anlamındaki takdir sözü. **2.** Aptalca bir davranışı vurgulamak için söylenir.

bre, [Yun. vré > bre] *(b're) ünl.* **1.** *"Ey! Hey!"* anlamında kabaca seslenme. **2.** Eh artık, yeter anlamında *"be!"* yerine kullanılır. **3.** Şaşkınlık ifadesi. **4.** Tekrarlanan aynı fiilin arasında kullanıldığı zaman

süreklilik, bitmezlik; usanç bildirir. *Çalış bre çalış!* **5.** Aman. ☞ **Bre aman!** *Şaşkınlık ve korku, bildirir.*

breş, [İt. breccia] *(b'reş) is. jeol.* Çeşitli hayvanların kavkı, kabuk ve kemik kırıntılarının çakıl ile karışarak taşlaşmasından meydana gelmiş tortul kütle; köşeli çakıl taşı.

breyk, [İng. break] *(b'reyk) is.* → brik[2].

brezil, [İsp. brasil / Fr. brésil] *(b'rezil) is. bot.* Baklagillerden, Brezilya'da yetişen, çok sert ve turuncu kırmızı renkli odunundan kırmızı boya çıkarılan bir ağaç türü, *(Hematexylon brasiletto).*

brezilin, [Fr. brésiline] *(b'rezilin) is. kim.* Brezil odunundan çıkartılan $C_{16}H_{14}O_5$ formüllü çok halkalı birleşik.

briç [İng. bridge] *(b'riç) is.* İkişer kişilik takımlar halinde dört kişi arasında elli iki kağıt ile oynanan bir iskambil oyunu.

briçka, [Rus. bričkа] *(b'ri'çka) is.* Sorgun ağacından yapılmış, kışın tekerlekleri çıkartılarak karda kızak olarak kullanılabilen üstü kapalı, tek atlı, dört tekerlekli yaylı, Rus gezi arabası.

brid, [Fr. bride] *(b'rid) is.* **1.** Çeşitli nedenlerle bozulmuş olan derideki gerginlik. **2.** Karın zarının iplik şeklindeki bazı yapışık kısımları. **3.** Akciğer zarının katları arasındaki yapışıklıklar.

brifing, [İng. briefing] *(b'ri'fing) is.* Bir konu ile ilgili yeni ve kısa bilgileri almak, görüşmek ve hedefleri belirlemek amacıyla yapılan kısa toplantı.

brik[1], [Fr. brick] *(b'rik) is.* İki direkli, seren yelkenli, hem ticarî hem de askerî amaçlarla kullanılan bir tür gemi.

brik[2], [İng. break] *(b'reyk) is.* Önde yüksek bir oturma yeri olan, diğer oturma yerleri arkada, dört tekerli yaylı at arabası.

briket, [Fr. briquette] *(b'riket) is.* **1.** Linyit ve taş kömürü tozlarının büyük basınçlar altında sıkıştırılması ile elde edilen katı yakıt. **2.** Çimento, kum, cüruf gibi malzemeler kullanmak ve büyük basınç altında sıkıştırmak suretiyle elde edilen büyük ebattaki tuğlalar.

briketçi, [briket-çi] *(b'riketçi) is.* Briket üretip satan kimse.

briketleme, [briket-le-me] *(b'riketleme) is.* Briketlemek işi.

briketlemek, [briket-le-mek] *(b'riketlemek) gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* Briket haline getirmek; briket yapmak.

briks, [Alm. Adolf Ferdinand Venceslaus Brix *(Alman kimyacı)*] *(b'riks) is.* Şeker çözeltisinin yoğunluğunu doğrudan yüzde/gram olarak veren şamandıralı areometre.

bristol, [İng. bristol] *(b'ristol) is.* Matbaacılıkta iyi ve temiz baskıya elverişli, yalnız kimyasal hamur ile elde edilen pürüzsüz, sağlam bir kâğıt ve karton cinsi.

brişti, [Far. firişte] *(b'rişti) {eT} is.* Melek; firişte. [EUTS]

brit, [Fr. bride] *(b'rit) is.* **1.** Elbiselerde ilik yerine kullanılan küçük halkacık. **2.** İliklerin kenarına geçilen fisto dikiş. **3.** Bazı şapkaların düşmesini önlemek için çene altından geçirilen şerit. **4.** *tıp.* İki organı ya da dokuyu anormal şekilde bağlayan bağ dokusu.

briyantin, [Fr. brillantine] *(b'riyantin) is.* **1.** Saçları yumuşatmaya ve parlatmaya yarar madenî ya da bitkisel yağ. **2.** Sık dokunarak parlatılmış bir tür astarlık kumaş.

briyantinlemek, [briyantin-le-mek] *(b'riyantinlemek) gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* Saçlara briyantin sürmek.

briyantinli, [briyantin-li] *(b'riyantinli) sf.* (Saç için) briyantin sürülmüş.

brizbiz, [Fr. brise-bise] *(b'rizbiz) is.* Hava akımını kesmek için pencerelerin alt kısımlarına gerilen yarım perde.

brizent, [Rus. brezent] *(b'rizent) is.* Branda bezi.

brizör, [Fr. briseur] *(b'rizör) is. tekst.* Tarak makinesinde, elyaf tutamlarım besleme silindirinden alarak tambura aktaran silindir.

brode, [Fr. braudét] *(b''rode) is. tekst.* Çevresini sardığı motife kabartma hissini veren kordonet iplik, ya da at kılı ile yapılmış bukle işi fisto.

broderi, [Fr. broderie] *is.* Tığ işi.

brokar, [Lat. broccus *(sivri dişli)* > İt. broccato / Fr. brocart] *(b'rokar) is.* Altın ya da gümüş işlemeli ipek kumaş.

broker, [İng. broker] *(b'ro:k'r) is.* **1.** Simsar. **2.** Taşınır değerler alım ve satımında aracılık yapan kişi.

brokoli, [İt. broccolo *(tomurcuk)* > İng. broccoli] *(b''rokoli) is. bot.* Karnabahara benzer, yeşil bir sebze.

brom, [Fr. brome] *(b''rom) is. kim.* Atom ağırlığı 79.90; atom numarası 35, özgül ağırlığı 3.2 olan halojenler grubundan normal sıcaklıkta sıvı olarak bulunan koyu kırmızı renkli ve kötü kokulu bir element; sembolü Br'dir.

bromhidrik, -ği [Fr. bromhydrique] *(b''romhidrik) sf. kim.* Bromun hidrojenle birleşmesinden oluşan. ☞ **bromhidrik asit,** *kim. Bromun hidrojenle birleşmesinden meydana gelen asit; HBr.*

bromür, [Fr. bromure] *(b''romür) is.* Bromhidrik asidin tuzu ya da esteri.

bromürlü, [bromür-lü] *(b''romürlü) sf.* Yapısında bromür bulunan.

bronkiyoliz, [Fr. bronchiolyse] *(b''ronkiyoliz) is.* Bronş çeperlerinde meydana gelen yaralar.

bronkolit, [Fr. bronchholithe] *(b''ronkolit) is.* Bronşlarda oluşan kireç taşı.

bronş, [Fr. bronche] *(b''ronş) is. anat.* Soluk borusu ile akciğer hava petekleri arasında soluk gidip gelmesine yarayan yarı katı boru.

bronşçuk, -ğu [bronş-çuk] *(b''ronşçuk) is. anat.* Bronşların akciğer içindeki dalları.

bronşit, [Fr. bronchite] *(b''ronşit) is. tıp.* Bronş ve bronşçukların iltihabı.

bronşitli, [bronşit-li] *(b''ronşitli) sf.* Uzun süredir bronşiti olan.

bronz, [Far. birinc *(bakır, sarı)* > Fr. bronze] *(b''ronz) is.* Kalıpla şekil verilebilen, yüzde seksen gibi bakır oranı yüksek, kızıla çalan kahve renkli, bakır-kalay alaşımı; tunç; kızıl. ⧉ **Bronz çağı,** *tar. Bakır çağının hemen ardından gelen bakır ile kalayın alaşımından aletlerin ve süs eşyalarının yapıldığı ve demir çağından önce gelen Milâttan önce dördüncü ve ikinci bin yılları arasını kapsayan tarihî çağa verilen ad; Tunç Çağı.*

bronzlaşma, [bronz-la-ş-ma] *(b''ronzlaşma) is.* Bronzlaşmak eylemi.

bronzlaşmak, [bronz-la-ş-mak] *(b''ronzlaşmak) gçsz. f. [-ır]* **1.** Bir şeyin renginin bronz rengine dönüşmesi. **2.** Denizde veya başka bir yerde güneşlenerek derinin rengini koyulaştırmak.

bronzlaştırıcı, [bronz-la-ş-tır-ıcı] *(b''ronzlaştırıcı) sf.* (Kimyasal madde için) güneş çarpmasını önleyen, güneşte yanmayı hızlandıran.

bronzlaştırma, [bronz-la-ş-tır-ma] *(b''ronzlaştırma) is.* Bir nesneyi bronzlaştırma işi.

bronzlaştırmak, [bronz-la-ş-tır-mak] *(b''ronzlaştırmak) gçl. f. [-ır]* **1.** Bir şeyin bronzlaşmasını sağlamak. **2.** Havada ısıtma yoluyla bir metale mavimsi veya kahverengi bir renk vermek.

broş, [Fr. broche] *(b''roş) is.* **1.** Değerli taşlarla süslenmiş yaka iğnesi. **2.** Sanayide kullanılan takım tezgâhlarında işlenecek parçayı taşıyan silindir biçimindeki döner kısım. **3.** Silindir biçiminde bir deliğin çapını genişletmeye veya bu delik çevresince yiv açmaya yarayan alet.

broşlama, [broş-la-ma] *(b''roşlama) is.* **1.** *tıp.* Kırılmış kemik parçalarının kemik iliğinden metal çubuk sokularak kemiklerin birleşip kaynaşmasını sağlayan bir tedavi yöntemi. **2.** Basılmış olan kitapların kırma, deste yapma, dikme, kapak takma ve tıraşlamadan ibaret olan ciltçilik işlemi.

broşür, [Fr. brochure] *(b''roşür) is.* Sayfa sayısı az, küçük kitap; kitapçık; risale.

brovning, [İng. John Browning *(Amerikalı silah mucidi)*] *(b''rovning) is.* 7.65 mm'lik mermi atan otomatik tabanca.

bröve, [Fr. brevet] *(b''röve) is.* Devlet denetiminde hazırlanmış bir sınavdan sonra sahiplerine bazı haklar sağlayan belge; diploma; şahadetname.

brülör, [Fr. brûleur] *(b''rülör) is. tek.* Gaz veya toz yakıtı çıkışta hava ile karıştırarak yanmayı sağlayan alet.

brüt [Fr. brut] *(b''rüt) sf.* **1.** Kesintileri yapılmamış; kesintisiz. **2.** (Ağırlık için) kap veya aracın içine konulan madde ile birlikte olan; darası çıkmamış; daralı.

bu[1], [*eT.* mu / bo > bü] *(bu:) sf.* **1.** Yer olarak yakında bulunan bir varlığı işaret eder. *{eT} (aynı)* [İKPÖy.] [DLT] [Tekin] [Yüknekî] [KB] **2.** Zaman olarak en yakında olanı işaret eder. **3.** Söz ve yazıda az önce geçmiş olan sözleri işaret eder. **4.** *zm.* Yakında bulunan bir varlığı işaret ederek adının yerini tutar. *{eT} (aynı)* [İKPÖy.] [DLT] [Tekin] [Yüknekî] [ETY] [EUTS] **5.** Az önce söylenen sözler ya da bir yazıda biraz yukarıda geçen ifadeleri işaret ederek onların yerlerini tutar. ⧉ **bu abdestle daha çok namaz kılmak,** *1. "Şu anda kendisine verilen ceza ya da yaşadığı olaydan almış olduğu dersin etkisi epey sürer." anlamında söz. 2. İyi bir ders almış olmak.* || **Bu ağza kayık yanaştıramam,** *"Artık bundan sonrasını hiç umursamıyorum." anlamında kullanılan söz.*|| **bu ara,** *{eAT} Bura; burası.*|| **bu arada,** *1. Bu süre içinde. 2. Birlikte; beraber. 3. Bir olay sırasında; o olay olurken.*|| **bu aradan,** *{OsT} Bu sırada; bu zamanda.*|| **bu aralık,** *Bu sırada, bu esnada.*|| **bu aralıkta,** *{OsT} Bu sırada.*|| **bu asıl,** *{eAT} Bu gibi; böyle.*|| **bu baştan,** *{ağız} Hemen; yakınca.* [DS]|| **bu cümleden,** *Bunlar arasında; bunlar gibi.*|| **bu defa,** *Bu sefer; şimdi.*|| **bu döne,** *{ağız} Bu kez; bu sefer; bu defa.* [DS]|| **budur ola,** *{eAT} Bu olsa gerek.*|| **bu dükeli,** *{eAT} Bütün bunlar.*|| **bu dükeliyle,** *{eAT} Bununla birlikte; bu cümleden olarak.*|| **bu düzene,** *{eAT} Bu suretle; bu şekilde.*|| **bu gidişle,** *Bu uygulama ile, bu biçimde, bu tarzda.*|| **bu gözle,** *Bu anlayışla.*|| **bu hasıyetle,** *Bu bakımdan.*|| **bu itibarla,** *Bundan dolayı.*|| **bu kabil,** *Bu gibi; bu türden.*|| **bu kabilden,** *Aynı türden; aynı sınıftan.*|| **bu kadak,** *{ağız} Bu kadar.* [DS]|| **bu kadar,** *1. Bu denli. 2. Belirsiz sayıda oluşu ifade için kullanılır.*|| **bu kadar da,** *Aşırılık ifade etmek için cümle başına getirilir.*|| **Bu kadar kusur, kadı kızında da bulunur.** *Sözü edilen, üzerinde durulmaya değmeyecek kadar küçük bir kusur sayılır.*|| **bu kes,** *{ağız} Bu kez.* [DS]|| **bu meyanda,** *Bu arada.*|| **bu münasebetle,** *Sırası gelmişken.*|| **buna değdi, buna değmedi diyerek,** *Önceden beğenmediklerini sonradan beğenerek seçme durumunda.*|| **Bunda bir iş var!** *Olayın bir gizli yönü, bir iç yüzü var.*|| **bundan akdem,** *Bundan önce; daha önce.*|| **bundan başka,** *Ayrıca.*|| **bundan böyle,** *Şimdiden sonra.*|| **Bundan iyisi can sağlığı,** *Artık bundan daha iyisini bulmak mümkün değildir; en iyi budur.*|| **Bu ne perhiz, bu ne lahana turşusu!** *Sözü ile davranışı birbirini tutmayanlara, tutarsızlıklarını hatırlatmak için söylenir.*|| **bunun burası,** *(Dikkati çekmek için) burası.*|| **bu-**

nuñ bigi, *Bunun gibi; böyle.*|| **bunuñ birle,** *{eAT} Bununla birlikte; mamafih.*|| **bunuñ gibi,** *{eAT} Bunun gibi; böyle.*|| **bununla** (beraber) **birlikte,** *1. Buna ek olarak. 2. Bunun böyle olduğuna bakmadan; buna rağmen.*|| **bu resme,** *{eAT} Böyle; bunun gibi.*|| **bu resm ile,** *{eAT} Bu suretle; bu şekilde; böyle.*|| **Bu sıcağa kar mı dayanır?** *Harcamakla pek çok servetin tükenebileceğini vurgulamak için söylenir.*|| **bu suretle,** *Böylelikle.*|| **bu takdirde,** *Eğer böyle olursa.*|| **bu üzre,** *{eAT} Böyle; bu yolda.*|| **bu yakınlarda,** *Oldukça yakın bir zamanda.*|| (..den) **bu yana,** *(..den) beri.*|| **bu yanadan,** *{eAT} Beri yandan; öte yandan.*|| **bu yir,** *{eAT} Bura.*|| **bu yol,** *{eAT} Bu kere; bu kez.*|| **bu yüzden,** *Bundan dolayı; bunun için; bu sebeple.*

bu², [bū] *(bu:) {eT} is.* Buhar; buğu; istim. [DLT]

bu³, [bü] *(bu:) is. çoc. d.* Su.

bu⁴, [Ar. ebū > bü بو] *(bu:) {OsT} is.* Baba.

bu⁵, [Far. bū / büy بو / بوى] *(bu:) {OsT} is.* **1.** Koku. **2.** *mecaz.* Umut. ☞ **bū-fürūş,** *Koku satan.*|| **būy-i ümîd,** *Ümit kokusu; umut belirtisi.*|| **būy-i vefā,** *Vefa kokusu; karşılıklı vefa bulma ümidi.*

bu'ak, -kı [Ar. buᶜāķ بعاق] *(bua:k) {OsT} is.* **1.** Şiddetli akan sel. **2.** Ansızın bastıran yağmur. **3.** Şiddetli ses; haykırma.

buat, [Fr. boîte] *(buᵛat) is. elkt.* Elektrik akımı devrelerinin bağlantısının yapıldığı yuva; kutu.

bub¹, [bub / büb *(yans.)*] *is.* Baykuş türü kuşların ötüşünü ve bu sırada çıkardıkları sesleri anlatan kök. [Zülfikar] *bub-uh.*

bub², [Far. būb بوب] *(bu:b) {OsT} is.* **1.** Değerli ve gösterişli ev döşemesi. **2.** Değerli kumaştan yapılma ev yaygısı.

buba, [buba بوبا] *{eAT} {ağız} is.* Baba.

bubaçka, [Sırp. bubaçka] *{ağız} is.* Böcek. [DS]

bubi tuzağı, [İng. booby + tuza(k)-ı] *is. t. as.* Dokunmayla veya kımıldatılmayla patlayan gizli mayın veya bomba.

bubik, -ği [Yun. bubuki] *{ağız} is.* **1.** Tomurcuk. **2.** Gonca. [DS]

bubu¹, [? bubu] *is. {ağız} is.* **1.** Şeker, kuru üzüm, leblebi gibi tane hâlindeki çerez. **2.** Dut. [DS]

bubu², [Sur. Ar. bıbbu] *{ağız} is.* Bir iki yaşındaki çocuk. [DS]

bubuh, [bub *(yans.)* > bub-uh] *is. {ağız} is.* Çavuş kuşu. [DS]

bubuklu, [bubik-li] *{ağız} sf.* Güzel. [DS]

bubulik, -ği [Erme. bublug] *{ağız} is.* **1.** Tomurcuk. **2.** Gonca. [DS]

bubumka, [? bubumka] *{ağız} is.* Böğürtlen; dut üzümü. [DS]

bubürd, [Far. būbürd / būbürdek بوبرد / بوبردك] *(bu:bürd) {OsT} is.* Bülbül.

buc¹, [buc *(yans.)*] *is.* Keçi ve diğer hayvanları çağırma, kovalama sözünü anlatan kök. [Zülfikar] *buc-u bucu.*

buc², [buc / bıc / büc *(yans.)*] *is.* Şişman olmayı, bedenin yağlanarak bazı bölgelerinin sarkmasını, şişmanlığın verdiği hantallığı ve tembelliği anlatan kök. [Zülfikar] *buc-ur buc-ur.*

buca, [buca] *{ağız} is.* Kalça; but. [DS]

bucacuk, -ğu [buca(k)-cuķ بوجاجق] *{OsT} is.* Köşecik.

bucag, [bıç-mak > buc-ġaķ / bucāġ بوجاغ] *{eAT} is.* Köşe.

bucak, -ğı [*eT.* bıç-ğaķ > buc-ġaķ *(kesim)* > bucaķ بوجاق / بوجق] *is.* **1.** Köşe. *{eAT} {OsT} {ağız} (aynı)* [DS] **2.** Kenar yer; yakın yer; taraf; öte. *{ağız} (aynı).* [DS] **3.** *yönt.* İlçeden küçük, köyden büyük merkezî yönetim birimi; nahiye. **4.** Açı; zaviye. *{ağız} (aynı)* [DS] **5.** *{ağız}* Yörüklerin, sıcaktan korumak için yağ, yoğurt tuluklarını koydukları yer. [DS] **6.** *{ağız}* Köy evlerinde ocağın iki yanında oturulacak yer; ocağın yanı. [DS] **7.** *{ağız}* Memleket. [DS] **8.** *{ağız}* Semt; mahalle. [DS] **10.** *{ağız}* Dağ eteği. [DS] **11.** *{ağız}* Çay ve ırmak kıyılarındaki tarla ile su arasındaki çayırlık, sazlık, çalılık yer. [DS] **12.** *{ağız}* Irmak kıyısı; sahil. [DS] **13.** *{ağız}* Dolap. [DS] ☞ **bucak bucak,** *Her yerde, her tarafta.*|| **bucak bucak aramak,** *Her yerde aramak.*|| **bucak bucak kaçmak,** *Biri ile karşılaşmaktan çekinerek saklanmak.*|| **bucak damı,** *{ağız} Kiler.* [DS]|| **bucakda oturmak,** *{eAT} İnzivaya çekilmek.*|| **bucak dibi,** *{ağız} Odanın arkası.* [DS]|| **bucak üstü,** *{ağız} Köy evlerinde bacanın üst tarafına çeşitli şeyler koymak için yapılan raf ya da duvar çıkıntısı.* [DS]

bucaklık, -ğı [bucak-lık] *{ağız} is.* **1.** Raf. **2.** Odaların kapı yanı. [DS]

bucaksız, [bucak-sız] *sf.* Köşesiz.

bucalamak, [boca-la-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(ı)-yor* **1.** Telaş ve sıkıntı içinde çabalamak; kurtulmaya çalışmak. **2.** Gayret etmek. **3.** Yerinde saymak; bocalamak. [DS]

bucarda, [İt. bocciarda / Bulg. buçarda] *is.* Çimento döşemelerin üzerinden geçirilen merdane.

buclanmak, [buc *(yans.)* > buc-la-n-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* Karıncalanmak; uyuşmak; duyarlığı azalmak. [DS]

bucuduk, -ğu [buc *(yans.)* > buc-ut-mak > buc-u(t)-uk] *{ağız} is.* Kapı pervazı. [DS]

bucugar, [bıç-uķ > bucuġ-ar] *{OsT} sf.* Yarımşar.

bucula, [Gürc. budşula] *{ağız} is.* Küçük su değirmeni. [DS]

bucur¹, [buc *(yans.)* > buc-ur] *is.* Şişman olmayı, etlerin sarkıklığını ve dolayısıyla tembelliği, hantallığı anlatan yansımalı gövde. ☞ **bucur bucur,** *{ağız} Sağlıklı; canlı kanlı.* [DS]

bucur[2], [Kırg. böcür > bucur] *{ağız} sf.* **1.** Gelişmemiş; ufak tefek; bücür. **2.** Boyu kısa; bacaksız. [DS]

bucurgat, [boca / boci+ırġat [Tietze] > bucurġat بوجورغات] *{eAT} is.* **1.** Vinç. **2.** *{ağız}* At ile dönen bostan dolabı. [DS]

bucurlamak, [buc-ur-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(u)-yor]* Buruşturmak. [DS]

buç[1], [buç *(yans.)*] *is.* Kuş sesini anlatan yansıma kökü. ⊡ **buç buç,** *Kuşun ötmesi için "güzel güzel" anlamında söylenen söz.* [DLT]

buç[2], [bu+uç] *{eT} is.* Son; uç; nihayet; *{ağız} (aynı).* [DS] ⊡ **buç noktası,** *En sondaki nokta.*

buç[3], [Erme. poç / puç *(kuyruk)*] *{ağız} is.* Kıç; makat. [DS]

buç[4], [İng. butch *(erkek saç kesimi biçimi)*] *is. argo.* Erkek yapılı sevici.

buçak, [bıç-ġāk] *{eT} is.* → buçgak.

buçegü, [bu+üç-ēgü] *{eT} zf.* Bu üçü birlikte. [ETY]

buçgak, [bıç-mak > bıç-ġāk] *(buçga:k) {eT} is.* **1.** Bucak; köşe. [EUTS] [DLT] **2.** Açı; çap; kutur. [DLT] **3.** Hayvan derisinden çarık yapılan uçlar. [DLT]

buçgaklanmak, [buç-ġak-la-n-mak] *{eT} gçsz. f. [-ur]* Köşelenmek. [DLT]

buçgaksız, [buç-ġak-sız] *{eT} sf.* Bucaksız; köşesiz. [EUTS] [Gabain]

buçı, [Çin. p'a tzŭ => pūçī / pōçī / būçī] *(bu:çı:) {eT} is.* Bir çeşit kopuz; iyi ses veren, inleyen ut. [DLT]

buçka, [Sırp. buçka] *{ağız} is.* **1.** Yayık. **2.** Fıçı. **3.** Testi. [DS]

buçuğar, [buçuk-ar بچوغر] *{eAT} sf.* Yarımşar.

buçuk, -ğı [*eT.* bıç-mak *(biçmek, bölmek)* > bıç-uk > buçuk بوجق / بوجوق / بچق] *sf.* **1.** (Sayı sıfatlarından sonra geldiğinde) yarım; yarı. *{eT} {eAT} {OsT} (aynı).* **2.** *{ağız} is.* Yer yer 160 gramla 300 gram arasında değişen ağırlık ölçüsü. [DS] **3.** Çingene. ⊡ **buçuk dem,** *{eAT} Çok kısa zaman; kısa müddet.*|| **buçuk vermek,** *tar. Yeniçerilerin maaşlarına yapılan yarım akçelik zam.*

buçukçu, [buçuk-çu] *is.* **1.** *tar.* İmparatorluk döneminde padişahlar alayla camiye giderken yoksullara sadaka dağıtan askerlere verilen unvan. **2.** *{ağız}* Cimri; pinti. [DS]

buçukluk, [buçuķ-lıķ بوجوقلق] *{eAT} sf.* Yarım paralık; yarım para miktarında.

buçuklu, [buçuk-lu] *sf.* **1.** Kesirli. **2.** Fazlası bulunan. **3.** *{ağız}* Yarı yarıya verilen mal. [DS] **4.** *{ağız}* İki kulplu toprak kap. [DS]

buçula, [Gürc. budşula] *{ağız} is.* Küçük su değirmeni. [DS]

buçuna, [? buçuna] *{ağız} sf.* Sersem. [DS]

buçung, [bu+uç-uñ] *(buçuñ) {eT} is.* Aslı kaybolmuş makbuz yerine verilen yeni belge. [EUTS]

bu'd, [Ar. buʿd بعد] *{OsT} is.* **1.** Uzaklık. **2.** Aralık. **3.** Uzay; evren. **4.** *mat.* Boyut. ⊡ **bu'd-i akreb,** *{OsT} En yakın uzaklık.*|| **bu'd-i bāid,** *{OsT} Uzak mesafe.*|| **bu'd-i beyn'el-hücrevî,** *{OsT} anat. Gözeler arası boşluğu.*|| **bu'd-i eb'ād,** *{OsT} Boyutların en uzun olanı; boy.*|| **bu'd-i hakikî,** *{OsT} Asıl uzaklık.*|| **bu'd-i ittisāl,** *{OsT} Bağıl uzaklık.*|| **bu'd-i kutb,** *{OsT} gök b. Kutup uzaklığı.*|| **bu'd-i meftūr,** *{OsT} Mutlak uzaydaki gerçek uzaklık.*|| **bu'd-i mesāfe,** *{OsT} Gidilen yolun uzaklığı.*|| **bu'd-i mihrākî,** *{OsT} fiz. Odak uzaklığı.*|| **bu'd-i mizvā,** *{OsT} gök b. Gözlemciye göre iki gök cismi arasındaki açısal uzaklık.*|| **bud'-i muaddel,** *{OsT} Doğu veya batı ufkunda bir uzay cisminin zaman açısı.*|| **bu'd-i muavvem,** *{OsT} Grafikle gösterilen uzaklık.*|| **bu'd-i mücerred,** *{OsT} Varsayılan uzay.*|| **bu'd-i mümās,** *{OsT} mat. Teğet uzunluğu.*|| **bu'd-i müzevvā,** *gök b. Açısal uzaklık.*|| **bu'd-i nîreyn usûlü,** *{OsT} dnz. Deniz haritalarında kullanılan bir ölçüm yolu.*|| **bu'd-i semtü'r-re's,** *{OsT} gök b. Başucu uzaklığı.*

Bud, [Sansk. Buddha] *{eT} öz. is.* **1.** Buda. [EUTS] **2.** Merkür yıldızı. [EUTS] **3.** *is.* Çarşamba günü. [EUTS]

bud[1], [būd / būt] *(bu:d) {eT} is.* → but[1].

bud[2], [būd / būt] *(bu:d) {eT} is.* → but[2].

bud[3], [Far. būden *(olmak)* > būd بود] *(bu:d) {OsT} is.* Varlık. ⊡ **būd ü nābūd,** *1. Varlık ve yokluk. 2. İnsanın neyi varsa hepsi.*

Buda, [Sansk. buddha *(uyandırılmış)*] *{ağız} öz. is.* Budizmin kurucusu. [DS]

buda, [Çin. p'u t'ao] *{eT} is.* **1.** Üzüm. (?) [EUTS] **2.** Meyan bitkisi, *(Glycyrrhiza glabra).* [Clauson]

budak, -ğı [butī-mak *(budamak, vurmak, kesmek)* > butı-k > buda-k بداق / بوداك / بدق] *is.* **1.** Ağaç gövdesinde dal olacak yuvarlak boğum; tomurcuk. **2.** Ağacın dal olacak sürgünü. *{eAT}* **3.** Dalın gövde içindeki başlangıç yeri olan ve tahtalarda görülen yuvarlak ve koyu bölüm. **4.** Şube; ayrıntı; teferruat. *{eAT} (aynı)* **5.** *{ağız}* Damların üzerini düzeltmekte kullanılan silindir taş; loğ taşı. [DS] ⊡ **budak deliği,** *Tahtalardaki budak yuvarlağını çıkardıktan sonra kalan oyuk boşluk.*|| **budak özü,** *Taze sürgün.*

budaklamak, [budak-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Damların üzerini loğ taşı ile düzeltmek. [DS]

budaklanma, [budak-la-n-ma] *is.* Budaklanmak eylemi.

budaklanmak, [budak-la-n-mak بداقلنمق] *{eAT} gçsz. f. [-ur]* (Bitkiler için) filiz sürmek; dal vermek; dallanmak.

budaklı, [budak-lı] *sf.* Budağı olan.

budaksız, [budak-sız] *sf.* **1.** (Ağaç için) budağı ol-

mayan. **2.** (Tahta ya da kereste) budak yerleri bulunmayan; düz.

budala, [Ar. bedil *(karşılıklı değişme)* > büdelā] *{OsT} sf.* **1.** Zekâca geri; aptal. **2.** *mecaz.* Bir şeye karşı çok düşkün olan. **3.** *is.* Zekâca geri olan kimse. ⊡ **budala budala,** *Budala gibi; budalaca.*

budalaca, [budala-ca] *zf.* Budala gibi; aptalca.

budalalaşma, [budala-la-ş-ma] *is.* Budalalaşmak eylemi.

budalalaşmak, [budala-la-ş-mak] *gçsz. f. [-ır]* **1.** Budala duruma gelmek. **2.** Şaşırmak. **3.** Budala gibi davranmak.

budalalaştırma, [budala-la-ş-tır-ma] *is.* Budalalaştırmak eylemi.

budalalaştırmak, [buda-la-la-ş-tır-mak] *gçl. f. [-ır]* **1.** Budala durumuna getirmek. **2.** Şaşırtmak.

budalalık, -ğı [budala-lık] *is.* **1.** Budala olma durumu. **2.** Düşüncesizce, akılsızca, budalaca yapılan iş. ⊡ **budalalık etmek,** *Akılsızca davranmak.*

budama, [buda-ma] *is.* **1.** Budamak eylemi. **2.** *{ağız}* Kasımpatı. [DS] **3.** Koru. **4.** *spor.* Rakibin elini, kendi kolundan söküp kurtulma.

budamak, [*eT.* butī-mak / butā-mak > buda-mak] *gçl. f. [-r] [-d(u)-yor]* **1.** *{eAT}* Bir şeyin ucunu kesmek. **2.** Daha iyi meyve almak ya da güzel bir biçim vermek için ağaçların dallarını kesmek, kısaltmak. **3.** Yeni filiz sürmesi için bitkilerin dallarını kesmek. **4.** *spor.* Güreşte bir ayak oyunu ile rakibin ayaklarını yerden kesmek. **5.** *mecaz.* Bir şeyi azaltmak; miktarını düşürmek.

bu'dan, [Ar. baʿīd > buʿdān بعدان] *(bu-da:n) {OsT} is.* Uzaklar; ıraklar.

budan, [Yun. voutani *(dalgıç kuşu)* [Tietze]] *{ağız} is.* Bir tür yaban ördeği. [DS]

budanış, [buda-n-ış] *is.* Budanmak işi ya da biçimi.

budanma, [buda-n-ma] *is.* Budanmak işi.

budanmak, [buda-n-mak] *edil. f. [-ır]* **1.** (Ağaç vb. bitki için) dalları kesilmek. **2.** Kısaltılmak.

budantı, [buda-n-tı] *is.* Budanmış dalların yere düşen parçaları.

budatma, [buda-t-ma] *is.* Budatmak işi.

budatmak, [buda-t-mak] *gçl. f. [-ır]* Budama işini biri ne yaptırmak.

budayıcı, [buda-y-ıcı] *is.* Budama işini yapan, bu işi meslek edinen kimse.

buddum, [Ar. buṭm => buddum] *is.* Yabanî fıstık ağacı.

bude, [Gürc. bude] *{ağız} is.* Örümcek ağı. [DS]

budene, [Far. būdene بودنه] *{OsT} is.* **1.** Çil; çil kuşu. **2.** Bıldırcın.

budgay, [buğdāy > budġāy] *{eT} is.* Buğday. [DLT]

budha, [Ar. budḥā بدحا] *(budha:) {OsT} is.* **1.** Alan; saha; meydan. **2.** Avlu.

budık, [butī-mak > budı-k] *{eT} is.* Dal; budak. [EUTS]

budin, [? budin] *{eT} is.* Beden. [EUTS]

Budist, [Fr. bouddhiste] *is.* Budha inancında olan; Budizm'e inanan.

Budizm, [Fr. bouddhisme] *is.* Tabiat üstü kendine özel bir tanrı yerine, salt varlığın insanda arzu biçiminde belirdiğini, bundan ise ıstırabın doğduğunu, bu ıstıraptan kurtulmak için de varlıktan vazgeçmek gerektiğini ileri süren Hindistan ve Çin'de yaygın bir inanış.

budla, [? budla] *{eT} is.* Deve burunduruğu. [ETY]

budmak, [buḏ-mak] *{eT} gçsz. f. [-ar]* Donarak ölmek; buymak; donmak. [DLT]

budu, -uu [Ar. bużūʿ] *(budu:) {OsT} is.* **1.** Anlama. **2.** Can sıkıntısı.

buduç, [*eT.* butık > boduç > buduç بودوچ] *{eAT} is.* → boduç.

buduk[1]**, -ğu** [? buduk] *{ağız} is.* Hayvanların su içtiği yer. [DS]

buduk[2]**, -ğu** [? buduk] *{ağız} sf.* Kısa boylu; bacaksız. [DS]

budulga, [Rus. butılka] *{ağız} is.* Tenekedan kiloluk şişe. [DS]

budulmak, [bud-ul-mak] *gçsz. f. [-ur]* Asılmak. [EUTS]

budun[1]**,** [*eT.* bōḏ *(boy; kurumlaşmış topluluk)* > boḏ-(u)n *(-n: çokluk eki)* > bud-un] *is.* **1.** Aralarında soy birliği yanında töre, kültür ve dil bakımından ortaklık bulunan insan topluluğu; millet; ulus; kavim; *{eT} (aynı), (1934).* [EUTS] [DLT] [Yüknekî] [KB] **2.** Halk; cemaat; ahali. *{eT} (aynı)* [EUTS] [DLT] [Yüknekî] [KB] **3.** Reaya; tebaa. ⊡ **budun betimci,** *etnog. Kavimleri karşılaştırarak kültür oluşumlarını inceleyen uzman; etnografya uzmanı.*|| **budun betimi,** *etnog. Kavimleri karşılaştırarak kültür oluşumlarını inceleyen bilim; etnografya, kavmiyet.*|| **budun bilimci,** *etnog. İnsanların ırklara ayrılışını, bunların nereden çıktığını, oluşumunu ve yeryüzüne dağılışını, aralarındaki ilişkileri ve niteliklerini inceleyen, karşılaştıran bilim adamı; etnolog.*|| **budun bilimi,** *etnog. İnsanların ırklara ayrılışını, bunların nereden çıktığını, oluşumunu ve yeryüzüne dağılışını, aralarındaki ilişkileri ve niteliklerini inceleyen, karşılaştıran bilim dalı; etnoloji; ırkiyat.*|| **budun bilimsel,** *etnog. İnsan ırkları ile ilgili; etnolojik.*|| **budun kara,** *{eT} Halk tabakası.* [EUTS]

budun[2]**,** [boḏun / yoḏ-un [Clauson]] *{eT} sf.* → yodun. [DTL]

budunlıg, [boḏun-lıġ / buḏun-lıġ] *{eT} sf.* Kavimli; milletli. [ETY] ⊡ **budunlug bukunlug,** *{eT} Ulusu, oymağı olan.* [DLT]

budunsal, [budun-sal] *sf.* Kavimle ilgili; etnik; kavmî.

budursın, [*bul-dur-sīn / budur-sīn] *(budursı:n) {eT} is.* Bıldırcın. [DLT]

buduşmak, [büd̲-mak > bud̲-uş-mak] *{eT} gçsz. f. [-ur]* Açılmak; ayrılmak; apışak olmak. [DLT]

budutmak, [būd̲-mak > bud̲-ut-mak] *{eT} gçl. f. [-ur]* Soğukta dondurarak ölmesine sebep olmak. [DLT]

buffalo, [İt. bufalo] *(bu'ffalo) is.* Kuzey Amerika bizonlarına verilen ad.

bug[1], [buġ بوغ] *{eAT} is.* Başbuğ.

bug[2], [buġ / bū بوغ] *{eAT} {OsT} is.* Buğu; buhar.

buga[1], [Sansk. pūga > buġa] *{eT} is.* **1.** Hindistan'dan gelen bir ilaç. [DLT] **2.** Karabibergillerden, Hindistan'da pek çok türü yetişen, yaprakları ve cevizleri boyama işlerinde kullanılan bir bitki; betel, *(Piper betel).*

buga[2], [bukā / buġā] *(buğa:) {eT} is.* → buka.

bugan, [buġ-an] *{eT} is.* Bezelye türünden bir sebze. [EUTS]

buganak, [buġ-anak بوغنق / بوغناق] *{eAT} is.* Sağanak.

bugarmak, [buġ-rā-mak > buġar-mak] *{eT} gçl. f. [-ur]* → bugramak.

bugas, [Ar. buġās بوغاس] *(buğa:s) {OsT} is.* Leşle beslenen kuşlar.

bugat, [Ar. bāġt *(serkeş)* > buġāt بغات] *{OsT} is.* **1.** Başkaldırıcılar; serkeşler, isyancılar. **2.** Haksızlık edenler. **3.** *tar.* İmparatorluk döneminde, devlete sebepsiz yere isyan ederek eşkıyalık yapan kimselere verilen ad.

bugda, [buġdā بغدا / بغده] *{eAT} is.* Buğday.

bugday, [buġdāy بغداى] *(buğda:y) {eT} is.* Buğday. [Gabain] [DLT] [EUTS] [KB] ⧉ **bugday eñlü,** *{eAT} Buğday benizli; esmer.*|| **bugday gün,** *{eAT} Güneşin Sümbüle burcuna girdiği zaman; ağustos ayı.*|| **bugday güni,** *{eAT} Muharrem ayının on ikinci günü; aşure günü.*

bugdayık, [buġday-ıḳ بغدايق] *{OsT} is.* Sigil.

bugdı, [boġ-mak > buġ-dī / bōġ] *(buğdı:) {eT} is.* Bohça; heybe.

bugenvila, [Fr. Louis Antoine de Bougainville *(Fransız kâşif)* > bougainvillée] *is. bot.* Orta Amerika kökenli zehirli bir sarmaşık.

bugra, [buġrā / boġrā / buġur] *(buğra:) {eT} {eAT} is.* **1.** Damızlık erkek deve. [ETY] [Gabain] **2.** Her hayvanın aygırı. [KB]

bugragu, [buġrā > buġra-ġū] *(buğrağu:) sf.* Buğra gibi; damızlık erkek deveye benzer. [Clauson] [KB]

bugragurmak, [buġraġū-r-mak] *{eT} gçsz. f. [-ur]* Damızlık erkek deve hâline gelmek; buğralaşmak; buğra gibi olmak. [KB]

bugralanmak, [buġrā-la-n-mak] *{eT} dönşl. f. [-ur]* (Erkek deve için) damızlık özellikleri göstermek. [DLT]

bugralıg, [buġrā-lıġ] *{eT} sf.* Buğra olacak; buğra olabilecek. [ETY]

bugralık, [buġrā-lık] *(buğra:lık) {eT} is.* Deve ahırı. [Clauson]

bugramak, [boġ-mak > boġ-ur-mak > buġrā-mak] *(buğra:mak) {eT} gçl. f. [-r]* Bir şeye kertik açmak. [DLT]

bugran, [Buhara *(Türkistan'da kent)* > Fr. bugran] *is.* Ortaçağda Buhara'da dokunarak Avrupa'ya ihraç edilen Buhara kumaşlarına verilen ad.

bugrıl, [boġ-mak > boġ-ur-mak > boġ-(u)r-ıl-mak > buġ-(u)r-ıl] *{eT} is.* Çuval ve tuluma benzer kapların doldurulması halinde meydana gelen büküntü yerleri. [DLT]

bugruşmak, [boġ-mak > boġ-ur-mak > buġrā-mak > buġr-uş-mak] *{eT} işteş. f. [-ur]* Kertik açmakta yardım etmek; birlikte kertiklemek. [DLT]

bugu, [buġu] *{eT} is.* **1.** Geyik. [EUTS] **2.** Erkek geyik; kızıl geyik. [Nevâyî]

bugunak, [buġ-un-ak بوغوناق] *{eAT} is.* Sağanak.

bugur[1], [bu+oġur > buġur بوغور / بغور / بوغر] *{eAT} zf.* Bundan sonra; şimdi; bu kez; bu defa.

bugur[2], [buġrā > buġur بغر / بوغر] *{eAT} {OsT} is.* **1.** İki hörgüçlü deve. **2.** Erkek deve.

bugurda, [buġur-dā] *(buğurda:) {eT} sf.* (Saç için) kıvırcık. [DLT]

bugursamak, [buġur-sā-mak بغورسمق / بوغورسمق] *{eAT} gçsz. f. [-r]* (Dişi deve için) erkek deve ile çiftleşme isteğinde bulunmak; kızışmak.

bugün, [bu+gün > bökün / bokün / bükün] *is.* **1.** İçinde bulunulan gün. **2.** *zf.* İçinde bulunulan günde. **3.** *genşl.* İçinde bulunulan devir; çağ, zaman. ⧉ **Bugün bana, yarın sana** (bugün bana ise yarın da sana), *Bugün birinin başına gelen kötü bir durumun, başka bir zaman da başkasının başına gelebileceğini hatırlatan söz.*|| **Bugün buldum, bugün yerim, yarın Allah kerim.** *Günü gününe yaşayanların hâlini anlatan söz.*|| **bugün yarın,** *Çok yakında.*|| **bugünden tezi yok,** *Hemen şimdi; derhal.*|| **bugünden yarına,** *1. Az zaman sonra. 2. Şimdi yaşayanlardan gelecek kuşaklara.*|| **bugüne bugün,** *1. "Şunu unutma, iyi bil ki" anlamında uyarı sözü. 2. Bu güne kadar.*|| **bugünki gün,** *{eAT} Bugün; işte bu gün.*

bugünkü, [bu+gün-kü] *sf.* **1.** İçinde bulunulan, yaşanmakta olan döneme ait. **2.** Bugün olan; bugün yapılan. ⧉ **bugünkü günde**, *1. İçinde bulunduğumuz günde. 2. Yaşanılan zamanın şartları içinde.*

bugünlicek, [bu+gün-li-cek بوكونليجك] *{eAT} zf.* Bugüne özgü olarak.

bugünlük, -ğü [bu+gün+lük] *zf.* Bugün için. ⇨ **bugünlük yarınlık,** *Çok yakın bir zamanda olması beklenen doğum veya ölüm için söylenir.*

buğ[1], [buğ / bū بوغ] *{eT} {eAT} {ağız} is.* **1.** Buhar; buğu. **2.** Sisli, puslu hava. [DS]

buğ[2], [Far. būġ بوغ] *(bu:ğ) {OsT} is.* Elde veya sırtta taşınmak üzere hazırlanmış eşya çıkını; bohça.

buğada, [İt. bucata / bocata] *{ağız} is.* Çamaşır yıkamakta kullanılan küllü su. [DS]

buğanak, -ğı [*eT.* boġ-nak > buğ-anak] *{ağız} is.* **1.** Şiddetli yağmur; sağanak. **2.** Yağmur bulutu. **3.** Yağmur bulutları ile kapalı hava. **4.** Sisli, puslu hava. **5.** Yağmur sonrasında topraktan çıkan buhar. [DS]

buğansalık, -ğı [bung > buğ-an-salık] *{ağız} sf.* Yokluk ve zorunluluk hâlinde işe yarayan; az bulunan. [DS]

buğar, [bung *(yans.)* > buğ-ar] *{ağız} is.* Çeşme; pınar. [DS]

buğay, [? buğay] *{ağız} is.* Kuyu derinliğindeki buzul yarığı. [DS]

buğaz, [*eT.* boğuz > buğaz] *{ağız} is.* Gebe. [DS]

buğcut, [? buğcut] *{ağız} is.* Çıkrıktan sıyrılarak çıkarılan ip yumağı. [DS]

buğda, [buğda] *{ağız} is.* Buğday. [DS]

buğday, [*eT.* buġdāy / boğday] *is. bot.* Taneleri en önemli besinlerimizden olan ekmek yapımında kullanılan, çiçekleri bileşik başak şeklinde, düğümlerden çıkan yapraklarının ucunda bir dilcik, iki kulakçık bulunan, tohumları iki ucu yuvarlak, uzunca ve ortasında oyuk çizgi bulunan, genellikle bir yıllık kültür bitkisi, *(Triticum).* ⇨ **buğday başı,** *{eT} Buğday başağı.*|| **buğday benizli,** *Hafif. esmer.*|| **buğday biti,** *zool. Yarım kanatlılardan vücudu yeşil, başı siyah, 2-3 mm. boyunda, depolanmış hububat ve makarna, bisküvi gibi besinlere zarar veren bir böcek, (Stophilus granarius).*|| **buğday evinince,** *{eT} Buğday ve arpa tanelerindeki büyüklük, dolgunluk.*|| **buğday güvesi,** *zool. Gövdesi ve arka kanatları siyah, ön kanatları sarımsı, 6 mm. kadar boyunda, ambarlanmış tahıllara zarar veren küçük bir kelebek; ekin ambar güvesi, (Tinea granella).*|| **buğday pası,** *bot. 1. Buğdaygillerde pas hastalığı yapan asalak mantar, (Puccinia graminis). 2. Bu mantarın buğdaygillerde yaptığı hastalık.*|| **buğday rengi,** *(Ten için) açık esmer.*|| **buğday sürmesi,** *bot. Buğday başaklarında hastalık yapan asalak bir mantar, (Tilletia tritici) ve bu mantarın buğdaygillerde yaptığı hastalık; sürme.*

buğdaycık, -ğı [buğday-cık] *{ağız} is.* **1.** Buğdaya benzer bir tür ot; yabani buğday. **2.** Serçe. **3.** Arifeden önce gelen gün. [DS] ⇨ **buğdaycık otu,** *Eşek kengeri.*

buğdaycıl, [buğday-cıl] *is. zool.* Karatavukgillerden Orta ve Kuzey Avrupa'da yaşayan, kışı geçirmek için Türkiye'ye de gelen, genellikle bataklıklarda, ırmak kenarlarında, patates ve pancar tarlalarında görülen 14 cm. boyunda, böcek, larva ve tohumlarla beslenen bir tür bülbül, *(Luscinia svecica cyanecula).*

buğdaygiller, [buğday-gil-ler] *is. bot.* Dip kısmı gövdeyi bir kın gibi saran yalın şerit yapraklı, saplarının içi genellikle boş, çanak ve taç yaprakları bulunmayan er dişi çiçekleri başak ya da salkım biçiminde, meyveleri kavuzlu ve buğdaysı taneli, besi dokusu unlu, altı bin kadar çeşidi bulunan bir çenekli bitkiler familyası, *(Graminae).*

buğdayi, [buğday + Ar. -ī] *(buğda:yi:) sf.* (Ten için) buğday renginde; buğdaysı.

buğdayık, -ğı [buğday-ık] *{ağız} is. bot.* Buğdaya benzer bir ot. [DS]

buğdaysı, [buğday-sı] *sf.* Biçimi ya da rengi buğdayı andıran. ⇨ **buğdaysı** (meyve, tane) **tohum,** *Çatlama çizgisi bulunmayan tek tohumlu, kabuğu çok ince ve zarından ayrılmayacak kadar kaynaşmış bir tohum görünümü veren kuru meyve.*

buğduruk, -ğu [buğ-duruk] *{ağız} is.* Ağaçların, çiçek döktükten sonraki küçük meyvesi. [DS]

buğız, [bu+ağız > buğız بوغز] *{eAT} zf.* Bu kez; bu defa; bu ağız.

buğlama, [buğ-la-ma] *{ağız} is.* Bulgur ve gömeçle yapılan bir yemek. [DS]

buğlamak, [buġ > buğ-la-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(u)-yor]* Duman çıkmak; tütmek. [DS]

buğle, [Yun. vukla] *{ağız} is.* Sabanın kulağını, sabana bağlayan parça. [DS]

buğluk, -ğu [buğ > buğ-luk] *{ağız} is.* Hamam. [DS]

buğmuk, -ğı [*eT.* boġ-mak > boğ-muk] *{ağız} is.* Kadınların takındığı altın. [DS]

buğnümek, [bung *(yans.)* > buğn-ü-mek] *{ağız} gçsz. f. [-ür]* (Su için) yerden büngüldeyerek kaynayıp çıkmak. [DS]

buğra[1], [*eT.* buġ-ur / buġ-ra بوغرا > buğra] *is.* **1.** Erkek deve. *{eAT} (aynı)* **2.** İki hörgüçlü deve. **3.** *{ağız}* Aslan. [DS]

buğra[2], [Far. buġrā بغرا] *(buğra:) is.* **1.** *zool.* Turna. **2.** Turna sürüsünün başında uçan erkek turna. **3.** *{ağız}* Hindi. [DS]

buğrasamak, [buğra-sa-mak] *gçsz. f. [-r] [-s(ı)-yor]* (Dişi deve için) kızışmak; çiftleşmek için erkek deve istemek.

buğrut, -du [? buğrut] *{ağız} is.* Çıkrıklarda tel bükerken çıkrık direğine sarılan tel yumağı. [DS]

buğsukmak, [buğ / buñ > buğ-suk-mak] *{ağız} gçsz. f. [-ur]* (Ateş için) alev almayıp duman çıkarmak. [DS]

buğsurmak, [bul-su-r-mak ?] *{ağız} gçl. f. [-ur]* **1.** Az bulmak; küçük görmek. **2.** Cimrilik yapmak. [DS]

buğu[1], [*eT.* buğ > buğu] *is.* **1.** Isı etkisiyle sıvının gaz hâline geçmiş olanı; buhar. **2.** Soğuk bir cisim üzerinde ortamda bulunan havanın veya gazın yoğunlaşmasından ötürü meydana gelmiş ince sıvı katmanı. **3.** Serbest kalınca buhar ve gaz hâline gelebilen maddelerle meydana getirilmiş ortamı dezenfekte eden ilaç. ☞ **buğu çekme,** *tıp. Hazırlanmış uçucu maddelerle dolu ilaçlı buharı solumak.*|| **buğu evi,** *tıp. Mikroplu eşyaların sıcak ve ilaçlı buhardan geçirilerek dezenfekte edildiği kapalı oda.*|| **buğu önleyici,** *Camlarda veya diğer ortamlarda su buharı toplanmasını önleyen veya gideren madde veya alet.*|| **buğu kebabı,** *Kuşbaşı eti kendi buharında pişirmeye dayanan bir tür tencere kebabı.*

buğu[2], [buğu] *{ağız} is.* **1.** Yaban sığırının dişisi. **2.** Ceylan. **3.** Erkek geyik. [DS]

buğulama, [buğu-la-ma] *is.* **1.** Buğulamak eylemi. **2.** Yemeği buğu ile pişirme yöntemi. **3.** İçine su koymadan, malzemelerin kendi suyu ile pişirilmiş yemek. **4.** Buğudan geçirme, buğuya tutma tekniği. **5.** *sf.* (Yemek için) buğulama yöntemiyle yapılmış.

buğulamak, [buğu-la-mak] *gçl. f. [-r] [-l(u)-yor]* **1.** Buğudan geçirmek; buğuya tutmak. **2.** Bir yiyeceği, kısık ateşte kendi suyunu uçurmayacak şekilde pişirmek.

buğulandırma, [buğu-la-n-dır-ma] *is.* Buğulandırmak işi.

buğulandırmak, [buğu-la-n-dır-mak] *gçl. f. [-ır]* **1.** Buğulanmasına sebep olmak. **2.** Buğu edinmesini sağlamak.

buğulanış, [buğu-la-n-ış] *is.* Buğulanmak işi ve biçimi.

buğulanma, [buğu-la-n-ma] *is.* Buğulanmak eylemi.

buğulanmak, [buğu-la-n-mak] *edil. f. [-ır]* **1.** Buğulamak işi yapılmak. **2.** *dönşl. f.* Kendi kendine buğu haline gelmek. **3.** Üzerini buğu kaplamak; buğu ile örtülmek. **4.** (Gözler için) nemlenmek; ıslanmak; yaşarmak.

buğulaşma, [buğu-la-ş-ma] *is.* Buğulaşmak eylemi.

buğulaşmak, [buğu-la-ş-mak] *gçsz. f. [-ır]* Buğu durumuna gelmek; buharlaşmak.

buğulaştırıcı, [buğu-la-ş-tır-ıcı] *is.* Suyu buhar haline getirmek için kullanılan alet; buharlaştırıcı.

buğulu, [buğu-lu] *sf.* **1.** Üzerinde buğu bulunan; buğulanmış. **2.** *mecaz.* (Göz için) süzgün ve dalgın bakan. ☞ **buğulu buğulu,** *(Göz için) nemli; ıslak; dolu dolu; yaşlı.*

buğun, [*eT.* buğ > buğu-n] *is.* Kapalı yer içindeki dumanın dışarı atılması için yapılan baca delikleri; duman deliği.

buğuntu, [*eT.* buğ > buğ-untu] *is.* Sıkıntı.

buğur[1], [*eT.* buğra > buğur / bohur] *is.* **1.** *{ağız}* Erkek deve; damızlık deve. [DS] **2** *{eAT}* Develerle yapılan taşımacılık.

buğur[2], [bu+uğur *(zaman)*] *{eAT} zf.* **1.** Bundan sonra. **2.** Şimdi; işte.

buğursamak, [buğur-sa-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-s(u)-yor]* (Dişi deve için) doğurmak istemek. [DS]

buğz, [Ar. buġż بغض] *{OsT} is.* Düşmanlık duyma; sevmeme; nefret; kin.

buğzetmek, [buğz+et-mek] *gçsz. f. [-er]* Düşman olmak; nefret etmek.

buh, [Ar. būh بوه] *(bu:h) {OsT} is.* **1.** Çakır gözlü doğan. **2.** Erkek baykuş.

buhaç, -cı [Slav. puhaç] *{ağız} is.* Puhu kuşu. [DS]

buhak, [Ar. buḫāḳ بخاق] *(buha:k) {OsT} is.* Erkek kurt.

buhala, -a'i [Ar. baḫīl > buḫalā' بخلاء] *(buhala:) {OsT} is.* **1.** Cimriler; pintiler. **2.** Tamahkârlar.

buhar, [Ar. buḫār بخار] *(buha:r) {OsT} is.* **1.** Isı etkisiyle sıvıların ve bazı katıların girdikleri gaz durumu. **2.** *genşl.* Sis. ☞ **buhar kazanı,** *Buhar elde etmekte kullanılan kazan.*|| **buhar kurutucusu,** *Buhar içindeki su damlacıklarını ayıran ve kuru buhar elde edilmesini sağlayan alet.*|| **buhar makinesi,** *Buhar gücünün basıncıyla işleyen makine.*

buharı, [Ar. buḫārī بخاری] *{ağız} is.* **1.** Baca. **2.** Odunluk; odun dolabı. [DS]

buhari[1], [Ar. buḫārī بخاری] *(buha:ri:) {OsT} is.* Buharla ilgili; buğuya ilişkin.

buhari[2], [Far. Buḫara *(kent adı)* > buḫārī *(soba)* بخاری] *{ağız} is.* **1.** Ocak ya da oda içindeki dumanın dışarı çıkması için yapılan baca ya da duman deliği. **2.** Ocak başı. [DS]

buharlama, [buhar-la-ma] *is.* **1.** Buhar verme işi. **2.** Yün elyafının şekillendirilmesi için uygulanan üzerine sıcak buhar verme işi.

buharlaşma, [buhar-la-ş ma] *is.* Buharlaşmak eylemi. ☞ **buharlaşma noktası,** *fiz. Sıvıların kaynatılması ile buhar durumuna geçtikleri sıcaklık derecesi.*

buharlaşmak, [buhar-la-ş-mak] *dönşl. f. [-ır]* Buhar durumuna dönüşmek; buğulaşmak; tebahhur etmek.

buharlaştırıcı, [buhar-la-ş-tır-ıcı] *is.* **1.** Bir sıvı ürünü koyulaştırmak için suyunu buharlaştırmakta kullanılan alet; evaporatör, tephir kazanı. **2.** Bir soğutma sisteminin içinde kolay buharlaşabilir bir kapalı gazın sıvı halden gaz hale geçmesini sağlayan düzenek. **3.** *sf.* Buhar haline getiren.

buharlaştırma, [buhar-la-ş-tır-ma] *is.* Buharlaştırmak işi.

buharlaştırmak, [buhar-la-ş-tır-mak] *gçl. f. [-ır]* Buhar haline getirmek; tebahhur ettirmek.

buharlayıcı, [buhar-la-y-ıcı] *sf.* **1.** (Cisim, madde

için) buhar hâline getiren. **2.** *is.* İçinde buharlaştırmanın yapıldığı kap.

buharlı, [buhar-lı] *sf.* **1.** Buharı olan. **2.** Buhar ile çalışan. ⊡ **buharlı gemi,** *Buhar basıncı gücüyle çalışan gemi.*|| **buharlı ısıtma,** *Buharın ısı taşıma özelliğinden yararlanılarak yapılan ısıtma işlemi.*|| **buharlı tren,** *Buhar basıncının verdiği güç ile hareket eden tren.*|| **buharlı ütü,** *Ütülemeyi aynı zamanda buhar püskürterek yapan ütü.*

buhayre, [Ar. baḥr *(deniz)* > buḥayre بحيره] *{OsT} is.* **1.** Küçük deniz. **2.** Göl. ⊡ **buhayre-i dem'iye,** *{OsT} Gözyaşı pınarı.*

buhbuha, [Ar. buḥbūḥa بحبوحه] *(buhbu:ha) {OsT} is.* Orta yer; alan; saha.

buhe, [Ar. bühe بوهه] *(bu:he) {OsT} is.* Dişi baykuş.

buhela, [Ar. buḫl > büḫelā بخلا] *(buhela:) {OsT} is.* Cimriler.

buhl, -lü [Ar. buḫl بخل] *{OsT} is.* Cimrilik; el sıkılığı.

buhle, [Far. buḫle بخله] *{OsT} is.* Semizotu.

buhran, [Ar. buḥrān بحران] *(buhra:n) {OsT} is.* **1.** Sayıklama; hezeyan; bunalım. **2.** Hastalığın en tehlikeli devresi; nöbet. **3.** Şiddetli belirtilerle kendini belli eden ruhsal rahatsızlık. **4.** Olayların gelişmesinde görülen karışıklık ve tehlikeli durum; kriz. **5.** Gücünü kaybetme, düşme. **6.** Üretim ile tüketim arasındaki dengenin bozulması; kıtlık; eksiklik; yokluk; bunluk. ⊡ **buhran geçirmek,** *Karışık bir devrenin içinde olmak; bunalım geçirmek.*|| **buhrān-ı ceyyid,** *{OsT} Hastalığın iyileşmeye yüz tuttuğunu gösteren nöbet.*|| **buhrān-ı kâmil,** *{OsT} Hastalığın iyileşmeye yüz tuttuğunu gösteren nöbet.*|| **buhrān-ı mahmūd,** *{OsT} Hastalığın iyileşmeye yüz tuttuğunu gösteren nöbet.*|| **buhrān-ı redi',** *{OsT} Hastalığın kötüye gittiğinin belirten nöbet.*|| **buhrān-ı vükelā,** *{OsT} Hükûmet buhranı.*|| **buhrān-ı suhūnetî,** *{OsT} fiz. Kritik sıcaklık.*

buhranlı, [buhran-lı] *sf.* **1.** Buhran belirtileri gösteren. **2.** *mecaz.* Karışık ve tehlikeli.

buhsamak, [buh-sa-mak] *{eT} gçl. f. [-r]* **1.** Kabul etmemek. **2.** Zorla yapmak. [DLT]

buhsatmak, [buh-sa-t-mak] *{eT} gçl. f. [-ur]* Dik başlılık ettirmek. [DLT]

buhsı, [buḫ-sī] *{eT} is.* Pişmiş buğday ve badem içi üzerine bal ve süt ile yapılmış bulamaç dökülerek yapılan bir yemek. [DLT]

buhsum, [buḫsī > buḫsu-m] *{eT} is.* **1.** Boza. [DLT] **2.** Bira. [Clauson]

buhş, [Ar. buḫş بخش] *{OsT} is.* **1.** Delik. **2.** Usturlabın göz deliği; bakaç.

buht[1], [Ar. buḫt بخت] *{OsT} is.* İki hörgüçlü deve.

buht[2], [Far. buḫt بخت] *{OsT} is.* Oğul.

buhte, [Far. buḫte بخته] *{OsT} sf.* Oyunda ütülmüş; yutuk.

buhti, [Ar. buḫtī بختى] *(buhti:) {OsT} is.* İki hörgüçlü deve.

buhtu, [Far. buḫtū بختو] *(buhtu:) {OsT} is.* Gök gürültüsü.

buhtur, [Far. buḫtūr بختور] *(buhtu:r) {OsT} is.* → buhtu.

buhu, -u'u [Ar. buḫūʿ بخوع] *(buhu:) {OsT} is.* Hakkını alçak gönüllülükle isteme.

buhuh, [buḥūḥ بحوح] *(buhu:h) {OsT} is.* Ses kısıklığı.

buhul, -lü [Ar. buḫūl بخول] *(buhu:l) is.* Cimrilik.

buhur[1], [Ar. baḫr *(tütme)* > baḫūr / Far. buḫūr بخور] *(buhu:r) {OsT} is.* Dinî törenlerde yakılan kokulu ağaç; tütsü. ⊡ **buhūr-i meryem,** *{OsT} bot.* → buhurumeryem.|| **buhur suyu,** *tar. Ramazan ayının on beşinden sonra padişaha ve diğer üst düzey devlet görevlilerine sunulan özel kokulu su.*

buhur[2], [Ar. baḥr *(deniz)* > buḥūr بحور] *(buhu:r) is.* Denizler.

buhurcu, [buhur-cu] *is.* Buhur satan kimse.

buhurdan, [Far. buḫūr-dān بخوردان] *(buhu:rda:n) {OsT} is.* İçinde kokulu ağaç kabukları yakılan tütsü kabı.

buhurdanlık, -ğı [buhurdan-lık] *(buhurda:nlık) is.* Tütsü kabı.

buhurlamak, [buhur-la-mak] *gçl. f. [-r] [-l(u)-yor]* Tütsü yakmak; tütsülemek.

buhurlu, [buhur-lu] *is.* **1.** Tütsülenmiş. **2.** Yol yol çizgileri olan kumaş.

buhurluk, -ğu [buhur-luk] *is.* İçinde tütsü için konulan maddeler yakılan kap; tütsülük.

buhurumeryem, [Ar. baḫūr-i meryem] *(buhu:rumeryem) is. bot.* Çuha çiçeğigillerden çiçek sapları toprak içindeki yumrularından çıkan, yaprakları uzun ve saplı, kökleri yer altında yuvarlak ve yumru biçiminde olan, ilkbahar ve sonbaharda pembemsi veya beyaz çiçekler açan çok yıllık bitki; siklamen; tavşan kulağı; deve tabanı; domuz burnu; yer somunu; toparlak, *(Cyclamen)*

bujene, [Far. büjene بوژنه] *(bu:jene) {OsT} is.* **1.** Tomurcuk. **2.** Henüz açılmamış çiçek; gonca.

bujın, [Soğd. bujın] *{eT} is.* Çöpleme denilen zehirli bitki, *(Helleboris).* [DLT]

buji, [Fr. bougie] *is.* Patlamalı motorlarda yakıtı tutuşturan elektrikli çakmak.

buk[1], [buḳ *(yans.)*] *{eT} is.* İçi boş şeylerin yere düşünce çıkardıkları ses. [DLT]

buk[2], [buḳ] *{eT} is.* Gırtlak; boğaz. [EUTS]

buk³, [buk] *{ağız}* *is.* Kavun karpuz ekilen yer. [DS]

buk⁴, [Ar. būķ بوق] *is.* **1.** Düdük; boru. **2.** Boşboğaz insan. **3.** Boş söz.

buk⁵, [? buk] *{ağız}* *is.* **1.** Büklüm. **2.** Tomurcuk. [DS]

buk'a, [Ar. buķʿa بقعه] *{OsT}* *is.* **1.** Ülke; yer; toprak. **2.** Büyük bina. **3.** Benek; leke. ⊟ **buk'a buk'a**, *{OsT}* *Yer yer; memleket memleket.*

buka, [bukā / buğā] *(buka:)* *{eT}* *is.* Boğa. [ETY] [İKPÖy.] [Gabain] [KB]

bukaç, [bukaç / bukāç] *{eT}* *is.* **1.** Topraktan yapılmış çömlek türü şeyler; su kabı. [DLT] **2.** Tencere. [EUTS]

bukadmak, [bukā > bukā-d-mak] *{eT}* *gçsz. f.* *[-ur]* Boğa olmak; boğalaşmak; boğa hâline gelmek.

bukagı, [buķa-ğı بوقاغی] *{eAT}* *is.* → bukagu.

bukagu, [*bukā-mak > bukā-ğū بوقغو / بوقاغو] *(buka:ğu:)* *{eT}* *{eAT}* *{OsT}* *is.* **1.** Bukağı; köstek; bağ. [EUTS] [Gabain] **2.** Hırsızların ellerine vurulan kelepçe. [DLT]

bukaguçı, [bukāgū > bukağu-çı] *{eT}* *is.* **1.** Bukağı vuran; bukağıcı. **2.** Gardiyan. [Clauson]

bukagulug, [bukağu-luğ] *{eT}* *sf.* Bukağı vurulmuş; bağlı; köstekli.

bukagulugçı, [bukağu-luğ-çı] *{eT}* *is.* Cellat; gardiyan. [Clauson]

bukağ, [bukağ] *{ağız}* *is.* Gerdan. [DS]

bukağı, [*eT.* buka-ğu > bukağı] *is.* **1.** Köstek, bağ. **2.** Eskiden ağır cezalı mahpusların ayaklarına takılan ve ucuna pranga bağlanan demir halka. **3.** Kaçmaması için hayvanların ayaklarına bağlanan zincir; köstek. ⊟ **bukağı vurmak**, *Kaçmaması için ayağına bukağı bağlamak.*

bukağılama, [bukağı-la-ma] *is.* Bukağılamak işi.

bukağılamak, [bukağı-la-mak] *gçl. f.* *[-r]* *[-l(ı)-yor]* (Hayvan için) ayağına bukağı takmak.

bukağılanmak, [bukağı-la-n-mak] *edil. f.* *[-ır]* **1.** Bukağı vurulmak. **2.** *dönşl. f.* Bukağı sahibi olmak; bukağı edinmek.

bukağılatmak, [bukağı-la-t-mak] *gçl. f.* *[-ır]* Bukağı vurdurmak; zincirletmek.

bukağılı, [bukağı-lı] *sf.* **1.** (At için) ayağına bukağı takılmış olan. **2.** (At için) bileklerinde beyaz halkalar olan.

bukağılık, -ğı [bukağı-lık] *is.* Atın ayağında tırnakla topuk arasındaki dar kısım.

bukak, [bukā-mak > buka-k] *{eT}* *sf.* **1.** Yuvarlak. [EUTS] **2.** *is.* Kuş kursağı. [DLT]

bukalemun, [Yun. khamaileon *(yer aslanı)* > Ar. ebūķalemun / Far. būķalemūn بوقلمون] *is.* *zool.* **1.** Bukalemungillerden, renk değiştirmesiyle ünlü, 25-30 cm. boyunda bir tür kertenkele; kaya keleri, *(Chamaeleo chamaeleon)*. **2.** *mecaz.* Çıkarları doğrultusunda hemen görüş ve davranış değişikliği gösteren kimse. **3.** Eskiden renk renk ipliklerle dokunan ipekli kumaş. ⊟ **bukalemun gibi renk değiştirmek**, *Sürekli fikir değiştirmek.*

bukalemungiller, [bukalemun-gil-ler] *is.* *zool.* Kertenkelelerden renklerini bulundukları yerin rengine uyduran uzun dilli sürüngenler familyası.

bukalemunluk, -ğu [bukalemun-luk] *is.* Bazı hayvanlarda deri renginin ani olarak değişmesi olayı.

bukame, [Ar. buķāme بقامه] *(buka:me)* *{OsT}* *is.* **1.** Yün döküntüsü; yün kırıntısı. **2.** *mecaz.* Aptal adam; manyak.

bukarsı, [bukā-mak > buka-r-sı] *{eT}* *is.* Bağ; köstek; bukağı. [ETY] [Gabain]

bukât, -tı [Ar. bākī > būkāt بكات] *(büka:t)* *{OsT}* *is.* Ağlayanlar.

bukatmak, [bukā > bukā-t-mak / bukā-d-mak] *{eT}* *gçsz. f.* → bukadmak.

bukay, [? bukay] *{eT}* *sf.* **1.** Alçak; kısa. [EUTS] **2.** Aşağıda olan.

buket, [Fr. bouquet] *is.* Çiçek demeti.

bukkari, [Ar. buķķārī بقاری] *(bukka:ri:)* *{OsT}* *is.* **1.** Bela; musibet; afet. **2.** *sf.* (Söz için) yalan.

bukle, [Fr. boucle] *is.* Küçük lüle gibi kıvrımlı saç. ⊟ **bukle bukle**, *Kıvrım kıvrım bukleli saç.*

bukleli, [bukle-li] *sf.* Buklesi olan; kıvrımlı.

buklesiz, [bukle-siz] *sf.* Buklesi olmayan; kıvrımsız.

buklet, [Fr. boclette *(küçük saç kıvrımı)*] *is.* **1.** Değişik numara ve bükümde küçük iplik liflerinin meydana getirdiği kıvrımlı süslü iplik. **2.** Bu tür iplikle dokunmuş veya örülmüş giyecek.

bukmak¹, [buk-mak] *{eT}* *gçl. f.* *[-ar]* **1.** Bükmek; kıvırmak; *{ağız}* *(aynı).* [DLT] [DS] **2.** *{ağız}* Lehimlemek; tutturmak. [DS] **3.** *gçsz. f.* *{ağız}* Bükülmek; burkulmak. [DS]

bukmak², [buk-mak] *gçsz. f.* *[-ar]* *{ağız}* Uğur sayılmak. [DS]

bukramak, [buk-rā-mak / buk-rı-mak] *{eT}* *gçsz. f.* (Hayvan için) sıçramak; çamışlık etmek. [DLT]

bukran, [Ar. bukran] *is.* Saraçların kullandığı kırpıntı yünler.

Bukrat, [Yun. hippocrates => Ar. bükrāṭ بوقراط] *(bu:kra:t)* *öz. is.* Meşhur Yunanlı hekim Hipokrat.

bukratî, [Ar. buķrāṭī بقراطی] *(bukra:ti:)* *sf.* Hipokrat'a ait; Hipokratla ilgili.

bukratiyun, [Ar. buķrāṭiyyūn بقراطيون] *(bükra:tiyyu:n)* *is.* Hipokrat'ı izleyenler; Hipokratçılar.

bukta, [Ar. bukta بقته] *{OsT}* *sf.* **1.** Dağınık; perişan. **2.** *is.* Kalabalık; güruh. **3.** Cemaat; topluluk.

bukuk, [buk-mak > buḳ-uḳ] *{eT} is.* **1.** Çiçek topluluğu; çiçek tomurcuğu. [DLT] **2.** Boğazda beliren ur. [DLT] **3.** *{ağız}* Yavru. [DS]

bu'kuke, [Ar. buʿküke بعكوكه] *(bu-kû:ke) {OsT} is.* Kalabalık; izdiham. ⊡ **bu'kûketü's-sayf,** *{OsT} Yaz mevsiminin en sıcak zamanı.*|| **bu'kûketü's-şitâ,** *{OsT} Kışın en soğuk zamanı; zemheri.*

bukuklanmak, [buḳuḳ-la-n-mak] *{eT} dönşl. f. [-ur]* Yuvarlaklaşmak. [EUTS]

bukul, -lü [Ar. baḳl > buḳül بقول] *(buku:l) {OsT} is.* Sebzeler; yeşil otlar; yeşillikler.

bukulmak, [buḳ-mak > buḳ-ul-mak] *{eT} edil. f. [-ur]* Bükülmek; toplanmak; burkulmak. [DLT]

bukun, [buḳ-un] *{eT} is.* Halk; ahali; millet. [EUTS] [Gabain]

bukunmak, [buḳ-un-mak] *{eT} gçl. f. [-ur]* Bükmek; kıvırmak. [DLT]

bukurmak, [buḳ-ur-mak] *{eT} gçl. f. [-ur]* İndirmek. [DLT]

bukursı, [Toh. boḳursı] *{eT} is.* **1.** Saban. [ETY] **2.** Saban demiri. [DLT]

bukün, [bu+kün] *{eT} zf.* Bugün. [EUTS]

bukünki, [bu+kün-ki] *{eT} sf.* Bugünkü

bul[1], [bul *(yans.)*] *is.* Yüksekten akan gür suyun çıkardığı sesi ve akışını anlatan kök. [Zülfikar] *buldur buldur.*

bul[2], [bul] *is.* Yalnız iki yüzü testere ile düzeltilmiş tahta.

bula, [būla بولا / بوله] *is.* **1.** Yenge. **2.** *{ağız}* Amca veya dayı karısı. **3.** Hizmetçiye göre evin hanımı. *{eAT} (aynı)* [DS] **4.** *{eAT}* Abla.

bulaç, [bula-ç] *{ağız} is.* Ayran yaparken yoğurdu çırpmaya yarayan araç. [DS]

bulada, [Yun. bulada] *(bula'da) {ağız} is.* Büyük piliç. [DS]

buladan, [Yun. platanos] *is.* Çınar.

buladmak, [bū *(buhar)* > bū-la-ḏ-mak / bu-la-t-mak] *{eT} gçl. f. [-ur]* Tencere buğusunda pişirtmek; buğulamak. [DLT]

bulağaç, [bula-mak > bula-ğaç] *{ağız} is.* Bulama işinde kullanılan araç. [DS]

bulağan, [bula-ğan] *{ağız} is.* Kağnı miline sürülen yağlı katran. [DS]

bulak[1], **-ğı** [*eT.* bul-aḳ بلق] *is.* **1.** Kaynak; pınar; çeşme; göze. *{eT} {eAT} {ağız} (aynı)* [EUTS] [DS] **2.** Kanal. [EUTS] **3.** *{ağız}* İçinde çeşme, su bulunan yeşillik; çeşme başı; su başı; pınar başı. [DS]

bulak[2], [bulaḳ] *{eT} sf.* (At için) haşarı. [KB] ⊡ **bulak at,** *{eT} Boyu kısa sırtı geniş at.* [DLT]

bulak[3], [bulġā-mak > bulġak / bulak] *{eT} sf.* Karışık.

bulak[4], **-ğı** [bula-k] *{ağız} is.* **1.** Kaçakçı ve hırsız yatağı. **2.** Bela; felaket. **3.** *sf.* Sersem. [DS]

bulakmuk, [bulaḳ-muḳ] *{eT} is.* Un lapası.

bulama, [bula-ma] *is.* **1.** Bulamak işi. **2.** Üzüm ve diğer meyve şıralarının kaynatılması ile elde edilen kıvamı koyu pekmez. **3.** *{ağız}* Koyun ya da ineğin ilk sütü; ağız. [DS] **4.** *{ağız}* Bu sütü kaynatarak yapılan yemek. [DS] **5.** *{ağız}* Ağızın bitip, inekten ilk sütün alındığı zamanki süt. [DS] **6.** *{ağız}* Kaynamış ve çökmüş süte yumurta konarak yapılan yemek. [DS] **7.** Ayranla dövme buğdaydan yapılan çorba. **8.** *{ağız}* Ayran. [DS]

bulamaç, -cı [bula-mak > bula-maç / bulama+aş] *is.* **1.** Sulu ve akışkan hamur. **2.** Muhallebi akışkanlığında yapılan bir tür un helvası. **3.** Bitki hastalıklarına karşı hazırlanmış zehirli koyuca sıvı ilaç. **4.** *{ağız}* Hayvanlara verilen sulu yem. [DS] **5.** *mecaz.* Oradan buradan derlenmiş, toplanmış; karışık.

bulamak[1], [*eT.* bū *(buğu)* > bu-l-ġā-mak *(karıştırmak)* > bulā-mak > bula-mak بولامق] *gçl. f. [-r] [-l(u)-yor]* **1.** Bir nesneyi bulaşabilen bir akışkan içine yatırarak üzerini kaplamak; batırmak. **2.** Bir şeyi sıvı ve bulaşabilen bir başka şeyle kirletmek. **3.** Sıvı haldeki bir şeyi karıştırmak; çalkamak. *{eAT} {OsT} (aynı)* **4.** *{eT}* Pişirmek. [DLT] **5.** *{OsT}* Bulandırmak. **6.** *{eAT}* Sallamak. **7.** *{ağız}* Dolanmak; sarılmak. [DS]

bulamak[2], [bulġa-mak] *{eT} is.* Bulamaç. [Nevâyî]

bulambaç, -cı [bula-maç > bulam(b)aç] *{ağız} is.* **1.** Bulamaç; koyu un çorbası. **2.** Badana. [DS]

bulan, [bulān] *(bula:n) {eT} is.* Yaban av hayvanı; erkek geyik. [DLT]

bulancak, -ğı [bulan-cak] *{ağız} is.* Bulanık akan su. [DS]

bulandırıcı, [bulan-dır-ıcı] *is.* ve *sf.* **1.** Bulantı veren. **2.** Manevî iğrenme duygusu veren; tiksindirici, nefret ettirici.

bulandırılma, [bulan-dır-ıl-ma] *is.* Bulandırılmak eylemi.

bulandırılmak, [bulan-dır-ıl-mak] *edil. f. [-ır]* Bulandırmak işi yapılmak.

bulandırma, [bulan-dır-ma] *is.* Bulandırmak işi.

bulandırmak, [bulan-dır-mak] *gçl. f. [-ır]* **1.** Bir sıvının içine bir şey koyarak bulanmasını sağlamak. **2.** *mecaz.* Karıştırmak. **3.** *mecaz.* İki ve daha fazla şeyi birbirine ayırt edilemeyecek biçimde karıştırmak.

bulang, [Çin. pu lang] *{eT} is.* Sofa; veranda; hayat. [EUTS]

bulanık, -ğı [bulan-mak > bulan-ık] *sf.* **1.** Bulanmış olan; duru ve açık olmayan. **2.** (Hava için) bulutlu ve kapanık. **3.** (Göz için) donuk; fersiz. **4.** İyi seçilemeyen; net olarak görülemeyen. **5.** Karışık. **6.** *mecaz.* Niteliği tam olarak anlaşılamayan. ⊡ **bulanık suda balık avlamak,** *Bir fırsattan kötü niyetle yararlanmak.*

bulanıkça, [bulamk-ça] *sf.* **1.** Biraz bulanık olan. **2.** Çok duru olmayan.

bulanıklaşma, [bulanık-la-ş-ma] *is.* Bulanıklaşmak eylemi.

bulanıklaşmak, [bulanık-la-ş-mak] *gçsz. f. [-ır]* Bulanık bir durum almak.

bulanıklık, -ğı [bulanık-lık] *is.* **1.** Bulanık olma durumu. **2.** Karışıklık. **3.** (Fotoğraf için) net olmama.

bulanış, [bulan-mak > bulan-ış] *is.* Bulanma eylemi ve biçim.

bulanma, [bulan-ma] *is.* Bulanmak eylemi.

bulanmak, [*eT.* bul-ġan-mak > bulan-mak بولغنمق] *edil. f. [-ır] [eAT, -ur]* **1.** *{eAT}* Karıştırılmak; yoğrulmak. **2.** Bulantısı olmak. **3.** *dönşl. f.* Duruluğunu kaybetmek. **4.** *{eAT}* Salınmak; hıram etmek. **5.** Her yanı bir şeyle kaplanmış, bulaşmış olmak. **6.** Kirlenmek; lekelenmek. **7.** (Hava için) parlaklığını ve duruluğunu yitirmek. **8.** *{ağız}* Karışmak; temas etmek; değmek. [DS] **9.** *{ağız}* Hiddetlenmek. [DS]

bulantı, [bulan-tı] *is.* İnsanın midesinde görülen kusmayı gerektirecek bir rahatsızlık. 🗗 **bulantı vermek,** *insanın içini, midesini bulandırmak; tiksindirmek.*

bular, [bu-lar بلار / بولر / بولار] *{eT} {eAT} zm.* Bunlar. [EUTS] 🗗 **bularuñçün,** *{eAT} Bunlar için.*|| **bularuñla,** *{eAT} Bunlarla; bunlar ile.*

bularca, [bu-lar-ca بولارجه] *{eAT} zf.* Bunlar kadar.

bularcılayın, [bu-lar-cılayın بولارجلاين] *{eAT} zf.* Bunlar gibi.

bulaşıcı, [bula-ş-ıcı] *sf.* Bir kimseden başka birine geçen; bulaşan. 🗗 **bulaşıcı hastalık,** *Mikropların başka kişilere bulaşması ile geçen hastalık.*

bulaşıcılık, -ğı [bulaş-ıcı-lık] *is.* Bulaşıcı olma durumu; bulaşıcı olan şeyin niteliği.

bulaşık, -ğı [bulaş-mak > bulaş-ık] *sf.* **1.** İstenmeyen herhangi bir nesneye bulaşmış olan. **2.** Bulaşan. **3.** *mecaz.* Kötü; yapışkan; kirli. **4.** *argo.* (İnsan için) rahatsız eden, kavga çıkarmaktan hoşlanan; sataşan. *{ağız} (aynı)* [DS] **5.** *argo.* (Kişi için) yapışkan; sırnaşık; askıntı olan. **6.** *{ağız}* Sevimsiz. [DS] **7.** *is.* Yiyecek ve içecek konulup yendikten veya boşaltıldıktan sonra henüz yıkanmamış kap kacak cinsinden mutfak eşyası. 🗗 **bulaşık bezi,** *Bulaşık yıkarken ovalamada kullanılan bez.*|| **bulaşık deniz,** *Mayın tehlikesi olan deniz.*|| **bulaşık deterjanı,** *Bulaşık kapları yıkamakta kullanılan özel temizlik maddesi.*|| **bulaşık eldiveni,** *Bulaşık yıkarken ellerin zarar görmemesi için giyilen özel eldiven.*|| **bulaşık gemi,** *Tayfalarında ya da içindeki yolcularında bulaşıcı hastalık bulunan gemi.*|| **bulaşık iş,** *Doğru olmayan, yasalara uygun olmayan, yolsuz iş.*|| **bulaşık kabı,** *İçinde bulaşıkların yıkandığı genişçe kap.*|| **bulaşık makinesi,** *Bulaşığı kendi kendine yıkayan elektrikli ev aleti.*|| **bulaşık suyu,** *Bulaşıkları yıkamak veya yıkanmış bulaşıkları durulamak için bir kaba konulmuş su.*|| **bulaşık suyu gibi,** *(Yiyecek ve içecek için) özenle hazırlanmamış, tadı ve lezzeti yerinde olmayan.*

bulaşıkçı, [bulaşık-çı] *is.* Lokanta gibi toplu yemek yenilen yerlerde bulaşık kapları yıkamakla görevli kimse.

bulaşıkçılık, -ğı [bulaşık-çı-lık] *is.* Bulaşıkçının yaptığı iş.

bulaşıkhane, [bulaşık + Far. ḫāne بولاشقخانه] *is.* Otel, yatılı okul, kışla ve lokanta gibi çok kalabalık kişinin yemek yediği yerlerde bulaşık kapları toplamak ve yıkamak için ayrılmış bölüm ve yer.

bulaşılma, [bulaş-ıl-ma] *is.* Bulaşılmak eylemi.

bulaşılmak, [bulaş-mak > bulaş-ıl-mak] *edil. f. [-ır]* İstenmeyen bir işe girilmiş veya karışılmış olmak.

bulaşkan, [bulaş-kan] *sf.* **1.** Değdiği yere hemen bulaşan ve bulaştığı yerden de zor temizlenen. **2.** *mecaz.* Başkalarına sataşma ve kavga etme huyu ve alışkanlığı olan; kavgacı; sataşkan; huysuz.

bulaşkanlık, -ğı [bulaş-kan-lık] *is.* **1.** Bulaşkan olma durumu. **2.** Bulaşkan bir şeyin niteliği.

bulaşlamak, [bulaş-la-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Başlamak. [DS]

bulaşma, [bula-ş-ma] *is.* Bulaşmak eylemi.

bulaşmak, [*eT.* bul-ġā-ş-mak > bula-ş-mak / بولشمق بولاشمق] *gçsz. f. [-ır] [eAT, -ur]* **1.** Bir şeyin üzerine bulaşıcı bir nesne sürülmüş, dökülmüş veya sıvaşmış olmak. **2.** Kirlenmek. **3.** (Bir hastalık mikropları için) geçmek; yayılmak. **4.** (Bir fikir, görüş için) etkilemek. **5.** Kavga ve huzursuzluk çıkarmak için birine sataşmak; musallat olmak; çatmak; sataşmak. *{eAT} {ağız} (aynı)* [DS] **6.** Bir rastlantı sonucu ya da istemeden bir olayın içinde yer almak; karışmak; duçar olmak. *{eAT} (aynı)* **7.** *{eAT}* Karışmak; fenalaşmak. **8.** *{eAT}* Meşgul olmaya başlamak. **9.** *{eAT}* Bulanmak; alûde olmak. **10.** *{ağız}* Başlamak. [DS] **11.** *{ağız}* Bir işe istekle başlamak. [DS] **12.** *{ağız}* Engel olmak. [DS]

bulaştırılma, [bulaş-tır-ıl-ma] *is.* Bulaştırılmak işi.

bulaştırılmak, [bulaş-tır-ıl-mak] *edil f. [-ır]* **1.** Bulaştırma eylemi ve işi yapılmış olmak. **2.** Bulaşmak durumunda bırakılmış olmak.

bulaştırma, [bulaş-tır-ma] *iş.* Bulaştırmak işi.

bulaştırmak, [bulaş-tır-mak] *gçl. f. [-ır]* **1.** Bulaşmasını sağlamak. **2.** Bulaşma özelliği olan bir şeyi bir başka nesnenin üzerine sürmek; sıvamak; kirletmek. **3.** Bir hastalık mikrobunun başkasına geçmesine yol açmak. **4.** Düşüncesini, görüşünü başkalarını etkileyecek biçimde yaymak. **5.** Birini bir işin veya olayın içine sokmak; karıştırmasını sağlamak.

bulatalık, -ğı [Slav. blato => bulata-lık] *{ağız} is.* Bataklık. [DS]

bulatmak[1], [bū *(buğu)* > bulā-mak *(buğulamak)* > bula-t-mak] *{eT} gçl. f. [-ur]* (Herhangi bir şeyi) tencere buğusunda pişirmek; buğulamak. [DLT] [Clauson]

bulatmak[2], [bula-mak > bula-t-mak بولاتمق] *{eAT} {ağız} gçl. f. [-ır] [eAT, -ur]* Bulandırmak. [DS]

bulcaş, [Muğ. bolca-mak *(sözleşmek)* > bulcaş بولجاش] *{eAT} is.* Vaat; söz.

bulcumak, [bulcu-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r]* Kendi kendini teselli etmek; avunmak. [DS]

bulcunmak, [bulcu-n-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ur]* Kendi kendini teselli etmek; avunmak. [DS]

bulcutmak, [bulcu-t-mak] *{ağız} gçl. f. [-ur]* Avutmak; vakit geçirtmek; eğlendirmek. [DS]

buldok, -ğu [İng. bull *(boğa)* + dog *(köpek)*] *is. zool.* İri kafalı, alt çenesi daha uzun, buruşuk kafa derisi yanaklarından aşağı sarkan, kısa ve çarpık bacaklı güçlü bir tür köpek.

buldozer, [İng. bulldozer] *is.* Ön kısmında kürüme ve kaldırma düzenekli büyükçe bıçağı bulunan, toprak kazma, itme ve kaba tesviye işlerinde kullanılan bir ağır iş makinesi.

bulduk[1], **-ğu** [bul-mak > bul-duk] *{ağız} is.* **1.** Bulunan çocuk. **2.** Kimsesiz çocuk. **3.** Kadının ilk kocasından olan ve ikinci kocasının yanına götürdüğü çocuk. **4.** Üvey çocuk. **5.** Piç. [DS]

bulduk[2], **-ğu** [? bulduk] *{ağız} is.* Çömlek. [DS]

buldukmak, [bul-duk-mak / bul-tuk-mak] *{eT} edil. f. [-ar]* Bulunmak. [DLT]

buldukt, [bul-duk-tı] *{eT} sf.* Bulunmuş; buluntu. [DLT] ⧉ **buldukt neñ,** *{eT} Bulunmuş eşya; buluntu mal.* [DLT]

buldumcuk, -ğu [bul-du-m-cuk] *is.* **1.** (*"Olmak"* yardımcı fiili ile) çok arzu ettiği bir şeyi elde edince düşülen çok sevinmeli durum. **2.** *{ağız}* Şirin. [DS] ⧉ **buldumcuk delisi,** *{ağız} Ne oldum delisi; umduğundan fazla şey bulmaktan şaşkın.* [DS]|| **buldumcuk olmak,** *{ağız} 1. Ne olduğunu bilememek; şaşırmak; görmemişlik yapmak. 2. Yiten, unutulan şey birden akla gelmek.* [DS]

buldunı, [Kençek. buldunı] *{eT} is.* İçerisine üzüm konulmuş höşmerim. [DLT]

buldur[1], [buld *(yans.)* > buld-ur] *{eT} is.* Gür akan su sesini anlatan yansımalı gövde. ⧉ **buldur bucak,** *Yıkık dökük; harap.*|| **buldur buldur,** *1. {eAT} Tane tane; damla damla; boncuk boncuk. 2. {eT} Güldür güldür.* [DLT]|| **buldur buldur etmek,** *{eT} Güldür güldür etmek.* [DLT]

buldur[2], [bir+yıl-dır / bu+ıl-dır بولدر] *{eAT} {ağız} zf.* Geçen yıl. [DS]

bulduratmak, [bul-dur-a-ḏ-mak > budura-t-mak] *{eAT} gçl. f. [-ur]* (Bina için) baştan sona aramak.

buldurkı, [buldur-ḳı بلدرقى] *{eAT} sf.* Geçen yılki.

buldurki, [buldur-ki بلدركى] *{eAT} sf.* Geçen yılki.

buldurma, [bul-dur-ma] *is.* Buldurmak işi.

buldurmak, [bul-dur-mak] *gçl. f. [-ur]* **1.** Bulmak eylemini yaptırmak. **2.** *{eAT}* Arayarak bulmak.

bulduzmak, [bul-mak > bul-dur-mak > bul-duz-mak] *{eT} gçl. f. [-ur]* Buldurmak. [DLT]

bu'le, [Ar. buʿle بعله] *{OsT} sf.* Çok yiyen; obur.

bulfakir, [Ar. ebū'l-fakīr *(fakirin babası)* بوالفقير] *{OsT} is.* Yoksul; fakir.

bulgag, [bulġa-ġ] *{eT} sf.* Bulanık; bulanmış; karışık. [EUTS]

bulgak[1], [bul-ġa-mak *(karıştırmak)* > bul-ġa-ḳ] *{eT} sf.* **1.** İsyancı; kışkırtıcı; isyankâr. [ETY] **2.** Karışık; alt üst olmuş; düzensiz; intizamsız; karman çorman. [ETY] **3.** *is.* Karışıklık; düzensizlik; kargaşa. [Clauson] **4.** Düşman saldırısı yüzünden halk arasında görülen kargaşa; bulanıklık; panik. [DLT]

bulgak[2], **-ğı** [? bulgak] *{ağız} is.* Başarı. [DS]

bulgalık, -ğı [bulġa-mak > bul-ġa-lıḳ بولغالق] *{eAT} is.* Karışıklık.

bulgalışmak, [bul-ġa-l-ış-mak] *{eT} işteş. f. [-ur]* Birbirine bulanmak; karışmak. [Üç İtigsizler]

bulgama, [bul-ġā-ma] *(bulġa:ma) {eT} is.* Yağsız ve şekersiz bulamaç; lapa. [DLT]

bulgamak[1], [bol-mak > bol-ġa-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-g(u)-yor]* Çok olgunlaşmak. [DS]

bulgamak[2], [bul-ġa-mak] *{eT} gçl. f. [-r]* **1.** Karıştırmak; bulaştırmak; bulamak. **2.** Bulandırmak. **3.** Düzeni bozmak; karışıklık çıkartmak; kışkırtmak; bozmak; karıştırmak. [ETY] [EUTS] **4.** Öfkelendirmek. [DLT] **5.** Can sıkmak. [DLT] **6.** *gçsz. f.* Kusacak gibi olmak; kusayazmak. **7.** Bulanmak; karmakarışık olmak. [EUTS]

bulganç, [bul-ġā-mak > bul-ġa-nç] *{eT} is.* Karışık; düzensiz. [ETY]

bulganguk, [bulġā-mak > bulġā-ñ-uk / bulġā-n-uk / bulġayuk] *{eT} sf.* Bulanık. [DLT] [KB] [Clauson]

bulganmak, [bul-ġā-mak > bul-ġa-n-mak] *{eT} dönşl. f. [-ur]* **1.** Bulaşık olmak; bulanmak; karışmak. [DLT] [EUTS] **2.** Kızmak; öfkelenmek. [DLT] **3.** Yanılmak. [EUTS]

bulganuk, [bul-ġa-n-uk] *{eT} sf.* Bulanık. [KB]

bulganyuk, [bul-ġā-n-uk / bulġayuk] *{eT} sf.* Karışık; bulanık. [EUTS]

Bulgar, [*eT.* bulġa-mak *(karıştırmak)* > bulġa-r] *is.* **1.** Bugün Kazan Türkleri olarak adlandırılan İdil (Volga) havzasında yaşayan bir Türk boyunun geçmişteki adı. **2.** Slavların güney kolundan olup bugünkü Bulgaristan'da yaşayan halk. **3.** *sf.* Bulgaristan'la ilgili, Bulgaristan'a özgü.

bulgarı[1], [bul-ġa-rı / bulgar + Ar. -ī بلغارى] *{eAT} is.* Sahtiyan.

bulgarı[2], [bulgarı / bulgarna] *{ağız}* → bulgari. [DS]

bulgari[3], [bulġar + Ar. -ī] *(bulga:ri:) is. müz.* Volga boylarında Bolkar dağlarına göç eden Türklerin getirmiş olduğu ve hâlen Toroslarla Kayseri dolaylarında çalınan bağlama ailesinden curaya benzer dört telli bir çalgı.

bulgarina, [bulgarı + İt. -ino] *(bulga'rino) {ağız} is.* Üç telli uzun saplı bir tür bağlama. [DS]

bulgarna, [bulgarı + İt. -ino > bulgarna] *{ağız}* → bulgarina [DS]

bulgaş, [bulġā-ş-mak > bulġā-ş] *{eT} is.* Düşman saldırısı yüzünden halk arasında görülen kargaşa. [DLT]

bulgaşmak, [bulġā-mak > bulġa-ş-mak] *{eT} işteş. f. [-ur]* **1.** Topluca bulunmak; toplu halde mevcut olmak. [EUTS] **2.** Karışmak. [KB]

bulgaşu, [bulġā-ş-mak > bulġā-ş-u] *{eT} sf.* Gürültülü; patırtılı. [EUTS]

bulgayuk, [bulġā-mak > bulġā-n-uk / bul-ġā-yuk / bul-ġā-k] *{eT} sf.* Bulanık. [DLT]

bulgu, [bul-gu] *is.* **1.** Var olmasına rağmen henüz bilinmeyen bir şeyi bulup ortaya çıkarma işi ve bu işin sonunda elde edilen şey; keşif; icat; *{ağız} (aynı), (1942).* [DS] **2.** Bir araştırma ve inceleme verilerinin değerlendirilmesinden çıkan sonuç. **3.** *tıp.* Hastalığın ne olduğunun anlaşılmasına, teşhisine yarayan belirtiler; araz; semptom. **4.** *{ağız}* Anlayış. [DS] **5.** *{ağız}* İlham. [DS] **6.** Vicdan, *(1935).*

bulgulama, [bul-gu-la-ma] *is.* **1.** Bulgulamak işi. **2.** *fel.* Yeni olayları ve bilgileri bulma yöntemi ve öğretisi.

bulgulamak, [bul-gu-la-mak] *gçl. f. [-r] [-l(u)-yor]* **1.** Araştırma ve inceleme sonucunda bir şeyi ortaya koymak; bulmak; keşfetmek. **2.** *fel.* Yeni olayları ve bilgileri bulmak.

bulguna, [Ar. malġūne => balġunā / bulġunā] *(bulguna:) {eT} is.* Develerin yediği ılgına benzer, kırmızı ve gevrek bir ağaç. [DLT]

bulgur, [burk-mak > burk-ul > bulgur / Far. bulġūr] *is.* **1.** Kaynatılıp kurutulduktan sonra kabuğu alınarak kırılmış buğday. **2.** Sert ve ufak taneler halinde yağan kar; ebe bulguru. ⊡ **bulgur bulgur,** *Bulgur tanesini andırır şekilde.*|| **bulgur çorbası,** *İnce bulgur ile yapılan yoğurtlu çorba.*|| **bulgur düzeni,** *{ağız} Önemsiz; değersiz; şöyle böyle.* [DS]|| **bulgur köftesi,** *Bulgurla yoğrulmuş kıymadan yapılan köfteler yumurtaya batırılıp kızartıldıktan sonra salçalı suda haşlanarak yapılan bir yemek.*|| **bulgur pilavı,** *Kavrulmuş soğan ve iri taneli bulgur ile yapılan pilav.*|| **bulgur unu,** *{ağız} Yeni öğütülmüş bulgurun elenmesi sırasında alta gecen ince tozları.* [DS]

bulgurca, [bulgur-ca] *{ağız} is.* Buğday, fasulye, nohut, mısırın suda haşlanması ile yapılan çerez. [DS]

bulgurcu, [bulgur-cu] *is.* Bulgur yapan ve satan kimse.

bulgurcuk, -ğu [bulgur-cuk] *is.* **1.** *{ağız}* Küçük bulgur. [DS] **2.** Küçük taneler biçiminde yağan kar. *{ağız} (aynı)* [DS] **3.** Küçük dolu tanesi. *{ağız} (aynı)* [DS] **4.** *gök b.* Güneş yüzeyinde teleskopla seçilebilen küçük dairesel parçacıklar. **5.** *{ağız}* Küçük kuzu dişi. [DS]

bulgurculuk, -ğu [bulgur-cu-luk] *is.* Bulgur yapma ve satma işi.

bulgurlama, [bulgur-la-ma] *is.* **1.** Bulgur taneleri gibi küçük parçalara ayırma. **2.** *{ağız}* Evlerin tavanına konulan sulu çamur. [DS]

bulgurlanma, [bulgur-la-n-ma] *is.* **1.** Bulgur taneleri gibi küçük parçalara ayrılma. **2.** *gök b.* Güneş yüzeyindeki küçük taneciklerin kaynaşması olayı.

bulgurlanmak, [bulgur-la-n-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* Karıncalanmak; uyuşmak. [DS]

bulgurlu, [bulgur-lu] *sf.* İçinde bulgur bulunan. ⊡ **bulgurlu köfte,** *Köfte malzemesi içine bulgur konularak yapılan yemek.*

bulgurluk, -ğu [bulgur-luk] *sf.* **1.** (Buğday için) bulgur yapmaya elverişli olan. **2.** *is.* Bulgur konulan kap veya yer. **3.** *{ağız}* Bulgur yapılan yer. [DS]

bulgusal, [bul-gu-sal] *sf.* **1.** Bulguyla ilgili. **2.** Bulguya ilişkin. ⊡ **bulgusal yöntem,** *eğit. Öğretilmek istenen şeyi öğrencilerin kendilerinin araştırarak bulmalarını sağlayan öğretim yöntemi.*

bulhak, [bul-ġa-mak > bul-ġa-k / bulḫak] *{eT} sf.* Bulanık; bulanmış; bulanma; karışık. [EUTS]

bulın, [*eT.* bulın بولن] *{eAT} is.* → bulun.

bulınmak, [bul-ın-mak] *{eAT} gçsz. f. [-ur]* **1.** Olmak. **2.** Bulunmak. **3.** Kavuşmak.

bulışmak[1], [bul-ış-mak] *{eAT} işteş. f. [-ur]* **1.** Bir araya gelmek. **2.** Karşılaşmak. **3.** Kavuşmak.

bulışmak[2], [bul-ış-mak] *{eAT} gçsz. f. [-ur]* **1.** Birisine gelmek. **2.** Birinin huzuruna yetişmek.

bulıt, [bū *(buhar)* > bū-l-ıt / bulut] *{eT} is.* Bulut. [DLT] [EUTS] [ETY] [Gabain] [Yüknekî] [KB]

bulıtçulayu, [bulıt-ça + u-lā-yu] *{eT} sf.* Buluta benzer; bulut gibi. [EUTS]

bulıtlanmak, [bulıt-la-n-mak] *{eT} dönşl. f. [-ur]* Bulutlanmak. [DLT]

bulıtlıg, [bulıt-lıġ] *{eT} sf.* Bulutlu. [ETY]

bulıtsız, [bulıt-sız] *{eT} sf.* Bulutsuz. [Clauson]

buli, [Yun. puli] *{ağız} is.* **1.** Kuş. **2.** Civciv. **3.** Kuşçuk. [DS]

bulk, [bılg / bılh / bılk / bulk / bülk / būlg *(yans.)*] *is.* Mayalanma, kaynama, ekşime, çürüme ve suyunu bırakma gibi olaylar sonucunda kabarıp sönmeyi, dalgalanmayı anlatan kök. [Zülfikar] *bulk bulk etmek, bulk-a-mak, bulk-a-k.* ⊡ **bulk bulk etmek,** *{ağız} Sallanmak; oynamak; bılk bılk etmek.* [DS]

bulka, [bulk *(yans.)* > bulk-a] *{ağız} is.* Ayran yapımında kullanılan küp; yayık. [DS]

bulkak[1], [bul-ğā-mak > bul-ğa-k / bul-ka-k] *{eT} sf.* Bulanık; bulanmış; karışık. [EUTS]

bulkak[2], **-ğı** [bulk *(yans.)* > bulk-a-k] *{ağız} sf.* (Sebze ve meyve için) olgunluktan yumuşamış; sulanmış; erimiş; zedelenmiş. [DS]

bulkamak[1], [bul-ka-mak / bul-ġā-mak] *{eT} gçsz. f. [-r]* **1.** Bulanmak; karmakarışık olmak. [EUTS] **2.** *gçl. f.* Bozmak; karıştırmak. [EUTS] [Gabain]

bulkamak[2], [bulk *(yans.)* > bulk-a-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r [-k(u)-yor]* **1.** (Meyve, sebze için) olgunluktan yumuşamak; sulanmak; erimek; zedelenmek. **2.** (Yara için) iltihaplanmak. [DS]

bulkanmak, [bul-ka-n-mak] *{eT} edil. f. [-ur]* **1.** Bulanmak; karışmak. [EUTS] **2.** *dönşl. f.* Yanılmak. [EUTS]

bulkumak, [bul-ḳū-mak] *{eT} gçl. f. [-r]* Yerine getirmek; yapmak; icra etmek. [EUTS]

bulkümek, [bulk *(yans.)* > bulk-ū-mek] *{ağız} gçsz. f. [-r]* **1.** Ekşimek. **2.** (Mide için) gaz yapmak. [DS]

bullak, -ğı [bul-la-k] *{ağız} sf.* **1.** Her tarafı sallanan. **2.** *is.* Kalaycı çırağı. [DS]

bullamak, [bul-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(u)-yor]* Sallamak. [DS]

bullanmak, [bul-la-n-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* Sallanmak. [DS]

bullıtçulayu, [bu(l)lıt-ça + u-lā-yu] *{eT} sf.* Bulut gibi. [Gabain]

bulma, [bul-ma] *is.* Bulmak eylemi.

bulmaca, [bul-maca] *is.* Değişik biçimlerde, verilen ipuçları ya da tanımlardan uygun kelime, sayı vb. şeyleri bularak yerine yazmak için hazırlanmış oyun; bilmece.

bulmaç, -cı [bul-maç] *{ağız} is.* Yitik. [DS]

bulmaduk, [bul-ma-duk] *{eT} sf.* Bulunmamış. [DLT]

bulmak, [*eT.* bul-mak] *gçl. f. [-ur]* **1.** Arama sonucunda aranan şeyi elde etmek; görmek; karşılaşmak. *{eT} (aynı)* [DLT] [EUTS] [ETY] [İKPÖy.] [Üç İtigsizler] [Gabain] [Yüknekî] [Tekin] **2.** Rastlantı sonucu ele geçirmek; görmek. *{eT} (aynı)* **3.** Kaybolmuş bir şeyi, bir kimseyi tekrar ele geçirmek. **4.** O zamana kadar kimsenin bilmediği, henüz yapamadığı yeni bir şey yapmak; icat etmek. **5.** Var olmasına rağmen kimsenin görmediği bir yeri veya bir şeyi ortaya çıkarmak; keşfetmek. **6.** Ulaşmak; varmak; erişmek; değmek; iletişim kurmak. *{ağız} (aynı)* [DS] **7.** Sağlamak; temin etmek; edinmek. *{eT} (aynı)* [İKPÖy.] **8.** Bir görüşe ve kanaate varmak; (öyle) olduğunu düşünmek. *{eT} (aynı)* [İKPÖy.] **9.** Değişik bir durumda görmek. **10.** Bir kusuru, suçu yüklemek. **11.** Matematik işlemlerinde sonuca ulaşmak; çözmek. **12.** Kullanmak; yararlanmak. **13.** Uğramak. **14.** Hatırlamak; çıkarmak; anımsamak. **15.** Beklenmedik bir şekilde karşı karşıya gelmek. **16.** Elinde olmayan sebeplerle olması gerekmeyen bir ortamda ya da durumda olmak. ⊡ **bula bula bunu** (şunu, onu, beni, seni, bizi, sizi, onları) **bulmak,** *1. Var olan şeylerin içinden en değersizini (en güçsüzünü, en dertlisini, en az ilgili olanını) seçmek. 2. Kötü rastlantıya çatmak.*|| **buldukça bunamak,** *Başkalarının bir türlü elde edemediği şeyleri elde ettikçe daha çoğunu elde etme hırsında olmak.*|| **Buldun bal alacak çiçeği,** *Tam yararlanılacak kişiyi, ya da nesneyi ele geçiren kimseye söylenen söz.*|| **bulup buluşturmak,** *Her türlü çareye baş vurarak sağlamak.*|| **bulup buşurmak,** *{ağız} Her türlü çareye baş vurarak elde etmek; bulup buluşturmak.* [DS]|| **bulup da bursalamak,** *{ağız}* → bulup da bulsuramak. [DS] || **bulup da bulsuramak,** *{ağız} Elde ettiğini ya da emeksizce sahip olma durumunda kaldığı bir şeyi beğenmemek.* [DS]

bulmış, [bul-mış] *{eT} sf.* Bulunmuş. [DLT]

bulnamak, [bulun *(tutsak)* > bul(u)n-a-mak] *{eT} gçl. f. [-r]* Tutsak etmek; yakalamak; tutsak almak. [DLT] [ETY] [KB]

bulnatmak, [bul(u)na-t-mak] *{eT} gçl. f. [-ur]* Esir ettirmek. [DLT]

bulnukmak, [bul(a)n-uk-mak] *{eT} dönşl. f. [-ur]* Bulanmak; karışmak. [KB]

bulsuramak, [bul-sıra-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-r(u)-yor]* **1.** Çok harcamak. **2.** Az bulmak; azımsamak. **3.** Beğenmemek. [DS]

bultukmak, [bul-duk-mak / bul-tuk-mak] *{eT} edil. f. [-ur]* Bulunmak. [Üç İtigsizler] [Gabain] [EUTS]

bulturmak, [bul-tur-mak] *{eT} gçl. f. [-ur]* Buldurmak; buldurtmak. [EUTS] [Gabain]

bulucu, [bul-ucu] *is.* **1.** Bir şeyi bulan, bir buluş yapan kimse; kâşif. **2.** Zararlı gazları, radyoaktif maddeleri, manyetik dalgaları, mayınları bulmaya yarayan alet; detektör.

buluç, [Far. pulūc پلوچ / Ar. bulūc ? بلوج] *{eAT} {ağız} is.* Erkekliği tam olmayan veya hiç olmayan erkek. [DS]

buludi, [bulut + Ar. -ī بلودى] *(buludi:) {ağız} sf.* (Üzüm için) kızıla çalan mor. [DS]

buludu, [bulut + Ar. -ī] *{ağız} sf.* → buludi. [DS]

buluğ, [Ar. bulūġ *(erişme)*] *{OsT} is.* → büluğ. ⊡ **bulūğ-i kemāl,** *Manevî olgunluk.*

bululamak, [bulu-la-mak] *{eT} gçl. f. [-r]* **1.** Karıştırmak. [Gabain] **2.** Karışmak; karmakarışık olmak. [EUTS]

bululmak, [bul-ul-mak / bul-un-mak] *{eT} edil. f. [-ur]* **1.** Bulunmak. [Üç İtigsizler] [KB] **2.** Elde edilmek. [EUTS] **3.** Erişilmek. [EUTS]

bulun, [bul-mak *(elde etmek)* > bul-un] *{eT} is.* Esir; tutsak; tutuklu. [EUTS] [DLT] [Gabain] [KB] ⊡ **bulun kılmak,** *{eT} Tutsak etmek; esir etmek.*

bulunak, -ğı [bul-un-ak] *{ağız} sf.* Çok bulunan. [DS]

bulunç, [bul-unç] *{eT} is.* **1.** Bulunma; elde edilme. [EUTS] **2.** Kazanç; kâr. [Gabain] **3.** *{yeni}* Vicdan.

bulunçsuz, [bul-mak *(bulmak; edinmek)* > bul-(u)nç-suz] *{eT} sf.* **1.** Bulunmayan; bulunmaz. [İKPÖy.] [Gabain] **2.** Erişilmeyen. [EUTS] **3.** Kazançsız. [EUTS]

bulundurma, [bul-un-dur-ma] *is.* Bulundurmak işi.

bulundurmak, [bul-un-dur-mak] *gçl. f. [-ur]* **1.** Bir şeyin hazır durmasını, elde var olmasını sağlamak. **2.** Yanından eksik etmemek.

bulundurulmak, [bul-un-dur-ul-mak] *edil. f. [-ur]* Bulunması sağlanmak; elde tutulmak.

bulung[1], [bu-l-(u)ñ] *(buluñ) {eT} is.* **1.** Köşe; açı. [İKPÖy.] [Üç İtigsizler] [Tekin] [ETY] [EUTS] [DLT] **2.** Dört yönden her biri; yön; taraf. [Üç İtigsizler] [İKPÖy.] [ETY] **3.** Bucak; dört ara yönler. [Gabain] [Tekin]] [ETY] [EUTS] **4.** Ölçü; miktar. [EUTS]

bulung[2], [būluñ] *(bu:luñ) {eT} is.* Bir tür ilaç. [EUTS]

bulunma, [bul-un-ma] *is.* Bulunmak işi. ⊡ **bulunma durumu,** *dbl. Fiilin belirttiği edimin gerçekleştiği yeri gösteren ismin hâli; kalma durumu; lokatif; -de hali.*

bulunmak, [bul-un-mak] *edil. f. [-ur]* **1.** Arama sonucu veya rastlantı olarak elde edilmek. *{eT} (aynı)* [EUTS] [Gabain] [Yüknekî] [DLT] **2.** Ortaya çıkarılmak, keşfedilmek. **3.** İcat edilmek. **4.** Kanaate varılmak. **5.** Sağlanmak, temin edilmek. **6.** *dönşl.* (Bir yerde) olmak. **7.** *gçsz. f.* (Yardımcı fiil) herhangi bir durumda olmak.

bulunmaz, [bul-un-maz] *sf.* **1.** Eşine ve benzerine rastlanmayan; eşsiz; benzersiz. **2.** Çok az görülen; ender. ⊡ **bulunmaz Hint kumaşı,** *Çok az rastlanıldığı için çok değerli olduğu sanılan şey.*

buluntı, [bul-un-tı بولونتى] *{eAT} is.* Biri tarafından bulunan ve başka birisine ait olan nesne; buluntu.

buluntu, [bul-un-tu] *is.* **1.** Asıl sahibi başkası olduğu halde, kaybettiği için bir başkası tarafından bulunup kullanılan eşya. **2.** *arkeo.* Kazılar sonucunda çıkarılan geçmiş devirlere ait eşya. **3.** Sokakta bulunarak evlatlık edinilen çocuk.

buluş, [bul-uş] *is.* **1.** Bulmak işi veya biçimi. **2.** İnsan yeteneklerinin sınırları içinde ilk defa yeni bir şey yapıp ortaya koyma; icat. **3.** Bilinen bilgilerden yararlanarak, daha önceden bilinmeyen yeni bilgilere ulaşma ve yeni bir metot geliştirme. **4.** *ed.* Bir sanat eserinde başkalarından ayrı bir biçim, düşünce ve anlatım sergileyebilme. **5.** *{eT} is.* Kişinin yaptığı işten elde ettiği kazanç; kâr. [DLT] ⊡ **buluş hakkı,** *huk. Daha önceden kimsenin bilmediği bir alet yapan, yararlı bir maddeyi birleştirme yoluyla elde eden birine devletçe tanınan bu buluşunu kullanma ve satma hakkı.*

buluşak, -ğı [bul-uş-ak] *{ağız} is.* Buluşma yeri. [DS]

buluşat, [buluş + Ar. -āt بولشات] *(buluşa:t) is.* Buluşlar.

buluşatlı, [buluşat-lı] *{ağız} sf.* Buluş yeteneğine sahip olan; akıllı. [DS]

buluşma, [bul-uş-ma] *is.* **1.** Buluşmak eylemi. **2.** Aynı görüş veya duyguya varma. ⊡ **buluşma noktası,** *as. Bir birliğin muharebe esnasında sorumluluk alanının bittiği, diğer birliğin sorumluluğunun başladığı yer.*|| **buluşma yeri,** *Buluşmak üzere kararlaştırılan yer.*

buluşmak, [bul-mak > bul-uş-mak بولشمق] *işteş. f. [-ur]* **1.** Önceden kararlaştırılmış bir yerde bir araya gelmek; birbirini bulmak. *{eT} (aynı)* [Gabain] [DLT] **2.** Uzun bir ayrılıktan sonra birbirini görmek, birbirine kavuşmak. **3.** Aynı görüşe varmak; aynı duyguyu paylaşmak. **4.** (Yol, kanal vb. için) bir yerde, bir noktada kesişmek. **5.** *{eAT}* Karşılaşmak; rastlaşmak.

buluşturma, [bul-uş-tur-ma] *is.* Buluşturmak eylemi.

buluşturmak, [bul-uş-tur-mak] *gçl. f. [-ur]* **1.** Birbirini görmek, bulmak isteyen kişilerin bir araya gelmesini sağlamak. **2.** Bir araya getirmek. **3.** (Gerekli olan para için) zorlukla sağlamak.

buluşuk, -ğu [bur-uş-uk > bul-uş-uk بولشق] *{OsT} sf.* Buruşuk.

buluşulma, [bul-uş-ul-ma] *is.* Buluşulmak eylemi.

buluşulmak, [bul-uş-ul-mak] *edil. f. [-ur]* Buluşmak eylemi yapılmak.

bulut, [*eT.* bū *(buhar)* > bū-l-ıt > būlut] *is.* **1.** Havanın üst katlarında, katı veya sıvı su damlacıklarının meydana getirdiği küme. *{eT}* [Gabain] [DLT] [EUTS] **3.** Görüş alanım daraltan havada asılı her türlü küme. **4.** *mecaz.* Tehlike belirtisi ve karamsarlık verici durum. **5.** *argo. sf.* Çok sarhoş. ⊡ **bulut çalığı,** *{ağız} Sıcak ve yarı bulutlu havanın etkisi ile yeterince gelişememiş buğday tanesi; kavruk ekin.* [DS]|| **bulut geçeği,** *{ağız} Kısa süren yağmur.* [DS]|| **bulut geçkini,** *{ağız} Kısa süreli yağmur.* [DS]|| **bulut gibi,** *1. (Sinek, böcek vb. uçuşan hayvanlar için) yoğun, çok. 2. argo. Çok sarhoş.*|| **bulut kesilmek,** *Çok sarhoş olmak.*|| **buluttan nem kapmak,** *Çok alınganlık etmek; olur olmaz şeylere bir anlam vererek şüphelenmek.*|| **bulutunu vermek,** *argo. Çok sarhoş olmak.*|| **bulut vurgunu,** *{ağız} Sıcakların etkisi ile zamanından önce sararmış ekin.* [DS]

bulutlandırmak, [bulut-la-n-dır-mak] *gçl. f. [-ır]* Bulutlanmasına yol açmak; bulutlu hâle getirmek.

bulutlanma, [bulut-la-n-ma] *is.* Bulutlanmak eylemi.

bulutlanmak, [bulut-la-n-mak] *gçsz. f. [-ır]* **1.** Bulutla kaplanmak, örtülmek. **2.** *mecaz.* İyi görememek.

bulutlu, [bulut-lu] *sf.* **1.** Bulutla kaplanmış olan. **2.** (Zihin için) bulanık, karışık. **3.** Açık seçik görülemeyen. **4.** (Mücevher için) saydamlığı eşit dağılımda olmayan.

bulutluluk, -ğu [bulut-lu-luk] *is. meteo.* Gökyüzünün sıfır ile sekiz oranlı derece arasında değişen bulutla kaplı olma durumu.

bulutsu, [bulut-su] *sf.* **1.** Buluta benzeyen; bulutu andıran. **2.** *is. gök b. fiz.* Uzaydaki düşük yoğunlukta toz ve gaz karışımından meydana gelen kütle; nebülöz. ⧉ **bulutsu kümesi,** *Bir yere yığılmış olan çok sayıda bulutsudan meydana gelen küme.*

bulutsuz, [bulut-suz] *sf.* (Gökyüzü için) hiç bulut bulunmayan, açık.

bulvar, [Fr. boullevard] *(-l- ince söylenir) is.* Şehir içi ulaşımı sağlayan etrafı ağaçlı geniş yol.

bum[1]**,** [bum *(yans.)*] *is.* Güçlü ve derin bir gürültüyü yansıtan kök. [Zülfikar]

bum[2]**,** [Çoç. d. bum] *{ağız} is.* Su. [DS]

bum[3]**,** [İng. boom] *is.* **1.** Bir malı piyasaya sürmek için girişilen büyük reklam faaliyeti. **2.** Borsada yapmacık fiyat artışı. **3.** Ekonomik refah veya bir işletmenin ani gelişimi.

bum[4]**,** [Ar. būm بوم] *(bu:m) {OsT} is.* Baykuş. ⧉ **būm-i musîbet,** *{OsT} Felaket getiren baykuş.*

bum[5]**,** [Far. būm بوم] *(bu:m) {OsT} is.* **1.** Yer; yurt; ülke; toprak. **2.** Sürülmemiş tarla. **3.** Yaradılış; huy; tabiat.

buma, [Yun. pöma *(kaypak, yassı yuvarlak taş)*] *is.* **1.** Üzüm küfesinin kapağı. **2.** Tahtadan yemek tası.

bumba, [İt. bumba / boma] *(bu'mba) is. dnz.* **1.** Yan yelkenlerin alt kenarının bağlandığı, yük alıp vermede kullanılan hareketli kalas; dikme; seren. **2.** Liman ağzındaki engel.

bumbar, [Far. mubār / mumbār / bumbār بومبار] *is.* **1.** Küçük ve büyükbaş hayvanların kalın bağırsağı. **2.** Bu bağırsağa, ciğer, soğan, pirinç ve baharat doldurularak yapılan bir çeşit dolma. **3.** Kapı ve pencere aralıklarına, soğuktan korunmak için geçirilen içi pamuk veya kıtık doldurulmuş bez şerit.

bumbarlık, -ğı [bumbar-lık] *is.* Bumbar yemeği yapmak için hazırlanan iç.

bumbulanık, [bu(m)-bu/lanık] *(bu'mbulanık) pekşt. sf.* Dibi görünmeyecek kadar bulanık; çok bulanık.

bumbur, [Yun. bumburas] *{ağız} is. zool.* Domuzlan böceği; bok böceği. [DS]

bumburuş, [bu(m)-bu/ruş] *(bu'mburuş) pekşt. sf.* Çok kötü bir şekilde buruşmuş.

bumburuşuk, -ğu [bu(m)-bu/ruşuk] *(bu'mburuşuk) pekşt. sf.* Çok kötü bir şekilde buruşmuş.

bumbuz, [bu(m)-bu/z] *(bu'mbuz) {ağız} pekşt. sf.* Çok soğuk; buzlu. [DS]

bume, [Far. būme بومه] *(bu:me) {OsT} is. zool.* Baykuş.

bumehen, [Far. būmehen بومهن] *(bu:mehen) {OsT} is.* **1.** Yer sarsıntısı; deprem. **2.** Koyun bağırsağı.

bumehin, [Far. būmehīn بومهين] *(bu:mehi:n) {OsT} is.* → bumehen.

bumerang, [Avust. yer. d. > İng. boomerang] *is.* Avustralya yerlilerinin kullandığı, fırlatıldığında geri dönüp gelen, kıvrık bir daldan yapılmış özel bir av silahı.

bumhen, [Far. būmhen بومهن] *(bu:mhen) {OsT} is.* → bumehen.

bumlama, [bum-la-ma] *is.* Bumlamak işi.

bumlamak, [bum *(yans.)* > bum-la-mak] *gçsz. f. [-r]* Otomobil lastiklerinin kusurlu takılması, ya da yol şartlarından dolayı gümleyerek patlaması.

bumruk, -ğu [bur-mak > bur-muk > bumruk] *{ağız} is.* Çimdik. [DS]

bumuz, [*eT.* muñ / buñ > buñ-uz > bumuz] *{ağız} is.* **1.** Üzüntü; keder. **2.** *sf.* Utangaç. **3.** Sefil. [DS]

bumuzlanmak, [bumuz-la-n-mak] *{ağız} gçsz. f. [-ır]* Kederlenmek; üzülmek. [DS]

bumuzlu, [bumuz-lu] *{ağız} is.* Kederli; üzüntülü. [DS]

bun[1]**,** [Çin. pên / Sansk. būn /Far. bun] *{eT} is.* **1.** Asıl. [Üç İtigsizler] **2.** Zemin, yer; esas; temel; [EUTS] [Gabain]

bun[2]**,** [*eT.* mün / muñ / mıñ > muñ > buñ] *is.* **1.** Sıkıntı, gam, kasavet. **2.** Şiddetli ihtiyaç; zaruret. **3.** Bela; musibet.

bun[3]**,** [Far. būn بون] *(bu:n) {OsT} sf.* **1.** Kolay. **2.** *is.* Dip. **3.** Nihayet; son. **4.** Temizlenmiş koyun bağırsağı. **5.** *anat.* Döl yolu; rahim.

buna, [*eT.* bu-n-ğā / buña > bu-n-a] *zm.* "Bu" işaret zamirinin yaklaşma (yönelme) hâli. ⧉ **buna binaen,** *{OsT} (Belirtilen, sözü edilen) şeye dayanarak.*|| **buna mebni,** *{OsT} (Belirtilen, sözü edilen) şeye dayanarak.*|| **buna değdi, buna değmedi diyerek,** *Önceden beğenmediği şeyleri sonradan çeşitli nedenlerle seçmek zorunda kalarak.*|| **buna mukabil,** *(Belirtilen şeye) karşılık olarak.*

bunak, -ğı [*eT.* mün > buñ > bun *(sıkıntı)* > bun-a-mak > bun-a-k] *sf.* **1.** (Kişi için) bunamış olan; ateh. **2.** *is.* Bunamış kimse; matuh.

bunakça, [bunak-ça] *sf.* **1.** Bunağa benzer, biraz bunak. **2.** *(buna'kça) zf.* Bunağa yakışır şekilde.

bunaklık, -ğı [bunak-lık] *is.* Bunak olma durumu.

bunalgın, [bun-al-mak > bun-al-gın] *{ağız} sf.* (Hava için) sıkıntılı ve sıcak. [DS]

bunalık, -ğı [bunal-mak > bunal-ık] *{ağız} sf.* **1.** Bunalmış durumda olan. **2.** (Hava için) sıcak ve sıkıntı veren. [DS]

bunalım, [bunal-mak > bunal-ım] *is.* **1.** Yolunda giden bir süreçte ani olarak beliren aykırılık; bunluk; sıkıntı; kriz; buhran. **2.** Tehlike doğurabilecek derecedeki gerginlik. **3.** *tıp.* Bir hastalıkta görülen ani ve olumsuz gelişme. **4.** *tıp.* Üst karın bölgesinde

sıkıntı ile beliren ve solunum güçlüğü doğuran bir genel rahatsızlık. **5.** Toplumun büyük ölçüde satın alma gücünün düşmesi, çalışma gücünün azalması gibi sebeplerle ortaya çıkan ekonomik sıkıntı. **6.** *psikol.* İnsanın içinde bulunduğu problemlere bir çözüm ve çıkar yol bulamaması sonucunda içine düştüğü iç sıkıntısı ve ruhsal gerginlik. ⊡ **bunalım geçirmek,** *Herhangi bir sebeple ortaya çıkan bunalımı yaşamak.*|| **bunalıma düşmek,** *psikol. Ruhî sıkıntı ve gerginlik içine girmek.*

bunalımlı, [bun-al-ım-lı] *sf.* **1.** Ruhsal gerginlik verecek sorun ve sıkıntı içinde bulunan. **2.** (Dönem vb. için) tehlikeli boyutlara ulaşan gerilimli. **3.** Bunalım meydana getiren.

bunalış, [bun-al-ış] *is.* Bunalmak durumu veya biçimi.

bunalma, [bun-al-ma] *is.* Bunalmak eylemi.

bunalmak, [*eT.* muñ / buñ *(sıkıntı)* > bun-al-mak] *dönşl. f. [-ır]* **1.** Soluk alıp vermekte güçlük çekmek. **2.** *psikol.* İç sıkıntısına düşmek; çok tedirgin olmak. **3.** Para sıkıntısı çekmek; darda kalmak; *{ağız} (aynı).* [DS] **4.** *{ağız}* Usanmak; yorulmak. [DS]

bunalsalık, -ğı [bunal-sa-lık] *{ağız} is.* Sıkıntı; darlık. [DS]

bunaltı, [bun-al-tı] *is.* Ortalıkta belirli bir sebep yokken duyulan gelip geçici iç sıkıntısı ve kaygı; bunalma.

bunaltıcı, [bun-al-t-ıcı] *sf.* **1.** Soluk alıp vermeyi güçleştirici; boğucu. **2.** Tedirginliğe sebep olacak yoğun bir baskı oluşturan; sıkıcı.

bunaltılma, [bun-al-t-ıl-ma] *is.* Bunaltılmak eylemi.

bunaltılmak, [bun-al-t-ıl-mak] *edil. f. [-ır]* Bunaltmak eylemi yapılmak; bunalmasına sebep olunmak.

bunaltma, [bun-al-t-ma] *is.* Bunaltmak eylemi.

bunaltmak, [bun-al-t-mak] *gçl. f. [-ır]* **1.** Birinin soluk almasını güçleştirmek. **2.** Aşırı derecede sıkılmasına sebep olmak. **3.** Para sıkıntısına düşmesine sebep olmak.

bunama, [bun-a-ma] *is.* **1.** Bunalmak işi. **2.** *tıp.* Hastalık, darbe gibi dış veya yaşlılık, beyin damarlarının tıkanması gibi iç sebeplerle zihnî bağıntının kopması; ateh.

bunamak, [*eT.* buñ *(sıkıntı)* > bun-a-mak] *gçsz. f. [-r] [-n(u)-yor]* **1.** Çeşitli sebeplere bağlı olarak muhakeme, hatırlama gibi bir takım zihinsel faaliyetlerle konuşma ve hareket gibi bedenî yetenekleri zayıflamak; ateh getirmek. **2.** *{ağız}* (Kız için) evlenme çağı geçmek. [DS] **3.** *{ağız}* (Yiyecek vb. için) kokmak; bozulmak. [DS] **4.** *{ağız}* Olduğu yerde durmak .[DS]

bunar, [*eT.* bıñar] *{ağız} is.* Pınar. [DS]

bunayış, [bun-a-y-ış] *is.* Bunama eylemi veya biçimi.

bunbur, [Yun. bumburas => bunbur بونبور] *{eAT} is.* Domuzlan böceği; bok böceği.

bunburiya, [Yun. boumbulia *(arı)*] *{ağız} is.* Kelebek. [DS]

bunca, [*eT.* bu-nça *(bu zamirinin eşitlik hali)* > bunca بنجه] *(bu'nca) sf.* **1.** (Çokluk anlatırken) bu kadar; bu denli; birçok. **2.** Oldukça çok ve büyük miktarda; epeyce. **3.** Böyle; böylesi. *{eAT} (aynı)* ⊡ **buncadan berü,** *{eAT} Şu kadar zamandır; bu kadar zamandan beri.*|| **bunca dürlü,** *{eAT} Bu kadar; çeşit çeşit; türlü türlü.*

buncacık, -ğı [bunca-cık] *(bu'ncacık) sf.* **1.** Bu kadar az. **2.** Bu kadar küçük. **3.** Çok az. **4.** (Sevgi ifadesi olarak) küçük çocuk.

buncagız, [bu-n-cuğaz > bu-n-cağız بونجغز] *{eAT} zf.* Bu kadar.

buncağız, [*eT.* bu-n-cuğaz > bu-n-cağız] *(bu'ncağız) is.* **1.** "Bu zavallıcık" anlamında acıma duygusu ifade eder. **2.** *{ağız} sf.* Küçük; az; hafif; kısa. [DS]

buncak, -ğı [bu-n-cak بونجاق] *{eAT} {ağız} zf.* Bu kadar. [DS]

buncalar, [bu-n-ca-lar بنجه لر] *{eAT} zm.* Birçokları; birçok kimse.

buncaz, [bu-n-cağız > buncāz] *(bunca:z) {ağız} zf.* Bu kadarcık; bu kadar az. [DS]

buncılayın, [*eT.* mu-n-çulayın > bu-n-cılayın بونجلاين / بنجلين] *{eAT} zf.* Bunun gibi; böyle.

buncukmak, [buñ-cuk-mak] *{ağız} gçsz. f. [-ur]* Sabrı tükenmek; bunalmak; sıkılmak. [DS]

bunça, [bu + ançā / munçā] *{eT} zf.* Bu kadar; bunca; bu kadar (çok). [Tekin] [ETY]

bunçulayu, [bunçā + u-lā-yu] *{eT} zf.* → munçulayu.

bunda, [bu-n-da بنده / بونده] *zm.* **1.** "Bu" işaret zamirinin kalma (bulunma) durumu. **2.** *{eAT} zf.* Buraya. **3.** *{eAT}* Burada. ⊡ **bunda bir iş var,** *"Şimdi anlamadığım ve bilemediğim bir neden olduğunu sanıyorum" anlamında kullanılır.*

bundak, [bu-n-ıñ + dek > bundak بنداق] *{eAT} zf.* Bu kadar; böyle.

bundalıgumuz, [bu-n-da-lıg-umuz بونده لغمز] *{eAT} zf.* Burada bulunuşumuz; bulunduğumuz.

bundalık, -ğı [bunda-lık بونده لق] *{eAT} is.* Burada oluş; burada olma.

bundan, [bu-n-dan بوندن] *zm.* **1.** "Bu" işaret zamirinin çıkma durumu. **2.** *{eAT} zf.* Buradan. ⊡ **bundan akdem,** *{OsT} Daha önce; bundan önce.*|| **bundan başka,** *Daha ayrı olarak.*|| **bundan böyle,** *(Sözü edilen) şeyden ve zamandan sonra; ilerde.*|| **bundan dolayı,** *Onun için; bu sebeple.*|| **Bundan iyisi can sağlığı.** *Daha iyisi bulunmaz, olmaz.*|| **bundan**

naşi, *{OsT} Onun için; bu sebeple.*|| **bundan öte,** *{eAT} Bundan fazla.*|| **bundan ötürü,** *Onun için; bu sebeple.*|| **bundan sonra,** *(Sözü edilen) şey ve zamandan sonra.*

bundıramak, [? bundır-a-mak] *{eAT} gçsz. f. [-r]* Şımarmak; buldukça bunamak.

bunduk[1], **-ğu** [Ar. bunduḳ / bunduḳa *(küçük yuvarlak nesne)* بندق] *{OsT} is.* **1.** Tüfek kurşunu. **2.** Eskiden kullanılan bir tür mermiyi atan fitilli tüfek; filinta. ⊡ **bunduk serpmek,** *Eskiden saf tutarak ateş edildiği zamanlarda birinci sıradakiler ateş ettikten sonra yere çökerek silahlarını doldururken onları korumak için ikinci sıradakilerin, onlar da aynı şekilde silah doldururken bir arkadakilerin ateş etmesi.*

bunduk[2], **-ğu** [Yun. pontikon *(Karadeniz cevizi)* > Far. bunduḳ بندق] *{OsT} is.* **1.** Fındık. **2.** Fındık büyüklüğünde tane. **3.** Ateşli silahlardan atılan taş ya da mermi. **4.** *{eAT} sf.* Fındık büyüklüğünde. ⊡ **bunduk şikesten,** *{OsT} 1. Fındık kırmak. 2. Öpücük vermek.*|| **bunduk taşı,** *{eAT} Fiske ile atılabilen küçük taş.*

bundukçe, [Far. bunduḳ-çe بندقچه] *{OsT} is.* Küçük mermi; kurşun.

bundukçu, [bunduk-çu] *is. tar.* İmparatorluk döneminde top, tüfek, mancınık atan askerlere yeniçerilerin verdiği ad.

bunduki, [Ar. bunduḳī بندقی] *(bunduki:) {OsT} sf.* **1.** Venedik'e ilişkin. **2.** *is.* Venedik altını.

bundukiye, [Ar. bunduḳiyye بندقیه] *{OsT} is.* Tatar oku.

bundukmak, [buñ-duk-mak] *{ağız} gçsz. f. [-ur]* Sabrı tükenmek; bunalmak; sıkılmak. [DS]

bundurmak, [buñ-dur-mak] *{ağız} gçl. f. [-ur]* Küçük görmek; azımsamak; beğenmemek. [DS]

bunduz, [mun-duz / bun-duz] *{eT} sf.* **1.** Bunak. **2.** Geri zekâlı. [KB] [Clauson]

bung[1], [bıñ / bıng / bınk / böng / bunk / bung / büñ / büng / bünk *(yans.)*] *is.* Bir sıvının kaynar gibi kabarıp sönmesini, bir yerden veya kaynaktan aralıklı olarak çıkışını anlatan kök. [Zülfikar] *bung-ul-damak, bung-ul-dak.*

bung[2], [muñ > buñ بوك] *(buñ) {eT} {eAT} {ağız} is.* **1.** Acı; sıkıntı; üzüntü; dert; mutsuzluk; keder; elem; gam kasavet; melankoli. [İKPÖy.] [Tekin] [DS] **2.** Sefalet. [İKPÖy.] [Gabain] **3.** Eksiklik; yokluk; şiddetli ihtiyaç; zaruret. [Tekin] [ETY] ⊡ **buñ a!** *{eT} Ne dert; ne acı.*|| **buña uğramak,** *{eAT} Sıkıntıya düşmek; bunalmak.*|| **buñ gün,** *{eAT} Sıkıntılı gün; kara gün.*|| **buñuna burmak,** *{ağız} Fırsattan yararlanarak daraltmak; sıkıntıya sokmak.* [DS]|| **buñuna busmak,** *{ağız} Olmayacak bir şeyi yaptırmak için sıkıştırmak.* [DS]|| **buñ yiri,** *{eAT} Sıkıntı veren yer ve zaman.*

bunga, [bu-n-ġa > buña بكا] *(buña) {eAT} zf.* **1.** Buraya. **2.** Buna.

bungadınçıg, [buñ-aḏ-m-çıġ / muñ-aḏ-ın-çıġ] *(buñadınçığ) {eT} sf.* Bunalmış; kafası karışmış; zihni bulanmış. [Clauson] ⊡ **muñadınçıg uluğ ış küdüg,** *{eT} Olağanüstü büyük bir girişim.*

bungadmak, [buñ-aḏ-mak / buñ-aḏ-mak] *(buñadmak) {eT} gçsz. f. [-ur]* Bunalmak; sıkılmak; kederlenmek; müteessir olmak. [ETY]

bungadturmak, [buñ-aḏ-tur-mak] *{eT} gçl. f. [-ur]* → mungadturmak.

bungalmak, [buñ-al-mak] *(buñalmak) {ağız} gçsz. f. [-ır]* → bunalmak. [DS]

bungalov, [Hint. bangla *(Bengal'le ilgili)* > İng. bungalow] *is.* **1.** Hindistan'da tek katlı ve tahtadan yapılmış verandalarla çevrili ev tipine verilen ad. **2.** Tek katlı ahşaptan yapılma basit barınak.

bungalsılık, [buñ-al-sı-lıḳ بوكالسلق] *{eAT} is.* Bunaltı; sıkışık durum.

bungamak, [büge-mek > buñ-a-mak] *(buñamak) {eAT} gçl. f. [-r]* Engellemek.

bungan, [*bun-ġān / mun-ġān] *(bunğa:n) sf.* Geveze; boşboğaz. [DLT]

bungar, [bung *(yans.)* > buñ-ar بوكر] *(buñar) {eAT} is.* Pınar; çeşme; kaynak.

bungatmak, [buñ-a-mak > buñ-a-t-mak] *(buñatmak) {eT} gçsz. f. [-ur]* Bunalmak; sıkılmak. [ETY]

bungdaş, [buñ-daş بوكداش] *(buñdaş) {eAT} is.* Dert ortağı.

bunggak, [*buñ-ğa-k / muyġa-k] *(buñgak) {eT} is.* Dişi geyik.

bungkarmak, [buñ-ka-r-mak / muñ-ka-r-mak] *{eT}* → mungkarmak.

bunglanmak, [buñ-la-n-mak بكلانمق] *gçsz. f. [-ır]* **1.** *{eAT}* Bunalmak. **2.** *{ağız}* (Doğumu yakın olan kadın için) hastalanmak. [DS]

bunglu, [buñ-lu بوكلو] *(buñlu) {eAT} sf.* Bunalmış hâlde; sıkıntılı; mustarip. ⊡ **buñlu gelmek,** *{eAT} Sıkıntı, keder, kaygı gelmek; bunalmak.*|| **buñlu olmak,** *{eAT} Sıkıntı çeker olmak; bunalmak.*

bunglug, [buñ-luġ] *(buñluğ) {eT} sf.* Bunlu; sıkıntılı; dertli; kederli. [DLT]

bungsız, [buñ-sız / buñ-sız / muñ-sız] *(buñsız) {eT} zf.* **1.** Eksiksiz. [ETY] **2.** Fazlasıyla; pek çok, bol bol; kesretle; mebzulen. [ETY] **3.** Esirgemeden. [ETY] **4.** Serbestçe; korkusuzca: [Tekin] **5.** *sf.* Dertsiz; kaygısız; sıkıntısız. [ETY]

bungukmak, [muñ-uk-mak > buñ-uk-mak] *(buñukmak) {eT} dönşl. f. [-ur]* Bunalmak; sıkıntıya düşmek. [DLT]

bungul, [bung *(yans.)* > bung-ul] *is.* Bir sıvının kaynar gibi kabarıp sönmesini, bulunduğu yerden aralıklı çıkışını anlatan yansımalı gövde. ▭ **bungul bungul,** *{ağız} (Suyun akışı için) bol ve sesli olarak; çağıl çağıl.* [DS]

bunguldak, -ğı [bung *(yans.)* > bung-ul-dak] *{ağız} is.* Bıngıldak. [DS]

bungun, [*eT.* buñ > buñ-ġun] *(buñgun) {eAT} {ağız} sf.* **1.** (İnsan için) bunalmış durumda; sıkıntılı; çok sıkılmış; bunalmış; şaşkın; kederli; üzüntülü. **2.** (Hava için) boğucu; bunaltıcı; nemli sıcak. **3.** Yokluk içinde olan; darlık çeken. [DS]

bungunlamak, [bun-gun-la-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(u)-yor]* Bunalmak. [DS]

bungunluk, -ğu [bun-gun-luk] *{ağız} is.* **1.** (Hava için) sıkıntılı ve sıcak; boğucu. **2.** Geçim sıkıntısı; darlık. **3.** Baygınlık. [DS]

bungusuz, [buñ-u-suz] *(buñusuz) {eT} sf.* Dertsiz; sıkıntısız. [ETY]

bunguz, [*eT.* müngüz / büğüz ? > bunguz] *{ağız} is.* Kereste ya da ağaç üzerinde kesilmiş dalların bıraktığı iz; budak izi. [DS]

bunı, [bu-n-ı] *{eT} zm.* İşaret zamiri "bu"nun yükleme hâli; bunu. [Tekin] [ETY]

bunk, [bıñ / bıng / bınk / böng / bunk / bung / büñ / büng / bünk *(yans.)*] *is.* Bir sıvının kaynar gibi kabarıp sönmesini, bir yerden veya kaynaktan aralıklı olarak çıkışını anlatan kök. [Zülfikar] *bunk bunk, bunk bunk bungümek.* ▭ **bunk bunk bungümek,** *{ağız} (Kaynak için) yerden kabararak çıkmak; kaynamak.* [DS]

bunker, [İng. bunker / bonker] *is. as.* Sığınak.

bunlarıngla, [bu-n-lar-ıñ+ile بونلرڭله] *(bunlarıñla) {eAT} zf.* Bunlar ile; bunlarla.

bunlarungla, [bu-n-lar-uñ+ile بونلرڭله] *(bunlaruñla) {eAT} zf.* Bunlar ile; bunlarla.

bunlaşmak, [buñ-la-ş-mak] *{eAT} dönşl. f. [-ur]* Tedirgin olmak.

bunlu, [*eT.* buñ > bun-lu] *sf.* **1.** (Kişi için) bun içinde bulunan; bunalan. **2.** (Hava, olay vb. için) bun verici; bunaltıcı.

bunluk, -ğu [bun-luk] *is.* **1.** Bunalım; sıkıntı; buhran. **2.** *psikol.* Bunama ve ağır zihinsel hastalık sırasında rastlanan ruhsal şaşkınlık durumu.

bunmak, [*eT.* bun-mak] *{ağız} gçl. f. [-ar]* **1.** Beğenmemek; küçümsemek. **2.** Az bulmak; azımsamak. **3.** *{eT} dönşl. f.* Zihinsel karmaşaya düşmek; bunamak; zırvalamak. [DS]

bunsukmak, [bun-suk-mak] *{ağız} gçsz. f. [-ur]* Bunalmak. [DS]

bunsuramak, [bun-sıra-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-r(u)-yor]* **1.** Beğenmemek; küçümsemek. **2.** Az bulmak; azımsamak. [DS]

bunsuz, [bu > bu-n-suz] *{eAT} sf.* Bu olmadan.

bunta, [bu >bu-n-ta] *{eT} zm.* **1.** İşaret zamiri "bu"nun bulunma hâli; bunda. [ETY] [Tekin] **2.** İşaret zamiri "bu"nun yönelme hâli; buraya. [Tekin] [ETY]

buntag, [bu+antaġ / muntaġ ?] *{eT} zf.* Bunun gibi; buna benzer.

bunteg, [bu-n-ı+teg] *{eT} zf.* Böyle; bunun gibi; böylesi. [ETY]

bunturmak, [buñ > *buntur-mak / mun-tur-mak] *{eT} gçl. f. [-ur]* Çıldırtmak; delirtmek. [Clauson]

buntutmak, [buñ+tut-mak? / buñ-ut-mak] *{eT} gçl. f. [-ar]* (Uyku için) kaçırtmak. [ETY]

bunu, [bu > bu-n-u] *zm.* Bu, işaret zamirinin belirtme durumu.

bunuk, [bun-mak > *bun-uk / mun-uk] *{eT} sf.* Kafası karışmış; zihni bulanmış.

bunun, [bu > bu-n-un] *zm.* Bu işaret zamirinin tamlayan durumu. ▭ **bunun burası,** *"Anlayabileceğin kadarıyla, senin anlayacağın" anlamında kullanılır.*|| **bununla birlikte,** *1. Bunun yanında; bir de; böyle olduğu halde. 2. Böyle olduğuna aldırmayarak.*

bupbu, [bub *(yans.)* + bu *(yans.)*] *{ağız} is.* Çavuşkuşu; ibibik. [DS]

bur[1], [Ar. bür بور] *(bu:r) {OsT} is.* **1.** Dünya ve ahrette yararsız kimse. **2.** Ekime elverişli olmayan tarla. ▭ **bur ve hınziyān,** *(Kişi için) hiçbir işe yaramayan; kötü.*

bur[2], [Far. būr بور] *(bu:r) {OsT} sf.* **1.** Fıstık yeşili; fıstıki yeşil. **2.** *is.* Kızıla çalar at; doru at. **3.** *zool.* Sülün.

bura, [bu + (a)ra > bu-ra] *(bu'ra) is.* **1.** Bu yer. **2.** *{eAT} zf.* Buraya. ▭ **buradayım diye bağırmak,** *(Aranan bir nesne) göze çarpacak bir yerde bulunmak.*

buracıkta, [bura-cık-ta] *(bu'racıkta) zf.* Çok yakın olarak gösterilen yerde.

burada, [bura-da] *(bu'rada) zm.* Bu yerde.

buradan, [bura-dan] *(bu'radan) zm.* Bu yerden.

burağan, [bur-mak > bur-ağan] *si.* ve *sf.* **1.** Kısa süren fakat çok şiddetli esen, yerdeki pek çok şeyi kaldırıp savuran rüzgâr; hortum.

Burak, [Ar. burāḳ براق] *{OsT} öz. is.* Hz. Muhammed'in Mirac'a çıkarken bindiği, özellikleri bizce bilinmeyen bir binek atı. ▭ **Burāk-ı Cem,** *Süleyman peygamberin uçan tahtını taşıyan rüzgâr.*

burak, [Ar. burāḳ براق] *{OsT} is.* Boraks.

burakmak, [bu-ra-ḳ-mak] *{eAT} {ağız} gçl. f. [-ur]* Bırakmak. [DS]

buralar, [bu + (a)ra-lar > bura-lar] *is.* Bu yerler.

buralı, [bu + (a)ra-lı > bura-lı] *(bu'ralı) sf.* (Kişi için) bu yerin halkından olan; bu memleketli olan; bu yerli.

buralık, -ğı [bura-lık] *{ağız} is.* Bura; bu yer; burası. [DS]

buram, [*eT.* bur-mak *(kokmak, tütmek)* > bur-am] *sf.* Burun veya gözde dayanılmaz bir etki bırakan. ⚇ **buram buram,** *(Duman, koku gibi havada yayılan nesnelerle ter için) çok fazla ve gür bir şekilde.*

buramaç, [bur-a-maç] *{ağız} is.* Yol dönemeci. [DS]

buran[1], [Ar. buḥrān] *{ağız} sf.* Geçim sıkıntısı; darlık. [DS]

buran[2], [Moğ. boruğan / borağan] *{ağız} is.* Gök gürültüsü, şimşek ve rüzgâr ile başlayan kısa süreli şiddetli yağmur. [DS]

buranca, [buran-ca] *{ağız} is. bot.* Aslanağzıgillerden sığırkuyruğuna benzer bir yaban otu, *(Verbascum trapsus).* [DS]

burancine, [İt. bronzina] *{ağız} is. dnz.* Makara orta deliğinin etrafındaki maden oluk. [Tietze] [DS]

buranç, [bur-anç] *{eT} is.* Koku; havasızlık; sıkıntı. [EUTS] [Gabain]

burani, [Far. būrānī بورانى] *(bu:ra:ni:) {OsT} is.* Ispanak, pirinç ve yoğurt ile yapılan bir sebze yemeği; borana.

burantı, [? burantı] *{ağız} sf.* Eski; yıpranmış. [DS]

burası, [bura > bura-s-ı] *(bu'rası) zm.* Bu yer; bura.

burbag, [burba-mak > burba-ğ / yurbağ] *{eT} is.* İşi uzatma; işi yarına bırakma; savsaklama, sürüncemede bırakma. [DLT]

burbalmak, [burba-mak > burba-l-mak] *{eT} gçsz. f. [-ur]* Karışmak. [DLT]

burbamak, [burba-mak / buybamak / yubalmak / yubamak / yubanmak] *{eT} gçsz. f. [-r]* İşi savsaklamak; işin üzerine düşmemek. [DLT]

burbaşmak, [burba-mak > burba-ş-mak] *{eT} gçsz. f. [-ur]* Karışmak. [DLT]

burbatmak, [burba-t-mak / yap yup kılmak / yubatmak / yubılamak / yuplamak] *{eT} gçl. f. [-ur]* Karıştırmak; geciktirmek. [DLT]

burbur, [Ar. burbūr بربور] *(burbu:r) {OsT} is.* Bulgur.

burburlanmak, [burbur-la-n-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* Gürültü çıkarmak. [DS]

burc[1], [Sansk. marica / marīca > *eT* burc / murc *(biber)* بورج / برج] *{eAT} {ağız} is.* **1.** Taze dal; filiz; sürgün; tomurcuk. **2.** Ökse otu. [DS]

burc[2], [Ar. burc برج] *{OsT} is.* → burç[2]. ⚇ **burc-i ābî,** *{OsT} Sulu burç (Yengeç, Akrep, Balık).*|| **burc-i āteşî,** *{OsT} Ateşli burç (Koç, Aslan, Yay).*|| **burc-i āzerî,** *{OsT} Ateşli burç.*|| **burc-i bādî,** *{OsT} Havalı burç (İkizler, Terazi).*|| **burc-i eşref-ahter mîzān,** *{OsT} Uğurlu yıldızlardan oluşan Terazi burcu.*|| **burc-i Delfîn,** *{OsT} gök. b. Yunus.*|| **burc-i evliyā,** *{OsT} Bağdat şehri.*|| **burc-i hūşe,** *{OsT} 1. Aslan burcu. 2. Başak burcu.*|| **burc-i süreyyā,** *{OsT} mec. Güzelin ağzı.*|| **burc'ül-esed,** *{OsT} gök b. Aslan takımyıldızı.*

burca, [*eT.* bu-r-mak *(kokmak)* > bur-ca] *{eAT} sf.* (Koku için) taze filiz ya da çiçek kadar hoş; burcu. ⚇ **burca burca,** *{eAT} {ağız} (Koku için) güzel; burcu burcu.* [DS]

burcalamak, [burca-la-mak بورجلمق] *{eAT} gçsz. f. [-r]* Buram buram tüterek etrafa koku yaymak.

burcas, [Ar. burcās برجاس] *(burca:s) {OsT} is.* Nişangâh; hedef.

burcu[1], [*eT.* buğur > būr > bur-cu] *{ağız} is.* Dört beş yaşındaki erkek deve. [DS]

burcu[2], [*eT.* bu-r-mak *(kokmak)* > bur-cu] *is.* Güzel koku. ⚇ **burcu burcu,** *(Koku için) güzel güzel, pek güzel; {17. yy.} (aynı).*

burcuma[1], [bur-cu-ma] *is.* Burcumak eylemi.

burcuma[2], [Ar. burcuma برجمه] *{OsT} is.* **1.** Parmak boğumu. **2.** Parmak eklemlerinin sivrilikleri.

burcumak, [bur-cu-mak] *gçsz. f. [-r]* Güzel koku yaymak.

burç[1], [Sansk. marīca *(biber)* > *eT.* burc / murc] *is.* **1.** Taze dal; filiz; tomurcuk. **2.** Ahlat ve çam ağaçlarında yetişen, tohumlarının yapışkanından yararlanarak kuşlara ökse kurulan asalak bitki; ökse otu.

burç[2], **-cu** [Ar. burc] *is.* **1.** Kale duvarlarının en stratejik noktasında yapılan yüksek, yuvarlak veya dört köşe kule. **2.** *gök b.* Güneşin, gök küre üzerinde yıl boyunca izlediği yörüngede yaklaşık 30°'lik yay veya önünden geçmiş gibi göründüğü, güneş sistemine ait on iki takım yıldızdan her biri. **3.** *{ağız}* Kayalık, sarp yamaç. [DS] ⚇ **burçlar kuşağı,** *gök b. Gök küresinde tutulma çemberinin geçtiği ve üzerinde on iki burcun yer aldığı kuşak.*

burç[3], **-cu** [bur-mak > bur-ç] *{ağız} is.* Karın ağrısı. [DS]

burçak, -ğı [*eT.* būr-mak > bur-çāk] *is.* **1.** Ter taneleri. *{eT} (aynı)* [DLT] **2.** *{eT}* Tane. [DLT] **3.** *bot.* Hayvan yemi olarak kullanılan mercimeğe benzer bir yıllık otsu bitki, *(Vicia ervilia)* ve taneleri. *{eT} (aynı)* [Gabain] **4.** Bezelye. *{eT} (aynı)* [EUTS]

burçaklanmak, [burçak-la-n-mak] *{eT} gçsz. f. [-ur]* **1.** Terlemek. **2.** Tane tane akmak. **3.** Tane tane olmak. [DLT]

burçalak, -ğı [burç-ala-k] *{ağız} is.* **1.** Burçak. **2.** Zehirli bir ot. [DS]

burçalık, -ğı [burç > burç-al-ık ?] *{ağız} is.* Yer elması biçiminde siyah kabuklu bir bitki. [DS]

burçınturmak, [bur-çın-tır-mak] *{eT} gçl. f. [-ur]* Eziyet vermek; incitmek. [EUTS] [Gabain]

burçin, [bur-çin / bor-çin] *{ağız} is.* **1.** Dişi geyik. [DS] **2.** *{eT}* Dişi ördek. [Nevayî]

burçmak, [burç-mak] *{ağız} gçsz. f. [-ur]* Burkulmak; acımak. [DS]

burçuklamak, [burç-uk-la-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(u)-yor]* Konuğu ağırlamakta sıkıntı çekmek; ikramda zorlanmak. [DS]

burçuklu, [pürçük-lü > burçuk-lu] *{ağız} is.* Havuç. [DS]

burçukturmak, [burç-uḳ-tur-mak بورچقدرمق] *{eAT} gçl. f. [-ur]* Sıkıştırmak; taciz etmek.

burçulmak, [burç-ul-mak] *{ağız} gçsz. f. [-ur]* → burçuklamak. [DS]

burda, [Ar. bürde] *is.* → bürde.

burdurma, [bur-dur-ma] *is.* Burdurmak eylemi.

burdurmak, [bur-dur-mak] *gçl. f. [-ur]* **1.** Burulmasını sağlamak. **2.** *gçsz.* Dudaklarını büzmek suretiyle dargınlığını ve küskünlüğünü belli etmek; yüzünü ekşitmek.

burduz, [Yun. paradeisos / Far. fâliz / pālīz > borduz] *{eT} is.* Bahçe; bostan. [DLT]

bu're, [Ar. bu're بؤرة] *{OsT} is.* **1.** Çukur. **2.** Çölde çukur açılarak yapılan ocak.

bure, [Far. būre بوره] *(bu:re) {OsT} is.* **1.** Kuyumcuların kullandığı tuza benzer madde. **2.** Bitkisel şeker.

burg, [İng. burg] *is.* İngiliz krallığında, bağımsız bir siyasi ve idarî birim oluşturan topluluğun yaşadığı tahkim edilmiş yer.

burga, [? burga] *{ağız} is.* **1.** İnce ve etkili keklik sesi. **2.** Kekeme, peltek vb. şekilde değişik ses. [DS]

burgac, [bur-mak > bur-ġac بورغاج] *{OsT} is.* Büklüm; kıvrım.

burgacan, [bur-ga-mak > bur-ga-can] *{ağız} is.* **1.** Soba borusunun anahtarı. **2.** Dikenli bir ot. [DS]

burgaç, [bur-mak > bur-ġaç بورغاچ] *is.* **1.** Suyun yandan bir engele çarpması sonucu dibe doğru akarken meydana getirdiği dönme hareketi; anafor; girdap. *{OsT} (aynı)* **2.** Bükülmüş; büklüm. *{eAT} (aynı)* **3.** Eğri büğrü; kıvrılmış; kıvrık; dolaşık. *{OsT} (aynı)* **4.** *fiz.* Akışkan taneciklerin bir eksen etrafında dönme hareketi yaparak akması. **5.** *mim.* Bir halat gibi kendi ekseni etrafında burularak ilerleyen yapı elemanı. **6.** *{ağız}* Husyeleri burularak kısırlaştırılmış koç, teke. [DS] **7.** *{ağız}* Yol dönemeci. [DS] **8.** *{ağız}* Ucu çatallı, meyve koparmaya yarayan değnek; çevgen. [DS] **9.** *{ağız}* Balta ile yarılamayan, dokuları çapraşık odun. [DS] **10.** *{ağız}* Taranmış ve eğrilmek üzere burularak toparlanmış yün demeti. [DS]**11.** *{ağız}* İp gibi bükülerek büyüyen ağaç; sarılgan bitki. [DS] **12.** *{ağız}* Eklem yerlerindeki kemikler. [DS] **13.** Odunları arabada tutmak üzere yükün üzerine bağlandıktan sonra bir sopa ile çevrilerek sıkıştırmaya yarayan düzenek. **14.** *{ağız}* Çimdik. [DS] **15.** *{ağız}* Vida; vidalı şey. [DS] **16.** *{ağız}* Burgu. [DS] **17.** *{ağız}* Çeşme musluğu; açılıp kapanabilen çeşme oluğu. [DS] **18.** *{ağız}* Hortum; rüzgâr çevrintisi. [DS] **19.** *{ağız}* Burma altın bilezik. [DS] **20.** *{ağız} sf.* Dolaşık; çapraşık; eğri büğrü. [DS]

burgaçlamak, [bur-gaç-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(u)-yor]* **1.** Burgaç yapmak. **2.** Bükülmemiş pamuk ve yün liflerini düzeltmek için bükmek. [DS]

burgaçlanmak, [bur-gaç-la-n-mak] *dönşl. f. [-ır]* (İp, tel vb. için) kıvrık hâle gelmek.

burgaçlık, -ğı [bur-gaç-lık] *{ağız} is.* Burgaç olma durumu. [DS] ⊡ **burgaçlık etmek,** *{ağız} Aykırı davranmak; yan çizmek.* [DS]

burgada, [İt. purgada *(inç)*] *(bu'rgada) is. dnz.* → burgata.

burgalaç, -cı [burga-l-mak > burgal-aç / burga-l+ağaç] *{ağız} is.* İp eğirirken kola takılan yün yumağı. [DS] ⊡ **burgalaç yapmak,** *{ağız} Arabadaki yükü sıkıştırmak için bağlanan ipe bir sopa yardımı ile gerginlik vermek.* [DS]

burgalamak, [bur-ga-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* **1.** Araştırmak; karıştırmak. **2.** Kıvırmak; bükmek. **3.** Kuşkulanmak; şüphe etmek. [DS]

burgalaşlamak, [bur-ga-la-ş-la-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(ı)-yor]* **1.** İşi kötüye vardırmak. **2.** İşe engel olmak. [DS]

burgalaşmak, [bur-ga-la-ş-mak] *{ağız} işteş f. [-ır]* **1.** Karışmak; dolaşmak; burulmak. **2.** (Gövde ve organlar için) kıvrılmak. [DS]

burgalıç, -cı [bur-ga-l-aç / burga-l+ağaç] *{ağız} is.* Çadır iplerini gerginleştirmeye yarayan ağaç çubuk. [DS]

burgam, [burga-mak > burga-m] *{ağız} is.* Kıvrım; kıvrılma. [DS] ⊡ **burgam burgam,** *{ağız} Kıvrım kıvrım.* [DS]

burgamaç, [burga-mak > burga-maç] *{ağız} is.* **1.** Kasırga. **2.** Girdap. [DS]

burgan, [bur-gan] *{ağız} is.* Mengene sapı. [DS]

burgaş, [bur-mak > bur-ġac > burgaş بورغش] *{OsT} is.* Büklüm; kıvrım.

burgaşık, -ğı [burga-ş-mak > burġa-ş-ıḳ بورغاشيق] *{OsT} {ağız} sf.* **1.** Bükülmüş; kıvrılmış; bükük; kıvrık. **2.** Karışık; dolambaçlı. **3.** Dönemeçli yol. [DS]

burgaşış, [burġa-ş-ış بورغشش] *{OsT} is.* Bükülmek eylemi ve biçimi; bükülüş; kıvrılış.

burgaşlamak, [bur-gaç-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(u)-yor]* İplik yığınını yıkandıktan sonra bükerek sıkıp toplamak. [DS]

burgaşmak, [bur-ġa-ş-mak برغشمق] *{OsT} {ağız} dönşl. f. [-ır]* **1.** Bükülmek; kıvrılmak; burulmak. **2.** Karışmak; dolaşmak. [DS]

burgaştırmak, [burga-ş-tır-mak] *{ağız} gçl. f. [-ır]* Karıştırmak; karma karışık etmek. [DS]

burgata, [İt. (Vend.) burgada] *(bu'rgata) is.* **1.** *dnz.* Halat kalınlığını çevresel olarak belirten 2.54 cm'lik birim; inç; parmak. **2.** *{ağız}* Bir tür halat. [DS]

burgaz, [Yun. purgos] *is.* **1.** Kale; hisar. **2.** Küçük şehir.

burgazan, [burga+ Far. -zen *(yapan)* / burga-mak > burgar-mak > burgaz-an] *{ağız}* *sf.* Ortalığı karıştıran. [DS]

burgazanlık, -ğı [burgazan-lık] *{ağız}* *is.* Fitnecilik; ortalık karıştırma; laf taşıma; fesatlık; dalaverecilik. [DS]

burgeç, [bur-gaç / bur-geç] *{ağız}* *is.* Su çevrintisi. [DS]

burgeşik, -ği [bur-ga-ş-ık] *{ağız}* *sf.* Bükümlü. [DS]

burgraf, [Alm. burg *(kale)* + graf *(kont)*] *is.* Kutsal Roma-Germen imparatorluğunda kralı temsil eden bir şehrin kumandanı.

burgu[1], [bōr-ġū > bur-ġū بورغو] *{eT}* *{eAT}* *is.* Boru; trompet. [Gabain] [EUTS]

burgu[2], [bur-mak *(çevirmek)* > bur-gu بورغو] *is.* **1.** Çevirerek delik açmaya yarar alet; matkap. **2.** Şişe mantarı çıkarmaya yarar alet; tirbuşon. **3.** Yeri delerek aşağılara inebilmeyi sağlayan alet; sonda. **4.** Telli sazlarda, telleri germeye yarar mandal. **5.** *spor.* Alttaki güreşçinin kolunu kapıp göğüs ve kolla sıkıştırmak suretiyle onu tuş etmeye yönelik güreş oyunu. **6.** *{OsT}* Bir işkence aracı. **7.** *{ağız}* Artezyen kuyusu. [DS] **8.** *{ağız}* Diş ağrısı. [DS] **9.** *{ağız}* İshal; dizanteri. [DS] **10.** *{ağız}* Kurt derisi. [DS] **11.** *{ağız}* Musluk. [DS] ⊡ **burgu gibi,** *1. Etkisiyle rahatsız eden düşünce. 2. Etkisi ile oyuk meydana getiren şey.*|| **burgu makarna,** *Burgu gibi kendi etrafında kıvrımlar halinde üretilmiş makarna.*

burgucu, [bur-gu-cu] *is.* **1.** Burgu yapan veya satan kimse. **2.** Burgu ile delik açan kimse. **3.** Tersanelerde gemi pervanelerini onaran kimse.

burguculuk, -ğu [burgu-cu-luk] *is.* Burgu işçiliği.

burguç, [bur-guç] *{ağız}* *is.* **1.** Su çevrintisi; anafor. **2.** *sf.* Kabaran; köpüren. [DS]

burguçlamak, [bur-gaç-la-mak] *{ağız}* *gçl. f.* *[-r] [-l(u)-yor]* Bir şeyi sıkmak için etrafına sarılan ipe geçirilen bir sopayı çevirmek. [DS]

burguçmak, [bur-gaç-mak] *{ağız}* *gçsz. f.* *[-ur]* Yorulmak. [DS]

burguk, -ğu [burk-mak > burk-uk] *{ağız}* *is.* **1.** Sofraya dökülen ekmek kırıntısı. **2.** Bulgur. [DS]

burgul, [burk-mak > burk-ul > burgul] *{ağız}* *is.* Bulgur. [DS]

burgulaç, -cı [burk-mak > burk-ul-aç / burkul-u+ağaç] *{ağız}* *is.* **1.** Bir şeyi kaldırmakta kullanılan kalın halat ya da ipten yapılma araç. **2.** Odun yüklü arabanın yükünü sıkıştırmakta kullanılan halat veya zinciri bükmeye yarayan ağaç. [DS]

burgulama, [burgu-la-ma] *is.* Burgulamak işi.

burgulamak, [burgu-la-mak] *gçl. f.* *[-r] [-l(u)-yor]* **1.** Bir nesnede veya yerde burgu ile delik açmak. **2.** Sondaj yapmak.

burgulanma, [burgu-la-n-ma] *is.* Burgulanmak eylemi.

burgulanmak, [burgu-la-n-mak] *edil. f.* *[-ır]* **1.** Burgu ile delinmek. **2.** *dönşl. f.* *[-ır]* Burgu sahibi olmak.

burgulu, [burgu-lu] *sf.* **1.** Burgusu olan. **2.** Burgulanmış olan.

burgun, [bur-mak > bur-gun] *{ağız}* *is.* **1.** İshal; dizanteri. **2.** Su çevrintisi; anafor. [DS]

burgusuz, [burgu-suz] *sf.* **1.** Burgusu olmayan. **2.** Burgulanmamış olan.

burgutmak, [burk-mak > burk-ut-mak] *{ağız}* *gçl. f.* *[-ur]* → burkutmak. [DS]

burha, [Ar. burḥa برحه] *{OsT}* *is.* İyi cins bir devenin dişisi.

Burhan, [Sansk. budha / Çin. fu + T. han *(kağan)* > burḫan / burkan] *{eT}* *is.* **1.** Buda. [EUTS] **2.** Put; Buda heykelleri. [DLT] **3.** Yaratan; hâlik; ilah; tanrı. [EUTS] **4.** Şaman. [EUTS]

burhan, [Ar. bürhān برهان] *(burha:n)* *{OsT}* *is.* **1.** Delil; kanıt. **2.** *man.* Belgit. ⊡ **burhān-ı innî,** *{OsT}* *Tümevarım.*|| **burhān-ı kat'î,** *{OsT}* *Bir meselenin doğruluğunu en sağlam biçimde ispatlayan kanıt.*|| **burhān-ı limnî,** *{OsT}* *Tümdengelim.*|| **burhān-ı Mesîh,** *{OsT}* *Hz. İsa (as)'ın mucizesi.* || **burhān-ı mîzānî,** *{OsT}* *Mantığa uygun kanıt.*|| **burhān-ı rācî,** *{OsT}* *Bir meselenin ispatı.*|| **burhān-ı süllemî,** *{OsT}* *Sonsuzluk kavramı tartışılırken kademeli kanıt.*|| **burhān-ı tezāyüf,** *{OsT}* *Sonsuzluk kavramı tartışılırken ileri sürülen karşılıklı ilinti kanıtı.*|| **burhān-ı türsî,** *{OsT}* *Uzayın sonluluğunu ispat için kullanılan teorem.*

burhani, [Ar. bürhānī برهانى] *(burha:ni:)* *{OsT}* *sf.* Açıklayan; ispat eden; kanıt olan.

burıg, [bür-mak > bur-ığ] *{eT}* *sf.* Pis kokulu; kokmuş. [DLT] [Clauson]

burış, [bu-r-ış] *{eT}* *is.* Deride ve elbisede görülen kırışıklık. [DLT]

burina, [İt. boline] *(buri'na)* *is.* *dnz.* Direkteki yatay serenlere açılan dört köşe yelkenleri geri doğru geren iplerin bağlandıkları köşelere yakın olarak bulunan ve yelkeni çevreleyen halatın üzerindeki üçgen sapanlara bağlanan ip.

burinata, [İt. bolinetta] *(buri'nata)* *is.* *dnz.* Pruva direğinin en alttaki yatay serenine açılan yelken.

buriya, [Far. būriyā بوريا] *(bu:riya:)* *{OsT}* *is.* Hasır. ⊡ **buriyā-bāf,** *{OsT}* *Hasır dokuyan.*

burjuva, [Alm. burg *(şehir)* > Fr. bourgeois] *is.* **1.** Orta Çağ Avrupa'sında özel imtiyazlarla donatılmış şehirli sınıf. **2.** Orta sınıftan olan kimse; kent soylusu. **3.** *sf.* Kentsoylu.

burjuvalık, -ğı [burjuva-lık] *is.* **1.** Kent soylu olma durumu. **2.** Kentsoylunun niteliği.

burjuvazi, [Alm. burg *(şehir)* > Fr. bourgeoisie] *is.* **1.** Orta çağ Avrupa'sında, halk ile soylular arasın-

daki sınıfın durumu ve niteliği; kentsoyluluk. **2.** Hayatını el emeği ile kazanmayan, mülkiyetin getirdiği ranttan geçinen sınıf; kentsoylular. **3.** Kapitalizmde üretim araçlarını elinde tutan sosyal sınıf.

burka, -a'ı [Ar. burkaʿ برقع] *{OsT} is.* **1.** Eskiden kadınların yüzlerine örttükleri tül; peçe; yaşmak. **2.** Kâbe'nin örtüsü. **3.** Yedinci kat felek. ⊡ **burkafiken,** *{OsT} Peçe açan.*|| **burka-i esrar,** *{OsT} Giz perdesi.*

burkac, [bur-mak > bur-kac بورقاج] *{OsT} is.* Büklüm; kıvrım.

burkaçlamak, [bur-kaç-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* **1.** Burgaç haline getirmek. **2.** Dokunacak ipliği, ıslattıktan sonra güçlü bir şekilde sıkarak öylece bırakmak. [DS]

burkalamak, [burka-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* **1.** Bir şeyi iki yana bükmek. **2.** Söylediğini, yaptığını inkâr etmek ya da değiştirmeye çalışmak. [DS]

burkamak, [burḳ-a-mak بورقامق] *{eAT} gçl. f. [-r]* Bükmek; kıvırmak.

Burkan, [Sansk. budha / Çin. fu + T. han *(kağan)* > burḫan / burkan] *{eT} is.* **1.** Buda. [İKPÖy.] [Üç İtigsizler] **2.** Put; Buda heykeli.

burkanak, -ğı [bur-k-anak] *{ağız} is.* Kağnı ya da araba üzerine sarılan yükü bağlayan ip ya da zinciri sıkıştırmakta kullanılan sopa. [DS]

burkaş[1], [bur-ġaç / bur-ġaş / bur-ḳaç / bur-ḳaş] *{eAT} is.* → burgaç.

burkaş[2], [? burkaş] *{ağız} sf.* **1.** İnatçı; aksi. **2.** Düzensiz; kılıksız; beceriksiz. [DS]

burkaşdırmak, [burka-mak > burḳa-ş-tır-mak / burgaç-tır-mak] *{eAT} gçl. f. [-ur]* Bükülmüş, kıvrılmış hâle getirmek; bükmek; kıvırmak.

burkaşık, -ğı [bur-ġa-ş-ıḳ / bur-ḳa-ş-ıḳ] *{eAT} sf.* → burgaşık.

Burkat, [Sansk. budha / Çin. fu + T. han *(kağan)* > burḫan / burkan > burkat] *is.* **1.** Buda heykelleri; put. **2.** İçinde put bulunan tapınak.

burkatlık, -ğı [burkat-lık] *is.* İçinde tanrı heykelleri bulunan tapınak.

burkaz, [bur-k-az / Yun. pyrgos ?] *{ağız} is.* Su ve çay kenarlarına ağaçlardan yapılan set. [DS]

burkazanlık, -ğı [burgazan-lık] *{ağız} is.* Fitnecilik; ortalık karıştırma; laf taşıma; fesatlık; dalaverecilik. [DS]

burkeşmek, [bur-ga-ş-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* (Hayvan için) bağlı olduğu kazık etrafında, ayak ya da boynuna ipini dolaştırarak boğulma durumuna düşmek. [DS]

burkhan, [Sansk. budha / Çin. fu + T. han *(kağan)* > burkan / burḫan] *is.* Buda heykelleri.

burkı, [*burk-mak > burk-ī / burk-ıġ] *(burkı:) {eT} sf.* **1.** (Yüz için) ekşi. **2.** Kırışık; buruşuk. [EUTS] [DLT] [Clauson]

burkıg, [*burk-mak > burk-ıġ] *{eT} sf.* (Deri ve deriye benzer şeylerde oluşan) kırışık; buruşuk.

burkırak, [burkī > burkı-raḳ] *{eT} sf.* Buruk; ekşi; ekşimtırak. [EUTS]

burkıtmak, [*burk-mak > burkī > burḳ-ı-t-mak] *{eT} gçl. f. [-ur]* Yüz buruşturmak; suratını ekşitmek. [DLT]

burkma, [bur-ḳ-ma] *is.* Burkmak eylemi.

burkmak, [bur-ḳ-mak بورقمق] *gçl. f. [-ar]* **1.** Burarak çevirmek; bükmek; kıvırmak. *{OsT} (aynı)* **2.** Burulmuş hale getirmek. **3.** *gçsz. f.* İncinmek. **4.** *{ağız}* Burkulmak. [DS]

burku, [bur-ġu / bör-ġüy > burku] *{eT} is.* Trompet; boru. [EUTS]

burkucu, [burk-mak > burk-ucu] *sf.* Burkma işini yapan; burkan.

burkug, [burḳ-uġ] *{eT} is.* Deride ve elbisede görülen kırışıklık. [DLT]

burkuk, -ğu [burk-mak > burk-uk] *{ağız} sf.* **1.** (Ayak, kol vb. eklemleri için) burkulmuş. **2.** (Hayvan için) husyesi burularak kısırlaştırılan. [DS]

burkulma, [bur-k-ul-ma] *is.* **1.** Burkulmak eylemi. **2.** Kasların, kol ve bacakların şiddetli bir şekilde yana bükülmesi. **3.** *tıp.* Ani bükülme sonucu eklemlerde meydana gelen ağrılı rahatsızlık.

burkulmak, [burk-ul-mak] *edil. f. [-ur]* **1.** Bir şey veya kimse üzerinde burkmak eylemi uygulanmak. **2.** Bir organın kendi eklemi üzerinde ani bir şekilde dönmesi. **3.** *mecaz.* Üzülmek; kırılmak; neşesini yitirmek.

burkuluş, [burk-ul-uş] *is.* Burkulmak eylemi veya biçimi.

burkun, [burk-mak > burk-un بورقون] *{OsT} sf.* Bükük; bükülmüş. ⊡ **burkun burkun,** *{OsT} Bükük bükük; kıvır kıvır.*

burkuntu, [burk-untu] *{ağız} is.* **1.** Şiddetli rüzgâr; fırtına; hortum. **2.** Sancılı mide bulantısı. **3.** Yol dönemeci. [DS]

burkurmak, [*burk-mak > burk-ī > burḳu-r-mak] *{eT} gçsz. f. [-ur]* **1.** Buruşmak; büzülmek. [DLT] **2.** Homurdanmak; genizden ses çıkarmak. [DLT]

burkuşmak, [burk-uş-mak] *{ağız} gçsz. f. [-ur]* **1.** Dolaşmak; karışmak; burulmak. **2.** (Organlar için) kıvrılmak; bükülmek. **3.** Burkulmak. [DS]

burkutmak, [burk-ut-mak] *{ağız} gçl. f. [-ur]* Burkulmasına sebep olmak. [DS]

burlagan, [bur-(u)l-ġan > burla-ġan بورلغن] *{OsT} is.* Su çevrintisi; girdap.

burlanmak, [bur-(u)l-an-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* Dolanmak; dolaşmak. [DS]

bürlesk, [Fr. burlesque] *is.* Komikliğe dayanan edebî eser.

burlota, [İt. burloto] *(bu'rlota) is. dnz.* Bir tür ateş gemisi.

burma, [bur-ma بورمه] *is.* **1.** Burmak eylemi. **2.** *{OsT} {ağız}* Telleri burularak yapılan bilezik. [DS] **3.** *{ağız}* Çeşme musluğu. [DS] **4.** (Erkek hayvanı) kısırlaştırma, iğdiş etme; eneme. *{OsT} (aynı)* **5.** İğdiş edilmiş hayvan. **6.** Keserek besi suyunun akmaması için, bir dal üzerinde gereğinden çok yaprak veya meyve oluşumunu önlemek amacıyla dalın bükülerek kurutulması. **7.** *mim.* Urgan biçiminde silme ya da sütun. **8.** Burgulu çivi, vida. **9.** *{ağız}* Eğirilmek üzere kabaca büklüm yapılmış yün. [DS] **10.** *{ağız}* Çeşme oluğu. [DS] **11.** *{ağız}* Ayakta kurumasını sağlamak için yaş ağaç kabuğunu soyma. [DS] **12.** *{ağız}* Kolçak. [DS] **13.** *{ağız}* Yaşken burularak kurutulan ot. [DS] **14.** *{ağız}* Üzüm küfelerinin ağzına örülerek konulan saz. [DS] **15.** *{ağız}* Yonca ve ot demeti. [DS] **16.** *{ağız}* Araba ve kağnılarda yükün dökülmesini önlemek için bağlanan ip ya da zincirin bükülerek gerilmesini sağlayan ağaç sopa. [DS] **17.** *{ağız}* Minare merdiveni gibi dolanarak yükselinen yer. [DS] **18.** *{ağız}* Kıvrıla kıvrıla çıkan duman. [DS] **19.** *{ağız}* Simit ya da ona benzer halka ekmek. [DS] **20.** Şalvar büzgüsü. **21.** *sf.* Burularak yapılmış; kıvrılmış. ☞ **burma bezek,** *mim. Burulmuş halata benzer süs unsuru.*|| **burma börek,** *{ağız} Burularak yapılan bir tür börek.* [DS]|| **burma bükmek,** *{ağız} Yonca, çayır gibi otları yaşken bükerek kurutup kışa hazırlamak.* [DS]|| **burma ot,** *{ağız} Kışın hayvanlara yedirilmek üzere burularak kurutulmuş ot.* [DS]|| **burma saç,** *{OsT} Kıvrık saç.*|| **burma sadef,** *{eAT} {OsT} Kabuklu sümüklü böcek; mühre.*|| **burma sarık,** *tar. Başlık üzerine, uzunca bir tülbentten yuvarlak olarak sarılan bir tür sarık.*

burmac, [bur-mac بورمج] *{OsT} is.* Ucu çengel gibi eğri demir.

burmak[1], [*eT.* bür-mek > bur-mak بورمق] *gçl. f. [-ar]* **1.** Bir şeyi kendi ekseni etrafında döndürerek bükmek; sarmak. *{eT} {eAT} (aynı)* [KB] **2.** *{eAT} {ağız}* Çevirmek; yöneltmek. [DS] **3.** (Yiyecek) ağızda ekşi ve kekre tat bırakmak. **4.** (Mide veya bağırsak için) şiddetli ağrımak; sancımak. *{eAT} (aynı)* **5.** *mecaz.* Üzüntü, sıkıntı vermek. **6.** (İğdiş edilecek hayvan için) erbezlerini işe yaramaz hale getirmek için deriyi kesmeden sıkıştırmak suretiyle kısırlaştırma işlemi uygulamak. **7.** *{ağız}* Darılmak. [DS] **8.** *{ağız}* Kıskanmak. [DS] ☞ **burum burum,** *(Karın, mide vb. için) çok burulmak; çok sancımak.*

burmak[2], [bü *(koku)* > bür-mak] *(bu:rmak) {eT} gçsz. f. [-ur]* **1.** Koku saçmak. [Gabain] [EUTS] [KB] **2.** (Güzel) kokmak. [KB] **3.** Buğusu yükselmek; buğulanmak. [DLT] **4.** *gçl. f.* Kokutmak. [EUTS]

burmalı, [burma-lı] *sf.* **1.** Burması olan. **2.** Burulmuş olan. **3.** Burularak oluşturulmuş gibi görünen. **4.** Burmalarla süslenmiş. ☞ **burmalı çeşme,** *{ağız} Musluklu çeşme.* [DS]|| **burmalı marul,** *{ağız} Göbekli marul.* [DS]

burnaç, [burun-âç] *(burna:ç) {eT} is.* Güğüm; ibrik. [EUTS]

burnamak, [burun > burn-a-mak برنمق] *{eAT} gçl. f. [-r]* Uç yapmak; uç koymak.

burnaz, [burun > burun-az [EREN] بورناز] *{OsT} {ağız} sf.* Burun kemiği yüksek olan; iri ve uzun burunlu; büyük burunlu. [DS]

burnus, [Lat. birrus > Ar. burnus] *{OsT} is.* **1.** Yünden dokunmuş, köşelerinden kol geçecek kadar açıklık ve üstünde başı örtmek için bir başlığı bulunan bir çeşit gocuk. **2.** Bir çeşit kadın yeldirmesi.

burs, [Fr. bourse] *is.* Bazı kurum ya da devlet tarafından öğrenim gören veya araştırma yapan kişiye masrafları karşılığı olarak verilen para.

bursalı, [bursa-lı?] *{ağız} sf.* Atik; çevik. [DS]

bursalık, -ğı [pus-a-lık / bursa-lık ?] *{ağız} is.* Kapalı; bulutlu. [DS]

bursamak, [bur-sa-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-s(u)-yor]* Beğenmemek; küçük görmek; az bulmak. [DS]

bursang, [Çin. fo-sêng] *{eT} is.* **1.** Küme; takım; güruh; topluluk; cemaat. [EUTS] **2.** Rahipler topluluğu. [EUTS]

burslan, [burs-lan] *is. zool.* Postu benekli, genellikle geceleri avlanan yırtıcı, etçil ve memeli bir vahşî hayvan; bebür denilen hayvan; pars; panter; leopar, *(Panthera pardus). {eT} (aynı)* [DLT]

burslu, [burs-lu] *sf.* Burs alan, bursu olan.

bursong, [Çin. but-seng] *{eT} is.* Rahipler derneği. [EUTS]

burssuz, [burs-suz] *sf.* Burs almayan, bursu olmayan.

bursung, [Çin. but-seng] *{eT} is.* **1.** Küme; takım; güruh; topluluk; cemaat. [EUTS] **2.** Rahipler derneği. [EUTS]

burşuk, -ğu [bur-uş-uk] *{ağız} sf.* Kötü. [DS]

burt, [burt] *{eT} is.* Kâbus; karabasan. [DLT]

burta, [burta] *{eT} is.* Altın kırıntıları. [DLT]

burtag, [Moğ. bortag] *{eT} is.* Bozuk, taşlı, engebeli, dar yol. [Nevâyî]

burtalamak, [burta-la-mak] *{eT} gçl. f. [-r]* Altın kırıntıları veya varak yapıştırmak. [DLT]

burtalanmak, [burta-la-n-mak] *{eT} edil. f. [-ur]* Altın kırıkları veya varak ile süslenmek. [DLT]

burtarık, [bur-(ü)t-ar-ık بورتريق] *{OsT}* (Yüz için) asık ve ekşi.

burtarmak, [bur-(u)t-mak > burt-ar-mak برترمق] *{eAT} {OsT} {ağız} gçl. f. [-ır]* **1.** (Yüz için) buruşturmak; surat asmak. **2.** *gçsz. f.* Buruşmak. [DS]

burtaş, [bur+taş ?] *{ağız} is.* Kapı altlarına konulan geniş ve sağlam taş. [DS]
burtaşık, -ğı [bur-ta-ş-ık] *{ağız} sf.* Dürülmüş, büzülüp tortop olmuş. [DS]
burtınmak, [burt-mak > burt-un-mak] *{eAT} gçsz. f. [-ur]* Buruşmak.
burtlak, -ğı [burt-lak] *is.* **1.** Domuz yavrusu. **2.** *{ağız}* Taşlık, çalılık yer. [DS]
burtmak, [bur-mak > bur-(u)t-mak] *{ağız} gçl. f. [-ur]* **1.** Dürüp devşirmek; bükmek; toplamak. **2.** *{eAT}* Surat asmak. [DS]
burtuk, -ğu [bur(u)t-mak > burt-uḳ بورتوق] *{OsT} sf.* **1.** (Yüz için) asık; ekşi. **2.** (Kaş için) çatık.
burtulmak, [burt-ul-mak] *{ağız} edil. f. [-ur]* Dürülmek; bükülmek; tortop olmak. [DS]
burtun, [İt. bertone] *{OsT} is.* **1.** Kalyon sınıfından bir tür büyük savaş gemisi. **2.** *{ağız}* Yük gemisi. [DS]
burtuşmak, [burt-mak > burt-uş-mak بورتشمق] *{OsT} dönşl. f. [-ur]* Buruşmak.
buru[1], [bur-mak > bur-u] *{ağız} is.* **1.** Halı tezgâhlarında arışları sıkıştırmakta kullanılan bir metre kadar sopa. **2.** Elli dirhem ağırlığındaki pamuk ipliği çilesi. [DS]
buru[2], [bur-mak > bur-u بورو] *is.* **1.** Sancı; ağrı. *{eAT} {OsT} (aynı)* **2.** Doğum sancısı. *{eAT} {OsT} (aynı)* **3.** *{ağız}* Eziyet. [DS]❒ **buru tutmak,** *{eAT} (Gebe kadın için) doğum sancısı gelmek.*
buruc, [Ar. burc *(kale)* > bürūc بروج] *is.* → büruc. ❒ **Buruc Suresi,** *Kur'an-ı Kerim'in 85. suresinin adı.*
burucu, [bur-mak > bur-ucu] *{ağız} is.* **1.** Burmak işini yapan. **2.** Tosun ve boğaların husyelerini burarak eneyen kimse. [DS]
buruculuk, -ğu [bur-ucu-luk] *is.* Burucunun yaptığı iş; tosun ve boğaları burarak eneme işi.
buruç, -cu [*eT.* murc > buruç / burç] *{ağız} is.* **1.** Ökse otu. **2.** Meyvesiz bitkilerin ilkbaharda verdikleri tohuma benzer meyve. **3.** Meyve kurusu. [DS] ❒ **buruç gibi,** *{ağız} İri ve yakışıklı.* [DS]
buruk, -ğu [bur-mak > bur-uk] *sf.* **1.** Burulmuş olan. **2.** Tadı ekşi ve kekremsi olan. **3.** Gücenmiş; kırgın; alıngan. **4.** *{ağız}* Eğri basan; aksak; topal. [DS] **5.** *{ağız}* Eğri; çarpık. [DS] **6.** *{ağız}* Kambur. [DS] **7.** *{ağız}* Düzgün konuşamayan; dili dönmeyen. [DS] **8.** *{ağız}* Aksi; ters; inatçı. [DS] **9.** *{ağız}* Cimri. [DS] **10.** *{ağız}* İşi yavaş yapan; ağır kanlı; ağır canlı; beceriksiz. [DS] **11.** *is.* Dokuları burulmuş olarak büyüyen ağacın kerestesi. **12.** Kısırlaştırılmış hayvan. **13.** *{ağız}* Husyesiz erkek. [DS] **14.** *{ağız}* Dalında kurumuş incir. [DS] **15.** *{ağız}* Tatsız su. [DS]
burukça, [buruk-ça] *sf.* **1.** Tadı biraz buruk olan. **2.** Biraz gücenmiş olan.
buruklaşma, [buruk-la-ş-ma] *is.* Buruklaşmak eylemi.
buruklaşmak, [buruk-la-ş-mak] *gçsz. f. [-ır]* Buruk duruma gelmek.
burukluk, -ğu [buruk-luk] *is.* **1.** Buruk olma durumu, kekrelik. **2.** Kırgınlık; güceniklik; alınganlık. **3.** *{ağız}* İshal; amel. [DS]
burulgan, [bur-ul-mak > burul-ġan بورلغان] *{ağız} is.* **1.** Su çevrintisi; girdap. *{OsT} (aynı)* **2.** Hortum; rüzgâr çevrintisi. **3.** *sf.* (El, kol vb. için) burulmuş. [DS]
burulma, [bur-ul-ma] *is.* Burulmak eylemi.
burulmak, [bur-mak > bur-ul-mak برلق / بورلق] *edil. f. [-ur]* **1.** Ekseni etrafında döndürülmek; çevrilmek; bükülmek. *{OsT} (aynı)* **2.** *{eAT} {ağız} dönşl. f.* Dönmek; eğilmek. [DS] **3.** *{ağız} mecaz.* Birine kırılmak; küskünlük göstermek; alınmak; gücenmek; tedirgin olmak. [DS] **4.** (Mide ve bağırsak için) ağrımak; sancımak. **5.** Ekşimek.
burulu, [burul-mak > burul-u] *sf.* Burulmuş, bükülmüş olan.
burum[1], [bur-mak > bur-um] *{ağız} is.* **1.** Burmak eylemi ve sonucu. **2.** Eğrilmek üzere temizlenip sarılmış yün yumağı. [DS] ❒ **burum burgaç,** *{ağız} Çapraşık; karmakarışık.* [DS]
burum[2], [bū *(buhar)* > būr-mak] *{ağız} is.* Güzel koku; güzel kokma. ❒ **burum burum,** *{ağız} Buram buram.* [DS]
burumak, [bur-mak > bur-u-mak] *{eAT} gçl. f. [-ur]* (Yüz için) asmak; kaşlarını çatmak.
burun[1], [bir+öñi > burun] *{eT} sf.* Önce; ileri; önceleri; evvel; evvelleri. [EUTS] [Yüknekî] [KB]
burun[2], **-rnu** [*eT.* būr-mak *(kokmak)* > bur-un] *is.* **1.** Solunum aygıtının en üst kısmını teşkil eden, üst dudakla alın arasında yer alan, yüzün en çıkıntılı kısmı, aynı zamanda koku alma organı. *{eT} (aynı)* [EUTS] [Gabain] **2.** *{eT}* (Hayvan için) hortum. [EUTS] [Gabain] **3.** *{eT}* Öne doğru çıkıntı yapan yer. [DLT] **4.** Bazı şeylerin sivri ve ön tarafı. **5.** Karaların denize doğru olan uzantıları. **6.** Dağların veya tepelerin ovalara ya da düzlüklere doğru alçalan çıkıntılı uzantıları. **7.** *mecaz.* Kibir; büyüklenme. **8.** *{ağız}* Çakı ve benzeri. [DS] **9.** *{ağız}* Pekmez yapmak için kaynatılan şıranın ilk suyu. [DS] **10.** *{ağız}* Duttan kaynatılarak elde edilen ilk şıra. [DS] **11.** *{ağız}* Samandan ayrılmış buğday yığını. [DS] **12.** *{ağız}* Yün taranırken tarak dişinden ilk alınan yün. [DS] **13.** *{eT}* Zodyak takım yıldızlarından her biri; burç. [KB] ❒ **burna yel girmek,** *{eAT} Gururlanmak; kibirlenmek.*|| **burna hırızmayı takmak,** *Hayvan gibi kullanmak.*|| **burnı yire depilmek,** *{eAT} Burnu sürtülmek.*|| **burnu bile kanamadan,** *En küçük bir zarara uğramadan.*|| **burnu büyük,** *Gururlu; kendini beğenmiş.*|| **burnu büyümek,** *Gururlanmak.*|| **burnu havada,** *Gururlu; kendini beğenmiş.*|| **burnu Kaf dağında,** *Gururlu, kendini beğenmiş.*|| (kimsenin) **burnu kanamamak,** *Kim-*

seye zarar gelmemek.|| **burnu kırılsın diye,** *Gururu kırılsın, dik başlılığı gitsin diye.*|| (canı) **burnuna gelmek,** *1. Bir işte çok uğraşmaktan yorulmak. 2. Dayanacak gücü kalmamak.*|| **burnuna girmek,** *1. Birine çok sokulmak. 2. Tehdit etmek.*|| **burnunda tütmek,** *Bir şeyi veya birini çok özlemek, istemek.*|| **burnundan fitil fitil getirmek,** *Hakkını gasp eden veya zarar veren birinden karşılığını katıyla çıkartmak.*|| **burnundan gelmek,** *Hoşa giden güzel geçen günlerden sonra kötü sonuçlarla karşılaşmak.*|| **burnundan kıl aldırmamak,** *1. Huysuz ve gururlu olmak. 2. Kendisini eleştirtmemek.*|| **burnundan solumak,** *Çok öfkelenmek.*|| **burnundan yakalamak,** *Egemenliği altına almak.*|| **burnunı sımak,** *{eAT} 1. Burnunu kırmak. 2. Gururunu kırmak.*|| **burnunu çekmek,** *1. Sümüğünü genzine doğru çekmek. 2. mecaz. Umduğunu bulamamak.*|| **burnunu eğmek,** *{ağız} Darılmak; gücenmek.* [DS]|| **burnunu kırmak,** *Gururlanan bir kimseye haddini bildirmek.*|| **burnunun dibi,** *Çok yakın yer.*|| **burnunun dikine gitmek,** *Kimseyi dinlemeyerek dilediğini yapmak.*|| **burnunun direği kırılmak,** *Çok pis kokudan rahatsız olmak.*|| **burnunun direği sızlamak,** *Çok üzülmek; acı duymak.*|| **burnunun doğrusuna,** *{ağız} Dikine; aksine; inatla.* [DS]|| **burnunun doğrusuna gitmek,** *Kendi bildiğinden, dediğinden şaşmamak.*|| **burnunun kılı .. ötmek,** *Sıkıntı yüzünden çok kızgın olmak.*|| **burnunun ucundan ilerisini görmemek,** *1. Kıt ve kısır düşünceli olmak; kendi düşüncesini doğru sanmak. 2. Kendini büyük işlere uygunmuş gibi görmek; gururlanmak.*|| **burnunun ucunu görememek,** *Çok sarhoş olmak.*|| **burnunun yeli harman savurmak,** *1. Kendini çok beğenmiş olmak. 2. Çok öfkelenmek.*|| **burnunu sıksan canı çıkacak,** *Çok zayıf ve çelimsiz.*|| **burnunu sokmak,** *Gerekli gereksiz her işe karışmak.*|| **burnunu toprağa sürtmek,** *{ağız} Aşağılamak; küçük düşürmek.* [DS]|| **burnu sürtülmek,** *Hayatın güçlükleri ile mücadele etmenin gereğini öğrenerek gururlanmaktan vazgeçmek zorunda kalmak.*|| **burnu tığı,** *{ağız} Burnu havada; mağrur; kazak.* [DS]|| **burnu yel almak,** *{ağız} (At için) şahlanmak; delileşmek.* [DS]|| **burnu yellenmek,** *{ağız} Cinsel isteklerde kendini aşırı heveslere kaptırmak.* [DS]|| **burnu yelli,** *{ağız} Havalı; azgın.* [DS]|| **Burnu yere düşse almaz,** *Çok gururlu bir kimse için söylenir.*|| **burun atmak,** *{ağız} Burun temizlemek.* [DS]|| **burun başı,** *{ağız} Sokaklardaki dönemeçler; köşeler.* [DS]|| **burun boğaz,** *{ağız} Yarı dargın.* [DS]|| **burun boku,** *{ağız} (Kişi için) aşağılık; iğrenç; önemsiz.* [DS]|| **burun boşlukları,** *Burnun içinde koklama ve soluk alıp vermeye yarayan boşluklar.*|| **burun burmak,** *Beğenmemek.*|| **burun buruna,** *Birbirine çok yakın ve yüz yüze.*|| **burun buruna gelmek,** *Ansızın çok yakından karşılaşmak; karşı karşıya gelmek.*|| **burun büyümek,** *Kibirli olmak.*|| **burun çalma,** *{ağız} At ve eşeğin hızlı soluması.* [DS]|| **burun çayı,** *{ağız} Demlikten bardağa ilk konulan çay.* [DS]|| **burun çekmek,** *Bir şey elde edememek.*|| **burunda kokmak,** *{eAT} Burunda tütmek; özlemek; çok arzu etmek.*|| **burunda tütmek,** *Çok istek ve özlem duymak.*|| **burundan ateş püskürmek,** *Çok öfkeli olmak.*|| **burundan düşmek,** *Tıpkısı, aynısı olmak.*|| **burundan gelmek,** *1. Yoksulluk çekmek. 2. Zorluk çekmek.*|| **burundan getirmek,** *Öç almak; acısını çıkarmak.*|| **burundan kan damlamak,** *Çok sıkıntı çekmek.*|| **burundan kıl aldırmamak,** *Kendini çok beğenmek; büyüklük taslamak.*|| **burundan ötesini görmemek,** *Kendisine çok güvenmek.*|| **burundan solumak,** *Çok öfkeli olmak.*|| **burundan söyler gibi,** *Hımhımcasına.*|| **burun deliği,** *Burun boşluklarının dışarıya açılan iki deliği.*|| **burun dibinde,** *Çok yakında.*|| **burun dikine,** *Kendi bildiğine.*|| **burun direği sızlamak,** *1. Kötü koku duymak. 2. Herhangi bir acıya uğramak.*|| **burun düdügi,** *{eAT} Burun boşluğunun üst kısımları; geniz.*|| **burun etmek,** *{ağız} Darılmak; gücenmek.* [DS]|| **burun gelme,** *{ağız} Atın burnunun kenarında olan bir hastalık.* [DS]|| **burun kabarmak,** *Burnu büyümek; kibirlenmek.*|| **burun kanadı,** *Burun deliğinin iki yanındaki kabarık kısımlar.*|| **burun kapan,** *{ağız} Bukalemun.* [DS]|| **burun kırılmak,** *1. Birinin gururunu kırmak. 2. Baş eğdirmek. 3. Kötü bir kokudan dolayı rahatsız olmak.*|| **burun kırmak,** *Gururunu kırmak.*|| **burun kıvırmak,** *{ağız} Önem vermediğini burnunu eğecek şekilde yanağını oynatarak belirtmek; horlamak; bir şeyi beğenmemek; küçümsemek.* [DS]|| **burun otu,** *{eAT} Buruna çekilen bir tür tütün; enfiye.*|| **burun perdesi,** *Burun boşluğunu ikiye ayıran bölme.*|| **burun sarkmak,** *Dargınlık göstermek; küsmek.*|| **burun sıkılmak,** *Zorlu bir işe karışmak.*|| **burun sokmak,** *Hiç yoktan bir işe karışmış olmak.*|| **burun soñağı,** *{eAT} Burun deliği.*|| **burun sürtmek,** *{eAT} Birisinin hoşlanmayacağı işi inat olsun diye yapmak.*|| **burun şerbeti,** *{ağız} Üzümün ilk alınan suyu.* [DS]|| **burun şişirmek,** *Burnu büyümek.*|| **burun tomurmak,** *{eAT} Burun kanamak.*|| **burun ucu,** *{ağız} coğ. Bir yarımada ya da dağın denize uzanan en uç tarafı.* [DS]|| **burun yapmak,** *Büyüklük taslamak.*|| **burun yeli saman savurmak,** *1. Çok öfkeli olmak. 2. Büyüklük taslamak.*|| **burun yünü,** *{ağız} Taranmış, temizlenmiş yün.* [DS]

burunca, [burun-ca] *{ağız} is.* Tepe. [DS]

buruncuk, -ğu [burun-cuk] *{ağız} is.* Tepe. [DS] ☞ **buruncuk kaşı,** *{ağız} Bir yanı engin; üstü düz tepe.* [DS]

burunç, [bur-mak > bur-unç] *{ağız} is.* Ağaç veremi. [DS]

burundalı, [burunda-lı برونده لى] *{OsT} is.* Emzikli tas.

burundugın, [burun-duğın بروندغين] *{eAT} zf.* Önceden; başlangıçta.

burunduk, [burun-duk بورندوق] *{eT} {eAT} is.* Yular. [KB]

burunduruk, -ğu [burun-duruk بروندوروق] *is.* **1.** Atları nallarken huysuzluk yapmaması için dudaklarını kıstırmaya yarayan bir tür maşa kıskaç; yavaşa. **2.** *{eT}* Yular; buruna geçirilen yular. [DLT] **3.** *{eAT} {OsT}* Deveyi zapt etmek veya yönetmek için burnuna takılan ağaç ya da geçirilen halka.

burung, [būr-mak > bur-uñ] *(buruñ) {eT} is.* Bir ok atımı yer. [DLT]

burungı, [bir+öñ > burung-ı] *{eT} zf.* Önceki; evvelki. [EUTS]

buruni, [burun + Ar. -ī] *(buruni:) {OsT} sf.* Kibirli.

burunlamak, [burun-lā-mak] *(burunla:mak) {eT} gçl. f.* **1.** Burnu ile vurmak. [DLT] **2.** *{ağız}* Öne geçmek. [DS] **3.** *{ağız}* (Civciv için) yumurtadan çıkmadan önce kabuğunu gagası ile vurmak. [DS] **4.** *{ağız}* Burnu ile vurmak. [DS] **5.** Beğenmemek. **6.** *{ağız}* (Hayvan için) samanı veya yemi burnu ile itmek. [DS] **7.** *{ağız}* Darılmak; gücenmek. [DS] **8.** *{ağız}* Saban demirinin ucuna demir parçası ekletmek. [DS]

burunlatma, [burun-la-t-ma] *{ağız} is.* Saban demirinin ucuna demir ekleterek onartma. [DS]

burunlatmak, [burun-la-t-mak] *{ağız} gçl. f. [-ır]* Saban demirinin ucunu onartmak. [DS]

burunlu, [burun-lu بورونلو] *sf.* **1.** Herhangi bir şekilde burnu olan (şey). **2.** Çıkıntılı olan. **3.** *mecaz.* Kendini beğenmiş, onurlu; gururlu; kibirli. *{eAT} {ağız} (aynı)* [DS] **4.** *{ağız}* Asık suratlı; kırgın. [DS]

burunluk, -ğu, [burun-luk] *is.* **1.** Kimi hayvanları zaptetmek için burunlarına geçirilen halka; burunsak. **2.** Miğferlerdeki burun siperliği.

burunlulık, -ğı [burun-lu-lık برنلولق] *{eAT} is.* Kibir; gurur.

burunsak, -ğı [burun-sak] *is.* **1.** Isırmasına, emmesine veya otlamasına engel olmak amacıyla hayvanların burunlarına takılan bir tür torbamsı aygıt. **2.** *{ağız}* Hayvanların burnuna takılan ip; yularda hayvanın burnu üstüne gelen parça. [DS]

burunsalık, -ğı [burun-sa-lık بورونسالق] *is.* **1.** Sığır ve deve cinsinden hayvanların bir şey yemesini engellemek için ağız ve burunlarını kapatan bir çeşit torba. **2.** Buzağıların, emmek için annelerine yaklaştıklarında, rahatsız ederek emmesine engel olacak biçimde burunlarına takılan, ucu çivili ya da kirpi derisinden yapılmış alet. **3.** Hayvanları kolayca zaptedebilmek için burunlarına sıkıca bağlanan ip. **4.** *{eAT} {OsT}* Hayvan başlığının burun üzerine gelen parçası.

burunsuz, [burun-suz] *sf.* **1.** Burnu olmayan; *{eT} (aynı).* [EUTS] **2.** Hımhım.

buruntak, -ğı [*eT.* burun-tuk > burun-tak] *{ağız} is.* Yular. [DS]

buruntalık, -ğı [burun-ta(k)-lık / burun-sa(k)-lık] *{ağız} is.* Burunsak; burunsalık. [DS]

buruntı, [bur-mak > bur-untı] *is.* Girdap.

buruntu, [bur-mak > bur-untu] *is.* Kalın bağırsakta hissedilen burulma ve sancı.

buruntuk, [burun-tuḳ] *{eT} is.* Gem. [EUTS]

buruş, [bur-uş] *is.* **1.** Burmak eylemi ve biçimi. **2.** Meyve kurusu. **3.** *{ağız}* Erik hoşafı. [DS] ⮺ **buruş buruş,** *Çok buruşmuş.*

buruşgan, [buruş-mak³ > buruş-kan] *{ağız} sf.* Dövüşken. [DS]

buruşma, [bur-uş-ma] *is.* Buruşmak eylemi.

buruşmak¹, [bur-mak > bur-uş-mak بورشمق] *gçsz. f. [-ur]* **1.** (Kâğıt, kumaş, deri vb. için) Düzgünlüğü gitmek, üzerinde kırışık ve katlanmalar meydana gelmek; kırışmak. **2.** (Ağız için) ekşilik ve kekrelik duymak. **3.** *{eT}* (Yüz için) somurtmak; asılmak; buruşturulmak. [DLT] ⮺ **buruş buruş,** *Çok buruşmuş, bumburuşuk.*|| **buruş yarış olmak,** *{OsT} Çok buruşmak; buruş buruş olmak; sölpümek.*

buruşmak², [bur-uş-mak] *{ağız} gçsz. f. [-ur]* Baş sağlığı dilemek. [DS]

buruşmak,³ [vur-uş-mak > bur-uş-mak] *{ağız} işteş. f. [-ur]* Vuruşmak; dövüşmek. [DS]

buruşmaz, [bur-uş-maz] *sf.* (Kumaş için) kıvrıklık ve kıvrımlar oluşturmayan.

buruşturma, [bur-uş-tur-ma] *is.* Buruşturmak işi.

buruşturmak¹, [bur-uş-tur-mak] *gçl. f. [-ur]* Buruşuk hâle getirmek.

buruşturmak², [bur-uş-tur-mak] *{ağız} gçl. f. [-ur]* Karşılaştırmak. [DS]

buruşuk, -ğu [bur-uş-mak > buruş-uk] *sf.* Düzgünlüğü, gerginliği kalmamış; üzerinde katlar, kıvrımlar meydana gelmiş.

buruşukluk, -ğu [buruşuk-luk] *is.* **1.** Buruşuk olma durumu. **2.** Buruşuk olanın niteliği. **3.** Zayıflama ve yaşlanma gibi sebeplerden deride meydana gelen kırışıklık.

buruşuksuz, [buruşuk-suz] *sf.* Buruşuk ve kırışığı olmayan; düz veya düzgün.

burut¹, [bur-ut] *{ağız} sf.* Akılsız. [DS]

burut², [Ar. burūt بروت] *(buru:t) {OsT} is.* Bıyık.

burutgan¹, [bur-ut-gan] *{ağız} sf.* Somurtkan. [DS]

burutgan², [bur-mak > bur-ut-tan] *{ağız} is.* Şiddetli fırtına, kar ve yağmur; boran. [DS]

burutmak¹, [bü *(buhar)* > bu-r-ut-mak] *{eT} gçl. f. [-ur]* **1.** Buğulandırmak. **2.** Kokutarak yellenmek. *{ağız} (aynı)* [DS] [DLT]

burutmak[2], [bur-mak > bur-ut-mak] *{ağız} gçl. f. [-ur]* **1.** Darılmak; küsmek; somurtmak. **2.** Hastalık öncesi düşkünlük ve keyfsizlik içinde bulunmak. **3.** Topallamak; aksamak. **4.** (Koç için) tos vurmadan önce başını yana çevirmek. [DS]

burutmak[3], [bört-mek > burut-mak] *{ağız} gçl. f. [-ur]* Az haşlamak; börtlemek. [DS]

buryuk, [buyur-mak > buy(u)r-uk > buryuḳ] *{eT} is.* **1.** Kumandan; vekil; [Gabain] **2.** Buyruk. [EUTS]

burzag, [Ar. burzaġ برزغ] *(burzağ) {OsT} is.* **1.** Gençlik neşesi. **2.** *sf.* (Genç için) etine dolgun.

-bus, [Far. būsiden *(öpmek)* > -būs بوس] *(bu:s) {OsT} son ek.* Sonuna getirildiği Farsça kelimelere "öpen" anlamı katarak birleşik sıfatlar yapan son ek.

bus[1], [būs / pūs] *(bu:s) {eT} {ağız} is.* Sis; duman; pus. [DS]

bus[2], [bus] *{ağız} is.* Allah'ın ceza olsun diye verdiği sürekli hastalık. [DS]

bus[3], [bus] *{ağız} is.* Sürülmesi kolay, gübreli toprak. [DS]

bus[4], [Far. būsiden > būs بوس] *(bu:s) {OsT} is.* **1.** Öpme; öpücük. **2.** *sf.* Öpen. ⊕ **būs etmek,** *Öpmek.*|| **būs-gâh,** *{OsT} Öpülecek yer.*|| **būs ü kenār,** *{OsT} Öpme ve kucaklama.*

busak[1], **-ğı** [? busak] *{ağız} is.* Kavak. [DS]

busak[2], **-ğı** [bu+sak] *{ağız} zf.* Bu sefer. [DS]

busamak, [būs *(sis)* > *bus-ā-mak] *{eT} gçsz. f. [-r]* Büyük bir acı içinde olmak; kederlenmek. [Clauson]

busanç, [busā-mak > busa-nç] *{eT} is.* Büyük üzüntü; acı; keder; ıstırap. [ETY]

busandurmak, [busa-n-dur-mak] *{eT} gçl. f. [-ur]* Bir kimseyi büyük bir üzüntü içine sokmak; kederlendirmek; üzüntü vermek; acı vermek. [Clauson]

busanmak, [būs *(sis)* > *bus-ā-mak > busa-n-mak] *{eT} gçsz. f. [-ur]* **1.** Üzülmek; sıkılmak; kederlenmek. [Gabain] [İKPÖy.] [ETY] **2.** Umutsuzluğa düşmek; meyus olmak. [EUTS] **3.** Öfkelenmek; sinirlenmek. [İKPÖy.]

busarık, [*eT.* büs *(sis)* > bus-ar-ıḳ / pus-ar-ıḳ] *{eAT} sf.* **1.** (Hava için) dumanlı; sisli. **2.** *is.* Duman; sis. **3.** Uzakta olduğu için iyi seçilemeyen bulanıklık. **4.** Serap. **5.** *{ağız}* Sisli, tozlu, bulutlu hava. [DS]

busarmak, [būs *(sis)* > bus-ar-mak] *{eT} gçsz. f. [-ur]* Sis bastırmak; dumanlanmak; pusarmak. [DLT] [Clauson]

busat[1], [Sog. bōsanti / Skr. uposatha] *{eT} is.* Bir tür oruç. [EUTS]

busat[2], **-dı** [Ar. bisāṭ *(halı)* > busaṭ بسط] *{OsT} is.* **1.** Kilimler; döşekler; minderler; keçeler. **2.** *{ağız}* Kumaş parçası. [DS] **3.** *{ağız}* Çocukları beşiğe sıkıca bağlamaya yarayan bez. [DS] **4.** *{ağız}* Elbise. [DS] **5.** *{ağız}* Süs eşyası. [DS] **6.** *{ağız}* Harp araç ve gereci. [DS]

busbudala, [bu(s)+bu/dala] *(bu'sbudala) pekşt. sf.* Tamamen budala.

busbulanık, -ğı [bu(s) + bu/lan-ık] *(bu'sbulanık) pekşt. sf.* Çok bulanık.

buse, [Far. būsiden *(öpmek)*> būse بوسه] *(bu:se) {OsT} is.* **1.** Öpücük; öpüş. **2.** *tasvf.* İlahî sevgiden doğan heyecan. **3.** *tasvf.* Dünya zevki. ⊕ **būse-cā,** *{OsT} Öpecek yer.*|| **būse-çîn,** *{OsT} Buse alan; öpücük toplayan.*|| **būse-gâh,** *{OsT} Öpülecek yer.*|| **būse-geh,** *{OsT} Öpülecek yer.*|| **būse-rübā,** *{OsT} Buse toplayan; öpücük kapan.*|| **būse-şikesten,** *{OsT} Şapır şupur öpme.*|| **būse-zen,** *{OsT} Öpen; öpücü.*

buselik, -ği [Far. būse + T. -lik لك بوسه] *sf.* Öpecek, öpmeye değer; öpülebilir (şey).

buselik[1], **-ği** [Far. būse-līk ليك بوسه] *(bu:seli:k) {OsT} is. müz.* Klasik Türk müziğinde, batı müziğinin minör tonalitesine denk, temel ve basit bir makam.

buselikaşiran, [buse-lik + ʿaşīrān عشيران ليك بوسه] *{OsT} is. müz.* Klasik Türk müziğinde buselik beşlisi ile hicaz dörtlüsünün birleşmesinden meydana gelmiş birleşik makam.

busende, [Far. būsiden > būsende بوسنده] *(bu:sende) {OsT} sf.* Öpen; öpücü.

busgak, [būs *(sis)* > bus-ġak] *{eT} is.* Yürek sıkıntısı. [Gabain]

busı, [Sog. bōsanti / Skr. uposatha > busı / puşı] *{eT} is.* Sadaka; kurbanlık. [EUTS]

busi, [Far. būsiden > būsī بوسی] *(bu:si:) {OsT} is.* Öpme; öpüş.

buside, [Far. būsiden > būsīde بوسيده] *(bu:si:de) {OsT} sf.* Öpülmüş.

busiden, [Far. būsīden بوسيدن] *(bu:si:den) {OsT} Far. f. mastarı.* Öpmek.

busir, [Far. būṣīr بوصير] *(bu:si:r, s, kalın söylenir) {OsT} is. bot.* Sığır kuyruğu bitkisi.

busiş, [Far. būsiden > būsīş بوسيش] *(bu:si:ş) {OsT} is.* Öpme; şapırtılı öpüş.

busitan, [Far. bū *(koku)* + sitān بوستان] *(bu:sita:n) is.* → bustan.

busm, [Ar. buṣm بوصم] *{OsT} is.* Serçe parmağı ile yanındaki parmak açıldığında arada kalan açıklık.

busmak[1], [bus-mak / bös-mek] *{eT} gçsz. f. [-ar]* **1.** Pusmak; pusu kurmak; pusuya yatmak; gizlenmek; saklanmak. [Yüknekî] [Nevâyî] [KB] **2.** *{ağız}* Gizlenerek bir konuşmayı dinlemek. [DS]

busmak[2], [būs *(sis)* > bus-mak] *{eT} dönşl. f. [-ar]* **1.** Üzülmek; sıkılmak; kederlenmek. [Gabain] [İKPÖy.] **2.** Öfkelenmek. [İKPÖy.]

busrulmak, [būs *(sis)* > *busā-mak > bus(a)-r-ul-mak] *{eT} dönşl. f. [-ur]* Kederlenmek. [Gabain]

bussukmak, [bus-mak > bus-uk-mak / bus(s)-uk-mak] *{eT}* → busukmak.

bustan, [Far. bū *(koku)* + sitān *(yer)* بوستان] *(bu:s-ta:n) {OsT} is.* **1.** Güzel koku yeri; gül ve çiçek kokularının olduğu yer. **2.** Çiçek bahçesi; gül bahçesi. **3.** Sebze bahçesi; bostan. ⊡ **bustān-bān,** *{OsT} Bahçıvan.*|| **bustān-efrūz,** *{OsT} bot. Katmerli horoz ibiği.*|| **bustān-fürūz,** *{OsT} bot. Katmerli horoz ibiği.*|| **bustān-pirā,** *{OsT} Bahçe süsleyen.*|| **bustān-serā,** *{OsT} Bahçe içindeki köşk.*

bustani, [Far. būstānī بوستانى] *(bu:sta:ni:) {OsT} is.* Bahçıvan.

bustani, [Far. būstān + Ar. -ī بوستانى] *(bu:sta:ni:) {OsT} sf.* **1.** Bahçeye ilişkin. **2.** Bostancı ocağına mensup olan.

buster, [İng. booster] *is.* Çalışma süresi çok kısa fakat büyük bir güce sahip, uzay araçlarının fırlatılmasına yarayan füze.

bustulı, [? bustulī / büstüli / büsteli] *(bustulı:) {eT} is.* Karapazı, *(Atriplex hortensis)*. [DLT]

busu[1], [bus-mak *(gizlenmek)* > bus-uġ > bus-u / بوسو / بوصو] *{eT} {eAT} is.* Birine saldırmak için gizlenerek beklenilen yer; pusu. ⊡ **busu açmak,** *{eAT} Pusu kurmak.*

busu[2], **-u'u** [Ar. buṣuᶜ بصع] *{OsT} is.* Terler.

busug, [bus-mak *(gizlenmek)* > bus-u / bus-uġ] *{eT} is.* Pusu. [Clauson] [KB]

busugçı, [busuġ-çı] *{eT} is.* Pusu kuran; pusuya yatan; tuzakçı. [KB]

busukmak, [bus-mak > bus-uk-mak] *{eT} gçsz. f. [-ur]* Birini veya bir şeyi yakalamak için saklanmak; pusuya yatmak; pusuya girmek. [DLT] [Clauson]

busunç, [bus-unç] *{ağız} is.* Sığınma. [DS]

busunmak, [bus-un-mak] *{ağız} gçsz. f. [-ur]* Sığınmak. [DS]

busuramak, [būs *(sis)* > *bus-ur-mak > busur-a-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-r(u)-yor]* **1.** Bıkmak; usanmak. **2.** Doymak. **3.** Önemsizliğini göstermek. [DS]

busurkanmak, [būs *(sis)* > *bus-mak > bus-ur-kan-mak] *{eT} gçsz. f. [-ur]* **1.** Müteessif olmak; kederlenmek; üzülmek. [Nevâyî] **2.** Korkmak. [Gabain]

busuruk, -ğu [bus-ur-uk] *{ağız} sf.* Sıkıntılı; kederli; durgun. [DS]

bususa, [Ar. buᶜṣūṣā بعصوصا] *(bu-su:sa:) {OsT} is. zool.* Tatarcık.

busuş, [*bus-mak *(üzülmek)* > bus-uş] *{eT} is.* Üzüntü; acı; ıstırap; hüzün; keder; dert; kaygı. [Gabain] [İKPÖy.] [ETY][EUTS] [Clauson]

busuşlug, [busuş-luġ] *{eT} sf.* Kederli; acılı; ıstıraplı; dertli; kaygılı. [EUTS] [ETY]

busuşmak, [bus-mak *(pusu kurmak)* > bus-uş-mak] *{eT} işteş. f. [-ur]* Karşılıklı pusu kurmak; birbirine tuzak hazırlamak. [DLT]

busuşsuz, [busuş-suz] *{eT} sf.* Kedersiz; üzüntüsüz. [EUTS]

buş, [Far. būş بوش] *{OsT} is.* Hastalanan koyun ve keçileri tedavi etmek için bacaklarına yapıştırılan bir tür laden.

buşak, [buş-mak *(sıkıntı vermek, kederlendirmek)* > buş-ġak / buş-ak] *{eT} sf.* İçi sıkıntılı; üzüntülü; kederli. [DLT]

buşaklık, [buşak-lık] *{eT} is.* Öfke; kızgınlık. [KB]

buşgurmak, [buş-ġur-mak] *{eT} gçl. f. [-ur]* Kışkırtmak. [ETY]

buşgut, [*boşġū-mak > boşġu-t] *{eT} is.* Çırak. [DLT]

buşgutlanmak, [buşġu-t-la-n-mak] *{eT} gçsz. f. [-ur]* Çırak sahibi olmak; çömez edinmek. [DLT]

buşı[1], [buş-mak > buş-ı] *{eT} sf.* Öfkeli; sinirli; hırçın. [KB] ⊡ **buşı bolmak,** *{eAT} Öfkelenmek.*

buşı[2], [Sog. bōsanti / Skr. uposatha / Çin. pu-shih] *{eT} is.* Sadaka; kurbanlık. [EUTS]

buşıçı, [buşı-çı] *{eT} sf.* Sadaka toplayan; dilenci. [EUTS]

buşılıg, [buşı-lıġ] *{eT} sf.* Sadakaya muhtaç. [EUTS]

buşılık, [buş-ı-lık] *{eT} is.* Hiddetlenme; kızma. [KB]

buşi, [Sog. bōsanti / Skr. uposatha / Çin. pu-shih] *{eT} is.* Sadaka. [Gabain]

buşmak, [bus-mak > buş-mak بوشمق] *{eT} gçsz. f.* **1.** Üzülmek; sıkılmak; canı sıkılmak; usanmak. [DLT] [İKPÖy.] **2.** Sinirlenmek; hiddetlenmek; öfkelenmek; kızmak; heyecanlanmak. *{eAT} (aynı)* [EUTS] [İKPÖy.] [Yüknekî] [Gabain] [KB]

buşon, [Fr. bouchon] *is. elkt.* Silindirik yapılı bir tür akım açma kapama anahtarı.

buşrulmak, [buş-mak *(sinirlenmek)* > buş-ur-mak *(sinirlendirmek)* > buş-(u)r-ul-mak] *{eT} edil. f. [-ur]* Taciz edilmek; sinirlendirilmek; kızdırılmak; öfkelendirilmek. [Clauson]

buşu, [*eT.* buş-mak > buş-ū بوشو] *{eAT} is.* Öfke; kızgınlık.

buşug, [buş-mak > buş-uġ / puşuġ] *{eT} is.* Can sıkıntısı. [DLT]

buşukmak, [buş-mak > buş-uk-mak] *{eAT} gçsz. f. [-ur]* Kızmak.

buşulgan, [buş-ul-ġān (Clauson'a göre yuşulġān)] *{eT} sf.* Eli işe yatkın. [DLT]

buşurgamak, [buş-ur-ġa-mak بشرغامق / بوشورغمق] *{eAT} gçsz. f. [-r]* **1.** Sıkılmak. **2.** Kızmak; öfkelenmek.

buşurganmak, [buş-mak>buş-ur-ġan-mak بوشورغانمق] *{eAT} dönşl. f. [-ur]* Sıkılmak.

buşurkanmak, [buş-ur-ḳan-mak] *{eT} gçsz. f. [-ur]* **1.** Rahatsızlık hissetmek. [EUTS] **2.** Kendisini kusurlu saymak. [EUTS] **3.** Kaygılanmak. [EUTS]

buşurmak[1], [bişir-mek / pişir-mek > buşur-mak ?] *{ağız} gçl. f. [-ur]* **1.** Arayıp bulmak; sorup soruşturup elde etmek; her yola başvurarak temin etmek; tedarik etmek. **2.** Bol bol harcamak; değerini bilememek. [DS]

buşurmak[2], [buş-mak *(üzülmek)* > buş-ur-mak] *{eT} gçl. f. [-ur]* Birinin canını sıkmak; sinirlendirmek. [DLT] [Yüknekî] [KB]

buşuş, [bus-mak / buş-mak *(üzülmek; sıkılmak)* > bus-uş / buşuş] *{eT} is.* Üzüntü; acı; hüzün. [İKP-Öy.]

but[1], **-du** [*eT.* büt / būd *(ayak, bacak)*] *is.* **1.** İnsan vücudunun kalça ile diz anasındaki bölümü. *{eT} (aynı)* **2.** Kasaplık hayvanlarda genellikle arka bacağın dizden itibaren gövde ile bitişik olan dolgun etli bölümü. *{eT}* [DLT] [EUTS] [Gabain] *is.* **3.** *{eT}* Bacak; ayak. **4.** *{eT}* Dal. ⊡ **but ağacı,** *{ağız} Araba okunun yerleştirildiği çatal ok.* [DS]|| **but altı pastırma,** *{ağız} Butun bacak tarafından yapılan pastırma.* [DS]|| **but yarması pastırma,** *{ağız} Arka kalça etlerinden yapılan pastırma.* [DS]

but[2], [būt / būd] *{eT} is.* **1.** Değerli ve büyük firuze. [DLT] **2.** Büyük bir adamın armağanını getirene verilen bahşiş. [DLT]

but[3], [Sansk. Buddha / Çin. b'iuet] *is.* **1.** Buda; Burhan. **2.** Put; heykel. [KB]

buta[1], [buta > puta] *{eAT} is.* **1.** Nişangâh; hedef; amaç.

buta[2], [büd / put] *{ağız} is.* Sevgili. [DS]

butafoga, [İt. butafogo] *(buta'foga) {OsT} is.* Eskiden, topları ateşlemekte kullanılan fitili tutan sopa.

butafor, [? butafor] *is. tiy.* Tiyatro sahnesinde tarihî olaylar canlandırılırken kullanılan o devre ait eşyalar.

butaforcu, [butafor-cu] *is.* Tiyatroda kullanılacak olan tarihî eserlerin benzerini yapan sanatkâr.

butak, -ğı [butı-mak / buta-mak > but-aḳ بوطاق] *{eT} {eAT} {ağız} is.* Budak; dal. [DLT] [DS]

butaklamak, [butī-mak > butıḳ-la-mak > butaḳ-lamak] *{eT} gçl. f. [-r]* Budamak. [DLT]

butaklanmak, [butaḳ-la-n-mak] *{eT} gçsz. f. [-ur]* Budaklanmak; tomurcuklanmak; kollara ayrılmak. [DLT]

butamak, [butā-mak] *{eT} gçl. f. [-r]* **1.** Budamak. **2.** Vurmak; dövmek; kesmek. [EUTS]

butanmak, [buta-n-mak] *{eT} edil. f. [-ur]* Budanmak. [DLT]

butar, [butā-mak > buta-r] *{eT} is.* Hasır dokumasında kullanılan ip. [DLT]

butarlamak, [butā-mak > buta-r-la-mak] *{eT} gçl. f. [-r]* Parçalamak; yırtmak; parça parça etmek. [EUTS] [Gabain]

butayn, [Ar. baṭn *(karın)* > buṭayn بطين] *{OsT} is.* **1.** Karıncık. **2.** Küçük göze; hücre.

bute [Far. büte بوته] *(bu:te) {OsT} is.* **1.** Topraktan çıkar çıkmaz yaprak ve dalları yere yayılan gövdesiz bitkiler; sürüngen dallı bitkiler. **2.** Kuyumcuların içinde altın veya gümüş erittikleri kap; pota. **3.** Çeşme, sebil gibi yapıların mermer kitabeleri üzerine oyulmuş yaprak resmi.

butha, [Ar. buṭha بطحه] *{OsT} is.* İyi huy.

butıg, [butī-mak > butı-ġ / butı-ḳ] *{eT} is.* Budak; dal. [EUTS]

butık, [butī-mak > butı-ḳ] *{eT} is.* **1.** Budak. dal; ağaç. [DLT] [EUTS] [Gabain] [KB] **2.** Atın ayak derisi çıkarılarak yapılan tulum. [DLT] **3.** Küçük testi; kırba; boduç. [DLT]

butıklamak, [butı-ḳ-lā-mak] *{eT} gçl. f. [-r]* Budamak. [DLT]

butıklanmak, [butīk-la-n-mak] *{eT} dönşl. f. [-ur]* Budaklanmak; dallanmak. [KB]

buti, [Skr. bhūta] *{eT} is.* Cin; peri; umacı. [EUTS]

butik, -ği, [Yun. apotēkē *(mahzen)* > Lat. apothēca > İt. bottege / Fr. butique] *is.* Bir modelden çok az sayıda giyecek eşyası satan küçük mağaza.

butikçi, [butik-çi] *is.* Butik işleten kimse.

butikçilik, -ği [butik-çi-lik] *is.* Butik işletmecisinin yaptığı iş.

butimar, [Far. būtīmār بوتيمار] *(bu:ti:ma:r) {OsT} is. zool.* Balıkçıl.

butlamak, [būt > but-lā-mak] *{eT} gçl. f. [-r]* **1.** Buduna vurmak.[DLT] **2.** (Köpek için) birinin budunu ısırmak. [DLT]

butlan, [Ar. buṭlān بطلان] *(butla:n) {OsT} is.* **1.** Batıl olma durumu. **2.** *huk.* Geçersizlik, hükümsüzlük. **3.** Yanlışlık; haksızlık. ⊡ **butlan hattı,** *Geçersizliğini belirtmek için bir yazının üzerine çekilen çizgi.*|| **butlān-ı da'vā,** *{OsT} Davanın esassız, haksız veya boş oluşu.*|| **butlān-ı his,** *Ameliyat için bir organın geçici olarak duyarsızlaştırılması.*

butlu[1], [but-lu] *sf.* **1.** İçinde veya üzerinde but bulunan. **2.** (Belirtilen nitelikte) buta sahip olan. **3.** Kalçası büyük olan.

butlu[2], [but-lū] *{eT} is.* **1.** Devenin burnundaki yumuşak kısım; **2.** Devenin burnuna geçirilen burunsalık. [DLT]

butlug[1], [büt > but-luğ] *{eT} sf.* Butlu; ayaklı; bacaklı. [EUTS] [Gabain]

butlug[2], [but-luğ] *{eT} sf.* Sulu. [EUTS]

butluk, -ğu [but-luḳ بوطلوق] *{eAT} is.* **1.** Eskiden elbise üzerine giyilen şalvara verilen ad. **2.** Zırhın şalvar kısmı.

butmul, [Sansk. pippala > bibli / batmul] *{eT} is.* Bir tür karabiber; kuyruklu karabiber; dar-ı fülfül. [DLT]

buton, [Fr. bouter *(itmek)* > bouton *(gonca)*] *is.* **1.** Sivilce. **2.** Bir kısım elektrikli ya da mekanik araçları çalıştırmak, durdurmak ya da ayar yapmak için basılan düğme şeklindeki küçük parça.

butrak, [but-ur-ġak > butur-aḳ بوترآق] *{eAT} is.* **1.** Üç köşeli diken. **2.** Bu dikene benzer eski bir savaş aracı.

butraşmak, [but-(ı)r-aş-mak بوترشمق] *{OsT} dönşl. f. [-ur]* Çok güçlenip azgınlaşmak.

buttuk, -ğu [but-luk] *{ağız} is.* Kısa don. [DS]

buttum, [Ar. buṭm *(çitlembik)* => buttum] *{ağız} is.* **1.** Yabani fındık. **2.** Yabani Antep fıstığı. [DS]

butu[1], [butu / boto] *{eT} is.* Deve yavrusu. [KB]

butu[2], **-u'i** [Ar. buṭū' بطوء] *(butu:) {OsT} is.* Geç kalma; gecikme.

butukmak, [but-uḳ-mak] *{eT} gçsz. f. [-ur]* Bulunmak; bulunmuş olmak. [EUTS]

butul, [Ar. buṭūl بطول] *(butu:l) {OsT} is.* Boşluk; çürüklük; dayanaksızlık.

butulamak, [boto-lā-mak / butu-lā-mak] *{eT} gçsz. f. [-r]* (Deve için) erkek yavru doğurmak. [ETY]

butulmak, [but-ul-mak] *{eT} edil. f. [-ur]* Asılmak; .takılmak. [EUTS]

butun, [Ar. baṭn > buṭūn بطون] *(butu:n) {OsT} is.* **1.** Karınlar. **2.** Soylar; nesiller.

butur[1], [püt *(yans.)* > püt-ür / butur] *{ağız} is.* **1.** Pütür; pürüz. **2.** Çiçek hastalığı geçirmiş kimsenin yüzü. [DS] ⊡ **butur butur,** *{ağız} Düz olmayan; inişli çıkışlı; pütürlü.* [DS]

butur[2], [Ar. bātir *(keskin)*] *{ağız} sf.* **1.** Haşarı; yaramaz; azgın. **2.** Eğlence ve gezme düşkünü. [DS]

butur[3], [Ar. bātire *(keskin kılıç)*] *{ağız} is.* Omuz ağrısı; kulunç. [DS]

buturak, -ğı [*eT.* butur-gāk / butur-ak] *{ağız} is.* **1.** Pıtrak. **2.** Kilim, çul ve heybede pıtrak biçimindeki bir süs ögesi. [DS]

buturamak, [butur-a-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-r(u)-yor]* Yaramazlık yapmak; taşkınlık etmek; kabına sığmamak. [DS]

buturgak, [butur > butur-ġāk] *{eT} is.* Pıtrak; fıstık biçiminde çengelli bir diken. [DLT]

buturlık, [butur-lıḳ بوطورلق] *{OsT} is.* Haşarılık; zıpırlık.

buu, [bū] *{eT} sf.* ve *zm.* Bu. [EUTS]

buud, [Ar. buʿud] *{OsT} is.* → buut. ⊡ **bu'ud-ı mücerred,** *{OsT} Uzay.*

buudak, [? būdak] *{eT} is.* Engel.

buule, [Ar. buʿūle بعوله] *(buu:le) {OsT} is.* Kadın eş.

buulet, [Ar. buʿület بعولت] *(buu:let) {OsT} is.* **1.** Yokluk. **2.** İçinde olmama.

buus, [Ar. bu'us بؤس] *is.* Yokluk içinde bulunma.

buusı, [buusı / būsı] *{eT} sf.* Dağınık; dalgın. [EUTS]

buut, -du [Ar. buʿud بعد] *{OsT} is.* **1.** Uzunluk, derinlik ve genişlik ögelerinin her biri; boyut. **2.** Uzunluk. ⊡ **bu'ut rakamı,** *{OsT} Bir harita ya da plan üzerindeki, ölçüleri gösteren rakam; ölçek.*

buutlu, [buut-lu] *sf.* Boyutlu; boyutları olan.

buva, [puhu > buv-a] *{ağız} is.* Baykuş. [DS]

buvala, [boğ-mak > buva-la] *{ağız} is.* Boğmaca. [DS]

buvanak, -ğı [boğ-mak > buva-nak] *{ağız} is.* **1.** Derinden ve kapalı yerden gelen ses. **2.** Gün batımında güneş ışığı. [DS]

buvat, [büg-e-mek > buva-t / büve-t] *is.* Toplanmış su; sarnıç.

buy, [Far. bū / būy بوی] *(bu:y) {OsT} is.* **1.** Koku. **2.** Güzel koku. **3.** *mecaz.* Ümit; umma. **4.** Sevgi. **5.** Yaradılış; huy; tabiat. **6.** Tamah. **7.** Kısmet; nasip; pay. ⊡ **būy-dān,** *{OsT} 1. Koku kabı. 2. Tuvalet çekmecesi.*|| **buy-dār,** *{OsT} Güzel kokusu olan; kokulu.*|| **būy-efzār,** *{OsT} 1. Güzel kokan. 2. Bahar.*|| **būy-fürūş,** *{OsT} Koku satıcısı.*|| **būy-i ezhār,** *{OsT} Çiçeklerin kokusu.*|| **būy-i kısmet,** *{OsT} Pay; nasip.*|| **būy-i rūh,** *{OsT} Ruhun kokusu.*|| **būy-i vefā,** *{OsT} 1. Vefa kokusu. 2. Karşılıklı vefa bulma ümidi.* || **būy-perest,** *{OsT} 1. Güzel koku seven. 2. Av köpeği.*|| **būy-sūz,** *{OsT} Koku yakan; buhurdan.*||

buya, [Far. būyā بویا] *(bu:ya:) {OsT} sf.* Güzel kokulu.

Buyahya, [Far. būyaḥyā بویحیا] *(bu:yahya:) {OsT} is.* Azrail.

buyan[1], [Sansk. punya > buyan / muyān] *{eT} is.* **1.** Ehliyet. **2.** Sevap; iyi amel; iyilik; erdem. [EUTS] [Gabain] **3.** Kut; saadet; mutluluk; saadet. [Gabain][EUTS]

buyan[2], [İt. pian => buyan بویان] *is.* Meyan bitkisi.

buyançı, [buyan-çī] *(buyançı:) {eT} is.* **1.** İyiliksever. [EUTS] **2.** *huk.* Din adamı. [EUTS]

buyanlamak, [buyan-lā-mak] *{eT} gçsz. f. [-r]* **1.** İyilik etmek. [EUTS] **2.** Hizmet etmek. [EUTS] **3.** Kollamak.

buyanlıg, [buyan-lıġ] *{eT} sf.* **1.** Mesut; mutlu. [EUTS] **2.** Sevaplı; hayırlı. [EUTS]

buyansız, [buyan-sız] *{eT} sf.* Sevapsız; hayırsız. [EUTS]

buybamak, [buyba-mak / burba-mak / yubamak] *{eT} gçl. f. [-r]* Savsaklamak; yüz üstü bırakmak. [DLT]

buyçe, [Far. būy-çe بویچه] *(bu:yçe) {OsT} is. bot.* Sarmaşık otu.

buydu, [buy-du] *{ağız} is.* **1.** Geveze; geçimsiz. **2.** Zayıf; beceriksiz. [DS]

buydurmak[1], [uy-dur-mak > buy-dur-mak] *{ağız} gçl. f. [-ur]* Uygun duruma getirmek. [DS]

buydurmak[2], [bud-mak > buy-dur-mak بويدورمق] *{Osm T.} gçl. f. [-ur]* Dondurmak.

buye, [Far. būye بويه] *(bu:ye) {OsT} is.* Özleme.

buyi, [Far. būyī بويى] *(bu:yi:) {OsT} is.* Kokululuk.

buyiden, [Far. būyīden بوييدن] *(bu:yi:den) Far. fiil mastarı.* Koklamak.

buyiş, [Far. būyiden *(kokmak)* > būyiş بويش] *(bu:yiş) {OsT} is.* Kokulu olma; kokma.

buyla, [boylā / buylā] *{eT} is.* Yüksek bir unvan. [ETY]

buylu, [? buylu / muylu] *{ağız} is.* **1.** Kağnı yanlarını birbirine bağlayan ağaç kuşak. **2.** Kızak döşeklerini birbirine bağlayan kuşak; bağ. **3.** Araba, kağnı dingili. **4.** Sabanın tabanında toprağı dağıtmaya yarayan çatal. **5.** Kağnı ve araba tekerleğine çakılan tahta çivi. **6.** Araba oku ile boyunduruğu birbirine çakan çivi. **7.** Tırpanda, kılıcı sıkıştırmak için çakılan ağaç çivi. **8.** Övendirenin ucundaki çivi. [DS]

buyma, [buy-ma] *is.* Buymak eylemi.

buymak, [*eT.* bud-mak > buy-mak بويمق] *{eAT} {OsT} {ağız} gçsz. f. [-ar]* (İnsan ve hayvan için) soğuktan donmak; soğukta donarak ölmek. [DS]

buymul, [*moy-mak / boy-mak > *boy-(u)m > boymul > buymul] *{eT} is.* **1.** Bir tür eğitilemez doğan. [ETY] **2.** Bir tür kuş, *(Circus cyaneus), (C. ceruginosus).* [Gabain] **3.** Boynu beyaz hayvan. [ETY]

buynaz, [buy-mak > buy-un-mak > buy(u)n-az] *{ağız} sf.* Çabuk üşüyen. [DS]

buynuz, [*eT.* müñüz / *büñüz > boynuz / buynuz] *{ağız} is.* **1.** *{eT}* Boynuz. **2.** Keçiboynuzu; harnup. **3.** Halı ve kilimde yer alan boynuz biçimli motif. [DS]

buynuzlu, [buynuz-lu] *sf.* Boynuzlu.

buyon, [Fr. bouillon *(kabarcık)*] *is.* İçinde her türlü tekstil ürünü kaynatılan sıvı ortam.

buyot, [Fr. bouillotte] *is.* **1.** Suyu elektrikle kaynatan kap. **2.** Kauçuktan yapılma sıcak su torbası.

buyrak, -ğı [buyur-mak > buy(u)r-uk > buyrak] *{ağız} is.* Memur. [DS]

buyrug, [buyur-uġ > buy(u)r-uġ بويروغ] *{eT} is.* Emir; buyruk. ◘ **buyrugında bulunmak,** *{eAT} Emrini yerine getirmek.*|| **buyrugında olmak,** *{eAT} Emri altına girmek; egemenliğini kabul etmek.*|| **buyrugı** (buyruğı) **yürümek,** *{eAT} Hükmü geçmek; emri tutulmak.*|

buyrugınlayın, [buyruġ-ı-n-layın بيرغ لين] *{eAT} zf.* Buyruğuna göre; emri üzerine.

buyruk, -ğu [buy-ur-mak > buyur-uk *(-k: sonuç bildiren geçmiş zaman sıfat fiil eki)* > buyr-uk / بويرق / بيرق] *is* **1.** Yapılması veya yapılmaması emredilen şey; emir; ferman; söz. *{eAT} {OsT} {ağız} (aynı)* [DS] **2.** *{eT} {eAT} {ağız}* Kumandan; bakan; buyurma yetkisi bulunan amir; emir; önder. [ETY] [EUTS] [Gabain] [Tekin] [DS] **3.** Egemenlik. **4.** *tasvf.* Bektaşî büyüklerinin vecize ve atasözü değerindeki sözleri ve bunları derleyen kitap. **5.** *{eT}* Bakan; mühürdar; vekil. [İKPÖy.] **6.** *{eT}* Müşavir; vezir. [KB] ◘ **buyruğu altına girmek,** *1. Kişi için) birinin emri altına girmek; amirliğini kabul etmek. 2. (Ülke için) başka bir ülkenin hakimiyetini kabul etmek.*|| **buyruğunda bulunmak,** *Emrini yerine getirmek.*|| **buyruğunda olmak,** *Emri altına girmek, egemenliğini kabul etmek.*|| **buyruğu yürümek,** *Hükmü geçmek; emri tutulmak.*|| **buyruk buyurmak,** *{OsT} Emretmek.*|| **buyruk dutmak,** *{eAT} Emre itaat etmek.*|| **buyruk etmek,** *Emir vermek; emretmek.*|| **buyruk eyesi,** *{eAT} Emir sahibi; baş; amir.*|| **buyruk geçirmek,** *{eAT} Emri uygulamak; emrini yerine getirmek; infaz etmek.*|| **buyruk geçmek,** *{OsT} Verilen emir geçerliliğini korumak; hüküm yürümek.*|| **buyruk issi,** *{eAT} Emir veren kişi; emir sahibi; baş; bey; hâkim.*|| **buyruk itmek,** *{eAT} Emir vermek; emretmek.*|| **buyruk kulu,** *Verilen emri yapmak zorunda olan kimse.*|| **buyruk kurumu,** *{ağız} Cirit alanının uzun kenarlarından birinin tam ortası.* [DS]|| **buyruk sımak,** *{eAT} Emre aykırı davranmak.*|| **buyruk sınmak,** *{eAT} Emir yerine gelmemek; emirleri yerine getirilmemek.*|| **buyruk tutmak,** *Emre itaat etmek.*|| **buyruk tutucı,** *{OsT} İtaatli; bağlı; uysal; söz dinler.*

buyrukçu, [buyur-uk-çu] *is.* Buyuran kişi.

buyruldı, [buyur-mek > buyr-ul-dı بويرلدى] *{OsT} is.* **1.** Memurdan gelen yazılı isteğe yazılan şerh. **2.** Amirin memura verdiği yazılı emir; buyrultu; ferman.

buyrulma, [buy(u)r-ul-ma] *is.* Buyrulmak işi.

buyrulmak, [buy(u)r-ul-mak] *edil. f. [-ur]* Buyruk verilmek; emredilmek.

buyrultu, [buyur-mak > buy(u)r-ul-tu بيورولدى] *is.* **1.** İmparatorluk döneminde sadrazam, vezir, beylerbeyi gibi üst düzey devlet görevlilerince divan yazısı denilen bir tür yazı ile yazılan buyruk. **2.** İrade. **3.** Valiler tarafından yazılarak iş sahiplerinin ellerine verilen emirname. **4.** Askerlikte kolağası rütbesine kadar yükselenlere verilen tevcihname. **5.** *{ağız}* Belge. [DS] **6.** *{ağız}* Diploma. [DS] **7.** *{ağız}* Davetiye. [DS] **8.** *{ağız}* İl; vilayet. [DS]

buyrultucu, [buy(u)r-ul-tu-cu] *is.* Buyrultu yazan kimse.

buyrumcu, [buy(u)r-um-cu] *{ağız} is.* Davet eden; karşılayan. [DS]

buysuz, [Far. büy-süz بويسوز] *(bu:ysu:z) {OsT} is.* Buhurdan.

buyun, [bud-un > buyun] *{eT} is.* Kavim; ulus. [DLT]

buyur, [buyur] *{eAT} is.* Emir. ☞ **buyur almak,** *{eAT} Emir almak; buyrultu almak.*

buyurçın, [budır-sın / buyur-çın] *{eT} is. zool.* Bıldırcın.

buyurdu, [buyur-du / buyur-tu] *{OsT} is.* Yasa; düzen; nizam; kanun.

buyurdum, [buyur-tu-m بويوردم] *{eAT} is.* Buyrultu; emirname,

buyurgan, [buyur-gan] *is.* **1.** Buyurma alışkanlığında olan; her zaman buyuran. **2.** Sert; mütehakkim. **3.** *{ağız}* Kaynana. [DS]

buyurma, [buyur-ma] *is.* Buyurmak eylemi.

buyurmak, [*eT.* buyur-mak بويورمق / بيورمق] *gçl. f. [-ur]* **1.** Bir şeyin yapılmasını ya da yapılmamasını bildirmek; emretmek. *{eT} {eAT} (aynı)* [Gabain] [İKPÖy.] [DLT] [KB] **2.** (Saygı ifadesi olarak) demek, söylemek; düşüncesini bildirmek. *{eAT} (aynı)* **3.** Gelmek; girmek; geçmek; gitmek. **4.** Almak. **5.** *ünl.* "Söyle, söylediğini bir daha tekrarlar mısınız!" anlamlarında kullanılır. **6.** "Etmek, olmak" anlamında yardımcı fiil olarak kullanılır. ☞ **Buyur!** *Anlaşılmayan bir sözün tekrarlanmasını istemek için kullanılan söz.*|| **buyur etmek,** *1. Bir kişiyi davet etmek. 2. Misafiri karşılamak, içeri almak.*|| **Buyurun cenaze namazına,** *Beklenmedik bir durum karşısında duyulan üzüntüyü şaka ile karışık ifade etmek için söylenir.*|| **buyurun itmek,** *{ağız} İyi karşılamak; kapıdan karşılamak.* [DS]|| **Buyurunuz!** *1. İkrama çağırma sözü. 2. Bir yere çağırmak amacıyla kullanılır.*

buyurtmak, [buyur-t-mak] *gçl. f [-ur]* **1.** Emrettirmek. **2.** Bir dilekçeyi ya da resmî belgeyi ilgili makama havale ettirmek.

buyurtu, [buyur-tu بيورتو] *{OsT} is.* **1.** Düzen; yasa. **2.** Emir; ferman.

buyuru, [buyur-u] *is.* Buyruk; emir. ☞ **buyuru gelmek,** *{ağız} Buyurmak; emretmek.* [DS]

buyurucu, [buyur-ucu] *sf.* Emreden; buyuran; buyruk veren.

buyuruk, [buyur-uk بيورق] *{eAT} {ağız} is.* **1.** Emir; ferman. **2.** Emir; komutan; bey. [DS] ☞ **buyuruk buyurmak,** *{eAT} Emretmek.*|| **buyuruk itmek,** *{eAT} Emir vermek; emretmek.*|| **buyuruk sımak,** *{eAT} Emre aykırı davranmak.*|| **buyuruk sürmek,** *{eAT} Hüküm yürütmek.*

buyuruldı, [buyur-ul-dı بيورلدى] *{OsT} is.* Yazılı emir; buyrultu; ferman.

buyurulmak, [buy-ur-ul-mak بيرلق] *yard. f. [-ur]* **1.** Saygı göstermek amacıyla "edilmek, olunmak" anlamlarında kullanılır. **2.** *edil. f.* Emredilmek. *{eAT} (aynı)* **3.** *{eAT} dönşl. f.* Emir almak.

buyurultu, [buyur-ul-tu] *{ağız} is.* → buyuruldı. [DS]

buyuşuk, -ğu [*eT.* bud-mak *(donmak)* > buy-mak > buy-uş-uk] *{ağız} sf.* Uyuşuk; uyuşmuş. [DS]

buyuz, [bu+yüz] *{ağız} is.* Bu yan; bu taraf. [DS]

buz[1], [*eT.* bū-mak / bud-mak *(donmak)* > būz بوز] *(bu:z) is.* **1.** Donmak suretiyle katılaşmış su. *{eT} {OsT} (aynı)* [DLT] [KB] **2.** *ünl.* (Hava ve nesneler için) *"Çok soğuk!"* anlamında kullanılır. **3.** Bir kimsenin sevgi ve şefkatten uzak olduğunu belirtmek için kullanılır. ☞ **buz adası,** *Çok büyük buz dağları.*|| **buz alanı,** *Deniz suyunun donması ile kutup bölgelerinde meydana gelen geniş buz düzlükleri; buzla, aysfild.*|| **buz bağlamak,** *(Sıvılar için) yüzeyi donmak.*|| **buz çalmak,** *{ağız} Patinaj yapmak.* [DS]|| **buz çiçeği,** *Yakılarak tuz elde edilen bir deniz bitkisi, (Msembryanthemum).*|| **buz çözümü,** *Buzların erimeğe başlaması ve kırılması.*|| **buz dağı,** *Kutuplardaki kalın buz tabakalarından koparak akıntılarla denizlere sürüklenen ve gemiler için tehlike yaratan büyük buz kütleleri; aysberg.*|| **buz dansı,** *Artistik patinajın bir dalı.*|| **buz duvarı,** *Samimi olmayış veya uygunsuz bir durumdan dolayı ortamdaki neşesizlik.*|| **buz düşmek,** *{ağız} Buz çözülmek; erimek.* [DS]|| **buz gibi,** *1. Çok soğuk. 2. Bir bilginin gerçekliğini ve kesinliğini ifade etmek için kullanılır; mırın kırın yok; itiraf etmek gerekir ki; şüphesiz. 3. (Et için) temiz ve yağlı. 4. (Kişi için) samimi ilişkiler kuramayan. 5. (Kişi için) duygusuz; taş kesilmiş. 6. Saf; katkısız. 7. (Kişi için) sevimsiz.*|| **buz gibi soğumak,** *Birinden bir daha hiçbir yakınlık duymayacak biçimde duygusal uzaklaşmak, tiksinmek.*|| **buz hokeyi,** *Altışar kişilik takımlarla buz pistinde oynanan bir tür hokey.*|| **buz karpuzu,** *{ağız} Beyaz çekirdekli, güneşe konulunca soğuyan bir tür karpuz.* [DS]|| **buz kaydı,** *{ağız} Parlak bir tür kumaş.* [DS]|| **buz kaymak,** *spor. Buz üstünde kaykay yapmak.*|| **buz kesilmek,** *Şaşkınlıktan, beklenmedik bir durumdan ya da üzüntü verecek bir durum karşısında ne yapacağını bilememek; donakalmak.*|| **buz kesmek,** *1. Çok üşümek. 2. Vücudu buz gibi olmak; donmak.*|| **buzlar çözülmek,** *1. (Soğuğun meydana getirdiği buzlar için) erimeye başlamak. 2. Kişiler arasındaki dargınlık, kırgınlık gibi durumlar ortadan kalkmaya başlamak.*|| **buz sırpmak** (zıypmak), *{ağız} Buz üstünde kaymak.* [DS]|| **buz tutmak,** *Buz bağlamak.*|| **buz urmak,** *{eAT} Buz üzerinde kaymak.*|| **buz üstüne yazı yazmak,** *1. Etki süresi az olan bir iş yapmak. 2. Birine, kendisinde olumlu hiçbir etki bırakmayan sözler söylemek.*|| **buz yalağı,** *Buzulların karalarda açtığı sert kenarlı ve dağlarda içine kar biriken yuvarlak çöküntü.*|| **buz yığını,** *Bir akarsu içinde buz parçaları birikintisi.*

buz[2], [būz-mak > būz] *(bu:z)* *{eT}* *sf.* *"Üzücü, bozguncu; tahripkâr"* anlamındaki *"üz buz"* ikilemesinde geçer.

buz[3], [buz] *{eT}* *is.* Bozulma; yıkılma; harap olma; tahribat. [EUTS]

buza, [Tuv. bızā / Moğ. bra'u > bozağı] *(buza:)* *{ağız}* *is.* Buzağı. [DS]

buzad, [Soğd. bösanti / Skr. uposatha] *{eT}* *is.* Bir tür oruç. [EUTS]

buzagı, [Tuv. bızā / Moğ. bra'u > buza-ġı بوزاغى] *{eAT}* *is.* → buzagu.

buzagılık, [buzaġı-lak > buzaġı-lıḳ بزاغلق] *{OsT}* *sf.* (İnek için) buzağılamak üzere olan. ⊡ **buzağılık inek,** *{OsT}* *Doğurmak üzere olan inek.*

buzagu, [buz *(yans.)* > buz-ā-mak *(böğürmek)* > buz-ā-ġū / buz-a-ḳı > buzağı بزاغو / بوزغو] *{eT}* *{eAT}* *is.* İnek ve benzeri hayvan yavrusu; buzağı. [DLT] [EUTS] [İKPÖy.] [Gabain] ⊡ **buzagu dişi,** *{eAT}* *Dana burnu denilen böcek.*

buzagulamak, [buzāġū-lā-mak] *{eT}* *gçsz.* *f.* (İnek için) doğurmak; buzağılamak; buzağı doğurmak. [DLT] [ETY]

buzağı, [Moğ. bura'u / *eT.* boza-ġu / buza-ġu > buzağı] *is.* Süt emen sığır yavrusu. ⊡ **buzağı burnu,** *Aslanağzı çiçeği, (Anthirrhinum majus).*|| **buzağı damı,** *{ağız}* *Buzağı konulan ahır.* [DS]|| **buzağı derisi,** *Kitap kabı olarak kullanılmak üzere üzeri resim ve yazı ile süslenen yeni doğan buzağının derisi.*|| **buzağı dişi,** *{ağız}* *Danaburnu denilen ve bahçe bitkilerinin köklerini yiyen bir zararlı böcek.* [DS]

buzağılacı, [buzağı-la-y-ıcı] *{ağız}* *sf.* (Manda, inek için) gebe. [DS]

buzağılama, [buzağı-la-ma] *is.* Buzağılamak işi.

buzağılamak, [buzağı-la-mak] *gçsz.* *f.* *[-r]* *[-l(ı)-yor]* (Sığılar için) yavrulamak; doğurmak.

buzağılık, -ğı [buzağı-lık] *is.* **1.** Buzağı ağılı. **2.** Otlamaya başladıktan sonra buzağılara yedirilen mevsim sonu taze ot. **3.** Dağda, taşlar arasında yetişen çayıra benzer bir ot. **4.** Yakın çayırlık; otlak; mera.

buzakı, [buz-ağı > buz-aḳı بزاقى] *{eT}* *{16. yy.}* *is.* → buzagu.

buzalacı, [buza(ğı)-la-y-ıcı] *{ağız}* *sf.* (İnek, dişi manda için) gebe. [DS]

buzalamak, [buza(ğı)-la-mak بوزلمق] *{eAT}* *gçsz.* *f.* *[-r]* (İnek için) yavrulamak; doğurmak.

buzalatmak, [buza(ğı)-la-t-mak بوزلتمق] *{OsT}* *gçl.* *f.* *[-ur]* İneği doğurtmak.

buzar, [Far. bü-zār بوزار] *(bu:za:r)* *{OsT}* *is.* Tarçın, karanfil, biber, kimyon gibi baharatlar.

buzarmak, [buz-ar-mak] *gçsz.* *f.* *[-ır]* Buz gibi olmak; buza dönmek.

buzcu, [buz-cu] *is.* Buz satan kimse.

buzçözer, [buz+çöz-er] *is.* Buz çözmekte kullanılan alet; buz çözücü, defroster.

buzdolabı, [buz+dola(p)-ı] *is.* Yiyecek ve içecekleri soğutmakta kullanılan iç sıcaklığı soğutucu bir düzenekle ayarlanabilir, ısı yalıtımlı dolap; soğutucu, frijider.

buzgak, [buz-mak > buz-ġak] *{eT}* *sf.* Ters. [Clauson]

buzgi, [Gürc. budzgi *(kirpi yavrusu)*] *{ağız}* *is.* Dikenli bir tür çalı. [DS]

buzhane, [buz+ Far. ḫāne *(ev)* بوزخانه] *(buzha:ne)* *{OsT}* *is.* **1.** Buz üretilen ve satılan yer. **2.** Gıda maddelerinin uzun süre depoda beklemesini temin için özel olarak yapılmış soğuk ortamlı tesis; soğuk hava deposu.

buzı, [buz-mak > buz-ī] *(buzı:)* *{eT}* *is.* Çok pişmekten dolayı ekmeğin üzerinde oluşan siyahlık. [DLT]

buzidan, [Far. būzīdān بوزيدان] *(bu:zi:da:n)* *{OsT}* *is.* *bot.* Semizlik.

buzine, [Far. būzīne بوزينه] *(bu:zi:ne)* *{OsT}* *is.* *zool.* Maymun.

buzkırak, -ğı [buz+kır-mak > buz-kır-ak] *{ağız}* *is.* Donmuş su; don; buz. [DS]

buzkıran, [buz+kır-an] *is.* *dnz.* Gemilerin geçişini veya bir liman, kanal gibi yerlere girip çıkışını engelleyen buzları kırmak için özel olarak imal edilmiş gemi.

buzkun, [buz-mak > buz-kun] *{eT}* *is.* **1.** Bozgun. [ETY] **2.** Kasırga; fırtına. [ETY]

buzkunça, [buz-mak > buz-kun-ça] *{eT}* *zf.* Bozguna uğramış gibi; fırtına gibi. [ETY]

buzla, [buz-la] *(bu'zla)* *is.* Kutup bölgelerindeki geniş buz alanlarına verilen isim; aysfild.

buzlamak[1], [buz > buz-la-mak] *gçl.* *f.* *[-ar]* *[-l(u)-yor]* Bozulmasını önlemek amacıyla bir yiyecek üzerine buz serpmek, buz koymak.

buzlamak[2], [buz(ağı)-la-mak] *{ağız}* *gçsz.* *f.* *[-r]* *[-l(u)-yor]* Buzağılamak. [DS]

buzlanma, [buz-la-n-ma] *is.* Buzlanmak eylemi.

buzlanmak, [buz > buz-la-n-mak] *edil.* *f.* *[-ır]* **1.** Üzerini buz kaplamak, buzla örtülmek. **2.** *dönşl.* Buz tutmak; buz bağlamak. **3.** Buz edinmek; buz sahibi olmak.

buzlaşma, [buz-la-ş-ma] *is.* Buzlaşmak eylemi.

buzlaşmak, [buz > buz-la-ş-mak] *gçsz.* *f.* *[-ır]* Buz durumuna gelmek.

buzlu, [buz-lu] *sf.* **1.** İçinde, üzerinde buz bulunan. **2.** Buz bağlamaya başlamış olan. **3.** Buz içinde soğutulmuş olan. **4.** Yarı saydam. **5.** *{ağız}* Bir tür parlak kumaş. [DS] ⊡ **buzlu cam,** *Saydamlığı azaltılmış, yarı saydam cam.*|| **buzlu hoşaf içmek,** *İşleri yolunda olmak.*

buzlug, [büz-luġ] *(bu:zluğ)* *{eT}* *sf.* Buzlu. [EUTS]

buzluğan, [buz-lu-gan] *is.* Yüksek dağlarda hiç kar eksilmeyen, sürekli buzlu olan yer.

buzluk, -ğu [*eT.* büz-luk] *is.* **1.** Yiyecek ve içecekleri bozulmaması için buz içinde saklamaya yarar kap, küçük dolap. *{eT} (aynı)* **2.** Soğutucuların buz üreten bölümleri. **3.** İçine buz konarak servis yapmakta kullanılan kap; buz kabı. **4.** Buz oluşturmak için buzluğa konulan küçük kap; buz kalıbı. **5.** *mecaz.* Çok soğuk olan yer. **6.** İçinde doğal buz bulunan mağara; içerisine buz konularak yaz için saklanan yer; buzluk. *{eT} (aynı)* [DLT]

buzm, [Ar. bużm بضم] *{OsT} is.* **1.** Nefis; istek; arzu. **2.** Başak.

buzmak[1], [buz-mak] *{ağız} sf.* Koyu mavi. [DS]

buzmak[2], [büz-mak] *(bu:zmak) {eT} gçl. f. [-ar]* **1.** Mahvetmek; bozmak; kırmak; parçalamak; tahrip etmek. [EUTS] [ETY] [Tekin] [Gabain] [KB] **2.** Bozguna uğratmak; hezimete uğratmak; bozmak; yenmek. [EUTS] [ETY] [Tekin]

buzra, [Ar. buẓra بظره] *{OsT} is. anat.* Üst dudağın ortasından dışarı doğru taşan et parçası.

buztılı, [buz+tılı] *{eT} is.* Sıçan gibi bir hayvan. [DLT]

buzuk, [büz-mak > buz-uk] *{eT} is.* Bozuk; kırık; yıkık. [DLT] [KB]

buzuki, [boz-mak >bozuk > Yun. buzúki] *is. müz.* Sapı gitara benzer bir tür Yunan bağlaması.

buzul, [buz-ul] *is.* **1.** Önceki yılların karı erimeden yeni yağan karın yığılması ve billurlaşması ile oluşan çok büyük, kalın ve ağır buz kütlesi; cumudiye, *(1944).* **2.** *sf.* Buzlarla ve buzullarla ilgili. ⧉ **buzul bilimci,** *Buzul bilimi uzmanı; glasyolojist.*|| **buzul bilimi,** *Buzulları ve buzulların yer yüzündeki işlevlerini konu alan fizikî coğrafya bölümü; glasyoloji.*|| **buzul çanağı,** *Bir buzul koyağının tabanında aşırı oyulma sonucunda oluşan ve genişleyen çanak biçimli çukur.*|| **Buzul** (Çağı) **Dönemi,** *Dördüncü zamanın, yer yüzünün büyük bir bölümünün buzullarla kaplı olduğu dönemi; pleistosen.*|| **buzul kar,** *Bir buzulun oluşmasına temel olan katılaşmış kar.*|| **buzul kaynağı,** *Buzulun alt kısmında eriyerek biriken suyu akıtan kaynak.*|| **buzul masası,** *Buzulların alttan erimesi ile tek ayaklı bir masa görünümündeki kütle.*|| **buzul seli,** *Buzulun erimesi ile meydana gelen sel.*|| **buzul taş,** *Buzulların taşıyıp biriktirdiği üzerleri çizik ve parlak taşlar; moren.*|| **Buzul Toyın,** *Yakut Türklerinin inancına göre, Ak Toyın denilen göklerdeki en büyük tanrıya giden yolu bekleyen iki tanrıdan birinin adı.*

buzullaşma, [buz-ul-la-ş-ma] *is.* **1.** Buzullaşmak durumu. **2.** Buzul örtüsünün ortaya çıkıp genişlediği dönem; buzul devri.

buzullaşmak, [buz-ul-la-ş-mak] *dönşl. f. [-ır]* Buzul halini almak.

buzullu, [buz-ul-lu] *sf.* Buzulu olan.

buzulmak, [buz-mak > buz-ul-mak] *{eT} edil. f. [-ur]* Mahvedilmek; bozulmak; yıkılmak. [Gabain] [EUTS] [KB]

buzun, [buz-mak > buz-un / yod-un] *{eT} is.* Yok eden; bozan. [Clauson]

bü, [ba / be / bı / bo / bö / bü *(yans.)*] *is.* (Hayvan için) bağırma, seslenme, böğürme anlatan kök. [Zülfikar] *bü-ğür-me.*

büb, [bub / büb *(yans.)*] *is.* Baykuş türü kuşların ötüşünü ve bu sırada çıkardıkları sesleri anlatan kök. [Zülfikar] *büb-ür-de-k.*

büber, [biber] *{ağız} is.* → biber. [DS]

bübü, -ü'ü [Ar. bü'bü' بؤبؤ] *(bü:-bü:) {OsT} is.* **1.** Gözbebeği. **2.** *mecaz.* Çok değer verilen şey; en değerli şey.

bübübük, -ğü [büb *(yans.)* > büb-ü+bük / Lat. upupa ?] *{ağız} is.* Çavuşkuşu; ibibik. [DS]

bübülük, -ğü [bübü-lük] *{ağız} is.* Gül goncası. [DS]

bübürdek, -ği [büb *(yans.)* > büb-ür-de-k] *{ağız} is.* Bülbül. [DS]

bübürlenmek, [böbür-le-n-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* Güvenmek; dayanmak. [DS]

büc[1], [büc *(yans.)*] *is.* Keçi ve diğer hayvanları çağırma, kovalama sözünü anlatan kök. [Zülfikar] *büc-ük bücük, büc-ü bücü.*

büc[2], [büc / bıc / buc *(yans.)*] *is.* Şişman olmayı, bedenin yağlanarak bazı bölgelerinin sarkmasını, şişmanlığın verdiği hantallığı ve tembelliği anlatan kök. [Zülfikar] *büc-ül-de-mek, büc-ül-de-n-mek, büc-ül-de-k.*

büc[3], [Far. büc بج] *{OsT} is.* Keçi.

büc[4], **-ccü** [Ar. bücc بج] *{OsT} is.* Kuş yavrusu; palaz.

bücal, -li [Far. bücāl بجال] *(büca:l) {OsT} is.* **1.** Kömür. **2.** Ateşli kömür; kor.

bücdet, [Ar. bücdet بجدت] *{OsT} is.* Bilim; bilgi; ilim.

bücelenmek, [büce-le-n-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* Oyalanmak. [DS]

bücik, [büc *(yans.)* > büc-ik] *ünl.* Hayvan çağırma ünlemi. ⧉ **bücik bücik,** *{ağız} Hayvanları çağırma ve kovalama ünlemi.* [DS]

bücr, [Ar. bücr بجر] *{OsT} sf.* **1.** Kötü; fena; şer. **2.** Şaşılası.

bücriy, [Ar. bücriy بجرى] *{OsT} is.* Bela; afet; musibet.

bücriye, [Ar. bücriyye بجريه] *is.* → bücriy.

bücud, [Ar. bücūd بجود] *(bücu:d) {OsT} is.* Bir yerde oturma; ikamet etme.

bücul, [Far. bücūl بجول] *(bücu:l) {OsT} is. anat.* Topuk kemiği; aşık kemiği.

bücus, [Ar. bücūs بجوس] *(bücu:s)* *{OsT}* *is.* Sövme.

bücü, [büc *(yans.)* > büc-ü] *ünl.* Hayvan çağırma ve kovalama ünlemi. ☐ **bücü bücü,** *{ağız}* → bücü. [DS]

bücübücü, [büc-ü + büc-ü] *{ağız}* *is.* Bir yaşındaki dana. [DS]

bücük[1], **-ğü** [bıç-mak > bıç-uk > bücük] *{ağız}* *is.* **1.** Kenar. **2.** Hayvana binmiş olan kimsenin arkasında kalan ikinci kişinin oturabileceği yer. **3.** Meme başı; meme. [DS]

bücük[2], **-ğü** [büc *(yans.)* > büc-ük] *{ağız}* *is.* Buzağı. [DS] ☐ **bücük bücük,** *{ağız}* *Hayvan çağırma ünlemi.* [DS]

bücüldek, -ği [büc-ül-de-k] *{ağız}* *sf.* (Kişi için) tembel ve beceriksiz. [DS]

bücüldemek, [büc *(yans.)* > büc-ül-de-mek] *{ağız}* *gçsz. f.* *[-r]* *[-d(ü)-yor]* Oyalanmak. [DS]

bücüldenmek, [büc-ül-de-n-mek] *{ağız}* *dönşl. f.* *[-ir]* Oyalanmak. [DS]

bücür, [Kırgız. böcür *(tomurcuk]* *sf.* **1.** Ufak tefek, kısa boylu; bodur. **2.** *mecaz.* Afacan çocuk; bacaksız.

bücürleşme, [bücür-le-ş-me] *is.* Bücürleşmek eylemi.

bücürleşmek, [bücür-le-ş-mek] *gçsz. f.* *[-ir]* Bücür duruma gelmek.

bücürlük, -ğü [bücür-lük] *is.* Bücür olma durumu.

büç, [Far. büç بچ] *{OsT}* *is.* Yanakların ağız içinde kalan kısmı; avurt.

büd[1], [Far. büd بد] *{OsT}* *is.* **1.** Sahip. **2.** Maşa.

büd[2], **-ddü** [Ar. büdd بد] *{OsT}* *is.* **1.** Ayrılma; uzaklaşma. **2.** Vazgeçme.

büdad, [Ar. büdād بداد] *(büda:d)* *{OsT}* *is.* **1.** Pay; hisse. **2.** Nasip. **3.** Son; nihayet.

büdala, -a'i [Ar. büdelā' بدلاء] *(büdela:)* *{OsT}* *sf.* → büdela.

büdbüdek, [Far. büdbüdek بدبدك] *{OsT}* *is. zool.* Çavuşkuşu; ibibik.

büdde, [Ar. büdde بده] *{OsT}* *is.* **1.** Pay; hisse. **2.** Nasip. **3.** Nihayet; son.

büde, [Far. büde بده] *{OsT}* *is.* **1.** Ağaç kavı. **2.** Maşa.

büdela, -a'i [Ar. bedīl *(akılsız)* > büdelā *(aptallar)* بدلاء] *(büdela:)* *{OsT}* *sf.* **1.** Akılsız; aptal; sersem; budala. **2.** *tasvf.* Mutasavvıflar arasında seçkin bir zümre.

büdik, [büd-ī-mek > büd-i-k] *{eT}* *is.* Oynayış; zıplayış; oyun; raks; ritmik ve zarif hareket. [DLT] [EUTS] [KB]

büdimek, [büd-ī-mek] *{eT}* *gçsz. f.* *[-r]* Dans etmek. [Gabain] [ETY [DLT]

büdmek, [büd-mek] *{eT}* *gçsz. f.* *[-er]* **1.** Bitmek; sona ermek; tamamlanmak. [EUTS] **2.** İnanmak. [EUTS]

büdremek, [eT, büdī-mek > büd(i)-re-mek بدرمك] *{ağız}* *gçsz. f.* *[-r]* *[-r(ü)-yor]* **1.** Sendelemek; sürçmek. *{eAT}* *(aynı)* **2.** Kaymak. **3.** Hafifçe titremek. [DS]

büdrimek, [büdre-mek > büdri-mek بدرمك] *{eAT}* *gçsz. f.* *[-r]* → büdremek.

büdun, [Ar. bedene > büdün / büdun بدن] *{OsT}* *is.* Kurbanlık develer.

büdur, [Ar. büdūr بدور] *(büdu:r)* *{OsT}* *is.* **1.** Hızla geçme. **2.** İleri gitme.

büdü[1], [büg-di / büğ-dü] *{ağız}* *is.* Tekerleği kağnıya bağlamakta kullanılan çivi. [DS]

büdü[2], [büdü] *{ağız}* *is.* Deve yavrusunu çağırmakta kullanılan ünlem. [DS]

büdük, -ğü [büd-ük] *{ağız}* *sf.* Çelimsiz ve zayıf çocuk. [DS]

büdün[1], [büd-mek > büd-ün / büt-ün] *{eT}* *sf.* Bütün. [Gabain] [EUTS]

büdün[2], [Ar. bedene > büdün بدن] *{OsT}* *is.* Kurbanlık develer.

büdür, [büd-ür] *{ağız}* *sf.* Çelimsiz ve zayıf çocuk. [DS]

büdürmek, [büdī-mek > büd(ü)-re-mek > büdürmek بدرمك] *{eAT}* *gçsz. f.* *[-ür]* Sendelemek.

büdüşmek, [büdī-mek > büd-ü-ş-mek] *{eT}* *işteş. f.* *[-ür]* Oyunda ve raksta yarışmak. [DLT]

büdütmek, [büdī-mek > büd-ü-t-mek] *{eT}* *gçl. f.* *[-ür]* Oynatmak. [DLT]

büfe, [Fr. buffet] *is.* **1.** Alt bölümü tabaklara, üst bölümü de bardaklara ayrılmış büyükçe dolap. **2.** Bir davet sırasında misafirlere sunulacak yiyecek ve içeceklerle donatılmış masa; bu masadaki yiyecek ve içeceklerin tümü. **3.** Cadde, sokak başı vb. yerlerde gazete, dergi, hazır yiyecek ve içecek satılan küçük dükkân. **4.** Tren istasyonlarında, gemilerde çay, kahve vb. içecek satılan yer.

büfeci, [büfe-ci] *is.* Büfe işleten kimse.

büfecilik, -ği [büfe-ci-lik] *is.* Büfe işletme işi.

bügas, [Ar. büğās بغاس] *(büğa:s)* *{OsT}* *is.* **1.** Pek fazla değeri olmayan bir tür avcı kuş; luri. **2.** Karga, saksağan ve benzeri av değeri olmayan kuşlar.

bügde, [bügdē / büktē] *(bügde:)* *{eT}* *is.* Hançer; kama. [DLT]

bügdek, [büg-de-mek > büg-de-k بوكدك / بوگدك] *{OsT}* *is.* → büget.

bügdelemek, [bügde-lē-mek / bükte-lē-mek] *{eT}* *gçl. f.* *[-r]* Hançerlemek. [DLT]

bügelek, [bügel-mek > bügel-ek بوكلك / بوگلك] *{OsT}* *is.* Büvelek, *(Hypoderma bovis).*

bügelmek, [Moğ. büg *(tıkaç)* > büge-l-mek / بوگلمك / بوكلمك] *{eAT} gçsz. f.* → bügenmek.

bügemek, [Moğ. büg *(tıkaç)* > büg-e-mek / بوكه مك / بگه مك / بكمك] *{eAT} {ağız} gçl. f. [-r] [-(ğü)-yor]* (Akar su için) önüne engel yaparak suyu biriktirmek. [DS]

bügenmek, [Moğ. büg *(tıkaç)* > büg-e-n-mek / بكنمك / بوكنمك / بوگنمك / بوكانمك] *{eAT} {OsT} edil. f. [-ür]* (Akarsu ya da akan bir topluluk, sürü vb. için) önü engelle tıkanarak yığılmak; birikmek.

büget, [Moğ. büg *(tıkaç)* > büg-e-t بوكت / بوگت] *{eAT} {OsT} is.* Su birikintisi; akarsuyun önü kesildiği için yaptığı birikinti. ⊕ **büget su,** *{eAT} Gölet; su birikintisi.*

bügez, [bu+kez] *{ağız} zf.* Bu kez; bu defa; bu sefer. [DS]

bügitmek, [bük-mek > bük-it-mek] *{ağız} gçsz. f. [-ir]* Bir sıkıntı ile büzülmek. [DS]

büglimek, [bük-ül-mek > büg-(ü)l-i-mek / بگلمك / بكلمك] *{eAT} gçsz. f. [-ir]* Kıvrılmak; bükülmek.

büglük, -ğü [bügü-lük] *{ağız} is.* Büyü. [DS]

büglünmek, [büg-mek > büg-(ü)l-ün-mek] *{eT} {eT} dönşl. f. [-ür]* Toplanmak; birikmek. [DLT]

bügmek, [Moğ. büg *(tıkaç)* > büg-mek / بوگمك / بوكمك] *{eT} {eAT} gçl. f. [-er]* **1.** Eğmek; bükmek. [Gabain] **2.** Önünü tutup durdurmak; hareketine engel olmak; kapanmak; set çekilmek. [DLT] **3.** Toplanmak; bükülmek. [DLT]

bügri, [büg-mek > büg-(i)r-i بوكرى / بوگرى] *{eT} {OsT} sf.* **1.** Eğri büğrü; eğri; eğik. [DLT] [EUTS] **2.** *{eAT}* Kambur; tümsek.

bügrü, [büg-mek > büg-(i)r-i > büg-rü بوكرى / بوگرى] *{eT} {OsT} sf.* → bügri.

bügrüce, [bügrü-ce بكريجه / بگريجه] *{eAT} sf.* Kamburca.

bügte, [bügtē] *{eT} is.* → bügde.

bügü, [bügǖ / bükü / bögǖ] *{eT} sf.* **1.** Dirayetli; büyücü. [Gabain] **2.** Bilgin; bilge; akıllı; hakîm. [DLT] [KB] **3.** Hikmet. [EUTS] ⊕ **bügü bilge,** *Akıllı.* [DLT]

bügülemek, [bügü-lē-mek] *{eT} gçsz. f. [-r]* Bilgi ile donanmak. [KB]

bügülenmek, [bügü > bügü-le-n-mek] *{eT} dönşl. f. [-ür]* Tabiatüstü güç göstermek; büyülemek. [Üç İtigsizler]

bügülmek, [büg-mek > büg-ül-mek] *{eT} gçsz. f. [-ür]* Büğenmek; önü büğenerek toplanmak; çoğalmak. [DLT]

bügünmek, [bügü > bügü-n-mek] *{eT} dönşl. f. [-ür]* Vâkıf olmak; tanımak. [Gabain]

bügür, [bögür > bügü-r] *{eT} is.* Kalça; böğür. [Gabain] [EUTS] [KB]

bügüş, [bögü > bügü-ş] *{eT} is.* **1.** Dirayet. [Gabain] **2.** Hikmet; marifet; bilgi. [EUTS]

bügüşmek, [Moğ. büg *(tıkaç)* > büg-mek > büg-üş-mek] *{eT} işteş. f. [-ür]* Su büğemekte yardım ve yarış etmek. [DLT]

büğdül, [büğdü-l] *{ağız} sf.* Batıl; geçersiz; yanlış. [DS]

büğdür, [büğ-mek > büğ-dür] *{ağız} sf.* Cılız; hastalıklı. [DS]

Büğdüz, [bügü > büğü-d-mek > büg(ü)-d-üz *(hürmetli, saygılı, tevazulu)*] *öz. is.* Oğuzların Üçok koluna mensup bir boy adı.

büğdüz, [büg-mek *(eğmek)* > büğ-üd-mek > büg-(ü)d-üz] *{ağız} sf.* **1.** Kambur. **2.** Kerestelik ağacın budak yeri. **3.** Çam ağacının çıralı özü. [DS]

büğe, [büğe / böy] *{ağız} is.* **1.** Örümcek. **2.** Büve, *(Hypoderma bovis).* [DS]

büğek[1], **-ği** [büğ-mek > büğ-ek] *{ağız} is.* Buzağıların analarını emmesini önlemek için burunlarına takılan sivri uçlu aygıt; burunsalık. [DS]

büğek[2], **-ği** [büg-mek > büg-ek] *{ağız} is.* Su birikintisi; büğet. [DS]

büğelek, -ği [büğ *(yans.)* > büğ-e-lek / bügel-mek > büğel-ek] *is. zool.* Sığırsineğigiller familyasından 2 cm. boyunda, tıknaz gövdeli, kısa ve güçlü hortumu ile sığırların derilerini delerek kan emen, nokra adı verilen hastalığa sebep olan bir tür sinek; eğrice; büve; büvelek; nokra sineği; güğüm sineği, *(Hypoderma bovis).*

büğelez, [büğel-mek > büğel-ez] *{ağız} sf.* Kamburlaşmış; kambur. [DS]

büğeme, [büge-mek > büğ-e-me] *is.* Büğemek eylemi.

büğemek, [*eT.* büg-e-mek > büğ-e-me-k] *gçl. f. [-r] [-ğ(ü)-yor]* **1.** Suyun önüne bir bent yaparak suyu yükseltmek; toplamak, biriktirmek. **2.** *{ağız}* Hayvan sürüsünün önüne geçerek arkadakiler gelinceye kadar toplamak. [DS]

büğenmek, [büğe-mek > büğe-n-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* **1.** Duygularını açığa vuramamak; içlenmek; içine atmak. **2.** (Akarsu için) önündeki engel yüzünden birikmek; toplanmak. [DS]

büğenti, [büğen-mek > büğe-n-ti] *{ağız} is.* Su birikintisi; gölcük. [DS]

büğet, [büğe-mek > büğe-t / böget] *is.* **1.** Bir akarsuyu tutmak için yapılan set, su bendi. **2.** Akarsuların biriktiği çukur alan; su birikintisi; gölcük, bataklık. **3.** Önüne set çekilerek tutulmuş su.

büğleğen, [büğ *(yans.)* > büğ-le-ğen] *{ağız} is.* Kaynak; pınar. [DS]

büğlemek[1], [büng *(yans.)* > büng-le-mek] *{ağız} gçsz. f. [-r][-l(ü)-yor]* **1.** (Su için) fışkırmak; kaynamak. **2.** (Yılan için) deliğinden fırlamak. [DS]

büğlemek[2], [bügü > büyü-le-mek] *{ağız} gçl. f. [-r][-l(ü)-yor]* Büyü yaparak bir kimseyi kötü yola düşürmek. [DS]

büğlez, [bügel-mek > bügel-ez] *{ağız} sf.* Kambur. [DS]

büğlü, [Fr. bugle *(öküz)*] *is. müz.* Askerî bandonun önemli bir ögesi olan, borazana benzer pistonlu bir üflemeli çalgı.

büğmek[1], [büng-ü-mek] *{ağız} gçsz. f. [-er]* (Su için) topraktan kaynayarak çıkmak. [DS]

büğmek[2], [Moğ. büg > büğ-mek] *{ağız} gçl. f. [-er]* Büğemek. [DS]

büğnümek[1], [büng *(yans.)* > büğnü-mek] *{ağız} gçsz. f. [-r]* **1.** Yerinde duramamak; yaramazlık etmek. **2.** Geçimsizlik yüzünden ayrılmak. [DS]

büğnümek[2], [büng *(yans.)* > büng-ü-mek] *{ağız} gçsz. f. [-r]* **1.** (Su için) topraktan kaynayarak çıkmak. **2.** (Köstebek için) yuvasındaki toprağı yeryüzüne yığın hâlinde çıkarmak. [DS]

büğrez, [büğ-(ü)r-ez] *{ağız}is.* Eğri büyüyen ağaç. [DS]

büğrü, [*eT.* bük-ri / bük-rü] *sf.* **1.** Bükülmüş; kambur. *{ağız} (aynı)* [DS] **2.** Tümsek.

büğrülmek, [büğ > büğ-rü-l-mek] *{ağız} gçsz. f. [-ür]* Eğrilmek; kamburlaşmak. [DS]

büğü, [*eT.* bögü / bügü *(hikmet)* > bügi / büyü] *{ağız} is.* Büyü. [DS]

büğül, [bu+yıl] *{ağız} is.* Bu sene. [DS]

büğüldemek, [büğ *(yans.)* > büğ-ül-de-mek] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-d(ü)-yor]* (Su için) topraktan kaynamak; büngümek. [DS]

büğülemek, [büyü-le-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ü)-yor]* Büyülemek. [DS]

büğülmek, [büg-ül-mek > büğ-ül-mek] *{ağız} edil. f. [-ür]* Eğilmek; kamburlaşmak. [DS]

büğülü[1], [büyü-lü] *{ağız} sf.* Büyülü. [DS]

bügülü[2], [İng. bugle] *{ağız} is.* Klarnet. [DS]

büğün, [bu+gün] *{ağız} is.* Bugün. [DS]

büğürmek, [bö *(yans.)* > bö-ğür-mek] *{ağız} gçsz. f. [-ür]* (Hayvan için) acı acı bağırmak; böğürmek. [DS]

büğüt, -di [? büğüt] *{ağız} is.* Hile; aldatma. [DS]

bühlel, [Ar. bühlel بهلل] *{OsT} sf.* Boş; boş yere; abes.

bühlûl, [Ar. bühlūl بهلول] *(bühlû:l) {OsT} sf.* **1.** Çok gülen. **2.** Hayır sahibi.

bühme, [Ar. bühme بهمه] *{OsT} is.* **1.** Kuzu. **2.** Oğlak. **3.** Buzağı. **4.** Keçi otu.

bühr, [Ar. bühr بهر] *{OsT} is.* Sık sık soluma; soluğanlık.

bühre, [Ar. bühre بهره] *{OsT} is.* **1.** Geniş yer. **2.** Dere içindeki çayırlık ve sazlık. **3.** Kesik kesik soluyuş.

büht[1], [Ar. büht بهت] *{OsT} is.* **1.** Yalan; iftira. **2.** Şaşkınlık.

büht[2], [Far. büht بهت] *{OsT} is.* Bir gezegenin belli bir süre içindeki hareketi.

bühtan, [Ar. bühtān بهتان] *(bühta:n) {OsT} is.* Yalan yere suçlama; birine işlemediği suçu yükleme; kara çalma; iftira. ⊡ **bühtan etmek,** *Yalan yere suçlamak; iftira etmek, kara çalmak.*

bühtancı, [bühtan-cı] *sf.* İftira eden.

bühtanlı, [bühtan-lı] *sf.* İftiraya uğramış.

bühtür, [Ar. bühtür / bühtüre بهتر / بهتره] *{OsT} sf.* Bodur; kısa.

bühur, [Ar. bühūr بهور] *(bühu:r) {OsT} sf.* Aydınlık; ışıklı.

bühüt, [Ar. behūt > bühüt بهت] *{OsT} is.* Duyanlarda şaşkınlık yaratan türden yalan ve iftiralar.

bühüv, -vvü [Ar. behv / behve > bühüvv بهو] *{OsT} is.* **1.** Konuk odaları. **2.** Yer altındaki hayvan ahırları.

büjhan, [Far. büjhān بژهان] *(büjha:n) {OsT} is.* İmrenme; gıpta.

büjmeje, [Far. büjmeje بژمژه] *{OsT} is. zool.* Kaya keleri.

büjul, [Far. büjūl بژول] *(büju:l) {OsT} is.* Topuk kemiği; aşık kemiği.

bük[1], [bük-mek > bük] *{eT} is.* Tomurcuk. [DLT]

bük[2], [*eT.* bük بوك] *is.* **1.** *{eT} {eAT} {OsT} {ağız}* Dere, ova ve ırmak kenarındaki sık çalı, saz, söğüt gibi ağaç topluluğu; ağaçlık; ormanlık; sık ağaçlık; fundalık. [DLT] [ETY] [DS] **2.** *{ağız}* Ağaç, çalı vb. orman gibi bitki topluluklarının en sık olduğu yer. [DS] **3.** *{ağız}* Böğürtlen. [DS] **4.** *{ağız}* Bostan ekimine uygun akarsu ve göl kıyılarındaki verimli topraklar. [DS] **5.** *{ağız}* Bostan. [DS] **6.** *{ağız}* Düz ve büyük toprak parçası. [DS] **7.** *{ağız}* Dağ veya tepe yamacı; yamaç; sırt; belen. [DS] ⊡ **bük toprağı,** *Dere kenarlarındaki dolma topraklar.*

bük[3], [Argu. bük] *is.* **1.** *{eT}* Köşe; köşe bucak; evin köşesi. [ETY] [DLT] [KB] **2.** *{ağız}* Dönemeç. [DS] **3.** *{ağız}* Akarsuların büküntü yerleri. [DS] **4.** *{eT} {ağız}* Bükülerek katlanmış bir şeyin her bir bükümü; kat; büküm. [DS]

bük[4], [Yun. búki => bük بوك] *{eAT} is.* **1.** Yem. **2.** Lokma. **3.** Nasip; kısmet.

büka, -a'i [Ar. bükā بكاء] *(bükâ:) {OsT} is.* Göz yaşı dökme; ağlama. ⊡ **bükā-alūd,** *{OsT} Ağlatıcı; ağlamaklı.*|| **bükā-engiz,** *{OsT} Ağlatıcı.*|| **bükā eyle-**

mek, *{OsT} Ağlamak.*|| **bükā-yi sürūr,** *{OsT} Sevinç gözyaşları.*|| **bükā-yı şedîd,** *{OsT} Şiddetli ağlama; hüngür hüngür ağlama.*

bükat, [Ar. bükāt بكات] *(bükâ:t) {OsT} is.* Ağlayanlar; ağlayıcılar.

bükdelek, -ği [bük-(ü)d-e-lek] *{ağız} sf.* Eğilip bükülerek yürüyen. [DS]

bükdelemek[1], [bükdē-lē-mek] *{eT} gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* Hançerlemek. [DLT]

bükdelemek[2], [bük-(ü)d-e-le-mek] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(i)-yor]* **1.** Kaçamak cevap vermek. **2.** (Yük hayvanı için) yükünün ağırlığından dolayı sendeleyerek yürümek. [DS]

büke[1], [bökē / bükē] *{eT} sf.* **1.** Kahraman; cesur. [ETY] **2.** Büyük yılan; ejderha. [DLT] [KB]

büke[2], [bük-e] *{ağız} sf.* Sapa; kenar; kıyı. [DS]

büke[3], [Kürt. būk] *{ağız} is.* Gelin. [DS]

bükecek, -ği [bük-ecek] *{ağız} is.* **1.** Bir şeyi bükmekte kullanılan aygıt. **2.** Değirmende tanelerin az veya çok dökülmesini ayarlayan kısım. **3.** İp bükme aygıtı. [DS]

bükeç, [bük-eç] *{ağız} is.* **1.** Dönemeç. **2.** Köşe. **3.** Çene. **4.** Kambur. **5.** Eğri. [DS]

bükegük, [bük *(sık ağaçlık)* > bükē-gük] *{eT} is.* Ormanlık.

bükelemek, [bük-mek > bük-e-le-mek] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(i)-yor]* **1.** Bağından kurtulmak için çabalamak; kıvranmak; didinmek; uğraşmak. **2.** Caymak. **3.** Duraksamak. **4.** Zor durumda kalmak. [DS]

bükelenmek, [bük-mek > bük-e-le-n-mek] *{ağız} gçsz. f. [-ir]* **1.** Zor durumda kalmak. **2.** Sancıdan kıvranmak. **3.** Yaltakçılık yapmak; köle gibi eğilmek. [DS]

bükemeç, [bük-emeç] *{ağız} is.* **1.** Dönemeç; viraj. **2.** Köşe. [DS]

büken[1], [bük-mek > bük-en] *is.* **1.** Bükmek eylemini yapan. **2.** Oynak kemiklerin arasındaki açıyı daraltan kasların genel adı.

büken[2], [bük-mek > büken] *{eT} is.* **1.** İşkembe. **2.** Karpuz; bir tür kavun; Hint kavunu. [DLT] [EUTS]

bükenek, -ği [bük-enek] *{ağız} is.* Diz kapağı altı. [DS]

bükenmek, [bük-mek > bük-en-mek] *{eT} dönşl. f. [-ür]* Kapanmak. [Yüknekî]

bükerez, [bu+kere-z] *{ağız} zf.* Bu sefer; bu kez. [DS]

bükgen, [bük-gēn] *{eT} is.* İşkembe.

bükidmek, [bük-mek > bük-id-mek] *{ağız} gçsz. f. [-ir]* Bir sıkıntı ile büzülmek. [DS]

bükin, [bük > bük-in] *{eT} sf.* Erliksiz; puluç; iktidarsız. [DLT]

bükleç, [bük-(ü)l-eç] *{ağız} is.* **1.** Dönemeç. **2.** Akarsu büküntüsü; menderes. [DS]

büklembeç, [bük-ül-mek > bükül-en-meç > bük(ü)l-embeç] *{ağız} is.* **1.** Dönemeç. **2.** Eğri. [DS]

büklemek, [büg-li-mek > bük-le-mek بوكلمك] *{eAT} gçsz. f. [-ür]* → büglimek.

büklesin, [bük-le-sin] *{ağız} is.* Göbek kaçıklığından ileri gelen ve bükülünce geçeceği sanılan karın ağrısı. [DS]

bükleş, [bük-le-ş] *{ağız} is.* **1.** Dönemeç. **2.** Akarsu büküntüsü; menderes. [DS]

büklevü, [bük-legi] *{ağız} is.* Keser, balta gibi araçların sap takılan deliği. [DS]

büklimek, [büg-li-mek > bük-le-mek بوكلمك] *{eAT} gçsz. f. [-r]* → büglimek.

büklük, -ğü [bük-lük بوكلوك] *is.* **1.** Akarsu ve göl kıyılarındaki bostan ekimine elverişli tarlalar. **2.** Sık çalı ve ağaç topluluğu. **3.** *{OsT}* Ağaçlık yer. **4.** *{ağız}* Dönemeç. [DS]

büklüm, [bük-mek > bük-(ü)l-üm بوكلم] *is.* **1.** Bükülmüş, katlanmış şeylerin meydana getirdiği kat yeri. **2.** *{ağız}* Dönemeç; viraj. [DS] **3.** Akarsuların ovalarda meydana getirdiği kıvrımlar; menderes. **4.** *{OsT} is.* Kıvrıntı. **5.** Mantarlarda şapkanın altında gerçek anlamda lam oluşturacak kadar belirli olmayan çizgisel çıkıntılar. ⊡ **büklüm büklüm,** *Çok kıvrımlı; kıvrım kıvrım, halka halka.*

büklümek, [büg-li-mek > bük-lü-mek بوكلومك] *{eAT} gçsz. f. [-r]* → büklimek.

büklümlü, [büklüm-lü] *sf.* Büklümleri olan. ⊡ **büklümlü memeli,** *(Hayvanlarda gelişmişliğin belirtisi olarak) beyin yarım küresinde büklümler olan memeli hayvan.*

büklümsüz, [büklüm-süz] *sf.* Büklümü olmayan. ⊡ **büklümsüz memeli,** *Beyin yarım küresinde büklüm bulunmayan memeli hayvan; lisansefal.*

büklünmek, [bük-(ü)l-in-mek] *{eT} edil. f. [-ür]* Kıvrılmak. [DLT]

büklütmek, [bük-(ü)l-üt-mek بوكلتمك] *{eAT} gçl. f. [-ür]* Bükmek; eğmek; kıvırmak.

bükm, [Ar. ebkem > bükm بكم] *{OsT} sf.* Dilsizler.

bükme, [bük-mek > bük-me] *is.* **1.** Bükmek işi. **2.** Bükülmüş ip. **3.** İnce kıvırcık kumaş. **4.** Yaprak dolması; sarma. **5.** Bükülerek yapılmış bir tür kol böreği. *{ağız} (aynı)* [DS] **6.** Vücudun bir kısmını yanında bulunan kısma doğru eğip yaklaştırma hareketi. **7.** İnce fitilleri ya da lifleri iplik haline getirmek için yapılan işlem. **8.** *{ağız}* İğdiş edilmiş hayvan. [DS] **9.** Daha çok meyve vermesi için bükülerek yay haline getirilmiş meyve veya asma dalı. **10.** *{ağız}* Dönemeç. [DS] **11.** *{ağız}* Arasına ipek ipi katılarak el tezgâhlarında dokunan çamaşırlık bez. [DS] **12.** *{ağız}* Krepon. [DS] **13.** *{ağız}* Dört, altı, sekiz telli ip. [DS] ⊡ **bükme çorbası,** *{ağız} İçine bükülmüş hamur konularak yapılmış un çorbası.* [DS]

bükmece, [bük-mece] *{ağız} is.* **1.** Belden aşağı olan inme. **2.** Kayısı, erik gibi meyvelerin içine badem, ceviz içi ve fıstık konularak kurutulmuş meyve. [DS]

bükmeç, -ci [bük-mek > bük-meç] *{ağız} is.* **1.** Bükerek meydana getirilmiş şey. **2.** Yufka içine yemek alınarak kıvırmak suretiyle meydana getirilmiş lokma. **3.** Dönemeç; viraj. [DS]

bükmek[1], [*eT.* bük-mek / büg-mek / bök-mek بوكمك] *gçl. f. [-er]* **1.** Bir şeyi eğmek; kıvırmak. *{eT} (aynı)* [EUTS] **2.** Vücudun bir organını, bir bölümünü diğer kısmına doğru eğmek, yaklaştırmak. **3.** Lifleri veya telleri bir arada sararak ip veya iplik yapmak. **4.** (Kumaş, kâğıt vb. için) katlamak; kıvırmak; kırıştırmak. **5.** Bir metal parçasını ya da sacı belirli bir açı yapacak şekilde üzerine kuvvet uygulayarak kıvırmak, şekil vermek. **6.** Döndürmek; çevirmek. **7.** *{ağız}* Erkek sığırları iğdiş etmek; kısırlaştırmak. [DS] **8.** Durdurmak. **9.** *{eT} dönşl. f.* Toplanmak; bükülmek. [DLT] **10.** Yere kapanmak. [DLT] **11.** *{eAT}* Oynamak; raksetmek. **12.** *{eAT}* Hakaret etmek. ⊡ **büke büke,** *Bükerek, döndürerek, eğirerek.*

bükmek[2], [bük-mek] *{eT} gçsz. f. [-er]* **1.** Doymak; yemekten doyup usanmak; kanmak. [ETY] **2.** Bıkmak; usanmak; tiksinmek. [Gabain]

bükolik, [Lat. bocolica] *sf.* **1.** Çoban hayatına ait. **2.** Çoban şiirine dair.

bükre[1], [bük-mek > bük-(ü)r-e] *{ağız} is.* Çıkrığın iğine takılan kemik. [DS]

bükre[2], [Ar. bükre بكره] *{OsT} is.* Sabah; erken; tan vakti.

bükri, [bük-mek > *bük-ür-mek > bük(ü)r-ī] *(bükri:) {eT} sf.* **1.** Bükük; eğri; eğri büğrü. **2.** *is.* Bağırsak. **3.** Kambur kimse. [Clauson]

bükrü, [*eT.* bükri] *{ağız} sf.* Kambur. [DS]

bükse, [Ar. bükse بكسه] *{OsT} is.* **1.** Saksı. **2.** Kiremit parçası. **3.** Kayrak taşı.

büksek, [böksē-g] *{eT} is.* **1.** Kadının göğsü ile boynu arasında gerdanlık takılan yer. [DLT] **2.** Göğsün yukarı tarafı; göğüsten yukarı olan kısım. [DLT]

büksilmek, [bük-üş-mek > bükş-ül-mek > büksil-mek] *{eT} edil. f. [-ür]* Yarılmak. [Gabain]

büksüklemek, [böksēg > büksük-lē-mek] *{eT} gçsz. f. [-r]* (Kızlar için) memeleri tomurmak. [DLT]

büksüllük, -ğü [bük-sü-l-lük] *is.* Nehir kıvrımları.

büksülmek, [bük(ü)s-ül-mek (Clauson'a göre yanlış okuma)] *{eT} edil. f. [-ür]* → bükşülmek. [DLT]

bükşülmek, [büküş-mek > bük(ü)ş-ül-mek] *{eT} edil. f. [-ür]* Çatlamak; yarılmak. [Clauson]

bükte, [bügdē / büktē] *{eT} is.* Hançer. [DLT]

büktel, [büktel] *{eT} sf.* **1.** Olgun; oturaklı. [Clauson] **2.** (İnsan için) orta boylu. [KB] **3.** (At için) yassı arkalı; oturaklı. [DLT] [KB]

büktelemek, [bükte-le-mek] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(i)-yor]* **1.** Kurtulmak için çabalamak; çırpınmak. **2.** Kaçamak cevap vermek. **3.** *gçl. f.* Atlatmak. [DS]

bükteletmek, [büktele-t-mek] *{ağız} gçl. f. [-ir]* Çabalatmak; kıvrandırmak. [DS]

büktir, [bög-mek > *bög-üt-mek > bög(ü)t-ür [Clauson] > bük-(ü)t-ir] *{eT} is.* Dağlardaki sarp ve çukur yerler; dağ engebeleri. [DLT]

büktürmek, [bük-mek > bük-tür-mek] *gçl. [-ür]* **1.** Bükme işini birine yaptırmak; kıvırttırmak; eğdirmek. **2.** Bir şeyin bükülmesini sağlamak. **3.** Bir şeyin bükülmesine sebep olmak.

bükü, [bökē > bögǖ / bügǖ / bükü] *{eT} sf.* Bilgin; akıllı; hakîm. [DLT] ⊡ **bükü bilge,** *Bilgin, akıllı; hakîm.* [DLT]

bükücü, [bük-ücü / bük-ü-cü] *is.* Büken, iplik eğiren kimse. ⊡ **bükücü kas,** *Bükme işini gören kas; büken.*

büküdmek, [bük-mek > bük-üd-mek] *{ağız} gçsz. f. [-ür]* Bir sıkıntı ile büzülmek. [DS]

bükük, -ğü [bük-mek > bük-ük بوكوك] *sf.* **1.** Bükülmüş olan. **2.** Bükülmüş durumda bulunan. **3.** Eğrilmiş. **4.** *{OsT}* Dönemeç.

bükülek, -ği [bük-ül-mek > bük-ül-ek] *{ağız} is.* **1.** Tavşanların çiftleşme zamanı. **2.** Mayıs ayı. [DS]

bükülgeç, -ci [bük-ül-mek > bük-ül-geç] *{ağız} is.* **1.** Dönemeç. **2.** Akarsu büküntüsü; menderes. [DS]

bükülgen, [bük-ül-mek > bük-ül-gen] *sf.* Kolayca, eğilip bükülebilen. ⊡ **bükülgen dil,** *dbl. Kelime çekim ve yapımları köklerdeki ses değişmeleri ile yapılabilen dil grubu; bükünlü dil; kök bükünlü dil.*

bükülgenlik, -ği [bük-ül-gen-lik] *is.* Bükülgen olma durumu.

bükülme, [bük-ül-me] *is.* **1.** Bükülmek eylemi ve durumu. **2.** Kıvrılma. **3.** Çevrilme. **4.** Burulma.

bükülmek, [bük-mek > bük-ül-mek] *edil. f. [-ür]* **1.** Çevrilmek; burulmak. *{eT} (aynı)* [DLT] [EUTS] **2.** (İplik için) eğrilmek. **3.** Katlanmak. **4.** *dönşl. f.* Eğilmek. **5.** *{eT}* Kesilmek. [DLT] [EUTS] **6.** (Yolcu için) dönmek; çevrilmek; yönelmek.

bükülü, [bük-ül-mek > bük-ül-ü] *sf.* Bükülmüş, kıvrılmış olan.

bükülüş, [bük-ül-mek > bük-ül-üş] *is.* Bükülmek işi ya da biçimi.

büküm, [bük-mek > bük-üm / mükim / mükin] *is.* **1.** Bükmek eyleminin sonucu ve durumu. **2.** Bükülmüş olan şeyin kat yeri; kıvrım. **3.** Bir ipliğin metre başına dönme sayısı. **4.** *{ağız}* Yufkanın dört köşe olarak dürülüş biçimi. [DS] **5.** *{ağız}* Kat; katmer. [DS] **6.** *{ağız}* Dönemeç. [DS] **7.** *{eT}* Kadın pabucu. [DLT] **8.** (İplik vb. malzeme için) bir ya da belirtilen daha çok sayı kadar bükülebilecek miktar. ⊡ **büküm ağırşağı,** *{ağız} İp bükmekte kullanılan ağırşak.* [DS]|| **büküm etük,** *Kadın pabucu.* [DLT]

bükümcü, [bük-üm-cü] *is.* İplik üretimi için iplik bükme makinesinde çalışan kişi.

bükümhane, [bük-üm + Far. ḫāne بكمخانه] *(bükümha:ne) is.* İplik büküm işlerinin yapıldığı atölye.

bükümlemek, [bük-üm-le-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ü)-yor]* **1.** Katlamak. **2.** Yün ya da pamuk ipliğini kalınlaştırmak. [DS]

bükümlü, [bük-üm-lü] *sf.* **1.** Kıvrılmış, bükülmüş olan. **2.** Eğrilmiş olan. ⊡ **bükümlü kaşık,** *Balıkçıların kullandığı balıkları kendine çeken bir tür olta.*

bükümölçer, [bük-üm+ölç-er] *is.* Bir ipliğin metre başına büküm sayısını ölçen alet.

bükümsüz, [bük-üm-süz] *sf.* **1.** Bükümü olmayan; katsız; düz. **2.** Eğrilmemiş.

bükün[1], [bu+kün] *{eT} zf.* Bugün. [EUTS]

bükün[2], [bük-mek > bük-ün بوكون / بكن] *is.* **1.** *{OsT}* Bükülme izi; büküm yeri. **2.** *{eT}* Kör bağırsak. [DLT] **3.** *dbl.* Cümle kuruluşunda bazı dillerin özelliği olarak çekim, yapım gibi işlemlerin, kelime bünyesinde ses değişiklikleri ile yapılması durumu; insiraf. ⊡ **bükün bükün olmak,** *{OsT} 1. Kıvrım kıvrım olmak. 2. Şişmanlıktan vücudun kimi yerleri kat kat olmak.*

bükünki, [bu+kün-ki] *{eT} sf.* Bugünkü. [EUTS]

bükünlü, [bük-ün-lü] *sf.* (Dil için) çekim ve yapım, kökteki değişiklikle yapılan. ⊡ **bükünlü dil,** *dbl. Kelime üretim ve durum, cins, kişi, zaman, kip, çatı ve sayı gibi çekimler sırasında, kelimenin kökünde değişiklik olan dil; bükülgen dil; tasrifî dil.*

bükünme, [bük-ün-me] *is.* Bükünmek eylemi.

bükünmek, [bük-mek > bük-ün-mek] *dönşl. f. [-ür]* **1.** Kıvrılmak, bükülmek. **2.** Ağrı ve sancı sebebiyle kıvranmak. **3.** (Su için) bir yere toplanmak.

bükünte, [bu+kün-tē] *{eT} zf.* Bugün içinde. [EUTS]

büküntü, [bük-mek > bük-üntü] *is.* **1.** Bükülme sonucu oluşan kıvrım veya iz. **2.** Karın, özellikle bağırsak ağrısı, sancısı. **3.** Yollardaki dönemeçler; viraj. **4.** *{ağız}* Köşe; açı. [DS]

bükür, [bir+kür ?] *{ağız} sf.* Toplu. [DS]

bükürmek, [bük-mek > bük-ür-mek] *{eT} gçl. f. [-ür]* Su serpmek. [Gabain] [EUTS]

büküş[1], [bük-üş] *{ağız} sf.* **1.** (Keçi için) kulakları orta büyüklükte olan. **2.** (İnsan ve hayvan için) kulakları içe eğri olan. [DS]

büküş[2], [bük-üş] *is.* **1.** Bükmek eylemi veya biçimi. **2.** *{ağız}* Eğrilmeye hazır pamuk fitillerinin sekiz on tanesinden oluşmuş deste. [DS]

büküşmek[1], [bük-mek > bük-üş-mek] *{eT} işteş. f. [-ür]* **1.** Bükmekte yardım etmek; birlikte bükmek [DLT] **2.** *{ağız}* El şakası yapmak. [DS]

büküşmek[2], [bük-mek > bük-üş-mek بوكشمك] *dönşl. f. [-ür] {OsT}* **1.** Yere kapanmak. **2.** *{ağız}* Ani bir darbe ile yere yuvarlanmak. [DS] **3.** *{ağız}* Bir köşeye kıvrılıp uyuyakalmak. [DS]

büküştürmek, [bük-mek > bük-üş-tür-mek] *{ağız} gçl. f. [-ür]* Rasgele bükmek. [DS]

bükütmek[1], [bük-mek > bük-üt-mek بوكتمك] *{eAT} gçsz. f. [-ür]* **1.** Eğilmek. **2.** *{ağız}* Bir sıkıntı ile büzülmek. [DS]

bükütmek[2], [bük-mek *(bıkmak)* > bük-üt-mek] *{eT} gçl. f. [-ür]* **1.** (Yemek için) bıktırmak; doyurmak. **2.** (Mal vb. için) gözünü doyurmak. [DLT]

bül[1], [bil / bül *(yans.)*] *is.* Kümes hayvanlarını çağırmayı anlatan kök. [Zülfikar] *bül-ü bülü, bül-üş, bül-üc, bül-üç, bül-ük.*

bül[2], [bü-l ?] *{eT} sf.* Zamanla eskiyen herhangi bir şey. [DLT] ⊡ **bül at,** *Ayakları beyazlı at.* [DLT]|| **bül tarıg,** *Yıllandığı için tadı bozulan tahıl.* [DLT]

bülaceb, [Far. bü'l + Ar. ʿaceb بوالعجب] *{OsT} sf.* Çok garip; şaşırtıcı; şayan-ı hayret. ⊡ **bü'l'aceb-ter,** *{OsT} Son derece şaşılacak şey.*

bülacebi, [Far. bü'l + Ar. ʿacebī بوالعجبی] *(bülacebi:) {OsT} is.* Çok acayiplik; çok tuhaf oluş.

bülalet, [Ar. bülālet بلالت] *(büla:let) {OsT} is.* Yaşlık; ıslaklık.

bülbit, [Fr. bulbite] *is. tıp.* Onikiparmak bağırsağının ilk bölümünün iltihabı.

bülbül, [Far. / Ar. bülbül بلبل] *is. zool.* **1.** Sesinin güzelliğiyle tanınan, karatavukgillerden, vücudunun üst tarafı koyu alt kısmı açık, kuyruğu kızıl kahverengi, ötüşü çok berrak ve ahenkli, gece gündüz uzun süre ötebilen küçük bir ötücü kuş; andelip, *(Luscinia megarhynchos)*. **2.** *mecaz.* Sesi çok güzel olan kimse. **3.** *dnz.* Büyük bir palanga hattının bağlandığı halka veya halat kasa. **4.** *tasvf* Hz. Muhammed(sa)'e verilen sıfatlardan birisi. ⊡**bülbül çanağı,** *Çok küçük bardak veya kâse.*|| **bülbül dişi,** *Tülbentlerin kenarlarına geçirilen çok ince bir tür oya.*|| **bülbül gibi açılmak,** *Konuşmakta gittikçe açılmak.*|| **bülbül gibi konuşmak,** *Çok güzel ve kurallarına uygun konuşmak.*|| **bülbül gibi konuşturmak,** *İtiraf etmesini sağlamak.*|| **bülbül gibi okumak,** *Kolay ve güzel okumak.*|| **bülbül gibi ötmek,** *Söylenmek; konuşmak; itiraf etmek.*|| **bülbül gibi söyletmek,** *Her şeyi itiraf ettirmek.*|| **bülbül gibi şakımak,** *Neşeli ve güzel bir sesle konuşmak, şarkı söylemek.*|| **bülbül-i nālān,** *{OsT} Ağlayan bülbül.*|| **bülbül-i şeydā,** *{OsT} Aşk yüzünden aklını yitirmiş bülbül; şair.*|| **bülbül kesilmek,** *1. İstenilenleri kolayca söylemek. 2. Gereğinden fazla konuşmak; itirafta bulunmak.*|| **bülbül otu,** *bot. Kuzey yarı kürede ılıman ve soğuk bölgelerde yetişen, turpgiller familyasından yapraklarının kenarları dişli, çiçekleri sarı ve gevşek salkım biçiminde, halk hekimliğinde ses kısıklığı, balgam söktürücü,*

idrar artırıcı olarak kullanılan bir yıllık otsu bitki; çalgıcı otu, (Sisymbrium officinale).|| **Bülbülün çektiği dili belası,** *Düşünülmeden söylenen söz, insan için sonradan başına bir dert açabilir.*

bülbülan, [Far. bülbülān بلبلان] *(bülbüla:n) {OsT} is.* Bülbüller.

bülbüle, [Ar. bülbüle بلبله] *{OsT} is.* **1.** Şarap. **2.** Kadeh. **3.** Renkli deri. **4.** Bir zerdali türü.

bülbüli, [Ar. / Far. bülbülī بلبلی] *(bülbüli:) {OsT} is.* **1.** Emzikli su kabı. **2.** Şarap kadehi.

bülbülyuvası, [bülbül + yuva-s-ı] *is.* Yuva şeklinde oturtulmuş bölümlerden oluşan bir tür baklava çeşidi.

büldan, [Ar. belde *(şehir)* > büldān بلدان] *(bülda:n) {OsT} is.* **1.** Şehirler. **2.** Memleketler; iller.

büldürge, [Moğ. büldürge] *{eT} is.* Bileğe geçirmek veya asmak için kullanılan kamçı sapındaki bağ. [Nevâyî]

bülega, -a'i [Ar. belīġ > büleġā بلغاء] *(bülega:) {OsT} is.* Güzel ve düzgün konuşanlar; belagat sahipleri. 🗗 **bülegā-pesend,** *{OsT} Güzel konuşanların hoşuna giden.*

büleha, [Ar. belāhet > bülehā بلها] *(büleha:) {OsT} is.* Ahmaklar; budalalar.

bülend, [Far. bülend بلند] *{OsT} is.* → bülent. 🗗 **bülend-ahter,** *Yıldızı yüksek; talihli.*|| **bülend-āvaz,** *Yüksek ses.*|| **bülend-bāla,** *Uzun boylu.*|| **bülend-bîn,** *1. Yüce şeylere ilgisi olan. 2. Çok hırslı.*|| **bülend-himmet,** *İyilik için çalışan; yüce himmetli.*|| **bülend-iktidār,** *Çok kuvvetli.*|| **bülend-kadd,** *1. Uzun boylu. 2. Biçimli.*|| **bülend-pāye,** *Yüksek rütbeli.*|| **bülend-per,** *Yüksekte uçan.*|| **bülend-pervāz,** *Yüksekte uçan; izzet-i nefis sahibi.*|| **bülendter,** *Daha yüksek.*|| **bülend-terîn,** *En yüksek.*

bülendî, [Far. bülendī بلندی] *(bülendi:) {OsT} is.* Yükseklik; ululuk; yücelik.

bülengez, [bül-eng-ez ?] *{ağız} sf.* Kambur. [DS]

bülent, -di [Far. bülend بلند] *{OsT} sf.* **1.** Yüksek; yüce; ulu. **2.** Uzun boylu. **3.** (Ses için) yüksek.

bülezük, [bilēk + üzük > bilēr-zük / bilērzüv / bülezük بولازوك / بلازوك] *{eAT} is.* Bilezik.

bülfudul, [Far. bü'l + Ar. füżūl بوالفضول] *(bülfudu:l) {OsT} sf.* **1.** Yerli yersiz konuşan; boşboğaz. **2.** Kendinden büyük işlere karışan.

bülfudulane, [Far. bü'l + Ar. fużūl + Far. -āne بوالفضولانه] *(bülfudu:la-ne) {OsT} zf.* Dangalakça; boşboğazca.

bülfudulî, [Far. bü'l + Ar. fużūl + Far. -ī بوالفضولی] *(bülfudu:li:) {OsT} is.* Dangalaklık; boşboğazlık.

bülg, [bılg / bılh / bılk / bülk / bülg *(yans.)*] *is.* Mayalanma, kaynama, ekşime, çürüme ve suyunu bırakma gibi olaylar sonucunda kabarıp sönmeyi, dalgalanmayı anlatan kök. [Zülfikar] *bülg-ül-de-mek.*

bülga, [Ar. bülġa بلغه] *{OsT} is.* Geçinecek kadar olan şey; geçimlik.

bülgak, [Far. bülġāk بلغاك] *(bülga:k) {OsT} is.* Kavga; kargaşa.

bülgame, [Far. bü'l-gāme بلغامه] *(bülga:me) {OsT} sf.* Her şeye istekli olan.

bülgat, [Ar. bülġat بلغات] *{OsT} is.* Geçinmeye yetecek kadar olan şey.

bülgune, [Far. bülġūne بلغونه] *(bülğu:ne) {OsT} is.* Düzgün; allık.

bülgüldemek, [büng *(yans.)* > büng / bülg-ül-de-mek] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-d(ü)-yor]* (Su için) topraktan kaynamak; büngüldemek. [DS]

bülheves, [Far. bül *(çok)* + Ar. heves *(istek)* بوالهوس] *{OsT} sf.* Çok hevesli; maymun iştahlı.

bülhevesane, [Far. bül + Ar. heves + Far. -āne بوالهوسانه] *(bülhevesa:ne) {OsT} zf.* Maymun iştahlı olarak; kararsızca.

bülhevesî, [Far. bül + Ar. heves + Far. -ī بوالهوسی] *(bülhevesi:) {OsT} is.* Maymun iştahlı oluş; sebatsızlık.

bülk, [bılg / bılh / bılk / bülk / bülg *(yans.)*] *is.* Mayalanma, kaynama, ekşime, çürüme ve suyunu bırakma gibi olaylar sonucunda kabarıp sönmeyi, dalgalanmayı anlatan kök. [Zülfikar] *bülk-e.*

bülke, [bülk *(yans.)* > bülk-e] *{ağız} is.* **1.** Şadırvanlarda su çıkan taş. **2.** Hamamların ortasında sıcak su çıkan yer. [DS]

bülkimek, [bülk *(yans.)* > bülk-i-mek] *{eAT} gçsz. f. [r]* Kaynamak. 🗗 **bülkiyü çıkmak,** *{eAT} Kaynayarak çıkmak.*

bülkümek, [bülk *(yans.)* > bülk-i-mek] *{ağız}*] *gçsz. f. [-r] [-ü-yor]* **1.** (Yoğurt, hamur vb. için) ekşiyip kabarmak. **2.** (Mide için) ekşimek; bulanmak. [DS

bülten, [Fr. bulletin] *is.* **1.** Halka bilgi veren kısa, özlü, resmî rapor. **2.** Bir kurum ve kuruluşun çalışmaları hakkında bilgi vermek; bilim ve teknik alanlarda yapılan araştırmaları duyurmak amacıyla çıkarılan süreli yayın. **3.** Dergi.

bülu, -û'u [Ar. bülūʿ بلوع] *(bülû:) {OsT} is.* İlaçlı büyük hap.

büluc, [Far. bülūc بلوج] *(bülû:c) {OsT} is.* **1.** Nişan. **2.** *bot.* Horozibiği. **3.** *özl. is.* Bülûcistan halkından olan.

büluğ, [Ar. bülūġ بلوغ] *(bülû:ğ) is.* Fizik olarak çocuğu olabilecek yapıya ulaşma; cinsel olgunluk;

erinlik; erin olma; baliğ olma. ⇗ **büluğa ermek,** *Döl verebilecek duruma gelmek.*|| **büluğ çağı,** *Çocuğu olabilir yaş.*

büluh, [Ar. bülūḥ بلوح] *(bülû:h)* *{OsT}* *sf.* **1.** Beceriksiz; âciz. **2.** *is.* Yorgun olma.

bülukka, [Ar. bülūḳḳa بلوقه] *(bülû:kka)* *{OsT}* *is.* **1.** Düz ova. **2.** Çöl.

bülul, -lü [Ar. bülūl بلول] *(bülû:l)* *{OsT}* *is.* **1.** Hastalıktan kurtulma. **2.** Kurtuluş.

bülulet, [Ar. bülūlet بلولت] *(bülû:let)* *{OsT}* *is.* Yaşlık; ıslaklık.

bül'um, [Ar. bülᶜūm بلعوم] *(bül-u:m)* *{OsT}* *is.* Gırtlak; hançere.

bülü[1], [bül *(yans.)* > bül-ü] *{ağız}* *ünl.* Kümes hayvanlarını çağırma ünlemi. [DS] ⇗ **bülü bülü,** *{ağız}* *1. Kümes hayvanlarını çağırma ünlemi. 2. Tavuk.* [DS]

bülü[2], [bül *(yans.)* > bül-ü] *{ağız}* *is.* Hindi. [DS]

bülü[3], [Yun. puli] *{ağız}* *is.* Kuş; civciv. [DS]

bülü[4], [Kürt. bulu *(mısır)*] *{ağız}* *is.* Yufka. [DS]

bülüç, [Yun. pullitza *(kuş yavrusu)* ? / bül *(yans.)* > bül-üç بلوچ] *{ağız}* *is.* **1.** Piliç. *{eAT}* *(aynı)* **2.** Civciv. **3.** Serçe. [DS]

bülük, -ğü [Ar. bülūğ ? / bül *(yans.)* > bül-ük] *{ağız}* *is.* Küçük erkek çocukların cinsiyet organı. [DS]

bülükçü, [bülük-çü] *{ağız}* *is.* Sünnetçi. [DS]

bül'üm, [Ar. belᶜūm بلعوم] *{OsT}* *is.* → bül'um.

bülür, [Erm. bolor *(bütün)*] *{ağız}* *is.* Zedelenmeksizin kabuğundan çıkarılan bütün ceviz içi. [DS]

bülüş, [bül *(yans.)* > bül-üç / bülüş] *{ağız}* *is.* **1.** Piliç. **2.** Civciv. [DS]

bülvefa, [Far. bü'l + Ar. vefā بولوفا] *(bülvefa:)* *{OsT}* *sf.* Çok vefalı.

bün[1], [bün / mün / min] *{eT}* *is.* Çorba. [DLT]

bün[2], [bü n / bön / böñ] *{eT}* *is.* **1.** Kusur; noksan; ayıp. [DLT] [Clauson] **2.** *{ağız}* *sf.*. Çekingen. [DS]

bün[3], **-nnü** [Ar. bünn بن] *{OsT}* *is.* **1.** Yemen kahvesi. **2.** Yemen kahvesinin yaprak ve olgunlaşmamış meyvelerinden yapılan bir turşu.

bün[4], [Far. bün بن] *{OsT}* *is.* **1.** Dip; temel. **2.** Aşağı taraf; alt kısım. **3.** Kök; kütük. **4.** Ağaç. ⇗ **bün-āver,** *{OsT}* *Köklü; yerleşmiş.*|| **bün-i bagal,** *{OsT}* *Koltuk altı.*|| **bün-i bînî,** *{OsT}* *Burun ucu.*|| **bün-i cāh,** *{OsT}* *Kuyunun dibi.*|| **bün-i hisār,** *{OsT}* *Kalenin dibi.*|| **bün-i hūşe,** *{OsT}* *Üzüm çöpü; üzüm sapı.*|| **bün-i nāhūn,** *{OsT}* *1. Tırnak kökü. 2. Acele.*|| **bün-i rān,** *{OsT}* *Kasık.*

bünbek, [Ar. bünbek / benbek بنبك] *{OsT}* *is.* *zool.* Kadırga balığı denilen yırtıcı bir balık.

bünçig, [mün-çig > *bün-çig] *{eT}* *is.* Oğulcuk; döl yatağı; uterus. [Clauson]

bündad, [Far. bün-dād بنداد] *(bünda:d)* *{OsT}* *is.* **1.** Esas kuruluş; temel. **2.** Set; destek.

bündar, [Far. bün-dār بندار] *(bünda:r)* *{OsT}* *sf.* **1.** Ev bark sahibi. **2.** Zengin. **3.** Kibirli ve soylu.

bünek, -ği [büñ > bün-ek] *{ağız}* *is.* Basık, ıssız ve çukur yer. [DS]

bünelmek[1], [münē-mek > müne-l-mek / *büne-l-mek] *{eT}* *edil.* *f.* *[-ür]* (Elbise vb. için) uzun ve biçimsiz yerleri kesilerek düzeltilmek.

bünelmek[2], [büğ-el-mek] *{ağız}* *gçsz.* *f.* *[-ir]* **1.** Eğik bir şekilde durmak. **2.** Büyük aptesini yapmak için çökmek. [DS]

bünemek, [bü n > bün-ē-mek] *{eT}* *gçl.* *f.* *[-r]* (Elbise vb. için) kusurlu ve biçimsiz yerlerini düzeltmek, kesmek; biçim vermek. [DTL]

büng, [bıñ / bıng / bınk / böng / bunk / bung / büñ / büng / bünk *(yans.)* بونك] *is.* Bir sıvının kaynar gibi kabarıp sönmesini bir yerden veya kaynaktan aralıklı olarak çıkışını anlatan kök. [Zülfikar] *büng-ül-de-mek, büng-ül-dek, büng-ül büngül, büng-ür-mek.* ⇗ **büñ büñ atmak,** *{OsT}* *Büngül büngül kaynamak.*

büngâh, [Far. büngāh بنگاه] *(büngâ:h)* *{OsT}* *is.* **1.** İçine saklanmak üzere yolcu eşyası, para vb. konulan oda, çadır ya da bina. **2.** Menkul mallar; ağırlık.

bünglemek, [büng *(yans.)* > büñ-le-mek] *{ağız}* *gçsz.* *f.* *[-r]* *[-l(ü)-yor]* (Su için) topraktan kaynamak. [DS]

büngeşmek, [biñ-mek > büng-eş-mek] *{ağız}* *dönşl.* *f.* *[-ir]* **1.** Ayak sinirleri uyuşmak. **2.** Damar damar üstüne binmek; incinmek; kramp girmek. **3.** Geriye çekilip toplanmak. [DS]

büngüdük, -ğü [büng-üd-ük] *{ağız}* *is.* Suyun kaynayarak çıktığı yer; pınar; kaynak. [DS]

büngül[1], [büğ-mek > büğ-ül > büng-ül] *is.* **1.** Köşe; bucak. **2.** Kışlık kumanya. **3.** *sf.* (Ot için) tutam. [DS]

büngül[2], [büng *(yans.)* > büng-ül] *{ağız}* *is.* **1.** Suyun topraktan kaynayarak çıkmasını anlatan yansımalı gövde. **2.** Kaynak; pınar. ⇗ **büngül büngül,** *{ağız}* *(Suyun çıkışı için) topraktan kaynayarak.* [DS]|| **büngül büngül çıkmak,** *{ağız}* *(Su için) topraktan kaynayarak, fışkırarak çıkmak.* [DS]

büngüldek, -ği [büng *(yans.)* > büng-ül-de-k] *{ağız}* *is.* **1.** Kaynak; pınar. **2.** Bataklık. **3.** *sf.* Yerinde duramayan; coşkun. [DS]

büngüldemek, [büng *(yans.)* > büng-ül-de-mek] *{ağız}* *gçsz.* *f.* *[-r]* *[-d(ü)-yor]* **1.** (Su için) topraktan kaynayarak çıkmak. **2.** (Ateş üzerindeki su için) kaynamak. **3.** Coşmak; yerinde duramamak. **4.** (Manda için) yavrusunu ve eşini bağırarak aramak. [DS]

büngüldetmek, [büng *(yans.)* > büng-ül-de-t-mek] *{ağız} gçl. f. [-ir]* **1.** Büngüldemesini sağlamak; kaynatmak; hoplatmak. **2.** Karıştırmak. [DS]

büngüldeyik, -ği [büng *(yans.)* > büng-ül-de-y-ik] *{ağız} is.* Kaynak; pınar. [DS]

büngülek, -ği [büng *(yans.)* > büng-ül-ek] *{ağız} is.* Kaynak; pınar. [DS]

büngülemek, [büng *(yans.)* > büng-ü-le-mek] *{ağız} is.* Kaynak; pınar. [DS]

büngülmek, [büng *(yans.)* > büng-ül-mek] *{ağız} gçsz. f. [-ür]* **1.** (Su için) topraktan kaynamak. **2.** Fışkırmak. [DS]

büngültmek, [büng *(yans.)* > büng-ül-t-mek] *{ağız} gçl. f. [-ür]* (Su için) topraktan kaynamak. [DS]

büngümek, [büng *(yans.)* > büng-ü-mek / büñ-ü-mek] *{ağız} gçsz. f. [-r]* **1.** (Su için) topraktan kaynayarak çıkmak. **2.** (Ateş üzerindeki su için) kaynamak. **3.** Coşmak; yerinde duramamak. **4.** (Su için) fışkırmak. **5.** (Köstebek için) yeryüzüne yuvasından çıkardığı toprağı yığmak. **6.** Korku ile sıçramak. [DS]

büngür, [büng *(yans.)* > büng-ür] *{ağız} is.* Suyun topraktan kaynayarak çıkmasını anlatan yansımalı gövde. [DS] ⊡ **büngür büngür,** *{ağız} (Kaynayan su için) hoplayıp çıkarak.* [DS]

büngürdemek, [büng *(yans.)* > büng-ür-de-mek] *{ağız} gçsz. f. [-r]* (Su için) kaynamak. [DS]

büngürmek, [büng *(yans.)* > büng-ür-mek] *{ağız} gçsz. f. [-ür ?]* (Su için) topraktan kaynamak. [DS]

büngüz, [*büñ-üz / müñ-üz] *(büñüz) {eT} is.* Boynuz. [DLT]

büngüzgek, [*büñüz-gēk / müñüz-gēk] *{eT} is.* Çalışma yüzünden elde oluşan katılık; nasır. [DLT]

büngüzlenmek, [*büñüz-le-n-mek / müñüz-le-n-mek] *{eT} dönşl. f. [-ür]* (Boynuzlu hayvanların yavruları için) boynuzlanmak. [DLT]

bünk[1], [bıñ / bıng / bınk / böng / bunk / bung / büñ / büng / bünk *(yans.)*] *is.* Bir sıvının kaynar gibi kabarıp sönmesini, bir yerden veya kaynaktan aralıklı olarak çıkışını anlatan kök. [Zülfikar] *bünk-mek.*

bünk[2], [bünk] *is.* **1.** Bir şeyin aslı. **2.** Hoş kokulu bir tür ağaç kabuğu.

bünkmek, [bünk *(yans.)* > bünk-mek] *{ağız} gçsz. f. [-ür]* (Su için) topraktan kaynamak. [DS]

bünlad, [Far. bünlād بنلاد] *(bünla:d) {OsT} is.* **1.** Esas bina. **2.** Temel. **3.** Duvar; set. **4.** Destek; payanda.

bünlemek, [mün / bün > mün-lē-mek / bün-lē-mek] *{eT} gçl. f. [-r]* Çorba içmek. [DTL]

bünlü, [Far. bün + T. -lü] *{OsT} sf.* Temeli olan.

bünsiz, [mü n-siz / bün-siz] *{eT} sf.* Kusursuz; ayıpsız. [DLT]

bünteg, [bu-n-ı+tēg] *{eT} zf.* **1.** Böyle; bunun gibi. [ETY] **2.** *sf.* Serseri. [ETY]

büntegi, [bu-n-ı+teg-ī > büntegī] *{eT} zf.* Böylesi; bunun gibisi. [ETY]

bünud, [Ar. bend > bünūd بنود] *(bünu:d) {OsT} is.* Büyük bayraklar; sancaklar.

bünüd, [bin-mek > bin-it > bünüd] *{eAT} is.* → binit.

bünükmek, [*bün-ük-mek > mün-ük-mek] *{eT} gçl. f. [-ür]* Kusurlu hâle getirmek; hatalı yapmak. [Clauson]

bünüş, [bin-mek > bin-iş] *{ağız} is.* Biniş. [DS]

bünüvvet, [Ar. bin *(oğul)* > bünüvvet بنوت] *{OsT} is.* Evlatlık; oğulluk.

bünyad, [Far. bünyād بنياد] *(bünya:d) {OsT} is.* **1.** Asıl; esas; temel. **2.** Yapı; bina. ⊡ **bünyad eylemek,** *{OsT} 1. Bina etmek; kurmak. 2. Başlamak.*|| **bünyād-ger,** *{OsT} Bina yapan.*|| **bünyād-kârdan,** *{OsT} Kurmak; bina etmek.*|| **bünyād-ı kavî,** *{OsT} Sağlam yapı.*|| **bünyād-ı zulüm,** *{OsT} Zulüm yapısı.*

bünyadger, [Far. bünyād-ger بنيادگر] *(bünya:dger) {OsT} is.* Bina yapıcısı.

bünyan, [Ar. binā > bünyān بنيان] *(bünya:n) {OsT} is.* **1.** Bina; yapı. **2.** Yapı tarzı. ⊡ **bünyan etmek,** *{OsT} Kurmak; inşa etmek; yapmak.*|| **bünyān-ı kavî,** *{OsT} Sağlam yapı.*

bünye, [Ar. binā *(yapı)* > bünye بنيه] *{OsT} is.* **1.** Vücut; beden yapısı. **2.** Bir bütünü oluşturan parçalar arasındaki düzenleniş; yapı; kuruluş. **3.** Bir binanın kuruluşu, çatkısı ve dokusu. **4.** *psikol.* Kişinin özelliklerini belirleyen psikolojik ve fiziksel özelliklerin tümü. **5.** Resim ve heykelde bir figürü oluşturan çatkı. ⊡ **bünye-hîz,** *{OsT} Vücuda canlılık veren; dirilten.*|| **bünye-i dāhiliye,** *{OsT} bot. İç yapı.*|| **bünye-i sünāiye,** *{OsT} bot. İkinci yapı.*|| **bünye-i ūlā,** *{OsT} bot. Birinci yapı.*

bünyevi, [Ar. bünye-vī بنيوى] *(bünyevi:) {OsT} sf.* Yapı ile ilgili; bünye ile ilgili; yapısal.

bür[1], [bür / pür] *{eT} {ağız} is.* Tomurcuk. [EUTS] [Gabain] [DS]

bür[2], **-r'i** [Ar. bür' برء] *{OsT} is.* Hastanın iyiliğe yüz tutmuş olması.

bür[3], [Far. büride *(kesmek)* > bür بر] *{OsT} sf. ek.* Kesen, kesici.

bür[4], [Fr. bure] *is.* Kömür ocaklarında, galerileri birbirine bağlayan ve dışarıya açılan düşey kuyu.

bür[5], **-rrü** [Ar. bürr بر] *{OsT} is.* Buğday.

büra, -a'i [Ar. būrā' براء] *(büra:) {OsT} is.* **1.** Ağaç yongası. **2.** Törpüden çıkan kırıntı.

bürad, [Ar. bürād براد] *(büra:d) {OsT} sf.* Soğuk.

büraye, [Ar. bürāye برايه] *(büra:ye) {OsT}* Yontulan ağaçtan çıkan döküntü; yonga.

bürce, [bir-ce] *{ağız} zf.* Tane; bir tane. [DS]

bürcek, -ği [bür-mek>bür-çek / bür-cek بورجك] *{eAT} is.* → pürçek.

bürcük, -ğü [bir-i-cik] *{ağız} zf.* Biricik; bir tane. [DS] ⊡ **bürcük bürcük,** *{ağız} Birer birer; tane tane.* [DS]

bürcüme, [Ar. bürcüme برجمه] *{OsT} is.* **1.** Parmak boğumu. **2.** Parmak eklemlerindeki kemiklerin çıkıntıları.

bürçe, [bür-mek > bür-gē > bür-çē / bür-ē] *(bürçe:) {eT} {ağız} is.* Pire. [DS]

bürçecük, [bürçek > bürçe-cük] *{eAT} is.* İncecik kâkül.

bürçek, [bür-mek > bür-çek / bür-çük] *{eT} is.* Perçem; kâkül; pürçek. *{ağız} (aynı)* [DLT] [DS]

bürçeklenmek, [bürçek-le-n-mek] *{eT} dönşl. f. [-ür]* **1.** (At için) yelesi çıkmak; yelelenmek. **2.** (İnsan için) kâkülü oluşmak; kâküllenmek.

bürçekli, [bürçek-li] *{ağız} is.* Havuç. [DS]

bürçük, [*eT.* bür-çek > bür-çük بورچك] *is.* **1.** Alın veya yanaktan sarkan saç kıvrımları; zülüf, kâkül. *{eAT} (aynı)* **2.** Kuyruklu yıldızın kuyruğu. **3.** *bot.* Bileşik çiçek durumu.

bürçüklü, [bürçük-lü] *sf.* (Bitki için) çiçekleri pürçük durumunda olan.

bürd[1], [Ar. bürd برد] *{OsT} is.* Bir çeşit çubuklu, yol yol renkli kumaş. ⊡ **bürd-i muhattāt,** *{OsT} Çizgili, çubuklu kumaş.*

bürd[2], [Far. bürd برد] *{OsT} is.* Bilmece; bulmaca; muamma.

bürda, -a'i [Ar. bürdā' برداء] *(bürda:) {OsT} is. tıp.* Sıtma.

bürdbar, [Far. bürdbār بردبار] *(bürdba:r) {OsT} sf.* **1.** (Kişi için) uysal; ağırbaşlı. **2.** Sıkıntıya katlanan; sabırlı; tahammüllü.

bürbari, [Far. bürdbārī بردبارى] *(bürdba:ri:) {OsT} is.* **1.** Ağırbaşlılık. **2.** Sabırlı oluş.

-bürde, [Far. -bürde برده] *{OsT} son ek.* Getirildiği Farsça isimlere *"götüren, götürmüş, götürülmüş"* anlamı katan son ek.

bürde, [Ar. bürde برده] *{OsT} is.* Arapların gündüzleri elbise üzerine bırka olarak giydikleri, geceleri de örtü olarak kullandıkları yünlü üstlük.

bürdek[1], **-ği** [bür-mek > bür-dek] *{ağız} is.* Tomurcuk. [DS]

bürdek[2], **-ği** [Far. bürdek بردك] *{OsT} is.* Küçük bilmece.

büre, [*eT.* bür-gē > bürē بورا] *{eAT} is.* Pire.

büreha, -a'i [Ar. bürehā برحاء] *(büreha:) {OsT} is.* Şiddetli azap; sıkıntı.

bürehne, [Far. berehne > bürehne برهنه] *{OsT} sf.* Çıplak; açık; yalın. ⊡ **bürehne-gî,** *{OsT} Çıplaklık.*|| **bürehne-pāy,** *{OsT} Yalın ayak.*|| **bürehne-ser,** *{OsT} Başı açık; başı kabak.*|| **bürehne-sîne,** *{OsT} Göğsü açık; bağrı açık.*

bürelenmek, [bür-mek > bür-e-le-n-mek] *{ağız} gçsz. f. [-ir]* **1.** Örtünmek. **2.** *gçl. f.* Birinin üzerine çullanmak. [DS]

büret, [Fr. bürette] *is. kim.* Hacmi dereceli deney tüpü.

bürge, [bür-gē] *{eT} is.* Pire. [DLT] ⊡ **bürge kişi,** *Bir yerde duramayan; zevzek; taşkın kimse.* [DLT]

bürgelenmek, [bürgē-le-n-mek] *{eT} dönşl. f. [-ür]* Öfkeden pire gibi sıçramak; pirelenmek. [DLT]

bürgu, [Far. bürğū برغو] *(bürğu:) {OsT} is. müz.* Boru denilen müzik aleti.

bürgus, [Ar. bürğūş برغوث] *(bürğu:s) {OsT} is.* Pire.

bürguzen, [Far. bürğū-zen برغوزن] *(bürğu:zen) {OsT} is.* Boru çalan kimse.

bürgü, [*eT.* bür-mek *(dolamak)* > bür-gü بوركى] *is.* **1.** Başörtüsü. *{eAT} {ağız} (aynı)* [DS] **2.** Başla birlikte vücudu bedene kadar saracak büyüklükte örtü; ihram; mahrama; car; çarşaf; üstlük; fıta; ferace. *{ağız} (aynı)* [DS] **3.** Atkı. **4.** İnce perde. **5.** *bot.* Bitkilerde çiçek sapının dibinden çıkan, yapraklardan daha küçük yaprak topluluğu; çiçek yaprağı. **6.** *{ağız}* Boyun atkısı. [DS] **7.** *{ağız}* Yeldirme. [DS]

bürgücük, -ğü [bürgü-cük] *is. bot.* Çiçek saplarının dibinde bulunan yaprakçık.

bürgüç, [bür-mek > bür-güç] *{eT} is.* Sac üzerindeki ekmeği çevirmekte kullanılan kılıca benzer tahta araç; evirgeç. [DLT] [Clauson]

bürgülü, [bürgü-lü] *sf.* **1.** Bürgüsü bulunan; bürgülenmiş, bürgü örtünmüş. **2.** *bot.* (Bitki bölümleri için) üzerinde bürgü bulunan. **3.** *{ağız}* İri taneli bir üzüm. [DS]

bürgümsü, [bürgü-msü] *sf.* (Bitki bölümleri için) bürgü biçiminde olan; bürgüyü andıran.

bürgün, [o+bir+gün > öbür+gün] *(bü'rgün) {ağız} zf.* Öbür gün. [DS]

bürhan[1], [Sansk. budha / Çin. fu + T. han *(kağan)* > burḫan / burkan] *is.* Burkan.

bürhan[2], [Ar. bürhān برهان] *(bürha:n) {OsT} is.* Delil; ispat; tanık. ⊡ **bürhān-ı katı',** *{OsT} İspata gerek duyulmayacak kadar açık ve sağlam delil.*|| **bürhān-ı mesîh,** *{OsT} Hz. İsa'nın gösterdiği mucize.*|| **bürhān-ı rāci,** *{OsT} Bir sorunun ispatı.*|| **burhān-ı limnî,** *man. Tümdengelim.*|| **burhān-ı süllemî,** *{OsT} Sonsuzluk kavramının tartışması sırasında kullanılan kademeli delil.*|| **bürhān-ı tezeyyüf,** *{OsT} Sonsuzluk kavramının tartışmasında ileri sürülen karşılıklı ilintili delil.*|| **burhān-türsî,** *{OsT}*

Uzayın sonluluğunu ispat etmek için kullanılan teorem.

bürhani, [Ar. bürhānī برهانى] *(bürha:ni:) {OsT} sf.* İspatlayıcı; açıklayıcı.

bürhe, [Ar. bürhe برهه] *{OsT} is.* Uzun zaman; uzun müddet. ☞ **bürheten mine'z-zemān,** *{OsT} Bir hayli zaman.*

bürhun, [Ar. bürhūn برهون] *(bürhu:n) {OsT} is.* **1.** Çember; daire. **2.** Kemer; kemerli duvar. **3.** Engel. **4.** Çit; avlu. **5.** Kale veya ev kapısı.

büri[1], [böri / büri / börü] *{eT} is.* Kurt; börü. [EUTS]

büri[2], [bür-mek > bür-ī] *(büri:) is.* **1.** İçine geçirilerek bir şey takmaya yarayan halka veya oyuk; soket. **2.** Okun ucuna geçirilen temrenin oyuğu. [DLT] [Clauson]

büride, [Far. bürīden *(kesmek)* > bürīde بریده] *(büri:de) {OsT} sf.* **1.** Kesilmiş. **2.** Kırılmış. **3.** Arkadaşlık ilişkilerini kesmiş. **4.** (Elbise) biçilmiş. **5.** (Yer için) üzerinden geçilmiş. ☞ **bürîde-düm,** *{OsT} Kuyruğu kesik; talihsiz.*|| **bürîde-ser,** *{OsT} Başı kesilmiş.*|| **bürîde-zebān,** *{OsT} 1. Dili kesilmiş 2. Sessiz; az konuşan.*

büridegî, [Far. bürīde-ğī بریدگی] *(büri:degi:) {OsT} is.* Kesilmişlik.

büriklemek, [bürük-le-mek] *{ağız} gçl. f. [-r]* → bürüklemek. [DS]

bürimek, [bür-i-mek] *{eAT} gçl. f. [-r]* Bürümek.

bürin, [Far. bürīn برین] *(büri:n) is.* Meyve dilimi.

büriş, [bür-mek > bür-iş] *{eT} is.* Buruş; büküş; kıvırış. [DLT] [Clauson]

büritis, [Yun. puritis] *{ağız} is.* Çakmak taşı. [DS]

büritmek, [bür-mek > bür-i-t-mek] *{eT} gçl. f. [-ür]* **1.** Hissetmek; duymak; dokunmak. [EUTS] **2.** Hafifçe yakmak. [EUTS] **3.** *is.* Dokunma; his; duyu; duygu. [EUTS]

bürk[1], [bürk *(yans.)*] *is.* Sıvıların püskürmesini, fışkırmasını anlatan kök. [Zülfikar] *bürk-le-mek, bürk-ür-mek.*

bürk[2], [bür-(ü)k] *{ağız} is.* **1.** Baş örtüsü. **2.** Külah; börk. [DS]

bürka, -a'ı [Ar. burḳaʿ برقع] *{OsT} is.* Yaşmak; tül. ☞ **büka'-fiken,** *{OsT} Örtü açan; örtü atan.*

bürkân, [Ar. bürkān برکان] *(bürkâ:n) {OsT} is.* Yanardağ; volkan.

bürkan, [Ar. bürḳān برقان] *(bürka:n) {OsT} is.* **1.** Beyaz tenli adam. **2.** *zool.* Alaca çekirge.

bürkâni, [Ar. bürkānī برکانی] *(bürkâ:ni:) {OsT} sf.* Volkanik; yanardağa ilişkin.

bürkaniyet, [Ar. bürkāniyyet برکانیت] *(bürka:niyet) is.* Volkan bilimi.

bürke[1], [Ar. bürke / birke برکه] *{OsT} is. zool.* **1.** Kurbağa. **2.** Martı. ☞ **bürke-i lâciverd,** *{OsT} Gökyüzü.*

bürke[2], [bir-ik-mek > bir-ke] *{ağız} is.* Küçük göl; havuz. [DS]

bürkek, [bür-mek > *bür-ük-mek > bürk-ek] *{eT} is.* Örtü. [DLT] [Clauson]

bürkirmek, [bür-kir-mek] *{eT} gçsz. f. [-ür]* **1.** Püskürmek. **2.** Serpmek. [KB]

bürklemek, [bürk-le-mek] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(ü)-yor]* (Sıvılar için) fışkırmak. [DS]

bürkme, [bir-ik-me > bürk-me] *{ağız} is.* Eğlentili kadın toplantısı. [DS]

bürkmek, [bürk-mek] *{ağız} gçsz. f. [-er]* **1.** (Mide için) bulanmak. **2.** Sıkıntı ile kızarmak. [DS]

bürku, -u'u [Ar. bürḳuʿ برقع] *{OsT} is.* Yüz örtüsü; yaşmak; tül.

bürkü, [bür-gü / bür-kü] *{ağız} is.* Bürgü. [DS]

bürküm, [bürk-üm] *{ağız} is.* **1.** Küldeki sıcaklık. **2.** Bunaltıcı sıcaklık. [DS]

bürkürmek[1], [pür-kür-mek / bür-mek > bür-kür-mek (Clauson'un okuyuşu)] *{eT} dönşl. f. [-ür]* **1.** Örtünmek; kapanmak. **2.** (Hava için) bulutlanmak. [DLT]

bürkürmek[2], [bürk *(yans.)* > bürk-ü-r-mek] *{eT} gçl. f. [-ür]* Püskürtmek. [DLT]

bürlemek, [bür-mek > bür-(ü)l-e-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ü)-yor]* Örtmek. [DS]

bürlenmek, [bürle-n-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* Örtünmek; bürünmek. [DS]

bürlenmek, [bür *(tomurcuk)* > bür-le-n-mek] *{eT} dönşl. f. [-ür]* Tomurcuklanmak. [DLT]

bürlesk, [İt. burlesco] *sf.* **1.** Aşırı ve bayağı derecede gülünç olan. **2.** Ciddî bir konuyu bayağı bir üslûpla işleyen; kaba güldürü.

bürme[1], [bür-mek *(dolamak)* > bür-me] *is.* **1.** *{ağız}* Kadınların sokağa çıkarken bürünüp örtündükleri kumaş; car. **2.** Bürülerek sarılan bir çeşit sarık; burma sarık. [DS]

bürme[2], [bür-me] *{eT} is.* **1.** Burma; bükme; kıvırma. **2.** Don vb. şeylerin ağı. [DLT]

bürmeç, -ci [bür-meç] *{ağız} is.* Kesenin iple büzülen yeri. [DS]

bürmek[1], [bür-mek] *{eT} gçl. f.* **1.** Burmak; bükmek; kıvırmak; bir şeyi iki ucundan tutup ekseni çevresinde bükmek. [Nevâyî][DTL] **2.** Büzmek. [DLT] **3.** *{ağız}* Ağacın kuruması için köküne yakın yerinden kabuğunu soymak. [DS] **4.** Katlamak; devşirmek.

bürmek[2], [bö *(yans.)* > bö-ğür-mek > bǖr-mek] *(bü:rmek) {ağız} gçsz. f. [-ür]* **1.** Bağırmak; böğürmek. **2.** (Kederli kişi için) sesli olarak ağlamak. [DS]

bürna, [Far. bürnā برنا] *(bürna:) {OsT} sf.* Genç; delikanlı; yiğit.

bürnah, [Far. bürnāh برناه] *(bürna:h) {OsT} sf.* → bürna.

bürnak, [Far. bürnāk برناك] *(bürna:k) {OsT} sf.* → bürna.

bürnüs, [Ar. bürnüs برنس] *{OsT} is.* **1.** Üste giyilen bir tür Arap giysisi. **2.** Kollu ve başlıklı hamam ağası. **3.** Bir tür kadın yeldirmesi.

büro, [Fr. breau] *is.* **1.** Çalışma odası; yazıhane. **2.** Bir kuruluşta memurların çalıştığı yer; daire. **3.** Sınırlı ve belli bir konuda halka hizmet veren yer. **4.** Bir kuruluşun belli bir bölümü; şube; bölüm. **5.** Bir kuruluşta yazı işlerinin yürütüldüğü yer. **6.** Yazı masası. ☐ **büro malzemeleri,** *Bir büroda kullanılan masa, dolap, yazı araç ve gereçleri, silgi, dosya gibi eşyalar ve tüketime yönelik mallar; kırtasiye.*

bürokrasi, [Fr. bureaucratie] *is.* **1.** Devlet teşkilatında yönetimin etkisi, gücü. **2.** Memur ve yöneticiler topluluğu. **3.** İşlerin yürütülmesinde verimlilikten daha çok, biçimsel tam oluşa önem verme durumu; kırtasiyecilik.

bürokrat, [Fr. bureaucrate] *is.* **1.** Devlet kuruluşunda üst düzey yöneticiler. **2.** Büro işlerinde çalışan kimse. **3.** Devlet işlerinin yürütülmesinde biçimselliğe aşırı derecede önem vererek uygulanırlığı ve verimliliği ikinci plana iten yönetici.

bürokratik, -ği [Fr. bureaucratique] *sf.* Bürokrasi ile ilgili; bürokrasiye dayanan.

bürokratizm, [Fr. bureaucratisme] *is.* Devlet yönetiminde bürokrasinin aşılamayan, etkili ve egemen bir gücünün bulunması durumu.

bürokratlaşma, [bürokrat-la-ş-ma] *is.***1.** Devlet yönetiminin uygulanabilir, verimli ve demokratik işlemlerden ziyade kâğıt üzerinde çok şey üretiyor görünerek hizmet üretemez duruma gelmesi. **2.** Bürokratik işlemlere ağırlık verme. **3.** Aşırı yönetici kalabalığına ulaşma.

bürran, [Far. büriden *(kesmek)* > berrān / bürrān بران] *(bürra:n) {OsT} sf.* Keskin; kesici.

bürs, [Far. bürs برس] *{OsT}* is. *bot.* Ardıç meyvesi.

bürsan, [Far. bürsān برسان] *(bürsa:n) {OsT} is.* Büyük yılan; ejderha.

bürsute, [Ar. bürs̱ūte برثوته] *(bürsu:te) is.* Tehlikeli yer.

bürsün, [Ar. bürs̱ün برثن] *{OsT} is.* **1.** İnsan eli. **2.** Yırtıcı hayvanların pençesi. **3.** Develere vurulan damga.

bürşüm, [Ar. bürşüm برشم] *{OsT} is.* Kadınların yüzlerini örttükleri örtü.

bürt, [bür-mek ? > bür-(ü)t] *{eT} is.* Karabasan; kâbus. [DLT]

bürtlek, -ği [bört *(yans.)* > bört-le-k / bürt-le-k] *{ağız} sf.* (Göz için) devrik; patlak; pörtlek. [DS]

bürtlemek, [bört *(yans.)* > bürt-le-mek] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(ü)-yor]* **1.** (Su için) fışkırarak kaynamak. **2.** (Ekilmiş tahıl taneleri için) toprak altından yüze çıkmak. [DS]

bürtletmek, [bört *(yans.)* > bürt-le-t-mek] *{ağız} gçl. f. [-ir]* **1.** Ortaya çıkarmak. **2.** Kabartmak; şişirmek. [DS]

bürtmek[1], [bür-mek > bür-t-mek] *{eT} gçl. f. [-ür]* Dokunmak; temas etmek. [Clauson]

bürtmek[2], [bört *(yans.)* > bürt-mek / bört-mek] *{ağız} gçl. f: [-er]* **1.** Az haşlamak. **2.** Yumurtayı suda haşlamak. [DS]

bürtmük, -gü [bürt-mük] *{ağız} is.* Yumuşak şeylerden kopan küçük parçalar. [DS]

bürtüglüg, [bürt-mek > bürt-üg-lüg] *{eT} sf.* **1.** Hissedilen; duyulan. [EUTS] **2.** *is.* Hissetme; duyma. [EUTS]

bürtük, -gü [bürt-ük] *{ağız} is.* Tahıl tanesi. [DS]

bürtülmek, [bürt-ül-mek] *{eT} edil. f. [-ür]* Dokunulmak; temas edilmek. [Clauson]

bürtüşmek, [bürt-üş-mek] *{eT} işteş. f. [-ür]* Birbirine dokunmak. [EUTS]

büru, -u'i [Ar. bürūʾ بروء] *(büru:) {OsT} is.* **1.** Hastanın iyiliğe yüz tutması. **2.** Bilgi, erdem ve iyilikte benzerlerine olan üstünlük.

büruc, [Ar. burc > bürūc / burūc بروج] *(büru:c) {OsT} is.* **1.** Burçlar; kaleler. **2.** On iki takımyıldız; burçlar. ☐ **bürūc-i isnā-aşer,** *{OsT} Güneş sisteminin on iki burcu.*|| **bürūc-i sābite,** *{OsT} Sabit burçlar; Boğa; Aslan; Akrep; Kova.*

bürud, [Ar. bürūd برود] *(büru:d) {OsT} sf.* **1.** Soğuk. **2.** *is.* Bir işten bıkıp usanma; soğuma.

bürudet, [Ar. bürūdet برودت] *(büru:det) {OsT} is.* **1.** Soğukluk. **2.** *mecaz.* Kırgınlık; küskünlük. ☐ **bürūdet-engîz,** *{OsT} Çok soğuk.*|| **bürūdet-i hevā,** *{OsT} Havanın soğukluğu.*|| **bürūdet-i muāmele,** *{OsT} Davranış soğukluğu; soğuk davranış.*

bürufe, [Far. bürūfe بروفه] *(büru:fe) {OsT} is.* **1.** Sarık. **2.** Bel kuşağı. **3.** Mendil.

büruk[1], [Ar. bürūk بروك] *(büru:k) {OsT} is.* Un helvası.

büruk[2], [Ar. berḳ > bürūḳ بروق] *(büru:k) {OsT} is.* Şimşekler.

bür'um, [Ar. bürʿūm / bürʿūme برعوم / برعومه] *(bürˈu:m) {OsT} is. bot.* Bir ağacın henüz açılmamış çiçeği; tomurcuk.

bürut, [Ar. bürūt بروت] *(büru:t) is.* Bıyık.

büruz, [Ar. bürūz بروز] *(büru:z) {OsT} is.* **1.** Belirme; ortaya çıkma. **2.** Açık; meydanda; aşikâr. **3.** Gösterme; teşhir.

bürü[1], [böri / büri / börü] *{eT}* *is.* Kurt; börü. [EUTS]

bürü[2], [*eT.* bür-mek *(dolamak)* > bür-ü] *{ağız}* *is.* **1.** Baş örtüsü. **2.** Çarşaf; car. [DS]

bürük[1], [*eT.* bür-mek *(dolamak)* > bür-ük] *{eT}* *is.* **1.** Şalvar gibi şeylerin uçkurunda bulunan yuvarlak ip. [DLT] **2.** *{ağız}* Baş örtüsü. [DS] **3.** *{ağız}* Çarşaf; car. [DS] **4.** *{ağız}* Araba üstüne gerilen tente. [DS] **5.** *{ağız}* Duvak. [DS] **6.** *{ağız}* Boyun atkısı. [DS] **7.** *{ağız}* Hamam havlusu. [DS]

bürük[2], **-ğü** [pür / bür > bür-ük] *{ağız}* *is.* **1.** Irmak, göl ve ova kenarlarındaki gür çalılık, sazlık vb. **2.** Orman. **3.** Gövdesini sarmaşık sarmış ağaç. **4.** Üstü açık çevresi çalılarla sarılmış ağıl. **5.** Asma yaprağı. [DS]

bürüklemek, [bür-mek > bür-ük-le-mek] *{ağız}* *gçl. f. [-r] [-l(ü)-yor]* Çarşaflamak. [DS]

bürüklenmek, [bür-ük-le-n-mek] *{ağız}* *dönşl. f. [-ir]* **1.** (Kadın, kız için) baş örtüsü örtünmek. **2.** Örtünmek; bürünmek. [DS]

bürüklük[1], **-ğü** [bür-ük-lük] *{ağız}* *is.* Baş örtüsü. [DS]

bürüklük[2], **-ğü** [bür-ük-lük] *{ağız}* *is.* Havanın bunaltıcı ve sıcak zamanı. [DS]

bürükmek, [bür-ük-mek / bir-ik-mek] *{ağız}* *gçsz. f. [-ür]* Birikmek; toplanmak. [DS]

bürülmek, [bür-mek > bür-ül-mek / bur-ul-mak] *{eT}* *edil. f. [-ür]* Buruşturulmak; bükülmek. [DLT]

bürülü, [bür-ü-lü] *sf.* **1.** Örtülü, sarılı. **2.** Kaplı.

bürüm, [*eT.* bür-mek *(dolamak)* > bür-üm بوروم] *is.* **1.** Bürümek eylemi ve sonucu. **2.** Bir kenarı üzerinde yuvarlanarak dürülmüş, sarılmış, katlanmış şey. *{OsT} (aynı)* **3.** *bot.* Şemsiye veya kömeç durumundaki bileşik çiçeklerde sapın dibinde yan yana duran bürgülerin tümü. **4.** *{ağız}* Arapların başlarına koydukları poşu üzerine geçirilen halka şeklindeki kalın ip. [DS] **5.** *{ağız}* Giyim eşyası. [DS] **6.** *{ağız}* Şemsiye. [DS] ⊡ **bürüm bürüm,** *{eAT} 1. Birbirinin üstüne sarılmış. 2. {ağız} (Örtünmek için) sıkı sıkıya; sıkıca.* [DS]

bürümcek, -ği [bür-üm > bürüm-cek] *is.* **1.** Koza gibi yuvarlanmış ve bürünmüş şey. **2.** İpek böceği kozalağının dış tarafında bulunan iplikler. **3.** Başörtüsü. **4.** *{ağız}* Ham ipekten dokunmuş bez. [DS] **5.** *{ağız}* Baş örtüsü. [DS] **6.** *{ağız}* Çarşaf. [DS] **7.** *{ağız}* Yağmurdan korunmak için örtünülen bez; yağmurluk. [DS] **8.** *{ağız}*Yeni doğmuş yavrunun üzerindeki zar; son. [DS]

bürümcük, -ğü [bürüm > bürüm-cük] *is.* **1.** Kıvratma denilen bükülü ham ipekten bez ayağı armürde dokunmuş ince kumaş. **2.** *sf.* Bu tür kumaştan yapılmış giyecek vb.

bürüme, [bür-ü-me بورومه] *is.* **1.** Bürümek eylemi. **2.** Kaplama, sarma. **3.** *{eAT}* *sf.* Bütün vücudu kaplayan.

bürümek, [*eT.* bür *(tomurcuk)* > bür-ī-mek > bür-ü-mek بورمك / بريمك] *gçl. f. [-ür]* **1.** Kaplamak; örtmek. *{eAT} {OsT} {ağız} (aynı)* [DS] **2.** Sarmak; kuşatmak. *{eAT} {OsT} (aynı)* **3.** Basmak; istila etmek. **4.** Etkilemek. **5.** *{ağız}* Toplanmak. [DS]

bürümen, [bür-ü-mek > bürü-men] *{ağız}* *is.* İpekten yapılmış elbise. [DS]

bürün, [Yun. pirina] *{ağız}* *is.* Zeytin posası. [DS]

bürüncek, [bür-ün-(e)cek برونجك / بورنجك] *{eAT} {OsT} {ağız}* *is.* **1.** Baş örtüsü; çarşaf; bürümcek. **2.** Duvak. **3.** Kaput, palto, pelerin gibi giyim eşyası. [DS]

bürüncük, -ğü [*eT.* bür-ün-çük / bür-üm-cük] *is.* **1.** Bürümcük. **2.** *{ağız}* Ham ipekten dokunmuş bez. [DS]

bürünçük, [bür-mek *(dolamak)* > bür-ün-çük] *{eT}* *is.* Bürümcük; kadın baş örtüsü. [DLT]

büründürmek, [bür-ün-mek > bürün-dür-mek] *gçl. f. [-ür]* **1.** Bürünmesini sağlamak. **2.** Bürünmesine sebep olmak.

bürüng, [bür-mek > bür-üñ] *(bürüñ)* *{eT}* *is.* Akarsuların yeryüzünde meydana getirdiği yarıklar. [DLT]

bürünme, [bür-ün-me] *is.* Bürünmek eylemi ve durumu.

bürünmek, [*eT.* bür-mek *(dolamak, bükmek)* > bür-ü-n-mek بورنمك] *dönşl. f. [-ür]* **1.** Sarınmak, örtünmek, kaplanmak. *{eT} (aynı)* [DLT] [KB] **2.** Giyinmek. *{eAT} (aynı)* **3.** *mecaz.* Kendini belli bir özellikte göstermeye çalışmak. **4.** *edil.* Sarılmak, örtülmek. **5.** *{ağız}* (Hava için) bulutlanmak. [DS]

bürüntü, [bür-ün-tü] *{ağız}* *is.* **1.** Bürgü. **2.** Peştamal. [DS]

bürünük, -ğü [bür-ün-ük] *{ağız}* *sf.* (Hava için) kapalı; bulutlu. [DS]

bürünüş, [bür-ün-üş] *is.* Bürünme eylemi ve biçimi.

bürüşde, [? bürüşde] *{ağız}* *is.* Tandır ya da sacda pişirilen ekmeğin çok kızarmışı. [DS]

bürüşmek, [bür-mek > bür-üş-mek] *{eT}* *işteş. f. [-ür]* Bükme, burma, dolama, kıvırma işlerini birlikte yapmak; bükerken birbirine ardım etmek; büküşmek. [DLT]

büryan, [Far. büryān بريان] *(büryaːn)* *{OsT}* *is.* **1.** Susuz kavurmak suretiyle veya tandırda pişirilmiş et yemeği; kebap, biryan, püryan. **2.** *{ağız}* Et ve pirinçle tepside pişirilen bir yemek. [DS] ⊡ **büryan olmak,** *Kavrulmak, susuz kalmak.*

büs[1], [bis / büs / büş *(yans.)*] *is.* Kedi cinsi hayvanları çağırmayı ya da kovalamayı anlatan kök, *büs-sük.*

büs[2], [büs *(yans.)*] *is.* Sinmeyi, ürküntü duymayı anlatan kök. [Zülfikar] *büs.*

büs[3], [büs] *{ağız}* *is.* Küspe. [DS]

büsbütün, [bü(s)+bü/tün] *(bü'sbütün)* *pekşt. zf.* **1.** Bir bütün olarak; tamamıyla; tamamen. **2.** İyiden

iyiye; iyice. **3.** Köklü bir şekilde; temelli. **4.** *sf.* Eksiksiz bir bütün.

büsbüyük, [bü(s)+bü/yük] *(bü'sbüyük) sf.* Çok büyük.

büsek, -ği [büs-ek] *{ağız} is.* Katran. [DS]

büskeç, [bös-mek > bös-geç > büs-keç] *{eT} is.* Çörek. [DLT]

büslemek, [büs-le-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ü)-yor]* Süslemek. [DS]

büslet, [Ar. büslet بسلت] *{OsT} is.* Şöhret; ün.

büsmek, [büs *(yans.)* > büs-mek] *{ağız} gçsz. f. [-er]* Sinmek; saklanmak; pusmak. [DS]

büsmürük, -ğü [büs *(yans.)* > büs-mek > *büs-mür-mek > büs-mür-ük] *{ağız} sf.* (Kişi için) kurnaz; sinsi. [DS]

büsr, [Ar. büsr / büsre بسر / بسره] *{OsT} sf.* **1.** Taze; körpe. **2.** *is.* Bir nesnenin ucu ve başı. **3.** Genç kız ve oğlan.

büssed, [Ar. büssed بسد] *{OsT} is.* Mercan.

büst, [İt. busto *(göğüs)* > Fr. buste] *is.* **1.** İnsan baş ve gövdesinin üst kısmının heykeli; baş heykeli. **2.** *terz.* Kadın vücudunun göğüs kısmı.

büstah, [Far. büstāḫ بستاخ] *{OsT} sf.* Küstah; utanmaz; edepsiz.

büstan, [Far. büstān > Ar. büstān بستان] *(büsta:n) {OsT} is.* Bağ bahçe; bostan.

büstani, [Ar. büstānī بستانى] *(büsta:ni:) {OsT} is.* Bahçıvan; bostancı.

büste, [Far. büste بسته] *{OsT} is. bot.* Fındık.

büstec, [Far. büstec بستج] *{OsT} is.* → büstek.

büstek, -ği [Far. büstek بستك] *{OsT} is.* **1.** *bot.* Ak günlük. **2.** Fıstık zamkı.

büsteli, [? bustulī / büstelī] *{eT} is.* Karapazı denilen bitki, *(Atriplex hortensis).* [DLT]

büstiyer, [Fr. bustière] *is.* **1.** Omuzları ve göbek bölgesini açıkta bırakan bir tür kadın elbisesi. **2.** Sutyen.

büstüka, [Ar. büstūka بستوقه] *(büstü:ka) {OsT} is.* Küçük küp; küpçük.

büsuk, -ku [Ar. büsūḳ بسوق] *(büsü:k, k kalın söylenir) {OsT} is.* **1.** Ağacın boy atması, boylanması. **2.** Birinin, akranına üstün olması.

büsul[1], **-lü** [Ar. büsūl بسول] *(büsu:l) {OsT} is.* **1.** Sıvıların ya da içeceklerin mayalanma sonucu tatlarının ağırlaşması ya da ekşimesi. **2.** Bir şeyin haram olma özelliği kazanması.

büsul[2], **-lü** [Far. büsūl بسول] *(büsu:l) {OsT} is.* Lanet, beddua.

büsur[1], [Ar. beşr > büşūr بثور] *(büsu:r) {OsT} is.* Çıbanlar.

büsur[2], [Far. büsūr بسور] *(büsu:r) {OsT} is.* Lanet; beddua.

büsut, [Ar. büsuṭ بسط] *{OsT} is.* El açıklığı; civanmertlik.

büsük, [büs *(yans.)* > büs-ük / pis-ik / püs-ük] *{eAT} is.* Kedi.

büsükmek, [büs-ük-mek] *{ağız} gçsz. f. [-ür]* Acıkmak. [DS]

büsürgeç, -ci [püs-kür-geç] *{ağız} is.* Ağaçlara ilaç sıkmakta kullanılan araç. [DS]

büş[1], [bis / büs / büş *(yans.)*] *is.* Kedi cinsi hayvanları çağırmayı ya da kovalamayı anlatan kök, *büş büş.* ⊡ **büş büş,** *{ağız} Hayvanları çağırma ve kovalama ünlemi.* [DS]

büş[2], [Far. büş بش] *{OsT} is.* **1.** Kâkül. **2.** At yelesi. **3.** *sf.* Eksik; noksan.

büşermek, [biş-mek > büş-er-mek] *{eT} gçl. f. [-ür]* Olgunlaştırmak. [EUTS]

büşinçek, [Kençek. büşinçek] *{eT} is.* Üzüm salkımı. [DLT]

büşkâni, [Ar. büşkānī بشكانى] *(büşkâ:ni:) {OsT} is.* **1.** Kendi dilini bilmeyecek kadar ahmak adam. **2.** Arap çocuğu olduğu hâlde Arapça'yı bilmeyen ahmak.

büşmek, [biş-mek > büş-mek] *{ağız} gçsz. f. [-er]* Pişmek. [DS]

büşra, [Ar. büşrā بشرى] *(büşra:) {OsT} is.* Sevinçli haber; müjde.

büşter, [Far. büşter بشتر] *{OsT} is. tıp.* Kurdeşen.

büşterem, [Far. büşterem بشترم] *{OsT} is. tıp.* → büşter.

büşteri, [Far. büşterī بشترى] *(büşteri:) {OsT} is. tıp.* → büşter.

büşük, [biş-mek *(olgunlaşmak; alışmak; deneyim kazanmak)* > biş-ük > büş-ük] *is.* **1.** Beşik. **2.** Birbirine alışmış olanlar; birbirlerini iyi tanıyanlar **3.** İçli dışlı olanlar; akraba; yakınlar; hısım. [EUTS] [İKPÖy.] **4.** Eş dost; sevgili. [Gabain] [İKPÖy.]

büşürmek, [biş-mek > büş-ür-mek] *{ağız} gçl. f. [-ür]* Pişirmek. [DS]

büt[1], [*eT.* bit > büt بت] *{OsT} is.* Bit.

büt[2], [Far. būt بوت] *{OsT} is.* **1.** Put. **2.** Tapınılan şey. **3.** Sevgili. **4.** *sf. mecaz.* Güzel. ⊡ **büt-gede,** *{OsT} Puta tapanların tapınağı.*|| **büt-hâne,** *{OsT} Tapınak.*|| **büt-i perîveş,** *{OsT} Peri gibi güzel.*|| **büti sınmak,** *{eAT} Yüzü değişip bozulmak; gönlü daralmak.*|| **büt-lāl,** *{OsT} Hayran olan; şaşan; şaşkın.*|| **büt-nigâr,** *{OsT} Put yapan; putçu; portreci.*||

büt-perest, *{OsT} Puta tapan.*|| **büt-perestî,** *{OsT} Puta tapan.*|| **büt-perîveş,** *{OsT} Peri gibi güzel.*|| **büt-şiken,** *{OsT} Put kıran.*|| **büt-şikestî,** *{OsT} Put kırıcılık.*|| **büt-tirâş,** *{OsT} 1. Put yapan; put oyan. 2. Heykeltıraş.*|| **büt-tirâşî,** *{OsT} Put yapıcılığı.*|| **büt yonmak,** *{eAT} Put yapmak.*

bütadien, [Fr. butadiène] *is. kim.* Yapısında iki tane çift bağ bulunan iki hidrokarbon; C_4H_6; $CH_2=CH-CH=CH_2$

bütan[1], [Far. bütān بتان] *(büta:n) {OsT} is.* **1.** Putlar. **2.** Güzeller.

bütan[2], [Fr. butane] *is. kim.* Düşük basınç altında sıvılaştırılarak metal tüpler içinde yakıt olarak kullanılmak üzere pazarlanan C_4H_{10} formülündeki doymuş hidrokarbon.

bütangaz, [bütan+gaz] *is.* Yakıt olarak tüplere doldurularak dağıtımı yapılan gaz.

bütçe, [Lat. bulgaette *(deri kesecik)* > Fr. bougette *(küçük kese)* / İng. budget] *(bü'tçe) is.* **1.** Sarfiyat planı; harcama listesi. **2.** *huk.* Devletin ve diğer kamu tüzel kişilerinin gelecek belli bir dönem içindeki gelir ve giderlerini tahmin eden ve bunların tahsil ve harcanmasına izin veren hukukî işlem. **3.** *gnşl.* Bir kişinin gelir ve giderleri. ☞ **bütçe açığı,** *Bütçede giderlerin gelirlerden fazla olması durumu.*|| **bütçe aktarması,** *Devlet harcamalarında parası artacağı tahmin edilen kalemlerden parası yetmeyecek kalemlere para aktarma işi.*|| **bütçe fazlası,** *Gelirlerin giderlerden çok olması durumu.*|| **bütçe hedeflerini aşmak,** *Devlet bütçesinde tahmin edilen gelir ya da giderleri yıl içinde fazlası ile gerçekleştirmek.*|| **bütçe kanunu,** *Devletin daire ve kurumlarının yıllık gelir ve gider toplamını belirten ve bunların yürütülmesine izin veren kanun.*|| **bütçe yılı,** *Bütçenin uygulanmaya başladığı günden ertesi yıl aynı güne kadar geçen süre.*

bütçeleme, [bütçe-le-me] *is.* Bütçe yapma işi.

bütçelemek, [bütçe-le-mek] *gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* **1.** Gelir ve gideri bütçeye kaydetmek. **2.** Bütçe yapmak.

büte, [büt-mek > büt-ē] *(büte:) {eT} zf.* **1.** Çok; pek çok. [DLT] [KB] **2.** (Zaman için) kısa. [DLT]

büteki, [bu+tek-i] *{ağız} zf.* Bizden tarafta olan; bu yandaki. [DS]

büten, [Fr. butène] *is. kim.* Olefin grubundan formülü C_4H_8 olan etilen hidrokarbon; bütilen.

büteyra, -a'i [Ar. büteyrā' بتيراء] *(büteyra:) is.* **1.** Güneş. **2.** Sabah.

bütgü, [büt-mek > büt-gü] *(bütgü:) {eT} is.* Dışkı; def-i hacet. [EUTS]

bütgürmek, [büt-mek > büt-gür-mek] *{eT} gçl. f. [-ür]* Bitirmek. [Clauson]

bütgüsüz, [bütgü-süz] *{eT} sf.* Tamamlanmamış; eksik. [Clauson]

büthane, [Far. büt-ḫāne بتخانه] *{OsT} is.* İçinde tapınılan putların bulunduğu tapmak.

bütirat, [Fr. butyrate] *is. kim.* Bütirik asidin tuzu veya esteri.

bütirik, -ği [Lat. butyrum *(yağ)* > Fr. butyrique] *sf. kim.* (Asit ve aldehit için) tereyağında, yaban havucu esansında, terde ve kas özünde bulunan CH_3-CH_2-CH_2-COOH formüllü normal, keçiboynuzunda bulunan $(CH_3)_2$ CH-COOH formüllü izobüritik kimyasallarla ilgili.

bütirin, [Fr. butyrine] *is. kim.* Tereyağında bulunan bir gliserinin esterine verilen ad.

bütkede, [Far. büt-kede بتكده] *is.* Putların bulunduğu yer.

bütkü, [büt-mek > büt-kǖ] *{eT} is.* Kaka; büyük aptes (çocuk dili). [DLT]

bütkürmek, [büt-mek > büt-kür-mek] *{eT} gçl. f. [-ür]* Bitirmek. [EUTS]

bütmek[1], [büt-mek] *{eT} gçsz. f. [-er]* **1.** Bitmek; tamamlanmak; gerçekleşmek. [EUTS] [Gabain] [KB] [Üç İtigsizler] **2.** Sona ermek; yok olmak. [EUTS] [Gabain] [KB] [Üç İtigsizler] **3.** (Ses için) kısılmak; kesilmek; alçalmak. [KB]

bütmek[2], [büt-mek] *{eT} gçsz. f. [-er]* (Yara için) kapanmak; onulmak. [Yüknekî] [KB]

bütmek[3], [büt-mek] *{eT} gçsz. f. [-er]* **1.** (Bitki için) bitmek; çıkmak; neşvünema bulmak. **2.** Yaratılmak. **3.** Doğmak. [DLT]

bütmek[4], [büt-mek] *{eT} gçsz. f. [-er]* **1.** Bir şeye inanmak. [EUTS] [Yüknekî] [KB] **2.** Arzusu, dileği yerine gelmek; borcu veya alacağı gerçekleşmek. [ETY] [KB] **3.** (Suya vb.) kanmak. [ETY] **4.** Doymak. [ETY] **5.** İkrar etmek. [DLT] [KB]

bütmiş, [büt-mek > büt-miş] *{eT} sf.* (Yara için) kapanmış; iyileşmiş. [DLT]

bütperest, [Far. büt-perest بتپرست] *{OsT} is.* **1.** Putlara tapan kimse; putperest. **2.** *sf.* (Kişi için) puta tapıcı; puta tapan.

bütrü, [büt-ür-mek > büt-ür-ü > bütr-ü] *{eT} zf.* Baştanbaşa. [KB]

bütrürek, [bütrü-rek] *{eT} zf.* Tamamen; tamamıyla; iyice. [KB]

bütrüşmek, [büt-ür-mek > büt-(ü)r-üş-mek] *{eT} işteş. f. [-ür]* Muhakeme olmak; tanık getirmek. [DLT]

bütsemek, [büt-mek > büt-sē-mek] *{eT} gçsz. f. [-r]* (Yara için) iyileşmeğe, kapanmaya yüz tutmak. [DLT]

büttül, [Ar. büdelā => büttül ?] *{ağız} sf.* Alık; budala. [DS]

bütu, -u'u [Ar. bütūᶜ بتوع] *(bütu:) {OsT} is.* **1.** Kesilme. **2.** Uzaklaşma.

bütun, [Ar. batn > büṭūn بطون] *(bütu:n)* *{OsT}* *is.* **1.** Karınlar. **2.** Nesiller; soylar.

bütüd, [büt-mek > büt-üd] *{eT}* *is.* Bitme; tamamlanma; ikmal. [EUTS]

bütüg, [büt-mek > büt-üg] *{eT}* *sf.* **1.** Bütün; tüm. [İKPÖy.] **2.** Dokunulmamış. [İKPÖy.] **3.** (Yara için) kapanmış; iyileşmiş. [İKPÖy.]

bütüge, [Far. büta ? / Sansk. ? > bütü gē] *(bütü:ge:)* *{eT}* *is.* Patlıcan. [DLT]

bütülmek, [büt-mek > büt-ül-mek] *{eT}* *edil. f.* *[-ür]* **1.** İnanılmak. [KB] **2.** Tamamlanmak. [KB] **3.** *dönşl. f.* Olgunlaşmak. [KB]

bütün, [*eT.* büt-mek *(bitmek)* > büt-ün بتون] *sf.* **1.** Eksiksiz; tam. *{eT}* *{eAT}* *(aynı)* [EUTS] [DLT] [Üç İtigsizler] [Gabain] [Yüknekî] [KB] **2.** Parçalara ayrılmamış; tek parça halinde. *{eT}* *{eAT}* *(aynı)* [DLT] [EUTS] [Üç İtigsizler] [Gabain] [Yüknekî] [KB] **3.** Çok sayıda varlık ve nesnelerin tamamı. **4.** (Para için) bozuk olmayan; büyük miktarda ve tek banknot halinde. **5.** Mümkün olduğu kadar; olanca. **6.** Biricik, tek olarak. **7.** *{eT}* *{eAT}* Doğru; dürüst; sahih; mükemmel; sağlam. [Yüknekî] [KB] **8.** *is.* Birlik; tamlık. ⊟ **bütün bütün,** *Büsbütün; tamamen, iyice.*|| **bütün bütüne,** *Bütün olarak.*|| **bütün eylemek,** *{eAT} Birleştirip bütün hâle getirmek; sağlam ve tam yapmak.*|| **bütün itmek,** *{eAT} Birleştirip bütün hâle getirmek; sağlam ve tam yapmak.*|| **bütün olmak,** *{eAT} Birleşip bütün hâle gelmek; sağlam ve tam olmak*

bütünce, [bütün-ce بتونجه] *(bütü'nce)* *zf.* **1.** Bütün olarak. **2.** *sf.* Bütüne yakın; bütün görünümünde. **3.** *is. dbl.* Dilbilimsel çözümleme amacıyla oluşturulmuş yazılı ya da ses alma araçlarıyla kayıtları yapılmış belirli sayıdaki söz veya cümle verileri.

bütüncene, [bütün-cene] *(bütü'ncene)* *{ağız}* *zf.* **1.** Bütün olarak. **2.** Sağ salim. [DS]

bütüncü, [bütün-cü] *sf.* **1.** Bütüne ilişkin; bütünle ilgili. **2.** Bütünü savunan; bütünden yana olan. ⊟ **bütüncü ekonomi,** *eko. Bir milletin belli dönemdeki genel ekonomik etkinlik düzeyini ve ekonomik büyüklükler arasındaki ilişkileri tespit eden ekonomi dalı; makroiktisat.*

bütüncül, [bütün-cül] *sf.* Bir ideoloji adına bütün kişisel çabaları, etkinlikleri sıkı bir denetim altına alarak bireysel özgürlüğe yer vermeyen ve bireyin hayatını her yönüyle devlet otoritesine tabi kılan; totaliter.

bütüncüllük, -ğü [bütün-cül-lük] *is.* Devletin bir ideoloji adına bütün kişisel çabaları, etkinlikleri sıkı bir denetim altına alarak bireysel özgürlüğe yer vermeden, bireyin hayatının her yönüyle devlet otoritesine tabi olması gerektiğini savunan siyasi sistem; totalitarizm.

bütüncülük, -ğü [bütün-cü-lük] *is. fel.* Çeşitli ögelerden meydana gelmiş bir bütünde, var olmayan bazı özelliklerin bulunduğunu ileri süren felsefe.

bütünleme, [bütün-le-me] *is.* **1.** Bütünlemek eylemi. **2.** Eksiği bulunan bir şeyi bütüne tamamlama; eksikliğini giderme; bütün yapma; ikmal. ⊟ **bütünleme sınavı,** *eğit. Sene içinde ya da yapılan ilk imtihanda derslerinden geçer not alamayanlar için açılan ikinci bir imtihan.*

bütünlemek, [*eT.* bütün-lē-mek] *gçl. f.* *[-r]* *[-l(ü)-yor]* **1.** *{eT}* Gerçekliğini aramak. [DLT] **2.** Eksiği bulunan bir şeyi bütüne tamamlamak; eksikliğini gidermek; bütün yapmak; ikmal etmek. **3.** Ufak paraları bütün para haline getirmek. **4.** Haritacılıkta uçaktan çekilerek elde edilmiş haritaya nehir, dağ, şehir adı gibi özellikleri işlemek.

bütünlemeli, [bütün-le-me-li] *sf.* Bir kısım derslerinden başarısız olmuş ve bütünleme sınavına girebilecek durumda olan (öğrenci).

bütünlenme, [bütün-le-n-me] *is.* Bütünlenmek eylemi.

bütünlenmek, [bütün-le-n-mek] *edil. f.* *[-ir]* **1.** Eksik kısmı bütüne tamamlanmak; eksikliği giderilmek; bütün yapılmak; ikmal edilmek. **2.** (Ufak paralar için) bütün para haline getirilmek.

bütünler, [bütün-le-mek > bütün-le-r] *sf.* **1.** Eksiği bulunan bir şeyi, kendisini katmak suretiyle bütüne tamamlayan; bütünleyen; bütünleyici. **2.** Bir bütün elde etmek için eklenen; mütemmim. ⊟ **bütünler açı,** *mat. Bir açının değerini 180°'ye tamamlamak için eklenen açılardan her biri.*

bütünleşme, [bütün-le-ş-me] *is.* **1.** Bütünleşmek eylemi. **2.** Bütün durumuna gelme.

bütünleşmek, [bütün-le-ş-mek] *gçsz. f.* *[-ir]* **1.** Bir bütün durumuna gelmek. **2.** Bir bütünün parçaları olarak uyum içinde bulunmak; tek parça gibi hareket etmek. **3.** İçinde bulunduğu topluma ayak uydurmak; dayanışma içinde olmak; kaynaşmak.

bütünletme, [bütün-le-t-me] *is.* Bütünletmek işi.

bütünletmek, [bütün-le-t-mek] *gçl. f.* *[-ir]* **1.** Bütün durumuna getirtmek. **2.** Eksikliğini gidertmek. **3.** (Küçük değerli paralar için) toplamı kadar daha büyük para hâline çevirttirmek.

bütünleyen, [bütün-le-y-en] *sf.* **1.** Bütün duruma getiren; mütemmim. **2.** Bütün duruma getirmek için eklenen.

bütünleyici, [bütün-le-y-ici] *sf.* Bütünlemeyi sağlayan; mütemmim.

bütünlük, -ğü [bütün-lük] *is.* **1.** *{eT}* Doğruluk; mükemmellik. [KB] **2.** Bütün olma durumu. **3.** Bütün olanın niteliği.

bütünsel, [bütün-sel] *sf.* **1.** Bütün niteliği taşıyan; total. **2.** Bütünle ilgili. **3.** Bütüne ilişkin.

bütünsellik, -ği [bütün-sel-lik] *is.* Bütün olma durumu.

bütürmek, [bit-ür-mek > büt-ür-mek] *{eT} gçl. f. [-ür]* **1.** Tedavi etmek; sağaltmak. [KB] **2.** Sağlam hâle koymak. [KB] **3.** Alacağını tanıklamak; ispat etmek. [DLT] [KB] **4.** Sona erdirmek; bitirmek; tamamlamak; yerine getirmek; gerçekleştirmek. [EUTS] [Üç İtigsizler] [Gabain]

bütürü, [büt-mek > büt-ür-mek > bütür-ü] *{eT} zf.* Tamamıyla; hepsi; topu; baştan başa. [EUTS] [Gabain]

bütüşmek, [büt-mek > büt-üş-mek] *{eT} işteş. f. [-ür]* Bitişmek; birleşmek. [Clauson]

bütüt, [büt-mek > büt-üt] *{eT} is.* Bitme; tamamlanma; ikmal, tekâmül. [Gabain] [EUTS]

büvan, [Ar. büvān بوان] *(büva:n) {OsT} is.* Çadır direği; direk.

büve, [böğ > büğe / büve] *is. zool.* Sığırsineğigiller familyasından 2 cm. boyunda, tıknaz gövdeli, kısa ve güçlü hortumu ile sığırların derilerini delerek kan emen, nokra adı verilen hastalığa sebep olan bir tür sinek; eğrice, büğe, büğelek, nokra sineği, güğüm sineği, *(Hypoderma bovis).*

büvelek, -ği [bügel-mek > büvel-ek بوه لك] *{OsT} is.* → büvelek; büve.

büvenmek, [büge-n-mek / büve-n-mek] *{ağız} gçsz. f. [-ir]* Eğilmek; çömelmek. [DS]

büvet[1], [büge-mek > büge-t > büvet] *{ağız} is.* **1.** Suyun önüne çekilen set; bent. **2.** Irmağın en derin yeri. **3.** Kuyu. **4.** Mandaların serinlemek için girdiği bataklık. **5.** Çit. **6.** Su birikintisi. [DS]

büvet[2], [Fr. buvette] *is.* **1.** Yiyecek, içecek satan küçük dükkân. **2.** Küçük istasyon büfesi.

büvkirmek, [bür-kür-mek / büv-kür-mek] *{eT} gçl. f. [-ür]* → bürkirmek.

büvkürmek, [bür-kür-mek / büv-kür-mek] *{eT} gçl. f. [-ür]* → bürkürmek.

büyeyz, [Ar. büyeyż بييض] *{OsT} is. biy.* Yumurtacık.

büylük, [büy-lük ? بويلوك] *{OsT} is.* Gonca.

büyu, -u'u [Ar. büyūʿ بيوع] *(büyu:) {OsT} is.* **1.** Satmalar; satışlar. **2.** Satın almalar. **3.** Satılmalar.

büyud, [Ar. büyūd بيود] *(büyu:d) {OsT} is.* Yok olma.

büyun, [Ar. bīn > büyūn بيون] *(büyu:n) {OsT} is.* Bölgeler.

büyut, [Ar. beyt *(ev)* > büyūt بيوت] *(büyu:t) {OsT} is.* **1.** Evler. **2.** Ev halkları; aileler.

büyutat, [Ar. büyūt-āt بيوتات] *(büyu:ta:t) {OsT} is.* **1.** Ev kümeleri. **2.** Soylu aileler. **3.** Soylu kişiler.

büyuz, [Ar. beyż > büyūż بيوض] *(büyu:z) {OsT} is.* Yumurtalar.

büyü, [*eT.* bögü / bügü *(hikmet)* > bügi / büyü] *is.* **1.** İnsan ve tabiatla ilgili olarak, bir takım gizli güçlerle insan geleceği üzerinde etkiler yapma, yönlendirmede bulunma gibi işlerin bütünü; sihir; afsun; füsun. **2.** İnsan üzerinde şaşırtıcı etki bırakan olağanüstü güzellik duygusu. **3.** Karşı durulması güç çekicilik. ⊡ **büyü bozmak,** *Bir büyüyü etkisiz hale getirmek.*|| **büyü ile bağlamak,** *Büyü sayesinde etkisiz duruma getirmek.*|| **büyüsüne kapılmak,** *Güzelliğinin ve çekiciliğinin etkisi altında kalmak.*|| **büyüsüne tavşan başı,** *{ağız} Büyüden korkmadığını ifade için söylenen söz.* [DS]|| **büyü yapmak,** *Büyü ile etkisi altına almaya çalışmak.*

büyücek, -ği [büyü(k)-cek > büyü-cek] *sf.* **1.** Bir dereceye kadar büyük; büyükçe. **2.** Büyük sayılacak kadar.

büyücü, [büyü-cü] *is.* Büyü yapan kimse.

büyücülük, -ğü [büyü-cü-lük] *is.* **1.** Büyü yapma sanatı. **2.** İyi veya kötü ruhların yardımını sağlayarak kazanıldığı sanılan gücün kullanımı. **3.** *mecaz.* Doğa üstü gibi gelen her şey.

büyük, -ğü [*eT.* bedük > beyük > büyük] *sf.* **1.** (Nesneler için) boyutları diğerlerinden daha uzun olan. **2.** Ortalamanın üstünde olan. **3.** Nitelikleri üstün olan. **4.** Yaşı ilerlemiş; yetişkin. **5.** Önemli. **6.** Elde ettiği başarılar ve seçkinliği nedeniyle benzerlerinden ayrılmış bulunan. **7.** *is. spor.* Çoğunlukla 21 yaş üstündeki sporcuların katıldığı yarış grubu. ⊡ **büyük abdest,** *Dışkı; kaka.*|| **büyük abdesti** (aptesi) **gelmek,** *Göden bağırsağındaki dışkıları dışarı çıkarma ihtiyacını duymak.*|| **büyük aladı,** *{ağız} İpek böceğinin son uykusu.* [DS]|| **büyük amiral,** *as. Deniz savaşı kazanmış amirale verilen unvan.*|| **büyük ana,** *Büyük anne.*|| **büyük anne,** *Annenin veya babanın annesi; nine.*|| **büyük ay,** *{ağız} Ocak ayı.* [DS]|| **büyük baba,** *Annenin veya babanın babası; dede.*|| **büyük baş,** *Sığır ve manda gibi evcil hayvanların genel adı.*|| **büyük başlı,** *Akıllı.*|| **büyük bazar,** *{eAT} Panayır.*|| **büyük camgöz,** *zool. Sıcak ve ılık denizlerde yaşayan, boyu üç metreyi bulan, yüzgeçlerinden yapılan çorbası ile meşhur, yırtıcı bir kemikli balık; (Carcharhinus plumbeus).*|| **büyük çember,** *mat. Bir kürenin merkezden geçen düzlemle kesişimi ile oluşan çember.*|| **büyük çıkçığı,** *{ağız} Bir tür kilim.* [DS]|| **büyük dalga,** *fiz. (Radyo dalgaları için) uzun dalga.*|| **büyük dalgıç kuşu,** *zool. Gerdanlı dalgıç kuşu.*|| **büyük defter,** *Ana defter; defter-i kebir.*|| **büyük dünür,** *{ağız} folk. Beğenilen kızı kadınlar istedikten sonra isteyen, aile büyüğü bir erkek.* [DS]|| **büyük dünürlük,** *{ağız} folk. Kız evinde bir sepet içinde sergilenen, oğlan evinden gönderilen lokum vb. hediyeler.* [DS]|| **büyük eksen,** *Bir elipsin eksenlerinden uzunluğu en çok olan.*|| **büyük er,** *{eAT} Cengâver.*|| **büyük hanım,** *Bir evde bulunan kadınların en yaşlısı.*|| **büyük harf,** *Özel isimleri ve cümle başlarını belirtmekte kullanılan, diğer harflere göre boyca daha büyük ve şekil bakımından farklı*

yazılan harf.|| **büyük kalori,** *1 kg. suyun sıcaklığını 1 atmosfer basınç altında 14,5°C'den 15,5°C'ye çıkarmak için gereken ısı enerjisi miktarı, kilokalori.*|| **büyük kına,** *{ağız} folk. Gelin alma günü.* [DS]|| **büyük kırk,** *{ağız} folk. Doğum yapmış bir kadının kırkıncı günü.* [DS]|| **büyük lüle,** *{ağız} Körükteki büyük hava borusu.* [DS]|| **büyük mevlit ayı,** *Hicrî aylardan Rebiülevvel ayı.*|| **büyük mut,** *{ağız} 18 tenekelik (360 litre) tahıl ölçüsü.* [DS]|| **büyük nişan,** *{ağız} folk. Küçük nişandan sonra yapılan nişan.* [DS]|| **büyük orta,** *spor. Yağlı güreş ve karakucakta baş altı ile orta boy arasındaki bir ağırlık kategorisi.*|| **büyük öksürük,** *{ağız} tıp. Boğmaca.* [DS]|| **büyük önerme,** *mant. Bir kıyasın öncüllerinden büyük terim veya sonucun yüklemini içinde bulunduran.*|| **büyük panda,** *zool. Tabanına basarak yürüyen, baş ve gövdesi beyaz, dört bacağı koyu kestane renginde ayıdan biraz daha büyük memeli hayvan; (Ailuropoda melanoleuca).*|| **büyük peder,** *Büyük baba.*|| **büyük sarı,** *{ağız} İrmik yapmakta kullanılan iri ve sarı bir buğday.* [DS]|| **büyük sesli uyumu,** *dbl. Türkçe kelimelerde ilk hecenin ünlüsü kalın ise diğer hecelerin ünlüleri de kalın; eğer ilk hecenin ünlüsü ince ise diğer hecelerin ünlüleri de ince olması kuralı.*|| **büyük söylemek,** *Gücünün dışındaki şeyleri vaat etmek.*|| **büyük söz,** *Kaderinin üstünde dilek.*|| **Büyük sözüme tövbe!** *Büyük söz söylemekten sakınmak.*|| **büyük şehir,** *Belediye sınırları içinde birden çok ilçe bulunan şehir; anakent.*|| **büyük tansiyon,** *tıp. Kalp atışı sırasındaki damar içi basıncı.*|| **büyük terim,** *Bir kıyasta sonuç önermenin yüklemini oluşturan terim.*|| **büyük tövbe ayı,** *Hicrî aylardan Cemaziyülevvel ayı.*|| **büyük ünlü uyumu,** *dbl.* → büyük sesli uyumu.|| **büyük yemin etmek,** *Bozulduğunda kefareti bile ödenemeyecek kadar kötü yemin etmek.*

Büyükayı, [büyük+ayı] *is. gök. b.* Gök yüzünün kuzey kutbuna yakın bir takım yıldız.

büyükçe, [büyük-çe] *sf.* **1.** Oldukça büyük. **2.** Biraz büyük; büyücek. **3.** Çok önemli.

büyükelçi, [büyük+elçi] *is.* Bir devletin, diplomatik görevleri yürütmek için başka bir devlete gönderdiği sürekli temsilci.

büyükelçilik, -ği [büyük+elçi-lik] *is.* **1.** Bir ülkenin başka bir ülkede bulundurduğu sürekli temsilcilik. **2.** Büyükelçinin görev yaptığı yer ve makam. **3.** Büyükelçinin görev yaptığı konut ve bağlı servislerin bulunduğu bina.

büyükleme, [büyük-le-me] *is.* Büyüklemek eylemi.

büyüklemek, [büyük-le-mek بیوكلمك] *{OsT} gçl. f. [-r]* Saygı göstermek; ikramda bulunmak.

büyüklenme, [büyük-le-n-me] *is.* Büyüklenmek eylemi; kibirlenme.

büyüklenmek, [büyük-le-n-mek بویكلنمك] *gçsz. f. [-ir]* **1.** Kendini olduğundan daha büyük göstermek; büyüklük taslamak. *{OsT} (aynı)* **2.** Kibirlenmek; böbürlenmek.

büyükleyin, [büyük-leyin] *{ağız} zf.* Büyükçe. [DS]

büyüklü, [büyük-lü] *sf.* Aralarında büyük bulunan. ⊡ **büyüklü küçüklü,** *Her yaştan ve her düzeyden.*

büyüklük, -ğü [büyük-lük] *is.* **1.** Büyük olma durumu. **2.** Büyük olan şeyin niteliği. **3.** Hoş görülü bir kişinin niteliği; bağışlayıcılık. **4.** Hoş görülü kişiye has bir davranış; büyüklük; ululuk. **5.** Yıldızların bağıl parlaklığı. **6.** *mat.* Bir ölçü ifade eden bütün varlıklar. ⊡ **büyüklük göstermek,** *Bağışlayıcı ve hoş görülü davranmak; ululuk göstermek.*|| **büyüklük hastalığı,** *psikol. Kendini olduğundan daha üstün ve büyük görme, gösterme hastalığı; büyüklük hezeyanı; büyüklük kuruntusu; megalomani.*|| **büyüklük taslamak,** *Kendini üstün, başkalarını düşük görmek; kibirlenmek, böbürlenmek.*

büyükseme, [büyük-se-me] *is.* Büyüksemek eylemi.

büyüksemek, [büyük-se-mek] *gçl. f. [-r] [-s(ü)-yor]* **1.** Bir şeyi olduğundan daha büyük olarak değerlendirmek. **2.** Abartmak. **3.** Birine veya bir şeye değer ve önem vermek.

büyüksü, [büyük-sü] *sf.* **1.** Büyükçe. **2.** Büyümüşçesine. **3.** Büyümüşe benzer.

büyüksünmek, [büyük-sün-mek] *{ağız} gçsz. f. [-ür]* Kendini büyük görmek; büyük saymak. [DS]

büyüleme, [büyü-le-me] *is.* Büyülemek eylemi; sihirleme.

büyülemek, [büyü-le-mek] *gçl. f. [-r] [-l(ü)-yor]* **1.** Büyü ile etki altına almak; büyü yapmak; sihir yapmak. **2.** *mecaz.* Aşırı ölçüde etki altına almak; cezbetmek; kendine çekmek.

büyüleniş, [büyü-le-n-iş] *is.* Büyülenmek eylemi ve biçimi.

büyülenme, [büyü-le-n-me] *is.* Büyülenmek eylemi.

büyülenmek, [büyü-le-n-mek] *edil. f. [-ir]* **1.** Kendisine büyü yapılarak etki altına alınmak. **2.** *gçsz. mecaz.* Bir güzellikten, çekicilikten aşırı derecede etkilenmek; kendini alamamak.

büyüleyici, [büyü-le-y-ici] *sf.* **1.** İnsanın kendini alamayacağı kadar olağanüstü çekici ve etkileyici; sihirli. **2.** *mecaz.* Çok güzel. **3.** Uygun; cazip. ⊡ **büyüleyici özellik,** *İnsanı hayran bırakan ya da kendine çeken, bağlayan nitelik; iradesini kullanamaz duruma getiren etki; güzellik; albeni.*

büyüleyiş, [büyü-le-y-iş] *is.* Büyülemek eylemi ya da biçimi.

büyülteç, -ci [büyü-l-t-eç] *is.* Fotoğraf ve resimleri büyülterek basmaya yarayan alet; agrandisör.

büyültme, [büyü-l-t-me] *is.* **1.** Büyütmek işi. **2.** Fotoğraflara daha büyük boyut kazandırma işlemi; agrandisman.

büyültmek, [büyü-l-t-mek] *gçl. f. [-ür]* **1.** Bir şeyi olduğundan daha büyük hâle getirmek; genişlik ya da büyüklük kazandırmak. **2.** (Resim, harita vb.

için) boyutlarını uzun tutarak büyük bir örneğini yapmak. **3.** *mecaz.* Abartmak.

büyültücü, [büyü-l-t-ücü] *sf.* Büyültme işini yapan; büyülten.

büyülü, [büyü-lü] *sf.* **1.** Büyü yapılmış olan; sihirli. **2.** İnsanın kendini alamayacağı kadar olağanüstü çekici ve etkileyici özelliği bulunan; cazibeli; albenili.

büyüme, [büyü-me] *is.* **1.** Büyümek işi. **2.** *biy.* Bedenin bütününde veya bir bölümünde boyut artması. **3.** *ekon.* Bir dönem içinde bir veya birkaç ekonomik göstergenin yükselmesi. **4.** (Şehir, köy, fabrika vb. için) fazlalaşmak; genişlemek.

büyümek, [*eT.* bedümek > beyümek > büyü-mek] *gçsz. f. [-r]* **1.** Organizmanın bütününde veya bir bölümünde boyut artmak; gelişmek. **2.** Eskisinden daha iri duruma gelmek; irileşmek. **3.** Yaşı artmak; yaşlanmak. **4.** Yetişmek; boy atmak; serpilmek. **5.** Sayısı, ölçüsü artmak. **6.** Şiddeti, etkisi artmak; güçlenmek. **7.** Önem kazanmak; değerlenmek. **8.** Rütbece yükselmek. **9.** İtibarı artmak. ⧉ **büyümüş de küçülmüş,** *Davranış bakımından büyüklere benzeyen; yaşından çok ileride olumlu davranışlar sergileyen çocuk için kullanılır.*

büyünmek, [büyü-n-mek بوينمك] *{eAT} dönşl. f. [-ür]* Büyümek.

büyüsel, [büyü-sel] *sf.* **1.** Büyü ile ilgili. **2.** Büyüye ilişkin.

büyüteç, -ci [büyü-t-eç] *is. fiz.* Cisimleri yakınlaştırarak büyük göstermeye yarayan mercek; pertavsız, *(1935).*

büyütken, [büyü-t-ken] *sf.* Büyümeye yol açan. ⧉ **büyütken doku,** *biy. Bitkilerde büyümenin meydana geldiği sürgen doku; kambiyom.*

büyütme, [büyü-t-me] *is.* **1.** Büyütmek eylemi ve etkisi. **2.** Birisi tarafından bakılıp yetiştirilen kimse. **3.** *gök b.* Uzakta duran cisimlere ya da yıldızlara bir optik aletle bakıldığı zaman gören açının, çıplak gözle bakıldığı andaki açıya oranı.

büyütmek, [büyü-t-mek] *gçl. f. [-ür]* **1.** Hacim veya alanca daha fazla duruma getirmek; genişletmek. **2.** Beslenmesini ve bakımını sağlayarak yetiştirmek. **3.** Geliştirmek; ilerletmek. **4.** *fiz.* Mercekler veya aynalar aracılığıyla insanda büyükmüş hissi uyandırmak. **5.** *mecaz.* Olduğundan daha fazla göstermek; anlatmak; abartmak.

büyütülme, [büyü-t-ül-me] *is.* Büyütülmek işi.

büyütülmek, [büyü-t-ül-mek] *edil. f. [-ür]* **1.** Büyük hale getirilmek. **2.** Beslenip bakılarak yetiştirilmek. **3.** Abartılmak. **4.** Yüceleştirilmek, ululaştırılmak.

büyütüş, [büyü-t-üş] *is.* Büyütme işi ve biçimi.

büyüyüş, [büyü-y-üş] *is.* Büyüme eylemi ve biçimi.

büz[1], [bız / biz / büz *(yans.)*] *is.* İşten kaçmayı, kaytarmayı, mıymıntılık ve mızıkçılık etmeyi anlatan kök. [Zülfikar] *büz büz, büz-de-k, büz-de-k-le-mek, büz-de-le-mek.* ⧉ **büz büz,** *{ağız} 1. Mıymıntı; beceriksiz; pısırık. 2. İçten pazarlıklı.* [DS]

büz[2], [Far. büz بز] *{OsT} is. zool.* Keçi. ⧉ **büz-bān,** *{OsT} Keçi çobanı.*|| **büz-çe,** *{OsT} Keçi yavrusu; oğlak.*|| **büz-dil,** *{OsT} Keçi yürekli; korkak.*|| **büz-gāle,** *{OsT} Oğlak.*|| **büz-i kûhî,** *{OsT} Dağ keçisi.*

büz[3], [Flaman. buis *(boru)* > Fr. buse] *is.* **1.** Akıcı maddelerin akışını ve boşalmasını sağlayan beton veya seramik boru; künk. **2.** Akıcı maddelerin akışını kontrole yarayan profil boru.

büzak, [Ar. büzāḳ بزاق] *(büza:k) {OsT} is.* Salya; tükürük.

büzdek, -ği [büz *(yans.)* > büz-dek] *{ağız} sf.* Mıymıntı; beceriksiz; pısırık. [DS]

büzdeklemek, [büzdek-le-mek] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(i)-yor]* Miskince hareket etmek; oyalanmak; duraksamak. [DS]

büzdeklenmek, [büzdek-le-n-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* Mızmışlaşmak; miskinleşmek; oyalanmak. [DS]

büzdelek, -ği [büzde-le-k] *{ağız} sf.* **1.** Miskin; pısırık. **2.** Buruşuk. [DS]

büzdelemek, [büzde-le-mek] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(i)-yor]* Miskinlik etmek; oyalanmak; duraksamak. [DS]

büzdeşik, -ği [büzde-ş-ik] *{ağız} sf.* Uyuşuk. [DS]

büzdük, -ğü [büz-dü-k] *{ağız} sf.* Miskin; pısırık; mıymıntı. [DS]

büzdüm, [büz-mek > büz-düm بزدم] *{OsT} {ağız} is.* **1.** Kuyruk sokumu. **2.** Anüs. [DS] ⧉ **büzdüm kemiği,** *{eAT} {ağız} Kuyruksokumu kemiği.* [DS]

büzdürme, [büz-dür-me] *is.* Büzdürmek işi.

büzdürmek, [büz-dür-mek] *gçl. f. [-ür]* **1.** Büzülmesini sağlamak. **2.** Büzülmesine sebep olmak. **3.** Büzmek.

büzeyr, [Ar. büzeyr بزير] *{OsT} is. biy.* Sporcuk.

büzgale, [Far. büzġāle بزغاله] *(büzğa:le) is.* Keçi yavrusu; oğlak.

büzgen, [büz-gen] *sf. anat.* Vücuttaki herhangi bir geçidi veya açıklığı açıp kapatan çemberimsi kas; muassıra.

büzgü, [büz-gü] *is. terz.* Dikişte bir ipliğin çekilmesi ile meydana getirilen küçük pililer şeklindeki daraltı.

büzgüç, [büz-güç] *{ağız} is.* Şalvarın paça bağı; uçkur. [DS]

büzgüleme, [büz-gü-le-me] *is.* Büzgülemek işi.

büzgülemek, [büz-gü-le-mek] *gçl. f. [-r] [-l(ü)-yor]* **1.** Büzgü biçimini vermek. **2.** Büzgü oluşturmak.

büzgülü, [büz-gü-lü] *sf.* **1.** Büzgüsü olan. **2.** Büzülerek dikilmiş olan.

büzgüsüz, [büz-gü-süz] *sf.* Büzgüsü olmayan.

büziçe, [Far. büzī-çe بزیچه] *(büzi:çe) {OsT} is.* Küçük keçi; oğlak.

büzm, [Ar. büẕm بذم] *{OsT} is.* **1.** Doğru karar; doğru oy. **2.** Kesin karar. **3.** Kuvvet. **4.** Tahammül; dayanıklılık; sertlik.

büzme, [büz-me] *is.* **1.** Büzmek işi. **2.** Ağzı büzgülü örme para kesesi. **3.** *{ağız}* Üstü dar altı geniş kadın elbisesi. [DS] **4.** *{ağız}* Kol ağzı; yen. [DS] **5.** *{ağız}* Büzgü. [DS] **6.** *sf.* Ağzı büzülerek kapatılan. **7.** Büzülmüş. ⧉ **büzme don,** *Paçası büzgülü kadın şalvarı.*

büzmece, [büz-mece] *{ağız} is. tıp.* Sinirin çekilip büzülmesi. [DS]

büzmeç, -ci [büz-meç] *{ağız} is.* **1.** Kesenin iple büzülen ağız kısmı. **2.** Kol düğmesinin dikildiği yer. **3.** Büzülen kumaşın kıvrımtılı yeri. [DS]

büzmek, [*eT.* bür-mek *(burmak, sarmak)* > büz-mek بوزمك] *gçl. f. [-er]* **1.** Sıkıştırarak ve kıvırarak daraltmak, kapatmak. **2.** *terzi.* Bir elbisedeki bolluğu gidermek için geçirilen ipliği çekmek suretiyle daraltmak. **3.** *{eAT}* Burmak.

büzrük, -ğü [Far. büzürg] *{OsT} is.* → büzürg.

büzug, [Ar. büzūġ بزوغ] *(büzu:ğ) {OsT} is.* **1.** Doğma. **2.** Çıkma. **3.** Doğmaya başlama.

büzur, [Ar. beẕr *(tohum)* > büẕūr بذور] *(büzu:r) {OsT} is.* Taneler; tohumlar.

büzurat, [Ar. büẕūr > büẕūrāt بذورات] *(büzu:ra:t) {OsT} is. (çoğulun çoğulu)* Taneler; tohumlar.

büzuzet, [Ar. büẕūẕet بذوذت] *(büzu:zet) {OsT} is.* **1.** Dağınıklık; pejmürdelik. **2.** Kıyafetsizlik. **3.** Pintilik. ⧉ **büzūzet-i hâl,** *{OsT} Üst baş döküklüğü; kıyafet perişanlığı.*

büzücü, [büz-mek > büz-ücü] *sf.* **1.** Büzme işini yapan; büzen. **2.** *anat.* (Kas için) bazı kanalları ve delikleri çepeçevre saran ve daraltan.

büzük, -ğü [büz-mek > büz-ük] *sf.* **1.** Büzülmüş, daralmış olan. **2.** *{ağız} is.* Kalın bağırsağın bitimi; anüs; makat. [DS] **3.** *argo.* Gözü peklik; cesaret. **4.** Utangaç. ⧉ **büzük büzük,** *(Yüz veya cilt için) yara izlerinden bozulmuş, yer yer büzülmüş.*|| **büzük devirmek,** *{ağız} Yan yatmak.* [DS]

büzüktaş, [büzük-taş] *is. argo.* **1.** Arkadaş; kafadar; kafa dengi. **2.** Çıkarları aynı olan kişiler.

büzülebilirlik, -ği [büz-ül-e+bil-ir-lik] *is.* **1.** Büzülebilme niteliği. **2.** Bazı doku ve organ parçalarının lokal etkiler altında boyutlarını bir derece küçültebilme özelliği. **3.** Nem oranı değiştiği zaman odun ve kerestede meydana gelen hacimce değişme özelliği.

büzülme, [büz-mek > büz-ül-me] *is.* **1.** Büzülmek eylemi. **2.** *fiz.* Isı etkisi ile cismin boyutlarında meydana gelen küçülme.

büzülmek, [büz-mek > büz-ül-mek] *edil. f. [-ür]* **1.** Sıkıştırılmak suretiyle boyutları daraltılmak. **2.** (Kumaş için) kırışmak; ütüsü bozulmak. **3.** *dönşl. f.* Korku, şaşkınlık gibi psikolojik etkenlerle bir kenara çekilmek; susmak; sinmek. ⧉ **büzülü düşmek,** *{OsT} Buruşup kalmak.*

büzülüş, [büz-ül-üş] *is.* Büzülmek işi ve biçimi.

büzürg, [Far. büzürg بزرگ] *{OsT} sf.* **1.** Ulu; büyük. **2.** Uzun. **3.** İhtiyar. **4.** Güçlü. **5.** Kutsal. **6.** *is.* Başkan **7.** Türk müziğinde birleşik bir makam. ⧉ **büzürg-dil,** *{OsT} Gönlü yüce; eli açık; cömert.*|| **büzürg-himmet,** *{OsT} Yüksek davranışlı.*|| **büzürg-meniş,** *{OsT} Asil düşünüşlü; gururlu.*|| **büzürg-sāl,** *{OsT} Yaşlı.*|| **büzürg-vār,** *{OsT} Kudretli; soylu.*|| **büzürg-vārî,** *{OsT} Büyüklük; saygıdeğerlik; ululuk.*|| **büzürg-zāde,** *{OsT} Soylu kişi çocuğu.*

büzürgân, [Far. büzürg > büzürgān بزرگان] *(büzürgâ:n) {OsT} is.* Büyükler; ulular.

büzürgâne, [Far. büzürg> büzürg-āne بزرگانه] *(büzürgâ:ne) {OsT} zf.* Büyük kişilere yakışacak biçimde; ululara yakışır.

büzürgî, [Far. büzürgī بزرگی] *(büzürgi:) {OsT} is.* Büyüklük; ululuk.

büzüş, [büz-üş] *is.* Büzmek eylemi ve biçimi.

büzüşme, [büz-üş-me] *is.* Büzüşmek eylemi.

büzüşmek, [büz-mek > büz-üş-mek] *dönşl. f. [-ür]* **1.** Büzülerek hacmini, alanını veya boyunu daraltmak. **2.** Kırış kırış olmak; buruşmak. **3.** Büzülmek.

büzüştürme, [büz-üş-tür-me] *is.* Büzüştürmek eylemi.

büzüştürmek, [büz-üş-tür-mek] *gçl. f. [-ür]* Büzüşmesine yol açmak.

büzüştürücülük, -ğü [büz-üş-tür-ücü-lük] *is.* Tanenli maddelerde bulunan dericilikte alt derinin kurumasını sağlayarak derinin üst yüzeyinin büzüşmesine yol açma özelliği.

büzüşük, -ğü [büz-üş-ük] *sf.* **1.** Büzülerek boyutları küçülmüş olan. **2.** Buruşuk; kırışık.

büzütmek, [büz-üt-mek] *{ağız} gçsz. f. [-ür]* Soğuktan uyuşup büzülmek. [DS]

büzzaka, [Ar. büzzāḳa بزاقه] *(büzza:ka) {OsT} is.* Kabuksuz salyangoz; sümüklü böcek.

büzzük, -ğü [büz-mek > büz(z)-ük] *is. argo.* → büzük.

by-pass, [İng. by-pass] *(baypas) is.* **1.** İkinci yol. **2.** Bir akışkanın ana devresinden herhangi bir aleti ayırmaya veya kontrol etmeye yarar ikinci boru. **3.** Ek borular ve bunları kontrol eden vana.

ÖTÜKEN
TÜRKÇE
SÖZLÜK

C

c, [c / C] *(cé)* **1.** Latin asıllı Türk alfabesinin üçüncü harfi olup titreşimli, süreksiz bir diş-dudak ünsüzüdür; *ce* diye adlandırılır. **2.** Sıralamada üçüncüyü gösterir. **3.** *fiz.* Işığın boşlukta yayılma hızı sembolüdür.

C[1], [Fr. carbone] *kısalt. kim.* Atom numarası 6, atom ağırlığı 12.01 olan, doğada elmas, grafit gibi billurlaşmış ya da maden kömürü, linyit, antrasit gibi şekilsiz olarak bulunan karbon elementinin sembolü.

C[2], *biy.* Suda çözünen bir vitaminin *(ascorbic asit)* adı.

C[3], *fiz.* (°C) *Celsius* termometresinde sıcaklık ölçümü yüzdelik birimi.

C[4], *fiz.* Elektrik miktarı birimi *colomb*'un sembolü.

C[5], *mat.* **1.** Roma rakamlarında 100 sayısını gösterir. **2.** *mat.* Karmaşık sayılar kümesinin sembolü.

C[6], *müz.* Alman ve İngiliz nota sisteminde *do* notasını gösterir.

-ca[1], [-ca /-ce / -ça / -çe] *çek. e.* İsmin eşitlik hâli ekidir; sıfatlardan sıfatın niteliğine yakınlık bildirir; ancak türettiği kelimeler kalıcı nitelik taşıdığından bu ek yapım eki niteliği kazanmıştır. *eski-ce, yaşlı-ca.*

-ca[2], [-ca / -ce / -ça / -çe] *yap. e.* **1.** İsimden isim türetme ekidir. Eşitlik, benzerlik, gibi, görelik, nispet kavramların veren sıfat ve zarflar yapar; *{eAT} (aynı): uzunca (boy), uzunca (düşünmek), çokça (para), çokça (kazanmak). "Yoktur anın yanında bir kılca (kıl kadar) itibarım."* Fuzulî. **2.** Bu sıfatların kalıcı isme dönüştüğü görülmektedir: *sivilce (< siğilce), karaca, yumuşakça, sütlüce.* **3.** İsme *"olarak"* anlamı katarak zarflar yapar: *dostça, gizlice, yalnızca.* **4.** Nispetle, -e göre, itibarıyla kavramları katarak zarflar yapar: *bence, insanca, yıllarca, günlerce.* **5.** Tarafından kavramı katarak zarflar yapar: *dernekçe, hükûmetçe, yönetimce.* **6.** Ulus adlarından dil ve lehçe adları yapar: *Türkçe, Arapça, İngilizce, Türkmence, Özbekçe, Kazakça.* **7.** Yer ve mekân kavramları katarak isimler yapar: *ılıca, kaplıca (< kapalıca), Düzce, Çamlıca, Çekmece.* **8.** *{eAT}* -da. *Ben dahı anınla güleş dutup inayet-i Hak ile bastığım takdirce (takdirde) şayet ki yorulmuş idim.* Siyer-i Darîr. **9.** *{eAT}* -dan. *Ardca (arttan gelen)...* Kanun'ül-Edeb. **10.** *{eAT}* -a uygun olarak. *Eğer gelmeye idin bunlar ile muradca elleşemez idik dediler.* Ebamüslimname. **11.** *{eAT}* Küçültme, andırma anlatır. *Bedende can tutacak kadarca az gıda ve yiygü.* Babü'l-Vasıt. **12.** *{eAT}* İle. *O dilce (ile) ine idi halka Fürkan.* Muhammediye. **13.** *{eAT}* -cık. *Hublar içre şimdi bir danecedir (taneciktir).* *Âşık* Ömer. **14.** *{eAT}* ... boyunca. *Bu hâl ile yolca (yol boyunca) yoldaş olup gittiler.* Antername. **15.** *{eAT}* -acak kadar. *Bir bartak sığarca (sığacak kadar) küp vaz idüp ol sudan intifa ide.* Şer'iye Sicilleri.

Ca, [Fr. calcium] *is. kim.* Atom numarası 20, atom ağırlığı 40,08 olan, beyaz renkte, bıçakla kesilebilen, yoğunluğu 1,54, ergime sıcaklığı 810°C olan toprak alkalilerinden en yaygın olan, kalsiyum elementinin sembolü.

ca[1], [Ar. cemāziy'el-āḥır جا] *(ca:) {OsT} kısalt.* Arap aylarından Cemaziyelahir'in kısaltması.

ca[2], [Far. cā / cāy جای / جا] *(ca:) {OsT} is.* **1.** Yer. **2.** Nokta; husus. 🗗 **cā-be-cā,** *{OsT} Yer yer.*|| **cā-gir,** *Yer tutan; yerleşen.*|| **cā-güzîn,** *{OsT} Yer seçen.*|| **cā-nemāz,** *{OsT} Namaz yeri; seccade.*|| **cā-yi behiştî,** *{OsT} Cennet gibi yer.*|| **cā-yi dil nişîn,** *{OsT} Gönül açıcı yer.*|| **cā-yi işret,** *{OsT} İçki içilecek yer.*|| **cā-yi iştibāh,** *{OsT} Tereddüt edilecek nokta.*|| **cā-yi mülahaza,** *{OsT} Düşünülecek nokta.*|| **cā-yi penāh,** *{OsT} Sığınılacak yer.*|| **cā-yi rāhat,** *{OsT} Rahat edilecek yer.*|| **cā-yi şübhe,** *{OsT} Şüphe edilecek nokta.*

caadet, [Ar. caʿādet جعادت] *{OsT} is.* Kıvırcıklık.

cab[1], [cab *(yans.)*] *is.* Şakırtılı ses çıkarmayı, şakırdatmayı anlatan kök. [Zülfikar] *cab-ır-tı.*

cab[2], [cab / cap *(yans.)*] *is.* Gelişigüzel, şımarık ve hoppaca davranışları anlatan kök. [Zülfikar] *cabcık, cabcuk.*

cab[3], [cab / şab / çap *(yans.)*] *is.* Sıvılar içinde, yağışlı havalarda ya da ıslak zemin üzerinde ayakla, elle oluşturulan hareketleri, bu tarz çabalamayı anlatan kök. [Zülfikar] *cab-a-la-k, cab-ba-la-k, cab-ıl-da-mak.*

cab[4], [Ar. cāb جاب] *{OsT} is.* **1.** Göbek. **2.** Kırmızı toprak boya.

cab[5], [İng. cab < Fr. cabriolet] *is.* Arabacının oturma yeri yüksekçe yapılmış bir tür Fransız at arabası.

caba[1], [cab *(yans.)* > cab-a] *{ağız} is.* Toprak tencere; güveç. [DS]

caba[2], [Ar. cabā / Far. cibā / İt. giappaa *(karşılıksız alma)* جبا] *(ca'ba) is.* **1.** Alınan bir şeyin yanında karşılıksız olarak verilen nesne; bedava. **2.** *{ağız}* Bahşiş. [DS] **3.** *zf.* Ek olarak, yanında, fazladan. ⌂ **caba etmek,** *Hediye etmek.*|| **caba ekmeği,** *Hayır için yapılıp dağıtılan ekmek; hayır çöreği.*|| **cabayı kesmemek,** *{OsT} Karşılıksız olarak vermekte devam etmek.*

caba[3], [? caba] *{OsT} is. tar.* İmparatorluk döneminde, bekâr ve topraksız köylüye verilen isim. [Tietze] ⌂ **caba akçesi,** *tar. İmparatorluk döneminde, tımar sistemi uygulanırken arazi sahibi olmayıp da ücretli çalışanlarla tüccarlardan alınan yıllık vergi.*

cabadan, [caba-dan] *(ca'badan) zf.* Herhangi bir ücret ödemeksizin, bedavadan, parasız olarak.

cabalak, -ğı [cab *(yans.)* > cab-ala-k] *{ağız} is.* **1.** Ekin biçme makinesinin pervanesi. **2.** İri taneli ve sulu kar. [DS]

cabalamak, [caba[2] > caba-la-mak جبالمق] *{OsT} gçl. f. [-r]* Armağan olarak vermek; caba vermek.

caban, [Erme. çevon / çopan] *{ağız} is.* Kalın urgan; halat [DS]

cabar, [Rom. capari / zapari *(göçebe Çingene)*] *{ağız} is.* Çingene. [DS]

cabbalamak, [cab *(yans.)* > cab-b-ala-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Sıvıyı elle vurarak çalkalamak; hareket ettirmek. [DS]

cabbık, -ğı [cab *(yans.)* > cab-b-ık] *{ağız} is.* Su içinde hareket eden cismin çıkardığı ses. [DS] ⌂ **cabbık cabbık,** *{ağız} (Su içindeki hareket için) ses çıkartarak.* [DS]

cabcık, -ğı [cab *(yans.)* cab+cık] *{ağız} sf.* **1.** Şımarık; hoppa. **2.** Terbiyesiz; saygısız. [DS]

cabcuk, -ğu [cab *(yans.)* cab+cık] *{ağız} sf.* → cabcık. [DS]

cabcup, [cab *(yans.)* > cab+cup *(yans.)*] *{ağız} zf.* Acemi kimsenin yüzüş biçimi. [DS]

ca'be, [Ar. caʿbe جعبه] *(ca-be) {OsT} is.* Okluk; sadak; ok kuburu.

cabe, [Ar. cābe جابه] *(ca:be) {OsT} is.* Bir tek cevap.

cabera, [Lat.. cabera] *is. zool.* Tırtılları kızılağaç, huş ve söğütte yaşayan, Güney Avrupa'da yaygın pul kanatlılardan yuvarlak beyaz zemin üzerinde kurşunî çizgileri bulunan pul kanatlı pervaneler takımı, *(Cabera pusaria).*

cabet, [Ar. cābet جابت] *(ca:bet) {OsT} is.* Cevaplandırma; cevap verme.

cabgın, [çap-mak > Çağ. çapḳun / çabğın] *{eAT} sf.* (At için) hızlı giden; çapgın.

cabı, [Ar. cābī جابى] *{ağız} is.* Su yolcusu. [DS]

cabıl, [cab *(yans.)* > cab-ıl] *{ağız} is.* Su içinde hareket eden cismin çıkardığı ses. [DS] ⌂ **cabıl cubul,** *{ağız} (Su içindeki hareket için) ses çıkartarak.* [DS]

cabıldamak, [cab *(yans.)*>cab-ıl-da-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-d(ı)-yor]* (Su içinde hareket eden cisim için) ses çıkarmak. [DS]

cabıldatmak, [cab *(yans.)* > cab-ıl-da-t-mak] *{ağız} gçsz. f. [-ır]* Sıvıyı elle vurarak çalkalamak; ses çıkartarak sıçratmak. [DS]

cabınmak, [*eT.* çap-mak > çap-ın-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* → çapmmak. [DS]

cabırtı, [cab *(yans.)* > cab-ır-tı] *{ağız} is.* İki sert cismin birbirine vurmasından çıkan ses; şakırtı. [DS]

cabi, [Ar. cibāyet *(vergi toplama)* > cābī جابى] *(ca:-bi:) {OsT} is.* **1.** İmparatorluk döneminde haraç ve cizye adı verilen vergileri, vakıf kiralarını ve zekât gibi hayır paralarını toplamakla görevli kimse. **2.** *zool.* Çekirge.

cabilik, -ği [cabi-lik] *(ca:bi:lik) is.* Vergi toplama işi; tahsildarlık.

cabir, [Ar. cebr *(zor, zorlama, kırık sarma, düzeltme)* > cābir جابر] *(ca:bir) sf.* **1.** Zorlayan. **2.** Kırıkçı çıkıkçı. **3.** Düzelten. ⌂ **Cābir-i küll-i kesr,** *{OsT} Kırılan, bozulan her şeyi düzelten (Allah).*

cabiye, [Ar. cābiye جابيه] *(ca:biye) {OsT} is.* Havuz.

cablak, -ğı [cab *(yans.)* > cab-la-k] *{ağız} is.* Obruk; su biriken derin çukur. [DS]

cablamak, [cab *(yans.)* / *eT* çap *(kamçı sesi)* > cab-la-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r) [-l(ı)-yor]* Uğraşmak; didinmek. [DS]

cablûs, [Far. cāblūs جابلوس] *(ca:blû:s) {OsT} sf.* **1.** Dalkavuk; yaltaklanan; yaltakçı. **2.** *is.* Yaltaklanma; dalkavukluk.

cablûsane, [Far. cāblūs-āne جابلوسانه] *(ca:blû:sa:ne) {OsT} zf.* Dalkavuklara yakışır biçimde; dalkavukça.

cablûsi, [Far. cāblūsī جابلوسى] *(ca:blû:si:) {OsT} is.* Dalkavukluk; yaltakçılık.

cabu, [cabu] *{ağız} is.* **1.** Örtü. **2.** Pencere perdesi. [DS]

cabul, [cab *(yans.)* > cab-ul] *is.* Sıvılar içinde, yağışlı havalarda ya da ıslak zemin üzerinde ayakla, elle

oluşturulan hareketleri, bu tarz çabalamayı anlatan yansımalı gövde. 🗗 **cabul cubul,** *{ağız} Sulu ve batak hâlde.* [DS]

cabur, [cab *(yans.)* > cab-ur] *is.* Gelişigüzel, şımarık ve hoppaca davranışları anlatan yansımalı gövde. 🗗 **cabur cubur,** *{ağız} Ufak tefek; işe yaramaz.* [DS]

cabülka, [Far. cābülḳā جابلقا] *(ca:bülka) {OsT} is.* **1.** Sakinlerinin bin harfli bir alfabe kullandıkları, dünyada var olan her şeyin bir suretinin bulunduğu, öldükten sonra iyilik yapanların gideceği kabul edilen bin kapılı ve her kapısında bin bekçi ile korunan uzak doğuda yer aldığı söylenen efsanevî bir şehir. **2.** *tasvf.* İnsanın mutlak yaratana yönelme yolundaki ilk merhalesi.

cabülsa, [Far. cābülsā جابلسا] *(ca:bülsa) {OsT} is.* **1.** Sakinlerinin bin harfli bir alfabe kullandıkları, dünyada var olan her şeyin bir suretinin bulunduğu, öldükten sonra kötülük yapanların gideceği kabul edilen bin kapılı ve her kapısında bin bekçi ile korunan uzak batıda yer aldığı söylenen efsanevî bir şehir. **2.** *tasvf.* Mutlak ile mevsufun yani Allah ile insanın birleştiği insan gayretinin son hedefi.

caca, [Gürc. çaça > Az. cece > caca] *{ağız} is.* Pekmez yapımı sırasında şırası alınmış dut. [DS]

-cacık, [-cacık / -cecik / -çecik / -çacık] *yap. e.* **1.** İsimlerden zarf yapar: *usulcacık, yavaşçacık, güzelcecik.* **2.** Gösterme zamirlerinden sıfatlar yapar: *buncacık, şuncacık, oncacık.*

cacık, -ğı [Sansk. dadika *(yoğurt)* > Erme. cacıg] *is.* **1.** Sulandırılmış yoğurt içine hıyar veya marul doğramak suretiyle yapılmış bir tür salata. **2.** *{ağız}* Ayran içine yufka kırıntıları konulmak suretiyle yapılan yiyecek. [DS] **3.** *{ağız}* İçinde kekik, biber vb. bulunan pasta şeklindeki çökelek. [DS] **4.** *{ağız}* Semizotu. [DS] **5.** *{ağız}* Mantar. [DS] **6.** *{ağız}* Yeşil tahıl. [DS] **7.** *{ağız}* İçine pirinç veya bulgur konularak yapılan sebze yemeği. [DS] 🗗 **cacığını çıkarmak,** *{ağız} Ezmek; berbat etmek.* [DS]|| **cacık bile olmamak,** *argo. Hiçbir işe yaramamak.*|| **cacık olmak,** *argo. Herhangi bir sebeple kendisinden geçecek hâle gelmek.*

cacıklık, -ğı [cacık-lık] *sf* **1.** Cacık yapmaya uygun ya da cacık için ayrılmış olan. **2.** *argo.* Enayi; aptal; bön.

caci, [Taşkent'in eski adı olan Çāç / Cāc > cācī] *{OsT} sf.* **1.** Taşkentle ilgili; Taşkente ait olan. **2.** (Yay için) iyi cins; kaliteli.

cacim, [Far. cācim جاجيم] *(ca:ci:m) {OsT} is.* **1.** Bir tür kaba yün dokuma. **2.** Renkli ipliklerle dokunan bir tür kaba kilim; cicim. **3.** İran'daki Yörüklerin dokudukları ve kullandıkları alacalı uzun şeritler.

ca'd, [Ar. caʿd جعد] *{OsT} sf.* (Saç için) kıvırcık. 🗗 **ca'd-ı engüşt,** *{OsT} Cimrilik.*|| **ca'd-ı girih-gîr,** *Kıvırcık ve dolaşık saç; arapsaçı.*|| **ca'd-ı kalem,** *{OsT} 1. Güzel yazı. 2. Kaleme yapışan mürekkep. 3. Yazarın kaleminden çıkan güzel yazılar. 4. mat. Yarım daire.*|| **ca'd-ı şütür,** *{OsT} 1. Deve kıvırcığı. 2. mecaz. Vücudu çok tüylü olan kimse.*

cad[1]**, -ddı,** [Ar. cādd / cādde جاد / جاده] *(ca:d) {OsT} sf.* Ciddî; çalışkan; azimli.

cad[2]**,** [Güre. cadi / Erme. cat] *{ağız} is.* **1.** Mısır unu. **2.** Mısır unundan yapılan ekmek. [DS]

cadaloz, [Ar. cādū + loz / aloz *(Yun. -os ekine uydurulmuş bir ek)*] *(ca'daloz) sf.* **1.** (Yaşlı kadın için) huysuz; şirret; çok konuşkan. **2.** *is. tiy.* Türk kukla ve karagöz oyununda huysuz, geçimsiz ve çenesi düşük bir yaşlı kadın tipi. **3.** *{ağız} sf.* Cömert; yiğit; becerikli. [DS] **4.** *{ağız}* Ağız kalabalığı ile istediğini elde eden; şirret. [DS] **5.** *{ağız}* Bilgili; görgülü. [DS]

cadalozlaşma, [cadaloz-la-ş-ma] *is.* Huysuz ve şirret bir yaşlı kadın durumuna gelme.

cadalozlaşmak, [cadaloz-la-ş-mak] *dönşl. f. [-ır]* Huysuz ve şirret bir yaşlı kadın durumuna gelme.

cadalozluk, -ğu [cadaloz-luk] *is.* Huysuz ve şirret olma durumu; huysuzluk; şirretlik; çenesi düşüklük.

cadde, [Ar. cādde جاده] *{OsT} is.* Bir kentin içinde yer alan geniş ve işlek yollardan her biri. 🗗 **cādde-i kebîr,** *{OsT} Ana cadde.*|| **caddeyi tutmak,** *1. Bir engel koyarak caddeden geçişi durdurmak. 2. argo. Bir şeyden çekinerek oradan uzaklaşmak; sıvışmak; toz olmak.*

cadı, [Far. cādū جادو] *is.* **1.** Bir takım doğa üstü güçlere sahip olduğu ve bu gücünü de kötülük yapmakta kullandığı söylenen masal kahramanı bir kocakarı. **2.** Geceleri dolaşarak rastladığı kişilere kötülük yaptığına inanılan hortlak. **3.** *gnşl.* Büyücülük yapan, büyücülükten anlayan kadın. **4.** Güzel göz. **5.** *sf.* (Kadın için) kötü, yaşlı ve çirkin. **6.** *argo.* (Kadın, kız için) tuttuğunu koparan, girişken ve becerikli. 🗗 **cadı bitik,** *{ağız} Düşmanlık muskası.* [DS]|| **cadı gibi,** *1. (Kadın, kız için) saçı başı dağınık, uzun tırnaklı, pis ve pasaklı. 2. (Kadın, kız) becerikli, girişken.*|| **cadı kazanı,** *Her türlü kötülüğün, ihanetin, güvensizliğin çok yaygın olduğu yer veya ortam.*|| **cadı kazanı gibi kaynamak,** *Karışıklık içinde olmak.*|| **cadı şimşiri,** *{ağız} Yaprakları daima yeşil, ufak, sivri dikenli bitki.* [DS]|| **cadı unu,** *{ağız} Mısır unu.* [DS]

cadıcı, [cadı-cı] *is.* Büyü ve dua gibi yollarla cadıları kovduğu söylenen kişi.

cadıçekirgesi, [cadı+çekirge-s-i] *is. zool.* Vücutları yaşadıkları yerlere uygun renkte olup gövde ve bacaklarında bulunan dikenler yardımıyla böcekçil hayvanlardan korunabilen, tropik bölgelerde yaygın iki bin türü bulunan, bazılarının boyu otuz cm.yi geçen böcekler familyası.

cadılaşma, [cadı-la-ş-ma] *is.* **1.** (Kadınlar için) huysuz ve çirkin duruma gelme, çekilmez olma. **2.** (Bitkiler için) bakımsızlıktan yabani hâl alma, çalılaşma.

cadılaşmak, [cadı-la-ş-mak] *dönşl. f. [-ır]* **1.** (Kadınlar için) huysuz bir duruma gelmek, çirkinleşmek, çekilmez olmak. **2.** (Bitkiler için) bakımsızlık yüzünden, yabani bir görünüm kazanmak; çalılaşmak.

cadılık, -ğı [cadı-lık] *is.* Cadıya yakışır tutum ve davranış; huysuzluk; şirretlik; cadalozluk. ⊡ **cadılık etmek,** *Cadı gibi davranmak; huysuzluk etmek.*

cadımaki, [cadı+maki] *is. zool.* Güneydoğu Asya adalarında yaşayan sıçan büyüklüğünde, büyük kulaklı, uzun bacaklı, kıllı bir maymun türü, *(Tarsius).*

cadısüpürgesi, [cadı+süpür-ge-s-i] *is. bot.* Askılı mantar, virüs, kene ve bakteri gibi canlıların meydana getirdiği urlar yüzünden bazı ağaçlarda görülen süpürge biçimindeki sürgünler demeti.

cadi[1], [Ar. cādī جادی] *(ca:di:) {OsT} is.* Dilenci.

cadi[2], [Far. cādī جادی] *(ca:di:) {OsT} is.* Safran.

cadib, [Ar. cādib/ cādibe جادب / جاذبه] *(ca:dib) {OsT} sf.* Kusurları araştıran; kusur gören.

cadil, [Ar. cādil جادل] *(ca:dil) {OsT} sf.* Güçlü kuvvetli; gürbüz.

cadis, [Ar. cādis / cādise جادس / جادسه] *(ca:dis) {OsT} sf.* **1.** (Toprak için) çorak; işlenmemiş. **2.** (Yer için) harap; yıkık.

cadu[1], [Far. cādū جادو] *(ca:du:) {OsT} is.* **1.** Cadı; büyücü. **2.** Karakoncolos; hortlak; gulyabani. **3.** *sf.* Çirkin kocakarı; acuze. **4.** (Göz için) çok güzel. ⊡ **cādū-fen,** *{OsT} Büyücü; sihirbaz.*|| **cādū-ger,** *{OsT} Büyücü; sihirbaz.*|| **cādū-gerî,** *{OsT} Büyücülük; sihirbazlık.*|| **cādū-keş,** *{OsT} Büyücü kıran; büyücü öldüren.*|| **cādū-suhān,** *{OsT} İnsanı kandırıcı sözler söyleyen; sözleri ile insanı büyüleyen.*|| **cādu-vāne,** *{OsT}* → caduvane.|| **cādu-zebān,** *{OsT} Dili ile insanı büyüleyen; büyülercesine.*

cadu[2], [Gürc. cadi / Erme. cat] *{ağız} is.* **1.** Mısır unu. **2.** Mısır unundan yapılan ekmek. [DS]

caduluk, -ğu [cadu-luk] *{OsT} is.* Cadılık; büyücülük; sihirbazlık. ⊡ **caduluk eylemek,** *{OsT} Büyücülük yapmak.*

cadus, [Lat. cadus] *is.* **1.** Ağzı geniş, büyük küp. **2.** Yaklaşık 38 litreye eşit hacim ölçüsü.

caduvane, [Far. cādūvāne جادووانه] *(ca:du:va:ne) {OsT} zf.* Büyücülere yakışır biçimde; büyücü tarzında.

caduvi, [Far. cādūvī جادووی] *(ca:du:vi:) {OsT} is.* Büyücülük; sihirbazlık.

caduyi, [Far. cādūyī جادویی] *(ca:du:yi:) {OsT} is.* Büyücülük; sihirbazlık.

caf[1], [caf *(yans.)*] *is.* Kızgın yağın dökülüşü sırasında çıkan sesi anlatan kök. [Zülfikar] *caf-la-ma.*

caf[2], [caf / cıf *(yans.)*] *is.* Gevezelik, ağız kalabalığı etmeyi, bu tarz ötüşmeyi anlatan kök. [Zülfikar] *caf caf, caf cuf, cafcaflı.*

cafcaf[1], [caf *(yans.)* > caf+caf] *is.* **1.** Gösteriş amacıyla yapılmış aşırı süsleme; şatafat. **2.** *{ağız} sf.* Ağız kalabalığı yaparak amacına ulaşan; şirret.

cafcaf[2], [Far. cāf-cāf جاف جاف] *(ca:fca:f) {OsT} sf.* (Kadın için) iffetsiz; ahlaksız.

cafcaflı, [cafcaf-lı] *sf.* Olağan dışı süslemesi olan; gösterişli; şatafatlı.

cafcof, [caf *(yans.)* caf+cof] *{ağız} sf.* (Konuşma için) iddialı. [DS]

cafcuf, [caf *(yans.)* > caf+cuf] *is.* **1.** Ağız kalabalığı. **2.** Aşırı süsleme; şatafat.

ca'fer, [Ar. caʿfer جعفر] *{OsT} is. coğ.* **1.** Küçük akarsu. **2.** Süsleme, hat ve minyatür yapmak için kullanılan değerli bir kâğıt türü.

Ca'ferî, [Cafer'üs-Sadık'*a nisbetle* caʿferī جعفری] *is.* Caferiye mezhebinden olan.

Ca'feriye, [Ar. caʿferiyye جعفریه] *is.* Hz. Muhammed(s.a)'in vefatından sonra imamlığın Hz. Ali(r.a)'ye geçtiğini kabul eden Şiîlik kolu; İmamiye.

cafi, [Ar. cefā *(eziyet)* > cāfī جافی] *(ca:fi:) {OsT} sf.* Eziyet eden; zulüm yapan; cefa eden.

caflak, -ğı [cav-la-mak > cav-la-k] *{ağız} sf.* → cavlak. [DS]

caflama, [caf *(yans.)* > caf-la-ma] *{ağız} is.* Kızgın yağ yemek üzerine döküldüğünde çıkan ses. [DS]

cag, [cag / cağ / cak / ceh / cek / cıg / cığ / cık / cig / ciğ / cik *(yans.)*] *is.* Kuşların ötüşünü, bu şekilde bağırma ve gevezelik etmeyi anlatan kök. [Zülfikar] *cag-ak.*

cagak, -ğı [cag *(yans.)* > cag-ak] *{ağız} sf.* Geveze; dedikoducu. [DS]

cager, [Far. cāğer جاغر] *(ca:ğer) is.* Kuş kursağı.

caggıldamak, [cag *(yans.)* > cag(g)-ıl-da-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-d(ı)-yor]* Karışık sesler çıkararak bağırmak veya ötmek. [DS]

caggıldaşmak, [cag *(yans.)* > cag(g)-ıl-da-ş-mak] *{ağız} işteş. f. [-ır]* Bir araya gelerek bağrışmak veya ötüşmek. [DS]

caggıldı, [cag *(yans.)* > cag(g)-ıl-tı] *{ağız} is.* Oynayan çocukların, ötüşen kuşların birbirine karışan sesleri; cıvıltı. [DS]

cagıl, [cag *(yans.)* > cag-ıl] *is.* Kuşların ötüşünü, bu şekilde bağırma ve gevezelik etmeyi anlatan yansımalı gövde. ⊡ **cagıl cugul,** *{ağız} (Ses için) anlaşılmayacak derecede karışık ve inceli kalınlı.* [DS]

cagışdı, [cağ *(yans.)* > cağ-ış-dı جاغشدى] *{ağız} is. {OsT}* Boncuk, düğme gibi nesnelerin madenî bir kap içinde sallanmasıyla çıkardıkları ses.

cağ[1], [cag / cağ / cak / ceh / cek / cıg / cığ / cık / cig / ciğ / cik *(yans.)*] *is.* Kuşların ötüşünü, bu şekilde bağırma ve gevezelik etmeyi anlatan kök. [Zülfikar] *cağ-ıl-da-mak, cağ-ır cağır, cağ-ıl-dı.*

cağ[2], [cağ / cah /cak / cıg / cık / cırk / ciğ / ciy *(yans)*] *is.* Çakıl, kum, küçük metal eşya, kurumuş ot, ağaç vb. nesnelerin çarpması, sürtünmesi veya vurması hâlinde çıkan sesleri anlatan kök. [Zülfikar] *cağ-ıl-da-mak, cağ-ıl-dı, cağ-ıl-tı, cağ-ış-tı, cağ-(ı)ş-a-mak, cağ-(ı)ş-a-k, çağ-ur cuğur.*

cağ[3], [cağ / cav /cıg / ciğ / coğ / cok / cuk *(yans.)*] *is.* Su sesini, suyun çağlayıp akmasını, sıvıların kaynamasını anlatan kök. [Zülfikar] *cağ-al cağal, cağ-ıl cağıl, cağ-ıl-da-mak, cağ-ıl-tı, cağ-la-mak, cağ-la-k, cağ-la-n.*

cağ[4], [Erme. cağ / Gürc. cali / çij *(demir çivi)* / çüjmek *(germek, uzatmak)* > cağ / cav جاغ] *is.* **1.** Demirden yapılmış şiş; mil. **2.** Çorap örmekte kullanılan şiş. **3.** Parmaklık; korkuluk. **4.** Dokuma tezgâhlarında bobinleri takmakta kullanılan ağaç ya da demir çiviler. *{OsT} (aynı)* **5.** *{ağız}* Yükü tutmak için kağnının yanlarına konulan sırıklar. [DS] **6.** *{ağız}* Ekin taşırken kullanılan kızakların altına konulan sopalar. [DS] ☞ **cağ etmek,** *{ağız} Parçalayıp dağıtmak.* [DS]|| **cağ kebabı,** *Şiş kebabı.*|| **cağ kemiği,** *{ağız} Kolun döner kemiği.* [DS]|| **cağ olmak,** *{ağız} Parçalanmak.* [DS]

cağ[5], [Far çâh *(kuyu)*] *{ağız} is.* **1.** Banyo yapılan yer, küvet veya tekne. **2.** El yüz yıkanan lavabo veya leğen. **3.** Kirli suları toplayan tekne ya da çukur. **4.** Çamaşır teknesi. [DS]

cağ[6], [Asur. şakku > Yun. sakkos > Lat. saccus > Mac. zsak [Tietze]] *{ağız} is.* **1.** Bezden ya da deriden yapılma büyük torba; tuluk. **2.** Avcı çantası. **3.** Tütün ya da para kesesi. **4.** Torba. **5.** Çuval. [DS]

cağak, -ğı [Erme. cağak *(orman)* / cağ *(yans.)* > cağmak > cağ-ak] *is.* Dere kenarındaki düzlükler.

cağal, [cağ *(yans.)* > cağ-al] *is.* Su sesini, suyun çağlayıp akmasını, sıvıların kaynamasını anlatan yansımalı gövde. ☞ **cağal cağal,** *{ağız} (Akarsuyun çıkardığı ses için) ince, yavaş ve tatlı.* [DS]

cağaz, [cağ+ ağz-ı] *{ağız} is.* Ekini biçilmiş tarlalarda tırmıkla toplanan başaklar. [DS]

-cağı, [-cağı / -ceği] *{eAT} yap e.* -ca, ... görünüşlü, ... gibi.

cağıl, [cağ *(yans.)* > cağ-ıl] *is.* **1.** Çakıl, kuru dal vb. şeylerin çarpma ve vurması anında çıkan karmaşık sesleri anlatan yansımalı gövde. **2.** *{ağız}* Hafif gürültü. [DS] ☞ **cağıl cağıl,** *{ağız} 1. Yığın yığın. 2. Sürekli bir gürültü yaparak.* [DS]|| **cağıl cuğul,** *{ağız} Gürültülü; çocuk sesleri ile dolu.* [DS]

cağıldak, -ğı [cağ-ıl-da-k] *{ağız} is.* **1.** Çağlayan. **2.** Çocuk oyuncağı; çıngırak. **3.** Değirmende tahılın bittiğini bildiren alet; çakıldak; çakçak. **4.** *sf.* (Kişi için) pis ve dağınık. [DS]

cağıldamak, [cağ *(yans.)*>cağ-ıl-da-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-d(ı)-yor]* **1.** Gürültü etmek. **2.** Ağır sözlerle karışık öğüt vermek. **3.** (Su için) çağlama, akma sesi çıkarmak. [DS]

cağıldaşmak, [cağ-ıl-da-ş-mak] *{ağız} işteş. f. [-ır]* Kavga etmek. [DS]

cağıldı, [cağ-ıl-tı] *{ağız} is.* Hafif gürültü. [DS]

cağıllık, -ğı [cağ-ıl-lık] *{ağız} is.* Çakıllı yer. [DS]

cağıltı, [cağ-ıl-tı] *{ağız} is.* **1.** Hafif gürültü. **2.** Su gürültüsü. [DS]

-cağın, [-cağın / -ceğin] *{eAT} yap e.* ... olarak.

cağır, [cağ-ıt] *is.* Kuşların ötüşünü, bu şekilde bağırma ve gevezelik etmeyi anlatan yansımalı gövde. ☞ **cağır cağır,** *{ağız} (Kuş ve civciv sesi için) ötme ve bağırtı sesleri birbirine karışmış olarak.* [DS]

cağışdı, [cağ *(yans.)* > cağ-ış-dı] *{ağız} is.* Hafif gürültü. [DS]

cağıştamak, [cağ-ış-ta-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-(dı)-yor]* **1.** (Kuru yaprak, kuru bitki vb. için) hışırtılı ses çıkarmak; hışırdamak. **2.** (Para, zincir, çakıl taşı vb. için) birbirine sürtünerek, çarparak ses çıkarmak. [DS]

cağıştatmak, [cağ *(yans.)* > cağ-ış-ta-t-mak] *{ağız} gçl. f. [-ır]* Kuru yaprak, bitki, çakıl taşı veya zincir gibi şeyleri birbirine sürterek ses çıkarttırmak; hışırdatmak. [DS]

cağıştı, [cağ *(yans.)* > cağ-ış-tı جاغشدى] *{ağız} is.* **1.** Ot ya da çalılar arasında gezerken çıkan ses; hışırtı. **2.** Zincir şıkırtısı. [DS] **3.** *{OsT}* Boncuk vb.nin kap içinde çalkandıkları vakit çıkardığı ses.

-cağız, [-cak-ız > -cağ-ız /- ceğiz / -çağız /-çeğiz] *yap. e.* İsimden isim türeten ektir; sevgi, küçültme, düşkünlük ve zavallılık kavramları katar: *adamcağız, yavrucağız, kızcağız, buncağız, oncağız.*

cağlak, -ğı [cağ *(yans.)* > cağ-la-k] *{ağız} is.* **1.** Çağlayan. **2.** Suyun akıntılı ve çevrimli yeri. [DS]

cağlamak[1], [cağ-la-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(ı)-yor]* (Su için) çağlamak; ses çıkarmak. [DS]

cağlamak[2], [*eT.* çaḳ *(tam)* > cağ-la-mak جغلمق] *{eAT} gçl. f. [-r]* **1.** Tahmin etmek; hesaplamak. **2.** Zamanını bekleyip bulmak.

cağlık, -ğı [cağ-lık] *is.* Dokumacılıkta çözgü iplik bobinlerinin desen ve renk sırasına göre yerleştirildiği sehpa.

cağşak, -ğı [cağ *(yans.)* > cağ-şa-k] *{ağız} sf.* Yerinden oynamış; gevşek. [DS]

cağşamak, [*eT.* *çaḳ *(yans.)* > çak-ış > *çaḫ-şa-mak *(takırdamak)* [Clauson] > cağ-şa-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-ş(ı)-yor]* **1.** (Birbirine geçme suretiyle bağ-

lantılı olan nesneler için) ayrılmak; gevşemek. **2.** Eskimek. [DS]

cağur, [cağ *(yans.)* > cağ-ur] *is.* **1.** Çakıl, kuru dal vb. şeylerin çarpma ve vurması anında çıkan karmaşık sesleri anlatan yansımalı gövde. **2.** *{ağız}* Hafif gürültü. [DS] 🗗 **cağur cuğur,** *{ağız} Gürültülü; çocuk sesleri ile dolu.* [DS]

cah[1], [cağ / cah / cak / cığ / cık / cırk / ciğ / ciy *(yans.)*] *is.* Çakıl, kum, küçük metal eşya, kurumuş ot, ağaç vb. nesnelerin çarpması, sürtünmesi veya vurması hâlinde çıkan sesleri anlatan kök. [Zülfikar] *cah cah, cah-ır-tı, cah-(ı)ş-a-mak.*

cah[2], [Far. cāh / cāhe جاه / جاهه] *(ca:h) {OsT} is.* **1.** Mevki; yer; orun. **2.** Rütbe; paye.

cahal, [Ar. cāhil] *{ağız} sf.* **1.** Cahil. **2.** Deneyimsiz; genç. [DS]

cahavel, [Erme. ts'aẖ-avel] *{ağız} is.* Çalı süpürge. [DS]

cahcahane, [cah *(yans)* > cah+cah + Far. āne] *{ağız} is.* Mısır tarlalarını yaban hayvanlarından korumak için kullanılan gürültü çıkaran bir alet. [DS]

cahcahun, [Erme. çaẖçaẖun] *{ağız} is.* Karışıklık. [DS]

cahd, [Ar. caḥd جحد] *{OsT} is.* Bilerek inkâr etme; yadsıma. 🗗 **cahd-ı mutlak,** *{OsT} dbl. Arap dilbilgisinde, olumsuz geniş zaman kipi.*|| **cahd-ı müstağrak,** *{OsT} dbl. Arap dilbilgisinde, bir diğer olumsuz geniş zaman kipi.*

cahırtı, [cah *(yans.)* > cah-ır-tı] *{ağız} is.* Çakıl taşlarının, demir parçalarının, bilye, boncuk vb.'nin birbirine çarpmasından çıkan ses.

cahız, [Ar. caḥẓ *(gözü dışarı fırlamak)* > caḥıẓ جاحظ] *{OsT} sf.* Patlak gözlü; gözü dışarı fırlak.

cahi, [Ar. cehy *(açıklık)* > cāhī / cāhiye جاهی / جاهیه] *(ca:hi:) {OsT} sf.* Açık; aşikâr; apaçık.

cahid[1], [Ar. caḥd > cāḥid جاحد] *(ca:hid, h kalın söylenir) {OsT} is.* Bilerek inkâr eden; bile bile yalan söyleyen; yadsıyan.

cahid[2], [Ar. cehd *(gayret>* cāhid جاهد] *(ca:hid) {OsT} is.* Elinden geldiğince çalışan; çabalayan; gayret eden.

Cahidiye, [Ar. Kurucusu Edirneli Şeyh Cahidî Ahmet Efendi'nin adından > cāhidiyye جاهدیه] *(ca:hidi:ye) {OsT} is.* Halvetî tarikatının şubelerinden birisi.

cahil, [Ar. cehl *(bilgisizlik)* > cāhil جاهل] *(ca:hil) {OsT} is.* ve *sf.* **1.** Herhangi bir konuda öğrenim görmemiş; hiç okumamış; en temel bilgileri bile edinmemiş. **2.** Belli bir konuda yeterli bilgisi olmayan; bilgisiz. **3.** Beceri kazanmamış; tecrübesiz; genç; toy; deneyimsiz. 🗗 **cahil etmek,** *{ağız} Ziyan etmek.* [DS]|| **cahil-i anūd,** *{OsT} İnatçı cahil.*|| **cahil-i cühela,** *{OsT} Hiç okula gitmemiş; tümden cahil.*|| **cahil-i munsif,** *{OsT} Bilmediğini kabul eden cahil; insaflı cahil.*|| (bir şeyin) **cahili olmak,** *O konuda bilgisi bulunmamak.*|| **cahil kalmak,** *Bilgisiz kalmak; okula gitme ve öğrenme imkânı bulamamak.*

cahilane, [Ar. cāhil + Far. -āne > cāhilāne جاهلانه] *(ca:hila:ne) {OsT} zf.* Cahil birine yakışır biçimde; cahilce; deneyimsizce; bilgisizce.

cahilce, [cahil-ce] *(ca:hilce) zf.* Cahil birine yakışır biçimde; cahillere özgü; cahilane; deneyimsizce; bilgisizce.

cahilî, [Ar. cāhilī جاهلی] *(ca:hili:) {OsT} sf.* Cahilliğe ait olan.

cahiliye, [Ar. cāhilī / cāhiliyye جاهلیه] *(ca:hiliye) {OsT} is.* ve *sf.* **1.** Cahilliğe ait; cahillikle ilgili. **2.** Arapların İslamlık öncesine ait dönemleri. 🗗 **cahiliye devri,** *Arap tarihinde Hz. Muhammed(s.a.)'den önceki dönem.*

cahiliyet, [Ar. cāhiliyyet جاهلیت] *(ca:hiliyet) {OsT} is.* Cahil olma durumu; bilgisizlik.

cahillik, -ği [cahil-lik] *(ca:hillik) is.* **1.** Cahil olma durumu, bilgisizlik. **2.** Gençlik ve deneyimsizlik sebebiyle beceriksizlik; bilgisizlik; acemilik; tecrübesizlik. 🗗 **cahillik etmek,** *1. Cahil bir şekilde davranmak. 2. Bilgisizliğini ortaya koymak. 3. Deneyimsizlik, toyluk yüzünden kusur işlemek. 4. Yeteri kadar bilgi sahibi olmasına rağmen ilerisini düşünmeden toyca bir iş yapmak.*

cahim, [Ar. caḥīm جحیم] *(cahi:m, h kalın söylenir) {OsT} is.* **1.** Cehennem; tamu. **2.** Yedi kat sayılan cehennemde şeytanın ve İslamiyet'i bırakanların işkence göreceği dördüncü kat.

cahimî, [Ar. caḥīmī جحیمی] *(cahi:mi:) {OsT} sf.* **1.** Cehennem gibi sıcak. **2.** Cehenneme benzer. **3.** Cehennemlik; cehenneme ait.

cahit, -di [Ar. cehd *(gayret)*>cāhid جاهد] *(ca:hit) {OsT} is.* Elinden geldiğince çalışan; çabalayan; gayret eden.

cahiyen, [Ar. cāhiyen جاهیاً] *(ca:hi'yen) {OsT} zf.* Açık olarak; alenen.

cahiz[1], [Ar. caḥż *(gözü dışarı fırlamak)* > cāhiż جاحظ] *(ca:hiz) {OsT} sf.* **1.** Patlak gözlü. **2.** Atılgan; mücadeleci; gözü pek.

cahiz[2], [Ar. ḳafīz قفيز] *{OsT} is.* **1.** Endülüs Emevîleri'nin egemenliği altında kalmış bulunan İspanya'nın değişik bölgelerinde katılar için kullanılan yaklaşık 200 ile 654 litre arasında değişen hacim ölçüsü birimi. **2.** Madrit'te alçı ölçmede kullanılan 690 kg'a karşılık gelen hacim ölçüsü.

cahsuk, [Far. cāẖsük جاخسوك] *(ca:hsu:k) {OsT} is.* Orak.

cahşak, -ğı [cah *(yans.)* > *eT.* çaḫşa-ḳ *(dağ tepesindeki gevşek taşlar)* [Clauson]] *{ağız} is.* Dağların tepelerinden yuvarlanarak eteklerinde birikmiş oynak taşlar ve bu taşların oluşturduğu yığınlar. [DS]

cahşamak, [cah *(yans.)* > *eT.* *çaḫ-şa-mak *(takırdamak)* [Clauson]] *{ağız} gçsz. f. [-r] [ş(ı)-yor]* **1.** Gevşemek; yerinden oynamak. **2.** Parçalara ayrılmak. [DS]

cahud, [Ar. caḥd *(inkâr)* caḥüd جحود] *(cahu:d) {OsT} sf.* **1.** İnatla inkâr eden; ısrarla yadsıyan. **2.** *is.* Hz. Muhammet(sa)'in peygamberliğini inkâr eden Arap Yahudisi. **3.** *gnşl.* Yahudi; çıfıt. ⊡ **cahûd-ı anûd,** *{OsT} Çok inatçı Yahudi.*

cahudane, [Ar. caḥûd + Far. -âne جحودانه] *(cahu:da:ne) {OsT} zf.* **1.** Çok inatçı bir biçimde. **2.** Bile bile inkâr ederek. **3.** *sf.* (İnat ve inkâr için) Yahudi gibi.

cahuf, [Ar. caḥûf جحوف] *(cahu:f) {OsT} sf.* Kendini beğenmiş; gururlu; kibirli.

caibe, [Ar. câ'ibe جائبه] *(ca:ibe) {OsT} is.* Halkın ağzında dolaşan haber.

caife, [Ar. câ'ife جائفه] *(ca:ife) {OsT} is. huk.* Karın veya göğüs boşluğuna kadar giden yara.

ca'il^{1}, [Ar. câ'il جاعل] *(ca:il) {OsT} sf.* **1.** Yapan; eden; işleyen. **2.** Yoktan var eden; yaratan; Allah. ⊡ **câil'ül- leyli ve'n-nehâr,** *{OsT} Geceyi gece, gündüzü gündüz yapan; Allah.*

ca'il^{2}, [Ar. cavelân > câ'il جائل] *(ca:il) {OsT} sf.* Dönüp dolaşan.

caile, [Ar. cavelân > câ'il > câ'ile جائله] *(ca:ile) {OsT} is.* İnsanın aklından bir türlü çıkarıp atamadığı düşünce veya anı.

cair, [Ar. câ'ir جائر] *(ca:ir) {OsT} sf.* Zulmeden; cevreden.

caitya, [Sansk. caitya] *is.* **1.** Budizm'de kutsal yer veya eşya. **2.** Ölü yakma yeri. **3.** Mezar tümseği.

caiz, [Ar. cevaz *(izin)* > câ'iz جائز] *(ca:iz) {OsT} sf.* **1.** Dinî ve yasal yönden yapılmasında herhangi bir sakınca bulunmayan. **2.** Yapılması uygun ve yerinde görülen (davranış). **3.** Doğru; uygun; yerinde. **4.** *man.* Akla uygun gelen şey. ⊡ **caiz görmek,** *Uygunluğunu onaylamak.*

caizat, [Ar. câ'iz > câ'izât جائزات] *(ca:iza:t) {OsT} is.* İzin verilen şeyler.

ca'ize, [Ar. cevaz *(izin)* > câ'iz > câ'ize جائزه] *(ca:ize) {OsT} is.* **1.** Şairlere, övdükleri devlet büyükleri tarafından verilen bahşiş. **2.** Üst satırda yazılı olanın aynen tekrar edildiğini belirten (») işareti; denden. **3.** Yol azığı. **4.** Devlet dairelerinde evraka konulan "*görülmüştür*" anlamındaki işaret. **5.** İmparatorluk döneminde, bir makama geçenlerin kendilerini bu makama getirenlere ödedikleri para.

-cak, [-cak / -cek / -çek / -çak] *yap. e.* **1.** Sıfatlardan küçültme sıfatı yapar: *büyücek (< büyük-çek), küçücek (< küçük-çek), ılıcak (< ılık-çak).* **2.** İsimlere gelerek sevgi, acıma ve şefkat kavramı katar: *kuzucak, yumurcak (yumru-cak), yavrucak.* **3.** Sıfat ve zarflardan hareketin tarzını gösterme, anlatma kavramı katan zarflar yapar; "-ca, -cacık, ... olarak" *{eAT} (aynı): demincek, çabucak, sağlıcak, yalıncak; "Süheyl'e şah üşte yakıncak (yakıncacık) gelir."* Süheyl ü Nevbahar. **4.** Beraberlik, toplu halde davranma kavramları katarak zarflar yapar: *evcek, ailecek.* **5.** Özel bir amaç veya iş için kullanılan araç kavramı katarak isimler yapar: *oyuncak, salıncak, yapıncak bürümcek.* **6.** Yer adları yapar: *Kuyucak, Bulancak, Göynücek.* **7.** İsimlere araç, gereç kavramı katarak doğrudan araç, gereç isimleri yapar: *ayakçak (merdiven), boyuncak (gerdanlık), oyuncak.* **8.** *{eAT}* Sıfat özelliği taşıyan kelimeler yapar. *aru-cak, gök-çek, ısı-cak.* **9.** *{eAT}* Yer adı yapan *-lık* eki göreviyle kullanılır. **10.** *{eAT}* Zaman adı yapar.

cak^{1}, [cag / cağ / cak / ceh / cek / cıg / cığ / cık / cig / ciğ / cik *(yans.)*] *is.* Kuşların ötüşünü, bu şekilde bağırma ve gevezelik etmeyi anlatan kök. [Zülfikar] *cak cak, cak-cı+bar-ak, cak-gıl-da-ş-mak, cak-ıl-da-k, cak-ka-l-a, cak-ka-l-a-k kuşu*

cak^{2}, [cağ / cah /cak / cığ / cık / cırk / ciğ / ciy *(yans.)*] *is.* Çakıl, kum, küçük metal eşya, kurumuş ot, ağaç vb. nesnelerin çarpması, sürtünmesi veya vurması hâlinde çıkan sesleri anlatan kök. [Zülfikar] *cak cak, çak-ır cak-ır.*

cak^{3}, [cak / cık *(yans.)*] *is.* Kahkaha atarak gülmeyi anlatan kök. [Zülfikar] *cak-kır-a-mak.*

cak^{4}, [cak / cok / cuh / cuğ / cuk *(yans.)*] *is.* Yeme, çiğneme ya da emme sırasında çıkan sesi anlatan kök. [Zülfikar] *cak-ır cakır, cak cuk.*

cak^{5}, [-ca *(.. kadar)* > ca-k / -ce-k] *e.* **1.** *{ağız}* (Yönelme halindeki isimlerden sonra) kadar; değin; dek. [DS] **2.** *{eAT} zf.* Tam; tamam.

cak^{6}, [Mac. zsak] *{ağız} is.* → cağ^{6}. [DS]

caka, [İt. giacca *(ceket)* ?] *(ca'ka) is. argo.* Kendini başkalarına beğendirmek amacıyla yapılan gösteriş; fiyaka. ⊡ **caka satmak,** *Gösteriş yapmak.*

cakacı, [caka-cı] *sf.* Gösteriş yapmayı alışkanlık edinmiş olan.

cakacılık, -ğı [caka-cı-lık] *is.* **1.** Cakacı olma durumu. **2.** Cakalı davranış.

cakak, -ğı [cak *(yans.)* > cak-ak] *{ağız} is. zool.* Saksağan. [DS]

cakalı, [caka-lı] *sf.* **1.** Caka satan. **2.** (Davranış, fiil için) caka yapma amacı taşıyan.

cakar, [Fr. jacquart] *{ağız} is.* **1.** Acem şah gibi nakışlı şeyleri işlemekte kullanılan şal dokuma tez-

gâhı. **2.** Nazilli dokumalarından çift dürüm bir tür keten kumaş. [DS]

cakcaban, [cak *(yans.)* > cak+cab-an] *{ağız} sf.* → cakçıbarak. [DS]

cakcahı, [cak *(yans.)* > cak+cak-ı > cakcahı] *{ağız} is.* → cakcakı. [DS]

cakcak, -ğı [cak *(yans.)* > cak+cak] *{ağız} sf.* **1.** Dedikoducu. **2.** Geveze. **3.** *is.* Ağaçkakan. **4.** Hindi. **5.** Değirmende, çıkardığı sesle tahılın bittiğini bildiren düzenek. [DS]

cakcakı, [cak *(yans.)* > cak+cak-ı] *{ağız} is.* Değirmende, çıkardığı sesle tahılın bittiğini bildiren düzenek. [DS]

cakçıbarak, [cak *(yans.)* > cak-çı+barak] *{ağız} sf.* **1.** Geveze. **2.** Dedikoducu. [DS]

caket, [Fr. jaquette] *is.* Ceket.

caketatay, [Fr. jakuette à taille] *is.* → jaketatay.

cakıldak, -ğı [cak *(yans.)* > cak-ıl-dak] *{ağız} sf.* **1.** Geveze. **2.** Dedikoducu. [DS]

cakır, [cak *(yans.)* > cakır] *is.* Yeme, çiğneme ya da emme sırasında çıkan sesi anlatan yansımalı gövde. 🗗 **cakır cakır** *{ağız} (Sakız vb. çiğnemek için) ses çıkartarak; şapırtılı.* [DS]

cakile, [Ar. kakulle] *{OsT} is. bot.* Turpgiller familyasından kumullarda yetişen uzun köklü ve tuz tadında beyaz veya mor çiçekli bir bitki.

cakkabak, -ğı [cak *(yans.)* > cak+kabak] *{ağız} sf.* **1.** Geveze. **2.** Dedikoducu. [DS]

cakkadek, [cak *(yans.)* > cak(k)-a-dak] *{ağız} zf.* **1.** Birdenbire. **2.** Yerli yersiz. [DS]

cakkala, [cak *(yans.)* > cak(k)-a-la] *{ağız} sf.* **1.** Geveze. **2.** Dedikoducu. [DS]

cakkalak, -ğı [cak *(yans.)* > cak(k)-a-lak] *{ağız} sf.* Gevezelik eden; gürültücü.🗗 **cakkalak kuşu,** *{ağız} 1. Geveze. 2. Dedikoducu.* [DS]

cakkıramak, [cak *(yans.)* > cak(k)-ı-ra-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-r(ı)-yor]* İçten gelerek, istekle gülmek. [DS]

-cal, [-ca-l / -cel] *yap. e.* İsimden sıfat yapar: *öncel, güncel,*

ca'l, -i [Ar. caʿl جعل] *(ca-l) {OsT} is.* **1.** Yapma; meydana getirme. **2.** Sabır; tahammül. **3.** İşe başlama; bir iş yüklenme.

cal, -i [Far. cāl / cālī جالى / جال] *(ca:l) {OsT} is.* **1.** Tuzak. **2.** Misvak ağacı.

calamus, [Yun. kalamos *(kalem)*] *is.* **1.** Tropik ve subtropik bölgelerde yetişen sarmaşıcı görünümde iki yüz kadar türü bulunan bir palmiye çeşidi. **2.** Beyindeki dördüncü karıncığın tabanım ortadan ikiye ayıran kalem kamışı şeklindeki boşluk, *(Calamus scriptorius).*

calap, [calb *(yans.)* > cal(a)p] *is.* Sıvılar içinde, yağışlı havalarda ya da ıslak zemin üzerinde ayakla, elle oluşturulan hareketleri, bu tarz çabalamayı anlatan yansımalı gövde. 🗗 **calap calap,** *{ağız} (Suyun akması için) temiz bol miktarda olup taşa taşa; yalap yalap.* [DS]

calasın, [Moğ. calagu *(yiğit)* / *eT.* çal-mak *(yere vurmak, yıkmak)* > çal-ıḳ-sın [Tietze] > calāsīn جلاسين] *(celâ:sı:n) sf.* → cılasun.

calasun, [Moğ. calagu *(yiğit)* / *eT.* çal-mak *(yere vurmak, yıkmak)* > çal-ıḳ-sın [Tietze] > calāsun جلاسن] *(celâ:sun) sf.* → cılasun.

calaz[1], [cağ-az > calaz] *is.* **1.** Ekini biçilmiş tarlalarda tırmıkla toplanan başaklar. **2.** *{ağız}* Mısır koçanı sapı. [DS] **3.** *{ağız}* Sararmış ekin; cılız ekin. [DS] **4.** *{ağız}* Biçilirken dökülen ve sonradan toplanan zayıf saplı ekin. [DS] **5.** *{ağız}* Kuru ağaç, dal, yaprak vb. [DS]

calaz[2], [cal-az] *{ağız} sf.* Karışık. [DS]

calb, [calb / calp *(yans.)*] *is.* Sıvılar içinde, yağışlı havalarda ya da ıslak zemin üzerinde ayakla, elle oluşturulan hareketleri, bu tarz çabalamayı anlatan kök. [Zülfikar] *calab calab, calb-a-la-n-mak, calba-la-n-dır-mak.*

calbalandırmak, [calb *(yans.)*> calb-a-la-n-dır-mak] *{ağız} gçl. f. [-ır]* Su vb. sıvıyı elle vurarak hareket ettirmek; çalkalandırmak. [DS]

calbalanmak, [calb *(yans.)* > calb-a-la-n-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* (Sıvılar için) çalkalanmak; sallanmak. [DS]

calcul, [cal *(yans.)* > cal+cul] *{ağız} is.* Gürültü. 🗗 **calcul etmek,** *{ağız} Gürültü etmek.* [DS]

calculus, [Lat. calculus *(ufak çakıl taşı)*] *is.* Romalıların hesap yapmakta kullandıkları küçük ve düz çakıl taşı.

calçı, [çal-çı] *{ağız} is.* Çırak. [DS]

caldarium, [Lat. caldus *(sıcak)* > caldaria *(sıcak banyo)*] *is.* Roma hamamlarında sıcak banyo dairesi.

cale, [Far. cāle جاله] *(ca:le) {OsT} is.* Nehirlerde kullanılan sal; kelek.

calgazan, [cal-gaz-an] *{ağız} sf.* **1.** Geveze. **2.** Her şeye karışan. **3.** İş bozan; oyun bozan. **4.** İşten kaçan; tembel. **5.** Yaramaz; haşarı. [DS]

calgazanlık, -ğı [cal-gaz-an-lık] *{ağız} is.* Komiklik. [DS]

calh, [calh / calk / cılh / cılk *(yans.)*] *is.* Sıvı ve cıvık maddelerin çalkalanması, sarsılması durumunu anlatan kök. [Zülfikar] *calh-a-ma.*

calhama, [calh *(yans.)*> calh-a-ma / çalk-a-ma] *{ağız} is.* Sulanmış yoğurt. [DS]

calık, -ğı [cal-ık] *{ağız} is.* **1.** Parmaklık; korkuluk. **2.** Kolan dokunurken enine atılan kıl sicim. [DS]

calın, [cal-ın] *{ağız} is.* **1.** İs. **2.** Yele. [DS]

calındırmak, [cal-ın-dır-mak] *{ağız} gçl. f. [-ır]* Yalvartmak. [DS]

calınlandırmak, [cal-ın-la-n-dır-mak] *{ağız} gçl. f. [-ır]* İslendirmek. [DS]

calınlanmak, [cal-ın-la-n-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* İslenmek. [DS]

calınlatmak, [cal-ın-la-t-mak] *{ağız} gçl. f. [-ır]* İslemek. [DS]

ca'li, [Ar. caʿlī جعلى] *(ca-li:) {OsT} sf.* **1.** Yapma, uydurma. **2.** Sahte. ⊡ **ca'li mastar,** *Arapçada sonu "-iyyet" ile biten mastar.*

cali¹, [Ar. cilā *(parlaklık)* > cāli جالى] *(ca:li) {OsT} sf.* **1.** Parlayan, cilalı. **2.** Temizleyen, parlatan. **3.** Sürgün eden; bağırsakları temizleyen.

cali², **-i'ı** [Ar. cāliʿ جالع] *(ca:li) {OsT} sf.* **1.** (Kadın için) açık saçık. **2.** (Erkek için) utanması kıt.

calib, [Ar. celb *(yanına çekme)* > cālib جالب] *(ca:lib) {OsT} is.* → calip. ⊡ **cālib-i dikkat,** *{OsT} Dikkat çekici.*|| **calib-i merhamet,** *Merhamet uyandıran.*|| **cālib-i şüphe,** *{OsT} Şüphe uyandırıcı.*||

calif, [Ar. cālif جالف] *(ca:lif) {OsT} sf.* Deri yüzen; kabuk soyan.

calife, [Ar. cālife جالفه] *(ca:life) {OsT} is. tıp.* Deri ve eti birlikte koparan yara.

caliks, [Lat. calix] *is.* **1.** Romalıların pişmiş toprak, cam veya metalden yapılmış kadehlere verdikleri isim. **2.** *bot.* Çiçekte çanak kısmın latince adı; çanak.

calip, -bi [Ar. celb *(kendine çekme)* > cālib جالب] *(ca:lip) {OsT} is.* Kendine doğru çeken; çekici. ⊡ **calip olmak,** *Üzerine çekmek.*

calis, [Ar. cülūs *(oturma)* > cālis جالس] *(ca:lis) {OsT} sf.* **1.** Oturan; cülûs eden. **2.** Tahta çıkan. ⊡ **cālis-i evreng-i saltanat,** *{OsT} Saltanat tahtına geçen.*|| **cālis-i serîr-i saltanat,** *{OsT} Saltanata geçen; tahta çıkan.*|| **cālis olmak,** *Tahta oturmak; başa geçmek.*

caliş, [Far. cāliş جالش] *(ca:liş) {OsT} is.* **1.** Çiftleşme. **2.** *sf.* Naz ve işve ile salınma. ⊡ **cāliş-ger,** *{OsT} 1. Yalnız şehvet duyguları taşıyan kimse. 2. Naz ve işve ile salınan güzel.*

ca'liyat, [Ar. caʿli> caʿliyyāt جعليات] *(ca-liya:t) {OsT} is.* Sahte olan şeyler; yapma nesneler.

ca'liye, [Ar. caʿli > caʿliye جعليه] *(ca-liye) {OsT} is.* Yapmacıklık.

ca'liyet, [Ar. caʿli > caʿliyet جعليت] *(ca-liyet) {OsT} is.* Yapmacıklık.

caliz, [Far. cālīz جاليز] *(a:li:z) {OsT} is.* Sebze bahçesi; kavun karpuz tarlası; bostan.

calk¹, [calh / calk / cılh / cılk *(yans.)*] *is.* Sıvı ve cıvık maddelerin çalkalanması, sarsılması durumunu anlatan kök. [Zülfikar] *calk-a-san olmak, calk-a-sanlık.*

calk², [calk جلق] *{eAT} zf.* Tamamıyla; tam.

calkasan, [calk-a-san] *{ağız} sf.* **1.** İçi geçmiş; sulanıp bozulmuş. **2.** Geveze. ⊡ **calkasan olmak,** *{ağız} Fazla gevşeyip sulanmak; cıvımak.* [DS]

calkasanlık, -ğı [calk-a-san-lık] *{ağız} is.* Cıvıklık; fazla hafiflik. [DS]

Calo, [Çing. calo] *is.* Çingene diline dayanan oldukça zengin bir İspanyol argosu.

calp, [calb / calp *(yans.)*] *is.* Sıvılar içinde, yağışlı havalarda ya da ıslak zemin üzerinde ayakla, elle oluşturulan hareketleri, bu tarz çabalamayı anlatan kök. [Zülfikar] *calp calp, calp-a-la-n-mak.* ⊡ **calp calp,** *{ağız} (Bol ve temiz suyun akışı için) taşa taşa.* [DS]

calpalanmak, [calp *(yans.)* > calp-a-la-n-mak] *{ağız} gçsz. f. [-ır]* (Sıvılar için) çalkalanmak; sallanmak. [DS]

Câlût, [İbr. Goliath] *is.* Hz. Davut(as)'un teke tek dövüşte sapan taşı ile öldürdüğü Filistinli savaşçı.

cam, [Far. cām جام] *is.* **1.** Soda veya potas katılmış silisli kumun ateşte eritilmesiyle elde edilen sert, saydam ve kırılgan madde. **2.** *gnşl.* Pencere. **3.** *{OsT} gnşl.* İçki kadehi. **4.** *{OsT} gnşl.* İçki. **5.** *{ağız}* Tencere ve su kabı. [DS] **6.** *{ağız}* Lamba şişesi ve haznesi. [DS] **7.** *tasvf.* Tanrı aşkı ile dolu gönül; tasavvufçunun kalbi. **8.** *sf.* Camdan yapılmış. ⊡ **cam buz,** *Yere değer değmez donan yağmur damlalarının ya da güneş ile eridikten sonra kar tabakasının yüzeyinde donarak meydana getirdiği parlak yüzeyli buz.*|| **cam çiçeği,** *{ağız} Itır.* [DS]|| **cam deliği,** *{ağız} Pencere.* [DS]|| **cam gibi,** *1. Arkası görünen; şeffaf. 2. Donuk, cansız (göz).* || **cam evi,** *1. Cam kesme ve takma işlerinin yapıldığı dükkân; camcı. 2. Çerçevelerde camın oturması için açılan yiv; cam yuvası.*|| **cam-ger,** *{OsT} Cam ustası; camcı.*|| **cam göbeği,** *Cam kırıklarında görülen renge benzer yeşile çalar açık mavi.*|| **cam göz,** *1. Gözü takma olan. 2. mecaz. Aç gözlü, tamahkâr.*|| **cām-hane,** *{OsT} Cam yapılan yer.*|| **cām-ı ālem-nümā,** *{OsT} İçinde dünyayı seyrettiren kadeh; içki kadehi.*|| **cām-ı āteş-fām,** *{OsT} Ateş renkli kadeh; şarap.*|| **cām-ı ayş,** *{OsT} Zevk ve safa kadehi; yaşama kadehi.*|| **cām-ı cem,** *{OsT} Eski İran'da şarabı bulduğu söylenen hükümdarın kadehi; şarap kadehi.*|| **cām-ı cihān-nümā,** *{OsT} Dünyayı gösteren cam.*|| **camı çerçeveyi indirmek,** *Olay çıkararak çevrede bulunan eşyaları kırıp dökmek.*|| **cām-ı fenā,** *{OsT} Fanîlik kadehi; ölüm.*|| **cām-ı gevherî,** *{OsT} 1. Billûr kadeh. 2. Sevgilinin dudağı.*|| **cām-ı gîtî-nümā,** *{OsT} İçinde dünyayı gösteren kadeh.*|| **cām-ı gurūr,** *{OsT} Gurur veren kadeh.*|| **cām-ı gül-fām,** *{OsT} 1. Gül renkli kadeh; şarap kadehi.*

2. Kırmızı şarap.|| **cām-ı ikbāl,** *{OsT} 1. Dünya mutluluğu. 2. Şarap.*|| **cām-ı leb,** *{OsT} 1. Dudaktan kadeh. 2. Kırmızı şarapla dolu kadehe benzer dudak.*|| **cām-ı leb-rîz,** *{OsT} Ağzına kadar dolu kadeh.*|| **cām-ı memlû,** *{OsT} Dolu kadeh.*|| **cām-ı merg,** *{OsT} Ölüm kadehi.*|| **cām-ı mevt,** *{OsT} Ölüm kadehi.*|| **cām-ı mey,** *{OsT} Şarap kadehi.*|| **cām-ı mînā,** *{OsT} Açık mavi renkli kadeh.*|| **cām-ı mînā-reng,** *{OsT} Gök mavisi kadeh.*|| **cām-ı musaffā,** *{OsT} Parlak kadeh.*|| **cām-ı mürg,** *{OsT} Ölüm kadehi.*|| **cām-ı neşāt,** *{OsT} Neşe veren kadeh.*|| **cām-ı reng,** *{OsT} Gök mavisi kadeh.*|| **cām-ı rūşen,** *{OsT} Parlak kadeh.*|| **cām-ı sabūhî,** *{OsT} Sabah içki içilen kadeh.*|| **cām-ı sahbā,** *{OsT} Kırmızı şarap içilen kadeh.*|| **cām-ı seher,** *{OsT} Güneş.*|| **cām-ı sîm,** *{OsT} 1. Gümüş kadeh. 2. Sevgilinin çenesi.*|| **cām-ı şarāb,** *{OsT} Şarap kadehi.*|| **cām-ı şehriyārî,** *{OsT} Büyük kadeh.*|| **cām-ı şîr,** *{OsT} Sütlü meme.*|| **cām-ı tehî,** *{OsT} Boş kadeh.*|| **cam-ı zerrîn,** *{OsT} 1. Altın kadeh. 2. Beyaz şarap.*|| **cam kanatlılar,** *Pul kanatlılar takımından kurtçukları elma, kavak, meşe ve gürgen yapraklarına zarar veren, camsı kanatlı, hortumları körelmiş bir kelebek familyası, (Sesiidae).*|| **cam kırığı,** *{ağız} Cam göbeği rengi.* [DS]|| **cam kuşu,** *{ağız} 1. Serçe. 2. Kırlangıç.* [DS]|| **cam mozaik,** *Renkli taşlar yerine renkli cam parçaları kullanılarak yapılmış mozaik.*|| **cam mühre,** *Eskiden kâğıt parlatmakta kullanılan bir tür mühre.*|| **cam pamuğu,** *Pamuk yığını halinde elde edilmiş cam lifi.*|| **cam pil,** *{ağız} Ampul.* [DS]|| **cam resim,** *Renkli camların kesilerek birbirine kurşun veya başka maddelerle bağlanması sonucu elde edilen resim; vitray.*|| **cam sileceği,** *1. Camların temizlenmesinde kullanılan araç. 2. Otomobillerde yağmurlu havalarda ön camın suyunu süpüren lastik süpürge.*|| **cam suyu,** *Ağacın ateşe veya böceklere karşı dayanıklılığını artırmak için kullanılan potas veya sodanın kuvars ile eritilmesinden elde edilen sıvı.*|| **cam taşı,** *{ağız} 1. Kuvars. 2. Zımpara.* [DS]|| **cam yuvası,** *Çerçevelerde camın oturması için açılan yiv; cam evi.*|| **cam yünü,** *Isı yalıtımında kullanılan çok ince elyaf haline getirilmiş cam.*|| **cam zımpara kâğıdı,** *Marangozlukta kullanılan bir yüzüne aşındırıcı olarak küçük cam kristalleri yapıştırılmış bir tür zımpara kâğıdı.*

cam[2], [Yun. diadima] *{ağız} is.* Saç demeti. [DS]

camadan[1], [Far. cāme-dan جامەدان] *{OsT} is.* **1.** Yün elbise. **2.** Çapraz düğmeli, kadifeden yapılmış, işlemeli kısa bir tür yelek. **3.** *dnz. (Yeleği düğmeleme işine benzediği için)* Boğulmak suretiyle yüzeyi küçültülmüş dört köşe yelken. ⊡ **camadan vurmak,** *Fazla rüzgâra karşı yelkeni kasmak.*|| **camadanı fora etmek,** *Kısalmış yelkenin bağlarını salarak açmak.*

camadan[2], [İt. damigiana > damacan > camadan *(c / d ses göçüşmesi)*] *{ağız} is.* → damacana. [DS]

camah, [Yun. diadimata *(saç demetleri)* ?] *{ağız} is.* Yosun. [DS] ⊡ **camah bağlamak,** *{ağız} Yosun tutmak.* [DS]

camat, [Yun. diadimata] *{ağız} is.* Saç demeti. [DS]

camb[1], [camb / cımb / cınb / cimb / cimp / comb / conb / cumb *(yans)*] *is.* Sıvıların çalkalanması ile oluşan hareketleri anlatan kök. [Zülfikar] *camb-ıl cambıl, camb-ul cambul, camb-ur cumbur.*

camb[2], [camb / cımb / comb / comp / cum / cumm / cumb *(yans.)*] *is.* Sıvı içine atılan cismin çıkardığı sesi anlatan kök. [Zülfikar] *camb-ul-da-mak.*

camb[3], [camb / comb / cumb *(yans.)*] *is.* Düşme, yuvarlanma, takla atma gibi eylemler sırasında çıkan sesleri anlatan kök. [Zülfikar] *camb-al-ak.*

cambalak, [camb *(yans.)* > camb-al-ak] *{ağız} is.* Takla. [DS]

cambaz, [Far. can + bāz *(oynayan)* > canbāz > cambaz] *is.* ve *sf.* **1.** Canıyla oynayan. **2.** Yüksek bir yere gerili ip veya tel üzerinde tehlikeli oyunlar ve gösteriler sergileyen kimse. **3.** Usta ve becerikli kişi. **4.** At alıp satan ya da at terbiye eden kimse. **5.** *mecaz.* Sözüne güven olmayan, hilekâr kimse. **6.** *{ağız}* Birbirine geçmiş iki zincirin herhangi bir halkasına sokulan çomak. [DS]

cambazan, [Far. canbāzān > cambazan] *(camba:za:n) {OsT} is.* **1.** Cambazlar. **2.** İmparatorluk askerî teşkilatında savaşçı sınıf.

cambazane, [Far. canbāzāne > cambazane] *(cambaza:ne) {OsT} zf.* Cambaza yakışacak biçimde; cambazlıkla.

cambazhane, [Far. canbaz+ḫāne > cambazhāne] *(cambazha:ne) {OsT} is.* Cambazların gösteri yaptıkları yer.

cambazi, [Far. cān-bāz-ī جانبازى] *(camba:zi:) is.* **1.** Cambazlık. **2.** Hilecilik.

cambazlık, -ğı [cambaz-lık] *is.* **1.** Cambazın yaptığı iş; akrobatlık. **2.** At alıp satma veya eğitme işi. **3.** *mecaz.* Kurnazlık; hilekârlık.

cambıl, [camb *(yans.)* > camb-ıl] *is.* Kapalı bir yerdeki sıvının çalkalanması ile çıkan sesi anlatan yansımalı gövde. ⊡ **cambıl cambıl,** *{ağız} 1. (Kapalı yerdeki sıvı için) ses çıkaracak kadar sallanarak; çalkalanarak. 2. (Yemek için) suyu çok fazla.* [DS]

cambul, [camb *(yans.)* > camb-ul] *is.* Kapalı yerdeki suyun çalkalanması ile çıkan sesi anlatan yansımalı gövde. ⊡ **cambul cumbul,** *1. Kapalı bir kap içinde bulunan sıvının çalkalandıkça çıkardığı ses. 2. (Yemek vb. için) suyu bol; çok sulu.*|| **cambul cumbul yemek,** *{ağız} Beceriksizce yemek; döke saça yemek.* [DS]

cambuldamak, [camb *(yans.)* > camb-ul-da-mak]

{ağız} *gçsz. f. [-r] [-d(u)-yor]* (İçine katı cisim atılan sıvı için) ses çıkarmak. [DS]

cambultu, [camb *(yans.)* > camb-ul-tu] *{ağız} is.* Şapırtı.

cambur, [camb *(yans.)* > camb-ur] *is.* Su içinde hareket eden cismin çıkardığı sesi anlatan yansımalı gövde. ⊡ **cambur cumbur,** *{ağız}* (Su içinde hareket eden cisim için) ses çıkararak. [DS]

camcı, [cam-cı] *is.* **1.** Cam üreten ve satan. **2.** Camdan yapılmış eşya üreten veya satan kimse. **3.** Pencere camı takan kimse. **4.** *argo.* Pencerelerden evleri gözetleyen kimse; röntgenci. ⊡ **camcı arşını,** *Camcıların kullandığı 64.8 cm. boyundaki eski bir ölçü birimi.*|| **camcı elması,** *Ucunda bulunan küçük bir elmas parçası ile cam kesmeğe yarayan alet.*|| **camcı gömleği,** *Camcıların iş sırasında giydikleri tek kollu bez gömlek.*|| **camcı macunu,** *Pencere camlarının boşluklarını doldurmakta kullanılan reçineli bir tür macun; sakız mastikası.*|| **camcılar ocağı,** *tar. İmparatorluk döneminde sarayın ve sarayla ilgili yapıların camlarını hazırlamak ve takmakla görevli, bostancı ocağının bir kolu olan sınıf.*

camcılık, -ğı [cam-cı-lık] *is.* **1.** Cam ve cam eşya üretme işi, bilgisi ve tekniği. **2.** Cam satma, cam takmak eylemi. **3.** Cam ve cam eşya sanayii. **4.** *argo.* Pencerelerden ev içlerini gözetleme işi; röntgencilik.

came, [Far. câme جامه] *(ca:me) {OsT} is.* **1.** Giyim eşyası; giyecek; giysi; elbise. **2.** Devlet büyüklerinin giydiği yenleri bol ev elbisesi. ⊡ **câme-âlûd,** *{OsT} Kirli elbise.*|| **câme-dân,** *{OsT} 1. Elbise dolabı; çamaşır dolabı. 2. Yolculuk sırasında çamaşır taşımakta kullanılan çanta veya sandık.*|| **câme-dâr,** *{OsT} 1. Elbise koruyucu. 2. Vestiyer.*|| **câme-derîde,** *{OsT} Elbisesi yırtık.*|| **câme-dûz,** *{OsT} Elbise biçen ve diken kimse; terzi.*|| **câme-gâh,** *{OsT} 1. Hamamlarda soyunma odası. 2. Sandık odası. 3. Vestiyer.*|| **câme-gî,** *{OsT} 1. Hizmetçilere verilen elbise parası. 2. Hizmetkâr. 3. Tüfek fitili. 4. Elbiselik kumaş.*|| **câme-hâb,** *{OsT} 1. Uyku giysisi. 2. Yatak; şilte.*|| **câme-hâne,** *{OsT} Çamaşır konulan yüklük.*|| **câme-i âhiret,** *{OsT} Ahret elbisesi; kefen.*|| **câme-i fenâ,** *Fanilik elbisesi; kefen.*|| **câme-i gûk,** *{OsT} Yosun.*|| **câme-i hâb,** *{OsT} Gecelik.*|| **câme-i hassa,** *{OsT} İmparatorluk döneminde sultanlar tarafından verilen elbiselik kumaş.*|| **câme-i hayât,** *{OsT} Hayat elbisesi; ömür.*|| **câme-i hurşid,** *{OsT} Dünyayı güneş ışınlarından koruyan sis, bulut, ağaç dalları, yaprakları vb. şeyler.*|| **câme-i îdî,** *{OsT} 1. Kırmızı elbise; bayramlık elbise. 2. Bahar çiçekleri.*|| **câme-i ihrâm,** *{OsT} Hacıların giydiği dikişsiz elbise; ihram.*|| **câme-i katran,** *{OsT} Muharrem ayının sonuncu günü Ehl-i beyt'in giydiği siyah elbise.*|| **câme-i mâtem,** *{OsT} Yas giysisi.*|| **câme-i mûyî,** *{OsT} 1. Kıllı elbise. 2. mecaz. Kürk.*|| **câme-i Nahcivânî,** *{OsT} Sade dikilmiş elbise.*|| **câme-i nevrûzî,** *{OsT} 1. Renk renk elbise. 2. Bahar çiçeği.*|| **câme-i seher,** *{OsT} 1. Sabah güneşi. 2. Sabah rüzgârı. 3. Sürahi.*|| **câme-kân,** *{OsT} Elbise soyunulacak yer; camlı bölme.*|| **câme-seher,** *{OsT} Sabah rüzgârı; sabah güneşi.*|| **câme-şûy,** *{OsT} Çamaşır yıkayan; çamaşırcı.*|| **câme-şûyân,** *{OsT} Çamaşırcılar.*

camedan, [Far. câme-dân جامه دان] *(ca:meda:n) {OsT} is.* **1.** Elbise dolabı. **2.** Yolculuk sırasında çamaşır ve elbise koymaya yarar sandık; valiz.

camedar, [Far. câme-dâr جامه دار] *(ca:meda:r) {OsT} is.* **1.** Elbiseyi koruyan kimse. **2.** Vestiyer. **3.** Sarayda hükümdarın elbiselerini ve fermanlarını korumakla görevli kimse.

cameduz, [Far. câme-dûz جامه دوز] *(ca:medu:z) {OsT} is.* Elbise biçen ve diken kimse; terzi.

camegâh, [Far. câme-gâh جامه گاه] *(ca:megâ:h) {OsT} is.* Hamamlarda soyunma yeri; sandık odası; vestiyer.

camegi, [Far. câme-gî جامه گی] *(ca:megi:) {OsT} is.* **1.** Hizmetçilere verilen elbise parası ve ücret. **2.** Hizmetçi. **3.** Elbiselik kumaş. **4.** Tüfek fitili.

camehab, [Far. câme-ḫâb جامه خاب] *(ca:meha:b) {OsT} is.* Yatak.

camehane, [Far. câme-ḫâne جامه خانه] *(ca:meha:ne) {OsT} is.* Çamaşır konulan yer; yüklük.

camekân, [Far. câme-kân جامه كان] *(camekâ:n) {OsT} is.* **1.** Camlarla çevrili bölme. **2.** Dükkânlarda satılacak malların veya birer örneğinin sergilendiği bölüm; vitrin; sergen. **3.** Cam bölme. **4.** Kütüphanelerde kitapların ve müzelerde tarihî eşyaların sergilendiği dolap. **5.** Hamamlarda elbise çıkarılan, soyunup giyinmeye yarar bölmelerden her biri. **6.** Bahçelerde fideleri soğuktan korumak için yapılmış üstü cam, zemini toprak fidelik; ser. **7.** *argo.* Gözlük.

camekânlı, [camekân-lı] *(camekâ:nlı) sf.* **1.** Camekânı olan. **2.** *argo.* Gözlüklü.

camekiye, [Far. câmekiye جامكيه] *(ca:mekiye) {OsT} is.* **1.** Vakıf gelirlerinden görevlilere verilen ücret. **2.** Vakıf zahirelerini toplamakla görevli kimselere verilen elbise veya elbise parası olarak verilen bahşiş.

cameşuy, [Far. câme *(giyecek)* + -şûy *(yıkayan)* جامه شوى] *{OsT} is.* Çamaşır yıkayıcı; çamaşırcı.

camgul, -lü [Far. câmġül جامغول] *(ca:mğu:l) {OsT} is.* Külhanbeyi.

camgöbeği, [cam+göbe(k)-i] *is.* **1.** Yeşil ile mavi arası renk. **2.** *sf* Bu renkte olan.

camgöz, [cam+göz] *is.* **1.** *zool.* Kıyılara yakın bölgelerde yaşayan, 25 kadar yavru doğuran, açık yeşil ile sarı arası parlak gözlü bir tür köpek balığı, *(Galeius canis).* **2.** *{ağız}* Üzüm teveklerinin köklerini mahveden bir kurt. [DS] **3.** *{ağız}* Papaz. [DS]

camgur, [*eT.* cağ-mur] *{ağız} is.* Şalgam. [DS]

camgüzeli, [cam+güzel-i] *is. bot.* Daha çok evlerin güneş alan pencere kenarlarında yetiştirilen kırmızı çiçekli bir tür kına çiçeği; *(İmpatiens sultani).*

camhane, [Far. cām+ḫāne جام خانه] *(ca:mha:ne) {OsT} is.* Cam üretilen yer; cam fabrikası.

camış, [Ar. cāmüs > camış] *{ağız} is.* → camız. [DS]

camışlanmak, [Ar. sāmuş => çamış-la-n-mak جامشلنمق] *{eAT} dönşl. f. [-ur]* → çamışlanmak.

camışlık, [Ar. sāmuş => çamış-lık جامشلق] *{eAT} dönşl. f. [-ur]* → çamışlık.

camız, [Ar. cāmūs > camız / camış / kömüş] *{OsT} is.* Çift toynaklılar takımının boynuzlugiller familyasından, iri ve güçlü bir iskelet yapısına sahip, kalın derili, seyrek kıllı, su içinde ve bataklıklarda yatmayı seven sütü için ve yük taşıma hayvanı olarak beslenen memeli bir sığır türü; manda; su sığırı, *(Bubalus bubalis).*

cami[1], **-i'i,** [Ar. cemᶜ *(toplanma)* > cāmiᶜ جامع] *(ca:-mi) {OsT} sf.* **1.** Toplayan, derleyen; bir araya getiren. **2.** İçine alan; içinde bulunduran; kapsayan; içeren. ⊡ **cāmi-i Kur'an,** *{OsT} Kur'an'ı derleyen toplayan; Hz. Osman (ra).*|| **cāmiü'l-fünūn,** *{OsT} Bütün bilimleri kapsayan.* || **cāmiü'l-hayır,** *{OsT} Bütün iyilikleri, hayırları kendisinde toplayan.*|| **cāmiü'l-hurūf,** *{OsT} Kitap yazarı.*|| **cāmiü'l-kelîm,** *{OsT} Kısa fakat anlam bakımından özlü söz.*|| **cāmiü'l-kemālāt.,** *{OsT} Bütün olgun nitelikleri kendisinde toplayan.*|| **cāmiü'l-mehāsin,** *{OsT} Bütün iyi nitelikleri kendisinde toplayan.*|| **cāmiü'l-ulūm,** *{OsT} Bütün ilimlerden anlayan.*

cami[2], **-i, -si** [Ar. cemᶜ *(toplanma)* > cāmiᶜ جامع] *(ca:mi) {OsT} is.* Müslümanların topluca namaz kılmak için toplandıkları yer. ⊡ **cāmi'-i ḳebîr,** *{OsT} Büyük cami.*|| **cami musikisi,** *Türk dinî musikisinin bir dalı olarak camilerde okunan ezan, salat, Cuma salatı, bayram salatı, kurban bayramı salatı, cenaze salatı, salat-ı ümmiye, tekbir, mahfil sürmesi, tesbih, miraciye, temcit, tehlil, münacat gibi formlardan meydana gelmiş musiki eserleri.*|| **cāmi-i şerîf,** *{OsT} Mübarek cami.*|| **Cami yıkılmış amma mihrap yerinde,** *(Kadın için) yaşlandığı hâlde güzelliğinden bir şey kaybetmemiş.*

cami'a, [Ar. cemᶜ *(toplanma)* > cāmiᶜa جامع] *(ca:mi-a) {OsT} is.* **1.** Topluluk, zümre. **2.** Ortak eğilimleri nedeniyle bir araya gelerek birlik oluşturan insan topluluğu. ⊡ **cāmi'a Suresi,** *{OsT} Şuara suresi.*

camid, [Ar. cümūd *(donma)* > cāmid / cāmide جامده / جامد] *(ca:mid) {OsT} sf.* **1.** Donmuş. **2.** Hareketsiz; cansız. **3.** *dbl.* Arap dilbilgisinde çekimi ve türevi olmayan isim veya fiil. ⊡ **cāmidü'l-ayn,** *{OsT} Katı yürekli; insafsız.*|| **cāmidü'l-kef,** *{OsT} Cimri; tamahkâr.*|| **cāmidü'l-māl,** *{OsT} Taşınmaz mal.*

camih, [Ar. cāmiḥ جامح] *(ca:mih, h kalın söylenir) {OsT} sf.* (Hayvan için) başı sert; yönetilmez.

cami'ıyet, [Ar. cāmiᶜiyyet جامعیت] *(ca:mıyet) {OsT} is.* **1.** Toplayıcılık. **2.** Evrensellik.

camkesen, [cam+kes-en] *is.* Bir ucuna küçük bir elmas parçası takılarak cam kesmekte kullanılan alet; camcı elması.

camkıran, [cam+kır-an] *is.* Kaza sırasmda bir araçtan çıkabilmek amacıyla camını içten kırmaya yarayan çekiç biçiminde küçük alet.

camlama, [cam-la-ma] *is.* Bir şeye cam takma, üzerine cam geçirme işi.

camlamak, [cam-la-mak] *gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* **1.** Cam geçirmek. **2.** Cam takmak.

camlanma, [cam-la-n-ma] *is.* **1.** Cam sahibi olmak eylemi. **2.** Üzerine cam geçirilme, cam takılmak eylemi.

camlanmak, [cam-la-n-mak] *edil. f. [-ır]* **1.** Cam geçirilmek. **2.** Cam takılmak. **3.** *dönş. f.* Cam sahibi olmak; cam edinmek.

camlaşma, [cam-la-ş-ma] *is.* Cam gibi sert, kırılgan veya şeffaf duruma gelme işi.

camlaşmak, [cam-la-ş-mak] *gçsz. f. [-ır]* Cama benzer özellikler kazanmak.

camlaştırma, [cam-la-ş-tır-ma] *is.* **1.** Cam durumuna getirme işi. **2.** Cam gibi şeffaf bir madde ile bir yeri veya döşemeyi kaplamak eylemi.

camlaştırmak, [cam-la-ş-tır-mak] *gçl. f. [-ır]* **1.** Eriterek cam gibi sert, kırılgan veya şeffaf hâle getirmek. **2.** Üzerine şeffaf bir madde kaplayarak parlatmak.

camlatma, [cam-la-t-ma] *is.* Cam taktırmak eylemi.

camlatmak, [cam-la-t-mak] *gçl. f. [-ır]* Cam taktırmak; cam ile kaplatmak.

camlı, [cam-lı] *sf.* **1.** Camı olan. **2.** Cam takılmış olan. **3.** Cam ile kaplanmış bulunan. ⊡ **camlı ışık,** *{ağız} Lamba.* [DS]|| **camlı köşk,** *tar. Saray ve bahçelerinde, soğuktan korunmak amacıyla camla örtülmüş oda veya bölme.*|| **camlı taş,** *{ağız} Mermer.* [DS]

camlık, -ğı [cam-lık] *is.* **1.** Camlı çerçevelerle bölünmüş oda veya bölme. **2.** Çiçek ve fideleri soğuk ve rüzgârdan korumak için yapılmış küçük limonluk; camekân; sera..

camsı, [cam-sı] *sf.* Cam gibi saydam, sert ve kırılgan. ⊡ **camsı cisim,** *fizy. Göz küresini dolduran yumurta akı kıvamındaki saydam madde.*|| **camsı do-**

ku, *min. Camsı dokulardan oluşan ve bazı püskürük kayaçlarda görülen doku katmanı.*|| **camsı madde,** *min. Bir magma kütlesinin hava veya su ile teması sonucu aniden soğuması ile meydana gelen kristalleşmemiş mineral madde.*

camus, [Ar. cāmūs جاموس] *{OsT} is.* Çift toynaklılar takımının boynuzlugiller familyasından, iri ve güçlü bir iskelet yapısına sahip, kalın derili, seyrek kıllı, su içinde ve bataklıklarda yatmayı seven sütü için ve yük taşıma hayvanı olarak beslenen memeli bir sığır türü; manda; su sığırı, *(Bubalus bubalis)* ☞ **cāmūs-ı cesîm,** *{OsT} Büyük manda.*|| **cāmūs öküzü,** *{eAT} Erkek manda.*

-can, [-a-can / -e-cen / -can] *yap. e.* → -acan.

can[1], [Far. cān جان] *(ca:n) {OsT} is.* **1.** İnsan ve hayvanların yaşamalarını sağlayan, ölümle birlikte bedenden ayrılan madde dışı varlık. **2.** Yaşama; hayat. **3.** Güç, kuvvet; dirilik, canlılık. **4.** İnsanın kendi varlığı, özü. **5.** Kişi; şahıs; insan; kimse. **6.** Bir şey yapma isteği; arzu; gönül. **7.** *{eAT} {OsT} tasvf.* Tarikat kardeşi; tarikata kabul edilmek üzere gelen yeni derviş. **8.** *{OsT}* Silah. **9.** Çok içli dışlı ve birbirine çok uygun kişiler. **10.** *sf.* Çok sevilen. **11.** *{eAT}* Sevimli; cana yakın; şirin. **12.** *{eAT}* Sevgi ve yakınlık duygusu ile kendisine bağlanılan; aziz. **13.** *is.* Sevgi ve yakınlık belirten bir seslenme sözü. ☞ **cana ateş bırakmak,** *{OsT} Ateş yakmak; ateş koymak.*|| **cana başa kalmamak,** *{eAT} Canını, başını esirgememek.*|| **cana can katmak,** *1. Dinçlik vermek; kuvvetlendirmek. 2. Ferahlamak. 3. Yaşama gücünü artırmak.*|| **cana can istemek,** *Öldürülen birisi için karşı taraftan da birisinin öldürülmesini istemek.*|| **can acısı,** *Bedenin herhangi bir yerinde duyulan şiddetli ağrı veya acı hissi.*|| **cana değmek,** *1. Etkili bir şekilde hissetmek. 2. Ulaşmak.*|| **cana eser etmek,** *Çok etkilemek.*|| **cana ezan okumak,** *Ölüm halinde iken cezalandırmak.*|| **cān-āferîn,** *{OsT}* → canaferin.|| **cana geçmek,** *1. Çok etkilemek; dokunmak. 2. {eAT} Yürekten kabul etmek.*|| **can ağza gelmek,** *1. Çok korkmak; ürkmek. 2. Dayanamamak.*|| **cana işlemek,** *Güçlü bir şekilde hissettirmek.*|| **cana kalmamak,** *{OsT} Canını esirgememek.*|| **cana kâr etmek,** *1. Çok etkilemek. 2. Dayanma gücü bitmek.*|| **cana karin olmak,** *(Beddua sözü) hayrını görmemek.*|| **cana kastetmek,** *Öldürmek amacını gütmek.*|| **cana kıymak,** *1. Acıma duymadan öldürmek. 2. Zalimlik etmek.*|| **can** (alacak) **alıcı,** *1. En önemli ve ilgi çekici; en esaslı, en temel. 2. {eAT} {OsT} Azrail.*|| **can alacak** (alıcı) **yer** (nokta), *Bir şeyin en önemli ve en hassas yeri.*|| **can alıp can vermek,** *1. Ölüm halinde bulunmak. 2. Büyük bir sıkıntı içinde olmak. 3. Çok korkmak.*|| **can almak,** *Adam öldürmek.*|| **cana minnet bilmek,** *Aşırı bir istekle kabul etmek.*|| **can arıtmak,** *{eAT} Kendini yormak; canını sıkıntıya koymak.*|| **cana susamak,** *Öldürecek kadar kızmak.*|| **can aşı,** *{ağız} Ölünün ardından verilen hayır yemeği.* [DS]|| **cana tak demek,** *Dayanma sınırına varmak; son dereceye ulaşmak.*|| **cana tak etmek,** *Dayanılmaz dereceye ulaşmak.*|| **can atmak,** *1. Herhangi bir şeyi şiddetle arzu etmek. 2. Telaşla bir yere sığınmak.*|| **cān-āver,** *{OsT}* → canavar.|| **cana yakın,** *Sevimli, şirin; sempatik.*|| **cana yakınlık,** *Sevimli, şirin olma durumu; sempatiklik.*|| **can ayaklı,** *{ağız} Aceleci.* [DS]|| **cana Yasin okumak,** *1. Durumunu kötüleştirmek. 2. Berbat etmek.*|| **cana yetmek,** *Dayanılmaz durum almak.*|| **cana yuva yapmak,** *Alışkanlık edinmek; huy edinmek.*|| **can az,** *{ağız} Sinirli.* [DS]|| **cān-āzār,** *{OsT} Can yakan; eziyet eden.*|| **can bağışlamak,** *1. Öldürmemek. 2. Suçluyu affetmek.*|| **can-bahā,** *{OsT} Kurtuluş parası; kurtulmalık.*|| **can-bahş,** *{OsT}* → canbahş.|| **can başa çıkmak,** *1. Çok telaşlanmak. 2. Aşırı tedirginlik duymak.*|| **can başa düşmek,** *1. Hayatı tehlikeye girmek. 2. Sıkıntıdan kurtulmak için aşırı çaba göstermek.*|| **can başa gelmek,** *Kendini toparlamak; kendine gelmek.*|| **can başa sıçramak,** *Çok korkup telaşa kapılmak.*|| **can başa üşmek,** *1. Çok korkmak. 2. Çok heyecanlanmak.*|| **can baş oynamak,** *{eAT} Canım feda etmeğe hazır olmak.*|| **Can baş üstüne!** *Herhangi bir şeyi seve seve yapacağına dair verilen söz.* || **cān-bāz,** *{OsT}* → canbaz.|| **cān-bāzān,** *{OsT}* → canbazan.|| **cān-bāzāne,** *{OsT}* → canbazane.|| **can bazarı,** *{eAT} Ölüm kalım yeri.*|| **cān-bāz-hāne,** *{OsT}* → canbazhane.|| **cān-be-leb,** *{OsT} Canı dudağında; ölmek üzere.*|| **cān-be-leb olmak,** *{OsT} Ölmek üzere olmak.*|| **can beraber,** *Çok sevilen, aziz.*|| **can-ber-leb,** *{OsT} Canı dudağında; ölmek üzere.*|| **can beslemek,** *1. Hamile olmak. 2. İyi şeyler yiyip içerek kendini beslemek; rahatına bakmak.*|| **can bezi,** *{ağız} anat. Omurilik soğanı.* [DS]|| (kimsede) **can bırakmamak,** *Çok güldürmek; güldürerek kırıp geçirmek.*|| **can birliği,** *Sıkı ve samimi bir ortamda yürütülen çalışma birliği.*|| **can boğaza gelmek,** *1. Çok eziyet ve zahmet çekmek. 2. Ölecekmiş gibi olmak.*|| **can boğazdan gelmek,** *Sağlığına, yiyeceklerine dikkat ederek yiyip güçlenmek.*|| **can borcu,** *Ölüm.*|| **can borcunu ödemek,** *Ölmek.*|| **can bulmak,** *Herhangi bir hastalıktan veya kazadan kurtularak iyileşmek; tekrar hayata dönmüş gibi olmak.*|| **can burna gelmek,** *Çok sıkılmak; çok eziyet çekmek.*|| **can cana,** *Birlikte, beraberce; yakın; yan yana.*|| **can cana, baş başa,** *1. Herhangi bir tehlikeli durumda herkesin kendini düşünmesi durumu. 2. Birbirini seven iki kişinin yalnız bir arada kalmaları.*|| **can can olmak,** *{ağız} Ortak olmak.* [DS]|| **can ciğer,** *Çok yakın oluş; samimilik; sıkı fıkı.*|| **can ciğer arkadaş** (dost), *Çok samimi ve dost; içli dışlı; sıkı fıkı; birbirinden hiç ayrılmayan.*|| **can ciğer kuzu dolması,** *Çok samimi ve dost; içli dışlı; sıkı fıkı.*|| **can ciğer**

olmak, *Çok yakın ve samimi arkadaş olmak; içli dışlı olmak.*|| **Can cümleden aziz,** *"İnsanın kendisi ve kendi hayatı başkalarından önce gelir" anlamında kullanılır.*|| **can çekilmek,** *Baygın ve bitkin hâle gelmek; kımıldayamaz olmak.*|| **can çekişmek,** *1. Ölmek üzere olmak. 2. Ölüm halinde olmak.*|| **can çekmek,** *(Bir şeyi) çok istemek; imrenmek.*|| **can çıkmak,** *1. Ölmek. 2. Çok çalışarak yorulmak.*|| **cān-dāde,** *{OsT} İçtenlikle bağlanmış; candan.*|| **can damarı,** *(Bir şeyin) en önemli ve hayatî kısmı; en duyarlı nokta.*|| **can damarına basmak,** *Bir şeyin en önemli yönü üzerinde durmak; en hassas ve temel noktasını belirlemek.*|| **candan,** *Samimi.*|| **candan bezmek,** *1. Büyük sıkıntıya uğramak. 2. Her şeyden vazgeçmek.*|| **candan bizar olmak,** *İçine düştüğü sıkıntılı durumdan dolayı yaşam isteğini yitirmek.*|| **candan etmek,** *Ölümüne sebep olmak.*|| **candan geçmek,** *Ölümü göze almak.*|| **candan olmak,** *Ölmek.*|| **candan usanmak,** *Uğradığı sıkıntılar yüzünden yaşama isteğini yitirmek; ölümü dileyecek kadar bıkmak.*|| **candan yürekten,** *İçten gelerek, samimi olarak.*|| **cān-dār,** *{OsT}* → candar.|| **can darlığı kar,** *{ağız} Lapa lapa yağan kar.* [DS]|| **can dartmak,** *{eAT} Can çekişmek.*|| **cān-dārū,** *{OsT}* → candaru.|| **can dayanmamak,** *1. Bir durum karşısında dayanma gücünü yitirmek; tahammül edememek. 2. Çok üzülmek.*|| **can derdine düşmek,** *1. Ölüm karşısında direnmek. 2. Tehlikeli bir durumda kendini kurtarma çarelerini aramak.*|| **can deri,** *{eAT} Ölüm teri; ecel teri.*|| **can dili,** *{ağız} Göğüs.* [DS]|| **can direği,** *Kemanın içinde alt ve üst kapakları arasında dikili duran çubuk.*|| **can dostu,** *Pek sevgili ve içten dost.*|| **can dudağa gelmek,** *1. Çok korkmak. 2. Dayanma gücünün sonuna gelmek.*|| **can düşmanı,** *1. En önemli düşman. 2. Ölümü istenecek kadar ileri düşman.*|| **can düşmanı olmak,** *Birini öldürecek kadar kin güderek düşmanlık beslemek.*|| **cān-efgâr,** *{OsT} Can yarası; ıstırap.*|| **cān-efgen,** *{OsT} Can düşüren; öldüren.*|| **cān-efşān,** *{OsT} Can saçan; bir kişi veya dava uğruna kendi canını harcayan.*|| **cān-efşānî,** *{OsT} Bir konuda canını feda etme.*|| **cān-efzā,** *{OsT} Can artıran; iç açan; gönül ferahlatan.*|| **can eksitmek,** *{OsT} Can sıkmak; sıkıntı vermek.*|| **can eriği,** → caneriği.|| **can evi,** *1. İnsanda hayatiyetin merkezi sayılan yürek ve çevresini içine alan ve mide bölgesinin üst kısmı. 2. {OsT} Kalp; yürek. 3. En hassas nokta.*|| **can evinden vurmak,** *Birini en hassas noktasından yakalamak, çaresiz bırakmak.*|| **cān-fedā,** *1. En büyük fedakârlık ifadesi. 2. {OsT} Canını feda eden.*|| **Can feda!** *İyi ve güzel şeyler için çok beğenildiğini ifade etmek için söylenir.*|| **cān-fersā,** *{OsT} Dayanma sınırlarını aşan.*|| **cān-feşān,** *Bir dava uğruna canını veren.*|| **cān-fezā,** *{OsT}* → canfeza.|| **cān-fidā,** *{OsT} Canını feda eden.*|| **cān-figâr,** *{OsT} Can yarası; ıstırap.*|| **cān-figen,** *{OsT} Can düşüren; öldüren.*|| **can filikası,** *dnz. Gemilerin batma tehlikesi anında yolcuların ve mürettebatın hayatını kurtarmak için donatılmış filika.*|| **cān-gâh,** *{OsT} Can evi; kalp; yürek.*|| **can gelmek,** *Güç kazanmak; kendine gelmek; canlanmak.*|| **cān-gezā,** *{OsT} 1. Can ısırıcı; tehlikeli ve öldürücü. 2. Acı veren.* || **cān-gîr,** *{OsT} 1. Can alan. 2. Can sıkan. 3. Acı veren.*|| **can görme,** *{ağız} folk. Düğün günü seçkin kişilere verilen yemek.* [DS]|| **can gözü,** *1. Çok dikkat ve ince düşünüş. 2. {OsT} Kalp gözü.*|| **can gözün uyarmak,** *{OsT} Gözünü dört açmak; uyanık davranmak.*|| **can gözüyle bakmak,** *Çok dikkatli bir şekilde incelemek, bakmak.*|| **cān-güdāz,** *{OsT} Can eriten; kahredici.*|| **cān-güsîl,** *{OsT} Can sıkan.*|| **cān-güzār,** *{OsT} Cana dokunan; yüreğe işleyen.*|| **can havli ile,** *(Yapılan hareket için) ölüm korkusu ile.*|| **cān-hırāş,** *{OsT} Tüyler ürpertici; yürek paralayıcı.*|| **can hırsuzu,** *{eAT} Can düşmanı.*|| **can hulkuma gelmek,** *Can boğaza gelmek.* || **canı acımak,** *Merhamet etmek; acıma hissi duymak.*|| **canı ağzına gelmek,** *Büyük bir tehlike anında ölecekmiş gibi büyük bir korkuya kapılmak.*|| **canı Allah'a ısmarlamak,** *Tehlikeli bir durumda Allah'a sığınmak.*|| **canı azacuk,** *{eAT} Sabırsız.*|| **canı azalmak,** *{ağız} Sıkıntı basmak.* [DS]|| **cān-ı azîz,** *{OsT} En sevgili can; insanın kendi hayatı.*|| **canı boğazına gelmek,** *1. Ölüm anında olmak. 2. Çok korkmak.*|| **canı burnuna gelmek,** *Bir iş yaparken çok sıkılmak; bunalmak.*|| **canı burnunda olmak,** *Çok yorgun ve bezgin olmak.*|| **canı burnundan gelmek,** *Çok zahmet çekmek.*|| **cān-ı cān,** *{OsT} tasvf. Canın canı; Allah.*|| **canı cana ölçmek,** *Başka birinin yaşayışını kendi hayatı imiş gibi değerlendirmek; ona da aynı yaşama hakkını layık görmek.*|| **canı cebinde,** *Çok zayıf ve güçsüz (insan); eneze.*|| **Canı cehenneme!** *Nefret ifadesi olarak kullanılır.*|| **canı çekilmek,** *1. Ölmek. 2. Canlılığını kaybeder gibi olmak. 3. Bayılmak, halsizleşmek. 4. İçi sıkılmak.*|| **canı çekmek,** *1. Bir şeyi çok istemek, arzu etmek. 2. İştahı artmak.*|| **Canı çıkasıca!** *Nefret edilen biri için beddua sözü.*|| **canı çıkık,** *{ağız} bot. Bir tür beyaz çiğdem.* [DS]|| **canı çıkmak,** *1. Ölmek. 2. Çok yorulmak. 3. Yıpranmak, eskimek.*|| **Canı çıksın!** *Nefret edilen biri için beddua sözü.*|| **canı ...den yanmak,** *O şey yüzünden çok sıkıntı veya acı çekmiş olmak.*|| **can-ı dilden,** *Büyük bir istekle.*|| **canı dişe almak,** *Bütün gücü ile çabalamak.*|| **canı dişe takmak,** *Bütün gücü ile mücadele etmek.*|| **canı evek,** *{ağız} Aceleci; sabırsız; tez canlı.* [DS]|| **canı geçmek,** *Uyuklamak; uykuya başlamak.*|| **canı gelip gitmek,** *1. Bayılıp ayılmak. 2. Ümit ve karamsarlık arasında bocalamak. 3. Sinir krizleri geçirmek.*|| **canı gelmek,** *1. Sağlığına kavuşmak. 2. Yorgunluğu geçmek; dinlenmek.*|| **canı gibi sevmek,** *1. Çok sevmek. 2. Üzerine titremek,*

korumak.|| **canı gitmek,** *1. Çok sevdiği birine veya bir şeye zarar gelmesinden çekinmek; üzerine titremek. 2. Çok arzulamak.*|| **canı ile oynamak,** *Tehlikeli işler yapmak.*|| **canı iliği gurulmak,** *{ağız} Sabır ve tahammül derecesinin üstünde sıkıntı vermek; canından bezdirmek.* [DS]|| **canı istemek,** *Arzulamak; heves duymak.*|| **Canı isterse!** *Kabul etmese bile önemsenmediğini anlatmak için kullanılan dayatma sözü.*|| **canı kılca kalmak,** *{eAT} Dayanma gücü kalmamak; sabredememek.*|| **Canım!** *1. Sevgi ifade eden söz. 2. (Sert bir tonda söylendiğinde) hoşnutsuzluk bildirir. 3. (İlk hece uzun okunduğunda) çok değerli ve güzel.*|| **Canıma değsin!** *Sevilmeyen birinin başına gelen kötü bir halden dolayı sevinme ifade eden söz.*|| **Canıma minnet,** *Beklenmedik iyi bir durum karşısında sevinç ifade eden söz.*|| **canıma sava,** *{ağız} "Canıma minnet." anlamında kullanılır.* [DS]|| **Canım, ciğerim!** *İçten duyulan sevgiyi ifade eden söz.*|| **canım hakkı için,** *Karşısındaki kişiyi inandırmak için söylenen yemin sözü.*|| **canımın içi,** *1. Sevgi, şefkat ve içtenlik anlatan söz. 2. Küçük görme, beğenmeme anlatır.*|| **canı mırk mırk etmek,** *{ağız} Hırs ve korku ile karışık heyecan duymak.* [DS]|| **canına acımamak,** *Sağlığını hiç düşünmeden kendini yıpratacak şekilde çalışmak.*|| **canına basmak,** *1. İyice kabullenmek. 2. Kendine ait saymak.*|| **canına boyanmak,** *{eAT} İçine işlemek; çok etkilenmek.*|| **canına değmek,** *1. Çok hoşlanmak. 2. Ölen birisini hayırla anarak ruhunu şad etmek.*|| **canına düşkün,** *Kendine iyi bakıp sağlığını koruyan.*|| **canına ezan okumak,** *argo. Cezalandırmak.*|| **canına geçmek,** *{eAT} {OsT} 1. Dayanılmaz ve katlanılmaz olmak. 2. Maddî ve manevî olarak çok derin etki bırakmak.*|| **canına işlemek,** *1. Çok hoşlanmak. 2. Ölen birisini hayırla anarak ruhunu şad etmek.*|| **canına kâr etmek,** *1. Çok hoşlanmak. 2. Ölen birisini hayırla anarak ruhunu şad etmek.*|| **Canına karîm olsun!** *"Yaptıklarından dolayı acı çeksin!" anlamında beddua sözü.*|| (birinin) **canına kastetmek,** *Birini öldürmeye niyetlenmek veya kalkışmak.*|| (birinin) **canına kıymak,** *O kişiyi öldürmek.*|| (kendi) **canına kıymak,** *1. İntihara kalkışmak. 2. İntihar etmek.*|| **canına koymak,** *{ağız} Bir şeyi haksızlıkla elde etmek.* [DS]|| **Canına minnet!** *Beklenmeyen ve iyi bir durum için sevinme ifade eden söz.*|| **canına ne sığarsa,** *{OsT} Vicdanı neyi kabul ederse.*|| **canına od düşmek,** *{eAT} İçi yanmak.*|| **canına okumak,** *argo. 1. Bir kimseyi perişan etmek, zor durumda bırakmak. 2. Bir şeyin hakkından gelmek; becermek, yapabilmek. 3. İyi ve güzel bir şeye zarar vermek, kullanılmaz hâle getirmek.*|| **Canına rahmet!** *"İyi söyledin, çok yaşayasın!" anlamında beğenme sözü.*|| **canına sokacağı gelmek,** *Çok hoşlanmak.*|| **canına susamak,** *Kendisi için kötülük aranmak; belasını aramak.*|| **canına tak demek,** *Dayanılmaz bir durum almak.*|| **canına tak etmek,** *Dayanılmaz bir durum almak.*|| **Canına tükürdüğümün ... !** *Kızgınlık ve öfke ifadesi belirten söz.*|| **Canına üfürdüğümün ... !** *Kızgınlık ve öfke ifadesi belirten söz.*|| **Canına yandığımın ...!** *Duruma göre sevgi, şaşma, hayranlık ve öfke ifade eden bir söz.*|| **Canına yatsın!** *{ağız} Haksız bir şey elde eden için söylenilen ilenme sözü.* [DS]|| **canına yetmek,** *Dayanılmaz bir durum almak; katlanılamayacak duruma gelmek; bezmek; bıkmak.*|| **canından bıkmak,** *İçinde bulunduğu büyük sıkıntı yüzünden bezginlik ve karamsarlık taşımak.*|| **canından bezmek,** *İçinde bulunduğu büyük sıkıntı yüzünden bezginlik ve karamsarlık taşımak.*|| **canından usanmak,** *Bezginlik getirmek.*|| **Canından yanasıca!,** *{ağız} İlenme sözü.* [DS]|| **canını acıtmak,** *Birinin bedenine acı vermek.*|| **canını ağzına almak,** *{eAT} 1. Hayatını tehlikeye sokarak bir işe girişmek. 2. canını dişine almak.*|| **canını almak,** *1. (Allah) öldürmek. 2. Canını feda edecek kadar memnun etmek.*|| **canını bağışlamak,** *Öldürmeye gücü yeterken veya hakkı varken hayatını bağışlamak.*|| **canını cebine koymak,** *{ağız} Ölümüne uğraşmak; canını dişine takmak.* [DS]|| **canını cehenneme göndermek,** *argo. Öldürmek.*|| **canını çıkarmak,** *1. Birini çok çalıştırarak oldukça fazla yormak; bezdirmek. 2. Bir şeyi aşırı ve hor kullanmak suretiyle aşırı eskitmek; yıpratmak; işe yaramaz kullanılmaz duruma getirmek.*|| **canını** (bir yere) **dar atmak,** *Tehlikeden güçlükle kurtularak bir yere sığınmak.*|| **canını dişine almak,** *Bütün gücüyle çalışmak; çok gayret sarf etmek.*|| **canını dişine takmak,** *Olanca gücünü sarf etmek; çok çalışmak.*|| **canını kurtarmak,** *Kendi gayreti ile hayatını tehlikeden kurtarmak.*|| **canını ortaya koymak,** *Bir iş için hayatını tehlikeye atacak fedakârlığı gösterebilmek; başını ortaya koymak.*|| **canının derdine düşmek,** *Canından başka bir şey düşünemeyecek kadar büyük bir sıkıntı içinde bulunmak.*|| **canınıng gayısına yan,** *{ağız} İlenme sözü.* [DS]|| **canının içine sokacağı gelmek,** *Çok sevmek.*|| **canının kadrini bilmek,** *Kendini düşünmek; bencillik etmek.*|| **canını sıkmak,** *1. Birini usandırmak. 2. Birinin neşesini kaçırmak; üzülmesine sebep olmak.*|| **canını sokakta bulmamak,** *1. Tehlikeye atılmaya, güçlüğe katlanmaya niyetli olmamak. 2. Uğrunda fedakârlık gerektirmeyecek bir iş için tehlikeye atılmaya gerek bulmamak.*|| **canını vermek,** *1. Kendini feda etmek. 2. Hiçbir şeyi esirgememek. 3. Aşırı düşkün olmak; çok sevmek.*|| **canını yakmak,** *1. Birine acı vermek. 2. Zulmetmek. 3. Üzüntü vermek. 4. Birine acı verecek bir şekilde cezalandırmak.*|| **Canın isterse!** *Kabul etmese bile önemsenmediğini anlatmak için kullanılan dayatma sözü.*|| **Canın sağ olsun!** *Mal ve mülke gelen zararların can sağlığı kadar önemli*

olmadığı şeklinde söylenen teselli sözü.|| **canı pahasına,** *Bir işi bütün tehlikeleri göze alarak yapmak.*|| **canı pek,** *Acıya ve sıkıntıya karşı dayanıklı (kimse).*|| **Canı sağ olsun!** *Maddî kayıplar için söylenen teselli sözü.*|| **canı sevmek,** *Birine yakınlık duyarak içi ısınıvermek.*|| **canı sıkılmak,** *1. Huzursuz olmak. 2. Neşesi kaçmak; yarı öfke, yarı üzüntü içinde olmak. 3. Yapacak iş bulamamaktan dolayı sıkılmak.*|| **can ısmarlamak,** *{eAT} Ruhunu teslim etmek; can vermek; ölmek.*|| **cān-ı şîrin,** *{OsT} Tatlı can.*|| **canı tatlı,** *Sıkıntıya gelemeyen; zorluklara göğüs geremeyen.*|| **canı tez,** *1. Bir iş için çok acele eden; aceleci. 2. Beklemeye tahammül edemeyen.*|| **canı yanmak,** *1. Çok acı çekmek. 2. Bir işten zarar görmek. 3. Sonucu zarar getiren bir deneme geçirmek.*|| **canı yerine gelmek,** *1. Yorgunluğu geçmek. 2. Sağlığına kavuşmak.*|| **canı yerine oturmak,** *{OsT} İçi rahat etmek.*|| **canıyla uğraşmak,** *Hayatından başka bir şeyi düşünemez duruma gelmek.*|| **canı yoka komak,** *{eAT} Hayatını feda etmeye hazır olmak.*|| **...in canı yok mu?** *Birisinin katlandığı sıkıntıyı başkalarına örnek göstermek için söylenen söz.*|| **canı yürekten,** *Büyük istekle.*|| **can içe sığmamak,** *Çok sabırsızlık göstermek.*|| **can iletmek,** *{eAT} Can kurtarmak; tehlikeyi uzaklaştırmak.*|| **can istemek,** *Keyfine bağlı olmak; dilediğini yapmak.*|| **can kâğıdı,** *{ağız} Nüfus cüzdanı.* [DS]|| **cān-kâh,** *{OsT} Can eksilten; acı veren.*|| **cān-kûş,** *{OsT} Can öldürücü; inatçı.*|| **can kalmamak,** *1. Ölüm halinde olmak. 2. Yorgunluk veya hastalık sebebiyle düşüp bayılacak kadar bitkin olmak.*|| **can kardeşi,** *tasvf Canlı olmaktan ileri gelen yakınlık; insanın insana karşı beslediği insancıl yaklaşım; tarikat kardeşi; derviş dervişe arkadaşlık.*|| **can karıştırmak,** *{eAT} Yakınlık göstermek.*|| **can kaygısına düşmek,** *Her şeyi bırakıp sadece kendi hayatını kurtarma çabasında olmak; hastalık ya da ölümden çok korkmak.*|| **can kesesi,** *{eAT} Ciğerpare.*|| **can korkusu,** *1. Ölüm korkusu. 2. Herhangi bir tehlikeyi büyük görmek.*|| **can kulağı ile dinlemek,** *Çok büyük bir dikkat ve ilgi ile dinlemek.*|| **Can kurban!** *(İyi ve güzel şeyler için) çok beğenildiğini ifade etmek için söylenir.*|| **can kurtaran,** *1. Yardım eden. 2. {OsT} Büyük yelken.*|| **Can kurtaran yok mu?** *Ölüm tehlikesi ile karşılaşıldığında istenilen imdat sözü; SOS.*|| **can kurtarmak,** *Tehlikeyi atlatmak; tehlikesiz bir yere ulaşmak.*|| **can kuşu,** *Yaşamın belirtisi olan ruh.*|| **canla başla,** *1. Bütün gücüyle. 2. Büyük bir istekle.*|| **cān-nisār,** *{OsT} Can saçan; hayatını feda eden.*|| **can otu,** *{ağız} Az bulunan; nadir.* [DS]|| **can oynamak,** *1. Korkmak; ürkmek. 2. {eAT} Hayatını fedaya hazır olmak.*|| **can oyunu,** *Ölüm tehlikesi olan herhangi bir iş veya durum.*|| **can özemek,** *{OsT} Bir işi yaparken çok özenmek; çok dikkatli, sabırlı olmak.*|| **can pahasına,** *1. Canını vererek. 2. Canını tehlikeye atarak.*|| **can pazarı,** *1. Herkesin kendi hayatını kurtarma çabasına düştüğü tehlikeli durum. 2. Tehlikeli yer veya durum.*|| **cān-perver,** *{OsT} Can besleyen; ruha ferahlık veren.*|| **can rahat olmak,** *Tehlikeden kurtulmak.*|| **cān-rübā,** *{OsT}* → canrüba.|| **cān-rübāyî,** *{OsT}* → canrübayi.|| **can sağlığı,** *1. İnsanın sağlık ve esenlik içinde olması. 2. Maddî zararların insan sağlığı kadar önem taşımadığını ifade için kullanılan teselli sözü.*|| **can semesi,** *{ağız} Can acısının verdiği sersemlikle yapılan bilinçsiz hareket.* [DS]|| **can sevecek bir şey,** *İnsanın hoşuna gidecek bir durum veya nesne.*|| **can sıkıcı,** *İnsana sıkıntı veren; üzücü; sıkıntılı.*|| **can sıkılmak,** *Rahatsız olmak; hafifçe kızmak.*|| **can sıkıntısı,** *Herhangi bir durumdan veya yapacak bir iş bulamamaktan dolayı duyulan huzursuzluk.*|| **can sıkmak,** *1. Bıkkınlık vermek, usandırmak. 2. Kızdırmak. 3. Rahatsızlık vermek.*|| **can sıktı,** *{ağız} Kadınların içlerine giydikleri dar yelek.* [DS]|| **can simidi,** *dnz. Denize düşen kimseyi su üstünde tutmaya yarayan içi hava veya köpük dolu simit.*|| **cān-sipārî,** *{OsT} Fedakârlık.*|| **cān-siper,** *{OsT}* → cansiper.|| **cān-siperāne,** *{OsT}* → cansiperane.|| **cān-sitān,** *{OsT} 1. Öldüren. 2. (Güzel kadın için) gönlü büyüleyip insana bela olan.*|| **cān-sitānî,** *{OsT} 1. Büyüleme; cezbetme. 2. Can alıcılık; öldürme işi.*|| **can sohbeti,** *Arkadaşça, samimi olarak yapılan konuşma.*|| **can suyu,** *1. Yeni dikilen fide veya fidanlara tutması için verilen ilk su. 2. Ölmek üzere olan kişiye verilen su. 3. {ağız} Kan.* [DS]|| **cān-sūz,** *{OsT} Can yakan; çok üzücü olan; sıkıntı veren.*|| **cān-şikâf,** *{OsT} Can yırtan; gönül yaralayan.*|| **cān-şikâr,** *{OsT} Can avlayan; can alan; öldüren; Azrail.*|| **can-şiken,** *{OsT} Can kıran; Azrail.*|| **can tahtası,** *Göğüs kemiği.*|| **can tapşırmak,** *{OsT} Can vermek.*|| **can tartınmak,** *{eAT} Canını esirgemek.*|| **can tartmak,** *{eAT} Can çekişmek.*|| **can tutmak,** *{eAT} Öldürmemek; sağ tutmak.*|| **cān ü dilden,** *{OsT} Candan; içtenlikle.*|| **can ü gönülden,** *İçtenlikle, kendini vererek.*|| **can ü yürekten,** *Kendini vererek; içtenlikle.*|| **can ve baş feda etmek,** *Birine veya bir şeye, ölümü göze alacak biçimde bağlanmak.*|| **can ve baş ile,** *Çok büyük bir istek ve çalışma ile.*|| **can ve baş yoluna,** *Dayanıklılığın en son sınırına kadar.*|| **can ve başa kalmak,** *1. Her şeyi göze almış olmak. 2. Yalnız kendisini düşünmekten başka tutumu olmamak.*|| **can vermek,** *1. Ölmek. 2. Canlandırmak, hayat vermek. 3. Ruha dayanıklılık ve güç vermek; cesaretlendirmek. 4. Bir şeyi çok istemek.*|| **can yakmak,** *1. Birine acı vermek. 2. Zulmetmek. 3. Üzüntü vermek. 4. Birine büyük zarar vermek.*|| **can yanmak,** *Acıklı bir durumla karşılaşmak.*|| **can yeleği,** *Kauçuktan yapılmış ve şişirilebilen, kazazedeyi su üstünde tutan bir tür yelek biçiminde kurtarma aracı.*|| **can yeri,** *{ağız} Hayvanlardan uzak,*

havası iyi yer. [DS]|| **can yoldaşı,** *Yalnızlıktan kurtulmak için birlikte yaşanılan kimse.*|| **can yürek,** *{ağız} Merhametli.* [DS]

can[2], **-nnı** [Ar. cin > cānn جان] *(ca:n) {OsT} is.* Cin taifesi.

cana, [Far. cān+ā *(ey)* جانا] *(ca:na:) {OsT} is.* Ey sevgili!

cana, [? cana] *{ağız} is.* Büyük anne. [DS]

canaferin, [Far. cān + āferin جان آفرين] *(ca:na:ferin) {OsT} sf.* Can yaratan; yaratıcı; Allah.

canan, [Far. cān-ān / cānāne جانان / جانانه] *(ca:na:n) {OsT} is.* **1.** Gönülden sevilen. **2.** Kendisine büyük bir aşkla bağlanılan kadın; sevgili. **3.** *tasvf.* Vücud-ı mutlak.

canane, [Far. cān-āne جانانه] *(ca:na:ne) {OsT} is.* Sevgili kadın.

canavar, [Far. cān-āver جان آور] *is.* **1.** Canlı hayvan. **2.** Masallarda geçen vahşi ve yırtıcı hayvan. **3.** Kötü ruhlu, azgın, zalim ve gaddar kişi. **4.** Haşarı ve yaramaz çocuk. **5.** Kurt, domuz ve yılan gibi insanlara zararlı hayvanlar. ☞ **canavar balığı,** *zool. Dev köpek balığıgillerden, boyu 10 m.'yi bulan, hançer gibi sivri ve keskin dişleri bulunan, hemen her tarafta rastlanan en tehlikeli köpek balığı, (Carcharadon carcharias).*|| **canavar düdüğü,** *Kesik kesik hava akımı vererek güçlü bir ses çıkarma özelliği olan bir tür alarm düdüğü; siren.*|| **canavar gibi,** *1. İri yarı; güçlü kuvvetli. 2. Saldırgan ve yırtıcı. 3. Çok çalışkan ve iyi.*|| **canavar kesilmek,** *1. Hırçınlaşmak; ele avuca sığmaz olmak. 2. Saldırganlaşmak.*|| **canavar otu,** *bot. Tohumları kültür bitkilerinin köklerinde çimlenen, sarımsı veya morumsu gövde ve yapraklara sahip, klorofilsiz, asalak ve zararlı bir bitki, (Orobanche ramose).*|| **canavar otugiller,** *bot. Çeşitli bitkilerin üzerinde asalak olarak yaşayan, iki çenekli, değişik renkte er dişil çiçekli, klorofilsiz bitkiler familyası, (Orobanchaceae).*

canavarlaşma, [canavar-la-ş-ma] *is.* Canavar gibi davranışlarda bulunma, gaddarlaşma, korkutucu durum alma işi ve eylemleri.

canavarlaşmak, [canavar-la-ş-mak] *dönşl. f. [-ır]* **1.** Canavarca davranışlarda bulunmak. **2.** Gaddarlaşmak. **3.** Korkutucu durum almak.

canavarlık, -ğı [canavar-lık] *is.* **1.** Canavar gibi davranma. **2.** Kötü ve gaddar kişiye özgü davranış. **3.** Canavar olma durumu ve niteliği.

canaz, [Yun. tzanus *(palyaço)*] *{ağız} sf.* **1.** Sinirli. **2.** Deli. [DS]

canbaha, [Far. cān-bahā جانبها] *(ca:nbaha:) {OsT} is.* Can parası; kurtulmalık; fidye.

canbahş, [Far. cān+baḫş جان بخش] *(ca:nbahş) {OsT} sf.* **1.** Can veren, hayat bağışlayan. **2.** İç açıcı.

canbaz[1], [Far. cān-bāz جان باز] *(ca:nba:z) {OsT} sf.* **1.** Canıyla oynayan; akrobat. **2.** Tehlikeli işler yapan. **3.** Muharip. **4.** Atlı fedai. **5.** *mecaz.* Hileci.

canbaz[2], [Far. cān-bāz جانباز] *(ca:nba:z) {OsT} is.* **1.** At yetiştirip satmakla geçinen kimse. **2.** At tüccarı.

canbazan, [Far. cānbāz-āne جانبازانه] *(ca:nba:za:ne) {OsT} zf.* Cambaza yakışacak biçimde.

canbazhane, [Far. cānbāz-ḫāne جانبازخانه] *(ca:nba:zha:ne) {OsT} is.* Cambazların gösteri yaptıkları yer.

canbazi, [Far. cānbāzī جانبازى] *(ca:nba:zi:) {OsT} is.* Cambazlık.

cancağız, [Far. cān+ T. -cağız] *is.* **1.** Sevgili can. **2.** Sevgi ve bağlılık ifadesi olarak *"cancağızım"* kelimesinde geçer. **3.** Önemsemezlik bildirmek amacıyla *"cancağızı isterse; cancağızın bilir"* deyimlerinde kullanılır.

cancal, [Yun. tzantzalo *(tutacak)*] *{ağız} is.* Tutam; demet. [DS]

cancuk, -ğu [can-cuk جانجق] *{eAT} is.* Cancağız.

candan, [Far. cān+ T. -dan] *sf.* **1.** İçten, yürekten ve sıcak davranan; samimi. **2.** Gösterişten uzak, içinden geldiği gibi davranan.

candane, [Far. cāndāne جاندانه] *(ca:nda:ne) {OsT} is.* **1.** Tepe ile alın arası; bıngıldak. **2.** Beyin.

candar, [Far. cān+dār جاندار] *(ca:nda:r) {OsT} sf.* **1.** Birinin hayatını kurtaran. **2.** Canlı, diri olan. **3.** Kuvvetli, hareketli. **4.** *is.* Azık. **5.** Korucu; saraylardaki güvenlik görevlisi ve bu sınıftan olan.

candaru, [Far. cān-dārū جاندارو] *(ca:nda:ru:) {OsT} is.* Tiryak.

candarma, [İt. gendarme] *(ca'ndarma) is.* **1.** Yurt içinde genel güvenliği sağlamak, kamu düzenini korumak, yasa ve nizamların uygulanması ile ilgili hükümet emirlerinin yerine gerilmesini sağlamakla görevli askerî güç. **2.** Bu görevi üstlenmiş olan kimse. **3.** *sf. mecaz.* Açık göz.

candaş, [Far. cān + T. -daş] *is.* **1.** Çok yakın dost. **2.** Can yoldaşı.

candirazi, [Far. cān-dirāzī جاندرازى] *(ca:ndira:zi:) {OsT} is.* Ömür uzunluğu.

cane, [Far. cāne جانه] *(ca:ne) is.* **1.** Silah. **2.** Ruh.

canelik, -ği [? cane-lik] *{ağız} is.* Irmakların denizle birleştiği yer. [DS]

caneriği, [Yun. tzaneriki [Tietze] / can+erik-i] *is. bot.* Mayhoş tadı olan açık yeşil renkte, sert ve sulu bir erik türü.

canever, [Far. cān-āver جان آور] *{OsT} is.* → canavar.

canfes, [Far. cān-fezā / Ar. cunfāş => canfes] *is.* **1.** Atkı ve çözgüsü ipek, üzerinde hiçbir desen bulun-

mayan, bez ayağı örgü yöntemiyle dokunan, parlak, tok, perdahsız dokunmuş, tafta türü bir kumaş. **2.** *sf.* Bu kumaştan yapılmış olan. ⊡ **canfes gibi yaprak,** *Çok az damarlı, ince ve taze asma yaprağı.*

canfeza, [Far. cān+fezā جانفزا] *(ca:nfeza:)* *{OsT}* *sf.* **1.** Can artıran. **2.** İç açıcı; gönle ferahlık veren. **3.** *müz.* Klasik Türk müziğinde saba, acemaşiran ve uşşak makamı eklenerek meydana getirilmiş iki ayrı birleşik makamın adı.

cang[1], [cang *(yans.)*] *is.* Cam ve metal nesnelerin çarpma, sallanma ve sürtünme ile çıkardığı çınlama seslerini anlatan kök. [Zülfikar] *cang-ul cungul, cang-ıl-da-k, cang-ır-a-mak, cang-ır-dı.*

cang[2], [cang / cank / cıng / cing / cong / conk / cöng / cunk / can *(yans.)*] *is.* Çınlama sesini andırır gevezelik etmeyi, bağrışma, konuşma ve ötüşmeyi anlatan kök. [Zülfikar] *cang-a-la-ma, cang-a-ma, cang-ıl-da-ma, cang-ul cung-ul.*

canga, [cang *(yans.)* > cang-a / çang-a] *{ağız}* *is.* Kova; küçük bakraç. [DS]

cangalak, -ğı [cang *(yans.)* > cang-a-lak] *{ağız}* *is.* Dağ yüzündeki tarla. [DS]

cangalamak, [cang *(yans.)* > cang-a-lak] *{ağız}* *gçsz. f.* *[-r] [-l(ı)-yor]* Kalabalıkta birinin dediğini diğeri duyamayacak kadar gürültülü konuşmak. [DS]

cangalaz, [Yun. kohliangos] *{ağız}* *is.* Salyangoz. [DS]

cangama, [cang *(yans.)* > cang-a-ma] *{ağız}* *is.* **1.** Gürültü; yaygara; ağız kavgası. **2.** Konuşmuş olmak için konuşma; boşboğazlık. [DS]

cangıl[1], [cang *(yans.)* > cang-ıl] *is.* **1.** Karışıklık belirten yansımalı gövde. **2.** Hayvanlara takılan çanların ve başka metallerin çıkardığı kaba sesleri anlatan yansımalı gövde. **3.** Buna benzer her türlü gürültü. ⊡ **cangıl cangıl etmek,** *{ağız}* *Bir toplulukta birbirinin söylediğini anlayamayacak şekilde gürültülü konuşmak.* [DS]|| **cangıl cungul,** *1. Çok değişik çan ve benzeri araçların birlikte çıkarmış oldukları ses. 2. Karmakarışık. 3. Çok değişik biçimde ve tonda ses çıkararak.*

cangıl[2], [İng. jungle] *is.* **1.** İçinde çok sayıda yabani hayvanların barındığı sık ve gür tropik orman; cengel. **2.** Hiç kesilmemiş orman. **3.** Zayıf ve güçsüzlerin ortadan çekildiği acımasız ve sert rekabet ortamı.

cangıldak, -ğı [cang *(yans.)* > cang-ıl-dak] *{ağız}* *zf.* **1.** Çalkalayarak, çalkalama sesi çıkararak. [DS] **2.** *{ağız}* *sf.* Gereğinden çok sulu. [DS] ⊡ **cangıldak aktarmak,** *{ağız}* *Sıvı bir şeyi özensiz bir şekilde birden boşaltmak.* [DS]|| **cangıldak su etmek,** *{ağız}* *Suyunu fazla koymak; çok sulandırmak.* [DS]

cangıldamak, [cang *(yans.)* > cañ-gıl-da-mak] *(cañgıldamak)* *{ağız}* *gçsz. f.* *[-r] [-d(ı)-yor]* Bir toplulukta birbirinin söylediğini anlayamayacak şekilde gürültülü konuşmak. [DS]

cangırmak, [cang *(yans.)* > cang-ır-a-mak] *{ağız}* *gçsz. f.* *[-r]* Yankılanmak; yankı yapmak. [DS]

cangırdı, [canġ-ır-dı جانغردى] *{OsT}* *is.* Şangırtı; şıngırtı.

cangırtı, [cang *(yans.)* > cang-ır-tı] *{ağız}* *is.* Gürültü patırtı; şangırtı. [DS] ⊡ **cangırtıya gitmek,** *{ağız}* *Boşu boşuna ölmek.* [DS]

cangırtlamak, [Erme. cangart *(pençe)* > çangırt-la-mak] *{ağız}* *gçl. f.* *[-r] [-l(ı)-yor]* → çangırtlamak. [DS]

cangul, [cang *(yans.)* > cang-ul] *is.* Çınlama sesini andırır gevezelik etmeyi, bağrışma, konuşma ve ötüşmeyi anlatan yansımalı gövde. ⊡ **cangul cungul,** *{ağız}* *(Çocukların konuşması veya sesleri için) gürültüden anlaşılmaz derecede.* [DS]

canhıraş, [Far. cān+ḫarāş *(tırnakla çizen)*] *(ca:nhıra:ş)* *{OsT}* *sf.* Dayanılmayacak derecede acı veren; tüyler ürperten; iç tırmalayan.

canım, [Far cān + T. –im *(1. tekl. kişi iyelik eki)*] *sf.* **1.** Çok sevilen; çok değerli. **2.** Çok güzel.

cani[1], [Ar. cināyet *(öldürmek)* > cānī / cāniye جانى/ جانيه] *(ca:ni:)* *{OsT}* *is.* İnsan öldürmüş, cana kıymış olan kişi.

cani[2], [Far. cānī جانى] *(ca:ni)* *{OsT}* *sf.* (Kişi için) candan sevilen; sevgili; aziz.

canib, [Ar. cenb *(taraf)* > cānib جانب] *(ca:nib)* *{OsT}* *is.* **1.** Yan. **2.** Yan taraf. **3.** Yön; *cihet.* ⊡ **cānib-i rahmet,** *Allah'ın kullarına, öldükten sonra yapacağı bağışın bulunduğu taraf.*

canibdar, [Ar. cānib + Far. dār جانبدار] *(ca:nibda:r)* *{OsT}* *is. as.* Yancı.

canibeyn, [Ar. cānīb-eyn جانبين] *(ca:nibeyn)* *is.* İki taraf.

canibî, [Ar. cānib-ī جانبى] *(ca:nibi:)* *{OsT}* *sf.* **1.** Yana ait; yanda olan. **2.** *mat.* Yanal.

canice, [cani-ce] *zf.* Cana kıyan kişilere yakışır biçimde; caniyane.

canih, [Ar. cünḥa > cāniḥ / cāniḥa جانح/ جانحه] *(ca:nih)* *sf.* Bir suç işlemiş olan; suçlu.

caniha, [Ar. cenāḥ > cāniḥa جانحه] *(ca:niha)* *{OsT}* *sf.* **1.** Yana yönelen. **2.** Bir tarafı tutan. **3.** *anat.* *is.* İkinci ve yedinci kaburga kemikleri arasmda kalanlar.

caniko, [Far. cān + Slav. d. -ka / -ko *(dişil küçültme eki)*] *sf.* (Seslenme sözü olarak) sevgili.

canilik, -ği [cani-lik] *is.* **1.** Cana kıyma, adam öldürme durumu. **2.** Cana kıyıp adam öldüren kimselerden beklenebilecek davranış; gaddarlık.

canip, -bi [Ar. cenb *(taraf)* > cānib جانب] *(ca:nib) is.* → canib.

caniyane, [Ar. cānī + Far. -y-āne جانيانه] *{OsT} zf.* Cana kıyan kişilere yakışır biçimde; canice; acımasızca.

caniye, [Ar. cāniye جانيه] *(ca:niye) {OsT} is.* Cinayet işlemiş kadın.

cank[1], [cang / cank / cıng / cing / cong / conk / cöng / cunk / can *(yans.)*] *is.* Çınlama sesini andırır gevezelik etmeyi, bağrışma, konuşma ve ötüşmeyi anlatan kök. [Zülfikar] *cank-a-ma.*

cank[2], [cank *(yans.)*] *is.* Cam ve metal nesnelerin çarpma sallanma ve sürtünme ile çıkardığı çınlama seslerini anlatan kök. [Zülfikar] *cank-ır-dı.*

cank[3], [İng. junk] *is.* **1.** Uyuşturucu madde. **2.** Eroin.

canka, [Bulg. djanka] *{ağız} is.* Küçük, sarı bir erik türü; caneriği. [DS]

cankama, [cank *(yans.)* > cank-a-ma] *{ağız} is.* Gürültü; yaygara; ağız kavgası. [DS]

cankaştırmak, [cank *(yans.)* > cank-a-ş-tır-mak] *{ağız} gçl. f. [-ır]* Birbirine düşürmek. [DS]

cankı, [Moğ. canḳi *(danışma)* جانقى] *{OsT} is.* Danışma kurulu.

cankırdı, [cank *(yans.)* > cank-ır-dı جانقردى] *{OsT} is.* Şangırtı; şıngırtı. [DS]

canki, [İng. junky / junkie] *is.* Uyuşturucu bağımlısı; eroinman.

cankurtaran, [can+kurtar-an] *is.* **1.** Ölüm tehlikesi altında bulunanları kurtarmak için kullanılan araç. **2.** Hasta ve yaralıları acil olarak hastaneye taşıyan otomobil. **3.** Plajlarda, yüzme havuzlarında boğulma tehlikesi geçirenleri kurtarmakla görevli iyi yüzme bilen kişi. **4.** Yüksek dağ geçitlerinde kış günleri yolcuların soğuk ve olumsuz kış şartlarından korunmak için sığındıkları bina, kulübe vb. ⧉ **cankurtaran çanı,** *Görüş alanının kapalı olduğu günlerde gidilecek veya sığınılacak yeri gemilere göstermek için çalınan çan.*|| **cankurtaran düdüğü,** *dnz. Görüş alanının kapalı olduğu havalarda gemilere yol göstermek amacıyla çalınan düdük.*|| **cankurtaran gemisi,** *dnz. Batma tehlikesi geçiren veya karaya oturan gemileri kurtarmakta kullanılan gemi.*|| **cankurtaran kulübesi,** *Tipiden veya soğuktan korunmak için dağ geçitlerine yapılan kulübe veya barınak.*|| **cankurtaran simidi,** *dnz. Denize düşen birisinin tutunarak su yüzünde kalmasını sağlayan batmaz simit.*|| **cankurtaran yeleği,** *dnz. Denize düşenlerin suya batmasını engellemek için şişirilebilen ve plastikten yapılmış bir tür yelek.*

canlandırıcı, [can-la-n-dır-ıcı] *sf.* **1.** Canlandırma işini sağlayan. **2.** Canlılık veren. **3.** Dirilten, canlılık kazandıran.

canlandırıcılık, [can-la-n-dır-ıcı-lık] *is.* **1.** Canlandırıcı olma durumu. **2.** Canlandırıcı şeye veya kimseye özgü nitelikler.

canlandırılma, [can-la-n-dır-ıl-ma] *is.* **1.** Diriltilme. **2.** Dinçleştirilme. **3.** Hareketlendirilme; faaliyete geçirilme. **4.** Tekrar yaşanıyormuşçasına hayal edilme.

canlandırılmak, [can-la-n-dır-ıl-mak] *edil. f. [-ır]* **1.** Canlı hâle getirilmek; diriltilmek. **2.** Dinçleştirilmek. **3.** Faaliyete geçirilmek. **4.** Yeniden yaşanıyormuş gibi anlatılmak; hayal edilmek.

canlandırım, [can-la-n-dır-ım] *is.* **1.** Canlandırmak eylemi. **2.** Bir eseri kalıntılara bakarak ilk hali ile çizmek. **3.** Bir metnin zaman içinde silinen ve kopan parçalarını tamamlayarak ilk şekline getirme.

canlandırma, [can-la-n-dır-ma] *is.* **1.** Canlı hâle getirme; diriltme. **2.** Güç kuvvet kazandırma; dinçleştirme. **3.** Çalıştırma, faaliyete geçirme; hareketlendirme. **4.** Bir olayı, bir hayali gerçek ortamı içindeymiş gibi zihinde gösterme; anlatma, ortaya çıkarma. **5.** Soyut bir düşüncenin bir şekil veya figür ile anlaşılır hâle getirilmesi. **6.** Kukla ve resimleri bir hareket duygusu verecek biçimde sahnede veya perdede oynatmak eylemi.

canlandırmak, [can-la-n-dır-mak] *gçl. f. [-ır]* **1.** Canlı hâle getirmek; diriltmek. **2.** Güç kuvvet kazandırmak; dinçleştirmek. **3.** Çalışmaya başlatmak; faaliyete geçirmek; harekete geçirmek. **4.** Geçmişte olan bir olayı hatırlatmak. **5.** Yaşanmış olsun veya olmasın bir olayı yaşanmış gibi kişi ve çevre ortamında göstermek.

canlanma, [can-la-n-ma] *is.* **1.** Canlı hâle gelme, yaşama belirtisi gösterme. **2.** Dinçleşme. **3.** Hareketlenme. **4.** Hatırlanma.

canlanmak, [can-la-n-mak] *dönşl. f. [-ır]* **1.** Ölü iken canlı hâle gelmek; hayat belirtisi göstermek. **2.** Güç kuvvet kazanmak, dinçleşmek. **3.** Çalışmaya başlamak, harekete geçmek; faaliyete geçmek; hareketlenmek; eskiye göre daha iyi hâle gelmek. **4.** Geçmişte olup bitmiş bir olayı yeniden yaşanıyormuş gibi hatırlamak; belleğinde yeniden ortaya çıkarmak. **5.** Bir şeye hareket ediyormuş, yürüyormuş izlenimi vermek.

canlatmak, [Far. cān > can-la-t-mak] *{ağız} gçl. f. [-ır]* Ayıltmak. [DS]

canlı, [can-lı] *sf.* **1.** Canı olan. **2.** Yaşayan; hayatî fonksiyonlarını devam ettiren; diri. **3.** Güçlü, kuvvetli; sağlıklı. **4.** Hareketli; hayat dolu; neşeli. **5.** (Yer için) sürekli kalabalık olan. **6.** Dinç. **7.** (Anlatım için) etkileyici; ilgi çekici ve akıcı. **8.** Parlak; çarpıcı; aydınlık. **9.** *is.* Yaşamakta olan, hareket edebilen yaratık. **10.** *{ağız}* Çelik çomak oyununda çeliği çelmeye hakkı olan oyuncu. [DS] **11.** *{ağız}* Saklambaç oyununda kaleye, ebeden önce gelerek sobeleyen oyuncu. [DS] ⧉ **canlı bebek,** *Çok güzel.*|| **canlı canlı,** *Henüz ölmemişken; daha yaşıyor-*

ken; hayattayken.|| **canlı canavar,** *(Çocuk için) çok hareketli; yaramaz.*|| **canlı cenaze,** *(Kişi için) çok zayıf ve güçsüz.*|| **canlı hedef,** *as. Askerî birlikleri ve sivil halkı içine alan hedef.*|| **canlı kayıt,** *Herhangi bir stüdyoda değil de sahnede veya halkın önünde gösteri halinde yapılan kayıt.*|| **canlı model,** *Heykel veya resim yapımında model olarak kullanılan kadın veya erkek.*|| **canlı özdekçilik,** *fel. Evrenin temeli olarak düşünülen maddenin canlı olduğunu savunan görüş; hilozoizm.*|| **canlı resim,** *sine. Sinema sanatında bir hareketin her safhasının önce ayrı ayrı görüntüsü alınıp sonra bu görüntülerin belirli zaman aralıklarıyla sinema vericisinden geçirilmesine dayanan yöntem.*|| **... canlısı,** *O şeye çok düşkün olan.*|| **canlı yayın,** *tv. Önceden herhangi bir şekilde tespit edilmemiş ve alıcıyla doğrudan aktarılmış bulunan yayın.*|| **canlı yem,** *balkç. Etçil balıkları yakalamak için oltanın ucuna takılan solucan veya kurtçuk.*

canlıcı, [can-lı-cı] *sf.* Olayların ruhlar âlemindeki gizli güçlerce yönetildiğine inanan görüş sahibi; animist.

canlıcılık, -ğı [can-lı-cı-lık] *is. fel.* **1.** Olanların ruhlar âleminin gizli güçlerince yönetildiğine inanan ilkel anlayış; animizm. **2.** Çocuğun, bütün varlıkların canlı olduğuna inanma şeklinde beliren dönemi.

canlık, -ğı [can-lık] *{ağız} is.* Besin. [DS]

canlılaştırmak, [can-lı-la-ş-tır-mak] *gçl. f. [-ır]* Canlı hâle getirmek.

canlılık, -ğı [can-lı-lık] *is.* **1.** Canlı olma durumu. **2.** Canlı bir şeye has nitelik; dirilik. **3.** *mecaz.* Hareketlilik, neşelilik.

cang, [cang / cañ *(yans.)*] *is.* Cam ve metal nesnelerin çarpma, sallanma ve sürtünme ile çıkardığı çınlama seslerini anlatan kök. [Zülfikar]

canp, [Ar. canb *(yan, böğür)*] *{ağız} is.* **1.** Kola bitişik duran vücut parçası. **2.** Kağnıda yanlar. [DS]

canpara, [Far. cān+pāre] *{ağız} is.* Sabanı tekerleklere bağlayan parça. [DS]

canperver, [Far. cān+perver جان پرور] *(ca:nperver) {OsT} sf.* **1.** Can besleyen. **2.** Ruha ferahlık veren; iç açan. **3.** Ruha hoş gelen.

canrüba, [Far. cān+rübā جان ربا] *(ca:nrüba:) {OsT} sf.* **1.** Can alan; gönül kapan. **2.** Öldürücü olan. **3.** *mecaz.* (Kadın için) güzelliğiyle gönülleri çelen; cazip; hoş; latif.

canrübayi, [Far. cān+rübāyî] *(ca:nrüba:yi:) {OsT} sf.* **1.** Öldürücü nitelik. **2.** Büyü.

cansız, [can-sız] *sf.* **1.** Canı olmayan. **2.** En temel hayatî fonksiyonlardan yoksun olan; canlılık belirtisi göstermeyen. **3.** Ölmüş, canlılığını yitirmiş bulunan; ölü. **4.** Güçlü bir yaşama belirtisi gösteremeyen; zayıf; cılız. **5.** Çok ağır hareket eden; dermansız; halsiz; mecalsiz. **6.** İnsan üzerinde bir etki bırakmayan; etkisiz; durgun; sönük. **7.** *is.* Canlı olmayan, yaşam belirtisi göstermeyen varlık. **8.** *zf.* Ölü olarak; hareketsiz; durgun biçimde. ⊡ **cansız at,** *{ağız} Bisiklet.* [DS]|| **cansız düşmek,** *Hastalık ve yorgunluk gibi sebeplerden dolayı gücünü kaybetmek; zayıflamak; bitkin düşmek; halsiz kalmak.*

cansızlaşma, [can-sız-la-ş-ma] *is.* Cansız hâle gelmek eylemi.

cansızlaşmak, [can-sız-la-ş-mak] *dönşl. f. [-ır]* Cansız hâle gelmek; cansız duruma düşmek; zayıflamak; güçsüzleşmek.

cansızlaştırma, [can-sız-la-ş-tır-ma] *is.* **1.** Cansız hâle getirme işi. **2.** *tıp.* Bir dişin canlı dokusunu yok etme.

cansızlaştırmak, [can-sız-la-ş-tır-mak] *gçl. f. [-ır]* Cansız hâle getirmek; cansız duruma düşürmek; zayıflatmak; güçsüzleştirmek; cansızlaşmasına yol açmak.

cansızlık, -ğı [can-sız-lık] *is.* **1.** Cansız olma durumu. **2.** Cansız bir şeye has nitelik. **3.** Durgun ve hareketsiz olma; zayıf ve güçsüzlük.

cansipar, [Far. cān+sipār جانسپار] *(ca:nsipa:r) {OsT} sf.* → cansiper.

cansiparane, [Far. cān+sipārāne جانسپارانه] *(ca:nsipa:ra:ne) {OsT} zf.* → cansiperane.

cansipari, [Far. cān+sipārī جانسپاری] *(ca:nsipa:ri:) {OsT} is.* Fedakârlık.

cansiper, [Far. cān+sipār جانسپار] *(ca:nsiper) {OsT} sf.* Canını feda eden; hayatını esirgemeyen.

cansiperane, [Far. cān+siper+āne جانسپارانه] *(ca:nsipera:ne) {OsT} zf.* Canını feda edercesine.

cant, [Fr. jante] *is.* → jant.

canter, [İn. canterbury] *is.* Yarış atlarının, gösteri ve çevikliklerini sergilemek ve yarış için ısınmaları amacıyla tartı yerinden başlama noktasına kadar koşturulması işi.

cantiyane, [Lat. gentiane] *is. bot.* Büyük bir kökü, sap üzerinde bir düğüm çevresinde dizili altın sarısı çiçekleri bulunan, kuvvetli bir kokusu ve acı bir tadı olan, iştah açıcı, uyarıcı, kuvvetlendirici ve ateş düşürücü özelliklerinden dolayı halk hekimliğinde kullanılan bir yıllık bitki; kızıl kantaron, *(Gentiana lutea).*

cap[1], [cab / cap *(yans.)*] *is.* Gelişigüzel, şımarık ve hoppaca davranışları anlatan kök. [Zülfikar] *cap cık, cap cuk, capcuk-lan-mak.*

cap[2], [cap *(yans.)*] *is.* Gereksiz, yerli yersiz konuşma, boş laf etme ve ötüşme sırasında çıkan sesi anlatan kök. [Zülfikar] *cap çak, cap+çak ağızlı.* ⊡ **cap sıyırtmak,** *{ağız} 1. Öğünmek. 2. Birinin arkasından konuşmak; dedikodu yapmak.* [DS]

cap[3], [cap / calp *(yans.)*] *is.* Sıvılar içinde, yağışlı havalarda ya da ıslak zemin üzerinde ayakla, elle

oluşturulan hareketleri, bu tarz çabalamayı anlatan kök. [Zülfikar] *cap cap, cap cup, cap-ul, cap-la-k.* ⊡ **cap cap,** *{ağız} (Sıvı içinde hareket eden cisim için) şapırtı sesleri çıkararak.* [DS]|| **cap cup,** *{ağız} çoc. d. Yıkanma.* [DS]

cap[4], [cap] *{ağız} is.* **1.** Toprak tencere; güveç. **2.** Sırlı su küpü; küp. **3.** Çelik çomak oyununda çeliğin konulduğu oyuk. **4.** Emin ve sağlam yer. **5.** Eğimli yüzey. [DS]

capcanlı, [ca-(p)+ca/nlı] *(ca'pcanlı) pekşt. sf.* **1.** Çok canlı; hareketli. **2.** İlgi çekici; hemen dikkati çeken; gösterişli.

capcuklanmak, [cap *(yans.)* > cap-cuk-la-n-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* Hoppoca davranmak veya konuşmak. [DS]

capçak, -ğı [çamçak / cap *(yans.)* > cap-çak ?] *{ağız} is.* Çeşme ya da kuyu başlarında su içmekte kullanılan kepçe biçimindeki ağaç maşrapa; maşrapa. [DS] ⊡ **capçak ağızlı,** *{ağız} 1. Çok ağlayan çocuk. 2. Geveze; dedikoducu.* [DS]

capçık, -ğı [çap *(yans.)* > cap-çık] *{ağız} sf.* Şımarık; hoppa; terbiyesiz. [DS]

caplak, -ğı [cap *(yans.)* > cap-la-k] *{ağız} is.* Kaynağa daldırılarak su doldurulan kap. [DS]

caplan, [cap *(yans.)* > cap-lan] *{ağız} is.* **1.** Su birikintisi. **2.** Etrafı dağlarla çevrili yer. [DS]

caplanlık, -ğı [cap *(yans.)* > cap-lan-lık] *is.* Etrafı dağlarla çevrili yer.

capul, [cap *(yans.)* > cap-ul] *{ağız} sf.* **1.** Sulu. **2.** Batak. [DS]

car[1], [car *(yans.)*] *is.* Sürtünme, dönme ve bu biçimde parazit sesler çıkarma, bağırma, ağlama, ötme vb. sesleri anlatan kök. [Zülfikar] *car-ıl-tı.* ⊡ **car car,** *1. Yüksek sesle ve gürültülü bir biçimde (konuşma). 2. Geveze, yaygaracı.*

car[2], [Moğ. car] *is.* **1.** Yüksek ses; bağırma; nidâ. **2.** Bir şeyi tellal aracılığıyla, yüksek sesle duyurma; bu şekilde yapılan ilan. *{ağız} (aynı)* [DS] **3.** Tehlike durumunda yardım isteme. *{ağız} (aynı)* [DS] **4.** Yardım. **5.** *{ağız}* Dilek; rica. [DS] ⊡ **car çekmek,** *Bir şeyi duyurmak amacıyla tellal tarafından bağırarak ilan edilmek.*|| **car çektirmek,** *Tellal vasıtası ile ilan ettirmek.* || **car etmek,** *1. Yüksek sesle bağırarak konuşmak. 2. {eAT} Nara atmak; haykırmak. 3. {eAT} İlan etmek. 4. Bir kimseyi bağırtmak.*|| **carına yetişmek,** *{ağız} İmdadına koşmak.* [DS]|| **carını atmak,** *{ağız} Koruyuculuğuna sığınmak.* [DS]|| **car kılmak,** *{eAT}* → car etmek.

car[3], [Ar. civar > cār جار] *(ca:r) {OsT} is.* **1.** Komşu. **2.** Müşteri. ⊡ **cār-ı mülasık,** *{OsT} Bitişik komşu.*|| **cār'ullāh,** *{OsT} Mekke'ye gidip orada oturan.*|| **cārü'l-cenb,** *{OsT} Bitişik komşu.*|| **cārü'l-cünüb,** *{OsT} Akrabadan olmayan komşu.*

car[4], [Ar. ʿizār *(örtü)* => cār جار] *{OsT} is.* **1.** Kadınların sokağa çıkarken üzerlerine boydan boya örtündükleri tek parça ve renk renk desenlerle işlenmiş örtü. **2.** *{ağız}* Siyah üstlük; çarşaf. [DS] **3.** *{ağız}* Bel bağı. [DS]

car[5], **-rrı** [Ar. cerr *(çekme)* > carr / carre جار / جاره] *{OsT} is.* Çeken, çekici, sürükleyici. ⊡ **car harfleri,** *Arapça'da, ismin önüne geldiği zaman sonunun esreli okunmasını gerektiren önekler.*

car[6], [Ar. cerr جر] *{ağız} is.* **1.** Dilenme; toplama. **2.** Dilenci. [DS]

car[7], [car] *{ağız} is.* **1.** Çakıl yığını. **2.** Kayalık yamaç; yar. **3.** Meyveli dal. **4.** Süt süzmeye yarayan aygıt. [DS]

cara[1], [Ar. carra جرّة] *{ağız} is.* Toprak testi. [DS]

cara[2], [Fr. cigarétte > cığara] *(ca:ra) {ağız} is.* Sigara. [DS]

carak, -ğı [car *(yans.)* > car-ak] *{ağız} is.* Kurbağa. [DS]

caral[1], [? caral] *{ağız} is.* Zarf; kabuk; sargı; kap; zar. [DS]

caral[2], [Ar. caral جرل] *{ağız} is.* Az ürün veren zayıf toprak. [DS]

caraskal, [Ar. cerr *(çekme, sürükleme)* + eskal *(ağır şeyler)*] *{ağız} is.* Ağır şeyleri kaldırmakta kullanılan üç ayak üzerine kurulmuş bir tür vinç. [DS]

carasun, [Moğ. calagu *(yiğit)* / *eT* çal-mak *(yere vurmak, yıkmak)* > çal-ık-sın [Tietze] > carāsun جراسون] *(cera:su:n) sf.* → cılasun.

carcar, [Ar. carcar جرجر] *{ağız} is.* Döven denilen tarım aracı. [DS]

carcara, [Ar. carcara جرجرة] *{ağız} is.* Çağlayan. [DS]

carcı, [Moğ. çar-çi > car-cı] *is.* **1.** Halka duyurulacak şeyi yüksek sesle bağıra bağıra dolaşarak ilan eden kişi; tellal. **2.** *{ağız}* Kur'an okuyarak para kazanan. [DS]

carcur[1], [car+cur *(yans.)*] *zf.* **1.** Zararını ve yararını düşünmeden, aklına estiği gibi. **2.** *{ağız} is.* Elbise ve çanta gibi eşyalarda geniş açıklıkları kapatmaya yarayan, karşılıklı erkekli dişili dişlerden ve bunların üzerinde yürüyen bir kapatıcıdan meydana gelmiş düzenek; fermuar. [DS] **3.** *{ağız} sf.* Geveze; dedikoducu. [DS] ⊡ **carcur etmek,** *Gelişi güzel ve yerli yersiz konuşmak.*

carcur[2], [Fr. chargeur > şarjör] *{ağız} is.* Tüfek ve tabancada namluya mermi veren yaylı kutu. [DS]

cardın, [Ar. cirẕavn جاذون] *{OsT} {ağız} is.* İri fare. [DS]

care, [Ar. cāre جارة] *(ca:re) {OsT} is.* Mahalle.

cargama, [Far. çār-gāme] *{ağız} is.* Ağız kavgası; gürültü. [DS]

carh, [carh *(yans.)*] *is.* Birden vurma, çarpma anlatan kök. [Zülfikar] *carh-a-da-h.*

carhadah, [carh *(yans.)* > carh-a-dak] *{ağız} zf.* Birdenbire. [DS]

carı, [Yun. tsaro] *{ağız} sf.* **1.** Becerikli. **2.** Eli çabuk. **3.** Canlı. [DS]

carık[2], **-ğı** [*eT.* yaruk > car-ık] *{ağız} is.* **1.** Işık; aydınlık. **2.** Yarık. [DS]

carık[2], **ğı** [Far. çār *(peçe)*+ Kürt. -ik > çarik *(bir tür kuşak)*] *{ağız} is.* Keklik avında avcının arkasına saklandığı keklik resimli pano. [DS]

carıklanmak, [*eT.* yaruk > carık-la-n-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* Aydınlanmak. [DS]

carıklatmak, [*eT.* yaruk > carık-la-t-mak] *{ağız} gçl. f. [-ır]* Aydınlatmak; ışıtmak. [DS]

carıklık, -ğı [*eT.* yaruk > carık-lık] *{ağız} is.* Işık; aydınlık. [DS]

carıldaşmak, [cār-ıl-da-ş-mak جارلداشمق] *{eAT} işteş f. [-ur]* Barışmak.

carıltı, [car *(yans.)* > car-ıl-tı] *{ağız} is.* **1.** Çağıltı. **2.** Hırıltı. **3.** Bir sesi anlaşılmaz kılan yabancı ses. **4.** Hafif ses. [DS]

carıs, [Ar. cāris جارس] *{ağız} sf.* **1.** (Kadın için) arsız; terbiyesiz. **2.** Yaramaz. [DS] **3.** *{OsT}* Rezil. ☞ **carıs etmek,** *1. {ağız} Usandırmak; rahatsız etmek.* [DS] *2. {OsT} Rezil etmek; rüsvay etmek.*|| **carıs olmak,** *{ağız} 1. Rahatsız olmak. 2. Utanacak duruma düşmek.* [DS]

carıslık, -ğı [carıs-lık] *{ağız} is.* Terslik; uğursuzluk; biçimsizlik. [DS]

carıt, [Erme. çarut / çaruk] *is.* **1.** Ateş küreği. **2.** *{ağız}* Toprak küreği. [DS]

cari, [Ar. cereyan *(akma)* > cārī جاري] *(ca:ri:) {OsT} is.* **1.** Akan; geçen; yürüyen. **2.** Yürürlükte bulunan; hâlen geçerli olan. ☞ **cari faiz haddi,** *eko. Para arz ve talebine göre oluşan faiz oranı.*|| **cari fiyat,** *1. Alışveriş işlemlerinde geçerli olan fiyat. 2. Bir malın belirli bir zaman ve yerde geçerli olan piyasa değeri.*|| **cari hasıla,** *eko. 1. Bir yatırımdan bir yıl içinde sağlanan gelirin yatırım değerine oranı. 2. Sermayenin yüzde ile gösterilen yıllık geliri.*|| **cari hesap,** *bank. Kişiler veya kişilerle banka arasında sürüp giden alacak ve borç ilişkisi içinde yürütülen işlem.*|| **cari hesap sözleşmesi,** *bank. Birbiri ile borç ve alacak ilişkisi bulunan iki kişiden karşılıklı olarak alacak ve vereceklerini döktükten sonra elde edilen toplam sonuca göre borçlanma veya alacaklanma sözleşmesi.*|| **cari ihtiyat,** *eko. Kısa zamanda paraya çevrilebilecek aktif hesaplar.*|| **cari kur,** *eko. Yabancı paraların millî para birimine dönüştürüldüğü andaki fiyatı.*|| **cari maliyet,** *eko. Belirli bir zaman dilimi içindeki fiyatlara göre oluşan maliyet.*|| **cari masraf,** *Belirli bir dönem içinde yapılan masraf.*|| **cari nispet,** *eko. Dönüşümde bulunan değerlerin toplamının kısa vadeli borçlar toplamına bölümü.*|| **cari olmak,** *Yürürlükte olmak.*

carih, [Ar. cerḥ *(yaralama)* > cārih جارح] *(ca:rih, h kalın söylenir) {OsT} sf.* **1.** Yaralayan; yara açan. **2.** *mecaz.* Bir görüşün karşıtını ispat ederek onu çürüten. **3.** (Hayvan için) yırtıcı.

cariha, [Ar. cerḥ *(yaralama)* > cāriḥa جارحه] *(ca:riha) {OsT} is.* **1.** Kol ve ayak gibi vücut üyelerinden her biri. **2.** Yırtıcılar, *(Rapacés).*

carihîn, [Ar. cerh *(yaralama)* > cāriḥīn جارحين] *(ca:rihi:n, h kalın söylenir) {OsT} is.* **1.** Yaralayanlar. **2.** Bir fikre karşı iddiada bulunup bunu ispat edenler.

carim, [Ar. cürm > cārim / cārime جارم / جارمه] *(ca:rim) {OsT} sf.* **1.** Suçlu. **2.** Kesen. **3.** Hurma toplayan. **4.** Ailesinin geçimini sağlayan.

caris, [Ar. cāris جارس] *(ca:ris) {ağız} sf.* **1.** (Kadın için) hırçın. **2.** Terbiyesiz. **3.** Yaramaz. **4.** Cadı. [DS]

cariye[1], [Ar. cāriyye جاريه] *(ca:riye) sf.* Geçerli olan; yürürlükte bulunan.

cariye[2], [Ar. cāriye جاريه] *(ca:riye) {OsT} is.* **1.** Para karşılığı alınan kadın; odalık; halayık. **2.** Eskiden savaşlarda esir alınarak para karşılığı satılan, hiçbir özgürlüğü olmayan ve efendisinin her türlü ihtiyacını karşılayan köle kadın, kız; halayık; karavaş.

cariyelik, -ği [cariye-lik] *(ca:riyelik) is.* **1.** Cariye olma durumu. **2.** Cariye olanın niteliği.

cariyeniz, [cariye-niz] *(ca:riyeniz) zm.* **1.** Kadınların eskiden aşırı saygı amacıyla kendilerinden bahsederken "ben" yerine kullandıkları kelime. **2.** Karşısındakine aşırı saygı amacıyla kendi kızından ve karısından bahseden erkeğin *"kızım veya eşim"* yerine kullandığı söz.

cark[1], [cark *(yans.)*] *is.* Birden ikiye ayrılmayı, yarılmayı anlatan kök. [Zülfikar] *cark-ıl-da-mak.*

cark[2], [cark *(yans.)*] *is.* Birden vurma, çarpma anlatan kök. [Zülfikar] *cark-a, cark-ı-da-k.*

carkıdak, [cark-a-dak] *{ağız} zf.* (Yapılan iş veya hareket için) carkıltı sesi ile birlikte ve ansızın; birdenbire.

carkıldamak, [cark-ıl-da-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-d(ı)-yor]* **1.** Ansızın açılıp kapanma ile birlikte ses çıkarmak. **2.** (Kuş, tavuk vb. için) rahatsız edici ve sürekli ses çıkarmak; cark cark ötmek.

carkıltı, [cark *(yans.)* > cark-ıl-tı] *{ağız} is.* **1.** Ansızın çıkan vurma ve çarpma sesi. **2.** Kalın, kaba ve rahatsız edici kuş, tavuk sesi. **3.** Sakız çiğnerken çıkan ve buna benzer ses.

carlak, -ğı [car-la-k] *{ağız} sf.* **1.** (Kişi için) sesi hoşa gitmeyen. **2.** *is.* Kötü ses. [DS]

carlama, [Moğ. car *(çağrı)* > car-la-ma] *is.* **1.** Yüksek sesle bağıra bağıra konuşma. **2.** Nara atma. **3.** Tellal aracılığıyla duyurma; ilan etme.

carlamak, [Moğ. car *(çağrı)* > car-la-mak] *gçsz. f. [-r] [-l(ı)-yor]* **1.** Car çeker gibi bağırarak konuşmak. **2.** Tellallık etmek. **3.** *gçl. f.* Carcı aracılığıyla halka duyurmak.

carlaşmak, [car-la-ş-mak] *{ağız} işteş. f. [-ır]* **1.** Toplanıp konuşmak; tartışmak; görüşmek. **2.** Gürültü yapmak. [DS]

carlı, [car-lı] *{ağız} sf.* Yoksul; zavallı. [DS]

carlık, [Moğ. car *(çağrı)* > car-lık] *is.* Tellal bağırtmak suretiyle yapılan duyuru.

carlu, [car-lu جرلو] *{OsT} sf.* Tanınmış; meşhur; ünlü.

carmaçur, [Erme. cermag *(beyaz)* + çur *(su)*] *is. argo.* Rakı. ⊡ **carmaçur yapmak,** *argo. Rakı içmek.*

carmak, [Erme. çermag] *is. argo.* Rakı.

carp, [carp *(yans.)*] *is.* **1.** Birden kuvvetlice çarpma, bu biçimde vurma, kesme anlatan kök. [Zülfikar] *carp-a-dak, carp-a-dan, carp-ıl-da-t-mak.* **2.** *zf. {ağız}* Birdenbire; hemen. [DS]

carpadak, -ğı [carp *(yans.)* > carp-a-dak] *{ağız} zf.* Birdenbire; hemen. [DS]

carpadan, [carp *(yans.)* > carp-a-dan] *{ağız} zf.* Birdenbire; ansızın; hemen. [DS]

carpıldatmak, [carp-ıl-da-t-mak] *{ağız} gçl. f. [-ır]* Sopa ile ansızın kuvvetlice vurmak. [DS]

carse, [İng. jersey] *is.* → jarse.

carşeb, [Far. cār-şeb چارشب] *(ca:rşeb) {OsT} is.* Çarşaf.

cart, [cart *(yans.)*] *is.* **1.** Ansızın yırtılma ve bu biçimde kabaca ses çıkarma, bağırma, ötme sırasında çıkan sesi anlatan kök. [Zülfikar] *cart-a-dak, cart cart, cart curt, cart-ıl-la-mak, cart-ıl olmak, cart-la-k.* **2.** *is.* Kâğıt veya bez cinsi şeylerin yırtılırken çıkardığı ses. **3.** *argo.* Birinin aşırı abartmada bulunduğunu ikaz için söylenir. **4.** *sf.* (Renkler için) gözü rahatsız edecek şekilde uyumsuz; frapan. ⊡ **cart cart ötmek,** *Çevresindekileri küçük görerek kendini beğenmiş bir halde durmadan konuşmak.*|| **cart curt,** *1. Bozuk veya gevşemiş eşyadan çıkan gıcırtı sesi. 2. Asılsız tehdit ve göz korkutma. 3. Boş yere öğünme; böbürlenme.*|| **cart curt etmek,** *1. Emri altındakileri korkutmak için bağırıp çağırmak. 2. Böbürlenmek için yüksekten atmak; çalımlı konuşmak. 3. İleri geri konuşmak.*|| **cart kaba kâğıt,** *Birinin palavrasına inanılmadığını ifade etmek için söylenen söz.*

carta, [Ar. ḍarṭa / żarṭa] *(ca'rta) is. argo.* Seslice yellenme; osurma. ⊡ **carta çekmek,** *argo. Yellenmek.*|| **cartayı çekmek,** *argo. Ölmek.*

cartadak, [cart *(yans.)* > cart-adak] *(ca'rtadak) zf.* **1.** "Cart!" diye ses çıkararak. **2.** Gürültülü bir biçimde ve aniden. **3.** *{ağız}* Birdenbire; hemen. [DS]

cartazan, [cart-az-an] *{ağız} sf.* **1.** Kendini beğenmiş. **2.** Geveze. [DS]

cartı, [cart-ı] *{ağız} sf.* Yarım; parça. ⊡ **cartı kalmak,** *{ağız} Yarım kalmak.* [DS]

cartıl, [cart-ı-l] *{ağız} sf.* **1.** Kötürüm. **2.** Yaşlılıktan bunamış olan. **3.** Acuze; delimsi; cadı. [DS] ⊡ **cartıl olmak,** *{ağız} 1. Güçten düşmek; yorulmak. 2. Hamlaşmak.* [DS]

cartıllamak, [cart *(yans.)* > cart-ıl-la-mak [Zülfikar]] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(ı)-yor]* **1.** Yorulmak; güçten düşmek. **2.** Hamlaşmak; cartıl olmak. [DS]

cartlak, -ğı [cart *(yans.)* > cart-la-k] *sf.* **1.** Yırtılmış; çatlamış durumda olan. **2.** *{ağız}* Kendini beğenmiş; şımarık. [DS] **3.** Yaşlılıktan bunamış; delimsi; acuze; cadı. **4.** *{ağız} is.* Olgunlaşmak üzere olan incir. [DS].

caru[1], [Far. cārū جارو] *(ca:ru:) {OsT} is.* Süpürge.

caru, [cār-ū جارو] *{OsT} is.* Yüksek ses; bağırtı. ⊡ **caru çalmak,** *{OsT} Bağırmak; haykırmak; nara atmak.*|| **caru urmak,** *{OsT}* → caru çalmak.

carub, [Far. cārūb جاروب] *(ca:ru:b) {OsT} is.* Süpürge. ⊡ **cārūb-keş,** *{OsT}* → carubkeş.|| **cārūb-nümā,** *{OsT} Süpürgeyi andıran.*|| **cārūb-zen,** *{OsT}* → carubzen.

carubkeş, [Far. cārub-keş جاروب کش] *(ca:rupkeş) {OsT} is.* **1.** Süpürücü. **2.** Eskiden önemli ve şerefli bir görev sayılan Mekke'de Kâbe'nin, Medine'de ise camilerin süpürülme işi.

carubzen, [Far. cārub-zen جاروب زن] *(ca:rubzen) {OsT} is.* Süpürücü; çöpçü.

carullah, [Ar. cār'ullāh جاراللّه] *(ca:rulla:h) sf.* Mekke'ye çekilip orada oturan.

carut, -du [Erme. caruġ > carut] *{ağız} is.* Ateş küreği. [DS]

cas[1], [cas] *is.* Parıltılı görüntü ve yansıma anlatan kök. ⊡ **cas cas,** *Yanıyormuş gibi parlayarak; ışıklar yansıtarak.*

cas[2], [Ar. caṣṣ جص] *{OsT} is.* **1.** Kireç. **2.** Alçı taşı.

cascavlak, [ca(s)+ca/vlak] *(ca'scavlak) pekşt. sf.* **1.** Saçsız. **2.** Elbisesiz; çıplak. **3.** *zf.* Saçsız olarak. **4.** Çıplak olarak. ⊡ **cascavlak kalmak,** *1. Üzerinde hiçbir giyecek kalmamak; çırılçıplak kalmak. 2. Bütün maddî varlığını yitirmiş bir durumda kalmak; çaresiz düşmek.*

caselik, -ği [Ar. cāṣelīḳ جاثليق] *(ca:seli:k, k kalın söylenir) is.* **1.** Katolik. **2.** Büyük papaz; başpapaz.

-casi, [-ca-s-ı / -ce-s-i] *{eAT} yap e.* ...-m hepsi.

casıl, [cas / caz *(yans.)* > cas-ıl] *is.* Yanma sırasında çıkan sesi anlatan gövde. [Zülfikar] ⊡ **casıl casıl yanmak,** *{ağız} Cızırdayarak yanmak.* [DS]

casim, [Ar. cāṣim جاثم] *(ca:sim) {OsT} sf.* (Kişi için) yüzükoyun yatmış olan.

casir, [Ar. cesāret > cāsir جاسر] *(ca:sir) {OsT} sf.* Cesaret edici; cesaret gösteren.

cassas, [Ar. caşşāş جصّاص] *(cassa:s)* *{OsT}* *is.* **1.** Kireççi. **2.** Sıvacı.

cast, [Far. cast جست] *{OsT}* *is.* Üzüm sıkma teknesi.

casum, [Ar. cāsūm جاثوم] *(ca:su:m)* *{OsT}* *is.* Korkunç rüya; kâbus; karabasan.

casus, [Ar. cess *(gizli)* > cāsūs جاسوس] *(ca:su:s)* *{OsT}* *is.* **1.** Gözetlemek, bilgi toplamak için düşman içine sızan veya yabancı bir devlet içinde gizli bilgileri öğrenmek amacıyla çalışan kimse; çaşıt. **2.** Birini ve bir topluluğu izleyerek bilgiler toplamaya çalışan kimse; ajan. **3.** *sf.* Gizli bilgileri toplamakta ve ilgili yere aktarmakta kullanılan.

casus belli, [Lat. casus belli] *is.* **1.** Savaş sebebi. **2.** Bir ülke ile savaşa sebep olabilecek her olay. **3.** Savaşı haklı gösteren bahane.

casusî, [Ar. cāsūsī جاسوسی] *(ca:su:si:)* *sf.* **1.** Casuslukla ilgi. **2.** *is.* Casusluk.

casuslamak, [casus-la-mak] *(ca:suslamak)* *gçsz. f.* *[-r] [-l(u)-yor]* Casusluk etmek; gizli şeyleri araştırmak.

casusluk, -ğu [casus-luk] *(ca:susluk)* *is.* **1.** Yabancı bir ülkede, bağlı olduğu ülke yararına bilgi toplama ve aktarmak eylemi. **2.** Casusun yaptığı iş ve görev; ajanlık.

caşır, [Ar. cavşīr] *(ca:şır)* *{ağız}* *is.* → çavşır. [DS]

caşnamak, [caş-na-mak] *gçsz. f.* *[-r][-n(ı)-yor]* Şimşek çakmak.

caşur, [Ar. cavşīr => cāşur جاشر] *{eAT}* → çavşır. ◈ **caşur dibi,** *{eAT}* *Yaban pancarı kökü.*

cat, [Gürc. çadi / Erme. cat] *{ağız}* *is.* **1.** Mısır unu. **2.** Mısır unundan yapılan ekmek. [DS]

catmak, [cat-mak] *gçsz. f.* *[-ar]* Yatmak.

cav[1], [cağ / cav /cığ / ciğ / coğ / cok / cuk *(yans.)*] *is.* Su sesini, suyun çağlayıp akmasını, sıvıların kaynamasını anlatan kök. [Zülfikar] *cav-la-mak.*

cav[2], [cav *(yans.)*] *is.* Cıvıltı, ötüş, bu biçimde konuşma, çığlık atma, bağırma anlatan kök. [Zülfikar] *cav-ır cavır, cav-ır-da-mak, cav-ır-tı, cav-ış-tı.*

cav[3], [cav *(yans.)*] *is.* Gereksiz, anlamsız boş lafların söylenişini anlatan kök. [Zülfikar] *cav-gır-t-mak, cav-ık-mak.* ◈ **cav saymak,** *{ağız}* *Önem vermemek.* [DS]

cav[4], [cav *(yans.)*] *is.* Hızla uçma, uçuşma, kaçma ve fırlama hareketlerini anlatan kök. [Zülfikar] *cav-gır-t-mak, cav-ık-mak.*

cav[5], [Far. çah] *is.* **1.** Büyük bez veya deri torba; tuluk. **2.** Banyo yapılan yer, küvet veya tekne. **3.** El yüz yıkanan lavabo veya leğen.

cav[7], [çınğ *(yans.)* / çij *(demir çivi)* / çüjmek *(germek, uzatmak)* > cağ / cav] *is.* **1.** Parmaklık, korkuluk. **2.** Çorap örmekte kullanılan şiş. **3.** Dokuma tezgâhlarında bobinleri takmakta kullanılan ağaç ya da demir çiviler. **4.** *{ağız}* Balık ağı örmekte kullanılan mekik. [DS]

cav[6], [cav] *{ağız}* *is.* **1.** Savaş. **2.** Düşman. [DS]

cav[8], [cav] *{ağız}* *is.* Yağ. [DS]

cav[9], [cav / çav چاو / جاو] *{eAT}* *is.* Ün; şan; şöhret. ◈ **cav dutmak,** *{eAT}* *Ün almak; şöhret kazanmak.*

cavalacoz, [Yun. zavalis *(zavallı)* ?] *sf.* *argo.* **1.** Değersiz; önemsiz. **2.** Derme çatma. **3.** Gereksiz söz.

cavan, [Erme. çevon / çopan] *{ağız}* *is.* Kalın urgan; halat. [DS]

cavcav, [cav+cav] *is.* *ikile.* **1.** İyi hazırlanmamış, telvesi ve suyu ayrı duran kahve. **2.** *{ağız}* *argo.* Uydurma, boş ve gereksiz konuşma. [DS] **3.** *{ağız}* Hindi. [DS] **4.** *{ağız}* Havlama. [DS]

cavcavlı, [cav+cav-lı] *{ağız}* *sf.* En hareketli an. [DS]

cavcı, [cav-cı] *{ağız}* *sf.* Bencil. [DS]

cavdımak, [çav-mak > cav-(ı)d-mak] *{ağız}* *gçl. f.* *[-r]* (Atılan taş, ok, mermi vb. için) hedefe varmayarak yana doğru kaymak. [DS]

cavers, [Ar. cāvers جاورس] *(ca:vers)* *{OsT}* *is.* Buğday arasında biten bir tür sarı darı.

caversi, [Ar. cāversī جاورسی] *(ca:versi:)* *{OsT}* *sf.* (Kabarcık için) bir darı tanesi büyüklüğünde olan. ◈ **cāversiyyü'ş-şekl,** *{OsT}* *Darı biçiminde.*

cavgın, [cav *(yans.)* > cav-mak > cav-gın] *{ağız}* Rüzgârlı havada karla karışık yağan yağmur. [DS]

cavgırtmak, [cav *(yans.)* > cav-gı-r-mak] *{ağız}* *gçl. f.* *[-ır]* Kaçırmak. [DS]

cavık, -ğı [cav *(yans.)* > cav-ı-k] *{ağız}* *sf.* Sulu; suyu çok; cıvık. ◈ **cavık cıvık,** *{ağız}* *(Yemek için) acele ile yapılan ve uydurma.* [DS]

cavıkmak, [cav *(yans.)* > cav-ık-mak] *{ağız}* *gçsz. f.* *[-ır]* Oraya buraya koşturmak. [DS]

cavıldak, -ğı [cav *(yans.)* > cav-ıl-dak] *{ağız}* *sf.* Sevimli ve konuşkan. [DS]

cavır[1], [cav *(yans.)* > cav-ır] *is.* Sevimli ve konuşkan olmayı anlatan yansımalı gövde. ◈ **cavır cavır,** *{ağız}* *Konuşkan ve sevimli.* [DS]

cavır[2], [Ar. kāfir / Far. gabr *(ateşperest)* > gāvur] *{ağız}* *is.* Gâvur. [DS] ◈ **cavır combalak,** *{ağız}* *Tepe takla.* [DS]|| **cavır gibi,** *{ağız}* *Bilgiç; kurnaz; akıllı.* [DS]|| **cavır hıyarı,** *{ağız}* *Eşek hıyarı.* [DS]|| **cavır otu,** *{ağız}* *Anason.* [DS]

cavırdamak, [cav *(yans.)* > cav-ır-da-mak] *{ağız}* *gçsz. f.* *[-r]* Tatlı sesle konuşmak. [DS]

cavırdaşmak, [cav *(yans.)* > cav-ır-da-ş-mak] *{ağız}* *işteş. f.* *[-ır]* Cıvıldaşmak. [DS]

cavırtı, [cav *(yans.)* > cav-ır-tı] *{ağız}* *is.* Kuş sesi; cıvıltı. [DS]

cavıştı, [cav *(yans.)* > cav-ış-tı] *{ağız}* *is.* Haykırma sesi; gürültü. [DS]

cavi, [Cava > cavī جاوی] *(ca:vi:)* *{OsT}* *sf.* **1.** Cava ile

ilgili. **2.** *is.* Cava adasında yetişen sert bir kamıştan yapılmış, hattatlıkta çok ince çizgiler çizmek için kullanılan kalem. **3.** Bu kalemle yazılmış bir hat çeşidi.

cavid, [Far. cāvid / cāvīd جاوید / جاود] *(ca:vid) {OsT} sf.* → cavit.

cavidan, [Far. cāvid-ān / cāvīd-ān جاودان / جاویدان] *(ca:vida:n) {OsT} sf.* Sonsuz; ebedî. ⊡ **cāvidān-serāy,** *{OsT} Cennet.*

cavidane, [Far. cāvid-āne / cāvīd-āne جاودانه / جاویدانه] *(ca:vida:ne) {OsT} sf.* Sonsuz; ebedî.

cavidani, [Far. cāvid-ānī / cāvīd-ānī جاویدانی / جاودانی] *(ca:vida:ni:) {OsT} sf.* Sonsuz; ebedî.

cavit, -di [Far. cāvid جاود] *(ca:vid) {OsT} sf.* Sonsuz; sürekli kalıcı; ebedî.

cavk, [Ar. cavḳ جوق] *{ağız} is.* Topluluk. [DS] ⊡ **cavk cavk,** *{eAT} 1. Küme küme; takım takım. 2. Çok çok.*

cavka, [Slav. çavka] *{ağız} is.* Siyah karga. [DS]

cavkırmak, [cav *(yans.)* > cav-kır-mak] *{ağız} gçsz. f. [-ır]* (Köpek için) olduğu yerde kesik kesik havlamak. [DS]

cavkırtmak, [cav-k-ır-t-mak] *{ağız} gçl. f. [-ır]* **1.** Çalmak; aşırmak. **2.** Etrafı dolaşmak; kolaçan etmek. **3.** İşten kaçıp gezmek, dolaşmak. [DS]

cavkmak, [cavk-mak] *{ağız} gçsz. f. [-ar]* Bir şey elde etmek için çabalamak. [DS]

cavlak, -ğı [cav *(yans.)* > cav-la-mak > cav-la-k] *sf.* **1.** Çıplak ve saçsız kafalı; dazlak. **2.** Soyunmuş; çıplak. **3.** (Kuş ve kümes hayvanları için) tüysüz; tüyü dökülmüş. **4.** *is.* Saçını, sakalını, hatta kaşlarını tıraş ettirerek çıplak denecek bir kıyafetle diyar diyar dolaşan Kalenderî dervişi. **5.** *zf.* Çıplak olarak. ⊡ **cavlağı çekmek,** *argo. Ölmek.*|| **cavlağı soyulmak,** *Saçı dökülerek tepesi açılmak.*

cavlaklaşma, [cavlak-la-ş-ma] *is.* **1.** Cavlak duruma gelme eylemi. **2.** *argo.* Sebepsiz kavga çıkarma; maraza çıkarma.

cavlaklaşmak, [cavlak-la-ş-mak] *dönşl. f. [-ır]* **1.** Cavlak duruma gelmek. **2.** *argo.* Hiçbir sebep yokken kavga çıkarmak; hır çıkarmak.

cavlaklık, -ğı [cavlak-lık] *is.* Cavlak olma durumu; çıplaklık; saçsızlık ve tüysüzlük.

cavlama, [cav-la-ma] *is.* **1.** (İnsan için) saç dökülme durumu. **2.** (Kuş ve kümes hayvanları için) tüy dökülme durumu. **3.** Çıplak kalma. **4.** *argo.* Ölme.

cavlamak[1], [*eT.* çak *(yans.)* / cağ > cağ-la-mak] *gçsz. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Parıldamak; parlamak.

cavlamak[2], [cav *(yans.)* > cav-la-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(ı)-yor]* **1.** (İnsan için) saçları dökülerek başı çıplak kalmak. **2.** (Kuş ve kümes hayvanları için) tüyleri dökülmek. **3.** Çıplak kalmak; soyunmak. **4.** *argo.* Ölmek. **5.** Kumarda kaybetmek. [DS]

cavlamak[3], [cav *(yans.)* > cav-la-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(ı)-yor]* (Su için) ses çıkarmak; çağlamak. [DS]

cavlanmak, [cav-la-n-mak جولانمق] *{eAT} dönşl. f. [-ur]* Ün salmak; meşhur olmak; ünlenmek.

cavlı, [çav-lı جاولی] *{OsT} is.* **1.** Ava alıştırılmamış doğan; çavlı. **2.** *sf.* Ünlü; meşhur.

cavlu, [çav-lu جاولو] *{OsT} sf.* Ünlü; meşhur.

cavmak[1], [cav *(yans.)* > cav-mak جومق] *gçsz. f. [-ar]* **1.** (Atılan ok için) hedefe veya sert bir engele çarptıktan sonra saparak yön değiştirmek. **2.** Hedef değiştirmek; yol değiştirmek. **3.** Amaçtan şaşmak. **4.** Önce yaklaşıp sonra birdenbire uzaklaşıp kaçmak.

cavmak[2], [cāv-mak جاومق] *{OsT} gçsz. f. [-ar]* Sıcaklığı yayılmak.

cavrak, -ğı [cav *(yans.)* > cav-ra-k] *{ağız} is.* Köpek. [DS]

cavraklama, [cav-ra-k-la-ma] *{ağız} is.* Sözünden dönme; pişman olma. [DS]

cavralamak, [cavra-la-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(ı)-yor]* **1.** Sevincini konuşmaları ile belli etmek; şakımak. **2.** Korku ve heyecan yüzünden çırpınmak. [DS]

cavramak[1], [cav *(yans.)* > cav-ra-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-r(ı)-yor]* (Bitkiler için) yanmak; sararmak. [DS]

cavramak[2], [cav *(yans.)* > cav-ra-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-r(ı)-yor]* **1.** Uğraşmak; didinmek; çabalamak. **2.** Yardım istemek. [DS]

cavratmak, [cavra-t-mak] *{ağız} gçl. f. [-ır]* **1.** Üzmek; yalvartmak. **2.** Gayrete getirmek. [DS]

cavri, [Ar. cūrī] *{OsT} is.* Bir tür esans.

cavsıtmak, [cav-sı-t-mak] *{ağız} gçsz. f. [-ır]* **1.** Konuşurken saçmalamak; söz düzenini yitirmek. **2.** Gideceği yeri şaşırmak; oraya buraya gidip gelmek. [DS]

cavşir, [Far. gavsir / Ar. cavşīr] *{ağız} is. bot.* Maydanozgillerden ishâl kesici, sinirleri yatıştırıcı ve hayvanlarda cinsel istek uyandırmak için kullanılan otsu bir bitki, *(Opoponax chironium).* [DS]

cavuldur, [cav-ul-dur] *{ağız} sf.* Namuslu. [DS]

cavzıtmak, [cav-(ı)-z-ıt-mak] *{ağız} gçsz. f. [-ır]* **1.** İşi sürüncemede bırakmak; yarıda bırakmak; usanarak işten kaçmaya çalışmak. **2.** Aşırı gitmek; uzatmak. **3.** Küsüp gitmek. [DS]

cay[1], [cay *(yans.)*] *is.* **1.** Süratle uçma, fırlama, kaçma hareketlerini anlatan kök. [Zülfikar] *cay-ır-adak.* **2.** Sürtünme anlatan kök. [Zülfikar] *cay-ır-da-mak; cay-ır-da-t-mak.*

cay[2], [cay *(yans.)*] *is.* Acıyla yanmayı ya da yanmayı anlatan kök. [Zülfikar] *cay-ır cay-ır, cay-ır-da-mak.*

cay[3], [cay *(yans.)*] *is.* Cıvıltı, ötüş, bu biçimde konuşma, çığlık atma, bağırma anlatan kök. [Zülfikar] *cay-la-mak, cay-ır-tı, cay-ra-k.*

cay[4], [cay *(yans.)*] *is.* Kuvvetli ve hızlı bir şekilde yanmayı anlatan kök. [Zülfikar] *cay-ır cayır, cay-ır-da-mak, cay-ır-tı.*

cay[5], [cay / cıy / ciy *(yans.)*] *is.* Yırtılma, tırnakla yırtma, koparma olaylarım anlatan kök. [Zülfikar] *cay-ır-da-t-mak.*

cay[6], [Far. cāy جاى] *(ca:y) {OsT} is.* **1.** Yer; mekân. **2.** Mevki; rütbe; mertebe. **3.** Uygun bir zaman; fırsat. **4.** *mecaz.* Uygun. ☞ **cāy-bāş,** *{OsT} Oturulan yer; oda; yurt; mekân.*|| **cāy-gâh,** *{OsT}* → caygâh.|| **cāy-geh,** *{OsT} 1. Yer. 2. Mevki; rütbe.*|| **cāy-gîr,** *{OsT}* → caygir.|| **cāy-güzîn,** *{OsT} Yerleşmek üzere yer seçen.*|| **cāy-i behiştî,** *{OsT} Cennet gibi yer.*|| **cāy-i būse,** *{OsT} Öpülecek yer.*|| **cāy-i ilticā,** *{OsT} Sığınma yeri; sığınak.*|| **cāy-i işret,** *{OsT} İçkili eğlence yeri.*|| **cāy-i iştibāh,** *{OsT} Şüphe noktası.*|| **cāy-i karār,** *{OsT} Dinlenme, durma yeri.*|| **cāy-i meşakkat,** *{OsT} 1. Sıkıntı yeri. 2. mecaz. Dünya.*|| **cāy-i mülahaza,** *{OsT} Düşünülecek yer; düşünülecek konu.*|| **cāy-i mütālaa,** *İncelemeye, okumaya değer.*|| **cāy-i penāh,** *{OsT} Sığınma yeri; sığınak.*|| **cāy-i rahat,** *{OsT} Rahat yer.*|| **cāy-i suāl,** *{OsT} Sorulacak şey.*|| **cāy-i şek,** *{OsT} Şüphe noktası.*|| **cāy-i taaccüb,** *{OsT} Şaşılacak şey.*|| **cāy-i tereddüd,** *{OsT} Şüphe noktası.*|| **cāy-i ümîd,** *{OsT} 1. Ümit veren şey. 2. İstenilen nokta.*|| **cāy-mend,** *{OsT} Yerinden kalkmayan; üşenen; tembel.*|| **cāy-nişîn,** *{OsT} Birinin yerine geçen; onun yerini tutan.*

caydırıcı, [cay-mak > cay-dır-ıcı] *sf.* **1.** Bir topluluğu veya kişiyi yapmak istediği işten vazgeçiren. **2.** Düşmanı saldırı fikrinden vazgeçiren. ☞ **caydırıcı güç,** *Bir ülkenin, saldırgan başka bir ülkenin saldırısı sonucunda saldırganın zararlı çıkacağı kanaatini uyandıran askerî imkânları; düşmana korku veren ve onu sindiren güçler.*

caydırıcılık, -ğı [cay-dır-ıcı-lık] *is.* **1.** Caydırıcı olma durumu. **2.** Caydırıcı olan şeyin niteliği.

caydırılma, [cay-dır-ıl-ma] *is.* Caymasına sebep olunma; niyetinden vazgeçirilme.

caydırılmak, [cay-dır-ıl-mak] *edil. f. [-ır]* **1.** Cayması sağlanmak. **2.** Niyetinden vazgeçirilmek. **3.** Kararından döndürülmek.

caydırma, [cay-dır-ma] *is.* **1.** Sözünden ve kararından döndürme; vazgeçirme. **2.** *as.* Düşmandan gelecek bir nükleer saldırı karşısında daha etkili bir silahla karşılık verileceği tehdidine dayanan askerî strateji.

caydırmak, [cay-mak > cay-dır-mak] *gçl. f. [-ır]* **1.** Caymasını sağlamak; sözünden ve kararından vazgeçirmek. **2.** Kötü niyet ve emellerinden vazgeçirmek.

caygâh, [Far. cāy-gāh جايگاه] *(ca:ygâh) {OsT} is.* İyi bir memuriyet makamı.

caygın, [cay-mak > cay-gın] *sf.* **1.** Sık sık karar değiştiren. **2.** Sözüne ve kendisine güvenilmeyen; dönek; kaypak.. **3.** İşin ardını bırakan.

caygınlık, -ğı [cay-gın-lık] *{ağız} is.* **1.** Caygın olma durumu. **2.** Kararsızlık. **3.** Beğenmezlik; usanmışlık. [DS]

caygir, [Far. cāy-gīr جايگير] *(ca:ygi:r) {OsT} sf.* Yerleşmiş, sabit; yer tutan. ☞ **cāygîr olmak,** *{OsT} Yer tutmak; yerleşmek.*

cayık, -ğı [Kaz. Kır. Kıpç. cayık] *is.* **1.** Yayık. **2.** Eski Türk kozmogonisine göre Tufan tanrısı.

cayır[1], [cay *(yans.)* > cay-ır] *is.* Yanma, yırtılma ve kırılma sırasında çıkan sesi ve hızlı oluş anlatan yansımalı gövde. ☞ **cayır cayır,** *1. Şiddetli bir yanma ve yırtılma durumu. 2. Hızlı bir şekilde; çabuklukla.*|| **cayır cayır yanmak,** *Şiddetli ve etkili biçimde yanmak.*

cayır[2], [çayır] *{eAT} is.* Çayır. ☞ **cayır ü cümen,** *{eAT} Çayır ve çimen.*

cayıradak, -ğı [cay *(yans.)* > cay-ır-adak] *{ağız} zf.* (Kırılma, yırtılma, yanma, kaçma eylemleri için) birdenbire; çarçabuk; şiddetli bir biçimde. [DS]

cayıradan, [cay *(yans.)* > cay-ır-a-dan] *{ağız} zf.* → cayıradak. [DS]

cayırdak, [cay *(yans.)* > cay-ır-adak] *{ağız} zf.* → cayıradak. [DS]

cayırdama, [cay *(yans.)* > cayır-da-ma] *is.* Cayırtılı sesler çıkararak yanma ve yırtılma.

cayırdamak, [cay *(yans.)* > cayır-da-mak] *gçsz. f. [-r] [-d(ı)-yor]* **1.** (Yanmak ve yırtılmak için) cayırtılı sesler çıkarmak. **2.** Hızlı bir şekilde yanmak veya yırtılmak. **3.** *{ağız}* Yanar gibi acımak. [DS] **4.** *{ağız}* Parlamak; azarlamak; çıkışmak. [DS]

cayırdanak, [cay *(yans.)* > cay-ır-da-n-ak] *{ağız} zf.* → cayıradak. [DS]

cayırdatma, [cay *(yans.)* > cayır-da-t-ma] *is.* **1.** Cayırtılı sesler çıkartarak yırtma veya yakma. **2.** Başkasının beceremediği güç bir işi yapıp bitirme.

cayırdatmak, [cay *(yans.)* > cayır-da-t-mak] *gçl. f. [-ır]* **1.** Cayırtılı sesler çıkartarak yırtmak veya yakmak. **2.** Başkasının beceremediği güç bir işi yapıp bitirmek.

cayırdayış, [cay *(yans.)* > cayır-da-y-ış] *is.* Yanan veya yırtılan bir şeyin ses çıkarma eylemi ve biçimi.

cayırrada, [cay *(yans.)* > cay-ır(r)-a-da] *{ağız} zf.* → cayıradak. [DS]

cayırradah, [cay *(yans.)* > cay-ır(r)-a-daḫ] *{ağız} zf.* → cayıradak. [DS]

cayırtdak, [cay *(yans.)* > cay-ır-t-dak] *{ağız} zf.* → cayıradak. [DS]

cayırtdana, [cay *(yans.)* > cay-ır-t-dan-a] *{ağız} zf.* → cayıradak. [DS]

cayırtdanak, [cay *(yans.)* > cay-ır-t-dan-ak] *{ağız} zf.* → cayıradak. [DS]

cayırtı, [cay *(yans.)* > cayır-tı] *is.* **1.** Şiddetle yanan bir şeyin veya yırtılan kâğıt, bez gibi nesnelerin çıkardığı ses. **2.** Gürültü patırtı; şamata. **3.** *{ağız}* Telaşla bağırıp çağırma; velveleye verme. [DS]⧉ **cayırtı vermek,** *Bağırıp çağırarak korkutmak; göz dağı vermek.*|| **cayırtıyı basmak,** *1. Birdenbire bağırıp çağırmaya başlamak. 2. Gürültü patırtı çıkarmak. 3. Yaygara koparmak.*|| **cayırtıyı koparmak,** *1. Birdenbire bağırıp çağırmaya başlamak. 2. Gürültü patırtı çıkarmak. 3. Yaygara koparmak.*

cayış, [cay-mak > cay-ış] *is.* Caymak eylemi ve biçimi.

cayi, -i'ı [Ar. ciyāʿ / cāyīʿ جايع] *(ca:yi:) {OsT} sf.* Acıkmış; aç.

cayigâh, [Far. cāy-gāh جايگاه] *(ca:yigâ:h) {OsT} is.* Oturulan yer; konut; ikametgâh.

cayir, [Ar. cevr > cāyir جاير] *(ca:yir) sf.* Eziyet eden; cevreden.

cayiz, [Ar. cevaz *(izin)* > cāiz جايز] *{OsT} is.* → caiz.

cayize, [Ar. cevaz *(izin)* > cāize جايزه] *{OsT} is.* → caize.

caylamak, [cay-la-mak جيلمق] *{eAT} gçsz. f. [-r]* Yüksek sesle bağırmak; sesini yükseltmek.

cayma, [cay-ma] *is.* Verdiği sözden, alınan karardan ve niyetinden dönme, vazgeçme işi ve eylemi; *rücu.* ⧉ **cayma hakkı,** *huk. Kanunlar çerçevesinde kullanılabilen verilen karardan dönme hakkı.*|| **cayma tazminatı,** *huk. Yapılan sözleşmeden veya varılan karardan sonra taraflardan biri vazgeçtiği takdirde karşı tarafın uğradığı zararı karşılamak üzere ödediği para.*

caymak, [çav-mak / cıv-mak *(sapmak, yön değiştirmek)* > cay-mak] *gçsz. f. [-ar]* Vermiş olduğu sözden, birlikte alınan karardan ve niyetinden dönmek; vazgeçmek; rücu etmek.

Caynacılık, [Hint. cina *(muzaffer)*] *is. din.* Ruhu, ruh göçünden kurtararak Nirvana'ya ulaştırmak amacını güden bir Hint dini.

caynak, -ğı [*eT.* tırñ-ak / cır-mak *(bir parça yırtmak)* ? > cırnak / caynak] *{ağız} is.* **1.** Tırnak; pençe. **2.** Bir tür güvercin. [DS]

caynal[1], [cay-mak > cay-nal] *{ağız} sf.* Beceriksiz. [DS]

caynal[2], [Far. çengāl *(pençe)*] *{ağız} sf.* Karışık; birbirine girmiş. [DS] ⧉ **caynal cuynal,** *{ağız} Karmakarışık; eğri büğrü.* [DS]

caynaz, [cay *(yans.)* > cay-na-z] *{ağız} sf.* Sıska; zayıf; cılız. [DS]

caynişin, [Far. cāynişīn] *(ca:ynişi:n) {OsT} sf.* **1.** Birbirinin yerine geçen. **2.** Mevki tutan.

cayradak, [cay *(yans.)* > cay-(ı)r-a-dak] *{ağız} zf.* → cayıradak. [DS]

cayrak, -ğı [cay *(yans.)* > cay-(ı)r-a-k] *{ağız} sf.* **1.** Geveze. **2.** Dedikoducu. [DS]

cayrıdak, [cay *(yans.)* > cay-(ı)r-ı(t)-ak] *{ağız} zf.* → cayıradak. [DS]

cayroskop, [İng. gyroscope] *is.* **1.** Ağır bir cismin bağlı olduğu tabana göre bir veya iki serbestlik derecesine sahip bir eksen çevresinde hızla dönmesi sayesinde değişmez bir frekans doğrultusu sağlayan alet; jiroskop. **2.** Uçağın uçuş vaziyetini gösteren alet.

caz[1], [caz / cız / coz *(yans.)*] *is.* **1.** Ateşte yakma, kızartma sırasında çıkan sesi anlatan kök. [Zülfikar] *caz-ır cuzur, caz-la-mak caz-ır-tı, caz-z-adak.* **2.** Yanan bir şeyi ateşte söndürme sırasında çıkan sesi anlatan kök. [Zülfikar] *caz etmek, caz-z-adak.* **3.** *argo.* Boş konuşma, gevezelik. ⧉ **caz demek,** *{ağız} Birden yanmak.* [DS]|| **caz etmek,** *1. Cazırtılı bir ses çıkararak birden yanmak. 2. (Yürek, iç vb. için) birden sızlamak; burkulmak; aşırı üzüntü ile sarsılmak.*

caz[2], [caz *(yans.)*] *{ağız} sf.* **1.** Yakan; yakıcı. [DS] **2.** *is. {ağız}* Yufka pişirmeye yarayan sac. [DS]

caz[3], [İng. jazz] *is. müz.* **1.** Bütün dünyaca benimsenen Kuzey Amerika zenci müziği. **2.** Bu tür müzik çalan orkestra. ⧉ **caz yapmak,** *argo. Gevezelik etmek; boşa konuşmak.*

cazbant, -dı [İng. jazz-band] *is. müz.* Caz orkestrası.

cazbantçı, [cazbant-çı] *is.* Caz orkestrasında müzik aleti çalan kişi.

cazcı, [caz-cı] *is. müz.* **1.** Caz müziği ile uğraşan kişi. **2.** *argo.* Gevezelikle vakit geçiren, boş konuşan kimse.

cazgır, [Far. şād *(kuşak)* + -gīr *(tutan)*] *is.* **1.** Bağıran. **2.** Yağlı güreşte pehlivanları halka tanıtan, dua eden, güreşin kurallara uygun yapılıp yapılmadığını denetleyen, çok konuşan görevli. **3.** *sf.* Çok konuşan; geveze. **4.** *argo.* Her şeye burnunu sokan; hemen her ortamda bitiveren. **5.** *{ağız}* Sözünden dönen; sözünde durmayan; dönek. [DS] **6.** Dedikoducu; fitneci.

cazgırlık, -ğı [caz-gır-lık] *is.* **1.** Cazgır olma durumu ve cazgırın niteliği. **2.** Cazgırın yaptığı iş ve meslek.

cazhut, [? cāzḥut جازحوت] *{OsT} is.* Kasnı.

cazı, [Far. cādū => cazı جازى] *(ca:zı:) {OsT} is.* Cadı.

cazılanmak, [cāzı-la-n-mak جازلنمق] *{eAT} dönşl. f. [-ur]* Cadı hâline gelmek.

cazır, [caz *(yans.)* > caz-ır] *is.* Kızgın bir tava veya başka bir katı cisim üzerine dökülen yağ, su vb. şeylerin yanarken çıkardığı sesi anlatan gövde ⧉

cazır cazır, *(Yanma, kaynama için) güçlü bir şekilde cazırtı sesleri çıkararak.*|| **cazır cuzur,** *(Yanmak için) cazırtılı sesler çıkarak.*

cazırdama, [caz *(yans.)* > cazır-da-ma] *is.* Cazırtılı bir ses çıkararak yanmak eylemi.

cazırdamak, [caz *(yans.)* > cazır-da-mak] *gçsz. f. [-r] [-d(ı)-yor]* Cazırtılı sesler çıkararak şiddetli bir şekilde yanmak.

cazırdatma, [cazır-da-t-ma] *is.* Cazırtılı sesler çıkartarak yakmak eylemi.

cazırdatmak, [cazır-da-t-mak] *gçl. f. [-ır]* Cazırtılı ses çıkartarak yakmak.

cazırtı, [caz *(yans.)* > cazır-tı] *is.* **1.** Cazırdama sesi. **2.** Kızgın bir tava veya başka bir katı cisim üzerine dökülen yağ, su vb. şeylerin yanarken çıkardığı ses.

cazib, [Ar. cez̠b > cāz̠ib جاذب] *(ca:zib) {OsT} sf.* → cazip.

cazibe, [Ar. cez̠b *(çekme)* > cāz̠ibe جاذبه] *(ca:zibe) {OsT} is.* **1.** Çekim. **2.** Başkaları için istek ve ilgi uyandıran kişinin veya bir nesnenin belirgin ve beğenilen niteliği; alımlılık; çekicilik; albeni. ⊡ **câzibe-i arz,** *{OsT} fiz. Yer çekimi.*|| **cazibe merkezi,** *Şehir suyu şebekesinde birleşik kaplar sistemine uygun olarak suyun pompa kullanılmadan yukarıda bulunan bir yere akıtılmasını sağlayan nokta.*

cazibedar, [Ar. cāz̠ibe + Far. -dār جاذبه دار] *(ca:zibeda:r) sf.* Çekiciliği olan; çekici; cezbedebilen.

cazibeli, [cazibe-li] *(ca:zibelı) sf.* **1.** Çekiciliği olan; alımlı; albenili; güzel. **2.** (Şehir suyu için) birleşik kaplar sistemine göre çalışan; pompasız.

cazibesiz, [cazibe-siz] *(ca:zibesiz) sf.* Çekiciliği olmayan; albenisiz; çirkin.

cazim, [Ar. cezm *(karar verme)* > cāzim جازمه] *(ca:zim) {OsT} sf.* **1.** Kesin olarak kararını vermiş olan; kararlı. **2.** Kestirip atan.

cazip, -bi [Ar. cez̠b *(çekme)* > cāz̠ib جاذب] *(ca:zip) {OsT} sf.* **1.** İstek ve ilgi uyandıran. **2.** Çekici. **3.** Uygun; elverişli.

cazipleşme, [cazip-le-ş-me] *(ca:zipleşme) is.* **1.** İlgi ve istek uyandıracak biçime gelme durumu. **2.** Çekici olma hali. **3.** Uygun duruma gelme.

cazipleşmek, [cazip-le-ş-mek] *(ca:zipleşmek) dönşl. f. [-ir]* . **1.** İlgi ve istek uyandıracak hâle gelmek. **2.** Çekici hâl almak. **3.** Uygun ve elverişli duruma gelmek.

caziplestirme, [cazip-le-ş-tir-me] *(ca:zipleştirme) is.* **1.** İlgi ve istek uyandıracak biçime getirme durumu. **2.** Çekici kılma. **3.** Uygun ve elverişli duruma getirme.

cazipleştirmek, [cazip-le-ş-tir-mek] *(ca:zipleştirmek) gçl. f. [-ir].* **1.** İlgi ve istek uyandıracak nitelik kazandırmak. **2.** Çekici kılmak. **3.** Uygun duruma getirme.

cazlamak, [caz *(yans.)* > caz-la-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r]* **1.** (Ekmek, yemek vb. için) sacın, kabın çok sıcak oluşu yüzünden cızırtılı bir sesle yapışıp yanmak. **2.** (Yemeğe konulan kızgın yağ için) cazırtılı bir ses çıkararak kabarıp sıçramak.

cazlak, -ğı [caz-la-k] *{ağız} sf.* Kel kafa; dazlak. [DS]

cazlıg, [caz-lıg] *{eT} is.* Eyer kaltağı altına konulan örtü veya terlik. [Nevâyî]

cazu, [Far. cāzū جادو] *(ca:zu:) {OsT} is.* **1.** Cadı. **2.** Sihirbaz; büyücü.

cazzadak, [caz *(yans.)* > caz(z)-adak] *zf.* Birdenbire güçlü bir yakma ile birlikte cazırtı sesi çıkararak; caz ederek.

cazzak, -ğı [caz *(yans.)* > caz(z)-a-k] *{ağız} is.* Ticarette batan kimse. [DS]

Cb, [Colombia > Fr. colombium] *(l ince) is. kim.* Atom sayısı 41, atom ağırlığı 92,91, yoğunluğu 8,57 olan, oksijen, kükürt ve klor gibi elementlerle bileşikler veren bir element olan kolombiyum (niyobyum) elementinin eski sembolü; yenisi Nb.

Cd, [Fr. cadmium] *is. kim.* Kalay görünüşünde, atom numarası 48, atom ağırlığı 112.41, özgül ağırlığı 8,6 olan, 320°C'de ergiyen, 778°C'de portakal rengi buhar yayarak kaynayan, yüksek düzeyde nötron soğurucu özelliği nedeniyle reaktörlerin denetim çubuklarında kullanılan çok parlak doğal bir element olan kadmiyum elementinin sembolü.

-ce[1], [-ca / -ce / -çe / -ça] *yap. e.* → -ca.

-ce[2], [-ca /-ce / -ça / -çe] *çek. e.* → -ca.

Ce [Lat. Cérès *(mitolojik Roma tanrıçası)* > Fr. cérium] *(se'ryum) is. kim.* Atom numarası 58, atom ağırlığı 140,12 olan, demir görünüşünde, 6.7 yoğunluğunda, 799°C'de ergiyen, havada kuvvetle oksitlenen, suyu yavaş yavaş ayrıştıran, bazı bileşiklerde 3, bazılarında 4 değerlik alan, akkor lambaların yapımında kullanılan, nadir topraklar grubundan bir element olan seryum elementinin sembolü.

ce, [ceē / cē *(yans.)*] *(ce'e: / ce:) is.* Küçük çocukları eğlendirmek için saklanılan yerden aniden çıkıverirken söylenen söz. ⊡ **ce demek,** *Birdenbire ortaya çıkıp korkutmak.*|| **ce demeye gelmek,** *(Ziyaretini kısa kesen kimseye serzeniş için) çok çabuk ayrılmış olmak.*

ceb[1], [ceb *(yans.)*] *is.* Gereksiz, yerli yersiz konuşma, boş laf etme ve ötüşme sırasında çıkan sesi anlatan kök. [Zülfikar] *ceb cek.*

ceb[2], [Ar. ceyb] *is.* → cep.

ceb[3], [Ar. ceʾb جأب] *{OsT} is.* **1.** Göbek. **2.** Kırmızı toprak boya.

cebabire, [Ar. cebr *(zorlama)* > cebābire جبابره] *(ceba:bire) {OsT} is.* Zorlayanlar; baskı kuranlar.

ceban[1], [Ar. cebānet *(korkaklık)* > cebān / cebbān جبان] *(ceba:n) {OsT} sf.* Korkak; yüreksiz; ödlek.

ceban[2], [*eT.* çibün > cebān جبان] *{OsT} is.* Sivrisinek.

cebanet, [Ar. cebānet جبانت] *(ceba:net) {OsT} is.* Korkaklık; yüreksizlik; ödleklik.

cebbac, [Far. cebbāc جباج] *(cebba:c) {OsT} is.* İran şahlarının nevruz günlerinde giydikleri özel elbise.

cebban, [Ar. cebbān جبان] *(cebba:n) {OsT} is.* Peynirci.

cebbane, [Ar. cebbān *(açık alan)* > cebbāne جبانه] *(cebba:ne) {OsT} is.* **1.** Açık havada namaz kılman yer. **2.** Mezarlık.

cebbar, [Ar. cebr *(zorlama)* > cebbār جبار] *(cebba:r) {OsT} sf.* **1.** Zorlayıcı; zorlayan. **2.** Zulmeden; zor kullanan; baskıcı; zorba. **3.** *isl.* Her türlü güç ve kudretin, ululuğun sahibi olan (Allah). **4.** Orion takım yıldızı. **5.** *sf. {ağız}* Ekmeğini taştan çıkaran; becerikli; iş bilir. [DS]

cebbarane, [Ar. cebbar + Far. āne جبارانه] *(cebba-ra:ne) {OsT} zf.* Zorbalara yakışır biçimde.

cebbari, [Ar. cebbārī جباری] *(cebba:ri:) {OsT} is.* **1.** Zorbalık. **2.** Zorba.

cebcek, -ği [ceb *(yans.)* > ceb+cek] *{ağız} sf.* **1.** Geveze. **2.** Dedikoducu. [DS]

cebcebe, [Far. cīr ü cebe / Moğ. cer cebē *(asker teçhizatı)*] *{ağız} is.* Makyaj malzemelerini koymak için üzerinde küçük cepler bulunan işlemeli bez. [DS]

ce'be, [Ar. ceʾbe جأبه] *{OsT} is. anat.* Göbek mıntıkası.

cebe, [Moğ. cebe] *is.* **1.** *{eT} {eAT} {OsT}* Halka ve zincirden örme zırh; cevşen. **2.** Her türlü savaş araç ve gereci; silah ve mühimmat. **3.** *{OsT} {ağız}* Altın ve gümüşten yapılmış düz veya işlemeli bilezik. [DS] **4.** *{ağız}* Altın, gümüş ve elmastan yapılmış gerdanlık. [DS] ⧉ **cebe bilezik,** *{OsT} Süslü bilezik.*|| **cebe delen,** *{OsT} Ucu uzun temren.*|| **cebe göstermek,** *{OsT} Resm-i geçit yapmak; alay göstermek.*|| **cebe-pūş,** *{OsT} Zırh giyen.*|| **cebe satmak,** *{eAT} Gösteriş yapmak; caka satmak.*

cebeci, [cebe-ci] *is.* **1.** *{OsT}* Cephaneci er. **2.** Silah yapan veya satan kimse. **3.** *tar.* İmparatorluk döneminde ordunun her türlü silah ve mühimmatını hazırlayan, tamir eden kapıkulu askerleri.

cebehane, [cebe + Far. ḫāne جبه خانه] *(cebeha:ne) {OsT} is.* Savaş araç ve gereçlerinin saklanıp korunduğu yer.

cebel, [Ar. cebel جبل] *{OsT} is.* **1.** Dağ. **2.** Sahipsiz ve boş arazi. **3.** Ekime elverişsiz yer. ⧉ **cebel topu,** *as. Dağlık arazide kullanılan top.*

cebelemek, [cebe-le-mek] *gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* **1.** Zırh giydirmek. **2.** Teçhiz etmek; silah kuşatmak.

cebelendirmek, [cebe-le-n-dir-mek] *gçl. f. [-ir]* Silahlandırmak.

cebelenmek, [cebe-le-n-mek] *{eAT} dönşl. f. [-ir]* Silahlanmak.

cebelî, [Ar. cebelī / cebeliyye جبليه / جبلی] *(cebeli:) {OsT} sf.* **1.** Dağla ilgili. **2.** Dağa ait.

cebeli, [cebe-li] *sf.* **1.** Silahlı ve zırhlı asker. **2.** İmparatorluk döneminde tımar sahiplerinin dirliklerinin oranına göre yanlarında bulundurmak ve savaşa hazır tutmak zorunda oldukları silahlı muharip asker. **3.** *{ağız}* Silahlı kılavuz. [DS] **4.** *{ağız}* Tüccarların tehlikeli yollarda yanlarına özel olarak aldıkları silahlı adam. [DS]

cebelistan, [Ar. cebel + Far. istān جبلستان] *(cebelista:n) {OsT} is.* Dağlık arazi; dağlık ülke.

cebelleşme, [cedel-le-ş-me] *is.* **1.** Dövüşür gibi boğuşmak eylemi. **2.** Mücadele. **3.** Uğraşma, çekişme, tartışma.

cebelleşmek, [Ar. cedel *(kavga)* > cede-l-le-ş-mek] *işteş. f. [-ir]* **1.** Dövüşürcesine boğuşmak. **2.** Mücadele etmek. **3.** Uğraşmak; çekişmek; tartışmak. **4.** *{ağız}* Kavga etmek; sataşmak; çatmak. [DS]

cebellezi, [Ar. ceyb *(cep)* + ellezi *(argo uydurma eklentı)*] *is. argo.* **1.** Cebe indirme. **2.** Bir şeyi hakkı olmadan kendisine mal etme. ⧉ **cebellezi etmek,** *Çalmak; cebe indirmek.*

cebellik, -ği [cebel-lik] *{ağız} is.* Düz yolda çıkıntı yapan toprak yığınları. [DS]

cebelü, [cebe-lü جبه لو] *{OsT} is.* Timar sahiplerinin yedek götürdükleri silahlı adam.

ceber, [Ar. ceber جبر] *{OsT} is. fel.* İnsanın iradesinin elinde olmadığını, her davranışını bir zor altında yaptığına inanan tarikat; cebriye.

ceberi, [Ar. ceberī جبری] *(ceberi:) {OsT} is. fel.* İnsanın iradesinin elinde olmadığım, her davranışını bir zor altında yaptığına inanan kişi.

ceberiye, [Ar. ceberiyye جبریه] *{OsT} is. fel.* İnsan iradesinin kendi elinde olmadığım, her şeyi bir zorlama ile yaptığını savunan mezhep.

ceberut, [Ar. ceberūt جبروت] *(ceberu:t) {OsT} is.* **1.** Aşırı büyüklük. **2.** *mecaz.* Aşırı kibir. **3.** Allah'ın büyüklüğü, ululuğu. **4.** Merhametsizlik. **5.** *tasvf.* Allah'a varma yolunun üçüncü basamağı. **6.** *sf.* Merhametsiz.

cebhane, [cebe + Far. ḫāne جبه خانه] *(cepha:ne) {OsT} is.* → cebehane.

cebhe, [Ar. cebhe جبهه] *{OsT} is.* → cephe.

cebhesa, [Ar. cebhe + Far. sāy جبهه سای] *(cebhesa:) {OsT} sf.* Birinin karşısında alnını yere koyan; alın sürücü.

cebik, -ği [ceb-ik ?] *{ağız}* *sf.* **1.** Cılız; zayıf. **2.** *is.* Moloz, iri taneli kum ve ufak taş parçaları karışımı. [DS]

cebin[1], [Ar. cebānet > cebīn جبين] *(cebi:n)* *{OsT}* *sf.* **1.** Korkak; yüreksiz. **2.** *{ağız}* Uslu. [DS]

cebin[2], [Ar. cebīn جبين] *(cebi:n)* *{OsT}* *is.* **1.** Alın. **2.** Görünen yüz. ⧉ **cebîn-fersā,** *{OsT}* *Yüz süren.*|| **cebîn-sā,** *{OsT}* → cebinsa.|| **cebîn-sāy,** *{OsT}* *Yüz süren.*

cebin[3], [? cebin] *{OsT}* *is.* Bir tür yüğrük deve.

cebinan, [Ar. cebīnān جبنان] *(cebi:na:n)* *{OsT}* *is.* Alnın üst tarafının şakaklara bitiştiği yerler.

cebinsa, [Ar. cebīn+ Far. sā جبينسا] *(cebi:nsa:)* *{OsT}* *sf.* Alnını yere koyan, fazla saygı gösteren.

cebir[1], **-bri** [Ar. cebr جبر] *is.* **1.** Zor; zorlama. **2.** Bir kimseye yapmak istemediği bir şeyi zorla yatırma. **3.** *tıp.* Kırık sarma. **4.** *fel.* Önceden belirleyip ayırma; takdir. ⧉ **cebir kullanmak,** *Bir işi yaptırmak için zora başvurmak.*|| **cebretmek,** *Zorlamak.*|| **cebreylemek,** *Zorlamak.*|| **cebr-i hatır etmek,** *{OsT}* *Gönül almak.*|| **cebr-i mafat,** *{OsT}* *Kaybedilmiş bir şeyin yerine başka bir şey bulup onunla avunma.*|| **cebr-i nefs,** *{OsT}* *Kendini zorlama.*|| **cebr-i noksān,** *{OsT}* *Eksiği tamamlama.*

cebir[2], **-bri** [Ar. el-cebr *(zorlama, indirgeme)* > cebir جبر] *{OsT}* *is. mat.* Sayıların yerini tutan harfler ve sayılarla artı, eksi değer vermek suretiyle nicelikler arasında genel bir bağlantı kuran matematik dalı. ⧉ **cebr-i ādî,** *{OsT}* *mat. Yeni başlayanlar için kolay cebir.*|| **cebr-i āla,** *{OsT}* *Cebir öğreniminde ilerlemiş olanlar için yüksek cebir.* || **cebr-i icrā,** *{OsT}* *Borçlunun kendi arzusu ile yapmadığı ödemeyi devlet kuvvetiyle ödetmek.*|| **cebr-ve'l-mukabele,** *{OsT}* *Cebir denklemi.*

cebirci, [cebir-ci] *is.* **1.** Cebir alanında uzmanlaşmış matematikçi. **2.** Cebir öğretmeni.

cebire[1], [Ar. cebīre جبيره] *(cebi:re)* *{OsT}* *is.* **1.** Kırık kemikleri yerine tespit etmek için üzerine bez sarılan, düz ve uzun tahta veya karton gibi malzeme; süyek. **2.** Rayları birbirine birleştirmeye yarar iki düz levha.

cebire[2], [Far. cebīre جبيره] *(cebi:re)* *{OsT}* *is.* Halkın bir işe hazırlanması.

cebirsel, [cebir-sel] *sf.* **1.** Cebirle ilgili. **2.** Cebire ait. ⧉ **cebirsel deyim,** *Bilinen ve bilinmeyen büyüklüklerle bunlara bağlı büyüklük ölçüsünü çıkarmak için gerekli işlemleri gösteren ve bunları cebirsel işaretlerle bağlayan harf ve sayılar kümesi.*|| **cebirsel ifade,** *Bilinen ve bilinmeyen büyüklüklerle bunlara bağlı büyüklük ölçüsünü çıkarmak için gerekli işlemleri gösteren ve bunları cebirsel işaretlerle bağlayan harf ve sayılar kümesi.*|| **cebirsel formül,** *Bilinen ve bilinmeyen büyüklüklerle bunlara bağlı büyüklük ölçüsünü çıkarmak için gerekli işlemleri gösteren ve bunları cebirsel işaretlerle bağlayan harf ve sayılar kümesi.*

cebirtlek, -ği [cebir-t-lek ?] *{ağız}* *sf.* Yassı; yapışık. [DS]

cebl, [Ar. cebl جبل] *{OsT}* *is.* Yoktan yaratma.

cebr, [Ar. cebr جبر] *{OsT}* *is.* → cebir.

Cebrail, [Ar. cebrāil جبرائل] *(cebra:il)* *{OsT}* *is.* Dört büyük melekten Allah'ın emirlerini vahiy yoluyla peygamberlere getirmekle görevli olanı; Cibril.

cebren, [Ar. cebr-en جبراً] *(ce'bren)* *{OsT}* *zf.* Zor kullanarak, zorla.

cebretme, [cebr+et-me] *is.* Zor kullanmak işi.

cebretmek, [Ar. cebr + T. et-mek جبر ايتمك] *gçsz. f.* *[-e(d)-er]* Birisini, bir şeyi yapması için zorlamak, baskı altına almak; zorlamak.

cebreze, [Ar. cebr > cebr-eze ? / cebrī ezā ?] *{ağız}* *is.* Zorlanarak iş gören adam. [DS]

cebrî, [Ar. cebrī / cebriyye جبرى / جبريه] *(cebri:)* *{OsT}* *sf.* **1.** Zor kullanmak suretiyle yaptırılan. **2.** Baskı altında yapılan. **3.** *zf.* İster istemez; cebren; zorlama ile. ⧉ **cebrî geçiş,** *as. Düşman elinde bulunan köprü, akarsu veya yoldan zor kullanarak yapılan geçiş.*|| **cebrî istikrāz,** *{OsT}* *1. Alınması yasa ile mecbur kılınmış tahvillerle devletin borçlanması. 2. Bir borcu karşılamak için yapılan borçlanma.*|| **cebrî yürüyüş,** *as. Bir yere düşmandan önce varmak veya kuvvet yetiştirmek için yapılan zorunlu ve sıkı yürüyüş.*

cebrinefs, [Ar. cebr-i nefs جبرنفس] *{OsT}* *is.* Kendini zorlama; kendini tutma.

cebriye, [Ar. cebriyye جبريه] *{OsT}* *is. fel.* İnsanın bütün davranışlarının önceden Allah tarafından belirlendiğini, bunun için kişinin iradesinin elinde olmadığını, her davranışını bir zor altında yaptığını savunan tarikat; ceber; kadercilik; yazgıcılık; fatalizm

cebrolunmak, [Ar. cebr + T. ol-un-mak جبراولنمق] *{OsT}* *edil. f.* *[-ur]* Zorlanmak.

cec, [Far. çāş => cec جج] *{OsT}* *is.* Samanından savrulup ayrılmamış tahıl yığını.

cece, [Gürc. çaça > Az. cēcē] *{ağız}* *is.* **1.** Eritilip süzülen şeyden arta kalan tortu; kalıntı. **2.** Arı peteklerinin eritilerek mumu alındıktan sonra kalan kısmı. [DS]

cecik, -ği [Az. çeciy *(boncuk)* / çecik / cicik] *{ağız}* *is.* **1.** Tel çivi. **2.** İp eğirmekte kullanılan aracın teli. **3.** Kulp; sap. [DS] ⧉ **ceciği gevşemek,** *1. Aşırı ilgi göstermek; ağzının suyu akmak. 2. İnattan vazgeçmek; direnmeyi bırakmak.*

cecim, [Far. cācim => cecīm ججيم] *{OsT} {ağız} is.* **1.** İnce dokunmuş renkli, nakışlı kilim. **2.** Yünden dokunmuş nakışlı çul, çuval. **3.** Dokuma seccade. **4.** Örtü; yaygı. **5.** İnce halat. [DS]

-cecik, [-cacık / -cecik / -çecik / -çacık] *yap. e.* → cacık.

ced, -ddi [Ar. cedd جد] *{OsT} is.* → cet. ☞ **ced-be-ced,** *{OsT} Büyük babadan büyük babaya geçe geçe; soyca.*|| **cedd-i âlâ,** *{OsT} Bir soyun babası olan kimse.*|| **cedd-i büzürgvār,** *{OsT} Soylu; hatırlı; sayılan.*|| **cedd-i fasîd,** *{OsT} Annenin babası.* || **cedd-i sahîh,** *{OsT} Babanın babası.*

ced, -d'ı [Ar. ced' جدع] *{OsT} is.* Birinin burun, kulak, dudak, el veya ayağını kesme.

ceda, [Ar. cedā جدا] *{OsT} is.* **1.** Bol yağmur. **2.** Hediye; ihsan. **3.** Avantaj; kazanç.

cedavi, [Ar. cedāvī جداوى] *(ceda:vi:) {OsT} is.* Hizmetçi aylığı.

cedavil, [Ar. cedvel *(su arkı)* > cedāvil جداول] *(ceda:vil) {OsT} is.* **1.** Düzgün çizgi çizmeye yarar tahta parçaları; cetveller. **2.** Çizelgeler. **3.** Su arkları.

cedb, [Ar. cedb جدب] *{OsT} is.* **1.** Kısırlık. **2.** Kusur.

ceddani, [Ar. ceddānī جدانى] *(cedda:ni:) {OsT} sf.* **1.** Ataya ait. **2.** Atalardan gelen.

ceddaniyet, [Ar. ceddāniyet جدانيت] *(cedda:niyet) is.* Soyda bulunan karakterin uzun aradan sonra tekrar ortaya çıkması; atacılık; atavizm.

ceddat, [Ar. ceddāt جدات] *(cedda:t) {OsT} is.* Nineler, büyük anneler.

cedde, [Ar. cedde جده] *{OsT} is.* Babanın veya annenin annesi; büyük annelerden her biri. ☞ **cedde-i fāside,** *{OsT} Anneanne.*|| **cedde-i sahîha,** *{OsT} Babaanne.*

cedden, [Ar. cedden جدًا] *(ce'dden) {OsT} zf.* **1.** Atalarla ilgili olarak. **2.** Atasal olarak.

cedel, [Ar. cedel جدل] *{OsT} is.* **1.** Tartışma, çekişme. **2.** Karşısındakini susturmak için yapılan tartışma. **3.** Hırçınlık gösterme; kavga. **4.** Diyalektik; eytişim. ☞ **cedel etmek,** *Söz yarışı yapmak.*|| **cedelgâh,** *{OsT}* → cedelgâh.

cedelgâh, [Ar. cedel + Far. gāh جدلگاه] *(cedelgâ:h) {OsT} is.* **1.** Çekişme yeri. **2.** *mecaz.* Dünya.

cedelî, [Ar. cedelī جدلى] *(cedeli:) {OsT} sf.* **1.** Münakaşaya, tartışmaya ilişkin. **2.** Münakaşacı, tartışmacı. ☞ **cedelî-i mucîb,** *{OsT} Tartışmada cevap veren taraf.*|| **cedelî-i saîl,** *{OsT} Tartışmayı açan, soru soran kişi, taraf.*

cedelleşmek, [cedel-le-ş-mek] *işteş. f. [-ir]* Tartışmak, çekişmek, münakaşa etmek; cebelleşmek.

cedene, [çedene > cedene جدنه] *{OsT} is.* Çitlenbik.

cedere, [Ar. cedere جدره] *{OsT} tıp.* Guatr hastalığı.

cederi, [Ar. cederī جدرى] *(cederi:) {OsT} tıp.* Çiçek hastalığı. ☞ **cederî-i bakarî,** *{OsT} vet. Sığırlarda olan çiçek hastalığı.*|| **cederî-i kāzib,** *{OsT} tıp. Su-çiçeği.*

cedes, [Ar. cedeṣ جدث] *{OsT} is.* Mezar; kabir.

cedgâre, [Far. cedgāre جدگاره] *(cedgâ:re) {OsT} is.* **1.** Değişik teknik ve yollar; usuller. **2.** Başka başka oylar; tedbirler.

cedi, [Ar. cedī جدى] *(cedi:) {OsT} is.* **1.** Keçi yavrusu; oğlak. **2.** *gök b.* Oğlak burcu.

cedid, [Ar. cedīd جديد] *(cedi:d) {OsT} sf.* → cedit.

cedidan, [Ar. cedīd > cedīdan جديدان] *(cedi:dan) {OsT} is.* Gece ile gündüz.

cedide, [Ar. cedīd > cedīde جديده] *{OsT} sf.* → cedit.

cedideyn, [Ar. cedīd > cedīdeyn جديدين] *(cedi:deyn) {OsT} is.* Gece ile gündüz.

cedir, [Ar. cedāret *(layık olma)* > cedīr جدير] *(cedi:r) {OsT} sf.* Uygun; layık; münasip. ☞ **cedîrun-bi'z-zikr,** *{OsT} Sözü edilmeye, anlatılmaya değer.*

cedit, -di [Ar. cedīd جديد] *(cedi:t) {OsT} sf.* **1.** Yeni. **2.** Kullanılmamış.

Ceditçilik, -ği [cedit-çi-lik] *is.* On dokuzuncu yüzyıl sonlarında Türkistan'da batılılaşmak tarzında beliren yenileşme hareketi.

cediy, [Ar. cediy جدى] *{OsT} is.* → cedi.

cedre, [Ar. cedre جدره] *{OsT} is. tıp.* Guatr.

cedva, [Ar. cedvā جدوا] *(cedva:) {OsT} is.* **1.** Hediye; armağan. **2.** Bol yağmur.

cedvar, [Ar. cedvār جدوار] *(cedva:r) {OsT} is. bot.* Zencefil cinsinden, kâfur kokulu, uyarıcı olarak kullanılan bir tür safran kökü, *(Curcuma zedoaria).*

cedvari, [Ar. cedvārī جدوارى] *(cedva:ri:) {OsT} sf.* **1.** Cedvarla ilgili. **2.** Aybaşı durumunu kolaylaştırmada kullanılan ilaçların genel adı.

cedvel, [Ar. cedvel جدول] *{OsT} is.* → cetvel.

cedy, [Ar. cedy جدى] *{OsT} is.* **1.** Keçinin erkek yavrusu; erkek oğlak. **2.** *gök b.* Oğlak burcu.

cee, [ceé / cē] *is.* → ce.

cefa, [Ar. cefā جفا] *(cefa:) {OsT} is.* **1.** Büyük sıkıntı. **2.** Büyük eziyet; incitme. **3.** Ayrılıkta bırakma. **4.** *tasvf.* Müridin, mürşitten ayrı veya uzak kalması. ☞ **cefā-cū,** *{OsT} 1. Cefa arayan. 2. Cefa eden.*|| **cefa çekmek,** *Sıkıntı geçirmek, eziyet görmek.*|| **cefā-dîde,** *{OsT} Cefa görmüş.*|| **cefa etmek,** *1. Eziyet etmek; sıkıntıya sokmak. 2. Üzmek.*|| **cefā-keş,**

{OsT} → cefakeş.|| **cefā-perver,** *{OsT} Cefayı benimseyen kimse.*|| **cefā-pîşe,** *{OsT} 1. Eziyet etmeyi, sıkıntıya sokmayı huy edinmiş; zalim. 2. mecaz. Sevgili.*|| **cefā-yı yār,** *{OsT} 1. Sevgiliden ayrı düşme. 2. tasvf. Tarikat adamının kalbinin öğrendiklerinden perişan olması.*

cefakâr, [Ar. cefā+ Far. kār جفاكار] *(cefa:kâ:r) {OsT} sf.* **1.** Eziyet eden. **2.** *(anlam zıtlığı ile)* Acılara sıkıntılara katlanmış; çok cefa çekmiş olan. **3.** Kendisine eziyet edilen; cefalı.

cefakeş, [Ar. cefā + Far. keş جفاكش] *(cefa:keş) {OsT} sf* Eziyet çeken; sıkıntılara katlanan; cefalı.

cefalı, [cefa-lı] *(cefa:lı) sf.* **1.** Sıkıntılı ve eziyetli. **2.** Eziyet ve sıkıntılara katlanan. **3.** Eziyet eden.

cefaset, [Ar. cefāset جفاست] *(cefa:set) {OsT} is.* Hazımsızlık ıstırabı.

cefcaf, [Far. cefcāf جفجاف] *(cefca:f) {OsT} is.* → cafcaf.

ceferlik, -ği [Ar. cefr => cefer-lik] *{ağız} is.* **1.** Üzerine kullanılmayan eşyaların konduğu yüksekçe yer. **2.** Ahırlarda saman, ot konulan kafesli tahta bölme. [DS]

ceffaf, [Ar. ceffāf جفاف] *(ceffa:f) {OsT} is.* **1.** Kuruma. **2.** Kuru olma; kuruluk.

ceffar, [Ar. cifr > ceffār جفار] *(ceffa:r) {OsT} is.* Falcı; cifrle uğraşan.

ceffe, [Ar. ceffe جفه] *{OsT} is.* **1.** Kalabalık; kütle. **2.** Kalabalığın oluşturduğu gürültü.

ceffelkalem, [Ar. ceff'el-ḳalem *(kaderin kalemi kurumuştur)* جف القلم] *{OsT} zf.* **1.** Düşünüp taşmmaksızın; hemen. **2.** Bir kalemde. **3.** Aklına geldiği gibi; çala kalem.

cefif, [Ar. cefīf جفيف] *(cefi:f) {OsT} sf.* Kurumuş; kuru.

cefn, [Ar. cefn جفن] *{OsT} is.* **1.** Göz kapağı. **2.** Bıçak veya kılıç kını. **3.** Asma çubuğu.

cefr[1]**,** [Ar. cefr / cifr جفر] *{OsT} is.* **1.** Oğlak veya kuzu. **2.** Bir takım harf veya şekillerle gaipṭen haber verdiği sanılan bilgi; fal.

cefr[2]**,** [Ar. cefr جفر] *{OsT} is.* Geniş kuyu.

cefri, [Ar. cefrī / cifrī جفرى] *(cefri:) {OsT} is.* Falcı.

cefriyat, [Ar. cefriyāt / cifriyāt جفريات] *(cefriya:t) {OsT} is.* Cifr ile ilgili olan şeyler.

ceft, [Far. ceft / Süry. gevt] *{ağız} is.* Çam ya da meşe ağacının meyvesinin kabuğu. [DS]

cefv, [Ar. cefv جفو] *{OsT} is.* Kaba davranış.

cefve, [Ar. cefve جفوه] *{OsT} is.* Azarlama; cefa etme.

cefvet, [Ar. cefvet جفوت] *{OsT} is.* Kabalık; nezaketsizlik.

cegen, [Kürt. cegen] *{ağız} is.* **1.** Hasır otu. **2.** Buğday, arpa, çavdar veya mısır bitkisinin sapı. [DS]

cegert, [? cegert] *is.* Sonbaharda ekilen bitkilerin taze filizleri.

cegirgen, [cegir-gen ?] *{ağız} is.* Isırgan otu. [DS]

cegzinmek, [çiz-gin-mek > cegzin-mek جكزنمك] *{eAT} dönşl. f. [-ir]* **1.** Dönmek. **2.** Dolaşmak.

-ceği, [-cağı / -ceği] *{eAT} yap e.* → -cağı.

-ceğin, [-cağın / -ceğin] *{eAT} yap e.* → -cağın.

-ceğiz, [-cak-ız > -cağ-ız /- ceğiz / -çağız /-çeğiz] *yap. e.* → -cağız.

ceh[1]**,** [cag / cağ / cak / ceh / cek / cıg / cığ / cık / cig / ciğ / cik *(yans.)*] *is.* Kuşların ötüşünü, bu şekilde bağırma ve gevezelik etmeyi anlatan kök. [Zülfikar] ⊡ **ceh ceh etmek,** *{ağız} Ötmek.* [DS]|| **ceh ceh vurmak,** *{ağız} Ötmek.* [DS]

ceh[2]**,** [ceh] *is.* Şaşkınlık bildiren ünlem.

cehabize, [Ar. cıhbız > cehābiẕe جهابيذه] *(ceha:bize) {OsT} is.* Gerçeklerden haberi olanlar.

cehalet, [Ar. cehl *(bilmemek)* > cehālet جهالت] *(ceha:let) {OsT} is.* Bilgisizlik; bilmezlik; cahillik. ⊡ **cehālet-i müstetemme,** *{OsT} Koyu cahillik.*

ceham, [Ar. cehām جهام] *(ceha:m) {OsT} is.* Yağmur vermeyen bulut.

cehamet, [Ar. cehāmet جهامت] *(ceha:met) {OsT} sf.* **1.** Patlıcan burunlu. **2.** Yüz ekşiterek karşılama.

cehan, [Far. cehān جهان] *(ceha:n) {OsT} sf.* **1.** Çabuk hareket eden; fırlayan; sıçrayan. **2.** *is.* Dünya.

ceharet, [Ar. cehr *(yüksek sesle)* > cehāret جهارت] *(ceha:ret) {OsT} is.* **1.** Yüksek seslilik. **2.** Göze büyük ve kibar görünme. **3.** Güzellik; yakışıklılık.

cehaz, [Ar. cehāz جهاز] *(ceha:z) {OsT} is.* → cihaz.

cehcehe, [Ar. cehcehe جهجهه] *{OsT} is.* Parlaklık; aydınlık.

cehd, [Ar. cehd جهد] *{OsT} is.* → ceht. ⊡ **cehd ü gayret,** *Çok çalışma.*

cehdetme, [Ar. cehd + T. et-me] *is.* Çalışıp çabalamak eylemi.

cehdetmek, [Ar. cehd + T. et-mek جهدايتمك] *gçsz. f. [-e(d)-er] [-e(d)-i-yor]* Çalışıp çabalamak.

cehele, [Ar. cehl *(bilmemek)* > cehele جهله] *{OsT} is.* **1.** Bilgisizler; cahiller. **2.** Kendini bilmezler; münasebetsizler.

cehende, [Far. cehende جهنده] *{OsT} sf.* **1.** Sıçrayan; fırlayan. **2.** Sıçramış; fırlamış. ⊡ **cehende-gî,** *{OsT} Fırlayış; sıçrayış.*

cehennem, [İbra. gehinnom *(Kudüs yakınlarında suçluların ve kurban edilenlerin atıldığı Hinnom vadisi)* > Ar. cehennem جهنم] *{OsT} is.* **1.** Günah-

kârların öldükten sonra ahrette cezalarını çekmek üzere gidecekleri yer; tamu. **2.** *mecaz.* Çok sıcak yer. **3.** *mecaz.* Büyük sıkıntı ve azap veren yer. ⊡ **cehennem azabı,** *1. Günahkârların ahrette çekecekleri ceza ve azap. 2. Büyük sıkıntı.*|| **cehenneme çevirmek,** *Acı vermek; ıstırap çektirmek.*|| **cehenneme direk olmak,** *Cehennemden kurtulamamak.*|| **cehenneme kadar,** *İstediği yere gidebilir.*|| **cehenneme postu sermek,** *Büyük günahlar işlemek.*|| **cehennem gibi,** *1. Çok sıcak. 2. Çok sıkıcı; bunaltıcı.*|| **cehennem hayatı,** *Büyük sıkıntı ve üzüntülerle dolu mutsuz yaşantı.*|| **cehennemi boylamak,** *Ölünce cehenneme gitmek.*|| **cehennemin dibi,** *Çok uzak veya ulaşılması zor yer.*|| **cehennemin dibine gitmek,** *Kızılan birisine defolup gitmesi için söylenen söz.*|| **cehennem kütüğü,** *Cehenneme gitmeye layık, günahkâr.*|| **cehennem olmak,** *Defolmak.*|| **cehennem suratlı,** *Çok çirkin yüzlü.*|| **cehennem taşı,** *Dağlama işlerinde kullanılan kalem şeklinde ergitilmiş gümüş nitrat.*|| **cehennem zebanisi,** *1. Zalim, gaddar kimse. 2. Çok korkunç kimse.*

cehennemî, [Ar. cehennemī جهنمى] *(cehennemi:)* *{OsT}* *sf.* **1.** Cehennemle ilgili, cehenneme ait. **2.** Cehennem gibi yakıcı, azap verici. ⊡ **cehennemî sürat,** *Çok büyük hız.*

cehennemiyun, [Ar. cehennemiyyun جهنميون] *{OsT}* *is.* Cehennemlikler.

cehennemlik, -ği [cehennem-lik] *sf.* **1.** Cehenneme gitmeye layık. **2.** *is.* Hamamları ısıtmak için yer altına yapılan büyük ocak; külhan. **3.** *is.* Külhanların ısıttığı oda veya salon.

cehil, -hli [Ar. cehl جهل] *{OsT}* *is.* Bilgisizlik; bilmezlik; cehalet.

cehir, [Ar. cehre > cehīr جهير] *(cehi:r)* *sf.* **1.** Açıktan, yüksek sesle okunan. **2.** Güzelliği dikkat çekecek kadar belli olan. ⊡ **cehîrü's-savt,** *Gür ve güçlü sesli.*

cehiz, [Ar. cihāz > cehīz جهيز] *{OsT}* *{ağız}* *is.* **1.** Gelin olan kızın, babasının evinden götürdüğü eşya. **2.** Kızların gelin oldukları gün sandıklarına konan hediyeler. **3.** Kırmızı ipekli kumaş. [DS] ⊡ **cehiz gırdıcı,** *{ağız} folk. Düğünde gelin tarafından güvey evine giderek, güvey velisinin yeni evlilere vereceği oda ve yemek takımlarını gören ve tespit eden iki üç kişilik heyet.* [DS]|| **cehiz halkası,** *{ağız} Çeyiz asmak için kullanılan ip.* [DS]

cehl, [Ar. cehl جهل] *{OsT}* *is.* → cehil. ⊡ **cehl-i basit,** *{OsT} Ayıp sayılmayacak şekildeki bilgisizlik.*|| **cehl-i mürekkep,** *{OsT} Bilmediğini bilmezlik.*

cehr, [Ar. cehre *(açıklık)* جهر] *{OsT}* *is.* Yüksek sesle konuşma veya okuma.

cehre[1], [Ar. cehre جهره] *{OsT}* *is.* Açıkta görünen, belli olan şey.

cehre[2], [Far. cehre چهره] *{ağız}* *is.* **1.** Pamuk, yün veya ipek gibi maddeleri eğirip ip haline getirmeye yarar alet; iğ. **2.** Cehreye bir kerede sarılan iplik. [DS]

cehren, [Ar. cehr > cehren جهراً] *(ce'hren)* *{OsT}* *zf.* Yüksek sesle; açıktan; uluorta.

cehreten, [Ar. cehreten جهرةً] *(ce'hreten)* *{OsT}* *zf.* Açıktan açığa; aşikâr olarak.

cehrî, [Ar. cehrī جهرى] *(cehri:)* *{OsT}* *sf.* Yüksek sesle veya açıktan yapılan; aşikâr.

cehri, [Sur. Ar. cıhra ?] *{ağız}* *is.* *bot.* **1.** Cehrigillerden, 3 m. kadar boylanabilen, yuvarlak meyvelerinden sarı iplik boyası yapılan, dikenli bir çalı; altın ağacı; boyacı dikeni, *(Rhamnus petiolaris, R. orbiculatus).* **2.** Küçük dağ eriği. [DS]

cehrigiller, [cehri-gil-ler] *is.* *bot.* Yaprakları basit, çiçekleri erdişi, meyveleri genellikle zeytinimsi iki çenekli, ayrı taçyapraklı ağaç ya da ağaççıklar familyası.

cehş, [Ar. cehş جهش] *is.* Korkarak birbirine sığınma.

cehşan, [Ar. cehşān جهشان] *(cehşa:n)* *{OsT}* *is.* Korkarak birbirine koşup sığınma.

cehşet, [Ar. cehşet جهشت] *{OsT}* *is.* **1.** Akan göz yaşı. **2.** İnsan topluluğu.

ceht, -hdi [Ar. cehd جهد] *{OsT}* *is.* Bir şeyi yapmak, başarmak için kendini zorlama; çalışma, çabalama.

cehud, [Ar. cehūd جحود] *(cehu:d)* *{OsT}* *is.* **1.** Yahudi. **2.** Çıfıt.

cehudane, [Ar. cehūd + Far. -āne جحودانه] *(cehu:da:ne)* *{OsT}* *zf.* Yahudi gibi; Yahudicesine.

cehul, [Ar. cehl *(bilgisizlik)* > cehūl جهول] *{OsT}* *sf.* Pek çok cahil; kara cahil.

cehulane, [Ar. cehl *(bilgisizlik)* > Far. cehūl-āne جهولانه] *(cehu:la:ne)* *{OsT}* *zf.* Pek cahilcesine; kara cahilcesine.

cehum, [Ar. cehūm جهوم] *(cehu:m)* *{OsT}* *sf.* Düşkün ve zayıf olan.

cehz, [Ar. cehz جهز] *{OsT}* *is.* **1.** Düşük (çocuk). **2.** Birini zorla işinden alıkoyma; görevini yapmasına engel olma.

-cek, [-cak / -cek / -çak / -çek] *yap e.* → -cak.

cek, [cag / cağ / cak / ceh / cek / cıg / cığ / cık / cig / ciğ / cik *(yans.)*] *is.* Kuşların ötüşünü, bu şekilde bağırma ve gevezelik etmeyi anlatan kök. [Zülfikar] *cek cek, cek+cek, cek+cek kuşu.*

cekcek[1], **-ği** [cek *(yans.)* cek+cek] *{ağız}* *is.* Serçe büyüklüğünde gri renkli bir kuş. [DS] ⊡ **cekcek kuşu,** *{ağız} 1. Geveze. 2. Dedikoducu.* [DS]

cekcek[2], **-ği** [cek *(yans.)* > cek] *{ağız}* *is.* Değirmende, tahılın bittiğini bildiren düzenek. [DS]

cekcek[3], **-ği** [cek *(yans.)* > cek] *{ağız}* *sf.* **1.** Geveze. **2.** Dedikoducu. [DS]

cekceki, [cek+cek-i] *{ağız}* *is.* **1.** Topaç. **2.** Topacın hareketi; dönüş. [DS]

ceket[1], [İt. giachetta > Fr. jaquette] *is.* Bedeni kalçaya kadar örten, kollu ve önden düğmeli, gömlek veya kazak üzerine giyilebilen elbise.

ceket[2], [ceket ?] *{ağız}* *is.* **1.** Cadde. **2.** Sokak. [DS]

ceki, [çek-i > cek-i چكى] *{eAT}* *is.* Baş örtüsü.

ceklemek, [Far. jeng *(pas)* > cek-le-mek] *{ağız}* *gçsz. f.* *[-r] [-l(i)-yor]* Paslanmak. [DS]

ceklenmek, [Far. jeng *(pas)* > cek-le-n-mek] *{ağız}* *dönşl. f.* *[-ir]* Paslanmak. [DS]

-cel, [ca-l / -cel] *yap. e.* → cal.

cel[1], [Far. cel] *{ağız}* *is.* Açık deniz; engin. [DS]

cel[2], **-lli** [Ar. celāl *(büyüklük)* > cell جل] *{OsT}* *sf.* Ulu; büyük.

cela, -a'i [Ar. celā' جلاء] *(celâ:)* *{OsT}* *is.* Gurbete gitme, memleketten ayrılma. ⧉ **cela'-i vatan,** *{OsT}* *Vatandan ayrılma.*|| **cela'-i vatan etmek,** *Vatandan ayrılmak, gurbete gitmek.*

celab, [Far. celāb جلاب] *(celâ:b)* *{OsT}* *is.* **1.** Salkım. **2.** Küpe.

celabib, [Ar. cilbāb > celābib جلابيب] *(celâ:bib)* *{OsT}* *is.* **1.** Gömlekler. **2.** Kadınların yüzlerini örttükleri yaşmak, başörtüsü vb. şeyler.

celacil, [Ar. cülcül *(çan)* > celācil جلاجل] *(calâcil)* *{OsT}* *is.* **1.** Küçük çanlar; çıngıraklar. **2.** Def zilleri.

celadet, [Ar. celādet جلادت] *(celâ:det)* *{OsT}* *is.* Kahramanlık; yiğitlik; mertlik. ⧉ **celādet-perver,** *{OsT}* *Yiğitlik sever, kahraman.*|| **calādet-şiār,** *{OsT}* *Yiğit mizaçlı.*

celadetli, [celadet-li] *(celâ:detli)* *{OsT}* *sf.* Kahraman; cesur, yiğit; mert.

celafet, [Ar. celāfet جلافت] *(celafet)* *{OsT}* *sf.* Kabalık; yakışıksızlık; yontulmamışlık.

celail, [Ar. celil *(büyük)* > celāl > celāil جلائل] *(cela:il)* *{OsT}* *is.* Ulu, büyük ve yüce kişiler. ⧉ **celāil-i mesālih-i devlet,** *{OsT}* *Devlet işlerinin büyükleri.*

celal[1], **-li** [Ar. celil *(büyük)* > celāl / celālet / جلالت جلال] *(cela:l)* *is.* **1.** Büyüklük; yücelik; ululuk. **2.** Büyüklere has kızgınlık. **3.** Öfke; hışım. **4.** Allah'ın kahır ve gazap taşıyan sıfatı. ⧉ **celāl ü cāh,** *{OsT}* *Büyüklüğün rütbe ve mevkii.*

celal[2], **-li** [Far. celāl جلال] *(cela:l)* *{OsT}* *sf.* Güzel.

celalet, [At. celāl > celālet جلالت] *{OsT}* *is.* → celal[1]. ⧉ **celālet-meāb,** *{OsT}* *Hükümdara hitap ederken kullanılan saygı unvanı.*

celaletlû, [Ar. celālet+T.-li جلالتلو] *(cela:letlû:)* *{OsT}* *sf.* Hükümdarlara hitap ederken kullanılan saygı unvanı.

celali[1], [Ar. celālī جلالى] *(celâ:li:)* *sf.* **1.** Büyüklük, ululuk ve yücelikle ilgili. **2.** *is.* Allah'a ait kahır ve gazap. ⧉ **celali takvimi,** *Selçuklu sultanı Melikşah tarafından bilginler heyetine eski İran takvimi esas alınarak düzenletilmiş bulunan güneş takvimi.*

celali[2], [Ar. celāl *(16. yy.'da Anadolu ayaklanmalarının lideri Şeyh Celal'in adından)* جلالى] *(celâ:li:)* *{OsT}* *is.* Eşkıya.

Celalilik, [Celāl *(Mehdi olduğunu iddia eden Bozoklu derviş)* > celālī => celali-lik] *(celâ:li:lik)* *is.* 16. ve 17. yüzyıllarda Anadolu'da çıkan isyanların genel adı.

celaliyane, [Ar. celāliyāne جلاليانه] *(cela:liya:ne)* *{OsT}* *zf.* Celali olana yakışır biçimde.

celallenme, [celal-le-n-me] *(cela:llenme)* *is.* Öfkelenme, hiddetlenme eylemi.

celallenmek, [celāl-le-n-mek] *(cela:llenmek)* *dönşl. f.* *[-ir]* Öfkelenmek; hiddetlenmek.

celalli, [celal-li] *(cela:llı)* *sf.* **1.** Öfkeli, kızgın, hiddetli, sert. **2.** Coşkun. **3.** Hırçın.

celasın, [Moğ. calagu *(yiğit)* / *eT.* çal-mak *(yere vurmak, yıkmak)* > çal-ık-sın [Tietze] > celāsın / cilāsın / cılasın] *(celâsın)* *sf.* Kahraman; cesur.

celasınlık, -ğı [celasın-lık] *is.* Cesaret; kahramanlık.

celasun, [Moğ. calagu *(yiğit)* / *eT.* çal-mak *(yere vurmak, yıkmak)* > çal-ık-sın [Tietze] > celāsın / cilāsın / cılasın] *(celâsun)* *sf.* → celasın.

celavruk, -ğu [Karaçay. cel *(yel)* + auruu *(ağrısı)*] *{ağız}* *is.* Romatizma; yel. [DS]

celb[1], [celb] *{ağız}* *sf.* Aksi; inatçı. [DS] ⧉ **celbine gelmek,** *{ağız}* *(Yemek için) pişerek uygun kıvama gelmek.* [DS]|| **celbine gitmek,** *{ağız}* *Aksine gitmek.* [DS]

celb[2], [Ar. celb جلب] *{OsT}* *is.* → celp. ⧉ **celb-i kulûb,** *{OsT}* *Kalpleri kazanma; gönülleri çekme.*|| **celb-i lānet,** *{OsT}* *Laneti üzerine çekme.*|| **celb-i menfaat ve def'-i mazarrat,** *{OsT}* *Çıkarları sağlama ve zararları uzaklaştırma.*|| **celb-i teveccüh,** *{OsT}* *Birinin ilgisini, sevgisini üzerine çekme.*|| **celb-nāme,** *{OsT}* → celpname.

celba, [çelebi+ağa] *(celba:)* *{ağız}* *is.* Kayın birader. [DS]

celbe[1], [Ar. cerābe *(dağarcık)* ?] *{ağız}* *is.* Avcı çantası; av torbası; cağ. [DS]

celbe[2], [Ar. celbe جلبه] *{OsT}* *is.* Kızıl Deniz'de kullanılan bir tür kayık.

celbetmek, [Ar. celb + T. et-mek جلب ايتمك] *gçl. f.* *[-er] [-(d)i-yor]* Kendi üzerine çekmek.

celbeze, [Ar. cerbeze] *is.* → cerbeze.

celbiz, [Far. celbīz جلبيز] *(celbi:z) {OsT} is.* **1.** Kement; ilmik. **2.** *sf.* Ara bozucu; kovucu.

celbu, [Far. celbū جلبو] *(celbu:) {OsT} is.* **1.** Naneye benzer bir ot. **2.** Sebze.

celbub, [Far. celbūb جلبوب] *(celbu:b) {OsT} is. bot.* Sarmaşık.

celcele, [Ar. celcele جلجله] *{OsT} is.* **1.** Çan sesi. **2.** Gök gürültüsü.

celd[1], [Ar. celd جلد] *{OsT} sf.* **1.** Güçlü; kuvvetli. **2.** Sebatlı.

celd[2], [Ar. celd جلد] *{OsT} is.* Kamçı ile vurma.

celd[3], [Far. celd جلد] *{OsT} sf.* Tez; atik; çevik.

celde, [Ar. celde جلده]*{OsT} is.* **1.** Büyük kamçı. **2.** Kamçı ile vurma.

celeb[1], [Ar. celeb جلب] *{OsT} is.* → celep.

celeb[2], [Far. celeb جلب] *is.* **1.** Yolsuz kadın; fahişe; orospu. **2.** Çan.

celebe, [Ar. celebe جلبه] *is.* Anlaşılmaz konuşma; mırıltı; homurtu.

celebkeş, [Ar. celeb + Far. keş جلبكش] *{OsT} is.* **1.** Hayvanları toplayıp başka memleketlere sevk eden kimse. **2.** Canlı hayvan tüccarı.

celed, [Ar. celed جلد]*{OsT} sf.* **1.** (Arazi için) sert ve düz. **2.** (Kişi için) tez; atik; çevik.

celencebin, [Ar. celencebīn جلنجبين] *(celencebi:n) {OsT} is.* Gül tatlısı.

celep[1], **-bi** [Ar. cellāb / Far. celeb-keş] *is.* **1.** Kasaplık hayvan ticareti ile uğraşan kişi. **2.** *{OsT} tar.* Saraylarda hizmetçilik eden acemi oğlanları. **3.** *{ağız}* Saraydan yeni çıkmış ve henüz görev deneyimi olmayan paşa. [DS] **4.** *{ağız}* Hizmetçi; işçi. [DS]

celep[2], **-bi** [Far. celeb جلب] *sf.* **1.** (Hayvan için) sürülerek getirilmiş; tüccar malı olan. **2.** *{ağız}* Başıboş; bağlanmayan. [DS] **3.** Fahişe. **4.** *{ağız} sf.* (Kişi için) acemi; toy. [DS] **5.** *{ağız}* (Kişi için) genç ve güzel; yakışıklı. [DS] **6.** *is. {ağız}* Atlara döl veren damızlık eşek. [DS] **7.** *{ağız}* Uzun boylu hayvan. [DS] **8.** *{ağız}* Dişi deve. [DS] **9.** *{ağız}* Bir yaşını aşmış dişi tay. [DS] **10.** *{ağız}* Boşanmış, dul kadın. [DS] **11.** *ünl. argo.* "Hayvan" anlamında hakaret sözü.

celep[3], **-bi** [Sur. Ar. céleb جلب] *{ağız}*[*sf.* **1.** (Kişi için) kaba yapılı; biçimsiz. **2.** Kalitesi düşük; adî. **3.** (Kişi için) zayıf; ince. **4.** Esmer. [DS]

celep[4], **-bi** [? celeb] *{ağız} is.* Dam saçağı. [DS]

celep[5], **-bi** [? celeb] *{ağız} is.* **1.** *{ağız}* Tohum olamayacak kadar zayıf ekin. [DS] **2.** *{ağız}* Aşılanmamış meyve. [DS] **3.** *{ağız}* Esmer undan yapılmış ekmek. [DS] **4.** *{ağız}* Yüz dirhem ağırlığındaki ip. [DS]

celepçi, [celep-çi] *is.* Davar tüccarı; celep.

celeplik, -ği [celep-lik] *is.* **1.** Kesimlik hayvan ticareti. **2.** *sf.* (Güçten düşen çift öküzü, verimi azalan sağmal inek veya koyun) kesim için kasaba satılacak nitelikte; celebe yarar olan. **3.** *mecaz.* İşe yaramaz; tembel; kaltaban.

celesat, [Ar. celse > celesāt جلسات] *(celesa:t) {OsT} is.* Oturumlar; oturmalar.

celfin, [Anad. yerli halk. d. > Biz. Yun. selkes *(genç horoz)*] *is.* **1.** Piliç. **2.** *{ağız}* Tavuk. [DS] **3.** *{ağız} sf.* Genç; taze. [DS]

celî, [Ar. cilā *(parlak)* > celī جلی] *(celi:) {OsT} sf.* **1.** Belli; açık; aşikâr. **2.** Gizli olmayan; göz önünde olan. **3.** Parlak; cilalı. ⊡ **celî yazı,** *hat. Özellikle levha ve taş yazıtlara yazılan kalın ve büyük yazı türü.*|| **celî divanî,** *hat. Divanî yazının çok girift ve süslü olarak yazılanı.*|| **celî kalemi,** *hat. Hattatların kendilerine özgü kamış veya tahtadan yapmış oldukları büyük boy yazıları yazmakta kullanılan kalem.*|| **celî-müsennā,** *{OsT} Yazı türü.*|| **celî-nüvis,** *{OsT} hat. Celî türü yazı yazan hattata verilen isim.*

celib, [Ar. celīb جليب] *(celi:b) {OsT} is.* **1.** Esir. **2.** Satılık esir.

celid[1], [Ar. celīd جليد] *(celi:d) {OsT} sf.* Aşırı kahraman olan.

celid[2], [Ar. celīd جليد] *(celi:d) {OsT} is.* Kırağı; çiy.

celik, -ği [? celik] *{ağız} is.* Yavru. [DS] ⊡ **celik cücük,** *{ağız} Çocuk çoluk.* [DS]

celil, [Ar. celāl > celīl / celīle جليل / جليله] *(celi:l) {OsT} sf.* **1.** Çok büyük ve ulu. **2.** Vezir veya müşir rütbeli makamlara yazılan yazılarda hitap olarak kullanılırdı. **3.** Allah'ın büyüklük ve ululuk sıfatı. ⊡ **celîlü'l-unvān,** *{OsT} Unvanı ve rütbesi büyük olan.*|| **celîlü'ş-şān,** *{OsT} Şan ve şerefi büyük olan.*

celis, [Ar. cülūs *(oturma)* > celīs جليس] *(celi:s) {OsT} sf.* **1.** Birlikte oturan; arkadaş. **2.** İçki meclisinde eşlik eden. **3.** Tahta geçen; tahta oturan. ⊡ **celîs-i enîs,** *{OsT} Yakın arkadaş; cana yakın dost.*

celiyat, [Ar. celiyyāt جليات] *(celiya:t) {OsT} sf.* Meydanda olan şeyler.

celiye, [Ar. celiyye جليه] *{OsT} is.* Belli olan her şey. ⊡ **celiyye-i hāl,** *{OsT} Her şey olduğu gibi; gerçeğin ta kendisi.*

celke, [yel-ke / cel-ke ?] *{ağız} is.* **1.** Yele. **2.** Ense. [DS]

cellab, [Ar. cellāb / cellābe] *(cella:b) {ağız} is.* Tüccar. [DS]

cellaba, [Ar. cellābe جلابه] *(cella:ba) {OsT} is.* Koltuk altlarından ve dirseklerden yırtmaçlı, kollu, boydan ve kukuletalı harmani.

cellad, [Ar. celd *(kırbaç)*>cellād جلاد] *(cella:d) {OsT} is.* → cellat.

celladi, [Ar. cellād + Far. -ī جلادى] *(cella:di:) {OsT} is.* Cellatlık.

celladiye, [Ar. cellādiyye جلاده] *(celladiye) {OsT} is.* Cellatlık ücreti.

cellase, [Ar. callāse جلاسه] *{OsT} is.* Şamdan; lamba; idare.

cellat, -dı [Ar. celd *(kırbaç)* > cellād جلاد] *(cella:d) {OsT}* **1.** Çok kırbaç vuran. **2.** Mahkemece verilen ölüm cezasını uygulayan görevli. **3.** *mecaz.* Hiç çekinmeden suç işleyen veya adam öldüren kimse. **4.** *mecaz.* Çok merhametsiz. ⊟ **cellad etmek,** *{OsT} İdam etmek.*|| **cellad-ı felek,** *{OsT} Göğün celladı; ölüm meleği; Azrail.*|| **cellad olmak,** *{OsT} İdam edilmek.*

cellatlık, -ğı [cellāt-lık] *is.* Celladın işi ve mesleği.

cellayi, [Ar. celā *(parlaklık)* > cellāyī جلايى] *(cellâ:yi:) {OsT} is.* Yenleri açık ve geniş bir üst giyeceği.

celle, [Ar. cell *(büyüklük)* > celle جله] *{OsT} is. "Yüce, aziz ve ulu olsun!"* anlamında dua sözü. ⊟ **celle celālühü,** *{OsT} Onun (Allah'ın) yüceliği, şanı artsın.*

cello, [Ar. celāl > Kürt. cello] *{ağız} is.* "Kürt adamlar" anlamına gelen "cello bello" ikilemesinde geçer. *(Bello, Bilal adının Kürtçe kısaltılmışı).* [DS]

celmed, [Ar. celmed جلمد] *{OsT} is.* Kaya; taş.

celp, -bi [Ar. celb جلب] *{OsT} is.* **1.** Kendi üzerine çekme. **2.** Yazı ile çağırma. **3.** Getirtme. **4.** *huk.* Yazılı çağrı. **5.** Para sızdırma; sömürme. ⊟ **celp etmek,** *Kendine doğru çekmek. 2. Birini yazı ile davet etmek.*|| **celp müzekkeresi,** *huk. Bir mahkemede davalı, davacı, tanık ya da bilirkişi olarak bulunması gerekenlere hazır bulunmaları için gönderilen yazılı çağrı.*|| **celp olunmak,** *Çağrılmak; getirtilmek.*

celpname, [Ar. celb + Far. nāme جلبنامه] *(celpna:me) {OsT} is.* **1.** Çağrı kâğıdı. **2.** Askerlik veya yoklaması için mükellefe gönderilen çağrı yazısı. **3.** *huk.* Bir mahkemede davalı, davacı, tanık ya da bilir kişi olarak bulunması gerekenlere hazır bulunmaları için gönderilen yazılı çağrı.

celse, [Ar. celse جلسه] *{OsT} is.* **1.** Dinlenme; çalışma arası. **2.** Bir kurulun yaptığı toplantı; oturum. **3.** Mahkeme duruşması. ⊟ **celse-gâh,** *{OsT} Birkaç kişinin oturması için ayrılan yer.*|| **celse-i aleniye,** *{OsT} Açık oturum.*|| **celse-i hafîfe,** *{OsT} Hemen kalkacak şekilde ilişerek oturma.*|| **celse-i hafiye,** *{OsT} Gizli oturum.*

celu, [Far. celū جلو] *(celû:) {OsT} sf.* **1.** (Kişi için) şakacı; latifeci. **2.** *is.* Kebap şişi.

celve, [Ar. celve / celvet جلوه / جلوت] *{OsT} is.* **1.** Yerini yurdunu terk etme. **2.** Gelinin peçesiz olarak damada gösterilmesi. **3.** Yeni gelinin peçesinin kaldırılması töreni veya damadın geline yüz görümlüğü vermesi. **4.** *tasvf.* Tarikat yolcusunun Allah'ın sıfatlarıyla halvetten (yalnızlıktan) çıkıp Allah'ın varlığında eriyip (fenâfillaha erişmesi) yok olması. ⊟ **celve eylemek,** *{OsT} Gelinin yüzünü açmak; duvağı kaldırmak.*

Celvetiye, [Ar. celvetiyye جلوتيه] *{OsT} is.* Aziz Mahmut Hüdaî'nin kurduğu, Bayramîlikten ayrılan bir tarikat kolu.

cem[1], [cem *(yans.)*] *is.* Küçük yapılı köpek ve benzeri hayvanların havlamasını anlatan kök. [Zülfikar] *cem-kir-mek.*

cem[2], **-m'i** [Ar. cemᶜ جمع] *{OsT} is.* **1.** Biriktirme, toplama **2.** Toplanma; toplam; bir araya getirilme. **3.** Genel ve özel bir konuyu bir kategori içine sokma. **4.** *man.* Bir terimi genelleştirme. **5.** *mat.* Toplama işlemi. **6.** *dbl.* Çoğul. **7.** *tasvf.* Allah'ın birliğini idrak etmiş kimsenin coşkun hali. **8.** *tasvf.* (Alevilikte) şeyh huzurunda yapılan mevsimlik tören. ⊟ **cem evi,** *tasvf. 1. (Alevilikte) toplanma yeri. 2. Caminin yerini tutan cemaat binası.*|| **cem-i ianāt,** *{OsT} Yardım ve bağış toplama kurallarını belirleyen tüzük.*|| **cem-i müennes,** *{OsT} dbl. Arapçada, "-āt" eki ile yapılan çoğul.*|| **cem-i mükesser,** *{OsT} dbl. Arapçada kelimelerin kökü değiştirilerek yapılan semaî çoğul.*|| **cem-i mütekellim,** *dbl. Çokluk birinci kişi.*|| **cem-i müzekker,** *{OsT} dbl. Arapçada "-in" ve pek az da "-un" ile yapılan çoğul.*|| **cem-i sahîh,** *{OsT} dbl. Cem-i müennes ve cem-i müzekkerin ortak adı.*|| **cem olmak,** *Bir araya gelmek; toplanmak.*|| **cemü'l-cem,** *{OsT} 1. dbl. Çoğulun çoğulu; katmerli çoğul. 2. Mutasavvıfın her nesnede Allah'ın tecellisini gördüğü mertebe.*|| **cem ü telfîk,** *{OsT} 1. Toplama ve birleştirme. 2. ed. Tenasüp.*

cem[3], **-mmi** [Ar. cemm جم] *{OsT} is.* **1.** Büyük sayı. **2.** Kalabalık; çokluk. **3.** İnsan topluluğu; yığın. **4.** Bir kuyuda toplanan su kitlesi. ⊟ **cemm-i gafîr,** *{OsT} Büyük insan kalabalığı*

cem[4], [Far. cem *(Efsanevî İran hükümdarının adından)* جم] *{OsT} is.* **1.** Hükümdar; şah. **2.** *özl. is.* Şarap ve içkiyi bulan efsanevî hükümdar. **3.** Hz. Süleyman'ın lakabı. **4.** Büyük İskender'in lakabı.

cem[5], [Far. cām] *{ağız} is.* Tencere; su kabı. [DS]

cemaat[1], **-ti** [Ar. cemᶜ *(biriktirme, toplama)* > cemāᶜat جماعت] *(cema:at) {OsT} is.* **1.** Bir yere gelmiş, toplanmış insanlar. **2.** Bir imama uyarak namaz kılmak, mevlit veya vaaz dinlemek için bir araya gelmiş kişiler. **3.** İslam inançları çerçevesin-

de toplanan insanlar; müminler topluluğu. **4.** Aynı dinden, aynı mezhepten insanların meydana getirdiği topluluk. **5.** Bir devlet içinde büyük topluluğu meydana topluluktan ayrılan küçük gruplar; zümre. **6.** *tar.* Yeniçeri kuruluşunda birkaç odanın meydana getirdiği bölüm. **7.** Tiyatroda oyuncu topluluğu. ⊡ **cemaate uymak,** *Herkes nasıl davranıyorsa öyle hareket etmek; topluma uymak.*

cemaat², -ti [Ar. cemāʿat > cemāʿāt جماعات] *(cema:a:t) {OsT} is.* **1.** Topluluklar; cemaatler. **2.** İmamların arkalarında namaz kılanlar. **3.** Bir mezhepten olan halkın tümü. **4.** *tar.* Yeniçeri kuruluşunda birkaç odadan oluşan zümre. ⊡ **cemāāt-i çilingirān-ı hassā,** *{OsT} Saraydaki çilingirler topluluğu.*|| **cemāāt-i hademe-i ehl-i hıref,** *{OsT} Sarayda çalışan sanatkârlar.*|| **cemāāt-i mücellidān-ı hassā,** *{OsT} Saraydaki kitapları ciltleyen sanatçılar; saray ciltçileri.*|| **cemaāt ortaları,** *{OsT} Yeniçeri ocağının oluşturan 196 ortanın birinciden yüz birinci ortaya kadar olanların ortak adı.*

cemaatleşme, [cemaat-le-ş-me] *(cema:atleşme) is.* Cemaat hâline gelme işi.

cemaatleşmek, [cemaat-le-ş-mek] *(cema:atleşmek) gçsz. f. [-ir]* (İnsan topluluğu) inanç, ibadet veya başka amaçlarla organize birlik olmak.

cemad, [Ar. cemād جماد] *(cema:d) {OsT} is.* **1.** Cansız varlık; cisim; nesne. **2.** Bitki ve hayvanlar dışındaki varlıklardan her biri.

cemadat, [Ar. cemād > cemādāt جمادات] *(cema:da:t) {OsT} is.* Cansızlar; cansız varlıklar.

cemadi, [Ar. cemādī جمادى] *(cema:di:) {OsT} sf.* Ruhsuz; cansız.

cemadiyet, [Ar. cemādiyet / cemādiyyet جماديت] *(cema:diyet) {OsT} is.* **1.** Cansızlık; ruhsuzluk. **2.** Donukluk.

cemah, [Ar. cemāḥ جماح] *(cema:h) {OsT} is.* (At için) baş sertliği; yönetim zorluğu.

cemahir, [Ar. cumhūr > cemāhīr جماهير] *(cema:hi:r) {OsT} is.* Cumhurlar; topluluklar. ⊡ **cemāhîr-i müttehide-i Amerika,** *Amerika Birleşik Devletleri.*

cemal, -li [Ar. cemāl جمال] *(cema:l) {OsT} is.* **1.** Yüz güzelliği. **2.** Yaratılış ve görünüş bakımından güzel olma; güzellik. **3.** Yüz; güzel yüz. **4.** *tasvf.* Allah'ın gafûr, rahîm, kerîm, latîf sıfatlarının hepsine birden verilen isim; Allah'ın güzelliği. ⊡ **cemal böğrülcesi,** *{ağız} Bezelye.* [DS]|| **cemāl'ullāh,** *{OsT} Allah'ın lütfu.*

cemalî, [Ar. cemālī جمالى] *(cema:li:) {OsT} sf.* **1.** Güzellikle ilgili; güzelliğe ilişkin. **2.** Kusursuzlukla ilgili; kusursuzluğa ilişkin.

cem'an, [Ar. cemʿ *(toplama)* > cemʿan جمعاً] *(ce'man) {OsT} zf.* **1.** Toplanmış durumda; tümüyle. **2.** Toplu olarak. ⊡ **cem'an yekûn,** *{OsT} Toplam olarak; hepsi birden; tümden.*

cem'aniye, [Ar. cemʿ *(toplama)*> cemʿāniyye جمعانيه] *(cem-a:niye) {OsT} is. sosy.* Ortakçılık; ortaklaşacılık; kolektivizm.

cemapur, [Hint. d. Cemāpur *(Hindistan'da eski bir kent adı)*] *(cema:pur) {OsT} sf.* (Ordu için) derme çatma.

cemaziyülahır, [Ar. cümāḏ'el-āḫıre جماذى الآخر] *(cema:ziyela:hır) {OsT} is.* Kamerî ayların altıncısı; küçük tövbe ayı.

cemaziyülevvel, [Ar. cümāḏ'el-evvel جماذى الاول] *(cema:ziyelevvel) {OsT} is.* **1.** Kamerî ayların beşincisi. **2.** Büyük tövbe ayı. **3.** Bir kimsenin biraz kirli geçmişi. ⊡ **cemaziyülevvelini bilmek,** *İyi olarak tanınan birisinin geçmişteki bir yolsuzluğunu veya kirli işini bilmek.*

cembiye, [Ar. cenbīye جنبيه] *{OsT} is.* Bir tür kamalı bıçak; hançer.

cemceme, [Fars. cimcim / cimcime جمجمه] *{OsT} is.* Bektaşi dervişlerinin yolculuğa çıkarken giydikleri kalın bez tabanlı ve örme sicim konçlu bir tür ayakkabı veya çizme.

cemcenabet, [ce(m)+ce/nābet] *(ce'mcena:bet) pekşt. sf.* Çirkin; suratsız; meymenetsiz.

cemder, [Far. cem-der جمدر] *{OsT} is.* Bir tür bıçak; kama.

cemed, [Ar. cemed جمد] *{OsT} is.* **1.** Buz. **2.** Kar. **3.** Dondurma.

cemedî, [Ar. cemedī جمدى] *(cemedi:) {OsT} sf.* Buz gibi soğuk; çok soğuk.

cemek, [Erme. camak] *{ağız} is.* Övendirenin arkasında yer alan, sabandaki çamurları sıyırıp temizlemeye yarayan küçük yassı metal parça. [DS]

cemel, [Ar. cemel جمل] *{OsT} is.* Erkek deve. ⊡ **cemel'il-bahr,** *{OsT} zool. 1. Kılıç balığı. 2. Balina.*|| **cemelü'l-mā,** *{OsT} 1. Kılıç balığı. 2. Balina.*

cemeliye, [Ar. cemeliyye جمليه] *(cemeli:ye) {OsT} is. zool.* Devegiller; develer.

cemen, [Far. cemen جمن] *{OsT} is.* Çardak.

cemerat, [Ar. cemre > cemerāt جمرات] *(cemera:t) {OsT} is.* Cemreler.

cemet, -di [Ar. cemed جمد] *{OsT} is.* **1.** Kar; buz. **2.** Dondurma.

cemetme, [Ar. cemʿ + T. et-me جمع اتمه] *is.* **1.** Bir araya getirme işi. **2.** Toplamak eylemi.

cemetmek, [Ar. cemʿ + T. et-mek جمع اتمك] *gçl. f. [-*

ir] [-e(d)-i-yor] **1.** Bir ayara getirmek. **2.** Toplamak.

cem'i, [Ar. cem' > cem'ī جمعى] *(cem-i:)* *{OsT}* *sf.* **1.** Toplanma ile ilgili. **2.** Toplumla ilgili; topluma ilişkin. **3.** *sosy.* Ortaklaşa; kollektivist. **4.** Toplamla ilgili. **5.** Çoğul yapan.

cemi, -i'ı [Ar. cem' > cemī' جميع] *(cemi:)* *{OsT}* *e.* Hep; bütün. ⊕ **cemi cümle,** *{OsT} Herkes, hepsi.*

cemia, [Ar. cem' *(toplama)* > cemī'a جميعه] *(cemi:a)* *{OsT}* *zf.* → cemi.

cemian, [Ar. cemī'an جميعاً] *(cemi:an)* *{OsT}* *zf.* Hep; bütün; tekmil; hep birlikte; tümü birden.

cemil, [Ar. cemīl جميل] *(cemi:l)* *{OsT}* *sf.* **1.** Güzel; iyi; latif. **2.** *is.* Eskiden okullarda başarılı olan öğrencilere verilen bir takdir ifadesi.

cemilat, [Ar. cemīl > cemilāt جميلات] *(cemi:la:t)* *{OsT}* *is.* **1.** Beklenmedik hoş ve güzel şeyler. **2.** Hoş sürprizler; güzel hareketler. **3.** Güzel düşünceler.

cemile[1], [Ar. cemīl > cemīle جميله] *(cemi:le)* *{OsT}* *sf.* (Kadın için) güzel.

cemile[2], [Ar. cemīle جميله] *(cemi:le)* *is.* **1.** Kendini beğendirmek, yaranmak ya da iyilik olsun diye yapılan gönül okşayıcı hareket. **2.** Beklenmedik bir anda yapılan iyi hareket; iyilik; sürpriz. **3.** Birinin gönlünü hoş etmek için yapılan iyilik. ⊕ **cemile göstermek,** *Gönül okşayıcı harekette bulunmak; lütfetmek.*|| **cemîle-kâr,** *İyilik yapmayı seven.*|| **cemîle-kârî,** *{OsT} İyilikseverlik.*|| **cemîle-kârlık,** *İyilikseverlik.*

cem'ilendirme, [cem'ī-le-n-dir-me] *(cem-i:lendirme)* *{OsT}* *is.* **1.** *dbl.* Çoğul hâle getirme; çokluk hâle getirme işi. **2.** *mat.* Toplama işlemi yapma.

cem'ilendirmek, [cem'ī-le-n-dir-mek جمعيلندرمك] *(cem-i:lendirmek)* *{OsT}* *gçl. f.* *[-ir]* *dil b.* Çoğul yapmak; çokluk durumuna getirmek.

cem'ilenme, [cem'ī-le-n-me] *(cem-i:lenme)* *{OsT}* *is.* *dbl.* **1.** Çoğul hâle gelme. **2.** Çokluk yapılmak eylemi.

cem'ilenmek, [cem'ī-le-n-mek جمعيلنمك] *(cem-i:lenmek)* *{OsT}* *dönşl. f.* *[-ir]* *dbl.* **1.** Çoğul hâle gelmek. **2.** *edil. f.* (Kelime için) çoğul yapılmak.

cemiyat, -tı [Ar. cem' *(biriktirme, toplama)* > cemi'yyāt جمعيات] *(cem-iya:t)* *{OsT}* *is.* **1.** Kurumlar; dernekler. **2.** Toplumlar; zümreler.

cemiyet, [Ar. cem' *(biriktirme, toplama)* > *OsT.* cemi'yyet جمعيت] *{OsT}* *is.* **1.** Toplum; topluluk, *(19.yy).* **2.** Belli bir amaçla bir araya gelmiş topluluk; dernek. **3.** Derli toplu, düzenli olma hali. **4.** Düğün, sünnet töreni gibi eğlenceli veya yemekli mevlit gibi toplantı. **5.** *ed.* Divan şiirinde birbiri ile ilgili sözcükleri bir beyitte bir araya getirme esasına dayanan tenasüp, müraat-i nazir, tezat gibi söz sanatları. **6.** *tasvf* Gönlün ve zihnin, maddî olan her şeyle ilgisini keserek yalnızca Allah'la ilgili olması durumu. **7.** *as.* (Savaşta) karşılaşma; muharebe. ⊕ **cem'iyet-gâh,** *{OsT} Toplantı yeri.*|| **cem'iyet-güriz,** *{OsT} Toplumdan kaçan.*|| **cemiyet hayatı,** *Toplum hayatı.*|| **cem'iyet-i akvām,** *{OsT} Milletler cemiyeti (Birleşmiş Milletler kurulmadan önceki teşkilat).*|| **cem'iyet-i beşeriye,** *{OsT} İnsan topluluğu.*|| **cem'iyet-i hâl,** *{OsT} Durumun bütünü.*|| **cem'iyet-i hatır,** *{OsT} Zihnin ve düşüncelerin tertipli ve rahat olması durumu.*|| **cem'iyet-i hıtān,** *{OsT} Sünnet töreni.*|| **cem'iyet-i kelām,** *{OsT} Sözün birkaç anlama gelmesi.*|| **cem'iyet-i mahsusā,** *{OsT} Özel toplantı.*|| **cem'iyet-i nisvān,** *{OsT} Kadınlarla bir araya gelme; kadınlarla sohbet.*|| **cem'iyet-i sūr,** *{OsT} Sünnet düğünü.*

cemiyetli, [cemiyet-li] *sf.* Derli toplu ve bir düzen içinde olan; düzenli.

cemiz, [Far. camīz جاميز] *{ağız}* *is.* *bot.* Yaban inciri, *(Ficus sycomorus).* [DS]

cemkirişmek, [cem *(yans.)* > cem-kir-iş-mek] *{ağız}* *işteş. f.* *[-ir]* Birbirine karşı gelmek; karşılıklı sert cevap vermek. [DS]

cemkirmek, [cem *(yans.)* > cem-kir-mek] *{ağız}* *gçsz. f.* *[-ir]* **1.** (Köpek için) olduğu yerde kesik kesik havlamak. **2.** Karşı gelmek; sert cevap vermek. **3.** Surat asmak; kızmak. **4.** Saldırmak; hücum etmek. [DS]

cemkürmek, [cem *(yans.)* > cem-kir-mek] *{ağız}* *gçsz. f.* *[-ür]* (Köpek için) olduğu yerde kesik kesik havlamak. [DS]

cemmal, [Ar. cemel *(deve)* > cemmāl جمال] *(cemma:l)* *{OsT}* *is.* Deve sürücüsü; deveci.

cemmaş, [Far. cemmāş جماش] *(cemma:ş)* *{OsT}* *sf.* Zampara.

cemre, [Ar. cemre جمره] *{OsT}* *is.* **1.** Kor halindeki ateş; köz. **2.** İlkbaharda, 19 şubat ile 6 mart tarihleri arasında birer hafta arayla havaya, suya ve toprağa düştüğüne inanılan ısıtıcı kuvvet veya tabiatta ısı yükselmesi olayı. **3.** Hacıların Mina'da şeytan taşlamaları işi. **4.** Müslüman hacıların hac sırasında Mina vadisinde attığı taşlardan meydana gelen yığınların adı. **5.** Küçük çakıl taşları. **6.** Kara kabarcık denilen iltihaplı bir yara; ateş göynüğü; yanıkara. ⊕ **cemre-i ūla,** *{OsT} Cemrelerin ilk haftası.*|| **cemre-i sāniye,** *{OsT} Cemrelerin ikinci haftası.*|| **cemre-i sālis,** *{OsT} Cemrelerin üçüncü ve son haftası.*

cemreviye, [Ar. cemrevīyye جمرويه] *(cemrevi:ye)* *{OsT}* *is.* *ed.* Divan şiirinde, nesip bölümlerinde

baharın gelmesi ile ilgili olarak cemrelerden bahseden kaside türü.

cemse, [Amer. General Motors Company *(kısaltması olan)* GMC harflerinin İng. okunuşu] *kısalt. is.* Bir askerî kamyon markası.

cen[1], [cen / ceng / ceñ *(yans.)*] *is.* Köpek ve bazı hayvanların havlamasını anlatan kök. [Zülfikar] *cen cen, ceng-ir-de-mek.* ⊡ **cen cen etmek,** *{ağız} Laf yetiştirmek.* [DS]

cen[2], [Far. ceng > cengī > ceñ] *{ağız} is.* Şarkı; türkü. [DS]

cen[3], [Far. jeng *(pas)*] *{ağız} is.* Bakır pası; küf. [DS]

cenab, [Ar. cenāb جناب] *(cena:b) {OsT} is.* → cenap. ⊡ **Cenāb-ı Hak,** *{OsT} Allah.*|| **cenāb-ı hilāfetpenāhî,** *{OsT} Hilafetin sığındığı yüce kişi; padişah.*|| **cenāb-ı südde-i devlet-meāb,** *{OsT} Padişah kapısının avlusu.*

cenabet, [Ar. cünüb > cenābet جنابت] *(cena:bet) {OsT} is.* **1.** Gusül etmeyi gerektiren durum; cünüplük. **2.** *sf.* Gusül yapması gereken; cünüp. **3.** (Kişi veya şey için) hoşlanılmayan kötü; sıkıcı; menfur. **4.** *sövgü.* (Kişi için) pis; iğrenç; uğursuz; aşağılık.

cenah, [Ar. cenāḥ جناح] *(cena:h) {OsT} is.* **1.** Kanat. **2.** Kuş kanadı. **3.** Kol; pazı. **4.** Kapı gibi açılıp kapanır şeylerin her bir kanadı. **5.** Aynı siyasi görüşü paylaşan kişilerin toplandığı yanlardan her biri. **6.** *as.* Savaş düzenindeki ordunun yanlarından her biri. **7.** Binanın yan tarafları ya da yanlarda bulunan eklentileri, bölümleri. **8.** Ahret. ⊡ **cenāh-ı ma'dilet,** *{OsT} Adalet kanadı.*|| **cenāh-ı semek,** *{OsT} Balık kanadı.*|| **cenāh-ı tāir,** *{OsT} Kuş kanadı.*

cenāheyn, [Ar. cenāḥ > cenāḥeyn جناحين] *{OsT} is.* İki kol; iki yan.

cenaib, [Ar. cenibe > cenāib جنائب] *(cena:ib) {OsT} is.* Yedeğe alınmış olan binek hayvanları.

cenan, [Ar. cenān جنان] *(cena:n) {OsT} is.* Yürek; kalp; gönül.

cenap, -bı [Ar. cenāb جناب] *(cena:p) {OsT} is.* **1.** Ev veya binayı çevreleyen duvar; avlu. **2.** Huzur; kat; makam. **3.** Ululamak ve yüceltmek amacıyla "saygıdeğer, hazret" anlamlarında kullanılan saygı sözü.

cenayib, [Ar. cenibe > cenāyib جنايب] *(cena:ib) {OsT} is.* → cenaib.

cenaze, [Ar. cināze *(tabut)* جنازه] *(cena:ze) {OsT} is.* **1.** Gömülmek üzere yıkanıp kefenlenerek tabuta konulmuş insan ölüsü. **2.** Cenaze töreni. **3.** *argo.* Yavaş davranışlı, ağır hareketli kimse; miskin. ⊡ **cenaze alayı,** *Ölünün cenaze namazını kılmak ve gömmek gibi son vazifeleri yapmak için bir araya gelmiş topluluk.*|| **cenaze duası,** *Cenaze namazı kılınırken okunan dua.*|| **cenaze gibi,** *1. Çok zayıf; güçsüz. 2. Soluk benizli.*|| **cenaze levazımatı,** *Ölüyü gömmekte kullanılan çeşitli araç ve gereçler.*|| **cenaze marşı,** *Cenaze törenlerinde söylenen belli bir müzik parçası.*|| **cenaze merasimi,** *Ölüyü gömme sırasında yapılan dinî veya geleneksel işler.*|| **cenaze namazı,** *Gömülmeden önce yıkanıp kefenlenmiş ölü musalla taşına konulduktan sonra kılınan namaz.*|| **cenaze salası,** *Cenaze namazı için okunan bir tür ezan.*|| **cenaze töreni,** *Cenazenin gömülmesi için yapılan tören.*|| **cenazeyi kaldırmak,** *Ölüyü gömmek üzere mezarlığa götürmek; gömmek.*

cenb, [Ar. cenb جنب] *{OsT} is.* **1.** Yan; taraf; yön. **2.** Vücutta kaburgaların bulunduğu yer; böğür.

cenbî, [Ar. cenbī جنبى] *(cenbi:) {OsT} sf.* Yan tarafa ait; yanal.

cenbiye, [Ar. cenbiyye جنبيه] *{OsT} is.* Belin yan tarafına asılan eğri bir Arap kaması; hançer.

cendal, [Far. cendāl جندال] *(cenda:l) {OsT} sf.* (Kişi için) bayağı; aşağılık; adî.

cendek, -ği [? cendek] *{OsT} is.* **1.** İnsan ya da hayvan ölüsü. **2.** Beden.

cendel, [Ar. cendel جندل] *{OsT} is.* Nehirlerde bulunan büyük kayalar.

cendeliye, [Ar. cendeliyye جندليه] *{OsT} is.* Bir Rufaî tarikatı kolu.

cender, [Far. cender جندر] *{OsT} is.* Eşya; giyim eşyası.

cendere, [Far. cendere جندره] *is.* **1.** Baskı; sıkma; sıkıştırma; tazyik. **2.** Bir şeyi sıkmaya yarayan iki ağaç. **3.** Sıkıştırma işlemlerinde kullanılan makine veya alet; pres. **4.** Kalın oklava. **5.** Sıkı veya dar yer. **6.** Dar dere veya vadi; boğaz. **7.** *mecaz.* Manevi baskısı yoğun olarak hissedilen. **8.** *mecaz.* İşin içinden çıkılması güç durum. **9.** *{ağız}* Taze peynirin suyunu süzmekte kullanılan sık dokumadan yapılmış torba. [DS] **10.** *{ağız}* Ekşimik süzmekte kullanılan dokumadan yapılmış süzgeç. [DS] ⊡ **cendere baklavası,** *Yufkası cendere adı verilen kalın oklava ile açılan baklava.*|| **cendereye sokmak,** *Büyük baskı altına almak.*

cenderehane, [Far. cendere-ḫāne جندره خانه] *(cendereha:ne) {OsT} is.* Elbise ve kumaş ütülemeye yarayan birbirine bitişik iki silindirden yapılmış bir tür ütünün bulunduğu oda veya bölme.

cenderme, [Fr. gendermé] *{ağız} is.* → jandarma. [DS]

cenek, -ği [gene / yine > cene-k] *{ağız} zf.* Buna rağmen; yine de. [DS]

ceneral, [İt. zenerá] *{OsT} is.* Bir Hristiyan donanmasının amirali. [Tietze]

ceng[1], [ceng / ceñ *(yans.)*] *is.* Köpek ve bazı hayvanların havlamasını anlatan kök. ⊡ **ceñ ceñ etmek,** *{ağız} 1. (Köpek için) cemkirmek. 2. Can sıkıcı söz söylemek.* [DS]

ceng[2], [Far. ājeng / jeng *(pas, küf)* > ceñ] *(ceñ) {ağız} is.* Mantar küfü; pas. [DS]

ceng[3], [Far. ceng جنگ] *{OsT}* → cenk. ⊡ **ceng-āver,** *{OsT}* → cengâver.|| **ceng-āverān,** *{OsT}* → cengâveran.|| **ceng-āver-āne,** *{OsT}* → cengâverane..|| **ceng-āverî,** *{OsT}* → cengâveri.|| **ceng-āzmā,** *{OsT} Savaş görmüş.*|| **ceng-azmūde,** *{OsT} Savaş görmüş.*|| **ceng-azmūdegî,** *{OsT} Savaşta deneyim kazanma.*|| **ceng-bāz,** *{OsT} Savaşçı, kahraman.*|| **ceng-cū,** *{OsT}* → cengcu.|| **ceng-cūy,** *{OsT}* → cengcu.|| **ceng-cū-yāne,** *{OsT} Savaşçıya yakışır biçimde* || **ceng eylemek,** *{OsT} Savaşmak.*|| **ceng-i harbî,** *{OsT} müz. Klasik Türk müziğinde 10 zamanlı ve 10 vuruşlu küçük bir usul.*|| **ceng-i sultānî,** *{OsT} Şiddetli çarpışma.*|| **ceng-i zengerî,** *{OsT} Yalancıktan yapılan savaş.*||

cengâr, [Far. jengār ژنگار] *(cengâ:r) {OsT} is.* Bakır pası.

cengâri, [Far. jengār-ī ژنگاری] *(cengâ:ri:) {OsT} sf.* Bakır pası renginde; açık yeşil.

cengâver, [Far. ceng *(savaş)* + āver *(getiren)* جنگاور] *(cengâ:ver) {OsT} sf.* **1.** Savaşmayı seven; savaşkan; dövüşken. **2.** *is.* Savaşçı; silahşör.

cengâveran, [Far. cengāver + Ar. -an جنگاوران] *(cengâ:vera:n) {OsT} is.* Savaşçılar; dövüşçüler.

cengâverane, [Far. cengāver-āne جنگاورانه] *(cengâ:vera:ne) {OsT} zf.* Savaşçılara yakışır tarzda; bir savaşçı gibi.

cengâverî, [Far. cengāverī جنگاوری] *(cengâ:veri:) {OsT} is.* Savaşçılık, dövüşkenlik.

cengâverlik, -ği [cengāver-lik] *(cengâ:verlik) is.* **1.** Savaşçılık. **2.** Savaşçı olma durumu.

cengcu, [Far. ceng-cū جنگ جو] *(cengcu:) {OsT} sf.* Kavgacı; tartışmaya başlamaya hazır.

cengel, [Sansk. cangala > Hint. cangal > Far. ceŋgel جنگل / İng. jungle] *is.* **1.** Orman; ağaçlık ve sazlık yer. **2.** Hindistan ormanlarına verilen isim; cangıl.

cengelistan, [Far. cengel-istān جنگلستان] *(cengelista:n) {OsT} is.* Orman; sık ağaçlıklı yer.

cenger, [Far. cenkār جنکار / jenkār *(bakır pası rengi)* > cenger] *{ağız} is.* Bakır eşya. [DS] ⊡ **cengeri çıkmak,** *{ağız} Oksitlenmek; paslanmak.* [DS]

cengî, [Far. cengī جنگی] *(cengi:) {OsT} sf.* **1.** Savaş eden; savaş durumunda olan. **2.** *{ağız} sf.* Kahramanlık türküsü. [DS]

cengi, [ceng / çmg *(yans.)* > çıng-ı > ceng-i] *{ağız} is.* Küçük parça; molekül. [DS]

cengîlik, [Far. cengî-lik جنگیلك] *(cengi:lik) is.* Kahramanlık.

cengirdemek, [cen *(yans.)* > cen-gir-de-mek] *{ağız} gçsz. f. [-ir]* (Köpek için) çemkirmek. [DS]

cengiz, [Moğ. Çingiz *(han)* > cengīz جنگیز] *{ağız} sf.* Yenilmez. [DS]

cengname, [Far. ceng-nāme جنگنامه] *(cengna:me) {OsT} is.* Cenkname.

cenib, [Ar. canīb جنیب] *(cani:b) {OsT} is.* Yedek at.

cenibe, [Ar. cenībe / cenībet جنیبه / جنیبت] *(ceni:be) {OsT} is.* Yedek hayvan; çıvgar. ⊡ **cenîbe-keş,** *{OsT} Yedek hayvanı çekip götüren.*

cenik[1], **-ği** [cen *(yans.)* > cen-ik] *{ağız} sf.* **1.** Atik; çevik. **2.** Becerikli; gözü açık. **3.** *is.* Yapısı ufak tefek olduğu hâlde güçlü kuvvetli kimse. **4.** Besili ve küçük boylu manda. **5.** Kısa boylu, huysuz at. [DS]

cenik[2], **-ği** [Kürt. cimik *(duvak)*] *{ağız} is.* Kadınların başlarına taktıkları, çevresine altınlar dizili fes. [DS]

cenik[3], **-ği** [Far. jenk *(bakır pası)*] *{ağız} is.* **1.** Havası sıcak ve nemli yer. **2.** Deniz kıyısı; sahil. **3.** Ova. **4.** Uzak, bilinmeyen yerler. [DS]

cenin, [Ar. cenīn جنین] *(ceni:n) {OsT} is.* **1.** Ana rahmindeki henüz doğma zamanı gelmemiş yavru; dölüt. **2.** Doğma zamanı gelmeden ölmüş yavru; düşük. ⊡ **cenîn-i gayr-i müstebînî'l-hilka,** *{OsT} Henüz organları teşekkül etmemiş dölüt.*|| **cenîn-i kâzib,** *{OsT} Gerçek olmayan gebelik; dış gebelik.*|| **cenîn-i müstebînî'l-hilka,** *{OsT} Organları teşekkül etmiş dölüt.*|| **cenîn-i tāmmü'l-hilka,** *{OsT} Organları bütünüyle teşekkül etmiş dölüt.*|| **cenin-i sākıt,** *{OsT} Düşük çocuk.*

cenistre, [İt. ginestra] *is. bot.* Katırtırnağı.

ceniver, [Far. cenīver جنیور] *(ceni:ver) {OsT} is.* Sırat köprüsü.

cenk[1], **-gi** [Far. ceng جنگ] *is.* **1.** Savaş; harp; kavga; çatışma. **2.** Çekişme. **3.** Büyük çaba, mücadele. ⊡ **cenk etmek,** *Savaşmak.*|| **cenk eylemek,** *Savaşmak; vuruşmak.*|| **cenk kolayı,** *{eAT} Harp usulü.*

cenk[2], **-gi** [Far. ājeng / jeng *(küf)*] *{ağız} is.* Küf; pas. [DS] ⊡ **cenk çalmak,** *{ağız} 1. Oksitlenmek; paslanmak. 2. (Kalaysız kaptaki yemek için) bozulmak.* [DS]

cenk[3], **-gi** [Far. ceng *(açılmış avuç)*] *{ağız} sf.* Bir tek avuç dolusu. [DS]

cenkâr, [Far. jenkār جنکار] *(cenkâ:r) {OsT} is.* **1.** Bakır pası. **2.** *sf.* Bakır pası renginde olan; yeşilimsi.

cenkâri, [Far. jenkārī جنکاری] *(cenkâ:ri:) {OsT} sf.* Bakır pası renginde olan.

cenkçi, [cenk-çi] *is.* Savaşçı; cengâver.

cenkleşme, [cenk-le-ş-me] *is.* Savaşma, çatışma, çekişme işi.

cenkleşmek, [cenk-le-ş-mek] *işteş f. [-ir]* **1.** Savaşmak. **2.** Çatışmak; çekişmek.

cenkname, [Far. ceng-nāme جنكنامه] *(cenkna:me) {OsT} is.* Savaş hikâyeleri anlatan kitap.

cennan, [Ar. cennān جنان] *(cenna:n) {OsT} is.* Bahçıvan.

cennat, [Ar. cennet > cennāt جنات] *(cenna:t) {OsT} is.* **1.** Cennetler; uçmaklar. **2.** Bahçeler. ⊡ **cennāt-i adn,** *{OsT} Cennet bahçeleri.*

cennet, [Ar. cennet جنت] *is.* **1.** Bahçe; güzel bahçe. **2.** Allah'ın günahsız kullarını veya günahlarından arınmış olanları öldükten sonra sonsuz bir mutluluk içinde yaşatacağını vaat ettiği yer. **3.** *mecaz.* Çok güzel ve havası iç açan yer. ⊡ **cennet-āsā,** *{OsT} Cennet gibi.*|| **cennet-āşiyān,** *{OsT} Yeri cennet olan.*|| **cennet balığı,** *zool. Çin veya Tayvan kökenli, hem havadaki, hem de sudaki erimiş oksijeniyle solunum yapabilen, mavi yeşil zemin üzerine bakır rengi çizgili bir çeşit akvaryum balığı, (Macropodus vinidiauratus).*|| **cennet balığıgiller,** *zool. Güney doğu Asya denizlerinde yaşayan, örnek türü cennet balığı olan ve havanın serbest oksijeninden de yararlanabilen kemikli balıklar familyası, (Anabatidae).*|| **cennet biberi,** *bot. Zencefilgillerden, Afrika kıyılarında yetişen karabiber tadında iştah açıcı bir baharat, (Amomum paradisi).*|| **cennet canıma minnet,** *"Seve seve kabul ederim" anlamında söylenir.*|| **cennet gibi,** *1. Çok güzel. 2. Havadar, bağlık bahçelik, yeşillik (yer).* || **cennet-i a'lā,** *{OsT} Cennet makamlarının en yükseği olan sekizincisi.*|| **cennet-i a'māl,** *{OsT} Cennetin maddî düşünülüşü.*|| **cennet-i ef'āl,** *{OsT} Cennetin maddî düşünülüşü.*|| **cennet-i nefs,** *Cennetin maddî düşünülüşü.*|| **cennet-i kalb,** *{OsT} Cennetin manevi düşünülüşü.*|| **cennetin kapısını açmak,** *İyilikte bulunmak.*|| **cennet-i rūh,** *{OsT} Cennetin manevi düşünülüşü.*|| **cennet-i sıfat,** *{OsT} Cennetin manevi düşünülüşü.*|| **cennet-i za'f,** *{OsT} Cennetin manevi düşünülüşü.*|| **cennet-i vesîle,** *{OsT} Cennet makamlarının en yükseği olan sekizincisi.*|| **cennet kuşu,** *1. Küçücükken ölen günahsız çocuk; masum bebek. 2. İyi nitelikleri olan kimse. 3. zool. Alt tarafı sarımsı esmer renkte siyah ötücü kuş, (Paradisea apoda). 4. gök b. Güney kutbuna 20° uzakta, güney gök küresinin küçük yıldız takımı. 5. bot. Güney Afrika kökenli, yaprakları dikdörtgen biçimli, mavimsi yeşil yapraklı çok yıllık kök saplı bir süs bitkisi, (Strelitzia reginae).*|| **cennet kuşugiller,** *zool. Yeni Gine ve Avustralya çevresinde yüz yirmi kadar türü yaşayan ötücü kuşlar familyası, (Paradiseidae).*|| **cennet-makām,** *{OsT} Makamı cennet olan.*|| **cennet mekân,** *"Yeri cennet olası!" anlamında ölmüş birinden bahsederken kullanılan iyi dilek sözü.*|| **cennet-nazîr,** *{OsT} Cenneti andıran.*|| **cennet öküzü,** *Temiz kalpli, iyi yürekli fakat saf. budala kişi.*|| **cennet taamı,** *Kabak yemeği.*|| **cennetü'd-dünyā,** *{OsT} Yeryüzü cenneti.*

cennetabat, [Ar. cennet + Far. ābād جنت آباد] *(cenneta:ba:t) {OsT} is.* Cennete benzer yer.

cennetlik, -ği [cennet-lik] *sf.* **1.** Ölünce cennete gideceğine inanılan (kişi). **2.** Cennete layık. **3.** *"Yeri cennet olası!"* anlamında biri için iyi dilek sözü; cennetmekân.

censiyan, [Lat. gentiana] *is. bot.* → centiyan.

centilmen, [İng. gentleman / Fr. gentilhomme *(asilzade)*] *is.* Toplum yaşayışına uygun davranan; kibar; iyi eğitim görmüş erkek; beyefendi. ⊡ **centilmen anlaşması,** *Bir hukukî değer taşımamakla birlikte devletler arasında bir iyi niyet gösterisi için karşılıklı olarak yapılan sözlü anlaşma.*

centilmence, [centilmen-ce] *sf.* ve *zf.* Centilmen bir kimseye yakışır biçimde; kibarca.

centilmenlik, -ği [centilmen-lik] *is.* **1.** Centilmene yakışır tutum ve davranış. **2.** Centilmen olma durumu; incelik; kibarlık. ⊡ **centilmenlik antlaşması,** *Resmî özellik taşımayan, karşılıklı samimi güvenlerine dayanan tarafların kendi aralarında vardıkları sözlü anlaşma.*

centilom, [İt. gentilis *(soydan)* + homo *(insan)*] *(ce'ntilom) {OsT} is.* Hristiyan asilzadesi.

centiyan, [Lat gentiane] *is. bot.* **1.** Büyük bir kökü, sap üzerinde bir düğüm çevresinde dizili altın sarısı çiçekleri bulunan, kuvvetli bir kokusu ve acı bir tadı olan, iştah açıcı, uyarıcı, kuvvetlendirici ve ateş düşürücü özelliklerinden dolayı halk hekimliğinde kullanılan bir yıllık bitki; kızıl kantaron, *(Gentiana lutea).* **2.** Bu bitkinin kökünden yapılan acı lezzetli bir likör.

centiyaniye, [Ar. centiyāniyye جنتيانيه] *(centiya:niye) {OsT} is. bot.* Centiyangiller.

cenub, [Ar. cenūb جنوب] *(cenu:b) {OsT} is.* → cenup. ⊡ **cenūb-ı garbî,** *{OsT} Güneybatı.*|| **cenūb-ı şarkî,** *{OsT} Güneydoğu.*

cenuben, [Ar. cenūb-en جنوباً] *(cenu:ben) {OsT} zf.* **1.** Güneye doğru; güneye yönelik olarak. **2.** Güney yönünden; güneyden.

cenubi, [Ar. cenūb *(güney)* > cenūbī جنوبى] *(cenu:bi:) sf.* **1.** Güneyde bulunan. **2.** Güneye ait.

cenup, -bu [Ar. cenūb جنوب] *{OsT} is.* Coğrafî yönlerden Antarktika kıtasına doğru yönelik olanı; güney.

cenuplu, [cenup-lu] *sf.* Güneyli, güneyde oturan; kökeni güney tarafta bulunan bölgelere ait olan.

cenük, -ğü [Kürt. cimik] *{ağız} is.* → cenik. [DS]

cep[1], [cep *(yans.)*] *is.* Gereksiz, yerli yersiz konuşma, boş laf etme ve ötüşme sırasında çıkan sesi anlatan kök. [Zülfikar] *cep cek, cep+cek-le-n-mek.*

cep[2], [cep / cop *(yans.)*] *is.* **1.** Yemek sırasında ağız şapırdatmayı anlatan kök. [Zülfikar] *cep-ir cepir.* **2.** *is.* Kıvam; olgunlaşma.

cep[3], **-bi** [Ar. ceyb *(yaka)* > ceb] *{OsT} is.* **1.** İçine bir takım küçük şeyleri koymak için elbise üzerine yerleştirilmiş, ağzı açık, üç tarafı kapalı torbacık. **2.** Çanta, cüzdan cinsi eşyaların ana bölmelerinden daha küçük olanı. **3.** Cebe uygun, cepte taşınabilecek nitelikte (olan şeyleri belirtmek için tamlayan olarak kullanılır.) **4.** Düşmanın savunma hattına derinlemesine girilmek suretiyle kazanılan toprak parçası. **5.** Bir kaya üzerinde değişik jeolojik etkenlerin açtığı oyuklarda bir takım tortul maddelerin dolması ile meydana gelmiş katı yapılaşma. **6.** Maden ocaklarında açılmış küçük yan oda. **7.** Taşıtların trafik akışını engellemeden yol kenarında duraklayıp bekleyebilmeleri için yapılmış girinti. **8.** *{ağız}* Ocağın yemek pişirilen köşesi. [DS] ⊡ **cebe atmak,** *1. Hakkı olmadığı halde kendisine mal etmek; kendi malı saymak; aşırmak; çalmak. 2. Hediye, rüşvet vb. almak.*|| **cebe el atmak,** *Para vermeye davranmak.*|| **cebe indirmek,** *1. Hakkı olmadığı halde kendisine mal etmek; aşırmak; çalmak. 2. Zahmetsizce kazanmak.*|| **cebe koymak,** *Kendine mal etmek.*|| **cebi delik,** *1. Parasız. 2. Çok para harcayan, eline geçen parayı hemen harcayıp bitiren kişi.*|| **cebinde akrep olmak,** *Parası olduğu halde ortak harcamalara katılmamak ve masrafları başkasına yüklemek; cimrilik etmek; asalak geçinmek.*|| (birini) **cebinden çıkarmak,** *1. (Ondan) daha üstün olmak. 2. Övünme bildirir.* || **cebinden vermek,** *Kendi parasından ödemede bulunmak.*|| **cebine atmak** (indirmek), *Hakkı olmadığı halde kendisine mal etmek; aşırmak; çalmak.*|| **cebini doldurmak,** *Fırsattan yararlanarak bol para kazanmak.*|| **cebi para görmek,** *1. Para kazanır olmak. 2. Çok para kazanmak.*|| **cep defteri,** *Cepte taşınabilecek kadar küçük defter.*|| **cep harçlığı,** *1. Küçük kişisel ihtiyaçları karşılamak için ayrılan para. 2. İmparatorluk döneminde padişahlara Mısır eyaletinden gelen para.*|| **cep hastalığı,** *Eriklerde taphrina pruni denilen mantarın sebep olduğu, yumurtalığın aşırı şekilde büyüyerek çekirdeksiz içi boş bir cep halini alması hastalığı.*|| **cep kitabı,** *Küçük boy ve ucuz kitap.*|| **cep saati,** *Yelek cebinde taşınan, köstek adı verilen bir zincirle yeleğe bağlanmış bir saat türü.*|| **cep sözlüğü,** *Cepte taşınabilecek boyda hazırlanmış sözlük.*|| **cep şıkırdamak,** *Parası olmak.*|| **cep takvimi,** *Cepte taşınabilecek boyda ve defter şeklindeki takvim; cep muhtırası.*|| **cep telefonu,** *Cepte taşınabilen ve uydu aracılığı ile konuşma yapılabilen kablosuz telefon.*|| **cepten vermek,** *1. Kendi parasından ödemede bulunmak. 2. Zararı ödemek.*

cep[4], [Far. çap *(sol taraf)*] *{ağız} sf.* Eğri. [DS]

cepcek, -ği [cep+cek] *{ağız} sf.* **1.** Geveze. **2.** Dedikoducu. [DS]

cepceklenmek, [cep *(yans.)* > cep+cek-le-n-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* Gevezelik etmek. [DS]

cepçi, [cep-çi] *is. argo.* Kalabalık yerlerde sıkışıklıktan yararlanarak başkalarının ceplerinden cüzdan, para vb. şeyleri çalan kişi; yankesici.

cepçilik, -ği [cep-çi-lik] *is. argo.* Cepçinin yaptığı iş; yankesicilik.

ceper, [*eT.* *çeb-mek *(çevirmek)* > cep-er / çep-er] *{ağız} is.* Çit. [DS]

cephane, [Moğ. cebe *(zırh)* + Far. ḫāne > cebe-ḫāne > cepḫāne] *(cepha:ne) {OsT} is.* **1.** Ateşli silahların kullanılabilmesi için gerekli olan mermi, barut hakkı, füze, kapsül gibi malzemelerin bütünü. **2.** *gnşl.* Bir iş için gerekli olan şeyler. **3.** *mecaz.* Para. **4.** *argo.* Uyuşturucu; afyon.

cephaneci, [cephane-ci] *(cepha:necı) is.* **1.** Askerî birliklerde cephanelik görevlisi ya da sorumlusu. **2.** Otomatik ağır piyade silahları ile toplarda cephaneyi namluya doldurmakla görevli numara eri.

cephanelik, -ği [cephane-lik] *(cepha:nelik) is.* Cephanenin saklanması için yapılmış sağlam, korunaklı ve denetimli yer.

cephe, [Ar. cebhe *(alın)*] *{OsT} is.* **1.** Ön; yüz; yüz tarafı. **2.** *mim.* Binaların ana girişinin bulunduğu ön yüzü; fasat. **3.** *mim.* Bir binanın dış yanlarından her birisi. **4.** Taraf; yön. **5.** *siy.* Aynı siyasi görüşü paylaşan parti ya da sivil örgütlerin meydana getirdiği mücadele birliği. **6.** *as.* Bir birliğin oluşturduğu savaş düzeninin dış hattı. **7.** *as.* Çatışma alanının önünde bulunan sınır. **8.** *as.* Bir birliğin enine tuttuğu alan. **9.** *meteo.* Sıcaklıkları ya da nem oranları farklı hava kütlelerinin birbirine değmesiyle oluşan yüzey. **10.** Okyanuslarda, ısısı farklı iki su kütlesi arasındaki sınır. **11.** *argo.* Kadın ve kızda önden görünen göğüsler. ⊡ **cephe alarak selamlamak,** *as. Yönünü selamlaması gereken sancak ya da cumhurbaşkanına dönüp esas duruşta bekleyerek selam vermek.*|| **cephe almak,** *1. as. (Askerî birlik için) düşmanı karşılamak üzere uygun bir yerde mevzi almak. 2. Karşı çıkmak; düşmanca tavır takınmak.*|| **cephe ateşi,** *as. Kendi birliğinin cephesine dikey olarak düşman üzerine yapılan ateş.*|| **cephe büyütmek,** *as. (Askerî birlik için) cephesini yanlara doğru açmak.*|| **cepheden hücuma geçmek,** *1. Dolambaçlı yollara başvurmadan doğrudan, açıkça mücadeleye girişmek. 2. as. Düşmanın yanlardan kuşatılması mümkün olmayan durumlarda doğrudan saldırmak; cephe taarruzu yapmak.*|| **cephe derinliği,** *Bir askerî birliğin cepheden itibaren geriye doğru olan uzantısı.*|| **cephe gerisi,** *Silahlı çatışmanın bulunduğu yerden itibaren elde bulunan ve savaşın kaderi üzerinde savaşan asker-*

ler kadar etkili olan toprak parçası.|| **cephe küçültmek,** *Birliğin cephe yanlarını daraltarak geriye doğru derinliğini artırması.*|| **cephe oluşturmak,** *Siyasi olarak ortak bir görüş etrafında birlik meydana getirmek.*

cepheleşme, [cephe-le-ş-me] *is.* Karşılıklı cephe oluşturmak eylemi.

cepheleşmek, [cephe-le-ş-mek] *işteş f. [-ir]* Karşılıklı zıt düşünceler etrafında birleşerek siyasi ya da ideolojik gruplar oluşturmak.

cepheli, [cephe-li] *sf.* Cephesi olan; yönlü; taraflı; yüzlü.

cepin, [Yun. tsapin / Slav. câpūn / capîn] *{ağız} is.* → çepin. [DS]

cepir, [cep *(yans.)* > cep-ir] *{ağız} is.* Ağız şapırtısı. ⊡ **cepir cepir yemek,** *{ağız} Ağzı şapırdatarak yemek.* [DS]

cepken, [çek-mek > çek-men [EREN]] *is.* Çuhadan yapılma, yırtmaçlı, uzun kollu, yakasız ve gömlek üstüne giyilen kısa üst giyeceği.

ceplemek, [cep-le-mek] *gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* Cebe indirmek.

cer[1], [cer / çer] *{eT} is.* Yer. [Clauson]

cer[2], [cer / çer / çör] *{ağız} e.* Kendi başına bir anlamı olmayıp ancak başına getirildiği kelimelere pekiştirme görevi yapan edat. [DS] ⊡ **cer cehennem,** *{ağız} Zorla; isteksizce.* [DS]|| **cer cehiz,** *{ağız} Çeyiz türünden ne gerekli ise.* [DS]

cer[3], [Ar. cer جر] *{OsT} is.* Özel olarak yarılmış yer; yarık; çatlak.

cer[4], **-r'i** [Ar. cerʿ جرع] *{OsT} is.* Suyu yudum yudum içme; yudumlama.

cer[5], **-rri** [Ar. cerr جر] *{OsT} is.* **1.** Çekme; sürükleme. **2.** Para çekme; eşya çekme. **3.** *dbl.* Arap dilbilgisinde ait olduğu ismi esreli (-i) okutan harf ya da edat; harf-i cer. **4.** Medrese öğrencilerinin, Ramazan ayında köylere giderek dinî konularda halkı aydınlatma ve namaz kıldırma gibi işleri yürütmelerine karşılık halkın verdiği fitre, zekât, sadaka ve yardımları toplamaları. **5.** *fiz.* Sürüklenme hızı. **6.** *{ağız}* İğin ip takmak için yapılmış çengeli. [DS] ⊡ **cer atölyesi,** *Demiryolu taşıtlarının bakımını, onarımını yapan, araç ve gereçlerini üreten atölye.* || **cere çıkma,** *(Medrese öğrencileri için) üç aylarda dağıldıkları köylerde imamlık veya müezzinlik yaparak para ve erzak toplamak.*|| **cer harfi,** *Arapça'da kelimenin sonunun esreli (-i, -ı) okunmasını gerektiren ön ek.*|| **cer hocası,** *Cer için köylere giden hoca.*|| **cerr-i eskāl,** *{OsT} Ağır bir yükü kaldırma.*|| **cerr-i kelām etmek,** *{OsT} Bir konu hakkında kendini konuşmaya zorlamak.*|| **cerr-i menfaât,** *{OsT} Çıkar sağlama.*|| **cerr-i miyāh,** *{OsT} Su pompası.*|| **cerr-i nukūt,** *{OsT} Menfaat sağlama.*|| **cer kancası,** *Yük kaldırma ya da araç çekmede kullanılan halat ve zincirin takıldığı sağlam kanca.*

cer[6], [Far. cav *(arpa)*] *{ağız} is.* **1.** Arpa. **2.** İnce dişli eğe. [DS]

cerab, [Ar. cerāb / cerābe جراب / جرابه] *(cera:b) {OsT} is.* Dağarcık; torba. ⊡ **cerābe-i hafiye,** *{OsT} zool. Üreme torbası.*

cerad, [Ar. cerād جراد] *(cera:d) {OsT} is.* **1.** Çekirgeler. **2.** *mecaz.* Yağmacılar takımı. ⊡ **cerād-ı münteşîr,** *{OsT} Yayılmış yağmacılar.*|| **cerādü'l-bahr,** *{OsT} zool. Teke adı verilen bir deniz böceği.*

cerahat[1], **-ti** [Ar. cerḥ *(yarma)* > cirāḥat > cerāḥat جراحت] *(cera:hat) {OsT} is.* **1.** Yara. **2.** İltihaplanma sonucunda meydana gelen sarı su; irin; akıntı.

cerahat[2], **-ti** [Ar. cerāhat > cerāhāt جراحات] *(cera:-ha:t) {OsT} is.* Yaralar; irinler; akıntılar.

cerahatlenme, [cerahat-le-n-me] *(cera:hatlenme) is.* Bir yaranın iltihaplanması durumu; irinlenme eylemi.

cerahatlenmek, [cerahat-le-n-mek] *(cera:hatlenmek) gçsz. f. [-ir]* (Yara için) irin toplamak.

cerahatli, [cerahat-li] *(cera:hatli) sf.* (Yara için) irin toplamış; irini olan; irinli; akıntılı.

cerahor, [Far. *carā *(maaş)* + ḫᵛōr *(yiyen)* [Tietze] جراخور] *(cera:ho:r) {OsT} is.* İmparatorluk döneminde, Osmanlı ordusunda görev yapan Hristiyanlara verilen ad.

ceraid, [Ar. cerīde > cerāʾid جرائد] *(cera:id) {OsT} is.* Gazeteler; cerideler. ⊡ **cerāid-i yevmiye,** *{OsT} Günlük gazeteler.*

ceraim, [Ar. cerīme *(suç)* > cerāʾim جرائم] *(cera:im) {OsT} is.* **1.** Suçlar. **2.** Cinayetler. **3.** Suç karşılığı ödenmesi gereken para cezaları. ⊡ **cerāim-i cināiye,** *{OsT} huk. Cinayet suçları.*|| **cerāim-i müştereke,** *{OsT} Ortak işlenmiş suçlar.*

ceran[1], [Moğ. cegeren > jērēn / ceren] *is.* **1.** *{OsT}* Ceylan; *{ağız} (aynı).* [DS] **2.** *{ağız}* Geyik. [DS] **3.** *{ağız}* (İnsan ve hayvan için) uzun boylu, sevimli ve güzel gözlü. [DS] **4.** *{ağız}* İyi koşan biçimli at. [DS] **5.** *{ağız}* Kırmızı renkli bir tür çiçek. [DS] ⊡ **ceran göz,** *{ağız} Ceylan göz.* [DS]

ceran[2], [İt. geranio *(küçük turna kuşu)*] *(ce'ran) is. bot.* Meyvesi turna gagasına benzeyen bir çiçek olan ıtır çiçeği.

ceraskal, -li [Ar. cerr *(çekme, sürükleme)* + eskal *(ağır şeyler)*] *{ağız} is.* Ağır yükleri kaldırmakta kullanılan üç ayaklı sehpa veya ray üzerine oturtulmuş sabit ve hareketli makaralardan meydana gelmiş bir tür palanga. [DS]

cerasim, [Ar. cürṡūme > cerāṡīm جراثيم] *(cera:si:m) {OsT} is.* **1.** Dipler; kökler. **2.** Tomurcuklar. **3.** Has-

talıklı tohumları; mikroplar. ☞ **cerāsîm-i mütenāsile,** *{OsT} bot. Yeşil yosun hücreleri.*

ceraye, [Far. cerāye جرايه] *(cera:ye) {OsT} is.* **1.** Asker tayım. **2.** Vakıflar tarafından fakir ailelere verilen yiyecek.

cerayet, [Ar. cāriye > cerāyet جرايت] *(cera:yet) {OsT} is.* Cariyelik.

cerayim, [Ar. cerā'im جرائم] *(cera:yim) {OsT} is.* → ceraim.

cerazet, [Ar. cerāzet جرازت] *(cera:zet) {OsT} is.* Oburluk.

cerban, [Ar. cerbān جربان] *(cerba:n) {OsT} sf.* Uyuza yakalanan; uyuz.

cerbeze, [Ar. cerbeze جربزه] *{OsT} is.* **1.** Hilekârlık; kurnazlık. **2.** Etkileyici konuşma. **3.** Girişkenlik ve beceriklilik. **4.** Etkileyici dış görünüş.

cerbezeli, [cerbeze-li] *is.* **1.** Hilekâr. **2.** Etkileyici ve güzel konuşan; demagog. **3.** Girişken ve becerikli. **4.** Tavır ve hareketleri veya dış görünüşü ile başkalarını etkileyen.

cerbiye, [Ar. cerb > cerbiyye جربيه] *{OsT} is. zool.* Uyuz böcekleri, *(Acarides)*

cercer, [Ar. cercer جرجر] *{OsT} {ağız} is.* Döven adı verilen tarım aracı. [DS]

cerci, [Ar. cerr *(çekme)* > cer-ci] *is.* Cer atölyesinde çalışan.

cerd, [Ar. cerd جرد] *{OsT} is.* Çıplak bir hâle getirme; elbisesinden soyma.

cerda, [Ar. cerd > cerdā جردا] *(cerda:) {OsT} sf.* **1.** Elbisesinden soyulmuş; çıplak. **2.** Mahrum. **3.** Dazlak; saçsız; tüysüz. **4.** Verimsiz; çorak. **5.** (Şarap için) karıştırılmamış.

cerdan, [Far. cerdān جردان] *(cerda:n) {OsT} is.* Dilenci çanağı.

cerde[1], [Ar. cerde جرده] *{OsT} is.* **1.** Mekke'de hacılara eşlik eden atlı muhafız. **2.** *sf.* Tüysüz; dazlak.

cerde[2], [Far. cerde جرده] *{OsT} is.* Kuladan daha açık sarı donlu at.

cere[1], [Ar. cerre جره] *{ağız} is.* **1.** Toprak testi. **2.** Toprak küp. [DS]

cere[2], [Ar. cārī جاري > Far. cīra جيره] *{ağız} is.* **1.** Kocasından boşanan kadına ve çocuklarına bağlanan para; nafaka. **2.** Bir malın yıllık kirası. **3.** Bir malın yıllık vergisi. **4.** Bir iş karşılığında alınan şey; emek bedeli. **5.** Güç; erk. [DS] ☞ **cereye vermek,** *{ağız} Tarlayı ekilen tohum kadar ücretle kiraya vermek.* [DS]

cereb, [Ar. cereb جرب] *{OsT} is. tıp.* Uyuz hastalığı; uyuz olma; uyuzluk. ☞ **cereb-nāk,** *{OsT} Uyuz.*|| **cerebü'l-ayn,** *{OsT} tıp. Göz kapaklarının içinde çıkan sivilceler.*

cerebî, [Ar. cereb > cerebī جربي] *(cerebi:) {OsT} sf.* Uyuz hastalığına yakalanan; uyuz olmuş; uyuz.

cerebiye, [Ar. cereb > cerebiyye جربيه] *{OsT} is. zool.* Uyuz böcekleri; *(Acarides).*

cerebiyet, [Ar. cereb > cerebiyyet جربيت] *{OsT} is.* Uyuz hastalığına yakalanma; uyuzluk.

cered[1], [Ar. cered جرد] *{OsT} is.* Çıplak hâle getirme.

cered[2], [Far. cered جرد] *{OsT} sf.* Yaralı.

cerek, -ği [? cerek] *{ağız} is.* **1.** İnce uzun ve yuvarlak sırık. **2.** Taze çam fidanı. **3.** Döven oku. **4.** Sırıklar döşenip üzerine toprak doldurularak yapılan döşeme. **5.** Kaburga kemiği. [DS]

cerelik, -ği [Ar. cerre *(testi)* > cere-lik] *{ağız} is.* **1.** Musluk. **2.** Su haznesi. [DS]

cerem, [Ar. cerem جرم] *{OsT} is.* **1.** Toplanan hurmalardan yere düşeni yeme. **2.** Hata. **3.** Cinayet. **4.** Günah. ☞ **lā-cerem,** *{OsT} Elbette; şüphesiz; mutlaka.*

cereme, [Ar. cürm *(suç)* > cerime / cereme جرمه] *{OsT} is.***1.** Başka birinin yaptığı zararı ödeme. **2.** Para cezası. **3.** *{ağız}* Değer; fiyat. [DS] ☞ **cerimesini çekmek,** *Başka birinin yol açtığı zararı ödemek zorunda kalmak.*

ceren, [Moğ. cegeren > jērēn > ceren جرن] *{OsT} is.* Ceylan; *{ağız} (aynı).* [DS]

cereng, [Far. cereng جرنگ] *{OsT} is.* **1.** Çan ya da zil sesi. **2.** Kılıç, topuz gibi savaş araçlarının kullanımı sırasında çıkan ses.

ceres, [Ar. ceres جرس] *{OsT} is.* **1.** Küçük çan. **2.** Hayvanların boynuna takılan çan; çıngırak. **3.** *{eAT}* Deve çanı. **4.** Zindan. ☞ **ceres-dār,** *{OsT} Çıngırak taşıyan; çıngıraklı.*|| **ceres-hay-ı zerrîn,** *{OsT} Altın çıngıraklar.*

ceresiye, [Ar. ceresiyye جرسيه] *{OsT} is. bot.* Çançiçeğigiller.

cereyan, [Ar. cereyān جريان] *(cereya:n) {OsT} is.* **1.** Bir yöne doğru akma; akış; akıntı; akım. **2.** Elektrik akımı. **3.** Hava akımı; rüzgâr. **4.** *mecaz.* Aynı görüş ve düşüncede bulunan kişilerin meydana getirdiği hareket, akım. ☞ **cereyan etmek,** *Olup bitmek; geçmek.*|| **cereyan çarpmak,** *Elektrik akımına tutulmak.*|| **cereyān-ı dāimî,** *{OsT} fiz. Doğru akım.*|| **cereyān-ı elektrikî,** *{OsT} Elektrik akımı.*|| **cereyān-ı galvānî,** *{OsT} Volt.*|| **cereyān-ı hevā,** *{OsT} Hava akımı; rüzgâr.*|| **cereyān-ı mesālih,** *{OsT} İşlerin oluşu, akışı.*|| **cereyān-ı mütemādî,** *Doğru akım.*|| **cereyān-ı mütenāvil,** *{OsT} Alternatif akım.*|| **cereyān-ı müvellidî,** *{OsT} Üreteç; jeneratör.*

cereyanlı, [cereyan-lı] *sf.* **1.** Elektrik akımı yüklü. **2.** Hava akımı bulunan. **3.** Elektrikle çalışan. **4.** (Toplantı vb. için) tartışmalı; çekişmeli.

cerez, [çerez > cerez جرز] *{OsT} is.* Çerez; meze.

cergand, [Far. cerġand جرغند] *{OsT} is.* **1.** Bumbar dolması. **2.** Işık; ışık konacak yer.

cerge[1], [Moğ. cérge > Far. cerge جرگه] *{OsT} is.* **1.** Bir yerde bulunan insan kümesi. **2.** Bitki saplarından yapılan demet; deste. **3.** Kurutulmak üzere üst üste dizilmiş tezek yığını. **4.** *{eAT} {OsT} {ağız}* Bostan ve tarlalara yapılan basit kulübe ya da gölgelik; derme çatma çadır. [DS] **5.** *{ağız}* Göçebe çadırı; tente; çerge. [DS] **6.** *{ağız}* Süslenmiş gelin arabası. [DS] **7.** *{ağız}* Dizi; sıra. [DS] **8.** *{ağız} sf.* Dizi dizi; grup grup. [DS]

cerge[2], [Bulg. çerga] *{ağız} is.* → çerge. [DS]

cergelenmek, [cerge-le-n-mek] *dönşl. f. [-ür] {OsT}* (İnsan ve hayvan için) çepeçevre dizilerek halka oluşturmak.

cergü, [Bulg. çerga ?] *{ağız} is.* Fındık kurutmak için özel olarak yapılan sergi yeri. [DS]

cerh, [Ar. cerḥ جرح] *{OsT} is.* **1.** Yaralama. **2.** Baş ve yüz dışındaki organlardan birini yaralama. **3.** Bir düşünceyi, bir iddiayı çürütme; yanlışlığı ortaya koyma. **4.** *mecaz.* Kabul etmeme; reddetme. **5.** *huk.* Davada tanıkların tanıklıklarının kabul edilmemesi; davalının tanığın güvenilir olmadığını belirtmesi. ⧉ **cerh etmek,** *1. huk. Yaralamak. 2. Çürütmek.*|| **cerh fî-hükmi'l-hatā,** *{OsT} huk. Başka eylem seçeneği olmaksızın oluşan yaralama.*|| **cerh-i amd,** *{OsT} huk. Herhangi bir araçla bir kimseyi kasten yaralama.*|| **cerh-i hatā,** *{OsT} huk. Kasıtsız olarak ya da bir yanlışlık sonucu yaralama.*|| **cerh-i mushin,** *{OsT} huk. Bir kimsenin bir gün ya da daha az yaşamasının mümkün görülmediği yaralama.*|| **cerh-i mühlik,** *{OsT} huk. Yaralının ölümüne neden olan yaralama.*

cerha, [Ar. cerḥ > cerḥa جرحه] *{OsT} sf.* Yaralı.

cerî[1], [Ar. cerī / ceriy جري] *{OsT} is.* Cereyan; akım.

cerî[2], **-i'i** [Ar. cerī' جرئ] *(ceri:) {OsT} sf.* **1.** Gözü pek; korkusuz; cüretli. **2.** Küstah; yüzsüz. ⧉ **cerîü'l-kelām,** *{OsT} Korkusuzca yazılar yazan.*|| **cerîü'l-lisān,** *{OsT} Sözünü esirgemeyen.*

cerib[1], [Ar. cerib جرب] *{OsT} sf.* Uyuz hastalığına yakalanan; uyuz.

cerib[2], [Ar. cerīb جريب] *(ceri:b) {OsT} is.* → cerip. ⧉ **cerîbü't-tām,** *{OsT} Dört cahizlik tahıl ölçeği.*

cerid, [Ar. cerid / ceride جرد / جرده] *{OsT} is.* (Yer için) verimsiz; çorak.

ceride[1], [Ar. cerīde جريده] *(ceri:de) {OsT} sf.* Yalnız; tenha.

ceride[2], [Ar. cerid *(hurma dalı)* > ceride جرده] *{OsT} is.* **1.** Sopa. **2.** Şi'a'nın kollarından olan İmamiye'de biri ölünün sağ tarafına, iç kefeni ile bedeni arasına; diğeri de sol tarafına, iç kefeni ile dış kefeni arasına konulan yaş ağaçtan kesilerek uçlarına ölünün inanç sahibi olduğuna dair yazılar yazılmış iki adet sopa.

ceride[3], [Ar. cerīde جريده] *(ceri:de) {OsT} is.* **1.** İmparatorluk devrinde vergi memurlarının arazilerin yüz ölçümlerini yazdıkları defter. **2.** Tutanak. **3.** Türk basınında süreli yayınlara verilen ad; gazete, *(19.yy.).* **4.** *as.* Süvari kolu. ⧉ **cerîde-i ferîde,** *{OsT} Eşi olmayan, tek gazete.*|| **cerîde-i nüfūs,** *{OsT} Nüfus kütüğü.*|| **cerîde-i resmîye,** *{OsT} TBMM'nin resmî yayın organı; Resmî Gazete.*|| **ceride kalemi,** *{OsT} Nüfus sayımını yürüten kuruluş.*

cerih, [Ar. cerīḥ جريح] *(ceri:h, h kalın söylenir) {OsT} sf.* Yaralı; ağır yaralı. ⧉ **cerîhü'l-fuād,** *{OsT} Yüreği yaralı.*|| **cerîhü'l kalb,** *{OsT} Yüreği yaralı.*

ceriha, [Ar. cerīḥ > cerīḥa جريحه] *(ceri:ha) {OsT} is.* Yara. ⧉ **cerîha-dār,** *{OsT} 1. Yaralı; yarası olan. 2. Gücenik.*|| **cerîha-dār etmek,** *{OsT} 1. Yaralamak. 2. İncitmek; kırmak.*|| **cerîha-dār olmak,** *{OsT} 1. Yaralanmak. 2. İncinmek; kırılmak; darılmak.*|| **cerîha-i iltiyām-nā-perîz,** *{OsT} İyi olmaz yara; onulmaz yara.*

cerik, [çeyrek > cerik] *{ağız}* [DS] *is.* → cırık.

cerikan, [İng. jerry *(Alman)* + can *(bidon)*] *is. as.* Petrol ürünlerini taşımakta kullanılan yirmi litrelik taşınabilir kap; benzin çantası.

cerim[1], [Ar. cerīm جريم] *(ceri:m) {OsT} sf.* **1.** Suç işleyen; suçlu. **2.** Cinayet işleyen; cani. **3.** Kabahatli.

cerim[2], [Ar. cerm جرم] *{OsT} is.* → cerme.

cerime, [Ar. cürm *(suç)* > cerīme جريمه] *{OsT} is.* **1.** Başka birinin yaptığı zararı ödeme. **2.** Para cezası.

cerin, [Ar. cerīn جرن] *(ceri:n) {OsT} is.* Hurma kurutma yeri.

cerip, -bi [Ar. cerīb جريب] *{OsT} is.* **1.** Bin arşın kare (yaklaşık bir dönüm) alanındaki arazi ölçü birimi; dönüm. **2.** Bu kadar alandan alınabilecek buğday (yaklaşık 216 litre) miktarındaki hacim ölçüsü birimi.

cerire, [Ar. cerīre جريره] *(ceri:re) {OsT} is.* Kabahat; suç.

cerm, [Ar. cerm جرم] *{OsT} is.* **1.** Kesme. **2.** Koyun kırpma. **3.** Günah işleme. **4.** Bir tür Arap kayığı.

cerme, [Ar. cerme جرمه] *{OsT} is.* Nil nehrinde ve İskenderiye kıyısında seyreden küçük tekne.

Cermen, [Fr. germain] *is.* Eskiden Cermenya adı verilen Almanya, Bohemya ve Polonya'nın batı bö-

lümünü içine alan bölgede oturan halk ve bu halktan olan kişi. ⊡ **Cermen dilleri,** *Hint Avrupa dillerinden Kuzey Avrupa'da konuşulan dil ailesi.*

cermüze, [Far. cermüze جرمزه] *{OsT} is.* Misafirlik; konukluk; sefer.

cerp, [Far. çerb چرب] *{ağız} is.* Et suyunun üstündeki yağ tabakası. [DS]

cerrah, [Ar. cerḥ *(yaralama)* > cerrāḥ جراح *(cerra:h) {OsT} sf.* **1.** Yaralılara yardım eden. **2.** *is.* Ameliyat uzmanı hekim; operatör. **3.** Eskiden önemsiz yaraları tedavi eden sağlıkçıya verilen ad.

cerrahbaşı, [Ar. cerrāḥ + T. baş-ı جراح بشی] *{OsT} is.* İmparatorluk döneminde saray cerrahlarının amiri.

cerrahhane, [Ar. cerrāḥ + Far. ḫāne جراح خانه] *(cerra:hha:ne) {OsT} is.* İmparatorluk döneminde ordu için cerrah yetiştiren kurum. ⊡ **cerrāhhāne-i āmire,** *{OsT} İmparatorluk döneminde ileri tekniklerle ameliyat yapan tıp kurumu.*

cerrahi, [Ar. cerrāḥī جراحی] *(cerra:hi:) {OsT} sf.* **1.** *sf.* Cerrahlıkla ilgili; cerrahlığa ait. **2.** *is.* Tedavi biliminin canlı bir beden üzerinde el veya aletle müdahâleyi gerektiren bölümü. **3.** Hastanelerin ameliyat bölümü. **4.** *tasvf.* Cerrahiye tarikatına mensup kimse. ⊡ **cerrahî müdāhale,** *Ameliyat işi.*

cerrahîn, [Ar. cerrāḥīn جراحين] *(cerra:hi:n) {OsT} is.* Cerrahlar.

cerrahiye, [Ar. cerrāḥiyye جراحيه] *(cerra:hiye) {OsT} sf.* **1.** Cerrahlıkla ilgili. **2.** *is.* Hastanelerin ameliyatla ilgili bölümü. **3.** *tasvf.* Halvetî tarikatının Nureddin Cerrahî tarafından kurulan bir kolu.

cerrahlık, -ğı [cerrah-lık] *is.* **1.** Cerrah olma durumu. **2.** Cerrahlık mesleği; operatörlük. **3.** *sf.* Cerrahın tedavi edebileceği nitelikte (hastalık).

cerrahname, [Ar. cerrāḥ + Far. nāme جراح نامه] *(cerra:hna:me) {OsT} is.* Eskiden cerrahlıkla ilgili olarak yazılmış eserlere verilen ad.

cerrar, [Ar. cerr > cerrār جرار] *(cerra:r) {OsT} sf.* **1.** Çeken; sürükleyen. **2.** *sf.* Zorla para alan. **3.** *is.* Dilenci. **4.** Para toplamaya çıkan kimse; tahsildar. **5.** Savaş araç ve gereçleri ile donatılmış ordu. **6.** Ağır hareket eden kalabalık ordu.

cerrare, [Ar. cerrāre جراره] *(cerra:re) {OsT} is.* Küçük, sarı ve zehirli bir tür akrep.

cerrarlık, [cerrar-lık] *is.* **1.** Sürükleyicilik; çekicilik. **2.** Dilencilik.

cerre, [Ar. cerre جره] *{OsT} is.* Toprak testi.

cerret, [Ar. cerret جرة] *{OsT} is.* → cerre.

cerş, [Ar. cerş جرش] *{OsT} is.* Bir şeyin kabuğunu soyma; kazıma.

cerşeft, [Far. cerşeft جرشفت] *{OsT} is. ed.* Yergi; hiciv.

ceruz, [Ar. cerüz جروز] *{OsT} sf.* Obur.

cerv, [Ar. cerv جرو] *{OsT} is.* **1.** Yırtıcı hayvan yavrusu; enik. **2.** Küçük meyve.

cery, [Ar. cery جری] *{OsT} is.* Akım; cereyan.

cerz, [Ar. cerz جرز] *{OsT} is.* **1.** Kesme. **2.** Yok etme. **3.** Öldürme.

ces, -ssi [Ar. cess جس] *{OsT} is.* **1.** El ile yoklama. **2.** Araştırma. **3.** Soruşturma.

cesamet, [Ar. cism > cesāmet جسامت] *(cesa:met) {OsT} is.* **1.** İrilik; büyüklük; kalınlık. **2.** *güz. santl.* Resim, heykel ve maketlerin gerçek boyutlarında yapılışı.

cesametli, [cesamet-li] *(cesa:metli) sf.* İri, büyük.

cesaret, [Ar. cesāret جسارت] *(cesa:ret) {OsT} is.* **1.** Tehlikeyi ya da güçlüğü göze alarak işe girişmeyi sağlayan ruhsal güç; korkusuzluk; yüreklilik. **2.** Çekinmezlik; cüret. ⊡ **cesaret almak,** *Birine ya da bir şeye güvenerek veya ondan destek alarak kendisinde tehlikeyi göze alabilecek güç bulmak.*|| **cesaret bulmak,** *Güç ve destek kazanmak.*|| **cesaret etmek,** *Çekinmeden, korkmadan bir işe girişmek; cüret etmek.*|| **cesaret gelmek,** *Üzerindeki korku ve yılgınlığı atmak.*|| **cesaret göstermek,** *Yürekli davranmak.*|| **cesaretini kaybetmek,** *Bir işi yapma konusunda korku veya yılgınlığa düşmek; ümitsizliğe düşmek; korkmak.*|| **cesaretini kırmak,** *Bir kimsenin yılgınlığa ve ümitsizliğe düşmesine sebep olmak.*|| **cesaretini toplamak,** *Korkusunu yenerek yüreklenmek.*|| **cesaret vermek,** *Birinin üzerinde bulunan korku ve yılgınlığı, ümitsizliği atmasını sağlamak.*

cesaretlendirilme, [cesaret-le-n-dir-il-me] *(cesa:retlendirilme) is.* Korkusuz, ümitli ve yürekli bir duruma getirilme eylemi.

cesaretlendirilmek, [cesaret-le-n-dir-il-mek] *(casa:retlendirilmek) edil. f. [-ir]* Birinin taşıdığı korku, yılgınlık ve ümitsizliği üzerinden atması, kendisine güven kazanması sağlanmak; yüreklendirilmek.

cesaretlendirme, [cesaret-le-n-dir-me] *(cesa:retlendirme) is.* Birini korkusuz, ümitli ve yürekli bir duruma getirme eylemi; yüreklendirme.

cesaretlendirmek, [cesaret-le-n-dir-mek] *(cesa:retlendirmek) gçl. f. [-ir]* **1.** Birinin korkusunu yenmesini veya çekingenliğini üzerinden atmasını sağlamak; yüreklendirmek. **2.** Yılgınlık duygusunu yenmesine yardımcı olmak.

cesaretlenme, [cesaret-le-n-me] *(cesa:retlenme) is.* Korkusuz, ümitli ve yürekli bir duruma gelme eylemi.

cesaretlenmek, [cesaret-le-n-mek] *(cesa:retlenmek)*

dönşl. f. [-ir] **1.** Korkusunu, çekingenliğini üzerinden atmak; yüreklenmek. **2.** Yılgınlık duygusunu yenerek ümitlenmek.

cesaretli, [cesaret-li] *(cesa:retli) sf.* Korkusu ve çekintisi olmayan; cesur; yürekli; yiğit.

cesaretlilik, -ği [cesaret-li-lik] *(cesa:retlilik) is.* Korkusu ve çekintisi olmama durumu; korkusuzluk; yüreklilik; yiğitlik.

cesaretsiz, [cesaret-siz] *(cesa:resiz) sf.* **1.** Bir işte gördüğü tehlikeyi veya güçlüğü göze alamayan; yüreksiz. **2.** Korkak.

cesaretsizlik, -ği [cesaret-siz-lik] *(cesa:retsizlik) is.* **1.** Bir işte gördüğü tehlikeyi veya güçlüğü göze alamama durumu; korkaklık; yüreksizlik. **2.** Çekingenlik.

cesaset, [Ar. cesāset جساست] *(cesa:set) {OsT} is.* Merak; tecessüs.

cesed, [Ar. cesed جسد] *{OsT} is.* → ceset.

ceset, -di [Ar. cesed جسد] *is.* **1.** Canlılık faaliyetlerini kaybetmiş insan vücudu; ölü. **2.** Gövde; beden; ten.

-cesi, [-casi / -cesi] *{eAT} yap e.* → -casi.

cesim, [Ar. cesāmet > cesīm / cesīme جسيم / جسيمه] *{OsT} sf.* İri; büyük; kocaman; kalın. ⊡ **cesîmü'l-cüsse,** *{OsT} İri vücutlu.*

cesk, [Far. cesk جسك] *is.* Keder; musibet; mihnet.

cessas, [Ar. cessās جساس] *(cessa:s) {OsT} sf.* Çok meraklı.

cessase, [Ar. cessāse جساسه] *(cessa:se) {OsT} is.* Harp gemisi; kruvazör.

cest, [Far. cestān > cest جست] *{OsT} is.* **1.** Sıçrayış; atlayış. **2.** *sf.* Çabuk hareket eden. **3.** *zf.* Sıçrayarak; atlayarak.

cestan, [Far. cestān جستان] *(cesta:n) {OsT} sf.* Sıçrayan; atlayan. ⊡ **cestān cestān,** *{OsT} Sıçraya sıçraya.*

ceste, [Far. cesten > ceste جسته] *{OsT} sf.* Sıçramış, fırlamış. ⊡ **ceste ceste,** *{OsT} Azar azar, parça parça, bölüm bölüm.*|| **ceste-gîr,** *{OsT} 1. Arsız. 2. Dilenci.*

cesten, [Far. cesten جستن] *{OsT} f.* **1.** Sıçramak; atlamak. **2.** Atılmak; kaçmak; kurtulmak.

cesur, [Ar. cesāret > cesūr جسور] *(cesu:r) {OsT} sf.* **1.** Tehlikeden korkmayan; korkusuz; yürekli. **2.** Güçlüklerden yılmayan; gözü pek.

cesurane, [Ar. cesūr + Far. -āne جسورانه] *(cesu:ra:ne) {OsT} zf.* **1.** Tehlikelerden korkmadan; korkusuzca; yüreklice. **2.** Güçlüklerden yılmadan; cesurca.

cesurluk, -ğu [cesur-luk] *is.* **1.** Cesur olma durumu; korkusuzluk; yüreklilik. **2.** Cesur olanın niteliği; cesaret; gözü peklik; yiğitlik.

ceş, [Far. ceş جش] *{OsT} is.* Mavi boncuk.

ceşn, [Far. ceşn جشن] *{OsT} is.* **1.** Ziyafet; şölen. **2.** Bayram. **3.** Eğlence. ⊡ **ceşn-i büzürg,** *{OsT} Eskiden İranlıların 27 martta yaptıkları bayram; büyük bayram.*|| **ceşn-i Meryem,** *{OsT} Doğum yaparken kendisine meyve veren hurmanın anısına yapılan bayram.*

cet, -ddi [Ar. cedd جد] *{OsT} is.* **1.** Annenin veya babanın babası; dede. **2.** Ata. ⊡ **ceddine lanet,** *Kızgınlık anında birinin atalarına edilen küfür.*|| **ceddine rahmet,** *1. Allah babana rahmet eylesin. 2. "Çok teşekkür ederim" anlamında söylenir.*

cetbecet, [Ar. cedd + Far. be + Ar. cedd جد به جد] *{OsT} zf.* Soyca büyük babadan büyük babaya geçe geçe.

cetik, -ği [iç edik] *{ağız} is.* → çedik. [DS]

cetvel, [Ar. cedvel جدول] *{OsT} is.* **1.** Su kanalı; ark. **2.** Çizelge; tablo; liste. **3.** Düz çizgi çizmeye ve boyut ölçmeye yarar, ölçü birimlerine uygun biçimde derecelendirilmiş tahta, metal ya da plastikten yapılmış araç. **4.** Oyma ve kakmalarda birbirine paralel olarak yerleştirilmiş fildişi çubuklar. **5.** Yazma kitaplarda sayfanın kenarlarına çizilen çizgiler. **6.** Ciltlenmiş bir kitabın sırtındaki yatay kılavuz. ⊡ **cedvel-keş,** *{OsT} hat. Güzel çizgi çekebilen hat sanatçısı.*|| **cedvel-i sîm,** *{OsT} Lale Devrinde Kâğıthane'ye yapılmış yapay dere.*

cev[1], [cev *(yans.)*] *is.* Gereksiz, anlamsız boş lafların söylenişini anlatan kök. [Zülfikar] *cev cev, cev cek, cev+cev-e-le-n-mek, cev-kir- mek.*

cev[2], [cev *(yans.)*] *is.* Hızla uçma, uçuşma, kaçma ve fırlama hareketlerini anlatan kök. [Zülfikar] *cev cev.*

cev[4], [Far. cev جو] *{OsT} is.* **1.** Arpa. **2.** Küçük bir ağırlık ölçüsü birimi; buğday; yaklaşık bir gramın 296'da biri kadar. ⊡ **cev cev,** *{OsT} Tane tane; parça parça.*

cev[3], **-vvi** [Ar. cevv جو] *{OsT} is.* Boşluk; gök; hava; atmosfer. ⊡ **cevv-i heva,** *{OsT} Hava boşluğu.*|| **cevv-i kebut,** *{OsT} Mavi boşluk; gökyüzü.*

cevab, [Ar. cevāb جواب] *(ceva:b) {OsT} is.* → cevap. ⊡ **cevāb ale'l-cevāb,** *{OsT} Cevaba cevap.*|| **cevāb-dîh,** *{OsT} Cevap veren.*|| **cevab döndürmek,** *{OsT} 1. İtiraz etmek. 2. Cevap vermek.*|| **cevab etmek,** *{eAT} Cevap vermek.*|| **cevāb-ı bā-sevāb,** *Doğru cevap.*|| **cevāb-ı kat'î,** *{OsT} Kesin olarak verilen cevap.*|| **cevāb-ı müskit,** *{OsT} Sessizce verilen cevap.*|| **cevāb-ı nā-sevāp,** *{OsT} Doğru olmayan cevap.*|| **cevāb-ı red,** *{OsT} Ret cevabı.*|| **cevāb-ı şāfî,** *{OsT} İnandırıcı cevap.*|| **cevāb-nāme,** *{OsT} Cevap olarak yazılan yazı.*|| **cevāb-nüvis,** *{OsT} Cevap yazan; kâtip; yazıcı.*||

cevabat, [Ar. cevāb-āt جوابات] *(ceva:ba:t)* *{OsT}* *is.* Cevaplar, karşılıklar; yanıtlar.

cevaben, [Ar. cevāb-en جواباً] *(ceva:ben)* *{OsT}* *zf.* Cevap olarak; karşılık olarak.

cevabi[1], [Ar. cābi *(tahsildar)* > cevābī جوابى] *(ceva:bi:)* *{OsT}* *is.* Tahsildarlar.

cevabi[2], [Ar. cevāb > cevābī جوابى] *(ceva:bi:)* *{OsT}* *zf.* **1.** Karşılık olmak üzere; cevap yerine geçmek üzere. **2.** *sf.* Cevapla ilgili olan; cevaba ilişkin. **3.** Cevap olarak söylenen ya da yazılan.

cevabname, [Ar. cevāb + Far. nāme جوابنامه] *(ceva:b-na:me)* *{OsT}* *is.* **1.** Cevap yazısı. **2.** Yazılı cevap; karşı nota.

cevad, [Ar. cūd > cevād جواد] *(ceva:d)* *{OsT}* *sf.* Cömert; eli açık.

cevad, -ddı [Ar. cadde > cevādd جوادّ] *(ceva:d)* *{OsT}* *is.* Caddeler.

cevahir, [Ar. cevher *(değerli taş)* > cevāhir جواهر] *(ceva:hir)* *{OsT}* *is.* **1.** Pırlanta, elmas, yakut, zümrüt gibi değerli taşlar; mücevher. **2.** Mayalar; özler. **3.** *sf.* Cevhere benzer; parlak. ⊟ **cevahir bedesteni,** *Kıymetli taşların satıldığı dükkânlar grubu.*|| **cevāhir-i ulvîye,** *{OsT} Gezegenler; felekler.*|| **cevahir yumurtlamak,** *alay. Güzel konuştuğunu sanarak saçmalamak.*

cevahirci, [cevahir-ci] *(ceva:hirci)* *is.* Mücevher alıp satan kimse.

cevahirî, [Ar. cevāhirī جواهرى] *(ceva:hiri:)* *{OsT}* *is.* Mücevher alıp satan kimse.

cevaib, [Ar. cā'ibe *(söylenti)* > cevā'ib جوائب] *(ceva:ib)* *{OsT}* *is.* Halk arasında dolaşan söylentiler.

cevaiz, [Ar. cā'ize *(armağan)* > cevā'iz جوائز] *(ceva:iz)* *{OsT}* *is.* **1.** Armağanlar; bahşişler; hediyeler. **2.** İmparatorluk döneminde yüksek görevlere atananların sadrazama ve ona bağlı görevlilere verdikleri armağanlar.

cevali, [Ar. cālī *(terk eden)* > cevālī جوالى] *(ceva:li:)* *{OsT}* *is.* **1.** Memleketlerini terk edenler; bulundukları yeri değiştirenler. **2.** Müslüman olmayan Arapların ödemekle yükümlü oldukları cizye vergisi. **3.** Yaşlılık ve malûliyet emekliliği.

cevami, -mi'ı [Ar. cāmiᶜ > cevāmiᶜ جوامع] *(ceva:mi)* *{OsT}* *is.* **1.** İbadet yerleri; camiler; mescitler. **2.** Toplu şeyler.

cevamid, [Ar. cāmid *(cansız)* > cevāmid جوامد] *(ceva:mid)* *{OsT}* *is.* Cansız varlıklar; cansızlar; hayatsız, donmuş şeyler; nesneler.

cevamis, [Ar. cāmūs *(manda)* > cevāmīs جواميس] *(ceva:mis)* *{OsT}* *is.* Su sığırları, mandalar.

cevan, [Far. cevān جوان] *(ceva:n)* *{OsT}* *sf.* Genç; taze; delikanlı; civan.

cev'an, [Ar. cuᶜ > cevᶜān جوعا] *(ce:v-a:n)* *{OsT}* *sf.* Midesi boş; acıkmış; aç.

cevanan, [Far. cevān > cevānān جوانان] *(ceva:na:n)* *{OsT}* *is.* Gençler; tazeler; delikanlılar; civanlar.

cevani, [Far. cevānī جوانى] *(ceva:ni:)* *{OsT}* *is.* Gençlik.

cevanib, [Ar. cānib *(yön, taraf)* > cevānib جوانب] *(ceva:nib)* *{OsT}* *is.* Yönler; taraflar; her taraf. ⊟ **cevānib-i erbaa,** *{OsT} Dört yön.*

cevanih, [Ar. cāniḥa > cevāniḥ جوانح] *(ceva:nih, h kalın söylenir)* *{OsT}* *is.* Suçlular.

cevap, -bı [Ar. cevāb جواب] *(ceva:b)* *{OsT}* *is.* Bir soruya, bir isteğe, bir söz ya da yazıya verilen karşılık; yanıt. ⊟ **cevabı dayatmak,** *Görüşünü kesin olarak söylemek.*|| **cevabı dikmek,** *Görüşünü kesin şekilde söylemek.*|| **cevabı yapıştırmak,** *Karşılığını hemen ve beklenmedik bir şekilde vermek.*|| **cevap hakkı,** *Kişilerin kişilik ve onurlarına zarar verilmesi veya kendileriyle ilgili gerçek dışı yayınlar yapılması üzerine, bunların zararlı sonuçlarını ortadan kaldırmak amacını güden anayasal hak.*|| **cevap-nâme,** *{OsT} Cevap için yazılan mektup.*|| **cevap vermek,** *1. Karşılık vermek; yanıtlamak. 2. Karşı koymak; saygısızlık etmek.*|| **cevap yetiştirmek,** *Sorunun karşılığını hemen vermeye çalışmak.*

cevaplama, [cevap-la-ma] *is.* Bir soruya, isteğe, bir söz veya yazıya karşılık verme işi.

cevaplamak, [cevap-la-mak] *gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Bir soruya, isteğe, bir söz veya yazıya karşılık vermek; cevap vermek; yanıtlamak.

cevaplandırılma, [cevap-la-n-dır-ıl-ma] *is.* Bir soruya, isteğe, bir söz veya yazıya karşılık verilme eylemi; yanıtlandırma.

cevaplandırılmak, [cevap-la-n-dır-ıl-mak] *edil. f. [-ır].* Bir soruya, isteğe, bir söz veya yazıya karşılık verilmek; yanıtlandırılmak.

cevaplandırma, [cevap-la-n-dır-ma] *is.* Bir sorunun, isteğin, bir söz veya yazının karşılığını verme eylemi; yanıtlandırma.

cevaplandırmak, [cevap-la-n-dır-mak] *is.* Bir sorunun, isteğin, bir söz veya yazının karşılığını vermek; yanıtlandırmak.

cevaplanmak, [cevap-la-n-mak] *edil. f. [-ır]* (Soru, istek veya söz için) karşılığı verilmek; cevap verilmek; yanıtlanmak.

cevaplaşmak, [cevap-la-ş-mak] *işteş. f. [-ır]* Karşılıklı olarak birbirine mektup yazarak haberleşmek.

cevaplı, [cevap-lı] *sf.* Cevabı da içinde bulunan; yanıtlı. ⊟ **cevaplı telgraf,** *Alınacak cevabın ücreti önceden, talep eden kişi tarafından ödenmiş olan telgraf.*

cevapsız, [cevap-sız] *sf.* **1.** Cevabı olmayan. **2.** Cevabı verilmemiş; karşılıksız; yanıtsız.

cevari, [Ar. cevārī جواري] *(ceva:ri:)* *{OsT}* *is.* Halayıklar; odalıklar; cariyeler. ⊟ **cevārî'l-Künnes,** *{OsT} Merkür, Venüs, Mars, Jüpiter ve Satürn gezegenlerinin ortak adı.*

cevarih, [Ar. cevāriḥ جوارح] *(ceva:rih, h kalın söylenir)* *{OsT}* *is.* **1.** Yaralayanlar. **2.** Çürütenler.

cevasis, [Ar. cāsūs > cevāsīs جواسيس] *(ceva:si:s)* *{OsT}* *is.* Casuslar; çaşıtlar.

cevat, -dı [Ar. cūd *(cömert)* > cevād جواد] *sf.* → cevad.

cevaz, [Ar. cevāz جواز] *(ceva:z)* *{OsT}* *is.* **1.** Yasak olmama. **2.** İzin. **3.** İmkân; olanak; ihtimal. ⊟ **cevāz-ı istihdām kararı,** *{OsT} Atama kararı.*|| **cevāz-ı kanunî,** *{OsT} Kanuna uygun, kanunun izin verdiği.*|| **cevāz-ı şer'î,** *{OsT} Yapılmasında dince bir sakınca bulunmayan.*|| **cevaz vermek,** *Uygun görmek; izin vermek; hoş karşılamak.*

cevcek, -ği [cev *(yans.)* > cev+cek] *{ağız}* *sf.* **1.** Geveze. **2.** Dedikoducu. [DS]

cevcev, [cev *(yans.)* > cev+cev] *{ağız}* *is.* **1.** Bir toplantının, işin en kızışkın, en hareketli zamanı. **2.** Havlama. **3.** (Sıcak için) en koyu, en etkili olduğu zaman. [DS]

cevceve, [cev *(yans.)* > cev+cev-e] *{ağız}* *sf.* Geveze; boşboğaz. [DS]

cevcevelenmek, [cev *(yans.)* > cev+cev-e-le-n-mek] *{ağız}* *dönşl. f.* *[-ir]* **1.** İsteksiz isteksiz konuşmak. **2.** Oyalanmak. [DS]

cevder, [Far. cevder جودر] *{OsT}* *is.* Öküz.

cevdet, [Ar. cevdet جودت] *{OsT}* *is.* **1.** Güzellik. **2.** Tazelik. **3.** İyilik. **4.** Olgunluk; büyüklük. **5.** Kusursuzluk. ⊟ **cevdet-i fehm,** *{OsT} Anlayış üstünlüğü.*|| **cevdet-i fikr,** *{OsT} Düşünce üstünlüğü.*|| **cevdet-i karîha,** *{OsT} Kavrama üstünlüğü.*|| **cevdet-i zihn,** *{OsT} Düşünce üstünlüğü.*

cevelan, [Ar. cevelān / cevlān جولان] *(cevelâ:n)* *{OsT}* *is.* Dolaşma, gezinme; gezinti. ⊟ **cevelan etmek,** *Gezinmek, dolaşmak.*|| **cevelān-geh,** *{OsT} 1. Dolaşılan yer; dönüp dolaşma yeri. 2. Koşu yeri. 3. Savaş yeri.*|| **cevelān-ger,** *{OsT} Dolaşan; gezici.*|| **cevelān-gerî,** *{OsT} Dolaşıcılık; gezicilik.*|| **cevelān-ı dem,** *{OsT} Kan dolaşımı.*

cevf, [Ar. cevf جوف] *{OsT}* *is.* **1.** Boşluk; oyuk. **2.** İç; kalp. ⊟ **cevf-i a'la,** *{OsT} Gövde boşluğu.*|| **cevf-i arz,** *{OsT} Dünyanın içindeki boşluk.*|| **cevf-i batnî,** *{OsT} anat. Karın boşluğu.*|| **cevf-i fehm,** *{OsT} anat. Ağız boşluğu.*|| **cevf-i galsamî,** *{OsT} biy. Solungaç kovuğu.*|| **cevf-i hicābî,** *{OsT} anat. Göz evi; orbite.*|| **cevf-i leyl,** *{OsT} Gece yarısı; yarı gece.*|| **cevf-i mide,** *{OsT} Mide boşluğu.*|| **cevf-i nihāî,** *{OsT} anat. Omurilik kovuğu.*|| **cevf-i nuhāî,** *{OsT} Beyin boşluğu.*|| **cevf-i sadrî,** *{OsT} Göğüs boşluğu.*

cevfî, [Ar. cevfī جوفي] *(cevfi:)* *{OsT}* *sf* Gövdeye ilişkin; gövde ile ilgili; içe ait.

cevgân, [Far. çevgān جوگان] *(çevgâ:n)* *{OsT}* *is.* → çevgân.

cevher, [Ar. cevher جوهر / Far. gevher گوهر] *{OsT}* *is.* **1.** Bir şeyin özü, esası, mayası. **2.** Ruh. **3.** Üstün nitelik, yetenek. **4.** Güç, enerji. **5.** Değerli taş, maden veya mücevher. **6.** Şam ve Horasan'da yapılan kılıçlar üzerindeki menevişli dalgalar. **7.** *ed.* Ebcet hesabında noktalı harflere verilen ad. **8.** *fel.* Her türlü belirlenmiş arazdan bağımsız ve kendinden gelen şeyin niteliği; töz. **9.** Erdem; hüner; marifet. ⊟ **cevher bilimi,** *Değerli taşların yapılarını araştıran ve bunların süslemede kullanılış alanlarını belirleyen bilim dalı.*|| **cevher-dār,** *{OsT} 1. Elmaslı. 2. İyi, özlü; nitelikli. 3. Noktalı harfli. 4. (Kılıç için) siyah ve beyaz benekli. 5. Eski bir tür tüfek adı.*|| **cevher-ebyāz,** *{OsT} Ak madde.*|| **cevher fiili,** *dbl. Ek fiil.*|| **cevher-fürüş,** *{OsT} Mücevher satan; kuyumcu.*|| **cevher-i ebyāz,** *{OsT} Ak madde.*|| **cevher-i ferd,** *{OsT} 1. fiz. Bir maddenin bölünmez en küçük parçası; atom. 2. ed. mecaz. Sevgilinin dudağı.*|| **cevher-i kül,** *{OsT} Evrenin aslı.*|| **cevher-i lāsık,** *{OsT} biy. Aglütinin.*|| **cevher-i mücerred,** *{OsT} Mutlak cevher; madde hâlinde olmayıp kâinatın ruhunu meydana getiren madde.*|| **cevher-i sincābî,** *{OsT} anat. Boz madde.*|| **cevher-i ulvî,** *{OsT} 1. En yüksek cevher; gezegenler; felekler. 2. Ruh. 3. Ateş.*|| **cevher-pāre,** *{OsT} Mücevher parçası.*|| **cevher-tıraş,** *{OsT} Mücevher işleyen.*|| **cevher yumurtlamak,** *Güzel konuştuğunu sanarak saçmalayanlara söylenen alay sözü.*

cevherci, [cevher-ci] *is.* **1.** Cevher bilimi uzmanı. **2.** *fel.* Olayların değişmez temeli olarak bir cevherin var olduğun kabul eden görüş yanlısı.

cevhercilik, -ği [cevher-ci-lik] *is. fel.* Olayların değişmez temeli olarak bir cevherin gerçekten var olduğunu kabul eden öğreti.

cevhere, [Ar. cevhere جوهره] *{OsT}* *sf.* Bir tek cevher.

cevherî, [Ar. cevherī جوهري] *(cevheri:)* *{OsT}* *sf.* **1.** Cevhere ilişkin. **2.** Cevherle işlenmiş; cevher süslü. **3.** *is.* Cevher işleyen; kuyumcu.

cevherîn, [Ar. cevherīn جوهرين] *(cevheri:n)* *{OsT}* *sf.* Mücevherden; cevherden.

cevheriye, [Ar. cevheriyye جوهريه] *{OsT}* *is. fel.* Cevhercilik; tözcülük.

cevheriyun, [Ar. cevheriyyūn جوهريون] *(cevheriyu:n)* *{OsT}* *is.* Allah'ı bir cevher olarak kabul eden Mu'tezile kolu.

cevherli, [cevher-li] *sf.* Cevheri olan; özlü, değerli.

cevhersiz, [cevher-siz] *sf.* Cevheri olmayan.

cevi, [Far. cev *(arpa)* > cevī جوی] *(cevi:)* *{OsT}* *is.* Ağırlık ölçüsü birimi olarak arpa; bir arpa; yaklaşık 3,38 miligram.

cevin, [Far. cevīn / cevīne جوین / جوینه] *(cevi:n)* *{OsT}* *sf.* **1.** Arpadan yapılmış. **2.** Arpa unu.

cevir, -vri [Ar. cevr جور] *{OsT}* *is.* Eziyet, sıkıntı; cefa.

ceviz, [koz / Far. ġavz غوز / Ar. cevz جوز] *{OsT}* *is.* *bot.* **1.** Cevizgillerden uzun ömürlü, kalın gövdeli, kerestesi değerli, yurdumuzda çok sayıda yetişen, bir evcikli, sert kabuk içinde ikişer loplu iki çenekten meydana gelen ve yağlı bir meyveye sahip uzun ömürlü ağaç, *(Juglans regia).* **2.** Bu ağacın mobilyacılıkta kullanılan işleme ve oymacılığa elverişli kerestesi ve bu keresteden yapılmış mobilya. **3.** Bu ağacın, olgunlaşınca üzerinden sıyrılıp düşen ve *"gövek"* denilen yeşil bir dış kabukla kaplı odunsu iç kabuklu, yağlı ve ikişer loplu iki çenetten oluşan meyvesi. **4.** Üç ila dört santimetre arasında değişen ticarî parça maden kömürü. ⊡ **ceviz boya,** *Ceviz görünümü vermek için her cins keresteye vurulan koyu kahverengi boya.*|| **ceviz gölgesi,** *Koyu gölge.*|| **ceviz içi,** *Cevizin odunsu kabuğundan ayrılmış yenilebilen iç kısmı.*|| **ceviz kabuğu gibi,** *(Tekneler için) küçük ve dalgalara karşı güçsüz.*|| **ceviz kabuğuna sokmak,** *Çok sıkıntılı bir duruma getirmek.*|| **ceviz kabuğunu doldurmaz,** *Önemsiz.*|| **ceviz kıran,** *İki kolu arasındaki yuvalı boşlukta ceviz kırmaya yarar bir tür maşa.*|| **ceviz kırmak,** *1. Başkalarının yanında uygun düşmeyecek biçimde sevişmek. 2. Keyif çatmak.*|| **ceviz oynamak,** *Cevizleri yuvarlamak suretiyle oynanan bir tür çocuk oyunu oynamak.*

cevizgiller, [ceviz-gil-ler] *is.* *bot.* Kuzey Amerika kökenli, öz suyu sütsü, iki çenekli, büyük boylu ağaçlar familyası, *(Juglans).*

cevizi, [Ar. cevizī جوزی] *(cevizi:)* *{OsT}* *sf.* Koyu kahve ile yeşil arası bir renkte olan; ceviz rengi.

cevizli, [ceviz-li] *sf.* İçine ceviz katılmış olan; cevizi bulunan.

cevizlik, -ği [ceviz-lik] *is.* **1.** Ceviz ağaçları bulunan yer. **2.** Ceviz yetiştirilen yer; ceviz bahçesi. **3.** Cevizlerin korunup saklandığı sandık, oda, ambar vb.

cevkirmek, [cev *(yans.)* > cev-kir-mek] *{ağız}* *gçsz. f.* *[-ir]* (Yeni doğan çocuk için) ağlamak. [DS]

cevlan, [Ar. cevelān / cevlān جولان] *(cevlâ:n)* *{OsT}* *is.* Dolaşma, gezinme; gezinti. ⊡ **cevlān-geh,** *{OsT}* *1. Dolaşılan yer; dönüp dolaşma yeri. 2. Koşu yeri. 3. Savaş yeri.*||

cevlek, [cev-lek جولك] *{OsT}* *is.* Ok kuburu.

cevmerdırak, [Far. civanmerd => cevmerd-ırak] *{eAT}* *sf.* Daha cömert.

cevmerd, [Far. civanmerd => cevmerd جومرد] *{eAT}* *{OsT}* *sf.* Cömert.

cevmerdlik, -ği [cevmerd-lik جومردلك] *{eAT}* *is.* Cömertlik.

cevr, [Ar. cevr جور] *{OsT}* *is.* → cevir. ⊡ **cevr ü cefâ,** *{OsT}* *Zulüm ve eziyet.*

cevreb, [Ar. cevreb جورب] *{OsT}* *is.* Çorap.

cevretmek, [Ar. cevr + T. et-mek جورایتمك] *{OsT}* *gçsz. f.* *[-er)* *[-(d)i-yor]* Eziyet etmek; zulmetmek; üzmek.

cevsak, [Ar. cevsaḳ جوسق] *{OsT}* *is.* Köşk; konak.

cevse, [Ar. cevse جوسه] *{OsT}* *is.* **1.** Köşk. **2.** Çardak.

cevsek, [Ar. cevsek جوسك] *{OsT}* *is.* Düğme.

cevşen, [Far. cevşen جوشن] *{OsT}* *is.* Örme zırh; eskiden giyilen bir savaş elbisesi. ⊡ **cevşen-dûz,** *{OsT}* *Zırh ören.*|| **cevşen-güdaz,** *{OsT}* *Zırh eriten.*|| **cevşen-güzār,** *{OsT}* *Zırh delen.*|| **cevşen-hay,** *{OsT}* *Zırh delen.*|| **cevşen-pūş,** *{OsT}* *Zırh giyen; zırhlı.*|| **cevşen-şikâf,** *{OsT}* *Zırh paralayıcı.*

cevşir, [Far. cevşīr جوشیر] *(cevşi:r)* *{OsT}* *is.* **1.** Arpa torbası. **2.** Çulha.

cevüngar, [Moğ. cegüngar / cüüngar] *{eAT}* *is.* Ordunun sol yanı.

cevval, -li [Ar. cevelān > cevvāl جوال] *(cevva:l)* *{OsT}* *sf.* **1.** Koşan; dolaşan; hareket eden. **2.** Atik. **3.** Hazırcevap. **4.** Hareketli, canlı; işlek; yerinde duramayan, çok çalışkan. **5.** Parlak.

cevvar, [Ar. cevr > cā'ir > cevvār جوار] *(cevva:r)* *{OsT}* *sf.* Cevredici; zalim.

cevvî, [Ar. cevv *(hava küre)* > cevvī جوی] *(cevvi:)* *sf.* Dünyayı saran hava küresi ile ilgili; havaküre ile ilgili; atmosferik.

cevz, [Ar. cevz جوز / Far. ġavz غوز] *{OsT}* *is.* → ceviz. ⊡ || **cevz-bergünbed,** *{OsT}* *Yararsız ve boş işle uğraşma.*|| **cevz-i bevvā,** *{OsT}* *Hindistan cevizi.*|| **cevz-i gendüm,** *{OsT}* *Buğday tanelerinin birbirine yapışması ile oluşan topak.*|| **cevz-i māsil,** *{OsT}* *bot. Tatula.*|| **cevzü'l-Hind,** *{OsT}* *bot. Hindistan cevizi.*|| **cevzü'l-kay,** *{OsT}* *bot. Kargabüken ve meyvesi.*|| **cevzü't-tıb,** *{OsT}* *Küçük Hindistan cevizi.*|| **cevzü's-serv,** *{OsT}* *Servi kozalağı.*

Cevza, [Ar. cevzā جوزا] *(cevza:)* *{OsT}* *is.* İkizler burcu.

cevzak, [Far. cevzāk جوزاك] *(cevza:k)* *{OsT}* *is.* Elemlenme; kederlenme.

cevziye, [Ar. cevz > cevziyye جوزيه] *{OsT} is. bot.* Cevizgiller.

ceyb, [Ar. ceyb جيب] *{OsT} is.* **1.** İki meme arası; yaka. **2.** Gömleğin iki yakası arasındaki açıklık. **3.** Cep. **4.** Kese. **5.** *mat.* Sinüs. ⊡ **ceyb-i a'zām,** *{OsT} mat. Doksan derecenin sinüsü.*|| **ceyb-i humāyūn,** *{OsT} Padişahın hususî kesesi.*|| **ceyb-i kavs,** *{OsT} anat. Arka sinüs.*|| **ceyb-i murākabe,** *{OsT} tasvf. Dervişlerin düşünmek üzere başlarını öne eğip içlerine kapanmaları; düşünme vaziyeti.*|| **ceyb-i sabr,** *{OsT} Sabretme.*|| **ceyb-i tamam,** *{OsT} mat. Kosinüs.*|| **ceyb-i tefekkür,** *{OsT} Düşünme durumu; düşünürken alman biçim.*

ceybî, [Ar. ceybī جيبى] *(ceybi:) {OsT} is. mat.* Sinüsle ilgili; sinüzoidal.

ceyda, [Ar. ceydā جيدا] *(ceyda:) {OsT} is.* Uzun boylu kadın.

ceyl, [Ar. ceyl جيل] *{OsT} is.* **1.** Topluluk; kavim. **2.** Nesil; kuşak. **3.** *zool.* Yengeç.

ceylan, [Moğ. cegeren > jērēn / ceren > ceylān] *(ceylâ:n) is. zool.* **1.** Asya ve Afrika bozkırlarında yaşayan, boynuzlugiller familyasından narin yapılı, ince bacaklı, çok güzel gözlü, hızlı koşan, halka biçiminde boynuzlu bir antilop türü; gazal, *(Gazella dorcas).* **2.** *{ağız}* Kırşehir yöresinde tek erkek tarafından oynanan bir halk oyunu. [DS] ⊡ **ceylan bakışlı,** *(Kadın için) güzel gözlü, tatlı süzgün bakışlı, etkileyici.* || **ceylan çiçeği,** *{ağız} Yaprağı beş köşeli olup pembe çiçekler açan bir ot.* [DS]|| **ceylan gibi,** *(Kadın için) ince ve uyumlu vücutlu.*|| **ceylan kâğıdı,** *Üzerine yazı yazılacak kadar inceltilmiş ceylan derisi.*

ceyran, [Moğ. cegeren > jērēn > ceyrān جيران] *is.* **1.** Ceylan. *{ağız} (aynı)* [DS] **2.** *{ağız}* Karaca. [DS]

ceyş, [Ar. ceyş جيش] *{OsT} is.* **1.** Ordu; asker. **2.** Ses; seda.

ceyvad, [Ar. ceyvād جيواد] *(ceyva:d) {OsT} is.* Günahtan sakınma.

ceyyid, [Ar. ciyādet *(saflık, temizlik)* > ceyyid/ ceyyide جيد/جيده] *{OsT} sf.* İyi; hoş; saf ve temiz. ⊡ **ceyyid-i heva,** *{OsT} İyi hava; temiz hava.*|| **ceyyidü'l-ayār,** *{OsT} (Para için) ayarı tam; halis.*

cez[1], **-z'i** [Ar. cezʿ / cezʿa جزع / جزعه] *(cez-a) {OsT}* **1.** Damarlı akik; alaca bir değerli taş. **2.** Göz boncuğu.

cez[2], **-z'i** [Ar. ceẕʿ جذع] *{OsT} is.* Ağaç kökü.

cez[3], [Ar. cez جز] *{OsT} is.* Ada.

ceza[1], **-a'i** [Ar. cezā' جزاء] *(ceza:) {OsT} is.* **1.** İyi veya kötü karşılık. **2.** Bir kimsenin kusurlu ya da yanlış davranışlarından dolayı uygulanan yaptırım. **3.** *huk.* Yasalarda belirlenen suçları işleyen kişilere devletçe uygulanan çeşitli yaptırımlar. **4.** Yanlış bir davranışın istenmeyen ve kötü sonucu. **5.** Bazı çocuk oyunlarında yenilen oyuncuya uygulanan yaptırım. **6.** *dbl.* Şart cümlesinde, şartlı fiilin bulunduğu cümlenin karşılığı olan temel cümle. *"Kazanırsanız,* (şart) *sevinirim."* (ceza). ⊡ **ceza almak,** *Cezalandırılmak.*|| **ceza alanı,** *spor. Futbolda kale direklerinin önünde, futbolcuların işledikleri dokuz kusurlu davranış dolayısıyla penaltı atışı ile cezalandırılan dik dörtgen alan.*|| **ceza atışı,** *spor. Futbolda, bir oyuncunun ceza sahasında yanlış hareketini cezalandırmak için karşı tarafın hak kazandığı serbest vuruş.*|| **ceza çekmek,** *Hapiste yatmak.*|| **cezaevi,** *Hapis cezasına çarptırılanların bu ceza süresini geçirdikleri hürriyeti kısıtlayıcı yer; hapishane; mahpushane.*|| **ceza görmek,** *Cezalandırılmak.*|| **ceza hukuku,** *huk. Suç sayılan eylemleri ve bunlara uygulanacak cezaları inceleyen hukuk dalı.*|| **cezaî ehliyet,** *Cezalandırılma yaş ve sorumluluğuna sahip olma.*|| **cezaî şart,** *Sözleşmelerde, sözleşme şartlarını yerine getirmeyenlere uygulanacak yaptırım.*|| **cezaların birleştirilmesi,** *huk. Birden fazla suçtan hüküm giyen kimsenin cezalarının bir araya toplanması.*|| **cezaların kanunîliği ilkesi,** *huk. Suç sayılan eylemlerin ve bunlara uygulanacak cezaların kanunla tespit edilmesi ilkesi.*|| **ceza kesmek,** *1. Para cezasına çarptırmak. 2. argo. Kendisi ile birlikte bulunanlara çay, meşrubat vb. ısmarlamak.*|| **ceza mahkemeleri,** *huk. Ceza yargılamasında görevli ağır ceza, sulh ceza ve asliye ceza mahkemeleri gibi mahkemeler.*|| **cezanın düşmesi,** *Bir kimsenin işlediği suçtan dolayı uygulanması gereken cezanın ölüm, af ve zaman aşımı gibi sebeplerle uygulamadan kalkması; cezanın sukûtu.*|| **ceza reisi,** *huk. Ağır ceza mahkemesi başkanı.*|| **cezasını bulmak,** *Hak etmiş olduğu kötü sona uğramak.*|| **cezasını çekmek,** *1. Tedbirsizlik ve kusurlu davranış sonunda zarar görmek. 2. Mahkemece hükmedilen hapis cezasını hapishanede tamamlamak.*|| **ceza vuruşu,** *spor.* → ceza atışı.|| **cezaya çarptırılmak,** *huk. Mahkemece suç sayılan davranış karşılığı olarak hüküm giymek; cezalandırılmak.*|| **cezaya kalmak,** *(Öğrenci için) eskiden uygulanan, işlenen bir suç ya da derslerine çalışmamaktan dolayı ceza niteliğinde olmak üzere, son dersten sonra okulda bir müddet daha kalmak.*|| **ceza yazmak,** *Cezalandırmak.*|| **ceza yemek,** *Cezalandırılmak.*|| **cezā-yı amel,** *{OsT} İşlenen bir eylemden dolayı görülen karşılık.*|| **cezā-yı nakdî,** *{OsT} Para cezası.*|| **cezā-yı sezā,** *{OsT} Uygun düşen ceza.*

ceza[2], **-aı** [Ar. cezāʿ جزاع] *(ceza:) {OsT} is.* Sabırsızlıkla sızlanma. ⊡ **cezā fezā,** *{OsT} Korku; endişe; tedirginlik.*

cezaen, [Ar. cezā'en جزاءً] *(ceza:en) {OsT} zf.* Ceza olarak; karşılık olarak.

cezai, [Ar. cezā'ī جزائى] *(ceza:i:) {OsT} sf.* **1.** Ceza ile ilgili. **2.** Cezaya ilişkin. ⊡ **cezâî müeyyide,** *{OsT} Ceza baskısı; cezanın yaptırımı.*

cezair, [Ar. cezīre *(ada)* > cezā'ir / cezāyir جزائر] *(ceza:ir) {OsT} is.* Adalar. ⊡ **cezâir-i Bahr-i Sefîd,** *{OsT} Akdeniz adaları.*|| **cezâir-i garb,** *{OsT} Cezayir.*|| **cezâir-i hâlidât,** *{OsT} Kanarya adaları.*|| **cezâir-i Hind,** *{OsT} Hind-i Çin adaları.*|| **cezâir-i isna-aşer,** *{OsT} Ege denizindeki On İki Ada.*|| **cezâir-i müctemiâ,** *{OsT} Takım adalar.*|| **cezâir-i saâdet,** *Kanarya adaları.*|| **cezâir-i seb'a,** *{OsT} Yunan adaları.*

cezalandırılma, [ceza-la-n-dır-ıl-ma] *(ceza:landırılma) is.* Ceza verilme eylemi.

cezalandırılmak, [ceza-la-n-dır-ıl-mak] *(ceza:landırılmak) edil. f. [-ır]* İşlediği bir suç karşılığı cezaya çarptırılmak; kendisine ceza verilmek.

cezalandırma, [ceza-la-n-dır-ma] *(ceza:landırma) is.* Ceza verme işi.

cezalandırmak, [ceza-la-n-dır-mak] *(ceza:landırmak) dönşl. f. [-ır]* Suç işleyen birine ceza vermek; suçluyu cezaya çarptırmak.

cezalanma, [ceza-la-n-ma] *(ceza:lanma) is.* Ceza almak eylemi.

cezalanmak, [ceza-la-n-mak] *(ceza:lanmak) gçsz. f. [-ır]* İşlediği bir suç karşılığı olarak ceza almak.

cezalet, [Ar. cezālet جزالت] *(ceza:let) {OsT} is.* **1.** Dilde herhangi bir tutukluk, bozukluk olmaması; düzgün söyleyiş; akıcılık. **2.** Söylenişi zor olan kelimeleri söyleyebilme. ⊡ **cezâlet-i lafz,** *{OsT} Söz düzgünlüğü.*|| **cezâlet-i ma'nâ,** *Anlam düzgünlüğü.*

cezalı, [ceza-lı] *(ceza:lı) sf.* **1.** Ceza verilmiş. **2.** Cezası olan. **3.** Gününde ödenmeyen (borç ya da vergi). **4.** *zf.* Para cezası ödemek suretiyle.

cezasız, [ceza-sız] *(ceza:sız) sf.* **1.** Cezası olmayan. **2.** Cezalandırılmamış (kimse). **3.** *zf.* Cezaya çarptırılmadan; ceza ödemeden.

cezayir, [Ar. cezīre > cezāir / cezāyir جزائر], *(ceza:yir) {OsT} is.* Adalar. ⊡ **Cezayir menekşesi,** *bot. Zakkumgillerden her dem yeşil ve bol çiçek veren, dik saplı, mavi çiçekli bir süs bitkisi, (Vinca).*

cezb, [Ar. cezb جذب] *{OsT} is.* **1.** Kendine çekme. **2.** Çekilme. ⊡ **cezb-i kalb,** *{OsT} Gönlü çekme; gönül alma.*

cezbe, [Ar. cezbe جذبه] *{OsT} is.* **1.** Ruhun coşku ve sevinç ile sanki bedenden ayrıymış gibi olması; kendinden geçme; vecit. **2.** *tasvf.* İnsanın özünün Allah tarafından Allah'ın ilahî varlığına çekilmesi coşkusuna kapılarak kendinden geçme durumu. ⊡ **cezbe-dār,** *{OsT} Cezbeli; cezbeye tutulmuş.*|| **cezbe-dārāne,** *{OsT} Cezbeye tutulmuş gibi.*|| **cezbe-dārî,** *{OsT} Cezbeye tutulma durumu.*|| **cezbe-efgen,** *{OsT} Cezbeye düşüren; cezbe veren.*|| **cezbe-figen,** *{OsT} Cezbeye düşürücü; cezbe verici.*|| **cezbe-yāb,** *{OsT} Cezbeye tutulmuş; kendinden geçmiş.*|| **cezbeye tutulmak,** *Kendinden geçmek; coşku ile kendini kaybetmek.*

cezbelenme, [cezbe-le-n-me] *is.* Cezbeye tutulma, kendinden geçme eylemi.

cezbelenmek, [cezbe-le-n-mek] *gçsz. f. [-ir]* Cezbeye tutulmak; coşkuyla kendinden geçmek.

cezbeli, [cezbe-li] *sf.* **1.** Cezbeye gelmiş, cezbeye tutulmuş olan. **2.** Cezbesi olan; çekici.

cezbetmek, [Ar. cez̲b + T. et-mek جذب ايتمك] *{OsT} gçl. f. [-er] [-(d)-yor]* Güzelliğiyle ya da soyut özellikleri ile kendine çekmek.

cezbiye, [Ar. cezbiyye جذبيه] *{OsT} is.* Çekme; çekicilik.

cezebat, [Ar. cezbe > cezebāt جذبات] *(cezeba:t) {OsT} is.* Cezbeler.

cezel, [Ar. cezel جزل] *{OsT} is.* **1.** Bir şeyi ikiye bölme. **2.** Doğru ve düzgün söz.

cezer, [Ar. ceẕer جذر] *{OsT} is.* Havuç. ⊡ **cezerü't-türāb,** *{OsT} Yaban havucu.*

cezerye, [Ar. cezer *(havuç)* > cezerye جزريه] *{OsT} is.* Havuç, şeker ve krem tartarla pişirildikten sonra içine Antepfıstığı, fındık ve ceviz katılmak suretiyle yapılan bir tür lokum.

cezginmek, [çiz-gin-mek > cezgin-mek / جزگنمك جزكنمك] *dönşl. f. [-ür]* Dönmek; dolaşmak.

cezi, -zi'i [Ar. cez̲ī' جذيع] *(cezi:) {OsT} is. bot.* Küçük tomurcuk. ⊡ **cezî'-i adūdî-i re'sî,** *{OsT} anat. Kol ve baş ana atardamarı.*

cezil, -zli [Ar. cezālet *(bolluk, belagat)* > cezīl جزيل] *{OsT} sf.* **1.** Bol; çok. **2.** Sanatlı, beliğ (söz).

cezir, -zri [Ar. cez̲r جذر] *{OsT} is.* **1.** Kök. **2.** Denizlerin alçalma durumu; git. **3.** *mat.* Kök. **4.** *dbl.* Herhangi bir ekle genişletilmemiş kelime; kök.

cezire[1], [Ar. cezīre جزيره] *(cezi:re) {OsT} is.* **1.** Ada. **2.** Yarımada.

cezire[2], [Ar. zecr > zecrī زجرى] *{ağız} is.* **1.** Zorlama; sıkıştırma; işkence; eziyet. **2.** [DS] Sıkıntı; çile. [DS]

cezi, [Ar. cezl جزل] *{OsT} is.* **1.** Tomruk; kalın odun; kütük. **2.** (Söz için) doğru, anlaşılır ve düzgün olan.

cezlan, [Ar. cez̲lān جذلان] *(cezla:n) {OsT} sf.* Mutlu.

cezm, [Ar. cezm جزم] *{OsT} is.* **1.** Kesme. **2.** Kesin bilgi. **3.** Kesin olarak karar verme. **4.** Kur'an-ı Ke-

rim'i kesin ve açık bir şekilde okuma. **5.** Hattatların kullandığı bir kalem çeşidi. **6.** *dbl.* Arapça'da geniş zaman fiilinin sonundaki harekeyi düşürme. **7.** Bu harekesizliği göstermek için kullanılan yuvarlak küçük işaret; (°). ⧉ **cezm etmek,** *1. Kesin olarak anlamak. 2. Hükmetmek.*

cezmazec, [Ar. cezmāzec جزمازج] *(cezma:zec) {OsT} is. bot.* Ilgın meyvesi.

cezmen, [Ar. cezmen جزماً] *{OsT} zf.* **1.** Kesinlikle. **2.** Kararlı olarak; kestirip atmak suretiyle.

cezmî, [Ar. cezmī جزمي] *(cezmi:) {OsT} sf.* **1.** Kesin kararlılıkla ilgili. **2.** Kesin karar sahibi; kesin kararlı.

cezp, -bi [Ar. cezb جزب] *is.* **1.** Çekme, kendine yaklaştırma. **2.** Kendine bağlı hâle getirme. ⧉ **cezp etmek,** *1. Bir şeyi kendisine doğru çekmek. 2. Birini kendisine bağlamak. 3. Başkasının ilgisini uyandırmak. 4. Kendini beğendirmek.*

cezr, [Ar. cez̲r جذر] *{OsT} is.* **1.** Kök; asıl. **2.** Deniz suyunun seviyesinde alçalma; git. **3.** *mat.* Karekök. ⧉ **cezr-i amūdî,** *{OsT} biy. Dikey kök; kazık kök.*|| **cezr-i ārızî,** *{OsT} bot. Ek kök.*|| **cezr-i asām,** *{OsT} mat. Sanal kök.*|| **cezr-i derenî,** *{OsT} bot. Yumru kök.*|| **cezr-i ekmel,** *{OsT} coğ. Büyük gidim.*|| **cezr-i hamız,** *{OsT} kim. Asit kökü.*|| **cezr-i havaî,** *{OsT} bot. Havada yetişen küçük kök.*|| **cezr-i mantık,** *{OsT} mat. Asal kök.*|| **cezr-i mikāb,** *{OsT} mat. Küp kök.*|| **cezr-i murabbā,** *{OsT} mat. Karekök.*|| **cezr-i muzāaf,** *{OsT} İki kök.*|| **cezr-i mükeab,** *{OsT} mat. Küp kare.*|| **cezr-i müsbit,** *bot. Tutunma kökü.*|| **cezr-i nātık,** *{OsT} mat. Asal kök.*|| **cezr-i rişî,** *{OsT} bot. Saçak kök.*|| **cezr-i tam,** *{OsT} mat. Asal kök.*|| **cezr-i vetedî,** *{OsT} bot. Kazık kök.*

cezre, [Ar. cezre جزره] *{OsT} is.* Kasaplık koyun, keçi.

cezrî, [Ar. cez̲rī جذري] *(cezri:) {OsT} sf.* **1.** Köke ait; kökle ilgili. **2.** Köktenci; köklü; esaslı; radikal. **3.** Kökü çok derinlere giden.

cezriye, [Ar. cez̲riyye جذريه] *(cezri:ye) {OsT} is.* **1.** Köktencilik; radikalizm. **2.** *mat.* Köklü ifade.

cezu, -zu'u [Ar. cezūʿ جزوع] *(cezu:) {OsT} sf.* Çok sabırsızlanan.

cezub, [Ar. cez̲üb جذوب] *(cezu:b) {OsT} sf.* Çok cezbeden; aşırı çeken.

cezve, [Ar. cezve جزوه] *{OsT} is.* Genellikle kahve pişirmekte kullanılan uzun saplı küçük silindir biçiminde kap.

cezzab, [Ar. cez̲z̲āb جذاب] *(cezza:b) {OsT} sf.* Çok cezbeden; aşırı çeken.

cezzaf, [Ar. cezzāf جزاف] *(cezza:f) {OsT} is.* Ağ ile balık tutan balıkçı.

cezzar, [Ar. cezzār جزار] *(cezza:r) {OsT} is.* **1.** Kasap. **2.** Deve kasabı. **3.** *sf.* Çok öldüren; zalim; gaddar. **4.** *sf.* Düşman öldüren; kahraman.

Cf, [Fr. californium] *(kalifo'rniyum) is. kim.* Küriyum elementinin alfa parçacıklarıyla bombardıman edilmesi ile elde edilen, atom numarası 98, radyoaktifliği yüksek bir element olan kaliforniyumun sembolü.

cgs, C. G. S. [santimetre-gram-saniye] *kısalt. fiz.* Santimetre (uzunluk), gram (ağırlık), saniye (zaman) üçlü ölçü birim sistemi.

-cı, [-cı / -ci / -cu / -cü / -çı / -çi / -çu / -çü] *yap. e.* **1.** İsimden isim türeten ektir. Sonuna getirildiği kelime ile ilgili iş, meslek ve sanat adları yapar; bir iş ve meslekle uğraşan kimseleri bildiren isimler yapar: *{eAT} (aynı). kapu-cı, kulluk-çı, ok-çı, demirci, çiftçi, aşçı, işçi.* **2.** Çeşitli ihtiyaç maddelerini üretmeyi, satmayı kendine iş ve meslek edinmiş kimse kavramı taşıyan isimler yapar: *sütçü, simitçi, üzümcü, eczacı.* **3.** Bir alet veya işe bağlı olarak bir iş yürüten kimse kavramı taşıyan isimler yapar: *dümenci, makasçı, tornacı.* **4.** Bir işi görev olarak almış kimse kavramı taşıyan kelimeler yapar: *gözcü, konuşmacı, politikacı, elçi, havacı.* **5.** Bir inanışı, görüş ve düşünüşü benimsemiş olma kavramı taşıyan kelimeler yapar: *gelenekçi, kaderci, cumhuriyetçi, milliyetçi.* **6.** Bir işte uzmanlaşmış kimse kavramı taşıyan kelimeler yapar: *gök bilimci, plancı, matematikçi.* **7.** Bir işi kendine uğraşı alanı olarak seçmiş kimse kavramı taşıyan kelimeler yapar: *durumcu, türkücü, özleştirmeci.* **8.** Bir şeye sahip olma kavramı taşıyan kelimeler yapar: *mirasçı, yatırımcı, fırıncı.* **9.** Bir şeye düşkünlük, tutkunluk, sevme kavramı taşıyan kelimeler yapar; *{eAT} (aynı): şarapçı, uykucu, akşamcı; içgü-ci, kovu-cu, yalan-cı.* **10.** Bir işi davranış biçimi haline getirme, alışkanlık ve huy edinme kavramları taşıyan kelimeler yapar: *alaycı, yalancı, bozguncu, kinci.* **11.** Eklendiği ismin bildirdiği iş veya durumla ilgili bulunma kavramı taşıyan kelimeler yapar: *yolcu, aracı, yabancı.*

cı, [cı *(yans.)*] *is.* Cam ve metal nesnelerin çarpma, sallanma ve sürtünme ile çıkardığı çınlama seslerini anlatan kök. [Zülfikar] *cı-cık bıcık, cı-cık-lı bıcıklı, cı-cı-lı bıcılı.*

cıb[1], [cıb / cıp *(yans.)*] *is.* Sıvılar içinde, yağışlı havalarda ya da ıslak zemin üzerinde ayakla, elle oluşturulan hareketleri, bu tarz çabalamayı anlatan kök. [Zülfikar] *cıb-al-ağı çıkmak, cıb-ı-dık, cıb-ıl cıb-ıl, cıb-ıl-a-mak, cıb-ıl-da-mak, cıb-ıl-lık, cıb-ır cıbır, cıb-ır-dan, cıb-ıt.*

cıb[2], [cıb / çıp / cib *(yans.)*] *is.* El çırpma sırasında çıkan sesi anlatan kök. [Zülfikar] *cıb-ban.*

cıba, [cıb *(yans.)* > cıb-a] *{ağız} sf.* **1.** (Koyun veya keçi için) tüyü kırkılmış. **2.** Çıplak. **3.** Saçsız; kel.

4. Bozkır; verimsiz toprak. **5.** Üzerinde ağaç bulunmayan tepe. [DS] ⊡ **cıbada kalmak,** *{ağız} 1. (Ağaç için) yaprağını dökerek çıplak kalmak. 2. Ova üzerinde yol şaşırmak.* [DS]

cıbalak, -ğı [cıb *(yans.)* > cıb-a-lak] *{ağız} sf.* Islak. ⊡ **cıbalağı çıkmak,** *{ağız} Sırılsıklam ıslanmak.* [DS]

cıbar[1], [cıb *(yans.)* > cıb-ar] *{ağız} sf.* Geçim darlığı çeken. [DS]

cıbar[2], [Rom. cabar / şopar] *{ağız} is.* Bebeklikten yeni çıkmış çocuk. [DS]

cıbar[3], [Ar. cibāre] *{ağız} is.* → cibar. [DS]

cıbara, [cıb *(yans.)* > cıb-ar-a] *{ağız} sf.* **1.** Çıplak. **2.** Geçim darlığı çeken. **3.** Görgüsüz. **4.** Tutumsuz. **5.** (Kişi için) düşük karakterli; serseri. **6.** *is.* Tütünün küçük yaprağı. [DS]

cıbarmak, [cıb *(yans.)* > cıb-ar-mak] *{ağız} gçl. f. [-ır]* **1.** Ağacı budamak. **2.** Ağacın yaprak ve çiçeklerini koparmak. **3.** *gçsz. f.* Dövülmekten dolayı cilt kabarmak. **4.** (Yara için) iltihap ve su toplamak. [DS]

cıbban, [cıb *(yans.)* > cıbb-a-n] *{ağız} is.* **1.** Küçük el. **2.** Alkış. [DS] ⊡ **cıbban çalmak,** *{ağız} El çırpmak; alkışlamak.* [DS]

cıbıbık, -ğı [cıb *(yans.)* > cıb(ı)b-ık] *{ağız} is.* Usanma ve cayma bildiren söz. [DS] ⊡ **cıbıbık çağırmak,** *{OsT} Acıklı ses çıkarmak.*

cıbıt, -dı [cıb *(yans.)* > cıb-ıt] *{ağız} sf.* → cıbıdık. [DS]

cıbıdık, -ğı [cıb *(yans.)* > cıb-ıd-ık] *{ağız} sf.* Sırsıklam; ıslak; sulu. [DS] ⊡ **cıbıdığı çıkmak,** *{ağız} Sırsıklam ıslanmak.* [DS]

cıbık, -ğı [cıb *(yans.)* > cıb-ık] *{ağız} sf.* **1.** Oyunda ve yaptığı işte hileye kaçan; hileci. **2.** Yerli yersiz övünen. [DS]

cıbıl, [cıb *(yans.)* > cıb-ıl] *sf.* **1.** Çıplak. **2.** Üzerinde yırtık pırtık elbise bulunan. **3.** Yoksul. **4.** *{ağız}* (At ve eşek için) üzerinde semer ya da eyer bulunmayan. [DS] **5.** *{ağız}* Parası olmadığı hâlde caka satan. [DS] **6.** *{ağız}* Sırılsıklam ıslak. [DS] **7.** *{ağız}* Sulu. [DS] **8.** *{ağız} is.* Bezir yağı kandili. [DS] **9.** *{ağız}* Suyu az ırmak ya da gölcük. [DS] **10.** *{ağız}* Suyun sığ yeri. [DS] ⊡ **cıbıl cıbıl,** *{ağız} 1. (Yıkanmak için) suyu şakır şakır dökerek. 2. (Su içindeki şeyin hareketi için) şapırtılı sesler çıkararak. 3. Çok sulu.* [DS]|| **cıbıl cıbıl çimmek,** *{ağız} Yıkanmak.* [DS]|| **cıbıl cıbıl etmek,** *{ağız} Yıkanmak.* [DS]|| **cıbıl cıbıl olmak,** *{ağız} Sırılsıklam ıslanmak.* [DS]

cıbılamak, [cıb *(yans.)* > cıb-ı-la-mak] *{ağız} gçsz. f. [-ır]* **1.** Sulanmak; cıvımak. **2.** Oyunda mızıkçılık etmek. [DS]

cıbıldacık, -ğı [cıbıl-da-cık] *{ağız} sf.* Çırılçıplak. [DS]

cıbıldak, -ğı [cıb *(yans.)* > cıb-ıl-dak] *{ağız} sf.* **1.** Kararsız durumda; şaşırmış. **2.** Geveze. [DS]

cıbıldamak, [cıb *(yans.)* > cıb-ıl-da-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [--d(ı)-yor]* (Su içinde hareket eden cisim için) ses çıkarmak. [DS]

cıbılık, -ğı [cıb *(yans.)* > cıb-ıl-ık] *{ağız} sf.* Islak. ⊡ **cıbılığı çıkmak,** *{ağız} Sırılsıklam ıslanmak.* [DS]

cıbıllık, -ğı [cıb *(yans.)* > cıb-ıl-lık] *{ağız} is.* Sulu çamur. [DS]

cıbır[1], [cıb *(yans)* > cıb-ıl / cıb-ır] *sf.* **1.** Tüyleri dökülmüş olan. **2.** Kel. **3.** Geçim darlığı çeken; parası olmayan; züğürt; iflas etmiş. *{OsT} (aynı)* **4.** Zayıf; cılız; çelimsiz; zavallı. **5.** İşsiz güçsüz; tembel. **6.** (İnsan için) kısa boylu; yaşı büyük, boyu küçük. **7.** Suyun sığ yeri.

cıbır[2], [cıb *(yans.)* > cıb-ır] *{ağız} sf.* Sulu; cıvık; sırılsıklam. [DS] ⊡ **cıbır cıbır,** *{ağız} 1. Sulu sulu. 2. (Yiyicek için) kokuşma derecesinde ekşimiş, bozulmuş.* [DS]

cıbır[3], [Slav. çıbr] *{ağız} is.* Küçük tahta fıçı. [DS]

cıbırdan, [cıb *(yans.)* > cıb-ır-da-n] *{ağız} sf.* Az sulanmış toprak. [DS]

cıbırlamak, [cıb *(yans.)* cıb-ır-la-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(ı)-yor]* **1.** Zayıflamak. **2.** Parasız kalmak. [DS]

cıbırlık, -ğı [cıb *(yans.)* > cıb-ır-lık] *{ağız} is.* Yoksulluk. [DS]

cıbış, [cıb *(yans.)* > cıb-ış] *{ağız} sf.* Dertli; düşünceli. [DS]

cıbıt, [cıb *(yans.)* > cıb-ıt] *{ağız} sf.* Sırılsıklam ıslak. ⊡ **cıbıt olmak,** *{ağız} Sırılsıklam ıslanmak.* [DS]

cıc, [cıc *(yans.)*] *is.* Ezilme, hırpalanma ve cıvık cıvık olma durumlarını anlatan kök. [Zülfikar] *cıc-ı(k)-ı çıkmak.*

cıcık[1], **-ğı** [cıc *(yans.)* > cıc-ık] *is.* **1.** *{ağız}* Süs. [DS] **2.** *{ağız} sf.* Güzel. [DS] ⊡ **cıcık bıcık,** *{ağız} Süs ve süslü gibi şeyler; süs püs.* [DS]

cıcık[2], **-ğı** [Çağ. iç-ēk > cıcık] *{ağız} is.* **1.** Derisi yüzülmüş et. **2.** İç organlar. **3.** Göbek. **4.** Limon. [DS] ⊡ **cıcığı çıkmak,** *{ağız} 1. İçi dışına çıkmak. 2. Çok yorulmak. 3. Çok yıpranmak. 4. Suyu çıkmak. 5. Ezilmek; paramparça olmak; sağlam yeri kalmamak.* [DS]|| **cıcığını çıkarmak,** *Çok fazla hırpalamak, örselemek, yıpratmak; çok yormak.*

cıcıklamak, [cıc *(yans.)* > cıc-ık-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* **1.** Kâğıdı karalamak. **2.** Süslemek. [DS]

cıcıklı, [cıc *(yans.)* > cıc-ık-lı] *{ağız} sf.* Süslü. [DS] ⊡ **cıcıklı bıcıklı,** *{ağız} Süslü püslü.* [DS]

cıcılı, [cıc *(yans.)* > cıc-ı-la] *{ağız} sf.* Süslü. ⊡ **cıcılı bıcılı,** *{ağız} 1. Süslü püslü. 2. Allı morlu.* [DS]

cıcım, [Far. cācim] *{ağız} is.* → cicim. [DS]

cıcırık, -ğı [cıc *(yans.)* > cıc-ır-ık] *{ağız} is.* Karatavuğa benzer bir kuş. [DS]

cıd[1], [cıd / cıt *(yans.)*] *is.* Bir şeyi ikiye ayırma, bölme, kırma, çarpma sırasında çıkan sesi anlatan kök. [Zülfikar] *cıd-mak.*

cıd^{2}, [cıd / cıt *(yans.)*] *is.* Oyunbozanlık etmeyi, oyunda kavga çıkarmayı, mızıkçılık etmeyi anlatan kök. [Zülfikar] *cıd-ı-k, cıd-ı-mak, cıd-ır-ık çıkarmak, cıd-ır-ım, cıd-ır-lık.*

cıda^{1}, [Moğ. cida > *eT* çıda] *{eAT} {OsT} is.* **1.** Ucu sivri, yaralayıcı ve batıcı, uzun sırık gövdeli eski bir savaş aracı; mızrak; kargı. *{ağız} (aynı)* [DS] **2.** *{ağız}* Olta. [DS] **3.** *{ağız}* İnce uzun tahta. [DS]

cıda^{2}, [cıd-a ?] *{ağız} is.* **1.** Aşırı istek. **2.** Aşerme. **3.** İnat; iddia. [DS]

cıdağı, [Moğ. cidüü *(kaşıntılı cilt hastalığı)* [Tietze] > cıdağı / cıdavı / cıdağu] *is.* **1.** Hayvanın sırtında eyer veya semer vurmasından oluşan derin ve büyük yara. **2.** At ve sığır gibi hayvanlarda boyun, sırt ve kürek kemiği arasında kalan bölüm; kürek kemiğinin üstü. ⊡ **cıdağı yüksekliği,** *Dört bacaklı hayvanlarda yükseklik ölçümüne esas olan cıdağın en yüksek noktası ile yer arasındaki mesafe.*

cıdal, [cıd *(yans.)* > cıd-al] *is.* **1.** Ayrı; aksi. **2.** Mızıkçılık. **3.** *sf.* (Kişi için) huysuz ve sinirli.

cıdamak, [cıd-a-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-d(ı)-yor]* **1.** Beğenmek; istemek. **2.** *gçsz. f.* Sabretmek. [DS]

cıdamık, -ğı [cıd-a-mık] *{ağız} sf.* Sabırlı olan. [DS]

cıdar, [cıd *(yans.)* > cıd-ar] *{ağız} sf.* **1.** Sakat. **2.** Çatlak. [DS]

cıdav, [cıd *(yans.)* > cıd-ağu > cıdāv جداو] *{OsT} is.* Binek ve yük hayvanlarının omuz başlarında eyer veya semer vurmasından dolayı oluşan yara; yağır.

cıdavı, [? cıdavı] *{ağız} sf.* **1.** Aksi; inatçı. **2.** Afacan; yaramaz. [DS]

cıdı, [cıd *(yans.)* > cıd-ı] *is.* Oyunbozanlık etmeyi, oyunda kavga çıkarmayı, mızıkçılık etmeyi anlatan yansımalı gövde. ⊡ **cıdı cıdı,** *{ağız} (Küçük çocuk konuşması için) tatlı tatlı; cıvıl cıvıl.* [DS]

cıdık, -ğı [cıd *(yans.)* > cıd-ık] *{ağız}* **1.** Karda kuş yakalamakta kullanılan bir tür çubuktan yapılma tuzak. **2.** At kılından yapılmış kuş tuzağı; ökse. **3.** *sf.* Kavgacı. **4.** Çok olgun. [DS] ⊡ **cıdık etmek,** *{ağız} Didiklemek; parçalamak.* [DS]

cıdılı, [cıd *(yans.)* > cıd-ıl] *{ağız} sf.* **1.** Küçük; zayıf; ince. **2.** *is.* Elin en küçük parmağı. [DS]

cıdımak, [cıd *(yans.)* > cıd-ı-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r]* Oyun bozmak; mızmak. [DS]

cıdın^{1}, [cıd *(yans.)* cıd-ın] *{ağız} is.* Kenar; uç. [DS]

cıdın^{2}, [cıd *(yans.)* > cıd-ın] *{ağız} is.* Gurur; onur. [DS]

cıdır^{1}, [cıd *(yans.)* > cıd-ır] *{ağız} is.* **1.** Öfke; sinir. **2.** Öfkeyi tahrik eden şey. **3.** *sf.* Titiz; sinirli. [DS] ⊡ **cıdırına basmak,** *{ağız} 1. Öfkesini tahrik etmek. 2. Onuruna dokunmak.* [DS]|| **cıdırına gitmek,** *{ağız} Birinin istemediği şeyi yaparak öfkelendirmek; aksine gitmek.* [DS]

cıdır^{2}, [cıd *(yans.)* > cıd-ır] *{ağız} is.* **1.** İrileşmiş yara. **2.** Vücutta sık sık çıkan yara. **3.** İnsan vücudundaki kir. [DS]

cıdırık^{1}, **-ğı** [cıd *(yans.)* > cıd-ır-ık] *sf.* **1.** Azıcık; bir parça. **2.** Pürüzlü. **3.** *sf.* İshal.

cıdırık^{2}, **-ğı** [cıd *(yans.)* > cıd-ır-ık] *{ağız} is.* Oyunbozanlık; mızıkçılık. ⊡ **cıdırık çıkarmak,** *{ağız} Oyunbozanlık etmek.* [DS]

cıdırım, [cıd *(yans.)* > cıd-ır-ım] *{ağız} is.* Hoşa gitmeyen sözler. [DS]

cıdırlanmak, [cıd *(yans.)* > cıd-ır-la-n-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* **1.** Sinirlenmek. **2.** Gücenmek; darılmak. [DS]

cıdırlı, [cıd *(yans.)* > cıd-ır-lı] *{ağız} sf.* **1.** Titiz; sinirli. **2.** Deli. **3.** Sürekli hasta. **4.** Vücudu yaradan kurtulamayan. **5.** Kirli. **6.** Açıkgöz. **7.** Atılgan. **8.** Çabuk gidip geri gelen. **9.** Süvari. [DS]

cıdırlık, -ğı [cıd *(yans.)* > cıd-ır-lık] *{ağız} is.* Sinirlilik. [DS]

cıdmak, [cıd *(yans.)* > cıd-mak] *{ağız} gçl. f. [-ar]* **1.** Parçalamak; didiklemek. **2.** İkiye ayırmak; yırtmak. [DS]

cıdıroğlu, [cıdır + oğlu] *is.* Anadolu'da köy oyunlarını hazırlayan ve yöneten kişi; öncü; yiğit başı; meydancı; delil başı.

cıf, [caf / cıf *(yans.)*] *is.* Gevezelik, ağız kalabalığı etmeyi, bu tarz ötüşmeyi anlatan kök. [Zülfikar] *cıf. cıf.* ⊡ **cıf cıf,** *{ağız} Kuş sesi; cik cik.* [DS]

cıfra, [Yun. tsifra] *{ağız} is.* **1.** Kalem ucu. **2.** Mürekkep kalemin sapı; divit. [DS]

cıg^{1}, [cag / cağ / cak / ceh / cek / cıg / cığ / cık / cig / ciğ / cik *(yans.)*] *is.* Kuşların ötüşünü, bu şekilde bağırma ve gevezelik etmeyi anlatan kök. [Zülfikar] *cıg-ıl-da-mak, cıg-ıl-tı.*

cıg^{2}, [cıg / cığ *(yans.)*] *is.* Yağ ve benzeri maddelerin kaynaması sırasında çıkan sesi anlatan kök. [Zülfikar] *cıg-g-ıl-tı.*

cıga, [Far. ciğa] *{ağız} is.* → cığa. [DS]

cıgay, [*eT.* çıgan / çıgay] *{ağız} sf.* → cığan. [DS]

cıgıldamak, [cıg *(yans.)* > cıg-ıl-da-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-d(ı)-yor]* Kavga aramak. [DS]

cıgıltı, [cığ *(yans.)* > cığ-ıl-tı] *{OsT} is.* Karışık seslerden meydana gelen gürültü.

cığ^{1}, [cag / cağ / cak / ceh / cek / cıg / cığ / cık / cig / ciğ / cik *(yans.)*] *is.* Kuşların ötüşünü, bu şekilde bağırma ve gevezelik etmeyi anlatan kök. [Zülfikar] *cığ cık, cığ cığ, cığ+cığ-a, cığ-al-a-k, cığ-ıl cığ-ıl, cığ-ıl-da-mak, cığ-ıl-dım, cığ-ıl-tı, cığ-ır, cığ-ır-t-gan, cığ-ır-tı.* ⊡ **cığ cığ,** *{ağız} (Tavuk sesi için) hafiften ötüşerek; cığıltılı sesler çıkararak.* [DS]

cığ^{2}, [cağ / cah /cak / cığ / cık / cırk / ciğ / ciy *(yans.)*] *is.* Çakıl, kum, küçük metal eşya, kurumuş ot, ağaç vb. nesnelerin çarpması, sürtünmesi veya vurması hâlinde çıkan sesleri anlatan kök. [Zülfikar] *cığ-ıl-da-mak, cığ-ış-tı, cığ-ıl, cığ-ış-la-mak, cığ-(ı)ş-ta-mak, cığ-ış-ta-k.*

cığ^{3}, [cağ / cav /cığ / ciğ / coğ / cok / cuk *(yans.)*] *is.* Su sesini, suyun çağlayıp akmasını, sıvıların kay-

namasını anlatan kök. [Zülfikar] *cığ-ıl cığıl, cığ-ıl-da-mak, cığ-ıl-tı, cığ-ış-la-mak, cığ-ış-ta-mak.*

cığ[4], [cıg / cığ *(yans.)*] *is.* Yağ ve benzeri maddelerin kaynaması sırasında çıkan sesi anlatan kök. [Zülfikar] *cığ-ıl-tı.*

cığ[5], [cığ *(yans.)*] *is.* Acı, sızı ve sinirlilik anlatan kök. [Zülfikar] *cığ etmek.* ⊟ **cığ etmek,** *{ağız} (Yürek için) acıma duygusu ile burkulmak; cız etmek.* [DS]

cığ[6], [cığ / cık *(yans.)*] *is.* Oyunda mızıkçılık etmeyi, anlaşmadan dönmeyi, mıymıntılık etmeyi anlatan kök. [Zülfikar] *cığ-ır, cığ-ız, cığ-ız-lık, cığ-ız-la-mak, cığ-ız-mak.*

cığ[7], [cığ] *{ağız} is.* **1.** Genç, küçük ağaç dalları. **2.** Ağaca yapılan kalem aşısının uç kısmı. **3.** Kuzular için tahtadan yapılmış ağıl. **4.** Ahırın üst döşemesi. [DS]

cığ[8], [cığ] *{ağız} is.* **1.** Kar üzerindeki ayak izi. **2.** Sınır. **3.** Sürü; katar. [DS] ⊟ **cığ tutmak,** *{ağız} 1. Kar izleri örtmemek. 2. (Kuşlar için) bir yere toplanmak; yığılmak.* [DS]

cığa, [Far. ciğa => cığā جغا] *{ağız} is.* **1.** Kadınların süs için başlarına taktıkları parlak tüy ya da telden taç; sorguç; çelenk. **2.** Kalaylı kâğıttan ya da simli iplikten yapılmış tel ya da şerit; gelin teli. **3.** *ed.* Doğu Anadolu'da ve Azerî halk şairlerinin cinaslara verdikleri isim; cinas. **4.** *{OsT}* Kümes hayvanları ile bazı kuşların baş, kanat ya da kuyruklarındaki renkli ve uzun tüyler. **5.** Çeşitli renklere boyanmış tavuk tüyleri. **6.** Filiz. [DS]

cığal[1], [*eT.* çıgan / çıgay] *{ağız} sf.* Aldatıcı; hileci. [DS]

cığal[2], [cığā > cığāl جغال] *{OsT} is.* → cığa.

cığalak[1], **-ğı** [cığ *(yans.)* > cığ-a-lak] *{ağız} sf.* (Kişi için) zayıf. [DS]

cığalak[2], **-ğı** [cığ *(yans.)* > cığ-a-lak] *{ağız} sf.* **1.** Geveze. **2.** Dedikoducu. [DS]

cığalamak, [cığ-a-la-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(ı)-yor]* **1.** (Bitki için) filiz verip gelişmeye başlamak. **2.** *gçl. f.* Süslemek. [DS]

cığalanmak, [cığa-la-n-mak جغالنمق] *{OsT}*, *{ağız} dönşl. f. [-ır]* Süslenmek. [DS]

cığalı, [cığa-lı] *sf.* **1.** Cığası olan; cığa ile süslenmiş bulunan. **2.** Cinaslı.

cığalmak, [cığ-al-mak] *{ağız} gçsz. f. [-ır]* **1.** Nemlenmek. **2.** Sulanmak. [DS]

cığan, [*eT.* çıgan / çıgay] *{ağız} sf.* **1.** Parasız; züğürt. **2.** *{eAT}* Cimri; hasis. **3.** *{OsT}* İnsafsız; düşmanca hareket eden. [DS]

cığanlık, -ğı [cığan-lık جغانلق] *{eAT} {OsT} is.* Cimrilik.

cığanmak, [cığ-an-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* Sevinmek. [DS]

cığara, [İt. cigarra] *{ağız} is.* Sigara. [DS]

cığcığ, [cığ+cığ] *{ağız} sf.* **1.** (Sıcaklık için) güneşin dik gelen ışınlarının etkisi ile oluşan. **2.** Parlak. [DS]

cığcığa[1], [cığ *(yans.)* + Far. ciğa] *{ağız} is.* **1.** Süs olarak kullanılan kuş tüyleri. **2.** Genç ve küçük ağaç dalları. [DS]

cığcığa[2], [cığ *(yans.)* > cığ+cığ-a] *{ağız} is.* Kuru gürültü; gevezelik. [DS]

cığcığlı, [cığ *(yans.)* > cığ+cığ-lı] *{ağız} sf.* (Zaman için) en hararetli. [DS]

cığcık[1], **-ğı** [çığ *(kamış)* > cığ-cık] *is.* Haşhaş bitkisinin kozası koparılmış kuru sapları; haşhaş çubukları.

cığcık[2], **-ğı** [cığ *(yans)* > cığ+cık] *{ağız} is.* Tarla kuşu. [DS]

cığıcığı, [cığ *(yans.)* > cığ-ı+cığ-ı] *{ağız} is.* Ağustos böceği. [DS]

cığıl[1], [cığ *(yans.)* > cığ-ıl] *is.* **1.** Suyun akarken çıkardığı yavaş ve tatlı sesi anlatan yansımalı gövde. **2.** Suyun sığ ve yavaş akan yeri. **3.** *{ağız}* İri kumlu toprak. [DS] ⊟ **cığıl cığıl,** *{ağız} 1. Pekmezin ağır ağır kaynarken çıkardığı ses. 2. Kuş veya civciv sesi; cıvıl cıvıl. 3. Yavaş yavaş; ağır ağır.* [DS]

cığıl, [Yun. atsingano *(çingene)*] *{ağız} is.* → cıngıl. [DS]

cığılamak, [cığ *(yans.)* > cığ-ı-la-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Hafiften çağlamak. [DS]

cığıldamak, [cığ-ıl-da-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-d(ı)-yor]* **1.** (Çocuklar için) hep bir ağızdan yüksek sesle konuşmak. **2.** Gürültü yapmak. **3.** (Akar su için) çağlamak. [DS]

cığıldaşmak, [cığ-ıl-da-ş-mak] *{ağız} işteş f. [-ır]* (Çocuklar için) hep bir ağızdan yüksek sesle karşılıklı olarak konuşmak; bağrışmak. [DS]

cığıldım, [cığ *(yans.)* > cığ-ıl-dım] *{ağız} is.* Kuru gürültü; gevezelik. [DS]

cığıltı, [cığ *(yans.)* > cığ-ıl-tı] *{ağız} is.* **1.** Su sesi; hafif çağıltı. **2.** Hafif gürültü. **3.** *{OsT}* Karışık seslerden meydana gelen gürültü. **4.** Yağın erirken çıkardığı ses. **5.** Yeni doğan çocuk. [DS]

cığır[1], [cığ *(yans.)* > cığ-ır] *{ağız} is.* Boğazı sıkılan kimsenin çıkardığı boğuk ses. [DS]

cığır[2], [cığ *(yans.)* > cığ-ır] *{ağız} sf.* Oyunbozan; mızıkçı. [DS]

cığırcık, -ğı [cığ *(yans.)* > cığ-ır-cık] *{ağız} is. zool.* Tarla kuşu; çayır kuşu; toygar. [DS]

cığırgan, [cığ *(yans.)* > cığ-ır-gan] *{ağız} is. zool.* Ağustos böceği. [DS]

cığırtgan, [cığ *(yans.)* > cığ-ır-t-gan] *{ağız} is. zool.* → cığırgan. [DS]

cığırtı, [cığ *(yans.)* > cığ-ır-tı] *{ağız} is.* Tavuk sesi. [DS]

cığış, [cığ *(yans.)* > cığ-ış] *{ağız} is.* Parlama belirten

yansımalı gövde. [DS] ◻ **cığış cığış,** *{ağız} Parıl parıl; parlayarak.* [DS]

cığışlamak, [cığ-ış-la-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(ı)-yor]* **1.** Hafif hafif ses çıkarmak. **2.** (Ocaktaki su için) yeni kaynamaya başlamak. **3.** (Ocaktaki yağ için) erimeye başlamak. [DS]

cığıştamak, [cığ-ış-ta-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-(dı)-yor]* **1.** (Para, zincir, boncuk, çakıl taşı gibi nesneler için) birbirine çarparak, sürtünerek ses çıkarmak. **2.** (Su için) hafiften çağlamak; ses çıkarmak. **3.** (Kuru yaprak için) rüzgâr vb. etkilerle ses çıkarmak; hışırdamak. [DS]

cığıştatmak, [cığ *(yans.)* > cığ-ış-ta-t-mak] *{ağız} gçl. f. [-ır]* (Para, zincir, çakıl taşı vb. için) birbirine sürtünerek ya da sallanıp çarparak ses çıkarmak. [DS]

cığıştı, [cığ-ış-tı] *{ağız} is.* Çalılık yerlerde ya da otlar arasında gezerken çıkan sürtünme sesi; hışırtı. [DS]

cığız[1], [cığ-ız] *{ağız} is.* **1.** Oyunbozan; mızıkçı. **2.** Oyunda hile yapan. **3.** Kavgacı; geçimsiz; huysuz. **4.** Dedikoducu. [DS]

cığız[2], [cığ-ız] *{ağız} is.* **1.** Yol. **2.** Düzen. [DS]

cığızlamak, [cığ-ız-la-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(ı)-yor]* **1.** Oyunda mızıkçılık etmek. **2.** Hile yapmak. **3.** Huylanmak. **4.** Ürkmek. [DS]

cığızlanmak, [cığ-ız-la-n-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* Oyunda mızıkçılık etmek. [DS]

cığızlıh, [cığ *(yans.)* > cığ-ız-lıḫ] *{ağız} is.* → cığızlık. [DS]

cığızlık, -ğı [cığ-ız-lık] *{ağız} is.* **1.** Mızıkçılık. **2.** Hilecilik. [DS]

cığızmah, [cığ *(yans.)*> cığ-ız-mak> cığızmaḫ] *{ağız} gçsz. f. [-ır]* → cığızmak. [DS]

cığızmak, [cığ *(yans.)* > cığ-ız-mak] *{ağız} gçsz. f. [-ır]* Oyunbozanlık etmek; oyunda mızıkçılık etmek.

cığla, [cığ-la] *{ağız} sf.* **1.** Büyüyememiş, bodur. **2.** (Kişi için) donsuz. [DS]

cığra, [cığ-ra] *{ağız} is.* Bir tür dikenli ot. [DS]

cığralık, -ğı [cığ-ra-lık] *is.* Sık çalılık.

cığrık, -ğı [cığ *(yans.)* > cığ-(ı)r-ık] *{ağız} is.* Dokumacı çıkrığı; çıkrık. [DS]

cığşamak, [cığ *(yans.)* > cığ-(ı)ş-a-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r]* Yerinden oynamak; gevşemek. [DS]

-cık, [-cık / -cik / -çik / -çık / -cük / -cuk / -çük / -çuk] *yap. e.* **1.** İsimden isim türeten ek. Eklendiği kelimeye bilinen büyüklüğünden daha küçük olma kavramı katar: *derecik, odacık, sapçık, başçık.* **2.** Doğada var olan bir nesneye benzerliği veya çok küçük örneği olma dolayısıyla tıp, bitki bilimi ve hayvan bilimi terimlerini karşılayan kelimeler yapar: *arpacık, bademcik, beyincik, gelincik, karıncık, kızılcık, maymuncuk, tomurcuk, sığarcık, tosuncuk.* **3.** Küçültme kavramı katarak yer adları yapar: *Çınarcık, Germencik, Ovacık, Pınarcık, Rusçuk.* **4.** Düşkünlük ve bağlılık duygularım katar: *paracık, liracık, makamcık.* **5.** Niteleme sıfatlarının taşıdığı kavramı daraltan, kısaltan veya daha az bulunduğunu belirten sıfatlar yapar: *azıcık (az-ı-cık), incecik, daracık (dar-a-cık), ufacık (ufak-çık), küçücük (küçük-çük).* **6.** Yer bildiren işaret zamirlerinden yakınlık, mesafe kısalığı, benimseme kavramı taşıyan zamirler yapar: *buracık, şuracık, oracık.* **7.** Kimse kelimesine gelerek hiçlik, yokluk kavramı taşıyan zamir yapar: *kimsecik, kimsecikler.* **8.** Getirildiği isimlere sevgi, acıma, şefkat duyguları katarak isimler yapar: *annecik, Mehmetçik, Ayşecik.* **9.** Sıfatlardan hoşlanma, sevgi duyguları katarak sıfatlar yapar: *biricik (< bir-i-cik), sıcacık (< sıcak-çık).* **10.** Benzerlik ve kullanma yeri kavramları katarak araç gereç isimleri yapar: *kurbağacık, maymuncuk, ayakçık.* **11.** Aşağılama, hor görme kavramları katar: *adamcık, hocacık.* **12.** Çeşitli benzerliklerden dolayı hastalık adları yapar: *kızılcık, kızamıkçık, yılancık, pamukçuk.*

-cık, [-cik / -çik / -çık / -cük / -cuk / -çük / -çuk] *yap. e.* Fiilden isim türeten ek. Fiilin kökünün belirttiği eyleme bağlı olarak ortaya çıkan veya yapılan küçük iş kavramı katarak isimler türetir: *öpücük, gülücük.*

cık[1], [cag / cağ / cak / ceh / cek / cıg / cığ / cık / cig / ciğ / cik *(yans.)*] *is.* Kuşların ötüşünü, bu şekilde bağırma ve gevezelik etmeyi anlatan kök. [Zülfikar] *cık+cık-la-mak, cık-ır+iy-ik.*

cık[2], [cağ / cah /cak / cığ / cık / cırk / ciğ / ciy *(yans.)*] *is.* Çakıl, kum, küçük metal eşya, kurumuş ot, ağaç vb. nesnelerin çarpması, sürtünmesi veya vurması hâlinde çıkan sesleri anlatan kök. [Zülfikar] *cık cık, cık cık etmek, cık+cık-a, cık-ı takmak, cıkgır, cık-kır.*

cık[3], [cak / cık *(yans.)*] *is.* Kahkaha atarak gülmeyi anlatan kök. [Zülfikar] *cık-r-a-k.*

cık[4], [cığ / cık *(yans.)*] *is.* Oyunda mızıkçılık etmeyi, anlaşmadan dönmeyi, mıymıntılık etmeyi anlatan kök. [Zülfikar] *cık-çı-la-mak.*

cık[5], [cık *(yans.)*] *is.* "Hayır" anlamında ön damaktan çıkarılan sesi anlatan kök. [Zülfikar] *cık-ı-la-mak, cık cık etmek.* ◻ **cık cık cık!..** *Şaşma, hayret bildiren ve aynı şekilde çıkarılan ses.*

cık[6], [cık *(yans.)*] *is.* Ekşiyip kabarma sırasında çıkan sesi anlatan kök. [Zülfikar] *cık-ra-mak, cık-rı-mak.*

cık[7], [cık *(yans.)*] *is.* **1.** Fazla yağlı olmayı, vıcık vıcık olma durumunu anlatan kök. [Zülfikar] *cık-la yağ, cık-la-ma.* **2.** *{ağız} sf.* Sulu; cıvık. [DS]

cıkcık, -ğı [cık+cık] *{ağız} is.* **1.** Kırmızı boya. **2.** Gizli söz. **3.** Salyangoz. **4.** Tarla kuşu; toygar. **5.** *sf.* Geveze; dedikoducu. [DS] ◻ **cıkcık etmek,** *{ağız} Sinirlenmek.* [DS]|| **cıkcık kulağı,** *{ağız} Salyangoz.* [DS]|| **cıkcık taş,** *{ağız} Birbirine sürtüldüğünde kıvılcım çıkaran taş; çakmak taşı.* [DS]

cıkcıka, [cık *(yans.)* > cık+cık-a] *{ağız} is.* Değirmende tahılın bittiğini bildiren düzenek. [DS]

cıkcıklamak, [cık+cık-la-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(ı)-yor]* **1.** Bağırıp çağırmak. **2.** Gevezelik etmek. **3.** "Cık cık" sesleri çıkararak şaşkınlığını belirtmek. [DS]

cıkçılamak, [cık *(yans.)* > cık-çı-la-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r]* Oyunda mızıkçılık etmek. [DS]

cıkı, [cık-ı] *{ağız} is.* **1.** Küçük bohça; çıkın. **2.** Küçük tencere. [DS] ⧉ **cıkı takmak,** *{ağız} folk. Düğünden önce, damat tarafından geline hediye göndermek.* [DS]

cıkılamak, [cık-ı-la-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(ı)-yor]* "Hayır, yok!" anlamında "cık" sesi çıkarmak. [DS]

cıkıriyik, -ği [cık-ır-a-yık] *{ağız} is.* **1.** Tahterevalli. **2.** Ağustos böceği. [DS]

cıkgır, [cık *(yans.)* > cık-gır] *{ağız} is.* Silindir biçiminde ağaçtan yapılmış yayık. [DS]

cıkırık, -ğı [cık *(yans.)* > cık-ır-ık] *{ağız} is.* Çıkrık. [DS]

cıkıriyik, -ği [cık *(yans.)* > cık-ır-ık > cıkıriyik] *{ağız} is.* **1.** Ağustos böceği. **2.** Tahterevalli. [DS]

cıkka, [azıcık > acık *(pek az)* > cıkka [Tietze]] *{ağız}*] *sf.* **1.** Gelişmemiş; büyümemiş. **2.** *is.* İnce, dar ve taşlı yol; patika; cılga. **3.** Dağ ya da ağaç tepesi; doruk. [DS

cıkkadar, [cık+kadar] *{ağız} sf.* Bir parça; azıcık. [DS]

cıkkırak, -ğı [cık *(yans.)* > cık-kır-a-mak > cık-kır-a-k] *{ağız} is.* Kapı mandalı. [DS]

cıkla, [cık-la] *{ağız} sf.* **1.** Katışıksız; saf. **2.** Çok yağlı. **3.** Çiğ; pişmemiş. [DS] ⧉ **cıkla yağ,** *{ağız} (Yemek için) çok yağlı.* [DS]

cıklama, [cık-la-ma] *{ağız} is.* Bulgur ve mercimekle yapılan sulu bir yemek. [DS]

cıkrak, -ğı [cık-ra-k] *{ağız} sf.* Yerli yersiz çok gülen. [DS]

cıkramak, [cık-ra-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-r(ı)-yor]* (Yemek için) ekşimek; bozulmak. [DS]

cıkrımak, [cık *(yans.)* > cık-ra-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r]* (Mide için) ekşimek. [DS]

-cıl, [-cıl / -cil / -çil / -çıl / -cul / -cül / -çul / -çül] *yap. e.* **1.** İsimden isim ve sıfat yapan ek. Getirildiği isimlere yakınlık duyan, seven, hoşlanan gibi benimseme ve alışma kavramları katarak sıfatlar yapar; *{eAT} (aynı)*: *anacıl, babacıl, adamcıl, insancıl.* **2.** Düşkünlük, bağımlılık kavramlarını katarak sıfatlar yapar: *bencil, avcıl, evcil, kadıncıl, boğazcıl. "Ol koç kuzu adamcıl (adamsı) oldu."* Ebamüslimname. **3.** Bir ortamı seven veya o ortamda yaşayabilen kavramı katararak isimler yapar: *çürükçül, kumcul, tuzcul, çalıcıl, nemcil.* **4.** Getirildiği bitki ve hayvan isimleri ile ilgili olarak o bitki ve hayvanlarla beslenen, onları yemeyi seven kavramı taşıyan hayvan adları yapar: *balıkçıl, etçil, kurtçul, bitkicil.* **5.** Eğimli olan, yönelen kavramı taşıyan sıfatlar yapar: *alımcıl, olumcul, ölümcül, öncül.* **6.** Benzerlik kavramı katarak isimler yapar: *tarakçıl (kuş adı).*

cıl[1]**,** [cıl / cıld *(yans.)*] *is.* Bağrışma, söylenme, ağlaşma, mızıkçılık etme, bu biçimde konuşma ve ötüşmeyi anlatan kök. [Zülfikar] *cıl-la-mak, cıl-mak, cıl-lı-mak, cıl-lı-t-mak, cıl-lık-la-mak, cıl-la-k.*

cıl[2]**,** [cıl] *{ağız} is.* **1.** Yaş. **2.** Yıl. [DS]

cıla, [Ar. celā] *{ağız} is.* → cila. [DS]

cılagıt, -dı [cı-la-gıt ?] *{ağız} is.* Suyu değirmenden ayırmak için oluklar üzerinde kurulan bir düzenek; savak; savacak. [DS]

cılamak, [cı-la-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(ı)-yor]* İnce ince ses çıkarak ağlamak. [DS]

cılamuk, -ğu [cıl-a-muk] *{ağız} is.* **1.** Cıvık yoğurt. **2.** *sf.* Cılız. [DS]

cılasın, [Moğ. calagu *(yiğit)* / *eT.* çal-mak *(yere vurmak, yıkmak)* > çal-ık-sın [Tietze] > celāsın > cılasın جلاسن] *(cılâsın) is.* **1.** *{eAT} {OsT}* Kahraman; yiğit; gürbüz delikanlı. **2.** *{ağız}* Erkek ve kız güzeli. [DS]

cılasun, [Moğ. calagu *(yiğit)* / *eT.* çal-mak *(yere vurmak, yıkmak)* > çal-ık-sın [Tietze] > celāsın > cılasun جلاسون] *(cılasun) is. {eAT}* → cılasın.

cılaşmak, [*eT.* yığ-la-mak > cıla-ş-mak] *{ağız}* [DS] *işteş. f. [-ır]* Ağlaşmak.

cılatmak, [cīla-t-mak] *{ağız} gçl. f. [-ır]* Ağlatmak. [DS]

cılav[1]**,** [cıla-v] *{ağız} is.* Ağlayış. [DS]

cılav[2]**,** [Moğ. cillau > cilav جلاو] *{eAT} {ağız} is.* At yuları; dizgin; gem. [DS] ⧉ **cılavu burmak,** *{OsT} Dizgin kırmak.*

cılav[3]**,** [Ar. celā => cılav] *{ağız} is.* **1.** Parlaklık. **2.** Süs. **3.** İstek. [DS]

cılavlanmak, [cılav-la-n-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* **1.** Çok isteklenmek. **2.** *gçsz. f.* Çalım satmak. [DS]

-cılayın, [-cıl-a-y-ın / -cil-e-y-in] *{eAT} yap e.* ... gibi; ... kadar; ...türlü. *"Bencileyin (benim kadar) yokturur bahtı siyah."* Mihri Divanı.

cılaz, [cıl-az] *{ağız} sf.* **1.** (Çocuk için) hastalıklı. **2.** (Ekin için) gelişmemiş. **3.** Arık; cılız. [DS]

cılb[1]**,** [cılb / cılp *(yans.)*] *is.* Sıvılar içinde, yağışlı havalarda ya da ıslak zemin üzerinde ayakla, elle oluşturulan hareketleri, bu tarz çabalamayı anlatan kök. [Zülfikar] *cılb-ık, cılb-ır-ik.*

cılb[2]**,** [cılb / cılp / cilb *(yans.)*] *is.* Yağlı, sulu ve cıvık olmayı anlatan kök. [Zülfikar] *cılb-ır, cılb-ır aşı, cılb-ır-ı, cılb-ır-t*

cılbağa, [cılb *(yans.)* > cılb+ağa] *{ağız} is.* **1.** Yaramaz ve huysuz çocuk. **2.** *sf.* Sıska; cılız. [DS]

cılbak, -ğı [çıp-la-k / cılbak] *{ağız} sf.* **1.** Çıplak. **2.** Geçim darlığı çeken; yoksul. [DS]

cılban[1], [Ar. culbān جلبان] *{ağız}* *is.* **1.** Yabani bezelye. **2.** Burçak. [DS]

çılban[2], [Erme. çurban] *{ağız}* *is.* Sulama işini düzenleyen görevli. [DS]

cılbanmak, [cılba-n-mak] *{ağız}* *dönşl. f. [-ır]* Soyunmak. [DS]

cılbık, -ğı [cılb *(yans.)* > cılb-ık] *{ağız}* *is.* Sulu çamur. [DS]

cılbır[1], [cılb *(yans.)* > cılb-ır] *{ağız}* *is.* **1.** Yoğurtlu yumurta. **2.** Et, ıspanak ve yumurta ile yapılan bir yemek. **3.** Makarna veya erişteden yapılan sulu bir yemek. **4.** Yağda kızartılan balık üstüne limon ve sarımsak dökülerek yapılan bir yiyecek. **5.** *sf.* Yırtık pırtık. [DS] ⊡ **cılbır aşı,** *{ağız} Sebze yemeği.* [DS]

cılbır[2], [Moğ. çilbür > cılbır / çilbir] *is.* **1.** At, eşek ve sığır gibi hayvanların başına geçirilen yulara bağlanarak hayvanı çekmek ve yedmekte kullanılan ip veya zincir. *{OsT} (aynı)* **2.** *{ağız}* Satılan hayvanın ipini teslim ederken çoban yardımcısına verilen bahşiş parası. [DS]

cılbırı, [cılb *(yans.)* > cılb-ır-ı] *{ağız}* *is.* Bulgur ve patatesle yapılan bir tür sulu yemek. [DS]

cılbırt, -dı [cılb-ır-t] *{ağız}* *is.* Sacda pişirilen, buğday, arpa, çavdar ekmeği. [DS]

cılbirik, -ği [cılb *(yans.)* > cılb-ır-ık] *{ağız}* *is.* Sulu çamur. [DS]

cılcıl, [cır *(yans.)* > cır+cır > cılcıl] *{ağız}* *is.* Az az akan su. [DS]

cılcılık, -ğı [cır *(yans.)* > cır+cır-ık] *{ağız}* *is.* → cılcıl. [DS]

cıld[1], [cıl / cıld *(yans.)*] *is.* Bağrışma, söylenme, ağlaşma, mızıkçılık etme, bu biçimde konuşma ve ötüşmeyi anlatan kök. [Zülfikar] *cıld-ır-ık, cıld-ır cıld-ır.*

cıld[2], [cıld / cılt / cild *(yans.)*] *is.* Parlamayı, ışık saçmayı anlatan kök. [Zülfikar] *cıld-ır cıldır, cıld-ır-a-mak, cıl-dır-da-t-mak.*

cılday, [cıl-day / çildek] *{eT}* *is.* Atların göğsünde çıkan bir hastalık. [DLT]

cıldı, [cıld-ı] *{ağız}* *is.* Resim. [DS]

cıldır, [cıld *(yans.)* > cıld-ır] *{ağız}* *is.* **1.** Parlamayı, ışık saçmayı anlatan yansımalı gövde. **2.** Bağrışıp çağrışmayı, mızıkçılık etmeyi anlatan yansımalı gövde. **3.** *is.* Az akan su. [DS] ⊡ **cıldır cıldır,** *{ağız} 1. Hoppa. 2. (Çocuğun konuşması) şen şakrak. 3. Suyun akarken çıkardığı ses.* [DS]|| **cıldır kaymak,** *Yassı taşları durgun su yüzeyinde kaydırmak.*

cıldıramak, [cıld *(yans.)* > cıld-ır-a-mak / yıld-ır-a-mak] *{ağız}* *gçsz. f. [-r] [-r(ı)-yor]* **1.** (Kedi, koyun vb. hayvanların gözü için) karanlıkta parlamak; ışılamak. **2.** (Göz için) kaymak. [DS]

cıldırdamak, [cıld *(yans.)* > cıld-ır-da-mak] *{ağız}* *gçsz. f. [-r] [-d(ı)-yor]* İnce sesle ağlamak. [DS]

cıldırdatmak, [cıld-ır-da-t-mak] *{ağız}* *gçl. f. [-ır]* Parlatmak. [DS]

cıldırık, -ğı [cıld *(yans.)* > cıld-ır-ık] *{ağız}* *is.* Serçe. [DS]

cılga[1], [Moğ. cilga / cılkı] *{ağız}* *is.* **1.** İnce, dar ve taşlık yol; patika; keçi yolu. **2.** İnce dal. **3.** Engel. **4.** Fundalık. **5.** Bulanık akan su. [DS]

cılga[2], [Gürc. cilğa] *{ağız}* *is.* Küçük pulluk; küçük saban. [DS]

cılgar, [? cılgar] *{ağız}* *is.* Örtü. [DS]⊡ **cılgar etmek,** *{ağız} Tarlanın üzerini su tamamen örtecek kadar su vermek.* [DS]|| **cılgar olmak,** *{ağız} Tarlanın üzerini tamamen su bürümek.* [DS]

cılgı[1], [Moğ. cilga / cılkı جلغى] *{ağız}* *is.* Patika yol; keçiyolu. [DS]

cılgı[2], [çıng *(yans.)* > çıngı] *{ağız}* *is.* Çakı ve bıçakların ucunda bulunan zincir takmaya mahsus halka. [DS]

cılgı[3], [*eT.* çık-mak *(düğümlemek)* > çık-ı / çık-m > cılgı جلغى] *is.* **1.** *{OsT}* Beyaz tüylerden oluşan tüy demeti. **2.** *{ağız}* İnce uzun tülbent. **3.** İncecik bağ. [DS]

cılgı[4], [cıl *(yans.)* > cıl-gı] *{ağız}* *sf.* **1.** (Kişi için) kendine sahip olamayıp yerli yersiz konuşan. **2.** *is.* Deriden yapılma su tulumu. [DS]

cılgımak, [cıl *(yans.)* > cıl-gı-mak] *{ağız}* *gçsz. f. [-ır]* **1.** (Kişi için) isteğine ulaşamayıp bozulmak. **2.** Oyunda mızıkçılık etmek. [DS]

cılgısız, [cıl-gı-sız] *{ağız}* *sf.* **1.** Terbiyesiz. **2.** Çapkın. **3.** Yaramaz. **4.** Oyunbozanlık eden. **5.** Açgözlü. **6.** Obur. [DS]

cılh, [calh / calk / cılh / cılk *(yans.)*] *is.* **1.** Sıvı ve cıvık maddelerin çalkalanması, sarsılması durumunu anlatan kök. [Zülfikar] *cılh-mak.* **2.** *{ağız}* *sf.* Cıvık. [DS] **3.** *{ağız}* Bozuk; çürük; kokmuş; çılk. [DS]

cılı, [Kırg. cılı-mak *(ılımak)*] *{ağız}* *sf.* **1.** Sıcak. **2.** Ilık. [DS]

-cılık, [-cı-lık / -cilik / -çilik / -çılık / -cülük / -culuk / -çülük / -çuluk] *yap. e.* **1.** İsimden isim yapan ek; meslek adı yapan -ci eki ile soyut kavramlar üreten -lik ekinin kalıplaşmış biçimidir. Meslek ve uğraş alanı kavramı taşıyan isimler yapar: *besicilik, oyunculuk, yatırımcılık, sözcülük, çiftçilik.* **2.** Alışkanlık haline getirilmiş iş, tabiat, huy kavramları taşıyan isimler yapar: *fırsatçılık, yalancılık, mızıkçılık, otlakçılık, kaçakçılık.* **3.** Bir görüş, düşünce ve bir akımı benimseme, taraftar olma kavramları taşıyan isimler yapar: *adcılık, atacılık, belirlenimcilik, devletçilik, devrimcilik, gerçekçilik, Atatürkçülük, törecilik, toplumculuk, ülkücülük, yapısalcılık.*

cılık[1], **-ğı** [cıl *(yans.)* > cıl-ık] *{ağız}is.* **1.** İncir. **2.** *sf.* Oyunbozan; mızıkçı. **3.** Terbiyesiz. [DS]

cılık[2], **-ğı** [cıl *(yans.)* > cıl-k / cıl-ık] *{ağız}* *sf.* **1.** Çok ıslak. **2.** Cıvık. **3.** Çürük. [DS]

cılımak, [cıl *(yans.)* > cıl-ı-mak] *{ağız}* *gçsz. f.* *[-r]* **1.** Oyunda mızıkçılık etmek. **2.** İşi bozmak. [DS]

cılıman, [cılı-man ?] *{ağız}* *is.* İnsan gücü. [DS]

cılıngız, [cıl-ıng-ız] *{ağız}* *sf.* **1.** Arık; cılız. **2.** Bakımsız. [DS]

cılıntı, [cıl-ın-tı] *{ağız}* *is.* Çalı çırpı. [DS]

cılırga, [cıl-ır-ga] *{ağız}* *is.* Kaldıraç. [DS]

cılız, [Erme. cılız] *sf.* **1.** Çok zayıf, çelimsiz. **2.** Gücü kuvveti yetersiz; kuvvetsiz. **3.** Dayanıksız. **4.** Çok ince. **5.** Değersiz. **6.** *{ağız}* Cüce. [DS] **7.** *{ağız}* Seyrek. [DS] **8.** *{ağız}* Yeni doğmuş küçük çocuk. [DS]

cılızlaşma, [cılız-la-ş-ma] *is.* Güçsüz düşme, zayıflamak eylemi.

cılızlaşmak, [cılız-la-ş-mak] *dönşl. f.* *[-ır]* **1.** Zayıflamak; güçsüz düşmek. **2.** Gücünü kuvvetini, etkisini yitirmek; sönükleşmek.

cılızlık, -ğı [cılız-lık] *is.* **1.** Cılız olma durumu. **2.** Cılız olan şeyin niteliği. **3.** Zayıflık, güzsüzlük.

cılk[1], [calh / calk / cılh / cılk *(yans.)*] *is.* Sıvı ve cıvık maddelerin çalkalanması, sarsılması durumunu anlatan kök. [Zülfikar] *cılk çıkmak, cılk yara, cılk cılk, cıl(lı)k cıllık.*

cılk[2], [cılk *(yans.)*] *sf.* **1.** *{ağız}* Çok ıslanmış. [DS] **2.** *{ağız}* (Yara için) irinlenmiş. [DS] **3.** (Yumurta için) bozulmuş. **4.** (Yumurta için) kuluçkada civciv çıkmayan, dölsüz. **5.** Çürümüş; kokmuş. **6.** Sözünde durmayan; sözünün eri olmayan. **7.** *{ağız}* Kötü kalpli. [DS] ⊟ **cılk çıkmak,** *Kusurlu, kötü, boş çıkmak.*|| **cılk etmek,** *1. Bozmak; çürütmek. 2. İyice sulamak.*|| **cılkı çıkmak,** *Güvenilirliği, sağlamlığı kalmamak; bozulmak, laçkalaşmak.*|| **cılk kesmek,** *{OsT} Cılk olmak.*|| **cılk olmak,** *{ağız} Çok uslanmak.* [DS]

cılkava, [Slav. vılk *(kurt)* > Bulg. cılkava] *is.* **1.** Kafa derisi. **2.** Kurt veya tilkinin ense kısmından yapılan kürk.

cılkı[1], [Kırg. cılkı] *{ağız}* *is.* **1.** At sürüsü; yılkı. **2.** Eşek. [DS]

cılkı[2], [Moğ. cilga / cılkı جلقى] *{ağız}* *is.* → cılga[1]. [DS]

cılkıcı, [yılkı > cılkı-cı] *{ağız}* *is.* At çobanı. [DS]

cılkır, [cılk *(yans.)* > cılk-ır] *{ağız}* *is.* Et, ıspanak ve yumurta ile yapılan bir yemek. [DS]

cılklaşma, [cılk-la-ş-ma] *is.* Cılk olmak eylemi.

cılklaşmak, [cılk *(yans.)* > cılk-la-ş-mak] *{ağız}* *dönşl. f.* *[-ır]* Cılk duruma gelmek. [DS]

cılklık, -ğı [cılk-lık] *is.* **1.** Cılk olma durumu. **2.** Cılk olan şeyin niteliği.

cıllak, -ğı [cır *(yans.)* > cır-la-k > cıllak] *{ağız}* *sf.* **1.** İnce bir sesle sürekli ağlayan; bağıran. **2.** Mızıkçı. **3.** *is.* Civciv. **4.** İnce ve pürüzlü ses. [DS]

cıllaka, [cıl *(yans.)* > cıl-la-mak > cıl-la-k / cıllaka] *{ağız}* *is.* Şımarık. [DS]

cıllamak, [cıl / cır *(yans.)* > cıl-la-mak / cır-la-mak] *{ağız}* *gçsz. f.* *[-r]* *[-l(ı)-yor]* **1.** Dönmek; vazgeçmek. **2.** Karşı gelmek. **3.** Oyunda mızıkçılık etmek. **4.** İnce ve yüksek sesle ağlamak. [DS]

cıllayık, -ğı [cıl *(yans.)* > cıl-la-y-ık] *{ağız}* *sf.* İnce bir sesle sürekli bağırıp ağlayan. [DS]

cıllı[1], [cıl *(yans.)* > cıl-lı] *{ağız}* *sf.* **1.** Nazlı. **2.** Oyunbozan; mızıkçı. **3.** Haksız. **4.** Çelik oyununda dinlenmek için verilen zaman. [DS]

cıllı[2], [Kırg. cılı-mak *(ılımak)*] *{ağız}* *sf.* Ilık. [DS]

cıllıgu, [cıllı-gü جللغو] *{OsT}* *is.* Çalılık.

cıllık[1], **-ğı** [cıl *(yans.)* > cıl-lı-k] *{ağız}* *sf.* **1.** Oyunbozan; mızıkçı. **2.** Çok çabuk darılan. **3.** *is.* Bir yıllık ya da daha küçük horoz. **4.** Mıncıklama; bozma. **5.** Talaş. **6.** Mayasız hamur ekmeği. **7.** Korku. [DS] ⊟ **cıllık cıllık,** *{ağız} Sulu sulu.* [DS]|| **cıllık etmek,** *{ağız} 1. Merak etmek. 2. (Yürek için) üzüntü ya da korkudan burkulmak.* [DS]

cıllık, -ğı [cıl *(yans.)* > cıl-lık جلق] *{eAT}* *is.* Kabarcık.

cıllıklamak, [cıl *(yans.)* > cıl-lı-k-la-mak] *{ağız}* *gçsz. f.* *[-r]* Oyunda mızıkçılık etmek. [DS]

cıllımak, [cıl *(yans.)* > cıl-lı-mak] *{ağız}* *gçsz. f.* *[-ır]* **1.** Yorgunluk yüzünden güçten düşmek. **2.** Dönmek; vazgeçmek. **3.** Oyunda mızıkçılık etmek. **4.** İnce ses çıkararak ağlamak. **5.** *gçl. f.* Sulandırmak. [DS]

cıllıtmak, [cıl *(yans.)* > cıl-lı-t-mak] *{ağız}* *gçl. f.* *[-ır]* Oyunda karşı tarafı mızıkçılığa zorlamak. [DS]

cılmak, [cıl *(yans.)* > cıl-mak / yıl-mak] *{ağız}* *gçsz. f.* *[-ar]* Oyunda mızıkçılık etmek. [DS]

cılmık, -ğı [cıl *(yans.)* > cıl-mık] *{ağız}* *sf.* Çok sulu; cıvık. [DS] ⊟ **cılmık yoğurt,** *{ağız} Sarımsaklı yoğurt.* [DS]

cılmuk, -ğu [cıl *(yans.)* > cıl-muk] *{ağız}* *sf.* → cılmık. [DS]

cılp[1], [cılb / cılp *(yans.)*] *is.* Sıvılar içinde, yağışlı havalarda ya da ıslak zemin üzerinde ayakla, elle oluşturulan hareketleri, bu tarz çabalamayı anlatan kök. [Zülfikar] *cılp cılp, cılp-ı-mak, cılp-ık, cılp-ı-mak.*

cılp[2], [cılb / cılp / cilb *(yans.)*] *is.* **1.** Yağlı, sulu ve cıvık olmayı anlatan kök. [Zülfikar] *cılp cılp, cılp-ık.* **2.** *sf.* Cok ıslak. ⊟ **cılp cılp,** *{ağız} Çok sulu.* [DS]

cılpık, -ğı [cılp *(yans.)* > cılp-ık] *{ağız}is.* **1.** Sulu peynir. **2.** Bir tür tatlı su balığı. [DS]

cılpımak, [cılp *(yans.)* > cılp-ı-mak] *{ağız}* *gçsz. f.* *[-r]* (Donmuş yerler için) güneş etkisi ile çözülüp çamur olmak. [DS]

-cılrak, [-cıl-ra-k / -cil-re-k] *{eAT}* *yap e.* İsim ve sıfatlara benzerlik kavramı katan yapım eki; bugünkü "-ımsı" görevinde kullanılmıştır.

cılt, [cıld / cılt / cild *(yans.)*] *is.* Parlamayı, ışık saçmayı anlatan kök. [Zülfikar] *cılt-ra-mak.*

cıltramak, [cılt *(yans.)* > cılt-ra-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-r(ı)-yor]* Parlamak. [DS]

cıltratmak, [cılt-ra-t-mak] *{ağız} gçl. f. [-ır]* Parlatmak. [DS]

cım, [cım / cim / cüm *(yans.)*] *is.* Parmak uçları arasında sıkıştırma, ezme ve buna benzer hareketleri anlatan kök. [Zülfikar] *cımcık, cım-cık-la-mak, cım-ı-k-la-mak.*

cımak[1], [cır-mak > cı-mak] *{ağız} gçl. f. [-r]* Yırtmak. [DS]

cımak[2], [Gürc. cımaḫe] *{ağız} sf.* Ekşimiş. [DS]

cımb[1], [camb / cımb / cınb / cimb / cimp / comb / conb / cumb *(yans.)*] *is.* Sıvıların çalkalanması ile oluşan hareketleri anlatan kök. [Zülfikar] *cımb-ıl cımbıl, cımb-a-la-mak, cımb-ıl-la-mak, cımb-ıl-da-mak, cımb-ıl-da-k.*

cımb[2], [camb / cımb / comb / comp / cum / cumm / cumb *(yans.)*] *is.* Sıvı içine atılan cismin çıkardığı sesi anlatan kök. [Zülfikar] *cımb-a-la-n-mak.*

cımb[3], [cımb / cim *(yans.)*] *is.* Suya dalma, yıkanma, su sıçratma, sıvıları çalkalama sırasında çıkan sesi anlatan kök. [Zülfikar] *cımb-ıl cımbıl.*

cımbalamak, [cımb *(yans.)* > cımb-a-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Sıvıyı çalkalamak; sarsmak. [DS]

cımbalanmak, [cımb *(yans.)* > cımb-a-la-n-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* (Su için) içine taş atıldığı zaman ses çıkarmak. [DS]

cımbar[1], [cımb *(yans.)* > cımb-ar ?] *{ağız} is.* **1.** Filiz; sürgün. **2.** Meşe; çalı çırpı. **3.** Çatal değnek. **4.** İnce ve kuru sopayla atılan dayak. **5.** Öfke; sinir. [DS] ☞ **cımbar yemek,** *{ağız} Dayak yemek.* [DS]

cımbar[2], [Far. çember *(kasnak)* > cımbar] *{OsT} is.* Dokuma tezgâhlarında dokunan kumaşı gergin tutmak içini tezgâhın iki yanına geçirilen dişli aygıt.

cımbarlama, [cımbar-la-ma] *is.* Cımbar geçirme ya da takmak eylemi.

cımbarlamak, [cımbar-la-mak] *gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Tezgâhtaki kumaşı cımbarla geriye almak.

cımbıl[1], [cımb *(yans.)* > cımb-ıl] *is.* Su içinde hareket eden şeylerin ya da dökülen, çalkalanan sıvıların çıkardığı sesi anlatan yansımalı gövde. ☞ **cımbıl cımbıl,** *{ağız} 1. (Yıkanmak için) su sesi çıkarak; dökülen sulara ses çıkartarak. 2. (Su içinde hareket eden cisim için) su sesi çıkartarak. 3. Sulu sulu.* [DS]

cımbıl[2], [cımb *(yans.)* > cımb-ıl ?] *{ağız} sf.* **1.** Zayıf; cılız. **2.** *is.* Küçük üzüm salkımı; salkım üzerindeki dalcıklar. [DS]

cımbıldak, -ğı [cımb *(yans.)* > cımb-ıl-da-k] *{ağız} sf.* **1.** Sütsüz; soysuz. **2.** Yaramaz. **3.** Her şeye karışan; ukala. **4.** Arsız. **5.** Oynak. **6.** Sözünde durmayan; dönek. [DS]

cımbıldamak, [cımb *(yans.)*> cımb-ıl-da-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-d(ı)-yor]* **1.** (Su için) çalkalanmak. **2.** Suda oynamak. **3.** Bulanmak. **4.** Heyecanlanmak. [DS]

cımbıldatmak, [cımb-ıl-da-t-mak] *{ağız} gçl. f. [-ır]* **1.** Bir kaptaki sıvıyı yavaşça çalkalayarak kendi üzerine sıçratmak. **2.** Yoğurdu yayıkta dövmek. **3.** Sıçratmak. **4.** Duyurmak; sezdirmek. [DS]

cımbıldayık, -ğı [cımb *(yans.)* > cımb-ıl-da-y-ık] *{ağız} sf.* Sözünde durmayan; dönek. [DS]

cımbıllamak, [cımb *(yans.)* > cımb-ıl-la-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r]* **1.** Korkmak. **2.** Kafası karışmak. [DS]

cımbırık, -ğı [cımb-ır-ık] *{ağız} sf.* (Kişi için) ufak tefek. [DS]

cımbırt, [Yun. tsimpidi] *{ağız} is.* **1.** Davul çubuğu. **2.** *is.* Cam ve porselen eşyanın kırılırken çıkardığı ses. [DS]

cımbıt, -dı [Yun. tsimpidi] *{ağız} is.* **1.** Cımbız. **2.** Yemek çatalı. [DS]

cımbız, [Yun. tsimpidi] *is.* **1.** Kıl, tel gibi ince şeyleri çekip çıkarmaya yarar küçük maşa. **2.** *tekst.* Boya işlerinde kumaş üzerinde bulunabilecek çöp vb. şeyleri temizlemede kullanılan alet. **3.** *{ağız}* Hayvan sürmekte kullanılan ucu sivri ağaç. [DS] **4.** Deri veya meşin delmeye yarayan sapı tahta, ucu metal araç; biz. ☞ **cımbız gibi,** *Atik; çevik.*

cımbızcı, [cımbız-cı] *is. tekst.* Kumaşları cımbızla temizleme işini yapan işçi.

cımbızlama, [cımbız-la-ma] *is.* **1.** Cımbızlamak işi. **2.** *tekst.* Boya öncesi kumaş üzerinde bulunan iplik, çöp parçaları ya da düğüm, nope gibi kumaşın kalitesini bozabilecek maddelerin temizlenmesi işi.

cımbızlamak, [cımbız-la-mak] *gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* **1.** *tekst.* Boya öncesi kumaş üzerinde bulunan iplik, çöp parçaları ya da düğüm, nope gibi kumaşın kalitesini bozabilecek maddeleri cımbız adı verilen el aracı ile temizlemek. **2.** *{ağız}* Cımbız adı verilen ucu sivri ağaçla hayvanı dürtmek. [DS]

cımcıklamak, [cım *(yans.)* > cım+cık-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* **1.** Tırmalamak. **2.** Çimdiklemek. **3.** Ezmek. **4.** Kırıştırmak. [DS]

cımcıl, [cımb *(yans.)* > cımb-ıl > cımcıl] *{ağız}* → cımbıl. ☞ **cımcıl cımcıl,** *{ağız}* → cımbıl cımbıl. [DS]

cımcılık, -ğı [cı(m)+cı/lık] *{ağız} sf.* Sırılsıklam. [DS]

cımcıma, [Far. cumcuma *(kuyu)*] *{ağız} is.* Yollarda ve tarlalarda meydana gelen su birikintisi ve bataklık. [DS]

cımcıslak, -ğı [cı(m)+cı/s-la-k] *sf.* Çırılçıplak.

cımıcık, -ğı [cım-ı-cık] *{ağız} sf.* Biraz; çok az; cimdik. [DS]

cımıklamak, [cım *(yans.)* > cım-ık-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r]* **1.** Yoğurmak. **2.** Karıştırmak. **3.** Çimdiklemek. [DS]

cımırtlak, -ğı [cım-ır-t-la-k] *{ağız} is.* Arasına oturup

sallanmak ya da yatmak için karşılıklı iki ağaç arasına gerilmiş iplerden meydana gelen salıncak; hamak. [DS]

cımışka, [? cımışka] *{ağız} is.* Ayçiçeği tohumu. [DS]

cımız, [? cımız] *{ağız} is.* **1.** Yaz kış sulu olan yer; bataklık. **2.** Ekilemeyen killi tarla. [DS]

cımızlanmak, [cımız-la-n-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* **1.** Huysuzlanmak. **2.** (Hava için) bulutlanmak. [DS]

-cın, [-cın / -cin / -cün / -cun / -çin / -çin / -çün / -çun] *yap. e.* **1.** İsimden isim türeten ek. Kuş adları yapar: *güvercin (gök-er-cin), bıldırcın, kaşıkçın.* **2.** Yaşadığı yeri esas alarak kuş adı yapar: *çamurcun, bayırcın.* **3.** Belli bir hayvanı yiyerek beslenen kuş adı yapar: *balıkçın.* **4.** Değişk türde adlar ve sıfatlar yapar. *tokurcun, örcün (ipten örülmüş merdiven), yalçın.*

cın, [cın / cınc *(yans.)*] *is.* Cam ve metal nesnelerin çarpma, sallanma ve sürtünme ile çıkardığı çınlama seslerini anlatan kök. [Zülfikar] *cınc-ı-k, cın cık, cınc-ı-k-lı, cınc-ı-k göz, cınc-ı-k-la-mak.*

cınak, -ğı [cın-ak ?] *{ağız} is.* Cam ve porselen eşya. [DS]

cınaz, [cın-az ?] *{ağız} is.* Huysuz ihtiyar. [DS]

cınb, [camb / cıınb / cınb / cimb / cimp / comb / conb / cumb *(yans.)*] *is.* Sıvıların çalkalanması ile oluşan hareketleri anlatan kök. [Zülfikar] *cınb-ıl-da-mak, cınb-ıl-tı.*

cınbıldak, -ğı [cınb *(yans.)* > cınb-ıl-da-k] *{ağız} sf.* **1.** Zevzek. **2.** Oynak. [DS]

cınbıldamak, [cınb *(yans.)* > cınb-ıl-da-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-d(ı)-yor]* Çalkalanmak. [DS]

cınbıltı, [cınb *(yans.)* > cınb-ıl-tı] *{ağız} is.* Kap içindeki sıvının çalkalanmasından doğan ses. [DS]

cınbıs, [Yun. tsumpidion => cınbıs جنبس] *{OsT} is.* Cımbız.

cıncık, -ğı [cın *(yans.)* + cık *(yans.)*] *is.* **1.** Bardak, tabak gibi cam ve porselenden yapılmış eşyalar; zücaciye; sırça. **2.** *{ağız}* Kırık cam ve porselen parçaları. [DS] **3.** *{ağız}* Çocuk oyuncağı. [DS] **4.** *{ağız}* Bilye. [DS] ☐ **cıncık boncuk,** *Yalancı taşlardan yapılmış süs ve takı eşyası.*|| **cıncık göz,** *{ağız} Çakır göz.* [DS]|| **cıncık kırığı,** *{ağız} Hayal kırıklığına uğratan gerçek.* [DS]

cıncıkçı, [cıncık-çı] *{ağız} is.* Zücaciyeci. [DS]

cıncıklamak, [cıncık-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* **1.** Süslemek. **2.** Gıdıklamak. **3.** Mıncıklamak. [DS]

cıncıklı, [cıncık-lı] *{ağız} sf.* Süslü. [DS]

cındı, [cın-dı] *{ağız} sf.* Cimri. [DS]

cındık, -ğı [cın-dı-k] *{ağız} sf.* **1.** Küçük ve yuvarlak. **2.** Alıngan ve kötü huylu. [DS]

cındım, [cın-dı-m] *{ağız} sf.* Davranışlarını ve sözünü kontrol edemeyen. [DS]

cındır, [cıy *(yans.)* > cıy-ın-dır] *{ağız} sf.* Kuru; zayıf; cılız. [DS]

cındıra, [cın-dı-r-a ?] *{ağız} is.* Yaban atı ve sığır yakalamakta kullanılan, ucunda urgan halka bulunan çatal ağaç. [DS]

cındırık, -ğı [çiğ / cığ *(yans.)* > cıy-ın-dır-ık] *{ağız} sf.* (Et için) yağsız ve sinirli. [DS]

cıng[1], [cang / cank / cıng / cing / cong / conk / cöng / cunk / can *(yans.)*] *is.* Çınlama sesini andırır gevezelik etmeyi, bağrışma, konuşma ve ötüşmeyi anlatan kök. [Zülfikar] *cıng-ı, cıng-ıl-da-ma, cıng-ır cıng-ır, cıng-ış-mak.* ☐ **cıng atmak,** *{ağız} Çifte atmak; tepmek.* [DS]

cıng[2], [cıng *(yans.)*] *is.* Cam ve metal nesnelerin çarpma, sallanma ve sürtünme ile çıkardığı çınlama seslerini anlatan kök. [Zülfikar] *cıng-ıl, cıng-ıl-lı mıngıllı, cıng-ıl-da-k, cıng-ır-a-k, cıng-ı-mak, cıng-ır-t-la-k.*

cıngar, [Yun. tsingra] *{ağız} is.* Kavga; kavga gürültüsü. [DS] ☐ **cıngar çıkarmak,** *{ağız} Kavgaya neden olmak; sebepli sebepsiz kavga çıkarmak.* [DS]

cıngaylı, [cıng *(yans.)* > cıng-ay-lı] *{ağız} is.* Çaylak. [DS]

cıngaz, [cıng *(yans.)* > cıng-az] *{ağız} sf.* Geveze. [DS]

cıngı, [cıng *(yans.)* > cıng-ı] *{ağız} is.* **1.** Kıvılcım; çıngı. **2.** Civciv. [DS]

cıngıl[1], [cıng *(yans.)* > cıng-ıl / cingil / çıngıl] *{ağız} is.* Su veya süt taşımakta kullanılan bakır kap; kova; bakraç; su kovası; kuyu kovası. [DS]

cıngıl[2], [Yun. atsingano *(çingene)* [Tietze] / cıng *(yans.)* > cıng-ıl] *{ağız} is.* **1.** Asma kütüğünden üzüm salkımları elle eklem yerinden koparıldıktan sonra o eklem yerine bitişik küçük bir sap üzerinde kalan birkaç taneli üzüm salkımı. **2.** İnci, boncuk, altın gibi maddelerden yapılmış başlık veya elbiseye takılan süs eşyaları. **3.** Su veya süt taşınan bakır kap; bakraç. **4.** *sf.* (Elbise için) eski; yırtık pırtık. **5.** Sözünü düşünüp taşınmadan konuşan. **6.** *mecaz.* Ufak tefek. [DS]

cıngıl[3], [İng. jingle *(şıngırtı)*] *is.* Radyo ve televizyon reklamları için uyarlanmış ya da özel olarak bestelenmiş, kolayca akılda kalabilen kısa müzik parçası.

cıngıldak, -ğı [cıng *(yans.)* > cıng-ıl-dak] *{ağız} is.* Bir tür tahterevalli. [DS]

cıngıldamak, [cıng *(yans.)* > cıng-ıl-da-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-d(ı)-yor]* **1.** (Metal kap vb. için) "cıng" sesi çıkarmak. **2.** (Su için) kap içinde çalkalanmak. **3.** (Çan veya zil için) çalmak. **4.** (Kulak için) çınlamak. **5.** Hafifmeşrep davranmak; oynaklık etmek. [DS]

cıngıllamak, [cıngıl-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Üzüm salkımlarının cıngıllarını koparıp ayırmak. [DS]

cıngıllı[1], [cıng *(yans.)* > cıngıl-lı] *{ağız} is.* Küçük kazan. [DS]

cıngıllı[2], [cıngıl-lı] *{ağız} sf.* **1.** Süslü. **2.** *mecaz.* (Kadın için) oynak; hafifmeşrep. **3.** Dayanıksız; iradesiz. **4.** Yaman; çetin. [DS] ⊟ **cıngıllı melek aşı,** *{ağız} Mercimekli hamur çorbası.*[DS]|| **cıngıllı mıngıllı,** *{ağız} Süslü püslü.* [DS]|| **cıngıllı püngüllü,** *{ağız} Süslü püslü.* [DS]

cıngımak, [cıng *(yans.)* > cıng-ı-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r]* **1.** Koşmak. **2.** Hoplamak; zıplamak. **3.** Kızmak. **4.** Oyunda mızıkçılık etmek. **5.** Bir işi gönülsüz yapmak. [DS]

cıngır, [cıng *(yans.)* > cıng-ır] *{ağız} is.* **1.** İki üç aylık horoz. **2.** *sf.* (Hava için) açık; bulutsuz. **3.** Çok parlak. [DS] ⊟ **cıngır cıngır,** *{ağız} Çıngırak sesini andırır şekilde.* [DS]|| **cıngır cıngır etmek,** *{ağız} 1. Gevezelik etmek. 2. Terbiyesizce söz söylemek.* [DS]

cıngırah, [cıng *(yans.)*> cıng-ır-a-k > cıngırah] *{ağız} is.* Çıngırak. [DS]

cıngırak[1], **-ğı** [cıng *(yans.)* > cıng-ır-a-k] *{ağız} is.* Çıngırak. [DS]

cıngırak[2], **-ğı** [cıng *(yans.)* > cıng-ır-a-k] *{ağız} is.* Tahterevalli. [DS]

cıngırdak[1], **-ğı** [cıng *(yans.)* > cıng-ır-da-k] *{ağız} is.* Genişletilmiş söz. [DS]

cıngırdak[2], **-ğı** [cıng *(yans.)* > cıng-ır-da-k] *{ağız} is.* **1.** Küçük çan. **2.** Çocuk oyuncağı. **3.** Eşek sürmek için ucuna halka geçirilmiş değnek. **4.** Tahterevalli. [DS]

cıngırdamak, [cıng *(yans.)* > cıng-ır-da-mak] *gçsz. f. [-r] [-d(ı)-yor]* **1.** (Hava için) açık, parlak ve soğuk olmak. **2.** (Cam bilezik vb. için) birbirine değerek ses çıkarmak. **3.** (Eriyen yağ için) ses çıkarmak; cızırdamak.

cıngırgeç, [cıng *(yans.)* > cıng-ır-gaç] *{ağız} is.* Tahterevalli. [DS]

cıngırık, -ğı [cıng *(yans.)* > cıng-ır-ık] *{ağız} is.* Tahterevalli. [DS]

cıngırlak, -ğı [cıng *(yans.)* > cıng-ır-la-k] *{ağız} is.* Tahterevalli. [DS]

cıngışmak, [cıng *(yans.)* > cıng-ış-mak] *{ağız} işteş. f. [-ır]* Tartışmak. [DS]

cınğ, [cınğ *(yans.)*] *is.* Cam ve metal nesnelerin çarpma, sallanma ve sürtünme ile çıkardığı çınlama seslerini anlatan kök. [Zülfikar] *cınğ-ır-da-k, cınğ-ır-ık.*

cınğırdak, -ğı [cınğ *(yans.)* > cınğ-ır-da-k] *{ağız} is.* Tahterevalli. [DS]

cınğırık, -ğı [cınğ *(yans.)* > cınğ-ır-ık] *{ağız} is.* Tahterevalli. [DS]

cınımak, [cın *(yans.)* > cın-ı-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r]* Oyunda mızıkçılık etmek. [DS]

cınk, [cınk *(yans.)*] *is.* Cam ve metal nesnelerin çarpma, sallanma ve sürtünme ile çıkardığı çınlama seslerini anlatan kök. [Zülfikar] *cınk-ıl, cınk-ıl-lı.*

cınkay, [cın *(yans.)* > cın-kay جنقاى] *{OsT} is.* İskete kuşu.

cınkı, [cınk *(yans.)* > cınk-ı جنقى] *{eAT} is.* Kıvılcım.

cınkıl, [cınk *(yans.)* > cınk-ıl] *{ağız} is.* **1.** İnci, boncuk, gümüş ve altından yapılan süs eşyası. **2.** Küçük üzüm salkımı. **3.** Üzüm salkımındaki küçük salkımcıkların her biri. [DS]

cınkıllı, [cınk *(yans.)* > cınkıl-lı] *{ağız} is.* Küçük kazan. [DS]

cınkırık, -ğı [cınk *(yans.)* > cınk-ır-ık] *{ağız} is.* **1.** Kaldıraç. **2.** Tahterevalli. [DS]

cınnak, -ğı [cır *(yans.)* > cır-(ı)n-ak > cınnak] *{ağız} is.* **1.** Tırnak; pençe. **2.** Küçük bir parça. [DS]

cınnaklamak, [cır *(yans.)* > cır(ı)n-ak-la-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Tırmalamak; tırnaklamak. [DS]

cıp[1], [cıb / cıp *(yans.)*] *is.* Sıvılar içinde, yağışlı havalarda ya da ıslak zemin üzerinde ayakla, elle oluşturulan hareketleri, bu tarz çabalamayı anlatan kök. [Zülfikar] *cıp cıp, cıp-ı-dık-la- mak, cıp etmek, cıp-ıl-da-mak, cıp-ıl-dan, cıp-ıt-ı çıkmak.* ⊟ **cıp cıp,** *{ağız} (Suyun akışı veya damlayışı için) kesintili olarak.* [DS]|| **cıp etmek,** *{ağız} (Çocuk d.) yıkanmak.* [DS]

cıp[2], [cıb / çıp / cib *(yans.)*] *is.* El çırpma sırasında çıkan sesi anlatan kök. [Zülfikar] *cıp-pan, cıp cık.*

cıp[3], [cıp / cip] *{ağız} e.* **1.** Pekiştirme edatı. **2.** *zf.* Ansızın. **3.** Hep; bütün; çok. [DS]

cıpan, [cıp *(yans.)* > cıp-an] *{ağız} is.* Yıkanma. ⊟ **cıpan etmek,** *{ağız} Yıkanmak.* [DS]

cıpcık, -ğı [cıp *(yans.)* > cıp-cık] *{ağız} is.* **1.** El çırpma; alkış. **2.** İki çocuğun karşılıklı olarak ellerini birbirine vurma ve yüzlerine dokunma biçiminde oynadıkları bir oyun. **3.** Çırpınarak yıkanma. [DS]

cıpcılız, [cı(p)+cı/lız] *pekşt. sf.* Çok cılız.

cıpcıp, [cıp *(yans.)* + cıp] *{ağız} is.* Su içinde çırpınarak yıkanma. [DS]

cıpılamak, [cıp *(yans.)* > cıp-ı-la-mak] *{ağız} gçsz.f. [-r] [-l(ı)-yor]* Su içinde hareket ederek ses çıkarmak. [DS]

cıpıldak, -ğı [cıp *(yans.)* > cıp-ıl-da-k] *sf.* (Yer için) ıslak; sulu; yürürken çıplama sesi çıkaran.

cıpıldamak, [cıp *(yans.)* > cıp-ıl-da-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-d(ı)-yor]* Sıvı ya da su içinde çırpınarak ses çıkarmak; ses çıkararak hareket etmek. [DS]

cıpıldan, [cıp *(yans.)* > cıp-ıl-dan] *{ağız} is.* Suyun sığ yeri. [DS]

cıpıldık, -ğı [cıp *(yans.)* > cıpıl-dık] *{ağız} sf.* Tepeden tırnağa kadar ıslak. [DS]

cıpıt, [cıp *(yans.)* > cıp-ıt] *{ağız} sf.* Çok ıslak. ⊟ **cıpıtı çıkmak,** *{ağız} Islanmak.* [DS]

cıpkı, [cıp *(yans.)* > cıp-kı] *{ağız} is.* **1.** Kamçı. **2.** İnce uzun değnek; çımkı. [DS]

cıppan, [cıp *(yans.)* > cıp(p)-an] *{ağız} is.* Alkış. [DS] ⊟ **cıppan çalmak,** *{ağız} El çırpmak; alkışlamak.* [DS]

cıptır, [cıp *(yans.)* > cıp-(ı)t-ır] *{ağız}* *sf.* Hoppa; oynak; hafifmeşrep. [DS]

cır^{1}**,** [cır *(yans.)*] *is.* Pençe ile vurma, tırmalama, yırtma sırasında çıkan sesi anlatan kök. [Zülfikar] *cır-mak, cır-ıl-mak, cır-ı-k, cır-ı-m, cır-mak-la-mak, cır-mık, cır-mık-la-mak, cır-na-k-la-mak, cır-r-ıl-da-mak.*

cır^{2}**,** [cır *(yans.)*] *is.* Sürtünme, dönme ve bu biçimde parazit sesler çıkarma, bağırma, ağlama, ötme vb. sesleri anlatan kök. [Zülfikar] *cır+bağa, cır+cır böceği, cır cır, cır cır cırlamak, cır-ık, cır-ıl-da-mak, cır-ıl-tı.* 🗗 **cır cır,** *Rahatsız edici bir sesle durmaksızın.*|| **cır cır ötmek,** *Yerli yersiz rahatsız edecek biçimde konuşmak.*

cır^{3}**,** [cır / cir / cor / cur / cür *(yans.)*] *is.* Sıvı maddelerin akışı, dökülüşü ve ishal olma durumunda çıkan sesi anlatan kök. [Zülfikar] *cır-ıl-cırıl, cır cır ak-mak, cır cır.*

cır^{4}**,** [cır / yır / ır / çığır] *is.* Sözlü müzik parçası.

cır^{5}**,** [cır] *{ağız}* *is.* "İmdat" işareti. [DS]

cır^{6}**,** [cır] *{ağız}* *sf.* Son. [DS]

cırbağa, [cır *(yans.)*+bala *(cocuk)* / Far. cerbā *(uyuz)*] *sf.* **1.** (Çocuk için) küçük. **2.** *{ağız}* (Çocuk için) zayıf; çelimsiz. [Gemalmaz] **3.** *{ağız}* Aşağılık; yaramaz; arsız. [DS]

cırboğa, [Fr. gerboise / Ar. cerbū] *is. zool.* Bir tür çöl faresi; Arap tavşanı, *(Dipus aegiptius).*

cırcır, [cır *(yans.)* + cır / Ar. cercer جرجر] *is.* **1.** Dokuma tezgâhlarında gücü çerçevelerinin asıldığı, yükseklik ayarı yapılabilen bir tür çengel. **2.** *{ağız}* Kaynana zırıltısı da denilen cırıltılı ses çıkaran bir çeşit oyuncak. [DS] **3.** *{ağız}* Fermuar. [DS] **4.** *{ağız}* İshal. [DS] **5.** *{ağız}* Ağustos böceği. [DS] **6.** Pamuk çekirdeğini ayırmakta kullanılan bir tür tezgâh; çırçır. **7.** *{ağız}* Suyu az akan çeşme. [DS] **8.** *{ağız}* Kapı gıcırtısı. [DS] **9.** *sf.* *{ağız}* Çok konuşan; geveze. [DS] 🗗 **cırcır akmak,** *{ağız} (Çeşme, dere vb. için) suyu çok az olarak akmak.* [DS]|| **cırcır araba,** *{ağız} Kağnı.* [DS]|| **cırcır böceği,** *zool. Düz kanatlılar takımından iri başlı, sıcak ve karanlık yerlerde yaşayan, erkekleri cırlama sesi çıkaran, 15-20 mm. uzunluğunda, mutfak kırıntıları, un döküntüleri ile beslenen, sıcak ocak başlarındaki kovuklara yuvalar yapan kazıcı küçük böcek; kara çekirge; cırcır; çırçır; cırlak, (Acheta domesticus).*|| **cırcır delgi,** *Dönme hareketini yivli gövde üzerinde bulunan parçanın ileri geri itilmesi ile sağlayan küçük delgi.*|| **cırcır olmak,** *İshal olmak.*

cırcırın, [cır *(yans.)* > cır+cır-ın] *{ağız}* *is.* İshal; sürgün.

cırcırlı, [cır *(yans.)* > cır+cır-lı] *sf.* Cırcır adı verilen çevirdikçe cırt sesi çıkaran düzeneği bulunan. 🗗 **cırcırlı anahtar,** *Vida veya somun sıkarken geri adımda çırlama sesi çıkaran anahtar.*

cırcıvık, -ğı [cı(r)+cı/vık] *{ağız}* *sf.* Çok sulu; çok cıvık.

cırd^{1}**,** [cırd *(yans.)*] *is.* Ansızın yırtılma ve bu biçimde kabaca ses çıkarma, bağırma, ötme sırasında çıkan sesi anlatan kök. [Zülfikar] *cırd-mak.*

cırd^{2}**,** [cırd / cırt / cört *(yans.)*] *is.* Bir yerde tutulan, sıkıştırılan sıvı ve diğer akışkanların veya domates vb. meyvelerin ezilmesiyle içindeki sıvıların dışarıya çıkmaları, fırlamaları, tepilmeleri sırasında çıkan sesi anlatan kök. [Zülfikar] *cırd-a-mık, cırd-ık atmak.*

cırdak, -ğı [cırd *(yans.)* > cırd-ak] *{ağız}* *is.* **1.** Küçük testi. **2.** Küçük bardak. [DS]

cırdamık, -ğı [cırd *(yans.)* > cırd-a-mık] *{ağız}* *sf.* (Meyve için) olgun fakat tatsız. [DS]

cırdaval, [? cırdaval] *is.* Meşe dallarından yapılmış ucu demirli uzun mızrak ya da cirit değneği.

cırdavallı, [cırdaval-lı] *sf.* Cırdaval taşıyan; cırdavalı bulunan; cırdaval sahibi.

cırdmak, [cırd *(yans.)* > cırd-mak / Kırg. cırt-mak] *gçl. f.* *[-ar]* Yırtıp parçalamak.

cırga, [cırk *(yans.)* > cır-ga] *{ağız}* *sf.* **1.** Zayıf; ince. **2.** (Meyve için) çok olgun; yumuşak. [DS]

cırgamak^{1}**,** [cırk *(yans.)* > cır-ga-mak] *{ağız}* *gçsz. f.* *[-r] [-g(ı)-yor]* Ezilmek. [DS]

cırgamak^{2}**,** [Moğ. cır-ga-mak] *{eT}* *gçsz. f.* *[-r]* Eğlenmek; zevk sürmek. [Nevâyî]

cırgana, [cırk *(yans.)* > cırgan-a] *{ağız}* *is.* **1.** Uzak yere gönderilen meyve sepetinin üzerine balık ağı gibi iple yapılan örgü. **2.** Çürümeye yüz tutmuş meyve. **3.** Cendere. [DS] 🗗 **cırgana olmak,** *{ağız} Ezilmek.* [DS]

cırganak, -ğı [cırk *(yans.)* > cırga-n-ak] *{ağız}* *is.* Karın boşluğundaki organlar. [DS]

cırgelmek, [cır+gel-mek] *{ağız}* *gçsz. f.* *[-ir]* Bıkmak; usanmak. [DS]

cırgıt, [cır *(yans.)* > cır-ğıt جرغت] *{OsT}* *is.* Cırcır böceği.

cırık^{1}**, -ğı** [cır-mak *(yırtmak)* > cır-ık] *{ağız}* *sf.* **1.** Yırtık; yarık. **2.** Paramparça. [DS]

cırık^{2}**, -ğı** [cır *(yans.)* > cır-ık / cırr-ık] *{ağız}* *is.* **1.** Serçeye benzer bir kuş. **2.** Kuş yavrusu. **3.** Piliç. **4.** Masal; hikâye. **5.** Arının üçüncü ve sonraki oğulları. **6.** *sf.* *mecaz.* Düzenbaz. **7.** Sır saklamayan; geveze. **8.** Aklı kıt. **9.** (Meyve için) fazla olgunlaşmış. **10.** (Meyve için) bozuk; çürük; cılk. **11.** Büyümemiş; gelişmemiş. [DS]

cırık^{3}**, -ğı** [cır *(yans.)* > cır-ık] *{ağız}* *is.* Tekme. 🗗 **cırık atmak,** *{ağız} Tepmek.* [DS]

cırık^{4}**, -ğı** [Far. çehār-yek > çeyrek] *is.* On beş ve on altıncı yüzyıllarda kullanılmış, mangırın dörtte biri değerinde bakır para.

cırıklamak, [cır *(yans.)* > cır-ık-la-mak] *{ağız}* *gçsz. f.* *[-r] [-l(ı)-yor]* Bağırmak. [DS]

cırıklı, [cırık[2] > cırık-lı] *{ağız} sf.* **1.** Çok kaba. **2.** Kirli; pis. **3.** *is.* Yankesici; hırsız. [DS]

cırıkta, [Yun. tsrıhta] *{ağız} is.* Lokma tatlısı. [DS]

cırıl, [cır *(yans.)* > cır-ıl] *is.* **1.** Sıvı maddelerin dökülüşü sırasında çıkan sesi belirten yansımalı gövde. **2.** *{ağız} is.* Tiz sesle öten bir kuş. [DS] ⊡ **cırıl cırıl,** *{ağız} 1. (Ağlama için) bağırarak. 2. (Ses için) cırıltılı; çatallı. 3. (Akan sıvı için) az fakat sürekli.* [DS]

cırıldak, -ğı [cır *(yans.)* > cır-ıl-da-k] *{ağız} sf.* **1.** Hoşa gitmeyen cırıltılı sesler çıkaran; gürültücü. **2.** Dokuma tezgâhında çözgüyü germek için kullanılan aygıt. [DS]

cırıldama, [cır *(yans.)* > cır-ıl-da-ma] *is.* Cırıltılı ses çıkarmak eylemi.

cırıldamak, [cır *(yans.)* > cır-ıl-da-mak] *gçsz. f. [-r] [-d(ı)-yor]* **1.** Cırıltı sesi çıkarmak; cırlamak. *{OsT} (aynı)* **2.** *{ağız}* Yerli yersiz ağlamak. [DS] **3.** *{ağız}* Gevezelik etmek. [DS] **4.** *{ağız}* Her işe burnunu sokmak. [DS] **5.** *{ağız}* (Ayakkabı vb. için) gıcırdamak. [DS]

cırılmak, [cır *(yans.)* / cır-mak > cır-ıl-mak] *{ağız} gçsz. f. [-ır]* **1.** Kesilmek. **2.** Yırtılmak. [DS]

cırıltı, [cır *(yans.)* > cır-ıl-tı] *is.* **1.** Ağustos böceği ötmesi gibi, aralıksız ve rahatsız edici bir şekilde çıkan cırlama sesi. **2.** *{ağız}* Ağlayan çocuk sesi; bağırtı. [DS] **3.** Makine veya araba tekerleği.

cırım, [cır-mak *(yırtmak)* > cır-ım] *is.* **1.** Tırmalama, parçalama, yırtmak eylemi. **2.** *{ağız} is.* İnce kesilmiş bez parçası. [DS] **3.** Sınır. **4.** Belli yer. ⊡ **cırım cırım,** *1. Parça parça; didik didik. 2. (Çalışmak için) didine didine.*|| **cırım cırım etmek,** *{ağız} Parça parça etmek.* [DS]|| **cırım çekmek,** *{ağız} Dikkatle aramak.* [DS]|| **cırım çıkarmak,** *{ağız} Parça parça etmek.* [DS]

cırıt, [Ar. carîd] *{ağız} is.* Cirit. [DS]

cırıtkı, [cır *(yans.)* / cır-t-mak *(yırtmak)* > cır-ıt-kı] *{ağız} is.* İnce basma; dayanıksız astar. [DS]

cırıtlavuk, -ğu [cırt *(yans.)* > cır(ı)t-la-muk ?] *{ağız} is.* **1.** Söğüt dalından yapılan su tulumbası. **2.** Patlangaç. [DS]

cırk[1], [cağ / cah / cak / cığ / cık / cırk / ciğ / ciy *(yans.)*] *is.* Çakıl, kum, küçük metal eşya, kurumuş ot, ağaç vb. nesnelerin çarpması, sürtünmesi veya vurması hâlinde çıkan sesleri anlatan kök. [Zülfikar] *cırk-ıl-da-mak, cırk-ıl-dı.*

cırk[2], [cırk *(yans.)*] *is.* Kırma, sürtme vb. sırasında çıkan sesi anlatan kök. [Zülfikar] *cırk-la-ma, cırk-ıl-da-t-mak.*

cırk[3], [cırk *(yans.)*] *is.* Sıvı maddelerin kapalı yerde sıkışmaları sırasında bir delik veya çatlaktan fırlayıp çıkmalarını anlatan kök. [Zülfikar] *cırk olmak, cırk-ı-d-ı çıkmak.* ⊡ **cırk altı,** *{ağız} Huninin altına bağlanmış kap.* [DS]|| **cırkı çıkmak,** *{ağız} Bozum olmak.* [DS]|| **cırk olmak,** *{ağız} 1. Ezilmek. 2. Bozulmak.* [DS]

cırkıldatmak, [cırk *(yans.)* > cırk-ıl-da-t-mak] *{ağız} gçl. f. [-ır]* Parmak çıtlatmak. [DS]

cırkıt, -dı [cırk *(yans.)* > cırk-ıt] *{ağız} is.* **1.** Posa. **2.** *sf.* Ezik. ⊡ **cırkıdı çıkmak,** *{ağız} Ezilmek.* [DS]|| **cırkıdını çıkarmak,** *Ezip içini dışına çıkarmak.*

cırklama, [cırk *(yans.)* > cırk-la-ma] *{ağız} is.* Fasulye, bulgur ve soğanla yapılan bir yemek. [DS]

cırlağan, [cır *(yans.)* > cır-la-ğan] *{ağız} is.* Ağustos böceği. [DS]

cırlağuk, -ğu [cır *(yans.)* > cır-la-ğu-k] *{ağız} is.* Ağustos böceği. [DS]

cırlak, -ğı [cır *(yans.)* > cır-la-k] *sf.* **1.** (Ses için) kulak tırmalayıcı. **2.** (Renk için) parlak, göze çarpan; sırıtan; cırtlak. **3.** *{ağız}* Sürekli olarak ince bir sesle bağırıp ağlayan. [DS] **4.** *{ağız}* Çabuk ağlayan. [DS] **5.** *{ağız}* Korkak. [DS] **6.** *{ağız}* Geveze. [DS] **7.** *is.* Cırcır böceği. **8.** *{ağız}* Olgun meyvenin toplandıktan sonra ezilerek bozulmuş hâli. [DS] **9.** *{ağız}* Karga. [DS] **10.** *{ağız}* Boz renkli bir küçük kuş. [DS] **11.** *{ağız}* Ürün vermeyen yıkanmış toprak. [DS] **12.** *{ağız}* Ocak çekirgesi. [DS] **13.** *{ağız}* Dokuma tezgâhlarından selminin dönmesine ve durmasına yarayan çark. [DS] ⊡ **cırlak cırlak,** *Kulağı tırmalayıcı ince bir sesle.*

cırlama, [cır *(yans.)* > cır-la-ma] *is.* Cır sesi çıkarmak eylemi.

cırlamak, [cır *(yans.)* > cır-la-mak] *gçsz. f. [-ar] [-l(ı)-yor]* **1.** Aralıksız ve rahatsız edici şekilde ince ses çıkarmak. **2.** *{ağız}* Gevezelik etmek. **3.** İnce ses çıkararak ağlamak. **4.** Tiz sesle bağırıp çağırmak. **5.** Şarkı okumak. **6.** İşemek. **7.** Oyunbozanlık etmek; mızıkçılık etmek. **8.** Çaresiz kalmak. **9.** Zil çalmak. **10.** (Menteşe veya tekerlek için) sürtünerek ses çıkarmak. [DS]

cırlangeç, -ci [cır *(yans.)* > cır-lan-geç] *{ağız} is.* Ağustos böceği. [DS]

cırlangıç, -cı [cır *(yans.)* > cır-lan-gıç] *{ağız} is.* Ağustos böceği. [DS]

cırlatma, [cırla-t-ma] *is.* Cır sesi çıkartmak eylemi.

cırlatmak, [cır *(yans.)* > cır-la-t-mak] *gçl. f. [-ır]* **1.** Cırlama sesi çıkarmasına yol açmak. **2.** *{ağız}* Yırtmak. [DS]

cırlavık, -ğı [cır *(yans.)* > cır-la-mak > cır-la-y-ık] *{ağız} is.* **1.** Ağustos böceği. **2.** Cırlama sesi çıkaran bir tür akbaba. **3.** Karnının altı beyaz karatavuk boyunda bir kuş, *(Lanius)*. **4.** *sf.* Geveze. [DS]

cırlavuk, -ğu [cır *(yans.)* > cır-la-y-uk] *{ağız} is.* **1.** Ağustos böceği. **2.** Hindi yavrusu. [DS]

cırlayan, [cırla-y-an] *is.* Cırlama sesi çıkaran böcekler.

cırlayık, -ğı [cırla-y-ık] *is.* **1.** Ağustos böceği. *{eAT} {OsT} (aynı)* **2.** *zool.* Örümcek kuşugillerden küçük bir av kuşu; *(Lanius)*.

cırmah[1], [cır *(yans.)* > cır-mak > cır-maḫ] *{ağız} gçl. f. [-ar]* Yırtıp parçalamak. [DS]

cırmah², [cır *(yans.)* > cır-mak > cırmaẖ] *{ağız} is.* Pençe. [DS] ⊡ **cırmah atmak,** *{ağız}* Tırnakla yırtmak; pençelemek. [DS]

cırmak¹, [cır-mak] *{ağız} gçsz. f. [-ar]* **1.** Yardım istemek. **2.** Özür dilemek. **3.** Kaçmak. **4.** Delirmek. [DS]

cırmak², [Çağ. yır-mak / cır *(yans.)* > cır-mak] *{ağız} gçl. f. [-ar]* **1.** Yırtıp parçalamak. **2.** Pençelemek. [DS]

cırmak³, **-ğı** [cır-mak] *{ağız} is.* **1.** Yırtıcı hayvan pençesi; tırnak. **2.** Ağaç köklerindeki lifler. [DS]

cırmaklamak, [cır *(yans.)* > cır-mak-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* **1.** Tırmalamak. **2.** Kavrayıp almak. [DS]

cırmalama, [cırma-la-ma] *is.* Tırnakla yaralamak eylemi.

cırmalamak, [cır *(yans.)* > cır-ma-la-mak] *gçl. [-r] [-l(ı)-yor]* Tırnakla yaralamak; tırmalamak.

cırmalanmak, [cır *(yans.)* > cır-ma-la-n-mak] *{ağız} gçsz. f. [-ır]* Yıpranmak. [DS]

cırman, [Moğ. cumran] *{ağız} is. zool.* İri bir sıçan türü; tarla sincabı. [DS]

cırmanmak, [cır *(yans.)* > cır-ma-n-mak] *{ağız} gçsz. f. [-ır]* Tırmanmak. [DS]

cırmık¹, **-ğı** [cır *(yans.)* > cır-mık] *is.* Tırmalama sonucu deride kalan tırnak izi. ⊡ **cırmık atmak,** *{ağız} Tırmalamak.* [DS]

cırmık², **-ğı** [cır *(yans.)* > cır-mık] *{ağız} is.* Etin cıvık ve yağlı kısmı. [DS]

cırmık³, **-ğı** [Erme. çırmuk] *{ağız} is.* Evlere ve bahçelere su almak için avlu duvarına açılan delik. [DS]

cırmıklamak, [cır *(yans.)* > cır-mık-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Tırmalamak. [DS]

cırmılamak, [cır *(yans.)* > cır-ma-la-mak > cırmı-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Tırmalamak. [DS]

cırmıt, -dı [cır-mak *(yırtmak)* > cır-ım > cır-(ı)m-ıt] *{ağız} is.* Parçacık. [DS]

cırmıtmak, [cır-mak *(yırtmak)* > cır-ım > cır-(ı)m-ıt-mak] *{ağız} gçl. f. [-ır]* Toprağı yüzeyden gelişigüzel sürmek. [DS]

cırmuk, -ğu [cır *(yans.)* > cır-muk] *{ağız} is.* Tırnak izi. [DS]

cırmuklamak, [cır *(yans.)* > cır-muk-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Tırmalamak. [DS]

cırnak, [cır *(yans.)* > cır-(ı)n-ak] *is.* **1.** Yırtıcı hayvan tırnağı; pençe. **2.** *{ağız} bot.* Çoban çantası. [DS] **3.** *{ağız} bot.* Hindiba. [DS] **4.** *{ağız}* Dolmakalem. [DS] **5.** *{ağız}* Kalem ucu. [DS] **6.** *{ağız}* Üzüm şırası konulan büyük teneke. [DS] **7.** *{ağız}* Lades. [DS] **8.** *{ağız} sf.* Az bir parça, birazcık. [DS] ⊡ **cırnak çekmek,** *{ağız} Lades tutuşmak.* [DS]

cırnaklama, [cırnak-la-ma] *is.* Tırnakları ile yaralama eylemi; tırmalama.

cırnaklamak, [cırnak-la-mak] *gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Tırnakları ile yaralamak; çizmek; tırmalamak.

cırnaz, [? cırnaz] *{ağız} sf.* Cılız. [DS]

cırnık, -ğı [Erme. cırmuk > cırnık] *is.* **1.** Set duvarlarında arkada biriken suyun duvara zarar vermeden akmasını sağlamak için duvar içinde bırakılan küçük delikler. **2.** *{ağız}* Dar yol; patika. [DS]

cırnıklamak, [cır *(yans.)* > cır-(ı)n-ık-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Tırmalamak. [DS]

cırpak, -ğı [cırp *(yans.)* > cırp-ak] *{ağız} is.* İnce sopa. [DS]

cırrık, -ğı [cır *(yans.)* > cır®-ık] *{ağız} is.* Serçeden biraz büyük, eti yenen bir kuş; boz bakal. [DS]

cırt¹, [cırd / cırt / cört *(yans.)*] *is.* Bir yerde tutulan, sıkıştırılan sıvı ve diğer akışkanların veya domates vb. meyvelerin ezilmesiyle içindeki sıvıların dışarıya çıkmaları, fırlamaları, tepilmeleri sırasında çıkan sesi anlatan kök. [Zülfikar] *cırt, cırt-a-t-mak, cırt+at-an, cırt-da-mak, cırt-da-k, cırt-la-mak, cırt-la-k, cırt-la-mbuk, cırt-la-muk, cırt-la-n, cırt-la-v-uk, cırt-la-ma, cırt-tır-mak.* ⊡ **cırt atmak,** *{ağız} Fırlatmak.* [DS]|| **cırt cırt,** *{ağız} Az az.* [DS]

cırt², [cırt *(yans.)*] *is.* Kâğıt, kumaş gibi şeylerin yırtılırken çıkardığı ses.

cırt³, [cırt *(yans.)*] *is.* Ansızın yırtılma ve bu biçimde kabaca ses çıkarma, bağırma, ötme sırasında çıkan sesi anlatan kök. [Zülfikar] *cırt-ık, cırt-mak, cırt-an, cırt-la-muk, cırt-lak.*

cırt⁴, [cırt *(yans.)*] *{ağız} is.* **1.** Soğuk vurmuş meyve. **2.** Tanesi yeni olgunlaşmaya başlamış ekin. **3.** Kümes hayvanları ve kuş gübresi. **4.** Çocukların zamansız yaptığı çiş. **5.** *sf.* Yaramaz; arsız. **6.** Şımarık; hoppa; züppe. **7.** *zf.* (Çıkış için) sert. **8.** Pek az. [DS] ⊡ **cırt atmak,** *{ağız} Korkmak.* [DS]|| **cırt cırt,** *{ağız} 1. Az. 2. Cıvık; gevşek. 3. Her işe karışan. 4. Küçük domates.* [DS]|| **cırt etmek,** *{ağız} "Cırt" sesi çıkarmak.* [DS]|| **cırt parmak,** *{ağız} Serçe parmak.* [DS]

cırt⁵, [Yun. sirtis] *{ağız} is.* Kapı sürgüsü. [DS]

cırta, [cırt-ā / cırt+ağa?] *(cırta:) {ağız} sf.* **1.** Geveze. **2.** Düşkün. [DS]

cırtabozan, [cırt-a+boz-an] *{ağız} sf.* Onurlu; kibirli. [DS]

cırtacak, -ğı [cırt *(yans.)* > cırt-acak] *{ağız} zf.* Cayıradak. [DS]

cırtalak, -ğı [cırt *(yans.)* > cırt-alak] *{ağız} sf.* Şımarık; hoppa; züppe. [DS]

cırtan, [Yun. tzirtizo [Tietze] ? / cırt *(yans.)* > cırt-an] *{ağız} is.* Küçük şelale. [DS]

cırtanalık, -ğı [cırtana-lık] *{ağız} is.* Tatsızlık. [DS]

cırtatan, [cırt *(yans.)* + at-mak] *{ağız} is.* **1.** Yenmeyen, portakal büyüklüğünde, güzel kokulu, kavun cinsi bir meyve. **2.** Tohumlarına basıldığında tohum ve su fışkırtan bir bitki; acırga. **3.** Küçük domates. **4.** Su fışkırtan oyuncak. [DS]

cırtcırt[1], [cırt *(yans.)* + cırt] *{ağız}* *is.* Küçük domates. [DS]

cırtcırt[2], [cırt *(yans.)* + cırt] *{ağız}* *sf.* **1.** Cıvık; gevşek. **2.** *mecaz.* Şımarık; hoppa. [DS]

cırtdak, -ğı [cırt *(yans.)* > cırt-(a)-dak] *{ağız}* *zf.* **1.** (Yırtmak için) birdenbire; cırt sesi çıkartarak. **2.** *is.* Yellenme. [DS]

cırtdamak, [cırt *(yans.)* > cırt-la-mak] *{ağız}* *gçl. f. [-r] [-d(ı)-yor]* Kabak çekirdeği, ayçiçeği yemek; çitlemek. [DS]

cırtdanak, [cırt(d)-anak] *{ağız}* *zf.* (Yırtmak için) birdenbire; cırt sesi çıkartarak. [DS]

cırtı, [cırt-ı] *{ağız}* *is.* **1.** Meşe ağacı yemişinin en küçüğü. **2.** Serçeden biraz büyük, eti yenen boz renkli bir kuş. [DS]

cırtıdak, -ğı [cırt *(yans.)* > cırt-(a)-dak] *{ağız}* *zf.* Birdenbire. [DS]

cırtık[1], **-ğı** [cırt *(yans.)* > cırt-ık] *{ağız}* *sf.* **1.** Şımarık; hoppa; züppe. **2.** *is.* Bir arı kovanının çıkardığı üçüncü oğul. [DS]

cırtık[2], **-ğı** [cırt-mak *(yırtmak)* > cırt-ık] *{ağız}* *sf.* Yırtık. [DS] ◻ **cırtık mırtık,** *{ağız}* *1. (Yazı için) kötü yazılmış. 2. Yırtık pırtık.* [DS]

cırtıltı, [cırt *(yans.)* > cırt-ıl-tı] *{ağız}* *is.* Kuş sesi; cıvıltı. [DS]

cırtkan, [cırt *(yans.)* > cırt-kan] *{ağız}* *is.* Ocak çekirgesi. [DS]

cırtladan, [cırt *(yans.)* > cırt-la-t-an] *{ağız}* *is.* Portakal kabuğu fırlatan, kamıştan yapılmış bir oyuncak. [DS]

cırtlak, -ğı [cırt *(yans.)* > cırt-la-k] *sf.* **1.** (Meyve için) olgunlaşmak ya da çok beklemekten dolayı yumuşamış, çatlamış. **2.** *{ağız}* Kendini beğenmiş; şımarık. [DS] **3.** (Ses için) kulağı rahatsız edecek derecede ince ve tırmalayıcı. **4.** *{ağız}* Her söze karışan. [DS] **5.** *is.* *{ağız}* Sık sık pisleyen hayvan ya da çocuk. [DS] **6.** *is.* *{ağız}* Biçimsiz, kuru ve ince adam. [DS] **7.** *{ağız}* Kötü cins erik. [DS] **8.** *{ağız}* Olgunlaşmamış, ezik meyve. [DS] **9.** *{ağız}* Küçük domates. [DS] **10.** *{ağız}* Su fışkırtan oyuncak. [DS] ◻ **cırtlak otu,** *{ağız}* *Nohuda benzer fakat acı bir ot.* [DS]

cırtlama, [cırt-la-ma] *is.* **1.** Cırtlak duruma gelme eylemi. **2.** *{ağız}* "Cırt" diye ses çıkarma. [DS]

cırtlamak[1], [cırt *(yans.)* > cırt-la-mak] *gçsz. f. [-r] [-l(ı)-yor]* **1.** (Sebze ve meyve için) olgunlaşmak ya da çok beklemekten dolayı yumuşak bir hâl almak veya çatlamak. **2.** (Kâğıt, kumaş için) ses çıkararak yırtılmak. **3.** *{ağız}* (Kuş ve kümes hayvanları için) pislemek. [DS] **4.** *{ağız}* Fışkırmak. [DS] **5.** *{ağız}* Düşünmeden konuşmak. [DS] **6.** *{ağız}* (At için) dörtnala kaçmak. [DS]

cırtlamak[2], [cırt *(yans.)* > cırt-la-mak] *{ağız}* *gçsz. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Sürekli konuşmak; böcek gibi cır cır etmek. [DS]

cırtlambuk, -ğu [cırt-la-mak > cırt-la-mık > cırtlambuk] *{ağız}* *is.* **1.** Su fışkırtan çocuk oyuncağı. **2.** Çitlembik meyvesi. **3.** Hayvanların yaralarından çıkan akıntı. [DS]

cırtlamuk, -ğu [cırt-la-mak > cırt-la-muk] *{ağız}* *sf.* **1.** Kendini beğenmiş. **2.** *is.* Su tulumbası. [DS]

cırtlan, [cırt *(yans.)* > cırt-lan] *{ağız}* *is.* Yenmeyen, portakal iriliğinde kokulu bir kavun. [DS]

cırtlanbuk, -ğu [cırt *(yans.)* > cırt-la-muk > cırtlanbuk] *{ağız}* *is.* → cırtlambuk. [DS]

cırtlatma, [cırt-la-t-ma] *is.* Sebze ve meyveyi sıkarak veya ısırırken, suyunu fışkırtmak eylemi.

cırtlatmak[1], [cırt *(yans.)* > cırt-la-t-mak] *gçl. f. [-ır]* Olgun sebze veya meyveyi elle sıkarak ya da ısırarak yerken kabuğundan suyunu fışkırtmak; cırttırmak.

cırtlatmak[2], [cırt *(yans.)* > cırt-la-t-mak] *{ağız}* *gçl. f. [-ır]* Fırlatmak. [DS]

cırtlavuk[1], **-ğu** [cırt *(yans.)* > cırt-la-muk > cırtlavuk] *{ağız}* *sf.* Tez canlı. [DS]

cırtlavuk[2], **-ğu** [cırt *(yans.)* > cırt-la-muk > cırtlavuk] *{ağız}* *is.* **1.** Küçük domates. **2.** Ağustos böceği. [DS]

cırtlayık, -ğı [cırt *(yans.)* > cırt-la-y-ık] *is.* **1.** *{OsT}* Ağustos böceği. **2.** *{ağız}* Su fışkırtan oyuncak. [DS]

cırtlık, -ğı [cırt *(yans.)* > cırt-lık] *{ağız}* *is.* **1.** Ağaçkakan. **2.** Meneviş. **3.** Su fışkırtan oyuncak. **4.** Süpürge yapılan bir ot. **5.** Süzme bal veya üzüm şırası. **6.** *sf.* Küçük; cüce. [DS] ◻ **cırtlık kuş,** *{ağız}* *Çalıkuşu.* [DS]|| **cırtlık parmak,** *{ağız}* *Küçük parmak.* [DS]

cırtmak[1], [Moğ. cır-mak *(yırtmak)* > cır-t-mak] *{ağız}* *gçl. f. [-ar]* Yırtmak. [DS]

cırtmak[2], [cırt *(yans.)* > cırt-mak] *{ağız}* *gçsz. f. [-ar]* **1.** Yerli yersiz darılmak. **2.** Kendi kendini övmek. [DS]

cırttırmak, [cırt-tır-mak] *{ağız}* *gçsz. f. [-ır]* **1.** Püskürtmek. **2.** Fırlatmak. [DS]

cıs[1], [cıs *(yans.)*] *is.* **1.** Çocukların tehlikeli şeylerden ya da ateşten uzak durmalarını sağlamak için söylenen uyarı sözü. **2.** *{ağız}* Sus! [DS] **3.** *is.* Ateş. ◻ **cıs etmek,** *{ağız}* *(Çocuk d.) yakmak.* [DS]|| **cıs olmak,** *{ağız}* *Yanmak.* [DS]

cıs[2], [cıs *(yans.)*] *is.* Kaynama sırasında çıkan sesi anlatan kök. [Zülfikar] *cıs-la-mak.*

cıs[3], [cıs *(yans.)*] *is.* Yakma, kızartma ve pişirme sırasında çıkan sesi anlatan kök. [Zülfikar] *cıs etmek, cıs olmak, cıs-tır-ma yapmak.*

cıscıbıl, [cı(s)+cı/bıl] *{ağız}* *pekşt. sf.* **1.** Tamamen çıplak. **2.** Yoksul. [DS] ◻ **cıscıbıl olmak,** *{ağız}* *Soyunmak.* [DS]

cıscıbıldak, -ğı [cı(s)cı/bıl-dak] *{ağız}* *pekşt. sf.* → cıscıbıl. [DS]

cıscıbır, [cı(s)+cı/bır] *{ağız}* *pekşt. sf.* **1.** Tamamen çıplak. **2.** Çok yoksul; hiçbir şeysiz. [DS]

cıscıblak, -ğı [cı(s)cı/blak] *{ağız} pekşt. sf.* → cıscıbıl. [DS]

cıscıvık, -ğı [cı(s)+cı/vık] *{ağız} pekşt. sf.* Çok cıvık; çok sulu. [DS]

cısdır, [cırs *(yans.)* > cıs-dır] *{ağız} is.* Yakma, kızartma ve pişirme sırasında çıkan sesi anlatan yansımalı gövde. [DS] ⊡ **cısdır yapmak,** *{ağız} Yufkanın bir tarafına yağ sürerek sacda ısıtmak.* [DS]

cısdırma, [cıs-dır-ma] *{ağız} is.* Sacda ısıtılmış yağlı yufka. [DS] ⊡ **cısdırma yapmak,** *Yufka ekmeğin bir tarafına yağ sürerek sacda ısıtmak. {ağız}* [DS]

cısgal, [cıs-ga-l] *{ağız} is.* Kıvılcım. [DS]

cıskımak, [cızık-mak > cıskı-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r]* Caymak; vazgeçmek. [DS]

cıslamak, [cıs-la-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r][-l(ı)-yor]* **1.** Kaynamak. **2.** Heyecanlanmak. [DS]

cıslı, [cıs-lı ?] *{ağız} sf.* Hastalıklı. [DS]

cışak, -ğı [? cışak] *{ağız} is.* Gelin tacı. [DS]

cışgılık, -ğı [cış-mak > cış-gı-lık ?] *{ağız} is.* Mızıkçılık. [DS]

cışkı, [cış-mak > cış-kı] *{ağız} is.* Oyunbozan; mızıkçı. [DS]

cışkınmak, [cışkın-mak] *{ağız} gçsz. f. [-ır]* Oyunda mızıkçılık etmek. [DS]

cışmak, [? cış-mak] *{ağız} gçsz. f. [-ar]* Vazgeçmek; dönmek. [DS]

cıştak, -ğı [cış-mak > cış-(ı)t-ak] *{ağız} sf.* Arsız; utanmaz. [DS]

cıt[1], [cıd / cıt *(yans.)*] *is.* Oyunbozanlık etmeyi, oyunda kavga çıkarmayı, mızıkçılık etmeyi anlatan kök. [Zülfikar] *cıt cıt.*

cıt[2], [cıt / cıt *(yans.)*] *is.* Bir şeyi ikiye ayırma, bölme, kırma, çarpma çırasında çıkan sesi anlatan kök. [Zülfikar] *cıt-la-k, cıt-ır.*

cıtcıt, [cıt+cıt] *{ağız} sf.* **1.** Elinden hiçbir iş gelmediği hâlde gösteriş yapan. **2.** Titiz ve sinirli. [DS]

cıtlamak, [cıt-la-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(ı)-yor]* (Kuş için) pislemek. [DS]

cıtır, [cıt *(yans.)* > cıt-ır] *{ağız} sf.* Ufak. [DS]

cıtlak, -ğı [cıt *(yans.)* > cıt-la-k] *{ağız} is.* **1.** Kapı mandalı. **2.** Tüfek kapsülü. [DS]

cıtlamak, [cıt *(yans.)* > cıt-la-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(ı)-yor]* (Kuş için) pislemek. [DS]

cıv[1], [cıv *(yans.)*] *is.* Cıvıltı, ötüş, bu biçimde konuşma, çığlık atma, bağırma anlatan kök. [Zülfikar] *cıv cıv, cıv-ıl cıv-ıl, cıv cık, cıv-ıl-da-ş-mak, cıv-ı-la-t-mak, cıv-ıl-tı, cıv-ıl-dır-a-k.*

cıv[2], [cıv *(yans.)*] *is.* Gereksiz, anlamsız, boş lafların söylenişini anlatan kök. [Zülfikar] *cıv cık, cıv-ı-k ağızlı.*

cıv[3], [cıv *(yans)*] *is.* Hızla uçma, uçuşma, kaçma ve fırlama hareketlerini anlatan kök. [Zülfikar] *cıv cıv, cıv-mak, cıv-dır-mak, cıv-gın, cıv-gır-t-mak, cıv-la-mak, cıv-ır-mak, cıv-(v)a-dak.* ⊡ **cıv cıv cıvlamak,** *{ağız}* [DS] *(Silahın namlusundan çıkan kurşun için) havada ses çıkararak gitmek.*

cıv[4], [cıv *(yans.)*] *is.* Mızıkçılık etmeyi anlatan kök. [Zülfikar] *cıv-ız, cıv-ız-lık, cıv-ız-mak, cıv-ız-la-mak.*

cıv[5], [cıv / cıy /cuv *(yans.)*] *is.* Sıvı maddelerin sulu, çalkantılı ve cıvık oluşlarını anlatan kök. [Zülfikar] *cıv-ak, cıv-ık, cıv-ık-lı, cıv-ık-la-mak, cıv-ı-mak, cıv-ı-t-mak, cıv-ı-ra-k.*

cıv[6], [cıv] *{ağız} is.* **1.** Ok atmakta kullanılan ince düz değnek. **2.** Kendir sapı. [DS]

cıva[1], [cıv *(yans.)* > cıv-a] *{ağız} sf.* Atılgan; gözü pek. [DS] ⊡ **cıva gibi,** *Çok hareketli ve ele avuca sığmaz.*

cıva[2], [Far. civa] *{OsT} is. kim.* Atom sayısı 80, kütlesi 200.59, normal şartlarda sıvı halde bulunan metal parlaklığında bir element; sembolü: Hg.

cıvadan, [cıv *(yans.)* > cıv-adan] *{ağız} zf.* Çok çabuk. [DS]

cıvadra, [İt. givadiera] *is. dnz.* Yelkenli gemilerin baş taraflarında belirli bir eğimle ileriye doğru uzatılan seren.

cıvak, -ğı [cıv *(yans.)* > cıv-ak] *{ağız} sf.* **1.** Sulu; cıvık. **2.** *is.* Leblebi. **3.** Şeytan tırnağı. [DS]

cıvalama, [cıva-la-ma] *is. kim.* Organik bir moleküle cıva atomu taşıyan bir grubun eklenmesini sağlayan tepkime.

cıvalı, [cıva-lı] *sf.* **1.** İçinde cıva bulunan; cıva ile çalışan. **2.** Etkili maddesi cıva ya da cıvalı bileşikler olan. ⊡ **cıvalı zar,** *Oyunda hile yapmak için yüzlerden birinin tabanına cıva konulmuş zar.*

cıvar, [cıv-ar] *{ağız}is.* Tarlalara su dağıtan bekçi. [DS]

cıvarna, [İt. ciavarina] *is. dnz.* **1.** Durgun havalarda ara sıra esen rüzgârın etkisi ile su yüzeyinde oluşan habbecikler. **2.** *{ağız}* Hortum. [DS] **3.** *{ağız}* Kar fırtınası. [DS] **4.** *{ağız}* Rüzgârla karışık yağmur. [DS]

cıvata, [İt. giaveta] *is.* İki veya daha fazla parçayı birbirine birleştirmekte kullanılan bir vida ve somundan meydana gelmiş mekanik bağlama elemanı.

cıvatalama, [cıvata-la-ma] *is.* Cıvata ile bağlamak eylemi.

cıvatalamak, [cıvata-la-mak] *gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* **1.** Cıvata ile tutturmak, bağlamak. **2.** Cıvatanın somununu sıkarak yerine takmak.

cıvazlık, -ğı [cıv-az-lık] *{ağız} is.* Hile. [DS]

cıvcık, -ğı [cıv *(yans.)* > cıv+cık] *{ağız} is.* **1.** Afyonun kurutulmuş sapı. **2.** Serçe. **3.** *sf.* Geveze; dedikoducu. [DS]

cıvcıv, [cıv *(yans.)* > cıv+cıv] *{ağız} is.* İnce sesli adam. [DS] ⊡ **cıvcıv olmak,** *{ağız} Kırılıp parça parça olmak.* [DS]

cıvcıvlı, [cıv *(yans.)* > cıv+cıv-lı] *{ağız} sf.* **1.** (Hava için) karlı ve fırtınalı. **2.** (Ortam için) çok hareketli. [DS]

cıvdırmak, [cıv *(yans.)* > cıv-dır-mak] *{ağız} gçl. f. [-ır]* **1.** Güzel ok atmak. **2.** *gçsz. f.* (Su için) fışkırmak. **3.** Delirmek. **4.** Sevinçten delirecek gibi olmak. [DS]

cıvga, [*eT.* çıvġa-çı > cıvga] *{ağız} sf.* **1.** Dik ve sivri. **2.** İnce uzun ağaç. **3.** Sığır boynuzu. **4.** Uzun boylu ve sıska kimse. [DS]

cıvgın[1], [cıv *(yans.)* > cıv-gın] *{ağız} is.* Ağaçların verdiği genç ve taze filizler; sürgün. [DS]

cıvgın[2], [cıv *(yans.)* > cıv-gın] *{ağız} sf.* **1.** Delice hareketler yapan. **2.** Delirmiş; çıldırmış. **3.** *is.* Rüzgârla karışık yağmur. **4.** Çalıkuşu. [DS]

cıvgırtmak, [cıv *(yans.)* > cıv-gır-t-mak] *{ağız} gçsz. f. [-ır]* Sağa sola koşturmak. [DS]

cıvgışmak, [cıv *(yans.)* > cıv-gı-ş-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* Kaşınmak. [DS]

cıvı, [cıv-ı] *{ağız} is.* Saç kıvrımı. [DS]

cıvık, -ğı [cıv *(yans.)* > cıv-ı-k] *sf.* **1.** Çok miktarda sıvı karışarak akışkanlığı, bulaşkanlığı artmış durumda olan. **2.** (Kişi için) soğuk şakalar yapan; can sıkıcı sözler söyleyen; yılışık; geveze. **3.** *{ağız}* Verdiği sözü tutmayan. [DS] **4.** *{ağız}* Sır saklayamayan. [DS] **5.** *{ağız} is.* Bataklık; çamur. [DS] ☞ **cıvık ağızlı,** *{ağız} Sır saklamayan.* [DS]|| **cıvık cıvık,** *1. Hoş olmayacak biçimde, soğuk ve can sıkıcı olarak. 2. {ağız} Parça parça.* [DS]|| **cıvık mantarlar,** *bot. Bakterilerle ortak yaşayan ilkel ve hayvanımsı yapıda, jelatin görünümünde olan mantarlar.*

cıvıklamak, [cıvık-la-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [l(ı)-yor]* İshal olmak. [DS]

cıvıklanma, [cıv *(yans.)* > cıvık-la-n-ma] *is.* Cıvık duruma gelir gibi olmak eylemi.

cıvıklanmak, [cıv *(yans.)* > cıvık-la-n-mak] *dönşl. f. [-ır]* Cıvık duruma gelir gibi olmak.

cıvıklaşma, [cıv *(yans.)* > cıvık-la-ş-ma] *is.* Cıvık bir durum almak eylemi.

cıvıklaşmak, [cıv *(yans.)* > cıvık-la-ş-mak] *dönşl. f. [-ır]* **1.** Cıvık duruma gelmek. **2.** Hoşa gitmeyen bir durum almak. **3.** Çığırından çıkmak.

cıvıklaştırma, [cıv *(yans.)* > cıvık-la-ş-tır-ma] *is.* Cıvık duruma getirme.

cıvıklaştırmak, [cıv *(yans.)* > cıvık-la-ş-tır-mak] *gçl. f. [-ır]* Bir şeyin katılığını azaltmak için biraz daha su veya başka sıvı ekleyerek akışkanlığını ve bulaşıklığını arttırmak.

cıvıklık, -ğı [cıv *(yans.)* > cıvık-lık] *is.* **1.** Cıvık olma hali. **2.** Cıvık olan şeyin taşıdığı nitelik. **3.** *mecaz.* Sataşma ve sululuk.

cıvıkmak, [cıv *(yans.)* > cıv-ı-k-mak] *{ağız} gçsz. f. [-ır]* Sululuk etmek. [DS]

cıvıl, [cıv *(yans.)* > cıv-ıl] *is.* **1.** Kuş sesi gibi cıvıltıları, hareketliliği, kaynaşmayı anlatan yansımalı gövde. **2.** *is.* Kuşların ötüşürken çıkardığı ses. ☞ **cıvıl cıvıl,** *1. (Kuş için) cıvıltı ile ötüşerek. 2. Canlı, hareketli ve neşeli olarak. 3. Neşeli; canlı. 4. Hareketli ve kalabalık.*

cıvılamak, [cıv *(yans.)* > cıv-ı-la-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Havada ıslık sesi çıkararak geçmek. [DS]

cıvılatmak, [cıv *(yans.)* > cıv-ı-la-t-mak] *{ağız} gçl. f. [-ır]* **1.** Kuş gibi bağırmak. **2.** Gaz çıkarmak; yellenmek. [DS]

cıvıldama, [cıv *(yans.)* > cıv-ıl-da-ma] *is.* Cıvıl cıvıl ötme eylemi.

cıvıldamak, [cıv *(yans.)* > cıv-ıl-da-mak] *gçsz. f. [-r] [-d(ı)-yor]* (Kuş, civciv vb. için) öterek cıvıl cıvıl sesler çıkarmak.

cıvıldaşma, [cıv *(yans.)* > cıv-ıl-da-ş-ma] *is.* Karşılıklı ya da bir arada cıvıl cıvıl ötüşme eylemi.

cıvıldaşmak, [cıv *(yans.)* > cıv-ıl-da-ş-mak] *işteş. f. [-ır]* (Kuş, civciv vb. için) karşılıklı ya da bir arada cıvıl cıvıl ötüşerek sesler çıkarmak.

cıvıldı, [cıv *(yans.)* > cıv-ıl-dı جوِلدى] *{OsT} is.* Fısıltı.

cıvıldırık, -ğı [cıv *(yans.)* > cıv-ıl-dır-ık] *{ağız} is.* Serçe. [DS]

cıvıllatmak, [cıv *(yans.)* > cıv-ıl-la-t-mak] *{ağız} gçsz. f. [-ır]* Cıvıldamak. [Gemalmaz]

cıvıltı, [cıv *(yans.)* > cıv-ıl-tı] *is.* **1.** Kuşların, civcivlerin ötüşürken çıkardığı ses. **2.** İnce seslerden oluşan gürültü.

cıvıma, [cıv *(yans.)* > cıv-ı-ma] *is.* Cıvık veya yumuşak hâle gelmek eylemi.

cıvımak, [cıv *(yans.)* > cıv-ı-mak] *gçsz. f. [-r]* **1.** Yumuşak hâle gelmek; cıvık olmak; sulanmak. **2.** *mecaz.* Yakışık almayacak bir duruma gelmek; çığırından çıkmak. **3.** Şımarıklık yapmak; laubalileşmek. **4.** *{ağız}* Verdiği sözü tutmamak. [DS]

cıvımak, [cıv *(yans.)* > cıv-mak / cıv-ı-mak] *gçsz. f. [-r]* **1.** *{ağız}* Atlamak. [DS] **2.** Şaha kalkmak.

cıvınmak[1], [cıv-ın-mak] *{ağız} gçsz. f. [-ır]* **1.** Yerinmek; üzülmek. **2.** Gücenmek. **3.** Döviine döviine ağlamak. **4.** Bir kimseye kişiliği ile ilgili beğenisini bildirmek. **5.** *gçl. f.* Ağırlamak. [DS]

cıvınmak[2], [cıv-ın-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* Salıncakta sallanmak. [DS]

cıvır, [? cıvır] *{ağız} is.* Kadın. [DS]

cıvırak, -ğı [cıv *(yans.)* > cıv-ı-rak] *{ağız} sf.* Az cıvık; cıvıkça. [DS]

cıvırmak, [cıv *(yans.)* > cıv-ır-mak] *{ağız} gçsz. f. [-ır]* Koşmak. [DS]

cıvıtılma, [cıv-ı-t-ıl-ma] *is.* Cıvık duruma getirilme eylemi.

cıvıtılmak, [cıvıt-mak > cıv-ı-t-ıl-ma] *edil. f. [-ır]* Cıvık duruma getirilmek.

cıvıtma, [cıv-ı-t-ma] *is.* Cıvık duruma getirme eylemi.

cıvıtmak, [cıv *(yans.)* > cıv-ı-t-mak] *gçl. f. [-ır]* **1.** Cıvık duruma getirmek. **2.** (İş, durum vb. için) ya-

kışık almayacak hâle sokmak. **3.** *gçsz. f.* Ciddiyetten uzak bir durum kazanmak. **4.** *{ağız}* İşi uzatarak usanç vermek. [DS] **5.** *{ağız}* Caymak; dönmek. [DS]

cıvız, [cıv *(yans.)* > cıv-ız] *{ağız} sf.* **1.** Oyunda hile yapan. **2.** Bozguncu; iş bozan. **3.** Sözünde durmayan; sözünün eri olmayan. [DS]

cıvızlamak, [cıv *(yans.)* > cıv-ız-la-mak] *{ağız} gsz. f. [-r] [-l(ı)-yor]* **1.** Sık sık hataya düşmek. **2.** Oyunbozanlık yapmak. **3.** Oyunda mızıkçılık yapmak. [DS]

cıvızlık, -ğı [cıv *(yans.)* > cıv-ız-lık] *{ağız} is.* **1.** Hilecilik. **2.** Mızıkçılık. **3.** Arabozuculuk. **4.** Cimrilik. [DS]

cıvızmak, [cıv *(yans.)* > cıv-ız-mak] *{ağız} gçsz. f. [-ır]* Oyunda mızıkçılık yapmak. [DS]

cıvkırtmak, [cıv *(yans.)* > cıv-kır-t-mak] *{ağız} gçl. f. [-ır]* Hayvanı peklikten kurtarmak. [DS]

cıvkmak, [cıv *(yans.)* > cıv-k-mak] *{ağız} gçsz. f. [-ır]* Sıçrayıp kaymak. [DS]

cıvlak, -ğı [cıv *(yans.)* > cıv-la-k] *{ağız} is.* **1.** Uzun ve düzgün gövdeli ağaç. **2.** *sf.* İnce ve kuru. **3.** Tüyleri dökülmüş; soyulmuş. [DS]

cıvlamak[1], [cıv *(yans.)* > cıv-la-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(ı)-yor]* **1.** Fırlayıp çıkmak. **2.** (Hava içinden geçen cisim için) ses çıkarmak. **3.** (Ağaç için) sürgün vermek; filizlenmek. **4.** Uzamak. **5.** Kaynamak. [DS]

cıvlamak[2], [cav-la-mak > cıv-la-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-(ı)-yor]* **1.** Yontmak; parçalamak. **2.** Kabuğunu soymak. **3.** Tüyünü dökmek; kavlamak. [DS]

cıvlan, [cıv *(yans.)* > cıv-la-n] *{ağız}sf.* Sulu. [DS]

cıvlatmak[1], [cav-la-mak > cıv-la-t-mak] *{ağız} gçl. f. [-ır]* **1.** Soymak; yüzmek. **2.** Acı acı bağırtmak. **3.** Fırlatmak. **4.** Havada sallayarak ses çıkartmak. [DS]

cıvlatmak[2], [cıv *(yans.)* > cıv-la-t-mak] *{ağız} gçl. f. [-ır]* **1.** Acı acı bağırtmak. **2.** Fırlatmak. **3.** Havada sallayarak ses çıkartmak. [DS]

cıvmak, [cıv *(yans.)* > cıv-mak] *{ağız} gçsz. f. [-ar]* **1.** Sıçramak; fırlamak. **2.** (Atılan mermi için) hedeften şaşmak. **3.** (Yıldız için) kaymak. **4.** Boy atmak. **5.** Delirmek. **6.** Oyunda mızıkçılık etmek. [DS]

cıvralamak, [cıv *(yans.)* > cıv-ra-la-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Acele etmek. [DS]

cıvramak, [cıv *(yans.)* > cıv-ra-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-r(ı)-yor]* **1.** Çamur olmak. **2.** (Sığır için) tüylerini dökmek. [DS]

cıvsıtmak, [cıv *(yans.)* > cıv-sı-t-mak] *{ağız} gçl. f. [-ır]* Delirmek. [DS]

cıvvadak, -ğı [cıv *(yans.)* > cıv(v)-adak] *{ağız} zf.* (Geçip gitmek için) çok hızlı olarak. [DS]

cıvzıklamak, [cıv *(yans.)* > cıv-(ı)z-ık-la-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Acele etmek. [DS]

cıvzıtmak, [cıv *(yans.)* > cıv-(ı)z-ıt-mak] *{ağız}* **1.** Konuşurken şaşırmak; sapıtmak. **2.** Gideceği yolu kaybetmek. **3.** İşten bıkkınlık göstererek bırakmaya çalışmak; işi uzatmak; savsaklamak. [DS]

cıy[1], [cay / cıy / ciy *(yans.)*] *is.* Yırtılma, tırnakla yırtma, koparma eylemlerini anlatan kök. [Zülfikar] *cıy-ır-t-ı, cıy-nak-la-mak*

cıy[2], [cıv / cıy /cuv *(yans.)*] *is.* Sıvı maddelerin sulu, çalkantılı ve cıvık oluşlarını anlatan kök. [Zülfikar] *cıy-ık, cıy-ık-la-ma.*

cıy[3], [cıy *(yans.)*] *is.* Cıvıltı, ötüş, bu biçimde konuşma, çığlık atma, bağırma anlatan kök. [Zülfikar] *cıy-ak cıy-ak, cıy-ır-gan, cıy-ak-la-mak, cıy-ıl-da-mak, cıy-ır-gan, cıy-(y)a-k.*

cıyak, [cıy *(yans.)* cıy-ak] *is.* **1.** İnce, tiz, cırlak ve yüksek biçimde bağırma sesi. **2.** *{ağız} is.* Baykuş. [DS] ⊡ **cıyak cıyak,** *(Bağırmak için) durmadan ince, tiz, cırlak ve yüksek bir şekilde.*

cıyaklama, [cıyak-la-ma] *is.* Cıyak cıyak ses çıkarmak eylemi.

cıyaklamak, [cıyak-la-mak] *gçsz. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Durmadan ince, tiz, cırlak, acı ve yüksek bir şekilde bağırmak.

cıyaklatma, [cıyak-la-t-ma] *is.* Cıyak cıyak ses çıkartmak eylemi.

cıyaklatmak, [cıyak-la-t-mak] *gçl. f. [-ır]* Durmadan ince, tiz, cırlak, acı ve yüksek bir şekilde bağırtmak.

cıydak, -ğı [cıy *(yans.)* > cıy-dak] *{ağız} sf.* (Çocuk için) çok ağlayan. [DS]

cıydan, [cıy-(ı)d-an] *{ağız} is.* Derin olmayan dere. [DS]

cıyıklama, [cıy *(yans.)* > cıy-ık-la-ma] *{ağız} is.* Yumurta, kıyma, biber, bal ve tereyağı ile yapılan bir yemek. [DS]

cıyıklamak, [cıy-ık-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Toplamak. [DS]

cıyıldamak, [cıy *(yans.)* > cıy-ıl-da-mak / cıvıldamak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-d(ı)-yor]* Gürültü yapmak. [DS]

cıyındırık, -ğı [çiğ *(pişmemiş)* çiğ-in-dirik / cıy-ın-dırık] *{ağız} is.* Yağsız ve sinirli et. [DS]

cıymtı, [cıy-ıntı] *{ağız} is.* Toplantı. [DS]

cıyıpmak, [cıy *(yans.)* > cıy-ıp-mak] *{ağız} gçsz. f. [-ar]* Kaymak. [DS]

cıyır, [cıy *(yans.)* > cıy-ır] *is.* **1.** Dişler arasında ezilen taş, kum cinsi maddenin çıkardığı ses. **2.** Yırtılan kâğıt ya da bezin çıkardığı ses.

cıyırdak, -ğı [cıy *(yans.)* > cıy-ır-da-k] *{ağız} is.* Ayakkabının yürürken ses çıkarması için yerleştirilen ikinci kat astar. [DS]

cıyırdama, [cıy *(yans.)* > cıyır-da-ma] *is.* "Cıyır!" diye ses çıkarmak eylemi.

cıyırdamak, [cıy *(yans.)* > cıyır-da-mak] *gçsz. f. [-r] [-d(ı)-yor]* (Dişler arasındaki taş veya yırtılan kâ-

ğıt, bez cinsi maddeler için) "Cıyır!" diye ses çıkarmak.

cıyırdatma, [cıy *(yans.)* > cıyır-da-t-ma] *is.* Cıyırtı çıkarmasına sebep olmak eylemi.

cıyırdatmak, [cıy *(yans.)* > cıyır-da-t-mak] *gçl. f. [-ır]* Cıyırdamasına sebep olmak .

cıyırdık, -ğı [cıy-ır-dık ?] *{ağız} is.* Tomurcuk. [DS]

cıyırtı, [cıy *(yans.)* > cıy-ır-tı] *is.* Bez, kâğıt cinsi şeyler yırtılırken ya da dişler arasında kalan kum tanelerinin ezilirken çıkardığı ses.

cıymalamak, [cıy *(yans.)* > cıy-ma-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ı)yor]* Tırmalamak. [DS]

cıynak, -ğı [cıy *(yans.)* > cıy-(ı)n-ak جيناق] *{ağız} is.* **1.** Yırtıcı kuş tırnağı; pençe. *{OsT} (aynı)* **2.** Ceviz içi. **3.** Çuval, bez vb. üzerine yapılan bir tür motif. **4.** Bitki köklerinin ince saçakları. **5.** Ispanak. [DS]

cıynaklamak, [cıynak-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Tırmalamak. [DS]

cıynaz, [cıy-(ı)-n-az] *{ağız} sf.* **1.** (Çocuk için) durmadan ağlayan. **2.** (Kişi için) çok ince; kuru. [DS]

cıyrık, -ğı [*eT.* cığrık / cıy *(yans.)* > cıy-(ı)r-ık] *{ağız} is.* Pamuktan tohumları ayıran makine; çırçır. [DS]

cıyyak, -ğı [cıy *(yans.)* > cıyy-ak] *{ağız} is.* Tavuk ve kuşların tehlike anında çıkardığı ses. [DS]

cıyyaklamak, [cıy *(yans.)* > cıyy-ak-la-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(ı)-yor]* (Tavuk ve kuşlar için) bağırmak. [DS]

cız[1], [caz / cız / coz *(yans.)*] *is.* **1.** Ateşte yakma, kızartma sırasında çıkan sesi anlatan kök. [Zülfikar] *cız-la-mak, cız bız, cız-la-mak cız-ır-tı, cız-ır cızır.* **2.** Yanan bir şeyi ateşte söndürme sırasında çıkan sesi anlatan kök. [Zülfikar] *cız etmek, cız-la-mak.*

cız[2], [cız *(yans.)*] *is.* **1.** Kızgın yağ içine sulu bir şey atılınca çıkan ses. **2.** Ateşe su dökülünce ani buharlaşmanın çıkardığı ses. **3.** Çocuk dilinde ateş veya sıcak, yakıcı olan şey; cıs. ⮺ **cız etmek,** *Yanmış gibi şiddetli ve ince bir acı ile irkilmek.*

cız[3], [cız *(yans.)*] *is.* Mızıkçılık etmeyi anlatan kök. [Zülfikar] *cız-ık-mak, cız-ık-tır-mak.*

cız[4], [cız *(yans.)*] *is.* Püskürmeyi anlatan kök. [Zülfikar] *cız-gır-t-mak.*

cız[5], [cız *(yans.)*] *is.* Yırtma ve yırtarak çizme sırasında çıkan sesi anlatan ek. *cız-ır-da-k, cız-ır-t-dak, cız-ır-t-da-n-ak, cız-mak-la-mak.* ⮺ **cız çekmek,** *{ağız} Sabanla tarlanın etrafını bir kere dolanmak.* [DS]

cız[6], [cız / ciz *(yans.)*] *is.* Yazı yazma, çizme vb. sırasında çıkan sesleri anlatan kök. [Zülfikar] *cız-mak, cız-ık, cız-ık-tır-mak, cız-z-ık.*

cız[7], [cız / coz *(yans.)*] *is.* Ötme, bağırma, sızlanma, ağlama ve dönme belirten kök. *cız bebek, cız-gır-mak, cız-ıl-da-mak, cız-ır-ık, cız-la-n, cız sineği.* ⮺ **cız sineği,** *zool. Bir çeşit büvelek.*|| **cız tutmak,** *{ağız} Büvelek tutmak.* [DS]

cız[8], [cız *(yans.)*] *{ağız} is.* Yanık. [DS]

cızak, -ğı [cız *(yans.)* > cız-ak] *{ağız} sf.* **1.** Mızıkçı; oyunbozan. **2.** *is.* At kılından yapılmış bir tür kuş tuzağı; ökse. **3.** Rendeye benzer bir marangoz aygıtı. **4.** Tahterevalli. [DS]

cızalamak, [cız *(yans.)* > cız-ala-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* **1.** Çizmek; karalamak. **2.** Ekmeğe çok az yağ sürmek. [DS]

cızbız, [cız + bız *(yans.)*] *is.* **1.** Izgarada kendi yağı ile pişirilen köfte. **2.** *{ağız}* Tavanın dibinde kalan yağ bulaşığına konan yemek. [DS] **3.** *{ağız}* Arasına peynir ve maydanoz konularak pişirilen pide. [DS]

cızcız[1], [cız *(yans.)* + cız] *{ağız} is.* **1.** Haşhaş yağı ile yağlanmış ekmek. **2.** İri undan yapılmış sac ekmeği. [DS]

cızcız[2], [cız *(yans.)* + cız] *{ağız} is.* **1.** Ağustos böceği. **2.** Yerli yersiz ağlayan çocuk. [DS]

cızdak, [cız *(yans.)* > cız-dak] *{ağız} is.* **1.** Koyun kuyruğu eritilip yağı alındıktan sonra geri kalan kıkırdaklar. **2.** Zayıf, çelimsiz kimse. [DS]

cızdam, [cız *(yans.)* > cız-da-m] *is. argo.* Kaçma; savuşma. ⮺ **cızdamı çekmek,** *Kaçmak; savuşmak.*

cızdatmak, [cız *(yans.)* > cız-la-t-mak] *{ağız} gçl. f. [-ır]* (Yemeğe konulan soğan için) sertliği kaybooluncaya kadar yağda kavurmak. [DS]

cızdır, [cız *(yans.)* > cız-dır] *{ağız} is.* Sacda, tavada pişirilen ekmek veya börek. [DS]

cızdırıvermek, [cız-dır-mak + ver-mek] *{ağız} gçl. b. f. [-ir]* **1.** Baştan savmak. **2.** Oyunda yenmek. [DS]

cızdırma, [cız-dır-ma] *{ağız} is.* **1.** Sacda veya tavada yapılan ekmek veya börek. **2.** Tarlanın iyi sürülmemiş durumu. [DS]

cızdırmak[1], [cız *(yans.)* > cız-dır-mak] *{ağız} gçl. f. [-ır]* (Yağ için) tavada, tencerede kızdırmak. [DS]

cızdırmak[3], [cız *(yans.)* > cız-dır-mak] *{ağız} gçl. f. [-ır]* Oyunda karşı tarafa mızıkçılık ettirmek. [DS]

cızdırmak[2], [cız *(yans.)* > cız-dır-mak] *{ağız} gçl. f. [-ır]* **1.** Çizdirmek. **2.** Vücudun bir yerinden kan aldırmak. [DS]

cızga, [cılga / cız-ga] *{ağız} is.* Keçi yolu. [DS]

cızgal, [cız *(yans.)* > cız-ga-l ?] *{ağız} is.* Kıvılcım. [DS]

cızgı, [cız *(yans.)* > cız-gı] *{ağız} is.* Çizgi. [DS]

cızgın, [cız *(yans.)* > cız-gın] *{ağız} sf.* Sözünde durmayan; dönek. [DS]

cızgırmak, [cız *(yans.)* > cız-gır-mak] *{ağız} gçsz. f. [-ır]* **1.** Uğuldamak. **2.** Bağırmak. **3.** (At için) kişnemek. [DS]

cızgırtmak, [cız *(yans.)* > cız-gır-t-mak] *{ağız} gçl. f. [-ır]* Su püskürtmek. [DS]

cızı, [cız *(yans.)* > cız-mak > cız-ı / cız-gı] *{ağız} is.* **1.** Çizgi. **2.** Tohum ekerken saban ya da pulluk ile toprakta açılan iz; çizi. **3.** Tarladaki su yolu. [DS] ⮺ **cızı çekmek,** *{ağız} Çizgi çekmek.* [DS]|| **cızı ka-**

rığı, *{ağız} Karıkların en uzunu.* [DS]|| **cızıya gelmek,** *{ağız} Doğru yolu bulmak.* [DS]

cızık[1], **-ğı** [cız *(yans.)* > cız-ık] *is.* Ötme, bağırma, sızlanma, ağlama ve dönme belirten yansımalı gövde. ⊡ **cızık cızık bağırmak,** *Can acısıyla ince bir sesle bağırmak.*

cızık[2], **-ğı** [cız *(yans.)* > *eT* çız-mak / çiz-mek > çiz-ik > çızık] *{ağız} is.* **1.** Çizgi. **2.** İz. **3.** Sıyrık. [DS] ⊡ **cızıktan çıkmak,** *{ağız} Yoldan çıkmak; doğru yoldan sapmak.* [DS]

cızık[3], **-ğı** [cız-ık] *{ağız} is.* İç; can. [DS] ⊡ **cızığı bızıkmak,** *{ağız} Canı sıkılmak; canı yanmak.* [DS]|| **cızık tutmak,** *{ağız} Tutunmak; bağlanmak.* [DS]

cızık[4], **-ğı** [cız *(yans.)* > cız-ık] *{ağız} sf.* Mızıkçı; oyunbozan. [DS]

cızıklamak, [cız *(yans.)* > cız-ık-la-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(ı)-yor]* **1.** Acele etmek. **2.** Zor karşısında oraya buraya koşturmak. [DS]

cızıklatmak, [cız *(yans.)* > cızık-la-t-mak] *{ağız} gçsz. f. [-ır]* **1.** Buruşturmak; büzmek. **2.** Çizgi hâline koymak. [DS]

cızıkmak[1], [cız *(yans.)* > cız-ık-mak] *{ağız} gçsz. f. [-ır]* Son hızla koşmak. [DS]

cızıkmak[2], [cız-ık-mak] *{ağız} gçsz. f. [-ır]* Kızmak. [DS]

cızıkmak[3], [cız *(yans.)* > cız-ık-mak] *{ağız} gçsz. f. [-ır]* **1.** Dönmek; caymak. **2.** Mızımak. **3.** Yoldan çıkmak. [DS]

cızıktırma, [çiz-ik-tir-me > çızıktırma] *is.* Çizgi çekme veya acele yazı yazmak eylemi.

cızıktırmak[1], [*eT.* çız-mak > çiz-ik-tir-mek > çızıktırmak] *gçl. f. [-ır]* **1.** Çizgi çekmek. **2.** Acele bir şeyler yazmak; baştan savma yazmak. **3.** *{ağız}* Karalamak. [DS] **4.** *{ağız}* Çifti iyi sürememek. [DS]

cızıktırmak[2], [cız *(yans.)* > cız-ık-tır-mak] *{ağız} gçl. f. [-ır]* **1.** Kaçırmak. **2.** Oyunda karşı tarafı mızıkçılık yapacak duruma düşürmek. [DS]

cızılamak, [cız *(yans.)* > cız-ı-la-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [l(ı)-yor]* (Kızdırılan yağ için) ses çıkarmak. [DS]

cızıldak, -ğı [cız *(yans.)* > cız-ıl-da-k] *{ağız} sf.* Yağda ya da sacda pişirilen cıvık hamurdan yapılma yağlı ya da yağsız ekmek. [DS]

cızıldama, [cız *(yans.)* > cız-ıl-da-ma] *is.* **1.** Cızıltılı sesler çıkarmak eylemi. **2.** Ne dediği anlaşılmamakla beraber sürekli ve bıktırıcı istekte bulunmak eylemi.

cızıldamak, [cız *(yans.)* > cız-ıl-da-mak] *gçsz. f. [-r] [-d(ı)-yor]* **1.** Cızıl cızıl sesler çıkarmak. **2.** Ne dediği anlaşılmamakla birlikte sürekli, bıktırıcı ve mızmız bir ses çıkarmak. **3.** *{ağız}* Yerli yersiz ağlamak. [DS] **4.** *{ağız}* (Kızdırılan yağ için) ses çıkarmak. [DS] **5.** *{ağız}* (Yemek için) pişme sırasında suyunu çekerken ses çıkarmak. [DS] **6.** *{ağız}* Yanıp acımak. [DS] ⊡ **cızıldayıp durmak,** *{ağız} Hiç susmadan ağlamak.* [DS]

cızıldu, [cız *(yans.)* > cız-ıl-du جزلدو] *{OsT} is.* Cızıldama sesi; cızırtı.

cızılmak, [*eT.* çız-mak > cız-ıl-mak] *{ağız} edil. f. [-ır]* Çizilmek; yırtılmak. [DS]

cızıltı, [cız *(yans.)* > cız-ıl-tı] *is.* **1.** Cızıldama sesi. **2.** Cızıl cızıl çıkan sesler. **3.** Radyo, televizyon ve telefon gibi aygıtlarda sesin anlaşılmasını engelleyen cızırdama sesleri. **4.** *{ağız}* Gürültü. [DS] **5.** *{ağız}* Kimsenin bilmediği olayla ilgili olarak verilen çok kısa bilgi. [DS]

cızıltılı, [cız *(yans.)* > cız-ıl-tı-lı] *sf.* **1.** Cızıl cızıl sesi çıkan. **2.** Cızıltısı olan.

cızır, [cız *(yans.)* > cız-ır] *is.* Kâğıt veya cam gibi maddeler üzerine katı bir cisim sürtmekle sürekli olarak çıkan "cız" sesi. ⊡ **cızır cızır,** *Cızırtılı sesler çıkararak.*

cızıradan, [cız *(yans.)* > cız-ır-adan] *{ağız} zf.* (Konuşma için) hızlı ve tiz sesle. [DS]

cızırdak[1], **-ğı** [cız *(yans.)* > cız-ır-dak] *{ağız} is.* **1.** Koyun kuyruğu eritildikten sonra kalan kıkırdaklı kısım. **2.** Yerli yersiz ağlayan. [DS]

cızırdak[2], **-ğı** [cız *(yans.)* > cız-ır-dak] *{ağız} zf.* **1.** (Yırtılmak için) birdenbire. **2.** (Gaz çıkarmak için) birden. [DS]

cızırdak[3], **-ğı** [cız *(yans.)* > cız-ır-dak] *{ağız} is.* Topaç. [DS]

cızırdama, [cız *(yans.)* > cız-ır-da-ma] *is.* **1.** Cızır cızır etme; cızırdamak eylemi. **2.** *{ağız}* Tavada yapılan börek. [DS]

cızırdamak, [cız *(yans.)* > cız-ır-da-mak] *gçsz. f. [-r] [-d(ı)-yor]* **1.** Sürekli bir "cız" sesi çıkarmak; cızırtı yapmak. **2.** *mecaz.* Acele ve karmakarışık, anlaşılmaz sesler çıkarmak. **3.** *{ağız}* Ağlamaya başlamak; ağlamak. [DS] **4.** *{ağız}* (Kızdırılan yağ için) cızırdama sesi çıkarmaya başlamak. [DS]

cızırtdak, -ğı [cız *(yans.)* > cız-ır-t-da-k] *{ağız} zf.* **1.** (Yırtılma için) birdenbire ince bir sesle. **2.** (Yanma için) birdenbire. **3.** (Gaz çıkarmak için) birdenbire. [DS]

cızırdatma, [cız *(yans.)* > cız-ır-da-t-ma] *is.* Cızırtılı sesler çıkarmasını sağlamak eylemi.

cızırdatmak[1], [cız *(yans.)* > cız-ır-da-t-mak] *gçl. f. [-ır]* **1.** Cızırtı halinde ses çıkarmasına sebep olmak. **2.** *{ağız}* İnce sesle hafiften yellenmek. [DS]

cızırdatmak[2], [cız *(yans.)* > cız-ır-da-t-mak] *{ağız} gçl. f. [-ır]* (Yazı için) çabuk ve güzel yazmak. [DS]

cızırık, -ğı [cız *(yans.)* > cız-ır-ık] *{ağız} sf.* Yerli yersiz ağlayan. [DS]

cızırtdak, -ğı [cız *(yans.)* > cız-ır-t-dak] *{ağız} zf.* **1.** (Yırtılmak için) ince bir sesle ve birden. **2.** (Yanmak için) birden. [DS]

cızırtdanak, -ğı [cız *(yans.)* > cız-ır-t-da-n-ak] *{ağız} zf.* → cızırtdak. [DS]

cızırtı, [cız *(yans.)* > cız-ır-tı] *is.* **1.** Cızırdama sesi. **2.** Cızır cızır çıkan ses. **3.** Radyo, televizyon ve telefon gibi aygıtlarda sesin anlaşılmasını engelleyen cızırdama sesleri.

cızırtılı, [cız *(yans.)* > cız-ır-tı-lı] *sf.* **1.** Cızır cızır sesi olan. **2.** Cızırtı yapan.

cızıtmak, [cız *(yans.)* > cız-ıt-mak] *{ağız} gçsz. f. [-ır]* Aklını kaçırmak; bozmak. [DS]

cızıttırmak, [cız *(yans.)* > cız-mak > cız-ıt-tır-mak] *{ağız} gçl. f. [-ır]* **1.** Baştan savmak. **2.** İşten kaçmak. [DS]

cızlağ, [cız *(yans.)* > cız-la-k > cızlağ] *{ağız} is.* Eritilen koyun kuyruğunun kalan kıkırdaklı posası. [DS]

cızlağan, [cız *(yans.)* > cız-la-ğan] *{ağız} is.* Isırgan otu. [DS]

cızlağlı, [cız *(yans.)* > cızlağ-lı] *{ağız} sf.* Kıkırdaklı. ⊟ **cızlağlı ekmek,** *{ağız} Kıkırdak katılarak yapılmış gözleme.* [DS]

cızlak[1], **-ğı** [cız *(yans)* > cız-la-k] *{ağız} is.* **1.** Yağda veya sacta pişirilen sulu hamurdan yapılmış yağlı veya yağsız ekmek. **2.** Koyun kuyruğu eritildikten sonra kalan posa. [DS]

cızlak[2], **-ğı** [cız-la-k ?] *{ağız} is.* **1.** Verimsiz toprak. **2.** Temizlenmiş ve toprağı sıkıştırılmış düz alan. [DS]

cızlak[3], **-ğı** [cız *(yans.)* > cız-la-k] *{ağız} sf.* Yerli yersiz ağlayan. [DS]

cızlak[4], **-ğı** [cız *(yans.)* > cız-la-k] *{ağız} is.* Ortası delinmiş kestaneye ip geçirmek suretiyle yapılan bir çocuk oyuncağı. [DS]

cızlam, [cız *(yans.)* > cız-la-mak > cız-la-m] *is. argo.* Kaçma; savuşma. ⊟ **cızlamı çekmek,** *Kaçmak; savuşup gitmek.*

cızlama, [cız *(yans.)* > cız-la-ma] *is.* **1.** "Cız" sesi çıkarmak eylemi. **2.** *{ağız}* Yağda ya da sacda pişirilen sulu hamurdan yapılma yağlı ya da yağsız ekmek. [DS] **3.** *{ağız}* Mayalı hamur içine peynir ve maydanoz konulup pasta biçiminde kesilerek fırında pişirilen çörek. [DS] **4.** *{ağız}* Yumurta ve unla yapılan bir tür omlet. [DS]

cızlamaç, -cı [cız *(yans.)* > cız-la-maç] *{ağız} is.* Yağda ya da tavada pişirilen bir tür çörek. [DS]

cızlamak, [cız *(yans.)* > cız-la-mak] *gçsz. f. [-r] [-l(ı)-yor]* **1.** (Yanan nesne, öten böcek vb. için) "cız" sesi çıkarmak. **2.** *{ağız}* Kaynamak. [DS] **3.** *{ağız} gçl. f.* (Yağ için) kızartmak. [DS] **4.** *{ağız}* Kalbi sızlamak; acımak; içi burkulmak. [DS]

cızlan, [cız *(yans.)* > cız-lan] *{ağız} is.* Ağustos böceği. [DS]

cızlandurmak, [cız *(yans.)* > cız-la-n-dur-mak جزلندرمق] *{eAT} gçl. f. [-ur]* Yavaşça akıtmak. ⊟ **cızlandurdı cızlandurdı,** *{eAT} (Akıtmak, dökmek için) yavaş yavaş.*

cızlatma, [cız *(yans.)* > cız-la-t-ma] *{ağız} is.* Az yağda yapılan kızartma. [DS]

cızlık, -ğı [cız *(yans.)* > cız-lık] *{ağız} is.* **1.** Yağ sürülmüş ekmek. **2.** İçine soğan kıyma ve yağ konularak sacta kızartılan yufka. [DS]

cızmak[1], [*eT.* çız-mak > cız-mak] *{ağız} gçl. f. [-ar]* **1.** Çizmek. **2.** Yazmak. [DS]

cızmak[2], [cız *(yans.)* > cız-mak] *{ağız} gçsz. f. [-ar]* **1.** Caymak; dönmek; vazgeçmek. **2.** Mızıkçılık etmek. **3.** Gitmek. [DS]

cızzık[1], **-ğı** [cız *(yans.)* > cız-cık / cızz-ık ?] *{ağız} zf.* Az; biraz. [DS]

cızzık[2], **-ğı** [cız *(yans.)* > cız(z)-ık] *{ağız} is.* **1.** Yemeğe yağ koyduktan sonra kalan yağı aldırmak için tavaya konulan bir veya iki kaşık yemek. **2.** Yanma. [DS]

cızzık[3], **-ğı** [cız *(yans.)* > cız(z)-ık] *{ağız} is.* Çizgi; çızık; çizik. [DS]

cızzık[4], **-ğı** [cız *(yans.)* > cız(z)-ık] *{ağız} is.* Kaçış. [DS]

cızzık[5], **-ğı** [cız *(yans.)* > cız(z)-ık] *{ağız} sf.* Sık sık darılan. [DS]

cızzıktırmak, [cız *(yans.)* > cız(z)-ık-tır-mak] *{ağız} gçl. f. [-ır]* Yazmak; çizmek; karalamak. [DS]

-ci, [-cı / -ci / -cu / -cü / -çı / -çi / -çu / -çü] *yap. e.* → -cı.

ci, [ci *(yans.)*] *is.* Cam ve metal nesnelerin çarpma, sallanma ve sürtünme ile çıkardığı çınlama seslerini anlatan kök. [Zülfikar] *ci-ci-li bicili, ci-cik.*

ciale, [Ar. ciʿāle جعاله] *(cia:le) {OsT}* **1.** Rüşvet olarak verilen şey. **2.** Ücret; maaş.

cib[1], [cıb / çıp / cib *(yans.)*] *is.* El çırpma sırasında çıkan sesi anlatan kök. [Zülfikar] *cib-ban çalmak, cib(b)-e-le-k çalmak; cibcük, cib-cük çalmak.*

cib[2], [cib *(yans.)*] *is.* Birden kuvvetlice çarpma, bu biçimde vurma, kesme anlatan kök. [Zülfikar] *cib-tir-mek, cip-i-dek.*

cib[3], [cib *(yans.)*] *is.* Keçi cinsi hayvanları çağırma ya da kovalama ünlemi ve bu anlamda kök. [Zülfikar] *cib-i cibi, cib-iş cibiş.*

cib[4], [cib *(yans.)*] *is.* Parıldamayı anlatan kök. [Zülfikar] *cib-ir-de-mek.*

cib[5], [cib /cip *(yans)*] *is.* Sıvılar içinde, yağışlı havalarda ya da ıslak zemin üzerinde ayakla, elle oluşturulan hareketleri, bu tarz çabalamayı anlatan kök. [Zülfikar] *cib-il-de-k, cib-il-e-mek, cib-il-le-mek, cib-il-di-t-mek.* ⊟ **cib cib akmak,** *{ağız} Azar azar ve inci ince akmak.* [DS]

cib[6], [? cip / cib] *{ağız} e.* **1.** Eğer; şayet. **2.** *zf.* Hep; bütün; tamamen. [DS] ⊟ **cib beter,** *1. Çok kötü. 2. Tamamen; büsbütün.*

cib[7], [İng. general purpose *(genel iş için)* > GP *(bir Amerikan aracı tipi)* > jeep] *is.* → cip, jip.

ciba, [Far. cībā جيبا] *(ci:ba:) {OsT} is.* Odun.

cibab, [Ar. cibāb جباب] *(ciba:b)* *{OsT}* *is.* Cüppeler.

cibah, [Ar. cebhe *(yüz, alın)* > cibāh جباه] *(ciba:h)* *{OsT}* *is.* **1.** Cepheler. **2.** Alınlar.

cibal, -li [Ar. cebel > cibāl جبال] *(ciba:l)* *{OsT}* *is.* Dağlar. ♦ **cibāl-i mübāhe,** *{OsT} Kimsenin mülkiyetinde olmayan dağlar.*|| **cibāl-i şāhika,** *{OsT} Yüksek dağlar.*

cibali, [Ar. cibālī جبالى] *(ciba:li:)* *{OsT}* *sf.* Dağlık.

cibar, [Ar. cibāra *(kırık tedavisi)* جباره] *{ağız}* *is.* Bel ağrısı, kırık çıkık gibi durumlarda sargı amacıyla kullanılan iç yağı, kara sakız vb. ile yapılan bir karışım. [DS]

cebavet, [Ar. cibāvet / cibāyet جباوت] *(ciba:vet)* *{OsT}* *is.* → cibayet.

cibayat, [Ar. cibāyet > cibāyāt جبايات] *(ciba:ya:t)* *{OsT}* *is.* **1.** Tahsiller. **2.** Devlet gelirini toplamalar. **3.** Vakıf kiralarını toplamalar.

cibayet, [Ar. cibāvet / cibāyet جبايت] *(ciba:yet)* *{OsT}* *is.* **1.** Tahsil etme; toplama. **2.** Devlet gelirini toplama; vergi tahsil etme. **3.** Vakıf kirası toplama. ♦ **cibayet etmek,** *Tahsil etmek, toplamak.*

cibban, [cib *(yans.)* > cib(b)-an] *{ağız}* *is.* Alkış. ♦ **cibban çalmak,** *{ağız} Alkışlamak; el çırpmak.* [DS]

cibbelek, [cib *(yans.)* > cib(b)-e-lek] *{ağız}* *is.* Alkış. ♦ **cibbelek çalmak,** *{ağız}* El çırpmak; alkışlamak. [DS]

cibcitmek, [cib-tir-mek ?] *{ağız}* *gçl. f. [-er]* Bir şeyi kökünden kesmek. [DS]

cibcük, -ğü [cib *(yans.)* > cib-cük] *{ağız}* *is.* Alkış. ♦ **cibcük çalmak,** *{ağız} El çırpmak; alkışlamak.* [DS]

cibdirmek, [cib *(yans.)* > cib-dir-mek] *{ağız}* *gçl. f. [-ir]* Bir vuruşta kesmek. [DS]

cibe, [Moğ. cebe] *{eT}* *is.* Cebe; zırh; silah. [Nevâyî]

cibeçi, [Moğ. cebe > cibe-çi] *{eT}* *is.* Cebeci; silah yapımcısı. [Nevâyî]

cibek, -ği [cib *(yans.)* > cib-ek] *{ağız}* *is.* Mısır püskülü. [DS]

cibelek, -ği [cib *(yans.)* > cib-ele-k / civ-ele-k] *{ağız}* *sf.* **1.** Geveze. **2.** Çok neşeli ve kıpır kıpır. **3.** Sokulgan; sıcak kanlı. [DS]

cibelemek, [cib *(yans.)* > cib-ele-mek] *{ağız}* *gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* **1.** Sevmek. **2.** *gçsz. f.* Hırçınlaşmak. [DS]

cibelenmek, [cib *(yans.)* > cib-ele-n-mek] *{ağız}* *gçsz. f. [-ir]* **1.** Şımarmak; yersiz davranışlarda bulunmak. **2.** Nazlanmak; cilvelenmek. [DS]

cibelgeç, [cib *(yans.)* > cib-el-geç] *{ağız}* *sf.* Terbiyesiz; şımarık. [DS]

cibelik, -ği [cib[6] > cib-e-lik] *{ağız}* *zf.* Temelli; büsbütün. [DS]

cibelmek, [cib *(yans.)* > cib-el-mek] *{ağız}* *gçsz. f. [-ir]* **1.** Yersiz davranışlarda bulunmak; şımarmak. **2.** Kendini beğenmek. **3.** Huysuzlanmak. **4.** Yiğitlik taslamak. **5.** *gçl. f.* Sevmek. [DS]

cibeltmek, [cib *(yans.)* > cib-el-t-mek] *{ağız}* *gçl. f. [-ir]* Şımartmak; yüz vermek. [DS]

ciberik, -ği [cib *(yans.)* > cib-er-ik] *{ağız}* *sf.* **1.** (Yer için) sulu; batak. **2.** (Yara için) sulanmış; sulu. [DS]

cibermek, [cib *(yans.)* > cib-er-mek] *{ağız}* *gçsz. f. [-ir]* (Yara için) sulanmak. [DS]

cibertlemek, [cib[6] > cib-er-t-le-mek] *{ağız}* *gçl. f. [-r][-l(i)-yor]* Yeni baştan incelemeye almak; tekrar karıştırmak. [DS]

cibi, [cib *(yans.)* > cib-i] *{ağız}* *is.* Civciv. [DS] ♦ **cibi cibi,** *{ağız} Keçi çağırma ünlemi.* [DS]

cibicik, -ği [cib *(yans.)* > cib-i-cik] *{ağız}* *is.* Alkış; el çırpma. ♦ **cibicik çalmak,** *{ağız} Alkışlamak; el çırpmak.* [DS]

cibik, -ği [cib *(yans.)* > cib-ik] *{ağız}* *is.* **1.** Köşe. **2.** *sf.* Her işe burnunu sokan. [DS]

cibil[1], [cib *(yans.)* > cib-il] *is.* Sulanma, ıslanma, suyu sıçratarak ses çıkarma anlatan yansımalı gövde. ♦ **cibil cibil,** *{ağız} (Yara için) sulanmış; akıntılı.* [DS]|| **cibil cibil yunmak,** *{ağız} Bol su ile yıkanmak.* [DS]

cibil[2], [cib *(yans.)* > cib-il] *{ağız}* *is.* Sulu çamur. [DS]

cibil[3], [cib *(yans.)* > cib-il] *{ağız}* *is.* Küçük bir yaban ördeği. [DS]

cibildek, -ği [cib *(yans.)* > cib-il-de-k] *{ağız}* *is.* **1.** Su birikintisi. **2.** Sulu çamur. [DS]

cibildemek, [cib *(yans.)* > cib-il-de-mek] *{ağız}* *gçsz. f. [-r][-d(i)-yor]* **1.** (Kaplumbağa, kurbağa gibi su hayvanları için) suda yüzerken ses çıkarmak. [DS]

cibilemek, [cib *(yans.)* > cib-i-le-mek] *{ağız}* *gçsz. f. [-r] [-l(i)-yor]* **1.** Yüzmek. **2.** İstek duymak. **3.** Acele etmek. **4.** (Kuş ve tavuklar için) yumurtadan yavru çıkarmak. [DS]

cibilger, [çılbır / cibilger] *{eT}* *is.* Gem; oyan. [Nevâyî]

cibilik, -ği [cib *(yans.)* > cib-i-lik] *{ağız}* *is.* Kuş. [DS]

cibillet, [Ar. cibillet جبلت] *{OsT}* *is.* Yaradılış; huy; doğuştan getirilen davranışlar.

cibilletsiz, [cibillet-siz] *sf.* *sövgü.* Soysuz; sütü bozuk.

cibillî, [Ar. cibillī جبلى] *(cibilli:)* *sf.* Yaratılıştan, doğuştan olan; fıtrî.

cibilli, [cib *(yans.)* > cib-il-li] *{ağız}* *is.* Taneleri tam gelişmemiş üzüm salkımı. [DS]

cibillik[1], **-ği** [cib *(yans.)* > cib-il-lik] *{ağız}* *is.* **1.** Karanlık ve pis yer. **2.** Arıların bol bulunduğu yer. **3.** Bataklık ve pınar başı gibi yerlerde biten ot ve yosun türü şeyler. [DS]

cibillik[2], **-ği** [cib *(yans.)* > cib-il-lik] *{ağız}* *is.* Kuş. [DS]

cibilliyet, [Ar. cibillet > cibilliyet جبليت] *{OsT}* *is.* Yaradılış; huy. ⊡ **cibilliyeti bozuk,** *Yaratılıştan, doğuştan kötü olan; soysuz.*

cibilliyetsiz, [cibilliyet-siz] *sf. sövgü.* Kötü yaradılışlı; soyu bozuk olan; soysuz.

cibilliyetsizlik, -ği [cibilliyet-siz-lik] *is.* **1.** Kötü yaradılışlı olma durumu. **2.** Cibilliyetsiz bir kimseye has davranış; soysuzluk.

cibimek, [cib *(yans.)* > cib-i-mek] *{ağız} gçsz. f. [-r]* Suda yumuşamak. [DS]

cibin[1], [*eT.* çıbın *(sivrisinek)* > cib-in جبين] *{OsT} {ağız} is.* Sivrisinek, karasinek, tatarcık gibi rahatsız edici uçucu böcekler. [DS]

cibin[2], [cib *(yans.)* > cib-in] *{ağız} is.* **1.** Çamurlu toprak. **2.** Killi toprak. [DS]

cibindirik, -ği [*eT.* çıbın *(sivrisinek)* > cibin-dirik] *{ağız} is.* **1.** Cibinlik. **2.** Üzüm posası. [DS]

cibinlik, -ği [*eT.* çıbın *(sivrisinek)* > cibin-lik] *is.* **1.** Sinek ve sivrisinek gibi zararlı böceklerden korunmak amacıyla yatağın üstüne kurulan tülden yapılma bir tür çadır. **2.** Sivrisineği bol bataklık yer.

cibir[1], [cib *(yans.)* > cib-ir] *is.* Sulanma, ıslanma ve suyu sıçratarak bir şey yapma anlamı veren yansımalı gövde. ⊡ **cibir cibir,** *{ağız} (Yara için) iltihaplı; sulu.* [DS]

cibir[2], [? cibir] *{ağız} is.* Üç dizi zincirden yapılmış gerdanlık. [DS]

cibirdemek[1], [cib *(yans.)* > cib-ir-de-mek] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-d(i)-yor]* (Göz için) pırıl pırıl parlamak. [DS]

cibirdemek[2], [cib *(yans.)* > cib-ir-de-mek] *gçsz. f. [-r] [-d(i)-yor]* Acı acı ötmek. [Türkmen DS]

cibirdeşmek, [cib *(yans.)* > cib-ir-de-ş-mek] *işteş. f. [-ir]* Dertleşmek. [Türkmen DS]

cibirdi, [cib *(yans.)* > cib-ir-(t)i] *is.* Kuş cıvıltısı. [Türkmen DS]

cibiş, [cib *(yans.)* > cib-iş] *{ağız} ünl.* Keçi çağırma veya kovalama ünlemi. ⊡ **cibiş cibiş,** *{ağız} Keçi çağırma ünlemi.* [DS]

cibre, [Yun. tsipura] *is.* **1.** Suyu alınmak üzere sıkılmış meyve posası. **2.** Çürük, ezik meyve. ⊡ **cibresi çıkmak,** *{ağız} Sıkışmak; ezilmek.* [DS]

Cibril, [Ar. cibrīl جبريل] *(cibri:l)* *{OsT} is.* Dört büyük melekten Allah'ın emirlerini vahiy yoluyla peygamberlere getirmekle görevli olanı; Cebrail; Cebre'il

cibs, [Ar. cibs جبس] *{OsT} sf.* **1.** (Kişi için) alçak; hayırsız; duygusuz. **2.** *is.* Kireç.

cibt, [Ar. cibt جبت] *{OsT} is.* **1.** Arapların İslamlık öncesi putlarından birinin adı. **2.** *isl.* Allah'ın haram kıldığı kâhin, büyücü gibi inanılmaması gereken kişi.

cibtirmek, [cib *(yans.)* > cib-tir-mek] *{ağız} gçl. f. [-ir]* Bir vuruşta kesmek. [DS]

cibtürmek, [cib *(yans.)* > cib-tür-mek] *{ağız} gçl. f. [-ür]* Bir vuruşta kesmek. [DS]

cicamık, [cica-mık ?] *{ağız} is.* Ardıç ağacı ve meyvesi. [DS]

cicaz, [? cicaz] *{ağız} is.* Şeytan. [DS]

cice, [ci-ce / cici] *{ağız} is.* **1.** Abla. **2.** Büyükanne. **3.** Hala. **4.** Teyze. **5.** Görümce. [DS]

cicecik, -ği [ci-ce-cik ?] *{ağız} sf.* **1.** Yaramaz. **2.** Kaşıntıdan yerinde duramayan. [DS]

cicer, [? cicer] *{ağız} is.* Küçük tulum. [DS]

cicgar, [Gürc. cişkari *(çit kapısı)*] *{ağız} is.* Buzağıları kapatmak için ahırın bir köşesine yapılmış yer; buzağılık. [DS]

cici, [ci *(yans.)* + ci جيجي] *is.* **1.** *{OsT}* Süs. **2.** Çocuklara hoş gösterilmek istenen şeyler için söylenen söz. **3.** Çocuklar için alınmış yeni elbise veya ayakkabı vb. şeyler. **4.** *sf. {ağız} çoc. d.* Çocuğun hoşuna giden; güzel; hoş; sevimli. [DS] **5.** *{ağız}* Çeşitli bölgelerde yenge, hala, teyze ve amca yerine kullanılır. [DS] **6.** *{ağız}* Sünnet edilen çocuğu tutan erkek. [DS] **7.** *{ağız}* Karısının veya yakınlarından birinin kötü yola sapmasına göz yuman erkek. [DS] ⊡ **cici ana,** *{ağız} 1. Yenge. 2. Üvey anne.* [DS]|| **cici anne,** *Çocukların üvey anne, büyük anne, yaşlı yakın akraba kadınları için kullandıkları isim.*|| **cici bici,** *1. Süs, göz alıcı inci boncuk. 2. Karmakarışık. 3. {eAT} Allı pullu.*|| **cici el,** *Çocuklar için sağ el.*|| **cici mama,** *Toy delikanlının düşüp kalktığı kadın.*|| **cici nene,** *{ağız} Arabulucu kadın.* [DS]

cicicik, [ci *(yans.)* > ci+ci-cik] *{ağız} sf.* Çok az; azıcık. [DS]

cicidan, [ci *(yans.)* > ci-ci-dan] *{ağız} is.* Bülbül. [DS]

cicige, [ci+ci-ge] *{ağız} is.* Tarla kuşu. [DS]

cicik[1], **-ği** [Yun. tsitsi *(meme)* / ci *(yans.)* > ci-cik] *{ağız} is.* Meme; meme ucu. [DS]

cicik[2], **-ği** [ci *(yans.)* > ci-cik] *{ağız} is.* **1.** Taze soğan yaprağı; cücük. **2.** *sf.* Küçük; cılız. **3.** Tüysüz. [DS] ⊡ **cicik bıyık,** *{ağız} Zor beğenir; müşkülpesent.* [DS]|| **cicik boğaz,** *{ağız} Her yemeği beğenmeyen.* [DS]

cicik[3], **-ği** [Az. çeçiy *(süs)* / ci *(yans.)* > ci-cik] *{ağız} is.* **1.** Süs. **2.** Bakır kapların saplarını tutturmak için takılan çivi. **3.** Oyuncak. [DS] ⊡ **ciciği gevşemek,** *{ağız} 1. Aşırı ilgi göstermek; ağzı sulanmak; iştahı kabarmak. 2. Gönlü yumuşamak.* [DS]

cicikli, [ci-cik-li] *{ağız} sf.* Karışık renkli. [DS] ⊡ **cicikli su,** *{ağız} Pis, çamurlu su.* [DS]

ciciko, [cici + Slav. ko *(küçültme eki)*] *is.* Yakın dost; sevgili.

cicili, [cici-li] *sf.* Üzerinde cicisi olan; süslü. ⊡ **cicili bicili,** *Süslü, inci boncuk takmış olarak.*

cicilmek, [cic-il-mek] *{ağız} gçsz. f. [-ir]* **1.** Sürtünme ve sıcak dolayısıyla yara olmak. **2.** (Açık yara için) yayılmak; genişlemek. [DS]

cicim[1], [cici-m *(iyelik eki)*] *ünl.* **1.** *"Güzelim, sevgilim"* anlamında sevgi hitabı. **2.** Alay yollu söylenen seslenme sözü. **3.** *is.* Naz; yapmacık kibarlık; gösteriş. ⊡ **cicim ayı,** *Evliliğin ilk zamanları; balayı.*

cicim[2], [Far. cācim] *{OsT} is.* Ensiz ve parça parça dokunmuş küçük kilimlerin birbirine eklenmesi ile meydana getirilmiş örtü. ⊡ **cicim tülü,** *{ağız} Yünden yapılan dolap örtüsü.* [DS]

cicoz, [Çing. çiçoz *(kedi)*] *is.* **1.** Cam ya da toprak bilye. **2.** Bu bilyelerle oynanan bir çocuk oyunu. **3.** Yüzük oyunu. **4.** Üç taş oyunu. **5.** *argo.* Yok; hiç yok. ⊡ **cicozu çekmek,** *argo. Yok olmak; savuşmak.*

cicozlama, [cicoz-la-ma] *is. argo.* **1.** Bitme, tükenme eylemi. **2.** *argo.* Kaçma, savuşmak eylemi.

cicozlamak, [cicoz-la-mak] *gçsz. f. [-r] [-l(ı)-yor] argo.* **1.** Bitmek, tükenmek, kalmamak. **2.** *argo.* Kaçmak, uzaklaşmak, sıvışmak; yok olmak; tüymek.

cid[1], [cid] *{ağız} is.* Tavuk gübresi. [DS]

cid[2], [Ar. cīd جيد] *(ci:d) {OsT} is.* Boyun.

cid[3], -ddi [Ar. cidd جد] *{OsT} is.* **1.** Ağırbaşlılık; ciddîlik. **2.** Emek sarf etme; çaba; gayret; uğraşma. ⊡ **cidd ile,** *{OsT} Gayretle.*

cida, [*eT.* çıda] *{ağız} is.* Kargı; mızrak. [DS]

cidagu, [? cidagu] *{ağız} sf.* **1.** Yaramaz. **2.** Hırçın. [DS]

cidal, -li [Ar. cedel *(tartışma)* > cidāl جدال] *(cida:l) {OsT} is.* **1.** Kavga; tartışma. **2.** Mücadele; savaş. ⊡ **cidāl-cū,** *{OsT} Kavgacı; mücadeleci.*|| **cidāl-cū-yāne,** *{OsT} 1. Kavgacılara yakışır tarzda. 2. Kavga çıkarmak istercesine.*|| **cidāl etmek,** *{OsT} Kavga etmek, mücadele etmek.*|| **cidāl-gâh,** *{OsT} Kavga yeri.*|| **cidāl-i hayāt,** *{OsT} Hayat mücadelesi; yaşam kavgası.*|| **cidāl-i māişet,** *{OsT} Geçim derdi; geçim kavgası.*

cidalci, [cidal-ci] *is.* Savaşçı; kavgacı.

cidar, [Ar. cidār جدار] *(cida:r) {OsT} is.* **1.** İç duvar; kenar. **2.** *biy.* Zar; çeper. ⊡ **cidār-ı hadîka,** *{OsT} Bahçe duvarı.*

cidav[1], [Moğ. cidüü] *{ağız} is.* **1.** At ve eşeklerde görülen derin yara; çıban. **2.** *sf.* Ezik; çürük. **3.** Kavgacı. **4.** *mecaz.* Kötü kadın. [DS]

cidav[2], [Moğ. cidüü] *{ağız} is.* İnsan ve hayvanlarda, kürek kemiğinin üstü; omuz başı. [DS]

cidden, [Ar. cidd > cidden جدًا] *(ci'dden) {OsT} zf.* Ciddi olarak; gerçek olarak.

ciddi, [Ar. cidd > ciddī جدى] *(ciddi:) {OsT} sf.* **1.** Ağırbaşlı. **2.** Şaka olmayan; şakaya gelmez. **3.** Gülmeyen. **4.** Eğlendirmek amacı gütmeden öğretici olan. **5.** Gerçek. **6.** Önemli. **7.** Sıkı. **8.** Tehlikeli. **9.** *zf.* Ağırbaşlı olarak. **10.** Şaka yapmadan. **11.** Önem vererek. ⊡ **ciddi ciddi,** *Ciddi olarak; şakaya gelmeksizin.*|| **ciddiye almak,** *1. Önem vermek. 2. Gerçekliğine inanmak.*

ciddileşme, [ciddi-le-ş-me] *(ciddi:leşme) is.* Ciddi bir durum almak eylemi.

ciddileşmek, [ciddi-le-ş-mek] *(ciddi:leşmek) dönüşl. f. [-ir]* **1.** Ciddi bir görünüm kazanmak. **2.** Kaygı verici kötü bir hâl almak.

ciddilik, -ği [ciddi-lik] *(ciddi:lik) is* **1.** Olaylar karşısında ağırbaşlı, düşünceli davranma. **2.** Önemi dolayısıyla tehlike arz eden. **3.** Gülmezlik; asık suratlılık. **4.** Laubali olmamak; ciddiyet.

ciddiyat, [Ar. ciddiyyāt جديات] *(ciddiya:t) {OsT} is.* Gerçek olarak çalışılacak işler.

ciddiyet, [Ar. ciddiyyet جديت] *{OsT}is.* **1.** Olaylar karşısında ağırbaşlı, düşünceli davranma. **2.** Önemi dolayısıyla tehlike arz eden. **3.** Gülmezlik, asık suratlılık. **4.** Laubali olmamak; ciddilik. ⊡ **ciddiyetini takınmak,** *Şakayı ve laubaliliği bırakarak ciddi bir davranış sergilemek.*

ciddiyetle, [ciddiyet-le] *zf.* Ciddi olarak; ciddi bir şekilde.

cidirli, [cidir-li] *{ağız} sf.* Açıkgöz. [DS]

cidirmek, [cid *(yans.)* > cid-ir-mek] *{ağız} gçl. f. [-ir]* Bir şeyin suyunu çıkarmak. [DS]

cidos, [? cidos جيدوس] *{OsT} is.* Umacı.

cif, [İng. cost *(fiyat)*-insurance *(sigorta)*-freight *(navlun) (taşıma ve sigorta fiyata dahildir)* > c.i.f] *kısalt. is. tic.* Alıcı ile satıcı arasında yapılan, bir malın asıl fiyatına teslim edilecek ülkeye kadar olan taşıma, sigorta ve diğer zararları karşılayıcı her türlü masrafı ekleme anlaşması.

cifar, [Ar. cefr > cifār جفار] *(cifa:r) {OsT} is.* Geniş kuyular.

cife, [Ar. cīfe جيفه] *{OsT} is.* **1.** Leş. **2.** *mecaz.* İğrenç şey. **3.** *{ağız}* Bozulmuş; bayatlamış. [DS] **4.** *{ağız}* Kirli; pis. [DS] **5.** *{ağız}* İnsan dışkısı. [DS] **6.** *{ağız} mecaz.* (Kişi için) düşük; kötü. [DS] ⊡ **cîfe-gâh,** *{OsT} 1. Leşle dolu olan yer. 2. mecaz. Dünya.*|| **cîfe-h[v]ōr,** *{OsT} Leş yiyen.*

cifi, [? cifi] *{ağız} sf.* **1.** Yiğit. **2.** Çalışkan; becerikli. [DS]

cifr, [Ar. cifr / cefr جفر] *{OsT} is.* **1.** Oğlak, kuzu. **2.** Bir takım harf veya şekillerle gaipten haber verdiği sanılan bilgi; fal.

cifre, [İt. cifra *(imza)* / Ar. şifr *(sıfır)*] *is.* **1.** Şifre. **2.** *{ağız}* Mürekkep kalemin sapı; divit. [DS] ⊡ **cifre kalemi,** *{ağız} Madenî uçlu yazı kalemi.* [DS]

cifrî, [Ar. cifrī / cefrī جفرى] *(cifri:) {OsT} is.* Falcı.

cifriyat, [Ar. cifriyāt / cefriyāt جفريات] *(cifriya:t)* *{OsT}* *is.* Cifr ile ilgili olan şeyler.

cift, [Far. cuft / cift جفت] *{eAT}* *is.* **1.** Bir çift öküz. **2.** Birbiri ile evli eşlerden her biri. ⊡ **cift olmak,** *{eAT} Evlenmek.*|| **cift sürmek,** *{eAT} Çift sürmek.*

ciftlendirmek, [cift-le-n-dir-mek] *{eAT} gçl. f. [-ür]* Evlendirmek.

cig[1], [cag / cağ / cak / ceh / cek / cıg / cığ / cık / cig / ciğ / cik *(yans.)*] *is.* Kuşların ötüşünü, bu şekilde bağırma ve gevezelik etmeyi anlatan kök. [Zülfikar] *cig cig, cig+cig-e.*

cig[2], [cig / ciğ *(yans.)*] *is.* Parıldamayı anlatan kök. [Zülfikar] *cig-il-cigil.*

cigara, [İt. cigarra] *is.* Sigara. ⊡ **cigara gizdiği,** *{ağız} Sigara izmariti.* [DS]

cigaret, [ciğer + et > cigāret] *{ağız} is.* Diyarbakır ve Siirt dolaylarında ilkbaharda kırlara çıkılarak ciğer ve et yemek suretiyle kutlanan bir tür bahar bayramı. [DS]

cigaz, [cig-az] *{ağız} sf.* Zavallı; zararsız. [DS]

cigcige, [cig *(yans.)* > cig+cig-e] *{ağız} is.* Tarla kuşu; toygar. [DS]

ciger, [Far. ciger جگر] *{OsT} is.* **1.** Ciğer; bağır. **2.** Keder; sıkıntı. **3.** Bağırma; avaz. **4.** *{eAT}* Cesaret; yürek. ⊡ **ciger-āşām,** *{OsT} Acı veren.*|| **ciger-cūş,** *{OsT} Yüreği coşturan.*|| **ciger-dār,** *{OsT} Ciğerli; yürekli; cesur.*|| **ciger-der,** *{OsT} Ciğer paralayan; ciğer yırtan; ciğer söken.*|| **ciger-dūz,** *{OsT} Ciğeri delip geçen.*|| **ciger-fürūş,** *{OsT} Ciğer satan; ciğerci.*|| **ciger-gâh,** *{OsT} Ciğerin bulunduğu yer.*|| **ciger-gâh olmak,** *{OsT} Ne yapacağını bilememek; şaşırmak.*|| **ciger-gûşe,** *{OsT} 1. Çok sevilen kimse. 2. Evlat.*|| **ciger-güdāz,** *{OsT} Ciğer yakan; acı veren.*|| **ciger-hār,** *{OsT} (Kişi için) kederli; sıkıntılı.*|| **ciger-hāre,** *{OsT} 1. Çok eziyet çekmiş kimse. 2. Acımasız; merhametsiz; gaddar. 3. Büyücü.*|| **ciger-hāy,** *{OsT} Acı veren.*|| **ciger-hūn,** *{OsT} Ciğeri kanlı; çok acıklı.*|| **ciger-pāre,** *{OsT} Ciğer parçası; evlat.*|| **ciger-sūz,** *{OsT} Bağır yakan; acıklı.*|| **ciger-rend,** *{OsT} Acıklı.*|| **ciger-tāb,** *{OsT} Acı veren; acısı olan.*|| **ciger-teşne,** *{OsT} 1. Susamış ciğer. 2. mecaz. Çok özleyen.*

cigi, [cigī / yi / yigi] *(cigi:)* *{eT} is.* (Dikiş için) sağlam. [DLT]

cigil, [cig *(yans.)* > cig-il] *is.* Parıldamayı anlatan yansımalı gövde. ⊡ **cigil cigil,** *{ağız} Pırıl pırıl.* [DS]

ciğ[1], [cağ / cah /cak / cığ / cık / cırk / ciğ / ciy *(yans.)*] *is.* Çakıl, kum, küçük metal eşya, kurumuş ot, ağaç vb. nesnelerin çarpması, sürtünmesi veya vurması hâlinde çıkan sesleri anlatan kök. [Zülfikar] *ciğ-ir-de-mek, ciğ-ir ciğir.*

ciğ[2], [cağ / cav /cığ / ciğ / coğ / cok / cuk *(yans.)*] *is.* Su sesini, suyun çağlayıp akmasını, sıvıların kaynamasını anlatan kök. [Zülfikar] *ciğ-il-ti.*

ciğ[3], [cig / ciğ *(yans.)*] *is.* Parıldamayı anlatan kök. [Zülfikar] *ciğ-il ciğil.*

ciğa, [Far. ciğa] *{ağız} is.* **1.** Yanağa dökülen saç. **2.** Tuğ. **3.** Türlü renklere boyanmış tavuk tüyü. **4.** Tüysüz kuş yavrusu. [DS]

ciğer, [Far. ciger جگر] *is.* **1.** *anat.* Karnın sağ üst kısmına yerleşmiş bulunan, kan depolanması, mikroplardan süzülmesi, safra salgılanması, şeker ve şeker türleri ile yağ ve proteinlerin metabolizmaya katılması, A, D ve B vitaminlerinin depolanması gibi pek çok hayatî fonksiyonları yürüten, ortalama bir buçuk kilogram ağırlığında iç organ; karaciğer. **2.** *anat.* Göğüs boşluğunda bulunan ve göğüs boşluğu aracılığıyla korunan, esnek ve süngerimsi bir yapıda, nefes alıp verme sırasında alveollerdeki alyuvarlar aracılığıyla kanda metabolizma sonucu oluşan karbondioksiti alarak, havada serbest olarak bulunan oksijeni alyuvarlara aktarma görevini yerine getiren bir iç organ; akciğer. **3.** Akciğer ile karaciğerin ortak adı. **4.** Kasaplıkta akciğer ve karaciğer ile yürek ve böbreklerden meydana gelmiş bulunan yemeklik takım. **5.** İç; bağır; göğüs. **6.** İnsanın herhangi bir iç organı. **7.** *mecaz.* Kalp; yürek. **8.** *mecaz.* Sevgili. **9.** Cesaret; yiğitlik; kahramanlık. **10.** Üzüntü; iç sıkıntısı. **11.** *{ağız}* Yakın akraba. [DS] **12.** *{ağız}* Çalışkan kadın. [DS] ⊡ **ciğer acısı,** *Evladın ölümü ile duyulan büyük üzüntü.*|| **ciğer ağızdan gelmek,** *{ağız} Öğürmek; kusmak.* [DS] || **ciğer beni,** *{ağız} Yüzde ve boyunda olan kırmızı et beni.* [DS]|| **ciğer canlı,** *{ağız} Akrabasına düşkün olan.* [DS]|| **ciğer dağlamak,** *Büyük bir acı ve sıkıntılı duruma sebep olmak.*|| **ciğer deldi,** *{ağız}* → ciğerdeldi. [DS]|| **ciğer delmek,** *Çok dokunaklı olmak.*|| **ciğere geçmek,** *Çok dokunmak; çok acı vermek.*|| **ciğere işlemek,** *Acısını çok fazla duymak; canı çok yanmak.*|| **ciğer evi,** *{ağız} Kalp.* [DS]|| **ciğer hun olmak,** *Çok acı ve üzüntü duymak; yürek parçalanmak.*|| **ciğeri ağzına gelmek,** *1. Çok korkmak. 2. Sarsıntı geçirmek.*|| **ciğeri beş para etmemek,** *İnsanlık değerlerinden yoksun olmak.*|| **ciğeri dağlı,** *Çok üzücü bir acıya uğramış.*|| **ciğerimin köşesi,** *Sevilen kişi için sevgi hitabı.*|| **ciğerine işlemek,** *Çok etkilenmek.*|| **ciğerini dağlamak,** *Birine büyük acı ve üzüntü çektirmek.*|| **ciğerini delmek,** *Birini büyük bir üzüntüye sokmak.*|| **ciğerini doğramak,** *Acındırmak.*|| **ciğerinin başına işlemek,** *Çok acı vermek; dokunmak.*|| **ciğerini okumak,** *Birinin planlarını tahmin etmek; düşüncelerini bilmek.*|| **ciğerini sökmek,** *Çok büyük işkence etmek; eziyet çektirmek.*|| **ciğeri parça parça olmak,** *Çok acınmak.*|| **ciğeri sızlamak,** *Büyük bir acı duymak.*|| **ciğeri yanmak,** *Büyük bir üzüntü duymak.*|| **ciğer kebap olmak,** *Çok yanılmak yakılmak.*|| **ciğerleri bayram etmek,** *1. Sigara içmek. 2. Temiz havada gezmek.*|| **ciğer otları,** *bot. Yap-*

raklı kara yosunlarından bir bitki sınıfı.|| **ciğer otu,** *bot. Düğün çiçeğigillerden, Avrupa ve Batı Asya kırlarında yetişen, alacalı ve sert tüylü yaprakları bulunan, çiçekleri olgunlaşınca kırmızıdan mora dönen, iştah artırıcı ve göğüs yumuşatıcı olarak halk hekimliğinde kullanılan çok yıllık otsu bir bitki, (Pulmonaria officinalis).*|| **ciğer pare,** *Çok sevilen; evlat.*|| **ciğer sızlamak,** *Çok fazla acı duymak; üzülmek.*|| **ciğer sökmek,** *Acımasız davranmak.*|| **ciğer yakmak,** *Çok acı vermek.*|| **ciğer yanmak,** *Çok acı duymak.*

ciğerci, [ciğer-ci] *is.* **1.** Kasaplık hayvanların ciğer ve ona bağlı iç organlarını satan kişi ya da bunların satıldığı dükkân. **2.** Ciğerden yapılma yemekleri satan kimse ya da bu yemeklerin yenildiği aşçı dükkânı. ⊡ **ciğerci sırığı,** *Çok uzun kimse.*

ciğerdeldi, [ciğer+del-di] *is.* **1.** Kalem biçiminde, işleme yapmak için kumaş üzerinde küçük delikler açmaya yarayan alet. **2.** Beyaz işte zenginleştirme amacıyla ciğerdeldi ile açılan deliklerin kenarlarına sarma suretiyle yapılan işleme.

ciğerek, -ği [Ar. ziyaret ?] *{ağız} is.* İlkbaharda yapılan yemekli okul gezisi. [DS]

ciğerlenmek, [ciğer-le-n-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* Tatlanmak; olgunlaşmak. [DS]

ciğerli, [ciğer-li] *{ağız} sf.* **1.** Merhametli. **2.** Atılgan; yürekli. [DS]

ciğerpare, [Far. ciger-pāre جگرپاره] *(ciğerpa:re) {OsT} is.* **1.** Ciğer parçası. **2.** *gnşl.* Çocuklar ve torunlar için kullanılan sevgi ifadesi.

ciğersek, -ği [ciğer-sek] *{ağız} sf.* Acıya dayanıksız. [DS]

ciğersiz, [ciğer-siz] *{ağız} sf.* Korkak; yüreksiz. [DS]

ciğı, [ciğı] *{eT} is.* **1.** Cin. **2.** Savaşan tarafların da kendi aralarında savaşan cinleri.

ciğil[1], [ciğ *(yans.)* > ciğ-il] *{ağız} is.* **1.** İri kum. **2.** Kıskandırmak için yapılan övgü; nispet. [DS] ⊡ **ciğil ciğil,** *{ağız} 1. (Yüz için) parlak ve kırmızı. 2. Pırıl pırıl. 3. (Parça için) küçük küçük; ufak ufak.* [DS]

ciğil[2], [ciğ *(yans.)* > ciğ-il] *is.* Kuş seslerini anlatan yansımalı gövde. ⊡ **ciğil ciğil,** *{ağız}* → cıvıl cıvıl. [DS]

ciğil[3], [ciğ *(yans.)* > ciğ-il] *is.* Parlamayı anlatan yansımalı gövde. ⊡ **ciğil ciğil,** *{ağız} Pırıl pırıl.* [DS]

ciğir, [ciğ *(yans.)* > ciğ-ir] *is.* Sürtünme, cızırdama anlatan yansımalı gövde. ⊡ **ciğir ciğir,** *{ağız} 1. (Kumlar için) sürtünme sesi çıkararak; cıyır cıyır sesinin biraz daha incesi ile. 2. (Eriyen yağ için) hafif hafif cızırtı yaparak.* [DS]

ciğir[2], [ciğ *(yans.)* > ciğ-ir] *{ağız} sf.* İşe alıştığı hâlde yapmaktan çekinen. ⊡ **ciğir etmek,** *{ağız} Birisine kızarak kendisinden beklenmeyen bir işi yapmak.* [DS]

ciğirdemek, [ciğ *(yans.)* > ciğ-ir-de-mek] *{ağız} gçsz. f. [-r [-d(ı)-yor]* (Yiyecekteki çok küçük taş için) dişe dokununca ezilme veya sürtünme sesi çıkarmak; cıyırdamak. [DS]

ciğit, -di [? ciğit / cüğüt] *{ağız} is.* **1.** Çekirge. **2.** Çekirdek. **3.** Kesilmiş söğüt dalı. [DS]

ciğitlik, -ği [ciğit-lik] *{ağız}is.* Fidanlık. [DS]

cihad, [Ar. cehd > cihād جهاد] *(ciha:d) {OsT} is.* → cihat[1]. ⊡ **cihād-ı asgar,** *Küçük savaş; din uğruna yapılan silahlı savaş.*|| **cihād-ı ekber,** *En büyük savaş; Allah'ın emirlerini yerine getirebilmek için kişinin kendi nefsi ve benliği ile yaptığı mücadele.*

cihadi, [Ar. cihād > cihādī جهادى] *(ciha:di:) {OsT} sf.* **1.** Savaş işleri ile ilgili; cihada ait. **2.** *huk.* İslam davası uğruna dünyadaki İslam düzenini egemen kılmak ya da bu düzeni savunmak amacıyla yapılan savaşlara ilişkin.

cihan, [Far. cihān جهان] *(ciha:n) {OsT} is.* **1.** Evren; âlem. **2.** Dünya. **3.** Dünyada yaşayan insanların hepsi; herkes. **4.** *{eAT} sf.* Çok büyük miktarda; dünya kadar. ⊡ **cihān-āferîn,** *{OsT} Âlemi yaratan; Allah.*|| **cihana gelmek,** *Doğmak.*|| **cihān-âlem,** *{OsT} Herkes.*|| **cihān-ārā,** *{OsT} Dünyayı süsleyen; cihanı bezeyen.*|| **cihān-bān,** *{OsT} 1. Dünyanın bekçisi olan. 2. Allah. 3. Hükümdar.*|| **cihān-bānî,** *{OsT} Hükümdarla ilgili.*|| **cihān-bîn,** *1. Dünyayı gören; Allah. 2. Göz.*|| **cihan cihan,** *{eAT} Pek çok.*|| **cihān-cū,** *{OsT} Dünyaya egemen olmaya çalışan hükümdar.*|| **cihandan el çekmek,** *Ölmek.*|| **cihandan taşra,** *{eAT} Hiç görülmedik ve işitilmedik.*|| **cihān-dār,** *{OsT} Dünya egemenliğini elinde tutan hükümdar.*|| **cihān-dār-āne,** *{OsT} Hükümdar gibi.*|| **cihān-dārî,** *{OsT} Hükümdarlık; padişahlık.*|| **cihan-dîde,** *{OsT} Çok gezmiş; çok görmüş; deneyimli.*|| **cihān-dîdegî,** *{OsT} Dünyayı gezip görmüş olma.*|| **cihān-efrūz,** *{OsT} Dünyayı parlatan.*|| **cihān-gerd,** *{OsT} Dünyayı dolaşan.*|| **cihān-geşte,** *{OsT} Dünyayı dolaşmış.*|| **cihān-gîr,** *{OsT}* → cihangir.|| **cihān-gîrāne,** *{OsT} Dünyayı zapt edercesine; cihangir gibi.*|| **cihān-gîrî,** *{OsT} Dünya egemenliği.*|| **cihan-güşā,** *{OsT} Dünyayı açan; fatih.*|| **cihān-ı cān,** *Ruhlar âlemi.*|| **cihān-ı gayb,** *{OsT} Bilinmeyen dünya; öteki dünya.*|| **cihān-ı islām,** *İslam dünyası.* || **cihān-key,** *{OsT} Dünyayı düzene koyan; hükümdar.*|| **cihān-muta',** *{OsT} Bütün dünyanın boyun eğdiği (kişi).*|| **cihān-nevred,** *{OsT} Dünyayı dolaşan.*|| **cihān-nümā,** *{OsT}* → cihannüma.|| **cihān-penāh,** *{OsT} Herkesin sığınağı; padişah.*|| **cihān-penāhî,** *{OsT} Padişahlık.*|| **cihān-pū,** *{OsT} Dünyayı dolaşan.*|| **cihān-revā,** *{OsT} Dünyaya yaraşan; dünyada geçer olan.*|| **cihān-revā,** *{OsT} Dünyada geçerli olan; cihana yakışan.*|| **cihân-sālār,** *{OsT} Dünyanın büyüğü olan padişah; dünyanın başkanı.*|| **cihān-sitān,** *{OsT} Dünyayı zapt eden padişah.*|| **cihān-sitānî,** *{OsT} Hükümdarlık; padişahlık.*|| **cihān-sūz,**

{OsT} Dünyayı yakan; güneş.|| **cihān-şümūl,** *{OsT} 1. Her yanı kaplayan. 2. Dünya çapında; dünya ölçüsünde.*|| **cihān-tāb,** *Dünyayı parlatan; dünyaya ışık ve sıcaklık veren.*

cihanarayi, [Far. cihān-ārāyī جهان آرایی] *(ciha:na:ra:yi:) {OsT} is.* Güzellik.

cihanda, [cihan-da] *(ciha:'nda) zf.* (Olumsuz cümlelerde) asla; hiçbir surette; dünyada.

cihangir, [Far. cihān-gīr جهانگیر] *(ciha:ngi:r) {OsT} sf.* Dünyanın büyük bir bölümünü ele geçiren.

cihangirane, [Far. cihān-gīrāne جهانگیرانه] *(ciha:ngi:ra:ne) {OsT} zf.* **1.** Cihangire yakışır bir biçimde. **2.** Bütün dünyayı zapt edercesine.

cihangirlik, -ği [cihangir-lik] *sf.* Cihangir olma durumu; bütün dünyayı ya da dünyanın büyük bir bölümünü ele geçirme işi.

cihani, [Far. cihānī جهانی] *(ciha:ni:) {OsT} is.* ve *sf.* **1.** Dünyalı; insan. **2.** Dünya ile ilgili; dünyaya ilişkin.

cihannüma, [Far. cihān + nümā *(gösteren)* جهان نما] *(ciha:nnuma:) {OsT} is.* **1.** Dünyayı gösteren ayna. **2.** Dünya haritası. **3.** Eski İstanbul evlerinde çatının tepesinde yapılan dört taraftan görüşü açık oda ya da bölmeye verilen ad; bakacak.

cihanşümul, -lü [Far. cihān + şümūl جهانشمول] *(ciha:nşümu:l) {OsT} sf.* Dünyayı kaplayan, dünya ölçüsünde; evrensel.

cihanyan, [Far. cihān-yān جهانیان] *(ciha:ni:ya:n) {OsT} is.* Dünyalılar; insanlar.

cihar[1], [Ar. cehr *(sesini yükseltme)* > cihār جهار] *(ciha:r) {OsT} is.* Yüksek sesle ve açıkça söyleme.

cihar[2], [Far. çehār چهار / جهار] *(ciha:r) {OsT} is.* Dört sayısı. ⧉ **cihār ü dü,** *Tavla ya da domino oyununda dört iki.*|| **cihār ü se,** *Tavla ya da domino oyununda dört üç.*|| **cihār ü yek,** *Tavla ya da domino oyununda dört bir.*

ciharen, [Ar. cehr > cihāren جهاراً] *{OsT} zf.* Apaçık bir biçimde; açık olarak; alenen.

cihat[1], **-dı** [Ar. cehd *(direnme, çabalama)* > cihād جهاد] *(ciha:d) {OsT}* **1.** Mücadele; savaş. **2.** Düşman ile çarpışma, dövüşme. **3.** Kur'an bilgisi ve inançla, çalışma ve uygulama ile, mal ve canla bütün gücünü ve zamanını, bütün imkânlarını Allah yoluna harcama. **4.** Allah rızası için yapılan muharebe. **5.** Dinî bilgileri öğretmek, yaymak için çalışmak. **6.** İman, ibadet, ahlak ve beşerî münasebetler konusunda titiz davranarak Allah'ın sevgili kulu olabilmek için çalışmak, çabalamak; kendi benliği ve nefsi ile mücadele etmek. **7.** İslam davası uğruna, yeryüzünde İslam düzenini egemen kılmak veya bu düzeni savunmak amacıyla yapılan savaş. ⧉ **cihat idaresi,** *{OsT} Eskiden dinî hizmet personelinin idaresinden sorumlu devlet dairesi; evkaf idaresi.*

cihat[2], [Ar. cihet *(yön, taraf)* > cihāt جهات] *(ciha:t) {OsT} is.* **1.** Yönler, taraflar. **2.** Yerler; semtler. **3.** Görüşler, hususlar. **4.** Vakıflara ait hizmet işleri. ⧉ **cihāt-ı aslîye,** *{OsT} 1. Ana yönler. 2. huk. Müderrislik, imamlık, hatiplik, müezzinlik, kayyumluk gibi bir vakfın başlıca gayesini yerine getiren hizmetler.*|| **cihāt-ı erbaā,** *{OsT} Dört yön.*|| **cihāt-ı fer'iye,** *{OsT} huk. Vakfın ikinci dereceden sayılan hizmetleri.*|| **cihāt-ı gayr-ı zarūriye,** *{OsT} huk. Bir vakfın hizmet için zorunlu olan işlerinin dışında kalanlar.*|| **cihāt-ı selase,** *{OsT} Üç yön; boyut; en, boy ve kalınlık.*|| **cihāt-ı sitte,** *{OsT} Altı yön: ön, arka, sağ, sol, üst ve alt.*|| **cihāt-ı zarūriye,** *{OsT} huk. Bir vakfın, gayesini sağlamak için yerine getirilmesi gereken hizmetler; başlıca çalışma alanı ve hizmetleri.*

cihaz, [Ar. cebāz / cihāz جهاز] *(ciha:z) {OsT} is.* **1.** Bir işlevi yerine getirmek için birbirine bağlı çalışan parça ve aletlerin meydana getirdiği bütün; aygıt; takım; sistem. **2.** Evlenecek kız için hazırlanan ev eşyası; çeyiz. **3.** Cenazenin kaldırılması için gerekli olan malzeme. ⧉ **cihāz-ı asabî,** *{OsT} anat. Sinir sistemi.*|| **cihāz-ı basarî,** *{OsT} anat. Görme sistemi.*|| **cihāz-ı deverānî,** *{OsT} anat. Kan dolaşımı.*|| **cihāz-ı hazmî,** *{OsT} anat. Sindirim sistemi.*|| **cihāz-ı muharrik,** *{OsT} anat. Hareket sistemi.*|| **cihāz-ı müfriğ,** *{OsT} anat. Boşaltım sistemi.*|| **cihāz-i tenāsülî,** *{OsT} anat. Üreme sistemi.* || **cihāz-ı tenāsül-i şeybiye,** *{OsT} bot. Apotek.*|| **cihāz-ı teneffüsî,** *{OsT} anat. Solunum sistemi.*

cihazlamak, [cihaz-la-mak] *gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* **1.** Bir iş yerine, yapılacak iş için gerekli olan araç, gereç ve eşyayı sağlamak ve yerleştirmek; donatmak. **2.** *{OsT}* (Kız için) çeyiz hazırlamak.

cihazlanmak[1], [cihaz-la-n-mak] *edil. f. [-ır]* (Kişi ya da yer için) gerekli olan araç gereç sağlanmak ve yerleştirilmek; donatılmak.

cihazlanmak[2], [cihaz-la-n-mak] *dönşl. f. [-ır]* Kendisi için gerekli olan araca veya gereçlere sahip olmak; donanmak.

cihet, [Ar. cihe / cihet *(yan, yönetim şubesi)* جهت] *{OsT} is.* **1.** Yön; taraf. **2.** Görev; vakıf hizmeti. **3.** *tar.* Vakfın gelirlerinin harcanma amacı, yönü. **4.** *huk.* İşlemlerin amacı. **5.** *tar.* İmparatorluk döneminde ulema sınıfının devletten aldığı aylık. **6.** *man.* Aklın verdiği hüküm. ⧉ **cihet-i gayr-ı muntaka,** *{OsT} Vakıfta sonu gelmeyen hizmetler.*|| **cihet tayini,** *1. Bir pusula ya da yön gösteren araç veya işaret yardımıyla kendi bulunduğu yeri belirlemesi. 2. Bir şeyin ana yönlere göre durumunu belirleme.* || **cihet tevcihi,** *{OsT} Bir din görevlisinin bulunduğu yerden başka bir yere atanması.*

ciheteyn, [Ar. cihet-eyn جهتين] *{OsT} is.* İki cihet.

cihetle, [cihet-le] *e.* **1.** Gibi; için. **2.** Sebebiyle; bundan dolayı.

Cihut, [Far. cuhūd جهود] *{OsT} is.* Yahudi.

-cik, [-cık / -cik / -çik / -çık / -cük / -cuk / -çük / -çuk] *yap. e.* → cık.

cik[1], [cag / cağ / cak / ceh / cek / cıg / cığ / cık / cig / ciğ / cik *(yans.)*] *is.* Kuşların ötüşünü, bu şekilde bağırma ve gevezelik etmeyi anlatan kök. [Zülfikar] *cik cik, cik cik etmek, cik+cik-i, cik-gil-de-mek, cik-il-ti.* ⊟ **cik cik etmek,** *{ağız} (Kuş için) ötmek.* [DS]

cik[2], **-ği** [cik / çik] *{ağız} is.* **1.** Hasır otu. **2.** Sırt üstü yatış biçimi. [DS]

cik[3], [cik *(yans. dil-diş sesi)*] *ünl.* Hayır; değil.

cikcik, -ği [cik+cik] *is.* **1.** Civciv, kuş vb. çağırma sözü. **2.** *{ağız} is.* Çalıkuşu. **3.** Parçalanmış balonun parçalarından şişirilmiş baloncuk. **4.** Tüy. **5.** Kırmızı boya. **6.** İnce yapılı ve hoppa kadın. [DS] **7.** Seyrek düşen damlalar. **8.** *argo.* Yaşı küçük kız. **9.** *argo.* Kolayca aldatılabilen kız veya kadın.

cikciki, [cik *(yans.)* > cik+cik-i] *{ağız} is.* **1.** Çalıkuşu. **2.** *sf.* Şakacı; taklitçi; güldürücü. [DS]

cikciklemek, [cik *(yans.)* > cik+cik-le-mek] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-(i)-yor]* "Cik cik" sesleri çıkarmak. [DS]

cikilemek, [cik *(yans.)* > cik-i-le-mek] *{ağız} gçz. f. [-r] [-l(i)-yor]* "Cik cik" sesleri çıkarmak. [DS]

cikilti, [cik *(yans.)* > Türkm. cik(g)-il-di / cik-il-ti] *is.* Böcek, kuş sesi. [Püsküllüoğlu]

ciklet, [Fr. jiclet] *{ağız} is.* Şekerli sakız. [DS]

-cil[1], [-cıl / -cil / -çil / -çıl / -cul / -cül / -çul / -çül] *yap. e.* → -cıl.

-cil[2], [-cıl / -cil] *{eAT} yap e.* → -cıl.

cil[1], [Ar. cīl جيل] *(ci:l) {OsT} is.* **1.** İnsan topluluğu; topluluk; güruh. **2.** Aşiret; millet. **3.** Kuşak; nesil. ⊟ **cîlen ba'de cîlin,** *{OsT} Devirden devire.*

cil[2], [Erme. çil / Oset. cīl] *{ağız} is.* Hasır otu. [DS]

cila, -a'ı / -yı [Ar. celā' جلاء] *(cilâ:) {OsT} is.* **1.** Parlaklık. **2.** Parlatma. **3.** Uygulandığı yüzeye camsı bir parlaklık vermek için eriticiler yardımıyla inceltilmiş mumlardan ibaret koruyucu bileşik. **4.** Bir kişinin ya da bir şeyin dış görünüşündeki parlaklık, süs. **5.** *argo.* Esrarkeşlerin yediği bir tür helva. ⊟ **cilā-bahş,** *{OsT} Parlaklık veren.*|| **cilā-dāde,** *{OsT} Cila sürülmüş; cila ile parlatılmış; cilalanmış.*|| **cilā-dār,** *{OsT} Cilalı; parlak.*|| **cila fırçası,** *Normal fırçalardan daha yumuşak fırça.*|| **cilā-ger,** *{OsT} Cila yapan kimse; cilacı.*|| **cila makinesi,** *Yer çinilerini, parkeleri ve mermerleri parlatmakta kullanılan, ucuna fırça takılmış elektrikli alet.*|| **cilā-sāz,** *{OsT} Parlatan; parlaklık veren.*|| **cila topu,** *Cilanın sürülmesinde kullanılan top haline getirilmiş pamuk ya da bez yumak.*|| **cilaya gelmek,** *argo. Sarhoşluğun etkisi ile iyice neşelenmek.*

cilacı, [cila-cı] *(cilâ:cı) is.* Cila yapan kişi.

cilacılık, -ğı [cila-cı-lık] *(cilâ:cılık) is.* Cila yapma işi ve bu işi yapan kişinin mesleği.

cilalama, [cila-la-ma] *(cilâ:lama) is.* Cila sürerek parlatmak eylemi.

cilalamak, [cila-la-mak] *(cilâ:lamak) gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* **1.** Cila sürerek parlatmak; cila vurmak; cila çekmek. **2.** Metal eşyalar üzerindeki pürüzleri gidermek. **3.** *teks.* Bükülmüş olan ipliğe mekanik yollarla parlaklık kazandırmak.

cilalanma, [cila-la-n-ma] *(cilâ:lanma) is.* **1.** Cila sahibi olmak eylemi. **2.** Üzerine cila sürülmüş olmak eylemi; cila vurulma.

cilalanmak[1], [cila-la-n-mak] *(cilâ:lanmak) edil. f. [-ır]* **1.** Üzerine cila uygulanmak; cila vurulmak; cila çekilmek. **2.** *dönşl.* Kendi dış görünüşünü parlatmak; süslenmek. **3.** Cilaya sahip olmak; cila edinmek. **4.** *argo.* Sarhoşluğun etkisi ile iyice neşelenmek.

cilalatma, [cila-la-t-ma] *(cilâ:latma) is.* Cila yaptırmak eylemi.

cilalatmak, [cila-la-t-mak] *(cilâ:latmak) gçl. f. [-ır]* Bir şeye cila yaptırmak.

cilalı, [cila-lı] *(cilâ:lı) sf.* Cilası olan; cilalanmış. ⊟ **cilalı kum taşı,** *Parlak kırık yüzeyli kum taşı.*|| **Cilalı Taş Devri,** *Taş devrinin en son evresi; neolitik devir; yeni taş devri.*

cilamak, [yığ-la-mak / ci-la-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(ı)yor]* Ağlamak. [DS]

cilanger, [Far. cilān-ger جلانگر] *(cilâ:nger) {OsT} is.* Çilingir.

cilas, [Ar. cilās جلاس] *(cila:s) {OsT} is.* Beraber oturma.

cilasız, [cila-sız] *(cilâ:sız) sf.* Cilası olmayan veya bozulmuş olan.

cilasun, [*eT.* celasun / cilasun] *sf.* **1.** Kahraman; yiğit; cesur. **2.** Becerikli; eli çabuk.

cilasunluk, [cilasun-luk] *is.* **1.** Cesaret; kahramanlık. **2.** Beceriklilik.

cilaz, [? cilaz] *{ağız} is.* Mızıkçı; oyunbozan. [DS] ⊟ **cilaz etmek,** *{ağız} Oyunda hile yapmak.* [DS]

cilb, [cılb / cılp / cilb *(yans.)*] *is.* Yağlı, sulu ve cıvık olmayı anlatan kök. [Zülfikar] *cilb-ir, cilb-ir-t-i.* ⊟ **cilb etmek,** *{ağız} Şımartmak.* [Aksoy]

cilbab, [Ar. cilbāb جلباب] *(cilba:b) {OsT} is.* **1.** Gömlek. **2.** Çarşaf; uzun peçe; ferace.

cilban, [Ar. culbān جلبان] *{ağız} is.* Küçük taneli fasulye. [DS]

cilbend, [Ar. cild+ Far. bend جلبند] *{OsT} is.*→ cilbent.

cilbent, -di [Ar. cild + Far. bend جلدبند] *{OsT} is.* **1.** Cilt bağı. **2.** Kâğıt ya da evrak saklamak için kulla-

nılan büyük dosya. **3.** Evrak çantası. **4.** Büyük para cüzdanı. **5.** *{OsT}* Dervişlerin kemerleri arasına yerleştirdikleri meşin cep.

cilbir, [Moğ. çilbür] *{ağız} is.* Çılbır. [DS]

cilbir, [cilb *(yans.)* > cilb-ir] *{ağız} is.* **1.** Makarna. **2.** Pide üzerine domates ve kıyma kavurması dökülerek yapılan bir yemek. **3.** Sacda pişirilen kalın pide. **4.** Kalemlerin ucunu korumak için takılan kapak. **5.** Yoğurtlu yumurta. [DS]

cilbirt, [cilb-ir-t ?] *{ağız} is.* Meşe odunu. [DS]

cilbirti, [cilb *(yans.)* > cilb-ir-ti] *{ağız} is.* Peynir ve yumurta ile yapılan sarımsaklı bir yemek. [DS] ⮺ **cilbirti etmek,** *{ağız} Yumurtalı yemek pişirmek.* [DS]

cilcilik[1], **-ği** [cil *(hasır otu)* > cil-ci-lik] *{ağız} is.* Sepet ve hasır dokuma sanatı. [DS]

cilcilik[2], **-ği** [cil *(yans.)* > cil+cil-ik] *{ağız} is.* Az az akan su. [DS]

cild[1], [cıld / cılt / cild *(yans.)*] *is.* Parlamayı, ışık saçmayı anlatan kök. [Zülfikar] *cild-ir cildir, cild-ir.*

cild[2], [Ar. cild جلد] *{OsT} is.* → cilt. ⮺ **cild-ger,** *{OsT} Ciltçi; mücellit.*

cildî, [Ar. cild > cildī جلدى] *(cildi:) {OsT} sf.* Ciltle ilgili; cilde ait.

cildir, [cild *(yans.)* > cild-ir] *is.* Parlamayı, ışık saçmayı anlatan yansımalı gövde. ⮺ **cildir cildir,** *{ağız} (Bakmak için) gözlerini açarak.* [DS]

cildiye, [Ar. cildiyye جلديه] *{OsT} is. tıp.* Deri hastalıkları tedavisi ile ilgili tıp dalı.

cildiyeci, [cildiye-ci] *is. tıp.* Cilt hastalıklarının tedavisi ile ilgili uzman hekim.

cilet, [İng. gilette] *{ağız} is.* Jilet. [DS]

-cileyin, [-cıl-a-y-ın / -cil-e-y-in] *{eAT} yap e.* → -cılayın.

cilf, [Ar. cilf جلف] *{OsT} sf.* **1.** (Kişi için) kaba; hoyrat; ayak takımından. **2.** Cahil.

cilga, [? cilga] *{ağız} is.* Halkalı toka. [DS]

cilgar, [? cilgar] *{ağız} is.* **1.** Akarsu kolu. **2.** Tarlaya verilmiş suyun yaygın durumu. [DS]

cili, [ci-li / cü-lü] *{ağız} is.* **1.** Piliç. **2.** Yeni doğmuş keçi yavrusu. [DS]

-cilik, [-cı-lık / -cilik / -çilik / -çılık / -cülük / -culuk / -çülük / -çuluk] *yap. e.* → -cılık.

cilim, [? cilim] *{ağız} is.* **1.** Killi toprak. **2.** Çok su çeken ancak hemen çatlayan toprak. **3.** Akarsuyun bıraktığı tortu. **4.** Sürekli olarak nemli duran toprak. **5.** Bir metre derinliğinde taşsız, temiz, verimli kara toprak. [DS]

cilimlemek, [cilim-le-mek] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(i)-yor]* Bataklığa batıp kaybolmak. [DS]

cilis, [? cilis / ciliz] *{ağız} zf.* **1.** Bütün; hep. **2.** Sonuna kadar. [DS]

cilkes, [cil+kes] *{ağız} zf.* Hiçbir zaman; asla. [DS]

cilkisiz, [cilki-siz] *{ağız} sf.* Terbiyesiz. [DS]

cille[1], [cil-le] *{ağız} sf.* (Kişi için) yalnız. [DS]

cille[2], [cil *(hasır otu)* > cil-le] *{ağız} is.* **1.** Sedir. **2.** Üstü toprak örtülü ev. **3.** Büyük testi. [DS]

cille[3], [cille] *{ağız} is.* **1.** Hile. **2.** İşkence. [DS]

cille[4], [Ar. cille / cülle جله] *{OsT} is.* Sığır tezeği.

cillek, -ği [cil-le-k] *{ağız} sf.* **1.** Obur; pisboğaz. **2.** Aç gözlü. [DS]

cilli[1], [cil-li] *{ağız} sf.* **1.** Filizli. **2.** Köklü. [DS]

cilli[2], [cil-li] *{ağız} is.* **1.** Cam bilye. **2.** Kovalamaca oyunundaki kale. [DS]

cilli[3], [cil-li] *{ağız} sf.* Sıcak. [DS]

cilli[4], [cil-li] *{ağız} zf.* Belli; gerçek. [DS]

cillik, -ği [cil *(hasır otu)* > cil-lik] *sf.* **1.** Yırtık; eski. **2.** Hasır otunun bol bulunduğu yer. **3.** Talaş kebabı.

cilliyen, [cil-li + yen (Ar. zarf ekine benzetilmiş)] *{ağız} zf.* Gerçekten. [DS]

cillop, [? cillop] *{ağız} sf.* **1.** Düz; pürüzsüz. **2.** Tertemiz. [DS]

cilov, [? cilov] *{ağız} is.* Dizgin. [DS]

cilpirti, [cilb *(yans.)* > cilp-ir-ti] *{ağız} is.* Bir tür çalı. [DS]

-cilrek, [-cıl-ra-k / -cil-re-k] *{eAT} yap e.* → -cılrak.

cilt, -di [Ar. cild جلد] *{OsT} is.* **1.** Deri; ten. **2.** Kitaba geçirilen deri, bez, plastik gibi malzemelerden yapılmış kap. **3.** Çok sayfalı bir eserin ayrı basılan ve her birine ayrı numaralar verilen kısımlarından her biri. ⮺ **cilt evi,** *Kitapların ciltlendiği yer; mücellithane.*

ciltçi, [cilt-çi] *is.* **1.** Kitapların forma ve yapraklarını diktikten ya da yapıştırdıktan sonra üzerine deri, plastik vb. malzemeden kapak geçiren kişi; mücellit. **2.** Bu işlemlerin yapıldığı dükkân; cilt evi.

ciltçilik, -ği [cilt-çi-lik] *is.* **1.** Kitaplara kap geçirme işi ve mesleği. **2.** Basının kitaplara kap geçirme işini yapan sanayi dalı.

ciltillemek, [cild *(yans.)* > cilt-il-le-mek] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(i)-yor]* **1.** Kıvılcımlandırmak. **2.** Kızdırmak. [DS]

ciltillenmek, [cild *(yans.)* > cilt-il-le-n-mek] *{ağız} gçsz. f. [-ir]* Kıvılcımlanmak. [DS]

ciltillendirmek, [cild *(yans.)* > cilt-il-le-n-dir-mek] *{ağız} gçl. f. [-ir]* Kıvılcımlandırmak. [DS]

ciltin, [cild *(yans.)* > cilt-in] *{ağız} is.* Kıvılcım. [DS]

ciltleme, [cilt-le-me] *is.* Kitapların sayfalarını bir araya getirip diktikten veya yapıştırdıktan sonra üzerine kap geçirme işi.

ciltlemek, [cilt-le-mek] *gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* Kitapların sayfalarını bir araya getirip diktikten veya yapıştırdıktan sonra üzerine kap geçirmek.

ciltlenme, [cilt-le-n-me] *is.* (Kitap vb. için) sayfaları bir araya getirilip dikildikten veya yapıştırıldıktan sonra üzerine kap geçirilme eylemi.

ciltlenmek, [cilt-le-n-mek] *edil. f. [-ir]* (Kitap vb. için) sayfaları bir araya getirilip dikildikten veya yapıştırıldıktan sonra üzerine kap geçirilmek.

ciltletme, [cilt-le-t-me] *is.* Kitap ve defter cinsi şeylerin yapraklarını ve formalarını diktirerek dışına kap geçirtme işi.

ciltletmek, [cilt-le-t-mek] *gçl. f. [-ir]* Kitap ve defter cinsi şeylerin yapraklarını ve formalarını diktirerek dışına kap geçirtmek.

ciltli, [cilt-li] *sf.* (Kitap vb. için) yaprakları dikilerek dışına kap geçirilmiş; ciltlenmiş olan.

ciltsiz, [cilt-siz] *sf.* Ciltlenmemiş olan.

cilve, [Ar. cilve جلوه] *{OsT} is.* **1.** Ortaya çıkma; görünme; tecellî. **2.** Bir olayın veya durumun bir kişiyi şaşırtan ve beklenmedik yanı. **3.** Bir kadının bir erkeği baştan çıkarmak için yaptığı hoşa giden ve ilgi çeken davranışlarının tümü; işve; naz; kırıtma. **4.** Yüz görümlülüğü. **5.** *tasvf.* Kulun ilahî tecelliler ile halvetten çıkıp bütün varlığı ile Allah'a ulaşma hali. ⊡ **cilve-fürûş,** *{OsT} Cilve satan; cilveli.*|| **cilve-gâh,** *{OsT} 1. Cilve edilen yer. 2. Görünme ve gözükme yeri. 3. Gelin odası.*|| **cilve-ger,** *{OsT} Naz ve işve yapan; cilveli.*|| **cilve-gerî,** *{OsT} Cilve etme; naz ve işve yapma.*|| **cilve-i ilahiye,** *{OsT} 1. Allah'ın cilvesi. 2. Kaderin cilvesi.*|| **cilve-kâr,** *{OsT} Cilveli; işveli.*|| **cilve kutusu,** *Çok cilveli.*|| **cilve-kün,** *{OsT} Cilve yapan; cilve eden.*|| **cilve-künān,** *{OsT} Cilve ederek.*|| **cilve-nümā,** *{OsT} Cilve gösteren; cilve yapan.*|| **cilve-penāh,** *{OsT} Görkemli; tantanalı; şaşaalı.*|| **cilve-perdāz,** *{OsT} Hoş ve güzel olan.*|| **cilve-rîz,** *{OsT} Kendini göstерme.*|| **cilve-sāz,** *{OsT} Cilve eden; işve yapan; işveli.*|| **cilve-sāzî,** *{OsT} Cilve yapma; işvelilik.*|| **cilve urmak,** *{OsT} Cilve yaparak kendini göstermek; gösteriş yapmak.*|| **cilve yapmak,** *Birini işve ve kırıtmaları ile baştan çıkarıp kendine bağlamaya çalışmak.*

cilvelenme, [cilve-le-n-me] *is.* Kendi kendine cilve yapmak eylemi.

cilvelenmek, [cilve-le-n-mek] *dönşl. f. [-ir]* Kendi kendine cilve yapmak.

cilveleşme, [cilve-le-ş-me] *is.* Karşılıklı cilve yapmak eylemi.

cilveleşmek, [cilve-le-ş-mek] *işteş. f. [-ir]* Karşılıklı cilve yapmak.

cilveli, [cilve-li] *sf.* Cilvesi olan; cilve yapan; nazlı; işveli.

cim[1], [cım / cim / cüm *(yans.)*] *is.* Parmak uçları arasında sıkıştırma, ezme ve buna benzer hareketleri anlatan kök. [Zülfikar] *cim cik, cim-cik-le-mek, cim-i-k-le-mek, cim-cir-mek, cim-di-le-mek, cim-di-mek, cim-cir-i-k.* ⊡ **cim cim etmek,** *{ağız} Gözlerini sık sık açıp kapamak.* [DS]

cim[2], [cımb / cim *(yans.)*] *is.* Suya dalma, yıkanma, su sıçratma, sıvıları çalkalama sırasında çıkan sesi anlatan kök. [Zülfikar] *cimcim, cim cim etmek, cim-dir-mek, cim+cim-e, cim+cim-e-lik.* ⊡ **cim cim etmek,** *{ağız} 1. Az yoğurttan yağ çıkarmak. 2. Yıkanmak.* [DS]

cim[3], [Ar. cim ج] *{OsT} is.* Arap alfabesinde (c) sesini veren harf; ebcet hesabında üç sayısının karşılığıdır. ⊡ **cim dal hocası,** *İlkokul öğretmeni.*|| **cim-i Arabî,** *{OsT} Arapçadaki "cim" harfi olup "c" sesinin karşılığı.*|| **cim-i Farisî,** *{OsT} Farsçadaki üç noktalı "çim" harfi olup "ç" sesinin karşılığı.*|| **cim karnında nokta,** *Hiçbir şey bilmeyen; kara cahil.*

cima, -a'ı [Ar. cem *(toplanma, birleşme)* > cimāʿ جماع] *(cima:) {OsT}is.* (İnsanlar için) cinsel birleşme; çiftleşme. ⊡ **cima etmek,** *Cinsel ilişkide bulunmak.*

cimah, [Ar. cimāḥ جماح] *(cima:h) {OsT} is.* (At için) sert başlı olma.

cimal, -li [Ar. cemel *(deve)* > cimāl جمال] *(cima:l) {OsT} is.* Erkek develer.

cimar, [Ar. cimār جمار] *(cima:r) {OsT} is.* **1.** Toplu kabile. **2.** Süvari alayı.

cimb, [camb / cımb / cınb / cimb / cimp / comb / conb / cumb *(yans.)*] *is.* Sıvıların çalkalanması ile oluşan hareketleri anlatan kök. [Zülfikar] *cimb-ıl-da-mak, cimb-ıl-dak.*

cimbakuka, [cim *(harf)* + ba *(harf)* + kuka ?] *sf.* Eğri büğrü, çarpık ve çelimsiz (kimse).

cimbar, [cimb-ar] *{ağız} is.* Tezgâhta dokunan kumaşı gerdirmeye yarayan ağaç. [DS]

cimbarlamak, [cimbar-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Dayak atmak; sopa ile dövmek. [DS]

cimbirt, [Yun. tsimpidi *(cımbız)*] *{ağız} is.* Ağaçların yüksek dallarından meyve koparmaya yarayan ucu çatallı sırık. [DS]

cimbistra, [Yun. tzimbistra] *is.* Cımbız.

cimbiş, [Yun. tsimbizi] *{ağız} is.* Cımbız. [DS]

cimbişlemek, [cimbiş-le-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* **1.** Çimdiklemek. **2.** Dürtmek; nodullamak. [DS]

cimbiz, [cimb-iz] *{ağız} is.* Küçük bataklık. [DS]

cimbizik, -ği [cimb-iz-ik] *{ağız} sf.* Çok ufak tefek. [DS]

cimbom, [cim *(yans.)* + bom *(yans.)*] *is.* Sporcular arasında çetin bir mücadeleyi anlatan söz.

cimcik, -ği [Moğ. çim-çi / cim *(yans.)* > cim-cik] *{ağız} is.* **1.** Çimdik. **2.** İki parmak ucu ile alman miktar; tutam. **3.** Ev makarnası; erişte. **4.** Yoğurtlu hamur çorbası. [DS] ⊡ **cimcik aşı,** *{ağız} Yoğurtlu hamur çorbası.* [DS]

cimciklemek, [cim-cik-le-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* Çimdiklemek. [DS]

cimcim[1], [cim+cim] *{ağız} sf.* Cimri. [DS] ⊡ **cimcim arısı,** *{ağız}*[DS] *Sarı renkte yaban arısı; sarıca arı.*|| **cimcim etmek,** *{ağız}*[DS] *Az yoğurttan yağ çıkarmak.*

cimcim[2], [cim *(yans.)* > cim+cim] *{ağız} is.* Çocukların ellerini üst üste koyarak oynadıkları bir oyun. [DS]

cimcime, [Ar. cümcüme / cim *(yans.)* > cim+cim-e جمجمه] *is.* **1.** Tatlı ve küçük bir karpuz cinsi. **2.** *{OsT}* Paçavra tabanlı, örme konçlu bir tür derviş ayakkabısı. **3.** *{ağız}* Üstü çok açık terlik. [DS] **4.** *{ağız} sf.* (Kız çocuğu için) küçük ve sevimli. [DS] **5.** *{ağız}* Ufak tefek. [DS] **6.** *{ağız}* (Kadın için) ufak tefek ve güzel. [DS] **7.** *{ağız}* (Kadın için) becerikli ve konuşkan ufak tefek. [DS]

cimcirik, -ği [cim *(yans.)* >cim-cir-ik] *{ağız} sf.* **1.** Ufak tefek; çelimsiz. **2.** Açıkgöz. [DS]

cimcirmek, [cim-ci-r-mek] *{ağız} gçl. f. [-ir]* Çimdiklemek. [DS]

cimcuk, -ğu [cim *(yans.)* > cim-cik] *{ağız} is.* Ev makarnası. [DS]

cimcük, -ği [cim *(yans.)* > cim-cik] *{ağız} is.* Çimdik. [DS]

cimdallı, [Ar. cim + dal *(c ve d harfleri)* T. -lı] *is.* **1.** Bir tür erkek kıyafeti. **2.** Bir tür kâğıt oyunu.

cimdilemek, [cim *(yans.)* > cim-di-le-mek جمدیلمك] *{OsT} gçl. f. [-r]* Çimdiklemek.

cimdimek, [cim *(yans.)* > cim-di-mek جمدیمك] *{eAT} {OsT} gçl. f. [-r]* Çimdiklemek.

cimdirik, -ği [cim *(yans.)* > cim-dir-ik] *{ağız} is.* Çimdik. [DS]

cimdirmek, [cim *(yans.)* > cim-dir-mek] *{ağız} gçl. f. [-ir]* **1.** Yıkamak. **2.** Üzerine su serp mek. [DS]

cimek, -ği [cim-ek] *{ağız} is.* Çok küçük şey. [DS]

cimicik, -ği [cim *(yans.)* > cim-i-cik] *{ağız} sf.* (Tuz, şeker vb. için) işaret ve baş parmak ucu ile alınabilecek miktarda. [DS]

cimin, [*eT.* çıbın > cibin / cimin] *{ağız} is.* Tatarcık. [DS]

cimit, -di [cim *(yans.)* > cim-it] *{ağız} is.* **1.** Keten tohumu. **2.** Keten tohumundan yapılmış hayvan yemi. **3.** Fındık ve ceviz içi. [DS]

cimiz[1], [cim-iz] *{ağız} is.* **1.** Erkek isteyen dişi deve. **2.** Erkeğe düşkün kadın. [DS]

cimiz[2], [cim-iz] *{ağız} is.* **1.** Sulu toprak. **2.** Yaşlık; yaş. **3.** *sf.* Yapışkan. [DS]

cimiz[3], [cim *(yans.)* > cim-iz] *{ağız} sf.* Minik; küçük. [DS]

cimizimek, [cimiz-i-mek] *{ağız} gçsz. f. [-r]* (Dişi için) erkek istemek. [DS]

cimke, [cim *(yans.)* > cim-ke] *{ağız} is.* **1.** Nokta. **2.** Küçük çıkıntı; kabarcık. [DS]

cimla, [Yun. tzimbla] *{ağız} is.* Göz çapağı. [DS]

cimlastik, [Fr. gymnastique] *(cimlâstik) {ağız} is.* Beden eğitimi. [DS]

cimlos, [Yun. tzimblos => cimloz] *{eAT} sf.* Gözü çapaklı.

cimnastik, -ği [Fr. gymnastique] *{ağız} is.* Beden eğitimi. [DS]

cimp, [camb / cımb / cmb / cimb / cimp / comb / conb / cumb *(yans.)*] *is.* Sıvıların çalkalanması ile oluşan hareketleri anlatan kök. [Zülfikar] *cimp-ir cimpir, cim-ir, cimp-ir-ik.*

cimpir, [Ar. cinn + Slav. **vampir** [Tietze] ? / Far. perī] *{ağız} sf.* **1.** Cin; hortlak **2.** Çabuk kızan. [DS] ⊡ **cimpir etmek,** *{ağız} Kızdırmak.* [DS]|| **cimpir olmak,** *{ağız} Çok kızmak; öfkelenmek.* [DS]

cimpirik, -ği [cimpir-ik] *{ağız} sf.* Kuruntulu; vesveseli. [DS]

cimre, [Erme. cimre] *{ağız} is.* Göz çapağı. [DS]

cimri, [Far. cimrī *(dilenci)* جمری] *(cimri:) {eAT} {OsT} sf.* **1.** Soysuz; alçak. **2.** Dilenci. **3.** *(ci'mri)* Temel ihtiyaçları için bile harcamayı keserek sürekli para biriktiren; pinti; nekes; hasis. **4.** Parayı tutku derecesinde seven. **5.** *{ağız}* Genç ve bilgisiz. [DS] **6.** *{ağız}* Görgüsüz. [DS] **7.** *{ağız}* Gelişmemiş; büyümemiş. [DS] **8.** *{ağız}* Yoksul. [DS] **9.** *{ağız}* Tüysüz; çıplak. [DS] **10.** *{ağız}* Atılgan; yaramaz. [DS]

cimrileşme, [cimri-le-ş-me] *is.* Cimri durumuna gelme eylemi.

cimrileşmek, [cimri-le-ş-mek] *dönşl. f. [-ir]* **1.** Cimri gibi davranmaya başlamak. **2.** Cimrilik belirtileri göstermek.

cimrilik, -ği [cimri-lik] *is.* **1.** Cimri olma durumu. **2.** Cimri olan kişiye özgü davranış. **3.** Cimrinin taşıdığı nitelik. ⊡ **cimrilik etmek,** *Cimrice davranmak.*

-cin, [-cın / -cin / -cün / -cun / -çın / -çin / -çün / -çun] *yap. e.* → -cın.

cin, [cin] *{ağız} sf.* **1.** Kuvvetli. **2.** Kuvvetlendirme, pekitme bildirir. [DS] ⊡ **cin başına,** *Yapayalnız; tek başına; inzivada.*|| **cin kara,** *{ağız} Simsiyah.* [DS]

cin, [cin] *{ağız} sf.* **1.** (Yer için) en son. **2.** (Yer için) en yüksek. [DS] **cin dal,** *{ağız} 1. Ağacın en yüksek ve en ince dalı. 2. Omuz başı.* [DS]|| **cin dalı,** *Ağaçların en yüksekteki ince dalı.*|| **cin doruk,** *{ağız} En yüksek yer.* [DS]|| **cin tepesi,** *{ağız} En yüksek tepe; doruk; zirve.* [DS]

cin[1], [cin] *{ağız} sf.* Küçücük; minimini. [DS] ⊡ **cin düdük,** *{ağız} Söğüt dalından yapılan ince sesli düdük.* [DS]|| **cin kadar,** *{ağız} Çok az.* [DS]

cin[2], **-nni / -i** [Ar. cinn جن] *{OsT} is.* **1.** Bir şeyi hisseden. **2.** *isl.* Meleklerle şeytanlardan olup duyu organları ile hissedilemeyen, çeşitli biçimlere girebilme gücüne ve insan ölçülerinin üstünde akla sahip olan latif yaratık. **3.** Masallarda geçen doğaüstü

güçlere sahip yaratık. **4.** *sf.* Akıllı ve zeki (kişi). 🗗 **cin arabası,** *{ağız} Bisiklet.* [DS]|| **cin atı,** *{ağız} Bisiklet.* [DS]|| **cin atına binmek,** *{ağız} Sinirlenmek; kızmak.* [DS]|| **cin aynası,** *{ağız} 1. Süs olarak kullanılan parlak top. 2. Dışbükey ayna.* [DS]|| **cin baş,** *{ağız} 1. Çabuk yürüyen at. 2. Zeki; uyanık. 3. Şirret; aksi.* [DS]|| **cin başa üşmek,** *Çok terslenmek; çok kızmak.*|| **Cin başka, şeytan başka,** *Olayların değerlendirilmesi sırasında kişiler arasında farklılık görülebilir.*|| **cin biberi,** *{ağız} Süs biberi.* [DS]|| **cin bilimi,** *Cinleri, cinlerin niteliklerini, türlerini ve insanlara karşı davranışlarını inceleyen bilim dalı.*|| **cin cin bakmak,** *1. Uykusuz gözlerle fakat gözü açık olarak, uykuya direnerek bakmak. 2. Kurnaz ve zekice bakmak.*|| **cin çalığı,** *Çarpık ve dış görünüşü çirkin kişi.*|| **cin çalmak,** *{ağız} Cin çarpmak; bir tarafına inme inmek.* [DS]|| **cin çarpmak,** *(Eski bir inanışa göre) ağzı veya bedeninin bir yeri çarpılmak; inme inmek; felç gelmek.*|| **cin çarpması,** *{ağız} Sara hastalığı.* [DS]|| **cin çarpmışa dönmek,** *Anlaşılamayan sebeplerle işlerin ters gitmesine şaşırıp kalmak.*|| **cin çırası,** *{ağız} Birden parlayıp sönen hayalî ışık.* [DS]|| **cin dalak,** *{ağız} Terbiyesiz; geveze.* [DS] || **cin darısı,** *bot. Cin mısırı, (Zea mays everta).*|| **cin dermek,** *{ağız} Üfürükçülükte cinleri bir araya toplamak.* [DS]|| **cin dili,** *{ağız} Çok akıllı ve yaramaz.* [DS]|| **cin evi,** *{ağız} Yıkanma yeri; banyo.* [DS]|| **cin fikirli,** *(Kişi için) görüş ve anlayışı keskin.*|| **cin gibi,** *1. Çok akıllı ve becerikli. 2. Hareketli; yaramaz.*|| **cin göz,** *Çok akıllı; kurnaz.*|| **cini coş etmek,** *{ağız} İçinden gelmek; heves etmek.* [DS]|| **cini düşmek,** *{ağız} 1. İş güç edinmek. 2. Hiç durmaksızın uğraşmak.* [DS]|| **cin ifrit olmak,** *Çok sinirlenmek; kızmak.*|| **cini kızmak,** *{ağız} Çok kızmak; sinirlenmek.* [DS]|| (bir şey) **cinine gitmek,** *(O şeyden) hoşlanmamak; sinirlerini bozmak.*|| **cinini çıkarmak,** *{ağız} Çok kızdırmak.* [DS]|| **cinini dermek,** *{ağız} Öfkesini gidermek; yatışmak.* [DS]|| **cin kafa,** *{ağız} Çabuk kızan adam.* [DS]|| **cinler başa toplanmak,** *Çok kızmak; sinirlenmek.*|| **cinler cirit atmak,** *Çok tenha ve boş olmak.*|| **cinleri ayağa kalkmak,** *Çok sinirlenmek.*|| **cinleri başına üşüşmek,** *Çok kızmak; öfke basmak.*|| **cinleri civirdeşmek,** *{ağız} Öfkelenmek; kızmak.* [DS]|| **cinleri kalkmak,** *Huysuzluk etmek.*|| **cinler top oynamak,** *Hiç kimse olmamak; ıssız ve tenha olmak.*|| **cin mısırı,** *bot. Buğdaygillerden, küçük ve sert taneli, güzel patlayan ve çerez olarak tüketilen bir mısır türü; cin darısı, (Zea mays everta)*|| **cin otu,** *{ağız} Kereviz.* [DS]|| **Cin Suresi,** *Birkaç cinin okunan Kur'an'ı kulak vererek dinlediklerini ve ona iman ettiklerini, Allah'a hiçbir ortak koşmayacaklarını belirten ve bunu diğer cinlere giderek onları da doğru yola çağırdığını anlatan, 28 ayetlik, 72. sure.*|| **cin tavuğu,** *{ağız} 1. Küçük yapılı bir tür tavuk. 2. Hindi.* [DS]|| **cin tutmak,** *1. Huysuzluk ve yaramazlık etmek. 2. {OsT} Çıldırmak; delirmek.* || **cin yavrusu,** *(Çocuk için) ele avuca sığmaz; akıllı.*|| **cin yolu,** *1. Tarlanın içinde yer yer görülen verimsiz kısımlar. 2. {ağız} Verimsiz toprak.* [DS]

cin[3], [İng. gin *(ardıç)*] *is.* Mayalanmış tahıl tanesi içine ardıç kozalağı katıldıktan sonra damıtılmak suretiyle ede edilen ve Anglosakson ülkelerinde çok tüketilen bir alkollü içki.

cinaî, [Ar. cināyet > cinā'ī جنائى] *(cina:i:) {OsT} sf* **1.** Cinayetle ilgili olan. **2.** Konusu cinayet olan.

cinaiyet, [Ar. cinā'iyyet جنائيت] *(cina:iyet) {OsT} is. huk.* Adam öldürme işi ve durumu.

cinan, [Ar. cennet > cinān جنان] *(cina:n) {OsT} is.* Cennetler. 🗗 **cinānü'd-dünyā,** *{OsT} Dünya cennetleri.*

cinas, [Ar. cins *(soy, tür)* > cinās جناس] *(cina:s) {OsT} is.* **1.** Münasebet; benzeyiş. **2.** *ed.* Anlamları ayrı olduğu halde yazılışları aynı olan iki kelimeyi art arda kullanma. **3.** Bir kelimenin iyi anlamını belirtir gibi görünerek kötü anlamını kullanma. 🗗 **cinās-ı darbî,** *{OsT} Pekiştirme sıfatı ile yapılan cinas.*|| **cinās-ı mefrūk,** *{OsT} Yazılışları bir ses farklı olan cinas.*|| **cinās-ı muharref,** *{OsT} Harflerde beraberlik, harekelerde farklılık bulunan cinas: m*[e]*rd-m*[ü]*rd.*|| **cinās-ı nākıs,** *{OsT} Cinaslı kelimelerin birinde fazladan harf bulunan cinas; eksik cinas.*|| **cinās-ı tām,** *{OsT} Hiçbir eksikliği ve fazlalığı bulunmayan cinas; "kar" (yağış biçimi) – "kar" (karıştır).*

cinaslı, [cinas-lı] *sf.* Cinasa yer verilen, içinde cinas bulunan. 🗗 **cinaslı kafiye,** *ed. Anlamları ayrı, yazılışları aynı olan kelimelerle yapılan kafiye.*

cinayat, [Ar. cināyet > cināyāt جنايات] *(cina:ya:t) {OsT} is.* **1.** Cinayetler. **2.** Ağır suçlar.

cinayet, [Ar. cināyet جنايت] *(cina:yet) {OsT} is.* **1.** İnsan öldürme. **2.** Adam öldürme derecesinde ağır suç. 🗗 **cinayet etmek,** *{eAT} Suç işlemek.*|| **cinayet işlemek,** *İnsan öldürmek.*|| **cināyet-kâr,** *{OsT} Adam öldüren; cinayet işleyen.*|| **cināyet-kârāne,** *{OsT} Adam öldürenlere yakışır biçimde.*|| **cināyet-kârî,** *{OsT} Adam öldürme durumu; canilik.*

cinaze, [Ar. cināze / cenāze *(musalla taşı)* جنازه] *{OsT} is.* Tabut.

cinbil, [cimb-il] *{ağız} sf.* **1.** Benekli; noktalı. **2.** Renkli. [DS]

cinbistire, [Yun. tsumpidion => cimbistire جنبستره] *{OsT} is.* Cımbız.

cinbit, -di [cimb-it] *{ağız} is.* Yemek çatalı. [DS]

cinc, [cin / cinc *(yans.)*] *is.* Cam ve metal nesnelerin çarpma, sallanma ve sürtünme ile çıkardığı çınlama seslerini anlatan kök. [Zülfikar] *cinc-i-k, cinc-i-l.*

cincar, [Gürc. canciri] *{ağız} is.* Isırgan otu. [DS]

cinci^{1}, [cin-ci] *sf.* **1.** Cin ve perilerle ilişki kurarak insanların psikolojik sorunları ve hastalıkları ile hırsızlık, kayıp, evlenme, eşlerin birbirine bağlanması, boşanması gibi pek çok sosyal olaylarla ilgili problemlerine çözüm bulacağını iddia eden ve bu tür işlerle uğraşan kişi. **2.** *{ağız}* Büyücü; üfürükçü. [DS] **3.** *{ağız}* Falcı. [DS]

cinci^{2}, [cinc-i] *{ağız}is.* **1.** Cam ya da porselen bilye. **2.** Cam parçası. [DS]

cincibir, [cinc *(yans.)* > cinc-i-mek > cinci + pır *(yans.)*] *{ağız} is.* Zıpzıp. [DS]

cincik^{1}, **-ği** [cinc *(yans.)* > cinc-i-mek > cinc-i-k] *{ağız} is.* **1.** Ziynet eşyası. **2.** Cam ya da porselen ev eşyası. **3.** Ufak tefek. [DS] ⊟ **cincik makarna,** *{ağız} Ev makarnası; erişte.* [DS]

cincil^{1}, [cinc-il / cin-cil] *{ağız} sf.* En yüksek yer. [DS]

cincil^{2}, [cinc *(yans.)* > cinc-il] *{ağız} is.* **1.** Yeni yürüyen çocuğun ayağına takılan halka. **2.** Beşik. **3.** Bir tür kuş. [DS]

cincilemek, [cinc-i-le-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* Tahılların arasına karışmış çöpleri el yordamıyla ayıklamak. [DS]

cincilik, -ği [cin-ci-lik] *{ağız}is.* Sihirbazlık. [DS]

cincirak, -ğı [cinc *(yans.)* > cinc-ir-ak] *{ağız} is.* Atlıkarınca. [DS]

cincombalak, -ğı [cin+comb-al-ak] *{ağız} is.* Takla. [DS] ⊟ **cincombalak gitmek,** *{ağız} Takla atmak.* [DS]

cincü, [cinçü / yincü / yinçü / yünçü] *(cinçü:) {eT} is.* İnci. [DLT]

cindal, [? cindal] *{ağız} is.* Kedi yavrusu. [DS]

cindar, [Ar. cinn+ Far. -dār] *{ağız} is.* Cinci. [DS]

cinde, [Far. jende] *{ağız} is.* Yamalı, eski şey. [DS]

cinder, [Ar. cinn + Far. -dār] *{ağız} is.* Cinci. [DS]

cinderen, [Ar. cinn+der-en] *{ağız} is.* Cinci. [DS]

cindi, [cindi] *{ağız} is.* Küçük şey. [DS]

cindirmek, [cin-dir-mek جندرمك] *{OsT} gçl. f. [-ür]* Araştırmak; soruşturmak.

cinede, [Yun. kinaidos > cinaede] *is.* **1.** Eski Yunan ve Roma'da önceleri para karşılığı soytarılık yaparak katılanları eğlendiren kişilere verilen ad. **2.** Daha sonraları Roma'da şehvet uyandırıcı dans ve gösteriler yapanlara verilen ad.

cinel, [Gürc. jinel] *{ağız} is.* Yük hayvanlarını bağlamakta kullanılan yaş ağaç kabuk veya liflerinden yapılmış halat biçimdeki bağ. [DS]

cineviz, [İt. Genovese *(Cenovalı)*] *{ağız} sf.* (Kişi için) kısa boylu ve çok akıllı. [DS] ⊟ **cineviz akıllı,** *{ağız} İnce görüşlü; her şeyi bilen.* [DS]

cineya, [Yun. tzinea] *{ağız} is.* Kuş gübresi. [DS]

cinfiz, [İng. gin fizz *(köpüren içki)*] *is.* Bir tür içki.

cing^{1}, [cang / cank / cıng / cing / cong / conk / cöng / cunk / can *(yans.)*] *is.* Çınlama sesini andırır gevezelik etmeyi, bağrışma, konuşma ve ötüşmeyi anlatan kök. [Zülfikar] *cing-il-de-mek, cing-il-dek, cing-ir-de-mek.*

cing^{2}, [cing *(yans.)*] *is.* Cam ve metal nesnelerin çarpma, sallanma ve sürtünme ile çıkardığı çınlama seslerini anlatan kök. [Zülfikar] *cing-il-de-k, cing-ir-e-k, cing-il-de-mek, cing-ir-ik, cing-ir-t.*

cingan, [Far. çingāne / Yun. tsingani] *{ağız} sf.* **1.** Cimri. **2.** *özl. is.* Çingene. [DS]

cingaz, [cin+gaz] *{ağız} is.* Küçük lamba. [DS]

cingen, [Far. çingāne] *{ağız} is.* **1.** Çingene. **2.** *sf.* Cimri. **3.** Görgüsüz. [DS] ⊟ **cingen cabar,** *{ağız} Kötü niyetli yabancı kişi.* [DS]

cingıldak, -ğı [cing *(yans.)* > cing-ıl-dak] *{ağız} is.* Tahterevalli. [DS]

cingırak, -ğı [cing *(yans.)* > cing-ır-a-k] *{ağız} is.* Hayvanların boyunlarına takılan küçük çan. [DS]

cingi^{1}, [cing *(yans.)* > cing-i] *{ağız} is.* Kıvılcım; çıngı. [DS]

cingi^{2}, [cing *(yans.)* > çing-i] *{ağız} is.* **1.** Sert taş; granit. **2.** Küçük piliç. [DS]

cingil^{1}, [cing *(yans.)* > cing-il جنكل / جنگل] *{eAT} is.* Küçük bakraç.

cingil^{2}, [cing *(yans.)* > cing-il] *{ağız} is.* **1.** Küçük üzüm salkımı. **2.** Salkımdaki küçük salkımcıklardan her biri. **3.** İnci, boncuk ve altından yapılmış süs eşyası. [DS]

cingil^{3}, [cing *(yans.)* > cing-il] *{ağız} is.* Burundan damlayan su. [DS]

cingil^{4}, [cing *(yans.)* > cing-il] *{ağız} is.* Takla. [DS]

cingildek, -ği [cing *(yans.)* > cing-il-de-k] *{ağız} sf.* Şımarık. [DS]

cingildemek^{1}, [cing *(yans.)* > cing-il-de-mek] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-d(ı)-yor]* Şımarmak. [DS]

cingildemek^{2}, [cing *(yans.)* > cing-il-de-mek] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-d(i)-yor]* Çınlamak. [DS]

cingildetmek, [cing *(yans.)* > cing-il-de-t-mek] *{ağız} gçl. f. [-ir]* Çınlatmak. [DS]

cingilli, [cing *(yans.)* > cing-il-li] *{ağız} is.* **1.** Sığırların arkasından dolaşarak artıkları ile beslenen beyaz, siyah ve sarı tüyleri bulunan küçük bir kuş; cingit. **2.** Burnu ucunda sürekli su bulunan kimse. [DS]

cingilmek, [cing *(yans.)* > cing-il-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* **1.** Takla atmak. **2.** *edil. f.* Yıkılmak; devrilmek. **3.** Ayağın takılması ile yere yuvarlanmak. [DS]

cingilti, [cing *(yans.)* > cing-il-ti] *{ağız} is.* **1.** Çınlama. **2.** Kulak çınlaması. [DS]

cingirdemek, [cing *(yans.)* > cing-ir-de-mek] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-d(i)-yor]* **1.** Ağlamak. **2.** Parlamak. [DS]

cingirik, -ği [cing *(yans.)* > cing-ir-ik] *{ağız} is.* Kuyu çıkrığı. [DS]

cingit, -di [cing *(yans.)* > cing-it] *{ağız} is.* **1.** Sığırların arasında dolaşarak onların yiyecek döküntüleri ile beslenen beyaz, siyah ve sarı tüyleri bulunan küçük kuş. **2.** *sf.* Açıkgöz. **3.** Arsız; utanmaz. [DS]

cingoizm, [Bask. jainko *(tanrı)* > jainkoism > cingoizm] *is.* J. Chamberlain ve R. Kibling ile aşırılığa vardırılmış olan tutucu İngiliz milliyetçiliği.

cingöz, [Ar. cinn + T. göz] *sf.* **1.** (Kişi için) kolay kandırılamayan, zeki ve açıkgöz. **2.** *{ağız}* Titiz. [DS] **3.** *{ağız}* Kültürlü; bilgili. [DS] **4.** *{ağız}* İnce zayıf. [DS] **5.** *{ağız}* Küçük gözlü. [DS]

cini[1], [cin-i?] *{ağız} is.* **1.** Madenî çorap şişi; mil. **2.** İp eğirmekte kullanılan araç. [DS]

cini[2], [cin-i] *(ci'ni) {ağız} sf.* **1.** Bir parça. **2.** Bir diş. [DS]

cinicik, -ği [cin *(yans.)* > cin-i-cik] *{ağız} sf.* Baş ve işaret parmakları ucu ile tutulan miktarda. [DS]

cinik[1], **-ği** [cin-ik] *{ağız} is.* **1.** Küçük hıyar. **2.** Pek küçük şey. **3.** Tavuğun göğüs kemiği; lades kemiği. [DS]

cinik[2], **-ği** [Zaza. Kürt. cinike *(kadın)*] *{ağız} sf.* Dişi. [DS]

cinik[3], **-ği** [cin-i-k] *{ağız} sf.* Mızıkçı. [DS]

cinimek, [cin-i-mek] *{ağız} gçsz. f. [-ir]* Mızıkçılık yapmak. [DS]

cinistan, [Ar. cinn + Far. istān] *(cinista:n) {OsT} is.* Cinler ülkesi.

cink, [cink *(yans.)*] *is.* Cam ve metal nesnelerin çarpma, sallanma ve sürtünme ile çıkardığı çınlama seslerini anlatan kök. [Zülfikar] *cink-il.*

cinkil, [cink *(yans.)* > cink-il] *{ağız} is.* **1.** Kova; bakraç. **2.** Küçük salkım. **3.** Üzüm salkımındaki küçük salkımcıklardan her biri. [DS]

cinkmek, [cink *(yans.)* > cink-mek] *{ağız} gçsz. f. [-er]* **1.** Tepetakla yuvarlanmak. **2.** Kayarak sendelemek. **3.** *gçl. f.* Bir şeyi devirmek. **4.** (Güreşçi için) hasmını kaldırıp yere vurmak. **5.** Sopayı yere vurarak sektirmek. [DS]

cinlendirmek, [cin-le-n-dir-mek] *{ağız} gçl. f. [-ir]* Kızdırmak. [DS]

cinlenme, [cin-le-n-me] *is.* Öfkelenme, çok kızmak eylemi.

cinlenmek, [cin-le-n-mek] *dönşl. f. [-ir]* **1.** Cinli olmak; cinlerin saldırısına uğradığı sanılmak. **2.** *mecaz.* Çok kızmak; öfkelenmek.

cinli, [cin-li] *sf.* **1.** Cin bulunan. **2.** Cin çarpmış olan. **3.** *mecaz.* Çok sinirli; öfkeli.

cinlik, -ği [cin-lik] *{ağız} is.* **1.** Cin niteliği; cin gibi oluş. **2.** Eskiden, köye gelen misafirlerin ağırlandığı köy odalarında misafirlerin heybelerini koymak için yapılmış dolap. [DS]

cinnet, [Ar. cinn > cinnet جنّت] *{OsT} is.* **1.** Cin tutması. **2.** Delilik; çılgınlık. ☞ **cinnet getirmek,** *Delirmek.*|| **cinnet-i maniya-i inhitātiye,** *{OsT} psikol. Ruhsal bunalım sonucu ortaya çıkan delilik.*|| **cinnet-i mütenāvibe,** *{OsT} psikol. Zaman zaman ortaya çıkan delilik.*

cinni, [Ar. cinn > cinnī جنّى] *(cinni:) {OsT} is.* **1.** Bir tek cin; ecinni. **2.** *sf.* Cinlerle ilgili; cinlere ilişkin. ☞ **cinni cüre,** *{ağız} Delidolu konuşan.* [DS]

cinnistan, [Ar. cinn + Far. istān جنّستان] *{eAT} is.* Cin ülkesi.

cins, [Yun. genos > Ar. cins جنس] *{OsT} is.* **1.** Tür; çeşit. **2.** Aralarında ortak özellikler bulunan nesne ya da varlıklar topluluğu. **3.** Birbiri ile aynı özellikte görünmesine rağmen onları birbirinden ayırt eden özellik. **4.** Erkekle dişiyi birbirinden ayırt eden özellik. **5.** Soy; kök; asıl. **6.** *sf.* (Hayvan için) soyu iyi olan; saf kan; melezleştirilmemiş. **7.** *sf. argo.* (Kişi için) kendine has tuhaf alışkanlıkları, değişik özellikleri olan; acayip; garip. **8.** *biy.* Canlıların sınıflandırılmasında, ortak özellikler gösteren ve birbirine yakın türleri kapsayan, familya veya alt familyanın bölümü. **9.** *dbl.* Bazı dillerde kelimelerin dişi, er veya yansız olduğunu belirten dilbilgisi kategorisi. **10.** *{eAT}* Para dışındaki kıymetli şeyler. ☞ **cins cibilliyet,** *1. Soy sop. 2. Nitelik. 3. Köken.* || **cins cins,** *1. Çeşit çeşit; çeşitli. 2. Türlerine göre.* || **cins-i latif,** *{OsT} Güzel kadın.*|| **cins isim** (cins ismi), *dbl. Aynı türden varlıklara ve nesnelere birden ad olan isim; tür adı, ortak ad.*

cinsaçı, [cin + saç-ı] *is. bot.* Sarılgan, erguvan rengi çiçekler açan asalak otsu bitki; bağboğan; küsküt, *(Cuscuta).*

cinsel, [cins-el] *sf.* **1.** Cinsiyete yani erkek ve dişi arasındaki farka ilişkin; cinsî. **2.** Cinsellikten kaynaklanan. ☞ **cinsel birleşme,** *(İnsan ve yüksek yapılı hayvanlar için) üreme başlangıcı olarak erkeğin cinsel organının, dişinin cinsel organı içine girmesi; cinsel ilişki; cinsel temas; cinsî münasebet; çiftleşme.*|| **cinsel davranış,** *Kişinin cinsel ihtiyaçlarını gidermeye ve üremeye ilişkin davranışlarının tümü.*|| **cinsel hastalık,** *Cinsel birleşme ile bulaşan hastalık; zührevî hastalık.*|| **cinsel kimlik,** *Kişinin biyolojik cinsiyetinden ayrı olarak kendisi için seçtiği ve tatmin olduğu görünürdeki cinsiyet şekli.*|| **cinsel organlar,** *Erkek ve kadında asıl fonksiyonu üreme olan bir tür zevk alma organları.*|| **cinsel sapma,** *Kişinin biyolojik cinsel yapısından ayrı veya olağan cinsel ilişkiler dışında tatmin yollarına sapması.*

cinsellik, -ği [cins-el-lik] *is.* **1.** Erkek veya dişilik gereği canlıların gösterdikleri özellikler. **2.** Cinsel doyum olaylarının tümü.

cinseyn, [Ar. cins > cinseyn جنسين] *{OsT} is.* İki cins; iki cins birden; erkek ve dişi olarak.

cinsî, [Ar. cinsī جنسى] *(cinsi:) {OsT} sf.* **1.** Türle ilgili; cinse ilişkin; cinsel. **2.** Cinsiyete yani erkek ve dişi arasındaki ayrılığa ilişkin; cinsel. **3.** Cinsellikten

kaynaklanan. ⊡ **cinsî cāzibe,** *{OsT} Cinsiyete ilişkin çekicilik.*|| **cinsî münāsebet,** *{OsT} Cinsel birleşme.*

cinsiyet, [Ar. cinsiyyet جنسيت] *{OsT} is.* **1.** Bir cins ile ilgili oluş. **2.** Aynı cinsten olma özelliği; cins ve ırk denkliği. **3.** *biy.* Canlılarda erkekle dişiyi birbirinden ayırt ettiren kalıcı nitelikteki biyolojik, fizyolojik ve insanlar için psikolojik özelliklerin tümü; dişi veya erkek olma durumu; eşey. **4.** Cinsel ilişki veya ihtiyacı.

cinsiyetsiz, [cinsiyet-siz] *sf. biy.* Cinsiyet ayrımını belirleyen biyolojik ve fizyolojik özellikleri olmayan; erkek ya da dişilik özellikleri bulunmayan; eşeysiz.

cinslik, -ği [cins-lik] *is.* Canlılarda erkekle dişiyi birbirinden ayırt ettiren biyolojik, fizyolojik ve insanlar için psikolojik özelliklerin tümü; cinsiyet. ⊡ **cinslik bilimi,** *Cinsellikle ilgili sorunları konu alan bilim dalı; seksoloji.*

cinsliksiz, [cins-lik-siz] *sf. biy.* **1.** Cinsiyet ayrımını belirleyen biyolojik ve fizyolojik özellikleri olmayan; erkek ya da dişilik özellikleri bulunmayan; eşeysiz. **2.** *dbl.* Ne eril, ne de dişil olan kelimeler için kullanılır.

cip[1], [cib /cip *(yans.)*] *is.* Sıvılar içinde, yağışlı havalarda ya da ıslak zemin üzerinde ayakla, elle oluşturulan hareketleri, bu tarz çabalamayı anlatan kök. [Zülfikar] *cip-il-de-k.*

cip[2], [cip] *{ağız} e.* **1.** Pekiştirme edatı. **2.** Eğer; şayet. **3.** *zf.* Hep; bütün; büsbütün çok. [DS]

cip[3], [İng. GP *(General Purpose)* > jeep] *is.* Her türlü arazide kullanılabilen hafif motorlu kara taşıtı.

cipil, [cip-il] *{ağız}is.* Gelişigüzel yetişen fidan. [DS]

cipkesen, [cip+kes-en] *is.* Bağ bıçağı.

cips, [İng. chips *(talaş, yongalar)*] *is.* Buharda kurutularak kızartılmış ince dilimli patates.

cipten, [cip-ten] *{ağız} zf.* Gerçekten. [DS]

ciptirmek, [cip *(yans.)* > cip-tir-mek] *{ağız} gçl. f. [-ir]* Bir vuruşta kesmek. [DS]

cipidek, -ği [cip *(yans.)* > cip-e-dek] *(ci'pidek) {ağız} zf.* (Kesmek için) bir vuruşta. [DS]

cipil, [cip *(yans.)* > cip-il] *is.* Sıvılar içinde, yağışlı havalarda ya da ıslak zemin üzerinde ayakla, elle oluşturulan hareketleri, bu tarz çabalamayı anlatan yansımalı gövde. ⊡ **cipil cipil,** *1. {ağız} (Göz için) çapaklı.* [DS] *2. (Akar su veya göl, su birikintisi için) sığ; derin olmayan.* [Püsküllüoğlu]

cipildetmek, [cip *(yans.)* > cip-il-de-t-mek] *{ağız} gçl. f. [-ir]* Suyu etrafa sıçratmak. [DS]

ciptirmek, [cip *(yans.)* > cip-tir-mek] *{ağız} gçl. f. [-ir]* Bir vuruşta kesmek. [DS]

cir[1], [cır / cir / cor / cur / cür *(yans.)*] *is.* Sıvı maddelerin akışı, dökülüşü ve ishal olma durumunda çıkan sesi anlatan kök. [Zülfikar] *cir-i-k, cir-i-l-demek.*

cir[2], [cir *(yans.)*] *{ağız} sf.* Cıvık; sulu. [DS]

cir[3], [Far. cīr جير] *(ci:r) {OsT} is.* **1.** Alt; aşağı; zir. **2.** Kılıç kayışı, eldiven vb. yapılan tabaklanmış deri.

cirahat, -ti [Ar. cirāḥat جراحت] *(cira:hat) {OsT} is.* **1.** Yaralanma. **2.** Yara. **3.** Yaradan akan sıvı; irin.

cirahat, -ti [Ar. cirāḥāt جراحات] *(cira:ha:t) {OsT} is.* **1.** Yaralanmalar. **2.** Yaralar. **3.** İrinler.

ciran[1], [Ar. cār > cīrān جيران] *(ci:ra:n) {OsT} is.* **1.** Komşular. **2.** Çevrede olan yerler; yakın yerler. **3.** Müşteriler. ⊡ **cirān-ı sālihîn,** *{OsT} İyi komşular.*

ciran[2], [Ar. cerre > cirān جران] *(cira:n) {OsT} is.* Toprak testiler.

ciranta, [İt. girare *(çevirmek)* > girante] *is. tic.* Emre yazılı senedi ciro eden kişi.

ciraye, [Ar. cirāye جرايه] *(cira:ye) {OsT} is.* Günlük nafaka; tayın.

cirbit, -di [cirb *(yans.)* > cirb-it] *{ağız} is.* Çapak. [DS]

cirbitik, -ği [cirb *(yans.)* > cirb-it-ik] *{ağız} sf.* Bir vuruşta kesilmiş. ⊡ **cirbitik kesmek,** *{ağız} Ansızın bir vuruşta kesmek.* [DS]

circir, [cir *(yans.)* > cir+cir] *{ağız} is.* **1.** Ağustos böceği. **2.** Çok yiyen çocuk; obur çocuk. [DS]

cirdaval, [? cirdaval / cırdaval] *is.* → cırdaval.

cirdavallı, [cirdaval-lı] *is.* Savaşlarda cırdaval denilen mızrağı kullanan atlı savaşçı.

cire[1], [cir *(yans.)* > cir-e] *{ağız} sf.* **1.** Küçük. **2.** Sersem. [DS]

cire[2], [Ar. cīre جيره] *(ci:re) {OsT} is.* **1.** Günlük geçim ihtiyaçları; nafaka; yevmiye. **2.** Bir iş yerinde çalışanlara verilen gündelik veya yemek.

cirenk, [Erme. çrenk] *{ağız} is.* Ana kanaldan ayrılan büyük ark. [DS]

cireltmek, [cir-el-t-mek] *{ağız} gçl. f. [-ir]* Azaltmak; kısmak. [DS]

ciret, [Ar. cīret جيرت] *(ci:ret) {OsT} is.* Komşuluk.

cirik[1], **-ği** [cir *(yans.)* > cir-ik] *{ağız} is.* Ağustos böceği. [DS]

cirik[2], **-ği** [cir *(yans.)* > cir-ik] *{ağız} is.* **1.** Sümük. **2.** Pek sulu hamur. **3.** Pek sulu çamur. [DS]

cirildemek, [cir *(yans.)* > ciril-de-mek] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-d(i)-yor]* Bahçe sulamak. [DS]

cirim[1], **-rmi** [Ar. cirm جرم] *{OsT} is.* **1.** Cisim. **2.** Hacim; büyüklük; oylum.

cirim[2], [cir-im] *{ağız} is.* **1.** Sınır. **2.** Çevre. [DS] ⊡ **cirim çevirmek,** *{ağız} 1. Sınırlamak. 2. Sınırda dolaşmak. 3. (Çocuklar için) koşarak oyun oynamak.* [DS]|| **cirim çıkarmak,** *{ağız} 1. Bir işi çabuk bitirmek. 2. Parça parça etmek.* [DS]

cirit, -di [Ar. cerīd / cered *(kabuğu soyulmuş hurma*

dalı) > cirit] *{OsT}* *is.* **1.** At üzerinde birbirine değnek atmak suretiyle oynanan bir takım oyunu. **2.** Bu oyunda kullanılan özel değneğin adı. **3.** Atletizmde kullanılan ucu sivri, üzeri sargılı metal sırık. ◻ **cirit atma,** *Atletizmde atma dalında yer alan ve cirit adındaki sırığın atılmasına dayanan bir yarış türü.*|| **cirit atmak,** *İstediği gibi davranarak çevresine zarar verecek hareketlerde bulunmak.*

ciritçi, [cirit-çi] *is. spor* **1.** Cirit oyuncusu. **2.** Atletizmde cirit atma dalında yarışan sporcu.

ciriya, [Ar. ciriyyā جريا] *(ciriya:)* *{OsT}* *is.* **1.** Yaradılış; tabiat; huy. **2.** Alışkanlık; âdet.

cirk, -ği [Far. çirk] *{ağız}* *is.* **1.** Tavan bulgurlamasında kullanılan çamur. **2.** Gübre. **3.** Tütün zifiri. [DS]

cirlek, -ği [cir *(yans.)* > cir-le-k] *{ağız}* *sf.* İnce ve sızıltılı bir sesle bağırıp çağıran. [DS]

cirlemek, [cir *(yans.)* > cir-le-mek] *{ağız}* *gçsz. f. [-r] [-l(i)-yor]* İnce ve rahatsız edici bir sesle bağırmak. [DS]

cirleş, [? cirleş] *{ağız}* *is.* Güzel kokulu küçük bir kavun türü. [DS]

cirm, [Ar. cirm جرم] *{OsT}* *is.* **1.** Oylum; hacim. **2.** Cisim.

cirman, [Ar. cirm > cirmān جرمان] *(cirma:n)* *{OsT}* *is.* Bütün uzuvlarıyla tam insan vücudu.

cirmik, -ği [Erme. çırmuk] *{ağız}* *is.* **1.** Su deliği. **2.** Evlere ya da bahçeye alınan suyun duvardan geçtiği delik. [DS]

ciro, [İt. giro] *(ci'ro)* *is. tic. huk.* Emre yazılı her türlü senedin hak sahibi tarafından bir başkasına devredilmesi. ◻ **ciro etmek,** *Alacaklı tarafından emre yazılı bir senedi, başkasına devrettiğine dair açıklamayı, senedin arkasına yazıp imzalamak.*

cirp, [cirp *(yans.)*] *is.* **1.** Birden kuvvetlice çarpma, bu biçimde vurma, kesme anlatan kök. [Zülfikar] *cirp-mek, cirp-e-dek, cirp-e-den, cirp cirp.* **2.** *zf.* Hemen; birdenbire. ◻ **cirp cirp,** *{ağız}* *(Kesmek için) keskin bıçak gibi.* [DS]

cirpedek, -ği [cirp *(yans.)* > cirp-edek] *{ağız}* *zf.* (Kesmek, biçmek için) bir çırpıda, keskin bıçak gibi. [DS]

cirpeden, [cirp *(yans.)* > cirp-e-den] *{ağız}* *zf.* Hemen; birdenbire. [DS]

cirpitmek, [cirp *(yans.)* > cirp-it-mek] *{ağız}* *gçl. f. [-ir]* Bir çırpıda kesmek. [DS]

cirpmek, [cirp *(yans.)* > cirp-mek] *{ağız}* *gçl. f. [-er]* Bir vuruşta kesmek. [DS]

cirptirmek, [cirp *(yans.)* > cirp-tir-mek] *{ağız}* *gçl. f. [-ir]* Bir vuruşta kesmek. [DS]

cirris, [Ar. cirrīs جريس] *(cirri:s)* *{OsT}* *is. zool.* **1.** Yılan balığı. **2.** Sazan balığı.

cirriye, [Ar. cirriye جريه] *{OsT}* *is.* **1.** Kuş kursağı. **2.** *anat.* Leğen; havsala.

cirs, [Ar. cirs جرس] *{OsT}* *is.* Kök; asıl; menşe.

cirsam, [Ar. cirsām جرسام] *(cirsa:m)* *{OsT}* *is.* **1.** Öldürücü zehir. **2.** Zatülcenp. **3.** Delilik.

cirşane, [Far. şeş-ḫāne ششخانه] *(cirşa:ne)* *{ağız}* *is.* Yivli eski bir tüfek. [DS]

cirt, [cirt *(yans.)*] *is.* Ansızın yırtılma ve bu biçimde kabaca ses çıkarma, bağırma, ötme sırasında çıkan sesi anlatan kök. [Zülfikar] *cirt- lik.*

cirtlem, [cirt *(yans.)* > cirt-le-m] *{ağız}* *is.* Damla. [DS]

cirtlik[1], **-ği** [cirt *(yans.)* > cirt-lik] *{ağız}* *is.* Hafiflik. [DS]

cirtlik[2], **-ği** [cirt *(yans.)* > cirt-lik] *{ağız}* *is.* Serçeden biraz büyükçe, eti yenen, boz renkli bir kuş. [DS]

cirtmek[1], [cirt *(yans.)* > cirt-mek] *{ağız}* *gçsz. f. [-er]* Yerli yersiz darılmak. [DS]

cirtmek[2], [cirt *(yans.)* > cirt-mek] *{ağız}* *gçl. f. [-er]* Ufak parçalara ayırmak; doğramak; çentmek. [DS]

cirtmek[3], [cirt *(yans.)* > cirt-mek] *{ağız}* *gçl. f. [-er]* İneği damla damla sağmak. [DS]

ciryal, -li [Ar. ciryāl جريال] *(cirya:l)* *{OsT}* *is.* **1.** Bir çeşit kırmızı boya. **2.** *sf.* Altın sarısı. **3.** (Renk için) temiz ve saf. **4.** (Şarap için) saf.

ciryale, [Ar. ciryāle جرياله] *(cirya:le)* *{OsT}* *is.* Saf şarap.

cirye, [Ar. cirye جريه] *{OsT}* *is.* **1.** Cereyan. **2.** *biy.* Börkenek.

cis[1], [cis *(yans.)*] *is.* İnce ince yağmur yağışını, sıvıların incecik sızıntısını ve bu şekilde dökülüşünü anlatan kök. [Zülfikar] *cis-en cisen, cis-e-le-mek, cis-il cisil, cis-le-mek.*

cis[2], [cis] *{ağız}* *is.* Badana. [DS]

cisad, [Ar. cisād جساد] *(cisa:d)* *{OsT}* *is.* **1.** Kan. **2.** Safran.

ciscibil, [ci(s)+ci/bil] *{ağız}* *pekşt. sf.* Tümüyle çıplak; çırılçıplak. [DS]

ciselemek, [cis *(yans.)* > cis-e-le-mek] *{ağız}* *gçsz. f. [-r] [-l(i)-yor]* (Yağmur, su damlacıkları için) ince ince ve yumuşak bir düşüşle yağmak; çiselemek. [DS]

cisen, [cis *(yans.)* > cis-e-mek > cis-en] *{ağız}* *is.* Yağmurun ince ince yağışını anlatan yansımalı gövde. [DS] ◻ **cisen cisen,** *{ağız}* *(Yağmur için) ince ince; çisil çisil.* [DS]

cisetmek, [cis *(yans.)* > cis+et-mek] *{ağız}* *gçl. f. [-ir]* İşemek. [DS]

cisil, [cis *(yans.)* > cis-il] *{ağız}* *is.* Yağmurun ince ince yağışını anlatan yansımalı gövde. [DS] ◻ **cisil cisil,** *{ağız}* *(Yağmur için) ince ince; çisil çisil.* [DS]

cisim, -smi [Ar. cism جسم] *{OsT}* *is.* **1.** Ruh ve can karşıtı olarak insan vücudu; beden. **2.** Uzayda yer kaplayan, elle tutulan, gözle görülen, biçimi, rengi,

ağırlığı ve hacmi bulunan her şey; nesne; madde. **3.** Dünya. **4.** *mat.* Sıfırı olmayan cümle.

cisimcik, -ği [cisim-cik] *is.* **1.** Çok küçük cisim. **2.** Atom taneciği; atomun parçalanmasından doğan yüklü ya da yüksüz tanecik. **3.** Havada bulunan toz taneciği.

cisimlenme, [cisim-le-n-me] *is.* Cisim niteliği kazanma eylemi; cisimleşme; tecessüm.

cisimlenmek, [cisim-le-n-mek] *dönşl. f. [-ir]* Cisim niteliği kazanmak; cisimleşmek; tecessüm etmek.

cisimleşme, [cisim-le-ş-me] *is.* **1.** Cisim durumuna gelme eylemi. **2.** *hrist.* Manevi bir varlığın veya tanrının insan veya hayvan kılığına bürünerek etten, kemikten bir varlık olarak görünmesi.

cisimleşmek, [cisim-le-ş-mek] *gçsz. f. [-ir]* Cisim durumuna gelmek; cisimlenmek; tecessüm etmek.

cisir, [Sur. Ar. cisr *(köprü)* جسر] *{ağız} is.* Dam için kullanılan kalın ve uzun ağaç. [DS]

cislemek, [cis *(yans.)* > cis-le-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* Badana yapmak. [DS]

cism, [Ar. cism جسم] *{OsT} is.* → cisim. ⊡ **cism-i azm,** *{OsT} anat. Kemik gövdesi.*|| **cism-i basît,** *{OsT} Töz; cevher.*|| **cism-i beyzî,** *{OsT} Yumurtamsı cisim.*|| **cism-i billûrî,** *{OsT} Kristal cisim; billûr cisim.*|| **cism-i cemādî,** *{OsT} Cansız cisim.*|| **cism-i cevherî,** *{OsT} Ana madde; ilk madde.*|| **cism-i eflatunî,** *{OsT} mat. Poligom.*|| **cism-i felekî,** *{OsT} Gök cismi.*|| **cism-i gayr-ı muzî,** *{OsT} Işıksız cisim.*|| **cism-i hāil,** *{OsT} Korkunç cisim.*|| **cism-i havâî,** *{OsT} Gaz halindeki cisim.*|| **cism-i latîf,** *{OsT} 1. Beş duyunun kavrayamadığı melek, cin vb. yaratık. 2. mecaz. Güzel bayan.*|| **cism-i mürekkeb,** *{OsT} Birleşik madde; bileşik.*|| **cism-i müteharrik,** *{OsT} Hareket hâlindeki cisim.*|| **cism-i mühāmî,** *{OsT} Sümüksü madde.*|| **cism-i nāmî,** *{OsT} Yaşayan vücut.*|| **cism-i nâtık,** *{OsT} Söz söyleyen cisim; insan vücudu.*|| **cism-i nizār,** *{OsT} Zayıf vücut.*|| **cism-i sefenî,** *{OsT} Nasırlı cisim.*|| **cism-i semāvî,** *{OsT} Gök cismi.*|| **cism-i sulb,** *{OsT} Katı cisim.*|| **cism-i üryān,** *Çıplak vücut.*

cismani, [Ar. cismānī / cismāniyye جسمانى / جسمانيه] *(cisma:ni:) {OsT} sf.* **1.** Cisimle ilgili; bedene ait. **2.** Dinî işler dışında kalan. **3.** Hıristiyanlıkta dinle ilgili olmayan hususlar; ruhani karşıtı. ⊡ **cismani ad,** *Hıristiyanlıkta çocuğa kilisenin dışında, ailesinin verdiği isim.*

cismanilik, [cismani-lik] *(cisma:ni:lik) is.* Bir vücudu, cismi olma; maddilik.

cismaniyet, [Ar. cismāniyyet جسمانيت] *(cisma:niyet) {OsT} is.* Bir cisme, bir vücuda sahip olma.

cismen, [Ar. cismen جسماً] *(ci'smen) {OsT} zf.* **1.** Cisim olarak. **2.** Bedence; vücutça.

cismî, [Ar. cismī جسمى] *(cismi:) {OsT} sf.* **1.** Cisimle ilgili. **2.** Yalnız isimle ilgili olarak değil aynı zamanda bedenle, varlıkla ilgili; gerçekten.

cismiyet, [Ar. cismiyyet جسميت] *{OsT} is.* Bir cisme, bir vücuda sahip olma.

cisr, [Ar. cisr جسر] *{OsT} is.* Köprü. ⊡ **cisr-i muallāk,** *{OsT} Asma köprü.*

cisreyn, [Ar. cisr > cisreyn جسرين] *{OsT} is.* (Bilinen) iki köprü.

cisse, [? cisse] *{ağız} is.* Yeni ve güzel şey. [DS]

cistik, -ği [cis-tik] *{ağız} is.* Yemeni türü ayakkabı. [DS]

cit[1], [cit] *{ağız} sf.* Küçük; ufak; zerre. [DS] ⊡ **cit kadar,** *{ağız} Azıcık; az; çok az.* [DS]

cit[2], [? cit] *{ağız}] {eAT} {ağız} is.* Saman konulan büyük çuval. [DS

citek, ği [cit-e-k] *{ağız} is.* Kuşları canlı yakalamak için özel olarak tahta parmaklıklardan yapılmış tuzak. [DS]

citi, [Çağ. çet *(kıyı)* > cit-i] *{ağız} sf.* **1.** Sivri ve keskin. **2.** *mecaz.* Çok akıllı. [DS] ⊡ **citi tav,** *{ağız} Yüksek ve sivri dağ.* [DS]

citlek, -ği [çit > cit-le-k] *{ağız} is.* Yaylı bilezik. [DS]

cittir, [cit-tir] *{ağız} is.* Küçük topaç. [DS]

civ[1], [civ *(yans.)*] *is.* **1.** Cıvıltı, ötüş, bu biçimde konuşma, çığlık atma, bağırma anlatan kök. [Zülfikar] *civ civ, civ-ci-le-mek, civ-ir-ti, civ-il civil, civ-il-de-ş-mek, civ-dir-mek, civ-ir-de-mek.* **2.** *{ağız} is.* Yüksek ses; nara. [DS] ⊡ **civ civ,** *{OsT} Durmadan; sürekli.*|| **civ civ etmek,** *{ağız} "civ civ" diye ses çıkarmak.* [DS]

civ[2], [civ *(yans.)*] *is.* Hızla uçma, uçuşma, kaçma ve fırlama hareketlerini anlatan kök. [Zülfikar] *civ-kir-mek.*

civan, [Far. cevān / cüvān => civān جوان] *(civa:n) {OsT} sf.* **1.** Genç ve yakışıklı olan. **2.** *is.* Yakışıklı genç. ⊡ **civān-baht,** *{OsT} Bahtiyar, mutlu.*

civanan, [Far. civānān جوانان] *(civa:na:n) {OsT} is.* Civanlar.

civanane, [Far. civānāne جوانانه] *(civa:na:ne) {OsT} zf.* Gençlere yakışır biçimde; genç gibi.

civani, [Far. civānī جوانى] *(civa:ni:) {OsT} is.* Gençlik.

civankaşı, [civan+kaş-ı] *is.* **1.** Paralel kenar fildişi parçalarla zikzaklar halinde oyma ve kakmalar yapmak şeklindeki süsleme tekniği. **2.** Bu tür işlemenin adı. ⊡ **civankaşı kundura,** *{ağız} Eskiden gençlerin giydiği burnu kesik ayakkabı.* [DS]|| **civan kaşı sarık,** *On sekizinci yüzyılda kadınların taktığı bir başlık.*

civanmerd, [Far. civān-merd جوانمرد] *{OsT} is.* → civanmert.

civanmerdan, [Far. civān-merdān جوانمردان] *(civa:n-merda:n) {OsT} is.* Âlicenaplar, yüce gönüllüler; civanmertler.

civanmerdane, [Far. civān-merdāne جوانمردانه] *(civa:nmerda:ne) {OsT} sf.* **1.** Âlicenaplıkla; yüce gönüllülükle. **2.** *zf.* Yüce gönüllü, yiğit insanlara yakışacak biçimde.

civanmerdî, [Far. civān-merdī جوانمردى] *(civa:nmerdi:) {OsT} is.* Yüce gönüllülük; cömertlik; iyilikseverlik.

civanmert, -di [Far. cevān+merd جوانمرد] *{OsT} sf.* ve *is.* **1.** Âlicenap; yüce gönüllü. **2.** Mert yaratılışlı; yiğit, yürekli.

civanmertlik, -ği [civanmert-lik] *is.* **1.** Yiğitlik; yüreklilik. **2.** Civanmert olma durumu.

civanperçemi, [civan+perçem-i] *is. bot.* Birleşikgillerden parçalı yapraklı, tüylü, beyaz ve sarı çiçekli, halk hekimliğinde kullanılan çok yıllık otsu bitki; ak yavşan; barsama; marsıma; *(Achillea aleppica).*

civar, [Ar. civār جوار] *(civa:r) {OsT} is.* **1.** Bir yerin yakını, çevresi. **2.** Yakın yer; çevre; dolay; yöre. **3.** *{ağız}* Sulanacak arazilere su dağıtımı ile görevli kimse. [DS] **4.** *sf.* Yakında olan; komşu.

civari, [Ar. civārī جوارى] *(civa:ri:) {OsT} sf.* Çevre ile ilgili.

civarina, [İt. ciavarina *(oğlak)*] *is. dnz.* → cıvarna.

civariyet, [Ar. civāriyyet جواريت] *(civa:riyet) {OsT} is.* **1.** Yakınlık. **2.** Çevrede, dolayında bulunma durumu.

civce, [civ-ce] *{ağız} is.* Civciv. [DS]

civcer, [? civcer] *{ağız} is.* **1.** Küçük yağ, yoğurt, peynir tulumu. **2.** Serçe kuşu. [DS]

civcik, -ği [civ *(yans.)* > civ-cik] *{ağız} is.* **1.** Civciv. **2.** Serçe. **3.** *sf.* Geveze; dedikoducu. [DS]

civcilemek[1], [civ-ci-le-mek] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(ı)-yor]* **1.** (Tavuk, kuş için) civciv çıkarmak. **2.** (Tavuk için) civcivlerini çağırmak. [DS]

civcilemek[2], [civci-lemek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* Sivriltmek. [DS]

civcir, [? civcir / civcür] *{ağız} is.* → civcür. [DS]

civciv, [civ *(yans.)* + civ] *is.* **1.** Kümes hayvanlarının yumurtadan yeni çıkmış bir iki haftalık yavrusu. **2.** *gnşl.* Heyecanlı ve telaşlı çalışma. ⊡ **civcivi kara,** *{ağız} Baştankara denilen güzel ve ötücü bir kuş.* [DS]

civcivlemek, [civ *(yans.)* > civ+civ-le-mek] *{ağız} gçsz. f. [-r]* **1.** (Tavuk için) yavrulamak. **2.** (Tavuk için) civcivlerini çağırmak. [DS]

civcivlenmek, [civciv-le-n-mek] *dönşl. f. [-ir]* Şiddetlenmek; keskinleşmek.

civcivli, [civciv-li] *sf.* **1.** Hareketli; telaşlı. **2.** Zorlu.

civcivlik, -ği [civciv-lik] *is.* Civcivlerin bakımına ayrılmış olan kümes.

civcür, [? civcir / civcür جوجور] *{OsT} {ağız} is.* Küçük tulum. [DS]

civdirmek, [civ *(yans.)* > civ-dir-mek] *{ağız} is.* İneği gelişigüzel sağmak. [DS]

cive[1], [civ *(yans.)* > civ-e] *{ağız} is.* Kıvılcım. [DS]

cive[2], [Far. cīve جيوه] *(ci:ve) {OsT} is. kim.* Cıva.

civek, -ği [civ *(yans.)* > civ-e-k] *{ağız} is.* **1.** Kıvılcım. **2.** Kadın şalvarlarının bacak bağı. **3.** *sf.* Atılgan. [DS]

civelek, -ği [civ *(yans.)* > civ-elek / cibelek] *sf.* **1.** Canlı, neşeli; oynak. **2.** *{ağız}* Küçük ve sevimli. [DS] **3.** *{ağız}* (İnsan için) küçük tipli. [DS] **4.** *{ağız}* Toy. [DS] **5.** *{ağız}* Geveze. [DS] **6.** *is.* Genç insan. **7.** Deve yavrusu. **8.** Yeniçeri ocağına yeni giren yeniçeri adayı. **9.** *{ağız}* Su çulluğu. [DS] **10.** *{ağız}* Gelincik otu. [DS] **11.** *{ağız}* Köyün bütün işlerine karışan adam. [DS]

civeleklik, -ği [civelek-lik] *is.* **1.** Canlı, neşeli ve oynak olma durumu. **2.** Civelek olanın niteliği.

civez, [? civez] *{ağız}sf.* Çok ince. [DS]

civgar, [Yun. zevgari] *{ağız} is.* **1.** Öküz çifti. **2.** Arabaya yedek koşulan at. [DS]

civi, [Far. dēv => civī] *(civi:) {eT} is.* → ciğı. [Clauson]

civik, -ği [civ-ik] *{ağız} is.* **1.** Pekmez. **2.** *sf.* Verdiği sözde durmayan. [DS]

civil[1], [civ *(yans.)* > civ-il] *is.* Cıvıltı, ötüş, bu biçimde konuşma, çığlık atma, bağırma anlatan yansımalı gövde. ⊡ **civil civil,** *{ağız} 1. (Konuşma için) güzel bir ötüşü andıran. 2. Kuş sesleri içinde. 3. (Hava için) açık; güneşli.* [DS]

civil[2], [civ *(yans.)* > civ-il] *is.* **1.** Küçük taneli darı. **2.** Yazın ekilen ekin. **3.** Doğranmış yeşil fasulye tanesi. **4.** Kuşburnu. **5.** Yaban ördeği. **6.** Küçük iplik çilesi. **7.** *sf.* (Kişi için) küçük tipli. **8.** Titiz; duygulu. **9.** Uyanık. ⊡ **civil cücüğü,** *{ağız} Yaşları küçük ve çok sayıda çocuk.* [DS]

civil[3], [Erme. çivil] *{ağız} is.* **1.** Yağ, peynir vb. koymaya yarar küçük toprak çömlek. **2.** Yağda peyniri pişirerek yapılan bir yemek. **3.** Yağı alınmış sütten yapılan peynir. [DS]

civildek, -ği [civ *(yans.)* > civ-il-de-k] *{ağız} sf.* İnce sesi ile hiç durmadan konuşan. [DS]

civildemek, -ği [civ *(yans.)* > civ-il-de-mek جولدمك] *gçsz. f. [-r] [-d(i)-yor]* **1.** *{eAT} {OsT}* Fısıldamak. **2.** *{ağız}* Tatlı sesle konuşmak. [DS]

civildeşmek, [civ *(yans.)* > civ-il-de-ş-mek جولدشمك] *{eAT} işteş. f. [-ir]* Fısıldaşmak.

civilgi, [civ-il-gi] *{ağız} is.* Asma dalı. [DS]

civildirik, -ği [civ-il-dirik] *{ağız} sf.* (Kişi için) sıcaktan bunalarak bayılan. [DS]

civilti, [civ *(yans.)* > civ-il-ti] *{ağız} is.* Kuş sesi; cıvıltı. [DS]

civir, [civ *(yans.)* > civ-ir] *is.* **1.** Hızla uçma, uçuşma, kaçma ve fırlama hareketlerini anlatan yansımalı gövde. **2.** *sf.* Cüce. **3.** *is.* Dallarından sepet örülen bir tür söğüt. ◘ **civir civir,** *{ağız} (Kişi için) güler yüzlü.* [DS]

civirdek, -ği [civ *(yans.)* > civ-ir-de-k] *{ağız} is.* Küçük çan. [DS]

civirdemek, [civ *(yans.)* > civ-ir-de-mek] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-d(i)-yor]* Tatlı bir sesle konuşmak. [DS]

civirdeyik, -ği [civ / ciğ *(yans.)* > ciğir-dek / civirdek / civir-de-y-ik] *{ağız} is.* Mayası gelmemiş hamurdan yapılan ekmeğin içindeki küçük maya kabarcıkları. [DS]

civirmek, [civ *(yans.)* > civ-ir-mek] *{ağız} gçl. f. [-ir]* Aldatmak. [DS]

civkirmek, [civ *(yans.)* > civ-kir-mek] *{ağız} gçsz. f. [-ir]* Fışkırmak. [DS]

civrilmek, [civ *(yans.)* > civ-(i)r-il-mek] *{ağız} gçsz. f. [-ir]* **1.** Donmak. **2.** (Yaprak için) soğuk ya da sıcak yüzünden buruşmak, kıvrılmak. [DS]

civrişik, -ği [civ *(yans.)* > civ-(i)r-iş-ik] *{ağız} sf.* Buruşuk. [DS]

civrişmek, [civ *(yans.)* > civ-(i)r-iş-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* Dolaşmak; karışmak. [DS]

civvede, [civ *(yans.)* > civ(v)-e-de] *(ci'vvede) {ağız} zf.* Hemen; çarçabuk. [DS]

ciy[1], [cağ / cah /cak / cığ / cık / cırk / ciğ / ciy *(yans.)*] *is.* Çakıl, kum, küçük metal eşya, kurumuş ot, ağaç vb. nesnelerin çarpması, sürtünmesi veya vurması hâlinde çıkan sesleri anlatan kök. [Zülfikar] *ciy-ir-de-mek, ciy-ir ciyir.*

ciy[2], [cay / cıy / ciy *(yans.)*] *is.* Yırtılma, tırnakla yırtma, koparma olaylarını anlatan kök. [Zülfikar] *ciy-ir ciyir, ciy-ir-de-mek.*

ciy[3], [ciy *(yans.)*] *is.* Cıvıltı, ötüş, bu biçimde konuşma, çığlık atma, bağırma anlatan kök. [Zülfikar] *ciy-ak ciyak, ciy-ak-la-mak.*

ciy[4], [ciy *(yans.)*] *is.* Kuvvetli ve hızlı bir şekilde yanmayı anlatan kök. [Zülfikar] *ciy-ir-de-mek.*

ciya[1], **a'ı** [Ar. cāyiʿ > ciyāʿ جياع] *(ciya:) {OsT} is.* Karnı acıkmış olanlar; açlar.

ciya[2], [Gürc. ciyakela] *{ağız} is.* Solucan. [DS]

ciyad, [Ar. ceyyid *(saf)* > ciyād جياد] *(ciya:d) {OsT} is.* Eşkin giden iyi cins atlar.

ciyadet, [Ar. ciyād > ciyādet جيادت] *(ciya:det) {OsT} is.* **1.** İyilik; güzellik. **2.** Yenilik; tazelik.

ciyak, [ciy *(yans.)* > ciy-ak] *is.* **1.** Yüksek ve tiz sesle durmadan bağırma sesini anlatan yansımalı gövde. **2.** *{ağız} is.* Kuş tüyü. [DS] ◘ **ciyak ciyak,** *Yüksek ve tiz bir sesle durmaksızın haykırarak.*

ciyakela, [Gürc. ciyakela] *{ağız} is.* Solucan. [DS]

ciyaklama, [ciyak-la-ma] *is.* Ciyaklamak eylemi.

ciyaklamak, [ciyak-la-mak] *gçsz. f. [-r]]-l(ı)-yor]* **1.** Yüksek ve tiz bir sesle durmadan bağırmak. **2.** *{ağız}* (Kuş ve tavuk için) yüksek sesle bağırmak. [DS] **3.** *{ağız}* Bağırarak konuşmak. [DS]

ciye[1], [çiyē / ciyē] *{ağız} is.* **1.** Ceviz içinin dörtte biri. **2.** Badem ve fındık içi.

ciye[2], [Yun. tsia] *{ağız} is.* Kıvılcım. [DS]

ciye[3], [Yun. tia] *{ağız} is.* **1.** Büyükanne. **2.** Hala; teyze. **3.** Görümce; abla. [DS]

ciyef, [Ar. cīfe > ciyef جيف] *{OsT} is.* Leşler.

ciyer, [Far. ciger] *{ağız} is.* → ciğer. [DS]

ciyindirik, -ği [çiğ *(pişmemiş)* çiğ-indirik / cıyındırık] *{ağız} is.* Sinirli ve yağsız et. [DS]

ciyir, [ciy *(yans.)* > ciy-ir] *{ağız} is.* **1.** Çakıl, kum tanesi vb. şeylerin birbirine sürtmesi, ezilmesi gibi durumlarda çıkardığı sesi anlatan yansımalı gövde. **2.** Yırtma, tırnakla koparma gibi durumlarda çıkan esleri anlatan yansımalı gövde. [DS] ◘ **ciyir ciyir,** *{ağız} 1. (Eşya için) yeni ve parlak. 2. (Yırtılmak için) "ciyir" sesi çıkararak. 3. (Yemek için) pişmemiş taneleri bulunun; yerken ağızda "ciyir" sesi çıkaran.* [DS]|| **ciyir ciyir etmek,** *{ağız} Gıcırdamak.* [DS]|| **ciyir etmek,** *{ağız} Kızmak; nefret etmek.* [DS]

ciyirdek, -ği [ciy *(yans.)* > ciy-ir-de-k] *{ağız} sf.* "Ciyir" sesi çıkaran; ciyirtili. [DS] ◘ **ciyirdek helvası,** *{ağız} Haşhaş tohumu ile pekmezin kaynatılmasından elde edilen tatlı.* [DS]

ciyirdemek, [ciy *(yans.)* > ciy-ir-de-mek] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-d(i)-yor]* **1.** Çok az ses çıkarmak. **2.** İnce sesle yırtılmak. **3.** Susuzluktan yanmak; çok kurumak. [DS]

ciyirdetmek, [ciy *(yans.)* > ciy-ir-de-t-mek] *{ağız} gçl. f. [-ir]* Gıcır gıcır etmek. [DS]

ciynak, -ğı [*eT.* tırñak / cıynak] *{ağız} is.* **1.** Tırnak; pençe. **2.** Kıl ve yün dokumalarda yırtıcı hayvan pençesini andıran desen. **3.** Köprücük kemiği. **4.** Mısır tarlalarında biten, yaprakları buğdayı andıran bir yaban otu. **5.** *sf.* Bir parça; az. [DS]

ciz[1], [cız / ciz *(yans.)*] *is.* Yazı yazma, çizme vb. sırasında çıkan sesleri anlatan kök. [Zülfikar] *ciz-ik-tir-mek.*

ciz[2], **-z'i** [Ar. ciẕʿ جذع] *{OsT} is.* Hurma ağacı kökü.

cizal, -li [Ar. cizāl جزال] *(ciza:l) {OsT} is.* Hurma toplama.

cizaret, [Ar. cizāret جزارت] *(ciza:ret) {OsT} is.* Deve kasaplığı.

cizek, -ği [ciz *(yans.)* > ciz-ek] *{ağız} is.* İz; çizgi. [DS]

cizelenmek, [diz-mek > diz-ele-n-mek / diz-e-le-n-mek] *{ağız} gçsz. f. [-ir]* Sıralanmak; dizilmek. [DS]

cizeme, [diz-mek > diz-e-me] *{ağız} is.* **1.** Parmaklık. **2.** Döşeme ağaçlarını yan yana dizerek yapılan duvar. **3.** Bağ; dizi; demet. [DS]

cizfe, [Ar. cizfe جزفه] *{OsT}* *is.* Küçük sürü.

cizgarı, [Ar. ʿacūze + T. karı] *{ağız}* *is.* Büyücü kadın. [DS]

cizge, [ciz-mek > ciz-ge] *{ağız}* *is.* Köylü kadınların önlüklerini bağladıkları yün örme ip. [DS]

cizginmek, [ciz-gin-mek جزكنمك] *{eAT}* *dönşl. f. [-ür]* Dönmek; dolaşmak.

cizgit, -di [ciz-mek > ciz-gi-t] *{ağız}* *is.* Bir tür beyaz fasulye. [DS]

cizi, [ciz-mek > ciz-i جزى] *{ağız}* *is.* **1.** Dizi; sıra. **2.** Tohum ekerken saban ya da pulluğun açtığı iz; karık. **3.** Sebze dikmek için boylu boyunca açılan çukur. **4.** Tarlaya giden su yolu. [DS] **5.** *{eAT}* Çizgi. ⊡ **cizi tutmak,** *{ağız} Hayvanlarla çift sürmeye başlarken bir kişi önden giderek ilk izi yapmak; ilk ciziyi açmak.* [DS]|| **ciziyi ayaklatmak,** *{ağız} Suyu arka getirmek.* [DS]

cizim, [ciz-mek > ciz-im] *{ağız}* *is.* Sıra; dizi. [DS] ⊡ **cizim cizim,** *1. {eAT} Dilim dilim; şerha şerha. 2. {ağız} Sıra sıra; dizi dizi.* [DS]

cizimlik, -ği [ciz-mek > ciz-im-lik] *{ağız}* *sf.* Bir sıraya yetecek kadar. [DS]

cizlama, [ciz *(yans.)* > ciz-la-ma] *{ağız}* *is.* Taş üzerinde pişirilen yufka. [DS]

cizm, [Ar. cizm جزم] *{OsT}* *is.* **1.** Tayın. **2.** Porsiyon.

cizme, [çek-me / çöz-me > ciz-me] *{OsT}* *{ağız}* *is.* Çizme. [DS]

cizmek, [ciz-mek > ciz-mek] *{ağız}* *gçl. f. [-er]* İpe dizmek. [DS]

cizmir, [Ar. cizmīr جزمير] *(cizmi:r)* *{OsT}* *is.* Ağaç kütüğü.

cizn, [Ar. cizn جزن] *{OsT}* *is.* **1.** Kök. **2.** Ağaç kütüğü.

Cizvit, [Fr. Jésus *(İsa)* > jésuite] *is.* **1.** İsa birliği üyesi. **2.** *sf.* Cizvitlerle ilgisi olan. ⊡ **cizvit börülce,** *{ağız} Küçük cins bir fasulye.* [DS]

cizvitlik, [cizvit-lik] *is.* Cizvitlerin ahlaki, sosyal, dinî sistemleri.

cizye, [Ar. cizye جزيه] *{OsT}* *is.* İmparatorluk döneminde devleti metbu tanımış bulunan Müslüman olmayan ahaliden devletçe can güvenliğinin sağlanmış olmasından dolayı İslamî hükümlere dayanılarak alınan kişisel vergi. ⊡ **cizye-dār,** *{OsT} Hıristiyan tebaadan vergi toplayan tahsildar.*|| **cizye-i gebrān,** *{OsT} Hıristiyanlardan alınan vergi.*|| **cizye-güzār,** *{OsT} İslam devletine cizye ödeyen Müslüman olmayan genç.*

cl, *is.* Hacim ölçülerinden santilitrenin sembolü.

Cl, [Yun. khloros > Fr. chlore] *(k'lor l ince söylenir)* *kısalt. kim.* Normal sıcaklıkta gaz hâlinde bulunan, atom numarası 17, atom ağırlığı 35,46 ve yoğunluğu 2,5 gr/cm^3 yeşil sarı renkte, keskin ve pis kokulu, zehirli bir element olan klorün sembolü.

Cm, [Fr. Cürie *(radyumu bulan Fransız fizikçisi)* > curium] *is. kim.* Plütonyum 239'un helyum çekirdekleri ile bombardımanı sonucunda bulunan, atom numarası 98, atom kütlesi 248 olup birçok izotopu bilinen, uranyum ötesi aktinitler grubundan radyoaktif bir element olan küriyumun sembolü.

cm, *is.* Uzunluk ölçülerinden santimetrenin sembolü.

cm^2, *is.* Alan ölçülerinden santimetre karenin sembolü.

Co, [Alm. kobalt *(efsanevî bir şeytan adı)*] *kısalt. kim.* Yoğunluğu 8,8, atom numarası 27, atom kütlesi 58,93; sert, kırılgan, kırmızımsı beyaz bir metal olan kobalt elementinin sembolü.

cob, [cob / cop / cub *(yans.)*] *is.* Sıvılar içinde, yağışlı havalarda ya da ıslak zemin üzerinde ayakla, elle oluşturulan hareketleri, bu tarz çabalamayı anlatan kök. [Zülfikar] *cob-la-k.* ⊡ **cob cob sancımak,** *{ağız} (Çıban için) zonklamak.* [DS]

coblak, -ğu [cob *(yans.)* > cob-la-k] *{ağız}* *is.* **1.** Lavabo suyunun aktığı çukur; pis su çukuru. **2.** Düz arazide yağmur sularının biriktiği yer. [DS]

coblan, [cob *(yans.)* > cob-la-n] *{ağız}* *is.* **1.** Sarp dağlarla çevrili vadi. **2.** Büyük derin dere. **3.** Bataklık. **4.** Balta girmemiş orman. [DS]

cobol, [İng. **Co**mmon **B**usiness **O**riented **L**anguage *(ortak görev bulma dili)*] *kısalt. bsy.* Ticaret ve iş yeri yönetimde kullanılan yapma bir bilgisayar dili.

cobuduk, -ğu [cob *(yans.)* > cob-ud-uk] *{ağız}* *sf.* Çok ıslak; çok sulu; sırılsıklam. [DS] ⊡ **cobuduğu çıkmak,** *{ağız} Sırılsıklam ıslanmak.* [DS]

cobuk, -ğu [cob *(yans.)* > cob-uk] *{ağız}* *is.* **1.** Arazi üzerindeki küçük çukurlar. **2.** Kısa boylu ve zayıf at. **3.** Yeni palan vurulacak at. **4.** *sf.* Tatsız; biçimsiz. **5.** Çiçekbozuğu yüzlü; çopur. **6.** Budanmış; kesilmiş. **7.** (At, eşek, katır için) kuyruğunun ucundaki uzun kıllar kesilmiş olan. [DS]

cobul[1], [cob *(yans.)* > cob-ul] *{ağız}* *is.* **1.** Etrafı yüksek dağlarla çevrili dere. **2.** Küçük su birikintisi. **3.** Bulanık su. [DS]

cobul[2], [cob *(yans.)* > cob-ul] *{ağız}* *sf.* Bol. [DS] ⊡ **cobul düşmek,** *{ağız} Yemeği iştahla yemek.* [DS]|| **cobul olmak,** *{ağız} Çok bulmak; bıkmak.* [DS]

cobut, -du [Far. çōp => cob-ut] *{ağız}* *is.* Kısa ve kalın sopa. [DS]

coca-cola, [İng. coca-cola *(tescil ed. ad)*] *(ko'kakola)* *is.* Kokaini çıkarılmış koka yaprakları ve kola cevizi özsuyu, şeker, karamela, su ve karbon gazı karışımı ile üretilen bir tür sodalı içecek.

coddu, [codd-u ?] *{ağız}* *sf.* Kısa boylu. [DS]

cof, [Erme. coh *(zengin)* > cof] *{ağız}* *is.* **1.** Gösteriş; parlaklık. **2.** *sf.* Eli açık; cömert. **3.** Şakacı. [DS]

cofcof, [cof+cof] *{ağız}* *is.* **1.** Ağız kalabalığı; gevezelik. **2.** Süs eşyası; süs. [DS]

cofcoflu, [cof+cof-lu] *{ağız}* *sf.* Renkli; gösterişli; parlak. [DS]

cogi, [Far. cōgī / covgi] *{eAT}* *is.* Hint fakiri.

coğ, [cağ / cav /cığ / ciğ / coğ / cok / cuk *(yans.)*] *is.* Su sesini, suyun çağlayıp akmasını, sıvıların kaynamasını anlatan kök. [Zülfikar] *coğ-ul coğul, coğ-ıl-da-k, coğ-ul-dak, coğ-ul coğ-ul sağmak.*

coğıldak, -ğı [coğ *(yans.)* > coğ-ıl-dak] *{ağız}* *is.* Çağlayan. [DS]

coğlaşmak, [coğ-la-ş-mak] *{ağız}* *işteş. f.* *[-ır]* Toplanmak; yığılmak. [DS]

coğrafî, [Ar. coğrafī] *(coğrafi:)* *{OsT}* *sf.* Coğrafya ile ilgili.

coğrafiyun, [Ar. coğrafiyyūn] *(coğrafiyyu:n)* *{OsT}* *is.* Coğrafyacılar.

coğrafya, [Yun. geograhia > Ar. coğrafya] *is.* **1.** Yeryüzünün doğal ve beşerî görünümünü inceleyen ve belirleyen bilim dalı. **2.** Bir bölgenin fizikî ve beşerî özellikleri.

coğrafyacı, [coğrafya-cı] *sf.* **1.** Coğrafya ile ilgili araştırma ve inceleme yapan. **2.** Coğrafya dersi veren.

coğrafyacılık, -ğı [coğrafya-cı-lık] *is.* Coğrafya uzmanlığı.

coğul, [coğ *(yans.)* > coğ-ul] *is.* Su sesini, suyun çağlayıp akmasını, sıvıların kaynamasını anlatan yansımalı gövde. ⊡ **coğul coğul sağmak,** *{ağız}* *Gür ve bol olarak sağmak.* [DS]

coğuldak, -ğı [coğ *(yans.)* > coğ-ul-da-k] *is.* Taşların arasından akan su.

coğuldaşmak, [coğ *(yans.)* > coğ-ul-da-ş-mak] *{ağız}* *işteş. f.* *[-ır]* Koro hâlinde şarkı okumak. [DS]

coh, [Erme. coh] *{ağız}* *sf.* **1.** Gamsız; şen. **2.** Gözü tok; cömert; eli açık. [DS]

cohcohun, [Erme. çahçahun] *{ağız}* *is.* Karışıklık; ana baba günü. [DS]

cohum, [coh-um] *{ağız}* *is.* Bolluk. [DS]

cok[1], [cağ / cav /cığ / ciğ / coğ / cok / cuk *(yans.)*] *is.* Su sesini, suyun çağlayıp akmasını, sıvıların kaynamasını anlatan kök. [Zülfikar] *cok-ur-da-mak.*

cok[2], [cak / cok / cuh / cuğ / cuk *(yans.)*] *is.* Yeme, çiğneme ya da emme sırasında çıkan sesi anlatan kök. [Zülfikar] *cok-ur cokur.*

cok[3], [Erme. cog / Rus. joh ?] *is.* **1.** Aşık kemiğinin çukur tarafı; cuk. **2.** Aşık oyununda aşığın istenilen biçimde oturması.

cokey, [İng. jokey *(genç, uşak)*] *is.* Yarış atlarına binerek koşturan ve bu alanda kendini yetiştirmiş kişi; binici.

cokeylik, -ği [cokey-lik] *is.* Cokeyin işi ve mesleği.

cokur, [cok *(yans.)* > cok-ur] *is.* **1.** Su sesini, suyun çağlayıp akmasını, sıvıların kaynamasını anlatan yansımalı gövde. **2.** Yeme, çiğneme ya da emme sırasında çıkan sesi anlatan yansımalı gövde. ⊡ **cokur cokur,** *{ağız}* *(Çocuğun emmesi için) "cok cok!" sesleri çıkararak.* [DS]

cokurdamak, [cok *(yans.)* > cok-ur-da-mak] *{ağız}* *gçsz. f.* *[-r]* *[-d(u)-yor]* (Kaynak suyu için) çıkarken ses çıkarmak; sesli kaynamak. [DS]

colab, [Ar. culāb / Far. gulāb] *{ağız}* *is.* Temiz, duru su. [DS]

colaf, [Ar. culāb / Far. gulāb] *{ağız}* *is.* **1.** Şekeri soğuk suda eriterek yapılan şerbet. **2.** Pestil hoşafı. [DS]

columbudak, [comb *(yans.)* > columb-ud-ak جولبدق] *{eAT}* *zf.* "Com" sesi çıkararak; combadak.

colmak, [gel-mek / col-mak] *{ağız}* *gçsz. f.* *[-ar]* Gelmek. [DS]

com, [com] *{ağız}* *sf.* **1.** Her şeye karşı merakı olan. **2.** *is.* Suyun en derin yeri. **3.** Dairenin içi. [DS] ⊡ **com baş,** *{ağız}* *Anlayışsız.* [DS]|| **com com,** *{ağız}* *Bol bol.* [DS]|| **com com etmek,** *{ağız}* *Sarsılarak yürümek; tin tin gitmek.* [DS]|| **com olmak,** *{ağız}* *Toplanmak.* [DS]

comart, [Far. cümerd] *{ağız}* *is.* Eli açık; cömert. [DS]

comb[1], [camb / cımb / cınb / cimb / cimp / comb / conb / cumb *(yans.)*] *is.* Sıvıların çalkalanması ile oluşan hareketleri anlatan kök. [Zülfikar] *comb-ul-da-mak, comb-ak.*

comb[2], [camb / cımb / comb / comp / cum / cumm / cumb *(yans.)*] *is.* Sıvı içine atılan cismin çıkardığı sesi anlatan kök. [Zülfikar] *comb-a-dak, comb-ul-tu-ya düşmek.*

comb[3], [camb / comb / cumb *(yans.)*] *is.* Düşme, yuvarlanma, takla atma gibi eylemler sırasında çıkan sesleri anlatan kök. [Zülfikar] *comb-a-dak, comb-al-ak, comb-al-la-k.*

comba, [comb-a] *{ağız}* *is.* **1.** Genç erkek manda; manda danası. **2.** Yaşı büyük olmakla birlikte vücut yapısı küçük olan manda. **3.** Güçlü kuvvetli, yiğit erkek çocuk. [DS]

combadak, -ğı [comb *(yans.)* > comb-adak] *(co'mbadak)* *zf.* **1.** Birdenbire. **2.** "Comb" sesi çıkararak. ⊡ **combadak kılmak,** → combalak kılmak.

combak[1], **-ğı** [comb *(yans.)* > comb-ak] *{ağız}* *is.* Yaprakları soyulmuş fakat koparılmadan halka şeklinde sarılarak bağlandıktan sonra biribirine geçirilmiş mısır hevengi. [DS]

combak[2], **-ğı** [comb *(yans.)* > comb-ak] *{ağız}* *is.* Küçük göl; gölcük. [DS]

combalak, -ğı [comb *(yans.)* > comb-alak] *{ağız}* *is.* Takla. [DS] ⊡ **combalak kılmak,** *{ağız}* *Takla atmak.* [DS]

comballak, -ğı [comb *(yans.)* > comb-al(l)ak] *{ağız}* *is.* Takla. [DS]

combaz, [comb-az] *{ağız}* *is.* Başın tepe kısmında bırakılmış uzun saç tutamı; perçem. [DS]

combu, [comb-u] *{ağız}* *is.* Büyük ve saplı testi. [DS]

combul, [comb *(yans.)* > comb-ul] *{ağız}* *is.* **1.** Sıvı

içine atılan cismin çıkardığı sesi anlatan yansımalı gövde. **2.** *zf.* (Bir yere toplanma, üşüşme için) düşercesine. [DS] ⊡ **combul çokuş,** *{ağız} Hep birden; toptan.* [DS]

combulak, -ğı [comb *(yans.)* > comb-ul-ak] *{ağız} is.* Takla.

combuldamak, [comb *(yans.)* > comb-ul-da-mak] *{ağız} is.* (Su için) çalkalanmak. [DS]

combuldatmak, -ğı [comb *(yans.)* > comb-ul-da-t-mak] *{ağız} gçl. f. [-ır]* Bir sıvıyı çalkalamak; bulunduğu kabı sarsmak. [DS]

combullak, -ğı [comb *(yans.)* > comb-ul-la-k] *{ağız} is.* Takla. [DS]

combultu, [comb *(yans.)* > comb-ul-tu] *{ağız} is.* Bir sıvının içine düşen cismin çıkardığı ses. [DS] ⊡ **combultuya düşmek,** *{ağız} mecaz. Birdenbire bir olayın içine girmek; kendini olayların içinde buluvermek.* [DS]

combur, [comb *(yans.)* > comb-ur] *{ağız}* [DS] *is.* Yıkanma, yüzme sırasında çıkan su sesini anlatan yansımalı gövde. ⊡ **combur combur etmek,** *{ağız}* [DS] *Yıkanırken aşırı derecede su sesi çıkartmak.*

comburt, [comb-ur-t ?] *{ağız} is.* Kadınların belden aşağı kısmı. [DS]

comman, [com-man] *{ağız} is.* İri yarı ve aptal çocuk. [DS]

comp[1], [camb / cımb / comb / comp / cum / cumm / cumb *(yans.)*] *is.* Sıvı içine atılan cismin çıkardığı sesi anlatan kök. [Zülfikar] *comp etmek.* ⊡ **comp etmek,** *{ağız} (Suya atılan veya düşen iri bir nesne için) "comp" sesi çıkararak düşmek.* [DS]

comp[2], [camb / comb / cumb *(yans.)*] *is.* Düşme, yuvarlanma, takla atma gibi eylemler sırasında çıkan sesleri anlatan kök. [Zülfikar] *comp kalmak.* ⊡ **comp kalmak,** *{ağız} Birdenbire bir olayın ortasında kalmak.* [DS]

comzunmak, [com-(u)z-un-mak] *{ağız} gçsz. f. [-ur]* İsteklenmek; heveslenmek. [DS]

con, [Erme. con] *{ağız} is.* Çavdar. [DS]

conb, [conb *(yans.)*] *is.* Sıvıların çalkalanması ile oluşan hareketleri anlatan kök. [Zülfikar] *conb-ul conbul, conb-ul.*

conbul, [conb *(yans.)* > conb-ul] *is.* Sıvıların çalkanması ile oluşan hareketleri anlatan yansımalı gövde. ⊡ **conbul conbul,** *{ağız} (Su sesi için) çalkantıdan dolayı "conb" sesi çıkartarak.*[DS]|| **conbul conbul etmek,** *{ağız} Yıkanırken ses çıkarmak.* [DS]

conbul, [conb *(yans.)* > conb-ul] *{ağız} is.* Su güğümü. [DS] ⊡ **conbul conbul,** *{ağız} "Conb" sesleri çıkararak.* [DS]

concoloz, [konçuy + Yun. -los / karkantzolos > koncolos] *{ağız} is.* **1.** Hortlak. **2.** Sara hastalığı yaptığına ve kış geceleri dolaştığına inanılan hayalî yaratık. **3.** İhtiyar kadın. **4.** Bunak kadın. **5.** *sf.* Bozuk düzen; karmakarışık; berbat. [DS]

cong[1], [cong *(yans.)*] *is.* Çınlama sesini andırır gevezelik etmeyi, bağrışma, konuşma ve ötüşmeyi anlatan kök. [Zülfikar] *cong-ul-da-mak.*

cong[2], [cong *(yans.)*] *is.* Su ve sıvıların kaynamaları sırasında çıkan sesi anlatan kök. [Zülfikar] *cong-ul congul, cong-ul-da-mak.*

congalaz, [koncolos] *{ağız}* → concoloz. [DS]

congaz, [cong-az] *{ağız} is.* Haç. [DS]

congul, [cong *(yans.)* > cong-ul] *{ağız} is.* Sıvıların kaynamasını ve bu sırada çıkan sesi anlatan yansımalı gövde. [DS] ⊡ **congul congul,** *{ağız} Bol bol.* [DS]

conguldamak, [cong *(yans.)* > cong-ul-da-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-d(u)yor]* **1.** (Sallanan şeyler için) ses çıkarmak. **2.** İstek uyanmak; arzu duymak; kanı kaynamak. [DS]

conguldaşmak, [cong *(yans.)* > cong-ul-da-ş-mak] *{ağız} işteş. f. [-ır]* (Birkaç kişi için) bir araya gelerek gülüşüp konuşmak. [DS]

Coni, [İng. johnny *(küçük John)*] *is. alay.* **1.** Amerikalı. **2.** *argo. c. is.* Büyükler tarafından çalıştırılan yankesici çocuk.

conk[1], [conk *(yans.)*] *is.* Cam ve metal nesnelerin çarpma, sallanma ve sürtünme ile çıkardığı çınlama seslerini anlatan kök. [Zülfikar] *conk-ul-da-mak.*

conk[2], [conk *(yans.)*] *is.* Çınlama sesini andırır gevezelik etmeyi, bağrışma, konuşma ve ötüşmeyi anlatan kök. [Zülfikar] *conk-la-ş-mak.* ⊡ **conk kuşu,** *{ağız} Baykuş.* [DS]

conkabır, [cong *(yans.)* + kab-uk > kab-ur > conkabır] *{ağız} is.* Dış kabuğu soyulmuş ceviz. [DS]

conkabırlamak, [conkabır-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Cevizleri dışındaki yeşil kabuktan ayırmak. [DS]

Conkikirik, -ği [İng. john + T. kikirik *(yans.)*] *is. argo.* İngiliz.

conklaşmak, [conk *(yans.)* > conk-la-ş-mak] *{ağız} işteş. f. [-ır]* Birkaç kişi bir araya gelerek gürültülü biçimde gülüşüp konuşmak. [DS]

conkuldamak, [conk *(yans.)* > conk-ul-da-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-d(u)-yor]* Kalınlı inceli çıngıraklar çalınmak. [DS]

conta[1], [İt. giunta / giunto > Fr. joint] *is.* Geçirmezliği sağlamak üzere, sıkıştırılmış iki yüzey arasına yerleştirilmiş ince parça.

conta[2], [İt. zonta] *is. dnz.* Yan yana gelen iki sac levhayı birbirine bağlamakta kullanılan parça levha.

cop[1], [cep / cop *(yans.)*] *is.* Yemek sırasında ağız şapırdatmayı anlatan kök. [Zülfikar] *cop-ur copur, cop-ul copul, cop-ur-da-t-mak.*

cop[2], [cop *(yans.)*] *is.* **1.** Sıvılar içinde, yağışlı havalarda ya da ıslak zemin üzerinde ayakla, elle oluşturulan hareketleri, bu tarz çabalamayı anlatan kök.

[Zülfikar] *cop cop, cop cop etmek.* **2.** *{ağız}* Bataklık. [DS] ⊡ **cop cop etmek,** *{ağız} Yıkanmak.* [DS]

cop[3], [cop /corp *(yans.)*] *is.* Yutkunmayı ve yutkunma sırasında çıkan sesi anlatan kök. [Zülfikar] *cop-ul copul.*

cop[4], [Far. çüb / çōb] *{OsT} is.* **1.** İnsan dövmek amacıyla özel olarak yapılmış içi demirli kauçuk sopa. **2.** Kalın kısa değnek. **3.** *{ağız}* Cirit değneği. [DS]

coplama, [cop-la-ma] *is.* **1.** Cop ile birini dövmek eylemi. **2.** *{ağız}* Evlerin damına konulan ince uzun ağaçlar. [DS]

coplamak, [cop-la-mak] *gçl. f. [-r] [-l(u)-yor]* **1.** Cop ile vurmak. **2.** Cop ile dövmek.

coplan, [cop-la-n] *{ağız} is.* Sarp dağlarla çevrili vadi. [DS]

coplanma, [cop-la-n-ma] *is.* **1.** Cop sahibi olma durumu; cop edinme. **2.** Cop ile vurulma, dövülme.

coplanmak, [cop-la-n-mak] *gçl. f. [-ır]* **1.** Cop sahibi olmak; cop edinmek; cop kuşanmak. **2.** *edil. f.* Cop ile vurulmak, dövülmek.

coplatma, [cop-la-t-ma] *is.* Birini başkasına cop ile vurdurma veya dövdürme işi.

coplatmak, [cop-la-t-mak] *gçl. f. [-ır]* Bir kimseyi, başka birine cop ile dövdürmek.

coppadak, -ğı [cop *(yans.)* > cop(p)-a-dak] *{ağız} zf.* (Bir sıvı içine düşmek için) birdenbire ve "cop" sesi çıkararak. [DS]

copul, [cop *(yans.)* > cop-ul] *is.* Yutkunmayı ve yutkunma sırasında çıkan sesi anlatan yansımalı gövde. ⊡ **copul copul,** *{ağız} (Yemek, emmek için) istekle ve "cop cop" sesleri çıkartarak.* [DS]

copur, [cop *(yans.)* > cop-ur] *{ağız} is.* Yemek yerken ağız şapırdatmayı ve iştahı anlatan yansımalı gövde. [DS] ⊡ **copur copur,** *{ağız} (Yemek için) iştahlı bir biçimde ses çıkararak; höpürdeterek.* [DS]

copurdatmak, [cop *(yans.)* > cop-ur-da-t-mak] *{ağız} gçl. f. [-ır]* **1.** Sulandırmak. **2.** İstekle ve ses çıkararak yemek; şapır şupur yutmak. [DS]

coput, [cop *(yans)* > cop-ut] *{ağız} sf.* Çok ıslanmış. [DS]

cor[1], [cır / cir / cor / cur / cür *(yans.)*] *is.* Sıvı maddelerin akışı, dökülüşü ve ishal olma durumunda çıkan sesi anlatan kök. [Zülfikar] *cor-ul-corul ak-mak, cor cor, cor-ul-da-mak.*

cor[2], [Ar. (Sur.) شور] *{ağız} is.* **1.** Söz. **2.** Toplanıp konuşma; danışma. [DS] ⊡ **cor davarı,** *{ağız} Bütün köy davarlarının katıldığı sürü.* [DS]|| **cor etmek,** *{ağız} 1. Toplanıp ekin biçmek. 2. Konuşmak.* [DS]

coralaşmak, [cor-a-la-ş-mak] *{ağız} işteş. f. [-ır]* Bir yiyeceğin başına üşüşmek ve kısa zamanda bitirmek. [DS]

coramak, [cor-a-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-r(u)-yor]* Toplanıp konuşmak; tartışmak. [DS]

corcor[1], [cor *(yans.)* +cor] *{ağız} sf.* Sulu; cıvık. [DS] ⊡ **corcor pekmezi,** *{ağız} Duttan yapılan sulu pekmez.* [DS]

corcor[2], [cor+cor] *{ağız} is.* Hindi. [DS]

corcu, [cor-cu] *{ağız} sf.* Dedikoducu. [DS]

corh, [corh / cork *(yans.)*] *is.* Yutkunma, yutma sırasında yutaktan gelen sesi anlatan kök. [Zülfikar] *corh-u-dak.*

corhudak, -ğı [corh *(yans.)* > corḫ-u(d)-ak] *{ağız} is.* Boğazdan çıkan hırıltılı ses. [DS]

cork[1], [corh / cork *(yans.)*] *is.* Yutkunma, yutma sırasında yutaktan gelen sesi anlatan kök. [Zülfikar] *cork-ul corkul, cork-a-dak, cork-ul-da-t-mak.*

cork[2], **-ku** [cork] *{ağız} is.* Kuluçka. [DS] ⊡ **cork tavuk,** *{ağız} Kuluçkaya gelmiş tavuk.* [DS]

corkadak, -ğı [cork *(yans.)* > cork-a-dak] *{ağız} zf.* Birdenbire; aniden. [DS]

corklamak, [cork *(yans.)* > cork-la-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(u)-yor]* Kuluçkaya yatmak. [DS]

corkul, [cork *(yans.)* > cork-ul] *{ağız} is.* Yutkunma sırasında yutaktan gelen sesi anlatan yansımalı gövde. [DS] ⊡ **corkul corkul,** *{ağız} (Yemek, emmek için) istekle ve "cork" sesleri çıkararak.* [DS]

corukuldatmak, [cork *(yans.)* > cork-ul-da-t-mak] *{ağız} gçl. f. [-ır]* İştahla ve tadını çıkararak yemek; yutmak. [DS]

corkuntu, [cork *(yans.)* > cork-un-tu] *{ağız} is.* Tortu. [DS]

corlak, -ğı [cor *(yans.)* > cor-la-k] *{ağız} is. zool.* Bağırtlak. [DS]

corlaşmak, [cor *(yans.)* > cor-la-ş-mak] *{ağız} işteş. f. [-ır]* **1.** Toplanıp konuşmak; tartışmak. **2.** Toplu hâlde gürültü yapmak. [DS]

corp[1], [cop /corp *(yans.)*] *is.* Yutkunmayı ve yutkunma sırasında çıkan sesi anlatan kök. [Zülfikar] *corp yutmak.* ⊡ **corp yutmak,** *{ağız} Aldığını vermemek.* [DS]

corp[2], [corp *(yans.)*] *is.* Birden kuvvetlice çarpma, bu biçimde vurma, kesme anlatan kök. [Zülfikar] *corp-a-dak.*

corpadak, -ğı [corp *(yans.)* > corp-a-dak] *{ağız} zf.* (Batma, çarpma, vurma için) birdenbire ve etkilice. [DS]

cort, [cort] *{ağız} is.* **1.** Öfke; hırs. **2.** Şiddet. [DS] ⊡ **cort atmak,** *{ağız} Öğünmek.* [DS]|| **cort etmek,** *{ağız} 1. Palavradan, yalandan söz vermek. 2. Bir işi veya sözü birdenbire bozmak. 3. İşin sonunu getirememek; bozmak.* [DS]|| **cort sözlü,** *{ağız} Açık sözlü.* [DS]

cortlamak, [cort *(yans.)* > cort-la-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(u)-yor]* Gizlenen şeyi söyleyivermek. [DS]

cortlatmak, [cort *(yans.)* > cort-la-t-mak] *{ağız} gçl.*

f. [-ır] Bel, çap, saban gibi tarım araçlarının kullanmaktan dolayı aşınmış uç ve kenarlarını inceltip keskinletmek. [DS]

cortmak, [yort-mak > cort-mak] *{ağız} gçsz. f. [-ar]* **1.** Yavaş koşmak. **2.** (Vida, çivi vb. için) sökmek; işletmek. [DS]

coruk, -ğu [cor *(yans.)* > cor-uk] *{ağız} sf.* **1.** Büyümemiş; gelişmemiş. **2.** (Kişi için) fıtıklı. **3.** Züğürt; para tutmayan. **4.** İnatçı. **5.** *is.* Bahane; özür. **6.** Fidan. **7.** Yıkılmaya yüz tutmuş yapı; yıkıklık. [DS] ☞ **coruk koşmak,** *{ağız} Haklı haksız her şeye itiraz etmek.* [DS]

coruklamak, [cor *(yans.)* > cor-uk-la-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(u)-yor]* **1.** Zayıflamak. **2.** Uyuklamak. **3.** Şaka olarak birinin kalçasına dokunmak. [DS]

corul, [cor *(yans.)* > cor-ul] *{ağız} is.* Sıvıların bol olarak dökülüşünü ve bu sırada çıkardıkları sesleri anlatan yansımalı gövde. [DS] ☞ **corul corul,** *{ağız} (İnek sütü vb. için) çok; bol.* [DS]|| **corul corul akmak,** *{ağız} (Yağlı yiyecek için) yerken yağı akmak.* [DS]|| **corul corul konuşmak,** *{ağız} Çok konuşmak; gürültü yapmak.* [DS]

coruldamak, [cor *(yans.)* > cor-ul-da-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-d(u)-yor]* Toprak damlarda yağmur sularını akıtan oluklardan bol bol akışı belirten sesler gelmek; şarıldamak. [DS]

coruldaşmak, [cor *(yans.)* > cor-ul-da-ş-mak] *{ağız} işteş. f. [-ır]* **1.** Toplanıp konuşmak; tartışmak; karar vermek. **2.** Gürültü yapmak. [DS]

corum, [İt.ciurma] *is.* **1.** Balık akını. **2.** Uskumruların büyük balıklardan ürkerek kıyılardaki kayalıklara sığınmaları durumu.

coslatmak, [cos *(yans.)* > cos-la-t-mak] *gçl. f. [-ır]* Cızlatmak.

coş, [coş *(yans.)*] *is.* Kabaran denizin dalgalarının ya da akar suyun kabardığı zaman çıkardığı ses. ☞ **coş coş,** *Her an oynamaya hazır olan.*

coşak, -ğı [coş *(yans.)* > coş-ak] *{ağız} is.* **1.** Bataklık. **2.** *sf.* Çabuk coşan. [DS]

coşanmak, [coş *(yans.)* > coş-an-mak] *{ağız} gçsz. f. [-ır]* Taşmak; püskürmek. [DS]

coşarmak, [coş *(yans.)* > coş-ar-mak] *{ağız} gçl. f. [-ır]* **1.** Bir şeyi abartarak anlatmak. **2.** Gururla kabarmak; kurulmak. [DS]

coşartmak, [coş *(yans.)* > coş-ar-t-mak] *{ağız} gçl. f. [-ır]* Bir şeyi abartarak anlatmak. [DS]

coşdan, [coş *(yans.)* > coş-(u)d-an] *{ağız} sf.* Boşboğaz; geveze. [DS]

coşka, [? coşka] *{ağız} sf.* **1.** Dikkatsiz. **2.** Sıska; cılız. [DS]

coşku, [Far. cüş *(taşma, kabarma)* ? / coş *(yans.)* > coş-ku] *is.* Aşırı heyecan; coşkunluk.

coşkulanma, [coşku-la-n-ma] *is.* Coşkuya kapılmak eylemi.

coşkulanmak, [coşku-la-n-mak] *gçsz. f. [-ır]* Coşkuya kapılmak, aşırı heyecan duymak.

coşkulu, [coşku-lu] *sf.* Coşkuya kapılan; aşırı heyecan duyan.

coşkun, [coş-kun] *sf.* **1.** Coşmuş olan. **2.** (Deniz, nehir vb. için) kabaran, coşan.

coşkunca, [coşkun-ca] *zf.* Coşkun bir biçimde; coşkulu olarak.

coşkunlaşma, [coşkun-la-ş-ma] *is.* Coşkun duruma gelmek eylemi.

coşkunlaşmak, [coşkun-la-ş-mak] *gçsz. f. [-ır]* Coşkun bir durum almak; coşkunluk kazanmak.

coşkunluk, -ğu [coşkun-luk] *is.* **1.** Coşkun olma durumu. **2.** Büyük heyecan.

coşma, [coş-ma] *is.* **1.** Büyük bir sevinç veya heyecan içinde duygularını dışa vurmak eylemi. **2.** (Deniz, ırmak için) Artma, kabarma, şiddetlenme eylemi.

coşmak, [Far. cüş *(taşma, kabarma)* ?/ coş *(yans.)* > coş-mak] *gçsz. f. [-ar]* . **1.** Büyük bir sevinç veya heyecan içinde duygularını dışa vurmak. **2.** (Deniz dalgası, ırmak akıntısı vb. için) artmak; kabarmak; şiddetlenmek. **3.** *{ağız}* Uzamak. [DS] **4.** *{ağız}* Genişlemek. [DS]

coştar, [Far. cūş-dār] *{ağız} is.* **1.** Cömert; eli açık. **2.** Fesatçı. **3.** (Erkek için) çapkın. [DS]

coşturma, [coş-tur-ma] *is.* Birinin coşmasını sağlamak eylemi.

coşturmak, [coş-tur-mak] *gçl. f. [-ur]* **1.** Birinin coşmasını sağlamak. **2.** Coşmasına yol açmak. **3.** Coşku uyandıracak heyecan verici katkıda bulunmak.

coşturucu, [coş-tur-ucu] *sf.* Coşturan; coşku sağlayan.

coşturuculuk, -ğu [coş-tur-ucu-luk] *is.* **1.** Coşturucu olma durumu. **2.** Coşturucunun niteliği.

coşturulma, [coş-tur-ul-ma] *is.* Coşku verilme; coşku uyandırılma.

coşturulmak, [coş-tur-ul-mak] *edil. f. [-ur]* Coşku uyandırılmak; coşması sağlanmak.

cot, [cot] *{ağız} is.* **1.** En küçük pirinç karığı. **2.** İki duvar arasındaki dar açıklık. [DS]

cotlak, -ğı [cot-la-k] *{ağız} sf.* Aptal. [DS]

cottu, [cot-tu] *{ağız} sf.* **1.** Yüzü çiçek bozuğu olan; çopurlu. **2.** Bodur. [DS]

cotturmak, [cot-tur-mak] *{ağız} gçsz. f. [-ur]* Kızıp gitmek. [DS]

cotturuk, -ğu [cot-tur-uk] *{ağız} sf.* Kocamış ve çirkinleşmiş. [DS]

cotuk, -ğu [çot-mak > çot-uk] *{ağız} is.* **1.** Asma. **2.** Budak. [DS]

cotuşmak, [çat-mak / çot-mak > > cot-uş-mak] *{ağız} işteş. f. [-ur]* Çiftleşmek. [DS]

cov, [? cov] *{ağız} is.* Küçük pirinç bağlamı. [DS]

covaşlık, -ğı [çoğ *(bir yere düşen güneş ışığı)* > çoğ-

aç-lık] *{ağız}* *is.* Evin ve bahçenin güneş gören yerleri. [DS]

covuk, -ğu [Erme. cağ *(tel)*] *{ağız}* *is.* Şemsiye teli. [DS]

coymak, [Kıpç. yoy-mak] *{ağız}* *gçl. f.* *[-ar]* Yok etmek; imha etmek; kaybetmek. [DS]

coytmak, [yoy-ut-mak] *{ağız}* *gçl. f.* *[-ur]* Kaybetmek. [DS]

coyulmak, [yol-ul-mak] *{ağız}* *edil. f.* *[-ur]* Yok edilmek; yıkılmak. [DS]

coz[1]**,** [caz / cız / coz *(yans.)*] *is.* Yanan bir şeyi suda söndürme sırasında çıkan sesi anlatan kök. [Zülfikar] *coz-ul cozul, coz-la-mak.*

coz[2]**,** [cız / coz *(yans.)*] *is.* Ötme, bağırma, sızlanma, ağlama ve dönme belirten kök. *coz-u-la-mak.*

coz[3]**,** [coz] *{ağız}* *is.* **1.** Topaç. **2.** Ateşin su içine atıldığı zaman çıkardığı ses. **3.** Göz ağrısı. **4.** Ceviz; koz. **5.** *sf.* Kambur. [DS]

cozak, -ğı [coz-ak] *{ağız}* *sf.* **1.** (Kişi için) hastalıklı; soluk benizli. **2.** (Meyve için) çürük. [DS]

cozalak, -ğı [coz-a-lak] *{ağız}* *sf.* Cozak. [DS]

cozlamak, [coz *(yans.)* > coz-la-mak] *{ağız}* *gçsz. f.* *[-r]* *[-l(u)-yor]* **1.** Suya gömülmek; dalmak. **2.** (Yanan kömür için) suya atılınca ses çıkarmak. [DS]

cozmak, [coz *(yans.)* > coz-mak] *{ağız}* *gçsz. f.* *[-ar]* Vazgeçmek; dönmek; mızıkçılık etmek. [DS]

cozulamak, [coz *(yans.)* > coz-ul-a-mak] *{ağız}* *gçsz. f.* *[-r]* *[-l(u)-yor]* Ağlarken mızıltılı sesler çıkarmak. [DS]

cozul, [coz *(yans.)* > coz-ul] *is.* Yanan bir şeyin su ile söndürülmesi anında çıkan sesi anlatan yansımalı gövde. ⇗ **cozul cozul,** *{ağız}* *(Kaynamak için) fazla ses çıkararak.* [DS]

cozurdamak, [coz *(yans.)* > coz-ur-da-mak] *{ağız}* *gçsz. f.* *[-r]* *[-d(u)-yor]* (Yağ için) kızarırken ses çıkarmak. [DS]

cozutmak, [coz *(yans.)* > coz-ut-mak / coz+et-mek] *{ağız}* *gçsz. f.* *[-ur]* **1.** Kaçmak. **2.** Darılmak. **3.** Soğuktan büzülmek. **4.** Aklını kaçırmak. **5.** Yoldan çıkmak. [DS]

cöbük, -ğü [cöb-ük] *{ağız}* *is.* İki çizginin birleşmesinden oluşan açıklık; açı. [DS]

cöbür, [*eT.* çöp-ür > cöb-ür] *{ağız}* *is.* **1.** Çerçöp. **2.** Toz; kir. [DS]

cöbürlü, [çöpür > cöbür-lü] *{ağız}* *sf.* (Kişi için) mide ve bağırsak hastalığı olan. [DS]

cöc, [? cöc] *{ağız}* *is.* Sermaye; anapara. [DS]

cöcermek, [cöc-er-mek] *{ağız}* *gçsz. f.* *[-ir]* **1.** Küflenmek. **2.** Filizlenmek; yeşermek; cücüklenmek. [DS]

cöcertmek, [cöc-er-t-mek] *{ağız}* *gçl. f.* *[-ir]* Yeşillendirmek. [DS]

cöddü, [cödd-ü] *{ağız}* *sf.* Büyümemiş; gelişmemiş. [DS]

cöddürük, -ğü [cödd-ür-ük] *{ağız}* *sf.* (Erkek için) kısa boylu. [DS]

cöde, [cöd-e] *{ağız}* *is.* Küçük somun. [DS]

cöğeltmek, [çöğ-mek > cöğ-el-t-mek جوكلتمك] *{eAT}* *{OsT}* *gçl. f.* *[-ir]* Yukarı kaldırmak.

cökündür, [Far. çuğundur] *{ağız}* *is.* **1.** Toprak altında kalan ot kökleri. **2.** Pancar. [DS]

cömbek, -ği [cömb-ek] *{ağız}* *is.* Karın; mide. [DS]

cömermek, [*eT.* *çömer-mek] *{ağız}* *gçsz. f.* *[-ir]* Bakakalmak. [DS

cömert, -di [Far. cuvānmerd => cömerd] *{OsT}* *sf.* **1.** Elindekini vermekten kaçınmayan; eli açık. **2.** Çok ürün veren; verimli.

cömertçe, [cömert-çe] *zf.* **1.** Cömert olarak; cömert bir biçimde. **2.** Sakınmadan, bol bol.

cömertleşme, [cömert-le-ş-me] *is.* Cömert davranmak eylemi.

cömertleşmek, [cömert-le-ş-mek] *dönşl. f.* *[-ir]* **1.** Cömertçe davranmak. **2.** Cömertçe davranır hâle gelmek.

cömertlik, -ği [cömert-lik] *is.* **1.** Cömert olma durumu. **2.** Cömert olanın niteliği; el açıklığı; semahat. **3.** Verimlilik; bolluk.

cönbelek, -ği [cömb-e-lek] *{ağız}* *is.* Sevinçten gülerken göbeğin oynaması. [DS]

cöng[1]**,** [cöng *(yans.)*] *is.* Çınlama sesini andırır gevezelik etmeyi, bağrışma, konuşma ve ötüşmeyi anlatan kök. [Zülfikar] *cöng-ür-de-mek.*

cöng[2]**,** [Malay. cong > Far. cüng] *{OsT}* *is.* **1.** Bir tür büyük gemi. **2.** Cönk.

cöngeltmek, [cöng-el-t-mek جونكلتمك] *gçl. f.* *[-ür]* Yukarı kaldırmak.

cönger, [cöñ-er] *(cöñer)* *{ağız}* *is.* Kız arkadaş. [DS]

cöngerlik, -ği [cöñ-er-lik] *(cöñerlik)* *{ağız}* *is.* Kız arkadaşlık. [DS] ⇗ **cöñerlik etmek,** *{ağız}* *Arkadaşlık etmek.* [DS]

cöngürdemek, [cöng *(yans.)* > cöng-ür-de-mek] *{ağız}* *gçsz. f.* *[-r]* *[-d(ü)-yor]* Söylenerek ağlamak. [DS]

cönk[1]**,** [Malezya d. cong > Far. cüng => cönk جونك] *is.* **1.** Büyük yelkenli gemi. **2.** *{OsT}* *ed.* Halk şairlerinin şiirlerinin toplandığı, uzunlamasına açılan el yazması, dana derisi kaplı şiir defteri; dana dili; sığır dili.

cönk[2]**, -gü** [? cönk] *{ağız}* *is.* Köşe. [DS]

cönk[3]**,** [cöng *(yans.)* > cönk] *{ağız}* *sf.* (Kişi için) şakacı, gülenyüzlü. [DS]

cönklü, [cönk-lü] *{ağız}* *sf.* Neşeli. [DS]

cördek, -ği [cört *(yans.)* > cör(d)-ek] *{ağız}* *is.* Su bardağı. [DS]

cördük, -ğü [? çördük > cördük] *{ağız}* *is.* Ahlat; çördük. [DS]

cöretmek, [cör *(yans.)* > cör-et-mek] *{ağız}* *gçl. f.* *[-ir]* Suda haşlamak. [DS]

cört[1], [cırd / cırt / cört *(yans.)*] *is.* Bir yerde tutulan, sıkıştırılan sıvı ve diğer akışkanların veya domates vb. meyvelerin ezilmesiyle içindeki sıvıların dışarıya çıkmaları, fırlamaları, tepilmeleri sırasında çıkan sesi anlatan kök. [Zülfikar] *cört cört.* ⊟ **cört cört,** *{ağız} (Meyveler için) sulu.* [DS]

cört[2], [cört] *{ağız} sf.* **1.** Topal ya da çolak. **2.** Gelişmemiş; büyümemiş. **3.** Kaba saba. **4.** Savruk; sakınması olmayan. [DS] ⊟ **cört etmek,** *{ağız} Yanlış yapmak.* [DS]

körtle, [cört *(yans.)* > cört-le / cört-le-k / cörtleği] *{ağız} is.* Çeşme borusu. [DS]

cörtlek, -ği [cört *(yans.)* > cört-le-k] *{ağız} sf.* **1.** Cüce; kısa boylu. **2.** Gözleri bozuk olan. **3.** Her söze karışan. **4.** *is.* Ses çıkararak azar azar su akıtan oluk ya da musluk. [DS]

cörtlemek, [cört *(yans.)* > cört-le-mek] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(ü)-yor]* **1.** Oynadığı oyunu becerememek. **2.** Sinmek; saklanmak; büzülmek. [DS]

cörtlemen, [cört *(yans.)* > cört-le-men] *{ağız} sf.* Çok kısa boylu; cüce. [DS]

cörtletmek, [cört *(yans.)* > cört-le-t-mek] *{ağız} gçl. f. [-ir]* Eşeği koşturmak. [DS]

cöte, [çot-mak / çöt-mek > cöt-e] *{ağız} is.* **1.** Biçilen ekinleri toplamakta kullanılan ucu çatal sopa. **2.** Mısır tanelemekte kullanılan çubuktan örülmüş ağaç. [DS]

cöttü, [cöttü] *{ağız} is.* Küçük toprak testi. [DS]

Cr. [Fr. chrome] *(k'rom) kısalt. kim.* Atom numarası 24, atom ağırlığı 52,01; bazı alaşımların elde edilmesinde ve oksitlenmediği için koruyucu kaplama maddesi olarak kullanılan, beyaz, sert bir metal element olan kromun sembolü.

Cs, [Lat. caesius *(mavı)* > Fr. caesium / césium] *(se'zyum) kısalt. kim.* Atom numarası 55, atom ağırlığı 132,91, yoğunluğu 1,9 olup 28°C'de ergiyen, 670°C'de kaynayan, uçuk sarı renkli, potasyuma benzeyen bir alkali element olan sezyumun simgesi.

Cu, [Fr. cubrium] *kısalt. kim.* Atom numarası 29, kütlesi 63,34; ergime sıcaklığı 1084°C olan esmer kızıl renkte, ısı ve elektriği iyi ileten, dövülerek şekillendirilebilen yumuşak bir metal olan bakır elementinin simgesi.

-cu[1], [-cı / -ci / -cu / -cü / -çı / -çi / -çu / -çü] *yap. e.* → -cı.

-cu[2], [Far. cū جو -] *(cu:) {OsT} son ek.* Sonuna getirildiği Farsça isimlere "arayan, arayıcı" anlamları katarak birleşik sıfatlar yapan son ek.

cu[1], [cu / cü *(yans.)*] *is.* Filiz vermeyi, küçük, körpe olmayı anlatan kök. [Zülfikar] *cu+cu-k-la-mak.*

cu[2], [cu / cü / cül *(yans.)*] *is.* Kümes hayvanları vb. kuşları çağırma ünlemi. *cu+cu, cu+cu-k, cu+cu-la-mak, cu-r-luk.*

cu[3], **-u'u** [Ar. cūʿ جوع] *(cu:) {OsT} is.* Açlık; aç kalma. ⊟ **cū'-i kelbî,** *{OsT} 1. Köpek açlığı. 2. tıp. Tutulanın bir türlü doymak bilmediği bir tür hastalık.*

cu[4], [Far. cū جو] *(cu:) {OsT} sf.* **1.** Arayan; arayıcı. **2.** *is.* Arama; araştırma.

cu[5], [Far. cū / cūy جو / جوی] *(cu:) {OsT} is.* Akarsu; ırmak; çay.

cu'an, [Ar. cūʿan جوعا] *(cu:an) {OsT} zf.* Aç olarak; aç acına.

cub, [cub *(yans.)*] *is.* Sıvılar içinde, yağışlı havalarda ya da ıslak zemin üzerinde ayakla, elle oluşturulan hareketleri, bu tarz çabalamayı anlatan kök. [Zülfikar] *cub-ul cubul.*

cubbal, [cubb-al] *{ağız} is.* Cankurtaran düdüğü. [DS]

cubi, [Yun. tzupi] *{ağız} is.* Çeşme tıkacı. [DS]

cu'bub, [Ar. cuʿbūb جعبوب] *(cu-bu:b) {OsT} is.* İşe yaramaz adam.

cubul, [cub-ul] *is.* Sıvılar içinde meydana gelen hareketin çıkardığı sesi anlatan yansımalı gövde. ⊟ **cubul cubul,** *{ağız} 1. Sulu sulu. 2. (Yıkanmak için) suyu ses çıkaracak şekilde sıçratarak.* [DS]

cubur, [Yun. tsipuro] *{ağız} is.* Üzüm posası. [DS]

cu'bus, [Ar. cuʿbūs جعبوس] *(cubu:s) {OsT} sf.* Aptal.

cuce, [Far. cūce جوجه] *(cu:ce) {OsT} is.* Civciv.

cucu, [cu *(yans.)* +cu] *{ağız} is.* Bir tür ağustos böceği. [DS]

cucuk, -ğu [cu *(yans.)* > cu-cuk / cücük] *{ağız} is.* **1.** Civciv. **2.** Soğanın tohum veren uzun ve sert yaprağı. [DS]

cucuklamak, [cu *(yans.)* > cu-cuk-la-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(u]-yor]* Filiz vermek; yeşermek. [DS]

cuculamak, [cu *(yans.)* > cü+cü-la-mak] *(cu:cu:la-mak) {ağız} gçl. f. [-r]* **1.** (Tavuk için) çağırmak. **2.** *gçsz. f.* İşemek. [Gemalmaz]

cud[1], [Ar. cūd جود] *(cu:d) {OsT} is.* Cömertlik; eli açıklık. ⊟ **cūd-i kerem,** *{OsT} Cömertlik.*|| **cūd-i sehā,** *{OsT} Cömertlik.*

cud[2], [Far. cehud *(Yahudi)* > cūd جود] *(cu:d) {OsT} is.* Karagöz oyunundaki Yahudi tipinin adı.

cudam, [Ar. cüḏām جذام] *(cuda:m) {ağız} sf.* **1.** Görgüsüz; beceriksiz **2.** Güçsüz. **3.** Sakat ve çirkin. **4.** *is.* Kötü adam. **5.** Cüzam. [DS]

cudayma, [Ar. kudayme] *{ağız} is.* Leblebi. [DS]

cufut, [Far. cehūd => çıfıt > cufut] *{ağız} is.* **1.** Açıkgöz. **2.** Yaramaz. **3.** Cimri. **4.** Çingene. [DS]

cug, [Far. cūğ جوغ] *(cu:ğ) {OsT} is.* Öküz boyunduruğu.

-cugaz, [-cuk-az > -cuğ-az / -cüg-ez] *{eAT} yap e.* Küçültmelik ekidir, -cuk ve -az eklerinin birleşmesi

ile oluşmuştur. Çoğunlukla tek heceli kelimelere eklenir. Bugünkü "-cağız" işlevindedir. *ev-cügez, kız-cuğaz, ton-cuğaz.*

cugdu, [cug-du / yogdu / yorgu / yogruy / yugdu] *{eT} is.* Devenin uzamış tüyleri. [DLT]

cugu, [? cugu] *{ağız} is.* Piliç. [DS]

cugun, [Rus. cugun *(tencere)*] *{ağız} is.* Büyük çaydanlık. [DS]

cuğ[1], [cuğ *(yans.)*] *is.* Yeme, çiğneme ya da emme sırasında çıkan sesi anlatan kök. [Zülfikar] *cuğ-ur-da-t-mak.*

cuğ[2], [cuğ] *{ağız} is.* **1.** Suyun çekilmesi için bataklıklara açılan küçük kanal. **2.** Yığın; birikinti. [DS]

cuğd, [Ar. cuğd جغد] *{OsT} is. zool.* Baykuş.

cuğu, [cuğ-u] *{ağız} is.* **1.** Hindi yavrusu. **2.** Piliç. [DS]

cuğun, [Rus. cugun] *{ağız} is.* Demlik. [DS]

cuğurdatmak, [cuğ *(yans.)* > cuğ-ur-da-t-mak] *{ağız} gçl. f. [-ır]* İstekle yutkunmak. [DS]

cuğurmak, [cuğ *(yans.)* > cuğ-ur-mak] *{ağız} gçsz. f. [-ur]* Sinmek. [DS]

cuğutmak, [cuğ *(yans.)* > cuğmak > cuğ-ut-mak] *gçsz. f. [-ur]* **1.** Üşümek; titremek. **2.** Büzülmek; şaşkınlık içinde kalmak, durmak.

cuh, [cuh *(yans.)*] *is.* Yeme, çiğneme ya da emme sırasında çıkan sesi anlatan kök. [Zülfikar] *cuh-ur-da-t-mak.*

cuhud, [Far. cehüd => cuhūd جهود] *{eAT} is.* Yahudi. ⧉ **cuhud ısıtması,** *{eAT} Şiddetli sıtma; çıfıt sıtması.* || **cuhud yolunması,** *{eAT} Yaygara.*

cuhurdatmak, [cuḫ *(yans.)* > cuḫ-ur-da-t-mak] *gçl. f. [-ır]* İstekle yutkunmak.

-cuk, [-cık / -cik / -çik / -çık / -cük / -cuk / -çük / -çuk] *yap. e.* → cık.

cuk[1], [cuk *(yans.)*] *is.* Su sesini, suyun çağlayıp akmasını, sıvıların kaynamasını anlatan kök. [Zülfikar] *cuk-ur-da-mak.*

cuk[2], [cuk *(yans.)*] *is.* Yeme, çiğneme ya da emme sırasında çıkan sesi anlatan kök. [Zülfikar] *cuk-ur-da-t-mak, cuk-ur cukur.*

cuk[3], [cuk *(yans.)*] *is.* **1.** Aşık oyununda kemiğin düz tarafı. **2.** Yakın akraba; dost. ⧉ **cuk oturmak,** *1. Aşık kemiğinin düz tarafı yere gelecek şekilde durması. 2. mecaz. Tam yerine oturmak. 3. Uygun düşmek, denk gelmek.*

cuka, [cuka جوقه] *{eAT} is.* Çuha.

cukcuk[1], **-ğu** [cuk *(yans.)* + cuk] *{ağız} is.* **1.** Çok cılız tavuk. **2.** Karatavuk kuşu. **3.** Hindi. [DS]

cukcuk[2], **-ğu** [cuk *(yans.)* + cuk] *{ağız} is.* **1.** Düdük. **2.** Zurnanın üst kısmı. [DS]

cukka, [cukk-a] *{ağız} is.* Hayvan ve çocuk memesi. [DS]

cuklamak, [cuk-la-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(u)-yor]* Uyuklamak. [DS]

cukluk, -ğu [cuk-luk] *{ağız} is.* Yakınlık. [DS]

cukur, [cuk *(yans.)* > cuk-ur] *{ağız} is.* Yeme, çiğneme ve yutma sırasında çıkan sesi anlatan yansımalı gövde. [DS] ⧉ **cukur cukur,** *{ağız} Arka arkaya yutkunurken çıkan ses.* [DS]

cukurdamak, [cuk *(yans.)* > cuk-ur-da-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-d(u)-yor]* İstekle yutkunmak. [DS]

cukurdatmak, [cuk *(yans.)*> cuk-ur-da-t-mak] *{ağız} gçl. f. [-ır]* İstekle yutkunmak. [DS]

-cul, [-cıl / -cil / -çil / -çıl / -cul / -cül / -çul / -çül] *yap. e.* → cıl.

cu'l, [Ar. cuʿl جعل] *{OsT} is.* **1.** Ücret; karşılık. **2.** Ayak kirası.

cul, [Ar. cūl جول] *(cu:l) {OsT} is. zool.* Çaylak.

cula, [Ar. cül ?] *{ağız} is.* **1.** Karga. **2.** Yuvasını sarp kayalıklara yapan, "cula cula" diye öten ve eti yenen bir tür karga. [DS]

culah, [Far. cūlāh جولاه] *(cu:la:h) {OsT} is.* **1.** Kumaş dokuyan. **2.** *gnşl.* Örümcek.

culahek, [Far. culāhek جولاهك] *{OsT} is.* **1.** Küçük dokumacı. **2.** Örümcek.

culamak, [cula-mak] *{ağız} gçlsz. f. [-r] [-l(u)-yor]* Eskimek; yıpranmak. [DS]

culban, [Ar. culbān جلبان] *{ağız} is.* Yabani bezelye; burçak. [DS]

culcul[1], [cul *(yans.)* + cul] *{ağız} is.* Hindi. [DS]

culcul[2], [Ar. cülcül *(susam)*] *{ağız} is.* Kuş yemi. [DS]

culeh, [Far. cūleḫ جولخ] *(cu:leh, h kalın söylenir) {OsT} is.* Yoksul kimselerin giydiği kalın ve kaba dokunmuş kumaş.

culehi, [Far. cūleḫī جولخى] *(cu:lehi:, h kalın söylenir) {OsT} sf.* **1.** (Kişi için) abalı; kebeli. **2.** Kalender.

culfa, [Far. cūlāḫ جولخ] *{ağız} is.* Dokumacı. [DS]

culha, [Far. cūlāḫ جولخ] *(cu:lha:) {OsT} is.* **1.** Kumaş dokuyan. **2.** *gnşl.* Örümcek.

culk, [culk /curk *(yans.)*] *is.* Kuluçka tavuğun çıkardığı sesi anlatan kök. [Zülfikar] *culk tavuk.* ⧉ **culk culk etmek,** *{ağız} Birisi yerken ağzı sulanıp yutkunmak.* [DS]

culku, [Az. culku] *{ağız} is.* Kağnının tekerleğinin çıkmaması için dingil başına takılan çivi. [DS]

culp, [culp *(yans.)*] *is.* Sıvı içine düşen taş vb. maddenin çıkardığı sesi anlatan kök. [Zülfikar] *culp.*

culuf, [Yun. ğlupa] *{ağız} is.* Fındığın yeşil kabuğu. [DS]

-culuk, [-cı-lık / -cilik / -çilik / -çılık / -cülük / -culuk / -çülük / -çuluk] *yap. e.* → -cılık.

culuk, -ğu [cu *(yans.)* > cu-lu-k] *{ağız} is.* Hindi. [DS]

culum, [cu-lu-m ?] *{ağız} sf.* Alıngan; küçük söz ve olayları büyüten. [DS]

culumlamak, [culum-la-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(u)-yor]* Sinirlenmek. [DS]

cum, [cum *(yans.)*] *is.* Sıvı içine atılan cismin çıkardığı sesi anlatan kök. [Zülfikar] *cum.*

cuma, [Ar. cemʿ >cumʿa جمعه] *(cum-a: /cuma:) {OsT} is.* **1.** Toplanma günü. **2.** Haftanın günlerinden perşembe ile cumartesi arasındaki gün. **3.** Müslümanlıkta haftanın kutsal günü. **4.** Cuma günü, camide cemaatle kılınan namaz. ☞ **cuma akşamı,** *{ağız} Perşembe günü.* [DS]|| **cuma biri,** *{ağız} Cumartesi.* [DS]|| **cuma evi,** *{ağız} Cami.* [DS]|| **cuma ikisi,** *{ağız} Pazar.* [DS]|| **cuma üçü,** *{ağız} Pazartesi.* [DS]|| **cuma namazı,** *isl. Cuma günü öğle vakti cemaatle camide kılınan iki rekâtlık farz namaz.*|| **cuma selamlığı,** *tar. Padişahın cuma günü namaza gidiş ve gelişi sırasında düzenlenen tören.*|| **cuması eksik,** *Budala.*|| **Cum'a Suresi,** *Cuma namazından bahseden Kur'an'ın on bir ayetlik 62. suresi.*

cumalık, -ğı [cuma-lık] *{ağız} is.* Zifaf gecesinden sonraki cuma günü kadınların gelini görmeğe gitmeleri. [DS]

cumartesi, -yi [Ar. cuma + T. erte-s-i > cumartesi] *is.* Haftanın cuma ile pazar arasındaki günü. ☞ **cumartesi kibarı gibi süslenmek,** *Büyük bir özentiyle fakat zevksiz bir şekilde süslenmek.*

cumat, [Ar. cumʿāt / cumeʿāt جمعات] *(cum-a:t) {OsT} is.* Cumadan sonra gelen günler.

cumb[1], [cumb *(yans.)*] *is.* Düşme, yuvarlanma, takla atma gibi eylemler sırasında çıkan sesleri anlatan kök. [Zülfikar] *cumb-al-ak, cumb-ul-ak.*

cumb[2], [cumb *(yans.)*] *is.* Sıvı içine atılan cismin çıkardığı sesi anlatan kök. [Zülfikar] *cumb-ul cumbul, cumb-ul-da-mak, cumb-ur+lop, cumb-ur-tu, cumb-ul-da-k.*

cumb[3], [cumb *(yans.)*] *is.* Sıvıların çalkalanması ile oluşan hareketleri anlatan kök. [Zülfikar] *cumb-ul cumbul, cumb-ul-da-mak, cumb-ur cumbur.*

cumba, [İt. gibbo / Far. cunbad *(kemer)*] *is.* **1.** Binaların bir yüzüne üç tarafı pencereli olarak yapılan çıkıntı; çıkma. **2.** Tahkim edilmiş savaş gemisi kulesi. **3.** Tamimlerin okunduğu kürsü biçiminde ahşap çıkma. ☞ **cumba mazgal,** *Kale üzerindeki cumba biçimindeki mazgal.*

cumbadak, -ğı [cumb *(yans.)* > cumb-adak] *zf.* Birdenbire ve hızlıca (suya düşmek).

cumbalak, -ğı [cumb *(ses taklidi)* > cumb-alak] *is.* Takla. ☞ **cumbalak aşmak,** *{ağız} Takla atmak.* [DS]

cumbalama, [cumba-la-ma] *is.* Tahta kenarını düzeltme işi.

cumbalamak, [cumba-la-mak] *gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Tahtanın dar kenarındaki testere diş izlerini gidermek, düzeltmek.

cumbalı, [cumba-lı] *sf.* Cumbası olan.

cumbul[1], [cumb *(yans.)* > cumb-ul] *is.* **1.** Kapalı bir kap içinde çalkalanan sıvının çıkardığı ses. **2.** *argo.* Karın; mide. ☞ **cumbul cumbul,** *1. (Yemek için) gereğinden çok suyu bulunan; cambul cumbul. 2. (Yarı dolu kaptaki sıvının çalkalanışı için) ses çıkararak.*

cumbul[2], [cumb-ul] *{ağız} is.* **1.** Çok eski elbise. **2.** Naz; cilve. [DS]

cumbulak[1], **-ğı** [cumb *(yans.)* + cumb-ul-ak] *{ağız} is.* Takla. [DS]

cumbulak[2], **-ğı** [cumb *(yans.)* + cumb-ul-ak] *{ağız} is.* Su biriken yer; birikinti yatağı. [DS]

cumbuldak, -ğı [cumb-ul-da-k] *{ağız} is.* **1.** Bozuk süt. **2.** *sf.* Dönek; sözünde durmayan. [DS]

cumbuldama, [cumbul-da-ma] *is.* Kapalı bir kap içindeki sıvının sesine benzer ses çıkarmak eylemi.

cumbuldamak, [cumbul-da-mak] *gçsz. f [-r] [-d(u)-yor]* **1.** Kapalı bir kap içinde çalkalanan sıvının sesine benzer ses çıkarmak. **2.** *{ağız}* Bol ve gür olarak akmak. [DS] **3.** *{ağız}* (Su içine atılan taş için) "cumb" sesi çıkarmak. [DS]

cumbuldatma, [cumbul-da-t-ma] *is.* Kapalı bir kaptaki sıvıyı çalkalayıp ses çıkartmak eylemi.

cumbuldatmak, [cumbul-da-t-mak] *gçl. f. [-ır]* Kapalı bir kaptaki sıvıyı çalkalayıp ses çıkartmak.

cumbur[1], [cumb-ur] *is.* Su içine atılan nesnelerin çıkardığı sesi ve batışı anlatan yansımalı gövde.

cumbur[2], [Ar. cumhur] *{ağız} is.* Topluluk. [DS]

cumburdama, [cumbur-da-ma] *is.* Kapalı bir kap içindeki sıvının sesine benzer ses çıkarmak eylemi.

cumburdamak, [cumbur-da-mak] *gçsz. f. [-r] [-d(u)-yor]* **1.** (Kapalı bir kap içinde çalkalanan sıvı için) ses çıkarmak. **2.** Bu sese benzer ses çıkarmak. **3.** Su içinde oynayarak ses çıkartmak. **4.** (Su için) bol ve gür akarak ses çıkarmak.

cumburdatma, [cumbur-da-t-ma] *is.* Kapalı bir kaptaki sıvıyı çalkalayıp ses çıkartmak eylemi.

cumburdatmak, [cumbur-da-t-mak] *gçl. f. [-ır]* Kapalı bir kaptaki sıvıyı çalkalayıp ses çıkartmak.

cumburlop, [cumbur *(yans.)* + lop *(yans.)*] *zf.* **1.** Ağır bir cismin suya düştüğü zaman çıkardığı ses. **2.** *argo.* Kolayca çalınmak; cebe indirilmek.

cumburt, [cumb-ur-t] *{ağız} is.* Küçük göl. [DS]

cumburtu, [cumb *(yans.)* > cumb-ur-tu] *is.* Suya düşen bir cismin ya da kapalı kap içinde çalkalanan sıvının çıkardığı ses.

cume, [Far. cāme جامه] *{OsT} is.* Elbiselik.

cumhur, [Ar. cumhūr جمهور] *(cumhu:r) {OsT} is.* **1.** Halk; ahali. **2.** Topluluk. **3.** Grup; sınıf. **4.** Cumhuriyetle yönetilen insan topluluğu. **5.** *tasvf.* Türk tasavvuf müziğinde kimi bölümlerin koro ile seslendirileceğini belirten terim. ☞ **Cumhūra muhālefet kuvve-i hatadandır,** *Halkın uygun bulduğu görüşe karşı çıkmak çok yanlıştır.*|| **cumhur-i hükemā,** *{OsT} Filozoflar grubu.*|| **cumhūr ilāhi,** *Baştan sona koro ile seslendirilen ilahî.*|| **cumhūr-i nās,**

{OsT} Halk topluluğu.|| **cumhūr-i üdebā,** *{OsT} Edebiyatçılar.*

cumhurbaşkanı, [Ar. cumhur *(halk)* + baş-kan-ı] *is.* Cumhuriyetle yönetilen ülkede devlet başkanı; cumhurreisi.

cumhurbaşkanlığı, [cumhur+baş-kan-lı(ğ)-ı] *is.* **1.** Cumhurbaşkanının görevi. **2.** Cumhurbaşkanının makamı. **3.** Cumhurbaşkanının ve bağlı personelin görev yaptığı yer veya bina.

cumhuri, [Ar. cumhūrī جمهوری] *(cumhu:ri:) {OsT} sf.* **1.** Halkla, toplumla ilgili. **2.** Halka ve topluma özgü. **3.** Cumhuriyete ait.

cumhuriye, [Ar. cumhūriyye جمهوریه] *(cumhu:riye) {OsT} sf.* **1.** Halkla, toplumla ilgili. **2.** Halka ve topluma has. **3.** Cumhuriyete ait.

cumhuriyet, [Ar. cumhūriyyet جمهوریت] *(cumhu:riyet) {OsT} is.* **1.** Milletin, egemenlik hakkını kendi elinde tuttuğu ve bunu belirli süreler için seçtiği milletvekilleri aracılığıyla kullandığı siyasal örgütlenme biçimi. **2.** Bu biçimde yönetilen ülke. **3.** *sf.* Cumhuriyete ait, cumhuriyetle ilgili olan. ⊟ **Cumhuriyet Bayramı,** *Türkiye Cumhuriyetinin ilan edildiği gün olan 29 Ekim 1923'ün yıl dönümlerinde kutlanan millî bayram.*|| **cumhuriyet-perver,** *{OsT} Cumhuriyetçi.*

cumhuriyetçi, [cumhuriyet-çi] *sf.* **1.** Cumhuriyetçilik yanlısı olan. **2.** Cumhuriyetçiliği savunan. **3.** *is.* Cumhuriyet yanlısı olan topluluk. ⊟ **cumhuriyetçi dokumacı kuşu,** *zool. Dokumacı kuşugiller familyasından, Güney Afrika savanlarındaki ağaçlarda otuz kırk çiftin yavru çıkardığı serçeye benzer ötücü bir kuş türü; (Philetairus socius).*

cumhuriyetçilik, -ği [cumhuriyet-çi-lik] *is.* **1.** Yönetimde cumhuriyet yanlısı olma durumu. **2.** Cumhuriyetçi görüş. **3.** Cumhuriyet yanlılarının görüşü.

cumhuriyetperver, [Ar. cumhūriyet + Far. perver جمهوریتپرور] *(cumhu:riyetperver) {OsT} sf.* Cumhuriyet yanlısı olan; cumhuriyetçi.

cumluzrak, -ğı [cum-lu-z-rak جملوزرق] *{eAT} zf.* Biraz kapalı; yarı yumuk.

cumm, [cumm *(yans.)*] *is.* Sıvı içine atılan cismin çıkardığı sesi anlatan kök. [Zülfikar] *cumm-a-dak.*

cummadak, -ğı [cumm *(yans.)* cumm-adak] *{ağız} zf.* (Su atlamak, batmak için) "cum" sesi çıkararak. [DS]

cump, [cump *(yans.)*] *is.* Suya düşen bir nesnenin çıkardığı ses; cup.

cumra, [cum-ra جومره] *{eAT} is.* Kozadan ipek sağmakta kullanılan aygıt.

cumu, -u'u [Ar. cemᶜ > cumūᶜ جموع] *(cumu:) {OsT} is.* **1.** Toplamalar; yığmalar. **2.** Çoğullar.

cumuat, -ti [Ar. cumᶜā > cumuᶜāt جمعات] *(cumu:a:t) {OsT} is.* Perşembeden sonra gelen günler.

cumuh, [Ar. cumūḥ جموح] *(cumu:h) {OsT} is.* Atın huysuzluğu; başının sertliği.

cumur, [Erme. çmur / Yun. tzumur] *{ağız} is.* **1.** Yağda kızartılmış ekmek. **2.** Peynir ve taze mısır ekmeğinden yapılan bir yemek. [DS]

cumurlamak, [cum *(yans.)* > cum-ur-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(u)-yor]* **1.** Buruşturmak; kırıştırmak. **2.** Yoğurmak. **3.** Çimdiklemek. [DS]

-cun, [-cın / -cin / -cün / -cun / -çın / -çin / -çün / -çun] *yap. e.* → -cın.

cunbalak, -ğı [cumb *(yans.)* > cumb-a-lak > cunbalak جونبلق] *{OsT} is.* Takla. ⊟ **cunbalak atmak,** *{OsT} Takla atmak.*

cunbuldamak, [cumb *(yans.)* > cumb-ul-da-mak > cunbuldamaḫ] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-d(u)-yor]* (Su içine atılan taş için) ses çıkarmak. [DS]

cuncukmak, [tunc-uk-mak > cuncuk-mak جونجقمق] *{OsT} gçsz. f. [-ur]* Havasızlıktan bunalmak; tuncukmak.

cunda[1], [İt. giunta / zonta] *is. dnz.* Yelkenli gemilerde yatay serenlerin her iki ucu. ⊟ **cundaya binmek,** *Yönetimi ve yönlendirmeyi ele almak; başa geçmek.*

cunda[2], [? cunda] *{ağız} is.* Kuvvet. [DS]

cundasız, [cunda-sız] *{ağız} sf.* **1.** Kuvvetsiz. **2.** Ufak tefek; gelişmemiş. [DS]

cunggar, [Moğ. cegüngar] *(cuñgar) {eAT}* Ordunun sol kanadı.

cunk, [cunk *(yans.)*] *is.* Çınlama sesini andırır gevezelik etmeyi, bağrışma, konuşma ve ötüşmeyi anlatan kök. [Zülfikar] *cunk kuşu.* ⊟ **cunk kuşu,** *{ağız} Baykuş.* [DS]

cunmak, [yu-n-mak > cu-n-mak] *{eT} dönşl. f. [-ar]* Yıkanmak. [Clauson]

cunta, [İsp. junta] *is.* **1.** Eskiden İspanyol ve Portekiz siyasi ve idari kurulu. **2.** Mevcut seçilmiş hükûmeti askerî güçle devirerek yönetimi ele geçiren diktatör hükümet.

cuntacı, [cunta-cı] *is.* ve *sf.* **1.** Cunta yanlısı olan. **2.** Cunta üyesi.

cup, [cup *(yans.)*] *is.* Suya düşen bir nesnenin çıkardığı ses; cump.

cuppadak, [cup *(yans.)* > cup(p)-a-dak] *zf.* **1.** (Suya düşmek için) birdenbire ve "cup" sesi çıkararak. **2.** (Herhangi bir düşüş için) birdenbire. **3.** *{ağız}* (Suya atlamak için) birdenbire. [DS]

cur, [cır / cir / cor / cur / cür *(yans.)*] *is.* Sıvı maddelerin akışı, dökülüşü ve ishal olma durumunda çıkan sesi anlatan kök. [Zülfikar] *cur cur.* ⊟ **cur cur,** *{ağız} (Akmak için) sürekli ve güçlü.* [DS]|| **cur etmek,** *{ağız} İşemek.* [DS]

cura[1], [Far. curre *(uçan erkek haşere)* ? > cura جوره] *is.* **1.** *{OsT}* Tezene adı verilen mızrapla çalınan bağlama ailesinin en küçüğü. **2.** *{ağız}* Tiz ses. [DS]

cura[2], [cura جورا] *is.* **1.** Doğan cinsinde küçük ve yırtıcı bir kuş. **2.** Gelişmemiş, ufak tefek, çelimsiz çocuk. **3.** *{ağız}* Erkek atmaca. [DS] **4.** *{OsT} sf.* Gelişmemiş; ufak tefek. ◘ **cura zurna,** *Küçük zurna.*

cura[3], [Ar. cürʿa] *is. argo.* Esrar.

curacı, [cura-cı] *is.* Cura çalan.

curcuna, [cur *(yans.)* > curcuna جورجنه] *(cu'rcuna) is.* **1.** Gürültü, kargaşalık ve şamata. **2.** Türk müziğinde on zamanlı altı vuruşlu küçük bir usul. **3.** *{eAT}* Kaba etlerini oynatarak yapılan bir dans. ◘ **curcuna tepmek,** *Curcuna havası ile oynamak.*|| **curcunaya çevirmek,** *Ortalığı karmakarışık, gürültülü ve patırtılı bir hâle getirmek.*|| **curcunaya kalkmak,** *Kavga çıkarmaya davranmak.*|| **curcunayı koparmak,** *Gürültü patırtı etmek.*

curcuni, [curcuni جورجنی] *{eAT} {OsT} is.* Kalçalarını oynatarak yapılan hızlı bir dans.

curde, [Ar. curd *(süvari alayı)* > curde جرده] *{OsT} is.* Atlı asker. ◘ **curde askeri,** *Eskiden hacca giden kafilelerin güvenliklerinin sağlanması ile görevlendirilen atlı asker.*|| **curde başbuğu,** *Atlı askerlerin kumandanı.*

curk, [culk /curk *(yans.)*] *is.* **1.** Kuluçka tavuğun çıkardığı sesi anlatan kök. [Zülfikar] *curk tavuk.* **2.** *{ağız}* Kuluçka. [DS] ◘ **curk tavuk,** *{ağız} Kuluçka olmuş tavuk.* [DS]

curnal, [Fr. journal] *{ağız} is.* Birisi hakkında verilen kötüleyici rapor. [DS] ◘ **curnal etmek,** *Birisi hakkında yetkili yere kötüleyici bir rapor vermek.*

curnata, [İt. giornata] *is.* **1.** Bıldırcın akını. **2.** *mecaz.* Hareketli ve çok verimli dinleniş.

curruk, -ğu [cur *(yans.)* > cur(r)-uk] *{ağız} is.* **1.** Martı. **2.** Ocak çekirgesi. **3.** Bir çocuk oyunu. **4.** *sf.* (Yemek için) sulu; özleşmemiş; curu. [DS] ◘ **curruk çıkmak,** *{ağız} Payını alamamak.* [DS]

curu, [cur *(yans.)* > cur-u] *{ağız} sf.* (Yemek için) suyu bol; koyu olmayan. [DS]

curul, [cur-ul] *{ağız} is.* Sıvıların dökülüşünü ve bu sırada çıkan sesi anlatan yansımalı gövde. [DS] ◘ **curul curul,** *{ağız} (Suyun akışı için) az fakat "curultulu ses" çıkararak.* [DS]

curum[1], [Ar. curn *(yalak)*] *{ağız} is.* Taş havuz. [DS]

curum[2], [Yun. korimbos] *{ağız} is.* Lahana çiçeği. [DS]

curumak, [cur *(yans.)* > cur-u-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r]* Sulu şakalar yapmak; oynaşmak. [DS]

curun, [Ar. curn] *{ağız} is.* **1.** Şıra çıkarılırken şıranın aktığı yer. **2.** Taş veya tahtadan yapılma oluk; kurna. **3.** Taş, çimento veya tahtadan yapılma üzüm ezme kabı. [DS]

curunlu, [cur *(yans.)* > cur-un-lu] *{ağız} is.* Üstünden su damlayan mağara. [DS]

curuşmak, [cur *(yans.)* > cur-uş-mak] *{ağız} gçsz. f. [-ur]* Buruşmak; pörsümek. [DS]

curuzlamak, [cur-uz-la-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-r] [-l(u)-yor]* Uyuşmak; büzülmek. [DS]

cus, [cus] *{ağız} sf.* Akıllı; kurnaz. [DS]

cuslanmak, [cus-la-n-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* Kendini ağır satmak; nazlanmak. [DS]

cuslu, [cus-lu] *{ağız} sf.* **1.** Kendini ağıra satan. **2.** Nazlı ve hileli konuşan. **3.** Akıllı; uslu; rahat duran. [DS]

custul, [? custul] *{ağız} sf.* Nazlı ve hileli konuşan. [DS]

custullu, [custul-lu] *{ağız} sf.* Alıngan. [DS]

cusun, [Ar. cins > Kürt. cisin] *{ağız} is.* **1.** Çeşit; cins. **2.** Biçim. [DS]

cuş, [Far. cūş جوش] *(cu:ş) {OsT} is.* **1.** Coşma; coşkunluk. **2.** Kaynama; taşma. ◘ **cūşa gelmek,** *Ansızın coşmak.*|| **cūş ā cūş,** *{OsT} Çok coşmuş; taşkın; coşkun.*|| **cūş-āver,** *{OsT} Coşturucu.*|| **cūş etmek,** *{OsT} Coşmak.*|| **cūş-i āb,** *{OsT} Suyun coşması; suyun akışı.*|| **cūş-i dil,** *{OsT} Gönül coşkunluğu.*|| **cūş-i dil-i enhār,** *{OsT} Irmakların gönlünün coşması; ırmakların coşkunluğu.*|| **cūş ü hurūş,** *1. Coşup taşma. 2. tasvf. Coşma; taşma.*

cuşak, [Far. cūşī > cūşāk جوشاك] *(cu:şa:k) {OsT} is.* Kaynama; kaynayış.

cuşan, [Far. cūşān جوشان] *(cu:şa:n) {OsT} sf.* Coşkun; kaynayan; taşan.

cuşani, [Far. cūşānī جوشانی] *(cu:şa:ni:) {OsT} is.* Coşkun olma hâli.

cuşen, [Far. cevşen جوشن] *{OsT} is.* → cevşen.

cuşide, [Far. cūşīde جوشیده] *(cu:şi:de) {OsT} sf.* **1.** Kaynamış; coşmuş. **2.** Galeyana gelmiş. ◘ **cūşîde-mağz,** *1. Beyni kaynamış. 2. Ateşli; şehvetli.*

cuşidegî, [Far. cūşīdegī جوشیدگی] *(cu:şi:degi:) {OsT} is.* Coşkunluk.

cuşir, [Far. cūşīr / cūşīre جوشیر / جوشیره] *(cu:şi:re) is. {OsT}* Dokumacı.

cuşiş, [Far. cūşiş جوشش] *(cu:şiş) {OsT} is.* Coşma; coşkunluk; kaynama; taşma. ◘ **cūşiş-i ahzān,** *{OsT} Hüzün coşkunluğu.*|| **cūşiş-i dil,** *{OsT} Gönül coşkunluğu.*|| **cūşiş-i efkâr,** *{OsT} Fikirlerin coşkunluğu.*|| **cūşiş-i yâd,** *{OsT} Hatırlamanın verdiği coşkunluk.*

cuv, [cıv / cıy /cuv *(yans.)*] *is.* Sıvı maddelerin sulu, çalkantılı ve cıvık oluşlarını anlatan kök. [Zülfikar] *cuv-uk.*

cuvap, [Ar. cevāb جواب] *{ağız} is.* Cevap. [DS]

cuvariş, [Far. guvāriş گوارش] *{OsT}* *is.* Mide ilacı.

cuvuk, -ğu [cuv *(yans.)* > cuv-uk] *{ağız}* *sf.* Sulu; cıvık. [DS]

cuvurmak, [cuv-ur-mak] *{ağız}* *gçsz. f.* *[-ur]* Koşarak yürümek. [DS]

cuvutmak, [cur *(yans.)* > cuv-ut-mak] *{ağız}* *gçsz. f.* *[-ur]* Kendinden geçmek; dalmak. [DS]

cuy, [Far. cūy / cū جوی / جو] *(cu:y)* *{OsT}* *is.* Irmak, nehir; akarsu. ☞ **cūy-bār,** *{OsT}* *1. Akar su; çay; dere; ırmak. 2. Akarsu kıyısı.*|| **cūy-çe** *{OsT}* *Küçük akar su.*|| **cūy-i revān,** *{OsT}* *Akarsu.*|| **cūy-i sirişk,** *{OsT}* *Gözyaşı ırmağı.*

cuya, [Far. cüsten *(aramak)* > cūyā جویا] *(cu:ya:)* *{OsT}* *sf.* Arayan; isteyen.

cuyan, [Far. cüsten *(aramak)* > cūyān جویان] *(cu:ya:n)* *{OsT}* *sf.* Arayan; isteyen.

cuybar, [Far. cūy-bār جویبار] *(cu:yba:r)* *{OsT}* *is.* Akarsu; ırmak; nehir.

cuyçe, [Far. cūy-çe جویچه] *(cu:yçe)* *{OsT}* *is.* Küçük akarsu.

cuyçek, [Far. cūy-çek جویچك] *(cu:yçek)* *{OsT}* *is.* Küçük akarsu.

cuyende, [Far. cüsten *(aramak)* > cüyende جوینده] *(cu:yende)* *{OsT}* *sf.* Arayan; arayıcı.

cuyendegî, [Far. cüsten *(aramak)* > cūyende-gī جویندگی] *(cu:yendegi:)* *{OsT}* *sf.* Arayıcılık.

-cü[1], [-cı / -ci / -cu / -cü / -çı / -çi / -çu / -çü] *yap. e.* → -cı.

cü[1], [cu / cü *(yans.)*] *is.* Filiz vermeyi, küçük, körpe olmayı anlatan kök. [Zülfikar] *cü-ce, cü-ce-lik, cü+cük-le-mek, cü+cük-le-n-mek.*

cü[2], [cu / cü / cül / cüy *(yans.)*] *ünl* Kümes hayvanları vb. kuşları çağırma ünlemi. *cü+cü-k, cü+cü-k çıkarmak.* ☞ **cü cü,** *{ağız}* *Tavuk çağırma sözü.* [DS]

cüb, -bbü [Ar. cübb جب] *{OsT}* *is.* Kuyu.

cübbe, [Ar. cübbe جبه] *{OsT}* *is.* Eskiden sarıklı din adamlarının giydiği yenleri geniş, uzun ve düğmesiz üst elbisesi.

cübbeci, [cübbe-ci] *is.* → cüppeci.

cübbeli, [cübbe-li] *sf.* → cüppeli.

cübeb, [Ar. cübbe > cübeb جبب] *{OsT}* *is.* Cüppeler; üstlükler.

cübn, [Ar. cübn جبن] *{OsT}* *is.* **1.** Peynir; kazein. **2.** Korkaklık.

cübni, [Ar. cübnī جبنی] *(cübni:)* *{OsT}* *sf.* **1.** Peynir gibi olan; peynirimsi. **2.** *is.* Peynirci.

cübün, [Ar. cebīn > cübün جبن] *{OsT}* *is.* Alınlar.

cüce, [cü *(yans.)* > cü-ce *(civciv)* / Far. cüce *(civciv)*] *is.* **1.** Boyu normalden daha kısa olan kişi. **2.** *{ağız}* Civciv. [DS] **3.** *sf.* Çok kısa boylu. **4.** *mecaz.* Gelişmesi geri kalmış olan; bodur. **5.** *mecaz.* Değersiz; kafasız. ☞ **cüce baykuş,** *zool.* *Kuzey yarı kürenin ılıman bölgelerinde yaşayan tepelikli, peçeleri ve kulak tüyleri kahverengi ve boz renkli bir baykuş çeşidi, (Otus scops).*|| **cüce geyik,** *zool.* *Asya ve Afrika'da yaşayan, erkeklerinin üst köpek dişleri savunmaya yönelik olarak dışa doğru fırlamış ince yapılı küçük, memeli bir hayvan, (Tragulus).*|| **cüce karabatak,** *zool.* *Anadolu ve çevresindeki göl ve akarsu kenarlarında yaşayan başı ve boynu kahverengi, diğer yerleri siyah renkli bir bataklık kuşu, (Phalacrocorax pygmaeus).*|| **cüce maki,** *zool.* *Madagaskar'da yaşayan, sıçan büyüklüğünde bir maymun, (Microcebus murinus).*

cücek, -ği [cü *(yans.)* > cü-cek] *{ağız}* *is.* **1.** Hayvan yavrusu. **2.** Kümes hayvanlarının yavrusu. **3.** Kozalak. [DS]

cücelek, -ği [cü *(yans.)* > cü-ce-lek] *{ağız}* *sf.* Yuvarlak. [DS]

cüceleşme, [cüce-le-ş-me] *is.* Cüce durumuna gelme eylemi.

cüceleşmek, [cüce-le-ş-mek] *dönşl. f.* *[-ir]* Cüce durumuna gelmek.

cücelik, -ği [cüce-lik] *is.* **1.** Cüce olma durumu. **2.** Cüce olanın niteliği. **3.** *tıp.* Çeşitli bozukluklar nedeniyle bir kişinin yetişkinlikte ulaşması gereken boy uzunluğunu kazanamama durumu.

cücü, [cü *(yans.)* > cü-cü] *{ağız}is.* **1.** (Çocuk dili) kuş. **2.** Çocuklar için yapılan küçük ekmek. **3.** Böcek. **4.** Küçük bir darı türü. [DS]

cücük, -ğü [cü *(yans.)* > cü-cük جوجوك] *is.* **1.** Soğanlı bitkilerde, soğandan çıkan tomurcuk. **2.** Soğanın iç kısmı. **3.** Bir sebze veya meyvenin göbeği çıkarılıp yenilen kısmı. **4.** Filiz; tomurcuk. **5.** Bir şeyin küçüğü veya benzeri. **6.** *{eAT}* Kuş veya tavuk yavrusu; civciv. **7.** *{ağız}* Serçe. [DS] **8.** Tohumda bulunan bitki embriyonu. **9.** Bazı yer altı yumrularında meydana gelen küçük basit tomurcuk. **10.** *{ağız}* Dağ çileği. [DS] **11.** *{ağız}* Çıkrıkta hareketi sağlayan kol. [DS] **12.** *{ağız}* Çıbanın ortasında toplanan katı irin tabakası. [DS] **13.** *{ağız}* Çekilmiş ince bulgur. [DS] **14.** *{ağız}* *sf.* Küçük; körpe. [DS] **15.** *{ağız}* Tatlı; güzel. [DS] ☞ **cücük ayı,** *{ağız}* *Şubat ayı.* [DS]|| **cücük burnu,** *{ağız}* *Tomurcuk.* [DS]|| **cücük çıkarmak,** *{ağız}* *Civciv çıkarmak.* [DS]|| **cücük pilavı,** *{ağız}* *Kuskuslu pilav.* [DS]|| **cücük suyu,** *{ağız}* *Peynir veya çökelek suyu.* [DS]|| **cücük yetirmek,** *{ağız}* *Kuluçkaya yatırmak.* [DS]

cücüklenme, [cücük-le-n-me] *is.* **1.** Cücük çıkarma. **2.** Canlılarda embriyon oluşumu.

cücüklenmek, [cücük-le-n-mek] *gçsz. f.* *[-ir]* **1.** Cücük çıkarmak. **2.** Canlılarda embriyon meydana gelmek.

cücümen, [cücü-men] *{ağız}* *sf.* Küçücük. [DS]
cücütmek, [cü-cü-t-mek] *{ağız}* *gçl. f.* *[-ür]* Tadını çıkarmak. [DS]
cüda, [Far. cüdā جدا] *(cüda:)* *{OsT}* *is.* **1.** Ayrı düşmüş; ayrılmış. **2.** Uzak kalmış. ⊡ **cüda cüda,** *Ayrı ayrı; tek tek.*|| **cüda düşmek,** *1. Ayrılmak. 2. Uzak kalmak.*|| **cüda etmek,** *Ayırmak.*
cüdagâne, [Far. cüdāgāne جداگانه] *(cüda:gâ:ne)* *{OsT}* *zf.* Ayrı olarak.
cüdaî, [Far. cüdāī جدائی] *(cüda:i:)* *{OsT}* *is.* Ayrılık; ayrılış.
cüdalık, [cüdā-lık] *(cüda:lık)* *is.* Ayrılık.
cüdam, [Ar. cüḏām جذام] *{OsT}* *is.* Cüzam.
cüdat, [Ar. cādī > cüdāt جداة] *(cüda:t)* *{OsT}* *is.* Dilenciler.
cüdayi, [Far. cüdāyī جدایی] *(cüda:yi:)* *{OsT}* *is.* Ayrılık.
cüdde[1], [gövde ? > cüdde] *{ağız}* *is.* Vücut; gövde. [DS]
cüdde[2], [Ar. cüdde جده] *{OsT}* *is.* **1.** Dağlar arasından geçen yol. **2.** Çizgi. **3.** İşaret; biçim; yol; metot.
cüddeli, [cüdde-li] *{ağız}* *sf.* Gövdeli. [DS]
cüdele, [? cüdele] *{ağız}* *is.* Yazlık yorgan. [DS]
cüdera, -a'i [Ar. cedīr > cüderā' جدراء] *(cüdera:)* *{OsT}* *sf.* Uygun düşenler; layık olanlar; yakışanlar.
cüderî, [Ar. cederī / cüderī جدری] *(cüderi:)* *{OsT}* *is.* *tıp.* Çiçek hastalığı. ⊡ **cüderî-i bakarî,** *{OsT}* *Sığırlarda görülen çiçek hastalığı.*|| **cüderî-i kâzib,** *{OsT}* *tıp. Suçiçeği.*
Cüdey, [Ar. cüdeyy جدی] *{OsT}* *is.* Kutup yıldızı.
cüdran, [Ar. cedr > cüdrān جدران] *(cüdra:n)* *{OsT}* *is.* Duvarlar.
cüdud, [Ar. ced > cüdūd جدود] *(cüdu:d)* *{OsT}* *is.* Atalar; cetler.
cüdür, [Ar. cidār > cüdür جدر] *{OsT}* *is.* **1.** Duvarlar. **2.** Zarlar. **3.** İnce deriler.
cüf, [Ar. cüff جف] *{OsT}* *is.* **1.** Başta, beyne ulaşmış bulunan yara veya yarık. **2.** *sf.* İçi boş; kof.
cüfa, -a'i [Ar. cüfā' جفاء] *(cüfa:)* *{OsT}* *is.* **1.** Köpük. **2.** Suyun üzerindeki çerçöp.
cüfaen, [Ar. cüfā'en جفاءً] *(cüfa:en)* *{OsT}* *zf.* Boş yere; boşuna.
cüfaf, [Ar. cüfāf جفاف] *(cüfa:f)* *{OsT}* *sf.* Kurumuş.
cüfal, -li [Ar. cüfāl جفال] *(cüfa:l)* *{OsT}* *sf.* Bol; çok.
cüfre, [Ar. cüfre جفره] *{OsT}* *is.* Boşluk; çukur.
cüft, [Far. cüft جفت] *{OsT}* *sf.* **1.** İkili. **2.** Eşi olan; eşli. **3.** Çift. ⊡ **cüft-gâv,** *{OsT}* *1. Bir çift öküz. 2. Çift sürmekte kullanılan öküz çifti.*|| **cüft-i felek,** *{OsT}* *Güneş ve Ay.*
cüfte, [Far. cüfte جفته] *{OsT}* *is.* **1.** At, katır gibi hayvanların arka ayaklarıyla attıkları tekme; çifte. **2.** Sağrı. **3.** *sf.* Benzer; eş. ⊡ **cüfte-endâz,** *{OsT}* *Çifte atan.*
cüftlenmek, [cüft-le-n-mek جفتلنمك] *{eAT}* *dönşl. f.* *[-ür]* Eş edinmek; evlenmek.
cüftsüz, [cüft-süz جفتسز] *{OsT}* *sf.* Eşsiz; bekâr.
cügen, [*eT.* yügün *(dizgin)*] *{ağız}* *is.* At başlığı. [DS]
-cügez, [-cuk-az > -cuğ-az / -cüg-ez] *{eAT}* *yap e.* → -cugaz.
cüğür, [Çağ. çöğür] *{ağız}* *is.* Çalı süpürgesi. [DS]
cühal, -li [Ar. cüḥāl جحال] *(cüha:l)* *{OsT}* *is.* Zehir; ağı.
cühan, [Far. cihān جهان] *{ağız}* *is.* Dünya. [DS]
cühela, [Ar. cehl > cāhil > cühelā' جهلاء] *(cühela:)* *{OsT}* *is.* Cahiller; bilgisizler.
cühera, [Ar. cehīr > cüherā' جهرا] *(cühera:)* *{OsT}* *is.* Yüksek sesle ve açıktan söylenenler.
cühhal, [Ar. cehl > cāhil > cühelā > cühhāl جهال] *(cühha:l)* *{OsT}* *is.* Cahiller, bilgisizler.
Cühud, [Ar. cüḥūd جحود] *(cühu:d)* *{OsT}* *is.* Yahudi; Cahûd
Cühudek, -ği [Ar. cühūd + Far. -ek جحودك] *{OsT}* *öz. is.* **1.** Küçük Yahudi. **2.** Kurnaz Yahudi.
cüje, [Far. cüje جوژه] *{eAT}* *is.* Civciv.
-cük, [-cık / -cik / -çik / -çık / -cük / -cuk / -çük / -çuk] *yap. e.* → cık.
-cül, [-cıl / -cil / -çil / -çıl / -cul / -cül / -çul / -çül] *yap. e.* → cıl.
cül[1], [cu / cü / cül / cüy *(yans.)*] *is.* Kümes hayvanları vb. kuşları çağırma ünlemi [Zülfikar] ve buna bağlı türevlerin kökü. *cül+cü-lük, cül-ü, cül+cül.*
cül[2], [cül] *{ağız}* *is.* Şans. [DS]
cül[3], **-lü** [Ar. cüll جل] *{OsT}* *zf.* En fazlası; çoğu; bütünü. ⊡ **cüll-i himmet,** *1. Elden gelen gayret. 2. En fazla dikkat. 3. Kendini işe tam verme.*
cül[4], **-lü** [Ar. cüll جل] *{OsT}* *is.* **1.** Çul. **2.** At çulu.
cülab, [Far. gülāb > Ar cülāb / cüllāb جلاب] *(cülab)* *{OsT}* *is.* **1.** Gül suyu. **2.** Sürgün veren şerbet; müshil.
cülahek, [Far. cülāhek جلاهك] *(cüla:he)* *{OsT}* *is.* **1.** Küçük dokumacı. **2.** *zool.* Örümcek.
cülaver, [Far. cül-āver جل آور] *(cüla:ver)* *{OsT}* *sf.* Çulla örtülü.
cülazi, [Ar. cülāẕi جلاذی] *(cüla:zi)* *{OsT}* *sf.* **1.** İriyarı ve güçlü. **2.** *is.* Hizmetçi. **3.** Kilise hizmetçisi. **4.** Papaz; keşiş.

cülbe, [Ar. cülbe جلبه] *{OsT} is. tıp.* Kapanmış yaranın üzerindeki deri veya pulcuklar.
cülcül[1], [Ar. cülcül جلجل] *{OsT} is.* **1.** Küçük zil; küçük çan; çıngırak. **2.** Def kenarına konulan zil; pul.
cülcül[2], [cül *(yans.)* + cül] *{ağız} is.* Eti yenecek çağa gelmiş horoz. [DS]
cülcülan, [Ar. cülcülān جلجلان] *(cülcüla:n) {OsT} is.* Kişniş.
cülcüle, [Ar. cülcüle جلجله] *{OsT} is.* **1.** Def kenarına konulan zil; pul. **2.** El çıngırağı.
cülcülük, -ğü [cül *(yans.)* > cül+cül-ük] *{ağız} is.* **1.** Çaylak. **2.** Kartal. [DS]
cülde, [cül-de] *{ağız} is.* Bir saraç aygıtı. [DS]
cüldelenmek, [cül-de-le-n-mek] *{ağız} dönşl. f. [-r] [-l(i)-yor]* İsteğini belli ederek beklemek. [DS]
cülesa, -ai [Ar. celīs > cülesā' جلساء] *(cülesa:) {OsT} is.* Birlikte oturanlar.
cüleyde, [Ar. cüleyde جليده] *{OsT} is.* Dericilik.
cüllab, [Ar. cüllāb جلاب] *(cülla:b) {OsT} is.* → cülab.
cüllah, [Far. cüllāh / cülleh جلاه / جله] *(cülla:h) {OsT} is.* Dokumacı.
cüllas, [Ar. cālis > cüllās جلاس] *(cülla:s) {OsT} sf.* **1.** Oturanlar. **2.** Tahta çıkanlar.
cüllenar, [Ar. cüllenār جلنار] *(cüllena:r) {OsT} is.* Nar çiçeği; gülnar.
cülmud, -dü [Ar. cülmūd جلمود] *(cülmu:d) {OsT} is.* Kaya.
cülmüd, [Ar. cülmüd جلمد] *{OsT} sf.* Sesi güçlü olan kimse.
cülnar, [Ar. cülnār جلنار] *(cülna:r) {OsT} is.* → cüllenar.
cülud, -dü [Ar. cild > cülūd جلود] *(cülû:d) {OsT} is.* Hayvan derileri; ciltler.
cülus, [Ar. cülūs جلوس] *(cülû:s) {OsT} is.* **1.** Oturma. **2.** (Yönetici için) tahta çıkma; başkanlık makamına geçme. **3.** Yıldız falında kehanette bulunmayı mümkün kılan yıldızların durumu. ⊡ **cülus etmek,** *Tahta oturmak.*
cülusi, [Ar. cülūsī جلوسى] *(cülûsi:) {OsT} sf.* Padişahın tahta çıkışı ile ilgili.
cülusiye, [Ar. cülūsiyye جلوسيه] *(cülû:siye) {OsT} is.* **1.** Hükümdarların cülus törenlerinde dağıttığı bahşiş. **2.** *ed.* Şairlerin tahta çıkan hükümdarlar için yazdıkları kaside.
cülü, [cül *(yans.)* > cül-ü] *{ağız} is.* Civciv. [DS]
-cülük, [-cı-lık / -cilik / -çilik / -çılık / -cülük / -culuk / -çülük / -çuluk] *yap. e.* → -cılık.
cümade, [Ar. cemad *(cisim)* > cemādī / cümāde جماده جمادى] *(cüma:de) {OsT} sf.* **1.** Ruhsuz. **2.** Arabî ayların beşinci ve altıncısının adları. ⊡ **cümād'el-āhıre,** *{OsT} Cemaziyelahir.*|| **cümād'el-ula,** *{OsT} Cemaziyelevvel.*
cüman, [Ar. cümān جمان] *(cüma:n) {OsT} is.* Büyük inci.
cümane, [Ar. cümāne جمانه] *(cüma:ne) {OsT} is.* Tek ve iri taneli inci.
cümbür, [Ar. cumhūr جمهور] *{ağız} is.* Topluluk. [DS] ⊡ **cümbür cemaat,** *Toplu olarak; hep birden.*
cümbüş, [Far. cünbiden *(kımıldamak)* > cünbiş > cümbüş جمبش] *is.* **1.** Eğlence. **2.** Hareket; neşe. **3.** *müz.* Gövdesi alüminyumdan, gövde tahtası deriden, mızrapla çalınan uta benzer, Zeynelabidin Cümbüş tarafından icat edilmiş bir telli saz. ⊡ **cümbüş yapmak,** *Toplu halde eğlenmek.*
cümbüşçü, [cümbüş-çü] *is.* Cümbüş imal eden ya da cümbüş çalan kişi.
cümbüşlü, [cümbüş-lü] *sf.* Eğlenceli, hareketli.
cümcüme, [Ar. cümcüme جمجمه] *{OsT} is.* Kafatası.
cümcümlemek, [cüm *(yans.)* > cüm+cüm-le-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ü)-yor]* Çimdiklemek. [DS]
cümd, [Ar. cümd جمد] *{OsT} is.* Taş.
cümel, [Ar. cümle > cümel / cümmel جمل] *{OsT} is.* **1.** Cümleler; söz dizileri. **2.** *ed.* Arap harflerinin ebcet hesabına göre hesaplanması. ⊡ **cümel-i ekber,** *{OsT} Bir cümlede Arap harflerini sayarak yapılan hesap.*|| **cümel-i hikemiye,** *Derin anlamlı, hikmetli sözler.*|| **cümel-i kebîr,** *{OsT} Ebcet harflerinin sayısına göre yapılan hesap.*|| **cümel-i müntehābe,** *{OsT} Seçme sözler.*|| **cümel-i sagîr,** *{OsT} Ebcet hesabı.*
cümeyz, [Ar. cümmeyz جميز] *{OsT} is.* Firavun inciri.
cümhur, [Ar. cümhūr جمهور] *(cümhu:r) {OsT} is.* Halk; kamuoyu; herkes.
cümle, [Ar. cümle جمله] *{OsT} is.* **1.** Hep; bütün. **2.** Herkes. **3.** *dbl.* Bir duyguyu, bir düşünceyi veya eylemi tam olarak bir hüküm halinde anlatan kelimeler dizisi; tümce. **4.** Anatomide sistem. ⊡ **cümle âlem,** *Herkes.*|| **cümle bilgisi,** *dbl. Sözdizimi.*|| **cümle çözümlemesi,** *dbl. Cümleyi oluşturan ögelerin ayrıştırılması; cümlenin çeşitlerinin belirtilmesi.*|| **cümle-i asābiye,** *{OsT} anat. Sinir sistemi.*|| **cümle-i aslîye,** *{OsT} dbl. Temel cümle.*|| **cümle-i cezāiye,** *{OsT} dbl. Şart cümlesi.*|| **cümle-i fi'liye,** *{OsT} dbl. Fiil cümlesi.*|| **cümle-i emriye,** *{OsT} dbl. Emir cümlesi.*|| **cümle-i hukuk-i müktesebe,** *{OsT} huk. Kazanılmış hakların benzerlerinden biri.*|| **cümle-i ihbāriye,** *{OsT} dbl. Bildirme cümlesi.*|| **cümle-i iltizāmiye,** *{OsT} dbl. İstek cümlesi.*|| **cümle-i inşāiye,** *{OsT} dbl. Emir cümlesi.*|| **cümle-i ismiye,** *{OsT} dbl. İsim cümlesi.*|| **cümle-i istidrākiye,** *{OsT} dbl. Karşıtlı cümlecik.*|| **cümle-i**

kevkebiye, *{OsT} gök b. Takım yıldız.*|| **cümle-i lenfâviye,** *{OsT} anat. Lenf sistemi.*|| **cümle-i mu'tarıżâ,** *{OsT} dbl. Ara cümle; açıklama cümlesi.*|| **cümle-i müfessire,** *{OsT} dbl. Yorum cümlesi; "yani" kelimesi ile başlayan cümle.*|| **cümle-i müstenefe,** *{OsT} dbl. Bağımsız cümle.*|| **cümle-i mütemmeme,** *{OsT} dbl. Anlamı başka cümle tarafından tamamlanan cümle.*|| **cümle-i mütevâliye,** *{OsT} dbl. Sıra cümleler.*|| **cümle-i sempati-i kebîr,** *{OsT} anat. Büyük sempatik sinir sistemi.*|| **cümle-i şartiye,** *{OsT} dbl. Şart cümlesi.*|| **cümle-i şartiye-i faraziye,** *{OsT} dbl. Sözde şart cümlesi.*|| **cümle-i şartiye-i hakîkiye,** *{OsT} dbl. Gerçek şart cümlesi.*|| **cümle-i tâbia,** *{OsT} dbl. Anlamı başka cümle tarafından tamamlanan cümle.*|| **cümle-i tâmme,** *{OsT} dbl. Tek başına anlamı tamam olan cümle.*|| **cümle-i tefsiriye,** *{OsT} dbl. Kendinden önce gelen cümleleri "yani, mesela" sözleri ile başlayarak açıklayan cümle.*|| **cümle-i vasfiye,** *{OsT} dbl. Cümlede sıfat olarak kullanılan cümlecik.*|| **cümle-i vücûbiye,** *{OsT} dbl. Gereklilik cümlesi.*|| **cümle-i zarfiye,** *{OsT} dbl. Zarf olarak kullanılan cümle.*|| **cümle kapısı,** *mim. Binaların ana giriş kapısı.*|| **cümle ögeleri,** *dbl. Cümlenin yapısında yer alan özne, yüklem ve tümleç gibi biçimler.*|| **cümle vurgusu,** *dbl. Cümlede önemli olan kısmın vurgu ile belirtilmesi durumu.*

cümlecik, -ği [cümle-cik] *is.* **1.** Önerme. **2.** *dbl.* Küçük cümle.

cümlemsi, [cümle-msi] *is. dbl.* Bir cümlenin anlamını tamamlayan, genellikle filimsilerle, dilek-şart kipiyle, çekimli eylemler ve ek eylemle birleşmiş ad soylu sözcüklerle kurulan ve ona bağlı, bir yargı içeren birimler bütünü; yan cümle; tümcemsi.

cümleten, [Ar. cümleten جملةً] *(cü'mleten) {OsT} zf.* Hep birlikte; beraberce.

cümma, -a'ı [Ar. cemʿ > cümmāʿ جماع] *(cümma:) {OsT} is.* Bir araya gelerek tortop olmuş; küme. ⧉ **cümmâ'ül-kef,** *{OsT} Yumruk.*

cümmal, -li [Ar. cemāl > cümmāl جمال] *(cümma:l) {OsT} sf.* Çok güzel; çok iyi.

cümud, [Ar. cümūd جمود] *(cümu:d) {OsT} is.* **1.** Buz soğukluğu. **2.** Donma. **3.** Hareketsizlik; donukluk. ⧉ **cümûd-i ayn,** *{OsT} Göz donukluğu.*|| **cümûdü'l-mevt,** *{OsT} Ölüm donukluğu.*

cümudiye, [Ar. cümūd *(donma)* > cümūdiyye جموديه] *(cümu:diye) {OsT} is.* Buzul.

cümuh, [Ar. cümūḥ جموح] *(cümu:h) {OsT} is.* Atta, baş sertliği.

-cün, [-cın / -cin / -cün / -cun / -çın / -çin / -çün / -çun] *yap. e.* → -cm.

cünab, [Far. cünāb جناب] *(cüna:b) {OsT} is.* Lades tutuşma.

cünabe, [Far. cünābe جنابه] *(cüna:be) {OsT} is.* İkiz çocuk.

cünah, [Far. cünāḥ جناح] *(cüna:h) {OsT} is.* Günah.

-cünban, [Far. cünbīden > -cünbān جنبان -] *(cünba:n) {OsT} son ek.* Sonuna getirildiği Farsça kelimelere *"sallanan, kımıldanan, kımıldatan, oynayan"* anlamları katarak birleşik sıfatlar yapan son ek.

cünban, [Far. cünbiden *(kımıldamak)* > cünbān جنبان] *(cünba:n) {OsT} sf.* Kımıldanan; hareket eden; sallanan. ⧉ **cünban etmek,** *Titremek; sallamak.*|| **cünban olmak,** *Sallanmak; titremek.*

cünbani, [Far. cünbānī جنبانی] *(cüba:ni:) {OsT} is.* Tahrik edicilik.

cünbide, [Far. cünbīde جنبیده] *(cünbi:de) {OsT} sf.* Kımıldamış; sallanmış; hareket etmiş.

cünbiş, [Far. cünbiden *(kımıldamak)* > cünbiş جنبش] *{OsT} is.* **1.** Kımıldama; harekete gelme; titreme. **2.** Eğlence. ⧉ **cünbiş-geh,** *{OsT} Eğlence yeri.*|| **cünbiş-i evvel,** *{OsT} 1. Kaza ve kaderin başı. 2. Feleğin hareketi. 3. Gezeğenlerin Koç burcundaki hareketi.*|| **cünbiş-i müjgân,** *{OsT} Kirpiklerin hareketi.*|| **cünbiş-i zemîn,** *Deprem.*

cünbüde, [Ar. cünbüde جنبده] *{OsT} is.* Kubbe; kümbet.

cünbüş, [Far. cünbiş جنبش] *{OsT} is.* → cümbüş.

cünbüz, [Ar. cünbüẕ جنبذ] *{OsT} is.* **1.** Kubbe; kümbet. **2.** Kemer.

cünd, [Ar. cünd جند] *{OsT} is.* Asker, ordu.

cündî, [Ar. cündī جندی] *(cündi:) {OsT} is.* **1.** Asker; süvari. **2.** At üzerinde silah kullanma becerisi kazanmış asker. **3.** Mısırlı süvari. **4.** *sf.* İyi at binen.

cündibaşı, [cündi+baş-ı] *is. t.* İmparatorluk döneminde süvarilerin ve binicilikle ilgili kişilerin amiri.

cündilik, [cündī-lik] *(cündi:lik) is.* Binicilik.

cündiyane, [Ar. cündî + Far. -āne > cündiyāne جندیانه] *(cündi:yane) {OsT} zf.* Ata iyi binenlere yakışır biçimde.

cüngülü, [cuğ *(hindi, civciv)* + gül-ü > cüngülü] *is.* Hindinin gagasının altından sarkan kırmızı deri.

cünh, [Ar. cünḥ جنح] *{OsT} is.* Koruma; esirgeme.

cünha, [Far. günah > Ar. cünḥā جنحا] *(cünha:) {OsT} is.* **1.** Kabahatten ağır, cinayetten hafif suç. **2.** Cürüm derecesindeki suç.

cünhadar, [Ar. cünhā + Far. -dār جنحادار] *(cünha:da:r) sf.* Suçlu.

cünnar, [Ar. cünnār جنار] *(cünna:r) {OsT} is. bot.* Çınar.

cünne, [Ar. cünne جنّه] *{OsT} is.* **1.** Kalkan. **2.** Kadın başörtüsü.

cünud, [Ar. cünd > cünūd جنود] *(cünu:d) {OsT} is.* Askerler; ordular.

cünun, [Ar. cinnet > cünūn جنون] *(cünu:n) {OsT} is.* **1.** Delilik; çıldırma. **2.** *tasvf.* Allah sevgisinin üstünlüğü dolayısıyla insanın dış âlemle ilgisini kesmesi. ⊡ **cünūn-ı âhidî,** *{OsT} Merak hastalığı.*|| **cünūn-ı devrî,** *{OsT} Ara sıra gelen çılgınlık.*|| **cünūn-ı ehl-i aşk,** *{OsT} Âşıkların çılgınlığı.*|| **cünūn-ı gayr-ı mutbık,** *{OsT} Akıl bozukluğunun gelip giden şekli.*|| **cünūn-ı mutbık,** *{OsT} Sürekli akıl bozukluğu.*|| **cünūn-ı sebnî,** *{OsT} Sürekli akıl bozukluğu.*|| **cünūn-ı şebāb,** *{OsT} Erken bunama.*

cünup, -bu [Ar. cünüb جنب] *sf.* İslamiyet'in getirdiği temizlik kuralları gereğince bütün bedenini yıkayıp maddeten ve manen temizlenmek zorunda olan.

cünupluk, -ğu [cünup-luk] *is.* **1.** Dinî açıdan yıkanmayı, temizlenmeyi gerektirir durum. **2.** Cünup olanın niteliği.

cünüb, [Ar. cünüb جنب] *sf.* → cünup.

cür, [cır / cir / cor / cur / cür *(yans.)*] *is.* Sıvı maddelerin akışı, dökülüşü ve ishal olma durumunda çıkan sesi anlatan kök. [Zülfikar] *cür-de-k, cür-ü-k, cür cür.* ⊡ **cür cür,** *{ağız} (Suyun akışı için) sürekli ve ince.* [DS]

cür'a, [Ar. cürʿa جرعه] *{OsT} is.* **1.** Yudum. **2.** Kadehin dibinde kalan son yudum. **3.** *argo.* Sigaradan çekilen son nefes. **4.** *tasvf.* İlahî içkiden sonra mutasavvıfın bazı sırlara vakıf olması. ⊡ **cür'a-dān,** *{OsT} 1. İçki kadehinin dibinde kalan kısım. 2. Şarap artıklarının döküldüğü kap.*|| **cür'a-nūş,** *{OsT} İçki içen.*|| **cür'a-nūşān,** *{OsT} İçki içenler.*|| **cür'a-rîz,** *{OsT} 1. Damla damla döken. 2. Bir tür ibrik.*

cüraz, [Ar. cürāz جراز] *(cüra:z) {OsT} is.* Keskin.

cürcüllü, [cür-cül-lü] *{ağız} sf.* Süslü. [DS]

cürcüne, [curcuna > cürcüne] *{ağız} is.* Dedikodu. [DS]

cürcür, [cür *(yans.)* > cür + cür] *{ağız} is.* İshal; sürgün. [DS]

cürd, [Ar. cürd جرد] *{OsT} sf.* **1.** Tüysüz; kılsız. **2.** (At için) kısa tüylü. **3.** (Yer için) bitki örtüsü olmayan. **4.** (Deve için) cilt hastası. **5.** (Süvari için) piyadesiz.

cürde, [Ar. cürde جرده] *{OsT} is.* **1.** Çıplak vücut. **2.** Çorak bölge. **3.** Atlı asker.

cürdek, -ği [cür *(yans.)* > cür-dek] *{ağız} is.* Su testisi. [DS]

cüre, [cüre] *{ağız} is.* Cins; şekil; tür. [DS]

cürek, -ği [Alt. cürek / Kırg. cürök] *{ağız} is.* Yürek. [DS]

cürekli, [cürek-li] *sf.* Yürekli.

cüreksinmek, [cürek-sin-mek] *{ağız} gçsz. f. [-ir]* Öfkelendiği hâlde bir şey yapamamak. [DS]

cür'et, [Ar. cürʾet جرأت] *{OsT} is.* → cüret. ⊡ **cür'et etmek,** *Cesaretle ortaya atılmak.*

cür'etkâr, [Ar. cürʾet + Far. -kār جرأتكار] *(cüretkâ:r) {OsT} sf.* → cüretkâr.

cür'etkârane, [Ar. cürʾet + Far. -kār-āne جرأتكارانه] *(cüretkâ:ra:ne) {OsT} zf.* **1.** Yiğitçe. **2.** Atılganlıkla. **3.** Cesaretli bir şekilde. **4.** Küstahça.

cür'etkârlık, -ğı [cürʾetkār-lık] *(cür-etkâ:rlık) {OsT} is.* → cüretkârlık.

cür'etlenme, [cürʾet-le-n-me] *{OsT} is.* → cüretlenme.

cür'etlenmek, [cür'et-le-n-mek] *{OsT} dönşl. f. [-ir]* → cüretlenmek.

cür'etli, [cür'et-li] *{OsT} sf.* → cüretli.

cür'etyâb, [Ar. cür'et + Far. -yāb جرأتياب] *(cüretya:b) {OsT} is.* ve *sf.* **1.** Cesaret bulabilen. **2.** Saldırma cesaretini gösteren. **3.** Cesaretli.

cüret, [Ar. cürʾet جرأت] *is.* **1.** Cesaret; yiğitlik. **2.** Düşüncesizce atılganlık. ⊡ **cüret etmek,** *Cesaretle ortaya atılmak.*

cüretkâr, [Ar. cürʾet + Far. -kār جرأتكار] *(cüretkâ:r) {OsT} sf.* **1.** Atılgan (kimse). **2.** Atak. **3.** Düşüncesiz ve saygısız davranan; kendini bilmez; küstah.

cüretkârane, [Ar. cürʾet + Far. -kār-āne جرأتكارانه] *(cüretkâ:ra:ne) {OsT} zf.* **1.** Yiğitçe. **2.** Atılganlıkla. **3.** Cesaretli bir şekilde. **4.** Küstahça.

cüretkârlık, -ğı [cüretkâr-lık] *(cür-etkâ:rlık) is.* **1.** Atılganlık; cesaret. **2.** Cüretkâr olma durumu.

cüretlenme, [cüret-le-n-me] *is.* Atılganlık ve cesaret gösterme eylemi.

cüretlenmek, [cüret-le-n-mek] *dönşl. f. [-ir]* **1.** Cesaret bulmak. **2.** Bir şeyi yapma cesaretini göstermek. **3.** Cüretkâr olmak.

cüretli, [cüret-li] *sf.* **1.** Cesur, atak, girişken; cüretkâr. **2.** Cesaret sahibi; atılgan.

cürez, [Ar. cüreẕ جرذ] *{OsT} is. zool.* Tarla faresi.

cürf, [Ar. cürf جرف] *{OsT} is.* Uçurum; yar.

cürh, [Ar. cürḥ جرح] *{OsT} is.* Yara.

cürha, [Ar. cürḥa جرحه] *{OsT} is.* **1.** Bir tek yara. **2.** *huk.* Tanıklıkta bir tek hükümsüzlük sebebi.

cürm, [Ar. cürm جرم] *{OsT} is.* → cürüm. ⊡ **cürm-i meşhūd,** *{OsT}* → cürmümeşhut.

cürmane, [Far. cürmāne جرمانه] *(cürma:ne) {OsT} is.* Para cezası; ceza.

cürmnak, [Far. cürm-nāk جرمناك] *(cürmna:k) sf.* Suçlu; kabahatli.

cürmümeşhut, -du [Ar. cürm-i meşhūd جرم مشهود] *(cürmümeşhu:t) {OsT} is. huk.* Suçüstü; göz önünde işlenen suç.

cürre, [Far. cürre جره] *{OsT} sf.* **1.** Cesur; cüretkâr. **2.** *is.* Uçan her türlü kuşun erkeği. ⊡ **cürre-bāz,** *{OsT} 1. Erkek şahin; erkek akdoğan. 2. Atmaca. 3. Hızla uçan ok.*

cürsume, [Ar. cürsūme جرثومه] *(cürmsu:me) {OsT} is.* **1.** Kök. **2.** Dip. ⊡ **cürsūme-i dırāht,** *{OsT} 1. Ağaç kökü. 2. Karınca yuvası.*

cürub, [Ar. cürūb جروب] *(cüru:b) {OsT} is.* Fena sözler; beddualar; ilençler.

cüruf, [Ar. curūf جروف] *(cüru:f) {OsT} is.* **1.** Maden eritilip arıtıldıktan sonra geride kalan posa kısmı. **2.** Hafif, kaba ve köpüklü volkanik madde.

cüruh, [Ar. cürḥ *(yara)* > cürūḥ جروح] *(cüru:h) {OsT} is.* Yaralar.

cürun, [Ar. cürūn جرون] *(cüru:n) {OsT} is.* Alışkanlık.

cürüf, [Ar. cürüf جرف] *{OsT} is.* Yar; uçurum.

cürük, -ğü [cür *(yans.)* > cür-ük] *{ağız} is.* İbrik. [DS]

cürüm, -rmü [Ar. cürm جرم] *{OsT} is.* Cezayı gerektirecek suç.

cürümsüz, [cürüm-süz] *sf.* Suçu olmayan; suçsuz.

cürüz, [Ar. cürüz جرز] *{OsT} sf.* (Yer için) verimsiz; çorak.

cürz, [Far. gürz > Ar. cürz جرز] *{OsT} is.* Gürz.

cüsad, [Ar. cüsād جساد] *(cüsa:d) {OsT} is.* Karın ağrısı.

cüsal, -li [Ar. cüs̱āl جثال] *(cüsa:l) {OsT} is.* Tarla kuşu.

cüsale, [Ar. cüs̱āle جثاله] *(cüsa:le) {OsT} is.* Sonbaharda dökülen yapraklar.

cüsam[1], [Ar. cüs̱ām جثام] *(cüsa:m) {OsT} is.* Kâbus; karabasan.

cüsam[2], [Ar. cüsām جسام] *(cüsa:m) {OsT} is.* Büyük; geniş.

cüses, [Ar. cüs̱se > cüs̱es جثث] *{OsT} is.* Gövdeler; cesetler; bedenler; kalıplar; çelimler.

cüseym, [Ar. cism > cüseym جسيم] *{OsT} is.* Cisimcik.

cüseymat, [Ar. cüseymāt جسيمات] *(cüseyma:t) {OsT} is.* Cisimcikler.

cüseyme, [Ar. cüseyme جسيمه] *{OsT} is.* Cisimcik.

cüsman, [Ar. cüsmān جسمان] *(cüsma:n) {OsT} is.* Bütün vücut.

cüsse, [Ar. cüs̱se جثه] *{OsT} is.* **1.** İnsan ve hayvan gövdesi; kalıp. **2.** İrilik.

cüssedar, [Ar. cüs̱se + Far. -dār جثه دار] *(cüsseda:r) sf.* İri yapılı; cüsseli.

cüsseli, [cüsse-li] *sf.* Vücutça iri yapılı olan.

cüssesiz, [cüsse-siz] *sf.* İnce yapılı; ufak tefek; cılız.

cüst, [Far. cüsten *(aramak)* > cüst جست] *{OsT} is.* Araştırma; arama. ⊡ **cüst ü cū,** *{OsT} Arayıp sorma; sıkı sıkıya arama.*|| **cüst ü cū etmek,** *{OsT} Sıkıca aramak; araştırmak.*|| **cüst ü cū olunmak,** *{OsT} Araştırılmak; denetlenmek.*

cüst, [Far. cüft => cüst جست] *{eAT} sf.* Denk; uygun; yakışır.

cüstelemek, [Far. custe + T. -le-mek جسته لمك] *{eAT}* **1.** Aramak; araştırmak. **2.** Denetlemek.

cüsteletmek, [Far. custe + T. -le-t-mek جستلتمك] *{eAT}* **1.** Aratmak. **2.** Denetletmek.

cüsu, -u'u [Ar. cüsūʿ جسوع] *(cüsu:) {OsT} is.* Tamahkârlık; pintilik.

cüsum, [Ar. cism > cüsüm جسوم] *(cüsu:m) {OsT} is.* Cisimler.

cüsur, [Ar. cisr *(köprü)* > cüsūr جسور] *(cüsu:r) {OsT} is.* Köprüler.

cüşa, -ai [Ar. cüşāʾ جشاء] *(cüşa:) {OsT} is.* Geğirme.

cüval, -li [Far. cüvāl جوال] *(cüva:l) {OsT} is.* Çuval. ⊡ **cüvāl-dūz,** *{OsT} Çuvaldız.*

cüvan, [Far. civān جوان] *{OsT} is.* Genç ve yakışıklı erkek. ⊡ **cüvān-baht,** *{OsT} 1. Mutlu. 2. Asil; cömert.*|| **cüvān-merd,** *{OsT} Cömert.*|| **cüvan-merdlik etmek,** *{OsT} Cömertlik etmek; centilmence hareket etmek.*

cüvani, [Far. civānī جوانى] *(civa:ni:) {OsT} is.* Gençlik.

cüvere, [İt. cigarro] *{ağız} is.* Sigara. [DS]

cüveyre, [Ar. cüveyre جويره] *{OsT} is.* Küçük cariye; cariyecik.

cüvüt, [cüvit] *{eT} is.* Boya. [DLT]

cüy, [cu / cü / cül / cüy *(yans.)*] *is.* Kümes hayvanları vb. kuşları çağırma ünlemi. *cüy-ce.*

cüyub, [Ar. ceyb *(cep)* > cüyūb جيوب] *(cüyu:b) {OsT} is.* **1.** Cepler. **2.** Yarıklar.

cüyud, [Ar. cīd > cüyüd جيود] *(cüyu:d) {OsT} is.* Boyunlar; gerdanlar.

cüyuş, [Ar. ceyş *(asker)* > cüyūş جيوش] *(cüyu:ş) {OsT} is.* Askerler.

cüz, -z'i [Ar. cüzʾ جزء] *{OsT} is.* **1.** Kısım; parça. **2.** Kur'an'ın otuzda birine denk gelen sayfalar topluluğu. **3.** Yirmi sayfadan ibaret el yazması eser. **4.** Bir kitabın bir formalık veya daha fazla sayfalık bölümü. **5.** Bir sayıyı tamamıyla bölen kesir. **6.** *tasvf.* Bütünün bir parçası. ⊡ **cüz gülü,** *{OsT} Süs-*

lemelerde görülen gül motifleri.|| **cüz'-i ced,** *{OsT} huk. Yakın ve uzak amca ve amca oğulları.*|| **cüz'-i eb,** *{OsT} huk. Ölen kimsenin ana baba bir kardeşleri ve onların oğulları.*|| **cüz'-i ferd,** *{OsT} fiz. Atom.*|| **cüz'-i ferdî,** *{OsT} Atomal.*|| **cüz'-i ferdiye,** *{OsT} fel. Atomculuk.*|| **cüz'-i ictimā,** *{OsT} gök b. İki gök cisminin birbirini kestiği yerin boylamı.*|| **cüz'-i la-yetecezzā,** *{OsT} Bölünemeyen; parçalanamayan kısım; bölünme imkânı olmayan en küçük parça.*|| **cüz'-i mütemmem,** *{OsT} Tam olmayan parça.*|| **cüz'-i şāyi',** *{OsT} Bir şeyin üçte bir veya dörtte bir gibi bir parçası.*|| **cüz'-i tām,** *{OsT} Tam parça; parçalandığı zaman esas karakterini kaybeden şey.*|| **cüz kesesi,** *Eskiden öğrencilerin okula giderken okuyacakları kitapları içine koydukları boyunlarına asılı çanta.*

cüzaf, [Ar. cüzāf جزاف] *(cüza:f) {OsT} is.* **1.** Tahmin; attığını tutturma. **2.** Götürü alışveriş.

cüzafen, [Ar. cüzāfen جزافا] *(cüza:fe'n) {OsT} zf.* **1.** Tahminen. **2.** Götürü olarak; götürü pazarlıkla. ⊡ **cüzāfen-bey',** *{OsT} Götürü satış.*

cüzam, [Ar. cüẕām / cüẕẕam جذام] *(cüza:m) {OsT} is. tıp.* Bir tür basilin sebep olduğu deri hastalığı; lepra.

cüzamhane, [Ar. cüẕām + Far. ḫāne جذامخانه] *(cüza:mha:ne) {OsT} is.* Cüzamlı hastaların toplandığı yer.

cüzamlı, [cüzam-lı] *sf.* Cüzam hastalığına tutulmuş olan.

cüzazat, -ti [Ar. cüẕāẕāt جذاذات] *(cüza:zat) {OsT} is.* Kesintiler; kırpıntılar; kırıntılar. ⊡ **cüzāzāt-i zeheb,** *{OsT} Altın kırıntıları.*

cüzaze, [Ar. cüẕāẕe جذاذه] *(cüza:ze) {OsT} is.* Kesinti; kırıntı; kırpıntı.

cüzbend, [Far. cüz-bend جزبند] *{OsT}is.* **1.** Bir çeşit cüzdan. **2.** Cilt yapan kimse.

cüzbendî, [Far. cüzbendī جزبندى] *(cüzbendi:) {OsT} is.* Ciltçilik; mücellitlik.

cüzdan, [Ar. cüz' *(parça)* + Far. -dān *(-lık)* جزدان] *(cüzda:n) {OsT}* **1.** İnsanın üzerinde taşıyabileceği büyüklükte, içine para veya evrak konulan küçük çanta. **2.** Evrak çantası. **3.** Kimlik belgesi.

cüzeyr, [Ar. ceẕr *(kök)* > cüẕeyr جذير] *{OsT} is.* İnce kök; kök dalları.

cüzeyre, [Ar. cezire *(ada)* > cüzeyre جذيره] *{OsT} is.* Küçük ada; adacık.

cüzeyrevi, [Ar. cezire *(ada)* > cüzeyrevī جذيروى] *{OsT} is.* Adada oturan; adalı.

cüzhan, [Ar. cüz'ḫᵛān جزءخوان] *(cüzha:n) {OsT} is.* **1.** Cüz cüz Kur'an'ı öğrenen kimse. **2.** Kur'an okuyan.

cüz'î [Ar. cüz' *(parça, bölüm)* > cüz'ī جزئى] *(cüz-i:) {OsT} sf.* **1.** Çok az; azıcık. **2.** Göze çarpmayacak kadar küçük ve önemsiz olan. **3.** *fel.* Tikel. **4.** Yalın tek maddeden meydana gelmiş olan. ⊡ **cüz'î küsūf,** *{OsT} Güneşin kısmi tutulması.*

cüz'ice, [cüz'ī-ce] *(cüz-i:ce) zf.* Son derece az; çok küçük miktarda; azıcık.

cüz'iyat, [Ar. cüz'iyyāt جزئيات] *(cüz-iya:t) {OsT} is.* **1.** Ufak tefek önemsiz şeyler. **2.** Bir işin ayrıntıları.

cüz'iye, [Ar. cüz' *(parça, bölüm)* > cüz'iyye جزئيه] *(cüz-iye) {OsT} sf.* **1.** Çok az; azıcık. **2.** Göze çarpmayacak kadar küçük ve önemsiz olan. **3.** *fel.* Tikel. **4.** Yalın tek maddeden meydana gelmiş olan.

cüz'iyet, [Ar. cüz'iyyet جزئيت] *(cüz-iyet) {OsT} is.* Ayrıntı; teferruat.

cüzur, [Ar. ceẕr *(kök)* > cüẕūr جذور] *(cüzu:r) {OsT} is.* Kökler.

cüz'ütam, [Ar. cüz'-i + tām *(bütün)* جزءتام] *(cüz-üta:m) {OsT} is.* Birlik.

cüzvi, [Far. cüzv جزوى] *(cüzvi:) {OsT} sf.* Küçük; minik.

ÖTÜKEN
TÜRKÇE
SÖZLÜK

Ç

ç, [ç / Ç] *(çé) is.* Latin asıllı Türk alfabesinin dördüncü harfi. Diş-damak ünsüzlerinden olup süreksiz, sert bir sesi vardır ve "çé" diye seslendirilir. Sıralamada dördüncüyü gösterir.

-ç, [-ç / -aç / -eç / -ıç / -iç / -uç / -üç] *yap e.* **1.** Fiilden isim türeten ek. Bir işe yarayan, o işi yapmakta kullanılan nesne adı ve o işe yarayan nitelik kavramı veren isimler türetir: *gereç, toplaç, tümleç, tıkaç, büyüteç, güleç, kaldıraç, atlaç (yama), ulaç (sınır).* **2.** Küçültme ve sevgi anlamı katan ek. *ata-ç (babacık) {eT} (aynı)* [ETY] **3.** Belli bir özellik kazanmış kavramı veren isimler yapar: *anaç, babaç, araç.*

-ça¹, [-ca /-ce / -ça / -çe] *{eAT} çek. e.* → -ca.

-ça², [-ça / çe] *{eT} {eAT} yap. e.* **1.** Eşitlik bildiren, *kadar, gibi, göre, dek* anlamları kazandıran isimden isim yapma eki. *arslan-ça (aslan kadar), yanan-ça bolmak (fil gibi olmak), ne-çe (nice)* [ETY] **2.** *{eT}* Asıl eylemden az önce yapılan ya da oluşan eylemi belirten zarf fiil türeten ek; -ınce. [ETY]

ça¹, [ça / çag / çağ / çak / çı / çıg / çığ / çog *(yans.)*] *ünl.* **1.** Haykırma, bağırma, çağırma ve bu biçimde konuşma, gevezelik etme, ötme ve ötüşmeyi anlatan kök. [Zülfikar] *ça-gır-mak, ça-gır-gan* **2.** *{ağız}* Öküz, manda, keçi vb. hayvanları yürütmek ya da kovalamak için söylenen söz. [DS]

ça², [ça] *{eT} e.* Benzetme edatı. [DLT]

ça³, [çā چا] *(ça:) {eAT} ünl.* Aferin; yaşa.

ça³, [ça] *{ağız} e.* **1.** Uzakta olan bir yeri göstermekte kullanılır; ta. **2.** *zf.* Sonuç olarak; eninde sonunda. [DS]

ça⁴, [Çin. çā => Far. çā / çāy چا / چای] *(ça:) {OsT} {ağız} is.* Çay. [DS]

ça⁵, [çā] *{ağız} ünl.* Öküz, manda, keçi gibi hayvanları kovalama ve yürütme ünlemi. [DS]

ça⁶, [Moğ. çaķa > çağa > çā] *(ça:) {ağız} is.* Bebek; çocuk. [DS]

ça⁷, [çağ > çā] *(ça:) {ağız} is.* Saat. [DS]

ça⁸, [çağ *(yans.)* > çā] *(ça:) {ağız} is.* Çakıl ve taş yığını. [DS]

ça⁹, [Far. tā => çā] *{ağız} zf.* Ta. [DS]

çab¹, [çab / çalp / çap / çıp / çip / çulp *(yans.)*] *is.* Su vb. sıvı maddeler içinde, sallanma ve çalkalanma gibi hareketler sonucunda oluşan, ya da el ve ayakla oluşturulan hareketleri ve bu biçimde çabalamayı anlatan kök. [Zülfikar] *çab-a, çab-ala-mak, çab-ıl-da-mak*

çab², [çab / çep / çıp / çip *(yans.)*] *is.* Gevezelik etmeyi, yerli yersiz konuşmayı, hoppaca hareketleri, ötüşmeyi anlatan kök. [Zülfikar] *çab cak, çab cık*

çab³, [çab] *{eT} is.* **1.** Şöhret; şan. [ETY] **2.** Şanlı; şöhretli; meşhur. [ETY]

çab⁴, [Erme. çap *(ölçü)*] *{ağız} is.* Tahıl ölçeği; çap. [DS]

çaba, [çap *(yans.)* / çap-mak > çab-a] *is.* **1.** Bir işi yapmak, bir direnci yenmek için büyük bir bedensel, zihinsel veya ruhsal güç harcama; gayret, *(1935).* **2.** Büyük bir gayret sarf etme; zorlu çalışma. **3.** *{ağız}* Çırpınış; çarpıntı. [DS] **4.** *{ağız}* Tasa. [DS] ⊡ **çaba göstermek,** *Bir işi başarmak için uğraşmak, çalışmak.*

çabak¹, [Moğ. çārkab > çarbak > çabāķ چباق] *(çaba:k) {eT} {eAT} is.* Çok ince dokunmuş bir tür bez; patiska.

çabak², **-ğı** [çab *(yans.)* > çab-ak] *{eT} {ağız} is. zool.* Bir tatlı su balığı, *(Abramis brama).* [DLT] [DS]

çabak³, [çap-mak *(koşmak)* / çap *(yans.)* > çelpek / çelpik > çab-ak [Clauson]] *{eT} is.* Göz pınarındaki akıntı; çapak. [DLT] ⊡ **çabak er,** *Soysuz; mayası bozuk; sütsüz adam.* [DLT]

çabalağan, [çab *(yans.)* > çab-ā-la-ġan چبالغن] *{eAT} sf.* Çabalayan; hareketli.

çabalak, -ğı [çap *(yans.)* > çap-mak > çab-a-la-ķ چبالق] *{eAT} sf.* (At için) şaha kalkan; daima sıçrayan.

çabalaklanmak, [çab *(yans.)* > çab-a-la-k-la-n-mak چبالقلنمق] *{eAT} dönşl. f. [-ur]* Çabalamak.

çabalama, [çaba-la-ma] *is.* **1.** Uğraşma. **2.** Güç bir

durumdan kurtulmak için çırpınma işi. **3.** *{ağız}* Kaynaşma. [DS]

çabalamak, [çap *(yans.)* > eT çap-mak > çab-a-la-mak] *gçsz. f. [-r] [-l(ı)-yor]* **1.** Hızlı hareketlerle güç bir durumdan kurtulmaya çalışmak. **2.** Bir işi başarmak için elindeki bütün olanakları kullanarak uğraşmak; var kuvvetiyle çalışmak. ⊟ **Çabalama kaptan ben gidemem.** *"Bütün uğraşmalar boşuna." anlamında kullanılır.*

çabalanma, [çaba-la-n-ma] *is.* Didinme, çabalama, uğraşma eylemi.

çabalanmak, [çaba-la-n-mak] *dönşl. f. [-ır]* Çırpınmak, debelenmek.

çabalayış, [çaba-la-y-ış] *is.* Çabalama durumu ve işi.

çabcak, -ğı [çab *(yans.)* > çab-cak] *{ağız} sf.* Şımarık; hoppa. [DS]

çabcık, -ğı [çab *(yans.)* > çab-cık] *{ağız} sf.* **1.** Şımarık; hoppa. **2.** Geveze. **3.** Dedikoducu. [DS]

çabıcık, -ğı [Far. çābük => çabık > çabı(k)-cık] *{ağız} zf.* Çabucak. [DS]

çabığımak, [Far. çābük => çabı(k)-ı-mak > çabığımak] *{ağız} gçsz. f. [-ır]* Çabuk olmak; çabuk davranmak. [DS]

çabık, -ğı [Far. çābük => çabık] *{ağız} zf.* Çabuk; tez. [DS]

çabıldamak, [çab *(yans.)* > çab-ıl-da-mak] *gçsz. f. [-r] [-d(ı)-yor]* **1.** Çabalamak. **2.** İvedilik etmek.

çabır, [? çabır] *{ağız} is.* Hayvan derisinden yapılmış çarık. [DS]

çabırçak, -ğı [çap-mak *(koşmak, saldırmak)* > çab-ır-çak] *{ağız} is.* Çapulcu; başıbozuk. [DS]

çabış, [çap-mak *(koşmak)* > çab-ış] *{eT} is.* Yaver. [ETY]

çabıt, [Far. çağbūt => çaput > çabıt] *{ağız} is.* Eski bez parçası; çaput; paçavra. [DS]

çabras, [Far. çāb ü rāst => çabras] *{ağız} sf.* Şaşı. [DS]

çabucacık, [çabu(k)-ça-cık > çabuca-cık] *(ça'bucacık) zf.* **1.** Çok çabuk olarak; hiç vakit geçirmeden; olabildiğince çabuk. **2.** Kolaylıkla; zorlanmadan.

çabucak, [çabu(k)-cak > çabucak] *(ça'buk) zf.* **1.** Çok çabuk olarak; hiç vakit geçirmeden; olabildiğince çabuk. **2.** Kolaylıkla; zorlanmadan.

çabuk, [çap-mak > çap-uk / Far. çābük چابوك] *zf.* **1.** Kısa bir zaman içinde. **2.** Seri olarak. **3.** *sf.* Hızlı. **4.** *ünl.* "Acele et! Oyalanma!" anlamında kullanılır. ⊟ **çabuk-inan,** *{OsT} Atını hızlı süren.*|| **çabuk köprü,** *Derinliği az sularda bidon fıçı gibi mesnetlerle bir erin geçebileceği kadar büyüklükte kurulan köprü.*

çabukça, [çabuk-ça] *(ça'bukça) zf.* Acele olarak; çok kısa sürede; hızlı bir biçimde.

çabuklaşma, [çabuk-la-ş-ma] *is.* Hızlı davranma eylemi.

çabuklaşmak, [çabuk-la-ş-mak] *dönşl. f. [-ır]* Daha hızlı davranır duruma gelmek.

çabuklaştırılma, [çabuk-la-ş-tır-ıl-ma] *is.* Daha hızlı davranır duruma getirilme işi.

çabuklaştırılmak, [çabuk-la-ş-tır-ıl-mak] *edil. f. [-ır]* Hız verilmek; çabuk yapılır hâle getirmek; çabuk yapılmasını sağlamak.

çabuklaştırma, [çabuk-la-ş-tır-ma] *is.* Çabukluk kazandırma eylemi; tacil, istical.

çabuklaştırmak, [çabuk-la-ş-tır-mak] *gçl. f. [-ır]* Hız kazandırmak; çabukluk kazandırmak; seri hâle getirmek; tesri etmek.

çabukluk, -ğu [çabuk-luk] *is.* Çabuk olma hâli; hız; çeviklik.

çabula, [Far. pāçīla] *{ağız} is.* → çapula. [DS]

çabük, [Far. çābük چابوك] *(ça:bük) {OsT} zf.* Çabuk. ⊟ **çābük-dest,** *{OsT} Eline çabuk.*|| **çābük-destî,** *{OsT} El çabukluğu.*|| **çābük-hırāmān,** *{OsT} Çabuk yürüyen.*|| **çabuk-hirām,** *{OsT} Çabuk yürüyen.*|| **çābük-inān,** *{OsT} Dizginine çabuk; atını hızlı süren.*|| **çābük-pā,** *{OsT} Ayağına çabuk.*|| **çābük-rev,** *{OsT} Çabuk giden.*|| **çabuk-sühān,** *{OsT} Hazırcevap.*|| **çābük-süvār,** *{OsT} İyi at süren; ata iyi binen.*

çabükî, [Far. çābükī چابوكى] *(ça:büki:) is.* **1.** Çabukluk; çeviklik. **2.** Hızlı giden at.

çacal, [? çacal] *{ağız} sf.* Çıplak. [DS]

-çacık, [-cacık / -cecik / -çecik / -çacık] *yap. e.* → cacık.

çacık, -ğı [Erme. cacıg => cacık] *{ağız} is.* Salata. [DS]

çackana, [Far. şeş-ḫāne => çaçkana] *{ağız} is.* Kurşundan yapılmış yuvarlak ok. [DS]

çaç[1]**, -cı** [Far. çāç چاچ] *(ça:ç) {ağız} is.* **1.** Samanından savrulup ayrılmış tahıl yığını; çeç. **2.** Buğday yığını. [DS]

çaç[2]**, -cı** [Erme. ç'aç] *{ağız} is.* **1.** Patates, pancar gibi bitkilerin toprak üstündeki yeşil dalları. **2.** Hayvanların altına serilen kuru yaprak. [DS]

çaç[3]**, -cı** [Gürc. çaçi] *{ağız} is.* Şapka. [DS]

çaç[4]**, -cı** [saç > çaç] *{ağız} is.* Saç. [DS]

çaça[1]**,** [Rom. çaço manuş *(gerçek insan)*] *is.* **1.** Eski ve usta gemici. **2.** Hatırlı kabadayı. **3.** *zool.* Çaça balığı. **4.** *{ağız}* Duvar kertenkelesi. [DS] **5.** *{ağız}* Yemekli ve içkili eğlence derneği. [DS] ⊟ **çaça balığı,** *zool. Sardalyegillerden, sardalye büyüklüğünde, göğüs yüzgeçleri sırt yüzgecinden daha önde olan balık (Clupea sprattus).*

çaça[2]**,** [Yun. tsatsa *(teyze, abla)*] *is. argo.* Genelev yöneticisi kadın.

çaça[3]**,** [çeç > çaça] *{ağız} is.* Az ballı siyah petek. [DS]

çaça[4]**,** [? çaça] *{ağız} is.* Meyve şırası. [DS]

çaça[5], [? çaça] *{ağız}* *is.* Sulu yara. [DS]

çaçalama, [çaça-la-ma] *{ağız}* *is.* Ayak sürtme.[DS]

çaçaça, [İsp. cha-cha-cha] *is.* **1.** Rumba ve mambo danslarının bazı ritimlerinin uyarlanması ile doğmuş olan Meksika kökenli bir dans. **2.** Bir zamanlar moda olan bir tür kadın ayakkabısı.

Çaçan, [Çeçen *(Kafkasya halklarından)* > çaçan] *{ağız}* *is.* Çeçen. [DS] ⊡ **çaçan arabası,** *{ağız} Yaylı, dört tekerlekli, çift atlı, iki pencereli, süslü ve arkada bagajı bulunan eski posta arabası; Çeçen arabası.* [DS]

çaçar, [İt. chiacchierone => çaçaron > çaçar ?] *{ağız}* *sf.* Kavgacı. [DS]

çaçaran, [İt. chiacchierone] *{ağız}* *sf.* **1.** Çok konuşan. **2.** Sarp. [DS]

çaçaron, [İt. chiacchierone] *sf.* Çok konuşan; çenesi düşük; geveze.

çaçaronca, [çaçaron-ca] *(çaçaro'nca)* *zf.* Çaçarona yakışır biçimde; bir çaçaron gibi.

çaçaronluk, -ğu [çaçaron-luk] *is.* Gereksiz yere çok fazla konuşma; gevezelik. ⊡ **çaçaronluk etmek,** *Gereksiz yere çok konuşmak; gevezelik etmek.*

çaçele, [Far. çāçele چاچله] *(ça:çele)* *{OsT}* *is.* Çarık, postal, ayakkabı gibi eşyaların genel adı.

çaçık, -ğı [Erme. cacıg => çaçık] *{ağız}* *is.* Salata. [DS]

çaçır, [Sansk. çatra > çātır > çāçır] *(ça:çır)* *{eT}* *is.* Çadır. [DLT]

Çaçî, [Far. Çāç *(Özbekistan'daki Taşkent kentinin eski adı)* > çāç-ī چاچی] *(ça:çi:)* *{OsT}* *sf.* Çaç şehrine ait; Taşkentli. ⊡ **çāçî kemān,** *{OsT} Eskiden çok iyi sayılan bir yay.*

çaçka, [Slav. càska] *{ağız}* *is.* Çinko ya da teneke tas. [DS]

çaçnaç, [Erme. ç'aç => çaçnaç ?] *{ağız}* *is.* Yaprak konan yer. [DS]

çaço, [? çaço] *{ağız}* *sf.* Düzensiz; budala. [DS]

çaçoş, [? çaçoş] *{ağız}* *sf.* Yüze gülüp arkadan konuşan; dedikoducu. [DS]

çaçuv, [Kır. çaçuu *(saçma)* > çaçuv] *{ağız}* *sf.* Saçılmış; dağıtılmış. ⊡ **çaçuv kuçuv,** *{ağız} Darmadağın.* [DS]

çadan, [çādan] *(ça:dan)* *{eT}* *is.* **1.** Çıyan. [DLT][KB] **2.** Akrep. [DLT] [KB] **3.** Akrep burcu. [KB]

çadar[1], [Far. nişādur => çādar] *(ça:dar)* *{eT}* *is.* Kül. [EUTS]

çadar[2], [? çadar] *{ağız}* *is.* **1.** Tohumluk mısır. **2.** Mısır demeti. [DS]

çaddah, [çat-la-k > çaddah] *{ağız}* *sf.* Çatlak. [DS]

çader, [Far. çāder چادر] *(ça:der)* *is.* **1.** Çadır. **2.** Kadınların başlarına büründükleri örtü. **3.** Gökyüzü. **4.** *{ağız}* Atkı. [DS] **5.** *{ağız}* Bez. [DS] **6.** *{ağız}* Çadır için kıldan örülmüş kilim. [DS] ⊡ **çāder-i ihrām,** *{OsT} 1. Çadırın ihramı. 2. mecaz. Kar.*|| **çāder-i kâfurî,** *{OsT} Sabah aydınlığı.*|| **çāder-i kuhlî,** *{OsT} 1. Karanlık gece. 2. Gökyüzü.*|| **çāder-i lâciverdî,** *{OsT} 1. Çayır çimen. 2. Gökyüzü.*|| **çāder-i şeb,** *{OsT} 1. Arap kadınların giydiği çarşaf. 2. Yatağa yayılan örtü; çarşaf.*|| **çāder-i tersā,** *{OsT} 1. Hristiyan kadınların baş örtüsü olarak kullandığı sarı ve mavi renkli ipek kumaş. 2. Şafak. 3. Güneş ışınları.*|| **çāder-nişîn,** *{OsT} Çadırda oturan; göçebe.*

çaderî, [Far. çāderī چادری] *(ça:deri:)* *{OsT}* *is.* Mavi ile yeşil arası bir renk; gök rengi.

çadı, [Far. cādū => çadı] *{ağız}* *is.* Kötü yaradılışlı kadın. [DS]

çadır[1], [Far. nişādur => çādır] *(ça:dır)* *{eT}* *is.* Kül. [EUTS] ⊡ **çadır uşağı,** *{OsT} Amonyak sakızı.*

çadır[2], [Sansk. çattra *(güneş şemsiyesi)* > *eT.* çātır / çat(ı)r / çetir چاتر] *is.* **1.** Açık havada kaba bez, çul, kilim, keçe, hasır, vb. şeylerden kurulan, toplanıp taşınabilir barınak; çerge, otağ. **2.** İmparatorluk dönemi savaş gemilerinde kıç üstüne açılan tente. **3.** Sirklerde tavanı örten büyük bez örtü. **4.** İranlı Müslüman kadınların yabancı erkeklerden sakınmak amacıyla elbiselerinin üzerine giydikleri büyük ferace. *{eAT} (aynı)* **5.** *{ağız}* Şemsiye. [DS] **6.** *{ağız}* Kefen. [DS] **7.** *{ağız}* Yorgan çarşafı. [DS] **8.** *{ağız}* Kadınların örtündükleri alacalı ya da düz renkli çarşaf. [DS] **9.** *{ağız}* Çadır bezi; patiska. [DS] **10.** *{ağız}* Kaput bezi. [DS] **11.** *dnz.* Yelkenli savaş gemilerinin kıç tentenesine verilen ad. ⊡ **çadır ağırşağı,** *{eAT} Çadırın direk başlığı.*|| **çadır bezi,** *1. Daha çok çadır yapımında kullanılan yün, keten veya pamuktan dokunmuş kalın ve su geçirmez bez. 2. Erin şahsî eşyası arasında bulunan, yağmurlu havalarda ortasındaki boşluktan başını geçirerek ıslanmaktan korunduğu, başkaları ile birleştirildiğinde çadır olabilen dörtgen bir bez.*|| **çadır çamağı,** *{ağız} Çadır direğinin çadıra dayanması için konulan ortası oyuk ağaç.* [DS]|| **çadır çiçeği,** *bot. 1. Nilüfergillerden, zeytin yeşili yapraklarının genişliği bir metreyi bulan, pembe beyaz çiçekli Hindistan kökenli bir su bitkisi, (Euryaleferox). 2. Türk süslemeciliğinde kullanılan çadıra benzer çiçek motifi.*|| **çadır dikmek,** *{eAT} Çadır kurmak.*|| **çadır direği,** *Çadırın iskeletini oluşturan ve ayakta durmasını sağlayan ağaç veya metal direkler.*|| **çadır dutmak,** *{eAT} 1. Çadır kurmak. 2. Perde germek.*|| **çadır eteği,** *{ağız} Göğün büyük bölümünü kaplayan ve sürekli yağmur yağdıran bulut.* [DS]|| **çadır göbeği,** *{eAT} Çadırın tepesinde, direğin geçmesine yarayan yuvarlak delikli tahta.*|| **çadır ipi,** *Çadır bezinin gergin durmasını ve çadırın yere bağlantısını sağlayan ipler.*|| **çadır kazığı,** *Çadır iplerini bağlamak için yere çakılan kazıklar.*|| **çadır kurmak,** *1. Çadırı, içinde oturulabilecek şekilde*

açmak, düzenlemek, yerleştirmek. 2. argo. Erkek cinsel organının sertleşmesi ile elbise üzerinde şişkinlik meydana getirmek.|| **çadır kuşağı,** *bot. Maydanozgillerden, idrar söktürücü, afrodizyak ve uyarıcı bir yağ elde edilen otsu bir bitki, (Dorema ammoniacum).*|| **çadır mehterbaşısı,** *tar. Padişah çadırlarını kurup kaldıran ve koruyan çadır mehterlerinin amirine verilen ad; hayme mehterbaşı.*|| **çadır mehteri,** *tar. İmparatorluk döneminde padişahların çadırlarının bakımı, korunması ve seferde kurulup kaldırılması ile görevli sınıf.*|| **çadır mehterleri,** *tar. Çadır mehteri.*|| **çadır sayvanı,** *Çadır kanatlarının üst tarafına fırdolayı tutturulan enli ve nakışlı kuşak.*|| **çadır tepeliği,** *Yuvarlak çadırların tepedeki konik kısım.*|| **çadır tiyatrosu,** *Çadırlar kurarak temsiller veren gezgin tiyatro.*|| **çadır tozluğu,** *Çadır içine toz toprak girmemesi için çadır yanlarının altına fırdolayı dikilen ve içten üzerine taş toprak ile bastırılan uzun parça.*|| **çadır turizmi,** *Turistik bölgelerde, çadır kurmak suretiyle gerçekleştirilen turizm olayı.*|| **çadır yarmak,** *{eAT} Hırsızlık niyeti ile çadıra girmek.*|| **çadır yıkmak,** *Kurulu çadırı bozmak.*

çadır[3], [? çadar > çadır] *{ağız} is.* Mısır demeti. [DS]

çadıra, [çadır > çadır-a] *{ağız} is.* Alaca veya düz renkli kadın baş örtüsü. [DS]

çadırcı, [çadır-cı] *is.* **1.** Çadır üreten veya çadır satan kimse. **2.** Çadırda yaşayan kimse. **3.** *as.* Yeniçeri ocağının üretim atölyelerinde çadır üretenlere verilen ad.

çadırcılık, -ğı [çadır-cı-lık] *is.* **1.** Çadır üretme veya satma işi. **2.** Çadırda yaşama.

çadırga, [çadır-ga] *{ağız} is.* Asmanın çubuklarını yüksekte tutmak için ağaçtan yapılmış çardak; gölgelik. [DS]

çadırgaç, -cı [çad *(yans.)* > çad-ır-gaç] *{ağız} is.* Ateşte hafifçe ütülmüş buğday başakları. [DS]

çadıri, [çadır + Ar. -ī] *(çadıri:) sf.* Bakır yeşili; göztaşı rengi; yeşil.

çadırlanmak, [çadır-la-n-mak] *dönşl. f. [-ır] [eAT - ur]* **1.** Çadır sahibi olmak; çadır edinmek. **2.** *{eAT}* Çarşafa bürünmek; çar örtünmek.

çadırlı, [çadır-lı] *sf.* **1.** Çadırı olan. **2.** Çadıra yerleşmiş; çadırda oturan. ⊡ **çadırlı ordugâh,** *as. Çadırlarda barındırılan askerî güç.*

çadıtma, [çat-mak > çad-ıt-ma] *{ağız} is.* Asma çardağının çatkıları; gölgelik. [DS]

çadir, [Far. nişādur => şātır / çātır] *(ça:tır) {eT} is. kim.* Nişadır ruhu; amonyak. [EUTS]

çadmak, [çat-mak] *{ağız} gçl. f. [-ar]* Odunları yanacak şekilde ocağa yerleştirmek. [DS]

çadurğa, [çad-ır-ga > çadur-ga] *{ağız} is.* → çadırga. [DS]

çafçalanmak, [çalk-ala-n-mak > çafç-ala-n-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* (Kaptaki sıvılar için) sallanarak dökülmek. [DS]

çafılamak, [çafı-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Tırmalamak. [DS]

çafi, [? çafi] *{ağız} is.* Tırnak. [DS]

çafilamak, [çafi-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Tırmalamak. [DS]

çafili, [çafi-li] *{ağız} sf.* Tırnaklı. ⊡ **çafili kürek,** *{ağız} Gübre yığınlarını eşelemeye yarayan ucu tırmıklı kürek.* [DS]

çafkar, [Bul. čávka] *is.* Karga. *{ağız}* [DS]

çafralı, [çafra-lı] *{ağız} is.* Odun parçası. [DS]

çafşırı, [çafşırı / çavşırı] *{ağız} sf.* Ters. [DS]

çag[1], [ça / çag / çağ / çak / çı / çıg / çığ / çog *(yans.)*] *is.* Haykırma, bağırma, çağırma ve bu biçimde konuşma, gevezelik etme, ötme ve ötüşmeyi anlatan kök. [Zülfikar] *çag-na-mak*

çag[2], [çag / çağ / çah / çak / çav / çığ / çiğ / çoğ / çuv *(yans.)*] *is.* Suyun kaynama, akma ve çağlama sırasında çıkan sesi anlatan kök. [Zülfikar] *çag çag, çag-ıl çagıl, çag-nam çagnam.*

çag[3], [çag / çağ / çah / çak / çıg / çıh / çık / çıy / çig / çiğ / çik / çiy *(yans.)*] *is.* Tahta, taş, kum, cam, metal eşya ve kuru nesnelerin birbirine çarpmasını, vurmasını, sürtünmesini veya vurmayı, çarpmayı anlatan kök. [Zülfikar] *çag-ıl, çag-ış-tı, cag-şı-l-damak, çag-şı-l-dı*

çag[4], [çāğ / çak] *{eT} is.* Çağ; zaman. [EUTS]

çaga, [? çaga] *{ağız} is.* Çapa. [DS]

çagada, [çaġ-ad-a ?] *{eAT} sf.* **1.** Çocukça; çaga. **2.** Yeni doğmuş; tüyü bitmemiş. [YE]

çaggal, [Far. şagāl] *{ağız} is.* Çakal. [DS]

çagı, [çaġ *(yans.)* > çaġ-ī / çoġ-ī / çuġ-ī] *(çağı:) {eT} is.* Gürültü. [DLT] ⊡ **çag çug,** *Gürültü; çar çur.* [DLT]

çagıg, [çaġ-ıġ / çav-ıġ] *{eT} is.* Kamçı; sırım. [DLT]

çagılamak, [çaġ-ī-lā-mak / çoġ-ī-lā-mak / jagılamak / şagılamak] *{eT} gçl. f. [-r]* **1.** Çağırmak; seslenmek. [DLT] **2.** *gçsz. f.* Çağlamak. [DLT]

çagır[1], [çağır / çakır] *{eT} is.* Şarap; şıra. [DLT]

çagır[2], [çığ-ır > çağır] *{eT} is.* Dar yol; küçük yol; çığır. [DLT]

çagırlamak, [çağır-lā-mak] *(çağırla:mak) {eT} gçl. f. [-r]* **1.** Üzümün suyunu çıkarmak; şıra yapmak. [DLT] **2.** Şıra içmek. [DLT]

çagırlanmak, [çağır-la-n-mak] *{eT} dönşl. f. [-ur]* Şıra veya şarap sahibi olmak. [DLT]

çagırlıg, [çağır-lıġ] *{eT} sf.* Şaraplı; şarabı olan. [DLT]

çagıru, [çaġ-ır-u] *{eAT} is.* **1.** Davet. **2.** Davetiye. [YE]

çaglanmak, [çaġ-la-n-mak] *{eT} dönşl. f. [-ur]* (Et için) yarı pişmek; börtmek.

çagmak, [çaġ / çak *(yans.)* > çaġ-mak] *{eT} gçl. f. [-ur]* **1.** Çakmak; vurmak. [EUTS] **2.** Çakmak çakmak.

çagmur, [çam-ġur > çaġ-mur] *{eT} is.* Şalgam, *(Brassica rapa).* [DLT]

çagrı, [Lāt. sacer [Clauson] => çaġrī / çak-ır / çavlı] *(çağrı:) {eT} is.* Doğan kuşu; çakır doğan, *(Hypotriorchis aesolon).* [DLT] [KB]

çagruk, [caġ-ruk] *{eT} sf.* Sertleşen; katılaşan. [DLT]

çagşaput, [Sansk. çikşapada] *{eT} is.* Ahlak; ahlak kuralı. [EUTS]

çagurmak, [çaġur-mak] *{eT} gçl. f. [-ur]* İftira etmek; leke sürmek; çamur atmak. [EUTS] [Gabain]

çağ[1], [ça / çag / çağ / çak / çı / çıg / çığ / çog *(yans.)*] *is.* Haykırma, bağırma, çağırma ve bu biçimde konuşma, gevezelik etme, ötme ve ötüşmeyi anlatan kök. [Zülfikar] *çağ-a, çağ-ır-ış-mak, çağ-ır-mak, çağ-ış-la-mak, çağ-la-k, çağ-lık, çağ-rı-ş*

çağ[2], [çag / çağ / çah / çak / çav / çığ / çiğ / çoğ / çuv *(yans.)*] *is.* Suyun kaynama, akma ve çağlama sırasında çıkan sesi anlatan kök. [Zülfikar] *çağ-al-gan, çağ+çar-a, çağ-ıl çağıl, çağ-la-mak, çağ-la-k, çağ-la-y-an, çağ-la-r, çağ-la-y-ık, çağ-şa-k* 🗗 **çağ çağ,** *{eAT} Çağıl çağıl.*|| **çağ çağ derlemek,** *{eAT} Buram buram terlemek.*

çağ[3], [çag / çağ / çah / çak / çıg / çıh / çık / çıy / çig / çiğ / çik / çiy *(yans.)*] *is.* Tahta, taş, kum, cam, metal eşya ve kuru nesnelerin birbirine çarpmasını, vurmasını, sürtünmesini veya vurmayı, çarpmayı anlatan kök. [Zülfikar] *çağ çağ, çağ-al, çağ-al-dak, çağ-ıl, çağ-ıl-da-k, çağ-ış-ta-k, çağ-ra-mak, çağ-ra-k, çağ-şa-mak, çağ-şa-k*

çağ[4], [çag / çak *(yans.)*] *is.* Işığın yansımasını, canlı ve parlak oluşunu anlatan kök. [Zülfikar] *çağ-mak*

çağ[5], [*eT.* çaḳ > çaġ > çağ چاغ] *is.* **1.** Zaman; zaman parçası; vakit; mevsim; devir; *{eAT} (aynı).* **2.** Hayatın, çocukluk, gençlik ve yaşlılık gibi önemli dönemlerinden her biri. **3.** Belli bir özelliği bulunan zaman parçası; devir. **4.** Dünya tarihini daha kolay inceleyebilmek amacıyla varsayımla bölünmüş dönemlerden her biri. **5.** *jeol.* Bir katmanın oluştuğu süre. **6.** Bir şeyin en uygun ve elverişli olduğu zaman. **7.** *{eAT}* Yaş; asır. **8.** *{ağız}* Saat. [DS] 🗗 **çağ açmak,** *Evrensel niteliği taşıyan öncekinden çok farklı yeni bir dönemin başlamasına yol açmak.*|| **çağ dışı,** *1. Çağın gereklerine yetişememiş; çağın şartlarına göre geride kalmış; köhne. 2. as. Askerlik yapma yaşı sınırları dışına çıkmış olan.*|| **çağ dışı olmak,** *as. Yedek askerlik çağını doldurmuş olmak.*|| **çağı geçmek,** *Yaşlanmak.*

çağ[6], [Erme. caġ / Gürc. cali / Far. çāh / *eT.* çij *(demir çivi)* / çüjmek *(germek, uzatmak)* > cağ / çağ چاغ] *{eAT} is.* **1.** Dokumacıların üzerine ip sardıkları dolap. **2.** *{ağız}* Çorap tığı. [DS] **3.** Yün eğirmekte kullanılan iğin tepesindeki çengel. **4.** *{ağız}* Yükün düşmemesi için kağnının yanlarına konulan ağaçlar; söve. [DS] 🗗 **çağ kemiği,** *{ağız} Kalça ile diz arasındaki kemik.* [DS]

çağ[7], [çağ *(yans.)* چاغ] *{eAT} is.* **1.** Su deliği. **2.** Çağlayan. **3.** *{ağız}* Şıra süzmeye yarayan tahta tekne. [DS] **4.** *{ağız}* Musluk. [DS] **5.** *{ağız}* Lavabo; banyo. [DS] 🗗 **çağ evi,** *{ağız} Lavabo.* [DS]

çağ[8], [çağ چاغ / çak / çaḫ] *{eAT} is.* **1.** Tam; tamam. **2.** *sf.* Salt; sırf; sade; halis; yalnız. **3.** *zf.* Ta.

çağ[9], [çağ] *{ağız} is.* **1.** Erkek kümes hayvanları ve kuşlarda cinsel organ. **2.** Erkek danaların cinsel organını örten tüylü deri kısım. [DS]

çağ[10], [çağ] *{ağız} is.* **1.** Saz otu. **2.** Yaprakları hayvanlara yedirilen bir bitki. [DS]

çağa[1], [Moğ. çaḳa > çaġa چغه / چاغه] *is.* **1.** *{ağız}* Çocuk; bebek. [DS] **2.** *{eAT} {OsT}* (Kuş yavrusu için) daha tüyü bitmemiş; yeni doğmuş. 🗗 **çağa çıplak,** *{eAT} Çırılçıplak.*

çağa[2], [çağ-a] *{ağız} is.* Balık tutmakta kullanılan, fındık dallarından yapılma sepet. [DS]

çağabacak, [çağ-a+bacak] *{ağız} is.* İnce, zayıf bacaklı kimse. [DS]

çağala, [Far. çaġāle => cağala جغله] *{eAT} {ağız} is.* → çağla. [DS]

çağalamak, [çağa-la-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(ı)-yor]* (Yaşlı kimse için) çocukça davranışlarda bulunmak; çocuklaşmak. [DS]

çağaldak, -ğı [çağ *(yans.)* > çağ-al-dak] *{ağız} is.* Pis insan. [DS]

çağalgan, [çağ *(yans.)* > çağ-al-gan] *{ağız} is.* Çağlayan. [DS]

çağana[1], [Far. çeğāne] *is.* → çağanak.

çağana[2], [Yun. tsaganos] *{ağız} is.* Yengeç. [DS]

çağanak, -ğı [Far. çegāne-k => çağanak] *is.* Çengi ya da dansözlerin oynarken parmaklarına takarak birbirine vurmak suretiyle ritim sesi çıkarttıkları küçük pirinç yuvarlak zil.

çağandır, [çağan-dır ?] *{ağız} is.* Çingene çadırı. [DS]

çağanoz, [Yun. tsaganos] *is. zool.* Türkiye'nin bütün kıyılarında yaşayan yan yan yürümesiyle tanınan kabuklu, yüzer yengeç; çingene pavuryası, çingene yengeci, *(Carcinus maenas).* 🗗 **çağanoz gibi,** *1. Vücudu eğri büğrü olan kimse. 2. (Sarhoş için) yamuk ve yan yan yürüyen.*

çağarak, -ğı [çağ-ar-ak ?] *{ağız} is.* Baca. [DS]

çağarmak[1], [çağ *(yans.)* > çağ-ar-mak] *{ağız} gçsz. f. [-ır]* Taşla hücum etmek. [DS]

çağarmak[2], [çağ-ar-mak] *{ağız} gçsz. f. [-ır]* Kaymak. [DS]

Çağatayca, [Çağatay-ca] *(çağata'yca) is. dbl.* **1.** Yirminci yüzyılda yerini Özbekçe'ye bırakmış olan on beşinci yüzyıldan on dokuzuncu yüzyıla kadar Orta Asya'da kullanılan tarihî Türk lehçesi. **2.** *sf.* Bu Türkçe ile yazılmış veya söylenmiş olan.

çağbacak, -ğı [çağ +bacak] *{ağız} is.* İnce bacaklı insan.

çağbağ, [çağ+bağ] *{ağız}* *sf.* Hamarat. [DS]

çağcıl, [çağ-cıl] *sf.* **1.** Çağın yeniliklerini benimseyen, yeniliklerden yararlanabilen; modern; asri. **2.** Tekniğin ve bilimin yeniliklerini kullanabilen; modern.

çağcıllaşma, [çağ-cıl-la-ş-ma] *is.* Çağın yeniliklerini benimseyebilir, yararlanabilir hâle gelme eylemi; modernleşme, asrileşme.

çağcıllaşmak, [çağ-cıl-la-ş-mak] *dönşl. f. [-ır]* Çağın yeniliklerini benimseyebilir, ondan yararlanabilir hâle gelmek; modernleşmek, asrileşmek.

çağcıllaştırma, çağ-cıl-la-ş-tır-ma] *is.* Çağın yeniliklerini benimsetme, ondan yararlanabilir hâle getirme eylemi; modernleştirme, asrileştirme.

çağcıllaştırmak, [çağ-cıl-la-ş-tır-mak] *gçl. f. [-ır]* Çağın yeniliklerini benimseterek ondan yararlanabilir hâle getirmek; modernleştirmek, asrileştirmek.

çağcıllık, -ğı [çağ-cı-lık] *is.* Çağın yeniliklerini ve yaşama gereklerini benimseyebilme, ondan yararlanabilme durumu; modernlik, asrilik.

çağçağ, [çağ+çağ] *{ağız}* *is.* Değirmende tanelerin düzenli dökülmesini sağlayan ve titreşimini taşın hareketinden alan düzenek. [DS]

çağçara, [çağ+çar-a] *{ağız}* *is.* Çağlayan. [DS]

çağdaş, [çağ-daş] *sf.* **1.** Biri ile aynı çağda yaşayan; muasır. **2.** İçinde bulunulan çağın şartlarına uygun olan; muasır, *(1935)*.

çağdaşlaşma, [çağ-daş-la-ş-ma] *is.* Çağın gereklerine uygun davranma eylemi; muasırlaşma.

çağdaşlaşmak, [çağ-daş-la-ş-mak] *dönşl. f. [-ır]* Çağın gereklerine uygun davranmak; muasırlaşmak.

çağdaşlaştırma, [çağ-daş-la-ş-tır-ma] *is.* Çağın gereklerine uygun davranmasını sağlama eylemi; muasırlaştırma.

çağdaşlaştırmak, [çağ-daş-la-ş-tır-mak] *gçl. f. [-ır]* Çağın gereklerine uygun davranmasını sağlamak; muasırlaştırmak.

çağdaşlık, -ğı [çağ-daş-lık] *is.* Çağdaş olama durumu; muasırlık; asrilik; modernlik.

çağdavul, [Moğ. çağda-mak / çığda-mak *(nöbet tutmak)* > çağda-vul] *is.* Moğol ordu kuruluşunda artçı kuvvetler.

çağeç, [*eT.* çuvaç > çoğaç > çağeç] *{ağız}* *is.* Sonbaharın bunaltıcı sıcağı. [DS]

çağevi, [çağ+ev-i] *{ağız}* *is.* Lavabo; banyo. [DS]

çağgelmek, [çağ+gel-mek] *{ağız}* *gçsz. f. [-ir]* Çabuk gelmek; tez gelmek. [DS]

çağıl[2], [çağ *(yans.)* > çağ-ıl چاغل] *is.* **1.** *{eAT}* Küçük taş parçaları; çakıl. **2.** *{ağız}* Çakıl yığını. [DS] **3.** *{ağız}* İri taşlardan örülmüş harçsız duvar. **4.** *{ağız}* İri taş yığını. [DS]

çağıl[1], [çağ *(yans.)* > çağ-ıl] *ünl.* Yüksekten düşerek akan suyun çıkardığı ses. ⊡ **çağıl çağıl,** *Çağıldayarak akan suyun sesini belirten ikileme.*

çağıl[3], [Far. çağâle => çağla > çağıl] *{ağız}* *is.* Çağla. [DS]

çağıldah, [çağ *(yans.)* > çağ-ıl-dah] *{ağız}* *sf.* Pek çok. [DS]

çağıldak[1], **-ğı** [çağ *(yans.)* > çağ-ıl-da-k] *{ağız}* *is.* Koyunların kuyruk altlarında birikmiş pislik topakları. [DS]

çağıldak[2], **-ğı** [çağ *(yans.)* > çağ-ıl-dak] *{ağız}* *is.* **1.** Taze börülce. **2.** Çiçeği yeni dökülen taze kabak. [DS]

çağıldak[3], **-ğı** [çağ *(yans.)* > çağ-ıl-dak] *{ağız}* *is.* Çakıllı yer. [DS]

çağıldama, [çağ-ıl-da-ma] *is.* Çağıltı çıkararak akma eylemi.

çağıldamak, [çağ-ıl-da-mak] *gçsz. f. [-r] [-d(ı)-yor]* (Su için) akarken taşlara, kayalara çarparak hoş ve tatlı sesler çıkarmak.

çağıldayış, [çağ-ıl-da-y-ış] *is.* Çağıldamak durumu ve eylem biçimi.

çağıllı, [çağ-ıl-lı] *{ağız}* *sf.* Çakıllı; çakıl bulunan. [DS]

çağılşak, -ğı [çağ *(yans.)* > çağ-ıl-dak > çağılşak] *{ağız}* *is.* Çakıllı yer. [DS]

çağıltı, [çağ-ıl-tı] *is.* Suyun akarken taşlara, kayalara çarparak çıkardığı gürültülü ve hoş ses.

çağıltılı, [çağ-ıl-tı-lı] *sf.* Çağıltısı olan, çağıltı sesi çıkaran.

çağır, [*eT.* çakır > çağır چاغر] *is.* **1.** *{eAT}* Şarap. **2.** Moğol imparatorluğunda yabgunun emrindeki subaylara maaş yerine tahsis edilen arazi geliri.

çağırcı, [çağ-ır-mak > çağ-ır-cı] *{ağız}* *sf.* (Kişi için) kaba konuşan. [DS]

çağırdak, -ğı [çağ-ıl-dak > çağ-ır-dak] *{ağız}* *is.* Koyunların kuyruk altlarına yapışıp kuruyan pislik.[DS]

çağırgan[1], [çağ-ır-mak >çağ-ır-ğan چاغرغن/چاغرغان] *sf.* **1.** *{eAT}* *{OsT}* Çok bağıran; yaygaracı. *{ağız}* *(aynı)* [DS] **2.** *{ağız}* *is.* Tellal. [DS] **3.** *{ağız}* Mübaşir. [DS] **4.** *{ağız}* Zil; çan. [DS] ⊡ **çağırgan fatma,** *{ağız} Karafatma.* [DS]

çağırgan[2], [çağ-ır-gan] *{ağız}* *sf.* **1.** (Hayvan için) iyi enenmemiş. **2.** (Kadın için) terbiyesiz; dile düşmüş. [DS]

çağırı, [çağ-ır-ı] *is.* → çağrı. ⊡ **çağırı söylemek,** *{eAT} Bağırarak seslenmek.*

çağırıcı, [çağ-ır-ıcı] *is.* **1.** Birini çağırmak için giden veya görevli olarak gönderilen kimse; davetçi. *{ağız}* *(aynı)* [DS] **2.** Şarkı, türkü söyleyen kimse.

çağırış, [çağ-ır-ış] *is.* Çağırma eylemi ve biçimi.

çağırma, [çağ-ır-ma] *is.* **1.** Birisinin gelmesini kendisine yüksek sesle söyleme; davet. **2.** Birisinin gelmesi için istekte bulunmak; davet etme. **3.** (Türkü veya şarkı) söyleme.

çağırmak, [çağ / çak *(yans.)* > *eT.* çak-ır-mak > çağ-

ır-mak چاغرمق] *gçl. f. [-ır]* **1.** Birine gelmesini söylemek; davet etmek. *{eAT} {OsT} (aynı)* [YE] **2.** Bağırmak; haykırmak; seslenmek. *{eAT} {OsT} (aynı)* **3.** Türkü, şarkı söylemek. **4.** *{eAT}* Manzume söylemek. [DK] ⊡ **çağırı söylemek,** *{eAT} Bağırarak hitap etmek.*|| **çağıru söylemek,** *{eAT} Bağırarak söylenmek.*

çağırtı, [çağ-ır-tı] *is.* Bağırma, haykırma sesi.

çağırtkan, [çağ-ır-t-kan / çığ-ır-t-kan] *is.* **1.** Yüksek sesle bağırarak insanların çevresinde toplanmasını sağlayan kimse. **2.** Av kuşlarının sesini taklit ederek onların toplanmasını sağlayan kişi veya bu iş için kullanılan düdük. **3.** Ötüşü ile kendi cinsinden olan av kuşlarını çevresine toplamakta kullanılan alıştırılmış kuş. **4.** *{ağız}* Karafatma. [DS]

çağırtma, [çağ-ır-t-ma] *is.* Birinin, bir başkasını çağırmasını sağlama işi.

çağırtmaç, -cı [çağ-ır-t-maç] *is.* Halka duyurulması gereken konuları yüksek sesle bağırarak ve dolaşarak ileten kimse; tellal.

çağırtmak, [çaġ-ır-d-mak چاغردمق > çağ-ır-t-mak] *gçl. f. [-ır]* **1.** Birini, biri aracılığı ile çağırmak. **2.** Bir şeyi halka yüksek sesle bağırtarak duyurmak; tellal bağırtmak. *{eAT} (aynı)* **3.** Şarkı veya türkü söyletmek.

çağıru, [çaġ-ır-u چاغرو] *zf.* **1.** *{eAT}* Çağırarak. **2.** *is.* Çağrı. ⊡ **çağıru söylemek,** *{eAT} Bağırarak seslenmek.*

çağış[1], [çağ *(yans.)* > çağ-ış] *is.* Tahta, taş, kum, cam, metal eşya ve kuru nesnelerin birbirine çarpmasını, vurmasını, sürtünmesini veya vurmayı, çarpmayı anlatan yansımalı gövde. ⊡ **çağış çağış etmek,** *(Zincir vb. için) şıngırtıya benzer sürtünme sesi çıkarmak.*

çağış[2], [çağ-ış] *{ağız} is.* Ağıl önündeki çitle çevrili avlu. [DS]

çağış[3], [çağ-ış] *{ağız} is.* Bal. [DS]

çağışlamak, [çağ *(yans.)* > çağ-ış-la-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Yankı yapmak. [DS]

çağıştak[1], **-ğı** [çağ *(yans.)* > çağ-ış-ta-k] *{ağız} is.* Çakıllı yer. [DS]

çağıştak[2], **-ğı** [çağ *(yans.)* > çağ-ış-ta-k] *{ağız} is.* Zincirli bizlengiç. [DS]

çağıştı, [çaġ *(yans.)* > çaġ-ış-tı چاغشتی / چاغشدی] *is.* **1.** *{eAT}* Boncuk, düğme vb. şeylerin kapalı bir kap içinde sallandıkları zaman çıkardığı ses; çıkır çıkır sesi. **2.** *{ağız}* Ot veya çalılar arasında gezerken çıkan ses; hışırtı. [DS]

çağide, [çağa-da / çağide] *{eAT} sf.* **1.** Çocukça. **2.** Ham; manasız. [YE]

çağirdek, -ği [çekirdek] *{ağız} is.* Çekirdek. [DS]

çağla, [Far. çaġāle] *is.* Henüz olmamış fakat yenilebilen erik, badem, kayısı yemişi. ⊡ **çağla yeşili,** *Griye çalan açık yeşil.*

çağlagan, [çağ *(yans.)* > çağ-la-gan] *{ağız} is.* Çağlayan. [DS]

çağlağa, [çağ *(yans.)* > çağ-la(k)-a] *{ağız} is.* Akarsu seti. [DS]

çağlağan, [çağ *(yans.)* > çaġ-la-ġan چاغلغان] *sf.* **1.** *{OsT}* (Su için) çağlayarak akan. **2.** *is.* Çağlayan.

çağlak[1], **-ğı** [çağ *(yans.)* > çağ-la-k چغلق / چاغلق] *{eAT} is.* Şarıl şarıl akan su; çağlayan; şelale.

çağlak[2], **-ğı** [çaylak] *{ağız} is.* çaylak. [DS]

çağlam, [çağ *(yans.)* > çağ-la-m] *{ağız} is.* Çağlayan. [DS]

çağlama, [çağ *(yans.)* > çağ-la-ma] *is.* **1.** (Su için) köpürerek ve ses çıkararak akma eylemi. **2.** *gnşl.* Ağlama.

çağlamak[1], [çağ *(yans.)* > çağ-la-mak] *gçsz. f. [-r] [-l(ı)-yor]* **1.** (Su için) köpürerek ve ses çıkararak coşkun bir şekilde akmak. **2.** *gnşl.* Ağlamak.

çağlamak[2], [çag / çağ *(zaman)* > çağ-la-mak] *{eAT} gçl. f. [-r] [-(ı)-yor* **1.** Tahmin etmek. **2.** Zamanı beklemek; zamanını bulmak. **3.** *{ağız}* (Dişi koyun, keçi için) çiftleşme zamanı gelmek; kızışmak. [DS] ⊡ **çağlamadan çatlamak,** *Gereken olgunluğa erişmeden, olgunmuş gibi davranışlarda bulunmak; olgunluk taslamak; sekmeden uçmak.*

çağlan, [çağ *(yans.)* > çağ-la-n] *{ağız} is.* **1.** Çağlayan. **2.** Delta; çatalağız. [DS]

çağlang, [çağ *(yans.)* > çağ-la-ñ / çağ-la-k چاغلاڭ] *{eAT} is.* → çağlak.

çağlanlık, -ğı [çağ *(yans.)* > çaġ-la-n-lıķ چاغلنلق] *{eAT} is.* Şarıl şarıl akma durumu.

çağlanmak, [*eT.* çav *(ün)* > çav-la-n-mak > çaġ-la-n-mak چغلانمق] *{eAT} dönşl. f. [-ur]* Şöhret kazanmak; ün sahibi olmak; tanınmak.

çağlar, [çağ *(yans.)* > çağ-la-r] *sf.* **1.** (Su için) az veya çok bir yüksekten düşerek köpürüp akarken, çağıltılı sesler çıkaran; çağlayan **2.** Çağlama işini yapan. **3.** *{ağız} is.* Çağlayan; şelale. [DS]

çağlayan, [çağ *(yans.)* > çağ-la-y-an] *sf.* **1.** Çağlama işini yapan. **2.** *is.* Suyun az veya çok bir yüksekten düşerek köpürüp aktığı, çağıltılı, gürültülü yer; çağlar; şelale.

çağlayık, -ğı [çağ *(yans.)* > çağ-la-y-ık] *is.* Yerden ses çıkararak fışkırıp kaynayan sıcak su; kaynarca.

çağlayış, [çağ *(yans.)* > çağ-la-y-ış] *is.* Çağlamak eylemi veya biçimi.

çağle, [Far. çaġāle => çağle] *{ağız} is.* Çağla. [DS]

çağlı, [çağ-lı] *{ağız} sf.* Yaşlı; kocamış. [DS]

çağlık[1], **-ğı** [çağ-lık] *{ağız} is.* Çığlık. [DS]

çağlık[2], **-ğı** [çağ-lık] *{ağız} is.* **1.** Lavabo; banyo. **2.** Musluk. [DS] ⊡ **çağlık bucağı,** *{ağız} Lavabo; banyo.* [DS]

çağlu, [çav-lu > çaġ-lu چاغلو] *{eAT} sf.* **1.** Talihli. **2.** Ünlü; meşhur.

çağma, [cav-mak *(hedefi şaşırmak)* > çav-mak > çağ-ma] *is.* Çağma eylemi.

çağmak[1]**,** [cav-mak *(hedefi şaşırmak)* > çav-mak > çağ-mak / çavmak] *gçsz. f. [-ar]* **1.** *{ağız}* Hedeften sapmak; şaşırmak. [DS] **2.** Gün ışığı vurmak. **3.** Parlamak. **4.** (Sıcak, koku, ışık için) dağılıp yayılmak. **5.** *{ağız}* (Güneş için) doğmak. [DS] **6.** *{ağız}* Yükselmek; çıkmak. [DS]

çağmak[2]**,** [çağ-mak] *{ağız} gçsz. f. [-ar]* (At, eşek vb. için) çiftleşmek. [DS]

çağman, [cav-mak *(hedefi şaşırmak)* > çav-mak > çağ-mak / çavmak > çağ-man] *is. bot.* Akçaağaç.

çağnak, -ğı [çağ-(ı)n-a-k] *is. biy.* Döl kesesini dolduran ve dölütün korunmasını sağlayan sıvı; amnios sıvısı.

çağnam, [çağ *(yans.)* > çaġ-(ı)n-a-m چغنم] *{eAT} is.* Çağlama sesi; çağıltı. [DK] **çağnam çağnam,** *{eAT} 1. Çağıl çağıl. 2. Damla damla.*

çağnamak[1]**,** [çağ *(yans.)* > çaġ-(ı)n-a-mak چاغنامق] *{eAT} gçsz. f. [-r] [-n(ı)-yor]* **1.** Haykırmak; çığlık koparmak. **2.** *{ağız}* Meydanı boş bulup cesaret alıp söylenmek. [DS] **3.** *{ağız}* Her yeri gezip dolaşmak. [DS]

çağnamak[2]**,** [ağ-(ı)n-a-mak > çağna-mak ? [Tietze] *{ağız}* **1.** (Hayvanlar için) yerde keyifle yuvarlanmak. [DS] **2.** *{ağız}* (Hayvan için) yattığı yerde ölüp kalmak. [DS]

çağnaşmak, [çaġ-(ı)n-a-mak> çaġna-ş-mak چاغنشمق] *{eAT} işteş. f. [-ır]* **1.** Konuşmak; görüşmek. **2.** Meraka düşüp aralarında tahmin yürütmek.

çağpara, [Far. çūl+pāre => çağpara] *{ağız} is.* Dağınık insan. [DS]

çağra, [*eT.* *çıg-ır-mak > çıg(ı)r-ı > çağ-(ı)r-a] *{ağız} is.* Çıkrık. [DS]

çağrağ, [çağ-ra-k > çağrağ] *{ağız} is.* Su çevirisi; burgaç; girdap.[DS]

çağrak, -ğı [çağ *(yans.)* > çağ-ra-k] *{ağız} is.* Çakıllı yer. [DS]

çağrı[1]**,** [çağır-mak > çağ-(ı)r-ı > çağr-ı] *is.* **1.** Birinin bir yere gelmesini isteme ve duyurma; davet, *(1935)*; okuma. *{ağız} (aynı)* [DS] **2.** Bir kimseyi veya bir topluluğu bir iş yapmak üzere işbirliğine çağırma; davet etme. *{ağız} (aynı)* [DS]

çağrı[2]**,** [çak *(yans.)* > çak-ır / çağrı / çavlı] *{eT} is. zool.* Doğan; çakır kuş, *(Hypotriorchis aesolon)*. [Nevâyî]

çağrıcı, [çağ-(ı)r-ıcı > çağrıcı] *is.* **1.** Çağırma işini yapan. **2.** Çağırmak için giden kimse; davetçi; okucu. **3.** Bazı yerlere girmek isteyenleri sırası gelince çağıran kimse; mübaşir.

çağrıcılık, -ğı [çağ-(ı)r-ıcı-lık > çağrıcı-lık] *is.* Çağrıcının görevi veya mesleği.

çağrılı, [çağır-mak > çağ(ı)rı-lı] *is.* ve *sf.* **1.** Bir toplantıya veya birinin yanına çağrılmış olan (kimse); davetli; okulu. **2.** *zf.* Çağrılmış olarak.

çağrılık, -ğı [çağ-(ı)r-ı-lık > çağrı-lık] *is.* Birini çağırmak için yazılmış kâğıt; davetiye, oku, okuntu.

çağrılış, [çağ-(ı)r-ı-lış > çağrı-lış] *is.* **1.** Bir yere çağrılma eylemi. **2.** Çağrılış biçimi.

çağrılma, [çağ-(ı)r-ıl-ma > çağrıl-ma] *is.* **1.** Bir yere gelme konusunda çağrı yapılma eylemi; davet edilme; okunma. **2.** (Türkü veya şarkı) söylenilme.

çağrılmak, [çağ-(ı)r-ı-l-mak > çağrıl-mak] *edil. f. [-ır]* **1.** Bir yere gelme konusunda seslenme ya da adam gönderme yoluyla çağrı yapılmak; davet edilmek. **2.** (Şarkı veya türkü) söylenilmek.

çağrım, [çağ-(ı)r-ı-m > çağrı-m] *is.* Yüksek sesin işitilebileceği uzaklık.

çağrısız, [çağ-(ı)r-ı-sız > çağrı-sız] *sf.* **1.** Kendisine çağrı yapılmamış olan; davetsiz. **2.** Bir yere veya toplantıya kendisine çağrı yapılmadan gelmiş bulunan. **3.** *zf.* Çağrı yapılmaksızın; çağrı yapılmadan.

çağrışım, [çağ-(ı)r-ış-ım > çağrış-ım] *is.* **1.** Zihinde ortaya çıkan bir hatırlamanın ya da görülen bir nesnenin bir başka şeyi hatırlatması, onu akla getirmesi olayı; tedai. **2.** Bir şeyin hatırlattığı şeylerden her biri. **3.** Davranışlar, düşünceler ve kavramlar arasında benzerlik, zıtlık veya yer ve zaman birliği bakımından ilişkilendirme sonucu bilinç alanına bunlardan birisi girince öbürünün de bilinç alanına çekilmesi durumu.

çağrışımcı, [çağrışım-cı] *is.* Bütün zihnî faaliyetleri, aklın işleyişini düşüncelerin çağrışımına dayandıran.

çağrışımcılık, -ğı [çağrış-ım > çağrış-ım-cı-lık] *is. fel.* Bütün bellek işlemlerini, aklın işleyiş ilkelerini düşüncelerin çağrışımı yoluyla açıklamaya çalışan öğreti.

çağrışımlı, [çağrış-ım > çağrışım-lı] *sf.* Çağrışımı olan.

çağrışımsal, [çağrış-ım > çağrışım-sal] *is.* Çağrışıma dayanan; çağrışımla ilgili.

çağrışımsız, [çağrış-ım > çağrışım-sız] *sf.* Çağrışımı olmayan.

çağrışma, [çağ-(ı)r-ış-mak > çağrış-ma] *is.* **1.** Karşılıklı birbirini çağırma işi. **2.** Hep birlikte bağırarak gürültü etme.

çağrışmak, [çağır-mak > çağ(ı)r-ış-mak] *işteş. f. [-ır]* **1.** Karşılıklı birbirine seslenerek çağırmak. **2.** Birbirini davet etmek. **3.** Birlikte bağırmak suretiyle gürültü çıkarmak.

çağrıştırma, [çağrış-mak > çağrış-tır-ma] *is.* **1.** Bir çağrışıma yol açma eylemi. **2.** Akla getirme, hatırlatma.

çağrıştırmak[1]**,** [çağrış-mak > çağrış-tır-mak] *gçl. f. [-ır]* **1.** Zihinde bir çağrışıma yol açmak. **2.** Akla getirmek, hatırlatmak.

çağrıştırmak[2], [çağrış-mak > çağrış-tır-mak چاغرشدرمق] *{eAT} gçl. f. [-ır]* Bağırtmak.

çağşaban, [çağ-(ı)ş-mak + ü-ben?] *{eAT} zf.* Dağılarak. [YE]

çağşak[1], **-ğı** [*eT.* çaġ-(ı)ş-a-mak > çaġşa-k چاغشق] *{eAT} sf.* **1.** (Eklem yeri için) çok oynak; gevşek. **2.** *{ağız}* Eski. [DS]

çağşak[2], **-ğı** [çağ *(yans.)* > çağ-(ı)ş-ak] *{ağız} is.* **1.** Çakıllı yer. **2.** Aşınarak dökülmüş dağ ya da duvar döküntüsü; moloz. [DS]

çağşak[3], **-ğı** [çağ *(yans.)* > çağ-(ı)ş-ak] *{ağız} is.* **1.** Suyun biriktiği yer. **2.** Çağlayan. [DS]

çağşak[4], **-ğı** [çağ *(yans.)* > çağ-şa-k] *{ağız} is.* Yün eğirmekte kullanılan iğ. [DS]

çağşak[5], **-ğı** [çağ *(yans.)* > çağ-şa-k] *{ağız} is.* Koyunların kuyruk altlarında kuruyarak sertleşmiş pislikler. [DS]

çağşaklı, [cağ-şa-k-lı] *{ağız} sf.* **1.** Çakıldaklı. **2.** Kirli. [DS]

çağşamak, [çağ *(yans.)* > *eT.* çağ-(ı)ş-a-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-ş(ı)-yor]* (Duvar için) eskimek; gevşemek. [DS]

çağşır[1], [Far. cahcir => çahşur > çağşır چاغ سير/ çahşır > çakşur / çakşır] *{eAT} is.* **1.** Üst donu; bol pantolon; şalvar. **2.** *{ağız}* Kıldan dokunan şalvarlık kumaş. [DS] **3.** *{ağız}* İşlemeli dar şalvar. [DS] **4.** *{ağız}* İç donu. [DS]

çağşır[2], [Far. cahcir] *{ağız}* **1.** Yırtık pırtık elbise. **2.** Kümes hayvanlarının ve kuşların ayağındaki tüyler. **3.** Kuşların ayağına bağlanan süslü bez parçası. **4.** Dantel. **5.** Püskül. **6.** Post. [DS] ⊡ **çağşırlı güğercin,** *{eAT} Paçalı güvercin.*|| **çağşırlı tavuk,** *{ağız} 1. Paçaları tüylü tavuk. 2. mecaz. (Kadın için) pasaklı; budala; paçası düşük.* [DS]

çağşır[3], [çağ+aş-ır-ı > çağşır] *{ağız} zf.* (Davarın çiftleşme isteği için) bir yılda ikinci defa olarak. [DS]

çağşır[4], [Far. gavsir / Ar. cavşîr] *{ağız} is. bot.* **1.** Kırlarda yetişen, susuzluğa dayanan bir ot. **2.** Dereotuna benzer, yemeği yapılan bir ot. [DS]

çağşırı, [çığ / cığ+aş-ır-ı] *{ağız} sf.* (Çizgi için) tersine, yanlamasına çizilen. [DS]

çağşur, [Far. cahcir / çahşur > çağşir / çahşır > çağşur چاغشر / çakşır] *{eAT} is.* → çağşır; çakşır

çağu, [çağ *(yans.)* > çağ-u چغو] *{eAT} is.* Çağıltı; ses; gürültü.

çağz, [Far. çağz چاغز] *{OsT} is.* **1.** *zool.* Kurbağa. **2.** Ağzı iyileşip kapandığı hâlde içinde akıntı bulunan yara. **3.** Korku. **4.** İnleme; inilti.

çah[1], [çag / çağ / çah / çak / çav / çığ / çiğ / çoğ / çuv *(yans.)*] *is.* Suyun kaynama, akma ve çağlama sırasında çıkan sesi anlatan kök. [Zülfikar] *çah-la-k*

çah[2], [çag / çağ / çah / çak / çıg / çıh / çık / çıy / çig / çiğ / çik / çiy *(yans.)*] *is.* Tahta, taş, kum, cam, metal eşya ve kuru nesnelerin birbirine çarpmasını, vurmasını, sürtünmesini veya vurmayı, çarpmayı anlatan kök. [Zülfikar] *çah çah, çah+çah, çah-mak, çah-mah, çah-şa-mak, çah-şak* ⊡ **çah çah,** *{ağız}* → çakçak. [DS]

çah[3], [çaġ / çak / çaḫ چاخ] *{eAT} sf.* **1.** Tam; tamam. **2.** Salt; sırf; hâli; yalnız; sade. **3.** *zf.* Ta.

çah[4], [Far. çāh / çeh چاه / چه] *(ça:h) {OsT} is.* **1.** Kuyu; çukur. *{ağız} (aynı)* [DS] **2.** *{ağız}* Lavabo. [DS] ⊡ **çāh-cū,** *{OsT} 1. Kuyu kazıcı; kuyu temizleyici. 2. Kuyunun içindekileri almaya yarayan çengel vb. araç.*|| **çāh-ı bün,** *{OsT} Kuyu dibi.*|| **çāh-ı gābgāb,** *{OsT} Çene altı çukuru.*|| **çāh-ı nisyān,** *{OsT} Unutmuş.*|| **çāh-ı nisyāna atılmak,** *{OsT} Unutulmak.*|| **çāh-ı pest,** *{OsT} 1. Alçak çukur. 2. Dünya.*|| **çāh-ı sitāre-cū,** *{OsT} Müneccim kuyusu.*|| **çāh-ı zekān,** *{OsT} Çene çukuru.*|| **çāh-ı zemzem,** *{OsT} Zemzem kuyusu.*|| **çāh-ı zenāh,** *{OsT} Çene çukuru.*|| **çāh-ı zenahdān,** *{OsT} Çene çukuru.*|| **çāh-ı zîc,** *{OsT} Gözlem çukuru.*|| **çāh-ı zulmānî,** *{OsT} 1. Karanlık çukur. 2. İçinde yaşadığımız dünya. 3. Ten; nefis.*|| **çāh-ken,** *{OsT} Kuyu kazıcı.*|| **çāh-sār,** *{OsT} Kuyusu çok yer.*|| **çāh-yūz,** *{OsT} Kuyuya düşmüş bir şeyi almaya yarayan araç.*

çaha[1], [çak *(yans.)* > çak-mak > çaha / çehe] *{eT} is.* Çakmak. [DLT]

çaha[2]. [Far. çāh => çaha] *{ağız} is.* Musluk. [DS]

çaha, [Erme. ts'aḫ-avel => çaha] *{ağız} is.* Çalı süpürgesi. [DS]

çahal, [Far. şagāl => çakal > çahal] *{ağız} is.* **1.** Sığır ve atların alnında bulunan beyaz leke. **2.** *sf.* Yaramaz; huysuz; kötü. [DS]

çahar, [? çahar] *{ağız} sf.* **1.** Beyaz. **2.** (Göz için) süt mavisi ile açık mavi karışığı renk. [DS]

çahaveli, [Erme. ts'aḫ-avel] *{ağız} is.* Çalı süpürgesi. [DS]

çahavuz, [? çahavuz] *{ağız} is.* Akbaba. [DS]

çahcaver, [? çahcaver] *{ağız} is.* Çene eklemlerindeki bozukluk yüzünden hayvanlarda geviş getirmeyi engelleyen bir hastalık. [DS]

çahçah, [çah *(yans.)* + çah] *{ağız} is.* Değirmende, tahılın bittiğini bildiren düzenek. [DS]

çahçaha, [çah *(yans.)* > çah+çaḫ-a] *{ağız} is.* → çahçah. [DS]

çahdırmak, [çak-mak > çaḫ-dır-mak] *{ağız} gçl. f. [-ır]* Hayvanı nallatmak. [DS]

çahıldah, [çak-ıl-dak > çaḫıl-daḫ] *{ağız} is.* → çakıldak. [DS]

çahıldahlı, [*eT.* çakır / çağır *(şarap)* > çaḫıldaḫ-lı] *{ağız} sf.* Olgunlaşmamış üzümden yapılan koyu, ekşi pekmez. [DS]

çahıldah[1], [çak-ıl-dak] *{ağız} is.* → çakıldak. [DS]

çahıldah[2], [çak-ıl-dak] *{ağız} sf.* Çokluk, bolluk bildirir. [DS]

çahım, [çak-ım > çaẖ-ım] *{ağız} is.* Nal çakma; nallama. [DS]

çahır[1], [*eT.* çakır / çağır > çaẖır] *{ağız} is.* İçki; şarap ve rakı. [DS]

çahır[2], [çakır > çaẖır] *{ağız} sf.* (Hayvanlar için) bir gözü beyaz, diğer gözü siyah olan. [DS] ⧉ **çahır göz,** *{ağız} Siyahla ela arası göz.* [DS]|| **çahır tikeni,** *{ağız}* → çakır dikeni. [DS]

çahır[3], [çakır > çaẖır] *{ağız} is.* Hırsız. [DS]

çahıra, [Far. çarẖ => çahıra] *{ağız} is.* Çıkrık. [DS]

çahışmak[1], [çak-ış-mak] *{ağız} işteş. f. [-ır]* **1.** Söz yarışı yapmak. **2.** (Şairler için) atışmak [DS]

çahışmak[2], [çağ-ış-mak > çaẖ-ış-mak] *{ağız} işteş. f. [-ır]* Dengelemek; denge sağlamak. [DS]

çahlak, -ğı [çah *(yans.)* > çaẖ-la-k] *{ağız} is.* Çağlayan; çağlak. [DS]

çahlamak, [çaẖ-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Kıskanmak. [DS]

çahmah, [çak *(yans.)* > çak-mak] *{ağız} is.* Çakmak. [Zülfikar] ⧉ **çahmah daşı,** *{ağız} Çakmak taşı.* [DS]

çahmak, [çak-mak > çaẖ-mak چاخمق] *{eAT} gçl. f. [-ar]* **1.** İyice anlatmak; bildirmek; tanıtmak; açıklamak. **2.** Kovlamak; jurnal etmek.

çahmaşmak, [çak-(ı)m-aş-mak > çaẖmaş-mak] *{ağız} işteş. f. [-ır]* Birbirine girmek; karışmak.[DS]

çahmur, [çakır *(mavi-yeşil)* > Ar. mahmūr (etkisiyle) > çakmur] *{ağız} is.* **1.** Süt mavisi göz. **2.** Yarı uykulu bakış. [DS]

çahra, [Far. çarẖ => çaẖra] *{ağız} is.* Çıkrığı çeviren çark. [DS]

çahrah, [çak *(yans.)* > çak-rak > çaẖraẖ] *{ağız} is.* **1.** Çay ve derelerin geçit verdiği yerler. **2.** Dağların aşınmış, yıpranmış yerleri. [DS] ⧉ **çahrah yer,** *{ağız} Aşınarak dökülmüş duvar ve dağ yığıntısı; moloz.* [DS]

çahsar, [Far. çāhsār] *(ça:hsa:r) {OsT} is.* Kuyusu bol olan yer.

çahşak[1], [çak *(yans.)* > çak-(ı)ş-a-mak > çaẖşā-k] *(çahşa:k) is.* **1.** *{eT}* Dağ tepesindeki taşlık yer; çağşak. [DLT] **2.** *{ağız}* Aşınarak dökülmüş duvar ve dağ yığıntısı; moloz. [DS] **3.** *{ağız} sf.* Yerinden oynamış; gevşek. [DS]

çahşak[2], [çak *(yans.)* > çak-(ı)ş-a-mak > çaẖşā-k] *(çahşa:k) {eT} is.* Kurutulmuş kayısı, üzüm gibi meyveler; kak. [DLT]

çahşak[3], **-ğı** [çak *(yans.)* > çak-(ı)ş-a-k > çaẖşak] *{ağız} sf.* (Kişi için) bozuk yürüyüşlü. [DS]

çahşamak[1], [çak *(yans.)* > çak-(ı)ş-a-mak > çaẖşa-mak] *(çahşa:mak) {eT} gçsz. f. [-r]* **1.** (Taş, çakıl vb. için) çağıltılı ses vermek; çağıl çuğul etmek. **2.** (Süs eşyası için) ses vermek. [DLT]

çahşamak[2], [çağ *(yans.)* > çağ-(ı)ş-a-mak > çaẖşa-mak چخشمق] *{eAT} gçsz. f. [-r] [-ş(ı)-yor]* Sarsılıp gevşemek; kağşamak; gevşeyip birbirinden ayrılmak. *{ağız} (aynı)* [DS]

çahşamak[3], [çağ *(yans.)* > çağ-(ı)ş-a-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-ş(ı)-yor]* Üşümek; titremek. [DS]

çahşapat, [Sansk. çikşāpada] *(çakhşa:pat) {eT} is.* Ahlak.

çahşapatlıg, [Sansk. çikşāpada] *(çakhşapatlıg) {eT} sf.* Ahlaklı; ahlak kurallarına uyan, saygı gösteren. [EUTS]

çahşatmak, [çaẖşa-mak > çaẖşa-t-mak چاخشتمق] *{eAT} gçl. f. [-ır]* Şıngırdatmak.

çahşır[1], [Far. cahcir => caẖşır چاخشر / چخشر] *{eAT} is.* → çakşır; çağşır.

çahşır[2], [Far. ġavsir / Ar. cavşīr] *{ağız} is.* → cavşir. [DS]

çahşu, [Sansk. caksu *(göz)*] *{eT} is.* Göz ağrısı için kullanılan filizherç denilen bir ot; dikenli şimşir, *(Lycium).*

çahşur, [Far. cahcir => caẖşur چخشور] *{eAT} is.* → çakşır / çağşır.

çahtana, [Far. çāh+ẖāne => çahtana ?] *{ağız} is.* Ayakyolu; tuvalet; hela. [DS]

çaidan, [? çaidan] *{eT} is.* Tapınak; mabet; ibadethane; ibadetgâh. [EUTS]

çaidir, [Sansk. citrā] *{eT} is.* Bir yıldız adı. [EUTS]

çaitir, [Sansk. citrā] *{eT} is.*→ çaidir. [EUTS]

çaiye, [Far. çā > çāiye چائیه] *(ça:iye) {OsT} is. bot.* Çaygiller.

-çak[1], [-cak / -cek / -çak / -çek] *{eAT} yap e.* → -cak.

-çak[2], [-çak / -çek / -çuk / -çük / -çık / -çik] *{eT} yap. e.* Küçültme bildiren isimden isim yapma eki; -cık[1].

çak[1], [ça / çag / çağ / çak / çı / çıg / çığ / çog *(yans.)*] *is.* Haykırma, bağırma, çağırma ve bu biçimde konuşma, gevezelik etme, ötme ve ötüşmeyi anlatan kök. [Zülfikar] *çak çak, çak-anak, çak-ra-k, çak-ıl-da-k, çak-ın-cık, çak-(ı)r-ış-mak,*

çak[2], [çag / çağ / çah / çak / çav / çığ / çiğ / çoğ / çuv *(yans.)*] *is.* Suyun kaynama, akma ve çağlama sırasında çıkan sesi anlatan kök. [Zülfikar] *çak-ıl-dam, çak-ır su*

çak[3], [çag / çağ / çah / çak / çıg / çıh / çık / çıy / çig / çiğ / çik / çiy *(yans.)* *{eT}* çap / çat/ çīt] *is.* Tahta, taş, kum, cam, metal eşya ve kuru nesnelerin birbirine çarpmasını, vurmasını, sürtünmesini veya vurmayı, çarpmayı anlatan kök. [Zülfikar] *çak-ak, çak-mak, çak+çak-a, çak-ı çuku, çak çak, çak çuk, çak-gıl,* ⧉ **çak çuk,** *Taş, kaya veya metal gibi cisimlerin birbirine çarpması ile çok sayıda çıkan ses.* [DLT]|| **çak etmek,** *{eT} Ses çıkarmak.* [DLT]

çak[4], [çağ / çak *(yans.)*] *is.* Işığın yansımasını, canlı ve parlak oluşunu anlatan kök. [Zülfikar] *çak-ır, çak-ır-ıntı, çak-mak*

çak^{5}, [çak] *{eT} zf.* Çağ; zaman. [EUTS]

çak^{6}, [çaķ / çāķ چاق / چق] *{eT} zf.* **1.** Bir şeyin özü, aynısı; tam; işte; aym; doğru olarak; tamamıyla. *{eAT} {OsT} (aynı)* [DLT] [EUTS] [Gabain] **2.** *{eAT} sf.* Salt; sırf; sade; halis; yalnız. **3.** *{eAT} {ağız} zf.* Ta; işte. [DS] **4.** *{ağız}* En son; ancak. [DS]

çak^{7}, [çak-mak > çak] *{ağız} is.* Mühür. [DS]

çak^{8}, [çok > çak ?] *{ağız} sf.* (Meyve için) bol. [DS]

çak^{9}, [Far. çāk چاك] *(ça:k) {OsT} is.* **1.** Yırtılmış yer; yırtık. **2.** Yarık. **3.** Yırtmaç. **4.** Sabahın aydınlığı. **5.** *{ağız}* Başta saçların birleştiği yer. [DS] ⊡ **çāk çāk,** *{OsT} 1. Parçalanma. 2. Çok parçalanmış; parça parça. 3. Kılıç, bıçak gibi şeylerin çarpışmasından çıkan ses.*|| **çāk çāk etmek,** *{OsT} Parçalamak; yarmak.*|| **çāk çāk olmak,** *{OsT} Parçalanmak; yarılmak.*|| **çak çemberi,** *{ağız} Üzerinde çalı deseni bulunan yazma.* [DS]|| **çāk-dār,** *{OsT} Yarılmış; yırtılmış; çatlamış.*|| **çak etmek,** *{OsT} Yırtmak, parçalamak.*|| **çāk eylemek,** *{OsT} Parçalamak; yırtmak.*|| **çāk-i girîbān,** *{OsT} 1. Yaka yırtmacı; yaka açıklığı. 2. Sabah aydınlığı.*|| **çāk-i giribān etmek,** *{OsT} Üzüntüden yaka yırtmak.*|| **çāk olmak,** *{OsT} Parçalanma; yırtılmak.*

çak^{11}, [Far. çāḫ => çak] *{ağız} is.* Lavabo; banyo. [DS]

çaka^{1}, [çak-a] *{ağız} is.* Bir iskambil oyunu. [DS]

çaka^{2}, [çak-mak > çak-a / çak-ı] *{ağız} is.* Çakı; bıçak. [DS]

çaka^{3}, [İt. giacca ?] *{ağız} is.* Caka. [DS]

çakaçak, -ğı [*eT.* çak *(yans.)* > Far. çāk-ā-çāk چاكاچاك] *(ça:ka:ça:k) is.* **1.** Sert şeylerin birbirine çarpmasından çıkan ses. **2.** *{OsT}* Silah çatışmalarından çıkan ses.

çakak^{1}, **-ğı** [çak-mak > çak-ak] *{ağız} is.* **1.** Yere çakılan kısa kazık. **2.** Kağnının kenarlarına, yükü tutmak için konulan ağaçlar. [DS]

çakak^{2}, **-ğı** [çak *(yans.)* > çak-ak] *{ağız} is.* Çakıllı yer. [DS] ⊡ **çakak börülcesi,** *{ağız} Kılçıklı fasulye.* [DS]

çakaksı, [çakak-sı] *sf.* **1.** (Yer için) çakıllı; çakıl döküntüsü olan. **2.** *is. {ağız}* İki tepe arasındaki vadi; dağlardan taş ve çakıl yuvarlanarak birikmiş çukur yer. [DS]

çakal^{1}, [Sansk. şrigāla > Far. şaġāl] *is. zool.* **1.** Köpekgillerden tilki büyüklüğünde ve tilki gibi uzun ve bol tüylü kuyruğu olan, geceleri sürü hâlinde dolaşarak avlanan, sürüden sürüye karşılıklı kevkirmek suretiyle çok gürültü çıkaran etçil bir yaban hayvanı; dağ iti, *(Canis aureus).* **2.** *argo.* Kurnaz, yalancı, düzenbaz, aşağılık kimse. **3.** *sf.* (Kişi için) görgüsüz. **4.** (Kişi için) titiz; huysuz. *{ağız} (aynı)* [DS] **5.** (Kişi için) serseri; ipsiz. **6.** *{ağız}* (Hayvan için) alnında beyaz tüyler bulunan. [DS] **7.** *{ağız}* (Kişi için) iş bilmeyen; acemi; toy. [DS] **8.** *{ağız}* (Köpek için) havlayan ancak ısırmayan. [DS] **9.** *{ağız}* (Kişi için) mavi gözlü ve sarışın. [DS] **10.** (Kişi için) sinsi. ⊡ **çakal ağzı,** *{ağız} Tel dolaşması.* [DS]|| **çakal armudu,** *bot. Yaban armudu; ahlat.*|| **çakal çiğdemi,** *{ağız} bot. Zehirli bir çiçekli bitki.* [DS]|| **çakal eriği,** *bot. Gülgillerden beyaz renkli çiçekleri kan arıtıcı olarak halk hekimliğinde, çok ekşi, sert meyvesi de köylerde erik ezmesi olarak kullanılan 1-1,5 m. boyunda yaban eriği. (Prunus spinosa).*|| **çakal gibi kevkirmek,** *Ne dediği anlaşılmaz biçimde gereksiz yere ağır sözler söyleyene hakaret için söylenen söz.*|| **çakal olmak,** *Şüphe etmek; işkillenmek.*|| **çakal öldüye vurmak,** *{ağız} 1. Uyumuş gibi yapmak. 2. Bayılmış, ölmüş gibi yapmak.* [DS]|| **çakal soluğu,** *{ağız} Kısa süreli dinlenme.* [DS]|| **çakal uy(u)dusu,** *{ağız} Bir aralık kestiriliveren uyku.* [DS]|| **çakal yağmuru,** *{ağız} Güneşli havada yağan yağmur.* [DS]|| **çakal yolu,** *{ağız} Keçi yolu; patika; dar yol.* [DS]

çakal^{2}, [Yun. tsukali] *{ağız} is.* Toprak kap. [DS]

çakala, [Far. çaġāle => çakala] *{ağız} is.* Çağla. [DS]

çakalboğan, [çakal+boğ-an] *is.* Kırlarda rastlanan aralarından geçilemeyecek kadar dalları birbirine geçmiş yaban çalılarının genel adı.

çakallamak, [çakal-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* **1.** Yeni olgunlaşmaya başlayan üzüm salkımındaki olgun taneleri seçip almak. **2.** Gizli tutulan bir işin iç yüzünü sezdirmeden anlamak. [DS]

çakallık, -ğı [çakal-lık] *{ağız} is.* Görgüsüzlük. [DS]

çakaloz, [çakıl + Yun. -os / -oz > çakaloz / çakanor] *is.* **1.** *as.* Küçük gemilerde kullanılan ağızdan dolma, taş gülle atan 40 cm çapında bir tür havan topu. **2.** Bu tür topları kullanan topçu. **3.** *{ağız} sf.* Topluluğa uyamayan; asosyal. [DS] **4.** *{ağız}* (Kişi için) işe yaramaz; beceriksiz. [DS] ⊡ **çakaloz sapan,** *Bir denkleştirme ağırlığı ile büyük taşları uzak mesafelere atan bir çeşit sapan.*

çakan, [çak-mak > çak-an] *{ağız} is.* Köy evlerinde aşhane kirişleri ile çatı arasındaki boşluk. [DS]

çakana^{1}, [? çakana] *{ağız} is.* Diken. [DS]

çakana^{2}, [? çakana] *{ağız} sf.* Yaramaz. [DS]

çakanak^{1}, **-ğı** [çak *(yans.)* > çak-anak] *{ağız} sf.* **1.** Geveze. **2.** Dedikoducu. [DS]

çakanak^{2}, **-ğı** [çak-anak] *{ağız} is.* Çerçöp. [DS]

çakanos, [Yun. tsaganos *(yengeç)*] *argo. sf.* **1.** (Kişi için) inatçı; dik kafalı. **2.** Serkeş.

çakar^{1}, [çak-mak > çak-ar] *is. dnz.* **1.** Denizde açığa ya da kıyılara yerleştirilerek tehlikeli bölgeyi ya da kıyıyı gösteren, belirli aralıklarla yanıp sönen küçük fener. **2.** Genişliği on, uzunluğu iki yüz elli kulaç civarında olan balık ağı. **3.** Kule ve yüksek binaların uçaklar tarafından gece fark edilmesi için bu gibi yerlere konulmuş, belirli aralıklarla yanıp sönen kırmızı ışık. **4.** *{ağız}* Kıvılcım. [DS] **5.** *{ağız}*

Şimşek. [DS] **6.** *{ağız} sf.* (Kişi için) eli işe yakışmayan; sakar. [DS]

çakar[2], [çak-ar] *{ağız} is.* Uskumru ağı.[DS]

çakaralmaz, [çak-mak+al-ma-mak] *is.* **1.** Eski zaman tüfeği; çakmaklı fitille ateşlenen eski bir tüfek. **2.** Kullanılamayacak kadar eski tabanca. **3.** Sağlıklı işlemeyen herhangi bir şey. **4.** *sf. mecaz.* (Ateşli silah için) bozuk, işe yaramaz. **5.** *argo.* (Erkeklik gücü zayıflamış kişiler için) ara sıra sertleşen erkeklik organı. ⊞ **çakaralmazdan gelmek,** *Duymazdan, görmezden gelmek.*

çakarmak[1], [çok-ar-mak > çak-ar-mak] *{ağız} gçl. f. [-ır]* **1.** Odunları ocağa ya da sobaya yanacak biçimde yerleştirmek. **2.** Sönmekte olan ateşi yeniden yakmak. [DS]

çakarmak[2], [çak-ar-mak] *{ağız} gçsz. f. [-ır]* Saplanmak; batmak. [DS]

çakat, [? çakat] *{ağız} is.* Dağ başı; tepe. [DS]

çakatura, [çak-a+tur-a] *{ağız} is.* **1.** Hayvan sayımı yapan görevli. **2.** Bağdadi duvar. [DS]

çakatuz, [çak-a+tuz] *{ağız} is.* Yeşil zeytin bastırması. [DS]

çakcavar, [çak *(yans.)* > çak+ça(k)-ar > çakcavar] *{ağız} is.* Geveze. [DS]

çakcaver, [çak *(yans.)* > çak+ca(k)-ar > çakcaver] *{ağız} is.* Hayvanlarda alt çeninin üst çeneyle bağlandığı yer. [DS]

çakçak[1], **-ğı** [çak *(yans.)* + çak] *{ağız} is.* Değirmende tahılın bittiğini haber veren düzenek; cakcakı. [DS]

çakçak[2], **-ğı** [çak *(yans.)* + çak] *{ağız} sf.* Geveze; cakcak. [DS]

çakçaka, [çak *(yans.)*> çak+çak-a چقچقه / Ar. caʿcaʿa [Tietze]] *{ağız} is.* Değirmende öğütülmekte olan buğdayın bittiğini sesi ile haber veren düzenek. [DS]

çakçakı, [çak *(yans.)*> çak+çak-ı] *{ağız} is.* → çakçaka. [DS]

çakçura, [çak *(yans.)* > çak+çur-a] *{ağız} is.* Beşiğin başına takılan ağaç halka. [DS]

çakdar, [Far. çāk-dār چاکدار] *(ça:kda:r) {OsT} sf.* Yarılmış; yırtılmış.

çaker, [Far. çāker چاکر] *(ça:ker) is.* **1.** Cariye; köle; kul. **2.** Yanaşma. ⊞ **çāker-hāne,** *"Benim evim" yerine "kulunuzun evi" anlamında kullanılan söz.*|| **çāker-nevāz,** *{OsT} 1. Kullarına okşayıcı şekilde davranan. 2. Hürmet için "siz" yerine kullanılır.*|| **çāker-nevāzî,** *{OsT} Kullarına okşayıcı şekilde davranma.*|| **çāker-perver,** *{OsT} Kölelerini besleyen, onlara iyi davranan.*|| **çāker-perverāne,** *{OsT} Köle kayırana yakışır biçimde.*|| **çāker-perverî,** *{OsT} Köleleri kayırma.*|| **çāker-zāde,** *{OsT} "Kulunuz" anlamında kullanılır.*

çakerane, [Far. çākerāne چاکرانه] *(ça:kera:ne) {OsT} zf.* **1.** Köleye yakışır biçimde; kölecesine. **2.** *zm.* (Alçak gönüllülük göstermek için) "ben" zamiri yerine kullanılır.

çakerî, [Far. çākerī چاکری] *(ça:keri:) is.* **1.** Kölelik; kulluk. **2.** *sf.* Kula ilişkin; kulla ilgili; kula ait.

çaketa, [İt. giacchetta] *{ağız} is.* Kadınların giydiği bir tür astarlı gömlek. [DS]

çakevi, [? çakevi] *{ağız} is.* Balık yavrusu. [DS]

çakgal, [Far. şağāl => çakgal] *{ağız} is.* Bir veya iki gözünde beyazlık bulunan hayvan. [DS]

çakgala, [Far. çeğāle] *{ağız} is.* Çağla. [DS]

çakgıl, [Ar. şākül] *{ağız} is.* Sucu omuzluğu. [DS]

çakgıldah, [çak *(yans.)* > çak(g)-ıl-dak] *{ağız} is.* Koyunların kuyrukları altında kuruyup kalmış pislik topakları. [DS]

çakı[1], [çak-mak > çak-u / çakı] *is.* Bir veya birden çok bıçağı bulunan ve bu bıçakları gövdesi üzerindeki yuvalara katlanarak kapanabilen cepte taşınır küçük kesici alet. ⊞ **çakı boynuz,** *{ağız} Kısırlaştırılan koçun büyüyememiş boynuzu.* [DS]|| **çakı gibi,** *Çok sağlam, çevik ve canlı; dipdiri.*

çakı[2], [çak-mak > çak-ı] *{eT} is.* Isırgan otu. [EUTS]

çakı[3], [çak-mak > çak-ı] *{ağız} is.* Atların, bol çayırlı bir yerde, bir ucu ayaklarına bağlanmış olan ipin diğer ucu yere çakılı bir kazığa bağlı olmak suretiyle otlatılması. [DS]

çakı[4], [çak-mak > çak-ı] *{ağız} is.* Şimşek; çakıntı. [DS]

çakı[5], [çak-mak > çak-ı] *{ağız} is.* Balık yavrusu. [DS]

çakıcak, -ğı [çak-ı-cak] *{ağız} is.* Çakı; bıçak. [DS]

çakıcı[1], [çakı-cı] *is.* Çakı üreten ya da satan kimse.

çakıcı[2], [çak-mak > çak-ıcı] *sf.* **1.** Çakma işini yapan. **2.** *argo.* İçkici; ayyaş.

çakıcı[3], [çakı-cı] *{ağız} is.* Koyu esmer. [DS]

çakıç, -cı [çeküç / çakıç] *{ağız} is.* Çekiç. [DS]

çakıdak, -ğı [çak-ı-dak ?] *{ağız} is.* Çağla. [DS]

çakıl[1], [çak / çağ *(yans.)* > çak-ıl چاقل / çağ-ıl] *is.* **1.** Çoğunlukla deniz ve akarsularda suyun sürüklemesi sırasında birbirine sürtünme sonucu sivrilikleri gitmiş ve yuvarlaklaşmış küçük taş parçaları. *{eT} (aynı)* **2.** *{eT}* Tepe; sırt. [Nevāyî] **3.** *{ağız}* Harçsız örülmüş taş duvar; kuru taş duvar. [DS] ⊞ **çakıl çukul,** *Düzgün olmayan yer veya herhangi bir yüzey.*|| **çakıl dikmek,** *as. Ok atma yarışlarında rekor kırdığı hâlde arkadaşlarına ziyafet çekmeye gücü yetmeyenler namına yapılan ortaklaşa ziyafet.*|| **çakıl etmek,** *{eAT} Çakıl pidesi.*|| **çakıl nohut,** *{ağız} Sert ve cılız nohut.* [DS]|| **çakıl pidesi,** *{eAT} Önceden kızdırılmış çakıl taşları üzerinde pişirilen bir tür ekmek.*

çakıl[2], [çak-ıl] *{ağız} is.* **1.** Çağla. **2.** Taze fasulye. [DS]

çakıl[3], [çak-ıl] *{ağız} is.* Pide. [DS]

çakılamak, [çak-ı-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Tırmalamak. [DS]

çakılca, [çakıl-ca] *{ağız} is.* Çakıllı toprak. [DS]

çakıldak[1], **-ğı** [çak *(yans.)* > çak-ıl-da-k چقلداق / چاقلداق / چقیلدق] *is.* **1.** Bir çarkın tek yönlü dönmesini sağlayan,değirmen veya su dolabı gibi aletlerin işleyişini kontrole yarayan ve döndükçe ses çıkaran parça. **2.** *{eAT} {ağız}* Değirmende taşlara çarparak ses çıkaran ve taşlar arasındaki buğdayın bittiğini bildiren aygıt; çakıldırak; çakçaka. [DS] **3.** *{eAT} {ağız}* Bostanlarda kuş ürkütmek için kullanılan bir çeşit fırıldak. [DS] **4.** Elde çevrildikçe gürültü çıkaran bir çocuk oyuncağı; kaynana zırıltısı. **5.** Koyun kuyrukları altında top hâline gelmiş kuru pislikler. **6.** Nohut bitkisinin taneleri dışını saran kabuğu. **7.** *{ağız}* Ham meyve. [DS] **8.** *{ağız}* Kabuğu ile kurutulmuş fasulye. [DS] **9.** *{ağız}* Patlıcan kurusu. [DS] **10.** *{ağız}* Börülce. [DS] **11.** *{ağız}* Susamın meyvesini koruyan zar. [DS] **12.** *{ağız}* Arabaların yan kayışlarının takıldığı ağaçlar. [DS] **13.** *{ağız}* Olmadan küflenmiş üzüm salkımı. [DS] **14.** *{ağız}* Ağaç sürgü; kilit. [DS] **15.** *sf.* (Tahıl ve meyve için) bol; çok. ⊡ **çakıldak gibi,** *{ağız} Çok sık.*

çakıldak[2], **-ğı** [çak *(yans.)* > çak-ıl-da-k] *{ağız} sf.* **1.** Seviyesi düşük. **2.** Pis; dağınık. **3.** Geveze. **4.** Renksiz. [DS]

çakıldak[3], **-ğı** [çak-ıl-dak] *{ağız} sf.* Pis; dağınık. [DS]

çakıldaklı[1], [çakıldak-lı] *sf.* Çakıldağı bulunan.

çakıldaklı[2], [çakıldak-lı] *{ağız} sf.* **1.** Terbiyesiz. **2.** Geçimsiz. **3.** Pis; kirli; dağınık. [DS] ⊡ **çakıldaklı un,** *{ağız} Taşlı un.* [DS]

çakıldam, [çak *(yans.)* > çak-ıl-da-m] *is.* Dökülen suyun çıkardığı ses; çağlam. [H. Kadri]

çakıldama, [çak *(yans.)* çak-ıl-da-ma] *is.* Çakıl seslerine benzer ses çıkarma.

çakıldamak, [çak *(yans.)* > çak-ıl-da-mak] *gçsz. f. [-r] [-d(ı)-yor]* Çakıl sesine benzer sesler çıkarmak.

çakıldavuk, -ğu [çak *(yans.)* > çak-ıl-da-ğuk] *{ağız} is.* Değirmende, tahılın bittiğini bildiren düzenek. [DS]

çakıldırak, -ğı [çak *(yans.)* > çak-ıl-dır-a-k چقلدراق] *{eAT} is.* Dönen değirmen taşına çarparak ses vermek suretiyle değirmende öğütülen tahılın bittiğini haber veren düzenek; çakıldak.

çakıncık, -ğı [çak *(yans.)* > çak-m-cık] *{ağız} is.* Saksağan. [DS]

çakırışmak, [çak *(yans.)* > çak(ı)r-ış-mak] *{eT} işteş. f. [-ur]* Çağrışmak, [DLT]

çakıldatma, [çakıl-da-t-ma] *is.* Çakıl sesine benzer ses çıkarmasını sağlama eylemi.

çakıldatmak, [çakıl-da-t-mak] *gçl. f. [-ır]* Çakıl sesine benzer sesler çıkartmak.

çakıldırak, -ğı [çak *(yans.)* > çak-ıl-dı-ra-k] *{eAT} is.* → çakçaka.

çakıldu, [çak-ıl-du] *{eAT} is.* Ceviz, badem gibi şeyler bir yere boşaltılırken birbirine çarpma sonucunda çıkan ses; şakırtı; takırtı.

çakılı[1], [çakı > çakı-lı] *sf.* Çakısı bulunan; çakı sahibi olan.

çakılı[2], [çak *(yans.)* > çak-mak > çak-ıl-ı] *sf.* **1.** Bir yere çakılmış olan. **2.** Çivi, kazık gibi bir şeyle tutturulmuş olan. **3.** Yeri değişmez, sabit. ⊡ **çakılı kalmak,** *Olduğu yerde kalmak; çakılıp kalmak.*

çakıllı, [çakıl-lı] *sf.* İçinde çakıl bulunan; çakıl konulmuş.

çakıllık, -ğı [çakıl-lık] *is.* **1.** Çakıl bulunan yer. **2.** Çakıl döşenmiş yer. **3.** *{ağız}* Taşlı tarla. [DS]

çakılma, [çak-ıl-ma] *is.* **1.** Çakılı duruma gelmek işi. **2.** Yüksekten sert bir zemine hızla düşmek işi.

çakılmak[1], [çak-ıl-mak] *{eT} edil. f. [-ur]* **1.** Çakmak eylemi yapılmak; ateş çıkartılmak. **2.** (Çakmak taşı vb. için) birbirine vurularak kıvılcım çıkartılmak. **3.** Eriştirilmek; ulaştırılmak; yetiştirilmek. [DLT]

çakılmak[2], [çak-ıl-mak] *edil. f. [-ır]* **1.** Çakılı duruma gelmek. **2.** *{ağız}* Gömülmek. [DS] **3.** *argo.* Anlaşılmak; sezilmek; fark edilmek. **4.** *dönşl. f.* Yüksekten sert bir yere hızla düşmek, saplanmak.

çakıltı, [çak *(yans.)* çak-ıl-tı / çağıl-tı] *is.* Çakıl taşlarının veya ona benzer nesnelerin birbirine çarpması veya sürtünmesi ile çıkan ses.

çakım[1], [çak-ım] *is.* **1.** Çakmak işi. **2.** Şimşek. *{ağız} (aynı)* **3.** Kıvılcım. [DS]

çakım[2], [çak-ım] *{ağız} is.* **1.** Hayvanların çayıra çıkma zamanı. **2.** Hayvanı çayıra çakmaya yarayan köstek, örk vb. takımı. [DS]

çakım[3], [çak-ım] *{ağız} is.* Kavun, karpuz dilimi. [DS]

çakım[4], [çak-ım] *{ağız} is.* Yığın. [DS]

çakın[1], [çak-ın] *is.* **1.** Şimşek. *{eT} {ağız} (aynı)* [Nevâyî] [DS] **2.** Kıvılcım.

çakın[2], [çak-ın] *{ağız} sf.* Mavi gözlü. [DS]

çakınmak, [çak-ın-mak] *{eT} dönşl. f. [-ur]* Kendisine ateş yakmak için çakmak çakmak. [DLT]

çakıntı[1], [çak-ıntı] *is.* **1.** Birden ve geçici bir aydınlanma durumu. **2.** *{ağız}* Şimşek. [DS] **3.** *{ağız}* İşaret. [DS]

çakıntı[2], [çak-ıntı] *{ağız} is.* Birkaç yolun birleştiği yer. [DS]

çakıntı[3], [çak-ıntı] *argo.* İçki meclisi.

çakır[1], [çak *(yans.)* > çak-ır] *ünl.* Tahta, taş, kum, cam, metal eşya ve kuru nesnelerin birbirine çarpmasını, vurmasını, sürtünmesini veya vurmayı çarpmayı anlatan yansımalı gövde. ⊡ **çakır çukur,** *Çak çuk diye çıkan seslerin meydana getirdiği gürültü.*|| **çakır su,** *{ağız} Yalnız yağmur yağdıktan sonra akan dere suyu.* [DS]

çakır[2], [*eT.* çakır] *{ağız} is.* **1.** Tam değil; karışık. **2.** Karışık içki. **3.** (Hayvan ırkı olarak) karışık; melez. [DS] ⊟ **çakır pilav,** *{ağız} Pirinç ve bulgur ile karışık pilav.* [DS]

çakır[3], [*eT.* çakır چاقر] *sf.* **1.** Mavi benekli gri; mavimsi; yeşile çalan mavi. *{eT} (aynı)* **2.** (Meyve için) yeni olgunlaşmaya başlamış, yer yer yeşillikleri bulunan. *{ağız} (aynı)* [DS] **3.** *{eT}* Gök gözlü; çakır gözlü. [DLT] **4.** *{eAT}* (Et için) iyi pişmemiş. **5.** *{eAT}* Bir gözü mavi diğer gözü siyah olan. **6.** *is. bot.* Isırgan otu. **7.** *{ağız}* Pürüz; sertlik. [DS] ⊟ **çakır ala,** *{ağız} Yeni olgunlaşmaya başlamış meyve.* [DS]|| **çakır ayaz,** *1. Açık fakat çok soğuk hava. 2. {eAT} Kar serpintili soğuk.*|| **çakır çakmak,** *{ağız} Açık ve yıldızlı gökyüzü.* [DS]|| **çakır çukur,** *(Yol vb. için) düzgün olmayan.*|| **çakır dikeni,** *{ağız} (Kişi için) kavgacı; sinirli.* [DS]|| **çakır ıldızlık,** *{ağız} Açık hava.* [DS]|| **çakır yıldız,** *{ağız} Açık ve yıldızlı gökyüzü.* [DS]

çakır[4], [Lat. sacer / Ar. şaḳr [Clauson] => çağ-ır / çak-ır چاقر] *{eAT} {OsT} is. zool.* Doğan ile atmaca arası, iri ve keskin pençeli bir avcı kuş; çakırdoğan, *(Hypotriochis aesolon).*

çakır[5], [*eT.* çağır > çakır چاقر] *is.* Şarap. ⊟ **çakır keyif,** *İçkinin verdiği hoşnutluk.*

çakır[6], [Sansk. cakra => çakır] *{eT} is.* Tekerlek; çark. [EUTS]

çakır[7], [çak-ır] *{ağız} is.* Gönül; iç; can. [DS] ⊟ **çakırı çekmek,** *{ağız} Gönlü istemek.* [DS]

çakır[8], [çak-ır] *{ağız} is.* Hırsız. [DS]

çakırca, [çakır-ca] *{ağız} is.* **1.** Açılmak üzere olan pamuk kozası. **2.** Yeni olgunlaşmaya başlayan meyve. [DS] ⊟ **çakırca dikeni,** *{ağız} Sarı çiçek açan, uzun ve sert sapı olan diken.* [DS]

çakırcı, [çakır-cı] *is.* Avda kullanılmak üzere çakır doğan yakalayıp yetiştiren ve bunları avda kullanan kimse.

çakırcıbaşı, [çakır-cı+baş-ı چاقرجی باشی] *{eAT} is. tar.* Kuşçubaşı.

çakırça, [çakır-ça] *{ağız} sf.* İyice; orta. [DS]

çakırdak[1], **-ğı** [çak-ır-dak] *{ağız} is.* Ürünleri hayvanlardan korumak için yapılmış, rüzgârda ses çıkararak dönen bir çark. [DS]

çakırdak[2], **-ğı** [çak-ır-dak] *{ağız} is.* Koyunların kuyruk altlarında oluşan kurumuş pislik artıkları. [DS]

çakırdaka, [çakır-dak-a] *{ağız} is.* → çakırdak[1]. [DS]

çakırdaklı, [çakıldak-lı] *{ağız} sf.* Kirli; pis. [DS]

çakırdamak, [çak-ır-da-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-d(ı)-yor]* Kahkaha ile gülmek. [DS]

çakırdı, [çak *(yans.)* > çak-ır-dı چاقردی] *is.* Şakırtı; takırtı.

çakırdiken, [çak-ır+diken / çak-ır+diken-i] *is.* Kimi yerlerde dulavratotuna, kimi yerlerde de boğa dikeni veya deve dikeni gibi bitkilere verilen isim.

çakırdoğan, [çak-ır+doğ-an] *is. zool.* Kuzey yarım kürenin ılıman bölgelerinde yaşayan, karnı beyaz ve enine çizgili, sırtı kül rengi, karga, saksağan ve güvercin avlamak için yetiştirilen bir avcı kuş; çakır kuşu, *(Astur palubarius).*

çakırga, [çakır-ga] *{ağız} is.* Mazı ağacı. [DS]

çakırım, [çağır-mak > çağır-ım / çakır-ım] *{ağız} is.* Çağrıldığında ses duyulan uzaklık; kilometre. [DS]

çakırıntı, [çak-ır-ıntı] *{ağız} is.* Şimşek. [DS]

çakırkanat, [çakır+kanat] *is. zool.* Dünyanın pek çok bölgesinde, bol bitkili su kenarlarında yaşayan yengeç, salyangoz, larva ve su bitkileri ile beslenen en küçük ördek; çamurcun, cüce ördek, eğrikoca, *(Anas crecca).*

çakırkeyf, [çakır *(şarap)* + Ar. keyf] *sf.* İçkinin etkisi ile yarı sarhoş olmuş (kimse).

çakırlaşmak, [çakır-la-ş-mak] *dönşl. f. [-ır]* (Meyve için) yarı olgun hâle gelmek.

çakırlı[1], [çakır-lı] *{ağız} sf.* **1.** (Mısır koçanı) içinde renkli taneler bulunan. **2.** Ala. **3.** (Meyve için) yarı olgunlaşmış. [DS]

çakırlı[2], [çakır-lı] *{ağız} is.* Isırgan ile yapılmış börek. [DS]

çakırmak, [çak-ır-mak / çağ-ır-mak / çak-ur-mak / çağ-ur-mak] *{eT} gçl. f. [-ır]* **1.** Çağırmak; davet etmek. **2.** İlan etmek.

çakırpençe, [çakır *(çakırdoğan)*+ Far. pençe] *sf.* Başladığı ve el attığı her işi başaran, tuttuğunu koparan; çok hırslı.

çakısız, [çakı-sız] *sf.* Çakısı bulunmayan; yanında çakı taşımayan.

çakışık, -ğı [çak-ış-mak > çak-ış-ık] *sf.* Birbiri ile çakışan.

çakışma, [çak-ış-ma] *is.* **1.** Üst üste gelerek bütün noktalardan bitişmek işi. **2.** Gerçekte ayrı oldukları hâlde üst üste getirildiklerinde birbirini tamamen örten iki geometrik şeklin durumu. **3.** *{ağız}* Hastalığın yayılması; bulaşma. [DS]

çakışmak[1], [çak *(yans.)* > çak-ış-mak] *{eT} işteş. f. [-ur]* Ateş yakmak için çakmak çakmakta yardım ve yarış etmek; çakmağı birlikte çakmak. [DLT]

çakışmak[2], [çak-ış-mak] *işteş. f. [-ır]* **1.** Üst üste getirildiği zaman biçim ve boyut bakımından denk ve eşit olmak; birbirine tam uymak. **2.** Birbirinin içine geçerek kenetlenmek. **3.** *mecaz.* Birbiri ile uyum içinde bulunmak; uyumlu olmak.

çakışmak[3], [çak-ış-mak] *işteş. f. [-ır]* **1.** Birbiri ile çarpışmak; vuruşmak. **2.** *{ağız}* Karşılıklı söz yarışı yapmak; yarışmak. [DS] **3.** *ed.* (Halk şairleri için) karşılıklı atışmak; *{ağız} (aynı).* [DS] **4.** Aynı zamana rastlamak.

çakışmak[4], [çak-ış-mak چاقیشمق] *işteş. f. [-ur] {eAT}* Birbirini kovlamak.

çakışmalı, [çakış-ma-lı] *sf.* (Şekiller için) ölçüleri birbirine eşit olan.

çakıştırıcı, [çakış-tır-ıcı] *{ağız}* *sf.* Dedikoducu; fitneci. [DS]

çakıştırma, [çakış-tır-ma] *is.* **1.** Ölçüleri denk iki şeyi birbiri üstüne getirmek işi. **2.** Nesneleri üst üste getirmeye çalışma eylemi.

çakıştırmak[1], [çakış-tır-mak چاقشدرمق] *gçl. f.* *[-ır]* **1.** İki nesnenin birbiri ile çakışmasını sağlamak. **2.** *{eAT}* *{ağız}* Mukayese etmek; karşılaştırma yapmak. [DS]

çakıştırmak[2], [çak *(yans.)* > çak-ış-tır-mak] *gçl. f.* *[-ır]* İçki içerek eğlenmek; kadehleri birbirine vurmak; kadehleri tokuşturmak; çakmak.

çakıştırmak[3], [çak *(yans.)* > çak-ış-tır-mak] *gçl. f.* *[-ır]* **1.** *{eAT}* *{ağız}* İki kişiyi birbirine düşürmek; birisinin aklına vesveseli şeyler sokmak. [DS] **2.** Birkaç tokat vurarak dövmek. **3.** *{ağız}* Yaptığı kötülüğü yüzüne vurmak. [DS] **4.** *{ağız}* Eğlenmek. [DS]

çakıt, -tı [çak *(yans.)* > çak-ıt] *{ağız}* *is.* **1.** Verimsiz toprak. **2.** *sf.* Eski; hurda. [DS] ☞ **çakıtı çıkmak,** *{ağız}* *Gevşemek; birbirinden ayrılmak; eskimek.* [DS]

çakıtlamak, [çak-ıt-la-mak] *{ağız}* *gçl. f.* *[-r]* *[-l(ı)-yor]* Gevşemek; birbirinden ayrılmak; eskimek. [DS]

çakide, [Far. çākīde چاکیده] *(ça:ki:de)* *{OsT}* *sf.* Yırtılmış; yarılmış.

çakilmek, [çek-il-mek] *{ağız}* *dönşl. f.* *[-ir]* Çekilmek. [DS]

çakincik, -ği [çakin-cik] *{ağız}* *is.* Alakarga. [DS]

çakir, [Sansk. cakra] *{eT}* *is.* Tekerlek. [Gabain]

çakkadak, -ğı [çak(k)-adak] *{ağız}* *zf.* **1.** Birdenbire. **2.** Yerli yersiz. [DS]

çakkal, [Ar. şākül => çak(k)-al] *{ağız}* *is.* Sucu omuzluğu. [DS]

çakkala, [Far. çeġāle] *{ağız}* *is.* Çağla. [DS] ☞ **çakkala badam,** *{ağız}* *Çağla badem.* [DS]

çakkıl, [çak *(yans.)* > çak(k)-ıl] *{ağız}* *is.* Çakıl. [DS]

çakkıldah, [çak(k)-ıl-daẖ] *{ağız}* *is.* Çakıldak. [DS]

çakkıramak, [çak *(yans.)* > çak-kır-a-mak] *{ağız}* *gçsz. f.* *[-r]* *[-r(ı)-yor]* Kahkaha atmak. [DS]

çakla, [çak-la] *{ağız}* *is.* Bir tür göz bozukluğu. [DS]

çaklamak[1], [calk *(yans.)* > calk-a-mak > çakla-mak] *{ağız}* *gçl. f.* *[-r]* *[-l(ı)-yor]* Çalkalamak; çalkalayarak yıkamak. [DS]

çaklamak[2], [çak-la-mak] *{ağız}* *gçl. f.* *[-r]* *[-l(ı)-yor]* Gizlice, birer birer toparlayıp götürmek. [DS]

çaklanmak, [calk *(yans.)* > calk-an-mak / çakla-n-mak] *{eT}* *edil. f.* *[-ur]* Çalkanmak. [DLT]

çaklatmak, [çak *(yans.)* > çak-la-t-mak] *gçl. f.* *[-ır]* "Çak" sesi çıkaracak biçimde vurmak; şaplatmak.

çaklı, [çak-lı] *{ağız}* *is.* Patlamış mısır. [DS]

çaklıg, [çak-lıġ] *{eT}* *sf.* Yeterli; kâfi miktarda. [Clauson]

çaklmmak, [çak-ıl-mak > çak-(ı)l-m-mak] *{eT}* *dönşl. f.* *[-ur]* Kıvılcımlanmak; alevlenmek. [DLT]

çakma[1], [çak-ma] *is.* **1.** Ucu sivri bir nesneyi tepesinden vurarak bir zemin içine gömme işi. **2.** Vurmak suretiyle meydana getirilmiş çukurlu ya da kabartmalı kuyumcu işi. **3.** Bu işte kullanılan kalıp. **4.** *{ağız}* Gelin teli. [DS]

çakma[2], [çak-ma] *{ağız}* *is.* İltihaplanma meydana getiren, yer yer kabarcık şeklinde gelişen bulaşıcı bir deri hastalığı; yara; çıban, *(impetigo).* *{ağız}* *(aynı)* [DS]

çakma[3], [çak-ma] *{ağız}* *is.* Hayvanlara işaret vermek için kullanılan bir araç. [DS]

çakmaca[1], [çak-maca] *{ağız}* *is.* Bozuk para ile oynanan bir kumar oyunu. [DS]

çakmaca[2], [çak-maca] *{ağız}* *is.* *tıp.* → çakma[2]. [DS]

çakmak[1], [çok-mak / çuk-mak > çakmak] *{eT}* *gçsz. f.* *[-ar]* (Kuş için) aşağı inmek. [DLT]

çakmak[2], [çak *(yans.)* > çak-mak] *gçl. f.* *[-ar]* **1.** *{eT}* Vurmak. [Gabain] [EUTS] **2.** *{eT}* Parçalamak; kesmek. [EUTS] **3.** Çivi, kazık gibi ucu sivri nesneleri tepesinden vurarak yer, duvar veya herhangi bir zemine gömmek; vurarak yerleştirmek. **4.** Bir şeyi çivi ile tutturmak. **5.** *argo.* Vurmak. **6.** *argo.* Fark etmek; anlamak; sezmek; keşfetmek. **7.** *argo.* İstenmeyen bir şeyi birisine kurnazlıkla kabul ettirmek; yamamak. **8.** *argo.* (İşaret için) etmek; yapmak. **9.** Tutuşturmak; ateş çıkartmak; alevlendirmek. *{eT}* *(aynı)* [DLT] **10.** İçki içmek; kadeh tokuşturmak. **11.** Silahı ateşlemek. **12.** *{ağız}* (Bir iskambil oyunu olan altmış altıda) masadaki kâğıtlar kapatıldıktan sonra rakibin elindeki kâğıdı koz ile almak. [DS] **13.** *gçsz. f.* Gazaba gelmek. **14.** Birden ve geçici bir süre aydınlanmak; parlamak. **15.** *argo.* İmtihanda başarı gösterememek; sınıfta kalmak. **16.** *argo.* Hakaret olarak benzetmek.

çakmak[3], [çak-mak چقمق / چاقمق] *gçl. f.* *[-ar]* **1.** *{eT}* Yapmak. [EUTS] **2.** *{eT}* Eriştirmek. [DLT] **3.** *{eT}* *{eAT}* (Kişiler için) aralarını açmak; birini diğerine kışkırtmak; kovlamak; gammazlamak; jurnal etmek. **4.** *{eAT}* İyice anlatmak; bildirmek; tanıtmak; açıklamak. **5.** *{eAT}* Yansıtmak; aksettirmek. **6.** *{eAT}* İfşa etmek. **7.** *{ağız}* Kötülük etmek. [DS]

çakmak[4], **-ğı** [*eT.* çak-mak] *is.* **1.** Ateş elde etmeye yarar küçük mekanik, manyetik ya da elektrik tutuşturmalı alet. **2.** Kibritin icadından önceleri, çakmak taşına hızla vurma ile meydana gelen sürtünme sonucunda çıkan kıvılcım ile kav adı verilen maddeyi tutuşturarak ateş elde etmeye yarar eğri çelik parçası. **3.** Ağızdan dolma tüfeklerde tetiğin harekete geçirdiği ateşleme düzeneği. **4.** Eskiden kullanılan çakmaklı tüfeklerde taşa çarpıp kıvılcım çıkarmak ve bu yolla barutu tutuşturmakta kullanı-

lan araç. **5.** *{ağız}* Şimşek. [DS] **6.** *{ağız}* Dokumada bir motif çeşidi. [DS] **7.** *{ağız}* Tüfek; tabanca.[DS] **8.** *{ağız}* Çocukların kuş avlamakta kullandıkları bir yay. [DS] **9.** *sf.* Eğri olan. **10.** (Bakış için) korkulu ve öfkeli. ⊡ **çakmak çakmak,** *1. (Göz için) kızarmış. 2. Çok zekice (bakış).*|| **çakmak gibi,** *Zekâ fışkıran (göz).*|| **çakmak pabuç,** *Eskiden kullanılan çakmaklar gibi eğri yapılı bir tür ayakkabıya verilen ad.*|| **çakmak taşı,** *Çeliğe sürtüldüğünde sıcak kıvılcım çıkaran kuvars.*|| **çakmak tiftik,** *Kalite bakımından en iyi tiftik.*

çakmak[5], **-ğı** [çak-mak] *is. tıp.* Streptokok denilen mikroplardan ileri gelen ve yer yer uçuğumsu kabarcıklar şeklinde gelişen bir deri hastalığı, *(impetigo).*

çakmak[6], **-ğı** [çak-mak] *{ağız} sf.* Gösterişli; alımlı. [DS]

çakmak[7], **-ğı** [çak-mak] *{ağız} is.* Dokumada bir motif çeşidi. [DS]

çakmakçı[1], [çak-mak-çı] *is.* **1.** Çakmak üreten, satan ya da tamir eden kimse. **2.** *{ağız}* Makine onarımı yapan kimse; tüfekçi; çilingir. [DS]

çakmakçı[2], [çak-mak-çı] *{ağız} is.* Konuşan iki kişiyi kızıştırarak birbirine takan kişi. [DS]

çakmakçılık, -ğı [çak-mak-çı-lık] *is.* Çakmakçının işi; çakmakçının mesleği.

çakmaklaşmak, [çak-mak-la-ş-mak] *dönşl. f. [-ır]* **1.** (Göz için) çok zekice bakmaya başlamak. **2.** Kızarmak.

çakmaklı[1], [çak-mak-lı] *sf.* **1.** Çakmağı olan; çakmak taşıyan; çakmak bulunduran. **2.** *is.* Çakmak taşına çarpmak suretiyle çıkan kıvılcımdan ateş alan, ağızdan dolma eski tür silah. ⊡ **çakmaklı havan,** *Havan doldurulduktan sonra bir tetik düzeni ile ateşlenen eski bir top çeşidi.*|| **çakmaklı ışık,** *Bir gemi tarafından başka bir geminin dikkatini çekmek için geçici bir süre yanıp sönen ışık.*

çakmaklı[2], [çakmak-lı چقمقلی] *{eAT} is.* Bir tülbent çeşidi.

çakmaklık, [çak-mak-lık] *sf.* Çakmakta kullanılmaya elverişli olan.

çakmaksız, [çak-mak-sız] *sf.* **1.** Çakmağı bulunmayan. **2.** *is.* Kibrit.

çakmalı, [çak-ma-lı] *{ağız} is.* İpek tül üzerine renkli pullar işlenmiş baş örtüsü. [DS]

çakman, [çak-man] *{ağız} sf.* Süt mavisi. [DS]

çakmur[1], [çakır *(mavi-yeşil)* (Ar. mahmür etkisiyle) > çakmur] *{ağız} is.* Yarı uykulu bakış. [DS]

çakmur, [çak-mur] *{ağız} is.* Sert kireç taşı. [DS] ⊡ **çakmur buğday,** *{ağız} İri, ağır bir tür buğday.* [DS]

çaknaşmak, [çok-mak > çak-(ı)n-aş-mak / çağn-aş-mak] *dönşl. f. [-ır]* **1.** *{eAT}* Meraka düşüp aralarında tahminler yürütmek. **2.** *{ağız}* Toplanmak. [DS]

çako, [çako] *{ağız} sf.* Budala. [DS]

çakoç, [çak-uç / çeküç > çakoç] *{ağız} is.* Çekiç. [DS]

çakoz, [çak-mak *(anlamak)* > çak + Yun. -os *(benzetme ile)*] *is. argo.* Anlama; sezme. ⊡ **çakoz olmak,** *argo. İşi anlamak; kavramak; hileyi sezmek.*

çakozlamak, [çakoz-la-mak] *gçl. f. [-r] [-l(u)-yor]* (Gizli bir şey için) anlamak; sezinlemek.

çakra, [Sansk. cakra] *is.* **1.** Çember; disk. **2.** Tekerlek. **3.** Budacılıkta, evrenin varlığını, Buda öğreti ve yasalarını, Tanrı Vişnu'nun Güneş çemberini simgeleyen daire.

çakradmak, [çak-ır > çak-(ı)r-ad-mak] *{eT} gçl. f. [-ur]* Çakırlaştırmak. [DLT]

çakrak[1], [çak-(ı)r-a-k] *{eT} sf.* **1.** Kel; dazlak. [DLT] **2.** *{ağız}* Ufak taşlı arazi. [DS] **3.** *{ağız}* Akarsuların en akıntılı yeri. [DS]

çakrak[2], **-ğı** [çakır > çak(ı)r-(r)ak] *{ağız} sf.* Mavi gözlü. [DS]

çakratmak, [çak-(ı)r-at-mak] *{eT} gçl. f. [-ur]* Gözü çakırlaştırmak; gözünü çakır gözlü imiş gibi döndürmek. [DLT]

çakraz, [çak-(ı)r-az] *{ağız} sf.* İnce; çürük.

çakrım, [çağır-mak > çağ(ı)r-ım] *{ağız} is.* Çağrılınca ses duyulabilecek kadar uzaklık; kilometre. [DS]

çakrışmak, [çak-ır-mak > çak-(ı)r-ış-mak] *{eT} işteş. f. [-ur]* Birbirini çağırmak; çağrışmak. [DLT]

çakşak[1], **-ğı** [çak-(ı)ş-a-k] *{ağız} is.* Yürürken arka ayak bileklerini birbirine sürten at, eşek, katır. [DS]

çakşak[2], **-ğı** [çağşa-mak > çakşa-k] *{ağız} sf.* Gevşek. [DS]

çakşamak, [çağ(ı)ş-a-mak > çakşa-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-ş(ı)-yor]* Gevşemek; oynamak; eskimek. [DS]

çakşapat [Sansk. çikşapada] *{eT} is.* Talimat; akide; ahlak kuralı. [Gabain]

çakşaput, [Sansk. çikşapada] *{eT}* **1.** Bir ayın adı; Uluğ Bey takviminde yılın on ikinci ayının adı. [EUTS] **2.** Ahlak kaidesi. [EUTS]

çakşaşık, -ğı [çak(ı)ş-aş-ık] *{ağız} sf.* Dengesiz. [DS]

çakşaşmak, [çak(ı)ş-aş-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* Bir şeye karar vermemek. [DS]

çakşır, [*eT.* çakşır چقشر > Far. cahcir / çakşür ? [Doerfer]] *{ağız.} is.* **1.** Erkeklerin giydiği ince kumaştan yapılmış bir tür şalvar. *{OsT} (aynı)* **2.** Paçalı güvercin ve diğer kuşların ayaklarındaki tüyler. *{eAT} (aynı)* ⊡ **çakşır otu,** *bot. Parçalı yapraklı, genellikle sarı çiçekli, bazı türlerinin yaprakları haşlandıktan sonra tuzlanıp yenilebilen, bazılarının kurutulmuş yaprakları hayvan yemi olarak kullanılan, kimisinin kökü de toz hâline getirildikten sonra bal ile karıştırılarak cinsel gücü artırıcı olarak kullanılan, ülkemizde yirmi kadar çeşidi bulunan, maydanozgillerden pek çok bitkinin genel adı, (Ferula).*

çakşırlı, [çakşır-lı] *sf.* **1.** (Erkek için) çakşır giymiş olan. **2.** (Kuş için) ayaklarında paça bulunan; paçalı.

çakşırmak, [çak-(ı)ş-ır-mak] *{ağız} gçl. f. [-ır]* Su sıçratmak. [DS]

çakşırsız, [çakşır-sız] *sf.* Çakşırı olmayan; çakşır giymemiş.

çakşur, [Far. cahcir چقشور] *{eAT} is.* → çağşır / çakşır.

çakşurlu, [çakşur-lu چاقشورلی] *{OsT} is.* Çakşırlı. 🗗 **çakşurlu güğercin,** *{OsT} Paçalı güvercin.*

çaktırılma, [çak-tır-ıl-ma] *is.* Çakmak işinin yaptırılma eylemi.

çaktırılmak, [çak-tır-ıl-mak] *edil. f. [-ır]* Çakmak eylemi yaptırılmak; çaktırmak eylemi yapılmak.

çaktırış, [çak-tır-ış] *is.* Çaktırmak işi veya biçimi.

çaktırma, [çak-tır-ma] *is.* Çakma işini yaptırma eylemi.

çaktırmadan, [çak-tır-ma-dan] *zf. argo.* Belli etmeden, sezdirmeden.

çaktırmak, [çak-tır-mak] *gçl. f. [-ır]* **1.** Çivi, kazık gibi ucu sivri nesneleri tepesinden vurarak yer, duvar veya herhangi bir zemine gömdürmek. **2.** Bir şeyi çivi ile tutturtmak. **3.** *argo.* Fark ettirmek; birinin bir şeyi sezmesini sağlamak. **4.** İşaret ederek anlatmak. **5.** Tutuşturmak, ateş çıkartmak için sürttürmek. **6.** İmtihanda başarısız saymak; sınıfta bırakmak. **7.** Silahı ateşletmek.

çakturmak, [çak-mak > çak-tur-mak] *{eT} gçl. f.* **1.** (Çakmak vb. için) çaktırmak. **2.** İki kişiyi kızıştırmak. [DLT]

çaku, [çak-mak *(iftira etmek)* > çak-ġu / çak-u] *{eAT} is.* İftira.

çakuç, -cu [Far. çākūç چاکوچ] *(ça:ku:ç) {OsT} is.* Çekiç.

çakul, [Ar. şāḳul > çakul ? چاقول] *{eAT} is.* Dirhem; ağırlık.

çakuşlamak, [çak-uş-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(u)-yor]* Sır saklayamamak. [DS]

çakuşmak, [çok-uş-mak > çak-uş-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ur]* Toplanmak. [DS]

çal[1], [çāl] *(ça:l) {eT} sf.* **1.** Alaca; kır; kırçıl. *{eAT} {ağız} (aynı)* [KB] [DK] [DLT] [DS] **2.** Boz; kül rengi. *{ağız} (aynı)* [DK] [DS] **3.** *{ağız}* Ben; çil; leke. [DS] 🗗 **çal horozu,** *{ağız} 1. Alacalı horoz. 2. İri ibikli horoz.* [DS]|| **çal kara kuş,** *{eAT} zool. Kartal.* [DK] || **çal kirazı,** *{ağız} Beyaz kiraz.* [DS]

çal[2], [çal-añ / çal] *{ağız} is.* **1.** Taşlık ve çıplak tepe. **2.** Kireçli toprak. **3.** Ormanlık; fundalık. **4.** Maki ile örtülü engebeli alan. **5.** Susuz, çıplak engebeli alan. **6.** Sulu, düz ova. [DS] 🗗 **çal baş,** *Kel.*

çal[3], [çal] *{eT} is.* Yele.

çal[4], [Far. çāh *(kuyu)* => çal] *{ağız} is.* Müslüman olmayanların mezarı. [DS]

çal[5], [cağ > çal] *{ağız} is.* **1.** Arabanın yanlarındaki direklere bağlanan sırık. **2.** Etrafı çitle çevrili yazlık ağıl. **3.** Taştan örülmüş çit. [DS] 🗗 **çal duvar,** *{ağız} 1. Asmanın altına yapılmış çardak. 2. Ağaçlarla çevrilmiş avlu. 3. Çalıdan yapılan çit.* [DS]|| **çal kamış,** *{ağız} Damın ağacı döşendikten sonra üzerine çamur ve toprak serilen kalın kamış dizisi.* [DS]

çal[6], [çal / çala] *{ağız} zf.* **1.** (Vakit için) tam o anda. **2.** Tam; eksiksiz. [DS] 🗗 **çal akap,** *{ağız} Çok kısa zaman içinde.* [DS]|| **çal akşam,** *{ağız} Akşam olur olmaz; tam akşam vakti.* [DS]|| **çal ahmak,** *{ağız} Beceriksiz; ahmak.* [DS]|| **çal ense etmek,** *{ağız} Ensesinden yakalamak.* [DS]|| **çal koyun,** *{OsT} Sırt üstü.*|| **çal para,** *{ağız} Sular azaldığında parası ödenmek üzere tarlayı belediyeye sulatmak işi.* [DS]|| **çal paracı,** *{ağız} Belediye sulama işinde görevlendirilen kişi; su bekçisi.* [DS]|| **çal yaka etmek,** *{ağız} Yakasından tutmak.* [DS]

çal[7], [Far. çāh => çal] *{ağız} is.* Lavabo; banyo. [DS]

çal[8], [çal] *{ağız} is.* Salıncak. [DS]

çala[1], [çal-mak *(sürdürmek, tekrarlamak, acele ile yapmak)* > çal-a] *zf.* **1.** Defa; kez. **2.** Bir an, bir ara. *{ağız} (aynı)* [DS] **3.** *{ağız}* Fırsat. [DS] **4.** Bazı isimlerden önce gelerek deyimin fiiline çabukluk, süreklilik, dikkatsizlik ve üstünkörülük anlamı taşıyan birleşik zarflar yapar. 🗗 **çala kalem,** → çalakalem.|| **çala kamçı,** → çalakamçı.|| **çala kaşık,** → çalakaşık|| **çala kılıç,** → çalakılıç.|| **çala kürek,** → çalakürek.|| **çala paça,** → çalapaça.|| **çala pala yapmak,** *{ağız}* → çalapala. [DS]|| **çala pata,** *{ağız}* → çalapata. [DS]|| **çala taban,** çalataban.

çala[2], [çal-mak *(benzemek, andırmak)* > çal-a] *zf.* **1.** *{eAT}* Biraz; kısmen. **2.** *{ağız}* Az kullanılmış; eski; kullanılmış. [DS] 🗗 **çala kullanmak,** *{ağız} Bir şeyi az kullanmak.* [DS]|| **çala tutulmuş,** *{ağız} Az kullanılmış.* [DS]

çala[3], [çal-mak *(andırmak)* > çal-a] *{ağız} zf.* (Görmek eylemi için) yalan yanlış. [DS]

çala[4], [çal-mak > çal-a] *{ağız} is.* Silah. [DS]

çala[5], [Gürc. çala] *{ağız} is.* **1.** Hayvanlara yedirilen tahıl sapları; mısır koçanı vb. **2.** Tatsız tuzsuz yemek. [DS]

çalabımak, [çaba-la-mak > çalabı-mak ?] *{ağız} gçsz. f. [-ır]* Uğraşmak; didinmek. [DS]

çalaca[1], [çal-mak > çala-ca چالاجه] *{eAT} zf.* **1.** Biraz; az. **2.** *{ağız}* Bir an; bir ara. [DS] 🗗 **çalaca dutulmak,** *{eAT} Az kullanılmak.*|| **çalaca yapmak,** *{ağız} (İş için) gelişigüzel ve zamanından çok önce bitirmek.* [DS]

çalaca[2], [çala-ca] *{ağız} sf.* Eski; kullanılmış; müstamel. [DS]

çalacak[1], **-ğı** [çal-mak > çal-acak] *{ağız}* *is.* Yoğurt mayası. [DS]

çalacak[2], **-ğı** [çal-acak] *{ağız}* *is.* Kibrit. [DS]

çalacak[3], **-ğı** [çal-acak] *{ağız}* *is.* Şıra karıştırmaya yarayan uzun, üç çatal ağaç. [DS]

çalaf, [? çalaf] *{ağız}* *sf.* İnce; zayıf. [DS]

çalagan[1], [çal-agan] *{ağız}* *sf.* → çalağan[1]. [DS]

çalagan[2], [çal-agan] *{ağız}* *is.* → çalağan[2]. [DS]

çalağan[1], [çal-mak > çal-ağan] *{ağız}* *is.* **1.** Kartal. **2.** Çaylak. [DS]

çalağan[2], [çal-mak > çal-ağan] *{ağız}* *is.* Bağ, bahçe ve tarla kenarlarını selden korumak için çalı çırpı ve ağaçlar ile yapılmış set. [DS]

çalağan[3], [çal-mak > çal-ağan] *{ağız}* *is.* Isırgan otu. [DS]

çalağancı, [çal-ağan-cı] *{ağız}* *is.* Doğan kuşu. [DS]

çalağap, [çal-a+kap-(mak)] *{ağız}* *zf.* Şöyle böyle; yarım yamalak; üstünkörü. [DS]

çalağı, [çal-mak > çal-ağı] *{ağız}* *is.* Süpürge. [DS]

çalağurlamak, [çal-mak > çala-gur-la-mak / çalavur-la-mak ?] *{ağız}* *gçl. f.* *[-r] [-l(u)-yor]* Sezdirmeden aramak. [DS]

çalak[1], **-ğı** [çal-mak > çal-ak] *{ağız}* *is.* Erkek yaban domuzunun alt çenesindeki köpek dişlerinden her biri; çalgıç. [DS]

çalak[2], **-ğı** [çal *(alaca)* > çal-ak] *{ağız}* *is.* **1.** Küçük karpuz. **2.** Ham karpuz. [DS] ⊞ **çalak cülek,** *{ağız}* *1. (Meyve için) ham. 2. (Kişi için) ruhen gelişmemiş.* [DS]

çalak[3], **-ğı** [çağ *(yans.)* > ça(ğ)-la-k] *(ça:lak)* *{ağız}* *is.* **1.** Avludaki suyun dışarı akmasını sağlayan delik. **2.** Çukur. **3.** Küçük çağlayan. [DS]

çalak[4], **-ğı** [çal-mak *(vurmak, kesmek)* > çal-ak] *{ağız}* *is.* **1.** Dallı budaklı ağaç. **2.** Davar için yapılmış kışlık ağıl. **3.** Sele karşı korunmak için çalı ve çırpıdan yapılmış set. [DS]

çalak[5], **-ğı** [çal-mak *(vurmak)* > çal-ak] *{ağız}* *is.* İşaret; iz. [DS]

çalak[6], **-ğı** [çal *(çıplak)* > çal-ak] *{ağız}* *is.* Rüzgârın karını sürükleyerek çıplak bıraktığı yer. [DS]

çalak[7], **-ğı** [Far. çālāk چالاک] *(ça:lâ:k)* *{OsT}* *sf.* **1.** Çabuk hareket edebilen; çevik; tez canlı. **2.** Adam öldüren hırsız. **3.** Yol kesici. **4.** Yüksek yer; büyük adam.

çalak[8], **-ğı** [çal-ak] *{ağız}* *is.* Biçilen ekinin bir sırada olması. [DS]

çalak[9], **-ğı** [çal-mak > çal-ak] *{ağız}* *sf.* Deli. [DS]

çalakalem, [çal-mak *(sürdürmek, tekrarlamak, acele ile yapmak)* > çal-a+kalem] *(ça'lakalem)* *zf.* Çabuk çabuk ve özentisiz biçimde yazarak.

çalakamçı, [çal-mak *(sürdürmek, tekrarlamak, acele ile yapmak)* > çal-a+kamçı] *(ça'lakamçı)* *zf.* **1.** Sürekli veya sık sık kamçı vurarak. **2.** (At arabası için) bütün ayrıntıları ile tam olarak.

çalakap, [çal-a+kap] *{ağız}* *zf.* Çok kısa zaman içinde. [DS]

çalakaşık, [çal-mak *(sürdürmek, tekrarlamak, acele ile yapmak)* > çal-a+kaşık] *(ça'lakaşık)* *zf.* Acele ile yiyerek, kaşıklayarak.

çalakat, [çal-a+kat] *{ağız}* *is.* Eski ceket. [DS]

çalakılıç, [çal-mak *(sürdürmek, tekrarlamak, acele ile yapmak)* > çal-a+kılıç] *(ça'lakılıç)* *zf.* Sürekli kılıç sallayarak.

çalaki, [Far. çālākī چالاکی] *(ça:lâ:ki:)* *{OsT}* *is.* Eline ayağına çabukluk; tez canlılık; çabukluk, çeviklik.

çalaklamak[1], [çal-ak-la-mak] *{ağız}* *gçl. f.* *[-r] [-l(ı)-yor]* (Yaban domuzu için) insana saldırarak azı dişleri ile yaralamak.

çalaklamak[2], [çalak-la-mak] *{ağız}* *gçl. f.* *[-r] [-l(ı)-yor]* Araştırmak. [DS]

çalakop, [Yun. tsalukopus] *{ağız}* *is.* Çalı çırpı kesilen büyük bıçak. [DS]

çalakşam, [çal+akşam] *{ağız}* *zf.* Akşam olur olmaz. [DS]

çalakürek, [çal-mak *(sürdürmek, tekrarlamak, acele ile yapmak)* > çal-a+kürek] *(ça'lakürek)* *zf.* Aralıksız kürek çekerek.

çalamak, [çal-a-mak] *{ağız}* *gçl. f.* *[-r] [-l(ı)-yor]* Gözden geçirmek. [DS]

çalamar, [çal-a-mar / çal-mar] *{ağız}* *is.* Üstü açık, etrafı çalı çitle çevrilmiş yazlık koyun, keçi ağılı; ağıl. [DS]

çalan[1], [çal-ān] *{ağız}* *sf.* Parlayan. [DS]

çalan[2], [çal-ān] *{ağız}* *sf.* Aceleci; sabırsız. [DS]

çalang, [çal-mak > çal-añ] *(çalañ)* *{eT}* *sf.* **1.** Geveze; bağıran; çalçene. [DLT] **2.** (Yer için) yanmış gibi siyah; ot bitmeyen; çorak. [DLT]

çalango, [Far. çeleng] *{ağız}* *is.* Çelenk. [DS]

çalankı, [çal-mak > çal-an-kı] *{ağız}* *is.* Çalı çırpı; ince odun. [DS]

Çalap, -bı [Ar. callab *(köle tüccarı)* > calab *(köle sahibi)* => çalab [Marcel] > çalap چلب] *{eAT}* *is.* **1.** Tanrı; ilah. **2.** Efendi; sahip. **3.** Dost; yardımcı. ⊞ **Çalap Tanrı,** *{eAT}* *Hak Taalâ; Cenab-ı Hak.*

çalap[1], **-bı** [Ar. callab *(köle tüccarı)* > calab *(köle sahibi)* => çalab [Marcel] > çalap چلب] *{eAT}* *is.* **1.** Efendi; sahip. **2.** Dost; yardımcı.

çalap[2], [çal-mak > çal-av / çalap ?] *{ağız}* *is.* Ateş. [DS]

çalapa[1], [Lat. jalappa] *is.* *bot.* **1.** Kökünden müshil olarak yararlanılan bir bitki, *(İpomaca Jalappa)*. **2.** Bu bitkiden alınan müshil.

çalapa[2], [Far. çūl-pā] *{ağız}* *sf.* Beceriksiz; elinden iş gelmeyen. [DS]

çalapaça, [çal-mak *(sürdürmek, acele ile yapmak)* > çal-a+paça] *(ça'lapça)* *zf.* Zorla; sürükleyerek.

çalapala, [çal-mak *(sürdürmek, acele ile yapmak)* >

çal-a+pala] *(ça'lapala) zf.* Acele ile. ⊡ **çalapala yapmak,** *{ağız} (İş için) tez yapmak.* [DS]

çalapat, [çal-a+pat] *{ağız} sf.* (Gürültü için) az. [DS]

çalapata, [çal-mak *(sürdürmek, acele ile yapmak)* > çal-a+pat-a] *(ça'lapata) {ağız} zf.* (Dövmek için) hemen girişmek; ne olup bittiğini anlamadan. [DS]

çalar[1], [çal-mak > çal-ar] *sf.* Çalma, ses verme özelliği bulunan. ⊡ **çalar saat,** *Ayarlanıp kurulduğunda belirlenen saatte bir zil donanımı ile çalan masa saati.*

çalar[2], [çal-ar] *{ağız} is.* Süpürge. [DS]

çalar[3], [Yun. skillarion] *{ağız} is.* Sırtı dikenli, yenmeyen köpek balığına benzer bir balık cinsi. [DS]

çalarma, [çal-ar-ma] *is.* (Ekinler için) başakların olgunlaşmaya başlama durumu.

çalarmak, [çal-ar-mak] *{ağız} gçsz. f. [-ır]* (Ekin için) olgunlaşmaya, sararmaya yüz tutmak. [DS]

çalası, [çal-ası] *{ağız} is.* Yoğurt mayası. [DS]

çalaş, [çal-aş / talaş] *{ağız} is.* Talaş. [DS]

çalaşır, [çal-mak *(sürdürmek, acele ile yapmak)* > çal-aş-ır] *{ağız} sf.* (Kişi için) karşılık beklemeden herkesin işini gören, başkalarına çalışan. [DS]

çalata, [çal-mak *(sürdürmek, acele ile yapmak)* > çal+at-a] *{ağız} sf.* Elbiseyi çabuk yırtıp eskiten. [DS]

çalataban, [çal-mak *(sürdürmek, acele ile yapmak)* > çal-a+taban] *zf.* (Kaçmak, koşmak için) paldır küldür.

çalav, [çalk *(yans.)* > çalk-ağu > çal-av] *{ağız} is.* Yayık. [DS]

çalavan, [çal-mak *(sürdürmek, acele ile yapmak)* > çal-ağan] *{ağız} is.* Hizmetçi; işçi. [DS]

çalavanlık, -ğı [çalavan-lık] *{ağız} is.* İşçilik. [DS]

çalavlamak, [çalav-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Çevreyi gezip dolaşarak araştırmak. [DS]

çalavurlamak, [çal-mak *(sürdürmek, acele ile yapmak)* > çal-a+vur-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [l(u)-yor]* Herhangi bir yerdeki pisliği ve çeşitli döküntüleri özen göstermeksizin yüzeyden temizlemek. [DS]

çalaz, [çal-mak[9] > çal-az / çala-z] *{ağız} is.* **1.** Mısır koçanı. **2.** Kuru dal; kuru ağaç. [DS]

çalba, [Lat. salvia] *{ağız} is.* **1.** Adaçayı. **2.** Labada; efelek. **3.** Ocak yakmakta kullanılan kuru dal ya da çalı çırpı; kuru ot. [DS]

çalbadar, [Far. çār-pā *(dör ayaklı)* > çārpā-dār] *{ağız} is.* At ya da katır kervanının önünde giden hayvan. [DS]

çalbara, [Bul. çerepna ?] *{ağız} is.* Küçük tencere. [DS]

çalbarmak, [yalvar-mak > çalbar-mak] *{eT} gçsz. f. [-ur]* Yalvarmak.

çalbus, [Far. çāl-büs چالبوس] *(ça:lbu:s) {OsT} is.* Yaltakçı; dalkavuk.

çalbuzan, [Far. çāl-būs => çalbuzan] *{ağız} sf.* Her şeye burnunu sokan. [DS]

çalcak, -ğı [çal-acak > çalcak] *{ağız} is.* Yoğurt mayası. [DS]

çalcek, -ği [çal-acak] *{ağız} is.* Yoğurt mayası. [DS]

çalça, [çal-ça] *{ağız} is.* Dağlarda kayaların toplu bulunduğu yer. [DS]

çalçap, [çal-mak+çap-mak] *{ağız} is.* **1.** Eli çabuk; hırsız. **2.** Acele, gelişigüzel iş yapan. [DS] ⊡ **çalçap etmek,** *{ağız} Çalmak; hırsızlamak.* [DS]

çalçaput, -du [çal+çaput] *{ağız} is.* Eski bez parçası. [DS]

çalçar, [çal+çar ?] *{ağız} sf.* (Kişi için) eğri yürüyen; yürürken bacakları birbirine dolaşan. [DS]

çalçene, [çal-mak+çene] *sf.* Durmadan konuşan (kimse); çenesi düşük; geveze.

çalçenelik, -ği [çal+çene-lik] *is.* Durmadan konuşma durumu; gevezelik.

çalçubuk, -ğu [çal+çubuk] *{ağız} sf.* Terbiyesiz; kendini bilmez. [DS]

çald, [çald / çıld / çild *(yans.)*] *is.* Hafif çarpma ve sürtünmeyi; çıtırtı ve hışırtı çıkararak kıpırdanma, sallanma, dönme ve titremeyi anlatan kök. [Zülfikar] *çal-dır çaldır, çal-dır çuldur, çal-dır-a-mak, çal-dır-da-mak*

çaldamak, [çald *(yans.)* > çald-ā-mak] *{eT}* → çalramak.

çaldır[1], [çald *(yans.)* > çald-ır] *{eT} is.* Çarpma, sürtünme gibi durumlarda çıkan sesi ve sallanma gibi hareketleri anlatan yansımalı gövde. ⊡ **çaldır çaldır,** *Ses çıkarma.* [DLT] || **çaldır çaldır etmek,** *{ağız} (Madenî büyük parçalar için) birbirine sürtünerek ses çıkarmak.* [DS]|| **çaldır çuldur,** *(Arabanın gidişi için) hızla ve gürültü yaparak.*

çaldır[2], [Sansk. jaladhara] *(çaldr) {eT} is.* Deniz. [EUTS]

çaldıramak, [çald *(yans.)* > çald-ır-a-mak چالدرامق] *{eAT} gçsz. f. [-r] [-r(ı)-yor]* **1.** Hareket etmek. **2.** Çaldırtı çıkarmak; şakırdamak.

çaldırılma, [çal-dır-ıl-ma] *is.* Çaldırmak eylemine uğrama.

çaldırılmak, [çal-dır-ıl-mak] *edil. f. [-ır]* **1.** Çalmak eylemine uğramak; çalmak eylemi uygulanmak. **2.** Hırsıza kaptırılmak; çalınmasına sebep olmak.

çaldırış, [çal-dır-ış] *is.* Çaldırma işi veya biçimi.

çaldırıvermek, [çal-dır-ı+ver-mek] *{ağız} gçl. b. f. [-ir]* Süpürüvermek. [DS]

çaldırma, [çal-dır-ma] *is.* **1.** Ses çıkaracak şekilde bir müzik aletini veya nesneyi kullandırma işi. **2.** Hırsızın kapmasına sebep olma eylemi.

çaldırmak[1], [çal-dır-mak] *gçl. f. [-ır]* **1.** (Zil vb. için) ses çıkarmasını sağlayacak şekilde birisine kullandırmak. **2.** Müzik aleti kullandırmak, musiki icra ettirmek.

çaldırmak^{2}, [çal-dır-mak] *{ağız} gçl. f. [-ır]* Hırsızın çalmasına meydan vermek; aşırmasına, alıp götürmesine sebep olmak. [DS]

çaldırmak^{3}, [çal-dır-mak] *{ağız} gçl. f. [-ır]* **1.** Vurdurmak; kestirmek. **2.** Bir şeyi çapraz olarak kestirmek. [DS]

çaldırmak^{4}, [çal-dır-mak] *{ağız} gçl. f. [-ır]* (Yoğurt için) mayalatmak. [DS]

çaldırmak^{5}, [çal-dır-mak] *{ağız} gçl. f. [-ır]* (Süpürmek, sürmek için) özen göstermeden yapmak; gelişigüzel yapmak. [DS]

çaldırmak^{6}, [çal-dır-mak] *{ağız} gçl. f. [-ır]* Duymak; hissetmek. [DS]

çaldırmak^{7}, [çal-dır-mak] *{ağız} gçsz. f. [-ır]* Azıcık benzemek; andırmak. [DS]

çaldıvar, [çal+duvar] *{ağız} is.* **1.** Asma çardağı. **2.** Ağaçla çevrilmiş avlu. [DS]

çaldramak, [çald *(yans.)* > çald-(ı)r-a-mak] *{eT} gçsz. f. [-r]* Ses çıkarmak; çağıl çuğul etmek; çaldıramak; çıldırdamak. [DLT]

çaldurmak, [çal > çald-ur-mak] *{eAT} gçsz. f. [-ur]* Azıcık benzemek [DK]

çaldurum, [çal+dur-um] *{ağız} is.* **1.** Dağların engebeli taşlık yerleri. **2.** Sıcak mevsimlerde yağ, peynir vb. konulan yer. [DS]

çaldut, [çal+tut] *{ağız} is.* Kibrit. [DS]

çalduvar^{1}, [çal+duvar ?] *{ağız} is.* **1.** Yemekten önce yenen meyve. **2.** Kahvaltı. [DS]

çalduvar^{2}, [çal+duvar] *{ağız} is.* Çalıdan yapılan çit. [DS]

çale, [Far. çeğāle] *{ağız} is.* Çağla. [DS]

çaleli, [çağ-ıl-lı ? > çaleli] *{ağız} sf.* (Toprak için) kumsal. [DS] ⊡ **çaleli toprak,** *{ağız} Kumlu toprak.* [DS]

çalenç, [İng. challenge] *is. spor.* Spor karşılaşmalarında birincinin, daha sonra rakibinin kendisini yeninceye kadar elinde bulundurduğu ödül ya da unvan.

çalfatura, [Far. çār-pā-dār] *{ağız} is.* Hayvan vergisi için sayım yapan memur. [DS]

çalg, [çalg / çalh / çalk / çılh / çılk *(yans.)*] *is.* Sıvı ve akışkan maddelerle, cıvık kıvamdaki şeylerin sarsılma, çalkalanma ve bu biçimdeki hareketlerini anlatan kök. [Zülfikar] *çalg-ar-ış*

çalgaç, -cı [çal-mak > çal-gaç] *{ağız} is.* Yoğurt mayası. [DS]

çalgam^{1}, [çal-ga-m] *{ağız} is.* Kartal. [DS]

çalgam^{2}, [çalg-a-m] *{ağız} is.* **1.** Suyun akıntılı yeri. **2.** Çağlayan. [DS]

çalgam^{3}, [Far. şelğām] *{ağız} is.* Şalgam. [DS]

çalgamlanmak, [çalgam-la-n-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* (Meyve için) tam olgunlaşmak. [DS]

çalgan, [çalg-an] *{ağız} is.* **1.** Taşlık ve meyilli su yatağı. **2.** Suyun akıntılı yeri. [DS]

çalgap^{1}, [çalk-a-m > çalk-ab] *{ağız} is.* **1.** Dalga. **2.** Anafor. [DS]

çalgap^{2}, [çal+gap] *{ağız} zf.* **1.** Bir parça; azıcık. **2.** Birdenbire; hemen. **3.** Belli belirsiz. **4.** Bir an; bir ara. [DS]

çalgap^{3}, [çal-mak+kap-mak] *{ağız} is.* Yağma. [DS]

çalgarış, [çal + kar-ış] *{ağız} sf.* **1.** Karışık. **2.** (Hava için) bozuk. [DS]

çalgavur^{1}, [*çal-ga-mak > çalğa-ğur ?] *{ağız} zf.* (Arayıp yakalamak için) hemen. [DS] ⊡ **çalgavur etmek,** *{ağız} Telaşla dolaşmak.* [DS]

çalgavur^{2}, [çalk-a-mak > çalkavur ?] *{ağız} is.* Tahıl eleme makinesi; selektör. [DS]

çalgavuş, [çal+kav-uş ?] *{ağız} sf.* (Kişi için) acele ve özensiz iş gören. [DS]

çalgay, [çal-gāy] *(çalga:y) {eT} is.* **1.** Kuş kanadının uçları; kuş tüyü [DLT] **2.** Kaz tüyü. [Clauson]

çalgazan^{1}, [çal+kaz-an] *{ağız} is.* Dolandırıcı. [DS]

çalgazan^{2}, [çalk-az-an] *{ağız} sf.* Geveze. [DS]

çalgeç, -ci [çal-geç] *{ağız} is.* Yoğurt mayası. [DS]

çalgeçir, [çal+geç-ir] *{ağız} is.* Kapı mandalı. [DS]

çalgı^{1}, [çal-mak *(vurmak, ses çıkartmak)* > çal-gı] *is.* **1.** Müzik yapmak amacıyla kullanılan her türlü ses verebilen alet; saz; enstrüman; müzik aleti. **2.** Bu tür aletleri kullanan müzikçiler topluluğu; saz. **3.** Çalgılı yer; gazino. ⊡ **çalgı aleti,** *Müzik sesleri çıkarmaya yarar araç.*|| **çalgı çağanak,** *Çalgılı, neşeli ve gürültülü olarak.*|| **çalgı çalmak,** *Bir müzik aletini kullanmak.*|| **çalgı müziği,** *İnsan sesinin katılmadığı, yalnızca müzik araçları ile yapılan müzik; enstrümantal müzik.*|| **çalgı partisi,** *Yalnızca çalgıların icra edildiği müzik partisi.*

çalgı^{2}, [çal-mak > çal-gı] *{ağız} is.* Yoğurt mayası. [DS]

çalgı^{3}, [çal-mak > çal-gı] *{ağız} is.* Tırpan. [DS]

çalgı^{4}, [çal-mak > çal-gı] *{ağız} is.* Baş örtüsü; çalma. [DS]

çalgı^{5}, [çal-mak > çal-gı] *{ağız} is.* Kibrit. [DS]

çalgıcı, [çalgı-cı] *is.* **1.** Geçimini bir müzik aletini çalarak sağlayan kimse. **2.** Bir çalgı ile müzik yapan sanatçı. **3.** Çalgı aleti yapan veya satan kimse. ⊡ **çalgıcı böcek,** *zool. Başı sert bir kabukla örtülü, kahve rengi ya da siyah renkli, beş milimetre boyunda zararlı bir böcek.*|| **çalgıcı otu,** *bot. Turpgillerden beyaz çiçekli, halk hekimliğinde göğüs yumuşatıcı olarak kullanılan, genellikle kurak yerlerde yetişen bir otsu bitki; bülbül otu, (Sisymbrium officinale).*

çalgıcılık, -ğı [çalgıcı-lık] *is.* Çalgıcının işi veya mesleği.

çalgıç^{1}, **-cı** [çal-mak *(vurmak, ses çıkartmak)* > çalgıç] *is.* Bazı telli sazları çalmakta kullanılan boynuz, kemik, plastik vb. şeylerden yapılmış araç; tezene; mızrap.

çalgıç[2], **-cı** [çal-gıç] *{ağız} is.* Yoğurt mayası. [DS]

çalgıç[3], **-cı** [çal-gıç] *is.* **1.** Yaban domuzunun alt çenesindeki köpek dişlerinden her biri; çalak. **2.** *{ağız}* Yaban domuzunun erkeği. [DS]

çalgıç[4], **-cı** [çal-gıç] *{ağız} is.* Bahçe süpürgesi. [DS]

çalgıhane, çalgı + Far. ḫāne] *(çalgıha:ne) is.* **1.** Çalgı çalınan yer. **2.** Konser salonu.

çalgılama, [çalgı-la-ma] *is.* Elde bulunan bir müzik parçasını belli bir çalgı ile seslendirilebilecek hâle getirme işi; enstrümantasyon.

çalgılamak[1], [çalgı-la-mak] *gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Bir müzik eserini her parçasını ayrı bir çalgı seslendirecek şekilde yazmak ve böylece besteye renk katmak.

çalgılamak[2], [çalı-la-mak / çalgı-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Haşhaş, susam vb. küçük taneli tohumların toprağa karışmasını sağlamak için üzerinden bir çalı parçasını sürüyerek dolaştırmak. [DS]

çalgılı, [çalgı-lı] *sf.* **1.** Çalgısı bulunan. **2.** Çalgı çalınarak yapılan. ☞ **çalgılı saat,** *İçine yerleştirilmiş değişik sesler veren çanlar üzerine küçük çekiç vurmak suretiyle müzikal sesler çıkaran saat.*

çalgın[1], [çal-mak *(vurmak, çarpmak* > çal-gın چالغين] *{ağız} sf.* **1.** (Ekin için) sıcak ya da soğuktan gelişemeyip cılız kalan; çalık. **2.** (Meyve için) donmuş ya da hastalıklı. **3.** (Yemek için) uzun süre bakır kapta kalarak bozulmuş; çalık. **4.** (Kişi için) cin tarafından çarpıldığına inanılan; kötürüm; inmeli; sakat; çalık. **5.** Deli; delimsi. **6.** Terbiyesiz; hoppa; oynak. [DS] ☞ **çalgın yürümek,** *{eAT} Sağa sola çarparak, delice, düzensiz yürümek.*

çalgın[2], [çal-mak *(benzemek)* > çal-gın] *{ağız} sf.* Andıran; benzeyen. [DS]

çalgın[3], [çal-mak > çal-gın] *{ağız} is.* Hırsız. [DS] ☞ **çalgın salmak,** *{ağız} Köy sandığına para yatırmak.* [DS]

çalgın[4], [çalg-mak > çalg-ın] *{ağız} is.* Hızlı akan su. [DS]

çalgın[5], [çal-mak > çal-gın] *{ağız} is.* Hafif hafif yağan yağmur; çisenti. [DS]

çalgın[6], [çal-mak > çal-gın] *{ağız} is.* Eski baş örtüsü. [DS]

çalgınlık, -ğı [çal-gın-lık] *{ağız} is.* Yağmur etkisi ile buğdaylarda olan bir hastalık. [DS]

çalgır, [çal-gır] *{ağız} is.* Gelinlerin başlarına bağlanıp ucu arkadan sarkıtılan örtü. [DS]

çalgırbaç, [çal+kır+baş ?] *(ça'lgırbaç) {ağız} zf.* Hepsi; tamamı. [DS]

çalgısız, [çal-gı-sız] *sf.* Çalgısı, müziği olmayan.

çalgotur, [Far. çār-pā-dār] *{ağız} is.* Hayvan sayım memuru. [DS]

çalgu, [çal-gu] *{ağız}* is. Bahçe süpürgesi. [DS]

çalguç, [çal-guç] *{ağız} is.* **1.** Azgın erkek domuz. **2.** Domuzun uzun azı dişi; domuz boynuzu. [DS]

çalguçlu, [çal-guç-lu] *{ağız} sf.* Utanmaz; arsız. [DS]

çalgun[1], [çal-mak > çal-gun] *{ağız} is.* Sağanak yağmur. [DS]

çalgun[2], [çal-gun / çal-gın] *{ağız} is.* Sıcak veya soğuk yüzünden gelişemeyerek cılız kalmış ekin. [DS]

çalguz, [yal-(ı)ng-uz / çal-guz / yal-guz] *{eT} sf.* Yalnız.

çalğap[1], [çal+kap] *{ağız} zf.* **1.** Birdenbire; hemen. **2.** Belli belirsiz. [DS]

çalğap[2], [Far. çarḫ-āb] *{ağız} is.* **1.** Anafor. **2.** Yağma. [DS]

çalğazan, [çal+kazan] *{ağız} is.* Dolandırıcı. [DS]

çalğı, [çal-gı] *{ağız} is.* Ahır süpürgesi. ☞ **çalğı düydüsü,** *{ağız} Ahır süpürgesinin yıprandıktan sonra kalan yeri.* [DS]

çalğıç, -cı [çal-gıç] *{ağız} is.* Azgın erkek domuz. [DS]

çalğın, [çal-gın] *{ağız} is.* **1.** Soğuk veya sıcak yüzünden gelişememiş cılız kalmış ekin. **2.** Kötürüm; inmeli. [DS]

çalğınlık, -ğı [çal-gın-lık] *{ağız} is.* Yağmur yüzünden ekin ve meyvelerde olan hastalık. [DS]

çalğu, [çal-gı] *{ağız} is.* Bahçe süpürgesi. [DS]

çalğuç, -cu [çal-gıç] *{ağız} is.* Dişi yaban domuzu. [DS]

çalğun, [çal-gın] *{ağız} is.* Donmuş veya hastalıklı meyve. [DS]

çalh, [çalg / çalh / çalk / çılh / çılk *(yans.)*] *is.* Sıvı ve akışkan maddelerle, cıvık kıvamdaki şeylerin sarsılma, çalkalanma ve bu biçimdeki hareketlerini anlatan kök. [Zülfikar] *çalh-a-mak, çalh-ala-n-mak, çalh-a-ntı*

çalhaçal, [çal+ha+çal ?] *{ağız} zf.* (Dövüşmek için) şiddetli. [DS]

çalhalamah, [çalh-ala-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* → çalkamak. [DS]

çalhalamalamak, [çalḫ-ala-ma-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Hafifçe yıkamak; durulamak. [DS]

çalhama, [çalh-a-ma] *{ağız} is.* Çalkama. ☞ **çalhama sepet,** *{ağız} İnce kamıştan yapılmış büyük sepet.* [DS]

çalhamak, [çalh *(yans.)* > çalh-a-mak] *{ağız} gçl. f. [-r]* → çalkamak. [DS]

çalhalanmak, [çalh *(yans.)* > çalh-ala-n-mak] *{ağız} edil. f. [-r]* → çalkalanmak. [DS]

çalhantı, [çalh *(yans.)* > çalh-a-ntı] *{ağız} is.* → çalkantı. [DS]

çalhantu, [çalh-a-ntı] *{ağız} is.* **1.** Yıkanan buğdayın elek altında kalan kısmı; elenti. **2.** Bulaşık suyu. **3.** Sulandırılmış yoğurt. [DS]

çalhar[1], [çalḫ-a-r] *{ağız} is.* İri gözenekli kalbur. [DS]

çalhar[2], [çalḫ-ar] *{ağız} is.* Poyraz yeli. [DS]

çalı[1], [çal-mak *(vurmak, çarpmak)* > çal-u / çal-ı] *is.* **1.** Boyu fazla uzamayan, genellikle dipten dallana-

rak yayılan, gövdesi fazla kalınlaşmayan odunsu bitki. **2.** Cılız ve karmaşık dallı otsu bitkiler topluluğu. ❐ **çalı bülbülü,** *zool. Sinekkapangillerden, ağaçlara yuva yaparak meyve ve böceklerle beslenen iri bir ötücü kuş, (Sylvia hortensis).*|| **çalı çapak,** *{ağız} Çalı çırpı.* [DS]|| **çalı çeper,** *{ağız} 1. Çalı çırpı. 2. Çalıdan yapılmış çit.* [DS]|| **çalı çıpkı,** *{ağız} Çalı çırpı.* [DS]|| **çalı çırpı,** *Kolay tutuşabilen, ince ağaç dalları ile kuru ot türü şeyler.*|| **çalı çıtlığı,** *{ağız} zool. Çalıkuşu.* [DS]|| **çalı demeti,** *Yengeç avında kullanılan, aralarına et parçaları konularak akşamdan suya bırakılan çalı demeti.*|| **çalı dibi,** *{ağız} Çalılıklarda biten ve yemeği yapılan bir ot.* [DS]|| **çalı dikeni,** *Kara çalı.*|| **çalı fasulyesi,** *bot. Taze ve kuru olarak tüketilen bir tür sırık fasulyesi.*|| **çalı gaga,** *{ağız} İğde.* [DS]|| **çalı gibi,** *(Saç ve sakal için) sert, sık ve dik.*|| **çalı horozu,** *zool. Orman tavuğugillerden, kozalaklı ağaç ormanlarında yaşayan, böcek ve kozalak sürgünleri ile beslenen iri bir kuş; orman horozu, (Tetrao urogallus).*|| **çalı kakıcı,** *{ağız} Yol kesiciliğe özenen kimse.* [DS]|| **çalı kap,** *{ağız} Diken vb. şeyleri tutmaya yarayan çatal ağaç.* [DS]|| **çalı koparan,** *{ağız} Sağlam kumaş.* [DS]|| **çalı kuşu,** *zool. Sinekkapangillerden Avrupa ve Asya'nın bütün bölgelerinde yaşayan böcek, larva ve tane ile beslenen göçmen, tüyleri yeşilimsi, kanatlarının üstü koyu esmer benekli, başının ortasındaki sarı yanlarda siyah çizgiler bulunan, çok küçük bir tür ötücü kuş, (Regulus regulus).*|| **çalı külü,** *{ağız} Kor; köz.* [DS]|| **çalı süpürgesi,** *1. Süpürge otundan yapılan süpürge. 2. Çalı otlarından yapılan süpürge.*|| **çalı taşlamak,** *Bir girişimin ya da bir sözün altında başka niyetler olup olmadığını araştırmak.*|| **çalı toprak,** *{ağız} Dağ eteklerinde bulunan iyi cins, verimli toprak.* [DS]|| **çalı tutmak,** *{ağız} Çit yapmak için çalıları bir ucundan yere gömerek birbirine bağlamak.* [DS]|| **çalı yemişi,** *{ağız} İğde.* [DS]|| **çalıyı ucundan sürümek,** *1. İşi yöntemine ters olarak yapmak. 2. Beceriksiz davranmak.*

çalı^{2}, [Far. çāh => çalı] *{ağız} is.* Delikli taş. [DS]

çalı^{3}, [çal-ı] *{ağız} is.* Bahçe. [DS]

çalı^{4}, [çah] *{ağız} ünl.* Keçi kovalama ünlemi. [DS]

çalı^{5}, [çal-ı / çal-a] *{ağız} zf.* Bir ara; bir an. [DS]

çalı^{6}, [Far. çeğāle] *{ağız} is.* Çağla. [DS]

çalıbasan, [çalı+bas-an] *{ağız} is.* İri ve sert taneli, uzun saplı ve kılçıklı bir buğday. [DS]

çalıbasmaz, [çalı+bas-maz] *{ağız} is.* Kara kılçıklı buğday. [DS]

çalıcak, -ğı [çal-acak] *{ağız} is.* Yoğurt mayası. [DS]

çalıcı, [çal-mak > çal-ıcı چالجى / چليجى] *{eAT} sf.* Saz çalan; çalgıcı.

çalıcıl, [çalı-cıl] *{ağız} is. zool.* Çalı **kuşu.** [DS]

çalıg, [çal-ığ / çal-ık] *{eT} sf.* → çalık^{4}.

çalıg, [çal-mak > çal-ığ / çal-ık] *{eT} is.* **1.** Yitik arama. **2.** Beylerin halkı davet için gönderdiği haber. [DLT]

çalıgaç, -cı [çal-(ı)gaç] *{ağız} is.* Yoğurt mayası. [DS]

çalıgeç, [çal-(ı)gaç] *{ağız} is.* Yoğurt mayası. [DS]

çalıh^{1}, [çal-ık] *{ağız} is. bot.* Kırmızı çiçekli, kökü yenir bir yaban bitkisi. [DS]

çalıh^{2}, [çal-ık] *{ağız} sf.* Kötürüm; inmeli; sakat. [DS]

çalık^{1}, -ğı [çal-mak *(vurmak, çarpmak)* > çal-ık] *{ağız} sf.* **1.** Bir tarafa eğrilmiş; çarpık; yamuk. **2.** Biçimsiz. [DS]

çalık^{2}, -ğı [çal-mak > çal-ık] *{ağız} sf.* **1.** Doğal durumundan, doğal renginden uzaklaşmış; bozulmuş. **2.** (Ekin için) soğuk ya da sıcaktan gelişemeyerek cılız kalmış. **3.** *is.* Koyunlarda görülen çiçek türünden bir virüsün yol açtığı hastalık. [DS] ❐ **çalık kavak,** *bot. Dalları sepetçilikte kullanılan bir tür kavak ağacı; sepetçi kavağı.*

çalık^{3}, -ğı [çal-mak > çal-ık چالق] *sf.* **1.** *{ağız}* Yüzünde yara izi bulunan. [DS] **2.** *{eAT}* Kesik. **3.** *{eAT} is.* Yara veya çıban izi. **4.** *{ağız}* Bir yanı yontulmuş ağaç. [DS]

çalık^{4}, -ğı [çal-mak > çal-ık چاليق] *sf.* **1.** *{eT} {eAT} {ağız}* (Kişi için) cin çarpmış gibi delice hareket eden; haşarı; delimsi. **2.** *{eAT}* (At için) rahat durmayan; yerinde durmadan sıçrayan. **3.** *{ağız}* Sabırsız. [DS] **4.** *{ağız}* Aceleci. [DS] **5.** *{ağız}* Kaba; patavatsız. [DS] **6.** *{ağız}* Hasta; yüzünün rengi kaçmış; kansız. [DS] **7.** *{ağız}* Sıska; güçsüz; zayıf. [DS] **8.** *{ağız}* Sakat. [DS] **9.** Doğru yürüyemeyen; yan yan giden. **10.** *is. {eAT}* Delilikten kalan iz. ❐ **çalık at,** *{eAT} Çok sıçrayan, yerinde durmayan at.*|| **çalık seğirtmek,** *{eAT} Delice sıçrayarak koşmak.*|| **çalık yürümek,** *{eAT} Delice çırpınarak yürümek.*

çalık^{5}, -ğı [çal-mak > çal-ık] *{ağız} is.* Saat. [DS]

çalık^{6}, -ğı [çal-mak > çal-ık] *{ağız} is.* Uzun süre bakır kapta kalmaktan dolayı bozulan yemek. [DS]

çalık^{7}, -ğı [çal-mak > çal-ık] *{ağız} sf.* **1.** (Çocuk için) babası belli olmayan; piç. **2.** Serseri. **3.** (Kadın için) hoppa; ahlaksız; oynak. [DS]

çalık^{8}, -ğı [çal-mak > çal-ık] *{ağız} is.* **1.** Hırsız. [DS] **2.** *tar.* Suçlu bulunarak askerlikten çıkarılmış yeniçeri.

çalık^{9}, -ğı [çal-mak > çal-ık] *{ağız} is.* Başörtüsü. [DS]

çalık^{10}, -ğı [çal-mak > çal-ık] *{ağız} sf.* (Kadın için) aşeren; hamile. [DS] ❐ **çalık çalmak,** *{ağız} Aşermek.* [DS]

çalık^{11}, -ğı [çal-mak > çal-ık] *{ağız} is.* Kırpık kumaş. [DS]

çalık^{12}, -ğı [Far. çāh => çah-lık > çalık] *{ağız} is.* Lavabo. [DS]

çalıklama, [çal-ık-la-ma] *is.* **1.** Sağlam koyunları

çalık virüsü ile aşılama eylemi. **2.** *{ağız}* Koyunların memelerinde görülen bir hastalık. [DS]

çalıklamak[1], [çal-ık-la-mak] *gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Koyunlara çalık virüsü aşılamak.

çalıklamak[2], [çal-ık-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Karanlıkta etrafı yoklamak. [DS]

çalıklanmak[1], [çal-ık-la-n-mak چالقلنمق] *{eAT} dönşl. f. [-ır]* **1.** (Hayvan için) haşarılık etmek. **2.** *{ağız}* Sinirlenerek sözle çatmak. [DS]

çalıklanmak[2], [çal-ık-la-n-mak] *edil. f. [-ır]* Herhangi bir şeyin bir yanından kesilip alınmak.

çalıklı, [çal-ık-lı] *sf.* (Koyun için) çalığa tutulmuş olan.

çalıksı, [çal-ık-sı چالقسى] *{eAT} sf.* Çabuk çabuk ve delice.

çalılandırma, [çal-ı-la-n-dır-ma] *is.* Toprağı korumak amacıyla, çıplak arazi üzerinde çalı yetiştirmek.

çalılık, -ğı [çalı-lık] *is.* **1.** Çalısı çok olan yer. **2.** Kalın bir çalı örtüsü ile örtülü alan. **3.** Üzerinde yalnızca çalı, funda ve katırtırnağı gibi yabani bitkilerin bulunduğu geniş arazi. **4.** Tropik bölgelerde ağaç ve ağaççıklardan oluşmuş bitki topluluğu.

çalım[1], [çal-mak *(vurmak, devirmek)* > çal-ım چالم] *is.* **1.** Vuruş. *{eAT} (aynı)* **2.** Kılıcın keskin yanı. **3.** *{ağız}* Ekin biçerken her tırpancının tırpanla açtığı yer. [DS] **4.** *{ağız}* Tırpanın bir vuruşta biçtiği ot. [DS] **5.** *{ağız}* Dönümün bir parçası; evlek. [DS] **6.** *{ağız}* Yakın yer; semt. [DS] **7.** Karşısındakini etkileyici ve yanıltıcı davranış; gösteriş. *{eAT} (aynı)* [DK] **8.** *dnz.* Geminin su altında kalan kısmının baş bodoslamasına doğru daralması durumu. **9.** *dnz.* Bir yatta baş ve kıç taraflarında teknenin su kesimi üstünde kalan kısmı. **10.** *spor.* Bir futbolcunun ayağındaki topu kaptırmadan kıvrak hareketlerle rakip oyuncuyu aldatıp geçmesi. ☞ **çalım atmak,** *1. Gösteriş yapmak. 2. Çalımlamak.*|| **çalımına gelmek,** *{eAT} Biçimine gelmek.*|| **çalımına getirmek,** *Uygun bir zaman kollayıp fırsattan istifade etmek.*|| **çalımından geçilmemek,** *Çok kurumlanmak; böbürlenmek; kurumlanmak.*|| **çalım satmak,** *Büyüklük taslamak; böbürlenmek.*|| **çalım sıyırtmak,** *{ağız} Çalım satmak.* [DS]|| **çalım yapmak,** *1. Gösteriş yapmak. 2. Çalımlamak.*|| **çalım yeri,** *{eAT} Kılıç ağzı.*

çalım[2], [çal-mak > çal-ım] *{ağız} is.* İlgi. [DS]

çalım[3], [çal-ım] *{ağız} is.* Vakit; zaman. [DS]

çalımcı, [çalım-cı] *is.* Çalım yapan kimse.

çalımlama, [çalım-la-ma] *is.* Çalım yapma eylemi.

çalımlamak, [çalım-la-mak] *gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* **1.** Futbolda topu kaptırmamak için vücut hareketlerinden yararlanarak karşı oyuncuyu şaşırtmak. **2.** Bir fırsatını bularak karşı tarafın hakkı olan bir şeyi ele geçirmek.

çalımlanma, [çalım-la-n-ma] *is.* Kendisine çalım yapılma eylemi.

çalımlanmak, [çalım-la-n-mak] *edil. f. [-ır]* **1.** Kendisine çalım yapılmak. **2.** *dönşl. f.* Çalımlı davranmak.

çalımlayış, [çalım-la-y-ış] *is.* Çalım yapma eylemi ya da biçimi.

çalımlı[1], [çalım-lı] *sf.* **1.** Çalımı olan. **2.** Gösterişli; azametli.

çalımlı[2], [çalım-lı] *{ağız} is.* Kırmızı killi toprak. [DS]

çalımlık, -ğı [çalım-lık] *sf.* (Maya için) bir kere yoğurt çalmaya yetecek ölçüde.

çalımsız, [çalım-sız] *sf.* **1.** Çalımı olmayan. **2.** Gösterişsiz, sade.

çalın, [çal-ın] *{ağız} is.* Çakmak. [DS]

çalıng, [Çin. ch'a *(çay)* => ça-lıñ] *(çalıñ) {eT} is.* Çin kâsesi. [DLT]

çalınma, [çal-ın-ma] *is.* Çalınmak işi.

çalınmak[1], [çal-mak *(vurmak)* > çal-ın-mak] *{eT} dönşl. f. [-ır]* **1.** Kendini yere atmak. [DLT] **2.** (Baş için) selam, saygı amacıyla yere sürmek. **3.** *edil. f.* Kovulmak; işten çıkarılmak.

çalınmak[2], [çal-mak > çal-ın-mak] *{eT} {eAT} edil. f. [-ır]* **1.** (Söz için) kulağına gelmek. **2.** *{ağız}* (Dedikodu için) yayılmak. [DS]

çalınmak[3], [çal-mak > çal-ın-mak] *{eT} dönşl. f. [-ır]* Arıklamak; zayıflamak. [DLT]

çalınmak[4], [çal-mak > çal-ın-mak] *edil. f. [-ır]* Çalmak işi yapılmak; hırsızlar tarafından alınmak. *{eT} (aynı)*

çalınmak[5], [çal-mak > çal-ın-mak چالنمق] *dönşl. f. [-ır] [eAT -ur]* **1.** Felç gelmek; inme inmek. *{ağız} (aynı)* [DS] **2.** *{ağız}* Cin çarpmak. [DS] **3.** *{ağız}* Deli olmak. [DS] **4.** *{ağız}* (Ölmek üzere olan hasta için) dili peltekleşmek; tutulmak. [DS] **5.** (Ekin için) rüzgâr veya sıcak yüzünden bozulmak. **6.** *{eAT} edil. f.* Yaralanmak; vurulmak.

çalınmak[6], [çal-mak > çal-ın-mak چالينمق] *{eAT} dönşl. f. [-ır] [eAT -ur]* **1.** Telaşla etrafı yoklamak. **2.** *{ağız}* Kendi kendine aranmak. [DS]

çalınmak[7], [çal-mak > çal-ın-mak چلنمق] *{eAT} edil. f. [-ur]* Sıyrılmak.

çalınmak[8], [çal-mak > çal-ın-mak چلنمق] *{eAT} edil. f. [-ur]* **1.** (Yazı için) çizilmek; silinmek. [YE] **2.** *gçl. f.* Çizmek. [YE]

çalınmak[9], [çal-mak > çal-ın-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* **1.** Biraz yemek; atıştırmak. **2.** (Hayvan için) az otlamak. [DS]

çalınmak[10], [çal-mak > çal-ın-mak] *{ağız}]* *dönşl. f. [-ır]* **1.** Sürünmek; sokulmak. **2.** Uğraşmak. **3.** İstekle bakmak. [DS

çalınmak[11], [çal-mak > çal-ın-mak] *{ağız} gçsz. f. [-*

ır] Bir ilçe veya bucak başka bir ile bağlanmak. [DS]

çalınmak[12], [çal-mak > çal-ın-mak] *{ağız} edil. f. [-ır]* **1.** Üstüne bir şey sürülmek. **2.** *dönşl. f.* Kendi üzerine sürmek. [DS]

çalınmak[13], [çal-mak > çal-ın-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* Örtünmek; sarınmak. [DS]

çalıntı[1], [çal-mak > çal-ıntı] *sf.* **1.** Çalınmış olan. **2.** *is.* Bir eserden kaynak göstermeden yapılan alıntı; intihal.

çalıntı[2], [çal-ıntı] *{ağız} is.* Yoğurt yapmak için içine maya konulmuş süt. [DS]

çalıntı[3], [çal-ıntı] *{ağız} is.* Sıcak ya da rüzgârdan gelişemeyerek zayıf kalan ekin. [DS]

çalıntı[4], [çal-ıntı] *{ağız} is.* Cin ve perilerin etkisinde kaldığı samlan çocuk. [DS]

çalıntı[5], [çal-ıntı] *{ağız} is.* Eski süpürge. [DS]

çalısız, [çalı-sız] *sf.* (Yer için) üzerinde hiç çalı bulunmayan.

çalış[1], [çal-ış] *is.* Çalma eylemi ya da biçimi.

çalış[2], [çal-mak *(vurmak)* > çal-ış چلش / چالش] *{eT} is.* **1.** Çalma; güreş; vuruş; *{eAT} (aynı).* [DLT] [DK] **2.** Şaşı bakış. [Clauson] **3.** Çarpık. **4.** Çarpışma; cenk; muharebe; *{eAT} (aynı).* ⊡ **çalış kılmak,** *{eAT} Savaşmak; çarpışmak.*|| **çalış yürüyen,** *{eAT} Öncü.*

çalışık, -ğı [çalış-mak > çalış-ık چالشق] *{eAT} is.* Çalışma; gayret.

çalışıklı, [çalış-ık-lı] *{ağız} sf.* **1.** Çalışkan. **2.** İbadete düşkün olan. [DS]

çalışılma, [çalış-ıl-ma] *is.* Çalışma işinin yapılma eylemi.

çalışılmak, [çalış-ıl-mak] *edil. f. [-ır]* Çalışmak eylemi yapılmak.

çalışkan, [çalış-kan] *sf.* Çok çalışan ve çalışmaktan büyük zevk alan.

çalışkanlık, -ğı [çalış-kan-lık] *is.* Çalışkan olma durumu; çalışkan olanın niteliği.

çalışma, [çal-mak *(vurmak)* > çal-ış-ma] *is.* **1.** Emek vererek ve gayret göstererek bir şeyi ortaya koyma eylemi; say; mesai. **2.** İş. **3.** Gayret gösterme. **4.** Bir yapının bazı elemanlarının yük altında şekil değiştirmesi. **5.** İçinde bulunan suyun azalması ya da çoğalması sonucu ahşap malzemenin eğilip bükülmesi. **6.** Bir motorun ya da bir teknik aletin işlevini yerine getirmesi; işleme. ⊡ **çalışma barışı,** *Çalışanlarla iş veren arasında verim artırıcı huzur ortamı.*|| **çalışma hayatı,** *İş hayatı.*|| **çalışma karnesi,** *Bir iş yerinde çalışmaya başlayan işçiye, iş veren tarafından verilen o işçinin çalışma durumunu gösterir belge.*|| **çalışma masası,** *Üzerinde iş yapılan masa; tezgâh.*|| **çalışma odası,** *Çalışma amaçlı kullanılan oda.*|| **çalışma saati,** *İşin başlama ve bitiş zamanları arasındaki süre.*|| **çalışma yöntemi,** *Yapılan işin başarı ile sonuçlandırılabilmesi için uygulanacak teknikler ve gidilecek yollar.*

çalışmacı, [çal-ış-ma-cı] *is.* Sağlık, idari bilimler gibi alanlarda araştırma yapan kimse.

çalışmak[1], [çal-ış-mak] *{eT} işteş. f. [-ır]* **1.** Güreşmek. [DLT] **2.** *{eAT}* Vuruşmak; çarpışmak; savaşmak; kılıçlaşmak. [DK]

çalışmak[2], [çal-mak *(vurmak)* > çal-ış-mak] *dönşl. f. [-ır]* **1.** Bir şey ortaya koymak için sürekli emek ve çaba sarf etmek. **2.** İş görmek; görev yapmak; işi olmak. **3.** Bir işle uğraşıyor olmak; boş durmamak. **4.** Bir şeyi yapmak veya anlamak için büyük çaba ve emek harcamak. **5.** Öğrenmek için emek harcamak; ders yapmak. **6.** (Bir motor ya da makine ve alet için) işliyor olmak; işlemek. **7.** Dövünmek; kendisini sağa sola çarpmak. ⊡ **çalışan nüfus,** *Bir ülke nüfusunun çalışan bölümü; aktif nüfus, etkin nüfus.*|| **çalışıp çabalamak,** *Çok uğraşmak.*

çalışmak[3], [çal-ış-mak] *dönşl. f. [-ır]* **1.** (Ahşap için) nem oram değişimi sonucu liflerindeki kısalma sebebiyle şekil değiştirmek; çarpılmak. **2.** (Bir şeyin çatlakları, ekleri için) açılmak; ayrılmak. *{eT} (aynı)* **3.** (Bir yapının bazı elemanları için) yük altında şekil değiştirmek.

çalıştırıcı, [çal-ış-tır-ıcı] *is.* Bir spor dalında sporcuları çalıştıran ve eğiten kimse; antrenör.

çalıştırıcılık, -ğı [çal-ış-tır-ıcı-lık] *is.* Çalıştırıcının işi ve görevi; antrenörlük.

çalıştırılma, [çal-ış-tır-ıl-ma] *is.* Çalıştırma işinin yapılma eylemi.

çalıştırılmak, [çal-ış-tır-ıl-mak] *edil. f. [-ır]* Çalışmak işi yaptırılmak.

çalıştırış, [çal-ış-tır-ış] *is.* Çalıştırmak eylemi veya biçimi.

çalıştırma, [çal-ış-tır-ma] *is.* Çalışma işini yaptırma eylemi.

çalıştırmak, [çal-ış-tır-mak] *gçl. f. [-ır]* **1.** Birine çalışmak eylemini yaptırmak. **2.** Bir şeyi bir işte kullanmak. **3.** (Bir motor veya alet, bir kurum, bir iş yeri veya fabrika için) işletmek; işleri yürütmek. **4.** *spor.* Maça veya yarışmaya hazırlık çalışması yaptırmak; idman yaptırmak.

çalıtmak, [çal-mak > çal-ıt-mak] *{ağız} gçl. f. [-ır]* Başını iyice sararak örtmek. [DS]

çalıvermek, [çal-mak+ver-mek] *{ağız} gçl. f. [-ir]* Sürüvermek. [DS]

çalik, -ği [Far. çālik چالك] *(ça:lik) {OsT} is.* Çelik çomak oyunu. ⊡ **çālik-bāz,** *{OsT} Çelik çomak oynayan kimse.*

çaliş, [Far. çāliden *(nazla salınmak)* > çāliş چالش] *(ça:liş) {OsT} is.* **1.** Salınarak yürüme. **2.** Mücadele etme; savaş. **3.** Karşı durma. **4.** Çiftleşmek; birleşmek. ⊡ **çāliş-ger,** *{OsT} 1. Salınarak yürüyen. 2. Cinsel ilişkiye aşırı düşkün.*

çalk[1], [çalg / çalh / çalk / çılh / çılk *(yans.)*] *is.* Sıvı ve akışkan maddelerle cıvık kıvamdaki şeylerin sarsılma, çalkalanma ve bu biçimdeki hareketlerini anlatan kök. [Zülfikar] *çalk çulk, çalk-mak, çalk-a-mak, çalk-a, çalk-a-n-ı çalkanı yürümek*

çalk[2], [çalk *(yans.)*] *{eT} is.* Çarpma, sürtünme sesini anlatan yansımalı kök. ◘ **çalk çulk,** *İtmenin çıkardığı ses.* [DLT]|| **çalk çulk kılmak,** *İtmek; çarpmak.* [DLT]|| **çalk koyun,** *{eAT} Sırt üstü; çalkoyun.*

çalkafa, [çal+kafa / çılkava ? چلقفه] *{eAT} is.* Kurdun ense postundan yapılan kürk.

çalkağı[1], [çalka-mak > çalk-ağı / çalkavu / çalgavur] *is.* **1.** → çalkak[1]. **2.** *{ağız}* Pamuk kozasını temizlemekte kullanılan en seyrek kalbur. [DS]

çalkağı[2], [çalk-ağı] *{ağız} is.* Testi yayık. [DS]

çalkağı[3], [çalk-ağı] *{ağız} is.* Mısır patlatılan tava. [DS]

çalkak[1], **-ğı** [çalk-a-k] *{ağız} is.* **1.** Tahıl tanelerinin yabancı maddelerden ya da istenmeyen tanelerden ayrılmasını sağlamak için döner veya sarsılır elekleri bulunan makine; çalkar, çalkağı. **2.** *{ağız}* Tahıl temizleme yeri. [DS]

çalkak[2], **-ğı** [çalk-a-k] *{ağız} is.* Keten bitkisinin lifi alındıktan sonra kalan artığı. [DS]

çalkak[3], **-ğı** [çalk-a-k] *{ağız} is.* Oynak kadın. [DS]

çalkak[4], **-ğı** [çalk-a-k] *{ağız} is.* **1.** Testi yayık. **2.** Yoğurdun yağını almakta kullanılan araç. [DS]

çalkalama, [çalk *(yans.)* > çalk-ala-ma] *is.* Bir şeyi sağa sola sallayarak içindeki sıvıyı karıştırma eylemi.

çalkalamak, [çalk *(yans.)* > çalk-ala-mak] *gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* **1.** İçinde bir nesne bulunan şeyi sarsarak karışmasını veya alt üst olmasını sağlamak. **2.** Suyun içinde bir şeyi sarsarak temizlemek. **3.** Tahılları sarsarak kalburdan geçirip temizlemek; elemek. *{ağız} (aynı)* [DS] **4.** *argo.* Göbeğini veya kalçasını oynatarak sallamak. **5.** Kuluçka yumurtalarını çevirmek. **5.** *{ağız}* Hafifçe yıkamak; durulamak. [DS]

çalkalanış, [çalk *(yans.)* > çalk-ala-n-ış] *is.* Çalkalanmak eylemi veya biçimi.

çalkalanma, [çalk *(yans.)* > çalk-ala-n-ma] *is.* Çalkalanmak işi.

çalkalanmak, [çalk *(yans.)*>çalk-ala-n-mak چالقلنمق] *edil. f.* **1.** Çalkalama eylemi yapılmak. **2.** Dalgalanmak. **3.** (Haber, söylenti için) herkesin ağzında dolaşmak.

çalkalatış, [çalk *(yans.)* > çalk-ala-t-ış] *is.* Çalkalatmak eylemi ya da biçimi.

çalkalatma, [çalk *(yans.)* > çalk-ala-t-ma] *is.* Çalkalama işini yaptırma eylemi.

çalkalatmak, [çalk *(yans.)* > çalk-ala-t-mak] *gçl. f. [-ır]* Çalkalama eylemini yaptırmak.

çalkalayış, [çalk *(yans.)* > çalk-ala-y-ış] *is.* Çalkalama eylemi ya da biçimi.

çalkama, [çalk *(yans.)* > çalk-a-ma] *is.* **1.** Bir şeyi sarsmak, sallamak suretiyle karıştırmak ya da temizlemek eylemi. **2.** Mısır unu, yağ, yoğurt, su ve ıspanak konulup karıştırılmak suretiyle yapılan bir tür börek; kaygana. *{ağız} (aynı)* [DS] **3.** *{ağız}* Sulandırılmış yoğurt; ayran. [DS] **4.** *{ağız}* Şeker veya pekmezden yapılan şerbet. [DS] **5.** *{ağız}* Un, yağ ve şekerden yapılan bir çocuk yiyeceği. [DS] **6.** *{ağız}* Çalkak[1]. [DS] **7.** *{ağız}* Toprak testiden yapılma yayık. [DS] **8.** *sf.* Çalkalayarak yapılan.

çalkamaç, -cı [çalka-maç] *{ağız} is.* Ayran. [DS]

çalkamak, [çalk *(yans.)* > çalk-a-mak] *gçl. f. [-r] [-k(ı)-yor]* **1.** Bir şeyi sarsmak; sallamak. *{eAT} (aynı)* **2.** Bir nesneyi sadece suya tutmak, ya da suyun içinde sallamak suretiyle temizlemek. **3.** Tahılı çalkak ya da kalburdan geçirerek ayıklamak, temizlemek. *{ağız} (aynı)* [DS] **4.** *{ağız}* Tahılı tarlaya saçtıktan sonra tekrar sürmek. [DS] **5.** *{ağız}* (Kuluçka tavuğu için) yumurtaları alt üst etmek. [DS] **6.** (Araçtaki yolcu için) sallantıdan midesi bulanmak. **7.** *{ağız}* (Tohumu tarlaya serptikten sonra toprağa karışması için) ikinci defa sürmek. [DS] **8.** *{ağız}* Bezdirmek; rahatsız etmek. [DS] **9.** *argo.* Kalça ya da göbeğini iki yana sallayarak ya da çevirerek oynamak.

çalkan[1], [çal-kan] *{eT} sf. tıp.* **1.** (Yara için) bulaşan; üreyen; yürüyen. **2.** *is.* Ayak şişliğinin kasıklara doğru yayılması. [DLT]

çalkan[2], [çalk-an] *{ağız} is.* **1.** Suyun en hızlı akan yeri. **2.** Su birikintisi. [DS]

çalkanış, [çalk *(yans.)* > çalk-a-n-ış] *is.* Çalkama eylemi ya da biçimi.

çalkanma, [çalk *(yans.)* > çalk-a-n-ma] *is.* Çalkanmak işi.

çalkanmak[1], [çalk *(yans.)* > çalk-a-n-mak چالقنمق] *edil. f.* **1.** Çalkalama eylemi yapılmak. **2.** Dalgalanmak. **3.** (Haber, söylenti için) herkesin ağzında dolaşmak. **4.** *{eAT}* Sarsıla sarsıla yürümek; yerinde duramamak. ◘ **çalkanarak yürümek,** *{eAT} Sarsıla sarsıla yürümek.*|| **çalkanı çalkanı yürümek,** *{eAT} Çalkanarak yürümek.*

çalkanmak[2], [çal-ka-n-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* Üzülmek; darılmak. [DS]

çalkantı, [çalk *(yans.)* > çalk-a-n-tı] *is.* **1.** Çalkanmış nesne. **2.** Denizdeki dalgalanma; küçük dalga. **3.** *{ağız}* Tahılların kalburdan geçirilmesi sırasında üstte kalan çöpler ve istenmeyen şeyler. [DS] **4.** Devlet otoritesinin zayıflaması ile ortaya çıkan kargaşa ve bunalımlı durum veya düzen bozukluğu. **5.** *{ağız}* Elenen tahılın kalbur üstünde kalan toz ve çöpleri. [DS] **6.** *{ağız}* Bulaşık suyu. [DS]

çalkantılı, [çalk *(yans.)* > çalk-a-n-tı-lı] *sf.* **1.** Çalkanan. **2.** Çalkantısı olan.

çalkantısız, [çalk *(yans.)* > çalk-a-n-tı-sız] *sf.* **1.** Çalkanmayan. **2.** Çalkantısı olmayan.

çalkap[1], [çal+kap] *{ağız} zf.* **1.** Bir anda; hemen. [DS] **2.** *sf.* Bir şeyin yarısı. ⊡ **çalkap etmek,** *{ağız} 1. Kapıp kaçmak. 2. Elinden almak.* [DS]|| **çalkap görmek,** *{ağız} Bir ara görmek; dikkatsiz bakmak.* [DS]

çalkap[2], [Yun. tsalukopus] *is.* Çalı kesmekte kullanılan demir testere; çalakop.

çalkar[1], [çalk-a-r] *is.* **1.** → çalkağı; çalkak[1]. **2.** *{ağız}* Pamuk kozalarını ayıklayan makine. [DS]

çalkar[2], [çalk *(yans.)* > çalk-a-r] *{ağız} is.* Müshil ilacı. [DS]

çalkara, [çay+ġara *(maden suyu)*] *{ağız} is.* Su kenarındaki kaynak. [DS]

çalkatma, [çalk *(yans.)* > çalk-a-t-ma] *is.* Çalkama işini yaptırma eylemi.

çalkatmak, [çalk *(yans.)* > çalk-a-t-mak] *gçl. f. [-ır]* Çalkama eylemini yaptırmak.

çalkatora, [Far. çār-pā-dār] *{ağız} is.* Hayvan sayımı. [DS]

çalkatura, [Far. çār-pā-dār] *{ağız} is.* **1.** Hayvan sayımı. **2.** Sayım memurları tarafından sayılan, sayımı yapılıp bitirilmiş hayvanların doğru yazılıp yazılmadığını kontrol için yapılan ikinci sayım. **3.** Dolaşıp arama işi. [DS]

çalkaturacı, [çalkatura-cı] *{ağız} is.* **1.** Etrafı karıştıran kimse. **2.** Hayvan sayımı görevlisi. [DS]

çalkavu, [çalka-mak > çalka-ġu] *{ağız} is.* → çalkağı. [DS]

çalkavur, [Far. çār-pā-dār] *{ağız} is.* Dolaşıp arama. [DS]

çalkavuş, [çalk *(yans.)* > çalk-a-ġu-ş ?] *{ağız} sf.* Aceleci. [DS]

çalkay, [çalk-a-mak > çalka-k / çalk-ka-gu > çalka-y] *{ağız} is.* **1.** Mısır kalburu. **2.** Pamuk kozasını ayıklayan makine; çalkar. [DS]

çalkaya, [çal+kaya] *{ağız} is.* Çalılık ve kayalık yer. [DS]

çalkayacak, -ğı [çalk-a-y-acak] *{ağız} is.* Geniş ağızlı ve büyük çömlek. [DS]

çalkayış, [çalk *(yans.)* > çalk-a-y-ış] *is.* Çalkama durumu ya da biçimi.

çalkaymak, [çal+kay-mak] *{ağız} gçsz. f. [-ar]* Arkaya yaslanmak; kurulmak. [DS]

çalkaz, [çalk-az] *{ağız} sf.* Düzensiz. [DS]

çalkazan, [çalk *(yans.)* > çalk-az-an] *{ağız} is.* **1.** Geveze. **2.** Taklitçi. **3.** Bağlılık duygusu olmayan. [DS]

çalkazanlık, -ğı [çalk-az-an-lık] *is.* Gevezelik.

çalkı[1], [çal-kı چالغى] *{eAT} is.* Çalgı.

çalkı[2], [çal-mak > çal-kı] *{ağız} is.* **1.** Çalı süpürgesi; bahçe süpürgesi. **2.** Ekin ve ot biçmeye yarayan büyük oraklı tarım aracı. **3.** Tırpan. [DS]

çalkı[3], [çal-kı] *{ağız} is.* Kadınların başlarına sardıkları örtü. [DS]

çalkıç, [çal-kıç] *{ağız} is.* Bahçe süpürgesi. [DS]

çalkın, [çal-kın / çal-gın] *{ağız} sf.* Kötürüm; inmeli; felçli. [DS]

çalkmak, [çalk *(yans.)* > çalk-mak] *{ağız} gçl. f. [-ar]* Çalkalamak. [DS]

çalkop, [Yun. tsalukopus] *{ağız} iis.* Çalı kesmekte kullanılan araç; testere. [DS]

çalkotça, [çakatura-ca > çalkotça] *{ağız} is.* Hayvan sayımı yapan görevli. [DS]

çalku[1], [çal-mak > çal-ku] *{ağız} is.* Kepçe. [DS]

çalku[2], [çal-gu] *{ağız} is.* Bahçe süpürgesi. [DS]

çalkun, [çal-kun] *{ağız} sf.* Kötürüm; inmeli; sakat. [DS]

çalkur, [çal+kır] *{ağız} is.* Kurumuş ağaç kökü parçası. [DS]

çallaklamak, [Far. çālāk => çallak-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Acele olarak aramak. [DS]

çallamak[1], [çal-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* **1.** Görmeden el yordamı ile aramak. **2.** El sallamak. [DS]

çallamak[2], [çal-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* **1.** Yemekten önce bir şeyler atıştırmak. **2.** Yemek tabağını ekmekle sıyırıp yemek. [DS]

çallanmak[1], [*eT.* çav *(ün)* > çav-la-n-mak > çalla-n-mak] *{ağız} edil. f. [-ır]* Adı yayılmak; ünü yayılmak. [DS]

çallanmak[2], [çal-la-n-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* **1.** Dolaşıp aranmak. **2.** Oraya buraya saldırmak. **3.** Yapacağı işi ona buna söylemek. [DS]

çallanmak[3], [çar *(örtü)* > çar-la-n-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* Örtünüp sarınmak. [DS]

çallanmak[4], [çal-la-n-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* (Saç için) ağarmak. [DS]

çallanmak[5], [çal-la-n-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* (Hayvan için) otlamak. [DS]

çallanmak[6], [çağ *(zaman)* > çağ-la-n-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* (Meyve için) tatlanmak. [DS]

çallayuk, -ğu [çağ-la-y-ık > çalla-y-uk] *{ağız} is.* Çağlayan. [DS]

çallumak, [çal-la-mak > çal-lu-mak ?] *{ağız} gçl. f. [-r]* Yemekli misafire, yemekten önce meyve vb. vererek iştahını kesmek; tıkamak. [DS]

çalma[1], [çal-ma] *is.* **1.** Çalmak eylemi; hırsızlık. **2.** Hileli olarak oyun kartı değiştirme. **3.** *sf.* Başkasından gizlice alınan; çalınan.

çalma[2], [çal-ma] *{eT} is.* Ahırlardan ve ağıllardan toplanarak kışın yakmak üzere kurutulan ve kesilen tezek; kemre. [DLT]

çalma[3], [çal-ma] *{ağız} is.* **1.** Yoğurt yapmak üzere ayrılmış maya. **2.** Çiğ sütten yapılan yoğurt. [DS]

çalma[4], [*eT.* çal-mak *(sarmak)* [Rāsānen] > çal-ma چالمه] *is.* **1.** Üzerinde serpme çiçek motifleri bulunan tülbent. *{eT} (aynı)* **2.** Bu tür tülbent dolanmak suretiyle yapılan sarık. **3.** *{eT} {eAT} {OsT} {ağız}* Başör-

tüsü; yazma; çelme; çember. [DS] **4.** *{ağız}* Başa takılan altınlı süs. [DS] ⊡ **çalma destar,** *tar. İlmiye sınıfı tarafından sarılan beyaz destar.*

çalma[5], [çal-ma] *is.* Taş, tahta gibi malzeme üzerine yapılan ince oyma işi.

çalma[6], [çal-ma] *is.* **1.** İçine yağsız yoğurt katılarak yapılan kıvamlı bir tür üzüm pekmezi. **2.** *{ağız}* Koyulaştırılmış pekmez. [DS]

çalma[7], [çal-ma] *is.* Mısır unu, yağ, yoğurt, su ve ıspanak konulup karıştırılmak suretiyle yapılan bir tür börek; kaygana.

çalma[8], [çal-ma] *{ağız} is.* **1.** Kibrit. **2.** Odunluk ağaç dalı. [DS]

çalma[9], [çal-ma] *{ağız} is.* Orman ya da fundalık içindeki otu bol ve sulak alan. [DS]

çalma[10], [çal-ma] *{ağız} is.* **1.** Azmış yara ya da sivilce. **2.** Bir tür deri hastalığı. [DS]

çalma[11], [çal-ma] *{ağız} is.* Kabartma işli kilim veya çuval. [DS]

çalma[12], [çal-ma] *{ağız} is.* Keçi veya koyunun ayaklarının tutulup aksaması. [DS]

çalma[13], [çal-ma] *{ağız} is.* Çeltik tarlalarında su çıkmayan yerlere, çevresine çamur atarak su çıkarma işlemi. [DS]

çalmacı, [çal-ma-cı] *is.* Kalemle metal üzerine ince oyma işi yapan usta.

çalmaç[1], **-cı** [çal-mak > çal-maç] *{ağız} is.* Tahta kap. [DS]

çalmaç[2], **-cı** [çal-ma+aş > çalmaç] *{ağız} is.* **1.** Pirinç unu ya da nişasta ile yapılan pelte. **2.** Mısır unu, yağ ve su ile yapılan bir kuymaç yemeği. [DS]

çalmaç[3], **-cı** [çal-maç] *{ağız} is.* Yaylada hayvan sığınağı. [DS]

çalmak[1], [çal-mak] *gçl. f. [-ar]* **1.** Başkasına ait bir malı, sahibinin haberi olmadan yararlanmak veya kendine mal etmek üzere almak; hırsızlık yapmak. **2.** (Kumaş vb. için) başka yerde kullanmak amacıyla biraz arttırmak. **3.** Bir şeyin bir kısmını çapraz olarak kesmek. ⊡ **çalıp çırpmak,** *Haksız kazanç elde etmek.*|| **çalub çarpmak,** *{eAT} Talan etmek; yağmalamak.*|| **çalub çırpmak,** *Hırsızlık etmek.*

çalmak[2], [çal-mak چالمق] *gçl. f. [-ar]* **1.** (İş için) gelişigüzel yapmak. **2.** (Süpürge için) gelişigüzel süpürmek. **3.** Arka arkaya yapmak; sürdürmek. **4.** (Boya, badana, yağ, reçel vb. için) bir şeyin üzerine sürmek; yaymak. *{eAT} {ağız} (aynı)* [DS] **5.** *{eAT}* Sürmek; sığamak. ⊡ **çalıp atmak,** *{ağız} Kısa zamanda, gelişigüzel yazmak.* [DS]

çalmak[3], [çal-mak چالمق] *gçl. f. [-ar]* **1.** *{eAT}* Elle veya bir araçla vurmak; çarpmak. *{eT} {eAT} (aynı)* [Gabain] [EUTS] [KB] [DK]. **2.** Silahı doğrultarak vurmak. **3.** *{eT}* Yere vurmak; atmak, çarpmak; yenmek. [Gabain] [EUTS] [KB] [DK]. **4.** Kesici bir aleti sallamak; kesmek; kesmek üzere sürmek; vurmak; biçmek. *{eAT} {ağız} (aynı)* [DS] **5.** *{ağız}* Saldırıp ısırmak; sokmak; yaralamak; diş geçirmek; ısırmak; sokmak. [DS] **6.** Zarar vererek dokunmak. **7.** (Kumaş için) kesmek; biçmek. **8.** (Yazı için) silmek; çizmek. **9.** Madenî kalemle işlemek; süslemek. ⊡ **çala çala,** *{ağız} Vura vura.* [DS]|| **çal kapı gitmek** (gelmek), *Bir yere davetsiz olarak gitmek.*|| **çal koyun,** *{eAT} Sırt üstü.*|| **çalmadan oynamak,** *1. Bir şeye çok hevesli görünmek. 2. Çok sevinçli veya keyifli olmak.*

çalmak, [çal-mak چالمق] *{eAT} gçl. f. [-ar]* (Top vb. için) çelmek.

çalmak[4], [çal-mak چالمق] *gçl. f. [-ar]* **1.** (Zil, çan, saat, telefon vb. için) tokmakla vurarak veya başka yollarla ses çıkartmak. *{eT} (aynı)* **2.** Çalgı aleti ile bir müzik parçasını seslendirmek. **3.** Kaydedilmiş müzik parçalarını özel aleti ile dinlemek veya dinletmek. **4.** Radyo ve televizyondan müzik yayını yapmak. **5.** *gçsz.* (Radyo, televizyon, pikap, zil, saat vb. için) ses vermek.

çalmak[5], [çal-mak چالمق] *gçl. f. [-ar] {eAT}* Bir şeyi beline, başına, boynuna bağlamak; takmak; sarmak; dolamak.

çalmak[6], [çal-mak چالمق] *gçl. f. [-ar] {eAT}* **1.** Katmak; karıştırmak; ilave etmek. **2.** Yoğurt yapmak için süte maya katmak; mayalamak; katmak karıştırmak. *{ağız} (aynı)* [DS] **3.** *{ağız}* Çalkalayıp karıştırmak. [DS] **4.** (Yiyecek kapları için) içindeki yiyeceği kimyasal olarak bozmak.

çalmak[7], [çal-mak] *gçsz. f. [-ar]* **1.** Benzemek; hafifçe andırmak. **2.** (Ses için) kulağa gelmek; başka sesler arasında bir ara kulağına gelmek; işitmek. *{eT} (aynı)* [DLT]. **3.** (Görmek için) gözüne ilişmek. *{eT} (aynı)*

çalmak[8], [çal-mak] *{eT} gçsz. f. [-ar]* Eğilmek. [EUTS]

çalmak[9], [çal-mak] *{ağız} gçsz. f. [-ar]* (Diş için) kamaşmak. [DS]

çalmak[10], [çal-mak] *{ağız} gçsz. f. [-ar]* Hava çarpmak; havanın etkisi ile hasta olmak. [DS]

çalmak[11], [çal-mak] *gçsz f. [-ar]* Bir yere yollanmak.

çalmak[12], [çal-mak] *{ağız} gçl. f. [-r]* Silahı ateşlemek. [DS]

çalman, [çal-mak > çal-man] *{ağız} is.* **1.** İnce çubuklarla çevrilmiş çit. **2.** Üstü açık, çalı veya taşlarla çevrilmiş ağıl; çalmar. [DS]

çalmar, [çal-mak > çal-mar] *{ağız} is.* Üstü açık, çalı ve taşlarla çevrilmek suretiyle yapılmış ağıl. [DS]

çalmızzık, -ğı [çal+mız(z)-ık] *{ağız} sf.* Mızıkçı. [DS]

çalp[1], [çab / çalp / çap / çıb / çıp/ çip / çulp *(yans.)*] *is.* Su vb. sıvı maddeler içinde, sallanma ve çalkalanma gibi hareketler sonucunda oluşan ya da el ve ayakla oluşturulan hareketleri ve bu biçimde çabalamayı anlatan kök. [Zülfikar] *çalp-a, çalp-a-k, çalp-a-n-mak, çalp-a-n-tı, çalp-a-n-a, çalp-ala-mak*

çalp[2], [çalp] *{ağız} sf.* Çevik; tetik. [DS]

çalpa[1], [Far. çūl *(eğri)* + pā *(ayak)*] *{ağız} sf.* Eli işe yatkın olmayan; beceriksiz. [DS]

çalpa[2], [çalp-a] *{ağız} is.* Dalgaların karaya vurup dağılması durumu. [DS]

çalpa, [Lat. salvia] *{ağız} is.* **1.** Adaçayı. **2.** Labada. [DS]

çalpak[1], [*eT.* çalp-ā-mak *(sıvımak)* > çalpa-k] *{eT} is.* **1.** Kir; pislik. [DLT] **2.** *{eT} sf.* Kirli; pis. [DLT] ⧉ **çalpak iş,** *{eT} Karışık iş.* [DLT]

çalpak[2], [çalp *(yans.)* > çalp-ak] *{ağız} is.* **1.** Küçük su birikintisi. **2.** Testi yayık. [DS]

çalpaklı, [çalpak[1]-lı] *{ağız} sf.* Eli işe yatkın olmayan; beceriksiz. [DS]

çalpalamak, [çalp *(yans.)* > çalp-ala-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* **1.** Yoğurt, pekmez vb. şeyleri sulandırarak ezmek. **2.** (Kaynamakta olan şıra için) köpürmek. [DS]

çalpamak, [çalp-ā-mak] *{eT} gçsz. f. [-r]* (Hamur, çamur vb. için) su ya da nemden cıvımak.

çalpana[1], [çalp *(yans.)* > çalp-an-a] *{ağız} is.* Yoğurt karıştırmaya yarayan araç. [DS]

çalpana[2], [Far. çār-pāre] *{ağız}* is. Zil. [DS]

çalpang, [*eT.* çalp-ā-mak *(sıvımak)* > çalp-a-ñ] *(çalpañ) {eT} is.* Sıvık çamur. [DLT]

çalpanmak, [çalp *(yans.)* > çalp-an-mak چالپانمق] *dönşl. f. [-ır] {eAT}* Çalkanmak.

çalpantı, [çalp *(yans.)* > çalp-an-tı] *{ağız} sf.* Acele. ⧉ **çalpantıya binmek,** *{ağız} İşi aceleye getirmek.* [DS]

çalpara[1], [*eT.* çalp-ā-mak *(sıvımak)* > çalpara / çolpara] *{ağız} sf.* **1.** Eli işe yakışmayan; beceriksiz. **2.** (Kadın için) pis ve kötü. [DS]

çalpara[2], [Far. çār *(dört)* + pāre *(parça)* => çalpara] *is.* **1.** Çok sert ağaçtan yapılmış, dansözlerin ellerine ikişer ikişer alarak çaldıkları bir tür müzik aleti. **2.** Eskiden Avrupa'da cüzamlıların yerleşim birimlerinden geçerken halkı uyarmak için kullandıkları menteşe ile tutturulmuş kemik veya ahşaptan meydana gelen alet. **3.** *zool.* Ege, Marmara ve Akdeniz kıyılarında yaşayan bir tür lezzetli yengeç, *(Portunus puber)*. **4.** *{ağız}* Araba dingilinin ucuna geçirilen yassı halka. [DS] ⧉ **çalparası çıkmak,** *{ağız} Çok yorulmak.* [DS]

çalparalı, [çalpara-lı] *{ağız} sf.* (Kişi için) dalgın. [DS]

çalpare, [Far. çār+pāre چارپاره] *(ça:lpa:re) {OsT} is.* → çalpara.

çalpaş, [*eT.* çalp-ā-mak *(sıvımak)* > çalpā-ş] *{eT} is.* Elbiseye ya da ele bulaşan meyve yapışkanı.

çalpaşlanmak, [*eT.* çalpā-mak > calpa-ş-la-n-mak] *{eT} dönşl. f.* (El vb. için) yapışkan olmak; meyve yapışkanı gibi bir şey bulaşmak. [DLT]

çalpaşmak, [çalp-aş-mak] *{eT} işteş. f.* **1.** Mücadele etmek; çarpışmak. **2.** Sertleşmek; **3.** Bir şey kötüleşmek; pisleşmek. [DLT]

çalpaşuh, [çalp-aş-uk > çalpaşuḫ] *{ağız} sf.* Karışık; bulaşık. [DS]

çalpatur, [Far. çār-pā-dār] *{ağız} is.* Katırcı; kervancı. [DS]

çalpavur, [Far. çār-pā-dār] *{ağız} is.* Dolaşarak arayıp tarama. [DS]

çalpaz, [*eT.* çalp-ā-mak *(sıvımak)* > çalp-a-z] *{ağız} sf.* Eli işe yatkın olmayan; beceriksiz. [DS]

çalpı[1], [çalp-ı] *{ağız} is.* Çalı çırpıdan yapılan çit. [DS]

çalpı[2], [çarp-ı / çalp-ı] *{ağız} is.* Badana için kullanılan beyaz toprak. [DS]

çalpıra[1], [*eT.* çalp-ā-mak *(sıvımak)* > çalp-ı-ra / Far. çül-pāre] *{ağız} sf.* **1.** Pis, kötü (kadın). **2.** *is.* Kötü söz. [DS]

çalpıra[2], [Far. çār-pāre] *{ağız} is.* Araba dingilinin ucuna geçirilen yassı halka. [DS]

çalpıra[3], [Ar. cüll + Far. pāre] *{ağız} is.* Örme bel kuşağı. [DS]

çalpız, [çalp-ız] *{ağız} is.* Çalı çırpı; çit. [DS]

çalramak, [çald *(yans.)* > çald-(ı)r-a-mak > çalra-mak] *{eT} gçsz. f.* Ses çıkarmak; çıldırdamak. [DLT]

çalratmak, [çald *(yans.)* > çald-(ı)r-a-t-mak] *{eT} gçl. f. [-ur]* Çıldıratmak; ses çıkartmak. [DLT]

çalsıkmak, [çal-mak > çal-sık-mak] *{eT} edil. f. [-ar]* Yere vurulmuş olmak; yere çarpılmak. [EUTS]

çaltak[1], **-ğı** [çald *(yans.)* > çalt-ak] *{ağız} is.* Ağaç çatalı; budaklı dal. [DS]

çaltak[2], **-ğı** [çal-(ı)t-ak] *{ağız} sf.* **1.** Eğri bacak. **2.** Yatakta düzgün yatamayan. **3.** Elbiseyi düzgün giyemeyen; tutumsuz. [DS]

çaltaklı[1], [çaltak-lı] *{ağız} sf.* **1.** (Kadın için) kavgacı. **2.** (Kişi için) dağınık; pis. [DS]

çaltaklı[2], [çaltak-lı] *{ağız} is.* Budaklı. [DS]

çaltanaz, [çal-(ı)t-an-az ?] *{ağız} sf.* İşlek. [DS]

çaltayak, -ğı [çal-(ı)t+ayak] *{ağız} is.* Güreşte ayakla yapılan bir oyun. [DS]

çaltek, -ği [Kırg. cel-mek *(yelmek)* > çel-t-ek > çal-t-ek] *{ağız} is.* Yamak. [DS]

çaltı[1], [çal-ı > çal-(t)ı ?] *{ağız} is.* **1.** Diken; çah. **2.** Nazarlık için üçgen biçiminde kesilmiş ağaç parçası. **3.** Maki. **4.** Akasya ağacı. **5.** Ormanlık; küçük orman. **6.** Ağaç dalı. [DS] ⧉ **çaltı dikeni,** *{ağız} Diken; çalı.* [DS]

çaltı[2], [çal-(ı)t-ı] *{ağız} sf.* Tetik; tez; ayağına çabuk. [DS]

çaltı[3], [çal-(ı)t-ı] *{ağız} is.* **1.** Kuytu yer. **2.** Engel. [DS]

çaltılık, -ğı [çaltı-lık] *{ağız} is.* Dikenlik; çalılık. [DS]

çaltıma, [çal-(ı)t-ma / çaltı-ma] *{ağız} is.* Kadın başlıklarından taç bağlamakta kullanılan boncuklu şerit. [DS]

çaltırak, -ğı [çaltı-rak چالتراق] *{eAT}* *sf.* Daha çevik; en çabuk.

çaltop, [çal-ıt-ak > çaltop] *{ağız}* *sf.* (Kişi için) elbiseyi düzgün giyemeyen. [DS]

çalturmak, [çal-mak > çal-tur-mak] *{eT}* *gçl. f.* **1.** Yere çeldirmek, **2.** Yere çarptırmak. **3.** Aranmasını emretmek; aratmak. [EÜTS] **4.** İşittirmek için çağırmak; bağırmak. [DLT]

çaluk¹, [çal-ık > çal-uk چالوق] *{eAT}* *sf.* Sıçrayan. ☐ **çaluk at,** → çalık at.

çaluk², **-ğu** [çal-mak > çal-uk] *{ağız}* *sf.* Kötürüm; inmeli; sakat. [DS]

çalunmak, [çal-un-mak] *{eT}* *dönşl. f.* *[-ur]* **1.** İtaat etmek. [OKD] **2.** *gçl. f.* Eğmek.

çaluska, [? çaluska] *{ağız}* *is.* Bir kat siyah yün ile iki kat beyaz yünü eğirerek yapılan ip.[DS]

çaluş, [çal-uş ?] *{ağız}* *is.* Yardımcı olarak araba ya da kağnıya koşulan öküz ya da manda. [DS]

çaluşlamak, [çaluş-la-mak] *{ağız}* *gçl. f.* *[-r] [-l(u)-yor]* Bir çift öküze yardımcı olarak ikinci bir çift öküzü araba ya da kağnıya koşmak. [DS]

çaluşturmak, [çal-uş-tur-mak] *{ağız}* *gçl. f.* *[-ur]* Karanlıkta el yordamıyla bir şey aramak. [DS]

çalvurmak, [*çal-ġur-mak > çalvur-mak] *{ağız}* *gçsz. f.* *[-ur]* Kinayeli söz söylemek. [DS]

çalyaka, [çal+yaka] *zf.* **1.** Birdenbire. **2.** Birinin yakasına yapışarak. ☐ **çalyaka etmek,** *Yakasına yapışıp sıkıca tutmak.*

çam¹, [çam *(yans.)*] *is.* Su ve diğer sıvıların bolca akışını anlatan kök. [Zülfikar] *çam-çak, çam-çak çamçak.*

çam², [çam] *{eT}* *is.* Dava; itiraz. [EUTS] ☐ **çam çarım kılmak,** *{eT} İtiraz etmek; davacı olmak.*

çam³, [Ar. şemᶜ / şamᶜ [EREN] / Kore. čham-namu *(meşe)* [Ramstedt] > çam] *is.* Çamgillerden kuzey yarıkürede yetişen iğne yapraklı ve reçineli büyük orman ağacı, *(Pinus).* ☐ **çama çakan,** *{ağız} Ağaçkakan.* [DS]|| **çama çardak,** *{ağız} (Olay için) yayma, duyurma.* [DS]|| **çam çivisi,** *{ağız} Erkeklik organı.* [DS]|| **çamdan kavuktan konuşmak,** *{ağız} Ordan burdan, birbiri ile bağlantısız şeylerden söz etmek.* [DS]|| **çam delen,** *{ağız} Ağaçkakan.* [DS]|| **çam devirmek,** *Düşünmeden konuşmak; pot kırmak.*|| **çam fıstığı,** *Fıstık çamının kozalak biçimindeki meyvesinden çıkarılan sert kabuklu, yağlı ve nişastalı tohum.*|| **çam pürü,** *{ağız} Kuru çam yaprağı.* [DS]|| **çam sakızı,** *Çam ağacından elde edilen reçine.*|| **çam sakızı çoban armağanı,** *Verilen armağanın maddî değerinin pek olmadığını, verenin gücünün ancak buna yetebildiğini ifade eden özür dileme sözü.*|| **çam sakızı gibi,** *Huzursuz edecek şekilde birinin peşini bırakmayan.*|| **çam üzümü,** *{ağız} Şıra için kullanılan küçük kırmızı taneli üzüm.* [DS]|| **çam yağı,** *{ağız} Reçine.* [DS]|| **çam yarması,** *İri yapılı, kocaman gövdeli.*|| **çam yeşili,** *Koyu yeşil; neftî.*

çam⁴, [çam] *{eT}* *is.* Çanak; çömlek. [EUTS]

çam⁵, [çam] *{ağız}* *sf.* Toplu; küme. [DS]

çam⁶, [çam] *is. dnz.* Nehirlerde işleyen bir tür küçük tekne.

çam⁷, [Far. çām چام] *(ça:m)* *{OsT}* *is.* **1.** Salınma. **2.** Eğrilme.

çama¹, [çam-a] *{ağız}* *is.* **1.** Demet; tutam. **2.** Toplu, küme hâlinde olan şey. [DS]

çama², [çam-a] *{ağız}* *is.* **1.** Derece. **2.** Oranlama. [DS]

çamah, [çom-ak > çamaḫ] *{ağız}* *is.* Ucu topuzlu kaim sopa; çomak. [DS]

çamak¹, **-ğı** [çam-ak] *{ağız}* *sf.* Kendini beğenmiş. [DS]

çamak², **-ğı** [çam+ak] *{ağız}* *is.* Kılçıksız buğday. [DS]

çamalamak, [çam-ala-mak] *{ağız}* *gçl. f.* *[-r] [-l(ı)-yor]* Tahmin etmek. [DS]

çaman, [Erme. çaman *(kimyon)*] *{ağız}* *is.* **1.** Kebap; pirzola. **2.** Doğranmış, kurutulmuş pastırmalık et. [DS]

çamar, [çam-ar] *{ağız}sf.* (İnsan ya da hayvan) cüce; kısa boylu. [DS]

çamariva, [İt. ciama arriva] *(çama'riva)* *ünl. dnz.* Gemi tayfalarına armaya çıkmaları için verilen emir sözü.

çamaşır, [Far. cāme *(giyecek)* + şūy *(yıkayan)* > cāmeşūr] *is.* **1.** İç giyeceklerinin genel adı. **2.** Yıkanmak üzere ayrılan ya da yıkanmış olan her türlü giyecek, havlu, çarşaf gibi şeyler. **3.** Bu eşyaları yıkama. ☐ **çamaşır değiştirmek,** *Kirlenmiş iç giyecekleri çıkarıp temizini giyinmek.*|| **çamaşır deterjanı,** *Çamaşırların kirini arıtmakta kullanılan çeşitli kimyasal birleşik.*|| **çamaşır dolabı,** *Çamaşırların konulduğu çekmeceli ya da kapaklı dolap.*|| **çamaşır ipeği,** *Kadın çamaşırları üzerine işleme yapmakta kullanılan çeşitli renkte ipek iplik.*|| **çamaşır ipi,** *Yıkanmış çamaşırları sermek için kullanılan gergin ip.*|| **çamaşır leğeni,** *İçinde çamaşır ıslatılan ya da yıkanan geniş kap.*|| **çamaşır makinesi,** *Çalkalama, suyu ısıtma ve temizlik maddelerini otomatik olarak alarak çamaşırı yıkama, durulama, sıkma ve kurutma gibi işlemleri yapan makine.*|| **çamaşır mandalı,** *Serilen çamaşırları ipe tutturmada kullanılan küçük kıskaç.*|| **çamaşır sabunu,** *Çamaşır yıkamada kullanılan sabun.*|| **çamaşır sepeti,** *Yıkanmış ya da kurumuş çamaşırları içine koyup taşımaya yarayan plastik ya da hasır sepet.*|| **çamaşır sodası,** *Çamaşırlar üzerindeki asitli kirleri gidermede kullanılan kimyasal madde.*|| **çamaşır suyu,** *Beyaz çamaşırları ağartmakta kullanılan kimyasal bileşik.*

çamaşırcı, [çamaşır-cı] *is.* Ücreti karşılığında başkalarının çamaşırlarının yıkayan kişi.

çamaşırcılık, -ğı [çamaşır-cı-lık] *is.* Çamaşırcının yaptığı iş.

çamaşırhane, [çamaşır + Far. ḫāne] *(çamaşırha:ne) is.* **1.** Ücreti karşılığında müşterilerin çamaşırlarının yıkanıp kurulandığı ve ütülendiği ticarethane. **2.** Çamaşır yıkamak için ayrılmış yer; çamaşırlık. **3.** Köylerde mahalle halkının çamaşır yıkaması için yapılmış yer.

çamaşırlık, -ğı [çamaşır-lık] *is.* **1.** Çamaşırhane. **2.** *sf.* Çamaşır yapımına uygun (kumaş, bez).

çamaşur, [? çamaşur] *{ağız} is.* Eğri bıçak. [DS]

çamaz, [çam-az] *{ağız} is.* Taze ağaç dallarını bükerek ip yapma. [DS]

çambara, [Far. çenber => çambara] *{ağız} is.* Mısır patlatılan tava. [DS]

çamber, [Far. çenber => çamber] *{ağız} is.* Kadın baş örtüsü. [DS]

çambış, [Ar. cāmus] *{ağız} sf.* Gamsız; kedersiz; aldırışsız. [DS]

çambudivip, [Sansk. sambudvipa] *{eT} is.* Kâinat. [EUTS]

çambuna, [Yun. tsambuna / İt. zampogna] *{ağız} is.* Bir tür düdük. [DS]

çambuş, [Ar. sāmūş] *{ağız} is.* İnsana sokulmayan, kötü huylu hayvan. [DS]

çamça, [çam *(yans.)* > çam-çak > çamça / Far. çām *(büyük kepçe)* + -ça *(küçültme eki)*] *is.* **1.** *{ağız}* Ağaçtan oyularak yapılmış büyük kaşık; kepçe. [DS] **2.** *{ağız}* Çamdan oyularak yapılmış su kabı. [DS] **3.** *{ağız}* Bir tür kilim deseni. [DS] **4.** *zool.* Sazangillerden, pullarından yalancı inci yapılan, Anadolu'nun bütün tatlı su göl ve ırmaklarında yaşayan iri pullu bir tür balık, *(Leuciscus rutilus).*

çamçak[1], **-ğı** [sap-çak [EREN] > çap-çak > çam-çak چامچاق] *is.* **1.** Ağaçtan, özellikle de çamdan oyularak yapılmış yayvan su kabı; çapçak, çömçek. *{eAT} {ağız} (aynı)* [DS] **2.** *{ağız}* Kayıkçıların kayık içindeki suyu boşaltmak için kullandıkları tahta kürek. [DS] **3.** *{ağız}* Su kabağından yapılmış kap. [DS] **4.** *{ağız}* Büyük kepçe. [DS] **5.** *{ağız}* Sürahi. [DS] **6.** Bakraç; kova. ⊡ **çamçak çamçak,** *1. Bol bol. 2. Şarıl şarıl.*

çamçak[2], **-ğı** [çam-(ı)ç-ak] *{ağız} sf.* Ezik. [DS]

çamçaka, [çam *(yans.)* + çak-a] *{ağız} is.* Değirmende, sandıktan tanelerin taş ağzına akmasını sağlayan araç. [DS]

çamçakır, [çam+çak-ır] *{ağız} is. folk.* Gece oynanan bir çocuk oyunu. [DS]

çamçarşu, [Far. çār-sū *(dört taraf)* => ça(m)+ça/rşu] *{OsT} pekşt. zf.* **1.** Her tarafta. **2.** Büsbütün.

çamçı[1], [çamça / çamçı] *{ağız} is.* Kaşık. [DS]

çamçı[2], [yamçı > çamçı] *{ağız} is.* Yamçı. [DS]

çamdı, [? çamdı] *{ağız} is.* **1.** Tavan. **2.** Pencere. [DS]

çame, [Far. çāme چامه] *(ça:me) {OsT} is.* **1.** Şiir; gazel. **2.** Söz; nutuk. ⊡ **çāme-gû(y),** *{OsT} 1. Şair. 2. Şarkıcı.*

çamel, [çeğmel > cāmel] *(ça:mel) {ağız} is.* **1.** Düğme yerine kullanılan ucu eğri kanca. **2.** Yüksek dalları yakalamakta kullanılan ucu eğri ya da kancalı sopa. **3.** *sf.* Eğri; kavisli. [DS] ⊡ **çamel boynuz,** *{ağız} Eğri boynuz.* [DS]

çamera, [? çamera] *{ağız} is.* Küçük el sepeti. [DS]

çamgiller, [çam-gil-ler] *is. bot.* Kışın da yeşil kalan iğne yapraklı ve kozalaklı, çıplak tohumlu ağaçlar familyası, *(Pinaceae).*

çamguk, [çam *(dava)* > çam-ġuk] *{eT} is.* Kovucu; kovcu. [DLT]

çamguklanmak, [çam-ġuk-la-n-mak] *{eT} dönşl. f. [-ur]* Dedikoducu, kovucu, yerici olmak. [DLT]

çamgur, [cam-ġur > çam-ġur] *is.* Şalgam. [DLT]

çamhui, [Çin. tsch'an-huei] *is.* Nadim olma; pişmanlık duyma. [EUTS]

çamı[1], [çam-ı] *{eT} is.* "Gürültü patırtı" anlamına gelen "çogı çamı" ikilemesinde geçer. [DLT] ⊡ **çogı çamı,** *{eT} Gürültü patırtı.*

çamı[2], [çam-ı] *{ağız} is.* **1.** Saç örgüsü. **2.** Örülmüş mısır demeti. [DS]

çamıç, -cı [Erme. ç'amiç] *{ağız} is.* **1.** Dut kurusu. **2.** Kuru üzüm. **3.** *sf.* (Kişi için) küçük yapılı. [DS]

çamır, [çam-ur > çam-ır] *{eAT} {ağız} is.* Çamur. [DS] ⊡ **çamır çaylak,** *{ağız} Bataklık; çamurlu yer.* [DS]

çamırak, -ğı [çamır-ak] *{ağız} is.* Bulanık su. [DS]

çamırca, [çamır-ca] *{ağız} is. zool.* Balıkçıl. [DS]

çamırcı, [çamır-cı] *{ağız} is. zool.* Balıkçıl. [DS]

çamırlığ, [çamır-lık] *{ağız} is.* Araba çamurluğu. [DS]

çamış, [Ar. sāmūş => çamış چامش] *sf.* (Hayvan için) haşarı; sert başlı; *{eAT} {ağız} (aynı).* [DS]

çamışlanmak, [çamış-la-n-mak چامشلنمق] *dönşl. f. [-ır] [eAT -ur]* Haşarılaşmak; *{eAT} (aynı).*

çamışlık, [çamış-lık چامشلق] *is.* Haşarılık, huysuzluk; *{eAT} (aynı).*

çamız, [Ar. cāmus] *{ağız} is.* Manda; camız. [DS]

çami[1], [Yun. trafion] *{ağız} is.* Taze peynir. [DS]

çami[2], [çam-ı / çami] *{ağız} is.* **1.** Saç örgüsü. **2.** Örülmüş mısır demeti. [DS]

çamiç, [Erme. ç'amiç] *{ağız} is.* Dalında kurumaya başlamış meyve. [DS]

çamin, [Far. çāmīn چامين] *(ça:mi:n) {OsT} is.* Sidik ve pislik.

çamkalamak[1], [çam-ka-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Pençe ile yüzünü yırtmak. [DS]

çamkalamak[2], [çamk-ala-mak] *{ağız} gçl. f. [-r]* (Sıvı için) çalkalamak. [DS]

çamkımak, [çam-kı-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r]* Sıçramak. [DS]

çamlaguçı, [çam-la-ġuçı] *{eT} sf.* Dava eden; dava açan; davalı; iddia eden. [EUTS]

çamlamak, [çam *(dava)* > çam-lā-mak] *(çamla:mak) {eT} gçsz. f. [-r]* Dava etmek; çekişmek; (mahkemede) itiraz etmek. [EUTS]

çamlığan, [çam-lı(k)-an] *{ağız} is.* **1.** Ağaçlı tepe. **2.** Çamlık. [DS]

çamlıh, [çam-lık > çamlıḫ] *{ağız} is.* Çamlık. [DS]

çamlık, -ğı [çam-lık] *sf.* **1.** (Arazi için) çam ağaçları çok olan. **2.** *is.* Çam korusu.

çamp, [çamp / çımp / çomp / çumb / çunb *(yans.)*] *is.* Sıvılar içinde meydana gelen çalkantılı hareketleri anlatan kök. [Zülfikar] *çamp-ul çampul, çamp-ala-mak, çamp-ul-da-t-mak*

çampalamak, [çamp-ala-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Çalkalamak. [DS]

çampalandırmak, [çamp-ala-n-dır-mak] *{ağız} gçl. f. [-ır]* İçinde sıvı olan bir kabı sallamak. [DS]

çampara, [Far. çārpāra => çalpara / çampara] *{ağız} is.* **1.** Ses vermesi için dingile geçirilen yassı halka. **2.** Mısır kavurmaya yarayan araç. **3.** Zil. [DS] ⊡ **çampara çalmak,** *{ağız} Telaşlanmak.* [DS]

çampır[1], [Far. çenber => çampır] *{ağız} is.* Beyaz patiska; humayun. [DS]

çampır[2], [? çampır] *{ağız} is.* Hayvan yemi olarak toplanan ot. [DS]

çampnak, [çamp *(yans.)* > çamp-(ı)n-ak] *{ağız} is.* Yayık. [DS]

çampul, [çamp *(yans.)* > çamp-ul] *{ağız} is.* Sıvılar içinde meydana gelen çalkantılı hareketi anlatan yansımalı gövde. [DS] ⊡ **çampul çampul,** *{ağız} (Su içinde yürümek, yüzmek için) ayaklarla güçlü bir şekilde ses çıkararak ve su sıçratarak.* [DS]

çampuldatmak, [çamp-ul-da-t-mak] *{ağız} gçl. f. [-ır]* Çalkalamak. [DS]

çamrak[1], [çār / çam-rak] *{eT}* → çar[3].

çamrak[2], [çar-mak > çamrak] *{eT} is.* → çarmak.

çamrak[3], **-ğı** [çam-(ı)r-ak] *{ağız} is.* Bulanık su birikintisi. [DS]

çamrık, -ğı [çam-(ı)r-ık] *{ağız} is.* Bulanık su birikintisi. [DS]

çamsı, [çam-sı] *{ağız} sf.* Çam gibi; çamı andırır. [DS]

çamsımak, [çam-sı-mak] *{ağız} gçsz. f. [-ır]* (Erkek için) kadına meyletmek; hoşlandığını sezdirmek. [DS]

çamsıtmah, [çam-sı-t-maḫ] *{ağız} gçsz. f. [-ır]* (Yiyecek maddesi için) ekşimek; bozulmak. [DS]

çamsıtmak[1], [çam-sı-t-mak] *{ağız} gçl. f. [-ır]* **1.** Sezdirmek; duyurmak. **2.** Saçmalamak. [DS]

çamsıtmak[2], [çam-sı-t-mak] *{ağız} gçl. f. [-ır]* **1.** Meylettirmek. **2.** Doğru yoldan çevirmek. [DS]

çamsız, [çam *(dava)* > çam-sız] *{eT} sf.* Davasız; itirazsız. [EUTS]

çamtaklamak, [çam-tak-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Tırmalamak. [DS]

çamtı[1], [çam-tı] *{ağız} is.* Yük; denk. [DS]

çamtı[2], [çam-tı] *{ağız} is.* Tavan. [DS]

çamuç, -cu [çam *(yans.)* > çam-uç] *{ağız} is.* Kepçe. [DS]

çamuha, [Yun. tsimuha] *is.* Düşük kaliteli sünger.

çamuk, -ğu [çam-uk] *{ağız} is.* Küçük kulaklı keçi veya koyun. [DS]

çamuka, [Yun. tsamauka] *is. zool.* Gümüş balığına benzer fakat daha küçük bir balık türü, *(Atherina hepsetus).* ⊡ **çamuka ağı,** *balıkç. Ağzı karaya dönük yarım daire şeklinde ve dikine sarkık, gel-git olayı sırasında deniz alçalırken balık tutmaya yarar ağ.*

çamur, [çam-ur ?] *is.* **1.** Su ile karışmış bulaşkan toprak. **2.** Yapı işlerinde kullanılan çeşitli malzeme ile karışmış harç. **3.** *sf. mecaz.* Sataşkan, kavga çıkarmaktan hoşlanan; sırnaşık. ⊡ **çamura bulaşmak,** *Kirli işlere karışmak.*|| **çamura taş atmak,** *Kavgacı birine sataşmasına sebep olacak söz söylemek.*|| **çamur atmak,** *Birini kötü bir işe karışmış göstermek; iftira etmek; kara çalmak.*|| **çamura yatmak,** *argo. 1. Borcunu ödememek. 2. Sözünde durmamak.* || **çamur banyosu,** *Tedavi edici özelliği olan çamur ile yıkanmak.*|| **çamurdan çıkarmak,** *Birini onur kırıcı bir işten veya öyle yerden kurtarmak.*|| **çamur gibi,** *1. İyi pişmemiş. 2. Sataşkan; kavgacı.*|| **çamur ığrıbı,** *Denizin sığ yerlerinde kullanılan balık ağı.*|| **çamuru karnında,** *Çok taze; çiçeği burnunda.*

çamura, [çamur-a] *{ağız} is.* Bataklık; sazlık. [DS]

çamurcalı, [çamur-ca-lı] *{ağız} is.* Balıkçıl. [DS]

çamurcıl, [çamur-cıl] *{ağız} zool.* Az bulunur değerli bir yaban ördeği. [DS]

çamurcu, [çamur-cu] *{ağız} is. zool.* Balıkçıl. [DS] ⊡ **çamurcu kuşu,** *{ağız} zool. Balıkçıl.* [DS]

çamurcuk, -ğu [çamur-cuk] *is. zool.* Sazangillerden, bataklık ve göllerde yaşayan, sazandan daha küçük lezzetsiz bir balık, *(Chrondrostoma nasus).*

çamurcun, [çamur-cun] *is. zool.* Dünyanın pek çok bölgesinde, bol bitkili su kenarlarında yaşayan yengeç, salyangoz, larva ve su bitkileri ile beslenen en küçük ördek; çakırkanat; cüce ördek; eğrikoca, *(Anas crecca).*

çamurçıl, [çamur-cıl] *{ağız} is. zool.* Balıkçıl. [DS]

çamurla, [Moğ. çamur *(ok)* > çamur-lağı] *{ağız} is.* → çamurlağı. [DS]

çamurlağı, [Moğ. çamur *(ok)* > çamur-lağı] *{ağız} is.* Okun dingil hizasında durması için altına konulan destek. [DS]

çamurlama, [çamur-la-ma] *is.* Çamur sürme veya çamura batırma işi.

çamurlamak, [çamur-la-mak] *gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* **1.** Çamur sürmek; çamurla kirletmek. **2.** *mecaz.* Kötülemek.

çamurlanma, [çamur-la-n-ma] *is.* Üzerine çamur bulaşma, çamur olma eylemi.

çamurlanmak, [çamur-la-n-mak] *edil. f. [-ır]* **1.** Üzerine çamur bulaşmak, sıçramak; çamur ile kirlenmek. **2.** *dönşl. f.* Sululaşmak; cıvımak. **3.** Sarhoşluktan edepsizleşmek.

çamurlaşma, [çamur-la-ş-ma] *is.* Çamur durumuna gelmek işi.

çamurlaşmak, [çamur-la-ş-mak] *dönşl. f. [-ır]* **1.** Çamur durumuna gelmek. **2.** *mecaz.* Sataşmaya, saldırmaya yeltenmek; edepsizleşmek. **3.** Kaba hakaretlerle hücum etmek. **4.** *{ağız}* Bir şeyde ısrar etmek. [DS]

çamurlatma, [çamur-la-t-ma] *is.* Çamurlatmak işi.

çamurlatmak, [çamur-la-t-mak] *gçl. f. [-ır]* **1.** Çamurla sıvatmak. **2.** Çamur sürdürmek. **3.** Çamurlu hâle getirtmek.

çamurlu, [çamur-lu] *sf.* **1.** Üstünde çamur bulunan. **2.** Çamur sürülmüş; çamur bulaşmış. **3.** *{ağız}* Arazi kayıtlarını gösteren resmî belgeler. [DS]

çamurluh, [Moğ. çamur *(ok)* > çamur-luk > çamurluḫ] *{ağız} is.* Araba dingili. [DS]

çamurluk[1], **-ğu** [çamur-luk] *is.* **1.** Çok çamurlu olan yer. **2.** Paçaları çamurdan korumak için giyilen bir tür tozluk. **3.** Ayakkabıların çamurunu sıyırmak için yapıların önüne konulan ayakkabı sileceği. **4.** Otomobillerde tekerleklerden sıçrayan çamuru tutan ve sürücüleri çamurdan koruyan saç veya bakalit parça **5.** *{ağız}* Yemeni üzerine giyilen çizme koncu. [DS]

çamurluk[2], **-ğu** [Moğ. çamur *(ok)* > çamur-luk] *{ağız} is.* **1.** Araba dingili. **2.** Tavan kirişlerinin duvarla bağlantısını sağlayan direk. **3.** Arışıŋ yere değmemesi için ucuna eklenen ayak. [DS]

çamursuz, [çamur-suz] *sf.* **1.** Çamuru olmayan. **2.** Çamur bulaşmamış, üstünde çamur bulunmayan.

çamuş, [Ar. sāmüş => çamuş چاموش] *{ağız} is.* **1.** Küçük yapılı katır. **2.** Huysuz hayvan. **3.** Katır. [DS]

çan[1], [çan / çang / çank / çen / çın / çıng / çınk / çin / çing *(yans.)*] *is.* Çınlamayı andırır konuşma, bağrışma, ötüşme ve gevezelik etmeyi anlatan kök. [Zülfikar] *çan çan, çan-na-mak* ⧉ **çan çan,** *1. Çan sesine benzer ses çıkararak. 2. Sürekli ve yüksek sesle yapılan gevezelik.*|| **çan çan çarık,** *{ağız} (Kişi için) hakkında dedikodu çıkan; dile düşen.* [DS]|| **çan çan etmek,** *Yüksek sesle durmadan konuşmak.*|| **çan çangara etmek,** *{ağız} Dedikodu yaymak.* [DS]

çan[2], [çan / çang / çank / çeng / çın / çıng / çıñ / çınk / çi / çin / çing / çiñ / çink / çun / çung *(yans.)*] *is.* Cam ya da madenî eşyanın çınlama biçiminde çıkardığı sesi anlatan kök. [Zülfikar] *çan-la-mak, çan-ıl-tı*

çan[3], [çan / çen *(yans.)*] *is.* İri yapılı köpek ve köpek türü hayvanların havlamasını anlatan kök. [Zülfikar] *çan-kur-mak*

çan[4], [çang *(yans.)* > çañ / Çin. çêng] *is.* **1.** Çınlayan bir metalden ters çevrilmiş bardak şeklinde, içte bulunan bir dil ya da dıştan bir çekiçle vurularak ses çıkaran araç; kampana. **2.** Bazı sütun başlıklarında başlık tablasında tepe bileziğine kadar olan kısmın genel biçimi. **3.** *{ağız}* Değirmende tahılın bittiğini haber veren bir ipe asılı taşa değen maden parçaları. [DS] **4.** *{ağız}* İçi oyularak kurutulmuş patlıcan. [DS] **5.** *{ağız}* Kağnıda yanlara konulan ağaç. [DS] **6.** *{ağız}* Haç. [DS] ⧉ **çan çalmak,** *Herkese duyurmak.*|| **çan çiçeği,** *bot. 1. Çan çiçegillerden çan biçiminde bitişik taç yapraklı bir bitki, (Campanula). 2. Nergisgiller familyasından, taze soğanında kusturucu alkaloit bulunan, kuzey Anadolu'da sulak yerlerde yetişen, sap ucunda çan biçiminde çiçekler açan soğanlı bir bitki, (Leucojum aestivum).*|| **çan çiceğigiller,** *bot. Çan biçiminde çiçekleri olan acı sütlü ve kimisi tüylü otsu bitkiler familyası, (Campanulaceae).*|| **çan eğrisi,** *istk. Olasılıklar hesabında grafiği çana benzeyen ve Laplace-Gausse yasasını temsil eden eğri.*|| **çanına ot basmak,** *{ağız} Gururunu kırarak susturmak; sesini kesmek.* [DS]|| **çanına ot tıkamak,** *1. Birini zarar veremeyecek duruma getirmek. 2. Susturmak.*

çan[5], [Çin. chên > çīn / çan] *{eT} is.* → çın. [EUTS]

çan[6], [Çin. chan] *{eT} is.* **1.** Bardak; kadeh. [Gabain] **2.** Çanak. [EUTS]

çan[7], [çan] *{eT} is.* Yan.

çana, [çana] *{ağız} is.* **1.** Kızak. **2.** Fren. [DS]

çanacuk, -ğu [çana(k)-cuk چاناجوق] *{eAT} is.* Çanakçık.

çanaç, [çan-aç] *{eT} is.* **1.** Korkak. **2.** İş göremeyen; gevşek. **3.** Edilgen cinsî sapık. [DLT]

çanaçlamak, [çanaç-la-mak] *{eT} gçl. f. [-r]* **1.** Bir kimseyi zayıf saymak; arık bulmak. **2.** Gevşek, kekez olarak değerlendirmek. [DLT]

çanaçlık, [çanaç-lık] *{eT} sf.* **1.** (Erkek için) kadınsı; efemine. **2.** *is.* Aptallık; perişanlık. [DLT]

çanağ, [can-ağ] *{ağız} is.* Çanak. [DS]

çanah, [çan-ak > çanaḫ] *{ağız} is.* **1.** Saksı. **2.** Üç okkalık tahıl ölçeği. [DS]

çanak, -ğı [çan-ak] *is.* **1.** Kilden yapılma yayvan ve küçük kap. **2.** *{eT}* Kap kacak, tuzluk, tuzluğa benzer çamdan oyulmuş kap. [DLT] [EUTS] **3.** Arap harflerinden bazılarının biraz çukur ve yayvan olan kısmı. **4.** Çiçeklerin çanak yapraklarının meydana getirdiği, genellikle yeşil olan dış kılıfı. **5.** Bir çanağın alacağı miktar. **6.** Çevresine göre alçakta kalmış ortası çukur arazi parçası. *{ağız} (aynı)* [DS] **7.** Dor sütun başlıklarında tabla altına yapılan yastık taşı biçimindeki silme. **8.** *{eT}* Ölçü kabı. [EUTS] **9.** *{ağız}* Üç okkalık bir tür tahıl ölçeği. [DS] **10.** *{ağız}* Minare şerefesi. [DS] **11.** *{ağız}* Fincan. [DS] **12.** *müz.* Sazın baş tarafına verilen ad **13.** *{ağız}* Güneşte sertleşmiş çamur. [DS] **14.** *{ağız}* Ağaç veya ma-

den kap. [DS] ⚲ (bir şeye) **çanak açmak,** *Sebep olmak; meydan vermek; vesile hazırlamak.*|| **çanak ağızlı,** *1. Büyük ağızlı. 2. mecaz. Sır saklayamayan.*|| **çanak anten,** *Uydu yayınlarını almak için büyükçe bir çanak şeklinde yapılmış özel anten.*|| **çanak çatlatan,** *{ağız} bot. Gelincik çiçeği.* [DS]|| **çanak çömlek,** *Topraktan yapılmış türlü kaplar.*|| **çanak çömlek otu,** *{ağız} bot. Patlıcangillerden, sarı-mor çiçekli, yumuşak tüylü, 20-100 cm. kadar boylu, yaprakları ağrı kesici olarak kullanılan iki yıllık zehirli bir otsu bitki; ban otu; gâvur haşhaşı, (Hyoscyamus niger).* [DS]|| **çanak gibi,** *(Küçük kaplar için) ağzı gereğinden büyük.*|| **çanak kıran,** *{ağız} bot. Gelincik.* [DS]|| **çanak kurutan,** *{ağız} Sıcak eserek ekinleri kurutan rüzgâr; sam yeli.* [DS]|| **çanak tutmak,** *1. Dilenmek. 2. Söz ve davranışlarıyla kötü bir karşılığı davet etmek.*|| **çanak üzengi,** *Basılan yeri tabanın büyük bir bölümünü kapsayacak kadar geniş üzengi.*|| **çanak yalamak,** *Dalkavukluk etmek; yaltaklanmak.*|| **çanak yalayıcı,** *Dalkavuk; yaltak.*|| **çanak yalayıcılık etmek,** *Dalkavukluk etmek.*|| **çanak yaprağı,** *bot. Çiçeklerde çanağı oluşturan yaprakların her biri.*

çanakbastı, [çanak+bas-tı] *is.* Toprak kap içine basılan, gerektikçe bir miktar alınarak köfte yapılan evde hazırlanmış sucuk içi.

çanakbaz, [çanak + Far. bāz] *(çanakba:z) is.* Eskiden çeşitli çanaklarla denge oyunları gösterisi yapan sirk cambazı.

çanakçı, [çanak-çı] *is.* Çanak üreten veya satan kimse.

çanakçılık, -ğı [çanak-çı-lık] *is.* Çanak üretme veya satma işi.

çanaklamak, [çanak-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* **1.** Ağaçların dibini çukurlatmak. [DS] **2.** *gçsz. f.* (Ekin için) iyice kök salmak.

çanaklık, -ğı [çanak-lık] *is.* **1.** Çanak konulan yer. **2.** *dnz.* Gemi direklerindeki gözetleme yeri. ⚲ **çanaklık feneri,** *dnz. Eskiden kumandan gemilerinde kumandan forsu anlamına geceleyin çanaklık arkasında yakılan fenere verilen ad.*

çanakpara, [çanak + Far. pāre] *{ağız} is.* Üzüm sıkmakta kullanılan araç. [DS]

çanaksı, [çanak-sı] *sf.* Çanağa benzeyen; çanak gibi. ⚲ **çanaksı hücreler,** *anat. Salgı olacağı an şişen ve belirli bir hacme ulaştıktan sonra içlerindeki salgıyı boşaltan bezler.*

çanakte, [? çanakte] *{ağız} is.* Çağlayan. [DS]

çanavar, [Far. cān-āver => çanavar] *{ağız} is.* **1.** Canavar; kurt; böri. **2.** *sf.* (Kişi için) aç gözlü. [DS]

çanayaz, [çın+ayaz] *{ağız} is.* Açık, mehtaplı ve çok soğuk gece. [DS]

çancaşı, [? çancaşı] *{ağız}* is. Kırağı. [DS]

çancı, [çan-cı] *is.* **1.** Çan üreten ya da satan kimse. **2.** Çan çalmakla görevli kişi.

çançala, [Gürc. çançala] *{ağız} is.* İki yaşındaki tosun. [DS]

çançan, [çan *(yans.)* > çan+çan] *is.* Dedikodu; laklakıyat. ⚲ **çançan çarık,** *{ağız} Hakkında dedikodu çıkan.* [DS]|| **çançan gara etmek,** *{ağız} Dedikodu yaymak.* [DS]

çançık, -ğı [çanç-ık] *{ağız} is.* Ağaç perçin. [DS]

çançkır, [çanç-kır] *{ağız} is.* Küçük çağlayan. [DS]

çançmak, [sanç-mak > çanç-mak] *{ağız} gçl. f. [-ar]* **1.** Batırmak. **2.** *gçsz. f.* Böğrü, yanı sancımak. [DS]

çançu, [Çin. chan chou] *{eT} is.* Erişte hamuru açılan oklava. [DLT]

çançuk, -ğu [çanç-uk] *{ağız} is.* Çekiç. [DS]

çançun, [çan *(yans.)* > çan+çun] *is.* Dedikodu.

çançur, [? çançur] *{ağız} is.* Kırmızı siyah erik. [DS]

çanda, [çat-mak > ça(n)t-mak ? > çanda] *{ağız} is.* Duvarları birbirine geçme kalaslarla yapılmış ev. [DS]

çandallama, [çandal-la-ma] *{ağız} is.* Seyrek ve kaba dikiş. [DS]

çandallamak, [çandal-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Seyrek ve kabaca dikmek. [DS]

çandar[2], [? çandar] *{ağız} sf.* Yarı kurumuş; nemli. [DS]

çandar[2], [*eT.* *çand-mak > çand-ar] *{ağız} is.* **1.** Yağsız et. **2.** *zool.* Karaman ile dağlıç cinsi koyunlardan doğan melez koyun ırkı. [DS]

çandavul, [Moğ. çağdağul *(nöbetçi)* [TUNA] چنداول] *{eAT} is.* Artçı.

çandı, [çat-mak > ça(n)t-mak ? > çandı / çantı] *{ağız} is.* **1.** Direk başlığı. **2.** Bağdadi. **3.** Kuyu ağzına ve baca başlarına tahtadan yapılmış kapak. **4.** Dam ve çatıların üzerinden açılan pencere. **5.** Duvarları birbirine geçme tahtadan yapılmış ev veya herhangi bir yapı. **6.** Hayvan barınağı olarak yapılan yayla ağılı. **7.** Duvar. **8.** Köşe. **9.** Tavan. **10.** Hayvanın iki yanına vurulan yük. [DS] ⚲ **çandı ev,** *{ağız} Duvarları birbirine geçme kalın tahtalardan yapılan ev veya yapı.* [DS]|| **çandı samanlık,** *{ağız} Ağaçları üst üste dizmek suretiyle yapılan samanlık.* [DS]

çandır[1], [*eT.* *çand-mak *(caymak)* [Clauson] > çand-ır] *sf.* **1.** (Koyun, keçi, köpek vb. için) ırkı karışık; melez. **2.** (Ağaç için) aşılanmamış; yabani. **3.** *{ağız}* (Kişi için) dik başlı; kavgacı. [DS] **4.** *{ağız}* (Hayvan için) ürkek. [DS] **5.** *{ağız}* Yarım; bitmemiş. [DS] **6.** (kişi için) gök gözlü. **7.** (Kişi için) ince uzun bacaklı; cılız. **8.** *{ağız}* (Kişi için) piç; edepsiz; yabani. [DS] **9.** *{ağız} is.* Boz renkli bir tür kuş. [DS] ⚲ **çandır baba,** *{ağız} folk. Çocukların yağmur yağması için yaptıkları tören ve bu törende taşınan kukla adam.* [DS]

çandır[2], [çadır > çandır] *{ağız} is.* Keçe. [DS]

çandır[3], [? çandır] *{ağız} is.* Mısır ekmeği. [DS]

çandıra, [? çandıra] *{ağız} is.* Bir gemiyi karinaya basmak için direğe destek olan ek direk. [DS]

çandırma, [Fr. gens d'armes] *{ağız}* *is.* Jandarma. [DS]

çandışmak, [*çand-mak *(caymak)* > çand-ış-mak] *{eT} işteş. f. [-ur]* **1.** Karşısındakini caydırmak için birbirine karşı sertleşmek. **2.** Birbirinden caygınlık göstererek kaçınmak; çekinmek. [DLT]

çandmak, [*çand-mak] *{eT} gçsz. f. [-ur]* Caymak. [Clauson]

çandturmak, [*çand-mak *(caymak)* > çand-tur-mak] *{eT} gçl. f. [-ur]* Caydırmak. [Clauson]

çandu, [çat-kı / çat-ku > çandu ?] *{ağız} is.* Duvar. [DS]

çandur, [*eT.* *çand-mak > çand-ır > çand-ur] *{ağız} is.* Uzun boylu adam. [DS]

çane, [Far. çāne چانه] *{OsT} is.* Çene.

çaneşmek, [çang-aş-mak > çaneş-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* (İp için) dolaşmak. [DS]

çanfır, [Far. çenber => çanfır] *{ağız} is.* Patiska. [DS]

çang[1], [çan / çang / çank / çen / çın / çıng / çınk / çin / çing *(yans.)*] *is.* Çınlamayı andırır konuşma, bağrışma, ötüşme ve gevezelik etmeyi anlatan kök. [Zülfikar] *çang-a manga, çang-ar-a, çang-ıl-da-k, çang-ış-mak*

çang[2], [çan / çang / çank / çeng / çın / çıng / çıñ / çınk / çi / çin / çing / çiñ / çink / çun / çung *(yans.)*] *is.* Cam ya da madenî eşyanın çınlama biçiminde çıkardığı sesi anlatan kök. [Zülfikar] *çang-a, çang-al çungal, çang-ıl-tı, çang-ır çungur, çang-al mangal, çang-ır-da-mak, çang-ır-tı*

çang[3], [çang / çeng / çeñ *(yans.)*] *is.* Küçük köpek ve benzeri hayvanların bağırışlarını, havlamalarını anlatan kök. [Zülfikar] *çang-ı-la-mak*

çang[4], [Çan. chêng / Far. çang / Ar. şanc] *(çañ) is.* **1.** *{eT}* Küçük çan; çan. [Gabain] [EUTS] **2.** *{ağız}* İçi oyularak kurutulmuş patlıcan. [DS] **3.** *{ağız}* Değirmende tahılın bittiğin haber veren, taş üzerine sarkan ipe bağlı maden parçaları. [DS] ⊕ **çañ çañgara etmek,** *{ağız} Dedikodu yaymak.* [DS]

çang[5], [Far. çāh => çañ] *(çañ) {ağız} is.* Lavabo; banyo. [DS]

çang[6], [cağ / çağ / çañ] *(çañ) {ağız} is.* Kağnıda yanlara konan ağaç. [DS]

çanga[1], [çang-a] *{ağız} is.* Küçük bakraç; kova. [DS]

çanga[2], [çang-a] *{ağız} is.* Köşe; dönemeç. [DS]

çangak, [yang-ak > çang-ak] *{eT} is.* Yan taraf.

çangal[1], [çañ-al] *{eT} sf.* Şer; yaramaz. [DLT]

çangal[2], [Far. çengāl => / çang *(yans.)* > çañgal / çangal] *{ağız} is.* **1.** Dallı budaklı, eğri ağaç. **2.** Fasulye sırığı. **3.** Tarlayı korumak için dallı budaklı ağaçlardan yapılmış çit. **4.** Çengel. **5.** Sucuların su taşımakta kullandığı ucu çengelli omuz değneği. **6.** Boyunduruk. **7.** İnce kemikleri çıkmış olan zayıf hayvan. **8.** Kuzusu ölmüş sağmal koyun. **9.** Zayıf fakat büyük boynuzlu öküz. **10.** *spor.* Ayakta güreşirken rakibin koltuğu altından bir kolu sokarak bir ayakla da o güreşçinin bacağına çengel taktıktan sonra onu öne doğru eğip başının üzerinden atma oyunu; çelme takma. **11.** Dere dibi. **12.** *sf.* Eğri. **13.** Dallı budaklı. [DS] ⊕ **çangal almak,** *{ağız} Çelme takmak.* [DS]|| **çangal çalmak,** *{ağız} Kuyuya düşen bir şeyi ucu çengelli bir sopa ile almaya çalışmak.* [DS]|| **çangal çımbal,** *{ağız} (Hayvanlar için) çeşitli nedenlerle üst üste toplanıp yığılmak.* [DS]|| **çangal çungal,** *{ağız} 1. Salkım salkım. 2. Karmakarışık. 3. Eğri büğrü. 4. Çengelli.* [DS]|| **çangal fasulyesi,** *{ağız} Sırık fasulyesi.* [DS]|| **çangal mangal,** *{ağız} Karmakarışık.* [DS]

çangala, [Far. çeğāle => çangala] *{ağız} is.* Çağla. [DS]

çangalak, -ğı [çang-ala-k] *{ağız} is.* **1.** Yer elması. **2.** Keçi veya koyun gibi hayvanların kıvrılmış boynuzu. [DS]

çangalaz, [çangal-az] *{ağız} sf.* Yaramaz. [DS]

çangallı, [çangal-lı] *{ağız} sf.* **1.** (Kişi için) yaramaz; kötü karakterli. [DS] **2.** Karışık; çapraşık. ⊕ **çangallı çungallı,** *{ağız} (Ağaç için) dallı budaklı.* [DS]

çangara, [Yun. tsingara] *{ağız} is.* Gürültü; kavga. [DS]

çangaza, [Yun. tsingara] *{ağız} sf.* **1.** Gürültücü; kavgacı. **2.** Geveze. [DS]

çangazılanmak, [cangaz-ı-la-n-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* Gevezelik etmek. [DS]

çangdavul [Moğ. çağdağul / çağdavul / çındavul / çandavul] *{eT} is.* Artçı; dümdar. [Nevâyî]

çanggal, [çañ(g)-al] *(çañgal) {ağız} sf.* (Ağaç, çalı vb. için) eğri büğrü ve dallı budaklı. [DS] ⊕ **çañgal çuñgal,** *{ağız} Salkım salkım.* [DS]|| **çañgal mañgal,** *{ağız} Karmakarışık.* [DS]

çangı, [Far. çengī / çang-ı] *{ağız} is.* Kötü adam. [DS]

çangıl, [çang *(yans.)* > çang-ıl] *is.* Çınlama biçiminde çıkan sesleri anlatan yansımalı gövde. ⊕ **çangıl çungul,** *1. Çok değişik çan ve benzeri araçların birlikte çıkarmış oldukları veya kaba ve çirkin ses. 2. sf. Karmakarışık. 3. zf. Çok değişik biçimde ve tonda ses çıkararak.*

çangılamak, [çañ > çañ-ī-lā-mak] *(çañı:la:mak) {eT} gçsz. f. [-r]* **1.** (Köpek için) dövüldükten sonra bağırmak; çenilemek. **2.** (Kişi için) kötü sözler söyleyerek bağırmak; cengildemek. [DLT]

çangıldak, -ğı [çang *(yans.)* > *eT.* çañī-la-mak > çang-ıl-da-k] *{ağız} sf.* Geveze. [DS]

çangıltı, [çang *(yans.)* > çang-ıl-tı] *{ağız} is.* Zil sesi; çan sesi. [DS]

çangır[1], [çang *(yans.)* > çang-ır] *is.* Çınlama biçiminde çıkan sesleri anlatan yansımalı gövde. ⊕ **çangır çungur,** *(Birbirine çarpma veya düşme yüzünden) karışık ve hoş olmayan ses çıkararak.*

çangır[2], [çang-ıl > çan-gır] *{ağız} is.* Fasulye sırığı. [DS]

çangırdama, [çang *(yans.)*> çang-ır-da-ma] *is.* "Çangır!" sesi çıkarma eylemi.

çangırdamak, [çang *(yans.)* > çang-ır-da-mak] *gçsz. f. [-r] [-d(ı)-yor]* (Madenî şeyler düşerken veya birbirine çarparken) gürültü çıkarmak.

çangırtı, [çang-ır-tı] *is.* Çangırdama sesi.

çangırtlamak, [Erme. cangart *(pençe)* > çangırt-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* **1.** Tırnakla çizmek; tırmalamak. **2.** Çiziktirmek; çizgilerle zedelemek. [DS]

çangışmak, [çang *(yans.)* > çang-ış-mak] *{ağız} işteş. f. [-ır]* Dövüşmek. [DS]

çanglak, -ğı [çağ-la-k > çañlak] *{ağız} is.* Çağlayanların döküldüğü bataklık yer. [DS]

çanglı, [çan *(zil)* > çañ-lı] *{eT} sf.* Bir çocuk oyunu olan "çanglı manglı" adında geçen söz. [DLT]

çanglık, -ğı [çan *(zil)* > çañ-lık چنكلق] *(çañlık) {eAT} is.* Çan kulesi.

çangşı, [Çin. ch'ang shih => çangşī] *(çañşı:) {eT} is.* Üst düzey resmî tarihçi; vakanüvis. [EUTS]

çangşu, [Çin. ch'ang shih ? => çangşū] *(çañşu:) {eT} is.* Kısa kadın üst giysisi; kısa hırka; tunik. [DLT]

çangu, [çanġ-u چانغو] *{eAT} is.* Söyleşme.

çanguş, [Erme. cank *(tırnak)*] *{ağız} is.* Tırnak. [DS] ⚲ **çanguş etmek,** *{ağız} Tırnakla sökmek.* [DS]

çanguşlamak, [çanguş-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r [-l(u)-yor]* Tırnakla sökmek. [DS]

çanğlağa, [çağ-lağı > çanğlağa] *{ağız} is.* Çağlayan. [DS]

çanıldamak, [çang *(yans.)* > can-ıl-da-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-(ı)-yor]* Sürekli olarak yüksek sesle konuşmak; ileri geri söylenmek. [DS]

çanıldatmak, [çang *(yans.)* > çanıl-da-t-mak] *gçl. f. [-ır]* (Çan vb. için) çaldırmak; ses çıkarttırmak.

çanışlamak, [Yun. tzannis => çanış-la-mak] *gçsz. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Bilincini yitirmek; bunamak.

çanıltı, [çan *(zil)* > çan-ıl-tı] *{ağız} is.* Çan sesi. [DS]

çanıslamak, [çanıs-la-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Bilincini yitirmek; bayılmak. [DS]

çanişir, [? çanişir] *{ağız} is.* Evin en güzel odası. [DS]

çank[1], [çan / çang / çank / çen / çın / çıng / çınk / çin / çing *(yans.)*] *is.* Çınlamayı andırır konuşma, bağrışma, ötüşme ve gevezelik etmeyi anlatan kök. [Zülfikar] *çank-a-ma, çank-az-a*

çank[2], [çan / çang / çank / çeng / çın / çıng / çıñ / çınk / çi / çin / çing / çiñ / çink / çun / çung *(yans.)*] *is.* Cam ya da madenî eşyanın çınlama biçiminde çıkardığı sesi anlatan kök. [Zülfikar] *çank-a*

çank, -gı [Erme. cank] *{ağız} is.* **1.** Keskin tırnak. **2.** Pençe. [DS]

çanka, [çank *(yans.)* > çank-ā] *{eT} is.* **1.** Bir tür tuzak. [DLT] **2.** *{ağız}* Bakraç; kova. [DS]

çankal[1], [çank *(yans.)* > çank-al چنقال] *{eAT} sf.* **1.** Eğri. **2.** *is. {ağız}* Dallı budaklı, eğri ağaç. [DS] **3.** *{ağız}* Zayıflıktan kemikleri çıkmış insan ya da hayvan. [DS] **4.** *{ağız}* Cılız, arık, büyük boynuzlu öküz. [DS] ⚲ **çankal çunkal,** *{ağız} 1. Karmakarışık. 2. Eğri büğrü.* [DS]

çankal[2], [çank-al ?] *{ağız} is.* Kuzusu ölmüş sağmal koyun. [DS]

çankal[3], [çan+kale ?] *{ağız} is.* En yüksek kaya. [DS]

çankama, [çank-a-ma] *{ağız} is.* Ağız kavgası. [DS]

çankar, [çank-ar] *{ağız} is.* Yamru yumru oluş bildiren gövde. ⚲ **çankar çunkar,** *{ağız} Yamru yumru.* [DS]

çankaş, [çank *(yans.)* > çank-a-ş] *{ağız} sf.* Beceriksiz; sakar. [DS]

çankaza, [Yun. tsingara] *{ağız} sf.* **1.** Gürültücü; kavgacı. **2.** Geveze. [DS]

çankıl, [çank *(yans.)* > çank-ıl] *{ağız} is.* Kaba ve gürültülü ses. [DS]

çankıldak, -ğı [çank *(yans.)* > çank-ıl-da-k] *{ağız} is.* Çağlayan. [DS]

çanklamak, [çank-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Tırmalamak. [DS]

çankurmak, [çank *(yans.)* > çank-ur-mak] *{ağız} gçsz. f. [-ur]* (Köpek için) can acısından havlamak; haykırmak. [DS]

çanlağa, [çan-lağa] *{ağız} is.* Gerdan. [DS]

çanlağı, [çağ-la-ğı > çanlağı] *{ağız} is.* Çağlayan.[DS]

çanlak, -ğı [çañ-la-k] *{ağız} is.* Çağlayan suyunun döküldüğü bataklık. [DS]

çanlamak, [çan *(yans.)* > çan-la-mak / çan-na-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Dedikodu yaymak. [DS]

çanlanmak, [çan *(yans.)*>çan-la-n-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* Dile düşmek; yayılmak. [DS]

çannamak, [çan *(yans.)* > çan-la-mak] *gçsz. f. [-r] [-n(ı)-yor]* Çınlamak; çalmak.

çanpara, [Far. çār-pāre] *{ağız} is.* **1.** Çalpara. **2.** Arabaların ses çıkarması için tekerleklere konulan demir levha. [DS]

çanpır, [Far. çenber => çanpır] *{ağız} is.* Beyaz patiska. [DS]

çanpırı, [Far. çenber => çanpırı] *{ağız} is.* Beyaz patiska. [DS]

çanpur, [Far. çenber => çanpur] *{ağız} is.* Beyaz patiska. [DS]

çanşak, -ğı [çağ-(ı)ş-a-k > çanşak] *{ağız} is.* Koyunların kuyruk altlarında kurumuş pislik topakları. [DS]

çanşır, [Ar. cavşīr / Far. gavsir] *{ağız} is. bot.* → cavşir, *(Opoponax chironium).* [DS]

çanta, [Moğ. cuntay *(yün torba)* > çantay / Roman. gentā [Doerfer] > çanta] *(ça'nta) is.* Deri, bez, plastik vb. maddelerden çeşitli büyüklüklerde yapılan ve içinde eşya, giyecek, evrak gibi şeyler taşınan bir tür torba. ⚲ **çantada keklik,** *Elde edilmiş sayılan şey.*

çantacı, [çanta-cı] *is.* **1.** Çanta yapan veya satan kimse. **2.** Avcılıkta avcının yanında dolaşarak av çanta-

sını taşıyan kimse. **3.** *tar.* Padişah saray dışında bulunduğu sırada, altın dolu çantasını taşıyan memurlara verilen ad.

çantacılık, -ğı [çanta-cı-lık] *is.* Çanta yapma ve satma işi.

çantak, -ğı [? çantak] *{ağız} is.* Dallı budaklı ağaç. [DS]

çantal[1], [Sansk. candāla] *{eT} is.* Cellat. [EUTS] [Gabain]

çantal[2], [çan+dal ?] *is.* Üç etek denilen kadın elbisesi; *{ağız} (aynı).* [DS]

çantalı, [çanta-lı] *sf.* Çantası olan; çantası bulunan.

çantasız, [çanta-sız] *sf.* Çantası olmayan; çanta taşımayan.

çantay, [Moğ. çantay] *{ağız} is.* **1.** Büyük keten torba. **2.** Bavul. [DS]

çantı[1], [çat-mak > çat-kı > çantı] *{ağız} is.* **1.** Ağaçtan yapılmış duvar. **2.** Bağdadi. **3.** Köşe. **4.** Saçak. **5.** Baca. **6.** Balkon. **7.** Tavan. [DS] ⊟ **çantı arası,** *{ağız} Tavan arası.* [DS]|| **çantı başı,** *{ağız} Köşe başı.* [DS]|| **çantı ev,** *{ağız} Duvarları birbirine geçme kalın keresteden yapılmış ev veya duvar.* [DS]

çantı[2], [çat-ı > çantı] *{ağız} is. anat.* Leğen kemiği. [DS]

çantı[3], [? çantı] *{ağız} is.* Sırıkları birbirine vurmak suretiyle oyanan bir oyun. [DS]

çantılı, [çatı-lı > çantı-lı] *{ağız} sf.* (Yapı için) üzeri kapalı. [DS]

çantıras, [? çantıras] *{ağız} sf.* Yabancı. [DS]

çantik, -ği [çanta > çantik] *{ağız} is.* Küçük torba; çanta. [DS]

çantu, [çandı / çantu] *{ağız} is.* Duvarları birbirine geçme kalın tahtalardan yapılmış ev. [DS]

çanturmak, [*çand-mak *(caymak)* > çand-ur-mak / çın-dır-mak] *{eT} gçl. f. [-ur]* Caydırmak. [DLT]

çao, [? çao] *{eT} is.* Bir tür para ve birimi. [EUTS]

çap[1], [çab / çalp / çap / çıp / çip / çulp *(yans.)*] *is.* Su vb. sıvı maddeler içinde, sallanma ve çalkalanma gibi hareketler sonucunda oluşan ya da el ve ayakla oluşturulan hareketleri ve bu biçimde çabalamayı anlatan kök. [Zülfikar] *çap çap, çap-a çap-a, çap-a+çul, çap-ak-la-n-mak, çap-ıl-mak, çap-ın-mak, çap-ıt-mak, çap-kın-la-ş-mak, çap-kın* ⊟ **çap çap,** *{eAT} Şapır şapır.*

çap[2], [çap *(yans.)*] *{eT} is.* Vurma ya da yemek yeme sırasında çıkan sesleri yansıtan kök. ⊟ **çap çap,** *{eT} 1. Kamçı sesi. 2. Dudak şapırtısı.* [DLT] *3. (Yeni yürüyen çocuklar için) pat pat ses çıkararak; yalpalayarak.*|| **çap çap yemek,** *{eT} Şapır şupur yemek.* [DLT]

çap[3], [çap / çep / çıb / çib / çip / çüp *(yans.)* *is.* El çırpma ve alkışlama sesini ve hareketini anlatan kök. [Zülfikar] *çap-an, çap-an etmek, çap-ık, çap-ık çalmak.*

çap[4], [Erme. ç'ap *(ölçü, pergel)* [Tietze]] *is.* **1.** Cisimlerin genişliği; kutur. **2.** Büyüklük; hacim. **3.** *mecaz.* Ölçü, değer. **4.** Bir damarın veya iç organın iç açıklığı. **5.** Tapuya kaydolunan taşınmazın haritadaki yerini ve durumunu gösteren çizili belge. **6.** *mat.* Bir dairenin, kapalı eğrinin veya bir kürenin merkezinden geçen ve o eğrinin çevresi ile sınırlı doğru parçası. **7.** Bir silahın namlusunun iç ölçüsü. **8.** *{ağız}* En ve boy. [DS] **9.** Arazi ölçme işi. **10.** Ölçü; mikyas. **11.** ⊟ **çapını açmak,** *{ağız} Hızlandırmak.* [DS]|| **çap ucu,** *mat. Bir çember ya da küre üzerinde çapın eğriyi kestiği noktalar.*

çap[5], [çap] *{ağız} is.* Kor.

çap[6], [çap] *{ağız} is.* Toprak tencere; güveç. [DS]

çap[7], [çap] *{ağız} is.* İnce kuru ağaç. [DS]

çap[8], [çap] *{ağız} is.* Sıva. [DS]

çap[9], [Moğ. çap *(yalan)*] *{ağız} is.* **1.** Hile. **2.** Dolandırma. [DS] ⊟ **çap yapmak,** *{ağız} Söz verdiği işi yapmamak; sözünden dönmek.* [DS]

çap[10], [Far. çep *(sol)*] *{ağız} sf.* **1.** Aykırı; eğri; dolaşık. **2.** Testere dişlerinin sağa sola açıklığı. [DS] ⊟ **çap demiri,** *{ağız} Testere dişlerini sağa sola bükerek açıklık vermeye yarayan araç.* [DS]|| **çap gitmek,** *{ağız} Zıt gitmek.* [DS]

çap[11], [çap] *{ağız} is.* Hile. [DS]

çap[12], [çap] *{ağız} is.* Yön. [DS]

çap[13], [çap] *{ağız} is.* **1.** Deste; bağ; çile. **2.** *sf.* Bir avuç miktarında. [DS]

çapa[1], [İt. zappa => çapa] *is.* **1.** Tarla ve bahçelerde toprağı işlemekte kullanılan ağaç saplı eğik ağızlı kazı aracı. **2.** Kolları dibe gömülerek gemiyi tutan iki ve daha çok kollu gemici aracı; demir. **3.** *{ağız}* Çengelli iğne. [DS] **4.** *{ağız}* Göğse takılan süslü iğne. [DS] **5.** *{ağız}* İri dişli tarak. [DS] **6.** *{ağız}* Kesmez, kör keski. [DS]

çapa[2], [İt. ciappa / Yun. tsápa => çapa] *is.* **1.** Gemi kirişi. **2.** *{ağız}* İnce uzun tahta parçası. **3.** 8×16×400 cm. boyutlarında kalas. [DS]

çapa[3], [Far. çāpā] *{ağız} is.* Av köpeği. [DS]

çapa[4], [? çapa] *{ağız} sf.* Tüysüz. [DS]

çapa[5], [çapa] *{ağız} is.* Ölçeğin sekizde biri. [DS]

çapacı, [çapa-cı] *is.* Tarla ve bahçelerde çapa ile tarım işinde çalışan işçi; rençper.

çapacılık, -ğı [çapa-cı-lık] *is.* Çapacının yaptığı iş.

çapaçul, [çap *(yans.)* > çapak+çul / Far. çepān *(eski)* + çūl] *sf.* Kılık ve kıyafeti dağınık, özensiz; derbeder; hırpani.

çapaçulluk, -ğu [çapaçul-luk] *is.* Kılık ve kıyafetteki dağınıklık, özensizlik; derbederlik.

çapadüşmek, [çap-mak + düş-mek چاپه دوشمك] *{eAT} gçl. f. [-er]* Yağma etmeğe başlamak.

çapah, [çap-ak > çapaḫ] *{ağız} is.* → çapak[1]. [DS]

çapahlanmak, [çapak-la-n-mak > çapah-la-n-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* (Göz için) çapaklanmak. [DS]

çapak[1], [*eT.* çelp-ek > çap-ak چاق] *is.* **1.** Meibous bezlerinin salgıladığı, göz kapaklarının kenarlarında biriken sarımsı yapışkan madde. *{eT} {ağız} (aynı)* [DS] **2.** *{eT}* Gözdeki yaşlık veya pislik. **3.** *{ağız}* Göze inen beyaz perde. [DS] **4.** Madenler dövülürken meydana gelen ince parçalar. **5.** İşlenen, dökülen metal eşyadaki pürüzler. **6.** Matbaacılıkta bir baskıda görülen leke. **7.** *{ağız}* Pantolon, şalvar, çakşır bacaklarının arasına konulan üçgen parça. [DS] **8.** *{ağız}* Don yağı. [DS] ⊡ **çapağını silmek,** *{eAT} Pürüzünü gidermek.*

çapak[2], [çap-mak > çap-ak > çab-ak] *{eT} is. zool.* **1.** Küçük bir balık, *(Abramis brama).* **2.** *{ağız}* Tatlı su balığının iri pullusu. [DS] ⊡ **çapak balığı,** *{ağız} 1. Sazan türünden, karnı kanatlı ve sarı pullu tatlı su balığı. 2. Sazan ve yayın balığı yavrusu.* [DS]

çapak[3], **-ğı** [çap *(yans.)* > çap-ak] *{ağız} is.* **1.** Dış kabuk. **2.** Selin getirdiği çöpler. [DS]

çapak[4], **-ğı** [Far. çārkab *(kıymetli kumaş)* چاق] *{ağız} is.* **1.** Tarak ve gücüden geçirilen ip. **2.** *{eAT}* Çok ince dokunmuş bir tür bez; patiska. [DS]

çapaklanış, [çapak-la-n-ış] *is.* Çapaklanma eylemi veya biçimi.

çapaklanma, [çapak-la-n-ma] *is.* Çapaklı duruma gelmek işi.

çapaklanmak, [çapak-la-n-mak] *dönşl. f. [-ır]* Çapaklı duruma gelmek.

çapaklı, [çapak-lı] *sf.* **1.** Çapağı olan. **2.** Pürüzlü; karışık. **3.** *{ağız}* (Kadın için) ahlaksız. [DS]

çapaksız, [çapak-sız] *sf.* Çapağı olmayan.

çapala, [Far. pā-çīle => çapala] *{ağız} is.* Çarık.[DS]

çapalah, [çapak > çapalaḫ] *{ağız} is.* → çapak. [DS]

çapalama, [çapa-la-ma] *is.* Toprağı çapa ile kabartma işi.

çapalamak[1], [çapa-la-mak] *gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Toprağı çapa ile kabartmak ve yabancı otlardan temizlemek.

çapalamak[2], [çap *(yans.)* > çaba-la-mak > çapa-la-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Uğraşmak; didinmek; çabalamak. [DS]

çapalamak[3], [çap-mak > çap-a-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Ustaca aramak. [DS]

çapalanış, [çapa-la-n-ış] *is.* Çapalanmak eylemi veya biçimi.

çapalanma, [çapa-la-n-ma] *is.* Çapalanmak işi.

çapalanmak, [çapa-la-n-mak] *edil. f. [-ır]* (Tarla ya da bahçe toprağı) çapa ile kabartılmak ve otları kesilmek.

çapalatma, [çapa-la-t-ma] *is.* Toprağı çapa ile kabarttırmak işi.

çapalatmak, [çapa-la-t-mak] *gçl. f. [-ır]* Toprağı çapa ile kabarttırmak; çapa yaptırmak.

çapalı, [çapa-lı] *sf.* **1.** (Bağ, bahçe ya da tarla için) çapası yapılmış. **2.** Çapası olan.

çapan[1], [çap-mak > çap-an] *is.* Atlı haberci, postacı; ulak. *{eAT} (aynı)* [DK]

çapan[2], [çap *(yans.)* > çap-an] *{ağız} is.* El çırpma; alkış. [DS] ⊡ **çapan etmek,** *{ağız} Alkışlamak.* [DS]

çapan[3], [çap-mak > çap-an] *{ağız} is.* **1.** Düğün yemeği yapan aşçı. **2.** Kadın. [DS]

çapan[4], [çap-an] *{ağız} sf.* Engelli; tehlikeli. [DS]

çapan[5], [Moğ. çapan] *{ağız} is.* **1.** Ceket **2.** Kaput bezi. [DS]

çapan[6], [çap-an] *{ağız} is.* Yaş ağaçtan eğilerek yapılan, çiftçilikte saban ile boyunduruğu birbirine bağlayan araç. [DS]

çapana, [? çapana] *{ağız} is.* Kapı menteşesi. [DS]

çapana, [Far. pāçīle] *{ağız} is.* Eski Ayakkabı. [DS]

çapana, [çapan] *{ağız} is.* Çapak. [DS]

çapanak, -ğı [çap-mak > çap-an-ak] *{ağız} is.* Kaçak mal. [DS]

çapanaklı, [çapan-ak-lı] *{ağız} sf.* Beceriksiz. [DS]

çapanoğlu, [çapan+oğ(u)l-u *(Yozgat taraflarında beylik yapmış olan Çapanoğulları ailesinin adından)*] *is.* İnsanın başına bela açacak durum. ⊡ **çapanoğlunun abdest suyu gibi,** *(Sıvı içecekler için) çok sulu, iyi hazırlanmamış ve bulanık.*

çapar[1], [çap-mak *(koşmak, hızlanmak)* > çap-ar / çap-an / Far. çāpār چاپار] *is.* **1.** Atlı haberci, postacı; ulak. *{eAT} (aynı)* [DK]. **2.** *{ağız}* Takadan büyük tek direkli bir tür kayık. [DS] **3.** *{ağız}* Baş ve kıçı yukarı kalkık mavna. [DS] ⊡ **çapar gapar** (kapar), *{ağız} Becerikli av köpeği.* [DS]|| **çapar ulak,** *{eAT} Haberi çabuk ulaştırmak için her menzilde atı ve binicisi değişen posta; tatar.*

çapar[2], [Far. çepār *(iki renkli)* چپار] *sf.* **1.** (Kişi için) çok sarışın veya açık renk gözlü. **2.** *{ağız}* (Hayvan için) karışık renkli; alaca; benekli. [DS] **3.** *{ağız}* Çilli. [DS] **4.** *{ağız}* (Hayvan için) kula renkli. [DS] **5.** *{ağız}* (Köpek için) boz ve siyah karışımı renkli. [DS] **6.** *{ağız}* (Tavuk için) karışık renkli tüyleri olan. [DS] **7.** *{ağız}* (Hayvan için) beyazı çok, kır renkli. [DS]

çapar[3], [çopur > çapar] *{ağız} is.* Çiçek bozuğu yüz. [DS]

çapar[4], [çap-mak > çap-ar] *{ağız} sf.* **1.** (Kişi için) huysuz; ters. **2.** Sakar. [DS] ⊡ **çapar çavuş,** *{ağız} (Kişi için) her şeye burnunu sokan.* [DS]

çapar[5], [çap *(yans.)* > çap-ar] *{ağız} sf.* **1.** Sırnaşık. **2.** Cesur. [DS]

çapar[6], [çap *(yans.)* > çap-ar] *{ağız} is.* Kolan dokumakta kullanılan, deve derisinden yapılma, her deliği 5 cm. boyunda dörtgen aygıt. [DS]

çapar[7], [çap *(yans.)* > çap-ar] *{ağız} is.* Maşrapa. [DS]

çapara, [İt. chiaparin] *{ağız} is.* → çapari. [DS]

çaparaz, [Far. çep-rāst *(sol-sağ)* چپراست] *{ağız} sf.* **1.** Hileli. **2.** (Kişi için) zarar verici. [DS]

çaparazluh, [çaparaz-luẖ] *{ağız}* *is.* Sırnaşıklık. [DS]

çaparhane, [çapar + Far. ẖāne چاپارخانه] *(çaparha:-ne)* *{OsT}* *is.* **1.** İmparatorluk döneminde haberleşme ile görevli kişilerin atlarının durduğu barınak. **2.** Posta güvercinlerinin barınağı.

çaparıs, [Far. çep-rāst چپراست] *{ağız}* *is.* Taşlı ve sarp dere. [DS]

çaparız, [İt. impazzare / Far. çep-rāst چپراست] *sf.* **1.** *{eAT}* Güç; çapraşık. **2.** *{ağız}* (Kişi için) borcuna sadık olmayan. [DS] **3.** *is.* Tokat; vuruş. **4.** *argo.* Herhangi bir konuda engel doğuran karışıklık. **5.** *{ağız}* İçinden çıkılamayacak karışık iş. [DS] **6.** *{ağız}* Engel. [DS]

çaparızlanmak, [çaparız-la-n-mak چپارزلنمق] *{eAT}* *dönşl. f.* *[-ır]* Güç ve karışık duruma gelmek.

çaparızlık, -ğı [çaparız-lık چپارزلق] *{eAT}* *is.* **1.** Güçlük; çapraşıklık. **2.** *argo.* Engel; zorluk.

çapari, [İt. chiaparin *(iğne takımı)*] *is.* *dnz.* Pek çok iğne bağlanmış olta. *{ağız}* *(aynı)* [DS]

çapariz, [İt. impazzare / Far. çep-rāst] *is.* → çaparız.

çaparkır, [çapar+kır] *{ağız}* *sf.* (Hayvan rengi için) beyazı çok olan kır. [DS]

çaparoz, [İt. impazzare / Far. çep-rāst چپارز] *is.* → çaparız.

çaparuz, [İt. impazzare / Far. çep-rāst چپارز] *is.* → çaparız.

çaparya, [? çaparya] *{ağız}* *is.* Bir balık türü. [DS]

çapasız, [çapa-sız] *sf.* **1.** (Tarla ve bağ, bahçe için) çapası yapılmamış. **2.** Çapa bulunmayan.

çapavul, [çap-mak + Moğ. -avul] *{eT}* *is.* **1.** Akıncı. [Nevâyî] **2.** Yağma için düşman topraklarına saldıran askerî birlik ve bu birlikte bulunan kişi.

çapcak[1], -ğı [çap-mak > çap-çak چپچاق] *is.* **1.** *{eAT}* Ağaçtan, özellikle de çamdan oyularak yapılmış yayvan su kabı; çamçak; çömçek. **2.** *{ağız}* Ağzı açık fıçı; çam bardak. [DS] **3.** *{ağız}* Şıra süzmekte kullanılan aygıt. [DS]

çapcak[2], -ğı [çabuk-cak] *(ça'pçak)* *{ağız}* *zf.* Çarçabuk; tez. [DS]

çapçak[3], -ğı [çapçak] *müz.* Birkaç neyin birbirine ve hepsinin bir boruya bağlanması suretiyle meydana getirilmiş bir müzik aleti.

çapçı, [çap-cı / çap-çı] *{ağız}* *is.* Dolandırıcı. [DS]

çapçık, -ğı [çabuk-cak] *(ça'pçık)* *{ağız}* *zf.* Çarçabuk; tez. [DS]

çapdırmak, [çap-mak > çap-dır-mak] *{ağız}* *gçl. f.* *[-ır]* Koşturmak. [DS]

çapdurmak, [çap-dur-mak چپدورمق] *{eAT}* *gçl. f.* *[-ur]* **1.** Yağmalatmak; yağma ettirmek. **2.** Koşturmak; at koşturmak. [DK]

çapgın, [çap-mak > Çağ. çapkun > çap-ġın چپغين] *sf.* **1.** *{eAT}* (At için) hızlı koşan. **2.** *{ağız}* Çapkın. [DS]

çapgut, [çap-mak > çap-ğut] *{eT}* *is.* **1.** Küçük kumaş parçası; çaput. **2.** Şilte. [DLT]

çaphın, [çap *(yans.)* > çap-kın > çap-ẖın] *{ağız}* *is.* Alkış. [DS] ⊡ **çaphın çalmak,** *{ağız}* *Alkışlamak.* [DS]

çapı[1], [çap-ı] *{ağız}* *is.* Meyve toplamakta kullanılan çift ayaklı merdiven. [DS]

çapı[2], [çap *(yans.)* > çap-ı] *{ağız}* *is.* Toprak tencere. [DS]

çapı[3], [çap *(yans.)* > çap-ı] *{ağız}* *is.* Küçük köpek. [DS]

çapı[4], [çap-ı] *{ağız}* *is.* Testere ağzı; yiv. [DS]

çapıçak, -ğı [çabuk-cak > çapıcak] *{ağız}* *zf.* Çarçabuk. [DS]

çapıda, [çap *(yans.)* > çap-ıt-mak > çapıda] *{ağız}* *sf.* (Kadın için) beceriksiz. [DS]

çapık[1], -ğı [Çağ. çapuk] *{ağız}* *is.* Pantolon vb. giyeceklerin iki paçası arasına konulan üçgen parça. [DS]

çapık[2], -ğı [çap *(yans.)* > çap-mak > çap-ık] *{ağız}* *is.* Alkış. [DS]

çapık[3], -ğı [Erme. ç'ap'uk] *{ağız}* *is.* Üstü açık, kolay taşınan kollu sepet. [DS]

çapık[4], -ğı [çabuk > çapık] *{ağız}* *zf.* Çabuk; tez. [DS]

çapıl, [çap *(yans.)* > çap-ıl] *{ağız}* *is.* Sulu batak. [DS]

çapıl, [çap-mak > çap-ul > çap-ıl] *{ağız}* *is.* Yağma; ganimet; çapul. [DS]

çapıla, [Far. pāçīla] *{ağız}* *is.* Uçları kıvrık ayakkabı; yemeni; çapula.

çapılacı, [çapıla-cı] *{ağız}* *is.* Çarık ve yemeni satan kimse; yemenici. [DS]

çapılamak, [çap *(yans.)* > çap-ı-la-mak] *{ağız}* *gçl. f.* *[-r]* *[-l(ı)-yor]* İşi tam olarak anlamak. [DS]

çapıldamak, [çap *(yans.)* > çap-ıl-da-mak] *{ağız}* *gçsz. f.* *[-r]* *[-d(ı)-yor]* (Suya düşen nesne için) ses çıkarmak. [DS]

çapılış, [çarp-ıl-ış] *is.* Çarpılma eylemi veya biçimi.

çapılmak[1], [çap *(yans.)* > çap-ıl-mak] *{eT}* *edil. f.* *[-ur]* İnce ve yumuşak çamurla sıvanmak.

çapılmak[2], [çap-mak *(vurmak)* > çap-ıl-mak چاپلمق] *{eT}* *edil. f.* **1.** Boynu vurulmak. [DLT] **2.** *{eAT}* Yağmalanmak; yağma edilmek; basılmak. [DK]

çapındırmak, [çap-mak *(koşmak)* > çap-ın-dır-mak چپندرمق] *{eAT}* *gçl. f.* *[-ır]* Koşturmak.

çapınmak[1], [çap *(yans.)* / çap-mak *(çırpmak)* > çap-ın-mak] *{eT}* *dönşl. f.* **1.** Yüzmek; suda çırpınmak. [DLT] **2.** *{ağız}* Yapmaya çalışmak; yapmaya kalkışmak; davranmak. [DS]

çapınmak[2], [çap-mak *(koşmak)* > çap-ın-mak چاپینمق] *{eT}* *{eAT}* *dönşl. f.* *[-ur]* **1.** Hızlı hareket etmek; sür'atle koşmak. **2.** İleri atılmak; saldırmak.

çapınmak[3], [çap-mak *(kamçılamak)* > çap-ın-mak] *{eT} edil. f. [-ur]* Kamçılanmak.

çapır, [çap[9] > çap-ır] *{ağız} is.* Taşlı, sarp yol. [DS]

çapıt[1] [*eT.* çap-mak > çap-ġut > çaput / çap-ıt چپت] *is.* **1.** *{eAT}* Bez parçası; paçavra; bayağı bez. *{ağız} (aynı)* [DS] **2.** *{ağız}* Çiftçilerin işe giderken çarık içine ve bacaklarına sardıkları kalın aba, yün ve örme parçaları. [DS] ⊞ **çapıt aşı,** *{ağız} Kurutulmuş asma yaprağından yapılan yemek.* [DS]|| **çapıt gibi,** *{ağız} (Meyve için) çok sık ve birbirine girmiş.* [DS]

çapıt[2], [çap-ıt] *{ağız} is.* Kalın ve kabuklu kök. [DS]

çapıtçı, [çapıt-çı] *{ağız} is.* **1.** Eskici. [DS] **2.** Giyim eşyasına çok düşkün olan.

çapıtgan, [çap-mak *(koşmak)* > çap-ıt-ġan] *{eT} sf.* Çok saldıran. [DLT] ⊞ **çapıtgan er,** *{eT} Cellât; boyun vuran.* [DLT]

çapıtlı, [çapıt-lı] *sf.* **1.** Üzerinde, içinde çapıt bulunan. **2.** *{ağız} mecaz.* Üstüne başına özen göstermeyen; dağınık. [DS] ⊞ **çapıtlı çalı,** *{ağız} Dilek bezi bağlanan çalı veya ağaç.* [DS]|| **çapıtlı çorba,** *{ağız} İçine lâhana yaprağı konulan çorba.* [DS]

çapıtmak, [çap-mak *(koşmak)* > çap-ıt-mak] *{eT} gçl. f. [-ur]* Saldırmak; vurdurmak. [DLT]

çapiç, -ci [çepiç / çapiç] *{ağız} is.* Üç yaşındaki keçi. [DS]

çapik[1], **-ği** [çap-mak > çap-ik] *{ağız} is.* Alkış. [DS]

çapik[2], **-ği** [çap *(yans.)* > çap-ik] *{ağız} is.* Alkış. [DS]

çapile, [Far. pāçīla] *{ağız} is.* Altı kösele, üstü meşinden yapılma yumuşak ayakkabı. [DS]

çapili, [? çapili] *{ağız} is.* Bir tutam ot. [DS]

çapille, [Far. pāçīle] *{ağız} is.* → çapile. [DS]

çapilya, [Far. pāçīle] *{ağız} is.* → çapile. [DS]

çapilye, [Far. pāçīle] *{ağız} is.* → çapile. [DS]

çapka, [çapġut > çapka] *{ağız} is.* → çapıt. [DS]

çapkı[1], [çap-mak *(vurmak)* > çap-kı] *{ağız} is.* Yağma için yapılan akın. [DS]

çapkı[2], [çap-kı] *{ağız} is.* **1.** Bağdadi. **2.** Çatılardaki dilmeler üzerine konulan ağaç parçaları. [DS]

çapkıcı, [çap-mak *(vurmak)* > çapkı-cı] *{ağız} is.* Akıncı; yağmacı. [DS]

çapkılamak, [çapkı-la-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Akın etmek; yağmalamak. [DS]

çapkın[1], [çap-mak *(koşmak)* > çap-kın چپقين] *sf.* **1.** (At için) hızlı koşan. **2.** Koşucu. ⊞ **çapkın at,** *{eAT} Hızlı koşan at.*

çapkın[2], [çap-mak *(koşmak, at sürmek)* > çap-kın] *sf.* **1.** Sürekli sevgili değiştiren; geçici aşklar peşinde koşan; hızlı aşk hayatı yaşayan; hovarda; zendost. **2.** İçki ve kumar gibi alışkanlıklara düşkünlük gösteren; sefih. **3.** Hiçbir işte dikiş tutturamayan; uçarı ve haylaz. **4.** (Bakış için) baştan çıkarıcı; cinsellik taşıyan. **5.** *{ağız}* Her gördüğü eşyayı alan. [DS] **6.** *{ağız}* Kabadayı. [DS] **7.** *{ağız}* Açıkgöz. [DS]

çapkın[3], [çap-kın] *{ağız} sf.* Biçimsiz yürüyen. [DS]

çapkın[4], [çap-mak > çap-kın] *{ağız} sf.* (Kişi için) kısıtlı; tutuklu. [DS]

çapkınca, [çapkın-ca] *zf.* Çapkın bir kimseye yakışır biçimde.

çapkınlaşma, [çapkın-la-ş-ma] *is.* Çapkın bir durum alma eylemi.

çapkınlaşmak, [çap-kın-la-ş-mak] *dönşl. f. [-ır]* Çapkınlık yapmaya başlamak.

çapkınlık, -ğı [çap-kın-lık] *is.* Çapkın olma durumu ve niteliği.

çapkun, [çap-mak *(koşmak, saldırmak)* > çap-kun چپقون] *{eAT} is.* **1.** Akın; baskın. [DK] **2.** Açık eşkin giden at. **3.** *mecaz.* Sürtük; derbeder; külhanbeyi; hovarda; zendost. ⊞ **çapkun etmek,** *{eAT} Akın etmek.*

çapla[1], [Lat. salvia] *{ağız} is.* Adaçayı, *(Salvia officinalis).* [DS]

çapla[2], [? çapla] *is.* Metal levha üzerine kazıma işlemi yapmakta kullanılan çelik kalem.

çaplak, -ğı [çap *(yans.)* > çap-la-k] *{ağız} is.* Sulu batak. [DS]

çaplama, [çap *(yans.)* > çap-la-ma] *is.* **1.** Bir yontu taşının etrafında belirli kalınlıkta bir pay bırakarak yapılan profil çalışması. **2.** Bir ateşli silaha veya mermiye istenilen çapı verme işi. **3.** *{ağız}* İnşaatlarda çeşitli amaçlarla kullanılan yontulmuş ağaç. [DS]

çaplamak, [çap > çap-la-mak] *gçl. f.[-r] [-l(ı)-yor]* **1.** Bir cismin çapını ölçmek. **2.** Bir ağaç tomruğu ya da taş kütleyi kabaca yontmak. **3.** İmal edilen toprak, ağaç ya da metal eşyaya, tavlandıktan sonra en son şeklini vermek. **4.** *{ağız}* Demet yapmak. [DS] **5.** *{ağız}* Eşyayı düzgünce birbiri üzerine yığmak. [DS] **6.** *{ağız} spor.* (Güreşçi için) rakibine şark kündesi uygulamak. [DS]

çaplançanak, -ğı [çap-lan+çanak] *{ağız} is. bot.* Kapsülü küre biçiminde olan bir tür gelincik, *(Papaver rhoeas).* [DS]

çaplanmak, [çap-la-n-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* (Ağaç, kereste vb. için) çarpılmak; eğrilmek. [DS]

çaplı[1], [çap-lı] *sf.* **1.** Çapı olan. **2.** *mecaz.* Enli; geniş. **3.** (Kişi için) değerli, nitelikli.

çaplı[2], [Far. çep *(sol, eğri)* > çap-lı] *{ağız} sf.* **1.** (Testere ağzı için) dişleri sağa sola açılarak ağız genişliği kazandırılmış; keskin. **2.** Eğri; çarpık. [DS]

çaplı[3], [çap-lı] *{ağız} sf.* Düzenli. [DS]

çaplık, -ğı [Far. çep *(sol, eğri)* > çap-lık] *{ağız} is.* Eğrilik. [DS]

çaplus, [Far. çāblūs چاپلوس] *(ça:plu:s) {OsT} sf.* Dalkavuk; yaltakçı.

çapma, [çap-mak *(koşmak, hızlanmak)* > çap-ma] *is.* Koşturma veya akın etme; at sürmek işi.

çapmak[1], [*eT.* çap-mak چاپمق] *gçl. f. [-ar]* **1.** *{eT} {eAT}* (At) koşturmak; sürmek. **2.** *gçsz. f.* Koşmak; süratle hareket etmek. *{eAT} {ağız} (aynı)* [DS] **3.** *{eAT}* Dört nala yetişmek. [DK] **4.** *{eT} {eAT} {ağız}* Vurmak; çarpmak; kesmek. [Nevâyî] [DLT] [DS] **5.** *{eAT}* Hücum etmek; saldırmak. **6.** Akın etmek; yağma ve talan etmek; çapul yapmak. **7.** *{eAT}* Yarmak. [DK] **8.** *{eT}* Yapmak. [OKD] **9.** *{ağız}* İvmek. [DS]

çapmak[2], [çap *(yans.)* > çap-mak] *{eT} gçsz. f. [-ar]* İyi cins çamurla sıvamak.

çapmak[3], [çap *(yans.)* > çap-mak] *{eT} gçsz. f. [-ar]* Yüzmek. [KB]

çapmak[4], [çap-mak] *{ağız} gçsz. f. [-ar]* (Köpek için) havlamak. [DS]

çapmaz, [Far. çep ü rāst => çapraz > çapmaz] *{ağız} is.* Ön ve arka ayakları çaprazlama beyaz olan at. [DS]

çaprak, -ğı, [Mac. csáprág] *is.* Atların üzerine örtülen bir tür örtü; gaşiye; haşa. *{ağız} (aynı)* [DS]

çapras[1], [Far. çep ü rāst] *{ağız} sf.* **1.** Eğri. **2.** Şaşı. [DS]

çapras[2], [Far. çep ü rāst => çapras] *{ağız} is.* Ayakları çaprazlama beyaz olan at. [DS]

çapras[3], [Far. çep ü rāst => çapras] *{ağız} is.* Göğse takılan süs iğnesi; gümüş iğne. [DS]

çaprast, [Far. çep ü rāst *(sola sağa dönüş)* چپ و راست] *{OsT} {ağız} sf.* Çapraz. [DS]

çaprastlama, [çaprast-la-ma] *{OsT} zf.* Çaprazlama.

çapraşık, -ğı [Far. çep ü rāst => çapraz > çapraş-ık] *sf.* **1.** Sağdan sola, soldan sağa olmak üzere birbirinin içine geçmiş; dolaşık; çitişik. **2.** Çözülmesi güç ve karışık. **3.** İçinden çıkılamaz.

çapraşıklaşma, [çapraşık-la-ş-ma] *is.* Çözülmesi ve anlaşılması güçleşmek işi.

çapraşıklaşmak, [çapraşık-la-ş-mak] *dönşl. f. [-ır]* Çapraşık duruma gelmek.

çapraşıklık, -ğı [çapraş-ık-lık] *is.* Çapraşık olma durumu.

çapraşka, [Far. çep ü rāst => çapraş-ka] *{ağız} sf.* Şaşı. [DS]

çapraşlamak, [Far. çep ü rāst => çapraz > çapraş-lamak] *gçl. f. [-r]* Çapraz olarak yerleştirmek; çaprazlamak.

çapraşma, [Far. çep ü rāst => çapraş-ma] *is.* **1.** Karışık ve içinden çıkılamaz duruma gelmek işi. **2.** Karşılıklı birbirini kesecek biçimde biri diğerinin üzerinden geçmek işi.

çapraşmak, [Far. çep ü rāst => çapraş-mak چپرشمق] *dönşl. f. [-ır]* **1.** Karışık, anlaşılmaz, çözülmez ve içinden çıkılmaz duruma gelmek; karmakarışık olmak. *{eAT} (aynı)* **2.** (İp vb. için) çözülmez hâle gelmek; karışıp düğümlenmek; kenetlenmek; sıkışmak. **3.** Şiddetlenmek. **4.** *işteş. f.* (Karşılıklı iki ip vb. şey) biri diğerini kesecek şekilde biri diğerinin üzerinden geçmek ya da bağlanmak; çitişmek. **5.** *{ağız}* Birbirine zıt gitmek. [DS]

çapraz, [Far. çep *(sol)* ü rāst *(sağ)* => çapraz] *sf.* **1.** Çarpı işareti şeklinde birbiri üstünden geçen veya birbirini kesen. **2.** Karşılıklı iki yandan birbirine doğru kapanan. **3.** (Kar yağışı için) sulu sepken. **4.** *{ağız}* Eğri. [DS] **5.** *{ağız}* Şaşı. [DS] **6.** (At için) ön sağ, arka sol ya da ön sol, arka sağ ayakları beyaz ya da alacalı olan. **7.** *{ağız}* (Kişi için) inatçı. [DS] **8.** *{ağız}* (Kişi için) ortalığı karıştıran. [DS] **9.** *is.* Eskiden kuşak üzerine takılan halkalı silahlık. **10.** Testerenin ardışık iki dişi arasındaki yana doğru olan açı farkı. **11.** *{ağız}* Kopça. [DS] **12.** *{ağız}* Kaytanla sarılmış süs düğmesi. [DS] **13.** *{ağız}* Gümüş veya altın gerdanlık. [DS] **14.** *{ağız}* Göğse takılan süs iğnesi; gümüş iğne. [DS] **15.** *{ağız}* Buğday ve arpa karışımı. [DS] **16.** *{ağız}* Engel. [DS] **17.** *{ağız}* Kadife ya da çuhadan üzeri sırma ile işlenerek yapılmış ceket. [DS] **18.** *{ağız}* Bir tür dokuma motifi. [DS] **19.** *spor.* Ayakta iken rakibin koltuk altından ellerini geçirerek sırtında kenetlemek şeklinde yağlı güreş oyunu. **20.** *{ağız}* Demircilerin kıskacı bağlamak için kullandıkları demir halka. [DS] **21.** *{ağız}* Dolap ve pencere menteşesi. [DS] **22.** *{ağız}* Köpek tasması. [DS] **23.** *{ağız}* Kolan tokası. [DS] **çapraz ateş,** *as. Çeşitli noktalardan çıkan ve birbirini keserek aynı hedefe yapılan atış.*|| **çapraz bağlar,** *anat. Diz ekleminin arka tarafında bulunan iki bağ.*|| **çapraz kafiye,** *ed. Bir dörtlükte birinci ile üçüncü, ikinci ile dördüncü mısraların ortak kafiyesi.*|| **çapraz taş,** *At başlığına takılan pirinçten yapılma süs.*|| **çapraz tozlaşma,** *biy. Bir çiçeğin başka çiçekten gelen çiçek tozlarıyla döllenmesi.*|| **çapraz yakınlar,** *Bir kimsenin hala ile dayı çocukları arasındaki akrabalık bağı.*

çaprazlama, [çapraz-la-ma] *is.* **1.** Çapraz hâle getirmek işi. **2.** *zf.* Çapraz olarak, verevine birbirini keser biçimde.

çaprazlamak, [çapraz-la-mak] *gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* **1.** İki şeyi artı ya da çarpı gibi üst üste getirmek ya da kesiştirmek. **2.** İki ayrı türü ya da ırkı birbiri ile döllemek. **3.** Dokumacılıkta çözgü ipliklerini çok sayıda basit gruplara ayıracak biçimde birbirine kesiştirmek.

çaprazlaşma, [çapraz-la-ş-ma] *is.* Çapraz duruma gelmek işi.

çaprazlaşmak, [çapraz-la-ş-mak] *dönşl. f.* **1.** Çapraz duruma gelmek. **2.** (İş, olay, ortam için) karışmak, içinden çıkılamaz hâle gelmek.

çaprazlık, -ğı [çapraz-lık] *is.* **1.** Çapraz olma durumu. **2.** Çapraz olan şeyin niteliği.

çaprazmak, [çap-ra-z(ı)-mak ?] *{ağız} gçsz. f. [-ır]* (İyi cins tohum için) toprakta bozulmak. [DS]

çaprazölçer, [çapraz+ölç-er] *is.* Testere dişlerinin çaprazlığını ölçen alet; çapraz mastarı.

çapraznari, [Far. çep ü rāst-vār-ī] *{ağız} is.* Küçük çekiç. [DS]

çaprazvari, [Far. çep ü rāst-vār-ī] *(çaprazva:ri:) zf.* Çapraz olarak; çaprazlamasına.

çaprı, [çırp-ı / çarp-ı > çaprı] *{ağız} is.* Çırpı. [DS]

çapsal, [çap-sal] *sf.* **1.** Çapa ilişkin. **2.** Bir yüzeyi iki eş değerli parçaya bölen.

çapsamak, [çap-mak > çap-sa-mak] *{eT} gçsz. f. [-r]* Yüzmek istemek. [DLT]

çapsız, [çap-sız] *sf. mecaz.* Değersiz, önemsiz, zayıf.

çapşak, -ğı [çamçak > çapşak] *{ağız} is.* Çam ağacından yapılmış su kabı. [DS]

çaptırmak, [çap-mak *(koşmak, yağmalamak)* > çap-tır-mak چپترمق] *{eAT} gçl. f.* **1.** Yağmalatmak; yağma ettirmek. **2.** Koşturmak. **3.** *gçsz. f. {ağız}* Sersercie gezmek. [DS]

çaptırmış, [çap-mak *(koşmak)* > çap-tır-mış] *{ağız} is.* Sokak kadını. [DS]

çapturmak[1], [çap *(yans.)* > çap-mak > çap-tur-mak] *{eT} gçl. f. [-ur]* **1.** Suda yüzdürmek. **2.** Çamurla sıvatmak.

çapturmak[2], [çap-mak > çap-tur-mak] *{eT} gçl. f.* **1.** Boyun vurdurmak. [DLT] **2.** Yaptırmak. [OKD]

çapuk[1], **-ğu** [Çağ. çapuk چاپوق] *{eAT} {ağız} is.* Don ağı. [DS]

çapuk[2], **-ğu** [çap *(yans.)* > çap-uk] *{ağız.} is.* Alkış; el şaklaması. ⊟ **çapuk çalmak,** *{ağız} Alkışlamak.* [DS]

çapuk[3], **-ğu** [Erme. č'ap'uk] *{ağız.} is.* Ağzı açık el sepeti.

çapuk[4], **-ğu** [Far. çābük => çapuk] *{ağız} zf.* Çabuk; tez. [DS]

çapukbaz, [Far. çābük-bāz] *{eAT} zf.* **1.** Çabuk; tez. **2.** *sf.* Çevik.

çapul[1], [çap *(yans.)* > çap-ul] *is.* **1.** Su vb. sıvı maddeler içinde, sallanma ve çalkalanma gibi hareketler sonucunda oluşan ya da el ve ayakla oluşturulan hareketleri ve bu biçimde çabalamayı anlatan yansımalı gövde. **2.** *{ağız}* Su dolu çukur; obruk. [DS] **3.** *{ağız} sf.* (Yer için) sulu; batak. [DS] ⊟ **çapul çupul,** *{ağız} 1. Çamur yüzünden ayaklar "çap çup" sesleri çıkararak. 2. Karmakarışık.* [DS]

çapul[2], [çap-mak *(koşmak, at sürmek)* > çap-ul چاپول چاپل] *is.* **1.** Bir yeri toplu hâlde basarak yağma etme; talan; yağma. *{eAT} (aynı)* **2.** Yağma sonucu ele geçirilen mal, eşya; ganimet. ⊟ **çapul civermek,** *{eAT} Çapulcu göndermek; akın ettirmek.*|| **çapul seğirtmek,** *{eAT} Akın etmek.*

çapul[3], [çap *(yans.)* > çap-ul] *{ağız} is.* Göl ve çay kenarında yetişen ot. [DS]

çapula[1], [Far. pāçīla] *(ça'pula) {ağız} is.* **1.** Karadeniz bölgesinde giyilen, ham deriden yapılmış, ucu sivri ve kalkık bir tür günlük ayakkabı; yemeni. **2.** Ayakkabı çivisi. **3.** Altı kabaralı kaba ayakkabı. [DS]

çapula[2], [? çapula] *{ağız} is.* Başörtüsü. [DS]

çapulacı, [çapula-cı] *is.* Çapula yapıp satan ayakkabıcı.

çapulcu, [çapul-cu] *sf.* **1.** Yağmacı. **2.** Düşman topraklarına yağma amacıyla saldıran akıncı. **3.** (Kişi için) kaba saba ve kırıcı. **4.** İşsiz güçsüz; serseri.

çapulculuk, -ğu [çapulcu-luk] *is.* **1.** Çapulcunun yaptığı iş. **2.** Bir yeri yağmalama. ⊟ **çapulculuk etmek,** *1. Bir yeri yağmalamak; yağmacılık yoluyla geçinmek. 2. Kaba saba ve kırıcı davranmak.*

çapuldamak, [çap *(yans.)* > çap-ul-da-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-d(u)-yor]* Su ya da çamur içinde yürürken ayaklar ses çıkarmak; sağa sola su ve çamur sıçramak. [DS]

çapuldatmak, [çap *(yans.)* > çap-ıl-da-t-mak] *{ağız} gçl. f. [-ır]* **1.** Yemek yerken ağız şapırdatmak. **2.** Çalkalamak. [DS]

çapullama, [çapul-la-ma] *is.* Çapul yapmak işi; yağmalama.

çapullamak, [çapul-la-mak] *gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* **1.** Yağma etmek. **2.** Ganimet almak.

çapur, [çopur > çapur] *{ağız} is.* **1.** Keskin taşlarla örtülü yer. **2.** Keçe kılı. **3.** Çiçekbozuğu yüz. [DS]

çapurculuk, -ğu [çapul-cu-luk] *{ağız} is.* Çapulculuk; yağmacılık. ⊟ **çapurçuluk etmek,** *{ağız} Tarla açmak için orman yakmak.* [DS]

çapurt, [çaput > çapurt] *{ağız} is.* Eski bez parçası; paçavra. [DS]

çapuşmak, [çap-mak > çap-uş-mak چاپشمق] *{eAT} işteş. f. [-ur]* Birlikte hücum etmek; koşuşmak.

çaput, [*eT.* çap-mak > çap-ġut > çaput] *is.* **1.** Eski bez parçası; paçavra; *{eT} {ağız} (aynı).* [DS] **2.** Eskimiş, dökülmüş ve sökük elbise. **3.** Bez. ⊟ **çaput kilimi,** *{ağız} İnce şerit hâlinde kesilmiş bez parçalarından dokunmuş kilim.* [DS]

çaputlama, [çaput-la-ma] *{ağız} is.* Grip; nezle; burun akıntısı. [DS]

çapük[1], **-ğü** [Çağ. çapuk چاپک] *{eAT} is.* Don ağı.

çapük[2], **-ğü** [Far. çābük / *eT.* çap-mak > çap-ük] *sf.* Hızlı hareket eden; çabuk.

çar[1], [çar / çır /çir / çör / çur / çür *(yans.)*] *is.* Su ve benzeri akışkan maddelerin dökülüşünü anlatan kök. *{eT} (aynı)* [DLT] *çar-lan, çar-şa-k* ⊟ **çar çar,** *Akarsuyun çıkardığı ses.*

çar[2], [çar / çır /çir / çur *(yans.)*] *is.* Dönme, sürtünme, bağırma, ağlama, ötme ve parazitli sesler çıkarma durumlarında çıkan sesleri anlatan kök. [Zülfikar] *çar-la-mak*

çar[3], [çār] *(ça:r) {eT} is.* "Çoluk çocuk" anlamındaki "çar çarmak" ikilemesinde geçer. [DLT] ⊟ **çar çarmak,** *{eT} Çoluk çocuk.*

çar[4], [Ar. i'zār => car / çar] *is.* **1.** Omuzlara örtülen atkı; şal. **2.** *{eAT} {ağız}* Baş örtüsü; çarşaf. [DS] **3.** *{ağız}* Bel bağı. [DS]

çar[5], [Far. çehār / cihār / çār چار] *(ça:r) {eAT} {OsT} sf.* Dört. 🗗 **çār-aktār,** *{OsT} Her taraf; her yön; her yan.*|| **çār-bāliş,** *{OsT} 1. Dört öge. 2. tar. Padişahların ve devlet büyüklerinin üzerine oturdukları dört katlı şilte.*|| **çār-bāliş-i erkān,** *{OsT} Doğadaki sıcaklık, soğukluk, nem ve kuruluktan ibaret dört özellik.*|| **çār-cihet,** *{OsT} Dört taraf; dört yan.*|| **çār-cū-yi fıtrat,** *{OsT} İnsan vücudundaki kan, balgam, lenf ve safradan ibaret sayılan dört öge.*|| **çār-çeşm,** *{OsT} 1. Dört göz. 2. Candan, gönülden isteme ve bekleme.*|| **çār-çūbe,** *{OsT}* → çarçube.|| **çār-darb,** *{OsT} tasvf. Melâmîlikte saçı, sakalı, kaşı ve bıyığı ustura ile tıraş etme geleneği.*|| **çār-deh,** *{OsT} 1. On dört. 2. Dolunay.*|| **çār-dehüm,** *{OsT} On dördüncü.*|| **çār-divār,** *{OsT} Dünya'nın dört tarafı.*|| **çār-duvāl,** *{OsT} Ucu dört dilli kırbaç.*|| **çār ebrū,** *{OsT} 1. Dört kaşlı. 2. Yeni terlemeye başlayan bıyık.*|| **çār-emîn,** *{OsT} Dört halife.*|| **çār-erkān,** *{OsT} Dört eleman.*|| **çār-erkān-ı cuvānî,** *{OsT} tar. Padişahın özel hizmetini gören has odabaşı, silâhtar, çuhadar ve rikâbdardan ibaret enderunun dört büyük görevlisi.*|| **çār-gâh,** *{OsT}* → çargâh.|| **çār-gâme,** *{OsT} 1. Hızlı ve yorga at. 2. İçki meclisindeki kızışma.*|| **çār-gûşe,** *{OsT}* → çargûşe.|| **çār-gûşî,** *{OsT} Dört köşeli şarap şişesi.*|| **çār kûşe,** *{OsT} Eski kitapların cilt kaplarının köşelerinin dağılmaya yüz tutması üzerine, bu köşelere sağlamlaştırmak için geçirilen meşin ya da bakır köşebentlere verilen ad.*|| **çār-māder,** *{OsT} 1. Dört öge. 2. Dört yıldız.*|| **çār-mağz,** *{OsT} Kabuklu yemişlerin içi.*|| **çār-mezheb,** *{OsT} Sünnîlik, Malikîlik, Şafiîlik ve Hanbelîlik'ten ibaret olan dört İslam mezhebi.*|| **çār-mısrā,** *{OsT} Rubai.*|| **çār-mîh,** *{OsT} 1. Dört çivi. 2. Çarmıh. 3. Bir erkeğin diğer erkekle cinsel ilişkiye girme biçimi.*|| **çār-mîh-i hayāt,** *{OsT} Hayatın ve vücudun esasını oluşturan dört unsur.*|| **çār-pā,** *{OsT} Dört ayaklı.*|| **çār-pāre,** *{OsT} 1. Dört parça. 2. Çalpara.*|| **çār-sū,** *{OsT} 1. Dört taraf. 2. Dört tarafı olan şey. 3. Çarşı; pazar.*|| **çār-şeb,** *{OsT} Kadınların örtündüğü çarşaf.*|| **çār-şenbîh,** *{OsT} Dördüncü gün; çarşamba.*|| **çār-tā,** *{OsT} 1. Dört telli tambur veya kemençe. 2. Dört öge. 3. Dünya.*|| **çār-tāre,** *{OsT} 1. Dört telli tambur veya kemençe. 2. Dünya. 3. Dört öge.*|| **çār-tāk,** *{OsT} 1. Dört köşe çadır. 2. Çardak.*|| **çār tekbir,** *{OsT} Dört tekbir; cenaze namazı.*|| **çār-yār,** *{OsT} Dört dost.*|| **çār-yārî,** *İlk dört halifeye bağlılık; Sünnîlik.*|| **çār-yār-i güzîn,** *{OsT} Dört sevgili dost.*|| **çār-yek,** *{OsT} Dörtte bir; çeyrek.*|| **çār-zebān,** *{OsT} 1. Dört dil. 2. Çalçene; geveze.*

çar[6], [Far. çār چار] *(ça:r) {OsT} is.* **1.** Çare. **2.** Tuğla ve çanak çömlek fırını. 🗗 **çār-nā-çār,** *{OsT} Çaresiz; ister istemez.*

çar[7], [Lat. caesar *(hükümdar)* > Slav. tsesary / tzar => çar] *is.* Rus ve Bulgar hükümdarlarına verilen unvan.

çar[8], [*eT.* çer] *{ağız} is.* Hastalık; çor. [DS]

çar[9], [? çar] *{ağız} is.* Tartı. [DS]

çar[10], [? çar] *{ağız} is.* Saman sepeti. [DS]

çar[11], [? çar] *{ağız} is.* Bozuk para. [DS]

çara[1], [Far. çāre چاره] *{eAT} is.* Çare. [DK]

çara[2], [çara] *{ağız} is.* **1.** Memeli hayvanların kızgınlık zamanlarında ve doğum öncesinde dişilik organlarından gelen sıvı. **2.** Meni; sperma. **3.** Yeni doğan yavrunun ilk dışkısı. **4.** Dölyatağında yavruyu saran zar; eş; plasenta. [DS]

çara[3], [çara] *{ağız} sf.* (Et için) yağsız, ince. [DS]

çara[4], [? çara] *{ağız} is.* Kapı mandalı. [DS]

çara[5], [Ar. carre جره => çara] *{ağız} is.* Testi. [DS]

çara[6], [çar *(yans.)* > çar-a] *{ağız} is.* Bez parçası; eski bez. [DS] 🗗 **çara gibi,** *{ağız} (Bez için) ince ve çürük.* [DS]

çarak, -ğı [çar-a-k] *{ağız} is.* Ayakyolu; yüz numara; tuvalet. [DS]

çaral, [Ar. caral] *{ağız} is.* Az ürün veren toprak. [DS]

çarambula, [Far. çerāġ => çıra-(m)+bul-a ? > çarambula] *{ağız} is.* Ateş böceği. [DS]

çaran, [Ar. caral => çaran] *{ağız} is.* **1.** Az ürün veren toprak. **2.** Nemli toprak. [DS]

çaraş[1], [? çaraş] *{ağız} is.* **1.** Pekmez ocağı. **2.** Şıra için üzüm ezilen büyük tekne. [DS]

çaraş[2], [? çaraş] *{ağız} is.* Bir çift öküzün önüne koşulan ikinci koşum çifti. [DS]

çarçabuk, [ça(r)+ ça/buk] *(ça'rçabuk) zf.* Çok çabuk olarak; çok acele olarak.

çarçak, -ğı [çar+şak / çar+çak] *{ağız} is.* Dağ eteklerindeki taş yığını. [DS]

çarbak[1], **-ğı** [? çarbak] *{ağız} is.* Tarla faresi. [DS]

çarbak[2], **-ğı** [? çarbak] *{ağız} is.* İpek veya yün kuşak. [DS]

çarcavlak, -ğı [çar+cav-la-k] *{ağız} sf.* [DS]

çarç, -cı [Far. çarḫ => çarç] *{ağız} is.* Tekerlek. [DS]

çarçak, -ğı [çar *(yans.)* + çak *(yans.)*] *{ağız} is.* Dağ eteklerindeki taş yığınları. [DS]

çarçar, [Ar. cercer جرجر => çarçar] *{ağız} is.* Döven. [DS]

çarçarı, [çar+çar-ı] *{ağız} is.* Birdirbir oyunu. [DS]

çarçel, [? çarçel] *{ağız} is.* Çubuklarla örülen döşeme. [DS]

çarçube, [Far. çār *(dört)*+ çūbe *(ağaç)* چارچوبه] *(ça:rçu:be) {OsT} is.* Çerçeve.

çarçur, [çar *(yans.)* > çar+çur / Erme. ç'arç'rug *(çalkalanmış)*] *{eT} is.* **1.** İşe yaramaz şeyler; abur cubur. [DLT] **2.** Gereksiz harcama; israf. 🗗 **çarçur etmek,** *1. Boş yere harcayıp bitirmek; israf etmek;*

ziyan etmek. 2. Dağıtmak; hor kullanmak.|| **çarçur olmak,** *Boş yere harcanıp gitmek; ziyan olmak.*|| **çarçur yemek,** *Eline geçeni yemek; hiçbir şey bırakmadan yemek.* [DLT]

çarçü, [Far. çerçī => çarçü] *{ağız}* is. Çerçi. [DS]

çardağ, [Far. çār-ṭāḳ چارطاق > çardāġ] *{eAT} {ağız} is.* Çardak. [DS]

çardah, [Far. çār-ṭāḳ => çardaḫ] *{ağız} is.* **1.** Çardak. **2.** Bir oda içerisinde ayrılmış yüksekçe yer. **3.** Balkon. **4.** Salon. [DS]

çardak[1], **-ğı** [Far. çār *(dört)* + Ar. ṭāḳ *(direk)* چارطاق] *is.* **1.** Üstüne sarmaşık cinsi bitkiler sardırılmak suretiyle birkaç direk ve kafesten oluşmuş gölgelik. **2.** Dört direk üzerine kurulmuş bahçe veya bostan kulübesi. **3.** *tar.* İmparatorluk döneminde esnafı kontrol eden daire ve bu dairenin elemanları ile gümrük dairesine verilen ad. **4.** *{ağız}* Bir oda içinde ayrılmış yüksek yer. [DS] **5.** *{ağız}* Davarcıların ağıllarının yanına yaptıkları ilkel yapı. [DS] **6.** *{ağız}* Odaların ön kısmı. [DS] **7.** *{ağız}* Mutfak. [DS] ⊟ **çardak emîni,** *tar. Gümrük kontrol memuru.*|| **çardak palası,** *{ağız} Temizlik bezi; tahta bezi.* [DS]

çardak[2], **-ğı** [çar *(yans.)* > çar-da-k] *{ağız} is.* Çağlayan. [DS]

çardalık, -ğı [çardak-lık] *{ağız} is.* Çardak. [DS]

çardaman, [çardak > çarda-man] *{ağız} is.* Çardak. [DS]

çardarb, [Far. çār + Ar. żarb چارضرب] *(ça:rzarb) is. tasvf.* Melamîlerin zikir sırasında kalplerinin "dört darp" denilen düzende çarpmaya başlaması ile neşelenmeleri üzerine sakal, saç, bıyık, kaşlarını tıraş etmeleri olayına verilen ad.

çardaş, [Mac. csardas] *is.* Önce yavaş tempoda başlayan daha sonra hızlı tempoda devam eden iki veya dört zamanlı bir Macar dansı.

çardeh, [Far. çār *(dört)* + deh *(on)* چارده] *{OsT} sf.* **1.** On dört. **2.** *is.* Dolunay. ⊟ **çardeh-i ma'sūm,** *On dört masum (Hz. Muhammet, kızı Fatma ve on iki imam).*

çardın[1], [çardak > çardın] *{ağız} is.* Balkon. [DS]

çardın[2], [Ar. cirẕavn جرذون] *{ağız} is.* İri fare. [DS]

çardönü, [çardak+ön-ü > çardönü] *{ağız} is.* Salon. [DS]

çare[1], [Far. çāre چاره] *(ça:re) {OsT} is.* **1.** Bir engeli, bir güçlüğü aşmak için tutulan yol; çıkar yol; yöntem. **2.** Çözüm; tedbir. **3.** Kurtuluş yolu. **4.** Bir hastalığı iyileştirecek her türlü yol; deva. **5.** Yardım. **6.** Hile.⊟ **çāre-cū,** *{OsT} Çare arayan.*|| **çāre-cūyāne,** *{OsT} Çare arayana yakışır biçimde.*|| **çāre-ger,** *{OsT} Çare bulmak isteyen.*|| **çāre-hāh,** *{OsT} Çare arayan.*|| **çāre-i hāl,** *{OsT} Çözüm yolu.*|| **çāre-i halas,** *{OsT} Kurtuluş yolu.*|| **çāre-i tahlis,** *{OsT} Kurtuluş yolu.*|| **cāre-i teennüs,** *{OsT} Alışkanlık yolu.*|| **çāre-perdāz,** *{OsT} Çözüm yolunu bulan; çare bulan.*|| **çāre-sāz,** *{OsT} Çare bulan; tedbir düşünen.*|| **çāre-sāzî,** *{OsT} Çare buluculuk.*|| **çaresine bakmak,** *Çözüm yolu aramak, araştırmak.* || **çaresi yok,** *İster istemez; ne çare.*|| **çāre-perdāz,** *{OsT} Çözüm üreten, bulan.*|| **çāre-yāb,** *{OsT} Çözüm yolu bulan; çare bulan.*

çare[2], [Far. çāre چاره] *(ça:re) {OsT} is.* Ayrılık.

çare[3], [Far. çāre چاره] *(ça:re) {OsT} zf.* Bir kere.

çaremîn, [Far. çār + Ar. emīn چارامين] *(ça:remin) {OsT} is.* Dört güvenilir kimse; (Hz. Ebubekir, Hz. Ömer, Hz. Osman, Hz. Ali).

çaresiz, [çare-siz] *(ça:resiz) sf.* **1.** Çaresi olmayan. **2.** Çare bulamayan; çözüm getiremeyen. **3.** *zf. Başka çıkar yolu bulamayarak; zorunlu olarak.*

çaresizlik, -ği [çare-siz-lik] *(ça:resizlik) is.* **1.** Çaresiz kalma durumu. **2.** Elden bir şey gelmeme.

çareviç, [Rus. tsarovits] *is.* Çarın büyük oğlu veya tahta çıkacak olan prens; veliaht.

çarga, [çağa > ? çarga] *{ağız} is.* Bebek. [DS]

çargâh, [Far. çār + gāh *(yayla)* چارگاه] *(ça:rgâ:h) {OsT} is.* **1.** Dört yön. **2.** *müz.* Türk müziğinde bir numaralı basit makam ve dizgesi. ⊟ **çargâh perdesi,** *Türk müziğinde do sesine verilen ad.*

çargala, [? çargala] *{ağız} is.* Pancar. [DS]

çargat, [Ar. i'zār + ḳadd چارقد] *{ağız} is.* Baş örtüsü. [DS]

çargı, [? çargı] *{ağız} is.* Mendil. [DS]

çargûşe, [Far. çār-gūşe چارگوشه] *(ça:rgû:şe) {OsT} is.* **1.** Dört köşeli olan şey. **2.** Dört yön; her taraf. **3.** Dörtgen yemek sofrası. **4.** Yıpranmasını önlemek için kitap kabının köşelerine konulan bakır üçgen. **5.** Dörtgen kesilen ağaç, taş vb. **6.** *mat.* Eşkenar dörtgen.

çarh[1], [Far. çarḫ / çerḫ چرخ] *{OsT} is.* **1.** Tekerlek gibi bir eksen üzerinde dönen aygıt; çark. **2.** Dairesel hareket. **3.** *{eAT}* Gökyüzü. [YE] **4.** Şans; talih; baht. **5.** *{eAT}* Felek. **6.** *mecaz.* Dönmeye devam eden şey. **7.** Tef. **8.** Ok yayı. **9.** Elbise yakası. **10.** *tasvf.* Mevlevilikte, sema ederken direk (sol ayak) sabit tutulurken onun etrafından döndürülen sağ ayağa verilen ad. **11.** *zool.* Çakır doğan. **12.** *{ağız}* Kapı mandalı. [DS] **13.** *{ağız}* Değirmen çarkı. [DS] **14.** *{ağız}* Ağartma taşı. [DS] **15.** *sf.* Dönen; devreden. ⊟ **çarh-āb,** *{OsT} Dönen su; girdap.*|| **çarhgâh,** *{OsT} Mevlevi dervişlerin sema yaptıkları yer.*|| **çarh-ı abkesî,** *{OsT} Su çeken çark; bostan dolabı.*|| **çarh-ı ābnus,** *{OsT} Göğün dokuzuncu katı.*|| **çarh-ı ahdār,** *{OsT} Mavi gök kubbe.*|| **çarh-ı atlas-berîn,** *{OsT} Göğün dokuzuncu katı.*|| **çarh-ı devrān,** *{OsT} Dönen gök kubbe; talih, kader.*|| **çarh-ı devvār,** *{OsT} 1. Gökyüzü. 2. Talih; kısmet;*

şans; kader.|| **çarh-ı esîr,** *{OsT} Göğün esir katmanı.*|| **çarh-ı felek,** *{eAT} 1. Gökyüzü. 2. Dolaba benzeyen gökyüzü. 3. mecaz. Talih; baht. 4. Dönerken etrafa ateş ve kıvılcım saçan dairesel bir şenlik fişeğine eskiden verilen ad. 5. Eski kumaşlarda görülen çark şeklindeki bir süsleme ögesi.*|| **çarh-ı gaddār,** *{OsT} Zalim felek; kötü talih.*|| **çarh-ı gerdān,** *{OsT} 1. Dönen çark. 2. Dünya.*|| **çarh-ı kebūt,** *{OsT} Mavi gök kubbe.*|| **çarh-ı kîne-sāz,** *{OsT} Alt üst olmuş, kötü talih.*|| **çarh-ı mînā,** *Mavi gök kubbe.*|| **çarh-ı nigân,** *1. Alt üst olmuş. 2. Kötü talih.*|| **çar-ı nühüm,** *Dokuzuncu gök.*|| **çarh-ı sitemkâr,** *{OsT} Zalim talih.*|| **çarh urmak,** *{eAT} tasvf. Dönmek; sema etmek.* [YE]|| **çarh-zen,** *{OsT} Arbalet adındaki oluklu oku kullanan.*

çarh[2], [Far. çāh] *{ağız} is.* Lavabo; banyo. [DS]

çarha, [Far. çarḫa چرخه] *{OsT} is.* **1.** Dönen tekerlek. **2.** *{eAT}* Ordu öncüsü. ⧉ **çarha cengi,** *Öncülerin yaptığı savaş:*|| **çarha girmek,** *{eAT} Sema etmek; dönmek.*|| **çarha topu,** *Hafif top.*

çarhacı, [çarḫa-cı چارخاجی / چرخه جی] *{OsT} is.* **1.** Devriye. **2.** *tar.* İmparatorluk döneminde ordunun yürüyüşünü güvenlik altına almak için seçme süvarilerden kurulu dört beş bin kişilik öncü birliği. **3.** *{eAT}* Öncü asker. **4.** *{ağız}* Kötü kadın; fahişe. [DS]

çarhacıbaşı, [çarḫa-cı+baş-ı چرخه جی باشی] *{OsT} is. tar.* Görevi genellikle sefer sırası devam eden çarhacı birliğinin kumandanı.

çarhala, [? çarhala] *{ağız} is.* **1.** Pazı otu. **2.** Pancar. [DS]

çarhalanmak, [çarḫa-la-n-mak چرخه لنمق] *{OsT} dönşl. f. [-ır]* Devriye gezmek; öncü olmak.

çarhalaşmak, [çarḫa-la-ş-mak چرخه لشمق] *{OsT} dönşl. f [-ır]* Devriye gezmek; öncü olmak.

çarhatun, [? çarhatun] *{ağız} is.* Kulplu maşrapa. [DS]

çarhaveli, [Erme. t'saḫavel] *{ağız} is.* Çalı süpürge. [DS]

çarhevi, [Far. çarḫ + T. ev-i] *{ağız} is.* Değirmende, taşları döndüren çarkın bulunduğu yer. [DS]

çarhıt, -dı [çark *(yans.)* > çark-ıt] *{ağız} sf* **1.** Ezik; bozuk. **2.** Eski. ⧉ **çarhıdını çıkarmak,** *{ağız} İşe yaramaz hale getirmek.* [DS]

çarhi, [Far. çarḫī چرخی] *(çarhi:) {OsT} is.* **1.** Dönen; devreden **2.** Semavi; kutsal.

çarıh, [çarık > çarıḫ] *{ağız} is.* Çarık. [DS]

çarık, -ğı [*eT.* çar-mak *(sarmak, dolamak)* > çar-uḳ > çar-ık] *is.* **1.** Kenarları sicim geçirilerek kıvrılmak, ön ucu da ortadan ikiye katlanarak dikilmek suretiyle ham deriden yapılmış, kırsal kesimde giyilen bir tür ayakkabı. **2.** Yokuş aşağı inen araba veya römorkları frenlemek için tekerlek ile yol arasına konularak sürükletilen oluk şeklindeki demir levha. **3.** *argo.* Para cüzdanı. ⧉ **çarığı çekmek,** *1. İşe başlamak. 2. {ağız} Gitmeye hazırlanmak.* [DS]|| **çarık ağız,** *{ağız} Ağzı büyük.* [DS]|| **çarık çıkartmaz,** *{ağız} Kolera hastalığı.* [DS]|| **çarık çürük,** *Sağlam değil.*|| **çarık kapmaca,** *{ağız} folk. Bir tür oyun.* [DS]|| **çarık örtü,** *{ağız} Her yüzü üçgen olan çatı.* [DS]

çarıkçı, [çarık-çı] *is.* Çarık yapan veya satan kimse.

çarıkçılık, -ğı [çarık-çı-lık] *is.* Çarık yapma ve satma işi.

çarıklı, [çarık-lı] *sf.* **1.** Çarığı bulunan; çarık giymiş olan. **2.** Anlayışı ve becerisi yüksek köylü. ⧉ **çarıklı erkânıharp,** *Cahil fakat kurnaz kırsal kesim insanı.*|| **çarıklı möhtü** (müftü), *{ağız} Okuyup yazma bilmediği hâlde yasalardan iyi anlayan köylü.* [DS]

çarıklık, -ğı [çarık-lık] *is.* **1.** Çarık yapmaya elverişli deri. **2.** *sf.* Çarık yapmak için ayrılmış olan. **3.** Belirtilen sayıda çarık çıkabilecek büyüklükte olan.

çarıksız, [çarık-sız] *sf.* Çarığı olmayan, çarık giymemiş olan.

çarım, [*eT.* çar > çar-ım] *{eT} is.* Dava; iddia; itiraz. [EUTS]

çarındı, [? çarındı] *{ağız} is.* Salon. [DS]

çarınmak, [çar *(yans.)* > çar-ın-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* Bağırmak. [DS]

çarıt, [? çarıt / carıt] *{ağız} is.* Ateş küreği. [DS]

çari[1], [? çari] *{ağız} is.* Ekmek. [DS]

çari[2], [? çari] *{ağız} is.* Sığırların kuyruk kılı. [DS]

çariçe, [Rus. tsaritsa] *is.* **1.** Çarlık yönetiminin başında bulunan kadın. **2.** Rus çarının karısı.

çark[1], [çark *(yans.)*] *is.* Vurma, çarpma sonucunda çıkan sert ses. ⧉ **çark çark,** *{ağız} Savaş gürültüsü.* [DS]

çark[2], [Far. çarḫ=> çark] *is.* **1.** Makinelerde tekerlek biçimindeki hareketli parça. **2.** Bileği taşı. **3.** *mecaz.* Yönetici durumunda olan kişi ve kurumlar. **4.** Devam eden, işleyen; sürüp giden şey. **5.** Talih, felek, şans. **6.** Askerlikte yanaşık düzende taktik manevra. **7.** Birlikte manevra yapan gemilerin daire hareketi çizmeleri. **8.** Suların akış hızını ölçmek için kullanılan alet. **9.** *tasvf.* Mevlevilikte, sema ederken direk (sol ayak) sabit tutulurken onun etrafından döndürülen sağ ayağa verilen ad; çarh. ⧉ **çarka tutmak,** *Bileği taşı ile makas, bıçak, satır vb. şeyleri bilemek.*|| **çark çevirmek,** *Çepeçevre dolaşmak.*|| **çark etmek,** *1. Olduğu yerde dönmek. 2. as. Bir kıtanın kanatlarından biri çevresinde dönerek yön değiştirmek.*|| **çarkı dönmek,** *İşleri yolunda gitmek.*|| **çark evi,** *{ağız} Değirmende taşları döndüren çarkın bulunduğu yer.* [DS]|| **çarkına okumak,** *argo. Bozmak, berbat etmek; yıkmak.*|| **çark köşe,** *{ağız} Kare; dört köşe.* [DS]|| **çark yapmak,** *Binicilikte atı kısa mesafede daire çizer şeklinde döndürmek.*

çark[3], [Far. çāh => çark] *{ağız}* *is.* Lavabo. [DS]

çark[4], [Far. çarḫ] *{ağız}* *is.* Kış için saklanan elma, armut hevengi. [DS]

çarkab, [Çağ. çārkab / çār + kāp] *is.* **1.** Değerli bir tür kumaş. **2.** İpek ya da yün kuşak.

çarkacı, [çarḫa-cı > çarka-cı چارقه جی] *{eAT}* *is.* **1.** Öncü asker. **2.** *{ağız}* Dolandırıcı. [DS]

çarkacılık, -ğı [çarka-cı-lık چرقه جلق] *{eAT}* *is.* Öncülük. ☞ **çarkacılık etmek,** *{eAT} Seferde orduya öncülük etmek.*

çarkadak, -ğı [çark *(yans.)* > çark-adak] *{ağız}* *sf.* Birdenbire; ansızın. [DS]

çarkak, -ğı [*eT.* çaḫşak > çarkak] *{ağız}* *sf.* **1.** Gevşek; yerinden oynamış. **2.** *is.* Dağ eteklerindeki taş yığınları. [DS]

çarkana, [Far. çarḫ-ḫāne] *{ağız}* *is.* Değirmenin taşını döndüren çarkın bulunduğu yerin dışarıya açılan kapısı. [DS]

çarkatı, [Ar. i'zār-kadd] *{ağız}* *is.* Baş örtüsü. [DS]

çarkçı, [çark-çı] *is.* Makine ile işleyen gemilerde makine kısmını yöneten kimse.

çarkçıbaşı, [çark-çı+baş-ı] *is.* *t.* Vapurda birinci çarkçı.

çarkçılık, -ğı [çark-çı-lık] *is.* **1.** Çarkçının işi. **2.** Çarkçının mesleği.

çarkı[1], [Far. çārḫī => çarkı] *{ağız}* *is.* Her yüzü üçgen olan çatı. [DS]

çarkı[2], [? çarkı] *{ağız}* *is.* **1.** Küçük tepsi. **2.** Porselen veya bakır tabak. [DS]

çarkıfelek, -ği [Far. çark-ı felek چرخ فلك] *is.* *bot.* **1.** Döne döne yanan havai fişek. **2.** *mecaz.* Talih; kader. **3.** *tar.* Eskiden kale kuşatmalarında kaleden atılan top mermilerine karşı kullanılan bir çeşit siper. **4.** Eski kumaşlarda görülen çark biçimindeki süs. **5.** *bot.* Büyük, parlak kırmızı, pembe veya erguvan renkli çiçekleri olan otsu veya ağaçsı bitkiler, *(Passiflora)*. **6.** *{ağız}* Samanyolu. [DS] **7.** *{ağız}* Pervane. [DS] **8.** *{OsT}* Dünya'yı evrenin merkezi olarak kabul eden Baltamyus'a ve onu izleyenlere göre Yer ile birlikte onun etrafında dönen gezegenlerin oluşturduğu sisteme verilen ad.

çarkıfelekgiller, [çarkıfelek-gil-ler] *is.* *bot.* Örnek bitkisi çarkıfelek olan, çift taç yapraklı, üst yumurtalıklı, çeperden eteneli iki çenekli sarmaşıksı bitkiler familyası, *(Passifloraceae)*.

çarkıt, [çark *(yans.)* > *çark-ī-mak > çark-ı-t] *{ağız}* *sf.* **1.** Eski; bozuk. **2.** Sakat. **3.** *is.* Kötü kadın. [DS]

çarklı, [çark-lı] *sf.* Çarkı olan; çarkı bulunan.

çarkoş, [Far. çār-gūşe] *{ağız}* *is.* Mendilin çapraz iki köşesi birleştirilerek yapılan üçgen biçim. [DS]

çarköşe, [Far. çār-gūşe چرگوشه] *is.* → çargûşe.

çarksız, [çark-sız] *sf.* Çarkı olmayan; çarkı bulunmayan.

çarkuşe, [Far. çār-gūşe چرگوشه] *is.* → çargûşe.

çarkyel, [çark+yel] *{ağız}* *is.* Kayseri yöresinde kuzeyden esen rüzgâra verilen ad; poyraz. [DS]

çarlamak, [çar *(yans.)* > çar-lā-mak] *(çarla:mak)* *{eT}* *gçsz.* *f.* *[-r]* **1.** Ağlamak; sızlamak; bağırmak; cırlamak. [DLT] **2.** Çağırmak. [EUTS] **3.** Seslenmek.

çarlan, [çar *(yans.)* > çar-la-n] *{ağız}* *is.* Kuvvetli akan su. [DS]

çarlanmak[1], [Ar. i'zār => çar-la-n-mak] *dönşl.* *f.* *[-ır]* Şal örtünmek.

çarlanmak[2], [çar-la-n-mak] *{ağız}* *dönşl.* *f.* *[-ır]* Paslanmak. [DS]

çarlaşmak, [çar *(yans.)* > çar-la-ş-mak] *{eT}* *işteş.* *f.* *[-ur]* Hıçkırarak ağlaşmak; bağrışmak. [DLT]

çarlatan, [İt. ciarlatano] *(ça'rlatan)* *is.* Kendi malını överek müşterilerini aldatan kimse; şarlatan.

çarlatmak, [çar *(yans.)* > çar-la-t-mak] *{eT}* *gçl.* *f.* *[-ur]* Hıçkıra hıçkıra ağlatmak. [DLT]

çarlıg, [yarlığ > çar-lıġ] *{eT}* *is.* Emir; yarlık; buyruk. [OKD]

çarlık[1], **-ğı** [çar-lık] *is.* **1.** Çar olma durumu. **2.** Çar ile yönetilen ülke.

çarlık[2], **-ğı** [Ar. i'zār => çar-lık] *{ağız}* *is.* Kaput bezi. [DS]

çarliston, [İng. charleston] *is.* **1.** İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra Avrupa'da yaygınlaşan bir dans türü. **2.** *argo.* Züppe. **3.** Sivri uçlu, uzun ve kalın bir biber türü.

çarmağz, [Far. çār + mağz *(sert kabuklu yemiş içi)* چرمغز] *(ça:rmağz)* *{OsT}* *is.* *bot.* Ceviz.

çarmak[1], [çār-mak] *(ça:rmak)* *{ağız}* *gçsz.* *f.* *[-ır]* **1.** (Ağır hasta için) çırpınmak; çabalamak. **2.** Çağırmak. [DS]

çarmak[2], [çar > çar-mak] *{eT}* *is.* "Çoluk çocuk" anlamına gelen "çar çarmak" ikilemesinde geçer. [DLT]

çarmak, -ğı [Far. çār-miḫ] *{ağız}* *is.* Merdiven. [DS]

çarman, [Sansk. carman] *{eT}* *is.* Bir tür deri hastalığı. [EUTS]

çarmıh, [Far. çār *(dört)* + mīḫ *(çivi)* چارمیخ] *is.* **1.** İp cambazlarının üzerinde gösteri yaptıkları ip ve onu tutan kazıklar. **2.** Birbiri üzerine çapraz konmuş iki tahtadan ibaret darağacı. **3.** Hz. İsa(as)'ın çarmıha gerilmiş olarak gösterildiği haç. **4.** Dokumacılıkta, dayanıklı bir gövde üzerine bağlı iki koldan meydana gelmiş bir çile çırpma aracı; kollu sehpa. **5.** *dnz.* Ana direkleri ve gabya çubuklarını yandan tutan kalın halatlar. **6.** *{ağız}* Elbise kurutmak için yapılmış askı. [DS]

çarmıhlı, [çarmıh-lı] *{ağız}* *sf.* İri yapılı; gösterişli. [DS]

çarmık[1], **-ğı** [Far. çārmīḫ چارمیخ => çarmık] *is.* **1.** Çarmıh. **2.** *dnz.* Serenleri ve gabya çubuklarını dik

tutan çelik halatlar. **3.** Bir direği veya vinç gibi bir makineyi dikine tutmak ya da yükün etkisi ile devrilmesini önlemek için zıt yönde çekilen karşı koyucu çelik halat. **4.** *{ağız}* Yelkenli kayık direklerinin çevresinde bulunan ip veya teller. [DS] **5.** *{ağız}* Küçük çatı çivisi. [DS] **6.** *{ağız}* Yıkılmaması için direklere, ağaçlara vurulan destek. [DS] **7.** *mim.* Boyundurukların altına ve üstüne haç biçiminde çapraz olarak çivilenen desteklere verilen ad; kuşaklama. **8.** *{ağız}* Düzen. [DS] **9.** *{ağız}* Yetenek. [DS] **10.** *{ağız}* Mal; mülk. [DS] **11.** *sf.* Gösterişli. ⧉ **çarmık ayağı,** *{ağız} dnz. Küpeşteye bağlanan ipleri tutan halka.* [DS]|| **çarmık demiri,** *{ağız} dnz. Küpeşteden geminin teknesine çivilenen delikli demir.* [DS]|| **çarmıkta kalmak,** *{ağız} Sıkıntı içinde kalmak.* [DS]

çarmık[2], **-ğı** [*eT.* çarmak] *{ağız} is.* Çoban yamağı. [DS]

çarmık[3], **-ğı** [yar-mık > çar-mık] *{ağız} is.* Ağaç talaşı. [DS]

çarmık[4], **-ğı** [çar-mık] *{ağız} is.* Dar yol. [DS]

çarmıklamak, [*eT.* çarmak > çarmık-la-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-(ı)-yor]* Çoğalmak. [DS]

çarmıklanmak, [çarmık-la-n-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* (Tohum için) başak çıkarmak; cücüklenmek. [DS]

çarmuk, -ğu [Far. çārmīh چارمق] *{eAT} is.* Çarmıh. ⧉ **çarmuk ayağı,** *{ağız} dnz. Küpeşteye bağlanan ipleri tutan halka.* [DS]|| **çarmukta kalmak,** *{ağız} Sıkıntı içinde kalmak.* [DS]

çarnaçar, [Far. çār *(çare)* + nā *(yok, değil)* + çār *(çaresiz)* چارناچار] *(ça'rna:ça:r) zf.* İster istemez; çaresiz olarak.

çarnak, -ğı [Far. çārmıẖ => çarnak] *{ağız} is.* Fasulye sırığı. [DS]

çarp[1], [çarp / çerp / çırp / çirp *(yans.)*] *is.* Sıvı ya da kıvamlı maddeler içinde kendi kendine ya da el ve ayakla oluşturulan hareketler sırasında çıkan sesleri anlatan kök. [Zülfikar] *çarp çurp, çarp-ala-mak, çarp-aş-ık*

çarp[2], [çarp / çerp / çırp /çirp *(yans.)*] *is.* Ansızın kuvvetlice vurma, vurarak kesme ve bu biçimdeki hareketleri anlatan kök. [Zülfikar] *çarp-ık çurp-uk, çarp-an, çarp-an-ak, çarp-mak, çarp-ın-tı*

çarp[3], [çarp] *{ağız} sf.* Gelişgüzel çizilmiş; eğri. [DS]

çarpa, [Far. çār-pā / çārvā چارپا] *(ça:rpa:) {OsT} is.* **1.** Dört ayaklı hayvan. **2.** Yük taşıyan hayvan.

çarpag, [Yun. arpag / çarp-mak > çarp-ağ] *{ağız} is.* Bir direğe takılmış yuvarlak ve küçük balık ağı. [DS]

çarpala, [? çarpala] *{ağız} is.* Ağzı geniş altı dar tencere. [DS]

çarpalamak, [çalp *(yans.)* > çalp-a-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Çalkalamak. [DS]

çarpan[1], [çarp-mak > çarp-an] *is.* **1.** Çarpmak işini yapan. **2.** *mat.* Bir çarpma işleminde çarpılan sayıların veya cebirsel ifadelerin her biri. **3.** *ekon.* Bir yatırımın artış miktarının toplam gelir üzerinde etkisini gösteren kat sayı. **4.** *{ağız} zool.* Çarpan balığı. [DS] ⧉ **çarpan balığı,** *zool. Serin ve ılık denizlerde yaşayan yüzgeç dikenleri çok zehirli bir tür balık, (Trachinus draco).*|| **çarpanlara ayırma,** *mat. Bir sayıyı veya cebirsel ifadenin kendisini çarpma suretiyle meydana getirebilecek sayılara ayırarak aralarına çarpma işaretini koyma.*

çarpan[2], [çarp-an] *{ağız} is.* Kadın. [DS]

çarpan[3], [çarp-an] *{ağız} is.* Engebeli arazi. [DS]

çarpan[4], [çarp-an] *{ağız} is.* Küçük saman sepeti. [DS]

çarpan, [Far. çārpāre => çarpana > çarpan] *{ağız} is.* Çalpara. ⧉ **çarpan çalmak,** *{ağız} Çabalamak; uğraşmak.* [DS]

çarpana[1], [Far. çārpāre چارپاره] *is.* **1.** Kolan, uçkur gibi şeyleri dokumakta kullanılan, köşelerinde birer delik bulunan tahta vb. malzemeden yapılmış, dört köşe küçük levha. **2.** Ensiz kilim. **3.** *{ağız}* Dört beş metre boyunda yün kuşak. [DS]

çarpana[2], [Far. çārpāre چارپاره] *{ağız} is.* **1.** Sahan kapağını andıran ve birbirine vurularak çalınan büyük zil. [DS] **2.** *{ağız}* Zilli def. [DS] **3.** *{ağız}* Eski ayakkabı. [DS] **4.** *{ağız}* Eski deri parçası; deri parçaları. [DS] **5.** *{ağız}* Araba tekerleğine konulan sert tabla. [DS] **6.** *sf.* Serseri; avare. **7.** (Kadın için) fahişe; orospu. ⧉ **çarpana yüzlü,** *{ağız} Kara kuru ve çiçek bozuğu yüzlü.* [DS]

çarpanak, -ğı [çarp-an > çarp-an-ak] *{ağız} sf.* **1.** Çarpık bacaklı. **2.** Selden korunmak için evlerin önüne yapılan eğik kâgir duvar. [DS]

çarpara, [Far. çārpāre *(dört parça)* چارپاره] *{OsT} is.* → çalpara.

çarpaşık, -ğı [çarp-aş-ık] *{ağız} is.* Sulu çamur. [DS]

çarpaşuh, [çapraş-ık > çarpaşuẖ] *{ağız} sf.* Dolaşık; karışık. [DS]

çarp, [çarp] *{ağız} sf.* Eğri. ⧉ **çarp dezgâhı** (tezgâhı), *{ağız} Eğri halıları düzeltmekte kullanılan halıcı aracı.* [DS]

çarpı[1], [çarp-mak > çarp-ı] *is. mat.* **1.** Çarpma işleminin yapılacağını belirten (×) işareti; zarp, *(1937)*. **2.** Harcı duvara mala ile hızla savurup çarpmak suretiyle yapılan kaba sıva; çarpma sıva.

çarpı[2], [çarp-ı] *{ağız} is.* **1.** İnce uzun sırık; çırpı. **2.** Pekmez kaynatırken, kazandaki şırayı taşırmamak için kullanılan çubuklar. [DS]

çarpı[3], [çarp-ı] *{ağız} is.* Kilim; yaygı. [DS]

çarpı[4], [çarp-ı] *{ağız} is.* Beyaz badana toprağı. [DS] ⧉ **çarpı toprağı,** *{ağız} Beyaz badana toprağı.* [DS]

çarpıcak, [çarp-acak > çarpıcak] *is.* Taş işlemeciliğinde kullanılan ağzı geniş çekiç.

çarpıcı, [çarp-ıcı] *sf.* Aşırı derecede dikkat çeken; şaşırtıcı; önemli.

çarpık, -ğı [çarp-mak > çarp-ık] *sf.* **1.** Çarpılmış; düzgün olmayan. **2.** Bir yana doğru eğilip bükülmüş olan. **3.** Amacından sapmış; olması gereken nitelikleri kaybetmiş. **4.** (Düşünce için) akla ve mantığa aykırı. **5.** Felçli. **6.** (Ahşap için) nem oranının değişmesi ile liflerinde çekme olmuş ve düzgünlüğünü kaybetmiş. **7.** *zf.* Bozuk bir biçimde. ⊟ **çarpık ayak,** *Bastığı yere uğursuzluk getirdiğine inanılan kimse.*|| **çarpık çurpuk,** *Çok çarpık, eğri büğrü.*

çarpıkça, [çarpık-ça] *sf.* Biraz çarpık olan.

çarpıklaşma, [çarpık-la-ş-ma] *is.* Çarpık bir durum alma eylemi.

çarpıklaşmak, [çarpık-la-ş-mak] *dönşl. f. [-ır]* Çarpık bir durum almak.

çarpıklaştırma, [çarpık-la-ş-tır-ma] *is.* Çarpık duruma getirmek işi.

çarpıklaştırmak, [çarpık-la-ş-tır-mak] *gçl. f. [-ır]* Çarpık duruma getirmek.

çarpıklık, -ğı [çarpık-lık] *is.* **1.** Çarpık olma durumu. **2.** Çarpık olan şeyin niteliği. **3.** Bozukluk; düzensizlik; amaca ters işleme. **4.** Nispetsiz.

çarpılan, [çarp-ıl-an] *sf.* **1.** Çarpma işinin etkisinde kalmış olan. **2.** *is. mat.* Bir çarpma işleminde bir sayı ile çarpma yapılan ilk sayı; çarpanlardan ilki veya büyük olanı.

çarpılma, [çarp-ıl-ma] *is.* **1.** Çarpılma eylemi. **2.** Çarpık duruma gelme.

çarpılmak, [çarp-ıl-mak] *edil. f. [-ır]* **1.** Çarpma eyleminden etkilenmek. **2.** Çarpık duruma gelmek; biçimi bozulmak; yamrulmak; eğilmek; bükülmek; yana yatmak. **3.** Çok etkilenmek; şaşkına dönmek. **4.** Felç geçirmek; (felç hastalığının sebebi olarak gösterilen inanışa göre) cinlerin hışmına uğramak. **5.** Elektrik akımının etkisinde kalarak fiziksel zarar görmek. **6.** *argo.* Aldatılmak; parası çalınmak; soyulmak.

çarpım[1], [çarp-ım] *is. mat.* Bir çarpma işleminde sonuç. ⊟ **çarpım cetveli,** çarpım tablosu, *Birden ona kadar olan sayıların birbiri ile çarpımını gösteren cetvel, Pisagor cetveli.*|| **çarpım çarpım çarpınmak,** *{ağız} Kendini çok yormak.* [DS]

çarpım[2], [çarp-ım] *{ağız} is.* Beyaz badana toprağı. [DS]

çarpım[3], [çarp-ım] *{ağız} is.* Tutam; deste; küme. [DS]

çarpınlamak, [çarp-mak > çarp-ın-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Badana toprağı ile badana yapmak. [DS]

çarpınma, [çarp-ın-ma] *is.* Çarpınmak işi.

çarpınmak, [çarp-ın-mak] *dönşl. f. [-ır]* **1.** Kendini sağa sola çarpmak; telaş göstermek. **2.** Bir işi gerçekleştirmek için birçok yere baş vurarak uğraşmak; didinmek; çırpınmak. *{ağız} (aynı)* [DS] ⊟ **çarpınıp çırpınmak,** *{ağız} Çok çırpınmak.* [DS]

çarpıntı[1], [çarp-ıntı] *is.* **1.** Bir boru içinden geçen sıvıların akış hızındaki değişikliğin yaptığı sarsıntı. **2.** Heyecan, korku gibi sebeplerle kalp vuruş düzenindeki değişiklik ve artış.

çarpıntı[2], [çarp-ıntı] *{ağız} is.* Çalınmış eşya. [DS]

çarpıntı[3], [çarp-ıntı] *{ağız} is.* Toprak damlarda, toprak altına döşenen kuru ağaç dalları. [DS]

çarpıntılı, [çarp-ın-tı-lı] *sf.* **1.** Çarpıntısı olan. **2.** Kalp atışını değiştirecek ölçüde heyecanlı, telaşlı.

çarpıntısız, [çarp-ın-tı-sız] *sf.* **1.** Çarpıntısı olmayan. **2.** Sakin.

çarpış, [çarp-mak > çarp-ış] *is.* Çarpmak eylemi veya biçimi.

çarpışdurmak, [çarp-ış-dur-mak] *{eAT} gçsz. f. [-ur]* **1.** Gezip tozmak. [DK] **2.** Çırpıştırmak.

çarpışık, -ğı [çarp-ış-ık / çarp-aş-ık] *{ağız} sf.* Zikzaklı. [DS]

çarpışılma, [çarp-ış-ıl-ma] *is.* Karşılıklı veya birlikte çarpmak işi.

çarpışılmak, [çarp-ış-ıl-mak] *edil. f. [-ır]* Çarpışmak eylemi yapılmak; savaş yapılmak; dövüş yapılmak.

çarpışma, [çarp-mak > çarp-ış-ma] *is.* **1.** Karşılıklı çarpma eylemi. **2.** *as.* İki ordunun bazı birlikleri arasında çıkan küçük çaplı savaş; çatışma; vuruşma; müsademe. **3.** *fiz.* İki ya da daha çok hareketli cisim arasında hareketlerinin yönünü ve hızını değiştirecek etki.

çarpışmak, [çarp-mak > çarp-ış-mak] *işteş. f. [-ır]* **1.** Karşılıklı birbirine çarpmak; vuruşmak; tokuşmak. **2.** (Düşman birlikleri ile) küçük çaplı savaş yapmak; çatışmak; vuruşmak; müsademe etmek. **3.** (Düşünce, görüş için) üstün gelmeye çalışmak.

çarpıştırma, [çarp-ış-tır-ma] *is.* Çarpışmak işini yaptırma.

çarpıştırmak, [çarp-ış-tır-mak] *gçl. f. [-ır]* **1.** Çarpışmak işini yaptırmak. **2.** *{ağız}* Dövmek. [DS]

çarpıtılma, [çarpıt-mak > çarp-ıt-ıl-ma] *is.* Çarpık duruma getirilmek işi.

çarpıtılmak, [çarp-ıt-mak > çarp-ıt-ıl-mak] *edil. f. [-ır]* **1.** Biçimi ve görüntüsü değiştirilmek. **2.** *mecaz.* Gerçek niteliği veya doğruluğu giderilmek; bozulmak; değişik biçime sokulmak.

çarpıtma, [çarp-ıt-ma] *is.* Çarpık hâle getirmek işi.

çarpıtmak, [çarp-mak > çarp-ıt-mak] *gçl. f.* **1.** Bir şeyin biçimini ve görüntüsünü değiştirmek, bozmak; çarpık hâle getirmek. **2.** Bir olayın veya durumun gerçek niteliğini değiştirmek, yok etmek; yanlış biçimde yorumlamak; çarptırmak. **3.** *{ağız}* Eğmek. [DS]

çarpik, -ği [çarp-ık] *{ağız} sf.* Kısa boylu; bodur. [DS]

çarpinmek, [çarp-ın-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* Çok heyecanlanmak. [DS]

çarplaşmak, [çarp-la-ş-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* (Yaş ağaçtan kesilen tahta için) kuruyunca ekseni çevresinde bükülmek; çarpılmak. [DS]

çarplı, [çarp-lı] *{ağız} is.* Çevresi düzeltilmiş yapı taşı. [DS]

çarpma[1], [çarp-ma] *is.* **1.** Çarpmak eylemi veya işlemi. **2.** *mat.* Çarpan ve çarpılan adı verilen iki sayıdan çarpım adı verilen üçüncü sayıyı elde etme işlemi. **3.** *fiz.* Hareket hâlindeki bir cismin başka bir cisme hızla dokunarak kütlesinden ve hızından dolayı uyguladığı fizikî etki. **4.** *balıkç.* Balık sürüleri arasına daldırıldıktan sonra hızla çekilmek suretiyle balık yakalamaya yarar çok iğneli bir tür olta. **5.** Sıvayı mala ile duvara hızla atarak yapılan bir sıva işi. **6.** Türk müziğinde asıl notaların arasına sıkıştırılmış ve usulü bozmayan küçük fazlalık. **7.** *{ağız}* İnme; felç gelme. [DS] **8.** Vurarak, takma gibi yapılmış kabartmalı gümüş eşyalara verilen ad. **9.** *sf.* Çarpılarak yapılan. ⊡ **çarpma işareti,** *Çarpma işleminde kullanılan çarpı* (X) *ya da* (.) *işaretleri.*|| **çarpma yol,** *{ağız} Taşlı yol.* [DS]

çarpma[2], [çarp-ma] *{ağız} is.* Yanıltma. [DS]

çarpmak[1], [çarp-mak چرپمق] *gçl. f. [-ar]* **1.** (Bir şeyi) hızla bir yere vurmak. **2.** Hızlı kapatmak. **3.** (Elektrik akımı için) etkisinde bırakmak. **4.** (Hava, rüzgâr, soğuk, güneş için) hasta etmek. **5.** Dövmek, tokat vurmak. **6.** (Cin, şeytan vb. için) etkisi altına almak. **7.** Hızla sıva atmak. **8.** Hareket hâlindeki bir cisim, başka bir cisme hızla vurarak kütlesinden ve hızından dolayı fizikî etki uygulamak. **9.** *mat.* Bir sayıyı ikinci bir sayı kadar toplamaya dayanan matematik işlemini yapmak. **10.** Olumsuz bir davranışı yüz yüze söylemek; hatırlatmak. **11.** (Kalp için) atışları hızlanmak ve atış gücü yükselmek. **12.** *{eAT}* Sıvamak; sürmek; bulaştırmak. **13.** *{eAT}* Yağma etmek; baskın yapmak. [DK] **14.** *argo* Çalmak; kandırmak; el çabukluğu ile almak.

çarpmak[2], [*eT.* çap-mak > çarp-mak] *{ağız} gçl. f. [-ar]* At koşturmak. [DS]

çarptırış, [çarp-tır-ış] *is.* Çarptırma eylemi ve biçimi.

çarptırma, [çarp-tır-ma] *is.* Çarpma eylemini yaptırma işi.

çarptırmak, [çarp-tır-mak] *gçl. f. [-ır]* **1.** Çarpma eylemini yaptırmak. **2.** Bir şeyin başka bir şeye çarpmasına sebep olmak. **3.** Yankesiciye para, cüzdan vb. şeylerini çaldırmak; kaptırmak. **4.** Çarpık duruma getirmek; çarpıtmak.

çarpuh, [çarp-ık > çarpuẖ] *{ağız} sf.* Eğri; çarpık. [DS]

çarpuhlu, [çarpık-lı > çarpuẖlu] *{ağız} sf.* (Ekin için) cılız. [DS]

çarpuk, -ğu [çarp-mak > çarp-uk] *{ağız} sf.* **1.** Eğri; çarpık. **2.** Yalancı. [DS]

çarpul, [çarp *(yans.)* > çarp-ul] *is.* Sıvı ya da kıvamlı maddeler içinde kendi kendine ya da el ve ayakla oluşturulan hareketler sırasında çıkan sesleri anlatan yansımalı gövde. ⊡ **çarpul çurpul,** *{ağız} (Kap içinde sallanan su için) "çarp çurp" sesi çıkararak.* [DS]

çarpuşturmak, [çarp-ış-tır-mak] *{ağız} gçl. f. [-ur]* Tokatlamak. [DS]

çars[1], [çars *(yans.)*] *{eT} is.* Çarpma, vurma sesini anlatan yansımalı kök. ⊡ **çars çars,** *Ses belirtir; çat çat.* [DLT]|| **çars çars urmak,** *Vücudunun neresine denk gelirse çat çat vurmak, dövmek.* [DLT]

çars[2], [çars] *{ağız} is.* Sis. [DS]

çarsu, [Far. çār *(dört)* + sū *(yön)* چارسو] *{eAT} is.* Çarşı. [YE]

çarşaf, [Far. çāder+şeb *(gece örtüsü)* چارشب] *is.* **1.** Yatağa serilen ve yorgana kaplanan pamuklu kumaştan örtü. **2.** Eskiden kadınların giydiği uzun sokak kıyafeti. **3.** Büyük boy sigara kâğıdı. ⊡ **çarşafa bürünmek,** *{OsT} (Genç kız için) eskiden on iki on üç yaşına geldiklerinde çarşaf adı verilen örtü ile örtünmeye başlamak.*|| **çarşafa dolaşmak,** *(İş ve konu için) karışmak, içinden çıkılmaz duruma gelmek; becerememek.*|| **çarşafa girmek,** *(Yeni yetişen genç kızlar için) çarşaf örtünmeye başlamak.*|| **çarşafa sokmak,** *(Yeni yetişen genç kız için) çarşaf giydirmek.*|| **çarşaf çarşaf,** *(Gazete, mektup vb. için) çok uzun; çok sayfalı.*|| **çarşaf gibi,** *1. (Deniz, göl vb. için) dalgasız, durgun. 2. (Kâğıt, mendil vb. için) büyük boy.*|| **çarşaf kadar,** *Gereğinden veya olması gerekenden daha büyük.*

çarşafçı, [çarşaf-çı] *is.* Çarşaf üreten ya da satan kimse.

çarşafçılık, -ğı [çarşaf-çı-lık] *is.* Çarşaf üretme ya da satma işi; çarşafçının mesleği.

çarşaflama, [çarşaf-la-ma] *is.* **1.** Çarşaf kaplama eylemi. **2.** Başarısız olma eylemi.

çarşaflamak, [çarşaf-la-mak] *gçl. [-r] [-l(ı)-yor]* **1.** (Yatak, yorgan için) çarşaf geçirmek; çarşafla kaplamak. **2.** *gçsz. argo.* Başarısız duruma düşmek; becerememek; kötü duruma düşmek.

çarşaflanma, [çarşaf-la-n-ma] *is.* **1.** (Yatak, yorgan için) çarşaf geçirilme; çarşafla kaplanma eylemi. **2.** Çarşaf örtünme. **3.** Çarşaf edinmek işi.

çarşaflanmak[1], [çarşaf-la-n-mak] *edil. f. [-ır]* **1.** (Yatak, yorgan için) çarşaf geçirilmek; çarşafla kaplanmak. **2.** *dönşl. f.* Çarşaf örtünmek. **3.** Çarşaf sahibi olmak; çarşaf edinmek; çarşaflı hâle gelmek.

çarşaflatma, [çarşaf-la-t-ma] *is.* **1.** Çarşaf geçirtme veya kaplatma işi. **2.** *argo.* Birini zor duruma düşürmek işi.

çarşaflatmak, [çarşaf-la-t-mak] *gçl. f. [-ır]* **1.** (Yatak, yorgan vb. için) çarşaf geçirtmek; çarşaf kaplatmak. **2.** (Bir kadın veya kız için) çarşafa girme-

sini sağlamak; buna zorlamak. **3.** *argo.* Birini zor duruma düşürmek.

çarşaflı, [çarşaf-lı] *sf.* **1.** (Yorgan, yatak vb. için) çarşaf kaplanmış veya örtülmüş olan. **2.** (Kişi için) çarşaf giyinmiş olan.

çarşaflık, -ğı [çarşaf-lık] *sf.* Çarşaf yapımına uygun.

çarşafsız, [çarşaf-sız] *sf.* **1.** Çarşafı olmayan. **2.** (Kadın için) çarşaf giymemiş.

çarşak[1], -ğı [*eT.* çaḫşa-k *(gevşek taşlar)* > çarkak / çarçak / çarşak] *{ağız} is.* **1.** Yamaçlardan aşağı doğru akarak eteklerde biriken çakıl yığını. **2.** Kayalık yamaç yer. **3.** Uçurum. **4.** Ufak çakıl taşları ile örtülü yer. [DS]

çarşak[2], -ğı [çağ *(yans.)* > çağ-(ı)ş-ak > çarşak] *{ağız} is.* Çağlayan. [DS]

çarşamba, [Far. çār *(dört)* + şenbih *(gün)* چارشنبه] *is.* Salı ve perşembe arasında kalan günün adı. ⊞ **çarşamba karısı,** *1. (Kadın için) saçı başı dağınık, üstü başı perişan. 2. mecaz. Cadı; sihirbaz.*|| **çarşamba pazarı,** *Karmaşık ve darmadağınık (yer).*|| **çarşamba pazarına çevirmek,** *Birini iyice dövüp yüzünü gözünü kan içinde bırakmak.*|| **"çarşambadır çarşamba" demek,** *Düşüncesinden ve inadından vazgeçmemek.*

çarşanga, [? çarşanga] *{ağız} sf.* Uyarılara kulak asmayan; söz dinlemeyen; bildiğini okuyan. [DS]

çarşeb, [Far. çār-şeb چارشب] *(ça:rşeb) {OsT} is.* Çarşaf.

çarşenbih, [Far. çār-şenbih *(dördüncü gün)* چارشنبه] *(ça:rşenbih) {OsT} is.* Çarşamba günü.

çarşı, [Far. çehār *(dört)* + sū *(taraf)* چارسو => çarşı / çarşu] *is.* Şehir ve kasabalarda pek çok dükkânın bir arada bulunduğu alış veriş yeri. ⊞ **çarşı ağası,** *Çarşının düzenini sağlamakla görevli kişi.*|| **çarşı ekmeği,** *Evde yapılmamış, çarşıdaki fırınlardan satın alınmış ekmek; francala.*|| **çarşı tuğlası,** *Boyutları altı parmak olan geniş tuğla.*

çarşılı, [çarşı-lı] *is.* Esnaf.

çarşır[1], [Far. cahcir] *{ağız}* **1.** İşlemeli dar şalvar. **2.** İç donu. [DS]

çarşır[2], [Far. cahcir] *{ağız} is.* Kümes hayvanlarının ve kuşların ayağındaki tüyler. [DS]

çarşır[3], [Far. gavsir / Ar. cavşīr] *{ağız} is. bot.* Kırlarda yetişen, susuzluğa dayanan bir ot. [DS]

çarşırlık, -ğı [çarşır[3]-lık] *{ağız}* is. Çarşır otunun bol olduğu yer. [DS]

çarşov, [çarşaf] *{ağız} is.* Çarşaf; örtü. [DS]

çarşu, [Far. gavsir] *{ağız} is.* Yeşilken acı, sararınca tatlılaşan, hayvanlara yedirilen bir ot. [DS]

çarşut, -du [*eT.* çaşut > çarşut] *{ağız} is.* Sezdirmeden denetleyen kişi. [DS]

çart[1], [çart / çırt *(yans.)*] *is.* Kaba bir şekilde ötmeyi, bağırmayı anlatan kök. [Zülfikar] *çart kuşu.* ⊞ **çart kuşu,** *{ağız} zool. Diken aralarında gezen boz renkli küçük bir kuş; çalı ötleğeni; ak gerdanlı ötleğen, (Sylvia communis).* [DS]

çart[2], [çart] *{eT} is.* Parça. [DLT] ⊞ (bir) **çart algu,** *{eT} Bir parça alacak.*|| **çart çurt,** *{eT} Her şeyin ufağı; döküntü.* [DLT]

çart[3], [çart] *{ağız} is.* Suların getirdiği çörçöp. [DS]

çarta, [Far. çār *(dört)* + ṭār *(saz telı)*] *{OsT} is.* Eskiden kullanılan dört telli, perdeli bir tür telli saza verilen ad.

çartak, [Far. çār *(dört)* + tāk *(direk)*] *(ça:rta:k) {OsT} {eAT} is.* Dört köşe çadır; çardak.

çartan, [? çartan] *{ağız} is.* Uçurumun dibi. [DS]

çarter, [Lat. chartula > İng. to charter *(kiralamak)*] *(çartır) is.* **1.** Bir turizm kuruluşunca kiralanan uçak. **2.** Hava taşımacılığında düzenli olmayan hizmetler için yapılan kiralama sözleşmesi. **3.** Deniz taşımacılığında yer ayırtmalı navlun sözleşmesi.

çartık, -ğı [? çartık] *{ağız} is.* Boya için dalyanlarda kullanılan kayık. [DS]

çarub, [Far. çārūb چاروب] *(ça:ru:b) {OsT} is.* Süpürge. ⊞ **çārūb-fürūş,** *{OsT} Süpürge yapan ve satan kimse.*|| **çārūb-keş,** *{OsT}* → çarubkeş.|| **çarubkeş,** *1. Süpüren. 2. Tekke şeyhi.*|| **çārūb-zen,** *{OsT} Süpürücü.*

çarubî, [Far. çārūb + Ar. -ī چاروبى] *(ça:ru:bi:) {OsT} is.* Hayır kurumlarındaki temizlikçilere verilen ad; süpürücü.

çaruca, [? çaruca] *{ağız} is.* Turşu veya sirke kabı. [DS]

çarug, [Far. çāruġ چاروغ] *(ça:ruğ) {OsT} is.* Çarık.

çaruh[1], [çaruk > çaruḫ] *{ağız} is.* Demir saban. [DS]

çaruh[2], [çaruk > çaruḫ] *{ağız} is.* Çarık. [DS]

çaruk, [çaruk] *{eT} is.* **1.** Çarık. *{ağız} (aynı)* [DLT] [EUTS] [DS] **2.** Işık.

çarukeş, [Far. çārū-keş چاروكش] *{OsT} is.* Tekke şeyhi.

çaruklamak, [çaruk-lā-mak] *(çarukla:mak) {eT} gçl. f. [-r]* **1.** Çarıklamak; çarık giydirmek. **2.** Çarık boyuna nispet etmek. [DLT]

çaruklanmak, [çaruk-la-n-mak] *{eT} dönşl. f. [-ur]* Çarık giymek. [DLT]

çaruklug, [çaruk-luğ] *{eT} sf.* Çarıklı. [DLT]

çarukluk, [çaruk-luk] *{eT} is.* Çarık yapılmak üzere ayrılmış deri. [DLT]

çarun, [çarūn / çünük / şünük] *(çaru:n) {eT} is. bot.* Çınar ağacı, *(Platanus orientalis).* [DLT]

çarut, -du [Erme. çarut / çarıt] *{ağız} is.* Ateş küreği. [DS]

çarük, -gü [çürü-k] *{ağız} sf.* Çürük. [DS]

çarüke, [? çarüke] *{ağız} is.* Terlik; ayakkabı. [DS]

çarüm, [Far. çārüm چارم] *(ça:rüm)* *{OsT}* *sf.* Dördüncü.

çarümin, [Far. çārümīn چارمین] *(ça:rümi:n)* *{OsT}* *sf.* Dördüncü.

çaryar, [Far. çār *(dört)* + yār *(dost)* چاریار] *{OsT}* *(ça:rya:r)* *is.* Dört dost; (Hz. Ebu Bekir, Hz. Ömer, Hz. Osman, Hz. Ali). ⊡ **çāryār-ı güzîn,** *İlk dört halife.*

çaryari, [Far. çāryārī چاریاری] *(ça:rya:ri:)* *{OsT}* *is.* Dört halifeye bağlılık; Sünnîlik.

çaryek, [Far. çār *(dört)* + yek *(bir)* چاریك] *(ça:ryek)* *{OsT}* *is.* Dörtte bir; çeyrek.

çarzarb, [Far. çār-żarb / çār-ḏarb چارضرب] *(ça:rzarb)* *{OsT}* *sf.* *tasvf.* Saç, sakal, bıyık ve kaşları tıraş edilmiş.

çasa, [? çasa] *{ağız}* *is.* Şahin. [DS]

çasar, [Lat. caesar > Mac. zaeszar => çāsār چاسار] *(ça:sa:r)* *{OsT}* *is.* **1.** Osmanlıların Viyana'da oturan Alman imparatoruna verdikleri unvan; kayser. **2.** Rus çarı.

çası, [*çaş-mak > ças-ı] *{eT}* *is.* Leke sürme; çamur atma; iftira. [EUTS] [Gabain]

çasurmak, [*çaş-mak > ças-ur-mak / çaşurmak] *{eT}* *gçl.* *f.* Leke sürmek; çamur atmak; iftira etmek. [EUTS] [Gabain]

çasut, [ças-ut] *{eT}* *is.* İftira; kara çalma; karalama. [EUTS] [Gabain]

çaş[1], [çaş *(yans.)*] *is.* Kalın bir hışırtı ve sürtünme sesini anlatan kök. [Zülfikar] *çaş-ır-da-mak*

çaş[2], [çaş] *{eT}* *is.* Firuze; Türk mavisi.

çaş[3], [Far. çāş چاش] *(ça:ş)* *{OsT}* *is.* Harmandaki tahıl yığını; cec, çeç.

çaş[4], [caş / çaş] *{ağız}* *is.* Mısır unu ile yapılan çocuk maması. [DS]

çaşa, [? çaşa] *{ağız}* *is.* Çam ağacının kuru dalları. [DS]

çaşak[1], -ğı [*eT.* caḫşa-mak > çāşa-k] *(ça:şak)* *{ağız}* *sf.* **1.** Eskimiş. **2.** Parçalanmış; dağılmış. [DS]

çaşak[2], -ğı [çağ *(yans.)* > çağ-(ı)ş-a-k > çāşak] *(ca:şak)* *{ağız}* *is.* **1.** Yamaçlardan akarak birikmiş taş yığınları. **2.** Çağlayan. [DS]

çaşamak, [*eT.* *caḫşa-mak > çāş-a-mak] *(ça:şamak)* *{ağız}* *gçsz.* *f.* *[-r]* *[-ş(ı)-yor]* Yıkılacak duruma gelmek. [DS]

çaşara, [çaş-ar-a] *{ağız}* *sf.* Dedikoducu. [DS]

çaşarat, -dı [çaş + Ar. avret => çaşārat] *(çaşa:rat)* *{ağız}* *is.* **1.** Huysuz, kavgacı kadın. **2.** Ahlâksız kadın; aşüfte. **3.** Dedikoducu. **4.** Beceriksiz, şaşkın kadın. [DS]

çaşgır[1], [Far. gavsir] *{ağız}* *is.* Kırlarda yetişen, susuzluğa dayanan bir ot. [DS]

çaşgır[2], [Far. cahcir] *{ağız}* *is.* **1.** Yırtık, eski püskü elbise. **2.** İşlemeli dar şalvar. [DS]

çaşgır[3], [Far. cahcir] *{ağız}* is. Kümes hayvanlarının ayaklarındaki telekler. [DS]

çaşgu, [çaş-ğu / çaşa-ğu] *{eT}* *is.* Hayat.

çaşıfen, [? çaşıfen] *{ağız}* is. Pencere kafesi. [DS]

çaşır[1], [Sansk. chattra *(krala ait)* => çāşır] *(ça:şır)* *{eT}* *is.* Büyük çadır; ala sayvan. [DLT]

çaşır[2], [Far. cahcir => çağşır => çāşır] *(ça:şır)* *{ağız}* **1.** Geniş pantolon; şalvar. **2.** Kıldan dokunmuş bez. **3.** İç donu. [DS]

çaşır[3], [çāşır] *(ça:şır)* *{ağız}* *is.* Etrafı düzeltilerek çatı üzerine döşenen ağaç. [DS]

çaşır[4], [Far. gavsir / Ar. cavşīr => çağşır > çāşır] *(ça:şır)* *{ağız}* *is.* *bot.* **1.** Kırlarda yetişen, susuzluğa dayanan bir ot. **2.** Dere otuna benzer, yemeği yapılan bir ot. **3.** Yaban pancarı. [DS]

çaşır[5], [çāşır] *(ça:şır)* *{ağız}* *is.* Boş gezen. [DS]

çaşıran, [çaş *(yans.)* > çaş-ır-an] *{ağız}* *is.* Geniş ve yuvarlak yapraklarından sarma yapılan bir tür ot. [DS]

çaşırdamak, [çaş *(yans.)* > çaş-ır-da-mak] *{ağız}* *gçsz.* *f.* *[-r]* *[-d(ı)-yor]* (Kuru yaprak vb. için) birbirine sürtünerek ses çıkarmak; hışırdamak; cığırdamak. [DS]

çaşırmak, [çaş-ır-mak / ças-ur-mak] *{eT}* *gçl.* *f.* *[-ur]* İftira etmek; haksız yere suçlamak.

çaşıt[1], [çaşu-r-mak *(suçlamak)* > çaşut > çaşıt چشت] *is.* **1.** Casus. *{eAT}* *{ağız}* *(aynı)* [DS] **2.** *{ağız}* Dedikodu yaparak ara bozan; laf getirip götüren kişi. [DS]

çaşıt[2], [çaş-ıt] *{ağız}* *is.* Üzüm. [DS]

çaşıtçı, [çaşıt-çı] *{ağız}* *is.* Gözetleyici. [DS]

çaşıtlama, [çaşıt-la-ma] *is.* **1.** Casusluk yapmak işi. **2.** Dedikodu yaparak ara bozmak işi.

çaşıtlamak, [çaşıt-la-mak] *gçl.* *f.* *[-r]* *[-l(ı)-yor]* *{ağız}* **1.** Casusluk yapmak. **2.** Dedikoduculukla, laf taşımakla ara bozmak. [DS]

çaşıtlık, -ğı [çaşıt-lık] *is.* **1.** Casusça davranış; casusluk. **2.** Kişiler arasında laf taşıyarak ara bozuculuk yapma.

çaşka[1], [? çaşka] *{ağız}* *is.* Bebek; çocuk. [DS]

çaşka[2], [? çaşka] *{ağız}* *is.* Büyük yaygı. [DS] ⊡ **çaşka çaparaşka,** *{ağız}* *(İş için) iyi yapılmamış.* [DS]

çaşkar, [? çaşkar] *{ağız}* *is.* Taşlı ve kumlu. ⊡ **çaşkar tarla,** *{ağız}* *Taşlı ve kumlu tarla.* [DS]

çaşlak, -ğı [çoğaç-la-mak ? > çaşla-k] *{ağız}* *is.* **1.** Balık ağlarını serip kurutmaya yarayan yüksekçe çardak. **2.** Ağır yükleri kaldırmakta kullanılan, ortasında makara bulunan üç ayaklı aygıt. [DS]

çaşmak[1], [*çaş-mak] *{eT}* *gçsz.* *f.* *[-ur]* İftira etmek; karalamak; haksız yer suçlamak. [Clauson]

çaşmak[2], [çaş-mak] *{ağız}* *is.* Çocuk salıncağı. [DS]

çaşmuli, [? çaşmuli] *{ağız} is.* Sulu hamurdan pişen ekmek. [DS]

çaşni, [Far. çāşnī چاشنی] *(ça:şni:) {OsT} is.* **1.** Lezzet; tat; çeşni. **2.** Tadımlık. 🗗 **çaşnî-gîr,** *{OsT} tar. Saraylarda yemekleri hazırlayıp pişiren, tadını kontrol eden ve sunma işlerini yürüten kimselere verilen ad; çeşnici.*|| **çaşnî-gîr başı,** *{OsT} tar. Sofra hizmetini gören çaşnigirlerin başına verilen ad.*|| **çaşnî-gîr usta,** *{OsT} tar. İmparatorluk döneminde saraylarda yemek hizmetleri ile görevlendirilmiş kadınlara verilen ad.*|| **çaşni tutmak,** *{OsT} tar. (Eskiden belediyelerce ekmeğin cinsini belirlemek için) bir takım teknikler uygulamak.*

çaşt, [Far. çāşt چاشت] *(ça:şt) {OsT} is.* **1.** Sabah ile öğle arasındaki vakit; kuşluk. **2.** Kuşluk yenen yemek. 🗗 **çāşt-dān,** *{OsT} İçine yiyecek ve ekmek konulan sepet; ekmek sepeti.*

çaşur, [Far. cahşīr => çāşur] *(ça:şur) {ağız} is. bot.* Çakşır otu. [DS]

çaşurmak, [*çaş-mak > çaş-ur-mak] *{eT} gçl. f. [-ur]* İftira etmek; haksız yere suçlamak.

çaşut[1], [*çaş-mak > çaş-ut چاشت] *is.* **1.** *{eT} {eAT} {ağız}* Casus. [DS] **2.** *{ağız}* Muhabir. [DS] **3.** *{ağız}* Arabulucu. [DS] **4.** *sf.* Şaşırtan; aldatan; karalayan. **5.** *{ağız}* Gözetleyici. [DS]

çaşut[2], [? çaşut] *{ağız} is.* Her gün koyun ve ineği sağan kadın. [DS]

çaşutlamak, [çaşut-la-mak چاشوتلمق] *{eAT} gçl. f. [-r]* **1.** Araya casus koyup durumundan ve sözlerinden haber almak. **2.** Gözetlemek; gözetlettirmek.

çat[1], [çat / çet / çıd / çıt / çit *(yans.)*] *is.* Güçlü bir şekilde vurma, çarpma, kırma, patlama, dağılma, yanma ve tutuşmayı anlatan kök. [Zülfikar] *{eT} (aynı): çat pat, çat kapı, çat-ıl-tı, çat çat, çat-ır çat-ır, çat-ır-da-mak, çat-la-ma, çat-ır-tı* 🗗 **çat çat urmak,** *{eT} "Çat çat" sesleri çıkartarak vurmak, dövmek.*|| **çat kapı,** *(Bir kimsenin gelişi ya da kapı çalınması için) beklenmedik bir anda.*|| **çat orada çat burada,** *Yeri belli olmayan; nerede olduğu kesinlik taşımayan; sık sık yer değiştiren.*

çat[2], [çat / çıt / çit *(yans.)*] *is.* Kızma, kavga etme vb. durumlarında bağırma, rasgele konuşma ve söylenmeyi anlatan kök. [Zülfikar] *çat-ır çatır, çat-ır-da-mak, çat-ır-gaç, çat pat,* 🗗 **çat pat,** *(Yabancı dil için) az çok, şöyle böyle; yalan yanlış.*|| **çat çene,** *{ağız} Geveze; çalçene.* [DS]

çat[3], [çat *(fiil kökü)*] *is.* **1.** Birbirine kavuşturulup bağlanmış şeylerin birleşme yeri; iki şeyin birbirine değdiği, kesişerek birleştiği uç kısım. **2.** *{ağız}* İki derenin birleştiği yer. [DS] **3.** *{ağız}* İki yolun kesiştiği yer; kavşak. [DS] **4.** *{ağız}* Orta yer. [DS] **5.** *{ağız}* Köşe başı. **6.** *{ağız}* İki tepe arasındaki geçit. [DS] [DS] **7.** *{ağız}* İki bacağın birleşmesi ile oluşan biçim. [DS] **8.** *{ağız}* Bel. [DS] **9.** *{ağız}* Kuyruk sokumu. [DS] **10.** *{ağız}* Tam karşı. [DS] 🗗 **çat ayak,** *{ağız} Sacayak.* [DS]|| **çat aynaş olmak,** *{ağız} Kavga etmek; çatmak.* [DS]

çat[4], [Soğd. č't =>çāt] *{eT} is.* Kuyu. [ETY] [DLT]

çat[5], [çat] *{ağız} is.* Küçük yuvarlak taş; çakıl. [DS]

çat[6], [çat] *{ağız} is.* Ateş. [DS]

çat[7], [çat] *{ağız} sf.* Çetin; sert. [DS] 🗗 **çat ayaz,** *{ağız} 1. Çok soğuk. 2. Parası olmayan. 3. Orta yer.* [DS]

çat[8], [çat] *{ağız} is.* Soğuk almaktan dolayı oluşan bir hayvan hastalığı. [DS]

çat[9], [çat] *{ağız} is.* Mısır unundan yapılarak fırında pişirilen, büyük, uzun ekmek. [DS]

çatadak, -ğı [çat *(yans.)* > çat-adak] *(ça'tadak) zf.* "Çat" sesi çıkararak.

çatak, -ğı [çat *(yans.)* > çat-mak > çat-ak] *is.* **1.** İki yol veya derenin birleştiği, birbirine kavuştuğu yer; kavşak. **2.** *{ağız}* İki dağ yamacının kesişmesi ile meydana gelmiş dere; iki tepe arasındaki geçit. [DS] **3.** *{ağız}* Su akıntılı yerler. [DS] **4.** *{ağız}* Dağlardaki derin dereler. [DS] **5.** *sf.* Çapraşık; iç içe girmiş; karışık; girift; arabesk. **6.** (Meyve için) yapışık; ikiz; çatal. **7.** (Kişi için) varıp ona buna çatan; kavgacı.

çatal, [çat *(yans.)* > çat-mak > çat-al چتال] *sf.* **1.** Bir ucu iki ve daha çok parçaya ayrılmış olan. **2.** (Söz için) iki anlamlı. **3.** *is.* (Yol, ağaç vb. için) ayrılış noktası. **4.** İki ve daha çok dallara, ya da kola ayrılan nesne. **5.** Yiyeceklere saplamada kolaylık olması için ucunda üç veya dört dişi bulunan metal yemek servis aracı. **6.** *oyun.* Satrançta karşı tarafın iki taşını tehdit altında bırakacak şekilde taş sürme. **7.** Ucu iki ya da daha çok dala ayrılmış değnek. **8.** Dallı olan şeylerin her bir kolu. **9.** Tarım araçlarından yaba veya dirgenin iki parmaklısı. **10.** *{eAT}* Üç değneği bir demir halkaya bağlamak suretiyle oluşturulan bir av aracı. **11.** *{ağız}* Erkeklerin giydiği, topuklara kadar uzun iç çamaşırı. [DS] **12.** *{ağız}* Arabalarda dingile bağlanan tahta. [DS] **13.** *{ağız}* İki tepe arasındaki geçit. [DS] **14.** İnsanın bacakları ile oluşturduğu açıklık; apış arası. **15.** *{OsT} tar.* İmparatorluk döneminde, ordu sefere çıktığında askerî hizmetler dışında çalıştırılan kimselere verilen ad. **16.** *{ağız}* Et asılan çengel. [DS] **17.** *{ağız}* Kalafatçıların kullandığı keskiye benzer, boyuna oluklu demir aygıt. [DS] 🗗 **çatala binmek,** *{ağız} Pantolon giymek.* [DS]|| **çatal ağarsak,** *{ağız} Sığır, davar, at ve eşeklerin tırnak aralarında oluşan yara.* [DS]|| **çatal ağısı,** *{ağız}* → çatal ağarsak. [DS]|| **çatal ağız,** *coğ. Denize dökülürken delta meydana getiren akarsuyun bu bölümü.*|| **çatal aksak,** *{ağız}* → çatal ağarsak. [DS]|| **çatal ansa,** *{ağız}* → çatal ağarsak.[DS]|| **çatal araba,** *{ağız} Dört tekerlekli at arabası.*|| [DS] **çatal arz,** *{OsT} tar. Bir makamda eş zamanlı ya da art zamanlı olarak ortaya çıkmış*

bulunan tutarsız iş veya işlemler.|| **çatal asak,** *{ağız}* → çatal ağarsak.[DS]|| **çatal aş,** *{ağız}* → çatal aşı. [DS]|| **çatal aşı,** *{ağız} Yarma ve mercimekle yapılan bir yemek.* [DS]|| **çatal aşık,** *{ağız}* → çatal ağarsak.[DS]|| **çatal at,** *{eAT} 1. Binilen ve yedekte bulunan atların her ikisine birden verilen ad. 2. {OsT} İki tarafına da birer denk yük sarılmış at.*|| **çatal atmak,** *Bir işe burnunu sokmak.*|| **çatal avuç,** *Yan yana getirilerek birleştirilen iki avuç.*|| **çatal bayrak,** *{OsT} Yeniçeri bölük ve ortalarının bayraklarından yarısı kırmızı, yarısı sarı olanı.*|| **çatal bel,** *Ucu ikiye ayrılmış bel.*|| **çatal ciynak,** *{ağız} Bir dokuma motifi.* [DS]|| **çatal çatal,** *Birden çok çatallara ayrılmış; çatallanmış.*|| **çatal çapa,** *Ucu ikiye ayrılmış çapa.*|| **çatal çorba,** *{ağız}* → çatal aşı. [DS]|| **çatal çutal,** *1. Çok çatallı. 2. (Ağaç için) dallı budaklı.*|| **çatal çutal boynuzlu,** *(Erkek için) karısı tarafından çokça aldatılmış.*|| **çatal don,** *{ağız} İş yaparken giyilen don.* [DS]|| **çatal fitil,** *{OsT} Bir tür eski zaman tüfeği.*|| **çatal gavak,** *{ağız}* → çatal kavak. [DS]|| **çatal görmek,** *Nesneleri net görememek; birden fazla görüntü teşkil etmek.*|| **çatal ilām,** *{OsT} Bir mahkemenin aynı tür ve özellikteki konulara verdiği birbiri ile çelişen karar.*|| **çatal iğne,** *{ağız} Çengelli iğne.* [DS]|| **çatal kapı,** *{ağız} 1. Çift kanatlı sokak kapısı. 2. Hayvanların sağıldığı yer.* [DS]|| **çatal kavak,** *{ağız} Bacakları yukarıda açık durumda baş üzerinde durma şekli.* [DS]|| **çatal kazık,** *Tutumları birbirine ters ve birbirinin emirlerinin yapılmasını engelleyen iki yetkili kişi.*|| **çatal matal,** *1. (Görüntü için) çatallaşmış olarak; net olmayan. 2. {ağız} Bir çocuk oyunu; uzuneşek.* [DS]|| **çatal matal kaç çatal,** *Uzuneşek oyunu.*|| **çatal ötmek,** *{ağız} (Tüfek için) geç ateş almak.* [DS]|| **çatal sakal,** *{OsT} Yüzün iki tarafından uzatılan sakalın çeneden kesilmesi ile verilen biçim.*|| **çatal ses,** *İki ayrı perdeden çıkıyormuş gibi kulak tırmalayıcı ses.*|| **çatal tırnak,** *{OsT} Koyun, keçi ve sığır cinsi hayvanlara verilen ad.*|| **çatal yarası,** *{ağız}* → çatal ağarsak. [DS]|| **çatal yük,** *{OsT} Atın iki tarafına yerleştirilen yük.*

çatalca[1], [çatal-ca چتلجه] *{ağız} is.* **1.** Bazlama pişirmekte kullanılan bir tür sacayağı. *{eAT} (aynı)* **2.** Dokuma tezgâhlarında ipliği aralayan aygıt. **3.** Çift sürerken toprağı diğer tarafa yatırmak için sabana sokulan keskinin deliğine vurulan demir. [DS]

çatalca[2], [çatal-ca] *{ağız} is.* Kamış kalem. [DS]

çatalca[3], [çatal-ca] *is.* Lades kemiği.

çatalca[4], [çatal-ca] *{ağız} is.* Tahıl içinde bulunan yabancı ot taneleri. [DS]

çatalcılık, -ğı [çatal-ca-lık] *{ağız} is.* Bir çatı altında birleşmiş birkaç bina. [DS]

çatallamak, [çatal-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor] spor.* Güreşte bir oyun yapmak. [DS]

çatallanma, [çatal-la-n-ma] *is.* İki ve daha fazla ana dala ayrılma eylemi.

çatallanmak, [çatal-la-n-mak] *dönşl. f. [-ır]* **1.** Çatal meydana getirmek. **2.** (Ses için) gırtlakta iki ayrı ses oluşmak.

çatallaşma, [çatal-la-ş-ma] *is.* Çatal bir durum alma eylemi.

çatallaşmak, [çatal-la-ş-mak] *dönşl. f. [-ır]* **1.** (İş için) karışmak ve içinden çıkılmaz bir duruma gelmek. **2.** (Ses için) iki ayrı ses olarak çıkmak.

çatallaştırma, [çatal-la-ş-tır-ma] *is.* Çatal duruma getirmek işi.

çatallaştırmak, [çatal-la-ş-tır-mak] *gçl. f. [-ır]* Çatal bir durum almasını sağlamak.

çatallı, [çatal-lı] *sf.* **1.** Çatalı olan. **2.** İki ve daha çok ihtimal bulunan. **3.** (Ses için) pürüzlü.

çatallık, -ğı [çatal-lık] *is.* **1.** Çatal olan yer. **2.** Çatal konulan yer.

çatamak, -ğı [çotanak > çatamak] *{ağız} is.* Daldaki meyve kümesi. [DS]

çatan[1], [çat-an ?] *{ağız} is.* Saman taşımakta kullanılan büyük küfe. [DS]

çatan, [çat-an] *{ağız} is.* Orta yer. [DS]

çatana[1], [Rom. çatanele / Çetine *(Yugoslavya'da kasaba)* adından] *is. dnz.* Filika büyüklüğünde motorlu tekne.

çatana[2], [çatan-a] *{ağız} is.* Saman taşımak için arabaya yapılan parmaklık. [DS]

çatana[3], [çat-an-a] *{ağız} sf.* Ona buna sataşan. [DS]

çatanacı, [çatana-cı] *is.* Çatana işleten kişi.

çatanah, [çatan-ak > çatanaḫ] *{ağız} is.* Feslere dikilen altın süs. [DS]

çatanak, -ğı [çot-anak / çat-anak] *{ağız} is.* **1.** Daldaki meyve kümesi. **2.** Ağaç dalı. **3.** İki dal arası. **4.** Bacakların gövdeye birleştiği yer. **5.** Birbirine bağlanmış iki bohça. **6.** *sf.* Çatallı; pürüzlü. [DS]

çatanaklı, [çot-anak-lı / çatanak-lı] *{ağız} sf.* Dallı; budaklı. [DS]

çataneş, [çat+aynaş] *{ağız} is.* Çatma; kavga etme; uğraşma. [DS]

çatangır, [çat-an+kır ?] *{ağız}* is. Yağ, un ve yumurta ile yapılan bir yemek. [DS]

çatapat, [çat *(yans.)* + pat *(yans.)*] *is.* **1.** Yere sürüldüğünde ya da ayakla çiğnendiğinde sürtünme ısısı ile tutuşarak önce çıtırtı daha sonra da patlama sesleri çıkaran patlayıcı madde. **2.** *zf.* Beklenmedik bir yer ve zamanda; ansızın; birdenbire. ⊡ **çatapat gelmek,** *{ağız} Ansızın karşısına çıkmak; karşılaşmak.* [DS]

çatapata, [çata + pata ?] *is. dnz.* Gemi sahibi ile tüccar arasında yapılan sözleşme.

çatara, [çat+ara] *{ağız} is.* Bacak arası. [DS]

çataşmak, [çat-aş-mak چاتاشمق] *{eAT} işteş. f. [-ır] [eAT -ur]* **1.** Çatışmak. **2.** *{ağız}* Buluşmak. [DS] **3.** *{ağız}* Birbirine çatmak. [DS]

çatdankuş, [çat-la-n+kuş > çatdanguş] *{ağız} is. bot.* Hindiba. [DS]

çatgı[1], [çat-mak > çat-gı] *{ağız} is.* **1.** Alna bağlanan iki parmak eninde tülbent. **2.** İp; urgan veya kordon. **3.** Baş örtüsü. [DS]

çatgı[2], [çat-gı] *{ağız} is.* Üç ayaklı sehpa. [DS]

çatgı[3], [çat-gı] *{ağız} is.* Saman taşımaya yarar büyük sepet; saman selesi; küfe. [DS]

çatgın, [çat-mak > çat-km > çat-gın] *sf.* Çatkın.

çatı[1], [çat-mak > *eT* çat-ıġ] *is.* **1.** Yol, dere vb.nin ikiye ayrıldığı yer. **2.** Bir ucunda bir ayara getirilip çakılmış şeylerin bütünü. **3.** *as.* Tüfeklerin birbirine destek olacak şekilde dayanmış durumu. **4.** *{ağız}* İki bacağın oluşturduğu çatal; bacak arası; apış. [DS] **5.** *{ağız}* Birbirine tutturulmuş kereste. [DS] **6.** Binaların üstünde yağmur, kar ya da sıcak, soğuk gibi doğal etkilerden korunmak amacıyla yapılmış eğimli örtü. **7.** Binaların damı ile tavanı arasındaki boşluk. **8.** *gnşl.* Barınak; sığmak. **9.** *{ağız}* Ara duvar. [DS] **10.** Aynı amaç etrafında toplanan kişilerin bütünü. **11.** *dbl.* Eylemin özne tarafından yapılmasına veya özneye yönelik yapılmasına göre fiillerin taşıdığı özellik. **12.** *{ağız}* Baca. [DS] **13.** Omuzda su taşımaya yarayan iki ucu çengelli sopa. ⊡ **çatı arası,** *1. Eğimli çatı yüzeyi ile son kat tavanı arasındaki boşluk. 2. {ağız} Bacak arası.* [DS]|| **çatı avı,** *{ağız} Çığırtkan olarak kullanılan bir çift erkek keklikle mart ayında yapılan keklik avı.* [DS]|| **çatı ayrılmak,** *{ağız} Bacakları ayrılmak.* [DS]|| **çatı çatma,** *{ağız} Bahçeyi selden korumak için ağaçtan yapılan çit.* [DS]|| **çatı ekleri,** *dbl. Fiil köklerine getirilerek fiillerin çatısını ve anlamını değiştiren ekler.*|| **çatı kat,** *Bir binanın son normal katından sonra ön cepheden biraz daha geride yapılan küçük kat.*|| **çatı kemiği,** *anat. Kalça kemiğinin ön alt parçaları.*|| **çatı kopmak,** *{ağız} Yorgunluktan adım atamaz olmak.*|| **çatı makası,** *{ağız} Çatı altına konulan kiriş.* [DS]|| **çatına girmek,** *{ağız} (Erkek için) bir kadın ile cinsel ilişkide bulunmak.*|| **çatı penceresi,** *Çatı üzerinde çıkıntılı olarak yapılan ve çatı arasını havalandırmaya, bir iş için çatıya girip çıkmaya yarayan boşluk.*|| **çatı yarma,** *{ağız} vet. Bir tür sığır hastalığı (Halk hekimliğinde hayvanın iki oma kemiği ortası (çatı) kanatılarak iyileştirilir).* [DS]

çatı[2], [çat-mak > çat-ı] *{ağız} is.* **1.** İp; urgan; kordon. [DS] **2.** Büyük kıl çuval. **3.** İnce ince örülerek birbirine bağlanmış saç. ⊡ **çatı kuyruk** (cadı kuyruk ?), *{ağız} Dedikoducu kadın.* [DS]

çatı[3], [çat-ı] *{ağız} is.* Kulpsuz yoğurt kabı; tahta kova; külek. [DS]

çatıba, [Çigil. çatī-bā] *(çatı:ba:) {eT} is.* Köy muhtarının imeceye katılmayanlardan aldığı vergi; salma. [DLT]

çatık[1], -ğı [çat-mak > *eT.* çat-uḳ > çat-ık] *sf.* **1.** Uçlarından kavuşmuş, birbirine bağlanmış olan. **2.** Asık. **3.** Çatılmış. **4.** *{eT}* Birbirine kenetlenmiş; yapışık. [EUTS]. **5.** *{ağız}* Birleşik. [DS] **6.** *{ağız}* İki derenin ya da iki yolun kesiştiği yer. [DS] ⊡ **çatık çehre,** (surat, yüz), *Öfkeli ve sinirli ya da küs, dargın olduğu yüzünün, yüz kaslarının gerginliğinden belli olan.*|| **çatık kaş,** *İç taraftaki uçları birbirine değgin ve yukarıya doğru kalkık olan kaş; kaşları böyle olan (kişi).*

çatık[2], -ğı [çat-ık] *{ağız} is.* Yakı. [DS]

çatık[3], -ğı [çat-ık] *{ağız} is.* Büyük havlu. [DS]

çatıklaşma, [çatık-la-ş-ma] *is.* Çatık duruma gelmek işi.

çatıklaşmak, [çatık-la-ş-mak] *dönşl. f. [-ır]* Çatık duruma gelmek.

çatıklık, -ğı [çatık-lık] *is.* Çatık olma durumu.

çatılamak[1], [çat *(yans.)* > çat-ī-lā-mak] *(çatı:la:mak) {eT} gçsz. f. [-r]* Şaklamak; çat sesi çıkarmak. [DLT]

çatılamak[2], [çat-mak > çat-u > çat-ı-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* İki şeyin uçlarını birleştirmek; çatı meydana getirmek. [DS]

çatıldı, [çat-ıl-dı چاتلدی] *{eAT} is.* Çatırtı.

çatıldu, [çat-ıl-du چاتلدو] *{eAT} is.* Çatırtı.

çatılı[1], [çatı-lı] *sf.* (Bina için) çatısı olan.

çatılı[2], [çat-ıl-ı] *sf.* **1.** Çatılmış bulunan. **2.** *{ağız}* Birleşik. [DS]

çatılık, -ğı [çatı-lık] *{ağız} is.* Orta yer. [DS]

çatılış, [çat-ıl-ış] *is.* Çatılma durumu veya biçimi.

çatılma, [çat-ıl-ma] *is.* Çatılı duruma getirilmek eylemi.

çatılmak, [çat-ıl-mak] *edil. f. [-ır]* Çatılı duruma getirilmek.

çatıltı, [çat *(yans.)* > çat-ıl-tı چاتلتی] *is.* Çarpma, vurma gibi sebeplerle çıkan ses; çatlama sesi; çatırtı. *{eAT} (aynı)*

çatınma, [çat-m-ma] *is.* Kaşlarını çatmış bir hâle gelmek işi.

çatınmak, [çat-ın-mak] *dönşl. f. [-ır]* Kaşlarını çatmak; suratını asmak.

çatıntı[1], [çat-ın-tı *{ağız} is.* **1.** İki derenin ya da iki yolun kesiştiği yer. **2.** İyi yapılmamış ev. [DS]

çatıntı[2], [çat-mak *(ocakta yakmak)* > çat-ıntı] *{ağız} is.* Çalı çırpı. [DS]

çatıpatı, [çat *(yans.)* > çat-ı + pat *(yans.)* > pat-ı] *{ağız} is.* Arka arkaya birkaç defa patlayan patlangaç. [DS]

çatır[1], [çat *(yans.)* > çat-ır] *is.* **1.** Güçlü bir şekilde vurma, çarpma, kırma, patlama, dağılma, yanma ve tutuşmayı anlatan yansımalı gövde. **2.** Kırılan bir ağacın çıkarmış olduğu ses. **3.** Yanan bir ağacın veya ağaçlığın içinde bulunan kozalak veya tohumların çıkardığı çatlama sesleri. ⊡ **çatır ayaz,** *{ağız}*

Gece çıkan sert soğuk. [DS]|| **çatır çatır,** *1. Çatırdamak suretiyle. 2. Zor ve baskı kullanarak. 3. Hiç güçlük çekmeden; kolayca.*|| **çatır çatır çatlamak,** *1. Çok çatlamak, parça parça olmak. 2. Aşırı kıskançlığından ne yapacağını bilememek.*|| **çatır çatır etmek,** *Çatırdamak.*|| **çatır çatır sökmek,** *Zor kullanarak, zorla bir yerden bir şeyi söküp çıkarmak.*|| **çatır çutur,** *Kırılan bir ağacın çıkardığı sesin aşırılığını anlatmak için kullanılır.*

çatır[2], [Sansk. chattra *(krala ait)* => çâtır] *(ça:tır) {eT} is.* Çadır; gölgelik. [DLT] ⧉ **çatır bezi,** *{ağız} Patiska.* [DS]

çatır[3], [Far. nişâdur => çâtır] *(ça:tır) {eT} is.* **1.** Nışadır; amonyak tuzu. [DLT] **2.** Kül.

çatır[4], [çat *(yans.)* > çat-ır] *{ağız} is.* Çatlak; çizgi. [DS]

çatır[5], [çat *(yans.)* > çat-ır] *{ağız} sf.* Sert; çetin. [DS] ⧉ **çatır ayaz,** *{ağız} Gece çıkan soğuk.* [DS]

çatırdama, [çat-ır-da-ma] *is.* Yanma veya kırılma sırasında çatırtı sesi çıkarma eylemi.

çatırdamak, [çat-ır-da-mak] *gçsz. f. [-r] [-d(ı)-yor]* **1.** "Çatır!" sesi çıkararak yanmak veya kırılmak. **2.** *gnşl. f.* (Bir kurum veya bina için) çökmeye, yıkılmaya yüz tutmak. **3.** *{ağız}* Sert ve dik sözler söylemek; hakaret etmek. [DS]

çatırgaç, [çat-ır-gaç] *{ağız} is.* Taze buğday başaklarının sapları ile birlikte yakılması sonucu elde edilen kavurga; ütme. [DS]

çatırgamak, [çat-ır-ga-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-g(ı)-yor]* Paylamak; azarlamak. [DS]

çatırık[1], -ğı [çat-mak > çat-ır-ık] *{ağız} is.* İki dere veya yolun birleştiği yer. [DS]

çatırık[2], -ğı [çat-ır-ık] *{ağız} sf.* (Hava için) çok soğuk; don tutacak zaman. [DS]

çatırık[3], -ğı [çat-ır-ık] *{ağız} is.* Yeni çıkmış ekin. [DS]

çatırım, [çat-ır-ım] *{ağız} is.* (Hava için) toprağın don tutma zamanı; çok soğuk. [DS]

çatırkaç, -cı [çatır-gaç] *{ağız} is.* Taze buğday başaklarının yakılması ile elde edilen kavurga; buğday ütmesi. [DS]

çatırlıg, [çâtır[3] > çatır-lıg] *{eT} sf.* **1.** Nişadırlı. **2.** Küllü.

çatırt, [çat *(yans.)* > çat-ır-t] *ünl.* Kırılma ve yanma sırasında çıkan güçlü ses.

çatırtı, [çat *(yans.)* > çat-ır-t-ı] *is.* Sert ve kuru bir şeyin yandığı, kırıldığı veya sıkıştırıldığında çıkardığı ses.

çatırtılı, [çat-ır-tı-lı] *sf.* Çatırtı sesi çıkaran.

çatırtma, [çat-mak > çat-ır-t-ma] *{ağız} is.* Asma çardağı. [DS]

çatısız, [çatı-sız] *sf.* Çatısı bulunmayan; üstü açık.

çatış, [çat-mak > çat-ış] *is.* Çatmak eylemi ya da biçimi.

çatışık, -ğı [çatış-mak > çat-ış-ık] *sf.* **1.** Birbiri ile çatışma durumunda olan; çatışmış. **2.** Birbirini tutmayan; çelişik.

çatışılma, [çatış-ıl-ma] *is.* Çatışma durumunda bulunulmak eylemi.

çatışılmak, [çatış-ıl-mak] *edil. f. [-ır]* Çatışma durumunda bulunulmak.

çatışkan, [çatış-kan] *sf.* **1.** Çatışma hâlinde bulunan; sürekli çatışan. **2.** *{ağız}* Ahlaksız kadın; fahişe. [DS]

çatışkı, [çatış-kı] *is.* Yasalar, fikirler veya önermeler arasındaki tutarsızlık; karşıtlık; çelişki.

çatışkılı, [çatış-kı-lı] *sf.* **1.** Çatışkı doğuran. **2.** Çatışkıya dayanan; çelişkili.

çatışma, [çat-ış-ma] *is.* **1.** Birbirine çatma işi. **2.** Karşıt gruplar arasında meydana gelen şiddetli çarpışma; dövüş; arbede. **3.** Düşünceler ve menfaatler arasındaki karşıtlık; anlaşmazlık; uyuşamama. **4.** *psikol.* Bir şeyi yapma arzu ve istekleri ile bunu yasaklayan veya yapmak istemediği şeyler ile bunun yapılmasını zorunlu kılan değerler ve kurallar arasında kişide görülen bocalama; çekişme. **5.** *as.* Düşman iki ordunun ilk birlikleri, keşif kolları ya da güvenlik kolları arasındaki ilk çarpışma.

çatışmak, [çat-ış-mak] *işteş. f. [-ır]* **1.** İki ve daha çok nesnenin bir noktada birbirleri çarpışarak, dayanarak, kavuşarak birleşmeleri. **2.** (Giden veya akan ayrı şeyler için) bir noktada karışmak, birleşmek; karşılaşmak. **3.** *{ağız}* Karşılaşmak; buluşmak. [DS] **4.** (Olay, randevu, program vb.) aynı zamana rastlamak; çakışmak. **5.** Karşı karşıya gelerek birbirine vurmak, çarpmak; vuruşmak; çarpışmak; kavga etmek. **6.** (Söz ve iddia için) birbirini tutmamak; çelişmek. **7.** *{ağız}* (Köpek, deve için) çiftleşmek. [DS] **8.** *{ağız}* Zina etmek. [DS]

çatıştırma, [çatış-tır-ma] *is.* Çatışma işini yaptırma eylemi.

çatıştırmak, [çatış-tır-mak] *gçl. f. [-ır]* **1.** (Odun, sopa vb. şeyleri) diğer ucu serbest ve açık kalacak biçimde bir ucundan bir araya getirerek bağlamak; birbirine iliştirmek. **2.** Kişileri birbirine düşürmek; kavga etmelerini sağlamak. *{ağız} (aynı)* [DS] **3.** *{ağız}* (Deve, köpek için) çiftleştirmek. [DS]

çatıtma, [çat-mak > çat-ıt-ma] *{ağız} is.* **1.** Buğday sapı yüklenecek kağnının, boyunduruk yanlarına konan bir metre boyunda iki ağaç. **2.** Evin içinde, buğday konulan, kenarı çevrili köşe. [DS]

çatik, [Sansk. jataka] *{eT}* Buda'nın daha önceki yaşayışına dair hikâyeleri; doğum efsanesi. [Gabain] [EUTS]

çatkı[1], [çat-mak > çat-kı / çat-gı] *is.* **1.** Sehpa. **2.** Uçlarından birbirine çatılan nesnelerin bütünü. **3.** İskele kurmak veya destek sağlamak amacıyla birbirine çakılan ahşap parçaların meydana getirdiği bütün. **4.** Mobilya iskeleti. **5.** Aralarına dolgu yapı-

larak duvar örmek amacıyla birbirine uçlarından bağlanan ahşap ya da metal iskelet. **6.** *{ağız}* Kuyunun dört tarafına konan, üzerine duvar örülen ağaç. [DS] **7.** *{ağız}* Yayık asılan üç sopadan meydana gelmiş sehpa. [DS] **8.** *{ağız}* Su taşımakta kullanılan sopa. [DS]

çatkı^{2}, [çat-mak > çat-kı] *{ağız} is. {ağız}* **1.** Alından geçerek başın çevresini çember gibi saran bağ. **2.** Pullu ve işlemeli, kırmızı renkli gelin duvağı. **3.** Hotoz; toplanmış saç biçimi. **4.** Teyelleme. [DS]

çatkık, -ğı [çat-mak > çat-kı-k] *{ağız} is.* Bir tür kumaş. [DS]

çatkılı^{1}, [çatkı-lı] *sf.* Çatkısı olan.

çatkılı^{2}, [çatkı-lı] *{ağız}* **1.** Çizgili. **2.** Çatallı. **3.** Birbirine bağlı. [DS] 🗗 **çatkılı kına,** *{ağız} folk. Çözüldüğü zaman elde beyaz izler bırakacak şekilde ele bağlanan iplikler üzerine yakılan kına.* [DS]

çatkılık, -ğı [çatkı-lık] *is.* **1.** Çatkı yapmaya uygun. **2.** Çift öküzlerini birbirine bağlayan çifte boyunduruklu ağaç.

çatkın^{1}, [çat-kın] *sf.* Çatılmış olan; çatık.

çatkın^{2}, [çat-kın] *{ağız} sf.* **1.** Büyük ve zengin bir aileye girmiş olan. **2.** Kayrılan; iltimaslı. [DS]

çatkın^{3}, [çat-kın] *{ağız} sf.* İkiye ayrılmış; parçalanmış. [DS]

çatkınlık, -ğı [çat-km-hk] *is.* **1.** Çatkın olma durumu. **2.** Çatkın olan şeyin niteliği.

çatkısız, [çatkı-sız] *sf.* Çatkısı olmayan.

çakladı, [çatla-mak > çatla-dı] *{OsT} is.* Çatlak; çizik.

çatlaguç^{1}, -cu [çat-la-ġuç چتلاغوچ] *{eAT} is.* **1.** Kamçının şaklaması için ucuna konulan tüy ya da yarılmış kayış parçası. **2.** *{eAT}* Sapanın çatlayan kısmı. [DK]

çatlaguç^{2}, -cu [çat-la-ġuç چتلاغوچ] *{eAT} is.* Çitlembik; melengiç.

çatlak^{1}, -ğı [çat *(yans.)* > çat-la-mak > çat-la-k] *sf.* **1.** Henüz parçalara ayrılmamış, ancak yarılmış olan; üzerinde veya içinde çatlaklıklar görülen. **2.** *gnşl.* Deli, kaçık. **3.** (Ses için) kulağa hoş gelmeyen; birden çok ses çeşidini bir arada çıkaran; pürüzlü; cırlak. **4.** Bir deride veya düzgün olması gereken yüzeylerde görülen küçük yarıklar. **5.** Kemiğin bir bölümünde görülen ancak tamamlanmamış kırık. **6.** *jeol.* Yer kabuğunda görülen her türlü yarık. **7.** Elmas üzerinde görülen damar biçimindeki yarık. **8.** Bir kömür tabakasında görülen kırıklar. **9.** Bir binanın duvar ve çatısında görülen ince yarıklar. **10.** *is. {ağız}* Tabanca, tüfek kapsülü. [DS] **11.** *{ağız}* Fırtınalı havalarda kıyılara yakın yere vurarak köpüren dalga. [DS] **12.** *{ağız}* Sahile yakın büyük kaya. [DS] **13.** *{ağız}* Fıtık. [DS] **14.** *{ağız}* Patlamış mısır. [DS] **15.** *{ağız}* Kabakulak hastalığı. [DS] **16.** *{ağız}* Kötü (ar damarı çatlak) kadın; düşük; fahişe. [DS] 🗗 **çatlak ses,** *Toplum düzenini veya alınan kararı bozucu, huzursuzluğu artırıcı sözler ve hareketler.*|| **çatlak çutlak,** *Çok çatlağı bulunan.*|| **çatlak zurna,** *(Kişi için) sesi çirkin ve geveze.*

çatlak^{2}, -ğı [çat-la-k] *{ağız} is.* **1.** Ardıç. **2.** Kökünde patates gibi yumrular bulunan, sarı çiçekli, 10-80 cm. boyunda çok yıllık bir bitki; kırkbaş otu; aslanayağı; patlangaç, *(Leontice leontopelatum).* [DS]

çatlaklık, -ğı [çatlak-lık] *is.* **1.** Çatlak olma durumu. **2.** Çatlama sonucunda meydana gelmiş yarık; çatlak. **3.** *gnşl.* Delilik, kaçıklık.

çatlakoç, -cu [çat-la-ġuç > çatlakoç] *{ağız} is.* Melengiç ağacının tohumu. [DS]

çatlakuç, [çat-la-ġuç > çatlakuç چتلاقوچ] *{eAT} is.* Melengiç ağacının tohumu.

çatlankoz, [çatla-n-guç > çatlankoz] *{ağız} is.* Hindiba, *(Cichorium intybus).* [DS]

çatlankuç, -cu [çat-la-guç > çatla-n-kuç] *{ağız}* → çatlakuç. 🗗 **çatlankuç sabunu,** *{ağız} Melengiç tohumu yağı karıştırılmış sabun.* [DS]

çatlankuş, [çatla-n-guç > çatlankuş] *{ağız} is.* Hindiba, *(Cichorium intybus).* [DS]

çatlama, [çat-la-ma] *is.* **1.** Yarık oluşma eylemi. **2.** *bot.* Tohumların fırlayıp dağılması için kuru meyve kabuğunun yarılması. **3.** *dnz.* Dalga tepelerinin fırtına etkisi ile kırılması. **4.** Dalgaların kıyıya çarpıp gürültü ile parçalanması.

çatlamak^{1}, [çat *(yans.)*] *gçsz. f.* → çatılamak.

çatlamak^{2}, [çat *(yans.)* > *eT.* çat-ī-lā-mak > çat-lā-mak] *(eT. çatla:mak) gçsz. f. [-r] [-l(ı)-yor]* **1.** *{eT}* "Çat" sesi çıkarmak; şaklamak. [DLT] **2.** "Çat" sesi ile birlikte parçalanmak; dağılmak. **3.** Parçaları ayrılıp dağılmayacak şekilde yarılmak. **4.** (Toprak, duvar, sıva, deri vb. için) yarıklar oluşmak. **5.** (Dalga için) kayalara vurup dağılmak; kırılmak. **6.** (At için) çok koşturmaktan ölecek hâle gelmek; çok yorulmak. **7.** (Kişi için) çalışmaktan, yorgunluktan vb. bitkin hâle gelmek. **8.** (Kişi için) üzüntüden, meraktan çok sıkılmak. **9.** (Kişi için) çok yemekten dolayı rahatsız olmak. **10.** (Çocuk için) çok ağlamaktan dolayı tıkanmak, nefesi kesilmek; katılmak. **11.** (Kişi için) çok gülmekten dolayı katılmak. **12.** Yalnızlık, sıkıntı, sabırsızlık, kıskançlık gibi duyguları aşırı derecede hissetmek. **13.** (Meyve için) olgunluktan yarılmak. **14.** (Başçık, spor kesesi; kozalak gibi) kapalı organların kendi kendine yarılıp açılması. **15.** *{ağız}* Tuvalet ihtiyacını gidermek; def'-i hacet etmek. [DS] 🗗 **Çatladın mı?** *"Çok sabırsız davranıyorsun." anlamında uyarı sözü.*

çatlamuk, [çat-la-mak > çatla-muk چتلاموق] *{eAT} {ağız} is.* Melengiç ağacının tohumu. [DS]

çatlatılma, [çatla-t-ıl-ma] *is.* Çatlatılmak işi.

çatlatılmak, [çatla-t-ıl-mak] *edil. f. [-ır]* Çatlatmak eylemi yapılmak.

çatlatış, [çatla-t-ış] *is.* Çatlatma eylemi ve biçimi.

çatlatma, [çat-la-mak > çatla-t-ma] *is.* Çatlamasına yol açma eylemi.

çatlatmak[1], [çatla-t-mak چاتلاتمق] *gçl. f. [-ır]* **1.** Bir şeyin parçaları dağılmayacak şekilde yarılmasına sebep olmak. **2.** Çatlayacak duruma getirmek; zorlamak; baskı altında tutmak. **3.** Birini aşırı derecede üzmek; kıskandırmak; *{ağız} (aynı).* [DS] **4.** Çok öfkelendirmek; kızdırmak. **5.** (At için) aşırı derecede koşturarak, yorgunluktan ölmesine yol açmak. **6.** *{eAT}* Sezdirecek kadar söylemek; çıtlatmak. **7.** *gçsz. f.* Aklını kaçırmak; delirmek; fıttırmak.

çatlatmak[2], [çat *(yans.)* > çat-la-t-mak] *gçl. f. [-ur] {eAT}* Saklatmak. [DK]

çatlayık, -ğı [çat-la-y-ık چاتلايق] *{eAT} is.* Çatlak; yarık.

çatlayış, [çat-la-y-ış] *is.* Çatlama eylemi ve biçimi.

çatlı, [çat-mak > çat-(ı)l-ı] *{ağız} is.* Pullarla süslü, işlemeli, kırmızı gelin duvağı. [DS]

çatlu, [çat-(ı)l-u چاتلو] *{eAT} sf.* **1.** Çevrelenmiş; sarılmış; dolanmış. **2.** Çatılmış.

çatma[1], [çat-mak > çat-ma چاتمه] *is.* **1.** Çatmak işi. **2.** Bir bütünün değişik parçalarını bir arada tutmaya yarayan ana öğelerin bütünü. **3.** Kavga çıkarmak amacıyla birine sataşma. **4.** *{ağız}* Baş örtüsü. [DS] **5.** *{ağız}* Duvarları, ağaç kütükleri uçlarından birbirine takılmak suretiyle yapılan kır evi. [DS] **6.** *{ağız}* Etin asıldığı sehpa. [DS] **7.** Dericilikte iki parçayı elle veya makine ile birbirine birleştirme. **8.** Gemilerin birbiri ile çarpışması. **9.** Yapılarda ahşap iskelet; çeşitli işlerde kullanılan tahta destek. **10.** Kapı vb. şeylerin çevresindeki ahşap öğe. **11.** *{ağız}* Yörük çadırı. [DS] **12.** *{ağız}* Direkler çatılarak araları tuğla ya da kerpiç ile doldurulmuş duvar. [DS] **13.** *{ağız}* Dövensiz olarak birbirine bağlı on-on beş hayvan ile harman dövme işi. [DS] **14.** *{ağız}* Yayık asılan, birer ucundan birbirine bağlanmış üç ince sırıktan oluşan askılık. [DS] **15.** *{ağız}* Destek olarak kullanılan çatal ağaç. [DS] **16.** *{ağız}* Dört tekerlekli arabada arka tekerlekleri badoga bağlayan çatal ağaç. [DS] **17.** *{ağız}* Semerin ağaç kısmı. [DS] **18.** *sf.* Çatık; çatılmış. [DK] ◘ **çatma çekmek,** *{ağız} Dövülecek sapı, harmanın etrafına yaymak.* [DS]|| **çatma ev,** *{eAT} Ağaçları birbirine çatılarak yapılan kır evi.*|| **çatma kaş,** *Birbiri içine girmiş gür ve siyah kaş.*|| **çatma kovmak,** *{ağız} Harman dövmek.* [DS]

çatma[2], [çat-ma چاتمه / چتمه] *{ağız} is.* **1.** Birleştirme. **2.** İlmeleme. **3.** Zemini kılaptan, üstü kadife çiçeklerle süslü bir tür eski Türk kadifesi. *{eAT} (aynı)* [DS]

çatma[3], [çat-ma] *{ağız} is.* **1.** Elbise sandığı. **2.** Yükleri hayvanın semerine yükleme. [DS]

çatmak[1], [çat-mak چاتمق] *gçl. f. [-ar] [eAT -ur]* **1.** (Odun, değnek, tüfek gibi uzun şeyler için) diğer uçları serbest kalacak biçimde bir ucundan çaprazlama kavuşturarak durdurmak, tutturmak; bir araya getirmek; birbirine dayamak. *{eT} {eAT} (aynı)* [Yüknekî] **2.** Keresteyi kabaca uçlarından çivileyerek bir şey kurmak; birbirine tutturmak. **3.** Kavuşturup bağlamak. **4.** Başa yazma, yemeni bağlamak. **5.** (Kaş, yüz için) yüz kaslarını germek suretiyle öfkeli ve sert bir ifade takınmak. **6.** *{ağız}* Rast gelmek; karşılaşmak. [DS] **7.** (Bilinen, belirlenen zaman için) iyice yaklaşmak; vakti zamanı, sırası gelmek. **8.** Hayvana iki yanlı yük vurmak. **9.** Yaklaşıp vurmak. **10.** Yapmak, inşa etmek; kurmak; tanzim etmek. *{eAT} (aynı)* **11.** Yüksek mevkide bulunan birinin iltimasını kazanmak; ona sokulmak. **12.** *{ağız}* Yetişmek; geriden varmak. [DS] **13.** *terz.* Bir elbiseyi dikmeden önce parçalarını teyelle birbirine birleştirmek. **14.** *gçsz.* Birine sert ve kırıcı sözler söylemek, yazılar yazmak; sataşmak; saldırmak. *{ağız} (aynı)* [DS] **15.** *mecaz.* Hoşa gitmeyen bir durumla veya kişiyle karşılaşmak. **16.** *{eAT}* Parçaları birbirine tutturmak suretiyle bir şey yapmak. **17.** *{eT}* Kuzuyu koyuna katmak. [DLT] **18.** *{eAT}* Karşılaşmak; çarpmak; dokunmak. **19.** *gçsz. f. dnz.* (İki gemi için) birbiri ile çarpışmak. ◘ **çatacak birini aramak,** *Sinirli ve öfkeli olmak; sinirini yatıştırmak için kavga edecek birini aramak veya bahane bulmak.*|| **Çattık teyellemesi kaldı.** *"Atlattığımızı zannettiğimiz bu sıkıntının daha arkası var." anlamında kullanılır.*|| **çattım çanak,** *{ağız} Gelincik çiçeği.* [DS]

çatmak[2], [çat-mak] *{ağız} is.* (Halk hekimliğinde) kan almak için ustura ile vücudu çizmek. [DS]

çatmak[3], **-ğı** [çat-mak] *{ağız} sf.* Damalı; kareli. [DS]

çatmalamak, [çat-ma-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Dövensiz olarak birbirine bağlı on-on beş hayvanı sap üzerinde koşturarak harman dövmek. [DS]

çatmı, [çat-ma > çatmı] *{ağız} is.* Samanlık. [DS]

çatmık[1], **-ğı** [çat-mık] *{ağız} is.* Ocağı tutuşturmaya yarayan küçük odun parçaları. [DS]

çatmık[2], **-ğı** [çat-mık] *{ağız} is.* Kaş. [DS]

çatpa, [Çiğil. çatība / çatpa] *{eT} is.* Salma. [DLT]

çatpat, [çat *(yans.)* + pat *(yans.)*] *ikile. is.* Yere sürüldüğünde sürtünme ısısı ile tutuşarak önce çıtırtı daha sonra da patlama sesleri çıkaran patlayıcılı eğlence fişeği.

çatra patra, [çat *(yans.)* > çatır-a-mak + pat-ır-a-mak / Bulg. çetir-pet *(dört-beş)*] *is.* **1.** Gürültü; patırtı. **2.** *zf.* (Yabancı dil için) az çok, şöyle böyle; yalan yanlış.

çatran, [? çatran] *{ağız} is.* Gübre çekmekte kullanılan, çubuklardan örülmüş derin sepet. [DS]

çatrık, -ğı [çat > çat-lık > çatrık] *{ağız}* *is.* İki dere veya yolun birleştiği yer. [DS]

çattadak, -ğı [çat *(yans.)* > çatt-adak] *{ağız}* *zf.* "Çat" diye ses çıkararak. [DS]

çattadan, [çat *(yans.)* > çatt-a-dan] *{ağız}* *zf.* "Çat" sesi çıkartarak. [DS]

çattırma, [çat-tır-ma] *is.* Çatmak işini yapma eylemi.

çattırmak, [çat-tır-mak] *gçl. f.* *[-ır]* **1.** Çatmak eylemini yaptırmak. **2.** Birinin veya bir şeyin birine veya bir şeye çatmasına yol açmak. **3.** Odun, değnek, tüfek gibi uzun şeyleri diğer uçları serbest kalacak biçimde bir ucundan çaprazlama kavuşturtarak durdurtmak. **4.** Keresteyi kabaca uçlarından çivileterek bir şey kurdurmak. **5.** Başa yazma, yemeni bağlatmak. **6.** (Kaş, yüz için) öfkeli ve sert bir ifade takındırmak. **7.** Hayvana iki yanlı yük vurdurmak. **8.** Yaptırmak, inşa ettirmek; kurdurmak. **9.** *terz.* Bir elbiseyi dikmeden önce parçalarını teyelle birbirine birleştirtmek. **10.** Birine, birisi için sert ve kırıcı sözler söyletmek, yazılar yazdırmak; sataştırmak; saldırtmak. **11.** *mecaz.* Hoşa gitmeyen bir durumla veya kişiyle karşılaştırmak. **12.** İki gemiyi birbiri ile çarpıştırmak.

çatu, [çat-mak > çat-uk / çat-ü] *(çatu:)* *{eT}* *is.* **1.** Çin'den gelen bir balık boynuzu. [DLT] **2.** *{ağız}* Çuvalların ağzına bağlanan ip. [DS] **3.** *{ağız}* Yük hayvanının karnının altından geçen kolan. [DS] **4.** Ateş körüğünün kollarını bağlayan ağaç. [DS]

çatuk[1], [çat-mak > çat-uk / çat-ok / çıtak / çıtık/ çıtuk] *{eT}* *sf.* Çatık; çatılmış.

çatuk[2], **-ğu** [çat-mak > çat-uk] *{ağız}* *is.* **1.** İki derenin veya yolun birleştiği yer. **2.** İki tepe arasındaki geçit. [DS]

çatuk[3], **-ğu** [çat-mak > çat-uk] *{ağız}* *is.* Ağaç kökü. [DS]

çatuldu, [çat-ul-du] *{eAT}* *is.* Çatırtı.

çatum, [çat-mak > çat-um] *{ağız}* *is.* İki dere veya yolun birleştiği yer. [DS]

çatura, [Bul. çotra] *{ağız}* *is.* **1.** Yarım fıçı. **2.** Çamdan yapılmış su kabı. [DS]

çau, [?çau] *{eT}* *is.* Havale. [EUTS]

çav[1], [çag / çağ / çah / çak / çav / çığ / çiğ / çoğ / çuv *(yans.)*] *is.* Suyun kaynama, akma ve çağlama sırasında çıkardığı sesi anlatan kök. [Zülfikar] *çav-la-n*

çav[2], [çav / çıv / çiv *(yans.)*] *is.* Ansızın fırlama, kaçma, kayma ya da uçma hareketlerini anlatan kök. [Zülfikar] *çav-mak, çav-gın*

çav[3], [çāv چاو] *(ça:v)* *{eT}* *is.* **1.** Şöhret; şan; ün. *{eAT}* *{ağız}* *(aynı)* [DS] [DLT][KB] [Yüknekî] **2.** Ad; san. [KB] **3.** Haber. *{eAT}* *(aynı)* **4.** Ses. [KB] **5.** *{eAT}* Yüksek ses. **6.** *{eAT}* Şöhretli bir yer; memleket; iklim. [YE] **7.** *sf.* *{eAT}* Şöhretli. [YE] ⧉ **çav çaldırmak,** *{eAT}* *1. İlân etmek. 2. Söz yaymak; söylenti çıkarmak.*|| **çav çalmak,** *{ağız}* *Başvurmak; aranmak.* [DS]|| **çav dutmak,** *{eAT}* *Ün almak; şöhret kazanmak.*|| **çav düşmek,** *{eAT}* *Söylenti olmak.*|| **çav itmek,** *{eAT}* *Seslenmek; çağırmak.*|| **çav olmak,** *{eAT}* *Dile düşmek; adı yayılmak; hakkında söylenti çıkmak.*|| **çav urmak,** *{eAT}* *Sesini her tarafa yaymak; bağırmak.*

çav[4], [çav چاو] *is.* **1.** *{eAT}* Erkek cinsel organı. **2.** *{ağız}* At, eşek, deve gibi iri yapılı hayvanların erkeklerinin cinsel organı. [DS]

çav[5], [*eT.* çoğ > çav] *{ağız}* *is.* Güneşin buluttan sıyrılmış durumu. [DS]

çav[6], [Kürt. çav] *{ağız}* *is.* Ottan örülmüş urgan. [DS]

çav[7], [Çin. ch'ao] *{eT}* *is.* Kâğıt para; banknot. [EUTS]

çav[8], [Lat. sclavus *(köle)* > schiavo *(köleniz)* > Vend. İt. ciao] *ünl.* Allahaısmarladık.

çava, [Far. cavān => çavā] *(çava:)* *{eT}* *is.* Delikanlı; genç. [DLT]

çavalye, [? çavalye] *is.* Balık taşımada kullanılan kestane ağacından yapılmış geniş sepet.

çavamak, [çav-mak *(sıyrılıp çıkmak)* / çav-a-mak] *{ağız}* *gçsz. f.* *[-r]* *[-v(ı)-yor]* (Buğday filizleri için) başak vermeden boylanmak. [DS]

çavan, [çav-mak *(sıyrılıp çıkmak)* > çav-an] *{ağız}* *is.* **1.** Hayvanların erkeklik organı. **2.** Sığırların dişilik organı. [DS]

çavar[1], [çavār] *(çava:r)* *{eT}* *is.* Ateş yakmaya yarayan şey; tutuşturucu. [DLT]

çavar[2], [çav-mak *(sapmak)* > çav-ar] *sf.* *{OsT}* (Ok için) düz gitmeyerek sağa sola sapan.

çavarlıg, [çavār-lığ] *(çava:rlığ)* *{eT}* *sf.* Tutuşturmaya yarayan. ⧉ **çavarlıg yer,** *Yavşan gibi tutuşturucu yapmaya yarayan odunluk yer.* [DLT]

çavaş, [çōğ > çoğ-aç > çavaş] *{ağız}* *is.* **1.** Güneşlik yer; güneş ışığı düşen alan. **2.** Güney. [DS]

çavaşlamak, [çavaş-la-mak] *{ağız}* *gçsz. f.* *[-r]* *[-(ı)-yor]* Güneşlenmek. [DS]

çavdar, [Moğ. çavdar / Far. çūdār] *is.* **1.** *bot.* Buğdaygillerden ekmeği yapılan nişastası az, selülozu fazla, bir yıllık, boylu tahıl; *(Secale cereale).* **2.** *{ağız}* Arabanın ön ve arka tekerleklerinin bağlandığı uzun ağaç. [DS] ⧉ **çavdar bacak,** *{ağız}* *(Kişi için) ince bacaklı.* [DS]|| **çavdar mahmuzu,** *bot.* *Hypocreales takımından, çiçekte tepecik yolu ile dölyatağına yerleşen ve orada içinde çok sayıda zehirli alkaloit bulunduran siyah bir skleroz meydana getiren bir mantar türü, (Clavicep purpurea).*|| **çavdar mahmuzu hastalığı,** *tıp.* *İçinde çavdarmahmuzu bulunan unların yenmesi ile ortaya çıkan, el ve ayaklarda kangren, kramplar ve baş dönmeleri ile suç işlemeye yönelik davranışlara sebep olan bir çok hastalığın adı.*

çavdarlı, [çavdar-lı] *sf.* **1.** İçinde çavdar bulunan. **2.** (Yiyecek veya ekmek için) içine çavdar unu katılmış olan.

çavdarlık, -ğı [çavdar-lık] *{ağız} is.* Çavdar bitkisi kadar büyüyen, başak verdiği halde tanesi olmayan, çalı içlerinde yetişen bir tür bitki. [DS]

çavdarsız, [çavdar-sız] *sf.* **1.** İçinde çavdar bulunmayan. **2.** Çavdar konulmamış olan.

çavdır, [çav-mak *(sapmak)* / *eT.* *çand-mak > çavdır] *{ağız} sf.* Irkı saf olmayan; melez; karışık. [DS]

çavdırma, [çav *(yans.)* > çav-dır-ma] *{ağız} is.* **1.** Tarlayı baştan aşağı sulama. **2.** Akarsuyun kollara ayrıldığı yer. **3.** Eyere bağlı kolanın çok sıkılmasından, hayvanın karnında meydana gelen şişlik. **4.** *sf.* (Atış için) isabetsiz. [DS]

çavdırmak[1], [çav *(yans.)* > çav-dır-mak] *{ağız} gçsz. f. [-ır]* Işık tutmak. [DS]

çavdırmak[2], [çav *(yans.)* > çav-dır-mak] *{ağız} gçl. f. [-ır]* Fırlatmak; atmak. [DS]

çavdurmak, [çav-dur-mak] *{ağız} gçl. f. [-ur]* **1.** Atmak. **2.** Uçurmak. [DS]

çavela, [İt. ciambella] *{ağız} is.* Balıkçı sepeti. [DS]

çavele, [Far. çāvele چاوله] *(ça:vele) {OsT} is.* **1.** Güzel görünümlü bir tür gül. **2.** *sf.* Eğri büğrü.

çaveş, [çōğ > çoğ-aç > çaveş] *{ağız} is.* Güneş ışığı ve ısısı alan yer; güneş. [DS]

çaveşir, [Ar. cavşīr / Far. gavsir => çavşır / çaveşir] *{ağız} is.* Meyveleri, halk hekimliğinde uyarıcı ve gaz söktürücü olarak kullanılan çok yıllık otsu bitki, *(Prangos pabularia).* [DS]

çavga[1], [Slav. čâvka] *{ağız} is.* Bir tür karga. [DS]

çavga[2], [çav-mak *(caydırmak, savmak)* > çavga] *{ağız} is.* Geçirilen kazadan sonra verilen şükran yemeği. [DS]

çavgaç, -cı [çoğ > çoğ-aç > çav-gaç] *{ağız} is.* Güney. [DS]

çavgal, [? çavgal] *{ağız} sf.* Çok; bol. [DS] ☞ **çavgal çavgal,** *{ağız} Bol bol.* [DS]

çavgan, [Far. çevgān] *{eT} is.* Polo oynamakta kullanılan ucu eğik sopa; çevgen. [DLT]

çavgın[1], [çav-mak > çav-ğın / çav-ḳın چاوغن] *{eAT} is.* **1.** Şiddetli rüzgâr ve alev. **2.** *{ağız}* Şiddetli esen rüzgârla birlikte yandan yağan yağmur. [DS] **3.** *{ağız}* Kar ve yağmur karışımı yağış. [DS]

çavgın[2], [çav-mak *(sıyırılıp çıkmak)* > çavan / çavğın چاوغن] *{eAT} is.* **1.** Erkeklik organı. **2.** Özellikle at, eşek gibi iri yapılı erkek hayvanların cinsel organı.

çavgın[3], [çav-gın] *{ağız} is.* Çabuk hareket eden ince yılan. [DS]

çavgın[4], [? çavgın] *{ağız} is.* Çaydanlık. [DS]

çavgın[5], [çav-gın] *{ağız} sf.* Bir anı diğerine uymayan; kararsız. [DS]

çavgu, [çal-mak > çal-gu > çav-gu] *{ağız} is.* Süpürge. [DS]

çavgun, [çav-gun] *{ağız} is.* Rüzgâr ve karla karışık yağan yağmur. [DS]

çavhıt, [? çavḫıt] *{ağız} sf.* İşi yaramaz; bozulmuş. [DS]

çavı, [çav-ı] *{ağız} is.* **1.** Azgın **2.** Vahşi. [DS]

çavıg, [çav-mak > çav-ıġ / çaġ-ıġ] *{eT} is.* Kamçı; kamçı ucu. [DLT]

çavık, -ğı [çav-ık] *{ağız} is.* Koku. [DS]

çavıkmak, [çāv *(ün)* > çav-ık-mak] *{eT} gçsz. f. [-ır]* **1.** Güçlenmek; kuvvetlenmek. [EUTS] **2.** Ün sahibi olmak; meşhur olmak. [EUTS] [KB]

çavıkmış, [çāv > çav-ık-mak > çav-ık-mış] *{eT} sf.* Meşhur. [Gabain]

çavıl, [çağ-ıl > çavıl] *{ağız} is.* Çakıl yığını; çağıl. [DS]

çavıldır, [çav > çav-ıl-d-ır] *{ağız} sf.* Namuslu. [DS]

çavılmak, [çāv > çav-mak > çav-ı-l-mak] *{eT} dönşl. f. [-ur]* Meşhur olmak.

çavımak, [çav-mak > çav-ı-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r]* Şaşırmak. [DS]

çavın[1], [çav > çav-ın] *{ağız} is.* Baston. [DS]

çavın[2], [çav > çav-ın] *{ağız} is.* İri yapılı hayvanların erkeklik organı. [DS]

çavır[1], [çāv *(ün)* > çav-ır چاور] *is.* **1.** *{eAT} {OsT}* Seslenme; çağırma. **2.** *{ağız}* Haber. [DS] ☞ **çavır eylemek,** *{eAT} {OsT} Haber vermek; ilan etmek.*

çavır[2], [Ar. (Sur.) شور] *{ağız} is.* Duyuru. ☞ **çavır etmek,** *{ağız} Kaybedilen bir şeyi çevreye duyurmak.* [DS]

çavır[3], [çığ > çığ-ır > çavır] *{ağız} is.* **1.** Karda açılan yol; çığır. **2.** Sonu olmayan yol. [DS]

çavır[4], [çav > çav-ır] *{ağız} is.* İri yapılı hayvanların erkeklik organı. [DS]

çavış[1], [çav-ış / çev-iş] *{eT} is.* **1.** Yol; vasıta; tedbir. [EUTS] **2.** Hile. [EUTS]

çavış[2], [çav > çav-ış] *{ağız} is.* Huni. [DS]

çavışdan, [çağ > çağ-ış-dan > çavış-dan] *{ağız}* is. Duvarları olmayan basit barınak. [DS]

çavju, [? çavjü] *(çavju:) {eT} is.* **1.** Gövdesi, dalları ve meyvesi kırmızı olup meyvesi acı bir ağaç. **2.** (Bu ağaca benzetme yapılarak) güzel kadın parmağı. [DLT]

çavka, [Slav. čávka] *{ağız} is.* Bir tür karga. [DS]

çavkaç, -cı [çoğ-aç > çavkaç] *{ağız} is.* Güneş ışığı ve ısısı alan yer; çoğaç. [DS]

çavke, [Slav. čávka] *{ağız} is.* Bir tür karga. [DS]

çavkın[1], [çav-mak > çav-ḳın چاوقن] *{eAT} is.* Şiddetli esen rüzgâr ya da alev.

çavkın[2], [çav > çav-kın] *{ağız} is.* Erkek cinsel organı. [DS]

çavkırmak[1], [çav-kır-mak] *{ağız} gçsz. f. [-ır]* Sert karşılık vermek; karşı gelmek. [DS]

çavkırmak[2], [çav-kır-mak] *{ağız} gçsz. f. [-ır]* (Hasta için) çabalamak. [DS]

çavlamak, [çıġ-lā-mak / çav-lā-mak] *(çavla:mak)* *{eT}* *gçsz. f. [-r]* Bozulmak; çürümek; kokuşmak.

çavlan, [çav *(yans.)* > çav-la-mak > çav-la-n] *is.* Büyük çağlayan; şelale.

çavlanma, [çāv *(ün)* > çav-la-n-ma] *is.* **1.** Gürültüsü etrafa duyulma eylemi. **2.** Ünü yayılma eylemi.

çavlanmak, [çāv *(ses, ün, şan)* > çav-la-n-mak چاولنمق/چولانمق] *edil. f. [-ır] [eT, eAT, OsT. -ur]* **1.** Sesi veya gürültüsü etrafa yayılmak; çevreden işitilmek. **2.** *{eT} {eAT} {OsT} dönşl. f.* Ünü, şanı, şöhreti yayılmak; şüyu bulmak; dillere düşmek; şan şöhret sahibi olmak; ünlenmek. [DLT] [DK][KB]

çavlı[1], [çōvlī /çāvlī] *(ça:vlı:)* *{eT}* *is.* Ateş tutuşturmaya yarayan meyve kabukları. [DLT]

çavlı[2], [*eT.* çāv-lıġ > çav-lı چاولی] *sf.* *{OsT}* Ünü yayılmış; meşhur; şöhretli.

çavlı[3], [çav-lī] *(çavlı:)* *is.* **1.** *{eT}* Henüz ava alıştırılmamış doğan yavrusu. **2.** *{ağız}* Şahin kuşu. [DS]

çavlıg, [çāv-lıġ] *(ça:vlığ)* *{eT}* *sf.* Şöhretli; tanınmış. [Clauson]

çavlım, [çav-lı-m چاولم] *{eAT}* *sf.* Ünlü; meşhur.

çavlu, [çav-lu] *{ağız}* *is.* Meyve taşımak için bezden yapılmış sepet. [DS]

çavlug, [çāv-lıġ / çav-luġ] *{eT}* *sf.* Şöhretli; tanınmış.

çavlum, [çav-lu-m چاولوم] *{eAT}* *sf.* Ünlü; tanınmış.

çavma, [çōġ *(yalım)* > çağ-mak / cağ-mak > cav-ma *(dağılma; yolunu sapıtma)* > çav-ma] *is.* **1.** Güneşin doğması eylemi. **2.** (Sıcak, koku, ışık) yayılma, dağılma eylemi. **3.** Yolundan sapma eylemi; hedeften sapma; şaşırma.

çavmak[1], [çağ-mak / cağ-mak / cav-mak *(dağılmak; yolunu sapıtmak)* > çav-mak چاومق / چومق] *gçsz. f. [-ar]* **1.** *{eAT} {OsT} {ağız}* Doğrultusunu, yönünü değiştirmek; yoldan çıkmak; hedeften sapmak; şaşırmak. [DS] **2.** *{eAT} {OsT}* İleri fırlamak. **3.** *{ağız}* (Yıldız için) kaymak. [DS] **4.** *{ağız}* Kuş kanatlarını büzerek ok gibi uçmak. [DS] **5.** *{ağız}* (Araba için) önü yukarı kalkmak. [DS] **6.** *{ağız}* İvmek; çabalamak. [DS] **7.** *{ağız}* Sinmek. [DS] **8.** *{OsT}* (Sıcak, koku, ışık için) yayılmak; dağılmak; saçılmak. *{ağız} (aynı)* [DS] **9.** *{ağız}* (Ekin için) başak vermeden boy atmak; uzayıp yükselmek. [DS] **10.** *{ağız}* (Kuş için) kanatlarını sıka sıka uçmak. [DS]

çavmak[2], [çāv *(ün)* > çav-mak] *{eT}* *gçl. f.* **1.** Ses taşımak; haber götürmek. **2.** *{ağız}* Duymak. [DS]

çavmak[3], [*eT.* çōġ > çav-mak چاومق] *gçsz. f. [-ar]* **1.** (Güneş için) doğmak. *{ağız} (aynı)* [DS] **2.** *{ağız}* (Güneş için) bulutların arasından sıyrılmak. [DS]

çavmak[4], [çav-mak] *{ağız}* *gçsz. f. [-ar]* **1.** Dolaşmak; gezmek. **2.** Hasta yoklamak. [DS]

çavmak[5], [çav-mak] *{ağız}* *gçsz. f. [-ar]* Temizliği, güzelliği göz almak. [DS]

çavmak[6], [cav-mak جاومق] *{OsT}* *gçsz. f. [-ar]* (Vücut için) pişmek; isilik olmak; yanmak.

çavmak[7], [çav-mak] *{ağız}* *gçsz. f. [-r]* Benzemek. [DS]

çavon, [? çavon] *{ağız}* *is.* Ayak izi. [DS]

çavras, [Far. çep ü rāst => çapraz > çavras] *{ağız}* *is.* Ayakları çaprazlamasına beyaz olan at. [DS]

çavratmah, [çav *(ün, ses)* > çav-(ı)r-a-t-maḫ] *{ağız}* *gçl. f. [-ır]* Duyurmak. [DS]

çavrıkmak, [çav-(ı)r-ık-mak] *{ağız}* *gçsz. f. [-ır]* **1.** Acele etmek; çabalamak. **2.** Başı dönmek. **3.** Ateşten yüzü kızarmak. [DS]

çavrımak, [çav-(ı)-r-ı-mak] *{ağız}* *gçsz. f. [-r]* Ateşten yüzü kızarmak. [DS]

çavsımak, [çav-sı-mak] *{ağız}* *gçsz. f. [-ır]* Kokmak. [DS]

çavsız, [Çin. ch'ao *(kâğıt para)* => çav-sız] *{eT}* *sf.* Parasız. [EUTS]

çavsurmak, [çav-(ı)s-ur-mak] *{ağız}* *gçl. f. [-ur]* Toplamak. [DS]

çavşamak, [çak *(yans.)* > çaḫşā-mak] *{eT}* *gçsz. f. [-r]* (Çakıl, küçük taş, boncuk vb. için) ses çıkarmak; cıkırdamak.

çavşak, [*eT.* çaḫşā-mak > çaḫşak / çavşa-k] *{ağız}* *is.* **1.** Küçük çakıllı tarla. **2.** Tarladaki taş yığını. [DS]

çavşang[1], [Çiğ. çavşāñ / çıvşāñ] *(çaşa:ñ)* *{eT}* *is.* Koyun kırpma makası. [DLT]

çavşang[2], [çavşāñ] *(cavşa:ñ)* *{eT}* *sf.* Gözünden sürekli yaş akan; sulu göz. [DLT]

çavşarı, [Far. çāp ü rest ? / çav-mak > çav(ı)ş-ar-ı] *{ağız}* *sf.* Çarpık; ters. [DS]

çavşır[1], [Ar. cavşīr *(bahar otu)* / Far. gāvşīr => çavşır /çaşır / çaşur / çakşır otu] *is. bot.* Maydanozgillerden, telek yapraklı, sert gövdeli, şemsiye biçiminde bileşik sarı çiçekli, kalın kökleri kurutulup dövülerek cinsel gücü artırmada ilaç olarak kullanılan çok yıllık otsu bir bitki; çakşır otu, *(Pastinaca opopanax)*.

çavşır[2], [cav-mak > çav-(ı)ş-ır] *{ağız}* *is.* Enlemesine. [DS]

çavşırı, [cav-mak *(sapmak)* > çav-(ı)ş-ır-ı] *{ağız}* *zf.* **1.** Enlemesine. **2.** Ters. [DS]

çavşur, [cav-mak > cav-(ı)ş-ur] *{ağız}* *is.* Enlemesine. [DS]

çavşut, [çaşıt > çavşıt] *{ağız}* *is.* Casus; çaşıt. [DS]

çavul, [çak / çağ *(yans.)* > çak-ıl > çağ-ıl / çavul] *{ağız}* *is.* Buz kütlelerinin dağlardan sürükleyip getirdiği taş yığını. [DS]

çavullamak, [çav-mak *(dolaşmak)* > çav-ul-la-mak] *{ağız}* *gçl. f. [-r] [-l(u)-yor]* Çevreyi dolaşarak gözetlemek. [DS]

çavun[1], [çav > çav-ın] *is.* **1.** *{ağız}* İri yapılı hayvanların erkeklik organı. [DS] **2.** Hayvanların erkeklik organından yapılan kırbaç. **3.** Baston.

çavun[2], [çav+ün] *{ağız} is.* Şan; şöhret. [DS]

çavun[3], [? çavon > çavun] *{ağız} is.* Ayak izi. [DS]

çavundur, [çav-mak *(sıyrılıp çıkmak)* > çav-un-(u)d-ur ?] *{ağız} is.* Düzlüklerin ortasında yükselen tepe; höyük. [DS]

çavur[1], [*eT.* çığ-ır > çavur] *{ağız} is.* Karda açılan yol; iz; çığır. [DS]

çavur[2], [çāv *(ses)* > çağur / çavur] *{ağız} is.* Haber. [DS]

çavur[3], [Ar. kāfir / Far. gabr] *{ağız} is.* Gâvur. [DS]

çavurdaşmak, [çāv *(ses)* > çav-ur-da-ş-mak] *{ağız} işteş. f. [-ır]* Gürültü yapmak; anlaşılmaz biçimde hep birden konuşmak. [DS]

çavurgun, [çav-mak > *çav-ur-mak > çavur-gun] *{ağız} is.* Birdenbire yağan kar. [DS]

çavurlamak[1], [çav-mak *(dolaşmak)* > çav-ur-la-mak] *{ağız} gçl. f [-r] [-l(u)-yor]* Dolaşıp bakmak. [DS]

çavurlamak[2], [Ar. (Sur.) şavur شور => çavur-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(u)-yor]* Duyurmak; haber vermek. [DS]

çavurmak, [çev-ir-mek] *{ağız} gçl. f. [-ur]* Yemenilerin etrafını dikmek. [DS]

çavuş[1], [çāv *(ses)* > çav-mak > çav-ış / çavuş] *{ağız} is.* **1.** Sıvıları şişe veya fıçı gibi kaplara koymakta kullanılan koni biçimli araç; huni. **2.** Fes ibiği. [DS]

çavuş[2], [*eT.* çabış *(yaver)* / çawuş *(komutan)* > Far. çāvūş چاووش چاوش /] *is.* **1.** *{eT}* Ordu komutanı. **2.** *{eT}* Savaşta askerin düzenini sağlayan; onları zulüm yapmaktan men eden kimse; kumandan. [DLT] **3.** *tar.* Toplantılarda, divanlarda alınan kararları yüksek sesle halka duyuran kişi. **4.** *tar.* Orduda onbaşıdan sonra gelen erbaş. **5.** Bir işin veya işçilerin başında bulunan, onları yöneten kişi. **6.** *{eAT}* Bekçi. [DK] **7.** *{eAT}* Hizmetkâr. [DK] ⊡ **çavuş aşı,** *{OsT} Birkaç türlü hububat karıştırılarak yapılan bir yemek; şetrenc.*|| **çavuş kuşu,** *zool. Gök kuzgunumsular takımının çavuş kuşugiller familyasından, geniş siyah ve beyaz çizgili, kızılımsı renkli, başında iri bir tepelik bulunan, eski dünyanın sıcak ve ılıman bölgelerinde yaşayan, yuvasını ağaç kovuklarına yapan böcekçil bir kuş; hüthüt, (Upupa epops).*|| **çavuş kuşugiller,** *zool. Çavuş kuşunu kapsayan kuş familyası, (Upupidae).*|| **çavuş üzümü,** *bot. Marmara, Trakya ve Ege bölgesinde yetiştirilen iri taneli, ince kabuklu, bol sulu tatlı bir sofralık üzüm türü.*

çavuş[3], [çöğ > çoğaç > çavuş] *{ağız} is.* Güneşlik yer; güneş. [DS]

çavuşan, [çavuş + Far. ān چاووشان] *(çavuşa:n) {OsT} is.* Çavuşlar.

çavuşkan, [? çavuşkan] *{ağız} is.* Çardak. [DS]

çavuşluk, -ğu [çavuş-luk] *is.* **1.** Çavuş rütbesi ve görevi. **2.** Çavuş olma durumu.

çavzukmak, [çav-(ı)z-uk-mak] *{ağız} gçsz. f. [-ur]* → çavzurtmak. [DS]

çavzurtmak, [çav-(ı)z-ur-t-mak] *{ağız} gçsz. f. [-ur]* **1.** Oraya buraya koşuşturmak; cozurtmak. **2.** İvmek. [DS]

çay[1], [çay] *is.* Irmaktan küçük, dereden büyük, yaz kış suyu bulunan akarsu. ⊡ **çay ana,** *{ağız} Ebe.* [DS] || **çay anası,** *{ağız} Çayın taşarak iki tarafta bıraktığı yatak izi.* [DS]|| **çay beyi,** *{ağız} Çay kenarında çıkan kaynak; pınar; göze; çaykara.* [DS]|| **çaydan geçip derede boğulmak,** *Pek çok güçlükleri aşmışken küçük bir olumsuzlukla başarısız duruma düşmek.*|| **çayı görmeden paçaları sıvamak,** *Yersiz olarak çok önceden tedbir almak.*|| **çay kenarına kuyu kazmak,** *Gereksiz yere emek harcamak.*|| **çay taşı,** *{ağız} İri çakıl.* [DS]|| **çay üzümü,** *bot. Meyvesi içinde taşıdığı tanenden dolayı ishal kesici olarak kullanılan yaban mersini bitkisi, (Vaccinium myrtilius).*

çay[2], [Çin. čʿa-ye > Moğ. çai => çay] *is. bot.* **1.** Güneydoğu Çin kökenli, demlendikten sonra uyarıcı bir etkisi ve kekremsi bir tadı dolayısıyla sıcak içecek olarak tüketilen yaprakları almaşık, kısa saplı, sert derili ve dişli, çiçekleri sarımsı ve az kokulu bodur ağaç, *(Camellia cinensis).* **2.** Bu ağacın demlenmek üzere kurutulmuş yaprakları. **3.** Bu yaprakların sıcak su içinde demlenmesi ile elde edilen kırmızı renkli ve hoş kokulu sıcak içecek. **4.** Genel içeceği çay olan ve yanında pasta börek gibi yiyeceklerin de ikram edildiği davetli toplantı. **5.** Genellikle öğleden sonra düzenlenen müzikli eğlence. **6.** *argo.* Esrar. ⊡ **çay bahçesi,** *Çay, kahve ve alkolsüz içeceklerin içildiği açık hava kahvehanesi.*|| **çay bardağı,** *Çay içmekte kullanılan dar belli ince bardak.*|| **çay coştu,** *{ağız} Çay semaveri.* [DS]|| **çay evi,** *Çevredeki iş yerlerine çay ve değişik içecek satan küçük kahvehane.*|| **çay fincanı,** *Çay içilen kahve fincanlarından daha büyük porselen kap.*|| **çay kaşığı,** *Çaya konulan şekeri karıştırmakta kullanılan küçük kaşık.*|| **çay ocağı,** *Bir iş yerinde ya da çarşı içinde çayın demlenip hazırlandığı yer.*|| **çay saati,** *Çalışma ortamında çay veya değişik içecekleri içmek için ayrılmış belirli bir zaman dilimi.*|| **çay servisi,** *Çay ikram etme; çay dağıtma işi.*|| **çay şekeri,** *Demlenmiş çayın tatlandırılması için kullanılan kristal şeker.*|| **çay takımı,** *1. Çaydanlık, demlik, şekerlik, sütlük ve fincanlardan meydana gelmiş mutfak eşyasının tümü. 2. Çay ikram ederken kullanılan örtü ve peçete gibi eşyalar.*|| **çay vermek,** *Konuklara çay ve yanında pasta, börek, çörek gibi yiyecekler vermek üzere toplantı düzenlemek.*

çay[3], [Rom. çay] *is. argo.* Kız.

çaya, [Moğ. çaḳa > çağa > çaya] *{ağız} is.* Çocuk; bebek. [DS]

çayan[1], [*eT.* çadan > çayan] *{ağız} is.* **1.** Çıyan. **2.** Kırkayak. **3.** Akrep. **4.** Yılan. **5.** Midye. **6.** Yılana benzer, kertenkele gibi yürüyen hayvan. **7.** Yengeç. **8.** Arpa başağı. [DS] ☞ **çayan gözlü,** *{ağız} Mavi gözlü.* [DS]

çayan[2], [? çayan] *{ağız} sf.* Mavi gözlü. [DS]

çayan[3], [çav *(yans.)* > çav-mak > çay-an] *{ağız} is.* Kızak. [DS]

çayana, [çağ(a)+ana] *{ağız} is.* Ebe. [DS]

çaycı, [çay-cı] *is.* **1.** Çay demleyip satan kimse. **2.** Çay üreticisi. **3.** Çay tiryakisi. **4.** *argo.* Esrar, uyuşturucu satıcısı.

çaycılık, -ğı [çay-cı-lık] *is.* **1.** Çay demleyip satma işi ve mesleği. **2.** Çay üreticiliği. **3.** *argo.* Uyuşturucu satıcılığı.

çaycoş, [çay+coş] *{ağız} is.* Çaydanlık. [DS]

çaydam, [çaydam / çiydem] *{eT} is.* Yatak içine konulan veya yağmurluk yapılan ince keçe.

çaydanlık, -ğı [çay + Far. dān *(yer)* + T. -lık] *is.* İçinde çay demlemek için su kaynatılan ve demlikten daha büyük olan kap.

çayevi, [çay+ev-i] *{ağız} is.* Çayın taşarak, iki tarafında bıraktığı yatak yerleri. [DS]

çaygara, [çay + gāra *(maden suyu)* [Tietze] / çay + (kak *(su dolu oyuk)* > kah-ra > kāra > ġāra] *{ağız} is.* **1.** Çay kenarında çıkan su gözesi; pınar; kaynak; çaykara. **2.** Kumsal; nehir yatağı. [DS]

çaygiller, [çay-gil-ler] *is. bot.* Yaprakları basit ve dişli, almaşık; çiçekleri çoğunlukla tek, ayrı taç yapraklı, iki çenekli bitkiler familyası, *(Theaceae).*

çayhane, [çay + Far. ḫāne *(ev)* چایخانه] *(çayha:ne) is.* Çevredeki iş yerlerine çay ve değişik içecek hazırlayıp satılan küçük kahvehane; çay evi.

çayhaneci, [çayhane-ci] *(çayha:neci) is.* Çayhane işleten kimse.

çayhanecilik, -ği [çayhane-ci-lik] *(çayha:necilik) is.* Çayhane işletme işi.

çayır[1], [Kırg. çiyir / çıyır [Räsänen] > çay-ır] *is. bot.* **1.** Üzerinde ot biten, bu otlar biçilerek ya da otlatılmak suretiyle hayvancılık yapılan nemli arazi. **2.** Bu tür yerlerde biten otlar. ☞ **çayır faresi,** *zool. Çayırlık alanlarda yaşayan tarla faresi büyüklüğünde olan bir tür fare.*|| **çayır göbeleği,** *bot. Çayır mantarı.*|| **çayır köpeği,** *zool. Marmota benzeyen büyük kemirgen hayvan, (Cynomys socialis).*|| **çayır kuşu,** *zool. Tarla kuşugillerden, tarlalarda yuva yapan 20 cm. boyunda sırtı kahverengi, karnı beyaz, yuva yapma dönemleri dışında sürü hâlinde dolaşan küçük ötücü kuş; tarla kuşu, toygar, tarla toygar, (Alauda arvensis).* || **çayır mantarı,** *bot. Çayırlık alanlarda yetişen kimi yenilebilen kimi de zehirli olan şapkalı mantarların ortak adı, (Agaricus, Amanita, Psillota).*|| **çayır melikesi,** *bot. Bahçelerde süs bitkisi olarak yetiştirilen, beyaz pembe çiçekli bir ağaççık; erkeç sakalı, keçi sakalı, (Spiraea aruncus).*|| **çayır nergisi,** *bot. İlkbaharda çiçek açan yabani nergis, (Narcissus officinalis) ve çuha çiçeği (Primula officinalis) gibi sarı çiçekli bitkilerin genel adı.*|| **çayır otu,** *bot. 1. Çayırda biten, başakları küme şeklinde olan otların genel adı. 2. Buğdaygillerden küçük boylu genellikle kireçli yerlerde ve çayırlıklarda yetişen bir çayır bitkisi, (Phleum pratese).*|| **çayır peyniri,** *Koyun sütünden yapılan üzerine çörek otu serpilip çayır otlarına sarılarak satılan taze peynir.*|| **çayır sazı,** *bot. Papirüsgillerden üçgen kesitli sapları bir tutam etrafında bulunan, yatay kök saplı çok yıllık otsu bitki, (Carex).*|| **çayır sedefi,** *bot. Düğün çiçeğigillerden, sulak yerlerde yetişen, kökü müshil olarak kullanılan bir bitki, (Thalictrum).*|| **çayır tavuğu,** *zool. Kuzey Amerika'da yaşayan sırtı beyaz çizgili siyah ve esmer, karnı siyah bir yaban tavuğu, (Tympanuchus).* || **çayır teresi,** *bot. Turpgillerden yabani bir bitki, (Cardemina pratensis).*|| **çayır tirfili,** *Baklagillerden hayvan yemi olarak yetiştirilen bir bitki, (Trifolium pratense).*|| **çayır voynukları,** *tar. Seferde ordu atlarına bakmak, has ahır ve çayır hizmetlerini görmek üzere Hristiyanlardan seçilen bir sınıf asker.*|| **çayır yulafı,** *bot. Buğdaygillerden yulafa benzer bir kır bitkisi, (Avenastrum).*

çayır[2], [çay-ır] *{ağız} is.* Ördek. [DS]

çayırgüzeli, [çayır+güzel-i] *is. bot.* Kömeç biçiminde ve ortası sarı, çepeçevre ve uçları pembe dilsi çiçekleri olan sapsız otsu bir bitki, *(Bellis pernnis).*

çayırlama, [çayır-la-ma] *is.* **1.** (Hayvanlar için) çayırda otlamak işi. **2.** (Hayvanlar için) çayır otları yüzünden hastalanma.

çayırlamak, [çayır-la-mak] *gçsz. f. [-r] [-l(ı)-yor]* **1.** (Hayvanlar için) çayırda otlamak; çayır otları ile karnını doyurmak. **2.** (Hayvanlar için) yediği çayır otları yüzünden hasta olmak.

çayırlanma, [çayır-la-n-ma] *is.* Çayır oluşumu.

çayırlanmak, [çayır-la-n-mak] *is.* (Tarla, arazi, bahçe vb.) çayır otları bitmek; çayır oluşmak.

çayırlaşma, [çayır-la-ş-ma] *is.* Çayır durumuna gelmek işi.

çayırlaşmak, [çayır-la-ş-mak] *dönşl. f. [-ır]* Çayır durumuna gelmek; çayır gibi olmak.

çayırlatma, [çayır-la-t-ma] *is.* **1.** Bir hayvanı çayırda otlatma işi. **2.** Çayır otu yedirerek hastalandırma.

çayırlatmak, [çayır-la-t-mak] *gçl. f. [-ır]* **1.** Bir hayvanın çayırda otlamasını sağlamak. **2.** (Hayvanı) çayır otu yedirerek hastalandırmak.

çayırlı, [çayır-lı] *sf.* Çayırı olan; üzerinde çayır bulunan.

çayırlık, -ğı [çayır-lık] *is.* Çayır bitkileri yetişmiş olan yer.

çayka, [Slav. çayka / şayka] *is.* İmparatorluk döne-

minde kullanılan, üç topu bulunan ve altı düz, 20-50 asker alan savaş gemisi.

çaykalmak, [çalka-n-mak > çayka-l-mak] *{eT} is.* Çalkanmak; sallanmak; harekete gelmek. [Nevâyî]

çaykam, [çalk-a-m > çaykam] *{ağız} is.* Yayık yayma; çalkama. ⊡ **çaykam testisi,** *{ağız} Yayık.* [DS]

çaykama, [çalk-a-mak > çayka-ma] *{ağız} is.* Bir tür darı ekmeği. [DS]

çaykara, [çay + gāra *(maden suyu)* [Tietze] / kak *(su dolu oyuk)* > kah-ra > kāra > ġāra)] *is.* Çay kenarında çıkan su kaynağı; göze.

çaykavuş, [çay+kavuş] *{ağız} sf.* Sırasız. [DS]

çaykazanı, [çay+kazan-ı] *{ağız} is.* Büyük çamaşır kazanı. [DS]

çaykuş, [çay+kuş] *{ağız} is.* Çaydanlık. [DS]

çaylak[1], **-ğı** [Şor. şay-lak > çay-lak] *is.* **1.** *zool.* Uzun kanatlı, çengel gagalı, küçük kuşları ve fare gibi zararlıları avlayan tavuk büyüklüğünde yırtıcılardan bir kuş; kocalak, *(Milvus migrans).* **2.** *{ağız}* Bebek; çocuk. [DS] **3.** *tar.* İmparatorluk döneminde, terfi eden, rütbe alan kişilere bunu haber veren ve böylece müjdelik toplayan kişilere verilen ad. **4.** *sf. mecaz.* Acemi; tecrübesiz; toy. **5.** Tamahkâr. **6.** *{ağız}* (Kişi için) sözünde durmayan. [DS] **7.** *{ağız}* (Sığır için) boynuzlarının arası açık olan. [DS] **8.** *{ağız}* (At için) bacaklarının arası çok açık olan. [DS] ⊡ **çaylak fırtınası,** *Kışa girerken görülen bir fırtına.*|| **çaylak kapışmak,** *{ağız} Bir tür oyun.* [DS]

çaylak[2], **-ğı** [çağ-la-mak > çay-la-k] *{ağız} is.* **1.** Irmağın en geniş yeri. **2.** Çağlayan; şelale. [DS]

çaylak, -ğı [çağa-lak > çaylak] *{ağız} is.* Çocuk; bebek. [DS]

çaylakça, [çaylak-ça] *zf.* Çaylağa yakışır biçimde; toyca; acemice.

çaylaklık, -ğı [çaylak-lık] *is.* Toyluk, acemilik.

çaylamak[1], [çak / çağ *(yans.)* / çay *(dere)* > çay-la-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Sel suları tarafından tarlaya taş, kum getirilmek. [DS]

çaylamak[2], [çay-la-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Düşünmek. [DS]

çaylambuk, -ğu [çay-la-mık > çay-la-(m)bık] *{ağız} is. bot.* Ayrık otu. [DS]

çaylamık, -ğı [çay-la-mık] *{ağız} is. bot.* Ayrık otu. [DS]

çaylan, [çay-la-mak > çay-la-n] *{ağız} is.* **1.** Akarsuların geçit verdiği yer. **2.** Çakıllı, kumlu yer. [DS]

çaylı, [çay-lı] *sf.* İçinde çay bulunan. ⊡ **çaylı kek,** *İçine çay konularak yapılmış bir tür kek.*

çaylık[1], **-ğı** [çay-lık] *is.* **1.** Çay ağaçlarının yetiştiği yer; çay bahçesi. **2.** *sf.* Çay için ayrılan; çayda kullanılan.

çaylık[2], **-ğı** [çay-lık] *{ağız} is.* Kadınların iş yaparken giydikleri geniş, uzun don. [DS]

çaylık[3], **-ğı** [Far. cāh => çağ-lık > çay-lık] *{ağız} is.* Lavabo; banyo. [DS]

çaymak[1], [çay-mak / cay-mak] *{eAT} gçsz. f. [-ar]* **1.** Dönmek; vazgeçmek. [DK] **2.** *{ağız}* Kaymak. [DS]

çaymak[2], [çay-mak] *{ağız} gçl. f. [-ar]* Tırmalamak. [DS]

çaymık, [Bulg. čājnik] *{ağız} is.* Çaydanlık. [DS]

çaynak, -ğı [cır *(yans.)* > cır-(ı)n-ak > cıy-(ı)n-a-k > çaynak چاينق] *{OsT} {ağız} is.* → cıynak. [DS]

çaynaklamak, [çaynak-la-mak چاينقلمق] *{eAT} edil. f. [-ır]* Tırmalamak.

çaynaşık, -ğı [çay-(ı)n-aş-ık] *{ağız} sf.* Eli kolu, tutmayan; eli kolu sakat olan. [DS]

çaynaşmak, [çay-(ı)n-aş-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* **1.** Dolaşmak; karışmak; birbiri içine girmek. **2.** Şaşırmak. **3.** Bir yere toplanmak. [DS]

çaynık, -ğı [Bulg. čājnik] *{ağız} is.* Çaydanlık. [DS]

çaynik, -ği [Bulg. čājnik] *{ağız} is.* Çaydanlık. [DS]

çaynuğ, [? çaynuğ] *{ağız} is.* Çınar ağacı. [DS]

çayrak[1], **-ğı** [çay *(yans.)* > çay-(ı)r-a-k] *{ağız} is.* **1.** Çaykara. **2.** Çakıllı ve otlu düz toprak. [DS]

çayrak[2], **-ğı** [çay-(ı)r-a-k] *{ağız} is.* **1.** Baca. **2.** Odun. [DS]

çayramak, [çay-(ı)r-a-mak] *{ağız} is.* **1.** Hasada erişmek. **2.** (Ekin için) susuzluktan kurumak. [DS]

çayrampalık, -ğı [çayrampa-lık] *{ağız} is.* Sulak ve bataklık yer. [DS]

çayraz, [çay-ır > çay-(ı)r-a-z] *{ağız} is.* Bataklık iken tarla hâline getirilen toprak. [DS]

çaysamak, [çay-sa-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-s(ı)-yor]* Çay içmek istemek; çay arzulamak. [DS]

çayşak, -ğı [çağ-(ı)ş-ak] *{ağız} is.* Otlu ve çakıllı düz toprak. [DS]

çaytak, -ğı [çağ *(şiş, sopa)* + tak ? > çaytak] *{ağız} is.* **1.** Atlara yük vurulurken kullanılan çatal ağaç. **2.** *sf.* Bacakları dışa doğru eğri olan. **3.** Düz taban. [DS]

çaytı, [? çaytı] *{eT} is.* Manastır. [EUTS]

çaytınak, -ğı [çay(ı)t-ın-ak] *{ağız} sf.* Bacakları dışa doğru eğri olan. [DS]

çaytulus, [? çaytulus] *{ağız} is.* Çakal. [DS]

çazer, [Far. çāder] *{eAT} is.* Çarşaf; üst giyim eşyası.

-çe[1], [-ca / -ce / -ça / -çe] *yap. e.* → -ca.

-çe[2], [-ca /-ce / -ça / -çe] *{eAT} çek. e.* → -ca.

-çe[3], [Far. -çe چه] *{OsT} ek.* Sonuna getirildiği Farsça isimlerden isim yapan küçültme eki, *bağ-çe (küçük bağ).*

çe[1], [çe / çö *(yans.)*] *is.* Şaşma ve ne söyleyeceğini bilememe durumlarını anlatan kök. [Zülfikar] *çeçe-le-me*

çe[2], [çe /ça] *{eT} e.* Benzetme edatı.

çe[3], [Far. tā => çā > çe] *{ağız} zf.* Ta. [DS]

çebek, -ği [? çebek] *{ağız} sf.* (Hayvan için) bir boynuzu kırık. [DS]

çeber, [Ar. cebbār] *{eT} sf.* Becerikli. *{ağız} (aynı)* [DS]

çebeş, [Yun. kemos / çimos *(burunsalık)*] *{ağız} is.* **1.** Ata vurulan gemin damaklı ve metal kısmı. **2.** Damaklı gem. [DS]

çebiç[1], **-ci** [çebiş > çebiç] *{ağız} is.* **1.** Bir ya da iki yaşındaki keçi yavrusu **2.** Kısır keçi. **3.** Tiftik keçisi. [DS] ⊟ **çebiç çene,** *{ağız} (İnsan için) sivri çene.* [DS]

çebiç[2], **-ci** [? çebiç] *{ağız} is.* Köklenmiş bağ çubuğu. [DS]

çebik, -ği [Far. çābük => çebik] *{ağız} zf.* Çabuk; acele. [DS]

çebil, [çebil] *{ağız} is.* Bir yaşındaki keçi yavrusu. [DS]

çebiş[1], [Far. çebiş / çepiş چبش] **1.** *{eT} {eAT} {OsT} {ağız}* Bir ya da iki yaşındaki keçi. [DS] **2.** *{ağız}* İki yaşındaki erkek keçi. [DS]

çebiş[2], [çeb-mek / çew-mek *(çevirmek; çıkar yol bulmak)* > çeb-iş / çev-iş] *{eT} is.* **1.** Kurnazlık; hile; oyun. [İKPÖy.] **2.** Çıkar yol; çare. [İKPÖy.]

çebiş[3], [? çebiç] *{ağız} is.* Köklenmiş bağ çubuğu. [DS]

çebiş[4], [? çebiş] *{ağız} is.* Kızların cinsiyet organı. [DS]

çebişleme, [çebiş-le-me] *{ağız} is.* Salkımında kurumuş üzüm. [DS]

çebit, -di [? çebit] *{ağız} is.* Yufka hamurunun içine tereyağ ve peynir konularak sacta kızartılmak suretiyle yapılan börek. [DS]

çeblebi, [? çeblebi] *{ağız} is.* Çay kenarında kendi kendine yetişen ağaç, çah, söğüt vb. [DS]

çebmek, [çeb-mek / çew-mek] *{eT} gçl. f. [*-ür]* **1.** Çevirmek. [İKPÖy.] **2.** Çıkar yol bulmak. [İKPÖy.]

çebre, [Slav. çeber] *{ağız} is.* Turşu için kullanılan üstü geniş, altı dar fıçı. [DS]

çebres, [Far. çeb ü rāst] *{ağız} is.* **1.** Çengel. **2.** Kopça. [DS]

çebrez, [Far. çeb ü rāst] *{ağız} is.* → çebres. [DS]

çebük, [Far. çābük] *{eAT} sf.* **1.** Çevik; seri; atik. **2.** Becerikli.

çec[1], [Far. çāç => çec] *{ağız} is.* → çeç[1]. [DS] ⊟ **çec etmek,** *{ağız} 1. Harmanda, savrulmuş tahılı kalburdan geçirerek yığın yapmak. 2. Bir meyveyi veya kuru sebzeyi kabuğundan ayırmak. 3. Herhangi bir meyveyi bir araya toplamak; yığmak.* [DS]|| **çeci durmak,** *{ağız} Kaynatılarak veya kurutularak firesi çıkan bir şeyin geri kalan özü çok olmak; evinli olmak.* [DS]

çec[2], [çeç] *{ağız} is.* → çeç[2]. [DS]

çece[1], [? çece] *{ağız} is.* **1.** Ağabey. **2.** Baba. **3.** Dede. [DS]

çece[2], [? çece] *{ağız} is.* **1.** Ova köylerinden çalışmak için gelen işçi. **2.** Seyyar satıcı. [DS]

çece[3], [? çece] *{ağız} is.* Pencere. [DS]

çecen, [çecen] *{ağız} is.* Sığır kuyruğu kılından dokunmuş süt süzgeci. [DS]

çecey, [? çece > çecey] *{ağız} is.* Baba. [DS]

çecgere, [Far. dest-gāre] *{ağız} is.* Teskere. [DS]

çecih, [çecik > çecih] *{ağız} is.* Altın veya madenî paralara ip takılması için yapılan küçük halka.[DS]

-çecik, [-cacık / -cecik / -çecik / -çacık] *yap. e.* → cacık.

çecik[1], **-ği** [Az. çéciy *(süs boncuğu)*] *is.* **1.** Kulp; sap. **2.** Ağaç veya madenî çivi. **3.** Kova, kazan gibi kapların kulplarının takıldığı yer. **4.** Kapların kulpunu tutturmak için çakılan çivi; cicik. **5.** Kazan veya yemek tenceresinin ağız kısmının kıvrıntı yeri. ⊟ **çeciği geçmek,** *{ağız} (Makas, bıçak vb. için) çivisi gevşemek.* [DS]|| **çeciği gevşemek,** *{ağız} 1.* → çeciği geçmek. *2. İnadı kırılmak; gönlü olmak; dayanma gücü ve kuvveti kalmamak.* [DS]

çecik[2], [Far. çāç => çeç > çec-ik] *{ağız} is.* Savrularak samanından ayrılmış tahıl yığını. [DS]

çecitmek, [çeç + et-mek] *{ağız} gçl. f. [-r]* Savrulmuş buğdayı gözerden geçirerek yığın yapmak. [DS]

çecürce, [çecür-ce ?] *{ağız} is.* Büyük taşçı çekici. [DS]

çecüstü, [çeç+üst-ü] *{ağız} is.* Harman sahibinin, tahıl vererek harmanda çalışanlara aldığı çerez vb. yiyecek. [DS]

çeç[1], [Far. çāç *(yaba)* چاچ / چچ] *is.* **1.** *{eAT} {OsT}* Savrulmuş, samanından ayrılmış tahıl yığını; çeç. *{ağız} (aynı)* [DS] **2.** *{eAT}* Yığın. **3.** *{ağız}* Kabuğu çıkarılmış fındık, ceviz ve mısır yığını. [DS] **4.** *{OsT}* Tahıl elenen kalbur. **5.** *{OsT}* Harman savurmakta kullanılan yaba. ⊟ **çeç tepe,** *{ağız} Çevresi düz, toprak yığını; höyük.* [DS]

çeç[2], [Erme. č'ěč] *{ağız} is.* Balsız petek; dalak. [DS]

çeç[3], [Erme. č'eç] *{ağız} is.* Üzümün suyu alındıktan sonra kalan posası. [DS]

çeç[4], [çeç] *{ağız} is.* Şalgamın yaprak ve sapları. [DS]

çeç[5], [Far. çāç =>çeç] *{ağız} is.* Koni şeklinde yığılmış taş. [DS]

çeç[6], [çeç] *{ağız} is. çoc. d.* El. [DS]

çeç[7], [çeç] *{ağız} is.* Kova sapı. [DS]

çeçe[1], [? çeçe] *{ağız} is.* Efe. [DS]

çeçe[2], [Bantu d. > Fr. tsé-tsé] *(çe'çe) is. zool.* İnsanlara uyku hastalığı bulaştıran, iki kanatlılardan, Güney Afrika'da pek çok türü bulunan sinekten büyük bir böcek; çeçe sineği, *(Glossina).* ⊟ **çeçe sineği,** *{ağız} Çeçe.* [DS]

çeçe[2], [? çeçe] *{ağız} is.* Ağabey. [DS]

çeçe[3], [? çeçe] *{ağız} is. çoç. d.* Et. [DS]

çeçe[4], [Yun. tsatsa] *{ağız} is.* **1.** Genelev çalıştıran kadın, çaça. **2.** Kefalin küçük yavrularına verilen ad; çaça balığı. [DS] ⊟ **çeçe başı,** *{ağız} Arabulucu; çaça başı.* [DS]

çeçek, [*eT.* çéçek / Moğ. çeçeg > Far. çeçek چچك] *is.* **1.** *{eT} {ağız}* Çiçek. [Gabain] [DLT] [EUTS] [DS] **2.** *{OsT}* Gül. **3.** *{OsT} {ağız}* Çiçek hastalığı. [DS] **4.** *{OsT}* İnsan vücudundaki ben.

çeçeklenmek, [çeçek-le-n-mek] *{eT} dönşl. f. [-ür]* Çiçeklenmek. [DLT] [EUTS]

çeçeklig, [çeçek-lig] *{eT} sf.* Çiçekli. [EUTS]

çeçeklik, [çeçek-lik] *{eT} is.* Çiçeklik. [DLT] [EUTS]

çeçelemek, [çeçe-le-mek] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(i)-yor]* Şaşırmak. [DS]

Çeçen, [Çeçen *(kavim adı)*] *öz. is.* **1.** Kuzey-Doğu Kafkasya'da yaşayan ve kendilerine Nahci, Nahcuva adını veren yerli Müslüman halk. **2.** *sf.* Çeçenlere ait, onlara özgü olan. **3.** *sf.* Çeçen soyundan olan. ⊡ **Çeçen arabası,** *Eskiden posta arabası olarak kullanılan, yaylı, dört tekerli, iki pencereli ve çift atlı süslü bir araba türü.*|| **çeçen kızı,** *Adıyaman, Erzincan yöresinde kına gecesi eğlencelerinde oynanan gövende türü bir halk oyunu ve türküsü.*

çeçen, [? çeçen] *{ağız} sf.* Akıllı. [DS]

Çeçence, [Çeçen-ce] *is.* Çeçenler tarafından konuşulan Kafkas dili.

çeçeron, [İt. chiacchierone] *{ağız} sf.* Açıkgöz olan kimse. [DS]

çeçge, [Far. çeç *(yaba)* > çeç-ge] *{eT} is.* Çulha tarağı. [DLT]

çeçik[1], **-ği** [Az. çéciy *(süs boncuğu)* > çeçik] *{ağız} is.* **1.** Ziynet altınının halkası. **2.** Kulp; sap. **3.** Tencere ya da kazanın ağzındaki dışarı doğru olan kıvrıklık. **4.** Kovanın kulp takılan yeri. **5.** Ağaç veya metal çivi. [DS] ⊡ **çeçiği gevşemek,** *{ağız} Dayanma gücü kalmamak; gönlü olmak.* [DS]

çeçik[2], **-ği** [çeçik] *{ağız} is.* Kadınların başlarına örttükleri yazmanın gerisini atma biçimi. [DS]

çeçik[3], **-ği** [çeçik] *{ağız} is.* Elma, armut gibi meyvelerin yenmeyen özü; koçan. [DS]

çeçil, [? çeçil] *is.* Yağı alınmış sütten ya da ayrandan yapılan bir tür peynir; çökelek; keş; kurut.

çeçim, [Far. cācim => çeçim] *{ağız} is.* İnce dokunmuş, renkli kilim. [DS]

çeçinli, [çeçin-li] *{ağız} sf.* Macun gibi yoğrulmuş; yapışkan. [DS]

çeçlemek, [çeç-le-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* Harmandaki ekin saplarını, döven sürmek üzere yaymak. [DS]

çeçli, [çeç-li] *{ağız} sf.* Petekli. ⊡ **çeçli bal,** *{ağız} Petekli bal.* [DS]

çedek, -ği [? çedek] *{ağız} sf.* (Kişi için) pis ve beceriksiz. [DS]

çedeme, [Far. cāu *(arpa)* ? / *eT.* çığ *(hasır otu)* + Far. dāne] *{ağız} is.* Keten tohumu. [DS]

çedene, [Far. cāu *(arpa)* ? / *eT.* çığ *(hasır otu)* + Far. dāne] *{ağız} is.* **1.** Herhangi bir şeyin küçük parçası. **2.** Keten tohumu. **3.** Kendir tohumu. **4.** Çam fıstığı kozalağı. **5.** Sakız ağacı meyvesi. **6.** Buğday kavurgası. **7.** *sf.* (Kişi için) kısa boylu ve huysuz. **8.** Çok zayıf. [DS]

çedi, [? çedi] *{ağız} is.* Bir tür diken. [DS]

çedik[1], **-ği** [iç + edük *(pabuç)* > çedik چدك] *is.* **1.** Mest üzerine giyilen sarı pabuç. **2.** Terlik. **3.** *{eAT} {ağız}* Koncu kısa çizme; konçlu mest. [DS] ⊡ **çedik pabuç,** *Çedikle birlikte giyilen ayakkabı.*

çedik[2], **-ği** [? çedik] *{ağız} is.* Çekirge. [DS]

çedik[3], **-ği** [çet-ik > çedik] *{ağız} is.* Bir cismin kenarında meydana getirilen oyuklar. [DS]

çedikçi, [çedik-çi] *is.* Çedik imal eden ya da satan kimse.

çedim, [çed-im ?] *{ağız} is.* (Çocuk için) gelişme; büyüme. [DS]

çedük, -gü [çetük / çedük چدوك] *{eAT} is.* Kedi.

çefa, [? çefa] *{ağız} is.* Çimen; yeşil ot. [DS]

çefalık, -ğı [çefa-lık] *{ağız} is.* Çimenlik; otlak. [DS]

çefdeli, [Far. şeft-ālū] *{ağız} is.* Şeftali. [DS]

çefet, [Far. cehūt => çefet] *{ağız} is.* Geçimsiz kimse. [DS]

çefşeng, [çepiş *(oğlak)* > cefşeñ / çavşāñ [Clauson]] *{eT} is.* Koyun kırpılan makas; kırkı. [DLT]

çeft, [? çeft] *{ağız} is.* **1.** Çam ve palamut ağacının meyvesinin kabuğu. **2.** Üzüm kabuğu. **3.** Meyvenin içindeki parçalardan her biri. [DS]

ceget, -di [çeget] *{ağız} is.* Orman. [DS]

çeg, [çēg] *(çe:g) {eT} is.* Çizgili bir tür pamuklu dokuma. [DLT]

çegale, [Far. çeġāle چغاله] *(çeğa:le) {OsT} is.* Çağla.

çegâne, [Far. çegāne چغانه] *(çegâ:ne) {OsT} is.* **1.** Çengilerin dans ederken çaldıkları, zilleri ve kasnağı metal def. **2.** Çengilerin ikişerli olarak ellerine takarak çaldıkları dört parçadan ibaret bir tür metal çalpara; çağana.

çegânebaz, [Far. çegāne+baz *(oynayan)* چغانه باز] *(çegâ:neba:z) {OsT} is.* Çegâne adı verilen tek veya üç kollu zilli maşayı çalarak oynayan dansçı.

çege, [çeñe] *{ağız} is.* Köşe. [DS]

çegel, [çağ-ıl] *{ağız} is.* Çakıl yığını; çağıl. [DS]

çegesek, -ği [çeñe-sek] *{ağız} sf.* (Kişi için) çok konuşan; geveze. [DS]

çeget, [? çeget] *{ağız} is.* Orman. [DS]

çegi, [çeg-i] *{ağız} is.* Saban demirinin çamurunu kazımakta kullanılan demir. [DS]

çegil, [çağ-ıl > çeg-il] *{ağız} is.* Çakıl yığını; çağıl. [DS]

çegin, [*eT.* çig-mek > çig-in / çiğin / çiyin] *{ağız} is.* → çiğin. [DS]

çegle, [çeg-le] *{ağız} is.* Çakıl yığını; çağıl. [DS]

çegleşmek, [çeg-le-ş-mek] *{eT} işteş. f. [-ür]* Karşılıklı olarak ad çekmek; kur'a çekişmek.

çegürge, [çeg-ür-ge] *{ağız} is.* İnşaatta kullanılan dört köşe ağaç. [DS]

çegzinmek, [tegzin-mek > çegzin-mek > Çağ. çizgin-mek] *{eAT} dönşl. f. [-ür]* → çezginmek; çizginmek.

çeğ, [çeñe > çeğ] *{ağız} is.* Kene. [DS]

çeğe[1], [çeñe > çeğe] *{ağız} is.* Köşe. [DS]

çeğe[2], [çeñe > çeğe] *{ağız} is.* Kene. [DS]

çeğel, [çağ *(yans.)* > çağ-ıl > çeğ-el] *{ağız} is.* Çakıl; kum yığını. [DS] ❐ **çeğel taşı,** *{ağız} Çay taşı.* [DS]

çeğen, [Far. çevgān => çeğen] *{ağız} is.* Baston; asa. [DS]

çeğesek, -ği [çeñe-sek] *{ağız} sf.* Çok konuşan; geveze. [DS]

çeğil[1], [çeğ-il] *{ağız} is.* **1.** Çekirdek. **2.** Çakıl; çağıl. [DS]

çeğil[2], [çeğ-il] *{ağız} is.* Savrulup temizlenerek yığılmış tahıl yığını. [DS]

çeğillik, -ği [çeğ-il-lik] *{ağız} is.* Çakıl taşı bulunan yer; çakıllık. [DS]

çeğin, [çigin > çiğin > çeğin] *{ağız} is.* Omuz. [DS]

çeğir, [çağ *(yans.)* > çeğ-ir] *{ağız} is.* Tarlada bir yere toplanmış taş yığını. [DS]

çeğirdek, -ği [çekir-dek] *{ağız} is.* Çekirdek. [DS]

çeğiz[1], [çez-gin-mek / çeğz-in-mek > çeğiz / çeğz] *{eAT} is.* Daire; çevre. [Tietze]

çeğiz[2], [Ar. cihāz => çeğiz] *{ağız} is.* Çeyiz. ❐ **çeğiz evi,** *{ağız} Gelinin çıktığı ev.* [DS]

çeğle, [çağ *(yans.)* > çeğ-le] *{ağız} is.* **1.** Kumdan büyük, çakıldan küçük taş. **2.** Büyüklü küçüklü taş yığını. [DS]

çeğmel[1], [çek-mek > çek-me-l ?] *{ağız} sf.* **1.**Yay ya da çengel biçiminde olan. **2.** *is.* Baston biçimindeki çoban değneği. **3.** Yüksek dallardaki meyveleri çekmek için kullanılan ucu çatal sopa. [DS]

çeğmel[2], [çek-mel] *{ağız} is.* Kıl çadır. [DS]

çeğmen, [çek-mek > çeğ-men] *{ağız} is.* Çekmen. [DS]

çeğnek, -ği [çeğ-ne-k] *{ağız} is.* Yol üstündeki bataklık. [DS]

çeğnemek, [çeyne-mek / çiğne-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-n(i)-yor]* → çiğnemek. [DS]

çeğşek, -ği [çeğ-(i)ş-ek] *{ağız} is.* Kırılarak küçültülmüş taş. [DS]

çeğürme, [çev-ir-me > çeğ-ür-me] *{ağız} is.* **1.** Etrafını sarma; kuşatma; çevirme. **2.** Ağılların önünde her tarafı çitlerle çevrilmiş olan yer. [DS]

çeğzindürmek, [çez-(i)g-in-mek > çeğzin-mek > çeğzin-dür-mek چگزندرمك] *{eAT} gçl. f. [ür]* Döndürmek; devrettirmek.

çeğzinmek, [[tegzin-mek> çegzin-mek > çeğzin-mek چگزنمك] *dönşl. f. [-ir] [eAT -ür]* **1.** *{ağız}* Yavaş davranmak; ağırdan almak; oyalanmak. **2.** *{eAT}* Dönmek; dolaşmak. [DS]

çeh[1], [Far. çeh چه] *{OsT} is.* Kuyu.

çeh[2], [Far. çeḫ چخ] *{OsT} is.* Kılıç, hançer vb. şeylerin kılıfı; kın.

çehan, [Far. çehān چهان] *(çeha:n) {OsT} sf.* **1.** Damlayan. **2.** Damlayıcı.

çehar, [Far. çehār چهار] *(çeha:r) {OsT} sf.* Dört; çâr. ❐ **çehār-bāliş,** *{OsT} 1. Dört yastık. 2. Şeref.sadrı; taht.*|| **çehār-deh,** *{OsT} On dört.*|| **çehār-gâne,** *{OsT} Dört öge.*|| **çehār-kûşe kap,** *{OsT} Köşeleri birer santim eninde deri ile kaplanmış ortası ebrulu kitap kaplarına verilen ad.*|| **çehār-pā,** *{OsT} Dört ayaklı hayvan.*|| **çehār-şenbih,** *{OsT} Dördüncü gün; çarşamba.*|| **çehār-yār,** *{OsT} Dört dost.*

çeharşenbih, [Far. çehār + şenbih *(gün)* چهارشنبه] *{OsT} is.* Çarşamba.

çeharüm, [Far. çehārüm چهارم] *{OsT} sf.* Dördüncü.

çeharümin, [Far. çehārümīn چهارمين] *(çeha:rümi:n) {OsT} sf.* Dördüncü.

çehdirmek, [çek-tir-mek > çeḫdir-mek] *{ağız} gçl. f. [-ir]* Çektirmek. [DS]

çehe, [çeñe > çehe] *{ağız} is.* **1.** Duvar köşesi. **2.** Çene. [DS] ❐ **çehe taşı,** *{ağız} Duvar köşelerine konulan büyük taşlar.* [DS]

çehebaz, [çene + Far. bāz > çehebaz] *{ağız} sf.* (Kişi için) çok konuşan; geveze. [DS]

çehim, [? çehim] *{ağız} is.* Patiska. [DS]

çehiz, [Ar. cihāz > çehiz جهيز] *{eAT} is.* Çeyiz.

çehme[1], [çek-me > çeḫme] *{ağız} is.* Ayakkabı. [DS]

çehme[2], [çek-me > çeḫme] *{ağız} is.* Bir tür pilav. [DS]

çehmece, [çek-me-ce] *{ağız} is.* Çekmece. [DS]

çehmek, [çek-mek > ceḫ-mek] *{ağız} gçl. f. [-er]* Çekmek. [DS]

çehre, [Far. çihre چهره] *is.* **1.** İnsanda başın saçlar, kulak ve çene altı ile sınırlanmış bölümü; yüz; sima; surat. **2.** Yüzünün özellikleri ile özdeşleşmiş kişi; şahsiyet, kişilik. **3.** Yüzdeki ifade. **4.** *gnşl.* Bir şeyin dış görünümü; biçim. **5.** Özellik. **6.** Somurtkanlık; surat asma. ❐ **çehre-gû,** *{OsT} Satrançcıbaşı.*|| **çehre-güşā,** *{OsT} Yüz açıcı; yüzünü açan.*|| **çehre-i gülgûn,** *{OsT} Gül renkli yüz; gül yanaklı.*|| **çehre-nümā,** *{OsT} Yüz gösteren, yüzünü gösteren.*|| **çehre-perdāz,** *{OsT} Ressam.*|| **çehre-perdāz-ı cihān,** *{OsT} Güneş.*|| **çehre-sā,** *{OsT} Yüz süren.*|| **çehre züğürdü,** *Çirkin yüzlü kimse.*

çehretim, [? çehretim] *{ağız} sf.* Saplı; kollu. [DS]

çehrî, [Ar. (Sur.) cıhra] *{ağız} is.* → cehri. [DS]

çeik, -ği [çecik] *{ağız} is.* Kova, bakraç vb. kapların birleşme yerlerindeki çivi. [DS]

çej[1], [çēj / çév / çég / çüv / çüy] *(çe:j)* *{eT}* *is.* **1.** Demir çivi. **2.** Çivi ve tellerin ucundaki kancalar.

çej[2], [Far. cec] *is.* *{ağız}* Saplı buğday yığını. [DS]

-çek[1], [-cak / -cek / -çak / -çek] *yap e.* → -cak.

-çek[2], [-çek] *{eAT}* *yap. e.* Fiilden isim yapan ek; tek örneği vardır. *em-çek.*

-çek[3], [-çak / -çek / -çuk / -çük / -çık / -çik] *{eT}* *yap. e.* → -çak.

Çek, [Slav. çeḫ] *is.* **1.** Orta Avrupa'da Bohemya, Moravya ve Silezya'nın bir kesiminden meydana gelen bölge ve bu bölge halkından olan. **2.** *sf.* Çeklerle ilgili olan.

çek[1], [*eT.* çēg] *is.* Bez ayağı örgü ile dokunmuş çizgili bir kumaş türü.

çek[2], [çek] *{eT}* *is.* **1.** Kura; ad çekme. **2.** Hisse; pay.

çek[3], [çek] *{ağız}* *is.* **1.** Hallaç tokmağı. **2.** Harmanda sapları çekerek dağıtmakta kullanılan uzun saplı geniş ağızlı çengel. [DS]

çek[4], [? çek] *{eT}* *is.* "Ufak tefek şeyler" anlamındaki "çek çük" ikilemesinde geçer. ⊡ **çek çük,** *Malın en değersizi; kıvır zıvır.* [DLT]

çek[5], [Far. şāh > Ar. > Fr. > İng. cheque / check *(satranç oyununda şaha "Kış!" demek)*] *is.* Belli bir paranın ödenmesi konusunda bankaya talimat veren, şekli kanunla belirlenmiş ödeme emri belgesi. ⊡ **çek etmek,** *Kontrol etmek; yoklamak; tahkik etmek; denetlemek.*

çek[6], [çak > çek] *{ağız}* *zf.* Ta. [DS]

çekâçak, [Far. çekāçāk چکاچاك] *(çekâ:ça:k)* *{OsT}* *is.* Kılıç, mızrak gibi silahların çarpışmasından çıkan ses; silah şakırtısı. ⊡ **çekāçāk-ı süyūf,** *{OsT}* *Kılıç şakırtısı.*

çekân, [Far. çekīden *(damlamak)* > çekān چكان] *(çekâ:n)* *{OsT}* *sf.* **1.** Damlayan. **2.** Damla damla akan.

çekap, [İng. check *(yoklamak)* + up *(sonuna kadar)*] *is.* Herhangi bir hastalık belirtisi bulunmasa dahi, bir kimseyi bütün tıbbi inceleme ve araştırma metot ve tekniklerini kullanarak yapılan tam bir sağlık muayenesi; tam bakım.

çekas, [çek-mek + as-mak] *is.* Bir ucu sabit bir yere takıldıktan sonra diğer ucu çekilmek suretiyle makarasındaki ip veya telin boşanması ile karşı duvar veya direğe takılan ve sonra da tekrar makarasına sarılarak toplanıp kaldırılabilen bir tür çamaşır sergeni.

çekberi, [çek-mek + beri] *is.* **1.** Harmandaki sapları çekmeye veya yaymaya yarar uzun saplı bir tür çengel. **2.** Fırından ateş ve kül çekmekte kullanılan çengelli kürek.

çekçak, [Far. çekçāk چکچاك] *(çekça:k)* *{OsT}* *is.* → çekaçak.

Çekçe, [Çek *(Avrupalı bir ulus)* > Çek-çe] *is.* Bohemya, Moravya ve Silezya'nın bir bölümünde konuşulan Slav dili.

çekçek[1], **-ği** [çek-mek + çek-mek > çek+çek] *is.* **1.** İnsan gücü ile hareket ettirilen dört tekerlekli araba. **2.** Uzakdoğu'da insan taşımada kullanılan el arabası. **3.** Eskiden bayram yerlerinde, dört beş çocuk alabilen ve sahibi tarafından çekilerek götürülen üstü püsküllerle süslü arabalara verilen ad.

çekçek[2], **-ği** [çek+çek] *{ağız}* *is.* **1.** Üzüm ve nişastadan yapılan bir tür tatlı. **2.** Küp biçimindeki şeyler. [DS]

çekçeki[1], [cek+cek-i] *{ağız}* *is.* Çekirge. [DS]

çekçeki[2], [çek+çek-i] *{ağız}* *is.* Kalın kiriş ucu ile direk arasına konulan süslenmiş kama. [DS]

çekdire, [çek-dir-e چكدره] *{OsT}* *is.* → çektiri.

çekdiri, [çek-dür-ür چكدرى] *{eAT}* *{OsT}* *is.* → çektiri.

çekdirik, [çek-dir-mek > çek-dirik] *{ağız}* *is.* Harmanda samanları toplamakta kullanılan tahta araç. [DS]

çekdirme, [çek-dir-me چكدرمه] *{eAT}* *is.* → çektiri.

çekdirü, [çek-dür-ü چكدرو] *{eAT}* *is.* → çektiri.

çekdürmek, [çek-dür-mek] *{eAT}* *gçl. f.* *[-ür]* Çektirmek.

çekdürür, [çek-mek > çek-dür-ür] *{OsT}* *is.* Çektiri. ⊡ **çekdürür gemi,** *{OsT}* *Çektiri.*

çeke[1], [Far. çeke *(çok küçük)*] *{ağız}* *sf.* Küçük; ufak. [DS]

çeke[2], [çek-e] *{eAT}* *is.* **1.** Çekme eylemi ve durumu. **2.** Çekerek düzene sokma. **3.** *{ağız}* *sf.* Sıkı; gergin. [DS] ⊡ **çeke durmak,** *{ağız}* *Çekinerek kenarda durmak; karışmamak.* [DS]|| **çeke dutmak,** *{ağız}* *Gergin tutmak.* [DS]|| (ayağım) **çeke dutmak,** *{ağız}* *Birisine sık gidip gelmemek; sık görüşmemek.* [DS]|| **çeke düzen,** *{eAT}* *Çeki düzen; intizam.*|| **çeke düzen virmek,** *{eAT}* *Kılık kıyafetini düzeltmek; süslenmek.*

çekecek, -ği [çek-mek > çek-ecek] *is.* **1.** Ayakkabıyı kolayca giyebilmek için topuğun biçimine uydurulmuş metal ya da plastikten yapılma küçük eşya. **2.** Kapı kilitlerinin dilini harekete geçiren ve zincir bağlanabilen bir tür kanca. **3.** *{ağız}* Kar temizlemeye yarayan aygıt. [DS] **4.** *{ağız}* Yemenicilerde kalıpları çıkartmakta kullanılan aygıt. [DS] **5.** *{ağız}* Kar temizlemeye yarayan aygıt. [DS] **6.** *{ağız}* Dövenin altına sap çekmek için kullanılan aygıt. [DS] **7.** *{ağız}* Saban okunu boyunduruğa bağlayan ip.[DS]

çekek[1], [çekek] *{eT}* *is.* Çiçek hastalığı. [DLT]

çekek[2], **-ği** [çek-mek > çek-ek] *is.* *dnz.* Tekneleri kıyıya çekmeye ve karinasını temizlemeye yarar eğik düzlem biçimindeki iskele; *{ağız}*. [DS]

çekek[3], **-ği** [çek-ek] *{ağız}* *is.* Bataklık. ⊡ **çekek çamur,** *{ağız}* *Bataklık.* [DS]

çekel, [Yun. tzakelin] *{ağız}* *is.* **1.** Sabana yapışan çamurları sıyırmaya yarayan ve üvendirenin ucuna

takılmış ıspatula biçiminde küçük metal parça. **2.** Küçük çapa. **3.** İnce, uzun değnek. [DS]

çekelebüz, [çek-ele-vüz / çekele-büz] *{ağız} is.* Sincap. [DS]

çekeleme, [çek-ele-me] *is.* Tekrar tekrar çekmek işi.

çekelemek, [çek-ele-mek] *gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* **1.** Tekrar tekrar çekmek; çekiştirmek. **2.** *{ağız}* Bir kimseyi, bir şeyi çekerek, sürükleyerek götürmek. [DS]

çekeles, [çekelez / çekeles] *{ağız} is.* Sincap. [DS]

çekeleve, [İt. sacaleva / Yun. sakko *(kaba giysi)* + leva / laifa *(yelken)*] *is. dnz.* Kıç tarafı yüksek hızlı bir yelkenli türü.

çekeleviz, [çekelevüz > çekeleviz] *{ağız} is.* Sincap. [DS]

çekelevuz, [çekele-vüz] *{ağız} is.* Sincap. [DS]

çekelevüz, [çek-ele-vüz] *{ağız} is.* Sincap. [DS]

çekelez[1]**,** [çek-mek > çek-ele-z] *{ağız} is.* Sincap. [DS]

çekelez[2]**,** [çek-mek > çek-ele-z] *{ağız} is.* Kasap. [DS]

çekelge, [çek-er-ge > çek-el-ge] *{ağız} is.* **1.** Süre. **2.** Mesafe. **3.** Uzam. [DS]

çekelik, -ği [çök-el-ik > çekel-ik] *{ağız} is.* Çökelek; yağsız ayran peyniri. [DS]

çekelos, [çekelez] *{ağız} is.* Sincap. [DS]

çekeloz, [çekelez] *{ağız} is.* Sincap. [DS]

çekem[1]**,** [çek-em] *is.* **1.** *{eAT}* (Kuyu vb.den) bir çekimlik su; çekim. **2.** İdrar artırıcı, tansiyon düşürücü ve özellikle romatizmaya karşı yakı olarak kullanılan, elma, armut ağaçları ile çamlar üzerinde asalak yaşayan ökse otunun *(Viscum album)* kurutulmuş meyvesi; burç; gevele; gökçe; gövelek; güvelek. **3.** *{ağız}* Böğürtlen. [DS] **4.** *{ağız}* Su yollarını yapan ve su işlerinden anlayan kimse. [DS] **5.** *{ağız}* Kuyucu. [DS]

çekem[2]**,** [çek-em] *{ağız} is.* Pekmez kaynatılarak yapılan ağda. [DS]

çekemci, [çekem-ci] *{ağız} is.* Lağımcı. [DS]

çekememe, [çek-e-me-me] *is.* **1.** Çekmeye gücü yetmeme durumu. **2.** Katlanamama, hoş görememe veya kıskanma durumu.

çekememek, [çek-e-me-mek *(çekebilmek f. olumsuzu)*] *gçl. yeterlik. f.* **1.** Çekmeye gücü yetmemek; çekme, taşıma gücünden yoksun bulunmak. **2.** Katlanamamak; kıskanmak. **3.** Hoş karşılamamak. ⊡ **çekemeze düşmek,** *{ağız} Tehlikeye düşmek.* [DS]

çekemezlik, [çek-e-me-mek > çek-e-me-z-lik] *is.* Çekememe durumu; kıskançlık; hoş görmeme.

çeken[1]**,** [çek-en] *sf.* **1.** Çekme işlemini yapan. **2.** Uzatan. **3.** *is.* Makinelerde hareketi başka bir organa aktaran kayış vb. şey. **4.** Müzikte bir durak veya tonalite dizisinde bitiş sesinden sonraki en önemli ses.

çeken[2]**,** [çek-en] *{ağız} is.* Su yollarını yapan ve su işlerinden anlayan kimse. [DS]

çekene, [çök-mek > çöken-e / çeken-e] *{ağız} is.* **1.** Keten döküntülerinden yapılan bir tür kilim. **2.** Keten ipinden dokunmuş yaygı. [DS]

çekenek, -ği [çek-mek > çek-enek] *{ağız} is.* **1.** Herhangi bir şeyi çekmekte kullanılan aygıt. **2.** Dolma tüfeğin içindeki sıkıyı boşaltmakta kullanılan ucu çengelli ince çubuk. **3.** Harmanı tınaz yapmakta kullanılan aygıt. [DS]

çekenel, [çeken+el] *{ağız} is.* Semerin arka tarafına çakılan çengelli demir. [DS]

çekenez, [çekele-vüz > çekelez / çekenez] *{ağız} is.* Sincap. [DS]

çekenmek, [çek-mek > çek-en-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* Arzu etmek; istemek. [DS]

çeker[1]**,** [çek-mek > çek-er] *is.* **1.** Bir tartının kaldırabileceği en ağır yük miktarı. **2.** Uzatma işareti. **3.** Paketlenecek ürüne sarıldıktan sonra boyutları küçülebilen ambalaj maddesi.

çeker[2]**,** [çek-mek > çek-er] *{ağız} is.* Çekinilen şey. [DS]

çeker[3]**,** [Far. şeker] *{eT} is.* Kudret helvası; tatlı; şeker.

çekere, [? çekere] *{ağız} sf.* Sarı. [DS]

çekerek[1]**, -ği** [çeke *(küçük)* > çeke-rek چكرك] *{OsT} zf.* **1.** Az küçük. **2.** *{ağız}* Daha küçük. [DS]

çekerek[2]**, -ği** [çek-mek > çek-er-ek] *{ağız} is.* Çekimserlik. [DS]

çekerek[3]**, -ği** [çek-er-ek] *{ağız} is.* Uzaklık; mesafe. [DS]

çekerge, [çek-mek > çek-er-ge] *{ağız} is.* Süre; uzaklık; uzam; mesafe. [DS]

çekert, [? çekert] *{ağız} is.* Yeşermiş güzlük ekin. [DS]

çeket[1]**, -di** [Fr. jaquette] *{ağız} is.* Ceket. [DS]

çeket[2]**, -di** [? çeket] *{ağız} is.* Sokak. [DS]

çeketlemek, [ceket-le-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* (Bitki kökleri için) su yüzünden fazla büyümek. [DS]

çeketmek[1]**,** [çek-mek + et-mek] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-d(i)-yor]* Yola çıkmak; yola koyulmak; hareket etmek; çekip gitmek. [DS]

çeketmek[2]**,** [çek+et-mek] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-d(i)-yor]* Çekimser durmak. [DS]

çekgaleviz, [çek-ele-vüz => çekgaleviz] *{ağız} is.* Sincap. [DS]

çekge, [çekürge > çek-ge > çek-ke] *{ağız} is.* Çekirge. [DS]

çekgel, [Yun. tzekalin] *{ağız} is.* Övendirenin alt ucundaki demir sıyırgı. [DS]

çekgi, [çek-mek > çek-ki] *{ağız} is.* Harmanda sapları yaymak için kullanılan bir tarım aracı. [DS]

çeki[1]**,** [çek-i] *is.* **1.** Çekme eylemi ve sonucu. **2.** Halıyı tezgâha germe işi. ⊡ **çeki düzen,** *Düzenlilik; tertipli ve intizamlı yaşayış.*

çeki[2], [çek-mek *(tartmak)* > çek-i] *is.* **1.** Odun, kömür, kireç vb. ağır şeyleri tartmak için kullanılan 195 okkalık (=250 kg) ağırlık ölçüsü. **2.** İpek cinsi şeyleri tartmakta kullanılan 300 g'lık ölçü. **3.** Tartı aleti. **4.** *{ağız}* Tüfekte barut ve saçma miktarını gösteren ölçü. [DS] ⮺ **çeki taşı,** *Tartı aletinin bir tarafında asılı duran iki yüz elli kilogramlık taş veya madenî ağırlık.*|| **çeki taşı gibi,** *(Kişi için) ağır davranan ya da hareketsiz.*|| **çekiye gelmek,** *Düzene uymak.*|| **çekiye gelmez,** *1. Ölçülemeyecek kadar ağır. 2. İstediği gibi davranan, baskı altına giremeyen.*

çeki[3], [*eT.* çığ-mak *(dürmek)* > çık-mak > çık-ı > çek-i چكى] *{OsT} is.* **1.** Kadın başörtüsü. **2.** *{ağız}* Alna bağlanan yazma; çember. [DS] **3.** Kadınların fes üzerine sardıkları yemeni. **4.** Kadınların başlarına bağladıkları baş örtüsü. **5.** *{ağız}* Hayvan palanının üzerine çekilen çul. [DS]

çeki[4], [*eT.* çığ-mak *(dürmek)* > çık-ı > çek-i] *{ağız}] is. folk.* **1.** Düğüne götürülen hediye. **2.** Düğünlerde oyuna kaldırılan kimse. [DS]

çeki[5], [çek-mek > çek-i] *{ağız} is.* **1.** Ekin ve ot çekmekte kullanılan çengelli alet. **2.** Hallaç tokmağı. **3.** Bıçkı; dişli çakı. **4.** Boyunduruğu oka bağlayan ağaç çivi. [DS] ⮺ **çeki kayışı,** *{ağız} Arabanın yan kayışı.* [DS]

çeki[6], [*eT.* çığ-mak *(dürmek)* > çık-mak > çek-mek > çek-i] *{ağız} is.* **1.** Hayvanların beline bağlanan ip. **2.** Kuşak. **3.** Hayvanın payanının üstüne örtülen çul. **4.** Pantolon. [DS]

çeki[7], [çek-mek > çek-i] *{ağız} is.* Meyve sebze taşımakta kullanılan kamıştan örülme büyük sepet. [DS]

çeki[8], [çek-mek > çek-i] *{ağız} is.* **1.** Sıkıntı. **2.** Üzüntü. [DS] ⮺ **çeki çekmek,** *Üzüntü, sıkıntı veya acıya katlanmak.*

çeki[9], [çak-mak > çak-ı > çek-i] *{ağız} is.* Bıçkı; çakı. [DS]

çekicek, -ği [çeki-cek / çek-ecek] *{ağız} is.* Testi büyüklüğünde pekmez küpü. [DS]

çekici, [çek-mek > çek-ici] *sf* **1.** Çekme eylemini yapan. **2.** İlgi ve eğilim uyandıran; beğenilen; cazip, alımlı. **3.** *is.* Römork ve treyler gibi yük araçlarını taşımakta kullanılan motorlu araç. **4.** Geriye doğru asılan.

çekicilik, -ği [çek-ici-lik] *is.* **1.** Çekmek eylemini uygulayan şeyin niteliği. **2.** Bir şeyin veya kişinin hoşa gitmesini, beğenilmesini sağlayan nitelik; beğenilme; alımlılık, albeni, cazibe.

çekiç, -ci [*eT.* çeküş / çekük] *is.* **1.** Çivi çakmak, maden dövmek gibi işlerde kullanılan saplı demir veya çelik araç. **2.** *anat.* Orta kulakta yer alan dört kemikten biri. **3.** *müz.* Piyano klavyesine basıldığında tele vurarak ses çıkartan tahta çıta. **4.** *as. tar.* Eskiden kullanılan uzun saplı bir tür silah; martel. **5.** *spor.* Bir ucu saplı uzun bir tele bağlı gülle ve bu gülle ile yapılan atış. ⮺ **çekiç atma,** *spor. Çekicin uzağa fırlatılması şeklinde yapılan bir atletizm yarışması.*|| **çekiç balığı,** *zool. Sıcak ve ılık denizlerde yaşayan, başı çekiç biçiminde ve gözleri bu çekicin iki yanında bulunan bir tür köpek balığı, (Sphyrnidae).*|| **çekiç kemiği,** *anat. Memelilerde orta kulaktaki küçük kemiklerden bir tanesi.*|| **çekiç kuşu,** *zool. Gagası çekice benzeyen bir kuş, (Scopus umbretta).*

çekiçge, [Yun. tskisti *(ezik)*] *{ağız} is.* Yeşil zeytin salamurası. [DS]

çekiçhane, [çekiç + Far. ḫāne] *(çekiçha:ne) is.* Demir fabrikalarında makine ile çalışan çok ağır çekiçlerin bulunduğu bölüm.

çekiçleme, [çekiç-le-me] *is.* **1.** Çekiçle dövme, vurma eylemi. **2.** Çekiçle dövmek suretiyle meydana getirilmiş süsleme.

çekiçlemek, [çekiç-le-mek] *gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* **1.** Çekiçle dövmek, şekil vermek. **2.** Madenî şeyleri dövmek suretiyle şekillendirmek. **3.** Kesilecek orman ağaçlarını damgalı çekiçle vurarak belirlemek. **4.** *vet.* Boğanın erbezi kanalları altına bir sopa koyduktan sonra üzerinden vurarak enemek.

çekide, [Far. çekīden *(damlamak)* > çekīde چكيده] *(çeki:de) {OsT} sf.* **1.** Damlamış. **2.** *is.* Topuz, gürz gibi savaş araçları.

çekidek, -ği [çekir-dek > çekīdek] *(çeki:dek) {ağız} is.* Çekirdek. [DS]

çekidik, -ği [çeki-d-ik / çeki-dik] *{ağız} is.* Kadınların başlarına bağladıkları yemeni. [DS]

çekig, [çek-mek > çek-ik / çek-ig] *{eT} is.* Nokta; el yazması kitaplarda noktayı temsil eden şekil. [DLT]

çekik[1], **-ği** [çek-ik] *sf.* **1.** Bir tarafa doğru eğilmiş veya çekilmiş. **2.** İçeriye doğru çekilmiş; içeriye kaçmış.

çekik[3], **-ği** [çek-ik] *{ağız} sf.* Tatsız; çirkin. [DS]

çekik[2], [çekik / çekük چكوك] *{eT} {eAT} {ağız} is. zool.* Siyah kayalıklarda yaşayan serçeye benzer alacalı bir kuş; tarla kuşu; toygar, *(Alauda).* [DLT] [DS]

çekik[3], [çek-ik / çübek] *{eT} is.* Küçük çocukların erkeklik organı. [DLT]

çekikçe, [çek-ik-çe] *sf.* Biraz çekik; çekiğe yakın.

çekikge, [çekir-ge > çekikge] *{ağız} is.* Çekirge. [DS]

çekildek, -ği [çak-ıl-dak > çek-il-dek] *{ağız}* is. Olmamış meyve. [DS]

çekilek, -ği [çek-il-mek > çek-il-ek] *{ağız} sf.* **1.** Kısa. **2.** Küçük. [DS]

çekilen, [çek-il-en] *{ağız} is.* Nezle; grip hastalığı. [DS]

çekilenmek, [çıkı-la-n-mak > çeki-le-n-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* Kendi başına yazma bağlamak. [DS]

çekili, [çek-il-i] *{ağız} sf.* Düzenli; tertipli; derli toplu. [DS]

çekiliş, [çek-il-iş] *is.* **1.** Çekilmek eylemi veya biçimi. **2.** Çok sayıdaki nesne arasında birini tesadüfî olarak almak, seçmek; keşide.

çekilme, [çek-il-me] *is.* **1.** Çekme işinin yapılması. **2.** Bir işten, bir görevden kendi isteğiyle ayrılma. **3.** Akarsularda veya göllerde görülen su alması. **4.** Anlaşma ve sözleşmelerden vazgeçme; cayma. **5.** Bir seçim için aday olan kişinin adaylıktan vazgeçmesi. **6.** Bir spor karşılaşmasına katılmama.

çekilmek[1], [çek-il-mek چكلمك] *edil. f. [-ir]* **1.** Çekme işi yapılmak. **2.** *{ağız}* (Hayvan için) ahır, ağıl, avla vb. yere yedilerek götürülüp bağlanmak. **3.** *{ağız}* (Dişi hayvan için) erkeği ile çiftleştirilmek. [DS] **4.** Tartılmak. *{OsT} (aynı)* **5.** (Kumaş için) makine ile dikilmek. **6.** (Et, yağlı tohum vb. için) kıyma, ezme makinelerinden geçirilmek. **7.** *dönşl. f.* Bulunulan yerden başka bir yere gitmek, ayrılmak; uzaklaşmak. **8.** Dinlenmek ya da sessiz çalışmak için bir odaya veya bir kenara geçmek. **9.** Geriye gitmek; gerilemek; ricat etmek. **10.** Bir görevden kendi isteği ile ayrılmak; istifa etmek; bir işi veya karşılaşmayı terk etmek. **11.** Azalmak. **12.** Katılmamak.

çekilmek[2], [çek-il-mek] *{eT} edil. f.* (Kitap için) noktalanmak. [DLT]

çekilmek[3], [çek-il-mek] *edil. f. [-ir]* Uzatmak; esnetilmek.

çekilmez, [çek-il-mez] *sf.* Dayanılması, katlanılması zor.

çekim[1], [çek-im] *is.* **1.** Çekmek eylemi. **2.** Asılma, uzatma veya götürme işi. **3.** *fiz.* Cisimlerin birbirini çekme biçiminde ortaya çıkan kütlesel etki. **4.** Güzel ve düzgün görünüş; çekme gücü; cazibe. **5.** Yün, pamuk, elyaf cinsinden şerit veya fitil hâlindeki dokuma ham maddesi ürünü iplik yapmak üzere özel makinelerden geçirerek inceltme işlemi. **6.** *dbl.* İsim soylu kelimelere hâl, iyelik, soru, eşitlik, çoğul eklerinin, fiil soylu kelimelere de zaman, kip ve şahıs eklerinin getirilmesi ile uğradığı değişiklik. **7.** Kamera ile görüntü alma işi. **8.** *argo.* Bir çimdik eroin. ⊡ **çekim eki,** *dbl. Kelimeleri cümlede kullanırken onları birbiri ile ilişkilendiren ekler.*

çekim[2], [çek-im چكم] *{OsT} is.* Tartı.

çekim[3], [çekem / çekkem] *{ağız} is.* **1.** Çam ve armut ağaçlarında görülen ökse otu, *(Viscum album).* **2.** Çam yaprağı. [DS]

çekim[4], [çek-im] *{ağız} is.* Tespih. [DS]

çekim[5], [çek-im] *{ağız} is.* Güç; erk. [DS]

çekim[6], [çek-im] *{ağız} is.* Damızlık, iyi cins iri yapılı erkek eşek. [DS]

çekimleme, [çek-im-le-me] *is.* Çekimli hâle getirme işi.

çekimlemek, [çek-im-le-mek] *gçl. f. [-r] [-l(i)-yor] fiz.* **1.** (Cisimler için) genel çekim kanunu gereğince bir başka cismi çekmek. **2.** *dbl.* Kelimelere hâl, zaman ya da şahıs açısından uygun ekleri getirerek belirli bir düzen içinde sıralamak.

çekimli, [çek-im-li] *sf.* **1.** Çekimi olan. **2.** *dbl.* Çekimi yapılmış ya da yapılabilir olan. ⊡ **çekimli fiil,** *Çekim eki alabilecek durumda veya çekimi yapılmış; kip, zaman ve şahıs eklerini almış fiil.*

çekimölçer, [çek-im+ölç-er] *is.* Çekim kuvvetlerini ölçmeye yarayan aygıt; atraksiyometre.

çekimseme, [çek-im-se-me] *is.* İstememekten dolayı yapmama eylemi.

çekimsemek, [çek-im-se-mek] *gçsz. f. [-r] [-s(i)-yor]* İstenmeyen bir şeyi, yapmaya gücü yettiği hâlde yapmamak; vazgeçmek.

çekimsenme, [çek-im-se-n-me] *is.* İstememekten dolayı bir şeyi yapmaktan kaçınma eylemi.

çekimsenmek, [çek-im-se-n-mek] *dönşl. f. [-ir]* Bir şeyi yapmaktan geri durmak; kaçınmak; istinkâf etmek.

çekimser, [çek-im-se-r] *sf.* **1.** Taraf tutmaktan kaçınan; müstenkif. **2.** Yapılan bir oylamada tarafların hiç birisi için olumlu oy vermeyen; boş oy veren; müstenkif, *(1955).* **3.** Bir şey yapmaktan kaçınan. **4.** *is.* Kabul veya ret kararı belirtmeyen oy.

çekimserlik, -ği [çek-im-se-r-lik] **1.** Çekimser kalma durumu; karışmama. **2.** Çekimser kalan kişinin niteliği.

çekimsiz, [çek-im-siz] *sf.* **1.** Çekimi olmayan; cazibesiz. **2.** *dbl.* Çekimlenebilen kelimeler grubundan olmasına rağmen bütün durumlarda hep aynı kalan, çekime girmeyen. **3.** Cins, sayı, kişi bakımından bütün hâllerde aynı kalabilen (kelime).

çekimsizlik, -ği [çek-im-siz-lik] *is.* **1.** Çekimsiz olma durumu. **2.** Çekimsiz olan şeyin niteliği. **3.** *fiz.* Varlıkların ve eşyanın, etkisinde kaldıkları çekim kuvvetinden kurtulduklarını sandıran ya da buna denk bir karşı çekimle sıfırlanan bir tür denge durumu; ağırlıksızlık.

çekin[1], [? çekin] *{ağız} is.* Meşe ağaçlarında olan iri bir çeşit meyve. [DS]

çekin[2], [çeke / çekkem] *{ağız} is.* Bağ çubuklarının açılmak üzere olan gözlerini bitten korumak için kullanılan ökse, *(Viscum album).* [DS]

çekin[3], [çiğin] *{ağız} is.* Omuz. [DS]

çekince, [çek-in-ce] *is.* **1.** Çekinti yapmayı gerektiren durum; çekinilecek durum; utanç. *{ağız} (aynı)* [DS] **2.** Bir anlaşma veya sözleşmede taraflardan birinin, belli hakları kullanmakta serbest kalacağını ifade eden ön şart; ihtirazî kayıt, kayd-ı ihtirazî, *(1935).* **3.** Uluslararası anlaşmalarda taraflardan birinin anlaşmanın bazı maddelerini tanımadığını ilan eden bildirim.

çekincek[1], **-ği** [çek-in-cek] *{ağız} sf.* (Kişi için) çekingen kimse; utangaç. [DS]

çekincek[2], **-ği** [çek-in-cek] *{ağız} is.* Tetik. [DS]

çekinceme, [çek-in-ceme] *{ağız} is.* Bir tehlike kor-

kusu ile bir şey yapmak ya da söylemekten sakınma. [DS]

çekindirik, -ği [çiğin-dirik / çek-in-dirik] *{ağız} is.* Mum içindeki fitil. [DS]

çekinge, [çek-in-ge] *{ağız} is.* **1.** Kaçınma. **2.** Sakınca. [DS]

çekingen, [çek-in-gen] *sf.* **1.** Başkaları ile ilişki kurmakta sıkıntı çeken; kendisini ortaya koymaktan kaçman; ürkek; muhteriz, *(1935).* **2.** *zf.* Çekingen olarak; çekingenlikle.

çekingence, [çekingen-ce] *(çekinge'nce) zf.* Çekingen bir şekilde; ürkekçe.

çekingenleşme, [çekingen-le-ş-me] *is.* Çekingen bir hâl alma.

çekingenleşmek, [çekingen-le-ş-mek] *dönşl. f. [-ir]* Çekingen biçimde davranmaya başlamak.

çekingenlik, -ği [çekingen-lik] *is.* **1.** Çekingen olma durumu. **2.** Çekingen olan kişinin niteliği.

çekingi, [çekin-gi] *{ağız} is.* Kararsızlık. [DS]

çekinik, -ği [çekin-ik] *sf. biy.* Birkaç kuşak gizli kalan ve daha sonraki kuşaklarda ortaya çıkan soya çekim niteliği; resesif.

çekiniklik, -ği [çekin-ik-lik] *is.* Çekinik bir genin veya karakterin durumu.

çekinilme, [çekin-il-me] *is.* Çekinmek işinin yapılma eylemi.

çekinilmek, [çekin-il-mek] *edil. f. [-ir]* Bir işi yapmaktan korkulma, kaçınılmak veya sakınılmak

çekiniş, [çekin-iş] *is.* Çekinme işi veya biçimi.

çekinme[1], [çek-in-me] *is.* Bir şeyi yapmaktan kaçınma veya utanma eylemi.

çekinme[2], [*eT.* çığ-mak *(dürmek)* > çık-mak > çeki-n-me] *{ağız} is.* Kadınların baş örtülerinin altına bağladıkları ince örtü. [DS]

çekinmek[1], [*eT.* çığ-mak *(dürmek)* > çık-ın-mak > çekin-mek] *{eT} dönşl. f. [-ür]* Bohça bağlamayı üzerine almak; bohçayı kendi kendine bağlamak. [DLT]

çekinmek[2], [*eT.* çek-i *(nokta)* > çekin-mek] *{eT} dönşl. f. [-ür]* Kendi kitabına nokta koymak; kitabını noktalamak. [DLT]

çekinmek[3], [çek-in-mek] *dönşl. f. [-ir]* **1.** Çeşitli etkenlerden dolayı bir şeyi yapmaktan kaçınmak; yapmak istememek. **2.** Saygı yüzünden biri ile mesafeli durmak; ölçülü davranmak. **3.** Utanmak, sıkılmak. **4.** Sürme, rastık gibi şeyler kullanmak. **çekinip çükünmek,** *{ağız} Bir şeye hızla vurmak için geriye doğru çekilerek hız almak.* [DS]

çekinmek[4], [çek-in-mek چكنمك] *{eAT} {OsT} {ağız} dönşl. f. [-ür]* İçi çekmek; arzulamak; canı istemek. [DS]

çekinti[1], [çekin-ti] *is.* **1.** Kötü bir sonuçla karşılaşmaktan korkarak duraksama; kararsızlık; tereddüt. **2.** *{ağız}* Sakınma. [DS]

çekinti[2], [çekin-ti] *{ağız} is.* **1.** Halı dokunurken yatık liflerin dikleştirilmesi sırasında ortaya çıkan serbest lifler. **2.** Döküm işlerinde görülen soğuma farklılığının doğurduğu büzülme hatası. **3.** Halı işlenirken elle çekilen fazla yünler. [DS]

çekintili, [çekin-ti-li] *sf.* **1.** Çekintisi olan. **2.** Kararsız; mütereddit.

çekintilik, -ği [çekin-ti-lik] *{ağız} is.* Utangaçlık. [DS]

çekirdecik, -ği [çekirde(k)-cik > çekirde-cik] *is. biy.* Hücre çekirdeğinin içinde, tek veya birden fazla bulunan yuvarlak cisim.

çekirdek, -ği [çık / çak / çek *(yans.)* > çekür-de-mek / çök-mek > çök-ür-mek *(yoğunlaşmak)* / çek-mek > çek-ür-mek > çekür-de-k چكردك] *is.* **1.** Etli meyvelerin içinde bulunan odunsu bir kabukla örtülü tohum. **2.** Çerez olarak tüketilen kabak çekirdeği, ayçiçeği vb. **3.** *biy.* Hücrenin özünü ve merkezini oluşturan cisimcik. **4.** Bir düşüncenin, bir şeyin esasını, temelini oluşturan öz; nüve. **5.** Yer yuvarlağının orta kısmı. **6.** *fiz.* Atomun çevresinde elektronların döndüğü merkez bölümü. **7.** *{eAT} {OsT}* Kuyumculukta kullanılan beş santigram değerinde bir ağırlık ölçüsü. **8.** *argo.* Mermi, kurşun. **9.** *sf.* Tane durumunda bulunan, ezilmemiş, dövülmemiş, çekilmemiş. **10.** *sf.* Bir kurumun temelini oluşturan az sayıda ve iyi yetişmiş elemandan kurulu olan. **çekirdek aile,** *Aynı evde oturan anne, baba ve çocuklardan meydana gelmiş en küçük toplumsal birim.*|| **çekirdekten yetişme,** *(Kişi için) bir mesleğe küçük yaşta başlamış ve o meslekle ilgili her kademeyi başarı ile geçerek uzmanlaşmış olan.*|| **çekirdek kahve,** *Çekilmemiş veya dövülmemiş kahve.*|| **çekirdek sıvısı,** *biy. Hücrenin çekirdeğinin içini dolduran koyu kıvamlı sıvı.*|| **çekirdek zarı,** *biy. Hücre çekirdeğini saran yoğun molekül katmanı.*

çekirdekçi, [çekirdek-çi] *is.* **1.** Çerez satan kimse. **2.** Çerez satılan dükkân.

çekirdekçilik, -ği [çekirdek-çi-lik] *is.* **1.** Çekirdek ve çerez satma işi. **2.** Bu kişinin mesleği.

çekirdeklenme, [çekirdek-le-n-me] *is.* Çekirdek bağlama.

çekirdeklenmek, [çekirdek-le-n-mek] *dönşl. f. [-ir]* (Bitkiler için) çekirdek bağlamak.

çekirdekli, [çekirdek-li] *sf.* İçinde çekirdeği bulunan.

çekirdeksel, [çekirdek-sel] *sf. fiz.* Atom çekirdeği ile ilgili; nükleer.

çekirdeksi, [çekirdek-si] *sf.* Görünümü bir çekirdeğe benzeyen; çekirdeği andıran.

çekirdeksiz, [çekirdek-siz] *sf.* **1.** Çekirdeği olmayan. **2.** *gnşl.* Çekirdeksiz üzüm.

çekirge, [*eT.* çek / çak *(yans)* > çekür-ge چكركه] *is. zool.* Sıcak bölgelerde tarıma zarar veren düz kanatlılardan uzun art bacaklarına dayanarak sıçrayan böcekler, *(Acrididae).* **çekirge gibi çekmek,** *(Yiyecek için) birer ikişer alarak kısa zamanda bi-*

tirmek; başkalarına hiç bırakmadan yemek.|| **çekirge kamışçını,** *zool. Ötleğengillerden 14 cm. uzunlukta, sırtı yeşil kahverengi, karnı açık renkli, Avrasya'nın çayırlarında ve ormanlık alanlarında yaşayan, Trakya ve Kuzeydoğu Anadolu dağlarında kuluçkaya yatan, böcek ve böcek lârvaları ile beslenen, göçmen bir ötücü kuş; tarla ardıç kuşu, (Locustella naevia).*|| **çekirge kuşu,** *zool. Sığırcık, (Sturnus vulgaris).*|| **çekirge öteğeni,** *zool. Tüyleri koyu çizgili esmer, sesi çekirge sesine benzer ötücü bir kuş, (Locustella naevia).*|| **çekirge suyu,** *{eAT} Çekirge öldüren kuşları çekirgelerin bulunduğu yere toplamak için bir kap içinde konulan özel sıvı.*|| **çekirge taşı,** *{ağız} Ocağın yanlarına konulan uzun taşlar.* [DS]

çekirgegiller, [çekirge-gil-ler] *is. zool.* Çekirge ve yakın türleri içine alan düz kanatlı sıçrayıcı böcekler familyası, *(Arcididae).*

çekirke, [çekir-ke] *{ağız} is.* Çekirge. ⊡ **çekirke taşı,** *{ağız} Ocağın iki yanına konulan uzun taşlar.* [DS]

çekiş[1], [çek-mek > çek-iş] *is.* **1.** Çekme işi ve biçimi. **2.** Bir motorun çekme gücü; işleme kuvveti. **3.** *{ağız}* Ekin biçerken, keskinletmek için tırpanın ağzına vurulan taş. [DS] ⊡ **çekişten düşmek,** *(Makine için) eskisi gibi iyi işlememek; iyi çekmez olmak.*

çekiş[2], [çek-mek> çek-iş چكش] *is.* **1.** *{ağız}* Ağız kavgası. [DS] **2.** *{eAT} {OsT}* İtiş kakış ve ağız kavgası; mücadele; münazaa. ⊡ **çekiş etmek,** *{ağız} Tartışmak; münakaşa etmek; ağız kavgası etmek.* [DS]

çekiş[3], [Yun. tsakiste *(ezik)*] *{ağız} is.* → çekişge; çekiçge. [DS]

çekişge, [Yun. tsakiste] *{ağız} is.* Tuzla terbiye edilmiş yeşil zeytin. [DS]

çekişgen, [çek-mek > çek-iş-gen] *{ağız} sf.* (Kişi için) kavgacı. [DS]

çekişik, -ği [çek-iş-mek > çek-iş-ik چكشك] *{eAT} is.* Çekişme.

çekişikli, [çek-iş-mek > çekiş-ik-li] *{ağız} sf.* Kavgalı. [DS]

çekişke, [Yun. tsakiste] *{ağız} is.* → çekişge; çekiçge. [DS]

çekişken, [çek-mek > çekiş-ken] *{ağız} sf.* **1.** Kavgayı, ağız dalaşını seven; kavgacı. **2.** Başkası ile çekişerek üstün gelmeye çalışan. [DS] ⊡ **çekişken kemiği,** *{ağız} Lâdes kemiği.* [DS]

çekişli, [çek-iş > çekiş-li] *sf.* **1.** Çekişe dayanan. **2.** (Otomobil için) hareketini çekme gücü ile sağlayan.

çekişme, [çek-mek > çek-iş-me] *is.* **1.** Bir şeyi karşılıklı çekme işi. **2.** Ağız kavgası.

çekişmek[1], [çek-mek > çek-iş-mek چكشمك] *işteş. f. [-ir]* **1.** Bir şeyi uçlarından tutarak karşılıklı çekmek. **2.** *mecaz.* Biri ile anlaşmazlığa düşerek karşılıklı tartışmak; münakaşa etmek; ağız kavgası etmek. *{eAT} {OsT} (aynı)* **3.** (Bıçak, silah vb.) karşılıklı olarak doğrultmak, saldırmak. **4.** Karşılıklı ad çekmek. **5.** Dövüşmek; kavga etmek; savaşmak. **6.** *{ağız}* Lades tutuşmak. [DS] ⊡ **çekişe çekişe,** *Karşılıklı tartışarak; ağız kavgası ederek; güçlükle.*

çekişmek[2], [çek-mek > çek-iş-mek] *{eT} işteş. f.* Nokta koymakta birbirine yardım etmek; birlikte noktalamak. [DLT]

çekişmek[3], [çek-mek > çekiş-mek] *{ağız} gçl. f. [-ir]* Ortak yapılan bir gideri hep beraber ödemek. [DS]

çekişmekli, [çekiş-mek-li] *{ağız} sf.* Kavgalı. [DS]

çekişmeli, [çek-mek > çekiş-me-li] *sf.* **1.** Çekişmeye yol açan; tartışmalı. **2.** *sosy.* Bir çekişme sonucunda ortaya çıkan. **3.** Sert, çetin, zorlu, kıran kırana bir mücadeleye dayanan. **4.** *zf.* Zorlu ve çetin bir biçimde.

çekişmesiz, [çek-mek > çekiş-me-siz] *sf.* **1.** Çekişmeye yol açmayan; tartışmasız. **2.** Sakin; heyecansız. **3.** *zf.* Tartışmaya, çekişmeye yol açmaksızın.

çekişte, [Yun. tsakiste] *(çeki'şte) is.* Çekiç gibi bir şeyle üzerine vurularak hafifçe ezildikten sonra tuzla terbiye edilen yeşil zeytin; kırma zeytin.

çekiştirici, [çek-mek > çekiş-tir-ici] *sf.* Başkalarını çekiştiren; aleyhinde konuşan; dedikoducu.

çekiştiricilik, -ği [çekiştir-ici-lik] *is.* Başkalarını çekiştirme, dedikodularını yapma işi veya durumu.

çekiştirilme, [çek-mek > çekiş-tir-il-me] *is.* **1.** Birinin hakkında dedikodu yapma işi. **2.** Çekiştirmek işinin başkaları tarafından yapılma eylemi.

çekiştirilmek, [çek-mek > çekiş-tir-il-mek] *edil. f. [-ir]* **1.** Hakkında dedikodu yapılmak; aleyhinde konuşulmak. **2.** Bir şey ucundan tutularak bir tarafa doğru çekilip sürüklenmeye çalışılmak.

çekiştirme, [çek-mek > çekiş-tir-me] *is.* **1.** Karşılıklı çekmek işi. **2.** Aralıklı olarak çekip çekip bırakmak eylemi. **3.** Dedikodu.

çekiştirmek, [çek-mek > çekiş-tir-mek] *gçl. f. [-ir]* **1.** Güçlü biçimde fakat kısa süre çekmek. **2.** Bir şeyi karşılıklı olarak çekmek; asılmak. **3.** Çeşitli ruhsal sıkıntılardan dolayı bir şeyi çekip çekip bırakmak. **4.** Birinin olumsuz ve kötü yönlerini onun bulunmadığı bir ortamda sayıp dökmek; dedikodusunu etmek.

çekit, -di [Fr. jaquette] *{ağız} is.* Çeket. [DS]

çekke, [çek-ke] *{ağız} is.* Çekirge. [DS]

çekkel, [Yuun. tzakalin] *{ağız} is.* Sabanın çamurunu sıyırmakta kullanılan övendirenin ucundaki demir. [DS]

çekkem, [çekem / çekkem] *{ağız} is.* İdrar artırıcı, tansiyon düşürücü ve özellikle romatizmaya karşı yakı olarak kullanılan, elma, armut ağaçları ile çamlar üzerinde asalak yaşayan ökse otunun *(Viscum album)* kurutulmuş meyvesi; burç; gevele; gökçe; gövelek; güvelek. [DS] ⊡ **çekkem sakızı,** *{ağız} Bir tür ot yağı.* [DS]

çekkıka, [çıkrık ? > çekkıka] *{ağız} is.* Sarmak için üzerine iplik çilesi geçirilen aygıt. [DS]

çekki[1]**,** [*eT.* çıg-mak > çek-mek > çek-ki] *{ağız} is.* **1.** Kadınların başlarına bağladıkları baş örtüsü. **2.** Atların palanlarının üzerine örtülen kalın bez. [DS]

çekki[2]**,** [çek-ki] *{ağız} is.* Kilit. [DS]

çekkin, [çek-mek > çek-kin] *sf.* **1.** Elini eteğini çekmiş; etrafına ilgisiz. **2.** Çekingen.

çekle[1]**,** [Far. çekle چكله] *{OsT} is.* Küçük su damlası; serpinti.

çekle[2]**,** [Far. cegāle] *{ağız} is.* Çağla. [DS]

çeklemek, [çek-le-mek] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(i)-yor]* Çekinmek; utanmak. [DS]

çekleşmek, [çek *(kur'a)* çek-le-ş-mek] *{eT} işteş. f. [-ür]* Birlikte kur'a çekmek. [DLT]

çekli, [çek-li ?] *{ağız} is.* Ucu ateşli odun; meşale. [DS]

çeklinmek, [çek-(i)l-in-mek چكلنمك] *{OsT} dönşl. f. [-ir]* Çekilmek.

çekme, [çek-me چكمه] *is.* **1.** Bir kuvvetin, bir cismi kuvvetin kaynağına doğru asılması eylemi. **2.** Dolap ve masa gibi eşyaların dışarıya açılan küçük gözü. **3.** Yüksek ve ince dalları kesmek için kullanılan uzun saplı bir tür orak. **4.** (Kumaş vb. için) boyayı emme. **5.** Parmak veya mızrapla çalınan bir telli saz. **6.** *spor.* Barfikste kol gücüyle bedeni yukarıya doğru yükseltme. **7.** Bir çizgisi ipek, bir çizgisi pamuk ipliğiyle bez ayağı örgüde dokunan kumaş. **8.** İpek kozalarının iplik çıkrığında sökülmesi işlemi. **9.** Sıcak yaldız kalıbıyla kitap sayfalarını süsleme işi. **10.** Ağacın yapısında bulunan nemin azalması sonucu lif kısalması ile meydana gelen çarpılma. **11.** İş yaparken giyilen omuzdan askılı, ön kısmı göğsü de örtecek kadar yüksek pantolon; bahçıvan pantolonu; tulum. *{eAT} {OsT} (aynı)* **12.** *{eAT} {OsT} {ağız}* Çizme. [DS] **13.** Eskiden, sokağa çıkarken içinde mum yakılarak en önde giden kimse tarafından taşman fener. **14.** *{ağız}* Ayakkabı pençesi. [DS] **15.** *{ağız}* Ayakkabı çekeceği. [DS] **16.** Kurumuş dut ve ceviz içinin öğütülmesi ile elde edilen un karışımı. **17.** *{ağız}* Etin bütün olarak pişirilmesinden sonra kızartılıp pişirilen yemek. [DS] **18.** *{ağız}* Ağzı testereli bağ bıçağı; bıçkı. [DS] **19.** *{ağız}* Tarla sulama sırasında toprak yığmakta kullanılan bir tür büyük kürek. [DS] **20.** *{ağız}* Harmanda sapları dağıtmak için çekmekte kullanılan ucu eğri tarım aracı. [DS] **21.** *{ağız}* Tornadan geçirilmiş, altı kalm çoban değneği. [DS] **22.** *{ağız}* Bir çukur içinde birden çok olarak köklendirilmiş bağ çubuğu. [DS] **23.** *{ağız}* Kız kaçırma. [DS] **24.** *{ağız}* Küçük toprak kap; küçük çömlek. [DS] **25.** *{ağız}* İğdiş edilmiş erkek hayvan. [DS] **26.** *sf.* Çekilerek giyilen veya kullanılan. **27.** Çekilmiş. **28.** (Burun için) düzgün ve biçimli. ⊡ **çekme burun,** *Güzel ve düzgün burun.*|| **çekme demir,** *Hadde adı verilen özel kalınlık verme tezgâhından geçirilmiş demir.*|| **çekme direği,** *{ağız} Çatıda aşık direklerinin bağlandığı direk.* [DS]|| **çekme kapan,** *{ağız} Kışın, küçük kuş tutmak için kullanılan tuzak.* [DS]|| **çekme kat,** *Apartmanlarda bir veya birden çok cephesi teras olarak bırakılan en üst kat.*|| **çekme taşı,** *{ağız} Değirmen taşı.* [DS]

çekme[2]**,** [*eT.* çıg-mak > çek-me] *{ağız} is.* Başörtüsü. [DS]

çekme[3]**,** [çek-me] *{ağız} is.* Geven bitkisinin otu. [DS]

çekmece[1]**,** [çek-me-ce] *sf.* **1.** Çekmek suretiyle kullanılabilen. **2.** Değişik anlamlara çekilebilen. ⊡ **çekmece pınar,** *{ağız} Kuyu.* [DS]

çekmece[2]**,** [çek-mece] *is.* **1.** Masa, dolap gibi eşyalarda dışarıya doğru çekilmek suretiyle açılan kapalı bölme. **2.** İçine mücevher gibi kıymetli süs eşyalarının konulduğu işlemeli, küçük sandık. **3.** *{ağız}* Tek gözlü küçük masa. [DS]

çekmece[3]**,** [çek-mece] *{ağız} is.* **1.** Fırtınalı havalarda küçük gemilerin ve teknelerin sığındığı küçük koy; derin koy. **2.** Buharlı lokomotiflerde, buharın pistonlara gidişini ayarlayan düzenek. [DS]

çekmece[4]**,** [çek-mece] *{ağız} is.* Üç gaz tenekesi (60 litre) su alabilen küp. [DS]

çekmece[5]**,** [çek-mek *(öğütmek, suyunu emmek)* > çek-mece] *{ağız} is.* Bulgur pilavı. [DS]

çekmece[6]**,** [çek-mek *(katlanmak)* > çek-mece] *{ağız} is.* Çirkin görünüşlü bir cilt hastalığı. [DS]

çekmece[7]**,** [çek-mece] *{ağız} is.* Dokumacılıkta kullanılan ve ip çekmeye yarayan aygıt. [DS]

çekmeceli, [çek-mece-li] *sf.* **1.** Çekmecesi olan; çekmecesi bulunan. **2.** *{ağız}* Dolambaçlı; çok anlamlı; değişik anlamlara çekilebilen. [DS]

çekmecesiz, [çek-mece-siz] *sf.* Çekmecesi bulunmayan; çekmecesi olmayan.

çekmek[1]**,** [çek-mek] *{eT} gçl. f. [-er]* (Kitap için) noktalamak. [DLT]

çekmek[2]**,** [çek-mek چكمك] *gçl. f. [-er]* **1.** Bir cismi, başka bir cisim kendisinde var olan kuvvetin etkisi ile harekete geçirmek, yürütmek; asılmak. **2.** Bir nesnenin bir ucunu kendisine doğru getirerek uzatmak; germek. *{eAT} (aynı)* **3.** (Su için) kuyudan çıkarmak. **4.** Alıp götürmek; bir yerden başka bir yere taşımak. **5.** (Tel, kablo vb. için) döşemek. **6.** Nem ve ıslaklığı emmek. **7.** Perde, çit vb. şey ile bir açıklığı kapatmak. **8.** Bir metni yazarak başka bir yere aktarmak; almak. **9.** (Silah için) kullanmaya davranmak; (sıkılan ok için) asılmak. *{eT} (aynı)* [DLT] **10.** (Kur'a için) kendisine isabet edecek olan şeyi tespit etmek amacıyla yazılı kâğıtlardan birini tesadüfe dayalı olarak almak. **11.** *{eT}* Attan kan almak. [DLT] **12.** Tedavi amacıyla boynuz, şişe gibi kan ve kan sıvısı emici aygıtları uygulamak. **13.** Bir ucundan tutarak hızlıca örtünmek. **14.** *{eAT}*

Yemek. [YE] **15.** *{OsT}* (Yemek için) sıralamak; dizmek. **16.** (Boya vb.) sürmek; çalmak. **17.** (Elbise vb. için) bir ucundan asılmak suretiyle giymek. **18.** (Duman, koku vb. için) nefesle birlikte içine almak. **19.** (Baca, boru için) dumanı, kokuyu dışarıya vermek; iyi bir hava akımı oluşturmak. **20.** *{OsT}* Yükseltmek. **21.** (Kahve, karabiber vb. için) öğütmek. **22.** Tartmak; bir şeyin ağırlığını ölçmek. *{eAT} {OsT} (aynı)* **23.** *{eAT}* Zorla elinden almak. **24.** (Kimyasal sıvılar için) damıtmak. **25.** Dayanmak; kaldırmak; taşımak. **26.** (Bayrak, sancak, flama için) göndere asmak. **27.** *spor.* Topa vurmak; atmak. **28.** İşinden almak; uzaklaştırmak. **29.** (Çizgi için) çizmek. **30.** (Telgraf vb. için) posta ile göndermek; yollamak. **31.** (Görüntü için) kaydetmek. **32.** İlgi, dikkat uyandırmak; ilgiyi ve merakı kendi üzerine yöneltmek. **33.** (Söz ve davranış için) kast edilenin dışında belli bir anlam vermek; yormak. **34.** Yapılan masrafı karşılamak. **35.** Bir şeyi içten gelerek ya da öfke ile söylemek, demek. **36.** (Sevda vb.) bir duyguyu gönlünde yaşatmak; sürdürmek. **37.** (Bir sıkıntıya veya yaşanılması zor birinin davranışlarına) katlanmak; hoş görmek. **38.** (Aharlanacak kâğıt için) şaplı suya batırıp çıkarmak. **39.** (Oto, araba için) taşımak; götürmek. **40.** (At, otomobil için) kapalı yere koymak. **41.** *argo.* İçmek. **42.** Orduyu savaştan almak. **43.** *dbl.* İsim, zamir, fiil gibi kelimelerin çekim eklerini cümledeki görevine göre değiştirerek söylemek. **44.** Kaçmış ilmikleri iğne veya tığ ile asılarak tamir etmek. **45.** Bir şeyi içinde yer aldığı ortam ya da etkinliğin dışına çıkarmak. **46.** (Sanık, tanık vb. için) ifadesini almak; sorgulamak; soru sormak. **47.** (Tartıda) belli bir ağırlığı olmak. **48.** *{ağız}* (Dişi hayvan için) erkeği ile çiftleştirmek. [DS] **49.** *{ağız}* Kız kaçırmak. [DS] **50.** *gçsz. f.* (Yol vb. uzaklıklar için) belirtilen süre kadar zaman almak; sürmek. **51.** (Çocuk için) aile büyüklerinden birine benzemek. **52.** (Aylar için) belirtilen kadar gün olmak. **53.** (Motorlu araç vb. için) iyi gitmek; taşımak. **54.** Üzüntü ve sıkıntı içinde yaşamak. **55.** (Ziyafet için) vermek; ağırlamak. **56.** (Kumaş, elbise için) daralmak, kısalmak. ⊡ **Çek arabanı!** *Defol!*|| **çekeceği olmak,** *Kötü bir durum veya katlanılması zor bir kişi yüzünden sıkıntılı anlar yaşayacağı anlaşılmak.*|| **çek etmek,** *{ağız} 1. Çekimser durmak. 2. Bir yerden başka bir yere gitmek için yola çıkmak; hareket etmek.* [DS]|| **çekip almak,** *Zor kullanarak ele geçirmek.*|| **çekip çevirmek,** *Yönetmek; yoluna koymak.*|| **çekip gitmek,** *Habersiz gitmek; kaçmak.*|| **Çekiver kuyruğunu,** *argo. "Artık ondan hayır gelmez, peşini bırak." anlamında kullanılır.*

çekmek[3], [çık-mak / çek-mek] *{eT} gçl. f. [-er]* Toplamak; çekerek bağlamak. [DLT]

çekmel, [çek-mek > çek-me-l / çek-mel] *{ağız} is.* Harman sürerken ekinleri dövenin altına getiren çengelli bir tarım aygıtı. [DS]

çekmeler, [çekme-ler] *{ağız} is.* Yük hayvanlarında semerin öne kaymasını önlemek için hayvnan kuyruğu altına takılan kayış. [DS]

çekmeli, [çek-me-li] *{ağız} sf.* **1.** Çekmesi olan. **2.** Çekilerek kullanılabilen. [DS] ⊡ **çekmeli ala boncuk,** *{ağız} Yün ve çul dokumalarında kullanılan bir tür motifin adı.* [DS]

çekmen, [çek-mek > çek-men] *is.* **1.** *biy.* Bazı hayvanların katı cisimlere tutunmak veya yakalamak için kullandıkları organ. **2.** *tıp.* Deri üzerine uygulanarak içindeki hava boşaltıldıktan sonra kan veya kan sıvısı emen şişe, boynuz gibi eski bir tedavi aleti; vantuz. **3.** *{ağız}* Çobanların giydiği, kıl veya yün örgüsü çuldan yapılmış bir tür yağmurluk. [DS] **4.** *{ağız}* Küçük küp. [DS] **5.** *{ağız}* Tırmık. [DS]

çekmenliler, [çek-men-li-ler] *is. zool.* Mürekkep balığı, ahtapot gibi çekmeni bulunan yumuşakçalar.

çekmer, [? çerkem > çekmer] *{ağız} is.* Ardıç cinsinden bir ağaç; boz ardıç, *(Juniperis excelsa).* [DS]

çekmez, [çek-mez] *sf.* **1.** Taşımaz; kaldırmaz. **2.** Küçülmez; daralmaz. **3.** Emmez; massetmez.

çekmezlik, -ği [çek-mez-lik] *is.* (Kumaş vb. için) su veya başka dış etkenlere karşı dayanarak boyutlarının küçülmemesi durumu.

çeknedir, [? çeknedir] *{ağız} is.* **1.** Mum fitili. **2.** Pürüz; engel. [DS]

çeknemek, [çek-in-mek > çek(i)n-e-mek] *{ağız} gçsz. f. [-r] (-n(i)-yor]* Çekinir gibi olmak. [DS]

çekneşik, -ği [çek-in-mek > çek-(i)n-eş-ik] *{ağız} is.* **1.** Kavga gürültü. **2.** Engel. **3.** *sf.* (Çamaşır, meyve vb. için) suyu yarı yarıya çekilmiş olmakla birlikte tam kurumamış. [DS]

çekneşikli, [çek-(i)-n-eş-ik-li] *{ağız} sf.* Davalı. [DS]

çekneşir, [çek-(i)n-eş-ir] *is.* **1.** Engel. **2.** Aydınlanmakta kullanılan mumun fitili.

çekneşmek, [çek-mek>çek-(i)n-eş-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* Suyunu biraz çekmek; yarı yarıya kurumak. [DS]

çeknimek, [çek-(i)n-i-mek] *{ağız} gçsz. f. [-ir]* (Yaş meyve için) kurumaya yüz tutmak. [DS]

çekpaça, [çek+paça] *{ağız} is.* Köylü kadınların giydiği paçası büzgülü don. [DS]

çekre[1], [Far. çekre چكره] *{OsT} is.* Küçük su damlası; serpinti; çekle.

çekre[2], [Yun. tzegra ? [Tietze]] *{eAT} is.* **1.** Oluktan atılan küçük ok. **2.** Bu tür okun atılmasında kullanılan oluk.

çekrek, [çek-mek / *e*T çīk-mak *(toplamak, büzmek)* > çek-rek / çeg-rek] *{eT} is.* Kölelerin giydiği yünden yapılma cepsiz kaftan; alttan giyilen kısa giyim. [EUTS] [DLT]

çekreklenmek, [çekrek-le-n-mek] *{eT} dönşl. f. [-ür]* Kaba yünden yapılma kaftan giyinmek. [DLT]

çekremek, [*eT.* çīk-mak *(toplamak, büzmek)* > çek-

re-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-r(i)-yor]* Paçaları ve kolları sıvamak. [DS]

çektir, [çek-mek > çek-dür-ür] *is. dnz.* → çektiri.

çektiri, [çek-mek > çek-tür-ür] *is. dnz.* **1.** Yelkeni bulunmakla birlikte kürekle de işletilen eski bir savaş ve ticaret gemisi; çektirme. **2.** *{ağız}* Büyük sağlam kayık. [DS]

çektirik, -ği [çek-mek > çek-tir-ik] *{ağız} is.* Dövülmüş harmanı bir yere toplamak için kullanılan tahta sürgü. [DS]

çektiriş, [çek-tir-iş] *is.* **1.** Çektirmek eylemi. **2.** Çektirme biçimi.

çektirme, [çek-mek > çek-tir-me] *is.* **1.** Çekme işini birine yaptırmak işi. **2.** *dnz.* Çektirme ağ. **3.** Sökülüp kurulabilir mobilyaların parçalarını bir birine tutturmaya yarar küçük vidalı parça. **4.** (Rulman vb.) sıkı geçmiş parçaları çekip çıkarmaya yarar alet. **5.** Soğan, et ve havuçla yapılan Türkmen pilavına bazı yörelerde verilen isim. **6.** *{ağız}* Hamurun ateş içine uzun olarak konulup pişirilmesi. [DS] **7.** *dnz.* Çektiri. ⊡ **çektirme ağ,** *İki tekne tarafından çekilerek kullanılan büyük bir çorap şeklinde ve ağzı açık ağ.*

çektirmek, [çek-mek > çek-tir-mek] *gçl. f. [-ir]* **1.** Çekmek eylemini bir başkasına yaptırmak. **2.** Birini sıkıntı çekmesine, eza görmesine, zor duruma düşmesine sebep olmak. **3.** *{ağız}* Çıkık organı yerine getirtmek. [DS]

çektürmek, [çek-tür-mek] *{eT} gçl. f. [-ür]* **1.** Noktalatmak. **2.** Kan aldırmak. [DLT]

çeku, [çıg-mak > çık-u > çek-i / çek-u] *{ağız} is.* Kadınların başlarına bağladıkları baş örtüsü. [DS]

çekuç, [Far. çeküç چكوچ/ *eT* çeküş] *(çeku:ç) {OsT} is.* **1.** Taşçı tarağı; dişengi. **2.** Değirmen taşı dişengisi. **3.** Çekiç.

çekum, [Lat. caecum] *is.* Kör bağırsak.

çekü, [çek-ü / çek-i] *{ağız} is.* Başörtüsü; yemeni. [DS]

çekücek, -ği [çekür-cek > çekü-cek] *{ağız} is.* Çekirge. [DS]

çeküç, -cü [çek-üç] *{eAT} is.* Çekiç.

çeküg, -ğü [çek-ük > çek-üg] *{ağız} is.* Çekiç. [DS]

çekük[1], **-ği** [*eT.* çekik / çekük چكوك] *{eAT} is. zool.* Tarla kuşu; toygar, *(Alauda).*

çekük[2], [çek-ük / çeküç / çöküç] *{eT} {ağız} is.* Çekiç. [DLT] [DS]

çekül[1], [çek-ül *(Ar. şākül'e benzeterek)*] *is.* **1.** Yerçekimi doğrultusu veya düşeyliği bulmak için kullanılan bir ucuna ağırlık bağlanmış uzunca bir ipten ibaret alet; şakul. ⊡ **çekülü** (çekülden) **kaçmak,** *Çekül doğrultusundan sapma göstermek.* || **çekülüne bakmak,** *Çekül yardımı ile bir yapı öğesinin düşeyliğini kontrol etmek.*

çekül[2], [Yun. tzakalin] *{ağız} is.* Sabana yapışan çamurları sıyırmakta kullanılan övendire ucundaki sıyırgı. [DS]

çekülük, -ğü [çek-ü-lük] *{ağız} is.* Pullu fes üzerine bağlanan şerit. [DS]

çeküm, [çekem > çeküm] *{ağız} is.* Çam ve armut ağaçlarında görülen parazit ökse otu, *(Viscum album).* [DS]

çekün, [çekün] *{eT} is.* Ada tavşanı yavrusu; göcen. [DLT]

çekündür, [çök-mek > çök-ün-mek > çekündür] *{ağız} is.* Yağsız peynir; çökelek; keş. [DS]

çeküntü, [çek-üntü ?] *{ağız} is.* Kesilmiş ağacın izi. [DS]

çekür, [çek-ür] *{eT} is.* Çukur. [EUTS]

çekürce, [çekür-ge] *{ağız} is.* Çekirge. [DS]

çekürcek, -ği [çekür-cek] *{ağız} is.* Çekirge. [DS]

çekürdek, -ği [çek *(yans)*>çek-ür-de-k چكوردك] *{OsT} is.* Çekirdek.

çekürge, [çek *(yans.)* / çekür-mek > çekür-ge / چكركه چاكوركه] *{eT} {eAT} {ağız} is.* Çekirge. [DLT] [DS]

çekürgelik, -ği [çekürge-lik] *{ağız} is.* Köy evlerinde ocakların yanlarına lamba ya da çıra koymaya yarayan taş çıkıntı; çekirge taşı. [DS]

çekürgen, [çek-ür-gen] *{ağız} sf.* (Kişi için) çekingen; utangaç. [DS]

çekürtge, [çekür-t-ge] *{ağız} is.* Çekirge. [DS]

çeküş, [çek-ük / çek-üş] *{eT} is.* Çekiç.

çeküşmek, [çek-mek > çek-üş-mek چاكوشمك] *{eAT} işteş. f. [-ür]* Çekişmek; tartışmak.

çeküştürmek, [çek-mek > çeküş-tür-mek] *{ağız} gçl. f. [-ür]* Bir kimsenin kötü taraflarını sayıp dökmek; çekiştirmek. [DS]

çekyat, [çek-mek + yat-mak] *is.* Arkalığı devrilmek suretiyle yatak hâline gelebilen kanepe veya koltuk.

çel[1], [çel] *{ağız} is.* Bir şeyi engelleme; engel olma. [DS]

çel[2], [çal > çel] *{ağız} is.* Yumuşak kaya. [DS]

çel[3], [Ar. şerr => çel] *{ağız} sf.* (Çocuk için) yaramaz. [DS]

çelan, [çel-en > çelan] *{ağız} is.* Dam saçağı. [DS]

Çelap, [çalap] *{ağız} is.* Tanrı; Çalap. [DS]

çelba, [çelebi+ağa] *{ağız} is.* Kayınbirader. [DS]

çelbelek, -ği [çelebi-lik ?] *{ağız} is.* Cami. [DS]

çelber, [Far. çenber] *{ağız} is.* Kadınların baş örtüsü.

çelbeşik, -ği [*eT.* çalpaş-mak *(kirlenmek)* > çelpeş-ik] *{ağız} sf.* **1.** Karışık. **2.** Bozuk. [DS]

çelbeşük, -ğü [çelpeş-ük] *{ağız} sf.* → çelbeşik. [DS]

çelcebel, [çer / çalı+çöpel] *{ağız} is.* Çalı çırpı. [DS]

çeldireme, [çeld-ir-e-me] *{ağız} is.* Ara vermeden söylenme. [DS]

çeldirmek, [çel-dir-mek] *{ağız} gçl. f. [-ir]* **1.** Hareket

hâlindeki bir şeyin yönünü vurmak suretiyle değiştirmek. **2.** Kafasını koparıp atmak. [DS]

çele[1], [? çele] *{ağız} is.* Büyük kardeş. [DS]

çele[2], [? çele] *{ağız} is.* Taze fasulye. [DS]

çeleba, [çelebi+ağa > çeleba] *(çeleba:) is.* Kayın birader.

çelebağa, [çelebi+ağa] *{ağız} is.* Kayın birader. [DS]

çelebi[1], [Ar. callab *(köle tüccarı)* > calab *(köle sahibi)* => çalab > çalabī > çelebi [Marcel] چلبى] *is.* **1.** Okumuş kimse. **2.** Efendi; kibar kimse. **3.** Bey; bay. **4.** Padişah oğulları. **5.** Mevlana'nın torunları. **6.** Bir hurma türü. **7.** *{ağız}* Kayın birader. [DS] **8.** *{eAT} {OsT}* Kölenin sahibi; efendi. **9.** *{ağız}* İstasyon şefi. [DS] **10.** *{ağız}* Eşcinsel erkek. [DS] **11.** *{ağız}* Hristiyan tüccar. [DS] **12.** *sf.* (Erkek için) nazik; terbiyeli; görgülü; ince. *{OsT} (aynı)* ⊡ **çelebi ağa,** *{ağız} Kayın birader.* [DS]|| **çelebi efendi,** *tasvf. Konya Mevlevihanesinin postnişinine verilen ad.*|| **çelebi sultan,** *tar. İmparatorluk döneminde, sancak ve vilâyetlerde valilik yapmış olan şehzadelere verilen ad.*

çelebi[2], [Sur. Ar. çalebi / şalebi] *{ağız} is.* Berber. [DS]

çelebice, [çelebi-ce] *is.* ve *zf.* **1.** Çelebiye yakışır tarzda. **2.** Çelebi gibi.

çelebilik, -ği [çelebi-lik] *is.* **1.** Çelebi olma durumu ve niteliği. **2.** Çelebi karakteri taşıma.

çelebne, [Bulg. çerebne] *{ağız} is.* Üzerinde gözleme pişirilen toprak sac. [DS]

çelebük, -ğü [? çelebük] *{ağız} sf.* Açıkgöz. [DS]

çelecöş, [? çelecöş] *{ağız}* is. Havuç, pancar turşusu. [DS]

çeleğ, [? çeleğ] *{ağız}* is. Yokuştan sonraki düzlük. [DS]

çeleği, [çel-eği / çel-eñ] *{ağız} is.* Evin saçağı. [DS]

çelek[1], **-ği** [*e.T* yel-ek > çel-ek] *{eAT} is.* **1.** Yelek. **2.** *{ağız}* Kanat tüyü; telek. [DS]

çelek[2], **-ği** [çel-mek > çel-ek / çel-ik] *{ağız} is.* **1.** Bir boynuzu kırık hayvan. **2.** Eğri boynuzlu hayvan. **3.** Gözü şaşı olan kimse. [DS]

çelek[3], **-ği** [? çelek] *{ağız} sf.* **1.** Kaba. **2.** Yakışıklı. [DS]

çelek[4], **-ği** [Karaç. çelek / çellek] *{ağız} is.* **1.** Metal su kovası. **2.** Tahta süt kovası. [DS]

çelek[5], **-ği** [çel-ek] *{ağız} is.* Elma, armut gibi meyvelerin yenmeyen çekirdek yuvaları. [DS]

çelek[6], **-ği** [çel-ek] *{ağız} is.* Koyunların kuyrukları altında birikmiş kuru pislik çakıldakları. [DS]

çelem[1], [Far. şelem] *{ağız} is.* **1.** Şalgam. **2.** Pancar. **3.** Kırmızı turp. [DS]

çelem[2], [çel-em] *{ağız} is.* Yiğit. [DS]

çelem[3], [çel-mek > çel-em] *{ağız} is.* Evin saçağı. [DS]

çelen[1], [çel-mek > çel-en / çel-eñ] *(çeleñ) {ağız} is.* **1.** Evlerin duvarlarını yağıştan korumak için damlarda yapılan dışa doğru çıkıntı; saçak. **2.** Kar, yağış, rüzgâr tutmayan kuytu yer. **3.** Köşe başı. [DS] ⊡ **çelen altı,** *{ağız} Ev.* [DS]|| **çeleñ hırsızı,** *{ağız} Becerikli hırsız.* [DS]

çelen[2], [Far. çālāk] *{ağız} sf.* **1.** (Delikanlı için) yakışıklı. **2.** Becerikli; canlı. **3.** Eline çabuk. [DS]

çelen[3], [çel-en] *{ağız} is.* Bağlarda karık boyunca dikine sıralanan çubuklar. [DS] ⊡ **çeleñ çevirmek,** *{ağız} Bağ kütüklerinin dibini çepeçevre açıp çevirmek.* [DS]

çelen[4], [çel-en] *{ağız} is.* Tarlada buğday saplarından yapılan öbek. [DS]

çelen[5], [çel-en] *{ağız} is.* **1.** Kadınların yakalarına veya başlarına taktıkları incili iğne. **2.** Kırkılan koyunların süs olsun diye boyunlarında bırakılan tüyler. [DS]

çelenç, [Lat. calumnia *(iftira)* > İng. challenge] *is. spor.* **1.** Rekor kıranlara verilen ve elden ele geçen kupa. **2.** Bu kupa için yapılan yarış.

çelenger, [Far. çilānger => çeleñger] *(çeleñger) {ağız} is.* Boş zamanlarını değerlendiren kimse. [DS]

çelengi, [çel-mek > çel-en-gi] *{ağız} is.* Evin saçağı. [DS]

çelenk[1], **-gi** [Far. çelenk چلنك] *is.* **1.** Törenlerde kullanılan veya bir saygı ifadesi olarak mezarlara konan halka şeklindeki çiçek demeti. **2.** Kadınların başlarına taktıkları mücevher ya da kıymetli madenden yapılma sorguç. **3.** *tar.* Eskiden savaşta başarı gösteren kahramanları veya komutanları ödüllendirmek için dağıtılan gümüş ya da altın sorguç armağanlar. **4.** *zool.* Kuşun kanadındaki iri tüyler. **5.** *{ağız}* Uzun kuş tüyü. [DS] **6.** *{ağız}* Dik boynuzlu sığır. [DS]

çelenk[2], **-gi** [çel-mek > çel-eñ > çelenk] *{ağız} is.* **1.** Saçak altı. **2.** Köşe başı.[DS]

Çelep, [çalap > çelep] *{ağız} is.* Tanrı. [DS]

çelep[1], [Ar. (Sur.) celeb] *is.* **1.** İmparatorluk döneminde Galata, Edirne ve İbrahim Paşa saraylarında görevlendirilen iç oğlanlarına verilen unvan. **2.** *{ağız}* Satılmak için ayrılmış kısır hayvan. [DS]

çelep[2], [çelep چلب] *{eAT} sf.* (Un için) esmer.

çelepağa, [çelebi+ağa] *{ağız} is.* Kayın birader. [DS]

çelepe, [? çelepe] *{ağız} is.* Sulu sepken. [DS]

çelepene, [Bulg. çerepna] *{ağız} is.* Toprak sac. [DS]

çelepne, [Bulg. çerepna] *{ağız} is.* **1.** Üstünde gözleme pişirilen sac. **2.** Ocakta pişirilen ekmeğe kapanan sac. [DS]

çelerik, -ği [çeler-ik] *{ağız} sf.* Şişerek gerilmiş. [DS]

çelermek[1], [cel-er-mek/çer-er-mek چلرمك / چره رمك] *{ağız} gçsz. f. [-ir]* **1.** Yer yer ışıltılı ve parıltılı hâl almak. **2.** (Ekinler için) yeşermek; kuvvetlenmeğe başlamak. **3.** *{eAT}* (Göz için) açılıp parlamak. **4.** Sinirlendiği için gözlerini açarak bağırıp çağırmak.

5. Büyümek gelişmek. 6. Hastalıktan kalkmak, iyi olmak. 7. Sallanarak yürüyüp kendini göstermek. 8. Büyüklere karşı gelmek. 9. (Bebek için) ağlamaktan tıkanmak. 10. Boğaza kaçan bir şeyi çıkarmaya çalışmak. 11. (Kan için) pıhtılaşmak. 12. Soğukta kalıp üşümek. 13. Susuzluktan bayılmak. 14. (Vurulan yer için) yara olmak. [DS]

çelermek[2], [*eT.* çerer-mek] *gçsz. f. [-ir]* **1.** (Koyun sürüsü için) çok yemekten ya da yediği ottan dolayı ölmek; şişip ölmek. **2.** *{ağız}* (Hayvan için) zehirli ot yiyerek ölmek. [DS] **3.** *{ağız}* (Hayvan için) fazla yağlanarak ölmek. [DS]

çelertme, [çeler-t-me چلرتمه] *{eAT} is.* Koyunlarda görülen öldürücü bir hastalık.

çelertmek[1], [çeler-t-mek] *{ağız} gçl. f. [-ir]* **1.** Saklanılan bir yerden başını hafifçe göstermek. **2.** Büyüyüp, gelişmeye yardım etmek. [DS]

çelertmek[2], [çeler-t-mek] *{ağız} gçl. f. [-ir]* (Zehirli ot vb. için) zehirleyerek veya şişkinlik vererek hayvanı öldürmek. [DS]

çelet, -di [? çelet] *{ağız} sf.* (Çocuk için) şımarık; hırçın; atılgan; haylaz. [DS]

çeleyi, [? çeleyi] *{ağız} is.* Ördeğin kanadının ucu. [DS]

çelfin, [Biz. Yun. selkes => celfin / çelfin] *{ağız} is.* Piliç. [DS]

çelgetir, [çel+get-ir ?] *{ağız} is.* Bazı yerleri eskimiş, yırtılmış giyecek. [DS]

çelgi, [çel-gi] *{ağız} is.* **1.** Çene altından bağlanarak kullanılan baş örtüsü. **2.** Alna bağlanan yazma veya yemeni. **3.** Kalem açacağı; kalemtıraş. [DS]

çelgin, [çel-gin] *{ağız} is.* Yaralı av hayvanı. [DS]

çelgir, [çel-gi > çel-gir] *{ağız} is.* Alna bağlanan yazma, yemeni. [DS]

çelh, [? çelh] *{ağız} is.* Harman savrulduktan sonra geri kalan yarı ezilmiş başak veya iri saman. [DS]

çeli[1], [? çeli] *{ağız} is.* Mısır sapı. [DS]

çeli[2], [? çeli] *{ağız} is.* Keçi yavrusu. [DS]

çeliba, [çelebi + ağa] *{ağız} is.* **1.** Baldız. **2.** Kayın birader. [DS]

çelibaşı, [çeri+baş-ı > çelibaşı] *{ağız} is.* Kötü bir işte öncülük eden; elebaşı olan kimse. [DS]

çeliç, -ci [çebiç > çeliç] *{ağız} is.* Bir yaşındaki keçi yavrusu. [DS]

çelik[1], **-ği** [çel-mek *(yandan kesmek)* > çel-ik] *is.* **1.** Çelmek suretiyle kesilmiş olan çubuk parçası veya odun; kısa kesilmiş ağaç dalı. **2.** Değneklerle vurmak suretiyle oynanan çubuklardan küçük olan parça. **3.** Daldan üretme sisteminde ana gövdeden ayrılmış ve köklendirilmek üzere toprağa gömülmüş ya da aşısı yapılacak dal, filiz, sürgün; kalem. **4.** *dnz.* Gemilerde, üzerine halat veya ip geçirip tutturmaya yarar metal veya ağaç değnek. **5.** *tasvf.* Mevlevi dergâhlarında kabahat işleyenleri cezalandırmak için kullanılan bir arşın uzunluğunda değnek. ⊡ **çelik çomak,** *Çelik denilen kısa kesilmiş ağaç dalı ve çomak adı verilen daha kalın ve uzun bir sopayla oynanan bir çocuk oyunu.*

çelik[2], **-ği** [Far. celüc / cülük *(değirmen taşı çenten araç)* > çelik] *is.* **1.** İçinde çok az karbon bulunan, ısıl ve mekanik işlemlerden geçirilmiş çok sert ve esnek demir ve karbon alaşımı. **2.** *sf.* Bu tür metalden yapılmış. **3.** Sağlam; çok güçlü; sarsılmaz; dayanıklı. ⊡ **çeliğe su vermek,** *Çeliği hızla soğutarak daha sert hâle getirmek.*|| **çelik başlık,** *Savaşta askerin başını mermilerin parça etkisinden korumak için giyilen çelikten yapılma başlık.*|| **çelik fabrikası,** *Çelik üreten fabrika.*|| **çelik gibi,** *Güçlü, sağlam.*|| **çelik kasa,** *Kıymetli evrak, para veya mücevher saklanan açılması ve kırılması çok zor kasa.*|| **çelik kapı,** *Çelik malzeme kullanılarak yapılmış kapı.*|| **çelik macunu,** *Yağ, vernik, dolgu ve boya maddelerinden hazırlanmış çabuk katılaşan boya astarı.*|| **çelik mavisi,** *Parlak gri-mavi.*|| **çelik metre,** *Kıvrılıp bükülebilen şeritten yapılmış ve bir kutu içine yay gibi bükülerek girebilen bir tür metre.*|| **çelik pamuğu,** *Verniklenmiş yüzeyleri düzeltmeye ya da matlaştırmaya yarayan uzun ve keskin kenarlı çelik tel tomarı.*|| **çelik yelek,** *Göğüs ve sırt bölgelerini kapatan kurşun geçirmez üstlük.*

çelik[3], **-ği** [Karç. çelek / çelik] *{ağız} is. folk.* Düğün sahiplerinin, akrabalarına özel bir törenle yolladığı koyun, kuzu, kaz eti. [DS]

çelik[4], **-ği** [çel-ik] *{ağız} is.* **1.** Pencere. **2.** Ahırlarda, dışarıya gübre atmak için açılmış delik. [DS]

çelik[5], **-ği** [çel-ik] *{ağız} is.* Bir boynuzu kırık hayvan. [DS]

çelik[6], **-ği** [çel-ik] *{ağız} is.* **1.** Direk başlığı. **2.** Ağaçtan yün eğirme aygıtı; kirman. **3.** Tahta yapmak için hazırlanmış ağaç kütüğü; kereste.[DS]

çelik[7], **-ği** [çel-ik] *{ağız} is.* İğde ağacı. [DS]

çelik[8], **-ği** [çel-ik] *{ağız} is.* Hayvanin boyunduruğa bağlandığı yer. [DS]

çelik[9], **-ği** [çel-ik] *{ağız} is.* On kiloluk tahıl ölçeği.[DS]

çelik[10], **-ği** [çel-ik] *{ağız} is.* İpek böceğine yaprağı verildikten sonra kalan dut çalısı. [DS]

çelik[11], **-ği** [çel-ik] *{ağız} is.* Baston. [DS]

çelik[12], **-ği** [çel-ik] *{ağız} is.* Kırılan kemiğin tedavisinde kullanılan yumurta ve un karışımı madde. [DS]

çelik[13], **-ği** [çel-ik] *{ağız} is.* Altınlara yapılan halka. [DS]

çelikhane, [çelik + Far. ḫāne] *(çelikha:ne) is.* Çelik üretilen fabrika.

çelikleme, [çelik-le-me] *is.* **1.** Ağaç yetiştirmek üzere ağaçlardan dal alma ve bu dalları köklenmesi için toprağa gömme işi. **2.** *{ağız}* Kısa odun. [DS] ⊡ **çelikleme atmak,** *{ağız} Bir ağaç parçasını ya da değneği dikine atmak.* [DS]

çeliklemek[1], [çelik-le-mek] *gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* **1.** Ağaç yetiştirmek üzere ağaçlardan dal almak ve bu dalları köklenmesi için toprağa gömmek. *{ağız} (aynı)* [DS] **2.** Ayakkabı vb. şeylerin dayanıklılığım artırmak için uygun yerlerine çelik parçaları yerleştirmek. **3.** *{ağız}* Bağ kütüğünü uzunca budamak. [DS] **4.** *{ağız}* Hayvana sarılan yükü, türlü yerlerden yedek iplerle bağlamak. [DS] **5.** *tasvf.* Mevlevi dergâhlarında kabahat işleyenleri çelik adı verilen değneklerle döverek cezalandırmak.

çeliklemek[2], [çelik-le-mek] *gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* Bıçak, satır, nacak gibi kesici araçların yüzüne çelik parçası kaynatmak.

çeliklenmek[1], [çelik-le-n-mek] *edil f. [-ir]* **1.** Çelik durumuna getirilmek. **2.** Uygun bir yerine çelik parçası eklenilmek.

çeliklenmek[2], [çelik-le-n-mek] *edil f. [-ir]* (Çelik adı verilen ağaç dalı için) kesilmek veya köklendirilmek.

çelikleşme, [çelik-le-ş-me] *is.* **1.** Çelik durumuna gelmek işi. **2.** Çelik gibi sert ve dayanıklı bir durum almak işi.

çelikleşmek, [çelik-le-ş-mek] *dönşl. f. [-ir]* **1.** Çelik durumuna gelmek; çeliğe dönüşmek. **2.** Çelik gibi güçlü ve sağlam olmak; sağlamlaşmak. *{ağız} (aynı)* [DS]

çelikleştirme, [çelik-le-ş-tir-me] *is.* **1.** Çelik durumuna getirmek işi. **2.** Çelik gibi sert ve dayanıklı hâle getirmek işi.

çelikleştirmek, [çelik-le-ş-tir-mek] *gçl. f. [-ir]* **1.** Çelik durumuna getirmek; çelik özelliği kazandırmak. **2.** Çelik gibi sert ve dayanıklı hâle getirmek.

çelikletme, [çelik-le-t-me] *is.* Çeliklemek işini yaptırmak; çelikli hâle getirme.

çelikletmek, [çelik-le-t-mek] *gçl. f. [-ir]* **1.** Çeliklemek işini yaptırmak. **2.** Demir veya başka bir metal üzerine çelik bir parça kaynattırmak.

çelikli, [çelik-li] *sf.* **1.** Çeliği olan. **2.** Çeliklenmiş olan.

çeliklik, -ği [çelik-lik] *{ağız} is.* Dam deliği. [DS]

çelikmen, [çelik-men] *{ağız} is.* Çelik çomak oyunu. [DS]

çeliksi, [çelik-si] *sf.* Çelik gibi olan; çeliği andıran; çelik özelliği taşıyan.

çelilemek, [çeli-le-mek] *{eT} gçl. f. [-r]* Karartmak. [KB]

çelim, [çel-mek > çel-im] *is.* **1.** Beden yapısı; cüsse; endam. **2.** *{ağız}* Davranış biçimi; eda; tavır. [DS] **3.** *{ağız}* Gösteriş. [DS] **4.** *{ağız}* Kuvvet; güç. [DS] ⧉ **çelim avuç,** *{ağız} Bir avuç dolusu.* [DS]|| **çelim başı,** *{ağız} Sırası gelmiş söz.* [DS]

çelimli, [çel-im-li] *sf.* **1.** Beden yapısı güzel ve oranlı; endamlı. **2.** *{ağız}* Güçlü; kuvvetli. [DS]

çelimsiz, [çel-im-siz] *sf.* **1.** Zayıf, güçsüz. **2.** Gösterişsiz.

çelimsizlik, -ği [çelim-siz-lik] *is.* Gösterişsiz ve güçsüz olma durumu.

çeling, [Çin. ch'a *(çay)* => çalıñ / çeliñ] *(çeliñ) {eT} sf.* Çin'den gelme; çini. [DLT] ⧉ **celiñ ayag,** *Çin kâsesi.* [DLT]

çelinmek, [çel-in-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* **1.** Takılmak; yeterince sağlıklı düşünememek. **2.** Takılıp düşmek. [DS]

çelipa, [Sümer. çelipa > Far. çelipā چليپا / Ar. ṣalīb] *(çelipa:) {OsT} is.* **1.** Put. **2.** Haç, çarmıh; istavroz; salip. **3.** Kıvrık, kavisli çizgi. **4.** Kadın kâkülü.

çelişen, [çel-iş-en] *is.* Birbiri ile karşıt olan veya tutarsızlık gösteren.

çelişik, -ği [çel-iş-ik] *sf.* **1.** Birbiri ile çelişen; birbirini yalanlayan; zıt. **2.** *man.* Nitelik ve nicelik bakımından birbirine ters olan; mütenakız.

çelişiklik, -ği [çel-iş-ik-lik] *is.* **1.** Çelişik olma durumu. **2.** Birbirine nitelik ve nicelik bakımından ters oluş. ⧉ **çelişiklik ilkesi,** *man. İki çelişik önermenin hem doğru hem yanlış olamayacağı ilkesi.*

çelişken, [çel-iş-ken] *sf.* Çelişik olan; çelişen.

çelişki, [çel-iş-ki] *is.* İki şey arasında var olan tutarsızlık veya zıtlık; karşıtlık; tenakuz.

çelişkili, [çel-iş-ki-li] *sf.* Birbiri ile aralarında çelişki bulunan; birbirini tutmayan; tutarsız olan; mütenakız.

çelişkisiz, [çel-iş-ki-siz] *sf.* Aralarında çelişki bulunmayan; tutarlı.

çelişme, [çel-iş-me] *is.* **1.** Birbirine zıt ve ters nitelikte olma; tenakuz, *(1942).* **2.** Aralarında tutarsızlık olma durumu. **3.** *man.* Karşıt iki şeyin durumu.

çelişmek, [çel-mek > çel-iş-mek] *işteş. f. [-ir]* **1.** Karşılıklı olarak birbirini çelmek. **2.** (Düşünce, söz, davranış için) birbirini tutmamak, birbirine ters düşmek, *(1942).*

çelişmeli, [çel-iş-me-li] *sf.* Aralarında çelişki bulunan; çelişen.

çelişmesiz, [çel-iş-me-siz] *sf.* Aralarında çelişki bulunmayan; çelişkisiz.

çelişmezlik, -ği [çel-iş-mez-lik] *is. man.* Çelişme olmaması durumu. ⧉ **çelişmezlik ilkesi,** *Bir şey kendisinden başka bir şey değildir veya bir şey bir niteliği hem taşıyor ham de taşımıyor olamaz, ilkesi.*

çeliştirmek, [çel-iş-tir-mek چلشترمك] *{eAT} gçsz. f. [-ür]* Gevelemek.

çeliye, [Far. çeliyye چليه] *is.* Eskiden ırmaklarda işleyen bir tür kayık.

çelke, [? çelke] *{ağız} is.* **1.** Kuyu bileziği. **2.** Üstü açık, etrafı çalı vb. ile çevrilmiş ağıl. [DS]

çelki, [çel-ki] *{ağız} is.* **1.** Kurumuş ağaç dalı. **2.** Duvarları yağmurdan korumak için duvarlara konulan çalı çırpı. **3.** Bağ kulübesi. **4.** Balkon; taraça. **5.** Bahçe; avlu. [DS]

çelle, [Far. çihil] *{ağız} is.* Yazın ve kışın en etkili olduğu zaman; yazın en sıcak zamanı; kışın en soğuk zamanı. [DS]

çellek[1], **-ği** [Karaç. çelle-k] *{ağız} is.* Su kovası. [DS]

çellek[2], **-ği** [çel-mek > çel-ik > çel(l)-ek / çel-lek] *{ağız} is.* Çelik çomak oyunu. [DS]

çellek[3], **-ği** [Far. çālāk] *{ağız} sf.* Atılgan; açıkgöz. [DS]

çellemek[1], [*eAT.* çer-er-mek > çeler-mek [Tietze]] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(i)-yor]* **1.** Soğuktan donmak. **2.** Gebermek. [DS]

çellemek[2], [çel-mek > çel-le-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* Caydırmak. [DS]

çellig, [çel-mek > çel-ik > çel(l)-ig] *{ağız} is.* Çelik çomak oyununda kullanılan kısa değnek. [DS]

çellik[1], **-ği** [çel-mek > çel-lik] *{ağız} is.* **1.** Çelik çomak oynanan değnek. **2.** Çelik çomak oyunu. [DS] ⊟ **çellik yapmak,** *{ağız} Yaramazlık yapmak.* [DS]

çellik[2], **-ği** [çel-mek > çel-ik > çel(l)-ik] *{ağız} is.* Kirman. [DS]

çellik[3], **-ği** [çel(l)-ik] *{ağız} is.* Kovana yerleştirilen gömecin düşmemesi için iki yanına dayanan ağaç parçası. [DS]

çelliklemek, [çel-ik > çel(l)-ik-le-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* Fırlatmak. [DS]

çellime, [çel-mek > çel-me > çel-(li)-me] *{ağız} is.* Kısa, çalı odunu. [DS]

çellist, [İt. cello > İng. cellist] *is.* Çello çalan müzikçi; çellocu.

çelliş, [? çelliş] *{ağız} is.* Çok ucuza alınan mal. [DS]

çello, [İt. violon-cello > çello] *is.* Keman ailesinden, kemandan daha güçlü ve bas sesi olan, bacak arasına alınarak çalınan bir yaylı çalgı; viyolonsel.

çellocu, [çello-cu] *is.* Çello çalan müzikçi; çellist.

çelme, [çel-me چلمه] *is.* **1.** Çelmek işi. **2.** Yürüyen birisini düşürmek için adım atarken önüne ayak uzatma işi. **3.** Ayakta duran birisini yere düşürmek amacıyla ağırlığını taşıyan ayağına arkadan bir bacağını dolama. **4.** *{ağız}* Uçları saçların altından ve enseden geçirilerek arkada bağlanan baş örtüsü. [DS] **5.** Zeybeklerin başlarına doladıkları oya işlemeli mendil. **6.** *{eAT}* Baş örtüsü; sarık. **7.** *{ağız}* Kısa çalı odunu. [DS] **8.** *mecaz.* Bir işi baltalama; engel olmaya çalışma. **9.** *{ağız}* Pencere; çelmelik. [DS] **10.** *{ağız}* Akarsuyun hızını kesmek için çalı ve kum torbaları ile yapılan set. [DS] **11.** *{ağız}* Keklik. [DS] ⊟ **çelme atmak,** *1. Birini çelme ile yere düşürmeye çalışmak. 2. Birinin başarılı olmasına engel olmak. 3. Bir işin başarı ile sonuçlanmasını engellemek.*|| **çelme çelik,** *{ağız} Çelik çomak oyunu.* [DS]|| **çelme takmak,** *1. Birini çelme ile yere düşürmeye çalışmak. 2. Birinin başarılı olmasına engel olmak. 3. Bir işin başarı ile sonuçlanmasını engellemek.*|| **çelme yemek,** *1. Çelme takılarak yere düşürülmek istenmek. 2. Başarısına engel olunmak; baltalanmak.*

çelmek[1], [çel-mek] *gçl. f. [-er]* **1.** Yolundan çevirmek; engellemek; gidiş yönünü değiştirmek; saptırmak. **2.** Çelme takarak birini düşürmek. **3.** Birini kandırmak. **4.** Bir şeyin kenarını çapraz veya verev kesmek. **5.** (Örtü için) örtünüp iki ucunu bağlamak. **6.** (Söz, düşünce için) birbirini tutmamak; uymamak; nakzetmek. **7.** *{ağız}* (Kalem, kazık vb. için) ucunu yontarak sivriltmek; açmak [DS] **8.** *{ağız}* Havaya fırlatılan çeliği çomak ile vurarak uzaklaştırmak. [DS]

çelmek[2], [çel-mek] *{ağız} gçl. f. [-er]* **1.** Koyunlar çiftleşirken kuyruklarını yana doğru çekerek yardımcı olmak. **2.** *gçsz. f.* (Koyun için) çiftleşmek. [DS]

çelmek, [gel-mek > çel-mek] *{ağız} gçsz. f. [-ir]* Gelmek. [DS]

çelmeleme, [çelme-le-me] *is.* **1.** Çelme takarak düşürmek işi. **2.** Birinin başarısını engellemek eylemi.

çelmelemek, [çel-mek > çelme-le-mek] *gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* **1.** Çelme takarak düşürmek. **2.** Birinin başarısını engellemek; baltalamak.

çelmelenme, [çelme-le-n-me] *is.* **1.** Çelme takılarak düşürülme eylemi. **2.** Başarısına engel olunma eylemi.

çelmelenmek, [çelme-le-n-mek] *edil. f. [-ir]* **1.** Çelme takılarak düşürülmek. **2.** Başarısına engel olunmak; baltalanmak.

çelmeleyiş, [çelme-le-y-iş] *is.* Çelmelemek eylemi veya biçimi.

çelmelik, -ği [çel-me-lik] *{ağız} is.* Pencere. [DS]

çelmen, [çel-men] *{ağız} is.* Fese veya başa sarılan oyalı krep, mendil veya yazma. [DS]

çelmice, [çel-mece > çel-mice] *{ağız} is.* Kısa çalı odunu. [DS]

çelmig, -ği [çel-mik > çel-mig] *{ağız} is.* → çelmik[1]. [DS]

çelmik[1], **-ği** [çel-mek > çel-mik] *{ağız} is.* **1.** Harmanda tahıl elendikten sonra kalburun üstünde kalan iri saman veya başak parçaları; kesmik. **2.** Pamuk kozasından lifler alındıktan sonra geri kalan kabuk. **3.** *sf.* (Miktar için) çok az. [DS]

çelmik[2], **-ği** [Erme. cermug > çelmik] *{ağız} is.* Ilıca; kaplıca. [DS]

çelmik[3], **-ği** [çim-lik > çelmik] *{ağız} is.* Çayırlık. [DS]

çelpek, [çelp-ek / çelp-ik] *{eT} is.* Göz çapağı. [DLT]

çelpeklenmek, [çelpek-le-n-mek] *{eT} dönşl. f. [-ür]* (Göz için) çapaklanmak. [DLT]

çelpene, [Bulg. čerepna] *{ağız} is.* Ekmek pişirmekte kullanılan sac. [DS]

çelpeşik, -ği [*eT.* çalpaş-mak > çelp-eş-ik] *{ağız} sf.* **1.** Karışık. **2.** Bozuk. **3.** (Kişi için) sıtmadan yürü-

yemeyecek kadar bitkin düşmüş. **4.** (Odun için) zor kırılan. **5.** (Arazi için) çamurlu; batak. [DS]

çelpeşük, -ğü [çelp-eş-ük] *{ağız} sf.* Karışık; bozuk. [DS]

çelpi, [çelp > çelp-i] *{ağız} is.* Dam saçağı. [DS]

çelpik, -ği [çelp > çelp-ik] *{ağız} is.* **1.** Paçavra. **2.** Ağacın yeni çıkmış dalları. [DS]

çelpin, [And. yer. d. > Biz. Yun. selkes] *{ağız} is.* Piliç. [DS]

çelpmek, [çelp-mek] *{ağız} gçsz. f. [-er]* Göz kırpmak. [DS]

çelt, [Gürc. çelti] *{ağız} is.* Üzerinde meyve kurutulan, ağaç dallarından örülmüş büyük sele. [DS]

çeltek[1], -ği [Kırg. cel-mek *(yelmek)* > çel-t-ek] *{ağız} is.* **1.** Çoban yamağı. **2.** Yardımcı; uşak. **3.** Dost; ahbap. [DS]

çeltek[2], -ği [? çeltek] *{ağız} is.* Deriden yapılan kalbur. [DS]

çeltek[3], -ği [çelt-ek] *{ağız} sf.* Korkak. [DS]

çeltek[4], -ği [Far. şeltük] *{ağız} is.* Kabuklu pirinç. [DS]

çelten, [Kırg. cel-mek *(yelmek)* > çel-t-en] *{ağız} is.* Deveyi yeden kimse. [DS]

çeltermek, [? çelt-er-mek] *{ağız} gçsz. f. [-ir]* **1.** Kızgın kızgın bakmak. **2.** Büyüklere karşı gelmek. [DS]

çelteşik, [çelp / çelt *(yans.)* > çelt-eş-ik] *{ağız} is.* (İş, durum için) karışık; anlaşılması zor. [DS]

çelti[1], [çel-mek > çel-ti] *{ağız} is.* **1.** Derelerde balık avlamak için kullanılan, çubuklardan örülmüş, bir tarafı açık diğer tarafı kapalı bir tür tuzak. **2.** Kuş yakalamakta kullanılan bir tür ökse. [DS]

çelti[2], [çel-ti] *{ağız} is.* Meyve kurutulacak sergi. [DS]

çeltik[1], -ği [Far. şeltūk] *is.* **1.** Pirinç. **2.** Kabuğu soyulmamış pirinç. **3.** *{ağız}* Nişastası çıkarıldıktan sonra kalan buğday kabuğu. [DS] **4.** *{ağız}* Suyu alınmış meyve posası. [DS] **5.** *{ağız}* Kırıntılı leblebi. [DS] **6.** *{ağız}* Mısır patlakları arasında patlamadan kalmış olan taneler. [DS] **7.** *{ağız}* Pirinç içinde bulunan yabancı bitki tohumları. [DS] ⊟ **çeltik fabrikası,** *Pirinçlerin kabuklarının tıraşlanarak soyulduğu fabrika.*|| **çeltik kargası,** *zool. İbisgiller familyasından sıcak ve ılıman bölgelerde yaşayan, Orta Avrupa'da yuva yapan, Afrika'da kışlayan ibis, (Plegadis falcinellus).*|| **çeltik nehri,** *Pirinçlerin sürekli suda bırakılması için pirinç tarlalarına açılan arklar.*|| **çeltik tarlası,** *Pirinç yetiştirilen sulak tarla.*

çeltik[2], -ği [cel-mek *(yelmek)* > çel-(i)t-ik] *{ağız} is.* Çoban yamağı. [DS]

çeltik[3], -ği [çel-(i)t-ik] *{ağız} is.* Ufak hayvan. [DS]

çeltik[4], -ği [çel-(i)t-ik] *{ağız} is.* Dokunaklı söz. [DS]

çeltik[5], -ği [çel-(i)t-ik] *{ağız} is.* Kesilmiş odun parçası. [DS]

çeltikçi, [çeltik-çi] *is.* Çeltik yetiştiren kimse.

çeltikçilik, -ği [çeltik-çi-lik] *is.* Çeltikçinin yaptığı iş.

çeltikli, [çeltik-li] *sf.* Çeltiği olan; içinde çeltik bulunan.

çeltiklik, -ği [çeltik-lik] *is.* İçinde çeltik yetiştirilen yer, tarla.

çeltin, [çel-(i)t-in ?] *{ağız} is.* Bir tür kuş tuzağı. [DS]

çeltiyh, [Far. şeltük => çeltik > çetiyh] *{ağız} is.* Pirinç tohumu. [DS]

çeltük[1], -gü [Far. şeltük => çeltük چلتوك] *{eAT} is.* Kabuklu pirinç; çeltik. ⊟ **çeltük çeltük,** *{ağız} Düzensiz; dengesiz.* [DS]

çeltük[2], -gü [cel-mek *(yelmek)* > çel-(i)t-ik] *{ağız} is.* Bir çocuk oyunu. [DS]

çeltük[3], -gü [Far. şeltük] *{ağız} is.* **1.** Buğday veya başakla karışık iri saman; çelmik. **2.** Hastalıklı meyve. [DS]

çelük[1], -ğü [çel-ik > çel-ük] *{ağız} is.* Kavaklık. [DS]

çelük[2], -ğü [Yun. kaliki] *{ağız} is.* Çocuk ayakkabısı. [DS] ⊟ **celüge koymak,** *{ağız} Kırılan ayağı alçıya koymak.* [DS]

çem[1], [çem / çım / çöm *(yans.)*] *is.* Köpek ve benzeri hayvanların havlamasını ve buna benzer sesler çıkarmayı anlatan kök. [Zülfikar] *çem-kir-mek, çem-ki-n-mek*

çem[2], [çem / çim *(yans.)*] *is.* Anlaşılmayacak biçimde sözler söylemeyi ya da gevezelik etmeyi anlatan kök. [Zülfikar] *çem çem, çem çüm* ⊟ **çem basmak,** *{ağız} Konuyu kapatmak.* [DS]

çem[3], [Far. çemiden *(salınarak yürüme)* > çem چم] *{OsT} is.* **1.** Naz ile salınarak yürüme. **2.** Anlam. **3.** Suç; kabahat. **4.** Yemek. **5.** *sf.* Süslü; düzgün. **6.** Kazanılmış; toplanılmış; yığılmış.

çem[4], [çim > çem] *{ağız} is.* **1.** Zararlı otlarla dolu yer. **2.** Çayır çimen. **3.** Karamuk ve benzeri bodur yaban ağaçları ile dolu yer. [DS] ⊟ **çem yeli,** *{ağız} Doğu yeli; poyraz.* [DS]

çem[5], [çem] *{ağız} is.* Akar su. [DS]

çemak, -ğı [Erme. ts'maḫ / Gürc. çmaḫe] *{ağız} is.* Bit öldüren zehirli bir ot. [DS]

çeman, [Far. çemān چمان] *(çema:n) {OsT} sf.* **1.** Salınarak yürüyen; nazlı. **2.** *is.* Şarap kadehi. **3.** Çimen.

çemane, [Far. çemāne چمانه] *(çema:ne) {OsT} is.* İçki kadehi; şarap kadehi.

çemani, [Far. çemānī چمانى] *(çema:ni:) {OsT} is.* **1.** Salınıcı; naz edici. **2.** Saki.

çemapur, [Hind. cemāpür *(Hindistan'da efsanevi bir kent)* چماپور] *{OsT} sf.* (Ordu için) derme çatma.

çembalo, [İt. clavi-cembalo] *is.* Spinet ailesinden telli ve klavyeli bir çalgı; klavsen.

çembelcik, -ği [çembel-cik] *{ağız} is.* Saka kuşu. [DS]

çember[1], [Far. çenber] *{ağız} is.* **1.** Kadınların saçlarını toplamada kullandıkları bir şakaktan öbürüne kadar uzanan metal. **2.** Başa veya boyuna bağlanan büyük yazma, yemeni; başörtüsü. [DS]

çember[2], [Far. çenber] *is.* **1.** *mat.* Bir merkeze aynı uzaklıkta bulunan noktaların meydana getirdiği kapalı eğri; daire; halka. **2.** Değirmi hâle sokulmuş sert cisimlerin çevresi. **3.** Çocukların bir sopa ile yuvarlayarak arkasından koştukları daire şeklindeki oyuncak. **4.** Kişilik haklarından yoksunluk; bağlı kimse; esirlik; esaret. **5.** Fıçı, sandık, ambalaj paketi, araba tekerleği gibi şeyleri sıkı tutturmak için çevrelerine geçirilen metal ya da plastik şerit. **6.** *müz* Türk musikisinde genellikle ilahi formunda kullanılan on iki darplı bir usul. **7.** *as.* Tunç topların namlu çevresini saran metal kuşak. **8.** Elişi yapılan ve üzerine işlenecek kumaşın gerdirildiği ahşap kasnak. **9.** Bir kişiyi saran ve sıkıntıya sokan duygu. **10.** *{ağız}* Araba ve kağnı tekerleklerine takılan değirmi demir. [DS] **11.** *{ağız}* Çoban köpeklerinin boyunlarına takılan mahmuzlu halka. [DS] **12.** *{ağız} müz.* On iki telli çalgı. [DS] **13.** *{ağız}* Oda bölmelerinde kiriş altına konulan direk. [DS] **14.** *{ağız}* Çerçeve. [DS] **15.** *{ağız}* Pulluğa bağlı olan boyunduruğun alt parçası. [DS] **16.** *sf.* Biçimi çemberi andıran; çember gibi. ⊟ **çember açısı,** *mat. Çember üzerinde alınan bir noktadan uzatılan ve çember üzerinde bir yay ayıran iki kirişin oluşturduğu açı.*|| **çember çevirmek,** *Özel sopası ile bir çemberi çevirerek oynamak.*|| **çembere almak,** *as. Çevresini sarmak; kuşatmak.*|| **çembere düşmek,** *as. Kuşatma içinde kalmak.*|| **çember geçirmek,** *Çevresini çemberle kuşatmak; çemberlemek.*|| **çemberi yarmak,** *as. Kuşatmadan kurtulmak.*|| **çember sakal,** *Yüzü çepeçevre kuşatan yuvarlak sakal.*|| **çember tahtası,** *Kestane, kayın, dişbudak ağacından çember yapmaya elverişli kereste.*|| **çember yağı,** *{ağız} İç yağı.* [DS]

çemberbaz, [Far. çenber-bāz] *(çemberba:z) is.* Çemberlerle gösteri yapan sirk oyuncusu.

çemberdeş, [çember-deş] *sf. mat.* (Noktalar için) aynı çember üzerinde bulunan.

çembere, [Far. çenberī => çembere] *{ağız} is.* Kadınların başlarına taktıkları kasnak. [DS]

çemberi, [Far. çenberī] *(çenberi:) {OsT} sf.* Çember biçiminde olan. ⊟ **çemberi çulla,** *{ağız} Kadın baş örtüsü; yemeni.* [DS]

çemberleme, [çember-le-me] *is.* **1.** Çemberle kuşatma. **2.** Çember takma.

çemberlemek, [çember-le-mek] *gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* **1.** Çember geçirmek; çemberle kuşatmak. **2.** Çember hâline sokmak.

çemberlenme, [çember-le-n-me] *is.* **1.** Çemberle kuşatılma eylemi. **2.** Soğukta ve iç basınç altında bir borunun çember biçimini almasını sağlayan usul.

çemberlenmek, [çember-le-n-mek] *edil. f. [-ir]* **1.** Çemberle kuşatılmak. **2.** Çember geçirilmek. **3.** Çember hâline getirilmek. **4.** *dönşl. f.* Çember edinmek; çember sahibi olmak.

çemberlenmiş, [çember-le-n-iş] *sf.* (Boru için) soğuk ortamda çember geçirilmiş.

çemberletme, [çember-le-t-me] *is.* Çember geçirtme işi.

çemberletmek, [çember-le-t-mek] *gçl. f. [-ir]* **1.** Çemberlenmesini sağlamak. **2.** Etrafına çember geçirtmek.

çemberli, [çember-li] *sf.* **1.** Çemberi olan. **2.** Üzerine veya etrafına çember geçirilmiş, çemberlenmiş bulunan. **3.** *is.* Eskiden kullanılan arkası kalkık bir tür koşu arabasına verilen ad.

çembersel, [çember-sel] *sf.* **1.** Çemberi andıran. **2.** Çember biçiminde olan.

çembersiz, [çember-siz] *sf.* **1.** Çemberi olmayan. **2.** Çembersiz, üzerine veya etrafına çember geçirilmemiş bulunan.

çemcik, -ği [çamçak > çemcik] *{ağız} sf.* (Ağız için) bir tarafa çarpık. [DS]

çemçe, [çam *(yans.)* > çam-çak > çam-ça / Far. çām *(büyük kepçe)* + çā *(küçültme e.)* => çam-ça > çemçe] *{ağız} is.* Ağaçtan yapılmış büyük kaşık; kepçe. [DS]

çemçem, [çem *(yans.)* + çem] *{ağız} sf.* Geveze. [DS] ⊟ **çemçem etmek,** *{ağız} Gevezelik etmek.* [DS]

çemçırah, [? çemçıraḫ] *{ağız} is.* Kıymetli taş. [DS]

çemçiğ, [çamça / çömçe > çemçiğ] *{ağız} is.* Ağaçtan yapılmış su kabı. [DS]

çemçuk, -ğu [çem-çük] *{ağız} sf.* → çemçük. [DS]

çemçük, -ğü [çem *(yans.)* > çem-çük] *{ağız} sf.* Zayıf ve çirkin. [DS] ⊟ **çemçük kaşık,** *{ağız} Kısa saplı tahta kaşık.* [DS]

çemçüm, [çem *(yans.)* + çüm] *{ağız} sf.* Geveze. ⊟ **çemçüm etmek,** *{ağız} Gevezelik etmek.* [DS]

çemçüme, [Ar. cümcüme] *{ağız} is.* Ufak tefek; cimcime. [DS]

çemçün, [? çemçün] *{ağız} is.* Soğan, sarımsak ve pırasanın ortasından büyüyüp uzayarak tohum veren sap. [DS]

çeme, [çem-e] *{ağız} sf.* Budala; sersem. [DS]

çemek[1], **-ği** [çem-ek] *{ağız} is.* Yer odalarındaki camsız küçük pencere. [DS]

çemek[2], **-ği** [Erme. camak] *{ağız} is.* **1.** Üvendirenin ucundaki sıyırgı. **2.** Zıpkın. [DS]

çemek[3], [çem *(yans.)* > çem-ek] *{ağız} sf.* Çok konuşan; geveze. [DS]

çemen[1], [*eT.* çimgen > Far. çemen چمن] *{OsT} is.* Çimen; yeşillik. ⊟ **çemen-ārā,** *{OsT} Bahçıvan.*|| **çemen-istān,** *{OsT} Çimenlik; bahçe.*|| **çemen-pîrā,** *{OsT} Bağ budayıcı.*|| **çemen-soffa,** *{OsT} Bahçede çimenle kaplı, oturacak yer.*|| **çemen-zār,** *{OsT} Çimenlik.*

çemen², [Erme. çamon / Rum. kaminon [EREN]] *is.* **1.** *bot.* Maydanozgillerden bir tür kimyon *(Cuminum cyminum)* ve bunun kokulu tohumu. **2.** Çemen tohumları pastırmanın üzerine sürülmek üzere, un gibi öğütüldükten sonra kırmızı biber ve dövülmüş sarımsakla karıştırılmak suretiyle hazırlanmış macun.

çemen³, [? çemen] *{ağız} is.* Pirzola. [DS]

çemender, [Far. çemend-er چمندر] *{eAT} {OsT} is.* Eşek.

çemenleme, [çemen-le-me] *is.* Üzerine çemen sürme veya çemene koyma işi.

çemenlemek, [çemen-le-mek] *gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* **1.** Üzerine çemen sürmek. **2.** Çemene yatırmak.

çemenli, [çemen-li] *sf.* Çemeni bulunan veya çemen sürülmüş olan.

çemensiz, [çemen-siz] *sf.* Çemeni bulunmayan veya çemen sürülmemiş olan.

çemente¹, [? çemente] *{ağız} sf.* Başkasının sırtından geçinen; asalak. [DS]

çemente², [? çemente] *{ağız} is.* Çoluk çocuk. [DS]

çemente³, [İt. cemento] *{ağız} is.* Çimento. [DS]

çemenzar, [Far. çemen-zār چمنزار] *(çemenza:r) {OsT} is.* Çimenlik; yeşillik.

çemete, [? çemete] *{ağız} is.* Su tası. [DS]

çemiç¹, **-ci** [çebiç / çebiş > çemiç] *{ağız} is.* Bir yaşındaki erkek keçi. [DS]

çemiç², **-ci** [Erme. č'amič] *{ağız} is.* **1.** Dut ve üzüm kurusu. **2.** İri leblebi. [DS]

çemilemek, [çem-i(r)-le-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* Kol ve paçaları sıvamak. [DS]

çemille, [? çemille] *{ağız} is.* Semizotu. [DS]

çemin, [Far. çemīn چمین] *(çemi:n) {OsT} is.* Sidik ve pislik.

çemillemek, [çem-i(r)-le-mek > çemil-le-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* Kol ve paçaları sıvamak. [DS]

çemillenmek, [çem-i(r)-le-n-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* İşe başlamakta istekli olmak; kararlı olmak. [DS]

çemilli, [? çemilli] *{ağız} is.* Semizotu. [DS]

çemin, [Erme. çamiç] *{ağız} is.* Kuru üzüm. [DS]

çemiremek, [çem-ir-e-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-r(i)-yor]* Kolunu veya paçalarını sıvamak; eteğini toplamak. [DS]

çemirenmek, [çem-ir-e-n-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* Kolunu veya paçalarını sıvamak; eteğini toplamak. [DS]

çemirlemek, [çem-ir-le-mek] *{ağız} gçl. f. [-r][-l(i)-yor]* Kolları ya da paçaları toplamak; dışına doğru kıvırmak; çemremek. [DS]

çemirlenmek, [çem-ir-le-n-mek *{ağız} dönşl. f. [-ir]* Kollarını veya paçalarını kıvırarak veya sıyırarak toplamak; çemrenmek. [DS]

çemirli, [çem-ir-li] *{ağız} sf.* Kollarını, paçalarını ya da eteklerini toplamış; çemrenmiş. [DS]

çemirmek, [çem-ir-mek] *{ağız} gçl. f. [-ir]* Kolunu veya paçasını sıvamak; eteklerini toplamak. [DS]

çemirrenmek, [çemir-le-n-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* → çemirlenmek. [DS]

çemirşek, -ği [? çemirşek] *{ağız} is.* Atların burunlarında olan bir hastalık. [DS]

çemiş¹, [*eT.* çebiç / çemiş] *{ağız} is.* Altı ay ile bir yaş arasındaki keçi yavrusu. [DS] ◘ **çemiş eti,** *{ağız} Keçi eti.* [DS]

çemiş², [Erme. č'amič] *{ağız} is.* **1.** Dut kurusu. **2.** Kuru üzüm. [DS]

çemiş³, [çemiş] *{ağız} is.* **1.** Kavun. **2.** Ballanmış armut. [DS]

çemişkemek, [çemiş-ke-mek] *{ağız} gçsz. f. [r] [-k(i)-yor]* (Meyve için) kurumaya yüz tutmak; kabuğundan ayrılmak. [DS]

çemişlenmek, [çemiş-le-n-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* Kuruyup tatlanmak. [DS]

çemişmek, [çemiş-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* (Bitkiler için) susuzluktan sararmak; suyu çekilmek. [DS]

çemit, [Erme. çamiç] *{ağız} is.* Dut kurusu. [DS]

çemki, [? çemki] *{ağız} is.* Hayvanların yünü kırkıldıktan sonra vurulan damga. [DS]

çemkinme, [çem-kin-me] *{ağız} is.* Hayvanların az otlu yerde otlaması. [DS]

çemkinmek, [çem-kin-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* **1.** (Köpek için) olduğu yerde kesik kesik havlamak. **2.** Karşı gelmek; sert cevap vermek. [DS]

çemkiriş, [çem *(yans.)* > çem-kir-iş] *is.* Çemkirme eylemi veya biçimi.

çemkirme, [çem *(yans.)* > çem-kir-me] *is.* Çemkirmek işi.

çemkirmek, [çem *(yans.)* > çem-kir-mek] *{ağız} gçsz. f. [-ir]* **1.** Kendinden büyük ve yaşlı birine karşı yüksek sesle ve saygısızca karşılık vermek; diklenmek; karşı gelmek. **2.** (Köpek için) olduğu yerde kesik kesik havlamak. **3.** (Av köpeği için) ava yaklaştığı zaman ses çıkararak haber vermek. **4.** (Köpek yavruları için) açlıktan acı acı ses çıkarmak. **5.** (Çakal için) ulumak. **6.** (Yaban hayvanları için) bağırmak. [DS]

çemkirmeyh, [çem-kir-mek > çemkirmeyh] *{ağız} gçszl. f. [-ir]* → çemkirmek. [DS]

çemkirtmek, [çem-kir-t-mek] *{ağız} gçl. f. [-ir]* Çemkirmek eylemini yaptırmak; çemkirmesine sebep olmak.

çemkitmek, [çem *(yans.)* > çem-ki-t-mek] *gçsz. f. [-ir]* (Hayvanlar için) korku duyduklarında kulaklarını dikerek etrafa sert sert bakmak.

çemkürmek, [çem-kür-mek] *{ağız} gçsz. f. [-ür]* → çemkirmek. [DS]

çemlamak, [çem-le-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]*

Kolunu veya paçalarını sıvamak; eteklerini toplamak. [DS]

çemlanmak, [çem-le-n-mek ?] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* Sövmek. [DS]

çemlek[1], **-ği** [çem-le-k] *{ağız} sf.* (Kol ve bacak için) çemrenmiş; çıplak. [DS]

çemlek[2], **-ği** [çömlek] *{ağız} is.* Sıvı koymaya yarar tahta kap. [DS]

çemlemek, [çem-le-mek] *{ağız} gçl. f. [-r]* **1.** Arklardan taşan suyun önünü çalı çırpı ile tutmak. **2.** Kollarını ve paçalarını sıvamak; eteğini toplamak. [DS]

çemlenmek[1], [çem-le-n-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* Çemrenmek. [DS]

çemlenmek[2], [çim-le-n-mek] *{ağız}* dönşl. f. [-ir] Çimlenmek. [DS]

çemliğ, [çem-lik] *{ağız} is.* Ağaç dikilmiş yer. [DS]

çemlik[1], **-ği** [çem-lik / çim-lik] *{ağız}* is. Çimenlik; çayırlık. [DS]

çemlik[2], **-ği** [Erme. cermuk] *{ağız} is.* Kaplıca. [DS]

çemper, [Far. çenber] *{ağız} is.* Kadın baş örtüsü; yemeni. [DS]

çemre, [Far. çihre] *{ağız} is.* Çehre; yüz. [DS]

çemreh, [çem-re-k] *{ağız} sf.* → çemrek. [DS]

çemrek[1], **-ği** [çem-re-k چمرك] *{OsT} sf.* **1.** Kıvrak; çabuk iş yapan; becerikli; düzenli. *{ağız} (aynı)* [DS] **2.** Kısa. **3.** *{ağız}* (Kol ve bacak için) çıplak; çemrenmiş. [DS]

çemrek, -ği [çem-re-k] *{ağız} sf.* (Kişi için) becerikli; düzenli. [DS]

çemrekçe, [çem-re-k-çe] *{ağız} sf.* Derli toplu. [DS]

çemreklik, -ği [çem-re-k-lik] *{ağız} is.* Çeviklik; kuvvetlilik. [DS]

çemreme, [*eT.* çerme-mek > çemre-me] *is.* Eteklerini veya kollarını yukarı doğru sıvamak, toplamak işi.

çemremek, [*eT.* çerme-mek> çemre-mek چمرمك] *gçl. f. [-r] [-r(i)-yor]* **1.** Gömlek kolunu veya pantolon paçasını üst üste kıvırmak suretiyle yukarı doğru toplamak; sıvamak. *{eAT} {ağız} (aynı)* [DS] **2.** Entari, palto gibi giyeceklerin eteklerini toplayıp bele bağlamak veya böyle yaparak oturmak. **3.** *{ağız}* Herhangi bir şeyin ucunu, etrafını toplamak. [DS]

çemrenmek, [çemre-n-mek / çimre-n-mek چمرنمك] *dönşl. f. [-ir] [eAT. -ür]* **1.** Kendi elbisesinin kolunu, paçasını kıvırmak suretiyle toplamak; sıvanmak. *{eAT} {OsT} (aynı)* **2.** Bir işe girişmek; iş için gerekli hazırlıkları tamamlamak; kolları sıvamak. **3.** *{ağız}* Yüznumaraya oturmak. [DS]

çemrenik, -ği [çemre-n-ik] *{ağız} sf.* Kolları sıvanmış; paçaları çemrenmiş; etekleri toplanmış. [DS]

çemrilemek, [çem-re-le-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* Kollarını, paçalarını sıvamak; eteğini toplamak. [DS]

çemse, [? çemse] *{ağız} is.* Öksürürken ağızdan sıçrayan tükrük parçaları. [DS]

çemşik, -ği [Erme. çamiç] *{ağız} is.* Buruşmuş sebze veya meyve. [DS]

çemtük, -gü [çem-(i)t-ük] *{ağız} sf.* **1.** Sözünde durmayan. **2.** Geveze. [DS]

çemülemek, [çem-ü-le-mek] *{ağız} gçsz. f. [-r [-l(i)-yor]* Ağlamak. [DS]

çemüllenmek, [çem-(ir)-le-n-mek / çemre-n-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* Çemrenmek. [DS]

çemirlenmek, [çem-ir-le-n-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* Çemrenmek. [DS]

çemüt, [Erme. çamiç] *{ağız} is.* Dalında kurumuş dut meyvesi. [DS]

çen[1], [çan / çang / çank / çen / çın / çıng / çınk / çin / çing *(yans.)*] *is.* Çınlamayı andırır konuşma, bağrışma, ötüşme ve gevezelik etmeyi anlatan kök. [Zülfikar] *çen çen, çen çen etmek*

çen[2], [çan / çen *(yans.)*] *is.* İri yapılı köpek ve köpek türü hayvanların havlamasını anlatan kök. [Zülfikar] *çen-kir-mek*

çen[3], [çen] *{ağız} is.* Sis; duman. [DS]

çen[4], [çen] *{ağız} is.* **1.** Bir şeyin yarı parçası. **2.** Omuz arası. **3.** Ceviz içi. [DS]

çenag, [Far. çenāġ چناغ] *(çena:ğ) {OsT} is.* Çanak.

çenak, -ğı [? çenak] *{ağız} is.* İki derenin birleştiği yer. [DS]

çenar, [Far. çenār چنار] *(çena:r) {OsT} is.* Çınar; çünük.

çenber, [Far. çenber چنبر] *{OsT} is.* **1.** Çember. **2.** *{eAT} {ağız}* Baş yemenisi; yazma. [DS] **3.** Esirlik; bağlılık. ⧉ **çenber-bāz,** *{OsT} Çemberler arasından atlayarak gösteri yapan cambaz.*|| **çenber-deş,** *{OsT} Aynı çemberde bulunan noktalar.*|| **çenber-i gerdān,** *{OsT} anat. Boyun kemiği.*|| **çenber-i mīnā,** *{OsT} Gökyüzü.*|| **çenber yağı,** *{ağız} Karın zarı.* [DS]

çenberî, [Far. çenber-ī چنبری] *(çenberi:) sf.* **1.** Çember biçiminde olan; çember gibi. **2.** *{ağız} is.* Kadın baş örtüsü; yazma; yemeni. [DS]

çencere, [Far. tengīre *(tencere)*] *{ağız} is.* Tencere. [DS]

çenci, [İt. cencio / Yun. tzentzi] *{ağız} is.* Tutacak. [DS]

çencik, -ği [çen *(yans.)* > çen-cik] *{ağız} is.* Kilidi takmak için kullanılan halka. [DS]

çencire, [Far. tengīre] *{ağız} is.* Tencere. [DS]

çencüne, [Ar. cümcüme] *{ağız} sf.* Kısa boylu; bodur. [DS]

çenç, [İng. change] *is.* **1.** Bir ülkenin parasını başka ülke parasına çevirme; tahvil etme. **2.** *argo.* Bir yerden aşırılmış, çalınmış veya yürütülmüş eşya, mal. **3.** *argo.* Üzerinde bulunan araca ait olmayan, numarası kazınmış, değiştirilmiş motor.

çençen, [çen *(yans.)* > çen+çen] *{ağız} sf.* Çok konu-

şan; geveze. [DS] ⚐ **çençen aşı,** *{ağız} Bir hamur tatlısı.* [DS]|| **çençen etmek,** *{ağız} 1. Çok konuşmak. 2. Acı sözler söylemek.* [DS]|| **çençen itmek,** *{ağız} Acı sözler söylemek.* [DS]

çençere, [Far. tengīre] *{ağız} is.* Tencere. [DS]

çençi, [çen *(yans.)* > çen-çi ?] *{ağız} is.* Küçük mavi boncuklarla üç parmak şeklinde örülmüş nazarlık. [DS]

çençüne, [Ar. cümcüme] *{ağız} sf.* Kısa boylu; bodur. [DS]

çend[1], [Far. çend چند] *{OsT} sf.* **1.** Birkaç. **2.** *zf.* Her ne kadar. **3.** Ta ki. ⚐ **çend-bār,** *{OsT} Birkaç defa.*|| **çend-în,** *{OsT} Bu kadar.*|| **çend-rūz,** *{OsT} Birkaç gün.*

çend[2], [? çend] *{ağız} is.* Ceviz içi. [DS]

çendan, [Far. çendān چندان] *(çenda:n) {OsT} zf.* (Olumsuz cümlelerde) o kadar da (değil). ⚐ **çendān ki,** *O kadar ki.*

çendek[1], -ği [çent-mek > çent-ik] *{ağız} is.* **1.** Çözülmesi güç düğüm. **2.** Bakır sahan ya da bıçak ağzındaki tırtıklar. **3.** Ağaçta balta ile yapılan kesik; çentik. **4.** Üzerinde odun kırılan ağaç parçası. [DS] **5.** *sf.* (Kişi için) yüzü çiçek bozuğu olan; çopur.

çendek[2], -ği [? çendek] *{ağız} is.* İnsan veya hayvan ölüsü. [DS]

çendele, [çend-ele ?] *{ağız} is.* **1.** Peynir süzmekte kullanılan seyrek dokuma. **2.** Sofra bezi. **3.** İş önlüğü. [DS]

çendelek, -ği [çend-ele-k ?] *{ağız} sf.* Kararsız; değişik. ⚐ **çendelek gitmek,** *{ağız} (Hava için) değişik ve yağışlı olmak.* [DS]

çendelemek, [çent-mek > çent-ele-mek چندلمك] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* **1.** Ufak ufak doğramak; yontmak. *{eAT} (aynı).* **2.** Keserle tahta üzerine vurarak kesik ya da izler açmak. [DS]

çendeleşmek, [cend-ele-ş-mek] *{ağız} işteş f. [-ir]* Tartışmak; çekişmek. [DS]

çendemek, [çend-e-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-d(i)-yor]* Yontmak. [DS]

çendere[1], [Far. cendere] *{ağız} is.* Cendere. [DS]

çendere[2], [? çendere] *{ağız} is.* Su bardağı. [DS]

çendey, [Moğ. cunday] *{ağız} is.* Çanta. [DS]

çendi, [Far. çendī چندی] *(çendi:) {OsT} zf.* Bir süre; biraz; bir müddet.

çendik, -ği [çent-mek > çent-ik] *{ağız} is.* **1.** Tırtık; çentik. **2.** Et tahtası. [DS]

çendiklemek, [çentik-le-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* Tırtıklamak. [DS]

çendikli, [çend-ik-li] *{ağız} is.* Elbise. [DS]

çendil, [? çendil / çend-ele] *{ağız} is.* **1.** Bezden yapılan örtü. **2.** Peynir süzmükte kullanılan seyrek dokuma. **3.** İş önlüğü. [DS]

çendin, [Far. çendīn چندین] *{OsT} sf.* **1.** Birkaç (tane). **2.** Bu kadar çok; nice.

çendir, [çiy-in-dir / cıy *(yans.)* > cıy-m-dır] *{ağız} is.* **1.** Yağsız et. **2.** Sinirli et. **3.** *sf.* (Bayan için) zayıf. [DS]

çendire, [Far. tengīre] *{ağız} is.* Tencere. [DS]

çendiri, [çel-mek > çel-dir-i] *{ağız} is.* Dallı, uzun kazık. [DS]

çendirek, -ği [çend-ir-e-k] *{ağız} is.* Sabaha karşı esen yel. [DS]

çendük, -ğü [çön-mek > çön-dük > çen-dük] *{ağız} is.* Sınıfta çocukların oturduğu sıra. [DS]

çendürük, -ğü [çiy-in-dirik / cıy *(yans.)* > cıy-ındırık] *{ağız} sf.* (Et parçası için) gevşemiş. [DS]

çene, [Far. çāne [EREN] چنه / *iç+eñek [Tietze] > çeñe] *is.* **1.** *anat.* Ağızda alt sıra dişleri taşıyan kemik; yüzün alt bölümünde yer alan ve her canlıya göre değişik biçim alan parçası. **2.** *biy.* Omurgalılarda boğazın ön bölümünde yer alan, dişleri taşıyan; ağzı açıp kapamaya, yiyecekleri koparmaya, çiğnemeye yarayan iki hareketli organdan her biri. **3.** Yüzün alt kıyısı. **4.** Yüzün alt yanındaki ön çıkıntı. **5.** Uç taraf. **6.** Kerpeten ve pense gibi aletlerin tutmaya ve koparmaya yarayan karşılıklı iki parçası. **7.** *mecaz.* Aralıksız, durmadan konuşma huyu. **8.** *müz.* Kemana tutturulan ve çeneye dayanan küçük parça. **9.** *dnz.* Gemilerde baş bodoslamanın omurga ile birleştiği yuvarlak kısım. ⚐ **çene çalmak,** *Ondan bundan konuşarak gevezelik etmek.*|| **çene çivisi,** *{ağız} Arabanın tekerleğinin çıkmaması için dingilin ucuna konulan çivi.* [DS]|| **çene çukuru,** *anat. Alt çenenin ucunda bulunan çukurluk.*|| **çene etmek,** *{ağız} Pazarlık etmek.* [DS]|| **çene kavafı,** *Çok konuşan; geveze.*|| **çene kavaflığı,** *{ağız} Gevezelik.* [DS]|| **Çenen pırtı!** *"Çok konuştun, artık sus!" anlamında kullanılan uyarı sözü.*|| **Çenen tutulsun!** *Kötü şeyler söyleyen kişi için "Söylemez olasın; konuşamayasın!" anlamında beddua sözü.*|| **çene satmak,** *Devamlı ve gereksiz yere konuşmak.*|| **çenesi açılmak,** *Önceleri suskun iken konuşmaya, söylemeye başlamak.*|| **çenesi atmak,** *Can çekişirken çenesi titremek; ölmek.*|| **çenesi düşük,** *Konuşmaları ile çevresini bezdiren; durmadan yerli yersiz konuşan.*|| **çenesi gevşek,** *Devamlı ve çok konuşan, geveze.*|| **çenesi kilitlenmek,** *1. Ağzını açamaz olmak. 2. Söz söyleyemez duruma düşmek.*|| **çenesi kuvvetli,** *Çok konuşan; konuşmaktan yorulmayan; dinletmesini bilen.*|| **çenesini açtırmak,** *Konuşmasına meydan vermek veya sebep olmak.*|| **çenesini bağlamak,** *1. Ölen birisinin çenesini tülbent ile bağlamak. 2. Birinin ölümünü dilemek.*|| **çenesini dağıtmak,** *Birinin çenesine vurarak ağzının burnunun kanamasına sebep olmak.*|| **çenesini tutmak,** *Bildiklerini başkasına söylememek; sır saklamak.*|| **çenesi oynamak,** *Ağzı kapalı bir şey*

yemek veya çiğnemek.|| **çenesi şakırdak,** *{ağız} Geveze.* [DS]|| **çenesi tutulmak,** *Konuşamaz olmak.*|| **çene taşı,** *{ağız} Köşe taşı.* [DS]|| **çene yarışı,** *Durmadan karşılıklı konuşma.*|| **çene yarıştırıcı,** *Geveze; çalçene.*|| **çene yarıştırma,** *Karşılıklı gevezelik etme.*|| **çeneye kuvvet,** *Konuşma yoluyla; durmadan konuşup anlatarak.*|| **çeneye tutmak,** *Konuşturarak zamanını almak.*|| **çene yormak,** *Söylediklerinin hiçbir etkisi olmamak; boşuna konuşmak.*

çeneb, [Far. çeneb چنب] *{OsT} is.* Sünnet.

çenebaz, [Far. çāne+bāz > çenebaz چانه باز] *(çeneba:z) {OsT} is.* Konuşması ile herkesi kandıran veya çok konuşan kimse.

çenebazlık, -ğı [çenebaz-lık] *is.* Çenebaz olma durumu; çenebazın niteliği.

çeneçüt, -dü [? çeneçüt] *{ağız} sf.* Zayıf yapılı; çelimsiz. [DS]

çened, [çene-t] *{ağız} is.* → çenet. [DS]

çenek, -ği [çene-k] *is.* **1.** Tohumun içinde yer alan yaprak taslaklarından her biri, *(1944).* **2.** *{ağız}* Birbirine yapışık iki eşit parçadan meydana gelmiş şeylerden her biri. [DS] **3.** *{ağız}* Fasulye, nohut gibi sebze ve badem, ceviz, fındık gibi kuru meyvelerin içindeki parçalardan her biri. [DS] ⊡ **çenek etmek,** *{ağız} Toplamak.* [DS]

çeneke[1], [? çeneke] *{ağız} is.* Kız çocuğu. [DS]

çeneke[2], [çene-ke] *{ağız} is.* Çenenin uç tarafı. [DS]

çenekli, [çenek-li] *sf.* Çeneği bulunan; belirtilen sayıda çeneğe sahip olan.

çenekok, [çene + Yun. kopto] *{ağız} is.* Lüfer balığının küçüğü; çinakop. [DS]

çenelemek[1], [çen *(yans.)* > çen-i-le-mek] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(i)-yor]* (Köpek için) herhangi bir şekilde canı yandığında kesik kesik ağlar gibi bağırmak. [DS]

çenelemek[2], [çene-le-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* (Çocuk, kadın vb. için) üzüntüsünü dindirmek için oyalamak, aldatmak. [DS]

çeneleşme, [çene-le-ş-me] *is.* Çene durumuna gelmek işi.

çeneleşmek[1], [çene-le-ş-mek] *dönşl. f. [-ir]* Çene durumuna gelmek; çene gibi olmak.

çeneleşmek[2], [çene-le-ş-mek] *işteş. f. [-ir]* **1.** Karşılıklı çene yarıştırmak; konuşmak. **2.** Ağız kavgası yapmak.

çeneli, [çene-li] *sf.* **1.** Çenesi olan. **2.** *mecaz.* Çok konuşan; geveze; çalçene.

çenelik, [çene-lik] *is.* Kemanın çeneye dayanan yerinde çeneye sıkıca tutunmasını sağlayan parça.

çenepe, [Bulg. čerepna] *{ağız} is.* Ekmek pişirmek için topraktan yapılmış sac. [DS]

çenet, [çene-t] *is.* **1.** Bakla, nohut, fıstık, fındık ve ceviz gibi bitkilerde olgunlaştıkları zaman tohumun içinde yer alan yaprak hâlindeki bitki taslaklarından her biri. **2.** *{ağız}* But; kalça. [DS] **3.** *{ağız}* Kapı, pencere gibi iki kanatlı şeylerin kanatlarından her biri; kanat. [DS]

çenetlemek, [çenet-le-mek] *gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* **1.** Fıstık, kabak çekirdeği gibi çerezlerin kabuklarını çıkararak yemek; çitlemek. **2.** *{ağız}* İki parçayı birbirine bitiştirmek; kenetlemek. [DS] **3.** *{ağız}* Parçalamak. [DS]

çenetlenmek, [çenet-le-n-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* **1.** (İki parça için) birbirine bitişmek. **2.** *edil. f.* Birbirine bitiştirilmek. [DS]

çenetmek, [çen-et-mek / çen+et-mek] *{ağız} gçl. f. [-er]* Parçalamak. [DS]

çenevir, [? çenevir] *{ağız} is.* Arpa, buğday ve çavdar gibi tahılı elemeye yarayan seyrek kalbur. [DS]

çeneyh, [çenek > çeneyh] *{ağız} is.* Tarladan pamuk toplama. [DS]

çeng[1], [çan / çang / çank / çeng / çın / çıng / çıñ / çınk / çi / çin / çing / çiñ / çink / çun / çung *(yans.)*] *is.* Cam ya da madenî eşyanın çınlama biçiminde çıkardığı sesi anlatan kök. [Zülfikar] *çeng-il*

çeng[2], [çang / çeng / çeñ *(yans.)*] *is.* Küçük köpek ve benzeri hayvanların bağırışlarını, havlamalarını anlatan kök. [Zülfikar] *çeng-il-de-mek, çeng-ir-de-mek, çeng-le-mek, çen-i-le-mek, çen-le-mek*

çeng[3], [çeñ] *(çeñ) {eT} is.* Zil; çalpara. [DLT]

çeng[4], [Far. çeng چنگ] *{OsT} is.* **1.** Hayvan pençesi. **2.** El. **3.** *{eAT}* Eskiden, dikine tutulan ve parmakla çalınan kanuna benzer 17-40 arası telleri bulunan bir saza verilen ad; ıklığ. [YE] **4.** *sf.* Eğri büğrü. ⊡ **çeng-i meryem,** *{OsT} Buhurumeryem.*|| **çeng-nâme,** *{OsT} ed. Divan edebiyatında bir nazım türü.*

çengâl, -li [Far. çengāl چنگال] *{OsT} is.* **1.** Pençe. **2.** Çengel. ⊡ **çengāl-i şāhin,** *{OsT} Şahin pençesi.*

çengâr, [Far. çengār چنگار] *(çengâ:r) {OsT} is.* **1.** Yengeç. **2.** Bakır pasından yapılmış yeşil boya. ⊡ **çengâr battal,** *Eskiden kullanılan bir tür büyük boy kâğıda verilen ad.*

çengâri, [Far. çengārī چنگاری] *(çengâ:ri:) sf.* Bakır pası renginde olan.

çenge[1], [Far. çenge / çinge چنگه] *is.* **1.** Avuç; el. **2.** Düğünlerde erkek ve kadınların el ele tutuşarak oynadıkları ve genellikle *"yâr, yâr"* sözleriyle biten gelin karşılama havası.

çenge[2], [*iç+eñek > çeñe [Tietze] چکه] *(çeñe) {ağız} is.* **1.** Köşe; çıkıntı. **2.** Arazide ileri doğru olan çıkıntı; burun. **3.** Su arklarının iki yanda sırt oluşturan kenarı. **4.** Sabanın, sürgü demiri takılan ucu; enek. **5.** *mecaz.* Çok konuşan; geveze; çençen. [DS] **6.** *{OsT}* Uç; taraf. **7.** *{OsT}* Çene. ⊡ **çeñe atmak,** *{ağız} Çok ateşliyken çene tutmaz olmak.* [DS]|| **çeñe gavaflığı,** *{ağız} Gevezelik.* [DS]

çenge[3], [çeñe > çenge] *{ağız}* *is.* **1.** Duvar köşesi. **2.** Çene. [DS]

çengedir, [çenge-dir ?] *{ağız}* *is.* Yere çakılan dört sırığın uçlarına geçirilen bir çul parçasıyla yapılan gölgelik. [DS]

çengel[1], [Far. çengāl > çengel چنگل] *is.* **1.** Üzerine bir şey asmaya veya bir şeyi bir yere tutturmaya yarayan ucu eğri kanca. **2.** Yırtıcı hayvan veya kuşların pençesi. **3.** *spor.* Yağlı güreşte rakibin ayağını sarmaya dayanan bir oyun. **4.** Ahır gübrelerini toplamak, toprağı yüzeyden kabaca işlemek gibi tarımsal alanlarda kullanılan, birkaç dişi bulunan alet. **5.** Geyiğin üst çenesindeki köpek dişi. **6.** *müz.* Bir notanın değerini yarıya indirmek için eklenen işaret. **7.** *{ağız}* Yemek çatalı. **8.** Eskiden kullanılan bir tür idam sehpası. [DS] **9.** *{ağız}* Çoban köpeklerinin boynuna takılan dişli demir halka. [DS] **10.** *{ağız}* Pulluğun uç kısmındaki eğri demir. [DS] **11.** *{ağız}* Maşa. [DS] **12.** *{ağız}* Tarlayı hayvanlardan korumak için, kenarına dikilen uzun sırıklar. [DS] **13.** *sf.* Çengel biçiminde olan. ⇗ **çengel atmak,** *Yandaş toplamak için ilişki kurmak; el atmak; kendi tarafına çekmeye çalışmak.*|| **çengel beygiri,** *Koşulu topçu beygiri çiftlerinden en önde bulunanları.*|| **çengel çeneliler,** *Çeneleri gaga biçiminde uzamış bulunan pullu veya pulsuz pek çok balıkları içine alan kemikli balıklar alt takımı, (Plectognathi).*|| **çengel çiçeği,** *Eskiden çengele atılmak suretiyle öldürülen kimsenin kanlı ve sarkık cesedine verilen ad.*|| **çengel çüngel,** *{ağız}* *Eğri büğrü; kargacık burgacık.* [DS]|| **Çengelde kokmuş etim yok.** *"Kızım daha evlenecek yaşta değil." anlamında söylenir.*|| **çengele dönmek,** *Hastalık veya yaşlılık sebebiyle zayıflamak, kamburlaşmak.*|| **çengele gelmek,** *Asılarak idam edilmek.*|| **çengel er,** *Şer adam; şerli kimse.* [DLT] || **çengel guyruh,** *{ağız}* → çengel kuyruk. [DS]|| **çengel kemik,** *anat. El bileği kemiklerinden en içte ve ikinci sırada olanı (Os hamatum)*|| **çengel kuyruk,** *{ağız}* *Akrep.* [DS]|| **çengel otu,** *{ağız}* *Yaban enginarı; kenger dikeni.* [DS]|| **çengel sakızı,** *bot. Güçlü ve kalın bir kökü bulunan, gömeçler hâlinde sarı çiçekli ve gaga gibi uzun meyveli, kökünden çengel sakızı adı verilen özel bir sakız elde edilen çok yıllık otsu bir bitki; kenger sakızı, (Chandrilla juncea).*|| **çengel takmak,** *Birine kötülük etmek amacıyla uğraşmak.*

çengel[2], [Far. çengāl > çengel چنگل] *{OsT}* *is.* Orman. ⇗ **çengel-istān,** *{OsT}* *Sık orman.*

çengel[3], [Far. jeng] *{ağız}* *is.* Bakır çalığı. [DS]

çengelci, [çengel-ci] *{ağız}* *is.* Zahire tüccarının, bir bölgedeki köylerden alım yapmak üzere görevlendirdiği kimse. [DS]

çengelcik, -ği [çengel-cik] *is.* Küçük çengel.

çengelcikli, [çengel-cik-li] *sf.* **1.** Küçük çengeli olan. **2.** Küçük bir çengel biçiminde olan.

çengelleme, [çengel-le-me] *is.* Çengel takma işi.

çengellemek, [çengel-le-mek] *gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* **1.** Çengel takmak; çengel geçirmek. **2.** Kapı ve pencere gibi açılıp kapanan yerlerde çengeli kancasına oturtarak kapalı hâle getirmek; tırkılamak.

çengellenme, [çengel-le-n-me] *is.* Çengeli takılı hâle getirilmek işi.

çengellenmek, [çengel-le-n-mek] *edil. f. [-ir]* **1.** Çengelle tutturulmak. **2.** *dönşl. f.* Çengel sahibi olmak.

çengelleyiş, [çengel-le-y-iş] *is.* Çengellemek eylemi veya biçimi.

çengelli, [çengel-li] *sf.* **1.** Çengeli bulunan. **2.** Ucu çengel biçiminde olan. ⇗ **çengelli iğne,** *Batırılarak kullanılan, serbest ucu bir yuvaya oturarak tutturulan ince bir telin kıvrılması ile yapılmış iğne; çatallı iğne.*

çengelsi, [çengel-si] *sf.* Çengel biçiminde olan. ⇗ **çengelsi diken,** *anat. El bileği oyuğunun iç kenarında bulanan ve çengel kemiğinin ön yüzündeki çıkıntı.*|| **çengelsi çıkıntı,** *anat. Alt kafa boynuzunun tabanında, beyin yan karıncığına ait tümsek.*

çengeme, [çeñe > çenge-me ?] *{ağız}* *is.* Yontma taş. [DS]

çengen, [Far. çengāl => çengen] *{ağız}* *is.* Yemek çatalı. [DS]

çenger, [Far. kenger] *{ağız}* *is.* Yaban enginarı; kenger. [DS]

çengerek, -ği [? çengerek] *{ağız}* *is.* Toprak içine açılan büyük delik; kovuk. [DS]

çengesek, [ceñe-sek] *(çeñesek)* *{ağız}* *is.* (Kişi için) çok konuşan; geveze. [DS]

çengetir, [? çengetir] *{ağız}* *is.* **1.** Yazlık çardak. **2.** Göçebe çadırı. [DS]

çenggir[2], [çeñ(g)-ir] *{ağız}* *is.* Küçük göçebe çadırı. [DS]

çenggirdemek, [çeñ(g)-ir-de-mek] *(çeñgirdemek)* *{ağız}* *gçsz. f. [-r] [-d(i)-yor]* Hakaret etmek; bağırıp çağırmak. [DS]

çenggiremek, [çeñ(g)-ir-e-mek] *(çeñgiremek)* *{ağız}* *gçsz. f. [-r] [-r(i)-yor]* → çenggirdemek. [DS]

çengi[1], [çeñe > çeñi چكى] *(çeñi)* *{eAT}* *is.* Çene. ⇗ **çengi göz,** *{ağız}* *Küçük oda.* [DS]

çengi[2], [Far. çengī چنگى] *(çengi:)* *{OsT}* *is.* **1.** Çenk denen sazı çalan kimse. **2.** Çalgı eşliğinde oynamayı meslek edinmiş olan kadın; eski zaman dansözü. **3.** *sf.* Çenk denilen saza ilişkin. ⇗ **çengi kolu,** *Kolbaşı, yardakçı, çalgıcılar ve on iki oyuncudan meydana gelen çengi topluluğu.*|| **çengi-nāme,** *{OsT}* → çenginame.|| **çengi takımı,** *Çengi kolu denilen topluluk.*|| **çengi yeli,** *{ağız}* *Romatizma.* [DS]

çengi[3], [çeng-i] *{ağız}* *is.* Çok konuşma; gevezelik. [DS]

çengil[1], [çeng *(yans.)* > çeng-il] *is.* Küçük köpek ve

benzeri hayvanların bağırışlarını, havlamalarını anlatan yansımalı gövde. ⊡ **çengil çengil** *(çeñil), (Köpek havlaması için) korkulu bir şekilde.*

çengil[2], [çeng-il] *{ağız} is.* Bakır kova. [DS]

çengildemek, [çeng *(yans.)* > çeñ-il-de-mek] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-d(i)-yor]* **1.** (Köpek için) bağırmak; acı acı ses çıkarmak; ulumak. **2.** (Kişi için) hakaret etmek; bağırıp çağırmak. **3.** Çok konuşmak. [DS]

çengilemek, [çeng *(yans.)* > çeng-i-le-mek / çeñ-i-le-mek چكلمك] *(çeñilemek / çengilemek) {eT} gçsz. f. [-r]* **1.** Dövüldükten sonra bağırıp çağırmak; kötü söyleyip bağırmak; çenilemek. [DLT] *{ağız} (aynı)* [DS] **2.** *{eAT} {ağız}* (Köpek için) acı acı bağırmak. [DS] **3.** *{ağız}* Çok konuşmak. [DS]

çengilik, -ği [çengi-lik] *is.* Çenginin yaptığı iş ve meslek.

çengilti, [çeñ-il-ti] *(çeñiltı) {ağız} is.* **1.** Köpeğin acı acı haykırması. **2.** Bağırıp çağırma; hakaret. [DS]

çenginame, [Far. çengī-nāme چنگی نامه] *(çengi:na:-me) is.* Köçekler için yazılmış şiirlere verilen ad.

çengir[1], [çeng-ir ?] *{ağız} sf.* Haşarı. [DS]

çengitmek, [çeñ+it-mek] *{ağız} gçsz. f. [-er]* (Çocuk için) ağlamak. [DS]

çengiz, [Ar. cihāz => çeyiz / çeñiz] *(çeñiz) {ağız} is.* Çeyiz. [DS]

çenglemek, [çeng *(yans.)* > çeñ-(i)-le-mek چكلمك] *{eAT} gçsz. f. [-r]* (Köpek için) acı acı bağırmak.

çengleşmek, [*eT.* çañ-la-ş-mak / çeng *(yans.)* > çeñ-le-ş-mek] *(çeñleşmek) {eAT} işteş. f. [-ir]* (Köpekler için) kısık kısık havlaşmak.

çenglik, [çeñ-lik] *(çeñlik) {eT} is. bot.* Sarmaşık otu, *(Dolichos lablab).* [DLT]

çengşü, [Çin. ch'ang shih] *{eT} is.* Küçük hırka. [DLT]

çenikmek[1], [çen-i-k-mek] *{ağız} gçsz. f. [-ir]* Korkmak ve telaşlanmak. [DS]

çenikmek[2], [çeñ-ik-mek] *(çe:nikmek) {ağız} gçsz. f. [-(ğ)-ir]* → çeynikmek. [DS]

çenileme, [çeng *(yans.)* > çen-i-le-me / *eT.* çañı-la-mak] *is.* (Köpek için) acı acı bağırma eylemi.

çenilemeh, [çeng *(yans.)* > çen-i-le-mek > çen-i-le-meẖ] *{ağız} is.* **1.** Hakaret etmek. **2.** Bağırıp çağırmak. [DS]

çenilemek, [çeng *(yans.)* > çen-i-le-mek / *eT.* çañı-la-mak] *gçsz. f. [-r] [-l(i)-yor]* **1.** (Köpek için) canı yanmaktan dolayı acı acı bağırmak. **2.** *mecaz.* Hakaret etmek, bağırıp çağırmak.

çenilti, [çeng *(yans.)* > *eT.* çañı-la-mak / çen-il-ti] *is.* Köpeğin canı yanmaktan dolayı acı acı havlaması.

çeniştürük, [*çen-mek > *çen-iş *(bir tür fındık, Lichee)* > çeniş-türük [Clauson]] *{eT} is.* Fındığa benzer bir meyvesi olan ağaç. [DLT]

çeniştürüksemek, [çenüştürük-se-mek] *{eT} gçsz. f. [-r]* Çeniştürük yemek istemek. [DLT]

çenk[1], **-ngi** [Far. jeng => çenk] *{ağız} is.* Bakırın yeşil pası. [DS]

çenk[2], **-gi** [Far. çeng] *is.* **1.** Hayvan pençesi. **2.** *müz.* Harpa benzeyen, dik tutularak çalınan, üçgen bir çerçeveye gerilmiş tellerden oluşan, mızrap veya elle çalınan, doğu kültürüne ait küçük bir çalgı. ⊡ **çeng ü çegâne,** *Sazlı eğlence.*

çenkel, [Far. çengāl] *{ağız} is.* Pulluğun uç kısmındaki eğri demir. [DS]

çenketir, [çadır > çenketir] *{ağız} is.* Karşılıklı iki ağacın arasına kurulan çadır. [DS]

çenki[1], [çeñe > çenki] *{ağız} is.* Çok konuşan; geveze. [DS]

çenki[2], [çenk *(yans.)* > çenk-i] *{ağız} is.* Kıvılcım. [DS]

çenkirmek, [çem-kir-mek] *{ağız} gçsz. f. [-ir]* (Köpek için) can acısıyla ağlar gibi kesik kesik bağırmak. [DS]

çenkürmek, [çem-kür-mek] *{ağız} gçsz. f. [-ür]* **1.** (Köpek için) can acısıyla ağlar gibi kesik kesik bağırmak. **2.** Hakaret etmek. **3.** Bağırıp çağırmak. [DS]

çenlemek, [çen-i-le-mek] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(i)-yor]* **1.** Hakaret etmek. **2.** Bağırıp çağırmak. [DS]

çenletmek, [çeng *(yans.)* > çen-le-t-mek] *{ağız} gçl. f. [-ir]* Köpeği döverek bağırtmak. [DS]

çenpe, [? çenpe] *{ağız} is.* Pencere. [DS]

çent[1], [Far. çend چند] *sf.* → çend.

çent[2], [çene-t > çent] *{ağız} is.* Çenet. [DS]

çente[1], [Moğ. centey] *{ağız} is.* Çanta. [DS]

çente[2], [çinko > çente] *{ağız} is.* Çinko sahan. [DS]

çente[3], [? çente] *{ağız} is.* Asker arkadaşı. [DS]

çentek[1], **-ği** [çent-mek > çent-e-k] *{ağız} is.* **1.** Bıçakla çubuk ya da tahta üzerinde açılan küçük tırtık; çentik. **2.** Ağaç dallarının birbirinden ayrıldığı yer. **3.** *sf.* Düz olmayan; eğri büğrü. [DS] ⊡ **çentek çüntek,** *{ağız} Düz olmayan; eğri.* [DS]

çentek[2], **-ği** [çent-mek > çent-ek] *{ağız} is.* Et satırı. [DS]

çenteklemek, [çent-e-k-le-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* Yontmak. [DS]

çentelek, -ği [çent-ele-k] *{ağız} is.* Değişken hava. [DS]

çentelemek, [çent-ele-mek] *gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* **1.** Ufak ufak doğramak; yontmak. *{ağız} (aynı)* [DS] **2.** Aşırı pazarlık etmek; aradaki küçük farkları da pazarlık konusu yapmak.

çenteleli, [çent-ele-li ?] *{ağız} is.* Budağı çok olan değnek. [DS]

çenteleşmek[1], [çente-le-ş-mek] *{ağız} işteş. f. [-ir]* Çekişmek; tartışmak; münakaşa etmek. [DS]

çenteleşmek[2], [çente-le-ş-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* Sıkı pazarlık etmek. [DS]

çenteli, [çent-e-li / çent-el-i] *{ağız} is.* Önden ve aradan kapalı kadın elbisesi. [DS]

çentelmek, [çent-el-mek] *{ağız} gçsz. f. [-ir]* **1.** Karşılık vermek. **2.** İsyan etmek. [DS]

çentemek, [çent-e-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* Yontmak. [DS]

çentes, [Yun. tsentezimo] *{ağız} is.* → çentez. [DS]

çentey, [Moğ. centey] *{ağız} is.* Çanta. [DS]

çentez, [Yun. tsentezimo] *{ağız} is.* Bozuk para. [DS]

çenti[1], [Moğ. cendey] *{ağız} is.* Çanta. [DS]

çenti[2], [? çenti] *{ağız} is.* Gömlek. [DS]

çenti[3], [çent-ek > çent-i] *{ağız} is.* Bıçakla, çubuk veya tahta üzerinde açılan küçük tırtık; çentik. [DS]

çentici, [çent-ici] *{ağız} is.* Hastanın şişip sızlayan yerini, bıçağın ağzıyla yontuyormuş gibi yavaş yavaş vurarak iyileştirmeye çalışan kimse. [DS]

çentik[1], **-ği** [çent-mek *(yontmak)* > çent-ik] *is.* **1.** Bir şeyin üzerinde yontmak suretiyle meydana getirilen küçük oyuk; kertik. **2.** *{ağız}* Kıymalı börek. [DS] **3.** *{ağız}* Elma, armut gibi meyvelerin etli kısmı yenildikten sonra kalan çekirdekli sert kısım. [DS] **4.** *{ağız}* Bez süzgeç. [DS] ⊟ **çentik açmak,** *Çenterek oyuk açmak.*|| **çentik atmak,** *Çentmek suretiyle işaret koymak.*

çentik[2], **-ği** [Moğ. centey] *{ağız} is.* Çanta. [DS]

çentikleme, [çent-ik-le-me] *is.* Çentik meydana getirme eylemi

çentiklemek, [çent-ik-le-mek] *gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* Bir şeyin üzerinde keskin bir araçla bir çok oyuklar oluşturmak; çentik çentik etmek.

çentiklenme, [çent-ik-le-n-me] *is.* Çentik açılma eylemi.

çentiklenmek, [çent-ik-le-n-mek] *edil. f. [-ir]* Üzerinde çentik açılmak; çentikler meydana getirilmek.

çentikli, [çent-ik-li] *sf.* Çentiği olan; çentik açılmış bulunan.

çentilemek, [çent-i-le-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* Sıkı pazarlık etmek. [DS]

çentilme, [çent-il-me] *is.* İnce ince doğranma veya çentik açma biçiminde yontulma eylemi.

çentilmek, [çent-mek > çent-il-mek] *edil f. [-ir]* **1.** İnce ince, diş diş doğranmak. **2.** Üzerinde pek çok çentik açacak biçimde kesilmek; oyuklar açılmak. **3.** *{ağız}* (Hasta olan kimse için) bir yerindeki sızıyı dindirmek için çentici tarafından tedavi olmak. [DS]

çentimek, [çent-i-mek] *{ağız} gçl. f. [-r]* Yontmak. [DS]

çentiyan, [Lat. gentiane] *{ağız} is.* Centiyan. [DS]

çentme, [çent-me] *is.* **1.** İnce ince doğrama veya çentikler açma eylemi. **2.** Taze kabağı yağda kavurma.

çentmek, [çent-mek چنتمك] *gçl. f. [-er]* **1.** (Soğan, domates vb. için) ince ince, diş diş kesmek; doğramak. *{eAT} (aynı)* **2.** Bir şeyin üzerinde ince dişler açmak; kertmek. **3.** Duvara yapılacak sıva için birbirine dik ve küçük çentikler açmak. **4.** *{eAT}* Kertikler açmak; kertmek. **5.** Yararak açmak. **6.** *{ağız}* Üfürükçüler tarafından, hastaya okuyarak bıçakla yontuyormuş gibi tedavi amacıyla hafif hafif vurmak. [DS]

çenttirmek, [çent-tir-mek] *{ağız} gçl. f. [-ir]* Ağrıyıp sızlayan yerine, bıçağın ağzıyla yavaş yavaş dokundurtmak. [DS]

çentük, -ğü [çent-mek > çent-ük] *{ağız} is.* Çentik. ⊟ **çentük çüntük,** *{ağız} Diş diş pürüzlü yontulmuş.* [DS]

çenülemek, [çen-i-le-mek] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(ü)-yor]* (Köpek için) can acısıyla ağlıyormuş gibi kesik kesik bağırmak. [DS]

çenzinmek, [çez-gin-mek / çeğzin-mek > çenzinmek] *{eAT} dönşl. f.* Dönmek; dolanmak.

çep[1], [çab / çep / çıp / çip *(yans.)*] *is.* Gevezelik etmeyi, yerli yersiz konuşmayı, hoppaca hareketleri, ötüşmeyi anlatan kök. [Zülfikar] *çep çek, çep+çek-le-n-mek, çep-il-de-y-ik*

çep[2], [çap / çep / çıb / çib / çip / çüp *(yans.) is.* El çırpma ve alkışlama sesini ve hareketini anlatan kök. [Zülfikar] *çep-ik, çep-ik çalmak, çep-ük,*

çep[3], [çep *(yans.)*] *is.* Şapırtılı yemek yeme sırasında çıkan sesi anlatan kök. [Zülfikar] *çep-ir çepir.* ⊟ **çep-çāp,** *{OsT} Öpüş sesi.*

çep[4], [Far. çep چپ] *{OsT} is.* **1.** Sol. **2.** *mecaz.* Uğursuz. **3.** Yanlış. ⊟ **çep-endāz,** *{OsT} 1. İşi ters giden. 2. Hilekâr; hileci.*|| **çep-endāzāne,** *{OsT} Hileciye yakışır biçimde; bir hileci gibi.*|| **çep-endāzî,** *{OsT} Hilecilik; hilekârlık.*|| **çep ü rāst,** *{OsT} Sağ ve sol.*

çep[5], [çep] *{ağız} is.* Çöp; ev artığı. [DS]

çep[6], [çep] *{ağız} is.* Göç. [DS]

çep[7], [Ar. ceyb] *{ağız} is.* Cep. [DS]

çepakin, [*T.* çap-kın > Ar. çoğ. çepākin چپاکین] *(Çepa:kiǹ) {OsT} is.* Çapkınlar.

çepçap, [çep *(yans.)* + çap / Far. çepçāp چپچاپ] *is.* Öpme sesi.

çepçek, -ği [çep+çek] *{ağız} sf.* Geveze. [DS]

çepçevre, [çe(p)+çe/vre چپ چوره] *(çe'pçevre) pekşt. zf.* Bütün yanlarını kuşatacak biçimde; fırdolayı. ⊟ **çepçevre almak,** *Çevresini sarmak; kuşatmak.*

çepeçevre, [çe(p)-e+çe/vre] *(çe'peçevre) pekşt. zf.* Bütün yanlarını kuşatacak biçimde; fırdolayı.

çepekleşmek, [çep-ek-le-ş-mek چپکلشمك] *{eAT} dönşl. f. [-ir]* Karışık bir durum almak; karışmak; çapraşık duruma gelmek.

çepel[1], [Ar. cebel] *{ağız} is.* (Arazi için) engebeli. [DS]

çepel[2], [Far. çepel چپل] *is.* **1.** *{eAT} {OsT} {ağız}* Kir; bulaşık; pislik. **2.** Ürün içine karışmış yabancı madde; çöp. **3.** *{eAT} {OsT}* Çamurlu, bataklık yer.

4. *{ağız}* Çalı çırpı; çer çöp. [DS] **5.** Otlu, çayırlı, dikenli tarla. **6.** *{ağız}* Dişi hayvanların üreme organlarının çıkardığı beyaz renkli salgı. [DS] **7.** *{eAT} {OsT} sf.* Kirli; pis; murdar. **8.** *{ağız}* (Tahıl için) toz, saman ve başka tohumlarla karışık. [DS] **9.** *{ağız}* (Hava için) yağmurlu; bozuk. [DS] ⊟ **çepel eylemek,** *{eAT} Kirletmek.*|| **çepel illeti,** *{OsT} Bel soğukluğu.*|| **çepeli mürt,** *{ağız} Namusluca.* [DS]

çepelek, -ği [çepel-ek] *{ağız} is.* Göz çapağı. [DS]

çepellemek, [çepel-le-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* **1.** Kirletmek; bulaşık hâle getirmek. **2.** Yabancı maddelerle karıştırmak; bozmak; berbat etmek. [DS]

çepellenme, [çepel-le-n-me] *is.* Kirlenme veya içine yabancı madde karışmış duruma gelmek işi.

çepellenmek, [çepel-le-n-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* **1.** Çepelli duruma gelmek; kirlenmek; bulaşıklanmak; pislenmek. **2.** Yabancı unsurlarla karışıp bozulmak. [DS]

çepelleşmek[1], [çepel-le-ş-mek] *dönşl. f. [-ir]* **1.** Çepel hâline gelmek; çepel olmak. **2.** *{ağız}* Karmakarışık olmak. [DS]

çepelleşmek[2], [çepel-le-ş-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* Bir şeye engel olmak. [DS]

çepelli, [çepel-li] *sf.* **1.** Kirli. **2.** *{ağız}* Karışık; pislikli; çöplü. [DS] **3.** (Tahıl için) içinde taş, toprak, sap ve yabancı tohum gibi başka maddeler bulunduran. **4.** *{ağız}* (Hava için) yağışlı; bozuk. [DS]

çepellik, -ği [çepel-lik] *{ağız} is.* **1.** Kirli ve çamur yer. **2.** Çalılık. **3.** Yağmurlu ve bozuk hava. [DS]

çepellilik, -ği [çepel-li-lik] *is.* Çepelli olma durumu.

çepen, [Yun. tsapin => çepen چپن] *{eAT} {ağız} is.* Küçük çapa; çepin. [DS]

çeper[1], [*eT.* *çeb-mek *(çevirmek)* [Tietze] > çep-er > Far. çeper چپر] *is.* **1.** Bir boşluğu çepeçevre saran yüzey; cidar. **2.** *{OsT}* Bir odayı diğerinden ayıran bölme. **3.** Yan yüz; iç yüz. **4.** *biy.* Zar. **5.** *{ağız}* Çit. [DS] **6.** *{ağız}* Sebze bahçesi. [DS] ⊟ **çeper çekmek,** *{ağız} Çitten duvar çevirmek.* [DS]|| **çeper etmek,** *{ağız}* → çeper çekmek. [DS]|| **çeper germek,** *{ağız} Gelin alayının önüne ip gererek bahşiş istemek.* [DS]|| **çeper kurmak,** *{ağız}* → çeper germek. [DS]

çeper[2], [Far. çepel چپل] *{ağız} is.* **1.** Tahıl içinde bulunan yabancı madde. **2.** Toz, saman, yoz tohumlarla karışık hububat. **3.** *sf.* (Kişi için) ahlaksız; geçimsiz. [DS]

çeper[3], [çeper] *{ağız} is.* Kışın, yaprakları hayvanlara yedirilmiş kuru meşe dalları. [DS]

çeperiz, [çepel > çeperiz] *{ağız} sf.* Tehlikeli; karışık. [DS]

çeperlemek, [çeper-le-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* Çit duvar çevirmek. [DS]

çeperli, [çeper-li] *sf.* Çeperi bulunan.

çeperlik[1], **-ği** [çepel > çeper-lik] *{ağız} is.* Yağmurlu, çamurlu hava. [DS]

çeperlik[2], **-ği** [çeper-lik] *{ağız} is.* Çit yapmaya elverişle çalı, diken, tahta gibi şeyler. [DS]

çepez, [çep-ez] *{ağız} is.* **1.** Bozuk ipek böceği kozası. **2.** Çerez. **3.** Denizin yosun ve sünger taşlı yeri. **4.** Sazlı yerler. [DS]

çepi, [Yun. tsapi / Slav. capîn] *{ağız} is.* Küçük çapa. [DS] ⊟ **çepi çepilemek,** *{ağız} Soğan tarlalalarında soğan aralarını küçük bir çapa ile karıştırmak.* [DS]

çepicek, -ği [Far. çābük => çabu-cak > çepicek] *{ağız} zf.* Çabucak. [DS]

çepiç, [*eT.* çepiş > çepiç] *is.* **1.** Bir veya iki yaşındaki oğlak. **2.** İyi cins tiftik veren besili tiftik keçisi oğlağı. **3.** İyi beslenmiş altı aylıktan büyük oğlak. **4.** *{eT}* Altı aylık oğlak. **5.** *{ağız}* Yayığın içindeki sopa. [DS]

çepik[1], **-ği** [çep *(yans.)* > çep-ik / Erme. capik] *{ağız} is.* Alkış; el çırpma. [DS]

çepik[2], **-ği** [Bulg. čepik] *{ağız} is.* Örme yün terlik. [DS]

çepik[3], **-ği** [çabuk > çepik] *{ağız} is.* Çabuk. [DS]

çepik[4], **-ği** [? çepik] *{ağız} is.* Meyve konulan sepet. [DS]

çepik[5], **-ği** [çep-ik] *{ağız} is.* Gömleğin uzun ve geniş kolu. [DS]

çepik[6], **-ği** [çepik] *{ağız} is.* Çekirdek. [DS]

çepik[7], **-ği** [çepik] *{ağız} is.* Keçi eti. [DS]

çepil, [çep-il] *{ağız} is.* Çit. [DS]

çepildeyik, -ği [çepil-deyik] *{ağız} sf.* Çok konuşan; geveze. [DS]

çepillenmek, [çepel-le-n-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* **1.** Karışmak. **2.** Kirlenmek. [DS]

çepin, [Yun. tsepa > tsapin / Slav. capn] *{ağız} is.* Bir tarafı düz yassı, diğer tarafı çatal ve sivri ağızlı küçük bahçıvan çapası. [DS]

çepinlemek, [çepin-le-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* Çapalamak. [DS]

çepir[1], [çeper > çepir] *{ağız} is.* Çamur; pislik; bulaşık; kir. [DS]

çepir[2], [çepir] *{ağız} is.* Su kuyusu. [DS]

çepir[3], [Ar. cebel => çepir] *{ağız} is.* Engebeli arazi. [DS]

çepirdek, -ği [çep-ir-de-k] *{ağız} sf.* **1.** Karışık. **2.** Eğri büğrü. [DS]

çepirdeklenmek, [çep *(yans.)* çep-ir-dek-le-n-mek چپردكلنمك] *dönşl. f. [-ir]* **1.** Nazlanmak; cilve yapmak. *{eAT} (aynı)* **2.** Sevinmek. *{eAT} (aynı)*

çepirdeklik, -ği [çep-ir-dek-lik چپردكلك] *{eAT} is.* Hafifçe hareket; naz; işve.

çepirlemek, [çepin-le-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* Tarlayı çapalamak. [DS]

çepirlenmek, [çepir-le-n-mek] *{ağız} dönş. f. [-ir]* **1.** Karışmak. **2.** Kirlenmek. [DS]

çepirli, [çepel-li > çepir-li] *{ağız} is.* **1.** Karışık. **2.** Çöplü. **3.** Pislikli. [DS]

çepiş, [*eT.* çepiş] *{eT} {eAT} is.* Altı aylık keçi yavrusu; çepiç. [DLT] 🗗 **çepiş gözlü,** *{ağız} Gözünü kısarak bakan açık renk gözlü kişi.* [DS]

çepişlenmek, [çepiş-le-n-mek] *{eT} dönşl. f. [-ür]* Çepiç olmak; çepiç hâline gelmek. [DLT]

çepit[1], **-di** [çep / şep *(yans.)* > şep-it > çep-it] *{ağız} is.* Yufka ekmeği içine tereyağı ve peynir konulmak suretiyle yağda kızartılarak yapılan bir tür börek. [DS]

çepit[2], **-di** [Far. çağbut] *{ağız} is.* Paçavra. [DS]

çepiyh, [Far. çābük] *{ağız} sf.* Çevik; çabuk. [DS]

çepka, [? çepka] *{ağız} is.* Üzüm salkımı. [DS]

çepkel, [Far. çevgān] *{ağız} is.* Pulluğun ucundaki eğri demir. [DS]

çepken, [çek-mek > çepken] *is.* Cepken.

çeplemce, [çeplem-ce ?] *{ağız} sf.* Çok konuşan; çenesi düşük; geveze. [DS]

çepleşik, -ği [Far. çep ü rest => çepleş-ik] *{ağız} sf.* **1.** (İş durumu vb. için) karışık; çapraşık. **2.** (Hava için) bozuk. [DS]

çepleşük, -ğü [Far. çep ü rest => çepleş-ük] *{ağız} sf.* → çepleşik. [DS]

çepli[1], [çepel > çepli] *{ağız} is.* Saman, toz vb. karışık tahıl. [DS]

çepli[2], [çep *(yans.)* > çep-li] *{ağız} is.* İnce, uzun, esnek çubuk. [DS]

çepmek, [çap-mak > çep-mek] *{ağız} gçl. f. [-er]* Çalmak. [DS]

Çepni, [*eT.* çap-mak > çep-ni ?] *özl. is.* Oğuz boylarından bir oymak adı.

çepni, [? çepni] *{ağız} is.* **1.** Dağ köylülerine verilen ad. **2.** *sf.* Soysuz; ahlakı bozuk. **3.** Fahişe. [DS]

çeprast, [Far. çep *(sol)* ü *(ve)* rāst *(sağ)*] *{OsT} sf.* Çapraz.

çepreşik, -ği [Far. çep *(sol)* ü *(ve)* rāst *(sağ)* => *çepreş-mek > çepreş-ik چپرشيك] *{eAT} sf.* **1.** Karışık; çapraşık; *{ağız} (aynı).* [DS] **2.** Eğri büğrü.

çepreşikli, [çepreşik-li] *{ağız} sf.* Karışık; çapraşık. [DS]

çepreşiklik, -ği [çepreşik-lik چپرشيكلك] *{eAT} is.* Darlık; kıtlık.

çeprez, [Far. çep ü rāst] *{ağız} is.* Çoban köpeklerinin boyunlarına takılan mahmuzlu halka. [DS]

çeptirmek, [çap-mak > çep-tir-mek] *{ağız} gçl. f. [-ir]* Göndermek. [DS]

çepük, -ğü [çep *(yans.)* > çep-ük] *{ağız} is.* El çırpma; alkış. [DS]

çepürdeklenmek, [çep *(yans.)* > çep-ür-dek-le-n-mek چپوردكلك] *{eAT} dönşl. f. [-ür]* → çepirdeklenmek.

çepürdük, -ğü [çep *(yans)* > çep-ür-dük چپردك] *{eAT} sf.* Karışık; çetrefil.

çer[1], [çer *(yans.)* / çör] *is.* Küçük ve dayanıksız şey. 🗗 **çer çöp,** *1. Çalı çırpı kırıntısı. 2. Döküntü, kırıntı, süprüntü. 3. Çocuk oyunlarında "Dikkat!" anlamında uyarı sözü.*|| **çerden çöpten,** *Dayanıksız; çürük; derme çatma.*

çer[2], [cer / çer] *{eT} is.* **1.** Yer. [DLT] [EUTS] [Gabain] **2.** Savaşta karşılıklı duran saflar.

çer[3], [çer] *{eT} is.* Vakit. [DLT]

çer[4], [çer] *{eT} is.* **1.** Vücudun ağırlığını bildiren bir kelime; ağırlık; hantallık. [DLT] **2.** Hastalık. [Räsänen] **3.** *{ağız}* Hayvan hastalığı. [DS] 🗗 **çer çalmak,** *{ağız} Ani hastalığa yakalanmak.* [DS]

çer[5], [çer] *{ağız} is.* Küçük zehirli böcek. [DS]

çer[6], [Yun. tzirin / Erme. çi'r / Gürc. çiri] *{ağız} is.* Kayısı kurusu. [DS]

çer[7], [Ar. şerr] *{ağız} sf.* Yaramaz. [DS]

çera[1], [Far. çeriden *(otlamak)* > çerā چرا] *(çera:) {OsT} is.* **1.** Otlama. **2.** Otlak. 🗗 **çerā-cā,** *{OsT} Otlak; çayır.*|| **çerā-cū,** *{OsT} Hayvan otlatılan yer; mera; otlak.*|| **çerā-çeşm,** *{OsT} Seçkin; güzide.*|| **çerā-gâh,** *{OsT} Hayvan otlatılan yer; çayır; otlak.*|| **çerā-ger,** *{OsT} Otlayan.*|| **çerā-hār,** *{OsT} Otla beslenen hayvan; ot obur.*|| **çerā-hūr,** *{OsT} Otla beslenen hayvan; ot obur.*|| **çerā-zār,** *{OsT} Çayır; otlak.*

çera[2], [? çera] *{ağız} is.* Evlerde, üzerine mertek konulmak için bırakılan ağaçlar. [DS]

çerag, [Far. çerāġ چراغ / çerāk / çırāk] *{eAT} is.* Çerağ.

çerağ[1], [Far. çerāğ چراغ/ çırağ] *{OsT} is.* **1.** Yağ kandilinin fitili. **2.** İçine yağ konulup yakılan bir tür fitilli lamba; kandil; çıra. **3.** *mecaz.* Parlayan, yanan, ışık veren şey. **4.** Çırak. **5.** Bektaşi dergâhlarında, yeni gelen derviş için tören düzenlenen makam. 🗗 **çerāğ-bere,** *{OsT} Sokak feneri; şamdan.*|| **çerāğ-çeşm,** *1. Göz nuru; göz aydınlığı. 2. Evlat.*|| **çerağ deliği,** *Eski binalarda kandil koymak için duvara açılan oyuk.*|| **çerağ gülbankı,** *Dergâhlarda mum yakılırken okunan gülbank.*|| **çerāğ-hāre,** *{OsT} Duman yutan; kandil deliğinden yukarı çıkan baca.*|| **çerāğ-ı has,** *Eskiden, büyük devlet adamları tarafından kayrılan devlet memurlarına verilen ad.*|| **çerāğ-ı çeşm,** *{OsT} Göz nuru; evlat.*|| **çerağı dinlendirmek,** *Mumu, ışığı söndürmek.*|| **çerāğ-ı has,** *{OsT} İmparatorluk döneminde ileri gelen devlet adamları tarafından korunan, kayrılan kimse.*|| **çerāğ-ı mugān,** *{OsT} Kırmızı şarap.*|| **çerāğ-ı seher,** *{OsT} Sabah yıldızı.*|| **çerāğ-ı sipihr,** *{OsT} Ay, güneş ve yıldızlar.*|| **çerağı yanmak,** *Kaybolmamak; ünü devam etmek.*|| **çerāğ-küş,** *{OsT} Sır saklayan.*|| **çerağ olmak,** *1. (Cariye için) ev bark verilip evlendirilerek saraydan çıkarılmak. 2. Resmî*

dairelerde maaşlı işe geçmek. 3. Emekli edilmek.|| **çerāğ-pā,** *{OsT} Şamdan; sokak feneri.*|| **çerāğ-perhîz,** *{OsT} Fener fanusu.*|| **çerāğ-vāre,** *{OsT} Kandil.*|| **çerağ uyandırmak,** *Dergâhlarda ışığı, mumu yakmak.*

çerağ[2], [Far. çerāġ چراغ] *(çera:ğ) {OsT} is.* **1.** Otlama. **2.** Otlak.

çerağan, [Far. çerāġān چراغان / çırağan] *{OsT} is.* **1.** Kandillerle etrafı aydınlatma; donanma. **2.** Yağa bulanmış fitil. **3.** Eskiden, suçlunun vücudunda, başında açılan yaralara fitil sokularak uçlarından tutuşturmak suretiyle yapılan bir işkence türü.

çerağcı, [çerağ-cı] *is.* Tekkelerde mumları yakmakla görevli derviş.

çerağcıyan, [Far. çerāġ + T. -cı + Ar. -ān] *is.* Kandil yakma görevlileri.

Çerakise, [Çerkes > *(Ar. çokluk kuralına göre)* çerākise / çerākese چراكسه] *{OsT} is.* **1.** Çerkesler. **2.** Mısır'da hakimiyet kuran Çerkez asıllı kölemenler.

çeram, [Far. çerām چرام] *(çera:m) {OsT} is.* Otlak.

çeramin, [Far. çerāmīn چرامين] *(çera:mi:n) {OsT} is.* Otlak.

çerb, [Far. çerbden *(yağlı olmak)* > çerb چرب] *{OsT} sf.* **1.** Yağlı; semiz; besili. **2.** Uygun; elverişli. **3.** Fazla; üstün. **4.** Daha becerikli. ⊡ **çerb-āhūr,** *{OsT} 1. Yiyeceği bol olan ahır. 2. (Kişi için) rahat ve bolluk içinde yaşayan.*|| **çerb-dest,** *{OsT} 1. Eli her işe yatkın olan. 2. Akıllı; sanatkâr.*|| **çerb-gû,** *{OsT} 1. Hoş sohbet. 2. Yaltakçı. 3. Hilekâr.*|| **çerb-güftār,** *{OsT} 1. Hoş sohbet. 2. Yaltakçı. 3. Hilekâr.*|| **çerb-pehlū,** *{OsT} 1. Semiz; yağlı. 2. Çevresine yararlı kimse.*|| **çerb ü huşk,** *{OsT} 1. Semiz ve zayıf. 2. Varlıklı ve yoksul.*|| **çerb-zebān,** *{OsT} 1. Hoş sohbet; tatlı dilli. 2. Yaltakçı. 3. Hilekâr.*

çerbe, [Far. çerbiden *(yağlı olmak)*>çerbe چربه] *{OsT} sf.* **1.** Yağ. **2.** Yağlı kâğıt.

çerbi, [Far. çerbiden *(yağlı olmak)* > çerbī چربى] *(çerbi:) {OsT} sf.* **1.** Yağlılık; semizlik. **2.** Tatlı dillilik; yumuşaklık.

çerbiş, [Far. çerviş / çerbīş چربيش] *{eAT} {OsT} is.* **1.** İç yağı. **2.** Yağlılık.

çerce[1], [ser-çe > çer-çe] *{ağız} is.* Serçe. [DS]

çerçe[2], [çer-çe ?] *{ağız}* is. Kare. [DS]

çerçef, [Far. çāder-şeb => çarşaf > çerçef] *{ağız} is.* Çarşaf. [DS]

çerçeki, [çer-çek-i] *{ağız} is.* Çekirge. [DS]

çerçelli, [Yun. kerkelli] *{ağız} is.* Bir tür hamur tatlısı. [DS]

çerçene, [çer+çene] *{ağız} is.* İtiraz. ⊡ **çerçene etmek,** *{ağız} Karşı durmak; karşı söylemek.* [DS]

çerçeve, [Far. çār *(dört)* + çūbe *(çubuk)* > çārçūbe چارچوبه] *is.* **1.** Resim, ayna gibi şeyleri bir yere asabilmek veya korumak için etrafına geçirilmiş kenarlık. **2.** Gözlük camını gözlerin önünde tutmak için yapılmış metal veya plastik kısım. **3.** Bir yazının veya resmin çevresine çizilen dörtgen şeklindeki çizgi. **4.** Kasnak. **5.** *mecaz.* Bir konuyu, bir anlaşmayı ya da ortamı sınırlayan şey. **6.** Petekleri taşımak için arı kovanına konulan dörtgen araç. **7.** Kapı ve pencerenin yarleştirildiği dış kısım. **8.** Televizyon görüntülemesinde düşey süpürme sırasında taranan yatay satırların bütünü. **9.** Kurumların işleyişinde genel uygulama sınırları. ⊡ **çerçeve anlaşma,** *Sonradan yapılacak ayrıntılı anlaşmaya örneklik edecek genel hükümler taşıyan taslak anlaşma.*

çerçeveci, [çerçeve-ci] *is.* Çerçeve yapan, satan ya da resimlere, tablolara çerçeve takan kimse.

çerçevecilik, -ği [çerçeve-ci-lik] *is.* Çerçeve yapma veya satma işi.

çerçeveleme, [çerçeve-le-me] *is.* **1.** Çerçeve takma veya bir çerçeve içine alma eylemi. **2.** *fot.* Görüntülenecek nesneyi kameranın veya makinenin vizör sınırları içine almak işi.

çerçevelemek, [çerçeve-le-mek] *gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* **1.** Bir nesneye çerçeve geçirmek ya da bir resmi ve yazıyı çerçeve içine almak. **2.** *fot.* Görüntüsü alınacak bir nesneyi makinenin vizör sınırları içine almak.

çerçevelenme, [çerçeve-le-n-me] *is.* **1.** Çerçeve içine alınma işi. **2.** Çerçeve geçirilmek durumu. **3.** Çerçeve sahibi olma durumu.

çerçevelenmek[1], [çerçeve-le-n-mek] *edil f. [-ir]* **1.** Çerçeve içine alınmak. **2.** Çerçeve geçirilmek.

çerçevelenmek[2], [çerçeve-le-n-mek] *dönşl. f. [-ir]* Çerçeve sahibi olmak.

çerçeveletme, [çerçeve-le-t-me] *is.* **1.** Çerçeve içine aldırmak işi. **2.** Çerçeve geçirtmek işi.

çerçeveletmek, [çerçeve-le-t-mek] *gçl. f. [-ir]* **1.** Çerçeve içine aldırmak. **2.** Çerçeve geçirtmek.

çerçeveleyici, [çerçeve-le-y-ici] *is. sin.* Film çekimi sırasında görüntü yönetmeni veya onun yardımcısı; kameraman.

çerçeveli, [çerçeve-li] *sf.* Çerçeve geçirilmiş veya çerçeve içine alınmış olan.

çerçevesiz, [çerçeve-siz] *sf.* Çerçeve geçirilmemiş veya çerçeve içine alınmamış olan.

çerçi, [*eT.* çert *(küçük parça, kırıntı)* > çert-çi > çerçi] *is.* **1.** Köy köy dolaşarak ufak tefek tuhafiye eşyası satan, çoğu zaman da bunları köylünün ürünleri ile değişmek suretiyle alış veriş yapan esnaf. *{eAT} (aynı)* [YE] **2.** *{ağız}* Tuhafiyeci. [DS]

çerçibe, [Far. çār-çūbe] *{ağız} is.* Çerçeve. [DS]

çerçici, [çerçi-ci] *is.* Çerçi.

çerçife, [Far. çār-çūbe] *{ağız} is.* Çerçeve. [DS]

çerçilik, -ği [çerçi-lik] *is.* Çerçinin yaptığı iş.

çerçive, [Far. çār-çübe] *{ağız} is.* Çıtalı uçurtma.[DS]

çerde, [Far. çerde چرده] *{ağız} sf.* Koyu renk; esmer; yağız. [DS]

çerdek, -ği [çekir-dek > çēr-dek] *(çe:rdek) {ağız} is.* Çekirdek.[DS]

çerdeyh, [çekirdek > çerdeyh] *{ağız} is.* Çekirdek. [DS]

çerek[1]**, -ği** [? çerek] *{ağız} is.* Çatılarda kullanılan ağaç. [DS]

çerek[2]**, -ği** [çeyrek] *{ağız} is.* **1.** Yarım taslık buğday ölçüsü. **2.** Beş kuruş. **3.** Çeyrek. **4.** Dibi dar, ağzı geniş, içi sırlı toprak kap. [DS]

çerekçi, [çerek-çi چركچى] *{eAT} is.* Halk kalabalığı.

çereke[1]**,** [? çereke] *{ağız} is.* Genç kız. [DS]

çereke[2]**,** [? çereke] *{ağız} is.* İnce ve renkli yün ipliği ile işlenen bir tür kumaş. [DS]

çereke[3]**,** [? çereke] *{ağız} is.* Tespih. [DS]

çerelmek[1]**,** [çel-er-mek > çerel-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* Kızgınlıktan gözlerini fazla açıp bakmak. [DS]

çerelmek[2]**,** [çel-er-mek > çerel-mek] *{ağız} gçsz. f. [-ir]* (Hayvan için) öldürücü ot yiyerek ölmek. [DS]

çereltmek, [çeler-t-mek > çerelt-mek] *{ağız} gçl. f. [-ir]* Kızgınlıktan gözlerini fazla açıp bakmak. [DS]

çeremetçi, [çeremet-çi] *{ağız} sf.* Aceleci. [DS]

çeremonya, [İt. ceremonia] *{OsT} is.* Tören; merasim; seremoni.

çeremük, -ğü [çere-mük] *{ağız} is.* Erik. [DS]

çeren, [Far. çeren] *is.* Biçilmiş ot yığını.

çerende, [Far. çeriden *(otlamak)* > çerende چرنده] *{OsT} sf.* **1.** Otlayıcı; ot yiyen; otçul. **2.** *is.* Ot yiyen hayvanlar.

çerep[1]**,** [Ar. cūrab => çerep] *{ağız} is.* Çorap. [DS]

çerep[2]**,** [Bul. çerapna] *{ağız} is.* Küçük toprak kap. [DS]

çerepene, [Bul. çerepna] *{ağız} is.* → çerepne. [DS]

çerepne, [Bul. çerepna] *is. {ağız} is.* Ekmek pişirmek için yapılmış toprak sac. [DS]

çererişmek, [çer-er-iş-mek چررشمك] *{OsT} işteş. f. [-ür]* Parıldaşmak.

çerermek, [*eT.* çer-le-n-mek > çer-er-mek / çel-er-mek چررمك] *{eAT} gçsz. f. [-ir]* (Göz için) korkudan açılıp parlamak. ⊡ **çererü bakmak,** *{eAT} Gözlerini fazlaca açıp bakmak.*

çeres, [Far. çeres چرس] *{OsT} is.* **1.** Hapishane; zindan. **2.** İşkence. **3.** Üzüm ezilen tekne. **4.** Otlak. **5.** Dilencilerin dilenerek biriktirdikleri şey. **6.** Çerez. ⊡ **çeres-dān,** *{OsT} Yoksul torbası.*

çereslenmek, [ceres-le-n-mek چرس لنمك] *{eAT} gçl. f. [-ir]* Çerez yemek.

çereşme, [Slav. çereslo => çereşme / çireşne] *{ağız} is.* **1.** Pulluk bıçağı. **2.** Saban demirinin önüne konan uzun demir. [DS]

çereşne, [Slav. çereslo => çereşne] *{ağız} is.* Pulluk bıçağı. [DS]

çerez, [Yun. kseros *(kuru)* / Far. çeres *(sadaka)*] *is.* **1.** Yemeklerden önce yenen ve asıl yemekten sayılmayan zeytin peynir gibi yiyecekler. **2.** Leblebi, fındık, fıstık, ayçiçeği gibi kuru yiyecekler; kuru yemiş. ⊡ **çerez parası,** *{ağız} folk. Düğünde çalgıcılara verilen bahşiş.* [DS]

çerezci, [çerez-ci] *is.* Çerez satan kişi veya kuru yemiş dükkânı.

çerezcilik, -ği [çerez-ci-lik] *is.* Kuru yemiş hazırlama ve satma işi.

çerezlenme, [çerez-le-n-me] *is.* Biraz yararlanma eylemi.

çerezlenmek, [çerez-le-n-mek] *dönşl. f.* **1.** Kuru yemiş cinsinden bir şeyler yemek. **2.** *mecaz.* Bir şeyden biraz yararlanmak.

çerezlik, -ği [çereç-lik] *is.* **1.** Çerez olabilecek şeyler. **2.** *mecaz.* Ucundan kıyısından yararlanılabilecek şey.

çerge[1]**,** [Yun. tserga / Lat. serica > Bul. çerga / Far. ḫargāh *(çadır)* چرگه] *is.* **1.** Kilim; yün örtü. *{ağız} (aynı)* [DS] **2.** Küçük çadır. *{eAT} {OsT} (aynı)* [YE] **3.** Çingene çadırı. **4.** Derme çatma kulübe. **5.** *gnşl.* Çadırda yaşayanlar; çingeneler. **6.** İmparatorluk döneminden padişah için kurulan bir tür tören çadırı. **7.** *sf.* Göçebe. [DS] ⊡ **çerge çerisi,** *Çingene.*|| **çerge-i seyis,** *{OsT} Eskiden seyislerin kullandıkları çadırlara verilen ad.*|| **çerge kabadayısı,** *Kabadayılık taslayan çingene.*|| **çerge-nîşîn,** *{OsT} Köy ve kasabada yerleşmiş olmayıp göçebe yaşayanlara verilen ad.*

çerge[2]**,** [Far. çerge چرگه] *{ağız} is.* Sürek avı.

çergeci, [çerge-ci / çergi-ci] *is.* **1.** Pazarlarda sergi açan gezginci esnaf. **2.** Seferde padişahın çadırını kurmak ve beklemekle görevli kişi. **3.** Yeniçeri ortalarından yedincisi.

çergel, [Far. çevgān => çergel] *{ağız} is.* Bir tarafı öküzleri sürmek, diğer tarafı saman temizlemek için yapılan araç. [DS]

çergelenmek, [çerge-le-n-mek چرگه لنمك] *{OsT} dönşl. f. [-ür]* (İnsan ya da hayvan için) bir yerde halka yaparak toplanmak.

çergen, [çergen / çerken] *{ağız}* is. Uçurtma. [DS]

çergeşmek, [çer-(i)g-eş-mek] *{eT} işteş. f. [-ür]* (Ordu için) savaş safı tutmak.

çergi, [Yun. tserga / Lat. serica > Bul. çerga / Far. ḫargāh *(çadır)*] *{ağız} is.* **1.** Kilim; bir tür dokuma. **2.** Göçebe çadırı; tente. [DS]

çergo, [? çergo] *{ağız} is.* Araba ve pulluğa koşulan iki çift öküz veya manda. [DS]

çergöz, [çer+göz] *{ağız} is.* Şaşı göz. [DS]

çergüçi, [çergü-çī] *(çergüçi:) {eT} is.* Kurtarıcı. [KB]

çergülemek, [çergü-lē-mek] *(çergüle:mek) {eT} gçl. f. [-r]* Kurtarmak. [KB]

çerh, [Far. çerḫ چرخ] *{OsT} is.* → çarh.

çerhemek, [çerhe-mek ?] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-h(i)-yor]* Ölmek. [DS]

çeri, [*eT.* çerig > çeri چری] *is.* **1.** Asker. *{eAT} {OsT} (aynı)* **2.** *{eAT} {OsT}* Savaş. **3.** Bir sürü halk. ⊡ **çeri ardı,** *{eAT} Artçı; dümdar.*|| **çeri başı,** → çeribaşı.|| **çeri başılık,** *Çeribaşının işi ve görevi.*|| **çeri başlamak,** *{eAT} {OsT} Askerin kumandasını ele almak; askere komuta etmek.*|| **çeri beği,** *{eAT} Komutan; serasker.*|| **çeri bindirmek,** *{eAT} {OsT} Asker göndermek.*|| **çeri çekmek,** *{eAT} {OsT} Asker getirmek; asker sevk etmek.*|| **çeri dirmek,** *{eAT} Asker toplamak.*|| **çeri düzmek,** *{eAT} Asker toplamak; asker tedarik etmek.*|| **çerinin yüzün döndürmek,** *{eAT} Askeri hezimete uğratmak.*|| **çeri önü,** *{OsT} Askerin önde gideni: öncü.*|| **çeri salmak,** *{eAT} Asker sevk etmek.*|| **çeri sınıkmak,** *{eAT} Asker bozulmak.*|| **çeri sınmak,** *{eAT} {OsT} Asker kırılmak, bozulmak.*|| **çeri sürücü,** *{eAT} {OsT} Asker sevki ile görevli kimse.*|| **çeri tartmak,** *{eAT} Asker toplayıp götürmek; asker yollamak.*|| **çeri yasamak,** *{eAT} Asker tertiplemek.*|| **çeri yarağı,** *{OsT} Silâh; cephane.*|| **çeriyi bağlamak,** *{eAT} Askeri durdurmak.*

çeribaşı, -yı, -nı [çeri+baş-ı] *{eAT} {OsT} is.* **1.** Asker başı; komutan; başbuğ. **2.** *tar.* İmparatorluk döneminde tımarlı sipahilerin komutanı. **3.** Çingene topluluklarına başkanlık eden kimse.

çeribaşılık, -ğı [çeri+baş-ı-lık] *is.* Çeribaşının işi ve görevi.

çerig, [çerig] *{eT} is.* Asker; ordu; asker dizisi. [DLT] [ETY] [KB]

çerik[1], [çerik] *{eT} is.* **1.** Her şeyin karşısı. **2.** Her şeyin vakti; sırası. [DLT]

çerik[2], **-ği** [Far. çār-yek] *{ağız} is.* Bir tahıl ölçüsü. [DS]

çerik[3], **-ği** [çer-ik] *{ağız} is.* Çemensiz pastırma. [DS]

çerik[4], **-ği** [çer-ik] *{ağız} is.* Baş çatkısı. [DS]

çerik[5], **-ği** [Far. çār-yek => çerik] *{ağız} is.* **1.** Parça. **2.** Yarım. **3.** On santimetre kalınlığında çeşitli en ve boyda bulunan tahta. [DS] ⊡ **çerik çürük,** *{ağız} Bölük; parça.* [DS]

çerikçi, [*eT.* çerig > çerik-çi] *{eAT} is.* Asker.

çeriklemek, [çirk-le-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* → çirklemek. [DS]

çerilemek, [çeri-le-mek] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(i)-yor]* Karşı gelmek; yüze gelmek. [DS]

çeripene, [Bul. çerepna] *{ağız} is.* → çerepne. [DS]

çerke, [Yun. tserga / Lat. serica > Bul. çerga / Far. ḫargāh *(çadır)* خرگه] *{ağız} is.* Bir çeşit dokuma; kilim. [DS]

çerkel, [Yun. tzakelin] *{ağız} is.* Övendirenin ucunda bulunan sıyırgı. [DS]

çerkelez, [çekel-ez > çerkel-ez] *{ağız} is.* Sincap. [DS]

çerkelli, [Yun. tzakelin > çekel > çerkel-li] *{ağız} is.* → çerkel. [DS]

çerkemek, [çerk-e-mek] *{ağız} is.* Taze yemişleri toplamak için kullanılan ucu çengelli değnek. [DS]

çerken, [çerk-en] *{ağız} is.* Uçurtma. [DS]

çerkene, [Far. çirk => çerk-en-e] *{ağız} is.* Evlerde pis suların akması için açılan çukur. [DS]

çerkenez, [çerk-en-ez] *{ağız} is.* Güvercin büyüklüğünde, sarı renkli bir kuş. [DS]

Çerkes, [Kerket / Çerkes] *is.* → Çerkez.

çerkes, [? çerkes] *{ağız} is.* Kadınların giydikleri uzun elbise. [DS]

çerkeşmek, [*eT.* çerig > çer-(i)k-eş-mek] *{eT} işteş. f. [-ür]* Saf hâline gelmek; sıralanmak; dizilmek; düzelmek. [DLT]

Çerkez, [Kerket > Çerkez] *is.* **1.** Kuzey Kafkasya'da yaşayan yerli halklardan bir boydan olan kişi. **2.** *sf.* Bu halk ile ilgili. ⊡ **Çerkez biberi,** *mutf. Çerkez yemeklerinde bol bol kullanılan küçük fakat acı bir biber türü ve bu biberden yapılma sos.*|| **Çerkez eyeri,** *Ortasından boğulmuş bir yastığı andırır bir tür eyer.*|| **Çerkez tavuğu,** *mutf. Haşlanmış tavuk eti üzerine ceviz, ekmek içi, kavrulmuş soğan, kişniş, sarımsak ve acı biber ile hazırlanmış özel sos dökülerek yapılan bir yemek.*|| **Çerkez peyniri,** *mutf. Dil peynirine benzer tuzsuz ve yağsız bir peynir.*

çerkez, [? çerkez] *{ağız} is.* Kadınların giydikleri uzun elbise. [DS] ⊡ **çerkez kuşu,** *{ağız} Uçurtma.* [DS]

çerkinez, [çerk-in-ez] *{ağız} is.* → çerkenez. [DS]

çerlemek[1], [çer-le-mek] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(i)-yor]* **1.** (Hayvan için) zehirli ot yiyerek ölmek. **2.** (Hayvan için) ansızın ölmek. [DS]

çerlemek[2], [çer-ye-mek] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(i)-yor]* **1.** Usanmak. **2.** Bakmak. [DS]

çerlenmek, [çer-le-n-mek] *{eT} dönşl. f. [-ür]* **1.** Hastalanmak; ağırlaşmak. **2.** (Vücut için) ağırlaşmak. [DLT] **3.** *{ağız}* (Hayvan için) zehirli ot yiyerek ölmek. [DS]

çerletmek, [çer-le-t-mek] *{eT} gçl. f. [-ür]* Bozmak; ağrıtmak; ağırlık vermek. [DLT]

çerlig, [çer-lig] *{eT} sf.* (Göz için) gece körlüğü olan.

çerlik, [çer-lik] *{eT} is.* **1.** Karşı. [DLT] **2.** Vakit. [DLT]

çerm, [Far. çerm چرم] *{OsT} is.* İnsan ve hayvan derisi. ⊡ **çerm-şîr,** *{OsT} Kamçı.*

çerme[1], [Far. çerme *(beygir)* چرمه] *{OsT} is.* Huysuzluğu ile tanınan bir at türü.

çerme[2], [Erme. çerm => çerme] *{ağız} is.* **1.** Çay ke-

narlarında sulu ve yeşil yer. **2.** Akarsuların topraktan çıkan su sızıntısı; kaynak; memba. **3.** Çeşme. **4.** Sıcak su kaynağı; kaplıca. [DS]

çerme[3], [? çerme] *{ağız} is.* Saçta yapılan yufka ekmeğin kalını. [DS]

çermek, [çer-mek] *{ağız} gçsz. f. [-er]* İyileşmek. [DS]

çermelemek, [*eT.* çermē-mek > çerme-le-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* **1.** Örtünün kenarlarını bir araya toplamak. **2.** Başörtüsünü bağlamak. [DS]

çermelmek, [çerme-l-mek] *{eT} edil. f. [-ür]* Bir şeyin ucu kıvrılmak; bükülmek. [DLT]

çermemek, [çermē-mek چرممك] *{eT} gçl. f. [-r]* **1.** Bükmek; burmak; yılan gibi kıvırmak. **2.** *{eAT}* Çemrenmek.

çermenmek, [*eT.* çermē-mek > çeme-n-mek / çemre-n-mek چرمنمك] *{eAT} dönşl. f. [-ür]* → çemrenmek.

çermeşmek, [çerme-ş-mek] *{eT} işteş. f. [-ür]* Bükmekte yardımlaşmak; birlikte bükmek. [DLT]

çermetmek, [çerme-t-mek] *{eT} gçl. f.* **1.** Bir şey fitil gibi bükülmek. **2.** Ördürülmek. [DLT]

çermik, -ği [Erme. çermug / cermuk] *{ağız} is.* Sıcak su kaynağı; ılıca; kaplıca. [DS]

çerminebaz, [Far. çermīn *(deriden yapılmış)* > çermīne-bāz] *(çermi:neba:z) {OsT} sf.* (Kadın için) yapay erkeklik organı ile cinsel tatmine ulaşan.

çermük, -ğü [Erme. çermug] *{ağız} is.* → çermik. [DS]

çerne, [Far. çerme چرمه] *{OsT} is.* → çerme.

çernik, -ği [Slav. çolnak] *{OsT} is.* **1.** Küçük gemi. **2.** Balıkçı kayığı. **3.** Tahıl taşımakta kullanılan kayık.

çernozyom, [Rus. çernoziom / çernozom] *is.* Güney Rusya bozkırlarında bulunan, kalsimorf sınıfı çok verimli siyah toprak

çerp[1], [çarp / çerp / çırp / çirp *(yans.)*] *is.* Sıvı ya da kıvamlı maddeler içinde kendi kendine ya da el ve ayakla oluşturulan hareketler sırasında çıkan sesleri anlatan kök. [Zülfikar] *çerp-mek, çerp-ele-n-mek*

çerp[2], [çarp / çerp / çırp /çirp *(yans.)*] *is.* Ansızın kuvvetlice vurma, vurarak kesme ve bu biçimdeki hareketleri anlatan kök. [Zülfikar] *çerp-eş-ik*

çerpelenmek, [çerp-ele-n-mek] *{ağız} edil. f. [-ir]* Çalkalanmak. [DS]

çerpeşik, -ği [Far. çep ü rāst => çapraş-ık] *{ağız} sf.* Karışık; dolaşık. [DS]

çerpeşük, -ğü [çapraş-ık > çerpeş-ük] *{ağız} sf.* Karışık; bozuk. [DS]

çerpez, [Far. çep ü rāst => çapraz / pervāz ?] *{ağız} is.* Pencereyi tutan dış çengel. [DS]

çerpi, [? çerpi] *{ağız} is.* Baş örtüsü. [DS]

çerpinti, [çerp-in-ti] *{ağız} is.* Dalgaların kayalarda parçalanmasından sonra meydana gelen su serpintisi damlaları. [DS]

çerpmek, [çerp-mek] *{ağız} gçsz. f. [-er]* Etrafa yayılmak; serpilmek; sıçramak. [DS]

çerptirmek, [çerp-tir-mek] *{ağız} gçl. f. [-ir]* Yaydırmak; sıçratmak. [DS]

çerşefe, [Far. çār-çūbe] *{ağız} is.* Çerçeve. [DS]

çerşi, [çerçi > çerşi] *{ağız} is.* Çerçi. ⊞ **çerşi karısı,** *{ağız} Köyleri dolaşarak elbiselik satan kadın.* [DS]

çert, [çert چرت] *{eT} {eAT} is.* Küçük parça; kırıntı. ⊞ **çert aleti,** *{eAT} Çerçi eşyası; çerçiye gerekli olan şey.*

çertevül, [çert-e-gü-l > çertevül] *{ağız} sf.* Geçimsiz; uysal olmayan. [DS]

çertik[1], **-ği** [çert-ik] *{ağız} is.* Düz bir yüzeye açılmış pürüz veya çentik. [DS]

çertik[2], **-ği** [çert-ik / çört-ük] *{ağız} is.* Yabani armut; ahlat. [DS]

çertilmek, [çert-ilmek] *{eT} edil. f.* **1.** Yok edilmek. **2.** Ortadan yok olmak; kaybolmak; **3.** Ölmek; **4.** Uzaklaşmak. **5.** Elden çıkmak.

çertme, [Bul. çerepna] *{ağız} is.* → çerepne. [DS]

çertmek, [çert *(yans.)* > çert-mek] *gçl. f. [-er]* **1.** *{eT}* Kesme, koparma vb. sırasında *"cart"* diye ses çıkartmak. **2.** *{ağız}* Yontmak. [DS] **3.** *{ağız}* (Üfürükçüler için) hastanın ağrıyan yerini bıçakla kesiyormuş gibi hafif hafif vurmak. [DS]

çertük, -ğü [çert-ük] *{ağız} is.* Yaban armudu; ahlat. [DS]

çerü, [*eT.* çerig > çeri / çerü چرى] *{eAT} is.* → çeri.

çerük, -ğü [çer-ü-k] *{ağız} sf.* Ezik; çürük. ⊞ **çerük çürük,** *{ağız} 1. Olgunlaşmamış, ezilmiş veya çürümüş meyve. 2. Kırık dökük eşya.* [DS]

çerviş, [Far. çerbīş / çervīş چروش / چرویش] *(çervi:ş) {OsT} is.* **1.** Eritilmiş hayvani yağ; iç yağı. *{eAT} (aynı)* **2.** *{eAT}* Yağlı et suyu. **3.** Yemeğin yağlı ve sulu bölümü. **4.** Un kavurarak yapılan bir tür yemek.

çerzelenmek, [çerze-le-n-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* Kahvaltı yapmak. [DS]

çesban, [Far. çesbīden *(yapışmak)* > çesbān چسبان] *(çesba:n) {OsT} sf.* **1.** Yapışkan; yapışık olan. **2.** *mecaz.* Uygun; layık.

çesçevre, [çe(s)+çe/vre] *pekşt. sf.* Bütünüyle çevresi: çepçevre

çespan, [Far. çesbīden *(yapışmak)* > çespān چسپان] *(çespa:n) {OsT} sf.* → çesban.

çespide, [Far, çespīde چسپیده] *(çespi:de) {OsT} sf.* → çesban.

-çeş, [Far. çeşīden *(tatmak)* > -çeş چش -] *{OsT} son ek.* Sonuna getirildiği Farsça kelimelerden *"tadan, tadına bakan, tatlı"* anlamında sıfatlar yapan son ek.

çeş[1], [çeş / çaş] *{eT}* *is.* Peruze; firuze; türkuaz. [DLT]

çeş[2], [Far. çeşiden *(tatmak)* > çeş] *sf.* Tadına bakan; deneyen, sınayan.

çeş[3], [çeş] *{ağız}* *is.* Yan taraf. [DS]

çeş[4], [çeç > çeş] *{ağız}* *is.* Savrularak samanından ayrılmış tahıl yığını. [DS] ⊡ **çeş çıkarmak,** *{ağız} Harmanda dövülmüş tahılı savurmak.* [DS]

çeşan[1], [Far. Kāşan *(kent)*>kāşan>çeşan چشان] *{OsT}* *is.* Makaslı ya da taraklı peştamal adıyla bilinen pamuk ipliğinden veya pamuk ipek karışımından bez ayağı örgüyle dokunan bir tür kumaş.

çeşan[2], [Far. çeşān چشان] *(çeşa:n)* *{OsT}* *is.* Gürz; topuz.

çeşana, [Far. şeş-ḫāne ششخانه] *{ağız}* *is.* **1.** İçi yivsiz tüfek namlusu. **2.** Uzun namlulu eski tip tüfek. **3.** Kurşundan yapılmış yuvarlak ok. [DS]

çeşber, [Far. şeşper => çeşber] *{ağız}* *is.* Ucu topuzlu çoban değneği; baston. [DS]

çeşde, [Far. şeştā ششتا] *is. müz.* → çeşte.

çeşdelmek, [çeş-de-l-mek ?] *{ağız}* *dönşl. f. [-ir]* Kendini beğenmek; gururlanmak. [DS]

çeşdiman, [Far. deşt-bān] *{ağız}* *is.* Köy bekçisi. [DS]

çeşdira, [çeş-tir+ağa] *{ağız}* *sf.* **1.** (Kişi için) gereksiz yere çok dolaşan. **2.** Sözünü sakınmayan. [DS]

çeşende, [Far. çeşīden *(tatmak)* > çeşende چشنده] *{OsT}* *sf.* Tadına bakan; tadan.

çeşetmek, [çeç+et-mek > çeş+et-mek] *{ağız}* *gçl. f. [-er]* Kabuğundan ayırmak. [DS]

çeşide, [Far. çeşīden *(tatmak)* > çeşīde چشیده] *(çeşi:-de)* *{OsT}* *sf.* **1.** Tadına bakılmış; tadılmış. **2.** Tatmış.

çeşit, -di [Far. çeşiden *(tatmak)* > çeşid ?] *is.* **1.** Aynı cinsten varlıklar arasında yer almakla birlikte bazı özellikleri dolayısıyla onlardan ayrılan ve kendi içlerinde bir bütünlük oluşturan nesneler topluluğu. **2.** Canlıların sınıflandırılmasında aynı özellikleri taşıyan bireylerden meydana gelmiş ve türün altında yer alan bir sınıflandırma basamağı. **3.** İki ayrı nesne veya durum arasındaki yakınlık; benzerlik. **4.** *{ağız}* Kilim vb. dokumakta kullanılan renkli iplik. [DS] **5.** *sf.* (Aynı cins varlıklar için) aralarında aykırılık taşıyan; değişik. ⊡ **çeşit çeşit,** *Çok değişik özellikleri olan nesneleri ve durumları bir arada bulunduran; türlü türlü.*|| **çeşit çüşüt,** *Her türlü; çeşit çeşit.*|| **çeşit pazarı,** *Bit pazarı.*

çeşitkenar, [çeşit+kenar] *is. mat.* (Çokgen için) hiçbir kenarı birbirine eşit olmayan çokgen. ⊡ **çeşitkenar üçgen,** *mat. Kenarları birbirine eşit olmayan üçgen.*

çeşitleme, [çeşit-le-me] *is.* **1.** Bir şeyin çeşidini çoğaltma eylemi. **2.** Bir müzik parçasının ikinci derecedeki unsurlarını değiştirerek meydana getirilen yeni beste. **3.** Yazmacılıkta zemin üzerine diğer renkleri basma işi.

çeşitlemek, [çeşit-le-mek] *gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* **1.** Bir şeyin çeşidini artırmak, çoğaltmak. **2.** *müz.* Değişik yöntemler kullanarak bilinen ve tanınan bir müziğin ikinci derecedeki unsurlarını değiştirerek yeni bir biçime sokmak.

çeşitlendirme, [çeşit-le-n-dir-me] *is.* **1.** Çeşit sayısını artırma eylemi. **2.** Bir işletmenin hitap ettiği piyasaları genişletmek amacıyla belirlediği yeni strateji.

çeşitlendirmek, [çeşit-le-n-dir-mek] *gçl. f. [-ir]* **1.** Çeşit sayısını arttırmak. **2.** Çeşitlilik kazandırmak.

çeşitlenme, [çeşit-le-n-me] *is.* Çeşidi çok duruma gelme eylem.

çeşitlenmek, [çeşit-le-n-mek] *dönşl. f. [-ir]* **1.** Çeşit sayısı artmak. **2.** Çeşidi çoğalmak.

çeşitli, [çeşit-li] *sf.* Çeşidi çok olan; türlü; pek çok.

çeşitlilik, -ği [çeşit-li-lik] *is.* **1.** Çeşitli ve değişik olma durumu. **2.** Çeşidi olan şeyin niteliği. **3.** Bir eko sistemin tür sayısına ve türlerinin çokluğuna dayalı özelliği.

çeşkel, [? çeşkel / çaşḫal] *{eT}* *is.* Çanak; çömlek. [DLT]

çeşlemek[1], [çeş-le-mek] *{ağız}* *gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* **1.** Hedefe nişan almak. **2.** İsabet ettirmek. [DS]

çeşlemek[2], [çeç-le-mek] *{ağız}* *gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* Harmanda tahılı samandan ayırmak; harman savurmak; tahılı çeç yapmak. [DS]

çeşm, [Far. çeşm چشم] *{OsT}* *is.* **1.** Göz. **2.** *dnz.* Eskiden yelkenli gemilerin tamir ve imali sırasında kullanılan ve sürme denilen kalasların konulduğu bölmeli yerler. ⊡ **çeşm-ārū,** *{OsT} Nazar boncuğu; muska.*|| **çeşm-āşina,** *{OsT} Tanıdık.*|| **çeşm-āşnāyî,** *{OsT} Tanıdıklık; tanış olma; göz aşinalığı.*|| **çeşm-āvîz,** *{OsT} 1. At gözlüğü. 2. Peçe.*|| **çeşm-bāz,** *{OsT} 1. Göz oynatan. 2. Yalvaran.*|| **çeşm-bend,** *{OsT} 1. Gözbağcı. 2. Büyücü.*|| **çeşm-bendek,** *{OsT} Gözleri bağlanarak oynanan bir çocuk oyunu; körebe.*|| **çeşm-beste,** *{OsT} Gözü bağlı.*|| **çeşm-būs,** *{OsT} Göz öpen.*|| **çeşm-būsî,** *{OsT} Göz öpme.*|| **çeşm-çerağ,** *{OsT} 1. Göz nuru; evlat. 2. Seçkin.*|| **çeşm-dān,** *{OsT} Göz evi.*|| **çeşm-dār,** *{OsT} Gözleyen; bekleyen.*|| **çeşm-dāşt,** *{OsT} Ümit etme; bekleme.*|| **çeşm-derîde,** *{OsT} Utanmaz; yüzsüz.*|| **çeşm-dūz,** *{OsT} Bir şeye göz dikmiş olan.*|| **çeşm-efsā,** *{OsT} Nazar değmesini önlemek amacıyla okunan efsun.*|| **çeşm-efsāy,** *{OsT}* → çeşm-efsa.|| **çeşm-gûşā,** *{OsT} Göz açan; dikkatle bakan.*|| **çeşm-hāne,** *{OsT} anat. Gözevi; göz yuvası.*|| **çeşm-hurde,** *{OsT} Nazar değmiş.*|| **çeşm-i āhū,** *{OsT} Ceylân gözlü.*|| **çeşm-i bed,** *{OsT} Kötü göz.*|| **çeşm-i bed-dūr,** *{OsT} "Kötü nazar değmesin" anlamında kullanılan bir dua.*|| **çeşm-i bî-āb,** *{OsT} Utançsız; utanmaz; sıkılmaz.*|| **çeşm-i cādū,** *{OsT} Büyüleyen göz.*|| **çeşm-i derîde,** *{OsT} Edepsiz; ha-*

yâsız.|| **çeşm-i dümbāle-dār,** *{OsT} Boya ile kuyruk çekilmiş göz.*|| **çeşm-i fettān,** *{OsT} Büyüleyici ve çekici göz.*|| **çeşm-i firengî,** *{OsT} Gözlük.*|| **çeşm-i gāv,** *{OsT} bot. İri papatya; öküzgözü; sığırgözü; mastı çiçeği; arnika, (Arnica montana).*|| **çeşm-i gazāl,** *{OsT} 1. Ceylân gözü. 2. mecaz. Çok güzel göz.*|| **çeşm-i gazūb,** *{OsT} Kızgın bakış.*|| **çeşm-i giryān,** *{OsT} Ağlayan göz.*|| **çeşm-i hāb-alūde,** *{OsT} Uykulu göz; mahmur göz.*|| **çeşm-i habîde,** *{OsT} Uykulu göz.*|| **çeşm-i horos,** *{OsT} 1. Horoz gözü. 2. Kırmızı şarap.*|| **çeşm-i hoşnigâh,** *{OsT} Güzel bakışlı göz.*|| **çeşm-i hūn-feşān,** *{OsT} Kan dökücü göz; çok gaddar bakışlı göz.*|| **çeşm-i hūn-hār,** *{OsT} Kan dökücü göz; çok gaddar bakışlı göz.*|| **çeşm-i hūn-rîz,** *{OsT} Kan dökücü göz; çok gaddar bakışlı göz.*|| **çeşm-i hurūs,** *{OsT} 1. Kırmızı şarap. 2. Kırmızı dudak.*|| **çeşm-i keşîde,** *{OsT} Çekik göz.*|| **çeşm-i mahmūr,** *{OsT} Baygın bakışlı göz; mahmur göz.*|| **çeşm-i mest,** *{OsT} Sarhoş gibi bakan göz.*|| **çeşm-i meygûn,** *{OsT} Şarap gibi sarhoş edici göz.*|| **çeşm-i mizān,** *{OsT} Terazi kefesi.*|| **çeşm-i nergîs,** *{OsT} 1. Nergisin taç yaprakları. 2. Güzel göz. 3. tasvf. Tasavvufçunun kavuştuğu mutluluğu insan gözünden gizli tutuşu.*|| **çeşm-i nerm,** *{OsT} Yumuşak bakışlı, sevimli göz.*|| **çeşm-i penām,** *{OsT} Nazarlık; nazar değmemesi için takılan fetiş.*|| **çeşm-i pür-humār,** *{OsT} Baygın bakışlı göz; mahmur göz.*|| **çeşm-i pür-mahmūr,** *{OsT} Baygın, süzgün göz.*|| **çeşm-i sepîd,** *{OsT} 1. Beyaz göz; ak göz. 2. Feri kaçmış, donuk göz.*|| **çeşm-i sitāre-şümār,** *{OsT} Uykusuz göz.*|| **çeşm-i siyāh,** *{OsT} Kara göz, kara gözlü.*|| **çeşm-i sūzen,** *{OsT} 1. İğne deliği. 2. Çok dar yer. 3. mecaz. Aşırı cimri.*|| **çeşm-i şeb,** *1. Gecenin gözü. 2. Ay ve yıldızlar.*|| **çeşm-i şeb-peymā,** *{OsT} Uykusuz göz.*|| **çeşm-i şehla,** *{OsT} Şehlâ göz.*|| **çeşm-i ter,** *{OsT} Islak, sulu göz.*|| **çeşm-i terāzû,** *{OsT} Terazi kefesi; terazi gözü.*|| **çeşm-i yār,** *{OsT} Sevgilinin gözü.*|| **çeşm-i zāğ,** *{OsT} 1. Karga gözü. 2. Açık renkli, mavi göz.*|| **çeşm-i zahm,** *{OsT} Nazar değmesi.*|| **çeşm-i zānū,** *{OsT} anat. Diz kapağı.*|| **çeşm küşā,** *{OsT} Göz açan; dikkatle bakan.*|| **çeşm-nişîn,** *{OsT} 1. Her zaman görülebilen. 2. Göz dolduran.*|| **çeşm-pîş,** *{OsT} Utangaç.*|| **çeşm-pūş,** *{OsT} 1. Gözü kapalı; gözü yumulu; 2. Görmezden gelen.*|| **çeşm-pūşî,** *{OsT} 1. Göz yumma; görmezlikten gelme. 2. Affetme; bağışlama.*|| **çeşm-resîde,** *{OsT} Nazar değmiş.*|| **çeşm-ter,** *{OsT} 1. Gözü sulu. 2. Çok ağlayan.*|| **çeşm ü gūş,** *{OsT} 1. Göz ve kulak. 2. Dikkat.*|| **çeşm-zāhm,** *{OsT} Nazar değme.*|| **çeşm-zed,** *{OsT} 1. Nazar boncuğu. 2. Kısa bir zaman; bir an.*

çeşman, [Far. çeşmān چشمان] *(çeşma:n) {OsT} is.* Gözler.

çeşmaru, [Far. çeşm-āru چشم آرو] *(çeşma:ru) {OsT} is.* Kötü bakışa karşı korunmak için taşınan muska, nazar boncuğu gibi şeyler.

çeşme, [Far. çeşme چشمه] *is.* **1.** Musluklu su deposu. **2.** Pınar; su kaynağı. **3.** Borularla kaynaktan getirilen, bir oluktan yalağa akıtılan ve herkesin yararlanmasına açık, çoğunlukla sürekli akan su ve bununla ilgili yapı; pınar. **4.** *{ağız}* Ayakyolu; yüznumara; hela. [DS] **5.** *{ağız}* Körükten ocağa hava gönderen ince boru. [DS] ⊡ **çeşme-i āb-ı hayāt,** *{OsT} Ebedî hayat çeşmesi.*|| **çeşme-i āftāb,** *{OsT} Güneşin parıltısı.*|| **çeşme-i āteş-feşān,** *{OsT} Güneş.*|| **çeşme-i germ,** *{OsT} Güneş.*|| **çeşme-i hāverî,** *{OsT} Güneş.*|| **çeşme-i hayvān,** *{OsT} Ab-ı hayat çeşmesi.*|| **çeşme-i hıdr,** *{OsT} Ab-ı hayat çeşmesi.*|| **çeşme-i hızr,** *{OsT} Ab-ı hayat çeşmesi.*|| **çeşme-i hurşit,** *{OsT} Güneşin parıltısı.*|| **çeşme-i nūr-bahş,** *{OsT} Güneş.*|| **çeşme-i nûş,** *{OsT} 1. Bengisu. 2. Sevilen erkeğin ağzı.*|| **çeşme-i rūşen,** *{OsT} Güneş.*|| **çeşme-i sîm-āb,** *{OsT} Ay.*|| **çeşme-i sūzen,** *{OsT} 1. İğne gözü. 2. Cimri.*|| **çeşme-i tedbîr,** *{OsT} 1. Beyin; dimağ. 2. Düşünme gücü.*|| **çeşme-i tîre-gûn,** *{OsT} Gece.*|| **çeşme-i sîm-āb,** *{OsT} Ay.*|| **çeşme-i sūzen,** *{OsT} İğne deliği.*|| **çeşme-i vasl,** *{OsT} Kavuşma çeşmesi.*|| **çeşmeleri koyvermek,** *Her iki gözünden şiddetli yaş gelerek ağlamak.*|| **çeşme-sār,** *{OsT} 1. Pınarı bulunan yer. 2. Çeşme başı.*|| **çeşmeye gitse kurutur,** *Birinin şanssızlığını ifade için kullanılır.*|| **çeşme-zār,** *{OsT} 1. Pınarların bulunduğu yer. 2. Çeşme başı.*

çeşmek[1], [çeş-mek / seş-mek / çöj-mek] *{eT} {ağız} gçl. f. [-er]* Düğümü çözmek; gevşetmek; serbest bırakmak. [DS]

çeşmek[2], [Far. çeşm-ek چشمك] *{OsT} is.* **1.** Göz merhemi yapılan siyah bir tohum. **2.** *{ağız}* Kara çalı denen bir bitkinin tohumu. [DS]

çeşmek[3], [çeş-mek] *{ağız} is.* **1.** Ağaç dalı. **2.** Meyvelerin dallarına tutunduğu sap. [DS]

çeşmek[4], [şimşek > çeşmek] *{ağız} is.* Şimşek. [DS] ⊡ **çeşmek alayı,** *{ağız} Şimşek çaktığı zaman meydana gelen aydınlık.* [DS]

çeşmezen, [Far. çeşme-zen چشمزن] *{ağız} is.* Bir tür göz ilacı. [DS]

çeşmibülbül, [Far. çeşm-i bülbül چشم بلبل] *is.* **1.** Bülbül gözü. **2.** Renkli ve sarmal cam yapım tekniği. **3.** Bu teknikle yapılmış cam eşya.

çeşn, [Far. çeşn / çeşen چشن] *{OsT} is.* **1.** Bayram. **2.** Şölen; ziyafet. **3.** Düğün.

çeşnevir, [? çeşnevir] *{ağız} is.* Misafirlere sunulan kuru yemiş; çerez. [DS]

çeşni[1], [Far. çāşnī > çeşnī چشنی] *(çeşni:) is.* **1.** Bir yiyecek veya içeceğin ağızda bırakmış olduğu hoş bir tat; lezzet. *{eAT} (aynı)* [YE] **2.** Hoşa gidecek güzel ve hoş bir özellik; tat. **3.** Darphanede maden ala-

şımlarının oranını belirtmede kullanılan terim. **4.** *{eAT}* *sf.* Tadımlık miktarda. [YE] ❐ **çeşni değiştirmek,** *(Erkek için) evli olduğu hâlde başka kadınlarla da ilişkiye girmek.*|| **çeşni deliği,** *Kütahya çini fırınlarının gövdesinde bulunan içindeki seramiğin pişme durumunu denetlemeye yarayan açılıp kapanabilir küçük delik.*|| **çeşni-gîr,** *Çeşnici.*|| **çeşni malı,** *Çini fırınındaki seramiğin pişme durumunu denetlemek için fırının içine konulan örnek seramik parçası.*|| **çeşni tutmak,** *Ekmekçilikte değişik bir lezzet elde etmek için buğday ununa katılacak mısır, arpa gibi unların miktarını ayarlamak.*|| **çeşnisine bakmak,** *Tadına, lezzetine bakmak.*

çeşni[2], [Far. çāşnī] *{ağız}* *is.* Kurak toprakta yetişen kavun, karpuz ve sebze. [DS]

çeşniye, [çeşniye] *{ağız}* *is.* → çeşni[2]. [DS]

çeşnici, [çeşni-ci] *is.* **1.** Saraylarda ve büyük konaklarda yemeklerin tadını denetleyen kişi; çeşnigir; aşçıbaşı; sofracıbaşı. **2.** Tütün ve içkilerin tadını ve özelliğini belirleyen kişi. **3.** Darphanede basılan para ve altınların ayarlarını kontrol eden kişi.

çeşnicibaşı, -nı, -yı [çeşni-ci+baş-ı چشنیجی باشی] *is.* **1.** Saraydaki çeşnicilerin başı; çaşnigir başı, baş çeşnici. **2.** Darphanede baş ayarcı. **3.** *argo.* Sık sık eş değiştiren erkek.

çeşnicilik, -ği [çeşni-ci-lik] *is.* Çeşnicinin işi ve görevi.

çeşnileme, [çeşni-le-me] *is.* Çeşni verme işi.

çeşnilemek, [çeşni-le-mek] *gçl. f.* *[-r] [-l(i)-yor]* Çeşni vermek.

çeşnilenme, [çeşni-le-n-me] *is.* Çeşni verilmek işi.

çeşnilenmek, [çeşni-le-n-mek] *edil. f.* *[-ir]* **1.** Çeşni kazanmak. **2.** Tadı ve lezzeti yerine gelmek. **3.** (Yiyecek için) kıvamında olmak.

çeşnilik, -ği [çeşni-lik] *is.* Yemeğe değişik bir tat vermek için katılan baharat vb. şeyler.

çeşnilik, -ği [çeşni-lik] *is.* Yemeğe değişik bir tat vermek için katılan baharat vb. şeyler.

çeşniyar, [Far. çāşniyār چشنیار] *(çeşniya:r)* *{OsT}* *is.* Çeşniye bakan kimse; çeşnici. ❐ **çeşniyar usta,** *Sarayın harem dairesinde genel hizmetlere, ve kilerci usta ile birlikte yemek işlerine bakan kalfanın unvanı.*

çeşt[1], [çeşt] *{ağız}* *ünl.* Uyarı sözü. [DS]

çeşt[2], [? çeşt] *{ağız}* *is.* İyice dövülmemiş buğdayın kalburda toplanan kısmı. [DS]

çeşt[3], [Sırp. çest] *{ağız}* *is.* Bayram yemeği. [DS]

çeşta, [Far. şeş-tār ششتار] *{eAT}* *is.* → çeşte.

çeştal, [? çeştal / Far. şeş-tār] *{ağız}* *sf.* Hantal; uyuşuk; tembel. [DS]

çeşte[1], [Far. şeş-tār ششتار / çeşte چشته] *{eAT}* *is.* Teknesi yarım küre biçiminde, uzun saplı, beş telli, sık perdeli bir tür çöğür. [YE]

çeşte[2], [? çeşte] *{ağız}* *is.* Koyun kırkıldığında üzerinde bırakılan bir tutam yün. [DS]

çeşte[3], [? çeşte] *{ağız}* *is.* Sulamadan yetişen mahsul. [DS]

çeşteman, [Far. dāşt-bān] *{ağız}* *is.* Kır bekçisi; korucu; köy bekçisi. [DS]

çet[1], [çat / çet / çıd / çıt / çit *(yans.)*] *is.* Güçlü bir şekilde vurma, çarpma, kırma, patlama, dağılma, yanma ve tutuşmayı anlatan kök. [Zülfikar] *çet-lemik, çet-le-n-bik*

çet[2], [*eT.* çıt / çit > Çağ. çet] *is.* **1.** Sınır. **2.** Kenar; kıyı.

çet[3], [çet] *{ağız}* *is.* İyice dövülmemiş tahılın kalburun üstünde toplanan kısmı; çelmik. [DS]

çetare, [? çetare] *{ağız}* *is.* → çetari. [DS]

çetari, [? çetari] *{ağız}* *is.* İpek veya ipek karışığı, yollu dokuma. [DS]

çetdaş, [çet-daş] *{OsT}* *sf* Sınır ortağı; komşu.

çete[1], [Bulg. četa *(alay, sürü)*] *is.* **1.** Ordu birlikleri dışındaki silahlı birlik. **2.** Yasa dışı faaliyetlerde bulunan küçük topluluk. **3.** *tar.* İmparatorluk döneminde, keşif amacıyla düşman topraklarına gönderilen, başlarında kumandan bulunmayan akıncı birliğine verilen ad. ❐ **çete kayığı,** *tar. İmparatorluk dönemi donanmasında, iç sularda, dar geçit ve nehirlerde kullanılan çektiri türü ince donanma gemisi.* || **çete savaşı,** *Çetelerle yürütülen savaş.*

çete[2], [*eT.* çet-mek > çet-e] *{ağız}* *sf.* Kısa boylu. [DS]

çete[3], [Yun. segitta / Lat. sagitta *(ok)*] *(çe'te)* *is.* Sapan.

çeteci, [çete-ci] *is.* **1.** Bir çete üyesi olan kişi. **2.** Çete savaşlarına katılan kişi. **3.** *{ağız}* Buğday tüccarının, köylerden kendi adına alım yapmak üzere görevlendirdiği kimse; çengelci. [DS]

çetecilik, -ği [çete-ci-lik] *is.* **1.** Çete olma durumu. **2.** Çetecinin yaptığı iş.

çetek, -ği [çet-ek] *{ağız}* *is.* Kabak çekirdeği. [DS]

çetel[1], [çetele ?] *{ağız}* *is.* Kura. [DS]

çetel[2], [? çetel] *{ağız}* *sf.* (Meyve için) ham; olmamış. [DS]

çetel[3], [çat-al > çetel] *{ağız}* *is.* Uç tarafı ikiye ayrılan ağaç dalı. [DS]

çetele[1], [Yun. tsetula / Lat. cedula *(liste, pusula)* > İt. cedula] *is.* **1.** Sayı belirlemek için çekilen çizgi ya da açılan çentik. **2.** Kahvecilerin içilen çay veya meşrubatı işaretledikleri tahta. **3.** Oyuncuların sayılarını işaretledikleri tabla. **4.** Eskiden okuma yazma bilmeyen esnafın veresiye verdikleri ekmek, süt vb. şeylerin miktarını işaretledikleri tahta çubuk. **5.** Sayım işlemleri sırasında kolaylık olsun diye her bir sayı için çekilen bir çubuk ve bunların dört tanesini kuşaklamasına birleştiren beşincisi ile birlikte meydana getirilen beşli kümeler. **6.** *{ağız}* Mal bölüşümünde çekilen kura. [DS] **7.** *{ağız}* Hediye gönderirken adres yazılarak bağlanan tahta. [DS] ❐

çetele tutmak, *Hesap tutmak amacıyla bir yere çizgiler çekmek.*|| **çeteleye dönmek,** *İnsanın yüzünde pek çok kesikler olmak.*|| **çeteleyi şaşırmak,** *{ağız} Ne yapacağını bilememek; pusulayı şaşırmak.* [DS]

çetele², [? çetele] *{ağız} is.* Küçük çapa. [DS]

çetele³, [çat-la-mak > çetele ?] *{ağız} is.* Soğuktan el ve ayak çatlaması. [DS]

çeteleci, [çetele-ci] *{ağız} is.* Ormanda kesilen odunları bir tüccar adına teslim alan ve alım satım hesaplarını tutan memur. [DS]

çetelemek¹, [*eT.* çet-mek *(kesmek)* > çete-le-mek ?] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(i)-yor]* Veresiye hesap açmak. [DS]

çetelemek², [çete-le-mek ?] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* Çapalamak. [DS]

çeteleşme, [çete-le-ş-me] *is.* Çete durumuna gelmek işi.

çeteleşmek, [çete-le-ş-mek] *dönşl. f. [-ir]* Çete oluşturmak; çete durumuna gelmek.

çeteleştirme, [çete-le-ş-tir-me] *is.* Çete durumuna getirme işi.

çeteleştirmek, [çete-le-ş-tir-mek] *gçl. f. [-ir]* Çete durumuna getirmek.

çeten, [*eT.* çit / çet > çet-en / çit-en] *{ağız} is.* **1.** Saman taşımak için arabalara konan büyük sepet veya çit. **2.** Ahırın yanında yavrular için ayrılmış bölme. **3.** Çitten yapılmış ambar. **4.** Çamaşır sepeti. **5.** Çit ambar. **6.** Çit duvar; kamıştan yapılmış duvar. **7.** Saman ölçü birimi. **8.** Mısırları koçanları ile kurutmak için çubuklardan yapılan kulübemsi yer. **9.** Üstü allı yeşilli kilimle örtülü gelin kağnısı. [DS]

çetene¹, [çedene > çetene] *{ağız} is.* **1.** Keten tohumu. **2.** Kendir tohumu. **3.** Çam fıstığı kozalağı. **4.** Sakız ağacı meyvesi. **5.** Buğday kavurgası. [DS]

çetene², [Yun. tsetula / Lat. cedula *(liste, pusula)*] *{ağız} is.* Hesabı unutmamak için üzerine bıçakla işaret yapılan ağaç; çetele. [DS]

çetene³, [çet-en > çeten-e] *{ağız} is.* **1.** Saman taşımak için kağnılara konan büyük sepet. **2.** Ahırın bir tarafında yavrular için ayrılan yer. [DS]

çetene⁴, [çete > çetene] *{ağız} is.* Çapulcu; akıncı. [DS]

çetene⁵, [? çetene] *{ağız} is.* Küçük parça; kırıntı. [DS]

çetenek¹, -ği [çet-mek > çet-enek] *{ağız} is.* Güç okunan yazı. [DS]

çetenek², -ği [çet-enek] *{ağız} is.* Elma, armut ve ceviz gibi meyvelerin dörtte biri. [DS]

çetenek³, -ği [çet-mek > çet-enek] *{ağız} is.* Ekmek sepeti. [DS]

çetgen, [çet-gēn / çet-kén] *{eT} is.* Gem dizgini. [DLT]

çetği, [çet-mek > çet-ki > çetği] *{ağız} is.* Kadınların hotozları, kız çocuklarının şapka kenarlarına dikilen süs. [DS]

çeti, [çet-mek > çet-i] *{ağız} is. bot.* Baklagillerden, 30-100 cm. boyunda, meyvelerinin dış kabuğu sıyrıldıktan sonra çiğ olarak yenen ve hayvan yemi olarak kullanılabilen sarı çiçekli, dikenli bir çalı, *(Prosopis farcta / P. stephaniana).* [DS] ⧉ **çeti sineği,** *Bir tür sivrisinek.*

çetibeti, [çeti + pat-ı] *{ağız} is.* Kasımpatı. [DS]

çetik¹, -ği [*eT.* çetük > çetik چتوك] *{eAT} is.* **1.** Kedi. **2.** *{ağız}* Köpek yavrusu. [DS] ⧉ **çetik balığı,** *{ağız} Karides.* [DS]

çetik², -ği [iç+edik > çetik] *{ağız} is.* **1.** Çedik. **2.** Yünden örülmüş terlik. **3.** Mest. **4.** Çarık. **5.** Çocuk ayakkabısı. [DS]

çetik³, -ği [çet-ik] *{ağız} is.* Çekirge. [DS]

çetik⁴, -ği [çet-ik] *{ağız} is.* Birbirine girmiş; karışık; girift. [DS]

çetik⁵, -ği [çet-ik] *{ağız} is.* Ekilmeyen toprak. [DS]

çetik⁶, -ği [Ar. şaṭl => çetil > çetik] *{ağız} is.* Fidan. [DS]

çetil, [Ar. şatl] *{ağız} is.* Fidan. [DS]

çetili, [çet-mek / çit-mek > çet-il-i / çit-il-i] *{ağız} sf.* Örülmüş; çitilmiş. [DS]

çetilik, -ği [çetil-ik] *{ağız} is.* Fidanlık. [DS]

çetin¹, [çet-mek > çet-in چتين] *{OsT} sf.* Hayırsız.

çetin², [çet-mek > çit-in / çet-in] *sf.* **1.** Aşılması zor; çok sarp; çok engelli. **2.** Yola gelmesi, elde edilmesi imkânsız. **3.** İşlenmesi zor; sert, güç. **4.** (Kişi için) inandığı ilkelerden taviz vermeyen; inatçı. **5.** Kendisinden korkulup çekinilen. **6.** Kafasına koyduğu işi mutlaka yapan; azimli. **7.** Çözülmesi veya çözümlenmesi güç. **8.** Sıkıntılı; bunalımlı. **9.** *{eAT}* Hayırsız. ⧉ **çetin ceviz,** *1. Kırılması ve içinin çıkarılması zor sert kabuklu bir ceviz türü. 2. mecaz. Yola gelmesi veya bir fikrin kabul ettirilmesi çok zor olan kişi; anlaşma imkânı neredeyse yok denecek kadar az olan kişi. 3. Başarılması çok zor olan iş.*|| **çetin koz,** *{OsT} Kırılması, ayıklanması güç olan ceviz.*

çetin³, [çet-in] *{ağız} is.* Ökse otu. [DS]

çetince, [çetin-ce] *sf.* Biraz zorluğu olan; başarılması öyle kolay görülmeyen.

çetine, [çedene > çetine] *{ağız} is.* Kendir tohumu; kenevir tohumu. [DS]

çetinlenmek, [çet-in-le-n-mek چتينلنمك] *{eAT} dönşl. f. [-ir]* Öfke ve şiddet sergilemek.

çetinleşme, [çetin-le-ş-me] *is.* Çetin duruma gelmek eylemi.

çetinleşmek, [çetin-le-ş-mek] *dönşl. f. [-ir]* Çetin bir durum almak.

çetinleştirme, [çetin-le-ş-tir-me] *is.* Çetin bir durum kazandırma eylemi.

çetinleştirmek, [çetin-le-ş-tir-mek] *gçl. f. [-ir]* Çetin bir duruma getirmek.

çetinlik, -ği [çetin-lik چتينلك] *is.* **1.** Çetin olma durumu. **2.** Çetin olan şeyin niteliği. **3.** *{eAT}* Güçlük gösterme.

çetir[1], [Sansk. çattra > Far. çetr چتر / çetir] *{eAT} {ağız} is.* Çadır. [DS]

çetir[2], [çetir] *{ağız} is.* **1.** Bodur boylu çeşitli çalılıklardan ibaret kayalık ve taşlık arazi. **2.** Ak meşe. [DS]

çetirdemek, [çet-ir-de-mek] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-d(i)-yor]* Her söze karışmak; gevezelik etmek. [DS]

çetirez, [çet-i-re-z ?] *{ağız} is.* → çeti. [DS]

çetirik, -ği [çet-ir-ik] *{ağız} sf.* **1.** Vücudu zayıf olan. **2.** *is.* Yayık yaymakta kullanılan tulumu tutan üç ayak. **3.** Kayalık yerler. [DS]

çetirmek, [çet-mek *(kesmek)* > çet-ir-mek] *{ağız} gçl. f. [-ir]* Sivri bir araçla çizdirerek yazdırmak. [DS]

çetişçe, [Yun. tsakiste] *{ağız} is.* → çekişde; çekişge. [DS]

çetişde, [Yun. tsakiste] *{ağız} is.* Çizilerek yapılan yeşil zeytin salamurası; çekişge. [DS]

çetişte, [Yun. tsakiste] *{ağız} is.* → çekişde; çekişge. [DS]

çetken, [yet-mek > çét-mek *(çekip götürmek)* > çet-gēn / çet-kēn] *(çetke:n) {eT} is.* Gem dizgini. [DLT]

çetle, [çet-le] *{ağız} is.* Küçük üzüm salkımı. [DS]

çetlek, -ği [çet-le-k] *{ağız} is.* Sakız ağacının meyvesi. [DS]

çetlemik, -ği [çet-le-mik] *{ağız} is.* Çitlenbik. [DS]

çetlemük, -ğü [çet-le-mük] *{ağız} is.* Çitlenbik. [DS]

çetlenbik, -ği [çet-le-mik > çetlenbik] *{ağız} is.* Çitlenbik. [DS]

çetlenbuk, -ğu [çet-le-mik > çetlenbuk] *{ağız} is.* Çitlenbik. [DS]

çetlevik, -ği [çet-le-mik > çetlevik] *{ağız} is.* Fındık. [DS]

çetlevuk, -ğu [çet-le-mik > çetlevuk] *{ağız} is.* Fındık. [DS]

çetlik[1], **-ği** [çet-lik] *{ağız} is.* Küçük memeli koyun. [DS]

çetlik[2], **-ği** [çeltik > çetlik] *{ağız} is.* Pirinç tarlası. [DS]

çetme, [çet-me] *{ağız} is.* **1.** Olmamış karpuz. **2.** Doğranmış sebzelerle yapılan bir yemek. [DS]

çetmek[1], [yet-mek *(çekip götürmek)* > çét-mek] *{eT} gçsz. f. [-ür]* Erişmek. [DLT]

çetmek[2], [*eT.* ket-mek > çet-mek] *{ağız} gçl. f. [-er]* Kesmek; yarmak. [DS]

çetmi, [çepni > çetmi] *{ağız} sf.* **1.** Açıkgöz. **2.** *is.* Yağ yoğurt yaparak geçinen köylü. [DS]

çetnevir, [? çetnevir] *{ağız} is.* Konuklara sunulan kuru yemiş. [DS]

çetneviz, [? çetneviz] *{ağız} is.* → çetnevir. [DS]

çetr, [Sansk. çattra > Far. çetr *(çadır)* چتر] *is.* **1.** Güneşten korunmak için yapılan gölgelik; şemsiye. *{eAT} (aynı)* [YE] **2.** Bir tahtın veya yatağın üzerine kurulan tavan. **3.** Çadır. **4.** *mecaz.* Gece. **5.** Döşemelik olarak kullanılan bir tür ipekli kumaş. ⊡ **çetr-i āb-gûn,** *{OsT} 1. Gök çadır; mavi çadır. 2. Gökyüzü.*|| **çetr-i anberîn,** *{OsT} Karanlık gece.*|| **çetr-i bî-sütûn,** *{OsT} Gökyüzü.*|| **çetr-i fîrûze-fām,** *{OsT} Mavi renkli gökyüzü.*|| **çetr-i nūr,** *{OsT} Güneş.*|| **çetr-i seher,** *{OsT} Güneş.*|| **çetr-i rūz,** *{OsT} Güneş.*|| **çetr-i sîmābî,** *{OsT} Ay; dolunay.*|| **çetr-i sîmîn,** *{OsT} Ay; dolunay.*

çetrebez, [? çetrebez] *{ağız} sf.* (Kişi için) geçimsiz; kavgacı. [DS]

çetrefil, [? çetrefil] *sf.* **1.** Anlaşılması güç. **2.** Çözümlenmesi zor. **3.** Sonuçlandırılması mümkün görülmeyen. **4.** Karışık; karmaşık. **5.** (Dil için) yanlış ve bozuk kullanılan; yanlış telaffuz edilen.

çetrefilce, [çetrefil-ce] *sf.* Biraz karmaşık ve zor.

çetrefilleşme, [çetrefil-le-ş-me] *is.* Çetrefil duruma gelmek işi.

çetrefilleşmek, [çetrefil-le-ş-mek] *gçl. f. [-ir]* Çetrefil duruma gelmek.

çetrefilli, [çetrefil-li] *sf.* Karmaşık ve anlaşılması zor olan.

çetrefillilik, -ği [çetrefil-li-lik] *is.* Çetrefil olma durumu veya çetrefil olan şeyin durumu.

çetrefilsiz, [çetrefil-siz] *sf.* Basit ve anlaşılması kolay.

çetrez, [çet-(i)r-e-z] *{ağız} is.* Geven türü dikenli bir ot. [DS]

çettirmek, [çet-tir-mek] *{ağız} gçl. f. [-ir]* Aldatmak. [DS]

çetu, [Far. çetū چتو] *(çetu:) {OsT} is.* Perde; örtü.

çetuk, -ğu [Far. çetūk چتوك] *(çetu:k) {OsT} is.* Serçe.

çetük[1], **-ğü** [çetük چتوك] *{eT} {eAT} {OsT} is.* **1.** Kedi. [DLT] **2.** *{ağız}* Kedi yavrusu. [DS] **3.** *{ağız}* Doğan kuşu. [DS] ⊡ **çetük otu,** *{eAT} Kediler tarafından çok sevilen ve kokusu sümbüle benzer bir ot.*

çetük[2], **-ğü** [çet-ük] *{ağız} is.* Kaydırak oyunu. [DS]

çetüklemek, [çetük-le-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ü)-yor]* (Kedi için) yavrulamak. [DS]

çevale, [? çevale] *is.* Balıkçı sepeti.

çevdalık, -ğı [çevda-lık] *{ağız} is.* Terbiyesizce yapılan hareket; terbiyesizlik; saygısızlık. [DS]

çeve, [çeñe > çeve] *{ağız} is.* Çene. [DS]

çevek, [? çevek] *{eT} is.* Çivit.

çevele, [? çevele] *{ağız} is.* Küfe. [DS]

çevelek, -ği [çev-ele-k] *{ağız} is.* Su çevrintisi. [DS]

çever[1], [? çever] *{ağız} is.* Kapı. [DS]

çever[2], [? çever] *{ağız} is.* Akarsuyun bölündüğü yer. [DS]

çevermek, [çever-mek] *{ağız} gçsz. f. [-ir]* Gelişmek; yayılmak; dağılmak. [DS]

çevgân, [Far. çevgān چوگان] *(çevgâ:n) {eAT} {OsT} is.* **1.** Cirit oyununda kullanılan değnek; çevgen; çögen. [YE] **2.** Ucu eğri değnek; baston. **3.** Polo oyununda topu fırlatmakta kullanılan ucu eğik çomak. **4.** Derviş asası. **5.** Davul tokmağı. **6.** *tasvf.* Allah'ın ezeldeki takdiri. ⊡ **çevgân-bāz,** *{OsT} Çevgân oynayan; sopa sallayan.*|| **çevgân-dār,** *{OsT} Çevgân taşıyan uşak.*|| **çevgân-ı sünbül,** *{OsT} Sevgilinin saçı.*|| **çevgân-zen,** *{OsT} Çevgân ile oynayan.*

çevgâni, [Far. çevgānī چوگانی] *(çevgâ:ni:) {OsT} is.* **1.** Çevgen oyunu için yetiştirilmiş at. **2.** Bir tür tatlı kavun.

çevgel, [Far. çevgān => çevgel] *{ağız} is.* Saban demirin çamurunu sıyırmaya yarayan, üvendirenin ucundaki aygıt; sıyırgı. [DS]

çevgen, [Far. çevgān چوگان > çevgen] *{OsT} is.* **1.** Değnek. **2.** Polo oyununda topu yakalayıp belirli bir delikten geçirmeye yarayan eğri ucuna file geçirilmiş değnek. **3.** Bu değnekle oynanan bir tür cirit oyunu. **4.** Başı eğri değnek; baston. **5.** Davul tokmağı. **6.** *tar.* Mehterde çepeçevre çıngırak, zil ve zincir takılı bir çember ile bunu yukarıda tutmaya yarar bir sopadan ibaret ritim aleti. **7.** *tar.* İran hükümdarlarının önünde taşınan ucu eğri değnek. **8.** *tasvf.* İnsanı bir top gibi yuvarlayan hayat şartları; kader; Allah'ın ezeldeki takdiri. ⊡ **çevgân-bâz,** *{OsT} Çevgen oynayan.*|| **çevgân-dâr,** *{OsT} Çevgen oyununun takımını taşıyan hizmetçi.*|| **çevgân-zen,** *{OsT} Çevgen ile topa vuran oyuncu.*|| **çevgân-i sümbül,** *{OsT} Sevgilinin kıvrımlı saçı.*

çevicek, -ği [çevi(k)-cek [Tietze]] *{ağız} sf.* Küçücek. [DS]

çevik[1], **-ği** [Far. çābük => çevük / çevik] *sf.* Kolay ve çabuk davranan; atik; tetik. ⊡ **çevik kuvvetler,** *as. Hareket ve manevra kabiliyeti ile vurucu gücü yüksek zırhlı ve motorlu birliklerden meydana gelen askerî kuvvet.*

çevik[2], **-ği** [? çevik] *{ağız} is.* Palamut. [DS]

çevikçe, [çevik-çe] *sf.* **1.** Hızlı ve çabuk. **2.** *zf.* Çevik bir biçimde.

çevikleşme, [çevik-le-ş-me] *is.* Çevik bir durum alma eylemi.

çevikleşmek, [çevik-le-ş-mek] *dönşl. f. [-ir]* Çevik bir durum kazanmak.

çevikleştirme, [çevik-le-ş-tir-me] *is.* Çevik hâle getirmek işi.

çevikleştirmek, [çevik-le-ş-tir-mek] *gçl. f. [-ir]* Çevik bir durum kazandırmak; çevik hâle getirmek.

çeviklik, -ği [çevik-lik] *is.* **1.** Çevik olma durumu veya çevik olan şeyin niteliği. **2.** Çabuk ve kolay davranabilme.

çevirdik, -ği [çevir-dik] *{ağız} is.* Kısa boylu gürgen ağacı. [DS]

çevirecek, -ği [çevir-ecek] *{ağız} is.* Ayakkabı çekeceği. [DS]

çeviren, [çev-ir-en] *sf.* **1.** Çeviri yapan; tercüme eden. **2.** Döndüren, değiştiren; tahvil eden.

çevirge[1], [çev-ir-ge] *{ağız} is.* **1.** Kapı veya pencere mandalı. **2.** İğ. **3.** Yerli kozayı temizlemek için yapılmış sepet. [DS]

çevirge[2], [çev-ir-ge] *{ağız} is.* Çekirdek. [DS]

çevirgeç[1], **-ci** [çev-ir-geç] *is.* Devredeki elektrik akımının yönünü ters çeviren araç.

çevirgeç, -ci [çev-ir-geç] *{ağız} is.* **1.** Yufkayı sacda döndürmeye yarayan araç; aktaraç. **2.** Çocukları yürümeye alıştırmak için kullanılan üç tekerlekli araç; yürüteç. **3.** Kapı veya pencere mandalı. **4.** Bir çocuk oyunu. [DS]

çevirgel, [çevir-mek+gel-mek] *{ağız} is.* Tespih çekerken okunan dua. [DS]

çevirgele, [çevir-mek + gel-mek] *{ağız} is.* Tespih. [DS]

çevirgen[1], [çev-ir-gen] *{ağız} sf.* Yöneticilik yapan. [DS]

çevirgen[2], [çev-ir-gen] *{ağız} is.* Topaç. [DS]

çevirgen[3], [çev-ir-gen] *{ağız} is.* Damızlık eşeğini, dişi eşeklere aşırtarak para alan adam. [DS]

çevirgi, [çev-ir-gi چویرکی] *is.* **1.** Çevirmek suretiyle kullanılabilen tokmak, anahtar vb. **2.** *{eAT}* Çamaşır eteklerinin çevrilerek bastırılmış kısmı.

çevirgil, [çevir-gil] *{ağız} is.* Aş büyülerinde okunan dua. [DS]

çeviri, [çev-ir-i] *is.* **1.** Bir dilden başka bir dile çevirme, aktarma işi; tercüme, *(1959).* **2.** Bu şekilde çevrilmiş eser. **3.** *sf.* Tercüme edilmiş. ⊡**çeviri yazı,** *dbl. 1. Bir dilde yazılmış olan bir metni, özel işaretlerle bütün ses özelliklerini göstererek başka bir yazıya aktarma işi; yazı çevirimi; transkripsiyon. 2. Bu yöntemle yazılmış yazı.*

çevirici, [çev-ir-ici] *is.* **1.** Bir dilden başka bir dile çeviri yapan kişi; çevirmen; mütercim. **2.** *fiz.* Enerjilerden en az biri elektrik enerjisi olmak üzere enerjiyi başka tür bir enerjiye çeviren düzenek. **3.** *bilş.* Bir kod aracılığı ile verilen bilgilerin çevirisini yapan sinyal araçları.

çeviricilik, -ği [çev-ir-ici-lik] *is.* Çeviricinin yaptığı iş veya görevi.

çevirim, [çev-ir-im] *is.* Çevirmek eylemi ve sonucu. ⊡ **çevirim senaryosu,** *Çekim senaryosu.*

çeviriş, [çev-ir-iş] *is.* Çevirmek eylemi veya biçimi.

çevirme, [çev-ir-me چویرمه] *is.* **1.** Çevirmek eylemi. **2.** Kuşatma; asker ile etrafını sarma. **3.** Bütün bir kuzunun şişte döndürülmesi ile yapılan kebap. *{eAT} {OsT} (aynı)* **4.** *{ağız}* Etrafı duvar ya da çitle çevrilmiş küçük bahçe. [DS] **5.** *{ağız}* Ekin desteleri yığın yapılırken konan birinci sıra. [DS] **6.** *{ağız}* Kozayı tozundan ayırmak için kullanılan dolap.

[DS] **7.** *{ağız}* Izgara et. [DS] **8.** *{ağız}* Taştan yapılan bir kapta yapılan ekmek. [DS] **9.** *sf.* Çevirmek suretiyle yapılmış olan. ☞ **çevirme kösüre,** *{eAT} Çarklı bileği taşı.*

çevirmek, [*eT.* çev-ür-mek چوورمك] *gçl. f. [-ir]* **1.** Bir şeyi kendi ekseni etrafında döndürmek. **2.** Bir merkez etrafında daire çizecek şekilde döndürmek. **3.** Bir şeyin yönünü değiştirmek. **4.** Alt üst etmek; görünmeyen yüzünü görünür hâle getirmek. **5.** Bir yazıyı, konuşmayı başka bir dile aktarmak; tercüme etmek. **6.** Etrafını sarmak; kuşatmak. **7.** (Silah, söz, bakış vb.) birine veya bir yere doğrultmak. **8.** Bir kurumu, şirketi, işletmeyi yönetmek. **9.** Gitmekte olan yolcuyu, aracı durdurarak geri döndürmek. **10.** Kabul etmemek; geri göndermek; iade etmek; reddetmek. **11.** Değiştirmek. **12.** (Elbise vb. için) ters yüz etmek; içini dışına getirmek. **13.** Bir durumdan başka bir duruma getirmek. **14.** Birini kötü bir duruma sokmak; saygınlığını gidermek. **15.** Sözü başka türlü anlamak veya o yöne doğru çekmek; başka anlam vermek; tevil etmek. **16.** Bir maddeyi kimyasal işlemlerle başka bir madde hâline getirmek; dönüştürmek; hâl değiştirtmek. **17.** Bir enerjiye başka bir enerji hâline dönüştürmek. **18.** (Hava için) bir iklim şartından başka bir duruma geçmek. **19.** Bir parayı başka bir paraya dönüştürmek. **20.** Bankada bulunan bir hesabı başka bir tür hesaba döndürmek. **21.** Birinin aleyhinde gizli planlar kurmak; hesaplar yapmak. **22.** Bir masa etrafına toplanarak kâğıt vb. oyun oynamak. **23.** Konuşmayı veya sohbeti başka konuya getirmek; sözü saptırmak. **24.** Görüntü alma makinesi ile hareketli resimler kaydetmek; film çekmek. **25.** Film çekiminde rol almak. **26.** *tasvf.* (Saray, tekke vb. kapıları için) kapatmak. ☞ **Çevir kazı yanmasın!** *Bir hata yaptığını anlayanların sözü değiştirmek için harcadıkları çabayı anlatmak için söylenir.*

çevirmen, [çevir-men] *is.* Bir dilden başka dile tercüme yapan; tercüman; mütercim; çevirici; çeviren, *(1935).*

çevirmenlik, -ği [çevir-men-lik] *is.* Çevirmenin yaptığı iş ve mesleği; çeviri işi.

çevirtme[1], [çevir-t-me] *is.* Çevirme işini yaptırma; çevirtmek eylemi.

çevirtme[2], [çevir-t-me] *{ağız} is.* Sokak. [DS]

çevirtme[3], [çevir-t-mek] *{ağız} is.* Topaç. [DS]

çevirtmeç, -ci [çevir-t-meç] *{ağız} is.* Topaç. [DS]

çevirtmek, [çevir-t-mek] *gçl. f. [-ir]* **1.** Çevirmek işini yaptırmak. **2.** Bir şeyi kendi ekseni etrafında döndürtmek. **3.** Bir merkez etrafında daire çizecek şekilde döndürtmek. **4.** Bir şeyin yönünü değiştirtmek. **5.** Alt üst etmek; görünmeyen yüzünü görünür hâle getirtmek. **6.** Bir yazıyı, konuşmayı başka bir dile aktartmak; tercüme ettirmek. **7.** Etrafını sardırmak; kuşattırmak. **8.** (Silah, söz, bakış vb.) birine veya bir yere doğrulttumak. **9.** Bir kurumu, şirketi, işletmeyi yönettirmek. **10.** Gitmekte olan yolcuyu, aracı durdurtarak geri döndürtmek. **11.** Kabul ettirmemek; geri göndertmek; iade ettirmek; reddettirmek. **12.** Değiştirtmek. **13.** (Elbise vb. için) ters yüz ettirmek; içini dışına getirtmek. **14.** Bir durumdan başka bir duruma getirtmek. **15.** Birini kötü bir duruma sokturmak; saygınlığını gidertmek. **16.** Bir maddeyi kimyasal işlemlerle başka bir madde hâline getirtmek; dönüştürmek; hâl değiştirtmek. **17.** Bir enerjiye başka bir enerji hâline dönüştürtmek. **18.** (Hava için) bir iklim şartından başka bir duruma geçmek. **19.** Bir parayı başka bir paraya dönüştürtmek. **20.** Bankada bulunan bir hesabı başka bir tür hesaba döndürtmek. **21.** Birinin aleyhinde gizli planlar kurdurmak; hesaplar yaptırmak. **22.** Bir masa etrafına toplanarak kâğıt vb. oyun oynatmak. **23.** Konuşmayı veya sohbeti başka konuya getirtmek; sözü saptırtmak. **24.** Görüntü alma makinesi ile hareketli resimler kaydettirmek; film çektirmek. **25.** Film çekiminde rol almasını sağlamak. **26.** *tasvf.* (Saray, tekke vb. kapıları için) kapattırmak.

çeviş, [çavış / çev-ş] *{eT} is.* **1.** Yol; vasıta; tedbir; usul. [Gabain] [EUTS] **2.** Hile; kandırma. [EUTS] [Gabain]

çevişlig, [çeviş-lig] *{eT} sf.* Hileli. [EUTS]

çevit[1], **-di** [çivit > çevit] *{ağız} is.* Bir çeşit mavi boya; çivit. [DS]

çevit[2], **-di** [çevit] *{ağız} is.* Çam kabuğu. [DS]

çevk[1], [çevk / çevik] *{ağız} is.* Palamut ağacının, tabaklıkta kullanılan meyvesi. [DS]

çevk[2], [çevik > çevk] *{ağız} sf.* Çevik. [DS]

çevkel[1], [? çevkel] *{ağız} sf.* (Kişi için) çekişe çekişe pazarlık eden. [DS]

çevkel[2], [? çevkel] *{ağız} sf.* (Ceviz için) kolay ayıklanamayan; çetin. [DS]

çevkel, [Far. çevgān] *{ağız} is.* Üvendirenin ucundaki sıyırgı. [DS]

çevken, [Far. çevgān] *{ağız} is.* Meyve toplamak için kullanılan üç dört metre uzunluğundaki sehpa. [DS]

çevkirmek, [çem *(yans.)* > çem-kir-mek > çev-kir-mek] *{ağız} gçsz. f. [-ir]* (Tilki veya köpek için) havlamak. [DS]

çevlek, -ği [çev(i)r-ek > çev-le-k چولك] *{eAT} {OsT} is.* **1.** Çevre; etraf; civar. **2.** Girdap.

çevlik[1], **-ği** [çev(i)r-ik > çev-lik چولك] *{ağız} is.* **1.** Etrafı çevrilmiş bahçe ya da tarla. **2.** Irmak kenarlarındaki taşlık ve kumluk yer. [DS] **3.** *{eAT} {OsT} {ağız}* Girdap. [DS]

çevlik[2], **-ği** [çev-lik] *{ağız} is.* Çadırın tepe örtüsünü tutan ağaç iskelet. [DS]

çevlik[3], **-ği** [çev(i)r-ik > çev-lik] *{ağız} is.* Samanlık. [DS]

çevlik[4], **-ği** [çev(i)r-ik > çevlik] *{ağız} is.* Sürek avında, avın içine düşürüldüğü tuzak vb. [DS]

çevlük[1], **-ğü** [çev(i)r-ik > çev-lük چولك] *{eAT} {OsT} is.* Çevre; etraf.

çevlük[2], **-ğü** [çev(i)r-ik > çevlük] *{ağız} is.* Etrafı çevrili bağ, bahçe veya tarla. [DS]

çevlük[3], **-ğü** [çev-lük] *{ağız} is.* Irmak kenarlarındaki taşlık ve kumluk yer. [DS]

çevlük[4], **-ğü** [çeltik > çevlük ?] *{ağız} is.* Pirinç. [DS]

çevlük[5], **-ğü** [çev(i)r-ik > çev-lük] *{ağız} is.* Çayırlık. [DS]

çevre, [çevür-mek > çev-(i)r-e > çevre چوره] *is.* **1.** Bir nesnenin etrafını kuşatan, ona yakın olan yer ve nesnelerin bütünü; etraf; civar; muhit; dolay. *{eAT} (aynı)* **2.** *mat.* Bir yüzeyi veya alanı sınırlayan çizgiler. **3.** Bir insanın sosyal olarak yaşadığı, içinde yer aldığı ortam. **4.** Bir kişinin yetiştiği, içinden çıktığı sosyal ortam; muhit. **5.** Aynı etkinliği gösteren insanlar topluluğu. **6.** Kenarları oyalı ve işlemeli mendil; makrama. **7.** *biy.* Bir canlının yaşaması ve soyunu sürdürebilmesi için gerekli olan fiziksel ve biyolojik ortam. **8.** *sosy.* Bir kişinin, toplumsal bir grubun veya toplumun gelişmesi üzerinde etkili olabilecek her türlü dış etken. **9.** *dbl.* Bir birimden önce ve sonra gelen aynı türden birimlerin tümü; bunların meydana getirdiği küçük bağlam. **10.** *sf.* Bir şeyin veya yerin etrafında, yakınında bulunan. **11.** *{eAT} zf.* Çepeçevre. ◘ **çevre açı,** *mat. Bir çemberi kesen kirişi gören ve tepesi çember üzerinde bulunan açı.*|| **çevre almak,** *{eAT} Çevresini kuşatmak; etrafını sarmak.*|| **çevre bilimci,** *Çevre bilimi uzmanı; ekolojist.*|| **çevre bilimi,** *Canlılar arası ilişkileri ve onların yaşama ortamlarını inceleyen bilim dalı; ekoloji.*|| **çevre bilimsel,** *Çevre bilimi ile ilgili; ona dayanan; onun verilerine göre; ekolojik.*|| **çevre bilişim,** *Bir bilişim sisteminde, merkez birimi çevreleyen uç birimler, bağlantılar ve yazıcılar gibi bileşenlerle ilgili etkinlikler.*|| **çevre çalmak,** *{eAT} Çevresini yoklamak; etrafını araştırmak.*|| **çevre çizim,** *Bir binanın dış hatlarını gösteren çizim.*|| **çevre etraf,** *{eAT} Her taraf.*|| **çevre kirlenmesi,** *Hava, su ve toprak gibi yaşama ortamlarına zararlı maddeler karışarak insan ve diğer canlıların sağlığını bozacak yönde etkili olması.*|| **çevre sağlığı,** *Belli bir ortamda yaşayan insanların sağlığını etkileyen dış faktörlerin tümü.*|| **çevre söz,** *ed. Kısa yoldan anlatılabilecekken bir sözü dolaylı olarak anlatma; dolaylama.*|| **çevre taraf,** *{eAT} Her taraf.*|| **çevre teker,** *bot. Bitki köklerinde merkez silindirin en dış tabakası.*|| **çevre yan,** *{eAT} Dört yan; etraf.*|| **çevre yolu,** *Bir yerleşim biriminin dışından geçen şehirler arası ulaşım yolu.*

çevrecek, -ği [çev-ür-mek > çev(ü)r-ecek] *{ağız} is.* Şiş. [DS]

çevreci, [çevre-ci] *is.* **1.** Doğal kaynakların daha tutumlu kullanılmasını, korunmasını; doğaya ve çevreye zarar verilmemesini savunan kişi. **2.** *sf.* Çevrecilik yanlısı.

çevrecilik[1], **-ği** [çevre-ci-lik] *is.* Doğal kaynakların daha tutumlu kullanılmasını, korunmasını; doğaya ve çevreye zarar verilmemesini savunan akım.

çevrecilik[2], **-ği** [çevre-ci-lik] *{ağız} is.* Genç erkeklerin kullandığı büyük mendil; çevre. [DS]

çevreçelen, [çev-(i)r-e+çel-en] *{ağız} zf.* Çepeçevre. [DS]

çevregelen, [çevre+gel-en] *{ağız} is.* Çepeçevre. [DS]

çevrek[1], **-ği** [çevre-k] *{ağız} sf.* Genel. [DS]

çevrek[2], **-ği** [çev-ir-mek > çev(i)r-ek] *{ağız} is.* Girdap; burgaç. [DS]

çevrek[3], **-ği** [çev(i)r-mek > çev(i)r-ek] *{ağız} is.* Etrafı çevrilmiş bahçe vb. [DS]

çevreklemek, [çevre-k-le-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* Bir kimseden yarar bekleyerek çevresinde dolaşmak. [DS]

çevrel, [çevre-l] *sf.* **1.** Çevre ile ilgili. **2.** *mat.* Çember çizgisine ait. **3.** *biy.* (Çiçek, yaprak, erkek organ vb. için) bir eş merkez etrafında dizilmiş olan.

çevreleme, [çevre-le-me] *is.* Çevresini ve sınırlarını belirleme işi.

çevrelemek, [çevre-le-mek] *gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* **1.** Kuşatmak; içine almak. **2.** Bir konunun sınırlarını çizmek; tahdit koymak; kısıtlamak. **3.** Bir resimde kontur denilen çevre çizgisini daha belirgin hâle getirmek.

çevreleniş, [çevre-le-n-iş] *is.* Çevrelenmek eylemi ve biçimi.

çevrelenme, [çevre-le-n-me] *is.* Kuşatılma, sınırları belirlenmek işi.

çevrelenmek, [çevre-le-n-mek] *edil f. [-ir]* **1.** Kuşatılmak; sarılmak. **2.** Sınırları çizilmek; tahdit edilmek; kısıtlanmak.

çevreleyiş, [çevre-le-y-iş] *is.* Çevreleme eylemi ve biçimi.

çevrelik, -ği [çevre-lik] *is. mim.* Bir bina, meydan, köprü, yol gibi yapıların kenar parçaları.

çevrem, [çevre-m] *is. bot.* Bir bitkinin ana ekseninin deki bir düğümden çıkan dalların tümü.

çevremli, [çevre-m-li] *sf.* Çevrem şeklinde dizili olan.

çevren[1], [çevir-mek > çev(i)r-en] *is. gök b.* **1.** Yeryüzünün herhangi bir noktasında çekül doğrultusuna dik düzlem; ufuk. **2.** Düz bir arazide veya denizde yeryüzü ile gökyüzünün birleşir gibi göründüğü yer.

çevren[2], [çevir-mek > çev(i)r-en] *{OsT} is.* Hayvanın karın zarına sarılmak suretiyle tava ya da fırında pişirilmiş karaciğer kebabı.

çevrendi, [çevir-mek > çev(i)r-en-di / çevrenti] *{ağız} is.* Cılız tahıl. [DS]

çevrengeç, -ci [çev(i)r-en-geç] *{ağız} is.* Su çevirisi; girdap; akıntılı yer. [DS]

çevrenmek, [çev(i)r-e-n-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* (Baş için) ağrımak. [DS]

çevrenti, [çev(i)r-enti] *{ağız} is.* **1.** Cılız tahıl. **2.** Tarlaları gübrelemek için yapılan geçici ağıl. [DS]

çevresel, [çevre-sel] *sf.* **1.** Çevre ile ilgili olan. **2.** *dbl.* Bir sesin değişmede etkisinde kaldığı yanındaki başka seslerle ilgili.

çevri, [çev-(i)r-i > çevr-i] *is.* **1.** Karşılıklı gelen iki hava veya su akımının etkisinde kalarak çarpışma yerinde meydana gelen dönme; hortum. **2.** *mecaz.* Bir işi veya hareketi olduğundan başka türlü, kendi işine gelecek biçimde anlamlandırma; tevil.

çevrik, -ği, [çevir-mek > çev(i)r-ik چوریك] *sf.* **1.** Döndürülmüş, çevrilmiş olan; dönük. **2.** Etrafı kapatılmış; sarılmış; çevrilmiş; sınırlanmış. *{eAT} (aynı)* **3.** *is.* Girdap veya hortum gibi dönen şey. *{ağız} (aynı)* [DS] **4.** *{ağız}* Akarsuyun oyduğu yarımada şeklindeki toprak. [DS] **5.** *{ağız}* Harman sonu kalıntısı. [DS] **6.** *{ağız}* Becerikli kadın. [DS] **7.** *{ağız}* Etrafı çevrili bağ, bahçe veya tarla. [DS]

çevrileme, [çev(i)r-i-le-me] *is.* Çevriye uğratma eylemi.

çevrilemek, [çev(i)r-i-le-mek] *gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* Çevriye uğratmak; tevil etmek.

çevrili, [çevir-mek > çev(i)r-il-i] *sf.* **1.** Etrafı kuşatılmış olan; sarılmış. **2.** Bir yöne veya yere döndürülmüş olan; çevrilmiş olan.

çevriliş, [çevril-mek > çevril-iş] *is.* Çevrilmek eylemi veya biçimi.

çevrilme, [çev(i)r-il-me] *is.* Çevrili hâle gelmek işi.

çevrilmek, [çevir-mek > çev-(i)r-il-mek] *edil. f. [-ir]* **1.** Döndürülmek. *{eT} (aynı)* [KB] **2.** Bir dilden başka bir dile aktarılmak; tercüme edilmek. **3.** Etrafı kuşatılmak; sarılmak. **4.** Bir tarafa yönelmek; bir yere doğrulmak. **5.** Çıkış yolu, geçişi kapatılmak. **6.** *tasvf.* (Tekke ve saray kapıları için) kapanmak. **7.** Değiştirilmek; başka bir amaçla kullanmak. **8.** *{eAT} dönşl. f.* Geri gelmek; dönmek; dolaşmak. **9.** *{ağız}* Dönmek. [DS] ⊟ **çevrili çevrili,** *{eAT} Döne döne.*

çevrilmiş, [çev(i)r-il-miş چورلمش] *{eAT} sf.* Şişte kızartılmış.

çevrim[1], [çev(i)r-im > çevr-im چوریم] *is.* **1.** Sürekli aynı biçimde olan değişme; devir. **2.** *bilş.* Kendi aralarında aynı dalga üzerinde çalışacak şekilde ayarlanmış radyo istasyonları. **3.** *bilş.* Aynı kanalda çalışacak şekilde ayarlanmış telsiz alıcı vericileri. **4.** *fiz.* Bir başlangıç durumundan itibaren bir takım değişikliklere uğradıktan sonra yeniden ilk durumuna dönen bir sitemin gösterdiği dönüşümlerin tümü. **5.** İki veya dört zamanlı bir motorun devri. **6.** *fiz.* Saniyede bir salınım yapan bir titreşim kaynağının frekansı; hertz. **7.** En son etkileyicinin birinciyi etkilediği etkiler dizisi; döngü. **8.** *ed.* Aynı kişiyi, aynı aileyi, aynı olayı konu alan romanlar bütünü. **9.** *{eAT}* Daire; değirmi. **10.** *{ağız}* Sınır. [DS] **11.** *{ağız}* Suyun akıntılı yeri; su çevrintisi; girdap. [DS] ⊟ **çevrim içi,** *bilş. Bilgisayar sisteminde ana işlem biriminin doğrudan doğruya denetimi altında olan kısım; on-line.*

çevrim[2], [çev(i)r-im] *{ağız} is. folk.* Düğün gecelerinde, meşale yakıp etrafında toplanarak oynanan oyun. [DS] ⊟ **çevrim çiçek,** *{ağız} Çocukların kendi etraflarında dönerek oynadıkları bir oyun.* [DS]

çevrimli, [çev(i)r-im-li > çevrim-li] *sf.* Becerikli; eli çabuk; canlı.

çevrimsel, [çev(i)r-im-sel > çevrim-sel] *sf.* **1.** Belli aralıklarla düzenli olarak ortaya çıkan. **2.** Az çok düzenli olarak yinelenen.

çevrince, [çev(i)r-in-ce] *{ağız} is. bot.* Meyveleri sarmal biçimde olan, çiçekleri sarı, açık mor renkli, çoğunlukla hayvan yemi olarak kullanılan çok yıllık otsu bitkiler, *(Medicago, M. sativa).* [DS]

çevringeç, -ci [çev(i)r-in-geç] *{ağız} is.* Su çevirisi; girdap. [DS]

çevrinme, [çevrin-mek > çevr-in-me] *is.* **1.** Kendi ekseni etrafında sürekli dönmek işi. **2.** Baş dönmesi.

çevrinmek, [çevir-mek>çev(i)r-in-mek چورنمك] *dönşl. f. [-ür]* **1.** Kendi ekseni etrafında sürekli dönmek; kıvrılmak. *{eAT} {OsT} (aynı)* **2.** (Baş için) dönmek. **3.** *{eAT} {OsT}* Çevresinde dolaşmak; etrafını dönmek.

çevrinti, [çevir-mek > çev(i)r-in-mek > çevr-in-ti چورنتك] *is.* **1.** Hava ve su akıntılarının karşılaşması ile meydana gelen dönme; girdap; anafor. *{OsT} {ağız} (aynı)* [DS] **2.** Böyle yer değiştiren hava veya su kütlesi. **3.** Çeşitli tahılların birbiri ile karıştırılması ile elde edilen karışım. **4.** *{OsT}* Çukur.

çevriş, [Far. çerviş *(eritilmiş iç yağı)* > çevriş] *{ağız} is.* Yemek suyu. [DS]

çevrişmek, [çev(i)r-iş-mek چورشمك] *{OsT} dönşl. f. [-ir]* Çevrilmek.

çevrit, [çev(i)r-it] *is.* Resim ya da desende etkin biçimde belirtilmiş biçimleri birbirinden ayıran çizgiler.

çevrük[1], **-ğü** [çev-(i)r-ük] *{ağız} is.* **1.** Etrafı çevrili tarla, bağ veya bahçe. **2.** Su çevrintisi; girdap. [DS]

çevrük[2], **-ğü** [? çevrük] *{ağız} is.* Çayırlık. [DS]

çevrüliceğizlik, -ği [çev-(i)r-ül-iceğ-iz-lik چورلیجكزلك] *{eAT} is.* Çevrilici durumda olma.

çevrülmek[1], [çev(i)r-ül-mek] *{eT} edil. f. [-ür]* Çevrilmek; döndürülmek. [DLT]

çevrülmek[2], [çev(i)r-ül-mek] *{ağız} edil. f. [-ür]* (Dişi hayvan için) erkeğiyle çiftleştirilmek. [DS]

çevrüm, [çev-(i)r-üm] *{ağız} is.* Otuz üç taneli tespih dizisi. [DS]

çevrümlü, [çev-(i)r-üm-lü] *{ağız} sf.* (Kişi için) işi düzenli olarak yürüten. [DS]

çevrünmek, [çev(i)r-ün-mek چورونمك] *{eAT} dönşl. f. [-ür]* → çevrinmek.

çevrüntü, [çev(i)r-üntü] *{ağız} is.* Harman sonu kalıntısı. [DS]

çevrüşmek, [çev(i)r-üş-mek] *{eT} işteş. f. [-ür]* Birbirini çevirmek. [DLT]

çevşeng, [çavşañ / çevşeñ] *{eT} sf.* Gözü sulu; gözü her zaman akan. [DLT]

çevşek, -ği [çağ *(yans.)* > çağ-(ı)ş-a-k > çevşek] *{ağız} is.* Çakıllı toprak. [DS]

çevşen, [? çevşen] *{ağız} is.* Küpenin kulağa takılacak yeri. [DS] ⊡ **çevşen çuvalı,** *{ağız} Berit ve Nurdağı yörük aşiretlerinin kullandığı özel dokuma çuval.* [DS]

çevt, [Far. şeft *(kaba)*] *{ağız} is.* **1.** Palamut kabuğu. **2.** Hayvanların dişilik organı. [DS]

çevtali, [Far. şeft-ālū] *{ağız} is.* Şeftali. [DS]

çevteli, [Far. şeft-ālü] *{ağız} is.* Şeftali. [DS]

çevtik, -ği [Far. şeft-ik ?] *{ağız} is.* Elma, armut gibi meyvelerin etli kısımları yenildikten sonra geriye kalan çekirdekli sert kısım. [DS]

çevük, -ğü [Far. çābük => çevük چوك] *{eAT} {ağız} sf.* Çevik; canlı; atik; seri; cevval. [DS]

çevüklenmek, [çevük-le-n-mek چوكلنمك] *{eAT} dönşl. f. [-ür]* **1.** Acele etmek. **2.** Titiz davranmak.

çevürecek, -ği [çevür-mek > çevür-ecek] *{eAT} is.* Pişirilecek şeyi saplayarak ateş üzerinde çevirmeye yarayan araç; şiş.

çevürge, [çevür-ge] *{ağız} is.* Etrafı çevrilmiş, bağ, bahçe veya tarla. [DS]

çevürgen, [çevür-gen] *{eT} sf.* Her zaman çeviren. [DLT]

çevürme, [çevür-me چورمه] *is.* **1.** *{OsT}* → çevirme. **2.** *{ağız}* Etrafı çevrili tarla, bağ ve bahçe. [DS] **3.** *{ağız}* Etrafı taş veya çitle çevrilmiş ağıl. [DS]

çevürmek, [çevür-mek] *{eT} gçl. f. [-ür]* **1.** Çevirmek; bir şeyi sol elin baş parmağı üzerinde çevirmek. [DLT] **2.** *{eAT}* Döndürmek; dolandırmak; devirmek. [DK] **3.** *{eAT}* Önünü kesmek. [DK] **4.** *{eAT}* Çevire çevire pişirmek. [DK] **5.** *{ağız}* Bahçenin çevresini dikenli ağaçlarla çevirmek. [DS] **6.** *{ağız}* Hayvanları çiftleştirmek. [DS]

çevürilmek, [çevür-il-mek] *{eAT} edil. f. [-ür]* **1.** Çevrilmek. [DK] **2.** *dönşl. f.* Dönmek. [DK] **3.** Dönüp dolaşmak. [DK]

çevüt, [Far. şeft => çevüt] *{ağız} is.* Palamut kabuğu. [DS]

çevzinmek, [çiz-ginmek *(dönmek, dolanmak)* > çezgin-mek > çeğzin-mek > çevzinmek چوزنمك] *{eAT} dönşl. f.* → çeğzinmek.

çeyan, [*eT.* çādan > çeyan چيان] *{OsT} is.* → çıyan.

çeyangaş, [yengeç > çeyangaş] *{ağız} is.* Yengeç. [DS]

çeydeğ, [çardak > çeydeğ] *{ağız} is.* **1.** Kabak fidelerinin dallarından, sırık ve çalılardan yapılan çardak. **2.** Evin ot kaplı olan damı. [DS]

çeyem, [çeçem > çeyem] *{ağız} is.* Yaprakları çamınkine benzeyen, nohut büyüklüğünde kırmızı meyveleri olan, bir metre boyunda bir ağaç; Frenk üzümü, *(Ribes rubrum)*. [DS]

çeygel, [? çeykel] *{ağız} sf.* Sert; kavgacı. [DS]

çeyil[1], [çağ *(yans.)* > çağ-ıl > çeğil > çeyil] *{ağız} is.* **1.** Taşlı, kumlu yer. **2.** Verimsiz toprak. [DS]

çeyil[2], [? çeyil] *{ağız} is.* Sarı boya yapmada kullanılan bir çeşit kısa boylu çalı. [DS]

çeyin, [çigin > çiğin > çeyin] *{ağız} is.* Omuz. [DS]

çeyiz, [Ar. cihāz *(donanım)* > cehiz] *is.* **1.** Evlenecek kız için gerekli olan her türlü ev eşyası; gelinin sandık eşyası. **2.** Bir kadının evlenirken eşine getirmiş olduğu her türlü mal mülk. **3.** *huk.* Baba veya ana tarafından, örf ve âdete göre, evlenen kız çocuklara, evin döşenmesi için verilen taşınır eşya. ⊡ **çeyiz alayı,** *folk. Gelinin çeyizini güvey evine getiren düğün alayı.*|| **çeyiz çemen,** *Çeyiz türü eşyalar; eksiksiz çeyiz.*|| **çeyiz düzmek,** *Evlenecek kız için çeyiz hazırlamak.*|| **çeyiz halayığı,** *Geline ailesi tarafından verilen hizmetçi kadın.*|| **çeyiz katırı,** *1. Çeyiz taşıyan katır. 2. mecaz. Göze batacak biçimde aşırı süslenmiş kişi.*|| **çeyiz sermek,** *folk. Gelinin getirdiği eşyaları sergilemek.*

çeyizci, [çeyiz-ci] *is.* **1.** Çeyiz hazırlayan ve satan kişi. **2.** Bu kimsenin iş yeri.

çeyizcilik, -ği [çeyiz-ci-lik] *is.* Çeyiz eşyası hazırlama, satma işi; çeyizcinin mesleği.

çeyizleme, [çeyiz-le-me] *is.* Evlenecek kızın çeyizini hazır etme işi.

çeyizlemek, [çeyiz-le-mek] *gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* Evlenecek kızı çeyiz sahibi yapmak.

çeyizlenme, [çeyiz-le-n-me] *is.* Çeyiz sahibi olmak eylemi.

çeyizlenmek, [çeyiz-le-n-mek] *dönşl. f. [-ir]* **1.** Çeyiz sahibi olmak. **2.** (Evlenecek kız için) çeyizli duruma gelmek; kendisi için çeyiz hazırlanmak.

çeyizli, [çeyiz-li] *sf.* Çeyizi olan.

çeyizlik, -ği [çeyiz-lik] *sf.* **1.** Çeyiz için ayrılmış olan. **2.** Çeyiz olarak hazırlanan. **3.** Çeyiz hazırlamaya uygun. **4.** *is.* Çeyiz eşyası.

çeyizsiz, [çeyiz-siz] *sf.* Çeyizi olmayan; kendisi için çeyiz hazırlanmamış olan.

çeykel[1], [Far. çevgān => çevgel / çeykel] *{ağız} is.* Üvendirenin ucunda bulunan sabandaki çamuru sıyırmakta kullanılan üçgen uçlu demir. [DS]

çeykel, [? çeykel] *{ağız} sf.* **1.** (Kişi için) sert; kavgacı. **2.** Kılıksız. [DS]

çeykem, [? çeykem] *{ağız} is.* Krater. [DS]

çeyle, [çağ *(yans.)* > çağ-la(k) > çeyle] *{ağız} is.* **1.** Killi toprak. **2.** Kumlu toprak. **3.** Ufak taşlı toprak. [DS]

çeylek, -ği [çağ *(yans.)* > çağ-lak] *{ağız} is.* Kumlu toprak. [DS]

çeylen[1], [çağ *(yans.)* > çağ-la-n] *{ağız} is.* Ufak taşlı toprak. [DS]

çeylen[2], [çağ *(yans.)* > çağ-la-n] *{ağız} is.* Çay ve dere gibi küçük akarsuların derin olmayan yeri. [DS]

çeylençüş, [çağla-n+çüş] *{ağız} is.* Tahterevalli. [DS]

çeymek, [çey-mek چيمك] *{eAT} gçsz. f. [-er]* **1.** Geri dönmek; caymak. **2.** Hoplamak; sıçramak.

çeymel, [Far. çevgān => çeğmel > çeymel] *{ağız} is.* Yüksek ağaç dallarını eğmekte kullanılan ucu eğri sopa. [DS]

çeynak, -ğı [çırnak > ceynak] *{ağız} is.* Yırtıcı hayvan veya kedi gibi hayvanların tırnağı; pençe. [DS]

çeynaklamak, [cırnak-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Tırnaklamak. [DS]

çeynem, [çey-ne-mek > çey-ne-m چينم] *{eAT} {OsT} {ağız} sf.* Bir kere çiğneyecek kadar; bir lokmalık. [DS]

çeynemek, [çeyne-mek چينمك] *{eAT} {OsT} {ağız} gçl. f. [-r]* Ağızda çiğnemek. [YE] [DS]

çeynenmek, [çeyne-n-mek] *{eAT} edil. f. [-ir]* Ağızda çiğnenmek.

çeynikmek, [çeñ-ik-mek / çeynik-mek] *gçsz. f. [-(ğ)ir]* Spor yaparak bedeni çevikleştirmek; jimnastik yapmak.

çeyre, [çeyre] *{ağız} is.* Sellerin bıraktığı küçük taşlar. [DS]

çeyrek, -ği [Far. çār *(dört)* + yek *(bir)*] *sf.* **1.** Dörtte bir; bir bütünün dörtte birini oluşturan. **2.** On beş dakikalık süre; tam saatlerden önce ve sonra on beşinci dakika. **3.** *argo.* Alman Markı. **4.** Gümüş mecidiyenin dörtte biri değerinde olan para. **5.** Bir elbisenin beden ve eteğini meydana getiren başlıca dört parçadan her biri. **6.** Eskiden, pazarlarda gezici kasapların sattığı koyun budu vb. et parçasına verilen ad.⧉ **çeyrek sonuç,** *spor. Eleme usulü yapılan karşılaşmalarda en sona kalan sekiz sporcu veya takım arasında yapılan karşılaşmalardan her biri; çeyrek final.*|| **çeyrek sonuççu,** *spor. Çeyrek sonuçta yarışan sporcu veya takım; çeyrek sonuç oyuncusu; çeyrek finalist.*

çeyrekçi, [çeyrek-çi] *is.* Eskiden, pazarlarda et satan gezici kasaplara verilen ad.

çeyrekleme, [çeyrek-le-me] *is.* Kol ve bacakları çaprazlama oynatarak hareket yaptırma eylemi.

çeyreklemek, [çeyrek-le-mek / çeynik-le-mek] *gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* **1.** Bir şeyi uçlarından dörtte bir oranında kıvırmak. **2.** Süt çocuklarını yüz üstü yatırarak kol ve bacaklarını çapraz olarak birbirine değdirmek suretiyle alıştırma yaptırmak.

çeyreklenme, [çeyrek-le-n-me] *is.* Kol ve bacaklar çaprazlama oynatılarak hareket yaptırılma.

çeyreklenmek, [çeyrek-le-n-mek] **1.** (Bir şey) uçlarından dörtte bir oranında kıvrılmak. **2.** (Süt çocukları için) yüz üstü yatırılarak kol ve bacaklarını çapraz olarak birbirine değdirmek suretiyle alıştırma yaptırılmak.

çeyşek, -ği [çağ *(yans.)* > çağ-(ı)ş-ak > çeyşek] *{ağız} is.* **1.** Taşlı, kumlu yer. **2.** Çatıyla tavanın birleştiği yerdeki açıklık. [DS]

çeyzinmek, [çey(i)z-in-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* Tasalanmak; çabalamak. [DS]

çez, [Far. tēz => çez] *{ağız} zf.* Çabuk. [DS]

çezek, -ği [çez-ek] *{ağız} is.* Yapı taşları arasındaki derzleri yapmakta kullanılan aygıt. [DS]

çezenmek, [çiz-ginmek *(dönmek, dolanmak)* > çezgin-mek > çeğzin-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* **1.** Oyalanmak. **2.** Tembellik etmek. [DS]

çezgi, [çöz-gü > çez-gi] *{ağız} is.* Halı ve diğer dokuma tezgâhlarına gerilen sıra ipler; çözgü. [DS]

çezgindirilmek. [çezgin-dir-il-mek چزكندرلك] *{eAT} edil. f. [-ir]* Döndürülmek.

çezginmek, [[tegzin-mek > çegzin-mek > çezgin-mek چزكنمك] *{eAT} dönşl. f. [-ür]* Dönmek; dolaşmak.

çezilmek, [çez-il-mek چزلك] *{eAT} {ağız} edil. f. [-ir]* Çözülmek. [DS]

çezinmek, [tegzin-mek > çegzin-mek > çeğzin-mek > çezin-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* Oyalanmak; vakit kaybetmek. [DS]

çezmek, [çez-mek چزمك] *{eAT} {OsT} gçl. f. [-ür ?]* **1.** Çözmek; açmak. *{ağız} (aynı)* [DS] **2.** *{ağız}* Çözgü iplikleri tezgâha dikine olarak, sıra sıra germek. [DS]

çezüntü, [çöz-üntü] *{ağız} is.* Eski çorap sökümtüsü. [DS]

çhşapat, [Sansk. çikşapada] *(c*[a]*hşapat) {eT}* **1.** Oruç ayı. [EUTS] **2.** Ahlak kuralı. [EUTS] **3.** Talimat; nizam; kaide. [EUTS] **4.** Tanrı buyrukları. [EUTS]

-çı[1], [-cı / -çı / -ci / -çi / -cu / -çu / -cü / -çü] *yap. e.* → -cı.

-çı[2], [-çı / -çi] *{eT} yap. e.* "O meslekle uğraşan, o görevi yapan, o işi yapan ya da yapacak olan" anlamı veren isimden isim ya da fiilden isim yapma eki. *al-çı (hileci), böz-çi (dokumacı)* [ETY]

çı[1], [ça / çag / çağ / çak / çı / çıg / çığ / çog *(yans.)*] *is.* Haykırma, bağırma, çağırma ve bu biçimde konuşma, gevezelik etme, ötme ve ötüşmeyi anlatan kök. [Zülfikar] *çı-gır-ma, çı-gır-mak,*

çı[2], [çī / çī / çig / çık] *(çı:) {eT} is.* Nem; ıslaklık. [DLT]

çı[3], [çığ] *{ağız} is.* Kargı. [DS]

çı[4], [çığ] *{ağız} is.* Çaylarda balık tutmak için taş ve çitten yapılan set. [DS]

çıb[1], [çab / çalp / çap / çıb / çıp / çip / çulp *(yans.)*] *is.* Su vb. sıvı maddeler içinde, sallanma ve çalkalanma gibi hareketler sonucunda oluşan, ya da el ve ayakla oluşturulan hareketleri ve bu biçimde çabalamayı anlatan kök. [Zülfikar] *çıb-a-k çıbak*

çıb[2], [çap / çep / çıb / çib / çip / çüp *(yans.)* *is.* El çırpma ve alkışlama sesini ve hareketini anlatan kök. [Zülfikar] *çıb-(b)an*

çıba, [? çıba] *{ağız} sf.* **1.** Zayıf; ince; cılız. **2.** Küçük. [DS] ⊡ **çıba çoluk,** *{ağız} Çoluk çocuk; aile.* [DS]

çıbak, [çıb *(yans.)* > çıb-ak] *{ağız} is.* Su vb. sıvı maddeler içinde, sallanma ve çalkalanma gibi hareketler sonucunda oluşan ya da el ve ayakla oluşturulan hareketleri ve bu biçimde çabalamayı anlatan yansımalı gövde. [DS] ⊡ **çıbak çıbak,** *{ağız} (Yıkanmak için) su sesi çıkartarak.* [DS]

çıban[1], [*eT.* çıbıkan > çıbkan > çıbān] *is.* **1.** Vücudun herhangi bir yerinde deride şişkinlik, kızartı, ağrı ve ateş yükselmesiyle kendini gösteren irin birikimi; yara; baş. *{eT} (aynı)* **2.** *argo.* Büyük altın yüzük.⊡ **çıban ağırşağı,** *Çıbanın derideki kızarmış ve şişkin bölümü.*|| **çıban başı,** *1. Çıbanın patlamak üzere olan ucu. 2. mecaz. Altından ciddi sorunlar çıkabilen durum veya sorun yaratacak kişi.*|| **çıbanın başını koparmak,** *Rahatsızlık verecek bir durumun doğmasına yol açmak.*|| **çıban otu,** *bot. Sıracagillerden, boru biçiminde bitişik taç yapraklı, haşlanarak dıştan yaralara sürülerek iyileştirici olarak kullanılan otsu bitki; (Veronica officinalis).*|| **çıban özü,** *Kan çıbanının ölü doku ve irinden oluşan merkez bölgesi.*

çıban[2], [çıbıkan > çıbkan > çıbān] *{eT} bot.* Hünnap. *(Zizyphus vulgaris).*

çıbar, [çıbar] *{ağız} is.* Çıban. ⊡ **çıbar atmak,** *{ağız} Çıban çıkarmak.* [DS]

çıbarmak, [çıb *(yans.)* > çıb-ar-mak] *{ağız} gçsz. f. [-ır]* Dövülmekten dolayı derisinde kabarcıklar oluşmak. [DS]

çıbartmak, [çıb *(yans.)* > çıb-ar-t-mak] *{ağız} gçl. f. [-ır]* Derisi kabaracak şekilde dövmek. [DS]

çıbban, [çıb *(yans.)* > çıb(b)-an] *{ağız} is.* Alkış. [DS]

çıbbana, [çıb *(yans.)* > çıb(b)-an-a] *{ağız} is.* Alkış. [DS]

çıbı, [çıb *(yans.)* > çıb-ı] *{ağız} ünl.* Köpek kovalama ünlemi. [DS]

çıbığaltı, [çubuk+alt-ı] *{ağız} is.* Kahvaltı. [DS]

çıbık[1], **-ğı** [çıbık] *{eT} is.* **1.** Yaş dal parçası; çubuk. [DLT] **2.** *{ağız}* Uzun sigara ağızlığı. [DS] **3.** *{ağız}* İnce ip. [DS] **4.** *{ağız}* Pulluğun ortasındaki uzun demir. [DS] **5.** *{ağız}* Bir tür yün ve çul motifi. [DS] ⊡ **çıbık kemiği,** *{ağız} Boyun kemiği.* [DS]|| **çıbık kızdırmak,** *{ağız} Kesilen bağ çubuklarını toprağa gömerek köklendirmek.* [DS]|| **çıbık konur,** *{ağız} Vücudu siyah, boynundan kuyruğuna kadar olan sırt bölgesi sarı renkli sığır.* [DS]

çıbık[2], **-ğı** [çıb *(yans.)* > çıb-ık] *{ağız} is.* Göz hastalığı. [DS]

çıbıkçı, [çıbık-çı] *{ağız} is.* Bağ kütüklerinin dibi kazılırken dalların kırılmaması için tutan işçi. [DS]

çıbıkan[1], [çıbıkān / çıbıyan / çıban] *(çıbıka:n) {eT} is.* Hünnap, *(Zizyphus vulgaris).*

çıbıkan[2], [çıbıkān > çıbkan > çıbān] *(çıbıka:n) {eT} is.* Çıban; baş.

çıbıklamak, [çıbık-la-mak] *{eT} gçl. f. [-r]* Çubukla vurmak. [DLT]

çıbıklatma, [çıbık-la-t-ma] *{ağız} is.* Çubuk adı verilen hastalıktan kurtulacağı inancı ile çubukçu denilen adama, çocuğun ayağını yavaş yavaş dövdürtme. [DS]

çıbıklı, [çıbık-lı] *{ağız} is.* Yol yol dokunmuş kumaş. [DS]

çıbıl, [çıl *(yans.)* > çıb-ıl] *{ağız} is.* Yayık. [DS]

çıbın, [*eT.* çıb-un > çıbın] *{ağız} is.* Sinek. [DS]

çıbır[1], [Bulg. çıbr] *{ağız} is.* Küçük tahta fıçı. [DS]

çıbır[2], [? çıbır] *{ağız} sf.* Tembel. [DS]

çıbır[3], [? çıbır] *{ağız} is.* Şubat. [DS]

çıbırtmak, [çıb *(yans.)* > çıb-ır-t-mak] *{eT} gçl. f. [-ur]* Taze dal parçaları ile dövmek; çırpıştırmak. [DLT]

çıbışga, [? çıbışga] *{ağız} is.* İnce, uzun ve yaş değnek. [DS]

çıblamak, [çıb *(yans.)* > çıb-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* (Ağaç için) budamak. [DS]

çıbuk, -ğu [çıb-uk چبوق] *{eAT} is.* Çubuk. ⊡ **çıbuk börk,** *{eAT} İnce uzun keçe külâh.*|| **çıbuk çalmak,** *{eAT} Dayak atmak.*

çıbun, [çıbun] *{eT} is.* Sinek. [KB]

çıcık[1], **-ğı** [çı-cık] *{ağız} is.* Yay. [DS]

çıcık[2], **-ğı** [çı-cık] *{ağız} sf.* Güzel. [DS]

çıça, [çıça / çiçe] *{eT} ünl.* **1.** Yeter, yetişir, kâfi. [KB] **2.** *zf.* Yeter derecede.

çıçalak, [çıçā-lak] *(çıça:lak) {eT} is.* Serçe parmağı; sırça parmak. [DLT]

çıçamuk, [çıçā-muk] *(çıça:muk) {eT} is.* Yüzük parmağı. [EUTS] [DLT] [Gabain]

çıçartma, [çıka-r-t-ma] *{ağız} is.* Balkon; cumba. [DS]

çıçğan, [sıç-gan > çıç-gan] *{ağız} is.* Fare; sıçan. [DS]

çıçırgan, [çıç-ır-gan] *{ağız} is.* Kışın yapraklarını döken, 6-9 mm. uzunlukta, sarı ve turuncu renkli, olgun meyveleri çiğ olarak, reçel veya ezme olarak yenilen, C vitamini bakımından zengin, çok dikenli bir çalı; kara çalı, *(Hippophe rhamnoides).* [DS]

çıçuk, -ğu [? çıçuk] *{ağız} is.* Asıl peynir alındıktan sonra kalan sütten yeni peynir yapmak için alınan maya. [DS]

çıd, [çat / çet / çıd / çıt / çit *(yans.)*] *is.* Güçlü bir şekilde vurma, çarpma, kırma, patlama, dağılma, yanma ve tutuşmayı anlatan kök. [Zülfikar] *çıd çıd, çıd-dak*

çıda, [çıda] *{eT} is.* Süngü; mızrak. [EUTS]

çıdağı, [Moğ. cidüü] *{ağız} is.* Derin işleyen büyük yara. [DS]

çıdak, -ğı [çıd-ak] *{ağız} sf.* (Kişi için) çevresine zarar veren; yaramaz. [DS]

çıdam, [Moğ. çidān > çıdām چيدام] *{eT} is.* Sabır; dayanıklılık; *{eAT} (aynı).*

çıdama, [çıda-ma] *is.* Sabretmek işi.

çıdamak, [Moğ. çıda-mak] *{eT} gçsz. f. [-r]* Tahammül etmek; katlanmak; dayanmak. [Nevâyî]

çıdar[1], [? çıdar] *{ağız} is.* Hayvanların otlama sırasında uzaklaşmalarını önlemek için ön ayaklarını topuklarından birbirine bağlayan kayış veya ip. [DS]

çıdar[2], [? çıdar] *{ağız} is.* Çam ağacı. [DS]

çıdçıdı, [çıd *(yans.)* > çıd+çıd-ı] *{ağız} is.* Çıtçıt. [DS]

çıddak[1], **-ğı** [cıd *(yans.)* > çıd-la-k > çıddak] *{ağız} is.* Çıtçıt. [DS]

çıddak[2], **-ğı** [çıd *(yans)* > çıd(d)-ak] *{ağız} is.* Kapı kilidi. [DS]

çıdılgı, [çat-ıl-mak / *çıt-ıl-mak / çit-il-mek > çıdılgı] *{ağız} is.* **1.** Engel; duvar; çit. **2.** Çalı çırpı.[DS]

çıdılgu, [çat-ıl-mak / *çıt-ıl-mak / çit-il-mek > çıdılgu] *{eAT} is.* Birbirine girmiş çalılık, ağaçlık ya da orman.

çıdırlı, [çıdır-lı] *{ağız} is.* **1.** Bir yere gidip gelme işini çarçabuk yapan; ayağına çabuk. **2.** Sinirli; titiz. [DS]

çıf, [çıf *(yans.)*] *{eT} is.* Şıra kaynarken kazandan çıkan ses. [DLT]

çıfılamak, [çıf *(yans.)* > çıf-ı-lā-mak] *{eT} gçsz. f. [-r]* Çığıl çığıl ses vermek; şıra kaynarken ses vermek. [DLT]

çıfın, [? çıfın] *{ağız} is.* Küçük hamur teknesi. [DS]

çıfınlık, -ğı [çıfın-lık ?] *{ağız} is.* Dikenlik. [DS]

Çıfıt, [Ar. yehūd / Far. cehūd => çıfıt] *öz. is.* **1.** Yahudi. **2.** *sf.* "Hileci, düzenbaz" anlamında hakaret sözü. ⊟ **çıfıt çarşısı,** *1. Birçok şeyin karmakarışık olduğu yer. 2. Hile, düzen, kandırmaca ve kötü niyetlerin iç içe olduğu ortam.*|| **çıfıt orucu,** *Uzun süreli olmayan şey.*

Çıfıtlık, [çıfıt-lık] *öz. is.* **1.** Yahudilik. **2.** *cins. is. mecaz.* Hilekârlık; düzenbazlık; dümen. ⊟ **çıfıtlık etmek,** *Düzenbazlık etmek; dümen çevirmek.*

çıfuta, [İt. cifutti] *is. dnz.* Kızaktan denize indirilmek üzere olan geminin destekler alınınca devrilmemesi için altına konulan çerçeve.

-çıg[1], [-çığ / -çig] *{eT} yap. e. "Benzer, gibi"* anlamı veren isimden isim yapma eki.

-çıg[2], [-sığ > çığ] *{eT} ek.* Durum bildiren kavramlar üreten yapım eki. *adınç-çıg (şaşılası; olağanüstü), korkunç-çıg.*

çıg[1], [ça / çag / çağ / çak / çı / çıg / çığ / çog *(yans.)*] *is.* Haykırma, bağırma, çağırma ve bu biçimde konuşma, gevezelik etme, ötme ve ötüşmeyi anlatan kök. [Zülfikar] *çıg-u, çıg-rış-dır-mak.*

çıg[2], [çag / çağ / çah / çak / çıg / çıh / çık / çıy / çig / çiğ / çik / çiy *(yans.)*] *is.* Tahta, taş, kum, cam, metal eşya ve kuru nesnelerin birbirine çarpmasını, vurmasını, sürtünmesini veya vurmayı, çarpmayı anlatan kök. [Zülfikar] *çıg-ış çıgış, çıg-ış-tı, çıg-rı*

çıg[3], [çığ *(yans.)*] *{eT} is.* Memnuniyetsizlik; yüz ekşitme. [KB]

çıg[4], [çığ / çi] *{eT} is.* Nemlilik; ıslaklık.

çıg[5], [çığ چغ] *{eT} is. bot.* **1.** Sepet, hasır vb. örmede kullanılan bir tür bataklık bitkisi; kamış, *(Arundinella nepalensis).* [EUTS] [Abuşka] **2.** *{OsT}* Ev ve yurt kapısı üzerine asılan ince çubuk ve sazlardan yapılma perde biçimindeki kafes, bölme. [Nevâyî] **3.** Göçebelerin sele sazı (çığ otu) ile yaptıkları çadır örtüsü. [DLT] **4.** Kamıştan iple örülmüş hasır. **5.** *{ağız}* Pencere kafesi. [DS]

çıg[6], [Çin. ç'ik] *{eT} is.* **1.** Türklerin bez ölçmede kullandığı 25 cm. kadar gelen bir uzunluk ölçüsü birimi. [DLT] **2.** Kâşgar'da bir Türk arşını; uzunluk ölçüsü birimi olarak ayak. [EUTS] **3.** Litre. [EUTS]

çıg[7], [çığ چغ] *is.* **1.** *{OsT}* Kafile; sürü. **2.** *{ağız}* Harmanda bir araya toplanmış hububat yığını; çeç. [DS]

çıgan, [çığān] *(çıga:n) {eT} sf.* Yoksul; fakir. [ETY] [DLT]

çıgang, [çığāñ] *(çıga:ñ) {eT} sf.* Yoksul.

çıgarı, [çığ-ar-ı / çığ-rı] *{eT} is.* Çıkrık; dokuma çıkrığı. [İKPÖy.]

çıgay[1], [çığan / çığay] *{eT} sf.* **1.** Yoksul; fukara; sefil. *{ağız} (aynı)* [DLT] [ETY] [İKPÖy.] [Gabain] [Tekin] [KB] [DS] **2.** Felaket.

çıgay[2], [çige / çıgay] *{eT} is.* Yaban kendiri lifi.

çıgaylık, [çıgay-lık] *{eT} is.* Yoksulluk; fakirlik. [KB] [Yüknekî]

çıgıl, [çığ *(yans.)* > çığ-ıl / cağ-ıl / çağ-ıl / çak-ıl / cığ-ıl] *{eT} is.* Sürtünme, çarpma sonucunda çıkan sesi anlatan yansımalı gövde. ⊟ **çıgıl tıgıl,** *Ses bildiren bir söz.* [DLT]

çıgılmak, [çığ-mak > çığ-ıl-mak] *{eT} edil. f. [-ur]* Bağlanmak; bohçalanmak; boğulmak; çıkılanmak

çıgılvar, [çığıl + Far vār ? / çığıl-mar] *(çığılva:r) {eT} is.* Tatar oku; mancınık. ⊟ **çıgılvar okı,** *{eT} Bir tür küçük ok.* [DLT]

çıgır, [çığ-ır] *{eT} is.* **1.** Dar yol; küçük yol; çığır. [DLT] **2.** Sınır; hudut. [Clauson]

çıgırlamak, [çığ-ır-lā-mak] *(çığırla:mak) {eT} gçsz. f. [-r]* **1.** Ayakları ile çiğneyerek yol açmak; iz yapmak; çığır açmak; çığır açmaya yönelmek; karda

ayağı ile yol açmak. [DLT] **2.** Ayakları ile basarak ezmek; çiğnemek.

çıgırlanmak, [çıġ-ır-la-n-mak] *{eT} dönşl. f. [-ur]* (Yer için) çığır meydana gelmek; çığır oluşmak. [DLT]

çıgıtlı, [çıgıt-lı] *{ağız} is.* Tarladan pamuk toplama işi. [DS]

çıglamak, [çıġ[6] > çıġ-lā-mak] *(çığla:mak) {eT} gçl. f. [-r]* Çığ ile ölçmek. [DLT]

çıglanmak[1], [çıġ[6] > çıġ-la-n-mak] *{eT} edil. f. [-ur]* Çığ ile ölçülmek. [DLT]

çıglanmak[2], [çıġ[4] > çıġ-la-n-mak] *{eT} edil. f. [-ur]* (Et, sebze vb. için) biraz pişmek; az haşlanmak. [DLT]

çıglatmak, [çıġ-la-t-mak] *{eT} gçl. f. [-ur]* Çığ ile ölçtürmek. [DLT]

çıgmak, [çıġ-mak] *{eT} gçl. f. [-ar]* Dürmek; çıkınlamak; bağlamak. [DLT]

çıgrı, [*çıġ-ır-mak > çıġ-(ı)r-ī / çıġ-(ı)r-ık / çık-(ı)r-ık] *{eT} is.* Çıkrık, değirmen, dolap gibi dönen şeylerin çıkrığı; ip çıkrığı; makara; daire; felek. [DLT]

çıgrık, [* çıġ-ır-mak > çıġ-(ı)r-ī / çıġ-(ı)r-ık / çık-(ı)r-ık] *{eT} is.* → çıgrı.

çıgrıtmak, [çıġ-(ı)r-ı-t-mak] *{eT} gçl. f. [-ur]* **1.** Çiğnetmek; çiğneterek sertleştirmek. **2.** (İnsan için) işte pişirmek, ustalaştırmak. [DLT]

çıgruk, [çıġ-(ı)r-u-k] *{eT} sf.* (Yer için) çok çiğnenmek yüzünden sertleşmiş; katı; çiğnek. [DLT]

çıgrumak, [çıġ-(ı)r-ū-mak] *(çıġru:mak) {eT} gçsz. f. [-r]* **1.** (Nesne için) gevşek iken sert hâle gelmek; sertleşmek. [DLT] **2.** (Kaba ve gevşek toprak için) çok çiğnemek yüzünden sertleşmek.

çıgrutmak, [çıġrū-mak > çıġru-t-mak] *{eT} gçl. f. [-ur]* **1.** (Yer için) ayakla çiğneterek, tepindirerek sertleştirmek. **2.** (Un vb. şeyler için) çuvala kuvvetle basarak sıkıştırmak; tepmek.[DLT]

çıgsız, [çıġ[6] > çıġ-sız] *{eT} sf.* Ölçüsüz. [EUTS]

çığ[1], [ça / çag / çağ / çak / çı / çıg / çığ / çog *(yans.)*] *is.* **1.** Haykırma, bağırma, çağırma ve bu biçimde konuşma, gevezelik etme, ötme ve ötüşmeyi anlatan kök. [Zülfikar] *çığ-ıl-tı, çığ-ıl-t-ma, çığ-ğır-daş-ma, çığ-ır-mak, çığ-ır-t-kan, çığ-ır-gan, çığ-ır-ış, çığ-ır-t-maç, çığ-rın-mak.* **2.** *{ağız}* Çığlık; haykırış. [DS]

çığ[2], [çag / çağ / çah / çak / çav / çığ / çiğ / çoğ / çuv *(yans.)*] *is.* Suyun kaynama, akma ve çağlama sırasında çıkan sesi anlatan kök. [Zülfikar] *çığ-ıl çığıl, çığ-ış-la-mak.*

çığ[3], [çığ *(yans.)*] *is.* Yağda kızartma yaparken çıkan sesi anlatan kök. [Zülfikar] *çığ-ır-t-maç.*

çığ[4], [çığ *(yans.)* > çıg-mak / çığ-mak *(dürmek, toplamak, yığmak)* > çığ] *is.* Yükseklerdeki kar yığınlarının ağırlıklarının artması sebebiyle kopması ve aşağı doğru yuvarlandıkça büyümesi suretiyle meydana gelen kar kayması biçimindeki bir doğal afet. ◘ **çığ düşmek,** *Dağdan aşağı doğru yüksek bir kar kütlesi kaymak, düşmek.*|| **çığ gibi büyümek,** *(Dert, tasa, problem için) gittikçe artmak; yayılmak; çoğalmak.*

çığ[5], [*eT.* çıġ] *{ağız} is.* **1.** *bot.* İki metre kadar boylu, çiçek durumları dikenli bir topuzu andırdığı için çeşitli tarama işlerinde, sapı da kamış olarak kullanılabilen, beyaz veya soluk pembe çiçekli, iki yıllık bir bitki; çoban tarağı; fesçi tarağı; tarak otu, *(Dipsacus laciniatus).* **2.** Kurumuş afyon bitkisi sapı. **3.** Harman savrulurken, samanla tane arasına dikilen uzun değnek. **4.** Kamış türü uzun bitki saplarından yapılan ve üzerinde meyve, tarhana gibi yiyecekleri kurutmaya yarar, gerektiğinde halı gibi dürülerek kaldırılabilen bir tür sergi. **5.** Bu tür bitki saplarından yapılmış bölme. **6.** Süt kaplarının üstünü örtmeye yarar kamıştan yapılma örtü. **7.** Ağıllarda oğlak ve kuzu koymaya yarar bölme. **8.** Pencere kafesi. **9.** Çamaşır sepeti. **10.** Kağnıdan saman dökülmemesi için tahtalardan yapılmış çit. **11.** Oklu kirpinin dikenlerinden her biri. **13.** Tavan arası. ◘ **çığ çığ,** *{ağız} Atkuyruğu bitkisi.* [DS]

çığ[6], [çıġ / çiğ] *{ağız} is.* **1.** Süt üzerinde toplanan kaymak. **2.** Ekşimiş süt. [DS]

çığ[7], [çığ / çiğ / çiy] *{ağız} is.* → çiy. [DS]

çığ[8], [çiğ > çığ] *{ağız} sf.* Pişmemiş; çiy. [DS]

çığ[9], [çığ] *{ağız} sf.* Çok sık. [DS]

çığa[1], [Az. cığa > çığa] *{ağız} is.* **1.** Horoz ve cennet kuşu gibi bazı hayvanların kuyruklarındaki en uzun ve en gösterişli tüy. **2.** Kadınların başına örtündükleri çarşaf. **3.** Gelinlerin başına takılan sorguç. [DS]

çığa[2], [çığ-a ?] *is. zool.* Havyarı ile tanınan bir tür mersin balığı, *(Acipenser ruthenus).*

çığa, [çağa > çığa] *{ağız} is.* Yaramaz çocuk. [DS]

çığal[1], [çığal] *is.* → çığa[1].

çığal[2], [çığ *(yans.)* > çığ-al] *{ağız} is.* Çakıl. [DS]

çığal[3], [çığ *(yans.)* > çığ-al] *{ağız} is.* Palamut meyvesinin üst kısmı. [DS]

çığalanma, [çığa-la-n-ma] *is.* Çığa durumuna gelmek işi.

çığalanmak, [çığa-la-n-mak] *dönşl. f. [-ır]* (At kuyruğu için) horoz kuyruğu gibi dikleşmek.

çığarmak, [çık-ar-mak > çığ-ar-mak] *{ağız} gçl. f. [-ır]* Çıkarmak. [DS]

çığdaç, -cı [? çığdaç] *{ağız} is.* Süt kazanlarının üstünü örtmek için kullanılan kamıştan yapılmış örtü; çığ. [DS]

çığdarmak, [çığ > çığ-(ı)d-ar-mak] *{ağız} gçsz. f. [-ır]* Nemlenmek; çiylenmek. [DS]

çığdıklamak, [*eT.* çıġ-mak *(bağlamak, dürmek)* > çığdık-la-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Baharda, ağaçların yaprak gözleri kabarmak. [DS]

çığdırmak, [cıv / çığ *(yans.)* > çıv-dır-mak > çığ-dır-mak] *{ağız} gçsz. f. [-ır]* Delirmek. [DS]

çığgın, [çığ / cıv *(yans.)* > çıv-mak > çığ-gın] *{ağız}* *sf.* (Gidiş için) hızla. [DS]

çığı[1], [çığ-ı] *{ağız}* *is.* Pencere kafesi. [DS]

çığı[2], [? çığı] *{ağız}* *is.* Anne. [DS]

çığı[3], [çığ-ı] *{ağız}* *is.* Hediye paketi. [DS]

çığı[4], [çığ-ır > çığı] *{ağız}* *is.* Karda kürekle açılan yaya yolu. [DS]

çığı[5], [çığ-ı] *{ağız}* *is.* Düdük yapılan kamış. [DS]

çığıl[1], [çığ / cığ *(yans.)* > çığ-ıl] *is.* Suyun kaynama, akma ve çağlaması sırasında çıkan sesleri anlatan yansımalı gövde.

çığıl[2], [çağ / çığ *(yans.)* > çağ-ıl > çığıl] *{ağız}* *is.* **1.** Taş ve çakıl yığını. **2.** İri kumlu toprak. **3.** İri saman. [DS] 🗗 **çığıl toprak,** *{ağız}* *Kırmızı ve sarı renkli toprak.* [DS]

çığıl[3], [çığ-ır > çığ-ıl] *{ağız}* *is.* Taşlı yol; patika. [DS]

çığıl[4], [çığ-ıl] *{ağız}* *sf.* Kalabalık. [DS]

çığıl[5], [çıng-ıl > çığıl] *{ağız}* *is.* Başa takılan yirmilik altın. [DS]

çığılamak, [çık-mak > çık-ı-la-mak > çığ-ı-la-mak] *{ağız}* *gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Çıkın yapmak; bohçayı bağlamak. [DS]

çığıllık, -ğı [çığ-ıl-lık] *{ağız}* *is.* Çakıllı yer; çakıllık. [DS]

çığıltı, [çığ *(yans.)* > çığ-ıl-dı چغلدی] *{OsT}* *is.* Çığlıkla karışık ses.

çığım, [? çığım] *{ağız}* *is.* Akraba. [DS]

çığın, [çigin > çığın] *{ağız}* *is.* Omuz başı. [DS]

çığındırık, -ğı [çıy *(yans.)* > çıy-ın-dırık > çığ-ın-dırık] *{ağız}* *is.* Sinirli ve yağsız et. [DS]

çığır[1], [*eT.* çıg-mak > çıg-ır > çığ-ır] *is.* **1.** Kar üzerinde çığın açtığı iz. **2.** *{ağız}* Karda kürekle açılan yol. [DS] **3.** Kar yolu; buz yolu. **4.** Hayvanların kırda sürekli geçmeleri sonucu açılan yol; keçi yolu; patika. *{ağız} (aynı)* [DS] **4.** *{ağız}* İz. [DS] **5.** *mecaz.* Başkalarının takip edebileceği yeni bir tarz, yöntem veya yol. **6.** Büyük hattatların ortaya koydukları ve sonra gelenlerin benimsedikleri sanat yolu. 🗗 **çığır açmak,** *Yeni bir yol ve teknik ortaya koymak.*|| **çığırından çıkmak,** *(Bir iş, uygulama, düzen için) doğru ve uygun yoldan sapmak.*

çığır[2], [çığ-ır] *{ağız}* *sf.* Kel. [DS]

çığırdamak[1], [çığ *(yans.)* > çığ-ır-da-mak] *{ağız}* *gçsz. f. [-r] [-d(ı)-yor]* Ses çıkarmak. [DS]

çığırdamak[2], [çığ-ır-da-mak] *{ağız}* *gçsz. f. [-r] [-d(ı)-yor]* (Pekmez, yoğurt vb. için) ekşiyip kabarmak; köpüklenmek. [DS]

çığırdeşmek, [çığ *(yans.)* > çığ-ır-da-ş-mak] *{ağız}* *işteş. f. [-ir]* **1.** Kavga, gürültü etmek. **2.** İnatlaşmak. [DS]

çığırdık, -ğı [*eT.* çıg-mak *(dürmek, bağlamak)* > çığ-ır-dık] *{ağız}* *is.* **1.** Kara gürgen. **2.** Zeytin ağaçlarının çiçek açacağı zaman çıkardığı tomurcuk. [DS]

çığırdım, [çığır-mak > çığır-dı-m] *{ağız}* *is.* Düğünlerde, davetlilerin verdikleri hediyeleri abartarak söyleme geleneği. [DS]

çığırgan[1], [çığır-mak > çığır-gan] *sf.* **1.** Çağıran; çağırıcı. **2.** (Çocuk için) çok bağıran.

çığırgan[3], [çığ *(yans.)* > çığ-ır-gan] *is.* **1.** *zool.* Cırcır böceği. **2.** *bot.* Yabani menekşe.

çığırgan[2], [çığ *(yans.)* > çığ-ır-gan] *{ağız}* *is.* Pamuğu çekirdeğinden ayıran el çıkrığı. [DS]

çığırış, [çık / çığ *(yans.)* > çığ-ır-mak > çığ-ır-ış] *is.* Çağırma, bağırma eylemi veya biçimi.

çığırışmak, [çığ *(yans.)* > çığır-ış-mak] *{ağız}* *işteş. f. [-ır]* Yüksek sesle birlikte bağrışmak; çığrışmak. [DS]

çığırma, [çık / çığ *(yans.)* çığ-ır-ma] *is.* Çağırmak işi.

çığırmak, [çık / çığ *(yans.)* > çık-ır-mak > çığ-ır-mak چغرمق] *{ağız}* *gçl. f. [-ır]* **1.** Birini çağırmak; ona seslenmek. **2.** Davet etmek; çağırmak. *{eAT} (aynı)* **3.** *gçsz. f.* Bağırmak; haykırmak; çığlık koparmak. *{eAT} (aynı)* **4.** Şarkı türkü söylemek. **5.** Bir kimse hakkında iyi konuşmamak; dedikodu etmek. [DS]

çığırnık, -ğı [çığ *(yans.)* > çığ-ır-(ı)n-ık] *{ağız}* *is.* Tarla kuşu; toygar. [DS]

çığırt, [çığ *(yans.)* > çığ-ır-t] *{ağız}* *is.* Taşlı yol; patika. [DS]

çığırtgan, [çığ-ır-t-gan] *{ağız}* *sf.* **1.** Çok bağıran; çığırtkan. **2.** Ağustos böceği. [DS]

çığırtı[1], [çık / çığ *(yans.)* > çığ-ır-mak > çığ-ır-tı] *{ağız}* *is.* Bağırma, çağırma sesleri; çığlık. [DS]

çığırtı[2], [çığ-ır-tı] *{ağız}* *is.* Davetiye. [DS]

çığırtı[3], [çığ-ır-tı] *{ağız}* *is.* Karda, kürekle açılan yol. [DS]

çığırtı[4], [çığ-ır-tı] *{ağız}* *is.* Hamile kadınların yüzünde görülen koyu renkli leke. [DS]

çığırtkan[1], [çık / çığ *(yans.)* > çığ-ır-mak > çığ-ır-t-kan] *sf.* **1.** Çok bağırıp çağıran. *{ağız} (aynı)* [DS] **2.** *is.* Yüksek ses çıkararak bağırma ve çağırma işini yapan; tellal; münadi. **3.** Seyirci veya alıcı çekmek için bağırmak suretiyle davet eden kimse. **4.** *mecaz.* Çıkar uğruna başkalarını her yerde yüksek sesle öven kimse. **5.** Avcıların ötüşü ile kendi türünden olan kuşları etrafında toplaması için kullandıkları kuş. **6.** Avcıların kuşları yakına toplamak için kullandıkları kuş sesi çıkaran düdük. **7.** Eskiden çadır tiyatrolarına müşteri toplamak için yüksek sesle bağıran soytarı.

çığırtkan[2], [çığ-ır-t-kan] *{ağız}* *is.* Ağustos böceği. [DS]

çığırtkanlık, -ğı [çığırt-kan-lık] *is.* **1.** Halkın ilgisini çekmek için bağırıp çağırma. **2.** *mecaz.* Çıkar sağlamak içini birini övme. 🗗 **çığırtkanlık yapmak,** *Çıkarı dolayısıyla birini çok abartarak övmek.*

çığırtma, [çık / çığ *(yans.)* > çığ-ır-mak > çığ-ır-t-ma چغرتمه] *is.* **1.** Bağırıp çağırma işini yaptırmak işi. **2.** *müz.* Uzunluğu 20-30 cm. kadar, kamış veya kartal

kanadından yapılmış, üstte altı, altta tek deliği bulunan, tiz sesli bir tür kaval. *{OsT} {ağız} (aynı)* [DS] **3.** *{ağız}* Yumurtalı unun yağda kızartılması ile yapılan bir tür tatlı. [DS] **4.** *{ağız}* Domates, biber ve patlıcanın zeytinyağında kızartılması suretiyle yapılan yemek. [DS]

çığırtmacı, [çığırtma-cı] *is.* Çığırtma çalan kişi.

çığırtmaç[1], **-cı** [çığırt-mak > çığırt-maç] *{ağız} is.* Tellal. [DS]

çığırtmaç[2], **-cı** [çığırt-maç] *{ağız} is.* Yumurtalı unun yağda kızartılmasıyla yapılan tatlı. [DS]

çığırtmak, [çık / çığ *(yans.)* > çığ-ır-mak > çığ-ır-t-mak چیغرتق] *{eAT} {OsT} {ağız} gçl. f. [-ır] [eAT - ur]* **1.** Bağırtmak. [DK] **2.** İlan etmek. [DK] **3.** Davet etmek; çağırtmak. [DK] **4.** Bağırta bağırta zorlamak. [DS]

çığış, [çığ-ış / cığ-ış چیغیش] *is.* Çarpma, vurma ve sürtünme sonucu çıkan sesi bildiren yansımalı gövde. ⊡ **çığış çığış,** *{eAT} {ağız} 1. Çarpma ve vurma sesi çıkararak. 2. Harman savururken yabanın çıkardığı ses.* [DS]

çığışık, -ğı [çığ-ış-ık] *{ağız} is.* Bulgurcuk denilen kar tanesi. [DS]

çığışlamak, [çığ-ış-la-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(ı)-yor]* (Su için) hafif hafif akmak. [DS]

çığıştı, [çığ-ış-tı چغشتی] *{eAT} is.* Çakıl.

çığıt[1], [çığ-ıt چغیت / چغد] *{eAT} {OsT} is.* **1.** Yüzde bulunan nokta nokta esmer lekeler; çil. **2.** *{ağız}* Hamile kadınların yüzünde bulunan koyu renkli lekeler. [DS]

çığıt[2], [*eT.* çig-mek > çiğ-it > çığ-ıt چغد] *{OsT} is.* **1.** Pamuk çekirdeği. **2.** Çekirdek.

çığıt[3], **-dı** [çığ-ıt] *{ağız} is.* Karda, kürekle açılan yol. [DS]

çığıtlanmak, [çığ-ıt-la-n-mak چغدلنمق] *{OsT} dönşl. f. [-ur]* (Yüz için) çillenmek.

çığız, [çığ-ız] *{ağız} is.* Oyunda hile yapan. [DS]

çığızlık, -ğı [çığız-lık] *{ağız} is.* Mızıkçılık. ⊡ **çığızlık yapmak,** *{ağız} Mızıkçılık etmek.* [DS]

çığla[1], [Yun. tsihla *(ardıç kuşu)*] *{ağız} is.* Civcivden büyük fakat piliç sayılamayacak tavuk yavrusu. [DS]

çığla[2], [Az. cılḫa *(katışıksız)*] *{ağız} is.* **1.** Üzerinde ot bitmeyen sert ve taşlı toprak. **2.** Kumlu toprak. [DS]

çığla[3], [? çığla] *{ağız} is.* Pulluk. [DS]

çığlama[1], [çığ-la-ma] *{ağız} is.* **1.** Altına lahana yaprağı konularak pişirilen mısır ekmeği. **2.** Çiğ sütten yapılan peynir. [DS]

çığlama[2], [*eT.* çī *(nem)* > çığ-la-ma] *{ağız} is.* Nemlenme. [DS]

çığlamak[1], [çığ-la-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-(ı)-yor]* Ağlamak. [DS]

çığlamak[2], [çığ-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-(ı)-yor]* **1.** (Ceviz, badem, fındık vb. için) kabuğundan ayırmak. **2.** Mısır tanelerini koçanından ayırmak. **3.** Ağaç dallarını budamak. [DS]

çığlamak[3], [çığ-la-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Hastalanmak. [DS]

çığlamak[4], [çığ-la-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(ı)-yor]* **1.** Gururlanmak. **2.** Şımarmak. [DS]

çığlan, [çığ-lan] *{ağız} is.* Balık yatağı olan sığ su. [DS]

çığlı, [çığ-lı] *{ağız} is.* Çığı bulunan. ⊡ **çığlı kirpi,** *{ağız} Oklu kirpi.* [DS]

çığlık[1], **-ğı** [çık / çığ *(yans.)* > çığ-lık] *is.* **1.** İnce ve keskin bir sesle acı acı haykırma; bağırma; feryat. **2.** Bir kişinin haykırarak söylediği kısa sözler. **3.** Gırtlakta ve yutakta titreşimlere yol açan şiddetli ve sürekli bir soluk vermeye dayalı seslenme. ⊡ **çığlığı basmak,** *Acı acı bağırmak; feryat etmek.*|| **çığlık atmak,** *Acı acı bağırmak; feryat etmek.*|| **çığlık çığlık,** *Çığlıklar atarak.*|| **çığlık çığlığa,** *Çığlıklar atarak; çığlık içinde.*|| **çığlık koparmak,** *Acı acı bağırmak; feryat etmek.*

çığlık[2], **-ğı** [çığ[5] > çığ-lık] *{ağız} is.* Teras önüne ince çıtalardan yapılan korkuluk. [DS]

çığlık[3], **-ğı** [çığ-lık] *{ağız} is.* Kekliğin öterken çıkardığı ses. [DS]

çığlıkçı, [çığ-lık-çı] *is.* Cenazelerde ölen ile yakınlığı olmayan fakat çığlıklar atarak yas tutan ve bunu meslek edinmiş kişi; ağıtçı; yasçı.

çığmak, [çığ-mak] *{ağız} gçsz. f. [-ar]* Birdenbire koşmak; fırlamak. [DS]

çığmak, [çī *(nem)* > çığ-mak] *{ağız} gçsz. f. [-ar]* **1.** (Testi için) dışına su vermek; sızdırmak. **2.** Terlemek. [DS]

çığmalamak, [çığ-ma-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Ot ve benzeri şeyleri kökünden sökmek. [DS]

çığnak, -ğı [çığ-(ı)n-a-k] *{ağız} is.* **1.** Ayak altı. **2.** Çok çiğnenen yer. [DS] ⊡ **çığnağa gitmek,** *{ağız} Ayak altında ezilmek.* [DS]

çığnam, [çığ *(yans.)* > çığ-(ı)n-a-m چغنم] *{eAT} is.* Su sesini anlatan yansımalı gövde. ⊡ **çığnam çığnam,** *{eAT} Çığıl çığıl; şırıl şırıl.*

çığnamak, [çığ-(ı)n-a-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-n(ı)-yor]* Çiğnemek. [DS]

çığnık, -ğı [çığ-(ı)n-ık] *{ağız} is.* Ocak arkası. [DS]

çığra, [çığ-(ı)r-a] *{ağız} is.* Taşlı ve dar yol. [DS]

çığrak, -ğı [çığ-(ı)r-a-k] *{ağız} is.* → çığra. [DS]

çığremek, [*eT.* çıkrā-mak > çığra-mak / çığre-mek] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-r(ı)-yor]* **1.** Bıkmak. **2.** Tiksinmek. [DS]

çığrıh, [çığ-(ı)r-ık > çığrıḫ] *{ağız} is.* İp bükmekte kullanılan çıkrık. [DS]

çığrık[1], **-ğı** [çığ-ır-mak > çığ(ı)r-ık] *{ağız} is.* Çığlık. [DS]

çığrık[2], **-ğı** [*eT.* *çıġ-ır-mak > çıġ-(ı)r-ī / çığ-(ı)r-ık / çık-(ı)r-ık] *{ağız} is.* Çıkrık. [DS] ⊡ **çığrık kapı,** *{ağız} Dar boğazlara yapılan parmaklıklı kapı.* [DS]

çığrık[3], **-ğı** [çığ *(yans.)* > çığ-(ı)r-ık] *{ağız} is.* Taşlı yol. [DS]

çığrık[4], **-ğı** [çığ-(ı)r-ık] *{ağız} is.* Civciv. [DS]

çığrılmak, [çığ(ı)r-ıl-mak چغرلق] *{eAT} edil. f. [-ır]* Çağrılmak; seslenilmek. [YE]

çığrıltı, [çığ *(yans.)* > çığ(ı)r-ıl-tı] *{ağız} is.* Bağırma; haykırma; bağırtı; çığlık. [DS]

çığrınmak, [çığ(ı)r-ın-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* Haykırmak; çığlık atmak. [DS]

çığrıntı, [çığ(ı)r-ın-tı] *{ağız} is.* Çığlık. [DS]

çığrışma, [çık / çığ *(yans.)* çığ-(ı)r-ış-ma] *is.* Hep beraber çığırma.

çığrışmak, [çık / çığ *(yans.)*> çığ-(ı)r-ış-mak چغرشمق] *işteş. f. [-ır]* Hep birden çığırıp bağırarak gürültü etmek; *{eAT} {OsT} (aynı).*

çığrışdurmak, [çığ-(ı)r-ış-dur-mak چغرشدرمق] *{eAT} gçl. f. [-ur]* Çığrıştırmak; bağrıştırmak; feryat ettirmek.

çığsak, -ğı [*eT.* cī > çığ-sa-k] *{ağız} sf.* Nemli. [DS]

çığsık, -ğı [*eT.* çī > çığ-sı-k] *{ağız} sf.* **1.** Nemli. **2.** (Yağmur için) sürekli olarak yağan. [DS]

çığsamak, [*eT.* çī > çığ-sa-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-(ı)-yor]* Nemlenmek; terlemek. [DS]

çığsımak, [*eT.* çığ > çığ-sı-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r]* Nemlenmek; terlemek. [DS]

çığşağı, [çığ *(yans.)* > çığ-(ı)ş-a-ğı چغشاغی / چغشغی] *{eAT} {OsT} is.* **1.** İçine konulan küçük taş parçaları yüzünden sallandıkça ses çıkaran yuvarlak bir çocuk oyuncağı. **2.** Yoyo.

çığşağu, [çığ *(yans.)* > çığ(ı)ş-a-ġu چغشاغو] *{eAT} is.* → çığşağı.

çığşağulu, [çığ(ı)ş-a-ġu-lu چغشاغولو] *{eAT} sf.* Çığış çığış ses çıkartan; çağıltılı.

çığşak, -ğı [çığ *(yans.)* > çığ(ı)ş-ak] *{ağız} is.* **1.** Karışıklık. **2.** Kırık; parça parça. **3.** *is.* Küçük taneli dolu. **4.** Taşlı arazi. **5.** Fincan oyunu sonunda kazanan tarafın diğer tarafa söylediği mâni. [DS]

çığşamak[1], [*eT.* cah̬şa-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-ş(ı)-yor]* Gevşemek; birbirinden ayrılmak. [DS]

çığşamak[2], [çığ *(ekşi)* > çığ(ı)ş-a-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-ş(ı)-yor]* Ekşimek; bozulmak. [DS]

çığşana, [Far. şeşh̬āne] *{ağız} is.* Eski bir tüfek cinsi. [DS]

çığşaşmak, [çığ(ı)ş-a-ş-mak چیغشاشمق] *{eAT} işteş. f. [-ur]* "Çığış çığış" madenî sesler çıkarmak; cıkırdamak.

çığşatmak, [çığ(ı)ş-a-t-mak چغشتمق] *{eAT} gçl. f. [-ur]* "Çığış çığış" sesi çıkartmak; cıkırdatmak.

çığşırılmak, [çığ(ı)ş-ır-ıl-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* Yapılacak iş varken tembel tembel oturmak. [DS]

çığşıtmak, [çığ(ı)ş-ıt-mak] *{ağız} gçl. f. [-ır]* Biraz haşlamak. [DS]

çığu, [çık / çığ *(yans.)* > çıġ-u چغو] *{eAT} is.* Çığırış; çığlık; haykırma.

çıh[1], [çag / çağ / çah / çak / çıg / çıh / çık / çıy / çig / çiğ / çik / çiy *(yans.)*] *is.* Tahta, taş, kum, cam, metal eşya ve kuru nesnelerin birbirine çarpmasını, vurmasını, sürtünmesini veya vurmayı çarpmayı anlatan kök. [Zülfikar] *çıh-şa-gu*

çıh[2], [çıh *(yans.)*] *is.* Hayvan çağırma ya da kovalama ünlemi. *çıh çıh, çıh-e çıhe*

çıh, [çık > çıh̬] *{ağız} sf.* Saf; temiz; dolgun. [DS]

çıhansı, [Çin. chih han ssü] *{eT} is.* Nakışlı bir tür Çin ipeklisi. [DLT]

çıhar, [çık-ar > çıh̬ar] *{ağız} is.* **1.** Çıkar. **2.** Kâr. **3.** Yarar; fayda. [DS]

çıhari, [çıkar-mak > çıh̬ari / çıkari] *{ağız} is.* **1.** Dışarı. **2.** Kır; yaban. [DS]

çıharmak, [çıh̬-ar-mak چخرمق] *{eAT} gçl. f. [-ır]* Çıkarmak.

çıhartmak, [çık-ar-t-mak > çıh̬art-mak] *{ağız} gçl. f. [-ır]* Çıkartmak. [DS]

çıhı, [çıġ-mak > çık-ı > çıh̬ı] *{ağız} is.* Küçük bohça; çıkın; torbacık. [DS]

çıhıh, [çık-ık > çıh̬-ıh̬] *{ağız} sf.* Çıkık. [DS]

çıhın, [çık-ın > çıh̬-ın] *{ağız} is.* Çıkın. [DS]

çıhınlamak, [çıkın-la-mak > çıh̬ın-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Çıkın yapmak; çıkınlamak. [DS]

çıhışdıh, [çık-ış-tık > çıh̬ışdıh̬] *{ağız} is.* **1.** Karşı gelme; dövüşme. **2.** Ödeşme; anlaşma. [DS]

çıhışmak[1], [çık-ış-mak > çah̬-ış-mak] *{ağız} işteş. f. [-ır]* Dövüşmek. [DS]

çıhışmak[2], [çık-ış-mak > çıh̬-ış-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* Yeterli gelmek; yeter olmak. [DS]

çıhla, [çık-la > çıh̬la] *{ağız} sf.* Yalnız; arı. [DS]

çıhma, [çık-ma > çıh̬ma] *{ağız} is.* Vücutta çıkan başsız çıban. [DS]

çıhmak, [çıh̬-mak چخمق] *{eAT} gçsz. f. [-ar]* Çıkmak.

çıhşağu, [çık / çığ *(yans.)* > çık(ı)ş-a-ġu / çıh̬(ı)ş-a-ġu چخشاغو] *{eAT}* → çığşağı.

çıhşana, [Far. şeşh̬ane] *{ağız} is.* → çığşana. [DS]

çıjmak, [çıj-mak] *{eT} gçsz. f. [-ar]* (Yağırlı hayvan için) binerken veya yük sarıldığında acıdan belini çöktürmek. [DLT]

-çık[1], [-cık / -cik / -çik / -çık / -cük / -cuk / -çük / -çuk] *yap. e.* → -cık.

-çık[2], [-çak / -çek / -çuk / -çük / -çık / -çik] *{eT} yap. e.* → -çak.

çık[1], [çag / çağ / çah / çak / çıg / çıh / çık / çıy / çig / çiğ / çik / çiy *(yans.)*] *is.* Tahta, taş, kum, cam, me-

tal eşya ve kuru nesnelerin birbirine çarpmasını, vurmasını, sürtünmesini veya vurmayı çarpmayı anlatan kök. [Zülfikar] *çık-ır çıkır, çık+çık-a, çık-ra-n-cık, çık-şa-mak, çık-şa-ğı*

çık[2], [çīk] *{eT} is.* Çok küçük bir ses; ses; çıt. [DLT] **çık et köreyin,** *{eT} Çıt çıkar da göreyim.*

çık[3], [Çin. ç'ik] *{eT} is.* Ayak (uzunluk ölçüsü). [Gabain]

çık[4], [çık چق] *{eT} {eAT} {ağız} sf.* Karışık olmayan; temiz; arı; yalnız; sade; safi; halis; sırf; salt.

çık[5], [çık] *{ağız} is.* **1.** Çıkın; bohçacık. **2.** Torbacık. [DS]

çık[6], [çık] *{ağız} is.* Aşığın düz tarafı. [DS]

çıka, [cağa > çıka] *{ağız} is.* **1.** Kız çocuğu. **2.** Yaramaz çocuk. [DS]

çıkacak[1], **-ğı** [çık-acak] *is.* Hamamlarda dışarıya çıkarken kurulanmak için verilen havlu.

çıkacak[2], **-ğı** [çık-acak] *{ağız} is.* Hayvanların otlamasına yarayan yer. [DS]

çıkagelme, [çık-a+gel-me] *is.* Beklenmedik bir anda çıkıp gelmek işi.

çıkagelmek, [çık-mak+gel-mek] *gçsz. f. [-ir]* Beklenmedik bir anda gelivermek.

çıkagörmek, [çık-mak+gör-mek چیقه كورمك] *{eAT} gçsz. b. f. [-ür]* Çıkmaya çalışmak; çıkmaya bakmak. [YE]

çıkak, -ğı [çık-ak] *is.* **1.** Çıkış yeri; kaynak; mahreç. **2.** *dbl.* Ses yolundaki organlardan birinin kapanması, daralması gibi hareketlerle sesin meydana geldiği yer; boğumlanma noktası; mahreç. **3.** *{ağız}* Kaynak; memba. [DS] **4.** *{ağız}* Tahta ya da çıtada, ağacın ortadan kenara doğru uzanan büyüme çizgisi. [DS] **5.** *{ağız}* Ahırdaki su ve gübreyi dışarı akıtmakta kullanılan delik. [DS]

çıkakoymak, [çık-mak+koy-mak] *{ağız} gçsz. f. [-ar]* Çıkagelmek. [DS]

çıkal, [? çıkal] *{ağız} is.* Havuç. [DS]

çıkalamak, [çık-ı-la-mak > çıka-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Çıkınlamak; bohçalamak. [DS]

çıkan[1], [çık-an] *sf.* **1.** Çıkma eylemini yapan. **2.** (Işık, dalga, parçacık için) bir ortamı geçerek terk eden.

çıkan[2], [çıkan] *{eT} is.* Yeğen; kuzen; teyzezade; hala veya teyze oğlu. [DLT] [ETY] [Gabain] [Tekin]

çıkan[3], [Çin. chiang-chün] *{eT} is.* Bir unvan. [ETY]

çıkana, [? çıkana] *{ağız} is.* Kız kardeşinin çocuğu; yeğen. [DS]

çıkançu, [çıkan-çu] *{ağız} is.* Eski kayınbirader. [DS]

çıkanmak, [çık-an-mak] *{eT} edil. f. [-ur]* **1.** Çiğnenmek; ayaklar altında çiğnenmek. **2.** Sakınmak, çekinmek; korkmak; gerilemek. [Nevâyî]

çıkar[1], [çık-ar] *is.* **1.** Bir kişinin yararına olan şey; menfaat, *(1935)*. **2.** Bir kişinin yalnız kendine yarar sağlayan şey. **3.** *{ağız}* Hedefe götüren; sonuç verdirici; çare; yol. [DS] **4.** *sf.* Yararlı; uygun; iyi sonuç veren. **çıkarına bakmak,** *Kendinden ve kendi menfaatinden başka bir şey düşünmemek.*|| **çıkar budak,** *{ağız} Kurumuş kerestede bulunan budak.* [DS]|| **çıkar yol,** *Kurtuluş yolu; çare.*

çıkar[2], [çık-ar] *{ağız} is.* Kız. [DS]

çıkarcı, [çık-ar-cı] *sf.* Yalnız kendi çıkarını gözeten; kendinden başkasını düşünmeyen; menfaatçi; menfaatperest.

çıkarcılık, -ğı [çık-ar-cı-lık] *is.* Yalnız kendi çıkarını düşünme; menfaatçilik; menfaatperestlik.

çıkarı, [çık-ar-ı] *{ağız} zf.* **1.** Dışarı. **2.** *is.* Kır. [DS]

çıkarıcı, [çık-ar-ıcı] *is.* Çıkarma işlevini yapan alet veya makine.

çıkarılış, [çık-ar-ıl-ış] *is.* Çıkarılma eylemi ve biçimi.

çıkarılma, [çık-ar-ıl-ma] *is.* Çıkarmak eylemi.

çıkarılmak, [çık-ar-ıl-mak] *edil. f. [-ır]* **1.** Çıkarılmak eylemi. **2.** Herhangi biri tarafından çıkarma eylemi uygulanmak.

çıkarım, [çık-ar-ım] *is.* **1.** Çıkarmak eylemi ve sonucu. **2.** *man.* Verilmiş olan önermelerden bir sonuca ulaşma işlemi; çıkarsama. **3.** Bu işlemin sonucu; çıkarsama, *(1935)*. **4.** *dbl.* Üretici dilbilgisinde, cümlenin bir öğesini başa veya sona koymak için normal yerinden almaya dayanan dönüştürüm.

çıkarınmak, [çıkar-ın-mak چقرینمق] *{eAT} edil. f. [-ır]* Çıkarılmak.

çıkarınılmak, [çık-ar-ın-ıl-mak چقرینلمق] *{eAT} edil. f. [-ır]* Çıkarılmak.

çıkarış, [çık-ar-ış] *is.* Çıkarma eylemi veya biçimi.

çıkarlı, [çık-ar-lı] *{ağız} sf.* İçinde yabancı madde bulunan; karışık. [DS]

çıkarma[1], [çık-ar-ma] *is.* **1.** Çıkma işini yaptırma eylemi. **2.** *as.* Düşman topraklarında önemli bir yeri ele geçirerek oraya asker, araç, silah ve mühimmat yerleştirme harekâtı. **3.** *mat.* Aritmetikte dört temel işlemden ikincisi; toplamanın ters işlemi. **4.** *tıp.* Organizmada mevcut zararlı bir maddeyi veya ağrılı ve yararından çok sağlık için zararı bulunan bir organı alma işlemi. **5.** Sindirim veya metabolizma sonucu ortaya çıkan değişik maddeleri dışarı atma işlemi. **çıkarma işareti,** *Matematikte çıkarma işleminin yapılacağını belirten (–) işareti; eksi.*

çıkarma[2], [çık-ar-ma] *{ağız} is.* Balkon. [DS]

çıkarma[3], [çık-ar-ma] *{ağız} is.* **1.** Kız gelin etme. **2.** *folk.* Düğün ve nişan sırasında karşı tarafın yakınlarına karşılıklı olarak gönderilen hediye. [DS]

çıkarmak, [*eT.* çık-mak > çık-ar-mak چیقرمق] *gçl. f. [-ır]* **1.** Bir şeyin çıkmasını sağlamak; içerden dışarıya hareket ettirmek. **2.** Gizli veya örtülü bir şeyi görünmesi için ortaya koymak. **3.** Bir şeyi bulunduğu yerden dışarı almak. **4.** Bir kişiyi işinden veya bulunduğu topluluktan dışarı atmak. **5.** Bir şeyi bulunduğu yerden daha yüksek olan bir yere götürmek; yükseltmek; *{eAT} (aynı)*. **6.** Dışarıya uzatmak. **7.** Açıklık yere götürmek. **8.** Ayırmak; atmak.

9. Sahnede ve televizyonda görünmesini sağlamak. **10.** Giyecekleri vücuttan üzerinden sıyırıp atmak; soyunmak. **11.** Birini veya bir şeyi tanımak; anlamak; kavramak; bulmak; bilmek. **12.** Birinin gizli kalması gereken şeylerini açığa vurmak; açık etmek; aşikâr etmek. **13.** *mecaz.* Elde etmek. **14.** Ulaştırmak; eriştirmek **15.** Çok hoşlanmak. **16.** Geçimini sağlamak; ihtiyaçlarını karşılayabilmek. **17.** Öfkesini veya kinini başkasına yöneltmek; intikam almak. **18.** Yayımlatmak; neşretmek. **19.** *mecaz.* Vermek. **20.** Vücutta sivilce ve yaralar çıkmasına sebep olan bir hastalığa tutulmak. **21.** Bir kısmını atmak; elemeye tabi tutmak; gereksiz görülen şeyleri almamak; bırakmak; silmek; yok etmek. **22.** Bir kişiyi bilinen özelliklerinden uzaklaştırmak. **23.** Derinde bulunan su, kömür, petrol ve maden gibi maddelerin yeryüzüne çıkmasını sağlamak; elde etmek. **24.** *mat.* Üçüncü bir sayı elde etmek için bir sayıdan başka bir sayıyı eksiltmek. **25.** (Kir ve leke için) yok etmek; temizlemek. **26.** Haberci göndermek. **27.** Ses, ışık ve ısı yaymak. **28.** Birini, bir şeyi veya bir olayı unutmak; aklından gitmek; zihninden silmek. **29.** Bir müzik parçasının melodisini çalmayı başarmak. **30.** *as.* Bir ülkeye veya adaya, kıyıya askerî birlik, araç gereç ve mühimmat götürüp yerleştirmek. **31.** Bir şeyi yükseltmek. **32.** Bir şeyin kopyasını veya örneğini çoğaltmak. **33.** Birinin para harcamasına sebep olmak. **34.** Bir şeyi belli bir paraya mal etmek. **35.** Açıklamak, söylemek; gizliliği kaldırmak. **36.** Doğruluktan sapıtmak. **37.** Eğitmek, yetiştirmek; mezun etmek. **38.** Kusmak. **39.** Bir kavgaya, tartışmaya veya savaşa sebep olmak; böyle bir şeyi başlatmak. **40.** Dedikodu, söylenti gibi şeylerin yayılmasına sebep olmak. **41.** Sonunu getirmek; bir işi bitirmek. *{ağız} (aynı)* [DS] **42.** Üretmek; imal etmek; tamir etmek; yapmak. **43.** İcat etmek. **44.** Piyasaya sürmek. **45.** Birine bir niteliğin yüklenmesine sebep olmak. **46.** (Kanun, yönetmelik, emir için) düzenlemek, yayınlamak; kararlaştırmak; yapmak. **47.** Bir kimseye yiyecek, içecek sunmak. **48.** Organizmada bulunan bir şeyi dışarı atmak. **49.** (Belirtilen zaman 'ya da süre için) yaşamak; ermek. **50.** *{ağız}* Resim yapmak. [DS] ⊟ **çıkarmak etmek,** *{eAT} Çıkarmak istemek; çekmek istemek.*

çıkarmış, [çıkar-mak > çıkar-mış] *is. argo.* Bir erkeğin genelevden çıkarıp evlendiği ya da metres edindiği kadın.

çıkarsama, [çık-ar-sa-ma] *is. man.* Doğru kabul edilen bir önermeden düşünce yoluyla yeni bir önerme elde etme; intikal, *(1942).*

çıkarsız, [çık-ar-sız] *sf.* **1.** Belli bir çıkara dayanmayan. **2.** *zf.* Bir çıkar gözetmeden.

çıkart, [çık-ar-t] *{ağız} is.* Yer elması. [DS]

çıkartı, [çıkar-tı] *is.* **1.** Organizmadan dışarı atılan maddeler. **2.** İnsan ve hayvanların dışarı attıkları artık maddeler; dışkı; sidik; ter.

çıkartıcı, [çıkar-t-ıcı] *is. fot.* Mavi, yeşil ve kırmızıya duyarlı üst üste konmuş üç tabakadan meydana gelen fotoğraf filmi kullanma esası ve buna dayalı fotoğraf çekme işlemi.

çıkartılma, [çıkar-t-ıl-ma] *is.* Çıkartılmak eylemi.

çıkartılmak, [çıkar-t-ıl-mak] *edil. f. [-ır]* **1.** Çıkartmak eylemi yapılmak. **2.** Hakkında çıkartma işlemi uygulanmak.

çıkartma, [çıkar-t-ma] *is.* **1.** Çıkarma işini yaptırma eylemi. **2.** Kâğıt, cam, porselen gibi maddelerin üzerine resim geçirme işlemi. **3.** Bu yöntemle yapılmış resim. **4.** *{ağız}* Balkon. [DS] **5.** *{ağız}* Üzerinde tahıl kurutmak için eve bitişik olarak yapılan meyilli tavan. [DS] **6.** *sf.* Bir çıkıntı, çıkma meydana getiren. **7.** Çıkarılmış olan; çıkarılıp atılan. **8.** *{ağız}* Terbiyesiz. [DS]

çıkartmaç, [çıkar-t-maç] *{ağız} is.* Karanın denize doğru uzanan kısmı; burun. [DS]

çıkartmak, [çıkar-mak > çıkar-t-mak] *gçl. f. [-ır]* Çıkarma eylemini başka birisine yaptırmak.

çıkaturmak, [çık-mak + tur-mak چقه طورمق] *{eAT} gçsz. b. f. [-ur]* Çıkmakta olmak.

çıkavarmak, [çık-mak+var-mak چقه وارمق] *{eAT} gçsz. b. f. [-ur]* Ansızın gitmek; habersizce varmak; çıkagelmek.

çıkcanlı, [çık+can-lı] *{ağız} sf.* Aceleci. [DS]

çıkcanlık, -ğı [çık+can-lık / çık+can-lı-lık] *{ağız} is.* Acelecilik. [DS]

çıkcanlılık, -ğı [çık+can-lı-lık] *{ağız} is.* Sabırsızlık. [DS]

çıkçıka, [çık *(yans.)* > çık+çık-a] *{ağız} is.* **1.** Dokuma tezgâhlarında ayakçaklar ile gücüleri aşağı yukarı hareket ettiren makaralar. **2.** Yoyo denilen oyuncak. [DS]

çıkğan, [çık-gan] *{ağız} sf.* (Ayak, bilek, kol için) çıkık. [DS]

çıkı, [*eT.* çıġ-mak *(dürmek, toparlamak)* > çık-ı چيقى] *{ağız} is.* **1.** Çıkın; küçük bohça; *{OsT} (aynı).* **2.** Büyük düğüm. **3.** Sofra bezi. **4.** Nişan töreni. **5.** *mecaz.* Türban. [DS]

çıkıcı, [çık-ıcı] *is.* **1.** Döküm sırasında kalıp ile döküm ergimiş döküm malzemesi arasında kalan hava veya oluşan gazların boşaltılması için bırakılan küçük delik. **2.** *sf.* Çıkan, yükselen. ⊟ **çıkıcı aralık,** *müz. İlk sesi pes, ikinci sesi tiz olan aralık.*|| **çıkıcı dizi,** *müz. Sesleri pesten tize doğru sıralanan dizi.*|| **çıkıcı ezgi,** *müz. Pesten tize doğru seyreden ezgi.*|| **çıkıcı makam,** *müz. Seyri durak perdesinden veya dolaylarından başlayan makam.*

çıkık, -ğı [çık-mak > çık-ık] *sf.* **1.** Normal hizasında olmayıp dışarı doğru taşkınlık yapan; çıkıntılı. **2.** Bedende normal yüzeylerden daha fazla çıkıntı ya-

pan. **3.** *tıp.* (Organ için) kemiği yerinden oynamış. **4.** *{ağız}* Normal olmayan; uğursuz; netameli. [DS] **5.** *is.* Kemiklerin eklem yüzeylerinin birbirinden ayrılması. **6.** *{ağız}* Kirli çamaşır. [DS]

çıkıkçı, [çıkık-çı] *is.* Kırıkları, çıkıkları ve burkulmaları tedavi etmekte ustalaşmış ve bunu meslek edinmiş kimse; sınıkçı; kırıkçı.

çıkıkçılık, -ğı [çıkık-çı-lık] *is.* Çıkıkçının yaptığı iş veya mesleği.

çıkıl[1], [çığ *(yans.)* > çık-ıl / çakıl / çağıl] *{ağız} is.* Küçük taş parçaları. [DS] ☞ **çıkıl çıkıl,** *{ağız} Çağıltılı sesler çıkararak.* [DS]

çıkıl[2], [çığ-mak > çığ-ıl] *{ağız} sf.* **1.** Düğümlü. **2.** Karışık. [DS]

çıkıl[3], [çık *(yans.)* > çık-ıl] *{ağız} is.* Vücutta meydana gelen kabarcıklar. [DS]

çıkılı, [*eT.* çığ-mak > çıkı-lı] *sf.* **1.** Düğümlü. **2.** Karışık.

çıkılama, [çıkı-la-ma] *is.* Çıkı durumuna getirmek işi.

çıkılamak[1], [çığ-mak > çık-ı-la-mak] *gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* **1.** Bir şeyi çıkın yapmak; çıkın içine koymak. **2.** *{ağız}* Bohçalamak; çıkın yapmak. [DS] **3.** *mecaz.* (Baş için) iyice sarmak; örtmek; sıkıca bağlamak; türban takmak.

çıkılamak[2], [çık *(yans.)* > çıkı-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* (Tavuk, kuş vb. için) kişelemek; kovalamak. [DS]

çıkılanma, [çıkı-la-n-ma] *is.* Çıkın durumuna getirilmek işi.

çıkılanmak, [çıkı-la-n-mak] *edil. f. [-ır]* Çıkın durumuna getirilmek; çıkın içine konulmak.

çıkılma, [çık-mak > çık-ıl-ma] *is.* Çıkma işinin yapılması eylemi.

çıkılmak, [çık-mak > çık-ıl-mak] *edil. f. [-ır]* **1.** Çıkma eylemi yapılmak; dışarıya uğranmak. *{eT} (aynı)* [DLT] **2.** (Kat, balkon vb.) inşa edilmek; yapılmak.

çıkım[1], [çık-mak > çık-ım] *sf.* **1.** (Ekin biçme, çift sürme için) bir defada tarlanın bir ucundan öbür ucuna kadar gidilebilecek genişlikte olan. **2.** *is.* Evlek; bir ekimlik yer.

çıkım[2], [çık-mak > çık-ım] *{ağız} is.* Ürün. [DS]

çıkım[3], [çığ-mak > çık-ım] *{ağız} is.* Çıkın; bohça. [DS]

çıkımsız[1], [çıkım-sız] *{ağız} sf.* Verimsiz. [DS]

çıkımsız[2], [çıkım-sız] *{ağız} sf.* (Kişi için) sözünde durmayan. [DS]

çıkın, [*eT.* çığ-mak *(toplamak, dürmek)* > çık-ın] *is.* İçine konan şeyi örtecek şekilde çapraz uçları birbiri üstüne getirip bağlanan büyükçe mendil, bohça cinsi bir bez. ☞ **çıkın etmek,** *Bir şeyi çıkın içine koyup bağlamak; çıkın yapmak; çıkınlamak.*

çıkındırık, -ğı [Far. çukundur => çıkındırık] *{ağız} is.* **1.** Pancar. **2.** Pazı kökü. [DS]

çıkınlama, [çıkın-la-ma] *is.* Çıkın yapma eylemi.

çıkınlamak, [çıkın-la-mak] *gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Bir şeyi çıkın içine koyup bağlamak; çıkın etmek.

çıkıntı[1], [çık-mak > çık-ıntı] *is.* **1.** Düz bir yüzeyden dışarı çıkan tümsek ya da uzantı. **2.** Yazıda satırların dışına yapılan ekleme veya düzeltme. **3.** Bir binanın balkon gibi dışa taşan unsurları; balkon. *{ağız} (aynı)* [DS] **4.** Dökümü yapılmış bir makine parçasının başka bir parçaya eklenmesi için yapılmış eklenti. **5.** *argo.* Sigara. **6.** (Kişi için) davranışları ile çevresindekilere rahatsızlık veren.

çıkıntı[2], [çık-ıntı] *{ağız} is.* Fayda; kâr. [DS]

çıkıntı[3], [çık-ıntı] *{ağız} is.* **1.** Sürü içinde işe yaramayan koyun. **2.** Kirli çamaşır; kirlendiği için çıkarılan çamaşır. **3.** İşe yaramayan eşya. [DS] **4.** *sf.* İşe yaramaz; eski.

çıkıntıcık, -ğı [çıkıntı-cık] *is. zool.* Bazı kavkılı canlıların kavkısının yüzeyinde iki çizgi ile sınırlanmış küçük çıkıntı.

çıkıntılı, [çık-ıntı-lı] *sf.* Çıkıntısı olan.

çıkıntısız, [çık-ıntı-sız] *sf.* Çıkıntısı olmayan.

çıkır, [çıkır *(yans.)*] *is.* Birbirine sürten metal veya katı cisimlerin çıkardığı ses. ☞ **çıkır çıkır,** *Çıkır sesleri çıkararak.*

çıkırancık, -ğı [çık *(yans.)* > çıkır-a-n-cık] *{ağız} is.* Bir çeşit tahterevalli. [DS]

çıkırcak, -ğı [çıkır-cak] *{ağız} is.* Tarlalarda, hayvanların geçmesine yarayan kapı. [DS]

çıkırık, -ğı [çıkır-ık / çık(ı)-r-ık] *is.* → çıkrık.

çıkış[1], [çık-ış جقش] *{eT} {ağız} is.* Çıkar; menfaat. [DLT] [KB] [DS] ☞ **çıkış etmemek,** *{eAT} Kazanç elde edememek; kâr edememek.*

çıkış[2], [çık-ış] *is.* **1.** Çıkma eylemi ve biçimi. **2.** Hareket; gidiş; azimet. **3.** Bir yerden çıkmak için kullanılan kapı veya geçit; çıkılacak yer. **4.** Çıkma zamanı; iş veya okul bitimi. **5.** Beklenmedik bir zamanda, araya girerek yapılan sert konuşma. **6.** Yokuş; tırmanış. **7.** *havc.* Havacılıkta pilotların uçuşa gitmeleri; uçuş yapmaları; sorti. **8.** *spor.* Yağlı güreşte pehlivanların tutuşmadan önce seyircilere doğru çalım yaparak yürümeleri. **9.** *spor.* Verilen bir işaretle yarışa başlamak; depar. **10.** *gnşl.* Yükselme; ilerleme. **11.** Bir yerden ya da işten ayrılma işlemi ve bununla ilgili belge. ☞ **çıkış almak,** *İşten ayrılmak.*|| **çıkış belgesi,** *1. Bir okulu bitirenlere diploma yerine verilen geçici mezuniyet belgesi. 2. Bir malın ülke dışına çıkış iznini gösteren belge.*|| **çıkış eylemek,** *{eAT} Sert sözlerle saldırmak; azarlamak.*|| **çıkış hakemi,** *spor. Yarışın kurallara uygun başlayıp başlamadığını denetleyen hakem.*|| **çıkış kapısı,** *Binalarda dışarı çıkmayı sağlayan veya sadece bu iş için ayrılmış olan kapı.*|| **çıkış noktası,** *1. Bir şeye başlanan yer. 2. Bir görüş veya düşünceye temel alınan olay, durum veya ana fikir.*|| **çıkış vermek,** *Eline bir belge vere-*

rek işten veya okuldan uzaklaştırmak.|| **çıkış yapmak,** *Bir tartışmada karşıt düşüncede olanları yenmek için sert konuşmak.*|| **çıkış yolu,** *Çözüme götürecek yol veya teknik.*

çıkış[3], [çık-ış] *{ağız} is.* Ürün. [DS]

çıkışık, -ğı [çık-ış-ık] *{ağız} is.* Değişme; takas. [DS] 🗗 **çıkışık yapmak,** *{ağız} Değişmek.* [DS]

çıkışlı, [çık-ış-lı] *sf.* **1.** Bir okulu bitirmiş olan. **2.** Bitirdiği okuldan çıkış belgesi almış bulunan. **3.** Bir iş yerinden çıkış belgesi verilerek kovulmuş bulunan.

çıkışlık, -ğı [çık-ış-lık] *{ağız} is.* Gelin olacak kıza, ailesi tarafından yapılan elbise. [DS]

çıkışma, [çık-ış-ma] *is.* **1.** Yeterli olmak eylemi. **2.** Azarlamak eylemi.

çıkışmak[1], [çık-ış-mak چقشمق] *işteş. f. [-ur]* **1.** *{eT}* Çıkmakta yardım ve yarış etmek; birlikte çıkmak. [DLT] **2.** *{ağız}* Hesaplaşma sonucu uzlaşmak. [DS] **3.** *{eAT} dönşl. f.* Başa çıkmak.

çıkışmak[2], [*eT.* çık-ış-mak] *dönşl. f. [-ır]* Yeterli miktarda olmak; bu miktara ulaşmak; kâfi gelmek.

çıkışmak[3], [çık-ış-mak] *dönşl. f. [-ır]* Birini sert sözlerle azarlamak; uyarmak.

çıkıştağı, [çığ *(yans.)* > çık-(ı)ş-ağı > çıkıştağı] *{ağız} is.* Hayvanları yürütmek için kullanılan ucu çivili tahta. [DS]

çıkıştırma, [çık-ış-tır-ma] *is.* Gereken miktara ulaşmasını sağlama eylemi.

çıkıştırmak, [çık-ış-tır-mak] *gçl. f. [-ır]* Gereken miktara ulaşmasını sağlamak; tamamlamak.

çıkıt[1], **-dı** [çık-ıt] *is.* **1.** Çıkış yeri; kaynak; mahreç. **2.** *dbl.* Ses yolundaki organlardan birinin kapanması, daralması gibi hareketlerle sesin meydana geldiği yer; boğumlanma noktası; mahreç.

çıkıt[2], **-dı** [çık-ıt] *{ağız} is.* Ürün. [DS]

çıkıt[3], **-dı** [çık-ıt] *{ağız} is.* Un yapmak için değirmene getirilen buğdaydan öğütülemeyecek derecede kalan artıklar. [DS]

çıkıt[4], **-dı** [çık-ıt] *{ağız} is.* Kirli çamaşır. [DS]

çıkıtlık, -ğı [çık-ıt-lık] *{ağız} is. folk.* **1.** Gelin olacak kıza ailesi tarafından yapılan elbise. **2.** Evlenme sırasında kız tarafının istediği para. [DS]

çıkkır, [çık *(yans.)* > çık-kır] *{ağız} is.* Ağaç gövdesinden oyulmuş su kabı. [DS]

çıkla[1], [çak *(tam)* > çık[4] > çık-la] *{ağız} zf.* **1.** Tamamen; büsbütün. **2.** *sf.* Arı; saf; yalnız. **3.** Tıpkı; aynı. [DS]

çıkla[2], [Yun. tsihla *(ardıç kuşu)*] *is.* Civcivle piliç arası büyüklükte tavuk yavrusu.

çıkla[3], [Mac. cilga => cılga > çıkla] *{ağız} is.* Taşlı yol. [DS]

çıklamak, [çık-la-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(ı)-yor]* (Toprağa atılan tohum için) çimlenmeye başlamak; çatlamak. [DS]

çıklı[1], [çık-lı] *{ağız} sf.* **1.** Sade; saf; arı; katışıksız; yalnız. **2.** Tamamen; hep; tüm. [DS]

çıklı[2], [çık-lı] *{ağız} is.* **1.** Çember (oyuncak). **2.** Ekmek pişirmekte kullanılan sacın üstüne konulan demir çember. [DS]

çıklık, -ğı [çıt-lık > çık-lık] *{ağız} is.* **1.** Çitlembik meyvesi; çıtlık. **2.** Hindiba. [DS]

çıkma, [çık-ma چيقمه] *is.* **1.** Dışarıya doğru taşma, gitme, yönelme veya fırlama eylemi. **2.** Binalarda dışarıya doğru yapılmış çıkıntılı bölme; balkon; cumba. *{eAT} {ağız} (aynı)* [DS] **3.** *{ağız}* Bir binanın yanına ek olarak yapılan kısım. [DS] **4.** Hamam havlusu veya kurulanma takımı. **5.** Yazılı bir sayfanın kenarına eklenmiş konu ile ilgili not; derkenar. **6.** *{ağız}* Merdiven. [DS] **7.** Kirli çamaşır. **8.** *{ağız}* Bir odanın içinden geçilerek merdivenle çıkılan oda. [DS] **9.** *{ağız}* Sedir. [DS] **10.** *{ağız}* Yara. [DS] **11.** *{ağız}* Kına yakılırken ellere, ayaklara bir takım nakışlar çıkarmak için kullanılan oyulmuş muşamba. [DS] **12.** *tar.* İmparatorluk döneminde, acemi ocağı ile ocak dışındaki hizmetlerde bulunanlardan yeniçeri ocağına alınmaları hâlinde yapılan kayıt ve kabul işlemi. **13.** *tar.* Saray hizmetlerinde bulunanların dışarıda görevlendirilmeleri. **14.** *tar.* Saray mensuplarının bir daireden diğer daireye ya da bir odadan diğer odaya nakledilmeleri işlemi. **15.** *sf.* Dışarı taşmış, çıkıntı yapmış olan. 🗗 **çıkma başı,** *tar. Saray görevlilerinin saltanat değişiklikleri sırasında saray dışı hizmette en yüksek rütbe veya memuriyet ile görevlendirilenlerine verilen unvan.*|| **çıkma durumu,** *dbl. İsim ve isim soyundan bir kelimenin anlamında çıkış gösteren durum; -den hâli.*|| **çıkma kule,** *mim. Kale bedenleri üzerine bindirme usulle dışarıya doğru taşkın olarak yapılan küçük kulelere verilen ad.*|| **çıkma su,** *{ağız} Kaynak suyu.* [DS]

çıkmak[1], [taş-ık-mak > *tış-ık-mak [EREN] > çıkmak چيقمق] *gçsz. f. [-ar]* **1.** Bir yerden, bir yerin içinden dışarı varmak. *{eT} (aynı): Evden çıktılar.* **2.** Fırlamak; kopmak. *Kanca çividen çıktı.* **3.** (Kapalı yerde veya örtülü, gizli olan şeyler için) görünür olmak. *Yalanı ortaya çıktı.* **4.** Bir okulu bitirmek; mezun olmak. *Üniversiteden 1960'da çıktı.* **5.** (Bir yerden, işten) ayrılmak; uzaklaşmak; ilgisini kesmek; istifa etmek. *Sözleşme süremi doldurunca buradan da çıkacağım.* **6.** (Hapishane vb. yer için) süresini doldurup serbest kalmak. *Tam on yıl sonra çıktı.* **7.** Başka bir şeyden meydana gelmek. *İki hidrojen bir oksijenden su çıkar.* **8.** (Kumaş vb. için) yetmek; yetişmek; yapılabilmek; yeterli gelmek. *Bundan bir elbise çıkar mı bilmem.* **9.** Eksilmek; azalmak; indirilmek. *Borcun birazını çıkmışlar.* **10.** Yüksekteki bir yere varmak; yükselmek; tırmanmak. *Biz dağa çıkacağız.* **11.** (Yapı ve bina için) yapılmak; bina edilmek; yükselmek. *Üçüncü katı*

da çıktılar. **12.** Bir evden başka bir eve taşınmak. *Baba evini bırakıp kiraya çıktılar.* **13.** Birinin şansına, talihine düşmek. *Bana da suyun kıyısındaki bahçe çıktı.* **14.** (Tahminler, varsayımlar) gerçekleşmek; söylenenlerin gerçek olduğu anlaşılmak; doğrulanmak. *Dedikleri aynen çıktı.* **15.** Gitmek, yola koyulmak. *Yola akşam çıktılar.* **16.** Kapalı bir şey açıldığında birdenbire görünüvermek; ortalıkta görülüvermek. *Paketten oyuncak ayı çıktı.* **17.** Elde edilmek; sonuç olarak meydana gelmek; sağlanmak. *Çıka çıka bir kile un çıktı.* **18.** Belirli bir fiyata mal olmak; (o kadar) bedel ödenmek. *Kendim öreyim dedim ama bana pahalıya çıktı.* **19.** Sahnede oynamak; rol almak; bir tipi canlandırmak; televizyonda görünmek. *İlk defa okul müsamerelerinde sahneye çıktı.* **20.** Varmak, ulaşmak; sonuçlanmak. *Bu yol başarısızlığa çıkar.* **21.** (Denizden) karaya ayak basmak; kıyıya varmak. *Atatürk, 19 Mayıs 1919'da Samsun'a çıktı.* **22.** Rütbe ve makamca daha üst birinin yanına varmak. *Doğru kaymakama çıktı.* **23.** (Boya için) bulaşmak; geçmek. *Resimler sayfanın karşısına çıkmış.* **24.** (Söylenti ve haber için) duyulmak; yayılmak. *Gün geçmeden adı çıktı.* **25.** Bir yere doğru gitmek; bulunulan yerden uzaklaşmak. *Kaymakam beyler köylere çıktılar.* **26.** Sokağa gitmek. **27.** (Özellik ve nitelik için) anlaşılmak. *Yalancı çıktı.* **28.** (Yangın, savaş, salgın hastalık vb. için) meydana gelmek; olmak. **29.** (Kemik için) eklem yerinden ayrılmak; yerinden kaymak. *Güreşirken kolu çıktı.* **30.** Dikkati çekecek kadar görünür hâle gelmek. **31.** (Deri üzerinde) yara, çıban veya sivilce olmak. **32.** Bulunmak. *Kaybettim sandığı saati evde çıktı.* **33.** (Gazete, dergi, kitap) basılmak; yayınlanmak; dağıtıma sunulmak. **34.** İcat edilmek; imal edilmek; üretilmek. *Yeni bir temizlik ürünü çıkmış.* **35.** (Sakal, bıyık, tüy, bitki için) bitmek. **36.** (İzin, terfi, maaş, emir) verilmek; ödenmesi, verilmesi, yapılması için emir yazısı gelmek. **37.** (Mevsim, ay, hafta için) bitmek; sona ermek. **38.** (Meyve, sebze için) turfanda olarak ilk defa pazara getirilmek. **39.** (Fiyat) yükselmek. **40.** (Vücut ısısı; ateşi) yükselmek. **41.** (Ses için) duyulmak; yükselmek; bağırmak. **42.** Küçük ve büyük abdest için tuvalete gitmek. **43.** (Renk, boya için) solmak; kaybolmak; yok olmak. **44.** Hatırda kalmamak; zihinden silinmek; akıldan gitmek; unutmak. **45.** (Ay, güneş, yıldız için) doğmak; yükselmek. *Ay çıktı.* **46.** Ortalıkta görünmek; dolaşmak; peyda olmak. *Bu yabancı da nereden çıktı?* **47.** İskambilde koz oynamak. **48.** *mecaz.* Para harcamak zorunda kalmak; cebinden para vermek; ödemek. **49.** (Duman, koku, su) sızmak, yayılmak. **50.** Gitmekte olduğu yolu bırakmak; sapmak; sıyrılmak. **51.** Bir durumla ilgili nitelikleri kaybetmek. *Yol, yol olmaktan çıkmış.* **52.** Bir dönemi veya problemi geride bırakmak. *Ülke ekonomik bunalımdan daha yeni çıktı.* **53.** Belli bir amaç için bir yere gitmek. *Çalışmaya çıktı.* **54.** Resmî bir makamdan, mahkemeden izin, karar almak. *Kaymakamdan izin çıktı.* **55.** Bir şeye kaynaklık etmek ve bu kaynaktan gelmek. *"Bu olaydan iyi bir hikâye çıkar."* **56.** Ticari bir ilişki sonunda yapılan hesaplaşmada borçlu veya alacaklı olduğu anlaşılmak. **57.** (Haber için) ulaşmak; duyulmak; gelmek. *Dün ölüm haberi çıktı.* **58.** Duygusal yönden kız-erkek arkadaşlığı kurmak; flört etmek. **59.** (Akraba, hemşehri) olduğu anlaşılmak. **60.** Bir engel ile karşılaşmak. *Şimdi de bu sıkıntı çıktı.* **61.** *mat.* Bir sayı başka bir sayıdan eksilmek. **62.** (Kir, boya vb. için) yok olmak; temizlenmek; gitmek; arınmak. **63.** (Bir sıkıntıdan, kazadan, hastalıktan) kurtulmak. **64.** (Yeni bir ürün için) piyasaya sürülmek. **65.** (Haber ve yazı için) gazetede basılmak; yayınlanmak; televizyon ve radyoda yayınlanmak. **66.** Oyunu terk etmek; bırakmak. **67.** Bir şeyin sınırları dışına taşmak; yetkisinin üstünde iş yapmak. **68.** Düzen ve tertibi bozulmak. **69.** *{ağız}* Oyunda kazanmak. [DS] **70.** (Giyecek) sıyrılmak, ayrılmak. **71.** Yapılmak; yürütülmek. *"Biz daha çok iş çıkardık."* **72.** İnceleme araştırma sonucunda bulunmak. *"Kanında şeker çıkmış."* **73.** Bir yere varmak; ulaşmak. *"Bu sokak sizin aradığınız meydana çıkar."* **74.** Karşı gelebilmek; rakip olmak. **75.** *{eAT}* Ulaşmak; erişmek; bir sonuca sebep olmak; müncer olmak. *"... geyikler... aslanın işinin neye çıktığını sordular."* (Kelile ve Dimne) **76.** *{eAT}* Vazgeçmek. **77.** (Erkek hayvan için) dişisi ile çiftleşmek. **78.** *gçl. f. argo.* Vermek. **79.** (Yol, çıkış yeri vb. için) içerden dışarı çıkmak. *Köyden erken çıktılar.* **80.** Aşağıdan yukarı tırmanmak, yükselmek. *Sırtı çıkınca yol düzelir.* ⊡ **çıkmalu olmak,** *{eAT} Çıkmak üzere bulunmak.*|| **Çıktı dokuza, inmez sekize.** *Kararında ayak direr; vazgeçmez.*|| **çıksavuz gerek,** *{eAT} 1. Çıkmalıyız. 2. Çıkacağız.*

çıkmak[2], [çī̆k-mak / çī̆ġ-mak] *(çı:kmak) {eT} gçl. f. [-ar]* Çekerek bağlamak; boğmak; çıkılamak; çıkın yapmak. [DLT]

çıkmak[3], [çī̆ > çı-k-mak] *{eT} gçsz. f. [-ar]* Nemlenmek. [DLT]

çıkmaklık, -ğı [çık-mak-lık] *is.* Çıkma durumunda olma.

çıkmalı, [çık-ma-lı] *sf.* Çıkma durumunda olan. ⊡ **çıkmalı tamlama,** *dbl. Tamlayanı çıkma durumunda, tamlananı da üçüncü kişi iyelik eki alan tamlama.*|| **çıkmalı tümleç,** *dbl. Fiilin anlamını tamamlayan ve çıkma durumunda olan dolaylı tümleç.*

çıkmaz, [çık-maz] *sf.* **1.** Sonu kapalı olan; devam etmeyen; çıkış yeri olmayan; hiçbir yere ulaşmayan. **2.** *mecaz.* Çözümsüz; çözüme ulaşmayan; çözüm yolu bulunamayan. ⊡ **çıkmaza girmek,** *(İş*

için) çözümlenemez, içinden çıkılamaz durum almak.|| **çıkmaza sokmak,** *(İş, durum vb. için) olumsuz tutumlar yüzünden yapılması güç duruma düşürmek; yapılamaz, çözümlenemez hâle getirmek.*|| **çıkmaz ayın son çarşambası,** *Yapılması hiçbir zaman mümkün olmayan işler için söylenen sözde zaman.*|| **çıkmaz sokak,** *İleriye devam etmeyen, önü binalar veya arsa ile kapalı sokak; irim.*

çıkmış, [çık-mış] *{ağız} is.* Kirli çamaşır. [DS]

çıkra, [çığ *(hasır otu)* > çık-ra ?] *is.* Dere ve su kenarlarındaki sık ve birbirine girmiş çalılar; çıtrak.

çıkracık, -ğı [çık *(yans.)* > çık-(ı)r-a-cık] *{ağız} is.* Dönme dolap. [DS]

çıkralık, -ğı [*eT.* çığ *(hasır otu)* > çıkra-lık] *is.* Sık çalılarla kaplı olan yer.

çıkramak, [çık *(yans.)* > çık-(ı)r-ā-mak] *(çıkra:mak) {eT} gçsz. f.* **1.** (Diş, kapı vb. için) gıcırdamak. [Gabain] [EUTS] **2.** Kızgınlık ya da düşmanlıkla birine bağırmak. [DLT]

çıkrancık, -ğı [çık-(ı)r-an-cık] *{ağız} is.* Atlı karınca. [DS]

çıkraşmak, [çık *(yans.)* > çık-(ı)r-a-ş-mak چقرشمق] *işteş. f.* **1.** *{eT}* (Diş, kalem, kapı vb. için) çokça gıcırdamak; cıkırdamak. [DLT] **2.** *{eAT} dönşl. f.* Fokurdamak.

çıkratmak, [çık *(yans.)* > çık-(ı)r-a-t-mak] *{eT} gçl. f. [-ur]* (Diş, kapı, kalem vb. için) gıcırdatmak. [DLT] [EUTS]

çıkrıcak, [çıġ-mak *(dürmek, bağlamak)* > çıg(ı)r-ı > çıkrı-cak چقرجق] *{OsT} is.* **1.** Çıkrık. **2.** *{ağız}* Yün ve çul dokumalarında kullanılan bir motif adı. [DS]

çıkrık, -ğı [*eT.* *çıġ-ır-mak > çıġrī / çıġ-(ı)r-ık / çık-(ı)r-ık] *is.* **1.** *{eT}* Değirmen, dolap gibi şeylerin dönen bölümü. [DLT] **2.** İğin daha çok ve hızlı dönmesini sağlayacak şekilde elle çevrilir bir kol, bu kola bağlı geniş bir silindir ve bu silindir ile iğ arasında dönme hareketini sağlayan kayıştan ibaret bir iplik bükme aracı. *{eT} (aynı)* [DLT] **3.** *{eT}* Makara. [DLT] **4.** *{eT}* Daire; felek. [DLT] **5.** Kuyudan su çekmekte kullanılan, elle çevrilen bir silindir üzerine ipin sarılması ile ipini kısaltarak kovayı yukarı çeken araç. **6.** *fiz.* Ağır bir yükün kaldırılmasında kullanılan, elle çevrilen kolun uzunluğundan daha küçük çaplı bir silindir üzerine yükü taşıyan halatın sarılması esasına dayanan bir tür mekanik araç. **7.** Kuyumcuların altın tel sardıkları makara. **8.** *{ağız}* Pamukları çekirdekten ayırmaya yarayan ve elle çalıştırılan bir araç. [DS] **9.** *{ağız}* Çocukları yürümeye alıştırmak için kullanılan üç tekerlekli araba. [DS]

çıkrıkçı, [çıkrık-çı] *is.* Çıkrık yapıp satan kimse.

çıkrıkçılık, -ğı [çıkrık-çı-lık] *is.* **1.** Çıkrık yapma ve satma işi. **2.** Çıkrıkçının mesleği.

çıkrıklı, [çıkrık-lı] *sf.* Çıkrığı olan.

çıkrıksız, [çıkrık-sız] *sf.* Çıkrığı olmayan.

çıkrıncak, -ğı [çık(ı)r-ın-cak] *{ağız} is.* Çocukları yürümeye alıştırmak için kullanılan üç tekerlekli araba. [DS]

çıkrınkaç, -cı [çık(ı)r-ın-gaç] *{ağız} is.* → çıkrıncak. [DS]

çıkrışmak, [*eT.* çakır-mak > çak(ı)r-ış-mak > çıkr-ış-mak] *{eT} işteş. f.* **1.** Hep birlikte bir şeyin ortaya çıkması, anlaşılması için çalışmak; çıkarmakta yardım ve yarış etmek. [DLT] **2.** Birbirinin hırsızlık vb. şeylerini ortaya çıkarmak.

çıksamak, [çık-sa-mak چقسمق] *gçsz. f. [-r]* Çıkmak istemek. 🗗 **çıksavuz gerek,** *{eAT} Çıkmamız gerek.*

çıksingir, [*eT.* çık *(tamamen)* + siñir] *(çıksiñir) {ağız} sf.* (Kişi için) zayıf fakat güçlü. [DS]

çıkşa, [çığ *(yans.)* > çık(ı)ş-a-ğı] *{ağız} is.* → çıkşağı. 🗗 **çıkşağ çalmak,** *{ağız}* Yoyo denilen oyuncakla oynamak. [DS]

çıkşağı, [çığ *(yans.)* > çığ-(ı)ş-a-ğı / çıkşağı / چقشغى / چقشاغى] *{OsT} is.* **1.** "Çık çık" ses çıkaran çocuk oyuncağı. **2.** Yoyo.

çıkşağu, [çığ *(yans.)* > çığ-(ı)ş-a-ġu / çıkşağı] *{eAT} is.* → çıkşağı.

çıkşamak, [*eT.* caḫşa-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r][-ş(ı)-yor]* Gevşemek; ek yerleri birbirinden ayrılmak; eskimek. [DS]

çıktı, [çık-tı] *is.* **1.** Bir üretim sonucu ortaya çıkan ürün. **2.** *bsy.* Bir veri işlem sisteminden dışarıya verilen bilgi; işlem ve hesap sonucu. **3.** *matb.* Baskı öncesi düzeltme yapmak üzere alınan örnek.

çıkturmak[1], [çık-mak[1] > çık-tur-mak] *{eT} gçl. f. [-ur]* Çıkartmak. [DLT]

çıkturmak[2], [çık-mak[3] > çık-tur-mak] *{eT} gçl. f. [-ur]* Islak bir yere koymak; ıslatmak. [DLT]

çıku, [çık *(yans.)* > çık-u] *{eT} is.* İlaç olarak kullanılan bir taş. [EUTS]

çıkupken, [çık-up+i-ken] *{eAT} zf.* Çıkmış iken.

-çıl[1], [-cıl / -cil / -çil / -çıl / -cul / -cül / -çul / -çül] *yap. e.* → cıl.

-çıl[2], [-cıl / -çıl /-çil / -çul / -çül] *yap. e.* İsimden isim türeten ek. Benzerlik, yakınlık, beneklilik gibi temel renkten farklı renkleri belirten sıfatlar yapar: *akçıl, kırçıl, gökçül.*

çıl, [çar / çır /çir / çör / çur / çür *(yans)*] *is.* Su ve benzeri akışkan maddelerin dökülüşünü anlatan kök. [Zülfikar] *çıl-çıl-an*

çıla, [çı-lā-mak > çı-lā] *(çıla:) {eT} is.* Kırda yayılmakta bulunan atın yaş gübresi. [DLT]

çılak, -ğı [çığ > çığ-la-k] *{ağız} is.* Çocukların kuru saplarını mızrak olarak kullandıkları çığ bitkisi, *(Dipsacus laciniatus).* [DS]

çılamak[1], [çī-lā-mak / çi-le-mek] *(çı:la:mak) gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* **1.** *{eT}* Islatmak; nemlendirmek.

çılamak[2], [çık[4] > çı-la-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r [-l(ı)-yor]* **1.** (Badem, ceviz vb. için) meyveler dalında olgunlaşarak dış kabukları çatlayıp dökülmek. **2.** *gçl. f.* Ağaç dallarını budamak. [DS]

çılan, [Çuv. şălan / Far. şēlān => çılan] *is. bot.* Hünnap; çiğde, *(Zizyphus sative).*

çılanmak, [çī-la-n-mak] *(çı:lanmak) {eT} dönşl. f. [-ur]* **1.** Nemden ıslanmak. **2.** At terlemek. [DLT]

çılaşmak, [çī-la-ş-mak] *(çı:laşmak) {eT} işteş. f. [-ur]* Birlikte ıslatmak; yardımlaşarak ıslatmak. [DLT]

çılatmak, [çī-lā-mak > çı-la-t-mak / çī-la-t-mak] *{eT} gçl. f. [-ur]* **1.** Atı terletmek, **2.** Islatmak. [DLT]

çılbak, -ğı [çıb *(yans.)* > çıb-la-k > çılbak چلباق] *{OsT} {ağız} sf.* Çıplak. [DS]

çılbaklık, -ğı [çılbak-lık چلباقلق] *{OsT} is.* Çıplaklık.

çılbamak, [çıb-la-mak > çılba-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-b(ı)-yor]* Bir insanı tamamen soymak; çırılçıplak yapmak. [DS]

çılbanmak, [çılba-n-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* Soyunmak. [DS]

çılbır[1], [Kırg. çalap *(koyu ayran)* > çalap-ır / Erme. tsvabur [Nişanyan] > çılbır] *is.* **1.** Kaynar suya kırılarak haşlanmış yumurta üzerine sarımsaklı yoğurt ve kızarmış yağ dökülerek yapılan bir yemek. **2.** Mısır ununa peynir koymak suretiyle yapılan bir yiyecek. **3.** Yeni yavrulamış ineklere içirilen yal.

çılbır[2], [Moğ. çilbūr / çilbuğur چلبر] *is.* **1.** *{eAT} {ağız}* At, eşek ve sığır gibi hayvanların başına geçirilen yulara bağlanarak hayvanı çekmek ve yedmekte kullanılan ip veya zincir. [DS] **2.** *{ağız}* Anahtar zinciri. [DS] **3.** Yular. ⊡ **çılbır parası,** *{ağız} Hayvan satışlarında, satıcıya yardımcı olan çocuğun alıcıdan ayak kirası olarak aldığı bahşiş.* [DS]|| **çılbır yol,** *Patika.*

çılbırlamak, [çılbır-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Binek hayvanlarını yürütmek için dizginleri ile vurmak. [DS]

çılbur[1], [çılbır[1] > çılbur] *{ağız} is.* → çılbır[1]. [DS]

çılbur[2], [Moğ. çilbūr چلبور] *{eT} {OsT} {ağız} is.* Yular; yular sapı; çilbir. [Nevâyî] [DS]

çılçapar, [*eT.* çīl > çıl+çapar] *{ağız} sf.* Karışık renkli. [DS]

çılçıbıl, [çı-r+çı/bıl] *{ağız} sf.* Çırılçıplak. [DS]

çılçılan, [çılç *(yans.)* > çılç-ıl-an] *{ağız} is.* Çağlayan. [DS]

çılçılbak, -ğı [çı-r+çı/b-(ı)l-ak > çır+çıplak] *(çı'lçılbak) {ağız} sf.* Çırılçıplak. [DS]

çılçıbıldak, -ğı [çır+çı/p-ıl-da-k] *(çı'lçıbıldak) {ağız} sf.* Çırılçıplak. [DS]

çıld[1], [çald / çıld / çild *(yans.)*] *is.* Hafif çarpma ve sürtünmeyi; çıtırtı ve hışırtı çıkararak kıpırdanma, sallanma, dönme ve titremeyi anlatan kök. [Zülfikar] *çıl-dır-a-mak, çıl-dır-da-mak, çıl-dır-tı*

çıld[2], [çıld *(yans.)*] *is.* Suyun azar azar akışını anlatan kök. [Zülfikar] *çıld-ır-a-mak, çıld-ır-tı*

çıld[3], [çıld / çild *(yans.)*] *is.* Işık saçma, parlama ve bu biçimde bakış anlatan kök. [Zülfikar] *çıld-ır-da-mak, çıld-ır çıldır, çıld-ır-ık*

çıldamak, [çıl-da-mak / çal-da-mak / çılramak] *{eT} gçsz. f. [-r]* Çıldır çıldır ses çıkarmak; çıldıramak. [DLT]

çıldır[1], [çıld *(yans.)* > çıld-ır] *is.* Çalı, ot, çöp gibi şeylerin arasından geçerken veya rüzgâr estiğinde çıkardıkları sesi anlatan yansımalı gövde; çıldırtı; çıtırtı. ⊡ **çıldır çıldır,** *1. Çıtır çıtır sesler çıkararak. 2. {ağız} (Kutu içindeki düğme, kibrit vb. için) birbirine çarpma sonucu ses çıkararak.* [DS]

çıldır[2], [çıld *(yans.)* > çıld-ır] *is.* Işık saçma, parlama ve bu biçimde bakış anlatan yansımalı gövde. ⊡ **çıldır çıldır,** *{ağız} (Göz için) canlı ve parlak bir biçimde.* [DS]

çıldır[3], [? çıldır] *{ağız} is.* Düğün. [DS]

çıldır[4], [? çıldır] *{ağız} is.* Abla. [DS]

çıldır[5], [çıld-ır] *{ağız} is.* Kabuğu soyulmuş ceviz içi. [DS]

çıldır[6], [çel-mek > çel-dir > çıldır] *{ağız} is.* Çelik çomak oyununda çeliğin dikilme biçimi. [DS]

çıldıramak[1], [çıld *(yans.)* > çıld-ır-a-mak چلدرامق] *{eAT} gçsz. f. [-r] [r(ı)-yor]* **1.** Çıldırtılı sesler çıkarmak. **2.** *{ağız}* (Ağaç dalları, çalı vb. için) hafif esen rüzgârla ses vermek. [DS] **3.** *{ağız}* (Deve veya koyun çanı için) ses çıkarmak. [DS]

çıldıramak[2], [çıld *(yans.)* > çıld-ır-a-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-r(ı)-yor]* (Su için) şırıldayarak akmak. [DS]

çıldıramak[3], [çıld *(yans.)* > çıld-ır-a-mak] *{eAT} gçsz. f. [-r] [-r(ı)-yor]* Parlamak; ışılamak; ışık saçmak.

çıldırasıya, [çıldır-mak > çıl-dır-ası-y-a] *zf.* **1.** Çıldıracak gibi. **2.** Pek çok; aşırı.

çıldırayaz, [çıld-ır+ayaz] *{ağız} is.* Dondurucu kış soğuğu; kuru soğuk. [DS]

çıldırdamak[1], [çıld-ır-da-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-d(ı)-yor]* (Ağaç dalları, çalı vb. için) hafif eser rüzgârla ses çıkarmak; çıldırtılı ses çıkarmak. [DS]

çıldırdamak[2], [çıld-ır-da-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-d(ı)-yor]* (Soba için) ateş yanmaya başlamak. [DS]

çıldırdamak[3], [çıld-ır-da-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r [-d(ı)-yor]* (Kapıl bir yerdeki küçük nesneler için) birbirine çarparak ses çıkarmak. [DS]

çıldırgeç, -ci [çıld-ır-geç] *{ağız} is.* Gece ay ışığında oynanan bir oyun. [DS]

çıldırgı, [çıld-ır-gı] *{ağız} sf.* Zayıf; güçsüz. [DS]

çıldırıh, [çıld-ır-ık > çıldırıḫ] *{ağız} is.* Tutuşturmada kullanılan çabuk yanabilecek ince odun parçaları. [DS]

çıldırık[1], **-ğı** [çıld *(yans.)* > çıld-ır-ık] *{ağız} is.* **1.** Çabuk yanabilen ince ağaç parçaları. **2.** Pamuk at-

makta kullanılan yay ve kirişin arasına yerleştirilen ince çubuk. [DS]

çıldırık[2], **-ğı** [çıld *(yans.)* > çıld-ır-ık] *{ağız} is.* Göz bebeği. [DS]

çıldırık[3], **-ğı** [çıldır-mak > çıldır-ık] *{ağız} sf.* (Kişi için) çıldırmış; delirmiş. [DS]

çıldırık[4], **-ğı** [çıld *(yans.)* > çıld-ır-ık / cıvıl-dır-ık] *{ağız} is.* Serçe. [DS]

çıldırış, [çıldır-mak > çıldır-ış] *is.* Çıldırma eylemi ve biçimi.

çıldırıyuk, -ğu [çıld-ır-ık > çıldırıyuk] *{ağız} is.* Göz bebeği. [DS]

çıldırlamak, [çıld-ır-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Çocuk oyunlarında, oyun sırasında iki kişinin arasından geçerek birinin oyun dışı kalmasını sağlamak. [DS]

çıldırlanmış, [çıld *(yans.)* > çıld-ır-la-n-mış] *{ağız} sf.* (Ceviz, badem için) kabuğu soyulmuş. [DS]

çıldırma, [çıld-ır-ma] *is.* Aklını yitirme; çıldırmak eylemi.

çıldırmak, [*çıl-mak *(delirmek)* > çıl-dır-mak] *gçsz. f. [-ır]* **1.** Delirmek; aklını oynatmak. **2.** *mecaz.* Büyük bir arzu içinde olmak; çok istemek. **3.** (Sevinç, korku, üzüntü için) aşırı duygulanmak; şaşırmak; ne yapacağını bilemez hâle gelmek,

çıldırtı, [çıld *(yans.)* > çıld-ır-tı] *is.* **1.** Rüzgârdan dolayı ağaç ve çalıların çıkardığı ses; hışırtı; çıldırama sesi. **2.** *{ağız}* Su sesi. [DS] **3.** *{ağız}* Madenî para sesi. [DS] **4.** *{ağız}* Gizli haber; söylenti. [DS]

çıldırtma, [çıldır-t-ma] *is.* Birinin çıldırmasına yol açma; çıldırtmak eylemi.

çıldırtmak, [çıldır-t-mak] *gçl. f. [-ır]* **1.** Birinin aklını kaçırmasına sebep olmak. **2.** (Sevinç veya öfkeden) akıl dengesini yitirtmek.

çıldirdemek, [çıld *(yans.)* > çıld-ır-da-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-d(i)-yor]* İyileşmek. [DS]

çıldurdu, [çıld *(yans.)* > çıld-ur-du چلدردی] *{eAT} is.* → çıldırtı.

çıldurmuş, [çıldır-mış] *{ağız} sf.* (Kişi için) çıldırmış; deli. [DS]

çıldurttu, [çıldır-t-tı] *{ağız} sf.* Çıldırmış. [DS]

çıldurtu, [çıld *(yans.)* > çıld-ır-tı] *{ağız} is.* Su hışırtısı. [DS]

çılduruh, [çıldır-ık > çıldıruẖ] *{ağız} sf.* Çıldırmış. [DS]

çılga[1], [? çılga] *{ağız} is.* Kalem saklanan kılıf. [DS]

çılga[2], [Moğ. cilga] *{ağız} is.* Dar ve taşlık yol; patika. [DS]

çılga[3], [? çılga] *{ağız} is.* Kayış tokası. [DS]

çılga[4], [çalk *(yans.)* > çalk-a > çılg-a] *{ağız} is.* Silindir şeklinde ağaçtan yapılmış yayık; cıkgır. [DS]

çılgan, [çıl-gan] *{ağız} is.* Gelin tacı. [DS]

çılgar, [çıvgar > çılgar] *{ağız} is.* Bir kağnı veya arabaya koşulmuş iki çift öküz. [DS]

çılgı[1], [* çıl-mak *(delirmek)* > çıl-gı ?] *{ağız} is.* **1.** Akıl; us. **2.** Terbiye. **3.** Biçim. [DS]

çılgı[2], [çıl-gı] *{ağız} is.* Çalı çırpı. [DS]

çılgı[3], [Moğ. cilga > çılgı] *{ağız} is.* **1.** Dar ve taşlık yol; patika. **2.** Uçurum. [DS]

çılgı[4], [çıl-mak > çıl-gı] *{ağız} sf.* Rahat. [DS]

çılgıdır, [çılg-ıt-ır] *{ağız} is.* Tüfek harbisi. [DS]

çılgın, [*çıl-mak *(delirmek)* > çıl-gın] *sf.* **1.** Aklını kaçırmış; delirmiş; mecnun, *(1935)*. **2.** Çıldırmışa benzer; hareketlerinde çok aşırı giden. **3.** Aklını kullanan birinin işini veya davranışını göstermeyen. **4.** Çok aşırı. **5.** *is.* Delirmiş kimse. ⊡ **çılgın edebiyat,** *ed. Aklın, ahlâkın veya toplumsal kuralların denetiminden uzak; özellikle ten zevkini alabildiğine coşkulu bir duygu içinde işleyen edebiyat akımı; çılgın okulu.*

çılgınca, [çılgın-ca] *(çı'lgınca) zf.* Çılgın gibi; çılgına yakışır biçimde; delice.

çılgıncasına, [çılgın-ca-sı-n-a] *(çı'lgıncasına) zf.* Deli gibi; deliye yakışır biçimde; delicesine.

çılgınlaşma, [çılgın-la-ş-ma] *is.* Çılgın durumuna gelmek işi.

çılgınlaşmak, [çılgın-la-ş-mak] *dönşl. f. [-ır]* Çılgınca davranışlarda bulunur olmak.

çılgınlık, -ğı [çılgın-lık] *is.* Hoş görülmeyecek aşırı davranış; delilik.

çılgısız, [çılgı-sız] *{ağız} sf.* **1.** Akılsız. **2.** Terbiyesiz. [DS]

çılğıdır, [çılk *(yans.)* > çılk-ıd-ır] *{ağız} sf.* (Kişi için) vücudunun etleri gevşemiş. [DS]

çılğısız, [çıl-gı-sız] *{ağız} sf.* Akılsız. [DS]

çılğıttı, [çıl-gı-t-tı] *{ağız} sf.* Çıldırmış. [DS]

çılh, [cılk > çılẖ] *{ağız} sf.* Bozuk; çürük; kokmuş. [DS]

-çılık, [-cı-lık / -cilik / -çilik / -çılık / -cülük / -culuk / -çülük / -çuluk] *yap. e.* → -cılık.

çılık[1], **-ğı** [çı-lık] *{ağız} is.* Evlerden pis suları dışarı akıtmak için yapılmış uzun oluk. [DS]

çılık[2], **-ğı** [çı-lı-k] *{ağız} sf.* Hoppa; züppe. [DS]

çılımak, [çı-lı-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r]* Mızıkçılık etmek. [DS]

çılınga, [çıl-ın-ga ?] *{ağız} is.* Kıvılcım. [DS]

çılıngı[1], [çıl-ın-gı ?] *{ağız} is.* Kıvılcım. [DS]

çılıngı[2], [çal-mak > çal-mgı ?] *{ağız} is.* Çalı çırpı. [DS]

çılıngırız, [çıl-ıng-ır-ız] *{ağız} sf.* Zayıf; çelimsiz; cılız. [DS]

çılıngız, [çıl-ıng-ız] *{ağız} sf.* Zayıf; çelimsiz; cılız. [DS]

çılınğı, [çıl-ın-gı] *{ağız} is.* Kıvılcım. [DS]

çılınkı, [çal-m-gı] *{ağız} is.* Çalı çırpı. [DS]

çılıntı, [çal-ın-tı] *{ağız} is.* Çalı çırpı. [DS]

çılış, [çal-ış / çıl-ış] *{ağız} is.* Çalı çırpı. [DS]

çılk[1], [çalg / çalh / çalk / çılh / çılk *(yans.)*] *is.* Sıvı ve

akışkan maddelerle, cıvık kıvamdaki şeylerin sarsılma, çalkalanma ve bu biçimdeki hareketlerini anlatan kök. [Zülfikar] *çılk-ı, çılk-ık*

çılk[2], [*eT.* çık > çılk] *{ağız} sf.* Sade; arı; katışıksız. [DS]

çılk[3], [cılk > çılk] *{ağız} sf.* Çürük; bozuk; kokuşmuş. [DS]

çılka[1], [Moğ. cilga] *{ağız} is.* Dar ve taşlık yol; patika. [DS]

çılka[2], [çık-la > çılka] *{ağız} sf.* Sade; arı; temiz. [DS]

çılkalamak, [çılk-a-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-k(ı)-yor]* Yayığı hafif olarak yaymak. [DS]

çılkava, [Bul. cılkava جلقاوا] *{OsT} is.* Kurdun ense postundan yapılan kürk.

çılkı[1], [çılk-ı] *{ağız} is.* İnce değnek. [DS]

çılkı[2], [çılk-ı] *{ağız} is.* Çalı çırpı. [DS]

çılkı[3], [cılk > çılk-ı] *{ağız} sf.* Bozuk; çürük; kokuşmuş. [DS]

çılkı[4], [çal-gı > çılkı] *{ağız} is.* Bahçe süpürgesi. [DS]

çılkıdır, [çılk-ıd-ır] *{ağız} sf.* Vücudunun etleri gevşemiş. [DS]

çılkık, -ğı [çılk-ık] *{ağız} sf.* **1.** Yumuşamış. **2.** (Meyve için) olgunlaşmış. [DS]

çılkım, [çılk-ım] *{ağız} is.* Küçük üzüm salkımı; cıngıl. [DS]

çılkısız, [çılkı-sız] *{ağız} sf.* Terbiyesiz. [DS]

çıllağaç, -cı [çır-la-ğaç] *{ağız} is.* Ağustos böceği. [DS]

çıllağaş, [çır-la-ğaç] *{ağız} is.* Ağustos böceği. [DS]

çıllaka, [çıl-la-k-a] *{ağız} sf.* Şımarık. [DS]

çıllık[1], **-ğı** [çıl-lık] *{ağız}* is. Koşmaca oyunu. [DS]

çıllık[2], **-ğı** [Erme. şıl *(şaşı)* > şıl-lık / çıllık] *{ağız} is.* Çok boyanmış, hafifmeşrep kadın. [DS]

çılm, [? çılm] *{ağız} is.* Sümük. [DS]

çılma, [çıl-ma ?] *{ağız} is.* Erik. [DS]

çılmık[1], **-ğı** [cıv-ı-k > çıl-mık] *{ağız} sf.* Süzülmeden yenen peynir. [DS]

çılmık[2], **-ğı** [çal-mak > çal-mık > çıl-mık] *{ağız} is.* Yonga. ⊡ **çılmık sap,** *{ağız} Tırpanla biçilen ekin sapı.* [DS]

çılmuk, -ğu [çal-mak > çıl-muk] *{ağız} is.* Küçük odun parçası; yonga. [DS]

çılpa, [? çılpa] *{ağız}* is. Küçük kulaklı keçi. [DS]

çılpah, [çıpla-k > çılpaḫ] *{ağız} sf.* Çıplak. [DS]

çılpak, -ğı [çıp *(yans.)* > çıp-la-k > çılpak جلپاق] *{OsT} sf.* Çıplak. ⊡ **çılpak olmak,** *{eAT} Soyunmak.*

çılpantı, [çılp-antı] *{ağız} is.* Yayıkta yayılacak az miktardaki yoğurt. [DS]

çılpek, -ği [? çılpek] *{ağız} is.* Yürüyüşü kıvrak hayvan. [DS]

çılpı[1], [çırp-ı] *{ağız} is.* Fasulye sırığı. [DS]

çılpı[2], [çılp-a] *{ağız} is.* Kıvılcım. [DS]

çılpıcı, [çırp-ıcı] *{ağız} is.* Hırsız. [DS]

çılpıh, [çılp-ık > çılpıh] *{ağız} sf.* (Çocuk için) yaramaz. [DS]

çılpık[1], **-ğı** [çırp-mak > çırp-ık > çılpık] *{ağız} is.* **1.** Kesilen ya da yırtılan kumaşın bu kenarındaki birbirine dolaşmış iplikleri; çilpek. **2.** Kumaş parçası. [DS]

çılpık[2], **-ğı** [çılp-ık] *{ağız} sf.* **1.** (Çocuk için) yaramaz. **2.** Şımarık; züppe. [DS]

çılpık[3], **-ğı** [çılp-ık] *{ağız} is.* Cılız üzüm. [DS]

çılpık[4], **-ğı** [çılp-ık] *{ağız} is.* Gözden akan yaş. [DS]

çılpıklı, [çılp-mak > çırp-ık-lı ?] *{ağız} sf.* **1.** Çılpıkları olan; saçaklı. **2.** Eskimiş, iplikleri meydana çıkmış. **3.** Yamalı. [DS]

çılpımak, [çılp-mak > çılp-ı-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r]* (Donmuş yerler için) güneşin etkisi ile çözülerek çamurla karışmak, [DS]

çılpuk, -ğu [çılp-ık > çılp-uk] *{ağız} sf.* (Çocuk için) yaramaz. [DS]

çılratmak, [çal-d-(ı)-ra-t-mak / çılratmak] *{eT} gçl. f. [-ur]* Çığıl çığıl ettirmek; seslendirmek. [DLT]

çıltak[1], **-ğı** [*çıl-mak *(delirmek)* > çıl-(ı)t-ak] *{ağız} is.* İftira. [DS]

çıltak[2], **-ğı** [çıl-(ı)t-ak] *{ağız} sf.* **1.** Kavgacı. **2.** Sözünde durmayan. [DS] ⊡ **çıltak dolamak,** *{ağız} Sözünden dönmek.* [DS]

çıltak[3], **-ğı** [çıl-(ı)t-ak] *{ağız} is.* Kaba ağaç. [DS]

çıltım, [çılt-ım ?] *{ağız} is.* Vücut güzelliği. [DS]

çılvıra, [? çılvıra] *{ağız} is.* Bulgur çorbası. [DS]

çım[1], [çem / çım / çöm *(yans.)*] *is.* Köpek ve benzeri hayvanların havlamasını ve buna benzer sesler çıkarmayı anlatan kök. [Zülfikar] *çım-kır-mak*

çım[2], [çım / çın / çim *(yans.)*] *is.* Uyuşma, birden silkinme ve ürperme anlatan kök. [Zülfikar] *çım-gı-ş-mak, çım-kı-r-mak*

çım[3], [çım / çim *(yans.)*] *is.* Sıvı maddeyi fışkırtmayı, bu biçimde pislemeyi, bir yerde sıkıştırılan sıvıların dışarıya atılmasını anlatan kök. [Zülfikar] *çım-kır-mak*

çım[4], [çım / çim / çin / çüm *(yans.)*] *is.* Parmak uçları ile sıkıştırmayı, ezmeyi anlatan kök. [Zülfikar] *çım-dı-k, çım-dı-k-la-mak*

çım[5], [çım / çim / çom / çöm / çum / çüm *(yans.)*] *is.* Suya girmeyi, yıkanmayı, suyu çalkalamayı ve bu sırada su sıçratmayı anlatan kök. [Zülfikar] *çım-mak, çım-gış-mak, çım-kı-mak,*

çım[6], [çım / çıñ] *{eT}* → çmg[3].

çım[7], [çım / çim] *{eT} e.* Pekiştirme edatı; (ıslak ve çiğ sıfatları ile birlikte kullanılır.)

çım[8], [çım / çim] *{eT} is.* Ayrık otu; çimen. [KB]

çıma, [İt. cima] *is. dnz.* **1.** Gemi bağlama halatı. **2.** Bu halatın halka biçimindeki ucu. ⊡ **çıma atmak,** *dnz. Gemi bağlama halatını uzatmak.*|| **çıma çımaya,** *dnz. Çıma uzatıldıktan sonra ancak bağlayacak kadar yeri kalmış bulunmak.*|| **çıma vermek,** *dnz. Gemiyi bağlamak için halatın ucunu uzatmak.*

çımacı, [çıma-cı] *is. dnz.* İskeleye yanaşan geminin çımasını atan ve bağlayan veya çözen kişi; halatçı.

çımacılık, -ğı [çıma-cı-lık] *is.* Çımacının yaptığı iş; çımacının mesleği.

çımad, [? çımad] *{eT} is.* Öfke; hiddet; kızgınlık. [EUTS] [OKD]

çımak[1], **-ğı** [Erme. ts'maẖ] *{ağız} is.* Bit öldüren bir ot; bit otu, *(Delphinium staphisagria)*. [DS]

çımak[2], **-ğı** [çı(r)-mak] *{ağız} is.* Tırmalama sonucu deri üzerinde açılan yara bere. [DS]

çımalamak, [çı(r)-ma-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Tırmalamak. [DS]

çımamak, [çım-a-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-m(ı)-yor]* Çamaşır yıkamak. [DS]

çımara, [Ar. camr *(kömür)*>camrī چمره / چماره] *{eAT} is.* **1.** Hamamlarda ateş yakan ve kül atan işçi; külhancı; külhan işçisi. **2.** *mecaz.* Önemsiz, değersiz adam. **3.** Yoksul.

çımarmak, [şımar-mak / çımar-mak] *{ağız} gçsz. f. [-ır]* Şımarmak. [DS]

çımb, [çamp / çımp / çomp / çumb / çunb *(yans.)*] *is.* Sıvılar içinde meydana gelen çalkantılı hareketleri anlatan kök. [Zülfikar] *çımb-ış-ma, çımb-ıl-da-mak*

çımbar, [Far. çenber *(kasnak)* => çımbar / cımbar] *is.* Dokuma tezgâhlarında dokunan kumaşı gergin tutmak içini tezgâhın iki yanına geçirilen dişli aygıt. ⊡ **çımbar tahtası,** *{ağız} Dokuma tezgâhlarında bezi gerdirmek için kullanılan iki tarafı dişli aygıtın tahtası.* [DS]

çımbarsı, [çımbar-sı] *{ağız} sf.* (Kişi için) Zayıf ve uzun boylu. [DS]

çımbık, -ğı [*eT.* çelpik / çımb *(yans.)* > çımb-ı-k ?] *{ağız} is.* Göz çapağı. [DS]

çımbıl, [çımb *(yans.)* > çımb-ıl] *{ağız} is.* Göz çapağı. [DS]

çımbışma, [çımb-ış-ma] *{ağız} is.* Su kaynamaya başlama. [DS]

çımbildemek, [çimb *(yans.)* > çimb-il-de-mek] *{ağız} gçl. f . [-r] [-d(i)-yor]* Kulağa yavaşça söylemek. [DS]

çımçaşmağ, [çım *(yans.)* > çım-(ı)k-aş-mak ?] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* Korkudan titremek; çımkışmak. [DS]

çımçığ, [çım *(pekşt.)* + çık چمچغ] *{eAT} sf.* Arı; saf; halis; temiz.

çımçık, -ğı [çım *(pekşt.)* + çık] *{ağız} sf.* **1.** Sade; arı; yalnız. **2.** Tüm; tamamen; hep. **3.** Tıpkı; aynı. [DS]

çımçıkıl, [çı(m)+çı/k-ıl] *{ağız} pekşt. sf.* **1.** Çok; bol. **2.** (Hava için) açık; aydınlık. [DS]

çımçımlanmak, [çım+çım-la-n-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* Bir şeyi nazlanarak azar azar yemek. [DS]

çımçıtır, [çı(m)+çı/t-ır] *{ağız} pekşt. sf.* Çok; bol. [DS]

çımçıtlık, -ğı [çım+çıt-lık] *{ağız} is.* Sakız çıkarılan bir bitki. [DS]

çımçik, -ği [çim-dik / çim+çik] *{ağız} is.* Çimdik. [DS]

çımdık, -ğı [çım-dı-k / çim-di-k] *{ağız} is.* Çimdik. [DS]

çımdılamak, [çım *(yans.)* > çım-dı-la-mak / çim-di-mek] *{eT} gçl. f. [-r]* Çimdiklemek. [Nevâyî]

çımgıl, [çım-gıl] *{ağız} is.* Kısalmış kurşun kalemi kullanmaya devam etmek için üzerine geçirilen kamış. [DS]

çımgırık, -ğı [çım *(yans.)* > çım-ğır-ık چمغرغ] *{eAT} is.* Püskürteç.

çımgışmak[1], [çım *(yans.)* > çım-ġı-ş-mak چمغشمق] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* **1.** *{OsT}* Ürpermek. **2.** Uyuşmak. **3.** (Vücudun bir yeri için) ağrımak; sızlamak. **4.** Kaşınmak. **5.** (Boğaz için) gıcıklanmak. [DS]

çımgışmak[2], [çım *(yans.)* > çım-kı-ş-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* (Sıvı maddeler için) sıçramak. [DS]

çımguklanmak, [çım-ġuk-la-n-mak] *{eT} dönşl. f. [-ur]* Kovcu olmak; dedikoduculuk yapmak. [DLT]

çımık[1], **-ğı** [çım-ık] *{ağız} is.* **1.** Sıkıntılı hava. **2.** Kış geceleri rastlanan bulutlu fakat yağmursuz hava. **3.** Yumuşak ılık hava. **4.** Bataklık. [DS]

çımık[2], **-ğı** [çım-ık] *{ağız} sf.* Az; birazcık. [DS]

çımışkı, [çım-ış-kı] *{ağız} is.* Ağaçtan koparılmış ince uzun dal parçası. [DS]

çımıtlık, -ğı [çımıt-lık] *{ağız} is.* Çok sıcak hava. [DS]

çımkalamak, [çım-ka-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Çalkalamak. [DS]

çımkı[1], [çım *(yans.)* > çım-kı] *{ağız} is.* İnce uzun değnek. [DS]

çımkı[2], [çım-kı] *{ağız} is.* Kıvılcım. [DS]

çımkılamak[1], [çım *(yans.)* > çım-kı-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Hayvanlara kamçı ile vurmak. [DS]

çımkılamak[2], [çım *(yans.)* > çım-kı-la-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Kıvılcım atmak; ateş etrafa yayılmak. [DS]

çımkımak, [çım *(yans.)* > çım-kı-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r]* **1.** (Bir kaptan başka kaba boşaltılan sıvı için) sıçramak. **2.** (Yara, bere vb. için) zonklamak. [DS] ⊡ **çımkımak bıçmak,** *{eT} Biçmek kesmek.* [EUTS]

çımkırık[1], **-ğı** [çım *(yans.)* > çım-kır-ık چمقرق] *is.* **1.** Kuş pisliği. **2.** Bahçe kovası. **3.** *{eAT}* Püskürteç. **4.** *{ağız}* Fışkıran sıvı. [DS]

çımkırık[2], **-ğı** [çım *(yans.)* > çım-kır-ık] *{ağız} is.* Kırılarak parçalanmış camın tuz gibi etrafa sıçrayan en küçük parçası. [DS]

çımkırma, [çım *(yans.)* > çım-kır-ma] *is.* (Kuş için) pislemek işi.

çımkırmak[1], [çım *(yans.)* > çım-ḳır-mak چمقرمق] *{ağız} gçsz. f. [-ır] [eAT.,OsT. -ur]* **1.** (Kuş için) fışkırtarak pislemek. *{eAT} {OsT} (aynı)* **2.** Fışkırmak. **3.** *{eAT}* Püskürtmek. **4.** *{eAT}* Kötü ve sert söyle-

mek; azarlamak. **5.** (Hayvan için) sıçramak; oynamak. **6.** Sıvı için sıçramak. **7.** İshal olmak. [DS]

çımkırmak[2], [çem-kir-mek] *{ağız} gçsz. f. [-ır]* **1.** (Köpek, çakal vb. için) bağırmak; acı acı havlamak. **2.** İçin için ağlamak. [DS]

çımkırtma, [çım-kır-t-ma] *{ağız} is.* Ergenlik çağma girerken duyulan sinirlilik. [DS]

çımkırtmak, [çımkır-t-mak چمقردمق] *{OsT} {ağız} gçl. f. [-ur]* Fışkırtmak; püskürtmek. [DS]

çımkışmak[1], [çım *(yans.)* > çım-kı-ş-mak چمقشمق] *{OsT} {ağız} dönşl. f. [-ır]* **1.** Ürpermek. **2.** Uyuşmak. **3.** (Vücudun bir yeri için) ağrımak; sızlamak. **4.** Kaşınmak. **5.** (Boğaz için) gıcıklanmak. [DS]

çımkışmak[2], [çım-kış-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* İlk yağmur damlaları düşmek. [DS]

çımmağak, [çım+ak+ak] *{ağız} sf.* Bembeyaz. [DS]

çımmak, [çım-mak] *{ağız} gçsz. f. [-ar]* Yıkanmak; çimmek. [DS]

çımp, [çamp / çımp / çomp / çumb / çunb *(yans.)*] *is.* Sıvılar içinde meydana gelen çalkantılı hareketleri anlatan kök. [Zülfikar] *çımb-ış-ma, çımb-ıl-da-mak*

çımramak, [çem-(i)r-e-mek > çımra-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-r(ı)-yor]* Kolunu, paçalarını sıvamak; eteğini toplamak. [DS]

çımrık, -ğı [çır-mık > çımrık] *{ağız} is.* Ateş tutuşturmakta kullanılan küçük ardıç odunu parçaları. [DS]

çımsıtmak, [çım-sı-t-mak] *{ağız} gçl. f. [-ır]* Çıldırmak. [DS]

çımşık, -ğı [çım-(ı)ş-ık] *{ağız} sf.* Benzer; aynı. [DS]

çımtan, [Far. nīm-ten ? => çımtan] *{ağız} is.* Frenk gömleği. [DS]

-çın, [-çın / -çin] *{eT} yap. e.* İsimden isim yapma eki. *kök-çin (grı)*

çın[1], [çan / çang / çank / çen / çın / çıng / çınk / çin / çing *(yans.)*] *is.* Çınlamayı andırır konuşma, bağrışma, ötüşme ve gevezelik etmeyi anlatan kök. [Zülfikar] *çın çın*

çın[2], [çan / çang / çank / çeng / çın / çıng / çıñ / çınk / çi / çin / çing / çiñ / çink / çun / çung *(yans.)*] *is.* Cam ya da madenî eşyanın çınlama biçiminde çıkardığı sesi anlatan kök. [Zülfikar] *çın çın ötmek, çın-çık,* ⊟ **çın çın,** *Çınlama sesi çıkararak.*|| **çın çın inletmek,** *Keskin, gür ve hoşa giden bir ses çıkarmak.*|| **çın çın ötmek,** *Aralıksız bir çınlama sesi duyulmak.*

çın[3], [çım / çın / çim *(yans)*] *is.* Uyuşma, birden silkinme ve ürperme anlatan kök. [Zülfikar] *çın-gış-mak*

çın[4], [çıñ / çım / çiñ] *{eT} e.* Pekiştirme bildiren edat; tam; tamamen; bütün; bütünüyle. *çıng tolu köl (ağzına kadar su dolu göl)*

çın[5], [Çin. chên => çīn] *(çı:n) {eT} sf.* **1.** Gerçek; doğru; sahih. [DLT] [Üç İtigsizler] [Yüknekî] [Gabain] [EUTS] [KB] **2.** *is.* Gerçeklik. [EUTS] ⊟ **çın bitig,** *Gerçek senet ve sözleşme.* [EUTS]|| **çın sav,** *Gerçek; gerçek ve doğru söz; hakikat.* [EUTS] || **çın tutmak,** *Söylenenin doğruluğunu tasdiklemek; doğrulamak; gerçeklemek.*

çın[6], [çın] *{ağız} is.* **1.** Üzerinde çok meyve bulunan küçük dal. **2.** Ağaç uru. [DS]

çın[7], [çigin > çiğin > çın] *{ağız} is.* Omuz. [DS]

çına[1], [çına] *{eT} sf.* (Hayvan için) genç. [ETY]

çına[2], [çeñe > çına] *{ağız} is.* Dirsek. [DS]

çınaçık, -ğı [çına-çık] *{ağız} is.* Dirsek. [DS]

çınahsı, [Çin. chih han ssuī] *{eT} is.* Nakışlı bir tür Çin ipekli kumaşı. [DLT]

çınak[1], **-ğı** [çır-(ı)n-ak > çīnak چیناق] *(çı:nak) {OsT} {ağız} is.* Yırtıcı kuş pençesi. [DS]

çınak[2], **-ğı** [*eT.* çıñ + ak] *{ağız} is.* Yağmurdan sonra açılan hava. [DS]

çınaklamak, [çırnak > *{ağız}* çīnak-la-mak / *{eAT}* çınaḳlamaḳ چنقلمق] *({ağız} çı:naklamak) {eAT} {ağız} gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Tırmalamak. [DS]

çınar, [Far. çenār چنار] *is. bot.* **1.** İki çeneklilerden, boyu 25-30 m. kadar uzayabilen, koyu gölgeli, kalın gövdeli ve parçalı yapraklı, uzun ömürlü bir ağaç; kavlağan; çünük, *(Platanus).* **2.** *{ağız}* Çam ağacı. [DS] **3.** *{ağız}* Dişbudak. [DS] **4.** *{ağız}* Akasya. [DS]

çınargiller, [çınar-gil-ler] *is. bot.* Örnek türü çınar olan ağaçlar familyası, *(Platanaceae).*

çınarı, [*eT.* çıñ + arı] *{ağız} sf.* Küçük fakat sağlam yapılı. [DS] ⊟ **çınarı beden,** *{ağız} Küçük fakat sağlam yapılı kimse.* [DS]

çınarımsı, [çınar-ımsı] *sf.* Çınara benzer; çınar gibi. ⊟ **çınarımsı isfendan,** *Çınara benzer bir akçaağaç türü, (Acer pseudoplatanus).*

çınarlanmak, [çıñ-ar-la-n-mak] *(çıñarlanmak) {ağız} dönşl. f. [-ır]* Sinirlenmek. [DS]

çınarlı, [çınar-lı] *is.* Çınarı olan.

çınarlık, -ğı [çınar-lık] *is.* Çınar ağaçları çok olan yer.

çınatmak, [çıñ-a-mak > çın-a-t-mak] *{ağız} gçl. f. [-ır]* Sıçratmak. [DS]

çınayaz, [*eT.* çıñ *(pekşt. e.)* + ayaz] *{ağız} is.* Açık, mehtaplı ve çok soğuk hava. [DS]

çınbar, [çımb-ar > çınb-ar] *{ağız} is.* Dokuma tezgâhlarında bezi gerdirmek için kullanılan iki tarafı dişli bir aygıt. [DS]

çınbarmak, [Çin. chên => çıng-ar-mak > çınbarmak] *{eT} gçl. f. [-ur]* → çıngarmak. [EUTS]

çınbıldamak[1], [çımb-ıl-da-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-d(ı)-yor]* Çalkalanmak. [DS]

çınbıldamak[2], [çımb > çınb-ıl-da-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-d(ı)-yor]* Ağlar görünmek. [DS]

çınçık[1], **-ğı** [çın-çık] *{ağız} zf.* Tamamen. [DS]

çınçık[2], **-ğı** [çınç *(yans.)* > çınç-ık] *{ağız} is.* Cam ve porselen nesne. [DS]

çınçın, [çın+çın] *{ağız} is.* **1.** Serçe. **2.** Yusufçuk kuşu. [DS]

çınçırga, [çın+çır-gā / çıp+çır-gā] *(çınçırga:) {eT} is.* Serçe kuşu. [DLT]

çından, [Sansk. candana] *{eT} is.* **1.** Sandal ağacı, *(Santalum album).* [EUTS] [DLT] **2.** *sf.* Kırmızımsı. 🗗 **çından at,** *{eT} Gövdesi kirli sarı renkte yele, kuyruk ve bacakları koyu renkte olan at; kula.* [DLT]

çınday, [çınday] *{ağız} is.* Şişle örülmüş yün çorap. [DS]

çındık, -ğı [çınd-ık] *{ağız} is.* Ağzı kapaklı bakır kap. [DS]

çındıkel, [çınd-ık-āl] *{ağız} is.* Eskimiş çorap parçaları. [DS]

çındır[1], [çınd-ır] *{ağız} is.* Sinirli ve gevşek et. [DS]

çındır[2], [çınd-ır] *{ağız} is. folk.* Sinsin denilen oyun. [DS]

çındırık, -ğı [cıy-ın-dırık] *{ağız} is.* Cıyındırık. [DS]

çındıturmak, [çand-tur-mak / çındı-tur-mak / çanturmak] *{eT} gçl. f. [-ur]* Caydırmak. [DLT]

çıng[1], [çan / çang / çank / çen / çın / çıng / çınk / çin / çing *(yans.)*] *is.* Çınlamayı andırır konuşma, bağrışma, ötüşme ve gevezelik etmeyi anlatan kök. [Zülfikar] *çıng-ır-ak, çıng-ış-ta-k-lı*

çıng[2], [çan / çang / çank / çeng / çın / çıng / çıñ / çınk / çi / çin / çing / çiñ / çink / çun / çung *(yans.)*] *is.* Cam ya da madenî eşyanın çınlama biçiminde çıkardığı sesi anlatan kök. [Zülfikar] *çıng etmek, çıng-ıl, çıng-ı, çıng-ıl-da-k, çıng-ır çıngır, çıng-ır-ık, çıng-ır-a-k, çıng-ır-t, çıng-ra-t-mak*

çıng[3], [çıñ *(yans.)*] *(çıñ) {eT} is.* Çan ve leğen gibi nesnelerin verdiği ses; çınlama sesi. [DLT] 🗗 **çıng etmek,** *Çınlamak; çın sesi vermek.* [DLT]

çıng[4], [çıng / çım / çim] *{eT} e.* Pekiştirme edatı. 🗗 **çıng ayaz,** *{ağız} Açık, mehtaplı ve çok soğuk hava.* [DS]

çıng[5], [Çin. chên] *{eT} is.* **1.** Doğru. **2.** Gerçek. **3.** *sf.* Tam. **4.** *zf.* Kesin olarak. [EUTS]

çınga[1], [çıng-a] *{ağız} sf.* Kıvırcık. [DS]

çınga[2], [çın-ga] *{ağız} is.* Kıvılcım; çıngı; cıngı. [DS]

çıngamak, [çıñ-a-mak] *(çıñamak) {ağız} gçsz. f. [-r] [-ñ(ı)-yor]* Sıçramak. [DS]

çıngar, [Yun. dzingra / Çing. çıngar] *is. argo.* Gürültü patırtı; kargaşa; kavga. 🗗 **çıngar çıkarmak,** *Kavgaya sebep olmak; gürültü patırtı yapmak.*|| **çıngar kopmak,** *Kavga olmak; gürültü patırtı olmak.*

çıngarmak, [Çin. chên => çıng-ar-mak] *{eT} gçl. f. [-ur]* Araştırmak; tahkik etmek. [EUTS] [DLT]

çıngartgu, [çıñ-ar-t-ġū] *(çıñartgu:) {eT} is.* Zil; çıngırak. [EUTS]

çıngartmak, [Çin. chên => çıng-ar-t-mak] *{eT} gçl. f. [-ur]* **1.** Araştırtmak; inceletmek. [EUTS] **2.** Tetkik ve tahkik etmek. [EUTS] **3.** Muayene etmek. [EUTS]

çıngaru, [Çin. chên => çınġ-aru] *{eT} sf.* **1.** Tam; şüphesiz. [Gabain] [EUTS] **2.** *is.* Arzulama; özlem; hasret. [EUTS]

çıngaşmak, [çıña-ş-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* Sıçramak. [DS]

çıngayaz, [çıng+ayaz] *{ağız} is.* Açık, mehtaplı ve çok soğuk hava. [DS]

çıngaylı, [çıngay-lı] *{ağız} is. zool.* Çaylak. [DS]

çınggacık, -ğı [çıñ-ga-cık] *(çıñgacık) {ağız} is.* Kilimlerde kullanılan bir motifin adı. [DS]

çınggılamak, [çıñ(g)-ı-la-mak] *(çıñgılamak) {ağız} gçsz. f. [-r] [-l(ı)-yor]* (Su için) sıçrayıp dağılmak. [DS]

çınggımak, [çıñg-ı-mak] *(çıñgımak) {ağız} gçsz. f. [-ır]* Koşmak; yarış etmek. [DS]

çıngı[1], [çıng *(yans.)* > çın-gı / cın-gı / cın-kı] *{ağız} is.* **1.** Kıvılcım. **2.** Çok küçük parça; zerre. [DS]

çıngı[2], [çıng-ı] *{ağız} is.* **1.** Su tası. **2.** Sıçrayan çamurlu suyun bıraktığı iz. [DS]

çıngı[3], [çıng *(yans.)* > çıng-ı] *{ağız} is.* **1.** Kuru çam odunu. **2.** Sopa parçası; dal kırığı. [DS]

çıngı[4], [çıng-ı] *{ağız} is.* Leke. [DS]

çıngıl[1], [çıng *(yans.)* > çıng-ıl] *{eT} is.* Şıngırtı sesini veren yansımalı gövde. 🗗 **çıngıl çıngıl,** *Bir şeyin ince bir çınlama sesi çıkarması durumu.* [DLT]

çıngıl[2], [Yun. atsingano / çıng *(yans.)* > çıng-ıl] *is.* **1.** Ufak ve seyrek taneli küçük üzüm salkımı. *{ağız} (aynı)* [DS] **2.** Asma kütüğünden üzüm salkımları elle eklem yerinden koparıldıktan sonra o eklem yerine bitişik küçük bir sap üzerinde kalan birkaç taneli üzüm salkımı. *{ağız} (aynı)* [DS] **3.** *{ağız}* Gelinlerin başına takılan pul dizisi. [DS] **4.** *{ağız}* Boncuk; nazarlık. [DS] **5.** *{ağız}* Cam bilezik. [DS] **6.** *{ağız}* Kalemin ucunu korumak için kullanılan metal başlık. [DS] **7.** *{ağız}* Püskül; kuyruk. [DS] 🗗 **çıngıl çıngıl,** *{ağız} (Meyve için) bol; sık.* [DS]|| **çıngıl çıtak,** *{ağız} 1. (Meyve için) bol; sık. 2. Takıp takıştırmış.* [DS]

çıngıl[3], [çıng *(yans.)* > çıng-ıl] *{ağız} is.* Kumlu, çakıllı toprak. [DS]

çıngıl[4], [çıng *(yans.)* > çıng-ıl] *{ağız} is.* Kıvılcım. [DS]

çıngıl[5], [çıng-ıl] *{ağız} is.* Dağ ve ağaç doruğu. [DS]

çıngıl[6], [çıng-ıl] *{ağız} is.* Kova; bakraç. [DS]

çıngıldın, [çıng-ıl-dın] *{ağız} zf.* İnceli kalınlı. [DS]

çıngıllamak, [çıngıl-la-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Nazlanmak. [DS]

çıngıllı[1], [çıngıl-lı] *{ağız} is.* Çaylak. [DS]

çıngıllı[2], [çıngıl-lı] *{ağız} sf.* **1.** Paçalı; saçaklı. **2.** (Ağaç için) dalları sık olan. [DS]

çıngıllı[3], [çıngıl-lı] *{ağız} sf.* Nazlı. [DS] 🗗 **çıngıllı yürüyüş,** *{ağız} Titiz yürüyüş.* [DS]

çıngıllı[4], [çıngıl-lı] *{ağız} sf.* **1.** (Süs eşyası için) demir, bakır ya da gümüşten yapılma. **2.** *is.* Küçük kazan. [DS]

çıngıllı[5], [çıng-ıl-lı] *{ağız} sf.* Süslü. [DS]

çıngıllı[6], [çıng-ıl-lı] *{ağız} sf.* (Kadın için) hoppa; oynak. [DS]

çıngımak, [çıng-ı-mak] *{ağız} gçsz. f. [-ır]* **1.** Hoplamak. **2.** Yarış yapmak. [DS]

çıngır[1], [çıng-ır *(yans.)*] *is.* Bir metale vurma veya çarpma sırasında çıkan çınlamalı ses. ⊡ **çıngır çıngır,** *1. Çıngırak sesi gibi ses çıkararak. 2. {ağız} (Hava için) çok soğuk ve ayaz.* [DS]|| **çıngır mıngır,** *(At arabası vb. gidişi için) çıngırtılı sesler çıkararak.*

çıngır[2], [çıng-ır] *{ağız} is.* **1.** Bakır kap. **2.** Su kovası. [DS]

çıngır[3], [çıng-ır] *{ağız} is.* Atmaca. [DS]

çıngır[4], [çıñ-ır] *{ağız} is.* Dar ve taşlı yol; patika. [DS]

çıngırak[1], **-ğı** [*eT.* çıñra-mak > çıñ-ra-k] *is.* **1.** Küçük çan. **2.** Sesinden gittikleri yeri takip edebilmek ve kaybolmalarını önlemek için hayvanların boynuna asılarak hayvanın hareketi ile içindeki metal yuvarlağın çarpması sonucu ses çıkaran küçük metal küre. **3.** İçinde küçük boncuklar bulunan plastik bir küreden meydana gelmiş çocuk oyuncağı. **4.** *{ağız}* Beygir koşulan dövenin ön tarafına takılan, beygirin yan kayışlarının bağlandığı, ağaçtan yapılma falaka. [DS]

çıngırak[2], **-ğı** [çıñ-ır + ak] *{ağız} sf.* (Hava için) çok soğuk ve açık. [DS]

çıngırak[3], **-ğı** [Far. çerāġ => çıngırak] *{ağız} is.* Çıra. [DS]

çıngırakçı, [çıngırak-çı] *is.* Çıngırak yapan veya satan kişi.

çıngırakçılık, -ğı [çıngırak-çı-lık] *is.* Çıngırak yapma ve satma işi.

çıngıraklı, [çıngırak-lı] *sf.* **1.** Çıngırak taşıyan; üzerinde çıngırak bulunan. **2.** (Kahkaha için) yüksek sesle, neşe içinde, keyifle atılan. ⊡ **çıngıraklı yılan,** *zool. Amerika'da yaşayan, kısa ve küt kuyruğunun ucunda bulunan boynuzsu pullarla hareket hâlinde çıngırak sesi çıkaran, belirgin başlı ve çok zehirli on beş kadar çeşidi bulunan bir yılan, (Crotalus).*|| **çıngıraklı yılangiller,** *zool. Kuyruklarını yere vurarak ilerlerken kuru yaprak hışırtısına benzer ses çıkaran zehirli yılanlar, (Crotalidae).*

çıngırdak, -ğı [çın-gır-da-k] *is.* Bebek oyuncağı olarak kullanılan saplı bir tür çıngırak.

çıngırdama, [çıng *(yans.)* > çıng-ır-da-ma] *is.* Çıngırak gibi ses çıkarma; çıngırdamak eylemi.

çıngırdamak, [çıng *(yans.)* > çıng-ır-da-mak] *gçsz. f. [-r] [-d(ı)-yor]* Çıngırak sesine benzer çıngır çıngır ses çıkarmak.

çıngırdatma, [çıng-ır-da-t-ma] *is.* Çıngırak sesi çıkartmak işi.

çıngırdatmak, [çıng-ır-da-t-mak] *gçl. f. [-ır]* Çıngırak sesine benzer ses çıkartmak.

çıngırık, -ğı [çıgrık > çıngırık] *{ağız} is.* Kuyu çıkrığı.[DS]

çıngırlavı, [çıng-ır-lağı > çıngırlavı] *{ağız} is.* Çocuk oyuncağı; çıngırak. [DS]

çıngırmak, [çıñ-ır-mak] *{ağız} gçl. f. [-ır]* Çağırmak. [DS]

çıngırşak, -ğı [çıng-ır-cak > çıngırşak] *{ağız} is.* Tahterevalli. [DS]

çıngırt[1], [çıng-ır-t] *{ağız} is.* Yer altından dere hâlinde akan su. [DS]

çıngırt[2], [çıng-ır-t] *{ağız} is.* **1.** Sabana, arabaya koşulan hayvanın bağlandığı demir halka. **2.** Zinciri, araba veya herhangi bir eşyaya tutturan halka. [DS]

çıngırtı, [çıñ-ır-dı چکردی] *(çıñırtı) {OsT} is.* Çıngırak sesine benzer keskin ve tiz ses.

çıngışmak, [çıng-ış-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* Ürpermek; uyuşmak; çımkışmak. [DS]

çıngıştaklı, [çıng-ış-ta-k-lı] *{ağız} sf.* Neşeli. [DS]

çıngıştamak, [çıng-ış-da-mak چنغشدمق] *{OsT} gçsz. f. [-r] [-d(ı)-yor]* (Küçük metal, soncuk vb. şeyler için) ses çıkarmak; şıngırdamak.

çıngkırdak, -ğı [çıñ-kır-da-k چکقرداق] *{eAT} is.* Çıngırak.

çınglamak, [çıñ-la-mak] *(çıñlamak) {eAT} gçsz. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Çınlamak. [DK]

çıngmak, [çim-mek > çıñ-mak] *(çıñmak) {ağız} is.* Yıkanmak. [DS]

çıngrağı, [çıñ-(ı)-ra-ġı چکرغی] *(çıñrağı) {OsT} is.* Çıngırak.

çıngrağu, [çıñ-(ı)r-a-ġu چکراغو] *(çıñrağu) {eAT} is.* → çıngrağı.

çıngrak, [çıñ-rā-mak > çıñ-rak] *(çıñrak) {eT} is.* Gür ve pürüzsüz ses. [DLT]

çıngramak, [çıñ *(yans.)* > çıñ-rā-mak / çiñ-re-mek / چکرامق / چکرمق] *(çıñra:mak) {eT} gçsz. f. [-r]* **1.** Çınlamak. [DLT] *{eAT} {OsT} (aynı)* [DLT] **2.** Çıngırdamak; şıngırdamak.

çıngratgu, [çıñ *(yans.)* > çıñ-r-(a)t-gu] *(çıñratgu) {eT} is.* Çıngırak; çan. [İKPÖy.]

çıngratmak, [çıñ *(yans.)* > çıñ-(ı)r-a-t-mak چکردمق] *(çıñratmak) {eT} gçl. f. [-ur]* **1.** Çınlatmak. *{eAT} {OsT} (aynı)* [İKPÖy.] DLT] **2.** Ses çıkartmak; şıngırdatmak.

çıngşaşmak, [çıñ *(yans.)* > çıñ-şa-ş-mak / çığşa-ş-mak / caḫşa-ş-mak] *işteş. f. [-ır]* Toplu olarak şıngırdamak.

çıngüneş, [çıñ *(pekşt. e.)* + güneş] *{ağız} sf.* Bulutsuz hava. [DS]

çınık[1], **-ğı** [çın-ık] *{ağız} is.* Büyük çorba tası. [DS]

çınık[2], **-ğı** [sın-ık > çınık] *{ağız}* *is.* Kırılan kemik. [DS]

çınıkmak, [Çin. chên => çın-ık-mak] *{eT}* *gçsz. f.* *[-ur]* Tahakkuk etmek; gerçekleşmek. [EUTS] [Gabain] [DLT]

çınju, [Çin. chên-ju] *{eT}* *is.* Gerçek; hakikat. [Gabain]

çınk[1], [çan / çang / çank / çen / çın / çıng / çınk / çin / çing *(yans.)*] *is.* Çınlamayı andırır konuşma, bağrışma, ötüşme ve gevezelik etmeyi anlatan kök. [Zülfikar] *çınk-ış-mak,*

çınk[2], [çan / çang / çank / çeng / çın / çıng / çıñ / çınk / çi / çin / çing / çiñ / çink / çun / çung *(yans.)*] *is.* Cam ya da madenî eşyanın çınlama biçiminde çıkardığı sesi anlatan kök. [Zülfikar] *çınk-ı, çınk-ıl-da-k*

çınkar, [Çin. chên => çınḳar] *{eT}* *sf.* Dosdoğru. [EUTS]

çınkayaz, [çınk+ayaz] *{ağız}* *is.* Açık, mehtaplı ve çok soğuk hava. [DS]

çınkı[1], [çınk-ı چنقی] *{eAT}* *{OsT}* *{ağız}* *is.* Kıvılcım. [DS]

çınkı[2], [çınk-ı] *{ağız}* *is.* Çalı çırpı. [DS]

çınkı[3], [çınk-ı] *{ağız}* *is.* Parça; zerre. [DS]

çınkıbat, [? çınkıbat] *{ağız}* *is.* Kavga. [DS]

çınkıl[1], [çınk-ıl] *{ağız}* *is.* Küçük üzüm salkımı. [DS]

çınkıl[2], [çınk-ıl] *{ağız}* *is.* Koyun sağılan küçük bakraç. [DS]

çınkıldak, -ğı [çınk-ıl-dak] *{ağız}* *is.* Çıngırak. [DS]

çınkırak, -ğı [çınk-ır-a-k] *{ağız}* *is.* Çıngırak. [DS]

çınkırdak, -ğı [çınk-ır-da-k] *{ağız}* *is.* Çıngırak. [DS]

çınkırık[1], **-ğı** [çın+kır-ık] *{ağız}* *sf.* (Hava için) açık ve çok soğuk. [DS]

çınkırık[2], **-ğı** [çıgrık > çınkırık] *{ağız}* *is.* Kuyu çıkrığı. [DS]

çınkışdak, -ğı [çınk-ış-dak] *{ağız}* *is.* Çıngırak; çocuk oyuncağı. [DS]

çınkışmak[1], [çınk-ış-mak] *{ağız}* *işteş. f.* *[-ır]* Tartışmak. [DS]

çınkışmak[2], [çım-kı-ş-mak] *{ağız}* *dönşl. f.* *[-ır]* Vücudun bir yeri ağrımak; sızlamak; zonklamak. [DS]

çınlak, -ğı [çın *(yans.)* > çın-la-mak > çın-la-k] *is.* İçinde sesin yankılanarak çınladığı yer.

çınlama, [çın-la-ma] *is.* **1.** Çın çın sesleri ile yankılanma. **2.** Kulakta duyulan tiz bir uğultu. **3.** *fiz.* Rezonans.

çınlamak[1], [çın *(yans.)* > çın-la-mak] *gçsz. f.* *[-r]* *[-l(ı)-yor]* **1.** Çın diye ses vermek. **2.** Yankılanmak. **3.** (Kulak için) kendiliğinden tiz bir ses duymak. **4.** *fiz.* Titreşerek ses veren bir tel veya diyapazonu, aynı titreşimi gösteren başka bir tel veya cisme yaklaştırdığımızda aynı titreşimleri ve sesi ondan almak.

çınlamak[2], [Çin. chên => çīn *(gerçek)* > çın-lā-mak] *(çınla:mak)* *{eT}* *gçl. f.* *[-r]* Gerçekliğini araştırmak; tahkik etmek. [DLT]

çınlamalı, [çın-la-ma-lı] *sf.* Çınlaması olan, çınlayan.

çınlatış, [çın-la-t-ış] *is.* Çınlatma eylemi veya biçimi.

çınlatma, [çın-la-t-ma] *is.* Çınlamasını sağlama; çınlatmak eylemi.

çınlatmak[1], [çın-la-t-mak] *gçl. f.* *[-ır]* Çınlamasını sağlamak.

çınlatmak[2], [Çin. chên => çīn > çın-la-t-mak] *gçl. f.* *[-ur]* Gerçekleştirmek; tahkik ettirmek; tasdik ettirmek. [DLT]

çınlayış, [çın-la-y-ış] *is.* Çınlama eylemi veya biçimi.

çınlayu, [çın-layu] *{eT}* *zf.* Gerçek olarak. [Üç İtigsizler]

çınlık[1], [çın-lık] *{eT}* *is.* Doğruluk; gerçeklik. [KB]

çınlık[2], **-ğı** [çın-lık] *{ağız}* *is.* Yaban tavuğuna benzer bir tür av kuşu. [DS]

çınnamak[1], [çın-la-mak] *{ağız}* *gçsz. f.* *[-r]* *[-n(ı)-yor]* Sıçramak. [DS]

çınnamak[2], [çiğne-mek > çınna-mak] *{ağız}* *gçl. f.* *[-r]* *[-n(ı)-yor]* Çiğnemek. [DS]

çınsabah, [çıñ *(pekşt. e.)* + sabah] *zf.* Sabahın çok erken saatinde.

çınsız, [Çin. chén *(gerçek)* => çın-sız] *{eT}* *sf.* Gerçek olmayan. [Üç İtigsizler]

çınsu, [Çin. chên-ju] *{eT}* *zf.* Olduğu gibi. [EUTS]

çıntamanı, [Sansk. cintāmani] *{eT}* *is.* → çintemeni. [İKPÖy.]

çıntan, [Sansk. candana => çıntan] *{eT}* *is.* Sandal ağacı, *(Santalum album)*. [ETY]

çıntar, [? çıntar] *{ağız}* *is.* Yenilen bir tür mantar; çam mantarı; kanlıca mantarı, *(Lactarius deliciosus)*. [DS]

çıntık[1], **-ğı** [çin-t-ik > çın-t-ık] *{ağız}* *is.* **1.** Bir şeyin çok küçük parçası. **2.** Sabun parçası. [DS]

çıntık[2], **-ğı** [çint-ik > çınt-ık] *{ağız}* *is.* Fiske. [DS]

çıntır, [? çıntır] *{ağız}* *is.* Koyun ve keçinin karın boşluğu üzerindeki etli kısım. [DS] ⊟ **çıntır çıntır,** *{ağız}* *Parça parça.* [DS]

çıntırık[1], **-ğı** [çıntır-ık] *{ağız}* *is.* Fiske. [DS]

çıntırık[2], **-ğı** [çıyındırık > çıntırık] *{ağız}* *is.* Yağsız et. [DS]

çıntıyan, [Ar. şintiyān] *{ağız}* *is.* **1.** Kadınların giydikleri şalvar. **2.** Gömlek. [DS]

çıntmak, [çınt-mak] *{ağız}* *gçl. f.* *[-ar]* Bir şeyi ince ince parçalara ayırmak. [DS]

çıp[1], [çab / çalp / çap / çıb / çıp / çip / çulp *(yans.)*] *is.* Su vb. sıvı maddeler içinde, sallanma ve çalkalanma gibi hareketler sonucunda oluşan, ya da el ve ayakla oluşturulan hareketleri ve bu biçimde çabalamayı anlatan kök. [Zülfikar] *çıp çıp, çıp-ı çıpı, çıp-ıl, çıp-ıl-dan-lık, çıp-ıl-da-tmak, çıp-ıl-dım,*

çıp[2], [çab / çep / çıp / çip *(yans.)*] *is.* Gevezelik etme-

yi, yerli yersiz konuşmayı, hoppaca hareketleri, ötüşmeyi anlatan kök. [Zülfikar] *çıp cık, çıp çığ*

çıp[3], [çıp / çīb] *{eT} is.* İnce ve yumuşak dal; çubuk. [DLT]

çıp[4], [cip / çıp چپ] *{eAT} e.* Pekiştirme edatı. ⊡ **çıp yalıncak,** *{eAT} Çırılçıplak.*

çıpa[1], [İt. zappa => çapa / çıpa] *is. dnz.* İki kollu gemi demiri.

çıpa[2], [İt. ceppo => çipo] *is. dnz.* Gemi demirinin kollarına dikey olan demir.

çıpa[3], [? çıpa] *{ağız} is.* Askıda değil de, yerde örülen koza. [DS]

çıpa[4], [? çıpa] *{ağız} is.* Küçük ve kısa kulaklı koyun. [DS]

çıpa[5], [? çıpa] *{ağız} is.* Kapı sürgüsü. [DS]

çıpa[6], [? çıpa] *{ağız} is.* Göbek; orta yer. [DS]

çıpar[1], [Yun. tipari] *is.* (Hayvanlar için) biçim; şekil.

çıpar[2], [çapar > çıpar] *{ağız} is.* **1.** Kula renkli hayvan. **2.** Çiçek bozuğu yüz. [DS]

çıpba, [? çıpba] *{ağız} is.* Tandırda pişirilen ekmek. [DS]

çıpcık, -ğı [çıp+cık] *{ağız} is.* Serçe. [DS]

çıpçığ[1], [çıp+çığ] *{ağız} is.* Söğüt dalından yapılan oyuncak düdük. [DS]

çıpçığ[2], [çı(p)++çı/ğ] *{ağız} sf.* Çiğ; pişmemiş. [DS]

çıpçıplamak, [çıp *(yans.)* > çıp+çıp-la-mak] *gçsz. f. [-r] [-l(ı)-yor] çocuk d.* Yıkanmak; yüzmek.

çıpek, -ği [Far. çūbek => çıpek] *{ağız} is.* Asma dalı. [DS]

çıpgı, [çıp-gı] *{ağız} is.* İnce uzun değnek. [DS]

çıpgın, [çıv-gın] *{ağız} is.* Sağanak hâlinde yağan şiddetli yağmur. [DS]

çıpı, [çıp *(yans.)* > çıp-ı] *is.* **1.** Ses çıkartmak için elle suya vurma. **2.** *{ağız}* Bebek banyosu. [DS] ⊡ **çıpı çıpı,** *Çocuk dilinde yıkanma; bıcı bıcı.*

çıpıkan, [çıb-ık-ān / çıp-ık-an /çıpkan] *{eT} is.* → çıbıkan.

çıpıl[1], [çıp *(yans.)* > çıp-ıl] *is.* **1.** Yıkanırken suyun çıkardığı ses. **2.** *sf.* (Kişi için) gözleri çapaklı. ⊡ **çıpıl çıpıl,** *Yıkanırken suyun çıkardığı sese benzer ses çıkararak.*

çıpıl[2], [çıp *(yans.)* > çıp-ıl] *{ağız} sf.* (Genç için) tüysüz. [DS]

çıpıldak[1], **-ğı** [çıp *(yans.)* > çıp-ıl-da-k] *sf.* Çıplak.

çıpıldak[2], **-ğı** [çıp *(yans.)* > çıp-ıl-da-k] *{ağız} sf.* Vıcık vıcık. [DS]

çıpıldama, [çıp *(yans.)* > çıp-ıl-da-ma] *sf.* **1.** Çıpıltı çıkarma. **2.** Soyunma; çıplaklaşma.

çıpıldamak, [çıp *(yans.)* > çıp-ıl-da-mak] *gçsz. f. [-r] [-d(ı)-yor]* **1.** (Sıvı şeyler ve su için) dökülme sesi çıkarmak. **2.** Soyunmak; çıplaklaşmak.

çıpıldanlık, -ğı [çıp *(yans.)* > çıp-ıl-da-n-lık] *{ağız} is.* Tarla içinde ya da kenarındaki su birikintileri. [DS]

çıpıldatmak, [çıp *(yans.)* > çıp-ıl-da-t-mak] *{ağız} gçl. f. [-ır]* Suyu etrafa sıçratmak. [DS]

çıpıldık, -ğı [çıp *(yans.)* > çıp-ıl-dık] *{ağız} sf.* Vıcık vıcık; çamur içinde. [DS]

çıpıldum, [çıp *(yans.)* > çıp-ıl-dım] *{ağız} is.* Derinliği birkaç santimetreyi geçmeyen su birikintisi. [DS]

çıpımak, [çıp *(yans.)* > çıp-ı-mak] *{ağız} gçl. f. [-r]* Yıkamak. [DS]

çıpır[1], [çırp-mak > çırp-ı > çıpır] *{ağız} is.* Çalı çırpı. [DS]

çıpır[2], [çapar > çıpır] *{ağız} is.* Alacalı, benekli hayvan. [DS]

çıpış, [çıp-ış] *{ağız} sf.* (Kişi için) gözleri çapaklı. [DS]

çıpışka, [? cımışka / simişka / çıpışka] *{ağız} is.* Ayçiçeği. [DS]

çıpkağı, [? çıpkağı] *{ağız} is.* Hamle. [DS]

çıpkı, [çım-kı / çıp-kı] *{ağız} is.* İnce uzun değnek. [DS]

çıpkıç, -cı [çıp-kıç] *{ağız} is.* İnce uzun değnek. [DS]

çıpkın[1], [çıp *(yans.)* > çıp-kın] *{ağız} is.* Rüzgârla karışık yağan yağmur. [DS]

çıpkın[2], [çıp-kın] *{ağız} is.* İnce uzun değnek. [DS]

çıplacık, -ğı [çıpla(k)-çık] *sf.* Çıplak.

çıplak, -ğı [çılb-a-mak *(soymak)* > çılb-a-k [EREN] / çıp *(yans.)* > çıp-la-mak > çıp-la-k] *sf.* **1.** Giyinik olmayan; üstünde hiçbir giyecek bulunmayan; soyunuk. **2.** Saçı dökülmüş. **3.** (At için) koşum takımı vurulmamış. **4.** Hiç parası olmayan; züğürt. *{ağız} (aynı)* [DS] **5.** *gnşl.* (Arazi için) üzerinde bitki örtüsü olmayan. **6.** (Anlatım için) yalın ve süssüz. **7.** *mecaz.* Hiç gizli bir yeri kalmamış olan. **8.** (Tel için) üzeri yalıtkan ile kaplı olmayan. **9.** *is.* Soyunmuş kimse. **10.** Giyimi kuşamı yeterli olmayan kimse; fakir. **11.** *tar.* Yeniçeri ocağında hizmete başlamak üzere nöbete soyunan er. **12.** Soyunuk bir modele bakarak yapılmış ve bu şekilde tasvir edilmiş resim veya heykel. **13.** *zf.* Hiç giyinmeden, soyunmuş olarak. **14.** *{ağız}* (Tahıl alım satımı için) çuval gibi ambalajı olmaksızın. [DS] ⊡ **çıplak balığı,** *zool. Sazangillerden durgun tatlı sularda yaşayan, yassı ve geniş bedenli, çok kılçıklı fakat eti lezzetli bir tür balık, (Abramis brama).*|| **çıplak gözle,** *Görmeyi etkileyici hiçbir araç kullanmadan.*|| **çıplak kuş,** *{ağız} Yarasa.* [DS]|| **çıplak mülkiyet,** *huk. Yararlanma hakkı başkasına ait bir mal üzerindeki malikin mülkiyeti.*|| **çıplak sazan balığı,** *{ağız} zool. Pulsuz sazan balığı.* [DS]|| **çıplak tohumlular,** *bot. Açık tohumlular.*|| **çıplak ücret,** *ekon. Primler ve ek ödemeler dikkate alınmadan hesaplanan ücret.*

çıplaka, [çıplak-a] *{ağız} sf.* Çıplak. [DS]

çıplaklaşma, [çıplak-la-ş-ma] *is.* Çıplak duruma gelme; çıplaklaşmak eylemi.

çıplaklaşmak, [çıplak-la-ş-mak] *dönşl. f. [-ır]* Çıplak duruma gelmek.

çıplaklaştırma, [çıplak-la-ş-tır-ma] *is.* Çıplak duruma getirme; çıplaklaştırmak eylemi.

çıplaklaştırmak, [çıplak-la-ş-tır-mak] *gçl. f. [-ır]* Çıplak duruma getirmek.

çıplaklık, -ğı [çıplak-lık] *is.* Çıplak olma durumu. ☞ (bütün) **çıplaklığıyla,** *Olduğu gibi; hiçbir şey saklanmaksızın.*

çıplanma, [çıp-la-mak > çıp-la-n-ma] *is.* Çıplak duruma gelmek işi.

çıplanmak, [çıp-la-mak > çıp-la-n-mak] *dönşl. f. [-ır]* **1.** Çıplak hâle gelmek; soyunmak. **2.** (Ağaç için) yapraklarını dökmek. **3.** *edil. f.* (Arazi için) bitki örtüsü yok edilmek.

çıplatmak, [çıp-la-mak > çıpla-t-mak] *{ağız} gçl. f. [-ır]* Çıplak hâle getirmek; soymak. [DS]

çıplattırmak, [çıp-la-t-tır-mak] *{ağız} gçl. f. [-ır]* Bir vuruşta kesmek. [DS]

çıplık, -ğı [çıp-lık] *{ağız} is.* Bez parçası. [DS]

çıpra, [Yun. tsipura] *{ağız} is.* Meyve posası. [DS]

çıprağı, [çıp-ra-ğı] *{ağız} is.* İnce ve uzun değnek. [DS]

çıpurduk, -ğu [çıp-ur-du-k / çep-(i)r-dü-k] *{eAT} sf.* Karışık; çetrefil.

çır[1], [çar / çır /çir / çör / çur / çür *(yans.)*] *is.* **1.** Su ve benzeri akışkan maddelerin dökülüşünü anlatan kök. [Zülfikar] *çır çır, çır-ık* **2.** Zincir vb. şeylerin sürtünme ile çıkardığı ses. **3.** Suyu az çeşmenin akarken çıkardığı bir tür şırıltı sesi. **4.** Cırcır böceğinin sesi. ☞ **çır çır çırpınmak,** *Telaşla ve üzüntü ile ne yapacağını bilemez hâlde çaba göstermek.*

çır[2], [çar / çır /çir / çur *(yans.)*] *is.* Dönme, sürtünme, bağırma, ağlama, ötme ve parazitli sesler çıkarma durumlarında çıkan sesleri anlatan kök. [Zülfikar] *çır çır, çır-gan, çır-gıt, çır-la-ma, çır-la-k, çır-la(ğ)-aç, çır-la-n-gıç, çır-nı-k, çır(r)-ıl-dı*

çır[3], [çır / çir *(yans.)*] *is.* **1.** Tırnakla yırtma, tırmalama, pençeleme veya herhangi bir şekilde yırtmayı ve bu sırada çıkan sesi anlatan kök. [Zülfikar] *{eT} (aynı)* [DLT] *çır-mak, çır-ık, çır-mak-la-mak, çır-ma-la-mak, çır-na-k* **2.** *{eT} is.* Elbise vb. yırtılırken çıkan ses. [DLT]

çır[4], [çır / çir] *{eT} is.* Yağ. [DLT]

çır[5], [çır] *{ağız} is.* Az akan su. [DS]

çır[6], [Yun. tzrin] *{ağız} is.* Meyve pestili. [DS]

çır[7], [çır] *{ağız} is.* **1.** Hastalık. **2.** *sf.* Bozuk; düzensiz. [DS]

çır[8], [çığır > çır] *(çı:r) {ağız} is.* Taşlı yol; patika. [DS]

çıra, [Far. çerāğ *(mum, kandil)* > çıra چرا] *is.* **1.** Çam ağacının, reçinesi bol odunundan elde edilen, kolay tutuşan ve bol alev veren çubuk. **2.** Her türlü aydınlanma aracı; lamba; fener; kandil; mum. *{eAT} {ağız} (aynı)* [DS] **3.** *{ağız}* Işık; aydınlık. [DS] ☞ **çıra gibi yanmak,** *Büyük bir zarara uğramak; perişan olmak; Marmara çırası gibi yanmak.*

çırabana, [Far. çerāğ-pā] *{ağız} is.* Ocak. [DS]

çıraburun, [çıra+burun] *{ağız} is.* Siyah tüylü, üç dört cm. uzunluğunda çıra renginde gagası olan bir kuş. [DS]

çıragı, [çıra-ğı / çıray] *{eT} is.* Yüz; çehre. [OKD]

çırağ, [Far. çerāġ / çıraġ چراغ] *{eAT} is.* **1.** İçine yağ konulup yakılan bir tür lamba; kandil; çıra. **2.** Yağ kandilinin fitili. **3.** *mecaz.* Parlayan, yanan, ışık veren şey. **4.** Kılavuz, mürşit. **5.** Efendisi tarafından ev bark verilerek evlendirilmiş cariye ya da halayık. **6.** Bir devlet dairesinde memur adayı olarak yetiştirilmiş kişi; şakirt. **7.** Çırak. **8.** Bektaşi dergâhlarında, yeni gelen derviş için tören düzenlenen makam.

çırağan, [Far. çerāğān > çırağan] *is.* **1.** Kandillerle etrafı aydınlatarak yapılan şenlik; donanma. **2.**Yağa bulanmış fitil. **3.** Açılan yaralara tutuşturulmuş fitil sokularak yapılan bir işkence türü.

çırahbaca, [Far. çerāğ-pā] *{ağız} is.* Lamba veya çıra konulan yer. [DS]

çırahlamak, [çırah-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Kırmak. [DS]

çırahlıh, [çıraḫ-lıḫ] *{ağız} is.* Adak; sadaka. [DS]

çırahma, [Far. çerāğ-pā] *{ağız} is.* **1.** Kandil. **2.** Nal çatalı. [DS]

çırahman, [Far. çerāğ-pā] *{ağız} is.* Lamba veya çıra konulan yer. [DS]

çırahpa, [Far. çerāğ-pā] *{ağız} is.* Lamba veya çıra konulan yer. [DS]

çırak[1], -ğı [Far. çerāğ => çıraķ چراق] *{eAT} is.* Işık; kandil; çıra; mum. ☞ **çırak uyandırmak,** *{eAT} Kandil yakmak.*|| **çırak uyarmak,** *{eAT} Kandil yakmak.*|| **çırak yandırmak,** *{eAT} Kandil yakmak.*

çırak[2], -ğı [Far. çerāğ > çırāğ => çırak] *is.* **1.** Bir usta yanında meslek edinmek amacıyla öğrenime başlayan kişi. **2.** Bir iş yerinde öğrenmek amacıyla değil de ayak işlerini yapmak amacıyla bulunan kişi; yamak. **3.** Gerekli deneyimi edinememiş ve işe yeni başlamış kişi; aday. **4.** Sanat alanında bir usta sanatçının yanında sanatkâr olarak yetişmek üzere çalışan ve o sanatı ustasından öğrenmiş olan kişi; öğrenci; tilmiz; şakirt. **5.** Efendisi tarafından ev bark verilerek evlendirilmiş cariye ya da halayık. ☞ **çırak çıkarmak,** *1. Beklenenden az bir kazançla ortaklıktan ayrılmasını sağlamak. 2. mecaz. Bozmak, işe yaramaz duruma getirmek. 3. {ağız} Kız gelin etmek.* [DS]|| **çırak çıkmak,** *{ağız} Açığa çıkmak; faydalanamamak.* [DS]|| **çırak etmek,** *1. tar. Yaşlanmış köle veya cariyelerin geçimini sağlayarak veya evlendirerek hür ve bağımsız hayat sürmelerine izin vermek. 2. Bir ustanın yanında çıraklık ettikten sonra bağımsız olarak bir iş yapabilecek ve geçimini sağlayabilecek duruma gelmiş olanlara izin vermek.*

çırak[3], -ğı [Far. çerāğ] *{ağız}* *is.* Derileri sermek için iki kazık arasına uzatılan direk. [DS]

çırakba, [Far. çerāğ-pā => çırakba چراقبه] *{OsT}* *is.* Şamdan.

çırakçı, [çırak-çı چراقچی] *{eAT}* *is.* Tekkenin kandillerini yakmakla görevli kişi.

çıraklık, -ğı [çırak-lık] *is.* **1.** Çırak olma hâli; yamaklık. **2.** Çırağın işi. **3.** Çırağa verilen ücret. **4.** Çırağın çalıştığı yer. ☞ **çıraklık etmek,** *Çırak olarak çalışmak.*

çırakma, [Far. çerāğ-pāy / çerāğ-pā چراقمه] *{OsT}* *is.* **1.** Üzerine mum, kandil veya herhangi bir ışık konulan yüksek sehpa; şamdan. *{ağız} (aynı)* [DS] **2.** *{ağız}* Lamba konulan yer. [DS] **3.** *{ağız}* Işık; aydınlık. [DS] **4.** *{ağız}* Nal çatalı. [DS]

çırakmak, -ğı [Far. çerāğ-pā] *{ağız}* *is.* Üzerine mum, çıra konulan şamdan vb. araç. [DS]

çırakmalık, -ğı [çırakma-lık] *{ağız}* *is.* Lamba konulan yer. [DS]

çırakman[1], [Far. çerāğ-pā => çırakman چراقمن] *{eAT}* *is.* **1.** Üzerine mum, kandil veya herhangi bir ışık konulan yüksek sehpa; şamdan. *{ağız} (aynı)* [DS] **2.** *{ağız}* Geceleri meydanda yakılan ateş. [DS] **3.** *{ağız}* Balıkçı meşalesi. [DS] **4.** *{ağız}* Tabakların, üzerinde deri temizledikleri üç ayaklı aygıt. [DS] **5.** *{ağız}* Sekiz on susam demetinin bir araya gelmesi ile oluşan küme. [DS] **6.** *{ağız}* Tekke ve türbelerin kandillerini yakıp temizliğini yapan görevli. [DS] **7.** *{ağız}* Çocuklar tarafından ufak bir çukura makara kukasını koymak için sopalarla vurarak oynanan bir çeşit oyun. [DS]

çırakman[2], [Far. çerāğ-pā] *{ağız}* *is.* Çağlayan. [DS]

çırakpa, [Far. çerāğ-pā] *{ağız}* *is.* Kandil koyacak yer. [DD]

çıralamak, [çıra-la-mak] *gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* **1.** Çıra koymak. **2.** Çıra edindirmek. **3.** *{ağız}* Tutuşturmak; kızıştırmak. [DS]

çıralanmak, [çıra-la-n-mak] *dönşl. f. [-ır]* **1.** Reçinelenmek. **2.** Çıra sahibi olmak; çıra edinmek. **3.** *edil.* Çıra konulmak; çıralı hâle getirilmek.

çıralı, [çıra-lı] *sf.* Çırası olan veya çıra gibi reçinesi bulunan.

çıralıh, [çıra-lık > çıra-lıḫ] *{ağız}* *is.* Çıralık. [DS]

çıralık, -ğı [çıra-lık] *sf.* **1.** (Odun için) çıra olarak kullanılmaya elverişli. **2.** *{ağız}* *is.* Çıra veya lamba konulan yer. [DS] **3.** *{ağız}* Lamba. [DS]

çıramoz, [**çıra** + yaka**moz**] *is.* Balıkçıların sardalye avlarken veya geceleri avlanırken kullandıkları, ucunda lamba bulunan uzun saplı ızgara.

çırapha, [Far. çerāğ-pā] *{ağız}* *is.* Lamba. [DS]

çırapna, [Far. çerāğ-pā] *{ağız}* *is.* Kandil. [DS]

çırappa, [Far. çerāğ-pā] *{ağız}* *is.* Kandil ve çıra konulan yer. [DS]

çıray, [? çıray] *{ağız}* *is.* Beniz. [DS]

çırazan, [çır[5] > çır-az-mak > çır-az-an ?] *{ağız}* *is.* Yer altından akan suların oyması ile meydana gelen çöküntü çukuru; düden. [DS]

çırbağa, [çır *(yans.)* + bağa] *{ağız}* *is.* **1.** Yaramaz; arsız. **2.** Aşağılık. [DS]

çırban, [Erme. çur *(su)* + Far. bān *(yöneten)*] *{ağız}* *is.* Sulama suyunun idare işlerinden sorumlu görevli. [DS]

çırça, [? çırça] *{ağız}* *is.* Hadım. [DS]

çırçamak, [çırça-mak] *{ağız}* *gçsz. f. [-r] [-ç(ı)-yor]* (Meyve, sebze için) buruşmak; tazeliğini kaybetmek. [DS]

çırçel, [? çırçel] *{ağız}* *is.* Çift sürülen saban. [DS]

çırçıl, [İt. sercélo] *is.* *dnz.* Gemilere fıçı, bidon gibi eşyaları yüklerken yatay olarak kaldırmakta kullanılan iki ayaklı ve ayaklarının ucunda tırnak ya da kanca bulunan vinç çengeli.

çırçıplak, -ğı [çır+çı/plak] *pekşt. zf.* Tamamen çıplak olarak.

çırçıplaklık, -ğı [çır+çı/plak-lık] *pekşt. is.* Tamamen çıplak olma durumu.

çırçır[1], [çır *(yans.)* + çır / Ar. (Sur.) carcar] *is.* **1.** Pamuk liflerini çekirdeğinden ayırmaya; keten, kenevir gibi kabuğu elyaflı bitkilerin liflerini çıkarmaya yarayan makine; çırçır makinesi. **2.** *{ağız}* Suyu çok az olan çeşme. [DS] **3.** *{ağız}* Suyu yüksekten akan az sulu çağlayan. [DS] **4.** Cırcır böceği. **5.** *{ağız}* Yeni yürüyen çocukların yürümesini kolaylaştırmak için kullanılan üç tekerlekli araba; yürüteç. [DS] **6.** Küçük derenin akarken çıkardığı ses. **7.** Ağır cisimleri kaldırmada kullanılan zincir donanımlı makara. **8.** *zool.* Lapinagillerden eti lezzetsiz, küçük, parlak renkli bir deniz balığı; çurçur, *(Crenilabrus).* **9.** Denizcilerin önemsiz saydıkları küçük balıklar. **10.** *{ağız}* Etli sac ekmeği. [DS] **11.** *sf.* *mecaz.* Değersiz, önemsiz. **12.** Devamlı ve çok konuşan; geveze. ☞ **çırçır böceği,** *{ağız}* *zool.* *Ağustos böceği.* [DS]

çırçır[2], [çır+çır] *{ağız}* *is.* Fermuar. [DS]

çırd, [çırd / çırt / çirt *(yans.)*] *is.* Sıvı maddelerin herhangi bir yerde sıkışmaları sonucu buldukları boşluktan fışkırmasını, ezilen bir maddenin içinde bulunan sıvı ya da koyu maddenin fırlayıp çıkmasını, bir gücün tepmesini anlatan kök. [Zülfikar] *çırd-ak-la-mak*

çırdaklamak, [çırd *(yans.)* > çırd-ak-la-mak] *{ağız}* *gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Fırlatmak. [DS]

çırga, [çır-ga] *{ağız}* *is.* Domates salatası. [DS]

çırgap, [Far. cār + Ar. ḳadd => çırġap] *{eAT}* *is.* Altın işlemeli, süslü elbise.

çırgışmak, [çığ(ı)r-ış-mak / cırgış-mak] *{ağız}* *işteş. f. [-ır]* Çağrışmak; bağrışmak. [DS]

çırgıt, [çır *(yans.)* > çır-gıt چرغد] *is.* **1.** *{ağız}* Bir tür çekirge. [DS] **2.** *{eAT}* Ağustos böceği.

çırguy, [çırğüy] *{eT} is.* **1.** Ok temreninin şişkince olan yeri. [DLT] **2.** Bir giyeceğin yan tarafında oluşan şişkinlik. [Clauson] **3.** Düşkün; yoksul. [KB] **4.** Cimri. [KB]

çırhıt[1], **-dı** [çırk-ı-t > çırḫıt] *{ağız} is.* Bir tür çekirge. [DS]

çırhıt[2], **-dı** [çırk-ı-t] *{ağız} sf.* Kırık; bozuk. [DS]

çırık[1], **-ğı** [çığ *(yans.)* > çığ(ı)r-ık] *(çı:rık) {ağız} is.* **1.** Su oluğu. **2.** Kirman; çıkrık. [DS] ⊡ **çırık atmak,** *{ağız} Tepmek.* [DS]

çırık[2], **-ğı** [çır-mak / yır-mak / cır-mak] *{ağız} sf.* **1.** Yırtık; yarık. **2.** *mecaz.* Sürtük; fahişe. **3.** Arsız; terbiyesiz. [DS]

çırık[3], **-ğı** [çır *(yans.)* > çır-ık] *{ağız} is.* **1.** Köpük; kaymak. **2.** Bir tür serçe. **3.** Sıkılmış üzüm posası. [DS]

çırıklamak, [çır *(yans.)* > çır-ık-la-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Bağırmak. [DS]

çırıklık, -ğı [cır-mak > çır-ık-lık] *{ağız} is.* Sürtüklük. [DS]

çırılçıplak, -ğı [çırıl+çıplak] *pekşt. zf.* Tamamen çıplak olarak.

çırılçıplaklık, -ğı [çırıl+çıplak-lık] *pekşt. is.* Tamamen çıplak olma durumu.

çırılta, [çır *(yans.)* > çır-ıl-ta ?] *{ağız} is.* Lokma tatlısı. [DS]

çırımbula, [çır *(yans.)* > çırımbula ?] *{ağız} is.* Ağustos böceği. [DS]

çırımlamak, [çır-mak > çır-ım-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-l(ı)-yor]* Parça parça etmek. [DS]

çırıng, [çır *(yans)* > çır-ıñ] *{eT} ünl.* Çıngırtı; şıngırtı. [DLT]

çırıntı, [çır-ıntı] *{ağız} is.* Odun parçaları. [DS]

çırız, [çır-ız] *{ağız} is.* Çalı çırpı. [DS]

çırk[1], [çırk *(yans.)*] *is.* Sıkılan çamaşır vb. şeylerden suyun dışarı atılmasını anlatan kök. [Zülfikar] *çırkmak*

çırk[2], [çırk *(yans.)*] *{ağız} is.* "Hayır, yok!" anlamında dil şaklatma sesi. [DS]

çırk[3], [çırk] *{ağız} sf.* Sade; arı; saf. [DS]

çırk[4], [Far. çirk] *{ağız} is.* Sigara zifiri. [DS]

çırka, [? çırka] *{ağız} is.* Civciv. [DS]

çırkalamak, [çırk *(yans.)* > çırk-ala-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Çalkalamak. [DS]

çırkıdı, [çır *(yans.)* > çır-ğıt > çırkıd-ı چرقدی] *{eAT} {ağız} is.* → çırgıt. [DS]

çırkık, -ğı [çığrı > çıkrık > çırkık] *{ağız} is.* Pamuğun tohumunu ayırmak için kullanılan ağaçtan yapılmış araç. [DS]

çırkıt[1], [çır *(yans.)* > çır-gıt / çırkıt] *{eAT} {ağız} is.* Ağustos böceği. [DS]

çırkıt[2], [çır-kıt] *{ağız} is.* Bir çeşit keklik; çil keklik. [DS]

çırkmak, [çırk-mak] *{ağız} gçl. f. [-ar]* **1.** Çamaşırı taş üstünde döverek yıkamak. **2.** Ağacı silkelemek. **3.** Bir kimseyi öfkeyle silkelemek ve dövmek. [DS]

çırlagaç, -cı [çır-la-gaç] *{ağız} is.* Ağustos böceği. [DS]

çırlağaç, -cı [çır-la-ğaç] *{ağız} is.* Ağustos böceği. [DS]

çırlak[1], **-ğı** [çı(p)-la-k > çırlak] *{eAT} sf.* "Çırılçıplak" anlamına gelen "çırlak çıplak" ikilemesinde geçer.

çırlak[2], **-ğı** [çır / cır *(yans.)* > çır-la-k چرلق] *{ağız} sf.* **1.** İnce ve sürekli bir sesle ağlayan. **2.** (Ses için) ince ve rahatsız edici; cırlak. **3.** Çabuk ağlayan. **4.** *is.* Kuş yavrusu. [DS] ⊡ **çırlak çıplak,** *{OsT} Çırılçıplak.*

çırlak[3], **-ğı** [çır-la-k] *{ağız} sf.* (Kişi için) gözleri dışarı fırlak olan. [DS]

çırlamak[1], [çır-la-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(ı)-yor]* **1.** İnce ses çıkararak ağlamak; cırlamak. **2.** Tiz sesle bağırıp çağırmak. [DS]

çırlamak[2], [çır-la-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(ı)-yor]* **1.** (Suda akıntıya kapılan nesne için) kıyıya vurmak. **2.** (Gemi için) karaya oturmak. [DS]

çırlamak[3], [çır-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Kışkırtmak; isteklendirmek. [DS]

çırlangıç[1], **-cı** [çır-la-n-gıç] *{ağız} is.* Ağustos böceği. [DS]

çırlangıç[2], **-cı** [çır-la-n-gıç] *{ağız} is.* Güzel kokulu, yenmeyen bir tür kavun. [DS]

çırlavık, -ğı [çır-la-gu-k] *{ağız} is.* Ağustos böceği. [DS]

çırlavuk, -ğu [çır-la-gu-k] *{ağız} is.* Ağustos böceği. [DS]

çırlayık, -ğı [çırla-y-ık چرليق] *{eAT} is.* **1.** Ağustos böceği; cırlayık. **2.** *{ağız}* Kurbağa. [DS]

çırmaçıtır, [çır-ma+çıt-ır] *{ağız} sf.* Karışık ve bakımsız. [DS]

çırmağan, [çır-ma-ğan] *{ağız} is.* Dokuma tezgâhında, gücülere takılan kuyu makarasına benzer bir tahta araç. [DS]

çırmak, [çır-mak / cır-mak / yır-mak] *{ağız} gçl. f. [-ar]* **1.** Yırtmak; parçalamak. **2.** Tırmalamak. **3.** Parçalara ayırarak bölmek; pay etmek. [DS]

çırmaklamak, [çırnak / tırnak > çır(m)ak-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [l(ı)-yor]* Tırmalamak. [DS]

çırmalamak, [çırnak > çırma-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Tırmalamak. [DS]

çırmamak, [Tat. çırma-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-m(ı)-yor]* Sarıp sarmalamak; dolamak. [DS]

çırmar, [çır-mak *(bölmek)* > çır-mar ?] *{ağız} is.* **1.** Evlek. **2.** Tarlayı sulamak için açılan su arkları. [DS]

çırmık[1], **-ğı** [çır-mak > çır-mık] *{ağız} is.* **1.** Tırnak. **2.** Pençe. [DS]

çırmık[2], **-ğı** [çır-mak > çır-mık] *{ağız} is.* Odun parçaları. [DS]

çırmık[3], **-ğı** [çığ-ır-mık > çır-mık] *{ağız}* *is.* Civciv. [DS]

çırmık[4], **-ğı** [çır-mık] *{ağız}* *is.* Duvarları yağmurdan korumak için üzerine örtülen çalı örtü. [DS]

çırmıklamak[1], [çır-mık-la-mak] *{ağız}* *gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Tırmalamak. [DS]

çırmıklamak[2], [çırmık-la-mak] *{ağız}* *gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Odunu parçalayıp küçültmek. [DS]

çırmıt[1], [çır-mak > çır-mık > çırmıt] *{ağız}* *is.* **1.** Su yolunun bahçe duvarından geçmesi için açılan delik. **2.** Değirmen arklarında suyu çevirmekte kullanılan tahta parçası; savacak. [DS]

çırmıt[2], [çır-mak > çır-mık > çırmıt] *{ağız}* *is.* Parçacık. [DS]

çırmuklamak, [çır-mık-la-mak] *{ağız}* *gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Tırmalamak. [DS]

çırnah, [çır-(ı)n-a-k > çırnaḫ] *{ağız}* *is.* Tırnak. [DS]

çırnahlamak, [çırnaḫ-la-mak] *{ağız}* *gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Tırnaklamak; pençelemek. [DS]

çırnak[1], **-ğı** [*eT.* tırñak / çır-mak > çır-(ı)n-a-k چرناق] *{17.yy.}* *{ağız}* *is.* Tırnak; pençe. [Karacaoğlan] [DS] ⊟ **çırnak atmak,** *{ağız}* *Tırmalamak.* [DS]

çırnak[2], **-ğı** [çığır > çīr-(ı)n-ak] *{ağız}* *is.* Taşlı ve dar yol; keçi yolu. [DS]

çırnakaz, [çır *(yans.)* > çır-(ı)n-a+kaz ?] *{ağız}* *is.* Bir su kuşu. [DS]

çırnaklamak, [çırnak-la-mak چرناقلامق] *{eAT}* *{ağız}* *gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Tırmalamak; pençelemek. [DS]

çırnık[1], **-ğı** [Bul. tsarnık / tsolnak => çernik > çırnık چرنق] *{OsT}* *is. dnz.* **1.** Küçük boyda kayık. **2.** Tek ve yekpare direkli, üç flok yelkeni bulunan ve 200 tona kadar olan yelkenli. **3.** *{ağız}* İki başı eğri balıkçı ya da tahıl kayığı. [DS]

çırnık[2], **-ğı** [çır *(yans.)* > çır-(ı)n-ık] *{ağız}* *is.* Tahterevalli. [DS]

çırnık[3], **-ğı** [çır *(yans.)* > çır-(ı)n-ık] *{ağız}* *is.* **1.** Küçük dere. **2.** Keçi yolu. [DS]

çırnık[4], **-ğı** [Far. zerniḫ => zırnık] *is. argo.* **1.** En küçük şey. **2.** *sf.* Değersiz; çirkin.

çırnık[5], **-ğı** [çır-(ı)n-ık] *{ağız}* *is.* İnce ağaçlı, sık orman. [DS]

çırnık[6], **-ğı** [cır-ık > çırnık] *{ağız}* *is.* Serçeye benzer, "cırrık" diye ses çıkararak öten bir kuş. [DS]

çırnıklı, [çırnık-lı] *{ağız}* *sf.* Suçlu. [DS]

çırona, [Yun. tzirona] *{ağız}* *is.* Baykuş. [DS]

çırp[1], [çarp / çerp / çırp / çirp *(yans.)*] *is.* Sıvı ya da kıvamlı maddeler içinde kendi kendine ya da el ve ayakla oluşturulan hareketler sırasında çıkan sesleri anlatan kök. [Zülfikar] *çırp-ın-mak, çırp-ış-mak*

çırp[2], [çarp / çerp / çırp /çirp *(yans.)*] *is.* Ansızın kuvvetlice vurma, vurarak kesme ve bu biçimdeki hareketleri anlatan kök. [Zülfikar] *çırp-a çırpa, çırp çırp, çırp-mak, çırp-ı, çırp-ın-tı, çırp-ış-la-mak, çırp-ış-tır-mak* ⊟ **çırp çırp atmak,** *{ağız}* *Kestirip atmak.* [DS]

çırpacah, [çırp-acak > çırp-acaḫ] *{ağız}* *is.* → çırpacak. [DS]

çırpacak, -ğı [çırp-mak > çırp-acak] *is.* **1.** Çırpma işinde kullanılan araç. **2.** *{ağız}* Çok ince değnek. [DS] **3.** *{ağız}* Ağaçlardan meyve düşürmekte kullanılan uzun sopa. [DS] **4.** *{ağız}* Yün, pamuk vb. kabartmakta kullanılan iki çatallı ince sopa. [DS]

çırpağı, [çır-mak > çırp-ağı] *{ağız}* *is.* Yün kabartmakta kullanılan ucu iki çatallı ince sopa. [DS]

çırpak[1], **-ğı** [çırp-ak] *{ağız}* *is.* **1.** İnce değnek. **2.** Ceviz, palamut, zeytin gibi meyveleri silkmeye yarar ince uzun değnek. **3.** Yün, yapağı ve pamuk kabartmakta kullanılan ucu çatallı ince değnek. [DS]

çırpak[2], **-ğı** [çırp-mak > çırp-ak] *zf.* Bir çırpıda; çabucak. ⊟ **çırpak çıkarmak,** *{ağız}* *Tezden yapıp bitirmek.* [DS]

çırpaklamak, [çırp-ak-la-mak] *{ağız}* *gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* **1.** Hafifçe vurarak dövmek. **2.** Sopa ile ağacın meyvelerini dökmek. **3.** (Sıvı için) kap içinde çalkalanmak. [DS]

çırpalamak, [çırp-ala-mak] *{ağız}* *gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* **1.** Kap içindeki sıvıyı sallamak; çalkalamak. **2.** Püskürtmek. [DS]

çırpan[1], [çırp-an / corb-an] *{ağız}* *is.* **1.** Bataklık; coblan. **2.** Kötü kadın, fahişe. **3.** *sf.* (Kişi için) geçimsiz; kavgacı. [DS]

çırpan[2], [çırp-mak > çırp-an] *sf.* **1.** Çırpma işini yapan; çırpıcı. **2.** *{ağız}* Kuş avlamakta kullanılan sapan. **3.** Meyve ağaçlarını silkmekte kullanılan ince uzun sopa. [DS]

çırpan[3], [çırp-an / tırpan] *{ağız}* *is.* Tırpan. [DS]

çırpan[4], [çırp-an] *{ağız}* *is.* Sarılık tedavisi için halk arasında iki kaşın arasından kan çıkartmakta kullanılan araç. [DS]

çırpan[5], [Erme. çurban] *{ağız}* *is.* Bir köyün sulama suyunu yönetmekle görevli kimse. [DS]

çırpı[1], [çırp *(yans.)* > çırp-mak > çırp-ı چرپى] *is.* **1.** Ağaç veya asmanın dal ve budak kırıntısı. **2.** Biçilecek tahtaların boylarını ve kalınlıklarını belirlemek için iki ucundan gerdirilip bastırılan boyalı ipin ortasından çekip bırakmak suretiyle kalas üzerine çekilen çizgi. *{OsT}* *(aynı)* **3.** *mecaz.* Hiza; tahmin; hesap; tertip. **4.** *{OsT}* Huy; gidiş; tavır; kılık. **5.** *{ağız}* Bir işi düzgün biçimde yapış. [DS] **6.** *zf.* (Bulunma hâli ile) birdenbire; ansızın; çarçabuk; ara vermeksizin. *Diyeceklerini bir çırpıda söyler, sonra susardı.* ⊟ **çırpı ipi,** *1. Çırpı vurmada kullanılan boyalı ip. 2. {OsT} Duvarcıların yapı taşlarını bir hizada koymayı sağlamak için kullandıkları ip.*|| **çırpı vurmak,** *Boyalı bir ipi iki ucundan gergin tutarak ortasından çekip bırakmak suretiyle tahta veya herhangi bir zemin üzerinde düz bir çizgi çek-*

mek.|| **çırpı gibi,** *(Kol ve bacak için) çok ince ve zayıf.* || **çırpıya getirmek,** *{eAT} Hizaya sokmak.*

çırpı[2], [çırp-ı] *{ağız} is.* **1.** Kadınların başlarına bağladıkları yemeni. **2.** Üç parçalı, el dokuması renkli kilim. **3.** Ensiz kilim. [DS]

çırpı[3], [çırp-ı] *{ağız} is.* Yaprak. [DS]

çırpı[4], [çırp-ı] *{ağız} is.* Yün atmakta kullanılan araç. [DS]

çırpı[5], [çarp-ı] *{ağız} is.* Beyaz badana toprağı. [DS]

çırpıcak, -ğı [çırp-acak > çırpıcak] *{ağız} is.* Çırpacak. [DS]

çırpıcı[1], [çırp-mak > çırp-ıcı چرپيجى] *is.* **1.** Çırpmak işini yapan kişi. **2.** Kumaş ve yazma gibi şeylerin boyaları tutsun diye deniz suyunda çırpan kişi. *{OsT} (aynı)* **3.** *{ağız}* Çamaşırcı. [DS] **4.** *{ağız}* Sırıklarla zeytin ve ceviz gibi meyveleri dallarından çırpmak suretiyle düşüren kişi. [DS] **5.** *tar.* Boyanmış yazmaları, çuha ve benzeri dokumaları yıkayan işçilere verilen ad. ⧉ **çırpıcı çoğanı,** *{OsT} Çırpıcıların keten yıkamakta kullandıkları suda eriyen bir tür taş.*

çırpıcı[2], [çarp-mak / çırp-mak > çırp-ıcı] *{ağız} is.* Hırsız. [DS]

çırpıdak, -ğı [çırp *(yans.)* > çırp-adak / çırp-ı(t)-ak] *{ağız} zf.* Bir anda; bir çırpıda. [DS]

çırpık[1], **-ğı** [çırp-ık] *{ağız} is.* **1.** Hileci. **2.** (Kişi için) eline geçeni alıp götüren. **3.** (Kişi için) adaletsiz; kötü ruhlu. [DS]

çırpık[2], **-ğı** [çırp-ık] *{ağız} is.* **1.** Badana. **2.** Çapak. [DS]

çırpık[3], **-ğı** [çırp-ık] *{ağız} is.* Bez parçası. [DS]

çırpılma, [çırp-ıl-ma] *is.* Çırpma işinin yapılma eylemi.

çırpılmak, [çırp-ıl-mak] *edil. f. [-ır]* Çırpma eylemi yapılmış olmak.

çırpıncak, -ğı [çırp-mak > çırp-ın-cak] *{ağız} is.* Unu su içinde çırpmaya yarar alet; çırpacak. [DS]

çırpındı, [çırp-ın-dı] *{eAT} is.* Çırpıntı. [DK]

çırpınış, [çırp-ın-ış] *is.* Çırpınmak eylemi ve biçimi.

çırpınma, [çırp-ın-ma] *is.* Kol ve bacaklarını bilinçsizce çırpma eylemi.

çırpınmak, [çırp-ın-mak] *dönşl. f. [-ır]* **1.** Bir acı etkisi ile vücudun bazı yerlerini, özellikle kol ve bacakları şiddetle sallamak, sarsmak; sağa sola savurmak. **2.** (Kaslar için) kendiliğinden ve düzensiz olarak kımıldamak; seğirmek. **3.** (Deniz için) küçük dalgacıklar hâlinde dalgalanmak. **4.** Kendini tutan veya sıkan birinden kurtulmaya çalışmak. **5.** *mecaz.* Zor bir durumdan kurtulmak veya bir meseleyi çözmek için çaba harcamak; çıkar yol aramak; çabalamak. **6.** Ne yapacağını şaşırarak üzüntü içinde telaş göstermek.

çırpıntı[1], [çırp-ın-tı] *is.* **1.** Çırpınma. **2.** Su yüzeyindeki hafif dalga; çalkantı. **3.** *{ağız}* Çarpıntı; heyecan. [DS]

çırpıntı[2], [çırp-ın-tı] *{ağız} is.* Bir yerden çalınmış ya da götürülmüş eşya. [DS]

çırpıntılı, [çırp-ın-tı-lı] *sf.* (Deniz için) küçük ve oynak dalgalı; çalkantılı.

çırpısız, [çırp-ı-sız] *{ağız} sf.* Terbiyesiz. [DS]

çırpış, [çırp-ış] *is.* Çırpmak eylemi veya biçimi.

çırpışlamak, [çırp-ış-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Bir hayvanın arkasına hızlı fakat hafif bir şekilde vurarak sürmek. [DS]

çırpışma, [çırp-ış-ma] *is.* (Kuşlar için) birlikte kanat çırpma; çırpışmak eylemi.

çırpışmak[1], [çırp-ış-mak] *işteş. f. [-ır]* **1.** Sürekli ve karşılıklı çırpmak. **2.** (Kuşlar için) birlikte kanat çırpmak. **3.** Birbiri üzerine sıçramak; sıçrayarak karışmak.

çırpışmak[2], [çırp-ış-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* **1.** (Su, çamur vb. için) bir şeyin üzerine sıçramak. **2.** Saçılmak; dökülmek; etrafa sıçramak. [DS]

çırpıştırılma, [çırp-ış-tır-ıl-ma] *is.* Çırpıştırmak işinin yapılması; çırpıştırılmak eylemi.

çırpıştırılmak, [çırp-ış-tır-ıl-mak] *edil. f. [-ır]* **1.** Çırpıştırmak eylemi yapılmış olmak. **2.** İnce değnekle hafif hafif vurulmak. **3.** (Bir iş için) üstünkörü yapıp bitirilmek.

çırpıştırma, [çırp-ış-tır-ma] *is.* **1.** Çırpıştırmak işi. **2.** (İş için) acele ve dikkatsizce yapılma durumu.

çırpıştırmah, [çırp-ış-tır-mak > çırpıştırmaḫ] *{ağız} gçl. f. [-ır]* Çocuğu hafifçe dövmek. [DS]

çırpıştırmak[1], [çırp-ış-tır-mak] *gçl. f. [-ır]* **1.** Çırpışmasını sağlamak. **2.** İnce bir değnekle hafif, hızlı ve kısa darbelerle vurmak. **3.** Bir işi üstünkörü ve çabucak yapmak. **4.** *{ağız}* Ağaç dallarının uçlarını ve küçük dalları kesmek. [DS] **5.** *{ağız}* Herhangi bir şeyi silkelemek. [DS] **6.** *{ağız}* Satmak. [DS]

çırpıştırmak[2], [çırp-ış-tır-mak] *{ağız} gçl. f. [-ır]* Çalmak; hırsızlık etmek. [DS]

çırpıştırmak[3], [çırp-ış-tır-mak] *{ağız} gçl. f. [-ır]* Meyve ve yemek atıştırmak. [DS]

çırpıştırucu, [çırp-ış-tur-ucu] *{ağız} is.* Hırsız. [DS]

çırpıt, [çırp-ıt / kibrit] *{ağız} is.* Kibrit. [DS]

çırpız, [çırp-ız ?] *{ağız} is.* **1.** Sonbaharda erken ekilerek sulanan ve dolayısıyla erken gelişip yeşillenen buğday. **2.** Çavdar. **3.** Ağaç filizi. [DS]

çırpma, [çırp-ma] *is.* **1.** Çırpmak, silkelemek eylemi. **2.** Kumaşın kenarı kıvrılarak iğne ile yan tutturulan dikiş. **3.** Ağdan balık ayıklamak; ağı suda temizlemek. **4.** *spor.* Yağlı güreşte rakibinin tutmak üzere uzattığı eli, eli ile keserek bu hamleyi engelleme hareketi; budama. **5.** *spor.* Greko-Romen güreşte minderde rakibini beli hizasından kavrayarak kendi üzerinden sağa veya sola sırt üstü aşırma oyunu. **6.** Meyve ağaçlarım bir sırıkla vurarak meyvelerini yere dökme. **7.** Sulu yiyecekleri çatal veya kaşık ile hızlı hızlı karıştırma. **8.** *{ağız}* Üç veya dört oltanın bir araya getirilmesinden oluşan bir tür olta. [DS] **9.**

{ağız} Cacık. [DS] **10.** *{ağız}* Haşlanmış yumurta üzerine soğan doğranarak yapılan bir yemek. [DS] **11.** *{ağız}* Sulu lahana yemeği. [DS] **12.** *{ağız}* Küçük parçalara ayrılmış patlıcan veya kabaktan yapılan yemek. [DS]

çırpmacı, [çırp-ma-cı] *is.* Çırpma işini yapan kimse; çırpıcı.

çırpmak[1], [çırp-mak چرپمق] *gçl. f. [-ar]* **1.** Hızla ve kesik kesik silkelemek. **2.** (Ağaç, saç vb. için) ucundan birazcık kesmek. *{OsT}* [DK] **3.** İki şeyi birbirine hızla vurmak; çarpmak. *{eAT} (aynı)* [DK] **4.** Sulu yiyecekleri hızla çatal veya kaşık ile sürekli olarak karıştırmak. **5.** *spor.* Greko-Romen güreşte minderde rakibini beli hizasından kavrayarak kendi üzerinden sağa veya sola sırt üstü aşırmak. **6.** *spor.* Yağlı güreşte rakibinin tutmak üzere uzattığı eli, eli ile keserek bu hamleyi engellemek; budamak. **7.** *{eAT} {ağız}* Hırsızlık etmek; çalmak. [DS] **8.** *{eAT}* Kesmek. **9.** *{ağız}* Küçük parçalara ayırmak; ince ince doğramak. [DS] **10.** *{ağız}* Badana yapmak. [DS] **11.** *{ağız}* Evi temizlemek. [DS] **12.** *{ağız}* Düzeltmek. [DS] **13.** *{ağız}* Tüketmek. [DS] **14.** *{ağız}* Çamaşır yıkamak. [DS] **15.** *{ağız}* Çizgi çekilmek istenen yere iki uçundan tespit edilmiş boyalı ipi ortasından çekip bırakmak; çırpı ile işaretlemek. [DS]

çırpmak[2], [çırt-mak / çırp-mak] *{ağız} gçl. f. [-r]* Kan almak için ustura ile vücudun herhangi bir yerini kesmek. [DS]

çırptırma, [çırp-tır-ma] *is.* Çırpma işini yaptırma eylemi.

çırptırmak, [çırp-tır-mak] *gçl. f. [-ır]* Çırpmak işini yaptırmak.

çırt[1], [çart / çırt *(yans.)*] *is.* Kaba bir şekilde ötmeyi, bağırmayı anlatan kök. [Zülfikar] *çırt-la-y-ık*

çırt[2], [çırd / çırt / çirt *(yans.)*] *is.* Sıvı maddelerin herhangi bir yerde sıkışmaları sonucu buldukları boşluktan fışkırmasını, ezilen bir maddenin içinde bulunan sıvı ya da koyu maddenin fırlayıp çıkmasını, bir gücün tepmesini anlatan kök. [Zülfikar] *çırt-la-k, çırt-la-mak, çırt-mak, çırt-ık*

çırt[3], [çırt / çört / çurt *(yans.)*] *is.* **1.** Sıvıların atılışını, dökülüşünü ve akışını anlatan kök. [Zülfikar] *çırt-ık* **2.** *{eT}* Dişler arasından tükürük fırlatırken çıkan ses.

çırt[4], [çırt / çirt *(yans.)*] *is.* Bölme, kesme, kırma ve çıtırdatma anlatan kök. [Zülfikar] *çırt-mak, çırt-ık, çırt-da-mak*

çırt[5], [? çırt] *is.* At veya eşek tarafından çevrilen tulumlu su dolabı.

çırt[6], [çırt *(yans.)*] *{ağız} is.* Kümes hayvanları ile kuşların gübresi. [DS]

çırtak, -ğı [? çırtak] *{ağız} is.* Bağdadi duvarlara konulan çıta. [DS]

çırtan, [çırt-an / çort-an] *{ağız} is.* Ağaç oluk. [DS]

çırtanlık, -ğı [çırtan-lık] *{ağız} is.* Çıta yapmaya uygun ağaç. [DS]

çırtdamak, [çırt *(yans.)* > çırt-da-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-d(ı)-yor]* Çıtırdamak. [DS]

çırtıboğa, [çırt-ı+boğ-a چرتی بوغه] *{eAT} is.* Ötleğen kuşu.

çırtık[1], **-ğı** [çırt-ık / çırt-ıḫ] *{ağız} is.* **1.** Oynarken parmakların çıkardığı ses. **2.** İşe yaramaz duruma gelmiş süpürge. **3.** Hoppa; züppe. **4.** Kapı mandalı. [DS] ⧉ **çırtık pırtık,** *{ağız} Parça parça; azar azar.* [DS]

çırtık[2], **-ğı** [çırt-ık] *{ağız}* **1.** Sağılması güç olan küçük hayvan memesi. **2.** İnce su yolu. **3.** *sf.* Küçük; az. [DS]

çırtıklı, [çırt-ık-lı] *{ağız} sf.* (İş için) karışık. [DS]

çırtılma, [çırt-ıl-ma] *{ağız} is.* Parça parça yırtılma. [DS]

çırtım, [çırt-mak > çırt-ım / cırkım] *{ağız} is.* **1.** Küçük bir parça; az miktarda. **2.** Bir damla. [DS] ⧉ **çırtım çırtım,** *{ağız} Azar azar.* [DS]

çırtlak, [çırt *(yans.)* > çırt-la-k] *is.* **1.** Karga. **2.** *sf.* (Çocuk ya da hayvan için) çok çabuk pisleyen.

çırtlamık, -ğı [çırt-la-mık] *{ağız} is.* Su fışkırtan çocuk oyuncağı. [DS]

çırtlayık, -ğı [çırt-la-y-ık چرتلايق] *{eAT} is.* Cırcır böceği.

çırtlaz, [çır-t-la-z] *sf.* Arsız, geveze; maskara.

çırtlık, -ğı [çırt-lık] *{ağız} is.* Süpürge otu. [DS]

çırtma[1], [çırt-mak > çırt-ma] *{ağız} is.* **1.** Küçük parçalara doğranmış patlıcan ya da kabak yemeği. **2.** İnce doğranmış taze fasulye yemeği. **3.** Cacık. **4.** Isırgan otundan yapılmış börek. [DS]

çırtma[2], [çırt-ma] *{ağız} is.* **1.** Tekme; çelme. **2.** Fiske. [DS]

çırtmak[1], [çırt-mak / cırt-mak / yırt-mak] *{ağız} gçl. f. [-ar]* **1.** Bıçak vb. ile küçük delikler, gözler açmak. **2.** Küçük parçalara bölmek; ince ince doğramak. **3.** Kan almak için vücudun herhangi bir yerini kesmek. [DS]

çırtmak[2], [çırt-mak] *{ağız} gçl. f. [-ar]* Damla damla inek sağmak. [DS]

çırtmak[3], [çırt-mak] *{ağız} gçsz. f. [-ar]* **1.** Yellenmek; osurmak. **2.** Böbürlenmek; öğünmek. [DS]

çırtman, [çırt-man] *{ağız} is.* Hayvan sürmekte kullanılan ince ağaç dalından yapılma sopa. [DS]

çırya, [Yun. tsirya] *{ağız} is.* Elma, armut kurusu; kak. [DS]

çıs, [çığ > çī-s] *(çı:s) {ağız} sf.* Yapışkan ve ıslak. ⧉ **çıs toprak,** *{ağız} İşlenmiş toprağın altından çıkan açık renkli, sakız gibi yapışkan toprak; tuğla hamuru.* [DS]

çısan[1], [*eT.* çī *(nem)* > çı-s-an] *{ağız} is.* Çisenti. [DS] ⧉ **çısan çısan,** *{ağız} (Yağmur için) yavaş yavaş; çisen çisen.* [DS]

çısan[2], [? çısan] *{ağız} is.* Sarmaşık. [DS]

çısık, -ğı [*eT.* çī *(nem)* > çı-sı-k / çığ-sı-k] *(çı:sık) {ağız} sf.* Nemli. [DS]

çısımak, [*eT.* çī *(nem)* > çı-sı-mak] *(çı:sımak) {ağız} gçsz. f. [-r]* Hafif hafif terlemek. [DS]

çısmak, [çıs-mak ?] *{ağız} gçsz. f. [-ar]* Susmak; pusmak. [DS]

çışkımak, [çış-kı-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r]* Oyunda mızıkçılık etmek. [DS]

çışmak, -ğı [çış-mak ?] *{ağız} is.* Şimşek. [DS]

çıt[1], [çat / çet / çıd / çıt / çit *(yans.)*] *is.* Güçlü bir şekilde vurma, çarpma, kırma, patlama, dağılma, yanma ve tutuşmayı anlatan kök. [Zülfikar] *çıt, çıt-ık, çıt-ı, çıt-ı pıtı, çıt-ır çıt-ır, çıt-ır-mak, çıt-ır-tı, çıt+kır-ıl-dı-m, çıt-lık*

çıt[2], [çat / çıt / çit *(yans.)*] *is.* Kızma, kavga etme vb. durumlarında bağırma, rastgele konuşma ve söylenmeyi anlatan kök. [Zülfikar] *çıt-ır-an, çıt-ır pıtır, çıt-r-ık*

çıt[3], [çıt *(yans.)*] *is.* Kırılan bir ağaç vb. çubuğun çıkardığı hafif ve süreksiz ses. ⊡ **çıt çıkarmamak,** *Hiç ses çıkarmamak.*|| **çıt çıkmamak,** *En hafif bir ses bile çıkmamak.*|| **çıt çıt,** *Birbiri ardınca çıkan çıtırtılı ses.*|| **çıt etmek,** *Çıt sesi çıkarmak.*|| **çıtı çıkmamak,** *(Çocuk için) yaramazlık etmemek; gürültü yapmamak.*|| **çıt pıt,** *Çıt ve pıt sesleri çıkararak.*|| **çıt yok,** *En küçük bir ses bile olmamak.*

çıt[4], [çıt / çit] *{eT} is.* **1.** Çit. [ETY] **2.** Kamıştan yapılan kulübe. [ETY] **3.** *{ağız}* Çalı çırpı. [DS] ⊡ **çıt parmak,** *Serçe parmak.*

çıt[5], [çıt] *{ağız} is.* **1.** Asma kilit. **2.** Anahtar. [DS]

çıt[6], [Sansk. citra *(renkli)* > Far. çīt => çıt / çit] *{ağız} is.* **1.** Baş örtüsü. **2.** Yemeni. [DS]

çıt[7], [çift > çıt] *{ağız} is.* Odun taşıyan kağnı. [DS]

çıta[1], [Moğ. cida *(mızrak)* > çıda > çıta] *(çı'ta) is.* **1.** Düzgün biçilmiş ensiz ve uzun tahta. **2.** İki metal parçanın ek yerini örtmekte kullanılan madenî plak. **3.** Yan yana gelen, fakat birleştirilmeden eklenen tahtaların ek yerlerini çivileyerek örtmekte kullanılan ince dar tahta parçası. ⊡ **çıta gibi,** *Sağlıklı, çevik ve görünümü zarif.*|| **çıta parmak,** *{ağız} Küçük parmak.* [DS]

çıta[2], [? çıta] *{ağız} is.* Bir tarafı çapa, diğer tarafı tırmık olarak kullanılan tarım aracı. [DS]

Çıtak, [çıtak] *{ağız} öz. is.* Bulgaristan'ın Deliorman bölgesinde yaşayan, Kıpçakçanın değişik bir ağzını konuşan bir Türk topluluğu.

çıtak[1], **-ğı** [çıt-ak ?] *{ağız} sf.* **1.** (Sığır için) boynuzları düzgün bir hilali andıran. **2.** Dağda yaşayan ve odunculukla geçinen; dağlı. **3.** Huysuz, kavgacı; ağzı bozuk. **4.** Kaba saba, düzgün konuşamayan; şivesi bozuk kimse. **5.** Açıkgöz; kurnaz. [DS]

çıtak[2], **-ğı** [çıt-ak] *{ağız} sf.* (Kişi için) evlenmeye ilk yeltenen. [DS]

çıtak[3], **-ğı** [çıt-ak] *{ağız} is.* İyi giyimli, yakışıklı delikanlı. [DS]

çıtak[4], **-ğı** [çıt-ak] *{ağız} is.* Çobana dışarıdan katılan davar; katıntı. [DS]

çıtak[5], **-ğı** [çat-ak > çıt-ak] *{ağız} is.* Bir dalda bulunan dört beş meyve topluluğu. [DS]

çıtalı, [çıta-lı] *sf.* **1.** Çıtası bulunan. **2.** Çıta ile birleştirilmiş olan.

çıtanak, -ğı [çıt-anak] *{ağız} is.* **1.** Küçük dal. **2.** Bir dalda bir arada bulunan dört beş meyve topluluğu. [DS]

çıtarı, [Far. se *(üç)* + tār *(tel)*] *{OsT} is.* Bir tel ipek, iki tel pamuk ipliği ile, bez ayağı armürle sarı ve kırmızı çubuklu dokunmuş kumaş; diba.

çıtari, [Yun. kitari] *is. zool.* Bir balık türü, *(Salpa salpa).*

çıtavık, -ğı [çıt-a-gı-k > çıtavık] *{ağız} is.* Yara; çıban. [DS]

çıtçıt[1], [çıt *(yans.)* + çıt] *is.* **1.** Elbise, çanta gibi iki ayrı parçası bulunan şeylerin kapalı kalmasını sağlayan erkek, dişi olarak birbiri içine geçen bir tür düğme; fermejüp. **2.** Dolap kapaklarını kapalı tutmak için özel olarak imal edilmiş geçmeli veya manyetik tertibat.

çıtçıt[2], [çıt+çıt] *{ağız} is.* İncir ağacının, yapraklardan önce verdiği ilk meyve. [DS]

çıtçıt[3], [çıt+çıt] *{ağız} is.* **1.** Patlamış mısır. **2.** Keten tohumu. **3.** Kenevir tohumu. [DS]

çıtçıtan, [çıt+çıt-an] *{ağız} is.* Çitlembik. ⊡ **çıtçıtan ağacı,** *{ağız} Çitlembik ağacı.* [DS]

çıtçıtı[1], [çıt *(yans.)* + çıt-ı] *{ağız} is.* Fermejüp. [DS]

çıtçıtı[2], [çıt+çıt-ı] *{ağız} is.* Bakır tabak; bakır tepsi. [DS]

çıtçıtlama, [çıt+çıt-la-ma] *is.* Bir elbisenin veya çantanın çıtçıtını takma eylemi.

çıtçıtlamak, [çıt+çıt-la-mak] *gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* **1.** (Elbise, çanta veya dolap için) çıtçıt takmak. **2.** Bu eşyaların çıtçıtını iliklemek; çıtçıt ile kapamak, tutturmak.

çıtdama, [çıt-la-ma > çıt(d)a-ma] *{ağız} is.* Ayçiçeği tohumu. [DS]

çıtdık, -ğı [Erme. tsilik / çıt *(yans.)* > çıt(d)-ık] *{ağız} is.* Dişilik organı. [DS]

çıten, [çıt-an > çıten] *{ağız} is.* Ağaç dallarından yapılmış küçük kulübe. [DS]

çıtı[1], [çıt-ı] *{ağız} is.* Mısır patlatmak için kullanılan bir tava çeşidi. [DS]

çıtı[2], [çıt-ı] *{ağız} is.* **1.** Sonbaharda toplanan meyve ve sebzenin ağaçlarına ve bitki köklerine bağlanarak çatılmış şekli. **2.** Bir araya bağlanmış mısır koçanı. [DS] ⊡ **çıtı mıtı,** *{ağız} Samimiyet; içtenlik.* [DS]

çıtı[3], [çıt *(yans.)* > çıt-ı] *is.* Küçüklük ve incelik anlatan yansımalı gövde. ⊡ **çıtı pıtı,** *(Kız çocuğu veya kadın için) ufak tefek, şirin ve sevimli.*

çıtı^4, [çıt *(yans.)* > çıt-ı] *{ağız} is.* Çıtçıt. [DS]

çıtı^5, [çıt-ı] *{ağız} is.* **1.** Anahtar. **2.** Asma kilit. [DS]

çıtık^1, **-ğı** [çıt-ık] *{ağız} is.* **1.** Küfe, sepet örmekte kullanılan soyulmuş fındık çubuğu. **2.** Tuzak. [DS]

çıtık^2, **-ğı** [çit-ik > çıt-ık] *{ağız} sf.* Bitişik. [DS]

çıtık^3, **-ğı** [çıt-ık] *{ağız} is. zool.* Serçeden küçük, sırtı kahverengi ile siyah arası, göğsü kirli sarı, gagası siyah bir kuş; su serçesi, *(Passer mobiticus).* [DS] ⊡ **çıtık parmak,** *{ağız} Küçük parmak; serçe parmak.* [DS]

çıtıl^1, [çıt-ıl] *{ağız} is.* **1.** Kavga. **2.** *sf.* (Kişi için) kavgacı. [DS] ⊡ **çıtıl çıkarmak,** *Kavga çıkarmak.*

çıtıl^2, [çıt-ıl] *{ağız} is.* **1.** Üzerinde kendir ipi bükülen çatal ağaç. **2.** Kesilen ağacın yerde kalmış olan ince dalları. **3.** Yeni çıkmış ağaç dalları; taze dal; filiz. **4.** Dikenlik. [DS]

çıtılcı, [çıt-ıl-cı] *{ağız} sf.* Kavgacı. [DS]

çıtıldamak, çıt-ıl-da-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-d(ı)-yor]* (Yolda yürüyen hayvan ve insan için) ayakları ses çıkarmak. [DS]

çıtılgı^1, [çıt-ıl-ġu / çıt-ıl-kı / çıt-ur-ġu> çıt-ıl-ġı چتلغى] *{ağız} is.* **1.** *{OsT}* Birbirine geçmiş ağaçlık, çalılık ya da orman. **2.** Söğüt ve kavak ağaçlarının ince dalları. **3.** Entarilerin kenarlarına yapılan işleme. **4.** Su içinde dal ve artıklardan meydana gelmiş set. **5.** *sf.* Sık. [DS]

çıtılgı^2, [çıt-ıl-gı] *{ağız} is.* Kıvılcım. [DS]

çıtılgu, [çıt-ıl-ġu / çıt-ıl-kı / çıt-ur-ġu چتلغو] *{eAT} is.* → çıtılgı^1.

çıtılkı, [çıt-ıl-ġu / çıt-ıl-kı / çıt-ur-ġu چتلقو] *{OsT} {ağız} sf.* Birbirine geçmiş; dolaşık. [DS]

çıtıltı, çıt-ıl-tı] *{ağız} is.* Hafif ses; çıt sesi. [DS]

çıtıman, [çıtı-man ?] *{ağız} is.* Hayvan yemi yığını. [DS]

çıtımak, [çıt-ı-mak] *{ağız} gçl. f. [-r]* Kumaş, elbise vb.nin eskiyen, yırtılan yerlerini örmek suretiyle dikmek. [DS]

çıtımık, -ğı [çıt-ı-mık] *{ağız} sf.* **1.** Çok; bol. **2.** Sık. **3.** *is.* Sakız ağacı meyvesi. [DS]

çıtımıtı, [çıt *(yans.)* > çıt-ı+(m)ıtı] *{ağız} is.* Samimiyet; içtenlik. [DS]

çıtımkı, [çıt-ıl-kı > çıt-ım-kı] *{ağız} is.* Söğüt ve kavak ağacının ince dalları. [DS]

çıtın^1, [çetin > çıt-ın] *{ağız} is.* İçi güçlükle çıkan ceviz; çetin ceviz. [DS]

çıtın^2, [çıt-ın] *{ağız} is.* Küçük dal. [DS]

çıtınak, -ğı [çıt-anak > çıt-ınak] *{ağız} is.* Küçük dal. [DS]

çıtıngı, [çıt-ın-gı] *{ağız} is.* Kuru ağaç ve çah dalları. [DS]

çıtıngılı, [çıt-ın-gı-lı] *{ağız} sf.* Birbirine girmiş; karışık; dolaşık. [DS]

çıtınık, -ğı [çıt-ın-ık] *{ağız} is.* **1.** Sarp taşlı yer. **2.** *sf.* Birbirine girmiş; karışık; dolaşık. [DS]

çıtınkılı, [çıt-ın-gı-lı] *{ağız} sf.* Birbirine girmiş; dolaşık; karışık. [DS]

çıtınuk, -ğu [çıt-ın-ık] *{ağız} sf.* Birbirine girmiş; karışık; dolaşık. [DS]

çıtıpıtı, [cıt-ı+pıt-ı] *{ağız} is.* Fermejüp; çıtçıt. [DS]

çıtır^1, [çıt *(yans.)* > çıt-ır] *is.* **1.** Yanan bir odun veya kömürün çıkardığı ses. **2.** Gevrek bir yiyeceğin ağızda çiğnenirken çıkardığı ses. **3.** İnce tahta veya dal parçalarının kırılırken çıkardığı ses. **4.** *{ağız} is.* Gevretilmiş ekmek ve simit. [DS] **5.** *{ağız}* Kavrulmuş kabak çekirdeği. [DS] **6.** *sf.* Karışık; birbirine girmiş; dolaşık. ⊡ **çıtır çıtır,** *Çıtırdayarak.* || **çıtır pıtır,** *1. (Küçük çocuk için) düzgün ve tatlı konuşma. 2. Kibrit.*

çıtır^2, [*eT.* çatır *(nişadır)* > çıtır / çotur] *{ağız} sf.* **1.** Çamaşır kili. **2.** Kibrit. **3.** *sf.* Çorak; alkali. [DS]

çıtır^3, [çıt *(yans.)* > çıt-ır] *sf. {ağız}* (Kişi için) kısa boylu; ufak. [DS] ⊡ **çıtır mıtır,** *{ağız} (Kişi için) ufak tefek.* [DS]|| **çıtır pıtır,** *{ağız} (Kişi için) ufak tefek; çıtı pıtı.* [DS]

çıtır^4, [çıt-ır] *{ağız} is.* Diken; çalı. [DS]

çıtır^5, [? çıtır] *{ağız} is.* Tahıl ölçüsü; kile. [DS]

çıtıranmak, [çıtır *(yans.)* > çıtır-a-n-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* Sinirlenip rahatı kaçmak. [DS]

çıtırçıtır, [çıtır *(yans.)* + çıtır] *{ağız} sf.* Küçük; ufak. [DS]

çıtırdama, [çıt-ır-da-ma] *is.* Çıtırtı sesi çıkarma eylemi.

çıtırdamak, [çıt-ır-da-mak] *gçsz. f. [-r] [-d(ı)-yor]* **1.** Çıtır çıtır ses çıkarmak. **2.** Çıtır çıtır etmek. **3.** (Tuzlar için) kristalleşme sırasında su kaybından dolayı ses çıkarmak.

çıtırdatış, [çıt-ır-da-t-ış] *is.* Çıtırdatmak eylemi veya biçimi.

çıtırdatma, [çıt-ır-da-t-ma] *is.* Çıtır çıtır ses çıkartmak işi.

çıtırdatmak, [çıt-ır-da-t-mak] *gçl. f. [-ır]* Çıtır çıtır ses çıkartmak.

çıtırdayış, [çıt-ır-da-y-ış] *is.* Çıtırdamak eylemi veya biçimi.

çıtırga, [çıt-ır-ga] *is.* **1.** Yapraklı ağaç dalı. **2.** *{ağız}* Meşe yaprağı. [DS]

çıtırgı^1, [çıt-ır-gı] *{ağız} is.* **1.** Söğüt ve kavak ağacının ince dalları. **2.** Ardıç ağacının yapraklı uçları. [DS]

çıtırgı^2, [çıt-ır-gı] *{ağız} is.* Elbiselerin kol ve yakasına ince çizgi şeklinde yapılan nakış. [DS]

çıtırgı^3, [çıt-ır-gı] *{ağız} sf.* (Kişi için) ince düşünen. [DS]

çıtırgı^4, [çıt-ır-gı] *{ağız} is. bot.* Silcan, *(Smiax).* [DS]

çıtırgu, [çıt *(yans.)* > çıt-ır-gu] *{ağız} is.* Küçük dolu tanesi. [DS]

çıtırıh^1, [çıt-ır-ık > çıtırıḫ] *{ağız} is.* Söğüt ve kavak ağacının ince dalları. [DS]

çıtırıh[2], [çıt-ır-ık > çıt-ır-ıḫ] *{ağız} sf.* Karışık; birbirine girmiş; dolaşık. [DS]

çıtırıh[3], [çıt-ır-ık > çıt-ır-ıḫ] *{ağız} is.* Kıvılcım. [DS]

çıtırık[1], **-ğı** [çıt-ır-ık] *{ağız} is.* Bir sırada dikilmiş ağaçlar. [DS]

çıtırık[2], **-ğı** [çıt-ır-ık] *{ağız} is.* Dert; hastalık. [DS]

çıtırık[3], **-ğı** [çıt-ır-ık] *{ağız} sf.* Çok konuşan; geveze. [DS]

çıtırık[4], **-ğı** [çıt-ır-ık] *{ağız} is.* Dağ eteklerindeki taşlı yol. [DS]

çıtırık[5], **-ğı** [çıt-ır-ık] *{ağız} is.* Kavga. [DS]

çıtırık[6], **-ğı** [çıt-ır-ık] *{ağız} is.* Kavun ve incir üzerinde görülen küçük çatlaklar. [DS]

çıtırık[7], **-ğı** [çıt-ır-ık] *{ağız} is.* Kıvılcım. [DS]

çıtırık[8], **-ğı** [çıt-ır-ık] *{ağız} is.* Küçük dolu tanesi. [DS]

çıtırık[9], **-ğı** [çıt-ır-ık] *{ağız} sf.* **1.** Karışık; dolaşık; güç. **2.** Sık. **3.** İnce, kuru ağaç dalları. [DS]

çıtırık[10], **-ğı** [çıt-ır-ık] *{ağız} is.* **1.** İki derenin birleştiği yer. **2.** Çıkacak ayın son, girecek ayın ilk günleri. [DS]

çıtırım, [çıt-ır-ım] *{ağız} sf.* **1.** Çok güçlü; sert. **2.** Çok; bol. [DS]

çıtırkı, [çıt-ır-gı > çıt-ır-kı] *{ağız} is.* Söğüt ve kavak ağacının ince dalları. [DS]

çıtırlanmak[1], [çıtır-la-n-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* Dolaşmak; karışmak. [DS]

çıtırlanmak[2], [çıtır-la-n-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* Yarılmak; ayrılmak; çatlamak. [DS]

çıtırlanmak[3], [çıtır-la-n-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* Sinirlenip huzuru kaçmak. [DS]

çıtırlaşmak, [çıtır-la-ş-mak] *{ağız} işteş. f. [-ır]* Birbirine girmek; karışmak; dolaşmak. [DS]

çıtırlı[1], [Far. se *(üç)* + tār *(tel)* > çıtır-lı] *{ağız} sf.* Çizgili. [DS]

çıtırlı[2], [çıtır-lı] *{ağız} sf.* Yaralı. [DS]

çıtırlı[3], [çıtır-lı] *{ağız} sf.* (Kavun, yemiş vb. için) üzerinde küçük çatlaklar bulunan. [DS]

çıtırmak[1], [çıt *(yans.)* > çıt-(t)ır-mak] *{ağız} gçl. f. [-ır]* İki parmak arasında sıkıştırdıktan sonra döndürerek atmak. [DS]

çıtırmak[2], [çıtır-mak] *{ağız} is.* Susam helvası. [DS]

çıtırman, [çıtır-man] *{ağız} is.* Biçilmiş ekin yığını. [DS]

çıtırmık, [çıt-ır-mık] *is.* Pekmezi, susam veya haşhaş ile karıştırarak yapılan bir çeşit tatlı veya helva.

çıtırtı, [çıt *(yans.)* > çıt-ır-tı] *is.* Çıtırdayan şeyden çıkan kesik ve hafif ses.

çıtışma, [çıt-ış-ma] *{ağız} is.* Köpek çiftleşmesi. [DS]

çıtkama, [çıt-ka-ma] *{ağız} is.* Kavga. [DS]

çıtkı, [çıt-kı] *{ağız} is.* Kadın hotozunun etrafına süs için dikilen kırmızı basma veya ipek şerit. [DS]

çıtkırıldım, [çıt+kır-ıl-dı-m] *sf.* **1.** Aşırı duyarlık, çekingenlik ve incelik gösteren. **2.** Çabuk yorulan veya hastalanan, güçsüz.

çıtkırıldımlık, -ğı [çıt-kır-ıl-dı-m-lık] *is.* Çıtkırıldım olma durumu.

çıtlah, [çıt-la-k > çıtlaḫ] *{ağız} is.* Kıvılcım. [DS]

çıtlak[1], **-ğı** [çıt *(yans.)* > çıt-la-k] *{ağız} is.* **1.** Kıvılcım. **2.** Kibrit. [DS]

çıtlak[2], **-ğı** [çıt-la-k] *{ağız} is.* Kapı mandalı; zemberek. [DS]

çıtlak[3], **-ğı** [çıt-la-k] *{ağız} is.* Tuzlanmış yeşil zeytin. [DS]

çıtlak[4], **-ğı** [çıt-la-k] *{ağız} is.* **1.** Kavrulmuş mısır ve unu. **2.** Kenevir tohumu. [DS]

çıtlak[5], **-ğı** [çıt-la-k] *{ağız} is.* Fermuar. [DS]

çıtlak[6], **-ğı** [çıt-la-k] *{ağız} is.* Çatlak. [DS]

çıtlak[7], **-ğı** [çıt-la-k] *{ağız} is.* **1.** Kara kavuk otu; hindiba, *(Chondrilla juncea)*. **2.** Bu otun kökünden çıkarılan sakız. [DS] ⊡ **çıtlak sakızı,** *{ağız} Kara kavuk otunun sütünden hazırlanan sakız.* [DS]

çıtlak[8], **-ğı** [çıt-la-k] *{ağız} is.* Çitlembik, *(Celtis orientalis)*. [DS]

çıtlama, [çıt-la-ma] *is.* **1.** Çıt sesi çıkarma; çıtlamak eylemi. **2.** *{ağız}* Etle tırnak arasında oluşan yangı. [DS]

çıtlamak[1], [çıt *(yans.)* > çıt-la-mak] *gçsz. f. [-r] [-l(ı)-yor]* **1.** Çıt sesi çıkarmak. *{ağız} (aynı)* [DS] **2.** Çıt sesi çıkararak kırılmak, yarılmak veya ezilmek. **3.** *{ağız}* Çatlamak. [DS] **4.** *{ağız}* (Meyve sebze için) çiçekleri açılmak. [DS]

çıtlamak[2], [çıt *(yans.)* > çıt-la-mak] *gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor] {ağız}* Söylemek; sözünü etmek. [DS]

çıtlamak[3], [çıt *(yans.)* > çıt-la-mak] *gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* **1.** Fıstık, çekirdek gibi kuru yemişlerin bir ucundan diş vb. ile bastırarak açmak; hafifçe çatlatmak. **2.** Böyle yaparak yemek.

çıtlamık, -ğı [çıt *(yans.)* > çıt-la-mık] *is.* Çitlembik ağacı.

çıtlatılma, [çıtla-t-ıl-ma] *is.* Çıtlatma işi yapılmak; çıtlatılmak eylemi.

çıtlatılmak, [çıtla-t-ıl-mak] *edil. f. [-ır]* Çıtlatmak eylemi yapılmak.

çıtlatış, [çıtla-t-ış] *is.* Çıtlatma eylemi ve biçimi.

çıtlatma, [çıtla-t-ma] *is.* Çıtlamasını sağlama eylemi.

çıtlatmak, [çıtla-t-mak] *gçl. f. [-ır]* **1.** Çıtlamasını sağlamak; çıt sesi çıkartmak. **2.** Söylenmesi gereken şeyin bir kısmını söyleyerek geri kalanını anlayışına bırakmak; ihsas etmek. **3.** *{ağız} mecaz.* Bir kimseye bilmediği bir şeyi birazcık duyurmak; sezdirmek; belirtmek. [DS] **4.** Fıstık gibi şeylerin ağzını, kabuğu yarılacak kadar kırmak.

çıtlayış, [çıt-la-y-ış] *is.* Çıtlama eylemi ve biçimi.

çıtlık, -ğı [çıt-lık] *is.* **1.** *bot.* Karaağaçgillerden sakız ağacının mercimekten biraz büyük, buruk lezzetli meyvesi; çitlembik; melengiç. **2.** *{ağız}* Sakız ağacı. *(Celtis orientalis)*. [DS] **3.** *{ağız}* Kenevir tohumu. [DS] **4.** *{ağız}* Hindiba. [DS] **5.** *{ağız}* Kara kavuk

otu ve bu otun kökünden çıkarılan sakız. [DS] **6.** *{ağız}* Çengel sakızı. [DS] **7.** *{ağız}* Labada. [DS] **8.** *{ağız}* Çalı süpürgesi. [DS] **9.** *{ağız}* Çalı kuşu. [DS] ⧉ **çıtlık çekirgesi,** *{ağız} (Kişi için) her şeye burnunu sokan.* [DS]|| **çıtlık çıbanı,** *{ağız} tıp. Vücudun kol ve bacak kısmında çıkan küçük çıban.* [DS]|| **çıtlık sakızı,** *{ağız} Kara kavuk otunun kökünden çıkarılan sakız.* [DS]

çıtma[1], [çıt-ma / çit-me] *{ağız} is.* Hayvan tekmesi. [DS]

çıtma[2], [çat-ma > çıt-ma] *{ağız} is.* Pencere kafesi. [DS]

çıtma[3], [çıt-ma] *{ağız} is.* Beyaz hamam havlusu. [DS]

çıtma[4], [çent-me > çınt-ma > çıt-ma] *{ağız} is.* İnce ince doğrama; kıyma. ⧉ **çıtma gabah** (kabak), *{ağız} Kabak ve mercimekle yapılan bir yemek.* [DS]

çıtmak[1], [çent-mek > çınt-mak > çıt-mak] *{ağız} gçl. f. [-r]* Yontmak. [DS]

çıtmak[2], **-ğı** [çıt-(ı)n-ak > çıt-mak] *{ağız} is.* Portakal vb. dilimlerinin birkaç tanesinin bir arada bulunması durumu. [DS]

çıtme, [çit-me > çıt-me] *{ağız} is.* Hayvan tekmesi. [DS]

çıtmıh, [çıt-mık > çıtmıḫ] *{ağız} is.* Hayvan tekmesi. ⧉ **çıtmıh atmak,** *{ağız} Tekme atmak.* [DS]

çıtmık[1], **-ğı** [çıt-mık] *{ağız} is.* Tekme. [DS]

çıtmık[2], **-ğı** [çıt-mık] *{ağız} is.* Çıra. [DS]

çıtmık[3], **-ğı** [çıt-mık] *{ağız} is.* Çitlembik. [DS]

çıtmuklamak, [çıt-mık-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(u)-yor]* Bozmak. [DS]

çıtnak, -ğı [çıt-(ı)n-a-k] *{ağız} sf.* **1.** Çift. **2.** (Meyve dilimi için) bitişik; çatal.[DS] ⧉ **çıtnak kara,** *{ağız} Bir üzüm çeşidi.* [DS]

çıtnaşmak, [çıt-(ı)n-a-ş-mak] *{ağız} işteş. f. [-ır]* (Hayvan, özellikle köpek için) çiftleşmek. [DS]

çıtnık, -ğı [çıt-lık / çıt-(ı)n-ık] *{ağız} is.* Kara kavuk otu, *(Chondrilla juncea).* [DS]

çıtpıt, [çıt *(yans.)* + pıt *(yans.)*] *is.* **1.** Ayak altında ezildiği veya bir yere sürtüldüğü zaman çıtır pıtır sesler çıkaran bir çocuk eğlence aracı; çatapat. **2.** *{ağız}* Çıtçıt; fermejüp. [DS]

çıtrak, -ğı [çıt *(yans.)* > çıt-(ı)r-a-k] *{ağız} is.* Diken; çalı. [DS]

çıtraklık, -ğı [çıtrak-lık] *{ağız} is.* Çalılık; fundalık. [DS]

çıtrık[1], **-ğı** [çıt *(yans.)* > çıt-(ı)r-ık چتريق] *{OsT} is.* Kıvılcım; şerare.

çıtrık[2], **-ğı** [çıt *(yans.)* > çıt-(ı)r-ık] *{ağız} is.* **1.** Yansıma. **2.** Kavgacı çocuk. [DS]

çıtrık[3], **-ğı** [çıt *(yans.)* > çıt-(ı)r-ık] *{ağız} sf.* (Kişi için) ufak tefek. [DS]

çıttadak, -ğı [çıtt-adak] *{ağız} zf.* Çıt diye ses çıkararak. [DS]

çıttır, [çıt(t)-ır] *{ağız} sf.* Ufak; cıttır. [DS]

çıttırım, [çıt *(yans.)* > çıtt-ır-ım] *{ağız} is.* Çocukların su üzerinde sektirdikleri yassı taş. [DS] ⧉ **çıttırım çıt,** *{ağız} folk. Çocuk oyunlarında kapının açılıp kapanmasını anlatan söz.* [DS]

çıttırmak, [çıt-tır-mak] *{ağız} gçsz. f. [-ır]* **1.** (Mermi vb. atılan şey için) hedefe isabet ettirmek. **2.** Bir ağacı, bir vuruşta keserek kesilen parçasını fırlatmak. [DS]

çıturgu, [çıt-ıl-ğu / çıt-ıl-kı / çıt-ur-ğu چترغو] *{OsT} is.* Birbirine geçmiş ağaçlık, çalılık ya da orman.

çıturgu, [çıt-ır-gı > çıt-ur-ġu] *{ağız} is.* Fırtına. [DS]

çıv[1], [çav / çıv / çiv *(yans.)*] *is.* Ansızın fırlama, kaçma, kayma ya da uçma hareketlerini anlatan kök. [Zülfikar] *çıv-mak, çıv-gın, çıv-la-mak, çıv-ı-la-mak*

çıv[2], [çıv *(yans.)*] *is.* Cıvık hâlde bulunmayı anlatan kök. [Zülfikar] *çıv-ı-k*

çıv[3], [çıv / çiv *(yans.)*] *is.* Kuşların ötüşmesini, fısıltılı hâlde konuşmayı anlatan kök. [Zülfikar] *çıv-ıl-da-mak*

çıv[4], [Çin. chio] *{eT} is.* **1.** Boynuz. **2.** Köşe. [Clauson]

çıv[5], [*eT.* çığ > çıv] *{ağız} is.* Kestane çubuklarından örülmüş yer sofrası tablası. [DS]

çıvaç, -cı [*eT.* çöğ *(yalım)* > çoğ-aç > çıvaç] *{ağız} is.* Soğuk havalarda az ısıtan güneş. [DS]

çıvangar, [Moğ. cevün ġar] *{ağız} is.* Sol taraf. [DS]

çıvdırgın, [çıv-dır-mak > çıv-dır-gın] *{ağız} sf.* Deli; çıldırmış; mecnun. [DS]

çıvdırma, [çıv *(yans.)* > çıv-dır-ma] *is.* Çıvma işini yaptırma eylemi.

çıvdırmah, [çıv-dır-mak > çıv-dır-maḫ] *{ağız} gçsz. f. [-ır]* Delirmek. [DS]

çıvdırmak[1], [çıv *(yans.)* > çıv-dır-mak] *gçl. f. [-ır]* **1.** Çıvmak eylemini yaptırmak. **2.** Çıvmasını sağlamak. **3.** *{ağız}* Fırlatmak. [DS]

çıvdırmak[2], [çıv-dır-mak] *{ağız} gçsz. f. [-ır]* Delirmek. [DS]

çıvdırmak[3], [çıv-dır-mak] *{ağız} gçl. f. [-ır]* Ağacın kabuğunu yontarak özünü çıkarmak. [DS]

çıvga, [çıv *(yans.)* > çıv-gā] *(çıvga:) is.* **1.** *{eT}* Ökse çubuğu. [Gabain] [EUTS] **2.** Sığır boynuzu. **3.** *{ağız}* Budaksız, düzgün çubuk. [DS] **4.** *{ağız}* Taze ve ince söğüt dalı. [DS] **5.** *sf.* İnce, zayıf, kuru cılız.

çıvgaçı, [çıvğa-çı] *{eT} is.* Tuzak kurarak avlanan avcı; tuzakçı; ökseci. ⧉ **çıvgacı tor,** *Ağ atıcı; tor kurucu; tuzak kuran.* [EUTS]

çıvgan, [çıv-gan] *{ağız} sf.* **1.** (Hayvan için) zayıf, cılız ve ince. **2.** *is.* Boynuzları geriye bükülmüş sığır. [DS]

çıvgar, [Yun. zevgari *(ekleme)*] *is* **1.** Çift süren öküz. **2.** Çift süren veya araba çeken hayvanlara yardımcı olarak koşulan hayvan. *{ağız} (aynı)* [DS] **3.** *{ağız}* Dört tekerlekli yük arabası. [DS] **4.** *{ağız}* Odun ve

kereste araçlarında ipi gerdiren sopa. [DS] ⊡ **çıvgar ağacı,** *{ağız} Çıvgara koşulan öküzlerin koşulduğu ağaç.* [DS]|| **çıvgar takımı,** *{ağız} Çıvgar ağacı.* [DS]

çıvgarlamak, [çıvgar-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Bir çift öküzün önüne bir çift öküz daha koşmak. [DS]

çıvgın, [çıv *(yans.)* > çıv-mak > çıv-gın] *{ağız} is.* **1.** Rüzgârlı havada yağmurla karışık yağan kar. **2.** Ağaç sürgünü; filiz. **3.** *sf.* (Kadın için) hafifmeşrep. [DS] ⊡ **çıvgın yağmak,** *{ağız} (Yağmur için) şiddetli yağmak.* [DS]

çıvı, [Far. dīv > çuvı / çıvı / cıgı [Clauson]] *{eT} is.* → cığı.

çıvıl, [çıv-ıl] *{ağız} sf.* Küçük. [DS]

çıvıldamak, [çıv-ıl-da-mak چوِلده مق] *{OsT} gçsz. f. [-r] [-d(ı)-yor]* Fısıldamak.

çıvıldı, [çıv *(yans.)* > çıv-ıl-dı چوِلدی] *{OsT} is.* Fısıltı.

çıvıldu, [çıv-ıl-du چوِلدو] *{OsT} is.* → çıvıldı.

çıvılgın, [çıv-ıl-gın] *{ağız} is.* Kıvılcım. [DS]

çıvıncak, [çıv-ın-(a)cak] *{ağız} is.* Salıncak. [DS]

çıvış, [çıv-ış] *{eT} is.* Ekşi.

çıvka, [*eT.* çıv-ġa > çıv-ka] *{ağız} is.* **1.** Kavak ve söğüdün yeni sürmüş yumuşak ve ince dalları. **2.** Budaksız, düzgün çubuk. **3.** Sivri boynuz. [DS]

çıvkar, [Yun. zevgari *(koşum)*] *{ağız} is.* **1.** Yardım. **2.** Boyunduruğa koşulan bir çift öküze yardım için koşulan ikinci çift öküz. **3.** Pulluk öküzle kullanılacağı zaman pulluk halkasına takılan ok. [DS]

çıvkı, [çıv-kı] *{ağız} is.* Kavak ve söğüt ağaçlarının yeni sürmüş ince ve yumuşak dalları. [DS]

çıvkın, [çıv *(yans.)* > çıv-kın] *{ağız} is.* Rüzgârlı havada karla karışık yağan yağmur. [DS]

çıvlama, [çıv *(yans.)* > çıv-la-ma] *is.* **1.** Fışkırarak akma eylemi. **2.** Çıv diye sürekli ses çıkararak fırlama, uçma eylemi.

çıvlamak[1], [çıv *(yans.)* > çıv-la-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(ı)-yor]* **1.** (Su için) fışkırarak akmak. **2.** (Sopa, ok vb. şeyler için) çıv sesi çıkararak gitmek; fırlamak. [DS] ⊡ **çıvlayıp gitmek,** *{ağız} (Hızla atılan şey için) ses çıkararak gitmek.* [DS]

çıvlamak[2], [cav-la-mak > çıv-la-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r]* Tüyleri dökülmek; cavlamak. [DS]

çıvma, [çıv-ma] *is.* Çıvma durum ve eylemi.

çıvmak, [çıv *(yans.)* > çıv-mak] *{ağız} gçsz. f. [-ar]* **1.** Fırlamak. **2.** Atlamak. **3.** Sıçramak; hoplamak. **4.** Kaçmak. **5.** (Hızla giden bir şey için) bir şeye çarpıp yön değiştirmek; sekmek; çavmak; çağmak. **6.** (Bitkiler için) filiz vermek; çok uzamak. **7.** (Kapalı yerdeki sıvılar için) basınç altında kalıp fışkırmak. **8.** Salıncakta salınmak. **9.** (Hayvan için) yoldan çıkmak. **10.** (Yıldız için) kaymak. **11.** (Atılan taş için) düz gitmek. [DS]

çıvşagun, [çıvşā-mak > çıv-(ı)ş-ā-ġun] *(çıvşa:gun) {eT} sf.* Ekşi. [EUTS]

çıvşamak, [*çıvış > çıv-(ı)ş-ā-mak] *{eT} gçsz. f. [-r]* **1.** (Yiyecek, içecek vb. için) ekşimek; bozulmak; mayalanmak. [Clauson] **2.** (Mide için) yanmak; ekşimek; bulanmak.

çıvşang, [çıv(ı)ş-ā-ñ / civşeñ] *(cıvşa:ñ) {eT} is.* Ekşi şarap; bozulmuş şarap. [DLT]

çıvşatmak, [cıvşā-mak > çıv(ı)ş-a-t-mak] *{eT} gçl. f. [-ur]* Ekşitmek; bozmak. [DLT]

çıvtan, [çiğdem > çıvtan] *{ağız} is.* Çiğdem. [DS]

çıy[1], [çag / çağ / çah / çak / çıg / çıh / çık / çıy / çig / çiğ / çik / çiy *(yans.)*] *is.* Tahta, taş, kum, cam, metal eşya ve kuru nesnelerin birbirine çarpmasını, vurmasını, sürtünmesini veya vurmayı çarpmayı anlatan kök. [Zülfikar] *çıy-rı-h, çıy-rı-k,*

çıy[2], [çıy *(yans.)*] *is.* Yanmayı anlatan kök. [Zülfikar] *çıy-ır-da-k*

çıy[3], [çik / çiğ / çığ] *{ağız} sf.* Pişmemiş; çiğ. [DS]

çıyan, [*eT.* çadan *(akrep)*] *is. zool.* **1.** Çokayaklılardan sıcak yerlerde yaşayan, yirmi bir çift eklem bacağı olan, sarımsı esmer renkli, zehirli bir böcek, *(Scolopedra). {eAT} (aynı)* [YE] **2.** *mecaz.* Sarı, soğuk ve sevimsiz kimse. **3.** *{ağız}* Arpa başağının bir teki. [DS] ⊡ **çıyan gibi,** *Hain ve genellikle sarışın kişi.*|| **çıyan gözlü,** *Mavi gözlü.*

çıyancık, -ğı [çıyan-cık] *is.* Beş yüz metreden daha yukarı kesimlerde çayırlıklarda yetişen, kökü genellikle iki kere kendi üstüne bükülü olan bir tür bitki, *(Polygonum bistorta).*

çıyanlık, -ğı [çıyan-lık] *is.* Hainlik; sinsilik. ⊡ **çıyanlık etmek,** *Hainlik etmek, sinsice davranmak.*

çıydam, [? çıydam] *{eT} is.* **1.** Çobanların giydiği yün örme ya da keçeden yapılmış gömlek. **2.** Yatağa doldurulan ince yün. [DLT]

çıyır, [çığ-ır > çıyır] *{ağız} is.* Karda kürekle açılan yol; çığır. [DS]

çıyırdak, -ğı [çıy-ır-da-k] *{ağız} is.* Pırnal meşesi, *(Quercus ilex).* [DS]

çıylatmak, [çuğ-la-t-mak / çī-la-t-mak] *{eT} gçl. f.* **1.** (At için) terletmek. **2.** (Nesne için) ıslatmak. [DLT]

çıynak[1], **-ğı** [çıy-na-k چیناق] *{eAT} {ağız} is.* Tırnak; pençe; cıynak. [DS]

çıynak[2], **-ğı** [çiğ-ne-k / çığ-na-k / çıy-na-k] *{ağız} is.* Çok çiğnenen yer; ayak altı. [DS]

çıypak, -ğı [zıyp > çıyp *(yans.)* > çıyp-ak] *{ağız} is.* Kaygan toprak. [DS]

çıyrık, -ğı [çık-(ı)r-ık / çığrık] *{ağız} is.* **1.** Çıkrık. **2.** Çocukları yürümeye alıştırmakta kullanılan üç tekerlekli araba. [DS]

çıyrımak, [çıyrı-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r]* Tiksinmek. [DS]

çız[1], [çız *(yans.)*] *is.* Kızartma yaparken çıkan sesi anlatan kök. [Zülfikar] *çız*

çız[2], [çız *(yans.)*] *is.* Oyundan kaçmayı, mızıkçılık etmeyi, kaçma ve sıvışma anlatan kök. [Zülfikar] *çız-ık-mak, çız-mak* ⊡ **çız gelmek,** *{ağız} Oyunda kurallara uymamak.* [DS]

çız[3], [çız *(yans.)*] *is.* Ötme, bağırarak konuşma ve ağlamayı anlatan kök. [Zülfikar] *çız-kır-mak*

çız[4], [çız / çiz *(yans.)*] *is.* Sürterek yazma, bir şeyi kazıma, kazıyarak çizmeyi anlatan kök. [Zülfikar] *çız-mak, çız-gı, çız-ık, çız-ık-tır-mak*

çızak, -ğı [çız-ak] *{ağız} is.* Tahterevalli. [DS]

çızdırma, [cız *(yans.)* > cız-dır-ma > çız-dır-ma] *{ağız} is.* Tavada da yapılabilen bir tür sac böreği.[DS]

çızdırmak, [çız-dır-mak] *{ağız} gçsz. f. [-ır]* Koşmak. [DS]

çızdurmak, [çız-dur-mak] *{eT} is.* Çizdirmek. [EUTS]

çızga, [? çızga] *{ağız} is.* Domuz yavrusu. [DS]

çızgı[1], [çız *(yans.)* > çız-gı] *is.* Sözünden dönme; cayma.

çızgı[2], [çız-ıg / çız-gı] *{ağız} is.* **1.** İz. **2.** Çizgi. [DS]

çızgı[3], [çıng-ı / çız-gı] *{ağız} is.* Kıvılcım. [DS]

çızı, [çiz-mek > çiz-i > çız-ı] *{ağız} is.* **1.** Saban veya pulluğun tarlada bıraktığı iz. **2.** Tarladaki su yolu. [DS]

çızıg, [çız-ıġ] *{eT} is.* **1.** Çizgi. [EUTS] **2.** Hareket tarzı ve usulü. [EUTS]

çızıhmak, [çız-ık-mak > çızıḫ-mak] *{ağız} gçsz. f. [-ır]* Sözünden dönmek; caymak. [DS]

çızıhtırmak, [çız-ık-tır-mak > çızıh-tır-mak] *{ağız} gçl. f. [-ır]* **1.** Yazmak. **2.** Karalamak. [DS]

çızık, -ğı [çız-ık] *{ağız} is.* Çizilmiş yer. [DS]

çızıkmak, [çız-ık-mak / çızıḫ-maḫ] *{ağız} gçsz. f. [-ır]* **1.** Kaytarmak. **2.** Son hızla koşmak. **3.** Sözünden dönmek; mızıkçılık etmek. [DS]

çızıktırma, [çız *(yans.)* > çiz-ik-tir-me > çız-ık-tır-ma] *is.* Çizgi çekme işi.

çızıktırmak, [çız *(yans.)* > çiz-ik-tir-mek > çız-ık-tır-mak] *gçl. f. [-ir]* **1.** Kesin olmayan çizgilerle çizmek, yazmak. **2.** Çarçabuk baştan savma yazıp çizmek.

çızılma, [çız *(yans.)* > çız-ıl-ma] *{ağız} is.* Sacda ya da tavada yapılan börek. [DS]

çızıştırmak, [çız *(yans.)* > çız-ış-tır-mak] *{ağız} gçl. f. [-ır]* Yazmak; karalamak. [DS]

çızıttırmak, [çız *(yans.)* > çız-ıt-tır-mak] *{ağız} gçl. f. [-ır]* Yazmak; karalamak. [DS]

çızkırmak, [çız *(yans.)* > çız-kır-mak] *{ağız} gçsz. f. [-ır]* Bağırıp çağırmak. [DS]

çızmak, [çız *(yans.)* > çız-mak] *{eT} gçl. f. [-ar]* Çizmek. [EUTS]

çızmaklamak, [çız *(yans.)* > çız-mak-la-mak] *gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Tırmalamak.

çızmık, -ğı [çız / çır *(yans.)* > çız-mık] *{ağız} is.* Tırnak yarası. [DS]

çızzak, -ğı [çız(z)-ak] *{ağız} is.* Tahterevalli. [DS]

-çi[1], [-cı / -ci / -cu / -cü / -çı / -çi / -çu / -çü] *yap. e.* → -cı, *{eAT} (aynı).*

-çi[2], [-çı / -çi] *{eT} yap. e.* → -çı.

çi-, [Far. çi- چه] *{OsT} ön ek.* Başına getirildiği farsça isimlere "ne" anlamı katar ön ek. ⊡ **çi-fâide,** *{OsT} Ne fayda; kaç para eder.*|| **çi-gûne,** *{OsT} Nasıl; ne türlü.*|| **çi-gûnegî,** *{OsT} Nasıllık; nicelik.*

çi[1], [çan / çang / çank / çeng / çın / çıng / çıñ / çmk / çi / çin / çing / çiñ / çink / çun / çung *(yans.)*] *is.* Cam ya da madenî eşyanın çınlama biçiminde çıkardığı sesi anlatan kök. [Zülfikar] *çi-ri-n-g*

çi[2], [çi *(yans.)*] *is.* Övmeyi, yüz vererek şımartmayı anlatan kök. [Zülfikar] *çi çi, çiçi-le-mek*

çi[3], [çi / çu / çü *(yans.)*] *ünl.* Kümes veya diğer evcil hayvanları kovalama ya da çağırma ünlemi. *çi çi*

çi[4], [çi] *{eT} is.* Topraktaki yaşlık; yaş; ıslaklık; nem. [DLT]

çi[5], [Çin. ch'eng] *{eT} is.* Bitme. [EUTS]

çi[6], [Far. çī] *{eAT} zf.* **1.** Nasıl. **2.** Ne.

çi[7], [çiğ > çī] *(çi:) {ağız} sf.* Çiğ; pişmemiş. [DS]

çib, [çap / çep / çıb / çib / çip / çüp *(yans.)*] *is.* El çırpma ve alkışlama sesini ve hareketini anlatan kök. [Zülfikar] *çib-el-ek, çib-i-cik, çib-ik çalmak*

çiba, [çiba] *{ağız} is.* Göbek. [DS]

çibare, [? çibare] *{ağız} sf.* **1.** (Kişi için) terbiyesiz. **2.** Şımarık. [DS]

çibe, [? çibe] *{ağız} is.* Kıvılcım. [DS]

çibek, [çib-ek / çüp-ek] *{eT} sf.* (Kuş için) avcı; yırtıcı. ⊡ **çibek kırguy,** *Atmacaya benzer bir avcı kuş; delice doğan; moymul; (Accipiter nisus).* [DLT]

çibelek, -ği [çib *(yans.)* > çib-ele-k] *{ağız} is.* Alkış. [DS]

çibelenmek, [çibe-le-n-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* Nazlanmak; işve yapmak. [DS]

çibeng, [? çibeñ] *{ağız} zf.* Bundan sonra; artık. [DS]

çibi, [çibi] *{ağız} is.* Oğlak. [DS]

çibiçibi, [çib-i+çib-i] *{ağız} is.* Bir çeşit ot. [DS]

çibiçik, -ği [çib *(yans.)* > çib-i(k)-çik] *{ağız} is.* Alkış. [DS]

çibik[1], **-ği** [çib *(yans.)* > çib-ik چبك] *{OsT} is.* El şakırtısı; el çırpmakla çıkan ses; alkış sesi. ⊡ **çibik çalmak,** *{OsT} {ağız} El çırpmak; alkışlamak.* [DS]|| **çibik çırpmak,** *{ağız} El çırpmak.* [DS]

çibik[2], **-ği** [çib-ik] *{ağız} is.* Civciv. [DS]

çibil[1], [çib-il] *{ağız} is.* **1.** Çayır vb. sulak yer. **2.** Sulu çamur. **3.** Çayın sığ olan yeri. [DS]

çibil[2], [çib-il] *{ağız} is.* Çapak. [DS]

çibil[3], [çib-il] *{ağız} is.* Su içinde yetişen bir ot. [DS]

çibim, [çibin > çibim] *{ağız} is.* Karasinek. [DS]

çibin[1], [*eT.* çıbun > çibin] *{ağız} is.* **1.** Karasinek. **2.** Sivrisinek. [DS]

çibin[2], [? çibin] *{ağız} is.* Paçavra; bez. [DS]

çibindirik, -ği [çibin-dirik] *{ağız}* is. Söğüt ağacının çiçeği. [DS]

çibinliğ, [çibin-lik] *{ağız} is.* Cibinlik. [DS]

çibinniyh, [çibin-lik > çibinniyh] *{ağız} is.* Cibinlik. [DS]

çibiş[1], [çib-iş] *{ağız} is.* Çam kozalağı. [DS]

çibiş[2], [çebiş / çebiç] *{ağız} is.* Bir yaşındaki keçi yavrusu. [DS]

çibli, [çib-li] *{ağız} sf.* Semiz; besili. [DS]

çice, [çi-ce ?] *{ağız} is.* **1.** Abla. **2.** Hala. **3.** Teyze. [DS]

çicik[2], [çi-cik] *{ağız} is.* Bir karış kadar yükselmiş ekin. [DS]

çicik[1], **-ği** [Az. çeçiy *(süs boncuğu)* > çecik / çicik چيجك] *is.* **1.** *{eAT}* Bakır kapların saplarını tutturmak için çakılan çivi. **2.** *{ağız}* Helke, çingil gibi şeylerinin kulpunun tutturulduğu yer. [DS] **3.** *{ağız}* Meme. [DS] ⊡ **çiciği geñşemek,** *{eAT} 1. Gönlü yumuşamak; direnmekten vazgeçmek. 2. Arzu ve isteği depreşmek; ağzı sulanmak; aşırı ilgi göstermek.*|| **çiciği gevşemek,** *Ağzı sulanmak; istek duymak; kendini tutamamak.*|| **çicik ayı,** *{ağız} Mayıs ayı.* [DS]

çiç[1], **-ci** [? çiç / çic] *{ağız} is.* Meyve suyu. [DS]

çiç[2], **-ci** [Far. çāç] *{ağız} is.* **1.** Şalgam yaprağı. **2.** Çeç. [DS]

çiç[3], **-ci** [? çiç] *{ağız} sf.* (Kişi için) bir şeyi zorla almak isteyen. [DS]

çiç[4], **-ci** [? çiç] *{ağız} is.* Tahıl güvesi. [DS]

çiç[5], **-ci** [çiş / çiç] *{ağız} is.* Çiş. [DS]

çiçar, [? çiçar] *{ağız} is.* Dokuma tezgâhında, bezi gerdirmek için kullanılan iki tarafı dişli aygıt. [DS]

çiçe[1], [çiçe / çıça] *{eT} zf.* Yeter derecede; kâfi miktarda. [KB]

çiçe[2], [çiçe] *{ağız} is.* Küçük parmak. [DS]

çiçek[1], **-ği** [*eT.* çeç-mek *(açmak, çözmek)* > çeç-ek / Moğ. çiçik / Kıpç. çeçek > çiçek] *is.* **1.** *bot.* Üstün yapılı, tohumlu bitkilerin bir kılıfla çevrili üreme organlarını taşıyan, parlak renkli, güzel ve gösterişli, hoş kokulu bölümü. **2.** Çiçek açan veya süs olarak kullanılan bitki. **3.** *argo.* Davranışları hafif, toplum kurallarına uymayan kadın. **4.** *kim.* Süblimleşme veya ayrışma sonucu oluşan toz madde. **5.** *mecaz.* Kötü özellikleri olmasına rağmen iyi görünen kişi. **6.** Kumaş, ahşap, taş ve metal gibi eşya üzerine yapılan çiçek desenli süsleme. **7.** *{ağız}* Resim veya yazı kopyası. [DS] **8.** *{ağız}* Papatya. [DS] **9.** *{ağız}* Ufukta görülen küçük köpüklü dalgacıklar. [DS] ⊡ **çiçeği burnunda,** *1. Çok genç. 2. İşin başlangıcında. 3. (Sebze için) yeni koparılmış, çok taze ve körpe.*|| **çiçek açmak,** *(Bitkiler için) çiçek meydana getirmek.*|| **çiçek bahçesi,** *1. Çiçek yetiştirilen bahçe; ser. 2. Çok güzel düzenlenmiş, temiz ve bakımlı yer.*|| **çiçek balı,** *Arıların çiçeklerden topladıkları nektarlardan ürettikleri bal.*|| **çiçek balığı,** *zool. Sazangillerden, sırtı koyu, karın ve yan tarafları gümüş parlaklığında, 20 cm. boyunda, Doğu ve Orta Anadolu akarsu ve göllerinde yaşayan bir kemikli balık türü, (Acanthorutilus handlirschi).*|| **çiçek biti,** *zool. Yarım kanatlılardan yumuşak vücutlu, bitkiler üzerinde sürü hâlinde yaşayan, yumuşak vücutlu küçük bir böcek.*|| **çiçek boyası,** *Kırmızı.*|| **çiçek bozuğu,** *(Yüz için) çiçek hastalığı sonucu yüzde meydana gelen çukur izler.*|| **çiçek çıkarmak,** *tıp. Çiçek hastalığına yakalanmak.*|| **çiçek durumu,** *bot. Bir bitkide çiçeklerin sap veya dal üzerinde yerleşme ve diziliş durumu.*|| **çiçek dürbünü,** *İçine uzunlamasına değişik açılarda aynalar yerleştirilmiş ve döndürüldüğünde değişik görüntüler ortaya çıkaran bir nevi dürbün; kaleydoskop.*|| **çiçek evi,** *Çiçek satılan yer.*|| **çiçek gelişimi,** *biy. Bir bitkinin çiçeklerinin açılmasından solmasına kadar geçirdiği evreler.*|| **çiçek gibi,** *Çok temiz, çok güzel ve bakımlı.*|| **çiçek gibi olmak,** *Hiçbir eksiği, kusuru kalmamak.*|| **çiçek kilimi,** *{ağız} Berit ve Nurdağı Yörüklerine ait bir tür kilim.*[DS]|| **çiçek lahanası,** *{ağız} Karnabahar.* [DS]|| **çiçeklerin dili,** *Çiçeklerin tek veya birlikte özel surette yerleştirilmeleri ile anlatılmak istenen duygular.*|| **çiçek muhasebesi,** *muh. Eskiden uygulanan, bir tüccarın koyduğu sermaye ve borçları pasif, kasa mevcudu, mal ve sabit değerleri ile alacakları aktifi oluşturacak şekilde düzenlenen ilkel bir muhasebe yöntemi.*|| **çiçek olmak,** *(Kişi için) yaşına ve durumuna uymayan hafif davranışlarda bulunmak.*|| **çiçek örtüsü,** *bot. Çiçeğin eşeysiz kısımları.*|| **çiçek örtüsüz,** *bot. (Bitki için) çiçeklerinde çiçek örtüsü olmayan.*|| **çiçek sapı,** *bot. 1. Çiçekleri taşıyan eksen.*|| **çiçek sapçığı,** *bot. Bir çiçek tablasında ucunda tek çiçek taşıyan sap. 2. Küçük çiçek sapı.*|| **çiçek sokunmak,** *{ağız} Başa çiçek takınmak.* [DS] || **çiçek suyu,** *Turunçgillerin çiçeklerini imbikten geçirmek suretiyle elde edilen güzel kokulu su.*|| **çiçek tablası,** *bot. Çiçek sapının düz, bombeli veya çukur olabilen tepesi.*|| **çiçek tacı,** *bot. Çiçeklerin üreme organlarının çevresinde yer alan ve çeşitli böcekleri çeken renkli kısımlar.*|| **çiçek tomurcuğu,** *bot. Yalnızca çiçek meydana getiren tomurcuk.*|| **çiçek tozu,** *bot. Çiçekli bitkilerde erkek organın başçığında bulunan döl hücreleri.*|| **çiçek yağı,** *Ayçiçeği tohumlarından elde edilen sıvı yağ.*|| **çiçek yaprağı,** *bot. Çiçek sapının üstünde bulunan ve diğer yapraklardan farklılık gösteren yaprak; bürgü.*|| **çiçek yemişi,** *{ağız} Ağaçta ilk olgunlaşan incir.* [DS]

çiçek[2], **-ği** [çiçek] *is. tıp.* **1.** Süzgeçten geçen bir virüsün neden olduğu, yüksek ateş, titreme, kusma ve bütün vücutta irinli kabarcıklar ve bunların döküntüleri şeklinde kendini gösteren bir hastalık. **2.** *{ağız}* Frengi. [DS] ⊡ **çiçek aşısı,** *tıp. Çiçek hastalığına karşı bağışıklık kazandırmak için yapılan aşı.*

çiçekçi, [çiçek-çi] *is.* **1.** Çiçek yetiştiren kişi. **2.** Çiçek satan kimse. **3.** Yapma çiçek yapan veya satan kişi. **4.** Çiçek satılan dükkân.

çiçekçik, -ği [çiçek-çik] *is.* **1.** Küçük çiçek. **2.** *bot.* Kömeç veya başak durumunda olan çiçeklerden ayrı duran çiçek.

çiçekçil, [çiçek-çil] *sf. zool.* (Böcek için) çiçeklerle beslenen.

çiçekçilik, -ği [çiçek-çi-lik] *is.* **1.** Çiçek ve süs bitkilerini yetiştirmek ve bakımını yapmakla ilgili bahçıvanlık dalı. **2.** Çiçekçinin işi; çiçekçinin mesleği.

çiçekleme, [çiçek-le-me] *is.* Çiçek dikerek ya da çiçek resimleri yaparak süslemek işi; çiçeklemek eylemi.

çiçeklemek, [çiçek-le-mek] *gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* **1.** Çiçek dikmek. **2.** Çiçeklerle süslemek. **3.** Çiçek resimleri yapmak. **4.** *{ağız}* (Yara, çıban için) etrafı kabarcıklanmak. [DS]

çiçekleniş, [çiçek-le-n-iş] *is.* Çiçeklenme eylemi veya biçimi.

çiçeklenme, [çiçek-le-n-me] *is.* **1.** Çiçekli duruma gelmek işi. **2.** Çiçek açma devresi. **3.** *kim.* Kristalleşen tuzların suyunu kaybetmesi ile toz meydana gelmesi. **4.** *kim.* Bazı minerallerin yüzeyinde meydana gelen metal oksit; çiçeksime.

çiçeklenmek, [çiçek-le-n-mek] *dönşl. f. [-ir]* **1.** Çiçek açmak; çiçek meydana getirmek. **2.** *kim.* (Kristaller için) suyunu kaybederek toz hâle gelmek; *çiçeksimek.*

çiçekli, [çiçek-li] *sf.* **1.** (Bitkiler için) çiçek açan. **2.** Üzerinde çiçek bulunan. **3.** Üzerinde çiçek resimleri, çiçek baskıları bulunan. **4.** *{ağız}* (Bulut için) dağılmış; dağınık. [DS] **5.** *{ağız}* Çeşitli çiçeklerin taç yapraklarının pekmezle kaynatılmasından elde edilen bir tür reçel. [DS] ⊟ **çiçekli bitkiler,** *bot. Çiçek açmak suretiyle meydana gelen meyve tohumlarından üreyen bitkiler; tohumlu bitkiler.*

çiçeklik, -ği [çiçek-lik] *is.* **1.** Çiçek yetiştirilen yer. **2.** Kesme çiçeklerin ıslatılarak konulduğu kap; vazo. **3.** Çiçek saksılarını koymak için özel olarak yapılmış yer. **4.** Eski evlerde süs eşyası konulan raflı ve oymalı duvar. **5.** *{ağız}* Odanın duvarında, çiçek ve lamba koymaya yarar raf. [DS] **6.** *bot.* Bir çiçeğin üzerinde çanak yaprak, taç yaprak ve öteki organların bulunduğu kısım.

çiçeksever, [çiçek+sev-er] *sf.* **1.** Çiçeğe düşkün olan kimse. **2.** *zool.* (Böcek için) çiçekten çiçeğe dolaşan.

çiçeksime, [çiçek-si-me] *is.* Çiçeklenme veya çiçeğe benzer durum alma eylemi.

çiçeksimek, [çiçek-si-mek] *gçsz. f. [-r]* **1.** Çiçeğe benzer hâl almak. **2.** (Kristalleşmiş tuzlar için) suyunu kaybederek tozlaşmak. **3.** (Deri için) çiçek gibi lekeler oluşmak.

çiçeksiz, [çiçek-siz] *sf.* (Bitkiler için) çiçeği olmayan; çiçek açmayan. ⊟ **çiçeksiz bitkiler,** *bot. Üremeleri çiçek ve tohumlarla değil de mantar ve eğrelti otları gibi sporlarla olan bitkiler.*

çiçelemek[1], [çiçe-le-mek] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(i)-yor]* (Yağmur için) çiselemek. [DS]

çiçelemek[2], [çiçe-le-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* Şımartmak. [DS]

çiçen, [? çiçen] *{ağız} is.* Peynir suyu. [DS]

çiçer, [çiç-er / çiçe-r] *{ağız} sf.* Tuzlu. [DS]

çiçermek, [çiçer-mek] *{ağız} gçsz. f. [-ir]* Yeşermek. [DS]

çiçgar, [? çiçgar] *{ağız} is.* Parmaklıklı bahçe kapısı. [DS]

çiçğal, [? çiçğal] *{ağız} is.* Ahırda hayvan bağlamakta kullanılan, bükülmüş ağaç halka. [DS]

çiçhal, [? çiçḫal] *{ağız} is.* Ahırda hayvan bağlamakta kullanılan zincir. [DS]

çiçhola, [? çiçḫola] *{ağız} is.* Ortadan yarılarak dizilip fırında kurutulmuş armut. [DS]

çiçi[1], [çiçi] *(çi:-çi:) {ağız} ünl.* **1.** Keçi çağırma ünlemi. **2.** Tavuk çağırma ünlemi. [DS]

çiçi[2], [çiçi] *{ağız} sf.* Şımarık; arsız. [DS]

çiçi[3], [ci-ci / çi+çi] *{ağız} sf. çoç. d.* **1.** Yeni ve güzel. **2.** Renkli kumaş parçaları. [DS]

çiçi[4], [çiçi] *{ağız} is.* Yeni açılan yara. [DS]

çiçi[5], [çiçi] *{ağız} is. çoç.d.* Et. [DS]

çiçih, [çiçik > çiçiḫ] *{ağız} is.* Koyun veya keçi postu. [DS]

çiçik, -ği [cicik / çiçik] *{ağız} is.* Meme. [DS]

çiçikar, [? çiçikar] *{ağız} is.* Çit kapısı. [DS]

çiçilemek, [çiçi-le-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-(i)-yor]* **1.** Bir kimsenin yüzüne karşı övgülü sözler söylemek; övmek; iltifat etmek. **2.** (Çocuk için) şımartmak. [DS]

çiçili, [Gürc. tsitskni] *{ağız} is.* Solucan. [DS]

çiçimama, [? çiçimama] *{ağız}* is. Yağmura tutulmuş bir kimsenin hâli. [DS]

çiçinmek, [çiçi-n-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* Tiksinmek. [DS]

çiçük, -ğü [? çiçük / çıçuk] *{ağız} is.* Asıl peynir alındıktan sonra kalan sütten, başka bir peynir yapmak üzere karıştırılan maya. [DS]

-çide, [Far. çīde چیده] *(çi:de) {OsT} son ek.* Sonuna getirildiği Farsça isimlere *"toplanmış, devşirilmiş"* anlamı katarak birleşik sıfatlar yapan son ek.

çidem, [çiğdem > çīdem] *(çi:dem) {ağız} is.* Çiğdem. [DS]

çideri, [? çideri] *{ağız} is.* At kösteği. [DS]

çidik, -ği [çid-ik] *{ağız} is.* Üzümleri küçük olan yaban asması. [DS]

çif, [Far. cüft => çift > çif] *{ağız} is.* Çift. [DS]

çifçi, [çift-çi > çif-çi] *{ağız} is.* Çiftçi. ⊟ **çifçi kuşu,** *{ağız} zool. Ekilmiş tohumlarla beslenen küçük bir kuş.* [DS]

çifdelemek, [çift-e-le-mek] *{ağız} gçl. f [-r] [-l(i)-yor]* Çamaşırı yumrukla bastırarak yıkamak. [DS]

çifek[1]**, -ği** [? çifek] *{ağız} is.* Kırlarda, ormanlarda yetişen bir tür yaban üzümü. [DS]

çifek[2]**, -ği** [çiçek > çifek] *{ağız} is.* Çiçek. [DS]

çifin[1]**,** [Ar. zivān / Far. zevān => zifin > çifin] *{ağız} is.* Ormanlarda ve fundalıklarda yetişen sarı renkli çiçekleri zehirli, arıların deli bal yaptığı çalı görünümlü bitki, *(Rhododendron luteum)*. [DS]

çifin[2]**,** [? zıfin] *{ağız} sf* Cimri; tutumlu. [DS]

çifita, [Yun. sifuti] *is.* Kızak üzerinde inşa edilip denize indirilmek üzere olan geminin dengede kalması için yanlara dikilen destek.

çiflemek, [çif-le-mek] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(i)-yor]* Tereddüt etmek; karar verememek. [DS]

çifli, [? çifli] *{ağız} is.* Biçilmemiş çam tomruğu. [DS]

çifne, [? çifne] *{ağız} is.* Erişte kesmekte kullanılan üç ayaklı hamur tahtası. [DS]

çifni, [? çifni] *{ağız} is.* **1.** Ağaçtan oyulmuş ekmek tepsisi. **2.** Ağaçtan oyma, yuvarlak hamur teknesi. [DS]

çifşeng, [çıv-şa-mak > cif-şeñ] *{eT} sf* Ekşi; ekşimiş. [DLT]

çifşiyik, -ği [? çifşiyik] *{ağız} is.* Dolu (yağış biçimi). [DS]

çift, [Far. cüft => çift چفت] *sf.* **1.** İki ve ikinin katları kadar olan. **2.** Aynı cinsten olup da ikisi bir arada kullanılan. **3.** Benzer iki öğeden meydana gelmiş. **4.** İki defa tekrarlanan. **5.** *is.* Birbiri ile evli kadın ve erkekten meydana gelen birlik. **6.** Birbiri ile evli kadın ve erkekten her biri. *{eAT} {OsT} (aynı)* **7.** Toprağı işlemek için beraber koşulan iki öküz veya at. **8.** Tarla sürme, tarımla uğraşma işi. **9.** Saatçi ve kuyumcuların ince işlerde kullandıkları bir tür cımbız. **10.** Pokerde aynı değerde iki kâğıt. **11.** *{ağız}* Saatçilik ve matbaacılıkta kullanılan kıskaç; pens. [DS] ☞ **çift akçası,** *{eAT} tar. Eskiden alınan bir tür tarım vergisi.*|| **çift atış,** *spor. Çıkış hakeminin, çıkışın hatalı olduğunu koşuculara bildirmek için yaptığı ikinci atış.*|| **çift ayak,** *{ağız} folk. Bir Urfa oyunu.* [DS]|| **çift ayaklılar,** *zool. Karanlık ve ıslak zeminleri seven, duyargaları sekiz eklemden oluşan, vücut halkalarının her birinde ikişer çift ayağı bulunan çok ayaklılar.*|| **çift ayna,** *Aralarında küçük bir açı bulunan ve girişim olayı meydana getiren düzenek.*|| **çift başlı,** *dnz. Başı ve kıçı birbirine benzeyen gemi.*|| **çift boynuzlu,** *İki boynuzu bulunan.*|| **çift boyutlu,** *İki boyutlu.*|| **çift bozan resmi,** *tar. İmparatorluk döneminde tarımla uğraşan köylülerin şehre göçlerini önlemek için çiftçilikten vazgeçenlerden veya tarlasını boş bırakanlardan alınan vergi.*|| **çift büküm,** *tekst. Tekstilcilikte düzeneğe iletilen tek devire karşılık, iplikte iki devirlik büküm meydana getiren bükme sistemi.*|| **çift cam,** *Renkli ve renksiz cam katmanlarının üst üste konulması ile elde edilen cam türü.*|| **çift camlı pencere,** *Isı yalıtımı sağlamak amacıyla arada boşluk bırakılmak suretiyle üst üste iki cam takılmış pencere.*|| **çift cinsellik,** *psikol. Bireyin taşıdığı dişilik ve erkeklik duygularının bir arada bulunması.*|| **çift cinsiyet,** *biy. Hayvan ve bitkilerde dişi ve erkek organlarının bir arada bulunması.*|| **çift cinsiyetli,** *biy. Hem dişi hem de erkek üreme organlarını bulunduran bitki ve hayvan.*|| **çift cinsli,** *biy. Hem erkek hem de dişi özelliği gösteren.*|| **çift çubuk,** *Tarımla ilgili her türlü araç gereç.*|| **çift çubuk sahibi,** *Tarımla uğraşabilecek kadar malı ve aracı olan kişi; varlıklı, zengin.*|| **çift dalma,** *spor. Serbest güreşte rakibin bacaklarını kapmak üzere yapılan hamle.*|| **çift değer,** *Kişide aynı anda iki zıt duygunun bir arada bulunması.*|| **çift değerlilik,** *Reklâmcılıkta müşterinin ürünü alma veya almama arasında bocalaması durumu.*|| **çift desimetre,** *Üzerinde yirmişer cm'lik bölmeler bulunan ölçü cetveli.*|| **çift dikiş,** *1. Aynı yeri iki defa dikme işi. 2. Sınıf tekrar etmek suretiyle her sınıfı ikişer yılda bir geçme. 3. Çift dikişle dikilmiş ciltli kitaplara verilen ad.*|| **çift dilli,** *Ailede başka iş hayatında başka bir dili kullanmak zorunda olan kişi.*|| **çift dip,** *dnz. Bir geminin dış borda kaplaması ile iç borda kaplaması arasında kalan bölüm.*|| **çift direkli,** *dnz. İki direkli yelkenli gemi.*|| **çift dirsek,** *Boruları üç yüz altmış derece döndürmeye yarayan dirsek.*|| **çift dişliler,** *Kemiriciler takımının üst çenedeki bir çift kemirmeye yarar kesici dişin arasında bir çift de küçük dişi bulunan alt takımı, (Duplicidentata).*|| **çift dokulu,** *tıp. İki dokudan meydana gelmiş ur.*|| **çift dudaklı,** *bot. Bitkilerde iki dudağı olan taç veya çanak.*|| **çift dudaksı,** *dbl. Dudakların birbirine yapışma veya ayrılması ile meydana gelen ünsüzler.*|| **çift düzeyleyici,** *bilş. Telsiz alıcı verici sisteminde birbirini etkilemeden aynı anteni kullanabilme özelliği.*|| **çift düzeyli,** *bilş. Radyo ve televizyonculukta iki ayrı işaretin aynı kanaldan ve aynı yönde, aynı anda iletimini sağlayan sistem.*|| **çift eksenlilik,** *müz. Bir müzik eserinde farklı iki tonalitenin eş zamanlı olarak kullanılması; bitonalite.*|| **çifte gitmek,** *Tarlaya çıft sürmek için gitmek.*|| **çift elek,** *Kâğıt fabrikalarında kullanılan ikiz elek.*|| **çift eşeyli,** *biy. Hem dişi hem de erkek organı bulunan.*|| **çift halkalı,** *Çok haşarı atlarda kullanılan, halkalardan birine başlık, diğerine de dizginin bağlandığı bir tür gem.*|| **çift harf,** *dbl. Bazı dillerde bir tek sesi göstermek için kullanılan iki harf.* || **çifte koşmak,** *Hayvanları saban veya pulluğa koşmak.*|| **çift görme,** *tıp. Cisimleri çift gösteren bir tür görme bozukluğu; diploi.*|| **çift görmek,** *Sarhoş olmak.*|| **çift halkası,** *{ağız} Boyunduruğu oka bağlamaya yarayan ağaç halka.* [DS]|| **çifti bozmak,** *Çiftçilik yapmaktan vazgeçmek; çıfti çubuğu dağıtmak.*|| **çift işitme,** *biy. Her*

iki kulağın da aynı anda sesi algılaması durumu.|| **çift kanallama,** *bilş. Radyo- telsiz iletiminde çift kanallı iletime imkân veren işlem.*|| **çift kanallayıcı,** *fiz. Bir anteni hem alıcı hem de verici olarak kullanabilen sistem.*|| **çift kanallı,** *bilş. İki ayrı nokta arasında iki yönlü çalışan bağlantı; iletim ya da iletişim.*|| **çift kanatlılar,** *zool. Böcekler takımından arka kanatları körelmiş, bir çift kanadı bulunan ev sineği, karasinek, sokar sinek gibi sokucu ve emici organları bulunan sinekler.*|| **çift kapı,** *Üst üste kapanan ve ısı yalıtımlı iki ayrı kanattan meydana gelmiş kapı.*|| **çift kat,** *tekst. Yakın renklere boyanmış iki katın ipliklerini birbiri ile kesiştirerek üçüncü bir renk veya ara ton elde etmeye dayanan bir dokuma türü.*|| **çift katlı,** *İki kattan meydana gelmiş.*|| **çift kayışı,** *{ağız} Boyunduruk ile oka bağlanan halkanın kayışı.* [DS]|| **çift kırıcı,** *fiz. Çıft kırma özelliği olan.*|| **çift kırıcılık,** *fiz. Anizotrop ortamların içlerinden geçen ışınları ikiye ayırma özelliği.*|| **çift kiriş,** *müz. İki ayrı telde aynı anda ses çıkarmaya yönelik telli saz çalma tekniği.*|| **çift kişilik,** *İki kişiye yetecek büyüklükte veya miktarda olan.*|| **çift koşmak,** *Hayvanları sabana veya pulluğu koşmak.*|| **çift kutup,** *fiz. Artı ve eksi kutuplarının aynı parça üzerinde bulunması.*|| **çift kutuplu,** *fiz. İki kutbu olan cisim.*|| **çift kuvars,** *fiz. Cisimlerin döndürme hızını ölçmekte kullanılan, biri sağ bir sol yan yana iki kuvarstan oluşan optik sistem.*|| **çift küme,** *gök b. Birbirine çok yakın iki yıldız kümesi.*|| **çift metalli,** *İki metalin birleştirilmesi ile oluşan.*|| **çift motorlu,** *İki motorla donatılmış olan.*|| **çift namlulu,** *İki namlusu olan silâh.*|| **çift nokta,** *Nokta ikilisi.*|| **çift parmaklılar,** *zool. Memeli hayvanlardan koyun, sığır gibi çift parmağı bulunan takım.*|| **çift pencere,** *Isı yalıtımını sağlamak üzere aralarında boşluk bırakılmış durumda üst üste takılmış iki katlı pencere.*|| **çift resmi,** *tar. İmparatorluk döneminde en az bir çift öküzün sürebileceği kadar tarlaya sahip olandan alınan vergi.*|| **çift rotorlu,** *İki rotorla tutunan hava taşıtı.*|| **çift salto,** *spor. Güreşte rakibin iki kolunu birden yakalayıp yarım kendisi köprüye gelerek omuzdan çevirip atma oyunu.*|| **çift sarma,** *spor. Güreşte rakibin beline oturup iki ayakla yapılan sarma oyunu.*|| **çift sayı,** *mat. İki ve ikinin katları olan ve ikiye bölünebilen tam sayılardan her biri.*|| **çift sıralı,** *İki sıra hâlinde dizilmiş bulunan.*|| **çift sürme,** *Toprağı ekilebilir hâle getirme; işleme.*|| **çift ucun tutmak,** *{eAT} Çıftçilik yapmak.*|| **çift üçlü,** *bot. Yaprak sapçığı önce üç sapçığa, daha sonra her sapçık da ucundan üçe ayrılarak ucunda birer yaprakçık bulunan birleşik yaprak biçimi.*|| **çift ünlü,** *dbl. Art arda iki ünlü.*|| **çift ünsüz,** *dbl. Yan yana iki eş ünsüz.*|| **çift vuruş,** *spor. Futbolda kasıtsız olarak yapılmış kural dışı hareketlere ceza olarak verilen, fakat doğrudan kaleye girerse gol olarak değerlendirilmeyen serbest vuruş; endirekt vuruş.*|| **çift yanlı,** *dbl. Hava akımının dilin iki yanında akması ile çıkan ünlü: (ı).*|| **çift yazım,** *hat. El yazmalarında bir sesin, kelimenin veya paragrafın iki defa yazılmış olması.*|| **çift yıldız,** *gök b. Birbirinin çekim alanı etkisi altında kalarak oluşturdukları ortak kütle merkezi altında dolanan yakın iki yıldız.*|| **çift yönlü,** *fiz. İletişimde aynı anda iki yönlü haberleşmeyi sağlayan sistem.*|| **çift yumurta ikizi,** *biy. Farklı iki yumurtanın döllenmesi ile doğan ikizler.*|| **çift yüzlü kumaş,** *tekst. İki çözgü, bir atkı veya bir çözgü, iki atkı sistemi ile her iki yüzünde de ayrı armür oluşturacak biçimde dokunmuş kumaş.*|| **çift zamanı,** *Tarlayı ekime hazırlama, çift sürme zamanı.*

çiftçi, [çift-çi] *is.* **1.** Toprağı işleyip ekerek geçimini sağlayan kimse; tarımla uğraşan. **2.** *{ağız}* Çiftçi kuşu. [DS] **3.** *{ağız}* Çırak; işçi.[DS] ⊡ **çiftçi kuşu,** *{ağız} Ekilmiş tohumlarla beslenen küçük bir kuş.* [DS]

çiftçilik, -ği [çift-çi-lik] *is.* Toprağı işleyip ekerek, geçimini elde ettiği toprak mahsullerinden sağlama işi.

çifte, [Far. cüfte => çifte جفته] *sf.* **1.** İki adet olarak bulunan; ikili. **2.** (Sandal için) iki kürekli. **3.** *is.* (Hayvanlar için) iki arka ayakla savrulan tekme. **4.** İki namlusu bulunan tüfek. **5.** *müz.* Çift ağızlı bir tür zurna. *{ağız} (aynı)* [DS] **6.** *{OsT}* Atın boğazı üzerindeki tüyden iki daire. **7.** *{ağız}* Çatının altındaki ağaç döşeme. [DS] **8.** *{ağız}* Süt makinesinde ayrılan yağın konulduğu ağaç kap. [DS] ⊡ **çifte aharlı ebru,** *Üzerine önce nişasta, daha sonra da yumurta akıyla ahar sürülmüş ebru.*|| **çifte asa,** *{ağız}* → çifte hasse. [DS]|| **çifte dikiş,** *Sınıf tekrar etme.*|| **çifte hamam,** *Bir tarafı kadınlar, diğer tarafı da erkekler için olan hamamlara verilen ad.*|| **çifte hasse,** *{ağız} Patiska.* [DS]|| **çifte kardeş,** *tar. Birbiri ile dost iki tulumbacı sandığının biri önde biri arkada olmak üzere dostça yangın yerine gidişlerini anlatan terim.*|| **çifte kavrulmuş,** *1. Ufak ufak kesilmiş sert lokum. 2. (Leblebi, nohut için) iki defa kavrulmuş olan. 3. argo. Olgun ve tecrübeli; hiçbir şeyden etkilenmeyen. 4. Çok çile, acı çekmiş olan. 5. Aynı sınıfı ikinci defa okuyan öğrenci.*|| **çifte kenar,** *{ağız} Beyaz baş örtüsü.* [DS]|| **çifte kumrular,** *Birbirini çok seven ve birbirinden hiç ayrılmayın iki kişi.*|| **çifte kuş,** *Kuş filigranlı bir tür Venedik ürünü kâğıda verilen ad.*|| **çifte nağra,** *müz. Birbirine bağlı iki küçük dümbelek şeklindeki çalgı; kudüm.*|| **çifte sandıklı,** *Tahta perde veya bağdadi yapılarda kullanılan ince çam tahtası.*|| **çifte vav,** *dbl. Arap alfabesindeki* vav *harfinin bitişik olarak ve sağlı sollu iki defa yazılmışı.*

çiftelek, -ği [çift-elek] *{ağız} is.* Zıpzıpları hedefe atmak şeklinde oynanan çocuk oyunu. [DS]

çifteleme, [çifte-le-me] *is.* Çifte atma veya çift hâle getirmek işi.

çiftelemek, [çifte-le-mek] *gçsz.* *[-r] [-l(i)-yor]* **1.** (Hayvanlar için) arka ayakları ile tekme atmak. **2.** Bir şeyi çift hâle getirmek. **3.** *dnz.* Fırtınalı havalarda iki demir atmak.

çiftelenme, [çifte-le-n-me] *is.* Çifte yemek işi.

çiftelenmek, [çifte-le-n-mek] *gçl. f. [-ir]* Hayvanlar tarafından tepilmek; tepme yemek.

çifteleşme, [çifte-le-ş-me] *is.* (Hayvanlar için) karşılıklı çifte atma; tepişme.

çifteleşmek, [çifte-le-ş-mek] *işteş. f. [-ir]* (Hayvanlar için) karşılıklı çifte atmak; tepişmek.

çifteli, [çifte-li] *sf.* **1.** Çift namlulu silahı bulunan. **2.** Çifte atmayı huy edinmiş (hayvan). **3.** Herkese sataşan. **4.** *{ağız}* Uğursuz. [DS]

çiftelik, -ği [çifte-lik] *{ağız} is.* Bilye oyunu. [DS]

çifter, [çift-er] *sf.* "Çift" sayı sıfatının üleştirme biçimi. ⊡ **çifter çifter,** *Her birine ikişer düşecek biçimde; ikişer ikişer.*

çifterli, [çift-er-li] *sf.* Her birine ikişer tane düşecek biçimde; ikişerli.

çiftetelli, [çifte+tel-li] *is. folk.* **1.** Göğüs, göbek ve kalça titreterek, gerdan kırarak oynanan bir oyun. **2.** Bu oyunun müziği.

çifthane, [Far. cüft-ḫāne جفتخانه] *(çiftha:ne) is.* Fuhuş yuvası.

çiftleme, [çift-le-me] *is.* **1.** Çift hâle getirme; ikileme. **2.** Avcıların arka arkaya attığı iki atışta ayrı iki avı vurması.

çiftlemek, [çift-le-mek] *gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* **1.** Bir şeyi ikiye çıkarmak; ikilemek. **2.** Tek olan bir şeyi eşi ile birlikte bir araya getirmek; eşlemek; çift yapmak.

çiftlendirmek, [çift-le-n-dir-mek جفت لندرمك] *{eAT} {OsT} gçl. f. [-ür]* **1.** İki nesneyi birbirine eş yapmak. **2.** Kadın ve erkek iki kişiyi birbirine eş yapmak; evlendirmek.

çiftlendürmek, [çift-le-n-dür-mek جفت لندورمك] *{eAT} gçl. f. [-ür]* → çiftlendirmek.

çiftlenme, [çift-le-n-me] *is.* Çift hâle getirilmek işi.

çiftlenmek[1], [çift-le-n-mek جفتلنمك] *dönşl. f. [-ür]* **1.** *{eAT}* Karşı cinsten birini eş olarak almak; evlenmek. **2.** Çift duruma gelmek.

çiftlenmek[2], [çift-le-n-mek] *edil f. [-ir]* Çift duruma getirilmek; ikilenmek.

çiftleşme, [çift-le-ş-me] *is.* **1.** Çift duruma gelmek işi. **2.** Hayvanlarda üreme amacıyla birleşmek işi.

çiftleşmek, [çift-le-ş-mek] *dönşl. f. [-ir]* **1.** Çift duruma gelmek; ikileşmek. **2.** *işteş. f.* (Hayvanlar için) üreme başlangıcı olarak birleşmek. **3.** *argo.* (İnsanlar için) cinsel ilişkiye girmek.

çiftleştiriş, [çift-le-ş-tir-iş] *is.* Çiftleştirme eylemi ve biçimi.

çiftleştirme, [çift-le-ş-tir-me] *is.* Çiftleştirmek eylemi.

çiftleştirmek, [çift-le-ş-tir-mek] *gçl. f. [-ir]* **1.** İkili duruma getirmek; dengini, eşini bulmak, yanına koymak; ikileştirmek. **2.** Erkek ve dişi hayvanı çiftleşmek üzere bir araya getirmek; çiftleşmesini sağlamak.

çiftletmek, [çift-le-t-mek] *{ağız} gçl. f. [-ir] folk.* Çıbanların iyileşmesi için iki eli yumruk yapıp birbirine vurarak okumak. [DS]

çiftlik, -ği [çift-lik] *is.* **1.** Çift hâle gelme durumu. **2.** Çift olma durumu. **3.** Tarım yapılan, hayvan yetiştirilen ve çalışanların oturması için barınak, iş yerleri bulunan büyük işletme. **4.** *mecaz.* Emek ve para harcamadan geçim sağlanılan yer veya iş. ⊡ **çiftlik kâhyası,** *Bir çiftliği sahibi adına yöneten kişi.*|| **çiftlik kebabı,** *mutf. İnce doğranmış kuzu etinin sebze ve baharat ile tencerede kavrulması ile pişirilen bir tür kebap.*

çiftteker, [çift+teker] *is.* Bisiklet.

çifttekerci, [çift+teker-ci] *is.* Bisikletçi.

çifttekercilik, -ği [çift+teker-ci-lik] *is.* Bisikletçilik.

-çig, [-çıg / -çig] *{eT} yap. e.* → -çıg.

çig[1], [çag / çağ / çah / çak / çıg / çıh / çık / çıy / çig / çiğ / çik / çiy *(yans.)*] *is.* Tahta, taş, kum, cam, metal eşya ve kuru nesnelerin birbirine çarpmasını, vurmasını, sürtünmesini veya vurmayı çarpmayı anlatan kök. [Zülfikar] *çig-ir çigir, çig-ri-ş-mek*

çig[2], [çī / çıġ / çig] *{eT} is.* **1.** Nemlilik; ıslaklık. **2.** *sf.* Nemli; yaş; ıslak.

çig[3], [? çig] *is.* Balık sürüleri arasına daldırıldıktan sonra hızla çekilmek suretiyle balık yakalamaya yarar çok iğneli bir tür olta; çarpma.

çig[4], [çig / çik] *{ağız} is.* Aşık kemiğinin çukur tarafı. [DS]

çig[5], [çiğ] *{ağız} is.* Yağ çıkarmak için biriktirilmiş çiğ süt. [DS]

çig[6], [çığ > çig] *{ağız} is.* Kamıştan örülmüş sergi. [DS]

Çigan, [Mac. czigany / *eT.* çığan *(yoksul)*] *is.* Bohemya'dan çıktığı söylenen göçebe kavim; Çingene. ⊡ **Çigan müziği,** *Macaristan veya Bohemya Çingenelerine özgü, keman ve keman topluluğunun ağır bastığı kıvrak ve duygu yüklü müzik.*

çigdem, [çig-mek *(bağlamak)* > çig(i)d-em] *{eT} is.* → çigidem.

çige, [çig-e] *{ağız} is.* Ceviz ve badem içi. [DS]

çigelek, [çiğe-lek] *{ağız} is.* Çilek. [DS]

çigen, [çig-en / çig-gen] *{eT} sf.* Yular. [KB]

çigetey, [Moğ. çiketü / çiketei] *is.* Güzel görünümlü bir yaban eşeği.

çigi, [çig-mek *(düğümlemek)* > çig-i / yig-i] *{eT} sf.* Sık; birbirine girmiş.

çigidem, [çig-mek *(düğümlemek)* > çig-(i)d-em] *{eT} is. bot.* Çiğdem, *(Crocus sativus).* [EUTS]

çigil, [çig-mek > çig-in > çiğil چكل] *{OsT} is.* Omuz.

çigilmek, [çig-il-mek / çik-il mek] *{eT} edil. f.* **1.** (Düğüm için) sıkıştırılmak. **2.** (İp için) düğümlenmek. [DLT]

çigin, [çig-mek > çig-in / çik-in / çiy-in چكن] *{eT} is.* **1.** Düğüm. **2.** *{eAT}* Omuz.

çiginmek, [çig-mek > çig-in-mek] *{eT} dönşl. f. [-ür]* Kendi kendine dürüp bağlamak.

çigir, [çig *(yans.)* > çig-ir] *is.* Tahta, taş, kum, cam, metal eşya ve kuru nesnelerin birbirine çarpmasını, vurmasını, sürtünmesini veya vurmayı, çarpmayı anlatan yansımalı gövde. ⚭ **çigir çigir,** *Ekmek içinde taş kırıntıları olduğu zaman çiğneme sırasında dişlerin çıkardığı ses.* [DLT]

çigirtmek, [çig-ir-t-mek] *{ağız} gçl. f. [-ir]* Nefret etmek. [DS]

çigit, [çig-mek / çıġ-mak > çıġ-ıt > çig-it] *is.* **1.** *{eT}* Pamuk çekirdeği. [DLT] **2.** *{ağız}* Çekirdek. [DS]

çiglişmek, [çig-mek > çig-(i)l-iş-mek] *{eT} dönşl. f. [-ür]* (Düğüm vb. için) sıkışmak.

çigma, [çig-ma ?] *{eT} is.* Bir hastalık. [EUTS]

çigmek, [çıġ-mak / çig-mek / çek-mek] *{eT} gçl. f. [-er]* Dürerek bağlamak; bohçalamak.[DLT]

çigne, [çig-nē / çik-nē] *(çigne:)* *{eT} is.* **1.** Mala. **2.** Sürülmüş tarladaki kesekleri ezmekte kullanılan araç; sürgü. [DLT]

çignemek, [çig-ne-mek / çik-ne-mek] *{eT} gçl. f. [-r]* **1.** Mala ile sıva yapmak. **2.** Tarlayı sürgü ile düzeltmek. **3.** Kumaş üzerine nakış yapmak.

çigremek, [çig *(yans.)* > çig-re-mek / çik-re-mek] *{eT} gçsz. f. [-r]* (Yemek veya ekmekte bulunan küçük taş için) ağızda cıyırdamak.

çigreymek, [çig-re-y-mek] *{eT} gçsz. f. [-ür]* Uyuyamamak; uyku kaçmak; uykusuzluğa müptela olmak. [Nevâyî]

çigşi, [Çin. tz'ü shih] *{eT} is.* Eski Türklerde kağanın yakınlarına verilen bir yargıçlık unvanı.

çigtürmek, [çig-tür-mek] *{eT} gçl. f. [-ür]* (Düğüm vb. için) sıkıştırtmak.

çiğ[1], [çag / çağ / çah / çak / çav / çığ / çiğ / çoğ / çuv *(yans.)*] *is.* Suyun kaynama, akma ve çağlama sırasında çıkan sesi anlatan kök. [Zülfikar] *çiğ-il çiğil, çiğ-i-le-mek*

çiğ[2], [*eT.* yīg *(pişmemiş)* > yiğ > çig > çiğ چيك] *sf.* **1.** Pişmemiş. **2.** Az pişmiş. **3.** (Söz veya davranış) görgü kurallarına aykırı; yersiz ve yakışıksız; kaba. **4.** Yaşının ve makamının gerektirdiği davranışları gösteremeyen; olgun olmayan. **5.** (Renk ve ışık için) gözü rahatsız edecek biçimde olan; zevke uymayan. **6.** İşlenmemiş, ham. *{eAT} (aynı)* [YE] **7.** *tasvf.* Tarikata girip de henüz olgunlaşma yolunda ilerleme kaydetmemiş olan. **8.** *{eAT}* Talimsiz; idmansız. **9.** *is. {ağız}* Yağ çıkarmak için biriktirilmiş çiğ süt. [DS] **10.** *{ağız}* Çiğ sütün kaplarda pıhtılaştırılması ile elde edilen kaymak. [DS] **11.** *{ağız}* Çökelek yapılmak için ekşimeye bırakılmış süt. [DS] **12.** *{ağız}* Çift sürerken pulluk veya saban değmeden kalmış yer. [DS] ⚭ (birini) **çiğ çiğ yemek,** *(O kimseye karşı) büyük bir kin ve öfke duymak; parçalayacak kadar kızgınlık duymak.*|| **çiğ börek,** *mutf. Çiğ kıymaya soğan ve baharat katarak taze açılmış yufka içine koyup katladıktan sonra yağda kızartmak suretiyle yapılan börek; puf. böreği.*|| **çiğden vermek,** *as. Askere yemek vermeyerek bedelini ödemek.*|| **çiğ dökmek.** *{ağız} Sütün yağını makine kullanmaksızın almak ve geri kalanını da lor peyniri yapmak.* [DS] || **çiğ iplik,** *Bükülmemiş iplik.*|| **çiğ kaçmak,** *(Söz ve davranış için) yersiz kaçmak; kaba düşmek.*|| **çiğ kaymağı,** *{ağız} Çiğ sütün kaymağı.* [DS]|| **çiğ kaymah,** *{ağız}* → çiy kaymağı. [DS]|| **çiğ köfte,** *mutf. Dövülmüş et üzerine bulgur ve baharat koyarak karıştırmak suretiyle yapılan köfte.*|| **çiğ renkçi,** *res. Çiğ renkleri kullanarak resim yapan sanatçı.*|| **çiğ renkçilik,** *res. Yirminci yüzyıl başlarında izlenimcilerin yerini alan ve doğal renk yerine saf renkleri kullanarak resim yapma geleneğini geliştiren ekol.*|| **çiğ suyu,** *{ağız} 1. Kaymak, yağ yapıldıktan sonra kalan su. 2. Çökelek suyu.* [DS]|| **çiğ süt,** *{ağız} Yağı alınmamış ve kaynatılmamış süt.* [DS]|| **çiğ tel,** *{ağız} Bükülmemiş pamuk ipliği.* [DS]|| **çiğ toprak,** *Uzun zamandır işlenmemiş, güç sürülür tarla.*|| **çiğ yağ,** *{ağız} Olmamış zeytinden çıkarılan yağ; koruk yağı.* [DS]|| **çiğ yoğurt,** *{ağız} Yağı alınmamış sütten yapılan yoğurt.* [DS]

çiğ[3], [çığ > çiğ] *{ağız} is. bot.* Köylerde süt süzmeye yarayan, bir iki metre kadar boyda, dikenli yapraklı, tepesinde haşhaş kapsülü gibi dikenli bir kozalağı bulunan iki yıllık bir otsu bitki; fesçi tarağı, *(Dipsocus laciniatus).* [DS]

çiğ[4], [çığ > çiğ] *{ağız} is.* **1.** Oğlak ağılı. **2.** Kamıştan örülmüş sergi. [DS]

çiğ[5], [çiy > çiğ] *{ağız} is.* → çiy. ⚭ **çiğ** (çiy) **bulutu,** *{ağız} Sisli havadaki bulut.* [DS]|| **çiğ** (çiy) **duman,** *{ağız} Sis.* [DS]

çiğböreği, [çiğ+böre(k)-i] *{ağız} is.* Puf böreği. [DS]

çiğce, [çiğ-ce] *{ağız} is.* Çökelek yapmak için ekşimeye bırakılan süt. [DS]

çiğde, [*eT.* çig-mek > çiğ-de] *is. bot.* **1.** Ayrı çanak yapraklı iki çeneklilerden büyük bir ağaç; hünnap; çubakan *(Uyg.), (Zizyphus).* **2.** Bu ağacın kırmızı kabuklu, sert çekirdekli, zeytin iriliğinde, güzün olgunlaşan meyvesi.

çiğdem, [*eT.* çig-mek *(düğümlemek)* > çig-id-em > çiğdem] *is.* **1.** *bot.* Zambakgillerden, yaprağının dibi kınlı, ilkbaharda pembe, beyaz, mor, bazen sarı çiçekler açan, fındık iriliğinde, yenebilen, soğanlı otsu bitki, *(Colchicum).* **2.** *{ağız}* Çerez olarak

yenilen ayçiçeği tohumları. [DS] ⮺ **çiğdem pilavı,** *folk. Baharın gelişini kutlamak amacıyla çocukların çiğdem çiçekleri hediye ederek karşılığında evlerden topladıkları bulgur, yağ ile içine çiğdem yumrularını koymak suretiyle yaptıkları pilav ve eğlence.*

çiğe[1], [çiğ-e] *{ağız} is.* **1.** Ceviz ve badem gibi kabuklu yemişlerin içi. **2.** Karpuzun içi bıçakla bölündükten sonra, her karpuz lokması. [DS]

çiğe[2], [çiğ-e] *{ağız} is.* Kıvılcım. [DS]

çiğel[1], [çiğ-el] *{ağız} is.* Su birikintisi. [DS]

çiğel[2], [Far. çevgān => çevgel > çiğel] *{ağız} is.* Övendirenin alt ucundaki yassı demir. [DS]

çiğelek[1], **-ği** [çiğ-e-le-k] *{ağız} is.* Çilek. [DS]

çiğelek[2], **-ği** [çiğ-ele-k] *{ağız} is.* Korkmuş kimselere içirilen nişasta ve şeker karışımı şurup. [DS]

çiğelem[1], [çiğ-el-mek > çiğel-em] *{ağız} sf.* Taze; genç. [DS]

çiğelem[2], [çiğe-le-m] *{ağız} is.* Çilek. [DS]

çiğelemek, [çiğe-le-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* (Mısır vb. için) taneleri elle ovarak ayırmak. [DS]

çiğelmek, [çiğ-el-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* (Koşum hayvanı için) uzun süre ahırda kalmaktan dolayı acemileşmek. [DS]

çiğenek[1], **-ği** [çiğ-enek] *{ağız} is.* Kıvılcım. [DS]

çiğenek[2], **-ği** [çiğ-enek] *{ağız} is.* Suda ezilmiş hamur veya yoğurdun ezilmeden top olarak kalmış parçaları. [DS]

çiğer, [ciğer] *{ağız} is.* Ciğer. ⮺ **çiğere batmak,** *{ağız} Pişman olmak; vicdan azabı çekmek.* [DS]

çiğermek[1], [çiğ-er-mek] *{ağız} gçl. f. [-ir]* Acımak. [DS]

çiğermek[2], [çī *(nem)* > çı-gar-mak > çiğer-mek] *{ağız} gçsz. f. [-ir]* Nemlenmek. [DS]

çiği, [çiğ > çiğ-i] *{ağız} is.* Pişmemiş; çiğ. [DS]

çiğid, [çiğ-it > çiğid] *{ağız} is.* Çekirdek. [DS]

çiğik, -ği [? çiğik] *{ağız} is.* Kirpik. [DS]

çiğil[1], [çiğil] *{eAT} is.* → çiğin.

çiğil[2], [çiğ / çığ / cığ *(yans.)* > çiğ-il / çiğ-ir] *is.* **1.** Suyun kaynama, akma sırasında çıkardığı sesleri anlatan yansımalı gövde. **2.** Taş, kum ve pişmemiş yiyeceklerin dişlerde çıkardığı sesi anlatan yansımalı gövde. **3.** *{ağız}* Çakıl taşı. [DS] ⮺ **çiğil çiğil,** *Suyun akarken çıkardığı yavaş ve tatlı ses; cığıl cığıl.*

çiğil[3], [çik > çiğ-il] *{ağız} is.* Koyun aşığı. [DS]

çiğil, [çiğ-il / siğil] *{ağız} is.* Elde görülen siğil. [DS]

çiğilemek, [çiğ-i-le-mek] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(ı)-yor]* (Yağmur için) ince ince yağmak; çiselemek. [DS]

çiğilli, [çiğ-il-li] *{ağız} sf.* (Toprak için) taşlı. [DS]

çiğin, [*eT.* çigin چكين] *is.* **1.** *{eAT} {OsT} {ağız}* Omuz; omuz başı. [DS] **2.** *{ağız}* Hayvanların boynundaki etli kısım. [DS] ⮺ **çiğnine götürmek,** *{eAT} {OsT} Omzuna götürmek.*

çiğinbaş, [çiğin+baş] *{ağız} is.* Omuz başı. [DS]

çiğindirik[1], **-ği** [çiğin-dirik] *is.* İki ucuna asılan su kovası veya yoğurt tepsisini taşımak için omuza alınarak kullanılan kalın sopa; omuzluk.

çiğindirik[2], **-ği** [çiğ-in-dirik] *{ağız} is.* **1.** Bulamacın içindeki top top olmuş nişasta parçacıkları. **2.** Ocakta kül biriktirilen yer. **3.** Zayıf hayvanın eti. [DS]

çiğindirik[3], **-ği** [çiğ-in-dirik] *{ağız} is.* Taze yaprak ve filiz. [DS]

çiğindirme, [çiğin-dir-me] *{ağız} is.* Omuzda taşınarak getirilen uzun odun. [DS]

çiğindürük, -ğü [çiğindir-ük] *{ağız} is.* Taze yaprak ve filiz. [DS]

çiğinlik, -ği [çiğin-lik] *{ağız} is.* Su taşıyanların omuzlarına koydukları sopa; çiğindirik; omuzluk. [DS]

çiğinnik, -ği [çiğin-lik > çiğinnik] *{ağız} is.* Ocak üzerindeki raf. [DS]

çiğir[1], [*eT.* çig *(nem)* > çig-ir > çiğ-ir چكر] *{eAT} is.* Kir.

çiğir[2], [çığ-ır > çiğ-ir] *{ağız} is.* **1.** Karda kürekle açılan yol. **2.** Taşlık der yol; patika. [DS]

çiğirdek, -ği [çiğ *(yans.)* > çiğ-ir-dek] *{ağız} is.* **1.** Olmamış kavun. **2.** Çiçek tomurcuğu. [DS]

çiğirdek, -ği [çiğ-ir-dek] *{ağız} is.* Ayran yapıldıktan sonra kabın dibinde kalan yoğurt topçukları. [DS] ⮺ **çiğirdek helvası,** *{ağız} Haşhaş ve pekmez karışımı tatlı.* [DS]

çiğirden, [ceg-ir-gen / çiğ-ir-t-en] *{ağız} is.* Isırgan otu. [DS]

çiğirdik[1], **-ği** [çiğ-ir-d-ik چكردك] *{OsT} is.* **1.** Ağacın körpe ince dalları; taze filiz ve yaprak. *{ağız} (aynı)* [DS] **2.** *{ağız}* Çiçek tomurcuğu. [DS] **3.** *{ağız}* Ökse otu. [DS]

çiğirdik[2], **-ği** [çiğ-ir-d-ik] *{ağız} is.* **1.** Sabun gibi kullanıldıkça küçülen şeylerin en küçük parçası. [DS] **2.** *{ağız}* Takkenin kenarlarına yapılan işleme. [DS]

çiğirdik[3], **-ği** [çiğ-ir-d-ik] *{ağız} is.* Pembe renk. [DS]

çiğirdik[4], **-ği** [ciyir-d-ek > çiğ-ir-d-ik] *{ağız} is.* Haşhaş ve pekmez karışımı tatlı. [DS]

çiğirdim, [çiğ-ir-d-im] *{ağız} is.* Tiliz ve taze yaprak. [DS]

çiğirmek, [çiğ-ir-mek] *{ağız} gçsz. f. [-ir]* Nefret etmek. [DS]

çiğirt[1], [çiğit > çiğirt] *is.* Çekirdek.

çiğirt[2], [çığ-ır-t > çiğirt] *{ağız} is.* Taşlı ve dar yol; patika. [DS]

çiğirtmek, [çiğ-ir-t-mek] *{ağız} gçsz. f. [-ir]* Nefret etmek. [DS]

çiğiştemek, [çiğ *(yans.)* > çiğ-iş-te-mek] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-d(i)-yor]* Korkuyla ürpermek. [DS]

çiğiştirmek, [çiğ *(yans.)* > çiğ-iş-tir-mek] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-r(i)-yor]* Korkuyla ürpermek. [DS]

çiğit, -di [*eT.* çigit] *is.* **1.** *{ağız}* Çekirdek. [DS] **2.** Pamuk liflerinin bağlı olduğu tohum; pamuk çekirdeği. **3.** Hamile kadınların yüzleriyle kol ve bacaklarında oluşan leke ya da sivilceler. **4.** Çok küçük, değersiz şey. **5.** *{ağız}* Kuru fasulye. [DS] **6.** *{ağız}* Sabun gibi kullanılan nesnelerin küçülmüş parçaları. [DS]

çiğitli, [çiğit-li] *sf.* Çiğit bulunan; çekirdekli.

çiğiz, [çiğin > çiğiz] *{ağız} is.* Omuz başı. [DS]

çiğle, [çiğ-le] *{ağız} is.* Taşlı toprak. [DS]

çiğlem, [çiğ-le-m] *{ağız} is.* Çiğ sütün kaymağı. [DS]

çiğleme[1], [çiğ-le-me] *{ağız} is.* **1.** Yağsız sütten yapılan peynir ve çökelek. **2.** Pişirilmeden büyük kazanlarda biriktirilerek yağı alınan süt. **3.** Çiğ sütten alınan yağ. **4.** Yeni yavrulayan ineğin ilk sütünden yapılan yoğurt. **5.** Çiy sütün kaymağı. [DS]

çiğleme[3], [çiğ-le-me] *{ağız} is.* İşlenmemiş tarlayı sürme. [DS]

çiğleme[2], [çiğ-le-me] *{ağız} is.* Hafif ve ince yağan yağmur; çisenti. [DS]

çiğleme[4], [çiğ-le-me] *{ağız} is.* Pişmemiş yiyecekler. [DS]

çiğleme[5], [çiğ-le-me] *{ağız} is.* İki yaşındaki dişi keçi. [DS]

çiğlemek[1], [çig-le-mek چكلمك] *{OsT} gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* Çiğnemek.

çiğlemek[2], [çiğe-le-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* Tanelemek. [DS]

çiğlenmek, [çiğ *(nem)* > çiğ-le-n-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* Şüphelenmek. [DS]

çiğlenti, [çi(ğ)-le-nti] *{ağız} is.* Çisenti; çilenti.[DS]

çiğleşme, [çiğ-le-ş-me] *is.* Çiğ hâle gelmek işi.

çiğleşmek, [çiğ-le-ş-mek] *dönşl. f. [-ir]* **1.** (Işık ve renk için) gözü rahatsız edecek hâle gelmek. **2.** (Kişi için) insana yakışmayan davranışlarda bulunmak; kaba ve saygısız davranmak.

çiğletmek, [çig-le-t-mek چكلتمك] *{eAT} gçl. f. [-ir]* Çiğnetmek.

çiğlez, [çiv-le-z / çiğ-le-z] *{ağız} sf.* Yakışıklı. [DS]

çiğli, [çiğ-li] *{ağız} is.* Çiğ ekmek. [DS]

çiğlik, -ği [çiğ-lik] *is.* **1.** Pişmemişlik. **2.** Çiğ olma durumu. **3.** Kaba ve yersiz davranış. **4.** Olgunluk gösterememe hâli.

çiğnak, -ğı [çmg-a-k > çiğnak] *{ağız} is.* Kıvılcım. [DS]

çiğneg, [çıng-a-k > çiğneg] *{ağız} is.* Kıvılcım. [DS]

çiğnek[1], **-ği** [çiğ-ne-k چكنك] *sf.* **1.** (Toprak, tarla için) çok ayak basılmış, çiğnenmiş; çok sert; üzerinden çok gelinip geçilen; çok çiğnenen. *{OsT} (aynı)* **2.** *{ağız}* Yol üstü; ayak altı; yol uğrağı. [DS]

çiğnek[2], **-ği** [çing-e-k > çiğne-k] *{ağız} is.* Kıvılcım.[DS]

çiğnem, [çiğ-ne-m چكنم] *{ağız} is.* **1.** Lokma. *{OsT} (aynı)* **2.** Bir kerede ısırılıp çiğnenebilecek büyüklükte yiyecek. *{OsT} (aynı)* **3.** Sakız. **4.** *sf.* Bu miktarda olan. [DS]

çiğneme, [çiğ-ne-me] *is.* **1.** Ayakla üzerine basma eylemi. **2.** Yiyeceği sindirime hazırlamak için ağızda dişlerle ezme, parçalama eylemi.

çiğnemek, [çeyne-mek / çigne-mek / *eT.* çikne-mek ?] *gçl. f. [-r] [-n(i)-yor]* **1.** Ağza alınan bir yiyeceği sindirime hazırlamak için dişlerle ezmek; öğütmek. **2.** Ayakla üzerine basmak; ezmek. **3.** (Araç için) tekerlekle üzerinden geçmek; ezmek. **4.** Uyulması gereken kurallara veya kanunlara bilerek uymamak. **5.** Kendisine saygı gösterilmesi gereken bir yakını veya yaşlıyı ziyaret etmeden geçip gitmek. ▫ **çiğneyip geçmek,** *1. Yolu üstündeki bir yakınını, ziyaret etmesi mümkünken ziyaret etmeden geçip gitmek. 2. Makam sırasını gözetmeden üstüne başvurmak.*

çiğnemik, -ği [çiğ-ne-m-ik] *is.* Dişleri olmayan küçük çocuklara ağızda çiğnenerek çıkarıldıktan sonra yedirilen çiğnenmiş yiyecek.

çiğnemlik, -ği [çiğne-m-lik] *sf.* Ağızda bir seferde çiğnenebilecek miktarda olan (yiyecek).

çiğneniş, [çiğne-n-iş] *is.* Çiğnenmek eylemi veya biçimi.

çiğnenme, [çiğne-n-me] *is.* Çiğnenmek eylemi.

çiğnenmek, [çiğne-n-mek] *edil. f. [-ir]* **1.** Ağızda ezilmek; öğütülmek. **2.** Üzerine basılmak; üzerinden geçilerek ezilmek. **3.** (Kural, yasa vb. için) uyulmamak; önem verilmemek; yok sayılmak.

çiğnetme, [çiğne-t-me] *is.* Çiğneme işini yaptırma eylemi.

çiğnetmek, [çiğne-t-mek] *gçl. f. [-ir]* **1.** Çiğnenmesini sağlamak. **2.** Çiğnenmesine yol açmak veya izin vermek.

çiğneyim, [çiğne-y-im] *{ağız} is.* Bir parça; bir lokma. [DS]

çiğneyiş, [çiğne-y-iş] *is.* Çiğneme eylemi veya biçimi.

çiğni, [çiğin > çiğni] *{ağız} is.* Omuz. [DS]

çiğre, [çiğ-re چكره] *{OsT} is.* **1.** Küçük oluk. [Bürhan-ı Katı'] **2.** Oluk biçimindeki bir yatak içinden atılan küçük ok; koğuş.

çiğrek, -ği [çiğ-rek] *{ağız} sf.* Biraz çiğ; çiğsi. [DS]

çiğremek, [çiğ-re-mek] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-r(i)-yor]* **1.** Bağırıp çağırmak. **2.** Nefret etmek. **3.** Üşüme sonucu çişi gelmek. [DS]

çiğrimek, [çiğ-(i)r-i-mek] *{ağız} gçsz. f. [-r]* **1.** Biraz korkmak. **2.** Nefret etmek. [DS]

çiğrinmek, [tegzin-mek > çegzin-mek > çiğrin-mek چكرنمك] *{OsT} dönşl. f. [-ür]* Dönmek dolanmak.

çiğrişmek, [çiğ-ri-ş-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* **1.**

Birbirine sürtünen iki şeyin çıkardığı gıcırtıdan içi ürpererek rahatsız olmak. **2.** Nefret etmek. [DS]

çiğritmek, [çiğ-(i)r-i-t-mek] *{ağız} gçl. f. [-ir]* Nefret ettirmek. [DS]

çiğse, [çi-se > çiğse] *{ağız} is.* İnce yağmur. [DS]

çiğselemek, [çiğ-sc-le-mek] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(i)-yor]* (Yağmur için) ince ince ve hafif hafif yağmak; çiselemek. [DS]

çiğsemek[1], [çiğ-se-mek] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-s(i)-yor]* (Yağmur için) ince ince yağmak; çiselemek. [DS]

çiğsemek[2], [çiğ-se-mek] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-s(i)-yor]* (Yemek için) ekşimek; bozulmak. [DS]

çiğsemek[3], [çiğ-se-mek] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-s(i)-yor]* Nefret etmek. [DS]

çiğsimek[1], [çiğ-si-mek] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-s(i)-yor]* **1.** Üzülmek, müteessir olmak; etkilenmek. **2.** (Yemek için) ekşimek; bozulmak. [DS]

çiğsimek[2], [çiğ-si-mek] *{ağız} gçsz. f. [-r]* Çiğ, pişmemiş olarak kalmak. [DS]

çiğsimek[3], [çiy-si-mek] *{ağız} gçsz. f. [-r]* Terlemeye başlamak. [DS]

çiğsimek[4], [çiy-si-mek] *{ağız} gçsz. f. [-r]* **1.** Çiy düşmek; kırağı yağmak. **2.** Çiy, kırağı altında kalarak işe yaramaz duruma gelmek. [DS]

çiğsimek[5], [çiğ-si-mek] *{ağız} gçsz. f. [-r]* Nefret etmek. [DS]

çiğsimit, -di [çiğ+simit] *{ağız} is.* Kaynatılmamış buğdaydan yapılan bulgur. [DS]

çiğsinmek[1], [çiğ-si-n-mek] *dönşl. f. [-ir]* **1.** Alış verişte birinin hilesini görerek nefret etmek; tiksinmek. **2.** Alışverişte verilen fiyatı az bulmak.

çiğsinmek[2], [çiğ-sin-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* Nefret etmek. [DS]

çiğsiremek, [çiğ-si-re-mek] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-r(i)-yor]* (Ekmek için) sıcak iken üst üste konulduğu için havasızlıktan bozulmağa kokmağa başlamak. [DS]

çiğşemek, [çiğ-(i)ş-e-mek] *{ağız} gçsz. f. [-r][-ş(i)-yor]* (Yemek için) bozulmaya yüz tutmak; kaynamak. [DS]

çiğşimek, [çiğ-(i)ş-i-mek] *{ağız} gçsz. f. [-r]* Bir haberden dolayı heyecan duymak. [DS]

çiğzindirmek, [çiğ-(i)z-in-dir-mek] *{eAT} gçl. f. [-ir]* Döndürmek; devrettirmek; dolaştırmak.

çihar, [Far. çihār چهار] *(çiha:r) {OsT} is.* Dört. ⊡ **çihār-dost,** *{OsT} Dört dost.*|| **çihār ü dü,** *{OsT} (Tavlada) dört-iki.*|| **çihār ü se,** *{OsT} (Tavlada) dört-üç.*|| **çihār ü yek,** *{OsT} (Tavlada) dört-bir.*

çihil, [Far. çihl چهل] *sf.* **1.** Kırk. **2.** *mecaz.* Çok. ⊡ **çihil-çerāğ,** *{OsT} Çok kollu büyük avize.*|| **çihil-hadis,** *{OsT} Kırk hadis.*|| **çihil-pā,** *{OsT} zool. Kırkayak.*|| **çihil-sāy,** *{OsT} Kırk yaşında.*

çihol, [? çihol] *{ağız} is.* Havuç. [DS]

çihr, [Far. çihr چهر/ çehre / çihre] *{OsT} is.* → çehre.

çihre, [Far. çihr / çehre / çihre چهره] *{OsT} is.* Çehre. ⊡ **çihre-perdāz,** *{OsT} Resim yapan; ressam.*

çihri, [Ar. (Sur.) cıhra] *{ağız} is.* Cehri. [DS]

çihrit, [Yun. tsihrites] *{ağız} is.* Çekirge. [DS]

çij, [çéj / çij / çéc] *{eT} is.* **1.** Demir çivi. **2.** Zırh çivilerinin ucu. [DLT] **3.** Demir bir şeyin tutacak ucu; kanca; tırnak.

çijtürmek, [çıj-mak > çij-tür-mek] *{eT} gçsz. f.* (Yük için) ağırlığı ile yük hayvanının belini çökertmek. [DLT]

-çik[1], [-cık / -cik / -çik / -çık / -cük / -cuk / -çük / -çuk] *yap. e.* → -cık.

-çik[2], [-çak / -çek / -çuk / -çük / -çık / -çik] *{eT} yap. e.* → -çak.

çik[1], [çag / çağ / çah / çak / çıg / çığ / çık / çıy / çig / çiğ / çik / çiy *(yans.)*] *is.* Tahta, taş, kum, cam, metal eşya ve kuru nesnelerin birbirine çarpmasını, vurmasını, sürtünmesini veya vurmayı, çarpmayı anlatan kök. [Zülfikar] *çik-re-mek, çik-ri-cak, çik-şağ*

çik[2], [çik *(yans.)*] *is.* Kuşların ötüşünü anlatan kök. [Zülfikar] *çik çik*

çik[3], [çik *(yans.)*] *{eT} is.* Oğlak çağırmakta kullanılan ünlem. ⊡ **çik çik,** *{eT} Oğlağı gütmek veya çağırmak için kullanılan söz.* [DLT]

çik[4], [çik *(yans.)*] *is.* Köpek çağırma ünlemi. *çik-i çiki*

çik[5], [çik] *{eT} is.* Aşığın çukur tarafı. ⊡ **çik bök,** *{eT} Aşığın sırtının tümseğinin yukarı gelmesi durumu.* [DLT]|| **çik durmak,** *{ağız}* → çik turmak. [DS]|| **çik turmak,** *{eT} Aşık oyununda aşık yan yatınca çukur tarafı yukarı gelmek; cuk oturmak.* [DLT] || **çik yatmak,** *{ağız} 1. Aşığın çukur tarafı üste gelmek. 2. Sırt üstü yatmak.* [DS]

çik[6], [çik] *{ağız} is.* Kıvılcım. [DS]

çikara, [Hint. çikara] *is.* Hindistan'da yaşayan iki çift boynuzlu bir antilop türü, *(Tetracarus quadricornus).*

çikçi, [Çin. tz'ü shih] *{eT} is.* Eski Türklerde, kağanın yakınlarına verilen yargoç unvanı. [EUTS]

çikik, [çek-ig] *{eT} is.* Nokta. [DLT]

çikin[1], [çıg-mak > çig-in / çik-īn] *(çiki:n) {eT} is.* Düğüm; bağ.

çikin[2], [çik-īn] *{eT} is.* Üzüm bağlarında biten hayvanların yediği başaklı bir ot; frenk lavantası. [DLT]

çikin[3], [Çin. chin *(altın)* => çikīn] *(çiki:n) {eT} is.* İbrişim. [DLT] ⊡ **çikin çiknemek,** *{eT} İpek kumaşı altın sırmalı kılaptanla dikmek.*

çikir, [eT. çig *(nem)* > çik-ir چکر] *{eAT} is.* Kir.

çikirdemek, [çik-ir-de-mek] *{ağız} gçsz. f. [-r][-d(ı)-yor]* (Pekmez ve yoğurt için) ekşiyip köpürmek. [DS]

çikirken, [çik-ir-ken] *{ağız} is.* Isırgan otu. [DS]

çikkal, [? çikkal] *{ağız} is.* Kavrulmuş arpa, buğday unu. [DS]

çiklet, [İsp. chicle] *is.* Ağızda çiğnemek için sıtma ağacının macunundan ya da sentetik olarak hazırlanan macunlara şeker kaplamak suretiyle yapılan sakız; jiklet.

çikletçi, [çiklet-çi] *is.* Çiklet yapan veya satan kimse.

çikli[1]**,** [Yun. kyklion] *{ağız} is.* Çember adı verilen çocuk oyuncağı. [DS]

çikli[2]**,** [? çikli] *{ağız} is.* Simit. [DS]

çikli[3]**,** [? çikli] *{ağız} is.* Ağaç çekmek için kullanılan ağaç parçası. [DS]

çiklişmek, [çik-(i)l-iş-mek] *{eT} dönşl. f. [-ür]* (Düğüm için) sıkışmak; sıkışmak.

çikmek, [çik-mek] *{ağız} is.* Hafif ve ince ince yağan yağmur; çisenti. [DS]

çikmen, [çığ-mak > çik-men] *{ağız} is.* Hamam havlusunun konulduğu bohça. [DS]

çikment, [çik-men] *{ağız} is.* → çikmen. [DS]

çikne, [çig-(i)n-e > çiknē] *(çikne:) {eT} is.* **1.** Mala. **2.** Merdane; sürgü. [DLT]

çiknemek, [çikīn > çik(i)n-ē-mek] *(çikne:mek) {eT} gçl. f.* **1.** Sıkı dikmek.[KB] **2.** Altın tellerle kumaş üzerine nakış yapmak. [KB] **3.** Tarlaya sürgü çekmek. [DLT][KB]

çikolata, [İt. cioccolato] *(çikola'ta) is.* **1.** Kakao, şeker, süt, fındık, fıstık katılarak yapılan bir yiyecek; çukulata. **2.** *sf.* Kahve rengi ile koyu kırmızı arası renkte olan.

çikolatacı, [çikolata-cı] *is.* **1.** Çikolata yapan ve satan kimse. **2.** Çok çikolata yiyen.

çikolatacılık, -ğı [çikolata-cı-lık] *is.* Çikolata yapma ve satma işi.

çikolatalı, [çikolata-lı] *sf.* İçine çikolata katılmış olan; içinde çikolata bulunan.

çikot, [? çikot] *{ağız} is.* Havuç. [DS]

çikremek, [çik *(yans.)* > çik-re-mek] *{eT} gçsz. f. [-r]* (Ekmek vb. içindeki küçük taşlar için) dişe dokunup gıcırdamak. [DLT]

çikricak, -ğı [*eT.* çıġrī > çıgrı-cak] *{ağız} is.* Pamuğu çekirdeğinden ayıran aygıt; çırçır. [DS]

çikşağı, [çik *(yans.)* > çık-(ı)ş-a-mak > çıkşa-gu] *{ağız} is.* "Yoyo" denilen çocuk oyuncağı. [DS]

çiktelik, -ği [çik-te-lik ?] *{ağız} is.* Serçeye benzer bir kuş. [DS]

çikten, [? çikten] *{eT} is.* Eyer örtüsü. [DLT]

çiktürmek, [çıg-mak > çig-tür-mek / çik-tür-mek] *{eT} gçl. f.* Düğümü sıkıştırmak; sıkıştırmak. [DLT]

-çil[1]**,** [-cıl / -cil / -çil / -çıl / -cul / -cül / -çul / -çül] *yap. e.* → -cıl.

-çil[2]**,** [-çil] *{eT} yap. ek.* Herhangi bir şey, bir nesne üzerine çok devam ederse, ardı kesilmeden sürerse, o isme "-çil" getirilir, bu şekilde elde edilmiş olan kelime sıfat olur, *tüp(i)-çil (tipisi çok olan), ig-çil (hastalıklı).* [DLT]

çil[1]**,** [*eT.* çīl / çiğil / çil چيل / چل] *(çi:l) sf.* **1.** Alaca renkli; benekli. *{eAT} {OsT} (aynı)* **2.** *gnşl.* (Para için) parlak, yeni; değerli. **3.** *is.* *{eT}* Çirkinlik. [DLT] **4.** *{eT}* Dövme vurma yüzünden vücutta meydana gelen iz; dayak izi; bere. [DLT] **5.** Yüzde ve vücutta oluşan kahverengi veya esmerimsi lekeler. **6.** Aynalarda görülen lekeler. **7.** Tüyleri benekli kümes hayvanı. **8.** *zool.* Orman tavuğugillerden esmer, beyaz, kızıl, siyah karışımı tüylü 35 cm. kadar boyunda, ormanlarda yaşar, eti çok lezzetli bir kuş; dağ tavuğu, *(Tetrastes bonasia). {eAT} {OsT} (aynı)* **9.** *{ağız}* Yüzdeki çiçek izleri. [DS] **10.** *{ağız}* Yüzü çilli kimse. [DS] ⧉ **çil akçe,** *Yeni para.*|| **çil altın,** *Darphanede ayarı tam ve parlak olarak basılmış altın.*|| **çil ardıcı,** *zool. Öteğengillenden su kıyılarında yaşayan, yuvasını sazlıklarda ters çevrilmiş bir kupa şeklinde yapan, sırtı pas sarısı, karnı açık renkli ötücü ve göçmen bir kuş, (Acrocepalus arundinaceus).*|| **çil at,** *{eAT} Tüyü kırmızı ve beyaz karışık olan at.*|| **çil aygır,** *{eAT} Çil at.*|| **çil çıkarmak,** *{ağız} Oyunbozanlık etmek.* [DS]|| **çil çil,** *(Para ve altın için) parlak ve yeni.*|| **çil getirmek,** *{ağız} İhtiyarlamış atların, öküzlerin tüyleri arasında benekler oluşmak.* [DS]|| **çil keklik,** *{ağız} zool. Bıldırcın.* [DS]|| **çil kuruş,** *Parlak ve yeni altın para.*|| **çil para,** *Darphanede yeni basılmış parlak paralar.*|| **çil yavrusu gibi dağılmak,** *(Kalabalık için) toplu hâlde bulunurken birden başka başka yönlere kaçışarak dağılmak.*

çil[2]**,** [çil] *{ağız} sf.* **1.** Yeşile çalar mavi renk; türkuaz. **2.** *is.* Bir toprak türü. [DS]

çil[3]**,** [Erme. čil] *{ağız} is.* **1.** Topraktan yeni çıkan bitki; yeşillik; ekin. **2.** Taze labada yaprağı. **3.** Taze iken yenilen bir tür dikenli ot. **4.** Sepet yapmakta kullanılan bir tür kamış. **5.** Köklerdeki kıl gibi ince uzantılar; çilpek; çolpak. [DS] ⧉ **çil soğan,** *{ağız} Taze soğan.* [DS]|| **çil yarmak,** *{ağız} (Tohum için) filizlenip yeşermek.* [DS]

çil[4]**,** [Far. çihil *(kırk)* > çil چل] *sf.* **1.** Kırk. **2.** Ahmak. **3.** *is.* Kırk altın. **4.** Kırk paralık gümüş sikke.

çil[5]**,** [? çil] *{ağız} is.* Islatılmış tütün tohumu. [DS]

çil[6]**,** [? çil] *{ağız} is.* Yatak. [DS]

çil[7]**,** [? çil] *{ağız} is.* Erik, zerdali kurusu. [DS]

çil[8]**,** [çil] *{ağız} sf.* Küçük. [DS]

çila, [Far. çile => çilā] *(çila:) {ağız} is.* Koyun yününden dokunan şalların ucundaki saçaklar. [DS]

çilar, [? çilār] *(çila:r) {ağız} is. zool.* Köpek balığına benzer bir çeşit balık. [DS]

çilav, [Far. çilāv *(etsiz pilav)* چلاو] *is. mutf.* İran pirinci ile pişirilmiş pilav üzerine kuzu etinden tencere kebabı konularak yenilen pilav. ⧉ **çilav kebap,**

Üzerine tereyağı ve kebap konularak yenilen Acem pilâvı.

çilbant, [Far. ser-bān] *{ağız} is.* Sulama işlerinin düzenini sağlamakla görevli köy korucusu. [DS]

çilbe, [Far. cilve ?] *{ağız} is.* Ahlak; karakter. [DS]

çilbidik, -ği [çilb-id-ik] *{ağız} is.* Horoz ibiği. [DS]

çilbidir, [çirp *(yans.)* > çirp-it-ir > çilbidir] *{ağız} is.* Davula vurulan küçük değnek. [DS]

çilbir[1], [Moğ. çılbur / çilbir] *{ağız} is.* **1.** Yular; yular ipi. **2.** İnce ağaç dallarından yapılan sopa. [DS] ▣ **çilbir otu,** *{ağız} Semiz otu.* [DS]

çilbir[2], [çılbır > çilbir] *{ağız} is.* Yoğurtlu yumurta; çılbır. [DS]

çilbirtir, [? çilbirtir] *{ağız} is.* Çınar ağacı. [DS]

çilbiz, [çirp-mek > çirp-i-z ?] *{ağız} is.* Çalı; çırpı. [DS]

çilbozgunu, [çil+boz-gun-u] *{ağız} sf.* (Kişi için) çilli. [DS]

çilbozuğu, [çil+boz-u(k)-u] *{ağız} sf.* (Kişi için) çilli. [DS]

çilbur, [çılbır > çilbur] *{ağız} is.* Mısır unu, yağ ve peynirden yapılmış yemek. [DS]

çilçapar[1], [çil+çapar] *{ağız} sf.* Siyah beyaz, karışık boz renk. [DS]

çilçapar[2], [çil+çapar] *{ağız} sf.* (Kişi için) çilli. [DS]

çilçik, -ği [çil-cik] *{ağız}* sf. Şımarık; hoppa; züppe. [DS]

çild[1], [çald / çıld / çild *(yans.)*] *is.* Hafif çarpma ve sürtünmeyi; çıtırtı ve hışırtı çıkararak kıpırdanma, sallanma, dönme ve titremeyi anlatan kök. [Zülfikar] *çil-dir-e-mek, çil-dir-ge, çil-dir-ki*

çild[2], [çıld / çild *(yans.)*] *is.* Işık saçma, parlama ve bu biçimde bakış anlatan kök. [Zülfikar] *çild-ir çil-dir.*

çildeg, [çīl > *çilde-mak > çil-deg / çıl-day] *{eT} is.* Atın göğsünde çıkan yara. [DLT]

çildey, [çīl > *çilde-mak > çil-deg / çil-dey] *{eT} is.* → çildeg.

çildir[1], [çild *(yans.)* > çild-ir] *{ağız} is.* Işık saçma, parlama ya da ışıl ışıl bakmayı anlatan yansımalı gövde. [DS]

çildir[2], [çild-ir] *is.* **1.** Cazgır. **2.** Çok konuşan; geveze.

çildir[3], [çild-ir] *{ağız} is.* İnce, uzun boylu, zayıf adam. [DS] ▣ **çildir bacak,** *{ağız} İnce, uzun boylu, zayıf adam.* [DS]

çildir[4], [çild-ir] *{ağız} sf.* (Kişi için) teni çilli olan. [DS]

çildiremek, [çild *(yans.)* > çild-ir-e-mek] *gçsz. f. [-r] [-r(ı)-yor]* Hafifçe kımıldamak.

çildirge, [çild *(yans.)* > çild-ir-ge] *{ağız} is.* **1.** Davulun küçük ve ince tokmağı. **2.** Kasapların kestikleri koyunları şişirmekte kullandıkları ince değnek. [DS]

çildirgi, [çild *(yans.)* > çild-ir-gi] *{ağız} is.* Pamuk kabartmakta kullanılan ince değnek. [DS]

çildirik, -ği [çild *(yans.)* > çild-ir-ik] *{ağız} sf.* Zayıf. [DS]

çildirki[1], [çild *(yans.)* > çild-ir-ki] *{ağız} is.* **1.** Hallaç kirişini bastıran sopa. **2.** Davula vurulan küçük değnek. [DS]

çildirki[2], [çild-ir-ki] *{ağız} sf.* Zayıf; cılız; çelimsiz. [DS]

çile[1], [çile] *{ağız} is.* Genişlik; en. [DS]

çile[2], [Far. çille *(kiriş)* چله] *is.* Belirli aralıktaki iki çubuk arkasından yün, ipek ve pamuk ipliğini sarmak suretiyle meydana getirilen iplik demeti; kelep.

çile[3], [çılā / çile / cile] *{eT} is.* Örek atının yaş gübresi. [DLT]

çile[4], [Far. çihil *(kırk)* > çile چله] **1.** *tasvf.* Dervişlerin ruh temizliğine erişmek amacıyla, sakin ve temiz bir yere çekilerek kırk gün kırk gece ibadet ettikleri ve nefislerine perhiz uyguladıkları zahmetli dönem. **2.** *mecaz.* Eziyet; mihnet; sıkıntı; zahmet. **3.** *gnşl. fel.* İradenin, etkili ve sağlam hâle getirilmesini amaç olarak kabul eden çabalar; bir ideale yönelmiş kimsenin, kendini arıtarak yücelmesi. **4.** (Hayvanlar için) sağlık; şişmanlık. ▣ **çile çekmek,** *Çok sıkıntı çekmek.*|| **çile çıkarmak,** *tasvf. (Dervişler için) nefis terbiyesi için kırk günlük mahrumiyet ve ibadet dönemini yaşamak.*|| **çileden çıkmak,** *Kendini tutamayacak kadar öfkelenmek; çok sinirlenmek.*|| **çile doldurmak,** *Sıkıntı ve eziyete katlanmak.*|| **çile-hāne,** *{OsT} tasvf.* → çilehane.|| **çile-keş,** *{OsT}* → çilekeş.|| **çile kırgını,** *tasvf. Mevlevilikte, çileye girip de bin bir günlük süreyi tamamlayamadan bırakanlara verilen ad.*|| **çile-nişîn,** *{OsT} tasvf. Hücrede oturan; çile dolduran.*|| **çile-şiken,** *tasvf. Çile kırgını.*

çilecilik, -ği [çile[1]-ci-lik] *is.* **1.** Dünya işlerinden el çekerek kendini dine veren kimselerin ruhsal çabaları ile ilgili davranışlar. **2.** Bedensel duygu ve hazları küçümseyerek ruhun içgüdülere ve tutkulara üstün gelmesini sağlayan dinî ve ahlaki görüşe bağlananların yaşama biçimi.

çilehane, [Far. çile+ḫāne چله خانه] *(çileha:ne) is.* Dervişlerin çile doldurdukları yer.

çilek[1], **-ği** [*eT.* çiğe-le-k > çiğ-le-k] *is. bot.* **1.** Gülgiller familyasından yabani ve kültür bitkisi olarak yetişebilen, sürüngen dallı, çok kollu, üç yapraklı, bir çok kapçıktan meydana gelen meyveleri etli çiçekliğin üzerinde yer alan, güzel kokulu ve mayhoş tatlı meyveli, çok yıllık bir bitki, *(Fragaria).* **2.** Bu bitkinin taze olarak tüketilen veya komposto, reçel yapılan meyvesi. ▣ **çilek reçeli,** *mutf. Çilek ve şeker ile yapılan reçel.*|| **çilek suyu,** *Taze çileğin sıkılmak suretiyle elde edilen ve daha sonra konsantre olarak saklanabilen öz suyu.*

çilek[2], **-ği** [*eT.* çī *(nem)* > çi-le-mek > çi-le-k ك چله] *{OsT} is.* Yağmur serpintisi; ince yağmur damlası.

çilekçi, [çilek-çi] *is.* Çilek yetiştiren veya satan kişi.

çilekçilik, -ği [çilek-çi-lik] *is.* Çilek üretme ve satma işi.

çilekeş, [Far. çile+keş كش چله] *sf.* **1.** Bir çok sıkıntı ve üzüntülere katlanmış kişi; çile çeken. **2.** *tasvf.* Çile dönemini yaşayan derviş. **3.** Manastırlar kurulmadan önce kendilerini dine adamak üzere dünya işlerinden kendilerini tamamen uzaklaştırmış kimseler. **4.** Ruhani yaşama denemelerinde bulunan ve nefsine acı çektiren kimse.

çilekeşlik, -ği [çilekeş-lik] *is.* Çilekeş olma durumu.

çileleme, [çile-le-me] *is.* Çile durumuna getirmek işi.

çilelemek, [çile-le-mek] *gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* **1.** (İplik için) çile hâline getirmek. **2.** *{ağız}* Dokuma ipliklerini önce unlu suda bekletmek. [DS]

çilelenmek[1], [çile-le-n-mek] *edil f. [-ir]* (Yün, ipek ve iplik için) çile hâlinde sarılmak.

çilelenmek[2], [çile-le-n-mek] *gçsz. f. [-r] [-l(i)-yor]* (Hayvanlar için) semizleşmek; şişmanlamak.

çilelenmek[3], [çile-le-n-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* Lekelenmek. [DS]

çileli[1], [çile-li] *sf.* **1.** Çile çekmiş olan. **2.** Çile çekmeyi gerektiren. **3.** (Hayvanlar için) semiz; besili; kuvvetli.

çileli[2], [çile-li] *sf.* **1.** Çile hâlinde sarılmış ipi olan.

çileme[1], [çi *(yans.)* > çi-le-me] *is.* **1.** Çilemek eylemi. **2.** İki yaşındaki keçi. **3.** *{ağız}* Ispanak, pancar vb. sebzelerden pirinç ya da bulgur ile yapılan yemek. [DS] **4.** *{ağız}* Hafif hafif, ince ince yağan yağmur; çisenti. [DS]

çileme[2], [çile-me] *{ağız} is.* İki yaşındaki keçi. [DS]

çilemek[1], [*eT.* çī *(nem)* > çi-lē-mek چلمك] *gçsz. f. [-r] [-l(i)-yor]* **1.** *{eT}* Islatmak; yaşartmak. [DLT] **2.** *{ağız}* Nemlenmek. [DS] **3.** (Yağmur için) ince ince, toz hâlinde yağmak; çiselemek. **4.** *{eAT} {OsT}* (Yağmur için) serpiştirmek. **5.** *{ağız}* Terlemek. [DS] **6.** *{ağız}* Sulamak. [DS]

çilemek[2], [çi *(yans.)* > çi-le-mek] *gçsz. f. [-r] [-l(ı)-yor]* (Bülbül için) ötmek, şakımak.

çilemek[3], [Erme. cil => çil-e-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* Tohum serpmek; saçmak; ekmek. [DS]

çilemek[4], [çiğe > çile-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* Pamukları kozadan ayırmak. [DS]

çilemek[5], [çile-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Çocuk dünyaya getirmek. [DS]

çilemez, [çile-mez] *{ağız} is.* Un çorbası. [DS]

çilen, [*eT.* çī *(nem)* > çi-len] *{ağız} is.* **1.** Suyun derin olmayan yeri; sığ su. **2.** Çisenti; çilenti. [DS]

çilenger, [Far. çilānger] *{ağız} is.* Çilingir. [DS]

çilengir, [Far. çilānger] *{ağız} is.* Çingene. [DS]

çilenmek[1], [çi-le-n-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* Şüphelenmek. [DS]

çilenmek[2], [çile-n-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* Çiselemek. [DS]

çilenmek[3], [çile-n-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* Yeşillenmek. [DS]

çilenpe, [çileme > çilenpe] *{ağız} is.* Çisenti. [DS]

çilenti, [çile-n-ti] *is.* Hafif ve ince ince yağan yağmur; çisenti.

çilepe, [? çilepe] *{ağız} is.* Tatlı bir şeyin elde bıraktığı yapışkanlık. [DS]

çilepelik, -ği [çilepe-lik] *{ağız} sf.* Çisentili. [DS]

çilermek[1], [*eT.* çī > çi-le-r-mek] *{ağız} gçsz. f. [-ir]* **1.** Islanmak, nemlenmek. **2.** Üşütmek; soğuk almak. **3.** Nemlenmek; nemden dolayı küf bağlamak. [DS]

çilermek[2], [çil-e-r-mek] *{ağız} gçsz. f. [-ir]* (Bülbül için) sürekli ötmek. [DS]

çilermek[3], [Erme. cil => çil-er-mek] *{ağız} gçsz. f. [-ir]* (Ot, çayır, çimen veya ekinler için) ilkbaharda yeşermek; topraktan baş çıkarmak. [DS]

çilesiz[1], [çile-siz] *{ağız} is.* **1.** Utanmaz; ahlaksız. **2.** Düşünmeden konuşan; patavatsız. [DS]

çilesiz[2], [çile-siz] *{ağız} sf.* (Hayvan için) besisiz; zayıf. [DS]

çileşme, [çile-ş-me] *{ağız} is.* Çisenti. [DS]

çileşmek, [çi-le-ş-mek > çile-ş-mek] *dönşl. f. [-ir]* (Yağmur için) seyrek seyrek dökülmek; çiselemek.

çileştirmek, [çile-ş-tir-mek] *{ağız} gçsz. f. [-ir]* Çiselemek. [DS]

çilez, [çile-z] *{ağız} sf.* Gelişmemiş; zayıf. [DS]

çilga, [Moğ. çilga] *{eT} is.* Nehir, çay yatağı; dere; oyuk. [Nevâyî]

çilganat, -dı [çil *(parlak)* + kanat] *{ağız} is.* Bütün banknot. [DS]

çilgi[1], [çil-gi] *{ağız} is.* Kadınların başlarına bağladıkları tülbent. [DS]

çilgi[2], [çil-gi] *{ağız} is.* Siyah üzüm. [DS]

çilgidir, [çil *(yans.)* > çil-gi-d-ir] *is.* **1.** Pamuğu iplik olarak büküme hazırlamak için demet yapmaya yarayan alet. **2.** Pamuk atılan el yayının çubuğu. **3.** Davulun ince tokmağı. **4.** *sf.* Zayıf; ince.

çilgidirik, -ği [çil-gi-d-ir-ik] *{ağız} is.* Davula vurulan ince değnek. [DS]

çilgirdi, [çil-gir-di] *{ağız} is.* **1.** → çilgidirik. **2.** Pamuk atmağa yarar değnek. [DS]

çilgü, [çil-gü] *{eT} sf.* Al; kırmızı. ⊡ **çilgü at,** *{eT} Al at; kestane donunda olan at.* [DLT]

çili[1], [çil-i] *{ağız} is.* Taze koparılmış üzüm. [DS] ⊡ **çili çili,** *{ağız} Taze taze.* [DS]

çili[2], [çil-i] *{ağız} is.* Çalı çırpı. [DS]

çilibik, -ği [çil+ibik ? / çirp-ik] *{ağız} is.* Kırağı; don. [DS]

çiliçirpi, [çil-i+çirp-i] *{ağız} is.* Çalı çırpı. [DS]

çilihta, [? çilihta] *{ağız} is.* Buğday unundan yapılan ve yağda kızartılan bir tatlı. [DS]

-çilik, [-cı-lık / -cilik / -çilik / -çılık / -cülük / -culuk / -çülük / -çuluk] *yap. e.* → -cılık.

çilik[1], [çik > çi(li)k ?] *{eT} ünl.* Oğlak çağırma ünlemi. ◘ **çilik çilik,** *{eT} Oğlağı çağırmak için söylenen söz.* [DLT]

çilik[2], **-ği** [Erme. cilik *(bızır)*] *{ağız} is.* Dişilik organı. [DS]

çilik[3], **-ği** [Yun. klikion *(Kilikya keçisinin kılından dokunmuş çul)*] *{ağız} is.* At eğerinin altına konulan keçe. [DS]

çilik[4], **-ği** [çil-ik] *{ağız} is.* Alkış. [DS]

çilik[5], **-ği** [çel-ik > çilik] *{ağız} is.* Çelik çomak oyununda kullanılan kısa ve ince değnek. [DS]

çilim, [Kırım T. çilim] *{ağız} is.* Nargile. [DS]

çilimbiz, [? çilimbiz] *{ağız} is.* Çalı çırpı. [DS]

çilimsiz, [çelim-siz > çilim-siz] *{ağız} sf.* Zayıf; cılız. [DS]

çilinggi, [çiliñ-gi] *(çiliñgi) {ağız} is.* Çalı çırpı. [DS]

çilingir[1], [Far. cilānger] *is.* **1.** Kilit, anahtar gibi ince demircilik işlerini yapan ve tamir eden; kilitli kalmış kapıları açan sanatçı. **2.** *argo.* Kilit açan hırsız. ◘ **çilingir sofrası,** *Üzerinde az yemek, içki ve meze bulunan içki masası.*

çilingir[2], [Yun. sinyatirion / Far. çīne-dār => çinedir / çilingir] *{ağız} is.* **1.** İri gözlü kalbur; gözer. **2.** Süzgeç. [DS]

çilingir[3], [çī > çiğ-(i)l-in-gir ?] *{ağız} sf.* **1.** Islak; yaş; nemli. **2.** Kumlu toprak. **3.** Az sazlı bataklık. **4.** Sulu, verimli toprak. [DS]

çilingir[4], [çilin-gir] *{ağız} is.* Kumlu toprak. [DS]

çilingirlik, -ği [çilingir-lik] *is.* **1.** Çilingirin işi ve sanatı. **2.** Çilingirin elinden çıkmış iş. **3.** Ancak çilingirin yapabileceği nitelikteki iş. **4.** Hiç makineye girmemiş ve dövme demirden elle yapılmış iş.

çilinti, [çel-mek > çil-inti] *{ağız} is.* Çalı çırpı. [DS]

çilipit, -di [çil-i+pit] *{ağız} is.* Ses. [DS]

çilis, [? çilis] *{ağız} sf.* (Çocuk, hayvan yavrusu için) gördüğü her yemekten isteyen. [DS]

çiliyhlemek, [çil-ik-le-mek > çiliyh-le-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* Odunu parçalamak. [DS]

çilkim, [çit-im > çi(l)t-im > çilkim] *{ağız} is.* Küçük üzüm salkımı. [DS]

çilko, [? çilko] *{ağız} is.* Patika; keçiyolu. [DS]

çilkura, [çil+kula > çilkura] *{ağız} is.* Ufak kulaklı, yüzü benekli hayvan. [DS]

çille[1], [Far. çile / çille چله] *{ağız} is.* Kışın en soğuk, yazın en sıcak günleri. [DS] ◘ **çille-i büzürg,** *{OsT} Zemheri; erbain.*|| **çille-nişîn,** *{OsT} Hücrede oturan; çile dolduran.*

çille[2], [Far. çihil / çihle *(kırk)* چله] *{OsT} is.* **1.** Bez ya da kumaş ölçüsü. **2.** Dokuma tezgâhındaki tarağın boy ölçüsü. ◘ **çille hamamı,** *{ağız} Kadınların sağlık dileğiyle, belirli mevsimlerde kırk gün birbiri üstüne hamama gidip yıkanması.* [DS]

çillemek[1], [*eT.* çī > çi-(l)le-mek] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(i)-yor]* (Çocuk için) işemek; çişini yapmak. [DS]

çillemek[2], [çil-le-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* Odunu parçalamak. [DS]

çillemek[3], [çil-le-mek] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(i)-yor]* **1.** Çimlenmek; yeşermek. **2.** (Ekmek için) küflenmek. [DS]

çillenme, [çil-le-n-me] *is.* Çilli duruma gelmek işi.

çillenmek, [çil-le-n-mek] *dönşl. f. [-ir]* **1.** Çilli hâle gelmek. **2.** *{ağız}* Yeşermek. [DS] **3.** *{ağız}* (Ekmek için) küflenmek. [DS] ◘ **çillenerek ağlamak,** *{ağız} İçten ağlamak.* [DS]

çilleşmek[1], [çil-le-ş-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* Çil hâline gelmek. [DS]

çilleşmek[2], [çil-le-ş-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* Çimlenmek; yeşermek. [DS]

çillez, [çil-le-z] *{ağız} sf.* Kırmızı. ◘ **çillez toprak,** *{ağız} Kırmızı toprak.* [DS]

çilli[1], [çil-li] *sf.* Cildinde çil bulunan. ◘ **çilli çarpan,** *zool. Çarpan balığıgillerden, sıcak deniz kıyılarında, yurdumuzda ise Akdeniz kıyılarında yaşayan, vücudu yeşil zemin üzerine sarı veya bej lekelerle kaplı bir balık, (Siganus rivulatus).*

çilli[2], [Yun. kelli / Lat. cella] *{ağız} is.* Hapishane. [DS]

çilli[3], [Far. sīlī => çilli] *{ağız} is.* Şamar; tokat. [DS]

çilliçop, [çil-li+çop] *{ağız} is.* Tahin ve şekerle yapılan helva. [DS]

çillik[1], **-ği** [çil-lik] *{ağız} is.* Körebe oyunu. [DS] ◘ **çillik millik etmek,** *{ağız} Dağıtmak; karmakarışık etmek.*

çillik[2], **-ği** [çil-lik] *{ağız} is.* Uzun kuyruklu bir çeşit tarla kuşu. [DS]

çillik[3], **-ği** [çilik > çillik] *{ağız} is.* Dişilik organı. [DS]

çilme, [çel-me > çil-me] *{ağız} is.* Alna bağlanan örtü. [DS]

çilmek, [çel-mek > çil-mek] *{ağız} gçl. f. [-er]* (Odun, ağaç, dal vb. için) bir vuruşta kesmek. [DS]

çilmik, [çilkim > çilmik] *{ağız} is.* Küçük üzüm salkımı. [DS]

çilo, [Far. çelov => çilo] *{ağız} is.* Bir tür pilav. [DS]

çilosen, [? çilosen] *{ağız} is.* Bakır süzgeç. [DS]

çilot, [? çilot] *{ağız} is.* Şamar; tokat. [DS]

çilpek[1], **-ği** [çirp *(yans.)* > çirp-mek > çilp-ek] *{ağız} is.* **1.** Ağaç kökü; saçak kök. **2.** Çalı çırpı. **3.** Çıkıntı; pürüz. **4.** İpek kozasının işe yaramayanları. [DS]

çilpek[2], **-ği** [çirp-mek > çilp-ek] *{ağız} is.* Elbiseye sıçrayan çamurun bıraktığı iz.[DS]

çilpek[3], **-ği** [çirp-ek] *{ağız} is.* Çocuk bezi. [DS]

çilpenti[1], [çilp-enti] *{ağız} is.* Çalı çırpı ile yakılan geçici ateş. [DS]

çilpenti, [çilp-enti] *{ağız} is.* Az yoğurtla yayık yayma. [DS]

çilpeşik, -ği [Far. çep ü rest => çilp-eş-ik] *{ağız} sf.* Karmakarışık; içinden çıkılamaz durumda olan. [DS]

çilpez, [çilp-ez] *{ağız} sf.* Cılız kalmış, gelişememiş çocuk. [DS]

çilpi, [çirp-i > çilp-i] *{ağız} is.* Çizgi çekmekte kullanılan boyalı ip. ⊟ **çilpi çekmek,** *{ağız} Boyaya batırılmış iplik ile çizgi çekmek.* [DS]

çilpik[1]**, -ği** [çirp-mek > çilp-ik] *{ağız} is.* Kumaşın kesilen yerinden çıkan iplik uçları. [DS]

çilpik[2]**, -ği** [çirp-ik > çilpik / çilibik] *{ağız} is.* **1.** Kırağı. **2.** Don. [DS]

çilpik, -ği [çirp-ik > çilp-ik] *{ağız} is.* Ağaç kökü. [DS]

çilpiklenmek, [çirp-mek > çilp-ik-le-n-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* (Dikiş için) payı az olan yerden ayrılıp saçaklanmak. [DS]

çilpikli, [çirp-mek > çilp-ik-li] *{ağız} sf.* (Kumaş vb. için) saçaklı. [DS]

çilpimek, [çirp-mek > çilp-i-mek] *{ağız} gçl. f. [-r]* Ağaçların sık dallarını seyrekleştirmek. [DS]

çilpinti, [çirp-mek > çilp-inti] *{ağız} is.* Yağmur suyu sıçraması yüzünden duvar ya da elbise üzerinde meydana gelen lekeler. [DS]

çilpirin, [çılbır > çilbirin] *{ağız} is.* Yumurtadan yapılan bir yemek. [DS]

çilpirti, [çirp-ir-ti > çilp-ir-ti] *{ağız} is.* Çalı çırpı. [DS]

çilpitme, [çirp-mek > çilp-it-me] *{ağız} is.* Doğranmış taze asma yaprağı, kıyma ve bulgur ile yapılan bir yemek. [DS]

çilsi, [çil-si] *{ağız} sf.* (Kişi için) az çilli. [DS]

çilsiz, [çil-siz] *sf.* Cildinde çil bulunmayan.

çilte[1]**,** [Far. çihil-teh چهلته] *is.* **1.** Köylü kadınların dokuduğu kalın aba. **2.** Keten veya kenevir lifinden dokunmuş seyrek dokulu çuval; teliz. **3.** *{ağız}* Çuval. [DS] **4.** *{ağız}* Seyrek dokunmuş ince, beyaz astarlık kumaş. [DS] **5.** *{ağız}* Şilte; minder. [DS] **6.** *{ağız}* Semerlerin iki tarafına yük bağlamak için takılan urgan. [DS] **7.** *{ağız}* Urgandan ince, çarık bağından kalın ip. [DS] **8.** *{ağız}* Abadan yapılmış geniş şalvar. [DS] **9.** *{ağız}* Yemenilerin yüz kenarını dikerken kullanılan bir tarafı çatal ağaç. [DS] **10.** *{ağız}* Semere yük vurmak için kullanılan ucu çatallı sopa; dayak. [DS]

çilte[2]**,** [? çilte] *{ağız} is.* Çorap şişi. [DS]

çilteg, [çiltē-mek > çilte-g] *{eT} is.* Saygı; ikram; itibar; hürmet. [EUTS] [Gabain]

çiltemek, [çiltē-mek] *{eT} gçsz. f. [-r]* Hürmet etmek; saygı göstermek; saymak. [EUTS]

çilter, [Far. çihil-teh] *{ağız} is.* Çuval. [DS]

çilteyan, [Ar. şintiyān => çiltiyan] *{ağız} is.* Abadan yapılmış geniş şalvar. [DS]

çiltiğen, [Ar. şintiyān => çiltiğen] *{ağız} is.* Abadan yapılmış geniş şalvar. [DS]

çiltik[1]**, -ği** [Erme. çit'ig] *{ağız} is.* Düşmüş kadın; sokak kadını. [DS]

çiltik[2]**, -ği** [Far. çihilteh => çiltik] *{ağız} is.* Tülbent. [DS]

çiltik[3]**, -ği** [? çiltik] *{ağız} is.* Bebek; çocuk. [DS]

çiltik, -ği [Far. şeltük => çeltik > çiltik] *{ağız} is.* Pirinç tarlası. [DS]

çiltim, [çit-im > çilt-im] *{ağız} is.* Küçük üzüm salkımı. [DS]

çiltiyan, [Ar. şintiyān / İt. cignato => çiltiyan] *{ağız} is.* Abadan yapılmış geniş şalvar. [DS]

çiltiyen, [Ar. şintiyān / İt. cignato => çiltiyen] *{ağız} is.* Abadan yapılmış geniş şalvar. [DS]

çiltiyenni, [çiltiyen-li] *{ağız} sf.* (Yapılan iş için) yarım bırakılan. [DS]

çim[1]**,** [çem / çim *(yans.)*] *is.* Anlaşılmayacak biçimde sözler söylemeyi ya da gevezelik etmeyi anlatan kök. [Zülfikar] *çim çim, çim+çim-ci*

çim[2]**,** [çım / çın / çim *(yans.)*] *is.* Uyuşma, birden silkinme ve ürperme anlatan kök. [Zülfikar] *çim-ir-ti, çim-ir-mek*

çim[3]**,** [çım / çim *(yans.)*] *is.* Sıvı maddeyi fışkırtmayı, bu biçimde pislemeyi, bir yerde sıkıştırılan sıvıların dışarıya atılmasını anlatan kök. [Zülfikar] *çim-kir-mek*

çim[4]**,** [çım / çim / çin / çüm *(yans.)*] *is.* **1.** Parmak uçları ile sıkıştırmayı, ezmeyi anlatan kök. [Zülfikar] *çim-di-k, çim-çi-k, çim-di-k-le-mek,* **2.** *sf.* Az; biraz.

çim[5]**,** [çım / çim / çom / çöm / çum / çüm *(yans.)*] *is.* Suya girmeyi, yıkanmayı, suyu çalkalamayı ve bu sırada su sıçratmayı anlatan kök. [Zülfikar] *çim-mek, çim-ir-mek, çim-giş-mek, çim-il-de-mek, çim-ke*

çim[6]**,** [çim *(yans.)*] *is.* Yavaş yavaş ve geveleyerek yemeyi anlatan kök. [Zülfikar] *çim-çi-le-mek, çim-de-le-n-mek, çim-ki-n-mek, çim-ti-n-mek* ⊟ **çim çim,** *İsteksizce; iştahsız olarak.*

çim[7]**,** [*eT.* çım > çim چم] *is.* **1.** *{eT}* Ayrık otu. [DLT] [KB] **2.** *{eT}* Kuru yosun. **3.** *{OsT}* Nem yüzünden oluşan yeşillik; yosun. **4.** *bot.* Buğdaygillerden doğada kendiliğinden yetiştiği gibi, bahçelerin yeşillendirilmesi için ekilerek de yetiştirilen çok yıllık otsu bitki, *(Lolium)*. **5.** *{ağız}* Sebze fidelerinin genel adı. [DS] **6.** *{ağız}* Toprağın katılaşmış üst tabakası. [DS] **7.** Kesilmiş çimenli yerler. ⊟ **çim otu,** *bot. Genellikle çorak ve taşlık arazilerde sık topluluklar hâlinde yetişen buğdaygillerden, sap kısmı hemen hemen çıplak, çiçekleri küçük ve yeşilimsi bir otsu bitki, (Festuca).*

çim[8]**,** [çim / çım] *{eT} is.* Kat; buruşuk. [Gabain] [EUTS]

çim[9], [çim] *{eT} e.* Çiğ ve yaş olmayı abartmak için kullanılan edat. [DLT] ⊡ **çim yig et,** *Çim çiğ et.* [DLT]|| **çim öl ton,** *Çok ıslak elbise.* [DLT]
çim[10], [çim] *{ağız} sf.* Az; biraz. [DS]
çima, [İt. cima] *{ağız} is.* Kayıkçılıkta kullanılan bir çeşit halat; çıma. [DS]
çimak[1], **-ğı** [çim *(pekş. e.)* + ak] *{ağız} sf.* **1.** Bembeyaz. **2.** (Kişi için) sarışın, mavi gözlü ve çilli. [DS]
çimak[2], **-ğı** [? çimak] *{ağız} sf.* Ekşi. [DS]
çimayaz, [çim *(pekş. e)* + ayaz] *{ağız} is.* Mehtaplı, çok soğuk hava. [DS]
çimbali, [İt. cembalo] *(çemba'li) is. müz.* Orkestralarda çalınan iki yuvarlak yüzeyden oluşan metal vurmalı çalgı; halile.
çimbar[1], [? çimbar] *{ağız} is.* Ağaçların yeşil dalları. [DS]
çimbar[2], [Far. çenber => çımbar] *{ağız} is.* Dokunan kumaşı gerdirmekte kullanılan iki tarafı dişli araç. [DS]
çimbilemek, [çivi-le-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* Ucu sivri değnekle hayvan dürtmek. [DS]
çimbir, [? çimbir] *{ağız} sf.* Çok küçük. [DS]
çimbita, [? çimbita] *{ağız} is.* Çimdik makarna. [DS]
çimbor, [? çimbor] *{ağız} is.* **1.** Kapı kilidi. **2.** Değirmen oluğunun uç ve en dar yeri; poyra. [DS]
çimcik, -ği [çim-cik] *{ağız} is.* **1.** Çimdik. **2.** *sf.* İki parmak arasında tutulabilen miktar. **3.** Çimdik makarna. [DS] ⊡ **çimcik çalmak,** *{ağız} Çimdiklemek.* [DS]
çimçe, [çim-çe] *{ağız} is.* **1.** Çayır; çim. **2.** Serçe. [DS]
çimçek, -ği [çim-çek] *is. zool.* Bir cins küçük serçe.
çimçeşmek, [çim(i)ç-eş-mek] *{ağız} gçsz. f. [-ir]* Ürpermek. [DS]
çimçiğ, [çi(m)+çi/ğ / çim + çiğ] *sf.* Çiğ; pişmemiş.
çimçiği, [çi(m)+çi/ğ > çimçiği] *{ağız} sf.* Çiğ; pişmemiş. [DS]
çimçik[1], **-ği** [çim-çik] *{ağız} is.* Tıpkı; aynı. [DS]
çimçik[2], **-ği** [çimçiğ > çimçik] *{ağız} sf.* Çiğ; pişmemiş. [DS]
çimçiklemek, [çimçik-le-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* Çimdiklemek. [DS]
çimçim[1], [çim+çim] *{ağız} zf.* (Yemek için) az az; isteksizce. [DS]
çimçim[2], [çim+çim ?] *{ağız} is.* Karides. [DS]
çimçimci, [çim+çim-ci] *{ağız} sf.* (Kişi için) meraklı. [DS]
çimçime[1], [Far. çümçüm / çim+çim-e چم چمه] *{eAT} is.* Cimcime.
çimçime[2], [çim-(i)ç-i-me] *{ağız} is.* İçin için sızlama. [DS]
çimçimek, [çim-(i)ç-i-mek] *{ağız} gçsz. f. [-er]* İçin için sızlamak. [DS]
çimçimi, [çim+çim-i] *{ağız} is.* Doruk; zirve. [DS]
çimçimlemek, [çim+çim-le-mek] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(i)-yor]* Kekeleyerek okumak. [DS]
çimçimlenmek, [çim+çim-le-n-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* Yemeği isteksizce yemek.[DS]
çimçir, [Far. şemşīr] *{ağız} is.* Şimşir. [DS]
çimdaş, [çim+taş] *{ağız} is.* Çakıl. [DS]
çimdelenmek, [çim-de-le-n-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* Yemeği yavaş yavaş yemek. [DS]
çimdik, -ği [çim *(yans.)* > çim-di-k] *is.* **1.** Birisinin cildini işaret parmağı ile baş parmak arasına alarak sıkıştırma. **2.** (Tuz vb. için) işaret parmağı ile baş parmak uçları arasına alınabilen miktar. **3.** Gönül kırıcı söz. **4.** *{ağız}* Tatar böreği. [DS] ⊡ **çimdik atmak,** *Çimdiklemek.*|| **çimdik yemek,** *Çimdiklenmek.*
çimdikleme, [çim-di-mek > çimdi-k-le-me] *is.* Çimdik atmak eylemi.
çimdiklemek, [çim-di-mek > çimdi-k-le-mek] *gçl. f. [-r] [-(i)-yor]* Birinin cildini veya etini işaret parmağı ile baş parmak arasına alıp sıkıştırmak; çimdilemek; çimdimek.
çimdiklenme, [çim-di-mek > çimdi-k-le-n-me] *is.* Çimdik yemek işi.
çimdiklenmek, [çimdikle-n-mek] *edil. f.* Birisi tarafından, cildi veya eti işaret ve baş parmakları arasına alınarak sıkıştırılmak.
çimdilemek, [çim-di-le-mek چمدلمك] *{OsT} gçl. f. [-r]* Çimdiklemek.
çimdimek[1], [çim-di-mek چمدمك] *{eAT} {OsT} {ağız} gçl. f. [-r]* Çimdiklemek. [DS]
çimdimek[2], [çim-di-mek] *{ağız} gçsz. f. [-ir]* (Dişi develer için) çiftleşme isteği göstermek. [DS]
çimdinmek, [çim-di-n-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* İsteksiz olarak yemek yemek. [DS]
çimdirik, -ği [çim-di-r-ik] *{ağız} is.* Çimdik. [DS]
çimdirme, [çim-dir-me] *is.* **1.** Bol su veya yağa bulamak eylemi. **2.** Yıkamak eylemi.
çimdirmek[1], [çim-dir-mek چمدرمك] *gçl. f. [-ir]* **1.** Bol su ve yağ gibi bir sıvıyla ıslatmak. *{OsT} (aynı)* **2.** *{ağız}* Yıkamak. [DS]
çimdirmek[2], [çimdi-mek > çimdi-r-mek] *gçl. f. [-ir]* Çimdiklemek.
çimdük, -ğü [çim-dük چمدك] *{OsT} is.* Çimdik.
çime, [çim-mek > çime] *{ağız} is.* Balık yavrusu. [DS]
çimecek, [çim *(yans.)* > çim-ecek] *{ağız} is.* Yıkanılan yer; hamam; çimek. [DS]
çimeç, -ci [çim-eç] *{ağız} is.* Çimen. [DS]
çimeder, [Yun. sinyatiron / Far. çīne-dār] *{ağız} is.* İri gözenekli kalbur; çinedir. [DS]
çimek[1], **-ği** [çim *(yans.)* > çim-ek] *{ağız} is.* Yıkanılan yer; hamam; çimecek. [DS]
çimek[2], **-ği** [çim-ek] *{ağız} is.* Çimenli tepe. [DS]
çimelge, [çim-mek > çim-el-ge] *{ağız} is.* Yıkanılan yer; banyo. [DS]

çimeli, [çümeli / çumoli / çümüle] *{eT}* *is.* Karınca. [EUTS]

çimen[1], [çim-gen > çim-en > Far. çemen چمن] *is.* Buğdaygiller familyasından, kendiliğinden veya kültür olarak yetişmiş, boyu on cm.den kısa bitki örtüsü; çayır; çim.

çimen[2], [Erme. çamon => çimen] *is. bot.* Pastırma yapımında kullanılan bir tür kimyon; çemen, *(Cuminum cyminum).*

çimendifer, [Fr. chemin *(yol)* de fer *(demir)*] *{ağız}* *is.* Demir yolu taşıtı. [DS]

çimenî, [çimen + Ar. -ī چمنى] *(çimeni:)* *sf.* Çimen renginde; parlak ve canlı yeşil.

çimenistan, [Far. çemen-istan چمنستان] *{Osm T.}* *is.* Çimen ile kaplı yer; çimenlik.

çimenlendirme, [çimen-le-n-dir-me] *is.* Toprağı çimen ile örtmek eylemi; çimen yetiştirme işi.

çimenlendirmek, [çimen-le-n-dir-mek] *gçl. f. [-ir]* (Bir yeri) çimen yetiştirerek üzerini çimenle örtmek.

çimenli, [çimen-li] *sf.* (Yer için) çimeni olan; üzerinde çimen bulunan.

çimenlik, -ği [çimen-lik] *is.* Çimen olan yer; çimen ekili alan.

çimensiz, [çim-en-siz] *sf.* (Yer için) çimeni olmayan.

çimento, [İt. cemento] *is.* **1.** Su ya da tuzlu eriyik içine kum, çakıl gibi katı malzeme ilavesi ile karıştırılarak meydana gelen harcı döküldüğü yerin şeklini alan ve hava ile temasta sertleşerek taşlaşan toz hâlde bir yapı malzemesi. **2.** İki sert cismi bağlamakta kullanılan yapıştırıcı madde. **3.** Bir kayacın elemanlarını kaynaştıran kimyasal kökenli madde.

çimentolama, [çimento-la-ma] *is.* **1.** Çimento ile sıvama, kaplama eylemi. **2.** Çatlaklara sulu çimento püskürtmek suretiyle su geçirmez hâle getirme. **3.** Petrol kuyularının çeperi ile kaplama boruları arasına çimento şerbeti akıtma.

çimentolamak, [çimento-la-mak] *gçl. f. [-r] [-(u)-yor]* Çimento ile sıvamak, kaplamak; çimento sürmek.

çimentolanma, [çimento-la-n-ma] *is.* Çimento sıvanma, kaplanma veya sürülme eylem.

çimentolanmak, [çimento-la-n-mak] *edil. f. [-ır]* Çimento ile sıvanmak, kaplanmak; çimento sürülmek.

çimepe, [? çimepe] *{ağız}* *sf.* Beyaz. [DS]

çimerük, [çım > çim-er-ük / çömerük] *{eT}* *is.* **1.** Gözü sulanan kimse. **2.** Gözü az gören kimse. [DLT]

çimeş, [çim-eç > çimeş] *{ağız}* *is.* Kısa ot. [DS]

çimeşlenmek, [çimeş-le-n-mek] *{ağız}* *dönşl. f. [-ir]* (Bitki tohumları için) filizlenip yeşermek; çimlenmek. [DS]

çimete[1], [? çimete] *{ağız}* *is.* İçlenmiş lahana. [DS]

çimete[2], [çim+et-mek > çim+ed-er] *{ağız}* *sf.* → çimeter. [DS]

çimeter, [çim+et-mek > çim+ed-er] *{ağız}* *sf.* Yemek seçen; az yiyen. [DS]

çimeteri, [çim+ed-er-i] *{ağız}* *is.* → çimeter. [DS]

çimetlik, -ği [çim-mek > çim-et-lik] *{ağız}* *is.* Yıkanılacak yer; banyo. [DS]

çimgen, [çim-gen] *{eT}* *is.* Çayır; çimen. [EUTS]

çimgişmek, [çim *(yans.)* > çim-giş-mek / çim-giç-mek] *{ağız}* *dönşl. f. [-ir]* (Su için) sıçramak. [DS]

çimi, [çim-i] *{ağız}* *is.* Az yemeyi belirten yansımalı gövde. [DS] ⧉ **çimi çimi,** *{ağız}* *Az az yemek; isteksizce yemek.* [DS]

çimidi, [? çimidi] *{ağız}* *is.* Beyin. [DS]

çimil[1], [çim *(yans.)* > çim-il] *{ağız}* *is.* Sivrisinek. [DS]

çimil[2], [çim *(yans.)* > çim-il] *{ağız}* *is.* Gizli söz; fısıltı. [DS]

çimildemek[1], [çim *(yans.)* > çim-il-de-mek] *{ağız}* *gçsz. f. [-r] [-(d(i)-yor]* Su içinde el ve ayakları yavaşça çırparak ses çıkartmak. [DS]

çimildemek[2], [çim *(yans.)* > çim-il-de-mek] *{ağız}* *gçl. f. [-r] [-d(ı)-yor]* Fısıldamak. [DS]

çimilemek, [çim *(yans.)* > çim-il-e-mek] *{ağız}* *gçsz. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Fısıldamak. [DS]

çimilti[1], [çim *(yans.)* > çim-il-ti] *{ağız}* *is.* Fısıltı. [DS]

çimilti[2], [çim *(yans.)* > çim-il-ti] *{ağız}* *is.*Vücudun herhangi bir yerindeki seyrime. [DS]

çimirmek, [çim-ir-mek] *{ağız}* *gçl. f. [-ir]* Yıkamak. [DS]

çimirrenmek, [çim-ir-le-n-mek] *{ağız}* *dönşl. f. [-ir]* Oturduğu yerde uyumak. [DS]

çimirti, [çim *(yans.)* > çim-ir-t-i] *{ağız}* *is.* Ürperti. [DS]

çimiş, [çim *(yans.)* > çim-iş] *{ağız}* *is.* Ağrı; sızı. [DS]

çimişlemek, [çim *(yans.)* > çim-iş-le-mek] *{ağız}* *gçsz. f. [-r] [-l(i)-yor]* Ürpermek. [DS]

çimişlik, -ği [çim-iş-lik] *{ağız}* *is.* Yıkanacak yer; banyo. [DS]

çimit, -di [çim *(yans.)* > çim-it] *{ağız}* *is.* **1.** Keten tohumu. **2.** Kara susam. [DS]

çimiz, [çim *(yans.)* > çim-iz] *{ağız}* *is.* Bataklık. [DS]

çimke[1], [çim-ke چمكه] *{eAT}* *is.* **1.** Diz kapağından topuğa kadar uzanan kemik; incik kemiği. *{ağız}* *(aynı)* [DS] **2.** *{ağız}* Kalça kemiği. [DS] **3.** Topuk kemiği. **4.** *{ağız}* Güneşte kurutulmuş etli koyun veya keçi bacağı. [DS]

çimke[2], [çim *(yans.)* > çim-ke] *{ağız}* *is.* Sıçrayan yağmur ya da su damlaları. [DS]

çimke[3], [çim-ke ?] *{ağız}* *is.* Ders; örnek. [DS]

çimke[4], [çifte > çimke] *{ağız}* *is.* At çiftesi. [DS]

çimke[5], [çim-ke] *{ağız}* *is.* **1.** İki parmak ucu ile alınabilen miktar; tutam. **2.** Parça; kırıntı. [DS]

çimke[6], [çim-ke] *{ağız} sf.* Kavgacı. [DS]

çimkecik, -ği [çim-ke-cik] *{ağız} is.* Parçacık. [DS]

çimkelemek, [çimke-le-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* (At için) çifte atmak. [DS]

çimkem, [çim-ke-m] *{ağız} is.* **1.** Küçük et parçası. **2.** Ev makarnası; erişte. [DS]

çimketmek, [çim *(yans.)* > çim-ke-t-mek] *{ağız} gçl. f. [-ir]* Sıçratmak. [DS]

çimki[1], [çim-ki] *{ağız} is.* Çalı çırpı. [DS]

çimki[2], [çim-ke > çem-ki] *{ağız} sf.* Kavgacı. [DS]

çimkinmek, [çim *(yans.)* > çim-kin-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* **1.** Yemeği sessiz ve iştahsız olarak yemek. **2.** Yemeğin üstünden yemek. [DS]

çimkirmek, [çem / çim *(yans.)* > çim-kir-mek] *gçsz. f. [-ir]* → çemkirmek.

çimla, [? çimla] *{ağız} is.* Çapak. [DS]

çimleme, [çim-le-me] *is.* **1.** Çim ekip çimle kaplama eylemi. **2.** *{ağız}* Yere dikilip köklendirilmiş dal; çubuk; kalem. [DS]

çimlemek[1], [çim-le-mek] *gçl. f. [-r] [-(i)-yor]* (Bir yeri, bahçeyi vb.) çim yetiştirerek yeşillendirmek; çimle kaplamak.

çimlemek[2], [çim-le-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* Yıkamak. [DS]

çimlendirme, [çim-le-n-dir-me] *is.* **1.** Bir yeri çim ile kaplama eylemi. **2.** Bir bitki tohumunun yeşermesini sağlama eylemi. **3.** Biracılıkta arpa tanelerinin ıslatılarak yeşermesini sağlama işi.

çimlendirmek, [çim-le-n-dir-mek] *gçl. f. [-ir]* **1.** (Tohum için) yeşermesini sağlamak. **2.** (Yer için) çim ekip, yeşertmek; çimle kaplamak. **3.** Biracılıkta arpa tanelerinin ıslatılarak yeşermesini sağlamak.

çimlenme, [çim-le-n-me] *is.* **1.** Çimli hâle gelmek işi. **2.** (Tohumlar için) uygun ısı ve nem ortamında yeni bitki vermek için uç verip yeşerme dönemi; filizlenme.

çimlenmek[1], [çim-le-n-mek] *dönşl. f. [-ir]* **1.** Çimli hâle gelmek; üzerinde çim bitmek. **2.** (Tohum için) yeni bitki meydana getirmek üzere yeşermek; filizlenmek.

çimlenmek[2], [çim-le-n-mek] *dönşl. f. [-ir]* **1.** Yiyeceklerden azar azar alıp yemek. **2.** (Balık için) oltayı ısırmadan yemi kapmak. **3.** *mecaz.* Başkasına ait olan şeyden biraz yararlanmak.

çimleyiş, [çim-le-y-iş] *is.* Çimlemek eylemi veya biçimi.

çimli[1], [çim-li] *sf.* Çimi bulunan; çimle kaplı olan.

çimli[2], [? çimli] *{ağız} is.* Çapak. [DS]

çimlik, -ği [çim-lik] *is.* **1.** Çim olan yer; çimenlik. **2.** *{ağız}* Körpe dal; fidan. [DS]

çimme, [çim *(yans.)* > çim-me] *is.* Yıkanmak eylemi.

çimmek[1], [çim *(yans.)* > çim-mek چيمك] *{OsT} {ağız} gçsz. f. [-er]* **1.** Göl, deniz veya akarsu içine girmek; yüzmek. **2.** Su ile yıkanmak; banyo etmek. [DS]

çimmek[2], [çim-mek] *{ağız} is.* Yufka. [DS]

çimnemek, [çim-le-mek] *{ağız} gçsz. f. [-r]* (Koyun için) otlamak. [DS]

çimpon, [? çimpon] *{ağız}* is. Suyu fışkırtan aygıt; piston. [DS]

çimremek, [çim-re-mek] *gçl. f. [-r] [-r(i)-yor]* → çemremek.

çimrenmek[1], [çim-re-n-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* Eteklerini, paçaları sıvamak. [DS]

çimrenmek[2], [çim-(i)r-en-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* Ürpermek. [DS]

çimsenli, [çis-en-li > çimsenli] *{ağız} sf.* (Hava için) yağmurlu; çisentili. [DS]

çimsiz[1], [çim-siz] *sf.* **1.** Çimi olmayan. **2.** Üzerinde çim bulunmayan.

çimsiz[2], [Far. çīn *(buruşuk)* => çim-siz] *{eT} sf.* Buruşuksuz. [EUTS]

çimşek, -ği [şimşek > çimşek] *{ağız} is.* Şimşek. [DS]

çimşir, [Far. şemşīr => çimşir چمشير] *{eAT} {ağız} is. bot.* Şimşir. [DS]

çimşişmek, [çim-(i)ş-iş-mek چمششمك] *{eAT} dönşl. f. [-ür]* Ürpermek.

çimtemek, [çim-(i)t-e-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-(di)-yor]* Sakınmak. [DS]

çimtik, -ği [çim-di-k چمدك] *{eAT} {ağız} is.* Çimdik. [DS] ⧉ **çimtik urmak,** *{eAT} Çimdiklemek.*

çimtilli, [çim-di-l-li] *{ağız} sf.* Tertipli; düzenli. [DS]

çimtinmek, [çim-di-n-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* Kaşınmak. [DS]

çimtiyen, [Ar. şintiyān] *{ağız} is.* İçi astarlı kadın donu. [DS]

çimzik, -ği [çim-di-mek > çim-di-k > çim-zi-k] *{ağız} is.* Çimdik. [DS]

-çin[1], [-cın / -cin / -cün / -cun / -çın / -çin / -çün / -çun] *yap. e.* → -cın.

-çin[2], [-çın / -çin] *{eT} yap. e.* → -çın.

-çin[3], [Far. çīden *(toplayan)* > -çīn چين -] *(çi:n) son ek.* Farsça isimlerden *"toplayan, seçen"* anlamında sıfat türeten son ek.

Çin, [Çin. çin *(Çin'de çok eski bir hanedan)*] *is.* Doğu Asya'da eski bir medeniyetin üzerine kurulmuş nüfusça kalabalık bir ülke. ⧉ **Çin anasonu,** *bot. Meyveleri yıldız biçiminde manolyagillerden yaprakları ıtırlı ve dayanıklı altı tür ağaççık, (İllicium anisatum).*|| **Çin bilimi,** *Çin dilini ve medeniyetini inceleyen bilim; Sinoloji.*|| **Çin bülbülü,** *zool. Timalaya kuşugillerden Çin'in tropik bölgelerinde yaşayan üstü yeşilimsi alt tarafı sarı veya turuncu renkli, çoğunlukla kafeste beslenen küçük ötücü kuş.*|| **Çin geyiği,** *zool. Çin ve Kore'de bataklık vadilerde yaşayan, boynuzsuz; erkeğinde cüce geyiklerinkine benzeyen köpek dişleri bulunan bir küçük geyik, (Hydropotes inermis).*|| **Çin gülü,** *bot.*

Ebegümecigillerden koyu yeşil yapraklı, büyük ve koyu kırmızı çiçekli Çin veya Japon kökenli bir süs bitkisi ağaççık, (Hibiscus roza-sinensis). || **Çin işi Japon işi,** *Akıl ermez, garip işler.*|| **Çin leylağı,** *bot. Leylâk kokulu bir tespih ağacı türü, (Meli azedarack).*|| **Çin şapkası,** *zool. Sığ sulardaki kayalıklarda rastlanan konik kabuklu yenebilir bir tür yumuşakça.*|| **Çin tuzu,** *{OsT} Güherçile.*|| **Çin ve Maçin,** *Çok uzak ülkeler, yerler.*

çin[1], [çan / çang / çank / çen / çın / çıng / çınk / çin / çing *(yans.)*] *is.* Çınlamayı andırır konuşma, bağrışma, ötüşme ve gevezelik etmeyi anlatan kök. [Zülfikar] *çin-çik, çin-çir kuşu*

çin[2], [çan / çang / çank / çeng / çın / çıng / çıñ / çınk / çi / çin / çing / çiñ / çink / çun / çung *(yans.)*] *is.* **1.** Cam ya da madenî eşyanın çınlama biçiminde çıkardığı sesi anlatan kök. [Zülfikar] *çin-ti-k, çin-le-mek, çin-i-le-mek, çin çin,* **2.** *{ağız}* Yankı. [DS] ⧉ **çin çin ötmek,** *{ağız} (Yer için) sessiz ve ıssız olmak.* [DS]

çin[3], [çım / çim / çin / çüm *(yans.)*] *is.* Parmak uçları ile sıkıştırmayı, ezmeyi anlatan kök.[Zülfikar] *çin dik, çin-di-k*

çin[4], [çin] *{ağız} is.* Rütbe. [DS]

çin[5], [Çin. chên => çın > çin چين] *{eT} is.* **1.** Gerçek; hakikat. [EUTS] **2.** *sf. {eAT}* Doğru; sahih; halis. **3.** Tam. **4.** *{ağız}* Öz; katıksız. [DS] ⧉ **çin akşam** (çın akşam), *Tam akşam vakti.*|| **çin ayaz,** *{ağız} Soğuk ve açık hava.* [DS]|| **çin etmek,** *{eAT} 1. Doğrultmak; düzeltmek. 2. Gerçekleştirmek.*|| **çin eytmek,** *{eAT} Doğru söylemek.*|| **çin kılmak,** *{eAT}* → çin etmek.|| **çin sabah,** *{OsT} Tan yeri ağamaya başladığı vakit.*|| **çin seher,** *{OsT} Seher vakti; çin sabah.*

çin[6], [Far. çīn چين] *(çi:n) is.* **1.** Kıvrım; büklüm. **2.** Buruşukluk. **3.** Çatıklık. ⧉ **çîn-i cebîn,** *{OsT} Alın buruşukluğu.*|| **çîn-i ebrū,** *{OsT} Kaş çatıklığı.*

çin[7], [çin] *{ağız} is.* Halı dokumada kullanılan gevşek eğrilmiş ip. [DS]

çin[8], [çeğin / çiğin] *(çi:n) {ağız} is.* Omuz. [DS]

çina, [Moğ. çina / çinu > çine / çene] *is.* Kurt.

çinağar, [Yun. sinyatirion / Far. çīne-dār] *{ağız} is.* İri gözenekli kalbur. [DS]

çinak, -ğı [? çinak] *{ağız} is.* Köy evlerinde dumanın damdan çıktığı aralık. [DS]

çinakop, [T. çene Yun. + kopto *(kesmek)* > tşenokopus [Tzitzilis] => çinakop] *is. zool.* Sırtı koyu, yanları açık mavi veya yeşilimsi gümüşi, karnı parlak ve beyaz, boyu 10-15 cm kadar olan küçük lüfer balığı, *(Temmadon saltator).*

çinbar, [Far. çenber] *{ağız} is.* Dokuma tezgâhlarında, dokunan kumaşı gerdirmekte kullanılan iki ucu dişli araç. [DS]

Çince, [çin-ce] *is.* Çin'de konuşulan dil; Çinlilerin dili.

çincil, [çing > çinc-il] *{ağız} is.* Çocuk salıncağı. [DS]

çinçah, [? çinçah] *{ağız} is.* Tavuk yemliği. [DS]

çinçar, [? çinçar] *{ağız} is.* Isırgan otu. [DS]

çinçavat, [? çinçavat] *{ağız} sf.* (Kişi için) bencil; açıkgöz. [DS]

çinçe, [çin-çe] *{ağız} is.* **1.** Serçe. **2.** *sf.* Küçük. [DS] ⧉ **çinçe parmak,** *{ağız} Küçük parmak; serçe parmak.* [DS]

çinçi, [çin-çi] *{ağız} is.* Cam veya porselen eşya. [DS]

çinçik[1], **-ği** [çin-çik] *{ağız} is.* Cam ve porselen eşya. [DS]

çinçik[2], **-ği** [çin+çik] *{ağız} is.* Serçe kuşu. [DS]

çinçik[3], **-ği** [? çinçik] *{ağız} is.* Üste oturmak. [DS]

çinçilbi, [? çinçilbi] *{ağız} is.* Su tası; maşrapa. [DS]

çinçilebi, [? çinçilebi] *{ağız} is.* → çinçilbi. [DS]

çinçilemek, [çin-çi-le-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-(i)-yor]* Gizliden gizliye araştırmak. [DS]

çinçilya, [İsp. chinche *(tahta kurusu)* > chinchilla] *is. zool.* **1.** Güney Amerika'da yaşayan yumuşak ince kıllı, açıklı koyulu gri renkte güzel postu için avlanan kemirgen bir hayvan, *(Chinchilla laniger).* **2.** Bu hayvanın yumuşak ve güzel tüylü kürkü.

çinçilyagiller, [çinçilya-gil-ler] *is. zool.* Yumuşak tüylü, uzun kıllı kuyruklu kemirgenler familyası, *(Lagostomus maximus ve lagidium).*

çinçin[1], [çin+çin] *is.* Japon köpeği.

çinçin[2], [çin *(yans)* + çin] *{ağız} is. zool.* Toprak renginde, kurak ve yarı kurak bölgelerde seyrek çalılıklarda yaşayan, taş aralarında yuvalanan, tohum ile beslenen yaz göçmeni bir serçe türü; kısa ayaklı çöl kaya serçesi, *(Portronia brachidactyla).* [DS]

çinçin[3], [çin *(yans.)* + çin] *{ağız} is.* **1.** Su kuyusu. **2.** Hamam tası. [DS]

çinçin[4], [çin+çin] *{ağız} is.* Tek ayak üzerinde sekerek oynanan bir çocuk oyunu. [DS]

çinçin[5], [çin+çin] *{ağız} is.* Ağızda ezilerek çocuklara yedirilen çiğnem. [DS]

çinçinek, -ği [çin+çin-e-k] *{ağız} is.* Kelebek. [DS]

çinçiri, [çin-çir-i ?] *{ağız} sf.* Ufak tefek. [DS]

çindik[1], **-ği** [çiğin-dik / çin-dik] *(çi:ndik) {ağız} is.* İnsanın arkası; sırt. [DS]

çindik[2], **-ği** [çim *(yans.)* > çim-dik] *{ağız} sf.* Küçük miktar. [DS]

çindilli, [çindil-li] *{ağız} sf.* (Kişi için) geçimsiz. [DS]

çine[1], [çeñe > çine] *{ağız} is.*Çene. [DS]

çine[2], [Far. çīne چينه] *(çi:ne) {OsT} is.* Kuş yemi. ⧉ **çîne-dān,** *{OsT} Kuş kursağı.*|| **çîne-rîz,** *{OsT} Yem döken; yem dökücü.*

çine[3], [Yun. sinyatirion / Far. çīne] *{ağız} is.* Geniş gözlü kalbur. [DS] ⧉ **çine başı,** *{ağız} İri gözlü kalburdan geçen buğday taneleri ile harman yerinin taş ve toprağı karışık küçük yığın.* [DS]

çinebin, [Far. çīnicebīn چینیجبین] *{çinecebi:n) OsT}* *is.* → çinicebin.

çineder, [Yun. sinyatirion / Far. çīne-dār چینه دار] *{ağız}* *is.* → çinedir. [DS]

çinedir, [Yun. sinyatirion / Far. çīne-dār چینه دار] *{ağız}* *is.* İri gözenekli kalbur. [DS]

çineğir, [Yun. sinyatirion / Far. çīne-dār چینه دار] *{ağız}* *is.* → çinedir. [DS]

çinek, -ği [çiğne-mek > çīne-k] *(çi:nek)* *{ağız}* *sf.* Üzerine basılmış; çiğnenmiş; ezilmiş. [DS]

çineker, [? çineker] *{ağız}* *is.* Çıralı çam. [DS]

çinende, Far. çīnende چیننده] *{OsT}* *is.* Toplayıcı; devşirici.

çiner[1], [Yun. sinyatirion / Far. çīne-dār چینه دار] *{ağız}* *is.* → çinedir. [DS]

çiner[2], [? çiner] *{ağız}* *is.* Nefret etme. [DS]

çinermek, [çī *(ıslaklık)* > çi-le-r-mek] *{ağız}* *gçsz. f.* *[-ir]* Parlamak; ışıldamak. [DS]

çinertmek, [çiner-t-mek] *{ağız}* *gçsz. f.* *[-ir]* → çinermek. [DS]

çineter, [Yun. sinyatirion / Far. çīne-dār چینه دار] *{ağız}* *is.* → çinedir. [DS]

çineya, [? çineya] *{ağız}* *is.* Kuş ve kümes hayvanlarının gübresi. [DS]

çing[1], [çan / çang / çank / çen / çın / çıng / çınk / çin / çing *(yans.)*] *is.* Çınlamayı andırır konuşma, bağrışma, ötüşme ve gevezelik etmeyi anlatan kök. [Zülfikar] *çing-ir-ek, çıng-ir çing-ir*

çing[2], [çan / çang / çank / çeng / çın / çıng / çıñ / çınk / çi / çin / çing / çiñ / çink / çun / çung *(yans.)*] *is.* Cam ya da madenî eşyanın çınlama biçiminde çıkardığı sesi anlatan kök. [Zülfikar] *çing-il, çing-il-li, çing-ir çingir*

çing[3], [çiñ / çıñ] *{eT}* *zf.* Büsbütün; iyice. [DLT] ⊡ **çing ayaz,** *{ağız} Açık ve soğuk hava.* [DS]|| **çing sabah,** *{OsT} Tan yeri ağarmak üzere olduğu zaman; subh-ı sadık.*|| **çing tolu,** *{eT} İyice dolu; büsbütün dolu.* [DLT]

çingar, [Yun. tsingra] *{ağız}* *is.* → cıngar. [DS]

çingayaz, [çiñ+ayaz] *{ağız}* *is.* Çok soğuk ve mehtaplı hava. [DS]

çinge[1], [çing-e] *{ağız}* *is.* Kıvılcım; çıngı. [DS]

çinge[2], [Far. çenge / çinge] *is.* → çenge.

çingel, [Yun. atsiggano] *{ağız}* *is.* Küçük üzüm salkımı; çıngıl [DS]

çingen, [Hind. çangar *(İndüs kıyısında eski bir kabile)* > Far. çingāne / Yun. tsinganos] *is.* Çingene.

çingencik, -ği [çing-en+cik] *{ağız}* *is.* Serçe. [DS]

Çingene, [Hind. çangar *(İndüs kıyısında eski bir kabile)* > Far. çingāne / Yun. tsinganos] *is.* **1.** Hint asıllı olduğu söylenen on üçüncü yüzyıldan itibaren Avrupa'ya yayılmış, genellikle sepetçilik, kuyumculuk, kalaycılık, çalgıcılık, falcılık, at cambazlığı, arabacılık ve bohçacılık gibi işlerle geçimlerini sağlayan çoğu göçebe topluluktan olan kimse. **2.** *sf. mecaz.* Arsız; yüzsüz. **3.** *mecaz.* Cimri. ⊡ **Çingene borcu,** *Miktarları küçük olmasına rağmen, dağınık ve pek çok kimseye olan borç.*|| **Çingene çalar Kürt oynar,** *Ne yapıldığı belli değil; herkes kendi âleminde.*|| **Çingene çergesi,** *Pis, bakımsız ve dağınık yer.*|| **Çingene çorbası,** *Çeşitli kimselerin başka başka düşüncelerle katıldığı ve karmakarışık hâle getirdikleri durum.*|| **Çingene düğünü,** *Gürültülü patırtılı, düzensiz toplantı.*|| **Çingene kavgası,** *Önemsiz bir şeyden çıkan ve oldukça çok gürültü patırtının yapıldığı kavga.*|| **Çingene maşası,** *Kara kuru ve cılız bir kimseyi aşağılamak için söylenen söz.*|| **Çingene palamudu,** *mecaz. Palamudun küçüğü.*|| **Çingene parası,** *Bozuk para, ufaklık.*|| **Çingene pembesi,** *Göz alıcı, çiğ pembe.*

Çingenece, [çingene-ce] *is.* **1.** Hint-Ari grubundan, kökeni Kuzey-Batı Hindistan'daki Bancaras kabilelerinin dillerine dayanan ve Çingenelerin konuştuğu dil. **2.** *zf.* Çingene gibi, çingeneye yakışır biçimde.

çingeneleşme, [çingene-le-ş-me] *is.* Çingene durumuna gelmek işi.

çingeneleşmek, [çingene-le-ş-mek] *dönşl. f.* *[-ir]* **1.** Cimrileşmek. **2.** Arsızlaşmak. **3.** Açgözlü hâle gelmek.

çingenelik, -ği [çingene-lik] *is.* Cimrilik.

Çingenelik, -ği [çingene-lik] *is.* Çingene olma durumu veya çingenelerin tutumu.

çingenlik, -ği [çinge-n-lik] *{ağız}* *is.* Serçe büyüklüğünde bülbüle benzer bir kuş. [DS]

çingi[1], [çing-i] *{ağız}* *is.* Sert taş. [DS] ⊡ **çingi taşı,** *{ağız} Yapılarda çoğunlukla köşelere konulan sert, sağlam bir siyah taş.* [DS]

çingi[2], [Far. çāne / *iç+eñek [Tietze] / çeñe] *{ağız}* *is.* Çene. [DS]

çingil[1], [Yun. atsiggano / çing *(yans.)* > çing-il چینکل] *{OsT}* *is.* **1.** Küçük üzüm salkımı. *{ağız} (aynı)* [DS] **2.** *{ağız}* Küçük bakraç. [DS] **3.** *{ağız}* Yemeninin kenarlarına zincir örülerek bağlanan salkım şeklindeki pullar. [DS] **4.** *{ağız}* Kapı mandalı. [DS] ⊡ **çingil beşik,** *{ağız} Salıncak.* [DS]

çingil[2], [çing *(yans.)* > çing-il] *{ağız}* *is.* **1.** Dağ doruğu. **2.** Ağaç doruğu. [DS]

çingil[3], [çigin > çiğin > çingil / çiñil] *(çingil / çiñil)* *{ağız}* *is.* Omuz. [DS]

çingildi, [çing *(yans.)* > çing-il-di چنکلدی] *{eAT}* *is.* Çınlama sesi.

çingilemek[1], [çing *(yans.)* > çing-i-le-mek / çiñ-i-le-mek] *(çiñilemek)* *{ağız}* *gçsz. f.* *[-r]* *[-l(i-yor]* **1.** Boş ve yüksek ses çıkarmak. **2.** Çınlamak. [DS]

çingillemek[2], [çing *(yans.)* > çing-il-le-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* Üzüm salkımının salkımcıklarını ayırıp koparmak; çingillerine ayırmak. [DS]

çingilli, [çing-il-li] *{ağız} sf.* Sonuncu. [DS]

çingir[1], [çing *(yans.)* > çing-ir] *{ağız} is.* Çınlamayı anlatan yansımalı gövde. [DS] 🗗 **çingir ayaz,** *{ağız} Mehtaplı havada ve kuru soğuk.* [DS]|| **çingir çingir,** *{ağız} 1. Kupkuru. 2. Işıl ışıl. 3. (Ses için) ıssız ve karanlık gecede yankılanarak gelen. 4. Yeni ve boş şeylerin çıkardığı sese benzer.* [DS]

çingir[2], [? çingir] *{ağız} is.* Fahişe. [DS]

çingir[3], [çing-ir] *{ağız} is.* Küçük kulaklı keçi. [DS]

çigirek, -ği [çing *(yans.)* > çing-ir-e-k] *{ağız}* Bülbüle benzer, serçe büyüklüğünde bir ötücü kuş. [DS]

çingirt, [çing-ir-t] *{ağız} is.* Öküzler tarafından çekilebilmesi için tomruğa çakılan demir. [DS]

çingirti, [çing *(yans.)* > çiñ-ir-ti چڭرتى] *(çiñirti) {eAT} is.* Çınlama sesi; şıngırtı.

çingiş, [? çingiş] *{ağız} is.* Arapsaçına benzer bir ot. [DS]

çingiz[1], [çiğ-ne-z > çing-iz ?] *{ağız} sf.* Katı; sert. [DS]

çingiz[2], [çigin > çiñiz] *(çiñiz) {ağız} is.* Omuz. [DS]

çingke, [çiñ-ke] *{ağız} sf.* Pek çok. [DS]

çingremek, [çiñ *(yans.)* > çiñ-re-mek] *(çiñremek) {eAT} gçsz. f. [-r] [-r(i)-yor]* Çınlamak.

çingrendirmek, [çiñ *(yans.)* > çiñ-re-n-dir-mek چڭرندرمك] *(çiñrendirmek) {OsT} gçl. f. [-ir]* → çıngratmak.

çingretmek, [çiñ *(yans.)* > çiñ-re-t-mek چڭرتمك] *{OsT} (çiñretmek) gçl. f. [-ir]* → çıngratmak.

çini[1], [Far. çīn > çīnī چينى] *(OsT çi:ni:) (çi'ni) is.* **1.** Beyaz kilden yapılmış, bir yüzü sırlı, kaplama malzemesi. **2.** Banyo, mutfak gibi zeminlere döşenen fayans; seramik. **3.** *sf.* Çini tekniğinde yapılmış veya kaplanmış. **4.** *{eT}* Çinli. [KB] **5.** *{ağız}* Açık mavi. [DS] **6.** *{ağız}* Bakır tabak. [DS] 🗗 **çini çamuru,** *Seramik yapımında kullanılan beyaz kilden hazırlanmış çamur.*|| **çini küp,** *{ağız} Sırlı küp.* [DS]|| **çini mavisi,** *Yeşil ile mavi arası bir renk.*|| **çini mozaik,** *Küçük seramik parçalarının duvar üzerine yapıştırılması ile elde edilen mozaik süsleme.*|| **çini mürekkebi,** *Esas olarak baca isinin kurumundan yapılmış mürekkep.*|| **çini toprağı,** *Feldspatların bozuşmasıyla oluşmuş yağlı kil toprak.*

çini[2], [çin *(yans.)* > çin-i] *{ağız} is.* Topaç. [DS]

çini[3], [çin *(yans.)* çin-i] *{ağız} is.* Bilezik.[DS]

çini[4], [çiğin > çini] *{ağız} is.* [DS]

çinicebin, [Far. çīn-i cebīn چين جبين] *{OsT} is.* **1.** Çatık kaşlar. **2.** Sert bakış.

çinici, [çini-ci] *is.* Çini yapan ve satan kimse.

çinicilik, -ği [çini-ci-lik] *is.* Çini yapma işi.

çiniğnesi, [çin+iğne-si] *is.* Kumaş üzerine renkli ipliklerle uygulanan bir süsleme tekniği.

çinik[1], **-ği** [çin-ik] *{ağız} is.* İnce keçe. [DS]

çinik[2], **-ği** [çin-i > çinik] *{ağız} is.* Porselen tabak. [DS]

çinik[3], **-ği** [Yun. khoiniks] *{ağız} is.* Sekiz kg.lık bir hububat ölçüsü; şinik. [DS]

çinil, [çiğ *(yans.)* > çiğ-il > çinil] *{ağız} is.* Küçük çakıl taşı. [DS]

çinilek, [çin *(yans.)* > çin-i-le-k] *sf.* (Yer için) aşırı yankı yapan.

çinilemek, [çin-i-le-mek] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(i)-yor]* **1.** (Kulak için) çınlamak. **2.** Yankılanmak. [DS]

çinili, [çini-li] *sf.* **1.** Çinisi bulunan. **2.** Çinilerle süslenmiş olan.

çinilti, [çin *(yans.)* > çin-il-ti] *{ağız} is.* Gerilmiş yün veya ipliğin çıkardığı ses. [DS]

çinin, [çigin > çiğin > çinin] *{ağız} is.* Omuz. [DS]

çinisiz, [çini-siz] *sf.* Çinisi bulunmayan.

çinişi, [çin+iş-i] *is. t.* **1.** Çin'den gelen veya Çin zevkine uygun olarak düzenlenmiş eşya. **2.** İpek üstüne sırma ve ibrişimle yapılan bir cins işleme; Çin iğnesi.

çiniştürük, [çen-iş-tür-ük] *{eT} is.* İlk yazda yetişen kırmızımsı içli, fındığa benzer bir meyve. [DLT]

çiniştürüksemek, [çen-iş-tür-ük-se-mek] *{eT} gçsz. f. [-r]* Canı çiniştürük istemek. [DLT]

çink[1], [çan / çang / çank / çeng / çın / çıng / çıñ / çmk / çi / çin / çing / çiñ / çink / çun / çung *(yans.)*] *is.* Cam ya da madenî eşyanın çınlama biçiminde çıkardığı sesi anlatan kök. [Zülfikar] *çink-e vurmak* 🗗 **çink çink,** *{OsT} Eskiden, hesap işlerinde kullanılmak üzere değersiz madenden yapılan marka.*

çink[2], [çink *(yans)*] *{ağız} is.* Serçe kuşu. [DS]

çinka, [Far. çinī + Slav. -ka *(küçültme eki)*] *{ağız} is.* Porselen tabak; kâse. [DS]

çinke[1], [çink *(yans.)* > çink-e] *{ağız} sf.* **1.** (Taş için) sert ve sağlam. **2.** *is.* Benek. **3.** İki parmak arasına alınabilen miktar; çok küçük parça; zerre. **4.** Fiske. [DS] 🗗 **çinke vurmak,** *{ağız} Fiske vurmak.* [DS]

çinke[2], [çink-e] *{ağız} sf.* **1.** Kısa. **2.** Ufak. [DS]

çinkerli, [çink-er-li *{ağız} sf.* (Çam için) içi çürük. [DS]

çinkeylik, -ği [çink-ey-lik] *{ağız} is.* Bülbüle benzeyen, serçe büyüklüğünde bir kuş. [DS]

çinki[1], [çink *(yans.)* > çink-i] *{ağız} sf.* (Taş için) sağlam; sert. [DS]

çinki[2], [çink-i] *{ağız} is.* Çivi. [DS]

çinkilli, [çink-il-li ?] *{ağız} is.* Atmaca. [DS]

çinko[1], [İt. cinque] *(çi'nko) is.* Tombala oyununda ilk iki sıranın doldurulması suretiyle alınan para. 🗗 **çinko demek,** *Tombalada ilk bir ve ikinci sırayı doldurmak.*|| **çinko yapmak,** *Çinko demek.*

çinko[2], [Alm. zink > İt. zinco] *(çi'nko) is. kim.* **1.** Havadan etkilenmeyen, parlatmaya elverişli mavimsi beyaz renkte, atom sayısı 30, kütlesi 65,37 olan metal bir element; sembolü: Zn. **2.** *sf.* Çinkodan yapılmış olan. ⊡ **çinko baskı,** *matb. Baskı kalıpları olarak çinko levhaların kullanılmış olduğu baskı yöntemi.*

çinko[3], [? çinko] *{ağız} is.* Kasaplıkta, sığırın dirsekten etli olarak ayrılmış kol kemiği. [DS]

çinko[4], [çinko] *{ağız} sf.* **1.** Kavgacı. **2.** Çok konuşan. [DS]

çinkograf, [Fr. zincographe] *is.* Çinkografi ustası.

çinkografi, [Fr. zincographie] *is.* Çoğaltılmak istenen resim ve yazıların çinko kalıplar üzerine çıkarılması işi ve tekniği

çinkolama, [çinko-la-ma] *is.* Çinko ile kaplamak işi.

çinkolu, [çinko-lu] *sf.* İçinde çinko bulunan; çinko karışmış olan.

çinlemek, [çing *(yans.)* > çin-le-mek] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(i)-yor]* Yankılanmak; yankı yapmak. [DS]

Çinlıg, [Çin + T. -lıġ] *{eT} sf.* Çinli; Çini. [KB]

Çinli, [çin-li] *is.* Çin halkından olan kimse.

çinmek[1], [çim *(yans.)* > çim-mek] *{ağız} gçsz. f. [-er]* Yıkanmak. [DS]

çinmek[2], [çin-mek] *{ağız} gçl. f. [-er]* Alkışlamak. [DS]

çinnek, -ği [çiğne-k > çinnek] *{ağız} sf.* Çiğnenmiş; ezilmiş. ⊡ **çinnek etmek,** *{ağız} Bitkileri, çiğneyip ezmek.* [DS]

çinnem, [çiğne-m > çinnem] *{ağız} is.* Çiğnem; bebeklere yedirilen ağızda çiğnenip ezilmiş lokma. [DS]

çinnemek, [çiğne-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-n(i)-yor]* Çiğnemek. [DS]

çinngi, [çigin > çinñi] *{ağız} is.* Omuz. [DS]

çintal, [Sansk. candāla] *{eT} is.* Cellat. [EUTS]

çinnik[1], **-ği** [cin-lik > çinnik] *{ağız} is.* Ocağın iç kısmında bacaya doğru yapılan raf. [DS]

çinnik[2], **-ği** [çint-ik > çinnik] *{ağız} is.* Bir şeyin en küçük parçası. [DS]

çinpiy, [? çinpiy] *{ağız} is.* Yiyecek olarak yağ. [DS]

çintamani, [Sansk. cintāmani] *{eT} is.* Bir mücevher. [Gabain]

çintan[1], [Sansk. candana] *{eT} is.* Sandal ağacı. [EUTS]

çintan[2], [Ar. şintiyān] *{ağız} is.* İçi astarlı kadın donu; şalvar. [DS]

çinte[1], [? çinte] *{ağız} is.* Köylülerin giydiği bir tür gömlek. [DS]

çinte[2], [Ar. şilte] *{ağız} is.* Minder. [DS]

çintelemek[1], [çent-mek > çint-ele-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* Bir ağacı balta, bıçak vb. şeylerle yontmak; üzerinde gedikli yaralar açmak. [DS]

çintelemek[2], [çiti-le-mek > çinte-le-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* (Çamaşır için) çitilemek. [DS]

çintemani, [Sansk. cintāmani] *is.* **1.** *{eT}* Düşünce incisi. [İKPÖy.] **2.** İt ayağı, bulut buse ve Çin bulutu gibi desenlerle birlikte kullanılan, bir noktadan teğet iç içe üç daireden oluşan süsleme motifi.

çintermek, [Türkm. çintge-mek > çintge-r-mek] *{ağız} gçl. f. [-ir]* Bir işi dikkatle ve özenerek yapmak. [DS]

çinti, [çent-mek / çint-mek > çint-i] *is.* **1.** Maden ocaklarında yatay çökmeleri önlemek için dik ve yatay direkler arasına eğik olarak konulan kalasları yerine oturtmak için direklerde birbirine uygun olarak balta ile açılmış çentikler, oyuklar. **2.** *{ağız}* İçi astarlı kadın şalvarı. [DS]

çintik, -ği [çent-mek > çint-mek > çint-ik] *is.* **1.** Kesici bir araçla açılmış küçük gedik; oyuk. **2.** *mecaz.* Küçük bir kusur. **3.** *{ağız}* Yontulmuş; kesilmiş; çentik. [DS] **4.** *{ağız}* Bir şeyin çok küçük parçası. [DS] **5.** *{ağız}* Fiske. [DS] **6.** *{ağız}* Hayvan tekmesi. [DS] ⊡ **çintik taşı,** *{ağız} Fındık büyüklüğünde taş.* [DS]

çintiklemek, [çit-i-le-mek > çint-ik-le-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* Çamaşır yıkamak. [DS]

çintilemek[1], [çint-i-le-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* Kumaş ya da örgülerin delik ve yırtıklarını aslına uygun örmek; dikmek. [DS]

çintilemek[2], [çinti-le-mek] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(i)-yor]* Çiselemek. [DS]

çintili, [Gürc. çqintli] *{ağız} is.* Kömürde közlenmiş taze mısır. [DS]

çintimek[1], [çit-i-mek > çint-i-mek] *{ağız} gçl. f. [-r]* Kumaş ya da örgülerin delik ve yırtıklarını aslına uygun örmek. [DS]

çintimek[2], [çint-mek > çint-i-mek] *{ağız} gçl. f. [-r]* Bir odun veya ağacı balta veya bıçakla vura vura kesmek; çentmek. [DS]

çintimek[3], [çit-le-mek / çint-i-mek] *{ağız} gçl. f. [-r]* (Kabak çekirdeği veya ayçiçek gibi yiyecekler için) kabuğunu çıkararak içini almak. [DS]

çintirik[1], **-ği** [çintir-ik] *{ağız} sf.* (Kişi için) kısa boylu. [DS]

çintirik[2], **-ği** [çintir-ik] *{ağız} sf.* (Kişi için) çok konuşan. [DS]

çintirmek, [çintir-mek چنتیرمك] *{OsT} gçl. f. [-ir]* Gizlice öğrenmeye çalışmak.

çintiyan[1], [Ar. şintiyān /İt. cignato => çintiyan چنتیان] *{eAT} is.* Kaba kumaştan yapılmış içi astarlı, paçası büzgülü, geniş ve uzun şalvar.

çintiyan[2], [? çintiyan] *{ağız} is.* Kılıç; kama. [DS]

çintli, [çint-li ?] *{ağız} is.* Ateşte közlenmiş taze mısır. [DS]

çintme, [çint-me] *{ağız} is.* **1.** Kabak yemeği. **2.** Cacık. [DS]

çintmek, [çent-mek / çint-mek] *{ağız} gçl. f. [-er]* **1.** Bir şeyi küçük parçalara ayrılacak şekilde kesmek;

doğramak. **2.** Yontmak. **3.** Kabuğunu çıkarıp içini almak. **4.** Ovalamak; sürtmek. **5.** Az olan suları bir araya toplamak. **6.** Aradan çıkarmak. **7.** Aşık oyununda büyük aşıkla küçük aşıkları vurmak. **8.** Suları azır azar ayırıp bölmek. [DS]

çinya, [? çinya] *{ağız} is.* Kuş ve kümes hayvanlarının gübresi. [DS]

çip[1], [çab / çalp / çap / çıp / çip / çulp *(yans.)*] *is.* Su vb. sıvı maddeler içinde, sallanma ve çalkalanma gibi hareketler sonucunda oluşan, ya da el ve ayakla oluşturulan hareketleri ve bu biçimde çabalamayı anlatan kök. [Zülfikar] *çip çip, çip-i çip-i, çip-en-dirik-li, çip-il, çip-il-de-mek, çip-il-de-k, çip-il-dim, çip-il-le-n-mek, çip-i-nti* ▭ **çip çip etmek,** *{ağız} (Çocuk dili) yıkanmak.* [DS]

çip[2], [çab / çep / çıp / çip *(yans.)*] *is.* Gevezelik etmeyi, yerli yersiz konuşmayı, hoppaca hareketleri, ötüşmeyi anlatan kök. [Zülfikar] *çip-çe*

çip[3], [çap / çep / çıb / çib / çip / çüp *(yans.) is.* El çırpma ve alkışlama sesini ve hareketini anlatan kök. [Zülfikar] *çip-cik çalmak, çep-ik, çip-(p)e-k, çip-(p)e-n*

çip[4], [çip *(yans.)*] *ünl.* Keçi çağırma ünlemi. *çip-i çipi*

çip[5], [İng. chip *(yonga, çentik)*] *is. bsy.* Çok küçük yüzeyler üzerinde binlerce devre elemanından oluşan son derece karmaşık elektronik devrelerin yerleştirildiği yarı iletken bir malzemeden yapılmış ince dilim; yonga, kıymık.

çip[6], [Gürc. çipi] *{ağız} is.* Göbek. [DS]

çipa[1], [İt. ceppo] *(çi'po) is. dnz.* İki kollu gemi demiri.

çipa[2], [Slav. şip] *{ağız} is.* Arının iğnesi. [DS]

çipa[3], [Gürc. çipi] *{ağız} is.* Göbek. [DS]

çipağ, [? çipağ] *{ağız} is.* İneklerin çok güneşli yerden kaçması. [DS]

çipar[1], [Yun. tipari] *{ağız} is.* **1.** Biçim; şekil. **2.** Özel işaret veya renk. [DS]

çipar[2], [? çipar] *{ağız} is.* Çiçek bozuğu; çopur. [DS]

çipcik, -ği [çip *(yans.)* > çip-cik] *{ağız} is.* Alkış. [DS] ▭ **çipcik çalmak,** *{ağız} Alkışlamak.* [DS]

çipçe, [çip *(yans.)* > çip-çe] *{ağız} is.* **1.** Civciv; cücük. **2.** Çocuk; bebek. [DS]

çipçi, [çip-çi] *{ağız} is.* Yayık kolu. [DS]

çipçiğ, [çi(p)+çi/ğ] *pekşt. sf.* Tamamen çiğ; çimçiğ.

çipçirkin, [çi(p)+çi/rkin] *pekşt. sf.* Çok çirkin.

çipdirmek, [çip *(yans.)* > çip-tir-mek] *{ağız} gçl. f. [-ir]* Bir vuruşta kesmek. [DS]

çipe[1], [? çipe] *is. spor.* Güreşte bir eli ile rakibin bir kolunu ve diğer eli ile de ters yandaki koltuk altından kavramak suretiyle rakibini kendi sırtından aşırmak şeklinde ayakta uygulanan bir oyun.

çipe[2], [? çipe] *{ağız} is.* Gübre taşımak için yapılmış etrafı kapalı kızak. [DS]

çipeç, -ci [çip-eç] *{ağız} is.* Yayık kolu. [DS]

çipendirikli, [çip *(yans.)* > çip-en-dir-ik-li] *{ağız} sf.* (Hava için) soğuk ve yağmurlu. [DS]

çiper, [çip-er] *{ağız} is.* Bahçe etrafına dikenli bitkilerden yapılmış çit. [DS]

çiperlik, -ği [çip *(yans.)* > çip-er-lik] *is.* Yağmurlu ve soğuk hava.

çipez, [çip *(yans.)* > çip-ez] *is.* **1.** Çeşitli sebeplerden dolayı kalitesi düşmüş ipek böceği kozası; sıdak. **2.** Para.

çipi[1], [çip *(yans.)* > çip-i] *ünl.* Keçi çağırma ünlemi. ▭ **çipi çipi,** *{ağız} Keçi çağırma ünlemi.* [DS]

çipi[2], [çip *(yans.)* > çip-i] *is.* Su vb. sıvı maddeler içinde, sallanma ve çalkalanma gibi hareketler sonucunda oluşan, ya da el ve ayakla oluşturulan hareketleri ve bu biçimde çabalamayı anlatan yansımalı gövde. ▭ **çipi çipi,** *(Çocuk dili) yıkanma.*

çipi[3], [çip *(yans.)* > çip-i] *{ağız} is.* Küpe. [DS]

çipik, -ği [çip *(yans.)* > çip-mek > çip-ik] *{ağız} is.* El çırpma; alkış. [DS]

çipil[1], [çip *(yans.)* > çip-il] *is.* Su vb. sıvı maddeler içinde, sallanma ve çalkalanma gibi hareketler sonucunda oluşan, ya da el ve ayakla oluşturulan hareketleri ve bu biçimde çabalamayı anlatan yansımalı gövde. ▭ **çipil çipil,** *{ağız} (El ve ayaklar için) su içinde sesler çıkartarak.* [DS]

çipil[2], [çip *(yans.)* > çip-il] *{ağız} is.* **1.** Ağacın yan dalları. **2.** Irmak kenarlarındaki söğüt, kavak gibi ağaçların filizleri. **3.** Bataklık ve çeşme suyunun aktığı yerlerde meydana gelen yosun ve ot türü küçük bitkiler. **4.** Altı bataklık, üstü sazlık arazi. **5.** Küçük durgun su. **6.** Sığ su. **7.** Çamurlu su. **8.** Soğuk ve karlı günlerde suların bulunduğu yerde yaşayan uzun gagalı eti yenir bir kuş. [DS]

çipil[3], [Far. çepel *(iğrenç görünüşlü)* / çip *(yans.)* > çipil چپل] *{ağız} sf.* **1.** (Göz için) kirpikleri dökülmüş; çapaklı ve hastalıklı. [DS] **2.** *{OsT}* Kirli; pis; murdar. **3.** *{eAT}* Pislik. ▭ **çipil çipil,** *1. (Göz için) çapaklı. 2. (Göz için) küçük, parlak ve mavi.* || **çipil gözlü,** *{ağız} (Kişi için) küçük gözlü.* [DS]

çipildek[1], -ği [çip *(yans.)* > çip-il-de-mek > çipil-de-k] *{ağız} is.* **1.** Suların sığ kesimi. **2.** Sulu çamur. [DS]

çipildek[2], **-ği** [çip-il-dek] *{ağız} sf.* (Kişi için) gözleri çapaklı olan. [DS]

çipildemek, [çip *(yans.)* > çip-il-de-mek] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-d(i)-yor]* **1.** (Su için) çeşitli nedenlerle etrafa sıçramak. **2.** (Yara için) sulanmak. **3.** Su içinde el ve ayakları çırpmak. **4.** Sıçramak. [DS]

çipilden, [çip *(yans.)* > çip-il-den] *{ağız} is.* **1.** Durgun, az sazlı ve bulanık su. **2.** Suyun sığ yeri. [DS] ▭ **çipilden kuşu,** *{ağız} Bataklıkta yaşayan bir kuş.* [DS]

çipildetmek, [çip *(yans.)* > çipil-de-t-mek] *{ağız} gçl. f. [-ir]* El, yüz yıkarken suyu çevreye sıçratmak. [DS]

çipildik, [çipil-dik] *{ağız}* *is.* Göz çapağı. [DS]

çipildim, [çip *(yans.)* > çipil-dim] *is.* Küçük su birikintisi.

çipilemek, [çip *(yans.)* > çipi-le-mek] *{ağız}* *gçsz. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Suda oynamak. [DS]

çipilgen, [çip *(yans.)* > çip-il-gen] *{ağız}* *is.* **1.** Yağmurdan sonra veya karlar erimeye başladığında meydana gelen cıvık çamur. **2.** *sf.* (Yol için) çamurlu. [DS]

çipilgi, [çip-il-gi] *{ağız}* *is.* Ağacın yan dalları. [DS]

çipillemek, [çip *(yans.)* > çip-il-le-mek] *{ağız}* *gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* El vurarak tempo tutmak; el çırpmak. [DS]

çipillenmek, [çipil-le-n-mek] *{ağız}* *dönşl. f. [-ir]* (Göz için) çapaklanmak. [DS]

çipilleşme, [çipil-le-ş-me] *is.* (Göz için) çipilli hâle gelme.

çipilleşmek, [çipil-le-ş-mek] *dönşl. f. [-ir]* (Göz için) çipilli hâle gelmek.

çipilli, [çipil-li] *{ağız}* *sf.* (Göz için) çapaklı. [DS]

çipillik[1], **-ği** [çip *(yans.)* > çipil-lik] *is.* **1.** Altı sulu çimenlik yer. **2.** Yağmurlu ve çamurlu hava.

çipillik[2], **-ği** [çip-il-lik] *{ağız}* *is.* Irmak kenarlarındaki söğüt, kavak gibi ağaçların filizleri. [DS]

çipilti, [çip *(yans.)* > çip-il-ti] *is.* Yağmur serpintisi.

çipinti, [çip *(yans.)* > çip-in-ti] *{ağız}* *is.* Yağmur sularının saçaklardan damlaması suretiyle duvarlarda meydana gelen ıslaklık ve leke. [DS]

çipir, [çip-ir] *{ağız}* *is.* Ağacın yan dalları; ince ağaç dalı. [DS]

çipirdik, -ği [çip *(yans.)* > çip-ir-dik] *{ağız}* *is.* Gözde oluşan çapak. [DS]

çipirgi, [çip *(yans.)* > çip-ir-gi] *{ağız}* *is.* Ağaç dallarının uç kısmı. [DS]

çipirtme, [çip *(yans.)* > çip-ir-t-me] *{ağız}* *is.* Bazlama. [DS]

çipiruz, [İt. impazzare] *{ağız}* *sf.* (Kişi için) parasını yerinde harcamasını bilmeyen. [DS]

çipiş, [çip *(yans.)* > çip-mek > çip-iş / cib-iş] *{ağız}* *sf.* Gözü iyi görmediği için gözünü sık sık kırparak veya kısarak bakan. [DS]

çipit, -di [çip-it] *{ağız}* *is.* Sacda pişirilen mayasız hamur ekmeği; şebit. [DS]

çipite, [? çipite] *{ağız}* *is.* Tel ile işlenmiş bir tür başörtüsü. [DS]

çipkesen, [çip+kes-en] *{ağız}* *is.* Testere. [DS]

çipki, [çip *(yans.)* > çip-ki] *{ağız}* *is.* İnce ağaç dalı. [DS]

çipli, [çip *(yans.)* > çip-li] *{ağız}* *is.* **1.** İnce ve esnek değnek. **2.** Sepet. [DS]

çiplik[1], **-ği** [çip *(yans.)* > çip-lik] *{ağız}* *is.* İnce ağaç dallarından yapılmış değnek veya kamcı. [DS]

çiplik[2], **-ği** [çip-lik] *{ağız}* *is.* Baş ve işaret parmaklarının arasındaki açıklıktan ibaret uzunluk ölçüsü. [DS]

çiplik[3], **-ği** [çip-lik] *{ağız}* *is.* Şeytan tırnağı. [DS]

çipo, [İt. cipo / ceppo] *is. dnz.* Çapa kollarının deniz dibine takılmasını sağlamak için bedene dikey olarak geçirilmiş ağaç veya demir parça.

çippek, [çip *(yans.)* > çipp-e-k] *{ağız}* *is.* El çırpma; alkış tutma. [DS]

çippen, [çipp-en] *{ağız}* *is.* El çırpma; alkış. [DS]

çipre, [? çipre] *{ağız}* *is.* Madenî kalem ucu. [DS]

çipri, [çırp-ı > çipri] *{ağız}* *is.* Çalı çırpı. [DS]

çipro, [? çipro] *{ağız}* *is.* Buğday çeşidi. [DS]

çipura, [Lat. tsipoura] *is. zool.* Ege ve Akdeniz'de yaygın olarak yaşayan, sırtı koyu mavi-gri, yanları sarı gümüşi, solungaç kapağı çevresi lekeli, lezzetli bir balık, *(Sparus aurata).*

çipuri, [Yun. tsipura] *{ağız}* *is.* Suyu çıkarılmış üzüm posası. [DS]

çipürduk, -ğu [çep / çip *(yans.)*> çip-ür-dük چيپوردق] *{OsT}* *sf.* Karışık; çetrefil.

-çir, [-çir-] *{eT}* *yap. e.* Fiilden fiil yapan ek. *kül-çir-mek (gülümsemek)*

çir[1], [çar / çır /çir / çör / çur / çür *(yans.)*] *is.* Su ve benzeri akışkan maddelerin dökülüşünü anlatan kök. [Zülfikar] *çir çir*

çir[2], [çar / çır /çir / çur *(yans.)*] *is.* Dönme, sürtünme, bağırma, ağlama, ötme gibi durumlarda çıkan ve parazitli sesleri anlatan kök. [Zülfikar] *çir-çı-t*

çir[3], [çır / çir *(yans.)*] *is.* Tırnakla yırtma, tırmalama, pençeleme veya herhangi bir şekilde yırtmayı anlatan kök. [Zülfikar] *çir-ik*

çir[4], [çır / çir] *{eT}* *is.* **1.** Yağ. [DLT] **2.** *{ağız}* Kaynamamış sütün kaymağı. [DS] **3.** *sf.* Şişman. ⧉ **çir etmek,** *{ağız}* *Özür dilemek.* [DS]

çir[5], [Yun. tzirin / Gürc. çiri / Erme. c'ir] *{ağız}* *is.* Meyve kurusu. [DS] ⧉ **çir basta,** *{ağız}* *Taze zerdalinin ezilerek kurutulması ile yapılan pestil.* [DS]

çir[6], [çir] *{ağız}* *is.* Suyu az akan çeşme; cırcır. [DS]

çira, [Far. çirā چرا] *(çira:)* *{OsT}* *zf.* Niçin, neden?

çirağ[1], [Far. çerāġ چراغ] *(çira:ğ)* *{OsT}* *is.* **1.** Fitil **2.** Kandil ve mum.

çirağ[2], [Far. çerāġ چراغ] *{OsT}* *is.* **1.** Çırak. **2.** Öğrenci; talebe. **3.** *sf.* Emekli; tekaüt.

çirakha, [Far. çerāġ-pā] *{ağız}* *is.* Toprak kandil. [DS]

çirakma, [Far. çerağ-pā چرغپا] *{ağız}* *is.* Üzerinde çıra yakılan tenekeden yapılma bir tür şamdan. [DS]

çirappa, [Far. çerāġ-pā] *{ağız}* *is.* Toprak kandil. [DS]

çiras, [? çiras] *{ağız}* *is.* Kurumaya yüz tutmuş meyve. [DS]

çiratmak, [çirat-mak] *{ağız}* *gçl. f. [-ır]* Zerdali kurusu yapmak için zerdalileri yarıp sermek. [DS]

çirav, [? çirav] *{ağız}* *is.* Sepet. [DS]

çirçe, [çir *(yans.)* > çir-çe / çiçe] *{ağız}* *is.* Küçük parmak. [DS]

çirçel, [Bulg. črеslo] *{ağız} is.* → çirçene. [DS]

çirçene, [Bulg. črеslo] *{ağız} is.* Üvendirenin ucundaki demir. [DS]

çirçıt, [çir+çıt] *{ağız} is.* Çekirge. [DS]

çirçir[1], [çir *(yans.)* + çir] *{ağız} is.* İdare lambası. [DS]

çirçir[2], [çir *(yans.)* + çir / şır *(yans.)* + şır] *{ağız} is.* Suyu az akan çeşme. [DS]

çirçir[3], [çir+çir] *{ağız} is.* Pamuk kozalarının çekirdeğini çıkarmakta kullanılan çıkrık. [DS]

çirçirik, -ği [çir+çir-ik] *{ağız} is.* Kuruyan yabani otlar. [DS]

çirçitlem, [çi(r)+çi/tlem] *{ağız} pekşt. sf.* Ufak tefek; önemsiz. [DS]

çirdek, -ği [çir *(yans.)* > çir-de-k] *{ağız} is.* Toprak testi. [DS]

çire[1], [Far. çīre چيره] *(çi:re) {OsT} sf.* **1.** Becerikli; elinden iş gelir. **2.** Cesur; kuvvetli; kahraman. 🗗 **çîre-dest,** *{OsT} Eli işe yatkın; becerikli.*|| **çîre-destî,** *{OsT} Ustalık; beceriklilik.*|| **çire dolanmak,** *{ağız} Bir kimseden veya pazarda satılan maldan yararlanacağını umarak etrafında dönüp dolaşmak.* [DS]|| **çîre-kâr,** *{OsT} Eline çabuk; anlayışlı; usta; becerikli.*|| **çîre-zebān,** *{OsT} Güzel konuşan; tatlı dilli.*

çire[2], [Far. çerāġ] *{ağız} is.* Lamba; küçük fener. [DS]

çiregi, [Far. çīregī چيرگى] *(çi:regi:) is.* **1.** Yiğitlik. **2.** Beceriklilik.

çirene, [Bulg. čerepna] *{ağız} is.* → çirepne. [DS]

çirepene, [Bulg. čerepna] *{ağız} is.* → çirepne. [DS]

çirepne, [Bulg. čerepna] *{ağız} is.* Ekmek pişirmek için topraktan yapılma sac. [DS]

çireş, [? çireş] *{ağız} is.* Yaprakları pırasa yapraklarına benzeyen bir tür dağ pancarı. [DS]

çireşne, [Rus. cerĕslo] *{ağız} is.* **1.** Pulluk bıçağı. **2.** Saban demirinin üzerine konulan uzun demir. [DS]

çirgeç, -ci [çir-geç] *{ağız} is.* Eğrilmiş ipliği saracak aygıt. [DS]

çirgemek, [çir *(yans.)* > çir-ge-mek] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-g(ı)-yor]* Usanmak; bıkmak; tiksinmek; soğumak. [DS]

çirgimek, [çir *(yans.)* > çir-gi-mek] *{ağız} gçsz. f. [-r]* → çirgemek. [DS]

çiri, [Yun. tzirin / Erme. çi'r / Gürc. çiri] *{ağız} is.* **1.** Cansız ya da kuru olan nesne. **2.** Balık kurusu; çiroz. **3.** Zerdali kurusu. [DS]

çirik[1], **-ği** [çir-ik / çer-ik چرك] *{OsT} is.* **1.** Eski bir tahıl ölçeği. **2.** *{ağız}* Ağaçtan oyulmuş tekne; kayık. [DS]

çirik[2], **-ği** [? çirik] *{ağız} is.* **1.** Kilim yerine kullanılan keçe. **2.** Çarıkların içine konulan keçe. **3.** Semerin altına konan keçe. **4.** Şiltenin içine konan yün. [DS]

çirik[3], **-ği** [çir-mek > çir-ik] *{ağız} sf.* Yırtık. [DS]

çirik[4], **-ği** [çir *(yans.)* > çir-ik] *{ağız} is.* Az akan, kimi kez de hiç akmayan çeşme. [DS]

çirike, [? çirike] *{ağız} is.* Evlerdeki ocaklardan ateşin sıçramaması için ocağın önüne konulan taş engel. [DS]

çirimek, [çir-i-mek / çür-ü-mek] *{ağız} gçsz. f. [-r]* Çürümek. [DS]

çirin, [çir-in ?] *{ağız} is.* Çapak. [DS]

çiring, [çir *(yans.)* > çir-ing] *{eT} is.* Leğen vb. nesnelerin çıkardığı ses. [DLT]

çiringil, [çiring-il] *{ağız} is.* Pınar. [DS]

çiriş[1], [Far. sirīş > şiriş > çiriş] *is.* **1.** Dağ pırasası, *(Allium vineale)*. **2.** Çirişotu, *(Asphodelus albus)*. **3.** Çirişotunun kökü öğütülerek elde edilen ve ayakkabıcılarla kitap ciltçilerinin kullandıkları yapıştırıcı madde. **4.** *{ağız}* (Hayvanlar için yapılmış) un çorbası. [DS] 🗗 **çiriş geçmek,** *{OsT} Karalamak; iftira atmak; çamur çalmak.*|| **çiriş siki,** *{ağız} Dağ pırasalarının tohuma kalkmış olan çiçek sapları.* [DS]

çiriş[2], [? çiriş] *{ağız} is.* Bağırsak. [DS]

çiriş[3], [kiriş > çiriş] *{ağız} is.* Kapı kirişi. [DS]

çirişçi, [çiriş-çi] *is.* Çiriş yapan veya satan kimse.

çirişçilik, -ği [çiriş-çi-lik] *is.* Çiriş yapma ve satma işi.

çirişekalmak, [çiriş-mek+kal-mak] *{ağız} gçsz. f. [-ır]* (İş için) bütün çıplaklığı ile açığa çıkmak. [DS]

çirişleme, [çiriş-le-me] *is.* Çiriş sürmek işi.

çirişlemek, [çiriş-le-mek] *gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* **1.** Yapıştırılacak ayakkabı veya kitap cilt parçalarına çiriş macunu sürmek. **2.** *{ağız}* Bir işi baştan savma yapmak. [DS]

çirişlenme, [çiriş-le-n-me] *is.* Çiriş sürülmek işi.

çirişlenmek, [çiriş-le-n-mek] *edil. f. [-ir]* **1.** Çiriş sürülmek; çirişli hâle getirilmek. **2.** *dönşl.* Çiriş sahibi olmak.

çirişli, [çiriş-li] *sf.* **1.** Çiriş sürülmüş. **2.** İçinde veya üzerinde çiriş bulunan. 🗗 **çirişli iş,** *{ağız} Karışık iş.* [DS]

çirişlik, -ği [çir-iş-lik] *{ağız} is.* Çiriş otunun çokça bulunduğu yer. [DS]

çirişmek, [çir-iş-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* (İş için) bütün çıplaklığı ile açığa çıkmak. [DS]

çirişne, [? çirişne] *{ağız} is.* Tutkal olarak kullanılan çiriş. [DS]

çirişotu, [çiriş+ot-u] *is. bot.* Zambakgillerden, bütün yaprakları gövdenin dibinden çıkan, rozet yapraklı, tüysüz sarı çiçekli, bir iki metre kadar boylanabilen, köklerindeki nişasta sebebiyle yapıştırıcı yapımında kullanılan çok yıllık otsu bitki türleri, *(Asphodelus albus / Eremurus speetabilis)*.

çiritmek, [çir-it-mek] *{ağız} gçsz. f. [-ir]* **1.** Donmak. **2.** Soğuk havada açık saçık gezmek. [DS]

çirk[1], [çirk *(yans.)*] *{ağız} is.* Dil şaklatarak söylenen *"yok, hayır, değil"* anlamındaki ifade. [DS]

çirk[2], [Far. çirk چرك] *{OsT} is.* **1.** Kir; pas. **2.** Su borularında biriken tortu; pas. **3.** Sigara ağızlıklarında biriken kir. *{ağız} (aynı)* [DS] **4.** Kulak kiri veya göz çapağı gibi vücut salgısı. **5.** Yaradan akan kan ve irin. **6.** Dışkı. **7.** *{ağız}* Gübre. [DS] **8.** *{ağız}* Üzüm posası. [DS] **9.** *{ağız}* Cevizin olgunlaştığında düşen yeşil dış kabuğu. [DS] **10.** *{ağız}* Bitkilerin leke yapan özsuyu. [DS] **11.** *{ağız}* Küçük toz parçaları. [DS] ☞ **çirk-āb,** *{OsT} Pis su; çirkef.*|| **çirk-alūd,** *{OsT} Kir bulaşmış; kirli.*|| **çirk arığı,** *{ağız} Evin kirli sularının aktığı ark.* [DS]|| **çirk atmak,** *{ağız} İftira etmek.* [DS]|| **çirk-i dünya,** *{OsT} 1. Dünyanın pisliği. 2. Dünyanın değersizliği.*

çirk[3], [çirk] *{ağız} is.* Sıkıntı; cefa. [DS]

çirk[4], [? çirk] *{ağız} is.* Kilim yerine kullanılan keçe. [DS]

çirkef, [Far. çirk *(pis)* + āb *(su)* چركاب > çirkef] *is.* **1.** Kokuşmuş pis su. **2.** *mecaz.* Kötü kimse. **3.** Bulaşık ve iğrenç şey. **4.** Ahlakça düşük ve bayağı durum veya ortam. ☞ **çirkefe taş atmak,** *Terbiyesiz ve kavgacı birini kendisine saldırtacak bir söz söylemek veya böyle bir davranışta bulunmak.*|| **çirkef suyu,** *Pis, kirli su.*

çirkefçe, [çirkef-çe] *sf.* Çirkefe yakışır bir biçimde olan.

çirkefleşme, [çirkef-le-ş-me] *is.* Çirkef hâline gelmek işi.

çirkefleşmek, [çirkef-le-ş-mek] *dönşl. f. [-ir]* Çirkef duruma gelmek.

çirkeflik, -ği [çirkef-lik] *is.* **1.** Çirkef olanın durumu. **2.** Çirkef olma durumu. **3.** Çirkef bir şeyin niteliği. **4.** Böyle bir davranış biçimi.

çirkemek, [Far. çirk => çirk-e-mek] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-k(i)-yor]* Tiksinmek. [DS]

çirkev, [Far. çirk-āb => çirkev چركو] *{eAT} sf.* Çirkef.

çirkif, [Far. çirk-āb => çirkef > çirkif] *{ağız} is.* Gübre. [DS]

çirkimek, [çirk-i-mek] *{ağız} gçsz. f. [-r]* Usanmak. [DS]

çirkin[1], [Far. çirk *(kir)* > çirkīn چركين] *sf.* **1.** *{OsT}* Pek kirli. **2.** Güzellik anlayışımızı ve zevkimizi rencide eden; güzelliğe ters gelen; güzel olmayan. **3.** *gnşl.* Hoşa gitmeyen; beğenilmeyen. **4.** Ahlak güzelliğine, dürüstlüğe aykırı olduğu için hoş görülmeyen. **5.** *{OsT} is.* Kanlı ve irinli çıban. **6.** *{eAT}* Çirkinlik. **7.** *zf.* Kötü ve yakışık almaz biçimde. ☞ **çirkinden çirkin,** *{eAT} Büsbütün kötü.*|| **çirkin iyi,** *{eAT} Fena koku.*|| **çirkin kaçmak,** *Yakışık almamak; yakışık almayacak bir durum ortaya çıkarmak.*

çirkin[2], [çirk-in] *{ağız} is.* Sap ve saman gibi şeyleri taşımak için kullanılan sepet. [DS]

çirkince, [çirkin-ce] *sf.* Çirkine yakın bir biçimde.

çirkinleşme, [çirkin-le-ş-me] *is.* Çirkin bir durum alma eylemi.

çirkinleşmek, [çirkin-le-ş-mek] *dönşl. f. [-ir]* Çirkin bir duruma gelmek; çirkin olmak.

çirkinleştirme, [çirkin-le-ş-tir-me] *is.* Çirkin bir hâle getirmek işi.

çirkinleştirmek, [çirkin-le-ş-tir-mek] *gçl. f. [-ir]* **1.** Çirkin bir hâle getirmek. **2.** Çirkin görünmesini sağlamak; buna sebep olmak.

çirkinlik, -ği [çirkin-lik] *is.* **1.** Çirkin olma durumu. **2.** Çirkin olan şeyin niteliği.

çirkinseme, [çirkin-se-me] *is.* Çirkin bulma eylemi.

çirkinsemek, [çirkin-se-mek] *gçl. f. [-r] [-s(i)-yor]* Bir şeyi çirkin bularak beğenmemek.

çirkinsimek, [çirkin-si-mek چركنسيمك] *{OsT} gçl. f. [-r]* Çirkin görmek; çirkin saymak.

çirlen, [çir-le-n] *{ağız} is.* Suyun sığ yeri. [DS]

çirlenmek, [çer > çir-le-n-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* Hastalanmak. [DS]

çirli[1], [çer > çir-li] *{ağız} sf.* Hastalıklı. [DS]

çirli[2], [çir[5]-li] *{ağız} is.* **1.** Et ve meyve kurusu ile yapılan bir tür yemek. **2.** Nohut ve kayısı kurusu ile pişirildikten sonra soğuk olarak yenen bir yemek. [DS]

çirmar, [Erme. çur *(su)* => çirmar] *{ağız} is.* Tarlaları sulamak için açılan su yolu. [DS]

çirmemek, [çemre-mek > çirme-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-m(i)-yor]* Kolları sıvamak. [DS]

çirmenmek, [çirme-n-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* Paçaları sıvamak. [DS]

çirmik, -ği [çır-mık > çir-mik ?] *{ağız} is.* Bahçe sulamakta kullanılan suyun geçmesi için duvar altından açılan delik. [DS]

çirmiklenmek, [çirmik-le-n-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* (Yoğurt için) mayalandıktan sonra pul pul olmak. [DS]

çirmit, -di [çir-mik > çirmit] *{ağız} is.* → çirmik. [DS]

çirnik, -ği [şinik / çir-nik ?] *{ağız} is.* Bir kiloluk buğday ölçeği. [DS]

çirona, [? çirona] *{ağız} is.* Çulluk. [DS]

çiroz, [Yun. tsiros] *is.* **1.** *zool.* Yumurtalarını atarak zayıflamış uskumru balığı. **2.** Bu balığın temizlenip tuzlandıktan sonra kurutulmasıyla yapılan balık kurutması. **3.** *sf. mecaz.* (Kişi için) çok zayıf ve hâlsiz.

çirozlaşma, [çiroz-la-ş-ma] *is.* Çiroz durumuna gelmek işi.

çirozlaşmak, [çiroz-la-ş-mak] *dönşl. f. [-ır]* **1.** (Uskumru için) yumurtalarını atarak zayıflamak. **2.** *mecaz.* (Kişi için) çok zayıflamak; sıskalaşmak.

çirozluk, -ğu [çiroz-luk] *is.* **1.** Kurutulmaya elverişli uskumru. **2.** Zayıflık; sıskalık.

çirp[1], [çarp / çerp / çırp / çirp *(yans.)*] *is.* Sıvı ya da kıvamlı maddeler içinde kendi kendine ya da el ve ayakla oluşturulan hareketler sırasında çıkan sesleri anlatan kök. [Zülfikar] *çirp-i-mek, çirp-mek, çirp-it-mek, çirp-inti*

çirp[2], [çarp / çerp / çırp /çirp *(yans.)*] *is.* Ansızın kuvvetlice vurma, vurarak kesme ve bu biçimdeki hareketleri anlatan kök. [Zülfikar] *çirp-iş-tir-mek*

çirpak[1], **-ğı** [çırp-ak] *{ağız} is.* İnce ve yaş değnek. [DS]

çirpak[2], **-ğı** [çırp-ak] *{ağız} is.* Kireç yerine badana yapmakta kullanılan beyaz toprak. [DS]

çirpek, -ği [çirp-ek / çilp-ek] *{ağız} is.* Çocuk bezi. [DS]

çirpenek, -ği [çirp-enek] *{ağız} is.* Yaprakları, oğlaklara yedirilen kuru meşe dalı. [DS]

çirpi[1], [çirp *(yans.)* > çirp-mek > çirp-i] *{ağız} is.* **1.** Çalı çırpı. **2.** Ağaç kökü. **3.** Hallacın pamuk atarken yay üzerinde tuttuğu ince çubuk. **4.** Tahta biçilecek kütüğün üzerinde biçme izlerini belirlemek için gerdirilip bırakılarak iz meydana getirmekte kullanılan boyalı ip. **5.** → çirpi ipi. [DS] ⊟ **çirpi ipi,** *{ağız} Duvarcıların kullandığı boyalı ip.* [DS]

çirpi[2], [çirp-i] *{ağız} is.* Buzları çözülmüş tarla. [DS]

çirpik, -ği [çirp-ik] *{ağız} is.* **1.** Fasulye kılçığı. **2.** Çapak. [DS]

çirpiklenmek, [çirp-ik-le-n-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* (Fasulye için) kartlaşarak kılçığı artmak. [DS]

çirpimek, [çirp-i-mek] *{ağız} gçsz. f. [-r]* (Çamur, su ve sulu maddeler için) sıçramak. [DS]

çirpinti, [çirp-inti] *{ağız} is.* **1.** Denizle çayın birleştiği yer. **2.** *sf.* (Kişi için) terbiyesiz. [DS]

çirpis, [? çirpis] *{ağız} is.* Çıra. [DS]

çirpisiz, [çirp-i-siz] *{ağız} sf.* (Kişi için) terbiyesiz. [DS]

çirpişmek, [çirp-iş-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* (Çamur vb. için) sıçramak. [DS]

çirpiştirmek, [çirp-iş-tir-mek] *{ağız} gçl. f. [-ir]* İnce çubuk vb. ile hafif hafif vurmak. [DS]

çirpit, -di [çirp-it / kibrit] *{ağız} is.* Kibrit. [DS]

çirpitmek, [çirp-it-mek] *{ağız} gçl. f. [-ir]* **1.** Sıçratmak. **2.** Tuzağın kapanmasını sağlamak. [DS]

çirpme, [çirp-me] *{ağız} is.* Keklik tuzağı. [DS]

çirpmek[1], [çirp-mek] *{ağız} gçsz. f. [-ir]* **1.** (Çamur vb. için) sıçramak. **2.** (Tuzak için) kapanmak. [DS]

çirpmek[2], [çırp-mak > çirp-mek] *{ağız} gçl. f. [-er]* Meyve silkmek. [DS]

çirpmek[3], [çint-mek > çirp-mek] *{ağız} gçl. f. [-r]* Bir şeyi bıçak vb. ile ufak parçalara bölmek; parçalamak. [DS]

çirpük, -ğü [çirp-ik] *{ağız} is.* **1.** Fasulye kılçığı. **2.** Kiraz vb. sapı. [DS]

çirşef, [Far. çirk-āb => çirkef > çirşef] *{ağız} is.* Pis su. [DS]

çirt[1], [çırd / çırt / çirt *(yans.)*] *is.* **1.** Sıvı maddelerin herhangi bir yerde sıkışmaları sonucu buldukları boşluktan fışkırmasını, ezilen bir maddenin içinde bulunan sıvı ya da koyu maddenin fırlayıp çıkmasını, bir gücün tepmesini anlatan kök. [Zülfikar] *çirt-mek, çirt-ik-le-mek* **2.** *{eT}* Tükürük fırlatma sesi. [DLT] ⊟ **çirt sudmak,** *Dişleri arasından sesli olarak tükürük fırlatmak.* [DLT]

çirt[2], [çırt / çirt *(yans.)*] *is.* Bölme, kesme, kırma ve çıtırdatma anlatan kök. [Zülfikar] *çirt-mek, çirt-im, çirt-im çirtim, çirt-ik*

çirtelemek, [çirt *(yans.)* > çirt-e-le-mek] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(i)-yor]* (Ağaç için) tomurcuklanmak. [DS]

çirtenmek, [çirt-en-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* Özenmek. [DS]

çirtermek[1], [çirt-er-mek] *{ağız} gçsz. f. [-ir]* (Bir kimsenin yanında çalışan kişi için) gelişmemek; onmamak. [DS]

çirtermek[2], [çirt-er-mek] *{ağız} gçsz. f. [-ir]* (Ağaçlar için) tomurcuklanmak. [DS]

çirtermek[3], [çirt-er-mek] *{ağız} gçsz. f. [-ir]* Herhangi bir yere oturmak. [DS]

çirteyne, [? çirteyne] *{ağız} sf.* (Kadın için) hafifmeşrep; oynak.[DS]

çirti, [çirt-i ?] *{ağız} is.* Dikenli ardıç ağacı. [DS]

çirtik[1], **-ği** [çirt *(yans.)* > çirt-i-k چرتك] *is.* **1.** *{OsT} {ağız}* Küçük üzüm salkımı; salkımcık. [DS] **2.** *{ağız}* Kuş üzümü. [DS]

çirtik[2], **-ği** [çirt-ik] *{ağız}* **1.** Oyaların kenarlarına yapılan basamak biçimli piko. [DS] **2.** *{ağız}* Bakır kapların kenarlarındaki tırtıklar. [DS]

çirtik[3], **-ği** [çirt-ik] *{ağız} is.* Sabun parçası. [DS]

çirtik[4], **-ği** [çirt-ik] *{ağız}* Sağılması, ağza alınması güç, küçük meme. [DS]

çirtik[5], **-ği** [çirt-ik] *{ağız} sf.* Hiçbir şeyi beğenmeyen. [DS]

çirtik[6], **-ği** [çirt *(yans.)* > çirt-ik] *{OsT}* Parmakla çıkarılan ses; parmak şakırtısı. ⊟ **çirtik çalmak,** *{ağız} Parmak şakırdatarak fiske çalmak.* [DS]

çirtiklemek, [çirt-ik-le-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* Tartışma sırasında el kol hareketleri ile konuşmak. [DS]

çirtikli, [çirt *(yans.)* > çirt-ik-li] *{ağız} sf.* Kenarları tırtıklı. [DS] ⊟ **çirtikli terlik,** *{ağız} 1. Yanları işlemeli keçe terlik. 2. Patiskadan yapılmış, kenarları işlemeli takke.* [DS]

çirtim[1], [çirt *(yans.)* > çirt-i-m] *{ağız} is.* **1.** Üzüm salkımının birkaç tane bulunduran küçük bölümü; çitim. **2.** Küçük üzüm salkımı; salkımcık. [DS] ⊟ **çirtim çirtim etmek,** *{ağız} Omuzlarını ve vücudunu oynatarak yürümek.* [DS]|| **çirtim oynamak,** *{ağız} (İki kişi) üzüm salkımından sıra ile birer birer kopararak oyun oynamak.* [DS]

çirtim[2], [çirt *(yans.)* > çirt-im] *{ağız} sf.* Az bir parça. [DS]

çirtinmek[1], [çirt-in-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* **1.** Şımarıklık etmek. **2.** Bir şeyi veya kişiyi beğenmemek. [DS]

çirtinmek[2], [çirt *(yans.)* > çirt-in-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* Çekingenlik göstermek. [DS]

çirtme, [çirt-me] *{ağız} is.* Cacık. [DS]

çirtmek[1], [çir-mek > çir-t-mek] *{ağız} gçl. f. [-er]* **1.** Yontarak çentikler açmak; çentiklemek. **2.** Bir şeyi ufak parçalara ayırarak doğramak; çentmek. **3.** Bazı hastalıklarda ustura ya da jiletle küçük darbeler vurarak kan akıtmak. [DS]

çirtmek[2], [çirt *(yans.)* > çirt-mek] *{ağız} gçl. f. [-er]* Küçük şeyleri parmakla itmek; fiskelemek. [DS]

çirtmek[3], [çirt *(yans.)* > çirt-mek] *{ağız} gçl. f. [-er]* Satın almak. [DS]

çirtmek[4], [çirt *(yans.)* > çirt-mek] *{ağız} gçsz. f. [-er]* Yalan söylemek. [DS]

çirtmek, [çirt *(yans.)* > çirt-mek] *{ağız} gçl. f. [-er]* Ovalamak. [DS]

çirtmeli, [çirt-me-li] *{ağız} sf.* Karışık; anlaşılması güç. [DS]

çis[1], [çis / çiz *(yans.)*] *is.* Yağmurun ince ince yağışını, sıvı maddelerin toz damlacıkları hâlinde dökülüşünü anlatan kök. [Zülfikar] *çis-e-mek, çis-e-k, çis-ele-mek, çis-e-nti, çis-e-n-le-mek*

çis[2], [çis] *is.* Çeşitli bitkilerden kendiliğinden ya da kabuğun çizilme ve ezilmesi sebebiyle sızan ve hava ile teması sonucu katılaşan öz su; kudret helvası.

çise, [çis *(yans.)* > çis-e چيسه] *{ağız} is.* **1.** İnce toz hâlinde yağan yağmur; çisenti. *{eAT} (aynı)* **2.** Çiy; şebnem. [DS]

çisek, çis *(yans.)* > çis-ek چيسك] *{OsT} {ağız} is.* Yağmur serpintisi; ince yağmur. [DS]

çiseleme, [çis *(yans.)* > çis-ele-me] *is.* (Yağmur için) ince toz hâlinde yağma eylemi; çiseme.

çiselemek, [çis *(yans.)* > çis-ele-mek] *gçsz. f. [-r] [-l(i)-yor]* (Yağmur için) ince ince, toz gibi yağmak; çisemek.

çiseme, [çis *(yans.)* > çis-e-me] *is.* **1.** (Yağmur için) ince toz hâlinde yağma eylemi; çiseleme. **2.** Bulutlu hava. **3.** *{ağız}* İnce yağmur. [DS]

çisemek, [çis *(yans.)* / çiğ-se-mek > çis-e-mek] *gçsz. f. [-r] [-s(i)-yor]* (Yağmur için) ince ince, toz gibi yağmak; çiselemek.

çisemük, -ğü [çis *(yans.)* > çis-e-mük] *{ağız} is.* Sisli ve yağmurlu hava. [DS]

çisen, [çis *(yans.)* > çis-en] *{ağız} is.* Sisli ve kapalı havada ince ince yağan yağmur. [DS]

çisengi, [çis *(yans.)* > çis-e-n-gi] *{ağız} is.* Ancak yeri ıslatacak kadar yağan yağmur. [DS]

çisenlemek, [çis *(yans.)* > çis-en-le-mek] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(i)-yor]* (Yağmur için) ince ince toz hâlinde yağmak; çiselemek; çilemek. [DS]

çisenti, [çis *(yans.* > çis-e-nti چيسنتى] *{OsT} is.* **1.** Yağmur serpintisi. **2.** *{ağız}* İnce toz hâlinde yağan yağmur; çise. [DS]

çisik, -ği [çiğ > çiğ-si-k > çīsik] *(çi:sik) {ağız} sf.* (Yiyecek için) az pişmiş; çiğsi. [DS]

çisil, [çis *(yans.)* > çis-il] *is.* Yağmurun ince ince yağışını, sıvı maddelerin toz damlacıkları hâlinde dökülüşünü anlatan yansımalı gövde. ⊡ **çisil çisil,** *(Yağmur için) ince toz serpintisi şeklinde.*

çisimek, [çiğ > çiğ-si-mek] *{ağız} gçsz. f. [-r]* (Yemek için) bozulmak. [DS]

çisin, [çis *(yans.)* > çis-in] *{ağız} is.* Çisenti. [DS]

çisinti, [çis *(yans.)* > çis-enti] *{ağız} is.* İnce ince yağan yağmur. [DS]

çiskin, [çis *(yans.)* > çis-kin] *{ağız} is.* **1.** Çiseleyen yağmur. **2.** Sisli ve yağmurlu hava. **3.** *sf.* Çiseleyen yağmurdan hafifçe ıslanmış olan. [DS]

çiskinlik, -ği [çis *(yans.)* > çis-kin-lik] *{ağız} is.* Yağıştan dolayı yerde oluşan ıslaklık; ıslak yer. [DS]

çiskünlük, -ğü [çis *(yans.)* > çis-kün-lük] *{ağız} is.* → çiskinlik. [DS]

çisnikli, [çis *(yans.)* > çis-lik-li] *{ağız} is.* İnce yağmur. [DS]

çispe, [çis *(yans.)* > çis-me > çispe] *{ağız} is.* Sis. [DS]

çistan, [Far. çīstān چيستان] *(çi:sta:n) {OsT} is.* Bilmece.

çistik, -ği [çist-ik] *{ağız} is.* Burnu uzun, ökçesi yüksek ayakkabı. [DS]

çistil, [? çistil] *{ağız} is.* Arpa ekmeği. [DS]

çiş, [çiş *(yans.)*] *is.* **1.** Yağmurun ince ip gibi yağışını, sıvı maddelerin aynı şekilde dökülüşünü anlatan kök. [Zülfikar] *çiş-e-mek, çiş-ele-mek, çiş-e-nti, çiş-le-mek, çiş etmek* **2.** *{eT}* İdrar; sidik. ⊡ **çiş çiş,** *{eT} 1. Çocuk işetmek için söylenen söz. 2. Atı işetmek için söylenen söz.* [DLT]|| **çiş etmek,** *İşemek.*|| **çişi gelmek,** *İşeyeceği gelmek; işeme ihtiyacını duymak.*

çişden, [çiş-den ?] *{ağız} sf.* Şımarık. [DS]

çişdirmek, [*eT.* çej-mek / çeş-mek > çiş-dir-mek چيشديرمك] *{eAT} gçl. f. [-ir]* Çözdürmek.

çişe, [çis-e > çişe] *{ağız} is.* Çisenti. [DS]

çişelemek, [çiş *(yans.)* > çiş-ele-mek] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(i)-yor]* (Yağmur için) çiselemek. [DS]

çişemek, [çiş *(yans.)* > çiş-e-mek] *{eT} gçsz. f.* **1.** Çiş etmek. **2.** (Çocuklar için) pislemek. [DLT]

çişengi, [çiş-en-gi] *{ağız} is.* Çisenti. [DS]

çişenti, [çiş *(yans.)* > çiş-enti] *{ağız} is.* İnce yağmur; çisenti. [DS]

çişetmek, [çiş *(yans.)* > çiş-e-t-mek] *{eT} gçl. f. [-ür]* **1.** Çiş ettirmek. **2.** Aptes bozdurmak. [DLT]

çişi, [kişi > çişi] *{ağız} is.* Kişi. [DS]

çişik, -ği [? çişik] *is.* Yavru tavşan.

çişlemek[1], [çiş *(yans.)* > çiş-le-mek] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(ı)-yor]* (Ocakta yanan odunların dışarıda kalan uçları için) cızırtılı sesle birlikte odunun suyunu çıkartmak. [DS]

çiişlemek[2], [çiş-le-mek] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(i)-yor]* (Çocuk için) işemek. [DS]

çişme[1], [Far. çeşm] *{ağız} is.* Çeşme. [DS]

çişme[2], [çiş-me] *{ağız} is.* Arıların kovana girdiği delik. [DS]

çişmek[1], [*eT.* çej-mek>çiş-mek چیشمك/چشمك] *{eAT} {OsT} gçl. f. [-er]* Çözmek.

çişmek[2], **-ği** [çiş-mek] *{ağız} is.* Meyvelerin ağaçta dallara tutunduğu sap. [DS]

çişnemek, [çis-le-mek > çişne-mek] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-n(i)-yor]* Çiselemek. [DS]

Çişt, [Sansk. iyestha] *{eT} is.* Bir yıldız adı. [EUTS]

çiştan, [çiştan] *{ağız} sf.* → çişten. [DS]

çişten, [? çişten] *{ağız} sf.* (Kişi için) şımarık. [DS]

çit[1], [çat / çet / çıd / çıt / çit *(yans.)*] *is.* Güçlü bir şekilde vurma, çarpma, kırma, patlama, dağılma, yanma ve tutuşmayı anlatan kök. [Zülfikar] *çit-mek, çit çit, çit-ilik, çit-ir-ik, çit-le-mbik, çit-ri-k* ⊡ **çit pit,** *{ağız} Çıtırtı ve pıtırtı sesleri çıkararak.* [DS]

çit[2], [çat / çıt / çit *(yans.)*] *is.* Kızma, kavga etme vb. durumlarında bağırma, rasgele konuşma ve söylenmeyi anlatan kök. [Zülfikar] *çit-il çıkarmak, çit-e-mik, çit-ik-çi*

çit[3], [çit *(yans.)*] *is.* Örgü örmeyi, ip veya iplikleri birbirine dolamayı, dokumayı; yıkamayı ve ayıklamayı anlatan kök. [Zülfikar] *çit-mek, çit-ele-mek, çit-e çite, çit-i-le-mek, çit-i-mek.*

çit[4], [çit-mek > çit] *is.* **1.** *{eT}* Kamıştan veya çalıdan yapılmış duvar veya huğ; çardak. [DLT] **2.** Bahçe ve bostan gibi yerlerin etrafını çevirmek için birbirine geçmiş kuru dal, kamış veya dikenli bitkilerden yapılmış basit engel. **3.** *{ağız}* Sebze bahçesi. [DS] **4.** *{ağız}* Göl kenarlarına sazdan örülmüş ağ. [DS] **5.** *{ağız}* İpekböceği yetiştirmek için kullanılan çubuk örmesi. [DS] **6.** *{ağız}* Küçük sepet veya sele. [DS] **7.** *{ağız}* Kağnı ile saman taşımakta kullanılan büyük sepet. [DS] **8.** *{ağız}* Sac üzerinde pişirilen yufka, bazlama gibi ekmekleri sermekte kullanılan hasır tabla. [DS] **9.** *{ağız}* Dallardan silindir şeklinde örülmüş mısır ambarı.[DS] ⊡ **çit arabası,** *{ağız} Saman taşımakta kullanılan, kenarları örme çubuklarla kapatılmış araba.* [DS]|| **çit dam,** *{ağız} Kulübe.* [DS]|| **çit parası,** *tar. Eskiden koyun ve keçiden alınan vergilerden birinin adı; ağıl resmi.*|| **çit sarmaşığı,** *bot. 1. Düz yapraklı, beyaz veya pembe çiçekli sarmaşık türlerinin genel adı, (Calystegia). 2. Daha çok tarla kenarlarında yetişen beyaz çiçekli sarılıcı bitki, (Convolvulus arvensis).*|| **çit sarmaşığıgiller,** *bot. Çiçekleri büyük ve göz alıcı olan sarmaşıklar familyasının tek familyası.*|| **çit serçesi,** *zool. Esmer, kül renginde, Avrupa ve Asya'da yerleşim birimlerine yakın yerlerde yaşayan, böcek ve küçük tanelerle beslenen şarkıcı kuşugillerin örnek tipi ötücü bir kuş, (Prunella modularis).*

çit[5], [Sansk. citra *(renk renk)* > Far. çīt] *{eT} is.* **1.** Üzeri alaca nakışlı Çin ipeklisi. [DLT] **2.** *{ağız}* Pamuklu bez; basma. [DS] **3.** *{ağız}* Baş örtüsü; yazma; yemeni. [DS] ⊡ **çit bezi,** *{eAT} Yazma yemeni; basma.*

çit[6], [? çit / cit] *{ağız} is.* Çuval. [DS]

çit[7], [Çağ. çet / çit] *{ağız} is.* Kenar. [DS] ⊡ **çit a çit,** *{OsT} Bir kenarından öbür kenarına.*|| **çit parmak,** *{ağız} Küçük parmak.* [DS]

çit[8], [çît] *{ağız} is.* Uçurtma yapımında kullanılan ince çubuklar. [DS]

çit[9], [çit] *{ağız} is.* Kaburga kemiği. [DS]

çit[10], [çit] *{ağız} is.* Çorap şişi. [DS]

çit[11], [çit] *{ağız} is.* Küçük anahtar. [DS]

çit[12], [çift > çit] *{ağız} sf.* İki tane. [DS]

çita, [İng. chectah] *is. zool.* Etçil memelilerden uzun bacaklı, postu açık kızıl üzerine siyah benekli, yüzünde uzun kıllı bir ayla bulunan, tırnakları içeri çekilmeyen, saatte yüz kilometre kadar koşabilen yırtıcı bir hayvan, *(Acinonyx jubatus).*

çitak[1], **-ğı** [? çitak] *{ağız} sf.* Süslü; iyi giyinen. [DS]

çitak[2], **-ğı** [? çitak] *{ağız} sf.* Kaba ve kavgacı. [DS]

çitak[3], **-ğı** [? çitak] *{ağız} is.* Demetlerden meydana gelmiş yığın. [DS]

çitak[4], **-ği** [? çitak] *{ağız} is.* Boynuzu ay şeklinde olan sığır. [DS]

çitar[1], [Far. se *(üç)* + tar *(iplik)* > sehtarī => çitar] *is.* Bir tel ipek, üç tel pamuk ipliği ile bez ayağı örgüsünde sarı ve kırmızı çubuklu dokunmuş kumaş; diba.

çitar[2], [Yun. kitar] *{ağız} is.* Tavuk ve horoz ibiği. [DS]

çitari[1], [Far. se *(üç)* + tar *(iplik)* > sehtarī => çitarī چیتاری] *{OsT} is.* → çitar[1].

çitari[2], [Yun. kıtari] *is. zool.* İzmaritgillerden sıcak ve ılık denizlerde yaşayan, uzun gövdeli, sarı çizgili, kılçıklı, küçük bir balık, *(Box salpa, Sarpa salpa).*

çitari[3], [Yun. kitar] *{ağız} is.* → çitar[2]. [DS]

çitbit[1], [çit+bit] *{ağız} is.* Bir tür çelik çomak oyunu. [DS]

çitbit[2], [çit+bit] *{ağız} is.* Çıtçıt; fermuar. [DS]

çitçit[1], [çit+çit] *{ağız} is.* Kibrit. [DS]

çitçit[2], [çit+çit] *{ağız} is.* Çıtçıt; fermuar. [DS]

çitçiti, [çit+çit-i] *{ağız} is.* Küçük kahvaltı kabı. [DS]

çitdaş, [çet-daş / çit-daş] *{ağız} is.* Komşu; hemhudut. [DS]

çite[1], [? çite] *{ağız} is.* Çorap şişi. [DS]

çite[2], [Moğ. cida => çıta > çite] *{ağız} is.* İnce uzun sopa; çıta. [DS]

çite[3], [? çite] *{ağız} is.* Çamaşır sepeti. [DS]

çitek, -ği [çit-mek > çit-ek] *{ağız}* *is.* Çorapta örülmek suretiyle kapatılmış delik. [DS]
çitelemek[1], [çit > çit-e-le-mek] *{ağız}* *gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* Mısır tanelerini, koçanından ayırmak. [DS]
çitelemek[2], [çit-e-le-mek] *{ağız}* *gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* Kumaş vb. şeylerin deliklerini örmek. [DS]
çitemek, [çit-e-mek / çit-i-mek] *gçl. f. [-r] [-t(i)-yor]* **1.** (Kumaş veya çorap deliği için) örmek. **2.** Sık dokumak.
çitemik[1], **-ği** [çit-e-mik] *{ağız}* *sf.* Kavgacı. [DS]
çitemik[2], **-ği** [çit-e-mik] *{ağız}* *sf.* (Ağaç vb. için) çok sık. [DS]
çiten, [çit-mek > çit-en] *{ağız}* *is.* **1.** Çocukların kullanabileceği büyüklükte küçük sepet. **2.** Küfe. **3.** Saman taşımak için arabaların üzerine örülen büyük sepet. **4.** Yeni doğmuş buzağı veya kuzuların konulduğu ağıl. **5.** Çamaşır sepeti. **6.** Bahçe ve ağılların etrafına çekilen çit. **7.** Süt konulan yer. [DS]
çitenek, [çit-enek] *is.* Ekmek ve yemek taşınabilecek saplı sepet.
çitenlik, -ği [çit-en-lik] *{ağız}* *is.* Bahçe; avlu; sebzelik. [DS]
çitermek, [çit-er-mek] *{ağız}* *gçsz. f. [-ir]* Gelişmek; büyümek. [DS]
çiteşmek[1], [çit-eş-mek / çit-iş-mek] *{ağız}* *dönşl. f. [-ir]* (İplik için) dolaşmak; karışmak. [DS]
çiteşmek[2], [çit-eş-mek] *{ağız}* *işteş. f. [-ir]* Karşılıklı ağız kavgası yapmak; dalaşmak. [DS]
çitez, [çit-ez] *{ağız}* *sf.* **1.** Aynı; tıpkı. **2.** Yakın. [DS]
çitgi, [çit-mek > çit-gi] *{ağız}* *is.* Bahçe ve ağılların etrafına çekilen çit. [DS]
çiti[1], [çit-i] *{ağız}* *sf.* (Kişi için) kısa boylu ve zayıf. [DS]
çiti[2], [çit-mek > çit-i] *{ağız}* *is.* **1.** Çitilemek eylemi. **2.** Çitmek eylemi. [DS] ⊡ **çiti kemiği,** *{ağız}* *Kaburga kemiği.* [DS]
çiti[3], [çit-i] *{ağız}* *is.* Çorap şişi; tığ. [DS]
çiti[4], [çit-i] *{ağız}* *is.* Baş örtüsü. [DS]
çiti[5], [çit-i] *{ağız}* *is.* **1.** Örülmüş saç. **2.** Örgü ip. **3.** İnce sicim; ip. [DS] ⊡ **çiti baz,** *{ağız}* *Saç örgülerinin ucuna takılan bağ.* [DS]
çiti[6], [çit-i] *{ağız}* *is.* İlik; düğme deliği. [DS]
çiti[7], [çit-i] *{ağız}* *is.* **1.** Pencere kafesi. **2.** Kağnı sepeti. [DS]
çiti[8], [çit-i] *{ağız}* *is.* Bahçe ve ağılların etrafına çekilen çit. [DS] ⊡ **çiti gıyı,** *{ağız}* → çiti[8]. [DS]
çitik[1], **-ği** [çit-mek > çit-ik] *sf.* Çitilmiş olan; çitili.
çitik[2], **-ği** [çit-mek > çit-ik] *{ağız}* *is.* Kuş tuzağı. [DS]
çitik[3], **-ği** [çit-ik] *{ağız}* *is.* Baş örtüsü. [DS]
çitik[4], **-ği** [çit-ik] *{ağız}* *is.* Sabun parçası. [DS]
çitikçi, [çit-ik-çi] *{ağız}* *is.* Fırsatçı. [DS]
çitil[1], [Ar. şetl شتل] *is.* **1.** Meyveli ağaç fidanı. **2.** *{ağız}* Sebze fidesi. [DS] **3.** *{ağız}* Fidan. [DS] **4.** *{ağız}* Tohum. [DS]
çitil[2], [çit-il] *{ağız}* *is.* Şekil; biçim. [DS]
çitil[3], [Ar. saṭl سطل / (Sur.) ṣaṭl صطل] *{ağız}* *is.* Küçük bakraç. [DS]
çitil[4], [çit-il] *{ağız}* *sf.* **1.** (Kişi için) belalı; kavgacı. **2.** (Hayvan için) huysuz. [DS] ⊡ **çitil çıkarmak,** *{ağız}* *Kavga çıkarmak.* [DS]|| **çitile tırmık çekmek,** *{ağız}* *Kavgacı bir adamın işine karışarak düzenini bozmak.* [DS]
çitilci, [çitil-ci] *{ağız}* *sf.* (Kişi için) kavgacı. [DS]
çitileme, [çit-i-le-me] *is.* Çitileyerek yıkama eylemi.
çitilemek[1], [çit-i-le-mek] *{ağız}* *gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* **1.** Çorap gibi delinmiş şeyleri tamir etmek. **2.** Çarığın altını sırımla örerek onarmak. [DS]
çitilemek[2], [çit-i-le-mek] *{ağız}* *gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* Birkaç şeyi yan yana koyarak birbirine bağlamak. [DS]
çitilemek[3], [çit-i-le-mek] *{ağız}* *gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* Tarağın dişlerini iplikle sıkıştırarak saçları sıkı şekilde taramak. [DS]
çitilemek[4], [çit-i-le-mek] *{ağız}* *gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* Çamaşırın iki parçasını elle birbirine sürterek yıkamak. [DS]
çitilemek[5], [çit-i-le-mek] *{ağız}* *gçl. f.[-r] [-l(i)-yor]* Küçük şeyleri, teker teker parmakla itmek. [DS]
çitilemek[6], [çit-i-le-mek] *{ağız}* *gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* Keçiyi "çit çit" diyerek yürütmek. [DS]
çitilenme, [çit-i-le-n-me] *is.* Çitilenmek eylemi.
çitilenmek, [çit-i-le-n-mek] *edil f. [-ir]* Çiti yapılmak.
çitilgi, [çit-mek *(örmek)* > çit-il-gi] *is.* Eskiden, örme suretiyle yapılan işlemelere verilen ad.
çitili[1], [çit-mek > çit-i-li] *sf.* **1.** Çitilenmiş olan. **2.** *{ağız}* Birbirine sıkıca bağlanmış olan; çitilmiş olan. [DS]
çitilik[1], **-ği** [çit+ilik] *{ağız}* *is.* Fermuar; çıtçıt. [DS]
çitilik[2], **-ği** [çit-il-ik] *{ağız}* *is.* Susta; yay. [DS]
çitilik[3], **-ği** [çit-i-lik] *{ağız}* *is.* **1.** Bahçe ve ağılların etrafına çekilen çit. **2.** Çit yapmakta kullanılan ince, düzgün ağaç çubuk. [DS]
çitilli[1], [çitil-li] *{ağız}* *sf.* Kavgacı; geçimsiz. [DS]
çitilli[2], [çit-il-li] *{ağız}* *sf.* Çilli. [DS]
çitilli[3], [çitil-li(k)] *{ağız}* *is.* Fidan dikilen yer. [DS]
çitilli[4], [çitil-li] *{ağız}* *sf.* **1.** Karışık. **2.** Zor. [DS]
çitillik, -ği [çit-il-lik] *{ağız}* *is.* Aksilik. [DS]
çitilme, [çit-il-me] *is.* Bir araya getirilmek işi.
çitilmek, [çit-il-mek] *edil. f. [-ir]* Bir araya getirip bağlanmak veya çitme yapılmak.
çitim[1], [çit-mek > çit-im] *is.* **1.** Çitmek eylemi. **2.** Birbiri içine girme. ⊡ **çitim çitim,** *{ağız}* *Birbiri içine girmiş, ayrılmaz hâle gelmiş olan.* [DS]
çitim[2], [çit-im / çirt-im] *is.* **1.** Üzüm salkımının parçaları. **2.** *{ağız}* Küçük üzüm salkımı. [DS]
çitim[3], [çit-im] *{ağız}* *is.* Damla. [DS]
çitime[1], [çit-i-me] *{ağız}* *is.* Gri renkli, kabuğunun

üzerinde sık ve birbirini kesen küçük yarıklar bulunan tatlı bir kavun cinsi. [DS]

çitime[2], [çit-i-me] *{ağız} is.* → çitime oyunu. [DS] ✪ **çitime oyunu,** *{ağız} Büyük bir daire ortasına dikilen ceviz, aşık veya çekirdeği dörtgen şeklindeki küçük taşla vurarak daire dışına çıkarıp ütmek biçiminde oynanan bir oyun.* [DS]

çitimek[1], [çit-i-mek چيتمك] *gçl. f. [-r]* **1.** Elbiseye ilik deliği açmak. **2.** *{ağız}* Kumaş ve örgülerin söküklerini ve eskimiş yerlerini örerek onarmak. [DS] **3.** *{eAT} {ağız}* Dikmek; iliştirmek. [DS]

çitimek[2], [çit-i-mek] *{ağız} gçl. f. [-r]* Çamaşır yıkamak. [DS]

çitimek[3], [çit-i-mek] *{ağız} gçl. f. [-r]* Tarlanın etrafını çit ile çevirmek. [DS]

çitimek[4], [çit-i-mek] *{ağız} gçl. f. [-ir]* Tohumları ve fideleri sık dikmek. [DS]

çitimek[5], [çit-i-mek] *{ağız} gçl. f. [-ir]* Tarlanın etrafını çitle çevirmek. [DS]

çitimek[6], [çit-i-mek] *{ağız} gçl. f. [-ir]* Çitime oyununda yakından atarak cevizi veya aşığı daireden çıkarmak. [DS]

çitimek[7], [çit-i-mek] *{ağız} gçl. f. [-ir]* Ayçiçeği, çekirdek vb. yemişlerin kabuğunu ayırarak içini yemek; çitlemek. [DS]

çitimek[8], [çite-mik / çiti-mek] *{ağız} is.* Meyvesi yenmeyen bir tür çıtlık ağacı, *(Celtus australis).* [DS]

çitimik, -ği [çit-i-mik] *{ağız} is.* Bir dalda çok sık olarak bulunan meyve topluluğu. [DS]

çitine, [çit-in-e] *{ağız} is.* Sık dikim. [DS]

çitinik[1], **-ği** [çit-in-ik] *{ağız} sf.* **1.** Birbirine bağlı. **2.** Birbirine girgin. [DS]

çitinik[2], **-ği** [çit-in-mek > çit-in-ik] *{ağız} is.* Ayakkabı. [DS]

çitinmek, [çit-in-mek چيتنمك] *dönşl. f. [-ir]* **1.** Örülmüş gibi birbirine girmek. **2.** *edil. f. {17. yy.}* Birbirine geçirilmek; iliştirilmek; birbirine girmek. [Karacaoğlan]

çitinni, [çit-in-li > çitinni] *{ağız} sf.* Çok sıkışmış. [DS]

çitipi, [çit+ip-i] *{ağız} is.* Kağnının arka kısmını bağlayarak birleştiren ip. [DS]

çitir[1], [çit *(yans.)* > çit-ir] *is.* Güçlü bir şekilde vurma, çarpma, kırma, patlama, dağılma, yanma ve tutuşmayı anlatan yansımalı gövde. ✪ **çitir pitir,** *{ağız} Çıtır pıtır.* [DS]

çitir[2], [çit-ir] *{ağız} is.* **1.** Zeytin ağaçlarının köklerinden çıkan gereksiz filizler; piç. **2.** Üstü kesilmiş yabani zeytin ağacı. [DS]

çitir[3], [çit-ir] *{ağız} is.* Kayalık, çıplak tepe. [DS]

çitir[4], [çit-ir] *{ağız} is.* Çamaşır veya baş kiri.

çitir[5], [çit-ir] *{ağız} is.* Kıvırcık saç. [DS]

çitir[6], [çit-il > çit-ir] *{ağız} is.* Kavga. ✪ **çitir çıkarmak,** *{ağız} Kavga çıkarmak.* [DS]

çitir[7], [Far. nişādur => çatır > çitir] *{ağız}* Çamaşır kili. [DS]

çitirdemek, [çit *(yans.)* > çit-ir-de-mek] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-d(i)-yor]* "Çıtır çıtır" sesleri çıkarmak. [DS]

çitirgi, [çit-ir-gi] *is.* Taşlı yer.

çitirik[1], **-ği** [çit-ir-ik] *{ağız} is.* Kapsız yorgan. [DS]

çitirik[2], **-ği** [çit-ir-ik] *{ağız} sf.* Çatlak; yarılmış. [DS]

çitirik[3], **-ği** [çit-ir-ik] *{ağız} sf.* **1.** (Hava için) değişken. **2.** *is.* Kışın ekin ekme zamanı. [DS]

çitirik[4], **-ği** [çit-ir-ik] *{ağız} sf.* Sık sık hasta olan; ömür boyu hastalık çeken. [DS]

çitirik[5], **-ği** [çit-ir-ik] *{ağız} is.* Küçülmüş sabun; sabun parçası. [DS]

çitirik[6], **-ği** [çit-ir-ik] *{ağız} is.* Çekirdek. [DS]

çitirlik, -ği [çit-ir-lik] *{ağız} is.* Sık çalılık. [DS]

çitirmekke [çit-ir+mekke] *{ağız} is.* Patlatılan bir çeşit küçük mısır; patlak mısır. [DS]

çitirmelik, -ği [çit-ir-me-lik] *{ağız} is.* Pencere kafesi. [DS]

çitirtme, [çit-ir-t-me] *{ağız} is.* Pencere kafesi. [DS]

çitişme, [çit-iş-me] *is.* Birbirine karışma; çitişmek eylemi.

çitişmek, [çit-iş-mek] *işteş. f. [-ir]* (Saç, yün vb. için) birbirine geçmek, karışmak; sertleşmek; keçeleşmek.

çitivermek, [çit-i+ver-mek] *{ağız} gçl. b. f. [-ir]* Karıştırıvermek. [DS]

çitki, [çit-mek > çit-ki] *{ağız} is.* Ölülerin çenesini bağlamakta kullanılan bağ. [DS]

çitle, [çit-le] *{ağız} is.* Küçük üzüm salkımı. [DS]

çitleğine, [çit-le-k+iğne] *{ağız} is.* Çatallı iğne; firkete. [DS]

çitlek[1], **-ği** [çit-le-k] *is.* **1.** Ayçiçeği tanesi. **2.** *{ağız}* Olgunlaşmamış pamuk kozası. [DS]

çitlek, -ği [çit-le-k] *{ağız} sf.* **1.** Yarılmış; çatlak. **2.** *is.* Az yarık; küçük çatlak.

çitlek[2], **-ği** [çit-le-k] *{ağız} is.* Çıtçıt; fermuar. [DS]

çitlembek, -ği [çit-le-m(b)ik] *{ağız} is.* Çitlembik meyvesi. [DS]

çitlembik, -ği [çit-le-mek > çit-le-mik / çit-le-m(b)ik] *is. bot.* **1.** Karaağaçgillerden ılıman ve tropikal bölgelerde yetişen, düzgün kabuklu, kerestesi sert ve dayanıklı, seyrek ve oval yapraklı büyük bir ağaç, *(Celtis australis).* **2.** Bu ağacın buruk lezzette küçük meyvesi. ✪ **çitlembik gibi,** *(Kız çocukları için) ufak tefek, esmer ve sevimli.*

çitleme[1], [çit-le-me] *is.* Çitli hâle getirmek işi.

çitleme[2], [çit *(yans.)* > çit-le-me] *is.* Çitleterek yeme.

çitlemek[1], [çit-le-mek] *gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* (Yer için) etrafını çitle çevirmek; çit yapmak.

çitlemek[2], [çit *(yans.)* > çit-le-mek] *gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* Kabak çekirdeği veya ayçiçeği gibi çerezlerin dişle kabuğunu ayırarak içini yemek.

çitlemik, -ği [çit-le-mik / çitle-mük] *{ağız}* *is.* **1.** Çitlembik. **2.** Erguvan çiçeği. [DS]

çitlemük, -gü [çit-le-mük] *{ağız}* *is.* Çitlembik meyvesi. [DS]

çitlenbek, -ği [çit-le-mik > çitle(nb)ek] *{ağız}* *is.* → çitlemük. [DS]

çitletmek[1], [çitle-t-mek] *{ağız}* *gçl. f.* *[-ir]* Çitlemek eylemini başkasına yaptırmak; çit çevirtmek; çit içine aldırmak. [DS]

çitletmek[2], [çit *(yans.)* > çit-le-t-mek] *{ağız}* *gçl. f.* *[-ir]* Çıtlatmak; hafifçe çatlatmak. [DS]

çitlevik, -ği [çit-le-mik > çitlevik] *{ağız}* *is.* Fındık. [DS]

çitlevü, [çit-le-gü > çitlevü] *{ağız}* *is.* Göğüs kemiği. [DS]

çitlik[1], **-ği** [çit-lik] *{ağız}* *is.* **1.** Sık çalılık. **2.** Çit yapmakta kullanılan ince ve düzgün ağaç dalları. [DS]

çitlik[2], **-ği** [çit-lik / çıt-lık] *{ağız}* *is.* Çitlembik. [DS]

çitlik[3], **-ği** [çit-lik] *{ağız}* *is.* Saman taşımak için kağnıya konan büyük sepet. [DS]

çitlik[4], **-ği** [çift-lik > çitlik] *{ağız}* *is.* **1.** Çiftlik. **2.** Sebze bahçesi. [DS]

çitlim, [çit-il-mek > çit-(i)l-im] *{ağız}* *is.* Küçük üzüm salkımı; salkımcık. [DS]

çitman, [çit *(yans.)* > çit-man] *{ağız}* *is.* Saplı süt bakracı. [DS]

çitme[1], [çifte > çit-me] *{ağız}* *is.* Çift ayakla vurulan tekme. [DS] ⊡ **çitme salmak,** *{ağız}* *Çifte atmak.* [DS]

çitme[2], [çit-me] *{ağız}* *is.* **1.** Bir araya getirme veya dikme, sıkıştırma eylemi. **2.** Pencere kafesi. **3.** Bahçe etrafına dikilen ağaç fideleri. **4.** Bahçe ve ağılların etrafına çekilen çit. **5.** Örme kalın kese. **6.** Eski bakır paraları duvara çarpmak ve birbirine yakın düşürmek suretiyle oynanan bir çocuk oyunu. [DS] ⊡ **çitme çarık,** *{ağız}* *Şaplanmış deriden yapılan çarık.* [DS]|| **çitme kına,** *{ağız}* *Parmaklar üzerine çaprazlama iplik sarılarak üzerine yakılan kına.* [DS]

çitmek[1], [çit-mek] *gçl. f.* *[-er]* **1.** Bir araya getirip bağlamak. **2.** Kumaştaki deliği veya iliği örmek. **3.** *{ağız}* Tarağın dişlerini iplik takarak sıkıştırmak. [DS] ⊡ **çitmek yapmak,** *{ağız}* *İki ipliği yan yana getirerek tek bir ip yapmak.* [DS]

çitmek[2], [çit *(yans.)* > çit-mek] *{ağız}* *gçsz. f.* *[-er]* **1.** Jilet darbesi ile keserek kan akıtmak. **2.** Fiske vurmak (tavlada). [DS]

çitmek[3], [çit-mek] *{ağız}* *gçl. f.* *[-er]* Ovalayarak yıkamak; çitilemek. [DS]

çitmek[4], [çit-mek] *{ağız}* *gçl. f.* *[-er]* Tarlanın etrafını çitle çevirmek. [DS]

çitmidan, [? çitmidan] *{ağız}* *is.* Yaşından büyük giyinen ve öyle konuşan çocuk. [DS]

çitmik[1], **-ği** [çim-di-k > çitmik] *{ağız}* *is.* **1.** İki parmak ucu ile alınabilen miktar; çimdik. **2.** *sf.* Azıcık. [DS]

çitmik[2], **-ği** [çit *(yans.)* > çit-mik] *{ağız}* *is.* Fiske. [DS]

çitmik[3], **-ği** [çit *(yans.)* > çit-mik] *is.* Üzüm salkımının her bir dalı; çitim.

çitmiklemek, [çit *(yans.)* > çit-mik-le-mek / çim-dik-le-mek] *{ağız}* *gçsz. f.* *[-r]* *[-l(i)-yor]* Yavaş yavaş ve az az eğlenir gibi yemek. [DS]

çitmük[1], **-gü** [çit-mik] *{ağız}* *sf.* Azıcık. [DS]

çitmük[2], **-gü** [çit-mik] *{ağız}* *is.* Küçük üzüm salkımı. [DS]

çitne, [? çitne] *{ağız}* *is.* Tahtadan yapılmış büyük sofra. [DS]

çitneşmek, [çit-in-mek > çit-(i)n-eş-mek] *{ağız}* *dönşl. f.* *[-ir]* (İplik, saç vb. için) birbirine karışmak; dolaşmak. [DS]

çitnevir, [? çitnevir] *{ağız}* *is.* Düğün çerezi. [DS]

çito, [Yun. tsita] *{ağız}* *ünl.* **1.** Sus; susun! **2.** *sf.* Zarif; ince. [DS]

çitpit, [çit *(yans.)* + pit *(yans.)*] *{ağız}* *is.* Kopça. [DS]

çitrik, -ği [çit *(yans.)* > çit-(i)r-ik] *{ağız}* *is.* Sıçrayan çamur damlası. [DS]

çittirmek[1], [Yun. tsita => çit *(kibar)* > çit-tir-mek] *{ağız}* *gçsz. f.* *[-ir]* Kibarlaşmak. [DS]

çittirmek[2], [çetir *(şemsiye)* > çitir-mek ?] *{ağız}* *gçsz. f.* *[-ir]* Örtünmek; giyinmek. [DS]

çiu, [?çiu] *{eT}* *is.* Yakalama; tutma. [EUTS]

çiv[1], [çav / çıv / çiv *(yans.)*] *is.* Ansızın fırlama, kaçma, kayma ya da uçma hareketlerini anlatan kök. [Zülfikar] *çiv-mek, çiv-dir-mek, çiv-gin*

çiv[2], [çıv / çiv *(yans.)*] *is.* Kuşların ötüşmesini, fısıltılı hâlde konuşmayı anlatan kök. [Zülfikar] *çiv-il çiv-il, çiv-il-de-mek*

çiv[3], [çiv] *{ağız}* is. Tepsi biçiminde örülmüş sepet. [DS]

çivdirmek[1], [çiv-dir-mek] *{ağız}* *gçsz. f.* *[-ir]* Delirmek. [DS]

çivdirmek[2], [çiv-dir-mek] *{ağız}* *gçl. f.* *[-ir]* Kandırmak. [DS]

çivdirmek[3], [çiv-dir-mek] *{ağız}* *gçl. f.* *[-ir]* (Erkek için) çişini yapmak; çöğdürmek. [DS]

çivdirmek[4], [çiv-dir-mek] *{ağız}* *gçl. f.* *[-ir]* Sağmal hayvanı gelişigüzel sağmak. [DS]

çivdirmek[5], [çiv-dir-mek] *{ağız}* *gçl. f.* *[-ir]* Bir şeyi gizlice almak; çalmak. [DS]

çivek, -ği [çiv-ek] *{ağız}* *is.* Küçük taneli, siyah bir üzüm. [DS]

çivgar, [Yun. zevgari *(koşma)*] *{ağız}* *is.* **1.** Tek atlı arabaya bir tane daha, çift atlı arabaya bir çift daha bağlanan at; yedek at. **2.** Öküz çifti. [DS]

çivgin[1], [*çiv-mek > çiv-gin / kevgin] *{eT}* *sf.* Yağlı; doyurucu; besleyici. [DLT] ⊡ **çivgin aş,** *{eT}* *Besleyici, doyurucu yemek.* [DLT]|| **çivgin ot,** *{eT}* *Hayvanları semirten ot.* [DLT]

çivgin[2], [çiv-gin] *{ağız} sf.* Delirmiş. [DS]

çivginlenmek, [çivgin-le-n-mek] *{eT} dönşl. f. [-ür]* Vücuda yararlı ve besleyici bulmak. [DLT]

çivi[1], [Türkm. çüy / Kır. çege *(dökme demir)* > çivi] *is.* **1.** Bir şeyi bir yere tespite veya iki şeyi birbirine tutturmaya yarayan, bir ucu sivri, diğer tarafı yuvarlak başlı metal veya ağaç çubuk; mıh. **2.** *spor.* Tenis, masa tenisi ve voleybolda yükselmiş topu karşı tarafın sahasına doğru şiddetle vurma; smaç. **3.** *tasvf.* Mevlevilikte, sema etmeye alıştırılacak dervişin eğitiminde, adayın sol ayak baş ve ikinci parmakları arasına alarak dönme talimi için kullanılan taban tahtasına çakılmış fındık büyüklüğündeki bronz çiviye verilen ad. **4.** *{ağız}* Küçük kazık. [DS] **5.** *{ağız}* Çorap şişi. [DS] **6.** *{ağız}* Sallanan bir şeye konan destek. [DS] **7.** *{ağız}* Ağaç kütükleri yarmakta kullanılan ucu yassı ağaç veya metal araç. [DS] **8.** *{ağız}* Telli sazların tel burguları. [DS] **9.** *mecaz.* Soğuk. ☐ **çividen inmek,** *tasvf. (Aday derviş için) Mevlevilikte, çivi ile dönme işlemini bitirmiş ve dönme eğitimini başarı ile bitirerek çivisiz dönmeye başlamak.*|| **çivi gibi,** *1. (Su için) çok soğuk. 2. (Kişi için) çok sağlam.*|| **çivi kıvratmak,** *{ağız} Oyun kurmak; dolap çevirmek.* [DS]|| **çivi kesmek,** *Ayazda veya çok soğukta oldukça fazla kalarak çok üşümek.*|| **çivisine düşmek,** *{ağız} Şakalaşmak.* [DS]|| **çivi süren,** *{ağız} İş bozan.* [DS]|| **çivi yazısı,** *tar. Antik çağda Anadolu ve Mezopotamya'da yumuşak kil üzerine sivri uçlu bir nesne ile çizerek yazılan bir şekil-anlatım yazısı.*|| **çivi yukarı,** *spor. Yağlı güreşte rakibini ayaklarından yakalayıp tepesi üstü getirdikten sonra omuzlarını yere değdirme oyunu.*

çivi[2], [Far. dīv] *{eT} is.* Şeytan; iblis.

çivici, [çivi-ci] *is.* **1.** Çivi yapıp satan kimse. **2.** Sporda çivi vuruşu yapan oyuncu.

çivicilik, -ği [çivi-ci-lik] *is.* Çivi yapma ve satma işi.

çividî, [çivit + Ar. -ī] *sf.* Laciverde yakın koyu mavi; çivit rengi.

çivik, -ği [? çivik] *{ağız} is.* Kavga. [DS]

çiviki, [? çiviki] *{ağız} is.* Atmaca. [DS]

çivil[1], [çiv *(yans.)* > çiv-il] *is.* Kuşların ötüşmesini, fısıltılı hâlde konuşmayı anlatan yansımalı gövde. ☐ **çivil çivil,** *(Konuşma için) öter gibi güzel.*

çivil[2], [çiv *(yans.)* > çiv-il] *{ağız} sf.* **1.** Küçük; ufak. **2.** *is.* Yeşil iken küçük küçük doğranıp kurutulmuş fasulye. [DS]

çivil[3], [çibin > çivil] *{ağız} is.* Karasinek. [DS]

çivildemek, [çiv *(yans.)* > çiv-il-de-mek چولدمك] *{eAT} {OsT} {ağız} gçsz. f. [-r [-d(ı)-yor]* Fısıldamak; kulağa hafifçe söylemek. [DS]

çivildeşmek, [çiv *(yans.)* > çiv-il-de-ş-mek چولدشمك] *{eAT} {OsT} {ağız} işteş. f. [-ir]* Fısıldaşmak. [DS]

çivileme, [çivi-le-me] *is.* **1.** Çivi ile tutturma eylemi. **2.** *zf.* İki ayakları aşağı gelecek, önce suya girecek biçimde. ☐ **çivileme atlamak,** *İki ayakları aşağı doğru suya dalmak; atlamak.*

çivilemek[1], [çivi-le-mek] *gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* **1.** Bir şeyi bir yere çivi ile tutturmak; mıhlamak. **2.** *mecaz.* Bir şeyi, bir kimseyi olduğu yerden kıpırdayamaz duruma getirmek. **3.** Gözlerini bir yere sabitleştirerek bakmak. **4.** *argo.* Birini sivri bir araçla yaralamak. **5.** *argo.* İhbar etmek.

çivilemek[2], [çivi-le-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* Yontmak. [DS]

çivilenme, [çivi-le-n-me] *is.* Çivi ile tutturulmak veya hareketsiz durumda bırakılmak eylemi.

çivilenmek, [çivi-le-n-mek] *edil. f. [-ir]* **1.** Çivi ile tutturulmak; sabitleştirilmek. **2.** *dönşl. f.* Hareket edemez duruma gelmek; hareketsiz kalmak.

çiviletme, [çivi-le-t-me] *is.* Çivi çakılmasını sağlamak eylemi.

çiviletmek, [çivi-le-t-mek] *gçl. f. [-ir]* **1.** Çivi çaktırmak. **2.** Çivi ile tutturtmak.

çivilgi, [çiv-il-gi] *{ağız} is.* Asma dalı. [DS]

çivili, [çivi-li] *sf.* **1.** Çivisi olan. **2.** Çivi ile tutturulmuş olan. **3.** (İskambil kâğıdı için) işaretli. ☐ **çivili kalkan,** *zool. Kalkan balığıgillerden Atlas Okyanusu ve Akdeniz'de yaşayan, bedeni kemiksi kabartı ve lekelerle kaplı, sağ yanına yatan büyük yassı balık, (Psetta maxima).*|| **çivili lastik,** *Karda kaymayı önlemek için tungsten karbür çivileri bulunan oto dış lâstiği.*

çivimlik, -ği [çivim-lik] *{ağız} is.* Ocakların baca kısmında kibrit vb. koymaya yarayan kireç sıvalı raf. [DS]

çivindirik, -ği [çiv-in-dirik] *{ağız} is.* Ağaçların küçük taze dalı; filiz; sürgün. [DS]

çivinik, -ği [çiv-in-ik] *{ağız} is.* Ocak içi. [DS]

çivinlik, -ği [çiv-in-lik] *{ağız} is.* → çivimlik. [DS]

çivinmek, [çiv-in-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* (Kumaş için) kesilen yerinden ipliklenmek; saçaklanmak. [DS]

çivinnik, -ği [çiv-in-lik > çivinnik] *{ağız} is.* → çivimlik. [DS]

çivir, [? çivir] *{ağız} is.* Renk. [DS]

çivirdik[1], **-ği** [çiv *(yans.)* > çiv-ir-d-ik] *{ağız} is.* **1.** Tomurcuk. **2.** Ağaçların küçük, taze dalı; filiz; sürgün. [DS]

çivirdik[2], **-ği** [çiv-ir-d-ik] *{ağız} is. zool.* Gri renkli, pullu bir tatlı su balığı. [DS]

çivisiz, [çivi-siz] *sf.* Çivisi olmayan; çivilenmemiş. ☐ **çivisiz kalkan,** *zool. Kalkan balığıgillerden küçük ve kaygan pullu, sağ yana yatan ve dipte yaşayan, eti lezzetli ve hafif kemikli balık, (Scotophtalmus rhombus).*

çivit[1], **-di** [*eT.* çüvit > çivit] *is.* **1.** Beyaz çamaşıra parlaklık vermek için son durulama suyuna katılan çivit ağacından yapılmış mavi bir toz. **2.** İçine çivit

konmuş çamaşır suyu. ⊡ **çivit ağacı,** *bot. Baklagillerden, yaprak ve saplarından çivit elde edilen, sıcak ülkelerde yetiştirilen, bir, bir buçuk metre boyunda çok yıllık bir ağaç, (İndigofera tinctoria).*|| **çivit mavisi,** *Lâciverde yakın koyu mavi; çivit rengi; çividî.*|| **çivit otu,** *bot. Turpgillerden, basit yapraklı, küçük fakat çok kalabalık sarı çiçekli, çivit mavisi renginde düşük kaliteli boyar madde elde edilen çok yıllık otsu bitki, (İsatis).*|| **çivit rengi,** *Lâciverde yakın koyu mavi; çivit mavisi; çividî.*

çivit[2], [çiğ-it > çivit] *{ağız} is.* **1.** Pamuk çekirdeği. **2.** Sebze ve meyve çekirdeği. [DS]

çivit[3], **-di** [çivit] *{ağız}* is. **1.** Gebe kadınların yüzlerinde, vücutlarında oluşan lekeler. **2.** Güneşin deri üzerinde yaptığı çil. [DS]

çivit[4], **-di** [çivit] *{ağız} is.* Kullanılmış sabun parçası. [DS]

çivit[5], **-di** [çivit] *{ağız} is.* Pişirilmiş sütün soğuduktan sonra üzerinde biriken yağ tabakası; kaymak. [DS]

çivit[6], **-di** [çiğ-it > çivit] *{ağız} is.* Yağı çıkarılan keten tohumunun küspesinden yapılan hayvan yiyeceği. [DS]

çivit[7], [çift > çivit] *{ağız} is.* Çift. [DS]

çivitleme, [çiv-it-le-me] *is.* Çivitli su ile yıkamak eylemi.

çivitlemek, [çiv-it-le-mek] *gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* Çamaşırları çivitli su ile yıkamak.

çivitlenme, [çiv-it-le-n-me] *is.* Çivit ile yıkanma eylemi.

çivitlenmek, [çiv-it-le-n-mek] *edil. f. [-ir]* **1.** (Çamaşırlar için) çivit ile yıkanmak. **2.** *dönşl.* Çivitli hâle gelmek. **3.** Çivit edinmek; çivit sahibi olmak.

çivitli[1], [çiv-it-li] *sf.* **1.** İçinde çivit bulunan. **2.** Çivitli suya bastırılmış olan.

çivitli[2], [çiv-it-li] *{ağız} is.* Dokunaklı, iğneleyici söz. [DS]

çivitli[3], [çiğit-li] *{ağız} sf.* (Pamuk için) çekirdekli; çiğitli. [DS]

çivitsiz, [çiv-it-siz] *sf.* **1.** İçinde çivit bulunmayan. **2.** Çivitli sudan geçirilmemiş.

çivizik, -ği [çiviz-ik] *{ağız} is.* Sivilce. [DS]

çivlez, [çiğ-le-z > çivlez] *{ağız} sf.* Yakışıklı. [DS]

çivlik[1], **-ği** [çiğ-lik > çiv-lik] *{ağız} is.* **1.** Kamış ve sazdan yapılmış çiftçi kulübesi. **2.** Kümes. [DS]

çivlik[2], **-ği** [çiv-i-lik > çiv-lik] *{ağız}* is. Ucu yontularak sivriltilmiş ağaç çubuk. [DS]

çivmek[1], [çiv *(yans.)* > çiv-mek] *{ağız} gçl. f. [-er]* **1.** (Bir nesneyi) gizlice almak. **2.** Amaçtan sapmak. [DS]

çivmek[2], [*çiv-mek] *{eT} gçsz. f. [-er]* **1.** Beslenmek; doymak. **2.** Semirmek. [Clauson] **3.** *{ağız}* Birdenbire büyümek. [DS]

çivmek[3], [çıv-mak > çiv-mek] *{ağız} gçsz. f. [-er]* **1.** Fırlamak; sıçramak. **2.** Atlamak. [DS]

çivril, [çiv(i)r-il ?] *{ağız} is.* Pırasa. [DS]

çivrişmek, [çiv-ir-iş-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* (Yaprak için) soğuk veya sıcaktan kıvrılmak. [DS]

çivşemek, [çiv *(yans.)* > çiv-(i)ş-e-mek] *gçsz. f. [-r] [-ş(i)-yor]* Fısıldamak.

çivşik, -ği [çiv-(i)ş-ik] *{ağız} sf.* Dolu. [DS]

çivt, [çift > çivt] *{ağız} is.* **1.** Çift. **2.** Saban takımı. [DS]

çivte, [çift-e > çivte] *{ağız} is.* Çift namlulu silah; çifte. [DS]

çivze, [çiv-(i)z-e] *{ağız} is.* Sivilce. [DS]

çivzik, -ği [çiv-(i)z-ik] *{ağız} is.* Sivilce. [DS]

çiy[1], [çag / çağ / çah / çak / çıg / çığ / çık / çıy / çig / çiğ / çik / çiy *(yans.)*] *is.* Tahta, taş, kum, cam, metal eşya ve kuru nesnelerin birbirine çarpmasını, vurmasını, sürtünmesini veya vurmayı, çarpmayı anlatan kök. [Zülfikar] *çiy-ri-h, çiy-ir-de-mek*

çiy[2], [*eT.* çī *(nem)* > çiğ > çiy] *is.* Havada bulunan su buharının yerde ve bitkilerde yoğuşması sonucu meydana gelen ve genellikle gece ve sabah saatlerinde görülen küçük su damlacıkları; şebnem. ⊡ **çiy duman,** *{ağız} Sis.* [DS]

çiy[3], [çiy] *{ağız} is.* Ceviz ve badem içi. [DS]

çiy[4], [çiğ > çiy] *{ağız} is.* Pişmemiş sütten yapılan mayasız yoğurt. [DS]

çiya[1], [çiy-e] *{ağız} is.* Kıvılcım. [DS]

çiya[2], [? çiya] *{ağız} is.* Horon oynarken, ortaya toplanıp ayakları yere vurma. [DS]

çiya[3], [çiğ-e > çiya] *{ağız} is.* Sarımsak dişi. [DS]

çiyan, [*eT.* çaḏan] *{ağız} is.* Meyve kurdu. [DS]

çiyangaç, -cı [çiyan-gaç] *{ağız} is.* Yengeç. [DS]

çiyci, [çığ-cı > çiyci] *{ağız} is.* Üzerine tarha serilen hasırları örüp satan adam. [DS]

çiydam, [çiydam] *{ağız} is.* Çiğdem. [DS]

çiydem[1], [çıy-(ı)dam ?] *{eT} is.* Yatağa doldurulan veya yağmurluk yapılan ince keçe. [DLT]

çiydem[2], [çiydem] *{ağız} is.* Çiğdem. [DS]

çiye[1], [çige / çiğe / çiye] *{ağız} is.* **1.** Kabuklu meyvelerin içi. **2.** Fasulyenin içi. **3.** Çam kozalağının meyvesi. [DS]

çiye[2], [Yun. tia *(yaşlı kadın)*] *{ağız} is.* Abla. [DS]

çiye[3], [çiye] *{ağız} is.* At ve öküzleri rahatsız eden kanatsız sinek. [DS]

çiyelem[1], [çiye-le-m] *{ağız} is.* Çiğdem. [DS]

çiyelem[2], [çiye-le-m] *{ağız} sf.* (Kişi için) yakışıklı ve sevimli. [DS]

çiyelemek[1], [çiye-le-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* (Badem, ceviz, fındık gibi kabuklu yemişler için) kabuğunu kırarak içini çıkarmak. [DS]

çiyelemek[2], [çiye-le-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* Toplamak. [DS]

çiyenek, -ği [çiğ-enek > çiy-enek] *{ağız} is.* Hamur,

tarhana, yoğurt vb.nin suda ezilmeyen parçaları. [DS]

çiyer, [? çiyer] *{ağız}* *is.* Boş arazi. [DS]

çiyil, [çiy-il] *{ağız}* *is.* **1.** Küçük taş, kum parçası. **2.** Küçük taneli nohut. [DS]

çiyilemek, [çiy-i-le-mek] *{ağız}* *gçsz. f.* *[-r] [-l(i)-yor]* Birdenbire titremek. [DS]

çiyin, [çiğin] *{ağız}* *is.* Omuz. [DS]

çiyindirik, -ği [çiyin-dirik] *{ağız}* *is.* Tomurcuk. [DS]

çiyir^{1}, [çiy-ir] *{ağız}* *is.* Su birikintisi. [DS]

çiyir^{2}, [çığ-ır > çiyir] *{ağız}* *is.* Karda kürekle açılan yol. [DS]

çiyirdek^{1}, **-ği** [çiy-ir-de-k] *{ağız}* *is.* Yeni büyümekte olan çayır. [DS]

çiyirdek^{2}, **-ği** [çiy-ir-de-k] *{ağız}* *is.* Olmamış kavun. [DS]

çiyirdeklenmek, [çiy-ir-de-k-le-n-mek] *{ağız}* *dönşl. f.* *[-ir]* (Ağaç için) tomurcuklanmak. [DS]

çiyirdemek, [çiy *(yans.)* > çiy-ir-de-mek] *{ağız}* *gçsz. f.* *[-r] [-d(i)-yor]* (Kurumuş yapraklar için) üzerinde gezildiğinde cıyırtılı, çıtırtılı ses çıkarmak. [DS]

çiyirdek, -ği [ciy-ir-dek] *{ağız}* *is.* Olmamış kavun. [DS]

çiyirdik^{1}, **-ği** [çiy-ir-d-ik] *{ağız}* *is.* **1.** Tomurcuk. **2.** Küçük ağaç dalı. **3.** Bir yıllık söğüt dalı. [DS]

çiyirdik^{2}, **-ği** [çiy-ir-d-ik] *{ağız}* *is.* İnce ip katlanırken, katın birinin gevşek kalması. [DS]

çiyit^{1}, **-di** [çiğ-it > çiyit] *{ağız}* *is.* **1.** Pamuk çekirdeği. **2.** Meyve ve sebze çekirdeği. [DS]

çiyit^{2}, **-di** [çiğ-it] *{ağız}* *is.* Olmamış karpuz. [DS]

çiyle, [çiy-le] *{ağız}* *is.* Engebeli arazide, etrafı orman, ortası çimenlik alan. [DS]

çiylelik, -ği [çiyle-lik] *{ağız}* *is.* Çakıllı, kumlu toprak. [DS]

çiyleme^{1}, [çī *(nem)* > çiy-le-me] *is.* İnce ince ve hafif hafif yağan yağmur; çisenti.

çiyleme^{2}, [çiy-le-me] *{ağız}* *is.* İki yaşındaki oğlak. [DS]

çiyleme^{3}, [çiy-le-me] *{ağız}* *is.* Çiğ köfte. [DS]

çiyleme^{4}, [çiğ > çiy-le-me] *{ağız}* *is.* **1.** Pişmiş sütün üstündeki kaymak. **2.** Çiğ sütün üstündeki kaymak. **3.** Biriktirilmiş sütün yayılmasıyla elde edilen yağ. [DS]

çiylemek^{1}, [çī *(nem)* > çiy-le-mek] *gçsz. f.* *[-r] [-l(i)-yor]* (Yağmur için) çisenti hâlinde yağmak; çiselemek.

çiylemek^{2}, [çiy-le-mek] *{ağız}* *is.* Tarlayı ikilemeye hazırlık olmak üzere ilk defa sürmek; birinci sürümü yapmak. [DS]

çiylez, [çiğ-le-z] *{ağız}* *sf.* Yakışıklı. [DS]

çiymek, [çiy-mek] *{ağız}* *gçsz. f.* *[-er]* Nefret etmek. [DS]

çiynak, -ğı [cıynak > ciynak] *{ağız}* *is.* **1.** Tırnak; pençe. **2.** *bot.* Çobançantası. [DS]

çiynar, [Far. çenār => çiynar] *{ağız}* *is.* Çınar ağacı. [DS]

çiynek^{1}, **-ği** [çiğne-k] *{ağız}* *is.* **1.** Çiğnek. **2.** Topuğuna basılarak giyilen ayakkabı. [DS]

çiynek^{2}, **-ği** [Yun. tzinaki] *{ağız}* *is.* Kıvılcım. [DS]

çiynelemek, [çiğne-mek > çiyne-le-mek] *{ağız}* *gçl. f.* *[-r] [-l(i)-yor]* Çiğnemek. [DS]

çiynem, [çiğne-m چينم] *{eAT}* *{ağız}* *is.* Çiğnem. [DS]

çiynemek, [çiğne-mek / çiyne-mek] *gçl. f.* *[-r] [-n(ı)-yor]* Çiğnemek.

çiynemti, [çiğne-m-ti چينمتى] *{OsT}* *is.* Ağızda çiğnenecek şey.

çiynet, -di [çiğ-(i)n-et / çenet > çiynet] *{ağız}* *is.* Ceviz içinin dörtte bir parçası. [DS]

çiyni, [çiğin] *{ağız}* *is.* Omuz. [DS]

çiyo, [? çiyo] *{ağız}* *is.* **1.** İçi boş çekirdek. **2.** Meyve ve sebze çekirdeği; tohum. [DS]

çiyrimek, [çig > çigir > çiy-(i)r-i-mek] *{ağız}* *gçsz. f.* *[-r]* Nefret etmek. [DS]

çiyritmek, [çiğ-(i)r-it-mek > çiyrit-mek] *{ağız}* *gçl. f.* *[-ir]* Nefret ettirmek. [DS]

çiysemük, [çiy-se-mik] *{ağız}* *is.* Sisli ve yağmurlu hava. [DS]

çiysi, [çiğ-si] *{ağız}* *sf.* Çiğ gibi olan; çiğimsi. [DS]

çiysimek, [çiy-si-mek] *{ağız}* *gçsz. f.* *[-r]* **1.** Nemlenmek; küflenmek; bozulmak. **2.** Üzülmek. [DS]

çiysinmek, [çiy-si-n-mek] *{ağız}* *dönşl. f.* *[-ir]* Beğenmemek; hoşlanmamak. [DS]

çiyşimek, [çiy-si-mek] *{ağız}* *gçsz. f.* *[-r]* Nemlenmek; küflenmek; bozulmak. [DS]

çiyşitmek^{1}, [çiy-si-t-mek] *{ağız}* *gçl. f.* *[-ir]* Nemlendirmek. [DS]

çiyşitmek^{2}, [çiy-si-t-mek] *{ağız}* *gçl. f.* *[-ir]* Çiy bırakmak; pişmemiş bırakmak. [DS]

çiyt, [çiğit] *{ağız}* *is.* Pamuk çekirdeği. [DS]

çiz^{1}, [çız / çiz *(yans.)*] *is.* Sürterek yazma, bir şeyi kazıma veya kazıyarak çizme anlatan kök. [Zülfikar] *çiz-mek, çiz-gi, çiz-ik, çiz-ik-tir-mek, çiz-elge*

çiz^{2}, [çis / çiz *(yans.)*] *is.* Yağmurun ince ince yağışını, sıvı maddelerin toz damlacıkları hâlinde dökülüşünü anlatan kök. [Zülfikar] *çiz-ele-mek*

çiz^{3}, [Far. çiz چيز] *{OsT}* *is.* Nesne; şey.

çizdirme, [çiz-dir-me] *is.* **1.** Çizme işini yaptırma; çizdirmek eylemi. **2.** *{ağız}* Yüz ve kolda görülen kaşıntı ve kızartı. [DS]

çizdirmek, [çiz-dir-mek] *gçl. f.* *[-ir]* **1.** Çizmek eylemini yaptırmak. **2.** Çizilmesine sebep olmak.

çizecek, -ği [çiz-ecek] *is.* Ağaç, taş veya metal üzerine çizgi çekme veya işaretleme gibi teknik alanda kullanılan ucu sivri, ağaç saplı, sert bir çelik çubuk.

çizek^{1}, **-ği** [çiz-ek] *is.* **1.** Bakırcılıkta yapılacak olan kabın kalıbını bakır üzerine çizmeye yarayan araç. **2.** Pulluk veya sabana takılarak sürülecek toprağı

yırtmaya yarar bir tür bıçak. **3.** *{ağız}* Pulluğun toprağı devirmeye yarayan kulağı. [DS]

çizek[2], **-ği** [çiz-ek] *{ağız} is.* **1.** Yazı satırı. **2.** İz; çizgi. [DS]

çizelemek, [çis / çiz *(yans.)* > çiz-ele-mek] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(ı)-yor]* (Yağmur için) ince ince yağmak; çiselemek. [DS]

çizelge, [çiz-el-ge] *is.* **1.** Belirli bir konudaki bilgilerin dökümünün yapıldığı ve bölümleri çizgilerle ayrılmış kâğıt; cetvel, *(1935).* **2.** Düzenli olarak işlenmiş bilgiler, veriler dizisi; tablo.

çizeme, [diz-mek > diz-e-me > çizeme] *{ağız} is.* Parmaklık; çit. [DS]

çizer, [çiz-er] *is.* **1.** Karikatür yapan. **2.** Çizgi resim yapan.

çizge, [çiz-ge] *is.* Belirli alandaki verileri çizgiler ile karşılaştırmaya dayanan bilgi aktarımı; grafik.

çizgenmek, [çizgin-mek > çizgen-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* Bir şeyin çevresini dönüp dolaşmak. [DS]

çizgi[1], [çiz-mek > çız-ıg > çiz-ig > çiz-gi] *is.* **1.** Yalnızca uzunluğu ölçülebilen ve çizilerek meydana getirilmiş, kesintisiz iz; hat. **2.** Nesneler veya şekiller arasını ayıran iz. **3.** Yüz ve vücut kıvrımlarının her biri. **4.** *mecaz.* Belli başlı özellik; ana hat. **5.** Bir nesnenin dışı; çevresi; biçim. **6.** Bir iş yapılırken izlenen yol; metot, teknik. **7.** Bir elbisenin modaya uygun olarak belirlenen kesimi. **8.** *{ağız}* Köylü kadınların renkli ipliklerden örerek bellerine kuşanıp uçlarını iki yandan sarkıttıkları bağ. [DS] **9.** *{ağız}* Biçilen ekinlerin başaklarını toplamaya yarayan büyük tırmık. [DS] **10.** *{ağız}* Haşhaş sütünü çıkarmak için kapsülü çizmekte kullanılan bıçak. [DS] ⊡ **çizgi film,** *Hareket izlenimi verecek biçimde düzenlenmiş resimleri arka arkaya saniyede 24 adet geçirmek suretiyle oynatılan film.*|| **çizgi im,** *1. Çizgilerle belirlenmiş işaret. 2. Bir ürün hakkındaki bilgileri gösteren ve bu ürünün paketi üzerine basılmış kalınlıkları değişik dikey çizgilerden meydana gelmiş işaret; bar kot.*|| **çizgi resim,** *Yalnız çizgilerle yapılan resim.*|| **çizgi roman,** *Konunun resimlerle kesintisiz sıralandığı, konuşmaların ise balonlar içinde verildiği bir tekniğe dayanan roman.*

çizgi[2], [çiz-gi] *{ağız} is.* Köylü kadınların renkli yün ipliklerinden örerek bellerine kuşanıp uçlarını iki yandan sarkıttıkları kuşak. [DS]

çizgi[3], [çöz-gü > çez-gi > çiz-gi] *{ağız} is.* Dokuma ve halı tezgâhlarına uzunlamasına gerilen sıra boy iplikleri; çözgü. [DS]

çizgiç, -ci [çiz-giç] *{ağız} is.* Haşhaş sütünü almak için kozalağı çizmeye yarayan aygıt. [DS]

çizgileme, [çizgi-le-me] *is.* Çizgi çekmek işi.

çizgilemek, [çizgi-le-mek] *gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* Çizgi çekmek; bir şey üzerinde çizgiler oluşturmak.

çizgilenme, [çizgi-le-n-me] *is.* **1.** Çizgi çekilmek işi. **2.** *jeol.* Yerin yapısal yüzeylerinin doğrusal arakesitinden oluşan paralel ve sızıcı çizgiler.

çizgilenmek, [çizgi-le-n-mek] *edil. f. [-ir]* Çizgi meydana getirilmek.

çizgileşme, [çizgi-le-ş-me] *is.* Çizgi durumuna gelmek işi.

çizgileşmek, [çizgi-le-ş-mek] *dönşl. f. [-ir]* Çizgi durumuna gelmek; çizgi biçimi almak.

çizgili, [çizgi-li] *sf.* **1.** Çizgisi bulunan. **2.** Üzerine çizgi çekilmiş olan. ⊡ **çizgili sinek,** *zool. Sinekgiller familyasından, ince uzun duyargalı, sarı humma ve dang hastalığını bulaştıran en zararlı sinek türü, (Stegomyia calapus).*

çizgilik, -ği [çizgi-lik] *is.* **1.** Çizgi çekmeye yarar, kenarları düz ahşap, metal veya plastik araç; cetvel. **2.** *{ağız}* Köylü kadınların renkli yün ipliklerinden örerek bellerine kuşanıp uçlarını iki yandan sarkıttıkları kuşak. [DS]

çizgindirmek, [çizgin-mek > çizgin-dir-mek چزكندرمك] *{eAT} gçl. f. [-ir]* Döndürmek; devrettirmek.

çizginmek, [tegzin-mek > çegzin-mek > çiz-gin-mek چزكنمك] *{OsT} dönşl. f. [-ir]* Bir şeyin çevresinde dönmek; dolanmak.

çizgirmek, [çiz *(yans.)* > çiz-gir-mek] *{ağız} gçsz. f. [-ir]* **1.** Kesilen ince damardan kan fışkırmak. **2.** Delik kaptan su fışkırmak. [DS]

çizgisel, [çizgi-sel] *sf.* **1.** Çizgiyle ilgili; çizgi ile gösterilebilen. **2.** Düzgün bir sürerlilik gösteren. **3.** *dbl.* (Dilsel göstergeler için) zaman içinde bir doğrusal yayılma gösteren. **4.** *mat.* Değişimi bir çizgi ile gösterilebilen.

çizgisiz, [çizgi-siz] *sf.* Çizgisi olmayan; çizgi çekilmemiş olan.

çizi[1], [çız-ıg > çiz-ig > çiz-i چزى] *is.* **1.** Çizgi. *{OsT} (aynı)* **2.** *{ağız}* Çift sürerken sabanın toprakta açtığı iz; karık. [DS] **3.** *{ağız}* Tarla sınırını belirten iz; arık. [DS] **4.** *{ağız}* Tarladaki su yolu. [DS] **5.** Bir tür aşık oyunu. ⊡ **çiziye gelmek,** *{ağız} Doğruyu kabul etmek; inadından vazgeçmek.* [DS]

çizi[2], [çiz-i] *{ağız} is.* Bir tür aşık oyunu. [DS]

çizici, [çiz-ici] *is.* **1.** Çizme işini yapan kişi; çizen. **2.** *kim.* Doğal bir elementin radyoaktif izotopu.

çizik[1], **-ği** [çiz-ik] *is.* **1.** Çizme sonucunda meydana gelen iz. **2.** Çizgi.

çizik[2], **-ği** [çiz-ik] *{ağız} is.* **1.** Tohum ekmek için pulluk veya sabanla açılan iz; karık. **2.** Sınır belirlemek için iki tarla arasına çekilen çizgi. [DS]

çizikli, [çizik-li] *sf.* Üzerine çizikler açılmış bulunan; çiziği olan.

çiziktirme, [çizik-tir-me] *is.* Çabuk ve üstün körü yapılan çizme, yazma eylemi.

çiziktirmek, [çizik-tir-mek] *gçl. f. [-ir]* **1.** Kesin

olmayan çizgilerle çizmek, yazmak. **2.** Çarçabuk baştan savma yazıp, çizmek; çızıktırmak.

çizildek, -ği [çiz-il-de-k] *{ağız} is.* Hedef. [DS]

çizili, [çiz-i-li] *is.* Çizilmiş olan; üzerinde çiziler bulunan.

çiziliş, [çiz-il-iş] *is.* Çizilme eylemi veya biçimi.

çizilme, [çiz-il-me] *is.* Üzerine çizi veya çizgiler açılma eylemi.

çizilmek[1], [çiz-il-mek] *edil. f. [-ir]* **1.** Çizmek işi yapılmak. **2.** Çizgilerle resmi veya şekli yapılmak; resmedilmek.

çizilmek[2], [çej-il-mek > çiz-il-mek چيزيلمك / چيزلك] *{eAT} edil. f. [-ir]* **1.** Çözülmek. **2.** İçini dökmek; açılmak.

çizilmek[3], [diz-il-mek] *{ağız} edl. f. [-ir]* Dizilmek; sıra olmak. [DS]

çizim, [çiz-mek > çiz-im] *is.* **1.** Çizmek eylemi ve sonucu. **2.** Çizilerek oluşturulan şekil, resim vb. şey. **3.** *mat.* Bir problemin çözümünde grafik yapma veya grafikten yararlanma işi. **4.** *{ağız}* Saban izi.

çizimci, [çizim-ci] *is.* Çizim yapan kimse; grafiker. [DS]

çizin, [çiğin] *{ağız} is.* Omuz. [DS]

çizinti, [çiz-mek > çizin-ti] *is.* **1.** Küçük çizik; sıyrık. **2.** Yazıda üzeri çizilerek iptal edilmiş kısım; çizilen şey. **3.** *{ağız}* Çizilme. [DS]

çiziş, [çiz-iş] *is.* Çizmek eylemi veya biçimi.

çizlek, -ği [cız-la-k > çiz-le-k] *{ağız} is.* Cıvık hamurdan sac veya tavada pişirilen bir tür çörek. [DS]

çizlik, -ği [çiz-lik] *{ağız} is.* Köylülerin giydiği ökçesiz kundura. [DS]

çizme[1], [çiz-me] *is.* Çizgi çekme, çizgilemek işi.

çizme[2], [*eT.* çek-me / çöz-me > çizme (edik) [EREN] چيزمه] *is.* Koncu çoğunlukla diz altına kadar uzanan bir tür ayakkabı. ⊡ **çizmeden yukarı çıkmak,** *Haddini bilmemek; haddi olmayan bir işe karışmak.*|| **çizme edik,** *{OsT} Uzun konçlu mest.*|| **çizme ile tandıra girmek,** *Yakışık almayan, bulunulan ortamla ters düşen bir iş yapmak.*|| **çizmeleri çekmek,** *Bir işe girişmek; başlamak.*

çizme[3], [diz-mek > çiz-me] *{ağız} is.* Bahçe avlularına yapılan parmaklık. [DS]

çizmeci, [çizme-ci] *is.* Çizme yapa ve satan kişi.

çizmecilik, -ği [çizme-ci-lik] *is.* **1.** Çizme yapma ve satma işi; çizmecinin mesleği. **2.** Çizme yapma sanatı.

çizmek[1], [çız-mak > çiz-mek] *gçl. f. [-er]* **1.** Çizgi çekmek. *{eT} (aynı)* [Gabain] [EUTS] **2.** Bir şeyin çizimini yapmak; resmetmek. **3.** Çizgiler hâlinde belirtmek. **4.** Çizgiler çekerek belirtmek. **5.** Soyut bir kavramın tanıtımına yarayacak özellikleri sıralamak; tayin etmek. **6.** (Deri, ağaç kabuğu için) derin olmayan yara ve yırtık açmak. **7.** Üzerine çizgiler çekerek iptal etmek; yok saymak; ortadan kaldırmak. **8.** *mat.* Bir geometrik şekli verilen ölçülere göre çizgilerle göstermek. **9.** *{ağız}* Çapalanacak mısır aralarını sabanla sürmek. [DS]

çizmek[2], [*teg-(i)z-mek / teg-(i)r-mek > çeğ-(i)zmek چزمك] *{eAT} gçsz. f. [-er]* Bir şeyin ya da yerin çevresini dolanmak; dönmek; devretmek.

çizmek[3], [*eT.* çöj-mek / çēj-mek > çīz-mek چيزمك] *{eAT} {ağız} gçl. f. [-er]* **1.** Çözmek. **2.** Çözgü ipliklerini tezgâha germek. [DS]

çizmeli[1], [çizme-li] *sf.* **1.** Çizmesi olan. **2.** Ayağına çizme giymiş bulunan.

çizmeli[2], [çiz-me-li] *{ağız} sf.* Çizmek eylemine dayanan. [DS]

ço[1], [ço / çok *(yans.)*] *is.* Kaynamayı, gür bir biçimde fışkırmayı, taşkınca kabarmayı anlatan kök. [Zülfikar] *ço-k-ra-mak, ço-k-ra-ma*

ço[2], [ço / çu / çuş / çüş *(yans.)*] *ünl.* Eşek vb. hayvanları durdurmak ya da kovalamak, hızlı yürütmek için kullanılan ünlem.

ço[3], [ço] *{ağız} is.* Tepe; doruk. [DS]

ço[4], [çō] *(ço:) {ağız} ünl.* "Aşağı doğru yürü!" anlamında kullanılan ünlem. [DS]

çoba, [Far. şād-bāş *(alkış)* => çoba] *{ağız} is.* Çalgıcıların topladığı para. [DS]

çoban, [Far. şū *(koyun)* + -bān *(koruyucu)* > şōbān / çūbān] *is.* Koyun, keçi ve sığır gibi hayvanları güden ve otlatan kimse. ⊡ **çoban aldatgucu,** *{eAT} zool. Çobanaldatan.*|| **çoban aldatkıcı,** *{OsT} zool. Çobanaldatan.*|| **çoban aldatkucu,** *{OsT} zool. Çobanaldatan.*|| **çoban aldavucu,** *{OsT} zool. Çobanaldatan.*|| **çoban aldayıcı,** *{OsT} zool. Çobanaldatan.*|| **çoban böreği,** *{ağız} Tuz, karabiber, kırmızı biber ve yağ konulmuş suda ekmek ıslatılarak yapılan bir tür yemek.* [DS]|| **çoban çırası,** *{ağız} bot. 1. Kuşkonmaz. 2. Yalnız odun olarak kullanılan ve yakıldığında çam gibi ışık veren bir ağaç.* [DS]|| **çoban çokeren,** *{ağız}* → çoban çökerten. [DS]|| **çoban çoluk,** *{ağız} Köy çocukları.* [DS]|| **çoban çökerden,** *{ağız}* → çoban çökerten. [DS]|| **çoban çökerten,** *{ağız} 1. Geçecek diye ümit edilen, yavaş ve sürekli yağan yağmur. 2. Karpuz teveği gibi yarım metre kadar uzunluktaki dalları dikenli ve dokunduğu yeri kızartan bir ot; demir dikeni, (Tribulus terrestris).* [DS]|| **çoban değneği,** *{ağız} bot. Toprak üstünde yatık, beyaz ve pembe çiçekler açan, boyar madde elde edilen bir yıllık otsu bitki; keçi memesi, eşek madımağı; madımağın oynaşı, (Polygonum aviculare).* [DS]|| **çoban deyişi,** *Basit fakat sevimli şiir.*|| **çoban dilimi,** *{ağız} Kalın kesilmiş ekmek dilimi.* [DS]|| **çoban döşeği,** *{ağız} bot. Yetiştiği yeri yatak gibi örten, tüylü, gri yeşil yapraklı, çobanların üzerine uzanıp yattığı geniş bir ot, (Thymelaea tartonraira).* [DS]|| **çoban ekmeği,** *{ağız} 1. bot. Dağlarda yetişen, ekşimsi, katmerli, i-*

çi çok sulu bir bitki; madımak, (Polygonum cognatum). 2. → çoban dilimi. *3.* → çoban böreği. [DS]|| **çoban eli yalayan,** *{ağız} zool. Kertenkele.* [DS]|| **çoban elması,** *{ağız} Ufak boylu bir ağacın, mısır büyüklüğündeki kırmızı meyveleri; çoban üzümü (?), (Vaccinium myrtillus).* [DS]|| **çoban eniği,** *{ağız} zool. Kertenkele.* [DS]|| **çoban firîb,** *{OsT} zool. Çoban aldatan.*|| **çoban galgıdan,** *{ağız}* → çobankalgıtan. [DS]|| **çoban ıslatan,** *{ağız}* → çoban çökeren. [DS]|| **çoban iliği,** *{ağız} Çobanların torbalarını bağlamakta kullandıkları bir tür ağaç çengel.* [DS]|| **çoban itikadı,** *İçten gelerek inanılan; basit fakat sağlam ve köklü inanç.*|| **çoban kaçıran,** *{ağız} Mayıs ayında birden bastıran ve sahildeki çobanların yaylalara göç etmesine neden olan sıcaklar.* [DS]|| **çoban kalgıtan,** *{OsT} bot. 1. Demir dikeni. 2.* → çobankalgıtan.|| **çoban kavurması,** *Otlaklarda çobanların misafirleri için hazırladığı tuzdan başka baharat veya sosun kullanılmadığı bir tür kavurma.*|| **çoban kayıştırması,** *{ağız} Dağlarda çobanların yığdıkları koni biçimindeki ağaçları tutuşturarak ısınmaları.*|| **çoban kebabı,** *Et ve sebze ile yapılan bir tür tencere kebabı.*|| **çoban köpeği,** *Sürülerin yırtıcı hayvanlardan korunmasında ve yönlendirilmesinde çobana yardımcı olan köpek.*|| **Çoban köpeği gibi ne yer, ne yedirir.** *Çok cimri kimseleri tasvir için kullanılan söz.*|| **çoban kösteği,** *{ağız} bot. Böğürtlen; karamama, (Rubus canescens, R. sanctus).* [DS]|| **çoban kulübesinde padişah rüyası görmek,** *Gerçekleşmesi mümkün olmayan hayallerle kendini avutmak.*|| **çoban kurtaran,** *{ağız} Birdenbire yağmaya başlayan yağmur.* [DS]|| **çoban merhemi,** *Terementi ve mum karıştırılarak elde edilen bir tür yara merhemi.*|| **çoban salatası,** *Salatalık, soğan, domates, yeşil biber, maydanoz ve diğer taze sebzelerden hazırlanan karışık salata.*|| **çoban sargısı,** *{ağız} Lapa lapa yağan kar.* [DS]|| **çoban takkesi,** *{ağız} bot. Dağlarda ve kırlarda yetişen, ağzı yukarı doru kıvrık bir tür ot.* [DS]|| **çoban taşı,** *Büyük ve güzel bir elmasın adı.*|| **çoban üzümü,** *{ağız} bot. Kışın yapraklarını döken, 30 cm. kadar boylu, çalı görünüşlü, soluk yeşil-pembe çiçekli, meyveleri olgunlaştığında siyahımsı kırmızı renk alan, meyveleri çiğ olarak yenebilen çok yıllık bitki; çay üzümü, (Vaccinium myrtillus).* [DS]|| **çoban yastığı,** *{ağız}* → çobanyastığı. [DS]|| **Çoban** *(aslı Çolpan)* **Yıldızı,** *Alaca karanlıkta çobanların çıplak gözle bile görebildikleri Venüs takım yıldızının en parlak yıldızı; Çolpan.*|| **çoban yolu,** *{ağız} Yeni doğmuş kuzuyu sahibine getiren çobana verilen hediye.* [DS]

çobanaldatan, [çoban+alda-t-an] *is. zool.* Çobanaldatangillerden kısa bacaklı, uzun kanatlı, esmer, beyaz, siyah, kırmızı çizgili yumuşak tüylü ötücü kuş, *(Caprimulgus).*

çobanaldatangiller, [çoban + alda-t-an-gil-ler] *is. zool.* Çobanaldatanlar takımından çobanaldatan ile ibijoları içine alan kuş familyası.

çobancalık, -ğı [çoban-ca-hk] *{ağız} is.* **1.** Çoban hakkı. **2.** Çobanın yıllık ücretinden başka ona verilmek üzere ekilen ekin. **3.** Sürüden bir hayvan satıldığı zaman alıcı tarafından çobana verilen bahşiş. **4.** Ağıl yakınında çobanlar için yapılmış konut. [DS]

çobançantası, -aları [çoban+çanta-s-ı] *is. bot.* Turpgiller familyasından, tarlalarda, çayırlarda, yol kenarlarında yetişen, hardal gibi yassı tohumları olan, çiçekli dalları kaynatılarak halk hekimliğinde idrar artırıcı olarak kullanılan küçük bir bitki, *(Capsella bursa-pasroris).*

çobandağarcığı, -kları [çoban+dağar-çı(k)-ı] *is. t. bot.* Turpgillerden bir tür yabani turp, *(Thlaspi).*

çobandeğneği, -kleri [çoban+değne(k)-i] *is. bot.* Karabuğdaygiller familyasından, kırlarda yetişen, bahçeleri süslemek için kültürü yapılan, beyaz veya pembe çiçekli, yuvarlak yapraklı bir yıllık otsu bitki, *(Polygonum).*

çobandüdüğü, -kleri [çoban+düdü(k)-ü] *is. bot.* Loğusaotgillerden ağaçlık ve nemli yerlerde yetişen, kök sapı ve yaprakları acı ve keskin kokulu çok yıllık otsu bitki; meyhaneci otu; afşar otu; azaron, *(Asarum).*

çobaniğnesi, -eleri [çoban+iğne-s-i] *is. bot.* Itır çiçeği cinsinden, meyvesi uzun gaga gibi olması ile tanınan, bazı türleri sebze olarak yenilen bir otsu bitki, *(Geranium).*

çobankalgıtan, [çoban+kalgı-t-an] *is. bot.* Peygamber çiçeği türünden, boğa dikeni de denilen, haşlanarak elde edilen suyu halk hekimliğinde ateş düşürücü olarak kullanılan, soluk pembe çiçekli dikenli bitki, *(Santoria calcitrapa).*

çobanlama, [çoban-la-ma] *is. ed.* Çobanların hayatını ve kır yaşamını konu alan; pastoral.

çobanlık, -ğı [çoban-lık] *is.* **1.** Sürüyü otlatma ve koruma işi; çobanın işi ve görevi. **2.** Çobana ödenen ücret. **3.** *{ağız}* Çobana verilen bahşiş. [DS] **4.** *{ağız}* Sürüden bir hayvan satıldığında, alıcının çobana verdiği bahşiş. [DS] **5.** *{ağız}* Ağıl yakınında çobanlar için yapılmış konut. [DS] ⊡ **çobanlık etmek,** *1. Çoban olarak çalışmak; hayvan otlatmak; sürü gütmek. 2. mecaz. Korunması gereken bir malı veya kişileri özenle korumak, bakmak.*

çobansalık, -ğı [çoban-ca-lık / çoban+sal-ık] *{ağız} is.* **1.** Çoban hakkı; çobana ödenen bahşiş. **2.** Ağıl yakınlarında çobanların oturmaları için yapılmış ev. [DS]

çobansırık, -ğı [çoban+sal-ık] *{ağız} is.* Sürüden bir hayvan satıldığında çobana alıcının ödediği bahşiş. [DS]

çobanpüskülü, -lleri [çoban+püskül-ü] *is. bot.* Yaprakları ve meyveleri idrar artırıcı, ateş düşürücü, spazm çözücü ve iştah açıcı olarak kullanılan,

meyvesi yuvarlak ve parlak kırmızı, odunu sert, ağır ve çok dayanıklı, yaprakları dikenli bir ağaççık, *(İlex aquifolium)*.

çobanpüskülügiller, [çoban + püskül-ü-gil-ler] *is. bot.* Yaprakları basit, çoğu dikensi ve meşin gibi sert, örnek tipi çobanpüskülü olan ağaççıklar familyası, *(Aquıfoliaceae)*.

çobansüzgeci, -çleri [çoban+süz-ge(ç)-i] *is. bot.* Kök boyasıgillerden dört köşe saplı, halka dizilişi görünümünde küçük yapraklı beyaz, sarı, kırmızı küçük çiçekli bir yıllık otsu bitkiler topluluğu; yoğurt otu, *(Galium)*.

çobantarağı, -kları [çoban+tara(k)-ı] *is. bot.* Maydanozgiller familyasından işlenmiş tarlalarda yetişen, az telli şemsiye biçimli ve beyaz çiçekli, çok uzun gaga biçiminde meyveleri olan yabani ot, *(Scandix)*.

çobantuzluğu, -kları [çoban+tuz-lu(k)-u] *is. bot.* Salkım şeklinde küçük, ekşimsi meyveli, buğday ürününe büyük zarar veren kara pas mantarlarının kışın konakladığı bir ağaççık; kadın tuzluğu; sarı çalı, *(Berberis vulgaris)*.

çobanüzümü, -mleri [çoban+üzüm-ü] *is. bot.* Fundagillerden, bezelye büyüklüğünde koyu kırmızı meyveli, meyveleri taze olarak tüketildiği gibi, reçel, şerbet, şurup yapımında kullanılan, 30 cm. kadar boylu, çalımsı bir bitki, *(Vaccinium myrtillus)*

çobanyastığı, -kları [çoban+yastı(k)-ı] *is. bot.* Dalların üzerinde dağınık duran yaprakları küçük ve sapsız, dalların koltuklarından çıkan küçük çiçekli, halk hekimliğinde müshil ve boya elde etmekte kullanılan ağaçsı bitki, *(Thymelaea tartonraira)*.

çobartmak, [çob-ar-t-mak] *{eT} gçl. f. [-ur]* → çubartmak.

çobra, [çop-ra / çob-ra] *{eT} is.* Yün. [EUTS]

çobuk, -ğu [Far. çābük => çobuk] *{ağız} zf.* Çabuk. [DS]

çobulmak, [çob-um-lık / çobulmak] *{eT} is.* Elmanın yarısı; elma şakı; elma kakı. [DLT]

çocik, -ği [ço *(yans.)* > ço-cik ?] *{ağız} is.* Eşek. [DS]

çocuğumsu, [çocu(k)-umsu] *sf.* **1.** Çocuk gibi. **2.** Çocukça olan. **3.** Çocuğa benzer; çocuksu.

çocuk, -ğu [*eT.* çoç-ğa / çoç-ka > çocuk *(domuz yavrusu)*] *is.* **1.** Ergenlikten önceki dönemde bulunan, küçük yaştaki oğlan veya kız. **2.** Bir kimsenin nesep bakımından oğul veya kızı. **3.** Genç erkek delikanlı. **4.** Gereğince olgunlaşmamış; yeterince olgunluk gösteremeyen kişi. **5.** Soyu, düşüncesi veya doğum yeri itibariyle belli bir topluluğun insanı; bireyi. **6.** Ana karnındaki cenin. **7.** *mecaz.* Meydana gelen sonuç; ürün. **8.** İnsan soyu, gelecek nesiller. **9.** *çok.* Kendi akranı olanlara hitap sözü. ⊡ **çocuğa kalmak,** *(Kadın için) gebe kalmak.*|| **çocuğu olmak,** *1. (Kadın için) çocuk doğurmak. 2. (Erkek için) eşi çocuk doğurmak.*|| **çocuk aklı,** *Hoşgörü ile karşılanabilecek, çocuklara ait basit görüş ve fikirler.*|| **çocuk aldırmak,** *Cenini tıbbî usullerle rahimden çıkartmak; kürtaj yaptırmak.*|| **çocuk bahçesi,** *Çocuklara oynamaları için ayrılmış park veya bahçe.*|| **çocuk bakıcısı,** *Annesi çalışan bakıma muhtaç bebeklere ücret karşılığı bakan kız veya kadın.*|| **çocuk bakımı,** *Çocukları sağlıklı yetiştirebilmek için gerekli bütün bilgileri uygulama.*|| **çocuk bezi,** *Çocukların altını ıslatma ve kirletmelerini önlemek için apış aralarına konulan bez veya özel olarak yapılmış emici sargı.*|| **çocuk bilimci,** *Çocuk bilimi uzmanı.*|| **çocuk bilimi,** *Çocuğu ve çocuğun gelişimini ele alıp inceleyen ve çocuğun tanıtılmasını sağlayan bilim; pedoloji.*|| **çocuk çengi,** *Çoluk çocuk.*|| **çocuk dili,** *Yeni konuşmaya başlayan çocukların dilin kurallarına uymadan yaptıkları konuşma veya uydurdukları özel dil.*|| **çocuk dünyaya getirmek,** *Çocuk doğurmak.*|| **çocuk düşürmek,** *(Gebe kadın için) çocuğu doğum zamanı gelmeden ölü olarak doğurmak; düşük yapmak.*|| **çocuk etmek,** *{ağız} Çocuk doğurmak; çocuk dünyaya getirmek.* [DS]|| **çocuk felci,** *tıp. Omuriliğin ön köklerinde meydana gelen ve felçlere sebep olan hastalık, (polyomiyelit).*|| **çocuk gibi,** *1. Kolayca aldatılabilen; kolay inanır. 2. (Yetişkin için) yetenekleri gelişmemiş.*|| **çocuk gibi sevinmek,** *Çok sevinmek.*|| **çocuk hekimliği,** *tıp. Çocuk hastalıklarının önlenmesi, tanı ve iyileştirilmesi ile uğraşan tıp dalı.*|| **çocuk istemek,** *Çocuğu olmasını arzu etmek.*|| **çocuk işi,** *Kolay ve önemsiz.*|| **çocukla çocuk, büyükle büyük olmak,** *(Yetişkin bir kimse için) çocukların arasına girerek onlarla iyi ilişkiler kurup anlaşabilmek.*|| **çocuk mahkemeleri,** *huk. Suç işleyen küçüklerin yargılandığı özel mahkemeler.*|| **çocuk olmak,** *Çocuklaşmak.*|| **çocuk oyuncağı,** *Kolaylıkla yapılabilecek iş; çocuk işi.*|| **çocuk oyuncağı hâline getirmek,** *Sık sık karar ve tutum değiştirerek işin önemini ve değerini yitirtmek.*|| **çocuk oyunu,** *1. Çocuklar tarafından oynanan her türlü eğlenceli oyun. 2. tiy. Çocukların düzeyine uygun ve eğitici yanı ağır basan tiyatro eseri.*|| **çocuk peydahlamak,** *Evlilik dışı çocuk doğurmak.*|| **çocuk ruhlu,** *Çocukça davranan; çocuk gibi hareket eden.*|| **çocuktan al haberi,** *Aile içinde gizli tutulmaya çalışılan konular çocukların konuşmalarından kolayca anlaşılabilir.*|| **çocuk tiyatrosu,** *Çocuk oyunlarının oynandığı tiyatro.*|| **çocuk üstüne gitmek,** *(Kadın için) doğum yaparken ölmek.*|| **çocuk üstüne ölmek,** *(Kadın için) doğum yaparken ölmek.*|| **çocuk yapmak,** *Çocuğu olmak.*|| **çocuk yetiştirmek,** *Çocuğu kendine ve topluma yararlı, kendisi ve çevresiyle barışık hâlde eğitip, büyütmek.*|| **çocuk yuvası,** *Çalışan kadınların 3-4 yaşlarındaki çocuklarını bakılması için bıraktıkları bakım yeri; yuva.*|| **çocuk zammı,** *İşçi ve memurlara çocuk sayısına göre verilen ilâve ücret.*

çocukça, [çocuk-ça] *zf.* **1.** Çocuklara yakışır biçimde. **2.** Çocuktan beklenebilecek; deneyimsiz; bilgisiz.

çocukçu, [çocuk-çu] *is.* Çocuk hastalıkları uzmanı.

çocuklaşma, [çocuk-la-ş-ma] *is.* Çocuk gibi davranma eylemi.

çocuklaşmak, [çocuk-la-ş-mak] *dönşl. f. [-ır]* Çocuk gibi davranmak; çocuksu hareket etmek.

çocuklaştırma, [çocuk-la-ş-tır-ma] *is.* Çocuk gibi davranmasına sebep olma eylemi.

çocuklaştırmak, [çocuk-la-ş-tır-mak] *gçl. f. [-ır]* Çocuk gibi davranmasına sebep olmak.

çocuklu, [çocuk-lu] *sf.* Çocuğu olan.

çocukluk, -ğu [çocuk-luk] *is.* **1.** Bebeklikten ergenlik yaşma kadar geçen dönem. **2.** Çocuk olma durumu. **3.** Çocukça davranış. **4.** *tıp. psikol.* Çocukluğa özgü bir takım özelliklerin ergenlik sonrası da sürüp gitmesi şeklinde görülen bir dengesizlik. **5.** *{ağız}* Döl yatağı. [DS] ⧉ **çocukluk etmek,** *1. Düşüncesizlik ya da deneyimsizlik sonucu yanlış davranışta bulunmak; kusurlu bir iş yapmak. 2. Çocuk gibi davranmak.*

çocuksu, [çocuk-su] *sf.* **1.** Ancak çocuğun gücü yetebilecek nitelikte olan; çocuk işi olan. **2.** Çocuğa benzer. **3.** Çocukça olan. **4.** Hiçbir kötülük taşımayan; saf.

çocuksuluk, -ğu [çocuk-su-luk] *is.* **1.** Çocuksu olma durumu. **2.** Ergin kişiyi çocuk gösteren zekâ geriliği.

çocuksuz, [çocuk-suz] *sf.* Çocuğu olmayan; yanında çocuğu bulunmayan.

çocuksuzluk, -ğu [çocuk-suz-luk] *is.* Çocuksuz olma durumu.

çoç¹, [? çoç / çöç] *{ağız} is.* Yağda kızartılmış çiğ köfte. [DS]

çoç², [? çoç] *{ağız} is.* **1.** Bataklık; coblan. **2.** *sf.* Yaş; sulu. [DS]

çoça, [çomça > çōça] *(ço:ça) {ağız} is.* Büyük tahta kaşık; kepçe; çömçe. [DS]

çoçetmek, [çoç+et-mek] *{ağız} gçsz. f. [-r]* **1.** (Çocuk için) yürümeğe çabalamak; emeklemek; sürünmek. **2.** Çömelmek. [DS]

çoçik, -ği [ço-çik] *{ağız} is.* Eşek. [DS]

çoçka, [*eT.* çoçğa / çoçka / çoşka] *{ağız} is.* **1.** Domuz. **2.** Domuz yavrusu. [DS]

çoçlamak, [çoç-la-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(u)-yor]* (Çocuk için) emeklemek, yürümeğe çalışmak. [DS]

çoço, [ço+ço] *{ağız} is.* Eşek. [DS]

çoçuk, [çoçğa / çoçka > çoçuk] *{eT} is.* **1.** Domuz yavrusu. **2.** Her şeyin küçüğü, yavrusu. **3.** Çocuk. [DLT]

çodaki, [Sansk. codaka] *{eT} is.* Sorucu; itirazcı. [Üç İtigsizler]

çodın, [çöd̲m / çoym / çoğın / çoygın] *(ço:dhın) {eT} is.* **1.** Saf bakır; bakır. [DLT] **2.** Tunç. ⧉ **çodın esiç,** *{eT} Bakır tencere.* [DLT]

çodur, [? çodur] *{ağız} is.* Yeşil nohut veya baklanın yakılması ile yapılan kavurga. [DS]

çodürmek, [çöğ-dür-mek] *{ağız} gçl. f. [-ür]* **1.** Bir sıvıyı fışkırtmak. **2.** (Erkek için) havada kavis çizerek işemek; çöğdürmek. [DS]

çodürüçok, -ğü [çöğ-dür-ü+çök] *{ağız} is.* Tahterevalli. [DS]

çodürük, -ğü [çöğ-dür-ük] *{ağız} is.* Tahterevalli. [DS]

çofa, [? çofa] *{ağız} is.* Otların toprakla beraber kopması. [DS]

çog¹, [ça / çag / çağ / çak / çı / çıg / çığ / çog *(yans.)*] *is.* Haykırma, bağırma, çağırma ve bu biçimde konuşma, gevezelik etme, ötme ve ötüşmeyi anlatan kök. [Zülfikar] *çog-ı, çog-ı-la-mak, çog-la-mak, çog-u, çog-ul-dı*

çog², [çōğ / şōğ / çök] *(ço:ğ) {eT} is.* **1.** Ateş; alev; ziya; parlaklık. [EUTS] [Gabain] **2.** Ateş alevi; ateş yalını. **3.** Güneşin yalını; güneş saçakları. [DLT] **4.** Kor; köz. [EUTS] ⧉ **çog yalın,** *Parlaklık.* [EUTS]

çog³, [çoğ] *{eT} is.* Zincir; bağ. [KB]

çog⁴, [çığ-mak > çuğ > çoğ] *{eT} is.* Eşya konulan heybe; bohça. [DLT]

çoga, [çōğ *(yalım)* > çog-a / çog-ay] *{eT} is.* Gölge.

çogaç, -cı [çōğ > çoğ-aç] *{eAT} is.* Güneş; gün.

çogay, [çōğ *(yalım)* > çog-a / çog-ay] *{eT} is.* Gölge.

cogdu, [coğ-dū] *{eT} is.* Devenin çenesinin altındaki tüyler. [DLT]

çogı, [çoğ *(yans.)* > çoğ-ī / çağī / çuğī] *{eT} is.* **1.** Gürültü; bağırtı. [DLT] **2.** Savaş; mücadele. [DLT] **3.** Münakaşa; anlaşmazlık. [KB]

çogılamak, [çoğ-ī-lā-mak / çagılamak] *{eT} gçsz. f. [-r]* Bağırıp çağırmak. [DLT]

çogısız, [çoğ-ī > çoğ-ı-sız] *{eT} sf.* Övünülecek yanı olmadan; övünçsüz.

çoglamak¹, [çoğ-(ı)-la-mak] *{eT} gçsz. f. [-r]* **1.** (Fil için) bağırmak. [DLT] **2.** Bağırmak; çağırmak. [KB]

çoglamak², [çoğ *(bohça)* > çoğ-lā-mak] *{eT} gçl. f. [-r]* Bağlamak; bohçalamak. [DLT]

çoglan, [çōğ > çoğ-lā-mak > çoğ-la-n] *{eT} sf.* Parlayan; muhteşem.

çoglanmak¹, [çōğ *(yalım)* > çoğ-la-n-mak] *{eT} dönşl. f. [-ur]* **1.** Parlamak. [Gabain] [EUTS] **2.** (Ateş için) alevlenmek; alevi artmak. **3.** Güneşin yalını yere düşmek. [DLT]

çoglanmak², [çoğ *(bohça)* > çoğ-la-n-mak] *{eT} edil. f. [-ur]* **1.** Heybe sahibi olmak; heybelenmek. **2.** Bohça sahibi olmak; bohçalanmak. [DLT] **3.** Bağlanmak. [DLT]

çoglanmak³, [çoğ-la-n-mak / çüğ-la-n-mak] *{eT} dönşl. f. [-ur]* Akışarak bir yerde birikmek; toplanmak. [DLT]

çoglatmak, [çığ-mak > çoğ-la-t-mak] *{eT} gçl. f. [-ur]* Bohçalatmak; sardırtmak. [DLT]

çoglug, [çōġ > çoġ-luġ] *{eT} sf.* **1.** Ateşli; ziyalı; korlu; nurlu. [EUTS] **2.** Haşmetli; görkemli. [EUTS]

çogmak[1], [çok-mak > çoġ-mak] *{eT} gçl. f. [-ar]* **1.** Kesmek; öldürmek; [Gabain] [EUTS] **2.** (Hayvan için) kesmek. [EUTS]

çogmak[2], [çıġ-mak > çoġ-mak] *{eT} gçl. f. [-ar]* Sıkı bağlamak; sarmak. [DLT]

çogsız, [çōġ > çoġ-sız] *{eT} sf.* Sessiz; gürültüsüz. [Clauson]

çogu, [*eT.* çōġ > çoġ-ı] *{eAT} is.* Gürültü patırtı.

çoguldı, [*eT.* çōġ > çoġ-ul-dı] *{eAT} is.* **1.** Gürültü. **2.** Çağıltı. ⊡ **çoguldı etmek,** *{eAT} Yaygara koparmak; gürültü etmek.*

çogulmak, [çoġ-mak > çoġ-ul-mak] *{eT} edil. f. [-ur]* Bağlanmak; bohçalanmak. [DLT]

çoğ[1], [çag / çağ / çah / çak / çav / çığ / çiğ / çoğ / çuv *(yans.)*] *is.* Suyun kaynama, akma ve çağlama sırasında çıkan sesi anlatan kök. [Zülfikar] *çoğ-la-ğan*

çoğ[2], [çoġ / çoẖ چوغ] *{eAT} sf.* Çok. [DK] ⊡ **çoğ a,** *{eAT} Çok ya; çok bulunur; çok vardır.*

çoğ[3], [çağa > çoğ] *{ağız} is.* Bebek; çocuk. [DS]

çoğa[1], [çağa > çoğa] *{ağız} is.* Bebek; çocuk. [DS]

çoğa[2], [? çoğa] *{ağız} is.* Kadınların iş yaparken giydikleri siyah elbise. [DS]

çoğaç, [*eT.* çōġ *(yalım)* > çoġ-aç چوغاچ / چوغچ] *{eAT} {OsT} {ağız} is.* **1.** Güneş; gün ışığı. **2.** *sf.* (Yer için) güneş vuran; hiç güneşi eksik olmayan; güneşe karşı olan. **3.** Güneşlenilen yer. **4.** *sf.* (Hava için) sıkıntılı, sıcak hava. [DS]

çoğaçlanmak, [çoğaç-la-n-mak چوغجلنمق] *{eAT} {OsT} dönşl. f. [-ur]* Güneşte ısınmak; güneşlenmek.

çoğak, -ğı [*eT.* çoġ > çoġ-ak چوغاق] *{eAT} sf.* Işıklı; aydınlık; ziyadar.

çoğalaşmak, [çok-mak > çoğ-al-aş-mak] *{ağız} işteş. f. [-ır]* Birikmek; toplanmak; yığılışmak; çokuşmak. [DS]

çoğalış, [çoğal-mak > çoğal-ış] *is.* Çoğalma eylemi veya biçimi.

çoğallaşmak, [çok-mak > çoğ-al(l)-aş-mak] *{ağız} işteş. f. [-ır]* Yığılışmak; toplanmak; birikmek; çokuşmak. [DS]

çoğalma, [çoğal-ma] *is.* Sayıca artma; çok duruma gelmek işi.

çoğalmak, [ço(k)-al-mak] *dönşl. f. [-ır]* **1.** Sayısı artmak. **2.** *biy.* Döllenme olmaksızın üremek.

çoğaltım, [çoğal-t-ım] *is.* Sayısını artırma, kopyasını çıkarma eylemi.

çoğaltış, [çoğal-t-ış] *is.* Sayısını artırma, kopyasını çıkarma eylemi ve biçimi.

çoğaltma, [çoğal-t-ma] *is.* **1.** Çok hâle getirmek işi. **2.** Bir yazının veya resmin kopyalarını artırma; teksir. ⊡ **çoğaltma makinesi,** *Bir yazının kopyasını çeşitli şekillerde çoğaltmaya yarayan makine; teksir makinesi; fotokopi makinesi; tap makinesi.*

çoğaltmak, [çoğal-t-mak] *gçl. f. [-ır]* **1.** Sayısını artırmak; fazlalaştırmak. **2.** Yazı, resim ve diğer tür belgelerin birden çok örneğini çıkarmak.

çoğan, [Türkm. çoġan / Far. çevġān > çoğan چوغان] *{OsT} {ağız} is. bot.* Çöven. [DS]

çoğanmak[1], [çok-mak > çoğ-an-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* Birikmek; çoğalmak. [DS]

çoğanmak[2], [çok > çok-un-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* Çok görmek; kıskanmak; çekememek. [DS]

çoğar, [çok > ço(ğ)-ar] *zf.* "Çok" sıfatının üleştirme biçiminden yapılan zarf; her birine çok olmak üzere *(ikileme olarak kullanılır).*

çoğarıvermek, [çok-al-mak + ver-mek] *{ağız} gçsz. b. f. [-ir]* Çoğalıvermek; çoğalmak. [DS]

çoğarmak, [çok-ar-mak] *{ağız} gçl. f. [-ır]* Ateş yakmak için odunları yerleştirmek. [DS]

çoğartmak, [çok-ar-t-mak] *{ağız} gçl. f. [-ır]* Odunu ocak veya sobaya çaprazlama yerleştirmek; çatmak. [DS]

çoğaş, [*eT.* çōġ > çoġ-aç > çoġ-aş چوغاش] *{eAT} is.* → çoğaç.

çoğaşlık, -ğı [çoğaş-lık] *{ağız} is.* Köylülerin toplanıp sohbet ettikleri meydanlık yer. [DS]

çoğay, [*eT.* çōġ > çoġ-a / çoġ-ay] *{eAT} is.* Gölge.

çoğdürek, -ği [çöğ-dür-ek] *{ağız} is.* Çiş; sidik. [DS]

çoğdürmek, [çöğ-dür-mek ?] *{ağız} gçl. f. [-ür]* Seçmek. [DS]

çoğeç, -ci [çoğ-aç > çoğaç] *{ağız} is.* Güneş; güneş alan yer. [DS]

çoğeçlemek, [çoğaç-la-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(i)-yor]* Güneşlenmek; güneş banyosu yapmak. [DS]

çoğelemek, [çağa-la-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r [-l(ı)-yor]* (Çocuk için) yeni yeni ayağa kalkmak; yürümeye çabalamak. [DS]

çoğen, [Far. çevgān / çoğan] *{ağız} is. bot.* Çöven. [DS]

çoğeş, [çoğ-aç] *{ağız} is.* Yağmur öncesi görülen bunaltıcı sıcak. [DS]

çoğeşlik, -ği [çoğaç-lık] *{ağız} is.* Mahalle insanlarının toplanıp sohbet ettikleri meydanlık. [DS]

çoğla[1], [*eT.* çög > çoğ-la] *{ağız} is.* Fırın, ocak veya güneşin keskin sıcağı. [DS]

çoğla[2], [Far. çeġāle] *{ağız} is.* Çağla. [DS]

çoğlağan, [çoğ *(yans.)* > çoğ-la-ğan] *{ağız} is.* Çağlayan. [DS]

çoğlu, [çoğ-lu] *{ağız} is.* **1.** Kepçe şeklindeki balık ağı. **2.** Uzun saplı süzgeç. [DS]

çoğmak[1], [çoğ-mak] *{ağız} gçsz. f. [-ar]* Kabadayılık taslamak. [DS]

çoğmak[2], [çok-mak] *{ağız} gçsz. f. [-ar]* toplaşmak; yığılmak; birikmek. [DS]

çoğmek[1], [çöğ-mek] *{ağız} gçsz. f. [-er]* **1.** Aşağı inmek; alçalmak; çökmek. **2.** Aşağı sarkmak; alçalmak. [DS]

çoğmek[2], [çoğ-mek] *{ağız} gçsz. f. [-er]* (İnsan, hayvan veya bitki için) kısa sürede boy atmak. [DS]

çoğmer, [çök-mer ?] *{ağız} is.* Yüksek dalların meyvelerini toplamak için çekmeye yarayan çengelli sopa. [DS]

çoğo, [? çoğo] *{ağız} is.* **1.** Sönmüş ateşin kıvılcımlanması. **2.** Çok yanmış ateş. [DS]

çoğrama, [çoğ *(yans.)* > çoğ-ra-ma] *{eAT} is.* Kaynama; fokurdama; fıkırdama.

çoğrumak, [çok-mak > çoğ-(u)r-u-mak / çoğur-mak] *{eAT} {ağız} gçsz. f. [-r]* **1.** Sinmek; gizlenmek. **2.** Uyumak. [DS]

çoğsız, [çōğ-sız] *{eT} sf.* **1.** Parlaklığı olmayan; gösterişsiz. **2.** Ünsüz; şansız.

çoğsunmak, [çok-su-n-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ur]* Çok görmek; kıskanmak. [DS]

çoğşurmak, [çok-mak > çok-uş-mak > çoğ(u)ş-ur-mak] *{ağız} gçl. f. [-ur]* **1.** Dağılmış olan yanar hâldeki odunları bir araya toplayarak ateşi kuvvetlendirmek. **2.** Ateşi tutuşturmak ya da kuvvetlendirmek için üflemek. **3.** Güçlü bir ateş yakmak. **4.** Eşyaları toplamak. [DS]

çoğşurtmak, [çok-mak > çok-(u)ş-ur-t-mak] *{ağız} gçl. f. [-ur]* İtip yere yuvarlamak. [DS]

çoğşurulmak, [çok-mak > çok-(u)ş-ur-ul-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ur]* **1.** (Yer, bina vb. için) çöküp yıkılmak. **2.** (İnsan, hayvan için) çöküp yıkılmak. [DS]

çoğu[1], [ço(k)-u] *zm.* **1.** (Bir şeyin) büyük bir bölümü. **2.** *sf.* Pek çok defa; ekseriya. ◘ **çoğu kez,** *Birçok defa; çoğunlukla; genel olarak.*|| **çoğu zaman,** *Hemen her zaman; çoğunlukla; genel olarak.*

çoğu[2], [*eT.* çōğ > çoğ-u چوغو] *{eAT} is.* Ses; gürültü.

çoğul, [ço(k)-ul] *is.* **1.** Sayısı birden fazla olan; çok olan. **2.** *dbl.* Kelimelerin sonuna aldıkları eklerle birden çok varlığı bildirmeleri durumu; çokluk; cemi. ◘ **çoğul eki,** *dbl. Bir ismi, zamiri veya fiili çoğul hâle getiren ek.*|| **çoğul ekleri,** *dbl. İsimleri, zamirleri çoğul yapan [-ler, -lar] ekleri ile yüklemin çoğul olduğunu gösteren şahıs [-ik, -niz, -ler] ve çoğul aitlik (iyelik) bildiren [-imiz, -iniz, -leri] ekleri.*

çoğulcu, [çoğul-cu] *sf.* Toplumdaki değişik eğilimlerin, düşüncelerin yönetime yansımasını kabul eden; plüralist. ◘ **çoğulcu demokrasi,** *yönet. Toplumda var olan her türlü görüş ve düşüncenin yönetime yansımasını sağlayan siyasi yönetim biçimi.*

çoğulculuk, -ğu [çoğul-cu-luk] *is.* Toplumdaki değişik eğilimlerin, düşüncelerin yönetime yansımasını kabul eden siyasi yöntem; plüralizm.

çoğuldaşmak, [çoğ *(yans.)* > çoğ-ul-da-ş-mak چوغولدشمق] *{OsT} işteş. f. [-ur]* Kalabalık hâle gelmek; birçok kişi bir araya toplanmak.

çoğuldu, [çoğ *(yans.)* / *eT* çōğ > çoğ-ul-du چوغلدی] *{OsT} is.* **1.** Topluluk; kalabalık; sürü. **2.** Gürültü; çığıltı. ◘ **çoğuldu etmek,** *{OsT} Yaygara koparmak; gürültü yapmak.*

çoğullama, [çoğul-la-ma] *is.* Çoğul duruma getirmek işi.

çoğullamak, [çoğul-la-mak] *gçl. f. [-r] [-l(u)-yor]* Çoğul duruma getirmek.

çoğullaştırma, [çoğul-la-ş-tır-ma] *is.* Çoğul yapma eylemi.

çoğullaştırmak, [çoğul-la-ş-tır-mak] *gçl. f. [-ır] dbl.* Bir kelimeyi çoğul yapmak.

çoğulluk, -ğu [çoğul-luk] *is.* Çoğul olma durumu.

çoğultu, [çoğ *(yans.)* > çoğ-ul-tu چوغولتو] *{eAT} is.* → çoğuldu.

çoğumsama, [ço(k)-umsa-ma] *is.* Çok olduğu kanısına varma eylemi.

çoğumsamak, [ço(k)-umsa-mak] *gçl. f. [-r] [-s(u)-yor]* **1.** Bir şeyi düşünülenden daha çok olarak değerlendirmek. **2.** Çok bulmak; çok görmek.

çoğumsumak, [ço(k)-umsu-mak] *{ağız} gçl. f. [-r]* Çok görmek; kıskanmak; çekememek. [DS]

çoğun, [ço(k)-un] *zf.* Çoğu kez; ekseriya.

çoğunca, [çoğ-u-n-ca] *zf.* **1.** Çoğunluğu elde bulunduranlar bakımından; en çok olana göre. **2.** *{ağız}* Çok kez; ekseriya. [DS]

çoğuncak, -ğı [çoğu-n-cak] *{ağız} zf.* Çoğu kez; ekseriya. [DS]

çoğuncalık, -ğı [çoğun-ca-lık] *{ağız} zf.* Çoğu kez; ekseriya. [DS]

çoğuncası, [çoğu-n-ca-s-ı] *{ağız} zf.* Çoğu kez; ekseriya. [DS]

çoğunluk, -ğu [çok-un-luk] *is.* **1.** Sayıca üstün olma durumu; ekseriyet. **2.** Sayıca üstün olan taraf. **3.** Siyasi ve ekonomik bir kuruluşta sayıca üstünlüğü elinde tutan taraf. ◘ **çoğunluk sistemi,** *siy. En çok oy alan adayların seçilmiş olduğunu kabul eden siyasi sistem.*

çoğunlukla, [çoğun-luk-la] *zf.* **1.** Çok defa; ekseriya. **2.** Sayıca üstünlüğü elinde tutarak; çoğunluğu sağlamış olarak.

çoğunmak, [*çoğu-mak [Tietze] / ço(k)-un-mak > çoğ-un-mak] *dönşl. f. [-ur]* **1.** Çok görmek. **2.** Kıskanmak; çekememek.

çoğunsamak, [çoğ-umsa-mak] *gçl. f. [-r] [-s(u)-yor]* **1.** Çok görmek. **2.** Kıskanmak; çekememek.

çoğunsumak, [çoğ-umsu-mak] *{ağız} gçl. f. [-r]* → çoğunsamak. [DS]

çoğur, [çöğ-ür > çoğur] *{ağız} is.* **1.** Çalı dikeni; çöğür. **2.** Çobandüdüğü; çöğür. [DS]

çoğurcuk, -ğu [çoğ *(yans.)* > çoğ-ur-cuk] *is.* Sığırcık.

çoğurmak[1], [çok-mak > çoğur-mak] *{ağız} gçsz. f. [-ur]* **1.** Sinmek; gizlenmek. **2.** Uyumak. [DS]

çoğurmak², [çöğ-mek > çöğ-ür-mek > çoğurmak] *{ağız} gçsz. f. [-ur]* Kavis çizdirerek işemek; çöğdürmek. [DS]

çoğurten, [çöğ-ür-t-en] *{ağız} is.* Toprak damların suyunu akıtan oluk. [DS]

çoğuş, [çoğ-uş] *{ağız} is.* Göllerde, kamışlar arasından geçen kayık yolu. [DS]

çoğuşturmak, [çok-mak > çok-uş-tur-mak / *eT.* çöğ > çoğ-uş-tur-mak?] *{ağız} gçl. f. [-ur]* Ateşi tutuşturmak; yakmak; alevlendirmek. [DS]

çoğül, [? çoğül] *{ağız}* is. Ağaç budağı. [DS]

çoh, [çoḫ چوخ] *{eAT} {OsT} {ağız} sf* Çok; fazla. [DS]

çoha¹, [ço+ha] *{ağız} ünl.* Deve çağırma ünlemi. ▫ **çoha çoha**, *{ağız} Deve çağırma ünlemi.* [DS]

çoha², [Far. çūḫā => çoḫa] *{ağız} is.* Çuha. [DS]

çohalmak, [çoḫ-al-mak چوخلمق] *{OsT} dönşl. f. [-ır]* Çoğalmak.

çohar¹, [çınar > çoḫar] *{ağız} is.* Çınar ağacı. [DS]

çohar², [? çohar] *{ağız} is.* Zehirli sıtma hastalığı. [DS]

çohçala, [çok-ça+ ile > çoḫçala] *{ağız} zf.* Çoğunlukla; çoğu zaman; ekseriya. [DS]

çohçohlu, [Erme. coḥ => çoh+çoh-lu] *{ağız} sf.* (Kişi için) eğlenceyi seven; neşeli; şen. [DS]

çohmak, [çoḫ-mak چوخمق] *{eAT} gçsz. f. [-ar]* → çokmak. [DK]

çohoş, [çekiç] *{ağız} is.* Çekiç. [DS]

çohuntu, [çok-mak > çok-untu > çoḫuntu] *{ağız} is.* Toplantı. [DS]

çohuşmak, [çok-uş-mak > çoḫuş-mak] *{ağız} işteş. f. [-ur]* Toplanmak; birikmek; üşüşmek; çokuşmak. [DS]

çok¹, [ço / çok *(yans.)*] *is.* Kaynamayı, gür bir biçimde fışkırmayı, taşkınca kabarmayı anlatan kök. [Zülfikar] *çok-ra-mak, çok-ra-ş-mak, çok çok, çok+çok-lu*

çok², **-ğu** [çok چوق] *sf.* **1.** Sayısı birden fazla olmakla birlikte kesin olarak bilinemeyen nicelik. *{eAT} (aynı)* **2.** Değeri, şiddeti, derecesi aşırı ve yüksek olan. **3.** *is.* Bir şeyin büyük bir bölümü. **4.** *zf.* Nicelik ve nitelikçe aşırılık. ▫ **çoğa kaçmak**, *Ölçüsüz davranmak; ölçüyü kaçırmak; fazla gelmek.*|| **Çoğu gitti, azı kaldı.** *(Yapılan iş için) güçlük atlatıldı; sıkıntı gitti; az bir şey kaldı.*|| **Çoğu zarar, azı karar.** *Aşırıya kaçmak doğru değildir.*|| **çok amaçlı**, *Birden çok amaçla kullanılan.*|| **çok anlamlı**, *dbl. Bir çok anlama gelen.*|| **çok anlamlılık**, *dbl. Çok anlamı olan kelimenin taşıdığı özellik.*|| **çok ara**, *{eAT} Çok defa; çoğunlukla; ekseriyetle.*|| **çok ayaklılar**, *Kırkayak ve çıyan gibi her bir halkasında bir veya iki çift ayak bulunan böcekler.*|| **çok bağlaçlı**, *dbl. Bir cümlenin her öğesinin önüne aynı bağlama edatının getirilmesi ile oluşmuş.*|| **çok başlı**, *Örgü sanayiinde çok sayıda başı bulunan ve bu sayede çok üretim yapan tezgâh.*|| **çok batınlı**, *İpekböceği gibi yılda birkaç defa üreyen.*|| **çok bilir**, *{eAT} Bilgili.*|| **çok boyutlu**, *1. (Uzaysal cisim için) üçten daha çok boyutu olan. 2. (Olay, durum, düşünce için) çok değişik yönleri olan.*|| **çok çekirdekli**, *biy. 1. (Hücre veya spor) ikiden çok çekirdek taşıyan. 2. (Meyve için) içinde çok çekirdek bulunan.*|| **çok çevrimli**, *biy. Döllenmiş yumurtalardan çıkan bireylerin yılda birkaç defa ortaya çıktığı üreme biçiminde olan.*|| **çok çok**, *Olsa olsa; en çok.*|| **çokda azın**, *{eAT} Çok şeye karşılık birazını; binde birini.*|| **çok dilimli**, *Parmak biçiminde birçok dilime ayrılmış yapraklardan oluşan.*|| **çok dilli**, *1. Birden çok dili bilen, konuşabilen. 2. dbl. (Sözlük için) birden çok dilin kelimelerini aynı sayfada ayrı sütunlarda karşı karşıya veren karşılaştırmalı.*|| **çok dillilik**, *Birden çok dili bilmek özelliği.*|| **çok dizili**, *(Organ için) eş merkezli ya da paralel bir çok sıra hâlinde dizilmiş.*|| **çok döngülü**, *(Yeryüzü şekilleri için) birbirini izleyen birçok aşınma döngüleriyle oluşan.*|| **çok düzlemli**, *Sınırı düzlem parçalarının birleşimi olan sınırsız uzay parçası.*|| **çok eklemli**, *biy. (Hayvan ve bitki için) birçok eklemi bulunan.*|| **çok eksenlilik**, *müz. (Müzik, melodi) ekseni birbirinden farklı ve bağımsız olmakla birlikte üst üste bindirilmiş olan.*|| **çok embriyolu**, *biy. İçinde birçok embriyon bulunan; çok cücüklü.*|| **çok embriyoluluk**, *biy. Bir yumurtacıkta aynı zigotlardan bir arada iki ve daha çok bulunma durumu; çok cücüklülük.*|| **çok erkek organlı**, *bot. (Çiçek için) erkek organı çok olan.*|| **çok eşli**, *sosy. 1. (Kadın için) birden çok kocası olan. 2. (Erkek için) birden çok karısı olan.*|| **çok eşlilik**, *sosy. Birden çok eşi olma durumu; poligami.*|| **çok evreli**, *1. fiz. Çok fazlı. 2. (Sistem için) birçok evreden oluşan. 3. psikol. Kişiliğin farklı yanları konusunda tahminde bulunmayı gerekli kılacak şekilde düzenlenmiş soru kâğıdı; çok evreli Minnesota kişilik testi.*|| **çok evrelilik**, *jeol. Yeryuvarlağı oluşumunda farklı yaştaki birçok biçim değişikliği evrelerinin aynı yapısal bütün içinde üst üste gelmesi durumu.*|| **çok fazlı**, *fiz. Birden fazla fazı bulunan.*|| **çok geçmeden**, *Az sonra; kısa bir süre sonra.*|| **çok gelmek**, *1. Gerekenden daha fazla olmak. 2. Çekilmez olmak.*|| **çok görmek**, *1. Vermekten çekinmek; esirgemek. 2. Uygun bulmamak.*|| **çok görmemek**, *Hoş görmek, bağışlamak.*|| **çok gözeli**, *biy. (Canlı için) bedeni organlar, organları dokular, dokuları da çok sayıda hücreden meydana gelmiş.*|| **çok halkalı**, *kim. (Birleşik için) formülünde birçok kapalı zincir bulunan; polisiklik.*|| **çok heceli**, *dbl. Birçok heceden oluşan.*|| **çok hücreli**, *biy. (Canlı için) bedeni organlar, organları dokular, dokuları da çok sayıda hücreden meydana gelmiş.*|| **çok hücreliler**, *biy. Bedenleri organlar, organları do-*

kular, dokuları da çok sayıda hücreden meydana gelmiş canlılar.|| **çok iletkenli,** *fiz. Her biri yalıtılmış ayrı ayrı iletkenlerden oluşan kablo.*|| **çok işlemcili,** *bilş. Birden çok işlem birimi olan bilişim sistemi.*|| **çok kademeli,** *(Makine için) seri veya paralel bir çok çark içeren.*|| **çok karılı,** *sosy. Birden çok kadın ile evli olan.*|| **çok karılılık,** *sosy. Birden çok kadınla evlenme durumu.*|| **çok katlı,** *1. biy. (Bitki veya hayvan dokusu için) birçok hücre dokusundan oluşan. 2. Üst üste getirilmiş, çok sayıda katı bulunan.*|| **çok kısa dalga,** *fiz. Dalga boyu 2,9 ile3,4 m. veya 87.5 MHz ile 104 MHz. arasında olan radyo dalgaları.*|| **çık kızgın,** *zool. (Hayvan için) bütün yıl boyunca düzenli aralıklarla kızgınlık dönemi geçiren ve bunların her birisinde döllenme şansına sahip olan.*|| **çok kistli,** *tıp. Birçok kist içeren.*|| **çok kocalı,** *sosy. Birden çok erkekle aynı anda evli olan.*|| **çok kocalılık,** *sosy. Birden çok erkekle aynı anda evli olma durumu.*|| **çok konaklı,** *biy. (Asalak veya zararlılar için) üreme çevrimini önce belli bir konakta, geri kalan kısmını da başka türden bir konakta geçiren.*|| **çok kristalli,** *fiz. Bir çok küçük kristali içeren.*|| **çok kromozomluluk,** *biy. Diploit kromozom sayısına fazladan bir ya da birçok kromozom eklenmesi durumu.*|| **çok kutuplu,** *1. (Makine veya alet için) birden çok kutbu bulunan. 2. fiz. Birden çok manyetik kutup içeren. 3. fiz. Birbirinden yalıtılmış ve aynı anda çalışabilecek biçimde bağlanmış kutupları bulunan.*|| **çoklar yaşasın,** *{eAT} Pek çok yaşasın.*|| **çok makamlı,** *müz. Her biri başka makamda yazılmış birden çok ezgi üst üste getirilmiş olan.*|| **çok maksatlı,** *Birden çok amaçla kullanılan.*|| **çok memeli,** *biy. Ceninin çok sayıda meme çıkıntısı taşıması hâli.*|| **çok mercekli,** *fiz. (Teleskop vb. için) merkezlenmiş bir sistem oluşturan birçok mercek içeren.*|| **çok merkezcilik,** *siy. Komünizmde birçok yönetim ve karar merkezini öngören sistem.*|| **çok merkezli,** *1. Çok çekirdekli. 2. (Şehircilik için) birçok merkez oluşturacak şekilde yapılan plânlama biçimi.*|| **çok milli,** *(Makine için) çok sayıda mili bulunduran.*|| **çok mineralli,** *jeol. (Yer katmanı için) birçok minerali içeren.*|| **çok moleküllü,** *kim. (Madde için) çok molekülden oluşan.*|| **çok motorlu,** *(Uçak için) çok sayıda motorla itilen.*|| **çok namlulu,** *as. (Silâh için) birden çok namlusu olan.*|| **çok olmak,** *Haddini aşmak; karşısındakini bıktırmak.*|| **çok organlılık,** *biy. Normaldekinden fazla organ görülmesi şeklinde oluşan bozukluk.*|| **çok ornatmalı,** *kim. (Bileşik için) bir hidrokarbondaki birçok hidrojen atomunun yerine başka atom veya köklerin geçmesiyle oluşan.*|| **çok ortaklı,** *(Şirket ve işletme için) çok sayıda ortağı bulunan.*|| **çok ölçütlü,** *(Bir yatırım maliyetinin hesaplanmasında) parasal değerler dışında da birden çok ölçütün kullanılması durumu.*|| **çok özeklilik,** *bot. (Eğrelti sapı vb. için) aynı kabuğun içinde yer almasına rağmen ayrı çevretekeri ve endodermi bulunma durumu.*|| **çok parçalı,** *bot. (Çanak ve taç yaprağı, yaprak için) birçok parçaya bölünmüş.*|| **çok parmaklı,** *tıp. Normaldekinden fazla parmağı bulunan.*|| **çok partili,** *siy. (Yönetim sistemi için) birden fazla siyasi partisi bulunan.*|| **çok renkli,** *fiz. (Cisim için) ışığın girdiği doğrultuya göre birçok renk gösteren.*|| **çok renklilik,** *Bir cismin çok renginin bulunması durumu.*|| **çok sesli,** *1. müz. Birçok ses veya çalgının birlikte kullanıldığı müzik icrası için kullanılır. 2. dbl. Birçok farklı sesi aktarabilen yazı sistemi.*|| **çok seslilik,** *1. müz. Birçok ses veya çalgının birlikte kullanılması durumu. 2. dbl. Birçok farklı sesi aktarabilen yazı sisteminin niteliği. 3. Toplum içinde herkesin söz sahibi olabilmesi veya görüşünü savunabilmesi kuralına dayanan siyasi anlayış.*|| **çok silindirli,** *(Motor için) birden çok silindiri bulunan.*|| **çok sistemli,** *bilş. (Televizyon alıcısı için) birden çok sistemde yapılan yayını alabilen.*|| **çok söylemek,** *1. Israrla üstünde durmak. 2. Çok konuşmak.*|| **çok spermalılık,** *biy. Olgun yumurtaya birden çok spermatozoitin girmesi durumu.*|| **çok sözlü,** *Tatlı dilli ve konuşkan.*|| **çok şükür,** *Allah'ın verdiği nimetler karşısındaki hoşnutluğun ıfadesi olan söz.*|| **çok tanrıcı,** *din. Birden çok tanrıya inanan.*|| **çok tanrıcılık,** *din. Birden çok tanrının varlığını kabul eden inanç sistemi.*|| **çok tasım,** *man. Birinin sonucu diğerine öncül olmak şartıyla birçok kıyastan oluşmuş kanıt.*|| **çok telli,** *fiz. (İletken) yalıtılmamış birçok telden oluşan.*|| **çok terimli,** *mat. Aralarında (+) veya (-) işareti bulunan bir çok terimden oluşmuş cebirsel ıfade; polinom.*|| **çok tipli,** *biy. (Tür için) bir çok tipi olan.*|| **çok uçlu,** *balıkç. (İğne) iki ya da daha çok ucu olan.*|| **çok uluslu,** *(Sanayi ve ticaret için) iki ve daha çok milletten olan; değişik milletten olanların katıldığı ortaklık; bir çok ülkeye yayılmış bulunan.*|| **çok yakıtlı,** *(Isıtma aracı ve motor için) değişik türde yakıtlar kullanabilen.*|| **çok yanlı,** *dbl. Aralarında bulunan zıtlık aynı dizideki diğer seslerde de bulunan.*|| **Çok yaşa!** *1. Beğenme ve alkışlama sözü. 2. Hapşıran birisi için söylenen iyi dilek sözü.*|| **çok yıllık,** *bot. Çiçek açmadan önce birçok yıl canlı kalabilen veya toprak altındaki soğanları kışın canlılığını kaybetmeyen bitki.*|| **çok yönlü,** *1. Değişik yetenek ve beceri sahibi olan. 2. Değişik yönlerden ele alınıp değerlendirilen; farklı görüş açısına sahip olan.*|| **çok yüzlü,** *mat. Bütün yüzleri birer çokgen olan cisim.*

çok[3], [çok] *{eT} sf.* Kötü; alçak. [DLT]

çok[4], [*eT.* çōğ *(yalım)* > çok چق] *{eAT} is.* Işık; aydınlık; ziya; lem'a; şua.

çoka[1], [çok-mak > çok-a] *{ağız} is.* Tarla ve bağlardaki taş yığını. [DS]

çoka[2], [Far. çūḫā => çoka] *{ağız} is.* Köylü dokuma ve örgüsünden yapılan ceket. [DS]

çokak, -ğı [? çokak] *{ağız} is.* Asma kütüğü; omca. [DS]

çokal[1], [çokal چوقال] *is.* **1.** Eskiden savaşta atlara giydirilen zırhlı örtü. *{OsT} (aynı)* **2.** Savaşçıların zırh altına giydikleri yün örtü. *{OsT} (aynı)* **3.** *{ağız}* Evlerin dış kısmına tahtadan yapılan kaplama. [DS] **4.** *{ağız}* Evlerde odaları birbirinden ayıran bağdadi bölme. [DS] **5.** *{ağız}* Tahtadan yapılma avlu duvarı. [DS]

çokal[2], [Yun. tsoukhali] *{ağız} is.* Kulplu toprak kap. [DS]

çokal[3], [? çokal] *{ağız} is. bot.* Kızılcık. [DS]

çokal[4], [? çokal] *{ağız} is.* Hızlı akan derelerde suyun üstünde meydana gelen köpük. [DS]

çokal[5], [çakal > çokal] *{ağız} is.* Çakal. [DS]

çokal[6], [? çokal] *{ağız} is.* Ağıl. [DS]

çokal[7], [? çokal] *{ağız} is.* Eski bez; bez parçası; çaput; paçavra. [DS]

çokala, [? çokala] *{ağız} is.* Gelişigüzel yapılan çardak. [DS]

çokalak, -ğı [Bulg. çokany] *{ağız} is.* Mısır sapı. [DS]

çokalaşmak, [çok-mak > çok-al-aş-mak ?] *{ağız} işteş. f. [-ır]* Toplaşmak; çokuşmak. [DS]

çokalca, [Yun. tsoukhali] *{ağız} is.* → çokalı. [DS]

çokalı, [Yun. tsoukhali] *{ağız} is.* Toprak tencere veya çömlek. [DS]

çokalık, -ğı [çök-el-ik] *{ağız} is.* Çökelek; ekşimik. [DS]

çokallu, [çokal-lu] *{eAT} sf.* Zırhlı. [YE]

çokaltmak, [çok-al-t-mak چوقالتمق] *{eAT} gçl. f. [-ur]* **1.** Çoğaltmak. **2.** Biriktirmek.

çokam, [çok-mak > çok-am] *{ağız} is.* Küçük topluluk; çokuntu. [DS]

çokamaç, -cı [çok-a-maç] *{ağız} is.* Küçük topluluk; çokuntu.[DS]

çokan[1], [çokan] *{eT} sf.* (İnsan için) sıradan; hiçbir özelliği olmayan (?). ⊡ **çokan kişi,** *Nişanlı kimse; yavuklu kişi.* [EUTS]

çokan[2], [Bulg. çokany] *{ağız} is.* **1.** Mısır sapı. **2.** Taneleri alınmış mısır koçanı. [DS]

çokanak, -ğı [çok-mak > çok-anak] *{ağız} is.* Toplantı. [DS]

çokarak, -ğı [çok-ar-ak] *{ağız} is.* Gırtlak hırıltısı. ⊡ **çokarak düşmek,** *{ağız} Ölümüne yakın hastanın gırtlağında hırıltı belirmek.* [DS]

çokarıvermek, [çok-ar-mak + ver-mek] *{ağız} gçsz. f. [-ir]* Üşüşmek; toplanmak; birikmek. [DS]

çokarmak[1], [çok-mak *(toplanmak)* > çok-ar-mak] *{ağız} gçl. f. [-ır]* Biriktirmek, toplamak; yan yana getirmek. [DS]

çokarmak[2], [*eT.* çōğ > çoğ-ar-mak] *gçl. f. [-ır]* Yanan ateşi hızlandırmak; harlandırmak.

çokartma, [çok-mak > çok-ar-t-ma] *{ağız} is.* İmece; birleşme; elbirliği. [DS]

çokartmak, [çöğ > çok-ar-t-mak] *{ağız} gçl. f. [-ır]* Yakmak; tutuşturmak. [DS]

çokaşmak, [çok-mak *(toplanmak)* > çok-aş-mak] *işteş. f. [-ır]* (İnsanlar için) bir yere toplanmak; birikmek; çokuşmak.

çokaştırmak, [çok-mak > çok-aş-tır-mak] *{ağız} gçl. f. [-ır]* Bir araya getirmek; yan yana getirmek; biriktirmek; toplamak. [DS]

çokatmak, [çöğ > çok-at-mak] *{ağız} gçl. f. [-ır]* Yakmak; tutuşturmak. [DS]

çokay, [Rum. ciocoi] *{ağız} is.* **1.** Eşkıya. **2.** Köy zengini; çiftlik sahibi. [DS]

çokbilmiş, [çok+bil-miş] *sf.* Her şeyi bilen, kavrayan; zeki.

çokcalı, [çok-ça-la] *{ağız} zf.* Çok kez; ekseriya. [DS]

çokcalık, [çok-ça-lık] *{ağız} zf.* Çok kez; ekseriya. [DS]

çokcana, [çok-ça-la] *{ağız} zf.* Çok kez; ekseriya. [DS]

çokcıla, [çok-ça-la] *{ağız} zf.* Çok kez; ekseriya. [DS]

çokcılın, [çok-ça-la-n] *{ağız} zf.* Çok kez; ekseriya. [DS]

çokculam, [çok-ça-la-m] *{ağız} zf.* Çok kez; ekseriya. [DS]

çokça, [çok-ça] *zf.* **1.** Oldukça çok. **2.** Biraz fazlaca. **3.** Aşırı olarak.

çokçala, [çok-ça-la] *{ağız} zf.* Çok kez; ekseriya. [DS]

çokçalam, [çok-ça-la-m] *{ağız} zf.* Çok kez; ekseriya. [DS]

çokçalası, [çok-ça-la-s-ı] *{ağız} zf.* Çok kez; ekseriya. [DS]

çokçalayın, [çokça-laym] *{ağız} zf.* Çoğunlukla; çoğu zaman; ekseriya. [DS]

çokçalık, [çok-ça-lık] *{ağız} zf.* Çok kez; ekseriya. [DS]

çokçana, [çok-çana *(küçültme eki)*] *{ağız} zf.* Çok defa. [DS]

çokçoğu, [çok+ço(k)-u] *{ağız} zf.* Daha fazla; en çoğu. [DS]

çokçoklu, [çok / çoh *(yans.)* > çok+çok-lu / Erme. coh *(zengin)* ?] *{ağız} sf.* Şen; neşeli; eğlenceli. [DS]

çokçu, [çok-çu] *sf.* **1.** Gerçeğe ulaşılmada birden çok temel ilkenin varlığını kabul eden; plüralist. **2.** Çokçulukla ilintili.

çokçuluk, -ğu [çok-çu-luk] *is. fel.* **1.** Gerçeğe ulaşılmada birden çok temel ilkenin varlığını kabul eden öğreti; kesretiye; plüralizm. **2.** Çeşitliliği ve farklılığı savunan ve bunların bir arada bulunması gerektiğini ileri süren görüş.

çokdan, [çok-dan چوقدن] *{eAT} zf.* Çok eskiden; çoktan.

çokdankı, [çok-dan-kı چوقدنقی] *{OsT} sf.* **1.** Çok es-

kiden kalmış. **2.** Uzun zamandan beri sürüp gelen. ⊡ **çokdankı koca,** *{eAT} Çok yaşlı ihtiyar.*

çokdayı, [çok+dayı] *{ağız} sf.* Çok güzel olan; dikkati çeken; ruhu okşayan. [DS]

çokek, -ği [çök-ek > çokek] *is.* **1.** Bataklık; sulu arazi. **2.** Dağ geçitlerindeki basık yerler.

çokel, [? çokel] *{ağız} is.* Söğüş eti. [DS]

çokelek, -ği [çök-el-ek] *{ağız} is.* Yağı alınmış süt veya yoğurdun kaynatılması ile yapılan bir tür peynir; ekşimik; çökelek. [DS]

çokelik, -ği [çök-el-ik] *{ağız} is.* Çökelek. [DS]

çokermek, [çök-er-mek] *{ağız} gçl. f. [-ir]* Çöktürmek; çökertmek. [DS]

çokeş, [çok-mak > çok-aş] *{ağız} is.* Çokuşma; toplanma. ⊡ **çokeş ekmeği,** *{ağız} Çocukların evden aldıkları yemek ve ekmeği bir yerde toplanarak birlikte yemeleri.* [DS]

çokgal, [Far. şağāl => çakal > çokgal] *{ağız} is.* Yabani hayvan. [DS]

çokgen, [çok+gen / çok-gen] *is. mat.* Açı oluşturacak biçimde dörtten fazla kenar ile çevrili olan kapalı düzlem; mudalla.

çokgensel, [çokgen-sel] *sf.* **1.** Çokgen ile ilgili; çok kenarı bulunan. **2.** (Çok yüzlü için) tabanı çokgen olan.

çokkala, [Yun. tsukala] *{ağız} is.* Toprak tencere. [DS]

çokkak, -ğı [çok-ka-k] *{ağız} is.* Değirmende, dönen taş üzerinde sürtünerek tahılın düzenli dökülmesini sağlayan düzenek. [DS]

çokkalla, [Yun. tsukala] *{ağız} is.* Toprak tencere. [DS]

çokkollu, [? çokkollu] *{ağız} is.* Çavdar ekmeği. [DS]

çokla, [çok+ile چوقلا] *{eAT} zf.* Çoğunlukla; daha çok; ekseriyetle.

çokları, [çok-lar-ı] *zm.* Birçoğu; birçok kimse; çoğu kimse.

çoklarınca, [çok-lar-ı-nca] *zf.* Birçok kimseye göre; birçok kimse tarafından.

çoklaşmak, [çok-la-ş-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* Çoğalmak; artmak; çok hâle gelmek. [DS]

çoklu, [çok-lu چوقلو] *{eAT} sf.* Çok malı olan; zengin.

çokluğ, [çok-luġ چوقلغ] *{eAT} is.* → çokluk.

çokluk, -ğu [çok-luk چوقلوق] *is.* **1.** Sayı bakımından çok olma durumu; kesret, ekseriyet. *{eAT} (aynı)* **2.** Çoğunluk; ekseriyet. *{eAT} (aynı)* **3.** Zenginlik; servet. *{eAT} (aynı)* **4.** Çok zaman; uzun zaman. *{eAT} (aynı)* **5.** Fazlalık; artıklık. **6.** *sf.* Büyük sayıda. **7.** *dbl.* Çoğul. **8.** *zf.* Sık sık; çoğunlukla; çokça; ekseriya. **9.** Ciddi olarak. ⊡ **çokluk eki,** *dbl. Bir ismi, zamiri veya fiili çoğul hâle getiren ek.*|| **çokluk ekleri,** *dbl. İsimleri, zamirleri çoğul yapan "-ler, -lar" ekleri ile yüklemin çoğul olduğunu gösteren şahıs "-ik, -niz, -ler" ve çoğul aitlik (iyelik) bildiren "-imiz, -iniz, -leri" ekleri.*

çokmak¹, [çok *(yans.)* > çok-mak / çogmak] *{eT} gçl. f. [-ur]* **1.** Vurmak. [İKPÖy.] **2.** Öldürmek; başına vurarak öldürmek. [İKPÖy.] [Gabain] [EUTS] **3.** (Hayvan için) kesmek. [EUTS] **4.** (Kuş için) aşağı doğru süzülmek.

çokmak², [çok-mak چوقمق] *{eAT} {ağız} gçsz. f. [-ar]* **1.** *{eT}* Süzülüp inmek; konmak; başına çökmek. [DLT] **2.** Toplanmak; üşüşmek. **3.** Hücum etmek, çullanmak. **4.** (Köpekler için) bir yöne doğru havlayarak koşuşmak. **5.** (Davar sürüsü için) bir yere toplanarak otlamak; yayılmak. [DS]

çokmak³, [çak-mak / tokmak / Moğ. çoki *(vurmak)* > çok-mak] *{ağız} is.* Tokmak. [DS]

çokmak⁴, [çok-mak] *{ağız} gçl. f. [-ar]* (Hastalık için) bulaşmak; geçmek. [DS]

çokmaklanmak, [çok-mak-la-n-mak] *{eT} dönşl. f. [-ır]* (Yılan için) çöreklenmek. [DLT]

çokman, [çok-man] *is.* Eskiden savaş aracı olarak kullanılan iri toparlak başlı kalın çomak.

çokmar, [Moğ. çoki *(vurmak)* [Räsänen] > Çağ. çağmar > çokmar چقمر] *{eAT} is.* Başı topuzlu değnek; çomak; topuz.

çoknaşmak, [çok-la-ş-mak > çoknaş-mak چقنشمق] *{eAT} dönşl. f. [-ır]* Çoğalmak; çoklaşmak.

çokolata, [Aztek. d. xococ *(acı)* + at *(su)* > İsp. chocolate] *is.* Çikolata.

çokoy, [Yun. Rum. ciocoi] *{ağız} is.* Çok zengin. [DS]

çokragan, [çok *(yans.)* > çok-ra-gan] *sf.* (Kaynak için) suyu bol olan.

çokrağan, [çok *(yans.)* > çok-ra-mak *(kaynamak)* > çok-ra-ğan] *is.* Suyu bol kaynak.

çokrak¹, [çok *(yans.)* > çok-ra-mak *(kaynamak)* > çok-ra-k] *{ağız} is.* **1.** Kaynak; pınar. **2.** Çamurlu ve batak yer. **3.** Kaplıca. [DS]

çokrak², **-ğı** [çok-ra-k] *{ağız} is.* Taşlı arazi. [DS]

çokrama, [çok *(yans.)* > çok-ra-mak *(kaynamak)* > çok-ra-mā] *(çokrama:) {eT} is.* Kaynamak eylemi; kaynama; fışkırma. ⊡ **çokrama yul,** *{eT} Suyu çok olduğu için fışkıran kaynak.* [DLT]

çokramak, [çok *(yans.)*>çok-ra-mak چقرامق / چوقرمق] *gçsz. f. [-r] [-r(u)-yor]* **1.** *{eT} {eAT} {ağız}* (Tencere için) fıkır fıkır kaynamak. [DLT] [DS] **2.** *{ağız}* (Mide için) ekşimek. [DS] **3.** *{eT} {eAT}* (Kaynak suyu için) yerden kaynayarak çıkmak; kaynamak. [EUTS] **4.** Galeyana gelmek. [EUTS] **5.** *{ağız}* Pişmek. [DS]

çokraşmak, [çokra-mak > çok-ra-ş-mak چقرشمق] *işteş. f. [-ır]* **1.** *{ağız}* Bir yere toplanmak. [DS] **2.** Birbiri üstüne yığılmak. **3.** *{ağız}* Haddinden fazla çoğalmak; toplaşmak. *{eT} (aynı)* [DS] **4.** *{eAT}* Bir-

birine girer gibi görünmek; kaynaşmak. **5.** *dönşl. f.* (Kalabalık için) kaynaşmak; dalgalanmak. [DLT]

çokratma, [çok *(yans.)* > çok-ra-t-ma] *is.* **1.** Kaynatma eylemi. **2.** *{ağız}* Balık yumurtasından yapılan bir yemek. [DS] **3.** *{ağız}* Haşlanmış mısır, buğday. [DS]

çokratmak, [çok-ra-t-mak] *gçl. f. [-ır] [eT. -ur]* **1.** *{eT}* (İçinde çok tane, az su bulunan tencere için) kaynatmak; fokurdatmak. [EUTS] [DLT] **2.** *{ağız}* Kaynatmak; pişirmek. [DS]

çoksama, [çok-sa-ma] *is.* Çok bulmak, çok görmek işi; esirgeme.

çoksamak, [çok-sa-mak] *gçl. f. [-r] [-s(u)-yor]* Bir şeyi çok bulup esirgemek; çoğumsamak.

çoksanmak, [çok-sa-n-mak] *dönşl. f. [-ır]* (Bir şey, birinden) esirgenmek; çok görülmek;

çoksatar, [çok+sat-ar] *sf.* (Kitap, kaset vb. için) en çok satılanlar listesinin başında yer alan; best seller.

çoksun, [çok-su-n] *{ağız} zf.* Çok zaman; çoğu kez; çok defa. [DS]

çoksunmak, [çok-su-n-mak چوقسنمق] *dönşl. f. [-ur]* Çok görmek; kendine çok gelmek; *{OsT} (aynı).*

çoktan, [çok-tan] *zf.* Uzun zaman önce.

çoktanbeli, [çok-tan+beri] *{ağız} zf.* Çoktan beri. [DS]

çoktandır, [çok-tan-dır] *zf.* Uzun zaman önceden beri.

çokturmak, [çok-mak > çok-tur-mak] *{eT} gçl. f.* **1.** Bir şeyi suya daldırmak. **2.** (Kuş için) bir şeyin üzerine indirtmek; üzerine saldırtmak. [DLT]

çoku[1]**,** [çek-i > çoku] *{ağız} is.* Kadınların başlarına bağladıkları yemeni; çeki. [DS]

çoku[2]**,** [çok-u] *{ağız} is.* Tarlalardaki taş yığını; çoka. [DS]

çokubarı, [? çokübarı] *(çoku:barı) {eT} is.* Pota yapımında kullanılan toprak; lüleci çamuru.

çokum[1]**,** [çok-mak *(toplanmak)* > çok-um چوقوم] *is.* **1.** *{ağız}* Topluluk. [DS] **2.** *{ağız}* Küçük topluluk. [DS] **3.** *{ağız}* Küme. [DS] **4.** Birlik. **5.** Heyet. **6.** Ortaklaşa toplantı; herfene. **7.** *sf.* Çok şey. **8.** *{eAT}* Toplu olarak bir arada bulunan. **9.** *{ağız} zf.* Gereğinden fazla. [DS] ◘ **çokum ekmeği,** *{ağız} Ortaklaşa yemek; tabldot.* [DS]

çokum[2]**,** [çok-mak > çok-um] *{ağız} is.* Ağaç dallarının ayrıldığı kısım. [DS]

çokumaklık, -ğı [çok-u-mak-lık] *{ağız} is.* Toplantı; çokuntu. [DS]

çokuntu, [çok-untu] *{ağız} is.* Toplantı. [DS]

çokuntulug, [çok-untu-luk] *{ağız} is.* Toplantı. [DS]

çokuntuluk, -ğu [çok-mak *(toplanmak)* > çok-untu-luk] *is.* **1.** Topluluk. **2.** Küme. **3.** Birlik. **4.** Ortaklaşa toplantı. **5.** *{ağız}* Toplantı. [DS]

çokur[1]**,** [çok *(yans.)* > çok-ur] *is.* Kaynamayı, fokurdamayı anlatan yansımalı gövde. ◘ **çokur çokur,** *{ağız} (Kaynamak eylemi için) fokurtular çıkararak; fokor fokur.* [DS]

çokur[2]**,** [çok-ur] *{eT} sf.* Alaca. [OKD]

çokuramak, [çok *(yans.)* > çok-ur-a-mak] *{eT} gçsz. f. [-r]* Kaynamak. [Gabain]

çokurdamak, [çok *(yans.)* > çok-ur-da-mak] *{eT} gçl. f. [-r]* Pişirmek; kaynatmak. [EUTS]

çokurdum, [çok-mak *(toplanmak)* > çok-ur-dum] *{ağız} is.* Toplantı. [DS]

çokurmak, [çok-mak *(toplanmak)* > çok-ur-mak] *gçsz. f. [-ur]* (İnsanlar için) birikmek, toplanmak; çokuşmak.

çokuş, [çok-mak > çok-uş] *{ağız} is.* Toplantı. [DS]

çokuşmak, [çok *(yans.)* > çok-uş-mak] *{ağız} işteş. f. [-ur]* **1.** Çarpışmak. **2.** İtişmek. **3.** Ağız kavgası etmek. [DS]

çokuşmak[2]**,** [çok-mak > çok-uş-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ur]* Köpekler havlayarak bir yere saldırmak. [DS]

çokuşmak[1]**,** [çok-mak > çok-uş-mak چوقشمق] *{OsT} {ağız} işteş. f. [-ur]* Toplaşmak; üşüşmek; birikmek; kalabalık etmek. [DS]

çokuşturmak, [çok-mak *(toplanmak)* > çok-uş-tur-mak] *{ağız} gçl. f. [-ur]* İnsanların toplanmalarını sağlamak; toplatmak. [DS]

çokutmak, [çok-mak *(toplanmak)* > çok-ut-mak] *gçl. f. [-ur]* İnsanların toplanmasını sağlamak.

çokuvermek, [çok-mak+ver-mek] *{ağız} gçsz. b. f. [-ir]* Toplanmak; birikmek; yığılmak. [DS]

çol, [çol / yol] *{eT} is.* Yol. [OKD]

çolak, -ğı [*eT.* çol-mak *(sakatlanmak)* > çol-ok / çul-uk > çol-ak] *sf.* Bir eli veya kolu olmayan ya da sakat olan. [DLT]

çolaka, [? çolaka] *{ağız} is.* Ebegümeci. [DS]

çolaklık, -ğı [çolak-lık] *is.* Bir el veya kolun olmama ya da sakat olması durumu.

çolan[1]**,** [çol-mak > çol-an] *{ağız} sf.* Çolak. [DS]

çolan[2]**,** [Rum. ciolan] *{ağız} is.* Paça yapılan sığır veya koyun bacağı. [DS]

çolapa, [Far. çül *(eğri)* + -pā *(ayak)*] *{ağız} sf.* **1.** Sersem. **2.** Dağınık; pejmürde. **3.** Eli işe yakışmayan; beceriksiz. [DS]

çolar[1]**,** [çol-ar ?] *{ağız} is.* Diken. [DS]

çolar[2]**,** [çol-ar ?] *{ağız} is.* Üç dört öküzle çekilen yük. [DS]

çolbaz, [Far. çūl-bāz] *{ağız} sf.* Beceriksiz; sakar. [DS]

çoldurum[1]**,** [çol-durum ?] *{ağız} is.* **1.** Taşlık yer. **2.** Kayalık üzerinde olan ağaçlık yer. **3.** Fundalık. [DS]

çoldurum[2]**,** [çol-durum ?] *{ağız} sf.* Eli işe yakışmayan; beceriksiz. [DS]

çolgamak, [çol-ġa-mak] *{eAT} gçl. f. [-r] [-g(u)-yor]* Sarmak; bohçalamak. [DK]

çolgın, [çol-gın] *{ağız} is.* Rüzgârla beraber serpinti şeklinde yağan yağmur. [DS]

çolgu, [çol-gu] *{ağız} is.* **1.** Dinamitle balık avlarken suyun yüzüne çıkan balıkları toplamak için kullanılan tahta süzgeç. **2.** Harmanda, öküzlerin pisliklerinin samana karışmaması için kuyrukları altına tutulan kap. [DS]

çolıklanmak, [çol-ık-la-n-mak] *{ağız} edil. f. [-ır]* (Herhangi bir şey için) bir tarafından alınmak. [DS]

çolke, [Bulg. čúlka] *{ağız} is.* Çorap. [DS]

çolkok, [? çolkok] *{ağız} is.* Pilav. [DS]

çolkuy, [çol-mak > çol-küy] *{eT} sf.* Çolak; sakat. [DLT]

çollag, [çol-la-(k)] *{ağız} is.* Geniş ve yüksek çağlayan. [DS]

çollak, -ğı [çol-la-k] *{ağız} is.* Yün mekiği. [DS]

çollu, [çor-lu > çollu] *{ağız} sf.* (Kişi için) benzi sararmış; hastalıklı. [DS]

çolmak[1], [çol-mak] *{eT} gçsz. f. [-ur].* Sakatlanmak. [EUTS]

çolmak[2], [çol-mak] *{eT} is.* Istırap. [Gabain]

çolok, [çol-mak > çol-ok / çol-uk] *{eT} sf.* Çolak; kolsuz.

çolpa, [Far. çūl *(eğri)* + pā *(ayak)* چولپه] *sf.* **1.** Bir ayağı sakat olan. **2.** Eğri ayaklı. **3.** Sol ayağını atarak yürüyen. **4.** *mecaz.* Eli işe yatkın olmayan; bön; beceriksiz; âciz. *{eAT} (aynı)* **5.** (At için) yürümeye sol ayağı ile başlayan.

çolpada, [çolp *(yans.)* > çolp-ad-a] *{eAT} zf.* (Ağır bir cismin suya düşüşü için) "cup" diye ses çıkararak.

çolpak[1], **-ğı** [Far. çūl *(eğri)* + -pā *(ayak)* > çolpa-k] *{ağız} is.* **1.** Eli işe yakışmayan; beceriksiz. **2.** Sersem. **3.** Düşkün. [DS]

çolpak[2], **-ğı** [çolp *(yans.)* > çolp-ak] *{ağız} is.* Hayvan izlerinde küçük çukurlarda birikmiş su. [DS]

çolpalık, -ğı [çolpa-lık چولپه لق] *is.* **1.** Ayağı sakat olma durumu. **2.** Beceriksizlik; acemilik; sünepelik; bönlük. *{OsT} (aynı)*

Çolpan, [Sogd. çolpan / çulpan] *{eT} is. gök b.* Alaca karanlıkta çobanların çıplak gözle bile görebildikleri Venüs takım yıldızının en parlak yıldızı; Akşam Yıldızı; Çoban Yıldızı; Çulpan, Kervankıran; Kervan Yıldızı; Tarık; Venüs; Zühre.

çolpaz, [Far. çūl *(eğri)* + -bāz] *{ağız} sf.* **1.** Beceriksiz. **2.** Dağınık. [DS]

çolpu[1], [çolp-u] *{ağız} is.* Büyük kepçe. [DS]

çolpu[2], [Far. çūl-pā => çolpu] *{ağız} sf.* Eli işe yakışmayan; beceriksiz. [DS]

çoltak, -ğı [? çoltak] *{ağız} is.* Eskimiş; yırtılmış ayakkabı. [DS]

çolug, [çol-uğ] *{eT} sf.* Çolak; sakat. [EUTS]

çoluk[1], **-ğu** [çocuk > ço(l)uk] *{eAT} is.* Çocuk. [DK] ⊡ **çoluk çocuk,** *1. Bütün ev halkı. 2. Gerekli deneyimi kazanamamış olan kişiler. 3. İçinde çocukların da bulunduğu kalabalık. 4. Sözünü geçiremeyecek kadar genç ve toy.*|| **çoluk çocuğa karışmak,** *Evlenip çocukları olmak.*|| **çoluk çocuk elinde kalmak,** *(Bir yerin yönetimi) deneyimsiz ve genç kişilerin eline geçmek.*|| **çoluk çocuk sahibi olmak,** *Evlenip anne veya baba olmak.*|| **çoluk çolpa,** *{eAT} Çoluk çocuk.*|| **çoluk çomak,** *{ağız} 1. Çoluk çocuk. 2. İrili ufaklı kalabalık.* [DS]

çoluk[2], **-ğu** [çol-mak *(sakatlanmak)* > çol-uk] *{eT} sf.* Çolak; sakat. [DLT]

çoluk[3], **-ğu** [çol-uk] *{ağız} is.* Hayvanları bağlamak için boyunlarına geçirilen "U" şeklindeki ağaç. [DS]

çoluk[4], **-ğu** [çol-uk ?] *{ağız} is.* **1.** Bıldırcın. **2.** Hindi.[DS]

çolun, [cor *(yans.)* > *cor-mak > cor-um *(balık akını)* / çol-un ?] *{ağız} is.* Ağ kepçe. [DS]

çoluş, [Erme. ç'oroc'k => çoluş] *{ağız} is.* Kağnıdaki bir çift öküze yardımcı olarak koşulan ikinci çift öküz. [DS]

çom[1], [çım / çim / çom / çöm / çum / çüm *(yans.)*] *is.* Suya girmeyi, yıkanmayı, suyu çalkalamayı ve bu sırada su sıçratmayı anlatan kök. [Zülfikar] *çom-cu, çom-ça, çom-çu-la-mak*

çom[2], [çom چوم] *sf.* **1.** Toplanmış; topuz yapılmış. **2.** Top hâlinde. **3.** *{ağız}* Küme; topluluk. [DS] **4.** *{ağız}* Yumru. [DS] **5.** *{ağız} is.* Toplantı. [DS] **6.** *{ağız}* Ot veya çalı yığını. [DS] **7.** *{ağız}* Kesilen ağaçtan geri kalan gövde. [DS] **8.** *{ağız}* Ağaç dalları budandıktan sonra gövdede oluşan yumrular; budak. [DS] **9.** *{ağız}* Ağaçtan meyve düşürmek için yapılmış çubuk. [DS] **10.** *{ağız}* (Bir) tutam. [DS] **11.** *{ağız} zf.* Deste deste; tutam tutam. [DS] ⊡ **çom çam,** *{eAT} Çam kütüğü; tomruk.*|| **çom çom,** *{ağız} Öbek öbek.* [DS]

çom[3], [çam > çom] *{ağız} is.* Çam. [DS]

çom[4], [çom] *{ağız} is.* Cansız hâle gelme. [DS]

çom[5], [çom] *{ağız} is.* Nazarlık. [DS]

çom[6], [çom] *{ağız} is.* Ceviz büyüklüğünde taş. [DS]

çoma[1], [çom-a] *{ağız} sf.* **1.** Toparlak; yuvarlak. **2.** Yumru. [DS]

çoma[2], [çom-a] *{ağız} is.* **1.** Lor peyniri. **2.** Bekletilen sütten yayıkla çıkarılan yağ. [DS]

çoma[3], [çom-a] *{ağız} is.* Ağız tarafı tamamen kırılmış testi. [DS]

çoma[4], [çom-a] *{ağız} is.* Yetim; öksüz. [DS]

çomaca, [çoma-ca] *{ağız} is.* Dövenin oku ile boyunduruğu birbirine bağlayan çivi şeklindeki aygıt. [DS]

çomaç, [çom+aş] *{ağız} is.* Yufka ekmeği içine peynir, kıyma konularak yapılan küçük dürüm. [DS]

çomaça, [çoma-ca] *{ağız} is.* → çomaca. [DS]

çomağ, [Erme. ts'maḫ] *{ağız} is. bot.* Ak çöpleme, *(Veratrum album).* [DS]

çomah¹, [çomak] *{ağız} is.* Çomak; sopa. [DS]

çomah², [çom+aş > çomah] *{ağız} is.* → çomaç.[DS]

çomah³, [çom-ak] *{ağız} is.* Küçük kulaklı keçi. [DS]

Çomak, [çomak] *{eT} is.* Müslüman. [DLT][KB] ⮺ **çomak eri,** *{eT} Müslüman olmayan Türklerin Müslümanlara verdiği isim.* [DLT]

çomak¹, **-ğı** [*eT.* çom-ak / Moğ. çomağ *(ucu topuzlu sopa)* چوماق چماق /] *is.* **1.** Ağacın budaklı yerinden yapılan iri ve yuvarlak başlı, kısa ve az kalınca değnek; asa; kamçı. *{eT} {eAT} (aynı)* [EUTS] [DLT] **2.** *{eAT} {OsT}* Ucu topuzlu değnek; gürz. **3.** Dayak cezası. ⮺ **çomak çekmek,** *Karşısındakine hakaret ve sövme anlamında işaret parmağı ile orta parmak arasına içerden baş parmağı sokup elini yumruk yaparak göstermek.*|| **çomak çomak,** *{ağız} Küme küme.* [DS]|| **çomak sokmak,** *Bir şeyin işleyişine engel olmak; tekerine çomak koymak.*

çomak², **-ğı** [Slav. çuma] *{ağız} is.* Çıban. [DS] ⮺ **çomak çıkası,** *{ağız} "Çıban çıksın" anlamında ilenme sözü.* [DS]

çomak³, **-ğı** [çom-uk > çom-ak] *{ağız} sf.* Kısa boylu; bodur. [DS]

çomak⁴, **-ğı** [çom-ak] *{ağız} is.* Kılçıksız, taneleri içli bir tür buğday. [DS]

çomak⁵, **-ğı** [çom-ak] *{ağız} is.* Sıkıca yumulmuş el; yumruk. [DS]

çomak⁶, **-ğı** [çom-ak] *{ağız} sf.* (Koyun ve keçi için) küçük kulaklı. [DS]

çomak⁷, **-ğı** [çom-ak] *{ağız} sf.* **1.** Kendini beğenen. **2.** Ukala; bilgiç. [DS] ⮺ **çomak çomak,** *{ağız} (Konuşmak için) bilgiçlik taslayarak; ukalaca.* [DS]

çomak⁸, **-ğı** [çom-ak] *{ağız} is.* Yığın; öbek. [DS]

çomakdar, [çomak + Far. -dār] *is.* Memluklarda, törenlerde hükümdarların sağ yanında yürüyen ve ellerinde çomak taşıyan köle.

çomaklama, [çomak-la-ma] *is.* Sopa ile vurma, dövmek işi.

çomaklamak, [çomak-la-mak] *gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* **1.** Çomak ile dövmek, vurmak. **2.** Atmak; fırlatmak.

çomalamak¹, [çoma-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Elbisenin kirli yerini el ile örtmek. [DS]

çomalamak², [çoma-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Bir şeyi atmak. [DS]

çomar¹, [çom *(top, topuz)* > çom-ar / Moğ. çomar *(köpek)* چومار] *is.* **1.** İri cins av ve çoban köpeği. **2.** Boynuzsuz koyun. *{OsT} (aynı)* **3.** *{ağız}* Büyük lokma. [DS] **4.** *{ağız}* Kuyruğu kısa ya da sonradan kesilmiş at, eşek ve katır. [DS]

çomar², [çom-ur / çom-ar] *{ağız} sf.* Kısa boylu; bodur. [DS]

çomar³, [çom-ar] *{ağız} is.* **1.** Yara üstündeki kabuk. **2.** Bir ağacın büyümeyip de mantar bağlamış dalı. [DS]

çomar⁴, [çom-ar] *is.* **1.** *argo.* İhtiyar çapkın. **2.** *argo.* Fedai; koruyucu; bodigard.

çomar⁵, [çom-ar] *{ağız} is.* **1.** Büyük lokma. **2.** Yufka ekmeğinin içine peynir veya kıyma konularak yapılmış dürüm. [DS]

çomar⁶, [çom-ar] *{ağız} is.* Burun. [DS]

çomarak, -ğı [çomar-ak] *{ağız} is.* Çoban yanaşması. [DS]

çomarlık, -ğı [çomar-lık] *{ağız} is.* Çobanaldatan kuşu. [DS]

çomarma, [çom *(küme)* > çom-ar-ma] *{ağız} is.* **1.** Büzülme, der top olma hâli ve eylemi. **2.** Yufka ekmeği dürümü. [DS]

çomarmak¹, [çom *(küme)* > çom-ar-mak] *{ağız} gçsz. f. [-ır]* Büzülmek, der top olmak. [DS]

çomarmak², [çom-ar-mak] *{ağız} gçsz. f. [-ır]* (Hakaret için kullanılır) büyüklük taslamak; kibirlenmek. [DS]

çomaşlamak, [çom-aş-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Bir bütün yufka ekmeğini kat kat dürmek. [DS]

çomaşmak, [çom *(küme)* > çom-aş-mak] *{ağız} işteş. f. [-ır]* Toplaşmak; birikmek; birleşmek. [DS]

çomat, [Ar. cumʿāt *(cemaat)*] *{ağız} is.* Herkesin getirdiği yemeği birleştirip beraber yemek. [DS]

çomata, [Ar. cumʿāt] *{ağız} is.* → çomat. [DS]

çombah, [çomak > çombaḫ] *{ağız} is.* Ucu topuzlu sopa. [DS]

çombala, [çomb-al-a] *{ağız} is.* Bir kâğıt oyunu. [DS]

çombalak, -ğı [çomb-al-ak] *{ağız} is.* Konuşkan. [DS]

çombaz, [çomb-az] *{ağız} is.* Yalnız tepede bırakılan bir tutam saç; perçem. [DS]

çomber, [Far. çenber] *{ağız} is.* Baş örtüsü; yemeni. [DS]

çomburmak, [çomb *(yans.)* > çomb-ur-mak] *{eT} gçsz. f. [-ur]* **1.** Suya girmek. **2.** Su birikintisi olan çukura düşmek.

çomcu, [çom-ça / çöm-çe] *{ağız} is.* Kepçe. [DS]

çomça, [çom *(yans.)* > çom-ça چمچه / چومچه] *{ağız} is.* **1.** Büyük ağaç kaşık; kepçe. *{eAT} (aynı)* **2.** Kırda su içmek için çamdan oyulmuş su kabı; çömçe. **3.** Sarımsak havanı. [DS] ⮺ **çomça balık,** *{ağız} Ayakları çıkmamış kurbağa yavrusu.* [DS]

çomçak, -ğı [çom-çak] *{ağız} is.* Susak; çömçe. [DS]

çomçe¹, [çöm-çe] *{ağız} is.* Kepçe. [DS]

çomçe², [çom-ça] *{ağız} is.* Küçük kazık. [DS]

çomçom, [çom+çom] *{ağız} is.* Kurbağa yavrusu. [DS]

çomçu, [çom-çu] *{ağız} is.* Kepçe. [DS]

çomçulamak, [çom-çu *(kepçe)* > çomçu-la-mak]

{ağız} gçl. f. [-r] [-l(u)-yor] Yufkayı kıvırarak küçük bir kürek yapıp yoğurt vb. yiyeceklere daldırmak; küreklemek; kepçelemek. [DS]

çomçur, [çom+çur] *{ağız} is.* Oluk. [DS]

çomguk, [çom-ğuk] *{eT} is. zool.* Ayağı ve başı kızıl, kanadında beyaz tüyler bulunan karga, *(Podiceps minor).*

çomılı, [çomī-lī / çomığlī] *(çomı:lı:) {eT} sf.* Sersem; bitkin. ⊡ **çumılı bolmak,** *Güneşten göz kararmak.* [DLT]

çomınmak, [çom *(yans.)* > çom-ın-mak] *{eT} dönşl. f. [-ur]* (Suya) dalmak. [Gabain] [EUTS]

çomka, [çom-ka] *{ağız} is.* Gaga. [DS]

çomlamak, [çom-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(u)-yor]* Biriktirmek; yığmak; toplamak. [DS]

çomlanmak, [çom-la-n-mak] *{ağız} edil. f. [-ır]* Biriktirilmek; yığılmak; toplanmak. [DS]

çomlu, [çom-lu] *{ağız} is.* (Tahta, kereste vb. için) budaklı. [DS]

çommak[1], [çom *(yans.)* > çom-mak / çöm-mek] *{eT} gçsz. f. [-ar]* **1.** Suya vb. şeye batmak; dalmak. [Gabain] [EUTS] [İKPÖy.] **2.** Suda yüzmek; suya dalarak yıkanmak.

çommak[2], [çom-mak] *gçsz. f. [-ar]* **1.** Ateşin karşısında toplanarak oturmak. **2.** *{ağız}* Çömelmek. [DS]

çomp, [çamp / çımp / çomp / çumb / çunb *(yans.)*] *is.* Sıvılar içinde meydana gelen çalkantılı hareketleri anlatan kök. [Zülfikar] *çomp-a-k*

çompak, -ğı [çomp *(yans.)* > çomp-ak] *{ağız} is.* Yayık kolu. [DS]

çompalamak, [çon ·-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* (Su, ayran, süt vb. için) bir kap içinde çalkalamak. [DS]

çompalanmak, [çomp *(yans.)* > çomp-a-la-n-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* (Kap içindeki sıvılar için) çalkalanmak. [DS]

çomra, [çom-ra] *{ağız} sf.* **1.** (Ağaç için) bodur kalmış. **2.** Maki. [DS]

çomruh, [çom-(u)r-uk > çomruḫ] *{ağız} is.* **1.** Tomruk. **2.** Kullanıla kullanıla eskimiş, yalnız sapı kalmış süpürge. [DS]

çomruk[1], **-ğu** [çom(u)r-uk > çomruk چمرق] *{ağız} is.* **1.** Tomruk. *{eAT} (aynı)* **2.** *{ağız}* Ağaç gövdesindeki yumru. [DS] **3.** Kurumaya yüz tutmuş bağ kütüğü. [DS]

çomruk[2], **-ğu** [çom-(u)r-uk] *{eAT} {ağız} is.* Güdükleşmiş süpürge. [DS]

çomruk[3], **-ğu** [çom-(u)r-uk] *{ağız} sf.* Sağır. [DS]

çomruk[4], **-ğu** [çom-(u)r-uk] *{ağız} is.* Diken ve diken gibi şeyler. [DS]

çomrumak, [çom *(yans.)* > çom-(u)r-u-mak > çomru-mak] *{ağız} gçl. f. [-r]* Bir ağacı dibinden kesmek. [DS]

çomruşmak, [çom-mak > çom-(u)r-uş-mak] *{eT} işteş. f. [-ur]* Birlikte suya dalmak.

çomşak, -ğı [çom-(u)ş-ak] *{ağız} is.* Yerden çıkan ağaç veya ot kökü. [DS]

çomtuk, -ğu [çom(u)t-uk] *{ağız} is.* Çok dallandırılmış asma. [DS]

çomturmak, [çom *(yans.)* > çom-tur-mak] *{eT} gçl. f. [-ur]* Suyun derinliklerine batırmak; daldırmak.

çomu, [çom-u] *{ağız} is.* Küçük kulaklı keçi, koyun. [DS]

çomuk[1], [çom-uk / çom-ğuk] *{eT}* → çomguk.

çomuk[2], [çom-u-k] *{ağız} is.* **1.** Küçük kulaklı koyun. **2.** Boynuzsuz koyun. [DS]

çomuk[3], **-ğu** [çom-uk] *{ağız} sf.* Bodur; bacaksız; kısa boylu. [DS]

çomul, [çom-ul] *{ağız} is.* Küçük kulaklı keçi veya koyun. [DS]

çomuluk, -ğu [çom-ul-uk] *{ağız} sf.* Yığın; yığılı; kümeli. [DS]

çomura, [çom-ur-mak > çom-ur-a] *{ağız} is.* Ağaçları kesmek için kullanılan büyük testere. [DS]

çomurmak[1], [çom-mak *(batmak)* > çom-ur-mak / çöm-ür-mek] *gçl. f. [-ur]* Suya batırmak; suya gömmek; [EUTS] [Gabain] [İKPÖy.]

çomurmak[2], [çom > çom-ur-mak] *{ağız} gçl. f. [-ur]* (Ağaç için) dibinden kesmek. [DS]

çomurmuş, [çom-mak *(batmak)* > çom-ur-muş] *{eT} is.* Sulu şeyleri almaya yarar kepçe. [EUTS] [Gabain]

çomurtmak, [çom-ur-t-mak] *gçl. f. [-ur]* **1.** Bir ağacın dallarını keserek tomruk hâline getirmek; yelemek. **2.** Bir adamın çoluğunu çocuğunu öldürerek tek başına bırakmak.

çomuşluk, [çom-mak *(batmak)* > çom-uş-luk] *{eT} is.* **1.** Yıkanma yeri. **2.** Ayakyolu; aptesane. [DLT]

çomuşmak, [çom-mak *(batmak)* > çom-uş-mak] *{eT} işteş. f. [-ur]* Birlikte suya dalmak; suya dalmakta yarış etmek.

çon[1], [çon] *{ağız} is.* Kalça; but. [DS] ⊡ **çon yarması,** *{ağız} Sığırların hastalıktan karınlarının şişmesi.* [DS]

çon[2], [çon] *{ağız} is.* Yanması güç ve budaklı kütük. [DS]

çon[3], [çon] *{ağız} is.* **1.** Ağaç uru. **2.** Dalsız budaksız ağaç gövdesi. **3.** Yarması güç ağaç kütüğü. **4.** Odun kütüğünde dalların birleşim yeri. [DS] ⊡ **çon yarması,** *{ağız} İri yarı, kaba saba adam.* [DS]

çon[4], [çon] *{ağız} is.* Yaranın üzerindeki kalın kabuk. [DS]

çon[5], [çon] *{ağız} sf.* Eli kolu sakat. [DS]

çon[6], [çon] *{ağız} is.* **1.** Sığırların sırtında olan bir hastalık. **2.** Hayvan vücudunda olan yumru; ur. **3.** Bir tür at ve eşek hastalığı. **4.** Hayvanlarda soğuk yüzünden oluşan bir hastalık; öküz zatürriesi. [DS]

çona[1], [çon-a] *{ağız} is.* Çoban yamağı. [DS]

çona[2], [çon-a] *{ağız}* *is.* Kalça; but. [DS]

çona[3], [çon-a] *{ağız}* *is.* Buzağının büyüğü; dana. [DS]

çona[4], [çon-a] *{ağız}* *is.* Beceriksiz. [DS]

çonata, [Far. çülapā] *{ağız}* *is.* Eli ayağı tutmayan; kötürüm. [DS]

çonay, [çona > çonay] *{ağız}* *is.* Çoban yamağı. [DS]

çonça, [çon-ça] *{ağız}* *is.* Sarımsak. [DS]

çonçom, [çom+çom > çonçom] *{ağız}* *zf.* Öbek öbek. [DS]

çonduk, -ğu [çom *(yans.)* > çom-(u)t-uk > çonduk] *{ağız}* *is.* **1.** Telleri dökülmüş süpürge. **2.** *sf.* Çopur. [DS]

çondul, [çom *(yans.)* > çom-du > çondul] *{ağız}* *sf.* (Kişi için) bacakları kısa olan. [DS]

çondur, [*eT.* *çand-mak *(caymak)* [Clauson] > çand-ır > çondur] *{ağız}* *sf.* **1.** Cılız. **2.** İyi nesilden olduğu hâlde sonradan melezleşen; çandır. [DS]

çong[1], [çoñ] *(çoñ)* *{eT}* *is.* Sol. [EUTS]

çong[2], [çoñ] *(çoñ)* *{eT}* *sf.* **1.** İri. **2.** (Et için) iri doğranmış.

çongalak, -ğı [çong-ala-k] *{ağız}* *is.* Sobaya girecek büyüklükte meşe kütüğü. [DS]

çongallı, [çong-al-lı] *{ağız}* *sf.* Dallı budaklı ağaç veya odun. [DS]

çongaşmak, [çok-uş-mak > çong-aş-mak] *{ağız}* *işteş f.* *[-ır]* Yığılışmak; toplaşmak; çokuşmak. [DS]

çongaz, [çong-az] *{ağız}* *is.* Dallı budaklı ağaç; odun. [DS]

conglaşmak, [çoñ-laş-mak] *(çoñlaşmak)* *{ağız}* *dönşl. f.* *[-ır]* Birikmek; toplanmak; yığılmak; çokuşmak. [DS]

çongu, [çong-u] *{ağız}* *is.* Geçit yeri. [DS]

çongurdeş, [çong-ur+deş ?] *{ağız}* *is.* Ağaca asılan salıncak; kolan salıncağı. [DS]

çongül, [çong-ül] *{ağız}* *is.* Küçük su birikintisi; gölcük. [DS]

çonk, [çong] *is.* Tibetlilerin pirinçten yaptıkları bir tür içki.

çonmak[1], [çon-mak] *{eAT}* *{ağız}* *dönşl. f.* *[-ar]* (Isınmak için) çömelmek; çökmek; dizlerini dikerek oturmak. [DS]

çonmak[2], [çon-mak] *{ağız}* *dönşl. f.* *[-ar]* Toplanmak; birikmek; yığılmak; çokuşmak. [DS]

çonmak[3], [çon-mak] *{ağız}* *gçl. f.* *[-ar]* Kakmak; vurmak. [DS]

çonoş, [Yun. tranos] *{ağız}* *is.* Mezarlıkta sandukanın üzerine konan ağaçlar; mezar tahtası. [DS]

çonraz, [çong-az > çonraz] *{ağız}* *sf.* **1.** Büyüyemeyen. **2.** *is.* Dallı budaklı ağaç kütüğü.[DS]

çonşurmak, [çon(u)ş-ur-mak] *{ağız}* *gçl. f.* *[-ur]* Herhangi bir şeyin parçalarını üst üste yığmak. [DS]

çont, [çont] *{ağız}* *is.* Felç; inme. [DS]

çontar, [çont-ar] *{ağız}* *is.* **1.** Çolak adam. **2.** Hurda. [DS]

çontmak, [*çot-mak > çont-mak] *{ağız}* *gçl. f.* *[-ar]* Ağaç dallarını kesmek. [DS]

çontu[1], [çont-u] *{ağız}* *is.* **1.** Kuzu çobanı. **2.** Çoban yamağı. [DS]

çontu[2], [çont-u] *{ağız}* *sf.* Kemikleri çıkmış; kuru. [DS]

çontu[3], [çont-u] *{ağız}* *is.* Çocukların oyunda kullandıkları değnek; çomak. [DS]

çontuk, -ğu [çont-uk] *{ağız}* *is.* Kör bir aygıtla kesilen ağaç parçası. [DS]

çontur, [çont-ur] *{ağız}* *sf.* **1.** Pürüzlü **2.** Eğri büğrü; kambur. [DS]

çonu, [çon-u] *{ağız}* *is.* **1.** But; kalça; havsala kemiği. **2.** Hayvan sağrısı. [DS]

çonur[1], [çöğ-ür > çonur] *{ağız}* *is.* Ağaç dalları üzerinde bulunan uzunca diken; çöğür. [DS]

çonur[2], [çöğür] *{ağız}* *is.* Dut ağacından yapılmış tek parçalı üç telli saz; çöğür. [DS]

çonuşmak, [çok-uş-mak] *{ağız}* *işteş. f.* *[-ur]* Çokuşmak. [DS]

çook, [çook] *{eT}* *ünl.* Amin.

çop, [Far. çūp چوب] *is.* **1.** *{ağız}* Ucu topuzlu değnek. [DS] **2.** *{OsT}* Kalın sopa.

çopar, [Çing. şopar > çopar] *{ağız}* *sf.* Haşarı; yaramaz. [DS]

çoplak[1], **-ğı** [çop-la-k] *{ağız}* *is.* İki tepe arasındaki dar ve çukur olan yer. [DS]

çoplak[2], **-ğı** [çop-la-k] *{ağız}* *is.* Ağaçtan yapılmış su kabı. [DS]

çoplan, [çop-la-n] *{ağız}* *is.* **1.** Su birikintisi. **2.** Girdap. **3.** İki tepe arasındaki dar ve çukur yer. [DS]

çopmak, [çap-mak > çop-mak] *{ağız}* *gçsz. f.* *[-ar]* Eğri büğrü koşmak. [DS]

çopra[1], [Yun. tsipura] *{ağız}* *is.* **1.** Balık kılçığı. **2.** Sık çalılık veya sazlık. [DS] ☐ **çopra balığı,** *zool.* *Uzun gövdeli, ağzının kenarları bıyıklı bir tatlı su balığı, (Cobitis).*

çopra[2], [çubra > çop-rā] *{eT}* *is.* Eski elbise. [DLT]

çopra[3], [Ar. şürba چوربه] *{eAT}* *is.* Çorba.

çopuk, -ğu [çop-uk ?] *{ağız}* *is.* Yemiş sepeti. [DS]

çopul, [çop *(yans.)* > çop-ul] *is.* **1.** Bostan sulamak için yağmur suyu biriktirilen çukur. **2.** *{ağız}* Su biriken yer. [DS]

çopur[1], [*eT.* çöpür *(keçi kılı)* > çop-ur] *{ağız}* Yün temizlendikten sonra geriye kalan kısım. [DS]

çopur, [Moğ. çoğur > çopur] *sf.* Yüzünde çiçek hastalığı izleri bulunan.

çopur[2], [çopur] *{ağız}* *is.* Ekşili et yemeği. [DS]

çopur[3], [çop-ur چوپر] *is.* **1.** Bir çeşit dağ sığırı; sığın. *{OsT}* *aynı).* **2.** Benekli antilop.

çopurina, [Lât. chrysophrys aurata] *(çopuri'na)* *is.* *zool.* İzmaritgillerden Akdeniz'de yaygın küçük, yaldızlı pulcuklarla kaplı, ön dişleri sivri, arka diş-

leri küt, eti lezzetli makbul bir balık, *(Chrysophrys aurata).*

çopurlaşma, [çopur-la-ş-ma] *is.* Çopur duruma gelmek işi.

çopurlaşmak, [çopur-la-ş-mak] *dönşl. f. [-ır]* Çopur duruma gelmek; çopur hâl almak.

çopurlaştırma, [çopur-la-ş-tır-ma] *is.* Çopur duruma getirmek işi.

çopurlaştırmak, [çopur-la-ş-tır-mak] *gçl. f. [-ır]* Çopur duruma getirmek.

çopurli, [çopur-lu] *{ağız} is.* Vücudunda çok miktarda kıl bulunan insan. [DS]

çopurluk, -ğu [çopur-luk] *is.* Çopur olma durumu.

çor[1], [çōr] *(ço:r) {eT} is.* Cinsel organı bitişik olan kadın. [DS]

çor[2], [çor / çur] *{eT} is.* Yüksek bir unvan ve rütbe. [EUTS] [Gabain] [Tekin] [ETY] ⊡ **çor çocuk,** *{ağız} 1. Çoluk çocuk. 2. Çocuk gibi davranan.* [DS]|| **çor çoluk,** *{ağız} Çoluk çocuk.* [DS]

çor[3], [çor] *{eT} is.* Eski Türk inancına göre insan bedeninin dışında fakat insanla beraber bulunan ve insanın hasta olmasına sebep olan bir tür kötü ruh; cin.

çor[4], [Erme. ç'or] *{ağız} is.* **1.** Hastalık; dert; keder. **2.** Sığır vebası. **3.** Ağaçlarda görülen bir hastalık. **4.** İspanyol nezlesi. **5.** Bir çeşit üzüm hastalığı. [DS] ⊡ **çor getirmek,** *{ağız} (Ağaç için) kurumasına sebep olan urlar oluşmak.* [DS]|| **çor tutmak,** *{ağız} Nezle olmak.* [DS]|| **çoru dutmak** (tutmak), *{ağız} Delirmek.* [DS]|| **çoru tutmak,** *{ağız} Sarası tutmak.* [DS]

çor[5], [Far. şōr] *{ağız} is.* **1.** Tuz. **2.** Tuzlu toprak; kısır, verimsiz toprak; mahsul vermeyen toprak. **3.** Kötü ahlak sahibi. **4.** Yayık yapmakta kullanılan derinin tüylerinin dökülmesi için içine yatırıldığı çok tuzlu yoğurt. **5.** Sıcaktan hastalanan hayvanlara içirilen yoğurt, su, sirke ve sarımsak karışımı. **6.** *sf.* Çok tuzlu. **7.** Zehir gibi; çok acı. [DS]

çor[6], [çor] *{ağız} is.* Sarılgan bitki. [DLT]

çor[7], [çor] *{ağız} is.* **1.** Konuşma; söz. **2.** Kötü söz; küfür, acı konuşma. [DS]

çor[8], [çor] *{ağız} sf.* (Kişi için) kötü huylu. [DS]

çor[9], [çor] *{ağız} is.* Merak; heves. [DS]

çor[10], [çor] *{ağız} is.* Ölü evine giden yemek. [DS]

çor[11], [çor] *{ağız} is.* Ağzın eğriliği. [DS]

çor[12], [çor] *{ağız} is.* **1.** Çam kabuğu. **2.** Yulaf sapı. [DS] ⊡ **çor çöp,** *{ağız} Küçük çöp; kırıntı.* [DS]

çora[1], [Far. şūra] *{ağız} is.* **1.** Tuz. **2.** Çamaşır yıkamakta kullanılan bir tür toprak. [DS]

çora[2], [Far. şūrba => çora] *{ağız}* is. **1.** Çorba. **2.** Her türlü yemek. [DS]

Çorabaş, [çor-a+baş] *is.* Eski Türk inancında yer alan, doksan koyun derisinden kürkü, seksen koyun derisinden börkü olduğuna inanılan kötü ruhlardan birisi.

çorağlan, [çorak-lan] *{ağız} is.* Çorak yer. [DS]

çorah, [çorak] *{ağız} sf.* Tuzlu. [DS]

çorak, -ğı [Far. şōr *(tuz)* > Ar. şūrac] *sf.* **1.** (Toprak için) verimsiz, bitki yetişmeyen. **2.** (Su için) acı, içilmez. **3.** *is.* Acı su; tuzlu su. **4.** Bir tür killi toprak. **5.** Toprağın üzerinde birikmiş bulunan potaslı tuz. **6.** Bitkilere elverişli olmayan toprak. **7.** *{eT} is.* Susuz ve tuzlu yer; çorak yer; çöl. [Tekin] [ETY] **8.** *{ağız}* Toprak damlara çekilen su geçirmez tuzlu çamur veya toprak. [DS]

çorakçılık, -ğı [çorak-çı-lık] *{ağız} is.* Topraktan kaynatıp süzme yolu ile güherçile çıkarma işi. [DS]

çoraklanmak, [çor-ak-la-n-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* (Göz için) çapaklanmak. [DS]

çoraklaşma, [çorak-la-ş-ma] *is.* Çorak hâle gelmek işi.

çoraklaşmak, [çorak-la-ş-mak] *dönşl. f. [-ır]* Çorak hâle gelmek.

çoraklaştırma, [çorak-la-ş-tır-ma] *is.* Çorak hâle getirmek işi.

çoraklaştırmak, [çorak-la-ş-tır-mak] *gçl. f. [-ır]* Çorak hâle getirmek.

çoraklık, -ğı [çorak-lık] *is.* Çorak olma durumu.

çoral[1], [çor-al] *{ağız} is.* **1.** Yabani zeytin ağacı. **2.** Bodur ağaç. **3.** Ahlat dikeni. [DS]

çoral[2], [çor-al] *{ağız} is.* Birbirine bitişik ve bir arada çıkmış şeyler. [DS]

çoral[3], [çor-al] *{ağız} is.* Çopur. [DS]

çoralamak[1], [çora-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Yaptığı suçu başkasına yüklemek. [DS]

çoralamak[2], [çora-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Ezip büzmek; harap etmek. [DS]

çoralanmak, [çora-la-n-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* (Fidan için) kökünden filiz vermek. [DS]

çorallamak, [çoral-la-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(ı)-yor]* (Ağaç için) üst dalları kurumak. [DS]

çorallanmak, [çoral-la-n-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* (Ağaç için) etrafına dal salıp bodur kalmak. [DS]

çorallı, [çoral-lı] *{ağız} sf.* **1.** (Ağaç için) dallı budaklı. **2.** *mecaz.* karışık; dolaşık. [DS]

çoramık[1], **-ğı** [çor-a-mık] *{ağız} is.* Deveci yamağı; çoban yamağı. [DS]

çoramık[2], **-ğı** [çor-a-mık] *{ağız} is.* Göçden, hastalık dolayısı ile akan su. [DS]

çoran, [çor-an] *{ağız} is.* Tuzlu toprak; çorak. [DS]

çorana, [Erme. c'oroc'k ? > çoran-a] *{ağız} is.* Üç dört öküzle çekilen yük. [DS]

çorap, -bı [Ar. cūrab / Far. gürāb] *is.* Ayağa giyilen örme giyecek. ⊡ **çorabı kaçmak,** *(Çorabın tellerinden biri ve birkaçı) uzunlamasına kopmak, seyrelmek.*|| **çorap bağı,** *Uzun çorapların düşmemesi için bacağa takılan bağ.*|| **çorap çivisi,** *{ağız} Çorap şişi.* [DS]|| **çorap örmek,** *1. Elde şişlerle çorap üretmek. 2. mecaz. Birine kötülük etmek; başına iş*

açmak.|| **çorap söküğü gibi,** *Olayların birbirine bağlı ve dizili olarak gitmesi durumu.*|| **çorap şişi,** *Çorap örmeye mahsus ince kısa şiş.*

çorapçı, [çorap-çı] *is.* **1.** Çorap imal eden veya satan kimse. **2.** Çorap satılan dükkân.

çorapçılık, -ğı [çorap-çı-lık] *is.* Çorap imal etme ve satma işi.

çoraplı, [çorap-lı] *sf.* Çorabı olan veya çorabını giymiş bulunan.

çorapsız, [çorap-sız] *sf.* Çorabı olmayan veya çorabını giymemiş olan.

çorar, [çor-a-r] *{ağız} is.* Kesilmiş ağacın kökünden çıkan filiz. [DS]

çoraş[1], [çor-a-ş / çora+iş] *{ağız} is.* Baştan savma yapılan iş; gelişigüzel iş. [DS]

çoraş[2], [çor-aş] *{ağız} is.* Nemden çürüme. [DS]

çoraş[3], [Erme. c'oroc'k] *{ağız} is.* **1.** Üç çift öküz ile bir pulluk takımına verilen ad. **2.** Kağnı ve arabalarda bir çift öküzün önüne koşulan ikinci çift öküz. [DS]

çoratan, [çor-t-an / çora-t-an] *{ağız} is.* Pınar veya damdan su akıtan teneke vb. oluk. [DS]

çoraybe, [Rom. çoraibe] *is. argo.* Sperma; meni; döl.

çoraz, [çor-az] *{ağız} is.* Ağaç uru. ⊡ **çoraz bağlamak,** *{ağız} (Sebze ve meyve dalları için) ur oluşmak.*[DS]

çorazlamak, [çor-az-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Binaları kireç ve çamurla sıvamak. [DS]

çorba[1], [Ar. şūrbā *(kaynamış et suyu)*] *is.* Değişik malzemelerden yapılan, sıcak olarak içilen sulu yiyecek. ⊡ **çorba ayağı,** *{ağız} Madenî çorba tası.* [DS]|| **çorba çöpleyen,** *{ağız} Ev işlerinde sık sık hanımların işlerine karışan erkek.* [DS]|| **çorbada tuzu bulunmak,** *Bir işte az da olsa katkısı bulunmak.*|| **çorba etmek,** *Bir şeyi karıştırmak; becerememek.*|| **çorba gibi,** *1. (Yemek için) suyu aşırı fazla. 2. (İş, durum, nesne vb. için) karmakarışık; içinden çıkılamaz durumda.*|| **çorba içmeye çağırmak,** *Yemeğe davet etmek.*|| **çorba kâsesi,** *Çorba konulan dar fakat derince tabak.*|| **çorba kaşığı,** *Yemek kaşığı.*|| **çorba olmak,** *Karışmak; içinden çıkılmaz hâl almak.*|| **çorba parası,** *Geçimini sağlayacak kazanç.*|| **çorba tabağı,** *Çorba konulan dar ve derince tabak.*|| **çorbaya dönmek,** *İçinden çıkılamayacak kadar karışmak.*

çorba[2], [Moğ. çurpa] *{eT} is.* Yaban domuzu yavrusu; çurpa. [Nevâyî]

çorbacı, [çorba-cı] *is.* **1.** Çorba pişirip satan kişi veya bu kişinin dükkânı. **2.** Hıristiyan toplumlarmın önde gelenlerine verilen isim. **3.** Tayfaların gemi sahipleri için kullandıkları hitap. **4.** *argo.* Patron. **5.** *{ağız}* Tüccar. [DS] **6.** *{ağız}* Ev hanımı; kadın. [DS] **7.** Yeniçeri kuruluşlarında birlik komutanı. ⊡ **çorbacı keçesi,** *tar. Yeniçeri ocağı subaylarının başlarına giydikleri, etrafı sırmalı ve ipekle işlenmiş yüksek külah; börk.*|| **çorbacı üsküfü,** *tar. Yeniçeri ocağı subayları olan çorbacıların giydiği özel bir başlık; yaya başı keçesi.*|| **çorbacı yamağı,** *tar. Küçük rütbeli yeniçeri ocağı subayı.*

çorbacılık, -ğı [çorba-cı-lık] *is.* Çorbacının yaptığı iş ve meslek.

çorbalık, -ğı [çorba-lık] *sf.* **1.** (Yiyecek için) çorba yapmaya uygun. **2.** *is.* İçine çorba konulan kap.

çorçil, [İng. Sir Winston Churchill *(İng. devlet adamı)*] *is.* → çörçil.

çorçünlemek, [çor-çü-n-le-mek ?] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(i)-yor]* İhtiyarlamak. [DS]

çordasız, [çorda-sız] *{ağız} sf.* Zayıf; cılız; çelimsiz. [DS]

çordik, -ği [çör-t-ük] *{ağız} is. bot.* **1.** Tarhana otu; çörtük, *(Echinophora anatolica)* **2.** Bir tür küçük armut. [DS]

çorduk, -ğu [çör-t-ük] *{ağız} is.* Bir tür küçük armut. [DS]

çorez, [çor-az] *{ağız} is.* Küçük kalmış hindi. [DS]

çorhala, [? çorḫala] *{ağız} is. bot.* Pazı. [DS]

çorhatma, [çork-a-t-ma > çorḫatma] *{ağız} is.* Mısır veya buğday haşlaması. [DS]

çoriş, [? çoriş] *{ağız} is.* Düğüne başkanlık eden kimse. [DS]

çork[1], [çork *(yans.)*] *is.* Emme, yutma sırasında ağızda çıkan ses; çorp.

çork[2], [cork / çork] *{ağız} is.* Kuluçka. [DS]

çork[3], [çork] *{ağız} is.* Tortu. [DS]

çorkuz, [çork-uz ?] *{ağız} is.* Bıçak. [DS]

çorlak, -ğı [çor-la-k] *{ağız} is.* Çorak yer. [DS]

çorlama, [çor-la-ma] *{ağız} is.* Derilerin kıllarını temizlemek için yapılan işlem. [DS]

çorlamak[1], [çor-la-mak] *gçsz. f. [-r] [-l(u)-yor]* **1.** Hastalık bulmak; bozulmak; kötülemek. **2.** *{ağız} mecaz.* Tükürdüğünü yalamak. [DS]

çorlamak[2], [çor-la-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(u)-yor]* Yemek yemek. [DS]

çorlan[1], [çor *(yans.)* > çor-la-n] *{ağız} is.* Küçük su birikintisi. [DS]

çorlan[2], [çor-la-mak > çor-la-n] *{ağız} ünl.* "Zıkkımlan; zıkkım ye" anlamında ilenç sözü. [DS]

çorlan[3], [çor-la-n] *{ağız} is.* Öksürük. [DS]

çorlanmak[1], [çor-la-n-mak] *{ağız} edil. f. [-ır]* Hastalanmak; dertlenmek. [DS]

çorlanmak[2], [çor-la-n-mak] *dönşl. f. [-ır]* Tuzlanmak.

çorlanmak[3], [çor-la-n-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* Kıvamına gelmek. [DS]

çorlu[1], [çor-lu جورلى] *{ağız} sf.* **1.** Hastalıklı; dertli; illetli. *{OsT} (aynı)* **2.** Akılsız; deli. **3.** Vücutça tam gelişmemiş, zayıf. **4.** (Kişi için) tuz veya toprak yiyen. **5.** *is.* Kışın uzaması yüzünden aç kalan hayvanların yakalandığı hastalık. [DS]

çorlu², [çor-lu] *{ağız} sf.* Tuzlu. ☞ **çorlu su,** *{ağız} Tuzlu su.* [DS]

çorlu³, [çor-lu] *{ağız} sf.* (Ağaç için) kurumaya yüz tutmuş; yaşlı. [DS]

çorlu⁴, [çor-lu] *{ağız} sf.* (Yer için) kirli; pis; süprüntülü. [DS]

çorlu⁵, [çor-lu] *{ağız} is.* El ile toplanamayan meyveleri zedelemeden toplamaya yarayan araç. [DS]

çorma, [çor-ma] *{ağız} is.* Bataklık yer. [DS]

çormak, [çor-mak] *{ağız} gçsz. f. [-ar]* Şımarmak; yüzsüzleşmek. [DS]

çorman, [çor-man] *sf.* Karışık.

çormuk, -ğu [çor-muk] *{ağız} is.* Bir tür ağaç kurdu. [DS]

çormuş, [çor-muş] *sf.* Kendini beğenen.

çornaşmak, [çor-(u)n-a-ş-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* Toplanmak. [DS]

çoros, [Erme. ç'oroç'k] *{ağız} is.* → çoroş. [DS]

çoroş, [Erme. ç'oroç'k] *{ağız} is.* Öküz kağnılarında bir çift öküze yardımcı olarak ön tarafa takılan ikinci çift öküz. [DS]

çorpa¹, [? çorpa] *{ağız} is.* Piliçlikten yeni çıkmış horoz. [DS]

çorpa², [Far. çūlapā => çorpa] *{OsT} is.* Topal.

çorpa³, [? çorpa] *is.* Domuz yavrusu.

çorpak, [çorp-ak] *is.* **1.** Küçük su birikintisi. **2.** Dağlarda taşlık, çetin ve geçilmesi güç yerler.

çorru, [çor-lu > çorru] *{ağız} sf.* Hileli. [DS]

çort, [Far. çurt *(uyuşukluk)*] *{ağız} sf.* **1.** (Yer için) dikenli ve taşlık. **2.** Kaba; görgüsüz; iş bilmez; uyuşuk. **3.** Bir tür at yürüyüşü; tırıs. [DS]

çortan, [şor / çor *(yans.)* > çor-t-an / Erme. çrortan] *{ağız} is.* Çeşme veya dam oluğu. [DS]

çorten, [çor-t-an] *{ağız} is.* → çortan. [DS]

çorti, [Erme. ç'ort't'u] *{ağız} is.* Lahana turşusu. [DS]

çortik, -ği [? çortik] *{ağız} is.* Kepçeye benzer su tası. [DS]

çortke, [Rus. çotki] *{ağız} is.* Hasap tahtası; toplama yapmayı öğreten alet; mihsap. [DS]

çortmuk, [çot-muk / çort-muk] *{ağız} is.* **1.** Budak. **2.** Kesilen ağacın toprakta kalan kök kısmı. **3.** Toprak altından çıkarılan dallı budaklı ağaç kütüğü. [DS]

çortu¹, [Erme. ç'ort't'u] *{ağız} is.* Turşu. [DS] ☞ **çortu aşı,** *{ağız} Lahana turşusu ve buğdayla yapılan çorba.* [DS]

çortu², [Far. dürdī] *{ağız} is.* Yağ tortusu. [DS]

çortu³, [çor-t-u] *{ağız} is.* Yabani ardıç ağacı. [DS]

çortuk¹, [çot-uk / çort-uk] *{ağız} is.* Küçük armut. [DS]

çortuk², [çor-t-uk] *{ağız} sf.* Ufak tefek. [DS]

çortuk³, **-ğu** [çört-ük / çort-uk] *{ağız} is.* Çeşme ya da dam suyunu akıtmakta kullanılan oluk. [DS]

çortum, [çor-t-um] *{ağız} is.* Dam veya çeşme oluğu. [DS]

çortun, [çor / şor *(yans.)* > çor-t-un] *{ağız} is.* **1.** Saçak oluğu. **2.** Çağlayan; şelale. [DS]

çortuti, [Erme. ç'ort't'u] *{ağız} is.* → çortutu. [DS]

çortutu, [Erme. ç'ort't'u] *{ağız} is.* Şalgam turşusu. [DS]

çortük, -ğü [çört-ük > çort-uk] *{ağız} is.* Yabani armut; ahlat. [DS]

çorum¹, [çor-um] *{ağız} is.* Sıcak havalı çukur yer. [DS]

çorum², [? çorum] *{ağız} is.* Soya fasulyesi. [DS]

çorup, [çor-um > çorup] *{ağız} is.* Toplantı. ☞ **çorup çakmak,** *{ağız} Toplanıp bir araya gelerek konuşmak.* [DS]

çoruş, [Erme. ç'oroç'k] *{ağız} is.* → çoroş. [DS]

çoruşmak, [buruş-mak / curuş-mak > çor *(hastalık)* > çor-uş-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ur]* **1.** Buruşmak; pörsümek. **2.** İhtiyarlamak [DS]

çorutmak, [çor-ut-mak] *{ağız} gçl. f. [-ur]* Doldurmak; yığmak. [DS]

çoruz, [Yun. tsiros => çoruz] *{ağız} sf.* (Kişi için) ince uzun boylu. [DS]

çoş, [çōş] *(ço:ş) {ağız} ünl.* Yük beygirini durdurmak için kullanılan ünlem. [DS]

çoşa, [koş-a > çoşa] *{ağız} is.* İki kanatlı pamuk kozası. [DS]

çoşak, -ğı [çağ-(ı)ş-ak > çoşak] *{ağız} is.* Kayalık, taşlık yer. [DS]

çoşarmak, [çoş-ar-mak] *{ağız} gçl. f. [-ır]* Bir şeyi abartarak anlatmak. [DS]

çoşdal, [? çoşdal] *{ağız} sf.* Kılıksız; kıyafeti düzensiz. [DS]

çoşga, [Rus. çoçka => çoşga] *{ağız} is.* → çoşka. [DS]

çoşka, [*eT.* çoçuk *(domuz yavrusu)* > Rus. çoçka > çoşka] *{ağız} is.* **1.** Domuz yavrusu. **2.** Müslümanların, İslam olmayan çocuklara verdiği ad. [DS]

çoşka, [? çoşka] *{ağız} sf.* Deli. [DS]

çoşme, [Far. çeşme => çoşme] *{ağız} is.* Çeşme. [DS]

çoşt, [çoşt] *{ağız} ünl.* Hayvan kovalama ünlemi. [DS]

çoştal, [? çoştal] *sf.* **1.** Çarpık bacaklı. **2.** Savak yürüyüşlü. **3.** *{ağız}* (Kadın için) kırıtarak yürüyen. [DS]

çoştar, [? çoştar] *{ağız} sf.* Her işe burnunu sokan. [DS]

çoştura, [Far. küştere => çoştura] *{ağız} is.* Ağaçları yontup, rendelemeye hazır hâle getirmekte kullanılan araç; arabacı bıçağı. [DS]

çoşur, [? çoşur] *{ağız} is.* Küçük meşelik. [DS]

çoşurmak, [çok-(u)ş-ur-mak > çōşur-mak] *{ağız} gçl. f. [-ur]* **1.** Üst üste koymak; yığmak. **2.** Toplamak. [DS]

çot¹, [çot / çöt] *{ağız} sf.* **1.** Karmakarışık; girift; çok karışık. **2.** Çok sık. [DS]

çot², [çot] *{ağız} sf.* **1.** (İnsan için) topal; sakat; çolak; kötürüm. **2.** (Hayvan için) bacağı eğri. **3.** Parmakları kısa ve küt olan. **4.** (Tırnak için) eğri uzayan. **5.**

(Çocuk için) beş yaşına kadar yürüyemeyen. **6.** Bodur; ufak tefek. [DS]

çot[3], [çift > çot] *{ağız} sf.* **1.** Çift. **2.** Ağaç dalının gövdeye bitiştiği yer. **3.** Ağaç dalı ile gövde arasında kalan kısım. [DS] ⊡ **çot başı,** *Yamaçların ayrıldığı yer.*|| **çot gelme,** *{ağız} (Beş taş oyununda) çift gelme.* [DS]

çot[4], [? çot] *{ağız} is.* Keser. [DS]

çot[5], [Rus. sçot *{ağız} is.* Bir bakkal veya tüccarın alacaklarını yazdığı defter; veresiye defteri. [DS]

çota[1], [? çota] *sf.* Eni boyundan geniş olan.

çota[2], [? çota] *{ağız} is.* Keser. [DS]

çotak[1], **-ğı** [çot-ak] *is.* **1.** Ağaç budağı; dalların gövdeye birleştiği yer. **2.** Kökleşmiş üzüm çubuğu. **3.** Kesilmiş ağacın kökünden toprak üstünde kalan kısmı. **4.** Yapraksız ve filizsiz ağaç dalı. **5.** Peynir süzmek için ağaç dallarından yapılmış süzgeç. **6.** İkisi bir arada yetişen meyve yemişi. **7.** Yeni yetişmiş nohudun ütülmüş hâli. **8.** Deremsi yer.

çotak[2], **-ğı** [çot-a-mak > çot-a-k / çol-ak] *{ağız} sf.* Çolak. [DS]

çotamak, [çot-a-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-t(u)-yor]* Ağaç dallarını gövdeden bir iki cm. kadar yukardan kesmek. [DS]

çotan, [çot-a-mak / çot > çot-an] *{ağız} is.* Dalı ile beraber koparılmış meyve topluluğu. [DS]

çotanak, -ğı, [çot-anak] *{ağız} is.* Üzerinde çatal fındıklar bulunan dal. [DS]

çotara[1], [Yun. tsotra / İt. ciotola] *{ağız} is.* Ağaçtan yapılma küçük su kabı. [DS]

çotara[2], [çot-a-mak > çot-a-r-a] *{ağız} is.* Çah çırpıdan yapılmış gölgelik. [DS]

çotgu, [Rus. çotki] *{ağız} is.* Eskiden hesap makinesi yerine kullanılan bir boncuklu aygıt. [DS]

çotira, [İt. tcotira] *(çoti'ra) is. zool.* Dikenli, sert pullu, kısa geniş, siyaha yakın esmer renkli bir balık türü; çütre balığı, *(Balistes capriscus)*.

çotiragiller, [çotra-gil-ler] *is. zool.* Örneği çotira balığı olan kemikli balıklar familyası.

çotku, [Rus. şçotka > Az. çotke] *{ağız} is.* Elbise fırçası. [DS]

çotlak, -ğı [çat-la-k > çot-la-k ?] *is.* Mısır patlağı.

çotmak, [çat-mak > çot-mak] *gçl. f. [-ar]* (Hayvan için) birbirine iple bağlamak.

çotmuk, -ğu [çot-muk] *is.* Ağaç budağı.

çotra, [Yun. tsotra / İt. ciotola / Bulg. çotura چوتره] *{OsT} is.* Ağaçtan yapılmış matara gibi kap.

çotralı, [çot-(u)r-a-lı] *{ağız} sf.* (Kişi için) kavgacı; aksi. [DS]

çotramık, -ğı [çot(u)r-a-mık] *{ağız} is.* Yarılamayan ağaç kütüğü. [DS]

çotruk, -ğu [çot(u)r-uk] *{ağız} sf.* Yüzünde çok fazla çiçek bozuğu olan. [DS]

çottu, [çot-tu] *sf.* Çopur.

çotturuk, -ğu [çöt-tür-ük > çot-tur-uk] *sf.* Kısa boylu; cüce.

çotuğaltı, [çot-uk+alt-ı] *{ağız} is.* Kaba arpa ekmeği. [DS]

çotuk, -ğu [çot-mak > çot-uk چوتوق] *{ağız} is.* **1.** Kesilmiş ağaç gövdesinin topraktan yukarda kalan kısmı. **2.** Asma hevengi; asma kütüğü. *{OsT} (aynı)* [Kamus] **3.** Su bardağı. **4.** Budaklı eğri ağaç. **5.** Şarap stoku. [DS] ⊡ **çotuk altı,** *{ağız} Bir tür çörek.* [DS]

çotul, [çot-mak > çot-ul] *{ağız} is.* **1.** Tepesi kesildiği için büyümeyen ağaç. **2.** Bir ağacın birkaç dala ayrıldığı yer. **3.** Pişirilmiş taze buğday veya nohut. **4.** Yaş veya hafif kurumuş nohudun dallarıyla beraber kurumuşu. **5.** Mısır. **6.** Herhangi bir şeyin dibi. [DS]

çotullamak, [çot-ul-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(u)-yor]* Bir ağacı büyük dallara ayrıldığı yerden kesmek. [DS]

çotulma, [çot-ul-ma] *{ağız} is.* Taştan yapılma yiyecek ambarı. [DS]

çotum, [çot-um] *{ağız} is.* Kalça. [DS] ⊡ **çotum çotum,** *{ağız} 1. Üst üste. 2. Top top; küme küme.* [DS]

çotur[1], [çot-ur] *sf.* **1.** *{ağız}* Yassı. [DS] **2.** *{eT}* Yassı burunlu. **3.** *{eT}* Kötü huylu. **4.** *{eT} {ağız}* (Kişi için) kısa boylu; ufak yapılı, sağlam ve kuvvetli. [DS] **5.** *{ağız}* Taş oluk. [DS]

çotur[2], [*eT.* çatır *(nişadır)* > çotur] *{ağız} sf.* **1.** Çamaşır kili. **2.** Kibrit. **3.** *sf.* Çorak; alkali. [DS]

çotur[3], [çot-mak > çot-ur] *{ağız} is.* Fundalık. [DS]

çotura, [çot-ur-a] *{ağız} is.* Esenlik, neşe ve sağlık. [DS]

çoturak, -ğı [çot-ur-ak] *{ağız} is.* Ağaç dallarının gövdelerden ayrıldığı yer. [DS]

çoturuk[1], **-ğu** [çot-ur-uk] *is.* **1.** Bağ çubuklarının dibine dikilen dallı budaklı ağaç; herek; diki. **2.** Yayık kolu.

çoturuk[2], **-ğu** [çot-ur-uk] *{ağız} sf.* (İnsan için) dişleri düzgün olmayan. [DS]

çoturum, [çot-ur-um] *{ağız} is.* Hiçbir tarafı genişlemeye elverişli olmayan toprak parçası. [DS]

çoturuz, [çot-ur-uz] *{ağız} is.* Büyüyememiş dal veya ağaç. [DS]

çovaç[1], [çöğ > çoğ-aç > çovaç] *{eT} is.* **1.** Şemsiye; güneşlik; çadır. **2.** Kağan çadırı.

çovaç[2], [*eT.* çöğ > çoğaç > çovaç] *{ağız} is.* **1.** Güneş; gün ışığı. **2.** Güneşli yer. **3.** *sf.* (Yer için) güneş vuran; hiç güneşi eksik olmayan; güneşe karşı olan. **4.** (Hava için) sıkıntılı; sıcak. [DS]

çovaçlanmak, [çovaç-la-n-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* Güneşlenmek.

çovaşlamak, [çovaş-la-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Güneşlemek. [DS]

çovaşmak, [çovaç-mak > çovaş-mak] *{ağız} gçsz. f. [-ır]* Güneşlemek. [DS]

çov-çov, [İng. chow-chow] *is.* Çin kökenli, aslanınkine benzer başı olan, dili ve diş etleri koyu mavi, tüylü bir köpek türü.

çovdürük, -ğü [çov-dur-uk] *{ağız} sf.* **1.** (İnsan için) yüzeysel düşünceli. **2.** Dikkatsiz; tedbirsiz. [DS]

çoveç, -ci [*eT.* çōg > çoğ-aç] *{ağız} is.* → çoğaç. [DS]

çoveş, [*eT.* çöğ > çoğaç] *{ağız} is.* → çoğaç. [DS]

çoveşlemek, [çoğaç-la-mak > çoveş-le-mek] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(i)-yor]* Güneşlemek. [DS]

çoveçlenmek, [çoğaç-la-n-mak > çoveç-le-n-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* Güneşlenmek. [DS]

çovlı, [Far. çāwlī => çōvlī] *(ço:vlı:) {eT} is.* Tutmaç süzgeci. [DLT]

çovşurmak, [çōğ > çoğ-(u)ş-ur-mak > çovşur-mak] *{ağız} gçl. f. [-ur]* Ateşi tutuşturmak. [DS]

çovür, [çöğür > çovür] *{ağız} is.* Ahlat ağacı. [DS]

çoyğel, [Far. çevgān => çevgel > çoyğel] *{ağız} sf.* Eğri büğrü. [DS]

çoyın, [çōd-ın] *(ço:dhın) {eT} is.* **1.** Saf bakır; bakır. [DLT] **2.** Tunç. ⊡ **çodın esiç,** *Bakır tencere.* [DLT]

çoynak, -ğı [çoy-(u)n-a-k] *is.* Çatal kök.

çoynamak[1], [çoy-(u)n-a-mak] *gçsz. f. [-r] [-n(u)-yor]* İnme inmek; felç olmak.

çoynamak[2], [çoy-(u)n-a-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-n(u)-yor]* Çok üşümek. [DS]

çoynaşık, -ğı [çoy-(u)n-a-ş-ık] *sf.* Uyuşuk.

çoynaşmak, [çoy-(u)n-a-ş-mak] *{ağız} işteş. f. [-ır]* Toplaşmak. [DS]

çoyuş, [çavuş > çoyuş] *{ağız} is.* Çavuş. [DS]

çoyür, [Çağ. çügür] *{ağız} is.* **1.** Ağaç dalları üzerinde bulunan uzun ve sert dikenler; çöğür. **2.** Böyle dikenleri bulunan herhangi bir ağaç. [DS]

çozama, [Yun. sızoma] *{ağız} is.* Çirkef. [DS]

çozulmak, [çoz-ul-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ur]* Defolmak. [DS]

çö, [çe / çö *(yans.)*] *is.* Şaşma ve ne söyleyeceğini bilememe durumlarını anlatan kök. [Zülfikar] *çö-çe-le-me*

çöb, [çōb] *(çö:b) {eT} is.* Tortu; çöküntü.

çöbben, [çöp-le-n > çöbben] *{ağız} is. folk.* Bir çocuk oyunu. [DS]

çöbek, -ği [çöb-ek] *{ağız} is.* Kökünden sakız çıkarılan bir ot. [DS]

çöbel, [? çöbel] *{ağız} is.* Köşe; uç. [DS]

çöbik, [çōb-ik] *(çö:bik) {eT} is.* **1.** Çöp; pislik. [EUTS] [Gabain] **2.** Bulanıklık; [EUTS] [Gabain] **3.** Boş şekil. [EUTS] [Gabain]

çöblik, -ği [*eT.* çōb-lik] *{eAT} is.* Çöplük.

çöbre, [Yun. tsipura] *{ağız} is.* Üzüm posası. [DS]

çöcce, [çöc-ce] *{ağız} is.* İnce ve küçük bazlama. [DS]

çöce, [Far. cūce] *{ağız} sf.* Bodur; kısa boylu; cüce. [DS]

çöç, [Çocuk d. çöç] *{ağız} is.* Ekmek. [DS]

çöççü, [çöç-çü] *{ağız} is.* Ekmek. [DS]

çöçe[1], [çöç-e] *{ağız} is.* İnce bazlama. [DS]

çöçe[2], [çöç-e] *{ağız} is.* **1.** Çok gezen kimse. **2.** Yeni yürüyen çocuk. [DS]

çöçe[3], [çöçe] *{ağız} is.* Yün veya kıl ipliği büken, çeviren iğ. [DS]

çöçe[4], [cü+cü > çöçe] *{ağız} is.* Civciv. [DS]

çöçelemek, [çö *(yans.)* > çöçe-le-mek] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(i)-yor]* **1.** Şaşalamak; apışmak. **2.** Dalgın dalgın, düşünceli düşünceli gezinmek. **3.** İş yapar görünmek; oyalanmak. [DS]

çöçelenmek, [çö *(yans.)* > çöçe-le-n-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* **1.** İş yapar görünmek; oyalanmak. **2.** Toplanmak; bir araya gelmek. [DS]

çöçeler, [çöçeler] *{ağız} is.* Sincap. [DS]

çöçen, [çöçe-n] *{ağız} sf.* Elinden iş gelmeyen; âciz. [DS]

çöçenlemek, [çöçen-le-mek] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(i)-yor]* Çok iltifat etmek; yaltaklanmak. [DS]

çöçik, -ği [çö-çik] *{ağız} is.* Eşek. [DS]

çöçö, [çö-çö] *{ağız} is.* Tay durma. ⊡ **çöç yapmak,** *{ağız} Tay durmak.* [DS]

çöçü[1], [çö-çü ?] *{ağız} is.* (Dövülmüş sığır eti ve bulgur karışımına soğan, biber konularak yapılan bir tür köfte. [DS]

çöçü[2], [cüce > çöçü] *{ağız} sf.* Kısa boylu; bodur. [DS]

çöçün, [çöçü-n] *{ağız} sf.* **1.** Kısa boylu; bodur. **2.** (Kişi için) bitkin; çökmüş. **3.** Sünepe; miskin. **4.** (Kişi için) çok gezen. [DS] ⊡ **çöçün itmek,** *{ağız} Gelişmesine, ilerlemesine engel olmak.* [DS]|| **çöçün olmak,** *{ağız} Her yandan sıkıştırılmak; arada kalmak.* [DS]

çödü, [çödü] *{ağız} sf.* Beceriksiz. [DS]

çödümek, [çöğ-dür-mek > çödü-mek] *{ağız} gçl. f. [-ür]* Fışkırtarak işemek. [DS]

çödürmek, [çöğ-dür-mek] *{ağız} gçl. f. [-ür]* Fışkırtarak işemek. [DS]

çödürük[1], **-gü** [çöğ-mek > çöğ-dür-ük] *(çö:dürük) {ağız} is.* Derme çatma ev. [DS]

çödürük[2], **-ğü** [çöğ-dür-ük] *{ağız} is.* Çiş. [DS]

çödürük[3], **-ğü** [çöğ-dür-ük] *{ağız} is.* Tahterevalli. [DS]

çöge, [Far. çūhā => çüge / çoğa / çuğa / çöge] *{eT} is.* → çüge.

çögen, [Far. çevgān] *{eT} is.* **1.** Atlı top oyunu; polo. [Nevâyî] **2.** Top oyununda topu çekmekte kullanılan ucu eğri sopa; çevgen. [DLT]

çögençi, [Far. çavgān => çögen-çi] *{eT} is.* Çevgân oyuncusu, ciritçi, atlı top oyuncusu. [Nevâyî]

çöğ, [çöğ] *{ağız} is.* **1.** Zirve. **2.** Kayalık yer. [DS]

çöğdürme, [çöğ-dür-me] *is.* Çöğme işini yaptırma eylemi.

çöğdürmek[1], [çöğ-dür-mek چوكدرمك] *gçl. f. [-ür]* **1.** İleri doğru fışkırtmak. *{OsT} (aynı)* **2.** *{ağız}* Sidiğine yarım daire çizdirecek şekilde ileri doğru fışkırtarak işemek. [DS]

çöğdürmek[2], [çöğ-dür-mek] *{ağız} gçl. f. [-ür]* **1.** Dayanma noktası ortada olan bir kaldıracın bir ucuna basarak diğer ucunu yukarı kaldırmak. **2.** Başını havaya kaldırmak. [DS]

çöğdürük, -ğü [çöğ-dür-ük] *{ağız} is.* Çiş. [DS]

çöğedurmak, [çöğ-e+dur-mak] *{ağız} gçsz. f. [-ur]* (Yeni yürümeye başlayan çocuk için) birkaç saniye ayakta durmak; tay durmak. [DS]

çöğelek, -ği [çök-el-ek > çöğel-ek] *{ağız} is.* Çökelek. ⧉ **çöğelek pışlak,** *{ağız} Lor; çökelek.* [DS]

çöğelezlenmek, [çöğel-ez-le-n-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* (Kişi için) boynu içeri çöküp, omuzları çıkarak kamburlaşmak. [DS]

çöğelli, [çöğel-li] *{ağız} sf.* Tamir olmayan. [DS]

çöğelmek, [çöğ-el-mek] *{ağız} gçsz. [-ir]* **1.** Otururken bir şeye dikkatlice bakmak için doğrulmak; kafasını kaldırıp bakmak. **2.** *mecaz.* Büyüklenmek; kurumlanmak. **3.** (Yılan için) çöreklenmiş hâlde iken bir şeyin üzerine atılmak üzere başını kaldırıp beline kadar dikelmek. [DS]

çöğeltmek, [çög-el-t-mek چوكلدمك] *{OsT} gçl. f. [-ir] [OsT -ür]* Yukarı kaldırmak.

çöğen[1], [Far. çevgān => çöğen چوكان] *{ağız} is.* **1.** Ucu eğri baston; çevgân. *{eAT} {OsT} (aynı)* **2.** Yüksek dalları eğmek için kullanılan ucu çatallı değnek. **3.** At üzerinde top ve ucu eğri bir sopa ile oynanan bir çeşit cirit oyunu. **4.** Su tenekesi taşımakta kullanılan ucu çengelli sopa. [DS]

çöğen[2], [çöğen] *{ağız} is.* Dibi yuvarlak, döküm pasta tenceresi. [DS]

çöğendeli, [çöğen-de-li] *{ağız} is.* Kabartmalı duvar. [DS]

çöğenek, -ği [çöğen-ek] *{ağız} is.* Ucu eğri baston. [DS]

çöğerten, [çöğ-er-t-en] *{ağız} is.* Su akıtılan teneke veya ağaç oluk. [DS]

çöğertmek, [çök-er-t-mek] *{ağız} gçl. f. [-ir]* Yaralayacak kadar vurmak; çok acıtmak. [DS]

çöğgen, [Far. çevgān => çöğgen] *{ağız} is.* Ucu eğri baston. [DS]

çöğlem, [çöğ-le-m] *{ağız} is.* Dam saçağı. [DS]

çöğlenmek, [çöğ-le-n-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* (Kişi için) bir yana doğru eğilmek; yamulmak. [DS]

çöğme, [çöğ-me] *is.* **1.** Aşağı doğru alçalarak gitmek eylemi. **2.** *{ağız}* Yıldız kayması. [DS]

çöğmek, [çöğ-mek] *{ağız} gçsz. f. [-er]* **1.** Aşağı doğru alçalarak ileri gitmek; eğik atışa benzer yol izlemek. **2.** Alçalmak; aşağı inmek. **3.** (Ekinler için) boy vermek; boylanmak. **4.** İşemek. **5.** Birdenbire ileri fırlamak. **6.** Otururken doğrulmak. **7.** (Yılan için) başını kaldırıp ileri atılmaya hazırlanmak. **8.** (Mandalar için) dövüşürken birbirine saldırmak üzere başlarını yukarı kaldırmak. **9.** Atlamak; zıplamak; hoplamak. **10.** (Hayvan için) arka ayakları üzerine kalkmak; şahlanmak. **11.** Çömelmek. **12.** Gururlanmak. [DS] ⧉ **çöğe durmak,** *{ağız}* → çöğedurmak. [DS]

çöğmel, [Far. çevgān => çöğmel] *{ağız} is.* Ucu eğri baston. [DS]

çöğmen[1], [çöğ-men] *{ağız} is.* Çoban evi. [DS] ⧉ **çöğmen çıkçık,** *{ağız} Tahterevalliye benzer iki tarafına binince dönen bir tür çocuk oyuncağı.* [DS]

çöğmen[2], [Far. çevgān => çöğmen] *{ağız} is.* Yüksek dalları veya otları çekmeye yarayan uçu çengelli ağaç. [DS]

çöğmen[3], [çöğ-men] *{ağız} is.* İçinden su akıtılan küçük oluk. [DS]

çöğneşik, -ği [çöğ-(ü)n-eş-ik] *{ağız} sf.* (Organ için) felç gelmiş; felçli; inmeli. [DS]

çöğör, [çöğür] *{ağız} is.* Kesilen buğday ve mısır saplarının toprakta kalan sivri kazıkları. [DS]

çöğneşmek, [çöğ-le-ş-mek] *{ağız} işteş. f. [-ir]* (El ve ayak için) hafifçe uyuşmak. [DS]

çöğre, [çöğ-(ü)r-e ?] *{ağız} is.* Çitlembik. [DS]

çöğtermek, [çök-(ü)t-er-mek] *{ağız} gçsz. f. [-ir]* Ayaklar üstüne oturacak şekilde çökmek; çömelmek. [DS]

çöğül, [çöğür > çöğül] *{ağız} is.* **1.** Sert diken. **2.** Yabani iğde dikeni. [DS]

çöğüncek, -ği [çöğ-ün-cek] *{ağız} is.* Dayanma noktası ortada olan kaldıraç; tahterevalli. [DS]

çöğünme, [çöğ-ün-me] *is.* İki taraf için zıt olarak kalkıp inmek işi.

çöğünmek, [çöğ-ün-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ür]* **1.** (Karşılıklı iki uç için) bir taraf kalkarken öbür taraf inmek. **2.** Sallanmak. [DS]

çöğür[1], [çöğ-ür چوكور]*{OsT} {ağız} is.* Kopuza benzer, mızrapla çalınan, kısa saplı bir telli saz. [DS] ⧉ **çöğür şairi,** *Saz şairi.*

çöğür[2], [çöğ-ür] *{ağız} is.* **1.** *{eAT}* Ağaç dikeni. **2.** Dikenli ağaçlar; çalı. *{eAT} (aynı)* **3.** *bot.* Maydanozgillerden dikenli bir bitki. **4.** Ahlat ağacı. **5.** Tohumdan yetişmiş, henüz aşılanmamış fidan. **6.** Buğday ve mısır anızı. [DS]

çöğür[3], [Lat. secuis / Yun. tsekuri] *{ağız} is.* Kazma. [DS]

çöğürcü, [çöğür-cü] *is.* Çöğür yapan veya çalan kimse.

çöğürdük, -ğü [çöğ-ür-d-ük] *{ağız} is.* Dikenli, güzel kokulu, turşu yapmakta kullanılan bir çeşit ot. [DS]

çöğürmek[1], [çöğ-mek > çöğ-ür-mek] *gçl. f. [-ür]* Kaldırmak; yükseltmek.

çöğürmek², [çöğ-ür-mek] *{ağız} gçl. f. [-ür]* Korkutmak; titretmek. [DS]

çöğürte, [çöğ-ür-t-e] *{ağız} is.* Su yolu. [DS]

çöğürtlen, [çöğ-mek > çöğ-ür-t-len] *{ağız} is.* Toprak damlı evlerde, damın suyunu akıtmaya yarayan ağaç oluk. [DS]

çöğürtmeç, -ci [çöğ-ür-t-meç / çöğürt-me + ağaç] *{ağız} is.* Gençleştirmek amacıyla tepesi kesilmiş ağaç. [DS]

çöhlemek, [çöh-le-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ü)-yor]* Gözle seçmek. [DS]

çöhnemek, [çöh-le-mek > çöhne-mek] *{ağız} gçsz. f. [-er] [-n(ü)-yor]* Üşümekten elleri büzüşmek. [DS]

çöhne, [? çöhre] *{ağız} is.* Çitlembik. [DS]

çöhür, [çöğ-ür > çöhür] *{ağız} is.* Dikenli ağaç; çöğür. [DS]

çöjmek, [*çōc-mek > çöj-mek / çēj-mek] *{eT} gçl. f. [-er]* Çözmek.

çöjtürmek, [çöj-tür-mek] *{eT} gçl. f. [-ür]* Çözdürmek.

çöjülmek, [çöj-mek / çöj-ül-mek] *edil. f. [-ür]* **1.** (İp için) gevşekken gerilmek. **2.** (İp için) uzamak; sünmek. [DLT]

çök¹, [çök-mek > çök] *{eT} ünl.* **1.** "Çökmek" eylemi emir kipi ikinci teklik kişi. **2.** *is.* Kağanların önünde saygı duruşu. [ETY] ⊟ **çök çök,** *Deveyi ıhtırmak için kullanılan söz.* [DLT]|| **çök etmek,** *{eAT} Çökmek.*|| **çök ettirmek,** *{eAT} Çökertmek; çöktürmek.*|| **çök gızı** (kızı), *{ağız} Oturduğu yerden hiç kalkmak istemeyen kimse.* [DS]|| **çök urmak,** *{eAT} 1. Diz çökmek. 2. Dize gelmek.*

çök², [çök] *{eT} ünl.* Tanrıya karşı hitap sözü. [ETY]

çökde, [çüg-de > çök-de] *{eT} is. anat.* → çökdi. [EUTS]

çökdi, [çüg-di > çök-di] *{eT} is. anat.* Kulağın altında "kafa baltası" denilen yer, *(processus mastoideus).* [DLT]

çöke¹, [çök-mek > çök-e] *{eT} is.* **1.** Çömelme; diz çökme. [EUTS] [Gabain] **2.** Kantar ya da terazinin oku. **3.** Balta sapı. **4.** Devenin göğsü.

çöke², [Lat. secuis / Erme. çkür / Yun. tsekhouri] *{ağız} is.* Küçük kazma veya kürek. [DS]

çökecik, -ği [çök-e-cik] *{ağız} is.* Kaymakta olan dağ veya toprak. [DS]

çökeğen, [çök-e-gen چوكاكن] *sf.* Her zaman çöken; çok çöken; *{OsT} (aynı).*

çökek¹, **-ği** [çök-ek چوكك] *{ağız} is.* **1.** Bataklık; sazlık. *{OsT} (aynı)* **2.** Çukur yer; çökmüş alan. **3.** Dağ ve tepelerin üzerindeki çukur alan. **4.** Tortu; çöküntü. *{OsT} (aynı)* **5.** Çadır yanında deve çöktürülen yer. **6.** *{eAT}* Çökülerek oturulan yer. **7.** *{OsT}* Tuz ve süt katılmış bir tür yoğurt; çökelek. **8.** Deve gübresi. [DS]

çökek², **-ği** [çök-ek] *{ağız} sf.* Yerde sürünen; kötürüm. [DS]

çökel¹, [çök-mek > çök-el / çökül چوكل] *is.* **1.** Taşan bir suyun çekildikten sonra bıraktığı kum, çakıl, mil, çamur. *{OsT} (aynı)* **2.** *jeol.* Tortul. **3.** *kim.* Çökelti.

çökel², [çök-el] *{ağız} is.* **1.** Hasta. **2.** Ölüm; yokluk. [DS]

çökel³, [çök-el] *{ağız} is.* Yahni; tas kebabı. [DS]

çökel⁴, [çök-el] *{ağız} is.* Haşhaş, susam gibi yağı çıkarılmış tohumların küspesi. [DS]

çökel⁵, [Yun. tzakelin] *{ağız} is.* Üvendirenin ucuna takılmış bulunan sıyırgı. [DS]

çökelek, -ği [çök-mek > çök-elek چكلك / چوكلك] *is.* **1.** Yağsız ayran kestirilerek yapılan bir tür peynir. **2.** Tortu; çöküntü. *{OsT} (aynı)*

çökelez, [çek-el-ez > çök-el-ez] *{ağız} is.* **1.** Sincap. **2.** Sansar. **3.** Erik ve kayısı zamkı. [DS]

çökelge, [çök-el-ge] *{ağız} is.* **1.** Ovalardaki büyük çöküntü alanları. **2.** Milli arazi. **3.** Batak ve çamurlu yer; balçık. [DS]

çökelik, -ği [çök-el-ik] *{ağız} is.* Çökelek. [DS]

çökelme, [çök-el-me] *is.* Ayrışarak dibe çökmek işi.

çökelmek¹, [çök-el-mek] *dönşl. f. [-ir]* **1.** (Bir eriyik içindeki tortul maddeler) ayraç yardımı ile dibe çökmek; teressüb etmek. **2.** *{ağız}* Ayaklar üzerine oturmak; çömelmek. [DS]

çökelmek¹, [çek-il-mek ? > çök-el-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* Kaçmak; gidivermek; çekilmek. [DS]

çökelti, [çök-el-ti] *is.* Çökelme eylemi sonucunda dibe çöken katı madde birikimi; rüsub.

çökeltme, [çök-el-t-me] *is.* Çökelme işini yaptırma eylemi.

çökeltmek, [çök-el-t-mek] *gçl. f. [-ir]* Çökelmeye uğratmak; çökelmesini sağlamak.

çökelük, -ğü [çök-el-ek] *{ağız} is.* Çökelek. [DS]

çökeren, [çök-er-en] *{ağız} is.* Kırlarda, dağlarda biten bir tür diken. [DS]

çökerilmek, [çök-er-il-mek چوكرلك] *{OsT} edil. f. [-ir]* Çökertilmek.

çökerme, [çök-er-me] *is.* **1.** Küllü suyun katı maddelerinin dibe çökmesini sağlama işi. **2.** Kestirilmiş ayranın çökmesini sağlama eylemi. **3.** *mecaz.* Yaşlanma; çökme.

çökermek¹, [çök-er-mek چوكرمك] *gçl. f. [-ir]* **1.** Çökertmek; çöktürmek; oturtmak; düşürmek; aşağı düşürmek. *{eT} {eAT} {OsT} {ağız} (aynı)* [Yüknekî] [DS] **2.** Küllü suyun katı maddelerinin dibe çökmesini sağlamak. **3.** Kestirilmiş ayranın çökmesini sağlamak.

çökermek², [çök-er-mek] *{ağız} gçsz. f. [-ir]* Yaşlanmak; çökmek. [DS]

çökermek³, [çök-er-mek] *{ağız} gçl.f. [-ir]* (Deve için) çöktürmek. [DS]

çökertilmek, [çök-er-t-il-mek] *edil. f. [-ir]* **1.** Çökertme eylemi uygulanmak. **2.** Çökertmek eylemine uğramak.

çökertme, [çök-er-t-me] *is.* **1.** Çökme işini yapma eylemi. **2.** Deniz dibine indirilerek balık geldiğinde dört ucundan tutularak kaldırılan balık ağı.

çökertmek, [çök-er-t-mek] *gçl. f. [-ir]* **1.** Çökmesine yol açmak; çöktürtmek. *{eT} (aynı)* **2.** (Askerî birlik için) bozmak; yenilgiye uğratmak. ⊡ **çökerdi komak,** *Aşağı düşürmek.*

çökeşmek[1], [çök-eş-mek] *{ağız} işteş. f. [-ir]* Cinsel ilişkide bulunmak. [DS]

çökeşmek[2], [çök-eş-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* Üşümek. [DS]

çöketmek. [çök-et-mek] *{ağız} gçl. f. [-ir]* Çöktürmek; oturtmak. [DS]

çökezmek, [çök-ez-mek] *{ağız} gçsz. f. [-ir]* Fenalık gelmek. [DS]

çökiç, -ci [çök-iç] *{ağız} is.* Çekiç. [DS]

çökilek, -ği [çök-el-ek] *{ağız} is.* Çökelek. [DS]

çökitmek, [çök-it-mek] *{eT} gçl. f. [-ür]* **1.** Çöktürmek. [Gabain] **2.** Diz üzerine çöktürmek; dize getirtmek. [EUTS] [KB]

çökkün, [çök-kün] *sf.* **1.** Çökmüş olan. **2.** Bedenî, fikrî ve ruhi bakımdan gücü azalmış; hâlsiz; perişan. **3.** Canı sıkkın; meyus.

çökkünleşme, [çök-kün-le-ş-me] *is.* Çökkün hâle gelmek işi.

çökkünleşmek, [çök-kün-le-ş-mek] *dönşl. f. [-ir]* Çökkün hâle gelmek.

çökkünlük, -ğü [çök-kün-lük] *is.* Çökkün olma durumu; perişanlık; hâlsizlik.

çöklek, -ği [çöğ-le-k > çök-le-k] *{ağız} is.* Dam ya da çeşmelerde su akıtmakta kullanılan küçük oluk. [DS]

çöklem, [çöğ-le-m > çök-le-m] *{ağız} is.* → çöklek. [DS]

çöklemek, [çök-le-mek] *{eT} gçsz. f. [-r]* Çökmek. [EUTS]

çökleng, [çöğ-le-ñ] *(çökleñ) {ağız} is.* → çöklek. [DS]

çöklenmek, [çök-le-n-mek] *{ağız} gçsz. f. [-ir]* Abanmak. [DS]

çöklez, [çök-le-z] *{ağız} is.* Hafif çökmüş yer; çöküntü. [DS]

çökme, [çök-me] *is.* **1.** Düzeyden aşağı inmek işi. **2.** *as.* Sol ayağını ileri atarak sağ dizini büküp sağ ayağın üzerine oturma.

çökmek, [*eT.* çök-mek] *gçsz. f. [-er]* **1.** *{eT}* Dizleri üstüne oturmak. [EUTS] **2.** *{eT}* (Tortu için) dibe oturmak; dibe inmek; dipte toplanmak; teressüp etmek. [DLT] **3.** (Yer veya düzey için) aşağı doğru inmek; göçmek. **4.** (Bina ve binanın kısımları için) yıkılmak; göçmek. **5.** *as.* Sol ayağını ileri atarak sağ dizini büküp sağ ayağın üzerine oturmak; çömelmek. **6.** (Yorgun ve hasta için) olduğu yere oturuvermek; birden oturmak. **7.** Hastalık ve yaşlılık gibi sebeplerle ruh ve beden gücünü yitirmek. **8.** *{ağız}* (Deve, sığır, at, eşek vb. hayvanlar için) bacaklarını katlayarak yere yerleşmek; olduğu yere yatmak. [DS] **9.** (Devlet ve askerî birlik için) gücü kalmamak; yıkılmak; parçalanmak; ortadan kalkmak. **10.** Bir şeyin başına oturmak. **11.** (Sis ve duman için) yeryüzünü kaplamak; yere inmek. **12.** Egemen olmak. **13.** İçine işlemek; yüreğine oturmak; yoğun hâlde birikmek. **14.** (Şakak, yanak, karın vb. için) içine çekilmek. **15.** (Çeşitli duygular için) basmak; içini kaplamak. **16.** Kabaca oturmak; ilişmek.

çökmen, [çök-men] *{ağız} is.* Kazma. [DS]

çöknek, [çök-(ü)n-ek] *{ağız} is.* İki dağ arasındaki çukurca arazi. [DS]

çökölöz, [çek-el-ez] *{ağız} is.* Sincap. [DS]

çöksek, [çuk-se-mek > çök-se-k] *{ağız} sf.* Çökük; alçak. [DS]

çöksü, [çök-sü چكسو] *{eAT} {OsT} is.* Bir şeyin kımıldamasını önlemek amacıyla üzerine konulan ağırlık; baskı; büyük çivi; mıh. [YE]

çökte, [çök-de] *{eT} is.* → çökde. [EUTS]

çöktürme, [çök-tür-me] *is.* Çökmesini sağlama eylemi. ⊡ **çöktürme havuzu,** *Pis suyun içindeki katı maddelerin dibe çökmesini sağlamak için özel olarak yapılmış havuz.*

çöktürmek, [çök-tür-mek] *gçl. f. [-ür]* **1.** Çökmesine yol açmak. *{eT} (aynı)* **2.** Çökmesini sağlamak; çökertmek. *{eT} (aynı)* **3.** *mecaz.* Mahvetmek, bozmak; yıkmak. **4.** *{eT}* (Maden için) ayırıp çöktürmek. [DLT]

çökü, [çök-i > çök-ü] *{ağız} is.* Baş örtüsü. [DS]

çöküç, -cü [çök-iç > çöküç] *{ağız} is.* Çekiç. [DS]

çöküg, [çök-üg] *{eT} sf.* Dizleri çökük; çökmüş. [EUTS]

çökük[1], **-ğü** [çök-ük] *{ağız} sf.* **1.** Çökmüş. **2.** Çukurlaşmış; çukur. **3.** İçeri doğru çekilmiş. **4.** *{eAT}* Çukur yer; alçak. [YE] [DS]

çökük[2], **-ğü** [çök-ük] *{ağız} is.* Tortu. [DS]

çöküklük, -ğü [çök-ük-lük] *is.* **1.** Çökük olma durumu. **2.** Çökük yer.

çökül, [çök-ül چوكل] *{eAT} is.* Taşkın su çekildikten sonra geride bıraktığı çamur; çökel.

çökülce, [çök-ül-ce] *{ağız} is.* Çiğdem. [DS]

çöküleg, -ği [çök-el-ek] *{ağız} is.* Çökelek. [DS]

çöküm, [çök-üm] *is.* Çökme biçimi; inhitat.

çökümek, [çök-ü-mek] *{ağız} gçsz. f. [-r]* Koşmak. [DS]

çökündür, [Far. çükündür] *{ağız} is.* Pancar. [DS]

çökündürük, -ğü [çök-ün-dür-ük] *{ağız} is.* Tortu. [DS]

çöküntü, [çök-ün-tü] *is.* **1.** Çökme. **2.** Çöken şeyden arta kalan; kalıntı. **3.** Çökme sonucu meydana ge-

len oyuk. **4.** *psikol.* Ruhen yıkılma; depresyon. **5.** Suyun veya bir sıvının dibine çöken şeyler. **6.** *mecaz.* Yüzün gençliğini ve tazeliğini kaybetmesi hâli. **7.** Mahvolma; perişanlık; bozulma.

çökür[1], [çöğ-ür > çökür] *{eT} is.* Ağaç dikeni; çalı; çöğür. [Nevâyî]

çökür[2], [çök-ür ?] *{ağız} is.* Ağacın kesiti. [DS]

çökür[3], [Yun. tsekuri] *{ağız} is.* Kazma. [DS]

çökürmek, [çök-ür-mek] *{eT} gçl. f. [-ür]* Çökermek; ıhtırmak; çökertmek. [DLT] [KB]

çökürtme, [çökert-me > çökürt-me] *{ağız} is.* Çökertme. [DS]

çöküş, [çök-üş] *is.* **1.** Çökmek eylemi ve biçimi. **2.** Yıkılma durumu. **3.** *mecaz.* Mahvolma. **4.** (Milletler, devletler ve medeniyetler için) gerileme, dağılma; yıkılmaya yüz tutma; son bulma.

çöküşme, [çök-üş-me] *is.* Bir şeyin başına toplanmak eylemi.

çöküşmek, [çök-üş-mek] *işteş. f. [-ür]* (Böcek vb. için) bir şeyin başına toplanmak; yığılmak; üşüşmek.

çöküt, [çök-mek > çök-üt] *{eT} sf.* **1.** Kısa; cüce. [DLT] **2.** *is.* Kısalık; cücelik. [KB]

çökütlük, [çök-mek > çök-üt-lük] *{eT} is.* Vücutça kısalık; cücelik. [DLT]

çökütmek, [çök-mek > çök-üt-mek] *{ağız} gçsz. f. [-ür]* **1.** Korkudan kaçırmak. **2.** *{eT}* Diz üzerine çöktürmek; dize getirmek. [EUTS] [DS]

çöl[1], [Moğ. çöl ?] *is.* **1.** Kumluk, susuz ve geniş arazi; sahra; step. *{eT} (aynı)* [Tekin] [ETY] **2.** Kurak yer. **3.** *{ağız}* Düz yer; ova. [DS] **4.** *{ağız}* Oturulan yer; yurt. [DS] **5.** *{ağız}* Tarlaların su biriken çimenli ve batak olan yerleri. [DS] **6.** *{ağız}* Sazlık yer. [DS] **7.** *{ağız}* Azıcık kazınca su çıkan yer ve buradan çıkan su. [DS] ⊡ **çöl çölistan,** *{OsT} Hiçbir şey yetişmeyen yer; tam çöl.*|| **çöl devesi,** *zool. Tek hörgüçlü deve.*|| **çöle dönmek,** *Bakımsız ve ağaçsız bir hâle gelmek.*|| **çöl gibi,** *Ağaçsız, ıssız ve kıraç.*|| **çöl incisi,** *{ağız} Serap.* [DS]|| **çöl koşarı,** *zool. Yarı kurak bölgelerde yaşayan yelveye benzer, uzun bacaklı, ayaklarının arasında perde bulunan kertenkele ve çöl böcekleri ile beslenen bir kuş, (Cursorius cursur).*|| **çöller bölgesi,** *Çöl niteliği taşıyan bölgeler.*|| **çöl tavuğu,** *zool. Yarı çöl bölgelerde yaşayan uzun gövdeli kısa ve çarpık bacaklı bir tür bağırtlak kuşu; kum bağırtlağı, (Ptorecles orientalis).*|| **çöl tilkisi,** *zool. İri kulaklı, uzun tüylü kalın postlu, kirli beyaz veya kum renginde bir tür tilki, (Fennecus zerda).*|| **çöl vaşağı,** *zool. Kedigillerden kula renkli ve kısa tüylü bir vaşak türü; İran vaşağı, (Felis caracal).*

çöl[2], [çöl چول] *{OsT} is.* Çör çöp.

çöl[3], [çöl] *{ağız} is.* Kaba etler; but; kalça. [DS]

çölaçöş, [? çölaçöş] *{ağız} is.* Pancar turşusu. [DS]

çölcül, [çöl-cül] *sf. biy.* (Bitki ve hayvan için) çöllerde yaşayan.

çölçöplük, -ğü [çör+çöp-lük] *{ağız} is.* Döküntü. [DS]

çöldebek, -ği [çör+tep-ek] *{ağız} sf.* Hastalıklı. [DS]

çöldek, -ği [çöld-ek] *{ağız} is.* Çeşme veya dam saçaklarından su akıtmakta kullanılan küçük oluk. [DS]

çöldurmak, [çöl+dur-mak] *{ağız} gçsz. f. [-ur]* (Aşık için) oyunda bek tarafına oturmak. [DS]

çöldür, [çöld-ür] *{ağız} is.* Ahlat kurusu. [DS]

çöldürgen, [çöğ-dür-gen > çöl-dür-gen] *{ağız} is.* Küçük bent. [DS]

çöldürmek, [çöğ-dür-mek] *{ağız} gçl. f. [-ür]* Fışkırtarak işemek. [DS]

çöleçöş, [? çöleçöş] *{ağız} is.* Pancar hoşafı. [DS]

çöleke, [çöl-ek-e] *{ağız} is.* Siyah renkli, eti yenen bir çöl kuşu. [DS]

çöleki, [çöğ-le-k-i ?] *{ağız} is.* Çeşme veya dam suyunu akıtmak için kullanılan küçük oluk. [DS]

çölemen[1], [çöle-men] *{ağız} is.* **1.** Taş parçası. **2.** Ekmek sacının altına konulan taş. [DS]

çölemen[2], [çöle-men] *{ağız} is.* Pazarlık. [DS]

çölen, [çört-en] *{ağız} is.* Çeşme veya dam suyunu akıtmak için kullanılan küçük oluk. [DS]

çölenmek, [çöle-n-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* Karnını doyurmak. [DS]

çölepe, [Far. çūl *(eğri)* + -pā *(ayak)* > çolapa / çölepe] *{ağız} sf.* **1.** Sersem; sünepe. **2.** Dağınık; pejmürde. [DS]

çölgü, [Bulg. çúlka] *{ağız} is.* Çorap. [DS]

çölig, [çöl-ig] *{eT} is.* Çöllü. [ETY]

çölik, -ği [çöl-ik] *{ağız} is.* Çöl halkı. [DS]

çölke, [Bulg. çúlka] *{ağız} is.* Çorap. [DS]

çölle[1], [çöl-le] *{ağız} is.* Su başı. [DS]

çölle[2], [çöl-le] *{ağız} sf.* (İnsan için) işsiz güçsüz; başıboş; serseri. [DS]

çöllem, [çöl-le-m] *{ağız} is.* Çeşme ve dam suyunu akıtmakta kullanılan küçük oluk. [DS]

çöllemek[1], [cil-le-mek > çöl-le-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ü)-yor]* Tarlayı ekmek. [DS]

çöllemek[2], [çöl-le-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ü)-yor]* Bitki örtüsü tahrip ederek ağaçlık yeri çöl hâline getirmek. [DS]

çöllemek[3], [çöl-le-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ü)-yor]* **1.** (Hayvan için) ekili tarlada otlamak. **2.** (Koyun için) çorak yerde otlamak. [DS]

çöllemek[4], [çöl-le-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ü)-yor]* Bozmak; mahvetmek; berbat etmek. [DS]

çöllemek[5], [çöl-le-mek] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(ü)-yor]* Fakirleşmek; yoksullaşmak. [DS]

çöllemek[6], [çöl-le-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ü)-yor]* Uykuda yatağını ıslatmak; işemek. [DS]

çöllen, [çöğ-mek > çöğ-le-n] *{ağız} is.* Çağlayan. [DS]

çöllenmek, [çöl-le-n-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* Şuraya buraya yatmak. [DS]

çölleşme, [çöl-le-ş-me] *is.* **1.** Çöl hâline gelmek işi. **2.** *coğ.* Yağışlı bir bölgenin iklimin kuraklaşması sebebiyle gittikçe çöl hâline gelmesi. **3.** Yarı kurak bir bölgenin bitki örtüsünün insan eliyle yok edilmesi sonucu toprağın fakirleşmesi.

çölleşmek, [çöl-le-ş-mek] *dönşl. f. [-ir]* (Arazi için) çöl hâline gelmek.

çölleştirme, [çöl-le-ş-tir-me] *is.* Çöl hâline getirmek işi.

çölleştirmek, [çöl-le-ş-tir-mek] *gçl. f. [-ir]* (Bir yeri, bir araziyi) çöl hâline getirmek.

çöllü[1], [çöl-lü] *sf.* Çölü olan; çöl bulunan.

çöllü[2], [çor-lu > çör-lü] *{ağız} sf.* (Kişi için) kısa boylu. [DS]

çöllük, -ğü [çöl-lük] *is.* Çöl olan yer; çöllerle kaplı alan.

çölme, [çel-me > çöl-me] *{ağız} is.* Baş ağrıdığı zaman alna bağlanan ince eşarp veya örtü gibi şeyler. [DS]

çölmek, -ği [çöñ-ek *(bakraç)* > çömlek > çölmek چولك] *{eAT} {OsT} is.* **1.** Çömlek. *{ağız} (aynı)* **2.** Bir tür bakır kap. [DS] 🗗 **çölmeğe urmak,** *{eAT} Çömleğe koymak; tencereye koymak.*|| **çölmek kaynatmak,** *{OsT} Fesat çıkarmak; bozgunculuk yapmak; tahrik etmek.*|| **çölmek urmak,** *{eAT} Yemek pişirmek üzere ocağa tencere koymak.*

çölmekçil, [çöl-mek-çil] *{ağız} is.* Kaya başlarında yaşayan kırmızı ve kahverengi tüylü, serçe büyüklüğünde bir tür kuş. [DS]

çölöçöş, [? çölöçöş] *{ağız} is.* **1.** Pancar hoşafı. **2.** Şalgam hoşafı. **3.** Yoğurtlu şeker pancarı yemeği. [DS]

çölpe, [Far. çūl *(eğri)* + -pā *(ayak)* > çolapa / çölepe / çölpe] *{ağız} sf.* **1.** Miskin; uyuşuk; beceriksiz. **2.** Saçma sapan konuşan. [DS]

çölpek, -ği [çolp-ak > çölp-ek] *{ağız} is.* Su biriken yer; çukur. [DS]

çölpeşik, -ği [Far. çūl-pā => çölepe > çölpe-ş-ik] *{ağız} sf.* **1.** Beceriksiz; miskin; uyuşuk. **2.** Dolaşık karışık. [DS]

çölpük, -ğü [çöp-lük > çölpük] *{ağız} is.* Çöplük. [DS]

çölt, [? çölt] *{ağız} sf.* Kaba; biçimsiz. [DS]

çölte[1], [çölte] *{ağız} is.* Balık dizilen çöp. [DS]

çölte[2], [Yun. tsekuri => çölte] *{ağız} is.* Küçük kazma. [DS]

çöltek, -ği [çölt-ek] *{ağız} is.* Gömlek. [DS]

çölten, [çört-en] *{ağız} is.* Çeşme ve damlardan su akıtmakta kullanılan küçük oluk. [DS]

çölü, [cülü > çölü] *{ağız} is.* Küçük kuşlar. [DS]

çölüg, [çöl-üg] *{eT} sf.* Yabancı. [Gabain]

çölük, -ğü [çöl-ük] *{ağız} is.* **1.** Odun kıymığı; yonga. **2.** Su kenarına dikilen ağaç. **3.** Çatıdaki ağaçların dışarıya taşan kısımları. **4.** Tomruk; kütük. [DS]

çölyak, [Fr. koliaque *(karın)*] *sf.* Karın boşluğu ile ilgili. 🗗 **çölyak atardamarı,** *anat. Diyaframın altında, pankreasın üst kıyısı hizasında aorttan çıkan büyük atardamar.*

çölyan, [? çölyan] *{ağız} is.* Çoban yıldızı; Zühre. [DS]

çöm[1], [çem / çım / çöm *(yans.)*] *is.* Köpek ve benzeri hayvanların havlamasını ve buna benzer sesler çıkarmayı anlatan kök. [Zülfikar] *çöm-kür-mek*

çöm[2], [çım / çim / çom / çöm / çum / çüm *(yans.)*] *is.* Suya girmeyi, yıkanmayı, suyu çalkalamayı ve bu sırada su sıçratmayı anlatan kök. [Zülfikar] *çöm-mek, çöm-çe, çöm-çe-k*

çöm[3], [çom / çöm] *{ağız} is.* **1.** Toplantı; birkaç kişinin bir arada bulunması. **2.** Demet. [DS]

çöm[4], [*eT.* çī > çım > çöm] *{ağız} is.* Çimenli ve nemli toprak. [DS]

çömbelmek, [çöm-el-mek > çömb-el-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* Çömelmek. [DS]

çömcü[1], [çöm-çe > çömcü] *{ağız} is.* Bir tür maşrapa. [DS]

çömcü[2], [çöm-çe] *{ağız} is.* Pekmezi beyazlatmak için kullanılan çomak. [DS]

çömçe[1], [com-mak *(çimmek, dalmak)* ? > Oğuz. / Kıpç. çöm-çe چمچه / چومچه] *{eAT} {ağız} is.* **1.** *{eT}* Büyük ağaç kaşık; kepçe. [DLT] **2.** Kaşık şekline getirilmiş yufka parçası. [DS] 🗗 **çömçe balığı,** *{ağız} Kurbağa yavrusu.* [DS]|| **çömçe gelin,** *{ağız} folk. Süpürgeden gelin yaparak çocuklar tarafından oynanan bir oyun.* [DS]

çömçe[2], [çöm-çe] *{ağız} is.* Küçük çocuk. [DS]

çömçek, -ği [Çağ. çöm-mek *(çimmek, dalmak)* > çöm-çek / çam *(çam ağacı)* > çam-ça > çamçak / çöm-çek] *{ağız} is.* **1.** Ağaçtan, özellikle de çamdan oyularak yapılmış yayvan su kabı; çapçak, çamçak. **2.** Ot kökü. [DS]

çömçelin, [çöm-çe+gelin => çömçēlin] *{ağız} is.* → çömçe gelin. [DS]

çömçöm[1], [çöm+çöm] *{ağız} is.* Bir çocuk oyunu. [DS] 🗗 **çöm çöm etmek,** *{ağız} Çömelmek.* [DS]

çömçöm[2], [çöm+çöm] *{ağız} is.* Süpürge otu. [DS]

çömçöm[3], [çöm+çöm] *{ağız} is.* Çömçe balığı. [DS] 🗗 **çömçöm balığı,** *{ağız}* → çömçe balığı. [DS]

çömçü, [Çağ. çöm-mek *(çimmek, dalmak)* > çöm-çe / çam *(çam ağacı)* > çam-ça / çömçü] *{ağız} is.* **1.** Toprak su kabı. **2.** Küçük çömlek; küpeç. **3.** Kepçe. **4.** Bakır su tası; maşrapa. **5.** *mecaz.* Küçük boylu kadın. [DS]

çöme[1], [çöm > çöm-e] *is.* Köy evlerinin gezinti yeri.

çöme[2], [çöm-e] *{ağız} is.* Sabana bulaşan toprakları temizlemek için üvendirenin ucuna takılan sıyırgaç. [DS]

çömedan, [çöm-mek > çömüt-en] *{ağız} sf.* **1.** (Kişi için) bacakları tutmayan; uyuşmuş olan. **2.** Çolak. [DS]

çömek[1]**, -ği** [çöm-mek > çöm-ek] *{ağız} is.* Çökerek oturulan yer; çömme yeri; kulübe. [DS]

çömek[2]**,** [çöm-mek > çö-mek] *{ağız} gçsz. f. [-r]* Çömelmek. [DS]

çömek[3]**, -ği** [? çömek] *{ağız} is.* Üvendirenin ucundaki sıyırgı. [DS]

çömek[4]**,** [çöğ-mek] *{ağız} gçsz. f. [-er]* Tay durmak. [DS]

çömelek, -ği [çömel-mek > çöm-el-ek] *{ağız} is.* **1.** Tavuk kolerası. **2.** *sf.* Bu hastalığa tutulmuş olan. **3.** Bacakları eğri olan. **4.** Çok oturan; tembel. **5.** Hafif ağrı; ince sızı. [DS] ⊟ **çömelek olmak,** *{ağız} (Hayvan için) dizleri kırılmak; ayağa kalkamamak.* [DS]

çömelemek, [çöm *(yans.)* > çöm-ele-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* El tezgâhında bez dokumak için ıslatılmış ipliği tokaçlayıp suyunu sıkmak. [DS]

çömelen, [çöm-el-en] *{ağız} is.* **1.** Tavuk kolerası. **2.** Sacın önüne konulan üç ayak; sac önü. **3.** Kılçıksız bir çeşit fasulye. **4.** *sf.* Çömelme işini yapan. **5.** (İnsan için) ayakları kalçaya kadar tutmayan. [DS] ⊟ **çömelen olmak,** *{ağız} Ayakları, kalçaya kadar tutmaz olmak.* [DS]

çömelez, [çöm-el-ez چوملاز] *{eAT} sf.* Kısık.

çömeli, [Çiğil. çümeli > çumalı] *{eT} is.* Karınca. [EUTS]

çömelik, -ği [çöm-el-mek > çöm-el-ik] *sf.* Çömelmiş vaziyette.

çömeliş, [çöm-el-iş] *is.* Çömelme eylemi veya biçimi.

çömelme, [çöm-el-me] *is.* Dizleri kırarak topuklar üzerine oturma eylemi.

çömelmek, [çöm-el-mek] *dönşl. f. [-ir]* Dizlerini bükerek topuklar üzerine oturmak.

çömelti, [çöm-el-ti] *is.* **1.** Bostan kulübesi. **2.** *{ağız}* Tarlada bekçinin durak ve gözetleme yeri. [DS] **3.** *{ağız}* Tarlada yığınların yanına yapılan küçük küme. [DS]

çömeltme, [çöm-el-t-me] *is.* Birinin çömelmesini sağlamak eylemi.

çömeltmek, [çöm-el-t-mek] *gçl. f. [-ir]* Birine çömelmek eylemini yaptırmak; çömelmesini sağlamak.

çömen[1]**,** [çöm-en / çim-gen] *{eT} {ağız} is.* Çimen. [DS]

çömen[2]**,** [çöm-en] *{ağız} sf.* Dizlerini bükerek ayak üzerine oturan. [DS]

çömen[3]**,** [çöm-en] *{ağız} is.* **1.** Yığıntı; demet. **2.** Ağaç dallarından yapılan kulübe. **3.** Çakıl taşlarından yapılan yığın. **4.** Bostan bekçileri için yapılan kulübe. [DS]

çömerük, [çim-er-ük > çöm-er-ük] *{eT} sf.* **1.** Gözü her zaman sulanan. **2.** Gözü az gören.

çömeşmek, [çöm-eş-mek] *{ağız} işteş. f. [-ir]* **1.** Başkaları ile bir araya gelip çökmek; birlikte çökmek. **2.** *dönşl. f.* Dizlerini dikip iki ayağı ve kıçını yere koyarak oturmak; çömelmek. [DS]

çömez, [Lat. comes *(yoldaş)* ? / çöm-mek *(çökmek, çömelmek)* > çöm-ez] *sf.* **1.** *{ağız}* Çok oturan; tembel. [DS] **2.** *{ağız}* Kısa boylu; küçük. [DS] **3.** *is.* Bir ustanın eğittiği ve onun yolundan giden kimse. **4.** Çırak. **5.** Eskiden medreselerde görecekleri öğrenim ücreti karşılığında hocanın işlerini gören öğrenci.

çömezlik, -ği [çömez-lik] *is.* Çömez olma durumu ve çömezin yaptığı iş, eğitim.

çömgen, [çöm *(yans.)* > çöm-gen] *{eT} sf.* Suya her zaman dalan. [DLT]

çömkürmek, [çöm *(yans.)* > çöm-kür-mek] *{ağız} gçsz. f. [-ür]* **1.** (Köpek için) havlayarak atılmak; çemkirmek. **2.** Karşı gelmek. [DS]

çömlek[1]**, -ği** [*eT.* çöñ-ek *(bakraç)* ? > çömlek [Räsänen]] *is.* **1.** Topraktan hazırlanan özel bir çamurdan yapılan ve pişirilerek sertleştirilen kap; toprak tencere. **2.** Aynı biçimde topraktan yapılmış her türlü kap kacak. ⊟ **çömlek çatlatan,** *{ağız} Bir tür gelincik.* [DS]|| **çömlek hesabı,** *Bilgisiz kişilerin yaptığı ve doğruluğundan emin olunmayan hesap işi.*|| **çömlek kebabı,** *mutf. Çömlekte pişirilen et yemeği.*|| **çömlek peyniri,** *mutf. Çömleğe konulduktan sonra toprağa gömülerek saklanan peynir.*

çömlek[2]**, -ği** [çöm-mek > çöm-(e)l-ek] *{ağız} sf.* Kısa boylu. [DS]

çömlekçi, [çömlek-çi] *is.* **1.** Çömlek veya bu tür kap kacak yapan veya satan kimse. **2.** *{ağız} zool.* → çömlekçi kuşu. [DS] ⊟ **çömlekçi kuşu,** *zool. Güney Amerika'da yaşayan, çamurdan iki gözlü bir fırına benzer biçimde yuva yapan bir ötücü kuş, (Furnarius rufus).*

çömlekçilik, -ği [çömlek-çi-lik] *is.* Çömlek yapma ve satma işi.

çömlekleme, [çömlek-le-me] *is.* Çömleğe koyup saklama eylemi.

çömleklemek, [çömlek-le-mek] *gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* (Yiyecek için) çömleğe koyup kapatarak saklamak.

çömlemek, [çöm-le-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ü)-yor]* Ürün dermek; toplamak. [DS]

çömmek[1]**,** [com-mak > çöm-mek] *{eT} gçsz. f. [-er]* Suya dalmak; çimmek. [DLT]

çömmek[2]**,** [çöm-mek] *{ağız} gçsz. f. [-er]* Dizlerini bükerek topuklar üzerine oturmak; çömelmek. [DS]

çömmen, [çöm-men] *is.* Küçük kulaklı keçi; çomak; çomu.

çömrü, [? çömrü] *{ağız} is.* Yoksul çiftçi. [DS]

çömrük[1]**, -ğü** [Erme. çermug] *{ağız} is.* Kaplıca. [DS]

çömrük[2], **-ğü** [çöm-(ü)r-ük] *{ağız} is.* Çalılık; fundalık. [DS]

çömtürmek, [com-dur-mak > çöm-tür-mek] *{eT} gçl. f. [-ür]* Suyun daha derinliğine daldırmak. [DLT]

çömüç, [Far. çamça => çömçe / çömüç] *{eT} is.* Kaşık.

çömüdmek, [çöm-üt-mek] *{ağız} gçsz. f. [-ür]* Çökmek; çömelmek. [DS]

çömülden, [çöm-ül-t-en] *{ağız} is.* Toprak sacayağı. [DS]

çömürmek, [com-ur-mak > çöm-ür-mek] *{eT} gçl. f. [-ür]* Suya batırmak; suya daldırmak; çomurmak. [EUTS] [Gabain] [İKPÖy.]

çömüş[1], [çöm-üş] *{eT} is.* Suya girerek yüzme, yıkanma; deniz banyosu.

çömüş[2], [çöm-üş] *{ağız} is.* Büyük ağaç kaşık; kepçe. [DS]

çömüşmek[1], [çöm-mek > çöm-üş-mek] *{eT} işteş. f. [-ür]* Birlikte suya dalmak; suya dalmakta yarış etmek.

çömüşmek[2], [cur-uş-mak > çömüş-mek] *{ağız} işteş. f. [-ür]* Buruşmak. [DS]

çömütmek, [çöm-mek > çöm-üt-mek] *{ağız} gçsz. f. [-ür]* Dizlerini dikip iki ayağı ve kıçını yere koyarak oturmak. [DS]

çön, [ço / çön] *{ağız} is.* Kalça; but. [DS] 🗗 **çön kuşu,** *{ağız} zool. Baykuş.* [DS]

çönbildik, -ği [çönb-il-dek] *{ağız} is. zool.* Serçe kadar bir küçük kuş. [DS]

çönçedönmez, [çömçe+dön-mez] *{ağız} sf.* Karmakarışık. [DS]

çöndermek, [Az. çön-mek > çön-der-mek] *gçl. f. [-ir]* Çevirmek; döndürmek.

çöndermeyh, [çönder-mek > çönder-meyh] *{ağız} gçl. f. [-ir]* Çevirmek. [DS]

çöndükmek, [çöm-üt-mek > çön(ü)d-ük-mek] *{ağız} gçl. f. [-ür]* Çömelmek. [DS]

çöndül, [çönd-ül] *{ağız} sf.* Kısa boylu; çömez. [DS]

çöndürmek[1], [çöm-(ü)d-ür-mek] *{ağız} gçsz. f. [-ür]* Çömelmek. [DS]

çöndürmek[2], [çön-dür-mek] *{ağız} gçl. f. [-ür]* **1.** Akıtmak. **2.** Fırlatmak.[DS]

çöne[1], [çön-e] *{ağız} is.* **1.** Çoban yamağı. **2.** Küçük çocuk. **3.** *sf.* Ufak tefek; kısa boylu; narin yapılı. **4.** Acemi; beceriksiz. [DS]

çöne[2], [çön-e] *{ağız} is.* Güneş çarpmasından oluşan hastalık. [DS]

çöneke, [çön-mek *(dönmek)* > çön-e-ke] *{ağız} sf.* **1.** Yorgun. **2.** (Bıçak veya kılıç için) keskinliğini yitirmiş; körelmiş. **3.** (Göz için) donuk; fersiz. [DS]

çönelmek, [çöm-el-mek > çön-el-mek] *{ağız} gçsz. f. [-ir]* Çömelmek. [DS]

çöneltmek[1], [çöğ-el-t-mek > çönelt-mek] *{ağız} gçl. f. [-ir]* Başını kaldırıp dik tutmak. [DS]

çöneltmek[2], [çön-el-t-mek] *{ağız} gçl. f. [-ir]* Yok etmek. [DS]

çönen, [? çönen] *{ağız} is.* El sepeti. [DS]

çönenme, [gönen-me > çönen-me] *{ağız} is.* İyi geçim; iyi yaşayış. [DS]

çönepe, [Far. çūla-pā] *{ağız} sf.* Beceriksiz; uyuşuk; sünepe. [DS]

çöneşmek, [çön-eş-mek] *dönşl. f. [-ir]* (El ve ayak için) uyuşmak.

çönetir, [çön-et-ir ?] *{ağız} sf.* Sakat. [DS]

çönge[1], [Az. çön-mek *(dönmek)* > çönge چونكه] *{eAT} {OsT} sf.* **1.** Gücünü yitirmiş. **2.** Görevini yapamaz duruma gelmiş. **3.** Zayıf. **4.** Küntleşmiş. **5.** (Alet için) keskinliğini kaybetmiş; körelmiş. [DK] **6.** (Göz için) zayıf, bulanık gören; fersiz. [DK] **7.** *{ağız}* Beceriksiz; uyuşuk. [DS] **8.** *{ağız}* Kısa boylu; bodur. [DS]

çönge[2], [çönge] *{ağız} is.* Yüzülmüş deride kalan et parçalarını sıyırmaya yarayan bıçak. [DS]

çönge[3], [çönge] *{ağız} is.* Başak toplamakta ayağa bağlanarak kullanılan çalı demeti. [DS]

çöngek, [çöñ-ek] *{eT} is.* Çömçe; kutu. [DLT]

çöngelik, [çönge-lik] *is.* Kesmezlik; künt olma durumu.

çöngelemek, [çönge-le-mek چونكلمك] *{OsT} gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* Zayıflatmak; gücünü kırmak; körletmek; çöngeltmek.

çöngelik, -ği [çönge-lik چونكه لك] *{OsT} is.* Kesmezlik; küntlük; körlük.

çöngellemek, [çöngel-le-mek] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(i)-yor]* Takatsizleşmek; beli bükülmek; hâlsizleşmek. [DS]

çöngelmek, [çönge-l-mek چونكلمك] *{eAT} {OsT} dönşl. f. [-ir]* **1.** Gücünü yitirmek. **2.** Görevini yapamaz duruma gelmek. **3.** Zayıflamak. **4.** Küntleşmek. **5.** (Diş için) kamaşmak. **6.** (Göz için) Fersiz kalmak; bulanık görmek; zayıflamak. [DK] **7.** (Bıçak için) körelmek; keskinliğini kaybetmek. [DK]

çöngeltmek, [çönge-l-t-mek چونكلتمك] *{OsT} gçl. f. [-ür]* Zayıflatmak; gücünü kırmak; körletmek.

çöngi, [çöng-e > çöng-i چونكى] *{eAT} sf.* Gücünü yitirmiş; görevini yapamaz duruma gelmiş; zayıf.

çöngül[1], [çök-el ? > çöng-ül] *{ağız} is.* Küçük bataklık veya çamurlu küçük göl. [DS]

çöngül[2], [çön-mek > çön-gü-l چونكل] *{OsT} sf.* Zayıf; kuvvetsiz. 🗗 **çöngül olmak,** *{eAT} Zayıflamak; gücü tükenmek.*

çöngül[3], [çöng-ül] *{ağız} is.* **1.** Kısa boylu ağaç. **2.** Ağaç kökü. [DS]

çönmek[1], [çön-mek / çöm-mek] *{ağız} dönşl. f. [-er]* **1.** (Kuyu, dere, deniz ve uçurum gibi yerler için)

dibine inmek. **2.** Çömelmek. **3.** (Tavşan için) iki ayakları üzerine oturmak. [DS]

çönmek[2], [Az. çön-mek] *{ağız} dönşl. f. [-er]* **1.** Dönmek; arkaya dönmek. **2.** *gçl. f.* Çevirmek. [DS]

çönmek[3], [çok-mak / çöğ-mek > çön-mek] *{ağız} gçl. f. [-er]* Başına çullanmak. [DS]

çönmek[4], [çöğ-mek] *{ağız} gçsz. f. [-er]* İşemek. [DS]

çönmek[5], [çön-mek] *{ağız} gçsz. f. [-er]* Birisine sığınmak. [DS]

çönt, [çönt / çont] *{ağız} sf.* **1.** İnmeli; felçli. **2.** Kaba saba; görgüsüz; iş bilmez. [DS]

çönte, [çönt-e] *sf.* Cüce, bücür.

çöntü[1], [çönt-ü] *{ağız} sf.* Beceriksiz. [DS]

çöntü[2], [çönt-ü] *{ağız} sf.* Kısa boylu; bodur. [DS]

çöntük[1], **-ğü** [çönt-ük] *{ağız} sf.* **1.** Dağınık; çapaçul. **2.** Kalender. [DS]

çöntük[2], **-ğü** [çönt-ük] *{ağız} is.* Dalı kırılmış ağaç. [DS]

çöntük[3], **-ğü** [çönt-ük] *{ağız} is.* Kısa boylu; bodur.[DS]

çöntür, [çönt-ür] *{ağız} sf.* Cüce; kısa boylu. [DS]

çönür, [çöğür > çönür] *{ağız} is.* **1.** Ahlat ağacının dikeni. **2.** Çalılık; fundalık. [DS]

çöör[1], [çöğür > çöör] *{ağız} is.* **1.** Buğday veya mısır anızı. **2.** Çalı kesildikten sonra yerde kalan kökü. **3.** Ahlat fidanı. [DS]

çöör[2], [çöğür] *{ağız} is. müz.* Çöğür. [DS]

çöp[1], [çöp] *{eT} is.* Şekil; biçim. [EUTS]

çöp[2], [*eT.* çōb *(şarap tortusu)* > çöp چوپ] *is.* **1.** Saman inceliğinde dal, sap veya tahta parçası. *{eT} (aynı)* [Gabain] **2.** Süprüntü, artık, atılacak şey. **3.** Üzüm gibi bazı meyveleri dala bağlayan ince sap. **4.** *{eT}* Şarap tortusu; her şeyin çöküntüsü; çökelti. [DLT] **5.** *{eT}* Tutmaç parçası. [DLT]. **6.** *{eAT}* İnceliği ve zayıflığı ile göze batan kol, bilek ve boyun. **7.** *{eAT}* (Olumsuz cümlede) çok küçük şey; önemsiz ve değersiz şey; kırıntı. **8.** *{ağız}* Kalın keten lifinden yapılan ip. [DS] ⊡ **çöp arabası,** *Süprüntülerin ve çöplerin taşındığı araba.*|| **çöp atlamaz,** *1. Hiçbir şeyi gözünden kaçırmayan titiz (kimse). 2. Ayrıntılarla uğraşmayı alışkanlık edinmiş kimse. 3. Çok meraklı.*|| **çöp ayırma,** *Üzüm tanelerini salkımdan ayırma işlemi.*|| **çöp bacası,** *Altta çöp deposundan başlayıp apartman boyunca düşey olarak açılan ve her katta çöp boşaltmak için bir kapak bulunan boşluk.*|| **çöp çekmek,** *Kura çekmek.*|| **çöp çep kişiler,** *Değersiz kişiler.* [DLT]|| **çöp çıkaran,** *Eskiden ev ve dükkânlarda biriken çöpleri toplayanlara verilen ad.*|| **çöp çorabı,** *{ağız} Taranan yün döküntüsünden yapılan çorap.* [DS]|| **çöp çör,** *{eAT} Çerçöp.*|| **çöpe dönmek,** *Zayıflıktan dolayı çok incelmek.*|| **çöpe saymamak,** *{eAT} Değer vermemek; çöp kadar değerli bulmamak.*|| **çöp gibi,** *Çok zayıf ve ince.*|| **çöpe saymamak,** *Çöp kadar değer vermemek.*|| **çöp kapan,** *1. Kızgın kor; ateş. 2. {OsT} Kehribar; ebonit.*|| **çöp kebabı,** *mutf. Patlıcan ve kuşbaşı eti ağaç çubuklara takmak suretiyle yapılan bir tür kebap.*|| **çöp kovası,** *Süprüntü ve atıkların toplandığı derin metal kap.*|| **çöp kutusu,** *Süprüntü ve atıkların içinde toplandığı plastik kap.*|| **çöp öğütme makinesi,** *İçine atılan çöpleri parçalayıp öğüterek su ile karıştırdıktan sonra pis su borusuna veya çöp bacasına boşaltan makine.*|| **çöp sepeti,** *Genellikle kâğıt türü atıkların toplandığı bir tür sepet.*|| **çöp suyu,** *{ağız} Pekmez yapılacak üzümün ilk şırası alındıktan sonra, posa üzerine biraz su ekleyerek tekrar sıkmak suretiyle çıkarılan ve pekmez, reçel, tarhana yapımında kullanılan ikincil ürün.* [DS]|| **çöp şiş,** *mutf. Kürdandan daha büyük ve uzun çubuklara takılan küçük et parçalarının ızgarada pişirilmesi usulüyle yapılan bir kebap çeşidi.*|| **çöpten çelebi,** *{ağız} Çok zayıf, güçsüz ve narin kişi.*|| **çöpten direk,** *1. Çürük iş. 2. {ağız} İnce, zayıf, çelimsiz kimse.*|| **çöp torbası,** *Evsel atıkların çevreye kokusunun veya suyunun yayılmaması için çöp kovalarının içine yerleştirilen plâstik torba.*|| **çöp tutuşmak,** *{OsT} Birbirine küstüklerini belgelemek için iki ucundan tuttukları bir çöpü kırmak.*|| **çöpü çekmek,** *{ağız} Ağır ağır oynamak.* [DS]

çöpçatan, [çöp+çat-an] *is.* **1.** Türk folklorunda, kimin kiminle evleneceğine karar verdiği sanılan bir tür cadı. **2.** *mecaz.* Evlenmelerde iki taraf arasında aracılık yaparak anlaşmayı sağlayan kişi. ⊡ **Çöpçatan böyle çatmış.** *Bir evlilik için "bu şekilde mukadder olduğu"na dair söylenen söz.*

çöpçatanlık- ğı [çöp+çat-an-lık] *is.* Çöpçatanın yaptığı iş; aracılık.

çöpçü, [çöp-çü] *is.* Evlerden çöp toplayan, sokakları süpüren, biriktirilmiş çöpleri araçlara yükleyen kişi.

çöpçülük, -ğü [çöp-çü-lük] *is.* Çöpleri toplama, kaldırma ve sokakları temizleme işi.

çöpel[1], [çöp-el] *sf.* **1.** (Tahıl vb. için) içinde çöp ve yabancı madde bulunan; çöplü. **2.** Çalı çırpı; çer çöp. **3.** Otlu, çayırlı, dikenli tarla.

çöpel[2], [çöp-el] *{ağız} is.* Küçük şey; parça. [DS]

çöpelli, [çöpel-li] *{ağız} sf.* **1.** (Kadın için) pis; pasaklı. **2.** İçinde çer çöp bulunan. [DS]

çöper, [çöp-er] *{ağız} is.* Yaprağı ortadan ikiye ayıran büyük damar. [DS]

çöpeze, [çöp-ez-e] *{ağız} is.* Akan su üzerinde bulunan çör çöp. [DS]

çöpik, [çöp-ik / şöp-ik / çöb-ik] *{eT} is.* **1.** Meyve yenildikten sonra atılan kısım. [DLT] **2.** Çöp; süprüntü.

çöpkapan, [çöp+kap-an] *is.* Kehribar.

çöplek, -ği [çört-le-k > çöp-le-k] *{ağız} is.* Dam ve çeşme suyunu akıtmakta kullanılan küçük oluk. [DS]

çöpleme[1], [çöp-le-me] *is.* **1.** Çöplü hâle getirmek işi. **2.** *bot.* Pek çok türü bulunan, genellikle yaprakları koyu yeşil ve çok parçalı, ilkbahar başlangıcında yeşilimsi beyaz çiçek açan, kök sapında iç sürdürücü ve solucan düşürücü zehirli madde bulunan ak çöpleme, karaca ot gibi çok yıllık otsu bitkiler, *(Helleborus orientalis, H. vezicarus, Veretrum album).* **3.** *{ağız}* Bir yıllık meyve fidanı. [DS] **4.** *{ağız}* Çöpe takılarak pişirilen bir tür kebap. [DS] **5.** *{ağız}* Bir tür kumar. [DS] **6.** *{ağız}* (İçinde çöp bulunan taneli yiyecekler için) çöplerini temizleme; ayıklama. [DS]

çöpleme[2], [çift-le-me > çöp-le-me] *{ağız} is.* Çiftleşme. [DS]

çöplemecik, -ği [çöp-le-me-cik] *is. bot.* Batı Asya ve yurdumuzda yetişen, kışın yapraklarını dökmeyen çöpleme türü bir ot; kara çöplemesi, *(Helleborus oriantalis).*

çöplemek[1], [çöp-le-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ü)-yor]* Çöplerini ayıklamak. [DS]

çöplemek[2], [çöp-le-mek] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(ü)-yor]* Otlamak. [DS]

çöplemek[3], [çöp-le-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ü)-yor]* Sütü az hayvanları sağmak. [DS]

çöplen[1], [çöp-le-n] *{ağız} is.* Mısır koçanlarını kışın saklamak için daire şeklinde yapılan kulübe. [DS]

çöplen[2], [çöp-le-n] *{ağız} is. folk.* Bir tür çocuk oyunu. [DS]

çöplenme, [çöp-le-n-me] *is.* **1.** Çöplü hâle gelmek işi. **2.** Az yeme. **3.** Yarar veya çıkar sağlama işi.

çöplenmek, [çöp-le-n-mek] *dönşl. f. [-ir]* **1.** Çöplü hâle gelmek; çöp karışmak. **2.** Her yiyecekten az az yemek. **3.** Doğrudan kendisinin olmayan fakat korumak ve kollamakla görevli olduğu bir işten kendine yarar veya çıkar sağlamak. *{ağız} (aynı)* [DS] **4.** *{ağız}* (Hayvan yavrusu için) yeni yeni otlamağa başlamak. [DS] **5.** *{ağız}* Olur olmaz şeylerle karnını doyurmak. [DS] **6.** *{ağız}* Birinin sırtından geçinmek. [DS] **7.** *{ağız}* Az şeyle yetinmek. [DS]

çöpleşik, -ği [çöp-le-ş-ik] *{ağız} sf.* Karışık. [DS]

çöplöv, [çöp-le-ği > çöplöv] *{ağız}* Ayçiçeği. [DS]

çöplü, [çöp-lü] *sf.* **1.** Çöpü olan; saplı **2.** İçinde çöp bulunan; çöp karışmış olan. **3.** *{ağız}* Bir tür kilim. [DS]

çöplük, -ğü [çöp-lük] *is.* **1.** Çöplerin, süprüntülerin atıldığı, döküldüğü veya biriktirildiği yer. **2.** *mecaz.* Kirli ve pis yer. **3.** *{ağız}* Evin yanındaki tarla. [DS] ⧉ **çöplük horozu,** *1. Zevksiz bir eğlence düşkünü kimse. 2. Güzel çirkin ayırt etmeksizin her türlü kadınla ilişkiye giren, kadın düşkünü erkek.*|| **çöplük kabağı,** *{ağız} Sakız kabağı.* [DS]

çöplükçü, [çöp-lük-çü] *is.* Çöplüklerdeki değerlendirilebilir maddeleri toplayıp satan kişi.

çöplükçülük, -ğü [çöp-lük-çü-lük] *is.* Çöplükçünün yaptığı iş.

çöpre, [Yun. tsipura] *{ağız} is.* Üzüm posası; cibre. [DS]

çöpremek, [çöp-re-mek] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-r(i)-yor]* Bez yırtılınca iplikleri fitil fitil ayrılmak. [DS]

çöpsüz, [çöp-süz] *sf.* Çöpü olmayan; içinde çöp bulunmayan; temiz; ayıklanmış. ⧉ **çöpsüz üzüm,** *1. Hiçbir kusuru bulunmayan iş. 2. Birlikte yaşayacak yakını bulunmayan eş.*

çöpü, [çöp-ü] *{ağız} is.* **1.** Yünden yapılmış çocuk çorabı. **2.** Yün temizlendikten sonra geriye kalan kısım; yün döküntüsü.[DS]

çöpük, -ğü [*eT.* çöb-ik > çöp-ük] *{ağız} is.* Yünün kirli ve çöplü yerleri; işe yaramaz yün. [DS]

çöpül, [çöp-ül] *is.* **1.** Çöplü yer. **2.** Çöp olabilen otların çokça bulunduğu yer. **3.** *{ağız}* Kırdaki sulak yer. [DS]

çöpüllenmek, [çöpül-le-n-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* **1.** Kirlenmek. **2.** (İplik için) karışmak; dolaşmak. [DS]

çöpün, [çöp-ün] *{ağız} is.* Yünün çöplü ve kirli yerleri. [DS]

çöpür[1], [çöp-ür چوپر] *is.* **1.** *{eT} {OsT} {ağız}* Keçi kılı; tiftik keçisinin kılı. [DS] **2.** *{ağız}* Kara keçi. [DS] **3.** *{ağız}* Keçi kılından yapılma çuval. [DS] ⧉ **çöpür alaca,** *{OsT} (Renk için) benek benek; alaca.*

çöpür[2], [çöp-ür] *{ağız} is.* **1.** Yünün kirli ve çöplü yerleri. **2.** Taranmış yün artıkları. **3.** Karışık, dolaşık iş. **4.** *sf.* Melez; karışık. [DS]

çöpür[3], [çopur > çöpür] *{ağız} sf.* Çopur. [DS]

çöpürdük, [çöp-ür-dük] *{ağız} sf.* Pis; kirli. [DS]

çöpürlenmek[1], [çöpür-le-n-mek] *dönşl. f. [-ir]* Dal sürmek; filizlenmek.

çöpürlenmek[2], [çöpür-le-n-mek] *{eT} dönşl. f. [-ür]* (Keçi için) kıllanmak.

çöpürlenmek[3], [çöpür-len-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* **1.** Kirlenmek. **2.** (İplik vb. için) dolaşmak; karışmak. **3.** *mecaz.* İşin sonu iyi gelmemek. [DS]

çöpürlü[1], [çöp-ür-lü] *{ağız} sf.* **1.** (İş için) karışık; dolaşık. **2.** (Kuru fasulye vb. için) topraklı; çöplü. [DS]

çöpürlü[2], [çöpür-lü] *{ağız} sf.* Dayanacak kimsesi bulunan. [DS]

çöpürük, -ğü [çöp-ür-ük] *{ağız} is.* **1.** Hastalık. **2.** Suç; kabahat. [DS]

çör[1], [çar / çır /çir / çör / çur / çür *(yans.)*] *is.* Su ve benzeri akışkan maddelerin dökülüşünü anlatan kök. [Zülfikar] *çör çör*

çör[2], [çör] *is.* **1.** Çalı çırpı. **2.** *{ağız}* Mısır sapı. [DS]

çör[3], [çor / çör] *{ağız} is.* **1.** Hastalık. **2.** Bir çeşit hayvan hastalığı. **3.** Küçük yara; bere. [DS]

çör[4], [çör] *{ağız} is.* Şeytan. [DS]

çör[5], [çöğ-ür > çör] *{ağız} is.* Yabani ahlat dikeni. [DS]

çör[6], [çor > çör] *{ağız} sf.* Tuzlu. [DS]

çörcügez, [çör-cük-ez *(çöpceğiz)*>çör-cügez چورجكز] *{OsT} is.* Çöp kırıntısı.

çörcük, -ğü [çör-cük] *{ağız} is.* **1.** Kızıl. **2.** Kızamık. [DS]

çörçil, [İng. Sir Winston Churchill *(İng. devlet adamı)*] *is.* **1.** *(İkinci Dünya savaşında Türkiye'ye hediye ettiği asker ayakkabılarından dolayı)* bir tür asker ayakkabısı. **2.** Bir İngiliz kamyon modeli.

çörçöp, [*eAT* çöp+çör > çör+çöp] *is.* **1.** Çöp; pislik. **2.** İşe yaramaz, döküntü şeyler. ☞ **çörçöp subaşısı,** *tar. Eskiden temizlik işçilerinin amirlerine verilen ad.*

çörçör[1], [çör *(yans.)* + çör] *{ağız} is.* Az fakat sürekli akan su. [DS]

çörçör[2], [çör+çör] *{ağız} is. folk.* Bir tür çocuk oyunu. [DS]

çörçör[3], [çur+çur > çör+çör] *{ağız} is.* Bir tür balık; çırçır. *(Crenilabrus).* [DS]

çörçünlemek, [çörç-ün-le-mek ?] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(i)-yor]* Yaşlanmak; ihtiyarlamak.[DS]

çörçürüm, [çörç-ür-üm] *{ağız} is.* Çağlayan. [DS]

çördek[1], **-ği** [üçür-mek *(üçlemek)* / uçur-mak > üçür-d-ek > çördek] *is.* **1.** Bir şeyi yukarı çekmekte kullanılan halat. **2.** *dnz.* Yan yelken kandilası. **3.** Yelkenleri yukarı basan makaralara dolanan ip. **4.** *{ağız}* Dalyanlarda kullanılan bağlama aygıtı. [DS]

çördek[2], **-ği** [çört-ek] *{ağız} is.* Dam oluğu. [DS]

çördek[3], **-ği** [çöğür > çör-de-k] *{ağız} is.* **1.** Bir çeşit ot. **2.** Diken. [DS]

çördüğü, [çör+düğ-ü] *{ağız} is.* Yabani armut; ahlat. [DS]

çördük[1], **-ğü** [çör-(ü)t-ük / çöğür-t-ük ? > çördük] *is. bot.* **1.** Ballıbabagillerden yarım metre kadar boylanabilen koyu mor, mavimsi çiçekli, tüylü dik dallı, şerit yapraklı, halk hekimliğinde uyarıcı, öksürük söktürücü, idrar artırıcı, yaprakları ise nane gibi çorbalara koku ve tat vermek için kullanılan ıtırlı bir bitki; zulfa otu, *(Hissophus officinalis).* **2.** Maydanozgillerden, 20-50 cm. yükseklikte, yaprakları ve çiçekli dalları turşulara koku ve lezzet vermek için kullanılan, sarı çiçekli, çok yıllık bir otsu bitki, *(Echinophora tenuifolia, E. orientalis).* **3.** Maydanozgillerden, 100 cm. kadar boylanabilen, gövdesi ve yaprakları sık tüylü, beyazımsı çiçekli, kalın köklü, yaprakları sebze olarak kullanılan çok yıllık otsu bitki, *(Zosima abssinthifolia).* **4.** *{ağız}* Yabani kereviz, *(Smyrnium connatum, S. olusatrum).* [DS]

çördük[2], **-ğü** [çöğür-t-ük / çör+düğ-ü] *{ağız} is.* **1.** Yabani armut; ahlat. **2.** Muşmula. [DS]

çöre, [çör *(yans.)* > çör-e] *{ağız} is.* Çeşme. [DS]

çöre, [? çöre] *{ağız} is.* Nesil; kuşak; döl döş. [DS]

çöreh, [çör-ek > çöreḫ] *{ağız} is.* → çörek. [DS]

çörek, -ği [*eT.* çör-ek چورك] *is.* **1.** Yumurtalı ve yağlı hamurdan şekerli veya tuzlu olarak türlü şekillerde yapılmış ve fırında pişirilmiş yiyecek. *{eT} (aynı)* [DLT] **2.** *{eAT} {OsT}* Değirmi ekmek. **3.** Halat ucundaki ilmek. **4.** İpten yapılmış can yeleği. **5.** Tekerlek biçimindeki her şey. **6.** *{ağız}* Harmanda bütün saplar dövüldükten sonra daire şeklindeki saman ve tane karışımı yığın. [DS] ☞ **çöreğinde çiği olmamak,** *{OsT} İşinde hilesi bulunmamak.*|| **çörek otu,** *bot. Düğün çiçeğigillerden yurdumuzda yetişen, güzel kokulu siyah ve küçük tohumları çörek ve böreklere ekilen, mavi çiçekli bir yıllık otsu bitki, (Nigella damascena).*

çörekçi, [çörek-çi] *is.* Çörek yapan ve satan kişi.

çörekçilik, -ği [çörek-çi-lik] *is.* Çörek yapma ve satma işi.

çöreklemek, [çörek-le-mek] *gçl. f. [-r]* Çörek yapmak. [DLT]

çöreklenme, [çörek-le-n-me] *is.* Çörek hâline gelmek işi.

çöreklenmek, [çörek-le-n-mek] *dönşl. f. [-ir]* **1.** (Yılan için) halka şeklinde kıvrılarak toplanıp yatmak. **2.** Bir yere oturup gitmemek; yerleşmek; postu sermek. **3.** (Duygu için) içine yerleşmek; zihnini sürekli meşgul etmek; kök salmak.

çöreklik, -ği [çörek-lik] *sf.* **1.** Çörek yapmak için hazırlanmış veya ayrılmış hamur vb. şeyler. **2.** *{ağız}* Yüklükle tavan arasında kalan boşluk. [DS]

çöremen, [çöre-men] *{ağız} is.* **1.** Cüce. **2.** Sacayağı. [DS]

çöremez, [çöre-mez] *{ağız} is.* Süte limon tuzu katarak yapılan kaymak. [DS]

çöreotu, [çöre(k)+ot-u > çöreotu] *is.* Çörek otunun nazar için tütsü olarak kullanılan siyah tohumları.

çöreyh, [çör-ek > çöreyh] *{ağız} is.* Çörek. [DS]

çörez[1], [çöre-z] *{ağız} is.* Güney batıdan esen yel. [DS]

çörez[2], [çöre-z] *{ağız} sf.* **1.** Zayıf; sıska; çelimsiz. **2.** *is.* Büyümemiş hindi. **3.** Bir yaşında erkek koyun. [DS]

çörge, [çör-ge] *{ağız} is.* Çam oluğun ağzı. [DS]

çörgü, [çör-gü / çür-kü] *{eT} is.* Çiş.

çörgül, [çör-gül] *{ağız} sf.* İnce; zarif. [DS]

çörke, [çör-ke] *{eT} is.* Bir ördek türü. [Nevâyî].

çörkü, [? çörkü] *is.* Çocuklara matematik işlemlerini basit olarak öğretmek amacıyla hazırlanmış onarlı on adet boncuk dizisinden meydana gelmiş araç; abaküs; hesap makinesi.

çörlen, [çör-le-n] *{ağız} is.* **1.** Çeşme. **2.** Küçük oluktan akan kaynak suyu. [DS]

çörleng, [çör-le-ñ چورلڭ] *(çörleñ) {ağız} is.* **1.** Çeşme. **2.** *{OsT}* Küçük su oluğu; çörten. [DS]

çörlövük, -ğü [çör-le-mik ? > çörlövük] *{ağız} is.* Fındık. [DS]

çörme, [çör-me] *{ağız} is.* Bataklık; sazlık. [DS]

çörmük[1], **-ğü** [Erme. çermug => çörmük چورمك] *{OsT} {ağız} is.* Kaplıca; çermik. [DS]

çörmük[2], **-ğü** [çör-mük] *{ağız} is.* Salya. [DS]

çört[1], [çırt / çört / çurt *(yans.)*] *is.* Sıvıların atılışını, dökülüşünü ve akışını anlatan kök. [Zülfikar] *çört-le, çört-le-k, çört-en, çört-men*

çört[2], [çör-t] *{ağız} sf.* **1.** Kaba saba (kimse). **2.** (Kişi için) topal veya çolak. **3.** Savruk; sakıntısız. [DS]

çört[3], [çört] *{ağız} is.* Dikenlik. [DS]

çört[4], [çört] *{ağız} is.* Meşe ağacına benzeyen bir çeşit ağaç. [DS]

çörte[1], [çört-e] *{ağız} is.* Dam oluğu. [DS]

çörte[2], [çört-e] *{ağız} is.* Fındık toplanan sepet. [DS]

çörtek[1], **-ği** [çört-ek] *{ağız} is.* Dam oluğu. [DS]

çörtek[2], **-ği** [çört-ek] *{ağız} is.* İki taraflı küçük çapa. [DS]

çörtele, [çört-e-le] *{ağız} is.* Dam oluğu. [DS]

çörten[1], [Erme. çrordan/ çordan [EREN] / çört *(yans.)* > çört-en] *is.* **1.** Ağaç veya saçtan yapılmış dam oluğu. *{ağız} (aynı)* [DS] **2.** *mim.* Yağmur sularının akması için yapılmış genellikle insan ve hayvan motifleri ile süslü oluk. **3.** Bu oluğun süsleri. **4.** Bir olukta veya boruda suların akmasını sağlayan oyuk. **5.** *{ağız}* Kuyu veya çeşme suyunun çıktığı küçük havuz; yalak. [DS]

çörten[2], [çört-en] *{ağız} is.* Küçük çocuk. [DS]

çörtermek, [çört-er-mek] *{ağız} gçsz. f. [-ir]* Büzülüp oturmak; çömelmek. [DS]

çörtle, [çört-le] *{ağız} is.* **1.** Su kaynağı; göze; pınar. **2.** Ağaç su oluğu. [DS]

çörtleğen, [çört-le-gen] *{ağız} is.* Dam oluğu; çörten. [DS]

çörtlek, -ği [çört-le-k] *{ağız} is.* Dam oluğu; çörten. [DS]

çörtlen, [çört-le-n] *{ağız} is.* Dam oluğu; çörten. [DS]

çörtlet, [çört-le-t] *{ağız} is.* Dam oluğu; çörten. [DS]

çörtleük, -ğü [çört-le-mik ? > çörtleük] *{ağız} is.* Fındık. [DS]

çörtlük[1], **-ğü** [çör-t-lük] *{ağız} is.* Zarar; kaza. [DS]

çörtlük[2], **-ğü** [çört *(yans.)* çört-lük] *{ağız} is.* Dam oluğu; çörten. [DS]

çörtlük[3], **-ğü** [çört-lük] *{ağız} is.* Güzel kokulu bir ot; çördük, *(Echinophora tenuifolia)*. [DS]

çörtme, [çört-me] *{ağız} is.* Kalça. [DS]

çörtmek[1], [çört-mek] *{ağız} gçsz. f. [-er]* (Su için) kesik kesik akmak. [DS]

çörtmek[2], [çört-mek] *{ağız} is.* Bağ kütüğü. [DS]

çörtmen, [çört-men] *{ağız} is.* Dam oluğu; çörten. [DS]

çörtmük, -ğü [çört-mük] *{ağız} zf.* Parça parça. [DS]

çörtü[1], [çört-ü] *is.* Değirmende zahire teknesinin oluğu.

çörtü[2], [Erme. ç'ort't'u] *{ağız} is.* Lahana turşusu. [DS]

çörtük[1], **-ğü** [çört-ük] *{ağız} sf.* **1.** Beceriksiz. **2.** Kısa boylu; cüce. [DS]

çörtük[2], **-ğü** [çöğür > çör-t-ük] *{ağız} is.* **1.** Ahlat. **2.** Kesilen ağaç gövdesinin toprakta kalan kısmı. **3.** Çalı süpürgesi.

çörtük[3], [çöğür > çöğür-t-ük ? > çört-ük] *{ağız} is.* **1.** Tarhana yaparken içine konulan, ayrıca çiçek ve yaprakları haşlanarak mide ülserine karşı kullanılan, maydanozgillerden, çah görünümünde ıtırlı iki tür bitki; tarhana otu, *(Echinophora anatolica. E. orientalis)*. **2.** Bir tür havuç. **3.** Pancargillerden kökü yenen bir bitki. [DS]

çörtün, [çört-ün] *{ağız} is.* Oluk. [DS]

çörtür, [çört-ür] *{ağız} is.* Dam oluğu; çörten. [DS]

çörü, [çör-ü] *{ağız} sf.* Hastalıklı; dertli; illetli. [DS]

çörüf, [? çörüf] *{ağız} is.* Çekmek ve taşımak için tomruklara, çakılarak kullanılan halkalı kama. [DS]

çörüntü, [çör-ün-tü] *is.* İçinde küçük tane ve yabancı ot taneleri ile taş toprak bulunan buğday ve arpa gibi tahıl elentisi; kalburun altına geçen tane ve çer çöp.

çörüş[1], [çör-üş] *{ağız} is.* **1.** Hayvanlara yük sararken kullanılan ucu çatallı sopa; çıvgar. **2.** Direk; destek. **3.** Kapı mandalı olarak kullanılan ağaç. [DS]

çörüş[2], [Erme. ç'oroc'k] *{ağız} is.* Çift sürmek için öküze katılan yedek öküz. [DS]

çörüş[3], [çör-üş] *{ağız} sf.* Hastalıklı; illetli; dertli. [DS]

çörüş[4], [cur-uş > çör-üş] *{ağız} is.* Kurumaya yüz tutmuş, pörsümüş yaş meyve. [DS]

çörüşlemek[1], [çör-üş-le-mek] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(ü)-yor]* (Tavuk için) yazın tüy değiştirmek. [DS]

çörüşlemek[2], [çörüş-le-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ü)-yor]* **1.** Duvara direkle destek yapmak. **2.** Mandallamak. [DS]

çörüşmek[2], [cur-uş-mak > çör-üş-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ür]* **1.** Soğuktan büzülmek. **2.** (Meyve, kâğıt vb.) buruşmak. **3.** Yorgunluktan, hâlsizlikten olduğu yerde yayılıp kalmak. [DS]

çörüşmek[2], [çör-üş-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ür]* Surat asmak. [DS]

çörüştürmek, [çörüş-tür-mek] *{ağız} gçl. f. [-ür]* Gelişmesine engel olmak; gelişimini geri bırakmak; zayıf bırakmak. [DS]

çöş[1], [çöş] *{ağız} ünl.* Yük hayvanlarını durdurma ünlemi. [DS]

çöş[2], [çöş] *{ağız} is.* Hırsız. [DS]

çöşdüre, [Far. küştere] *{ağız} is.* Marangoz rendesi. [DS]

çöşger, [Far. kafşger => çöşger] *{ağız} is.* **1.** Yemenici. **2.** Köy bekçisi. [DS]

çöşnek, -ği [çöş-(ü)n-ek ?] *{ağız} is.* Kaz ve ördeğin karnı altındaki çıkıntı. [DS]

çöşşek, -ği [köşek > çöşşek] *{ağız} is.* **1.** Deve yavrusu. **2.** Olgunlaşmış, iki kanatlı pamuk kozası.[DS]

çöt[1], [çot > çöt] *sf.* **1.** (Kişi için) eli ayağı tutmayan.

2. Çolak, topal. **3.** Elinden iş gelmez; beceriksiz; tembel.

çöt[2], [çöt] *{ağız} is.* Çalılık. [DS]

çöt[3], [çöt] *{ağız} is.* Dam oluğu; çörten. [DS]

çötanak, -ğı [çot-anak] *{ağız} is.* Bir dalda, bir arada bulunan üç beş fındık; çotanak. [DS]

çöte[1], [çöt-e] *{ağız} is.* **1.** Çeşitli amaçlarla kullanılan ucu eğri değnek. **2.** Baston. **3.** Çoban çantası taşımakta kullanılan çatal ağaç. **4.** Bahçıvan çapası. **5.** Fasulye sırığı. **6.** Harmanda tahıl elenirken kalbur altına konulan çatal ağaç. **7.** Üvendirenin ucuna takılan sıyırgı. [DS]

çöte[2], [çöt-e] *{ağız} is.* **1.** Fındık toplanan sepet. **2.** Koçanlı mısır koymaya yarayan çubuktan örme silindirik silo. [DS]

çöte[3], [çöt-e] *{ağız} is.* Kökü aşağı, başakları yukarı getirilerek konulmuş ekin bağlamları topluluğu. [DS]

çöte[4], [? çöte] *{ağız} is.* Eğri çıkan diş. [DS]

çötek, -ği [çöt-ek] *{ağız} is.* Asma kütüğü. [DS]

çötel, [? çötel] *{ağız} is.* Taze ekin başağı ütmesi. [DS]

çötele, [çöt-mek > çöt-e-le] *{ağız} is.* Bir tehlikenin veya herhangi bir yerin sınırını belirtmek için dikilmiş sıra hâlindeki çubuklar. [DS] ☞ **çötele atmak,** *{ağız} Mal bölüşümü için kura çekmek; çöp çekmek.* [DS]

çötelek[1], **-ği** [çöt-e-le-k] *{ağız} is.* Toprak altından kazılarak çıkarılan ağaç kökleri. [DS]

çötelek[2], **-ği** [çöte-le-k] *{ağız} is.* Tavuğun but kemiği. [DS]

çötelemek[1], [çöt-ele-mek] *gçsz. f. [-r] {-l(i)-yor]* **1.** (Suçlu için) telaşlanmak. **2.** Can sıkıntısından sinirli sinirli gezelemek.

çötelemek[2], [çöte-le-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* Çapa ile kazmak, kabartmak; çapalamak. [DS]

çötelemek[3], [çöt-e-le-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(i)yor]* (Okuyup yazması olmayan kişi için) bir şeyin sayısını belirtmek için bir yere işaret koymak; çetele tutmak. [DS]

çöten[1], [çöt-en] *{ağız} is.* **1.** Balık yakalamak için dallardan yapılmış sepet. **2.** Mısır koçanlarını saklamak için dallardan yapılmış yer. **3.** Civciv kümesi. **4.** Ağıl. [DS] ☞ **çöten tagar,** *{ağız} İçine şıra konulan, gömülü, ağzı geniş küp.* [DS]

çöten[2], [çöt-en] *{ağız} is.* Dam oluğu; çörten. [DS]

çötene, [çöt-en-e] *{ağız} is.* Çam tohumu. [DS]

çötenek, [çot-anak > çöt-enek] *{ağız} is.* Bir dalda, bir arada çatal olarak bulunan üç beş fındık. [DS]

çötere, [Yun. tsotra] *{ağız} is.* Ağaçtan yapılmış su bardağı; çömçe. [DS]

çötle, [çöt-le(ği)] *(çötle:) {ağız} is.* Dam oluğu; çörten. [DS]

çötlek, -ği [çöt-le-k] *{ağız} is.* Dam oluğu; çörten. [DS]

çötlen, [çört-en > çöt-le-n] *{ağız} is.* Dam oluğu; çörten. [DS]

çötmek, [çot-muk > çöt-mek] *is.* Ağaç gövdesinde dal çıkan yumru yer; budak.

çötmen, [çöt-men] *{ağız} is.* Dam oluğu; çörten. [DS]

çötre, [Yun. tsotra] *{ağız} is.* Ağaçtan yapılan su testisi. [DS]

çöttemen, [çöt-le-men] *{ağız} sf.* (Kişi için) kısa boylu. [DS]

çöttük, -gü [çöt-tü-k] *{ağız} is. folk.* Bir çocuk oyunu. [DS]

çötük[1], **-ğü** [çot-uk > çöt-ük] *{ağız} is.* Budanmış asma kütüğü. [DS]

çötük[2], **-ğü** [? çöt-ük] *{ağız} is.* Hediye. [DS]

çötül, [çöt-ül] *{ağız} sf.* Küçük. ☞ **çötül çötül,** *{ağız} Ufak tefek.* [DS]

çötün, [çöt-ün] *{ağız} sf.* (İnsan ve hayvan için) çelimsiz, zayıf, cılız. [DS]

çötür, [çöt-ür] *{ağız} is.* Bodur ahlat ağacı. [DS]

çötüre[1], [Yun. tsotra] *{ağız} is.* Çam ağacından oyularak yapılmış su kabı; ağaç su testisi. [DS]

çötüre[2], [çöt-ür-e] *{ağız} is.* Yeşil domates. [DS]

çötüre[3], [çöt-ür-e] *{ağız} sf.* (Kişi için) topal; çolak. [DS]

çötüre[4], [çöt-ür-e] *{ağız} is.* Fındık çubuklarından örülen sepet.[DS]

çötürge[1], [çöt-ür-ge] *{ağız} is.* Kaburga kemiği. [DS]

çötürge[2], [çöt-ür-ge] *{ağız} is.* Üvendirenin ucuna takılan sıyırgı.[DS]

çötürmek, [çöt-ür-mek] *{ağız} gçl. f. [-ür]* Çömelmek. [DS]

çöv, [çöv] *{ağız} sf.* Kabadayı; gösterişli.[DS]

çövdirmek[1], [çök-tür-mek > çöv-dür-mek] *{ağız} gçsz. f. [-ir]* Yükün bir tarafı aşağı çökmek. [DS]

çövdirmek[2], [çöğ-dür-mek] *{ağız} gçl. f. [-ür]* Fışkırtarak işemek; çöğdürmek. [DS]

çövdürmeç, -ci [çöv-dür-meç] *{ağız} sf.* Sakat; topal. [DS]

çövdürmek, [çöğ-dür-mek] *{ağız} gçl. f. [-ür]* **1.** Fışkırtarak işemek. **2.** *gçsz. f.* Yukarı atılmak; fışkırmak. [DS]

çöveç, -ci [çöğ > çoğ-aç] *{ağız} is.* Güneş; güneş alan yer; çoğaç. [DS]

çövelek[1], **-ği** [çibe-lek > çöv-e-le-k] *{ağız} sf.* Köyde oturup da çiftçilikle uğraşmayan. [DS]

çövelek[2], **-ği** [çöğ-el-mek > çöğel-ek] *{ağız} sf.* (Çocuk için) tay duran. [DS]

çövelmek, [cöğ-el-mek > çöv-el-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* (Yılan, kaz vb. için) başlarını yukarı kaldırıp dikleşmek; doğrulmak; çöğelmek. [DS]

çöveltmek,[çöğ-el-t-mek > çöv-el-t-mek] *{ağız} gçl. f. [-ir]* Yukarı kaldırmak. [DS]

çöven[2], [çöğ-en > çöven] *{ağız} is. bot.* **1.** Karanfilgillerden diz boyu yükselen, eflatun ve açık pembe

çiçekli, kök sapları sabun ve beyazlatıcı etkili bir madde taşıyan, bu sebeple helvacılıkta ağdayı beyazlatmak için kullanılan çok yıllık otsu bitki; helvacı kökü, *(Gypsophila arrostii, G. bicolor, G. eriocalyx)*. **2.** *{ağız}* Karanfilgillerden, 70 cm. kadar boylanabilen, beyaz veya pembe çiçekli, yapısında sabun maddesi bulunan, idrar söktürücü olarak da kullanılan, çok yıllık otsu bir bitki; köpürgen; sabun otu, *(Soponaria officinalis)*. [DS]

çöven^{2}, [? çöven] *{ağız} is.* **1.** İçinde mısır patlatılan güveç. **2.** Topraktan yapılma fırın tepsisi. [DS]

çöven^{3}, [Erme. çamon] *{ağız} is.* Çemen tohumu unu, biber ve salça karışımından ibaret pastırma salçası. [DS]

çövertmek, [çöğ-er-t-mek > çöv-er-t-mek] *{ağız} gçsz. f. [-ir]* Gururlanmak. [DS]

çöveş, [çöğ > çoğaç > çöveş] *{ağız} is.* Güneşlik yer; güneş; çoğaç. [DS]

çöveşmek, [çöm-eş-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* Ayakları üzerine çökmek; çömelmek. [DS]

çövkel, [Far. çevgān => çövkel] *{ağız} is.* Çevgel; çengel. ⊡ **çövkel olmak,** *{ağız} Yorgunluktan veya üzüntüden hasta olmak.* [DS]

çövle, [çöv-le] *{ağız} is.* Dam oluğu. [DS]

çövlenmek, [çöğ-le-n-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* Dengede bulunan bir nesne, bir tarafına basıldığında, dengesini kaybederek diğer yandan yükselmek; ağmak. [DS]

çövmek, [çöğ-mek > çöv-mek] *{ağız} gçsz. f. [-er]* **1.** Sıçramak; zıplamak; atlamak. **2.** Kalkmak. **3.** (Dengede bulunan bir nesne için) basılan taraf çökerken karşı taraf yükselmek; ağmak. **4.** Başını kaldırarak doğrulup yürümek. **5.** Kaymak. **6.** Koşmak. **7.** Fışkırmak. **8.** Dik durmak. [DS]

çövmel, [çek-me-n > çövmel] *{ağız} is.* **1.** Ucu eğri baston veya değnek; çöğen. **2.** Orakla biçilen ekinleri toplamakta kullanılan ucu çengelli tarım aracı. [DS]

çövmen, [Far. çevgān / çek-mek > çöv-men] *{ağız} is.* Ucu çengelli sopa. [DS]

çövte, [? çövte] *{ağız} is.* → çövmel. [DS]

çövür, [çöğ-ür > çövür] *{ağız} is.* **1.** Diken. **2.** Yabani armut; ahlat. **3.** Fidan. **4.** Köklü bağ veya dut fidanı. **5.** Mısır sapı. [DS]

çövürdük, -ğü [çör-t-ük > çövür-d-ük] *{ağız} is.* → çörtük. [DS]

çövürmek, [çevir-mek > çövür-mek] *{ağız} gçl. f. [-ür]* Ters çevirmek. [DS]

çövürten, [çört-en > çövürt-en] *{ağız} is.* Dam oluğu. [DS]

çöydürmek, [çöğ-dür-mek] *{ağız} gçl. f. [-ür]* Fışkırtarak işemek; çöğdürmek. [DS]

çöyelmek, [çöğ-el-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* (Köpek için) arka ayakları üzerine oturmak. [DS]

çöyken, [Far. çevgān] *{ağız} is.* Kuşburnu toplamaya yarayan çatal ağaç. [DS]

çöylen, [çört-le-n] *{ağız} is.* Suyu ağaç oluktan akan ilkel çeşme [DS]

çöymek^{1}, [çöğ-mek > çöy-mek] *{ağız} gçsz. f. [-er]* **1.** (Kuş vb.i çin) alçalmak; aşağı inmek. **2.** (Terazi, hayvan yükü vb. için) bir tarafa kaymak; eğilmek. [DS]

çöymek^{2}, [çöğ-mek > çöy-mek] *{ağız} gçsz. f. [-er]* (Yeni yürümeye başlayan çocuk için) yürümek üzere doğrulmak, ayağa kalkmak. [DS]

çöymek^{3}, [çöğ-mek > çöy-mek] *{ağız} gçl. f. [-er]* Sıvı şeyler süzülürken kabın kenarından akıtmak. [DS]

çöymel, [çek-men > çöymel] *{ağız} is.* Orakla biçilen ekinleri toplamakta kullanılan ucu çengelli tarım aracı. [DS]

çöyneşik, -ği [çöğ-(ü)n-eş-ik] *{ağız} sf.* Uyuşuk. [DS]

çöyneşmek, [çöğ-(ü)n-eş-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* (El, ayak vb. organlar için) uyuşmak. [DS]

çöyreşmek, [çöğ-(ü)n-eş-mek > çöyreş-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* Uyuşmak. [DS]

çöyrülce, [çöğ-mek > çöğ-(ü)r-ül-ce > çöyrülce] *{ağız} is.* Tahterevalli. [DS]

çöyteri, [Ar. / Far. saʿterī => soytarı > çöyteri] *{ağız} sf.* Aptal; budala; sersem. [DS]

çöyür, [çöğür] *{ağız} is.* **1.** Fidan. **2.** Yabani armut; ahlat. [DS]

çöyürmek, [çövir-mek > çöyür-mek] *{ağız} gçl. f. [-ür]* Geri çevirmek; döndürmek. [DS]

çöz^{1}, [çöz چوز] *{OsT} {ağız} is.* **1.** İşkembe ve bağırsağı kaplayan iç yağı; çöz yağı. **2.** Bumbar ve bağırsak. **3.** Etin sinirli kısmı. [DS] ⊡ **çöz bez,** *Kebap şişine saplanan bezler.*

çöz^{2}, [çöz] *{ağız} is.* Fırının sıcaklığının istenen düzeyde değil de az veya çok oluşu. [DS]

çöz^{3}. [*eT.* çöj > çöz] *{ağız} is.* Kilim dokunurken iplerin gerilmesi işlemi. [DS]

çözber, [çöz + ? ber] *{ağız} is.* Bağırsak ve ciğer arasındaki yağlar. [DS]

çözdürme, [çöz-dür-me] *is.* Çözme işini yaptırma eylemi.

çözdürmek^{1}, [çöz-dür-mek] *gçl. f. [-ür]* Çözmek eylemini yaptırmak; çözmesine sebep olmak.

çözdürmek^{2}, [köz-le-mek > çöz-le-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ü)-yor]* Eti közde pişirmek. [DS]

çözek^{1}, -ği [çöz-ek] *{ağız} is.* Bezden yapılan süt süzgeci. [DS]

çözek^{2}, -ği [çöz-ek] *{ağız} is.* Dokumacılıkta, tezgâha gerilmeden önce iplikleri çile yapmakta kullanılan araç. [DS]

çözek^{3}, -ği [çöz-ek] *{ağız} zf.* (Yürümek, gitmek, gelmek için) çözülmüş gibi birbirini takip ederek. ⊡ **çözek çözek,** *{ağız} (Gitmek için) birbiri arkasına; peşi sıra.* [DS]

çözekmek, [çöz-ek-mek] *{ağız} gçsz. f. [-ir]* Art arda çözülürmüş gibi gitmek. [DS]

çözelemek[1], [çöz-e-le-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* **1.** Sökmek. **2.** Yamamak. [DS]

çözelemek[2], [çöz-e-le-mek] *{ağız} gçl.f . [-r] [-l(i)-yor]* Yemeğe tuz, salça ve baharat koymak. [DS]

çözelendirmek, [çöz-e-le-n-dir-mek] *gçl. f. [-ir]* **1.** Akıtmak. **2.** Dökmek. **3.** Saçmak.

çözelendürmek, [çöz-e-le-n-dür-mek چزلندرمك] *{eAT} gçl. f. [-ür]* → çözelendirmek.

çözelmek, [çöz-el-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* Azalmak. [DS]

çözelti, [çöz-el-ti] **1.** Çözülme sonucu meydana gelen madde, *(1983)*. **2.** Çözücü bir sıvının içinde tamamen çözünen bir maddenin meydana getirdiği homojen dağılımlı karışım.

çözen, [çöz-en] *{ağız} is.* Zayıflık. [DS]

çözeneyh, [çöz-enek] *{ağız} is.* Dağılmış, serpilmiş şeyler. [DS]

çözetmek, [çöz-et-mek] *{ağız} gçl. f. [-ir]* Teker teker sıraya koymak; tek sıra dizmek. [DS]

çözgü, [çöz-gü چوزكی] *is.* **1.** Dokumacılıkta atkı ipliklerinin arasından geçirildiği uzunlamasına ve boyuna gerilmiş iplikler; arış. **2.** Bükülmüş koyun yünü. **3.** Dokumacıların üzerine ip sardıkları dolap. *{OsT} {ağız} (aynı)* [DS] **4.** *{ağız}* Dokumada, önce hazırlanarak tezgâha sarılan iplikler. [DS]

çözgülemek, [çöz-gü-le-mek] *gçl. f. [-r] [-l(ü)-yor]* Dokuma ipliklerini tek tek ayırıp açmak; sağmak.

çözgülü, [çöz-gü-lü] *sf.* Çözülmüş, çözgüleri ayrılmış olan.

çözgün, [çöz-gün] *sf.* **1.** Aralarındaki bağlarını koparmış; ilişiği kalmamış. **2.** Çözülmüş; dağılmış. **3.** (Kar, buz, don için) yumuşamış; erimeye başlamış. **4.** *is.* Bir bütünü meydana getiren unsurların ayrılması, kopması durumu.

çözgünlük, -ğü [çöz-gün-lük] *is.* Çözgün olma durumu.

çözlemek[1], [çöz-le-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ü)-yor]* Davarın karın ve iç yağlarını ayırmak. [DS]

çözlemek[2], [köz-le-mek > çöz-le-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ü)-yor]* Eti közde pişirmek. [DS]

çözlen, [çöz-le-n] *{ağız} is.* Su sızıntısı. [DS]

çözme, [çöz-me] *is.* **1.** Çözmek işini yapma eylemi. **2.** El tezgâhlarında dokunan genellikle çarşaf yapılan kaput bezi. **3.** *{ağız}* Bir tür keten dokuma. [DS]

çözmek[1], [*eT.* çöj-mek > çöz-mek] *gçl. f. [-er]* **1.** Bağlı olan bir şeyin düğümünü açmak; bağından kurtarmak. **2.** Elbisede bulunan düğme, kopça, fermuar, kanca gibi şeylerini açmak. **3.** Örülmüş bir şeyi tel tel dağıtmak. **4.** (Bilmece, bulmaca, problem, şifre vb.) bilinmeyenleri bulmak; anlamlandırmak; sonucu elde etmek. **5.** *tekst.* Çözgü ipliklerini tezgâha yerleştirmek. **6.** *kim.* Bir maddeyi çözücüde çözündürmek. **7.** *mat.* Bir problemde aranan sonucu verilenler yardımı ile bulmak; halletmek. **8.** Şifreli bir bilgiyi açık ve anlaşılır hâle getirmek. **9.** *bank.* Dondurulmuş, bloke edilmiş paraları serbest bırakmak. **10.** Dondurulmuş bir maddeyi veya yiyeceği çevre sıcaklığına çıkarmak; buzunu eritmek. **11.** *{eAT}* Kesmek. [DK] **12.** *{ağız}* (Dişi hayvan için) çiftleşmeden sonra yavru tutmamak. [DS] **13.** *{ağız}* (Erkek at ve eşek için) çiftleşmeye hazır hâle gelmek. [DS]

çözmek[2], [çöz-mek] *{ağız} gçsz. f. [-er]* (Yemek için) yanmak; bozulmak. [DS]

çözmek[3], [çöz-mek] *{ağız} gçl. f. [-er]* Dokumacılıkta, çözgü ipi hazırlayıp tezgâha yerleştirmek. [DS]

çözmeklik, [çözmek-lik] *{ağız} is.* Hayvan gübrelerinin biriktirildiği yer. [DS]

çözücü, [çöz-ücü] *sf.* **1.** Çözme işini yapan. **2.** *is.* Bir maddeyi çözen başka madde. **3.** Boyaları çözen fakat doğal ortamda buharlaşarak boyanın kullanılan yüzeyde kalmasını sağlayan sıvı.

çözücülük, -ğü [çöz-ücü-lük] *is.* Çözme özelliği.

çözük, -ğü [çöz-ük] *sf.* Çözülmüş, bağları açılmış olan.

çözülme, [çöz-ül-me] *is.* **1.** Çözülmek eylemi. **2.** Bağından kurtulma; açılma. **3.** Kopan buzların, akan suyun etkisi ile karşı konamaz bir güçle sürüklenmesi. **4.** *as.* Bir savaşta ileri görevde bulunan bir askerî birliğin gerideki savunma hattına düşmandan sıyrılarak çekilmesi. **5.** *dbl.* Bir sesin meydana gelmesi sırasında boğumlanma sonrası organların tekrar eski normal hâline gelmesi. **6.** *psikol.* Kişilik ve karakter birliğinin bozulması.

çözülmek, [çöz-ül-mek] *edil. f. [-ür]* **1.** Bağlarından kurtulmak; açılmak. **2.** *gçsz.* (Ordu, birlik, topluluk için) dağılmak; parçalanmak; bağlantısını koparmak; irtibatını kaybetmek. **3.** (Kar ve buz için) erimeye başlamak. **4.** Gevşemek; dayanıklılığını yitirmek; mukavemetini bırakmak. **5.** Geri çekilmek; uzaklaşmak; kaçmak. **6.** (Problem, konu vb.) açıklığa kavuşmak; sonuca ulaşılmak. **7.** *dönşl. f. mecaz.* Gücü kalmamak; kuvveti kesilmek; gevşemek. **8.** *psikol.* Kişilik düzeni yitmek.

çözülüm, [çöz-ül-üm] *is.* **1.** Çözülmek eylemi ya da durumu. **2.** Parçalanmak, dağılmak. **3.** Bozgun.

çözülüş, [çöz-ül-üş] *is.* **1.** Çözülmek eylemi ve biçimi. **2.** *mecaz.* Sonuçlanan, çözüme ulaşan olay. **3.** *tiy.* Bir oyunun sonuç bölümü. **4.** Kar ve buz için sıvılaşma.

çözüm, [çöz-üm] *is.* **1.** Çözülen bir konunun sonucu. **2.** *mat.* Verilenler yardımıyla isteneni bulmak için gerekli işlemleri sırasıyla yapma ve yazma işi, *(1944)*. ❐ **çözüm yolu,** *Çözüme giderken izlenen teknik ve yöntem; gidiş yolu.*

çözümleme, [çöz-üm-le-me] *is.* **1.** Bir konuyu açıklama ve sonuca bağlama eylemi. **2.** İncelemek ama-

cıyla bir maddeyi meydana getiren ögelere ayrıştırma işi; analiz; tahlil. **3.** *fel.* Parçalardan meydana gelen bir bütünün her bir parçasını veya sadece bir parçasını daha iyi anlaşılır duruma getirmek işi. **4.** Bir bütünü oluşturan ögeler arasındaki ilişkiyi ortaya çıkarmak için titiz bir çalışma. **5.** Bir eseri, meydana getiren ana ögelerine ayırarak değerlendirme eylemi; bu incelemede varılan sonuç. **6.** *dbl.* Bir cümleyi meydana getiren kelimelerin türünü, hâllerini, çekimlerini ve görevlerini belirtme *(dilbilgisel çözümleme)*; bir cümleyi meydana getiren önermeleri ve önermelerin kendi aralarındaki bağıntıları dikkate alarak yapılan ayırma *(mantıksal çözümleme)*.

çözümlemek, [çöz-üm-le-mek] *gçl. f. [-er] [-l(ü)-yor]* **1.** Bir konuyu bütün yönleri ve ayrıntıları ile ortaya koymak ve açıklamak, *(1944)*. **2.** Anlamı ve niteliği yeterince açık olmayan bir konuyu değişik bakış açılarından değerlendirdikten ve açıkladıktan sonra bir sonuca bağlamak. **3.** *dbl.* Bir cümlenin dilbilgisel veya mantıksal çözümlemesini yapmak.

çözümlemeli, [çöz-üm-le-me-li] *sf.* Çözümlemeye dayanan; analitik; tahlilî.

çözümleniş, [çöz-üm-le-n-iş] *is.* Çözümlenme eylemi veya biçimi.

çözümlenme, [çöz-üm-le-n-me] *is.* Çözümlenmek eylemi.

çözümlenmek, [çöz-üm-le-n-mek] *edil. f. [-ir]* Bütün yönleriyle açıklanmak; kapalı yanı bırakılmamak; sonuca ulaştırılmak.

çözümleyici, [çöz-üm-le-y-ici] *sf.* **1.** Çözümleme yoluyla ilerleyen. **2.** Çözümleme işini yapan.

çözümleyicilik, -ği [çöz-üm-le-y-ici-lik] *is.* **1.** Çözümleyici olma durumu veya niteliği. **2.** *man.* Özne içinde yüklemin mantıkça yer aldığı önermenin niteliği.

çözümleyiş, [çöz-üm-le-y-iş] *is.* Çözümleme eylemi veya biçimi.

çözümlü, [çöz-üm-lü] *sf.* **1.** Çözümü bulunan. **2.** (Matematik vb. kitaplar için) çözümünü de içeren.

çözümsel, [çöz-üm-sel] *sf.* Çözüm ile ilgili.

çözümsüz, [çöz-üm-süz] *sf.* **1.** Çözümü olmayan. **2.** *mat.* (Problem için) çözümü imkânsız kabul edilen.

çözündürme, [çöz-ün-dür-me] *is.* Çözünmüş duruma getirmek işi.

çözündürmek, [çöz-ün-dür-mek] *gçl. f. [-ür]* Uygun bir işlemle bir maddenin çözünmesini sağlamak.

çözünme, [çöz-ün-me] *is.* **1.** Çözünmek eylemi. **2.** Çözülerek açılma ve dağılma. **3.** *kim.* Katı veya gaz bir maddenin sıvı içinde çözelti hâline dönüşümü.

çözünmek, [çöz-ün-mek] *dönşl. f. [-ür]* **1.** (Katı veya gaz bir madde için) uygun bir sıvı içinde parçalanmak, kıvamını yitirmek; çözelti hâline gelmek. **2.** Dağılmak; parçalanmak.

çözünmez, [çöz-ün-mez] *sf.* **1.** Bir sıvı içinde çözünmeyen. **2.** *is.* Bir ergitme işleminde ateşe dayanıklı malzeme.

çözüntü, [çöz-ün-tü] *is.* **1.** Çözülme ve dağılma durumu. **2.** Sökülmüş iplik. **3.** Irmakta yüzen buz. **4.** Dağılma, parçalanma belirtileri.

çözünür, [çöz-ün-ür] *sf.* Bir çözücü ile çözelti oluşturan.

çözünürlük, -ğü [çöz-ün-ür-lük] *is.* **1.** Eriyebilme durumu ve niteliği. **2.** *kim.* Bir maddenin başka bir madde içinde çözünme niteliği.

çözüş, [çöz-üş] *is.* Çözmek eylemi veya biçimi.

çözüşme, [çöz-üş-me] *is.* Birbirinden ayrılma ve dağılma eylemi.

çözüşmek, [çöz-üş-mek] *işteş. f. [-ür]* (Bir bütünü meydana getiren parçalar ve ögeler) birbirinden kopmak; ayrılmak; dağılmak.

-çu, [-cı / -ci / -cu / -cü / -çı / -çi / -çu / -çü] *yap. e.* → -cı.

çu[1]**,** [çi / çu / çü *(yans.)*] *is.* Kümes veya diğer evcil hayvanları kovalama ya da çağırma ünlemi. *çu+çu-k*

çu[2]**,** [ço / çu / çuş / çüş *(yans.)*] *ünl.* Eşek vb. hayvanları durdurmak ya da kovalamak için kullanılan ünlem.

çu[3]**,** [çü / çū] *(çu:) {eT} e.* (Emir ve yasaklamalarda) pekiştirme edatı. [DLT] ⧉ **Barma çu!** *Hele gitme.*|| **Kel çü!** *Gel hele.* [DLT]

çu[4]**,** [Çin. chou *(bölge)*] *{eT} is.* Ekin yeri; ekin tarlası; arazi. [EUTS]

çu[5]**,** [Sansk. ch'u] *{eT} is.* Giderme; bertaraf etme. [EUTS]

çu[6]**,** [Far. çū چو / çün] *(çu:) e.* **1.** Gibi. **2.** Ne zaman ki. **3.** İken. **4.** Çünkü. **5.** Mademki. **6.** *zf.* Nice. **7.** Niçin.

çub[1]**,** [Çin. chou *(bölge)*] *{eT} is.* Bölge mıntıka. [ETY] [Tekin]

çub[2]**,** [Far. çūb چوب] *(çu:b) {OsT} is.* **1.** Değnek. **2.** Odun. **3.** Sopa. **4.** Çomak. **5.** Çöp. ⧉ **çūb-hār,** *{OsT} zool. Ağaç kurdu.*

çubakan, [çıbıkān > çubakan] *{eT} is.* Hünnap.

çuban[1]**,** [Far. çūbān چوبان] *(çu:ba:n) {OsT} is.* Çoban; sığırtmaç.

çuban[2]**,** [çıban > çuban] *{ağız} is.* Çıban. [DS]

çubartmak, [çub-ar-t-mak] *{eT} gçl. f. [-ur]* Çalıp, soyup çıplak bırakmak; cıbırlatmak. [DLT]

çubartusımak, [çub-ar-tu-sı-mak] *{eT} gçl. f.* Çalıp soymak ve çıplak bırakmak. [DLT]

çube, [Far. çūbe چوبه] *(çu:be) {OsT} is.* Oklava.

çubek, -ği [Far. çübek چوبك] *(çu:bek) {OsT} is.* **1.** Davul tokmağı. **2.** Değnek; sopa; çomak.

çubik, [çıb *(yans.)* > *eT* çıbıḳ > çubiḳ] *{eT} is.* Çubuk. [EUTS]

çubin, [Far. çūbīn چوبین] *(çu:bi:n) sf.* **1.** Ağaçtan yapılan. **2.** *is.* Gelin duvağı. **3.** Ağaçkakan.

çubrumak, [Moğ. çuburimek] *{eT} gçsz. f. [-r]* Bir başkasının izince gitmek; ardına takılmak. [Nevâyî]

çubrutmak, [çub-(u)r-ut-mak] *{eT} gçl. f. [-ur]* İzletmek; peşine takmak. [Nevâyî]

çubuk, -ğu [Far. çūbek چوبك *(sopa)* / çub *(yans.)* > *eT* çıbık / çubik / çıbuk] *is.* **1.** Kök salıp kütük olması için yere dikilen taze dal, özellikle asma dalı. **2.** Ağaçtan kesilerek ayrılmış ince uzun dal. **3.** Sert ve dayanıklı, uzun, ince parça. **4.** Tütün içmek için lüleye takılan, çoğunlukla kiraz veya yasemin ağacından yapılma uzun ağızlık. **5.** Uzakdoğu ülkelerinde yemekte kullanılan fildişi, tahta veya plastik değnek. **6.** Yol yol dokunmuş kumaşta düz ve kalın çizgilerden her biri. **7.** *dnz.* Gemilerde ana direkler üzerine sürülen ikinci ve üçüncü direk parçası. **8.** Eskiden, dönümün askatlarından birine verilen ad. **9.** Bahçe çitlerini oluştururken ana direkler üzerine sürülen üçüncü ve diğer ağaçlara verilen ad. **10.** İnce kemik; kaburgaya yapışık pirzola.🗗 **çubuğunu tüttürmek,** *mecaz. Üzüntüsüz ve kaygısız hayat sürmek.*|| **çubuğu tellendirmek,** *Keyif sürdürmek; zevk almak; sevinç ve genişlik duymak.*|| **çubuk ağacı,** *bot. Sütleğengillerden, içi delikli olan dalları çubuk gibi kullanılabilen bir ağaççık, (Mabea).*|| **çubuk bağlama,** *El işlerinde yan yana gelen bir dizi ipliğe sık ilmik atarak oluşturulan çubuk şeklindeki yatay süs.*|| **çubuk makarna,** *Çubuk biçiminde kesilmiş makarna.*|| **çubuk sebedi** (sepeti), *{ağız} Çubuktan yapılmış sepet.* [DS]|| **çubuk sürme,** *1. Eskiden, devlet büyüklerinin çubuk içerek yaptıkları toplantılarda, kızarak toplantıyı terk eden kimsenin çubuğu bırakma eylemi. 2. mecaz. İnfiale kapılma; kızma.*|| **çubuk takımı,** *Tütün çubuklarının üst ucuna takılan kemik, gümüş, ya da kehribar ağızlık.*

çubukaltı, [çubuk+alt-ı] *{ağız} is.* Kahvaltı. [DS]

çubukçu, [çubuk-çu] *is.* **1.** Tütün çubuklarını hazırlayıp satan kimse. **2.** *tar.* Eskiden saraylarda ve konaklarda tütün çubuklarını hazırlamakla görevli kimse.

çubuklama, [çubuk-la-ma] *is.* Çubukla dövme, vurma eylemi.

çubuklamak, [çubuk-la-mak] *gçl. f. [-r] [-l(u)-yor]* **1.** Hah, kilim gibi yaygıların tozunu silkmek için çubuk ile vurmak. **2.** Pamuk ve yün gibi dolgu maddelerini veya minderleri çubukla vurarak kabartmak.

çubuklu, [çubuk-lu] *sf.* **1.** Çubuğu olan; üzerinde çubuk bulunan. **2.** (Kumaş için) üzerinde uzunlamasına kalın çizgiler bulunan. **3.** Çubuk dikilerek ağaç yetiştirilen yer; fidanlık; asma dikilmiş bahçe.

çubukluk, -ğu [çubuk-luk] *is. tar.* Eskiden, tütün içmeye yarar çubukların saklandığı dolaplara verilen ad.

çubuksuz, [çubuk-suz] *sf.* Çubuğu olmayan.

çubul, [? çubul] *{ağız} is.* Yabani üzüm. [DS]

çubullaşma, [çubul-la-ş-ma] *{ağız} is.* Ağacın dibini, ağaca zarar veren filizler sarma. [DS]

çuburi, [? çuburi] *{ağız} is.* Sivrisinekten daha ince ve küçük sinek. [DS]

çubuyan, [? çubuyan] *{eT} is.* Tatlı şey; hoş ve leziz nesne; tatlı. [EUTS] [OKD]

çuçali, [? çuçali] *{ağız} is.* Sünnet olmamış erkek. [DS]

çuçe, [? çuçe] *{ağız} is.* Kepçe. [DS]

çuçka, [Bulg. čuška] *{ağız} is.* **1.** Bir tür kırmızı biber. **2.** Acı sivri biber. [DS]

çuçuk, -ğu [çu *(yans.)* > çu-çuk] *{ağız} is.* **1.** Civciv. **2.** Filiz. [DS]

çuçulmak, [çuç-ul-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ur]* Bir şeye uymak. [DS]

çuçur, [çu *(yans.)* > çu-çur] *sf.* Küçük çocuk konuşması gibi zor anlaşılan.

çufa, [Far. çūḫa => çufa] *{ağız} is.* Çuha. [DS]

çufaldız, [Far. çūvāl-dūz] *{ağız}* is. Çul, çuval ve kilim dikmeye yarayan büyük iğne; çuvaldız. [DS]

çufalık, -ğı [Far. cūlāh => çulfa-lık] *{ağız} is.* Dokuma tezgâhı. [DS]

çufallık, -ğı [Far. cūlāh => çulfa-lık > çufal-lık] *{ağız} is.* Dokuma tezgâhı. [DS]

çufga, [çuvġā > çufġā] *(çufġa:) {eT} is.* **1.** Çabuk gitmek isteyen posta sürücüsünün yolda yoruldukça onu bırakıp bir yenisi ile değiştirdiği atlardan her biri. [DLT] **2.** Kılavuz; başbuğ. [DLT]

çufi, [? çufi] *{ağız} is.* İnce odun parçası. [DS]

çufur, [çukur > çufur] *{ağız} is.* Çukur. [DS]

çug[1], [Çin. cho *(çamur)*] *{eT} sf.* Bulanık; çamur. [EUTS]

çug[2], [çuġ] *{eT} is.* **1.** Bağ; köstek. [Üç İtigsizler] **2.** Demet. [Gabain] [EUTS] **3.** Bağ; bahçe. [EUTS]

çug[3], [Far. çūġ چوغ] *(çu:ġ) {OsT} is.* **1.** Boyunduruk. **2.** Su arkı.

çugı, [çuġ *(yans.)* > çuġ-ı] *{eT} is.* Gürültü. [DLT] [EUTS]

çugla, [çuġ-la] *{ağız} is.* Ağaç kepçe. [DS]

çuglamak, [çūġ > çuġ-lā-mak] *(çuġla:mak) {eT} gçl. f.* Bağlamak; bohçalamak; toplamak.

çuglanmak, [çūġ > çuġ-la-n-mak] *{eT} dönşl. f. [-ur]* Akışarak, koşarak gelip toplanmak; yığılmak; birikmek. [DLT]

çuglatmak, [çuġ-la-t-mak] *{eT} gçl. f. [-ur]* Bağlatmak; bohçalatmak; toplatmak.

çugurdan, [çukur + Far. -dān > çuġurdān] *(çuġurda:n) {eT} is.* Uçurum; yar. [DLT]

çuğ[1], [çığ > çuğ] *{ağız} is.* Demet hâlinde bulunan buğday veya mısır sapları yığını. [DS]

çuğ[2], [çığ > çuğ] *{ağız}* *is.* Dağ başındaki kar yığınları. [DS]

çuğ[3], [çuğ] *{ağız}* *is.* Kaya. [DS]

çuğa, [Far. çūha / çuka => çuğa] *{eAT}* *is.* Çuha; cüppe; palto.

çuğda, [çuğ-da] *is.* İnsan bedeninin bütünü; genel görünüşü.

çuğdurmak[1], [çöğ-dür-mek > çuğ-dur-mak] *{ağız}* *gçl. f.* *[-ur]* Ağır bir şeyi kaldırarak sallamak. [DS]

çuğdurmak[2], [çuğ-dur-mak] *{ağız}* *gçl. f.* *[-ur]* Hırsızlık yapmak; bir şeyi çalmak. [DS]

çuğla, [çoğ-la > çuğla] *{ağız}* *is.* **1.** Ağaç kepçe. **2.** *balkç.* Uzun bir sopa ucuna bağlanmış konik bir ağ. [DS]

çuğlu[1], [çuğ-la > çuğ-lu] *{ağız}* *is.* *balıkç.* → çuğla. [DS]

çuğlu[2], [çuğ-lu] *{ağız}* *is.* Mısır saplarından yapılan yığın. [DS]

çuğmak, [çök-mek > çuğ-mak] *{ağız}* *gçsz. f.* *[-ar]* Çökmek; çömelmek. [DS]

çuğnıs, [? çuğnıs] *{ağız}* *is.* Tencerenin dibinin tutması; yemeğin yanmaya başlaması. [DS]

çuğrumak, [çoğur-mak / çoğru-mak / çuğru-mak] *{eAT}* *gçsz. f.* *[-ur]* Sinmek; gizlenmek.

çuğu, [çuğ-u] *{ağız}* *is.* Civciv. [DS]

çuğul[1], [çoğ *(yans.)* > çuğ-ul] *{ağız}* *is.* **1.** Casus. **2.** Söz getirip götüren; dedikoducu. [DS]

çuğul[2], [çuğ-ul] *{ağız}* *is.* Mısır ve tahıl sapları yığını. [DS]

çuğuldaşmak, [çuğ *(yans.)* > çoğ-ul-da-ş-mak] *{eAT}* *işteş. f.* *[-ur]* Her ağızdan bir ses çıkmak; gürültü yapmak.

çuğullamak[1], [çuğ-ul-la-mak] *{ağız}* *gçl. f.* *[-r] [-l(u)-yor]* **1.** İhbar etmek. **2.** Keşfetmek. [DS]

çuğullamak[2], [çuğ-ul-la-mak] *{ağız}* *gçsz. f.* *[-r] [-l(u)-yor]* Büzülüp düşünmek. [DS]

çuğun, [Rus. çugun *(dökme ibrik)*] *{ağız}* *is.* Çay demliği. [DS]

çuğuncak, -ğı [çuğ-un-cak] *{ağız}* *is.* Salıncak. [DS]

çuğundurmak, [çuğ-un-dur-mak] *{ağız}* *gçl. f.* *[-ur]* **1.** İdam etmek. **2.** Salıncak kurmak. [DS]

çuğunmak, [çuğ-un-mak] *{ağız}* *dönşl. f.* *[-ur]* **1.** Bir ipe asılarak sallanmak. **2.** *edil. f.* İdam edilmek. [DS]

çuğurmak, [çuğ-ur-mak] *{ağız}* *gçsz. f.* *[-ur]* Hayret etmek. [DS]

çuğutlamak, [çuğ-ut-la-mak] *{ağız}* *gçsz. f.* *[-r] [-l(u)-yor]* Uyuklamak. [DS]

çuğutmak, [çuğ-ut-mak] *{ağız}* *gçsz. f.* *[-ur]* **1.** Somurtmak. **2.** Üşüyerek büzülmek. [DS]

çuh[1], [çuh] *ünl.* At yürütme ünlemi. ⊡ **çuh çuh** *{eT}* *Atı yürütmek veya azarlamak için kullanılan söz.* [DLT]

çuh[2], [uç-uk > çuh] *{ağız}* *is.* *tıp.* Uçuk. [DS]

çuha[1], [Far. çūḫa چوخه / çuka] *is.* **1.** Tüysüz, ince ve dimi ya da bez ayağı örgüsü ile dokunmuş ince yün kumaş. **2.** Papaz feracesi. **3.** *{ağız}* Örgü veya el dokuması yünden yapılan kısa bir tür ceket. [DS] ⊡ **çuha çavuşu,** *tar.* *İmparatorluk döneminde yeniçeri ocağı için imal ettirilen çuhanın denetimi ile görevli memura verilen ad; çuha emini.*|| **çuha çiçeği,** *bot.* *Kökten sürme, rozet yapraklı, şemsiye biçiminde dizili, çanak yaprakları borumsu, değişik renklerde çiçekleri bulunan çok yıllık otsu bitki; on bir aylık, (Primula).*|| **çuha çiçeğigiller,** *bot.* *Örnek türü çuha çiçeği olan sekiz yüzden fazla tür ve yirmi sekiz cinsten oluşan bitki familyası, (Primulaceae).*|| **çuha emini,** *tar.* *Çuha çavuşu.*|| **çuha ferace,** *tar.* *İmparatorluk döneminde, divan-ı hümayun çavuşlarının divan günlerinde giydikleri üst elbise.*|| **çuha gezdirmek,** *hat.* *Eskiden, üzerine yazı yazılacak aharlanmış kâğıdın üstünden tebeşir emdirilmiş çuhayı gezdirerek yağlı artıkları vb. kalıntıları temizlemek işlemi.*|| **Çuhasını giymedikse kenarını kuşandık.** *"Onu biz de biliriz, biz de kullandık." anlamında zevkli, ince ve güzel bir şeyden bahsedilirken kullanılan söz.*

çuha[2], [? çuha] *{ağız}* *is.* Dört kat edilmiş pestil. [DS]

çuhacı, [çuha-cı] *is.* Çuha dokuyan veya satan kimse; çulha.

çuhacılar, [çuha-cı-lar] *is.* *tar.* İmparatorluk döneminde dokuma işi ve ticaretiyle uğraşanların bağlı oldukları lonca.

çuhacılık, -ğı [çuha-cı-lık] *is.* Çuha dokuma işi.

çuhadar, [Far. çūḫa-dār چوخدار / çukadar] *(çu:hada:r)* *{OsT}* *is.* **1.** *tar.* İmparatorluk döneminde, padişahın emrinde bulunan ve bugünkü maiyet memurluğu görevini yerine getiren en yüksek dereceli memur. **2.** Bir dairenin dışındaki ayak işlerine bakan kimse; hizmetçi. ⊡ **çuhadar zerdesi,** *Şekerle pişirilmiş balkabağı.*

çuhadarlık, -ğı [çuhadar-lık] *is.* Çuhadarın işi ve görevi.

çuhalı, [çuha-lı] *sf.* Çuhası olan.

çuhçuh, [çuh *(yans.)* > çuh+çuh / çufçuf] *is.* Çocuk dilinde tren.

çuhnak, -ğı [çığna-k > çuhnak] *{ağız}* *is.* Ayak altı olan yer; çiğnek yer; yol üstü. [DS]

çuhnamak, [çiğne-mek / çığna-mak > çığna-mak] *{ağız}* *gçl. f.* *[-r]* Ezmek; çiğnemek. [DS]

çuhrut, [Alm. kraut / Fr. choucroute] *{ağız}* *is.* Lahana turşusu. [DS]

çuhur, [çukur > çuhur] *{ağız}* *is.* Çukur. [DS]

-çuk[1], [-cık / -cik / -çik / -çık / -cük / -cuk / -çük / -çuk] *yap. e.* → -cık.

-çuk[2], [-çak / -çek / -çuk / -çük / -çık / -çik] *{eT}* *yap. e.* → -çak.

çuk, -ğu [çuk] *{ağız}* *is.* Yağı alınmış süt. [DS]

çuka[1], [Far. çūha > çuḳa چوقا / چوقه] *{eAT} {OsT} is.* **1.** Çuha. **2.** Cüppe; palto. [DK] **3.** *{ağız}* Kepenek. [DS]

çuka[2], [Slav. şçuka] *is. zool.* Kolan balığı denilen bir tür balık.

çuka[3], [? çuka] *{ağız} is.* Manda. [DS]

çukadar, [Far. çūhadār] *is.* → çuhadar.

çukak, -ğı [Yun. tsoukhali ?] *{ağız} is.* Toprak tencere. [DS]

çukal[1], [çokal > çukal چوقال] *{eAT} {OsT} is.* **1.** Eskiden savaşlarda atlara giydirilen zırhlı örtü. **2.** Savaşçıların giydiği zırh; cevşen.

çukal[2], [Yun. tsoukhali] *{ağız} is.* Toprak tencere. [DS]

çukala, [Yun. tsoukhali *(büyük toprak tencere)*] *{ağız} is.* Toprak tencere. [DS]

çukalatmak, [çuka-la-t-mak] *{ağız} gçl. f. [-ır]* Öküzü, nalbanta enetmek; kısırlaştırmak. [DS]

çukale, [Yun. tsoukhali] *{ağız} is.* Toprak tencere. [DS]

çukalli, [Yun. tsoukhali] *{ağız} is.* Toprak tencere. [DS]

çukar, [çukal > çukar چوقار] *{eAT} is.* → çukal[1].

çukça, [çuk-ça] *{ağız} is.* Manda yavrusu. [DS]

çuklamak, [çuk *(yans.)* > çuk-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(u)-yor]* Kapı çalmak. [DS]

çuklu, [çuk-lu] *{ağız} sf.* (Daldaki meyveler için) toplu hâlde. [DS]

çukmak[1], [çok-mak > çük-mak] *{eT} gçsz. f. [-ar]* (Kuş için) süzülüp inmek; konmak. [DLT]

çukmak[2], [çūk-mak] *{eT} gçsz. f. [-ar]* Alevlenmek; tutuşmak.

çukman, [? çukman] *{ağız} is.* Entari. [DS]

çukmın, [çuk-mın] *{eT} is.* Kurabiye biçiminde yapılarak çömlekte su buharında pişirilen bir tür ekmek. [DLT]

çukrak, -ğı [çok *(yans.)* > çok-ra-mak *(kaynamak)* > çok-ra-k] *{ağız} is.* Dağ başındaki çukurluk. [DS]

çukti, [Tib. çukti] *is.* Tibetli kadınların bayramlarda taktıkları başlık ve bu başlığın süsü.

çukubarı, [çokūbarı] *{eT} is.* Pota yapımında kullanılan çamur; lüleci çamuru. [DLT]

çukuda, [? çukuda] *{ağız} is.* Ladin ağacı dalı. [DS]

çukulak, -ğı [çuku-l-ak] *{ağız} is.* Su dolu çukur; obruk. [DS]

çukundur, [Far. çuğunder => çukundur چوقوندور] *{eAT} {OsT} {ağız} is.* Pancar; çükündür. [DS]

çukunduruk, -ğu [çukundur-uk] *{ağız} is.* Pancar turşusu. [DS]

çukundür, [çukundur] *{ağız} is.* Pancar. [DS]

çukuntur, [çukundur] *{ağız}* is. Pancar. [DS]

çukur[1], [çok-mak / çuk-mak *(derin kazmak)* > çuk-ur چوقر] *is.* **1.** Toprakta kazmak suretiyle meydana getirilen oyuk. **2.** *coğ.* Toprakta çökme suretiyle meydana gelen küçük oyuk. **3.** İki dağ arasındaki dere yatağı; vadi. **4.** Herhangi bir yüzeydeki oyukluk; girinti. **5.** Çene veya yüzdeki oyukluk; gamze. **6.** Bir düzeye göre daha aşağılarda bulunan yer. **7.** *gnşl.* Ölüyü gömmek için açılan oyuk; mezar; sin. *{eAT} (aynı)* **8.** Pis su ve atıkların toplanması için açılmış üstü kapalı oyuk. **9.** *sf.* Oyulmuş, içeri doğru göçmüş; içbükey durumda olan. **10.** Alçakta bulunan. ⊡ **çukura kaçmış,** *(Göz için) içerlek.*|| **çukur baskı,** *Işıklı mekanik sistemle oyularak baskı kalıpları elde ederek yapılan baskı işi.*|| **çukurunu kazmak,** *Birinin mahvolması için çalışmak; tuzak kurmak.*

çukur[2], [Yun. tsiḫorion / Slav. cikorija] *{ağız} is. bot.* Hindiba. [DS]

çukurcaklı, [çukur-cak-lı چوقرجقلى] *sf.* Çukuru olan; oyuk; *{eAT} (aynı).*

çukurcuk, [çukur-cuk] *is.* Küçük çukur.

çukurlama, [çukur-la-ma] *is.* **1.** Çukur hâle getirmek işi. **2.** Çekiç ile döverek bakır kap yapımında kenardan başlayıp dibe doğru inme işlemi.

çukurlanma, [çukur-la-n-ma] *is.* Çukur hâle gelmek işi.

çukurlanmak, [çukur-la-n-mak] *dönşl. f. [-ır]* Çukur hâle gelmek.

çukurlaşma, [çukur-la-ş-ma] *is.* Çukur bir hâl almak işi.

çukurlaşmak, [çukur-la-ş-mak] *dönşl. f. [-ır]* Çukur bir durum almak.

çukurlaştırma, [çukur-la-ş-tır-ma] *is.* Bir şeyi veya yeri çukur hâle getirmek işi.

çukurlaştırmak, [çukur-la-ş-tır-mak] *gçl. f. [-ır]* Bir şeyi veya yeri çukur hâle getirmek.

çukurlatma, [çukur-la-t-ma] *is.* Çukur bir hâl almasını sağlama eylemi.

çukurlatmak, [çukur-la-t-mak] *gçl. f. [-ır]* Bir yüzeyde veya yerde çukur meydana getirmek.

çukurlu, [çukur-lu] *sf.* Çukuru olan.

çukurluk, -ğu [çukur-luk] *is.* **1.** Çukur olma durumu. **2.** Çukurlar bulunan yer.

çukuruk, -ğu [çuk *(yans.)* > çuk-ur-uk] *{ağız} is.* Çit kapısı. [DS]

çukuta, [? çukuta] *{ağız} is.* Çalı çırpı. [DS]

-çul, [-cıl / -cil / -çil / -çıl / -cul / -cül / -çul / -çül] *yap. e.* → -cıl.

çul, [Ar. cull *(at örtüsü)* => çul چول] *is.* **1.** Keçi kılından bez ayağı tekniğinde örülmüş kumaş veya yaygı; kıl döşek. *{OsT} (aynı)* [YE] **2.** Aynı şekilde dokunmuş kumaştan yapılan hayvan örtüsü. **3.** *gnşl.* Üst giyeceği; elbise. *{ağız} (aynı)* [DS] **4.** *{ağız}* İç çamaşırı. [DS] **5.** *{ağız}* İçine bez doldurulmuş minder. [DS] ⊡ **çul çaput,** *1. Giyimde kullanılan her türlü dokuma ürünü; manifatura 2. Eskimiş*

giyecek. 3. Yırtık bez ve kumaş parçaları.|| **çul çuval,** *1. Giyecek eşyaları. 2. Bütün ev eşyası.*|| **çullara komak,** *{OsT} 1. Çul giydirmek; 2. Perişan hâle sokmak.*|| **çul tutmaz,** *Kazandığının hepsini harcayan, elinde bir şey bulunmayan.*|| **çulu düzmek,** *1. Giyimini kuşamını yenilemek; iyi giyinmeye başlamak. 2. Maddî durumu düzelmek.*|| **çul yırtmak,** *(Ahırda beslenen atlar için) sıkıntıdan, üzerlerine konan çulları, dişleriyle çekip yırtmak.*

çula, [Slav. çula] *{ağız} is.* Küçük kulaklı koyun ya da keçi. [DS]

çulaki, [Far. culāh > culāhī *(çulha işi)* => çulaki] *(çula:ki) {ağız} is.* El dokuması, kaba bir yünlü kumaş. [DS]

çulapa, [Far. cül-pā] *{ağız} is.* → çolpa. [DS]

çulb, [çab / çalp / çap / çıp / çip / çulp *(yans.)*] *is.* Su vb. sıvı maddeler içinde, sallanma ve çalkalanma gibi hareketler sonucunda oluşan, ya da el ve ayakla oluşturulan hareketleri ve bu biçimde çabalamayı anlatan kök. [Zülfikar] *culb*

çulba, [Far. cūl-pā] *{ağız} is.* Beceriksiz kadın. [DS]

çulbant, [Ar. culbān] *{ağız} is.* Yabani mercimek; burçak. [DS]

çulbu, [Soğd. çulwu / çulbu] *{eT} is.* Küfür; hakaret. [İKPÖy.]

çulbuş, [çulwu-ş / çulbu-ş] *{eT} is.* Elbiseye veya ele bulaşan meyve yapışığı. [DLT]

çulcu, [çul-cu] *is.* **1.** Çul dokuyan ya da satan kimse. **2.** Semerci.

çuldı, [Moğ. cüldi] *{eAT} is.*→ cüldi.

çuldur, [çuld-ur] *{ağız} sf.* Fıtıklı. [DS]

çulfa, [Far. cülehī => çulfa چولفه] *{OsT} is.* **1.** Çulha. **2.** *{ağız}* Çiftçi olmayan kimse. [DS]

çulfalık, -ğı [çulfa-lık] *{ağız} is.* → çulhalık. [DS]

çulfarık, -ğı [çulfa-lık] *{ağız} is.* → çulhalık. [DS]

çulgar, [Yun. zevgari *(ekleme)*] *{ağız} is.* Yardımcı kuvvet. [DS]

çulgamak, [çūğ *(bohça)* > çuğ-lā-mak > çulğa-mak] *{eT} {eAT} gçl. f. [-r]* Bağlamak; bohçalamak; toplamak. [DK] [Clauson]

çulganmak, [çūğ *(bohça)* >çuğ-la-n-mak / çulğan-mak] *{eT} gçl. f. [-ur]* → çuglanmak.

çulha, [Far. cülehī *(saran, dolaştıran)* > çulha] *{OsT} is.* **1.** Dokuma tezgâhlarında kumaş dokuyan. **2.** *{ağız}* İpten dokunan kumaş. [DS] ⊡ **çulha kuşu,** *zool. Baştankaragillerden yuvasını çeşitli liflerden asılı torba biçiminde örerek yapan, küçük böcek ve örümceklerle beslenen iskete kuşu, (Remiz bendulinus).*

çulhaki, [Far. cülehī] *{ağız} is.* Çulaki. [DS]

çulhalık, -ğı [çulha-lık] *{ağız} is.* Dokuma tezgâhı. [DS]

çulık, [çu-lık] *{eT} is.* Çulluk; su çulluğu. [DLT]

çulıman, [? çulīmān] *{eT} is.* **1.** Su birikintisi. [DLT] **2.** *sf.* Sorunlu. ⊡ **çulıman ış,** *İçinden çıkılamayan iş; çapraşık iş.* [DLT]

çulk, [çulk *(yans.)*] *{eT} e.* Pekiştirme edatı; çılk; büsbütün. [DLT] ⊡ **çulk esrük,** *Cılk sarhoş; bütün bütün sarhoş.* [DLT]

çulki, [Rus. çulki] *{ağız} is.* İplik çorap. [DS]

çulkuy, [çol-mak *(sakatlanmak)* > çolkuy] *{eT} sf.* Bir tarafı çarpılmış. [DLT] ⊡ **çulkuy elig,** *Eli çolak.* [DLT]|| **çulkuy etük,** *Topuğu çarpık ayakkabı.* [DLT]

çullama[1], [çul-la-ma] *is.* **1.** Çul ile örtmek işi. **2.** Üstünü kaplayacak şekilde bir şeyi örtme. **3.** *{ağız}* Hayvanın sırtına örtülen çul. [DS]

çullama[2], [çul-la-ma] *{ağız} is. mutf.* **1.** Kuşbaşı eti tencere kebabı olarak pişirdikten sonra yufka içine sararak fırında yapılan bir yemek. **2.** Pilavın üzerine kebap olarak pişirilmiş kuzu veya tavuk eti konularak yenilen bir yemek. **3.** Yumurtaya batırılmış ince ekmek dilimleri kızartıldıktan sonra üzerine tatlı şerbeti dökülerek yenilen bir yemek; ekmek tatlısı. **4.** Kıymalı yumurta. **5.** Cıvık hamura batırılarak kızartılan et. **6.** Kadınbudu köfte. **7.** Koyu un çorbası. **8.** Ekmekle yapılan tirit. **9.** Bakla haşlaması. **10.** Tavşan veya kuzu eti ile kızartılmış hamur yemeği. **11.** Ateşte kızarmış patlıcan. **12.** Kıymalı yumurta. **13.** Yumurtaya batırılarak yağda kızartılmış ekmek. **14.** Çok etli lahmacun. **15.** Kavurma. **16.** Kapama pilav. **17.** Pişmiş dut üzerine yağ ve ceviz dökülerek yapılan bir tatlı. [DS]

çullama[3], [çul-la-ma] *{ağız} is.* Toprağın altı don iken üstünün çözülmesi ile meydana gelen yapışkan ve kaygan çamur. ⊡ **çullama olmak,** *{ağız} (Toprak için) altı don, üstü çözülmüş hâlde gevşek ve çamur olmak.* [DS]

çullama[4], [çul-la-ma] *{ağız} is. tıp.* Kızıl hastalığı. [DS]

çullamak, [çul-la-mak] *gçl. f. [-r] [-l(u)-yor]* **1.** Örtmek. **2.** Hayvana çul örtmek. **3.** (Fırtınalı havalarda dalgalar için) güverteye su atmak. **4.** *{ağız}* Eskimiş saban demirinin üzerine başka bir eski saban demirini kaynatarak yapıştırıp sağlamlaştırmak. [DS]

çullandırma, [çul-la-n-dır-ma] *is.* Çullanmak işini yaptırmak işi.

çullandırmak, [çul-la-n-dır-mak] *gçl. f. [-ır]* Çullanmak eylemini yaptırmak.

çullanış, [çul-la-n-ış] *is.* Çullanmak eylemi ve biçimi.

çullanma, [çul-la-n-ma] *is.* **1.** Çul sahibi olma eylemi. **2.** Birinin üzerine kapanma eylemi.

çullanmak[1], [çul-la-n-mak] *dönşl. f. [-ır]* **1.** Çul sahibi olmak; çul edinmek. **2.** *{ağız}* Yeni ve güzel bir şey giymek. [DS]

çullanmak[2], [çul-la-n-mak] *dönşl. f.* **1.** Çul örtünmek. **2.** *{ağız}* (Elbise için) eskimek. [DS]

çullanmak[3], [çul-la-n-mak] *dönşl. f. [-ır]* **1.** Top-

lanmak. **2.** Birinin üzerine abanarak ağırlığını vermek; bastırmak. **3.** *mecaz.* Birini bezdirecek, bıktıracak kadar saldırmak, yüklenmek; tedirgin etmek.

çullu, [çul-lu] *sf.* **1.** Çulu olan. **2.** Giyecekleri eskimiş, parçalanmış olan. 🗗 **çullu cücük,** *{ağız} Tavuk.* [DS]|| **çullu kuduş,** *{ağız} Gulyabani; umacı.* [DS]|| **çullu kuduz,** *{ağız} Elbisesi çabuk eskiten ve yırtık pırtık gezen.* [DS]|| **çullu poyraz,** *{ağız} Kuzeyden esen sert rüzgâr.* [DS]

çulluk[1], **-ğu** [*eT.* çulıḳ] *is.* **1.** *zool.* Sırtı esmerimsi ve uzunlamasına açık renk çizgilerle kaplı, karnı beyaz, uzun gagalı, kısa bacaklı bir av kuşu, *(Scolopax rusticola).* **2.** *{ağız}* Hindi. [DS]

çulluk[2], **-ğu** [çul-luk] *{ağız} is.* Kıldan yapılmış yaygı. [DS]

çullukgiller, [çulluk-gil-ler] *is. zool.* Yağmur kuşları takımından kuzey yarım kürede yaşayan göçmen kuşlar familyası, *(Scolopacidae).*

çulpa, [Far. cül-pā => çulpa چولپه] *{eAT} sf.* **1.** Çolpa. **2.** *{ağız}* Tembel adam. [DS] **3.** *{ağız}* Şaşkın; beceriksiz. [DS]

çulpalaz, [çul+ Far. pelas *(kilim)*] *{ağız} is.* Eskimiş kara çul. [DS]

Çulpan, [çolpan > çulpan] *{eT} {ağız} is. gök b.* → Çolpan. [DS]

çulpara, [çul + Far. pāre] *{ağız} is.* Eski bez parçası. [DS]

çulpeşik, -ği [? çulpeş-ik] *{ağız} sf.* Pasaklı; dağınık. [DS]

çulsuz, [çul-suz] *sf.* **1.** Çulu olmayan; çulu bulunmayan. **2.** *mecaz.* Çok yoksul.

çultaklı, [çultak-lı ?] *{ağız} sf.* Hastalıklı; dertli. [DS]

çultar, [Ar. cull + Far. -dār ? چلتار] *is.* **1.** *{ağız}* Battaniyeye benzer tüylü bir tür kilim. [DS] **2.** *{OsT}* At örtüsü; eyer örtüsü. **3.** *{ağız}* Çok eskimiş elbise. [DS]

çultarı, [Ar. cull + Far. -dār] *is.* Eyer veya palanın üzerine örtülen halı, kilim.

-çuluk, [-cı-lık / -cilik / -çilik / -çılık / -cülük / -culuk / -çülük / -çuluk] *yap. e.* → -cılık.

çuluk[1], **-ğu** [çul-uk ?] *{ağız} sf.* Bön; serseri. [DS]

çuluk[2], **-ğu** [*eT.* çulıḳ > çuluk] *{ağız} is.* Hindi. [DS]

çulumlamak, [çulum-la-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(u)-yor]* Uyuklamak. [DS]

çulut, -du [? çulut] *{ağız} is.* Taze fasulye. [DS]

çulvallık, -ğı [çulha-lık] *{ağız} is.* Dokuma tezgâhı. [DS]

çulvu, [Soğd. çulvü / çulbu] *{eT} is.* **1.** Küfür; Tanrıyı inkâr etme. **2.** İftira. [Gabain] 🗗 **çulvu sav,** *Rezalet; kötü şöhret; küfür; fena ad.* [EUTS]

çum[1], [çım / çim / çom / çöm / çum / çüm *(yans.)*] *is.* Suya girmeyi, yıkanmayı, suyu çalkalamayı ve bu sırada su sıçratmayı anlatan kök. [Zülfikar] *çum-mak, çum-çul-luk, çum-ur-mak.*

çum[2], [? çum] *{ağız} is.* Kızılcık. [DS]

çuma[1], [? çuma] *{ağız} is.* Kaynatılmadan biriktirilen süt. [DS] 🗗 **çuma peyniri,** *{ağız} Yağı alınmış çiğ sütten yapılan peynir.* [DS]

çuma[2], [İt. cima => çuma] *{ağız} is.* Bir çeşit ip. [DS]

çumaçum, [Far. çumāçum چماچم] *{OsT} is.* Alın.

çumaçuma, [Far. çumaçuma چمچمه] *{OsT} is.* Çamçak.

çumalı, [? çümēli > çumalı] *{eT} is.* Karınca. [DLT]

çumara, [? çımara > çumara چماره] *sf.* → çımara.

çumb, [çamp / çımp / çomp / çumb / çunb *(yans.)*] *is.* Sıvılar içinde meydana gelen çalkantılı hareketleri anlatan kök. [Zülfikar] *çumb-ul, çumb-ul-da-mak*

çumbar, [çımb-ar > çumb-ar] *{ağız} is.* Dokuma tezgâhlarında, dokunan bezi gerdirmek için kullanılan iki tarafı dişli araç. [DS]

çumbu, [? çumbu] *{ağız} is.* Çimdik. [DS]

çumbul[1], [çumb *(yans.)* > çumb-ul] *{ağız} is.* Maşrapa. [DS]

çumbul[2], [Far. çunbul] *{ağız} is.* Küçük taneli yabani üzüm. [DS]

çumbuldamak, [çumb *(yans.)* > çumb-ul-da-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-d(u)-yor]* (Kap içindeki sıvılar için) çalkalanmak. [DS]

çumburmak, [çumb-ur-mak / çomb-ur-mak / çomtur-mak] *{eT} gçsz. f. [-ur]* Atılmak; saldırılmak. [EUTS]

çumbuz, [? çumbuz] *{ağız} is.* Çim. [DS]

çumça, [çömçe / çumça] *{ağız} is.* Büyük ağaç kaşık; kepçe. [DS]

çumçukur, [çu(m)+çu/kur] *pekşt. sf.* Çok çukur; çok derin.

çumçulluk, -ğu [çu(m)+çu/lluk] *{ağız} peşkt. sf.* Sırılsıklam. [DS]

çumçuma, [Far. çumçuma] *{OsT} is.* Çamçak.

çumguk, [çom-ġuk / çom-uk] *{eT} is.* Ayağı ve başı kızıl, kanadında ak tüy bulunan karga; ala karga. [DLT][KB]

çumkuştu, [çom-mak > çum-(u)k-uş-tu] *{ağız} is.* Toplantı. [DS]

çummak, [çom / çum *(yans.)* > çum-mak] *{eT} gçsz. f. [-ar]* Yıkanmak veya yüzmek için suya dalmak; suya girmek; yıkanmak. [DLT]

çumran, [Moğ. cumran] *{ağız} is.* İri bir sıçan türü. [DS]

çumruşmak, [çom / çum *(yans.)* > çom-(u)r-uş-mak] *{eT} işteş. f. [-ur]* Birlikte suya girmek; beraber yıkanmak; suya dalmak için yardım ve yarış etmek. [DLT]

çumşamak, [çum-(u)ş-a-mak] *{eT} gçl. f. [-r]* Yollamak. [OKD]

çumturmak, [çom-tur-mak] *{eT} gçl. f. [-ur]* Yıkamak; yüzeysel olarak suya sokmak; çimdirmek. [DLT]

çumua, [Yun. tsimuha] *{ağız} is.* Düşük kaliteli sünger. [DS]

çumuk, [çom-ġuk / çom-uk] *{eT} is.* Ala karga. [DLT]

çumur, [Erme. çmur] *{ağız} is.* Yumurta ile mısır ekmeğinden yapılan bir yemek. [DS]

çumurmak, [çom-ur-mak] *{eT} gçl. f. [-ur]* Suya daldırmak, batırmak; yıkamak. [DLT]

çumuşluk, [çom-uş-luk] *{eT} is.* **1.** Hela; ayak yolu; tuvalet; apteshane. [DLT] **2.** Yıkanılan yer.

çumuşmak, [çom-uş-mak] *{eT} işteş. f. [-ur]* Suya girmekte, yıkanmakta yardım ve yarış etmek; birlikte yıkanmak. [DLT]

-çun, [-cın / -cin / -cün / -cun / -çin / -çin / -çün / -çun] *yap. e.* → -cın.

çun[1], [çan / çang / çank / çeng / çın / çıng / çıñ / çınk / çi / çin / çing / çiñ / çink / çun / çung *(yans.)*] *is.* Cam ya da madenî eşyanın çınlama biçiminde çıkardığı sesi anlatan kök. [Zülfikar] *çun-ça-l-ak,*

çun[2], [Far. çūn چون] *(çu:n) {OsT} e.* **1.** Gibi. **2.** Ne zaman ki. **3.** İken. **4.** Çünkü. **5.** Mademki. **6.** *zf.* Nice. **7.** Niçin. ☞ **çūn-i çîrā,** *{OsT} Nasıl ve niçin.*

çunamak, [çun-a-mak ?] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-n(u)-yor]* İmrenmek. [DS]

çunan, [Far. çūnān چونان] *(çu:na:n) {OsT} e.* Öyle; onun gibi.

çunavlak, -ğı [çunav-la-k] *{ağız} sf.* Kötü yaradılışlı; soysuz. [DS]

çunb, [çamp / çımp / çomp / çumb / çunb *(yans.)*] *is.* Sıvılar içinde meydana gelen çalkantılı hareketleri anlatan kök. [Zülfikar] *çunb-ul-da-mak*

cunbuldamak, [cunb-ul-da-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-d(u)-yor]* (Kap içindeki sıvılar için) çalkalanmak. [DS]

çuncukmak, [çunc-uk-mak] *{ağız} gçsz. f. [-ur]* (Hayvanlar için) kendine eş aramak; kızışmak. [DS]

çunçalak, -ğı [çunç-a-la-k] *{ağız} is.* Salıncak. [DS]

çune, [çön-e > çune] *{ağız} is.* Küçük çocuk. [DS]

çung[1], [çan / çang / çank / çeng / çın / çıng / çıñ / çınk / çi / çin / çing / çiñ / çink / çun / çung *(yans.)*] *is.* Cam ya da madenî eşyanın çınlama biçiminde çıkardığı sesi anlatan kök. [Zülfikar] *çung-ur, çung-ur-gaç*

çung[2], [çoñ] *(çuñ) {eT} sf.* İri doğranmış olan. [DLT]

çunga, [çun-a] *{ağız} is.* Keser. [DS]

çungur[1], [çukur > çungur] *{ağız} sf.* **1.** Göçleri çökük. **2.** Çukur; derin. [DS]

çungur[2], [çung-ur] *{ağız} is.* Beyaz çakıl taşı. [DS]

çungurgaç, [çung-ur-gaç] *{ağız} is.* Salıncak. [DS]

çungurlaşmak[1], [çok-mak > çung-ur-la-ş-mak] *{ağız} işteş. f. [-ır]* Toplanmak; üşüşmek. [DS]

çungurlaşmak[2], [çukur-la-ş-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* Çukurlaşmak; derinleşmek. [DS]

çunin, [Far. çūnīn چونین] *(çu:ni:n) e.* Böyle; bunun gibi.

çunki, [Far. çūn ki چونكه] *{OsT} zf.* **1.** Ne zaman ki. **2.** Şunun için ki; şundan dolayı ki.

çunkur[1], [çukur] *{ağız} is.* Çukur. [DS]

çunkur[2], [çok-mak > çung-ur] *{ağız} is.* Toplantı. [DS]

çunkur[3], [Yun. tsungrana *(tırmık)* ?] *{ağız} is.* Küçük kazma. [DS]

çunkuştu, [çok-uş-mak > çok-uş-tu] *{ağız} is.* Toplantı. [DS]

çunmak[1], [çu-n-mak / yunmak] *{eT} dönşl. f.* Yıkanmak. [DLT]

çunmak[2], [çun-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ar]* **1.** İmrenmek; heveslenmek. **2.** Gittiği yere alışmak. [DS]

çunur, [Ar. curn جرن] *{ağız} is.* **1.** Kurna. **2.** Su teknesi; yalak. **3.** Hamam havuzu. [DS]

çupa, [Bulg. çupe / Yun. tsoupe] *{ağız} is.* Yetişmiş genç kız. [DS]

çupan, [Far çūpān *(çoban)* / Yun. çoupanos] *{eT} is.* Köy muhtarının yamağı; köyün ileri gelen büyüğünün yamağı. [DLT]

çupçe, [Arn. çupe + Slav. -çe *(küçütme eki)*] *{ağız} is.* Küçük kız. [DS]

çupçurga, [Mog. çupçur-ġa] *{eT} is.* Kamçının destesine vurulan kayış. [Nevâyî]

çupra[1], [çöb > çöpür > çop-ra] *{eT} is.* Eski elbise. [DLT]

çupra[2], [çup-ra] *is.* Küçük kulaklı keçi. ☞ **çupra balığı,** *Uzun gövdeli, ağzının kenarları bıyıklı bir tatlı su balığı, (Cobitis).*

çupuş, [? çupuş] *{ağız} is.* Fındığın yeşil kabuğu. [DS]

çur[1], [çar / çır /çir / çör / çur / çür *(yans.)*] *is.* Su ve benzeri akışkan maddelerin dökülüşünü anlatan kök. [Zülfikar] *çur çur.* ☞ **çur çur,** *{eT} Hayvan sağılırken sütün kapta çıkardığı ses.* [DLT]

çur[2], [çar / çır /çir / çur *(yans.)*] *is.* Dönme, sürtünme, bağırma, ağlama, ötme ve parazitli sesler çıkarma durumlarında çıkan sesleri anlatan kök. [Zülfikar] *çur-la-mak*

çur[3], [çor / çur] *{eT} is.* Bir rütbe. [EUTS]

çur[4], [çur] *{ağız} is.* **1.** Kumarda verilen ödünç para. **2.** Kapıp kaçma. **3.** Derme çatma ev; çalı çırpıdan yapılan barınak; kulübe. [DS] ☞ **çur etmek,** *1. Yağma etmek. 2. {ağız} Oyunu bozmak.* [DS]

çur[5], [çur] *{ağız} sf.* Sarışın; açık sarı renkli. [DS]

çura, [çor-a] *{ağız} is.* Tuzla. [DS]

çuram, [çurām] *(çura:m) {eT} is.* Diğerlerinden daha uzağa giden hafif bir ok atışı. [DLT] ☞ **çuram okı,** *tar. Diğerlerinden daha uzağa gidecek şekilde atılan ok.* [DLT]

çuran, [Arn. çuran] *{ağız} is.* Hindi. [DS]

çurçur, [çur+çur ?] *is.* **1.** *zool.* Lapinagillerden eti lezzetsiz, küçük, parlak renkli bir deniz balığı; çırçır, *(Crenilabrus).* **2.** Denizcilerin önemsiz saydıkları küçük balıklar. **3.** *mecaz.* Bir değer taşımayan, önemsiz. **4.** Serseri; terbiyesiz. **5.** (Kişi için) işe yaramaz.

çurçurcu, [çurçur-cu] *is. argo.* Züğürt kumarbaz.

çuren, [? çuren] *{ağız} is.* Eli yakışmayan. [DS]

çurfalık, -ğı [çulha-lık > çurfa-lık] *{ağız} is.* Dokuma tezgâhı. [DS]

çurgalamah, [çurga-la-mak > çurga-la-maḫ] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Sarıp sarmalamak. [DS]

çurgalamak, [çurga-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Toplamak; yığmak.[DS]

çuri, [çur-i ?] *{ağız} is.* Kaz yavrusu. [DS]

çurlamak, [Yur. tziurizo => çur-la-mak ?] *gçsz. f. [-r] [-l(u)-yor]* Avaz avaz bağırmak.

çurma, [Yun. / İt. zurma] *{OsT} is. dnz.* Bir kadırgada kürek çekenlerin tümü.

çurmal, [? çurmal] *{ağız} is.* Sebze evlekleri. [DS]

çurmut, [? çurmut] *{ağız} is.* Su yolu. [DS]

çurnı, [Sansk. cürna] *{eT} is.* **1.** Barut. [EUTS] **2.** Türk hekimlerinin yaptığı bir tür müshil. [DLT] [KB]

çurpa[1], [Moğ. çurpa] *{eT} is.* Yaban domuzu yavrusu; çorba. [Nevâyî]

çurpa[2], [Far. çül-pā] *{OsT} sf.* Topal.

çurrık, -ğı [çur(r)-ık] *{ağız} is.* Zayıf hayvan. [DS]

çurt[1], [çırt / çört / çurt *(yans.)*] *is.* Sıvıların atılışını, dökülüşünü ve akışını anlatan kök. [Zülfikar] *çurt-um*

çurt[2], [çurt] *{ağız} is.* Fundalık. [DS]

çurtleğen, [çurt-la-ğan] *{ağız} is.* Dal oluğu. [DS]

çurtum, [çurt-um] *{ağız} is.* Oluk. [DS]

çuru, [çur *(yans.)* > çur-u] *sf.* **1.** (Yemekler için) çok sulu; ayran kıvamında. **2.** *{ağız}* Koyulaşmamış; özleşmemiş. [DS]

çuruk, -ğu [çar-uk > çur-uk] *{ağız} is.* **1.** Çarık. **2.** Yüksek ökçeli ayakkabı. [DS]

çurukur, [? çurukur] *{ağız} sf.* Darmadağın. [DS]

çurumak, [çur-u-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r]* İnat etmek. [DS]

çurumba, [Yun. kolumbra] *{ağız} is.* Kara lahananın çiçeği. [DS]

çust, [? çust] *{ağız} is.* Ham deriden yapılma ayakkabı. [DS]

çuş, [ço / çu / çuş / çüş *(yans.)*] *ünl.* Eşek vb. hayvanları durdurmak ya da kovalamak için kullanılan ünlem.

çuşdar, [Far. çüş-dār] *{ağız} is.* Dalkavuk. [DS]

çuşka, [Bulg. çuşka] *is.* Acı biber.

çuşut, [çaş-ut > çuşut] *{ağız} is.* Ara bozucu. [DS]

çut[1], [çut] *{ağız} sf.* (Kişi için) sık dişli. [DS]

çut[2], [çut] *{ağız} sf.* Dermansız. [DS]

çuta, [? çuta] *{ağız} is.* Geniş yüzlü keser. [DS]

çutka, [? çutka] *{ağız} is.* Keser. [DS]

çutlanmak, [çul-la-n-mak > çut-la-n-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* Çullanmak; yüklenmek. [DS]

çutol, [? çutol] *{ağız} is.* Mısır. [DS]

çutra[1], [Yun. eksedra] *is.* **1.** Yerden biraz yüksekçe oturma yeri; sedir. **2.** Eski çağ Yunan mimarisinde girişte içinde oturma yerleri bulunan görüşme salonu. **3.** Anıt niteliğindeki her türlü yapı.

çutra[2], [Yuun. tsotra / İt. ciotola] *{ağız} is.* Ağaç gövdesinden oyularak yapılmış su kabı; tahta şişe. [DS]

çuttazlık, -ğı [çuttaz-lık] *{ağız} is.* Bilgiçlik. [DS]

çutur, [çot-ur] *{eT} is.* **1.** Kötü huy. [DLT] **2.** İstenmeden yapılan şey.

çuug, [çuġ / çuuġ] *{eT} sf.* Bulanık. [EUTS]

çuv[1], [çag / çağ / çah / çak / çav / çığ / çiğ / çoğ / çuv *(yans.)*] *is.* Suyun kaynama, akma ve çağlama sırasında çıkan sesi anlatan kök. [Zülfikar] *çuv-şa-mak, çuv-şa-t-mak*

çuv[2], [Çin. ch'ao] *{eT} is.* **1.** Hisse; pay. **2.** Banknot.

çuvaç, -cı [çöğ > çoğ-aç > çuvaç] *{ağız} is.* **1.** Güneş. **2.** Güneşli yer. **3.** Güneş alan yer; güney yamaç. [DS]

çuval, [Far. çüvāl] *(çuva:l) is.* **1.** Pamuk, keten, kenevir ya da sentetik iplikten örülmüş büyük torba. **2.** *sf.* Bu torbanın içindeki miktar.

çuvalcı, [çuval-cı] *is.* **1.** Çuval yapan ve satan kişi. **2.** Tarım ürünlerini çuvala doldurmakla görevli işçi.

çuvalcılık, -ğı [çuval-cı-lık] *is.* Çuvalcının yaptığı iş.

çuvalçan, [çuvalcan] *{ağız} is.* Solucan. [DS]

çuvaldız, [Far. çüvāl + düz *(diken)* > çuvaldız] *is.* Çuval gibi kalın şeyleri dikmekte kullanılan, ucu yassı, biraz eğri büyük iğne.

çuvallama, [çuval-la-ma] *is.* Çuval içine yerleştirmek işi.

çuvallamak, [çuval-la-mak] *gçl. f. [-r]* **1.** Bir şeyi çuval içine koymak. **2.** *gçsz. f. öğr. argo.* Bir işte başarısızlığa uğramak; imtihanda başaramamak.

çuvallanma, [çuval-la-n-ma] *is.* Çuvala konulmak eylemi.

çuvallanmak, [çuval-la-n-mak] *edil. f. [-ır]* Çuvala konulmak, doldurulmak.

çuvallatma, [çuval-la-t-ma] *is.* Çuvala yerleştirtmek işi.

çuvallatmak, [çuval-la-t-mak] *gçl. f. [-ır]* **1.** Çuval içine koydurmak. **2.** *öğr. argo.* Birini başarısızlığa uğratmak; başarısız olmasına sebep olmak.

çuvallı, [çuval-lı] *sf.* **1.** Çuvalı bulunan; çuvalı olan. **2.** Çuvala konulmuş olan; çuvallanmış.

çuvallık[1], **-ğı** [çuval-lık] *{ağız} is.* **1.** Çuval konulan yer. **2.** *sf.* Çuval yapmaya uygun. [DS]

çuvallık[2], **-ğı** [çulha-lık] *{ağız} is.* Dokuma tezgâhı. [DS]

çuvalsız, [çuval-sız] *sf.* **1.** Çuvalı bulunmayan; çuvalı

olmayan. **2.** Çuvala konulmamış, çuvallanmamış olan.

çuvalter, [Far. cüvāl-ter] *{ağız} is.* Birbirine dikilmiş iki çuval. [DS]

çuvaş, [çoğ-aç > çov-aç > çuv-aş] *{eT} is.* Çadır; güneşlik. [DLT]

Çuvaşça, [Çuvaş-ça] *is.* Volga ırmağının orta kesiminde yaşayan Çuvaşların konuştuğu Türk lehçelerinden biri.

çuvaşlamak, [çoğaç-la-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Güneşlemek. [DS]

çuvga, [çuf-ġā / çuv-ġā] *{eT} is.* → çufga.

çuvı, [Hotan. çuvı] *{eT} is.* Hotan töresince hakandan iki derece aşağıda bulunan kimselere verilen ongun. [DLT]

çuvlamak, [çıv-ı-la-mak / çıf-ı-la-mak] *{eT} gçsz. f. [-r]* İyi pişmemek; börtmek. [DLT]

çuvşamak, [çıv-şa-mak] *{eT} gçsz. f. [-r]* **1.** Kaynamak ve köpüklenmek. **2.** Midesi yanmak; midesi ekşimek. [DLT]

çuvşatmak, [çıv-şa-t-mak / çuv-şa-t-mak] *{eT} gçl. f. [-ur]* Ekşitmek. [DLT]

çuvurtmak, [çığırt-mak / çağırt-mak] *{ağız} gçl. f. [-ur]* Çağırtmak. [DS]

çuz, [çuz] *{eT} sf.* **1.** Sırmalı. [Yüknekî] **2.** *is.* Yaldızlı ve kırmızı bir Çin kumaşı; atlas kumaş. [DLT][KB]

-çü, [-cı / -ci / -cu / -cü / -çı / -çi / -çu / -çü] *yap. e.* → -cı.

çü[1], [çi / çu / çü *(yans.)*] *is.* Kümes veya diğer evcil hayvanları kovalama ya da çağırma ünlemi. *çü çü, çü+çü-k*

çü[2], [çü *(yans.)*] *is.* Filizlenmeyi, sürgün vermeyi anlatan kök. [Zülfikar] *çü-cük-lenmek*

çü[3], [çu / şu / çü / şü] *{eT} e.* Emirde pekiştirme edatı. [DLT]

çü[4], [Far. çū چو] *(çü:) {OsT} e.* Gibi.

çübek, [çüb-ek] *{eT} is.* Çocuk erkeklik organı; çük. [DLT]

çübür, [çöb-ür > çüp-ür] *{eT} is.* Keçi kılı. [DLT] ⊟ **çübür çebür,** *{eT} Malın kötüsü, değersizi; abur cubur; döküntü mal.* [DLT]

çübürlenmek, [çöb-ür-le-n-mek > çüb-ür-le-n-mek] *{eT} dönşl. f. [-ür]* (Keçi için) kıllanmak; tüyü bitmek. [DLT]

çücük[1], **-ğü** [çü-cük] *{ağız} is.* **1.** Ekin. **2.** Filiz. **3.** Sebze ve meyvelerin en küçüğü. **4.** Hıyar. **5.** Gölde yetişen bir çeşit ot. [DS]

çücük[2], **-ğü** [cü-cük > çü-cük] *{ağız} is.* Civciv. [DS]

çücüklenmek, [cücük-le-n-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* Yeşermek; filizlenmek. [DS]

çüç, [çüç *(yans.)*] *is.* Aksırmayı anlatan kök. [Zülfikar] *çüç-kür-mek, çüç-kür-ük* ⊟ **çüç etmek,** *çoc. d. Susmak; oturmak.*

çüççü, [çift-çi > çüççü] *{ağız} is.* Çiftçi. [DS]

çüçe, [çü-çe] *{ağız} is.* Erkek çocukların erkeklik organından sünnet olurken kesilen kısım. [DS]

çüçkürmek, [çüç-kür-mek] *{ağız} gçsz. f. [-ür]* Aksırmak. [DS]

çüçkürtmek, [çüç-kür-t-mek] *{ağız} gçl. f. [-ür]* Aksırtmak.

çüçkürük, -ğü [çüç-kür-ük] *{ağız} is.* Aksırık. [DS]

çüçü, [çü+çü] *{ağız} is.* Dişi hindi. [DS]

çüçük[1], **-ğü** [çü *(yans.)* > çü-çük] *{ağız} is.* **1.** Kümes hayvanlarının yavrusu; civciv. **2.** Soğanın tohum veren yaprağı; cücük. [DS]

çüçük[2], **-ğü** [küçük > çü-çük] *{ağız} is. Çoc. d.* **1.** Çocukların erkeklik organı. **2.** İşeme ihtiyacı; çiş. [DS]

çüçük[3], **-ğü** [çü-çük] *{ağız} is.* Meyve ve sebzenin en küçüğü. [DS]

çüçük[4], **-ğü** [çü-çük] *{ağız} is.* Söğüt ağacı kabuğundan yapılan düdük. [DS]

çüçüklemek, [çü-çük-le-mek] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(ü)-yor]* Cücüklenmek. [DS]

çüçül[1], [çü-çül] *{ağız} sf.* **1.** Aptal; sersem. **2.** Kılıbık. [DS]

çüçül[2], [çü-çül] *{ağız} is.* Civciv. [DS]

çüçül[3], [çü-çül] *{ağız} is.* Erkek çocukların cinsel organı. [DS]

çüçüm, [çüç-üm] *{ağız} is.* Ceviz içi. [DS]

çügde, [cügde] *{eT} is.* Kulak arkasındaki çıkık kemik, *(processus mastoideus).* [EUTS]

çüge, [Far. çūhā => çüge / çoğa / çuga / çöge] *{eT} is.* Elbise üstüne giyilen geniş ve kolsuz üstlük; aba. [KB]

çügündür, [Far. çukundur] *{ağız} is.* Pancar. [DS]

çüğ, [çüğ] *{ağız} ünl.* Koyun ve keçi sağılacağı zaman söylenen söz. [DS]

çüğen, [? çüğen] *{ağız} is.* At başlığı. [DS]

çüğmek, [çüğ-mek] *{ağız} gçsz. f. [-er]* Sendeleyip düşmek. [DS]

çüğül, [Erme. çkür / Yun. tsekhouri] *{ağız} is.* Kazma. [DS]

çüğütmek, [cuğ-ut-mak > çüğ-üt-mek] *{ağız} gçsz. f. [-ur]* Üşüyerek büzülmek. [DS]

çühre, [Far. çühre چهره] *{OsT} is. tar.* İmparatorluk döneminde, sarayda hizmet eden erkek çocuklara verilen ad; iç oğlanı.

çühregân, [Far. çühre-gān چهره گان] *(çühregâ:n) {OsT} is.* İç oğlanları.

çüjmek, [çöj-mek / çüj-mek] *{eT} gçl. f. [-er]* Çekerek uzatmak; uzunluğuna çözmek. [DLT]

çüjtürmek, [çöj-tür-mek / çüj-tür-mek] *{eT} gçl. f. [-ür]* Gerdirmek; çektirmek. [DLT]

çüjülmek, [çöj-ül-mek /çüj-ül-mek] *{eT} edil. f. [-ür]* **1.** (Gevşek ip için) gerilmek. **2.** (Sakız ve macun için) uzamak; sünmek. [DLT]

-çük[1], [-cık / -cik / -çik / -çık / -cük / -cuk / -çük / -çuk] *yap. e.* → -cık.

-çük[2], [-çak / -çek / -çuk / -çük / -çık / -çik] *{eT} yap. e.* → -çak.

çük, [çük] *{eT} is.* **1.** Erkek cinsiyet organı. *{ağız} (aynı)* [DS] **2.** *{ağız}* Değirmende taban tahtasına geçen mil. [DS] ⊡ **çük çümbül,** *{ağız} Erkeklik organları.* [DS]

çükçük, -ğü [çük-çük] *{ağız} is.* Sabanda, ok ile ökçenin birleştirilmesi için karşılıklı açılan delik. [DS]

çükelik, -ği [çök-el-ik] *{ağız} is.* Çökelek; ekşimik. [DS]

çüklü, [çük-lü] *{ağız} sf.* **1.** Erkeklik organı olan. [DS] **2.** Erkek. ⊡ **çüklü çümbüllü,** *Erkeklik organları olan.*

çüklüce, [çük-lü-ce] *{ağız} is.* Pancar. [DS]

çüklük, -ğü [çük-lük] *{ağız} is.* Küçük çocuklarda apış arası bezi. [DS]

çükreklenmek, [çek-re-k-le-n-mek / çük-re-k-le-n-mek] *{eT} dönşl. f. [-ür]* Yün elbise sahibi olmak; yün elbise giyinmek. [DLT]

çükte, [çük-te] *{eT} is. anat.* Kulağın arkasındaki kemik, *(processus masteudeus).* [Gabain]

çükündür, [Far. çuğunder => çükündür چكندر] *{ağız} is.* **1.** Pancar. *{eAT} (aynı)* **2.** Havuç. **3.** Lahana. **4.** Şalgam. [DS]

çükündürük, -ğü [çükündür-ük] *{ağız} is.* Pancar. [DS]

çükür[1], [çöğ-ür] *{ağız} is. müz.* Çöğür. [DS]

çükür[2], [Erme. çkür / Yun. tsekhouri] *{ağız} is.* Bir yüzü balta, bir yüzü kazma olan alet. [DS]

-çül, [-cıl / -cil / -çil / -çıl / -cul / -cül / -çul / -çül] *yap. e.* → -cıl.

çülaki, [Far. culāhī] *{ağız} is.* Kalın kumaş. [DS]

çüle, [çöne > çüne > çüle] *{ağız} is.* Çoban yamağı. [DS]

çülek[1], [çüle-k] *{ağız} is.* Turfanda çıkan sebze. [DS]

çülek[2], [Erme. kovlak => külek > çülek] *{ağız} is.* Çam tahtasından yapılma saplı kap. [DS]

çüleke, [çülek-e ?] *{ağız} is.* Çoluk çocuk. [DS]

çülki, [Rus. çulki] *{ağız} is.* Pamuk ipliğinden örülen çorap. [DS]

çülkü, [Rus. çulki] *{ağız} is.* İplik çorap. [DS]

çüllemek, [çül-le-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ü)-yor]* Yakıp harap etmek. [DS]

çülliyen, [çül-le-yen] *{ağız} sf.* Yakıp yıkan. [DS]

çülpe, [Far. çül-pā] *{ağız} sf.* Aptal; budala; sersem. [DS]

-çülük, [-cı-lık / -cilik / -çilik / -çılık / -cülük / -culuk / -çülük / -çuluk] *yap. e.* → -cılık.

çülük, -ğü [Far. külüng => çülünk > çülük] *{ağız} is.* Kazma. ⊡ **çülüklü kazma,** *{ağız} İki ağızlı kazma.* [DS]

çülükmek, [*çül > çül-ük-mek] *{eT} gçsz. f. [-ür]* Bozulmak; perişan olmak. [DLT]

çülül, [? çülül] *{ağız} is.* Kuş üzümü. [DS]

çülünk[1], **-gü** [Far. külüng => çülüng] *{ağız} is.* İki ağızlı kazma. [DS]

çülünk[2], **-gü** [? çülünk] *{ağız} is.* Kaplumbağa. [DS]

çüm[1], [çım / çim / çin / çüm *(yans.)*] *is.* Parmak uçları ile sıkıştırmayı, ezmeyi anlatan kök. [Zülfikar] *çüm cük, çüm-çü-k*

çüm[2], [çım / çim / çom / çöm / çum / çüm *(yans.)*] *is.* Suya girmeyi, yıkanmayı, suyu çalkalamayı ve bu sırada su sıçratmayı anlatan kök. [Zülfikar] *çümmek, çüm-ür-mek*

çüm[3], [çim > çüm] *{eT} {ağız} is.* Fide. [DS]

çüma, [? çüma] *{ağız} is.* Kaynatmadan biriktirilip yayılan süt. [DS]

çümbül[1], [çümb-ül] *{ağız} is.* Erkek çocukların erkeklik organı. [DS]

çümbül[2], [çümb-ül] *{ağız} is.* Kulakları yuvarlak keçi. [DS]

çümbüzük, -ğü [çümb-üz-ük] *{ağız} sf.* Çok yüz bulmuş; şımarık; nazlı. [DS]

çümce, [çöm-çe > çüm-ce] *{ağız} is.* Çömçe. [DS]

çümcük, -ğü [çüm-cük] *{ağız} is.* Ev makarnası; erişte; cimcik. [DS]

çümçürük, -ğü [çü(m)+çü/rük] *pekşt. sf.* Çok çürük; aşırı çürük.

çümek, [çöğ-mek > çū-mek] *(çü:mek) {ağız} gçsz. f. [-er]* Sıçramak; zıplamak. [DS]

çümeli, [? çümeli] *{eT} is.* Karınca. [Gabain]

çümen, [Far. çemen] *{ağız} is.* Çimen. [DS]

çümerük, [çöm-er-ük > çüm-er-ük] *{eT} sf.* Sulu; su içinde. ⊡ **çümerük kişi,** *Her zaman gözü sulanan adam; gözü az gören kimse.* [DLT]

çümgen, [çim-gen > çüm-gen] *{eT} is.* Ayrık otu; çimen, *(Panicum dactylon).* [DLT]

çümmek[1], [com-mak / çim-mek > çüm-mek] *{eT} gçsz. f. [-er]* (Ördek için) suya iyice dalmak. [DLT]

çümmek[2], [çöm-mek] *{ağız} gçsz. f. [-er]* Ayakları üzerine oturmak; çökmek; çömelmek. [DS]

çümtilli, [çümtil-li ?] *{ağız} sf.* Temiz ve tertipli. [DS]

çümtürmek, [çüm-tür-mek] *{eT} gçl. f. [-ür]* Suya iyice, derine daldırmak. [DLT]

çümü, [çüm-ü] *{ağız} is.* Küçük çocukların erkeklik organı. [DS]

çümürmek, [çüm-ür-mek] *{eT} gçl. f. [-ür]* Suyun derinlerine daldırmak. [DLT]

çümüş, [çüm-üş] *{ağız} is.* Denize doğru uzanmış burun üzerindeki toprak. [DS]

çümüşmek, [çom-uş-mak > çöm-üş-mek > çüm-üş-mek] *işteş. f. [-ür]* Birlikte suya derin olarak daldırmak; suya derin daldırmakta yardım ve yarış etmek. [DLT]

-çün, [-cın / -cin / -cün / -cun / -çin / -çin / -çün / -çun] *yap. e.* → -cın.

çün[1], [Far. çūn چون] *(çu:n) {OsT} e.* → çun.

çün[2], [? çün] *{ağız} is.* Sırt; arka. [DS]

çünan, [Far. çünān چنان] *(çüna:n) {OsT} zf.* Bunun gibi; bu şekilde.

çünbek, -ği [Far. çünbek چنبك] *{OsT} is.* Sıçrama; atlama; perende atma. ⊟ **çünbek-zen,** *{OsT} Sıçrayan; perende atan.*

çüne[1], [çöne > çüne] *{ağız} is.* Çoban yamağı. [DS]

çüne[2], [Far. çüle => çüne] *{ağız} is.* Aptal; sersem. [DS]

çünge, [? çünge] *{ağız} is.* Keser. [DS]

çüngelmek, [çönge-l-mek] *{eAT} gçsz. f. [-ir]* **1.** Gücünü yitirmek. **2.** İşini yapamaz olmak. **3.** Küntleşmek.

çüngül, [çüng-ül] *{ağız}* is. Ense. [DS]

çüngüş, [çüng-ü-ş] *{ağız} is.* **1.** Çobanaldatan. **2.** *mecaz.* Hilekâr. [DS]

çünki, [Far. çūn+ki چونكه] *{eAT} {OsT} e.* **1.** Madem ki. **2.** Ne vakit; vakta ki.

çünkü, [Far. çūn+ki چونكه] *(çü'nkü) e.* **1.** Şundan dolayı, şu sebeple; zira. **2.** Madem ki; için. **3.** Ne vakit ki; vaktaki.

çünküleyim, [çünkü-leyim] *e.* Çünkü; zira.

çünküleyin, [çünkü-leyin] *e.* Çünkü; zira.

çünkim, [Far. çün+kim چونكم] *{OsT} e.* Çünkü.

çünmek, [çün-mek] *{ağız} gçsz. f. [-er]* (Karasinek için) bir yere birkaç kez konmak. [DS]

çüntük, -ğü [çünt-ük] *{ağız} is.* Dövülmemiş; iri tane. [DS]

çünü, [? cünü > çünü] *{ağız} is.* Keten çuval. [DS]

çünük, [çün-ük] *{eT} is. bot.* Çınar ağacı. [DLT]

çünüş, [kömüş > çünüş] *{ağız} is.* Manda. [DS]

çünüt, -dü [? çünüt] *{ağız} is.* Bataklık. [DS]

çüp, [çap / çep / çıb / çib / çip / çüp *(yans.) is.* El çırpma ve alkışlama sesini ve hareketini anlatan kök. [Zülfikar] *çüp(p)e-n*

çüpeç, -ci [küp-eç] *{ağız} is.* **1.** Küçük küp; çömlek. **2.** Kazan. **3.** Testi. [DS]

çüppen, [çüpp-en] *{ağız} is.* Alkış. [DS]

çüpü, [çüp-ü] *{ağız} is.* Raks. [DS]

çüpür, [*eT.* çübür > çüpür *{ağız} is.* **1.** Sert keçi kılı. **2.** Çöp. [DS]

çüpürlenmek, [çübür > çüpür-le-n-mek] *{eT} dönşl. f. [-ür]* (Keçi için) kıllanmak. [DLT]

çür[1], [çar / çır /çir / çör / çur / çür *(yans.)*] *is.* Su ve benzeri akışkan maddelerin dökülüşünü anlatan kök. [Zülfikar] *çür çür, çür-ü-k, çür-kü.* ⊟ **çür çür,** *{eT} Hayvan sağılırken, sütün kapta çıkardığı ses.* [DLT]

çür[2], [çür] *{eT} is.* Menfaat; çıkar. [DLT]

çür[3], [çür] *{ağız} is.* Balı alınmış petek. [DS]

çür[4], [çür] *{ağız} sf.* Açık sarı renkli; sarışın. [DS]

çür[5], [çür] *{ağız} is.* Öküzün erkeklik organından sızan madde. [DS]

çürbek, [Far. çurbek] *{OsT} is.* **1.** Vesvese. **2.** Kötü sanı; su-i zan.

çürçünlemek, [çür-ç-ün-le-mek] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(i)-yor]* **1.** Uyuklar vaziyette düşünmek. **2.** Gecelik ile oturmak. [DS]

çürek[1], [çür-ek] *{eT} is.* Yürek. [OKD]

çürek[2], **-ği** [çörek > çürek] *{ağız} is.* Harmanda bütün sapların dövülerek saman haline gelmesi. [DS]

çürgenmek, [çürge-n-mek] *{eT} dönşl. f. [-ür]* Yanmak; ateşte alazlanmak. [Nevâyî]

çürimek, [çür-i-mek] *{eT} gçsz. f. [-r]* Çürümek.

çürkü, [çürki] *{eT} is.* (Çocuklar için) çiş. [DLT]

çürlemek, [çür-le-mek] *{eT} gçsz. f. [-r]* Çıkar sağlamak; menfaat elde etmek. [DLT]

çürlenmek, [çürle-n-mek] *{eT} dönşl. f. [-ür]* Yararlanmak; faydalanmak. [DLT]

çürletmek, [çürle-t-mek] *{eT} gçl. f. [-ür]* Aşırtmak. [DLT]

çürmük, [çür-mük] *{ağız} sf.* Çürümeye yüz tutmuş olan. [DS]

çürni, [Sansk. cūrna] *{eT} is.* Barut. [EUTS]

çürtme, [çürü-t-me > çürt-me] *{ağız} is.* Kara zeytin. [DS]

çürügü, [çür-üg-ü] *{eT} is.* Yürüyüş. [OKD]

çürük[1], [çür *(yans.)* > çür-ü-k] *{ağız} is.* **1.** Küçük testi. **2.** Musluk. [DS]

çürük[2], **-ğü** [çürü-k] *sf.* **1.** Çürümüş, bozulmuş. **2.** *gnşl.* Dayanıksız olan. **3.** Sağlam bir temele, sağlam kanıtlara dayanmayan. **4.** *is.* Ezilme veya çarpma gibi darbeler sonucu vücutta meydana gelen ağrılı morluk; bere. **5.** *as.* Askerlik yoklamasında askerliğe elverişli olmadığı anlaşılan kişi. **6.** Bitkilerde mantar ve bakterilerin sebep olduğu birçok hastalık. ⊟ **çürüğe çıkarılmak,** *Askerlik yapmaya elverişli olmadığı anlaşılmak.*|| **çürüğe çıkarmak,** *Bir eşyayı kullanılamayacak durumda olmasından dolayı atmak veya kullanmamak.*|| **çürüğe çıkmak,** *1. Sağlam olmadığı anlaşılmak. 2. as. Sağlık durumunun elverişsiz olmasından dolayı askerlik görevinden bağışlanmak.*|| **çürük ay,** *{ağız} Sebze ve meyvelerin çabuk çürüdüğü temmuz ve ağustos ayları.* [DS]|| **çürük çarık,** *Eski, kırık, işe yaramaz.*|| **çürük damar,** *Bir mermeri bölen çok gevşek malzemeden oluşmuş damar.*|| **çürük elma,** *1. Karşılıklı ip çekme oyunu ve bu oyunda sürüklenen çocuk. 2. Sağlıksız, işe yaramaz kişi.*|| **çürük gaz,** *Otomobillerin egzozundan çıkan yanmış gaz.*|| **çürük iş,** *Güvenilir olmayan, sonunda bir olumsuzluk görülen iş.*|| **çürük para,** *Ayarı düşük olduğu için piyasada düşük fiyatla değerlendirilen para; çürük akçe.*|| **çürük sakız,** *Çok kullanılan söz veya düşün-*

ce.|| **çürük su,** *1. Geminin pervanesinin etkisi altında kalarak harekete etkisi olmayan su. 2. İçinde erimiş hâlde kalker tortuları bulunan su.*|| **çürük tahtaya basmak,** *Sonu olumsuz bitecek bir işe girişmek; aldatılmak; yaş tahtaya basmak.*|| **çürük toprak,** *{ağız} Verimsiz toprak.* [DS]|| **çürük yumurta,** *1. Bayatlayıp kokmuş yumurta. 2. İşe yaramaz şey; kendine güvenilmez kişi.*

çürükçü, [çürük-çü] *{ağız} sf.* İdaresiz; müsrif. [DS]

çürükçül, [çürü-k-çül] *sf.* (Bitki, mantar, bakteri için) cansız organik maddelerle beslenen; saprofit.

çürükçüllük, -ğü [çürü-k-çül-lük] *is.* Çürükçül bitkilerin yaşama biçimi.

çürüklenmek, [çür-ük-le-n-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* **1.** Şüphelenmek. **2.** Tedirgin olmak. [DS]

çürüklü, [çürü-k-lü] *sf.* Çürüğü olan; üzerinde çürük kısım bulunan.

çürüklük, -ğü [çürü-k-lük] *is.* **1.** Çürük olma durumu. **2.** Çürük. **3.** Çürümek üzere çör çöp atılan yer. **4.** Eskiden yoksulların ölülerinin üst üste gömüldüğü mezar.

çürüksüz, [çürü-k-süz] *sf.* Çürüğü olmayan; üzerinde veya içinde çürüğü bulunmayan.

çürüme, [çürü-me] *is.* Çürümek eylemi.

çürümek, [*eT.* çür-i-mek > çür-ü-mek] *gçsz. f. [-r]* **1.** (Bitki ve hayvan için) çeşitli etkilerle, özellikle de mikroorganizmaların etkisi ile kimyasal değişikliğe uğrayıp bozulmak; kokuşmak. **2.** Dayanıklılığını, sağlamlığını yitirmek. **3.** (İnsan için) ezilme, vurma ve çarpma yüzünden vücutta ağrılı morluklar belirmek; berelenmek. **4.** (Düşünce, dava, iddia için) kanıtsız kalmak; dayanağını yitirmek. **5.** (İnsan için) yıpranmak, çökmek.

çürüntü, [çürü-n-tü چورندی] *{OsT} {ağız} is.* **1.** Çürük şeylerin döküntüsü, kalıntısı. **2.** Çör çöp; süprüntü. [DS]

çürürek, -ği [çürü-rek] *{ağız} sf.* Biraz çürük; çürükçe. [DS]

çürüşmek, [cur-uş-mak > çür-üş-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ür]* (Kesilen meyveler için) buruşmak; büzüşmek. [DS]

çürüşü, [? çürüşü] *{ağız} is.* Ağaç, gövdesinden kesildikten sonra verdiği taze filiz. [DS]

çürütme, [çürü-t-me] *is.* **1.** Çürümesini sağlama eylemi. **2.** *{ağız} mutf.* Ağda ve susam ezmesi karıştırılarak yapılan bir tür tatlı. [DS] **3.** *{ağız} mutf.* Şekerle yapılan nişasta peltesi. [DS] **4.** *{ağız}* Acısı giderilmiş zeytin tanesi. [DS] **5.** *{ağız} mutf.* Zeytinyağı, ekmek, yumurta, sarımsak ve limon ile yapılan bir yemek. [DS]

çürütmek[1], [çürü-t-mek] *gçl. f. [-ür]* **1.** Bir şeyin çürümesine sebep olmak; çürümesini sağlamak. **2.** (Et için) bayatlatıp sertleşmesine sebep olmak. **3.** (Çömlekçi çamuru için) nemli bir yerde bırakarak homojenliğini artırmak. **4.** (Bir görüş, düşünce, önerme için) karşı kanıtlarla yanlışlığını ortaya koymak.

çürütmek[2], [çürü-t-mek] *{ağız} gçsz. f. [-ür]* **1.** Sersemce durmak; şaşırmak. **2.** Oyunda sayı kaybetmek. [DS]

çürütülme, [çürü-t-ül-me] *is.* Çürütme işinin yapılması eylemi.

çürütülmek, [çürü-t-ül-mek] *edil. f. [-ür]* **1.** Çürütme işlemi yapılmak. **2.** (Bir görüş, düşünce ve önerme için) karşı kanıtlarla yanlışlığı ortaya konulmak.

çürütüş, [çürü-t-üş] *is.* Çürütme eylemi ve biçimi.

çürüyh, [çürü-k > çürüyh] *{ağız} sf.* **1.** Çürük. **2.** Hastalıklı. [DS]

çürüyüş, [çürü-y-üş] *is.* Çürüme eylemi ve biçimi.

çüst, [Far. çüst چست] *{OsT} is.* **1.** Çabuk hareketli; çevik; tez. **2.** Sıkı; dar. **3.** Yakışıklı; düzgün. **4.** Muntazam.

çüstî, [Far. çüstī چستی] *(çüsti:) {OsT} is.* Çeviklik.

çüş, [ço / çu / çuş / çüş *(yans.)*] *ünl.* **1.** Eşek vb. hayvanları durdurmak ya da kovalamak için kullanılan ünlem. *çüş-ük.* **2.** *argo.* Çirkin bir davranış veya sözün yeri olmadığını belirtmek için söylenen kaba uyarı sözü. **3.** *is. genşl.* Eşek. 🗗 **çüş dudak,** *{ağız} Büyük ve dışarıya doğru sarkık dudak.* [DS]

çüşdüm, [çüş-düm] *{ağız} sf.* Şaşkın. [DS]

çüşek, [Soğd. çüşek] *{eT} is.* Ot; çayır; otlak. [DLT]

çüşka, [? çüşka] *{ağız} is.* Küçük, yuvarlak, acı biber. [DS]

çüşşek, -ği [çüş(ş)-ek ?] *{ağız} is.* **1.** İki kanatlı pamuk kozası. **2.** Cevizin içindeki dört parçayı birbirinden ayıran zarlar. [DS]

çüştük, -ğü [çüş-(ü)t-ük] *{ağız} sf.* (Kişi için) ufak tefek ve hareketli. [DS]

çüşük[1], **-ğü** [çüş-ük] *{ağız} is.* (Çocuk dilinde) eşek. [DS]

çüşük[2], **-ğü** [çüş-ük] *{ağız} is.* **1.** Kof ceviz. **2.** Pamuk kabuğu. [DS]

çüşüm, [Far. ? çüşüm] *{eT} is.* Dut. [EUTS] 🗗 **çüşüm söğüt,** *bot. Bir söğüt türü.* [EUTS]

çüt, [Far. cüft => çüft > çüt] *{ağız} sf.* Çift. [DS] 🗗 **çüt demiri,** *{ağız} Saban demiri.* [DS]

çütçü, [çift-çi] *{ağız} is.* Çiftçi. [DS]

çütleme[1], [çift-le-me] *{ağız} is.* Çiftleşme. [DS]

çütleme[2], [çöp-le-me > çütle-me] *{ağız} is.* Üzümün çöplerini ayıklama. [DS]

çütleşmek, [çift-le-ş-mek > çüt-le-ş-mek] *{ağız} işteş. f. [-ir]* Çiftleşmek. [DS]

çütlük, -ğü [çift-lik > çüt-lük] *{ağız} is.* Çiftlik. [DS]

çütmük, -ğü [çüt-mük] *{ağız} is.* İyi özenmeyen yoğurt, muhallebi vb. içinde kalan topaklar. [DS]

çütre, [İt. tcotira > çotira > çütre + balığı] *(çü're) is.*

zool. Dikenli, sert pullu, kısa geniş, siyaha yakın esmer renkli bir balık türü; çotira balığı, *(Balistes capriscus).*

çüval, -li [Far. çüvāl جوال] *(çüva:l)* *{OsT}* *is.* Çuval. ⊡ **çüvāl-dūz,** *{OsT}* *Çuvaldız.*

çüvdürmek, [çüv-dür-mek] *{ağız}* *gçl. f.* *[-ür]* Uzatmak. [DS]

çüve, [çöğ-e > çüve] *{ağız}* *is.* Yeni yeni yürümeye başlayan küçük çocukların ayakta durması; tay durma. [DS] ⊡ **çüve durmak,** *{ağız}* *Tay durmak.* [DS]

çüven[1]**,** [Gag. çüven] *{ağız}* *is.* Dibi yuvarlak tunç tencere. [DS]

çüven[2]**,** [Rus. çugun *(dökme tencere)*] *{ağız}* *is.* Büyük çaydanlık. [DS]

çüveş, [çöğ > çoğaç] *{ağız}* *is.* Güneşli yer; çoğaç. [DS]

çüvit, [? çüvit / çüvüt] *{eT}* *is.* **1.** Çivit. [EUTS] **2.** Boya. [DLT]

çüvmek, [çöğ-mek > çüv-mek] *{ağız}* *gçsz. f.* *[-er]* **1.** Yüksek bir yerden atlamak. **2.** Hoplamak; zıplamak. [DS]

çüvre, [çüvre] *{ağız}* *is.* Musluk. [DS]

çüvüncek, -ği [çöğ-mek > çöğ-ün-cek > çüv-ün-cek] *{ağız}* *is.* Salıncak. [DS]

çüymek, [çöğ-mek > çüv-mek > çüy-mek] *{ağız}* *gçsz. f.* *[-er]* Zıplamak; hoplamak. [DS]

çüyü, [çiv-i > çüyü] *{ağız}* *is.* Çivi. [DS]

ÖTÜKEN
TÜRKÇE
SÖZLÜK

d

d, [d / D] *(dé) is.* **1.** Bugün kullandığımız Latin asıllı Türk alfabesinin beşinci harfi. **2.** Dilin ucu üst ön dişlere değme hâlinde iken akciğerlerden gelen basınçlı havanın sıkıştığı anda dilin ucunun dişlerden ayrılması ve bu sırada ses tellerindeki titreşim ile meydana gelen süreksiz, tonlu bir ünsüzdür; *dé* olarak adlandırılır. **3.** Sıralamada beşinciyi gösterir. ⧉ **D günü,** *as. Yapılması kararlaştırılan ancak zamanı açıklanmayan harekâtın günü yerine emir ve planlarda kullanılan terim.*

-d-, [-d- / -y-] *{eT} yap. e.* Fiilden fiil yapma eki. *ı-d-mak (göndermek)* [ETY]

D[1], **1.** Romen rakamlarında beş yüzü gösterir. **2.** *müz.* Alman nota sisteminde *re*'yi gösterir.

D[2]. [Fr. deuterium] *is. kim.* Hidrojenin, atom numarası 1, kütlesi 2.0148 olan izotopu; ağır hidrojen, sembolü: D. *kim.* Hidrojenin ağır izotopu olan döteryumun sembolüdür.

-da-, [-da- / -de-] *{eAT} yap. e.* **1.** Yansıma kelimelerden geçişsiz fiiller türetir. *{eT} (aynı). güvül-de-mek, kü-de-mek (gürültü etmek)* **2.** Ses yansımalı gövdelerden *-ir* ve *-il* ile biten kelimelerden eylemler türetir. *çıt-ır-da-mak, şip-il-de-mek.* **3.** İsimlerden geçişli fiiller türetir. *al-da-mak, iz-de-mek, is-te-mek; guruldamak, tingildemek, şırıldamak, vızıldamak, büngüldemek.*

-da[1], [-da / -de / -ta / -te] *çek. e.* **1.** İsim hâl eki; ad durum eki. İsmi fiile ve fiilimsiye bağlayan, bir yerde, bir durumda bulunmayı bildiren isim çekim eki; bulunma durumu eki; kalma durumu eki; -de hâli eki; *{eT} (aynı): evde, okulda, ağaçta, köşkte.* **2.** [-da / -de] *{eAT}* Adın yönelme durumu eki "-a" değerinde kullanılır. *"... benim sol dizimde (dizime) keser ile vurup..".* Sicill-i Osmanî. **3.** *{eAT}* Adın ayrılma durumu eki "-dan" değerinde kullanılır. *"Ulu toplar kodu derya yüzinde / Gemi ne, kebki ururlar gözinde (gözünden)."* Tarih-i Âl-i Osman. ⧉ **-da olmak,** [-da olmak / -de olmak] *{eAT} -le uğraşmak. "Biz gafil olmayalım, yarağumuzda (hazırlığımızla uğraşır) olalım deyip..."* Siyer-i Darîr.

-da[2], [-da / -de / -ta / -te] *yap. e.* İsimden isim türetme eki: Bulunma, taşıma, içerme anlamlarıyla isimler yapar: *payda, gözde, sözde, görünüşte, sözde.*

-da[3], [-da / -de] *{eAT} yap. e.* **1.** Zaman bildiren kelimelerden zarflar türetir. -leyin; -ları. *"Gecede (geceleri) ağlayup gündüzde (gündüzleri) hoş gül."* Ruşenî Divanı. **2.** ... ile; ... sebebiyle; ... yüzünden. *"... kâfirlerin kılıcında (kılıcı ile) şehit olalar."* Rahatu'l-Ervah. **3.** ... olarak, -ca; -lıkla. *"Onulur ok u kılıç zahmi tizde (tez olarak) / Veli dil zahmi onulmaz geñezde (kolaylıkla)."* Delilü'l-İbad. **4.** ... içinde. **5.** ... hakkında, -a ilişkin; ... üzerine.

-da[4], [-da / -de / -ta / te] *{eT} çek. e.* → -ta. [ETY]

da[1], [dakı > dağı > dahı > dahi > da / de] *e.* **1.** Bağlama ve kuvvetlendirme edatı. **2.** Cümlede kendinden önceki ögeyi belirli kılar. *"Okul da açıldı."* **3.** Yüklemin sonuna gelerek eylem anlamını kuvvetlendirir. *"Parayı vermedi de."* **4.** Diğer edatların belirttiği anlamı güçlendirir. *"Artık ne okulu, ne de arkadaşlarını hatırlayabiliyordu."* **5.** İki emir cümlesi arasında kullanıldığında, birincide ısrar edildiğini belirtir. *"Harçlığını alsın da gitsin."* **6.** Sonuna geldiği ögeyi cümleye katar. *"Yaşlı kadın sızlandıkça çocuğu da bağırmaya başladı."* **7.** Nicelik ve nitelik bildiren sıfat ve zarfların anlamını güçlendirir. *"Pazardan aldığın elma çok da güzelmiş."* **8.** Sözü geçen olay ya da durum ile sonraki arasında *"-den başka"* anlamıyla ilişki kurar. *"Pazar duası edildi; zabıta da geldi."* **9.** Şartlı cümlelerde *"bile, dahi"* anlamıyla şartın geçerli olmadığını bildirir. *"Artık dünyaları versen de önemi kalmadı."* **10.** Karşıt anlamlı cümleleri pekiştirerek bağlar. *"On beş gün gezmiş de bu sabah ödev yapacağı tuttu."* **11.** Bazı birleşik cümleleri *"ama, fakat"* anlamıyla birbirine bağlar. *"Aradım da bulamadım."* **12.** Kendisinden önceki fiile zarf fiil anlamı katar. *"Okudu da adam oldu."* **13.** Tekrarlanan fiillerin arasına girerek sürerlilik bildirir. *"Yazdı da yazdı."* **14.** Tekrarlanan kelimelerin arasına girerek şiddetli istek ve direnme bildirir. *"Top da top diye*

direndi." **15.** Eş görevli kelimeler arasında ve sonra gelerek tekrar edildiği zaman *"hem... hem ..."* anlamıyla bağlama görevi yapar. *"Parayı da pulu da gözü görmedi."*

da[2], [Ar. dā' داء] *(da:)* *{OsT}* *is.* Hastalık; dert; illet; maraz. ⊡ **dā'-i Dalton,** *{OsT} tıp. Renk körlüğü.*|| **dā'-i ezrak,** *{OsT} tıp. Cildin mavi, mor bir renk aldığı hastalık.*|| **dā'-i hadır,** *{OsT} tıp. Vücudu birden kaplayan uyuşma hastalığı.*|| **dā'-i merāk,** *{OsT} Kara sevda.*|| **dā'-i udāl,** *{OsT} Tedavi edilemeyen süregen hastalık.*|| **dā'ü'l-alîk,** *{OsT} tıp. Bir tür cilt hastalığı.*|| **dā'ü'l-asab,** *{OsT} tıp. Sinir hastalığı.*|| **dā'ü'l-behr,** *{OsT} tıp. Nefes darlığı.*|| **dā'-ü'l-cāversiye,** *{OsT} tıp. Darı büyüklüğündeki kabarcıklarla meydana çıkan bir hastalık.*|| **dā'ü'l-cev,** *{OsT} vet. Atlarda görülen bir sinir hastalığı.*|| **dā'ü'l-cümūd,** *{OsT} tıp. Kaslarda tutukluk yapan bir hastalık.*|| **dā'ü'l-efrenc,** *{OsT} tıp. Firengi hastalığı.*|| **dā'ü'l-esābî,** *{OsT} vet. Köpeklerin ayaklarında görülen bir hastalık.*|| **dā'ü'l-esed,** *{OsT} tıp. Kol ve bacakların fil derisi gibi şişmesi ve çizgili hâle gelmesi ile beliren hastalık.*|| **dā'ü'l-fecl,** *{OsT} tıp. Başka hastalıkları hazırlayan hastalık.*|| **dā'ü'l-ferfîr,** *{OsT} tıp. Bir tür cilt hastalığı.*|| **dā'ü'l-fil,** *{OsT} tıp. Kol ve bacak derilerinin fil derisi gibi şişmesi ve çizgili hâle gelmesi ile beliren bir hastalık.*|| **dā'ü'l-gussa,** *{OsT} tıp. Karasevda; melankoli.*|| **dā'ü'l-hader,** *{OsT} tıp. Uyku hastalığı; uyuşukluk.*|| **dā'ü'l-hanāzîr,** *{OsT} tıp. Sıraca hastalığı.*|| **dā'ü'l-haneş,** *{OsT} tıp. İnsan ve hayvanlarda kıl dökülmesine neden olan bir hastalık.*|| **dā'ü'l-kalb,** *{OsT} tıp. Yürek çarpıntısı.*|| **dā'ü'l-kelb,** *{OsT} tıp. Kuduz hastalığı.*|| **dā'ü'l-küūl,** *{OsT} tıp. Alkollü içkilerin sebep olduğu hastalık; alkolizm.*|| **dā'ü'l-merāk,** *{OsT} tıp. Karamsarlık; hipokondri.*|| **dā'ü'l-mücter,** *{OsT} tıp. Geviş getirme hastalığı.*|| **dā'ü'l-mülûk,** *{OsT} tıp. Gut hastalığı.*|| **dā'ü'n-nibāh,** *{OsT} tıp. Havlar gibi sesler çıkararak soluma; havlama hastalığı.*|| **dā'ü'r-raks,** *{OsT} tıp. Sık sık çırpınmalara yol açan bir hastalık.*|| **dā'ü's-sahrā,** *{OsT} tıp. Uzun süre çölde kalanlarda görülen sayıklama hastalığı.*|| **dā'ü's-sa'leb,** *{OsT} tıp. Saçkıran.*|| **dā'ü's-sebāt,** *{OsT} tıp. Kaslarda tutukluk yapan bir hastalık.*|| **dā'ü's-sedef,** *{OsT} tıp. Sedef hastalığı.*|| **dā'ü's-sevād,** *{OsT} vet. Hayvanların derilerinde siyah lekeler görülen bir hastalık.*|| **dā'ü's-sıla,** *{OsT} tıp. Yurdunu özleme; yurt özlemi; yurtsama.*|| **dā'ü'ş-şa'r,** *{OsT} tıp. Saçların yapışması ile beliren bir cilt hastalığı.*|| **dā'ü'ş-şeyb,** *{OsT} tıp. Saç ve sakal ağarması hastalığı.*|| **dā'ü't-teşhîr,** *{OsT} psikol. Cinsel organlarını gösterme hastalığı; ut açıcılık; teşhircilik.*|| **dā'üz-zehr,** *{OsT} tıp. Frengi.*|| **dā'üz-zî'b,** *{OsT} tıp. Aşırı iştahlılık; doymazlık; kurt hastalığı.*

da'avat, [Ar deʿavāt دعوات] *(daava:t)* *{OsT}* *is.* Dualar. ⊡ **da'avāt-ı hayriye,** *{OsT} Hayırlı dualar.*

da'avi, [Ar. deʿāvī دعاوى] *(daa:vi:)* *{OsT}* *is.* → deavi.

dab[1], [dab / deb / dep / dıb / dib / düp *(yans.)*] *is.* Patırtılı yürümeyi, düzensiz adım atmayı, ayakla tepme veya tepinmeyi; dengesi bozulma, yuvarlanma; kımıldanma ve bu yolla meydana gelen dürtüleri anlatan kök. [Zülfikar] [Zülfikar] *dab-al abal, dab-a-la-mak, dab-dır-i, dab-ıl dabıl, dab-ıl-da-mak, dab-ır-da-t-mak, dab-ış dubuş*

dab[2], [dab / dep *(yans.)*] *is.* Düzensiz ve patırtılı konuşmayı, anlaşılmayan gürültüleri belirten kök. *dab-ıl dubul, dab-ır-a-mak.*

dab[3], **-bbı** [Ar. ḏabb ضب] *{OsT}* *is.* Kertenkele.

dab[4], [Far. dāb داب] *(da:b)* *{OsT}* *is.* Şan ve şeref.

daba, [daba] *{ağız}* *is.* Hastalık yüzünden oluşan bitkinlik ve cılızlık. [DS]

dabak[1], **-ğı** [Ar. debbāğ] *{ağız}* *is.* Ham deriyi işleyen kimse; tabak. [DS]

dabak[2], **-ğı** [dab *(yans.)* > dab-ak] *{ağız}* *is.* Koyun, keçi ve sığırların ağız ve tırnak aralarında oluşan bir hastalık; şap hastalığı. [DS]

dabaka, [Ar. ṭabaḳa طبقه => dabaḳa دبقه] *{OsT}* *is.* Kat; tabaka.

dabal, [dab *(yans.)* > dab-al] *sf.* **1.** Dengesi bozuk olarak veya yere pat pat basarak yürüme durumu. **2.** *{ağız}* Kısa boylu. [DS] ⊡ **dabal dabal,** *Yalınayak.*|| **dabal dabal yürümek,** *Hastalık sonrası veya çocuklar için yeni yürümeye başlarken sallanarak, yalpalayarak yürümek.*

dabalamak, [dab *(yans.)* > dab-a-la-mak] *{ağız}* *gçsz. f.* *[-r] [-l(ı)-yor]* **1.** (Çocuk veya hastalıktan yeni kalkan kimse için) sendeleyerek, sallanarak yürümek. **2.** Gürültü yapmak. **3.** Telaşlanmak. **4.** Uğraşmak, gayret göstermek. [DS]

daballamak, [dab *(yans.)* > dabal-la-mak] *gçsz. f.* *[-r] [-l(ı)-yor]* **1.** *{ağız}* Uğraşmak; gayret etmek; didinmek. [DS] **2.** *gçl. f.* Azarlamak; hakir görmek.

daban, [*eT.* taban] *{ağız}* *is.* **1.** Ayağın alt yüzü; alt arkası; taban. **2.** Asıl; esas; taban. **3.** Döşeme. **4.** Döşemelik tahta. **5.** Değirmen taşının altına konulan kiriş. **6.** Yamacın ve yamaç tarlanın alt kısmı. **7.** Zemin kat. **8.** Taşsız, düz ve verimli tarla. **9.** Ayak ve elin bileğe yakın etli kısmı. **10.** Adım. **11.** İyi cins kılıç çeliği. **12.** Fahişe. [DS] ⊡ **daban dabana olmak,** *{ağız} Ters konuşmak; aksi cevap vermek.* [DS]|| **daban dazıtmak,** *{ağız} Koşmak.* [DS]|| **daban diremek,** *{ağız} İnat etmek; direnmek.* [DS]|| **daban doru,** *{ağız} Yürüyerek.* [DS]|| **daban dövmek,** *{ağız} İnat etmek.* [DS]|| **daban döşemek,** *{ağız} Yürüyerek gitmek.* [DS]|| **daban etmek,** *{ağız} Acele etmek; çabuk yürümek.* [DS]|| **daban halısı,** *{ağız} Taban halısı.* [DS]|| **dabanı düz,** *{ağız} 1.*

Düztaban. 2. Uğursuz. [DS]|| **daban inciri,** *{ağız} Kuru incir.* [DS]|| **daban işi,** *{ağız} Bir tür yuvarlak pide.* [DS]|| **daban kesen,** *{ağız} Yalınayak.* [DS]|| **daban tahtası,** *{ağız} Döşeme tahtası; döşeme.* [DS]|| **daban tarla,** *{ağız} Taşsız, düz ve verimli tarla.* [DS]|| **daban yıkmak,** *{ağız} Bir kimseyi sırt üstü yere yatırarak ayaklarını değnekle dövmek; falakaya yatırmak.* [DS]

daban, [Erme. tap'an => tapan] *{ağız} is.* Tarlayı düzeltmekte kullanılan tahta sürgü. [DS]

dabanca[1], [tabanca] *{ağız} is.* Tabanca. [DS]

dabanca[2], [taban-ca / daban-ca] *{ağız} is.* **1.** Etrafı hasır örülü cam fıçı. **2.** Fırında pişecek çinileri üst üste düzgün olarak sıralayabilmek için kullanılan destek. [DS]

dabancık, -ğı [daban-cık] *{ağız} is.* Ayakkabı. [DS]

dabaz, [Erme. tapast] *{ağız} is.* **1.** Kurdeşen hastalığı. **2.** Kaşıntı. **3.** *sf.* Kaşıntılı. [DS]

dabbasan, [dab *(yans.)* + bas-an] *{ağız} sf.* **1.** Düztaban. **2.** Uğursuz. [DS]

dabbe, [Ar. dābbe دابه] *{OsT} is.* Binek ve yük hayvanı. ⊟ **dabbe-süvar,** *{OsT} Süvari; binici.*|| **dabbet el-arz,** *{OsT} isl. Kıyamet günü ortaya çıkacak olan korkunç hayvan. "O söz başlarına geldiği (kıyamet yaklaştığı) zaman, onlara yerden bir dabbe (mahluk) çıkarırız da, bu onlara insanların ayetlerimize kesin bir iman getirmemiş olduklarını söyler."* Kur'an, 27/82

dabdırı, [dab *(yans.)* > dab-dır-ı] *(da'bdırı) {ağız} zf.* **1.** Birdenbire; ansızın. [DS] **2.** Çabuk. ⊟ **dabdırıp ayağa kalkmak,** *{ağız} 1. Saygı gereği olarak sıçrayıp ayağa kalkmak. 2. Birdenbire kalkmak.* [DS]|| **dabdur olmak,** *{ağız} Tez davranmak.* [DS]

dabık, -ğı [dab *(yans.)* > dab-ık] *{ağız} sf.* Yorgunluk yüzünden sersem düşmüş olan. [DS]

dabıklamak, [dab *(yans.)* > dabık-la-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(ı)-yor]* **1.** Vücuduna uykusuzluk yüzünden bir gevşeklik gelmek; uyuklamak. **2.** Dalmak. [DS]

dabıkmak, [dab-ık-mak] *{ağız} gçsz. f. [-ır]* Çok yorulmak. [DS]

dabıl, [dab *(yans.)* > dab-ıl] *{ağız} is.* Düzensiz, sendeleyerek yürürken çıkan patırtı. [DS] ⊟ **dabıl dabıl,** *(Yürümek için) sendeleyerek.*|| **dabıl dubul,** *(Konuşma için) çabuk çabuk fakat ne dediği anlaşılmayan.*

dabılanmak, [dab *(yans.)*>dabıl-an-mak] *{ağız} gçsz. f. [-ır]* **1.** Uğraşmak; gayret etmek; didinmek. **2.** (Bağlı hayvan için) ipini kopararak kurtulmaya çalışmak. [DS]

dabıldamak, [dab *(yans.)*>dabıl-da-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-d(ı)-yor]* **1.** Korkak adımlarla yürümek. **2.** Sallanıp sendeleyerek yürümek. **3.** Amaçsız ve düşüncesiz olarak aşağı yukarı yürümek. [DS]

dabıramak, [dab *(yans.)* > dabır-a-mak] *gçsz. f. [-r] [-r(ı)-yor]* **1.** At salıp acele varmak. **2.** Gidip gelmek. **3.** Bir kalabalık ya da düşman içinden birden vurup geçmek.

dabıraşmak, [dab *(yans.)* > dabıra-ş-mak] *işteş. f. [-ır]* Birlikte at koşturmak.

dabırdak, -ğı [dab *(yans.)* > dabırda-k] *{ağız} is.* Ayak tapırtısı; koşma veya yürüme sırasında çıkan ayak sesi. ⊟ **dabırdak çekmek,** *{ağız} Birdenbire hızlıca koşmak.* [DS]

dabırdaşmak, [dab *(yans.)* > dab-ır-da-ş-mak] *{ağız} işteş. f. [-ır]* Hızlıca, sert bir biçimde koşuşup gitmek. [DS]

dabırdatmak, [dab *(yans.)* > dabırda-t-mak] *gçl. f. [-ır]* **1.** Hızlıca koşturup gitmek. **2.** Hızlıca sürüp gitmek.

dabırdı, [dab *(yans.)* > dab-ır-tı] *is.* Hızlı koşan at vb. hayvanların ayak sesi; tapırtı.

dabırmak, [dab *(yans.)* > dab-ır-mak] *{ağız} gçsz. f. [-ır]* **1.** Direnmek. **2.** Bağırıp çağırmak; gürültü etmek. [DS]

dabış, [dab *(yans.)* > dab-ış] *{ağız} sf.* **1.** Hoyrat; patavatsız. **2.** *zf.* Dap dap ses çıkararak yürüme biçimi. **3.** *is.* Büyük keçi. **4.** Boynuzsuz hayvan. [DS] ⊟ **dabış dubuş,** *{ağız} Çıplak ayakla yürüme biçimi.* [DS]

dablin, [İng. doubling] *is. dnz.* Bir geminin güverte veya borda saclarını güçlendirmek için kaynak yaparak ya da perçinlemek suretiyle kaplanan ikinci kat sac levha.

dabrak, -ğı [dab *(yans.)* > dab-(ı)r-a-k] *{ağız} zf.* (Koşmak için) hızlı. [DS]

dabramak, [dab *(yans.)* > dab-(ı)r-a-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-r(ı)-yor]* Gürültülü bir şekilde hızla koşmak. [DS]

dabranmak, [davra-n-mak] *{ağız} gçsz. f. [-ır]* Davranmak. [DS]

dabu, -u'u [Ar. ḏıbāᶜ > ḏabuᶜ ضبع] *{OsT} is. zool.* Sırtlan.

dabşak, -ğı [dab *(yans.)* > dab-(ı)ş-ak] *{ağız} sf.* Aç gözlü; doymaz. [DS]

dabul, [dab *(yans.)* > dab-ul] *{ağız} sf.* (Yürümek için) deli gibi; abuk sabuk. [DS]

dabulbaz, [Ar. ṭabl+Far. -bāz طبلباز] *{ağız} is.* **1.** Davlumbaz. **2.** Dama çıkılan merdiven üzerine yapılan çatı.

dabulcumak, [dab *(yans.)* > dab-ul-cu-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r]* Yersiz hareketlerde bulunmak. [DS]

dabuş, [dab *(yans.)* > dab-ış > dab-uş] *{ağız} is.* **1.** Sevilmeyen adam. **2.** Tahtadan yapılmış kova. [DS]

daca[1], [daha-ca > dāca] *(da:ca) {ağız} zf.* Dahası; gerisi; başkaları. [DS]

daca[2], [Rus. djádja] *{ağız} is.* Amca. [DS]

Dacik, -ği [Far. tâcik *(Arap)*] *{ağız}* *is.* **1.** İslam dininden başka dinden olanlar. **2.** Ermeni. **3.** Yahudi. **4.** *argo.* Kadın; kız. [DS]

dacron, [İng. dacron] *(dakron)* *is.* Akrilik yapay dokuma ipliği.

daça, [Rus. daça] *is.* Büyük şehir yakınındaki tatil evleri.

-daçı[1], [-daçı / -deçi / -taçı / -teçi] *{eT}* *{eAT}* *çek. e.* Gelecek zaman çekim ekidir. *öl-teçi (öleceksin)*

-daçı[2], [-daçı / -deçi / -taçı / -teçi] *{eT}* *{eAT}* *yap. e.* Sıfat fiil (ortaç) eki. Eski Türkçe ve Eski Anadolu Türkçe devresinde kullanılmış, daha sonra işlekliğini yitirmiş gelecek zaman ifadesi taşıyan bir fiilden sıfat fiil yapma ekidir; "-acak; -an" değerinde kullanılır. *kit-er-teçi (gideren), elig tut-taçı (şefaatçı). "Cümle gel-deçi yıl ola dir aşikâr."* Kitabü'l-Şemsiye *(kel-teçı)*

dad[1], [dad *(yans.)*] *is.* Dönmeyi veya dönekliği belirten kök. *dad-dir-i*

dad[2], [*eT.* tat > tad > dad داد] *{eAT}* *{ağız}* *is.* Tat; lezzet. [DS] ☞ **dadı kaçmak,** *{ağız} Hoş gelmemek; zevki kalmamak.* [DS]|| **dadı gelmek,** *{ağız} 1. Hoşa gidecek bir tat kazanmak; tatlanmak. 2. Beğenilir, zevk verir bir durum almak.* [DS]|| **dadını almak,** *{ağız} İyice olgunlaşıp, tatlanmak.* [DS]|| **dadını çıkarmak,** *{ağız} Zevkini tam duymak.* [DS]|| **dadını kaçırmak,** *{ağız} İşi bozmak; münasebetsizlik etmek.* [DS]

dad[3], [Ar. dad ض] *{OsT}* *is.* Arap alfabesinin on beşinci harfi, *d/z* sesi verir; ebcet hesabında 800 sayısını gösterir.

dad[4], [Far. dād داد] *(da:d)* *{OsT}* *is.* **1.** Doğruluk; adalet. **2.** İhsan; verme; bağış. **3.** Veriş; satış. **4.** Sızlanma; figan. **5.** *{eAT}* Yardım isteme; imdat imdat diye bağırma. [DK] **6.** Kısmet; nasip. **7.** Temreği denilen cilt hastalığı. **8** *{ağız}* Hediye; bağış; ihsan. [DS] ☞ **dād-āferin,** *{OsT} 1. Adaletli. 2. mecaz. En âdil varlık; Allah.*|| **dāda gelmek,** *Merhamet etmek.*|| **dād-āver,** *{OsT} 1. Adaletli. 2. mecaz. En âdil varlık; Allah.*|| **dād-bahş,** *{OsT} Hakkı yerine getiren; adaletli; doğru.*|| **dād bir feryat iki,** *Çok çaresiz duruma düşme.*|| **dād-dîh,** *{OsT} Adaletli; doğru.*|| **dād eylemek,** *Âdil davranmak.*|| **dād-fermā,** *{OsT} 1. Adaletli. 2. En âdil varlık; Allah.*|| **dād-gâh,** *{OsT} Adalet yeri; mahkeme; divan.*|| **dād-ger,** *{OsT} 1. Adaletli buyuran; hakkı emreden. 2. mecaz. En âdil varlık; Allah.*|| **dād-gîr,** *{OsT} Adaletli; doğru.*|| **dād-güster,** *{OsT} Adaleti yayan.*|| **dād-güsterî,** *{OsT} Adaleti yayma işi; adalet yayıcılık.*|| **dād-hāh,** *{OsT} 1. Hak isteyen. 2. Şikâyet eden.*|| **dād-hāhāne,** *{OsT} Adalet istercesine; hak isteyene yakışır biçimde.*|| **dād-ı hakk,** *{OsT} Allah vergisi.*|| **dād-ı Hüdā,** *{OsT} 1. Allah vergisi. 2. Allah'ın ihsanı.*|| **dādını almak,** *Birisinin hakkını veya intikamını almak.*|| **dād-rān,** *{OsT} Adaletli; doğru.*|| **dād-rast,** *{OsT} Adaletli; doğru.*|| **dād-res,** *{OsT} Yardıma gelen; imdada yetişen; yardımcı.*|| **dād-sitān,** *{OsT} 1. İmdada yetişen; yardım eden; yardımcı. 2. Birinin intikamını alan. 3. Fetva.*|| **dād ü dihiş,** *{OsT} Bağış.*|| **dād ü feryād,** *{OsT} 1. Feryat; bağırma. 2. Eyvah!*|| **dād ü sitād,** *{OsT} Alışveriş.*|| **dād ü sitād-ı dehr,** *{OsT} 1. Dünya alışverişi; hayat. 2. Hayatta olan biten şeyler.*|| **dād ü sited,** *{OsT} Alışveriş.*|| **dād-ver,** *{OsT} Alışveriş.*|| **dād vermek,** *{eAT} Adaleti yerine getirmek; bir kimseyi hakkına kavuşturmak.*

dada[1], [Çoc. d. dada] *{ağız}* *is.* **1.** Büyük erkek kardeş; ağabey. **2.** Bir aylıktan iki yaşına kadar olan çocuk; bebek. [DS]

dada[2], [tat-mak > dad-a] *{ağız}* *is.* **1.** Küçük çocuklara verilen küçük hediyeler. **2.** Birini oyalamak maksadıyla kandırmak için söylenen tatlı söz, verilen yiyecek veya kendisine gösterilen iyilik. [DS]

dada[3], [Far. dādā دادا] *(da:da:)* *{OsT}* *is.* Çocukları büyüten kadın; halayık.

dadacı, [dada *(anlamsız bir kelime)* > dada-cı] *is.* Yirminci yüzyıl başlarında, anlamsız, akıl dışı ve aşırı bir alaycılıkla geleneksel toplum düzenini, kültür ve sanatı yıkmak amacıyla ortaya çıkan kişiler.

dadacılık, -ğı [dadacı-lık] *is.* Yirminci yüzyıl başlarında, anlamsız, akıl dışı ve aşırı bir alaycılıkla geleneksel toplum düzenini, kültür ve sanatı yıkmak amacıyla ortaya çıkan akım.

dadaist, [dada *(anlamsız bir kelime)* > Fr. dadaiste] *is.* Yirminci yüzyıl başlarında, anlamsız, akıl dışı ve aşırı bir alaycılıkla geleneksel toplum düzenini, kültür ve sanatı yıkmak amacıyla ortaya çıkan kişiler.

Dadaizm, [dada *(anlamsız bir kelime)* > Fr. dadaisme] *is.* → dadacılık.

dadak[1], [tat-mak > tat-ak > dad-ak] *{ağız}* *is.* **1.** Tat. **2.** Küçük çocukları sevindirmek ve kendine alıştırmak için verilen şeker ve şekerli şeyler. **3.** Bir yiyeceğin tadına bakmak için verilen küçük bir parçası; tadımlık şeyler. **4.** Tavşan ve tilki avlamak için bir gün önceden yiyecek bırakılan yer. **5.** Yiyecekle kuş avlama. **6.** (Çocuk dilinde) şeker; akide şekeri; tatlı. **7.** Pekmez. **8.** Yemiş; çerez. **9.** Çocuk maması. [DS]

dadak[2], **-ğı** [dad-ak] *{ağız}* *sf.* **1.** Yakışıksız; biçimsiz. **2.** Ahmak; sersem; bön; aptal. [DS]

dadaklamak, [tat > dad-a-k-la-mak] *{ağız}* *gçl. f.* *[-r] [-l(ı)-yor]* **1.** Yemeğin üzerinden azıcık yemek. **2.** Yemeğin tadına bakmak. [DS]

dadal, [dad-a-l] *{ağız}* *sf.* **1.** Ahmak; bön; sersem; aptal. **2.** Pisboğaz. [DS] ☞ **dadal bayrak,** *(Kişi için) sallapati.* [DS]

dadallaşmak, [dadal-la-ş-mak] *{ağız} gçsz. f. [-ır]* Şaşırmak; aptallaşmak. [DS]

dadamak, [*eT.* tatï-mak > tat-mak > dad-a-mak] *gçl. f. [-r] [-d(ı)-yor]* Av hayvanlarını avlamak için av yerine veya tuzağa yem ve yiyecek bırakmak.

dadamık, -ğı [tat > dad-a-mık] *{ağız} is.* **1.** Kuş, balık vb. yaban hayvanı avlamak için av yerine konulan yem. **2.** Dağ hayvanlarını tuzağa düşürmek için konulmuş yem. **3.** Birini oyalamak, kandırmak için söylenen söz; yapılan iyilik ya da verilen yiyecek. **4.** Dadanma; alışma. [DS]

dadana, [dadı+ana?] *{ağız} is.* Hizmetçi. [DS]

dadanak, -ğı [dadan-mak > dadan-ak] *{ağız} is.* **1.** Kuş, balık vb. hayvanı avlamak için konulan az miktar yiyecek. **2.** Hileye kapılarak avlanma yerine gelen keklik, sülün vb. hayvan. [DS]

dadandırık, -ğı [dadan-dır-ık] *{ağız} is.* Yaban hayvanını av yerine alıştırarak yapılan av usulü. [DS]

dadandırma, [dadan-dır-ma] *is.* Dadanma işini yaptırma eylemi.

dadandırmak, [tat > tatın-mak > dad-an-mak > dadan-dır-mak] *gçl. f. [-ır]* **1.** Dadanmak eylemini yaptırmak; dadanmasına yol açmak. **2.** Bir şeye alıştırmak.

dadangın, [dadan-gın] *{ağız} sf.* Alışık. [DS]

dadanma, [dadan-ma] *is.* **1.** Dadanmak durumu ve eylemi. **2.** *{ağız}* Alışma. [DS]

dadanmak, [tat > tat-ın-mak > dad-an-mak] *gçsz. f. [-ır]* **1.** Tadını ve lezzetini aldığı bir şeyin aşırı düşkünü olmak; alışmak. **2.** Çıkar görülen veya hoşlanılan bir yere sık sık uğramak, gitmek. **3.** Zararlı bir alışkanlığa kendini kaptırmak. **4.** (Hayvan için) beslenmek amacıyla sürekli zarar vermek. **5.** *{ağız}* Alışmak. [DS]

dadar, [Far. dādār دادار] *(da:da:r) {OsT} is.* **1.** Adaletli ve doğru olan hükümdar. **2.** *mecaz.* Allah.

dadaş, [dada *(ağabey)* + -ş *(okşama eki)* [Tietze] *{OsT} is.* **1.** Erkek kardeş. **2.** Yiğit delikanlı. **3.** Erzurum yöresinde erkeklere hitap sözü. **4.** *{ağız}* Baba. [DS] **5.** *{ağız}* Arkadaş; ahbap. [DS] **6.** *sf.* Mert, cesur. **7.** *{ağız}* İkiz. [DS] **8.** *{ağız}* Adaş. [DS]

dadaşlık, -ğı [dadaş-lık] *is.* Dadaş olma durumu ve dadaşın niteliği.

dadaşmak, [dad-aş-mak ?] *{ağız} işteş. f. [-ır]* Ölçüşmek. [DS]

daday, [dad *(yans.)* > dad-ay] *{ağız} is.* Çelik çomak oyununda üstüne çelik konulmak için yere dikilen kazık. [DS]

dadayı, [dada-y-ı] *{ağız} is.* El değirmeni unundan yapılmış ekmek. [DS]

daddaş, [dad-daş] *{ağız} sf.* Bir kentli; kentdeş. [DS]

daddiri, [dad *(yans.)* > dad-dir-i] *{ağız} sf.* Dönek; kahpe. [DS]

-dade, [Far. dāden *(vermek)*>-dāde داده] *(da:de) {OsT} son ek.* **1.** Sonuna getirildiği Farsça kelimelere *"veren; vermiş; verilmiş"* anlamı katarak birleşik sıfatlar yapan son ek. **2.** *is.* Vergi.

daden, [Far. dāden دادن] *{OsT} f. (mastar)* Vermek.

dadender, [Far. dādender دادندر] *(da:dender) {OsT} is.* Üvey erkek kardeş.

dader, [Far. dāder دادر] *(da:der) {OsT} is.* Erkek kardeş. ☞ **dāder-ender,** *Üvey kardeş.*

dāderāne, [Far. dāder-āne دادرانه] *(da:dera:ne) {OsT} zf.* Kardeşçe; kardeşçesine.

dadgâh, [Far. dād+gāh دادگاه] *(da:dgâ:h) is.* Adalet dağıtılan yer; mahkeme.

dadı, [Far. dādü دادو] *{OsT} is.* Çocuğa bakmakla görevli kadın; bakıcı kadın; daya.

dadılık, -ğı [dadı-lık] *is.* Dadı olma durumu veya dadının yaptığı iş.

dadılmak, [tat-mak > tat-ıl-mak / dād-ıl-mak] *(da:dılmık) {eT} edil. f. [-ur]* Tadılmak.

dadırmak, [*eT.* tat-mak > dad-ır-mak دادرمق] *{eAT} {ağız} gçl. f. [eAT -ur] [-ır]* **1.** Tattırmak. **2.** Alıştırmak; dadandırmak. **3.** *{ağız}* Tat vermek; tatlandırmak. [DS]

dadırsız, [dadır-sız] *{ağız} sf.* Oransız. [DS]

dadıtmak, [dad-ıt-mak] *gçl. f. [-ır]* **1.** Tatlandırmak; tatlılaştırmak. **2.** *dönşl. f.* Tatlanmak; tatlılaşmak. [DS]

dadik, -ği [dad *(yans.)* > dad-ik / dad-dir-ik] *{ağız} sf.* Münasebetsiz ve düşüncesizce konuşan. [DS]

dadistan, [Far. dādistān دادستان] *(da:dista:n) {OsT} is.* **1.** Bir işe razı olma. **2.** Bir işe ortak olma.

dadmak, [*eT.* tat-mak > dād-mak دادمق] *(da:dmak) {eAT} {OsT} gçsz. f. [-ur]* Tatmak.

dadrad, [Far. dādrād دادراد] *(da:dra:d) {OsT} is.* Cenab-ı Hak.

dadruşmak, [tātur-mak > tatr-uş-mak> dādr-uş-mak] *(da:druşmak) {eT} işteş. f. [-ur]* Karşılıklı birbirine tatması için ikram etmek; birbirine tattırmak. [DLT]

dadtiri, [dad *(yans.)* > dad-tir-i] *{ağız} sf.* Kadın donu; şalvar. [DS]

dadu, [Far. dādū دادو] *(da:du:) {OsT} is.* Bir kimsenin küçüklüğünden beri hizmetinde bulunan köle; lala.

dadukhos, [Yun. dadukhos] *sf.* **1.** Meşale taşıyan. **2.** *is. hrist.* Eleusis ayinlerini kutsamak üzere baş rahip ile birlikte bulunan ve meşale taşıyan rahip.

dadurmak, [*eT.* tat-mak > dad-ır-mak > dad-ur-mak دادرمق] *{eAT} gçl. f. [-ur]* Tattırmak.

dafık, -kı [Ar. dāfıḳ / dāfıḳa دافق / دافقه] *(da:fık) {OsT} sf.* Fışkıran.

dafi, -fi'ı [Ar. dāfiᶜ / dāfiᶜa دافع / دافعه] *(da:fi) {OsT}*

sf. **1.** Uzaklaştıran; kovan; savuşturan. **2.** (Allah'ın sıfatlarından) kötülükleri, hastalıkları uzaklaştırıcı. ⊟ **dāfi'-i beliyāt,** *{OsT} Belaları savuşturan; Tanrı.*|| **dāfi'-i humma,** *{OsT} Ateş düşürücü.*|| **dāfi'-i taaffün,** *{OsT} Pis kokuları gideren; antiseptik.*

dafia, [Ar. def^{c} > dāfi^{c}a دافعه] *(dāfia) {OsT} is. fiz.* Geri itme kuvveti.

dafne, [Yun. daphne] *is.*→ defne.

dafik, -kı [Ar. dāfiḳ / dāfiḳa دافق / دافقه] *(da:fik, k kalın söylenir) {OsT} sf.* (Sıvılar için) fışkırarak dökülen.

dafnit, [Yun. daphne] *is. min.* İçinde doğal olarak defne yaprağı şekilleri bulunan taş.

dafşurmak, [tap(ı)ş-ur-mak > dab-(ı)ş-ur-mak > dafşur-mak] *{eAT} gçl. f. [-ur]* Tevdi etmek; emanet etmek.

dag [Lat. deka + Fr. gramme] *kısalt. is.* Dekagramın sembolü.

dag^{1}, [Argu. dāğ / ḏāğ] *(da:ğ) {eT} is.* Değil; yok. [DLT] ⊟ **dag ol,** *Değil.*

dag^{2}, [Far. dāğ داغ] *(da:ğ) {OsT} is.* **1.** Yanık yarası. **2.** Atlara ve diğer hayvanlara dağlamak suretiyle vurulan damga. *{eT} (aynı)* **3.** *{eT}* Dağlamak suretiyle vurulan marka. [DLT] ⊟ **dāğ-ber-dāğ,** *{OsT} 1. Yara üzerine yara. 2. Kat kat üzüntü.*|| **dāğ-berdil,** *{OsT} Gönlü üzgün.*|| **dāğ-dār,** *{OsT} 1. Kızgın demirle dağlanmış; markalanmış. 2. mecaz. Çok üzgün.*|| **dāğ-ı derūn,** *{OsT} Gönül acısı; iç yarası.*|| **dāğ-ı dil,** *{OsT} Gönül yarası; aşk acısı.*|| **dāğ-ı elem,** *{OsT} Elem acısı.*|| **dāğ-zen,** *{OsT} 1. Damga vuran; nişan vuran. 2. Kalp kıran.*

dag^{3}, [tāğ / dāğ] *(da:ğ) {eT} is.* Dağ.

daga, [İt. daga] *{OsT} is.* Geniş ağızlı, kısa ve sivri uçlu hançer.

dagak, -ğı [dag-ak ?] *{ağız} is.* **1.** Bilye. **2.** Gülle. [DS]

dagal, [Far. dağal دغل] *{OsT} is.* **1.** Hile; düzen; aldatma. **2.** Geçersiz para. **3.** Çerçöp. **4.** *sf.* Hileci; aldatan. ⊟ **dagal-bāz,** *{OsT} Aldatan; oyun eden.*|| **dagal-dār,** *{OsT} Arabozucu; münafık.*|| **dagal-perdāz,** *{OsT} Tuzak kuran; hile hazırlayan; oyun kuran.*

dagay, [tayı / tağāy / dagāy] *(daga:y) {eT} is.* Dayı; annenin kardeşi. [DLT]

dagışmak, [tak-ış-mak] *{ağız} işteş f. [-ır]* Kavgaya tutuşmak. [DS]

dagi, [Ar. dāgi / dāgiye] *(da:gi) {OsT} sf.* Başkaldıran; isyankâr; azgın.

daglamak, [Far. dāğ > dağ-lā-mak] *(dagla:mak) {eT} gçl. f. [-r]* → taglamak.

dags, [Ar. ḏağs ضغاث] *{OsT} is.* Rüya karışıklığı.

dagul, [Ar. dāğūl داغول] *(da:ğu:l) sf.* Dolandırıcı; hileci.

dağ^{1}, [dağ / dav / dıv / div *(yans.)*] *is.* Yürüme sırasında çıkan gürültülü ve hışırtılı sesleri veya buna benzer konuşmayı anlatan kök. [Zülfikar] *dağ-ış-tamak*

dağ^{2}, [dağ / dıg / dığ / dık *(yans.)*] *is.* Anlaşılmayan bağrışma ve konuşmaları, bu biçimdeki çeşitli gürültüleri, telaşları; ağrılı, acılı olmayı ve sıkıntıyı anlatan kök. [Zülfikar] *dağ dağ, dağ+dağ-a*

dağ^{3}, [*eT.* tag > dağ / tay / tav] *is.* Çevresine oranla büyük çaplı yüksekliğe sahip arazi yapısı. ⊟ **dağ adamı,** *1. Şehir hayatına alışamamış kimse. 2. Terbiyesiz, kaba kimse. 3. {eAT} Bir tür maymun; nesnas.*|| **dağa çıkmak,** *Devlete isyan ederek dağlara çekilip eşkıyalık etmek.*|| **dağa kaldırmak,** *İstediğini elde edebilmek için bir kimseyi kaçırıp dağda saklamak.*|| **dağ anası,** *Çok iri yapılı kadın.*|| **Dağ ardında olsun, yer altında olmasın.** *Sevilen birinin yakında olmasa da çok yaşaması için iyi dilekte bulunma sözü.*|| **dağ armudu,** *Yabanî armut; ahlat.*|| **dağ aslanı,** *Puma.*|| **dağ aşuru,** *{eAT} Dağın öbür tarafında; dağ arkasında.*|| **dağa varmak,** *{eAT} Dağa çıkmak; yol kesici olmak; yol kesmek; haydutluk etmek.* [DK]|| **dağ ayısı,** *1. Şehir hayatına yabancı, yol ve yöntem bilmeyen kaba saba kimse. 2. Kaba; hoyrat.*|| **dağ babası,** *Dağ ispinozu.*|| **dağ başı,** *1. Dağın doruğu. 2. Çok ıssız, tenha yer. 3. Kanun ve düzenin egemen olmadığı yer ve durum.*|| **dağ bayır,** *Düz olmayan, engebeli yer; kır.*|| **dağ beyi,** *Eşkıya başı.*|| **dağ birliği,** *as. Özellikle dağ savaşları için eğitilmiş ve hazırlanmış askerî birlik.*|| **dağ böğrü,** *{ağız} 1. Yamaç. 2. Dağ eteği.*|| **dağ çamı,** *Yüksek yerlerde yetişen çam, karaçam.*|| **dağ çantası,** *as. Dağ birliklerindeki erlerin yiyecek ve donanımlarını taşıdıkları çanta.*|| **dağ çatanağı,** *{ağız} Vadi; koyak.*|| **dağ çatı,** *{ağız} Vadi; koyak.* [DS]|| **dağda büyümek,** *Kaba ve hoyrat davranmak; incelik bilmemek.*|| **dağda büyümüş,** *Görgüsüz ve kaba saba.*|| **dağda gezen,** *{ağız} 1. Kurt. 2. Domuz.* [DS]|| **dağ dağa kavuşmak,** *Olmayacak şey.*|| **dağ dağ üstüne,** *Ağırlık çokluğu.*|| **dağdaki bağdakini kovmak,** *(Sonradan gelen için) öncekini uzaklaştırmak istemek.*|| **dağdaki kuşun kırkı bir akçeye,** *Elde edilmesi mümkün olmayan şeyin bir yararı yoktur.*|| **dağ dalak otu,** *bot. Yere yatık ve soluk sarı çiçekli, beş on cm. boyunda bir dalak otu türü, (Teucrium montana).*|| **dağdan gelip bağdakini kovmak,** *Sonradan geldiği yerde önceden orada oturanları dışlamak, beğenmemek.*|| **dağdan gelmek,** *Sonradan ve başka bir yerden gelmek.*|| **dağdan inme,** *Eğitim görmemiş, kaba saba.*|| **dağ dayanmaz,** *Büyük güç harcandığı zaman olmayacak şeyler bile yapılabilir, anlamında söylenir.*|| **dağ delen,** *Patlayıcı kullanmaya gerek kalmaksızın döner delicilerle çembersel tünel veya kuyu açmaya yarayan makine.*|| **dağ deviren,** *Çok güçlü.*|| **dağ devirmek,** *Her güçlüğü*

yenmek.|| **Dağ doğura doğura bir fare doğurdu.** *Kendisinden büyük işler beklenen kimsenin umulanı vermediğini anlatan bir söz.*|| **dağ doruğu,** *{ağız} Dağın tepesi.* [DS]|| **dağ döşü,** *{ağız} Yamaç.* [DS]|| **dağ düğdüsü,** *{ağız} Dağın tepesi.* [DS]|| **dağ elması,** *Yabani elma.*|| **dağ eriği,** *Yabani erik.*|| **dağ eteği,** *Dağ tabanının başladığı yer; dağ yamacının en alt kesimi.*|| **dağ evi,** *Dağda konaklamak için ahşaptan yapılmış barınak.*|| **dağ gibi,** *1. Pek büyük ve iri. 2. İri ve yakışıklı. 3. (İş için) pek çok.*|| **dağ göçü,** *Yüksek yerlerdeki otlaklardan yararlanarak hayvanları otlatmak için yapılan göç.*|| **dağ göçümü,** *{ağız} Heyelan; kayşa; toprak kayması.* [DS]|| **dağ gölü,** *Dağların başında meydana gelen çukurluklardaki su birikintileri.*|| **dağ gülü,** *{ağız} bot. Gelincik.* [DS]|| **dağ güvercini,** *zool. Bacakları çok paçalı, beyaz gagalı, siyah gözlü bir güvercin ırkı.*|| **dağ havası,** *Dağların temiz ve gürültüsüz ortamı.*|| **dağ horozu,** *{ağız} zool. Çavuş kuşu.* [DS]|| **dağı taşı kaplamak,** *Çok kalabalıklaşmak; çok olmak.*|| **dağ ispinozu,** *zool. İspinozgillerden sırtı kara benekli, karnı beyaz, erkeğinin gerdanı portakal renginde, ağaçlık yerlerde yaşayan bir kuş; dağ babası, (Fringilla montifringilla).*|| **dağ iti,** *{ağız} zool. Çakal.* [DS]|| **dağ kadar,** *1. Pek çok. 2. Güçlü kuvvetli ve sağlam.*|| **dağ kaldırmak,** *Gücenmemek; naz çekebilir olmak.*|| **dağ keçisi,** *zool. 1. Avrupa ve Asya dağlarında sürüler hâlinde yaşayan, evcil keçilerin atası sayılan, uzun ve kıvrık boynuzlu, hızlı koşan bir memeli hayvan, (Capra hicus aegagrus). 2. {ağız} Ala geyik.* [DS]|| **dağ kedisi,** *zool. Ormanlarda yaşayan, ev kedilerinden daha iri ve kırçıl renkli bir kedi; yaban kedisi, (Felis silvestris).*|| **dağ kellesi,** *{ağız} Dağın tepesi; dağ başı.* [DS]|| **dağ kılıcı,** *{ağız} Dağın en yüksek ve bir çizgi gibi uzanan sırtı.* [DS]|| **dağ kırlangıcı,** *zool. Kahverengiye çalan tüylü, kısa gagalı, uçarken yakaladığı böceklerle beslenen gece kuşu; çobanaldatan, (Caprimulgus).*|| **dağ kirazı,** *{ağız} bot. Çilek.*|| **dağ koyunu,** *zool. Kuzey Amerika dağlarında yaşayan sarmal boynuzlu bir koyun, (Ovis montana).*|| **dağ köpeği,** *Dağda kaybolan insanları bulmakta veya hayvanları korumakta yararlanılan köpekler.*|| **dağ köyü,** *Dağlık yerlerde kurulan ve bölgenin şartlarına uymuş küçük yerleşim birimi.*|| **dağ lalesi,** *bot. Kuzey yarıkürenin ağaçlık ve çayırlık alanlarında yetişen, renk renk ve gösterişli çiçekleri olan çok yıllık soğanlı otsu bitki; Manisa lalesi, (Anemone vulgaris).*|| **dağlara düşmek,** *Büyük bir acı veya üzüntü yüzünden kır bayır yalnız başına dolaşmak.*|| **dağlar anası,** *İri yarı kadın.*|| **dağlara taşlara,** *"Bizden ırak olsun" anlamında söylenir.*|| **dağlar dayanmaz,** *(Bir durum, sıkıntı veya harcama için) yetmeyecek veya dayanılamayacak durumda olduğunu belirtmek için kullanılan söz.*|| **dağlar gibi,** *Çok kalabalık; göründüğünden daha çok.*|| **dağları devirmek,** *Zor işleri başarmak.*|| **dağların gelin ablası,** *Ayı.*|| **dağların misafir aldığı mevsim,** *Yaz için söylenir.*|| **dağların şenliği,** *1. Ayı. 2. Ayı gibi kaba saba, anlayışsız kimse.*|| **dağları ve taşları tutmak,** *Çok kalabalık olmak.*|| **dağlar kadar,** *Çok aşırı ölçüde; çok büyük; çok fazla.*|| **dağ merası,** *Yüksek dağlar üzerindeki otlak.*|| **dağ nanesi,** *bot. Yarım metre boyunda sık beyaz tüylü, kuvvetli nane kokulu, çok yıllık otsu bitki, (Cyclotrichium niveum).*|| **dağ oluşu,** *Yer kabuğunun belli bölümlerinin kıvrılması, kırılması ve yükselmesi sonucu sıradağların meydana gelmesi olayı; orojenez.*|| **dağ otlağı,** *Yüksek dağlar üzerindeki otlak.*|| **dağ parçası,** *(Kişi için) iri yarı ve yakışıklı.*|| **dağ reyhanı,** *bot. Ballıbabagillerden, tek yıllık, mavi çiçekli, yemeklere koku vermek için kullanılan bir bitki, dağ reyhanı (Ziziphora).*|| **dağ serçesi,** *zool. Dokumacı kuşugillerden, kentlerden çok kırlarda yaşayan, yanağını süsleyen kara lekelerle diğer serçelerden ayrılan bir kuş, (Passer montanus).*|| **dağ servisi,** *bot. Kozaklılardan, çiçekleri sarı veya açık yeşil renkli, boyu 40 m. kadar olabilen ve kerestesi yapı işlerinde kullanılan bir orman ağacı; sedir, (Cerrust).*|| **dağ sıçanı,** *zool. Sincapgiller familyasından kürkü beğenilen bir kemirgen, (Marmota marmota).*|| **dağ sistemi,** *Aynı oluşum devrine ait birbirine bağlı dağlar ve dağ sıraları.*|| **dağ taş,** *1. Her yer, her taraf; bütün çevre. 2. Pek çok.*|| **dağ tavuğu,** *zool. Orman tavuğugillerden eti için avlanan, ormanlarda yaşayan, çevreye uyum sağlamış, bitki ve böceklerle beslenen bir kuş; çil, (Tetrastes bonasia).*|| **dağ topu,** *as. Hayvan sırtında taşınarak dağlık yerlerde kullanılan hafif top.*|| **dağ topçusu,** *as. Dağ topu ile donatılan ve dağlık yerlerde savaşmak üzere eğitilmiş askerî birlik.*|| **dağ tutmak,** *Dağlara çıkarken beliren dolaşım ve solunuma bağlı rahatsızlık.*|| **dağ yeli,** *{ağız} Kuzey taraftaki dağlardan esen rüzgâr; poyraz.* [DS]|| **dağ yolu,** *Dağdan aşan yaya veya hayvanların geçmesine uygun yol.*

dağ[4], [Far. dāğ داغ] *{OsT} is.* **1.** Kızgın bir şeyle yanma sonucu oluşan yanık; **2.** *{eAT}* Yara. **3.** *mecaz.* Büyük üzüntü; acı, keder. ⧉ **dağ açılmak,** *{eAT} Yara açılmak.*|| **dağ eylemek,** *{eAT} Ateşle yara açmak; dağ meydana getirmek.*|| **dağ itmek,** *{eAT} Dağlamak.*

dağa, [Far. dağā دغا] *(dağa:) {OsT} sf* Hilekâr; hileci.

dağalası, -nı, -aları [dağ+ala-s-ı] *is. zool.* Kırmızı etli bir tür alabalık, *(Salmo alpinus).*

dağan, [dağ-an > day-an] *{ağız} is.* **1.** Tahta tavan. **2.** Sehpa. **3.** Tezgâh. **4.** Üç ayaklı merdiven. **5.** Asma altına konulan çatal kazık. **6.** Çatal ağaç üzerine gerilen bezle yapılmış gölgelik. [DS]

dağar, [*eT.* tağar > dağar دغر] *is.* **1.** Deriden yapılmış torba; büyük dağarcık. **2.** Dibi dar, ağzı yayvan

kırk elli litrelik topraktan yapılmış bir çeşit küp. *{eAT} {OsT} {ağız} (aynı)* [DS] **3.** *{ağız}* Hamur yoğurmak için topraktan yapılmış iki kulplu tekne. [DS] **4.** Tabakhanelerde derilerin ıslatıldığı havuz. **5.** Dağarcık. **6.** *müz.* Bir sanatçının bildiği ve sahnede uyguladığı müzik parçalarının tamamı; repertuar. **7.** Zahire ölçüsü birimi. **8.** *{eAT} {OsT}* Kap; çanak çömlek. **9.** *{ağız}* Çömlek. [DS] **10.** *{ağız}* Büyük testi. [DS] **11.** *{ağız}* Saksı. [DS] **12.** *{ağız}* Büyük toprak kazan. [DS] **13.** *{ağız}* Toprak mangal. [DS] **14.** *{ağız}* Su yollarında, her yüz metrede bir açılan çukurlara konulan pişmiş toprak ya da çimento havuzcuklar. [DS] **15.** *{ağız}* Su deposu. [DS] **16.** *{ağız}* Yalak. [DS] **17.** *{ağız}* İçinde fincan yıkanan toprak kap. [DS] **18.** *{ağız}* Demircilerin kızgın demiri soğutmakta kullandıkları ağaç kap. [DS] **19.** *{ağız}* İçine ekmek konulan kap. [DS] **20.** *{ağız}* Un ambarı. [DS] **21.** *{ağız}* Çuvaldan daha büyük torba. [DS] **22.** *{ağız}* Çocuk lazımlığı; oturak. [DS] ⊡ **dağar gibi olmak,** *{ağız} Karnı şişmek.* [DS]

dağarcık, -ğı [*eT.* tağar-cuk > dağar-cık] *is.* **1.** Meşin, bez veya dokumadan yapılan torba. **2.** Avcı ve çoban torbası. **3.** *dbl.* Bir kimsenin bildiği ve kullandığı kelime miktarı. **4.** Bir kimsenin bilgi birikimi. **5.** Bir sanatçının bildiği ve uyguladığı müzik parçalarının toplamı; repertuar. **6.** *{ağız}* Yüzülmüş hayvan derisi. [DS] ⊡ **dağarcığına atmak,** *1. Bir bilgiyi gerekli olur düşüncesi ile bildiklerine eklemek; zihnine yerleştirmek. 2. Bir hakareti veya kötü davranışı kabullenerek ses çıkarmamak.*|| **dağarcığındakini çıkarmak,** *Çoktandır söylemek istediğini söylemek.*|| **dağarcığı yüklü,** *Bilgisi çok; bilgili.*|| **dağarcıkta bir şey kalmamak,** *1. Söyleyecek sözü kalmamak; söyleyecekleri bitmek. 2. Harcayacak parası ve malı kalmamak.*

dağbakan, [dağ+bak-an] *{ağız} is.* Deve. [DS]

dağca, [Far. dāğ => dağ-ca] *{ağız} is.* Akciğer yangısı; zatürrie. [DS]

dağcı, [dağ-cı] *is.* **1.** Dağa, özellikle de sarp kayalıklı dağlara tırmanan sporcu. **2.** *{ağız}* Oduncu. [DS]

dağcılık, -ğı [dağcı-lık] *is.* Dağa tırmanma sporu; alpinist.

dağdağa, [Ar. dağdaga دغدغه / dağ *(yans.)* dağ+dağa] *{OsT} is.* **1.** Gürültü patırtı. **2.** *gnşl.* Telaş ve sıkıntı. **3.** Uğraşma, çalışma, mücadele. ⊡ **dağdağa-fermā,** *{OsT} Gürültü uyandıran.*|| **dağdağa-yı ālem,** *{OsT} Geçim derdi.*

dağdağacı, [dağdağa-cı] *{ağız}sf.* Mantıksız, yerli yersiz konuşan. [DS]

dağdağalı, [dağdağa-lı] *sf.* **1.** Gürültülü; patırtılı. **2.** Telaşlı.

dağdağan, [Far. dağdağan داغداغان] *{OsT} is.* **1.** Ilıman bölgelerde yetişen, zeytin iriliğindeki meyveleri yenilebilen, kerestesi sert, sivri oval yapraklı yetmiş kadar çeşidi bulunan ağaç; çitlembik; çıtlık, *(Celtis).* [Kamus] **2.** Bu ağacın dallarından yapılmış özel şekilli bir nazarlık. **3.** *{eAT}* Karaağaç. **4.** *{eAT}* Ahlat ağacı.

dağdağasız, [dağdağa-sız] *sf.* **1.** Gürültüsüz patırtısız. **2.** Telaşsız.

dağdar, [Far. dāğ-dār داغدار] *(da:ğda:r) {OsT} sf.* Yaralı; üzgün; mustarip.

dağdelik, -ği [dağ+del-ik] *{ağız} is.* Dağın delinmiş yeri; tünel. [DS]

dağı, [*eT.* takı > dakı > dağı داغی] *{eAT} e.* Dahi; de.

dağık, [*eT.* *dağ-mak *(dağıtmak)* > dağ-ık / dağ-uk] *{eAT} sf.* (Saç için) dağınık.

dağılabilirlik, -ği [dağıl-a+bil-ir-lik] *is.* **1.** Dağılma olasılığı ve yetkinliği taşıma durumu. **2.** *mat.* Bir iç bileşim yasasının bir diğerine dağılımlı olma özelliği.

dağılgan, [dağıl-gan] *sf.* **1.** Bir ortamda parçalanıp dağılabilme özelliği gösteren; kolayca dağılabilen. **2.** Kesin sınırları olmayan.

dağılganlık, -ğı [dağılgan-lık] *is.* Toz veya katı maddenin bir sıvı içinde topaklanmadan dağılabilme özelliği.

dağılım, [dağıl-mak > dağıl-ım] *is.* **1.** Bölünerek birbirinden ayrılma. **2.** Varlıkların bölünme, yayılma ve düzenlenme biçimi. **3.** *eko.* Üretime katkıda bulunanlara bu malların veya değerlerinin belli ölçülerde bölüştürülme biçimi.**4.** *ist.* Bir serinin üyelerinin, bu seriye ait hesaplanan bir merkez değere göre, gösterdiği uzaklaşma veya yığılmalar. **5.** *kim.* Kaba bir karışım. **6.** *tiy. sin.* Rollerin oyuncular arasında paylaşımı. **7.** *dbl.* Cümlede ses, hece, kelime ve ögelerin yerini bu cümledeki diğer ses, hece, kelime ve ögelerin belirlediğini esas alarak yapılan, ihtimale dayalı düzenlemelerin meydana getirdiği küme.

dağılımcı, [dağılım-cı] *is. dbl.* **1.** Dağılımsal dilbilimi benimseyen. **2.** Dilbilgisi incelemelerinin dağılımsal olmasından yana olan kimse.

dağılımcılık, -ğı [dağılımcı-lık] *is. dbl.* **1.** Dağılımsal çözümleme yöntemi. **2.** Dil incelemelerinde dağılımsal yöntemle çalışanların oluşturduğu okul.

dağılımlı, [dağılım-lı] *sf.* **1.** Dağılım gösteren; dağılan. **2.** *mat.* Bir işlemin başka tür bir işlem üzerinde dağılma gösterecek şekilde yazılabilme özelliği.

dağılımlılık, [dağılımlı-lık] *is. kim.* Farklı boyutlarda moleküller taşıyan bir maddenin ayırt edici özelliği.

dağılımsal, [dağılım-sal] *sf.* Dağılımla ilgili. ⊡ **dağılımsal dil bilimi,** *dbl. Dile ait ögelerin cümlede ortaya çıkabileceği çevrelerin toplamını gösteren dil bilimi; dağılımcılık.*

dağılınmak, [dağıl-mak > dağıl-ın-mak] *edil. f. [-ır]* **1.** Dağılmak eylemi yapılmak. **2.** Her birey kendi

kendine ve diğerleri ile birlikte dağılmak eylemi yapılmak.

dağılış, [dağıl-ış] *is.* **1.** Birbirinden ayrılma, parçalanma, bölünme eylemi ve biçimi. **2.** Yıkılış; çöküş.

dağılışmak, [dağıl-ış-mak] *işteş. f. [-ır]* Hep birlikte dağılmak.

dağılma, [dağıl-ma] *is.* **1.** Dağınık hâle gelme durumu ve eylemi. **2.** *as.* Toplu hâlde bulunan askerî birliklerin ve araç gereçlerinin düşman saldırısının etkisini azaltmak için arazi yapısına uygun olarak seyrekleştirilmesi işlemi. **3.** Aynı silahla, aynı hedefe yapılan atışların aynı noktaya isabet farklılıkları. **4.** *fiz.* Bir ışığın veya sesin ortamın etkisinde kalarak çeşitli birleşenlere ayrılması.

dağılmak, [*eT.* *tağ-mak *(dağıtmak)* > tağ-ıl-mak / tığ-ıl-mak > dağıl-mak] *gçsz. f. [-ır]* **1.** Toplu hâlde bulunurken birbirinden ayrılıp uzaklaşmak. **2.** (Birim, değer için) çeşitli etkenlerle oranlı olarak bölünmek; paylaşılmak. **3.** (Nesneler için) bütünlüğü bozulmak; parçalanmak. **4.** Karmakarışık olmak; düzeni yitmek. **5.** *mecaz.* (Topluluk, birlik için) uyumu, beraberliği, eşgüdümü kalmamak. **6.** *mecaz.* (Kuruluş, ortaklık için) varlığı sona ermek; fesholmak. **7.** *mecaz.* Etkisiz, güçsüz hâle gelmek. **8.** *mecaz.* (Kişi için) aynı anda pek çok işe girişmekle verimini kaybetmek.

dağılmalı, [dağılma-lı] *sf.* Dağılabilen; ayrılabilen.

dağım, [dağ-ım] *{ağız} is.* Dağıtım işi; paylaşma. [DS]

dağımlaşmak, [dağımla-ş-mak] *{ağız} işteş. f. [-ır]* Paylaşmak; bölüşmek. [DS]

dağınık, -ğı [dağın-mak > dağın-ık] *sf.* **1.** Geniş bir alanda dağılmış olarak bulunan. **2.** Birbiri ile bağlantısız olarak ayrı ayrı yerlerde bulunan; bir arada bulunmayan. **3.** Düzeni bozulmuş; karışık; tertipsiz. **4.** *mecaz.* Dikkatini yoğunlaştıramayan; düşüncelerini toparlayamayan. ⮺ **dağınık ışık,** *Sahnenin genel aydınlanmasını sağlayan ışık.*

dağınıklık, -ğı [dağınık-lık] *is.* Dağınık oma durumu ve özelliği.

dağınmak, [*eT.* *dağ-mak > dağ-ın-mak] *dönşl. f. [-ır]* Dağılmak.

dağıntı, [dağın-tı] *is.* Karmakarışık, rasgele atılmış öteberi.

dağıstan, [dağ + Far. –istān داغستان] *(dağısta:n) is.* Dağlık yer.

Dağıstan, [dağ+ Far. istan *(ülke)* داغستان] *is.* Kafkas dağlarının kuzey doğu platosu ile Aral-Hazar çöküntü alanında yarı kurak arazide yer almış yarı özerk bir cumhuriyet.

Dağıstanlı, [dağıstan-lı] *is.* **1.** Dağıstan halkından olan kimse. **2.** Dağıstan'dan göç ederek gelmiş kimse.

dağıştamak, [*eT.* tav-ış / dağ *(yans.)* > dağ-ış-tamak] *gçsz. f. [-r] [-(ı)-yor]* Yürürken hafif ses çıkarmak; tıpırdamak.

dağıtıcı, [dağıt-ıcı] *is.* **1.** Gazete, mektup gibi şeyleri gezerek ilgili yerlere veren, dağıtan kimse; müvezzi. **2.** Sıvı, toz, gaz gibi maddeleri gerekli bölmelere göndermek üzere düzenlenmiş araç, gereç. **3.** *sf.* Dağıtma işini yapan; dağıtan.

dağıtıcılık, -ğı [dağıtıcı-lık] *is.* **1.** Dağıtıcının yaptığı iş. **2.** Dağıtma özelliği ve eylemi. **3.** *oto.* Motor yağının, kömür tozlarının motorda çökmesini önleme ve dağıtma özelliği.

dağıtık, -ğı [dağıt-ık] *sf.* Kendinden geçmiş; kendini bilmez hâlde; sarhoş.

dağıtılma, [dağıtıl-ma] *is.* Dağıtma işinin yapılma eylemi.

dağıtılmak, [dağıtıl-mak] *edil. f. [-ır]* Dağıtma işi yapılmak.

dağıtım, [dağıt-ım] *is.* **1.** Dağıtmak işi. **2.** *as.* Temel eğitimi görmüş askerlerin görev yerlerine gönderilmesi işi. **3.** Gazete, dergi, kitap gibi yayınların okuyucularına ulaştırılması işi. **4.** Elektrik, su, havagazı, doğalgaz, telefon gibi abone sistemine bağlı mal ve hizmetlerin abonelere ulaştırılması işi. **5.** Elektrik enerjisini elektronik bir aygıta, gerek duyduğu devrelere göre, verme işi. **6.** Mektup, telgraf gibi posta maddelerinin üzerinde yazılı olan adrese götürülüp alıcısına verilme işi. **7.** Bir mal veya hizmetin, üreticiden tüketiciye ulaşmasını sağlayan işlerin bütünü. ⮺ **dağıtım bürosu,** *Bir malın dağıtım işlemlerinin yapıldığı ve kaydının tutulduğu oda.*|| **dağıtım evi,** *Bir malın dağıtımını yapan işletme, kuruluş.*

dağıtımcı, [dağıtım-cı] *is.* Dağıtım işlerini yürüten kimse.

dağıtımlılık, -ğı [dağıtımlı-lık] *is.* Dağıtımlı bir işlemin başka bir işleme göre taşıdığı nitelik.

dağıtış, [dağıt-ış] *is.* Dağıtma eylemi ve biçimi.

dağıtma, [dağıt-ma] *is.* Dağılmayı sağlamak eylemi.

dağıtmak, [*eT.* *dağ-mak > dağ-ıt-mak] *gçl. f. [-ır]* **1.** Dağılmasına sebep olmak. **2.** Toplu duran şeyleri birbirinden uzaklaştırmak; parçalamak, ayırmak; bir araya gelmelerine engel olmak. **3.** Bir şeyi belli bir orana göre bölüştürmek. **4.** Posta maddelerini üzerinde yazılı adreslere götürüp vermek. **5.** Bir şeyin düzenini bozmak; karıştırmak. **6.** Bir kurum veya kuruluşun çalışmalarına son vermek; kapatmak; feshetmek. **7.** Kurulu bir düzeni bozmak; dirliği kaçırmak. **8.** Gücünü yitirmek; etkisi azalmak. **9.** Kavga çıkararak bir yeri kırıp dökmek. **10.** Bir darbede kırmak, yıkmak. **11.** (Kendisi için) ne yaptığını bilemez duruma gelmek; sarhoş olmak. **12.** (Dikkat için) ilgisini başka yere çekmek; asıl konudan uzaklaştırmak. **13.** (Konuşma ve yazı için) belirlenen çerçevenin dışına çıkmak. **14.** (Düşman i-

çin) etkisiz hâle getirmek; saldırı cephesini bozguna uğratmak. **15.** (Bir ur veya birikinti için) emilme yoluyla yok etmek. **16.** *{eAT}* Darmadağın etmek; perişan etmek; mahvetmek. [DK] **17.** *{eAT}* Kırıp ufak etmek. [DK] **18.** *{eAT}* Saçmak; vermek. [DK] **19.** *{eAT}* Yaymak. [DK] **20.** *argo.* (Sarhoş için) kendine hakim olamamak. **21.** *argo.* Öfke, üzüntü vb. yüzünden bilinçli davranamamak.

daği[1], [dağ + Ar. -ī] *(daği:) {OsT} sf.* **1.** Dağlı; dağa ait olan. **2.** Dağ adamı; hödük. **3.** (Şarkı ve köçekçe için) türküye yakın melodisi olan. **4.** *is. müz.* Türk müziğinde aslında ritimli olmakla birlikte uzun hava şeklindeki sözlü form.

daği[2], [Far. ṭāġī *(gaddar yönetici)* طاغى] *(da:ği:) {OsT} is.* Asi.

dağla, [dağla-ğı] *(dağla:) {ağız} is.* Lehimci havyası. [DS]

dağlağı, [Far. dāġ *(kızgın demirle yakma)* => dağ-lamak > dağ-lağı داغلاغى] *is.* **1.** Dağlama işinde kullanılan araç. **2.** *vet.* Yakılarak dağıtılmak istenen bir uru dağlamaya yarar araç. **3.** Boynuzu çıkmaması için küçük yavruların boynuz yerindeki dokularını yakmaya yarar alet.

dağlağu, [Far. dāġ => dağ-lağu داغلاغو] *is.* **1.** *{eAT}* Dağlama aleti; dağlağı. **2.** *{ağız}* Ütü. [DS]

dağlak, -ğı [dağ-la-k] *sf.* **1.** Dağlanmış hâlde olan. **2.** (Ekmek vb. şey için) yer yer yanıkları bulunan. ◻ **dağlak demiri,** *Ok yeleğinin ütelenmesinde kullanılan, ucu maşa gibi yassı alet.*

dağlama, [dağ-la-ma] *is.* **1.** Dağlanmış hâle getirme eylemi. **2.** Kızdırılmış bir araçla veya elektrikle bir dokuyu yakma. **3.** Ucu kızdırılmış bir metal ile resim yapma tekniği. **4.** Hayvanların görünür yerlerine kızdırılmış bir metalle işaret veya sembol koyma işlemi. **5.** Bir metalin yüzeyinde metalografik yapıyı ortaya çıkarmak için yapılan kimyasal veya elektro kimyasal yöntem. **6.** *{ağız}* Mayalı hamurdan yağda kızartılarak yapılan içi peynirli bir tür çörek. [DS] ◻ **dağlama resmi,** *Ahşap üzerine kızdırılmış sivri uçlu bir metalle yapılan gravür.*

dağlamak[1], [Far. dag *(kızgın demirle yakma)* => dağ-la-mak] *gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* **1.** Vücutta bulunan herhangi bir yarayı ortadan kaldırmak veya kanı dindirmek için kızgın bir metalle yakmak. **2.** Hayvanların vücuduna kızdırılmış demir ile damga vurmak. **3.** Kızgın demir basarak işkence etmek. **4.** (Sıcak su vb. için) yakmak. **5.** Acısı yüreğine işlemek. **6.** (Ekmek vb. fırında pişirilen şeyler için) dışını veya bir kısmını yakmak. **7.** *{eAT} mecaz.* Dağlar gibi yakmak; ıstırap vermek; acı vermek. [DK] **8.** *{ağız}* Yağı tavada kızdırmak. [DS]

dağlamak[2], [dağ-la-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Dağa çıkmak; eşkıyalık yapmak. [DS]

dağlanış, [dağlan-ış] *is.* Dağlanmak eylemi veya biçimi.

dağlanma, [dağla-n-ma] *is.* Dağlanmak eylemi.

dağlanmak[1], [dağla-n-mak] *edil. f. [-ır]* Dağlama işlemi yapılmak.

dağlanmak[2], [dağla-n-mak] *dönşl. f. [-ır]* Haşlanmak.

dağlarca, [dağlar-ca] *zf.* Çok büyük; dağlar kadar.

dağlatış, [dağlat-ış] *is.* Dağlatma eylemi veya biçimi.

dağlatma, [dağla-t-ma] *is.* Dağlama işini yaptırma eylemi.

dağlatmak, [dağla-t-mak] *gçl. f. [-ır]* **1.** Başkasına dağlama işini yaptırmak. **2.** Başkasını dağlamasına izin vermek.

dağlavu, [Far. dāġ => dağ-lağu داغلاو] *{eAT} is.* Dağlama aleti; dağlağı.

dağlayış, [dağla-y-ış] *is.* Dağlama işi ve biçimi.

dağlı[1], [dağ-lı] *sf.* **1.** Dağlık bölge halkından olan. **2.** *mecaz.* Medeniyetten uzak büyümüş olan. **3.** *{ağız} argo.* Görgüsüz; kaba saba; taşralı. [DS] **4.** *is. argo.* İskambil kâğıtlarından papaz. ◻ **dağlı kundağı,** *{ağız} Çakmaklı tüfek.* [DS]

dağlı[2], [Far. dāġ *(yakma)* => dağ-lı] *sf.* **1.** Dağlanmış olan; yanık. **2.** *bot.* Göbeği siyah olan çiçekler.

dağlıç, -cı [dağlı-ç] *is.* İç batı Anadolu'da yetiştirilen, ağız, burun ve göz çevresinde siyah ve kahverengi lekeler bulunan, iri kuyruklu, beyaz; kıvırcık koç ile karaman koyununun melezlenmesinden elde edilen bir yerli koyun ırkı.

dağlık, -ğı [dağ-lık] *is.* Dağı çok olan yer; dağlarla kaplı bölge.

dağlım, [dağla-m > dağ-lı-m] *{ağız} is.* Deriden çarık yapmak üzere kesilip ayrılmış parça. [DS]

dağnak, -ğı [dağ(ı)n-ak] *{ağız} sf.* **1.** Uygarlaşmamış; yabanıl. **2.** Dağınık. [DS]

dağnamak, [dañ-la-mak > dağna-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [n(ı)-yor]* **1.** Şaşmak. **2.** Gıpta etmek. **3.** Bir şeye beğenerek ve çok dikkatle bakmak. **4.** Çevreyi gözetlemek; incelemek. **5.** Ayıplamak; kınamak. **6.** Alay etmek; beğenmemek.

dağsal, [dağ-sal] *{ağız} is.* Ormanlık bölge. [DS]

dağsalı, [dağ+sal-ı] *{ağız} is.* Dağlık bölge; sıradağ. [DS]

dağsalısı, [dağ+sal-ı-s-ı] *{ağız} is.* Çalılık yer. [DS]

dağsamak, [dağsa-mak > dağ-sa-mak] *gçl. f. [-r] [-s(ı)-yor]* Acayip bulmak.

dağuk, -ğu [*dağ-mak *(dağılmak)* > dağ-uk داغوق *{eAT} sf.* (Saç için) perişan; dağınık.

dağza, [dayı + eze > dayaza > dağza] *{ağız} is.* Teyze. [DS]

dah[1], [dah / deh] *{ağız} ünl.* **1.** At, eşek ve katır gibi hayvanları sürmek için kullanılan emir sözü. **2.** *is.* Bir kimseyi kovma. ◻ **dah** (deh) **demek,** *Hayvanı sürmek; yürütmek.*|| **dah etmek,** *1. Hayvanı yürütmek; sürmek.*

dah², [dah] *{ağız} is.* Düşünmeden yapılan saldırı, vurma; saplama vb. hareket. ☞ **dah dimek,** *{ağız} Talihi iyi olmak.* [DS]|| **dah düşmek,** *{ağız} 1. Dikkatle izlemek. 2. Dikkat etmek; farkına varmak.* [DS]|| **dah etmek,** *{ağız} 1. Dürtmek; saplamak. 2. Savmak; kovmak. 3. Koymak; hoyratça atmak. "Yemeğe tuzu dah etti."* [DS]

dah³, [Far. dāh داه] *(da:h) {OsT} is.* **1.** Cariye. **2.** Hizmetçi kadın. **3.** *sf.* Aşağılık; korkak. **4.** On.

daha¹, [*eT.* tak-mak *(katmak)* > tak-ı > dak-ı > dahi > daha دخى] *(da'ha:) zf.* **1.** Önüne geldiği sıfatın anlamını kuvvetlendirir; fazlalık anlamı katar. **2.** Şimdiye kadar, henüz; hâlâ. **3.** Olana ek olarak; olana katarak. **4.** Başka; daha başka. **5.** *{OsT}* Artık. ☞ **daha başka,** *Büsbütün başka.*|| **daha bir,** *1. Bir bakıma. 2. Bir derece. 3. Sanki daha.*|| **daha da,** *Karşılaştırma derecesini vurgular.*|| **daha daha,** *1. "Söylediklerinden, bildiklerimizden başka neler oldu?" anlamında kullanılır. 2. Ek olarak; öncekinden daha çok.*|| **daha doğrusu,** *Gerçek olanı şudur ki.*|| **daha hâlâ,** *Devam ederek.*|| **Daha iyisi can sağlığı.** *"Bulunabileceklerin en iyisi oldu." anlamında kullanılır.*|| **Daha neler?** *"Hiç öyle şey olur mu?" anlamında kullanılır.*|| **daha olmazsa,** *1. Hiç olmazsa. 2. Başka bir çaresi yoksa.*|| **dahası,** *Buna ek olarak.*|| **Dahası var.** *Bilinmesi gerekli başka konuların da bulunduğunu belirtmek için kullanılır; "Bitmedi, arkası var."*

daha², [daha] *(da:'ha) {ağız} e.* İşte orada; şurada; aha. [DS]

daha³, **-a'ı** [Ar. ḍaḥā' ضحاء] *(daha:) {OsT} is.* Kaba kuşluk zamanı.

dahaca, [daha-ca] *(daha'ca) zf.* Biraz daha.

dahacık¹, [daha-cık] *{ağız} e.* İşte orada; şurada; ahacık. [DS]

dahacık², **-ğı** [daha-cık] *{ağız} sf.* Biraz daha; azıcık. [DS]

dahalet, [Ar. deḫālet دخالت] *{OsT} is.* Birinin yardımına sığınma.

dahame, [Ar. ḍaḫāme / ḍaḫāmet ضخامه / ضخامت] *(daha:me) {OsT} is.* İrilik; büyüme; irileşme. ☞ **dahāme-i kebed,** *{OsT} Karaciğer büyümesi.*|| **dahāme-i izām,** *{OsT} Kemik irileşmesi.*

dahan, [daha-n] *{ağız}) sf.* Biraz daha; azıcık. [DS]

dahaya, [Ar. ḍaḥāyā ضحايا] *(daha:ya:) {OsT} is.* Kurbanlık hayvanlar.

dahdah, [dah *(yans.)* + dah] *{ağız} is. Çoc. d.* **1.** At ve eşek gibi binek hayvanlarının adı. **2.** Binme. **3.** Çocuk dilinde gezme. [DS] ☞ **dahdah delisi,** *{ağız} 1. Şaşkın; sersem. 2. Başkalarına alay konusu olan; şımarık. 3. Deli gibi çok kızan kimse.* [DS]

dahdiri¹, [dad *(yans.)* > dah-dir-i] *{ağız} sf.* (Kadın, kız için) hoppa; oynak. [DS]

dahdiri², [dad *(yans)* > dad-dir-i > dah-dir-i] *{ağız} is.* Kadın donu; şalvar. [DS]

dahhak, -ki [Ar. ḍıḥk *(gülme)* > ḍaḥḥāk ضحّاك] *(dahha:k) {OsT} sf.* Çok gülen. ☞ **dahhāk-i bi't-tāb,** *{OsT} İnsan.*

dahı, [*eT.* taḳı / daḳı > daḫı دخى] *{eAT} {OsT} e.* **1.** Dahi. **2.** Yine; keza; tekrar; mükerrer. **3.** Başka. **4.** Hâlâ. **5.** Daha; henüz; de. **6.** Hem. **7.** Bundan böyle; bundan başka. [DK]

dahıl, [Ar. taḫıl تخل] *is.* Tahıl.

dahi¹, [taḳ-mak *(katmak)* > taḳ-ı *(ve)* > dak-ı > daḫi] *(da'hi) bağ.* **1.** Ek olarak; fazladan. **2.** "-de, -da" **3.** Bile.

dâhî², [Ar. dehā *(akıl, zekâ)* > dāhī داهى] *(da:hi:) {OsT} is.* Olağanüstü yeteneği ve gücü olan kimse.

dâhice, [dāhi-ce داهيجه] *(da:hi'ce) zf.* Dahiye yakışır biçimde.

dahik¹, [Ar. ḍāḥik ضاحك] *(da:hik) {OsT} is.* Azı dişi; azı dişlerinden her biri.

dahik², **-ki** [Ar. ḍıḥk *(gülme)* > ḍāḥik ضاحك] *(da:hik) {OsT} sf.* Gülen; gülücü.

dahil¹, **-hli** [Ar. daḫl دخل] *{OsT} is.* **1.** Karışma; girme. **2.** Etki; nüfuz. **3.** Müdahale etme; takılma; dokunma. **4.** Gelir.

dahîl², [Ar. daḫīl دخيل] *(dahi:l) {OsT} sf.* **1.** Birinin acıma ve korumasına sığınan; sığıntı; yabancı. **2.** Sonradan görme; türedi. ☞ **dahîl düşmek,** *{OsT} Birine sığınmak, onun koruması altına girmek.*

dahil³, [Ar. dāḫil داخل] *(da:hil) {OsT} sf.* **1.** İç; içeri. **2.** *zf.* İçinde olmak üzere; ile birlikte; kapsayarak. **3.** Bir şeyin kapsamında olarak. **4.** *is.* İlmiye sınıfında bir derece. ☞ **dahil etmek,** *İçine almak.*|| **dahil olmak,** *İçinde olmak; katılmak; içeri girmek.*

dâhile, [Ar. dāḫil > dāḫile داخله] *(da:hile, h kalın söylenir) {OsT} sf.* **1.** İç; içeri. **2.** İçle ilgili. **3.** *is.* Bir nesnenin iç yüzü. **4.** İnsanın zihninden geçen. **5.** *dbl.* Ön ek.

dahilek, [Ar. daḫīl-ek دخيلك] *(dahi:lek) {OsT} ünl. "Sana sığınırım."* anlamında bir yalvarma sözü.

dahilen, [Ar. dāhilen داخلاً] *(da:hi:'len) {OsT} zf.* **1.** İçeriden; içten. **2.** (İlaç için) içilerek. ☞ **dāhilen mersūm dāire,** *{OsT} mat. İç daire.*|| **dāhilen mersūm mudalla,** *{OsT} mat. İç çokgen.*

dahiler, [*eT.* takı > daḫi-ler دخى لر] *{eAT} zm.* Başkaları.

dâhilî, [Ar. dāḫilī داخلى] *(da:hili:) {OsT} sf.* İçle ilgili; içe ait olan. ☞ **dâhilî deniz,** *İç deniz.*|| **dâhilî harp,** *İç savaş.*|| **dâhilî hastalıklar,** *İç hastalıkları.*|| **dâhilî istihâle,** *{OsT} Bir tür maden cevheri içinde baş-*

ka bir maden cevherinin bulunması.|| **dâhilî karakol,** *Askerî okullardaki askerî karakol.*|| **dâhilî nizamname,** *İçtüzük.*|| **dâhilî talimatname,** *{OsT} İç yönetmelik.*|| **dâhilî ticaret,** *İç ticaret.*|| **dâhilî zaviye,** *{OsT} İç açı.*

dâhilik, -ği [Ar. dehā *(akıl, zekâ)* > dāhi > dāhi-lik] *(da:hi:lik) is.* Çok üstün yeteneklere sahip olma durumu.

dâhiliye, [Ar. dāhiliye داخليه] *(da:hiliye) {OsT} sf.* **1.** İçle ilgili; içe ait. **2.** *is.* (Devlet için) iç işleri; devletin iç işleri ile uğraşan bakanlık. **3.** (Daire ve kurumlarda) iç işleri. **4.** İç hastalıkları. ⊡ **dâhiliye mütehassısı,** *{OsT} tar. İç hastalıkları üzerine ihtisas yapmış hekim.*|| **dâhiliye nāzırı,** *{OsT} tar. İçişleri bakanı.*|| **dâhiliye nezāreti,** *{OsT} tar. İçişleri bakanlığı.*|| **dâhiliye subayı,** *as. Askerî okul, hastane gibi kurumlarda iç yönetimle uğraşan subay.*|| **dâhiliye şefi,** *yönt. Dairelerde iç işlere bakan şef.*

dâhiliyeci, [dâhiliye-ci] *(da:hiliyeci) is.* İç hastalıkları uzmanı olan hekim.

dahim[1], [Far. dāhim داهم] *(da:him) {OsT} is.* Taç.

dahim[2], [Ar. ḍāḫīm داخم] *(da:hi:m) {OsT} sf.* Aşırı kalın olan; yoğun.

dahine, [Ar. dāḫine داخنه] *(da:hine) {OsT} is.* Duman tüten baca.

dahis, [Ar. dāḫis داخس] *(da:his) {OsT} is. tıp.* Parmak uçlarında, tırnak diplerinde çıkan yara; etyaran.

dâhiyane, [Ar. dehā *(akıl, zekâ)* > dāhi + Far. -āne داهيانه] *(da:hiya:ne) {OsT} zf.* **1.** Çok üstün yeteneklere sahip olarak. **2.** Dâhîye yakışır biçimde.

dahiye[1], [Ar. dāhiye داهيه] *(da:hiye) {OsT} is.* **1.** Bela; felaket; musibet. **2.** *sf.* Çok kurnaz adam. ⊡ **dāhiye-i dehyā,** *{OsT} Çok büyük bela; musibet.*

dahiye[2], [Ar. ḍāḥiyye داحيه] *(da:hiye) {OsT} is.* Kurbanlık hayvan.

dahi, [Ar. daḫl دخل] *{OsT} is.* **1.** Girme; karışma. **2.** Etki; tesir; nüfuz; niyet. **3.** Karışma hakkı; alaka. ⊡ **dahl ü harc,** *{OsT} Gelir ve gider.*|| **dahl ü ta'riz,** *{OsT} İşe karışma; dokunma.*

dahlamak, [dah-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* (Hayvan için) sürmek; yürütmek; kovalamak; dehlemek. [DS]

dahi, [Ar. daḫl دخل] *{OsT} is.* → dahil[1].

dahle, [Ar. dāhile داخله] *(da:hle) {OsT} is.* **1.** Bir şeyin içi; iç yüzü. **2.** *dbl.* Önek.

dahletme, [Ar. daḫl + T. et-me دخل ايتمه] *{OsT} is.* Karışma girişimi ve etkide bulunma eylemi; müdahale; tariz.

dahletmek, [Ar. daḫl + T. etmek دخل ايتمك] *{OsT} gçsz. f. [-(d)-er]* **1.** Karışmak, etkide bulunmak; burnunu sokmak; sataşmak; müdahale etmek; tariz etmek. **2.** *{ağız}* İtiraz etmek; inat etmek.

dahm, [Ar. ḍaḫāmet > ḍaḫm ضخم] *{OsT} sf.* İri; kalın.

dahme, [Far. daḫme دخمه] *{OsT} is.* **1.** Yer altında ölülerin konduğu oda. **2.** Mecusî mezarı; katakomp. **3.** Türbe. **4.** Donanma fişeği; Rum ateşi. **5.** Atılan şey; mermi. **6.** Devenin ağzından çıkan köpük. ⊡ **dahme-endāz,** *{OsT} İşaret fişeği atan; maytap fırlatan.*|| **dahme-feşān,** *{OsT} Tünel, lağım açan.*|| **dahme-güşā,** *{OsT} Çukur açan; mezarcı.*

dahra, [Far. dehre دهره] *{ağız} is.* **1.** Ağaç budamakta kullanılan enli ve kavisli ağızlı orak; tahra. *{OsT} (aynı)* [Bürhan-ı Katı'] **2.** Yüzü enli büyük bıçak. **3.** Et satırı. [DS]

dahten, [Far. dāḫten داختن] *(da:hten) {OsT} (mastar)* Bilmek.

dahtiri, [dad *(yans.)* > dad-dir-i > dahdiri] *{ağız} is.* **1.** Kadın donu; şalvar. **2.** Elbise. **3.** *sf.* (Elbise için) kısa; düttürü. [DS]

dahul, [Far. dāhūl داهول] *(da:hül) {OsT} is.* Bostan korkuluğu.

dahül, [Far. dāhül داهول] *(da:hül) {OsT} is.* Bostan korkuluğu.

dahve, [Ar. ḍaḥve ضحوه] *(dahve) {OsT} is.* Güneş'in ufuktan henüz yükselip yayılmaya başladığı zaman; ilk kuşluk vakti. ⊡ **dahve-i kübra,** *{OsT} Kaba kuşluk.*

dahye, [Ar. ḍaḥye ضحيه] *{OsT} is.* **1.** Kuşluk vakti kesilen kurban. **2.** Kurban.

da'i[1], [Ar. duā > dāʿī داعى] *(da:i:) {OsT} sf.* Dua eden; duacı. ⊡ **dā'î-i dîrîne,** *{OsT} Eski duacı.*

da'i[2] [Ar. dāʿvet > daʿī دعى] *(da:i) {OsT} sf.* **1.** Davet eden; çağıran. **2.** Dine çağıran; misyoner. **3.** Sebep olan. **4.** İsmailiye, Dürzilik ve Karmatilik gibi sünnet dışı mezheplere halkı inandırıp çağırmak ve kazandırmak için görevlendirilen kişilere verilen ad. **5.** *{ağız} is.* Çok dindar olan Alevî. ⊡ **da'î-i mazarrat,** *{OsT} Zarar getiren şey.*|| **da'î-i şübhe,** *{OsT} Şüphe uyandıran şey.*

daidala, [Yun. daidalon] *is.* Zeus ve Hera onuruna Plataia'da küçüğü altı, büyüğü altmış yılda bir kutlanan şenlikler.

daileri, [dāi-ler-i] *(da:i:leri) {OsT} zm.* Eskiden ulema sınıfından olanlarla yabancı elçilere karşı hitaplarda *"ben"* yerine kullanılan söz.

da'im, [Ar. devām > dā'im دائم] *(da:im) {OsT} sf.* Sürekli; devamlı; her zaman; sürüp giden. ⊡ **dāim etmek,** *Sürekli kılmak; devam ettirmek; sürdürmek.*|| **dāim eylemek,** *Sürekli kılmak; devam ettirmek; sürdürmek.*|| **dāim olmak,** *Sürekli olmak; devam etmek; sürmek.*|| **dā'imü'l-evkat,** *{OsT} Her za-*

man.|| **dā'imü'l-eyyām,** *{OsT} Her gün.*|| **dā'imü'l-hamr,** *{OsT} Alkolik.*

da'ima, [Ar. devām > dā'imā دائما] *(da:ima:) {OsT} zf.* → daima.

daima, [Ar. devām > dā'imā دائما] *(da:ima:) zf.* Her zaman; her vakit; sürekli olarak.

da'imî, [Ar. devām > dâ'imī دائمى] *(da:imi:) {OsT} sf.* → daimî.

daimî, [Ar. devām > dâ'imī دائمى] *(da:imi:) sf.* **1.** Sürekli, kalıcı; aralıksız. **2.** Bir görevi veya etkinliği sürekli yerine getiren. ☞ **daimî ordu,** *Sürekli hazır bulundurulan askerî güç.*

daimîlik, [daimî-lik] *(daimi:lik) is.* Süreklilik; bitmeme; kesintiye uğramama durumu; devamlılık.

da'imiyet, [Ar. dā'imiyet دائميت] *(da:imiyet) {OsT} is.* Süreklilik; devamlılık.

da'in, [Ar. deyn *(borç)* > dā'in دائن] *(da:in) {OsT} is.* Borç veren; alacağı olan.

da'iniz, [dāʿī-niz داعيڭز] *(da:iniz) zm.* Eskiden ulema sınıfından olanlarla yabancı elçilere karşı hitaplarda *"ben"* yerine kullanılan söz.

da'ir, [Ar. devr > dāʿir دائر] *(da:ir) {OsT} sf.* → dair.

dair, [Ar. devr > dāʿir دائر] *(da:ir) sf.* **1.** İlgili, ait; hakkında. **2.** Bir konu üzerine olan; üzerinde; konusunda. **3.** Dönen; devreden. **4.** Adına; namına. ☞ **dāir ve sāir,** *{OsT} Dönen ve dolaşan; gezgin.*

da'ire, [Ar. devr > dāʿire دائره] *(da:ire) {OsT} is.* → daire. ☞ **dāire-i āide,** *{OsT} İlgili resmî makam.*|| **dā'ire-i arz,** *gök b. Paralel dairesi.*|| **dā'ire-i azîme,** *gök b. 1. Yer'in merkezinden geçerek gök küresini kesen herhangi bir düzlemin ara kesiti. 2. Bir küre üzerine çizilebilen en büyük daire.*|| **dā'ire-i dāhilî,** *{OsT} mat. İç daire.*|| **dā'ire-i evveli's-sümūt,** *{OsT} gök b. Sıfır dereceli baş boylam.*|| **dā'ire-i fāside,** *{OsT} Kısır döngü.*|| **dā'ire-i husūf,** *{OsT} gök b. Tutulma dairesi.*|| **dā'ire-i imkân,** *{OsT} Olanaklar çerçevesinde.*|| **dā'ire-i inkılāp,** *gök b. Yengeç dönencesi.*|| **dā'ire-i intisābiye,** *{OsT} Seçim bölgesi.*|| **dā'ire-i irtifā,** *{OsT} gök b. Gökyüzündeki en yüksek nokta.*|| **dā'ire-i kaza,** *{OsT} Kaza dairesi; yetki çerçevesi.*|| **dā'ire-i küsūf,** *gök b. Yer'in yörünge düzleminin gök küre ile ara kesiti.*|| **daire kesmesi,** *mat. Bir dairenin iki yarı çapı ile aralarındaki yayın çevrelediği düzlem parçası.*|| **dā'ire-i muhîtiye,** *{OsT} Çevre teker.*|| **dā'ire-i müstevî,** *{OsT} Yörünge düzlemi.*|| **dā'ire-i nısfü'n-nehār,** *{OsT} Herhangi bir yerin başucundan geçen düzlemin gök küresi ile oluşturduğu ara kesit.*|| **daire parçası,** *mat. Bir daireyi kesen kiriş ile o kirişin arasında kalan düzlem parçası.*|| **dā'ire-i resmiye,** *{OsT} Resmî daire, kurum.*|| **dā'ire-i sadāret,** *{OsT} Başbakanlık.*|| **dā'ire-i sagîre,** *{OsT} gök b. Yer'in merkezinden geçmeyen boylam.*|| **dā'ire-i sıa,** *{OsT} Bir yerin başucundan geçen boylam dışındaki boylamlar.*|| **dā'ire-i şākulî,** *{OsT} gök b. Düşey daire.*|| **dā'ire-i tenvîr,** *{OsT} gök b. Aydınlık dairesi.*|| **dā'ire-i tūl,** *{OsT} gök b. Boylam.*|| **dā'ire-i umūr-i askeriye,** *{OsT} Askerlik dairesi.*|| **dāire'tü'l-bürūc,** *{OsT} gök b. Tutulma sırasında Güneş üzerinde görülen karanlık kısım.*|| **dā'ire-zen,** *{OsT} Tef.çalan.*

daire, [Ar. devr > dāʿire دائره] *(da:ire) is.* **1.** Dönen, dolanan şey. **2.** *mat.* Bütün noktaları, merkez denilen sabit iç noktadan eşit uzaklıkta bulunan eğriyle sınırlanmış düzlem yüzey; bir çemberin içinde kalan düzlem parçası. **3.** Bir yapının konut olarak kullanılan bölümlerinden her biri; hane. **4.** Bir devlet işini yürütmekle görevli bölüm; bu bölümün içinde çalıştığı yer. **5.** Bir gemide belirli bir iş için ayrılmış olan bölüm. **6.** Bir yapıda belirli bir iş için ayrılmış bölüm. **7.** (Soyut kavramlar için) belli bir ölçü içinde kalan, sınırı belli davranış. **8.** Sınırlandırılmış yer, bölge, bölüm çevre. **9.** *müz.* Saz takımında usul vurmaya yarayan tef. **10.** *ed.* Aruz vezninin birbirine yakın bahirlerinin toplandığı ana gruplardan her biri.

da'iren, [Ar. dāʿiren دائراً] *(da:i'ren) {OsT} zf.* Dönerek. ☞ **dāiren-medār,** *{OsT} Çepçevre; fırdolayı.*

dairesel, [daire-sel] *(da:iresel) sf.* **1.** Daire biçiminde; daireye benzer. **2.** Daire çizen.

da'irevi, [Ar. dāʿirevī دائروى] *(da:irevi:) {OsT} sf.* Daire biçiminde; daireye benzer; dairesel.

da'irezen, [Ar. dāʿire + Far. -zen دائره زن] *(da:irezen) {OsT} is.* **1.** Saz takımında tef çalan kişi; tefçi. **2.** Karagöz oyununda perde arkasında tef çalarak şarkı söyleyen yardakçının yardımcısı.

da'iyan, [Ar. dāʿiyān داعيان] *(da:iya:n) {OsT} is.* Duacılar; dua edenler. ☞ **dāiyān-ı devlet,** *{OsT} Devlete dua edenler; bilginler sınıfı.*

da'iye, [Ar. dāʿvet > dāʿiye داعيه] *(da:iye) {OsT} is.* **1.** Arzu; hırs. **2.** Harekete geçirici duygu. **3.** Amaç; emel; niyet. ☞ **dāiye-i istiklāl,** *{OsT} Bağımsızlık içgüdüsü; istiklal arzusu.*|| **dāiye-i tefevvuk,** *{OsT} Üstünlük iddiası.*

-dak, [-da-k / -de-k] *yap. e.* **1.** Yansımalardan isim türeten ek. İşitme duyusuna dayanan ürün ya da sonuç kavramı katan isimler yapar: *şıkırdak; çıtırdak; şarıldak.* **2.** Görme duyusuna dayanan araç ve gereç kavramı katılmış isimler yapar: *ışıldak, parıldak, fırıldak, civildek, bıcıldak, çekirdek (çekür-dek).* **3.** İsimden, benzerlik ve uğrama, bulunma kavramları katılmış isimler yapar: *akıldak (kafa dengi), oğuldak (sonradan çıkan başak), kırıldak (kıran).*

dak[1], [dağ / dık / dik / dok / dük *(yans.)*] *is.* Çarpma, kakma, vurma veya kendi kendine çarparak, vurarak çalışmayı anlatan kök. [Zülfikar] *dak duk, dak-(k)a-da-k, dak-ır-da-la-k, dak-ır dakır*

dak[2], [Far. daḳ دق] *{OsT} is.* Özür; kusur. ☞ **dak dutmak,** *{eAT} Kusurunu bulmak, özrünü yakalamak; kınamak*|| **dak kılmak,** *{eAT} Dak tutmak.*

dak[3], [dek > daḳ دق] *{eAT} zf.* Kadar; dek. [DK]

dak[4], **-kkı** [Ar. daḳḳ دق] *{OsT} is.* **1.** Vurma, çalma; vuruş. **2.** Ezme, un etme. **3.** Kadınlara güzellik, erkeklere de yiğitlik verdiğine inanılarak Güney Doğu Anadolu'da daha bebekken çocuklara yapılan bir tür dövme. ☞ **dak etmek,** *{OsT} Vurmak; çalmak; ezmek.*|| **dakk-ı bāb,** *{OsT} Kapı çalma.*|| (men) **dakka dukka,** *"Kapı çalanın kapısı çalınır." Kötü bir iş yapan karşılığını görür.*

dakanak, -ğı [tak-anak / dak-anak] *{ağız} is.* **1.** Veresiye satışta, ödeme yapıldıktan sonra geriye kalan az bir alacak. **2.** İlgi; ilişki. [DS]

dakanmak, [tak-an-mak > dak-an-mak] *{ağız} gçl. f. [-ır]* (Develer için) arka arkaya bağlamak; katarlamak. [DS]

dakannamak, [takan-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* **1.** Hayvanı sürmek; yürütmek. **2.** Takip etmek. [DS]

dakavul, [Moğ. daga-vul] *{eT}* Maiyet; alay; hizmet hizmetçi uşak. [Nevâyî]

dakayık, [Ar. daḳīḳa > diḳḳat > daḳāyık دقايق] *(daka:yık) {OsT} is.* **1.** Dakikalar. **2.** İnce ve anlaşılması güç şeyler. ☞ **dakāyık-ı edebiye,** *{OsT} ed. Edebiyatın ince noktaları.*|| **dakāyık-ı fenniye,** *{OsT} Bilimin incelikleri.*|| **dakāyık-ı hendesiye,** *{OsT} mat. Geometrinin incelikleri.*|| **dakāyık-ı umūr,** *{OsT} İşlerin ince noktaları.*

dakdaka, [tak+tak-a] *{ağız} is.* Ağaçkakan. [DS]

dakdelen, [tak+del-en] *{ağız} is.* Ağaçkakan. [DS]

dakduka, [dak *(yans.)* > dak+duk-a] *{ağız} is.* Su ya da rüzgâr gücü ile dönerken ses çıkararak yabanî hayvanları ürkütüp kaçıran düzenek. [DS]

dakgeç, [dak+geç] *{ağız} is.* **1.** Bir halkaya takılan demir dil. **2.** Takılacak yer; çengel. **3.** Çengelli iğne. [DS]

dakı[1], [taḳī > daḳī دق / داقى / دقى] *{eT} e.* **1.** Dahi; de. *{eAT} (aynı)* [DLT] **2.** *{eAT}* Başka; diğer. **3.** *bağ. {eAT}* Bundan başka; aynı zamanda; hem de; ve. **4.** *{eAT}* Daha ziyade; daha çok. **5.** *{eAT}* Henüz; hâlâ.

dakı[2], [tak-mak > tak-ı] *{ağız} is.* Takı. [DS] ☞ **dakıya tutmak,** *{ağız} Düğünde gelen hediyeleri gelin veya damadın yanında göstermek.* [DS]

dakılamak, [dak *(yans.)* > dak-ı-la-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(ı)-yor]* (Keklik için) ötmek.

dakılanmak, [dak-ı-la-n-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* Koşmak; saldırmak. [DS]

dakılmak, [tak-ıl-mak] *{ağız} gçsz. f. [-ır]* **1.** Biriyle alay ederek eğlenmek; şaka yapmak. **2.** Arkasından gitmek; peşine takılmak. [DS]

dakım, [tak-ım] *{ağız} is.* **1.** Sigara ağızlığı. **2.** Marangoz aletleri. **3.** Tezgâh. **4.** Erkeğin cinsiyet organı. [DS]

dakınak, [tak-anak > tak-ın-ak] *{ağız} is.* Takanak. [DS]

dakınmak, [tak-ın-mak > dak-ın-mak دقنمق] *{eAT} {ağız} dönşl. f. [-ur]* **1.** Takınmak. **2.** Süslenmek. **3.** Kuşanmak. [DS]

dakıntı, [tak-ıntı] *{ağız} is.* **1.** Takıntı. **2.** Ek; ilave. [DS]

dakırdalak, -ğı [dak *(yans.)* > dak-ır+dal-a-k] *{ağız} is.* Isırgan otu. [DS]

dakışdırmak, [takış-tır-mak] *{ağız} gçl. f. [-ır]* **1.** Sanık gibi göstermek; suçlamak. **2.** Dövmek; vurmak. [DS]

-daki, [-da-ki / -deki / -teki / -taki] *yap. e.* İsimlerden niteleme sıfatları türeten ek: *dağ-daki (adam), şehirdeki (gösteri), sözdeki (güzellik).*

-dakiden, [-da-ki-den / -de-ki-den] *{eAT} yap e.* –dakinden; -kinden.

dakik, [Ar. diḳḳat *(incelik)* > daḳīk دقيق] *(daki:k, k'ler kalın söylenir) {OsT} sf.* **1.** Düzenli işleyen. **2.** *mecaz.* Zamanı kullanmaya özen gösteren; her şeyi zamanında yapan. **3.** İnce, ufak, nazik. **4.** Anlaşılması emek isteyen. **5.** *is.* Dikkatli ve ölçülü davranan kimse. **6.** Toz edilmiş şey; un.

dakika, [Ar. diḳḳat *(incelik)* > daḳīḳa دقيقه] *(daki:ka, k'ler kalın söylenir) {OsT} is.* **1.** Saatin altmışta biri olan zaman parçası. **2.** *gnşl.* Göreceli olarak çok kısa zaman parçası; an. **3.** İnce düşünce. **4.** Bir modülün on ikide biri, on sekizde biri, otuzda biri değerinde askatı; sekant. **5.** *sf.* İnce, nazik. ☞ **dakîka-bîn,** *{OsT} İncelikleri gören.*|| **dakîka-dān,** *{OsT} Güç şeyleri bilen.*|| **dakîka-senc,** *{OsT} Güç şeylere akıl erdiren.*|| **dakikası dakikasına uymamak,** *Çok değişken ve kaprisli bir yaratılışa sahip olmak.*|| **dakîka-şinās,** *{OsT} İnce işleri, güç şeyleri, nükteleri anlayan.*

dakikî, [Ar. daḳīḳī / daḳīḳīye دقيقى / دقيقيه] *(daki:ki:) {OsT} sf.* **1.** Una benzer, içinde un olan. **2.** *is.* Patates gibi nişastalı bitkiler.

Dakin sıvısı, [İng. Henri Drysdale Dakin *(İngiliz biyokimyacı)* tescilli isim] *is. t.* Yaraların yıkanmasında antiseptik olarak kullanılan binde beşlik sodyum hipoklorit, yüz binde birlik potasyum permanganat çözeltisi; Dakin çözeltisi.

dakkadak, -ğı [dak *(yans.)* > dakk-a-dak] *(da'kkadak) {ağız} zf.* Hemen. [DS]

dakkak, -ğı [Ar. daḳḳ > daḳḳāḳ دقاق] *(dakka:k) {OsT} sf.* **1.** Kapı çalan. **2.** *mecaz.* Kapı kapı dolaşan; eşik aşındıran.

daklamak, [dak / dank *(yans.)* > dak-la-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Dank etmek; dank demek. [DS]

daklaşmak, [tak(ı)l-aş-mak] *{ağız} gçl. f. [-ır]* **1.** (Hayvan için) yürütmek; sürmek. **2.** Bozuşmak; zıt gitmek. **3.** Sataşmak. **4.** Dokunmak; takılmak. [DS]

dakma[1], [tak-ma > dak-ma] *{ağız} is.* **1.** Yelek. **2.** Samanlık çatısına destek olarak konulan eğri direk. [DS]

dakma[2], [tak-ma > dak-ma] *{ağız} sf.* **1.** Yedek. **2.** Ek. **3.** Takma. [DS]

dakmak, [tak-mak > dak-mak دقمق] *{eAT} gçl. f. [-ar]* **1.** Takmak; kuşanmak. **2.** Asmak. **3.** Bağlamak. **4.** İki kişinin arasını bozmak; kavga ettirmek. **5.** Alay etmek.

dakmamak, [tak-ma-mak > dak-ma-mak] *{ağız} gçl. f. [-z]* Önem vermemek; saymamak; aldırmamak. [DS]

dakron, [İng. dacron *(tescil ed. isim)*] *is.* Akrilik sentetik tekstil ipliği.

daktilo, [Yun. daktylos *(parmak)* > Fr. dactylographe > dactylo] *is.* **1.** Bir klavye aracılığıyla harekete geçirilen harfleri mürekkepli bir düzenek ile kâğıda basarak yazı yazan makine; yazı makinesi. **2.** Bu makineyi kullanarak yazı yazmayı meslek edinmiş kimse. **3.** Yazı makinesi ile yazı yazma işi; daktilografi. ⊡ **daktilo etmek,** *Yazı makinesi ile yazı yazmak.*|| **daktilo kâğıdı,** *Daktiloda kullanılan yazı kâğıdı.*|| **daktilo makinesi,** *Yazı makinesi.*|| **daktilo masası,** *Üzerine daktilo konulup yazı yazılan diğer masalara göre biraz alçak masa.*|| **daktilo şeridi,** *Daktiloda harflerin kâğıda basılabilmesi için kullanılan özel mürekkepli bir şerit.*

daktilograf, [Yun. daktylos *(parmak)* > Fr. dactylographe] *is.* Daktilo makinesi.

daktilografi, [Yun. daktylos *(parmak)* > Fr. dactylographie] *is.* **1.** Yazı makinesi ile yazı yazma işi. **2.** Sağır ve dilsizlerle parmak işaretleri aracılığıyla anlaşma. ⊡ **daktilografi yarışmaları,** *Uluslar arası standartlara göre yapılan daktilo yazma yarışları.*

daktilogram, [Fr. dactylogramme] *is.* Kimlik tespit etmeye yarayacak parmak izlerini bir kâğıt üzerine bastırma suretiyle elde edilen izler.

daktiloluk, -ğu [daktilo-luk] *is.* **1.** Daktilo ile yazı yazma işi. **2.** *sf.* Daktilo edilmeğe uygun düşen, daktilo edilebilir olan.

daktilos, [Yun. dactylos] *is.* **1.** Bir uzun iki kısa veya bir vurgulu iki vurgusuz hece esasına dayanan Yunan nazım ölçüsü. **2.** Midye.

daktiloskopi, [Fr. dactyloscopie] *is.* Parmak izlerinin şekillerinin incelenmesi ve bunlara dayanarak kimlik belirleme yöntemi.

dakuk, [*eT.* takağu > dakuk دقوق] *{eAT} is.* Tavuk.

dal[1], [*eT.* tal > dal] *is.* **1.** Ağaçlarda ayrılan odunsu uzantılardan her biri. **2.** *gnşl.* Organlarda bir eksen boyunca merkezden itibaren açılan kollardan her biri. **3.** *mecaz.* Bütün oluşturan bir şeyin bölünerek ve çeşitlenerek gelişen parçası; kol, bölüm; şube. **4.** *biy.* Canlıların bölümlenmesinde sınıfların bir araya gelmesiyle oluşan birlik; şube. **5.** *anat.* Bir damardan ayrılan daha ince damar; bir sinirden ayrılan sinir demetleri. **6.** *süsl.* Tezhip sanatında levha köşelerine yapılan çiçek demeti. **7.** *{ağız}* Kol. [DS] **8.** *{ağız}* Diğer tek; eş. [DS] **9.** *{ağız}* Ağaç. [DS] **10.** *{ağız}* Palamut ağacı. [DS] **11.** *{ağız}* Damlara konulan kalınca direk; mertek. [DS] ⊡ **dal boylu,** *İnce uzun boylu.*|| **dal budak salmak,** *1. Karmaşık bir yapıda genişlemek, yayılmak. 2. Soyca genişlemek, dağılmak, yayılmak.*|| **dal gibi,** *1. İnce, uzun yapılı. 2. Çok zayıf.*|| **daldan dala atlamak** (konmak), *Sık sık eş, konu veya iş değiştirmek; sebat etmemek.*|| (bir) **dalda durmamak,** *Çok hareketli ve uçarı olmak.*|| **dal evi,** *{ağız} Dalın gövdeden ayrıldığı yer.* [DS]|| **dal gibi,** *1. Çok ince ve yakışıklı. 2. Hasta.*|| **dalları basmak,** *Ağaçta dalları eğecek kadar çok meyve olmak.*

dal[2], [tal > dal] *sf.* **1.** Düz. **2.** Çıplak; yalın; sıyrılmış; örtüsüz. **3.** (Hayvan için) zayıf; ince. **4.** Tam. ⊡ **dal açıkta kalmak,** *{ağız} Tamamen meydanda kalmak; görünmeyen hiçbir yeri kalmamak.* [DS]|| **dal başına,** *{ağız} Tek olarak; yalnız başına.* [DS]|| **dal boy,** *Çıplak denecek kadar ince giyinmiş.*|| **dal çorap,** *{ağız} Düz renkte örülmüş çorap.* [DS]|| **dal daşak,** *{ağız} Çırılçıplak.* [DS]|| **dal dingil,** *{ağız} 1. Yapayalnız ve işsiz güçsüz kalmış olan; başıboş. 2. Aptal; akılsız. 3. (Konuşma, çalışma vb. için) amaçsız, rastgele; tutarsız; sebepsiz.* [DS]|| **dal fes,** *{eAT} 1. Sarıksız giyilen fes. 2. Bu fesi giyen kimse.*|| **dal dingil,** *1. Yapayalnız. 2. İşsiz güçsüz; başıboş. 3. Çıplak.*|| **dal ikindin,** *{ağız} Tam ikindi vakti; ikindi üzeri.* [DS]|| **dal karanlık,** *{ağız} Öğle vaktinin en sıcak zamanı.* [DS]|| **dal öğlen,** *{ağız} Tam öğle zamanı.* [DS]|| **dal satır,** *{OsT} Bıçak çekilmiş olarak; dal kılıç.*|| **dal taban,** *{ağız} 1. Yalınayak. 2. Serseri; patavatsız.* [DS]|| **dal tac,** *{OsT} Bir tür derviş başlığı.*|| **dal takke,** *Bir çeşit takke.*|| **dal taşak,** *{ağız} Çırılçıplak.* [DS]|| **dal tuman,** *{eAT} Üzerinde sadece diz donu bulunan.*|| **dal uyku,** *Derin uyku.*|| **dal yatağan,** *{eAT} Yatağanı çekmiş biçimde; dal kılıç.*

dal[3], [Moğ. talu > talı > dal] *is.* **1.** İnsan ve hayvanlarda iki kürek kemiği arası; sırt. *{ağız} (aynı)* [DS] **2.** Arka. **3.** *{ağız}* Boyun; ense. [DS] **4.** *{ağız}* Arka; peş. [DS] **5.** *{ağız}* Omuz. [DS] ⊡ **dala binmek,** *1. Peşini bırakmamak. 2. Kızdıracak şekilde takılmak.*|| **dal arası,** *{ağız} Kürek kemikleri arasındaki çukurluk.* [DS]|| **dal dala,** *{ağız} Arka arkaya.* [DS]|| (birinin) **dalına basmak,** *Bir kimseyi kızdırmak amacıyla hoşlanmadığı şeyleri yapmak.*|| **dal geçir,** *Yelek.*|| **dalına binmek,** *1. Bir kimseye bir iş yaptırmak için musallat olmak; sıkıştırmak; taciz et-*

mek. 2. {ağız} Damarına basmak; kızdırmak. 3. {ağız} Ayak diremek; üstünde durmak. [DS]|| **dalı tuzlu,** *{ağız} Tembel; miskin.* [DS]|| **dalı yukarı,** *{ağız} Sırt üstü.* [DS]|| **dal vermek,** *Dayanmak, yaslanmak.*

dal[4], [Ar. dal د] *{OsT} is.* **1.** Arap alfabesinde onuncu harf, ebcet hesabında değeri dörttür. **2.** *sf.* Kambur; iki büklüm olmuş.

dal[5], **-lli** [Ar. delālet *(yol gösterme)* > dāll دال] *(da:l) {OsT} sf.* Yol gösteren; delalet eden.

dal[6], **-lli** [Ar. ḍalālet *(sapma)* > ḍāll / ḍālle / ضالّه ضال] *(da:l) {OsT} sf.* **1.** Doğru yoldan ayrılmış; sapık. **2.** Hataya düşmüş; günaha girmiş.

dal[7], [Yun. deca *(on)* + litre > dekalitre] *is. kısalt.* On litrelik hacim ölçüsü biriminin kısaltması.

dalab, [Ar. ṭaleb] *{ağız} is.* Talep. [DS] ⊡ **dalaba gelmek,** *{ağız} (Dişi hayvan için) çiftleşmek istemek.* [DS]|| **dalab etmek,** *{ağız} (Dişi hayvan için) çiftleşmek istemek.* [DS]

dalabımak[1], [Ar. ṭaleb > dalab-ı-mak] *gçsz. f. [-ır]* **1.** *{ağız}* İstemek. [DS] **2.** *{ağız}* (Dişi hayvan için) çiftleşmek istemek. [DS]

dalabımak[2], [*eT.* talpī-mak > talab-ı-mak > dalab-ı-mak] *{ağız} gçsz. f. [-ır]* **1.** Bir yere tutunarak sallanmak. **2.** Ateşli hastalıkta sayıklamak. **3.** Çarpmak. **4.** *gçl. f.* Övmek; gururunu okşamak. [DS] □

dalabur, [*eT.* talpī-mak > dalab-ur] *{ağız} is.* **1.** Çok alevli fakat çabuk geçen ateş. **2.** Düğünlerde, geceleyin köy meydanında yakılan ateş. **3.** Kına gecesi. [DS] ⊡ **dalabur etmek,** *{ağız} Sobayı veya ocağı çalı çırpı ile doldurarak tutuşturmak.* [DS]

daladiken, [dala-mak + dik-en] *{ağız} is.* Isırgan otu. [DS]

daladingil, [dal-a + diñngil] *{ağız} sf.* Yalnız başına; tek başına. [DS]

daladingir, [dal-a + ding-ir] *{ağız} sf.* Bomboş; tamtakır. [DS]

dalagan, [dalagan] *{ağız} is.* → dalağan. [DS]

dalağan[1], [dala-mak > dala-ğan] *is. bot.* **1.** Isırgangiller familyasından, ılıman bölgelerde yetişen, yaprak ve dallarının üstü ısırıcı tüylerle kaplı, halk hekimliğinde idrar artırıcı, iştah açıcı ve müshil olarak kullanılan bir otsu bitki; ısırgan, *(Urtuca).* **2.** *{ağız}* Deve dikeni. [DS] **3.** *{ağız} sf.* (Köpek için) insana saldıran ve ısıran. [DS]

dalağan[2], [dal > dal-ağan] *{ağız} sf.* İnce; zayıf. [DS]

dalağan[3], [dal-mak > dal-ağan] *{ağız} is. zool.* Ördeğin iri bir cinsi; su kuşu. [DS]

dalak, -ğı [*eT.* tal *(dalak)* + -ak *(küçült. e.)* > tal-āk / dal-ak] *is.* **1.** *anat.* Midenin arkasında, diyaframın altında, sol böbreğin üstünde, yassı ve uzunca, bol damarlı gevşek bir dokuya sahip, ölü alyuvarları toplayan, akyuvar üreten organ. **2.** *zool.* Omurgalı hayvanlarda lenf bezine benzeyen kan damarı çok bir organ. **3.** Bal peteği. *{eAT} {ağız} (aynı)* [DS] **4.** *{ağız}* Kaşar peyniri tekeri. [DS] **5.** Harp esiri. **6.** *{ağız}* Göğüs. [DS] **7.** *{ağız}* Göbek. [DS] **8.** *{ağız}* Karında su toplanması; karın şişliği. [DS] **9.** *{ağız}* Pıhtılaşmış olan. [DS] **10.** *{ağız}* Difteri hastalığı. [DS] **11.** *{ağız}* Şarbon hastalığı. [DS] **12.** *{ağız}* Kese kâğıdı. [DS] ⊡ **dalağı dışarı,** *{ağız} 1. Temiz yürekli. 2. Cömert.* [DS]|| **dalağı dışında,** *{ağız}* → dalağı dışarı. [DS]|| **dalağı kabarmak,** *{ağız} Heyecanlanmak; öfkelenmek.* [DS]|| **dalak dalak,** *{ağız} (Boya ve badana için) dalga dalga.* [DS]|| **dalak dalak olmak,** *{ağız} Deri, kırmızı lekeler hâlinde kabarmak.* [DS]|| **dalak heybesi,** *{ağız} Küçük heybe.* [DS]|| **dalak kesmek,** *{ağız} Fazla büyümüş dalağı, Şamanlıktan kalan yöntemlerle tedavi etmek.* [DS]|| **dalak kestirmek,** *{ağız} Fazla büyümüş dalağı, Şamanlıktan gelen yöntemlerle tedavi ettirmek.* [DS]|| **dalak otu,** *bot. Ballıbabagillerden, Akdeniz ve çevresinde yüz kadar çeşidi bulunan, uyarıcı, güçlendirici ve yara iyileştirici özellikleri bulunan odunsu bitki; duvar sedefi; kısa mahmut otu; yer meşesi; yer palamudu, (Teucrium chamaedrys).*

dalaklamak, [dalak-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* **1.** Şişirmek. **2.** Döverek bayıltmak.

dalaklanmak, [dalak-la-n-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* **1.** Dayak yüzünden kendinden geçmek. **2.** Çok konuşma yüzünden dalağı şişmek. [DS]

dalaklı, [dalak-lı] *{ağız} sf.* (Kişi için) uzun yola gelemeyen. [DS]

dalaksız, [dalak-sız ?] *{ağız} sf.* Nikâhsız. [DS]

dalal, -li [Ar. ḍalāl ضلال] *(dala:l) {OsT} is.* **1.** Doğru yoldan ayrılma; sapma. **2.** *fel.* Sapınç. ⊡ **dalāl-i baîd,** *{OsT} Doğru yoldan büstbütün uzaklaşma.*

dalalet, [Ar. ḍalālet ضلالت] *(dala:let) {OsT} is.* **1.** Doğru yoldan ayrılma, sapma **2.** Yanlış yol, yanlış düşünce; sapkınlık; sapınç. **3.** Din ve mezhep bakımından bâtıla sapma. ⊡ **dalalete düşmek,** *Doğru yoldan ayrılmak, sapıklığa düşmek.*|| **dalāletşiār,** *{OsT} Yanlış iş yapan.*

dalama, [dala-ma] *is.* Isırma ve kaşındırma eylemi.

dalamak, [*eT.* talā-mak > dala-mak] *gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* **1.** (Hayvan için) bir insan ya da hayvanın üzerine atılarak ısırmak, dişle koparmak; yırtmak. *{eAT} (aynı)* [DK] **2.** (Isırgan otu, böcek, sert kumaş için) insanın tenini acıtmak, kaşındırmak; kabartmak; yakmak. *{eAT} {ağız} (aynı)* [DS] **3.** *mecaz.* Acı çektirmek; acısı yüreğine işlemek; yakmak. *{ağız} (aynı)* [DS] **4.** *{eAT}* Yağma ve talan etmek. **5.** *{ağız}* Azarlamak; çatmak. [DS] **6.** *{ağız}* (Alev için) dağlamak. [DS] **7.** *{ağız}* (Dut, kiraz vb. için) el ile dah sıyırarak meyvelerini toplamak. [DS] **8.** *{ağız}* (Hastalık için) vücudun her tarafına yayılmak; bütün bedenini kaplamak. [DS] **9.** *{ağız}* (Haşarat için) bir şeyin üzerine üşüşmek; musallat olmak. [DS]

dalaman, [dala-man?] *{ağız} sf.* Uzun. [DS]

dalamuk, -ğu [dala-muk] *{ağız} sf.* Boyu bosu düzgün. [DS]

dalan[1]**,** [dal-an] *sf.* Dalma işini yapan.

dalan[2]**,** [dalyan] *{ağız} sf.* İnce; narin; zarif. [DS]

dalan[3]**,** [Far. dālān] *(da:la:n) {ağız} is.* **1.** Bir yapıda giriş kapısı ile iç odalar arasındaki bölüm; sofa; hol; avlu; lobi. **2.** *{ağız}* Biçim; şekil. **3.** Belirli bir devletin veya grubun çıkarlarını sağlamak için yapılan kulis çalışması; lobi. [DS]

dalancı, [dalan-cı] *is.* Belirli bir devletin veya grubun çıkarlarını sağlamak için kulis yapan kişi; lobici.

dalancılık, -ğı [dalancı-lık] *is.* Belirli bir devletin veya grubun çıkarlarını sağlamak için kulis yapma işi; lobicilik.

dalanç, -cı [dalan-ç] *{ağız} is.* Tutarlılık; mantıklı oluş; mantık. [DS]

dalanmak, [dala-n-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* **1.** (Aç kalmış hayvan için) her bulduğu yiyeceğe saldırmak. **2.** Çatmak; kavga çıkarmak istemek. **3.** *edil. f.* Hakarete uğramak; azarlanmak. **4.** Bir şey bulaşmış hâle gelmek; diken, çalı, yapışkan ot vb. tarafından sarılmak. **5.** *gçl. f.* Araştırmak; kolaçan etmek. [DS]

dalap, -bı [Ar. ṭaleb] *{ağız} is.* **1.** İstek. **2.** Kızışmış olan eşek veya kısrak. **3.** *mecaz.* Arkadaş edinmek için erkek arayan kız, kadın. [DS] ⧉ **dalap dalap oynamak,** *{ağız} (Ateşli hasta için) bilinçsiz davranışlarda bulunmak.*|| **dalap etmek,** *{ağız} 1. İstemek. 2. (Dişi hayvan için) çiftleşmek istemek. 3. Azim ve gayretle çalışmak; teşebbüs etmek.* [DS]|| **dalap olmak,** *1. (Hayvan için) çiftleşmek için erkek istemek, aranmak; kızışmak. 2. Bir şeye çok düşkün olmak. 3. Yalvarmak.*|| **dalapta olmak,** *{ağız} (Dişi hayvan için) kızgınlık döneminde olmak; çiftleşecek durumda bulunmak.* [DS]

dalaplamak, [dalap-la-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(ı)-yor]* (Dişi hayvan için) çiftleşmek istemek; kızışmak. [DS]

dalapsak, -ğı [dalapsa-k] *{ağız} sf.* Çiftleşme isteği duyan dişi hayvan; kızgın; kızışmış. [DS]

dalapsamak, [dalap-sa-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-s(ı)-yor]* (Dişi hayvan için) çiftleşmek istemek; kızışmak. [DS]

dalapsımak, [dalap-sı-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r]* (Hayvan ya da insan için) cinsel istekleri kabarmak; aşırı cinsel ilişki isteği taşımak. [DS]

dalar, [Yun. talari] *is.* İçine hellim peyniri konulan ince dallardan örülmüş küçük sepet; peynir kalıbı.

dalarmak, [dala-r-mak] *{ağız} gçsz. f. [-ır]* **1.** Karşı gelmek; isyan etmek. **2.** (Ekin için) olgunlaşmaya başlamak. [DS]

dalaş, [dala-ş-mak > dala-ş] *is.* **1.** Gürültülü patırtılı, bağrış çağırışlı kavga; ağız kavgası. **2.** Kedi köpek gibi hayvanların boğuşması.

dalaşçı, [dalaş-çı] *sf.* (İnsan ya da hayvan için) kavgacı; dövüşken.

dalaşkan, [*eT.* tala-ş-mak > dala-ş-mak > dala-ş-kan] *sf.* Kavgacı, dövüşken.

dalaşma, [tala-ş-ma > dala-ş-ma] *is.* Gürültülü patırtılı kavga etme; dalaşmak eylemi.

dalaşmak, [*eT.* talā-mak > tala-ş-mak > dala-ş-mak دالاشمق] *işteş. f. [-ır] [eAT -ur]* **1.** (Köpekler için) boğuşup birbirini ısırmak. **2.** *{eAT}* Dövüşmek, çarpışmak. **3.** *{ağız}* Sataşmak; söz atmak. [DS] **4.** *mecaz.* Çok gürültülü, kırıcı ve sert kavgaya girişmek; kavga ederek tartışmak; ağız kavgası yapmak. **5.** *{ağız}* Oynaşmak. [DS]

dalatmak, [dala-mak > dala-t-mak] *gçl. f. [-ır]* **1.** Dalamak eylemini yaptırmak; dalamasına sebep olmak. **2.** Yaralatmak.

dalavar, [*eT.* tolvır > dalavar] *{ağız} is.* Üstü çah çırpı ile örtülmüş bağ, bostan kulübesi. [DS]

dalavere, [İt. il dare e l'avere *(alacak-verecek)*] *is.* Hile ve yalanla yapılan gizli iş; oyun; düzen; entrika. ⧉ **dalavere çevirmek,** *Hileli iş yapmak.*

dalavereci, [dalavere-ci] *sf.* Çıkarı için hileye başvuran (kişi); oyuncu; düzenbaz.

dalaverecilik, -ği [dalavere-ci-lik] *is.* Dalavereci olma durumu; düzenbazlık.

dalayak, -ğı [dal+ayak] *{ağız} sf.* Uzun boylu. [DS]

dalayaz, [dal+ayaz] *{ağız} is.* Yakıcı ayaz. [DS]

dalayıdan, [dalayı-dan] *{ağız} zf.* Hiçbir gerekçe yokken; gerekmediği hâlde; sebepsiz. [DS]

dalaz[1]**,** [Yun. thallassa] *{ağız} is.* **1.** Kasırga. **2.** Hortum. **3.** Güçlü rüzgâr. **4.** Rüzgârın kaldırdığı toz toprak. [DS]

dalaz[2]**,** [dala-z] *{ağız} sf.* **1.** (Kişi için) zayıf. **2.** Zayıf olduğu hâlde hızlı yürüyen. **3.** Belli belirsiz. [DS]

dalaz[3]**,** [dala-z] *{ağız} is.* **1.** Alev. **2.** Kalp. **3.** Sıkıntı. [DS]

dalazımak, [dalaz-ı-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r]* (Kalp için) çarpmak. [DS]

dalazlamak[1]**,** [dalaz-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* (Et vb. yiyecekler için) ateşte biraz kavurmak.

dalazlamak[2]**,** [dalaz-la-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(ı)-yor]* (Rüzgâr için) toz toprak kaldırarak esmeye başlamak. [DS]

dalazlanmak, [dalazla-n-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* **1.** (Pınar, su vb. için) bulanmak; karışmak. **2.** Vücudun bazı yerlerinde yaygın olarak yara, çıban çıkmak. [DS]

dalazlık, -ğı [dalaz-lık] *{ağız} is.* Öğürtü. [DS]

dalbacak, -ğı [dal+bacak] *{ağız} sf.* **1.** Çıplak bacaklı. **2.** (İnsan ya da hayvan için) uzun bacaklı. **3.** Çıplak; donsuz. **4.** *mecaz.* Yoksul. [DS]

dalbalanmak, [*eT.* talpı-mak > dalba-la-n-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* Dalgalanmak. [DS]

dalbastı, [dal+bas-tı] *is. bot.* Mayıs sonlarına doğru

olgunlaşan, iri taneli, küçük çekirdekli sarı üzerine kırmızı renkli bir yerli aşı kirazı cinsi.

dalbaz[1], [dal+baz ?] *{ağız} is.* **1.** Davlumbaz; ocak etekliği. **2.** Ocak üstündeki raf. [DS]

dalbaz[2], [dal+ Far. bāz] *{ağız}sf.* Meyve toplamak için dallarda rahatça gezebilen. [DS]

dalbazan, [dalabı-mak > dalbaz-an] *{ağız} sf.* Sebepsiz yere şuna buna çatan; kavgacı. [DS]

dalbazlamak, [dalabı-mak > dalbaz-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* **1.** Hiçbir şeyi beğenmemek; ince eleyip sık dokumak. **2.** (Şaşıran, zor durumda kalan kişi için) çare aramak; kurtulmak için çırpınmak, didinmek. [DS]

dalbımak, [*eT.* talpī-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r]* **1.** Bir yere tutunarak sallanmak. **2.** İki tarafı sabit ağaç ya da tahtanın ortasında sallanmak; esnemek; asılmak. [DS]

dalbıncamak, [*eT.* talpī-mak > talbı-n-ca-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-(ı)-yor]* (Şaşıran, zor durumda kalan kişi için) çare aramak; kurtulmak için çırpınmak, didinmek. [DS]

dalbıncımak, [*eT.* talpī-mak > talbı-n-cı-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r]* (Şaşıran, zor durumda kalan kişi için) çare aramak; kurtulmak için çırpınmak, didinmek. [DS]

dalbındurmak, [*eT.* talpī-mak > talbı-n-dur-mak > dalbı-n-dur-mak] *{eAT} gçl. f. [-ur]* Çırpındırmak.

dalbınmak, [*eT.* talpī-mak > talbı-n-mak > dalbı-n-mak دالبنمق] *dönşl. f. [-ır]* **1.** Çırpınmak; helecanlanmak. **2.** *{ağız}* Bir yere tutunarak sallanmak; esnemek; asılmak. [DS] **3.** *{ağız}* (Yüzme bilmeyen kimse için) su içinde çırpınmak. [DS] **4.** (Suda yüzen bir çöp için) batıp çıkmak. **5.** *{ağız}* (Küçük çocuk için) elini kolunu oynatmak; atılmak; tepinmek. [DS]

dalbışmak, [*eT.* talp-ış-mak] *{eAT} işteş. f. [-ır]* Hep birlikte çırpınmak.

dalbızımak, [dalbız-ı-mak] *{ağız} gçl. f. [-r]* Sonunu düşünmeden bir işe koyulmak. [DS]

dalbızlamak, [dalbız-la-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(ı)-yor]* **1.** Hiçbir şeyi beğenmemek; ince eleyip sık dokumak. **2.** Çok çabalamak. **3.** Hiçbir işte sebat edemeyerek pek çok işe girip çıkmak. **4.** Haylazlık etmek; sarkıntılık etmek. **5.** Oyalanmak. **6.** (İş için) koyulmak. [DS]

dalburdak, -ğı [dalbu-r-dak] *{ağız} sf.* İçine düşen; giren; koyulan; bulaşan; gömülen. [DS] ⊡ **dalburdak olmak.** *{ağız} Dalmak; girmek.*

dalburun, [dal-mak + burun] *sf.* Burnunu her yere sokan.

dalcan, [dal-can] *{ağız} sf.* (Kişi için) üstü başı açık; çıplak. [DS]

dalcık, -ğı [dal-cık] *is.* **1.** Küçük dal. **2.** Dalların en uçta bulunanı.

dalcıkmak, [dal-cı-k-mak] *{ağız} gçsz. f. [-ır]* **1.** Hafif baygınlık geçirmek; bayılmak. **2.** Midesi bulanmak; bulantı gelmek. **3.** Sinirlenmek; öfkelenmek; kızmak. [DS]

dalcınmak, [dal-cı-n-mak دالجنمق] *{eAT} dönşl. f. [-ır]* **1.** Uğraşmak; çabalamak; yorulmak. *{ağız} (aynı)* [DS] **2.** *{ağız}* Hafif baygınlık geçirmek; bayılmak. [DS] **3.** *{ağız}* Dalar gibi olmak; içi geçmek; uyuklamak. [DS] **4.** *{ağız}* Sonuçsuz girişimlerde bulunmak. [DS] **5.** *{ağız}* Aranmak. [DS] **6.** (Hayvan için) yiyeceğe saldırmak. **7.** (Küçük çocuk için) elini kolunu oynatmak; tepinmek; atılmak.

dalda, [Moğ. dal *(gizli)* > dal-da] *{eAT} is.* **1.** Gölge; saye. **2.** *{ağız}* Yörüklerin, çalı çırpı ile çadırlarının önünde çevirdikleri yer. [DS] **3.** *{ağız}* Koruma; esirgeme. [DS] ⊡ **dalda etmek,** *{ağız} 1. Gölge etmek; ışığına engel olmak. 2. Bir kimseyi, işten el çektirerek açığa çıkarmak.* [DS]

daldaban, [dal+taban] *{ağız} is.* Gümrük kolcusu. [DS]

daldak, -ğı [dal-dak] *{ağız} sf.* Uzun boylu. [DS]

daldal, [dal+dal] *{ağız} sf.* **1.** (Boynuz için) yana kıvrık. **2.** (Hayvan için) boynuzu yana kıvrık. [DS]

daldalamak[1], [dulda-la-mak > dalda-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* **1.** Birisini himaye etmek; koruması altına almak. **2.** Örtmek. **3.** Kapıyı yarı kapamak. **4.** Güneş, rüzgâr veya yağmurdan korunmak. **5.** Gözden saklanmak. [DS]

daldalamak[2], [dal+dal-a-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* **1.** Fırsat bekleyip birisine vurmak. **2.** Fırsat bekleyerek bir şey çalmak. [DS]

daldalanmak[1], [dulda-la-n-mak > daldala-n-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* **1.** Bir gölgeye sığınmak. **2.** Bir kimsenin koruyuculuğuna sığınmak. **3.** Sinmek; gözden korunmak. [DS]

daldalanmak[2], [dal+dala-n-mak] *{ağız} gçsz. f. [-ır]* Bir şeyle fazla meşgul olmak; dalmak. [DS]

daldalık, -ğı [dulda > dalda-lık] *is.* Yağmur, rüzgâr ya da güneşin etkisinin olmadığı yer; korunak; sığınak; duldalık.

daldeylanmak, [dulda+eyle-n-mak > daldey-lanmak] *{ağız} gçsz. f. [-ir]* Gizlenmek; saklanmak; siper almak; sakınmak. [DS]

daldır, [dal-dır-mak > dal-dır] *{ağız} is.* İnce sicimden örülmüş şemsiye biçiminde balık ağı. [DS] ⊡ **daldır buldur,** *{ağız} Seyrek; aralıklı.* [DS]

daldırçıkar, [dal-dır+çık-ar] *{ağız} is.* Balıkların geçeceği yere konulan bir tür balık ağı. [DS]

daldırılma, [daldır-ıl-ma] *is.* Daldırma işinin yapılma eylemi.

daldırılmak, [daldır-ıl-mak] *edil. f. [-ır]* Daldırma işi yapılmış olmak.

daldırış, [daldır-ış] *is.* Daldırma eylemi ve biçimi.

daldırma, [dal-dır-ma] *is.* **1.** Dalma, gömülme işini

yapma eylemi.**2.** Bir dalı gövdesinden ayırmadan toprağa gömerek köklenmesini sağlama işi. **3.** Daldırmak suretiyle köklendirilen dal veya fidan. **4.** *{ağız}* Sedire ya da ocağın iki tarafına yayılan küçük hasır. [DS]

daldırmaç, -cı [daldır-maç] *{ağız} is.* Mürekkep kalemi. [DS]

daldırmak, [dal-dır-mak] *gçl. f. [-ır]* **1.** Dalma işini yaptırmak; dalmasını sağlamak. **2.** *{ağız} gçsz. f. mecaz.* Dalgınlık göstermek; dalmak. [DS] **3.** *{ağız}* Kendinden geçercesine bir işe koyulmak. [DS] **4.** Yapamayacağı türden işlere kalkışmak.

daldırtma, [daldır-t-ma] *is.* Daldırmak işini yaptırma eylemi.

daldırtmak, [daldır-t-mak] *gçl. f. [-ır]* Daldırmak işini başkasına yaptırmak; daldırmasını sağlamak.

daldız, [dal-mak > *dal-ıd-mak > dal-(ı)d-ız ?] *{ağız} is.* **1.** Marangozların ağaç oymakta kullandıkları ucu eğik kesici alet. **2.** Ağaçtan oyulmuş arı kovanı. **3.** Ağaçtan oyulmuş yayık. **4.** Kovandan bal almakta kullanılan demir kepçe veya bıçak. **5.** Döven. **6.** Döven taşlarının çakıldığı oyuklar. **7.** Döven taşı. [DS]

daldızlamak, [daldız-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* **1.** Beğenmemek. **2.** İnce ince hesap etmek. [DS]

daldurmak, [dal-dır-mak > dal-dur-mak] *gçl. f [-ur]* → daldırmak.

dalemek, [deh-le-mek > dah-le-mek > dāle-mek] *(da:lemek) {ağız} gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* **1.** Sürüyü hızla yürütmek; dehlemek. **2.** Tahmin etmek. [DS]

dalfes, [dal *(çıplak)* + fes] *is.* **1.** Üzerinde sarık bulunmayan düz fes. **2.** Sarıksız fes giyen kimse.

dalga, [*eT.* talğağ *(tipı)* > dalga] *is.* **1.** Su yüzeyinde rüzgâr, deprem gibi doğal etkenlerin meydana getirdiği alçalıp yükselme biçimindeki kıvrımlı hareket. **2.** *mecaz.* (Sıcak, soğuk, moda için) belirli bir süre gelip etkisini gösteren geçici durum. **3.** *mecaz.* Birlikte yer değiştiren insan kalabalığı. **4.** *mecaz.* Birdenbire ortaya çıkan ve geniş kitleleri etkileyen olgu. **5.** *fiz.* Titreşimin belirli bir ortam içindeki yayılma biçimi. **6.** *mecaz.* Bir yüzeydeki kıvrım. **7.** *mecaz.* Saçların geniş görünümlü kıvrımları. **8.** *mim. süsl.* Deniz dalgalarını andırır biçimdeki süslemeler. **9.** (Boya için) açıklı koyulu görünüm. **10.** *argo.* Gizli iş; oyun; düzen; hile. **11.** *argo.* Uyuşturucuların verdiği keyif durumu. **12.** *argo.* Derin düşüncelere dalma hâli; dalgınlık. **13.** *argo.* Gelip geçici sevgi veya sevgili; oynaş. **14.** *argo.* Herhangi bir nesne veya şey. **15.** *argo.* Söz konusu olan şey. **16.** *argo.* Uyuşturucu madde; esrar. **17.** *argo.* İçinde bulunulan durum. **18.** *argo.* İlgi; bağlantı; ilinti. **19.** *{ağız}* Defter, kitap yaprağı. [DS] **20.** *{ağız}* Keder. [DS] ⊡ **dalga bandı,** *iletş. Uluslararası anlaşmalara göre radyo iletişimi amacıyla düzenlenmiş elektromanyetik dalga frekans dizilerine ait bölüntüler.*|| **dalga boyu,** *fiz. Yan yana duran iki dalga sırtı arasındaki uzaklık.*|| **dalga çukuru,** *fiz. Yan yana iki dalga sırtı arasında yer alan çukurluk.*|| **dalga dalga,** *1. (Renk için) açıklı koyulu. 2. (Yüzey için) düzgün olmayan, alçaklı yüksekli. 3. (Saç için) kıvrım kıvrım.*|| (bir) **dalga dönmek,** *argo. Niteliği bilinmeyen, karanlık bir ilişki sürüyor olmak.*|| **dalga geçmek,** *1. Yapmakta olduğu işle ilgilenmeyip başka şeyler düşünmek. 2. Eğlenmek, alay etmek. 3. Geçici bir sevgi ilişkisi kurmak; gönül eğlendirmek.*|| **dalga genliği,** *fiz. Sıfır noktası ile en yüksek nokta arasındaki fark.*|| **dalga kuşağı,** *iletş. Dalga bandı.*|| **dalga motor,** *argo. 1. Sevgili; ilişki kurulan kimse. 2. Herhangi bir nesne; alet; araç.*|| **dalga saymak,** *İşsiz güçsüz dolaşmak.*|| **dalgasına taş atmak,** *argo. 1. Birinin düzenini bozmak, rahatını kaçırmak. 2. Birinin işine karışmak. 3. Sevgilisine, eşine, flörtüne askıntı olmak.*|| **dalga sırtı,** *fiz. Bir dalganın iki yanındaki çukurlar arasında kalan en yüksek kesim.*|| **dalga tepesi,** *fiz. Bir salınımın en üst noktası.*|| **dalga uzunluğu,** *fiz. Sinüzoidal bir elektromanyetik dalganın bir doğrultudaki yayılma faz hızı genliğinin, bu dalganın frekansına oranı.*|| **dalgaya düşmek,** *argo. Dalgınlıkla unutmak, yanılmak.*|| **dalgaya düşürmek,** *argo. 1. Birisini meşgul ederek dikkatini dağıtmak. 2. Bir kimsenin dalgınlığından, bilgisizliğinden yararlanarak onu aldatmak; oyuna getirmek.*|| **dalgaya getirmek,** *argo. Birinin dalgınlığından yararlanarak aldatmak.*|| **dalgayı başa almak,** *dnz. Geminin yönünü dalgaların geldiği yöne doğru çevirmek.*|| **dalga yüksekliği,** *fiz. Bir dalganın tepesiyle çukuru arasındaki düşey uzaklık.*

dalgacı, [dalga-cı] *is.* ve *sf. argo.* **1.** İşine gereken önemi ve dikkati göstermeyen. **2.** Hilekâr; düzenbaz. ⊡ **Dalgacı Mahmut,** *Yapılması gerekli işi ciddiye almayan, sebat etmeyen.*

dalgacık, -ğı [dalga-cık] *is.* Küçük dalga.

dalgacılık, -ğı [dalga-cı-lık] *is.* Dalgacı olma durumu; kaytarıcılık.

dalgaçlamak, [dalgaç-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* **1.** Çamaşır ya da sebzeyi, meyveyi iyice yıkadıktan sonra bir su çalkalamak. **2.** Dalmak. [DS]

dalgakıran, [dalga+kır-an] *is.* Kıyıdaki kuruluşları, tekneleri dalgaların yıpratıcı etkisinden korumak ve gemilerin rahatça yük alıp boşaltmalarını sağlamak için liman ve iskele önlerine yapılan uzun set.

dalgalandırıcı, [dalgalandır-ıcı] *is.* Denizaltı kabloları gibi uzun hatların işletilmesinde kullanılan alıcısı çok hassas olan telgraf cihazı.

dalgalandırış, [dalgalandır-ış] *is.* Dalgalandırmak eylemi ve biçimi.

dalgalandırma, [dalgalandır-ma] *is.* Dalgalı duruma getirme eylemi.

dalgalandırmak, [dalgalan-dır-mak] *gçl. f. [-ır]* Dalgalı duruma getirmek.

dalgalanma, [dalga-la-n-ma] *is.* **1.** Dalgalı duruma gelme eylemi. **2.** *ekon.* Çeşitli sebeplerle mal ve hizmetlerin fiyatlarında artma ve eksilmeler. **3.** *mecaz.* Toplum içindeki uyumsuzluktan kaynaklanan karışıklık. **4.** *spor.* Koşu duruşunda, dizlerin hafif bükülmesi ve ellerin gevşek olarak yukarı kaldırılması durumundan sonra dizlerin gerilmesi ile vücudun diz, kalça, bel, sırt, baş ve kollarda geliştirdiği dalga hareketi. ⮺ **dalgalanmaya bırakmak,** *ekon. 1. Paranın gerçek değerini bulması için müdahale etmeden başka paralar karşısında alacağı serbest iniş çıkışlara bırakmak. 2. mecaz. Bir işi girişimde bulunmadan oluruna bırakmak.*

dalgalanmak, [dalga-la-n-mak] *dönşl. f. [-ır]* **1.** Dalgalı durum almak. **2.** Kıpırtılı, hareket hâlinde olmak. **3.** (Renk için) farklı tonlarda olmak; ton değiştirmek. **4.** (Saç için) kıvrımlı durum almak; kıvrımlar meydana getirmek. **5.** (Topluluk için) herhangi bir hoşnutsuzluk nedeniyle istikrarlı durumunu kaybetmek. **6.** *ekon.* (Paranın değeri için) dalgalanmaya tabi olmak; iniş ve çıkışlar göstermek. **7.** *{ağız}* Başı dertte olmak.

dalgalı, [dalga-lı] *sf.* **1.** Dalgası olan. **2.** (Yüzey için) dalga dalga görünen. **3.** (Saç için) kıvrımlı. **4.** (Renk için) açıklı koyulu. **5.** *fiz.* Belli dalga boylarını alabilen. **6.** *{ağız}* Kaygılı; kararsız. [DS] **7.** *{ağız}* Sevdalı. [DS] ⮺ **dalgalı akım,** *fiz. Bir çevrimde akış yönü sürekli değişen akım; alternatif akım.*|| **dalgalı akım üreteci,** *fiz. Dalgalı elektrik akımı veren üreteç; alternatör.*|| **dalgalı borçlar,** *ekon. Devletin bir bütçe dönemi içinde gelirlerin giderleri karşılamadığı zamanlarda sağlamış olduğu kısa vadeli krediler.*

dalgaölçer, [dalga+ölç-er] *is.* **1.** *fiz.* Rezonans yoluyla elektromanyetik dalgaların uzunluğunu ölçmeye yarayan alet; ondmetre. **2.** *dnz.* Soluğanın genliğini ve periyodunu kaydeden alet.

dalgasız, [dalga-sız] *sf.* Dalgası olmayan.

dalgeçir, [dal+geç-ir / del+geç-ir] *{ağız} is.* Yelek. [DS]

dalgı, [dal-gı] *is.* Gaflet; aymazlık. *{ağız} (aynı)* [DS]

dalgıç, -cı [dal-gıç] *is.* **1.** Batık bir şeyi çıkarmak için özel donanımla su altında çalışmayı meslek edinmiş kimse; balık adam; kurbağa adam. **2.** *argo.* Birinden habersiz bir şey almak huyunda olan kimse; hırsız. **3.** *{ağız}* Ocak, şubat aylarında ortaya çıkıp yazın kesilen su. [DS] **4.** *{ağız}* Maşrapa. [DS] ⮺ **dalgıç böcekler,** *zool. Sivrisinek kurtçuklarına saldırarak yok eden, durgun sularda yaşayan kın kanatlılar familyası, (Dytiscus dydiscidae).*|| **dalgıç elbisesi,** *dnz. Bir dalgıcın su altında kalmasını ve çalışmasını sağlayan giyecek ve donanım.*|| **dalgıç göğüs kurşunu,** *dnz. Dalgıç elbisesi giyinmiş bir kimsenin ağırlığını artırmak için göğüs ve sırta taktıkları değişik kurşun levhalar.*|| **dalgıç kuşları,** *zool. Gagaları bir kılıfla örtülü, kanatları ve kuyruğu kısa, ayakları perdeli, iyi yüzen ve dalan bazı kuşları içine alan kuşlar takımı, (Colymbiformes).*|| **dalgıç kuşu,** *zool. Dalgıç kuşlarından, Amerika ve Avrupa'nın kuzeyinde yaşayan bir hayvan, (Colymbus glacialis).*|| **dalgıç kuşugiller,** *zool. Kuşlar sınıfının dalgıç kuşları takımına giren bir familya, (Colymbidae).*

dalgıçlık, -ğı [dalgıç-lık] *is.* **1.** *dnz.* Dalgıcın işi ve mesleği. **2.** *{ağız}* Sık ağaçlı yer; koruluk.

dalgın, [dal-gın] *sf.* **1.** Çevresinde olup bitenleri fark edemeyecek kadar düşüncelere dalmış olan. **2.** Dikkatini belirli bir konu üzerinde toplayamayan. **3.** Aklı başka bir şeyle meşgul olan. **4.** Yaptığına dikkat edemeyen. **5.** *zf.* Kendinden geçmiş olarak. **6.** *zf.* Dalgınca. ⮺ **dalgın dalgın,** *Çevresi ile ilgilenmeden, düşünceli olarak.*

dalgınca, [dalgın-ca] *(dalgı'nca) zf.* Dalgın bir biçimde.

dalgınlaşma, [dalgın-laş-ma] *is.* Dalgın duruma gelme eylemi.

dalgınlaşmak, [dalgın-laş-mak] *gçsz. f. [-ır]* Dalgın duruma gelmek.

dalgınlık, -ğı [dalgın-lık] *is.* **1.** Dalgın olma durumu. **2.** Dalgın kişiye has davranış. **3.** İhtiyatsızlıkla, dikkatsizlikle yapılan davranış. **4.** Derin uyku durumu.⮺ **dalgınlığa gelmek,** *Dalgınlık yüzünden bir şeyin farkına varmamak.*|| **dalgınlığına getirmek,** *Birinin dalgınlığından yararlanarak kendi isteğini gerçekleştirmek.*

dalgır, [dal-gır] *is.* **1.** Bir yüzeyde renk dalgalanması sonucu ortaya çıkan parlaklık; meneviş; hare. **2.** *{ağız}* Yıkanmış kaplar üzerinde silinmeden kurumuş su damlasının bıraktığı leke. [DS]

dalgıran, [dal+kır-an] *{ağız} sf.* Kaba; incitici; saygısız. [DS]

dalgırmak, [dal-gır-mak] *{ağız} gçsz. f. [-ır]* **1.** Kaynamak. **2.** Şen şakrak olmak; fıkırdamak. [DS]

dalguc, [dal-ğuc دلغج] *{eAT} is.* → dalgıç.

dalgündüz, [tal / dal *(çıplak, tam)* + gündüz] *is.* Güpegündüz.

dalıcı, [dal-ıcı] *sf. zool.* (Su kuşları için) yiyeceklerini suya dalmak suretiyle sağlayan. ⮺ **dalıcı martı,** *zool. Kuzey kutbu denizlerinde yaşayan, Avrupa'nın batı kıyılarına yuva yapan, iyi yüzücü ve dalıcı kuşlar, (Alca torda).*

dalıç, [dal-ıç / dağ-lıç ?] *{ağız} is.* Koyun kuyruğu; kuyruk ucu. [DS]

dalık, -ğı [dal-ık] *{ağız} sf.* **1.** (Kişi için) bir yerde uzun süre oturamayan. **2.** (Köpek, kısrak vb. dişi hayvan için) çiftleşmek isteği duyan. [DS]

dalıkgın, [dalık-gın] *{ağız} sf.* (Köpek, kedi, kısrak vb. dişi hayvan için) çiftleşmek isteği duyan. [DS]

dalıklamak, [dalıkla-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ı)-*

yor] **1.** Dövüşen, boğuşan kişi veya hayvanları ayırmak. **2.** *gçsz. f.* (Köpek, kedi, kısrak vb. dişi hayvan için) çiftleşmek isteği duymak; kızışmak. [DS]

dalıkmak, [dal-ık-mak] *{ağız} gçsz. f. [-ır]* **1.** (Köpek, kedi, kısrak vb. dişi hayvan için) çiftleşmek isteği duymak; kızışmak. **2.** Susamak. [DS]

dalınca, [dal-ı-n-ca] *(dalı'nca) zf.* Arkası sıra; arkasından.

dalıncak, -ğı [dal-ı-n-cak] *{ağız} zf.* → dalınca. [DS]

dalınç, -cı [dal-ınç] *is.* Güzellik karşısında kendinden geçercesine sessiz bir coşkuya dalma; istiğrak.

dalınmak, [dal-ın-mak] *{ağız} gçsz. f. [-ır]* **1.** Telaşa düşmek. **2.** Çare aramak. **3.** (Yüzme bilmeyen kimse için) suda çırpınmak. [DS]

dalıp, [*eT.* talbī-mak > talıp / talap] *{ağız} sf.* **1.** (Dişi hayvan için) çiftleşme isteği duyan; kızgın. **2.** Fahişe. [DS] ⊟ **dalıp olmak,** *{ağız} (Dişi hayvan için) çiftleşmek istemek.* [DS]

dalırmak[1], [dal-ır-mak] *{ağız} gçsz. f. [-ır]* Koşmak; seğirtmek. [DS]

dalırmak[2], [dal-mak > dal-ır-mak] *{ağız} gçl. f. [-ır]* Batırmak; daldırmak. [DS]

dalış, [dal-ış] *is.* Dalma eylemi veya biçimi.

dalışmak, [dal-ış-mak] *{ağız} işteş. f. [-ır]* Boğuşmak. [DS]

dalışman, [deliş-men] *{ağız} sf.* Cesur; yiğit. [DS]

dalız, [dal-ız] *is. anat.* İç kulaktaki kemik dolambacın orta bölümü. ⊟ **dalız etmek,** *argo. 1. Dalmak; girmek. 2. Gol atmak.*|| **dalız hastalık tablosu,** *tıp. Dalız sisteminde ortaya çıkan hastalıkların tümü.*

dali, [Ar. dāl > dālī دالى] *(da:li:) {OsT} sf. anat.* Deltamsı.

dalil, [Ar. ḏalīl ضلايل] *(dali:l) {OsT} sf.* Doğru yoldan çıkmış olan; sapkın.

daliye, [Ar. dāliye داليه] *(da:liye) {OsT} sf.* **1.** Arapça dal (د) harfi şeklinde olan. **2.** *anat.* (Kas için) Yunanca delta (Δ) harfi şeklinde olan; deltoit.

dalka, [dal-ḳa دلقه] *{eAT} is.* → dalga.

dalkavuç, [dal+kavuk ?] *{ağız} sf.* Müzevir. [DS]

dalkavuk, -ğu [dal *(çıplak)* + kavuk] *is.* ve *sf.* **1.** Sarıksız kavuk giyen. **2.** Tanzimat öncesi dönemde görevi zenginlerle ileri gelenleri eğlendirmek olan kişi. **3.** Yarar sağlamak için aşırı saygı gösteren ve yaltaklanan.

dalkavukça, [dal+kavuk-ça] *(dalkavu'kça) zf.* Dalkavuğa yakışır biçimde.

dalkavuklaşma, [dal+kavuk-la-ş-ma] *is.* Dalkavukça davranmaya başlama eylemi.

dalkavuklaşmak, [dal+kavuk-la-ş-mak] *dönşl. f. [-ır]* Dalkavukça davranmaya başlamak.

dalkavukluk, -ğu [dal+kavuk-luk] *is.* **1.** Dalkavuk olma durumu. **2.** Dalkavukça davranış; şaklabanlık. ⊟ **dalkavukluk etmek,** *Dalkavuğa yaraşır biçimde davranmak.*

dalkılıç, -cı [dal *(çıplak)* + kılıç] *sf.* **1.** Kınından sıyrılmış, çekilmiş kılıç. **2.** Kılıcını çekmiş olan. **3.** *zf.* Kılıcını çekmiş olarak; yalın kılıç.

dalkıran, [dal+kır-an] *is.* **1.** *zool.* Kabuk böcekleri sınıfından, açtığı dehlizlerle fındık, kayısı, kestane ve elma ağaçlarına büyük zarar veren böcek, *(Xyleborus dispar).* **2.** *{ağız}* Şiddetli esen rüzgâr; fırtına. [DS]

dalkurutan, [dal+kuru-t-an] *is. zool.* Kabuk böceğigillerden kabuk altındaki odun katında oyuklar açarak dişbudak sürgünlerini, zeytin dallarını kurutan siyah bedenli zararlı böcek, *(Hylesinus oleiperda).*

dallama[1], [dal-la-ma] *is.* **1.** Budama eylemi. **2.** Yapma çiçekçilikte, salkım biçimindeki çiçekleri yaparken tomurcukları saplarından birbirine bağlayarak dal biçimi verme. **3.** *{ağız}* Bağın üzümünü sıradan değil de koruklarını bırakarak olmuşlarını kesme işlemi. [DS] **4.** *{ağız}* Meşe odunu. [DS] **5.** *{ağız}* Dam üstünü örtmekte kullanılan uzun, kalm ve kuru dal. [DS] **6.** *argo.* Aptal kimse; enayi; bön.

dallama[2], [dal-la-ma] *{ağız} is.* **1.** Yelek. **2.** Başa ya da boyuna sarılan atkı. [DS]

dallamak[1], [dal-la-mak] *gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* **1.** Ağaç budamak; seyreltmek. **2.** Takip etmek; peşinden gitmek. **3.** Sırtlarını yoklayarak koyunun iyisini kötüsünden ayırmak.

dallamak[2], [ṭal-la-mak > dal-la-mak طلامق] *{eAT} {ağız} gçl. f. [-r]* **1.** El ile yukarı kaldırmak. **2.** Ağırlığını anlamak için elle kaldırmak. **3.** Savurup atmak; fırlatmak. [DS]

dallamak[3], [dal-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-(ı)-yor]* Seçmek; beğenmek. [DS] ⊟ **dallayıp kollamak,** *{ağız} Korumak; kayırmak.* [DS]

dallandırma, [dallan-dır-ma] *is.* Dallanmasını sağlama eylemi.

dallandırmak, [dallan-dır-mak] *gçl. f. [-ır]* **1.** Dallanmasına yol açmak. **2.** *mecaz.* Bir işi veya sorunu büyütüp karışık ve içinden çıkılmaz duruma getirmek. **3.** *{ağız}* Gizli bir şeyi etrafa yaymak. [DS] ⊟ **dallandırıp budaklandırmak,** *Bir işi büyütmek; etrafa duyurmak; yaymak.*

dallanış, [dallan-ış] *is.* Dallanmak eylemi ve biçimi.

dallanma, [dal-lan-ma] *is.* **1.** Dal verme durumu ve eylemi. **2.** *bsy.* Bir programın yürütülmesinde muhtemel bir çok diziden bir tek komut dizisinin seçimi. **3.** *bot.* Bir bitkinin dal vermesi, dallara ayrılması. **4.** *maden.* Minerallerin içinde yer alan doğal ağaçsı desen.

dallanmak[1], [dal-la-n-mak] *dönşl. f. [-ır]* **1.** (Ağaç için) dal vermek. **2.** Yayılmak, genişlemek. **3.** (Bir iş, sorun için) karışık, çözümü güç bir durum almak. **4.** Parçalanmak; kısımlara ayrılmak. **5.** Çoğalmak. ⊟ **dallanıp budaklanmak,** *1. (Bir iş, bir*

sorun için) büyüyerek içinden çıkılmaz duruma gelmek; iyice karışmak. 2. {ağız} Çocuk sahibi olmak. [DS]

dallanmak[2], [dalla-n-mak] *{ağız} dönş. f. [-ır]* **1.** Barınmak. **2.** Süslenmek; yeni elbise giymek. [DS]

dallanmak[3], [delle-n-mek>dalla-n-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* **1.** İçi sıkılmak. **2.** Yüksekten atmak. **3.** Rezil olmak. [DS]

dalle, [Ar. delālet > dālle دالّه] *(da:lle) {OsT} sf. mat.* Belirten.

dallı, [dal-lı] *sf.* **1.** Dalları olan. **2.** *süsl.* Üzerine dal resimleri işlenmiş, süslenmiş olan. **3.** *{ağız}* Kadife üzerine sırma işlemeli kadın elbisesi; gelinlik. [DS] ⊟ **dallı budaklı,** *1. Karmaşık, çapraşık. 2. (Söz, iftira vb. için) büyütülmüş; içine çok şey katılmış.*|| **dallı güllü,** *Üzerinde dal ve gül resimleri bulunan.*|| **dallı süsleme,** *Mimarlıkta dal ve yaprak biçimli süslemeler.*

dallık, -ğı [Rus. tarelka] *{ağız} is.* Çinko tabak. [DS]

dallîn, [Ar. ḍalālet > ḍāllīn ضالّين] *(da:lli:n) {OsT} sf.* Doğru yolu şaşırmış; günaha girmiş.

dalma, [dal-ma] *is.* **1.** Dalmak işi ve eylemi. **2.** *spor.* Güreşçinin ayaktayken ansızın eğilerek rakibinin belden aşağı herhangi bir yerinden kapması.

dalmacaya, [dal-mak > dal-maca-ya] *{ağız} zf.* Boğulasıya; başından aşkın; gırtlağına kadar. [DS]

dalmak[1], [*eT.* tal-mak *(bayılmak)* > dal-mak] *gçsz. f. [-ar]* **1.** *{eT}* Gücünü yitirmek. **2.** *{eT}* Bilincini yitirmek; kendini kaybetmek. **3.** Suyun içine bütünüyle ve hızla girmek, gömülmek. **4.** Bir yere hızla girmek. **5.** Bir yere, mülke izin almadan girmek. **6.** Çevresinde olup bitenleri fark edemeyecek kadar yaptığı işe kendini vermek; kendini kaptırmak. **7.** (Hasta için) kendini bilmez duruma gelmek; kendinden geçmek. **8.** Uyumaya başlamak. **9.** *spor.* Güreşte, ayaktayken ansızın eğilerek rakibin belden aşağı herhangi bir yerinden kapmak. **10.** *{ağız}* Kavgada birden saldırmak. [DS] **11.** *{ağız}* (Köpek için) havlamak; saldırmak. [DS] **12.** (Ocaktaki sıvı için) kaynamaya başlamak. **13.** *argo.* (Erkek için) cinsel organını sokmak. ⊟ **dala çıka,** *Büyük güçlüklerle.*|| **dalıp çıkmak,** *1. Deniz, göl gibi yerlerde suyun içinde kaybolup tekrar görünmek. 2. Su içinde az süre kalmak. 3. Birçok yerlere girip çıkmak.*|| **dalıp gitmek,** *Düşünce ve hayal ile bulunduğu ortamdan uzaklaşmak.*|| **dal kese,** *Elini kesesine sokarak.*

dalmak[2], [dağ-ıl-mak > dā-l-mak] *(da:lmak) {ağız} edil. f. [-ar]* Dağılmak. [DS]

dalman, [dal *(sırt)* > dal-man] *{ağız} is.* Pelerin. [DS]

dalmık, -ğı [dal-mık] *{ağız} is.* **1.** Evlerin damlarına yan yana dizilen bilek kalınlığındaki ağaçlar. **2.** Çalı çırpı. [DS]

dalöğle, [dal *(tam)* + öğle] *zf.* **1.** Tam öğle üzeri. **2.** Öğlen olmuşken.

dalp, [dalp] *{ağız} sf.* Ağır davranan; ağır kanlı. [DS]

dalpınmak, [*eT.* talpī-mak > dalp-ın-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* Mücadele etmek; çırpınmak. [DS]

dalsı, [dal-sı] *sf.* **1.** Dal veya dalcığı andıran. **2.** Görevi ve biçimi yaprağa benzeyen yassı dal.

dalsız, [dal-sız] *is.* Dalı olmayan.

daltaban, [dal *(çıplak)* + taban] *sf.* **1.** Yalın ayak. **2.** *mecaz.* Aşağılık, serseri.

daltaşak, [dal *(çıplak)* + taşak] *sf.* Ayıp yerleri bile görülecek şekilde çıplak.

daltonizm, [İng. John Dalton *(fizikçi, 1766-1844)* > Fr. daltonisme] *is. tıp.* Kırmızı ve yeşilin birbirinden ayırt edilememesi biçiminde ortaya çıkan görme bozukluğu.

dalturmak, [tal-mak > tal-tur-mak / dal-tur-mak] *{eT} gçl. f. [-ur]* Dayaktan hâlsiz bırakmak; bayılıncaya kadar dövmek.

daluy, [taluy / daluy] *{eT} is.* Deniz.

daluyku, [dal *(çıplak)* + uyku] *is.* Derin uyku.

dalvar, [*eT.* talpī-mak > dalavar / dalvar] *{ağız} is.* **1.** Çadırların önüne yapılan gölgelik. **2.** Üstü çalı çırpı ile örtülmüş bostan kulübesi. [DS]

dalvatlu, [devlet-li > dalvatlu دالواتلو] *{eAT} sf.* Devletli; devletlü.

dalya[1], [İt. taglio *(kes, çentik yap)*] *(da'lya) ünl.* **1.** Bir şey sayılırken birim olarak alınan sayıya gelince söylenen uyarı sözü. **2.** Aşama. **3.** Çocukların oyunlarından önce kararlaştırdıkları son sayı. **4.** *is. genşl.* Yaşı yüze ulaşmış olma.

dalya[2], [Dahl *(İsveçli bitki bilimci)* > dalya] *is. bot.* Yıldız çiçeği, *(Dahlia).*

dalyan[1], [Yun. t'alıanı ? [Tietze]] *is.* **1.** *balıkçı.* Deniz, göl ve nehirlerde kıyıya yakın yerlerde ağ ve kazıklarla oluşturulan sabit balık avlama düzeneği. **2.** *{ağız}* Denizde yüzeye yakın yosunlu kaya. [DS] **3.** *{ağız}* Deniz kıyılarında ve denizin dibinde dalgalı şekilde görülen kum. [DS] **4.** *{ağız}* Denizin boyu aşmayan sığ yeri. [DS] ⊟ **dalyan ağı,** *balıkç. Huni biçiminde ve dar gözlü balık ağı.*|| **dalyan çorbası,** *mutf. Soğanlı balık çorbası.*|| **dalyan kapısı,** *Dalyanlarda balıkların çıkışını engellemek için dikine hareket ettirilebilen ağ.*|| **dalyan köftesi,** *mutf. Arasına haşlanmış yumurta, bezelye ve ufak ufak doğranmış havuç konularak rulo biçiminde yapılmış köfte.*

dalyan[2], [İt. italiano] *{OsT} is.* **1.** Bir tür uzun tüfek. **2.** (Kişi için) yakışıklı; güzel. **3.** *{ağız}* Uzun boylu. [DS] ⊟ **dalyan gibi,** *Boyu uzun, yakışıklı.*

dalyanar, [dal *(çıplak)* + yan-ar] *is.* Günün en sıcak zamanı; öğle vakti.

dalyancı, [dalyan-cı] *is.* Dalyanı olan veya dalyanda balık avlayan kişi.

dalyarak, -ğı [dal *(çıplak)* + yarak *(silah)*] *sf.* **1.** *{eAT}* Kınından sıyrılmış silahla saldırarak; dalkılıç.

2. *kaba.* Her zaman uygunsuz hareketlerde bulunan, budala, saygısız. **3.** *mecaz.* (Erkeklik organı için) sertleşmiş hâlde. **4.** Çırılçıplak.

dalyasan, [Ar. ṭaylasān] *{OsT} is.* Mevlevîlerin, sikkeleri üzerine sardıkları sarığın bir omuz üzerine sarkacak şekilde bıraktıkları ucu. ▭ **dalyasan boylu,** *{ağız} Boyu bosu yerinde olan.* [DS]

dalye, [Ar. dāliye دالية] *{OsT} is.* **1.** Palmiye dalı. **2.** Asma dalı.

dalzeker, [dal *(çıplak)* + Ar. zeker *(erkeklik organı)*] *{OsT} sf.* Çırılçıplak.

-dam, [-dam /-dem / -tem / -tam] *yap. e.* İsimden isim türeten ek. Getirildiği kökün taşıdığı anlama bağlı nitelikleri bulundurma kavramı taşıyan isimler yapar: *er-dem, ök-tem, gün-dem, say-dam, yor-dam, yön-tem.*

dam[1], [dam / dım / dom *(yans.)*] *is.* Su veya başka sıvı maddelerin damla damla akışını bildiren kök. [Zülfikar] *dam-mak, dam-ıt-mak, dam-ıt-ık, dam-cı-t-mak, dam-la, dam-la-m, dam-(ı)z-ır-mak, dam-(ı)z-ım.*

dam[2], [*eT.* tām *(duvar, ev)* > dām دام] *is.* **1.** Binaları dış etkilerden korumak için üzerlerine konulan, çoğunluğu kiremit örtü. **2.** Küçük ev; toprak örtülü ev; köy evi; kulübe. *{ağız} (aynı)* [DS] **3.** *{eAT}* Üstü örtülü yer. **4.** *{ağız}* Ahır. [DS] **5.** *argo.* Hapishane; cezaevi; tutuk evi. *{ağız} (aynı)* [DS] **6.** *{ağız}* Oda. [DS] **7.** *{ağız}* Kapalı yer. [DS] **8.** *{ağız}* Hayvanların yiyeceklerinin saklandığı yer. [DS] **9.** *{ağız}* Baca. [DS] ▭ **dama çıkmak,** *1. Cinsel isteği artmak. 2. (Evlenme çağı gelmiş olan kızlar için) isterik davranışlarda bulunmak.*|| **dam ağası,** *argo. Hapishanede egemenlik kurmuş tutuklu; koğuş dayısı.*|| **dam aktarma,** *Çatı kiremitlerini elden geçirerek kırıklarını değiştirme işi.*|| **dam altı,** *1. Sığınılacak, barınılacak herhangi bir örtü altı; kapalı yer. 2. {ağız} Zemin kat.* [DS]|| **dam ardı,** *{ağız} Evin arkası.* [DS]|| **dam baskını,** *{ağız} (Kişi için) kapalı yerde uzun süre havasız ve hareketsiz kalmaktan dolayı hâlsiz düşmüş, rengi solmuş, yüzü şişmiş olan.* [DS]|| **dam başı,** *{ağız} 1. Köy evlerinde güneşe karşı yapılan büyükçe çıkmalar. 2. Toprak dam; tavan.* [DS]|| **damdan çardağa atlamak,** *Hiçbir mantık bağı kurmadan başka konulara geçmek.*|| **damdan çıkma,** *{ağız} Bir yaşındaki sığır; dana.* [DS]|| **damdan düşercesine** (düşer gibi), *(Söz için) hiç yeri ve zamanı değilken; patavatsız; yersiz.*|| **damdan düşmek,** *Bir kötülüğü denemiş olmak.*|| **dam dingil kalmak,** *{ağız} Yapayalnız müşkül bir durumda kalmak; yapayalnız kalmak.* [DS]|| **dam dokuz demek,** *{ağız} Abuk sabuk konuşmak; ne dediğini bilmemek.* [DS]|| **damı görmek,** *{ağız} Ahırdaki hayvanlara bakmak.* [DS]|| **dam koruğu,** *bot. Kuzey yarımkürede yetişen almaşık ve ardışık yapraklı çok yıllık otsu bitki; kulak otu, (Sedum telephium).*|| **dam koruğugiller,** *bot. Ilıman ve soğuk bölgelerde genellikle duvar dipleri ile taşlık alanlarda yetişen beş yüz kadar türü içeren etli ve otsu bitkiler familyası, (Crassulaceae).*|| **damlarda gezmek,** *(Kız, kadın için) kötü yola sapmak.*|| **dam olgunu,** *{ağız} Kökeninden ya da ağacından ham olarak koparılıp, kapalı bir yerde olgunlaştırılan meyve.* [DS]|| **dam oluğu,** *Çatının alt kıyısı boyunca uzanan, yağmur sularını toplamaya ve akıtmaya yarar çinko veya saç oluk.*|| **dam sözlü,** *{ağız} (Kişi için) patavatsız; kırıcı şekilde konuşan.* [DS]|| **dam ustası,** *Çatıları yapan, tamir eden, olukları yerleştiren usta.*|| **Dam üstünde saksağan vur beline kazmayı.** *Konu ve durum ile bağdaşmayan saçma sapan sözler söylendiği zaman kullanılan hafifseme sözü.*|| **Dam yandı ama içindeki sıçan da** (birlikte) **yandı.** *Büyük bir zarara uğradık ama verdiği rahatsızlık da sona erdi.*|| **dam yuvağı,** *{ağız} Toprak damlı evlerin üstünü düzeltmek için kullanılan silindir şeklindeki taş; loğ.* [DS]|| **dam yuvalağı,** *{eAT} Toprağı sıkıştırıp pekiştirmekte kullanılan taş silindir.*

dam[3], [Lat. domina *(ev sahibesi)* > Fr. dame] *is.* **1.** Avrupa'da çeşitli çağlarda soylu kadınlara ve şövalyelerin eşlerine verilen unvan. **2.** Dansta erkek dansçının eşi. **3.** Manastıra girme yemini etmiş kadınlara verilen isim. **4.** İskambil kâğıtlarından üzerinde kadın resmi bulunanı.

dam[4], [Far. dām دام] *(da:m) {OsT} is.* **1.** Tuzak; ağ. *{eAT} (aynı)* [DK] **2.** Yırtıcı olmayan yaban hayvanlarının genel adı. ▭ **dām etmek,** *{eAT} Tuzak kurmak; tuzak hâline koymak.* [DK]|| **dām-gâh,** *{OsT} Tuzak kurulan yer.*|| **dām-gâh-ı dîv,** *{OsT} mecaz. Bu dünya.*|| **dām-ı ankebūt,** *{OsT} Örümcek ağı.*|| **dām-ı bela,** *{OsT} Bela tuzağı.*|| **dām-i girihgîr,** *{OsT} Düğümlü tuzak.*|| **dām-ı tezvîr,** *{OsT} Yalan tuzağı.*|| **dām-ı zülf,** *{OsT} Zülfün tuzağı.*|| **dāmyār,** *{OsT} 1. Tuzakçı. 2. Avcı.*

dama[1], [İt. dama *(hanımefendi oyunu)*] *(da'ma) is.* **1.** Altmış dört kareye ayrılmış tahta üzerinde on altışar taşla iki kişi arasında oynanan bir oyun. **2.** Bu oyunda rakibin önüne kadar gidebilmiş birden çok kare atlayabilen taş. **3.** *ünl.* Bir taşın dama olduğunu belirtmek için söylenen söz. ▭ **dama çıkmak,** *Dama oyununda bir taşı dama durumuna getirmek.*|| **dama demek,** *1. Gücü kalmayarak bir işi daha ileri götürememek; bitmek; tükenmek; pes etmek. 2. Dama oyununda bir taşı damaya yükseltmek.*|| **dama tahtası,** *Üzerinde dama oynanan altmış dört kareye ayrılmış oyun tahtası.*|| **dama taşı,** *Dama oyununda kullanılan taşların her biri.*|| **dama taşı gibi,** *Görevi gereği sık sık yeri değiştirilen.*|| **dama taşı gibi oynatmak,** *Bir kamu görevlisinin, hiçbir gerekçe yokken, keyfî olarak sık sık yerini değiştirmek.*

dama[2], [İsp. dama *(hanımefendi)*] *{OsT} is.* Dansta kavalyenin eşi.

damaca, [İt. damiagiana] *(dama'ca) {ağız} is.* **1.** Damacana. **2.** Toprak kap. **3.** Orta büyüklükte cam testi. [DS]

damacan, [İt. damiagiana] *(dama'can) {ağız} is.* **1.** Damacana. **2.** Keçi derisinden yapılma tahıl saklamaya yarar kap. [DS]

damacana, [İt. damigiana] *(damaca'na) is.* Sıvı taşımak ve korumak amacıyla yapılmış dar ağızlı, geniş karınlı 20-50 litrelik, genellikle hasır veya sepet içine konmuş büyük şişe.

damacı, [dama-cı] *is.* Dama oyuncusu.

damaç, -cı [? damaç] *is.* Öküz ve mandanın aşık kemiği.

damaçka, [damaç-ka] *{ağız} is.* Boyundurukta öküzün boynunun altına gelen kısmı. [DS]

damad, [Far. dāmād داماد] *(da:ma:d) {OsT}* → damat. ⊡ **dāmād-ı hazret-i pādişāhî,** *{OsT} Osmanlı hanedanından veya saraydan kız almış olan erkek.*|| **dāmād-ı hazret-i şehriyārî,** *{OsT} Osmanlı hanedanından veya saraydan kız almış olan erkek.*

damagiren, [dama+gir-en / damat+gir-en] *{ağız} is.* İç güveyisi. [DS]

damağ, [tam-mak > tam-ġāk > damağ] *{eAT} is.* **1.** Damak. [DK] **2.** *{ağız}* Atlarda görülen bir damak hastalığı.

damağzamak, [damak-sa-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-z(ı)-yor]* İmrenmek. [DS]

damak, -ğı [*eT.* tam *(dam)* + -ġaḳ *(küçült.e.)* > tamġāḳ > tamak > damak] *is.* **1.** Ağız boşluğunun üst çeperi. **2.** *oto.* Oto lastiklerinin iç kenarlarında bulunan iki sert parçadan her biri. **3.** *{ağız}* Kapı rezesi. **4.** *{ağız}* Kapı zembereği; sürgü. [DS] **5.** *{ağız}* Dolap kapağını pervaza bağlayan mandal. [DS] **6.** *{ağız}* Kilit içindeki ince demir; dil. [DS] **7.** *{ağız}* Çelik çomak oyununda kullanılan çeliğin yanlamasına kesilmiş sivri uçları. [DS] **8.** *{ağız}* Ahşap yapılarda ağaçları birbirine geçirmek için açılan kertik. [DS] **9.** *{ağız}* Balık oltasının yem takılan kısmı. [DS] **10.** *{ağız}* Şehir. [DS] **11.** *{ağız}* Merkezden uzak yer; kenar. [DS] **12.** *{ağız}* Kıraç arazi ile ürün veren araziyi birbirinden ayıran bölge. [DS] **13.** *{ağız}* Ocağın ortasına konulan ve diğer odunlara destek olan ana kütük. [DS] **14.** *{ağız}* Atlarda görülen damak hastalığı. [DS] ⊡ **damağı kurumak,** *Çok susamak.*|| **damağını kaldırmak,** *Korkmuş birinin damağını parmak ile bastırmak.*|| **damağı şakıramak,** *{ağız} İstek duymak; istemek.* [DS]|| **damak ağacı,** *{ağız} At ve eşeklerin damaklarını kanatmakta kullanılan ağaç.* [DS]|| **damak çalmak,** *{ağız} Dil ile kaşık şakırtısı gibi sesler çıkarmak.* [DS]|| **damak değiştirmek,** *{ağız} Tat değiştirmek.* [DS]|| **damak-diş ünsüzü,** *dbl. Dil ucunun damak ile diş eti arasında bulunduğu sırada çıkan ünsüzler, (/c/, /ç/, /j/, /ş/).*|| **damak dolmak,** *{ağız} At, eşek gibi hayvanların damakları şişmek.* [DS]|| **damak eteği,** *Damağın kemiksiz ve yumuşak olan arka bölümü.*|| **damak kemeri,** *anat. Ağzın üst çeperi ile burun boşluklarının alt çeperini meydana getiren bölme.*|| **damak kubbesi,** *anat. Damağın kemikli ve sert olan ön bölümü.*|| **damaklı düdük,** *{ağız} Ağaç dalını boğumundan keserek yapılan bir tür düdük; dilli düdük.* [DS]|| **damaklı met,** *{ağız} Çelik çomak.* [DS]|| **damak tadı,** *Yemekten zevk alma; tat alma.*|| **damak ünsüzü,** *dbl. Dil sırtı yardımıyla damağın ön veya arka bölümünde oluşturulan ünsüz.*

damaklı, [damak-lı] *sf.* Damağı olan. ⊡ **damaklı diş,** *Damakla beraber hazırlanmış takma diş.*

damaksı, [damak-sı] *is.* **1.** *{ağız}* Boyundurukta öküzün boynunun altına gelen kısım. [DS] **2.** Gemde, atın damağına geçen madenî parça. **3.** *sf. dbl.* (Sesler için) ağız boşluğunun ön *[/k/(ince), /g/ (ince), /l/, /r/, /y/, /e/, /i/, /ö/, /ü/]* ve arka bölümünde *[/k/ (kalın), /g/ (kalın), /a/, /ı/, /o/, /u/]* oluşturulan.

damaksıl, [damak-sıl] *sf. dbl.* (Sesler için) ağız boşluğunun ön damak kısmında oluşan sesler: *[/k/,(ince), /g/ (ince), /l,/ /r/, /y/, /e/, /i/, /ö/, /ü/]*; ön damaksı.

damaksıllaşma, [damaksıl-la-ş-ma] *is. dbl.* Bir kelimede art damaktan çıkan bir ünsüzün veya kalın ünlünün, ön damağa kayıp yumuşaması veya incelmesi. *"yana > yine, alma > elma"*

damaksıllaşmak, [damaksıl-la-ş-mak] *dönşl. f. [-ır] dbl.* (Art damaksı bir ses için) ön damağa kayıp yumuşamak ve incelmek.

damaksıllaşmış, [damaksıllaş-mış] *is. dbl.* Damaksılaşan ve gerçekte damaksı olan ünsüz.

damaksıllaştırma, [damaksıllaş-tır-ma] *is. dbl.* Bir ünsüzün boğumlanma noktasını sert damaktan ön damağa kaydırma.

damaksıllaştırmak, [damaksıllaş-tır-mak] *gçl. f. [-ır]* Bir ünsüzün boğumlanma noktasını sert damaktan ön damağa kaydırmak.

damaksız, [damak-sız] *sf.* Damağı bulunmayan. ⊡ **damaksız iğne,** *Sapı sivri uçla biten balıkçı iğnesi.*

damalı, [dama-lı] *sf.* **1.** Üzerinde dama tahtasına benzer iki ayrı renkte kareler bulunan; kareli. **2.** Taksi.

daman[1], [Ar. daman *(İsrail)* دمن] *{OsT} is. zool.* Kır sıçanımsıgillerden birçok özellikleri bakımından file benzeyen toynaklı, tavşan iriliğinde, on bir türü bilinen memeli hayvan; İsrail sıçanı, *(Procavia* ve *Dendrohyrax).* ⊡ **daman sıçanı,** *Oklu kirpimsigillerden, Afrika'nın güney kesiminde kayalık tepelerde yaşayan, damana benzediği için bu adla anılan kemirgen hayvan, (Petromus typicus).*

daman[2], [Ar. ḍamān ضمان] *{ağız} is.* **1.** Kira ile tutulan ekili bağ, bostan, bahçe. **2.** Kira. **3.** Sığırın ka-

burga kemiklerinden karın kısmına kadar olan etleri. [DS]

daman[3], [Far. dāmān دامان] *(da:ma:n) {OsT} is.* Etek.

daman[4], [Far. dermān درمان] *(da:man) is.* Güç; kuvvet.

damancı, [daman-cı] *{ağız} sf.* Bağ, bahçe ve tarlayı kiralayan. [DS]

damar, [*eT.* tam-mak *(damlamak / sızmak)* > tamır / damar] *is.* **1.** *anat.* Canlı varlıkların kan dolaşımını sağlayan kanal. **2.** *bot.* Yapraklardaki çizgi. **3.** Mermer ve değerli taşlarda görülen dalgalı çizgi. **4.** *maden.* Yer altında başka cins katmanların arasında uzayıp giden belli bir sıvı veya katı maden katmanı. **5.** *{eAT}* Suların gelip aktığı yatak. [DK] **6.** *bot.* Bitkilerde içinde ongun besi suyunun dolaştığı odunsu dokudan boru. **7.** Böceklerde kanat zarını dik tutmaya yarayan organ. **8.** *mecaz.* Soy; yaratılış. **9.** *mecaz.* Huy; mizaç. **10.** *{ağız}* Kök. [DS] **11.** *{ağız}* Çeşit; tür. [DS] ⊡ **damar işlemek,** *Kökleşmek; huy olmak.*|| **damar aktarma,** *tıp. Tıkanmış veya harap olmuş bir damarın dıştan paralel başka bir damar bağlanmak suretiyle işler hâle getirilmesi; by-pass.*|| **damar damar,** *1. Çok damarlı. 2. Katman katman.*|| **damarı bozuk,** *{ağız} Kötü yaratılışlı; soysuz; huysuz.*|| **damarı çatlamak,** *Arsızlık etmek; yüzsüz davranmak.*|| **damarı deprenmek,** *Durup dururken huysuzluk etmek.*|| **damarı depreşmek,** *İnadı tutmak.*|| (bir şey) **damarı harekete gelmek,** *O şeyle ilgili olağanüstü fazla düşkünlük göstermek.*|| **damarı kabarmak,** *(Bir duygu veya huy) güçlü bir şekilde ortaya çıkmak.*|| **damarı kalkmak,** *{ağız} Aksiliği tutmak.* [DS]|| **damarı kırık,** *{ağız} Utanmaz.* [DS]|| **Damarı kurusun.** *Birinin huysuzluğuna öfkelenince söylenen ilenme sözü.*|| **damarına basmak,** *Birini çok duyarlı olduğu bir konuda kızdırmak.*|| (birisinin) **damarına çekmek,** *Ailesinden olan o kişinin huyunu almak.*|| **damarına dokunmak,** *Kızdırmak, öfkelendirmek.*|| (birinin) **damarına girmek,** *Hoşlanacağı şeyler yaparak kendini sevdirmek.*|| **damarına işlemek,** *(Kötü bir huy) vazgeçilmez bir şekilde yerleşmek.*|| (birinin) **damarının bulmak,** *Hoşlanacağı şeyleri yaparak uysallığını sağlamak.*|| **damarlarını soğultmak,** *{eAT} Suyunu kesmek; kurutmak.* [DK]|| **damarı tutmak,** *Huysuzlanmak.*|| **damar otu,** *{ağız} bot. Sulak yerlerde biten, ince damarlı, geniş yaprakları iltihaplı yaraların tedavisinde kullanılan, çok yıllık bir ot; bağa; siğil otu; sinir otu; yılan otu, (Plantago intermedia, P. lanceolata, P. major, P. psyllium).* [DS]|| **damar sertliği,** *tıp. Atar damarlarda, aterom, nekroz ve kireçlenme sonucunda orta gömleğin, iltihaplanma yüzünden de iç gömleğin esnekliğini yitirmeye başlaması ile ortaya çıkan damar hastalığı.*|| **damar tabaka,** *anat. İnce kan damarları ile oluşan ve göz küresinin içini kaplayan katman.*|| **damar tıkanıklığı,** *tıp. Atar damarlarda çeşitli nedenlerle meydana gelen tıkanma.*

damarbaşı, [damar+baş-ı] *{ağız} is.* Sıra denilen kış geceleri toplantısını ilk önce evinde başlatan kimse. [DS]

damarcı, [damar-cı] *sf. argo.* Damardan uyuşturucu almayı alışkanlık edinmiş.

damarcık, -ğı [damar-cık] *is.* **1.** Küçük damar. **2.** Derinin altında gözle görülebilen küçük toplar damar. **3.** Bir maden ocağında asıl damardan ayrılan küçük yan damarlardan daha ince olan maden damarı.

damarcıl, [damar-cıl] *{ağız} is.* Kulunç. [DS]

damardaraltan, [damar+dar-al-t-an] *sf. tıp.* (Sinir, ilaç için) damarların çapını küçülterek kan dolaşımını düzenleyen.

damargenişleten, [damar+geniş-le-t-en] *sf. tıp.* (Sinir, ilaç için) damarların çapını büyülterek kan dolaşımını düzenleyen.

damarhindi, [Ar. tamr *(hurma)*+hindī *(Hintli)*] *{OsT} is.* **1.** *zool.* Demirhindi, *(Tamarindus indica)*. **2.** Bu ağacın meyvesi. **3.** Bu meyveden yapılan şerbet.

damarlandırma, [damarlan-dır-ma] *is.* **1.** Damarlı hâle getirme eylemi. **2.** *tıp.* Damarları yetersiz bir organa yeni damarlar sağlama ameliyatı.

damarlandırmak, [damarlan-dır-mak] *gçl. f. [-ır]* Damarlı hâle getirmek.

damarlanma, [damar-la-n-ma] *is.* **1.** Bir organ veya bölgede zayıf olan damarların belirgin hâle gelmesi durumu. **2.** Boyalı yüzeyde boya katmanları görülmesi olayı. **3.** *anat.* Damar ağının sıklığı. **4.** *tıp.* İltihaplı veya urlu bir dokuda damar oluşumu.

damarlanmak, [damar-la-n-mak] *dönşl. f. [-ır]* Damarlı duruma gelmek.

damarlı, [damar-lı] *sf.* **1.** Damarı olan. **2.** Damarı gözle görülebilecek kadar belirgin olan. **3.** Belirtilen nitelikte damara sahip olan. **4.** *mecaz.* Aksi; huysuz. **5.** (Marangozluk ve sedefçilikte kullanılan ağaçlar için) iç içe geçmiş damarları bulunan. ⊡ **damarlı bitkiler,** *bot. Dokuları damarlı olan bitkiler.*

damarsız, [damar-sız] *sf.* **1.** Damarı olmayan. **2.** *mecaz.* (Kişi için) iyi huylu; uysal. **3.** *{ağız}* Huysuz; inatçı. [DS] **4.** *{ağız}* Soysuz; hayırsız. [DS]

damaskene, [Yun. damaskino] *{ağız} is. bot.* Bir tür erik. [DS]

damasko, [Dımışk / Damask *(Şam kenti)* > İt. damasco] *(dama'sko) is.* Genellikle döşemelik olarak kullanılan keten, ipek, bazen de yün, pamuk karışımı tek renk kumaş.

damaşan, [damaş-an?] *{ağız} sf.* Çok küsen. [DS]

damat, -dı [Far. dāmād داماد] *(da:ma:t) is.* **1.** Anne veya baba için, kızlarının kocası; güvey. **2.** *tar.*

Osmanlı hanedanından bir kızla evlenmiş erkek. **3.** *argo.* Eşcinsel ilişkide etkin olan kişi. ⊡ **damat girmek,** *Aileye güvey olarak katılmak.*|| **damat olmak,** *1. (Erkek için) evlenmek. 2. (Bir aileye) iç güvey girmek.*|| **damat vekili,** *{OsT} Eski nikâhlarda damada vekâlet eden kimse.*

damatlık, -ğı [damat-lık] *is.* **1.** Damat olma durumu; güveylik. **2.** Damat için alınmış elbise, armağan. ⊡ **damatlıklarını giymek,** *En yeni ve en güzel elbiselerini giymek.*

damazlık, -ğı [damız-lık > damaz-lık] *{ağız} is.* **1.** Tekrar yoğurt yapmak için ayrılmış az miktar yoğurt; maya. **2.** (Hayvan ve bitki için) damızlık. **3.** Gelin güvey kapısına geldiğinde güvey evinden istenen hayvan.

damb[1], [damb / dımb / dimb / domb / dömb / dümb *(yans.)*] *is.* Vurma, çarpma, elle çalma, çalgı çalma gibi gürültülü ses çıkarma ve ahenksiz konuşma bildiren yansımalı kök. [Zülfikar] *damb-ıl düdük, damb-ır-da-mak, damb-ır-t*

damb[2], [damb / domb / dömb / dönb / dumb *(yans.)*] *is.* Yuvarlanma, takla atma ve düşme bildiren kök. [Zülfikar] *damb-ul-da-k*

dambadan, [damb *(yans.)* > damb-a-dan] *{ağız} zf.* Hiç düşünmeden; beklenmedik şekilde birdenbire.

dambadız, [damb *(yans.)* > damb-a-dı-z ?] *{ağız} sf.* Hileci. [DS]

dambal, [damb *(yans.)* > damb-a-l] *{ağız} sf.* Ahmak; bön. [DS]

dambara, [damb-ar-a / Ar. ḏanbür] *{ağız} is.* Mısır patlatmakta kullanılan telli tava. [DS]

dambat, [? dambat] *{ağız} is.* Hovarda; kabadayı. [DS]

dambıl, [damb *(yans.)* > damb-ıl] *{ağız} is.* Yuvarlanma, düşme, takla atma bildiren yansımalı gövde. [DS] ⊡ **dambıl düdük,** *{ağız} Akla gelir gelmez; acele.* [DS]

dambılca, [damb-ıl-ca] *{ağız} is.* Hayırseverler tarafından bir su kaynağı önüne yaptırılmış bekâr hamamı. [DS]

dambır, [damb *(yans.)* > damb-ır] *is.* Vurma ve çarpma sonucunda çıkan ses. ⊡ **dambır dumbur,** *Yaysız telli çalgı sesi.*

dambıra, [Ar. ḏambūr] *{ağız} is.* Tambura. [DS]

dambırdamak, [damb *(yans.)* > damb-ır-da-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-d(ı)-yor]* Kaba saba konuşmak. [DS]

dambırtı, [damb *(yans.)* > dambır-tı] *{ağız} is.* Ahenksiz ses topluluğu; gürültü. [DS]

dambuço, [İt. tambuccio] *is. dnz.* Kaptan kamarası.

dambuldak, -ğı [damb *(yans.)* > damb-ul-dak] *{ağız} sf.* Takla. [DS]

dambur, [Far. ṭanbūra] *{ağız} is.* Bir tür telli çalgı; tambura. [DS]

damburca, [Ar. ḏanbur + T. -ca] *{ağız} is.* Teneke. [DS]

damca, [dam-ca] *{ağız} is.* Tavandan sızan yağmur damlası; damla. [DS]

damcı, [dam-cı] *{ağız} is.* **1.** Evlerde damlardan ve tavanlardan sızan yağmur damlaları; damla. **2.** Toprak damlı evlerin üzerine yağan karları temizleyen ve yuvak taşı çeken kimse.

damcıh, [dam-cık > dam-cıẖ] *{ağız} is.* Tavandan sızan yağmur damlası; damla. [DS]

damcıtmah, [dam-cı-t-mak > dam-cı-t-maẖ] *{ağız} gçl. f. [-ır]* Hissettirmek. [DS]

damdamadan, [dam-da-madan] *{ağız} zf.* (Söz, konuşmak için) düşünüp, ölçüp biçmeden. [DS]

damdar, [da(m) + da/r] *(da'mdar) pekşt. sf.* Çok dar.

damdazlak, -ğı [da(m)+da/zlak] *(da'mdazlak) pekşt. sf.* **1.** Hiç saçı olmayan. **2.** *{ağız}* Çırılçıplak. [DS] **3.** *{ağız}* Kimsesiz; yapayalnız. [DS] **4.** *{ağız}* Bomboş. [DS] **5.** Düpedüz; süslemeden.

damdırmak, [dam-dır-mak] *{ağız} gçl. f. [-ır]* Hastanın ağzına veya bir başka yere azar azar su damlatmak. [DS]

damdurmak, [*eT.* tam-tur-mak طمطرمق] *{eAT} gçl. f. [-ur]* Damlatmak; akıtmak.

damdırmak, [*eT.* tam-tur-mak > dam-dır-mak] *{ağız} gçl. f. [-ır]* Hastanın ağzına azar azar su vermek. [DS]

dame[1], [Ar. dāme / dāmet *(istek belirten geçmiş zaman üçüncü teklik kişi erili)* دامه / دامة] *(da:me) {OsT} ünl.* **1.** Devam etsin; sürsün. **2.** Eskiden yüksek makamdaki devlet büyüklerine yazılan resmî yazılarda adlarının yanında geçen saygı ifadesi. ⊡ **dāme iclalühū,** *{OsT} Eskiden paşalara yazılan resmî kâğıtlarda isimlerin önüne getirilen "şerefi devam etsin" anlamında dua sözü.*|| **dāme ikbalühū,** *{OsT} Bahtı devam etsin.*|| **dāme izzihū,** *{OsT} İzzeti, büyüklüğü devam etsin.*|| **dāme kadrühū,** *{OsT} Eskiden kadılara yazılan yazılarda "rütbesi, derecesi devam etsin" anlamında hitap sözü.*|| **dāme maālihū,** *{OsT} Büyüklükleri, şerefleri devam etsin.*|| **dāme mecdühū,** *{OsT} Büyüklüğü, azamet ve haşmeti devam etsin.*|| **dāme mülkühü,** *{OsT} Ülkesi sonsuza kadar ayakta kalsın.*|| **dāme sirruhū,** *{OsT} Huzur içinde yatsın.*|| **dāmet saādetühū,** *{OsT} Mutluluğu devam etsin.*|| **dāme ulūvvühū,** *{OsT} "Büyüklüğü, ulviyeti devam etsin." anlamında şeyhülislamlara yazılan belgelerde adın önüne konulan hitap sözü.*

dame[2], [Lat. domina *(sahibe)*] *is.* Fransa'da çeşitli dönemlerde yüksek düzeydeki kadınlara verilen unvan.

damen, [Far. dāmen دامن] *(da:men) {OsT} is.* **1.** Elbise eteği. **2.** Dağ eteği. **3.** Etek baskısı. **4.** *mecaz.*

Kendisine yalvarılan yüksek bir şahıs. **5.** *mecaz.* (Kirlilik, temizlik açısından) namuslu ya da namussuz oluş. ⊡ **dāmen-ālude,** *{OsT} Eteği kirlenmiş olarak; iffetsiz.*|| **dāmen-āludegî,** *{OsT} İffetsizlik.*|| **dāmen-būs,** *{OsT} Etek öpen, yaltaklanan.*|| **dāmen-būsî,** *{OsT} Etek öpme töreni.*|| **dāmen-çîn,** *1. Etek toplayan. 2. Naz eden.*|| **dāmen-derāz,** *{OsT} 1. Eteği uzun. 2. mecaz. Ahmak.*|| **dāmen-der-meyan,** *{OsT} Eteği belinde; çalışkan; işe hazır.*|| **dāmen-der-meyan-ı gayret olmak,** *{OsT} Bir işe canla başla girişmek.*|| **dāmen-gîr,** *{OsT} 1. Etek tutan. 2. Yalvaran. 3. Dava eden.*|| **dāmen-huşk,** *{OsT} 1. Eteği kuru. 2. mecaz. Namuslu kadın.*|| **dāmen-keş,** *{OsT} 1. Elini eteğini çeken. 2. Bir işe karışmayan.*|| **dāmen-i afv ile setr buyrulmak,** *{OsT} Affedilmek.*|| **dāmen-i cānān,** *{OsT} Sevgilinin eteği.*|| **dāmen hurşîd,** *{OsT} 1. Güneşin eteği. 2. Güneşin pırıltısı. 3. Dördüncü gök.*|| **dāmen-i sahrā,** *{OsT} 1. Kır eteği; ovanın bir yanı. 2. Görüşüp konuşulan kişi.*|| **dāmen-keş,** *{OsT} Etek çeken; hiçbir işe karışmayan.*|| **dāmen-zen,** *{OsT} Etek sallayan.*|| **dāmen-zenî,** *{OsT} Etek ile yelpazelenme.*

damene, [Far. dāmene دامنه] *(da:mene) {OsT} is.* Dağ eteği, çevresi.

dameni, [Far. dāmenī دامنى] *(da:meni:) {OsT} is.* **1.** Eteklik. **2.** Kadın başörtüsü.

damet, [Ar. dāme / dāmet دامة] *(da:met) {OsT} ünl.* → dame[1].

damga, [*eT.* tam-ġā > dam-ga] *is.* **1.** Bir şeyin üzerine işaret, iz koymaya yarayan alet; mühür. **2.** Böyle bir aletle konulmuş belirti, işaret, yazı; nişan. **3.** *gnşl.* İz. **4.** *mecaz.* Birinin kötü tanınmasına sebep olan herkesçe bilinen kötü, yüz kızartıcı özellik; leke. **5.** Birinin bir alanda veya eserde görülen üslûbu. **6.** Bir eserin hangi çağa veya döneme ait olduğunu açığa vuran özellik. **7.** Bir canlıyı veya eşyayı benzerlerinden ayırmaya veya kime ait olduğunu belirlemeye yarar işaret. **8.** Altın veya gümüş süs eşyasının yapımcısına ait özel işaret veya ayarını gösteren basılı iz. **9.** Bir posta pulunun üzerine yapılmış ikinci baskı; sürşarj.⊡ **damga-baha,** *{OsT} Damgalama ücreti.*|| **damga kanunu,** *Damga pullarının nasıl ve ne miktarda yapıştırılacağını gösteren kanun.*|| **damga pulu,** *Bazı resmî makbuz ve kâğıtlara damga vergisi kanunu gereğince yapıştırılan pul.*|| **damga vergisi,** *Bazı resmî evraka pul yapıştırma, veya doğrudan ödeme şeklindeki vergi.*|| **damga vurmak,** *1. Damgalamak. 2. İz bırakmak; üslûbu görülmek.*|| **damga yemek,** *Hakkında kötü bir hüküm verilmek; olumsuz bir özellik atfedilmek.*|| (birine) (bir şey) **damgasını vurmak,** *Biri hakkında o nitelikte kötü yargıya varmak.*|| (bir şeye) **kendi damgasını vurmak,** *Kendisine ait olduğunu belirleyecek bir üslûp meydana getirmek.*|| **damgayı basmak,** *Hakkında hüküm vermek.*

damgacı, [damga-cı] *is.* ve *sf.* Damga vurmakla görevli (kimse).

damgâh, [Far. dām *(tuzak)* > dāmgāh دامگاه] *(da:mgâ:h) {OsT} is.* **1.** Tuzak kurulan yer. **2.** *mecaz.* İnsanın her an aldanabileceği dünya.

damgak, [tam-mak > tam-ġāk > dam-ġā-k] *(damga:k) {eT} is.* **1.** Sürekli damlayan; sızan. **2.** Damak.

damgalama, [damga-la-ma] *is.* Damga vurma durumu ve eylemi.

damgalamak, [damga-la-mak] *gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* **1.** Damga ile işaret koymak; damga vurmak. **2.** *mecaz.* Birini kötü bir özellik ile tanıtmak.

damgalanma, [damgala-n-ma] *is.* Damga vurulma durumu ve eylemi.

damgalanmak, [damgala-n-mak] *edil. f. [-ır]* **1.** Üzerine damga ile işaret konulmak; damga vurulmak. **2.** *mecaz.* Kötü tanınmak; kötü tanıtılmak.

damgalatma, [damgala-t-ma] *is.* Damga vurdurmak eylemi.

damgalatmak, [damgala-t-mak] *gçl. f. [-ır]* **1.** Damgalanmasını sağlamak; damga vurdurmak. **2.** Damgalanmasına sebep olmak.

damgalayış, [damgala-y-ış] *is.* Damgalama eylemi ve biçimi.

damgalı, [damga-lı] *sf.* **1.** (Kâğıt, hayvan, süs eşyası için) damgası olan; damga vurulmuş; damgalanmış. **2.** *mecaz.* Belli bir özellikle tanınmış olan. **3.** *argo.* Para. **4.** *argo.* Gammaz; ispiyoncu.

damgasız, [damga-sız] *sf.* Damgası olmayan; damgalanmamış.

damgul, [Far. dāmġūl دامغول] *(da:mğu:l) {OsT} is.* **1.** Vücutta ortaya çıkan herhangi bir ur. **2.** Gulyabani.

damıcak, -ğı [dam-ı-cak] *{ağız} is.* Yapımı bitmemiş, tahtaları kaplanmamış ahşap ev. [DS]

damıga, [Ar. dāmıga دامغه] *(da:mıga) {OsT} is. tıp.* Bir yaralayıcı silah ile beyin zarını yırtmak suretiyle meydana gelmiş yara.

damık, -ğı [dam-ık] *{ağız} is.* **1.** Küçük ev; evcik. **2.** Küçük çocukların oynamak için yaptığı küçük ev. [DS]

damılçımak, [dam-ıl-çı-mak] *{ağız} gçsz. f. [-ır]* **1.** Akla gelmek; önceden hissetmek; sezmek. **2.** Ummak. [DS]

damır, [tam-mak > tamır > damır] *{eT} is.* Damar.

damırlıg, [damır > damır-lıġ] *{eT} sf.* Damarlı; sinirli.

damışmak, [tam-mak > tam-ış-mak] *{eT} işteş. f. [-ur]* Hep birlikte damlamak. [DLT]

damıtıcı, [dam-ıt-mak > dam-ıt-ıcı] *sf.* **1.** Damıtma aygıtı. **2.** Damıtmaya yarayan. **3.** *is.* Damıtma işini yapan ve bu işi meslek edinmiş kişi.

damıtık, -ğı [dam-ıt-mak > dam-ıt-ık] *sf.* Damıtılarak elde edilmiş olan; buharlaştırıldıktan sonra yoğuşturularak arı hâlde elde edilen; mukattar.

damıtılma, [damıt-mak > dam-ıt-ıl-ma] *is.* Damıtık hâle getirilme eylemi.

damıtılmak, [damıt-mak > dam-ıt-ıl-mak] *edil. f. [-ır]* Damıtık hâle getirilmek.

damıtma, [dam-ıt-ma] *is.* **1.** Damıtık hâle getirme eylemi. **2.** Farklı sıcaklıklarda buharlaşan maddelerden meydana gelmiş bulunan bir karışımı ayrıştırmak amacıyla kapalı kap içinde buharlaştırdıktan sonra yoğunlaştırma işlemi; imbikten geçirme. ⊡ **damıtma kulesi,** *Petrolün damıtılmasında kullanılan tablalı kule.*

damıtmak, [*eT.* tam-mak *(damlamak)* > tam-uz-mak > dam-ıt-mak] *gçl. f. [-ır]* Bir karışımda bulunan uçucu maddeleri kapalı kapta ısıtarak önce buharlaştırmak ve sonra da soğutup yoğunlaştırmak suretiyle damla damla ayırmak, *(1935).*

damız, [*eT.* tam-mak > dam-ız] *is.* Ahır.

damızım, [tam-ız-mak > tam-ız-ım / dam-ız-ım] *{eT} is.* Damlama.

damızlık, -ğı [tam-ız-mak *(damlatmak)* > dam-ız-lık] *is.* **1.** *{ağız}* Yoğurt, peynir vb. şeylerin mayası; maya. **2.** İyi döl almak için seçilmiş üstün nitelikli hayvan ya da bitki. **3.** Herhangi bir şeyin içinden seçilen en iyisi. **4.** Zayıf kadın, kız. ⊡ **damızlık çalmak,** *{ağız} Sütü yoğurt, peynir yapmak için mayalamak.* [DS]|| **damızlık kesmek,** *{ağız} Bir şeyi tüketmek.* [DS]

damızmak, [tam-mak > tam-ız-mak] *{eT} gçl. f. [-ır]* Damlatmak. [DLT]

dami, [Far. dāmī دامى] *(da:mi:) {OsT} is.* **1.** Tuzakçı. **2.** Tuzak kuran. **3.** Avcı.

dami'a, [Ar. dāmiʿa دامعه] *(da:mia) {OsT} is. huk.* Baş ve yüzde az miktarda kan sızdıran küçük yara.

damiye, [Ar. dāmiye داميه] *(da:miye) {OsT} is. huk.* Baş ve yüzde açılan ve çok az kan akan yara.

damla, [tam-mak *(damlamak)* > tam-(ı)ġ-la-ğ > dam-la] *is.* **1.** Yuvarlak veya armut şeklinde kopan veya düşen çok küçük sıvı kütlesi. **2.** Yağmur tanesi. **3.** *{ağız}* Kalbe birdenbire gelen inme. [DS] **4.** *sf.* (İlaç için) bir ölçü ile verilen miktar. **5.** Çok az ölçüde. **6.** (Değerli taşlar için) damla biçiminde olan. ⊡ **damla damla,** *Azar azar fakat sürekli olarak.*|| **damla hastalığı,** *1. Temel besinlerden birinin metabolizmasında meydana gelen bozukluk sonucu ortaya çıkan, eklem çevresinde şişme ve ağrı biçiminde görülen hastalık; gut. 2. Kuşların eklem, börek ve sıvı keselerinde ürat birikimi şeklinde görülen hastalık.*|| **damla inmek,** *{ağız} Felç olmak; inme inmek.* [DS]|| **damla öndürmek,** *{ağız} Korkudan hastalanmak; ölmek.* [DS]|| **damla sakızı,** *Reçine veya bitki öz suyunun katılaşması ile meydana gelen saf ve iri taneler hâlindeki özüt.*|| **damla şırası,** *Pekmez yapılmak için süzdürülmüş üzüm suyu.*|| **damla taş,** *1. Tıraş edilmeden yuvarlak veya damla biçiminde bırakılarak cilalanmış yarı değerli taş. 2. Kalkerli su damlalarının buharlaşması sonucu meydana gelerek mağara tavanlarından sarkan biçimler; sarkıt.*|| **damla taşı,** *Yapılarda süsleme amacıyla kullanılan damla biçimindeki bezeme elemanları.*

damlaca, [dam-la-ca] *{ağız} is.* Tepesinden su sızan mağara; kaya kovuğu. [DS]

damlalık, -ğı [damla-lık] *is.* **1.** Sıvıyı damla hâlinde akıtmak için özel olarak yapılmış bir ucu kauçuk başlıklı, diğer ucu sivri cam veya metal gereç. **2.** *kim. ecz.* Belli bir eriyik veya ilacın miktarını damla olarak saymaya yarayan gereç. **3.** *tıp.* Bir ilacı vücuda damla damla vermeye yarar özel şırınga. **4.** *inşaat.* Bir yapıda çörtenleri ve dam oluklarını taşıyan yan duvar. **5.** Kapı ve pencere dayanaklarına yağmur suyunun girmesini önlemek için oluklardan dışarı açılan küçük delik. **6.** *mim.* Bir yapıdaki süs unsurlarına yağmur damlasının düşmesini önlemek için üstüne özel bir kanal yardımı ile suyu doğrudan yere damlatacak şekilde yapılan çıkıntı. **7.** *{ağız}* Saçak altına konulan teneke oluk. [DS] ⊡ **damlalık duvarı,** *Bir yapıda dam deresi tabanının yaslandığı duvar.*

damlam, [damla-m داملم] *{ağız} is.* **1.** Yudum. **2.** Bir damla; katre. *{eAT} (aynı)* [DS] ⊡ **damlam damlam,** *{eAT} Damla damla.*

damlama, [dam-la-ma] *is.* **1.** Damla hâlinde düşmek eylemi. **2.** *{ağız}* Tepesinden kenarlarına su sızan mağara; kaya kovuğu. [DS] **3.** *{ağız}* Olgunlaşmadan dalından düşen meyve. [DS]

damlamaca, [dam-la-ma-ca] *{ağız} is.* Tepesinden su sızan mağara; kaya kovuğu. [DS]

damlamak[1], [*eT.* tam-mak *(damlamak)* > tam-ıġ-lamak > dam-la-mak] *gçsz. f. [-r] [-l(ı)-yor]* **1.** Damla biçiminde tane tane düşmek. **2.** (Kap içindeki sıvı için) tane tane akmak. **3.** *{ağız} mecaz.* (Kişi için) birdenbire, beklenmedik bir zamanda çıkagelmek. [DS] **4.** *{ağız}* Bir iş yapılırken üstüne gelmek. [DS] **5.** Azar azar akıtmak. **6.** *{ağız}* (Dam için) akmak. [DS]

damlamak[2], [dam-la-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Hapsedilmek. [DS]

damlamca, [damlam-ca] *{ağız} is.* Damlaya damlaya akan su. [DS]

damlantı, [damla-ntı] *{ağız} is.* **1.** Pekmez yapmak için süzdürülmüş şıra; damla şırası. **2.** Damla taş mağarası. [DS]

damlarca, [dam-la-r-ca] *{ağız} is.* Tepesinden su sızan mağara; kaya kovuğu. [DS]

damlatılma, [damlat-ıl-ma] *is.* Damla hâlinde akıtılmak eylemi.

damlatılmak, [damlat-ıl-mak] *edil. f. [-ır]* Damla hâlinde akıtılmak; damlatmak işi yapılmak.

damlatma, [damla-t-ma] *is.* **1.** Damla hâlinde akıtma eylemi. **2.** Vücut içindeki bir boşluğa damla hâlinde ilaç verme.

damlatmak, [damla-t-mak] *gçl. f. [-ır]* **1.** Damla damla akıtmak. **2.** Damlalıkla ilaç vermek.

damlıg, [tām / tam-mak > tam-lıġ / dam-lıġ] *{eT} sf.* Damlı; damı olan.

dammak, [*eT.* tam-mak > dam-mak دمق] *gçsz. f. [-ar]* **1.** Damlamak. *{eAT} {ağız} (aynı)* [DS] **2.** Akla gelmek; önceden hissetmek. **3.** *{ağız}* (Su kabı için) su sızdırmak. [DS] **4.** *{ağız}* Gelmek. [DS] **5.** *{ağız}* Ekmeği yemeğe batırmak; daldırmak. [DS] **6.** *{ağız}* Doğmak. [DS]

dammar, [Malaya d. dummar] *is.* Endonezya ve Yeni Zelanda'da yetişen dummara ağacından elde edilen veya fosilleşmiş hâlde bulunan eczacılıkta ilaçların kaplanmasında ve boya sanayiinde kullanılan bir tür reçine.

damper, [İng. to dump *(boşaltmak)* > dumper *(dökücü)*] *is.* **1.** Şasi üzerine yerleştirilmiş hidrolik kaldıraçlar yardımı ile devrilerek yükünün tamamını boşaltabilen kamyon veya traktör kasası. **2.** Bir motorun krank milinin ucuna takılan ve burulma sonucu meydana gelen titreşimleri söndüren bir tür amortisör.

damperli, [damper-li] *sf.* Damperi bulunan.

damping, [İng. to dump *(boşaltmak)* > dumping *(dökme)*] *is. tic.* **1.** Belli bir ürünü dış pazarlarda iç pazardan daha ucuza satmak. **2.** Bir mağazadaki malları daha kapsamlı bir şekilde fiyat düşürerek satmak; düşürüm.

damsak, -ğı [dam-sa-k ?] *{ağız} sf.* Yararını, çıkarını düşünen. [DS]

damsalık, -ğı [tam-ız-mak > *tam-ız-a-lık > damsalık] *{ağız} is.* **1.** Saçaktan damlayan sular. **2.** Saçak altına konulan teneke oluk; damlalık. [DS]

damturmak, [tam-mak > tam-tur-mak > dam-turmak] *{eT} gçl. f. [-ur]* Damlatmak; damıtmak.

damu, [*eT.* tamu] *{ağız} is.* Cehennem. [DS]

damuşmak, [*eT.* tom-ış-mak] *{ağız} gçsz. f. [-ur]* → domuşmak. [DS]

damuz, [Far. dāmūz داموز] *(da:mu:z) {OsT} is.* Büyük gübre küfesi.

damvez, [Far. dāmvez داموز] *(da:mvez) {OsT} is.* Büyük gübre küfesi.

damyar, [Far. dām-yār داميار] *(da:mu:z) {OsT} is.* **1.** Tuzak kuran; tuzakçı. **2.** Avcı.

damzım, [dam-(ı)z-ım] *{ağız} is.* Yudum. [DS]

damzırı, [tam-(ı)z-ır-mak > damzır-ı] *{ağız} sf.* Bir damla. [DS]

damzırıcı, [tam-(ı)z-ır-mak > damzır-ıcı] *{ağız} is.* Çam ağaçlarından sakız sızdıran kimse. [DS]

damzırık, -ğı [tam-(ı)z-ır-mak > damzır-ık] *{ağız} is.* **1.** Bir damla. **2.** İlaç damlalığı. [DS]

damzırmak, [*eT.* tam-ız-mak > dam-(ı)z-ır-mak دامزرمق] *{eAT} gçl. f. [-ır]* **1.** Damla damla akıtmak; damlatmak. *{ağız} (aynı)* [DS] **2.** *{ağız}* Tattırmak; yedirmek. [DS] **3.** *{ağız}* (Hayvan için) yavrusunu emzirmek. [DS]

damzırtmak, [damzır-t-mak] *{ağız} gçl. f. [-ır]* Damla damla akıtmak; damlatmak. [DS]

damzıtmak, [dam-ız-mak > dam-(ı)z-ıt-mak] *{ağız} gçl. f. [-ır]* Damla damla akıtmak. [DS]

damzurmak, [tam-ız-mak> dam-(ı)z-ur-mak دامزرمق] *{eAT} gçl. f. [-ur]* → damzırmak.

-dan[1], [-dan / -den / -tan / -ten] *çek. e.* **1.** İsmin hâl eki; ad durum eki. İsmi çekimli fiile, fiilimsiye veya edatlara bağlayan, getirildiği isme ayrılma, uzaklaşma anlamları katan isim çekim eki; çıkma durumu eki; ayrılma durumu eki; -den hâli eki. *{eT} (aynı)* **2.** *{eAT} çek e.* Adın bulunma durumu eki "-da" değerinde kullanılır. *"Yasavul ana der idi beğim ırakdan (ırakta) dur."* Hayalî. **3.** ... ile. *"Doldu anlardan (onlarla) hisar u şehr ü köy."* Vahdetname. **4.** ... tarafından. ☐ **-dan berlü,** [-dan berlü / -den berlü] *{eAT} -dan beri.*|| **-dan içün,** [-dan içün / -den içün] *{eAT}. ... için; -dan dolayı.*|| **-dan ... ile,** [-dan ... ile / -den ... ile] *{eAT} -a ..... "...Korkunç nesneden ârız olan korkuya denir ki Türkîde ondan belin ile (ona belin) ta'bir olunur."* Kamus Tercümesi.

-dan[2], [-dan / -den / -tan / -ten] *yap. e.* **1.** İsimlerle kalıplaşarak zarf yapar: *gönülden, sıradan, yalancıktan.* **3.** İsimlerle kalıplaşarak sıfat ve isim yapar: *sudan (sebep), toptan (alış veriş), uzaktan (kumanda), özden 'soyca temiz kimse'.*

-dan[3], [Far. -dān دان -] *(da:n) son ek.* Farsça isimlerin sonuna gelerek *"içinde bulunduran"* veya *"-lık"* anlamı vererek birleşik sıfatlar yapan Farsça son ek.

-dan[4], [Far. -dān دان -] *(da:n) son ek.* Farsça isimlerin sonuna gelerek *"bilen"* anlamı vererek birleşik sıfatlar yapan Farsça son ek.

dan[1], [dan / dın / dang / danğ / dank / dıng / dınk / ding / dink / dong / düng / dünk / düngk *(yans.)*] *is.* **1.** Yuvarlanma, takla atma; vurma, düşme; çan ya da vurmalı bir çalgı çalma; ileri geri konuşma ve mırıldanmayı bildiren kök. [Zülfikar] *dan dan, dan dan atmak, dan+dan-(n)a-ma, dan dın, dan+dınla-ma, dan dik, dan+dik-le-me, dan din, dan din etmek, dan+din-i* **2.** Çan vb. şeylere vurunca çıkan ses. **3.** Tabanca gibi küçük silahlardan çıkan patlama sesi. **4.** *{ağız}* seslenme ünlemi. [DS] ☐ **dan dan,** *1. (Ses için) kalın ve sürekli. 2. (Konuşma) bıktırıcı bir biçimde.*|| **dan dan atmak,** *Pek yüksek-*

ten atıp savurmak.|| **dan dan etmek,** *Devamlı söylenmek.*|| **dan dan kuşu,** *{ağız} Kuyruksallayan.* [DS]|| **dan dun,** *Hiç düşünmeden, patavatsızca.*

dan[2], [*eT.* tañ > dan / dañ] *{eAT} is.* **1.** Hayret; şaşma; taaccüp. *{ağız} (aynı)* [DS] **2.** Şaşılacak şey; hayrete şayan. *{ağız} (aynı)* [DS] **3.** *{ağız}* Yalan. [DS] **4.** *sf.* Garip; acayip. **5.** *{ağız}* Ters. [DS] **6.** *{ağız}* Birinin kötülüğüne; arkasından. [DS] ⊡ **dana gitmek,** *{ağız} Şaşırtmak; hayrette bırakmak.*|| **dan çarpmak,** *{ağız} İmalı söz söylemek.* [DS]|| **dan dansuh,** *{eAT} 1. Az bulunur; garip; değerli; nadir. 2. Armağan; hediye.* [DK]|| **dan dansuk,** *{eT} 1. Şaşılacak; hayret verici. 2. Nadir. 3. Mühim.*|| **dan etmek,** *{ağız} 1. Düşünmek. 2. Dile düşürmek; yaymak.* [DS]

dan[3], [Jap. dan *(sınıf, sıra)*] *is. spor.* Uzak Doğu sporlarında siyah kuşağın birden ona kadar olan dereceleri.

dan[4], [Far. dān دان *(da:n)*] *is.* Tane; dane. ⊡ **dān-çe,** *{OsT} Mercimek.*

dan[5], [*eT.* tañ / dañ] *{ağız} is.* Sabah vakti; tan; şafak. [DS]

dan[6], [?dan] *{ağız} is.* **1.** İstek. **2.** Son; sonuç. **3.** Alın yazısı. [DS]

dan[7], [*eT.* ton] *{ağız} is.* **1.** İç donu. **2.** Pantolon. [DS]

dana[1], [Sansk. dhénā *(sağmal inek)* => ṭana طانه > dana ?] *is.* **1.** Bir yaş ile iki yaş arasındaki erkek sığır. **2.** *gnşl.* Bu sığırın eti. **3.** *{ağız}* Topaç; fırıldak. [DS] **4.** *{ağız}* Çocuk oyunlarında hedef seçilen şey. [DS] **5.** *{ağız}* Büyük madenî bilye. [DS] ⊡ **dana bacağı,** *İyilik yapmak istemeyen kimse.*|| **dana bağı,** *spor. Serbest güreşte, rakibin koltuk altına boyun sokulduktan sonra bir elle kolu, diğer elle de bacağı sarılmak suretiyle uygulanan oyun.*|| **dana bağırtan,** *{ağız}] 1. Isırdığı zaman acıtan bir tür iri karınca. 2. Deniz yıldızı. 3. Çalıların büyük dikeni; çöğür.* [DS]|| **dana baklası,** *İri bakla; bu baklanın içi; iç bakla.*|| **dana böğürten,** *{ağız} Büyük değnek.* [DS]|| **dana burnu,** *{eAT} {ağız} Parmak uçlarında çıkan dolama.* [DS]|| **dana buyduran,** *{ağız} Şubat, Mart aylarında güneşli olmasına rağmen çok soğuk olan hava.*|| **dana büzen,** *{ağız} İri taneli dolu.* [DS]|| **dana dana dostana,** *{ağız} Birdirbir oyunu.* [DS]|| **dana derisi,** *Ölü doğan buzağıdan elde edilen ve belli bir ağırlığı geçmeyen deri.*|| **dana doluk,** *{ağız} Karışık hayvan sürüsü.* [DS]|| **dana döğen,** *{ağız} 1. Haylaz delikanlı. 2. Genç erkek.* [DS]|| **dana eti,** *Bir yaşına kadar olan ve süt ile beslenen sığırın eti.*|| **dana göz,** *{ağız} 1. Bir tür sulu, ekşi ve kara üzüm. 2. İri, patlak göz. 3. İri, patlak gözlü adam.* [DS]|| **dana humması,** *vet. İnekte doğumdan sonra kalsiyum azlığından ortaya çıkan bir hastalık.*|| **dana kaldıran,** *{ağız} 1. Akbaba. 2. Kuzgun.* [DS]|| **dana kıran,** *{ağız} 1. Çiğdem. 2. Kar çiçeği. 3. Batıdan esen şiddetli rüzgâr.* [DS]|| **danalar gibi** (bağırmak) **böğürmek,** *Çok kuvvetle bağırmak, haykırmak.*|| **dananın kuyruğu kopmak,** *Beklenen veya korkulan sonucun gerçekleşmesi.*|| **dana sokumu,** *Dananın but kısmının üstünden enine kesilerek elde edilen kalın parça et.*|| **dana tuluğu,** *{eAT} Dana tulumu.*

dana[2], [Far. dānişten *(bilmek)* > dānā دانا *(da:na:)* *{OsT} sf.* **1.** Bilen, bilgili. **2.** *is.* Zeki. **3.** Bilgin. ⊡ **dānā-dil,** *{OsT} Gönlüyle anlayan; hikmet sahibi.*|| **dānā-yān,** *{OsT} Bilenler; bilginler.*

dana[3], [Far. dāne دانه] *{eT} is.* Nar. [EUTS]

dana[4], [Gürc. dana] *{ağız} is.* Bıçak. [DS]

danaayağı, -nı, -kları [dana+aya(k)-ı] *is. bot.* Yılanyastığıgillerden kök sapı etli ve şişkin, çiçekleri bir eşeyli, bütün kısımları zehirli, bahçelerde süs bitkisi olarak yetiştirilen çok yıllık otsu bir bitki, *(Arum maculatum).*

danaburnu, -nu, -runları [dana+bur(u)n-u] *is. zool.* **1.** Düz kanatlılar takımının danaburnugiller familyasından, yer altında yaptığı uzun dehlizlerde ve geniş yuvalarda yaşayan, kazıcı ve sebzelerin köklerini keserek zararlara sebep olan kadife görünümlü kahverengi kırmızımsı iri bir böcek; kök kurdu, *(Gryllotalpa vulgaris).* **2.** *{OsT} tıp.* Parmakta çıkan iltihaplı bir yara; dolama. [Bürhan-ı Katı'] **3.** *dnz.* Pruva locası.

danacı, [dana-cı] *is.* Dana çobanı.

danadili, -ni [dana+dil-i] *is. ed.* Saz şairlerinin şiirlerinin derlendiği, uzunlamasına açılan el yazması ve deri kaplı defter; cönk; sığırdili.

danak, -ğı [Ar. dānāḳ داناق] *(da:na:k) {OsT} is.* Çocukların dişleri çıkmaya başladığında pişirilen buğday; diş buğdayı.

danakıran otu, [dana+kıran + ot-u] *is t. bot.* Sahlepgillerden, sulak çayırlarda yetişen, temmuz ve ağustosta çiçek açan tüylü bir otsu bitki; *(Epipactis pulustris).*

danalı, [dana-lı] *sf.* **1.** Danası olan; dana sahibi. **2.** *{ağız}* (İnek için) boğaya gelmemiş.

darnalık, -ğı [dana-lık] *{ağız} is.* **1.** Ahırlarda buzağı konulan bölme. **2.** Dana sürüsü. [DS]

danalit, [Fr. danalite] *is. min.* Demir, çinko, manganez ve berilyumun sülfürlü doğal silikatı.

danalya, [İt. tenaglia] *(da'nalya) {ağız} is.* **1.** Ayakkabıyı kalıba çekmeye yarayan aygıt. **2.** Çakı büyüklüğünde bıçak. [DS]

danam, [dana-m *(iyelik 1. t.k.)*] *{ağız} ünl.* Çocuk ve gençlere övgü dolu seslenme sözü; paşam; aslanım. [DS]

danamak, [*eT.* dan-mak > dan-a-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-n(ı)-yor]* Şaşmak; acayip bulmak. [DS]

danaş, [? dana-ş] *{ağız} is.* Kadın; kız. [DS]

danayan, [Far. dānāyān دانايان] *(da:na:ya:n) {OsT} is.* Çok bilenler.

danayi, [Far. dānāyī دانایی] *(da:na:yi:)* *{OsT}* *is.* Bilgililik; zekâ.

danayit, [Fr. danaït] *is. min.* Kobaltlı mispikel.

danazımak, [danaz-ı-mak] *{ağız}* *gçsz. f.* *[-r]* Sık sık etrafına bakmak; bakınmak. [DS]

danbürit, [Fr. danburite] *is. min.* Doğal kalsiyum borosilikat: Ca $B_2Si_2O_8$

Danca, [Efsanevî Danimarka kralının adından] *is.* Kuzey dillerinin doğu öbeğinden miladî 600'den itibaren Danimarka ile İsveç'in güney kesimlerinde konuşulan dil; Dan dili.

dancı, [dan-cı] *{ağız}* *sf.* **1.** Kusur arayıcı; ayıplayıcı. **2.** Boyu uzun fakat zihnî yeteneği gelişmemiş. [DS]

dancukmak, [dan-cuk-mak] *{ağız}* *gçsz. f.* *[-ur]* Hiddetlenerek kızmak. [DS] ⊡ **dancukup durmak,** *{ağız} Mahzun, hareketsiz, düşünceli durmak; içi sıkılmak.* [DS]

dançe, [Far. dān-çe دانچه] *{OsT}* *is.* Mercimek.

dandalcak, -ğı [dan+dal-cak] *sf.* Her şeyi meydanda; çırılçıplak.

dandan, [dan *(yans.)* > dan+dan] *{ağız}* *sf.* **1.** Kaba ve düşüncesizce konuşan. **2.** İddialaşan ve bunu yüksek sesle bağıran. **3.** *is.* Çok gürültülü bir şekilde konuşma. [DS]

dandannama, [dan *(yans.)* > dan+dan-la-ma] *{ağız}* *is.* Okşama; nazlatma. [DS]

dandannamak, [dan *(yans.)* > dan+dan-la-mak] *{ağız}* *gçsz. f.* *[-r]* *[-n(ı)-yor]* Oyalanmak; sallanmak. [DS]

dandarlığı, [tan+darlığı] *{ağız}* *is.* Günün ağarmaya başladığı zaman; tan vakti. [DS]

dandın, [dan *(yans.)* > dan+dın] *{ağız}* *sf.* **1.** Hoppa; şımarık; nazlı; yaramaz. **2.** Patavatsız; zevzek. **3.** Parasız; tıntın. **4.** *is.* Arzu; kapris. [DS]

dandınlamak, [dan *(yans.)* > dan+dın-la-mak] *{ağız}* *gçsz. f.* *[-r]* *[-l(ı)-yor]* Gururlanmak; kibirlenmek. [DS]

dandırgaç, -cı [daldır-gaç] *{ağız}* *is.* Hokka. [DS]

dandırık, -ğı [dan *(yans.)* > dan+dır-ık] *{ağız}* *is.* Topaç; fırıldak. [DS]

dandi[1], [İng. dandy *(züppe)*] *is.* Giyim ve süslenmede aşırılığa kaçan kimse; züppe.

dandi[2], [İng. dundee] *is. dnz.* Büyük bir kotra direği ile pupada ve dümen dolabının önünde daha küçük ikinci bir direği olan kıyı yelkenlisi.

dandik[1], **-ği** [Çing. dand *(diş)* / dan *(yans.)* > dan+dik] *{ağız}* *sf.* **1.** Kavgacı; dövüşken. **2.** Çabuk küsen; huysuz. **3.** (Kişi için) ciddiyetten uzak olan. **4.** (Kişi için) hevesi çabuk geçen; kararsız. **5.** Zevzek; patavatsız. **6.** Hoppa; şımarık. **7.** *argo.* Sahte; düşük nitelikli. **8.** *is.* Gurur; kibir. [DS]

dandik[2], **-ği** [İng. dandy => dandik] *{ağız}* *is.* Dar ve kısa elbise. [DS]

dandiklemek, [dandik-le-mek] *{ağız}* *gçl. f.* *[-r]* *[-l(i)-yor]* **1.** (Borç vb. için) çıkarıp vermek. **2.** Dürtmek. **3.** Yazmayı çeneden başlayarak başa dolamak. [DS]

dandili, [dan *(yans.)* > dan+dil-i] *{ağız}* *is.* Beşik. [DS]

dandiliçüş, [dan *(yans.)* > dan+dil-i+çüş] *{ağız}* *is.* Tahterevalli oyunu. [DS]

dandilik, -ği [dan-di-li-k] *{ağız}* *is.* **1.** Fırıldak; topaç. **2.** Yavaş çalışan kimse. [DS]

dandin, [dan *(yans.)* + din *(yans.)* داندین] *{ağız}* *sf.* Hoppa; yaramaz; şımarık. [DS] ⊡ **dandin etmek,** *{OsT} Çocuk oynatmak; hoplatmak.*

dandini, [dan *(yans.)* > dan+din-i] *ünl.* **1.** Bebekleri uyutmak veya oyalamak için söylenen ninnilerde geçen tekerleme sözü. **2.** *{ağız}* Şaşkın adam. [DS] **3.** *sf.* Dağınık ve perişan. ⊡ **dandini bebek,** *Yaşına uygun düşmeyecek biçimde çocuk gibi davranan yetişkin.*|| **dandini beyim, hoppala paşam,** *1. Nazlanan kişilerle alay etmek için söylenen söz. 2. (Çocuklar için) yüz verip şımartılan.*

dandirik, -ği [dan *(yans.)* > dan+dir-ik] *{ağız}* *is.* Fırıldak; topaç. [DS]

dane[1], [Far. dāne دانه] *(da:ne)* *{OsT}* *is.* **1.** Tohum; çekirdek. **2.** Tane; adet. **3.** Kuş yemi. **4.** *as.* Top mermisi. ⊡ **dāne-çîn,** *{OsT} 1. Tane toplayan. 2. Bir şeyden yararlanan.*|| **dāne-dān,** *{OsT} 1. Ambar. 2. Tohum atılmış tarla. 3. Tohumluk. 4. Tane tane; dağınık.*|| **dāne dükenmek,** *{OsT} Rızık tükenmek.*|| **dāne-i hāl,** *{OsT} Tek ben.*|| **dāne-i hardāl,** *{OsT} Hardal tanesi.*|| **dāne-i şerāre,** *{OsT} Kıvılcım.*|| **dāne-rîz,** *{OsT} Tane döken; tohum saçan; çiftçi.*

dane[2], [daha + ne] *(da:ane)* *{ağız}* *e.* **1.** Peki; olur. **2.** *ünl.* Daha ne duruyorsun; hemen. [DS]

danedar, [Far. dāne-dār دانه دار] *(da:neda:r)* *{OsT}* *sf.* Verimli; bol ürünlü; tanesi çok.

danek, [Far. dāne-k دانك] *(da:nek)* *{OsT}* *is.* Tanecik; tohumcuk.

danende, [Far. dānende داننده] *(da:nende)* *{OsT}* *sf.* Bilen, bilgili; haberdar. ⊡ **dānende-i serāir,** *{OsT} İçindeki sırrı bilen.*

danekisi, [daha-n + erte-s-i ?] *(da:nekisi)* *{ağız}* *zf.* Ertesi; bir sonraki. [DS] ⊡ **danekisi gün,** *{ağız} Ertesi gün.* [DS]

danesi, [daha-n + erte-s-i ?] *(da:nesi)* *{ağız}* *zf.* Ertesi; bir sonraki. [DS] ⊡ **danesi gün,** *{ağız} Ertesi gün.* [DS]

dang[1], [dan / dın / dang / danğ / dank / dıng / dınk / ding / dink / dong / düng / dünk / düngk *(yans.)*] *is.* Yuvarlanma, takla atma; vurma, düşme; çan ya da vurmalı bir çalgı çalma; ileri geri konuşma ve mırıldanmayı bildiren kök. [Zülfikar] *dang etmek, dang dung, dang-a-dak, dang-al-ak, dang-ıl düzen,*

dang-ıl-da-mak, dang-ıl-ı+kır-ma, dang-ı, dang-ır-a-mak, dang-ır dang-ır, dang-ır-ik, dang-ır dungur

dang[2], [ṭañ > dañ طاڭ] *(dañ) {eAT} is.* **1.** Hayret; şaşma; taaccüp. **2.** Şaşılacak şey; hayrete şayan. **3.** *sf.* Garip; acayip. ⊡ **daña batmak,** *{eAT} Hayret içinde kalmak.*|| **daña gelmek,** *{eAT} Hayrette kalmak.*|| **daña kalmak,** *{eAT} Şaşa kalmak; dona kalmak.*|| **dañ değil,** *{eAT} Şaşılası değil; şaşılmaz.*|| **dañ görmek,** *{eAT} Garip görmek; acayip bulmak.*|| **dañı yok,** *{eAT} İhtiyacı yok; önem verdiği yok (?).*|| **dañ mı?** *{eAT} Şaşılır mı?*

dang[3], [İsp. dang *(yapmacık hareket)*] *is. tıp.* Aedes isimli sivrisineğin bulaştırdığı bir virüsün sebep olduğu, gribe benzer bulaşıcı ve salgın hastalık.

dang[4], [Far. dāng دانگ] *(da:ng) {OsT} is.* Bir dirhemin altıda biri.

dangadak, [dang-adak] *(da'ngadak) {ağız} zf.* Beklenmedik bir anda; birdenbire; damdan düşer gibi; ansızın; uluorta. [DS]

dangadan, [dang *(yans.)* > dang-a-dan] *{ağız} (da'ngadan) zf.* Birdenbire; anî olarak. [DS] ⊡ **dangadan atmak,** *{ağız} Düşünmeden; münasebetsizce söylemek.* [DS]

dangak, [tañ-ak > dañ-āk طاڭاق] *(daña:k) {eAT} sf.* Akıl almaz; garip; acayip.

dangal, [*eT.* tañ *(kaba)* > danġ-al] *{eT} is.* Saman kesmiği. [DLT] ⊡ **dangal dungal,** *{ağız} Gelişigüzel; biçimsiz; kaba saba.* [DS]

dangalafıstık, -ğı [dang *(yans.)* > dang-al-a+fıstık] *{ağız} is.* Tahterevalli. [DS]

dangalak, -ğı [*eT.* tañ / toñ *(kaba)* > dang-a-lak / Erme. danguluẖ [Dankoff] / Far. dengil *(ahmak)* [Nişanyan]] *sf.* **1.** Duyarsızlığı, düşüncesizliği, yersiz davranış ve kırıcı konuşmaları ile çevresindekileri rahatsız eden; akılsız; düşüncesiz; aptal; budala. **2.** Kalın kafalı olup bilgiç geçinen. **3.** *{ağız}* Boşboğaz. [DS] **4.** *{ağız}* Bir şeyin irisi, büyüğü. [DS] **5.** *{ağız}* (İnsan ve hayvan için) çok zayıf; çelimsiz; uzun boylu. [DS] **6.** *{ağız}* Köpek. [DS]

dangalakça, [dangalak-ça] *zf.* Duyarsızlığı, düşüncesizliği, yersiz davranış ve kırıcı konuşmaları ile çevresindekileri rahatsız eden kişilere özgü; akılsızca; düşüncesizce; aptalca; budalaca.

dangalaklık, -ğı [dangalak-lık] *is.* **1.** Duyarsız, düşüncesiz, yersiz davranış ve kırıcı konuşmalar ile çevresindekileri rahatsız etme durumu. **2.** Dangalakça yapılan davranış; akılsızlık; düşüncesizlik; aptallık; budalalık.

dangaz, [*eT.* tañ *(kaba)* > dang-az] *{ağız} sf.* **1.** Müsrif. **2.** Aptal; budala. **3.** Biçimsiz. **4.** Yüksek. [DS]

dangazlamak, [dangaz-la-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Yüksekten uçmak. [DS]

dangca, [tañ-ca / dañ-ca طاڭجه] *(da'ñca) {eAT} sf.* Şaşılası; şaşılacak; istiğrap olunacak.

dangıl, [dang *(yans.)* > dang-ıl] *zf.* Dang diye ses çıkararak. ⊡ **dangıl dungul,** *{ağız} 1. Konuşması ve davranışları kaba olan. 2. Kaba bir biçimde. 3. (Yemek için) çok sulu.* [DS]|| **dangıl düzen,** *{ağız} Âlet; edevat; avadanlık.* [DS]

dangılak, -ğı [dang *(yans)* > dang-ıl-a-k] *{ağız} sf.* Dangalak. [DS]

dangıldama, [dangıl-da-ma] *is.* Kaba ve yüksek sesle konuşma durumu ve eylemi.

dangıldamak, [dangıl-da-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-d(ı)-yor]* Kaba ve yüksek sesle, bağıra bağıra konuşmak. [DS]

dangılıkırma, [dang *(yans.)* > dang-ıl-ı+kır-ma] *{ağız} is.* Tahterevalli oyunu. [DS]

dangımak, [dang-ı-mak] *gçsz. f. [-r]* Şaşmak.

dangır[1], [dan+kır] *{ağız} sf.* Saçı dökülmüş; kel. [DS]

dangır[2], [dang *(yans.)* > dang-ır] *{ağız} sf.* **1.** Kalın ve çirkin sesli. **2.** Bağırarak, kaba saba konuşan. ⊡ **dangır dangır,** *{ağız} Yüksek sesle bağıra bağıra konuşmak.* [DS]

dangıramak, [dangır-a-mak] *gçsz. f. [-r] [-r(ı)-yor]* **1.** Bağıra bağıra, yüksek sesle konuşmak. **2.** Gevezelik etmek.

dangırdak, -ğı [dangır-da-k] *{ağız} is.* **1.** Koyun ve deve sürülerinin önden gidenine takılan kalın sacdan yapılmış tok ve gür sesli çan. **2.** *sf.* Bağıra bağıra konuşan; küstah. [DS]

dangırdama, [dangır-da-ma] *{ağız} is.* Kaba ve yüksek sesle konuşma durumu ve eylemi. [DS]

dangırdamak, [dangır-da-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-d(ı)-yor]* **1.** Saygısızca kaba ve yüksek sesle konuşmak. **2.** Gevezelik yapmak. **3.** Çirkin sesle konuşmak. **4.** (Ses için) kalınlaşmak. **5.** Gürültü yapmak; gürültülü ses çıkarmak. **6.** (Keçi veya koyunun boynuna takılan çan için) ses çıkarmak. [DS]

dangırtı, [dang *(yans.)* > dang-ır-tı] *{ağız} is.* Gürültü. [DS]

dangil dingil, [dang-il + ding-il] *{ağız} is.* **1.** Ufak ve seyrek üzüm salkımı; çıngıl. **2.** Densizce yürüyüş. **3.** Kadınların yalnız başına yaptıkları yürüyüş. [DS]

dangilmek, [teng-il-mek] *{ağız} gçsz. f. [-ir]* Ters gelmek. [DS]

dangirik, [dangir-ik] *{ağız} sf.* **1.** Kupkuru; çok kuru. **2.** Kedi köpek gibi hayvanların boynuna takılan çıngırak; çıngırak. [DS]

dangiyo, [Yun. t'angio] *{OsT} is. müz.* Bir tür gayda.

danglamak, [dañ-la-mak طاڭلمق] *(dañlamak) {eAT} gçl. f. [-r]* **1.** Şaşırmak; garip bulmak; acayip bulmak. **2.** Şaşırtmak. ⊡ **dañlayu kalmak,** *{eAT} Şaşakalmak; hayretler içinde kalmak.*

danglanmak, [dañla-n-mak طاڭلنمق] *(dañlanmak) {eAT} edil. f. [-ur]* Şaşılmak.

danglaşık, [dañla-ş-ık طاڭ لشق] *(dañlaşık) {eAT} sf.* Şaşılacak; hayrete şayan.

danglaşmak, [ṭañla-ş-mak > dañ-la-ş-mak طاڭلاشمق] *(dañlaşmak) {eAT} işteş. f. [-ur]* Hep birlikte şaşmak; beraberce hayrete düşmek.

danglatmak, [ṭañ-la-t-mak > dañ-la-t-mak طاڭلاتمق] *(dañlatmak) {eAT} gçl. f. [-ur]* Şaşırtmak; hayrete düşürmek.

dangmak[1], [ṭañ-mak طاڭمق > dañ-mak داڭمق] *(dañmak) {eAT} gçsz. f.* **1.** Hayrette kalmak; şaşmak. **2.** *gçl. f.* Şaşırtmak.

dangmak[2], [tañ-mak > dañ-mak] *(dañmak) {eT} gçl. f. [-ur]* Bir sargı ile sarmak.

dangsık, [ṭañ-sī-ḳ > dañ-sī-ḳ طاڭسيق] *(dañsık) {eAT} sf.* → dansuk.

dangsuh, [dañ-sī-ḳ > dañ-su-ḳ طاڭسوخ] *(dañsuh) {eAT} sf.* → dansuk.

dangsuk, [dañ-sī-ḳ > dañ-su-ḳ طاڭسوق] *(dañsuk) {eAT} sf.* **1.** Şaşılacak; acayip; tuhaf. **2.** *is.* Garip; acayip şey.

dangsukluk, [dañsuḳ-luḳ طاڭسوق لق] *(dañsukluk) {eAT} is.* Acayiplik; gariplik.

dangur, [dang *(yans.)* > dang-ur] *{ağız} ünl.* Ne dediği anlaşılmayan kimsenin konuşurken çıkardığı gereksiz ve yüksek ses. [DS] ⊡ **dangur dungur,** *{ağız} Yüksek sesle bağıra bağıra konuşma biçimi.* [DS]

danğ, [dan / dın / dang / danğ / dank / dıng / dınk / ding / dink / dong / düng / dünk / düngk *(yans.)*] *is.* Yuvarlanma, takla atma; vurma, düşme; çan ya da vurmalı bir çalgı çalma; ileri geri konuşma ve mırıldanmayı bildiren kök. [Zülfikar] *danğ-ır-da-k, danğ-ır-da-mak*

dangaz, [danğ *(yans.)* > danğ-az] *{ağız}* [*is.* **1.** Sert ve engebeli yer. **2.** Sulama ya da yağmur sonrasında toprakta kuru kalan yerler. DS]

danğırdak, -ğı [danğ *(yans.)* > danğ-ır-da-k] *{ağız} is.* Büyük çan; dangırdak. [DS]

danğırdamak, [danğ *(yans.)*> danğ-ır-da-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-d(ı)-yor]* Dangırdamak. [DS]

danık, -ğı [*eT.* tanuk] *{ağız}is.* Tanık; şahit. [DS]

danış, [*eT.* tanuş > danı-ş] *is.* **1.** Önemli bir konu için birkaç kişinin bir araya gelerek konuşması, görüş alışverişinde bulunması; müzakere; müşavere. *{eAT} (aynı)* [DK] **2.** *{eAT}* Tavsiye; öğüt. [DK] ⊡ **danış etmek,** *{eAT} Danışmak; akıl almak; akıl sormak.*

danışık[1], **-ğı** [danış-ık داناشق] *is.* **1.** Görüş sorma, fikir edinme. **2.** Olmayan bir şeyi varmış gibi göstermek veya olduğundan başka türlü göstermek için önceden yapılan anlaşma; muvazaa. **3.** *{eAT}* Öğüt; meşveret; müşavere; müzakere; istişare. [DK] **4.** *{eAT}* Danışılan konu. **5.** *{ağız}* Düğün yapacak olan kimsenin danışmak için komşularını davet ettiği toplantı. [DS] **6.** *{ağız}* Karşılıklı yapılan yardım. [DS] **7.** Anlaşma; sözleşme. **8.** *{ağız} sf.* Düğüne çağıran. [DS] ⊡ **danışık asmak,** *{ağız} Düğün yapacak kişi tarafından, komşuların düşüncelerini öğrenmek üzere yemekli toplantı düzenlenmek.* [DS]|| **danışık çayı,** *{ağız} Düğün sırasında köylüye ikram edilen çay.* [DS]|| **danışık ekmeği,** *{ağız} Düğüne başlama sırasında yenilen yemek.* [DS]|| **danışık etmek,** *{eAT} İstişare etmek.* [DK]|| **danışık yemeği,** *Düğünlerde bayrak asıldıktan sonra düğüne çağrılacakları, davetlilerin konuk edilecekleri evleri ve düğündeki görevlileri belirlemek için oğlan babasının köyün ileri gelenlerine verdiği yemek; bayrak yemeği.*

danışık[2], **-ğı** [tanış-ık] *{ağız} is.* Bildik; tanıdık; tanışık. [DS]

danışıkcı, [danışık-cı] *{eAT} is.* Danışman; müşavir.

danışıklı, [danışık-lı] *sf.* Bir anlaşma sonucuna dayalı olarak olduğundan başka türlü gösterilen; muvazaalı. ⊡ **danışıklı dövüş,** *Aldatma ve atlatma amacıyla kendi aralarında önceden anlaşmalarına rağmen, böyle bir şey yokmuş gibi davranma.*

danışıklık, -ğı [danışık-lık] *is.* Danışıklı olma durumu; muvazaa.

danışıksız, [danışık-sız] *{eAT} sf.* Danışmanı bulunmayan.

danışılma, [danış-ıl-ma] *is.* Bir konu hakkında fikir sorulma durumu ve eylemi.

danışılmak, [danış-ıl-mak] *edil. f. [-ır]* Bir konu hakkında fikir sorulmak; görüşü alınmak.

danışma, [danış-ma] *is.* **1.** Bir konu hakkında görüş sorma; fikir alma eylemi; istişare, müşavere, meşveret. **2.** Danışılan yer. **3.** Bir kurum veya kuruluşun hizmetleri hakkında bilgi alınabilen veya iş için gelenlere yardımcı olmak üzere başvurulan yer; müracaat; enformasyon. ⊡ **danışma bürosu,** *Kurum veya kuruluşların hizmetleri hakkında bilgi alınabilen veya iş için gelenlere yardımcı olmak üzere başvurulan yer; müracaat; enformasyon.*|| **danışma kurulu,** *Bir kurum ve kuruluşta danışmanların oluşturduğu kurul.*|| **danışma meclisi,** *Eşit yetkilere sahip olmayan iki meclisli yönetimlerde yasama yetkisi olmayan, ancak kendisinden görüş alınabilen meclis.*

danışmak, [*eT.* tanū-mak > danı-ş-mak داناشمق] *gçsz. f. [-ır]* **1.** Bir konu hakkında birisinden fikir almak; görüşüne baş vurmak; bilgi edinmeye çalışmak; akıl sormak; öğüt almak; meşveret etmek. *{eAT} {ağız} (aynı)* [DK] [DS] **2.** *{eAT} {ağız}* Söylemek; demek. [DS]

danışman[1], [danış-mak > danış-man *(Farsça dāniş-mend etkisiyle)*] *is.* Uzman olduğu alanda kendisinden bilgi alınan görevli; danışılan kimse; müşavir; *{eAT} {ağız} (aynı), (1935'te yeniden).* [YE] [DS]

danışman², [Far. dānişmend > danışman دانشمن] *{e-AT} {ağız} is.* Bilgin; âlim; fakih. [YE] [DS]

danışmanlık, -ğı [danışman-lık] *is.* Danışmanın işi ve görevi; müşavirlik.

danışmant, [Far. dānişmend > dānışmant دانشمند] *{e-AT} is.* Danışman.

Danıştay, [danı-ş + Moğ. -tay] *is.* Yönetimle ilgili uyuşmazlıkları ve davaları görmek, çözümlemek, Bakanlar Kurulunca gönderilen tasarılar hakkında görüş bildirmek; tüzük tasarılarını incelemek ve kendisine kanunda verilen yetki ve görevleri yerine getirmekle görevli bir yüksek mahkeme; Şûrâ-yı Devlet; Devlet Şurası.

danız, [dañ > dan-ız] *{ağız} is.* Onur kırcı söz. [DS]

danızmak, [danız-mak] *{ağız} gçsz. f. [-ır]* **1.** (El ve yüz için) soğuk ya da güneşin etkisi ile kurumak; sertleşmek. **2.** (Ter için) birdenbire soğumak. **3.** (Yufka ekmeği için) sert pişmek. [DS]

danik, -ği [Ar. dānik دانك] *(da:nik) is.* **1.** Bir dirhemin altıda biri, yaklaşık 0,496 g. ağırlığında ölçü birimi. **2.** Mangır.

Danimarkalı, [Danimarka-lı] *sf.* Danimarka halkından, Danimarka halkı soyundan olan; Danimarka'da oturan.

daniska, [Sanayi ürünlerinin üzerindeki Danzig / Daniska damgasından] *sf.* **1.** En iyi, en yüksek, en büyük. **2.** *is. argo.* En iyi örnek.

danisten, [Far. dānisten دانستن] *(da:nisten) {OsT} mastar. f.* Bilmek.

daniş¹, [Far. danisten *(bilmek)* > dāniş دانش] *(da:niş) {OsT} is.* Bilgi; bilim. ⮺ **dāniş-āmuz,** *{OsT} 1. Öğrenici. 2. Öğretici.*|| **dāniş-fürūş,** *{OsT} Bilgiçlik taslayan.*|| **dāniş-gede,** *{OsT} Üniversite.*|| **dāniş-ger,** *{OsT} Bilgin; âlim.*|| **dāniş-mend,** *{OsT} 1. Bilgili. 2. İmparatorluk döneminde, kadıların yanında aday olarak çalışan kimse.*|| **dāniş-mendān,** *{OsT} Bilgili kimseler.*|| **dāniş-nāme,** *{OsT} Şahadetname.*|| **dāniş-perest,** *{OsT} Bilgiyi ve bilimi seven.*|| **dāniş-perîz,** *{OsT} Bilgili.*|| **dāniş-sār,** *{OsT} Üniversite.*|| **dāniş ve bîniş,** *{OsT} 1. Öğrenme ve bilme. 2. Bilgi ve görgü.*|| **dāniş-ver,** *{OsT} Bilgin; âlim.*|| **dāniş-verān,** *{OsT} Bilginler; âlimler.*

daniş², [Sansk. dhanistha] *{eT} is.* Bir yıldız adı. [EUTS]

danişî, [Far. dānīşī دانیشی] *(da:ni:şi:) sf.* Bilen; bilgin; âlim.

danişment, [Far. dāniş-mend دانشمند] *{OsT} sf.* **1.** Bilgili; bilgin. **2.** *is.* Tanzimat öncesinde medreselerde naip denilen kadıların yanında yardımcı olarak bulunan fıkıh bilginlerine verilen unvan; asistan. **3.** Medrese öğrencisi.

dank¹, [dan / dın / dang / danğ / dank / dıng / dınk / ding / dink / dong / düng / dünk / düngk *(yans.)*] *is.* Yuvarlanma, takla atma; vurma, düşme; çan ya da vurmalı bir çalgı çalma; ileri geri konuşma ve mırıldanmayı bildiren kök. [Zülfikar] *dank dank, dank dank etmek, dank-la-mak, dank-ır* ⮺ (kafaya) **dank demek,** *Sonunda anlayabilmek.*|| (kafasına) **dank etmek,** *1. Anlayamadığı bir şeyi bir olay üzerine birden kavramak. 2. Acı bir biçimde anlamak; aklı başına gelmek.*|| **dank dank etmek,** *{ağız} Hızlı hızlı çarpmak.*

dank², [İsp. dang] *{ağız} is.* Grip; nezle. [DS]

dank³, [? dank] *{ağız} is.* Şeker pancarı; pancar. [DS]

dankıl, [dank *(yans.)* > dank-ıl] *{ağız} is.* Yuvarlanma, takla atma, vurma, düşme, çan ya da vurmalı çalgı çalma, ileri geri konuşma ve mırıldanma anlatan yansımalı gövde. [DS] ⮺ **dankıl dunkul,** *{ağız} Münasebetsiz; kaba.* [DS]

dankıldamak, [dank-ıl-da-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-d(ı)-yor]* Bağıra bağıra yüksek sesle konuşmak. [DS]

dankır, [dank-ır] *{ağız} sf.* (Kişi için) zayıf; çelimsiz; et tutmayan. [DS]

dankırdamak, [dank-ır-da-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-d(ı)-yor]* Bağıra bağıra yüksek sesle konuşmak. [DS]

danklamak, [dank-la-mak] *gçsz. f. [-r] [-l(ı)-yor]* **1.** Akla gelmek; sezmek. **2.** Ummak.

danlamak¹, [*eT.* tañ *(şaşma)* > dang-la-mak / dan-lamak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(ı)-yor]* **1.** Şaşmak. **2.** Ayıplamak; kınamak. **3.** Bahane bulmak. **4.** Övgü ya da kınamada aşırı kaçmak.

danlamak², [tan-la-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Sabahlamak. [DS]

danlamak³, [dan-la-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(ı)-yor]* **1.** Uğuldamak; ses çıkarmak. **2.** Duyduğunu çevreye yaymak. [DS]

danlaşmak, [danla-ş-mak طانكلشمق] *{eAT} işteş. f. [-ur]* Hep birden şaşmak; hayrete düşmek.

danlayadüşmek, [danla-y-a+düş-mek] *{ağız} gçsz. f. [-er]* Çıkagelmek. [DS]

danlı, [dan *(hayret)* > dan-lı] *{ağız} sf.* Ayıplı. [DS] ⮺ **danlı danlı,** *(Konuşmak için) kinayeli olarak.*

danlık, -ğı [tan *(seher)* > dan-lık] *{ağız}is.* Ufuk. [DS]

danmak¹, [tan-mak > dan-mak دنمق] *{eAT} gçl. f. [-ar]* Danışmak; istişare etmek.

danmak², [tān-mak > dān-mak] *(da:nmak) {eT} gçl. f. [-ar]* İnkâr etmek; gizlemek.

danmak³, [tān-mak > dan-mak] *{ağız} gçl. f. [-ar]* Anmak; akla gelmek; hatırlamak. [DS]

dans, [Fr. danse] *is.* Çoğunlukla birden çok kişinin bir müzik eşliğinde yaptıkları belirli adım ve hareketler dizisi; oyun. ⮺ **dans etmek,** *1. Müziğin ritmine uygun olarak estetik değer taşıyan vücut hareketleri yapmak. 2. argo. Bahane bulmak.*|| **dans**

müziği, *Dans etmek için hazırlanmış çalgı veya müzik eseri.*

dansak, -ğı [dan-sa-k] *{ağız} sf.* **1.** Gereksiz; anlamsız. **2.** Gururlu, kibirli; alaycı; münasebetsiz. [DS]

dansamak, [dan-sa-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-s(ı)-yor]* **1.** Alay etmek; beğenmemek. **2.** Ayıplamak; kınamak. [DS]

dansçı, [dans-çı] *is.* **1.** Dans eden. **2.** Dans etmeyi meslek edinmiş kişi. **3.** Dans etmeyi seven kişi.

dansık, -ğı [*eT.* tansuk] *{ağız} sf.* **1.** Gereksiz; anlamsız. **2.** Gururlu; kibirli; alaycı. **3.** Ölçüsüz, yersiz konuşan; densiz. [DS]

dansımak, [tan-su-mak] *{ağız} gçl. f. [-r]* **1.** Alay etmek; beğenmemek. **2.** Ayıplamak; kınamak. [DS]

dansimetre, [Fr. densimètre] *is.* Bir sıvının yoğunluğunu doğrudan doğruya ölçen bir alet; yoğunlukölçer.

dansimetri, [Fr. densimétrie] *is.* Bir sıvının yoğunluğunu ölçme işi.

dansing, [İng. dancing-hause *(dans evi)*] *is. kısalt.* Halka açık ücretli dans yeri.

dansitometre, [Fr. densitomètre] *is. fot.* Yoğunlukölçer.

dansometre, [Fr. densomètre] *is.* Demir yolu traverslerinin oynaklığını ölçmeye yarayan alet.

dansör, [Fr. danseur] *is.* Dansçı.

dansörlük, -ğü [dansör-lük] *is.* Dansçının işi ve mesleği.

dansöz, [Fr. danseuse] *is.* **1.** Kadın dansçı. **2.** Oryantal dans gösterileri yapan kadın.

dansözlük, -ğü [dansöz-lük] *is.* Kadın dansçının işi veya mesleği.

dansuk, -ğu [*eT.* ṭansuḳ > dañsuk > dansuk دانسوق] *{eAT} sf.* **1.** Şaşılacak. **2.** *{ağız} sf.* Düşünmeden, kalp kırıcı biçimde konuşan.

dansuklamak, [dansuk-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(u)-yor]* Ayıplamak; kınamak. [DS]

dantel, [Fr. dentelle] *is.* **1.** Elbise, çamaşır, örtü gibi eşyalara dikilen seyrek ve süslü dokuma veya el işi; tentene. **2.** *gnşl.* Dantel biçiminde kesilen herhangi bir şey. ⊡ **dantel ağacı,** *bot. Tropikal Amerika'da yetişen kat kat kabukları suda bir müddet yatırıldıktan sonra kolayca ayrılan ve ağaç görünümünde dantelimsi dokuları sebebiyle süs eşyası olarak kullanılan bir ağaç, (Lagetta lintearia).*

dantela, [Yun. dantella] *is.* Dantel.

dantelalı, [dantela-lı] *sf.* Dantelası olan; dantelle işlenmiş olan; dantelli.

dantelli, [dantel-li] *sf.* Danteli olan; dantelle işlenmiş bulunan; dantelalı.

danuk, [tan-ı-k > dan-u-k طانوق] *{eAT} is.* Tanık.

danük, [Far. dānük دانك] *(da:nük) {OsT} is.* Diş buğdayı.

danüzü, [tan+yüzü] *{ağız} zf.* Şafak söktüğü zaman. [DS]

danyeri, [tan+yer-i] *{ağız} is.* Güneşin doğmak üzere olduğu zamanki yer; tan yeri. [DS]

danz, [Ar. ṭanz طنز] *{ağız} is.* Maskaralık. [DS]

danzımak, [dan-(ı)z-ı-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r]* (Sacda pişirilen ekmek için) iyi pişmeyip kavrulmak; sertleşmek. [DS]

dapa[1], [*eT.* tap-mak *(bulmak)* > tap-a > dapa دابا] *{eAT} is.* Tarafına; yönüne; -e kadar.

dapa[2], [? dapa / tapa] *sf.* (Kişi için) alay konusu edilen; çekiştirilen.

dapacak, -ğı [tap-mak > tap-acak > dap-acak دپجق] *{eAT} is.* Kendisine tapılacak şey; mabut; tapacak.

dapadar, [da(p)-a + da/r] *pekşt. sf.* Çok dar; daracık.

dapcınmak, [tap-mak *(bulmak)* > dap-cın-mak] *{ağız} gçsz. f. [-ır]* Boşu boşuna ümitlenmek. [DS]

dapdağınık, -ğı [da(p)+da/ğın-ık] *(da'pdağınık) pekşt. sf.* Çok dağınık; düzensiz; intizamsız.

dapdar, [da(p)+da/r] *pekşt sf.* (Eşya ve içine girilecek yer için) çok dar; çok sıkı.

dapdaracık, -ğı [da(p)+da/r-a-cık] *sf.* (Eşya konulan ve içine girilecek yer için) son derece dar; son derece sıkı.

dapduru, [tap *(doğru)* + dur-mak] *{ağız} sf.* Ayağa kalkmak; doğrulmak. [DS] ⊡ **dapduru olmak,** *{ağız} Birden ayağa kalkmak; fırlamak.* [DS]

dapdiri, [tap *(doğru)* + dur-mak] *{ağız} sf.* (Gezmek, dolaşmak eylemi için) züppelik olsun diye yalınayak, başıkabak ve savrukça. [DS] ⊡ **dapdiri olmak,** *{ağız} Birden doğrulup ayağa kalkmak.* [DS]

dapıcı, [tapu-cu] *{ağız} is.* Tapu işlerini yapan görevli; tapu memuru. [DS]

dapıklamak, [dapık-la-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Uyuklamak; dalmak. [DS]

dapılamak, [dapı-la-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(ı)-yor]* (At, eşek vb. için) ön ayakları sık sık bükülmek. [DS]

dapıncak, -ğı [dapın-cak] *{ağız} is.* **1.** Kuyu tulumbası. **2.** Bir tarafına kova, diğer tarafına taş bağlı ve ortadan destekli kuyudan su çekmeye yarayan ağaçtan kaldıraç. [DS]

dapındırık, -ğı [dapın-dırık] *{ağız} is.* **1.** Hayvanların kaçmasını önlemek için ayaklarına bağlamak suretiyle yapılan engel; köstek. **2.** Bağlanmış. **3.** Bir tarafına kova, diğer tarafına taş bağlı ve ortadan destekli kuyudan su çekmeye yarayan ağaçtan kaldıraç. [DS]

dapınmak[1], [*dap (yans.)* > dap-ın-mak] *{ağız} gçsz. f. [-ır]* **1.** Uyuklamak; dalmak. **2.** (Hayvan için) çok yüklü arabayı güçlükle çekmek. [DS]

dapınmak[2], [*eT.* tap-mak > tap-ın-mak] *{eAT} dönşl. f. [-ır]* Hizmet etmek.

dapkır, [Moğ. dapkur] *{ağız}* *is.* Bölük; kafile; manga. [DS]

daplak, -ğı [dap-la-k] *{ağız}* *is.* **1.** Ablak suratlı. **2.** Bir yaşındaki dana. [DS]

dapşırmak, [*eT.* tapşır-mak طپشرمق] *{eAT}* *gçl. f.* *[-ur]* Teslim ekmek; emanet etmek.

daptamak, [Moğ. dapta-mak] *{eT}* *gçl. f.* *[-r]* Demir dövmek.

daptavul, [Moğ. dapta-vul] *{eT}* *is.* Demirci; vurucu; dövücü. [Nevâyî]

daptırmak, [dap-tır-mak] *{ağız}* *gçsz. f.* *[-ır]* Birdenbire içeri girmek. [DS]

dapu, [*eT.* tap-mak > tapıġ] *{eAT}* *is.* Hizmet.

dapul, [Ar. ṭabl > dapul دپل] *is.* Davul.

dapulamak, [dap-u-la-mak] *{ağız}* *gçsz. f.* *[-r]* *[-l(u)-yor]* Uyuklarken uyanıp birdenbire silkinmek. [DS]

dapurdamak, [dap *(yans.)* > dap-ur-da-mak] *gçsz. f.* *[-r]* *[-d(u)-yor]* **1.** Tepinmek. **2.** Ayaklarını ileri geri sallayarak debelenmek.

-dar, [Far. dāşten *(elinde bulundurmak)* > -dār دار -] *(da:r) son ek.* Sonuna getirildiği Farsça kelimelere *"bulunduran, sahip olan; elinde tutan"* anlamı katarak birleşik sıfatlar yapan son ek. *defter-dār, bayrak-dār, alem-dār*

dar[1]**,** [dar / dır *(yans.)*] *is.* Basınç ya da hız nedeni ile sürtünmeyi, gaz ya da akışkan nesnelerin kapalı bir yerden basınçla dışarıya atılmasını, buna benzer konuşmayı anlatan kök. [Zülfikar] *dar dar, dar dar etmek,*

dar[2]**,** [*eT.* tār > dar] *sf.* **1.** İçine alacağı nesneye oranla ölçüleri küçük olan. **2.** Genişliği az veya yetersiz olan; dar. **3.** (Zaman için) kısa. **4.** *gnşl.* (Giyecek için) vücuda tam oturan; bedene yapışan. **5.** (Para ve ihtiyaç maddeleri için) insana rahatlık sağlayacak yeterlilikte olmayan. **6.** (Kavrayış, zihinsel güç için) yetersiz; tutucu; mutaassıp. **7.** *mecaz.* Sınırlandırılmış; sınırlı. **8.** *zf.* Ucu ucuna; ancak yeterli; güçlükle. **9.** *is.* Para sıkıntısı; geçim zorluğu. ⊡ **dar acele,** *{ağız}* *Acele ile.* [DS]|| **dar açı,** *Dik açıdan daha küçük olan açı.*|| **dara boğmak,** *Birinin içinde bulunduğu sıkıntılı ve güç durumdan yararlanmak.*|| **dara dar,** *Güçlükle; son dakikada; ancak; ucu ucuna.*|| **dara düşmek,** *Para sıkıntısı çekmek.*|| **dara gelmek,** *1. Aceleye gelmek. 2. Mecbur olmak.*|| **dara girmek,** *{ağız}* *Sıkılmak.* [DS]|| (kendini) **dar atmak,** *Bir yere güçlükle ve acele olarak sığınmak; kaçmak.*|| **dar boğaz,** *1. coğ. İki çukurluğu birleştiren boğaz şeklindeki dar vadi. 2. coğ. İçinden dağı aşan bir akarsuyun geçtiği vadi; kısık. 3. mecaz. Toplumun çözümlenmesinde güçlükle karşılaştığı bunalımlı durum.*|| **dar canlı,** *{ağız}* *Sabırsız; aceleci.* [DS]|| **darda bulunmak,** *Para sıkıntısı içinde bulunmak.*|| **darda kalmak,** *1. Paraca sıkıntıya düşmek. 2. Çaresiz ve zor durumda olmak.*|| **dar eteğe, gen koltuğa sığınu gelmek,** *{eAT}* *Birinin koruyuculuğuna sığınmak; birinin koltuğu altına girmek.* [DK]|| **dar dirlik,** *{eAT}* *Zaruret içinde yaşama.*|| **dar geçit,** *dnz. İki kara parçası arasındaki su kanalı veya geçiş yolu.*|| **dar gelirli,** *Kazancı normal bir geçim sağlamaya yetmeyen; geçim sıkıntısı çeken.*|| **dar görüşlü,** *Yeni ve değişik görüşleri benimseyemeyen; anlayışsız.*|| **dar hat,** *ulaşt. Genişliği normal demir yolundan daha dar olan demir yolu geçidi.*|| **darı darına,** *Güç hâl ile; güçlükle; son anda; ucu ucuna.*|| **dar kaçmak,** *İstemediği bir ortamdan bir an önce çıkmak.*|| **dar kafalı,** *Kavrayışı az, anlayışsız; yenilikleri benimsemekten yoksun.*|| **dar kıt,** *{ağız}* *Güçlükle; ancak.* [DS]|| **dar koltuğa kısılmak,** *{eAT}* *Birinin koltuğu altına girmek; koruyuculuğuna sığınmak.* [DK]|| **dar koltuğa sığınmak,** *{eAT}* *Birinin himayesine gitmek; koltuğu altına girmek.* [DK]|| **dar ünlü,** *dbl. Ağız boşluğunun yüksekliği az, ağız geçidindeki yol dar olduğu zaman meydana gelen ünlü (/ı/, /i/, /u/, /ü/).*|| **dar vakit,** *{ağız}* *Akşam namazı vakti.* [DS]

dar[3]**,** [Ar. dār دار] *(da:r)* *{OsT}* *is.* **1.** Ev; yuva. **2.** Yer; mekân. **3.** Ülke; yurt; diyar. ⊡ **dār-ı āhiret,** *{OsT}* *Öbür dünya; ahret.*|| **dār-ı ahzān,** *{OsT}* *1. Üzüntü evi. 2. Hz. Yakub'un evi.*|| **dār-ı bagıy,** *{OsT}* *1. İsyan yeri. 2. Şam kentinin eski adı.*|| **dār-ı bekā,** *{OsT}* *Öbür dünya; ahret.*|| **dār-ı cihān,** *{OsT}* *Dünya.*|| **dār-ı dünyā,** *{OsT}* *Dünya.*|| **dār-ı emān,** *{OsT}* *Müslüman bir devletin zimmetini kabul etmiş ya da onlarla barış içinde bulunan halkı Müslüman olmayan bir devletin toprakları.*|| **dār-ı fenā,** *{OsT}* *1. Geçici kalınan yer. 2. mecaz. Dünya.*|| **dār-ı fenādan dār-ı bekāya azimet eylemek,** *{OsT}* *Ölmek.*|| **dār-ı gurūr,** *{OsT}* *Dünya.*|| **dār-ı harb,** *{OsT}* *Müslümanlarla savaş hâlinde olan, bir Müslüman olmayan halkın ülkesi.*|| **dār-ı hüzn,** *{OsT}* *Dünya.*|| **dār-ı ibtila,** *{OsT}* *Dünya.*|| **dār-ı islam,** *{OsT}* *Müslümanların egemenliğinde olan yerler.*|| **dār-ı naîm,** *{OsT}* *Cennet.*|| **dār-ı pilpil,** *{OsT}* *Darı fülfül.*|| **dār-ı ridde,** *{OsT}* *Müslüman iken başka dine dönenlerin bulunduğu ülke.*|| **dār-ı şeşder,** *{OsT}* *Dünya.*|| **dār-ı şeş-per,** *{OsT}* *Dünya.*|| **dār-ı ukbā,** *{OsT}* *Öbür dünya; ahret.*|| **dār-ı zimmet,** *{OsT}* *Müslümanların egemenliği altına girmiş bulunan Müslüman olmayanlara verilen yerler.*|| **dār u diyār,** *{OsT}* *Yer yurt.*|| **dārü'l-aceze,** *{OsT}* → darülaceze.|| **dārü'l-āfiye,** *{OsT}* *Sağlık yurdu.*|| **dārü'l-akākir,** *{OsT}* *Ecza saklanan yer.*|| **dārü'l-āmān,** *{OsT}* → darülaman.|| **dārü'l-azāb,** *{OsT}* *Cehennem.*|| **dārü'l-bāb,** *{OsT}* *Giriş yeri.*|| **dārü'l-bedāyi,** *{OsT}* → darülbedayi.|| **dārü'l-bekā,** *{OsT}* *Öbür dünya; ahret.*|| **dārü'l-bevār,** *{OsT}* *Cehennem.*|| **dārü'l-beyzā,** *{OsT}* *Beyaz ev.*|| **dārü'l-bugāt,** *1. İsyancılar yeri. 2. Halep şehrinin eski adı.*|| **dārü'l-celāl,** *{OsT}* *1. Yücelik yeri. 2. Erzurum'un eski adı.*|| **dārü'l-cezā,** *{OsT}* *Ahret.*||

dārü'l-cihād, *{OsT} İslam ülkeleri sınırları dışındaki, Müslümanlarla barış yapmamış ülkeler.*|| **dārü'l-elhān,** *{OsT}* → darülelhan.|| **dārü'l-emāre,** *{OsT} 1. Hükümdarın konutu. 2. Hükümet dairesi.*|| **dārü'l-emkân,** *{OsT} Dünya.*|| **dārü'l-eytām,** → darüleytam.|| **dārü'l-fahr,** *{OsT} 1. Övünülecek yer. 2. Diyarbakır'ın eski adı.*|| **dārü'l-fenā,** *{OsT} Dünya.*|| **dārü'l-feth,** *{OsT} 1. Fetih yeri. 2. Kayseri'nin eski adı.*|| **dārü'l-fevz,** *{OsT} 1. Üstünlük yeri. 2. Harput'un eski adı.*|| **dārü'l-hadis,** *{OsT}* → darülhadis.|| **dārü'l-harb,** *{OsT}* → darülharp.|| **dārü'l-hikmeti'l-İslāmiye,** *{OsT} Meşrutiyetten sonra Şeyhülislam kapısında toplanan yüksek danışma yeri ve kurulu.*|| **dārü'l-hilāfe,** *{OsT}* → darülhilafe.|| **dārü'l-huffāz,** *{OsT}* → darülhuffaz.|| **dārü'l-huld,** *{OsT} Beka evi; Cennet.*|| **dārü'l-ilm,** *{OsT} Bilgi yurdu.*|| **dārü'l-imtihān,** *{OsT} Dünya.*|| **dārü'l-İslām,** *{OsT}* → darülislam.|| **dārü'l-istihzār,** *{OsT} Laboratuar.*|| **dārü'l-it'ām,** *{OsT} Aşevi; imaret.*|| **dārü'l-iz,** *{OsT} 1. Yücelik yeri. 2. Amasya'nın eski adı.*|| **dārü'l-kadı,** *{OsT} Mahkeme.*|| **dārü'l-karar,** *{OsT} Kıyametten sonra kalınacak yer.*|| **dārü'l-kemāl,** *{OsT} 1. Olgunluk evi. 2. İstanbul şehri.*|| **dār'ül kıyām,** *{OsT} 1. Kıyamet evi. 2. Öbür dünya.*|| **dārü'l-kurrā,** *{OsT} Kur'an okuma bilimini ihtisas olarak ele alan medrese.*|| **dārü'l-kütüb,** *{OsT}* → darülkütüp.|| **dārü'l-maarif,** *{OsT} Eğitim yuvası.*|| **dārü'l-mecānin,** *{OsT} Akıl hastalıkları hastanesi.*|| **dārü'l-mesāî,** *{OsT}* → darülmesai.|| **dārü'l-mescid,** *{OsT} 1. Secde yeri. 2. Kemah'ın eski adı.*|| **dārü'l-mesnevî,** *{OsT} 1. Mesnevî yurdu. 2. Mevlana'nın Mesnevîsini okutmak için açılmış öğretim kurumları.*|| **dārü'l-muallimāt,** *{OsT}* → darülmuallimat.|| **dārü'l-muallimîn,** *{OsT}* → darülmuallimin.|| **dārü'l-muallimîn-i āliye,** *{OsT} Erkek yüksek öğretmen okulu.*|| **dārü'l-muhāsebe ve'l-mevāris,** *{OsT} Miras işleri dairesi.*|| **dārü'l-musikî-i Osmānî,** *{OsT} Osmanlı musiki evi.*|| **dārü'l-mülk,** *{OsT} Başkent.*|| **dārü'l-mülk-i Osmānî,** *{OsT} İstanbul.*|| **dārü'l-pehlivāniye,** *{OsT} 1. Yiğitlik yeri. 2. Niğde'nin eski adı.*|| **dārü'l-ukbā,** *{OsT} Öbür dünya; ahret.*|| **dārü'l-ulemā,** *{OsT} 1. Bilginler yeri. 2. Sivas'ın eski adı.*|| **dārü'l-ulûm,** *{OsT} Üniversite.*|| **dārü'l-vilāde,** *{OsT} Yoksullara ayrılmış doğumevi.*|| **dārü'n-naîm,** *{OsT} Cennet.*|| **dārü'n-nasr,** *{OsT} 1. Yardım yeri. 2. Erzincan'ın eski adı.*|| **dārü'n-necāt,** *{OsT} 1. Kurtuluş yeri. 2. Bayburt'un eski adı.*|| **dārü'n-nedve,** *{OsT} 1. Danışma evi. 2. İslamlık öncesi Arap kabilelerinin Kâbe'nin batısında toplanıp tartıştıkları yer. 3. Fesat yuvası.*|| **dārü'n-nusrā,** *{OsT} 1. Yardım evi. 2. Tokat'ın eski adı.*|| **dārü'n-nüzhe,** *{OsT} 1. Eğlence yeri. 2. Akşehir'in eski adı.*|| **dārü'r-rāhe,** *{OsT} Hastahane.*|| **dārü'r-ridge,** *{OsT} İslam ülkeleri sınırları dışındaki, Müslümanlarla barış yapmamış ülkeler.*|| **dārü'r-rif'a,** *{OsT} 1. Yücelik yeri. 2. Malatya'nın eski adı.*|| **dārü's-saāde,** *{OsT}* → darüssaade.|| **dārü's-saāde ağası,** *{OsT} Sarayın harem dairesinde görevli olan harem ağası.*|| **dārü's-sa'îr,** *{OsT} Cehennem.*|| **dārü's-saltana,** *{OsT}* → darüssaltana.|| **dārü's-sanā'a,** *{OsT} Sanat yeri.*|| **dārü's-selam,** *{OsT}* → darüsselam.|| **dārü's-sevāb,** *{OsT} Cennet.*|| **dārü's-sıhha,** *{OsT}* → darüssıhha.|| **dārü's-sugr,** *{OsT} 1. Küçük yer. 2. Antakya ve İspir'in eski adları.*|| **dārü's-sulh,** *{OsT} İslam ülkesi.*|| **dārü's-sürūr,** *{OsT} Cennet.*|| **dārü'ş-şafaka,** *{OsT}* → darüşşafaka.|| **dārü'ş-şifā,** *{OsT}* → darüşşifa.|| **dārü't-tabāati'l-āmire,** *{OsT} Devlet matbaası.*|| **dārü't-tā'lim,** *{OsT} Ortaokul.*|| **dārü't-tedāvi,** *{OsT} Hastahane.*|| **dārü't-tedrîs,** *{OsT} Sağır ve dilsizler okulu.*|| **dārü't-tıbāati'l-āmire,** *{OsT} Devlet matbaası.*|| **dārü't-tırāz,** *{OsT}* → darüttıraz.|| **dār'ez-zafer,** *{OsT} 1. Zafer yeri. 2. Aksaray'ın eski adı.*

dar[4], [Far. dār دار] *(da:r) {OsT} is.* **1.** Ağaç; kiriş; tahta. **2.** Direk. **3.** İdam mahkûmlarını asmak için dikilen direk. **4.** *tasvf.* Bektaşilikte tarikata girmek isteyen kişinin ikrar verdiği ve kendisine telkinde bulunulan, meydanın tam ortasına verilen ad.

dar[5], [Far. dār دار] *(da:r) {OsT} is.* Kavga anlamına gelen *"gîr ü dār"* ikilemesinde geçer; savaş.

dar[6], **-rrı** [Ar. ḍarr ضر] *{OsT} is.* Zarar.

dar[7], **-rrı** [Ar. ḍārr ضار] *(da:r) {OsT} sf.* Zararlı.

dar[8], **-rrı** [Ar. ḍarr ضر] *{OsT} is.* Sıkıntı; bela.

dara[1], [Ar. ṭarḥ *(indirim)* > İt. tare] *(da'ra) is.* **1.** Kabıyla birlikte tartılan şeylerin kap ağırlığı. **2.** Kap ağırlığına karşılık öbür kefeye konulan ağırlık. ▭ **dara almak,** *Ambalajlı bir malı tartıp ambalaj ağırlığını düşmek suretiyle malın net ağırlığını bulmak.*|| **daraya atmak** (çıkarmak), *Değer vermemek; hesaba katmamak.*|| **daraya çıkarmak,** *1. Hesaba katmamak; saymamak. 2. Değersiz bulup atmak; değer vermemek*

dara[2], [Far. dāşten *(tutmak)*> dārā دارا] *(da:ra:) {OsT} sf.* **1.** Çok tutan; tutağan. **2.** *is.* Eski İran hükümdarlarına verilen unvan; *(Lat. Darius).* **3.** Allah'ın adlarından "en büyük malik" anlamında biri. **4.** *mecaz.* Büyük hükümdar. **5.** Küp içinde kalan tortu. ▭ **dārā-yi dār ü gîr,** *{OsT} Savaş hükümdarı.*

daraat, -ti [Ar. ḍarāʿat ضراعت] *(dara:at) {OsT} is.* **1.** Küçülme; kendini küçültme; miskinleşme. **2.** Alçak gönüllülük gösterme; tevazu. ▭ **daraat etmek,** *Miskinleşmek.*

daraatname, [Ar. darāʿat + Far. -nāme ضراعتنامه] *(dara:atna:me) {OsT} is.* Yazarın kendisi için alçakgönüllülük göstermek amacıyla yazdığı mektup.

daraba, [Ar. darrāba درابه] *{OsT} is.* **1.** *mim.* Tahta ile

yapılmış bölme. **2.** Dükkân kepengi. **3.** Parmaklık. **4.** Köy evlerinde duvar diplerine yapılmış tahta sedir; peyke; oturak; taraba. **5.** *{ağız}* Köy evlerinde zahire konulan ambar. [DS] **6.** *{ağız}* Binanın yan duvarları. [DS] **7.** *{ağız}* Balkon. [DS] **8.** *{ağız}* Tahta duvar. [DS]

daraban, [Ar. ḍarabān ضربان] *(daraba:n) {OsT} is.* **1.** Çarpma; vurma; çarpıntı; vuruş. **2.** (Kalp için) vurma; vuruş; atış; nabız; çarpıntı. **3.** Zonklama. ☐ **darabān eylemek,** *{OsT} Çarpmak; vurmak; çarpıntılı bir ses çıkarmak.*|| **darabān-ı dehr,** *{OsT} Zamanın değişkenliği.*|| **darabān-ı kalb,** *{OsT} Yürek çarpıntısı.*|| **darabān-ı şedîd,** *{OsT} tıp. Şiddetli çarpıntı.*

darabat, [Ar. ḍarbe > ḍarabāt ضربات] *(darabāt) {OsT} is.* Vuruşlar; vurmalar; darbeler. ☐ **darabāt-ı anîfe,** *{OsT} Şiddetli darbeler.*

daracan, [darı-ca-n] *{ağız} is.* **1.** Bir tür kuş yemi. **2.** Ekin arasında yetişen ve başağı elbiseye yapışan bir tür ot. [DS]

daracık, -ğı [dar-a-cık] *(da'racık) sf.* **1.** Çok dar. **2.** *{ağız}* Dar sokak. [DS] **3.** *{ağız}* İki duvar arası. [DS]

daraç, -cı [dar-aç] *sf.* Dar.

daraça, [İt. terrazza] *is.* Bir yapının damında çevresi ve üstü açık yer.

daraçlık, -ğı [daraç-lık] *is.* **1.** Dar olma durumu; dar olan yer. **2.** *{ağız}* Paraca çekilen sıkıntı. [DS]

daraçuk, -ğu [dara-cık] *sf.* Çok dar.

daradar, [dar-a+dar] *(da'radar) zf.* Güçlükle; ucu ucuna; darı darına.

daragım, [Ar. ḍirġam > ḍarāġım ضراغم] *(dara:ğım) {OsT} is.* Aslanlar.

darağacı, [Far. dār *(direk)* + T. ağa(c)-ı] *(da'rağacı) is.* **1.** İdam mahkûmlarını asmak için kurulan sehpa. **2.** *inş.* Rıhtım ve köprü yapımında kullanılan şahmerdanın kaldırılmasına yarayan iskele. **3.** *dnz.* Makarayı tutan vinç direkleri.

darai, [Far. dārāyī دارائی] *(da:ra:i:) {OsT} is.* Bir tür ipekli kumaş.

darair, [Ar. ḍarre > ḍarā'ir ضرائر] *(dara:ir) {OsT} is.* Bir kocaya ait olan kadınlardan her biri; kumalar.

darak, -ğı [tara-mak > *eT* tar-ġak > tara-k] *{ağız} is.* **1.** Tarak. **2.** Ayağın parmaklara yakın olan kısmı; ayak tarağı. **3.** Pamuk fidelerinin çiçekten önce tarak biçiminde görünüşü. **4.** Tırmık. **5.** Hasır dokumakta kullanılan bir aygıt. **6.** Koyun yünlerini ayırmakta kullanılan aygıt. **7.** Kağnı koşularını birbirine bağlayan uzun ve düz ağaç. **8.** Balık solungacı. **9.** Tepe; zirve.

daraka, [Ar. daraḳa درقه] *{OsT} is.* **1.** Deriden yapılmış kalkan. **2.** *anat.* Gırtlakta bulunan kıkırdaklardan kalkan biçiminde olanı; kalkansı kıkırdak.

darakçın, [tarak-çın] *{ağız} is.* Çavuş kuşu. [DS]

darakka, [Rus. tarella] *{ağız} is.* Yemek tabağı. [DS]

daraklama, [tarak-la-ma] *{ağız} is.* **1.** Dilmelerden duvar üzerine yapılan parmaklık. **2.** Dilmelere çıta çakıp üzerine sıva sürülerek yapılan duvar; bağdadi. [DS]

daraklamak, [tarak-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* **1.** Sıkıştırmak. **2.** Etrafını çevirmek; sarmak. **3.** Güreşte rakibini belden kavramak. [DS]

daraklık, -ğı [tarak-lık] *{ağız} is.* **1.** Etin fileto kısmı. **2.** El ve ayak ayası. **3.** Bir kilogram ağırlığındaki sazan. **4.** Bir tür şimşir ağacı. [DS]

darakmak, [dar > dar-ık-mak] *{ağız} gçsz. f. [-(ğ)ır]* Darda kalmak; zor günler geçirmek. [DS]

daralamak, [dara-la-mak] *gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Bir kefesinde bulunan cismin ağırlığını, terazinin öbür kefesine belirsiz ağırlıklar koyarak dengelemek; darasını almak.

daralı, [dara-lı] *sf.* **1.** Bir kabın ve içindekinin ağırlığı birlikte tartılan. **2.** (Tartı için) dara dahil olan.

daralış, [daral-ış] *is.* Daralma eylemi ve biçimi.

daralma, [dar-al-ma] *is.* **1.** Dar hâle gelme; küçülme; sıkışma. **2.** *dbl.* Bir kelimedeki geniş ünlülerin yanlarındaki bazı ünsüzlerin etkisiyle dar ünlü hâline dönüşmesi; *yemek > yiyecek.* **3.** Metal çubuklar üzerine uygulanan çekme kuvveti sonucunda kopma noktasında meydana gelen çap küçülmesi.

daralmak, [dar-al-mak] *gçsz. f. [-ır]* **1.** Dar duruma düşmek; boyutları küçülmek; azalmak. **2.** Sıkışık durum almak. **3.** *mecaz.* Güçleşmek; zorlaşmak; güçlük çekmek. **4.** *mecaz.* Bunalmak; başı dara düşmek; sıkışmak. *{ağız} (aynı)* [DS]

daralmalı, [daralma-lı] *sf.* **1.** Daralma olayı ile ilgili olan. **2.** *dbl.* (Ünsüz için) ses organlarının kısmen kapanması ile telaffuz edilen *(ş, j, f, v, s, z, h, ğ)*; sürtünmeli, sürekli.

daraltı, [daral-tı] *is.* **1.** Bir organın çapını küçülten çevresel baskı. **2.** *dbl.* Ses yolunda sürtüşmeye yol açan daralma.

daraltıcı, [daralt-ıcı] *sf.* **1.** Daraltma işini yapan. **2.** Daraltma özelliği taşıyan **3.** *is.* Boruların çaplarını küçültmeye yarayan parça. **4.** *tıp.* (Hastalık, yara için) damarda daralma meydana getiren.

daraltılı, [daraltı-lı] *sf. dbl.* (Ünsüz için) ses organlarının kısmen kapanması ile telaffuz edilen */ş/, /j/, /f/, /v/, /s/, /z/, /h/, /ğ/)*; sürtünmeli, sürekli.

daraltılma, [daralt-ıl-ma] *is.* Dar hâle getirilme eylemi.

daraltılmak, [daralt-ıl-mak] *edil. f. [-ır]* Dar hâle getirilmek.

daraltma, [daral-t-ma] *is.* Dar hâle getirme eylemi.

daraltmak, [daral-t-mak] *gçl. f. [-ır]* **1.** Daha dar, daha sıkı hâle getirmek. **2.** (Zaman, para için) biraz daha az ve sıkışık duruma getirmek. **3.** (Yürek, iç, nefes için) bunaltmak. **4.** (Boru, metal çubuk için)

çapını küçültmek. **5.** *{ağız}* Parasal yönden sıkıntıya düşürmek. [DS] **6.** *{ağız}* Bir işin çabuk yapılması için bir kimseyi sıkıştırmak; bunaltmak. [DS]

darama, [tara-ma] *{ağız} is.* Salamura hâlinde balık yumurtası. [DS]

daramak, [*eT.* tarā-mak > dara-mak دارامق] *{eAT} gçl. f. [-r] [-r(ı)-yor]* **1.** Her tarafı araştırmak; arayıp taramak. **2.** *{ağız}* Taramak. [DS] **3.** *{ağız}* Sivilce, çıban vb. çıkarmak. [DS] **4.** *{ağız}* (Karınca, tavuk biti vb. için) bir şeyin üzerine üşüşmek. [DS] **5.** *{ağız}* (Sığır, at sürüsü vb. için) açılmış vaziyette yürümek. [DS] **6.** *{ağız}* Ürün kalıntılarını toplamak. [DS]

darapskit, [Fr. darapskite] *is. min.* Hidratlı doğal sodyum sülfoazotat.

darasız, [dara-sız] *sf.* **1.** (Ağırlık için) darası çıkarıldıktan sonraki hâliyle; darası hesaba katılmadan; net. **2.** Darası hesaba katılamayacak kadar az olan. **3.** Darası olmayan.

daraş, [dar > dar-aç > dar-aş] *{ağız} sf.* Çok dar; sıkıntılı. [DS]

daraşlık, -ğı [daraş-lık] *{ağız} sf.* **1.** (Yer için) dar; sıkıntılı. [DS] **2.** *is.* Darlık; sıkıntı; kıtlık. ⊡ **daraşlık vermek,** *{ağız} sıkıntı vermek; sıkmak.* [DS]

daraşmalık, -ğı [daraş-ma-lık] *{ağız} is.* Dar ve sıkıntılı yer veya durum. [DS]

darat, [Far. dārāt دارات] *(da:ra:t) {OsT} is.* İhtişam; gösteriş; debdebe; tantana; gurur; azamet.

darayı, [Far. dārāyī دارایی] *{ağız} is.* **1.** İpekten yapılmış, süslü, nakışlı kadın çarşafı. **2.** Kadınların hamamda sarındıkları peştamal. [DS]

darayi, [Far. dārāyī دارایی] *(da:ra:yi:) {OsT} is.* **1.** Sahip olma. **2.** Servet. **3.** Hüküm sürme; hâkimiyet. **4.** Allah. **5.** Genellikle bayrak yapımında kullanılan İran'da dokunan kalın bir tür kumaş.

daraylı, [Far. dārāyī دارایی => daraylı] *{ağız} is.* At. [DS]

daraz, [Far. dırāz دراز ? / tara-mak > tara-z] *{ağız} is.* Kumaş üzerindeki, dokuma hatasından kaynaklanan pürüzler. [DS] ⊡ **daraz daraz,** *{ağız} (Yoğurt, süt, çorba vb. için) aynı kıvamda olmayan; bir kısmı katı, bir kısmı sıvık olan. 2. (Kumaş için) iyi dokunmamış; pürüzlü; seyrek yerleri bulunan. 3. Taranmış gibi.* [DS]|| **daraz daraz olmak,** *Eskime sonucunda iplikleri meydana çıkmak; pürüzlenmek.*

darazımak[1], [dar > daraz-ı-mak] *{ağız} gçsz. f. [-ır]* **1.** Canı sıkılmak; bunalmak. **2.** Rahatsız olmak; sıkıntılı vakit geçirmek. **3.** Hiddetlenmek. **4.** Sıkışmak. [DS]

darazımak[2], [tara-mak > daraz-ı-mak] *{ağız} gçsz. f. [-ır]* **1.** Dağılmak. **2.** Seyrekleşmek. **3.** (Kumaş için) biraz eskimek; havı dökülmek. [DS]

darazlamak, [tara-mak > daraz-la-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(ı)-yor]* **1.** (Halı, kilim, kumaş vb. için) biraz eskimek; havı dökülmek. **2.** *gçl. f.* (Tarla için) toprağı çaprazlamasına iki kez sürmek. [DS]

darazlanmak, [taraz-la-n-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* **1.** Üşümekten dolayı tüyleri diken diken olmak. **2.** (İpekli kumaş için) erimek. **3.** (Tülbent vb. ince kumaşlar için) yıkandıktan sonra incelmek ya da seyrelmek. [DS]

darazmak[1], [dar > dar-az-mak] *{ağız} gçsz. f. [-ır]* **1.** Sıkılmak; rahatsız olmak; bunalmak. **2.** Hiddetlenmek. **3.** Daralmak; sıkışmak. [DS]

darazmak[2], [tara-mak > dara-z-mak] *{ağız} gçsz. f. [-ır]* (Halı, kilim, kumaş vb. için) biraz eskimek; havı dökülmek. [DS]

darb, [Ar. ḍarb ضرب] *{OsT} is.* **1.** Dövme; vurma; darp; zarp. **2.** *ed.* Nazımda beytin ikinci dizesinin son tef'ilesi. **3.** Güç; kuvvet. **4.** Kurma; dikme. **5.** *mat.* Çarpma işlemi. **6.** Para basma. **7.** *müz.* Ölçüyü oluşturan birimlerden her biri. ⊡ **darb-ı dest,** *{OsT} El, kol kuvveti.*|| **darb-ı feth,** *{OsT} müz. Klasik Türk müziğinde 88 zamanlı ve 64 vuruşlu büyük bir usul.*|| **darb-ı hiyām,** *{OsT} 1. Çadır kurma. 2. ed. Nazımda ikinci beytin son tef'ilesi.*|| **darb-ı mesel,** *{OsT} Atalar sözü.*|| **darb-ı nutk,** *{OsT} Sözün gücü.*|| **darb-ı rikāb,** *{OsT} Boyun vurma.*|| **darb-ı sikke,** *{OsT} Para basma.*|| **darb-ı Türkî,** *{OsT} müz. Klasik Türk müziğinde 18 zamanlı ve 13 vuruşlu büyük bir usul.*|| **darb-ı unk,** *{OsT} Boyun vurma.*|| **darb ü cehr,** *{OsT} Vurma ve yaralama.*|| **darb el-hicāb,** *{OsT} Kadınların yüzlerini örtmesi.*|| **darb el-lisān,** *{OsT} Dilin gücü.*|| **darb el-ye'd,** *{OsT} El kol kuvveti.*

darbam, [Far. dārbām داربام] *(da:rba:m) {OsT} is.* Kiriş; direk.

darbalamak, [dab *(yans.)* > dab-ır-a-mak ? > darbala-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Bastığı yere dikkat etmeyerek önüne geleni çiğneyip geçmek. [DS]

darbaz, [Far. dār-bāz داربار] *(da:rba:z) {OsT} is.* Cambaz.

darbaza, [Far. der-vāze دروزه] *{ağız} is.* Büyük binalarda giriş kapısı. [DS]

darbe, [Ar. ḍarbe ضربه] *{OsT} is.* **1.** Bir cismin başka bir cisme veya kişiye çarpması sonucu ortaya çıkan anî ve sert vuruş. **2.** Vücut üzerine bir cisimle yapılan sert vuruş. **3.** Vurma veya çarpmanın sonucu. **4.** *mecaz.* Bir kimseyi manen yıkan olay veya eylem; felaket, musibet; manevi şok. **5.** Hızlı ve kısa hareket; iş. **6.** *siy.* Bir grup tarafından yönetilen ve yürütülen, yönetimi iş başından uzaklaştırma eylemi. **7.** *fiz.* Bir fiziksel büyüklüğün ani değişikliği ve hızla tekrar eski durumuna gelme biçiminde ortaya çıkan olay. ⊡ **darbe-i cenāh,** *{OsT} Kanat vuruşu.*|| **darbe-i hasar,** *{OsT} Zarar darbesi.*|| **darbe-i him-**

met, *{OsT} Himmet vuruşu.*|| **darbe-i hükûmet,** *{OsT} Hükûmet darbesi.*|| **darbe-i kahr,** *{OsT} Ezici darbe.*|| **darbe-i serd,** *{OsT} Soğuk vuruş.*|| **darbe-i şedîd,** *{OsT} Şiddetli vuruş.*|| **darbe kodu,** *elktr. Sürekli değişen bir işaretleme örneğinin ışınmalı ve soğurmalı değeri ile sayısal iletimde bu değeri gösteren işaret grubu ögeleri arasındaki eş değerliliği veren kod.*|| **darbe vurmak** (indirmek), *Bir işin işleyişini, iyi yönde ilerleyişini engellemek; kötü duruma getirmek.*|| **darbe yemek,** *Durumunu sarsacak derecede kötü bir olayla karşılaşmak; sarsılmak; kötüleşmek.*

darbeci, [darbe-ci] *is.* Yönetimi devirmeye yönelik hareket içinde bulunan.

darbecilik, -ği [darbe-ci-lik] *is.* Darbe yöntemiyle hükümeti devirme işi.

darbeleme, [darbe-le-me] *is.* Darbeli hâle getirme veya darbe vurma eylemi.

darbelemek, [darbe-le-mek] *gçl. f. [-er] [-l(i)-yor]* **1.** Vurmak, çarpmak. **2.** *mecaz.* Birini felakete uğratmak. **3.** (Bir işi, girişimi) engellemek; başarısızlığa uğratmak; baltalamak.

darbeli, [darbe-li] *sf.* **1.** Darbesi olan. **2.** Darbe ile işleyen. ☐ **darbeli matkap,** *Hem dönme hem de vurma hareketi ile delik açan matkap.*|| **darbeli sonda** (kuyu açma), *1. Matkap ucunun dönme hareketi yanında vurma gücü ile delmek işi. 2. Kuyu tabanına sadece borunun alt ucunun belirli aralıklarla vurulması sonucu kuyu açma işi.*|| **darbeli taşıyıcı,** *Bilgileri göstermek için ayırt edici bir büyüklüğü kipleyen özdeş darbelerin dönemsel dizisi.*

darben, [Ar. ḍarb-en ضرباً] *(da'rben) {OsT} zf.* **1.** Vurarak; döverek. **2.** Çarparak.

darbengiz, [Ar. ḍarb + Far. engīz *(koparan)* ضرب انگیز] *{OsT} is. müz.* On beşinci yüzyılda Türk müziğinde kullanılmış on zamanlı bir usul.

darbetmek, [Ar. ḍarb + T. etmek ضرب ایتمك] *gçl. blş. f. [-e(d)-er]* **1.** Para basmak; paraya damga vurmak. **2.** *mat.* Çarpma işlemi yapmak; bir sayıyı başka bir sayının katına yükseltmek. **3.** Vurmak; çarpmak; dövmek.

darbeyn, [Ar. ḍarb-eyn *(ikil)* ضربين] *{OsT} is. müz.* Aynı ölçüdeki iki vuruş. ☐ **darbeyn usulleri,** *Klasik Türk müziğinde 16-48 zamanlı usullerin çeşitli biçimlerde bir araya getirilmesi ile oluşturulmuş 48-124 zamanlı usullerin genel adı.*

darbhane, [Ar. ḍarb + Far. ḫāne ضربخانه] *(darbha:ne) {OsT} is.* → darphane.

darbıbulgar, [Ar. ḍarb-ı Bulgar ضرب بولغار] *is. müz.* Klasik Türk müziğinde sekiz zamanlı yedi vuruşlu küçük bir usul.

darbıcedid, [Ar. ḍarb-ı cedīd ضرب جديد] *(darbıcedi:t) {OsT} is. müz.* Klasik Türk müziğinde on üçüncü yüzyıldan önce kullanılmış, bugüne örneği ulaşmamış bir usul.

darbıfetih, [Ar. ḍarb-ı fetḥ ضرب فتح] *{OsT} is. müz.* Klasik Türk müziğinde hemen hemen yalnızca peşrev ve beste formlarında kullanılmış, beş haneli, seksen sekiz zamanlı, altmış üç vuruşlu büyük bir usul.

darbıhüner, [Ar. ḍarb-ı Far. hüner ضرب هنر] *{OsT} is. müz.* Klasik Türk müziğinde Vardakosta Ahmet Ağa tarafından düzenlenmiş fakat günümüze kadar örneği ulaşmamış otuz sekiz zamanlı, on dokuz vuruşlu büyük bir usul.

darbıkameriye, [Ar. ḍarb-ı ḳameriye ضرب قمريه] *{OsT} is. müz.* On beşinci yüzyılda klasik Türk müziğinde kullanılmış, günümüze örneği ulaşmamış beş zamanlı küçük bir usul.

darbıkasir, [Ar. ḍarb-ı ḳasīr ضرب قسير] *(darbıkasi:r) {OsT} is. müz.* Klasik Türk müziğinden on yedinci yüzyıldan önce kullanılmış fakat günümüze örneği ulaşmamış küçük bir usul.

darbıla, [? darbıla] *{ağız} is.* Halıcılıkta çözgü tellerinin arasına sokulan tahta; varangelen. [DS]

darbılamak, [darb-ı-la-mak ?] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Karmakarışık yapmak.

darbımesel, [Ar. ḍarb-ı mes̱el ضرب مثل] *{OsT} is.* Bir fikri, bir öğüdü, mecaz yolu ile kısa ve kesin olarak anlatan, eskiden beri ağızdan ağza söylenegelen anonim özlü sözler; atasözü, mesel, durub-ı emsâl.

darbıpeşrev, [Ar. ḍarb-ı + Far. peşrev ضرب پشرو] *{OsT} is. müz.* On beşinci yüzyılda klasik Türk müziğinde kullanılmış ve bugüne örneği ulaşmamış küçük bir usul.

darbışahi, [Ar. ḍarb-ı + Far. şāhī ضرب شاهى] *(darbışa:hi:) {OsT} is. müz.* On beşinci yüzyıl öncesinde klasik Türk müziğinde kullanılmış, bugüne örneği ulaşmamış, otuz zamanlı büyük bir usul.

darbıtavil, [Ar. ḍarb-ı ṭavīl ضرب طويل] *{OsT} is. müz.* On yedinci yüzyıldan önce klasik Türk müziğinde kullanılmış, bugüne örneği ulaşmamış bir usul.

darbıtürki, [Ar. ḍarb-ı Türkī ضرب توركى] *(darbıtürki:) {OsT} is. müz.* Klasik Türk müziğinde özellikle naat, tevşih, salat, ilahî gibi dinî ve tasavvufî formlarda kullanılmış, on sekiz zamanlı, on üç vuruşlu büyük bir usul.

darbız, [Ar. tarbīṣ تربيص] *{OsT} is.* **1.** Topraktaki yaşlık; nem; tav. *{ağız} (aynı)* [DS] **2.** *{ağız}* Nemli toprak. [DS] **3.** *{ağız}* Hasattan sonra tarlayı tava getirmek için yapılan sulama işi. [DS] ☐ **darbız etmek,** *{ağız} Tarlayı sulamak.* [DS]

darbızlamak, [darbız-la-mak] *{ağız}gçl. f. [-r] [-l(ı)-*

yor] Hasattan sonra tava gelmesi için tarlayı sulamak. [DS]

darbızlı, [darbız-lı] *sf.* (Toprak için) nemli; ıslak; tavlı.

darbî, [Ar. ḍarbī ضربى] *(darbi:) {OsT} sf.* Vuruşla ilgili; darpla ilgili.

darboğaz, [dar+boğaz] *{ağız} is.* Huni. [DS]

darbuka, [Ar. darabukḳa / Far. darbūḳa دربوقه] *(darbu'ka) {OsT} is. müz.* Kupa biçiminde toprak veya metalden yapılmış dar ağzı açık, geniş ağzına gerilmiş olan deriye elle vurularak çalınan ritim çalgısı.

darbukacı, [darbuka-cı] *is.* **1.** Darbuka imal eden veya satan kişi. **2.** Darbuka çalan kişi.

darbuzan, [Ar. ḍarb + Far. -zeden ضرب زن] *{OsT} is. as.* → darbzen.

darbülhadid, [Ar. ḍarbü'l-ḥadīd ضرب الحديد] *(darbülhadi:d) {OsT} is. müz.* On beşinci yüzyıl klasik Türk müziğinde kullanılmış, günümüze örneği ulaşamamış on dört zamanlı küçük bir usul.

darbülmayeteyn, [Ar. ḍarbü'l-māyet-eyn ضرب المائتين] *(darbülma:yeteyn) {OsT} is. müz.* On beşinci yüzyıl klasik Türk müziğinde kullanılmış, günümüze örneği ulaşamamış, iki yüz zamanlı büyük bir usul.

darbürrebi, -i'ı [Ar. ḍarbü'r-rebiᶜ ضرب الربع] *(darbürrebi:) {OsT} is. müz.* On beşinci yüzyıl klasik Türk müziğinde kullanılmış, günümüze örneği ulaşamamış yirmi dört zamanlı büyük bir usul.

darbzen, [Ar. ḍarb *(dövme)* + Far. zeden *(vurmak)* ضربزن] *{OsT} is. as.* **1.** Kale surlarını dövmekte kullanılan altı yedi metre uzunluğunda olan ve taş gülle atan büyük top. **2.** Metal levha üzerine kabartma süsler yapan sanatçı.

darca, [dar-ca] *(da'rca) sf.* Biraz dar; pek geniş olmayan.

darcalanmak, [dar-ca-la-n-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* İç sıkıntısını önüne gelene çatarak gidermek. [DS]

darcan, [dar-ca-n ?] *{ağız} is.* Serçe. [DS]

darç, -cı [? darç] *{OsT} is.* Tenekeden yapılmış su bardağı.

darçın, [Far. dār-ı Çīn دارچين] *{ağız} is.* Tarçın. [DS]

darçin, [Far. dār-ı Çin *(Çin ağacı)* دارچين] *(da:rçin) {OsT} is.* Defnegillerden, kabuğu toz hâline getirilerek kullanılan yakıcı ve lezzetli bir baharat; tarçın.

darçinî, [Far. dār-ı Çin + Ar. -ī دارچينى] *(darçi:ni:) {OsT} sf.* Tarçın renginde olan.

dardağan[1], [tar-mak *(dağıtmak, parçalamak)* > tar-tağ-an > dar-dağ-an] *sf.* **1.** *sf.* Perişan; dağınık; çok dağılmış; darmadağınık. *{eAT} {ağız} (aynı)* [DK] [DS] **2.** (Sarık için) belli bir biçim gözetilmeksizin kavuk üzerine rasgele sarılmış. ⊡ **dardağan darısı,** *Evi barkı dağılsın diye büyü yapmak için birinin evi üzerine saçılan okunmuş darı.*|| **dardağan darısı saçmak,** *Uyumsuzluk çıkarmak; huzursuzluk yaratmak; uğursuzluk getirmek.*|| **dardağan olmak,** *{eAT} {ağız} Darmadağın olmak; perişan olmak.* [DK] [DS]

dardağan[2], [Far. dağdağa دغدغه] *{ağız} is.* **1.** *is.* Karışık, dağınık durum. **2.** *bot.* Palmiye cinsinden bir tür yabanî darı, *(Milium effusum).* **3.** Çitlembik ağacı ve meyvesi. [DS]

dardağanlık, [dardağan-lık] *is.* Dağınıklık; perişanlık.

dardanus, [Dardanus *(ürünleri tahrip eden Fenikeli büyücü)*] *is.* Yiyecek maddelerini istif eden kişiye Romalıların verdiği isim; karaborsacı.

dardar, [dar *(yans.)* > dar+dar] *{ağız} sf.* **1.** Geveze. **2.** *is.* Gevezelik. [DS] ⊡ **dardar etmek,** *{ağız} Gevezelik etmek.* [DS]

dardıkız, [dar+tık-ız] *{ağız} zf.* Darı darına; kıtı kıtına. [DS]

dardıngaç, -cı [tart-ın-mak *(örtünmek)* > dart-ın-gaç] *{ağız} is.* Bebekleri omuz, ense ve başlarından sarmaya yarayan üç köşeli dokuma parçası. [DS]

dare, [Far. dāre داره] *(da:re) {OsT} is.* **1.** Görev; vazife. **2.** Daire; değirmi. **3.** Ay ağılı; hâle.

darende, [Far. dāşten > dār-ende دارنده] *(da:rende) {OsT} sf.* **1.** Elinde tutan; malik olan; sahip; taşıyan. **2.** Getiren; ulaştıran. **3.** Beliren. ⊡ **dārende-i fermān,** *{OsT} Ferman almış.*|| **dārende-i menşūr,** *{OsT} Ferman almış.*

dareyn, [Ar. dāreyn دارين] *(da:reyn) {OsT} is.* İki dünya; bu dünya ve öbür dünya.

dargalamak, [darga-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* **1.** Aralamak. **2.** Düzene koymak. [DS]

dargamak, [darga-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-g(ı)-yor]* **1.** Dağıtmak; darmadağın etmek. **2.** Bir şeyi bulmak için gezmek. [DS]

dargıl, [*eT.* targıl *(çizgili)* > dargıl] *is.* Hayvanların tüy rengi.

dargın, [taru-mak *(daralmak; sıkışmak)* / dar > tarugun > dar-gın] *sf.* Darılmış, gücenmiş, küsmüş olan.

dargınlaşma, [dargın-la-ş-ma] *is.* Dargın hâle gelme eylemi.

dargınlaşmak, [dargın-la-ş-mak] *gçsz. f. [-ır]* Dargın bir hâle gelmek.

dargınlık, -ğı [dargın-lık] *is.* Dargın olma hâli; küsme; gücenme.

dargilli, [Yun. targilli *(kil)*] *{ağız} is.* Yapılarda harç olarak kullanılan bir tür beyaz toprak. [DS]

darğa, [Moğ. daruğa] *is.* **1.** *{OsT}* Köy yöneticisi. **2.** *{ağız}* Mübaşir. [DS]

dağala, [? dağala] *{ağız} sf.* Aşınmış; laçka olmuş; genişlemiş. [DS]

darhaba, [? darhaba] *{ağız} is.* Baskı. [DS]

darhabalamak, [darhaba-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Baskı yapmak; sıkıştırmak. [DS]

darı, [*eT.* tarıġ > darı] *is. bot.* **1.** Buğdaygillerden tohumları yerine göre buğday gibi besin olarak kullanılan, kuraklığa dayanıklı bir kültür bitkisi, *(Panicum).* **2.** Buğdaygillerden tanesi, yaprakları veya gövdesi yem olarak kullanılan pek çok bitkinin ortak adı, *(Panicum, Pennisetum, Millium, Sorghum).* **3.** *{ağız}* Kimi bölgelerde mısıra verilen ad. [DS] ⧉ **darı ayı,** *{ağız} Ekim ayı.* [DS]|| (dibine) **darı ekmek,** *Bitirmek; sömürmek.*|| **darı gömleği,** *{ağız} Mısır yaprağı.* [DS]|| **darı kesmiği,** *{ağız} Mısır koçanı.* [DS]|| **darı kuşu,** *{ağız} Serçe.* [DS]|| **darı mısırı,** *{ağız} Küçük taneli, sivri uçlu, patlatmaya elverişli bir tür mısır; cin mısırı.* [DS]|| **Darısı başına.** *Bir başarıyı, mutluluğu başkalarının da yaşaması dileği için söylenen söz.*|| **darı sömeği,** *{ağız} Mısır koçanı.* [DS]|| **darı tavı,** *{ağız} Nisan ayının ikinci yarısında, toprağın darı ekimine uygun olan tavı.* [DS]

darıca, [darı-ca] *(darı'ca) {eAT} zf.* Darı kadar; küçük; ufacık.

darıdünya, [Far. dār-ı + Ar. dünyā دار دنیا] *(da:'rıdünya:) {OsT} is.* Dünya evi; dünya; yeryüzü

darıfülfül, [Far. dār-ı fülfül دار فلفل] *(da:rıfülfül) {OsT} is. bot.* Doğu Hint adalarında yabanî olarak yetişen, tırmanıcı, meyveleri dört beş santim büyüklüğünde, koni biçimli, açık esmer renkli, yakıcı ve keskin lezzetli, iştah açıcı olarak kullanılan, tarçın tohumu da denen bir çeşit kuyruklu biber bitkisi, *(Fructus piperis longi)*

darık, -ğı [Yun. tariḫion] *{ağız} is.* **1.** Kurutulmuş balık. **2.** Küçük sazan balığı. [DS]

darıkmak, [*eT.* tar > tar-ık-mak > dar-ık-mak دارقمق] *{eAT} gçsz. f. [-ur]* Daralmak; içi sıkılmak.

darılgan, [darıl-gan] *sf.* Çabuk alınıp küsen.

darılganlık, -ğı [darıl-gan-lık] *is.* Çabuk alınıp küsme durumu.

darılganmak, [dar > dar-lık > darlı(g)-an-mak > darıl-ġa-n-mak درلغنمق] *{eAT} gçsz. f. [-ur]* **1.** Tedirgin olmak; kederlenmek. **2.** Nefret etmek.

darılışmak, [darıl-ış-mak] *işteş f. [-ır]* Karşılıklı olarak birbirine darılmak; küsüşmek.

darılma, [dar-ıl-ma] *is.* Dargın olma durumu ve eylemi; kırılma; gücenme.

darılmaca, [darıl-maca] *is.* Darılacak şey; darılmayı gerektirir bir durum. ⧉ **darılmaca yok,** *"Söyleyeceklerim için lütfen bana darılmayınız" anlamında uyarılara giriş sözü olarak kullanılır.*

darılmak, [*eT.* tār *(dar)* > tar-ıl-mak > dar-ıl-mak] *gçsz. f. [-ır]* **1.** Gücenip alınarak ilgiyi kesmek; görüşmemek; münfail olmak. **2.** Alınmak, hatırı kalmak; kırılmak; incinmek. **3.** Azarlamak; paylamak; tekdîr etmek. ⧉ **darılma ama,** *Hoşa gitmeyecek bir şey söylemek için kullanılan uyarı sözü.*

darılmak, [*eT.* tār *(dar)* > tar-ıl-mak] *edil. f. [-ır]* Sıkılmak.

darıltma, [darıl-t-ma] *is.* Birinin darılmasına sebep olma eylemi.

darıltmak, [darıl-t-mak] *gçl. f. [-ır]* Darılmasına sebep olmak.

darımak, [*eT.* tār *(dar)* > tar-ū-mak] *{eAT} gçsz. f. [-r]* **1.** Olmak; uğramak; duçar olmak; tutulmak. [DK] **2.** Ruhlar musallat olmak; anî olarak karşılaşmak. **3.** Musallat olmak; arız olmak. **4.** Talan etmek.

darın, [dar-ın] *{eT} zf.* Zorla; güç bela; güçlükle.

darış, [dar-aç > dar-aş > dar-ış] *{ağız} sf.* Dar. [DS]

darışmak, [*eT.* tār-mak > dar-ış-mak] *işteş f. [-ır]* Birbirine karşılıklı olarak darılmak.

darib, [Ar. ḏarb / żarb *(vurma, çarpma)* > ḏārib / żārib ضارب] *(da:rib) {OsT} sf.* **1.** Vuran; çarpan; yaralayan. **2.** *is. mat.* Bir sayının çarpma içinde kaç defa tekrarlandığını belirten sayı; çarpan. ⧉ **dārib-i müşterek,** *{OsT} mat. Ortak çarpan.*|| **dārib-i müşterek-i asgar,** *{OsT} mat. Ortak çarpanların en büyüğü.*

daric, [Ar. derc > dāric دارج] *(da:ric) {OsT} is.* Yazılma; bir yazı içine girme.

darih, [Ar. ḏarīḥ / żarīḥ ضريح] *(dari:h, h kalın söylenir) {OsT} is.* Mezar; merkat; kabir.

darikan, [Erme. daegan] *{ağız} is.* Çavdar. [DS]

darir, [Ar. ḏarīr ضرير] *(dari:r) {OsT} is.* Anadan doğma kör.

dariye, [Far. dār *(ev)* + Ar. -iye *(ilgili)* داريه] *(da:riye) {OsT} is. ed.* Divan şairlerinin ileri gelen kişilerin yaptırdıkları ev, konak vb. için yazdıkları övgü şiirleri.

dark, [*eT.* tar-ık-mak > dar-ık] *{ağız} sf.* Toplanmış; derlenmiş. [DS] ⧉ **dark olmak,** *{ağız} Toplanmak.* [DS]

darlamasına, [darla-masına] *zf.* **1.** Dar olarak; dar bir biçimde. **2.** Dar yanından.

darlanmak, [darla-n-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* **1.** Dar hâle gelmek; darlaşmak. **2.** *gçsz.* Sıkılmak; canı sıkılmak; bunalmak. **3.** Rahatsız olmak. **4.** Sıkıntılı vakit geçirmek. **5.** Hiddetlenmek. [DS]

darlaşma, [dar-la-ş-ma] *is.* Dar hâle gelme eylemi.

darlaşmak, [dar-la-ş-mak] *dönşl. f. [-ır]* Dar hâle gelmek; daralmak.

darlaştırma, [darlaş-tır-ma] *is.* Daha dar hâle getirme eylemi; daraltma.

darlaştırmak, [darlaş-tır-mak] *gçl. f. [-ır]* Daha dar hâle getirmek; daraltmak.

darlatmak, [darla-t-mak] *{ağız} gçl. f. [-ır]* **1.** Daraltmak; dar hâle getirmek. **2.** Rahatsız etmek; sıkmak; üzmek. [DS]

darlıganmak, [darlı-ġan-mak / dar-ıl-ġan-mak / tar-ıl-ġan-mak / tar-lı-ġan-mak] *{eAT} gçsz. f. [-ur]* **1.** Bunalmak; muztarip olmak; kederlenmek. **2.** Nefret etmek.

darlık, -ğı [dar-lık] *is.* **1.** Dar olma durumu ve niteliği. **2.** Geçim zorluğu; kıtlık. **3.** Azlık; yokluk; eksiklik. **4.** İş sıkıntısı. **5.** *anat.* Doğal bir boşluğun boyutlarının küçük oluşu. **6.** Dar yer.

darling, [İng. darling] *is.* Sevgili.

darm, [Sansk. dharma] *{eT} is.* **1.** Akide; inanç; din. [EUTS] [Gabain] **2.** Madde-i asliye. [Gabain]

darmadağın, [*eT.* tār-mak *(parçalamak, dağıtmak)* + tağ-ı-n-mak] *(da'rmadağın) sf.* **1.** Çok karışık ve dağınık; tarumar. **2.** (Düşünce için) tutarsız. ⊡ **darmadağın etmek,** *1. Bir yeri karmakarışık hâle getirmek. 2. Bir orduyu veya topluluğu bozmak, dağıtmak; perişan etmek.*|| **darmadağın olmak,** *1. (Bir yer için) karmakarışık ve dağınık bir hâle gelmek. 2. (Bir topluluk için) sarsılmak; perişan olmak.*

darmadağınık, -ğı [*eT.* tār-mak *(parçalamak, dağıtmak)* + tağ-ı-n-mak] *(da'rmadağınık) sf.* **1.** Çok dağılmış, çok saçılmış, karışmış; perişan; dardağan. **2.** (Düşünce için) tutarsız. ⊡ **darmadağınık etmek,** *1. Bir yeri karmakarışık hâle getirmek. 2. Bir orduyu veya topluluğu bozmak, dağıtmak; perişan etmek.*|| **darmadağınık olmak,** *1. (Bir yer için) karmakarışık ve dağınık bir hâle gelmek. 2. (Bir topluluk için) sarsılmak, perişan olmak.*

darmadolaşık, -ğı [*eT.* tār-mak + dola-ş-mak] *{ağız} sf.* **1.** Karmakarışık. **2.** Bakımsız. [DS]

darmaduman, [*eT.* tār-mak *(parçalamak, dağıtmak)* + duman] *sf.* Karmakarışık. ⊡ **darmaduman etmek,** *Bir yeri birbirine katmak; karmakarışık hâle getirmek.*|| **darmaduman olmak,** *Karmakarışık bir duruma gelmek.*

darmak, [*eT.* tār-mak] *{eAT} gçl. f. [-ar]* Dağıtmak; perişan etmek.

darmış, [? darmış] *{ağız} is.* Gelin. [DS]

darnı, [Yun. drani] *{ağız} is.* Tavan arası. [DS]

darni, [Sansk. dhāranī] *{eT} is.* Büyü sembolleri; büyü; sihir. [EUTS] [Gabain]

darp[1], [darp *(yans.)*] *is.* Birdenbire düşmeyi, vurmayı ve çarpmayı anlatan kök. [Zülfikar] *darp-a-dak, darp-a-dan* ⊡ **darp içeri olmak,** *{ağız} Bir yere teklifsizce dalma; birdenbire girmek.* [DS]

darp[2], **-bı** [Ar. s̱arb ثرب] *{ağız} is.* Kasaplık hayvanlarda bağırsakları örten yağlı zar; gömlek.

darp[3], **-bı** [Yun. tarpi] *{ağız} is.* **1.** Su akıntılarına bırakılarak balık tutmakta kullanılan sepet. **2.** Balık tutmak için taş ve kazıklarla yapılan tuzak; çit; gergi. [DS]

darp[4], **-bı** [Ar. ḍarb / żarb ضرب] *{OsT} is.* **1.** Vurma, vuruş. **2.** Dövme; dayak. **3.** Hız; şiddet; kuvvet; güç; iktidar. **4.** Para vb. basma. **5.** Kurma, dikme. **6.** Doğrama; kesme. **7.** Tür; çeşit. **8.** *mat.* Bir sayıyı başka bir sayının katına yükseltme; çarpma. **9.** *ed.* Divan edebiyatında beytin ikinci mısraının sonuna verilen ad; son tef'ile. **10.** *müz.* Vuruş; usul. ⊡ **darp etmek,** *1. Vurmak, çarpmak; dövmek. 2. (Para için) üzerine damga basmak.*

darpadak, [darp *(yans.)* > darp-a-dak] *(da'rpadak) {ağız} zf.* Birdenbire; ansızın; hemen. [DS]

darpadan, [darp *(yans.)* > darp-a-dan] *(da'rpadan) {ağız} zf.* Birdenbire; ansızın; hemen. [DS]

darphane, [Ar. ḍarb + Far. ḫāne *(yer, ev)* ضرخانه] *(darpha:ne) {OsT} is.* **1.** Madenî para basılan yer. **2.** *argo.* Kumar oynanan yer; kumarhane.

darpılı, [? darp-ı-lı] *{ağız} zf.* **1.** Dosdoğru. **2.** Derhâl. [DS]

darra, -a'i [Ar. ḍarrā' ضراء] *(darra:) {OsT} is.* **1.** Sıkıntı; keder. **2.** Bela.

darre, [Ar. ḍarre ضره] *{OsT} is.* Ortak kadın; kuma.

dars, [? dars] *{ağız}] is.* Sıkıntı; üzüntü; eziyet. [DS

darsıkmak, [*eT.* tār *(dar)* > tar-sı-k-mak > dar-sı-k-mak طارسقمق] *{eAT} {ağız} gçsz. f. [-ur]* Daralmak; sıkılmak; sıkışmak; bunalmak. [DS]

darsımak, [dar-sı-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r]* **1.** Canı sıkılmak; bunalmak. **2.** Garipleşmek; üzülmek. **3.** Paraca sıkıntıda olmak. [DS]

darsini, [Far. dār-sīnī دارسينى] *(darsi:ni:) is.* Tarçın.

darsmak, [dars-mak] *{ağız} gçl. f. [-ar]* Bir şeyi birdenbire çekerek sarsmak. [DS]

dartçık, -ğı [dart-çık] *{ağız} is.* Deri torba. [DS]

dartı, [tart-mak > dart-ı] *{ağız} is.* **1.** Tartı; ölçü; ağırlık. **2.** Terazi; kantar. **3.** Harmanda sapları indirmeye yarayan ucu çatallı tarım aracı. **4.** Hasır dokuma tezgâhında dokunan kısımları sıkıştırmaya yarayan araç. **5.** Baş örtüsü. **6.** İp; urgan; kolan; halat. [DS]

dartılmak, [*eT.* tart-mak > tart-ıl-mak > dart-ıl-mak دارتلمق] *{eAT} edil. f. [eAT. -ur] [-ır]* **1.** Çekmek eylemi uygulanmak. **2.** Çekilmek; asılmak; sıyrılmak. **3.** Tartılmak. **4.** *gçl. f. {ağız}* Asılmak. [DS] **5.** *gçsz. f. {ağız}* Abanmak. [DS] **6.** *{ağız} dönşl. f.* Kendini ağır satmak; büyüklenmek; böbürlenmek. [DS]

dartınmak, [*eT.* tart-mak > tart-ın-mak > dart-ın-mak دارتنمق] *dönşl. f. [eAT -ur] [-ır]* **1.** *{eT}* (Birisi için) acınmak; özlemek. **2.** *{eT}* Götürür görünmek. **3.** *{eAT}* Çekinmek; ihtiraz etmek; esirgemek. **4.** *{ağız}* Kendini naza çekmek. [DS] **5.** *{ağız}* Yüzünü örtü ile örtmek. [DS] **6.** *{ağız}* Başını örtmek; sarmak. [DS] **7.** *gçl. f.* Bir şeyi tutarak çekmek; asılmak. **8.** Çekiştirmek.

dartış, [tart-mak > dart-ış طرتش] *{eAT} is.* Çekişme; niza.

dartışık, -ğı [tart-ış-mak > tart-ış-ık > dartış-ık درتشق] *{eAT} is.* Ağız kavgası; çekişme, münakaşa; niza; ihtilaf.

dartışıksız, [tart-ış-ık > dart-ış-ık-sız درتشقسز] *{eAT} sf.* İhtilafsız; itirazsız.

dartışmak, [tart-ış-mak درتشمق] *{ağız} işteş f. [-ır]* **1.** Birbirini tartmak. **2.** (Pehlivanlar için) güreşe başlarken birbirini birer kere kucaklayıp kaldırarak rakibinin ağırlığını öğrenmek. **3.** *{eAT}*. Çekişmek; mücadele etmek. [DS]

dartma, [dart-ma] *{ağız} is.* **1.** Tarlaya ark açmak için iki kişi tarafından kullanılan büyük kürek. **2.** Dirgen. **3.** Su yolu. [DS] ▭ **dartma çekmek,** *{ağız} Dartma denilen büyük kürekle bostan ya da bağlarda arklar açmak.* [DS]

dartmak[1], [*eT.* tart-mak *(asılmak, çekmek, sürüklemek)* > dart-mak درتمق] *{ağız} gçl. f. [-ar]* **1.** *{eAT}* Çekmek; asılmak. **2.** *{eAT}* Men etmek; alıkoymak. **3.** Bir şeyi dengeye getirmek; tartmak. **4.** El değirmeninde bir şey öğütmek. [DS]

dartmak[2], [*eT.* tart-mak *(asılmak, çekmek, sürüklemek)* > dart-mak] *{ağız} gçsz. f. [-ar]* **1.** Uyuklamak. **2.** Abanmak. [DS]

dartmak[3], [*eT.* tart-mak *(asılmak, çekmek, sürüklemek)* > dart-mak] *{ağız} gçl. f. [-ar]* Denemek için yoklamak. [DS]

dartmak[4], [*eT.* tart-mak *(asılmak, çekmek, sürüklemek)* > dart-mak طرتمق] *{eAT} gçl. f. [-ur]* **1.** Esirgemek. **2.** Saklamak.

dartriaştri, [Sansk. dhrtarāstra] *{eT} is.* Batı dünyasının muhafızı. [EUTS]

dartturmak, [tart-tur-mak / dart-tur-mak طرترمق] *{eAT} gçl. f. [-ur]* Çektirmek; işletmek.

dartuk, [tart-mak > tart-uk > dart-uk درتوق] *{eAT} is.* Armağan; peşkeş; takdime.

daru[1], [*eT.* tarıġ > darı > daru] *is.* → darı.

daru[2], [Far. dārū دارو] *(da:ru:) {OsT} is.* İlaç; çare. ▭ **dārū-fürūş,** *{OsT} İlaç satan; eczacı; kimyacı.*|| **dārū-hāne,** *{OsT} Eczane.*|| **dārū-yi bür el-saa,** *{OsT} Etkisini hemen gösteren ilaç.*

daruberd, [Far. dārū-berd داروبرد] *(da:ru:berd) {OsT} is.* İhtişam; debdebe; tantana.

daruga, [Moğ. / Far. dārūġa] *(da:ru:ga) is.* **1.** Yerel yönetici; vali. *{eT} {ağız} (aynı)* [EUTS] [DS] **2.** Sulh hakimi. **3.** İlhanlılarda valilere verilen isim. **4.** Köy muhtarı; kır bekçisi. ▭ **dārūġa-yı defterhane,** *{OsT} Özel kalem müdürü; sekreter.*|| **dārūġa-yı muhasebāt,** *{OsT} Muhasebe şefi.*|| **dārūġa-yı ferraşhāne,** *{OsT} Baş hademe; baş temizlikçi.*

darumak, [tār > tar-ū-mak > dār-ū-mak] *(da:ru.mak) {eT} gçsz. f. [-r]* Daralmak.

darunmak, [tarū-mak > taru-n-mak > daru-n-mak] *{eT} dönşl. f. [-ur]* Usanmak; sıkılmak; bıkmak.

darutmak, [tar-ü-mak > tar-u-t-mak > dar-u-t-mak] *{eT} gçl. f. [-ur]* Daraltmak.

darüberd, [Far. darü berd داروبرد] *(darü:berd) {OsT} is.* → daruberd.

darüddevle, [Ar. dār el-devle دارالدوله] *{OsT} is.* **1.** Padişahın sarayı. **2.**. Başkent.

darülaceze, [Ar. dār el-ʿaceze دارالعجزه] *(da:'rülaceze) (l ince söylenir) {OsT} is.* **1.** Düşkünler evi. **2.** *tar.* Sakat ve yoksul erkek ve kadınlarla kimsesiz çocukları korumak için Sultan İkinci Abdülhamid Han tarafından kurulmuş olan yurt.

darülaman, [Ar. dār el-āmān دارالامن] *(da:'rülama:n) {OsT} is.* Sığınılacak yer.

darülbedayi, -yi'i [Ar. dār el-bedāyiʿ دارالبدایع] *(da:'-rülbeda:yi:) {OsT} is.* **1.** Güzel sanatlar okulu. **2.** İstanbul'daki şehir tiyatrolarının eski adı.

darülelhan, [Ar. dār el-elḥān دارالالحان] *(da:'rülelha:n) {OsT} is.* Konservatuar; müzik evi.

darülesliha, [Ar. dār el-esliḥā دارالاسلحه] *(da:'rülesliha:) {OsT} is.* İstanbul'daki askerî müzeye eskiden verilen ad; silah evi.

darüleytam, [Ar. dār el-eytām دارالایتام] *(da:'rüleyta:m) {OsT} is.* Yetimler yurdu.

darülfünun, [Ar. dār el-fünūn دارالفنون] *(da:'rülfünu:n) {OsT} is.* Üniversite; fenler evi; bilim yuvası.

darülhadis, [Ar. dār el-ḥadīs دارالحدیث] *(da:'rülhadi:s) {OsT} is.* Hadis öğrenimi yapılan medrese.

darülharp, [Ar. dār el-ḥarb دارالحرب] *(da:'rülharp) {OsT} is.* **1.** Savaş meydanı. **2.** Her an savaş yapılabilecek yer.

darülhilafe, [Ar. dār el-ḫilāfe دارالخلافه] *(da:'rülhila:fe) {OsT} is.* Hilafet merkezi; İstanbul.

darülhuffaz, [Ar. dār el-ḥuffāẓ دارالحفاظ] *(da:'rülhuffa:z) {OsT} is.* Hafız yetiştiren medrese.

darülislam, [Ar. dār el-islām دارالاسلام] *(da:'rülislâm) {OsT} is.* **1.** Müslümanların yeri. **2.** Müslüman hükümdarın egemenliği altında bulunan ve sınırları içinde şeriatın uygulandığı ülke.

darülkütüp, [Ar. dār el-kütüb دارالكتب] *(da:'rülkütüp) {OsT} is.* Kütüphane.

darülmesai, [Ar. dār el-mesāʿi دارالمساعی] *(da:'rülmesa:i:) {OsT} is.* İş yeri; çalışma ortamı.

darülmuallimat, [Ar. dār el-muallimāt *(bayan öğ-*

retmenler) دارالمعلمات] (da:'rülmuallima:t) {OsT} is. Kız öğretmen okulu.

darülmuallimîn, [Ar. dār el-muallimīn *(erkek öğretmenler)* دارالمعلمين] *(da:'rülmuallimi:n) {OsT} is.* Erkek öğretmen okulu.

darüssaade, [Ar. dār el-saʿāde *(mutluluk)* دارالسعاده] *(da:'rüssaa:de) {OsT} is.* **1.** Mutluluk yeri. **2.** Saray; ev.

darüssaltana, [Ar. dār el-salṭana *(sultanlık)* دارالسلطنه] *(da:'rüssaltana) {OsT} is.* Saltanat merkezi; başkent; Bursa; İstanbul.

darüsselam, [Ar. dār el-selām *(huzur)* دارالسلام] *(da:'rüssela:m) {OsT} is.* **1.** Huzur yeri. **2.** Cennet. **3.** Bağdat.

darüssıhha, [Ar. dār el-ṣıḥḥa *(sağlık)* دارالصحه] *(da:'-rüssıhha) {OsT} is.* Sağlık yurdu; sağlık ocağı; hastane.

darüşşafaka, [Ar. dār el-şafaḳa *(şefkatler)* دارالشفقه] *(da:'rüşşafaka) {OsT} is.* **1.** Şefkat yurdu. **2.** Yetim ve öksüzler için kurulmuş yatılı lise.

darüşşifa, -a'i [Ar. dār el-şifā' *(sağlığa kavuşma)* دارالشفاء] *(da:'rüşşifa) {OsT} is.* **1.** Akıl hastanesi. **2.** İslam dünyasında hastaların tedavi edildiği sağlık kurumları.

darüttıraz, [Ar. dār el-ṭırāz *(dokumacılık)* دارالطراز] *(da:'rüttıra:z) {OsT} is.* Resmî elbiseler için kumaş dokunan, biçilip dikilen yer.

darvandurmak, [*eT.* tavra-mak > davra-n-dır-mak طروندرمق] *{eAT} gçl. f. [-ur]* Davrandırmak.

darvanmak, [*eT.* tavra-mak > davra-n-mak طروانمق] *{eAT} gçl. f. [-ur]* Davranmak.

Darvincilik, -ği [İngiliz tabiat bilgini Charles Darwin'in adından] *is. fel. biy.* Bütün canlı varlıklar arasında yakınlıklar bulunduğunu ve bu varlıkların doğal ayıklanma ve evrim ile çeşitlendiğini, yaratılışı reddeden görüş.

das, [Far. dās داس] *(da:s) {OsT} is.* **1.** Orak. **2.** Meç. **3.** Tahra. **4.** Tuzak. **5.** *bot.* Sedef otu. ⊡ **dās-ı zerrîn,** *{OsT} 1. Altın orak. 2. mecaz. Hilal.*|| **dās u delûs,** *{OsT} İşe yaramaz, kötü, döküntü kişi.*

dasalatsız, [dasalat-sız ?] *{ağız} sf.* Beceriksiz.

dasar, [Far. dāsār داسار] *(da:sa:r) {OsT} is.* Tellal; simsar.

dasdar, [da(s)+da/r] *(da'sdar) {ağız} pekşt. sf.* Çok dar; dapdar; daracık. [DS]

dasdaracık, -ğı [da(s)+da/r-a-cık] *pekşt. sf.* Çok dar; daracık.

dasdayı, [da(s)+da/yı] *(da'sdayı) {ağız} sf.* Çok iyi. [DS]

dasdaylak, -ğı [da(s)+da/ylak] *(da'sdaylak) {ağız} sf.* Çırılçıplak. [DS]

dasdingil, [dis+ding-il] *(da'sdingil) {ağız} sf.* **1.** (Yer için) hiçbir şeyi olmayan; bomboş. **2.** (Kişi için) Yapayalnız; işsiz güçsüz. [DS]

dase, [Far. dāse داسه] *(da:se) {OsT} is.* Orak.

-dası, [-da-s-ı / -desi / -tası / -tesi] *{eAT} yap. e.* Zaman bildiren isimlere gelerek zarflar türetir. *ir-tesi, yarın-dası.*

dasit, [Fr. dacite] *is. min.* Andezitlere yakın ama daha silisli volkanik, kuvarslı diyorit bileşiminde olan kayaç.

dasitan, [Far. dāsitān / dāstān داستان] *(da:sita:n) {OsT} is.* **1.** Destan; masal; hikâye. **2.** Manzum hikâye. **3.** Ün; şöhret. ⊡ **dāsitān-serā,** *{OsT} Destan okuyan; destan yazan.*

dasitanî, [Far. dāsitānī داستانى] *(da:sita:ni:) {OsT} sf.* **1.** Destan gibi yazılmış. **2.** Destandakilere benzer; destanî. **3.** Destan kahramanlarına yakışacak tarzda; kahramanca.

daskalos, [Yun. (di)daskalos *(öğretmen)*] *is. argo.* Usta pezevenk.

daslak, -ğı [tas-lak ?] *{ağız} sf.* (Yüz için) yuvarlak ve geniş. [DS]

dasnik, -ği [Erme. tasnehink *(pezevenk)*] *is. argo.* Pezevenk.

dastan, [Far. dāstān داستان] *(da:sta:n) {OsT} is.* → dasitan.

dastanî, [Far. dāstānī داستانى] *(da:sta:ni:) {OsT} sf.* → dasitanî.

dastar[1], [Far. destār دستار] *{ağız} is.* **1.** Baş örtüsü. **2.** Kışın erkeklerin baş ve boyunlarını örttükleri örtü. **3.** Yelken bezi; kalın bez. **4.** Peştamal. **5.** Battaniye. **6.** İnce yün kilim. **7.** Ekmek torbası. **8.** Sofra bezi. **9.** Ekmek ya da mayalanmış hamuru korumak için üzerine örtülen kalın örtü. **10.** Dokuma kumaştan yapılma baş örtüsü. [DS]

dastar[2], [Far. dāstār داستار] *(da:sta:r) {OsT} is.* Tellal; komisyoncu.

dastarlamak, [destar-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* (Baş için) tülbentle bağlamak. [DS]

-daş, [-ta eş / -da eş *(yerde, alanda, faaliyette ya da biçimde eş, arkadaş)* > -daş / -taş / -deş / -teş] *yap. e.* **1.** İsimden isim ve sıfat türeten ek. Benzerlik, eşitlik, ortaklık ve beraberlik bildiren isimler yapar. Arkadaşlık, meslektaşlık, aynı duyguyu ya da işi paylaşma, birlikte olma; birtakım değerlere birlikte sahip bulunma; katılma ve yakınlık gösteren bir ek. *{eT} {eAT} (aynı)* [DLT] *arkadaş, adaş (< ad-daş), meslektaş, paydaş, yurttaş, yoldaş, anlamdaş (kelime), duygudaş (kadınlar), özdeş (sayılar), türdeş (canlılar). ög-deş (akıldaş), din-deş, karın-daş, koldaş, göngül-deş.*

daş[1], [*eT.* taş > daş] *is.* **1.** Taş. *{ağız} (aynı)* [DS] **2.** *{ağız}* Elmas, pırlanta gibi değerli taş. [DS] ⮺ **daş badem,** *{ağız} Kabuğu çok sert olan badem.* [DS]|| **daş döven,** *{ağız} 1. Güçlü kuvvetli ve iri yarı insan. 2. Hamarat kişi.* [DS]|| **daş gözer,** *{ağız} Arpa ve buğdayı samandan ayırmakta kullanılan büyük delikli kalbur.* [DS]|| **daş olmak,** *{ağız} 1. Sertleşmek. 2. Metin olmak.* [DS]|| **daş yağı,** *{ağız} 1. Petrol. 2. Gazyağı.* [DS]|| **daş yoku,** *{ağız} Değirmen taşının dişendikten sonraki ilk hâli.* [DS]

daş[2], [*eT.* taş > dāş داش] *(da:ş) {eAT} is.* Dış.

daş[3], [? daş] *{ağız} zf.* Kesinlikle; muhakkak. [DS]

daş[4], [Far. dāş داش] *(da:ş) is.* Çanak çömlek pişirilen ya da kireç yakılan ocak.

daşağır, [daş+ağır ?] *{ağız} is.* **1.** Çok taşlı yer. **2.** Verimsiz toprakları dolayısıyla az gelir sağlanan ve geçimin güç olduğu yerler. **3.** İçinde ekili yer bulunmayan otlak. [DS]

daşak, -ğı [tâş > taş-ak / daş-ak] *{eT} is.* **1.** Küçük taş. **2.** Erbezi; testis; husye; haya.

daşdöğen, [Far. deştibān] *{ağız} is.* Kır bekçisi. [DS]

daşgaru, [*eT.* taş-ġarū / daş-ġārū طاشغارو] *{eAT} zf.* Dışarıya; dışa doğru.

daşgın, [taş-kın] *{ağız} sf.* (Su için) taşkın. [DS]

daşımak, [*eT.* taşu-mak / taşı-mak] *{ağız} gçl. f. [-r]* Taşımak. [DS]

daşınmak, [daşı-n-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* Taşınmak. [DS]

daşıra, [taş-(ı)-ra / daş-ı-ra / daşra طاشره] *{eAT} is.* Dışarı; taşra. ⮺ **daşıra çekmek,** *{eAT} Dışarı çıkarmak.*

daşırgamak, [taş > daş-ır-ga-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-g(ı)-yor]* (Hayvan için) yürüyemeyecek şekilde ayağını taş aşındırmak. [DS]

daşırma, [taş-ır-ma] *{ağız} is.* Pekmez çömleği. [DS]

daşırmak, [taş-ır-mak] *{ağız} gçl. f. [-ır]* **1.** Taşırmak. **2.** (Süt için) pişirmek. [DS]

daşlamak[1], [taş > taş-lā-mak / daş-lā-mak] *(daşla:mak) {eT} gçl. f. [-r]* Dışlamak; dışarı gitmek.

daşlamak[2], [daş-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* **1.** Tarladaki taşları temizlemek. **2.** (Akar su için) taş yığmak. **3.** (Hayvan için) ayağını taşa çarpmak. [DS]

daşlanguç, [taş-la-n-guç] *{ağız} is.* Kümes hayvanlarının midesi; taşlık. [DS]

daşlatmak, [taş-lā-mak > taş-la-t-mak > daş-la-t-mak] *{eT} gçl. f. [-ur]* Dışarıya göndermek.

daşlı, [taş-lı] *{ağız} sf.* Taşlı. [DS] ⮺ **daşlı köy,** *{ağız} Mezarlık.* [DS]

daşlık, -ğı [taş-lık] *{ağız} is.* Avlu. [DS]

daşmak, [taş-mak] *{ağız} gçsz. f. [-ar]* Taşmak. [DS]

daşra, [*eT.* taş-rā / dāş-ra داشره] *{eAT} is.* **1.** Dışarı. **2.** *{ağız}* Hela. [DS] ⮺ **daşra aşmak,** *{eAT} Dışarı çıkmak; haddi aşmak.*|| **daşra çekmek,** *{eAT} Dışarı çıkarmak.*|| **daşra gelmek,** *{eAT} Dışarı çıkmak.*|| **daşra iletmek,** *{eAT} Dışarı çıkarmak.*|| **daşra kalmak,** *{eAT} Uzak kalmak; yoksun kalmak.*|| **daşra olmak,** *{eAT} Dışarı çıkmak.*|| **daşra salmak,** *{eAT} Açığa vurmak; açıklamak.*|| **daşra vurmak,** *{eAT} Açıklamak; açığa vurmak.*

daşrağı, [taş-ra-ġı > daş-ra-ġı داشرغی] *{eAT} zf.* Dışarıdaki.

daşşak, -ğı [taş-ak] *{ağız} is.* Erkeklik bezi; haya. [DS]

daşşakçı, [daşşak-çı] *{ağız} is.* Tosunların erkeklik organını körleten adam. [DS]

daşşaklı, [daşşak-lı] *{ağız} sf.* **1.** İğdiş edilmemiş hayvan. **2.** *mecaz.* Yiğit; cesaretli. [DS]

daşte, [Far. dāşte داشته] *(da:şte) {OsT} sf.* **1.** Eskimiş; yıpranmış; köhne. **2.** Sahip olmuş; malik olmuş.

daşten, [Far. dāşten داشتن] *(da:şten) {OsT} (mastar) f.* **1.** Elde etmek; malik olmak; elde bulundurmak. **2.** Görüp gözetlemek. **3.** Almak; zaptetmek; tutmak. **4.** Eskimek.

daştırtı, [taş > taş-tır-tī > daş-tır-tī] *{eT} zf.* **1.** Dış tarafında. **2.** Dışında.

daşyağı, [taş+yağ-ı] *{ağız} is.* Yer yağı; taş yağı; petrol. [DS]

dat[1], [tat / dat] *{eT} is.* **1.** Pas. **2.** Pas rengi.

dat[2], [*eT.* tāt] *{ağız} is.* Tat. [DS] ⮺ **dat dışlık,** *{ağız} 1. Rahat, huzur. 2. Neşe; sevinç.* [DS]|| **dat dökmek,** *{ağız} (Tatlı için) ağızda hoş bir etki bırakmak.* [DS]|| **dat duz,** *{ağız} Rahat; huzur.* [DS]|| **dat yükü,** *{ağız} (Meyve için) çok tatlı.* [DS]

data, [Lat. data] *is.* Veri; done.

datgın, [tat-kın] *{ağız} sf.* **1.** Tatmış olan; tadını almış. **2.** Alışmış; huy edinmiş. [DS]

datınmak, [tak-ın-mak > dat-ın-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* Yemeniyi başa bağlamak. [DS]

datif, [Lat. dativus] *is. dbl.* Fiilin yönünü gösteren ve yaklaşma ifade eden isim çekim durumu; yönelme durumu; yaklaşma durumu; -e hâli.

datlaş, [tat-lı+aş] *{ağız} is.* Aşure. [DS]

datlı, [tat-lı] *{ağız} is.* **1.** Bal. **2.** Pekmez. **3.** İncir; yemiş. **4.** Tatlı. [DS]

datlıcak, -ğı [tat-lı-cak] *{ağız} is.* Kıtlık. [DS]

dattiri[1], [tak-tır-ı] *{ağız} is.* **1.** Kadın donu. **2.** Elbise. [DS]

dattiri[2], [dat / düt *(yans.)* > dat-tir-i] *{ağız} sf.* **1.** Kendi çalıp kendi oynayan. **2.** Yerinde duramayan; çok hareketli. [DS]

daun, [Ar. ṭāūn] *{ağız} is.* **1.** Kan çıbanı. **2.** Veba. [DS]

da'üssıla, [Ar. dā' el-sıla *(ulaştırma, kavuşma)*] *(da:-üssıla) {OsT} is.* Yabanda, gurbette bulunan kişile-

rin şiddetli olarak duydukları vatan hasreti, yurt özlemi; ailesine, evine duydukları özlem.

da'ütteşhir, [Ar. dāʿü't-teşhir] *(da:ütteşhir) {OsT} is.* Ayıp yerlerini gösterme hastalığı.

dav[1], [dağ / dav / dıv / div *(yans.)*] *is.* Yürüme sırasında çıkan gürültülü ve hışırtılı sesleri veya buna benzer konuşmayı anlatan kök. [Zülfikar] *dav-ış, dav-ış-da-mak, dav-ış-tı*

dav[2], [*eT.* tav / dağ] *{ağız} is.* **1.** Dağ. **2.** Orman; sık ağaçlık yer. [DS]

dav[3], [? dav] *is. zool.* Postu kaplan postu gibi çizgili Burchell zebrası, *(Hippotigris burchelli).*

dav[4], [Far. dāv داو] *(da:v) {OsT} is.* **1.** Satranç ve tavlada oyuncuların oynama sırası; tur. **2.** Kâğıt oyunlarında kâğıt aldıkça ortaya sürülen para. **3.** *{ağız}* Bedel; mukabil. [DS] **4.** Sövme. **5.** Dava. **6.** Duvar sırası. ⊡ **dav sürmek,** *Kâğıt oyunlarında ortadaki parayı iki katına çıkarmak.*

da'va, [Ar. daʿvā دعوى] *(da:va:) {OsT} is.* → dava[1].

dava[1], [Ar. daʿvā دعوى] *(da:va:) {OsT} is. huk.* **1.** Bir hüküm ile hukukî korunmanın sağlanması için yargı organlarına yapılan başvuru. **2.** Duruşma. **3.** İleri sürülerek savunulan düşünce; sav; iddia. **4.** *mecaz.* Ülkü. **5.** *mecaz.* Çözümlenmesi gerekli olan konu; problem; sorun; mesele. **6.** *argo.* Kendisinden bahsedilirken adı söylenmek istenmeyen şey. **7.** *argo.* Sevgili. ⊡ **dava dilekçesi,** *huk. Dava açmak üzere yapılan yazılı istem.*|| **dava** (açmak) **etmek,** *huk. Hukukî korunmanın bir hüküm ile sağlanmasını temin için yargı organlarına başvurmak.*|| **dava görmek,** *huk. Açılan davalara ait karara varmak üzere inceleme ve araştırma yapmak.*|| **davanın tarafları,** *huk. Görülen bir davada davacı ve davalı olan kişi veya kişiler.*|| **dava şartları** (koşulları), *huk. Esas hakkında verilecek hüküm için dava konusu ile ilgili varlığı gerekli olan ön şartlar.*|| **dava temeli,** *huk. Sonuç istemin dayandığı ve bunu haklı gösterecek şekilde ortaya serilen olay ve olgular bütünü.*|| **dava vekili,** *huk. Eskiden avukat olmadığı durumlarda savunma yetkisi taşıyan meslek adamı.*|| **davaya bakmak,** *Açılan davaları, incelemek, araştırmak ve sonuçlandırmak; rüyet etmek.*|| **davayı kazanmak,** *Açılan davada haklı çıkmak.*|| **da'vā-yi bî-mānā,** *{OsT} Saçma iddia.*|| **da'vā-yi nübüvvet,** *{OsT} Peygamberlik iddiası.*

dava[2], **-a'i** [Ar. devāʾ *(ilaç)* دواء] *{eT} {OsT} is.* **1.** Boyacıların yün boyamakta kullandığı, ılgın ağacı meyvesi. [DLT] **2.** Yün sümeği. [DLT]

davacı, [dava-cı] *(da:va:cı) is. huk.* Mahkemeye başvurarak biri aleyhine bir hüküm ile hakkının korunması için karar talebinde bulunan kimse; şikâyetçi; müştekî; yakımcı. ⊡ **davacı olmak,** *huk. Birinden mahkeme nezdinde şikâyetçi olmak.*

davaç, -cı [? davaç] *{ağız} is.* Son; uç. [DS]

davalaşma, [dava-la-ş-ma] *(da:va:laşma) is. huk.* Karşılıklı olarak birbiri aleyhine mahkemeye başvurma eylemi.

davalaşmak, [dava-la-ş-mak] *(da:va:laşmak) işteş. f. [-ır] huk.* **1.** Karşılıklı olarak birbiri aleyhine dava açmak. **2.** Bir hakem heyeti karşısında aralarında bulunan anlaşmazlığı tartışarak gidermek.

davalı, [dava-lı] *(da:va:lı) sf.* **1.** *huk.* Kendisi aleyhinde yargı organına başvurularak dava açılan kimse; yakınılan. **2.** (Nesne, şey için) dava konusu edilen. **3.** (Kişi için) yargı organında davası görülmekte olan. **4.** *gnşl.* (Eser için) iddiası olan veya fikir ortaya atan; iddialı; savlı.

davalık, -ğı [dava-lık] *(da:va:lık) sf.* Davayı gerekli kılan.

davan, [? davan] *{ağız} is.* **1.** Sarp geçit. **2.** Tavan. [DS]

davar, [*eT.* tavar *(mal; bir yerde durmayan, gezen)* > davar طوار] *is.* **1.** Koyun ve keçinin ortak adı. *{ağız} (aynı)* [DS] **2.** Koyun ve keçi sürüsü *{ağız} (aynı)* [DS] **3.** *{eAT}* Binek hayvanı. **4.** *{eAT}* Dört ayaklı çiftlik hayvanı. **5.** *{eAT}* Mal. ⊡ **davar bezeği,** *{ağız} Kurban bayramı.* [DS]|| **davar doluk,** *{ağız} İrili ufaklı bütün davarlar.* [DS]|| **davar dutmak,** *{eAT} Davar beslemek; davarcılık yapmak.*|| **davar düğünü,** *{ağız} Koyunlar kuzuladığı zaman yapılan şenlik.* [DS]|| **davar eri,** *{eAT} Çoban.*|| **davarın yüzü,** *{ağız} 24 şubatta çoban ve delikanlıların evleri dolaşarak topladıkları bulgur, yağ, tuz.* [DS]|| **davarı salma eylemek,** *{eAT} Hayvanı başı boş bırakmak.*|| **davar kopmuğu,** *{ağız} Kalın ve çiğnenmiş gübre.* [DS]|| **davar kuhu,** *{ağız} İnce, çiğnenmiş gübre.* [DS]|| **davar yolu,** *{ağız} Keçi yolu.* [DS]

davarcık, -ğı [tavar-cık] *{ağız} is.* **1.** Dağarcık. **2.** Bulgur, yarma vb. şey koymaya yarayan tüyü alınmış koyun ve keçi derisi. [DS]

davarna, [? davarna] *{ağız} is.* İçinde potas ya da zeytinyağı bulunan, kurutulacak üzümlerin batırıldığı kap. [DS]

davaş, [dav+aş] *{ağız} is.* **1.** Katık. **2.** Yemeğin üstündeki salçalı yağ. [DS]

da'vat[1], [Ar. duʿā > dāʿvāt دعوات] *(da:va:t) {OsT} is.* Dualar.

davat[2], [Ar. dāʿvet > dāʿvāt دعوات] *(da:va:t) {OsT} is.* Davetler; çağrılar.

davcınmak, [tap-mak *(aramak)* > dav-cın-mak] *{ağız} gçl. f. [-ır]* Araştırmak. [DS]

davdallamak, [davdal-la-mak ?] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Başı dönmek; şaşırmak. [DS]

davdar, [davdar ?] *{ağız} is.* Deli adam. [DS]

daver, [Far. dāver داور] *(da:ver) {OsT} is.* **1.** Doğru ve âdil hükümdar. **2.** Allah'ın sıfatlarından birisi. ⊡

dāver-i āsumān, *Göklerin doğru ve âdil hükümdarı; Allah.*|| **dāver-i devrān,** *Dünyaya hükmeden; padişah; hükümdar.*

daverane, [Far. dāverāne داورانه] *(da:vera:ne) {OsT} zf.* Doğru ve âdil hükümdarlara yakışır biçimde.

daverî, [Far. dāverī داوری] *(da:veri:) {OsT} is.* **1.** İyi ile kötüyü birbirinden ayırma. **2.** Hükümdar veya hâkimlere ilişkin. **3.** Hükümdarlık; hâkimlik. **4.** Dava ve mahkeme. **5.** Kavga. **6.** Bir kimseye hâlinden şikâyetçi olma. ⧉ **dāverî-gâh,** *{OsT} 1. Savaş meydanı. 2. Mahkeme; duruşma yeri.*

da'vet, [Ar. daʿvet دعوت] *(da:vet) {OsT} is.* → davet.

davet, [Ar. daʿvet دعوت] *(da:vet) {OsT} is.* **1.** Çağırma, çağrıda bulunma. **2.** Bir olayı kutlamak için yapılan yemekli toplantı; ziyafet; şölen. **3.** Sebep olma; üzerine çekme; yol açmak. **4.** (Arapça tamlamalarda) dua. **5.** Birini belli bir biçimde davranması için uyarmak. ⧉ **davet etmek,** *1. (Kişi için) bir yere, bir toplantıya çağırmak. 2. (Olumsuz şeyler için) meydana gelmesine sebep olmak. 3. (Olumsuz davranış sahipleri için) uyarmak.*|| **dāvet-i mesāib,** *Belaları davet etme.*

davetçi, [davet-çi] *(da:vetçi) is.* **1.** Bir toplantıyı, ziyafeti tertip ederek çağrıda bulunan kişi; çağıran. **2.** Böyle bir toplantıyı veya ziyafeti bildirmek üzere gelen haberci; çağırıcı.

davetî, [Ar. daʿvet > daʿvetī دعوتی] *{OsT} is.* Cinleri davet eden kimse.

da'vetiye, [Ar. daʿvetiyye دعوتیه] *(da:vet) {OsT} is.* → davetiye.

davetiye, [Ar. dāʿvetiyye دعوتیه] *(da:vetiye) {OsT} is.* **1.** Bir toplantıya, bir yere çağrılan kişilere gönderilen, yer ve zaman bildirir özel mektup; çağrılık; okuntu. **2.** *huk.* Yargı organlarınca görülmekte olan bir dava için duruşma gününü ve yerini ilgili kişilere bildirmek için gönderilen çağrı kâğıdı.

da'vetkâr, [Ar. dāʿvet + Far. -kār دعوتکار] *(da:vetkâ:r) {OsT} sf.* → davetkâr.

davetkâr, [Ar. dāʿvet + Far. -kār دعوتکار] *(da:vetkâ:r) {OsT} sf.* **1.** Bir kimseyi kendisine çeken; cezbeden. **2.** Davet eder biçimde davranış sergileyen; çağıran.

davetli, [davet-li] *(da:vetli) is.* Toplantı veya ziyafete çağrılmış olan kimse; çağrılı.

da'vetname, [Ar. dāʿvet + Far. -nāme دعوتنامه] *(da:vetna:me) {OsT} is.* → davetname.

davetname, [Ar. dāʿvet + Far. -nāme دعوتنامه] *(da:vetna:me) {OsT} is.* Yasal bir iş için gönderilen çağrı mektubu; çağrılık.

davetsiz, [davet-siz] *(da:vetsiz) sf.* **1.** Davet edilmemiş; çağrılı olmayan. **2.** Bir törene, bir toplantıya veya ziyafete çağrılmadan gelen.

davgana, [? davgana] *{ağız} is.* İnce, dar boyunlu toprak testi; toprak sürahi. [DS]

davı, [Ar. daʿvā دعوی] *{ağız} is.* **1.** Kavga. **2.** Savaş. **3.** Çene çalma; gevezelik. [DS]

davın, [Ar. ṭāʿūn طاعون => davın] *{ağız} is.* **1.** Taun. **2.** Baş belası. [DS] ⧉ **davın çıksın,** *{ağız} "İyileşmez yaralara, hastalıklara uğra" anlamında ilenç sözü.* [DS]|| **davın etmek,** *{ağız} Dert açmak; bela etmek.* [DS]

davış, [dav *(yans.)* > *eT.* tavış / tavuş *(ses)* > davış] *{ağız} is.* **1.** Hafif gürültü; ses; hışırtı; tıkırtı. **2.** Ayak sesi. [DS]

davışdamak, [dav *(yans.)* > *eT.* tavış / tavuş *(ses)* > davış-da-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-d(ı)-yor]* Boş yere dolaşıp yorulmak. [DS]

davışlamak, [dav *(yans.)* > *eT.* tavış / tavuş *(ses)* > davış-la-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Ayak sesi çıkarmak. [DS]

davıştamak, [dav *(yans.)* > *eT.* tavış / tawuş *(ses)* > davış-ta-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-t(ı)-yor]* Hafif ses çıkarmak; hışırdamak. [DS]

davıştı, [dav *(yans.)* > *eT.* tavış / tavuş *(ses)* > davış-tı] *{ağız} is.* **1.** Hafif gürültü; hışırtı; tıkırtı. **2.** Acele acele gidip gelme; boş yere dolaşıp yorulma. **3.** Ayak sesi. [DS]

davi, [Ar. daʿvī دعوی] *(davi:) {OsT} is.* Hak arama; hakkının korunmasını isteme.

davit, [Fr. davite] *is. min.* Hidratlı doğal alüminyum sülfat.

davla, [dav-la ?] *{ağız} is.* Alaca. [DS]

davlak, -ğı [dav-la-k ?] *{ağız} sf.* Alaca; benek. [DS] ⧉ **davlak davlak çıkmak,** *{ağız} Kavlamak.* [DS]

davlaşmak, [Ar. daʿvī => dav-la-ş-mak] *{ağız} işteş. f. [-ır]* **1.** Ağız kavgası yapmak; tartışmak; münakaşa etmek. **2.** Kavga etmek; dövüşmek. [DS]

davlı[1], [dav-lı ?] *{ağız} is.* **1.** Çarık yapmak için uzunlamasına kesilen ham deri. **2.** Yarılmış odun; odun yarması. [DS]

davlı[2], [Yun. davli] *{ağız} is.* Ucu yanmış ya da yanmakta olan odun parçası. [DS]

davlım[1], [dav-(ı)l-ım ?] *is.* **1.** Parça. **2.** Evlek.

davlım[2], [dav-(ı)l-ım ?] *is.* Bakacak.

davlum, [dav-(u)l-um ?] *is.* **1.** Çarık yapmak üzere uzunlamasına kesilmiş ham deri. **2.** Hayvan postunun etek, bacak ve boyun gibi ince bölümleri çıkarıldıktan sonra elde edilen en iyi kalın deri. **3.** *{ağız}* Sürülmek, ekilmek için dikdörtgen biçiminde ayrılımş toprak parçası. [DS] **4.** *{ağız}* Tarla sürülürken pullukla açılan ilk çizi. [DS] **5.** *{ağız}* Toprak tabakası. [DS] **6.** *{ağız}* Bir araziyi köylülere pay ederken eşit parçalara ayıran çizgiler. [DS] ⧉

davlum davlum kılmak, *Davul gibi şişirmek.*|| **davlum kesme,** *Deriden davlum çıkarma işlemi.*|| **davlumuna geçmek,** *Arkasına geçmek.*

davlumbaz[1], [? davlumbaz] *is.* **1.** Ocak ve fırın dumanlarını çekmek üzere binalarda aspiratör ile donatılmış ve bir bacaya bağlı piramidimsi veya oval yapıdaki çıkıntı. **2.** Otomobil ve deniz taşıtlarında çark, tekerlek gibi kısımları korumak için yapılmış yarı davul şeklindeki koruyucu parça. **3.** *{ağız}* Kaptan köşkü; gemilerdeki idare yeri. [DS] **4.** *{ağız}* Aralık; antre. [DS] **5.** *{ağız}* Ocağın üzerinde, eşya koymaya yarayan raf. [DS] **6.** *{ağız}* Tümsek; çıkıntı. [DS] **7.** *{ağız}* Üzeri oymalı, işlemeli, birkaç gözü olan bir çeşit dolap. [DS] **8.** *{ağız}* Gözenek. [DS] **9.** *{ağız} sf.* Yüksek. [DS] **10.** *argo.* Gövdenin arka tarafı; sırt; kıç.

davlumbaz[2], [Ar. ṭabl *(davul)* + Far. -bāz *(çalan)* > davlumbaz] *{OsT} is.***1.** Davul çalan kişi; davulcu. **2.** Atın eyer başlarına bağlanan ve avcılıkta kullanılan davul; kös. **3.** Savaş sırasında atın göğüs kısmına giydirilen bir tür zırh. ☞ **davlumbazlar urmak,** *{eAT} Davullar çalmak.* [DK]

davlumbazlanmak, [davlumbaz-la-n-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* Tümsek ve çıkıntılı hâle gelmek; kabarmak. [DS]

davlumlamak, [davlum-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Başkasının girmemesi için tarlanın etrafını hendek açarak çevirmek; sınır çizmek. [DS]

davlunbaz, [Ar. ṭabl + Far. -bāz دولنباز / طولنباز] *{eAT} is.* Davul; kös.

davrada, [Far. dervāze] *{ağız} is.* Çift kanatlı kapı. [DS]

davrak, [tavrā-mak > tavrā-k / tabırak / tabrak] *(tavra:k) {eT}* → tavrak.

davramak, [tavrā-mak / tıġrā-mak] *(davra:mak) {eT} gçsz. f. [-r]* → tavramak.

davrandırma, [davra-n-dır-ma] *is.* Bir kimsenin çabuk harekete geçmesini sağlama eylemi.

davrandırmak, [*eT.* tav-rā-mak *(acele etmek)* > davra-n-dır-mak] *gçl. f. [-ır]* **1.** Bir kimseyi harekete geçirmek. **2.** Acele etmesini sağlamak. **3.** Bir iş için gerekli olan hazırlıkları tamamlamak.

davranıklı, [davran-ık-lı] *{ağız} sf.* Gayretli; hareketli; canlı. [DS]

davranış, [davran-ış] *is.* **1.** Hareket etme biçimi; hareket tarzı. **2.** İnsanların tepki gösterme biçimi; tutum. **3.** Birine karşı takınılan tavır; muamele. **4.** *biy. Psikol.* Bir organizmanın bir ortamdaki veya çeşitli uyaranlar karşısındaki hareket tarzı veya tepkilerinin bütünü. ☞ **davranış bozukluğu,** *psikol. İnsan davranışlarının ruhsal dengesizlik nedeniyle normal seyrinin dışına çıkmasıyla ortaya çıkan ruhsal rahatsızlık.*|| **davranış bilimleri,** *psikol. İnsan davranışının incelenmesine dayanan bilimlerin tümü.*|| **davranış psikolojisi** (ruh bilimi), *psikol. Davranışın ve şartlarının gözlemlenmesine dayanan psikolojik bilgi.*

davranışçılık, -ğı [davran-ış-çı-lık] *is. psikol.* İnsan davranışlarının içsel etkinliklerden uzak, sadece dış uyaranların veya ekonomik olguların etkisine dayalı olarak gözlemlenmesine önem veren, insan ve hayvan davranışları arasında bir fark olmadığını savunan görüş; behaviorizm.

davranışsal, [davran-ış-sal] *sf.* **1.** Davranışa ilişkin. **2.** Davranışla ilgili.

davranma, [davra-n-ma] *is.* Harekete geçme ve belirli bir tutum sergileme durumu ve eylemi.

davranmak, [*eT.* tavrā-mak *(acele etmek)* > davra-n-mak] *gçsz. f. [-ır]* **1.** Çabuk olmak; hemen harekete geçmek; acele etmek. *{ağız} (aynı)* [DS] **2.** Bir şey yapmak üzere harekete geçmek; hazır olmak; hazırlanmak. *{ağız} (aynı)* [DS] **3.** Belirli bir tutum izlemek; tavır takınmak. **4.** Bir şeyi almak için elini uzatmak; almaya veya tutmaya hazırlanmak. **5.** Gitmek üzere ayağa kalkmak. **6.** *dnz.* (Bordası üzerine yatmış bir gemi için) birdenbire doğrulmak. **7.** *{ağız}* Zor bir işe kendini vermek. [DS] **8.** *{ağız}* Canlanmak. [DS]

davrantı, [davran-tı] *{ağız} is.* **1.** Hazırlık. **2.** Ölülerin ruhu için verilen yemek. [DS]

davrı, [Ar. ṭavr *(hâl)*] *{ağız} e.* **1.** Gibi; benzer. **2.** *is.* Tarz; biçim. [DS]

davrımak, [*eT.* tavrā-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r]* Davranmak. [DS]

davşan, [*eT.* tabış-ġān] *{ağız} is.* Tavşan. [DS] ☞ **davşan elması,** *{ağız} bot. Üç metre kadar boylanabilen, beyaz çiçekli, küçük küremsi, kırmızı ya da sarı meyveleri yenebilen, dikenli çalımsı bir bitki, (Pyracantha coccinea).* [DS]|| **davşan kulağı,** *{ağız} bot. Yumrulu, pembe ve beyaz çiçekli, yumruları çok zehirli, çok yıllık otsu bitkiler olan siklamen türlerine verilen ad; domuz ağırşağı, (Cyclamen cilicicum, C. coum, C. graecum. C. hederifolium, C. persicum).* [DS]|| **davşan topuğu,** *{ağız} bot. Zambakgillerden, boz renkli, güzel kokulu gövdesi ve kökünün kabuğu soyulduğunda yenilebilen, papatya yapraklarına benzer yapraklı, çalı görünümünde bir bitki; tavşan kirazı, (Ruscus aculeatus).* [DS]

davşanak, -ğı [davşan-ak] *{ağız} is.* **1.** Yaprağı yapışkan bir ot. **2.** Funda. **3.** Pırnar ağacı. **4.** Pembe ve beyaz çiçekli, çalı görünümünde, yapraklarından laden adı verilen kokulu bir madde elde edilen otsu bitkiler; pamuk otu; karağan; ildan; tavşancıl, *(Cistus creticus, Cistis laurifolius).* [DS]

davşancık, -ğı [davşan-cık] *{ağız} is. bot.* Kolay yanabilen, kuş yumurtası gibi meyvesi olan, kokulu bir bitki, *(Cotoneaster integerrimus).* [DS]

davşancıl, [tavşan-cıl] *{ağız} is. zool.* Tavşancıl. [DS]

davşımak, [taşı-mak > davşı-mak] *{ağız} gçl. f. [-r]* Taşımak; nakletmek. [DS]

davşırmak, [*eT.* tap-(ı)ş-ur-mak *(ulaştırmak, eline vermek)* > davşır-mak] *{ağız} gçl. f. [-ır]* Toplamak; kollamak; bakmak. [DS]

davşuldamak, [tav-(ı)ş-ul-da-mak] *{ağız} gçsz. f. [-ur]* Emek harcamak; çabalamak. [DS]

davu, [Ar. daʿvā دعوى] *{ağız} is.* **1.** Konuşma konusu; konuşulan şey. **2.** Beddua; ilenç. [DS]

Davudî, [Dāvud peygamberin adından داودى] *(da:-vudi:) {OsT} sf.* **1.** Hz. Davut ile ilgili. **2.** (Ses için) gür, kalın ve tok. ☞ **Davudî ney,** *müz. Büyük boy bir ney türü.*

davuk, -ğu [dav-uk ?] *{ağız} is.* Kadın bluzu. [DS]

davuklamak, [dab *(yans.)* > dab-uk-la-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Bir darbeden sersemlemek. [DS]

davul, [Ar. ṭabl طبل => davul] *{OsT} is.* **1.** Çember biçiminde enli bir kasnağın iki yanına deri gerilerek yapılan ve tokmakla çalınan bir ritmik çalgı; tomruk. **2.** Çeşitli büyüklükteki davul ve zillerden oluşan vurmalı çalgı. **3.** Dokuma makineleri üzerinde bulunan en büyük silindir. **4.** *argo.* Kalça; kıç. **5.** *argo.* (Hakaret sözü olarak) aptal; duyarsız. ☞ **davula dönmek,** *1. (Kafa, beyin için) gürültü yüzünden sağlıklı düşünemez olmak. 2. (Mide için) fazla yiyecek ve içecekten dolayı şişkinlik göstermek. 3. (Yara, şişlik vb. için) çok şişmek.*|| **davul birinin omzunda, tokmak başkasının elinde olmak,** *İşi yapan biri göründüğü hâlde sözü geçen asıl kişi başkası durumunda olmak; kukla gibi kullanılmak.*|| **davul çalmak,** *1. Davulun bir yüzüne tokmak, diğer yüzüne de çubuk ile vurmak suretiyle seslendirmek. 2. mecaz. Bir konuyu herkesin duyup anlayabileceği biçimde yaymak. 3. Gürültü patırtı yapmak.*|| **Davul çalsan işitmez.** *1. Kulağı ağır duyan. 2. Uykusu çok ağır. 3. Yaptığı işe daldığı için çevresinden habersiz.*|| **Davul, "Dengi dengine!" vurur.** *Davulun çalınması sırasında tokmakla güçlü, çubukla zayıf zamanlar vurulurken "düm tek düm tek tek" ritmine uydurularak söylenmiş "Evlenecek kişilerin her yönden denk olmaları gerektiğini" ifade eden söz.*|| **davul dövmek,** *Davul çalmak; seslendirmek.*|| **davul etmek,** *argo. Kızdırmak.*|| **davul gibi,** *Çok şiş ve gergin.*|| **davul tokmağı,** *müz, Davul çalarken usulün kuvvetli zamanları (düm) vurmakta kullanılan kırk elli santim uzunluğunda, ucu topuzlu, ardıç ya da kızılcıktan yapılmış kalın çomak.*|| **davul tozu,** *argo. Gerçekleşmesi imkânsız olay.*|| **davulu çalan başkası, parsayı toplayan başkası,** *Bir işin ve emeğin nimetlerinden çalışıp çabalayan değil de onun yerine gelenin yararlanması durumunda söylenen söz.*|| **davulu deldirmek,** *argo. (Erkek için) ilk kez eşcinsel ilişkide edilgin olmak.*|| **Davulun sesi uzaktan hoş gelir.** *Bir işin içinde bulunmayanlar o işi kolay ve kârlı sanabilirler.*|| **davulun tokmağı elinde olmak,** *Yönetimi elinde bulundurmak; söz sahibi olmak.*

davulbaz, [Ar. ṭabl + Far. -bāz طبل باز] *{ağız} is.* **1.** Davlumbaz. **2.** Ot makinesinin arkası. [DS]

davulcu[1], [davul-cu] *is.* Davul çalan kişi. ☞ **davulcu osuruğu gibi araya gitmek,** *argo. (Başka zamanlarda önem arz etmesine rağmen) gürültü patırtı arasında dikkati çekmemek, ilgi görmemek.*

davulcu[2], [davul-cu ?] *{ağız} is.* Böğürtlen. [DS]

davulculuk, -ğu [davul-cu-luk] *is.* Davulcunun yaptığı iş ve mesleği.

davulga, [*eT.* tavılḳu > davulga] *{ağız} is.* **1.** Koca yemişi ağacı *(Arbutus unedo)* ve meyvesi. **2.** Kırmızı kabuklu sert ve dayanıklı bir ağaç, *(Arbutus andrachne)*. [DS]

davun, [Ar. ṭāʿūn طاعون => davun] *{ağız} is.* **1.** Veba; taun. **2.** Kan çıbanı. **3.** Hayvanların boğazında meydana gelen ur. **4.** Zehir. [DS] ☞ **davun çıkasıca,** *{ağız} İlenç sözü.* [DS]|| **davun olmak,** *{ağız} Bela olmak.* [DS]|| **davun otu,** *{ağız} bot. Canavar otugillerden mısır, domates, kavun, karpuz gibi bitkilerin köküne yapışarak asalak olarak büyüyen, mavi çiçekli, pul yapraklı, sarı ya da kırmızımsı gövdeli bir ot; canavar otu; verem otu; bostan bozan, (Orobanche anatolia, O. minor).* [DS]

davuş[1], [? davuş] *{ağız} is.* Parmak izi. [DS]

davuş[2], [tav *(yans.)* > *eT.* tav-uş > davuş] *{ağız} is.* **1.** Hafif ses; hışırtı, pıtırtı. **2.** Gaipten gelen ses. [DS] ☞ **davuş davuş olmak,** *{ağız} (Hayvan için) kulağını dikmek.* [DS]|| **davuş katmak,** *{ağız} Birine seslenmek.* [DS]

davuşlamak, [davuş-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(u)-yor]* **1.** Arkadan laf etmek; dedikodu yapmak. [DS]

davuştu, [dav *(yans.)* > dav-uş-tu] *{ağız} is.* **1.** Hafif gürültü; pıtırtı; hışırtı. **2.** Ayak sesi. **3.** Mukavele; sözleşme. **4.** Arkadan konuşma; söz etme. [DS]

davya, [Fr. davier] *is.* Dişçi kerpeteni.

day[1], [day *(yans.)*] *is.* Sürtünme, kayma ya da yırtılma dolayısıyla çıkan cayırtılı sesi anlatan kök. [Zülfikar] *day-ır day-ır*

day[2], [tay / day دى] *{eAT} is.* **1.** Tay. **2.** *{ağız}* At veya eşek yavrusu; tay; sıpa. [DS] **3.** Taygeldi.

day[3], [day] *{ağız} sf.* Çıplak. [DS]

day[4], [day] *{ağız} e.* Gibi. [DS]

day[5], [Far. dāy داى] *(da:y) {OsT} is.* Duvar sırası; duvar katı. ☞ **daya çıkmak,** *{ağız} Ortaya çıkmak.* [DS]

daya[1], [Far. dāye دايه] *{OsT} is.* **1.** Dadı. **2.** Emzirmeden çocuğa bakan kadın.

daya², [Kuz. Afr. yerli d. daya *(suların sığınağı)*] *is. coğ.* Kuzey Afrika'da, karst kökenli, dibinde çoğu zaman su bulunan çöküntü.

day'a, [Ar. ḍayʿa / żayʿa ضيعه] *{OsT} is.* **1.** Binasız arsa. **2.** Geliri olmayan bina. **3.** Tarla; çiftlik.

dayak, -ğı [*eT.* tayā-mak > tayā-k > daya-k طاياق] *is.* **1.** Bir şeyin yıkılmaması, devrilmemesi için altına veya yanına konulan destek; destek olabilecek şey; payanda; mesnet; dayanılacak şey; destek. *{eAT} {ağız} (aynı)* [DS] **2.** Hayvanı veya bir insanı sopa veya başka bir şeyle dövme işi. **3.** *huk.* Eskiden içki içme ve zina suçlarına karşı uygulanan ceza. **4.** İpek dokuma tezgâhlarında dik ve gönyesinde tutmaya yarar sopalardan her biri. **5.** *{ağız}* Kağnı ve dört tekerlekli arabalarda oku yukarıda tutmaya yarayan ağaç destek. [DS] **6.** *{ağız}* Evlerin kapısının açılmaması için arkasına konulan ağaç kol; takoz. [DS] **7.** *{ağız}* Kalın ve uzun sopa; baston. [DS] **8.** *{ağız}* Bir yükü yalnız başına sararken, sarılmış olan yükün altına dayanan ucu çatallı, kalın sopa; eşek dayağı. [DS] **9.** *{ağız}* Merdiven. [DS] ▭ **dayak arsızı,** *Çok dayak yediği için alışkanlık kazanmış; arsızlaşmış.*|| **dayak atmak,** *Dövmek.*|| **dayak cezası,** *İslam hukukunda zina, zina iftirası ve içki içilmesi suçlarına uygulanan ceza.*|| **dayak düşkünü,** *(Dayağı bir eğitim aracı olarak görenler için) dayak atmayı gerektirecek davranışları sık sık yapan.*|| **dayak düşmanı,** *(Dayağı bir eğitim aracı olarak görenler için) dayak atmayı gerektirecek davranışları sık sık yapan; dayak yemeyi hak eden.*|| **dayak kaçkını,** *(Dayağı bir eğitim aracı olarak görenler için) dayak atmayı gerektirecek davranışları sık sık yapan.*|| **dayak kesiri,** *{ağız} Suçlu; kabahatli.* [DS]|| **dayak vermek,** *{ağız} 1. Destek yapmak. 2. Bedeni güçlendirmek için oruca ara vermek.* [DS]|| **dayak vurmak,** *{ağız} Destek yapmak.* [DS]|| **dayak yemek,** *Birisi tarafından dövülmek.*

dayaklama, [dayak-la-ma] *is.* Dayak ile destekleme eylemi.

dayaklamak, [dayak-la-mak] *gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* **1.** Bir şeyin yıkılmasını, devrilmesini önlemek için dayak koyarak desteklemek; payandalamak. **2.** *{ağız}* (Kapı için) açılmaması için arkasına dayak koyarak kapamak; sürgülemek. [DS]

dayaklanmak, [tayā-k > taya-k-la-n-mak > daya-k-la-n-mak] *{eT} dönşl. f. [-ur]* Baston, değnek, dayak vb. sahibi olmak; dayak edinmek.

dayaklı, [dayak-lı] *sf.* **1.** Dayak konulmuş olan; dayağı bulunan; dayaklanmış. **2.** *{ağız}* Sağlam; dayanıklı. [DS]

dayaklıg, [tayā-mak > tayā-k > taya-k-lıġ > daya-k-lıġ] *{eT} sf.* Dayaklı; destekli.

dayaklık, -ğı [*eT.* tayā-k > taya-k-lık > dayak-lık] *sf.* **1.** Dayak olarak kullanmaya uygun. **2.** *is.* Destek olarak kullanılan şey. **3.** *{ağız}* Arabaya konulan yükün devrilmemesi için konulan uzun sopa veya odun. [DS] **4.** *{ağız}* Eşek dayağı. [DS] **5.** *{ağız}* Destek. [DS] **6.** *{ağız}* Merdiven. [DS] **7.** *{ağız}* Tohum ekilirken çiftçiye yardım etme. [DS]

dayalı, [daya-lı] *sf.* **1.** Bir yere dayanmış, yaslanmış olan. **2.** Birine güvenen, itimat eden. ▭ **dayalı döşeli,** *(Ev, oda, büro için) mobilya, halı, kilim vb. ile döşenmiş.*

dayama, [daya-ma] *is.* **1.** Bir şeyi, bir yere destek olarak koyma eylemi. **2.** *{ağız}* Fırının duvarlarına yaslamak suretiyle pişirilen bir tür yassı ekmek. [DS] **3.** *{ağız}* Peşin olarak verilen para; karşılıklı kredi. [DS] **4.** Metal parçaların perçinlenmesi veya doğrultmacıların çekiçleme işleri sırasında karşı taraftan başka bir kişinin dayama suretiyle kullandığı çekiç veya benzer metal araç. **5.** *{ağız}* Süt, yumurta, yağ ve unla yapılıp tandırda pişirilen çörek. [DS] **6.** *{ağız}* Yufka ekmeği üzerine önceden hazırlanmış tas kebabını suyu ile birlikte dökerek yapılan yemek. [DS] **7.** *{ağız}* Pilav. [DS] **8.** *{ağız}* Destek. [DS] **9.** *{ağız}* Birinin emek, diğerinin para olarak yaptıkları ortaklıkta verilen para. [DS] **10.** *{ağız}* Kağnı ya da araba okunu yukarıda tutmaya yarayan destek. [DS] **11.** *{ağız}* Eşek dayağı. [DS] **12.** *{ağız}* Kışın ocağa dikine konularak yakılan kalın odun kütüğü. [DS] **13.** *{ağız}* Araba sandıklarını yanlardan tutan dikine ağaçlar. [DS] **14.** *{ağız}* Çatma denilen tünel biçimli çadırların arka tarafını sıkıca kapamak için, buraya dikine dayatılan sırıklardan her biri. [DS] **15.** *{ağız}* Ölü mezara konulduktan sonra üzerine toprak dolmaması için mezar üzerine uzunlamasına dizilen tahtalar. [DS] **16.** *{ağız}* Koyun, keçi gibi hayvanların yattıkları yer. [DS] **17.** *{ağız}* Evlerde odalar arasındaki ince duvarlar; bölmeler. [DS] **18.** *{ağız}* Yüksek tahta perde. [DS] **19.** *{ağız}* Taş, duvar gibi sert şeyler. [DS] **20.** *{ağız}* Rüzgârdan korunmak için yapılan set. [DS] **21.** *{ağız}* İçi ot dolu yastık; sedirlerdeki arka ve yan yastıkları. [DS] **22.** *{ağız}* Ağzına kadar doldurulmuş çuval. [DS] **23.** *{ağız}* Tarla ve bağ ortaklarının mal sahibine verdikleri güvence parası. [DS]

dayamacı, [daya-ma-cı] *is.* **1.** Perçin yapılırken veya doğrultma sırasında karşı taraftan dayama çekicini tutan kişi. **2.** *argo.* Toplu taşıma araçlarında sıkışıklıktan yararlanıp sürtünerek tacizde bulunan kimse.

dayamak, [*eT.* tayā-mak > daya-mak] *gçl. f. [-r] [-y(ı)-yor]* **1.** Bir şeyi bir yere düşmeyecek biçimde yaslanık olarak koymak; yastamak. **2.** Birinden güç alacak biçimde girişimde bulunmak; güvenmek; yararlanmak. **3.** (Silah vb. şeyi) birini tehdit edecek biçimde vücuduna dokundurmak. **4.** Bir tepki olarak bir şeyi hemen gerçekleştirmek üzere davranmak. *İstifayı dayamak.* **5.** (Ordu, vb. silahlı grup için) bir yanını güvenli bir doğal ortamın koruma-

sına bırakmak. **6.** Bir şeyi kaba bir hareketle vermek; öfke ile sunmak. **7.** Bir inşaatı komşu binanın duvarına bitiştirmek. **8.** *{ağız}* (Kapı ve pencere için) kanatlarını ardına kadar açmak. [DS] ⊡ **daya döşe,** *{ağız} Oturmaya, yaslanmaya yarayan yastık, minder vb. şeyler.* [DS]|| **dayayıp döşemek,** *Bir yeri en ince ayrıntılarını düşünerek güzel bir biçimde döşemek, süslemek.*

dayana, [dayı+ana] *{ağız} is.* Yenge. [DS]

dayanacak, -ğı [daya-n-acak] *is.* **1.** Dayanmaya, yaslanmaya yarayan şey veya yer. **2.** *{ağız}* İçi ot dolu yastık; sedirlerde dayanmaya yarayan arka ve yan yastıkları. [DS]

dayanak, -ğı [daya-n-ak] *is.* **1.** Dayanılacak şey, güç; destek; mesnet, *(1935).* **2.** *mecaz.* Bir görüşün, yargının üzerine kurulduğu ana öge; esas, temel. **3.** Birine çalışmalarında güç veren, yardım eden, destek olan kişi; koruyucu; koruyan; *{ağız} (aynı).* [DS] **4.** *fel.* Bir varlıkta, niteliklerinden bağımsız olarak var olan ve varlığın gerçekliğini meydana getiren şey; töz. **5.** *dbl.* Bir ses dizilişinin söylenişini kolaylaştırmak için bir kelimenin içine veya kelimeler arasına getirilen ünlü veya ünsüz. **6.** *{ağız}* Kalın sopa. [DS] **7.** *{ağız}* Destek. [DS] ⊡ **dayanak noktası,** *Birbirine dayanmış olan ögelerin birbirine değdikleri nokta; dayanılan yer.*

dayancak, [tayan-cak > daya-n-cak طيانجق] *{eAT} is.* Güvenilecek şey.

dayanç, -cı [*eT.* taya-n-mak > taya-n-ç > daya-n-ç] *is.* **1.** *{eT}* Dayanak; yardım; destek. **2.** İnsanı etkileyen olaylar karşısında güçlü kalmasını sağlayan manevi güç; dayanma gücü; sabır, tahammül.

dayandırma, [dayan-dır-ma] *is.* Dayanma durumunu sağlama eylemi.

dayandırmak, [dayan-dır-mak] *gçl. f. [-ır]* **1.** Bir şeyin temelini başka bir olay veya nesne üzerine oturtma. **2.** Dayanmak işini yaptırmak. **3.** Uzun süre sağlam kalmasını sağlamak; uzun süre kullanmak; geç eskitmek.

dayanduk, [dayan-mak > dayan-duk] *{eAT} is.* Destek.

dayangaç, [dayan-gaç] *is.* **1.** Destek; tutamak. **2.** *{ağız}* Kalın ve uzun sopa. [DS]

dayangan, [dayan-ğan > tayan-ğan طيانغان] *{eAT} {ağız} sf.* Dayanıklı; sağlam; metin. [DS]

dayangı, [dayan-gı] *{ağız} is.* (Kumaş, kereste vb. için) dayanıklık. [DS]

dayangılı, [dayangı-lı] *{ağız} sf.* Dayanıklı; sert; metin. [DS]

dayangu, [tayā-mak > taya-n-mak > tayā-ñu > dayāñu] *(dayañu) {eT} is.* **1.** Kendisine güven duyulacak kimse; dayanakçı; destekçi; yardımcı. **2.** Hakanın güvenini sağlamış görevli; mabeyinci; perdeci başı; hacib.

dayanıgörmek, [dayan-mak + gör-mek طيانى كرمك] *{eAT} gçsz. b. f. [-ür]* Dayanıp durmak; sebat etmek.

dayanık, -ğı [dayan-mak > dayan-ık] *sf.* **1.** Dayanmış; yaslanmış; dayalı. **2.** *gnşl.* Sağlam, mukavemetli. **3.** *{ağız}* (Hayvan için) gücünü yitirmiş; yürümeye gücü kalmamış; takatsiz. [DS]

dayanıklı, [dayanık-lı] *sf.* **1.** Dayanabilen, sağlam. **2.** Yıpratıcı ve zor şartlara karşı dayanan; mukavim; sağlam; dirençli; metin; metanetli. **3.** *biy.* Kendisine bir hastalık bulaştığı hâlde az zarar gören (bitki vb.).

dayanıklılık, -ğı [dayanık-lı-lık] *is.* **1.** Dayanıklı olma hâli ve niteliği. **2.** Dış etkilere ve zor şartlara dayanma gücü olma özelliği

dayanıksız, [dayanık-sız] *sf.* **1.** Çabuk eskiyen, yıpranan. **2.** Sağlamlığı istenilen nitelikte olamayan; çürük. **3.** Dayanma gücü yetersiz olan. **4.** Kolayca parçalanıp kırılabilen. **5.** Zayıf bir bünyeye sahip olan; çelimsiz. ⊡ **dayanıksız mal,** *Üretim ve tüketim aşamasında uzun süre bekletilemeyen ve hemen tüketilmesi gereken mallar.*

dayanıksızlık, -ğı [dayanık-sız-lık] *is.* Dayanıksız olan şeyin niteliği; dayanmama, çürük olma.

dayanılma, [dayan-ıl-ma] *is.* Dayanma durumunda bulunulma eylemi.

dayanılmak, [dayan-ıl-mak] *edil. f. [-ır]* Bir yere yaslanma ve dayanma durumunda bulunulmak.

dayanım, [dayan-ım] *is.* **1.** Dayanma gücü; mukavemet. **2.** Rüzgâr ve su gibi bir akışkanın belli boydaki ögelere yer değiştirtme gücü.

dayanırlık, -ğı [dayanır-lık] *is.* Dayanma gücü; direnç.

dayanış, [dayan-ış] *is.* Dayanma eylemi veya biçimi.

dayanışık, -ğı [dayanış-ık] *sf.* (Millet, toplum, sınıf vb. için) üyeleri arasında sıkı bir iş birliği ve dayanışma bulunan; mütesanit.

dayanışma, [dayan-ış-ma] *is.* **1.** Bir toplumu meydana getiren bireyler arasındaki yardımlaşma, karşılıklı sorumluluk, birlik ve beraberlik düşünce ve duygusuna dayalı ilişki; tesanüt, *(1935).* **2.** Karşılıklı sorumluluk.

dayanışmacı, [dayanışma-cı] *is.* **1.** Dayanışma yanlısı. **2.** *sf.* Dayanışma ile ilgili.

dayanışmacılık, -ğı [dayanışma-cı-lık] *is.* **1.** Dayanışma üzerine kurulu ahlak ve toplum görüşü. **2.** Her insanın medeniyetin kendisine sağladığı yararlardan ötürü borçlanmış olduğunu savunan sosyal görüş.

dayanışmak, [dayan-ış-mak] *işteş. f. [-ır]* **1.** Duygu ve düşünce birliği içinde olmak; güç birliği etmek; yardımlaşmak; birbirine destek olmak. **2.** *{ağız}* İddia etmek. [DS]

dayanışmalı, [dayanışma-lı] *sf.* Aralarında dayanışma bulunan.

dayanma, [daya-n-ma] *is.* Bir yere yaslanma veya sağlam olma durumu ve eylemi.

dayanmak[1], [*eT.* tayā-mak> taya-n-mak طيانمق> daya-n-mak] *dönşl. f.* *[-ır]* **1.** Bir yere kendini dayamak, yaslamak; oradan destek almak; yastanmak; istinat etmek. **2.** Bir şeyi kuvvetlice itmek. **3.** Yüklenmek; ağırlığını vermek. **4.** Bir yerden kuvvet almak; birinin desteğine ve yardımına güvenmek; itimat etmek. *{eAT} (aynı)* **5.** Karşı durmak; direnmek. **6.** Bozulmamak, sağlam kalmak; dayanıklılık göstermek. **7.** (Para, mal için) yetmek; yeterli gelmek; yetişmek. *{ağız} (aynı)* [DS] **8.** Tahammül göstermek, sabretmek; birinin isteklerine katlanmak. *{ağız} (aynı)* [DS] **9.** Varmak, ulaşmak. **10.** Temeli olmak, bir dayanak üzerine kurulmak; sebep göstermek. **11.** *argo.* Girişmek; başlamak. **12.** Çıkagelmek. **13.** *argo.* Hız vermek. **14.** Bütün gücünü kullanarak bir işi yapmak. **15.** (İstenmeyen şeyler için) üzerinde kalmak. **16.** *edil.* Bir şey bir yere yaslanmış olarak konulmak.

dayanmak[2], [daya-n-mak] *{ağız} dönşl. f.* *[-ır]* **1.** Durmak; dinmek. **2.** Yorulmak. [DS]

dayantı, [daya-ntı] *is.* **1.** Dayanıklık. *{ağız} (aynı)* [DS] **2.** *fel.* Altta bulunan; temel. **3.** *{ağız}* Araba sandıklarını yanlardan tutan dikine ağaçlar. [DS] **4.** *{ağız}* Destek. [DS]

dayantılı, [dayantı-lı] *{ağız} sf.* Dayanıklı; sert; metin. [DS]

dayantılık, -ğı [dayan-tı-lık] *{ağız} is.* Sabır; tahammül. [DS]

dayatış, [dayat-ış] *is.* Dayatmak eylemi veya biçimi.

dayatma, [dayat-ma] *is.* Dayama eylemini yaptırma veya direnme eylemi.

dayatmak, [dayat-mak] *gçl. f.* *[-ır]* **1.** Bir şeyin bir yere dayanmasını sağlamak. **2.** Kendi isteğini yaptırmak için direnmek. **3.** Başkasının isteğini yerine getirmemek için direnmek. **4.** *{ağız}* Alıkoymak. [DS]

dayattırma, [dayat-tır-ma] *is.* Dayama işini birine yaptırma veya direnmesini sağlama eylemi.

dayattırmak, [dayat-tır-mak] *gçl. f.* *[-ır]* **1.** Bir şeyin bir yere dayanmasını birine yaptırtmak. **2.** Direndirmek.

dayaz, [? dayaz] *{ağız} sf.* Derin olmayan su kenarı; sığ. [DS]

dayaza, [*eT.* tayı+eze دیازه / طایزه] *{ağız} is.* Teyze. [DS]

daydalanmak, [daydala-n-mak] *{ağız} gçsz. f.* *[-ır]* Nispet yapmak. [DS]

daye, [Far. dāye دایه] *(da:ye) {OsT} is.* Süt nine; dadı. ⊡ **dāye-gî,** *{OsT} Dadılık; sütninelik.*

daygeldi, [*eT.* tay *(dul)* > tay+geldi] *{ağız} is.* **1.** Sonradan gelip yerleşen yabancı. **2.** Dul kadın evlenirken yanında götürdüğü, önceki kocasından olan çocuk. [DS]

dayhana, [day + Far. ḫāne] *{ağız} is.* Susam yağı çıkarılan, tahin, helva yapılan dükkân; helvacı dükkânı. [DS]

dayı[1], [*eT.* ṭayı > dayı] *is.* Çocuklar için annenin erkek kardeşi.

dayı[2], [*eT.* tayı > dayı] *{ağız} sf.* **1.** Güzel; iyi; hoş. **2.** Cesur; babayiğit. **3.** Gösterişli. **4.** Eli açık; cömert. [DS]

dayı[3], [dayı] *is.* **1.** *tar.* İmparatorluk döneminde Tunus, Cezayir ve Trablusgarp'ta seçimle başa geçen yönetici. **2.** Polis, jandarma. **3.** Bir kimsenin kayırıcısı olan ve sözü geçen kimse. **4.** *argo.* Cesur; yiğit. **5.** *argo.* Gücüne güvenerek çevresinde egemenlik kuran kimse; külhanbeyi.

dayıbaşı, -m / -yı, -şları [dayı+baş-ı] *{ağız} is.* Amele başı. [DS]

dayıca, [dayı-ca] *{ağız} sf.* **1.** Güzel; iyi. **2.** Güzelce. [DS]

dayık, -ğı [day-ık] *{ağız} is.* Senet. [DS]

dayılanmak[1], [dayı-la-n-mak] *{ağız} dönşl. f.* *[-ır]* Bir dayıya sahip olmak; annesinin erkek kardeşi olmak; dayısı olmak.

dayılanmak[2], [dayı-la-n-mak] *{ağız} dönşl. f.* *[-ır]* **1.** Büyüklenmek; böbürlenmek. **2.** *argo.* Gücüne güvenerek diklenmek. **3.** Bir koruyucuya sahip olmak; dayı edinmek. **4.** Başkasının himayesine sığınmak; dayısına güvenmek. [DS]

dayılık, -ğı [dayı-lık] *is.***1.** Dayı olma durumu veya dayı olanın niteliği. **2.** *mecaz.* Kayırıcılık. **3.** *argo.* Kabadayılık.

dayınmak, [*eT.* tay-mak > tay-ın-mak] *{eAT} dönşl. f.* *[-ur]* Ayağı takılıp sendelemek; ayağı sürçmek.

dayıoğlu, -nu, -oğulları [dayı+oğlu] *is.* Dayının oğlu.

dayır, [day *(yans.)* > day-ır] *{ağız} is.* Sürtünme, kayma ya da yırtılma dolayısıyla çıkan cayırtılı sesi anlatan yansımalı gövde. [DS] ⊡ **dayır dayır,** *{ağız} Şiddetle, sür'atle; cayır cayır.* [DS]

dayıza, [*eT.* tayı *(dayı)* + eze *(kız kardeş)* > tayıza / tayaza / dayaza دیازه / طایزه] *{eAT} is.* Teyze.

dayızade, [dayı + Far. zāde *(oğul)*] *(dayıza:de) {OsT} is.* Dayının oğlu veya kızı.

dayim, [Ar. dā'im دائم] *(da:yim) {eAT} zf.* Daim; daima; daimî. [DK]

dayin, [Ar. deyn *(borç)* > dāyin داین] *(da:yin) {OsT} sf.* Borç veren; alacaklı.

dayk, [Ar. ḍayḳ / żayḳ ضيق] *is.* Darlık; dar olma.

daykak, -ğı [*eT.* tay-mak *(sendelemek)* > day-ka-k ?] *{ağız} sf.* Baygın; bayılmış. [DS]

daylak[1], **-ğı** [Moğ. taylağ] *{eAT} is.* **1.** Başıboş salınan, yularsız deve veya at. **2.** *{ağız}* Dişi deve. [DS] **3.** *{ağız}* Damızlık erkek deve. [DS] **4.** *{ağız}* Boynunda tüy olmayan güreş devesi; pehlivan deve.

[DS] **5.** *{ağız}* Deve yavrusu. [DS] **6.** *{ağız}* At, eşek yavrusu. [DS] **7.** *{ağız}* İki yaşındaki hayvan. [DS]
daylak[2], **-ğı** [*eT.* tay-lañ > daylak] *{ağız} sf.* **1.** (Genç erkek için) sakalı, bıyığı çıkmamış; delikanlı. **2.** (Kişi için) ince, uzun boylu. **3.** (Nesne için) çıplak; sivri. **4.** (Kişi için) baldırı, bacağı açık. [DS]
daylan, [*eT.* taylañ *(endamlı genç)*] *{ağız} sf.* **1.** (Kişi için) boylu boslu; gürbüz; güçlü kuvvetli. **2.** *is.* Dalsız budaksız uzayan ağaç. [DS]
daylı, [day-lı ?] *{ağız} is.* **1.** Hayalî zehirli bir hayvan. **2.** Büyük çıban; tehlikeli çıban. **3.** Dert; şiddetli sancı. **4.** Zehir. **5.** Şeytan. **6.** Suyun bol olduğu yer. **7.** *sf.* Arsız. **8.** *ünl.* *"Öl, geber"* anlamında ilenç sözü. [DS] ⊡ **daylı artığı,** *{ağız} Hastalık geçirdiği ya da başka nedenlere bağlı olarak yamru yumru, işe yaramayan meyve.* [DS]
daymak, [daya-mak] *is.* Merdiven.
daynetmek, [Ar. deyn + T. et-mek] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-d(i)-yor]* Alay etmek. [DS]
dayra[1], [day *(yans.)* > day-(ı)r-a ?] *{ağız} is.* Üç etekli kadın elbisesi. [DS]
dayra[2], [Ar. dā'ire دائره] *{ağız} is.* Daire. [DS]
dayramak, [day *(yans.)* > day-(ı)r-a-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-r(ı)-yor]* (Kumaş için) eskimeye yüz tutmak; yırtılmak; tel tel olmak. [DS]
dayyık, -ğı [Ar. ḍayyıḳ / żayyıḳ ضيق] *{OsT} sf.* Pek dar.
dayza, [tayı+eze] *{ağız} is.* Teyze. [DS]
daz[1], [daz / dız *(yans.)*] *is.* Hızlıca dönme ve dolaşma, bu biçimde gidip gelmeyi anlatan kök. [Zülfikar] *daz-ır-da-mak, daz-ır-dı, daz-la-mak*
daz[2], [daz / dız / doz *(yans.)*] *is.* Gaz çıkarmayı ve cızırtılı yanmayı anlatan kök. [Zülfikar] *daz-ı-ra-mak, daz-ı-ra-k*
daz[3], [*eT.* tāz / daz داز / طاز] *is.* **1.** Saçların dökülmesine yol açan hastalık; kellik. *{ağız} (aynı)* [DS] **2.** Başında saçı olmayan; kel; saçsız. *{eAT} {ağız} (aynı)* [DS] **3.** *sf.* (Arazi ve toprak için) kurak, çıplak; ot bitmeyen; çorak. *{ağız} (aynı)* [DS] **4.** *{eT}* Çıplak. ⊡ **daz gıran,** *{ağız} Yüksek ve çıplak dağ.* [DS]|| **daz yer,** *{eAT} Çorak yer; verimsiz toprak.* [DK]
dazan, [daz *(yans.)* > daz-an] *{ağız}is.* Rüzgâr tutan tepe; yelli tepe. [DS]
dazara dazar, [Ar. dazara *(acele)* + dazar *(çok acele)* / dazara dazır دازاره دازار] *{OsT} zf.* Çok acele olarak; telaşlı bir şekilde.
dazarmak, [tāz > taz-ar-mak > daz-ar-mak] *{eT} gçsz. f. [-ur]* Kelleşmek; çıplak hâle gelmek. [DLT]
dazıra dazır, [Ar. dazara dazar دازاره دازار] *{ağız} zf.* Kendi kafasıyla; kimseye danışmadan; kendi kendine. [DS]
dazırak, -ğı [daz *(yans.)* > dazıra-k] *{ağız} is.* Yellenme. [DS]
dazıramak, [daz *(yans.)* > dazır-a-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-r(ı)-yor]* (Odun vb. için) yanarken ses çıkarmak; cazıramak. [DS]
dazırdamak, [daz *(yans.)* > dazır-da-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-d(ı)-yor]* **1.** Vızıldamak. **2.** Boşuna dolaşıp yorulmak. [DS]
dazırdaşmak, [daz *(yans.)* > dazırda-ş-mak] *{ağız} işteş. f. [-ır]* **1.** Birlikte hızlıca hareket edip, koşup geçip gitmek. **2.** Hep birden çarparak ses çıkartmak; hep birden zırlamak. [DS]
dazırdatmak, [daz *(yans.)* > dazırda-t-mak] *{ağız} gçl. f. [-ır]* **1.** Hızlıca sürmek; yürütmek. **2.** Hızlıca zınlatmak; birden çarpma ile ses çıkarmak. [DS]
dazıtmak, [daz *(yans.)* > daz-ıt-mak] *{ağız} gçsz. f. [-ır]* **1.** Koşmak; seğirtmek. **2.** Kaçmak. **3.** *gçl. f.* Kaçırmak. [DS]
dazlak[1], **-ğı** [*eT.* tāz *(kel)* > taz-la-k / daz-la-k دازلاق] *sf.* **1.** Başında saçı olmayan; saçları dökülmüş; saçsız; kel. *{eAT} (aynı)* **2.** *{eAT}* (Yer için) üzerinde bitki yetişmemiş; ot ve ağaç bitmemiş.
dazlak[2], **-ğı** [daz *(yans.)* > daz-la-k] *{ağız} is.* **1.** Ayı. **2.** Leylek. **3.** Kaba adam. **4.** Ham meyve. [DS]
dazlak[3], **-ğı** [daz *(yans.)* > daz-la-k] *{ağız} sf.* Pişirme sırasında bir tarafı hafifçe yanmış. [DS]
dazlaklık, -ğı [dazlak-lık] *is.* Saçsız başın durumu; saçsız olma hâli.
dazlama, [daz-la-ma] *is.* **1.** Güç beğenme durumu ve eylemi. **2.** Hızlı yürüme; hızla hareket etme; birden vınlayıp gitme.
dazlamak[1], [tāz > taz-lā-mak > daz-lā-mak] *{eT} gçl. f. [-r]* Kel saymak; dazlak olduğunu iddia etmek.
dazlamak[2], [daz *(yans.)* > daz-la-mak] *gçsz. f. [-r] [-l(ı)-yor]* **1.** Güç beğenmek; ayıplamak. *{ağız} (aynı)* [DS] *Dazlayan dara düşer, kel başlı kıza düşer.* (Atasözü) **2.** Hızlı yürümek; hızla hareket etmek; birden vınlayıp gitmek. **3.** *{ağız}* Kaçmak. [DS]
dazlamak[3], [daz *(yans.)* > daz-la-mak] *gçl. f. [-r] [-(ı)-yor]* **1.** Dağlamak. **2.** Kızartmak; kebap yapmak.
dazlatmak, [dazla-t-mak] *gçl. f. [-ır]* **1.** Hızlı yürütmek; hızlı sürmek. **2.** Birden çarpma ile ses çıkartmak; çınlatmak.
dazmak, [daz *(yans.)* > daz-mak] *{ağız} gçsz. f. [-ar]* **1.** Kaçmak. **2.** *gçl. f. [-ar]* Kaçırmak. [DS]
dazmalamak, [dazma-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Ayıplamak; kınamak. [DS]
dB, [Fr. déci-bell] *is. fiz.* Ses genliği birimi olan desibelin simgesi.
DDT [dikloro-difenil-trikloretan kelimelerinin baş harfleri] *is. kısalt.* Ürünlere, hayvanlara ve insanlara zarar veren bir çok böceğin öldürülmesinde kullanılan zehirli bir kimyasal bileşik; $(Cl\text{-}C_6H_4)_2CH\text{-}CCl_3$
-de[1], [-da / -de / -ta / -te] *çek. e.* → -da. *{eT} {eAT} (aynı).*

-de-[3], [-da- / -de-] *yap. e.* → -da-. *{eT} {eAT} (aynı)*

de[1], [*eT.* takī / dakı / dağı > dahı / dahi > da / de] *bağ.* → da[1].

de[2], [de ?] *{ağız} is.* Zaman; vakit. [DS]

de[3], [dé-mek > dé] *{ağız} ünl.* Haydi. [DS]

deaim, [Ar. dıʿāme > deʿāim دعائم] *(dea:im) {OsT} is.* Destekler; payandalar.

deāvi, [Ar. daʿvā > deʿāvi دعاوى] *(daa:vi) {OsT} is.* **1.** Davalar. **2.** Mahkemeye başvurmalar. **3.** İddia edilen fikirler.

deb[1], [dab / deb / dep / dıb / dib / düp *(yans.)*] *is.* Patırtılı yürümeyi, düzensiz adım atmayı, ayakla tepme veya tepinmeyi; dengesi bozulma, yuvarlanma; kımıldanma ve bu yolla meydana gelen dürtüleri anlatan kök. [Zülfikar] *deb-el debel, deb-e-le-mek, deb-e-le-n-mek, deb-en-le-mek, deb-er-le-n-mek, deb-ik-le-mek*

deb[2], [Ar. deʾb دأب] *{OsT} is.* Gelenek; âdet; usul. ⊡ **deb-i dîrîn,** *Eski gelenek.*|| **deb-i kadîm,** *Eski gelenek.*

debabic, [Ar. dībac > debābic دبابج] *(deba:bic) {OsT} is.* Dallı, çiçekli ipek kumaşlar.

debabis, [Ar. debbūs > debābīs دبابيس] *(deba:bis) {OsT} is.* Topuzlar.

debagat, [Ar. debāġat دباغت] *(deba:gat) {OsT} is.* Deriyi terbiye etme; tabaklık; sepicilik.

debale, [Far. debāle دباله] *(deba:lė) {OsT} is. bot.* Ağaç kavunu.

debayak, -ğı [de+bayak] *{ağız} is.* Biraz önce; demin. [DS]

debbabe, [Ar. debbābe دبابه] *(debba:be) {OsT} is.* Eskiden kale kuşatmalarında içine girilerek kale kapılarına kadar yaklaşmayı sağlayan, ok ve diğer silahlardan koruyan, üzeri kalın manda derisi ile kaplanmış bir fıçı şeklinde savunma aracı.

debbağ, [Ar. debġ *(sepileme)* > debbāġ دباغ] *(debba:ğ) {OsT} is.* Hayvan derisini terbiye eden kişi; tabak; sepici.

debbağhane, [Ar. debbāġ + Far. ḫāne دباغخانه] *(debba:ğha:ne) {OsT} is.* Hayvan derilerinin sepilendiği yer; tabakhane.

debbe, [Ar. debbe دبه] *{OsT} is.* **1.** Kulplu ve ağzı kapalı bakır su güğümü. *{ağız} (aynı)* [DS] **2.** *{ağız}* Yağ kabı; bal çömleği. [DS] **3.** *{eAT}* Altı geniş, ağzı dar kapaklı yağ kabı. **4.** *{ağız}* Büyük fıçı. [DS] **5.** *{ağız}* Su kovası. [DS] **6.** *{ağız}* Süt güğümü. [DS]

debbel, [deb *(yans.)* > debb-el] *{ağız} is.* Patırtılı yürümeyi, düzensiz adım atmayı, ayakla tepme veya tepinmeyi; dengesi bozulma, yuvarlanma; kımıldanma ve bu yolla meydana gelen dürtüleri anlatan yansımalı gövde. [DS] ⊡ **debbel dübbel,** *{ağız} 1. Sendeleyerek. 2. Düşe kalka.* [DS]

debboy, [Fr. dépôt] *is. as.* **1.** Silah, elbise ve askerî malzeme konulan ambar. **2.** *{ağız}* Kışla. [DS]

debbus, [Ar. debbūs دبوس] *(debbu:s) {OsT} is.* Topuz. ⊡ **debbūs-i āhenîn,** *{OsT} Demir topuz.*

debdab[1], [Ar. debdāb دبداب] *(debda:b) {OsT} is.* Davul.

debdab[2], [Far. debdāb دبداب] *(debda:b) {OsT} is.* **1.** Şöhret. **2.** Azamet

debdebe, [Far. debdebe دبدبه] *{OsT} is.* **1.** Büyük gösteriş; şatafat; görkem; şaşaa; ihtişam. **2.** Gürültü patırtı; tantana.

debdebeli, [debdebe-li] *sf.* Gösterişli; görkemli.

debdüş, [deb *(yans.)* + düş] *{ağız} zf.* **1.** (Yürümek için) sendeleyerek. **2.** (İş yapmak için) el yordamıyla; görmeden. [DS] ⊡ **debdüş etmek,** *{ağız} Görmeden, rasgele, sendeleyerek yürümek.* [DS]

debe, [Far. debe دبه] *{eAT} {ağız} sf.* **1.** Kasığı yarık; fıtık. **2.** Fıtıklı. [DS] ⊡ **debe taşak,** *Kasık fıtığı olan.*

debek, -ği [deb *(yans.)* > deb-ek] *{ağız} is.* Sendeleme belirten yansımalı gövde. [DS] ⊡ **debek dübek,** *{ağız} (Yürümek için) sendeleyerek; düşe kalka.* [DS]

debel, [deb *(yans.)* > deb-e-l] *{ağız} is.* **1.** Yüz üstü veya sırt üstü tepinme hareketi. **2.** Acıdan, sancıdan kıvranma. [DS] ⊡ **debel debel,** *{ağız} Sancıdan dolayı yerde kıvranmak.* [DS]|| **debel debel dönmek,** *{ağız} Acıdan ve sancıdan kıvranıp dönmek.* [DS]|| **debel sebel,** *{ağız} (Konuşmak için) saçma sapan; delice.* [DS]

debelek, -ği [deb-ele-k > dep-le-k] *{eAT} {ağız} is.* **1.** Darbuka; küçük davul; dümbelek. **2.** *sf.* (Kişi için) taşakları yaralanmış, şişmiş. [DS]

debelemek, [tep-mek > deb-ele-mek] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(i)-yor]* **1.** Tepinmek; çırpınmak; kımıldamak; hareket etmek. **2.** (Küçük çocuk için) emeklemek. **3.** Ayaklarını sürterek yürümek. [DS]

debelendirmek, [debelen-dir-mek] *{ağız} gçl. f. [-ir]* Kımıldatmak. [DS]

debeleniş, [debelen-iş] *is.* Debelenme eylemi veya biçimi.

debelenme, [debele-n-me] *is.* Debelenme durumu ve eylemi.

debelenmek, [tep-mek > deb-ele-n-mek] *dönşl. f. [-ir]* **1.** Bir acının etkisiyle veya bir baskından kurtulmak için rastlantısal hareketlerde bulunmak; çırpınmak. **2.** (Çocuklar için) anlamsız ve boş bir takım el kol hareketlerinde bulunmak. **3.** *mecaz.* Boş yere uğraşmak; bocalamak. **4.** Yürürken dengeyi sağlayamayarak düşecek duruma gelmek; sendelemek. **5.** *{ağız}* Kımıldamak. [DS]

debeli, [debe-li] *{ağız} sf.* **1.** Husyeleri yarılı veya şiş. **2.** Fıtıklı. **3.** Biçimsiz yürüyen. [DS]

debelik, [debe-lik دبلك] *{eAT} is.* Kasık yırtıklığı; fıtık olma durumu.

debelleş, [tebelle-ş] *{ağız} is.* Musallat; askıntı; tebelleş. [DS] ⧉ **debelleş olmak,** *{ağız} Musallat olmak; dadanmak.* [DS]

debelleşmek, [tep-mek > debelle-ş-mek] *işteş. f. [-ir]* Birlikte debelenmek.

debelü, [debe-lü دبلو] *{eAT} sf.* Fıtık hastalığı olan; fıtıklı.

deben[1], [deb *(yans.)* > deb-en] *{ağız} ünl.* Gelişigüzel, bozuk düzen yürüme ve konuşmayı anlatan yansımalı gövde. [DS] ⧉ **deben düben,** *{ağız} (Yürüyüş ve konuşma için) gelişigüzel; bozuk düzen.* [DS]

deben[2], [Fr. tapon] *{ağız} sf.* Ucuz; fiyatı düşük. [DS]

debeng, [dep-eñ] *(debeñ) {ağız} sf.* Bilinçsizce davranan; ahmak; sersem. [DS]

debenleme, [deben-le-me] *is.* Düzensiz yürüme, sendeleme durumu ve eylemi.

debenlemek, [deben-le-mek / debennemek] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(i)-yor]* **1.** Yanlış hareket etmek, yanlış yola gitmek. **2.** Şaşalamak, afallamak. **3.** Düşecek duruma gelmek; sendelemek. **4.** Yavaş yavaş amaçsız gezinmek. **5.** Söylediği sözün nereye varacağını kestirememek. **6.** Kaynaşmak. [DS]

deber, [tep-mek > deb-er] *{ağız} sf.* Hoyrat; sözünü bilmez; patavatsız; sersem. [DS] ⧉ **deber sakar,** *{ağız} 1. Kör gibi davranan. 2. Düşünmeden konuşan.* [DS]

Deberân, [Ar. deberân] *(debera:n) {OsT} is.* **1.** Gök cismi. **2.** Ayın dördüncü durağı.

deberlemek[1], [teper-le-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [l(ı)-yor]* Düzeltmek; tesviye etmek. [DS]

deberlemek[2], [teper-le-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* **1.** Azarlamak. **2.** Hakir görmek. [DS]

deberlenmek, [deb *(yans.)* > deberle-n-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* Yuvarlanmak; dengesi bozulmak; sendeleyip düşmek. [DS]

debermek, [tep-mek > deb-er-mek] *gçsz. f. [-ir]* Nüksetmek; depreşmek; yeniden ortaya çıkmak.

debertlemek, [debert-le-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* **1.** Ellemek; dokunmak. **2.** Eşelemek; karıştırmak; kabartmak. [DS]

debertmek, [tep-mek > deb-re-mek > deber-t-mek دبرتمك] *{ağız} gçl. f. [-ir]* **1.** Eşelemek; kabartmak; karıştırmak. *{eAT} (aynı)* **2.** Unutulmuş ve gizli bir şeyi ortaya çıkarmak. **3.** Dürtmek. **4.** *{eAT}* Araştırmak. **5.** Toprağı kazmak. **6.** İlişmek. **7.** Hareket ettirmek; kımıldatmak. **8.** (Dert için) deşmek; eşelemek. [DS]

debez, [deb *(yans.)* > deb-ez] *{ağız} sf.* Yürürken sendeleyen. [DS] ⧉ **debez debez,** *{ağız} (Yürümek için) sendeleyerek.* [DS]|| **debez debez yürümek,** *{ağız} Karanlıkta körler gibi şaşkın hareketler yaparak, sendeleye sendeleye yürümek.* [DS]

debezelemek, [debez-e-le-mek] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(i)-yor]* Sendeleyerek yürümek. [DS]

debezimek, [debez-i-mek] *{ağız} gçsz. f. [-r]* **1.** Sinirlenmek; öfkelenmek; kızmak. **2.** Meydana çıkmak. [DS]

debezlemek[1], [debez-le-mek] *{ağız} gçsz. f. [-r [-l(i)-yor]* Karanlıkta sendeleye sendeleye yürümek. [DS]

debezlemek[2], [tepez-le-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* Bir kimseye istediğini yaptırmak için korkutmak. [DS]

debg, [Ar. debğ دبغ] *{OsT} is.* Deriyi yumuşatıp terbiye etme işi; sepi.

debgi, [tep-gi] *{ağız} is.* **1.** Bakır yağ kabı. **2.** Bağ bellemekte kullanılan tarım aracı; bağ beli. [DS]

debgiç, -ci [tep-giç] *{ağız} is.* Dolma tüfekleri sıkılamakta kullanılan çubuk; bir tür harbi. [DS]

debi[1], [deb *(yans.)* > deb-i] *{ağız} is.* Hızla geçme, uzaklaşma belirten yansımalı gövde. [DS] ⧉ **debi debi,** *{ağız} Hızlı hızlı.* [DS]

debi[2], [Fr. débit] *(de'bi) is. coğ.* Bir akarsuyun bir noktasından bir saniyede geçen su miktarı; verdi.

debik, -ği [deb-ik] *{ağız} sf.* **1.** Bastığı yeri bilmeyen. **2.** *is.* Yarı topallık. [DS]

debiklemek, [deb *(yans.)* > deb-ik-le-mek] *gçsz. f. [-r] [-l(i)-yor]* **1.** Korkudan şaşırarak bastığı yeri bilmeden yürümek. **2.** Düşe kalka yürümek.

debil[1], [deb *(yans.)* > deb-il] *is.* Denge bozukluğu. ⧉ **debil debil,** *1. Dengesiz ve sarsak yürüyüş. 2. Kımıl kımıl.*|| **debil dübül,** *Dengesiz ve sarsak yürüyüş.*

debil[2], [Fr. débile] *is.* **1.** Zihinsel yönden yetersiz, zekâ düzeyi 70-50, zekâ yaşı 7-10 arası ve buna bağlı olarak bünyesi güçsüz ve hareket bozuklukları olan kimse. **2.** *sf.* Bedensel ve zihinsel bakımdan güçsüz.

debildek, -ği [deb *(yans.)* > deb-il-de-k] *{ağız} sf.* **1.** Yerinde duramayan; daima yürümek isteyen. **2.** *is.* İki toprak çanağın üzerine deri gerilmek suretiyle yapılmış ve iki sopayla çalınan çalgı. **3.** Trampet. **4.** Dümbelek; darbuka. [DS]

debildemek, [deb *(yans.)* >debil-de-mek] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-d(i)-yor]* **1.** Kımıldamak, tepinmek. **2.** Çabalamak; uğraşmak. **3.** (Çocuk için) yürümeye çalışmak. **4.** Yerinde sallanmak. **5.** (Topaç) ara sıra zikzaklar çizerek dönmek. [DS]

debilenmek, [deb *(yans.)* >debi-len-mek] *{ağız} gçsz. f. [-ir]* **1.** Çabalamak; çırpınmak; uğraşmak. **2.** Tepinmek. [DS]

debillik, -ği [debil-lik] *is.* Biçimi, derecesi ve sebepleri ne olursa olsun genel anlamda zihinsel yetersizlik ve bünye zayıflığı.

debimek, [deb-ī-mek دبيمك] *{eAT} gçsz. f. [-r]* **1.** Yıkılacakmış gibi tökezleyerek yürümek. **2.** Dili ve eli ayağı dolaşmak.

debimetre, [Fr. débimètre] *is.* Bir borudan akan sıvı veya gaz durumundaki akışkanın hacim veya kütle cinsinden verdisini ölçen veya bu miktarı düzenleyen araç; debiölçer; verdiölçer.

debir, [Far. debīr دبير] *{OsT} is.* **1.** Kâtip. **2.** Kendisine danışılan kimse; müsteşar; danışman. **3.** Okul müdürü. ⊞ **debîr-i äsmān,** *{OsT} gökb. Merkür; Utarit.*|| **debîr-i çarh,** *{OsT} 1. Feleğin kâtibi. 2. Utarit gezegeni.*|| **debîr-i felek,** *{OsT} Utarit gezegeni; Merkür.*|| **debîr-istān,** *{OsT}* → debiristan.

debiran, [Far. debīrān دبيران] *(debi:ra:n) {OsT} is.* **1.** Kâtipler; yazıcılar. **2.** Danışmanlar; müsteşarlar.

debire, [dé+bre] *{ağız} zf.* **1.** Hızlı; sür'atli. **2.** *ünl.* Destekleme, isteklendirme ünlemi. [DS]

debirez, [dē+biraz] *(de:birez) zf.* Birazdan; az sonra.

debiristan, [Far. debīristān دبيرستان] *(debi:rista:n) {OsT} is.* Yazıcıların odası; büro.

debistan, [Far. deb-istān دبستان] *(debista:n) {OsT} is.* Eğitim kurumu; okul.

debistani, [Far. debistānī دبستانى] *(debista:ni:) {OsT} sf.* **1.** Okulla ilgili. **2.** Okul çocuğu; öğrenci.

debitmek, [deb *(yans.)* > deb-it-mek دبتمك] *{ağız} gçl. f. [-ir]* **1.** Harekete zorlamak; tahrik etmek. **2.** *{eAT}* Depretmek; kımıldatmak. [DS]

debitöz, [Fr. débiteuse] *is.* Bir tür cam çekme yönteminde pencere camı yaprağı oluşturmak için gerekli debiyi sağlayan, ortası yarık, ateşe dayanıklı alet.

debiz[1], [deb-iz] *{ağız} is.* **1.** Hakaret; tekdir. **2.** *sf.* Edepsiz. [DS] ⊞ **debiz etmek,** *{ağız} Yenmek; mağlûp etmek.* [DS]

debiz[2], [Ar. ṭerbīṣ تربيص] *{ağız} is.* Nemli toprak. [DS]

debizlemek, [deb *(yans.)* > deb-iz-le-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* **1.** Sürekli olarak dövmek; itmek; hırpalamak. **2.** Kötülemek; aşağı görmek. [DS]

deblek[1], **-ği** [deb-le-k / tep-le-k دبلك] *{eAT} {ağız} is.* → deplek. [DS]

deblek[2], **-ği** [deb-le-k] *{ağız} sf.* **1.** Uyuşuk; sünepe. **2.** Sersem; ahmak. [DS]

debliz, [? debliz] *{ağız} is.* Küçük testi. [DS]

deblokaj, [Fr. déblocage] *is. tic.* Mal satma, taşıma, kredi ve banka hesaplarını kullanma konularındaki yasağı kaldırma kararı.

debmik, [tep-mik] *{ağız} is.* Tekme; çifte. [DS]

debre[1], [dé+bire] *{ağız} sf.* **1.** Hızlı. **2.** Sürekli. [DS]

debre[2], [Far. debere دبره] *{ağız} is.* Ot, saman, yulaf, yonca gibi hayvan yemi. [DS]

debrenmek, [*eT.* tepre-n-mek > debre-n-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* Kımıldanmak. [DS]

debreşmek, [debre-ş-mek] *{ağız} gçsz. f. [-ir]* **1.** Depreşmek; tekrarlamak; nüksetmek. **2.** Kımıldanmak; oynamak; hareket etmek. [DS]

debreştirmek, [debreş-tir-mek] *{ağız} gçl. f. [-ir]* **1.** Gizli ve unutulmuş bir şeyi tekrar meydana çıkarmak; ortaya atmak. **2.** Eşelemek; kabartmak. [DS]

debretmek, [debre-t-mek] *{ağız} gçl. f. [-ir]* Hareket ettirmek; kımıldatmak. [DS]

debriyaj, [Fr. débreyage] *is. oto.* Sürükleneni durdurmak, hareket sağlayanı serbest bırakmak için kavrama yoluyla birbirine kenetlenmiş iki mili birbirinden ayırma işlemi; kavrama.

debule, [Fr. débboulé] *is.* Balede vücut kendi ekseni etrafında hareket etmek üzere, birbirini takip eden yarım daireler çizerek ve parmak uçlarında hızla dönerek gerçekleştirilen dans.

debur, [Ar. debür دبور] *(debu:r) {OsT} is.* Batı rüzgârı.

debus, [Far. debūs دبوس] *(debu:s) {OsT} is.* Topuz.

debül, [deb *(yans)* > deb-il / deb-ül] *{ağız} is.* Dengesiz yürüme, sallanma bildiren yansımalı gövde. [DS] ⊞ **debül dübül,** *{ağız} (Yürümek için) sendeleyerek; tökezleyerek; düşe kalka.* [DS]

debye, [Debye *(Hollandalı fizikçi)*] *is. fiz.* Kutup moleküllerinin momentini hesaplamaya yarayan C.G.S. elektrostatik biriminin 10^{-18}'de biri büyüklüğünde elektrik moment birimi.

decac, [Ar. decāc / decāce دجاج / دجاجه] *(deca:ce) {OsT} is.* Kümes hayvanı; tavuk; piliç; horoz. ⊞ **decāce-i Hindî,** *{OsT} Hint tavuğu; hindi.*

decaciye, [Ar. decāciyye دجاجيه] *(deca:ciye) {OsT} is. zool.* Kümes hayvanları.

Deccal, [Ar. decl *(aldatma)* > deccāl دجال] *(decca:l) {OsT} is.* **1.** (Özel isim olarak) kıyamet belirtilerinden olarak, kıyametin kopmasına yakın ortaya çıkarak insanları kandırıp peşinden sürükleyecek olan yalancı, fesatçı. **2.** *sf. mecaz.* (Baş harfi küçük) yalancı; fesat çıkaran; karıştırıcı.

decn, [Ar. decn دجن] *{OsT} is.* **1.** Havanın bulutlanması. **2.** Bir yerde oturma. **3.** Bol yağmur.

-deçi, [-daçı / -deçi / -taçı / -teçi] *{eT} {eAT} çek. e. yap. e.* → -daçı.

ded, [Far. ded دد] *{OsT} is.* Et yiyen yırtıcı hayvan. ⊞ **ded ü dām,** *Et yiyen yabanî hayvanlar.*

dede, [*eT.* dede *(yans)* [Clauson]] *is.* **1.** Çocuğa göre babanın veya annenin babası; büyük baba. **2.** Büyük babadan itibaren geriye doğru büyük babaların her biri. **3.** Yaşlı erkeklere hitap edilirken kullanılan saygı sözü. **4.** *tasvf.* Mevlevî tarikatında bin bir günlük çileyi dolduran dervişe verilen unvan. **5.**

{ağız} Kalp; yürek. [DS] **6.** *{eT}* Baba. [DLT] **7.** *{ağız}* Genç baba. [DS] **8.** *{ağız}* Tespihlerin baş tarafına geçirilen uzun parça; imame. [DS] **9.** Ocağın iki yanında sac ayağı, kibrit vb. koymaya yarayan oyuk. **10.** *argo.* Yaşlı ayyaş. **11.** *argo.* Sınıfın en yaşlı öğrencisi. ⊡ **dede ağacı,** *{ağız} Sabanda, oku boyunduruğa bağlayan halkanın takıldığı ağaç çivi.* [DS]|| **dede baba,** *Kırşehir'de pîr makamı kabul edilen Bektaşî şeyhlerine verilen unvan.*|| **dede bağı,** *Kırşehir'de eyvallah kapısına hizmet eden dervişlerin iki üç yıl çalışmak zorunda oldukları dergâh.*|| **dede burnu,** *{ağız} Sığırların arka bacaklarından çıkarılan ve dikişsiz olarak giyilen çarık.* [DS]|| **dede kıbcı,** *{ağız} Boyundurukla sabanı birbirine bağlayan kayış ve halkaya geçirilen ağaç çivi.* [DS]|| **Dede koruk yemiş, torunun dişi kamaşmış.** *"Eskilerin yaptığı kötü işlerden çocuklar da zarar görür." anlamında söz.*|| **dede kuşağı,** *{ağız} Gökkuşağı.* [DS]|| **dedem akıllı,** *{ağız} Sersem; avanak; bunak.* [DS]|| **dede sakalı,** *{ağız} bot. Kırlarda yetişen ve havuca benzer bir bitki, (Scorzonera / Tragopogon).* [DS]

dedeci, [dede-ci] *{ağız} is.* Dilenci. [DS]

dedegân, [dede + Far. ġān دده گان] *(dedegâ:n) {OsT} is.* Dedeler.

dedegül, [Yun. katakleidi / Bulg. tegliç [Tietze]] *{ağız} is.* Saban okunu boyunduruğa bağlayan kayış halka. [DS]

dedek, -ği [de+de-k] *{ağız} is.* Çocuğun tay durması. [DS]

dedelik, -ği [dede-lik] *is.* **1.** Dede olma durumu. **2.** Dedeye yakışır davranış.

dediğinelik, -ği [dediğine-lik] *{ağız} zf.* Dediğine göre. [DS]

dedikodu, [de-mek + ko-mak] *is.* **1.** Başkasını çekiştirmek veya kınamak için arkasından yapılan konuşma. **2.** Birisi hakkında çıkarılan söylenti. **3.** Sağlam temele dayanmayan ve ağızdan ağıza yayılan söz. ⊡ **dedikodu etmek,** *Birisi hakkında kınama veya çekiştirmek amacıyla konuşmak.*|| **dedikodu kumkuması,** *Çok dedikodu yapan kimse.*|| **dedikodu yapmak,** *Birisi hakkında kınama veya çekiştirmek amacıyla konuşmak.*

dedikoducu, [dedikodu-cu] *sf.* Başkaları hakkında konuşmayı, onları kötülemeyi ve çekiştirmeyi huy edinmiş olan.

dedikoduculuk, -ğu [dedikoducu-luk] *is.* **1.** Başkalarını çekiştirme ve bundan zevk alma eğilimi. **2.** Dedikoducu olma durumu ve özelliği.

dedirgeme, [tedir-gin > dedir-ge-me] *{ağız} is.* Şüphe; tereddüt. [DS]

dedirgen, [tedirgin] *{ağız}* [*sf.* Tedirgin. DS] ⊡ **dedirgen olmak,** *{ağız} Yerinden yurdundan ayrılmak.* [DS]

dedirgenmek, [dedir-ge-n-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* Çok konuşmak. [DS]

dedirgin, [tedir-gin] *{ağız} sf.* Tedirgin; dirliksiz; rahatsız. [DS] ⊡ **dedirgin etmek,** *{ağız} Rahatsız etmek; huzurunu kaçırmak; üzmek; tedirgin etmek.* [DS]|| **dedirgin olmak,** *{ağız} Rahatsız olmak; huzursuz olmak; tedirgin olmak.* [DS]

dedirme, [de-dir-me] *is.* Demek işini yaptırma; dedirmek eylemi.

dedirmek, [de-dir-mek] *gçl. f. [-ir]* **1.** Bir şeyi veya bir sözü söylemek zorunda bırakmak. **2.** Söylenilmesine, denmesine meydan vermek. **3.** Demek eylemini yaptırmak; söyletmek.

dedirtme,[dedir-t-me] *is.* Deme işini bir başkasına yaptırmak eylemi; söyletme.

dedirtmek, [dedir-t-mek] *gçl. f. [-ir]* **1.** Bir şeyi veya bir sözü söyletmek zorunda bırakmak. **2.** Söylenilmesine, denmesine meydan verdirmek. **3.** Demek eylemini başkasına yaptırtmak; söylettirmek.

dedüksiyon, [Fr. dédüction] *is. man.* Tümdengelim.

dedürgün, [tedir-gin > ded-ür-gün ددرکون / ددرگون] *{eAT} sf.* Tedirgin. ⊡ **dedürgün olmak,** *{eAT} Rahatsız olmak.*

dedveyt, [İng. deadweight] *is. dnz.* Bir geminin alabileceği yük miktarı. ⊡ **detveyt kapasitesi,** *dnz. Bir geminin yük, yakıt, kumanya ve içindeki insanlarla birlikte taşıyabileceği ağırlık.*|| **detveyt tonu,** *dnz. Bir yük gemisinin yaz yükleme sınırına kadar yüklendiği zamanki taşıma kapasitesi.*

de'eb, [Ar. de'eb دأب] *{OsT} is.* Âdet. ⊡ **de'eb-i dîrîn,** *{OsT} Eski âdet.*

def¹, -f'i [Ar. defʿ دفع] *{OsT} is.* **1.** Bir şeyi veya kimseyi yanından uzaklaştırma; savma; savuşturma; kovma. **2.** Öteye itme; kakma. **3.** Giderme. **4.** Verme. **5.** Ortadan kaldırma; yok etme. **6.** *huk.* Davalının borçlu olduğu edimi özel bir nedene dayanarak yerine getirmekten kaçınmasına imkân veren olgu. ⊡ **def'-i bela,** *{OsT} Tehlikeyi savma; atlatma.*|| **def'-i bela kabilinden,** *{OsT} 1. Bir belayı savarcasına. 2. (İş için) baştan savma; gönülsüz ve isteksiz olarak.*|| **def'-i dava,** *{OsT} Davalı tarafın davacının davasını ortadan kaldıracak bir iddia ileri sürmesi.*|| **def'-i dem,** *{OsT} tıp. Kalbin kasılarak kanı atardamara göndermesi.*|| **def'-i gam,** *{OsT} Üzüntüyü, kederi giderme.*|| **def'-i hâcet,** *{OsT} Büyük abdest bozmak.*|| **def'-i harâret,** *{OsT} Ateşin söndürülmesi.*|| **def'-i mazarrât,** *{OsT} Zarar verici şeyleri giderme.*|| **def'-i meclis,** *{OsT} Toplantıyı bitirme.*|| **def'-i şüphe,** *{OsT} Şüpheyi giderme.*|| **def'-i taaffün,** *{OsT} Mikropların bulaşmasını önleme.*|| **def'-i tard,** *{OsT} Askerlikten çıkarma.*|| **def' ü ref',** *{OsT} Savma; kaldırma.*|| **def' ü tard,** *{OsT} Askerlikten ihraç.*

def², [Far. def / Ar. deff دف] *{OsT} is.* Yuvarlak bir

tahta kasnağın çoğunlukla bir tarafına deri gerilerek parmakla çalınan vurmalı çalgı; tef.

def'a, [Ar. def'a دفع] *(de'fa) {OsT} is.* → defa.

defa, [Ar. def'a دفعه] *(de'fa) {OsT} is.* **1.** (Sayı gösteren bir kelimeyle kullanıldığında) bir olayın meydana geldiği durumların her birini bildirir; kez; kere. **2.** *zf.* (Bir eylem için) birim olarak ele alınan eyleme göre derecesini belirtir. **3.** Çarpma işleminde tekrarlanan miktarı belirtir. ⊡ **def'a-i ûla,** *{OsT} İlk defa; birinci defa.*

defa'at, [Ar. defa'āt دفعات] *(defa-a:t) {OsT} is.* Birçok kere; tekrar tekrar.

defa'atla, [Ar. defa'āt + T. ile دفعاتله] *{OsT} zf.* Tekrar tekrar; pek çok kere.

defadı, [Ar. ḍıfdā > ḍefādı' ضفادع] *(dafa:dı) {OsT} is. zool.* Kurbağalar.

defain, [Ar. defīne *(gömülü)* > defā'in دفائن] *(defa:in) {OsT} is.* Gömülü olan altın vb. kıymetli şeyler; defineler; gömüler.

defalarca, [defa-lar-ca] *zf.* Pek çok kez; sık sık; birçok kez.

defans, [Fr. défanse] *is. spor.* **1.** Savunma. **2.** *argo.* Kalça; kıç.

def'aten, [Ar. def'aten دفعةً] *(def-aten) {OsT} zf.* Bir defada; birden; bütünü bir defada. ⊡ **def'aten ba'de uhrā,** *{OsT} Tekrar tekrar; birçok defalar.*

def'ateyn, [Ar. def'ateyn دفعتين] *(def-aten) {OsT} zf.* İki defa; iki kez.

defatir, [Ar. defter > defātir دفاتر] *(defa:tir) {OsT} is.* Birbirine dikilmiş kâğıtlar; defterler. ⊡ **defātir-i atîka,** *{OsT} Eski defterler.*|| **defātir-i resmîye,** *{OsT} Resmî defterler.*

defe, [Ar. deffe *(tahta levha)* دفه] *{eAT} {ağız} is.* **1.** Dokumacıların mekik attıktan sonra ipi sıkıştırmak için kullandıkları tarak; çulha tarağı. **2.** Dokumacılıkta tarak vurma. [DS]

defedilme, [Ar. def' + T. e(d)-il-me] *{OsT} is.* Uzaklaştırılma ve savuşturulma durumu ve eylemi.

defedilmek, [Ar. def' + T. e(d)-il-mek] *{OsT} edil. f. [-ir]* **1.** Birinin yanından uzaklaştırılmak; kovulmak. **2.** Atlatılmak; savuşturulmak.

defelenmek, [defe-len-mek] *{ağız} gçsz. f. [-ir]* Bir şey aramak için gidip bulamadan geri gelmek; eli boş dönmek. [DS]

defelü, [tefe / defe > defe-lü دفلو] *{eAT} sf.* (Kumaş için) dokurken iplikleri tefe ile sıkıştırılmış; tefelenmiş.

defetme, [Ar. def' + T. et-me] *{OsT} is.* Uzaklaştırma ve savuşturma durumu ve eylemi.

defetmek, [Ar. def' + T. et-mek] *{OsT} gçl. f. [-r] [-d(i)-yor]* **1.** Yanından uzaklaştırmak; kovmak. **2.** Atlatmak; savmak, savuşturmak.

deffaf, [Far. deffāf / deffāfe دفاف / دفافه] *(deffa:f) {OsT} is.* **1.** Def yapımcısı. **2.** Def satıcısı. **3.** Def çalan sanatçı. ⊡ **deffāfe-i felek,** *{OsT} Venüs gezegeni.*

deffe, [Ar. deffe دفه] *{OsT} is.* **1.** Çeşitli işlerde, özellikle dokumacılıkta kullanılan düz tahta. **2.** Yan; yüz. **3.** Kitap cildinin iki yanından biri.

deffeteyn, [Ar. deffeteyn دفتين] *{OsT} is.* Kitap kabı gibi açılır kapanır iki kanat şeklindeki çift sayfalara verilen ad.

def'i, [Ar. def' / Far. def'ī دفعی / دفع] *(def-i) zf.* Derhâl; hemen.

defibrilatör, [Fr. défibrillateure] *is. tıp.* Kalp kaslarının düzensiz titreşimlerini durdurmak amacıyla karıncık üzerine elektrik akımı uygulamaya yarar araç.

defile, [Fr. défilé] *is.* Yeni elbise modellerini canlı mankenlerin sırtına giydirmek suretiyle modacıların veya kuruluşların düzenledikleri gösteri.

defin[1], **-fni** [Ar. defn *(gömme)* دفن > defin] *{OsT} sf.* **1.** Gömülmüş ölü. **2.** Ölüyü toprağa gömme işi. **3.** Bir şeyi gömerek gizleme.

defin[2], [Ar. defn > defīn دفين] *(defi:n) {OsT} sf.* Gömülmüş; gömülü.

define, [Ar. defn *(gömme)* > defīne دفينه] *(defi:ne) {OsT} is.* **1.** Tesadüfen veya aramak suretiyle bulunan eski ve değerli eşyalar topluluğu. **2.** *mecaz.* Değerli insan. **3.** *gnşl.* Çok değerli eşya. **4.** *huk.* Bulunuşundan çok önceleri gömüldüğü ve saklandığı anlaşılan ve artık kimin malı olduğu anlaşılamayan değerli şeyler veya sanat eserleri; gömü.

defineci, [define-ci] *is.* Define bulmak için kazı yapan veya yaptıran kimse.

definecilik, -ği [define-ci-lik] *is.* Define bulmak amacıyla kazı yapma veya yaptırma işi.

defke, [Slav. deva *(kız)* + -ka *(küçültme eki)*] *{OsT} is.* Kız. [E. Çelebi]

deflasyon, [Fr. deflation *(gazları boşaltma)*] *is.* Aşırı pahalılığa karşı fiyatları düşürmek için uygulanan ekonomik siyaset; para kısıtlaması; durgunluk.

deflasyoncu, [deflasyon-cu] *sf* Deflasyonla ilgili; fiyat düşürümü politikasıyla ilgili.

defleme, [def-le-me] *is.* Birini başından savma durumu ve eylemi.

deflemek, [Ar. def' => def-le-mek] *{OsT} gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Bir kimseyi başından savmak; defetmek.

defli, [Fr. défaut => defo-lu > def-li ?] *{ağız} sf.* (Kadın için) ırz ve namusuna önem vermeyen; aşağılık; kötü. [DS]

defn, [Ar. defn دفن] *{OsT} is.* → defin. ⊡ **defn-i emvat,** *{OsT} Ölüleri gömme.*|| **defn-i meyyit,** *{OsT} Ölünün gömülmesi.*

defne, [Yun. daphni] *is. bot.* **1.** Defnegiller familyasından Akdeniz Bölgesinde yetişen, meşin gibi sert yaprakları bahar olarak kullanılan, beyazımsı sarı çiçekli, almaşık yapraklı kokulu ağaççık, *(Laurus nobilis).* **2.** Mimaride defne yaprağı veya defne dalma benzer süsleme ögesi. ⊡ **defne tacı,** *mecaz. Zafer, başarı sembolü.*|| **defne sabunu,** *Prina yağına defne yağı karıştırılarak yapılan ve cilt hastalıklarına, saç dökülmelerine karşı kullanılan sabun.*|| **defne yağı,** *Defne tohumlarından sıkma veya kaynatma suretiyle elde edilen, romatizmaya karşı kullanılan bitkisel yağ.*|| **defne yaprağı,** *1. Bahar olarak kullanılan defnenin yaprağı. 2. Lüferin on santime kadar olan küçüğüne verilen ad.*

defnedilme, [Ar. defn *(gömme)* + T. e(d)-il-me دفن ايدلمه] *{OsT} is.* Gömülme durumu ve eylemi.

defnedilmek, [Ar. defn *(gömme)* + T. e(d)-il-mek دفن ايدلمك] *{OsT} edil. f. [-ir]* (Ölü için) gömülmek.

defnegiller, [defne-gil-ler] *is. bot.* Kışın yapraklarını dökmeyen, ranales takımından düz kenarlı ve almaşık yapraklı, çiçekleri salkım, talkım veya pürçük biçiminde ve hoş kokulu, iki çenekli ağaçsı bitkiler familyası, *(Lauraceae).*

defnetme, [Ar. defn *(gömme)* + T. et-me دفن ايتمه] *{OsT} is.* Ölüyü gömme eylemi.

defnetmek, [Ar. defn *(gömme)* + T. et-mek دفن ايتمك] *{OsT} gçl. f. [-(d)-er]* (Ölü için) gömmek.

defnolunma, [Ar. defn *(gömme)* + T. ol-un-ma دفن اولونمه] *{OsT} is.* Gömülme durumu ve eylemi

defnolunmak, [Ar. defn *(gömme)* + T. ol-un-mak دفن اولونمق] *{OsT} edil. f. [-ur]* (Ölü için) gömülmek.

defo, [Fr. défaut] *is.* **1.** Bir elbisenin kumaşında örgü veya renk hatası. **2.** Dikim hatası; özür. **3.** Üretim hatası; özür.

defolma, [Ar. def' + T. ol-ma دفع اولمه] *{OsT} is.* Çekip gitme eylemi.

defolmak, [Ar. def' + T. ol-mak دفع اولمق] *{OsT} gçsz. f. [-ur]* Aşağılayıcı ve küçümseyici bir şekilde çekip gitmek; terk etmek.

defolu, [defo-lu] *sf.* (Kumaş veya giyecek için) defosu bulunan; kusurlu; özürlü.

deformasyon, [Fr. déformation] *is.* Şekil bozukluğu; biçim değişikliği; değiştirilim.

deforme, [Fr. déformé] *sf.* Biçimi bozulmuş; şeklini kaybetmiş; biçimsiz. ⊡ **deforme etmek,** *Biçimini bozmak; şeklini değiştirmek.*|| **deforme olmak,** *Biçimi bozulmak; şekli değişmek; biçiminden çıkmak.*

defosuz, [defo-suz] *sf* (Kumaş veya giyecek için) defosu olmayan; kusursuz; özürsüz.

defrost, [İng. defrost] *is.* **1.** Çözme; eritme. **2.** Çözer.

defroster, [İng. defroster] *is.* Soğutucularda buz eritme düzeneği; buzçözer.

defter, [Yun. diphthera *(işlenmiş deri, parşömen)* > Ar. / Far. defter دفتر => *eT.* tepter / depter] *is.* Hafif bir kap içinde, birbirine bağlanmış yazılabilir parşömen yaprakları derlemesi; yazmak için birbirine tutturulmuş yapraklar. ⊡ **defter açmak,** *1. Hesap açmak; kredi sağlamak. 2. Yardım toplamak.*|| **deftere geçirmek,** *muh. Muhasebe konusu olan bir kıymet hareketini veya bir işlemi muhasebe defterine yazmak.*|| **defter emini,** *tar. İmparatorluk döneminde defterhanenin en büyük amiri.*|| **defter eminliği,** *tar. Topu kayıtları, tımar, has, zeamet ve vakıf topraklarının durumlarını belirten ana defterlerin tutulduğu ve korunduğu yer.*|| **defter etmek,** *{eAT} Deftere yazmak; defter tutmak.*|| **defter eylemek,** *{eAT} Defter etmek.*|| **defter-i ā'māl,** *{OsT} isl. İnsanın yaptığı iyiliklerle kötülüklerin kaydedildiği ve kıyamet gününde kendisine gösterilerek hesap sorulacağı Kur'an-ı Kerim'de bildirilen defter.*|| **defteri kabarmak,** *Borçları çoğalmak.*|| **defteri kapamak,** *Üzerinde konuşulan, tartışılan konuyu kapatmak.*|| **defter-i nanhᵛōr,** *{OsT} tar. Yeniçeri yetimlerine ocaktan verilen zahire ve ödeneğin kayıtlarının yazıldığı defter.*|| **defterini dürmek,** *1. Hesabını görmek. 2. Öldürmek.*|| **defter-i tevziat dairesi,** *{OsT} tar. Tevzi defterlerini inceleyen merkezî daire.*|| **defter-i yevmî,** *{OsT} Günlük defter.*|| **defter tutmak,** *muh. İşlemleri ve rakamları deftere yazmak.*|| **defter kethüdası,** *{OsT} tar. Eyaletlerde, zeamet işlerinin görevlisi olup tımar defterdarının amiri.*

defterci, [defter-ci] *is.* **1.** Defter imal eden veya satan kimse. **2.** Tapu dairelerinde tapı sicil kayıt ve arşiv dairesi memuru.

deftercilik, -ği [defter-ci-lik] *is.* Deftercinin işi ve mesleği.

defterdar, [Ar. defter + Far. dār دفتردار] *(defterda:r) {OsT} is.* **1.** *yönet.* İllerde maliye işlerini yürütmekle görevli en yüksek düzey memur. **2.** *tar.* İmparatorluk döneminde maliye ve hazine işlerini yürüten kimse.

defterdarlık, -ğı [defter+dar-lık] *is.* **1.** Defterdarın işi ve görevi. **2.** *yönet.* Maliye Bakanlığınca illerde defterdarın gözetim ve denetimi altında kurulan kamu maliyesi. **3.** Defterdarın makamı. **4.** Defterdarlığa bağlı hizmet birimlerinin çalıştığı yer.

defterhane, [Ar. defter + Far. ẖāne دفترخانه] *(defterha:ne) {OsT} is. tar.* İmparatorluk döneminde tapu ve kadastro işlerini yürüten daire.

defterî, [Ar. defterī دفترى] *(defteri:) {OsT} sf.* **1.** Def-

terle ilgili. **2.** *is.* Defter tutan görevli; kayıt memuru.

defterikebir, [Ar. defter-i kebīr دفتر كبير] *{OsT}is.* **1.** Büyük defter. **2.** *muhs.* İşletmenin hesaplarını günlük muhasebe defterinden konularına göre gruplandırarak alacak ve borçlu ilişkisi içinde çift sistemle kaydının yapıldığı büyük defter. ⊡ **defterikebirden okumak,** *argo. Çok ağır küfürleri ardı ardına sıralamak.*

defterli, [defter-li] *sf.* **1.** Defteri olan; defteri bulunan. **2.** Deftere kaydedilmiş bulunan. **3.** *argo.* Zabıta kayıtlarına geçmiş olan fahişe veya eşcinsel.

defterlu, [defter-lü دفترلو] *(defterlû:) {OsT} is.* Yeniçeri ocağının defterlerinde kayıtlı bulunan yeniçerilere verilen ad.

defzen, [Ar. deff + Far. zen دفزن] *{OsT} is.* Tef çalan; tefçi.

deg, [tēg / dēg] *{eT} zf.* Gibi; benzer.

dega, [Far. degā دغا] *(değa:) {OsT} is.* **1.** Hile; düzen. **2.** *sf.* Hileci; düzenci. **3.** (Para için) kalp.

degaj, [Fr. **dégage**ment] *is. spor.* Topu sert bir vuruşla uzağa fırlatma.

degaje, [Fr. dégagé] *sf.* **1.** (Yaka için) verev olarak dönen ve esnek kıvrımı önde çukur oluşturan. **2.** *is.* Balede bir dansçının adıma hazırlanan ayağı serbest bırakırken vücut ağırlığını öbür tarafa vermesi ile bacaklarını kapalı pozisyondan açık pozisyona geçirmesi biçiminde oluşan hareket.

degajman, [Fr. dégagement] *is. spor.* **1.** Kayakçının, kayakları kar yüzeyinde kaydırma veya dönme için vücuduna verdiği esneme hareketi. **2.** Eskrimde silahın rakibin silahından ayrılması, çözülmesi. **3.** Futbolda kalecinin güçlü bir vuruş ile topu olabildiğince uzağa göndermesi.

dege, [teg-mek > teg-e > deg-e] *{eT} sf.* Gelecek.

degeç, [*eT.* té-mek > dé-geç / di-geç] *{eAT} zf.* Deyince.

degek, [Çağ. tik-ek / tevek] *{ağız} is.* Asma filizi. [DS]

degel, [*eT.* dağ+ol] *{ağız} is.* Değil. [DS]

degele, [Moğ. degele] *{eT} is.* Elbise üzerine giyilen kısa kollu giysi. [Nevâyî]

degende, [deg-ende] *{eAT} zf.* **1.** Değdiği zaman **2.** (Işık için) vurduğu, aksettiği zaman; üzerine düştüğü zaman.

degenek, [teg-mek > deg-enek / Yun. dekanik] *{eAT} {ağız} is.* Değecek araç; kısa ve ince sopa; değnek. [DK] [DS]

degi, [teg-mek > teg-ī > deg-ī] *{eT} zf.* **1.** ...-e kadar. **2.** ... kadarıyla.

degilmek, [teg-mek > teg-il-mek / deg-il-mek] *{eT} edil. f. [-ür]* **1.** Değilmek; dokunulmak. **2.** Kör edilmek. ***Sögüt butıkına közi tegip bir közi tegildi (Söğüt dalına gözü çerptı bir gözü kör oldu).***

degim, [teg-mek > teg-im > deg-im] *{eT} zf.* Vade; son; müddet; sıra.

degin, [dek *(kadar)* > deg-in] *{eAT} zf.* **1.** Değin; kadar. [DK] **2.** Ta; ila. [DK]

deginmek, [teg-mek > teg-in-mek > deg-in-mek] *{eT} dönşl. f. [-ür]* Büyük bir adamın yanına gelmek veya yanından gitmek. [DLT]

degir, [teg-mek > teg-īr / deg-īr] *{eT} is.* **1.** Pay; hisse. **2.** Önem; değer. **3.** Fiyat.

degirme, [*teg-ir-mek > teg-ir-mē / deg-ir-mē] *(degirme:) {eT} sf.* Yuvarlak.

degirmek, [*teg-ir-mek / deg-ir-mek] *{eT} is.* Deveye iki taraflı asılarak içerisine binilen bir tür sepet. [DLT]

degirmen, [*tegir-mek > tegir-men] *{eAT} is.* Değirmen. [DK]

degirmi, [*eT.* *tegir-mek > tegir-mī] *{ağız} is.* **1.** Yuvarlak. **2.** Kare şekilli yüzey. [DS]

degirmilemek, [tegirmī > tegirmi-lē-mek > degirmi-lē-mek] *{eT} gçl. f. [-r]* Yuvarlaklaştırmak.

degirmilenmek, [tegirmī > tegirmile-n-mek > degirmi-le-n-mek] *{eT} edil. f. [-ür]* Yuvarlaklaştırılmak; yuvarlak hâle getirilmek.

degirmiletmek, [tegirmī > tegirmi-le-t-mek > degirmi-le-t-mek] *{eT} gçl. f. [-ür]* Yuvarlaklaştırtmak; yuvarlak hâle getirtmek.

degiş, [teg-mek > teg-iş > deg-iş] *{eT} is.* Değmek eylemi ve biçimi; değiş.

degişmek, [teg-mek > teg-iş-mek > deg-iş-mek] *{eT} işteş. f. [-ür]* **1.** Takas yapmak; değişmek. **2.** *dönşl. f.* Başkalaşmak.

degme[1], [teg-mek > deg-me] *sf.* **1.** Herhangi bir; rasgele. **2.** Seçme; seçilmiş; üstün. ⊡ **degme kimse,** *Herkes.*

degme[2], [teg-mek > teg-mē / deg-mē] *(degme:) {eT} sf.* **1.** Değme. **2.** Her; bir bir. **3.** Türlü türlü.

degmede, [teg-mek > deg-mede] *{eAT} zf.* **1.** Her yerde; her zaman. **2.** Kolay kolay. **3.** *{ağız}* (İnanılmayacak şeyler için) galiba; sanki; herhâlde. [DS]

degmek, [*eT.* teg-mek / deg-mek] *{eAT} gçsz. f. [-er] [eAT -ür]* **1.** Değmek. **2.** (Işık için) vurmak. **3.** Layık olmak; karşılamak. [DK] **4.** *{ağız}* Vurmak; çarpmak. [DS]

degra, [Fr. dégras] *is.* Sepicilikte deri yağlamakta kullanılan don yağı, balık yağı ve moelonun karışımı.

degrade, [Fr. dégradé] *sf.* (Kişi için) aşağılanmış; küçük düşürülmüş.

degre[1], [*eT.* *tegir-mek *(etrafında tam dönmek)* > teg(i)r-ē > deg(i)r-ē] *(degre:) {eT} is.* **1.** Daire. **2.** *{OsT}* Çevre; civar.

degre[2], [deg-re] *{ağız} is.* **1.** Üç etekli kadın elbisesi. **2.** Kağnıların yan kanatlarını dikine tutan uzun ağaçlar. [DS]

degrek, [tegr-ē > tegre-k > degre-k] *{eT} is.* Çember; çeper. [DLT]

degreki, [tegrē > tegre-ki > degre-ki] *{eT} sf.* Etraftaki; çevredeki.

degşilmek, [tegiş-mek > teg(i)ş-il-mek > deg(i)ş-il-mek] *{eT} edil. f. [-ür]* Değişilmek; hakkında değişmek eylemi uygulanmak.

degşürmek[1], [tegiş-mek > teg(i)ş-ür-mek > deg(i)ş-ür-mek] *{eT} gçl. f. [-ür]* Değiştirmek.

degşürmek[2], [der(i)ş-ür-mek> deg(i)ş-ür-mek] *{eAT} gçl. f [-ür]* Devşirmek; toplamak.

degşürülmek, [teg-iş-mek > tegşür-ül-mek >degşür-ül-mek] *{eT} edil. f. [-ür]* Değiştirilmek.

degşürüşmek, [teg-iş-mek > tegşür-üş-mek > degşür-üş-mek] *{eT} işteş. f [-ür]* **1.** Karşılıklı olarak değişmek. **2.** Birlikte değiştirmek; yardımlaşarak değiştirmek.

degşüt, [teg-mek > teg-iş-mek > teg-(i)ş-üt > deg-(i)ş-üt] *{eT} is.* **1.** Karşılık; bedel. **2.** Para değişimi; para bozma işlemi.

degül, [*eT.* dāğ *(değil)* + ol *(o)* > degül > tegül] *{eT} {eAT} is.* Değil. [DK] ⊡ **degülmiseydi,** *{eAT} Olmasaydı.* [DK]

deklük, [teg-il-mek > teg-(i)l-ük / deg-(i)l-ük] *{eT} sf.* Kör. ⊡ **teklüg teg,** *{eT} Kör gibi; körcesine.*

degür, [teg-mek > deg-ür] *{eAT} is.* Vergi; resim.

degürmek, [teg-mek > teg-ür-mek > deg-ür-mek] *{eT} gçl. f. [-ür]* **1.** Dokundurmak; değdirmek. **2.** Eriştirmek; ulaştırmak; duyurmak.

degürtmek, [teg-mek > tegür-t-mek > degür-t-mek] *{eT} gçl. f. [-ür]* Değdirmek; eriştirmek; değirmek. [EUTS]

degzinmek, [*eT.* tegzin-mek > tezgin-mek] *{eAT} dönşl. f. [-ür]* Bir şeyin etrafında dönmek; dolanmak.

değdiriş, [değdir-iş] *is.* Değdirme eylemi veya biçimi.

değdirme, [değ-dir-me] *is.* Değmesine sebep olma; değdirmek eylemi.

değdirmek, [değ-dir-mek] *gçl. f. [-ir]* Bir şeyin bir yere veya bir şeye değmesini sağlamak; dokundurmak.

değegen, [değ-egen دکه کن] *{eAT} sf.* Değen; çok değen; dokunan.

değek, [Çağ. tik-ek > teğ-ek > devek > değek دكك] *{eAT} is.* Asma filizi; asma dalı; asma kütüğü.

değel, [Far. dek => değ-el] *{ağız} is.* **1.** Oyunda yapılan hile. **2.** *sf.* Hileci. [DS]

değenek[1], [değ-mek > değ-enek دك نك/ Yun. dekaniki] *{eAT} {ağız} is.* Değnek; sopa. [DS]

değenek[2], [değ-enek] *{eAT} sf.* (Göz için) nazar değdiren.

değer, [*eT.* teg-mek > teg-ir *(pay; fiyat; önem)* > değer] *is.* **1.** Alınıp satılabilen bir şeyin para olarak karşılığı; kıymet; paha; fiyat. **2.** Nitelik bakımından ahlakî ve estetik yargıya uygunluk ve taşman önem. **3.** (Kişisel veya ortak yargıda) iyi ve doğru olan. **4.** Geçerli sayılabilmek için gerekli nitelikleri taşımak; kıymet. **5.** Benzerlerine göre üstün ve yararlı nitelikleri olan; alanında başarılı olan; kıymet. **6.** Bir işaret veya nesneye saymaca olarak verilen ölçü, nicelik. **7.** Bir şeye özel olarak verilen önem. **8.** *dbl.* Bir dil biriminin dizge içinde bulunduğu konum veya diğer birimlerle kurduğu bağıntıdan kaynaklanan görece. **9.** *fel.* Kişinin ihtiyaç dolayısıyla nesneyle olan bağı. **10.** *mat.* Bir simgenin karşılık geldiği nicelik veya tutar. **11.** *müz.* Notaların göreceli süresi. ⊡ **değer ahlakı,** *fel. Konusu değerler olan ahlak felsefesi.*|| **değer artırma,** *eko. Değer kaybına uğramış bir paranın veya piyasa değeri düşmüş devlet kira gelirlerinin yükseltilmesi için alınan önlemler; paranın değerini altın ve dövize göre yeniden ayarlama; revalüasyon.*|| **değer biçme,** *istk. Eksik verilerden hareket ederek bir dizinin bilinmeyen sayı değerini ortaya çıkarma işlemi.*|| **değer biçmek,** *Bir şeyin değerini belirtmek; değer koymak; fiyatlandırmak.*|| **değer duygusu,** *fel. Değerleri doğrudan doğruya içten kavratıp yaşatan duygu.*|| **değer düşürme,** *eko. Bir ülke parasının yabancı bir paraya göre satın alma gücünün azaltılması; devalüasyon.*|| **değer düşürümü,** *eko. Paranın altın veya yabancı bir paraya göre satın alma gücünün azaltılması işi; devalüe etme.*|| **değer eşitliği,** *eko. İki ülke parasının, bu ülkelerin her birinde değişim değeri, eşitliği; parite.*|| **değer felsefesi,** *fel. Ekonomik, kültürel, mantıksal, ahlaksal, estetik ve dinsel değerleri inceleyen felsefe bölümü.*|| **değer göreceliği,** *fel. Değerlerin belirli bir özneye göre olduğunu, çağ ve kültüre göre değişim gösterdiğini savunan görüş.*|| **değer kuramı,** *fel. Değerleri önem sırasına göre ayırıp sınıflandırarak ve en yüksek değeri araştırarak bir değer ölçüsü bildiren görüş.*|| **değerler dizisi,** *1. fel. Nietzsche'nin bir nesnenin ötekine üstün bulunduğu, tercih edildiği sıra düzenini göstermek üzere kullandığı terim; paradigma. 2. Sözdizimi bağlamı içinde birbirinin yerini alabilecek ögelerin oluşturduğu bütün; örnek; model; nümune; emsile.*|| **değer vermek,** *Özel ilgi ve saygı göstermek; önem vermek.*|| **değer yargısı,** *fel. Değerleri yargılayıp değerlendiren kural koyucu düşünce.*

değerbilir, [değer+bil-ir] *sf.* **1.** Değeri olan şeyleri koruyan. **2.** Toplum içinde saygın yeri olan kişileri veya kendisine yardım ve hizmet edenleri sayan ve onlara önem veren kişi; iyilikbilir; kadirbilir; kadirşinas.

değerbilirlik, -ği [değer+bil-ir-lik] *is.* Değerbilir olma durumu; iyilikbilirlik; kadirbilirlik; kadirşinaslık.

değerbilmez, [değer+bil-mez] *sf.* **1.** Değeri olan şeyleri koruyamayan. **2.** Toplum içinde saygın yeri olan kişileri veya kendisine yardım ve hizmet edenleri saymayan ve onlara önem vermeyen kişi; nankör.

değerbilmezlik, -ği [değer+bil-mez-lik] *is.* Değerbilmez olma durumu; nankörlük.

değeri, [*eT.* teg-ir *(pay; fiyat; önem)* > değ-er-i دكرى] *{eAT} is.* Kıymet; paha; değer.

değerirek, [değer-(i)-rek دكررك] *{eAT} sf.* **1.** Çok değerli. **2.** Daha değerli.

değerleme, [değer-le-me] *is.* Var olan sistem ile yeni bir sistemin maliyet ve yararları gibi konularda göreceli karşılaştırılması işi; valüasyon.

değerlendirilme, [değerlendir-il-me] *is.* Değer kazandırılma durumu ve eylemi.

değerlendirilmek, [değerlendir-il-mek] *edil f. [-ir]* **1.** Değer kazanması sağlanmak. **2.** İşe yarar duruma getirilmek. **3.** Değeri belirtilmek.

değerlendirme, [değerlen-dir-me] *is.* Değer kazandırma durum ve eylemi; reyting.

değerlendirmek, [değerlen-dir-mek] *gçl. f. [-ir]* **1.** Bir şeye değer kazandırmak; değer kazanmasını sağlamak. **2.** (Kullanımdan kaldırılmış veya değeri kalmamış bir şey için) işe yarar duruma gelmesini sağlamak. **3.** Bir şeyin nicelik ve niteliğini belirtmek; değerli yönlerini belirtmek; yorumlamak. **4.** Fiyatını belirlemek.

değerlenme, [değer-le-n-me] *is.* Değer kazanma durumu ve eylemi; kıymetlenme.

değerlenmek[1], [değer-le-n-mek] *dönşl. f. [-ir]* **1.** Değeri artmak; değer kazanmak; kıymetlenmek. **2.** Yararlı ve kullanılır hâle gelmek; işe yaramak; değer sağlamak.

değerlenmek[2], [teker-le-n-mek] *{eAT} dönşl. f. [-ür]* Yuvarlanmak.

değerli, [değer-li] *sf.* **1.** Değeri olan. **2.** Değeri yüksek olan; kıymetli; pahalı. **3.** (Kişi için) iyi bir hizmet vermiş olan; yararlı; önemli. **4.** Saygı ifadesi olarak kullanılan hitap sözü; saygı duyulan, önem verilen. ⊡ **değerli kâğıt,** *huk. eko. Kapsadığı hak bir senede bağlı olan yazılı kâğıt; kıymetli evrak.*

değerlik, -ği [değer-lik] *is.* **1.** *kim.* Herhangi bir elementin atomlarıyla birleşebilen hidrojen atomu sayısı. **2.** *dbl.* Fiilin anlattığı oluşa katılan eyleyen (fail) sayısı. *"Geçişsiz fiiller 1 değerliklidir."* **3.** *bilş.* Bir kodda işaret elemanlarını gruplandırmak için kullanılan farklı eleman sayısı. ⊡ **değerlik elektronları,** *kim. Bir atomun başka atomlara bağlanmasını sağlayan elektronlar.*

değerlilik, -ği [değerli-lik] *is.* **1.** Değerli olma durumu; kıymetlilik. **2.** *ahlak.* Ahlakî davranış gösteren birisinin ödüllendirilmeye layık hâle gelmesi veya bu niteliği kazanması.

değersiz, [değer-siz] *sf.* **1.** Değeri olmayan; kıymetsiz. **2.** Hesaba katılmayacak kadar küçük veya az olan; önemsiz.

değersizlenme, [değersiz-le-n-me] *is.* **1.** *fiz.* Enerji dönüşümleri sırasında kontrol dışına çıkarak yararlanılamayan enerji dolayısıyla sürekli dönüşümde enerjinin kullanılan kısmının giderek azalması ve sönmesi. **2.** *kim.* Bir organik bileşiğin karbon atomlarının azalacak biçimde ayrışması.

değersizlik, -ği [değersiz-lik] *is.* **1.** Değersiz olma durumu. **2.** Değersiz olan şeyin niteliği.

değet, [*eT.* teñ > değ-et ?] *{ağız} is.* İplik çilesi. [DS]

değetlemek, [*eT.* teñ > değet-le-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* **1.** Gözetlemek; gözlemek; dikkatle bakmak; takip etmek. **2.** Dinlemek. **3.** Nişan almak. [DS]

değgin[1], [değ-gin] *is.* (Bir şeyle) ilgili, ilişkili; ait; dair; üstüne; alakadar, müteallik.

değgin[2], [değ-gin] *{ağız} is.* **1.** Soğuk algınlığı ile birlikte gelen sıtma. **2.** İshal. **3.** Soğuk vurmuş bitki, meyve. [DS]

değil, [*eT.* tağ *(yok)* + ol *(o)* > tağol > degul > değil دكل] *is.* **1.** Cümlenin anlamını olumsuz hâle getirmek için *-im, -sin, -dir, -idi, -ise, -iken* gibi eklerin başına getirilir; ek fiilin olumsuzu. **2.** Çekimli fiillerin anlamını pekiştirir. *"Bu söz üzerine artık size gelecek değilim."* **3.** Fiilleri aynı olan iki yargıdan birini reddetme ve olumsuzluk anlamı katar. *"Bu direniş işgalcilerin değil, Türk milletinin arzusuna uygun olacaktır."* **4.** Çoğunlukla kıyaslama bildiren ögeler arasında asıl ögeden öncekini olumsuzlaştırır. *"Paranı değil, sevgini istiyorum."* ⊡ **değil idiğü,** *{eAT} Olmadığı.*|| **değil ki,** *{eAT} Kendisinden sonra gelen olumlu fiile olumsuz anlamı vermek için kullanılır.*

değilken, [değil+i-ken] *zf.* Olmadığı hâlde.

değilmek, [değ-il-mek] *edil. f. [-ir]* Dokunulmak.

değim, [değ-im] *is.* **1.** Bir işe hak kazanma durumu; liyakat. **2.** *{ağız}* Değer; kıymet. [DS]

değimli, [değim-li] *sf.* Bir işe hak kazanmış olan; liyakatli.

değimsiz, [değim-siz] *sf.* Bir işe hak kazanmamış olan; liyakatsiz.

değin[1], [dek *(kadar)* / değ-mek > değ-in دكين] *e.* **1.** Bir işin, bir durumun sona erdiğini bildiren edat; kadar; dek. *{eAT} (aynı)* **2.** (Belirtilen) zamana kadar. **3.** (Belirtilen) zaman veya süre içinde. **4.** (Belirtilen) ölçüye, sayıya, miktara kadar.

değin[2], [Kıpç. teyin > deyin] *{ağız} is.* Sincap; teyin. [DS]

değini, [değin-i] *is.* Özel bir nokta üzerinde belirtilen kısa görüş.

değiniş, [değin-iş] *is.* Değinmek eylemi veya biçimi.

değinme, [değ-in-me] *is.* Değinmek durumu veya eylemi; temas.

değinmek, [*eT.* teg-in-mek>değ-in-mek دكينمك] *gçsz. f.* *[-ir]* **1.** Bir konuyu ele almak; incelemek; tartışmak. **2.** Bir konu veya sorundan kısaca söz etmek; dokunmak; temas etmek. **3.** *{eAT}* Kavuşmak; nail olmak; vasıl olmak. **4.** Takınmak. **5.** *{ağız}* Sağlığı bozulmak; hastalıklı, dertli olmak. [DS]

değinti, [değin-ti] *is.* Bir konuyu kısaca ele alma, inceleme işi; temas.

değirme[1], [teg-ür-mek > değir-me] *{ağız} is.* **1.** Altıgen şekilli yüzey. **2.** Deri üzerinde yuvarlak şekilde olan yara veya egzema. [DS]

değirme[2], [değ-ir-me] *is.* Ulaştırmak eylemi.

değirmek, [*eT.* teg *(dönme; çevrilme)* > teg-ür-mek / deg-ir-mek *(bir nesnenin iki ucunu birbirine yaklaştırarak dokundurmak)* > değ-ir-mek دكورمك] *gçl. f.* *[-ir]* **1.** İlgili olana bildirmek; duyurmak. **2.** (Haber, selam vb. için) ulaştırmak; yetiştirmek; duyurmak; bildirmek; tebliğ etmek. *{eAT} {ağız} (aynı)* [DS] **3.** *{eAT} {ağız}* Değdirmek; dokundurmak; vurmak. [DS]

değirmen, [*eT.* teg-ir-mek > değirmen دكرمن] *is.* **1.** Taneli bitkileri öğütüp un hâline getirmeye yarar alet. **2.** İçinde öğütme işinin yapıldığı bina, yer. **3.** *argo.* Saat. ⊡ **değirmen boğazı,** *{OsT} Değirmen taşına tane dökülen delik.*|| **değirmen cahcahası,** *1.* değirmen çakıldağı. *2. {ağız} Anlamsız söz söyleyen; boş yere konuşan; boşboğaz.*|| **değirmen çakıldağı,** *Değirmen taşının dönme hızına göre buğday tanelerinin az veya çok akmasını sağlayan, bir ucu oynar diğer ucu sandık ağzını sarsan düzenek.*|| **değirmen hakkı,** *Öğütülen zahireye karşılık değirmenciye verilen belirli orandaki buğday veya un.*|| (Bu) **değirmenin suyu nereden geliyor, anladık yel değirmeni?** *"Bu işin yapılması için gereken paranın kaynağı nedir?" anlamında söz.*|| **değirmen taşı,** *1. Tanelerin ezilip un hâline gelmesini sağlayan yuvarlak taşlar. 2. jeol. Silisli tortul kayaç. 3. mecaz. Ağırbaşlı ve oturaklı kimse.*|| **değirmen taşının altından diri çıkmak,** *Çok zor şartlar altında bile çok aşırı yıpranmadan ayakta kalmak.*|| **değirmen toñuzluğu,** *{eAT} Su değirmeninde, çarkın bulunduğu ve döndüğü yer.*|| **değirmen tozu,** *{ağız} Tahıl öğütmek için alınan ücret.*

değirmence, [değirmen-ce] *{ağız} is.* El değirmeni. [DS]

değirmenci, [değirmen-ci] *is.* **1.** Değirmen işleten kimse. **2.** El değirmeni yapan veya satan kişi.

değirmencilik, -ği [değirmenci-lik] *is.* Değirmencinin yaptığı iş; değirmencinin mesleği.

değirmenlik, -ği [değirmen-lik] *sf.* **1.** Değirmende öğütülmek üzere ayrılmış tahıl. *{ağız} (aynı)* [DS] **2.** (Akar su için ölçü olarak) bir değirmeni çevirebilecek güç ve gürlükte.

değirmi, [*eT.* teg-ür-mek *(bir nesnenin iki ucunu birbirine yaklaştırarak dokundurmak)* > değ-ir-mek > değir-mi] *sf.* **1.** Yuvarlak, çember biçiminde olan. **2.** *{ağız} is.* Baş örtüsü; yazma; yemeni. [DS] **3.** *{ağız}* Mendil. **4.** Eni boyuna eşit kumaş ölçüsü. [DS] ⊡ **değirmi sakal,** *Çember sakal.*|| **değirmi yüz,** *Yuvarlak yüz; ablak.*

değirmileme, [değirmi-le-me] *is.* Değirmi hâle getirmek eylemi.

değirmilemek, [değirmi-le-mek] *gçl. f.* *[-r] [-l(i)-yor]* **1.** Bir şeyi yuvarlak hâle getirmek. **2.** (Kumaş vb. için) enini boyuna denk getirmek.

değirmileşme, [değirmile-ş-me] *is.* Değirmi hâle gelmek eylemi.

değirmileşmek, [değirmile-ş-mek] *dönşl. f.* *[-ir]* **1.** Yuvarlak hâle gelmek. **2.** (Kumaş için) eni boyu denk olmak.

değirmilik, -ği [değirmi-lik] *is.* **1.** Yuvarlak veya eni boyu denk olma durumu. **2.** Değirmi olan şeyin niteliği.

değiş[1], [*eT.* teg-mek > teg-iş > değ-iş] *is.* Birbirine değmek eylemi ve biçimi.

değiş[2], [*eT.* teg-iş-mek > teg-iş > değ-iş] *is.* Karşılıklı olarak mal alıp mal verme işi; değiş tokuş; takas; mübadele; trampa. ⊡ **değişe gitmek,** *{ağız} İmece çalışmak.* [DS]|| **değiş etmek,** *eko. 1. Bir malı verip yerine başka birisini almak; takas etmek. 2. mat. Yapılan işlemin sonucu değişmeksizin, bir elemanı başka bir elemanla değiştirebilmek.*|| **değiş eylemek,** *{OsT} eko. Değişmek; mübadele etmek.* [Kamus]|| **değiş olmak,** *{ağız} Yer değiştirmek; naklolmak.* [DS]|| **değiş oynamak,** *{ağız} Aynı cinsten biri ile cinsel ilişkiye girmek.* [DS]|| **değiş tokuş,** *{ağız} eko. 1. Karşılıklı mal değişimi; takas; mübadele. 2. Alışveriş.* [DS]

değişçi, [değiş-çi] *is.* Para kullanmadan değiş etmek suretiyle ticaret yapan kişi.

değişik, -ği [değiş-ik دكشك] *sf.* **1.** Değişmiş, değişikliğe uğramış. **2.** Aralarında fark olan aynı türden şeyler; farklı; çeşitli. **3.** Bilinen, alışılan ve benzerlerinden çok farklı olarak yeni bir biçimde ortaya konulan; özgün; orijinal. **4.** *{ağız} is.* Yedek iç çamaşırı. [DS] **5.** *{ağız}* Fazla elbise; iş elbisesi. [DS] **6.** Mahiyeti bilinmeyen hastalığa yakalanmış çocuk. [DS] **7.** İmece. **8.** *ed.* Bir yazarın farklı zamanlarda farklı biçimde basımını yaptırdığı eser. **9.** *{OsT}* İki erkeğin kendi akrabalarından bir kızı diğerine vermek suretiyle yaptıkları evlenme usulü; karşılıklı enişte-kaymbirader olma. [Kamus] **10.** *{ağız}* Alışveriş; mübadele. [DS] **11.** *{ağız}* Ödünç süt alıp verme. [DS] **12.** *zf.* Farklı biçimde. ⊡ **değişiğe gitmek,** *Toplanarak birbirinin işine yardımcı olmak; imece yapmak.*|| **değişik etmek,** *{ağız} İki erkek, bir diğerinin kız kardeşi ile evlenmek; karşılıklı enişte-kayınbirader olmak.* [DS]

değişiklik, -ği [değişik-lik] *is.* **1.** Değişik, farklı, baş-

ka olma durumu. **2.** Bir durumdan başka bir duruma geçiş. **3.** Alışılmış olan şeyleri ve düzeni değiştiren her şey. **4.** Bir şeyi amaca uygun hâle getirmek için üzerinde yapılan düzenleme, farklılık; tadilat. **5.** *biy.* Bir canlının ana babasından farklı olma durumu. **6.** *dbl.* Bir ortam ve zamanda kullanılan dilin başka bir ortam ve zamanda aynı kalamayacağını vurgulayan dilsel olgu. ☞ **değişiklik teklifi** (önergesi), *huk. Yasama meclisinde tartışılan bir yasa tasarısı veya önergesi üzerinde değişiklik yapılması için meclis başkanlığına verilen önerge.*|| **değişiklik yapmak,** *Kullanılan bir şeyi amaca daha uygun hâle getirmek için üzerinde bir takım düzenlemeler yapmak.*

değişilmek, [değiş-il-mek دكشلمك] *{eAT} edil. f. [-ir]* **1.** Değiştirilmek; mübadele edilmek. **2.** Başkası hâline getirilmek; başkalaşmak.

değişim, [değiş-im] *is.* **1.** Belirli bir zaman dilimi içinde meydana gelen değişikliklerin tümü. **2.** *dbl.* Bir dilin bir evresinden son evresine kadar birimlerin veya birim topluluklarının biçim veya anlam bakımından başka duruma gelmesi veya yerlerini başka ögelere bırakması. **3.** *dbl.* Bir ünlünün yakınındaki ünlüden etkilenerek ses değiştirmesiyle oluşan benzeşme. **4.** *ekon.* Bir mal veya hizmetin başka bir mal veya hizmet karşılığında verilmesi eylemi; mübadele; takas.

değişimli, [değişim-li] *sf.* Değişim gösteren. ☞ **değişimli ünsüzler,** *dbl. Ünsüz uyumuna bağlı olarak ötümlülük (sertlik), ötümsüzlük (yumuşaklık) bakımından birbirinin yerine geçen* /p/-/b/, /ç/-/c/, /t/-/d/, /k/-/g/-/ğ/ *ünsüzleri.*

değişinim, [değişin-im] *is. biy.* Doğada ve toplumda nitelikle ilgili değişmelerin yavaş yavaş değil de uygun ortamı bulduğu zaman birdenbire olması; mutasyon.

değişinimci, [değişinim-ci] *is.* Değişinim yanlısı olan; mutasyonist.

değişinimcilik, -ği [değişinimci-lik] *is. biy.* **1.** Genlerin bazı özel durumlarının yitirilmesi, yeniden oluşması veya değişmesi yüzünden bir canlı varlıktaki soya çekimin anîden değişebileceğini ve bu değişmelerin türlerin oluşmasında ana yol olduğunu ileri süren kuram; mutasyonizm. **2.** *sosy.* Toplumdaki ve doğadaki değişimlerin değişinim biçiminde olduğunu savunan düşünce akımı.

değişiş, [değiş-iş] *is.* Değişme eylemi ve biçimi.

değişke, [değiş-ke] *is.* **1.** *biy.* Her canlıda dış etkilerle ortaya çıkabilen, kalıtımla ilgili olmayan değişiklik; modifikasyon. **2.** *dbl.* Bir dil biriminin değeri değiştirilmeden büründüğü biçimlerin her biri. **3.** *ed.* Bir metnin veya eserin biçim ve içerik bakımından farklar taşıyan nüshalarının her birisi.

değişken, [değiş-ken] *sf.* **1.** Sık sık değişebilen. **2.** Değişme özelliği taşıyan; değişebilir. **3.** *is.* Bir bütün içinde farklı değerler alabilen ögeler. **4.** *mat.* Bir bağıntı veya fonksiyonda kendisiyle eş değer taşıyan birçok belirli terimle yer değiştirebilen belirsiz terim; mütehavvil, *(1935).* ☞ **değişken maliyet,** *eko. işl. Üretim miktarına bağlı olan harcamalar.*|| **değişken ölçü,** *ekon. 1. Ticaret hayatında fiyat anlaşmasının sabit kalmayacağını, diğer etmenlere göre değişebileceğini belirten terim; oynak merdiven. 2. Ücretlilerin satın alma gücünü korumak amacıyla hayat pahalılığı oranında ücretlerinin artırılması kuralı; eşel mobil.*

değişkenlik, -ği [değişken-lik] *is.* **1.** Değişken olma durumu. **2.** *mat.* Ayrı değerler alabilme özelliği. **3.** *biy.* Kişi veya bir türün değişebilmekte gösterdiği esneklik; değişikliğe karşı yatkınlık.

değişkin, [değiş-kin] *sf.* Değişikliğe uğramış; değişik; muaddel.

değişkinlik, -ği [değişkin-lik] *is.* Değişkin olma durumu.

değişme, [değ-iş-me] *is.* **1.** Değişikliğe uğrama; değişmek eylemi. **2.** Değişiklik. **3.** *müz.* Türk musikisinde aynı eser içinde usul değiştirme olayı. **4.** *{ağız}* Yeni doğan çocuklarda görülen bir hastalık. [DS]

değişmece, [değişme-ce] *is. ed.* Bir kelimenin, gerçek anlamıyla değil de ilgi, benzerlik gibi nedenlerle başka bir anlamda kullanılması durumu; mecaz.

değişmek, [*eT.* teg-iş-mek *(başkalaşmak; takas yapmak)* > değ-iş-mek] *işteş. f. [-ir]* **1.** Bir şeyi vererek yerine başka bir şeyi almak. **2.** *gçl. f.* Bir kıyafeti çıkararak yerine başka birini giymek; değiştirmek. **3.** (Olumsuz olarak) üstün tutmak; çok değer vermek. *"Sevgi paraya değişilmez."* **4.** *dönşl. f.* Olduğundan başka bir duruma girmek; şekil değiştirmek; başkalaşmak. **5.** Bir şeyin yerini başka bir şey almak. *"Okul müdürü değişmiş."* **6.** (Takınılacak tavır vb. için) söz konusu durum ortaya çıktığında, verilen söz ve karardan caymak. *"Öyleyse, iş değişir beyim."* ☞ **değişen yıldız,** *gök b. Parlaklığı zamana bağlı olarak farklılık gösteren yıldız.*

değişmeli, [değişme-li] *sf.* **1.** *müz.* Türk musikisinde aynı eser içinde birden fazla usul kullanılarak meydana getirilmiş parça. **2.** *mat.* Cebirde toplama ve çıkarma sıralarının değiştirilmesi ile sonucu değişmeyen işlem.

değişmez, [değ-iş-mez] *sf.* **1.** Değiştirilemeyen; değişime uğramayan; *sabit.* **2.** *is. mat.* Değeri her zaman aynı olan sayı; bir denklemde değişkenden bağımsız sayı; sabit.

değişmezlik, -ği [değişmez-lik] *is.* **1.** Değişmeme durumu. **2.** *mat.* Geometri ve cebirde şekil ve ifadelerde incelenen bir tür özellik.

değiştirge, [değiştir-ge] *is.* Bir değişiklik yapılması için verilen yazılı önerge; tadil teklifi.

değiştirgeç, -ci [değiştir-geç] *is.* Bir cismin veya

kuvvetin şeklini değiştiren alet; konvertisör; konverter.

değiştirici, [değiştir-ici] *sf.* **1.** Değiştirme özelliği taşıyan. **2.** *is.* Değiştirme işini yapan kimse veya nesne.

değiştiriliş, [değiştiril-iş] *is.* Değiştirilmek eylemi veya biçimi.

değiştirilme, [değiştir-il-me] *is.* Değişik duruma getirilme eylemi.

değiştirilmek, [değiştir-il-mek] *edil f. [-ir]* Değişik duruma getirilmek.

değiştirim, [değiştir-im] *is.* **1.** Bir şeyin başka bir şeyin yerine geçirilmesi. **2.** *dbl.* Aynı anlamı kazanan bir kelimenin başka bir kelimenin yerini alması. **3.** *dbl.* Bir cümlede bir ögenin yerine başka bir öge koyarak anlamda değişiklik olup olmadığının incelenmesi.

değiştirme, [değiş-tir-me] *is.* **1.** Değişik bir şekle getirme durumu ve eylemi. **2.** Yerine başka bir şeyi koyma veya getirme durumu ve eylemi. **3.** *{ağız}* Raşitizm hastalığı. [DS] **4.** *{ağız}* Gürbüz bir çocuğun birdenbire zayıflayarak tanınmayacak duruma gelmesi. [DS] ☞ **değiştirme işaretleri,** *müz. Önüne konduğu notanın sesini yarım veya iki yarım ses tizleştiren veya pesleştiren işaretler.*

değiştirmek, [değiş-tir-mek] *gçl. [-ir]* **1.** Bir şeyi verip yerine başka bir şey almak. **2.** Başka bir biçime sokmak; farklı duruma getirmek; değişikliğe uğratmak. **3.** Sırtında bulunan giyecekleri çıkarıp bir başkasını giymek. **4.** Birini veya bir şeyi bulunduğu yerden alıp yerine başka birini koymak veya getirmek. **5.** Gitmekte olduğu yönü veya yolu bırakarak başka birine geçmek, gitmek. **6.** Başka bir tavra girmek; başka görünüm sergilemek. **7.** Aktarma olmak.

değiştirtme, [değiştir-t-me] *is.* Değiştirme işini yaptırma eylemi.

değiştirtmek, [değiştir-t-mek] *gçl. f. [-ir]* Değiştirmek eylemini başka birine yaptırmak.

değlip, [Ar. devālīb دواليب => değlip] *{ağız} is.* Kaynamış bulgurun dış kabuğunu ayırarak, bulgur yapmaya yarayan değirmen. [DS]

değlügeç, [*eT.* teñ-le-mek *(denkleştirmek, havada dengesini sağlamak)* > teñ-lü-geç] *{eAT} is.* Çaylak.

değme[1], [*eT.* teg-mek > teg-mē > değ-me دکمه] *is.* **1.** Dokunma, varma, ulaşma durumu ve eylemi. **2.** Miras kalma. **3.** *{ağız}* Elçi; haberci. [DS] **4.** *{eAT} sf.* Sıradan; gelişigüzel; rasgele; her, herhangi bir. ☞ **değme adam,** *1. Her kim. 2. Herkes.*|| **değme gez,** *{eAT} Her zaman; her defa.*|| **değmelik ile,** *{eAT} Kolaylıkla; olur olmaz şeyle.*|| **değme tekin,** *{ağız} 1. Olur olmaz; rasgele; her. 2. Kolay kolay.* [DS]

değme[2], [değ-mek *(yakışmak)* > değ-me دکمه] *sf.* Değeri olan, değerli; seçkin, seçme; beğenilmiş; seçilmiş. *{eAT} {ağız} (aynı)* [DS]

değmede, [değme-de دکمده] *zf.* **1.** Her yerde; gelişigüzel yerde. **2.** Kolay kolay; her zaman. **3.** Her ne zaman. **4.** *{ağız} sf.* Umulmaz; inanılmaz. [DS] **5.** *{ağız}* Galiba; herhâlde; zannederim. [DS] **6.** *{ağız}* Güya. [DS]

değmek[1], [*eT.* teg-mek *(dokunmak)* > değ-mek دکمك] *gçsz. f. [-er]* **1.** Aralık kalmamacasına dokunmak; temas etmek. **2.** *{eAT}* Ulaşmak; varmak; erişmek. **3.** İstenilen yere düşmek; isabet etmek; rast gelmek. **4.** *{ağız}* Miras kalmak; miras düşmek. [DS]

değmek[2], [*eT.* teg-mek *(değeri olmak)* > değ-mek دکمك] *gçsz. f. [-er]* **1.** *{eAT}* Uygun düşmek; yakışmak. **2.** Herhangi bir değerde olmak; o kadar etmek. *"Bu kitaba beş milyon değer doğrusu."* **3.** Harcanan çabayı karşılamak; hak etmek. *"Çektiğin zahmete değdi mi?"* **4.** Beğenilen bir durum taşımak; güzel olmak. *"Antalya, görmeye değer."* **5.** Denk olmak. *"Senin sevgin bir ömre değer."* **6.** (Zevk veren şeyler için) hoşa gitmek. *"Yemeğin üstüne kahve değdi doğrusu."* **7.** *{ağız}* Olmak; olgunlaşmak. [DS]

değnek[1], **-ği** [*eT.* teg-mek > değ-enek دکنك / Yun. dekaniki] *is.* **1.** Yaslanmak, dayanmak veya başka amaçlarla kullanılan, elde taşınabilecek kalınlıkta ve boyda, ağaçtan kesilmiş parça; ince sopa. **2.** Değnekle atılan dayak. **3.** Davul, trampet gibi ritim çalgılarını çalmakta kullanılan küçük ince ağaç çubuk. **4.** *{ağız}* Cirit oyunu. [DS] ☞ **değnek gibi,** *İnce, zayıf, çelimsiz.*|| **değnek hesabı,** *mat. Üzerine sayılar yazılmış küçük değneklerle yapılan hesaplama işlemi.*

değnek[2], **-ği** [*eT.* teg-mek > değ-enek دکنك] *sf.* (Göz için) değen; nazar eden.

değnekçi, [değnek-çi] *is.* **1.** Değnek yapıp satan kimse. **2.** Değnek kullanan kimse. **3.** Taşıtların çalıştığı yerlerde nöbet sırasını ve yolcuların inip binme düzenini sağlayan kimse. **4.** *{ağız}* Düğünlerde düzeni sağlamakla görevli kimse. [DS] **5.** Eskiden kentin asayişini sağlamakla görevli kabadayı. **6.** *argo.* Genelev fedaisi.

değnekçilik, -ği [değnekçi-lik] *is.* Değnekçinin yaptığı iş ve görev.

değnekleme, [değnek-le-me] *is.* Değnekle vurma eylemi.

değneklemek, [değnek-le-mek] *gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Değnekle vurmak, dövmek.

değnekli, [değnek-li] *sf.* Değneği olan, değnek bulunduran.

değneksiz, [değnek-siz] *sf.* **1.** Değneği olmayan, değnek bulundurmayan. **2.** Kapıcı.

değnel, [değ-mek > değ-nel [Tietze] دكنل] *{eAT} sf.* (Göz için) nazar değen; dokunan; isabet eden.

değnemek, [değ(i)n-e-mek ?] *{ağız} gçl. f. [-r] [-n(ı)-yor]* **1.** Gözetlemek; gözlemek. **2.** Dinlemek. [DS]

değre, [*eT.* teg-ir-mek> teg-(i)r-e > değ-re دكره] *{eAT} is.* Etraf; çevre; civar.

değrim, [değ(i)r-im] *{ağız} is.* Kare şeklindeki bezi katlayarak yapılan üç köşeli biçim. [DS]

değrimek, [*eT.* *teg-ir-mek > değ-(i)r-i-mek دكرمك] *{eAT} gçsz. f. [-r]* Devretmek; dolaşmak.

değrinmek, [teg(i)z-in-mek> değ-(i)r-i-n-mek دكرنمك] *{eAT} dönşl. f. [-ür]* Dönmek; dolaşmak; tavaf etmek.

değsiz, [deñ-siz > değ-siz] *{ağız} sf.* Densiz; kibirli; iyilik bilmez. [DS]

değşinim, [değiş-mek > değ(i)ş-in-im] *is.* Doğada ve toplumda nitelikle ilgili değişmelerin yavaş yavaş değil de uygun ortamı bulduğu zaman birdenbire olması; mutasyon; değişinim.

değşinimci, [değşinim-ci] *is.* Değişinim yanlısı olan; mutasyonist; değişinimci.

değşinimcilik, -ği [değşinimci-lik] *is. biy.* **1.** Genlerin bazı özel durumlarının yitirilmesi, yeniden oluşması veya değişmesi yüzünden bir canlı varlıktaki soya çekimin anîden değişebileceğini ve bu değişmelerin türlerin oluşmasında ana yol olduğunu ileri süren kuram; mutasyonizm. **2.** *sosy.* Toplumdaki ve doğadaki değişimlerin değişinim biçiminde olduğunu savunan düşünce akımı; değişinimcilik; mutasyonizm.

değşirilmek, [*eT.* teg-(i)ş-ür-mek > değ(i)ş-ür-ül-mek دكشرلك] *{eAT} edil. f. [-ür]* **1.** Değiştirilmek. **2.** Çevrilmek.

değşirmek[1], [*eT.* teg-(i)ş-ür-mek دكشرمك] *{eAT} gçl. f. [-ür]* **1.** Değiştirmek. **2.** *gçsz.* Değişmek.

değşirmek[2], [*eT.* der-(i)ş-ür-mek دكشرمك] *{ağız} gçl. f. [-ir]* Toplamak.

değşürmek, [*eT.* teg-(i)ş-ür-mek دكشرمك] *{eAT} gçl. f. [-ür]* → değşirmek[1].

değşürülmek, [değ-(i)ş-ür-ül-mek / değ-(i)ş-ür-ül-mek دكشرلك] *{eAT} edil. f. [-ür]* → değşirilmek.

değşürünülmek, [değ-(i)ş-ür-ün-ül-mek دكشرنلمك] *edil. f. [-ür]* → değşirilmek.

değül, [*eT.* daġ *(değil)* + ol *(o)* دكل] *{eAT} is.* Değil. 🗗 **değül idüğü,** *{eAT} Olmadığı.*|| **değül imişse,** *{eAT} Olmamış olsaydı; olmasaydı.*

değürmek, [*eT.* *teg-mek > teg-ür-mek دكرمك] *{eAT} gçl. f. [-ür]* → değirmek.

değzindürmek, [*eT.* *teg-mek> teg-ir-mek > teg(i)z-in-dür-mek ? دكزندرمك] *{eAT} gçl. f. [-ür]* Çevirmek; dolaştırmak.

değzinmek, [*eT.* *teg-mek > teg-ir-mek > teg(i)z-in-mek ? دكزنمك] *{eAT} gçl. f. [-ür]* Devretmek; çevrilmek; bir şeyin etrafında dönmek; dolanmak.

deh[1], [deh *(yans.)* ده] *ünl.* **1.** At, eşek gibi hayvanları sürmek için kullanılan söz. **2.** *{eAT}* Dikkat. 🗗 **deh deyip salıvermek,** *Kötü hâlde küçük düşürerek kovmak.*|| **deh düşmek,** *{eAT} 1. Bilgisi olmak; muttali olmak; öğrenmek. 2. {ağız} Dikkat etmek; farkına varmak; dikkatle bakmak.* [DS]|| **dehe düşmek,** *{ağız} Birinin arkasına takılmak; geriden takip etmek.* [DS]|| **deh etmek,** *{ağız} Sürmek; ilerlemek.* [DS]

deh[2], [denk > dek > deh] *{ağız} is.* Çuval. [DS]

deh[3], [Far. deh ده] *{OsT} is.* On sayısı. 🗗 **deh-dile,** *{OsT} 1. On gönlü olan. 2. Vefasız; hercaî.*|| **deh-hezār,** *{OsT} On bin.*|| **deh-sāle,** *{OsT} On yıllık.*|| **deh-yek,** *{OsT} Onda bir.*

deh[4], [Far. deẖ دخ] *{OsT} sf.* **1.** İyi; güzel. **2.** *is.* Saf; sıra. **3.** Tabur. 🗗 **deh-dehî,** *{OsT} Halis altın.*|| **deh-sāl,** *{OsT} gök b. Gezegen.*

deha[1], [deha] *{ağız} ünl.* Binek hayvanlarını yürütmek için söylenen söz. [DS]

deha[2], [de + ha] *(de:'ha) ünl.* İşte; orada!

deha[3], [Ar. dehā دها] *(deha:) {OsT} is.* **1.** Bilim ve sanat alanında olağanüstü zihinsel yetenek. **2.** Yüksek zekâya sahip olan kimse; dâhî. 🗗 **dehā-kâr,** *{OsT} Dehası olan.*|| **dehā-perver,** *{OsT} Deha yetiştiren.*

dehaet, [Ar. dehāet دهائت] *(deha:et) {OsT} is.* Deha sahibi olma.

dehakin, [Ar. dihḳān > dehāḳīn دهاقين] *(deha:ki:n) {OsT} is.* Çiftçiler; köylüler. **2.** Köy ağaları.

dehalet, [Ar. daẖl *(girme)* > deẖālet دخالت] *(deha:-let) {OsT} is.* Sığınma, korunma; dahil olma.

dehaliz, [Ar. dehlīz > dehālīz دهاليز] *(deha:li:z) {OsT} is.* Holler; koridorlar.

dehan, [Far. dehān دهان] *(deha:n) {OsT} is.* Ağız. 🗗 **dehān-bāz,** *{OsT} Ağız oynatan.*|| **dehān-bend,** *{OsT} 1. Ağız örten. 2. Yaşmak.*|| **dehān-beste,** *{OsT} Ağzı bağlı; ağzı sıkı; susmuş.*|| **dehān-güşā,** *{OsT} 1. Ağız açan; söz söyleyen. 2. İtiraz eden.*|| **dehān-ı hadîd,** *{OsT} Kurumuş ağız.*|| **dehān-ı istihzā,** *{OsT} Alaylı konuşan ağız.*|| **dehān-ı küfrān,** *{OsT} İyiliği inkâr eden ağız.*|| **dehān-ı safā,** *{OsT} Çok içten konuşan ağız.*|| **dehān-ı teng,** *{OsT} Dar ağız.*|| **dehān-şūy,** *{OsT} Ağız yıkayan.*

dehane, [Far. dehāne دهانه] *(deha:ne) {OsT} is.* Tüfek, kap kacak gibi şeylerin ağzı. 🗗 **dehāne-i küb,** *{OsT} Küp ağzı.*|| **dehāne-i tennūr,** *{OsT} Fırın ağzı.*

dehar, [Far. dehār دهار] *(deha:r) {OsT} is.* Dağ mağarası; kovuk; çatlak.

dehaz, [Far. dehāz دهاز] *(deha:z) is.* Feryat; nara.

dehçi, [Far. dek دك > dek-çi > deh-çi] *{ağız} is.* Hafiye. [DS]

dehdeh, [deh *(yans.)* + deh] *ünl.* → dahdah.

dehdehlemek, [dehdeh-le-mek] *gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* (Binek ya da yük hayvanı için) "Deh!" diyerek yürütmek.

dehdüdük, [deh+düdük] *{ağız} sf.* Şımarık; delişmen. [DS]

dehen, [Far. dehān > dehen دهن] *(deha:n) {OsT} is.* Ağız. ⊡ **dehen-bāz,** *{OsT} Ağız oynatan; söylemeye hazırlanan.*|| **dehen-güşā,** *{OsT} Ağzını açan; geveze.*|| **dehen-şūy,** *{OsT} Ağız yıkama; ağız temizleme.*

dehene, [Far. dehene دهنه] *{OsT} is.* → dehane.

deheş, [Ar. dehāş دهاش] *(deha:ş) {OsT} is.* Dehşet.

dehhaş, [Ar. dehşet *(korku)* > dehhāş دهاش] *(dehha:ş) {OsT} sf.* Çok korkunç; çok dehşetli.

dehidratasyon, [Fr. déshydratation] *is. kim.* Su kaybetme.

dehişt, [Far. dehişt دهشت] *{OsT} is.* **1.** Birlik; ittifak. **2.** Aynı biçimde hareket.

dehleme, [deh-le-me] *is.* Hayvanı yürütmek eylemi.

dehlemek[1], [deh-le-mek] *gçl. f. [-r] [-(i)-yor]* **1.** Hayvanı yürütmek. **2.** *argo.* Kovmak; başından savmak. **3.** Hoyratça kovmak. **4.** *{ağız}* Önem vermemek; saymamak. [DS] **5.** *{ağız}* Kışkırtmak. [DS]

dehlemek[2], [Far. dek دك => dek-le-mek > deh-lemek دهلمك] *gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* **1.** *{ağız}* Bir şeyi gizli olarak takip etmek; gözetlemek. [DS] **2.** *{ağız}* Dinlemek. [DS] **3.** *{eAT} {ağız}* Dikkatle üzerinde durmak; dikkât etmek. [DS]

dehlenme, [dehle-n-me] *is.* Kovulma ve yürütülme eylemi.

dehlenmek, [dehle-n-mek] *edil. f. [-ir]* **1.** (Hayvan için) *"Deh!"* sözü ile yürütülmek. **2.** *argo.* Kovulmak. **3.** Hoyratça konulmak, atılmak.

dehletmek, [Ar. daḫl => daḫl+et-mek ?] *{ağız} gçl. f. [-er]* Kötülemek. [DS]

dehliz, [Far. dehlīz دهليز] *(dehli:z) {OsT} is.* **1.** Üstü kapalı dar ve uzun geçit; koridor. **2.** Bazı evlerin bodrumlarında yanlarda açılan küçük pencerelerden ışık alan uzun ve dar galeri. **3.** Zindan. **4.** Kulak boşluğu. **5.** Kalpte kulakçık kapakçığı.

dehmen, [deh-men ?] *{ağız} sf.* **1.** Sersem; budala; beceriksiz; uyuşuk. **2.** Yoksul. **3.** *is.* İçkili, sazlı sözlü toplantı. [DS]

dehna, -a'i [Ar. dehnā' دهناء] *(dehna:) {OsT} is.* **1.** Geniş ve susuz ova. **2.** *{ağız}* Pek çok; çok. [DS]

dehr, [Ar. dehr دهر] *{OsT} is.* **1.** Dünya. **2.** Devir; zamane. ⊡ **dehr-i aşūb,** *{OsT} (Güzel için) dünyayı karıştıran; kargaşalıklara yol açan.*|| **dehr-i bî-direng,** *{OsT} Kararsız dünya.*|| **dehr-i bî-sebāt,** *{OsT} Sebatsız dünya.*|| **dehr-i dūn,** *{OsT} Aşağılık dünya.*|| **dehr-i fānî,** *{OsT} Geçici dünya.*|| **dehrine malik olmak,** *{OsT} 1. Zamana uymak. 2. Yaşamasını bilmek.*|| **Dehr Suresi,** *Kur'an-ı Kerim'in yetmiş altıncı, iyilerin göreceği mükâfatı, kötülerin çekeceği azabı haber veren ve müminlerin iyi olmalarını öğütleyen otuz bir ayetlik bir suresidir; İnsan Suresi.*

dehre, [Far. dehre دهره] *{OsT} is.* **1.** Tahra, testere gibi dişli ve bağ budamaya yarayan bıçak. **2.** *{ağız}* Et satırı. [DS]

dehrî, [Ar. dehrī دهري] *(dehri:) {OsT} sf.* **1.** Dünya ile ilgili. **2.** Dünyanın sonsuzluğuna, ruhun beden ile beraber öldüğüne inanan kimse; materyalist, maddeci. **3.** Çok bilgin; derin âlim; hezarfen.

dehriye, [Ar. dehrīyye دهريه] *(dehri:ye) {OsT} is. fel.* Dünyanın yaratılmadığını, ezelî olduğunu, ruhun bedenden ayrı bir varlık olmadığını, maddenin temel olduğunu, temel ve tek gerçeğin içinde bulunduğumuz dünya olduğunu savunan felsefî görüş; materyalizm; maddecilik.

dehriyun, [Ar. dehrīyūn دهريون] *(dehri:yu:n) {OsT} is.* Dehriye görüşünü benimsemiş olanlar; materyalistler; maddeciler; dehrîler.

dehş, [Far. deḫş دخش] *{OsT} is.* **1.** Bir işe başlama. **2.** Karanlık; bulanıklık.

dehşet, [Ar. dehşet دهشت] *{OsT} is.* **1.** Bir tehlike veya korkunç bir şey karşısında insanı donduran korku; aşırı korku. **2.** Korkunçluk. **3.** *sf.* Şaşılacak derecede; olağanüstü. **4.** *ünl.* Şaşkınlık ifadesi. ⊡ **dehşet-āgîn,** *{OsT} Korkuyla karışık.*|| **dehşet-āver,** *{OsT} Korku saçan; çok korkutan.*|| **dehşet-bahş,** *{OsT} Korku veren; korkutan.*|| **dehşet-efşān,** *{OsT} Korku saçan; çok korkutan.*|| **dehşet-endāz,** *{OsT} Korkuya düşüren.*|| **dehşet-engîz,** *{OsT} Korku saçan; çok korkutan.*|| **dehşet-feşān,** *{OsT} Korku saçan; çok korkutan.*|| **dehşet-nāk,** *{OsT} Korkunç.*|| **dehşet-nisār,** *{OsT} Korku veren; korkutan.*|| **dehşet palas,** *argo. Karakol binası.*

dehşetlenme, [dehşet-le-n-me] *is.* Korkuya kapılma durumu ve eylemi.

dehşetlenmek, [dehşet-le-n-mek] *dönşl. f. [-ir]* Dehşete düşmek; dehşete kapılmak; çok korkmak.

dehşetli, [dehşet-li] *sf.* **1.** Korkunç; ürküntü veren. **2.** Olağanüstü derecede; şaşırtıcı; aşırı derecede. **3.** Çok fazla büyük. **4.** *zf.* Çok fazla; aşırı derece.

dehul, [Ar. ṭabl => dehul [Tietze]] *{eAT} is.* Davul.

dehun, [Far. dehün دهون] *{OsT} is.* **1.** Ezber okuma. **2.** Hatırlama.

dehüm, [Far. deh-üm دهوم] *{OsT} sf.* Onuncu.

dehva, -a'i [Ar. dehvā' دهواء] *(dehva:) {OsT} sf.* "Dahiye" sözünü kuvvetlendirmek için sıfat olarak kullanılır; belanın belası.

deist, [Lat. deus *(tanrı)* > Fr. déiste] *is.* Yaratancı.

deiy, -yyi [Ar. de'iyy دعي] *{OsT} is.* Evlatlık.

deizm, [Lat. deus *(tanrı)* > Fr. déisme] *is.* Tanrıyı yalnızca ilk yaratan olarak gören, Tanrı için başka bir güç ve nitelik tanımayan, vahyi reddeden görüş; yaratancılık; neden tanrıcılık.

dejenerasyon, [Lat. degenerare *(yozlaşmak)* + genus *(tür)* > Fr. dégénération] *is.* Yozlaşma; soysuzlaşma; cinsinden sapma.

dejenere, [Fr. dégénéré] *sf.* Soysuz; yoz; türünden sapıklık gösteren. ⊡ **dejenere etmek,** *Yozlaştırmak.*|| **dejenere olmak,** *Yozlaşmak.*

dejenereleşme, [dejenere-le-ş-me] *is.* Yozlaşma durumu ve eylemi. ⊡ **dejenereleşmeler kuramı,** *İnsanın kusursuz olarak dünyaya geldiğini ancak içinde bulunduğu ortamın onun yetkin bir hâle gelmesini engellediğini savunan görüş.*

dejenereleşmek, [dejenere-le-ş-mek] *dönşl. f. [-ir]* Yozlaşmak; bozulmak; soysuzlaşmak; dejenere olmak; türünün dışına çıkmak.

dejeneresans, Fr. dégénérscence] *is.* Yozlaşma; soysuzlaşma.

-dek, [-da-k / -de-k] *yap. e.* → -dak.

dek[1], [*eT.* teg / dek] *e.* Gibi.

dek[2], [*eT.* teg / tek / dak دك] *{eAT} e.* **1.** Bir eylemin sona erdiği zaman veya noktayı belirtmekte kullanılan edat; kadar; değin. **2.** Kadar az; denli. **3.** Ancak; yalnız; yetişir ki.

dek[3], [*eT.* tek دك] *{eAT} sf.* **1.** Sessiz; rahat; sakin. **2.** *{ağız}* Uslu; terbiyeli; doğru; namuslu. [DS] **3.** Genel görünüş. ⊡ **dek değil,** *{eAT} Tekin değil; boş değil; beyhude değil.*|| **dek durmak,** *{eAT} {ağız} Uslu, sessiz sakin durmak; susmak.* [DS]|| **dek düşmek,** *{ağız} Dikkat etmek.* [DS]|| **dek gelmek,** *{ağız} Dik kafalılık etmek.* [DS]|| **dek oturmak,** *{eAT} Rahat durmak; dek durmak.*|| **dek turmak,** *{eAT} {ağız} Dek durmak.* [DS]|| **dek tüşmek,** *{ağız} 1. Dikkat etmek; izlemek. 2. Seçmek.* [DS]

dek[4], [*eT.* teñ *(aynı ağırlıkta olan)* > dek دك] *{eAT} is.* **1.** Hayvana yükletilen yükün taraflarından her biri; içi dolu çuval. *{ağız} (aynı)* [DS] **2.** Yarı. **3.** *{ağız}* Denk; eşit; uygun. [DS] ⊡ **dek düşmek,** *{ağız} Uygun gelmek; rast gelmek.* [DS]|| **dek gelmek,** *{eAT} Denk gelmek.* [DS]|| **dek sepeti,** *{ağız} Eşeğin bir tarafına bağlanan sepet.* [DS]

dek[5], [Far. dek / Ar. dekk *(hokkabazlık)* دك] *{OsT} is.* **1.** Hile; düzen; aldatma; oyun. **2.** Tokuşma; çatışma. **3.** Dilencilik. **4.** *sf.* Sağlam; muhkem. **5.** (Kişi için) namuslu; terbiyeli; temiz. **6.** Dilenen. ⊡ **dekbâz,** *{OsT} Hilekâr; oyuncu.*|| **deke düşmek,** *Oyuna gelmek; aldatılmak.*|| **dek etmek,** *Hile yapmak.*

deka-, [Yun. deka-] *ön. ek.* Önüne geldiği birimlerin on katını bildiren ön ek.

dekad, [Yun. deka *(on)* > Fr. décade] *is.* On yıllık zaman parçası.

dekadan, [Lat. decadere *(çökmek, yıkılmak)* > Fr. décadent *(yozlaşmış)*] *is.* On dokuzuncu yüzyıl sonlarında Fransa'da natüralistlere karşı çıkan, aşırı duygusallığın ağır bastığı sembolist şiir öncülerine verilen ad.

dekadanlık, -ğı [dekadan-lık] *is.* Dekadan olma durumu.

dekagram, [Yun. deka *(on)* + gramma *(yazı)* > Fr. décagramme] *is.* On gramlık ağırlık ölçüsü birimi, kısaltması: dag

dekâkin, [Ar. dükkān > dekākin دكاكين] *(dekâ:kin) {OsT} is.* Dükkânlar.

dekalitre, [Fr. décalitre] *(dekali'tre) is.* On litrelik hacim ölçüsü birimi, kısaltması: dal

dekametre, [Fr. décamètre] *(dekame'tre) is.* On metrelik uzunluk ölçüsü birimi; kısaltması: dam

dekan[1], [Fr. décane] *is. kim.* Kapalı formülü $C_{10}H_{22}$ olan hidrokarbonların genel adı; CH_3-$(CH_2)_8$-CH_3 .

dekan[2], [Yun. deka *(on)* > Lat. decanus *(onbaşı)* > Alm. dekan] *is.* Bir fakültenin yönetiminden sorumlu ve profesörler kurulunca seçilen profesör.

dekanlık, -ğı [dekan-lık] *is.* **1.** Dekanın görevi. **2.** Dekanın makamı. **3.** Dekana bağlı hizmet birimlerinin bulunduğu bina.

dekape, [Fr. dé *(giderilmiş)* + cape *(kılıf)* > décapé] *sf.* Yüzeyi asit ile temizlenmiş; kimyasal madde ile aşındırılmış.

dekapotablı, [Fr. dé *(ayrılır)* + capot *(araba üstü, kadın başlığı)* + able *(-ebilir)* > décapotable + T. -lı] *sf.* (Binek aracı için) üstü açılıp kapanabilen.

dekar, [Yun. deka + Lat. area *(alan)* > Fr. décare] *is.* On arlık yani bin metre karelik yüz ölçümü birimi, kısaltması: daa

dekaster, [Fr. décastère] *is.* On metre küplük hacim ölçüsü birimi.

dekastil, [Yun. deca-stylos] *sf. mim.* Ön tarafı on adet sütunla donatılmış olan.

dekatlon, [Yun. deca *(on)* + athlon *(yarışma)*] *is. spor.* Birinci gün yapılan 100 metre koşusu, uzun atlama, gülle atma, yüksek atlama, 400 metre koşusu; ikinci gün yapılan 110 metre engelli koşu, disk atma, sırıkla yüksek atlama, cirit atma ve 1.500 metre koşusundan ibaret kademeli atletizm yarışması.

dekatraş, [Fr. décadrage] *is. sin.* Ekrana yansıyan filmin alt ve üst kenarlarının ekrana uymaması.

dekayık, -kı [Ar. daḳiḳa > diḳḳat > daḳā'iḳ > deḳāyıḳ] *(daka:yık) {OsT} {OsT} is.* → dakayık.

dekbaz, [Far. dek-bāz] *(dekba:z) {OsT} sf.* Hilekâr; oyuncu.

dekembris, [Yun. dekemvris / Lat. december] *{OsT} is.* **1.** Aralık ayı. **2.** Julius Caesar'ın takvimine göre onuncu ay *(Bu takvimde yıl başı 1 mart idi.)*

deken, [Fr. décène] *is. kim.* Formülü $C_{10}H_{20}$ olan, dekandan türemiş bir hidrokarbon.

dekerek, [*eT.* tegre-k > dekerek دكرك] *{eAT} {ağız} is.* Tekerlek. [DS]

dekerlemek, [teker-le-mek دكرلك] *{eAT} gçl. f. [-r]* Yuvarlamak; tekerlemek.

dekerlenmek, [tekerle-n-mek] *{eAT} dönşl. f. [-ir]* Yuvarlanmak; tekerlenmek.

-deki, [-da-ki -deki / -teki / -taki] *yap. e.* → -daki.

-dekiden, [-da-ki-den / -de-ki-den] *{eAT} yap e.* → -dakiden.

dekin, [tek-in / dek-in ? دكن] *{eAT} sf.* Tekin. ⊟ **dekin yir,** *{eAT} Issız, sakin yer.*

dekiş, [? dekiş] *{ağız} is.* Erkeklere dadanarak parasını yiyen kadın. [DS]

dekke, [dek-ke] *is.* **1.** Nokta; benek. **2.** Yapma ben.

deklanşör, [Fr. déclencheur] *is.* **1.** Bir devre kesicinin işleyişine etki ederek açılmasını önleyen düzen. **2.** Fotoğraf makinesinin resim çekilirken perdenin açılmasını sağlamak için basılan düğmesi.

deklarasyon, [Fr. déclaration] *is.* **1.** İlan etme; bildirme; duyurma. **2.** Bir konunun kamuoyuna duyurulması için yapılan açıklama; bildiri. **3.** Mal bildirimi. **4.** Kâğıt oyunlarında bir tarafın elinde bulunan değerli kâğıtları bildirmesi.

deklare, [Fr. déclarer] *sf.* Yetkili birisine bildirilmiş; beyan edilmiş; haber verilmiş. ⊟ **deklare etmek,** *Gümrüklerde vergi konusu olan eşyayı görevliye bildirmek.*

deklase, [Far. déclassé] *sf.* (Kişi için) akranları arasında değerini kaybeden; düşkün.

deklemek, [denk > dek-le-mek دكلمك] *{eAT} gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* **1.** Denkleştirmek; yakıştırmak; uygun hâle getirmek. *{ağız} (aynı)* [DS] **2.** *{ağız}* Tahmin etmek. [DS] **3.** *{ağız}* Çekmek. [DS] **4.** Nişan almak; doğrultmak; yöneltmek.

dekleşmek, [dekle-ş-mek] *{ağız} işteş. f. [-ir]* **1.** Denkleşmek. **2.** Yetişmek. [DS]

dekli[1], [dek-li] *{ağız} zf.* Kadar. [DS]

dekli[2], [dek-li] *{ağız} sf.* Güçlü; zorlu; kuvvetli. [DS]

deklinasyon, [Fr. déclination] *is.* Yükselim.

dekme, [tep-me > tek-me > dekme] *{ağız}*] *is.* **1.** Yapı bittikten sonra açılan kapı veya pencere. **2.** Uydurma ve eğreti iş. [DS]

dekmük, -ğü [tep-mek > dek-mük] *{ağız} is.* Tekme. [DS]

dekoder, [İng. decoder] *is. bilş.* Kod çözücü.

dekolte, [Fr. dé *(ayırmak)* + collet *(boyun atkısı)* > décolleté] *sf.* **1.** (Kadın elbisesi için) boyun, göğüs, omuz ve arkanın bir kısmını açık bırakan. **2.** Giyimi bu şekilde olan; açık saçık. **3.** (Ayakkabı için) ayak topuğunu açıkta bırakan. **4.** *is.* Değişik biçimlerde açık elbise üstü. **5.** *zf.* Açık saçık; açık; müstehcen. ⊟ **dekolte konuşmak,** *Küfürlü veya ayıp kaçan sözler söylemek; açık saçık konuşmak.*

dekont, [Fr. décompte] *is.* **1.** Ödenmiş veya ödenecek hesapların dökümü. **2.** Kapatılan bir hesaptan yapılan indirme. **3.** Bütün indirmeler yapıldıktan sonra borçlu tarafından ödenecek, alacaklı tarafından alınacak olan miktar. **4.** Bir bütünün parçalarının sayımı, dökümü. **5.** *bank.* Belirli bir dönem sonunda hesap sahibine hesap örneğinin gönderilmesi.

dekor, [Lat. decor *(süs)* > Fr. décor] *is. tiy.* **1.** Sahne düzenlenişi ve süslenişi. **2.** Sinema ve tiyatro eserlerinde, olayın geçtiği yerin ve çağın özelliklerini belirleyen, mekânı oluşturan her türlü malzeme. **3.** Bir iç mekânı süslemek amacıyla yapılan düzenleme. **4.** Manzara; görünüş.

dekorasyon, [Fr. décoration] *is.* **1.** Bir iç mekânı meydana getiren ögelerin, yüzeylerin güzellik ve kullanım açısından düzenlenmesi işlemi. **2.** Bir yeri süsleme. **3.** Dekoratörün işi.

dekoratif, [Fr. décoratif] *sf.* **1.** Süs olarak kullanılan; süslemeye yarayan. **2.** Dekorasyon ile ilgili. **3.** Yüklendiği bir görevden ziyade süsleme niteliği taşıyan; tezyinî; süs; süs ögesi.

dekoratör, [Fr. décorateur] *is.* **1.** *tiy.* Sahne dekorlarını tasarlayan kimse; dekorcu. **2.** İç mekân düzenlemesi ve süslemesi amacıyla tasarım yapan kimse; iç mimar.

dekoratörlük, -ğü [dekoratör-lük] *is.* **1.** Dekoratör olma durumu. **2.** Dekoratörün işi ve mesleği.

dekorcu, [dekor-cu] *is.* Mesleği dekor yapmak olan sanatçı.

dekorculuk, -ğu [dekor-cu-luk] *is.* **1.** Dekorcu olma durumu. **2.** Dekorcunun işi ve mesleği.

dekore, [Fr. décoré] *sf.* (Düzenleme için) süs amaçlı; süse yönelik. ⊟ **dekore etmek,** *Süsleme amacıyla düzenlemek, donatmak; süslemek.*

dekovil, [Fr. Decauville *(Fr. mühendis)*] *is.* Ray aralığı altmış santimetre olup hayvan, insan veya motor gücüyle taşıma yapılan ve duruma göre sökülüp başka yere kurulabilen raylı sistem.

deksiz, [deñ-siz > dek-siz] *{ağız} sf.* Çok konuşan; yerli yersiz söz söyleyen. [DS]

dekstrin, [Fr. dextra *(sağa çevirme)* > dextrine *(ışığın polarma düzlemini sağa çevirdiği için)*] *kim.* Nişastanın bölünmesinden elde edilen zamklı mad-

de: $C_6H_{10}O_5$ ☞ **dekstrin tutkalı,** *kim. Nişastanın parçalanma ürünleriyle imal edilen yapıştırıcı maddeler.*

dekstroz, [Fr. dexrose] *is. kim.* Nişasta şekeri; glikoz.

dekupaj, [Fr. découpage] *is.* **1.** Bir bütünden belirli büyüklüklerde parçalar çıkarma. **2.** *sin.* Çekilecek filmin hikâyesine göre görsel ve dramatik noktalarına dayanak olmak üzere hazırlanmış bölümlerden meydana gelen metin. **3.** *mat.* Çevresindeki şeylerin görülmemesi için bir resmin veya klişenin kenarlarını baskı öncesinde örtme veya boyama işlemi. ☞ **dekupaj testeresi,** *İç kenar oyma işlerinde kullanılan özel testere; oyma testeresi.*

dekupe, [Fr. découpé] *sf.* Bir bütünden kesilmek suretiyle ayrılmış.

del[1], [del *(yans.)*] *is.* Parıltıyı anlatan kök. [Zülfikar] *del-e-p delep, del-e-b(i)-mek*

del[2], **-lli** [Ar. dell دل] *{OsT} is.* **1.** (Kadınlar için) kandırma; cilvelilik; oynaklık; yosmalık; modaya fazla düşkünlük. **2.** Fındıkçılık; koketlik.

del[3], [dél] *{ağız} is.* Dişi köpek. [DS]

delail, [Ar. delil > delāʾil دلائل] *(delâ:il) {OsT} is.* **1.** İspatlamaya yarayan şeyler; deliller; kanıtlar. **2.** Peygamber Hz. Muhammet(s.a.s)'e mal edilen duaların toplandığı kitap. ☞ **delāil-i kaviye,** *{OsT} Sağlam deliller; kanıtlar.*|| **delāil-i nakliye ve kavliye,** *{OsT} Söz ve anlatma delilleri.*|| **delāil-i tārihiye,** *{OsT} Tarihî deliller; tarihî kanıtlar.*

delal, [Ar. dell > delāl دلال] *(delâ:l) {OsT} is.* İnsana hoş, sevimli, güzel görünen hâl; naz; işve.

delalat, [Ar. delālet > delālāt دلالات] *(delâ:lâ:t) {OsT} is.* **1.** Yol göstermeler. **2.** Belirtiler.

delalet, [Ar. delālet دلالت] *(delâ:let) {OsT} is.* **1.** Yol gösterme; kılavuzluk; aracılık. **2.** Belirti; işaret; delil. **3.** *tıp.* Muayeneden sonra bir tedaviyi gerektiren durum. ☞ **delalet etmek,** *1. Göstermek; anlatmak. 2. Belirtmek. 3. Sezdirmeye çalışmak, demeye getirmek.*

delanlı, [deli+kan-lı] *(dela:nlı) {ağız} sf.* Delikanlı. [DS]

delannı, [deli+kan-lı] *(dela:nnı) {ağız} sf.* Delikanlı. [DS]

delbek, -ği [Far. ṭabl-ek > deblek > delbek] *{ağız} is.* **1.** Tef. **2.** Darbuka. [DS]

delbesek, -ği [*eT.* tilbe > delbe-se-k] *{ağız} sf.* Serseri; ahmak. [DS]

delbiye, [Ar. delbīyye دلبيه] *(delbi:ye) {OsT} is. zool.* Sansargiller.

delbiz, [? delbiz] *{ağız} sf.* (Kişi için) delişmen. [DS]

delbizlemek, [delbiz-le-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ı)yor]* Karşısındakinin kusurlarını sayarak küçültmeye, ezmeye çalışmak.

deldak, [del-mek + tak-mak] *{ağız} is.* **1.** Soğuğa karşı entari üzerine giyilen kolsuz ve uzun hırka. **2.** İç gömleği yerine giyilen kolsuz pamuklu yelek; içlik. **3.** Astarın içine pamuk konularak çizgi çizgi dikilen bir çeşit giysi. **4.** *ünl. "Çabucak yap!"* anlamında kullanılır. [DS]

deldel, [del+del] *{ağız} sf.* **1.** İşe yaramaz; kalp. **2.** Deli; ahmak; budala. [DS]

deldirme, [del-dir-me] *is.* Delik açtırmak eylemi.

deldirmek, [del-dir-mek] *gçl. f. [-ir]* Delik açtırmak; delik açılmasına neden olmak.

deldük, -ğü [del-ik + dök-ük ?] *{ağız} sf.* (Eşya için) tek'tük; parça parça. [DS]

dele, [Far. dele / delle *(kakım)*] *{ağız} is. zool.* Sansar. [DS]

delebik, -ği [delebi-k] *{ağız} sf.* (Bitki için) zayıf; iyi büyümemiş. [DS]

delebimek, [*eT.* talpī-mak > delebi-mek] *{ağız} gçsz. f. [-r]* **1.** Bir yere tutunarak sallanmak. **2.** Dalgalanmak. **3.** Işıl ışıl parlamak. [DS]

delecek, -ği [del-ecek] *{ağız} is.* **1.** Delme aracı; zımba. **2.** Kunduracıların deriyi delmek için kullandıkları bir araç. **3.** Fide dikmekte kullanılan bir ucu sivri □ gibi araç. [DS]

delecem, [deli-ce-m] *{ağız} sf.* **1.** Korkunç. **2.** Sevimsiz. **3.** Anormal. [DS]

delecen, [deli-ce-m / deli-cen] *{ağız} is.* Patlak, acayip bakışlı göz. [DS]

deledüz, [Far. delle *(yalan)* + dūz *(yapan)*] *sf.* Sözünde durmayan.

delegasyon, [Lat. delēgāre *(göndermek)* > Fr. délégation] *is.* Bir topluluğu temsil etmek üzere görevlendirilmiş ve yetki verilmiş kurul.

delege, [Fr. délégue] *is.* **1.** Devleti veya halkı temsil etmek üzere yurt dışına gönderilen yetkili kimse; murahhas. **2.** *gnşl.* Bir kurum, kurul veya tüzel kişiliği temsil etmek üzere yetki verilerek görevlendirilen kişi.

delegelik, -ği [delege-lik] *is.* **1.** Delege olma durumu. **2.** Delegenin işi ve görevi.

deleğeç, -ci [del-eğeç] *{ağız} is.* Ağaçkakan. [DS]

delek, -ği [deli-rek > delek] *{ağız} is.* **1.** Ahmak; aptal. **2.** (Çocuk için) piç. [DS]

delem, [*eT.* talım *(yırtıcı)*] *sf.* (Arı, sivrisinek vb. için) ısıran, sokan.

deleme, [Far. deleme دلمه] *{eAT} is.* **1.** Maya ile kestirilmiş süt. **2.** *{ağız}* Yağı alınmış sütten yapılan peynir. [DS] **3.** *{ağız}* Yeni uyumuş ve henüz süzülmemiş peynir. [DS] **4.** *{ağız}* Kesilmiş süt; süt kesiği. [DS]

delemek[1], [tıñ-la-mak > dê-le-mek] *gçl. f. [-r] [-l(i)yor]* Gizlice dinlemek.

delemek[2], [del(i)-le-mek > dele-mek] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(i)-yor]* Dengesiz davranışlarda bulunmak. [DS]

delemet, [Far. der-āmed > delemet] *is.* Yardım.

delenç, [dē-le-mek *(dinlemek)* > dele-nç] *(de:lenç)* *{ağız} is.* Güzel konuşan; hatip. [DS]

delengiç, [del-mek > del-engiç] *{ağız}*] *is.* Ağaçkakan. [DS]

delep[1], [? delep] *{ağız} is.* Hazır; var. [DS]

delep[2], [*eT.* talpī-mak > delep] *is.* Parıltı. ☞ **delep delep,** *Parıl parıl.*

delepmek, [*eT.* talpī-mak > delep-mek] *{ağız} gçsz. f. [-(b)-ir]* Dalgalanmak. [DS]

deleşik, -ği [dele-ş-ik] *{ağız} sf.* **1.** (Kişi için) beceriksiz. **2.** Üstü başı düzensiz. [DS]

delezen, [dele-z-en] *{ağız} sf.* **1.** Söylediği sözlerde gerçek payı olmayan. **2.** Bar bar bağırıp çağıran. [DS]

delfin, [Yun. delfini] *{ağız} is.* Yunus balığı. [DS]

delgeç, -ci [del-geç] *is.* Kâğıt, mukavva, deri gibi malzemelerde delik açmaya yarar araç; zımba.

delgeçir, [del-mek + geç-ir-mek] *is.* **1.** İçe giyilen pamuklu çamaşır. **2.** Oku delerek ökçeye geçirmek suretiyle yapılan saban.

delgi, [del-mek > del-gi] *{ağız} is.* Tahta, metal veya plastik malzemede delik açmaya yarar matkap veya burgu cinsi araç, *(1935, kültür diline alınışı).* [DS]

delgiç, -ci [del-mek > del-giç] *{ağız} is.* **1.** Ucu sivri ve metalden tutulacak yeri ahşaptan tütün dikmeye yarar □ şeklinde bir tür tarım aracı; delgeç. **2.** İnce delik delmeye yarayan bir araç. [DS]

deli, [*eT.* tilbe > télve > delü > deli دلى] *sf.* **1.** Akıl dengesi bozulmuş; aklını kaçırmış; mecnun; divane. **2.** Aşırı ve taşkın davranışları olan; coşkun; ateşli; çılgın; atılgan; gözü pek; korkusuz; kahraman. **3.** Aşırı derecede düşkün; azgın; azman; zorlu; korkunç surette. *{eAT} (aynı)* **4.** Düşüncesiz. **5.** İmparatorluk döneminde Balkanlarda bulundurulan bir tür hafif süvari askeri. ☞ **deli ağaç,** *Çabuk gelişen ve umulmadık biçimde çoğalan ağaç.*|| **deli alacası,** *Birbirine uymayan, parlak ve çarpıcı renklerden oluşan.*|| **deli bağ,** *{ağız} Aşılanmamış çubuklardan yetiştirilen bağ.* [DS]|| **deli bal,** *Arıların zehirli çiçeklerden topladıkları bal.*|| **deli balak,** *{ağız} Hayatın sarsıntılarını ve sıkıntılarını görmemiş, deneyimsiz genç.* [DS]|| **deli balta,** *1. Zalim. 2. {ağız} Jandarma.* [DS]|| **deli baş,** *{ağız} 1. Huysuzluk yapan hayvan. 2. Delice hareketler yapan. 3. Yiğit Cesur.* [DS]|| **deli başı,** *Vezir dairelerinde koruyucu olarak bulundurulan delilerin amirine verilen unvan.*|| **deli bayrağı açmak,** *Âşık olmak.*|| **deli bayram,** *{ağız} 1. Delişmen. 2. Hoppa.* [DS]|| **deli beçe,** *{ağız} Kocakarı soğuğu.* [DS]|| **deli biber,** *{ağız} Kırmızı acı biber.* [DS]|| **deli bozuk,** *Bir yaptığı bir yaptığına uymayan; aklına eseni yapan.*|| **deli bozukluk,** *Aklına eseni yapma durumu.*|| **deli buğday,** *{ağız} Kunduru denilen buğday çeşidi; kırmızı buğday.* [DS]|| **deli bulu,** *{ağız} İki kulplu büyük su testisi.* [DS]|| **deli çıbık,** *{ağız} Amerikan asması.* [DS]|| **deli çıkmak,** *Aklını kaçırmak.*|| **deli damı,** *{ağız} Meyhane.* [DS]|| **deli danalar gibi,** *Ne yapacağını, ne edeceğini bilemeden.*|| **deli debilden konuşmak,** *{ağız} Delice konuşmak.* [DS]|| **deli dedirgen,** *{ağız} Perişan, bunalmış.* [DS]|| **deli dembesek,** *{ağız} Saçma sapan.* [DS]|| **deli depek,** *{ağız} Akılsız; sersem.* [DS]|| **deli devamsız,** *{ağız} Saçma sapan.* [DS]|| **deli divane,** *Çılgın; zırdeli.*|| **deli divane olmak,** *1. Aşırı düşkünlük göstermek. 2. Çok sevmek.*|| **deli dolu,** *1. Düşünmeden konuşan veya öyle davranan; patavatsız. 2. Davranışlarına sınır tanımayan.*|| **deli duman,** *1. Delice; cesur. 2. Çok meraklı. 3. Yarım akıllı. 4. (Kadın için) aşüftece.*|| **deli dülü,** *{ağız} Özentisiz; dikkatsiz; gelişigüzel.* [DS]|| **deli erik,** *{ağız} Çakal eriği.* [DS]|| **deli eşki,** *{ağız} Çok ekşi.* [DS]|| **deli etmek,** *Çok kızdırmak.*|| **deli fişek,** *1. Delişmen; atak. 2. Davranışlarına sınır tanımayan.*|| **deli fişeklik,** *Delişmenlik; ataklık.*|| **deli gibi,** *Aklı başında olmadan.*|| **deli gömleği,** *tıp. Taşkınlık gösteren deliye zorla giydirilen kollarının uçları kapalı, sağlam bezden yapılmış arkadan bağlamalı veya düğmeli gömlek.*|| **deli gönül,** *Akıl ve mantık kurallarını dinlemeyen sevgi işi.*|| **deli gurk,** *{ağız} Yumurtalar üzerinde sürekli yatmayan kuluçka.* [DS]|| **deli gurk etmek,** *{ağız} Bir kimseyi sersem ve kararsız hâle getirmek.* [DS]|| **deli gücük,** *{ağız} Şubat ayı.* [DS]|| **deli güllabicisi,** *Bir kimsenin şımarık hareketlerine katlanan kimse.*|| **deli ırmak,** *Akıntısı hızlı ve suyu gür ırmak.*|| **deli kız,** *{ağız} 1. Büyük ağaç kaşık. 2. Kepçe.* [DS]|| **deli kızın çeyizi gibi,** *(Eşyalar için) birbirini tutmaz şekilde düzülen.*|| **deli kopmak,** *{eAT} Azgın olmak; şiddetli olmak.*|| **deliliğe vurmak,** *Deli gibi görünmek.*|| **deli memet,** *{ağız} Kışın kuzeyden esen hızlı rüzgâra Antalya'da verilen ad.* [DS]|| **Delinin zoruna bak.** *Birinin olumsuz davranışlarını belirtmek için kullanılan söz.*|| **deli oğlan sarığı,** *{ağız} Sarığıburma tatlısı.* [DS]|| **deli olmak,** *1. Birine veya bir şeye çok kızmak. 2. Aşırı düşkünlük göstermek.*|| **Deli olmak işten değil.** *Çaresiz kalındığında söylenilen söz.*|| **deli orman,** *Bol ağaçlı orman.*|| **deli otu,** *Turpgillerden kuduza ve çarpıntılara iyi geldiği için halk hekimliğinde kullanılan bir süs bitkisi, (Alyssum).*|| **deli pazarı,** *1. Akla ve hayale gelmeyecek türden işler. 2. {ağız} Savruk ve düşüncesiz bir kimsenin yaptığı iş veya alış veriş.* [DS]|| **deli poyraz,** *Sert esen kuzey rüzgârı.*|| **deli pösteki sayar gibi,** *Ayrıntı ve özen gösteren yorucu işler için söylenen söz.*|| **deli saçması,** *Anlamsız, tutarsız söz; ipe sapa gelmez.*|| **deli saraylı,** *Çok takıp takıştıran, süslü kadın.*|| (birinin, bir şeyin) **delisi olmak,** *(Onu) çok derdinden sevmek.*|| **deli tepe,** *{ağız} Yolsuz ve aşırı davranışları olan; deli dolu.* [DS]|| **deli toy,** *{ağız} Deneyimsiz; çok genç.* [DS]|| **deli toyluk,**

{ağız} Yaşına uygun hareket etmemek. [DS]|| **deli tütün,** *{ağız} Yalnız Gaziantep'te yetişen, nikotini yüksek bir tür tütün.* [DS]|| **deli veli üst üstüne,** *{ağız} Bir kilim motifi.* [DS]|| **deli yatalgı,** *{ağız} Tifo.*|| **deli yazmış,** *{ağız} İki yaşındaki dişi keçi.* [DS]|| **deliye değnek vermek,** *Çevresine sürekli zararı olan kimselere olanak tanımak.*|| **deliye dönmek,** *1. Aşırı sevinmek. 2. Çok kızmak; öfkelenmek.*|| **deliye her gün bayram,** *Her fırsatı bayram gibi değerlendiren ve her şeyi eğlenceli yönlerinden ele alanlarla alay etmek için söylenir.*|| **deli yel,** *{ağız} 1. Güneyden esen yel. 2. Karayel.* [DS]|| **deliye taş atmak,** *Birinin dengesiz bir iş yapmasına yol açacak hatırlatmada bulunmak.*

delibaş, [deli+baş] *is. vet.* Koyun ve sığırda köpek tenyası larvalarının beyine yerleşmesinden ileri gelen öldürücü hastalık.

deliboynuz, [deli+boynuz] *is. bot.* Baklagillerden, eflatunla kırmızı arası renkte çiçek açan, güzel bir süs ağacı; erguvan *(Cercis siliquastrum).*

delice, [deli-ce دلیجه] *sf.* **1.** Deliye yakışacak şekilde; çılgınca. **2.** *{ağız}* Zehirli. [DS] **3.** *(deli'ce) zf.* Aşırı, normal olmayan biçimde; delicesine. **4.** Deli gibi; delimsi. **5.** *is. bot.* Buğdaygillerden ekin tarlalarında yetişen taneleri zehirli yabanî otsu bitki, *(Lolium temulentum). {eT} (aynı)* **6.** *{ağız}* Yabanî zeytin. [DS] **7.** *{ağız}* Aşılanmamış her türlü meyve ağacı fidanı. [DS] **8.** *{ağız} zool.* Atmaca; şahin. [DS] **9.** *zool.* Delice doğan; çaylak. *{eT} {ağız} (aynı)* [DS] **10.** *{ağız}* Kağnılarda ot ve samanın dökülmemesi için, kağnının yan tarafına konulan birbirine çatılmış iki uzun sırık. [DS] ⊡ **delice bal,** *{ağız} Arıların zehirli veya uyuşturucu balözü taşıyan çiçeklerden topladıkları bal.* [DS]|| **delice doğan,** *{eAT} zool. Yırtıcı kuşların en hızlı uçanı olan küçük doğan, (Falco subbuteo).*|| **delice mantar,** *{ağız} bot. Zehirli bir tür mantar.* [DS]

delicesine, [delice-s-i-n-e] *(deli'cesine) zf.* Aşırıya kaçarak; aşırı bir biçimde; deli gibi.

delici, [deli-ci] *sf* **1.** Delme işini yapan. **2.** *mecaz.* Etkileyici; çok etkili. **3.** *mecaz.* Rahatsız edici.

delicük, -ğü [delik-cik] *{eAT} is.* Küçük delik.

delik[1], **-ği** [del-mek > del-ik دلیك] *is.* **1.** Delinmiş, yırtılmış yer. **2.** Bir cisimde veya bir yüzeyde oyuk şeklinde bulunan açıklık ve çukur. **3.** Bir kumaşta, özellikle elbisede yıpranmış veya yırtılmış yer. **4.** Havuz, baraj gibi su birikintilerinin alttan suyunu akıtmak için açılmış kapaklı boşaltma borusu. **5.** Sığınılacak, barınılacak yer. **6.** *{ağız} argo.* Hapishane. [DS] **7.** *{ağız}* Evlerde duvarlara oyulmuş yuvamsı yerler veya dar pencereler. [DS] **8.** Küçük hayvan yuvası. **9.** Organizmadaki bazı dar ve küçük açıklıklar. **10.** *spor.* Golfta oyuncunun topu içine sokmak zorunda olduğu 10,8 cm. çapındaki küçük çukur. **11.** *sf.* Delinmiş olan. **12.** *{ağız}* (Kız için) kızlığı giderilmiş olan; bikri bozulmuş. [DS] ⊡ **deliğe girmek,** *argo. Hapse girmek; tutuklanmak.*|| **deliğe tıkmak,** *{ağız} argo. Hapsetmek; tutuklamak.* [DS]|| **Delik büyük, yama küçük.** *Elde bulunan imkânların ihtiyaçlara yetmediğini ifade eden söz.*|| **delik dersik,** *{ağız} 1. {eAT} Delik deşik. 2. Binalarda onarılacak yerler. 3. Elbiselerin delinmiş ve yama gerektiren yerleri.* [DS]|| **delik deşik,** *1. Her yanı deliklerle dolu olan. 2. Ev vb. yerin her köşesi.*|| **delik deşik aramak,** *Her yeri iyice aramak.*|| **delik deşik etmek,** *1. Silahla vücudunun her tarafında yaralar açmak. 2. Her yerinde delikler açmak.*|| **delik keskisi,** *{ağız} Bir tür marangoz kalemi.* [DS]|| **delik kapamak,** *Bir eksiği gidermek.*|| **delik taşlık olmak,** *{ağız} Sağlığı bozulmak; hastalık ya da başka sebeple zayıf düşmek.* [DS]

delik[2], [Far. delīk دلیك] *(deli:k) {OsT} is.* Gül tohumu.

delikanlı[1], [deli+kan-lı] *sf.* **1.** Kanı kaynayan; gençliği dolayısıyla ele avuca sığmayan. **2.** Güçlü kuvvetli; atılgan. **3.** *is.* Çocukluk çağından çıkmış genç. **4.** *ünl.* Gençlere seslenme sözü.

delikanlı[2], [deli+kan-lı] *{ağız} is.* Kına çiçeği; kadife çiçeği. [DS]

delikanlılık, -ğı [deli+kan-lı-lık] *is.* **1.** Delikanlı olma durumu ve niteliği. **2.** Gençlik dönemi.

delikçik, -ği [delik-çik] *sf.* **1.** Küçük delik. **2.** *biy.* Süngerlerde suyun girip çıkmasına yarayan küçük delikler.

delikdağ, [delik+dağ] *{ağız} is.* Tünel. [DS]

delikletmek, [delikle-t-mek] *{ağız} gçl. f. [-ir]* Hapsettirmek; tutuklatmak. [DS]

delikli, [delik-li] *sf.* **1.** Deliği olan. **2.** Belirtilen sayıda veya nitelikte deliğe sahip olan. **3.** *{ağız} is.* Kevgir. [DS] **4.** *{ağız}* File. [DS] **5.** *argo.* Tabanca. ⊡ **delikli demir,** *Ateşli silah; tüfek, tabanca.*|| **delikli peşme,** *{ağız} Tespihçiler tarafından delik açmak için kullanılan bir araç.* [DS]|| **delikli taş,** *1. mecaz. Boncuk. 2. Kenarları yüksek, altta suyun gitmesi için deliği bulunan bulaşık yıkama yeri.*

delikliler, [delikli-ler] *is. zool.* Denizlerde bir ana giriş deliğinden başka çok sayıda yalancı ayak çıkan delikler bulunan sert kabuklu bir hücreliler takımı; foraminiferler, *(Foraminifera).*

deliksiz, [delik-siz] *sf.* **1.** Deliği olmayan. **2.** *argo.* Tam anlamıyla; mükemmel. **3.** *argo.* Ara vermeksizin; sürekli. ⊡ **deliksiz çıkarmak,** *Bir işi hiç bozmadan, çok düzgün ve temiz olarak yapmak.*|| **deliksiz uyku,** *Kesintiye uğramamış, uzun süreli ve derin uyku.*

delil, [Ar. delīl دلیل] *(deli:l) {OsT} is.* **1.** İspat edici belge; kanıt. **2.** Bir şeyin gerçekleşmiş olduğunu gösteren işaret, iz. **3.** Kılavuz, rehber. **4.** Mekke'de hac görevini yapanlara önderlik eden ve ziyaret yerlerini gösteren kimse. ⊡ **delîle'l-ibâd,** *{OsT} Kulluğun kanıtı.*|| **delîl-i aklî,** *{OsT} Düşünülerek*

bulunan kanıt.|| **delîl-i cedelî,** *{OsT} huk. Tartışma sonucunda bulunan kanıt.*|| **delîl-i ilzāmî,** *{OsT} İnandırıcı kanıt.*|| **delîl-i kat'î,** *{OsT} Kesin kanıt.*|| **delîl-i naklî,** *{OsT} Aktarma ile elde edilen delil.*|| **delil ittihaz etmek,** *Sebep ve kanıt olarak göstermek.*

delilenme, [deli-le-n-me] *is.* Deli gibi davranma durumu ve eylemi.

delilenmek, [deli-le-n-mek] *dönşl. f. [-ir]* Deli gibi davranmak.

delilî, [Ar. delīlī] *(deli:li:) {OsT} sf.* Delile dayanan; belgesel.

delilik, -ği [deli-lik] *is.* **1.** Deli olma durumu. **2.** Delice davranış. **3.** *psikol.* Kişinin zihinsel dengesinin topluma uyumsuzluk sağlayacak veya sürekli bakımı gerektirecek biçimde bozulması. ⊟ **deliliğe vurmak,** *Deli gibi davranmak; kendini deli gibi göstermek.*|| **deliliği tutmak,** *Delice davranmaya başlamak.*|| **delilik etmek,** *Akılsızca davranmak; sonradan pişmanlık duyacağı bir iş yapmak.*

delim, [*eT.* telim > delim دلم] *{eAT} {ağız} zf.* Çok; pek çok; sayısız; pek ziyade. [DS] ⊟ **delim dürlü,** *{eAT} Türlü türlü; çeşit çeşit; pek çok.*

delimden, [delim-den] *{eAT} zf.* Çoktan beri; çok eskiden; çoktan.

delimsek, -ği [delimse-k] *{ağız} sf.* Delice; deli gibi. [DS]

delimsirek, [delimsi-rek] *sf.* **1.** Çılgın, zirzop; delişmen. **2.** Sersem; salak.

delinme, [del-in-me] *is.* Delik açılma durumu ve eylemi.

delinmek, [*eT.* tel-mek > tel-in-mek > del-in-mek] *edil. f. [-ir]* **1.** Üzerinde delik açılmak. **2.** *dönşl.* Delik oluşmak. **3.** (Kural ve kanunlar için) uyulmamak; çiğnenmek. **4.** *fiz.* Bir yalıtkanda delik açılmak. **5.** *{eAT}* Göz göz olmak. [DK]

delir, [Fr. délire] *is. tıp.* Hezeyan.

delirek, -ği [deli-rek] *{ağız}] sf.* Sersem; salak; çılgın; delişmen. [DS]

deliriş, [delir-iş] *is.* Delirmek durumu veya biçimi.

delirme, [deli-r-me] *is.* Deli durumuna gelme ve eylemi.

delirmek, [deli-r-mek] *gçsz. f. [-ir]* Deli olmak; aklını kaçırmak; çıldırmak.

delirtme, [delir-t-me] *is.* Deli durumuna getirme eylemi.

delirtmek, [delir-t-mek] *gçl. f. [-ir]* **1.** Birisinin delirmesine sebep olmak; çıldırtmak. **2.** *mecaz.* Çok kızdırmak; öfkelendirmek.

delisek, -ği [delise-k] *{ağız} sf.* Deli gibi; sersem; çılgın. [DS]

delisengi, [deliseng-i] *{ağız} is.* Hastalık, yorgunluk vb. nedenlerle oluşan kafa sersemliği. [DS]

delisenk, -ngi [deli-senk] *{ağız} is.* → delisengi. [DS]

delişmek, [tel-mek > tel-iş-mek > del-iş-mek] *{eT} işteş. f. [-ür]* Delmekte yarışmak; birlikte delmek.

delişmen, [deli-ş-men ?] *sf.* **1.** Sözleri ve davranışları ölçüsüz; şımarık; zıpır. **2.** Davranışları daha çok keyif ve isteğine bağlı olan.

delişmence, [delişmen-ce] *sf.* ve *zf.* Delişmene yakışır biçimde; delişmen gibi.

delişmenlik, -ği [delişmen-lik] *is.* Delişmen olma durumu. ⊟ **delişmenlik etmek,** *Delişmence davranmak.*

deliyane, [deli + Far. -āne] *(deliya:ne) sf.* Deli gibi; deliye yakışır biçimde; delice.

delk[1], -ki [Ar. delk دلك] *{OsT} is.* **1.** Ovma; ovuşturma. **2.** Sürtünme. ⊟ **delk-bi'l-mesfere,** *tıp. Banyodan sonra sert bir fırça ile ovuşturma.*|| **delk etmek,** *{OsT} Sürtmek; ovuşturmak.*|| **delk-i hafîf,** *{OsT} Yavaş ovma.*|| **delk-i istimnā,** *{OsT} El ile ovuşturarak bel getirme.*|| **delk-i şedîd,** *{OsT} Şiddetli ve sert bir biçimde ovuşturma.*|| **delk ü temās,** *{OsT} Sürtünme ve dokunma.*

delk[2], -kı [Far. delḳ دلق] *{OsT} is.* **1.** Eski ve yamalı dilenci hırkası. **2.** *tasvf.* Melamî tarikatına girenlerin giydikleri yün elbise. ⊟ **delk-pūş,** *{OsT} 1. Eski ve yamalı hırka giyen adam. 2. İkiyüzlü; riyakâr.*

delkıye, [Ar. delḳıye دلقيه] *{OsT} is. zool.* Sansargiller.

dellak, -ğı [Ar. delk *(sürtme)* > dellāk دلاك] *(della:k) {OsT} is.* Tellak.

dellal, [Ar. delālet > dellāl دلال] *(della:l) {OsT} is.* Tellal.

dellale, [Ar. dellāle دلاله] *(della:le) {OsT} is.* Bir kadın ile erkek arasında aracılık eden kadın; aşk tellalı.

dellaliye, [Ar. dellāliyye دلاليه] *(della:liye) {OsT} is.* Tellallık parası.

delle, [Sur. Ar. delle *(cezve)* دله] *{ağız} is.* Su güğümü. [DS]

dellek, -ği [Ar. dellāk دلاك] *{ağız} is.* Tellak. [DS]

dellemek, [deli-le-mek] *{ağız} gçl. f. [r] [-l(ı)-yor]* **1.** Deli etmek. **2.** Çok kızdırmak; son derece hiddetlendirmek. [DS]

dellenmek, [deli-le-n-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* **1.** Delirmek. **2.** Yaramazlık etmek. **3.** Hiddetlenmek; kızmak. [DS]

delme, [del-me دلمه] *is.* **1.** Delik açma eylemi. **2.** Önü işlemeli bir tür yelek; cepken. *{OsT} {ağız} (aynı)* [Bürhan-ı Katı'] [DS] **3.** Matkap veya burgu denilen aletle ya da ucu sivri bir şeyi çakmak suretiyle bir yüzey veya kalınlık içinde küçük boşluk açma. **4.** *maden.* Yer altında açılan galeri veya galerileri birleştiren oyuk. **5.** *{ağız}* Yazlık ağıl. [DS] **6.** *sf.* Delinerek yapılmış olan. ⊟ **delme takma,** *{ağız}*

Baştan savma yapılan iş; üstünkörü onarım vb. [DS]

delmeç, -ci [del-mek > del-meç] *{ağız} is.* **1.** Açıklık. **2.** Elbisede yırtmaç. [DS]

delmek, [*eT.* tel-mek > del-mek] *gçl. f. [-er]* **1.** Delik açmak. **2.** İnerek kazmak. **3.** *mecaz.* Yaralamak, incitmek. **4.** *{eAT}* Göz göz etmek [DK] **5.** *argo.* Bir kimseyi bıçaklamak veya kurşunlamak. **6.** *argo.* Irzına geçmek; bekâretini bozmak. ⧉ **delip takıştırmak,** *{ağız} Süslenmek; yeni elbiseler giyinmek.* [DS]|| **delip takmak,** *{ağız} 1. Şöyle böyle yaşamak; idare etmek. 2. Harcamak. 3. Bozmak. 4. Süslenmek; yeni elbiseler giymek.*

delmirmek, [telmir-mek > delmir-mek] *{eT} gçsz. f. [-ür]* Dilenmek.

delta, [Yun. delta] *is.* **1.** Yunan alfabesinin dördüncü harfi; Δ δ. **2.** *coğ.* Bir akarsuyun, denize döküldüğü yerde, getirdiği alüvyonları biriktirmesi sonucu birkaç kola ayrılarak meydana getirdiği üçgenimsi bölge; çatal ağız. ⧉ **delta ışını,** *fiz. Hareket hâlindeki yüklü bir taneciğin etkisiyle bir atomun fırlattığı elektron.*|| **delta kası,** *anat. Omuz başında bulunan üçgen biçimli kas; deltamsı kas; deltoit kası.*

deltak, [del-mek + tak-mak] *{ağız} is.* Önü işlemeli bir tür yelek; yelek. [DS]

deltamsı, [delta-msı] *sf.* Deltayı andıran; delta görünümünde olan. ⧉ **deltamsı kas,** *anat. Omuz başında bulunan üçgen biçimli kas; delta kası; deltoit kası.*

deltoit, [Fr. deltoïde] *is. mat.* Köşegenlerinden biri diğerini dik olarak ortalayan dörtgen. ⧉ **deltoit kas,** *anat. Omuz başında bulunan üçgen biçimli kalın kas; delta kası; deltamsı kas.*

deltürmek, [tel-mek > tel-tür-mek > del-türmek] *{eT} gçl. f [-ür]* → deldirmek.

delü, [*eT.* tilbe > télwe > telü دلو] *{eAT} is.* **1.** Deli. **2.** *sf.* Deli dolu. **3.** Yaman; cesur. [DK] ⧉ **delü yahşı yiğit,** *{eAT} Güzel, mert delikanlı; gözüpek, yakışıklı genç.* [DK]|| **delüye urmak,** *{eAT} Deli yerine koymak.*|| **delü yiğit,** *{eAT} Gözü pek delikanlı; cesur genç.* [DK]

delüben, [del-üben] *{eAT} zf.* Delerek; delip. [DK]

delüce, [delü-ce دلوجه] *{eAT} is.* Buğday aralarında biten siyah, acı bir bitki; delice. ⧉ **delüce doğan,** *{eAT} Delice doğan.*

delük, -ğü [tel-mek > tel-ük / del-ük دلوك] *{eT} {eAT} {ağız} is.* Delik; delinmiş. [DK] [DS]

delülik, -ği [delü-lik دلولك] *{eAT} is.* Delilik. [DK]

delürmek, [delü-r-mek دلورمك] *{eAT} gçsz. f. [-ür]* Delirmek; tecennün etmek.

delv, [Ar. delv / delve دلو / دلوه] *{OsT} is.* **1.** Kova; su kovası. **2.** *gök b.* Kova burcu; Aquarius.

delve[1], [tilbe > télvē > délvē] *{eT} sf.* Deli; çılgın.

delve[2], [Ar. delv / delve دلو / دلوه] *{OsT} is.* → delv.

delvoksin, [Fr. délvauxine] *is. min.* Hidratlı doğal demir fosfat.

-dem[1], [-dam / -dem] *{eT} yap. e.* → -dam.

-dem[2], [-dam /-dem / -tem / -tam] *yap. e.* → -dam.

dem[1], [dem] *{ağız} is.* **1.** Susuz, kıraç tarla. **2.** Kıraç tarlaya ekilmiş ekin. [DS] ⧉ **dem ekini,** *{ağız} Kıraç tarlaya ekilmiş ekin.* [DS]

dem[2], [dem] *{ağız} is.* Dokuma tezgâhlarındaki tarak. [DS]

dem[3], **-mmi** [Ar. demm دم] *{OsT} is.* Kan; *{ağız} (aynı).* [DS] ⧉ **dem dökmek,** *(Kadın için) aşırı derecede adet kanaması olmak.*|| **demm-i musaffar,** *{OsT} İçine safra karışmış kan.*|| **demm-i şiryânî,** *{OsT} Atardamar kanı.*|| **demm-i verîdî,** *{OsT} Toplardamar kanı.*|| **dem resmi,** *{OsT} tar. İmparatorluk döneminde şehir ve kasabalarda kesilen hayvanlar için alınan vergi; zephiye resmi.*

dem[4], [Far. dem دم] *{OsT} is.* **1.** Soluk; nefes. **2.** Zaman, çağ; vakit; an. **3.** Alkollü içki; şarap; işret. **4.** Bir nefeste içilebilen sıvı miktarı; yudum. **5.** Hile; aldatma. **6.** Kibir; gurur; büyüklük. **7.** Kenar; ağız. **8.** Demirci, kalaycı veya kuyumcu körüğü. **9.** Şiirdeki vezin, kafiye; aruz. **10.** *müz.* Ney çalanlar için, en kalın *sol* sesi*(rast perdesi)*'nden kalın *re* sesi*(yegâh perdesi)*'ne kadar olan sesler. **11.** *{ağız}* Neşe; gönül hoşluğu; keyif. [DS] **12.** *argo.* Uyuşturucu olarak kullanılan esrar. ⧉ **dem ā dem** (dem-be-dem), *{OsT} Gitgide; zaman geçtikçe; vakit vakit; sık sık.*|| **dem-beste,** *{OsT} Sesi soluğu kesilmiş; dili tutulmuş.*|| **dem-bestegî,** *{OsT} Sessizlik; susmuşluk.*|| **dem çekmek,** *{eAT} 1. (Ötücü kuşlar için) hiç kesintiye uğramadan uzun uzun ötmek. 2. (Ney için) sesi kesmeden uzatmak. 3. İçki içmek. 4. Bülbül gibi uzun uzun söylemek.*|| **dem çıkarmak,** *{eAT} Ney üflemek.*|| **dem dutmak,** *{eAT}* → dem çekmek.|| **dem-gâh,** *{OsT} 1. Demirci veya kuyumcu körüğü. 2. Külhan. 3. Nefes alacak yer.*|| **dem-gîr,** *{OsT} Dem tutan; tempo tutan.*|| **dem-girifte,** *{OsT} 1. Alevlenmiş. 2. Kokmuş.*|| **dem-güzār,** *{OsT} Vakit geçiren; gününü gün eden.*|| **dem-güzār etmek,** *{OsT} Vakit geçirmek; oyalanmak; gününü gün etmek.*|| **dem-güzārî,** *{OsT} Vakit geçirme.*|| **dem-i āteşîn,** *{OsT} 1. Yakıcı nefes. 2. Yakıcı an.*|| **demi bağlanmak,** *{eAT} Nefesi tutulmak.*|| **dem-i bahār,** *{OsT} 1. Bahar kokulu nefes. 2. Bahar çağı. 3. Gençlik.*|| **dem-i civanî,** *{OsT} Gençlik zamanı.*|| **dem-i ejderhā,** *{OsT} 1. Ejderha ağzı. 2. Tehlikeli ağız.*|| **dem-i germ,** *{OsT} 1. Sıcak nefes. 2. Ateşli sözler.*|| **dem-i İsa,** *{OsT} 1. Üflemekle ölüleri dirilten Hz. İsa'nın nefesi. 2. Can bağışlayan soluk.*|| **dem-i kalem,** *{OsT} 1. Kalemin ucu. 2. Kalem ucunun sesi.*|| **dem-i nerm,** *{OsT} 1. Yumuşak, okşayıcı*

nefes. 2. İyi sözler.|| **demin yümin oynatmak,** *{eAT} Vaktini hoşça geçirmek.*|| **dem-i seher,** *{OsT} Sabah vakti.*|| **dem-i subh,** *{OsT} Sabah vakti.*|| **dem-i serd,** *{OsT} Soğuk nefes; sert ve ümit vermeyen söz.*|| **dem-i şâm,** *{OsT} Akşam vakti.*|| **dem-i teslîm,** *1. Suskunluk. 2. Boyun eğme. 3. mecaz. Ölüm anı.*|| **dem-i vā-pesîn,** *{OsT} Son nefes.*|| **dem-i zehre,** *{OsT} bot. Buğday tarlalarında yetişen, kırmızı ve sarı çiçekler açan zehirli bir ot.*|| **dem-kâr,** *{OsT} Eşlik eden; dem tutan.*|| **dem-keş,** *{OsT}* → demkeş. || **dem-keşîde,** *{OsT} Arkadaş; kafadar.*|| **dem-sāz,** *{OsT} Sırdaş; arkadaş.*|| **dem-sâzî,** *{OsT} Arkadaşlık; dostluk; sırdaşlık.*|| **dem-serdî,** *{OsT} Soğuk nefeslilik.*|| **dem sürmek,** *Neşeli ve zevkli bir hayat geçirmek.*|| **dem-şinās,** *{OsT} Akıllı.*|| **dem tutmak,** *Bir çalgıya başka bir çalgı veya sesle ile eşlik etmek.*|| **dem urmak,** *{eAT} Nefes almak; nefes çekmek; üflemek.*|| **deme'l-ahaveyn,** *{OsT} bot. Kardeşkanı.*|| **deme'l-su'bān,** *{OsT} bot. Kardeşkanı.*|| **dem ürmek,** *{eAT} Dem urmak.*|| **dem vurmak,** *Bir şeyden söz etmek.*

dem[5], [Far. dem دم] *{OsT} is.* **1.** Haşlanarak gerekli kıvama getirilmiş çay. **2.** İçmek için hazırlanan çayın koku, renk ve tat bakımından istenilen özelliği. **3.** Koku. **4.** *{ağız}* Pişirilen yemeklerin sıcak olarak biraz dinlendirilmesi ile yenecek kıvama gelmesi. [DS] ⊡ **dem-keş,** *{OsT} Çay demlenen kap; demlik.*

dem[6], **-m'ı** [Ar. demᶜ دمع] *{OsT} is.* Gözyaşı. ⊡ **dem'a-rîz,** *{OsT} Gözyaşı döken; ağlayan.*

dem[7], [Far. dem دم] *is.* (Bıçak; kılıç, insan vb.) ağız. ⊡ **dem-i tığ,** *{OsT} Kılıcın keskin tarafı, ucu.*

dem'a, [Ar. demᶜ > demᶜa دمعه] *(dem-a) {OsT} is.* Bir damla gözyaşı; gözyaşı damlası. ⊡ **dem'a-rîz,** *{OsT} Gözyaşı döken; ağlayan.*

damagdar, [Far. demāğdār دماغدار] *(dema:ğda:r) {OsT} sf.* Büyüklük taslayan; kibirli.

demagog, [Yun. demos *(halk)* + ago *(çobanlık etmek)* > Fr. démagogue] *is.* Halkın tutkularını ve ön yargılarını överek çıkar sağlamayı uman kişi; laf ebesi.

demagogluk, -ğu [demagog-luk] *is.* Demagog olma durumu; laf ebeliği.

demagoji, [Fr. démagogie] *is.* Gerçeğe aykırı sözler söylemek, halkın kolay olana veya özel tutkularına uygun tutumları körüklemek suretiyle kendi itibarını artırmaya veya iktidarda kalmaya yönelme; laf ebeliği. ⊡ **demagoji yapmak,** *Bir kişi veya grubun duygularını körüklemek, gerçek dışı şeyler söylemek suretiyle onları kazanmaya çalışmak; elde etmek; destek sağlamak; laf ebeliği yapmak.*

dem'an, [Ar. demᶜān دمعان] *(dem-ān) sf.* (Kap için) ağzına dakar dolu; çok dolu; dopdolu.

deman[1], [Far. demān دمان] *(dema:n) sf.* **1.** Heyecanlı; hiddetli. **2.** Kükremiş. **3.** Heybetli; zorlu. **4.** *is.* Bağırıp çağırma. **5.** Vakit; zaman.

deman[2], [Ar. ḏemān / żemān ضمان] *(dema:n) is.* Kendisinden yararlanılan hayvan ya da yer. ⊡ **deman etmek,** *{ağız} Bir yeri ya da hayvanı, kendisinden yararlanmak için geçici olarak tutmak.*

demankeş, [Far. demān-keş دمانکش] *(dema:nkeş) is.* Vakit; zaman; müddet.

demar, [Far. demār دمار] *(dema:r) {OsT} is.* Yok olma; helak; mahv; telef; ölüm. ⊡ **demār-āver,** *{OsT} 1. Helak eden. 2. İntikam alan.*

dembelek, -ği [demb *(yans.)* > demb-ele-k] *{ağız}* Budala; ahmak. [DS] ⊡ **dembeleğin tepesi,** *{ağız} Çok budala; fazla ahmak.* [DS]

dembelköcek, -ği [demb *(yans.)* > demb-el+köce-k] *{ağız}zf.* (Düşmek eylemi için) birden. [DS]

dembesek, -ği [demb *(yans.)* > demb-e-se-k] *{ağız} sf.* **1.** Sersem. **2.** Şaşkın; beceriksiz. **3.** Yürürken sağa sola çarpan; sendeleyerek yürüyen. [DS]

dembester, [Far. dem-beste] *{ağız} sf.* Şaşırmış; şaşkın durumda olan; dili tutulmuş.

dembül, [demb *(yans.)* > demb-ül] *{ağız} is.* Yuvarlanma, yuvarlanır gibi yürüme bildiren yansımalı gövde. [DS] ⊡ **dembül dümbül,** *{ağız} (Yürümek için) yuvarlanarak ya da düşe kalka.* [DS]

demcek, -ği [dem-cek] *{ağız} is.* **1.** Üzüm sıkacağı. **2.** Semaverlerde, demliğin konulduğu yer. [DS]

demdeme[1], [Ar. demdeme دمدمه] *is.* **1.** Hiddet; öfke; çıkışma. **2.** Gürültü. **3.** Öfkeli konuşma; kırıp geçirme. **4.** Küfür ve hakaret. **5.** Katliâm.

demdeme[2], [Far. demdeme دمدمه] *is.* **1.** Ün; şöhret. **2.** Hile; aldatma. **3.** Kavga; üstünlük. **4.** Davul.

demden, [dem-den] *{ağız} sf.* Değişken; kararsız. [DS] ⊡ **demden akıllı,** *{ağız} 1. Aklına geleni yapan. 2. Durmadan görüş değiştiren.* [DS]

demdes, [dümdüz / de(m)+de/s] *(de'mdes) {ağız} sf.* **1.** Dümdüz. **2.** *zf.* Baştanbaşa. [DS]

deme[1], [de-me] *is.* **1.** Söyleme, kast etme durumu ve eylemi. **2.** *{ağız}* Kastedilen anlam; konu. [DS] **3.** Halk edebiyatında Türkmen Bektaşî şairlerin nefese verdikleri ad. **4.** *{ağız}* Atasözü. [DS] **5.** *{ağız}* Söz; laf. [DS] **6.** *{ağız}* Mersiye; ağıt. [DS] **7.** *{ağız}* Şiir; türkü. [DS]

deme[2], [de-mek > de-me] *(de'me) ünl.* Şaşmayı bildirir.

deme[3], [Ar. dem *(vuruş)* دم => dem-e] *{ağız} is.* Nabız. [DS]

deme[4], [Far. deme دمه] *{OsT} is.* Ateş körüğü.

demece, [de-mek > de-mece] *{ağız} is.* Atasözü. [DS]

demeç, -ci [de-mek > de-meç] *is.* Yetkili bir kişinin bir olay hakkında yayın organlarına yaptığı açıklama; beyanat, *(1944).* ⊡ **demeç vermek,** *Yetkili*

kişi tarafından bir konu hakkında yayın organlarına bilgi vermek; beyanat vermek.

demek[1], [*eT.* té-mek> ti-mek / dé-mek > di-mek > de-mek] *gçl. f. [-r] [d-(i)-yor]* **1.** Söz söylemek; konuşmak; ağzından anlamlı sözler çıkarmak. **2.** (Nesneler için) herhangi bir şekilde ses çıkarmak. *"Kalemin ucu çat diye kırıldı."* **3.** Adlandırmak; tesmiye etmek; lakap takmak. **4.** Bir dille karşılık vermek. **5.** (Haber, bilgi vb. için) söylemek; nakletmek; rivayet etmek. **6.** Belli bir anlam taşımak; bir anlama gelmek. **7.** Olmak; gelmek; ulaşmak. *"Saat on iki dedi mi, daireden fırlıyor."* **8.** Var saymak; öyle farz etmek. **9.** Bir konuda yargı sahibi olmak. **10.** Aramak; istemek; arzu etmek; ümit etmek. **11.** (Olumsuz olarak) önem vermemek; şartlara aldırmamak. **12.** (Olumsuz biçimiyle) davranmak; bir işe kalkışmak, girişmek. **13.** Tahmin etmek. **14.** Merak etmek; bilmek istemek. **15.** Tasdik etmek; onamak. ⊡ **dediği çıkmak,** *Önceden dedikleri, sonradan gerçekleşmiş olmak.*|| **dediği dedik,** *(Kişi için) inatçı; söylediğinden, sözünden hiç dönmeyen; toleranssız.*|| **dediği dedik** (çaldığı düdük) **olmak,** *Kararından vazgeçmemek; söylediği sözden, yapacağı işten dönmemek.*|| ... **dediğin,** *Belli bir adla anılan veya öyle kabul edilen.*|| **dediğinden dışarı çıkmak,** *Birinin tembih ve öğütlerine uymamak.*|| **dediğine gelmek,** *Başka birine ait önceden beğenmediği bir fikri sonradan doğru kabul edip uygulamaya kalkmak.*|| **dedi mi,** *Tam vaktinde; zamanında; o saat.*|| **Deme!** *"Yok canım!" anlamında ünlem.*|| **demediğini bırakmamak,** *Birisi hakkında çok ağır sözler söylemek; kırıcı konuşmak.*|| **Deme gitsin!** *"Hiç sorma; anlatılmaz!" anlamında kullanılır.*|| **deme gitsin,** *Zevk ve neşe ile geçirilen zamanlardan söz ederken kollanılır.*|| **demeğe getirmek,** *Söylemek istediğini dolaylı olarak anlatmak; o anlamda söylemek.*|| **demeğe kalmamak,** *Birdenbire; hemen; aniden.*|| **demek işitmek,** *{eAT} Karşılıklı konuşmada bulunmak; muhavere etmek.*|| **demek ki,** *Açıklanan sözü bağlayan cümlenin önüne getirilen edat; öyleyse; o hâlde.*|| **der demez,** *O anda; söylendiği sırada.*|| **derken,** *1. Dendiği hâlde. 2. Tam o sırada. 3. ... diye davranırken. 4. ... diye düşünürken.*|| **der oğlu der,** *Aralıksız olarak yinelenen şey için söylenir.*|| **deyip de geçmek,** *Önemsenmemek.*|| **deyip de geçmemek,** *Önemsemek.*|| **deyip geçmek,** *Önem vermemek; önemsememek.*|| **diye goya,** *{ağız} 1. Konuşa konuşa. 2. Konuşup anlaşarak.*|| **diyip gomak,** *{ağız} (Birkaç kişi için) kendi aralarında bir konuyu görüşüp karara bağlamak; danışmak.*

demek[2], **-ği** [tün-e-k ?] *{ağız} is.* **1.** Yaban hayvanlarının yattığı yer; in; mağara; yuva. **2.** Köpek kulübesi. **3.** Yeni doğmuş kuzu veya keçileri soğuktan korumak için yer altına açılan oyuk. **4.** Ahırdan gübreyi dışarı atmak için duvarda bırakılan oyuk; delik. [DS]

demek[3], [de-mek] *e.* Cümle dışı ögelerden olup iki cümleyi birbirine bağlamaya veya bir konuda dikkati çekmeye yarar. *"Demek, siz bunu görmediniz."*

demekkine, [de-mek+ki-n-e] *{ağız} e.* Demek ki. [DS]

demendān, [Far. demen-dān دمندان] *(demenda:n) {OsT} is.* **1.** Ateş. **2.** Cehennem.

demende, [Far. dem > demende دمنده] *{OsT} sf.* **1.** Üfleyen. **2.** Kükreyerek saldıran.

demet, [Yun. dematı => demed دمت / دمد] *is.* **1.** Uzunlamasına bir araya getirilmiş ve bir bağ ile tutturulmuş tutam; bağ; deste; bağlam. **2.** Bitki veya çiçek bağı. **3.** *anat.* Uzunlamasına birbirine bitişik olarak bulunan sinir ve kas lifleri. **4.** *biy.* Üstün yapılı bitkilerde öz suyun akmasını sağlayan ve bitkiye desteklik eden damarlı ve lifli uzun dokular. **5.** *fiz.* Belli bir doğrultuda giden ışından daha kalın tanecikler topluluğu. **6.** *mat.* Bir noktadan geçen doğruların tümü. **7.** *as.* Atışa geçmiş topçu bataryasının atış planlarının bütünü. **8.** *süsl.* Bir yapıda veya mobilyada bir şeritle birbirine bağlı gibi görünen çiçek ve yaprak şekil, resim veya kabartmaları. **9.** *{OsT}* Biçilmiş ekin destesi.

demetleme, [demet-le-me] *is.* Demet hâline getirme eylemi.

demetlemek, [demet-le-mek] *gçl. f. [-er] [-l(i)-yor]* **1.** Demet yapmak. **2.** Demet hâline getirip bağlamak.

demetlenme, [demetle-n-me] *is.* Demet hâline getirilme eylemi.

demetlenmek, [demetle-n-mek] *edil f. [-ir]* Demet hâline getirilmek ve bağlanmak.

demetletme, [demetle-t-me] *is.* Demet hâline getirtmek eylemi.

demetletmek, [demetle-t-mek] *gçl. f. [-ir]* **1.** Demet hâline getirtmek. **2.** Demet yaptırmak.

demetli, [demet-li] *sf.* Demet durumuna getirilmiş; demetlenmiş.

demevî, [Ar. dem *(kan)* > demevī دموى] *(demevi:) {OsT} sf.* **1.** Kanla ilgili. **2.** *mecaz.* Kanı beynine çıkmış; öfkeli; sinirli. **3.** Kanlı canlı; bol kanlı. ⊡ **demevî el-mizaç,** *{OsT} Sinirli mizaçlı.*

demeviyet, [Ar. demeviyyet دمويت] *{OsT} is.* **1.** Kanlı ve canlı oluş; bol kanlılık. **2.** Sinirlilik.

demezek, -ği [demez-e-k ?] *{ağız} is. anat.* Burunda koku alan zar; burun kemiğinin altı. [DS]

dem'î, [Ar. demʿ > demʿī دمعى] *(dem-i:) {OsT} sf.* Göz yaşı ile ilgili.

demî, [Far. dem *(zaman)* > demī دمى] *(demi:) {OsT}*

is. Zaman. ⊡ **demî ... demî,** *{OsT} Zaman zaman; gâh... gâh.*

demide, [Far. dem > demīde دميده] *(demi:de) {OsT} sf.* **1.** Üflenmiş. **2.** (Çiçek, bitki, sebze vb. için) çıkmış; açılmış; sürmüş.

demin, [*eT.* témin > temin / demin] *zf.* Az önce; biraz önce.

demincek, [demin-cek] *zf.* Pek az zaman önce; biraz önce.

deminden, [demin-den] *zf.* Biraz önceden; az öncesi. ⊡ **deminden beri,** *Biraz önceden beri; başlayalıdan beri sürmekte olan.*

deminki, [demin-ki] *sf.* Az önce sözü geçen veya gerçekleşmiş olan; az önceki.

demir, [*eT.* temir > demür > demir تيمور / دمور / دمير] *is.* **1.** Dayanıklı, dövülerek yassılaştırılabilen, tel olarak çekilebilen, nemli havada oksitlenerek paslanan, alaşım, çelik ve dökme biçimlerinde sanayide geniş bir kullanım alanına sahip; 1536°C'de ergiyen 7.87 gr/cm^3 yoğunluğunda; atom numarası 26, atom kütlesi 55,87 olan metal bir kimyasal element; sembolü: Fe. **2.** Bu metalden yapılmış eşya veya parça. **3.** *argo.* Tabanca. **4.** Gemi ve diğer deniz taşıtlarını bir yerde sabit tutabilmek için bir halat veya zincire bağlı olarak deniz dibine salınan çapa şeklindeki dökme demir; çapa. **5.** *sf.* Demirden yapılmış olan. **6.** *sf.* Demir sağlamlığında olan; dayanıklı. ⊡ **demir ağacı,** *bot. 1. İki çeneklilerden, ana yurdu Avustralya olan, deniz ve ırmak kıyılarında yetişen, erkek çiçek tek organdan, dişi çiçek de tek meyve yaprağından ibaret olan çok ilkel bir ağaç, (Casuarina). 2. {ağız} Dişbudak ağacı.* [DS]|| **demir alan,** *{ağız} 1. Kumlu toprak. 2. Siyah ve sert taş; granit.* [DS]|| **demir almak,** *1. dnz. Demiri deniz dibinden kaldırıp geminin üzerine çekmek; denizde yol almaya hazırlanmak. 2. argo. Oradan uzaklaşmak; gitmek; savuşmak.*|| **demir at,** *{ağız} Bisiklet.* [DS]|| **demir atmak,** *1. dnz. Gemiyi istenilen yerde tutmak için çapayı denize salmak. 2. argo. Bir yerde uzun süre kalmak. 3. Oraya yerleşmek. 4. argo. Erkeklik organını sokmak.*|| **demir ayak,** *Üşenmez kimse.*|| **demir bakterileri,** *biy. Demirli suda yaşayan, gerekli enerjiyi demiri oksitlemek suretiyle sağlayan bakteriler.*|| **demir bardak,** *{ağız} İbrik.* [DS]|| **demir baş,** *(Kişi için) dediğinden dönmez; inatçı; değişmez.*|| **demir bırakmak,** *dnz. Demirin dibe takılması veya bir tehlike anında zincirini keserek demiri dipte bırakmak.*|| **demir bilek,** *Yenilmesi çok güç olan bilek; kol.*|| **demir boku,** *Demir-çelik fırınlarında veya demirci ocaklarında cüruf olarak çıkan topaklar.*|| **demir bozan,** *1. bot. Yabanî yonca; tirfil. 2. Rastık taşı; antimon.*|| **demir çağı,** *tar. Demirin yaygın olarak kullanılmaya başladığı tarih öncesi dönem.*|| **demir çarık,** *(Kap için) eskimez; sağlam.*|| **demir çarık, demir asa,** *Masallarda uzun yolculukları anlatmak için kullanılan tekerleme.*|| **demir çarık giymek,** *Uzun ve zorlu bir yola çıkmak.*|| **demirde yatmak,** *dnz. Demirli olarak uzun süre bir yerde kalmak.*|| **demir dikeni,** *bot. Yaban kimyonugillerden bileşik yapraklı, yatık gövdeli, açık sarı çiçekli, meyvelerinden taş düşürücü ve idrar artırıcı olarak halk hekimliğinde yararlanılan bitki; çarık dikeni, çoban çökerten, deve çökerten, (Tribulus terrestris).*|| **demir dönegen,** *{ağız} Yularda çenenin yanına rastlayan kısım.* [DS]|| **demir döşemek,** *inş. Betonarme yapılarda beton dökmeden önce, beton içinde kalarak iskeleti oluşturacak demir bağlantılarını yapıp yerine koymak.*|| **demir eğmek,** *{ağız} Çift sürerken saban demirinin ucunu kaza ile öküzün ayağına batırmak.* [DS]|| **demir eksikliği,** *tıp. Vücudun demiri alma veya kullanma yetersizliğinden doğan kanda demirin az bulunması hastalığı.*|| **demir elma,** *{ağız} Çok ekşi, yeşil bir yaz elması türü.* [DS]|| **demire vurmak,** *Demir zincirle bağlamak; prangaya vurmak.*|| **demir gibi,** *1. Sağlam, güçlü. 2. Çok soğuk; üşümüş.*|| **demir gidermek,** *Suyun veya başka bir maddenin içinde bulunan demir veya demir tuzlarını ortamdan uzaklaştırmak.*|| **demir gök,** *{ağız} Tüyleri benekli olan at.* [DS]|| **demir hattı,** *1. dnz. Gemilerin bekleme durumunda demirleyebileceği yerleri harita üzerinde gösteren işaretler. 2. Demir madeni işletilen ocaklarda mevcut rezervin uzandığı yerler.*|| **demir kapı,** *1. Demirden yapılmış kapı. 2. dnz. Irmak ağızlarında gemilerin ilerleyişini engelleyen kayalık yer.*|| **demir kazık,** *1. gök b. Kutup yıldızı. 2. {ağız} Demirbaş.* [DS]|| **demir kestirmek,** *dnz. Demirin zinciri herhangi bir sebeple koparak dipte kalması olayı.*|| **demir kırı,** *Griye yakın, siyah ve beyaz karışımı, koyu kır at donu.*|| **demir koparan,** *{ağız} Mavi çuhadan yapılma işlemeli ceket veya yelek.* [DS]|| **demir kozak,** *{ağız} Sütü çıkmayan afyon kozağı.* [DS]|| **demir leblebi,** *1. Üstesinden gelinmesi güç iş. 2. Başa çıkılamayan ve kolay alt edilemeyen kişi.*|| **demir mıh,** *{eAT} 1. Demir kazık. 2. Kutup yıldızı.*|| **demir otu,** *{ağız} Ayrık otu.* [DS]|| **demir pası,** *1. kim. Oksitlenmiş demir; demir oksit. 2. Demir oksit rengi.*|| **demir pehlivan,** *{eAT} Demir gibi pehlivan.*|| **demir perde,** *1. Sahne ile seyircileri yangın tehlikesine karşı ayıran demirden yapılmış parmaklık şeklindeki engel. 2.* → Demirperde.|| **demir resmi,** *mal. Bir ülkenin limanlarına girerek demirleyen gemilerden geminin tonilatosuna göre alınan vergi.*|| **demir saptıran,** *{ağız} Batı rüzgârı.* [DS]|| **demir sepisi,** *Ham derilerin demir tuzları ile terbiye edilmesi işlemi.*|| **demir suyu,** *Çeliğe su vermek için kullanılan su.*|| **demir taramak,** *dnz. Kuvvetli rüzgâr veya fırtına sebebiyle geminin demirli olduğu yerden sürüklenmesi.*|| **demir tülek,** *{ağız} 1. İki yaşındaki keklik. 2. Dört ve*

daha fazla yaşındaki keklik. [DS]|| **demir üzerinde yatmak,** *1. dnz. (Gemi için) demirlemiş olarak durmak. 2. Bir yerde sağlamca durmak.*|| **demir yeri,** *dnz. Liman içinde ve dışında gemilerin güvenle demir atabilecekleri yer.*|| **demir yolcu,** *Demir yollarında çalışan işçi veya görevli.*|| **demir yolculuk,** *1. Demir yolcunun görevi. 2. Demir yolu yapma ve işletme işi.*|| **demir yolu,** *ulaş. 1. Lokomotif, vagon gibi demir tekerlekli taşıtların yürüdüğü paralel iki ray döşemek suretiyle yapılan ulaşım yolu; tren yolu. 2. Bu yolların yönetim ve işletme işi. 3. {ağız} Şalvar yapımında kullanılan mavi, sarı, kırmızı ve beyaz yollu ipekli kumaş.* [DS]|| **demir yumruk,** *Sağlam ve güçlü; yenilmez.*

demirbaş, [demir+baş] *is.* **1.** Bir kurum veya kuruluşta uzun süreli kullanıldığı için bir kütüğe kaydı yapılarak eski görevliden yeni gelen görevliye tutanakla teslim edilen eşya, araç. **2.** *sf.* Bu tür özelliği taşıyan. **3.** *mecaz.* Bir yerin kıdemlisi veya oraya sürekli gidip gelen kişi; emektar.

demirci, [demir-ci] *is.* **1.** Demiri işleyerek araç gereç yapan kişi. **2.** Demir ticareti yapan kişi. **3.** Bu kişilerin iş yeri. ⧉ **demirci kilidi,** *{ağız} Büyük asma kilit.* [DS]|| **demirci mengenesi,** *Örste dövülecek olan kızgın demiri tutmakta kullanılan kıskaç.*

demircik, -ği [demir-cik] *is. bot.* Dişbudak.

demircilik, -ği [demir-ci-lik] *is.* **1.** Demir veya demir eşya alıp satma işi. **2.** Demiri işleme, demirden araç gereç yapma işi. **3.** Demircinin sahip olduğu zanaat.

demirçi, [temir > demir-çi] *{eT} is.* Demirci.

demirhane, [demir+ Far. ḫāne] *(demirha:ne) {OsT} is.* Demirin işlendiği atölye.

demirhindi, [Ar. tamr *(hurma)* + hindī تمر هندى] *is. bot.* **1.** Sıcak ülkelerde yetişen baklagillerden 20-25 m. boyunda, salkım şeklinde çiçekleri ve keçiboynuzu badıcı biçiminde meyveleri olan bir ağaç, *(Tamarindus indica).* **2.** Bu ağacın keçiboynuzu badıcına benzer meyvesi. **3.** Bu meyvelerden yapılan şerbet. **4.** *argo. mecaz.* Cimri, pinti; hasis; nekes.

demirî, [demir- Ar. -ī دميرى] *(demiri:) {OsT} sf.* **1.** Demir renginde olan. **2.** Demir mavisi; gri.

demirikır, [demirī+kır] *{ağız} is.* Siyah beyaz karışık, griye yakın at donu. [DS]

demirkapan, [demir+kap-an] *{OsT} is.* Yakınında bulunan demir parçalarını kendine çekme, içinden geçirildiği kapalı devrede elektrik akımı meydana getirme ve ortasından bir iple asıldığında hep aynı yön ve doğrultuda durma özelliği gösteren demir veya başka metal; mıknatıs.

Demirkazık, [demir + kaz-ık] *is. gök b.* Gök yuvarlağının kuzey kutbuna yakın bir noktada yer alan ve geceleyin kolaylıkla görülebildiği için yön bulmada yararlanılan parlak bir yıldız; kutup yıldızı.

demirleme, [demir-le-me] *is.* Demirli duruma getirme eylemi.

demirlemek, [demir-le-mek] *gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* **1.** Demirli hâle getirmek; demirden yapılmış parçalar takmak. **2.** (Kapı ve pencere için) dışarıdan açılmaması için arkadan kol demiri veya demir destek, kanca gibi şeyler takmak. **3.** *dnz.* (Gemi için) Gemiyi istenilen yerde tutmak için çapayı denize salmak; demir atmak. **4.** Demir zincirle bağlamak; prangaya vurmak; demire vurmak. **5.** *argo.* Bir yerde uzun süre kalmak. **6.** *argo.* Erkeklik organını sokmak. **7.** *{ağız}* Çift sürerken saban demirini kaza ile öküzün ayağına batırmak. [DS] **8.** *{ağız}* Deri terbiyesi sırasında derinin yüzünü bıçakla sıyırmak. [DS]

demirleşme, [demir-le-ş-me] *is.* Demir durumuna gelme veya demir gibi olma durumu ve eylemi.

demirleşmek, [demir-le-ş-mek] *dönşl. f. [-ir]* **1.** Demir duruma gelmek; demir özelliği göstermek. **2.** *mecaz.* Demir sağlamlığı kazanmak; demir gibi olmak.

demirli, [demir-li] *sf.* **1.** İçinde veya bileşiminde metal veya karışım hâlinde demir bulunan. **2.** Demirden yapılma bir parça takılmış bulunan. **3.** *dnz.* (Gemi için) demir atmış. **4.** *{ağız}* On beş kilo buğday alan bir tahıl ölçeği. **5.** *{ağız}* Büyük dut ağacı. ⧉ **demirli beton,** *Betonun direnme ve dayanma gücüne karşı demirin çekme, asılma özelliğinden yararlanılarak dayanıklılığı artırmak amacıyla yapılarda örgülü ve bağlı biçimde içine demir konulmuş beton.*

demirlig, [temir > temir-lig / demir-lig] *{eT} sf.* Demirli.

Demirperde, [demir+perde] *is.* İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra batılı ülkelerin kendilerini Doğu Bloğu ülkelerinden ayırmak için bu ülkelere ve bu ülkeleri kendilerinden ayıran sınıra taktıkları isim; hür dünyaya göre gerisinde komünist ülkelerin bulunduğu sınır.

demirselik, -ği [demir-se-lik] *{ağız} is.* Sabanda, demirin takıldığı yer. [DS]

demkeş[1], [Far. dem-keş دمكش] *{OsT} sf.* **1.** Nefes alan; soluk çeken. **2.** Ah çeken. **3.** Öten kuş. **4.** İçki içen. **5.** *is.* Bir güvercin türü. **6.** Esrar çeken. **7.** Eşlik eden şarkıcı. **8.** Ney, kaval flüt gibi çalgıları çalan.

demkeş[2], [Far. dem-keş دمكش] *{ağız} is.* Semaverin üstünde demliğin konulduğu yer. [DS]

demleme, [dem-le-me] *is.* **1.** Demli hâle getirme eylemi. **2.** *ecz.* Bitkisel ürün veya ilaç yapımında kullanılan bir şeyden taşıdığı koku veya etkin maddeyi ayırabilmek için özel bir sıvı içinde kaynama sıcaklığından daha düşük bir sıcaklıkta bekletme veya ısıtma.

demlemek, [Far. dem => dem-le-mek] *gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* **1.** Çayı kaynar suyun içine attıktan sonra renk ve kokusunu vermesi için bekletmek. **2.** Pişen yemeği bir müddet ateş üstünde bırakarak kıvama gelmesini sağlamak. **3.** *gçsz. f.* Rahat etmek; safa sürmek.

demlendirme, [demlen-dir-me] *is.* Demlenmesini sağlama durumu ve eylemi.

demlendirmek, [demlen-dir-mek] *gçl. f. [-ir]* **1.** Çayın demlenmesini sağlamak. **2.** *gnşl.* Tam kıvamını buldurmak.

demlenme, [demle-n-me] *is.* Demli hâle gelme eylemi.

demlenmek, [demle-n-mek] *dönşl. [-ir]* **1.** (Çay için) renk ve kokusu suya geçerek içilecek hâle gelmek. **2.** (Piştikten sonra bir süre daha bekletilen yemek için) kıvama gelmek. **3.** *argo.* İçki içmek. **4.** *edil. f.* Demleme işi yapılmak.

demli, [dem-li] *sf.* **1.** (Çay için) rengini, kokusunu ve tadını almış; demlenmiş. **2.** (Çay için) acılığı çok fazla olan veya çok bekletilmiş; koyu.

demlik[1], -ği [dem-lik] *is.* İçinde çay demlenen genellikle porselen veya metalden yapılmış küçük çaydanlık; çay demleme kabı.

demlik[2], -ği [Far. dem *(zaman)* => dem-lik] *{OsT} zf.* Kısa bir an; çok az bir süre.

demlik[3], -ği [Ar. temlik] *{ağız} is.* **1.** Bir şeyi bir daha geri almamak, istememek koşuluyla verme. **2.** Herhangi bir şeyi toplu olarak verme; ödeme. [DS]

demlüc, [? demlüç دملوج] *{eAT} is.* Bilezik.

demne, [Far. demne دمنه] *{OsT} is.* Fırın ve ocak bacası. ⮺ **demne-dānî,** *{OsT} Söndürmek veya buharın çıkmasını önlemek için ocak ve fırın deliklerine tıkılan paçavra.*

demode, [Fr. démodé] *sf.* Modası geçmiş.

demograf, [Fr. démographe] *is.* Nüfus sayımı ve hareketleri ile uğraşan uzman; nüfus bilimci.

demografi, [Fr. démographie] *is.* İnsan nüfusunu ve gelişmesini, nüfus hareketlerini ele alıp belirli disiplinler içinde inceleyen bilim dalı; nüfus bilimi.

demografik, -ği [Fr. démographique] *sf.* İnsan nüfusu ve nüfus hareketleri ile ilgili.

demokrasi, [Yun. demos *(halk)* + kratos *(iktidar)* > Fr. démocratie] *is.* **1.** Halkın kendi kendini yönetmesi. **2.** Bir yönetimde halk iradesinin ağır basması veya yönetimin büyük ölçüde halk tarafından denetlenmesi; el erki.

demokrat, [Yun. demos *(halk)* + kratos *(iktidar)* > Fr. démocrate] *sf.* **1.** Demokrasi veya demokrat düşünce taraflısı. **2.** *gnşl.* Demokrat Parti mensubu olan. **3.** *gnşl.* Halka yakın olan; alçak gönüllü.

demokratik, -ği [Yun. demos *(halk)* + kratos *(iktidar)* > Fr. démocratique] *sf.* **1.** Demokrasi ile ilgili; demokrasiye ait. **2.** Demokrasi anlayışına uygun.

demokratikleşme, [demokratik-le-ş-me] *is.* Demokratik anlayışa uygun hâle gelme eylemi.

demokratikleşmek, [demokratik-le-ş-mek] *işteş. f. [-ir]* Demokrasiye uygun biçim almak.

demokratikleştirme, [demokratikleş-tir-me] *is.* Demokratik anlayışa uygun hâle getirme eylemi.

demokratikleştirmek, [demokratikleş-tir-mek] *gçl. f.* Demokrasiye uygun biçime getirmek.

demokratlaşma, [demokrat-la-ş-ma] *is.* Demokrat niteliği kazanma durumu ve eylemi.

demokratlaşmak, [demokrat-la-ş-mak] *işteş. f. [-ır]* **1.** Demokrat niteliği kazanmak. **2.** Demokrasi ilkelerini uygulamak. **3.** Demokrasiye uygun yapıyı kurmak. **4.** Demokrat bir biçimde davranmak.

demokratlık, -ğı [demokrat-lık] *is.* **1.** Demokrat olma durumu. **2.** Demokrasi.

demonizm, [Yun. daimon *(cin)* > Fr. démonisme] *is.* Cinlere inanma, cincilik.

demonograf, [Fr. démonographe] *is.* Cinlerle ilgili inceleme yazarı.

demonokrasi, [Fr. démonocratie] *is.* Cinlerin gücü.

demonolog, [Fr. démonologue] *is.* Cincilikle uğraşan kimse.

demonoloji, [Fr. démonologuie] *is.* Cinlerin niteliğini açıklayan bilim veya bu konuda yapılan inceleme.

demonomani, [Yun. daimon *(cin)* + mania *(delilik)* > Fr. démonomanie] *is.* Cin ve cehennem korkusundan doğan sistematik dinî hezeyan.

demonstrasyon, [Fr. démonstration] *is.* Gösteri; tanıtlama.

demonte, [Fr. démonter] *sf.* Sökük; parçalanmış.

demoralize, [Fr. démoralize] *sf.* Morali bozuk.

demotik, -ği [Fr. démotique] *sf.* Avam tabakasına ait.

demre, [? demre] *sf.* Paslı.

demregi, [*eT.* temir > tem(i)r-ē-mek > temregü > demre-gi] *{eT} is.* Temreği.

demreği, [*eT.* temre-gü > demre-ği دمره كى] *{eAT} {ağız} is.* Temreği hastalığı. [DS]

demreğü, [temre-gü > demre-ğü دمره كو] *{eAT} is.* Temreği.

demrek, -ği [dem-re-k?] *is.* **1.** Ovalarda bulunan tek tük kayalık. **2.** Çatıda kullanılan en kalın ve sağlam ağaç; kalın ağaç.

demren, [*eT.* temür-gen > temren > demren دمرن] *{eAT} is.* Temren. [DK]

demrensüz, [demren-süz] *{eAT} sf.* Temrensiz. [DK]

demsaz, [Far. dem *(soluk)* > dem-sāz] *(dəmsa:z)* *{OsT} sf.* Samimi dost; samimi.

demsiz, [dem-siz] *{ağız} sf.* **1.** Kararsız. **2.** Hesapsız. [DS]

demşek, -ği [dem-(i)ş-e-k ? / den-se-k] *{ağız} sf.* **1.**

Laubali hareketleri olan; hafifmeşrep. **2.** Haşarı. **3.** Şakacı. [DS]

demşeklenmek, [demşek-le-n-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* **1.** Yaramazlık yapmak. **2.** Gevezelik yapmak. [DS]

demşeklik, -ği [demşek-lik دمشكلك] *{eAT} is.* Sevincini belirtecek hareketlerde bulunma; haşarılık; zıpırlık.

demşinas, [Far. dem-şinās دمشناس] *(demşina:s) {OsT} sf.* Bilge; akıllı.

demür, [temir > temür > demür دمور / دمر] *{eAT} is.* **1.** Demir. **2.** *sf.* Demirden. [DK] ⊡ **demür boku,** *{eAT} Demir cürufu.*|| **demür boz,** *{eAT} (At için) demir kırı.*|| **demür butrak,** *{eAT} Düşmanın anî saldırısından askeri korumak için etrafına saçılan pıtrak biçiminde demirden yapılmış diken.*|| **demür çirki,** *{eAT} Demir cürufu.*|| **demür don,** *{eAT} Zırh.* [DK]|| **demür donlı,** *{eAT} Zırhlı; zırhlanmış.*|| **demür giyim,** *{eAT} Demür gömlek.*|| **demür göñlek,** *{eAT} Zırh.*|| **demür kazık,** *{eAT} Kutup yıldızı.*|| **demür komak,** *{eAT} dnz. Demir atmak.*|| **demür kurdu,** *{eAT} Karıncalanmış demirin pası.*|| **demür ton,** *{eAT} Zırh.*

demürgen, [temir > temür-gen > demür-gen] *{eT} is.* Temren.

demürlemek, [demür-le-mek دمورلمك] *{eAT} gçl. f. [-r]* Demire vurmak.

demürlenmek, [demürle-n-mek دمورلنمك] *{eAT} edil. f. [-ür]* **1.** Perçinlenmek; kenetlenmek. **2.** Bukağılanmak.

demürlü, [demür-lü دمورلو] *{eAT} sf.* Zırhlı; zırh giymiş. [DK]

demürlüg, [temir > temür-lüg > demür-lüg] *{eT} sf.* Demir sahibi. [DLT]

demürlük, [temir > temür-lük > demür-lük] *{eT} is.* Demir eritilen ve demir süzülen yer.

-den, [-dan / -den / -tan / -ten] *çek. e. yap. e. {eAT} çek e.* → -dan. ⊡ **-den ötürü,** *{ağız} Hakkında.* [DS]|| **-den yana,** *{ağız} Hakkında.* [DS]

den[1], [*eT.* teng] *{ağız} zf.* Derece; dek. [DS]

den[2], [Far. dāne] *{ağız} is.* **1.** Yemek kırıntısı. **2.** Tahıl; hububat. [DS]

den[3], **-nni** [Ar. denn دن] *{OsT} is.* Küp; büyük küp.

denaet, [Ar. deneʾ *(alçak)* > denāʾet دنائت] *(dena:et) {OsT} is.* Alçaklık; bayağılık. ⊡ **denāet-i tab,** *{OsT} Yaradılış alçaklığı.*|| **denāet-kâr,** *{OsT} Alçak yaratılışlı.*|| **denāet-kârāne,** *{OsT} Alçakça; alçak yaratılışlıya yakışır biçimde.*

denanir, [Ar. dīnār > denānīr دنانير] *(dena:ni:r) {OsT} is.* Altınlar. ⊡ **denānîr-i mevcūde,** *{OsT} Mevcut altınlar.*

denaset, [Ar. denes *(kir)* > denāset دناست] *(dena:set) {OsT} is.* Kirlilik; pislik. ⊡ **denāset-i ahlak,** *Ahlak kirliliği.*|| **denāset-i libās,** *Elbise, üst baş kirliliği.*

dendan, [Far. dendān دندان] *(denda:n) {OsT} is.* **1.** *anat.* Diş. *"Dendan ne bilir gıda-yı rûhu."* Abdülhak Hamit **2.** Tamah; hırs. ⊡ **dendān-behā,** *{OsT} Diş kirası.*|| **dendān-gîr,** *{OsT} 1. Kürdan. 2. Isırgan otu.*|| **dendān-ı büluğ,** *{OsT} Akıl dişi.*|| **dendān-ı saādet,** *{OsT} Hz. Muhammed(s.a.v)'in Uhut muharebesinde kırılan dişi.*|| **dendān-müzd,** *{OsT} Diş kirası.*

dendane, [Far. dendāne دندانه] *(denda:ne) {OsT}* **1.** Diş tanesi. **2.** Tarak ve testere gibi çentikli şeylerin dişi.

denden[1], [-den+-den] *is.* Çizelge veya tablo hâlinde alt alta yazılan bilgilerde üst sıradaki ile aym olan rakam veya yazıları tekrar yazmamak için konulan çift tırnak işareti; ("). ⊡ **denden işareti,** *Çift tırnak (") işareti.*

denden[2], [Far. dendāne] *{ağız} is.* **1.** Küçük sahan. **2.** Kenarları oymalı bakır sahan. [DS]

dendene[1], [dan > den+den-e ?] *{ağız} is.* **1.** Tedbir. **2.** Düşünce. [DS]

dendene[2], [Ar. dendene دندنه] *{OsT} is.* Sözü açık söyleme.

dendene[3], [Far. dendene دندنه] *{OsT} is.* **1.** Ağır ağır, dudak kıpırdatarak söylenen söz; mırıltı; fısıltı; homurtu. **2.** *{ağız}* Bir sırrın, bir haberin ağızdan ağıza yayılması; herkes tarafından duyulma. [DS]

dendene[4], [İt dantella] *{ağız} sf.* Parçalanmış; delik deşik olmuş. [DS]

dendi, [de + imdi دندى] *{eAT} ünl.* **1.** Haydi deyiniz; söyleyiniz. **2.** *{ağız}* Dikkat et. [DS]

dene, [Far. dāne دانه => dene ده نه] *{eAT} is.* **1.** Tane; habbe. **2.** *{ağız}* Kabuğu dövülerek soyulmuş buğday; aşlık. [DS] **3.** Tahıl. ⊡ **dene baş,** *{ağız} Ekilir ekilmez üzerine kar yağan kış ekini.* [DS]|| **dene çekmek,** *{ağız} 1. Azık toplamak. 2. İlerisi için hazırlık yapmak.* [DS]|| **dene dökmek,** *{ağız} Taneleri çok olmak; çok tane vermek.* [DS]|| **dene düğü,** *{ağız} Kışlık yiyecekler.* [DS]|| **dene tutmak,** *{ağız} (Sığır, koyun ve at için) çok fazla arpa yiyerek hasta olmak.* [DS]|| **dene vermek,** *{ağız} 1. Ürün vermek. 2. Hızlı gitmek.* [DS]

deneci, [dene-ci] *{ağız} sf.* Rüşvet alan; yiyici. [DS]

denek, -ği [dene-k] *is.* **1.** Üzerinde deneme yapılan canlı, *(1942).* **2.** *dbl.* Dilbilimciye inceleme imkânı sağlayan ana dili ile konuşan kişi. **3.** Denenmiş; tecrübe edilmiş; mücerrep. **4.** *{ağız}* Dikkat. [DS] **5.** *{ağız}* Deneme; prova. [DS] ⊡ **denek odası,** *Laboratuarda denek hayvanlarının bulunduğu oda.*|| **denek taşı,** *1. Altının ayarını anlamak için sürtülen*

taş; mihenk taşı; ayar taşı. 2. Bir kişinin değerinin anlamaya yarayan şey.

denekli, [denek-li] *{ağız} sf.* Deneyimli; tecrübeli. [DS]

denelemek, [tane-le-mek] *{ağız} gçl. f. [-er] [-l(i)-yor]* **1.** (Mısır, arpa buğday vb. için) tane hâline getirmek. **2.** Üzüm salkımını koparmaksızın olgunlaşan taneleri tek tek yemek. **3.** *gçsz. f.* (At, eşek, sığır, koyun gibi hayvanlar için) arpayı çok yemekten dolayı hastalanmak. [DS]

denem, [tele-m / tane-m ?] *{ağız} is.* Parça; kısım; bölük. [DS]

deneme, [dene-me] *is.* **1.** Gerekli nitelikleri taşıyıp taşımadığını anlama girişimi ve eylemi; tecrübe. **2.** Bir kişinin yetenekleri hakkında karara varma işi; sınama. **3.** Girişim; teşebbüs. **4.** Son biçimini almamış, taslak hâlindeki eser. **5.** Bir konuyu yüzeysel ele alıp işleyen, kişisel görüşlerle süslenmiş yazı. ☞ **deneme lisesi,** *öğr. Program değişikliklerinin uygunluk derecesinin ve getirdiği sonuçların araştırıldığı ortaöğretim kurumu.*|| **deneme okulu,** *öğr. Yeni eğitim ve öğretim tekniklerinin ve yöntemlerinin, programlarının, yönetim biçimlerinin, pedagojik uygulamaların denendiği okul.*|| **deneme pisti,** *oto. Otomobillerin incelenmek, denenmek ve ayarlarının yapılması için ayrılmış yol.*|| **deneme satışı,** *tic. Bir malın alıcı tarafından belirli bir süre kullanıldıktan sonra satın alınması şeklindeki satış.*|| **deneme süresi,** *Sürekli hizmet anlaşmalarında çalışan ve çalıştıranın birbirini denemek için kararlaştırdıkları süre.*|| **deneme tahtası,** *Deneyim kazanmak, ustalaşmak için üzerinde herhangi bir çalışma yapılan insan, hayvan ve her şey.*|| **deneme taşı,** *tar. Orta Çağda yiyecek ve içeceklerin zehirli olup olmadıklarını anlamak için kullanılan taşlar.*|| **deneme uçuşu,** *havc. Bir uçağın bütün özelliklerinin kontrol edilmesi ve denenmesi için yapılan uçuş.*|| **deneme yayını,** *iletş. Bir radyo veya televizyon vericisinin çevreden algılanabilme durumunun kontrolü için yapılan yayın.*

denemeci, [deneme-ci] *is.* Deneme yazısı yazan kişi.

denemecilik, -ği [denemeci-lik] *is.* **1.** Deneme yazarlığı. **2.** Deneme türünde yazı yazma işi.

denemek, [*eT.* teñ / deñ *(denk)* > teñ-e-mek *(değer biçmek)* > dene-mek] *gçl. f. [-r] [-n(i)-yor]* **1.** Bir şeyin ne olduğunu, özelliklerini anlamak için değerlendirme çalışmasına almak; tecrübe etmek; sınamak. **2.** Bir şeyin veya kimsenin gerekli niteliklerі taşıyıp taşımadığını gözlemlemek. **3.** Bu tür amaçlar için gerekli deneylerden geçirmek. **4.** Bir ilacı vb. şeyi bir insan veya hayvana vererek sağladığı yararları veya yol açacağı zararları tespit etmeye yönelik olarak çalışmak. **5.** Bir kişinin ahlakî yapısını öğrenmek amacıyla gözlemlemek. **6.** (Giyecek için) bedenine uygun olup olmadığını anlamak amacıyla giymek. **7.** Bir eylemi gerçekleştirmek için çeşitli girişimlerde bulunmak; teşebbüs etmek. **8.** *{eAT}* Dikkatle bakmak; gözetmek; intizar etmek. ☞ **deñeyü bakmak,** *{eAT} Dikkatle bakmak; iyi bir gözlemci gibi bakmak.*

denenme, [dene-n-me] *is.* Denemeden geçirilme durumu ve eylemi.

denenmek, [dene-n-mek] *edil. f. [-ir]* **1.** Denemeden geçirilmek. **2.** Girişimde bulunulmak; teşebbüs edilmek.

denes, [Ar. denes دنس] *{OsT} is.* Kir pas; pislik.

deneş, [Sur. Ar. denes *(pis)* دنس => deneş] *{ağız} sf.* **1.** Alçak; namussuz. **2.** Beceriksiz; ağır canlı; uyuşuk. [DS]

deneşmek, [der(i)n-eş-mek] *(de:neşmek) {ağız} işteş. [-ir]* Toplanmak. [DS]

deneştirmek, [teñe-ş-tir-mek > dene-ş-tir-mek] *işteş f. [-ir]* İki ve daha çok şeyi karşılaştırmak; mukayese etmek.

denet, [dene-t] *is.* Denetlemek işi; kontrol; murakabe.

denetçi, [denet-çi] *is.* Denetleme işini yapan kişi; murakıp.

denetici, [denet-ici] *is.* Denemek eylemini yaptırmakta kullanılan aygıt.

denetilme, [denet-il-me] *is.* Denetmek işinin yapılması eylemi.

denetilmek, [denet-il-mek] *edil. f. [-ir]* Denetmek işi yaptırılmak.

denetim, [denet-im] *is.* **1.** Bir işin veya işlemin doğruluğunu, sağlamlığını veya istenilen niteliklere uygunluğunu öğrenmek amacıyla yapılan işlem; kontrol; murakabe, *(1955)*. **2.** Bir kişinin kimliğini araştırmak. **3.** Akış ve düzenin sağlıklı olması için konulan kurallara uygunluğu araştırmak, gözlemlemek. **4.** Bir şeyi veya grubu yahut da duyguyu kendi isteği doğrultusunda değil de olması gereken şekilde yönlendirme; kontrol etmek; hâkim olmak. **5.** Yayın ve basın organlarının suç unsuru taşır niteliklerinin bulunup bulunmadığını araştırarak gerektiğinde yayını yasaklayan veya serbest bırakabilen bir yetkili kurulun yaptığı inceleme. ☞ **denetim kurulu,** *1. Devlet kuruluşlarında denetim işini yapmakla görevli kişilerin meydana getirdiği kurul; teftiş heyeti. 2. Bir kuruluşun yasalara, kendi amaçlarına ve alınan kararlara uygun çalışıp çalışmadığını denetleyen kurul; murakabe heyeti.*

denetimci, [denetim-ci] *is.* Denetim işini yapmakla görevli ve yükümlü kişi.

denetimli, [denetim-li] *sf.* **1.** Denetlenmiş olan; kontrollü. **2.** Sürekli denetim altında tutulan.

denetimsiz, [denetim-siz] *sf.* **1.** Denetlenmemiş olan. **2.** Denetimden uzak, kendi bildiğine işleyen. **3.** *zf.* Herhangi bir denetime tabi tutulmadan.

denetleme, [denet-le-me] *is.* Denetimden geçirme

durumu ve eylemi. ⮺ **denetleme kurulu,** → denetim kurulu.|| **denetleme yapmak,** *Denetim yapmak; denetimden geçirmek.*

denetlemek[1], [denet-le-mek] *gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* **1.** İşin doğru ve kurallarına uygun olarak yapılıp yapılmadığını incelemek; murakabe etmek; teftiş etmek; kontrol etmek. **2.** Bir kişinin veya grubun görevini yerine getirip getirmediğini araştırmak; teftiş etmek; murakabe etmek. **3.** Bir duygunun uygun olmayan bir ortamda dışa vurulmasını önlemek; kendini kontrol etmek; kendini tutmak. **4.** Bir olayın veya işin akışını kendi kontrolü altında tutmak; kontrol edebilmek.

denetlemek[2], [dénet-le-mek / değe-t-le-mek] *{ağız} gçl. f. [-r [-l(ı)-yor]* **1.** Gizlice dinlemek. **2.** Kulak misafiri olmak. **3.** Nişan almak. [DS]

denetlenme, [denetle-n-me] *is.* Denetim görme eylemi.

denetlenmek, [denetle-n-mek] *edil. f. [-ir]* Denetim görmek; denetimden geçmek.

denetleyici, [denetle-y-ici] *is.* **1.** Denetleme işini yapan kişi veya aygıt; denetim elemanı; kontrolör. **2.** *sf. {ağız}* Av gözetleyen. [DS]

denetme, [dene-t-me] *is.* Denetmek eylemi.

denetmek, [dene-t-mek] *gçl. f. [ir]* **1.** Denemek eylemini başkasına yaptırmak. **2.** Birinin bir şeyi denemesini sağlamak.

deney, [dene-y] *is.* **1.** Bilimsel bir gerçeği kanıtlamak için yapılan deneme, *(1942).* **2.** Bir varsayımı kanıtlamak amacıyla yapılan deneme. **3.** Bilimsel bir yasayı doğrulamak amacıyla yapılan deneme. **4.** Hayatta karşılaşılabilen bir takım olayları önceden yaşamış veya başından geçirmiş olma durumu; tecrübe; deneyim. ⮺ **deney kabı,** *İçinde çeşitli deneylerin yapıldığı kap.*|| **deney önermeleri,** *fel. Kavramsal olarak türetilmemiş, deneye dayanan önermeler.*|| **deney tüpü,** *Çoğunlukla kimyasal deneyleri yapmakta kullanılan bir ucu kapalı küçük, dar, uzun cam boru.*|| **deney yargıları,** *fel. Duyusal yargılardan farklı olarak nesnel geçerliği olan deneysel yargılar.*

deneyci, [deney-ci] *is.* **1.** Herhangi bir şeyi ispatlamak için deneye baş vuran kimse; deney yapan. **2.** *fel.* Bilgilerin kaynağının deneye dayandığını; dolayısıyla her önermenin deney ile doğrulanabileceğini ileri süren felsefeci; ampirist; görgücü.

deneycilik, -ği [deneyci-lik] *is. fel.* **1.** Bütün kavramların, olaylarla ilgili her türlü bilginin deney yoluyla edinildiğini, bu yüzden bütün önermelerin deney yoluyla doğrulanabileceğini savunan felsefî görüş; amprizm; görgücülük. **2.** Kesin ilkeler yerine, gelişen durumları dikkate alarak elde edilen verilere göre davranma.

deneyim, [dene-y-im] *is.* **1.** Deney yapma, *(1942).* **2.** Uygulamakla veya yaşamakla elde edilen bilgilerin tümü; tecrübe, *(1983).* ⮺ **deneyim kazanmak,** *Uygulayarak bilgi ve beceri sahibi olmak; tecrübe sahibi olmak.*

deneyimli, [deneyim-li] *sf.* Uygulama veya yaşama yoluyla bilgi edinmiş olan; tecrübeli.

deneyimsiz, [deneyim-siz] *sf.* Deneyimi olmayan; tecrübesiz.

deneyimsizlik, -ği [deneyimsiz-lik] *is.* Deneyim sahibi olmama durumu; tecrübesizlik.

deneyiş, [dene-y-iş] *is.* Denemek eylemi veya biçimi.

deneyleme, [deney-le-me] *is.* Deney yapmak eylemi.

deneylemek, [deney-le-mek] *gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* Deney yapmak.

deneyli, [deney-li] *sf.* Deneye başvurularak yapılan.

deneysel, [deney-sel] *sf.* **1.** Deneyle ilgili. **2.** Deney yoluyla elde edilen. **3.** Deneye dayanan; deney üzerine kurulan; ampirik; tecrübî. **4.** *man.* Deneylerden yararlanan. ⮺ **deneysel müzik,** *Geleneksel çalgıların kullanılıp kullanılmadığına bakılmaksızın elektronik çalgı ve manyetik bant sistemlerinin kullanıldığı müzik.*|| **deneysel psikoloji,** *Psikolojik sorunların tanımlanıp incelenmesinde laboratuar şartlarında deneye yer veren psikoloji dalı.*|| **deneysel tanımlama,** *man. Gözlem, karşılaştırma ve soyutlamaya dayanan tanımlama.*

deneyselcilik, -ği [deneyselci-lik] *is.* **1.** Deney üzerine kurulan bilimsel sistem. **2.** *fel.* Bilgilerimizin varsayıma dayalı bir nitelik taşıdığını; gerçek bilgiye ancak deney ile ulaşılabileceğini; gerçeğin insan yaşantısının bir ürünü olarak düşünülmesi gerektiğini; değerlerle ahlaklılığın mutlak değil topluma bağlı olduğunu ileri süren görüş; experimantalizm.

deneysellik, -ği [deneysel-lik] *is.* **1.** Deneyle ilgili olma durumu. **2.** Deneye dayanma durumu. **3.** Deneyden kaynaklanma durumu.

deneysiz, [deney-siz] *sf.* **1.** Deneye dayanmayan. **2.** Deney sahibi olmayan; tecrübesiz; deneyimsiz.

deneyüstü, [deney+üst-ü] *sf.* **1.** Deneye dayanmayan; akılla ilgili olan; müteal. **2.** *is.* Deneyin bir şartı olan ve deneye dayanmayan şey. **3.** Deneyle kazanılması imkânsız olup da akılla ulaşılan; aşkın.

deneyüstücülük, -ğü [deneyüstü-cü-lük] *is.* **1.** *fel.* Saf aklın felsefesi.**2.** Tanrı, tabiat ve insanoğlunu kaynaştırmayı hedef alan, ahlak alanında belirli bir mistisizme sahip Amerikan ahlak okulu; aşkmcılık.

denezimek, [*eT.* teñ-iz-mek *(hoplamak)* > denez-i-mek] *{ağız} gçsz. f. [-r]* Bir olay karşısında şaşırıp kalmak; ne yapacağını bilememek; kararsız kalmak.

denezirmek, [denez-ir-mek] *{ağız} gçsz. f. [-ir]* **1.** Bilmezlikten gelmek. **2.** Boş yere gezmek; boşu boşuna dolaşmak. [DS]

deng[1], [teñ / deñ] *(deñ) {eT} sf.* **1.** Eşit; denk. **2.** Aynı ağırlıkta olan. ⮺ **deng-ā-deng,** *{OsT} Birbirine denk olarak; dengeli olarak.*

deng², [Far. deng دنگ] *{OsT}* *sf.* **1.** Hayran. **2.** Ahmak; şaşkın; sersem. **3.** *is.* İki katı şeyin tokuşmasından oluşan ses. **4.** Pergel noktası.

dengala, [deng+kal-a] *{ağız}* *sf.* En geride kalan. [DS]

dengdeş, [deng-deş دنگدش] *{eAT}* *sf.* → denkdeş.

denge¹, [*eT.* teñ *(denk; eşit; benzer; terazi; ağırlık; ölçü)* > deng > deng-e] *is.* **1.** Karşıt yönde birbirine etki eden iki zıt kuvvetin veya iki ağırlığın birbirine eşit olmasıyla ortaya çıkan kararlı durum. **2.** İnsan bedeninin başı yukarıda olarak veya küçük dayanma yüzeylerine basmak suretiyle sarsılmadan, yıkılmadan durması hâli. **3.** *fiz* Bir cismin dikey vaziyette, devrilmeden, kararlı olarak durması; muvazene, *(1935)*. **4.** *fiz.* Hareketin devamlılığını sağlayan kuvvetler bağdaşması. **5.** *biy.* Organizmanın normal işlemesi için organlar arasındaki uyum. **6.** Farklı ve zıt varlıklar arasındaki durma, uyum ve bağdaşıklık yaratan oran; uygun orantı. **7.** *siy.* Yasama, yürütme ve yargı organları arasındaki birbirini kontrol edecek biçimdeki yetki, sorumluluk ve denetim dağılımı. **8.** Baskıyı ortadan kaldırarak huzuru sağlayan siyasi güçler dengesi. **9.** İstekler ile yetilerin ölçülü bir şekilde bağdaşmasından ortaya çıkan iç huzuru. **10.** Yapı, heykel, resim gibi sanat ürünlerinin boş ve dolu alanlarının hoş bir görünüm yaratacak biçimde istifi. **11.** Bir patlayıcının içten bozunmaya karşı gösterdiği direnç. ⊡ **denge bozulması,** *havc. Yatay uçuş anında hız kaybı dolayısıyla uçağın burnu ucuna çakılmaya yönelmesi.*|| **denge eteği,** *jeol. Dağ döküntüsü olan genç kırıntıların yığışması ile oluşan yamaç.*|| **denge kalası,** *Özel ayaklar üzerine 1.10-1.20 m. yükseklikte, yere paralel olarak yerleştirilmiş, 5 m. uzunluğunda 10 cm. kalınlığındaki düzgün kalastan yapılmış jimnastik aleti.*|| **denge organı,** *biy. Çift kanatlı böceklerde, uçarken dengelerini sağlayan arka kanatların yerinde bulunan duyu ve denge sağlayıcı eklentileri.*|| **denge sağlamlığı,** *fiz. 1. Bir sıvı içinde eriyik halde bulunan bir başka maddenin uzunca süre dağılımını koruması hâli. 2. Denge durumundan ayrılmış bulunan cismin tekrar denge durumunu alabilme kabiliyeti. 3. Bir büyüklüğün ani ve geçici olarak bıraktığı normal değeri tekrar alabilme özelliği.*|| **dengesi bozulmak,** *1. Dik durumdan düşecek konuma gelmek. 2. Birbiri ile ilişkili nesneler arasındaki uyumun kalkması.*|| **dengesini kaybetmek,** *Düşecek şekilde dikey durma özelliğini yitirmek; bir yana doğru yatmak.*|| **dengesi sağlam çelik,** *metal. Özelliklerini sürekli olarak koruyabilen çelik.*|| **denge sırığı,** *Cambazların, ip üzerinde gösteri yaparken dengelerini sağlamakta kullandıkları uzun sırık.*|| **denge taşı,** *biy. Bazı hayvanların işitme aygıtı içinde bulunan, dengede kalmasını sağlayan küçük kireç taneciği.*|| **denge tozu,** *bot. Bitkilerde bulunan ve onları yer çekinin etkisine duyarlı kıldığı sanılan nişasta taneciklerine verilen isim.*

denge², [denge ?] *{ağız}* *is.* **1.** Koyunlara ot yedirilen açıklık. **2.** Koyunların önlerine konulan yiyeceklerden yemeyip artırdıkları kaba ot vb. [DS]

dengeci, [denge-ci] *is.* Çeşitli aletlerle veya vücuduyla denge hareketleri yapan sporcu.

dengel, [Far. dengel دنکل / دنگل] *{eAT}* *is.* **1.** Yüz yüze oturmak; muvacehe. **2.** *{ağız}* Dayanma. [DS] **3.** *{ağız}* Kolu başa dayayıp yatma. [DS]

dengeleme, [denge-le-me] *is.* Dengeli hâle getirmek eylemi.

dengelemek, [denge-le-mek] *gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* Dengeli hâle getirmek; dengesini buldurmak.

dengelenme, [dengele-n-me] *is.* Dengeli hâle getirilmek eylemi.

dengelenmek, [dengele-n-mek] *edil. f. [-ir]* Dengeli duruma getirilmek.

dengeleyici, [dengele-y-ici] *sf.* **1.** Dengeyi sağlayan. **2.** Dengeyi kuran.

dengeli, [denge-li] *sf.* **1.** Dengesi olan; dengede bulunan. **2.** (Kişi için) doğru düşünen, yetenekleri kusursuz olan. **3.** Nicelik ve nitelik bakımından dengede bulunan ögelerden oluşan. *"Dengeli beslenme."*

dengelik, -ği [denge-lik] *is.* Denge sağlayan alet.

dengelilik, -ği [dengeli-lik] *is.* Dengeli olma durumu.

dengelmek¹, [deng-el-mek] *{ağız}* *gçsz. f. [-ir]* Anlamaz hâle gelmek. [DS]

dengelmek², [denk-el-mek] *{ağız}* *gçsz. f. [-ir]* **1.** (Bozuk bir şey için) eski durumuna gelmek; düzelmek; yoluna konulmak. **2.** Tamamlanmak. **3.** Sağlığı düzelmek; iyileşmek. [DS]

dengeltmek, [dengel-t-mek] *{ağız}* *gçl. f. [-ir]* **1.** Düzeltmek. **2.** Denk hâle getirmek; tamamlamak. **3.** *mecaz.* Dayak atmak. [DS]

dengemek, [*eT.* teñ *(eşit, denk)* > teñ-e-mek >deñ-e-mek دکه مك *(deñemek)* *gçl. f. [-r]* **1.** *{eT}* Mukayese etmek. [Yüknekî] **2.** Değer biçmek [Clauson]. **3.** *{eAT}* Dikkatle bakmak; denemek; sınamak. [DK]

dengesek, -ği [denge-se-k] *{ağız}* *sf.* **1.** Dengesiz; sersem. **2.** Akılsız. **3.** Dalgın. **4.** Büyüklerin işine karışan; kendini bilmez. [DS]

dengeser, [Far. deng *(şaşkın)* + ser *(baş)*] *{ağız}* *sf.* Sersem; dengesiz. [DS] ⊡ **dengeser olmak,** *{ağız}* *Donakalmak.* [DS]

dengesiz, [denge-siz] *sf.* **1.** Dengesi olmayan; dengesi bozuk. **2.** (Kişi için) aklî dengesini kaybetmiş olan. **3.** Nicelik ve nitelik bakımından birbiri ile uyumu bulunmayan ögelerden oluşan. *"Dengesiz çalışma."* **4.** *zf.* Dengesi olmadan; dengesi bozuk biçimde. ⊡ **dengesiz beslenme,** *Büyüme, gelişme ve sağlık durumlarının bozulması veya gereğinden çok besin alarak aşırı şişmanlama dolayısıyla ortaya çıkan sağlık bozukluğu.*

Orhun Yazıtlarından Günümüze
Türkiye Türkçesinin Söz Varlığı

ÖTÜKEN TÜRKÇE SÖZLÜK

YAŞAR ÇAĞBAYIR

(den-izz) 2

ÖTÜKEN

ÖTÜKEN
TÜRKÇE
SÖZLÜK

dengesizleştirme, [dengesizleş-tir-me] *is.* Dengesiz hâle getirme veya dengesini bozma eylemi.

dengesizleştirmek, [dengesizleş-tir-mek] *gçl. f. [-ir]* **1.** Dengesiz hâle getirmek. **2.** Dengesini bozmak.

dengesizlik, -ği [dengesiz-lik] *is.* **1.** Dengesiz olma durumu. **2.** Dengesiz olan şeyin niteliği. **3.** Bir kimsenin tutum ve davranışlarında beklenmedik biçimde değişmeler bulunması hâli; istikrarsızlık.

dengeş, [teñ > *teñē-mek > teñe-ş] *(deñeş) {eT} sf.* **1.** Denk; eş. [KB] **2.** Aynı yaşta olan; akran. **3.** Çağdaş. [Clauson]

dengeşçi, [teñe-ş > teñe-ş-çi > deñe-ş-çi] *(deñeşçi) sf.* Kıyasla hareket eden. [KB]

dengeşik, -ği [dengeş-ik] *{ağız} sf.* (İki şey için) bir örnek. [DS]

dengeşmek, [*teñē-mek > teñe-ş-mek > deñe-ş-mek] *(deñeşmek) {eT} işteş. f. [-ür]* Denkleşmek; denk gelmek. [DLT] [KB]

denggel, [deñgēl] *(deñge:l) {eT} is.* **1.** Parmak boğumu; eklem. **2.** Buğday vb. bitkilerin sapındaki boğumlar.

dengil, [deng-il] *{ağız} is.* Yuvarlanma, düşme, devrilme bildirir. [DS] ⊟ **dengil düzen,** *{ağız} Bir iş için gerekli olan araçlar; avadanlık; takım; düzen.* [DS]|| **dengil dombalak,** *{ağız} Takla.* [DS]

dengildemek, [dengil-de-mek] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-d(i)-yor]* → dengilmek. [DS]

dengilmek, [deng-il-mek / teng-il-mek] *{ağız} gçsz. f. [-ir]* **1.** Yıkılmak. **2.** Devrilmek. **3.** Yuvarlanmak. **4.** Yaslanmak; yan yatmak; dayanmak. [DS]

dengiz, [*eT.* teñ-iz] *(deñiz) {eAT} is.* **1.** Deniz. [Yüknekî] **2.** Irmak. [DK]

dengkdeş, [deñk-deş دنكدش] *(deñkdeş) is.* Eş; benzer; küfüv.

denglemek, [teñ > teñ-lē-mek / deñ-lē-mek دنكله مك] *(deñle:mek) {eT} gçl. f. [-r]* **1.** Bir şeyi bir başka şeye denk kılmak; denkleştirmek; denklemek. **2.** İstenilen miktara ulaştırmak. [KB] **3.** *{eAT}* (Haber için) sormak; toplamak.

denglenmek, [teñ-lē-mek > teñ-le-n-mek > deñ-le-n-mek] *(deñlenmek) {eT} dönşl. f. [-ür]* Kendi kendine düşünmek; çare aramak.

dengleşmek, [teñ-lē-mek > teñ-le-ş-mek > deñ-le-ş-mek] *(deñleşmek) {eT} işteş. f. [-ür]* Denkleşmek; denge oluşmak. [DLT]

denglü, [*eT.* deñ-lig > teñ-lü > deñ-lü دنكلو] *(deñlü) {eT} {eAT} zf.* Denli; kadar.

dengsiz, [teñ > teñ-siz > deñ-siz دنكسز] *(deñsiz) {eT} {eAT} sf.* **1.** Saygısız; yakışıksız; münasebetsiz. **2.** İnsafsız; haksız. **3.** Fazla; aşırı. **4.** Eşi bulunmaz; eşsiz; emsalsiz. [KB]

denî, [Ar. denāᶜet *(alçaklık)* > denī دنى] *(deni:) {OsT} sf.* **1.** Alçak, kötü; soysuz; bayağı. **2.** *is.* Soysuz kimse. ⊟ **deniyyü'l-tab,** *{OsT} Alçak tabiatlı.*

deni'e, [Ar. denī'e دنيئه] *(deni:e) {OsT} is.* Ayıp; çirkin görünen durum.

denilik, -ği [denī-lik] *is.* Alçaklık; bayağılık.

denilme, [den-il-me] *is.* Adlandırılma veya söylenilme eylemi.

denilmek, [den-il-mek] *edil. f. [-ir]* **1.** Ad verilmek; adlandırılmak. **2.** Sözü edilmek; söylenti olarak dolaşmak.

denim, [den-im ? / dön-üm] *{ağız} is.* Bir gidiş ve geliş; bir sefer. [DS]

denis, [Ar. denis دنس] *{OsT} sf.* Kirli; paslı.

deniş, [deñiş > değiş > deniş] *{ağız} is.* Birbirinin işini karşılıklı olarak yapma biçiminde uygulanan iş yardımlaşması. [DS]

denişmek[1], [degiş-mek > den-iş-mek] *{ağız} gçsz. f. [-ir]* Büyüyüp gelişmek; değişmek. [DS]

denişmek[2], [deñ-iş-mek > den-iş-mek] *{ağız} gçsz. f. [-ir]* Bir yerde işleri yapabilmek için çaba sarf etmek; işi döndürmek; yürütmek; yapmak; beeermek. [DS]

deniştirmek, [değiş-tir-mek > den-iş-tir-mek] *{ağız} gçl. f. [-ir]* Değiştirmek. [DS]

deniz, [*eT.* teñ *(göl)* > teñ-iz [EREN] > deñiz دكز > deniz] *is.* **1.** Yeryüzünün çukurluklarını dolduran geniş ve tuzlu su kütlesi. **2.** Dünyanın yüzey olarak dörtte üçünü kaplayan su kütlesinin karalar arasında kalan belli bir parçası. **3.** *gnşl.* Bu suyun rüzgâr etkisiyle dalgalanması durumu. **4.** *mecaz.* Bol miktarda bulunan; geniş ve uçsuz bucaksız alan. **5.** *gnşl.* Deniz suyu. **6.** Deniz kıyısında bulunan yer veya şehir; sahil. **7.** *mecaz.* Sınırsız genişlik. **8.** *mecaz.* Belirli bir tutum sergilemeyen, değişik görünüşler sunan, çalkantılı şey. **9.** Ay yüzeyinde dağlarla çevrili geniş düz alan. ⊟ **deniz ağzı,** *{eAT} zool. Deniz anası; medüsa.*|| **deniz akbalığı,** *zool. Hanigillerden, Karadeniz ve ılık denizlerin sığ kesimlerinde yaşayan, dişileri yumurtalarını kıyılardaki bitkilere ve kayalara yapıştıran, boyu 60 cm.ye kadar ulaşabilen, henüz daha Akdeniz'e bile yayılmamış bir kemikli balık, (Lucioperca marina).*|| **deniz almanağı,** *Denizcilikle ilgili astronomik hesapları yapmaya yarayacak bilgileri içeren özet bilgiler çizelgesinin bulunduğu kitap.*|| **deniz altı,** *1. Denizin altında bulunan veya orada yapılan. 2. Denizden kıyıya doğru esen rüzgârın ve dalgaların etkisine açık bulunan yer veya liman.*|| **deniz anası,** *İri yarı kadın.*|| **deniz ayısı,** *zool. Okyanuslarda koloniler hâlinde yaşayan, yumuşak uzun tüylü postu olan iki metre dolayında boyu olan bitkilerle beslenen canlı (Arctocephalus ursinus).*|| **deniz basması,** *Kıyının çökmesi sonucu su altında kalması; transgresyon.*|| **deniz bilimci,** *Deniz bilimi ile uğraşan bilim adamı.*|| **deniz bilimi,** *Okyanusları, denizleri, bunların sularını ve*

diplerini, denizlerde yaşayan bitki ve hayvan organizmalarını inceleyen bilim dalı; oşinografi.|| **deniz bindirmek,** *Denizden birdenbire fırtına çıkmak.*|| **deniz boncuğu,** *{ağız} Salyangoz, şeytanminaresi vb. böcek kabuğu.* [DS]|| **deniz börülcesi,** *{ağız} Kazayağıgillerden, deniz kenarlarında ve tuzlu topraklarda yetişen, 40 cm. kadar boylanabilen, taze gövde ve yaprakları haşlandıktan sonra salata olarak yenilen bir çok yıllık bitki; (Salicornia europaea).* [DS]|| **deniz çıkmak,** *Denizde fırtına çıkmak.*|| **denizde balık,** *Önceden ele geçirilip geçirilemeyeceği belli olmayan şey.*|| **denizde kum ... de para,** *Çok zengin olma durumu.*|| **denizden bir** (damla) **avuç su,** *Çok olan bir şeyden ayrılıp alınan çok küçük parça.*|| **denizdeki balığın pazarlığı,** *Henüz gerçekleşmemiş bir işi için önceden anlaşma yapmak.*|| **denizden çıkmış balığa dönmek,** *Yeni girilen bir iş veya ortamda sıkıntı çekmek; bunalmak.*|| **denizden geçip çayda boğulmak,** *Büyük güçlükleri aştığı hâlde küçük bir engel yüzünden başarısız olmak.*|| **deniz depremi,** *jeol. Deniz dibinde meydana gelen tektonik olaydan dolayı deniz yüzeyinde görülen su çalkantısı; tsunami.*|| **deniz dibi,** *Denizin tabanda toprakla birleştiği yer.*|| **deniz durmak,** *Denizde fırtınanın geçmesi ve dalgaların sakinleşmesi.*|| **deniz derya ayak altında,** *Deniz manzaralı ve görüş alanı geniş olan yer.*|| **denize açılmak,** *1. Kıyıdan çok uzaklaşmak. 2. Deniz taşıtı ile yolculuğa çıkmak.*|| **deniz ebesi,** *{ağız} Polip.* [DS]|| **denize çıkmak,** *Av veya yolculuk amacıyla kıyıdan ayrılmak.*|| **deniz devleti,** *Gücünü özellikle denizlerde sağladığı üstünlükten alan devlet.*|| **denize dökmek,** *(Düşmanı) yendikten sonra denize kadar sürüp orada yok etmek.*|| **Denize düşen yılana sarılır.** *Güç durumda kalan her türlü çareyi dener.*|| **Denize düşse götüyle balık tutar.** *Çok şanslı olan kimseler olumsuz durumlardan bile kârlı çıkmasını bilir.*|| **Denize girse kurutur.** *Bir kimsenin beceriksizliği yüzünden en olumlu imkânları bile yok edebileceğini ifade etmek için söylenen söz; uğursuz.*|| **denize su götürmek,** *Çok zengin birine küçük bir hediye götürmek.*|| **deniz feneri,** *dnz. Denizcilere geceleyin yol göstermek amacıyla kıyılarda veya adacık üzerinde kurulmuş, belirli aralıklarla yanıp sönen güçlü ışık kaynağı.*|| **deniz gönüllü,** *{eAT} Her şeyi hoş gören.*|| **deniz hamamı,** *Denize girilen yer; plaj.*|| **deniz haritası,** *Denizde seyreden gemilerin sağlıklı ulaşımlarını sağlamak üzere her türlü bilgiyi veren harita.*|| **deniz hıyarı,** *zool. Deniz hıyarlarından yuvarlak ve yumuşak vücutlu bir derisi dikenli, (Holothurion).*|| **deniz hıyarları,** *zool. Örnek türü deniz hıyarı olan derisi dikenliler; holotüritler, (Holothuroidea).*|| **deniz hukuku,** *huk. Denizlerde egemenlik, gemicilik, suların ve deniz tabanının kullanımı konularında uzun süreden beri uygulanan yerleşmiş teamüller bütünü.*|| **deniz iklimi,** *Denizin etkisinin açıkça görüldüğü kıyı bölgelerinde görülen ılık ve yağışlı iklim.*|| **deniz kaplumbağası,** *zool. Denizde yaşayan, ayakları yüzgeç biçimindeki bütün kaplumbağaların ortak adı (Chelonia).*|| **deniz kartalı,** *zool. Esmer tüylü, başı, kuyruğu ve kanatlarının bir bölümü beyaz, güçlü ve çengelli bir gagaya sahip, ayakları parmaklarına kadar tüysüz, kanat açıklığı 2.40 m.ye kadar ulaşabilen gündüz yırtıcılarının genel adı, (Haliaetus albicella)*|| **deniz kaşığı,** *{ağız} Midye.* [DS]|| **deniz kazı,** *zool. Ördekgillerden yazı kutuplarda, kışı ılık bölgelerde geçiren, gagaları ince ve kısa, siyah bacaklı bir tür kaz, (Bernicia).*|| **deniz kırlangıcı,** *1. zool. Martıgillerden tatlı suların denizlere döküldüğü yerlerde koloniler hâlinde yaşayan küçük deniz kuşlarının genel adı, (Sterna, Chlidonias, Gelochelidon). 2. zool. Küçük balıklarla beslenen siyah tepeli kırmızı gagalı su kuşu; sumru, balıkçın, (Sterna hirundo).*|| **deniz kızı,** *1. Belden aşağısı balık biçiminde, belden yukarısı kadın görünümünde, kayalıklar üzerinde şarkı söyleyen bir masal yaratığı. 2. argo. Danimarka parası; kuron.*|| **deniz koyunu,** *{eAT} zool. Kunduz.*|| **deniz köpüğü,** *İşlenmesi kolay olduğu için biblo türü eşya yapımında kullanılan, beyaz ve gözenekli, doğal hidratlı magnezyum silikat; lüle taşı; Eskişehir taşı.*|| **deniz kulağı,** *1. zool. Yassı kabuklu, içi sedefli, 10 cm. uzunluğunda bir yumuşakça, (Haliotis). 2. coğ. Denizden bir kum setiyle ayrılmış ve sonradan göl hâline gelmiş sığ koy veya körfez; lagün; {eAT} haliç. 3. Karaların denize uzanan kısmı; burun. 4. Kazılan bir yerden hızla fışkıran su.*|| **deniz kulunu,** *{eAT} Efsanelere göre, denizden veya nehirden çıktığı söylenen bir aygırın kısrağa aşması ile doğan tay.* [DK]|| **deniz kurdu,** *Deneyimli, usta ve eski denizci.*|| **deniz kuvvetleri,** *as. Bir ülkenin silahlı kuvvetlerine bağlı gemi ve denizle ilgili her türlü araç gereç, deniz ve kara birlikleri donanımları ile bazı hava taşıtlarının tümü.*|| **denizler denizi,** *{eAT} En büyük deniz; bahr-i muhit; okyanus.*|| **deniz limonu,** *zool. Avrupa kıyılarında yalnız yaşayan, portakal renkli bir tulumlu hayvan, (Halocynthia papillosa).*|| **deniz mahsulleri,** *Denizden avlanarak çıkarılabilen balık ve her türlü yenebilir canlı.*|| **deniz marulu,** *bot. Sığ sularda bulunan, ince levhaya benzeyen yaprakları olan yeşil su yosunu, (Ulva lactuca).*|| **deniz mavisi,** *Yeşile çalan açık mavi renk.*|| **deniz menekşesi,** *bot. Çan çiçeğinin bir türü.*|| **deniz mili,** *Denizcilikte ve havacılıkta kullanılan 1852 m.lik uzunluk ölçüsü birimi.*|| **deniz motoru,** *Motorla çalışan küçük deniz teknesi.*|| **deniz otobüsü,** *Deniz yoluyla ulaşımı sağlamada kullanılan hızlı bir tür taşıt.*|| **deniz otu,** *{ağız} Maydanozgillerden, deniz kıyılarındaki bataklıklarda yetişen ve turşusu yapılan sivri yapraklı bir ot; deniz teresi, (Crithmum*

maritimum). [DS]|| **deniz oynamak,** *{eAT} Deniz dalgalanmak.*|| **deniz ördeği,** *zool. Soğuğa karşı dayanıklı, kışın eti çok yağlı olan sarımtırak başlı iri bir av kuşu; fırtına kuşu.*|| **deniz örümceği,** *zool. Yuvarlak ve kalın kabuklu, uzun bacaklı bir tür yengeç, (Maja squinado).*|| **deniz piyadesi,** *as. Bir çıkarma harekâtında kıyıya ilk varan ve arkadan gelecek olan asıl vurucu gücü oluşturan piyade birliklerine kolaylık sağlayan deniz kuvvetlerine bağlı sınıf.*|| **deniz rezenesi,** *bot. Maydanozgillerden deniz kumsallarında bol olarak yetişen, yapraklarından salata ve turşu yapılan ıtırlı bir bitki; deniz teresi, (Crithmum maritimum).*|| **deniz sarmaşığı,** *bot. Sarmaşıkgillerden deniz sahillerinde yetişen, yatık gövdeli kökü kurt düşürücü müshil olarak kullanılan pembe çiçekli otsu bir bitki, (Convolvulus soldenalla).*|| **deniz seviyesi,** *Açık deniz yüzeyinin yer aldığı sıfır noktası.*|| **deniz sığırı,** *{eAT} Bir efsanevî hayvan.*|| **deniz soğanı,** *{eAT} Yabanî soğan.*|| **deniz suyu,** *Denizlere özgü tuzlu su.*|| **deniz tavşancılı,** *zool. Balık kartalı.*|| **deniz tekesi,** *zool. Karides.*|| **deniz teresi,** *{ağız} bot. Maydanozgillerden, deniz kıyılarındaki bataklıklarda yetişen ve turşusu yapılan sivri yapraklı bir ot; deniz otu, (Crithmum maritimum).* [DS]|| **deniz tosbağası,** *{ağız} zool. Deniz kaplumbağası.* [DS]|| **deniz ticareti,** *Bir ülkenin açık denizlerde ve kendi iç sularında yaptığı her türlü deniz taşımacılığına bağlı ticaret.*|| **deniz tutması,** *Deniz taşıtlarının sallanması sonucunda denge organında meydana gelen uyumsuzluktan doğan rahatsızlık, mide bulantısı.*|| **deniz tuzu,** *Deniz suyunun buharlaşması ile elde edilen sodyum klorür.*|| **deniz uçağı,** *Su üzerinden havalanıp tekrar su üzerine inebilen ve su üzerinde durabilen hava taşıtı.*|| **deniz üssü,** *as. Deniz kuvvetlerine bağlı gemilerin ve diğer araç gereç ile personelin sevk ve idare edildiği askerî üs.*|| **deniz üzümü,** *bot. Akdeniz bölgesi ile İç Anadolu'da yetişen iki metre kadar yükseklikte, dalları yeşil, yaprakları pulsu, bezelye büyüklüğünde kırmızı meyveleri olan çok yıllık bir bitki, (Ephedra major).*|| **deniz yeli,** *Sabahları karadan denize doğru, öğleden sonra da denizden karaya doğru esen kıyı rüzgârı; imbat.*|| **deniz yılanı,** *zool. Yılanlar takımından Hint ve Pasifik okyanusunda yaşayan, kürek biçiminde yassı kuyruklu, çok zehirli bir yılan, (Hydrophis).*|| **deniz yolu,** *dnz. Deniz taşıtlarının izlemek zorunda oldukları yol.*|| **deniz yumağı,** *Denizin kıyıya attığı deniz hasırı (Posidonia) yapraklarından meydana gelmiş yumak.*

denizalası, -nı, -aları [deniz+ala-s-ı] *is. zool.* Tuzlu sularda yaşayan ancak üreme zamanlarında tatlı sulara göç eden alabalık türlerinin genel adı, *(Salmo trutta).*

denizaltı, -yı, -nın [deniz+alt-ı] *is. as.* Dalmış durumda seyretmek üzere yapılmış savaş gemisi.

denizaltıcı, -yı, -nın [deniz+altı-cı] *is.* Denizaltında görevli subay ve erlere verilen isim.

denizaltıcılık, -ğı [deniz+altıcı-lık] *is.* **1.** Denizaltıcı olma durumu; denizaltıcının görevi ve mesleği. **2.** Denizaltı ile ilgili her türlü bilgi ve beceri işi.

denizanası, -nı, -aları [deniz+ana-sı] *is. zool.* Selenterelerden, yassı bir diske benzeyen, saydam, serbestçe yüzebilen bir deniz hayvanı; medüz.

denizaslanı, -nı, -nları [deniz+aslan-ı] *is. zool.* İri kulaklıgillerden, Büyük Okyanus ve güney denizlerinde yaşayan, kısa ve kaba kıllı postlarının altında ince kıllı ikinci bir tabaka bulunan, kıvrak yapılı bir deniz memelisi, *(Eumetopias jubatus).*

denizaşırı, -ya, -sı [deniz+aşırı] *sf.* Denizlerin ötesinde bulunan.

denizatı, -nı, -tları [deniz+at-ı] *is. zool.* Başı at başına benzeyen, suda dik duran, kuyruk yüzgeci olmayan, on beş santim kadar boyunda bir deniz hayvanı; *(Hippocampus hippocampus). {eAT} (aynı)*

denizci, [deniz-ci] *is.* **1.** Denizde yol almakta ustalaşmış kişi. **2.** Deniz taşıtlarının bakımını yapmak ve yönetmekle görevli kişi. **3.** Deniz kuvvetlerine bağlı asker; bahriyeli. **4.** Deniz sporları ile uğraşan kimse.

denizcilik, -ği [deniz-ci-lik] *is.* **1.** Deniz yolculuğuna ve taşımacılığına ilişkin etkinliklerin tümü. **2.** Deniz işletmeciliği ve gemicilikle ilgili meslek. **3.** Deniz kuvvetlerine ait askerlik işlerinin tümü. **4.** Deniz sporculuğu.

denizçakısı, -nı, -ıları [deniz+çakı-s-ı] *is. zool.* Denizlerde kuma dikine gömülerek yaşayan iki çenetli yumuşakça, *(Solen).*

denizdanteli, -ni, -lleri [deniz+dantel-i] *is.* Sıcak denizlerde mercan adalarının oluşmasına yardım eden kalkerli hidra kolonisi, *(Millepora).*

denizgergedanı, -nı, -nları [deniz+gergedan-ı] *is. zool.* Kuzey kutup bölgelerinde küçük sürüler hâlinde yaşayan, deniz canlıları ile beslenen, erkeklerinin üst çenesinde üç metreye kadar varan gergedan boynuzunu andırır bir diş bulunan bir tür balina, *(Monodon monoceros).*

denizgülü, -nü, -lleri [deniz+gül-ü] *is. zool.* Kayalıklara yapışık olarak yaşayan, on bin metreyi aşan derinliklere kadar her bölgede yaşayabilen pek çok cinsi ve bini aşkın türü bulunan omurgasızlar takımı; denizşakayığı, *(Anemonia sulcata).*

denizgüzeli, -ni, -lleri [deniz+güzel-i] *is. zool.* Atlas Okyanusunun tropikal kesimlerinin haliç ve sığ kıyı sularında, durgun akarsularda yaşayan tembel, otçul, memeli su hayvanlarının ortak adı, *(Trichechidae).*

denizhıyarı, -nı, -ları [deniz+hıyar-ı] *is. zool.* Denizhıyarlarından omurgasız bir derisidikenli hayvan, *(Holothuria).*

denizhıyarları, [deniz+hıyar-lar-ı] *is. zool.* Okyanuslarda bazı türleri sığ, bazıları derin sularda yaşayan, bin kadar türü bulunan omurgasız derisidikenli hayvanlar sınıfı, *(Holothuroidea).*

denizısıl, [deniz+ısı-l] *sf.* (Güneş enerjisi için) ekvator çevresi denizlerin yüzey katmanında ısı olarak depolanan.

denizısırganları, [deniz+ısırgan-lar-ı] *is.* Salgıladıkları sıvılar ile insan derisinde ısırgan etkisi yaratan, iri medüzleri içine alan selentereler sınıfı, *(Pelegia, Chrysaora, Aurelia).*

denizî, [deniz + Ar. -î] *sf.* Deniz renginde.

deniziğnesi, -ni, -eleri [deniz+iğne-s-i] *is. zool.* Vücudu sert levhacıklarla kaplı, ince ve uzun vücutlu, boru şeklinde uzamış dişsiz bir ağzı olan, göğüs ve kuyruk yüzgeçleri iyi gelişmiş, Manş denizi, Atlantik okyanusu ve Akdeniz'de çok rastlanan bir kemikli balık, *(Syngnathus acus).*

denizineği, -ni, -kleri [deniz+ine(k)-i] *is. zool.* Amerika ve Afrika'nın tropikal kıyı sularında yaşayan iki üç metre boyunda deniz memelisi, *(Hydrodamalis gigas).*

denizirmek, [den-iz-ir-mek / deñ-ez-ir-mek] *{ağız} gçsz. f. [-ir]* Konuşmaya ve yürümeye ara vermek. [DS]

denizkadayıfı, -nı, -fları [deniz+kadayıf-ı] *is. bot.* Esmer su yosunlarından, Atlas Okyanusunun kayalık kıyılarında yetişen geyik boynuzunu andırır dallanma gösteren, kurutularak yenebilen, boya, apre işlerinde ve hayvan yemi olarak kullanılan kırmızı bir su yosunu; alaria, *(Chondrus crispus).*

denizkedisi, -ni, -ileri [deniz+kedi-si] *is. zool.* Atlas Okyanusu, Akdeniz ve Ege Denizi'nde yaşayan, kamçı biçimindeki kuyruğunda zehir bezleri bulunan, dikenli uyuşturan balığıgiller ve denizkedisigiller familyasından bazı köpek balıklarının genel adı, *(Chimaera).*

denizkestanesi, -ni, -eleri [deniz+kestane-s-i] *is. zool.* Birbirine kaynaşmış sayılabilecek kat kat levhacıklardan oluşmuş kireçten, sağlam, yuvarlak kabuklu, kestaneyi andırır görünümde bir derisi dikenli hayvan, *(Echinus esculentus).*

denizkızı, -nı, -zları [deniz+kız-ı] *is. zool.* Solunumları hem akciğer, hem de solungaçla olan, arka ayakları olmayan amfibyumlar sınıfından bir hayvan, *(Sirenidae).*

denizkozalağı, -nı, -kları [deniz+kozala(k)-ı] *is. zool.* Koni biçiminde bir kabuğu olan *conus* ve *conidae* familyasını oluşturan karındanbacaklı yumuşakçalara verilen genel ad; deniz külahı.

denizköpüğü, -nü, -kleri [deniz+köpü(k)-ü] *is. min.* Beyazımsı ve gözenekli, doğal hidratlı magnezyum silikat, Eskişehir taşı; lüle taşı.

denizlalesi, -ni, -eleri [deniz+lale-s-i] *is.* Bir sapla deniz dibine bağlanan beş ve daha çok kollu, toplu hâlde yaşayan derisidikenliler sınıfı, *(Crinoidea).*

Denizli horozu, [denizli + horoz-u] *is. t.* İri yapılı, siyah gagalı, uzun ve dik kuyruklu, orta büyüklükte bir sakalı ve uzun bacakları olan, uzun süre ve ahenkli ötüşü ile tanınan Denizli tavuğunun erkeği.

Denizli tavuğu, [denizli + tavu(k)-u] *is. t.* Sağlam yapılı, iri vücutlu, erkeği uzun ve ahenkli öten bir tavuk cinsi.

denizlik, -ği [deniz-lik] *is.* **1.** Kayıklarda bordayı aşan dalgaların içeriye girmesini engelleyen eğik tahta. **2.** *inş.* Pencerelerin altında suların duvara sızmasını önlemek için yapılmış eğik kısım. **3.** Denize girerken kullanılan bir tür mayo.

denizmaymunu, -nu, -nları [deniz+maymun-u] *is. zool.* Tümbaşlılar takımından, vücudu ince uzun, büyük başlı, derin ve büyük denizlerde yaşayan bir balık, *(Chimaera monstrosa).*

denizpalamudu, -nu, -tları [deniz+palam(t)-u] *is.* Kıyılardaki kayalara yapışık olarak yaşayan, beyaz kalkerli plaklarla çevrili koni biçiminde kabuklu küçük hayvan, *(Balanus).*

denizpelidi, -ni, -tleri [deniz+peli(t)-i] *is zool.* Kıyılardaki kayalara yapışık olarak yaşayan, beyaz kalkerli plaklarla çevrili koni biçiminde kabuklu küçük hayvan, *(Balanus).*

denizpiresi, -ni, -eleri [deniz+pire-s-i] *is. zool.* Kumlu kıyılarda yaşayan, pire gibi uzağa sıçrayabilen kabuklu küçük bir hayvan, *(Talitrus saltator).*

denizşakayığı, -nı, -kları [deniz+şakayı(k)-ı] *is. zool.* Kayalıklara yapışık olarak yaşayan, uzun ve pek çok dokunacı bulanan, çiçek gibi güzel görünümlü, renkli polip öbeği; denizgülü, *(Anemonia sulcata).*

denizşakayıkları, [deniz+şakayık-lar-ı] *is.* Bütün denizlerde, özellikle gelgit bölgelerinden on bin metreyi aşan derinliklere kadar her yerde yaşayan, pek çok cinsi ve bini aşkın türü bulunan omurgasızlar takımı, *(Actinaria).*

deniztarağı, -nı -kları [deniz+tara(k)-ı] *is. zool.* İki çenetli, kabuklu bir tür yumuşakça, *(Pecten).*

deniztavşanı, -nı, -nları [deniz+tavşan-ı] *is. zool.* Ağız dokunaçları geniş ve etli, uzun ve çıplak vücutlu bir deniz yumuşakçası, *(Cyclopterus lumpus).*

denizteresi, -ni, -eleri [deniz+tere-s-i] *is. bot.* **1.** Maydanozgillerden kıyı kumsallarında yetişen, yaprakları salata ve turşu yapılarak yenilebilen, mavi-yeşil renkli, etli ve sulu bitki; deniz rezenesi, *(Crithmum maritimum).* **2.** Turpgiller familyasından, kıyı kumsallarında yetişen, çiçekli dalları idrar artırıcı, iştah açıcı ve uyarıcı olarak kullanılan otsu bitki, *(Cakile maritima).*

deniztilkisi, -ni, -ileri [deniz+tilki-s-i] *is zool.* Saban balığı; iğneli vatoz.

denizyıldızı, -nı, -zları [deniz+yıldız-ı] *is. zool.* Dünyanın bütün denizlerinde kayalıklar üzerinde

yaşayan, sırt iskeleti ağ örgüsü görünümlü, beş kollu bir derisi dikenli, *(Asterias)*.

denizyıldızları, [deniz+yıldız-lar-ı] *is. zool.* Örnek hayvanı denizyıldızı olan iki yüzden fazla türü bulunan derisidikenlilerin beş sınıfından birisi, *(Asteridae)*.

denk, -gi [Çin. deng *(merdiven basamağı; derece; sıra; çeşit; denk; benzer)* => *eT.* tenk / denk] *is.* **1.** Yük hayvanlarının iki tarafına yükletilen yükün her biri; içi dolu çuval. *{eAT} (aynı)* **2.** *{eAT}* Birbirine eşit iki şeyden her biri; eş; nazir; benzer; muadil. **3.** Yatak, yorgan cinsinden şeylerin sarılıp bağlanmasıyla meydana getirilen büyük bohça; balya. **4.** *mecaz.* Çeşitli özellikler bakımından aynı düzeyde olan kişi; emsal. **5.** *fiz.* Yönleri aynı, destekleri paralel, şiddetleri eşit olan kuvvetler. **6.** Eskiden kullanılan ağırlık ölçüsü mıskalın dörtte biri. **7.** *sf.* Ağırlıkça birbirine eşit olan. **8.** Büyüklükçe birbirine eşit olan. **9.** Nitelikleri birbirine eşit olan; eşdeğer. **10.** *{eAT}* Yarı. **11.** *{ağız}* Aynı yaş ve ayarda olanlar. [DS] ☞ **dengi dayanmak,** *{ağız} Parasını en son kuruşuna kadar harcamak; elinde avcunda hiçbir şey kalmamak.* [DS]|| **dengi dengine,** *Kendisine uygun düşeniyle.*|| **dengine almak,** *{ağız} Değer ve yaşça kendisiyle bir tutmak; emsal saymak.* [DS]|| **dengine düşürmek,** *{ağız} Sırasını getirmek; tam zamanını bulmak.* [DS]|| **dengine getirmek,** *Uygun bir durumu ve zamanı bulmak; fırsatını yakalamak; elverişli ortamdan yararlanmak.*|| **dengiyle karşılamak,** *Kendine yapılan bir harekete aynı biçim ve yöntemle karşılık vermek.*|| **denk durmak,** *{ağız} Uslu olmak.*|| **denk etmek,** *1. Bir tutmak. 2. dnz. Yükü geminin dengesini bozmayacak şekilde düzenli yerleştirmek.*|| **denk gelmek,** *1. Uygun düşmek. 2. Rast gelmek, karşılaşmak. 3. {ağız} Eşit gelmek.* [DS]|| **denk getirmek,** *1. Uygun duruma getirmek. 2. Uygun düşmesini sağlamak. 3. Rast getirmek.*|| **denk olmak,** *{eAT} Eş olmak; benzer olmak; muadil olmak.*|| **denk taşı,** *{eAT} Yüklerin, terazi kefelerinin veya kayıkların hafif taraflarına denkleştirmek için konulan ağırlık.*|| **denk yapmak,** *Eşyaları toplayıp balya hâline getirip bağlamak.*

denkçi, [denk-çi] *is.* Eşyaları denk yapan, bağlayan ve düzenli olarak yerleştiren kişi.

denkdaş, [denk-daş] *{eAT} sf.* → denkdeş.

denkdeş, [denk-deş دنكدش] *{eAT} sf.* Eş; benzer; küfüv; muadil.

denklem, [denk-le-mek > denk-le-m] *is.* **1.** *mat.* İçinde yer alan bazı bilinmezlere uygun değer verildiği zaman eşitliği sağlanan cebirsel ifade; muadele, *(1935)*. **2.** *kim.* Bir yanda tepkimeye giren maddeler ve atom olarak miktarı, öbür yanında da meydana gelen ve açığa çıkan maddeler ve miktarı belirtilen eşitlik. ☞ **denklemler sistemi,** *mat. İki ve daha çok denklemden oluşan ve hepsinin birlikte ve ortak çözümü istenen denklem grubu.*

denkleme, [denk-le-me] *is.* Denk duruma getirme veya denk yapma eylemi.

denklemek, [denk-le-mek] *gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* **1.** Denk duruma getirmek. **2.** (Yük için) bağlayıp denk yapmak. **3.** *{ağız}* Doğrusuna gitmek; dolanmamak.

denklemiye, [denkleme-y-e > denkle-m(i)-y-e] *{ağız} zf.* **1.** Tahminî. **2.** Rasgele. **3.** Bilmeden; kasıt gütmeden.

denklenme, [denkle-n-me] *is.* Denk duruma getirilme veya denk yapılma eylemi.

denklenmek, [denkle-n-mek] *edil. f. [-ir]* **1.** Denk duruma getirilmek. **2.** (Yük için) denk yapılıp bağlanmak.

denkleşme, [denkle-ş-me] *is.* Denk duruma gelme eylemi.

denkleşmek, [denkle-ş-mek] *dönşl. f. [-ir]* **1.** Denk duruma gelmek. **2.** Bir yerlerden bulup buluşturulmak; temin edilmek; sağlanmak. **3.** *{ağız}* Sağlığı düzelmek. [DS] **4.** *{ağız}* Malî durumu düzelmek; sağlamlaşmak. [DS]

denkleştirici, [denkleştir-ici] *sf.* **1.** Denkleştirmeyi sağlayan. **2.** *is. fiz.* Bir elektrik devresinde dengeyi sağlamak için bir etkiye zıt etki ile karşı koyan araç. **3.** Paratonerin genleşme etkisini gidermek için çeşitli kısımlarda yer alan kırımlı bakır levha.

denkleştirme, [denkleş-tir-me] *is.* Denk duruma gelmesini sağlamak eylemi.

denkleştirmek, [denkleş-tir-mek] *gçl. f. [-ir]* **1.** Denkleşmesini sağlamak. **2.** (Para vb. için) gereken miktarı sağlamak. **3.** *spor.* Bir koşuya katılacak yarışmacıların ağırlık, zaman veya mesafe şanslarını eşitlemek.

denkli, [denk-li] *{ağız} sf.* Zengin. [DS]

denklik, -ği [denk-lik] *is.* **1.** Denk olma durumu. **2.** Birbirine uyma. **3.** Özel öğretim kurumları ve yabancı okullar ile resmî okullar arasındaki benzer eğitim ve sınıf eşitliği. **4.** *mat.* Eş değerlik.

denkserlik, -ği [denkser-lik] *is. fel.* Gerçekte var olduğu hâlde insanları, kanunlarla tanınmamış hakları elde etmeye yönelten adalet duygusu; hakkaniyet.

denksiz, [denk-siz / deñ-siz] *{ağız} sf.* **1.** (Kadın için) terbiyesiz. **2.** Çok konuşan; geveze. [DS]

denksizlik, [denksiz-lik] *is.* Denk olmama durumu.

denktaş, [denk-taş / denk-teş] *{ağız} sf.* Denk; eşit; küfüv; akran; yaşıt; eş. [DS]

denkteş, [denk-taş / denk-teş] *{ağız} sf.* → denktaş. [DS]

denlemek[1], [den-le-mek] *gçl. f. [-er] [-l(i)-yor]* (Kuş, kümes hayvanı vb. için) yerden tahıl tanelerini toplayıp yemek; yem yemek.

denlemek[2], [diñ-le-mek > den-le-mek] *gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* **1.** Gizlice dinlemek; kulak misafiri olmak. **2.** Beklemek. **3.** Alay etmek; beğenmemek.

denlenmek, [den-le-n-mek] *dönşl. f. [-ir]* (Tahıl vb. için) tane tutmak; başaklar tane ile dolmak.

denli[1], [*eT.* teñ *(benzer, ölçü)* > deñ-lü > den-li] *sf.* **1.** Davranışları ve sözleri ölçülü; ağırbaşlı. **2.** *{ağız}* Uslu; terbiyeli. [DS] ⊡ **denli densiz,** *Saygısızca ve gelişigüzel.*|| **denli densiz konuşmak,** *Düşünmeden, yersiz ve yakışıksız sözler söylemek.*|| **denli düzenli,** *{ağız} Her şeyi yerli yerinde olan.* [DS]

denli[2], [*eT.* teng *(benzer, ölçü)* > teñ-lig *(ölçülü; müsavi)* > den-lü > denli] *{eAT} e.* Üstünlük derecesi bildiren bir edat; kadar.

denlilik, -ği [denli-lik] *is.* Ölçülü ve dikkatli olma durumu.

denlü, [*eT.* teñ-lig > denlü] *zf.* **1.** Kadar. **2.** Bir tür ve değer oluşturan; değerli. [DK]

denlük, -ğü [den-lük ?] *{ağız} is.* Ev yönetimi. [DS]

denme, [de-mek > de-n-me] *is.* Ad verilmek veya söylenmek eylemi.

denmek, [de-mek > de-n-mek] *edil. f. [-ir]* **1.** Öyle adlandırılmak; denilmek. **2.** Söylenmek; sözü edilmek; denilmek. **3.** Bir şey hakkında yargıda bulunulmak.

densek, -ği [dense-k] *{ağız} sf.* Hoppa; hafifmeşrep. [DS]

densemek, [dañ > den-se-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-s(i)-yor]* Alay etmek. [DS]

densinmek, [densi-n-mek] *{ağız} gçsz. f. [-ir]* Önem vermek; saygı göstermek. [DS]

densiz, [*eT.* teñ *(benzer, ölçü)* > teñ-siz] *sf.* Yakışıksız ve yersiz davranışta bulunan, söz söyleyen.

densizlenme, [densiz-le-n-me] *is.* Densiz davranma durumu ve eylemi.

densizlenmek, [densiz-le-n-mek] *dönşl. f. [-ir]* Densiz davranmak; münasebetsizlik etmek.

densizleşme, [densizle-ş-me] *is.* Densiz duruma gelme eylemi.

densizleşmek, [densizle-ş-mek] *işteş. f. [-ir]* Yakışıksız ve saygısızca davranır duruma gelmek.

densizlik, -ği [densiz-lik] *is.* **1.** Densiz olma durumu; münasebetsizlik. **2.** Yakışıksız ve saygısız davranış biçimi. **3.** Densizce davranış.

densük, -ğü [deñ-sük > den-sük] *{ağız} sf.* Hoppa; hafifmeşrep. [DS]

densüz, [*eT.* teñ *(benzer, ölçü)* > deñ > den-siz] *{ağız} sf.* → densiz. [DS]

denşirme, [denş-ir-me] *is.* Bozma, değiştirme durumu ve eylemi.

denşirmek, [*eT.* tegiş-mek *(başkalaşmak)* > teg-(i)ş-ür-mek > den-ş-ir-mek] *gçl. f. [-ir]* **1.** *kim.* Bir bileşiğin yapısını bozmak, değiştirmek. **2.** Bir şeyin yapısını veya niteliğini bozmak; tağyir etmek.

denye, [Fr. déigné] *is.* Bir dokuma veya dokuma ipliğinin 9.000.000 m. uzunluktaki parçasının ağırlığını gösteren ölçü.

denyo, [Çing. denilo] *is.* Ortaoyununda aptal, sırnaşık ve haylaz bir mahalle çocuğunu canlandıran tip.

denzirmek, [deñ-ez-ir-mek > denz-ir-mek] *{ağız} gçsz. f. [-ir]* **1.** Laf atmak; söz dokundurmak. **2.** Değdirmek; dokundurmak; isabet ettirmek. [DS]

deodoran, [Lat. de *(gideren)* + odor *(koku)* > Fr. déodorant] *is.* Vücut kokularını bastırarak duyulmaz yapan kimyasal ürün.

deontoloji, [Yun. deon-ontos *(zorunlu)* + logos *(bilim)* > Fr. déontologie] *is.* **1.** Yerine getirilmesi gereken ödevleri konu edinen bilim dalı; insanlık görevleri bilgisi. **2.** Bir mesleği belirleyen ve o meslekle ilgili kuralların bütünü.

dep[1], [dab / deb / dep / dıb / dib / düp *(yans.)*] *is.* Patırtılı yürümeyi, düzensiz adım atmayı, ayakla tepme veya tepinmeyi; dengesi bozulma, yuvarlanma; kımıldanma ve bu yolla meydana gelen dürtüleri anlatan kök. [Zülfikar] *dep-e-le-mek, dep-er-t-mek, deb-il-mek, dep-mek, dep-re-n-mek, dep-re-m*

dep[2], [dab / dep *(yans.)*] *is.* Düzensiz ve patırtılı konuşmayı, anlaşılmayan gürültüleri belirten kök. *dep düp, dep dup demek*

depar, [Fr. départ] *is. spor.* Bir yarışın başlama anı; çıkış. ⊡ **depar hakemi,** *Yarışı başlatan ve doğru çıkış yapılmasını sağlayan hakem.*

departman, [Fr. département] *is.* **1.** Fransa'da bir vali ve bir genel konsey tarafından yönetilen bir yerel yönetim. **2.** Bir okul veya üniversitenin bir uzmanlık dalında eğitim veren alt birimlerinden her biri; bölüm.

depçe, [dep-çe] *{ağız} is.* Toprağı bellemekte kullanılan tarım aracı; bel.

depdelek, -ği [depdele-k] *{ağız} sf.* Elinden iş gelmeyen. [DS]

depdemek, [dep-de-mek] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-d(i)-yor]* Laf olsun diye konuşmak. [DS]

depderin, [de(p)+de/rin] *(de'pderin) pekşt. sf.* Çok derin.

depdirmek, [dep-dir-mek] *{ağız} gçl. f. [-ir]* Belletmek; bel ile toprağı işletmek. [DS]

depdüp, [dep *(yans.)* + dep+düp] *{ağız} zf.* **1.** (Konuşmak için) kekeleyerek. **2.** (Yürümek için) sendeleyerek. [DS] ⊡ **depdüp deyip durmak,** *{ağız} 1. Kekeleyerek konuşmak. 2. Sendeleyerek yürümek; düşe kalka gitmek.* [DS]

depdürmek, [*eT.* tep-mek > dep-dür-mek دیدرمك] *{eAT} gçl. f. [-ür]* Çiğnetmek; tepeletmek; teptirmek.

depdüş, [dep *(yans.)* +dep+düş] *{ağız} zf.* Düşe kalka. [DS ⊡ **depdüş gitmek,** *Düşe kalka gitmek; sendeleyerek yürümek.*

depe[1], [*eT.* töpü / töpö > depe دپه] *{eAT} is.* **1.** Tepe. *{ağız} (aynı)* [DS] **2.** Başın tepesi. *{ağız} (aynı)* [DK] [DS] **3.** *{ağız}* Baş. [DS] **4.** *{ağız}* Uç. [DS] ⊡ **depe delik,** *{ağız} Toprak damların üzerinden açılan tepe penceresi.* [DS]|| **depen üstü,** *{ağız} Tepesi üstüne; baş aşağı.* [DS]|| **depesini döğmek,** *{eAT} Kafasını ezmek.* [DS]|| **depeye çıkartmak,** *{ağız} Çok şımartmak.* [DS]

depe[2], [*eT.* tapa دپه] *{eAT} is.* Taraf; yön.

depecük, -ğü [tepe > depe-cük دپجوك / دپه جوك] *{eAT} {ağız} is.* Küçük tepe; tepecik; toprak ve taş yığını. [DS]

depedenk, -gi [de(p)-e+de/nk] *{ağız} sf.* Tamamen eşit. [DS]

depegen, [tep-mek > dep-egen دپكن / دپه كن] *{eAT} sf.* (Hayvan için) tekme atan; çok tepen; tepen.

depek, -ği [dep-ek] *{ağız} sf.* Sapık. *("deli" ile birlikte kullanılır. "deli depek"; "Deli misin depek misin?")* [DS]

depeleme, [depe-le-mek] *{ağız} zf.* Tepeleme; iyice dolu. [DS]

depelemek[1], [tep-e-le-mek > dep-e-le-mek / دپه لمك دپلمك] *{eAT} gçl. f. [-r]* Tepelemek; tekmelemek. [DK]

depelemek[2], [*eT.* töpü-le-mek *(başına vurmak)* > depe-le-mek دپلمك / دپه لمك] *{eAT} gçl. f. [-r]* **1.** Çiğnemek; ezmek; öldürmek; *{ağız} (aynı).* [DS] **2.** Bir şeyi bir yere doldurmak; yığmak. [DS]

depelemek[3], [tep-mek > tep-e-le-mek] *{eAT} gçsz. f. [-r]* Yol tepmek; koşturmak; seğirtmek.

depelenilmek, [tepelen-il-mek > depelen-il-mek دپلنلمك] *{eAT} edil. f. [-ür]* Öldürülmek; tepelenmek. [DS]

depelenmek, [tepele-n-mek > depele-n-mek دپلنمك] *{eAT} edil. f. [-ir]* **1.** Öldürülmek; tepelenmek. **2.** *{ağız}* Yuvarlanmak; debelenmek. [DS]

depelenti, [depele-nti] *{ağız} is.* **1.** Çokça ayak basılıp çiğnenmeye uygun yer; ayak altı. **2.** Üzümün suyu sıkılıp şırası alındıktan sonra geri kalan posası; küspe. **3.** *sf.* Ayak altında çiğnenen. **4.** Arada kalan. [DS]

depeleşmek, [depele-ş-mek دپلشمك] *{eAT} işteş. f. [-ir]* Birbirini öldürmeye çalışmak; mukatele yapmak.

depeleyici, [depele-y-ici دپليجى] *{eAT} sf.* Öldürücü. ⊡ **depeleyici ağu,** *{eAT} Öldürücü zehir.*

depelik[1], [debe-lik > depe-lik دپلك] *{eAT} is.* Fıtık olma durumu; kasık yırtıklığı.

depelik[2], **-ği** [tepe-lik > depe-lik] *{ağız} is.* **1.** Eskiden kadınların başlarına taktıkları altın ve gümüşlerle süslü bir tür başlık; taç. **2.** Öküz yularının tepe kısmı. [DS]

depenmek, [tepe-n-mek] *{eAT} dönşl. f. [-ür]* Yürüyüş yapmak; saldırmak.

depere[1], [tepe-re > depe-re دپره] *{eAT} zf.* **1.** Tepeden aşağı. [DK] **2.** Tepesine; tepesi üzerine **3.** *{ağız}* Kuzeyden esen rüzgâra Kayseri'de verilen isim; poyraz. [DS] ⊡ **depere çalmak,** *{eAT} Başına vurmak.* [DK]|| **depere tutmak,** *{eAT} Tepesi üzerine kaldırmak.*

depere[2], [dep *(yans.)* > deper-e] *{ağız} zf.* Birdenbire; ani. [DS]

deperek, -ği [depe-rek] *{ağız} sf.* Tepemsi. [DS]

deperenmek, [*eT.* tepre-n-mek> deperen-mek] *{eAT} dönşl. f. [-ür]* Kımıldamak; hareket etmek.

deperi[1], [depe-ru > depe-ri] *{eT} zf.* **1.** Tepesine doğru. **2.** Tepeden. ⊡ **deperi aşağı,** *Tepeden aşağı doğru; inişine.*

deperi[2], [tep-mek > teper-i > deper-i] *{ağız} is.* Rüzgârın etkisi ile ocakta yanan ateşin oda içine çıkan dumanı. [DS]

depertmek, [deper-t-mek / depre-t-mek] *{ağız} gçl. f. [-ir]* **1.** Hareket ettirmek; kımıldatmak; sarsmak. **2.** Hastalığı yeniletmek; depreştirmek. [DS]

deperu, [depe-ru] *{eT} zf.* Tepesine.

depeşmek, [tep-e-mek > tep-e-ş-mek] *{eAT} işteş. f. [-ür]* Karşılıklı olarak birbirini tepmek; tepişmek.

depgeç, -ci [dep-geç] *{ağız} is.* **1.** Dolma tüfekleri sıkılarken kullanılan çubuk. **2.** Tüfek temizlemekte kullanılan çubuk; harbi. [DS]

depgi, [dep-gi / tep-ki] *{ağız} is.* **1.** Toprağı bellerken ayakla basabilmek için bel kovanının üst kısmından sapa geçirilen iki yanlı ağaç parça. **2.** Üzüm ezilen yer. [DS]

depgin, [dep-gin] *{ağız} is.* **1.** Bir yerden batıp başka yerden çıkan su. **2.** Bir yerde iyileşir gibi olurken başka bir yerden çıkan çıban. [DS]

depik, -ği [dep-ik] *{ağız}is.* **1.** Tekme; çifte. **2.** Kuru ve çok çiğnenmiş toprak. [DS] ⊡ **depik atmak,** *{ağız} Tekmelemek.* [DS]|| **depik depmek,** *{ağız} Tekmelemek.* [DS]

depiklemek, [depik-le-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* **1.** Tekmelemek; tekme atmak. **2.** Çifte atmak; tepmek. [DS]

depilmek, [tep-mek > dep-il-mek دپلمك] *{eAT} edil. f. [-ür]* **1.** Tepilmek; sokulmak. **2.** Çiğnenmek; ayak altında kalmak. [DK]

depimek, [dep-i-mek] *{ağız} gçsz. f. [-ir]* (Az nemli olan şey için) kurumaya yüz tutmak; üstü kurumak. [DS]

depingi, [tep-mek > dep-in-gü > tep-in-gi دپنكى] *{eAT} is.* **1.** Binek hayvanının sırtını incitmemesi için eyerin ve semerin altına konulan içi doldurul-

muş keçe. **2.** *{ağız}* Bel denilen tarım aracının ayakla basmaya yarayan yeri. [DS]

depingü, [tepin-gi > depin-gü دپنكو] *{eAT} is.* → depingi.

depinmek, [*eT.* tep-mek > dep-in-mek دپنمك] *{eAT} dönşl. f. [-ür]* **1.** Tepinmek; çırpınmak. *{ağız} (aynı)* [DS] **2.** Şiddetle hareket etmek; yürüyüş yapmak; saldırmak. **3.** *{ağız}* Ayak diremek; inat etmek. [DS]

depinti, [dep-inti] *{ağız} is.* Hafif ateşte pişirilerek koyulaştırılmış koyun sütü. [DS]

depiş, [dep-mek > dep-iş] *{ağız} is.* **1.** Sıkışma, tekmeleme, ayakla tekrar tekrar basma. **2.** Tepmek eylemi ve biçimi. [DS] ⧉ **depiş düpüş,** *{ağız} Sıkışık.* [DS]

depişmek, [*eT.* tep-mek > tep-iş-mek] *{ağız} işteş. f. [-ir]* Tepişmek. [DS]

depit, -di [tep-i-mek > dep-i-mek > depi-t] *{ağız} is.* **1.** Çoban köpekleri için kepekli undan hazırlanarak hafifçe pişirilmiş olan ekmek. **2.** Vuruk ve berelerin ağrısını gidermek için üzerine sarılan hafifçe pişirilmiş hamur. [DS]

depitme[1], [tep-it-me > dep-it-me] *is.* Sarsma; kımıldatma.

depitme[2], [tepi-t-me > depi-t-me] *{ağız} is.* **1.** Ekmek yapmak üzere hamurdan ayrılmış küçük topaklar; pazı. **2.** Çoban köpekleri için kepekli undan hazırlanarak hafifçe pişirilmiş olan ekmek. **3.** Vuruk ve berelerin ağrısını gidermek için üzerine sarılan hafifçe pişirilmiş hamur. [DS]

depitmek[1], [tep-mek > tep-it-mek > dep-it-mek] *{eT} gçl. f. [-ür]* Kımıldatmak; sarsmak; depretmek.

depitmek[2], [tep-i-t-mek > dep-i-t-mek] *{ağız} gçl. f. [-ir]* Ekmeği acele ve gelişigüzel pişirmek. [DS]

depki, [dep-ki] *{ağız} is.* **1.** Elle kullanılan bir tarım aracı olan belin ayak basacak yeri. **2.** Çeltik tarlalarında su yollarında biriken çamurları atmakta kullanılan bir araç. **3.** Halay. **4.** Ağzı dar su testisi. **5.** Güğüm. **6.** Tabanı geniş, ağzı dar bakır yağ kabı. [DS]

deplasman, [Fr. déplacement] *is. spor.* **1.** Spor takımlarının kendi şehirleri dışında maç yapması. **2.** Bir oyuncunun oyun içinde topla veya topsuz olarak yer değiştirmesi. ⧉ **deplasmana gitmek,** *(Spor takımları için) yabancı bir sahaya maça gitmek.*|| **deplasman yapmak,** *Oyun içinde sürekli yer değiştirmek.*

deplasmanlı, [deplasman-lı] *sf.* Aynı rakip takımla hem kendi sahasında hem de karşı takımın sahasında karşılaşmalı.

deple, [tep(e) + *eT.* il *(ön, doğu)* / tepe-re ?] *{ağız} is.* Bir dağın kenarından bakınca önündeki bir engel nedeniyle görünmeyen yerleri. [DS]

deplek[1], **-ği** [Far. ṭabl-ek => deplek دپلك] *{eAT} {ağız} is.* Küçük davul; dümbelek; darbuka. [DS]

deplek[2], **-ği** [dep *(yans.)* > deple-k] *{ağız} sf.* **1.** Önüne bakmaksızın dikkatsizce yürüyen. **2.** Hovarda. [DS]

depme[1], [tep-mek > dep-me دپمه] *{eT} {eAT} is.* **1.** Tekme. [DK] *{ağız} (aynı)* [DS] **2.** *{ağız}* Bel denilen tarım aracı. [DS] **3.** *{ağız}* Belin ayakla basılan yeri. [DS] **4.** *{ağız}* Bir yerden batıp başka bir yerden çıkan çıban. [DS] **5.** *{ağız}* Yünden dokunmuş ve keçelendirilmiş kumaş. [DS] **6.** *{ağız}* Bir tür el dokuması kumaş. [DS] ⧉ **depme urmak,** *{eAT} Tekme atmak; tekmelemek; tepmek.* [DK]

depme[2], [Ar. debbe دبه => depme] *{ağız} is.* **1.** Güğüm. **2.** Bakırdan yapılmış ağzı dar tabanı geniş yağ kabı. **3.** 60-70 teneke buğday alabilen büyük çuval. **4.** Ağzı dar su testisi. [DS]

depmek, [*eT.* tep-mek > dep-mek دپمك] *{eAT} gçsz. f. [-er]* **1.** (Hayvan için) tepmek; çifte atmak. *{ağız} (aynı)* [DS] **2.** Saldırmak; hücum etmek. [DK] **3.** Atı üzengi ile dürterek ileri sürmek. **4.** *{ağız}* Tekme atmak; tekmelemek. [DS] **5.** *{ağız}* Ayakla çiğnemek; ezmek. [DS] **6.** *{ağız}* Bir şeyi basa basa doldurmak; tıkmak. [DS] **7.** (Değerini anlayamadığı şey için) geri çevirmek. **8.** *{ağız} gçsz. f.* Yeniden ortaya çıkmak; depreşmek; nüksetmek. [DS] ⧉ **depe depe kullanmak,** *Yıpranmasına, bozulmasına aldırmadan hoyratça kullanmak.*

depmük, [tep-mek > dep-mük دپموك] *{eAT} is.* Tekme; tepme.

depo, [Fr. dépôt] *(depo:) is.* **1.** Korunmak, saklanmak veya gerektiğinde kullanılmak üzere eşya konulan yer. **2.** Bir malın çokça bulunduğu veya toptan satıldığı dükkân. **3.** İçinde su, gaz veya yakıt biriktirilen özel kap. **4.** *argo.* Çok bilgili kimse; konusunu iyi bilen öğretmen. ⧉ **depo etmek,** *Bir şeyi korunaklı yere yığmak, orada biriktirmek; saklamak.*

depocu, [depo-cu] *is.* **1.** Depoyu koruyan, depoya bakan; depodaki mallardan sorumlu kişi, **2.** Depo memuru. **3.** Bir malı depolayan, saklayan kişi.

depoculuk, -ğu [depocu-luk] *is.* Depocunun yaptığı iş ve meslek.

depolama, [depo-la-ma] *is.* Depo etme veya biriktirmek eylemi.

depolamak, [depo-la-mak] *gçl. f. [-r] [-l(u)-yor]* Depo etmek, biriktirmek; yığmak.

depolanma, [depola-n-ma] *is.* Depo edilmek eylemi.

depolanmak, [depola-n-mak] *edil. f. [-ır]* Depo edilmek; yığılmak.

depolitizasyon, [Fr. dépolitisation] *is.* Grup, kurum veya eylemin siyasal niteliğini yitirmesi.

depozit, [İt. deposito] *is.* → depozito.

depozito, [İt. deposito] *is.* **1.** Bir anlaşmaya bağlı olarak verilen güvence parası. **2.** Geri alınan bir malın iade edilen kısmı için önceden alınmış olan ve iade sırasında geri ödenen para.

depozitolu, [depozito-lu] *sf.* Depozitosu olan.

depozitosuz, [depozito-suz] *sf.* Depozitosu olmayan.

deprem, [*eT.* tep-rē-mek *(sarsmak)* > dep-re-m] *is.* **1.** Yer kabuğunun belirli bir derinliğinde meydana gelen kırılma, çökme ve yanardağ patlamalarının sebep olduğu anî ve yıkıcı sarsıntılı hareket; yer sarsıntısı; zelzele, *{ağız} (aynı), (1935).* [DS] **2.** *mecaz.* (Toplum veya devlet için) düzeni alt üst eden büyük bunalım. **deprem bilimci,** *Yer sarsıntılarını inceleyen, sebeplerini araştıran uzman.*|| **deprem bilimi,** *Depremleri ve toprağın çeşitli hareketlerini inceleyen bilim dalı; sismoloji.*|| **deprem bölgesi,** *Depremin sarsıntı olarak etkisini gösterdiği alan.*|| **deprem kuşağı,** *Çoğu depremlerin oluştuğu yeryüzündeki dar uzun bölgeler.*|| **deprem merkezi,** *Depreme sebep olan toprak olayının meydana geldiği, sarsıntının başladığı yerin derinliğindeki nokta.*

depremçizer, [deprem+çiz-er] *is.* Deprem sarsıntılarının şiddetine uygun olarak bir dizi kırık çizgi çeken alet; sismograf.

depremek, [teprē-mek>deprē-mek] *(depre:mek) {eT} gçsz. f. [-r]* → tepremek.

depremyazar, [deprem+yaz-ar] *is.* Depremlerin, yerini, süresini ve şiddetini tespit eden çok duyarlı bir araç; sismograf.

deprendirmek, [depren-dir-mek دپرندرمك] *{eAT} gçl. f. [-ür]* Harekete geçirmek; kımıldatmak.

depreniş, [depren-iş دپرنش] *{eAT} is.* Deprenmek eylemi ve biçimi; hareket tarzı; kımıldanış.

deprenme, [teprē-mek *(kıpırdamak)* > dep-re-n-me] *is.* **1.** Kıpırdanma eylemi. **2.** *{ağız}* Deprem. [DS]

deprenmek, [*eT.* teprē-mek *(kıpırdamak)* > dep-re-n-mek دپرنك] *dönşl. f. [-ir]* **1.** Kıpırdanmak, hareket etmek; yerinden oynamak; sarsılmak. **2.** *{ağız}* Depreşmek. [DS] **3.** *mecaz.* Kabarmak; kaynamak. **4.** (Belirli bir biçimde) davranmak; tavır takınmak.

depresif, [Fr. dépressif] *psikol. sf.* Ruhsal çöküntü içinde bulunan; gönlü çökmüş; mutsuz.

depresyon, [Fr. dépression] *is. psikol.* Üzüntü ve kendini suçlama eğilimiyle beliren zihinsel ve fiziksel güçsüzlük, isteksizlik biçiminde beliren ruhî bozukluk; gönül çöküntüsü.

depreşdürmek, [depreş-dür-mek دپرشدرمك] *{eAT} gçl. f. [-ür]* Depreştirmek; nüksettirmek.

depreşim, [*eT.* tepre-mek > depre-mek > depre-ş-mek > depre-ş-im] *is.* Deprem, denizaltı volkanı patlaması ve yer kayması sonucu oluşan sarsıntının yarattığı, açık denizlerde alçak, kıyılarda ise 20 metreye kadar yükselebilen okyanus yüzeyi dalgası; tsunami.

depreşme, [*eT.* teprē-mek *(kıpırdamak)* > dep-re-ş-me] *is.* Yeniden ortaya çıkma durumu ve eylemi; nüksetme.

depreşmek, [*eT.* teprē-mek *(kıpırdamak)* > dep-re-ş-mek دپرشمك] *dönşl. f. [-ir]* **1.** Yeniden ortaya çıkmak, etkisini göstermek; nüksetmek; azmak; değişilmek. *{ağız} (aynı)* [DS] **2.** *{eAT}* Hareket etmek; deprenmek.

depreştirme, [depreş-tir-me] *is.* Yeniden ortaya çıkarmak eylemi.

depreştirmek, [depreş-tir-mek] *gçl. f. [-ir]* Yeniden ortaya çıkmasını, depreşmesini sağlamak; depreşmesine sebep olmak.

depretmek, [*eT.* teprē-mek > tepre-t-mek > depre-t-mek دپرتمك] *{eAT} gçl. f. [-ür]* **1.** Kımıldatmak; sarsmak; sallamak; kıpırdatmak; harekete getirmek; tepretmek. **2.** Eşelemek; kurcalamak.

depsermek, [Far. tebsīden *(ateşle birlikte kızarıklık ve çatlaklık)* => tebsi-r-mek ? دپسرمك] *{eAT} gçsz. f. [-ür]* (Dudak, dil, yara, meyve vb. için) kuruyup buruşmak.

depşelek, -ği [dep-(i)ş-elek] *{ağız} sf.* **1.** Yaramaz; geçimsiz. **2.** Çok konuşan. [DS]

depter, [Ar. defter] *{eT} is.* Defter. [EUTS]

depük, [*eT.* tep-ig / tep-ük > dep-ük دپوك] *{eAT} is.* **1.** Tekme; tepik. *{ağız} (aynı)* [DS] **2.** *sf. {ağız}* (Yer için) üzerine çok basıldığı için sertleşmiş ve kurumuş. [DS] **depüke bırakmak,** *{eAT} Tekmeletmek.*|| **depük urmak,** *{eAT} Tekme vurmak; tekmeletmek.*

depüngü, [dep-(i)n-mek > dep-ün-gü دپنكو] *{eAT} is.* → depingi.

depünmek, [*eT.* tep-mek > dep-ün-mek دپونمك] *{eAT} dönşl. f. [-ür]* Tepinmek.

depürcüm, [dep-ürcüm] *{ağız} is.* Azarlama; tersleme. [DS]

-der-[1], [-der-] *{eAT} yap. e.* Geçişlilik yapan bir fiilden fiil türetme ekidir. *dön-der-mek, gön-der-mek.*

-der[2], [Far. derīden *(yırtmak, delmek)* > -der در -] *{OsT} son ek.* Sonuna getirildiği Farsça kelimelere, *"yırtan, delen"* anlamı katarak birleşik sıfatlar türeten son ek. *ciger-der, perde-der, saf-der.*

der-[3], [Far. der- در-] *{OsT} ön ek.* **1.** Farsça kelimelerden *"içinde, -de"* anlamları ile birleşik sıfatlar yapan ön ek. **2.** *is.* Kapı. **3.** Mağara. **4.** Kez; defa; kere. **5.** Cins; çeşit; tür; kısım; nevi. **der-āguş,** *{OsT} 1. Kucakta. 2. Kucaklama; sarma.*|| **der-āguş etmek,** *{OsT} Kucaklamak; sarmak.*|| **der-āliye,** *Ulu kapı; İstanbul.*|| **der-ambar yapmak,** *{OsT} Stoklamak.*|| **der-āmed,** *{OsT} 1. Eli dolu gelme. 2. Gelir.*|| **der-ān,** *{OsT} Derhâl; hemen; o anda.*|| **der-bagal kılmak,** *{OsT} Kucaklamak.*|| **der-bān,** *{OsT} Kapıcı.*|| **der-bān-felek,** *{OsT} Güneş ve Ay.*|| **der-beçe,** *{OsT} Kapı yavrusu; küçük kapı.*|| **der-**

best, *{OsT} 1. Kapalı kapı. 2. Susmuş; kapanmış; kapalı.*|| **der-ceng-i evvel,** *{OsT} 1. İlk hamlede. 2. İlk tedbir olarak. 3. Her şeyden önce.*|| **der-cep etmek,** *{OsT} 1. Kendi cebine indirmek. 2. Cebe koymak; kazanmak; almak.*|| **der-dest etmek,** *{OsT} Yakalamak.*|| **der-hātır,** *{OsT} Hatırda.*|| **der-hātır etmek,** *{OsT} Hatırlamak.*|| **der-kemîn,** *{OsT} Pusuda.*|| **der-kenār,** *{OsT} 1. Kenarda. 2. Kenara yazılan yazı; not.*|| **der-kenār etmek,** *{OsT} 1. Kenara yazmak; not etmek. 2. Kucaklamak.*|| **der-meyān,** *{OsT} 1. Arada; ortada. 2. Söz arasında söyleme, ortaya koyma.*|| **der-miyān,** *{OsT} Ortada; arada.*|| **der-niyām,** *{OsT} (Kılıç için) kılıfında; kınında.*|| **der-pey,** *{OsT} Ardı sıra.*|| **der-pîş,** *{OsT} 1. En önde bulunan. 2. Göz önünde olan.*|| **der-saadet,** *{OsT} Mutluluk kapısı; İstanbul.*|| **der-uhde,** *{OsT} Üstüne alma; yüklenme.*|| **der-zencîr** (zengîr), *{OsT} Zincire vurulmuş; zincirde.*

der[1], [*eT.* tēr > der در] *{eAT} is.* Ter. ⊡ **der oğlanı,** *{eAT} Ücretle çalışan genç; uşak.*|| **der tola gelmek,** *{eAT} Ter iyi gelmek.*

der[2], **-rri** [Ar. derr در] *{OsT} is.* **1.** Kişi; kimse. **2.** *sf.* (İş, eser için) güzel.

der[3], [Far. der در] *{OsT} is.* Kapı. ⊡ **der-bān,** *Kapıcı.*|| **der-bān-ı felek,** *Güneş.*|| **der-best,** *Kapalı kapı.*|| **der-i bar,** *{OsT} Hükûmet kapısı; divan kapısı.*|| **der-i lütf-i yār,** *{OsT} Sevgilinin lütuf kapısı.*|| **der-i ümîd,** *Umut kapısı.* || **der-i ümmîd,** *{OsT} Ümit kapısı.*

-dera, [Far. -derā / -derāy درا / دراى] *(dera:) ek.* Sonuna getirildikleri Farsça kelimelerden "durmadan söylenen, dırlanan" anlamında birleşik sıfatlar yapan son ek.

dera, [Far. derā درا] *(dera:) {OsT} is.* **1.** Deve gibi hayvanların boynuna takılan büyük çan. **2.** Kilise çanı. **3.** Demirci çekici. ⊡ **derā-yi deyr,** *{OsT} Kilise çanı.*|| **derā-yi kenîse,** *{OsT} Kilise çanı.*

derahim, [Ar. dirhem > derāhim دراهم] *(dera:him) is.* **1.** Dirhemler. **2.** Paralar; akçeler.

derakab, [Far. der- + Ar. ʿakab درعقب] *(de'rakab) {OsT} zf.* Hemen arkasından; hemencecik; derhâl; akabinde

deraliyye, [Far. der *(kapı)* + Ar. aliyye درعليه] *{OsT} is.* **1.** Büyük kapı; ulu kapı; yüce kapı. **2.** İstanbul'un adlarından birisi.

deramed, [Far. derāmeden *(çıkmak)* > derāmed درامد] *(dera:med) {OsT} is.* **1.** Gelir. **2.** Eli dolu gelme.

deramet, [Far. derāmed ? / T. der-mek ?] *(dera:met) {ağız} is.* **1.** Güç; kuvvet; kudret. **2.** Çare; şifa. **3.** Derleyip toplama; hazırlama. [DS] ⊡ **deramet etmek,** *{ağız} Hazırlamak; sağlamak; toplamak.* [DS]

derametlemek, [deramet-le-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* **1.** Hazırlamak; sağlamak; toplamak. **2.** Onarmak; düzeltmek. [DS]

derametli[1], [deramet-li] *{ağız} sf.* **1.** (Yer için) derli toplu. **2.** (Nesne için) düzenli, toplu; derli toplu. **3.** (Kişi için) düzenli; tertipli; derli toplu. [DS]

derametli[2], [deramet-li] *{ağız} sf.* (Kişi için) dertli; tasalı; kederli. [DS]

derare, [Far. derāre درارە] *(dera:re) {OsT} is.* Karısının kötü hâline göz yuman kimse.

derarî, [Ar. dürrī > derārī درارى] *(dera:ri:) sf.* (Yıldız vb. şeyler için) parlak; renkli.

deray, [Far. derā > derāy دراى] *(dera:) {OsT} is.* Çıngırak.

derayende, [derāy-ende درايندە] *(dera:yende) {OsT} sf.* Çan çan eden; laklakçı.

deraz, [Far. derāz دراز] *(dera:z) {OsT} sf.* Uzun. ⊡ **derāz-nefes,** *{OsT} 1. Uzun soluklu. 2. mecaz. Geveze.*|| **derāz-zebān,** *{OsT} 1. Dili uzun; kavgacı. 2. mecaz. Güzel söz söyleyen kimse.*

derban, [Far. der *(kapı)* + bān دربان] *(derba:n) {OsT} is.* Kapıcı; kapıya bakan.

derbar, [Far. der *(kapı)* + bār دربار] *(derba:r) {OsT} is.* **1.** İkametgâh; saray. **2.** Ev kapısı. ⊡ **der-bār-ı devlet-karar,** *{OsT} 1. Sultanın sarayı. 2. İstanbul.*|| **der-bār-ı saadet-karar,** *{OsT} 1. Sultanın sarayı. 2. İstanbul.*

derbeder, [Far. der *(kapı)* der-be-der دربدر] *{OsT} sf.* **1.** Kapı kapı dolaşan. **2.** Serseri; dağınık; avare. **3.** Yaşayışı bir kurala uymayan.

derbederlik, -ği [derbeder-lik] *is.* Derbeder olma durumu; dağınıklık; serserilik; avarelik; işsizlik; başıboşluk.

derbend, [Far. der-bend دربند] *{OsT} is.* → derbent.

derbendat, [Far. der-bendāt دربندات] *(derbenda:t) {OsT} is.* Dar geçitler; boğazlar; derbentler.

derbent, -di [Far. der-bend دربند] *{OsT} is.* **1.** Kapı bağı. **2.** Bağlanmış olan eşya veya kişi. **3.** Dar geçit. **4.** Küçük kale. **5.** Ülke sınırı. **6.** Baraj. **7.** Deniz kenarındaki alış veriş merkezi. **8.** Dağlar üzerinde veya geçit yerlerinde, boğazlarda kurulu güvenlik karakolu. ⊡ **derbent ağası,** *{OsT} 1. Derbentçilerin başı. 2. Geçit karakolu muhafızı.*|| **derbent ağzı,** *{OsT} Bir geçidin giriş yeri.*|| **derbent muhafızı,** *{OsT} 1. Derbentçilerin başı. 2. Geçit karakolu muhafızı.*|| **derbent resmi,** *{OsT} Derbentlerden geçiş sırasında ödenen vergi.*

derbentçi, [derbent-çi] *is.* **1.** Geçit ve kale bekçisi. **2.** İmparatorluk döneminde dağlık bölgelerdeki geçit ve boğazlardan geçen yolcuların, kervanların güvenliğini sağlamakla görevli kimse.

derby, [İng. derby] *(de'rbi) is.* **1.** İngiltere'de her yıl haziran ayında üç yaşındaki atlar arasında yapılan bir at yarışı. **2.** Dört tekerlekli, açık kasalı ve çok hafif bir binek arabası. **3.** Yılda bir yapılan önemli futbol karşılaşması; yıllık maç.

derc, [Ar. derc درج] *{OsT} is.* **1.** Arasma sıkıştırma; sokma. **2.** Yazı tomarı. **3.** Gazeteye yazma. **4.** Hattatların çalışma yaptıkları alıştırma tomarı. **5.** Nakışlı kâğıda yazılmış yazı. **6.** Toplama; biriktirme. ⎘ **derc etmek,** *Toplamak, biriktirmek, kaydetmek, yazmak.*|| **derc olunmak,** *Toplanmak, kaydedilmek.*

dercimek, [ter > der-ci-mek درجیمك] *{eAT} gçsz. f. [-r]* Terler gibi olmak.

derçikmek, [derci-k-mek ?] *{ağız} gçl. f. [-ir]* İçini boşaltmak. [DS]

derd, [Far. derd درد] *{eT} {OsT} is.* → dert. ⎘ **derd-âşinā,** *{OsT} Dertten anlayan.*|| **derd-engîz,** *{OsT} Üzücü; sıkıcı.*|| **derde varmak,** *{eAT} Derde düşmek.*|| **derd-i aşk,** *{OsT} Sevgiden dolayı çekilen acı.*|| **derd-i demādem,** *{OsT} Zaman zaman gelen sıkıntı.*|| **derd-i derūn,** *{OsT} Gönül üzüntüsü; kalp ağrısı.*|| **derd-i dil,** *{OsT} Gönül üzüntüsü; kalp ağrısı.*|| **derd-i hicrān,** *{OsT} Ayrılığın verdiği üzüntü.*|| **derd-i hired,** *{OsT} Akıl derdi.*|| **derd-i nihān,** *Gizli üzüntü.*|| **derd-i ser,** *{OsT} Baş ağrısı.*|| **derd-i şikem,** *{OsT} tıp. Karın ağrısı.*|| **derd-keş,** *{OsT} Acı çeken; dertlenen.*|| **derd-mend,** *{OsT} Dertli; kaygılı; üzüntülü.*|| **der-mendān,** *{OsT} Dert sahipleri; tasalılar; kaygılılar.*|| **derd-nāk,** *{OsT} Dertli; kaygılı; üzüntülü.*|| **der-nāme,** *{OsT} Şikâyet mektubu.*|| **derd-perver,** *{OsT} Acı çeken; dertlenen.*|| **derd-zede,** *{OsT} Dertli; kaygılı; üzüntülü.*

derda, [Far. derdā دردا] *(derda:) {OsT} ünl.* Eyvah; yazık; vah vah!

derdala, [der+dala ?] *sf.* **1.** Başı boş; başına buyruk. **2.** Hoppa.

derdedirgin, [de(r)+de/dir-gin / te(r)+te/dir-gin] *sf.* Şaşkın; budala. ⎘ **derdedirgin olmak,** *{ağız} Şaşırmak; şaşkınlık içinde bulunmak; telaşa düşmek.* [DS]

derdek, -ği [der-de-k ?] *{ağız} is.* Dokuma tezgâhında masuranın sarıldığı kamış. [DS]

derdeme, [Far. derdeme دردمه] *{OsT} is. gök b.* Yedi gezegen.

derder, [Erme. dêrdêr] *{ağız} is.* Ermeni papazı. [DS]

derdes, [Far. der-dest دردست] *{ağız} sf.* Çarçabuk.

derdest, [Far. der-dest دردست] *{OsT} is.* **1.** Elde tutma; yakalama. **2.** *sf.* Ele alınan; yapılmakta olan. ⎘ **derdest etmek,** *Yakalayıp tutmak; ele geçirmek.*

derdestlik, -ği [derdest-lik] *is.* Ele alınma, yapılma durumu. ⎘ **derdestlik itirazı,** *Aynı konuda davanın taraflarınca ikinci bir dava açılmış ise, ilk davanın görülmemesine ilişkin taraflardan birinin itirazda bulunması.*

derdeşik, -ği [de(r)+de/ş-ik] *{ağız} zf.* Darmadağın; didik didik. [DS]

derdikmek, [Far. derd => derd-ik-mek] *{ağız} gçsz. f. [-(ğ)-ir]* **1.** Dertlenmek; dert edinmek. **2.** Ağlamaklı olmak; içlenmek. [DS]

derdimek, [Far. derd => derd-i-mek] *{ağız} gçsz. f. [-r]* **1.** Derdi tazelenmek. **2.** İçlenmek. [DS]

derdmend, [Far. derdmend دردمند] *{OsT} sf.* **1.** Hasta; mustarip. **2.** Yoksul.

dere, [Far. derre دره] *is.* **1.** Çoğunlukla yazın kuruyan, kışın akan küçük akarsu ve bunların yatağı. **2.** İki dağ arasındaki uzun çukur arazi. **3.** Çatılarda yağmur sularını toplayarak oluğa veren üstü açık kiremit veya çinko su yolu. ⎘ **dere biciği,** *{ağız} Birkaç derenin birleştiği yer.* [DS]|| **dere çökertmesi,** *dnz. Büyük boy, kurşunlu serpme.*|| **dereden tepeden,** *(Konuşma için) gelişigüzel; belirli bir konusu ve amacı olmadan.*|| **dere gibi kan akmak,** *Çok kan akmak, savaşta çok insan yaralanmak veya ölmek.*|| **dere kabalağı,** *{ağız} Su kenarlarında yetişen, yaprakları kabak yaprağına benzeyen yabani bir bitki.* [DS]|| **dere kayası,** *{ağız} zool. Sazangillerden, karnı kanatlı, göl ve ırmaklarda yaşayan, eti yumuşak, rengi siyah bir kaya balığı azmanı.* [DS]|| **dere mıcığı,** *{ağız} Büyük bir dereden sağa sola ayrılan küçük derecikler.* [DS]|| **dere tepe,** *Her yer; her taraf.*|| **dere tepe aşmak,** *Uzun yoldan gelmek.*|| **dere tepe dememek,** *Hiçbir engele aldırmadan sürdürmek.*|| **dere tepe düz gitmek,** *Engelleri aşarak gitmek.*|| **dere yırımı,** *{ağız} Sel yarıntısı.* [DS]|| **dereyi görmeden paçaları sıvamak,** *Ortada henüz bir şey yokken hazırlanmak; gereğinden çok önceden hazırlık yapmak.*

derebeyi, [türe *(düzen, yasa)* + begi > derebeyi] *(derebe'yi) is.* **1.** Sahip olduğu topraklar üzerindeki insanların kendi kölesi olduğunu kabul ederek yöneten kimse. **2.** *mecaz.* Zorba.

derebeylik, -ği [derebey(i)-lik] *(derebe'ylik) is.* **1.** Derebeyi olma durumu. **2.** Özellikle Batı Avrupa'da toprağı ve üzerinde yaşayan köylüleri tek bir kimsenin malı sayan Orta Çağ siyasi düzeni; feodalite. **3.** Derebeyi yönetimindeki bölge. **4.** *mecaz.* Zorbalık.

derec, [Ar. derec درج] *{OsT} is.* Dereceler.

derecat, [Ar. derece >derecāt درجات] *(dereca:t) {OsT} is.* Dereceler. ⎘ **derecāt-ı cennet,** *{OsT} Cennetin katları.*|| **derecāt-ı mehākim,** *{OsT} Mahkemelerin dereceleri.*

derece[1], [Ar. derece *(yükselen basamak)* درجه] *{OsT} is.* **1.** Artmakta veya eksilmekte olan şeyin aştığı durumlardan her birisi; basamak; aşama; rütbe; mertebe. **2.** *flz.* Ölçü aletlerinin ölçek kısmında bu-

lunan bölüm çizgilerinden her biri. **3.** *kim.* Bir çözeltinin derişmesini ölçmeye yarar birim. **4.** *mat.* Bir çemberin 360'ta birine eşit açı birimi; sembolü: (°). **5.** Sıcaklık ölçmeye yarar alet; termometre. **6.** Sınav ve spor gibi yarışma ve karşılaşmalarda başarı göstererek ilk sıralarda yer alma. **7.** *e.* Kadar; denli. ⊡ **derece almak,** *1. Başarı göstererek ödül kazanmak. 2. Hastanın vücut sıcaklığını ölçmek.*|| **derece derece,** *Yavaş yavaş; adım adım; tedricen.*|| **derece-i arz,** *{OsT} Enlem.*|| **derece-i gılzet ve hiffet,** *{OsT} Kalınlık ve hafiflik derecesi.*|| **derece-i hāmıziyet,** *{OsT} kim. Asitlik derecesi.*|| **derece-i harāret,** *{OsT} Sıcaklık derecesi; ısı derecesi.*|| **derece-i inhilal,** *{OsT} istk. Dağılım derecesi.*|| **derece-i intizā,** *kim. Çözünme derecesi.*|| **derece-i kâfiye,** *{OsT} Yeter derece.*|| **derece-i mirkād,** *{OsT} Merdiven basamağı.*|| **derece-i müsāvāt,** *{OsT} dbl. Eşitlik derecesi.*|| **derece-i nihāye,** *{OsT} Son derece.*|| **derece-i sāniye,** *{OsT} İkinci derece.*|| **derece-i süllem,** *{OsT} Merdiven basamağı.*|| **derece-i tafdîl,** *{OsT} 1. dbl. Karşılaştırma derecesi. 2. Üstünlük derecesi.*|| **derece-i tūl,** *{OsT} Boylam.*|| **derece-i ūlā,** *{OsT} Birinci derece.*|| **dereceye girmek,** *Başarı göstererek ödül alınacak düzeye gelmek.*

derece², [Ar. derre => dere-ce] *{ağız} is.* Köy evlerinde, ufak tefek şeyleri koymak için kalın duvarları oymak suretiyle yapılmış göz; hücre; delik. [DS]

dereceleme, [derece-le-me] *is.* **1.** Derecelere ayırma eylemi. **2.** *ed.* Söz sanatlarında sıralama terimlerinin büyüyen veya küçülen bir sırada düzenlenmesi.

derecelemek, [derece-le-mek] *gçl. [-r] [-l(i)-yor]* **1.** Derecelere ayırmak. **2.** Bir şeyin hangi derecede yer aldığını belirlemek.

derecelendirilme, [derecelendir-il-me] *is.* Derecelere ayrılmış olmak durumu ve eylemi.

derecelendirilmek, [derecelendir-il-mek] *edil. f. [-ir]* Derecelere ayrılmak.

derecelendirme, [derecelen-dir-me] *is.* **1.** Derecelere ayırmak eylemi. **2.** Petrol ürünlerinin damıtılması ile bileşenlerine bölünmesi işlemi.

derecelendirmek, [derecelen-dir-mek] *gçl. f. [-ir]* **1.** Derecelere ayırmak. **2.** Pek çok nesnenin her birinin sırasını belirtecek şekilde sayı vermek.

derecelenme, [derecele-n-me] *is.* Dereceli durum alma eylemi.

derecelenmek, [derecele-n-mek] *dönşl. f. [-ir]* Bir durumdan başka bir duruma yavaş yavaş, dereceli bir biçimde geçmek.

dereceli, [derece-li] *sf.* **1.** Derecesi olan. **2.** Derecelere ayrılmış olan; kademeli.

derecesiz, [derece-siz] *sf.* **1.** Derecesi olmayan; derece almamış. **2.** Ölçülemeyecek kadar fazla.

derek¹, -ği [ter-mek > ter-ek / der-ek] *{ağız} is.* **1.** Mutfak dolabı. **2.** Dolap. **3.** Küçük küfe.

derek², -ği [Far. der *(kapı)*+-ek *(küçült. e.)* درك] *{OsT} is.* Derbentçi.

derekât, [Ar. derekāt دركات] *(derekâ:t) {OsT} is.* **1.** Alt basamaklar. **2.** En aşağı katlar. ⊡ **derekât-ı cehennem,** *{OsT} Cehennemin katları, tabakaları.*

dereke, [Ar. dereke دركه] *{OsT} is.* **1.** Aşağı doğru inen basamak. **2.** En alt derece; en aşağı kat. ⊡ **dereke-i mirkat,** *{OsT} Merdivenin aşağıdan birinci basamağı.*

derekî, [Ar. dereke > derekī دركى] *(dereki:) {OsT} is.* Gerileme.

derelik, -ği [dere-lik] *{ağız} is.* **1.** Dere olan yer; dere. **2.** Su kenarlarında kadınların çamaşır yıkamaları için yapılmış kulübe; çamaşırlık. **3.** Eteği üç parçalı kadın elbisesi; üçetek.

derem¹, [der-mek > der-em] *{ağız} is.* Kadınların bellerine bağladıkları kuşak. [DS]

derem², [Far. derem درم] *{OsT} is.* Para; akçe. ⊡ **derem-güzîn,** *{OsT} Sarraf.*|| **derem-serā,** *{OsT} Para basılan yer.*

deremahya, [Far. dere + māhiye درماهيه] *{OsT} is.* Bir binada, dereyi oluşturan damlalık aşığından mahya aşığına kadar eğik olarak uzanan çatı iskeleti ögesi.

deremet, [Far. derāmed درامد] *{ağız} is.* **1.** (Düğün, kış, pazar gibi işler için) önceden hazırlık yapma; derleme toplama; sağlama; temin etme. **2.** Eski elbiseleri onarma; elden geçirme. **3.** Yardım. **4.** Çaba. **5.** Kışlık yağ, peynir. **6.** Hayvanları sağma ücreti olarak verilen yağ, peynir, süt. **7.** Çare. [DS] ⊡ **deremet etmek,** *{ağız} Hazırlamak; sağlamak.* [DS]

deremetlemek, [deremet-le-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* **1.** (Düğün, kış, pazar gibi işler için) önceden hazırlık yapmak; derleme toplamak; sağlamak; temin etmek. **2.** Yağ, peynir, lor yapmak. [DS]

deremetli, [deremet-li] *{ağız} sf.* Derli toplu; düzenli. [DS]

deren, [Ar. deren *(kirlenme, bulaşma)* درن] *{OsT} is.* **1.** Verem. **2.** Ur.

derence, [Ar. derece *(yükselen basamak)* / T. dire-n-ce] *{ağız} is.* Merdiven. [DS]

derende, [Far. derende درنده] *{OsT} sf.* Yırtıcı; yırtan.

derene, [Yun. drani] *{ağız} is.* Toprak damlı evlerde damın toprağının dökülmemesi için damın üstüne konulan ardıç kabukları. [DS]

dereni¹, [Yun. drani] *{ağız} is.* Altında hafif ateş yakılarak üzerine serilen kabuğundan ayrılmamış mısır ve ot kurutulan sergen. [DS]

dereni², [Ar. derenī / dereniyye درنى / درنيه] *(dereni:) {OsT} sf.* Urla ilgili; şişlikle ilgili.

dereotu, [dere+ot-u] *is. bot.* Maydanozgillerden, boş arazilerde kendiliğinden yetişen, koyu yeşil ve ince

yapraklı, bazı yemeklere konulan hoş kokulu bir bitki, *(Anethum).*

derey, [dere-y ?] *is. bot.* Maydanozgillerin meyvesinde kabarık çizgileri birbirinden ayıran aralık.

dereyli, [derey-li] *sf.* (Meyve için) dereyi olan.

dergâh, [Far. dergāh *(kapı eşiği)* درگاه] *(dergâ:h) {OsT} is.* **1.** Kapı yeri; kapı önü. **2.** Bir büyüğün katı, makamı. **3.** Saray. **4.** *tasvf.* Bir tarikata mensup dervişlerin toplanıp zikrettikleri, tarikatın törelerini uyguladıkları yer; tekke. ⊟ **dergâh-ı āli,** *{OsT} Padişah kapısı.*|| **dergâh-ı āli çavuşları,** *{OsT} Divan-ı hümayun çavuşlarının diğer adı.*|| **dergâh-ı āli kapıcıları,** *{OsT} Padişah sarayı kapıcılarına verilen ad.*|| **dergâh-ı ilahî,** *{OsT} Tanrının huzuru.*|| **dergâh-ı izzet,** *{OsT} Tanrının huzuru.*|| **dergâh-ı Mevlana,** *{OsT} Mevlevî tekkesi.*|| **dergâh-ı Mevlevî,** *{OsT} Mevlevî tekkesi.*|| **dergâh-ı mualla,** *{OsT} 1. Büyük kapı. 2. mecaz. Saray; padişah kapısı.*|| **dergâh-ı şerif,** *{OsT} Tekke.*

dergemek, [*eT.* *tér-gē-mek > dir-ge-mek درگمک] *{eAT} gçl. f. [-r]* Toplamak; bir araya getirmek.

dergenmek, [*eT.* *tér-gē-mek>der-ge-n-mek درگنمک] *{eAT} dönşl. f. [-ür]* Toplanmak; birikmek; derlenmek.

dergeş, [*eT.* tér-ge-ş درگش] *{eAT} is.* Topluluk.

dergeşmek, [*eT.* *tér-gē-mek > tér-ge-ş-mek > dér-ge-ş-mek درگشمک] *{eAT} işteş. f. [-ür]* Toplanmak; bir araya gelmek.

dergi[1], [*eT.* tér-gi ? درگی] *{eAT} is.* Sofra.

dergi[2], [der-mek *(toplamak, bir araya getirmek)* > der-gi] *is.* **1.** Belirli günlerde çıkan, siyaset, bilim, edebiyat gibi konulara ağırlık veren yazıların yer aldığı çok sayfalı süreli yayın organı; mecmua, *(1935).* **2.** *{ağız}* Tırmık denilen tarım aracı. [DS] **3.** *{ağız}*] Hasat zamanı. [DS] **4.** *{ağız}* Küçük pekmez veya turşu küpü. [DS]

dergici, [dergi-ci] *is.* **1.** Dergi yayınlamak işi ile uğraşan kişi. **2.** Dergilere yazı yazan yazar.

dergicilik, -ği [dergici-lik] *is.* Dergi çıkarma ve yayınlama işi.

dergin, [tér-mek > tér-gin > dér-gin] *{eT} sf.* Toplanarak düzene konulmuş; müdevven.

derginlemek, [der-mek *(toplamak, bir araya getirmek)* > der-gin-le-mek] *gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Dağınık hâlde bulunan şiir, hikâye gibi eserleri toplayıp bir araya getirmek; tedvin etmek.

dergiş, [Far. derğīş درغیش] *(derği:ş) {OsT} is.* **1.** Çok kalabalık; izdiham. **2.** Bir tür zerdali.

dergü, [tér-mek > tér-gü > dér-gü] *{eT} is.* Eyer kayışı; terki bağı.

dergüç, -cü [der-güç] *{ağız} is.* **1.** Yeldirme. **2.** Yaşlı kadınların giydiği manto. [DS]

derhâl, [Far. der- *(-da)* + Ar. ḥāl > derḥāl درحال] *(de'rha:l, l ince söylenir) {OsT} zf.* Hemen; şimdi; acele olarak; çabucak.

derhast, [Far, der-ḫᵛāst درخواست] *(derhu:st) {OsT} is.* **1.** Dilek; istek. **2.** Dilekçe.

derhatır, [Far. der- *(-da)* + Ar. ḫāṭır درخاطر] *(derha:tır) {OsT} zf.* Akılda; hatırda. ⊟ **derhatır etmek,** *Hatırlamak.*

derhem, [Far. der-hem درهم] *{OsT} sf.* **1.** Birbirinin içinde. **2.** Birbirine girmiş; karışık; perişan; düzensiz. **3.** Üzüntülü; ıstıraplı. ⊟ **derhem berhem olmak,** *{OsT} Karmakarışık olmak.*

derhişte, [Far. der-hişte درهشته] *{OsT} is.* Cömertlik; el açıklığı.

derhor, [Far. der-ḫōr درخور] *(derho:r) {OsT} sf.* Uygun; münasip; layık.

derhur, [Far. der-ḫūr درخور] *(derhu:r) {OsT} sf.* → derhor.

derhuş, [Far. der-ḫuş درخش] *{OsT} sf.* Uygun; münasip; layık.

deri[1], [*eT.* terī > deri] *is.* **1.** İnsanlarla hayvanların bütün vücudunu örten kıl, pul gibi maddelerle kaplı koruyucu dış tabaka. **2.** İşlenerek kullanılır duruma getirilmiş hayvan postu, derisi. **3.** Soyulmadan yenen yemişlerin ince kabuğu veya kabuk altındaki zar. **4.** *sf.* (Eşya için) işlenerek kullanılabilecek hâle getirilmiş hayvan derisinden yapılmış. ⊟ **deri altı,** *anat. 1. Derinin altında bulunan. 2. Üst deri ile alt derinin altında yer alan ve genellikle bir yağ dokusu ile dolu olan deri tabakası.*|| **deri bağlamak,** *tıp. (Yara için) iyileşmek, kapanmak.*|| **deri değiştirmek,** *Vücudu örten deri katmanının atılarak yerine yenisi oluşmak.*|| **deri hastalıkları,** *tıp. Deride ortaya çıkan iltihap veya ur kökenli olmayan hastalıkların genel adı; dermatoz.*|| **deri kanat,** *{ağız} Yarasa.* [DS]|| **deri nakli,** *tıp. Vücudun herhangi bir yerinden alınan deri parçasının, başka bir bölgedeki yara veya yanığı kapatmak için aktarılması.*|| **derisi dikenliler,** *zool. Beşli bakışımlı, deniz kestaneleri, deniz hıyarları, deniz yıldızları, deniz yılanları ve deniz lalelerini içine alan deniz hayvanları dalı, (Echinoderma).*|| **derisi kemiklerine yapışmak,** *Çok zayıf olmak.*|| **derisin çıkarmak,** *{eAT} Derisini yüzmek.*|| **derisine sığamamak,** *{eAT} Heyecanının fazlalığından kendini tutamaz olmak; kabına sığmamak.*|| **derisine sığmaz,** *Çok kibirli.*|| **derisine sığmaz olmak,** *{eAT} Derisine sığamamak.*|| **derisini doldurmak,** *{ağız} (Ticarî mal için) değerinden fazla paraya alıcı bulmak; değerinden fazla etmek.*|| **derisini yüzmek,** *1. Derisini et ve kaslarından sıyırıp çıkarmak. 2. mecaz. Birinin bütün mal varlığını elinden almak. 3. Bir*

insanın derisini hayvan derisi yüzer gibi canlı canlı yüzerek işkence ile öldürmek.|| **deri tuluğu,** *{ağız} Deriden yapılmış yayık.* [DS]|| **deri yatmalık,** *{ağız} (Kişi için) vücudu fazla yaralanmış, berelenmiş olan.* [DS]

deri², [*eT.* térig > deri] *{ağız} is.* **1.** Toplantı; düğün. **2.** Panayır ya da pazarın kurulacağı günden bir gün öncesi. **3.** Pazar veya panayır kurulan gün; dernek. [DS]

deri³, [der-mek > dér-i > dir-i دري] *{eAT} is.* **1.** Parsa; bahşiş. **2.** Devşirme; dermek suretiyle oluşan.

deri⁴, [Far. derī دري] *(deri:) {OsT} sf.* **1.** Saraya ait; padişah sarayına yakışır. **2.** Zarif; kibar. **3.** *is.* Açık ve doğru Farsça; fasih Farsça. **4.** Havası iyi ve yeşilliği bol olan dağ eteği.

derici¹, [deri-ci] *is.* Derileri işleyerek kullanıma uygun hâle getiren ve bunların ticaretini yapan kişi.

derici², [der-mek > der-ici] *{ağız} sf.* **1.** Derme işini yapan; derme yolu ile geçinen. **2.** *is.* Kestane toplayan işçi. [DS]

dericil, [deri-cil] *sf.* (Mikrop ve bakteri için) deriye ilgi gösteren.

dericilik, -ği [deri-ci-lik] *is.* **1.** Koyun, keçi, sığır gibi hayvan derilerinin sepilenerek kullanıma uygun hâle getirilmesi işlemi. **2.** Sepilenmiş deri ticareti. **3.** Sepilenmiş deriden giyecek ve çeşitli eşya yapımı.

deriçe, [Far. der *(kapı)* > derīçe دريچه] *{OsT} is.* **1.** Küçük kapı. **2.** Pencere; delik. **3.** Oyma kapı.

deride, [Far. derīden *(yırtmak)* > derīde دريده] *(de-ri:de) {OsT} sf.* Yırtılmış; yırtık. ⊡ **derîde-dehen,** *Boşboğaz.*|| **derîde-per,** *Kanadı kırık.*

derig, [tér-mek > tér-ig > dér-ig] *{eT} is.* Dernek; toplantı.

derik, -ği [der-ik] *{ağız} is.* **1.** Birikinti; toplantı. **2.** Meyve toplamaya yarar sepet. **3.** *sf.* Yıpranmış. [DS]

derilgi, [deril-gi دريلگی] *{eAT} is.* Dernek; toplantı.

derili, [deri-li] *sf.* **1.** Belirtilen nitelikte derisi olan. **2.** Deri ile kaplanmış olan; deri bulunan.

derilme, [der-il-me] *is.* **1.** Toplanma durumu ve eylemi. **2.** *dbl.* Bir çok ünlünün bir tek ünlüde veya diftongda toplanması olayı. *"Kahvealtı > kahvaltı."*

derilmek, [der-il-mek درلمك] *edil. f. [-ir]* **1.** Toplanmak; devşirilmek; bir araya getirilmek. **2.** *{eAT} dönşl. f.* Toplanmak; bir araya gelmek; cem olmak. [DK] **3.** *{ağız}* Derli toplu olmak. [DS]

derim¹, [Far. ṭarım / tārem / ṭarüm => der-im درم] *is.* **1.** Dört santim eninde ve bir santim kalınlığındaki keçelerden örgü biçiminde yapılmış kafes. **2.** *{ağız}* Çadırın etrafını koruyan çul siper. [DS] ⊡ **derim ban ev,** *{eAT} Büyük çadır.*|| **derim evi,** *1. Kafes biçiminde tahtadan yapılmış geçici ev. 2. {eAT} Keçe çadır.*

derim², [? derim درم] *{eAT} is.* **1.** Kuş yemi. **2.** *{ağız}* Sonbahar ortasında elma derme günleri. **3.** Derme; toplama.

derim³, [der-mek > der-im درم] *{eAT} is.* Cemiyet; toplantı.

derimek, [der-i-mek] *{ağız} gçsz. f. [-r]* Gelmek. [DS]

derimsi, [deri-msi] *sf.* Deriye benzeyen; deriyi andıran; deri gibi.

derin¹, [*eT.* teriñ > derin] *sf.* **1.** Dibiyle yüzeyi arasındaki uzaklık çok olan. **2.** Bir hayli içeriye giren, dalan. **3.** Ön yüzü ile arka yüzü arasındaki uzaklık çok olan. **4.** Yoğunluğu, aşırılığı çok olan. **5.** Sevgi ile belirginleşen ve içten, gönülden. **6.** Ayrıntılara çok fazla önem vererek yapılan; dikkatle; inceden inceye; etraflıca. **7.** (Kişi için) Belli bir bilim dalında geniş bilgi birikimi olan, bilgili, olgun, etkileyici; en karışık meseleleri anlayabilecek yapıda olan. **8.** *mecaz.* (Eser için) içerik açısından anlaşılması, kavranması zor. **9.** *is.* Dip. **10.** Belli olmayan uzak yer. **11.** *zf.* Ayrıntılara inilerek, bütün seçenekleri göz önünde bulundurarak. ⊡ **derin derin,** *İnceden inceye, ayrıntılarına inilerek.*|| **derin derin dalmak,** *Çok fazla düşünmek.*|| **derin derin düşünmek,** *Çaresizlik içinde ve üzüntülü olarak düşünmek.*|| **derin devlet,** *Yönetimde göz önünde olmayan, devletin çıkarlarını gözetip kolladığı öne sürülen örtülü güç.*|| **derin dondurucu,** *Buz üretmek veya bozulabilecek yiyecekleri çok düşük sıcaklıklarda saklamaya yarar buzdolabı.*|| **derin göz,** *{ağız} Dere.* [DS]|| **derinlere dalmak,** *Karmaşık ve zor işleri düşünmek.*|| **derin uyku,** *1. Uyanılması güç uyku; ağır uyku. 2. Elektroansefalogramın yavaşladığı uyku evresi.*

derin², [tēr-mek > tér-in / dér-in] *{eT} is.* Toplantı; meclis; kongre.

derince, [derin-ce] *sf.* Biraz derin.

derincek, -ği [*eT.* tér-in-mek > der-in-cek درنجك] *{eAT} is.* Baş örtüsü.

derinden, [derin-den] *zf.* **1.** İncelikle ve ayrıntılarıyla. **2.** İçten. ⊡ **derinden derine,** *Uzaklardan.*

derindi, [derin-ti] *{ağız} is.* Az taneli bozuk salkım. [DS]

derinemek, [derin-e-mek] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-n(i)-yor]* Derinleşmek.

dering, [teriñ > deriñ] *(deriñ) {eT} sf.* Derin. ⊡ **deriñ bilge,** *{eT} Büyük bilgin; derin âlim.*|| **deriñ ürī,** *{eT} Derin ve geniş dere.*

derinlemesine, [derinle-mesine] *zf.* Çok ayrıntılı biçimde; derinliklerine nüfuz ederek.

derinleşme, [derin-le-ş-me] *is.* Derin duruma gelme eylemi.

derinleşmek, [derin-le-ş-mek] *dönşl. f. [-ir]* **1.** Derin duruma gelmek. **2.** Bir konuda bilgisini genişletmek, köklü ve sağlam bilgi edinmek. **3.** (Ses için) ses kaynağının uzaklaşmasından dolayı az duyulur hâle gelmek.

derinleştirme, [derinleş-tir-me] *is.* Derin duruma getirme eylemi.

derinleştirmek, [derinleş-tir-mek] *gçl. f. [-ir]* **1.** Derin duruma getirmek. **2.** Ayrıntılarına varıncaya kadar incelemek; derinliğine incelemek. **3.** Yoğunluğu arttırmak.

derinletme, [derinle-t-me] *is.* Derin duruma getirtme eylemi.

derinletmek, [derinle-t-mek] *gçl. f. [-ir]* Derin duruma getirtmek.

derinliğine, [derinli(k)-i-n-e] *zf.* Çok ayrıntılı biçimde; derinlemesine.

derinlik, -ği [derin-lik] *is.* **1.** Bir şeyin dibi ile yüzeyi arasındaki uzaklık. **2.** *fiz.* Bir cismin en ve boy dışındaki üçüncü boyutu. **3.** Bulunulan yere göre uzakta olan yer. **4.** Kıyısında bulunulan yerin daha içlerde ve uzaklarda bulunan kısmı; kuytu. **5.** Bir kimsenin ilk bakışta anlaşılamayan bilgi ve deneyim yoğunluğu. **6.** *mecaz.* Varlığı henüz ortaya çıkarılamamış uzak ve bilinmeyen dönem. **7.** Bir şeyin kapsamı; içi. **8.** *as.* Bir birliğin en öndeki elemanı ile en uzaktaki elemanı arasındaki mesafe. ⧉ **derinlik kayaçları,** *Yer kabuğunun derinliklerinde büyük kütleler hâlinde katılaşmış magma kayaçları.*

derinmek[1], [tér-mek > tér-in-mek > dér-in-mek] *{eT} dönşl. f. [-ür]* Kendisi için dermek, toplamak.

derinmek[2], [der-in-mek] *{ağız} gçl. f. [-ir]* Bir şeyi karıştırıp dağıtmak; eşelemek. [DS]

derinti, [der-mek > der-in-mek > der-inti درنتی] *is.* **1.** Toplantı. **2.** *{ağız}* Gelişigüzel, şuradan buradan toplanmış eşya. [DS] **3.** *{eAT}* Sağdan soldan toplanmış insan kalabalığı; güruh. **4.** Çöp yığını. **5.** *{ağız}* Kimliği, seciyesi, ailesi belirsiz kimse. [DS] **6.** *{ağız}* Rüzgârın, suyun sürükleyip getirdiği birikinti. [DS]

derişdirmek, [der-mek > deriş-dir-mek دریشدرمك] *{eAT} gçl. f. [-ür]* Toplamak; derlemek.

derişik, -ği [deriş-ik] *sf.* **1.** Derişmiş olan. **2.** Birim hacimdeki çözünmüş madde oranı çok yükseltilmiş olan; konsantre; mütekâsif, mütemerkiz .

derişiklik, -ği [derişik-lik] *is.* **1.** Derişik olma durumu. **2.** Bir eriyiğin birim hacminde çözelmiş hâlde bulunan kütle miktarı.

derişme, [deriş-me] *is.* **1.** Derişmek durumu ve eylemi. **2.** *kim.* Bir cismin bileşimindeki suyu kaybederek daha koyu kıvama gelmesi; konsantrasyon.

derişmek, [tér-mek > tér-iş-mek > dér-iş-mek] *{eT} işteş. f. [-ür]* Dermekte yardımlaşmak; birlikte dermek.

derişmek, [der-iş-mek] *gçsz. f. [-ir]* **1.** Bir nokta etrafında toplanmak; temerküz etmek, *(1944).* **2.** *kim.* Bir eriyik içindeki su veya sıvı miktarı azalarak koyulaşmak; tekâsüf etmek. **3.** *{ağız}* Devam etmek.

derişter, [? derişter] *{ağız}is.* **1.** Mahalle muhtarı. **2.** Para toplayan. [DS]

deriştirmek[1], [tér-mek > tér-iş-mek > tér-iş-tir-mek > dér-iş-tir-mek] *{eT} gçl. f. [-ür]* Birlikte toplatmak.

deriştirmek[2], [deriş-tir-mek] *{eAT} gçl. f. [-ür]* Dermek; toplamak.

derivasyon, [Fr. dérivation] *is.* Bir akarsuyun yatağını, çığırını değiştirmek. ⧉ **derivasyon kanalı,** *Su getirmek, sulama yapmak veya elektrik üretmek amacıyla yapılan kanal.*

derk, [Ar. derk درك] *{OsT} is.* **1.** Derine inme. **2.** Dibe varma. **3.** En aşağı kat; dip. **4.** *gnşl.* Anlama; kavrama; idrak. **5.** Ele geçirme; yakalama. ⧉ **derk etmek,** *Anlamak; kavramak; idrak etmek.*|| **derk-i dakāik** (dekāyık), *{OsT} İnce, alaylı ve gülünç durumları kavrama.*|| **derk-i esfel-i cehennem,** *{OsT} Cehennemin dibi.*|| **derk-i gavāmız,** *{OsT} İnce, alaylı ve gülünç durumları kavrama.*|| **derk-i hakāik,** *{OsT} İnce, alaylı ve gülünç durumları kavrama.*|| **derk-i netāyic,** *{OsT} Sonuçları kavrama.*

derkafa, [Far. der- *(içinde)* + Ar. ḳafā *(ense)* درقفا] *(derkafa:) {OsT} sf.* Hemen arkasında olan.

derkâr, [Far. der- *(içinde)* + kār *(iş)* دركار] *(derkâ:r) {OsT} sf.* **1.** İşte olan.**2.** İşin içinde bulunan. **3.** Apaçık ortada olan. ⧉ **der-kâr olmak,** *{eAT} İş görmek.*

derken, [de-mek + ér-mek > de-r + i-ken > der-ken] *zf.* **1.** Tam o anda, o sırada; söz edildiği anda. **2.** *bağ.* Sebep-sonuç, karşıtlık ve tezlik bildiren iki cümleyi birbirine bağlar; düşünülenin tam aksine. **3.** Bu vesile ile.

derkenar, [Far. der-kenār دركنار] *(derkena:r) {OsT} is.* **1.** Yanda. **2.** Yazıda yandaki boşluklara düşülen not ve eklemeler; çıkma. **3.** Kucağa alma; kucaklama.

derlegen, [ter-le-mek > derle-gen درلگن] *{eAT} sf.* Çok terleyen.

derlem, [derle-m] *is.* Eğlence, bilgi edinme veya para kazanmak için bir araya getirilip düzenlenmiş eşya veya para cinsi şeyler; koleksiyon.

derlemci, [derlem-ci] *is.* Koleksiyon yapan kimse; koleksiyon meraklısı.

derlemcilik, -ği [derlemci-lik] *is.* Eğlence, bilgi edinme veya para kazanma amacıyla para, pul gibi şeyleri bir araya getirme, düzenleme işi; koleksiyonculuk.

derleme[1], [der-le-me] *is.* **1.** Seçerek toplamak eylemi. **2.** *{ağız}* Peynir için ayrılan katılaştırılmış süt.

derleme[2], [der *(ter)* > der-le-me درلە] *{eAT} is.* Tifo. ⊟ **derleme hastalığı,** *{eAT} Tifo.*

derlemek[1], [der-le-mek] *gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* **1.** Seçerek toplamak; bir araya getirmek; tedvin etmek. **2.** Değişik yerlerden ve eserlerden alınan belirli konudaki bilgileri bir yazıda veya eserde bir araya getirmek. **3.** Başkalarından aktarılan bilgilerle eser yazmak. **4.** Düzgün biçimde toplamak. **5.** *argo.* Küçük kâğıt parçalarına kopyalık hazırlamak. ⊟ **derleyip toplamak,** *Dağınık olan şeyleri bir araya getirip, çeki düzen vermek.*

derlemek[2], [ter-le-mek > ter-le-mek درلك] *{eAT} gçsz. f. [-r]* Terlemek.

derlemek[3], [der-le-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* Sohbet etmek; konuşmayı idare etmek. [DS]

derlenme, [derle-n-me] *is.* Toplu hâle gelmek eylemi.

derlenmek, [derle-n-mek] *edil. f. [-ir]* **1.** Toplu hâle getirilmek; bir düzen verilmek. **2.** *dönşl.* Kendini toplamak; davranışlarına veya giyim kuşamına düzen vermek; toplanmak; düzene girmek; *{ağız} (aynı).* [DS] ⊟ **derlenip toparlanmak,** *Davranışlarına ve kendi organlarına düzen vermek; toplanmak; hazır duruma geçmek.*

derletme, [derle-t-me درلتمە] *{eAT} is.* Tifo. ⊟ **derletme hastalığı,** *{eAT} Tifo.*

derletmek[1], [der-mek > der-le-t-mek] *gçl. f. [-ir]* Derleme işini başkasına yaptırmak.

derletmek[2], [derle-t-mek / ter-le-t-mek] *{eAT} gçl. f. [-ür]* Terletmek. [DK]

derleyici, [derle-y-ici] *is.* Derleme yapan kişi.

derleyicilik, [derleyici-lik] *is.* Derleme yapma işi; derleyicinin yaptığı iş.

derli, [der(i)l-i > derli] *sf.* Derlenmiş olan; toplanmış. ⊟ **derli toplu,** *Dağınık olmayan; düzenli; toplu hâlde.*

derlik, [ter-lik > der-lik درلك] *{eAT} is.* **1.** Teri emen ince elbise. **2.** Üstten giyilen ince elbise.

derman, [Far. dermān درمان] *(derma:n) {OsT} is.* **1.** Bir hastalığı iyileştiren ilaç. **2.** Takat, güç; mecal. **3.** Çıkar yol; çare. ⊟ **derman aramak,** *Sıkıntı veya hastalığı gidermek için çeşitli yollara başvurmak.*|| **dermān-de,** *{OsT} Beceriksiz; zavallı; âciz.*|| **derman getirmek,** *Dayanabilmek.*|| **dermanı kalmamak,** *Takatsiz kalmak; güçsüz duruma düşmek.*|| **dermanı kesilmek,** *Güçsüz duruma düşmek; güçsüzleşmek.*

dermande, [Far. der *(içinde)*+mande *(kalmış)* درمانده] *{OsT} sf.* Çaresiz; ümitsiz; bitkin. ⊟ **der-māndegân,** *{OsT}* → dermandegan.|| **der-mānde-gî,** *{OsT} Beceriksizlik; çaresizlik; zavallılık.*

dermandegân, [Far. der-mande-gān درماندگان] *(dermandegâ:n) {OsT} is.* Çaresizler.

dermansız, [derman-sız] *sf.* **1.** (Hastalık için) iyileşme imkânı olmayan; tedavi edilemeyen. **2.** (Vücut için) gücü, takati kalmamış; yorgun, zayıf; bitkin. **3.** Çaresiz. ⊟ **dermansız düşmek,** *Kuvvetsiz, güçsüz kalmak.*

dermansızlaşma, [dermansız-la-ş-ma] *is.* Dermansız duruma gelmek eylemi.

dermansızlaşmak, [dermansız-la-ş-mak] *dönşl. f. [-ır]* Gücü kalmamak; güçsüz duruma düşmek; güçsüzleşmek.

dermansızlık, -ğı [dermansız-lık] *is.* **1.** Dermansız olma durumu. **2.** Güçsüzlük; bitkinlik; zafiyet. **3.** Tedavi edilememe durumu.

dermason, [Dermason *(Niğde'nin merkez köyü)*] *is.* Bir fasulye türü.

dermatit, -ti [Fr. dermatite] *is. tıp.* Hafif bir kaşıntı ile birlikte görülen iltihaplı deri hastalığı; dermit.

dermatofit, -ti [Fr. dermatophyte] *is.* Kelliğe ve uyuza sebep olan ve deride yaşayan mikroskobik mantarlar, *(Acherion, Epidermatophyton, Trichophyton).*

dermatolog, -ğu [Fr. dermatologue] *is.* Deri hastalıkları uzmanı hekim.

dermatoloji, [Fr. dermatologie] *is.* Deri hastalıklarının tedavisi ile ilgili tıp dalı.

dermatom, [Fr. dermatome] *is.* Yara ve yanıklara kaplanmak üzere ince deri parçası çıkarmaya yarar araç.

dermatoz, [Fr. dermatose] *is.* Deri hastalıklarının genel adı.

derme, [der-me] *is.* **1.** Bir araya getirip toplama eylemi. **2.** Aynı türden bir araya getirilmiş, derilmiş şeylerin tümü. **3.** *{ağız}* İlkbaharda hayvanlar için toplanan ot. [DS] **4.** *{ağız}* Bir kilim motifi. [DS] **5.** *{ağız}* Hasat vakti. [DS] ⊟ **derme çatma,** *1. Gelişigüzel toplanmış, bir araya getirilmiş. 2. Aralarında uyum bulunmayan; düzensiz; iğreti. 3. Sağlam ve kullanışlı olarak yapılmamış; çürük.*|| **derme dēşirme,** *{ağız} Şuradan buradan toplayıp biriktirme.* [DS]

dermek, [*eT.* tér-mek / tir-mek > der-mek درمك] *gçl. f. [-ür]* **1.** *{eAT}* Toplamak. **2.** Devşirmek; derlemek. **3.** *{eAT}* Biriktirmek. **4.** *{ağız}* Ekini biçip harman etmek. [DS] ⊟ **deribdürmek,** *{eAT} Toplamış olmak.* [DK]|| **derip devşirmek,** *{eAT} Derleyip toplamak; yığmak.*|| **derüp döşürülü görmek,** *{eAT} Derlenip toparlanmak; hazırlanmak.*

dermen, [temre-n > demre-n > dermen درمن] *{eAT} is.* Temren.

dermeyan, [Far. der- *(içinde)*+meyān *(ortada)* درميان] *(dermeya:n) {OsT} sf.* Ortaya konmuş; ortada. ⊟ **dermeyan etmek,** *Ortaya koymak, ileri sürmek.*

dermit, -ti [Fr. dermite] *is. tıp.* Hafif bir kaşıntı ile birlikte görülen iltihaplı bir deri hastalığı; dermatit.

dernecük, [derne-cük درنجك] *{eAT} is.* Küçük ölçüde dernek; dernekçik.

dernek, -ği [*eT.* tér-in-mek *(toplanmak)* > térnek > dernek درنك] *is.* **1.** *{eAT}* Toplantı; toplantı yeri. **2.** Aynı amaçla bir araya gelen kişilerin meydana getirdiği topluluk. **3.** Eğlence amacıyla yapılan toplantı, düğün. **4.** Pazar veya panayır kurulan gün. ⊡ **dernek kurmak,** *huk. Bilgi ve becerilerini sürekli olarak birleştirerek, en az yedi kişi ile tüzel kişiliği olan bir kuruluş oluşturmak.*

dernekçi, [dernek-çi] *is.* **1.** Bir derneğe üye olan kişi. **2.** Dernek çalışmalarına katılan kişi. **3.** Bir derneğe çok bağlı olan kişi. **4.** *ekon.* On dokuzuncu yüzyılın ilk yarısında, bireysel enerjilerin daha özgürce gelişebilmesi için federasyonlar oluşturacak küçük üretici grupları kurularak toplumsal çevrenin değiştirilmesini savunan bir grup sosyalist.

dernekçilik, -ği [dernekçi-lik] *is.* **1.** Dernek üyeliği veya dernek çalışmaları içinde yer alma işi. **2.** Dernek çalışmalarına içten bağlı olma.

dernekleşme, [dernekle-ş-me] *is.* Dernek kurarak güç ve çalışma birliği sağlama eylemi.

dernekleşmek, [dernekle-ş-mek] *işteş. f. [-ir]* **1.** Bir araya gelerek dernek oluşturmak. **2.** Çalışmalarını dernek çatısı altında yürütmek.

dernekli, [dernek-li درنكلى] *{eAT} sf.* **1.** (Kişi için) vücudu derli toplu olan. **2.** *{ağız}* (Kişi için) derli toplu; düzgün; düzenli. [DS] **3.** (Yer için) derli toplu; düzgün; düzenli.

derneklice, [dernekli-ce درنكلجه] *{eAT} sf.* Vücudu derli toplu olan.

derneksüz, [dérnek-süz درنكسز] *{eAT} sf.* Biçimsiz; hantal.

dernemek, [*eT.* tér-in-mek > der-(i)n-e-mek درينمك] *{eAT} gçl. f. [-r]* Toplamak; derlemek.

derneşeceği, [der(i)neş-ece(k)-i درنشجكى] *{eAT} is.* Toplanma yeri.

derneşik, -ği [der-mek > der(i)n-eş-mek] *sf.* **1.** Derli toplu, düzgün. **2.** Bir araya toplanmış olan. **3.** *istk.* Bazı özel değerler kümesini temsil eden özet toplam büyüklük; global büyüklük.

derneşmek[1], [der-mek > der(i)neş-mek / dir-(i)n-eş-mek درنشمك] *{eAT} işteş. f. [-ir]* **1.** Bir araya toplanmak; bir araya gelmek; toplanmak; *{ağız} (aynı).* [DS] **2.** *{ağız}* Toplu hâlde konuşmak; görüşmek. [DS]

derneşmek[2], [dir(e)niş-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* **1.** Direnmek. **2.** Gerinmek; esnemek. [DS]

derneştirme, [dérneştir-me] *is.* Özel nitelikte bazı brüt verilerin mantıksal olarak bir araya toplanması.

derneştirmek, [dérin-mek > der(i)neş-tir-mek] *{ağız} gçl. f. [-ir]* Darmadağın olan eşyayı bir araya toplayıp düzene sokmak.

derngek, [tér-in-mek > ter-(i)n-gek > der(i)n-gek] *{eT} is.* Su sızıntısı.

derpetmek, [depre-t-mek > derpet-mek] *{ağız} gçl. f. [-ir]* Kımıldatmak. [DS]

derpiş, [Far. der *(içinde)* + pīş *(ön)* درپيش] *(derpi:ş) {OsT} is.* **1.** Öngörme. **2.** Göz önünde tutma. **3.** Aklından geçirme. ⊡ **derpiş etmek,** *1. Öngörmek. 2. Göz önünde tutmak. 3. Aklından geçirmek.*

derrace, [Ar. derrāce درّاجه] *(derra:ce) {OsT} is.* **1.** Eskiden kale diplerine yaklaşabilmek için kullanılan bir tür savaş arabası. **2.** Bisiklet. ⊡ **derrāce-süvār,** *{OsT} Bisiklet sürücüsü.*

derrak, [Ar. derk *(anlamak)* > derrāk درّاك] *(derra:k) {OsT} sf.* Çabuk anlayan; anlayışlı.

derre, [Far. derre دره] *{OsT} is.* İki dağ arasındaki uzun çukur; dere. ⊡ **derre-i āsmān,** *{OsT} Samanyolu.*

derrî, [Far. dürr *(inci)* > dürrī / derrī درى] *(derri:) {OsT} sf.* İnci gibi parlayan; parlak; ışıldak

ders, [Ar. ders درس] *{OsT} is.* **1.** Öğretmen tarafından belli bir konuda ve belli süre içinde öğrencilere verilen bilgi. **2.** Öğrencilerin öğrenmek zorunda oldukları bilgi. **3.** Bir öğrenim faaliyeti için ayrılan süre. **4.** Bir okul kitabında belirli sürede işlenmesi gereken konular toplamı. **5.** *mecaz.* Hoş olmayan bir olayın insanda bırakmış olduğu geleceği yönelik öğretici etki; iz. **6.** Bir kişiye yanlış davranışlarım düzeltmesi için verilen öğüt; nasihat. ⊡ **ders almak,** *1. Bir olaydan deneyim sahibi olmak. 2. Azarlanmak; cezalanmak.*|| **ders araç ve gereci,** *Öğretim işinin etkin ve daha verimli olması için öğretmen ve öğrencilerin yararlandığı her türlü araç ve gereç.*|| **ders demek,** *{eAT} Ders vermek.*|| **ders dışı,** *Ders saatleri dışında; okul saatleri dışında.*|| **derse kalkmak,** *Bildiği veya hazırladığı bir konuyu söz alarak anlatmak.*|| **ders-hān,** *{OsT} Ders alan; öğrenci.*|| **ders-hāne,** *{OsT} Ders yeri; ders vermek için ayrılmış oda; sınıf.*|| **ders-i ibret,** *{OsT} İbret dersi; göz açacak şey; akıl payı.*|| **ders içi,** *Dersin konuları işlenirken; ders saati içinde; ders süresinin içinde.*|| **dersini almak,** *1. Mesleğinde pek çok örnekler görmüş olmak; iyice öğrenmek. 2. mecaz. Azarlanmak; paylanmak. 3. İncitici bir davranışla karşılaşmak.*|| **dersini iyi bellemek,** *Kendisi öyle olmadığı veya öyle düşünmediği hâlde başkalarının düşüncelerini kendisininmiş gibi aktarmak veya tembih edildiği şekilde davranmak.*|| (birine) **dersini vermek,** *O kişiye karşı bir konuda üstünlük kazandığını böbürlenerek söylemek.*|| **ders olmak,** *Karşılaşılan kötü bir olay ve-*

ya durumla bir daha karşılaşmamak için gerekli tedbirleri önceden almak; aklını başına almak.|| **ders programı,** *öğr. 1. Haftalık veya günlük olarak bir sınıf veya şubede görülecek derslerin ders saatlerine göre dağılımını gösteren cetvel. 2. Hangi sınıflarda hangi konuların öğretileceğini; hangi davranışların kazandırılacağını, zamanını ve süresini belirten program.*|| **ders saati,** *Günlük zaman çizelgesi içinde her derse ayrılan zaman dilimi.*|| **ders vekâleti,** *tar. İmparatorluk döneminde, medrese öğrencileri ve bunların dersleri ile ilgilenen şeyhülislamlık kapısındaki daire.*|| **ders vermek,** *1. Öğretici bilgileri aktarmak; ders işlemek; ders yapmak 2. mecaz. Azarlamak; haddini bildirmek.*|| **ders yapmak,** *Sınıfta veya ders için ayrılmış yerde belli bir konuyu işlemek; öğrencilere öğretmek.*

Dersaadet, [Far. der *(kapı)* + Ar. saʿādet *(mutluluk)* درسعادت] *(dersaa:det) {OsT} is.* **1.** Mutluluk kapısı. **2.** İstanbul'a eskiden verilen unvanlardan biri.

dershane, [Ar. ders + Far. ḫāne درسخانه] *(dersha:ne) {OsT} is.* **1.** Öğretmenin nezaretinde öğrencilerle birlikte çeşitli ders araçlarından da yararlanılarak derslerin işlendiği, araştırma ve incelemenin yapıldığı yer; sınıf; derslik. **2.** Resmî okulların dışında ücret karşılığı, yetiştirme ve hazırlık amaçları ile öğrencilere konuları öğreten özel öğretim kuruluşu.

dersî, [Ar. dersī / dersīye درسى / درسيه] *(dersi:) {OsT} sf.* Dersle ilgili; derse ilişkin; derse ait.

dersiam, [Ar. ders + ʿāmm *(genel)* > ders-i ʿāmm درس عام] *(dersia:m) {OsT} is.* **1.** Eskiden herkese ders veren müderris (profesör); cami hocası. **2.** Eskiden camilere gelen öğrencilere verilen ders. **3.** Medreselerde ders veren müderrislere verilen unvan; ordinaryüs profesör.

dersiz, [der-siz] *sf.* Dağınık; derli toplu olmayan. 🗗 **dersiz topsuz,** *Düzensiz; dağınık.*

derslik, -ği [ders-lik] *is.* **1.** Ders yapılan yer; sınıf. **2.** *sf.* Belirli bir sayıda dersten meydana gelen.

dersü, [der-mek > der-i-s-ü درسو] *{eAT} zm.* Hepsi; baştan başa; hep; her tarafta.

derşürmek, [*eT.* tér-iş-mek > dérş-ür-mek درشورمك] *{eAT} gçl. f. [-ür]* Derlemek toplamak; bir araya getirmek.

dert, -di [Far. derd درد] *is.* **1.** Ruhsal sıkıntı; derin üzüntü; tasa. **2.** *gnşl.* Süreğen hastalık; ağrı. **3.** Çıban; tümör. **4.** Sonuca ulaştırmak için insanı uğraştıran sorun. **5.** Yakınma konusu olan şey. 🗗 **derde çatmak,** *Sıkıntıya uğramak.*|| **derde derman,** *Çare.*|| **derde derman olmak,** *1. Sıkıntıları gidermek. 2. Çare bulmak; ilaçla tedavi etmek.*|| **derde dert katmak,** *Sıkıntıyı artırmak.*|| **derde düşmek,** *Hastalanmak.*|| **derde girmek,** *İçinden çıkılması zor bir sorunla uğraşmak zorunda kalmak.*|| **derde sokmak,** *Sıkıntılı ve üzüntü verici işlere bulaştırmak.*|| **derdi depreşmek,** *{eAT} Derdi tazelenmek.*|| (birinin) **derdi günü,** *O kişinin sürekli ilgilendiği ve bu sebeple çevresini de rahatsız ettiği konu.*|| **derdinden deli olmak,** *1. Kaybettiği bir şey için çok üzülmek; kendini helak etmek. 2. Delicesine sevmek.*|| **derdine derman olmak,** *Birisini içine düştüğü sıkıntıdan kurtarmak veya kurtulmasına yardım etmek.*|| **derdine düşmek,** *Yapılması gereken bir işi sonuca ulaştırmak için çabalamak.*|| **derdine yanmak,** *Bir üzüntüden dolayı sıkıntı çekmek.*|| **derdini açmak,** *Sıkıntısını ya da derdini anlatmak.*|| **derdini çekmek,** *Bir konu veya birisi için kaygı duymak.*|| **derdini dağıtmak,** *1. Birinin kederini gidermek. 2. İçindeki sıkıntıyı, kaygıyı gidermek.*|| **derdini deşmek,** *Bir kimsenin unutur gibi olduğu derdini yeniden hatırlatıp üzülmesine sebep olmak.*|| **derdini dökmek,** *Sıkıntılarını anlatmak.*|| **derdini Marko Paşaya anlatmak,** *Boş yere ve hiç çare olmayacak, bir çözüm bulmaya çalışmayan kişilere derdini anlatmak.*|| **derdini tazelemek,** *Unutulmuş acı ve ıstırap veren bir konuyu hatırlatarak üzüntüye neden olmak.*|| **dert açmak,** *Kendi beceriksizliği yüzünden sıkıntıya düşmek.*|| **dert anlatmak,** *Sıkıntısını, sorununu anlatmak; içini dökmek.*|| **dert anlatamamak,** *Bir konudaki sıkıntısını karşı tarafa iletememek; söyleyememek veya karşı tarafça anlanmak istenmemek.*|| **dert bilen,** *Başkasının derdini, içinde bulunduğu sıkıntıyı anlayan, ilgilenen, yardımcı olan kişi.*|| **dert bilmez,** *Başkasının derdini, sıkıntısını anlamayan, acımayan ve gerektiği gibi yardımcı olmayan kişi.*|| **dert çekmek,** *1. Üzüntü ve tasalara katlanmak. 2. Acı ve üzüntüden kurtulamamak.*|| **dert deşmek,** *Kendisini konuşturarak birinin sıkıntılarını anlatmasını sağlamak.*|| **dert dinlemek,** *Başkalarının kendi sıkıntılarına ait konuşmalarını dinleyerek onların rahatlamasını sağlamak.*|| **dert dökmek,** *Sıkıntılarını anlatmak.*|| **dert ehli,** *Kendisi aynı sıkıntıları çektiği için başkasının ıstırabını anlayabilen kişi.*|| **dert değil,** *Üzülmeye değmez.*|| **dert edinmek,** *Bir durumu veya sorunu üzüntü konusu etmek.*|| **dert etmek,** *Kaygılanmak; üzülmek.*|| **dert küpü,** *Derdi çok olan.*|| **dert olmak,** *Sıkıntı vermek; olay çıkarmak.*|| **dert ortağı,** *1. Dertleri aynı olan kişiler. 2. Bir kişinin sorununu anlattığı, sırlarını paylaştığı kişi.*|| **dert sahibi,** *1. Derdi olan kişi. 2. Hastalıklı kişi.*|| **dert soğa,** *{ağız} "Hastalık gele!" anlamında ilenç sözü.* [DS]|| **dert vermek,** *Kederlenmesine, üzülmesine neden olmak.*|| (birine) **dert yanmak,** *O kimseye sıkıntılarını aktarmak; içini dökmek; yakınmak.*

dertlenme, [dertle-n-me] *is.* Üzüntüye kapılma durumu ve eylemi.

dertlenmek, [dertle-n-mek] *dönşl. f. [-ir]* **1.** Üzüntüye kapılmak. **2.** Dert sahibi olmak.

dertleşme, [dertle-ş-me] *is.* Karşılıklı dertlerini birbirine anlatma eylemi.

dertleşmek, [dertle-ş-mek] *işteş. f. [-ir]* Karşılıklı olarak birbirine dertlerini anlatmak; içini dökmek.

dertli, [dert-li] *sf.* **1.** Derdi olan; üzüntülü. **2.** Hasta. **3.** Çözümü belli bir çabayı gerekli kılan. **4.** Şikâyetçi.

dertlilik, -ği [dertli-lik] *is.* Dertli olma durumu.

dertop, [Far. der *(içinde)* + T. top درطوپ] *(de'rtop) zf.* **1.** (Etmek ve olmak fiili için) top gibi. **2.** Bir araya getirilerek. **3.** Büzülerek. ⊡ **dertop etmek,** *Bir araya getirmek; toparlamak; toplamak.*|| **dertop olmak,** *Top gibi yuvarlak bir hâle gelmek.*

dertsiz, [dert-siz] *sf.* Derdi olmayan. ⊡ **dertsiz başını derde sokmak,** *Hiç gereği yokken kendisine dert olacak bir işe girişmek.*

dertsizlik, -ği [dertsiz-lik] *is.* Dersiz olma durumu.

deruhte, [Far. der + Ar. ʿuhde درعهده] *{OsT} is.* Bir işi üzerine alma; üstlenme; yüklenme. ⊡ **deruhte etmek,** *Üzerine almak; üstlenmek; yüklenmek.*

derun, [Far. derūn درون] *(deru:n) {OsT} is.* **1.** İç; içeri; iç taraf; dahil. **2.** *mecaz.* Gönül; ruh; kalp; yürek. ⊡ **derūn-bîn,** *{OsT} tıp. Vücut içi boşlukları aydınlatarak muayene etmede kullanılan aygıt.*|| **derūn-dār,** *{OsT} Kin besleyici; kinci.*|| **derūn-ı hāne,** *{OsT} Ev içi.*|| **derūn-ı dilden,** *{OsT} Gönülden; içten.*|| **derūn-ı şehr,** *{OsT} Şehir içi.*|| **derūn-nişîn,** *{OsT} Yalnız kalmayı seven.*|| **derūn-perver,** *{OsT} 1. Gönül yapıcı. 2. İyi huylu.*|| **derūn ü birūn,** *{OsT} İç ve dış.*

derune, [Far. derūne درونه] *(deru:ne) {OsT} is.* → derun.

deruni, [Far. derūn + Ar. -ī > derūnī درونی] *(deru:ni:) {OsT} sf.* **1.** İçe ait; içle ilgili. **2.** İçten; gönülden; yürekten. **3.** Ruhsal. ⊡ **derūnî mürākebe,** *{OsT} psikol. İçe bakış.*

derva, [Far. dervā دروا] *(derva:) {OsT} sf.* **1.** Şaşkın; hayran. **2.** Baş aşağı asılmış. **3.** Gerekli; zarurî; lazım.

dervah[1], [Far. dervāh درواه] *(derva:h) {OsT} sf.* → derva.

dervah[2], [Far. dervāḫ درواخ] *(derva:h) {OsT} sf.* **1.** (Kişi için) hastalıktan yeni kurtulmuş fakat daha kendine gelememiş. **2.** Sağlam; muhkem. **3.** Doğru; gerçek. **4.** *is.* Cesaret. **5.** Sertlik; kabalık. **6.** Ayıp; utanma.

dervaze, [Far. der-vāze دروازه] *(derva:ze) {OsT} is.* **1.** Şehir ve kale kapısı gibi büyük kapı. **2.** *mecaz.* Gökyüzü; sema. ⊡ **dervāze-bān,** *{OsT} Gardiyan.*|| **dervāze-i gûş,** *{OsT} Kulak deliği.*|| **dervāze-i hezār-gâm,** *{OsT} Kilometre taşı.*|| **dervāze-i nūş,** *{OsT} mecaz. Ağız.*

dervend, [Far. derbend دربند] *{eAT} is.* Derbent; dağ geçidi. [DK]

derviş, [Far. der *(kapı)* + yūş *(arayan)* > dervīş درویش] *{OsT} is.* **1.** Kapı kapı dolaşan dilenci. **2.** Yoksulluk içinde bulunan kimse; fakir. **3.** *tasvf.* Bir tarikata girmiş ve onun kurallarına sıkı sıkıya bağlı kişi. **4.** *gnşl.* Yoksulluğu, çilekeşliği benimsemiş, kanaat sahibi kimse; fakir. **5.** *argo.* Uyuşturucu satılan yerlerin müşterisi. ⊡ **derviş hırkası,** *Mevlevilerin giydiği üstlüğe verilen ad.*|| **dervîş-i abā-pūş,** *{OsT} Aba giymiş derviş.*|| **dervîş-i dil-rîş,** *{OsT} Gönlü yaralı derviş.*|| **dervîş-i sultan-dil,** *{OsT} 1. Gönlü geniş derviş. 2. Peygamber.*|| **dervîş-nihād,** *{OsT} Derviş ruhlu, alçak gönüllü kimse.*|| **derviş olmak,** *Yoksul düşmek; fakirleşmek.*

dervişan, [Far. dervīşān درویشان] *(dervişa:n) {OsT} is.* Dervişler.

dervişane, [Far. dervīşāne درویشانه] *(dervişa:ne) {OsT} zf.* Dervişçesine; dervişlere yakışır biçimde.

dervişçe, [derviş-çe] *(de'rvişçe) zf.* **1.** Dervişlere yakışır biçimde; hoşgörülü. **2.** *gnşl.* Kalenderce.

dervişlik, -ği [derviş-lik] *is.* **1.** Derviş olmanın gereklerini yerine getirme; bir tarikata bağlı bulunma. **2.** Alçak gönüllü olma. **3.** Alçak gönüllü kişinin niteliği.

derya, [Far. deryā دریا] *(derya:) {OsT} is.* **1.** Deniz. **2.** *gnşl.* Bir şeyin bol olduğu yer. **3.** Bir alanda derin bilgisi olan kişi. ⊡ **deryā-bār,** *{OsT} 1. Deniz gibi coşan. 2. Deniz kıyısındaki kasaba. 3. Deniz; okyanus.*|| **deryā-bend,** *{OsT} 1. Liman. 2. Tersane.*|| **derya beyi,** *tar. İmparatorluk döneminde Gelibolu, Ağrıboz, İnebahtı, Karlıeli, Mistre, Rodos, Midilli, Kocaeli, Biga, Sığacık sancakları ile vergisi saliyane olarak toplanan Sakız, Nakşe, Mehadiye livalarını kapsayan Kaptanpaşa eyaletine bağlı sancak beylerine verilen unvan.*|| **deryā-dil,** → deryadil. || **deryā-feyz,** *{OsT} Deniz kadar bereketli.*|| **derya gibi,** *1. Çok bilgili. 2. Pek çok.*|| **deryā-keş,** *{OsT} Çok içen; ayyaş.*|| **derya kuzusu,** *İri palamut, torik gibi balıkların özelliğini vurgulamakta kullanılır.*|| **derya misāl,** *1. Denizi andıran. 2. Çok bilgili. 3. Pek çok.*|| **deryā-nevāl,** *{OsT} Bağışı çok olan.*|| **deryā-neverd,** *{OsT} Denizi aşan; denizlerde dolaşan; denizci.*|| **deryanın suyu hanımın huyu,** *Kadın kaprislerinin çokluğunu ifade eden söz.*|| **deryā-nūş,** *{OsT} Çok içen; ayyaş.*|| **derya oynamak,** *{eAT} Deniz oynamak.*|| **deryā-şükūh,** *{OsT} Korkunç; heybetli.*|| **deryā-yı adem,** *{OsT} 1. Yokluk denizi. 2. mecaz. Öbür dünya; ölüm.*|| **deryā-yı ahdār,** *{OsT} 1. Yeşil deniz. 2. mecaz. Gökyüzü.*|| **deryā-yı ahzār,** *{OsT} 1. Yeşil deniz. 2. mecaz. Gökyüzü.*|| **deryā-yı aşk,** *{OsT} 1. Aşk denizi. 2.*

tasvf. İnsanın kapıldığı Tanrı sevgisinin yüceliğini anlatan terim.|| **deryā-yı bî-gerān,** *{OsT} Sonsuz deniz.*|| **deryā-yı ebyāz,** *{OsT} Akdeniz.*|| **deryā-yı fir'avūn,** *{OsT} Büyük deniz.*|| **deryā-yı hāmile,** *{OsT} 1. Gebe deniz. 2. mecaz. İnci çıkarılan deniz.*|| **deryā-yı hayret,** *{OsT} 1. Şaşkınlık denizi. 2. tasvf. Kulun, Tanrı karşısındaki bilgisizlik ve yetersizliğini anlatan terim.*|| **deryā-yı kıyr-gûn,** *{OsT} 1. Katran rengi. 2. Karanlık gece. 3. Mürekkepli divit.*|| **deryā-yı lā'l,** *{OsT} 1. Kırmızı deniz. 2. mecaz. Şarap fıçısı.*|| **deryā-yı nūr,** *{OsT} Nur deryası.*|| **deryā-yı rahmet,** *{OsT} 1. Rahmet denizi. 2. mecaz. tasvf. Tanrının bağışlayıcılığının, yüceliğinin sonsuzluğunu anlatan terim.*|| **deryā-yı sā'ile,** *{OsT} 1. İçinden inci çıkan deniz. 2. İçki; şarap.*|| **deryā-yı tecellî,** *{OsT} 1. Görünen güzellikler denizi. 2. tasvf. Yaratanla yaratılan arasındaki ilişiklerde birinin ebedî, diğerinin sonlu olan varlıklarını düşünmeyi ve kavramayı anlatan terim.*|| **deryā-yı ummān,** *{OsT} Okyanus; açık deniz.*

deryab, [Far. deryaften *(anlamak)* > deryāb دریاب] *(derya:b) {OsT} sf.* Anlayan; anlayışlı.

deryaçe, [Far. deryāçe دریاچه] *(derya:çe) {OsT} is.* **1.** Küçük deniz. **2.** Göl.

deryadil, [Far. deryā-dil دریادل] *(derya:dil) {OsT} sf.* **1.** Deniz gönüllü. **2.** Gönlü deniz kadar geniş olan; her şeyi hoş gören; sabırlı; gönlü geniş; çok sabırlı; hoşgörülü; kalender. **3.** Denize karşı; denizi gören.

deryafet, [Far. der *(içinde)* + yāften *(bulmak)* > deryāfet دریافت] *(derya:fet) {OsT} is.* Anlama; kavrama. ⊡ **deryāfet etmek,** *{OsT} Anlamak; kavramak.*

deryaşinas, [Far. deryā-şinās دریاشناس] *(derya:şina:s) {OsT} sf.* Denizi bilen; deniz kurdu.

deryuze, [Far. deryūz / deryūze دریوز / دریوزه] *(deryu:ze) {OsT} is.* **1.** Dilencilik. **2.** Dilenme; isteme. **3.** Fakirler için toplanan yardım. **4.** Dilenci. ⊡ **deryūze-ger,** *{OsT} Dilenci.*|| **deryūze-gerān,** *{OsT} Dilenciler.*|| **deryūze-gî,** *{OsT} Dilencilik.*

derz, [Far. derz درز] *{OsT} is.* **1.** Dikiş izi. **2.** Yiv. **3.** Delik. **4.** Duvarcıların harç koymak için taş veya tuğla arasında bıraktıkları boşluk.

derzci, [derz-ci] *is.* Taş ve tuğla arasındaki boşlukları dışardan harçla doldurup şekiller vererek duvara güzel bir görünüm sağlayan usta.

derzen, [Far. derzen درزن] *{OsT} is.* İğne.

derzi, [Far. derzī درزی] *(derzi:) {OsT} sf.* **1.** Dikiş ile ilgili. **2.** Dikiş ile yiv yapan; terzi. **3.** *is. {eAT}* Terzi.

derzleme, [derz-le-me] *is.* Taş, tuğla veya beton bloklarla oluşturulmuş kâgir duvarlarda derzler oluşturarak güzel bir görünüm sağlama işi.

derzlemek, [derz-le-mek] *gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* Taş, tuğla veya beton bloklardan meydana gelen kâgir duvarlarda derzler oluşturmak, güzel bir görünüm sağlamak.

des, [Far. des دس] *{OsT} is.* Benzer; eş.

desais, [Ar. desise *(hile)* > desāis دسائس] *(desa:is) {OsT} is.* El altından yapılan oyunlar; hileler; aldatmalar. ⊡ **desāis-i şeytānîye,** *{OsT} Şeytanca hileler.*

desakir, [Ar. desākir دساکر] *(desa:kir) {OsT} is.* **1.** Kasabalar. **2.** Köyler. **3.** Dağlardaki kaleler. ⊡ **desākir-güşā,** *{OsT} Kasabaları, kaleleri fetheden.*

desamat, [Ar. desāmāt / dessāmāt دسامات] *(desa:ma:t) {OsT} is.* Kapakçıklar.

desame, [Ar. desāme / dessāme دسامه] *(desa:me) {OsT} is.* Damarlarla kalpteki kapakçıklara verilen ad. ⊡ **desāme-i maaiye,** *anat. Onikiparmak bağırsağının ikinci bölümünden ince bağırsakların sonuna kadar bağırsak içi zarında bulunan büklümler.*

desatir, [Far. destūr / Ar. düstūr > desātīr دساتیر] *(desa:ti:r) {OsT} is.* Genel kurallar; düsturlar; hükümler.

desdeğirmi, [de(s)+de/ğirmi دسدکرمی] *{eAT} pekşt. sf.* Yusyuvarlak.

desdire, [Far. dest+erre] *{ağız} is.* Testere. [DS]

desdümbek, -ği [Far. dest + dünbek] *{ağız} is.* Darbuka; dümbelek. [DS]

desem, [Ar. desem دسم] *{OsT} is.* **1.** Yağ. **2.** Pis yağ.

desemî, [Ar. desemī دسمی] *(desemi:) {OsT} sf.* **1.** Yağa ait. **2.** Yağa benzer.

desen, [İt. désegno > Fr. dessin] *is.* **1.** Bir yüzeyde nesnelerin renklerini değil de çizgilerini canlandıran resim; çizgi resim. **2.** Sadece çizgiye dayalı resim sanatı. **3.** Çizgilerle ve grafiklerle anlatım. **4.** Kumaş, halı, kilim vb. üzerindeki süs unsuru şekiller. ⊡ **desen çıkarma,** *Bir süs unsurunun kareli kâğıt üzerine ölçülerine uygun olarak kopya edilmesi.*|| **desene dökmek,** *Kumaş veya halı, kilim üzerinde görülmesi istenen şeklin çizgilerini kareli kâğıt üzerinde göstermek.*

desenci, [desen-ci] *is.* Desen sanatıyla uğraşan kişi; desen yapan.

desenli, [desen-li] *sf.* Üzerinde desen bulunan; desenlerle süslenmiş olan.

desensiz, [desen-siz] *sf.* Üzerinde desen bulunmayan; süssüz; düz.

-desi, [-da-s-ı / -desi / -tası / -tesi] *{eAT} yap. e.* → -dası.

desi-, [Lat. desem *(on)* > Fr. déci-] *ek.* Önüne getirildiği ölçü biriminin onda birini gösteren Latince ek.

desibel, Fr. décibel] *is. fiz.* Ses şiddetini gösteren birimin onda biri, kısaltması dB.

desigram, [Fr. décigramme] *is.* Bir gramın onda biri değerinde kütle ölçü birimi; sembolü: *dg*

desigrat, [Fr. décigrade] *is.* Bir gradın onda biri değerindeki açı ölçüsü birimi; sembolü: *dgr*

desikatör, [Fr. dessiccateur] *is.* Kurutma kabı; kurutucu.

desilitre, [Fr. décilitre] *is.* Litrenin onda biri değerindeki hacim ölçüsü birimi; sembolü: *dl*

desimal, [Fr. décimale] *sf.* Ondalık. ⊡ **desimal sistem,** *Ondalıklara ayrılarak düzenlemiş sistem; onluk sistem.*

desimetre, [Fr. décimètre] *(desime'tre) is.* Metrenin onda biri değerindeki uzunluk ölçüsü birimi; sembolü: *dm*

desinatör, [Fr. dessinateur] *is.* **1.** Çizgi resim yapar kişi. **2.** Bir evin, bahçenin veya bir yerin çizgi resmini yapan kimse. **3.** Endüstri için model çizgi resimleri yapan kişi.

desinatörlük, -ğü [desinatör-lük] *is.* Desinatörün işi ve mesleği.

desise, [Ar. desîse دسيسه] *(desi:se) {OsT} is.* El altından yapılan oyun; hile; aldatma. ⊡ **desîse-bāz,** *{OsT} Hileci; oyuncu; kandırıcı.*|| **desîse-kâr,** *{OsT} Hile yapan; oyuncu; kandırıcı.*|| **desîse-kârāne,** *{OsT} Kandırıcıya yakışır biçimde.*

desiseci, [desise-ci] *sf.* Hile yapan; aldatan; oyuncu.

desiseli, [desise-li] *sf.* Hileli; aldatıcı.

desister, [Fr. décistère] *is.* Odunların hacmini ölçmekte kullanılan sterin onda biri değerindeki hacim ölçüsü.

deskere, [Far. destgāre دستکره] *{OsT} is.* **1.** Şehir veya kasaba. **2.** İki kişi tarafından hasta, taş vb. yükleri taşımakta kullanılan tahta araç; teskere.

despinis, [Yun. despina] *is. argo.* Genç bayan; kız;.

despot, [Yun. despotes *(sahip)* > Fr. despote] *(de's-pot) is.* **1.** Bizans imparatorlarının bazı kimselere verdiği yüksek unvan. **2.** Bir ülkeyi zora dayanarak yöneten kimse; mutlak hükümdar. **3.** *mecaz.* Çevresinde zora dayanan egemenlik kuran, dediği dedik kişi; zorba; tiran. **4.** İmparatorluk döneminde, imparatorluğa bağlı Ortodoks Rumların ruhanî başkanlarına verilen isim. **5.** *mecaz.* (Aile içinde) kazak.

despothane, [Yun. despot + Far. ḫāne] *(despotha:ne) is.* Yunan Ortodoks kilisesinde, despotun görev yaptığı yer.

despotik, -ği [Fr. despotique] *zf.* Despotça; mutlak zora dayanarak.

despotizm, [Fr. despotisme] *is.* **1.** Yönetimin kendi keyfince ve zora dayanan bir kişinin elinde olduğu yönetim şekli; mutlak hükümdarlık; istibdat. **2.** Zorbaca uygulanan idare; zorbalık.

despotluk, -ğu [despot-luk] *is.* **1.** Mutlak ve keyfî yönetim. **2.** Despot unvanını taşıyan Bizanslı prenslerin yönettiği devlet. **3.** *gnşl.* Zorbalık.

dessam, [Ar. dessām دسام] *(dessa:m) {OsT} is.* Kapakçık. ⊡ **dessām-ı dekkāk-ı āverî,** *{OsT} anat. Kör ince kapakçığı.*|| **dessām-ı iklîlî,** *{OsT} anat. İkili kapakçık.*|| **dessām-ı zü-selāseti'ş-şerāfe,** *{OsT} anat. Üçlü kapakçık.*|| **dessāmāt-ı sîniye,** *{OsT} anat. Sigma kapakçıkları.*

dessame, [Ar. dessāme دسامه] *(dessa:me) {OsT} is. anat.* Kapakçık.

dessas, [Ar. desîse > dessās دساس] *(dessa:s) {OsT} sf.* Aldatıcı; hileci; oyunbaz; düzenbaz.

dest, [Far. dest دست] *{OsT} is.* **1.** El. **2.** Güç; kudret. **3.** Zafer; üstünlük; galebe. **4.** Yarar; menfaat. **5.** Tarz; üslûp. ⊡ **dest-ālāy,** *{OsT} Bulaşık el.*|| **dest-āmūz,** *{OsT} Yavru iken alıştırılmış avcı kuş; ele alışmış kuş.*|| **dest-āviz,** *{OsT} 1. Asılan; dayanak; yardımcı. 2. Küçüklerin büyüklere verdiği hediye. 3. Yalvarma.*|| **dest-azmā,** *{OsT} Deneme; sınama.*|| **dest-bā-dest,** *{OsT} El ele.*|| **dest-bāz,** *{OsT} 1. Oyunlarda eline çabuk oyuncu. 2. Hokkabaz.*|| **dest-be-dehān,** *{OsT} Eli ağzında; şaşırmış.*|| **dest-bedest,** *{OsT} 1. El ele; elden ele. 2. Peşin satış.*|| **dest-bend,** *{OsT} 1. El bağı; kelepçe. 2. Bilezik. 3. El ele tutuşup oynanan bir oyun. 4. İnsan ya da hayvandan oluşmuş halka.*|| **dest-ber,** *{OsT} Üstünlük, kuvvetlilik.*|| **dest-ber bāla-yı dest,** *{OsT} El, elden üstündür.*|| **dest-ber-sîne,** *{OsT} Eli göğsünde; işe hazır.*|| **dest-be-ser,** *{OsT} Eli başında; alık; dalgın; şaşkın.*|| **dest-beste,** *{OsT} 1. Eli kolu bağlı. 2. Cimri. 3. Hizmete hazır.*|| **dest-būs,** *{OsT} El öpen.*|| **dest-būsî,** *{OsT} El öpme; el öpme töreni.*|| **dest-būy,** *{OsT} Ele sürülen güzel kokulu madde.*|| **dest-bürd,** *{OsT} Kuvvet; üstünlük; zafer.*|| **dest-çālak,** *{OsT} Eline çabuk; atik.*|| **dest-derāz,** *{OsT} 1. El uzatma; sarkıntılık. 2. Uzun kollu. 3. El uzatan; tecavüz eden; zulmeden.*|| **dest-efşān,** *{OsT} Tohum gibi açılan maddeler.*|| **dest-endāz,** *{OsT} 1. El atıcı; yankesici. 2. Yağma; tecavüz. 3. Süzgeç. 4. Engebe.*|| **dest-gâh,** *{OsT} 1. Tezgâh; dokuma aracı; atölye. 2. Zenginlik.*|| **dest-gâh-dār,** *{OsT} Amele başı; usta; kalfa; tezgâhtar.*|| **dest-gâre,** *{OsT}* → destgâre.|| **dest-gîr,** *{OsT} Elden tutan; yardımcı.*|| **dest-girāy,** *{OsT} Zayıf; güçsüz; çelimsiz; kuvvetsiz.*|| **dest-güşā,** *{OsT} Avuç açan; dilenci.*|| **dest-güşāyî,** *{OsT} El açıcılık; avuç açıcılık.*|| **des-güzār,** *{OsT} İmdada yetişen; yardımcı.*|| **dest-güzîn,** *{OsT} Bir toplantıda baş köşede oturan.*|| **dest-hat,** *{OsT} El yazısı.*|| **dest-hūş,** *{OsT} Oyuncak.*|| **dest-i āhenîn,** *{OsT} 1. Demir el. 2. Kuvvet; güç.*|| **dest- billūr,** *{OsT} Billûr gibi el.*|| **dest-i dil,** *{OsT} Gönül eli.*|| **dest-i gayb,** *{OsT} Gizli el; kaderin eli.*|| **dest-i hafî,** *{OsT} Gizli el; kaderin eli.*|| **dest-i Hak,** *{OsT} Allah'ın eli.*|| **dest-i istibdād,**

{OsT} Baskının eli; baskının verdiği sıkıntı.|| **dest-i izdivâcını talep etmek,** *{OsT} Evlenme teklifi yapmak.*|| **dest-i Musā,** *{OsT} Hz. Musa'nın eli; Güneş.*|| **dest-i pür-mahāret,** *{OsT} Becerikli; başarılı el.*|| **dest-i rāşedār,** *{OsT} Titrek el.*|| **dest-i üstādāne,** *{OsT} Becerikli el.*|| **dest-kār,** *{OsT} 1. El işi. 2. İşçi.*|| **dest-keş,** *{OsT} 1. El çeken; her şeyden vazgeçen. 2. Eldiven. 3. El uzatan; dilenci. 4. Kazanç. 5. Elde kolaylıkla yönetilen şey.*|| **dest-lāf,** *{OsT} Pazarlık.*|| **des-māl,** *{eAT} {OsT} Mendil; el bezi.*|| **dest-māye,** *{OsT} Elde bulunan şey; sermaye.*|| **dest-mūze,** *{OsT} Hediye; armağan.*|| **dest-müzd,** *{OsT} Bahşiş; ayak teri.*|| **dest-nemāz,** *{OsT} Abdest.*|| **dest-nişān,** *{OsT} 1. İtaat eden, hüküm altında bulunan. 2. Birisi tarafından dikilen fidan. 3. Birinin kılavuzluğu ile bir işe tayin edilen kimse.*|| **dest-pāk,** *{OsT} 1. Eli temiz. 2. Dindar. 3. Yoksul. 4. Mendil.*|| **dest-peymān,** *{OsT} Damadın geline verdiği ağırlık.*|| **dest-renc,** *{OsT} 1. El ile yapılan iş; el emeği. 2. Kazanç; ücret.*|| **dest-res,** *El erme; kuvvet ve zenginlik.*|| **dest-res olmak,** *{OsT} Elde etmek; ele geçirmek; kazanmak.*|| **dest-sāz,** *{OsT} Elle yapılmış şey.*|| **dest-seng,** *{OsT} Sapan.*|| **dest-sūz,** *{OsT} Eli yakan.*|| **dest-sūze,** *{OsT} Nişanlı kız.*|| **dest-şikeste,** *{OsT} Geçinecek işi ve bir becerisi olmayan kimse.*|| **dest-teng,** *{OsT} Eli dar; yoksul.*|| **dest ü girîbān olmak,** *{OsT} Yakasına yapışmak.*|| **dest ü pā** (pāy), *{OsT} El ve ayak.*|| **dest-vār,** *{OsT} 1. Baston; çoban değneği. 2. El gibi; ele benzer. 3. Bilezik.*|| **dest-yāb,** *{OsT} 1. Galibiyet; üstünlük; zafer. 2. Fırsat.*|| **dest-yār,** *{OsT} Yardımcı.*|| **dest-yārî,** *{OsT} Yardım; muavenet.*|| **dest-zen,** *{OsT} 1. El vuran; bir işe başlayan. 2. Tutunma.*

destamaz, [Far. dest-i nemāz] *{ağız} is.* Abdest. [DS]

destan[1], [Far. dest *(el)* > destān دستان] *(desta:n) {OsT} is.* Eller.

destan[2], [Far. dāstān > destān دستان] *(desta:n) {OsT} is.* **1.** Gerçek ile olağanüstü olayların karıştığı kahramanlık olaylarını veya tarihsel bir olayı övüp yücelten uzun ve manzum bir edebî tür; epope. **2.** *gnşl.* Klasik destanlardan esinlenerek çağdaş toplumları ve sorunlarını ele alan uzun manzum eser. **3.** Şaşırtıcı kahramanlık olayları dizisi. **4.** Âşık edebiyatında koşmayı andıran, ancak dörtlük sayısı istenildiği kadar arttırılabilen manzum bir tür. **5.** *mecaz.* Uzatılmış, bıktırıcı söz. **6.** Şarkı. **7.** Kuş cıvıltısı. **8.** Hile; düzen. **9.** Hiç bitmeyen dedikodu. ⊡ **destān-ger,** *{OsT} Hileci.*|| **destan gibi,** *(Söz, yazı veya mektup için) çok uzun.*|| **destān-serā,** *{OsT} Destan okuyan; meddah.*|| **destan yaratmak,** *Olağanüstü kahramanlık göstermek.*|| **destān-zen,** *{OsT} 1. Hikâye söyleyen. 2. Saz şairi; 3. Müzisyen. 4. Hileci; dubaracı.*

destancı, [destan-cı] *is.* Destan yazan, söyleyen veya anlatan kişi.

destanî, [Far. dāstānī داستانى] *(desta:ni:) {OsT} sf.* **1.** Destanla ilgili. **2.** Destan biçiminde yazılmış olan. **3.** Destan kahramanlarına yaraşır biçimde olan.

destanlaşma, [destanla-ş-ma] *is.* Destan durumuna gelme eylemi.

destanlaşmak, [destanla-ş-mak] *dönşl. f. [-ır]* **1.** Destan durumuna gelmek. **2.** Olağanüstü nitelikler kazanmak. **3.** Kulaktan kulağa yayılmak.

destansaz, [Far. destān-sāz دستانساز] *(desta:nsa:z) {OsT} sf.* Yalan şeyler anlatan.

destansı, [destan-sı] *sf.* Destan niteliği taşıyan; destana benzer; epik. ⊡ **destansı tiyatro,** *Destansı bir anlatım taşıyan tiyatro türü.*

destar, [Far. destār دستار] *(desta:r) {OsT} is.* Sarık. ⊡ **destār-bahā,** *İmparatorluk döneminde askerlere ve memurlara verilen para.*|| **destār-bend,** *{OsT} Sarık saran, sarıklı.*|| **destār-bendān,** *{OsT} Kadı, derviş gibi sarık saranlar.*|| **destar-çe,** *{OsT} Mendil; yağlık.*|| **destār-hān,** *{OsT} 1. Masa örtüsü. 2. Bir tepsi içinde gönderilmiş yemek.*|| **destār-ı hümāyūn,** *{OsT} Padişah sarığı.*|| **destār-ı şerîf,** *{OsT} tasvf. Mevlevîlerin başlarına giydikleri sikkenin üzerine sarılan sarık.*|| **destār-ı Yūsufî,** *{OsT} tar. Sultanların sardığı bir tür sarık.*|| **destār-pūş,** *{OsT} tasvf. Mevlevilikte giydiği sikkeye sarık sarmaya yetkili olan kişi.*|| **destar suyu,** *tasvf. Mevlana'nın sandukası üzerindeki destarın ucunun batırıldığı su.*

destaran, [Far. destār-ān دستاران] *(desta:ra:n) {OsT} is.* **1.** Bahşişler; ücretler. **2.** Sarıklar; tülbentler.

destarçe, [Far. destār-çe دستارچه] *{OsT} is.* **1.** Küçük sarık. **2.** Mendil.

destari, [Far. destārī دستارى] *(desta:ri:) {OsT} sf.* **1.** Destarla ilgili. **2.** Destar yapan.

destaseng, [Far. dest-ā-seng دستاسنگ] *{OsT} is.* Sapan.

destbürd, [Far. dest *(el)* + bürd *(taşıdı)* دستبرد] *{OsT} is.* Ustalık; üstünlük.

deste, [Far. dest *(el)* > dest-e دسته] *{OsT} is.* **1.** Bir avuç dolusu. **2.** Aynı türden ve birbiri üzerine getirilerek konulmuş veya bağlanmış nesneler yığını; tutam; bağ; bağlam; demet. **3.** Eşyaların elle tutmaya yarar yerleri; tutamak. **4.** Kılıç, bıçak gibi araçların kabzası. **5.** Hz. Ali'nin Kerbela'da şehit edilen oğlu Hüseyin adına İran'da yapılan dinî törenlere katılanlara verilen isim. **6.** Bir kitabın aynı anda kırılan pek çok yaprağının oluşturduğu demet. **7.** Oyun kâğıdı paketi. **8.** *spor.* Yağlı güreş karşılaşmalarında pehlivanların ayrıldığı kategorilerin en alt basamağı. **9.** *{eAT}* Kat; takım. **10.** *sf.* (Para vb. için) sayıca çok olan. ⊡ **deste ayak,** *mim. En az beş sütundan meydana gelen ayak; deste sütun.*|| **deste başı,** *{ağız} 1. Bir tane; eşsiz. 2. Oyuncuların en yetkilisi ve en sevileni.* [DS]|| **deste bozan,** *{ağız}*

bot. Hindiba. [DS]|| **deste-çûb,** *{OsT} Değnek; sopa.*|| **deste deste,** *Demet demet; desteler hâlinde.*|| **deste etmek,** *dnz. Gemi halatlarını dümdüz germek.*|| **deste kaçkını,** *argo. Giyimi düzgün olmakla birlikte, bulunduğu ortama uygun düşmeyen.*

desteci, [deste-ci] *is.* Deste yapan; desteleyici.

destegül, [Far. deste-gül دستگل] *{OsT} is.* Mevlevî dervişlerin hücrede bulundukları sırada giydikleri, ince kumaştan yapılma, düğmesiz, önü açık, kollu yelek.

destek, -ği [Far. dest-ek *(sabanın elle tutulan yeri, elcek)* دستك] *{OsT} is.* **1.** Küçük el; elcik. **2.** Bir şeyi sabit veya dengede tutmaya yarayan dayak; dayanak. **3.** Üzerine bir şey koymaya veya oturtmaya yarar sağlam parça; hamil. **4.** *mecaz.* Birine yardım eden, koruyan, kollayan kişi; yardımcı. **5.** *as.* Belirli bir taktik görevi verilmiş birliğe yardım göndermek suretiyle yapılan takviye. **6.** *as.* Bir birliğin veya elemanın diğerine yaptığı yardım. **7.** *siy.* Parlamentoda bir siyasi grubun katılmadığı hükümete, siyasetini benimsediği bir konuda oy vermesi. **8.** *fiz.* Bir vektörü taşıyan sonsuz doğru. **9.** *{ağız}* Senet. [DS] **10.** Pamuk ve yün eğirmekte kullanılan alet; iğ. ⇗ **destek doku,** *1. anat. Vücuda destek görevi gördükleri için bağ dokusunun kıkırdak ve kemik dokularına birlikte verilen ad. 2. bot. Sert ve kalın çeperli hücrelerden oluşmuş, bitkiye diklik ve sertlik veren doku.*|| **destek olmak,** *Yardım etmek; yardımcı olmak.*

destekleme, [destek-le-me] *is.* **1.** Destek olma durumu ve eylemi. **2.** Devlet tarafından yapılan para yardımı; sübvansiyon. **3.** *inş.* Örtülü bir tavanı tutturmaya yarayan döşeme. ⇗ **destekleme alımı,** *Bir malın aşırı üretimi dolayısıyla fiyatının belirli bir düzeyden aşağıya düşmemesi için devletçe yapılan alım.*

desteklemek, [destek-le-mek] *gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* **1.** Bir şeyin sağlam veya dengede durmasını sağlamak için destek koymak. **2.** *mecaz.* Bir işte birinin veya bir kurumun çalışma gücünü artırmak amacıyla yardımcı olmak, araç ve gereç vermek; para yardımında bulunmak. **3.** *as.* Bir birliğe, ek malzeme ile veya komşu birliğin yaptığı ateş veya tuttuğu mevzi itibariyle yardımda bulunmak. **4.** *inş.* Bir yapıyı kazı veya onarım sırasında koruyucu destekler yardımıyla güvenlik altına almak. **5.** Bir konuyu veya fikri savunan kişiye, aynı görüşleri paylaşır şekilde kanıtlar bulmak ve öne sürmek.

desteklenme, [destekle-n-me] *is.* Destek görme durumu ve eylemi.

desteklenmek, [destekle-n-mek] *edil. f. [-ir]* **1.** Gücü arttırılmak; sağlamlaştırılmak. **2.**Yardım edilmek; destek görmek.

destekleşme, [destek-le-ş-me] *is.* Birbirini destekleme durumu ve eylemi.

destekleşmek[1], [destek-le-ş-mek] *işteş. f. [-ir]* Birbirine destek olmak; birbirini desteklemek.

destekleşmek[2], [destek-le-ş-mek] *dönşl. f. [-ir]* Destek durumuna gelmek.

destekleyici, [destekle-y-ici] *sf.* Görevi desteklemek olan; destekleyen.

destekleyiş, [destekle-y-iş] *is.* Desteklemek eylemi veya biçimi.

destekli, [destek-li] *sf.* **1.** Desteklenmiş, destek konulmuş; takviye edilmiş. **2.** Herhangi bir şekilde desteği, destekleyicisi bulunan. ⇗ **destekli bütçe,** *eko. Uzun vadeli ve faizli hisse senedi veya tahvil kâğıtları ile pekiştirilmiş bütçe.*

desteksiz, [destek-siz] *sf.* Desteklenmemiş; destek konulmamış; desteği olmayan. ⇗ **desteksiz atmak,** *argo. Aşırı abartmak.*|| **desteksiz bırakmak,** *Satrançta bir taşı, başka bir taşla savunmaktan vazgeçmek.*

desteleme, [deste-le-me] *is.* Deste durumuna getirme eylemi.

destelemek, [deste-le-mek] *gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* **1.** Nesneleri bir araya getirip bağlamak. **2.** Deste durumuna getirmek; deste yapmak. **3.** Ellemek; elle tutmak.

destelenme, [destele-n-me] *is.* Deste durumuna getirilme eylemi.

destelenmek, [destele-n-mek] *edil. f. [-ir]* Deste durumuna getirilmek; deste yapılmak.

desteleyici, [destele-y-ici] *sf.* **1.** Deste yapan. **2.** *is.* Biçilmiş ekini veya başka bitkiyi deste hâline getiren işçi.

desteleyicilik, -ği [desteleyici-lik] *is.* Deste yapma işi; desteleyici olma durumu.

destemel, [Far. destmāl] *{ağız} is.* Mendil. [DS]

destepesiz, [de(s)+te/pe-siz] *{ağız} pekşt. sf.* (Kişi için) dikkatsiz hareketlerde bulunan. [DS]

destere, [Far. dest *(el)* + erre *(bıçkı)* دستره] *{OsT} is.* **1.** Testere; el bıçkısı. **2.** Bir örgü motifi.

desteseng, [Far. deste-seng دسته سنگ] *{OsT} is.* Boyaları ezmekte kullanılan mermer, cam veya başka kıymetli taştan yapılmış havan eli şeklindeki alet; el taşı; havaneli.

destgâh, [Far. dest-gāh دستگاه] *(destgâ:h) is.* **1.** Dokuma tezgâhı. **2.** Ustanın önünde duran iş masası; tezgâh. **3.** Karada inşa edilen gemilerin oturması için kurulan iskele. **4.** Büyük alet takımı. **5.** *mecaz.* Zenginlik; kudret; iktidar.

destgâhdar, [Far. dest-gāh-dār دستگاهدار] *(destgâ:hta:r) {OsT} is.* Ustabaşı; tezgâhtar.

destgâre, [Far. dest-gāre دستگاره] *(destgâ:re) {OsT} is.* Teskere.

destgir, [Far. dest-gīr دستگیر] *(destgi:r) {OsT} sf.* Elinden tutan; yardım eden; koruyucu.

desti, [Far. dest-ī دستی] *(desti:)* *{OsT}* *is.* **1.** Testi. **2.** Bilezik. **3.** Elinden tutma; yardım. ⊟ **desti-bāz,** *{OsT}* → destibaz..

destibala, [Far. dest-i + T. bala دست بله] *{ağız}* *is.* Küçük testi. [DS]

destibaz, [Far. destī-bāz دستی باز] *(desti:ba:z)* *{OsT}* *is.* Başının üzerine koyduğu testilerle cambazlık gösterileri yapan oyuncu.

destimal, -li [Far. dest *(el)* + māl *(sürten)* دستمال] *(destima:l, l ince söylenir)* *{OsT}* *is.* El silecek nesne; mendil; yağlık; el bezi; çevre.

destiman, [Far. deştibān دشت بان] *{ağız}* *is.* Koru bekçisi; korucu; deştiman. [DS]

destimek, [? destimek] *{ağız}* *is.* Yuvarlak, küçük, güzel kokulu bir tür tatlı kavun. [DS]

destimenci, [Far. deştibān => destimen-ci] *{ağız}* *is.* Ekin bekçisi; korucu. [DS]

destine, [Far. destīne دستینه] *(desti:ne)* *{OsT}* *is.* **1.** Bilezik. **2.** Kol bağı. **3.** Elle yazılan mektup. **4.** Mahkeme ilamı. **5.** Padişah buyruğu. **6.** Mektubun sonuna konulan imza ve tarih.

destlaf, [Far. dest-lāf دست لاف] *{OsT}* *is.* Pazarlık.

destmal, -li [Far. dest-māl دستمال] *{ağız}* *is.* Mendil. [DS]

destroyer, [İng. destroyer *(yıkıcı)*] *is.* Özellikle refakat görevinde kullanılan, yüksek hızda ve iyi silahlanmış orta tonajda savaş gemisi; muhrip.

destur, [Far. destūr دستور] *(destu:r)* *{OsT}* *is.* **1.** Bir kimseye verilen izin; ruhsat; müsaade; icazet. **2.** Genel kural; yasa; âdet. **3.** Bir kuralı kısaca belirten formül; düstur. **4.** *ed.* Bektaşî şairlerin nefese verdikleri isim. **5.** *tasvf.* Nefes okuyacak dervişin şeyhinden izin istemek için söylediği söz. **6.** Zerdüşt dininde en yüksek derecedeki ruhanî lider. **7.** İmparatorluk döneminde at ve silah gibi yabancı ülkelere satılması yasak olan mallar için verilen satış izni. **8.** *ünl.* *"Yol verin, çekilin!"* anlamında ünlem. **9.** Cin çarpmasın diye bir yere pis su dökerken veya çiş ederken söylenen söz. **10.** *tar.* Osmanlı saraylarında hizmetçilerin bir yere girdiklerinde söze girmek için söyledikleri söz. ⊟ **destūr-ı edviye,** *{OsT}* *İlaç yapma konularını kurallara bağlayan kitap; kodeks.*|| **destūr-ı mürācaāt,** *Geri dönme izni.*|| **destūr-ı riyāzî,** *{OsT}* *Matematik formülü.*|| **desturunu tutamamak,** *{OsT}* *1. Abdestini tutamamak. 2. Altına kaçırmak.*|| **destur vermek,** *{eAT}* *İzin vermek.* [DK]

desturi, Far. destūrī دستوری] *(destu:ri:)* *{OsT}* *sf.* **1.** Desturla ilgili. **2.** *is.* Eskiden Antakya ve Bursa'da dokunan dîba çeşidinden bir tür ipekli kumaş.

desturlanmak, [desturla-n-mak دستورلنمق] *{eAT}* *edil. f.* *[-ur]* Kendisine izin verilmek.

destursuz, [destur-suz] *zf.* Sahibinden izin almadan; izinsiz; yasak.

destursuzca, [destursuz-ca] *(destursu'zca)* *zf.* İzin almaksızın.

desturun, [destur-un *(iyelik eki)*] *ünl.* İğrenilecek veya ayıp sayılacak bir şeyden bahsedilirken söylenen özür dileme sözü.

desturunsuz, [desturun-suz دستورنسز] *{eAT}* *sf.* İzinsiz; destursuz.

destuvan, [Far. dest-ḫᵛān دست خوان] *(destuva:n)* *{OsT}* *is.* Sofra bezi.

destvan, [Far. dest-vān دستوان] *(destva:n)* *{OsT}* *is.* **1.** Eldiven. **2.** Hamam natırı.

destvane, [Far. dest-vāne دستوانه] *(destva:ne)* *{OsT}* *is.* **1.** Savaşta giyilen demir eldiven. **2.** Bilezik. **3.** Bir toplantının baş tarafı.

destvar, [Far. dest-vār دستوار] *(destva:r)* *{OsT}* *is.* **1.** Çoban değneği. **2.** Baston. **3.** Bilezik. **4.** *sf.* El gibi; ele benzer; el kadar.

destvare, [Far. dest-vāre دستواره] *(destva:re)* *{OsT}* *is.* → destvar.

-deş, [-ta / -da eş *(yerde, alanda, faaliyette ya da biçimde arkadaş)* > -daş / -taş / -deş / -teş] *yap. e.* -→ -daş. *{eT}* *{eAT}* *(aynı).*

deşarj, [Fr. décharge] *is.* **1.** Boşalma. **2.** *mecaz.* Rahatlama; hafifleme. **3.** Baraj veya gölet suyunu başka yere boşaltma; savaklama. ⊟ **deşarj olmak,** *İçini dökmek, rahatlamak.*

deşdetmek, [Far. deşt + T. et-mek ?] *{ağız}* *gçl. f.* *[-r]* Aramak. [DS]

deşdi, [Far. deşt > deştī دشتی] *{ağız}* *sf.* Ekilmeyip, toprağa kendiliğinden düşen tohumdan biten bitki. [DS]

deşdirmek, [deş-dir-mek دشدرمك] *{eAT}* *gçl. f.* *[-ür]* **1.** Deldirmek. **2.** Yardırmak.

deşdivan, [Far. deşt-i bān دشت بان] *{ağız}* *is.* Bağ korucusu; kır bekçisi; köy bekçisi. [DS]

deşek, -ği [döşe-k > deşek] *{ağız}* *is.* **1.** Yatak. **2.** Kağnı kanadını tutan aygıt. [DS]

deşeleme, [*eT.* teş-mek > deş-ele-me] *is.* Küçük ve tekrarlı hareketlerle deşmeye çalışma eylemi.

deşelemek, [*eT.* teş-mek > deş-ele-mek] *gçl. f.* *[-r]* *[-l(i)-yor]* **1.** Yinelenen hareketlerle deşmeye çalışmak. **2.** (Başkalarının ilgisini çekmeyen ya da unutulması istenen konular için) tekrar tekrar üzerine giderek gündeme getirmek; ısrarla üzerine gitmek; araştırmak; kurcalamak; meydana çıkarmak. **3.** *{ağız}* Delmek; yırtmak; yara açmak.

deşelenmek, [deşele-n-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* (Tavuk için) eşelenmek. [DS]

deşgel, [deş-gel] *{ağız} sf.* (Kişi için) karnı şiş, koca göbekli.

deşifre, [Ar. sıfr *(sıfır)* > İt. cifra > Fr. déchiffrer] *is.* Şifreli bir yazıyı çözme, okunur, anlaşılır hâle getirme işi. ☞ **deşifre etmek,** *1. Gizli bilgileri açığa vurmak. 2. Şifreyi çözmek. 3. Okunamayan yazıları okumak.*|| **deşifre olmak,** *(Başkalarından gizli tutulan bilgiler için) açığa vurulmak.*

deşik, -ği [*eT.* teş-ük > deş-ik] *sf.* **1.** Deşilmiş; karıştırılmış. **2.** İçi dışına çıkarılmış. **3.** *is.* Deşilmiş yer; çukur. **4.** *{ağız}* Derbeder giyinen; giyinişine dikkat etmeyen. [DS] **5.** *{ağız}* Şişman. [DS]

deşilme, [*eT.* teş-mek > deş-mek > deş-il-me] *is.* Deşme işi yapılmak eylemi.

deşilmek, [*eT.* teş-mek > teş-il-mek > deş-il-mek دشلمك] *edil. f. [-ir]* **1.** Yarılarak içi dışına çıkarılmak. **2.** Kazılmak; yarılmak. *{eAT} (aynı)* **3.** *mecaz.* Kurcalanmak; karıştırılmak. **4.** *{ağız}* Şişmanlamak. [DS]

deşinmek, [deş-in-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* Eşinmek.

deşirci, [dev(i)şir-(i)ci] *(de:şirci) {ağız} is.* Dilenci. [DS]

deşirik, -ği [dev(i)şir-ik] *(de:şirik) {ağız} is.* Tertip; düzen. [DS]

deşirmek, [dev(i)ş-ir-mek] *(de:şirmek) gçl. f. [-ir]* **1.** Devşirmek; toplamak; *{ağız} (aynı).* [DS] **2.** Dilencilik etmek; dilenmek.

deşme, [deş-me] *is.* Yarma, kazma veya eşeleme suretiyle içini dışına çıkarma; deşmek eylemi.

deşmek[1], [*eT.* teş-mek > deş-mek دشمك] *gçl. f. [-er]* **1.** İçini çıkarmak. **2.** *{ağız}* Karıştırmak; kurcalamak. [DS] **3.** Yarıp açmak; yarmak; delmek. *{eAT} {ağız} (aynı)* [DS] **4.** (Çıban için) patlayıp içindeki cerahati akmak. **5.** *mecaz.* Bütün açıklığı ile ortaya sermek; kurcalamak. **6.** *{ağız}* Yeri eşmek; kazmak. [DS] **7.** *{ağız}* Açıklamak; açmak. **8.** *mecaz.* Unutulmuş kötü bir anıyı tekrar hatırlatmak.

deşmek[2], [té-mek > té-ş-mek > dé-ş-mek] *{eT} işteş. f. [-ür]* Birbirine söylemek; söyleşmek.

deşne, [Far. deşne دشنه] *{OsT} is.* Hançer. ☞ **deşne-i subh,** *{OsT} Tan yeri.*

deşnek, -ği [deş(i)n-ek] *{ağız} is.* **1.** Kaynak; pınar. **2.** Çukur.

deşnik, -ği [deş(i)n-ik] *{ağız} is.* İnce kızılcık dallarından yapılmış bir tür keçeci süpürgesi.

deşt, [Far. deşt دشت] *{OsT} is.* Çöl; ova; kır; bozkır. ☞ **deşt-bān,** *{OsT} Kır bekçisi; deştiman.*|| **deşt etmek,** *{ağız} Kaybolmuş bir şeyi aramak.*|| **deşt-gerd,** *{OsT} Çölde, kırda gezen.*|| **deşt-i fenā,** *{OsT} Fanilik ovası; dünya.*|| **deşt-i hayat,** *{OsT} Hayat çölü.*|| **deşt-neverd,** *{OsT} Çölde, kırda gezen.*|| **deşt-zār,** *{OsT} Çöllük; ovalık.*

deşte, [Far. deşt] *{ağız} is.* **1.** Çekirdekten yetişen filiz; sürgün. **2.** Kıraç kavun ve mısır tarlası.

deştî, [Far. deştī دشتى] *{ağız} is.* **1.** Çekirdekten yetişen aşılanmamış fidan. **2.** Aşılanmamış, yabanî kiraz. [DS]

deştiman, [Far. deşt-bān دشت بان] *{OsT} is.* Kır bekçisi.

deştiye, [Far. deştī دشت => deşti-y-e] *{ağız} sf.* **1.** (Tarım için) kuru; susuz. **2.** *is.* Susuz tarlada yetişen mısır, darı, pancar. **3.** Kavun ve karpuzların işe yaramayan küçükleri. [DS]

deşük, [teş-mek > teş-ük / deş-ük] *{eT} is.* Delik; deşik; boşluk; çukur.

deşüklemek, [teş-ük > teşük-lē-mek > deşük-lē-mek] *{eT} gçl. f. [-r]* Birini obur saymak; aç gözlü saymak.

deşürmek, [der-mek > der(i)ş-ür-mek > deşür-mek دشورمك] *(de:şürmek) {eAT} gçl. f. [-ür]* Derlemek; toplamak; bir araya getirmek.

det, [de+git] *{ağız} ünl.* Sus; bırak; hadi oradan. [DS]

detant, [Fr. détente] *is.* Yumuşama.

detay, [Fr. détail] *is.* Bir bütün meydana getiren ikinci derecedeki büyüklüklerden her biri; ayrıntı; teferruat.

detektif, [İng. to detect *(ortaya çıkarma)* > Fr. détective] *is.* **1.** İngiltere'de araştırma ve soruşturma görevini yürüten polis. **2.** *gnşl.* Özel soruşturmalarla görevlendirilen kimse; hafiye.

detektiflik, -ği [detektif-lik] *is.* **1.** Detektifin görevi ve mesleği. **2.** *sf.* Ancak detektifin çözebileceği, araştırabileceği nitelikte.

detektör, [Fr. détecteur] *is.* Radyoelektrik dalgaları, gaz kaçakları, mayınlar vb. gizli ve görünmeyen ya da duyu organları ile algılanamayan tehlikeli şeyleri bulmaya ve saptamaya yarayan aygıt; arayıcı; bulucu.

deterjan, [Fr. détergent] *is.* Kir sökücü, temizleyici ve beyazlatıcı özellikleri yüzünden yıkama ve temizleme işleminde kullanılan, çoğu petrol türevi olmak üzere sıvı, toz veya krem hâlindeki kimyasal madde; arıtıcı.

determinant, [Fr. déterminant] *is. mat.* **1.** Yatay satırlardaki eleman sayısı ile dikey sütunlardaki eleman sayıları denk bir cetvelde yer alan sayılardan, her seferinde her satır ve her sütunun birer elemanı ele alınarak bütün yollardan elde edilen çarpımların cebirsel toplamı. **2.** Birkaç bilinmeyenli birinci dereceden eşitlik sistemlerini çözmede kullanılan yardımcı cebirsel işlem.

determinasyon, [Fr. détermination] *is.* **1.** Belirlenme işi. **2.** *fel.* Belirlenim.

determinist, [Fr. déterministe] *sf. fel.* Her olayın başka olayların zorunlu sonucu olduğu görüşünde olan; gerekirci, belirlenimci.

determinizm, [Fr. déterminisme] *is. fel.* Her olayın başka olayların gerekli ve kaçınılmaz sonucu olduğunu savunan felsefî görüş; gerekircilik, belirlenimcilik.

detire, [Fr. détiré] *is.* Balede el veya bar yardımıyla yapılan bacak yumuşatma hareketi.

detmek, [*eT.* té-mek > té-t-mek > dé-t-mek] *gçl. f. [-ür]* **1.** Söyletmek. **2.** Bağırtmak.

detoksikasyon, [Fr. détoxication] *is.* Metabolizmadan çıkan zehirli maddelerin karaciğer tarafından daha az zehirli üreye dönüştürülmesi ve böylece böbrek tarafından atılması işi; zehir giderme.

detone, [Fr. détonner] *sf. müz.* (Çalmak ve söylemek için) yanlış. ⊡ **detone olmak,** *müz. Yanlış çalmak veya yanlış söylemek.*

detonik, -ği [Fr. détonique] *is.* Patlayıcı maddelerin patlatma yollarını ve patlama sonucu oluşturdukları etkileri inceleyen bilim ve teknik dalı.

deturne, [Fr. déturné] *is.* Balede, arkada bulunan bacak yönünde dönme hareketi.

dev. [devir'in sembolü] *kısalt.* Bir devir yani 360 °lik açının kısaltılmış şekilde yazılışı. ⊡ **dev/dk,** *Bir dakikadaki tam dönme sayısı.*|| **dev/sn,** *Bir saniyedeki tam dönme sayısı.*

dev[1], [Far. dīv دیو] *is.* **1.** Masallarda geçen, olağanüstü büyüklükte, insanlar gibi evlenen, çoluk çocuğu olan, iyi veya kötü olabilen yaratık. **2.** *gnşl.* Olağanüstü irilikte olan insan veya hayvan. **3.** *mecaz.* Dehası ile benzerlerini geçen, olağanüstü başarılar gösteren kimse. **4.** Bir alanda gücü diğerlerinden üstün olan şirketler, topluluklar, ülkeler. **5.** *sf.* Çok büyük ve iri olan. **6.** Çok değerli olan. ⊡ **dev adımı,** *(İlerleme, gelişme için) hızlı; büyük atılım hâlinde.*|| **dev adımı ile,** *mecaz. Büyük atılımlar hâlinde.*|| **dev anası,** *1. Masallarda geçen dev karısı. 2. İri yarı kadın.*|| **dev anası gibi,** *(Kadın için) iri yarı; şişman.*|| **dev-āsā,** *{OsT} Dev gibi.*|| **dev aynası,** *İnsanı olduğundan daha büyük gösteren dışbükey ayna.*|| **dev gibi,** *Pek büyük, pek iri.*|| **dev hortuğu,** *{ağız} Dev yavrusu; iri çocuk.* [DS]|| **dev köpek balığıgiller,** *zool. Omurgalı hayvanlardan balıklar sınıfının köpek balıkları takımının bir alt familyası.*|| **dev yıldız,** *Işıklı ve yarıçapı büyük olan yıldız.*

dev[2], [? dev] *{ağız} is.* Süt. [DS]

deva[1], [Ar. devā دوا] *(deva:) {OsT} is.* **1.** Hastalığı iyileştirmeye yarayan şey; ilaç. **2.** Bir sıkıntıyı, bir sorunu çözebilen durum veya eylem; çare; tedbir. ⊡ **devā-nāpezîr,** *{OsT} İyileşmesi imkânsız olan.*|| **devā-pezîr,** *{OsT} Tedavisi mümkün olan; iyileşebilir.*|| **devā-sāz,** *{OsT} 1. Çare bulan. 2. İlaç yapan; eczacı.*|| **devā-yı müsekkîn,** *{OsT} Acı giderici, yatıştırıcı ilaç; ağrı kesici.*

deva[2], [Sansk. deva] *(de'va) is.* Hint dinlerinde bütün tanrısal varlıklara verilen isim.

devab, -bbı [Ar. dābbe > devābb دوابّ] *(deva:b) {OsT} is.* Yük veya binek hayvanları.

devac, [Far. devāc دواج] *(deva:c) {OsT} is.* Yorgan; örtünecek nesne.

devahî, [Ar. dāhiye > devāhī دواهی] *(deva:hi:) {OsT} is.* Başa gelen büyük yıkımlar; büyük belalar; musibetler.

devahil, [Ar. dāḫil > devāḫil دواخل] *(deva:hil, h kalın söylenir) {OsT} is.* İçler; dahiller.

devahin, [Ar. dāḫine > devāḫin دواخن] *(deva:hin, h kalın söylenir) {OsT} is.* Tüten bacalar.

deva'i[1], [Ar. devāʿī دواعی] *(deva:i:) {OsT} is.* İçten gelen bir duyguyu körükleyici durumlar. ⊡ **devā'i'd-dehr,** *{OsT} Dünya hâlleri.*

deva'i[2], [Ar. devāʾī دوائی] *(deva:i:) {OsT} sf.* **1.** İlaçla ilgili olan nesneler. **2.** İlaçlara ait.

deva'imisk, [Ar. devāʾi misk دوائی مسك] *(deva:yimisk) is.* Dövülmüş ceviz, fındık içi, bitki kökleri, şeker ve misk karıştırılarak yapılan bir tür ezme, şekerleme.

devair, [Ar. dāʾire > devāʾir دوائر] *(deva:ir) {OsT} is.* **1.** Daireler. **2.** Resmî kurumlar; daireler. ⊡ **devāir-i askeriye,** *{OsT} Askerlik daireleri.*|| **devāir-i belediye,** *{OsT} Belediye daireleri.*|| **devāir-i devlet,** *{OsT} Devlet daireleri.*|| **devāir-i hususiye,** *{OsT} Özel daireler.*|| **devāir-i mütevāzıye,** *{OsT} mat. Merkezleri aynı olan daireler.*|| **devāir-i resmiye,** *{OsT} Resmî daireler.*|| **devāir-i urūz,** *{OsT} coğ. Ekvatora paralel olarak geçen daireler; arz daireleri; enlem daireleri.*

deval, [Yun. divalon => deval دوال] *{OsT} {ağız} is.* Arı kovanında bulunan acı tortu. [Bürhan-ı Katı'] [DS]

devali, [Ar. devālī دوالی] *(deva:li:) sf.* **1.** (Hastalık için) damarla ilgili. **2.** *is. tıp.* Varis.

devalib, [Far. dūlāb > Ar. devālīb دواليب] *(deva:li:b) {OsT} is.* Dolaplar. ⊡ **devālîb-i ihtiyālāt,** *{OsT} Hile dolapları.*

devalüasyon, [Fr. dévalüation] *is.* **1.** *ekon.* Millî paranın değerinde, esas alınan başka bir ülke parası karşısında belirli bir oranda isteyerek yapılan indirim; değer düşürme. **2.** *mecaz.* İtibar, teveccüh ve değer kaybı.

devalüe, [Fr. dévaluer] *sf.* Değeri düşürülmüş; ucuzlatılmış. ⊡ **devalüe etmek,** *Değerini düşürmek.*|| **devalüe olmak,** *Değeri düşürülmek.*

devam, [Ar. devām دوام] *(deva:m)* **1.** Sürüp gitmek, bitmemek, kesilmemek olgusu; sürme. **2.** Bir şeyin henüz bitmemiş olan, sonradan, ardından gelen bölümü. **3.** Bir eylemin sonucu, bağlantısı. **4.** Bir şeyin uzantısı; ek; parça; bölüm. **5.** Bir yere veya işe belirli zamanlarda ve belirli şartlar altında gidip gelme. ⊡ **devam etmek,** *1. Başlanmış bir işi kesintiye uğratmadan sürdürmek. 2. Kesintiye uğramış bir işi kaldığı yerden tekrar sürdürmek. 3. Eklemek.*|| **devam ettirmek,** *1. Kaldığı yerden sürdürmek. 2. Yazı yazarken paragraf başı yapmadan satırı sonuna kadar yazmak.*

devamlı, [devam-lı] *sf.* Devam eden; sürdüren; hiç ara vermeyen; sürekli.

devamlılık, -ğı [devamlı-lık] *is.* Sürdürmek, ara vermemek durumu.

devamsız, [devam-sız] *sf.* **1.** Devam etmeyen; sürmeyen; süreksiz. **2.** Bulunması gereken yerde her gün bulunmayan veya gitmeyen. **3.** (Öğrenci için) derslere gelmemeyi alışkanlık edinen.

devamsızlık, -ğı [devamsız-lık] *is.* Devamsız olma durumu.

devan, [Far. deviden *(koşmak)* > devān دوان] *(deva:n)* *{OsT} sf.* **1.** Koşan; seğirten. **2.** *zf.* Koşarak; acele acele yürüyerek. ⊡ **devān devān,** *{OsT} Koşa koşa; hızla.*|| **devan olmak,** *{OsT} Seğirtmek; koşmak.*

devanik, -kı [Ar. dānik > devānik دوانق] *(deva:nik, k kalın söylenir) {OsT} is.* **1.** Madenî paralar; mangırlar. **2.** Bir dirhemin dörtte biri.

devaniki, [Ar. devānikī دوانقی] *(deva:nikı:) {OsT} sf.* Bir şeyi en küçük mangırına kadar hesaplayan; cimri.

devar, [Ar. devār دوار] *{OsT} is. tıp.* Baş dönmesi.

devarda alaşımı, [Arturo Devarda *(İtalyan kimyacı)* > devarda + alaşım-ı] *is. t.* Yüzde kırk beş alüminyum, yüzde elli bakır ve yüzde beş çinkodan meydana gelen alaşım.

devasa, [Far. dīv + āsā دیوآسا] *(deva:sa:) {OsT} sf.* Dev gibi; çok büyük.

devasız, [deva-sız] *sf.* Devası olmayan; çaresi bulunmaz.

devat, [Ar. devāt دوات] *(deva:t) {OsT} is.* Hokka ve kalemden meydana gelen yazı takımı.

devata, [Sansk. devata] *is.* Budacılıkta ikinci derecedeki tanrılara verilen isim.

devatdar, [Ar. devāt + Far. -dār دواتدار] *(deva:tda:r) {OsT} is.* Vezir dairelerinde görevli ağalardan yazıcıya verilen unvan; yazıcı.

devavin, [Ar. divān > devāvīn دواوین] *(deva:vi:n) {OsT} is.* Şair divanları.

devdala, [deb *(yans.)* > deb+dal-a] *{ağız} sf.* **1.** (Kişi için) düşüncesizce iş yapan. **2.** Elbise ve eşyalarını çabuk kirleten veya eskiten. [DS]

devdelemek, [Far. deftīk => devde-le-mek ?] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* (İş için) iyi yapmamak; üstünkörü yapmak. [DS]

deve, [*eT.* devey / teve] *{eT} is. zool.* **1.** Geviş getiren memelilerden, boynu uzun, sırtında hörgücü bulunan, iri yapılı bir yük hayvanı, *(Camelus).* **2.** *mecaz.* Dikkatsiz, savruk; hantal kişi. **3.** *{ağız}* Köy ocaklarında kullanılan büyük sacayak. [DS] **4.** *argo.* İri yarı ve uzun boylu adam. **5.** *argo. eski.* Hamam sorumlusu. ⊡ **deve adımı,** *(Yürüyüş için) geniş adımlarla, yavaş ve sallana sallana.*|| **deve ağzı,** *{ağız} Bakırdan yapılmış, ağzı eğik sürahi.* [DS]|| **deve bağırtan,** *Dik ve taşlı, yokuş yol.*|| **deve bakırı,** *{ağız} Çinko bakraç.* [DS]|| **deve batmaz,** *{ağız} Et suyu ile yapılmış un çorbası.* [DS]|| **deve çiçeği,** *tıp. Kötü sonuçları olabilen bir çiçek hastalığı; (Erthema nodosun).*|| **deve dabanı,** *{eAT} 1. Büyük içki kadehi. 2. Büyük lokma.*|| **deve dabanı pide,** *{ağız} Kalın yuvarlak pide.* [DS]|| **deve darı,** *{ağız} Saçma sapan.* [DS]|| **Deve değil ki yedi yerinden boğazlayasın.** *Bir iş uğrunda yeteri kadar gayret göstermiş bir kişiden daha çoğunun istenemeyeceğini ifade eden söz.*|| **devede kulak,** *Büyük bir miktarın yanında çok küçük kalan parça.*|| **deve dellalı,** *{eAT} Yüksek sesle konuşan.*|| **deve depiği,** *{ağız} 1. Deve tekmesi. 2. mecaz. Büyük bir kimsenin vurduğu darbe.* [DS]|| **deve dikeni,** *bot. Tüylü ve köşeli saplı, derin dişli ve dikenli, soluk yeşil yapraklı baş biçimindeki mor renkli bileşik çiçekli yüksek otsu bitki; kangal dikeni, kenger dikeni, Meryemana dikeni, (Silybum marianum).*|| **deve dişi,** *(Nar, mısır ve buğday için) iri taneli.*|| **deve döşlü,** *(At için) karnı içeri çekik.*|| **deve dudaklı,** *Dudağı sarkık duran.*|| **deve elması,** *Çakır dikeni (Eryngium).*|| **deve gevişi,** *{ağız} (İş için) hiçbir titizlik göstermeksizin yavaş yavaş yapılan.* [DS]|| **deve gevişi getirmek,** *{ağız} (Karnı tok olan kişi için) lokmayı çiğneyip yutamamak; lokma ağzında büyümek.*|| **deve gibi,** *Çok uzun boylu veya hantal.*|| **deve gibi lök lök yürümek,** *(Kabadayılar için) hafif ve açık adımlarla yürümek.*|| **deve gönü,** *{ağız} Verimsiz, sert ve killi toprak.* [DS]|| **deve gözü,** *{ağız} 1. İri ve sert taneli bir tür üzüm. 2. Bulgur, et ve cevizle yapılan bir tür köfte.* [DS]|| **deve gülü,** *{ağız} bot. Hatmi.* [DS]|| **deve hamuru,** *Sindirimi güç ve mideye ağırlık veren yiyecek.*|| **deve karıncası,** *{ağız} Atlı karınca; büyük karınca.* [DS]|| **deve kılavuzu,** *Eşek.*|| **deve kini,** *Sürüp giden ve hiç unutulmayan kin.*|| **deve kolu,** *Eskiden yolsuz, arızalı ve susuz arazide taşıma işlerini yürütmek üzere develerden kurulmuş askerî ulaştırma birlikleri.*|| **deve kuşu,** *zool. Afrika'nın sıcak bölgelerinde yaşayan, kanatları uçmasına yeterli olmayan, koşucu iri yapılı ve uzun bacaklı bir kuş (Struthio camelus).*|| **Deve ku-**

şu gibi yüke gelince kuş, uçmaya gelince deve. *Her uygun durumda olumsuz tutum gösterip terslik çıkaran kişilere söylenir.*|| **deve kuşu gibi başını kuma sokmak,** *1. Tehlike anında yararı görülmeyecek yollara başvurmak. 2. Yaptığı hareket ile başkalarını aldattığını sanarak kendini avutmak.*|| **develer dama çıkmak,** *{ağız} 1. Çok güçlük çekmek. 2 . Olmayacak bir iş olmak.* [DS]|| **devenin nalbanda baktığı gibi,** *1. Bir şeyi ilk defa görüyormuşçasına. 2. Öfkeli ve ters ters.*|| **deve olmak,** *(Yiyecek veya eşya için) yok olmak; kaybolmak; aşırılmak.*|| **deve tabanı,** *{eAT} 1. Büyük şarap kadehi. 2. Büyük lokma. 3. {ağız} Dört köşe, bohça biçiminde bir tür tatlı.* [DS]|| **deve temresi,** *{ağız} Egzama.* [DS]|| **deve tımarı,** *(İş ve bina tamiri için) baştan savma; üstünkörü.*|| **deve topu,** *{ağız} Develere yedirilen hamur topacı.* [DS]|| **deve tüyü,** *1. Her yıl ilkbaharda tüy dökme mevsiminde develerden elde edilen yün. 2.* → devetüyü.|| **deve yapmak,** *1. Kendisinin olmayan bir şeyi sahiplenmek; kandırarak veya zorla almak. 2. argo. Almak; çalmak; ortadan kaldırmak.*|| **deveye binmek,** *argo. Esrar çekmek.*|| **deveye hendek atlatmak,** *1. Bir kimseye üstesinden gelemeyeceği bir işi yaptırmak. 2. Anlayışı kıt birini bilgilendirmenin güçlüğü.*|| **deve yeli,** *{ağız} Güneyden eser rüzgâra Aydın'da verilen ad.* [DS]|| **deveyi dizinden vurmak,** *Usta nişancı olmak.*|| **deveyi düze çıkarmak,** *Engelleri yenerek işleri yoluna koymak; sıkıntıdan kurtulmak.*|| **deveyi havuduyla yutmak,** *Aşırı derecede çıkar sağlamak; rüşvet almak.*|| **deve yürekli,** *Ürkek ve korkak.*

deveboynu, -nu, -yunları [deve+boy(u)n-u] *is.* **1.** S veya U biçimli herhangi bir alet veya eşya. **2.** Sıcak sıvıları akıtmakta kullanılan borulardaki genleşmeyi boşaltmaya yarar çift dirsekli sistem. **3.** *{ağız}* Bir kilim motifi. **4.** *{ağız}* Zambakgillerden, sarı çiçekli, kokusu kötü bir ilkbahar çiçeği. [DS] **5.** *{ağız}* Bakırcıların ve kalaycıların kullandığı bir tür örs. [DS] **6.** *{ağız}* Saban oku ile boyunduruğu birbirine bağlayan eğri ağaç. [DS] **7.** *{ağız}* Asmalar için bir ağaç üzerine çaprazlamasına çivilenen ikinci bir ağaç ile yapılan çardak. [DS] **8.** *{ağız}* Dokuma tezgâhlarında gücü ağacının yanlara gelen kısımlarının altına konulan ağaç parça. [DS]

devece, [deve-ce] *(deve'ce) {eAT} zf.* Deve kadar; deve gibi. [DK]

deveci, [deve-ci] *is.* **1.** Deve çobanı. **2.** Kiralık deve veren kimse. **3.** Deve kervanını güden kimse. **4.** Yeniçeri ocağının en itibarlı askerleri olup savaşta siper kazan, sefere gidiş ve dönüşte yeniçeri ağasının yük işlerini yürüten 29. orta. **5.** *{ağız}* (Kişi için) elinden hiçbir iş gelmeyen. ☞ **deveci bardağı,** *{ağız} Armut biçiminde meyvesi olan bir bitki.* [DS]|| **deveci kurmak,** *{ağız} (Çocuklar için) el arabalarını arka arkaya bağlayarak iniş aşağı binmek.* [DS]

devecik, -ği [deve-cik دوه‌جك] *{eAT} is.* Çekirgeye benzer bir böcek; kızlar devesi; yer eşekçiği.

devecilik, -ği [deveci-lik] *is.* Deve yetiştirme ve deve ile yük taşıma işi.

deveçökerten, [deve+çökert-en] *{ağız} is. bot.* Demir dikenigillerden, kurak ve sert topraklı yerlerde yetişen, sarı çiçekli ve çok dikenli yabanî bir bitki; aptesbozan otu; demir dikeni, *(Tribulus terrestris).* [DS]

deveçöküden, [deve+çöküt-en] *{ağız} is. bot.* → deveçökerten. [DS]

devedabanı, -nı, -nları [deve+daban-ı] *{ağız} is. bot.* **1.** Sarı ve beyaz renkte büyük kır papatyası. **2.** İlkbaharda kırlarda, tarlalarda kendiliğinden yetişen, pembe çiçekli taze yumru kökleri yenebilen yabanî bir bitki, *(Gerinium tuberosum).* [DS]

devek, [*eT.* tügek *(ip ucundaki halka)* > Çağ. tikek > devek دوك] *{eAT} is.* **1.** Asma kütüğü; asma dalı; tevek. *{ağız} (aynı)* [DS] **2.** *{ağız}* Üzüm bağı. [DS] **3.** *{ağız}* Üzüm salkımı. [DS] **4.** *{ağız}* Fasulye, kabak, bostan gibi bitkilerin sebze ve meyvesi alındıktan sonra kalan gövde kısmı. [DS] ☞ **devek atmak,** *{ağız} (Fasulye, kabak, sarmaşık vb. için) filiz vermek; kol atmak.* [DS]

deveklik, -ği [tevek-lik] *{ağız} is.* Üzüm bağı. [DS]

develik, -ği [deve-lik] *is.* **1.** Özellikle Güneydoğu Anadolu'da develerin korunduğu veya bağlandığı, evlerin alt katında bir bölüm; deve ahırı. **2.** *{ağız}* Büyük ev. [DS] **3.** *{ağız}* Köy evlerinin giriş yeri; sahanlık. [DS] **4.** *{ağız}* Karanlık ve büyük oda. [DS] **5.** *{ağız} bot.* Ebegümeci. [DS] **6.** *{ağız} bot.* Hardal. [DS] **7.** *{ağız} bot.* Develerin yediği dikenli bir ot. [DS] **8.** *{ağız}* Çalı. [DS] ☞ **develik otu,** *Defne.*

develenmek[1], [deve-le-n-mek] *dönşl. f. [-ir]* Deve sahibi olmak; deve edinmek.

develenmek[2], [eve-le-n-mek > (d)eve-le-n-mek ?] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* Çabuk olmak; acele etmek. [DS]

develik, -ği [deve-lik] *{ağız} is.* Köy evlerinin en geniş ve büyük bölümü. [DS]

develope, [Fr. développé] *is.* **1.** Fotoğraf banyosu yapma işi. **2.** Balede yumuşak ve yavaş hareket; geliştirme. **3.** *spor.* Bir haltercinin omuzları üzerine indirdiği halteri, vücudunu hiç hareket ettirmeden ve dimdik tutarak kol yüksekliğince yukarı kaldırması.

developır, [İng. developer] *is.* (Fotoğrafçılıkta, fotokopi makinelerinde) yıkama aleti; yıkamaç.

developman, [Fr. développement] *is.* **1.** Fotoğrafçılıkta gizli görüntüyü açık ve kalıcı hâle getirmek için yapılan bir dizi işlem. **2.** Bisiklette pedalın bir turunda tekerleğin aldığı yol uzunluğu.

devende, [Far. deviden *(koşmak)* > devende دونده] *{OsT} sf.* **1.** Koşan; gezen. **2.** *is.* Koşucu.

dever, [Fr, dévers] *is.* Taşıtların kaymasını ve devrilmesini önlemek için dönemeçlerde belirli bir eğim verilerek yolun dış kenarının iç tarafa göre yüksek yapılması; içe eğim.

deveran, [Ar. deverān دوران] *(devera:n) {OsT} is.* **1.** Dönme; dolaşma. **2.** Dolaşım. ☞ **deveran etmek,** *Belirli bir yörüngede sürekli olarak dolaşmak.*|| **deverān-ı dem,** *{OsT} biy. Kan dolaşımı.*|| **deverān-ı kebîr,** *{OsT} biy. Büyük dolaşım.*|| **deverān-ı lenf,** *{OsT} biy. Ak kan dolaşımı.*

deverani, [Ar. deverānī دورانى] *(devra:ni:) {OsT} sf.* Dönel.

devere, [devir-mek > devere ?] *is.* **1.** Dokumacılıkta çözgü hazırlamak için kullanılan bir tür çözgü dolabı. **2.** *{ağız}* Bir çok ipliği bir araya getirerek sarmakta kullanılan bir aygıt. [DS]

deveş, [deve > deve-ş *(okşama bild. ek)*] *{ağız} is.* Çocukların karpuz kabuklarını art arda bağlayarak yaptıkları oyuncak. [DS]

devetabanı, -nı, -nları [deve+taban-ı] *is. bot.* **1.** Yılanyastığıgillerden Amerika'nın tropik bölgelerinde iki yüz kadar türü yetişen, yaprakları meşin gibi kalın ve sert, çiçekleri koçan şeklinde ve kokulu, sürüngen kök saplı ağaççıklar. *(Philodendron verrucosum, P. bipinnatifidium, P. giganteum, Monstera)* **2.** *{ağız}* Kıştan itibaren yaza kadar çiçek açan, yaprağı kötü kukulu bir ot. [DS] **3.** *{ağız}* Nilüfer. [DS]

devetüyü, [deve+tüy-ü] *is.* **1.** Deve tüyünün rengi. **2.** Sarıya çalan açık kahverengi. **3.** *sf.* Bu renkte olan; sarıya çalan açık kahverengi. ☞ **devetüyü rengi,** *Sarımsı açık kahverengi.*

devey, [devey / dewey / deve / dewe/ teve / tewē / tevey / tewey / tévi / téwi / tivi / tiwi] *{eT} is.* Deve. [DLT]

devge, [dev-ge] *{ağız} sf.* Alık; bön; ahmak. [DS]

devha, [Ar. devḥa دوحه] *is.* Büyük ağaç. ☞ **devhatü'z-zeheb,** *1. Büyük altın ağaç. 2. Hz. Ali'nin lakabı.*

devim, [*dev-mek > dev-im *(Nurullah Ataç'ın varsayımsal kökten türettiği isim)* / deb *(yans.)* > deb-im > dev-im *(devin-mek < deb-in-mek örneğinde olduğu gibi)*] *is. fiz.* Hareket; yer değiştirme; davranma. ☞ **devim bilimi,** *fiz. Dinamik.*

devimek, [dev-i-mek] *{ağız} gçl. f. [-ir]* Kaşımak. [DS]

devimli, [devim-li] *sf.* Hareket eden; devimi olan.

devimsel, [devim-sel] *sf.* **1.** Hareket hâlinde olan; harekî. **2.** *fel.* Hareketi yalnızca fizik kanunlarına bağlı olmayan, aynı zamanda etkin bir gücü, bir amacı içeren; dinamik.

devimselcilik, -ği [devimselci-lik] *is. fel.* Ortaya çıkan ve beliren bütün olguların kendiliklerinden etkin olduklarını, gelişmelerini sağlayan gücün dışarıdan gelmeyip kendileriyle özdeş olduğunu ileri süren öğreti; dinamizm.

devimsellik, -ği [devimsel-lik] *is.* Hareket eder olma hâli.

devimsiz, [devim-siz] *sf.* Hareketsiz; devimi olmayan.

devin, [*dev-mek > dev-in] *sf.* **1.** Hareket eden; kımıldayan; ırgalanan. **2.** *is.* Hareket ve kımıldama, ırgalanma eylemi. ☞ **devin duyumu,** *fizy. Organizmadaki kasların kasılmasından dolayı canlının edindiği duyu izlenimi; kinestezi.*

devindirme, [devin-dir-me] *is.* Harekete geçirme eylemi.

devindirmek, [devin-dir-mek] *gçl. f. [-ir]* Hareket etmesini sağlamak; devinmesine sebep olmak.

devingen, [devin-gen] *sf.* **1.** Hareketli; müteharrik. **2.** *fiz.* Sürekli hareket durumunda olan; devinen.

devingenlik, -ği [devingen-lik] *is.* **1.** Devingen olma durumu. **2.** *biy.* Canlıların bir uyarana karşı kendiliklerinden tepki verebilme, hareket edebilme yetisi.

devinim, [devin-im] *is.* **1.** Bir cismin uzayda yer değiştirmesi. **2.** Hareket etme; kıpırdanma; ırgalanma. **3.** Hareket. **4.** Bir şeyin zaman içinde geçirdiği değişiklik. **5.** *fel.* Bir ruh durumundan başka bir ruh durumuna geçiş. **6.** *fel.* Bir düşünce sürecinin başlaması.

devinimsel, [devinim-sel] *sf.* **1.** Hareket ve kımıldanmaya bağlı olan. **2.** (Vücut kısımları için) hareketi sağlayan.

devinme, [dev-in-me] *is.* Hareket etme işi; devinme durumu ve eylemi. ☞ **devinme olayı,** *gök b. Dünya'nın dönme ekseninin, tutulum düzleminin normal doğrultusuna denk düşen ortalama konum çevresinde yaptığı çok yavaş hareket.*

devinmek[1], [deb-in-mek > dev-in-mek دوینمك] *dönşl. f. [-ir]* **1.** Hareket durumunda olmak; hareket etmek; *{eAT} {ağız} (aynı), (1945'te yeniden kültür diline katıldı).* [DS] **2.** Kımıldanmak; kıpırdanmak; ırgalanmak. *{ağız} (aynı)* [DS] **3.** Yer değiştirmek. **4.** *{eAT} {ağız}* Uğraşmak; çabalamak; didinmek. [DS] **5.** *{ağız}* Altüst olmak. [DS] **6.** *{ağız}* Yerinde duramamak. [DS]

devinmek[2], [deb-in-mek > dev-in-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* Kaşınmak. [DS]

devinmek[3], [döv-ün-mek > dev-in-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* **1.** Çırpınmak; kıvranmak; tepinmek. **2.** Yanıp yakılmak; dert yanmak. [DS]

devir[1], **-vri** [Ar. devr دور] *is.* **1.** Bir şeyin kendi ekseni etrafında yaptığı 360°lik dönme, dolanma hareketi; tam dönüş. **2.** Bir şeyin etrafında başlangıç

noktasına tekrar gelmek üzere dolanmak. **3.** Bir şeyi bir yerden başka bir yere aktarma. **4.** Bir malın mülkiyetini birinden başkasına geçirme. **5.** Bir görevin bir kimseden başka birine geçmesi. **6.** *fiz.* Bir olayın gelişmesi sırasında, bir büyüklüğün yeniden aynı değeri almasına kadar geçen sabit zaman aralığı. **7.** *tasvf.* İnsanın dünyaya gelmesi ve tekrar geldiği yere dönmesi. **8.** *tasvf.* Tekkelerde okunan kaside, ilahî gibi dinî şiirlerin etkisiyle coşan dervişlerin halka şeklinde dönerek zikretmeleri. **9.** *folk.* Bir Müslüman'ın sağlığında bıraktığı namaz, oruç gibi ibadetleri için fidye olarak ayırdığı paranın fakir ve yoksullara dağıtımı ile ilgili işlem. **10.** Arap edebiyatında aruz ile yazılan 4 -10 kıt'alık bir manzum tür. ◘ **devir atı,** *tar. Devşirme toplamakla görevli yeniçeri ocağının subaylarından İstanbul ağasına, padişah ahırından üç yılda bir verilen at.*

devir², **-vri** [Ar. devr دور] *is.* **1.** İnsanlık tarihinde önemli bir buluş veya bir olaya dayalı, kendine özgü bir özellik taşıyan zaman parçası. **2.** İçinde yaşanılan zaman; çağ; dönem. ◘ **devir açmak,** *Tarihte özellik taşıyan yeni bir çağ başlatmak.*

devir³, [dev-ir] *{ağız} is.* Balta. [DS]

devirgeç, [devir-geç] *{ağız} is.* Sacda pişirilen ekmeği çevirmeye yarayan tahta aygıt. [DS]

devirli, [devir-li] *sf. fiz.* (Hareket için) eşit zaman aralıkları ile ardışık olarak tekrarlanan. ◘ **devirli kesir,** *mat. Bir ondalık kesirde virgülden sonra hep aynı rakam veya rakam grupları devam edip giden kesir.*

devirme, [dev-ir-me] *is.* **1.** Dik duran bir şeyi yatık veya baş aşağı duruma getirmek eylemi. **2.** *dbl.* Bir kelime grubundaki terimlerin yerlerini değiştirme. **3.** *dbl.* Özneyi cümlenin sonuna getirme. **4.** *{ağız}* Toprağı 70-80 cm. derinliğinde kazma. [DS] **5.** Çıplak hayvana bir çuval veya benzer bir yükü iki yanma denk gelecek şekilde sırtına koyarak yükletme. ◘ **devirme yapmak,** *Belirli zamanlarda tarla veya bahçe toprağını alt üst etmek; kirizma.*

devirmeç, -ci [devir-meç] *{ağız} is.* **1.** Yol dönemeci. **2.** Yol ya da arazide meyilli yer; yamaç. [DS]

devirmek, [*eT.* tev-ir-mek *(döndürmek; burmak)* > dev-ir-mek] *gçl. f. [-ir]* **1.** Ayakta veya dik duran bir şeyin dengesini bozarak düşürmek veya yatık duruma getirmek; çevirmek; döndürmek. **2.** *mecaz.* Bir kimseyi bulunduğu yer veya makamdan indirmek, atmak; düşürmek; yönetim gücünü zorla elinden almak. **3.** Bir şeyi yana doğru eğmek. **4.** (Bir kitap vb. için) baştan sona kadar okumak. **5.** *{ağız}* (Tornacılıkta) yontmak. **6.** *argo.* Bir şeyin hepsini içmek. [DS] **7.** *argo.* (Erkek için) altına alarak cinsel ilişkide bulunmak. ◘ **devirip dökmek,** *Bütün derdini dökmek; hepsini söylemek.*

devirtmeç, -ci [devirt-meç] *is.* **1.** Denge durumunda bulunan bir şeyin dengesini bozarak devrilmesine yol açan nesne veya durum. **2.** *{ağız}* Bir tarafı yüksek, diğer tarafı çukur yol; meyilli yol. [DS]

devirtmek, [devir-t-mek] *gçl. f. [-ir]* **1.** Devirtmek eylemini yapmak. **2.** Devrilmesine yol açmak. **3.** Devirmesine izin vermek.

devit, [Far. devīt دویت] *(devi:t) {OsT} is.* Divit; yazı kalemi.

devitken, [devit-ken] *sf.* Bir şeyin harekete geçmesini sağlayan şey; muharrik.

devitme, [dev-it-me] *is.* Harekete geçirme eylemi.

devitmek, [dev-it-mek] *gçl. f. [-ir]* Bir şeyi hareket durumuna getirmek; tahrik etmek.

deviy, -yyi [Ar. deviyy] *{OsT} is.* Nereden geldiği, ne olduğu belli olmayan ve anlaşılmayan sesler; gürültüler; patırtılar.

deviyometre, [Fr. déviomètre] *is.* Şaşılığın muayenesinde kullanılan, görmenin dokuz türünde göz eksenlerinin hareketini ölçmeye yarar göz bilimi aleti.

devke, [Slav. deva *(kız)* + -ka *(küçült. e.)*] *{ağız} is.* Kız. [DS]

devle, [Ar. devlet دولة] *{OsT} is.* Devlet.

devlegüç, [*eT.* teñ-le-mek *(denkleştirmek)* > teñ-lü-geç > devlegüç دولگچ] *{eAT} is.* → devlengec.

devlek, -ği [deble-k > devle-k] *{ağız} is.* Darbuka; dümbelek. [DS]

devlengec, [*eT.* teñ-le-mek *(denkleştirmek,)* > teñ-lü-geç > devlengeç دولنگچ] *is.* Çaylak.

devleşme, [devle-ş-me] *is.* **1.** Dev durumuna gelme eylemi. **2.** Bir canlının olağanüstü irileşmesi. **3.** Olağanüstü gelişme ve büyüme.

devleşmek, [devle-ş-mek] *dönşl. f. [-ir]* **1.** (Canlılar için) aşırı büyümek; olağanüstü irileşmek. **2.** (Kurum, şirket vb. için) aşırı gelişme göstermek; büyümek; çoğalmak.

devleştirme, [devleş-tir-me] *is.* Dev durumuna getirme; devleştirmek eylemi.

devleştirmek, [devleş-tir-mek] *gçl. f. [-ir]* **1.** Dev durumuna getirmek. **2.** Aşırı büyümesine, çoğalmasına, gelişmesine veya irileşmesine sebep olmak.

devlet, [Ar. devlet دولت] *{OsT} is.* **1.** Talih. **2.** Mutluluk. **3.** Kültürel birliği olan ve kurumlaşmış bir iktidar tarafından yönetilen millet veya milletler topluluğunun, sınırları belirli bir toprağa yerleşmesi sonucunda meydana getirdikleri siyasi varlık. **4.** Bu yönetimin şekli. **5.** Hükümet ve yönetim katı, makamı. **6.** Kamu güçlerinin ve organlarının bütünü. **7.** Büyüklük; makam. **8.** *{eAT}* Varlık; zenginlik [DK] **9.** *argo.* Yellenme. ◘ **devlet adamı,** *Yönetim işinden anlayan ve ülke yönetiminde birinci derecede rol oynayan kimse.*|| **devlet baba,** *Devletin vatandaşları için koruyucu ve güven verici özellik-*

lerini ifade eden söz.|| **devlet bakanı,** *Belli bir kamu hizmeti görmeyen, bakanlık kuruluş teşkilatı bulunmayan, bakanlar kuruluna katılması öngörülün ve danışman niteliğindeki bakan.*|| **devlet bankası,** *Devletin sermayesi ile kurulan ve emisyon hakkına sahip banka.*|| **devlet başkanı,** *Hükümdar veya başka anlamda devletin başında bulunan en yetkili kişi.*|| **devlet borçları,** *Devlet tarafından ülke içinden veya dışarıdan alınan paralarla veya başka yollardan yüküm altına girilerek kişi, kuruluş ve devletlere ödenmesi gereken borçlar.*|| **devlet düşkünü,** *Varlık ve mutluluk içinde yaşarken sonradan yoksul düşmüş kişi.*|| **devlet ekonomisi,** *Devlet kapitalizmi.*|| **devlet emvali,** *Devletçe alınan vergiler, devlete ait nakit paralar, hisse senetleri ve her türlü taşınır ve taşınmaz mallarla bunların kira ve gelirlerinden elde edilen kazançların bütünü.*|| **devlet eşiği,** *{eAT} 1. Saray. 2. Saltanat yeri. 3. Hükûmet.*|| **devlet felsefesi,** *fel. Devletin ve toplumsal hayatın özü, doğuşu, anlamı, temel ilke ve biçimleri hakkında geliştirilen öğretiler.*|| **devlet gemisi,** *Devletin yönetim işi.*|| **devlet-hāh,** *{OsT} Servet ve makam düşkünü.*|| **Devlet-i āl-i Osman,** *{OsT} Osman Oğulları Osmanlı) Devleti.*|| **devlet-i aliye,** *{OsT} Yüce devlet, Osmanlı Devleti.*|| **devlet-i aliye-i Osmāniye,** *{OsT} Osmanlı Devleti.*|| **devlet içinde devlet,** *Bir devlet veya topluluk içinde aşırı özerk duruma gelmiş ve kendi başına buyruk topluluk.*|| **devleti depmek,** *{eAT} 1. Mutluluğunu kendi eliyle yok etmek. 2. Kendine yapılan iyiliği bilmemek.* [DK] *3. Kısmetini geri çevirmek.*|| **devleti dönmek,** *{eAT} Şansı kötüye gitmek.*|| **devleti düşmek,** *{eAT} Bahtı dönmek; yıldızı sönmek; yıldızı kararmak.* [DK]|| **devlet-i ebed,** *{OsT} Saltanatı ve mutluluğu sonsuz olan.*|| **devlet-i ebed-müddet,** *{OsT} Egemenliği sonsuz olan devlet.*|| **devlet-i ezelî,** *{OsT} 1. Başlangıcı bilinmeyen büyük mutluluk; kut; ikbal. 2. Zenginlik. 3. Büyük mevki.*|| **devlet-i fahîme,** *{OsT} Saltanat ve kudret.*|| **devlet-iktirān,** *{OsT} Refah içinde; mutlu.*|| **devlet-i müebbet,** *{OsT} 1. Sonsuza kadar yaşayan devlet. 2. Büyük mutluluk. 3. Şans; talih; kut. 4. Büyük makam veya rütbe.*|| **devletini depmek,** *{eAT} Mutluluğunu kendi eli ile yok etmek.*|| **devlet-i şahādet,** *{OsT} 1. Şehitlik mutluluğu. 2. Ahretteki en büyük mutluluk.*|| **devlet işletmeleri,** *Devletin ekonomik hayata doğrudan karışması ile ortaya çıkan işletmeler.*|| **devlet kapısı,** *1. Devlet. 2. Resmî daire; devlet işlerinin görüldüğü yer.*|| **devlet kapitalizmi,** *eko. Bütün üretim güçlerinin devlet elinde toplanması.*|| **devlet kuşu,** *Beklenmedik, umulmadık iyi bir durum; şans; talih.*|| **devletler arası,** *Birden çok devleti kapsayan veya birçok devletle ilgili olan.*|| **devletler konfederasyonu,** *Birden çok devletin savunma veya başka bir amaç güderek bir araya gelmesiyle oluşturdukları devletler topluluğu.*|| **devlet-meāb,** *{OsT} Hükümdarlar için kullanılan "büyüklük sığınağı" anlamında saygı ve hitap sözü.*|| **devlet-medār,** *{OsT} (Hükümdar vb. için) büyüklük merkezi olan.*|| **devlet-mend,** *{OsT}* → devletmend.|| **devlet mezarlığı,** *Atatürk'ün silah arkadaşları, devlet başkanları ve cumhurbaşkanları için Ankara'da yaptırılan mezarlık.*|| **devlet-nişān,** *{OsT} Büyüklük ve zenginlik görünüşlü.*|| **devlet-penah,** *{OsT} Bütün ülke halkının sığınağı.*|| **devlet sektörü,** *Kamu sektörü.*|| **devlet sırrı,** *1. Açıklanması veya bilinmesi devlet için büyük zarar doğuracak bilgi. 2. Çok gizli tutulan konu veya bilgi.*|| **devlet tahvili,** *eko. Devletin orta ve uzun vade ile çıkarttığı borçlanma belgesi.*|| **devletten düşmek,** *Rahat ve mutluluğunu yitirmek.*|| **devlet ü ikbāl,** *{OsT} Büyüklük ve mutluluk.*|| **devlet ü ikbāl ile,** *{OsT} Bir yolcuyu esenlikle uğurlama sözü.*|| **devlet-yāb,** *{OsT} Refah içinde; mutlu.*|| **devlet yolu,** *Devletçe yapılan ve bakımı devletçe sağlanan yol.*

devletçi, [devlet-çi] *sf.* **1.** Devletçilikle ilgili; devletçiliğe uygun. **2.** *is.* Ekonomik hayatın devlet eliyle yürütülmesini, devletin ekonomik ve toplumsal alanlara müdahalesinin gerektiğini savunan ve benimseyen kişi.

devletçilik, -ği [devletçi-lik] *is. fel.* Ekonomik ve kültürel hayatın tamamen devlet tarafından yürütülmesini, devletin ekonomik ve toplumsal alanlara müdahalesinin gerekli olduğunu savunan öğreti.

devlethane, [Ar. devlet+ Far. ḫāne دولتخانه] *{OsT} is.* Kendisine saygı duyulan bir kişi için onun evinden bahsedilirken söylenen söz.

devletle, [devlet+ile > devlet-le] *ünl.* Bir kimseyi uğurlarken söylenen *"Mutluluk sizinle olsun!"* anlamında esenleme sözü.

devletlenmek, [devletle-n-mek] *{eAT} dönşl. f. [-ür]* Mutluluğa kavuşmak; saadet bulmak.

devletleştirilme, [devletleştir-il-me] *is.* Devlet işletmesi hâline getirilme eylemi.

devletleştirilmek, [devletleştir-il-mek] *edil. f. [-ir]* Özel mülkiyete ait işletmeler, devlete mal edilmek; kamulaştırılmak.

devletleştirme, [devletleş-tir-me] *is.* **1.** Devlet mülkü hâline getirme eylemi; kamulaştırma. **2.** Devlet tarafından yönetilmesini sağlama eylemi.

devletleştirmek, [devletleş-tir-mek] *gçl. f. [-ir]* **1.** *eko.* Özel mülkiyete ait işletme ve malları devlete geçirmek; kamulaştırmak. **2.** Devlet tarafından yönetilmesini sağlamak.

devletli, [devlet-li دولتلى] *sf.* **1.** Mutluluk ve refah içinde olan; devlet sahibi olan; talihli. **2.** *tar.* Padişah ve büyük rütbeli kimseler için söylenen saygı sözü. **3.** Osmanlı soyundan gelenlere verilen unvan. **4.** *{ağız} zool.* Baykuş. [DS]

devletlu, [devlet-lü دولتلو] *(devlet-lû:) {OsT} sf.* **1.**

Mutluluk ve refah içinde olan; devlet sahibi olan; talihli; bahtlı. **2.** Yüce; ulu. **3.** Padişah ve büyük rütbeli kimseler için söylenen saygı sözü. **4.** Osmanlı soyundan gelenlere verilen unvan.

devletmend, [Ar. devlet + Far. mend دولتمند] *{OsT} sf.* **1.** Mutlu; kutlu. **2.** Hâli vakti yerinde; zengin.

devletsiz, [devlet-siz] *sf.* Devleti olmayan.

devletsüz, [devlet-süz] *{eAT} sf.* Uğursuz; hayırsız. [DK]

devlik[1], **-ği** [dev-lik] *{ağız} is.* Dev olma durumu. [DS]

devlik[2], **-ği** [dev-lik] *{ağız} is.* Yol, göç vb. hazırlığı. [DS]

devlik[3], **-ği** [dev-lik] *{ağız} is.* Dört peşli uzun elbise. [DS]

devlik[4], **-ği** [Ar. develīb *(dolap)* => devlik] *{ağız} is.* Su değirmeninin parçalarından biri. [DS]

devlikesi, [dev(i)ri-ki-s-i] *{ağız} sf.* → devrisi. [DS]

devliki, [devir-i-ki > devliki] *{eT} sf.* (Gün için) ertesi; bir gün sonrası.

devlim, [dev-lim ?] *{ağız} is.* Yaşantı; ömür. [DS]

devlingeç, [devlen-geç > devlin-geç دولنگج] *{eAT} is.* → devlengec.

devlip, -bi [Ar. develīb *(dolap)*] *{ağız} is.* **1.** Tahıl değirmeni. **2.** Değirmen taşı. [DS]

devlisi, [dev-(i)r-i-s-i] *{ağız} sf.* → devrisi. [DS]

devlügeç, [*eT.* teñ-le-mek *(denkleştirmek.)* > teñ-lü-geç > devlügeç دولكج] *{eAT} is.* → devlengec.

devlük, -ğü [dev-lük] *{ağız} is.* **1.** Hazırlık. **2.** Ev yönetimi; geçim. [DS]

devlünggeç, [devlen-geç > devlüñ-geç دولككج] *(devlüñgeç) {eAT} is.* → devlengeç.

devmek, [dev-mek] *{ağız} gçl. f. [-er]* Kaşımak. [DS]

devoniyen, [Fr. dévonien] *is. jeol.* Birinci zamanın, elli milyon yıl kadar süren, Korbonifer ile Siliryen dönemleri arasında yer alan dilimi.

devr[1], [Ar. devr دور] *{OsT} is.* **1.** Devir. **2.** Dönüp dolaşma. **3.** Aktarma; nakil. **4.** Bir şeyi birine teslim etme. **5.** Zaman; çağ. **6.** Dönemsel bir zamanın bölümlerinden her biri. **7.** Baştan sonuna kadar okuma. **8.** *tasvf.* Dünyaya gelme ve tekrar geldiği yere dönme hâli. **9.** *müz.* Ölçü. ⧉ **devr-hān,** *{OsT} Kur'an'ı baştan sona okuyup devreden kimse.*|| **devr-i āfitāb,** *Güneş çemberi.*|| **devr-i ālem,** *{OsT} Dünya gezisi; dünya turu.*|| **devr-i bātıl,** *{OsT} mant. Kısırdöngü.*|| **devr-i cünūn,** *Döner delilik.*|| **devr-i dāim,** *{OsT} Sürekli dönüş.*|| **devr-i devlet,** *{OsT} Mutluluk zamanı.*|| **devr-i dilārā,** *{OsT} Gönlü hoş eden çağ.*|| **devr-i ebvāb,** *{OsT} Kapı kapı gezip dolaşma.*|| **devr-i esātir,** *{OsT} Mitoloji çağı.*|| **devr-i felek,** *{OsT} Zaman; şans; talih; kader.*|| **devr-i gusmā,** *{OsT} Bela ve musibet günleri.*|| **devr-i gül,** *{OsT} Gül mevsimi.*|| **devr-i içtimaî,** *Güneşin bulunduğu meridyenden art arda iki defa geçişi arasındaki zaman.*|| **devr-i ikbāl,** *{OsT} Mutluluk günleri.*|| **devr-i inhitat,** *{OsT} Gerileme, çökme dönemi.*|| **devr-i isnā-aşerî,** *{OsT} On iki hayvanlı Türk Takviminde on iki yıllık bir devir.*|| **devr-i istibdāt,** *{OsT} Baskı dönemi.*|| **devr-i istila,** *{OsT} İstila çağı.*|| **devr-i kamer,** *{OsT} 1. Ay devri. 2. Ahir zaman.*|| **devr-i kamerî,** *{OsT} 1. Ayın bir dolanımı. 2. On dokuz yıllık bir zaman ölçüsü.*|| **devr-i lale,** *{OsT} Lale mevsimi.*|| **devr-i mihnet,** *{OsT} Dünya.*|| **devr-i rabî,** *{OsT} (Eski takvimlerde belirtilen) uğursuz günler dönemi.*|| **devr-i revān,** *{OsT} Yürüyüp giden devir.*|| **devr-i rüzgâr,** *{OsT} Dönemli rüzgâr.*|| **devr-i saādet,** *{OsT} Hz. Muhammed'in yaşadığı çağ.*|| **devr-i sābık,** *{OsT} Daha önceki çağ.*|| **devr-i sābık yaratmak,** *Önceki yönetimin hatalarının hesabını sormak.*|| **devr-i saltanat,** *{OsT} Bir hükümdarın hüküm sürdüğü dönem.*|| **devr-i şemsî,** *Yirmi sekiz yıllık bir zaman ölçüsü.*|| **devr-i tefrih,** *{OsT} biy. Kuluçka dönemi.*|| **devr-i tefrik,** *{OsT} Vücuda giren mikropların kuluçka dönemi.*|| **devr-i terakkî,** *{OsT} İlerleme, gelişme dönemi.*|| **devr-i tezayüt,** *{OsT} tıp. Hastalığın ilerleme dönemi.*|| **devr-i turan,** *müz. Türk musikisinde yedi zamanlı ve üç darplı küçük bir usul.*|| **devr ü teslim,** *Bir sorumluluğu başkasına aktarma.*

devr[2], [Far. devr دور] *{OsT} is.* **1.** Eski dersleri hatırlama. **2.** Casus; hafiye. **3.** Şarap kadehi.

devralma, [Ar. devr+T. al-ma دور الما] *is.* Yükümlülüğü üzerine geçirme veya bir şeyi teslim alma eylemi.

devralmak, [Ar. devr + T. al-mak دور المق] *gçl. f. [-ır]* **1.** Bir yükümlülüğü kendi üzerine geçirtmek. **2.** Teslim almak.

devran, [Ar. devr *(dönme)* > devrān دوران] *(devra:n) {OsT} is.* **1.** Dünya; felek. **2.** Kader; talih. **3.** Zaman. **4.** *tasvf.* Bazı tarikatlarda, özellikle Kadirîlikte dervişlerin halka şeklinde birbirine kenetlenip Esma-yı hüsnâ'yı zikrederek dönmeleri. ⧉ **devran sürmek,** *Mutluluk ve refah içinde yaşamak.*

devranber, [Ar. devr-i ʿanber دور عنبر] *{ağız} is.* Ayçiçeği. [DS]

devre[1], [Ar. devre دوره] *is.* **1.** Dönüş; dönme. **2.** Bir şeyin çevresi; fırdolayı kenarı. **3.** Birtakım özellikleri olan belli bir zaman dilimi; dönem; çağ. **4.** Aşamalandırılmış bir düzende evrelerden her biri; dönem. **5.** *spor.* Karşılaşmalarda dinlenme zamanı ile ayrılmış dilimlerden her biri. **6.** *fiz.* Üzerinden elektrik akımı geçen bir elektrik veya elektronik donanımı oluşturan bağlantı ve bileşenlerin tümü. **7.** *tıp.* Bir hastalığın geçirdiği evrelerin her biri. **8.** Vergi. ⧉ **devre arası,** *spor. Maçın iki devresi ara-*

sındaki kısa dinlenme zamanı.|| **devreden çıkarmak,** *1. fiz. Devredeki bir iletkeni ayırmak. 2. İş görenlerden birini saf dışı bırakmak.*|| **devre-i ibtidâiyye,** *{OsT} Altı yıllık eski okullarda ilk sınıflara verilen ad; birinci devre.*|| **devre-i kasîre,** *{OsT} fiz. Kısa devre.*|| **devre-i mutavassıta,** *{OsT} Altı sınıflı eski okullarda orta sınıflara verilen ad.*|| **devre mülk,** *Bir konuttan belirli sürelerde yararlanma hakkı tanıyan mülkiyet biçimi.*|| **devreye girmek,** *1. Bir konu veya sorun ile ilgilenmek, çözümüne yardımcı olmak. 2. İşletmenin diğer elemanları arasına katılmak. 3. (Makine ve aletler için) diğer çalışanlar arasına katılmak.*|| **devreye sokmak,** *1. fiz. Bir iletkeni devreye dahil etmek. 2. Bir iş için birine arabuluculuk yaptırmak.*|| **devre kesici,** *fiz. Devreden geçen akımın şiddeti belli bir değeri geçince bir elemanın ergimesiyle devreyi açan aygıt.*

devre[2], [tev-ir-mek *(döndürmek)* > tev-(i)r-e > dev-ir-e > dev-re دوره] *sf.* **1.** Devrik. **2.** *{ağız}* (İş ve insan için) yolunda olmayan; ters; aksilik. [DS] **3.** Arka taraf; sırt. **4.** *{ağız}* (Kumaş vb. iki yüzlü bir şey için) ters tarafı; ters yüz; arka. [DS] **5.** *{eAT} {ağız}* Yanlış; ters. [DS] *"Sarıldı boynuma, ağlama deyi; / Hotozumu devre bağlama deyi."* Karacaoğlan ⊡ **devre düvre,** *{ağız} Ters türs.* [DS]

devredilme, [Ar. devir + T. e(t)-il-me دور ايدلمه] *is.* Devir işinin yapılma durumu ve eylemi.

devredilmek, [Ar. devir + T. e(t)-il-mek دور ايدلمك] *edil. f. [-ir]* Devir işi yapılmak.

devrek, -ği [dev-(i)r-ek] *{ağız} is.* Su çevrintisi. [DS]

devren, [Ar. devren دوراً] *(de'vren) {OsT} zf.* **1.** Devrederek; devir suretiyle. **2.** Mülkiyeti veya mevcut durumu bir başkasına devretmek suretiyle; devrederek.

devrent, [Far. der-bend دربند] *{ağız} is.* **1.** Dar geçit; boğaz. **2.** Irmak kenarlarındaki dönemeçli ve uçurumlu tehlikeli yollar. **3.** Derin çukur; uçurum. **4.** Dağ üzerindeki konaklama yerleri. [DS]

devretme, [Ar. devr + T. et-me دور ايته] *is.* Devir işini sağlamak eylemi.

devretmek, [Ar. devr + T. et-mek دور ايتمك] *gçl. f. [e(d)-er] [e(d)-i-yor]* **1.** Dönmek; bir şeyin çevresinde dolaşmak. **2.** Bir mal üzerindeki hakkı veya mülkiyeti başkasına vermek. **3.** Aktarmak. **4.** (Kitap için) baştan sona kadar okumak; bitirmek.

devrî[1], [Ar. devrī دورى] *(devri:) {OsT} sf.* **1.** Dönmekle, dolaşmakla ilgili. **2.** Zamana, çağa ait; devirle ilgili. **3.** Dönemler hâlinde olan. **4.** *zf.* Zaman zaman.

devri[2], [dev-(i)r-i] *{ağız} is.* Kiremitleri aktarma. [DS]

devrici, [devri-ci] *{ağız} is.* Dam aktarıcısı. [DS]

devridaim, [Ar. devr-i dāim دور دائم] *{OsT} is.* Sürekli dolaşma. ⊡ **devridaim tulumbası,** *Otomobillerde motoru soğutmak üzere suyu harekete geçiren pompa.*

devrihindi, [Ar. devr-i hindī دور هندى] *(devrihindi:) {OsT} is. müz.* Türk musikisinde yedi zamanlı beş darplı küçük bir usul.

devrik, -ği [devir-mek > dev(i)r-ik] *sf.* **1.** Dik durma hâlini yitirmiş, yatık hâle gelmiş olan; devrilmiş olan. **2.** Katlanıp kendi üzerine bükülmüş olan. **3.** (İktidar için) darbe ile yönetimden uzaklaştırılmış olan. ⊡ **devrik cümle,** *dbl. Yüklemi diğer ögelerden önce gelen cümle.*

devrikebir, [Ar. devr-i kebīr دور كبير] *(devrikebi:r) {OsT} is. müz.* Türk musikisinde 28 zamanlı 12 darplı büyük bir usul.

devrikesi, [dev(i)r-i-k-e-s-i] *{ağız} zf.* → devrisi. [DS]

devriklik, -ği [devrik-lik] *is.* Devrik olma durumu; devrilmiş durumda bulunma.

devriliş, [devril-mek > devril-iş] *is.* Devrilmek eylemi veya biçimi.

devrilme, [dev(i)r-il-me] *is.* Devrik hâle getirilme eylemi.

devrilmek, [devir-mek > dev(i)r-il-mek] *edil. f. [-ir]* Devrik duruma getirilmek.

devrim[1], [devir-mek > dev(i)r-im] *is.* **1.** Köklü tedbirlerle kısa zamanda toplum hayatında var olan yerleşik düzeni değiştirme ve yeniden biçimlendirme; inkılap, *(1935)*. **2.** Ayaklanma veya başka yollarla iktidarı uzaklaştırarak yönetim tarzında yapılan değişiklik; ihtilal. ⊡ **devrim kanunları,** *yönet. huk. Laik Türk devrimini gerçekleştirmek için çıkarılan ve son anayasada özel bir şekilde koruma altına alınan 430 sayılı Tevhid-i Tedrisat, 671 sayılı Şapka İktisası, 677 sayılı Tekke ve Zaviyelerin Seddine ve Türbedarlıklar ile Bir Takım Unvanların İlgasına dair, 743 sayılı Türk Medenî Kanununun 110. maddesi, 1288 sayılı Beynelmilel Erkamın Kabulü, 1353 sayılı Türk Harflerinin Kabul ve Tatbiki hakkında, 2590 sayılı Efendi, Bey, Paşa gibi Lakap ve Unvanların Kaldırılmasına dair, 2596 sayılı Bazı Kisvelerin Giyilemeyeceğine dair sekiz adet kanun.*

devrim[2], [tegir-mi > devrim ?] *{ağız} is.* Sofra. [DS]

devrimci, [devrim-ci] *is.* **1.** Devrimi yapan kimse. **2.** Yapılan devrimi destekleyen veya taraftar olan kimse. **3.** Toplumun siyasal ve sosyal yapısını devrim ile değiştirmeyi amaçlayan kimse.

devrimcilik, -ği [devrimci-lik] *is.* **1.** Toplumun siyasi ve toplumsal yapısını devrim yolu ile değiştirmek amacıyla kurumlaşmış biçimdeki etkinliklerin tümü. **2.** Böyle bir etkinliğin içinde bulunan kişinin tutumu ve yaptığı eylem.

devrimsel, [devrim-sel] *sf.* Devrimle ilgili; devrime dayalı.

devrirevan, [Ar. devr-i revān دور روان] *is. müz.* Türk müziğinde 14 zamanlı ve 6 darplı küçük bir usul.

devrisi, [devir + irte-s-i] *sf.* (Gün, hafta, ay, yıl için) bir sonra gelen; ertesi.

devriye, [Ar. devriyye دوريه] *is.* **1.** Dolaşarak güvenliği sağlayan güvenlik gücü veya görevlisi. **2.** *as.* Belirli yerlerdeki nöbetçileri kontrol etmek amacıyla görevlendirilen silahlı asker. **3.** İmparatorluk döneminde ilmiye sınıfının on iki dereceye ayrılan aşamalı sistemi. **4.** *ed.* Devir nazariyesini konu edinen tekke şiirleri. ⊡ **devriye hizmeti,** *as. Sürekli gözetleme yapılmayan bir kesimde geçici olarak yapılan gözetleme.*|| **devriye kolu,** *as. Güvenlik ve gözetleme noktaları arasında görünmeyen yerleri kontrol eden iki erden kurulu kol.*|| **devriye uçağı,** *as. Düşman deniz kuvvetlerini gözetleyen gemide veya kıyıda üslenen uçak.*

devrolunma, [Ar. devr + T. ol-un-ma دور اولنمه] *is.* Devir olmak işi yapılmak eylemi; devredilme.

devrolunmak, [Ar. devr + T. ol-un-mak دور اولنمق] *edil. f. [-ur]* Devir işi yapılmak; devredilmek.

devşek, -ği [*eT.* > *teviş > tevşe-mek *(birbirine bağlamak)* > devşe-k] *{ağız} is.* **1.** Çoluk çocuk. **2.** Köle. [DS]

devşenmek, [devşe-n-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* **1.** Yaramazlık etmek. **2.** Debelenmek; çırpınmak; kımıldanmak. **3.** Çabalamak; uğraşmak; didinmek. **4.** Omuzlarını oynatarak kendi kendine kaşınmak. [DS]

devşirikli, [devşirik-li دويشركلى] *{eAT} sf.* **1.** Ortada bir şey bırakmayan. **2.** *zf.* Derli toplu olarak.

devşirilme, [devşir-il-me] *is.* Toplamak işinin yapılma durumu ve eylemi; toplanma.

devşirilmek, [devşir-il-mek] *edil. f. [-ir]* Toplamak, düzenlemek işi yapılmak.

devşirim, [devşir-im] *is.* **1.** Devşirmek, toplamak, düzenlemek işi. **2.** Düzen.

devşirimli, [devşirim-li دوشرملى] *sf.* **1.** Düzenli olarak derlenmiş toparlanmış olan; derli toplu; düzgün. *{OsT} (aynı)* **2.** Düzenli.

devşirimsiz, [devşirim-siz] *sf.* **1.** Düzenli olarak derlenip toparlanmamış. **2.** Düzensiz.

devşirme, [devş-ir-me] *is.* **1.** Toplama, derleme durumu ve eylemi. **2.** *as.* Asker yetiştirilmek üzere yeniçeri ocağına çocuk toplama işi. **3.** Yeniçeri ocağına bu yolla alınan çocuk. **4.** Meyveleri toplama işi. **5.** *sf.* Düzensiz olarak oradan buradan derlenip bir araya getirilmiş olan.

devşirmek, [*eT.* ter-mek > ter-(i)ş-ür-mek > terşürmek > devşir-mek دوشرمك] *gçl. f. [-ir] [eAT -ür]* **1.** Toplamak; dermek; bir araya getirmek; *{eAT} (aynı)*. **2.** Katlayıp düzgün hâle getirmek.

devşürmek, [*eT.* ter-mek > ter-(i)ş-ür-mek > terşürmek > devşür-mek دوشورمك] *{eAT} gçl. f. [-ür]* Toplamak; devşirmek. [DK]

devvar, [Ar. devr > devvār دوار] *(devva:r) {OsT} sf.* **1.** Çok dönen. **2.** Sürekli olarak dönen.

devvare, [Ar. devr > devvāre دواره] *(devva:re) {OsT} sf.* **1.** Çok dönen. **2.** Sürekli olarak dönen. **3.** *is.* Pergel.

dey, [Sank. dey *(yaratan)* > Far. dey دى] *is.* **1.** Zerdüştlükte Ahuramazda'nın sıfatlarından biri. **2.** *{OsT}* Güneş yılının onuncu ayı. **3.** Eski İran dinine göre, Güneş yılının onuncu ayında ve her Güneş yılının 8., 15. ve 23. günlerinde yapılacak işleri yöneten melek. **4.** Kış.

dey, [tey / dey] *{ağız} ünl.* İşte; şurada; ta! [DS]

deyacir, [Ar. deycūr > deyācir دياجر] *(deya:cir) {OsT} is.* Karanlıklar.

deybadin, [Far. deybādīn ديبادين] *(deyba:di:n) {OsT} is.* **1.** Her Güneş ayının 23. günü. **2.** Eski İran dininde, bir melek adı. **3.** *özl. is.* Cenab-ı Hak.

deybazer, [Far. dey-bāẕer ديباذر] *(deyba:zer) {OsT} is.* **1.** Güneş aylarının sekizinci günü. **2.** Eski İran dininde, sekizinci günü yöneten melek.

deycur, [Ar. deycūr ديجور] *(deycu:r) {OsT} is.* **1.** Karanlık. **2.** *mecaz.* Derin üzüntü.

deyden, [Ar. deyden / deydene ديدن / ديدنه] *{OsT} is.* Gelenek; usul; âdet. ⊡ **deydene-i dîrîne,** *{OsT} Eski usul; eski âdet.*

deye, [de-mek > de-y-e] *zf.* Diye.

deyen, [dé-mek > dé-y-en ديين] *{eAT} sf.* **1.** Diyen. **2.** .... denilen; ... adlı.

deyende, [de-mek > de-y-en-de ديين ده] *{eAT} zf.* **1.** Dediği zaman; deyince. **2.** Tamam olunca.

deyenek, [değ-enek > dey-enek ديانك] *{eAT} is.* Değnek.

deyesek, -ği [de-mek > de-y-e-se-k] *{ağız} is.* Atasözü. [DS]

deyeze, [tayı + eze] *{ağız} is.* Teyze. [DS]

deygin, [değ-mek > dey-gin] *{ağız} e.* İlişkin; ilgili; ait. [DS]

deymah, [Far. dey-māh ديماه] *{OsT} is.* Kış ayı.

deymumet, [Ar. deymūmet ديمومت] *(deymu:med) {OsT} is.* Devamlılık; süregelme; süreklilik.

deyi[1], [dé-mek > dé-y-u > dé-y-i ديى] *zf.* Diye; *{eAT} aynı).*

deyi[2], [dé-mek > de-y-i] *is.* **1.** *dbl.* Dil, işaret, söz gibi anlatım araçlarının tümü; anlatma gücü. **2.** *fel.*

Hıristiyanlıkta Tanrı kelamını insanlara ulaştıran oğul (İsa); logos.

deyicek, [de-mek > de-y-icek دییجك] *{eAT} zf.* Deyince; dediği zaman. [DK]

deyik, -ği [de-mek > de-y-ik] *{ağız} is.* Söyleniş. [DS]

deyikli, [deyik-li] *{ağız}is.* Nişanlı kız. [DS]

deyilen, [deyi-l-en] *{ağız} sf.* Denilen; söylenen. [DS]

deyim[1], [de-mek > de-y-im] *is.* **1.** Çoğunlukla gerçek anlamın dışında kullanılarak bir düşünceyi dile getiren kalıplaşmış anlatım; tabir, *(1935).* **2.** *{ağız}* Cümle. [DS] **3.** *{ağız}* Mâni. [DS]

deyim[2], [de-y-im *(1. t. kişi eki)*] *{ağız} ünl.* Diyeyim. [DS]

deyimleşme, [deyimle-ş-me] *is.* Deyim hâline gelme durumu ve eylemi.

deyimleşmek, [deyimle-ş-mek] *dönşl. f. [-ir]* Deyim durumuna gelmek; deyim özelliği kazanmak.

deyindi, [deyin-di] *{eAT} ünl.* Haydi.

deyinmek, [de-y-in-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* **1.** Kendi kendine söylenmek. **2.** Buyurmak. [DS]

deyirgeç, [deyir-geç] *{ağız} is.* Fabrika. [DS]

deyiş, [de-y-iş] *is.* **1.** *{ağız}* Söz; kelime. [DS] **2.** Söyleyiş biçimi. **3.** Anlatım biçimi; üslûp. **4.** *ed.* Halk şiirinde türkü, destan, koşma, tekerleme gibi türlerdeki eserlerin genel adı. *{ağız} (aynı)* [DS] **5.** *tasvf.* Tarikat esaslarına uygun şiir. **6.** *{ağız}* Makam. [DS] **7.** *{ağız}* Beste. [DS] **8.** *{ağız}* Karşılıklı olarak halk şiiri söyleme. [DS]

deyişat, [de-y-iş + Ar. -āt دیشات] *(deyişa:t) {OsT} is.* **1.** Şiir. **2.** Söz; dedikodu ya da haber türünden laf. **3.** *{ağız}* Konuşma. [DS] **4.** *{ağız}*Ağız kavgası; çekişme. [DS] **5.** *{ağız}* Söz gelişi. [DS] **6.** *{ağız}* Rivayet; söylenti. [DS] **7.** *{ağız}* Mâni, destan; ağıt; vb. [DS]

deyişet, [de-y-iş + Ar. -āt دیشات] *{ağız} is.* **1.** Tekerleme. **2.** Fıkra. **3.** Atasözü. **4.** Âdet; gelenek; atadan gelen alışkanlık. **5.** Rivayet. **6.** Mâni; destan; ağıt vb. şiir. [DS]

deyişetçi, [deyişet-çi] *{ağız} is.* Halk ozanı; âşık. [DS]

deyişik, -ği [değiş-ik] *{ağız} is.* **1.** İki erkeğin birbirinin kız kardeşleri ile karşılıklı olarak evlenmeleri durumu. **2.** Halk inanışına göre cinler tarafından değiştirildiği sanılan çocuk. **3.** Yedek iç çamaşırı. [DS]

deyişleme, [deyiş-le-me] *{ağız} is.* **1.** Kafiyeli atasözü. **2.** Beste; makam. **3.** Bir sözün, masalın, öykünün anlamı. [DS]

deyişme, [deyiş-me] *{ağız} is.* **1.** Ağız kavgası; tartışma. **2.** Konuşma. [DS]

deyişmek, [de-y-iş-mek] *{ağız} işteş. f. [-ir]* (Halk şairleri için) karşılıklı türkü söylemek. [DS]

deylemek, [dey-le-mek / dē-le-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* Dinlemek. [DS]

deynemek, [der-le-mek / dey-ne-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-n(i)-yor]* Toplamak; derlemek. [DS]

deymas, [Yun. demosion > Ar. deymās دیماس] *{OsT} is.* Zindan.

deymumet, [Ar. deym > deymūmet] *(deymu:met) is.* Süreklilik; sürme; süregelme.

deymus, [Ar. démüs] *{OsT} is.* Bir tür tarım vergisi.

deyn, [Ar. deyn دین] *{OsT} is.* Belli bir süre sonra ödenmek üzere alınmış para; vadesi belli borç. ⮺ **deyn-i gayr-i sahîh,** *{OsT} huk. Ödeme yapmaksızın düşen borç.*|| **deyn-i hâl,** *{OsT} huk. Başka bir zamàna ertelenemeyen borç.*|| **deyn-i lazım-i sahîh,** *{OsT} huk. Ödenmedikçe düşmeyen borç.*

deyni, [değin] *{ağız} zf.* Kadar. [DS]

deyr, [Ar. deyr دیر] *{OsT} is.* **1.** Manastır; kilise. **2.** *mecaz.* Meyhane. **3.** *tasvf.* İnsanlık âlemi; bu dünya. ⮺ **deyr-i mihnet,** *{OsT} Üzüntü, sıkıntı veren dünya.*|| **deyr-i mugān,** *{OsT} 1. Mecusî mabedi. 2. mecaz. Meyhane.*|| **deyr-i teng,** *{OsT} 1. Dar kilise. 2. mecaz. Bu dünya.*

deyranî, [Ar. deyrānī دیرانی] *(deyra:ni:) {OsT} sf.* **1.** Manastırla ilgili; manastıra ait. **2.** *is.* Manastır adamı.

deyre, [teg-re > deyre دیره] *{eAT} is.* Civar; etraf; çevre.

deyrhane, [Ar. deyr + Far. ḫāne دیرخانه] *(deyrha:ne) {OsT} is.* Manastır; kilise.

deyrî, [Ar. deyrī دیری] *(deyri:) {OsT} sf.* Manastırla ilgili.

deys, [? deys] *{ağız} ünl.* **1.** Atların yanma yaklaşırken haberdar olmalarım, dolayısıyla çifte atmalarını önlemek için söylenen söz. **2.** Kabadayıca konuşan birine, uyarı için söylenen söz. [DS]

deyü, [de-mek > de-yü دیو] *{eAT} {OsT} {ağız} zf.* Diye. [DS]

deyülmek, [dé-mek > de-y-ül-mek دیلمك] *{eAT} edil. f. [-ür]* Denilmek; söylenmek.

deyyan, [Ar. deyyān دیان] *(deyya:n) {OsT} sf.* **1.** Ceza ve mükâfat veren; hâkim. **2.** *is.* Tanrı.

deyyar, [Ar. deyyār دیار] *(deyya:r) {OsT} is.* **1.** Tek insan; kişi. **2.** Manastır yöneticisi. **3.** Manastırla ilgili kimse. **4.** *zm.* (Olumsuz cümlelerde) hiç kimse.

deyyus, [Ar. deyyūs̱ دیوث] *is. kaba.* Karısının veya bir yakını kadının iffetsizliğine göz yuman kimse (sövgü sözü).

deyü, [dé-mek > dé-y-ü دیو] *{eAT} zf.* Diye. [DK]

deyügörmek, [de-y-ü+gör-mek دیو كورمك] *{eAT} gçl. f. [-ür]* .... diye ısrar etmek; deyip durmak. [DK]

deyüben, [de-y-üben دیوبن] *{eAT}* *zf.* Diyerek; deyip. [DK]

deyülmek, [dé-y-ül-mek] *{eAT}* *edil. f.* *[-ür]* Denilmek.

deyze, [dayı+eze] *{ağız}* *is.* Teyze. [DS]

dezavantaj, [Fr. désavantage] *is.* Herhangi bir kazanım üstünlüğü olmama durumu; yardımcı etmenlerden yoksun bulunma; elverişliliği, üstünlüğü, kolaylığı olmayan durum veya bunları ortadan kaldıran durum; avantaj yokluğu.

dezenfeksiyon, [Fr. désinfection] *is.* Kimyasal veya fiziksel araç ve maddelerle veya işlemlerle mikropları belirli bir ortamdan yok etme işi; dezenfekte etmek.

dezenfektan, [Fr. désinfecttant] *sf.* Mikrop kırma özelliği olan; dezenfekte edici.

dezenfekte, [Fr. désinfecté] *sf.* Mikroplardan arındırılmış. ⊡ **dezenfekte etmek,** *Mikroplardan temizlemek; mikropsuz hâle getirmek.*

dezgindirmek, [tegzin-dir-mek>dezgin-dir-mek دزکندرمك] *{eAT}* *gçl. f.* *[-ür]* Çevirmek; dolaştırmak.

dezine, [Far. tāzāne] *{ağız}* *is.* Kartal kanadı ya da at tırnağından yapılma mızrap; tezene. [DS]

dg [Fr. décigramme] *kısalt.* Kütle (ağırlık) birimi olan desigramın sembolü.

dgr [Fr. décigrad] *kısalt.* Açı birimi olan desigradın sembolü.

-dı[1], [-dı / -di / -du / -dü / -ti / -tı / -tu / -tü] *çek. e.* Görülen geçmiş zaman kip eki; belirli geçmiş zaman kipi eki; -di'li geçmiş zaman kip eki; şuhud-i mazi eki. *{eT}* *{eAT}* *(aynı)*

-dı[2], [-dı / -di / -du / -dü / -ti / -tı / -tu / -tü] *yap. e.* **1.** Fiillerden gerçekleşmesi sağlanmış, tamamlanmış iş ve ürün kavramını veren isimler yapar: *girdi, uydu, çıktı, alındı.* **2.** Fiillerden yemek adları yapar: *külbastı, imambayıldı, beğendi.* **3.** Fiillerden araç adları yapar: *sındı, kaptıkaçtı, eğdi.* **4.** Fiillerden işi yapan, tamamlayan kavramını veren kelimeler yapar: *mirasyedi, şıpsevdi.* **5.** *{eT}* Fiilden isim yapma eki. *ög-di (ödül)*

-dı[3], [-dı /-di / -du / -dü] *{eT}* *yap. e.* **1.** İsimden isim yapma eki. *ekin-di (ikinci), öng-di (yasa)* **2.** Tarz zarfları türeten ek. *edgü-ti*

-dı-[4], [-dı-] *{eT}* *ek.* İsimden fiil türeten ek. [ETY] *u-dı-mak (uyumak)*

dı[1], [dı *(yans.)*] *is.* Söylenmeyi anlatan kök. [Zülfikar] *dı+dı+bıdı*

dı[2], [dı *(yans.)*] *is.* Üşüme ve titremeyi anlatan kök. [Zülfikar] *dı+dı-la-mak*

dı[3], [dı / dın *(yans.)*] *is.* Gereğinden çok incelemeyi anlatan kök. [Zülfikar] *dı-d-ık-la-mak, dı-d-ık-lı*

dıb, [dab / deb / dep / dıb / dib / düp *(yans.)*] *is.* Patırtılı yürümeyi, düzensiz adım atmayı, ayakla tepme veya tepinmeyi; dengesi bozulma, yuvarlanma; kımıldanma ve bu yolla meydana gelen dürtüleri anlatan kök. [Zülfikar] *dıb-ı-da-n, dıb-ı-dık, dıb-ır-da-mak, dıb-ıl dıbıl*

dıba, [dip / dıb-a?] *{ağız}* *is.* **1.** Kenar; yan. **2.** Köşe. [DS]

dıbābiye, [Ar. ḏıbābiye / żıbābiye ضبابیه] *(dıba:biye)* *{OsT}* *zool.* Sürüngenler.

dıbara, [Far. dūbārā دوبارا] *{ağız}* *is.* İçten olmayan söz ve hareketler; kurum; tafra. [DS]

dıbaracı, [dıbara-cı] *{ağız}* *sf.* Yalan söz ve hareketlerle başkalarını kandırmaya çalışan. [DS]

dıbıdan, [dıb *(yans.)* > dıbı(t)-an] *{ağız}* *is.* Düğünlerde kızlar oynarken def yerine çalınan tepsinin çıkardığı ses. [DS]

dıbıdık, -ğı [dıb *(yans.)* > dıb-ı(t)-ık] *{ağız}* *sf.* Küçük bir iş yaparken bile eli dolaşan; elinden iş gelmeyen; beceriksiz. [DS]

dıbık, -ğı [Ar. dibḳ دبق] *{ağız}* *is.* **1.** Tatlı bulaşığı; şıralı, yapışkan madde. **2.** Sakız ve çam ağacından yapılan ve serçe tutmakta kullanılan macun; ökse. [DS] ⊡ **dıbık dıbık,** *Yapışak yapışak.*

dıbıklamak, [dıbık-la-mak] *{ağız}* *gçl. f.* *[-r]* *[-l(ı)-yor]* Yapışkan madde sürmek; yapışkan bulaştırmak; yapışkanlamak. [DS]

dıbıl, [dıb *(yans.)* > dıb-ıl] *{ağız}* *is.* **1.** Patırtılı yürümeyi, düzensiz adım atmayı, ayakla tepme veya tepinmeyi; dengesi bozulma, yuvarlanma; kımıldanma anlatan yansımalı gövde. **2.** *is.* Sulu çamur. [DS] ⊡ **dıbıl dıbıl,** *{ağız}* *1. (Kişi ya da hayvan için) çok yağlı; şişman. 2. Bir sıvının kendini kuşatan balon gibi yumuşak bir zar içinde oynarkenki durumu. 3. Elinden iş gelmeyen. 4. Ufak adımlarla; tıpış tıpış; yavaş yavaş.* [DS]

dıbılamak, [dıb *(yans.)* > dıb-(ı)-la-mak] *{ağız}* *gçsz. f.* *[-r]* *[-l(ı)-yor]* (Sıvı için) kendini kuşatan zar içinde, zarı ileri geri iterek oynamak. [DS]

dıbır, [Ar. dübür] *{ağız}* *is.* Kıç; makat. [DS]

dıbırdamak, [dıb *(yans.)* > dıb-ır-da-mak] *{ağız}* *gçsz. f.* *[-r]* *[-d(ı)-yor]* Acele etmek; koşmak. [DS]

dıbış, [dıb *(yans.)* > dıb-ış] *{ağız}* *sf.* **1.** (Kişi için) çirkin. **2.** Saçsız; kel. **3.** (Küçük çocuk için) iri yapılı. **4.** *is.* Küçük çocuk midesi. **5.** Köpek. [DS] ⊡ **dıbış dıbış,** *{ağız}* *Küçük adımlarla; tıpış tıpış.* [DS]

dıbışkı, [dip+ bıçkı ?] *{ağız}* *is.* Elle kullanılan araçlarla tahta biçerken tahtanın kalınlığını ve testerenin yolunu belirlemek için boyalı iple yapılan çizgi. [DS]

dıbıt, -dı [dıb *(yans.)* > dıb-ıt] *{ağız}* *sf.* Geveze. [DS]

dıbız, [dıb *(yans.)* > dıb-ız] *{ağız}* *sf.* **1.** Saçsız; kel. **2.** (Kişi için) kısa boylu; bodur. **3.** İflas etmiş; batkın. **4.** *is.* Hile; oyun. **5.** *ünl.* Defol. [DS]

dıbızımak, [dıb *(yans.)* > dıb-ız-ı-mak] *{ağız}* *gçsz. f.* *[-ır]* İflas etmek. [DS]

dıbızlamak, [dıb *(yans.)* > dıb-ız-la-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r [-l(ı)-yor]* İflas etmek. [DS]

dıbk, [Ar. dıbḳ ضبق] *{OsT} is.* Ökseotu.

dıbkıye, [Ar. dıbḳıyye ضبقيه] *{OsT} is. bot.* Ökseotugiller.

-dıç, [-dıç] *{eT} {eAT} yap. e.* İsimden isim yapma eki. Kalıplaşmış olarak tek örnekte vardır. *sağ-dıç.*

dıdı, [dı *(yans.)* > dı+dı] *{ağız} is.* Saç örgülerinin ucunda örülemeyecek biçimde kalmış olan saçların ince ince örülerek bağlanmış hâli. [DS]

dıdık[1], **-ğı** [dı *(yans.)* > dı+dı-k] *{ağız} is.* **1.** Yüz; çehre. **2.** Gırtlağın boğaz ve dile bitişik olan kısmı. **3.** İbik. **4.** Kesilmiş kasaplık hayvanın baş, ayak vb. parçaları; sakatat. **5.** Çene altından bağlanan baş örtüsü. [DS]

dıdık[2], **-ğı** [dı *(yans.)* > dı+dı-k] *{ağız} sf.* Çıplak. [DS]

dıdıkçı, [dı+dı-k-çı] *{ağız} sf.* Titiz; güç beğenen. [DS]

dıdıklamak, [dı *(yans.)* > dı+dı-k-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Bir şeyi gereğinden çok incelemek. [DS]

dıdıklı, [dı *(yans.)* > dı+dı-k-lı] *sf.* Çabuk karar veremeyen.

dıdılamak, [dı *(yans.)* > dı+dı-la-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(ı)-yor]* **1.** Üşümek. **2.** Üşüme sebebiyle titremek. [DS]

dıdım, [Soğd. dīdīm] *{eT} is.* Taç. [EUTS]

dıdımlıg, [dıdım-lığ] *{eT} sf.* Taçlı. [EUTS]

dıfda, -a'ı [Ar. ḏıfdaᶜ / żıfdaᶜ ضفدع] *{OsT} is. zool.* Kurbağa.

dıfdaiye, [Ar. ḏıfdaᶜiyye ضفدعيه] *{OsT} is. zool.* Kurbağagiller

dıg[1], [dağ / dıg / dığ / dık *(yans.)*] *is.* Anlaşılmayan bağrışma ve konuşmaları, bu biçimdeki çeşitli gürültüleri, telaşları; ağrılı, acılı olmayı ve sıkıntıyı anlatan kök. [Zülfikar] *dıg-ıl dıgıl, dıg-ır-da-mak*

dıg[2], [dıg / dığ / dık *(yans.)*] *is.* Düşme ve yuvarlanma bildiren kök. [Zülfikar] *dıg-ra-mak, dıg-ra-n-mak*

dıg[3], [dıg] *{ağız} is.* Çekiştirme; yerme. [DS]

dıgan, [dıg-an] *{ağız} sf.* Boşboğaz; geveze. [DS]

dıgıç, -cı [dıg *(yans.)* > dıg-ıç] *{ağız} is.* Keçi. [DS]

dıgıl[1], [dıg *(yans.)* > dıg-ıl] *{ağız} is.* Haşlanmış kuru fasulye taneleri. [DS]

dıgıl[2], [dıg *(yans.)* > dıg-ıl] *{ağız} is.* Anlaşılmayan bağrışma ve konuşmaları, bu biçimdeki çeşitli gürültüleri, telaşları; ağrılı, acılı olmayı ve sıkıntıyı anlatan yansımalı gövde. [DS] ⊡ **dıgıl dıgıl,** *{ağız} (Konuşma, mırıldanma için) kendi kendine, çevreden anlaşılmayacak biçimde.* [DS]

dıgıldanmak, [dıg *(yans.)* > dıgılda-n-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* (Küçük çocuklar için) kendi kendine mırıldanmak, söylenmek; anlaşılmaz sesler çıkarmak. [DS]

dıgırdaşmak, [dıg *(yans.)* > dıg-ır-da-mak > dıgırda-ş-mak] *{ağız} işteş. f. [-ır]* Kavga etmek. [DS]

dıgış, [dıg *(yans.)* > dıg-ış] *{ağız} is.* Anlaşılmayan bağrışma ve konuşmaları, bu biçimdeki çeşitli gürültüleri, telaşları; ağrılı, acılı olmayı ve sıkıntıyı anlatan yansımalı gövde. [DS] ⊡ **dıgış dıgış,** *{ağız} Keçi çağırma ünlemi.* [DS]

dıgramak, [dıg(ı)r-a-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-r(ı)-yor]* Yuvarlamak. [DS]

dıgranmak, [dıgra-n-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* Yuvarlanmak. [DS]

dığ[1], [dağ / dıg /dığ / dık *(yans.)*] *is.* Anlaşılmayan bağrışma ve konuşmaları, bu biçimdeki çeşitli gürültüleri, telaşları; ağrılı, acılı olmayı ve sıkıntıyı anlatan kök. [Zülfikar] *dığ dığ, dığ-dı, dığ-ıl dığıl, dığ-ıl-tı, dığ-ır-da-n-mak*

dığ[2], [dıg / dığ / dık *(yans.)*] *is.* Düşme ve yuvarlanma bildiren kök. [Zülfikar] *dığ-ıl dığıl dönmek, dığ-ır-la-n-mak*

dığ[3], [dığ *(yans.)*] *is.* Sıvıların ve suyun sürekli akışını anlatan kök. [Zülfikar] *dığ-ıl dığıl*

dığ[4], [dığ / dık *(yans.)*] *is.* Tavuk vb. kümes hayvanlarını çağırma ünlemi. *dığ dığ* ⊡ **dığ dığ,** *{ağız} Tavuk çağırma ünlemi.* [DS]

dığa, [*eT.* tügē > düğe > dığa] *{ağız} is.* **1.** Yaşını küçük gösteren beş altı yaşındaki sığır. **2.** *sf.* Büyümeyen; cılız kalmış. [DS]

dığaç, -cı [dığ-aç] *{ağız} is.* Köşe. [DS]

dığan, [Yun. tīghani] *{ağız} is.* **1.** Yağ tavası. **2.** Süt pişirilen küçük kulplu bakraç. **3.** Bakır kazan; karavana. **4.** Tencere. **5.** Kenarlı derin tepsi. **6.** Böyle bir tepside yapılan börek; tepsi böreği. **7.** Suyun hafif toplandığı yer; çukur. [DS] ⊡ **dığan ağız,** *{ağız} Dedikoducu.* [DS]|| **dığan ekmeği,** *{ağız} Tepsi ekmeği.* [DS]|| **dığan koyacak,** *{ağız} Tencere altlığı; nihale.* [DS]

dığaz, [dığ-az ?] *{ağız} zf.* Aksine; zıddına; ters olarak. [DS]

dığdı[1], [dığ *(yans.)* > dığ-dı] *{ağız} sf.* **1.** Çok. **2.** *is.* Uzak akraba. **3.** Tarla kuşu. [DS] ⊡ **dığdının dığdısı,** *Uzak akraba.*

dığdı[2], [*eT.* tüg-mek *(düğmelemek)* > dığ-dı] *is.* **1.** Çorap ilmikleri gibi kolaylıkla sökülen düğüm. **2.** *{ağız}* Saç örgülerinin ucundaki küçük örgüler. [DS] **3.** Örgü. **4.** İplikten örülen ve çorabı bağlamaya yarayan bağ.

dığdığ[1], [dığ *(yans.)* > dığ+dığ] *{ağız} is.* **1.** Dedikodu. **2.** Kavga edenleri kızıştırmak için söylenen söz. **3.** *sf.* Kavgacı, olur olmaz şeylere sinirlenen. [DS]

dığdığ[2], [dığ *(yans.)* > dığ+dığ] *{ağız} sf.* (Kişi için) zayıf, kara kuru. [DS]

dığdığı, [dığ *(yans.)* > dığ+dığ-ı] *sf.* **1.** Konuşurken

R'leri Ğ gibi söyleyen kimse. **2.** Uzak akraba. **3.** *{ağız}* Yaban armudu; ahlat.

dığdık, -ğı [dığ-dı-mak > dığ-dı-k] *sf.* **1.** (Bağlanan ve düğümlenen şeyler için) kolay çözülür; sıkı değil. **2.** Uzak akraba. ⧉ **dığdığın dığdığı,** *Uzak akraba.*

dığdır, [dığ-dır] *{ağız} is.* Hasta ağacın küçük kalmış meyvesi. [DS]

dığdış, [dığ-(ı)d-ış] *{ağız} sf.* Saçını çok kısa kestirdiği için başı kel gibi görünen. [DS]

dığı, [dığ *(yans.)* dığ-ı] *{ağız} is.* **1.** Küçük oğlak veya kuzu. **2.** *sf.* Cüce. [DS]

dığıl, [dığ-ıl] *{ağız} sf.* **1.** Küçük. **2.** *is.* Yuvarlak tane. **3.** Pişmiş mısır tanesi. **4.** Koyun keçi gibi hayvanların yuvarlak katı pisliği. **5.** Küçük tane hâline gelmiş yün. **6.** Sık örülmüş şey. **7.** Kıvrım. [DS] ⧉ **dığıl dığıl,** *{ağız} 1. Tane tane; parça parça. 2. (Istıraptan kıvranmak) kıvrım kıvrım. 3. Zorla; güçlükle.* [DS]|| **dığıl dığıl dönmek,** *{ağız} Istıraptan, acıdan kıvranmak.* [DS]|| **dığıl dığıl etmek,** *{ağız} Yaltaklanmak.* [DS]|| **dığıl dığıl kanamak,** *{ağız} (Eller için) yarılıp çatlayarak kanamak.* [DS]

dığılcık, -ğı [dığıl-cık / düğül-cük] *{ağız}* Küçük dolu. [DS]

dığıldamak, [dığıl-da-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-d(ı)-yor]* **1.** Ufak işlerle uğraşmak. **2.** Konuşmak; kaynaşmak. **3.** Geçimini düzeltmek; kalkınmak. [DS]

dığıldanmak, [dığılda-n-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* (Küçük çocuk için) kendi kendine söylenmek; mırıldanmak. [DS]

dığıllanmak, [dığılla-n-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* Telaşlanmak. [DS]

dığıltı, [dıng *(yans.)* > dığıl-tı] *{ağız} is.* Yüksek sesle mırıldanma. [DS]

dığır, [dığ-ır] *{ağız} sf.* (Kişi için) kısa boylu; bodur.

dığırcık, -ğı [dığır-cık] *{ağız} is.* Kıvırcık. [DS]

dığış, [dığ-ış ?] *{ağız} sf.* (Kişi için) ters; aksi.

dığışmak, [dıng *(yans.)* > dığ-ış-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* Bir ses duymak; ses işitilmek. [DS]

dığıtmak, [dığ-ıt-mak] *{ağız} gçsz. f. [-ır]* Ekin, ot gibi bitkilerin büyümesi durmak. [DS]

dığız, [dığ-ız] *{ağız} sf.* Saçsız; kel. [DS]

dığlamak, [tıng *(yans.)* > dığ-la-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Tınlamak.

dığlı, [dığ-lı] *{ağız} is.* **1.** Tahıl sapından yapılan düdük. **2.** *sf.* Zayıf; çelimsiz. [DS]

dığrak, -ğı [*eT.* tavra-mak > tavra-k > dığra-k] *{ağız} is.* **1.** Erken olgunlaşan, sarı renkli, kısa saplı bir buğday türü. **2.** Harman zamanı ilk elde edilen ürün. **3.** Sert ve sık adım. **4.** *sf.* Zamanından önce gelişen. **5.** (Giyim için) güzel, düzgün ve şık. **6.** Genç. **7.** Mert; cesur; kabadayı. [DS]

dığramak, [dığ-ra-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-r(ı)-yor]* Artmak; yükselmek. [DS]

dıham, [Ar. ḏaḥm > ḏıḥām / żıḥām ضحام] *(dıha:m) {OsT} sf.* (Nesne için) iri ve kalın olan.

dıhış, [dığ-ış / dıh-ış ?] *{ağız} sf.* Çirkin. [DS]

dıhk, -ki [Ar. ḏıḥk / żıḥk ضحك] *{OsT} is.* Gülme. ⧉ **dıhk-âver,** *{OsT} Güldüren; güldürücü.*

-dık, [-dık /-dik / -dük / -duk / -tik / -tık / -tuk / -tük] *yap. e.* Fiillerden isim ve sıfatlar türeten ek. Olumlu ve olumsuz fiil kök ve gövdelerine getirilerek isim ve sıfatlar yapar: *tanıdık, bildik, tanıdık (yüzler), işitilmedik (söz), aşılmadık (dağ).*

dık[1], [dağ / dıg / dığ / dık *(yans.)*] *is.* Anlaşılmayan bağrışma ve konuşmaları, bu biçimdeki çeşitli gürültüleri, telaşları; ağrılı, acılı olmayı ve sıkıntıyı anlatan kök. [Zülfikar] *dık+dık-a*

dık[2], [dağ / dık / dik / dok / dük *(yans.)*] *is.* Çarpma, kakma, vurma veya kendi kendine çarparak, vurarak çalışmayı anlatan kök. [Zülfikar] *dık dık, dık demek*

dık[3], [dıg / dığ / dık *(yans.)*] *is.* Düşme ve yuvarlanma bildiren kök. [Zülfikar] *dık-ır-lan-mak* ⧉ **dık dememek,** *{ağız} Ses çıkarmamak; tık dememek.*

dık[4], [dığ / dık *(yans.)*] *is.* Tavuk vb. kümes hayvanlarını çağırma ünlemi. *dık dık* ⧉ **dık dık,** *{ağız} 1. Kümes hayvanlarını çağırma ünlemi. 2. Koyun ve keçi çağırma ünlemi.* [DS]

dık[5], [Ar. dıḳḳ دق] *{ağız} is.* **1.** İnce ağrı; erime hastalığı. **2.** Verem hastalığı. [DS]

dık[6], **-ğı** [Ar. (Sur.) diḳḳ دق] *{ağız} is.* Mangal kömürünün tozu. [DS]

dıka[1], [? dıka] *{ağız} is.* **1.** Nokta; ufak leke. **2.** Cilt üzerine yapılan küçük dövme. [DS]

dıka[2], [tık-a-mak > tık-a] *{ağız} is.* Tıkaç. [DS]

dıkaç, [tık-a-mak > tık-a-ç] *{ağız} is.* Şişe, testi vb. kapağı; tıpa; mantar. [DS]

dıkak[1], **-ğı** [tık-a-mak > dık-ak] *{ağız} is.* Ağaç kapak; tıkaç; tıpa. [DS]

dıkak[2], [Ar. dıḳāḳ دقاق] *(dıka:k) {OsT} sf.* **1.** (Nesneler için) ufak; kırıntı; ince. **2.** Şirden.

dıkalmak, [dık-al-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* Utanmak; sıkılmak. [DS]

dıkamak, [tık-a-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-k(ı)-yor]* **1.** (Şişe, testi vb. ağzı için) kapatmak; tıkamak. **2.** (Söz, konuşma için) söylemesine fırsat tanımamak; ağzında bırakmak. [DS]

dıkdıka[1], [dık *(yans.)* > dık+dık-a] *{ağız} is.* Söylenme; gelişigüzel konuşma. [DS]

dıkdıka[2], [dık *(yans.)* > dık+dık-a] *{ağız} is.* Asıl; esas. [DS]

dıkdıkacı[1], [dık *(yans.)* > dık+dık-a-cı] *{ağız} sf.* Bir işin aslını, esasını araştıran. [DS]

dıkdıkacı[2], [dık *(yans.)* > dık+dık-a-cı] *{ağız} sf.* Lafını bilmez. [DS]

dıkı, [*eT.* tikü > dıkı > dık-ım] *{ağız} sf.* Biraz; bir parça; azıcık. [DS]

dıkıcık, -ğı [dık-ı-cık] *{ağız} sf.* Biraz; bir parça; azıcık. [DS]

dıkık, -ğı [dık-ık] *{ağız} sf.* (Kişi için) kısa boylu. [DS]

dıkılmak, [tık-mak > dık-ıl-mak دقلمق] *{eAT} edil. f. [-ur]* **1.** Bir şeyin içine girmek; dolmak; sokulmak. *{ağız} (aynı)* [DS] **2.** *{ağız}* Hücum etmek; saldırmak. [DS] **3.** *{ağız}* Düşündüklerini söylemek isteyip de söyleyememek; tutulmak. [DS]

dıkım, [tık-mak > tık-ım > dık-ım] *{ağız} sf.* **1.** Biraz; bir parça; azıcık. **2.** *is.* Yenilen şeyin ağıza atılan her bir parçası; lokma. [DS]

dıkınmak, [tık-mak > tık-ın-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* Eline geçeni zamanlı zamansız yemek; tıkınmak. [DS]

dıkır^{1}, [dık *(yans.)* > dık-ır] *{ağız} is.* Düşme ve yuvarlanma bildiren yansımalı gövde. [DS]

dıkır^{2}, [dık-ır] *{ağız} sf.* (At vb. hayvan için) zayıf; güçsüz. [DS]

dıkır^{3}, [tık-ır / dık-ır] *{ağız} zf.* (İş ve durumun gidişi için) düzgün; yolunda. [DS]

dıkırlanmak, [dık-ır-la-n-mak] *{ağız} gçsz. f. [-ır]* Yuvarlanmak. [DS]

dıkışmak, [tık-ış-mak > dık-ış-mak] *{ağız} işteş. f. [-ır]* Bir yere çok kişi dolmak; tıkışmak. [DS]

dıkıştırmak, [tıkış-tır-mak > dıkış-tır-mak] *{ağız} gçl. f. [-ır]* Rastgele doldurmak; sıkıştırmak; sokuşturmak. [DS]

dıkız, [tık-mak > tık-ız > dık-ız دیقیز] *{eAT} sf.* **1.** Tıknaz; yoğun. *{ağız} (aynı)* [DS] **2.** Çok sıkıştırılmış; bastırılmış; dolu; sıkı. **3.** Sıkışık; dar. **4.** *is.* Havası basık yer. **5.** İyi pişmemiş ve kabarmamış ekmek. **6.** (Yiyecek için) boğazda kalan; kuru ve katı. **7.** Çok yapışkan sarı bir toprak. **8.** Çok nemli toprak. **9.** Üstüne basılmış sert toprak. **10.** Gelişigüzel ve özensiz, rasgele yapılmış iş. **11.** Çelik çomak oyununda on yerine söylenen sayı. **12.** Atın koşarken tıkanıp kalması durumu. ⊟ **dıkız gelmek,** *{ağız} 1. Çok az eksik gelmek. 2. Ucu ucuna tamam gelmek.* [DS]

dıkka, [dık-ka] *{ağız} zf.* Ayakta; dimdik; hazır ol vaziyetinde. [DS] ⊟ **dıkka durmak,** *{ağız} (Aşık kemiği için) dik durmak.* [DS]

dıkkı, [Ar. ṭıbḳı => dıkkı] *{ağız} is.* Aynı; tıpkı. [DS]

dıklak, -ğı [dık-la-k] *{ağız} is.* Emzikli testi. [DS]

dıklım, [tık-(ı)l-ım / dık(ı)l-ım] *{ağız} zf.* Tıkılma, dolma bildirir. [DS] ⊟ **dıklım dıklım,** *{ağız} (Doluluk için) ağzına kadar; iyice; tamamen; hiç boş yer yok; tıklım tıklım.* [DS]

dıkmak, [tık-mak / dık-mak] *{ağız} gçl. f. [-ar]* **1.** Çok doldurmak. **2.** İçeri sokmak; koymak; tıkmak. **3.** Kapamak. [DS] ⊟ **dıkıp doldurmak,** *{ağız} Tıka basa doldurmak.* [DS]

dıknaz, [Yun. tinga *(çok dolu)* => tınga *(şiş karın)* > dınga-z / tık-ın-mak > dık(ı)n-az ?] *{ağız} sf.* (Kişi için) orta boylu, sağlam yapılı, toplu ve ağır. [DS]

dıkrınmak, [dık-(ı)r-ın-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* Söylemek istememek; sabretmek. [DS]

dıl^{1}, [tıl / dıl] *{eT} is.* **1.** *anat.* Dil; tat alma organı. **2.** Dil; anlaşma aracı; lisan.

dıl^{2}, [dal / dıl] *{ağız} sf.* Geçen; sona eren; süreksiz. [DS] ⊟ **dıl ikindi,** *{ağız} İkindi vakti geçerek; ikindi vakti sonu; akşama yakın zaman.* [DS]

dıl^{3}, -l'ı [Ar. ḍılʿ ضلع] *{OsT} is.*→ dılı.

dılaba, [*eT.* tilbe] *{ağız} sf.* Her şeye karışan; çok bilmiş. [DS]

dılacan, [Far. dil-āzār *(gönül yaralayan)* ?] *{ağız} sf.* **1.** (İnsan veya hayvan için) zayıf. **2.** (Ot için) zayıf. [DS]

dılak, -ğı [*eT.* tıl *(dil)* + āk *(küçült. e.)* > dıl-āk دلاق / طلاق] *is.* **1.** Dilcik. **2.** Kadınlık organının üst yanında yer alan cinsel doyum noktası olan bölüm; bızır; klitoris.

dılan, [dıla-n ?] *{ağız} sf.* (Kişi için) ağzı büyük ve açık olan. [DS]

dılar, [Yun. tilari] *{ağız} is.* Çocukların beşiklerine konulan şilte. [DS]

dıldag, [tıltā-mak > tıldā-ġ / tıltā-ġ / dıldā-ġ] *(dılda:ğ) {eT} is.* Bahane.

dıldamak, [tıl-dā-mak / tıl-tā-mak / dıl-dā-mak] *{eT} gçl. f. [-r]* Dili kullanmak; konuşmak; söylemek.

dıldıbız, [dal+dıb-ız] *{ağız} sf.* **1.** (Kişi için) saçı tamamen dökülmüş, başı açık. **2.** (Kişi için) düşkün; aşağılık. **3.** Yoksul. **4.** Çıplak. [DS]

dıldır, [dıl *(geçici)* > dıl-dır] *{ağız} sf.* **1.** Hoppa; şımarık. **2.** Yüzsüz. [DS]

dıldırmak, [dıl-dır-mak] *{ağız} gçsz. f. [-ır]* **1.** Son bulmak. **2.** Geçici olmak. **3.** Ne bulursa giymek; takıştırmak. [DS]

dılı, -l'ı [Ar. ḍılʿ ضلع] *{OsT} is. mat.* **1.** Kenar. **2.** Yan yüz. **3.** Karekök. **4.** *anat.* Kaburga kemiği. **5.** Kürede sekment. ⊟ **dıl'-ı kāim,** *{OsT} mat. Dik kenar.*‖ **dıl'-ı kāzib,** *{OsT} anat. Bir ucu boşta kalan kaburga kemiği.*‖ **dıl'-ı mücessem,** *{OsT} fiz. Bir cismin kenarı.*‖ **dıl'-ı sahîh,** *{OsT} anat. Göğüs kemiğine bitişik yedi kaburga kemiği.*‖ **dıl'-ı zāviye,** *{OsT} mat. Açının kenarı.*

dılıcan, [? dılıcan] *{ağız} sf.* **1.** Canlı; enerjik. **2.** (Küçük kız çocuğu için) büyük insan gibi konuşan. [DS]

dılık^{1}, -ğı [*eT.* tuluñ] *{ağız} is.* Çene. [DS]

dılık^{2}, -ğı [dıl-ık] *{ağız} sf.* Serseri. [DS]

dılıkmak, [tıl > tıl-ık-mak > dıl-ık-mak] *{eT} gçsz. f. [-ur]* Biri ile konuşmak; sohbet etmek.

dılılanmak, [dılıla-n-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* Huysuzlanmak. [DS]

dılk, [dıl-(ı)k] *{ağız} sf.* Utanmaz; yüzsüz. [DS]

dılkıç, -cı [dıl-kı-ç ?] *{ağız} sf.* (Kişi için) sıska; dalağı şişmiş. [DS]

dılkış, [dıl-kı-ç > dılkış ?] *{ağız} sf.* → dılkıç. [DS]

dıllamak, [dıl-la-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r [-l(ı)-yor]* **1.** Alay etmek. **2.** *gçl. f.* Savurup atmak. **3.** Dala ya da ipe asmak. [DS]

dıllanmak, [dılla-n-mak] *{ağız} edil. f. [-ır]* **1.** Asılmak. **2.** Bir yere tutunarak sallanmak. [DS]

dıllı, [dıl-lı] *{ağız} sf.* Geveze. [DS]

dıllık[1], **-ğı** [dıl-lık] *{ağız} sf.* (Kişi için) yaramaz; yerinde duramayan. [DS]

dıllık[2], **-ğı** [*eT.* tılak / dıllık] *{ağız} is.* Kadının dişilik organı. [DS]

dılmaç, [tıl > tıl-maç / dıl-maç] *{eT} is.* Çevirmen; tercüman; dilmaç.

dıltanmak, [tıl-tā-mak / dıl-tā-n-mak] *{eT} dönşl. f. [-ur]* Bahane bulmak.

dım[1], [dam / dım / dom *(yans.)*] *is.* Su veya başka sıvı maddelerin damla damla akışını bildiren kök. [Zülfikar] *dım dım, dım-(ı)z-ır-mak* ⊡ **dım dım,** *{ağız} (Su ya da bir sıvının akışı için) damla damla.* [DS]

dım[2], [dım *(yans.)*] *is.* Kısa aralıklarla hareket etme, zonklama bildiren kök. [Zülfikar] *dım-ır dımır, dım+dım-lan-mak, dım-ır-da-mak*

dımağı, [*eT.* tumagu > dımağı] *{ağız} is.* Öksürük; nezle; öksürme. [DS]

dımak, -ğı [? dımak] *{ağız} is.* Aşık kemiği. [DS]

dımb, [damb / dımb / dimb / domb / dömb / dümb *(yans.)*] *is.* Vurma, çarpma, elle çalma, çalgı çalma gibi gürültülü ses çıkarma ve ahenksiz konuşma bildiren yansımalı kök. *dımb-ıl dımbıl, dımb-ır-da-mak, dımb-ır-tı*

dımbık, -ğı [dımb-ık] *{ağız} sf.* **1.** Doymuş. **2.** Şişkin; gergin. **3.** Sebatsız. [DS]

dımbıl[1], [dımb *(yans.)* > dımb-ıl] *is.* Titreme, sallanma, oynama bildiren yansımalı gövde. ⊡ **dımbıl dımbıl,** *{ağız} (Kişi ve hayvan için) şişmanlık belirtisi olarak yürürken etleri sarsılan.* [DS]

dımbıl[2], [dımb *(yans.)* > dımb-ıl] *{ağız} is.* Ağaç ya da topraktan yapılmış küçük yayık. [DS]

dımbıldamak[1], [dımbıl-da-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-d(ı)-yor]* **1.** Kımıldamak; oynamak; sarsılmak. **2.** (Şişman kimse ya da hayvan için) yürürken etleri titremek. **4.** (Kap içindeki sıvı için) çalkalanmak. [DS]

dımbıldamak[2], [dımb *(yans.)* > dımb-ar-da-mak > dımb-ıl-da-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-d(ı)-yor]* Söylenip durmak. [DS]

dımbıldatmak, [dımbılda-t-mak] *{ağız} gçl. f. [-ır]* Tambur, saz ve cura gibi müzik aletlerini çalmak. [DS]

dımbır, [dımb-ır] *is.* **1.** Vurma, çalma sesini bildiren yansımalı gövde. **2.** *{ağız} is.* Saçı dökülmüş baş. [DS]

dımbırdamak, [dımbır-da-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-d(ı)-yor]* **1.** Söylenip durmak. **2.** (Saz, cura, tambur gibi müzik aletleri için) çalındığında ses çıkarmak. [DS]

dımbırdatma, [dımbır *(yans.)* > dımbırda-t-ma] *is.* Bir vurmalı ya da telli müzik aletini çalma, seslendirme; dımbırdatmak eylemi.

dımbırdatmak, [dımbır *(yans.)* > dımbır-da-t-mak] *{ağız} gçl. f. [-ır]* (Telli veya vurmalı çalgılar için) çalmak; seslendirmek. [DS]

dımbırtı, [dımbır-tı] *{ağız} is.* Davul türü çalgıların uzaktan duyulan sesi. [DS]

dımbilik, -ği [dımb *(yans.)* > dımb-ıl-ık > dımb-il-ik] *{ağız} is.* Tef. [DS]

dımdık, -ğı [dım-dı-k] *{ağız} is.* **1.** Nokta. **2.** *sf.* Bir tutam. **3.** Kendi kendine çok gülen. [DS]

dımdıkız, [dı(m)+dı/kız] *{ağız} pekşt. sf.* Son derece tıkız. [DS]

dımdıklık, -ğı [dım(ı)dık-lık] *{ağız} is.* Açık saçıklık. [DS]

dımdım, [dım *(yans.)* > dım+dım] *{ağız} sf.* **1.** Mızmız; mıymıntı. **2.** *is.* Mırıltı; hafifçe konuşma; söylenme. **3.** Ut. [DS]

dımdımı, [dım + dım-ı] *{ağız} is.* Suyun tavandan damla damla aktığı mağara; damlataş mağarası. [DS]

dımdırız, [dımdırı-z ?] *{ağız} sf.* **1.** (Kişi için) vücudu zayıf karnı şiş. **2.** Şişkin; gergin. **3.** Şişman. [DS]

dımdızlak, -ğı [dı(m)+dı/zlak] *(dı'mdızlak) sf.* ve *zf. pekşt.* **1.** Çırçıplak. **2.** *mecaz.* Elindeki her şeyini, imkânlarını yitirmiş; malsız mülksüz. *{ağız} (aynı)* [DS] **3.** *{ağız}* Yapayalnız; tek başına; kimsesiz. [DS] **4.** Bomboş. ⊡ **dımdızlak kalmak,** *Elinde avcunda ne varsa her şeyini ve imkânlarını yitirmek.*

dımı, [dım-ı] *{ağız} is.* **1.** Suyun berraklığı; tazeliği. **2.** Suyun ılıklığı. [DS] ⊡ **dımısı batık,** *{ağız} (Su için) ılık.* [DS]|| **dımısı batmak,** *{ağız} (Su için) ılımaya yüz tutmak.* [DS]|| **dımısı batmış,** *{ağız} (Su için) ılık.* [DS]|| **dımısı düşük,** *{ağız} (Su için) ılık.* [DS]|| **dımısı kaçık,** *{ağız} (Su için) ılık.* [DS]

dımık[1], **-ğı** [dım-ık] *{ağız} is.* **1.** Aşık kemiği. **2.** Aşık kemiğinin köşesi. [DS]

dımık[2], **-ğı** [dım-ı-k] *{ağız} sf.* **1.** (Su ve hava için) ılık. **2.** Uyumuş; sızmış. **3.** *is.* Mayası az geldiği ya da fazla sıcak olduğu için iyi tutmayan yoğurt. [DS]

dımıkçı, [dımık-çı] *{ağız} sf.* Cimri. [DS]

dımıl, [dım-ı-l ?] *{ağız} sf.* Parlak. [DS]

dımımak, [dım-ı-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r]* **1.** Uyumak. **2.** Ölmek. [DS]

dımır, [dım-ır] *is.* **1.** Kısa aralıklarla hareket etme, zonklama bildiren yansımalı gövde. **2.** *{ağız} sf.*

(Kişi için) kısa boylu. [DS] 🗗 **dımır dımır,** *{ağız} (Yara için) için için acıma ve zonklayış.* [DS]

dımır, [dım-ır] *{ağız} is.* İstek. [DS] 🗗 **dımırı çekmek,** *{ağız} Canı çekmek; istemek; arzu etmek.* [DS]

dımırdamak, [dımır-da-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-d(ı)-yor]* (Yara, çıban için) sızlamak. [DS]

dımırmak, [dım-ır-mak] *{ağız} gçl. f. [-ır]* **1.** Bir şeyin ucunu düzeltmek. **2.** (Su için) durgun akmak. [DS]

dımışık, -ğı [dımış-ık] *{ağız} sf.* Güzel; iyi; uygun. [DS]

dımışkı[1], [Ar. Dımışkī دمشقى] *{ağız} is.* **1.** Sert demir; çelik. **2.** Karyola demiri. **3.** Sandık ve paket ambalajında kullanılan ince sac şerit. **4.** Sicim. **5.** İnce ve kısa urgan. **6.** İri taneli birkaç tür üzüme verilen ad. **7.** Aşılı ağaç; yabanî olmayan ağaç. [DS]

dımışkı[2], [Ar. Dımışkī دمشقى] *{ağız} sf.* **1.** Güzel; yakışıklı; şık. **2.** Derli toplu. **3.** Kibar; zarif. **4.** Düz; cilalı; parlak. [DS]

dımışkı[3], [dıb-ış-kı > dımış-kı] *{ağız} is.* **1.** Kımıldanma; tıpırtı. **2.** Rüzgârsız, açık fakat sert hava. [DS]

dımışkılamak, [dımışkı[1]-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* **1.** Süslemek. **2.** (Toprak için) çapalamak; düzeltmek. [DS]

dımışmak, [dım *(yans.)* > dımış-mak] *{ağız} gçsz. f. [-ır]* **1.** Uyumak. **2.** Kurulmak; süzülmek. **3.** (Süt için) mayalanacak sıcaklığa ve duruma gelmek. [DS]

dımıştamak, [dım *(yans.)* > dımış-ta-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-ş(dı)-yor]* Hareket etmek. [DS]

dımıştırmak, [dım *(yans.)* > dımış-tır-mak] *{ağız} gçl. f. [-ır]* Sıcak suya soğuk su ekleyerek ılık hâle getirmek; ılıştırmak. [DS]

dımıtmak[1], [dım *(yans.)* > dım-ıt-mak] *{ağız} gçl. f. [-ır]* **1.** Bayıltmak. **2.** Öldürmek. **3.** *gçsz. f.* Ölü gibi hareketsiz kalmak. [DS]

dımıtmak[2], [dımı-t-mak] *{ağız} gçl. f. [-ır]* (Su için) biraz ısıtmak; ılıtmak. [DS]

dımız, [dım *(yans.)* > dım-ız] *{ağız} is.* Kaşın üst köşesi. [DS]

dımlımak, [dım *(yans.)* > dım-lı-mak / dım(ı)l-ı-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r]* Biraz ısınmak; ılımak. [DS]

dımmak, [tın-mak > dım-mak] *{ağız} gçl. f. [-ar]* Önem vermek; tınmak. [DS]

dımmamak, [tın-mak > dım-ma-mak] *{ağız} gçl. f. [-z] [-m(ı)-yor]* Önem vermemek; oralı olmamak; tınmamak. [DS]

dımranmak, [tırma-n-mak>dımran-mak دمرنق] *{eAT} dönşl. f. [-ır]* Tırmanmak.

dımrımak, [dım(ı)r-ı-mak] *{ağız} gçl. f. [-ır]* Oralı değilmişçesine görünerek aleyhte çalışma yapmak; saman altından su yürütmek. [DS]

dımzıkmak, [dım(ı)z-ık-mak] *{ağız} gçsz. f. [-(ğ)ır]* (Yemek için) ekşimeye yüz tutmak; bozulmak. [DS]

dımzımak, [dım(ı)z-ı-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r]* **1.** Kavgaya hazır durumda bulunmak; çatacak hâlde olmak. **2.** (Yemek için) ekşimeye başlamak; kokuşmaya başlamak. [DS]

dımzırmak, [*eT.* tamız-mak > dım(ı)zı-r-mak] *{ağız} gçl. f. [-ır]* **1.** Akıtmak; damlatmak. **2.** *dönşl. f.* Akmak; damlamak. [DS]

-dın[1], [-dın /-din /-tın / -tin] *{eT} {eAT} çek. e.* Uzaklaşma, ayrılma durum ekidir. *börü-din (kurttan)*

-dın[2], [-dın / -din] *{eAT} yap. e.* **1.** İsim yapar. *ay-dın.* **2.** Bazı kelimelerden zarflar türetir. *öng-din.*

dın,[1] [dan / dın / dang / dang / dank / dıng / dınk / ding / dink / dong / düng / dünk / düngk *(yans.)*] *is.* Yuvarlanma, takla atma; vurma, düşme; çan ya da vurmalı bir çalgı çalma; ileri geri konuşma ve mırıldanmayı bildiren kök. [Zülfikar] *dın-dı-k-la-mak, dın dı-z-la-ma, dın-la-mak, dın-ıl-da-mak, dın-mak*

dın[2], [dı / dın *(yans.)*] *is.* Gereğinden çok incelemeyi anlatan kök. [Zülfikar] *dın-dı-k-la-mak*

dın[3], [tın > dın دين] *{eT} is.* **1.** Soluk; nefes. **2.** *gnşl.* Ruh; can. **3.** *{eAT}* Ses; seda.

dın[4], [Soğd. den] *{eT} is.* Din; mezhep. [EUTS]

dın[5], [tīn > dīn] *(dı:n) {eT} is.* **1.** Dinginlik; hareketsizlik. **2.** Rahat; huzur. **3.** *sf.* Dinmiş. **4.** (Kişi için) bir şeyle uğraşmayan. **5.** (Hayvan için) bir müddet çalışmadığı için tembelleşmiş, hamlaşmış.

dın[6], [*eT.* *tiñü > dın] *{ağız} is.* Gizlice dilenen konuşma. [DS]

dınaz[1], [Erme. dnaz] *{ağız} is.* **1.** Aksi adam. **2.** Şaka. **3.** Alay; eğlenme; taklit. [DS] 🗗 **dınaza almak,** *{ağız} Alay etmek.* [DS]|| **dınaz etmek,** *{ağız} Alay etmek.* [DS]

dınaz[2], [Yun. dinas / danas] *{ağız} is.* Yığın; tınaz. [DS]

dınazına, [dınazı-n-a] *{ağız} zf.* (Konuşma ve davranış için) istenilenin, söylenilenin aksine, zıddına. [DS]

dıncıkmak, [dıncı-k-mak ?] *gçsz. f. [-ır]* **1.** Bir işten kuşkulanmak. **2.** İşin sonunu beğenmediği için bozmak; vazgeçmek; işi karıştırmak. **3.** Acıklı bir haber alınca kıvranmak. **4.** Sıkılmak. **5.** Üzülmek; gücenmek. **6.** Dolu hâle gelmek.

dınç, [tın-mak *(dinlenmek)* > tın-ç > dın-ç دنج] *{eT} {eAT} sf.* Dinç.

dınçlık, [dınç-lık دنج لق] *{eAT} is.* Dinçlik.

dındar, [Soğd. dın + Far. -dār] *{eT} is.* Dindar; ayinleri idare eden. [EUTS]

dındı, [dın-dı] *{ağız} is.* Huysuzluk; inat. [DS]

dındık[1], **-ğı** [dın-dı-k] *{ağız} sf.* **1.** Alıngan. **2.** Sinirli. [DS]

dındık[2], **-ğı** [dın-dı-k] *{ağız} is.* **1.** Çok küçük mutfak

eşyası; küçük yemek kabı. **2.** Küçük, şişesiz gaz lambası; idare. **3.** Gaga. [DS]

dındıklamak, [dındık-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* **1.** Bir şeyi gereğinden çok incelemek. **2.** Eşyayı evirip çevirerek karıştırmak. **3.** *gçsz. f.* Bir şeyle gereğinden çok uğraşmak. **4.** Yavaş yavaş hareket etmek. [DS]

dındıl, [dındı-l] *{ağız} is.* Gurur. [DS] 🗗 **dındılına değmek,** *{ağız} Gururuna dokunmak.* [DS]

dındın[1], [dın *(yans.)* > dın+dın] *{ağız} sf.* **1.** Mızmız; mıymıntı. **2.** Anlamsız ve yersiz konuşan. **3.** Dedikoducu; sözleriyle başkasını rahatsız eden. [DS]

dındın[2], [dın *(yans.)* > dın+dın] *is.* (Çocuk dili) müzik aleti.

dındınık, [dın *(yans.)* > dın+dın-ık] *{ağız} is.* Yapma bebek; çocuk oyuncağı. [DS]

dındırmak, [dın-dır-mak] *{ağız} gçl. f. [-ır]* Önem vermek. [DS]

dındızlamak, [dındı-z-la-mak / Erme. dınaz > dınaz-la-mak ?] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* İnatçılık etmek. [DS]

dındik, -ği [Çing. dandik > dın-dik] *{ağız} sf.* Beceriksiz. [DS]

dındurmak, [tın-mak > tın-dur-mak >/ dın-dur-mak] *{eT} gçl. f. [-ur]* Rahat ettirmek; dinlendirmek. [DLT]

dıng[1], [dan / dın / dang / danğ / dank / dıng / dınk / ding / dink / dong / düng / dünk / düngk *(yans.)*] *is.* Yuvarlanma, takla atma; vurma, düşme; çan ya da vurmalı bir çalgı çalma; ileri geri konuşma ve mırıldanmayı bildiren kök. [Zülfikar] *dıng-a-la-k, dıng-ıl-tı, dıng-ıl-mak, dıng-ı-la-mak, dıng-a-la-k kılmak, dıng-ıl namaz kılmak, dıng-ır, dıng-ır-da-mak, dıng-ıl mıngıl, dıng-ır dın-ır*

dıng[2], [dıñ دڭ] *(dıñ) {eAT} is.* Ses; seda. 🗗 **dıñ durmak,** *{eAT} Sükût etmek; ses çıkarmamak.*

dınga[1], [dın-ga] *{ağız} sf.* Saçsız; kel. [DS]

dınga[2], [dıñ-a] *{ağız} sf.* **1.** Çok bilmiş; ukala. **2.** Karnı şiş olan; hastalıklı. **3.** *is.* Küçük testi. **4.** Küçük kulplu testi. **5.** Toprak çömlek; güveç. **6.** Küçük çinko kap; maşrapa. [DS]

dıngacık, -ğı [dıña-cık] *{ağız} zf.* İşte; karşıda; orada. [DS]

dıngala, [dıngal-a ?] *{ağız} sf.* **1.** (Kişi için) ağır ağır hareket eden. **2.** Geriden gelen. [DS]

dıngalak, -ğı [dıngala-k] *{ağız} is.* Takla. [DS] 🗗 **dıngalak kılmak,** *{ağız} Takla atmak.* [DS]

dıngalmak, [dıng-al-mak] *{ağız} gçsz. f. [-ır]* Ayakta dimdik durmak. [DS]

dıngana, [dıngan-a ?] *{ağız} is.* Kendir dövmekte kullanılan bir tür su dolabı. [DS]

dıngaz [1], [dıng-az] *{ağız} is.* Tepe; doruk; uç. [DS]

dıngaz[2], [Yun. tinga *(çok dolu)* => tınga *(şiş karın)* > dınga-z / tık-ın-mak > dık(ı)n-az ?] *{ağız} sf.* (Kişi için) kısa boylu, zayıf ve kuru yüzlü; tıknaz. [DS]

dıngdıng[1], [dıng+dıng] *(dıñdıñ) {ağız} is.* → dındın[1]. 🗗 **dıngdıng gelmek,** *{ağız} Önemsiz, değersiz görünmek.* [DS]

dıngdıng[2], [dıng+dıng] *(dıñdıñ) {ağız} is.* (Çocuk dili) saz ve diğer çalgı aletleri. [DS]

dıngı, [dıng-ı] *{ağız} sf.* Sünepe; tembel. [DS]

dıngıl, [dıng-ıl] *{ağız} sf.* **1.** Patavatsız; şımarık. **2.** *is.* İki kulplu testi. **3.** Küçük sepet. **4.** Kuşkonmaz çiçeği. **5.** Böbrek. **6.** Küçük çocuğun erkeklik organı. **7.** Erkeklik bezi; husye. **8.** Bezelyenin içindeki tanesi. **9.** Sümük. [DS]

dıngılamak, [dıngıl-a-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Kımıldamak; sallanmak. [DS]

dıngıldak, -ğı [dıngılda-k] *{ağız} sf.* **1.** (Kişi için) sallanarak yürüyen. **2.** *is.* Koyun, keçi, sığır gibi hayvanların husyeleri; koç yumurtası. **3.** İki tekerlekli araba. **4.** Köprü. [DS]

dıngıldamak, [dıngıl *(yans.)* > dıngıl-da-mak] *gçsz. f. [-r] [-(ı)-yor]* **1.** Kendiliğinden sallanmak; oynamak; kıpırdamak; tingildemek. **2.** Ufak tefek iş yapmak. **3.** *{ağız}* Anlamak. [DS] **4.** *{ağız}* Dinlemek. [DS] **5.** *{ağız}* Zayıflamak; hâlsiz düşmek. [DS]

dıngılı, [dıngıl-ı] *{ağız} sf.* **1.** (Kişi için) ufak tefek. **2.** Azıcık; bir parça. [DS]

dıngılleç, [dıngıl-gaç > dıngılleç] *sf.* Hâlsizlikten yorgun düşen. 🗗 **dıngılleç gelmek,** *(Dövüşen hayvanlar için) berabere kalmak.*

dıngılmak, [dıng *(yans.)* > dıng-ıl-mak] *{ağız} gçsz. f. [-ır]* **1.** Takla atmak; tepesi üstü yuvarlanmak. **2.** Devrilmek, düşmek. **3.** Burkulmak. **4.** Yatıp uyumak. **5.** Hasta olmak. **6.** Ölmek. [DS]

dıngıltı[1], [dıng *(yans.)* > dıng-ıl-tı] *{ağız} is.* Hareket hâlinde olan şeyin sergilediği sarsıntı. [DS]

dıngıltı[2], [dıng *(yans.)* > dıng-ıl-tı] *{ağız} is.* Ağız dalaşı; dırıltı; tartışma. [DS]

dıngır[1], [dıng *(yans.)* > dıng-ır] *is.* Yuvarlanma, takla atma; vurma, düşme; çan ya da vurmalı bir çalgı çalma; ileri geri konuşma ve mırıldanmayı bildiren yansımalı gövde. 🗗 **dıngır dıngır,** *{ağız} (Müzik aleti çalmak için) tıngırtılı sesler çıkartarak.*|| **dıngırına takmamak,** *{ağız} Önem vermemek; oralı olmamak.* [DS]

dıngır[2], [dıng *(yans.)* > dıng-ır] *{ağız} sf.* (Kişi için) zayıf; çelimsiz; et tutmayan. [DS]

dıngır[3], [dıng *(yans.)* > dıng-ır] *{ağız} sf.* **1.** Kel; saçı dökülmüş. **2.** *is.* Uyuz hastalığı. [DS]

dıngır[4], [Ar. tennür *(fırın)* / tıng-ır > dıng-ır] *{ağız} is.* Ekmek pişirilen sac. [DS]

dıngıra, [Ar. ṭanbüre / dıng *(yans.)* > dıng-ır-a] *{ağız} is.* Tambur, bağlama gibi mızrapla çalınan sazlar. [DS]

dıngırdamak, [dıngır-da-mak] *{ağız} gçsz. f [-r] [-*

d(ı)-yor] Sürekli olarak yerli yersiz konuşmak; söylenmek; dırdır etmek; mırıldanmak. [DS]

dıngırdatmak, [dıngırda-t-mak] *{ağız} gçl. f. [-ır]* **1.** Tıkırdatmak. **2.** (Saz vb. için) çalmak; seslendirmek. **3.** Alay etmek. **4.** Atlatmak; aldatmak. [DS]

dıngılamak, [dıñı-la-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(ı)-yor]* (Topaç için) dönerken vınıltılı ses çıkarmak. [DS]

dıngırganmak, [dıñır-ga-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-g(ı)-yor]* **1.** Dikkatle dinlemek. **2.** Gizlice dinlemek. [DS]

dıngırtılık, -ğı [dıngırtı-lık] *{ağız} is.* Gevezelik. [DS]

dıngış, [dıng-ış] *{ağız} is.* **1.** Poğaçanın üzerine yapılan şekil. **2.** *sf.* Zayıf; çelimsiz. **3.** Kel; saçı dökülmüş. [DS]

dınglamak, [*tıñ > tıñ-lā-mak > dıñ-la-mak] *(dıñla:mak) {eT} gçl. f. [-r]* (Söz için) dinlemek; tutmak; uymak.

dınlaşmak, [tıñ-lā-mak > tıñ-la-ş-mak > dıñ-la-ş-mak] *(dıñlaşmak) {eT} işteş. f. [-ur]* Birlikte dinlemek; dinlemekte yarışmak; dinleşmek.

dınglatmak, [tıñ-lā-mak > tıñ-la-t-mak > dıñ-lā-t-mak] *(dıñlatmak) {eT} gçl. f. [-ur]* Dinletmek. [DLT]

dıngmak, [tıñ-mak > dıñ-mak دكمق] *{eAT} gçsz. f. [-ur]* Ses çıkarmak; söz söylemek; konuşmak.

dıngsuz, [dıñ-suz دكسوز] *(dıñsız) {eAT} sf.* Sessiz; sakin; sakit.

dıngsuzcek, [dıñ-suz-cek دكسوزجك] *(dıñsuzcek) {eAT} zf.* Sessizce; yavaşçacık.

dıngsuzın, [dıñ-suz-ın دكسوزين] *(dıñsuzın) {eAT} zf.* Sessizce; yavaş sesle; hafiyen.

dıngsüzlük, [dıñ-süz-lük دكسوزلك] *(dıñsüzlük) {eAT} is.* Sessizlik; sükût.

dınılamak, [dını-la-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Sürekli olarak gerekli gereksiz konuşmak; söylenmek; mırıldanmak. [DS]

dınılmak, [tın-mak > tın-ıl-mak > dın-ıl-mak] *{eT} edil. f. [-ur]* **1.** (Sıkıntı vb. den) kurtulunmak. **2.** Dinlenilmek; rahata erilmek. [DLT]

dınk, [dan / dın / dang / dağ / dank / dıng / dınk / ding / dink / dong / düng / dünk / düngk *(yans.)*] *is.* Yuvarlanma, takla atma; vurma, düşme; çan ya da vurmalı bir çalgı çalma; ileri geri konuşma ve mırıldanmayı bildiren kök. [Zülfikar] *dınk-ıl, dınk-ıl-ık*

dınka, [*eT.* tıñ > dınk-a] *{ağız} is.* Söylenmesi gerekmediği hâlde söylenen söz. [DS]

dınkabak, -ğı [din *(çok aşırı)* + kabak] *{ağız} is.* **1.** Su kabı olarak kullanılan içi boşaltılmış asma kabağı. **2.** (Kişi için) sinirli; sert; çabuk öfkelenen. **3.** Saçları sıfır numara ile kesilmiş. **4.** Saçı dökülmüş; kel. [DS]

dınkaz, [Yun. tinga *(çok dolu)* => tınga *(şiş karın)* > dınga-z دنقز] *{eAT} sf.* **1.** Tıknaz. **2.** İri yarı.

dınkılık, -ğı [dınkıl-ık] *{ağız} sf.* Oynak. [DS]

dınkılmak, [dınk-ıl-mak] *{ağız} gçsz. f. [-ır]* Yıkılmak; devrilmek; yuvarlanmak. [DS]

dınlamak, [dın-la-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(ı)-yor]* **1.** Sürekli olarak yerli yersiz söylenmek; mırıldanmak. **2.** (Arı gibi böcekler için) ses çıkarmak. [DS]

dınmak[1], [tın-mak > dīn-mak دينمق] *{eT} {eAT} gçsz. f. [-ar]* Ses çıkarmak; söz söylemek; konuşmak.

dınmak[2], [tın-mak > dın-mak] *{eT} gçsz. f. [-ar]* **1.** Dinmek. **2.** Dinlenmek. **3.** Soluklanmak.

dınmamak, [tın-ma-mak > dın-ma-mak دينمامق] *{eAT} gçsz. f. [-z]* **1.** Ses çıkarmamak; söylememek. **2.** *{ağız}* Aldırış etmemek; değer vermemek; tınmamak. [DS]

dınsıramak, [tīn > tın-sıra-mak > dın-sıra-mak] *{eT} gçsz. f. [-r]* Nefesi kesilmek; soluk alamamak; cansız olmak.

dınsız, [tīn > tın-sız > dın-sız] *{eT} sf.* Cansız; ruhsuz.

dıntar, [Soğd. dın + Far. -dār] *{eT} is.* **1.** Dindar; ayinleri idare eden. [EUTS] **2.** Seçkin; seçilmiş; üstün. [EUTS]

dıpdızlak, [dı(p)+dı/z-la-k / dı(m)+dı/z-la-k] *{ağız} sf.* **1.** Çırçıplak. **2.** (Yer için) otsuz ve dümdüz.

-dır-, [-dır- / -dir- / -dür- / -dur- / -tir- / -tır- / -tur- / -tür] *yap. e.* **1.** Fiilden fiil türeten ek. İşin bir başkasına geçmesi, birisine yaptırılması söz konusu olan kavramı taşıyan fiiller türetir: *yaptırmak, kaldırmak, bildirmek, tutturmak.* **2.** Dönüşlü çatılı fiilleri ettirgen çatılı kılar: *bulundurmak, emdirmek, geçindirmek, giyindirmek, sevindirmek.* **3.** İşteş çatılı fiillerden ettirgen çatılı fiiller kılar: *bölüştürmek, dövüştürmek, çatıştırmak, yazıştırmak.*

-dır, [-dır / -dir / -dür / -dur / -tir / -tır / -tur / -tür] *çek. e.* **1.** İsimlere, sıfatlara ve çekimli fiillere eklenerek kesinlik veya olasılık anlamı katar. **2.** Birinci tekil ve çoğul kişi ile çekimlenmiş fiillere övünme ve yatkınlık kavramları kazandırır: *çalışkandır, yazardır. gelmiştir, çalışkanımdır, biliyoruzdur.*

dır[1], [dar / dır *(yans.)*] *is.* Basınç ya da hız nedeni ile sürtünmeyi, gaz ya da akışkan nesnelerin kapalı bir yerden basınçla dışarıya atılmasını, buna benzer konuşmayı anlatan kök. [Zülfikar] *dır dır, dır dır etmek, dır+dır-ık, dır+dır-la-n-mak, dır-la-ş-mak, dır-gıl-da-mak, dır-ıl-tı, dır- dıv-ık*

dır[2], [dır *(yans.)*] *is.* Yarı anlaşılır, yarı anlaşılmaz söylenen söz.🗗 **dır dır,** *(Söylenmek için) sürekli ve bezdirecek biçimde; durmadan.*

dır[3], **-r'ı** [Ar. dırʿ درع] *{OsT} is. as.* Deri veya telden yapılmış savaş zırhı. 🗗 **dır-ı postîn,** *Zırh kaplı kürk.*

dırabıza, [Yun. trapeza] *{ağız} is.* Masa. [DS]

dırabızan, [Far. dārābzīn [EREN] / Çin. dà banqiāñ [Doerfer]] *{ağız} is.* Merdiven korkuluğu; tırabzan. [DS]

dıraf, [Ar. ṭarrif *(baştaki atları en geriye götür)* [Tietze] طرف] *{ağız} is.* Döven sürerken içteki öküzü dışa, dıştakini içeri almak için yapılan yön değiştirme işlemi. [DS] ⊡ **dıraf etmek,** *{ağız} Döven süren öküzlerden içteki dışa, dıştaki içe gelecek şekilde yön değiştirmek.* [DS]

dıraga, [Bulg. draka] *{ağız} is.* Kara çalı, *(Paliurus spina-christi).* [DS]

dıragon, [Fr. dragon *(atlı asker)* دراغون] *is.* **1.** *{OsT}* Hafif süvari (2. Abdülhamid zamanında kurulan bir süvari alayı.). **2.** Büyük yılan; ejderha. **3.** *spor.* Bir yelken yarışı türü. **4.** *sf. argo.* Parasız; züğürt.

dırağan, [Yun. draganos *(gevrek)*] *{ağız} is.* Geç olgunlaşan, uzun saplı, pembe renkli, sert bir kiraz türü. [DS]

dırağat, [Yun. dragatis] *{ağız} is.* **1.** Bağ bekçisi. **2.** Kır bekçisi. [DS]

dırağuman, [İt. dragomanno دراغمن] *{OsT} is.* **1.** Tercüman. **2.** Tanzimat öncesi imparatorluk döneminde tercümanlık yapan görevlilere verilen unvan.

dırahşan, [Far. diraḫşān درخشان] *(dırahşa:n) {OsT} sf.* Parlak.

dıraht, [Far. diraḫt درخت] *{OsT} is.* Ağaç.

dırak[1], **-ğı** [diğ-re-k > dır-a-k] *(dı:rak) {ağız} is.* **1.** Çabuk hareket edebilme durumu. **2.** Kıvraklık; çeviklik. **3.** Nazlı, edalı yürüyüş. **4.** Giyilen elbise ve ayakkabıların vücuda tam gelmesi, oturması. **5.** *sf.* Katı; sert. [DS]

dırak[2], [Ar. daraḳa > dırāḳ دراق] *(dıra:k) {OsT} is.* Deriden yapılmış kalkanlar.

dıram, [Erme. dram] *{ağız}is.* **1.** Kazılması zor, sert ve çakıllı toprak. **2.** *sf.* (Kişi için) uyuşuk. [DS]

dırandık, -ğı [Bulg. drındar *(hallaç)*] *{ağız} is.* Hallaç yayı. [DS]

dıranı, [Yun. drani] *{ağız} is.* Damın düz kısmı; tahtaboş. [DS]

dırap, [Rus. trap *(asma merdiven)*] *{ağız} is.* **1.** Arabanın yan tahtası. **2.** Kağnının iskeletini oluşturan Λ şeklindeki iki ağaç. [DS]

dırav[1], [Far. diraḫt => dırav] *{ağız} is.* Yokuştan inerken kağnıların tekerleklerinin önüne eklenen ve fren görevi yapan kalın sopa. [DS]

dırav[2], [dırav *(yans.) is.* Silah sesi.

dırav[3], [Kürt. direv *(yalan)*] *is. argo.* Para.

dıravacı, [Kürt. direv *(yalan)* > dırava-cı] *{ağız} sf.* **1.** Palavracı; yalancı. **2.** Arsız. **3.** Dilenci. **4.** Titiz. **5.** Saman altından su yürüten.

dıravuzlamak, [Far. derivās => dıravuz-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* (Kapı için) sürmelemek; dayaklamak. [DS]

dıraz[1], [taraz *(pürüz)* > dıraz] *sf.* **1.** İri. **2.** Ellendiğinde iri taneler veya katılıklar hâlinde hissedilen; pürtüklü. **3.** *{ağız}* Kel. [DS] **4.** *{ağız} is.* İri öğütülmüş un. [DS] **5.** *{ağız}* Dokunuşu hatalı, pürüzlü elbiselik kumaş. [DS] **6.** *{ağız}* İnsanı gücendirecek söz. [DS]

dıraz[2], [Far. dırāz / derāz دراز] *(dıra:z) {OsT} sf.* Uzun. ⊡ **dırāz-dest,** *{OsT} El uzatan: eli uzun.*

dırazi, [Far. dırāzī درازى] *(dıra:zi:) {OsT} is.* Uzunluk.

dırazlamak, [Far. derivās / Erme. drgoc => tırkaz > tırkaz-la-mak / dıraz-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Kapıyı sürgülemek. [DS]

dırbız, [dırb-ız ?] *{ağız} is.* Yaş odun. [DS]

dırbızan, [Far. dārābzīn [EREN] / Çin. dà banqiáñ [Doerfer]] *{ağız} is.* Merdiven korkuluğu; tırabzan. [DS]

dırca, [dır-ca] *{ağız} sf.* Herkese karşı gelen; itaatsiz; söz dinlemeyen. [DS] ⊡ **dırca dırca,** *{ağız} Açığa vurmadan; için için.* [DS]|| **dırca gelmek,** *{ağız} Saygısızca karşılık vermek; karşı gelmek; karşı koymak.* [DS]

dırçan, [dır+can > dırçan] *{ağız} sf.* Çok zayıf. [DS]

dırçık, -ğı [? dırçık] *{ağız} is.* **1.** Çifte; tekme. **2.** Sandalye ve masa ayağı. **3.** *sf.* (Kişi için) ayağına çabuk. [DS]

dırçıklanmak, [dırçık-la-n-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* (Hayvan yavruları için) neşeyle oynaşarak sıçrayıp tekme atmak. [DS]

dırçım, [dırç-ım ?] *{ağız} sf.* Azıcık; bir damla. [DS]

dırda, [? dırda] *{ağız} is.* Kambur. [DS] ⊡ **dırdası çıkmak,** *{ağız} Beli eğilmek; kamburu çıkmak.* [DS]

dırdalamak, [dırda-la-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Beli eğilmek; kamburu çıkmak. [DS]

dırdıbık, -ğı [dır+dıb-ı-k] *{ağız} is.* **1.** Dedikodu. **2.** Ağız kavgası; tartışma. **3.** Önemsiz, değersiz şey. [DS] ⊡ **dırdıbık çıkarmak,** *{ağız} Geçimsizlik etmek; kavga çıkarmak.* [DS]

dırdır, [dır *(yans.)* > dır+dır] *is.* **1.** Sürekli bezdirecek biçimde gereksiz yinelenip söylenen söz. **2.** *sf.* Yerli yersiz konuşan; geveze. ⊡ **dırdır çıkarmak,** *Çekişmeye, geçimsizliğe yol açmak.*|| **dırdır etmek,** *Bezginlik verecek biçimde sürekli söylenip durmak.*

dırdırcı, [dır+dır-cı] *sf.* Dırdır etme alışkanlığı edinmiş olan.

dırdırıcılık, -ğı [dır+dırıcı-lık] *{ağız} is.* Gevezelik. [DS]

dırdırık, -ğı [dır+dır-ık] *{ağız} sf.* Yerli yersiz konuşan; geveze. [DS]

dırdırlanma, [dır+dır-la-n-ma] *is.* Dır dır söylenme; dırdırlanmak eylemi.

dırdırlanmak, [dır+dır-la-n-mak] *gçsz. f. [-ır]* **1.** Dırdır etmek. **2.** Gereksiz yere çok fazla konuşmak; gevezelik etmek.

dırdıvık, -ğı [dır+dıb-ı-k] *{ağız} sf.* **1.** Yerli yersiz çok konuşan; geveze. **2.** Kavgacı. [DS]

dırdıvrak, -ğı [dı(r)+dı/v-ra-k] *{ağız} pekşt. sf.* Çok uygun; tıpatıp. [DS]

dırga, [dır-ga] *{ağız} sf.* Titiz. [DS]

dırgak, -ğı [der-mek ? > dır-ga-k] *{ağız} sf.* Derli toplu; düzenli. [DS]

dırgalık, -ğı [dırga-lık] *{ağız} is.* Geçilemeyecek kadar sık çalılık. [DS]

dırgam, [Ar. ḍırġām / żırġām ضرغام] *(dırğa:m) {OsT} is.* Aslan.

dırgame, [Ar. dırġāme درغامه] *(dırğa:me) {OsT} is.* Aslan.

dırgaz[1], [dırga-z] *{ağız} is.* **1.** Güneş görmeyen, karanlık mağara. **2.** Toprak içine yapılmış ev. [DS]

dırgaz[2], [Far. derivās / Erme. drgoc => tırkaz ?] *{ağız} is.* Kapıyı arkadan kapamaya yarayan dayak; kapı sürgüsü; tırkaz. [DS]

dırgıl, [dır-gıl / dır-gı-l ?] *{ağız} sf.* **1.** (Kişi için) zayıf, kuru; çelimsiz. **2.** Özürlü; sakat. **3.** Alacalı; çeşit çeşit renkli. **4.** *is.* Gereksiz, boş söz. **5.** Çam dallarının ucundaki buğday büyüklüğündeki tomurcuklar. [DS]

dırgıldamak, [dırgıl-da-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-d(ı)-yor]* Gereksiz yere çok konuşmak; gevezelik etmek. [DS]

dırğa, [*eT.* diriğ > dırga] *{ağız} is.* **1.** Düzen; dirlik. **2.** Yiyecek, içecek; erzak. [DS]

dırı, [dır-ı] *sf.* (Kişi için) kötü kalpli.

dırıç, [Kürt. dirij *(uzun)*] *{ağız} sf.* (Kişi için) kuru; çelimsiz; mecalsiz. [DS]

-dırık, [durmak / turmak > dur-uk > -dirik / -dırık / -tırık / -tirik / -dürük / -duruk / -türük / -turuk] *yap. e.* İsimden isim türeten ek. Durduran, tutan anlamlarında işin yapılmasını sağlayan araç isimleri yapar: *boyunduruk, dişindirik, akındırık (çam sakızı).*

dırık[1], **-ğı** [dır-ık] *{ağız} sf.* Zayıf, kuru, çelimsiz. [DS] ⊟ **dırık dırsık,** *{ağız} Söküк, yırtık.* [DS]

dırık[2], **-ğı** [dır-ık] *{ağız} is.* İshal. [DS]

dırık[3], **-ğı** [dır-ık] *{ağız} is.* **1.** Yer; toprak. **2.** Kök; temel. [DS] ⊟ **dırık tutmak,** *{ağız} Bir işte sebat etmek; sonuna kadar beklemek; tutunmak.* [DS]

dırık[4], **-ğı** [der-ik > dır-ık] *{ağız} is.* Sincap. [DS]

dırıklamak, [dırık-la-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(ı)-yor]* İshal olmak. [DS]

dırıklaşmak, [dırıkla-ş-mak] *{ağız} işteş f. [-ır]* (Kadınlar için) karşılıklı olarak birbirlerine kötü söz sarf etmek; sövüşmek. [DS]

dırıkmak, [tur-uk-mak / dır-ık-mak] *{ağız} gçsz. f. [-ır]* **1.** Sığınıp yerleşmek. **2.** Yurt tutmak. **3.** Koşmak; kaçmak; seğirtmek. [DS]

dırıl[1], [dır *(yans.)* > dır-ıl] *is.* Yarı anlaşılır, yarı anlaşılmaz söz söylemeyi anlatan yansımalı gövde.

dırıl[2], [dır *(yans.)* > dır-ıl] *{ağız} is.* Dere kenarı. [DS]

dırıl[3], [İng. drill] *{ağız} is.* Adî kaput bezi. [DS]

dırılaşmak[1], [dır-ı-la-ş-mak] *{ağız} işteş. f. [-ır]* Tartışmak. [DS]

dırılaşmak[2], [darıl-mak > darıl-ış-mak] *{ağız} işteş. f. [-ır]* Darılmak. [DS]

dırıldamak, [dırıl-da-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-d(ı)-yor]* Yerli yersiz çok konuşmak; gevezelik etmek. [DS]

dırıldanmak, [dırılda-n-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* Gereksiz yere ve çok konuşmak; söylenmek. [DS]

dırıltı, [dır *(yans.)* > dırıl-tı] *is.* **1.** Bezdirici bir biçimde söylenme; dırdır. **2.** Çekişme; tartışma.

dırımak, [tır-mak > dır-ı-mak] *{ağız} gçl. f. [-r]* **1.** Kazımak; sıyırmak. **2.** Tarladaki ürünü tırmıkla toplamak. [DS]

dırınga,.[dırın-ga ?] *{ağız} sf.* (İp vb. için) çok gergin. [DS] ⊟ **dırıngaya gelmek,** *{ağız} Çok gerilmek.* [DS]

dırıtkı, [dır-ıt-kı ?] *{ağız} sf.* (Kumaş için) ince ve dayanıksız. [DS]

dırıtmak[1], [dire-t-mek > dır-ıt-mak] *{ağız} gçsz. f. [-ır]* **1.** Diretmek. **2.** Karşı koymak. **3.** Başından defetmek; kovmak. [DS]

dırıtmak[2], [dır *(yans.)* > dır-ıt-mak] *{ağız} gçsz. f. [-ır]* Başından defetmek; kovmak. [DS]

dırız, [dır-ız] *{ağız} sf.* (Kişi için) zayıf, kuru ve çelimsiz. [DS]

dırızlamak, [dırız-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Germek. [DS]

dırızlanmak, [dırızla-n-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* **1.** Gerinmek. **2.** Şişmek. [DS]

dırkaz, [Far. derivās => dırkaz] *{ağız} is.* Ahıra bitişik ev veya oda. [DS]

dırkazlamak, [tırkaz-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Kapıyı arkadan sürgülemek. [DS]

dırlağan, [dır-la-mak > dır-la-ğan] *{ağız} sf.* Yerli yersiz konuşan; geveze. [DS]

dırlama, [dır-la-ma] *{ağız} is.* **1.** Dırlamak eylemi. **2.** Gereksiz ve gelişigüzel konuşma. [DS]

dırlamak, [dır *(yans.)* > dır-la-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [l(ı)-yor]* Gereksiz ve çok konuşmak; gevezelik etmek. [DS]

dırlanma, [dırla-n-ma] *is.* Rahatsızlık verici biçimde söylenme; dırlanmak eylemi.

dırlanmak, [dırla-n-mak] *dönşl. f. [-ır]* **1.** Başkalarını tedirgin edecek, bezdirecek biçimde söylenmek; dırdır etmek. *{ağız} (aynı)* [DS] **2.** *{ağız}* Çok mızmızlanıp ağlamak. [DS]

dırlaşma, [dırla-ş-ma] *is.* Kavga etme, dırlaşmak eylemi.

dırlaşmak, [dırla-ş-mak] *işteş. f. [-ır]* **1.** Ağız dalaşı etmek; kavga etmek. *{ağız} (aynı)* [DS] **2.** *{ağız}* Dedikodu yapmak. [DS]

dırma, [Yun. trimma] *{ağız} is.* Çorbalık kesilmiş hamur. [DS] ⊟ **dırma çorbası,** *{ağız} Kesilmiş hamurdan yapılan bir tür çorba.* [DS]

dırmaç, -cı [*eT.* tırma-mak > dır-maç] *{ağız} is.* **1.**

Sırtta yük taşımak için koltuk altlarında geçirilerek bağlanan yün örgü ip. **2.** Sırta bağlanarak taşınan yük. **3.** Yükün sarılıp bağlanarak sırta alınabilecek duruma getirilmesi. **4.** Yükün sırta alınması. [DS]
dırmaçlamak, [dırmaç-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Taşınacak yükü sırta sıkıca bağlamak. [DS]
dırmaçlanmak, [dırmaçla-n-mak] *{ağız} edil. f. [-ır]* (Yük için) sırta sıkıca bağlanmak. [DS]
dırmalamak, [*eT.* tırma-mak > tırma-la-mak / dırma-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* **1.** Tırmalamak. **2.** (Kayalık yer, dik yokuş için) emekleyerek çıkmak.
dırmalık, -ğı [tırma-lık] *{ağız} is.* Sık çalılık. [DS]
dırman, [Yun. daimon *(cin)*] *{ağız} is.* **1.** Cin. **2.** Dev. **3.** Çatıda kiremit altına konulan kalın ağaçlar. [DS]
dırmanmak, [tırma-n-mak > dırma-n-mak / درمانمق درمنیرمق] *{eAT} gçsz. f. [-ur]* Tırmanmak.
dırmaşmak, [*eT.* tırma-mak > tırma-ş-mak] *{ağız} işteş. f. [-ur]* **1.** Birlikte tırmanmak. **2.** (Sarmaşık, asma vb. için) sarılmak; tırmanmak. [DS]
dırmık[1], [*eT.* tarma-mak > tırm(a)-k] *{ağız} is.* Tırmık. [DS]
dırmık[2], **-ğı** [*eT.* tarmak *(pençe)*] *{ağız} is.* Tırnak yarası; tırmalama sonucunda oluşan iz. [TS] [DS]
dırmıkçı, [dırmık-çı] *{ağız} sf.* Söz taşıyan. [DS]
dırmıntı, [tırman-mak > dırman-tı] *{ağız} is.* Ürün devşirme sırasında dökülen ve tırmıkla toplanan döküntüler. [DS]
dırnağ, [*eT.* tırñağ > dırnağ درناغ] *{eAT} is.* Tırnak; pençe. ⊡ **dırnağ urmak,** *{eAT} Pençe atmak.*
dırnak, -ğı [*eT.* tırñağ > dırnak درنق] *{eAT} {ağız} is.* Tırnak. [DS] ⊡ **dırnak kadar,** *{ağız} Çok az.* [DS]|| **dırnak yarası,** *{ağız} Tırnaklarda kına ile yapılan bir tür süs.* [DS]
dırnaklı, [tırnak-lı] *{ağız} is.* Bir tür pide. [DS]
dırnaksız, [tırnak-sız] *{ağız} sf.* **1.** Soyguncu. **2.** Dalavereci; düzmeci. [DS]
dırra, [Ar. dırra درّه] *{OsT} is.* **1.** Kırbaç. **2.** Tura.
dırs, [Ar. ḏırs / żırs ضرس] *{OsT} is.* Azı dişi.
dırsık, -ğı [dırsı-k / dır(ı)s-ık] *{ağız} is.* **1.** Delik. **2.** Eskiyip parçalanmış; yırtık. **3.** Harap olmuş; yıkık. [DS]
dırsî, [Ar. ḏırsī ضرسی] *(dırsi:) sf.* Azı dişi ile ilgili.
-dırt-, [-dır-t- / -dir-t- / -dur-t- / -dür-t- / -tır-t- / -tir-t- / -tur-t- / -tür-t-] *yap. e.* Fiilden fiil türeten ek. İşin bir başkasına geçmesi, birisine yaptırılması söz konusu olan kavramı taşıyan fiiller türetir; geçişli yapılan fiillerin geçişlilik derecelerini arttırır.
dırt, [dırt *(yans.)*] *is.* Güçlü bir şekilde sürtünme, gaz ve koyu sıvı maddelerin kapalı bulundukları yerden basınçla dışarı atılmasını anlatan kök. [Zülfikar] *dırt dırt, dırt-ıl-mak, dırt-la-k, dırt-lı*
dırtdırt, [dırt *(yans.)* >dırt+dırt] *{ağız} sf.* (Yiyecek için) yeteri kadar kaynatıldığı hâlde pişmemiş. [DS]
dırtılmak, [dırt-mak *(çekmek)* > dırt-ıl-mak] *{ağız} gçsz. f. [-ır]* Darılıp bir işe karışmamak; küsmek. [DS]
dırtlak, -ğı [dırt *(yans.)* >dırt-la-k] *{ağız} sf.* **1.** Korkak. **2.** Zayıf, kuru, mecalsiz (kimse). **3.** Kurutulmuş üzümlerin arasında kalan yeteri kadar kurumamış taneler. [DS]
dırtlı, [dırt *(yans.)* > dırt-lı / dert-li ?] *{ağız} sf.* **1.** Miskin; mızmız. **2.** Zayıf, kuru dermansız (kimse). **3.** Hastalıklı. [DS]
dırtmak, [tart-mak / dırt-mak] *gçl. f. [-ar]* **1.** *{eAT}* Çekmek. **2.** *{ağız}* Kolay tırmanabilmek için ağaç gövdesine basamak şeklinde çentikler açmak.
dırtmık, -ğı [dırt-mık] *{ağız} is.* Tırmık. [DS]
dırtmıklamak, [dırtmık-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Biçilmiş ekini tırmık ile toplamak. [DS]
dırvana, [Bulg. dırvena] *{ağız} is.* **1.** Yayık. **2.** Çobanların süt sağdıkları iki kulplu çinko kap. [DS]
dırzanlamak, [? dırzan-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Alay etmek. [DS]
-dısa, [-dı-sa / -di-se] *{eAT} yap. e.* Fiillerden zarf fiil türetir, bugünkü "-ınca" işlevi ile karşılanabilir.
dısdıbıl, [dı(s)+dı/bıl] *{ağız} sf.* **1.** Çırçıplak. **2.** Parasız. [DS]
dısdıvrak, -ğı [dı(s)+dı/vra-k] *{ağız}* [*sf.* **1.** Hafif. **2.** *is.* Hafiflik. [DS]
dış[1], [dış / diş *(yans.)*] *is.* Pürüzlü yüzeylere sürtünme sırasında çıkan sesi anlatan kök. [Zülfikar] *dış-ır dışır*
dış[2], [taş / tış / dış] *is.* **1.** Bir şeyin veya yerin sınırları ötesinde kalan yer. **2.** Bir şeyin görülen, içte bulunmayan yüzü. **3.** Bir konunun veya kavramın kapsamına girmeyen şey. **4.** Bir kimsenin görünüşteki hâl ve hareketleri; fizik yapısı. **5.** Bireyin özünden kaynaklanmayan, birey ötesi varlık. **6.** *sf.* Bir yere veya bir şeye göre belirlenen sınırlar dışında kalan. **7.** Birinin veya bir şeyin kendi özünden olmayıp da başka kişi ve ortamlardan kaynaklanan. **8.** Yabancı ülkelerle ilgili; yabancılara ait. ⊡ **dış açı,** *mat. İki doğruyu kesen başka bir doğrunun, bu doğruların dışında kalacak şekilde yaptığı açı.*|| **dışa dönük,** *1. psikol. Kendi duygu ve düşünceleri yerine nesnel ve toplumsal çevreye yönelmiş. 2. bot. Çiçekte dışa doğru sarkan başlık biçimi. 3. ekon. Yabancı sermayenin yurda çağrılması, yoğun teknikler kullanılması ve dış pazar aramaya yönelik (ekonomik politika).*|| **dışa dönüklük,** *psikol. Kişinin kendi duyguları yerine nesnelere ve topluma yönelme durumu.*|| **dış akışlı,** *(Bölge için) akarsuları açık denizlere ulaşan.*|| **dış akışlılık,** *(Bölgeler için) akarsularının açık denizlere ulaşması durumu.*|| **dış âlem,** *fel. Bilincimizin karşıtı olarak, algıladığımız nesnelerin tümü.*|| **dış alım,** *tic. Ya-*

bancı ülkelerden mal alma; ithalat.|| **dış alımcı,** *tic. İthalatçı.*|| **dış alımcılık,** *tic. İthalat işi.*|| **dış asalak,** *zool. Bir hayvanın üzerinde asalak olarak, çoğunlukla da kan emerek yaşayan böcek.*|| **dış atışı,** *spor. Futbolda topun, karşı takım oyuncularınca köşe ile kale arasındaki çizgiden veya kale üstünden alan dışına çıkarılması durumunda topun oyuna dahil edilmesi için yapılan vuruş.*|| **dışa vurmak,** *psikol. Duygularını gizleyememek, belli etmek.*|| **dışa vurum,** *psikol. Ruhsal olayların dıştan gözlenebilir hareket ve ıfadelerle yansıtılması durumu; insan ruhunun algılanabilecek biçimde kendini dışa yansıtması.*|| **dışa vurumcu,** *güz. sntl. Olayları, varlıkları gerçekte olduğu gibi değil de kendi iç dünyasına göre anlatan sanatçı; ekspresyonist.*|| **dışa vurumculuk,** *güz. sntl. Olayların, varlıkların gerçekte olduğu gibi değil de sanatçının kendi iç dünyasına göre anlatılması anlayışına dayanan sanat akımı; ekspresyonizm.*|| **dış başkalaşım,** *jeol. Magmanın sokulması ile komşu kayaçlarda meydana gelen başkalaşım.*|| **dış beslenme,** *biy. Kendisi için gerekli maddeleri sentez yoluyla yapamayıp yeşil bitkilerden veya diğer organizmaların vücutlarındaki organik maddelerden sağlama.*|| **dış borç,** *eko. Devlet bütçesinde, kamu ve özel sektör için dış ülkelerle, dış ülkeler kurum ve kuruluşlarından sağlanan borç.*|| **dış çekim,** *sin. Bir filmin stüdyo dışında yapılan çekimi.*|| **dış çevre,** *psikol. Kişinin dışında olan, kendisinin de bilinçli veya bilinçsiz olarak tepkide bulunduğu uyaranların tümü.*|| **dış çizgisi,** *spor. Futbolda köşe ile kale arasında kalan çizgi.*|| **dış çokgen,** *mat. Kenarları bir dairenin çember çizgisi üzerine gelen çokgen.*|| **dış deri,** *biy. Sinir sistemini ve duyu organlarını oluşturan, embriyonun dış yüzünü örten tabaka; ektoderme.*|| **dış donu,** *{ağız} Pantolon.* [DS]|| **dış dünya,** *1. Ülke dışı. 2. fel. Bilincimizin karşıtı olarak, algıladığımız nesnelerin tümü.*|| **dış evlilik,** *sosy. Evlenecek kimsenin eşini kendi soy veya boyunun dışından birini seçmesi kuralına dayanan evlilik biçimi; egzogami.*|| **dış gebelik,** *tıp. Döllenmiş bir yumurtanın döl yatağı dışında gelişmesi.*|| **dış gezegen,** *gök b. Yörüngesi yer yörüngesinin dışında olan gezegen.*|| **dış gezi,** *Ülke dışına yapılan gezi.*|| **dış güçler,** *1. Ekonomi ve politika açısından güçlü devletler. 2. coğ. Mekanik parçalanma, kimyasal ayrışma; yel, akarsu, akarsu ve buzul etkileri gibi kökeni güneş enerjisine dayanan güçlerin veya etkenlerin tümü.*|| **dış hat,** *1. Yurt dışı ulaşımını sağlayan yol. 2. Yurt dışı iletişimi.*|| **Dışı eli, içi beni yakar.** *Dış görünüşü ile süslü ve herkesi kıskandıracak durumda olmasına rağmen sahip olan için iç yüzü sıkıcı ve üzücü olan şeyler hakkında kullanılır.*|| **dışı kalaylı, içi alaylı,** *Dış görünüm bakımından güzel olmasına rağmen içi, özü kötü olan.*|| **dışına çıkmak,** *Verilen yetki ve tanınan hakların sınırını aşmak.*|| (...in) **dışında,** *... dan başka, ... ayrı tutulduğunda.*|| **dışında bırakılmak,** *Ayrı tutulmak; hariç bırakılmak.*|| (...in) **dışında kalmak,** *(Bir olayın) içinde yer almamak; karışmamak.*|| **dış işleri,** *yönet. Bir devletin başka devletlerle olan ilişkileri; hariciye.*|| **dış kapak,** *kütp. Kitabın korunduğu daha kalın ve dayanıklı malzemeden yapılmış kutu biçimindeki kapak.*|| **dış kapının mandalı,** *Akrabalık derecesi çok uzak olan.*|| **dış kazık,** *spor. Yağlı güreşte elin rakibin kispetinin içine belden sokulması ile uygulanan oyun.*|| **dış kredi,** *eko. Devlet bütçesinde, kamu ve özel sektör için dış ülkelerle, dış ülkeler kurum ve kuruluşlarından sağlanan kredi.*|| **dış kulak,** *anat. Kulağın, kulak kepçesi ile dış kulak yolundan meydana gelen bölümü.*|| **dış kullanımlı ilaç,** *tıp. Derinin üzerine sürülen fakat emilmeyen ve organizmaya nüfuz edemeyen ilaç.*|| **dış kutsal,** *fel. Kutsallıkla ilgisi olmayan; kutsallığa ne uygun ne de karşıt olan.*|| **dış lastik,** *oto. Otomobillerde, daha nazik olan iç lastiği yol şartlarına karşı koruyan, kalın ve oldukça dayanıklı dış kısım.*|| **dış merkezli,** *Dış merkezlikle ilgili olan.*|| **dış merkezlik,** *mat. Bir elips veya hiperbolde odaklar arasındaki uzaklığın büyük eksen uzunluğuna oranı.*|| **dış odun,** *bot. Kabukla olgun ağaç bölümleri arasında bulunan, tam olgunlaşmadığı için marangozlukta kullanılması sakıncalı olan odun bölümü.*|| **dış pazar,** *eko. Bir ülkenin mal satabildiği yabancı ülke.*|| **dış pazarlama,** *tic. Yabancı ülkelere mal satım işi.*|| **dış piyasa,** *eko. Ülke dışı ticaret durumu.*|| **dış plazma,** *biy. Bir hücre içerisindeki stoplazmanın farklılaşmış dış katı.*|| **dış satım,** *Yabancı ülkelere mal satma işi; ihracat.*|| **dış satımcı,** *Yabancı ülkelere mal satışı yapan tüccar; ihracatçı.*|| **dış satımcılık,** *Dış ülkelere mal satma işi; ihracatçılık.*|| **dıştan,** *Dışarıdan.*|| **dış ters açı,** *mat. İki paralel doğruyu kesen üçüncü bir doğrunun iki yanında, paralellerin dışında altlı üstlü oluşan dört açıdan her biri.*|| **dış tırpan,** *spor. Yağlı güreşte ayak içi ile rakibin yakın duran ayak bileğine veya baldırına vurulmak suretiyle yapılan oyun.*|| **dış yarıçap,** *mat. Düzgün bir çokgenin köşelerinden geçen dairenin yarıçapı.*|| **dış yüz,** *Bir şeyin dışarıdan görünen yanı.*|| **dış zar,** *bot. Aynı irilikte olmayan kütin durumuna gelmiş çiçek tozu tanecikleri.*

dışa, [dış-a(rı)] *(dışa:) {ağız} zf.* Dışarı. [DS] ⊡ **dışa çıkmak,** *{ağız} Aptes bozmak; tuvalete gitmek.* [DS]|| **dışa gitmek,** *{ağız} 1. Köy dışına çıkmak. 2. (Evli erkek için) başka kadınlarla ilişki kurmak.* [DS]

dışarı, [*eT.* taşğaru] *is.* **1.** Sözü edilen yerin dışında bulunan yer ve nesneler; dış çevre; dış yer. **2.** *gnşl.* Kişinin konutundan başka yer. **3.** Yurt dışı; yabancı ülke. **4.** *{ağız}* Sofa. [DS] **5.** *zf.* Dışa; dış çevreye. ⊡ **dışarı atmak,** *Kovmak.*|| (kendini) **dışarı atmak,**

Hızla dışarıya çıkmak.|| **dışarı ayaklı,** *{ağız} (Kadın için) başka erkeklerle düşüp kalkan; kötü; ahlaksız.* [DS]|| **dışarı çıkmak,** *Büyük aptes yapmak.*|| (kendini) **dışarı dar atmak,** *Tehlikeden kendini güçlükle uzaklaştırmak.*|| **dışarı gitmek,** *{ağız} Aptes bozmak.* [DS]|| **dışarı vurmak,** *Belli etmek, açığa vurmak.*|| **dışardan evlenme,** *sosy. Evlenecek kimsenin kendi soy veya boyunun dışından birini eş olarak seçmesi kuralına dayanan evlilik biçimi; egzogami.*

dışarılı, [dışarı-lı] *sf.* Dışarıdan olan; dışarlıklı; taşralı; taşrada yetişmiş.

dışarılık, -ğı [dışarı-lık] *{ağız} sf.* **1.** Dışarısı ile ilgili olan. **2.** Dışarıda kullanılan. **3.** Elden çıkarılacak olan; başkasına verilecek olan. **4.** *is.* Yabanlık elbise. **5.** Bir kimsenin dışarıdaki tutum ve davranışları; başkalarına karşı olan tutumu. [DS]

dışarısı, [dışarı-s-ı] *is.* **1.** Kapalı veya sınırlı bir yerin ötesi. **2.** Bulunulan mekânın dışı, ötesi.

dışarlak, -ğı [dışar(ı)-la-mak > dışarla-k] *is.* **1.** Bulunulan şehir veya kasaba dışı; taşra. **2.** *sf. {ağız}* Dışa doğru çıkıntısı olan. [DS]

dışarlık, -ğı [dışar(ı)-lık > dışar-lık] *is.* **1.** Bulunulan şehir veya kasaba dışı; taşra. **2.** *{ağız}* Sara hastalığı. [DS] 🗗 **dışarlık olmak,** *{ağız} Bir akıl ve ruh hastalığına yakalanmak.* [DS]

dışarlıklı, [dışarlık-lı] *{ağız} sf.* Bulunulan şehre dışarıdan gelen; taşralı; yabancı; başka memleketli. [DS]

dışbeslenen, [dış+bes-le-n-en] *sf.* Besinini organik maddelerden sağlayan; heterotrof.

dışbükey, [dış+bük-ey] *sf.* Yüzeyi tümsek, çıkık veya şişkin olan; tümsekli; muhaddep; konveks.

dışbükeylik, -ğı [dış+bük-ey-lik] *is.* Dışa doğru kabarık olma hâli; tümseklik.

dışık, -ğı [dış-ık] *is. kim.* Ergitilen metallerin yüzeyinde biriken yabancı maddeler; cüruf.

dışıksı, [dışık-sı] *sf. jeol.* Dışık gibi kabarcıklı, sert ve hafif olan.

dışınlı, [dışın-lı] *sf. fel.* Öze bağlı olmayan, bir düşüncenin aslında ve kendinde olmayan fakat ona bağlı kalan; arızî olan; öz dışı; gayr-ı zâtî, haricî. 🗗 **dışınlı güdü,** *psikol. Dıştan gelen ceza ve ödül gibi etkenlerle sağlanan güdü.*|| **dışınlı kanıtlar,** *ed. Konunun özünden çıkarılamayan kanıtlar.*

dışır, [dış *(yans.)* > dış-ır] *is.* Bir yüzeydeki pütürler; pürüzler. 🗗 **dışır dışır,** *Pürüzlü hâlde; pütürlü.*

dışkı, [dış-kı] *is.* **1.** Dışa atılan şey. **2.** *biy.* Anüs yoluyla dışarıya atılan sindirim artığı; kazurat, *(1944).*

dışkıcıl, [dışkı-cıl] *sf. biy.* **1.** (Bitki için) dışkı üzerinde yetişen. **2.** (Hayvanlar için) dışkılarla beslenen.

dışkıl, [dışkı-l] *sf.* Dışkı ile ilgili olan. 🗗 **dışkıl dönem,** *psikol. Çocukluk çağının ilk yıllarında kaka yapmaya ilgi duyma biçiminde gelişen cinsel görüntülü dönem.*

dışkılama, [dışkı-la-ma] *is.* Dışkının dışkılık veya anüs yoluyla dışarı atılması eylemi.

dışkılamak, [dışkı-la-mak] *gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Dışkısını dışkılık veya anüs yoluyla dışarı atmak.

dışkılık, -ğı [dışkı-lık] *is. biy.* Kuşlarda olduğu gibi bazı canlılarda bağırsak ile sidik ve üreme kanallarının birleşerek dışa açıldığı yer.

dışkımsı, [dışkı-msı] *sf. tıp.* Bağırsak tıkanmalarında görülen ve dışkı kokan kusmuk.

dışlama, [dış-la-ma] *is.* **1.** Araya almama, dışarıda bırakma durumu ve eylemi. **2.** *psikol.* Gerçeğin bir bölümünün göz ardı edilmesi durumu. **3.** *fiz.* Bir atomdaki iki elektron veya protonun aynı kuvantum hâlinde bulunamayacağını belirten ilke.

dışlamak, [tış-la-mak > dış-la-mak طيشلامق] *gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* **1.** Birini aralarına almamak; aralarından atmak; onunla ilgilenmemek. **2.** Bir şeyi dışta bırakmak; yadsımak. **3.** *{OsT}* Kuşanılmış şeyi çıkarmak.

dışlanma, [dışla-n-ma] *is.* Dışarıda bırakılma eylemi; yadsınma.

dışlanmak, [dışla-n-mak] *edil. f. [-ır]* Dışarıda bırakılmak; yadsınmak.

dışlaştırma, [dışlaş-tır-ma] *is.* Dışa vurma eşlemi.

dışlaştırmak, [dışlaş-tır-mak] *gçl. f. [-ır]* Bir duyguyu, düşünceyi dışa vurmak.

dışlatmak, [tīş > tışlā-mak > dışla-t-mak] *{eT} gçl. f. [-ur]* Dişletmek; ısırtmak.

dışlık[1], -ğı [dış-lık] *{ağız} sf.* **1.** (Giyecek için) dışarıda giyilen ve kullanılan. **2.** Yabancı; ilgisiz. **3.** *is.* Temizlik yaparken giyilen elbise. [DS]

dışlık[2], -ğı [dış-lık دشلق] *{eAT} is.* **1.** Barış; sessizlik; dirlik; huzur; neşe. **2.** İyi geçinme; geçim. 🗗 **dışlığı azmak,** *{ağız} Canı sıkılmak.* [DS]|| **dışlığı gelmek,** *{ağız} Ferahlamak.* [DS]|| **dışlığı gelmemek,** *{ağız} Canı sıkılmak; keyifsiz olmak. 2. Huzuru olmamak.* [DS]|| **dışlık vermemek,** *{ağız} Rahat bırakmamak; tedirgin etmek.* [DS]

dışlıksız, [dışlık-sız] *sf.* **1.** Bir yerde durmayan. **2.** Dirliksiz.

dışrak, -ğı [dışra-k] *sf.* **1.** Gizli olmayan; açıkta, meydanda olan. **2.** *fel.* (Bilgi, öğreti için) gizli ilimlerde, hiçbir gizli yönü olmayan, herkesin öğrenmesinde bilmesinde bir sakınca bulunmayan; açık öğretim.

dışraklık, -ğı [dışrak-lık] *is.* Gizli bir doktrinin başkalarına açıklanmasına izin verilen bölümünün öğretilmesi.

dışsal, [dış-sal] *sf.* Dışla ilgili; dışa ait; dışa ilişkin; haricî.

dıştan, [dış-tan] *sf. fel.* (Düşünce için) aslında ve özünde bulunmayan ancak sonradan ve dış etkilerle ortaya çıkan; duyumlar ve dış nesnelerle elde edilen.

dıştık, -ğı [dış(ı)t-ık] *sf.* Yabancı; alakasız.

dıtınmak, [tıt-mak > tıt-ın-mak > dıt-ın-mak] *{eT} dönşl. f. [-ur]* Yırtılmak.

dıtmık, -ğı [dıt-mık] *{ağız} sf.* Pek az; çok küçük. [DS]

dıv[1], [dağ / dav / dıv / div *(yans.)*] *is.* Yürüme sırasında çıkan gürültülü ve hışırtılı sesleri veya buna benzer konuşmayı anlatan kök. [Zülfikar] *dıv-ış-tı, dıv-ış dıvış, dıv-ır dıvır,*

dıv[2], [dıv *(yans.)*] *is.* Sürtünme ve gaz çıkarmayı anlatan kök. [Zülfikar] *dıv-ık dıvık, dıv dıv*

dıvan, [? dıvan] *{ağız} is.* **1.** Dağınık mahallelerden meydana gelen köy. **2.** Birkaç köyün birleşmesinden oluşan birlik. [DS]

dıvar, [Far. divār] *{eT} is.* Duvar.

dıvatmak, [duva(k) > dıva-t-mak] *{ağız} gçl. f. [-ır]* Gelini süslemek. [DS]

dıvdıv, [dıv *(yans.)* > dıv+dıv] *{ağız} is.* Kemençe. [DS]

dıvık, [dıv *(yans.)* > dıv-ık] *{ağız} is.* Yellenme; osuruk. [DS] 🗗 **dıvık dıvık,** *Sürekli yellenerek.*

dıvılcık, -ğı [düğül ? > dıvıl-cık] *{ağız} sf.* Küçük; ufacık. [DS]

dıvıldamak, [dıv *(yans.)* > dıvıl-da-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-d(ı)-yor]* (Küçük çocuk için) konuşmak; sesler çıkarmak. [DS]

dıvır, [dıv *(yans.)* > dıv-ır] *{ağız} is.* Küçük çocuklarınkine benzer konuşma veya sesler çıkarmayı anlatan yansımalı gövde. [DS] 🗗 **dıvır dıvır,** *{ağız} (Küçük çocukların konuşması için) kendi kendine, neşeli fakat anlaşılmaz; dıgıl dıgıl.* [DS]

dıvış, [dıv *(yans.)* > dıv-ış / *eT.* tabış / tawış] *{ağız} is.* Kısa ve yavaş adımlarla yürürken çıkan sesleri anlatan yansımalı gövde. [DS] 🗗 **dıvış dıvış,** *(Yürüyüş için) kısa adımlarla, ağır ağır.*

dıvışmak, [dıv *(yans.)* > dıv-ış-mak] *{ağız} gçsz. f. [-ır]* Kaçmak; sıvışmak. [DS]

dıvıştamak, [dıvış-ta-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-t(ı)-yor]* Yavaş yavaş, sessiz sessiz yürümek. [DS]

dıvıştı, [tav *(yans.)* > tav-uş / tav-ış *(duygu, kımıldanma)* / dıv *(yans.)* > dıv-ış > dıv-ış-tı] *{ağız} is.* **1.** İnsan, hayvan veya eşya tarafından çıkarılan hafif ses. **2.** Hafif gürültü; hışırtı; tıkırtı; davış. **3.** Acele acele gidip gelme; boş yere dolaşıp yorulma. **4.** Ayak sesi; davış. [DS]

dıvrak[1], **-ğı** [*eT.* tav-ra-mak *(davranmak)* > dıv-ra-k] *{ağız} sf.* **1.** Çevik, atik. **2.** Derli toplu. **3.** Ne giyse yakışan. **4.** (Elbise için) dar; sımsıkı. [DS] 🗗 **dıvrak yürüyüş,** *{ağız} Derli toplu düzgün yürüyüş.* [DS]

dıvrak[2], **-ğı** [dıv-rak] *{ağız} sf.* Küçücük; ufacık. [DS]

dıvrık, -ğı [*eT.* tav-ra-mak > dıvra-k] *{ağız} sf.* Hızlı; kıvrak. [DS] 🗗 **dıvrık dıvrık,** *{ağız} (Kemençe ezgisi için) oynak; kıvrak.* [DS]

dıy, [dıy *(yans.)*] *is.* Sivrisinek vb. böceklerin kanat seslerini anlatan yansımalı kök.

dıyan, [? dıyan] *{ağız} is.* Akar su önüne çakılan kazıklara çalı germek suretiyle yapılan bent. [DS]

dıydık, -ğı [dıy+dık] *{ağız} sf.* **1.** Akılsız; düşüncesiz. **2.** *is.* Gereksiz ve yersiz ikram veya iltifat. [DS]

dıydıy, [dıy+dıy] *{ağız} is.* **1.** Sivrisinek. **2.** Hindi yavrusu. [DS]

dıyk, [Ar. ḏiḳ / żiḳ ضيق] *is.* → dayk. 🗗 **dıyk-ı nefes,** *Nefes darlığı.*

dıymak, [tīḏ-mak > dıy-mak] *{eT} gçsz. f. [-ar]* Engel olmak.

dıynak, [tır-(ı)n-ak > dıy-nak ديناق / دينق] *{eAT} is.* Tırnak; pençe.

dıyrak, -ğı [dıy-(ı)r-ak] *{ağız} sf.* **1.** Yüzeyi pürüzlü. **2.** (Hava için) sert; çetin ayaz. [DS]

dıyyık, -ğı [Ar. ḏıḳ > ḏıyyıḳ ضيق] *{OsT} sf.* → dayyık.

-dız, [-dız / -diz / -düz / -düz] *yap. e.* İsimden isim yapan ek: *büğ-düz*

dız[1], [daz / dız *(yans.)*] *is.* Hızlıca dönme ve dolaşma, bu biçimde gidip gelmeyi anlatan kök. [Zülfikar] *dız dız, dız-ığ, dız-ık, dız-ır dızır, dız-ı+ver-mek, dız-ıt-mak, dız-kır-mak* 🗗 **dız dız,** *{ağız} (Yürüyüş için) acele; çabuk çabuk.* [DS]

dız[2], [daz / dız / doz *(yans.)*] *is.* Gaz çıkarmayı ve cızırtılı yanmayı anlatan kök. [Zülfikar] *dız-gır-mak.*

dız[3], [dız / doz *(yans.)*] *is.* Mızmızlığı, ağlayıp bağırır hâlde olmayı, öfkeli oluşu anlatan kök. [Zülfikar] *dız dız, dız dıza, dız-gır-mak, dız-ık-mak* 🗗 **dız vermek,** *{ağız} Gözünü korkutmak.* [DS]

dız[4], [daz > dız] *{ağız} sf.* Başında saç bulunmayan; kel. [DS]

dıza, [Yun. tıza] *{ağız} is. zool.* Kene. [DS]

dızbarlamak, [dızbar-la-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Üzerinde durmak; direnmek. [DS]

dızbar, [Far. düşhār] *{ağız} sf.* Huysuz; ara bozucu; inatçı. [DS]

dızdık, [dız *(yans.)* > dız-dık] *is.* **1.** Makat; kıç. **2.** "Uzak akraba" anlamında "dızdığın dızdığı" deyiminde kullanılır. 🗗 **dızdığın dızdığı,** *Uzak akraba.*

dızdırık, -ğı [dız *(yans.)* > dız-dır-ık] *{ağız} is.* Dar ve biçimsiz iç çamaşırı, don. [DS]

dızdız, [dız *(yans.)* + dız] *{ağız} is.* **1.** Büvelek denilen sinek. **2.** Keman. **3.** *sf.* Çok ağlayan çocuk; mızmız. **4.** *sf.* Titiz, huysuz; çabuk öfkelenen. [DS]

dızdızcı, [dız+dız-cı] *is. argo.* İnsanın dikkatini belli bir yöne çekerek parasını çalan; dolandırıcı; yankesici.

dızdızcılık, -ğı [dız+dızcı-lık] *is. argo.* Yankesicilik; dolandırıcılık.

dızgal, [Yun. daskalos] *is. argo.* **1.** Sakal. **2.** Yaşlı adam.

dızgallı, [dızgal-lı] *is. argo.* Din adamı.

dızgır, [dız-gır] *{ağız} is.* İri yarı adam. [DS]

dızgırmak^{1}, [dız *(yans.)* > dız-gır-mak] *{ağız} gçsz. f. [-ır]* **1.** Anne ve babaya karşı gelmek. **2.** Öfkelenmek; hiddetlenmek. [DS]

dızgırmak^{2}, [dız *(yans.)* > dız-gır-mak] *{ağız} gçsz. f. [-ır]* **1.** İshal olmak. **2.** Yellenmek. [DS]

dızık, -ğı [dız-ık] *{ağız} is.* **1.** Patavatsız. **2.** Hödük. [DS]

dızıklamak, [dızık-la-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Kaçmak. [DS]

dızıkmak^{1}, [dız *(yans.)* > dız-ık-mak / dız-ıt-mak] *gçsz. f. [-ır]* **1.** Koşmak; kaçmak. **2.** Çabuk davranmak; acele etmek.

dızıkmak^{2}, [dız *(yans.)* > dız-ık-mak] *{ağız} gçsz. f. [-ır]* **1.** Canı sıkılmak. **2.** Olduğu yerde ilgisiz olarak dikelmek. [DS]

dızıldamak, [dız *(yans.)* > dızıl-da-mak] *is. [-r] [-d(ı)-yor]* Dız dız etmek; söylenmek.

dızıltı, dız *(yans.)* > dızıl-tı] *is.* Devamlı çıkan ses; dırıltı.

dızır^{1}, [dız *(yans.)* > dız-ır] *{ağız} sf.* **1.** Dik. **2.** Öfkeli. **3.** Yellenme; osuruk. [DS] 🗗 **dızır dızır,** *Dimdik ve çevik adımlarla.*|| **dızır dızır yürümek,** *Kızarak arkasına bakmadan yürüyüp gitmek.*

dızır^{2}, [? dızır] *is.* Hıristiyanların bayramı; paskalya.

dızırmak, [dız *(yans.)* > dız-ır-mak] *gçsz. f. [-ır]* Yellenmek; osurmak.

dızıtmak, [dız *(yans.)* > dız-ıt-mak] *gçsz. f. [-ır]* Koşmak; kaçmak; seğirtmek.

dızıvermek, [dız-ı+ver-mek] *{ağız} gçl. f. [-ir]* Çabuk getirmek. [DS]

dızkırıç, -cı [dızgır-mak > dızgır-ıç] *{ağız} sf.* Yoksul ve kimsesiz. [DS]

dızlak, -ğı [taz *(çıplak)* / dız > dız-la-mak > dız-la-k] *sf.* Başında saçı olmayan; dazlak.

dızlağan, [dızla-ğan] *{ağız} is.* Isırgan otu. [DS] 🗗 **dızlağan böceği,** *{ağız} Siyah kanatlı bir arı çeşidi.* [DS]

dızlak, -ğı [dazla-k / dızla-k] *{ağız} sf.* **1.** Tüysüz; çıplak. **2.** (Arazi için) otsuz, çıplak ve düzlük. **3.** *is.* Kumlu ve çorak arazi. [DS]

dızlamak, [dız *(yans.)* > dız-la-mak] *gçsz. f. [-r] [-l(ı)-yor]* **1.** Dız sesi çıkarmak. **2.** *{ağız}* Daha çok bağırmaya başlamak. [DS] **3.** *argo.* Dolandırmak; çarpmak.

dızlan, [dız-lañ] *(dızlañ) {ağız} is.* Ağaçsız, çıplak dağ. [DS]

dızman^{1}, [Far. düşmān > Kürt. dijmin => dızman دزمان] *{ağız} sf.* **1.** Uzun boylu ve iri yarı; şişman; cesim. *{eAT} (aynı)* [DS] **2.** (Kişi için) ayağına tetik; aceleci. **3.** *is.* Taşınması güç eşya. **4.** Cahil. **5.** Şeytan. **6.** Kart teke.

dızman^{2}, [dız *(yans.)* > dız-man] *{ağız} is.* Mayasız hamurdan fırında pişirilerek üzerine yoğurt dökülüp yenilen bir tür peynirli börek. [DS]

dızmana, [dızman-a] *{ağız} is.* Mayalı hamurdan yapılan bir tür peynirli çörek. [DS]

dızmanlık, -ğı [dızman-lık دزمانلق] *{eAT} is.* **1.** İrilik; iri yarı olma. **2.** Cesamet.

dızmır, [Far. düşvār > Kürt. dijvar] *{ağız} sf.* **1.** Ara bozucu; karıştırıcı; fitneci; müfsit. **2.** Huysuz. [DS]

dızmırlık, -ğı [dızmır-lık] *sf.* İtiş kakış; inatçılık.

dızzık, -ğı [dızz-ık ?] *{ağız} is.* Çifte; tekme. [DS] 🗗 **dızzık etmek,** *{ağız} (Hayvan için) arka ayakları ile çifte atmak.* [DS]

dızzo, [Kürt. dızzo] *argo. is.* Hırsız.

di-, [Yun. / Lat. di-] *ön ek.* Yokluk, olumsuzluk eki.

-di^{1}, [-dı / -di / -du / -dü / -ti / -tı / -tu / -tü] *çek. e./ yap. e.* → -dı. *{eT} (aynı)*

-di^{2}, [-dı / -di] *{eAT} çek. e.* → -dı.

-di^{3}, [-di] *{eAT} yap. e.* Kalıplaşmış olarak tek örnekte vardır. *im-di.*

di^{1}, [dé-mek > di / diñ دى / دیك] *{eAT} ünl.* Haydi; haydi artık; haydin. 🗗 **diñ imdi,** *{eAT} Haydi; haydin; haydi bakalım.*

dî^{2}, [Far. dī دى] *(di:) is.* Dün; dünkü gün. 🗗 **dî-şeb,** *{OsT} Dün gece.*

dia, [Alm. dia / Fr. diapositive] *(diya) is.* Saydam bir yüzey üzerine alınmış, projeksiyonda kullanılmaya özgü, pozitif görüntü, slayt.

diakustik, [Fr. diacoustique] *is. fiz.* Akustiğin ses kırılmalarını ve bazı ortamlardan geçerken uğradıkları değişiklikleri inceleyen dalı.

dialdehit, [Fr. dialdéhyde] *kim.* Birleşiminde iki aldehit grubu bulunan madde.

dialkol, -lü [Fr. dialcool] *is. kim.* Birleşiminde iki alkol grubu bulunan madde; glikol

diam, [Ar. diʿām / diʿāmet دعام / دعامت] *(dia:m) {OsT} is.* **1.** Bir binaya vurulan destek; direk; payanda. **2.** İleri gelen; baş.

dian, [Sansk. dhyāna] *is.* **1.** Meditasyon; istiğrak. **2.** On erdemden biri; altı erdemden biri. [EUTS]

diaspora, [İt. diaspora] *is.* **1.** Bir ulusun yurdundan ayrılmış kolu. **2.** Yahudilerin ana yurtlarından ayrılarak yabancı ülkelerde yerleşen kolları.

dib^{1}, [dab / deb / dep / dıb / dib / düp *(yans.)*] *is.* Patırtılı yürümeyi, düzensiz adım atmayı, ayakla tepme veya tepinmeyi; dengesi bozulma, yuvarlanma; kımıldanma ve bu yolla meydana gelen dürtüleri anlatan kök. [Zülfikar] *dib-il-de-mek*

dib^{2}, [*eT.* tūb /dīb / dip] *{eAT} is.* **1.** Dip. **2.** Temel. **3.** Alt; altta olan; taban. *{ağız} (aynı)* [DS] **4.** Aşağı. **5.** Kazan, çömlek, tencere vb. şeylerin altı. **6.** Suyun altı. **7.** Bir ağacın altı; kökü. [DK] **8.** *{ağız}* Son; sonuç. [DS] **9.** *{ağız}* Şeker pancarı. [DS] **10.** *{ağız}* Kıç; makat. [DS] **11.** *{ağız}* Bekâret; kızlık zarı. [DS] **12.** *{ağız}* Kül altındaki kor. [DS] **13.** *{ağız}* Bir şeyin altındaki yer. [DS] **14.** *{ağız} sf.* En uçtaki;

son. [DS] **15.** *{eAT} zf.* Tam olarak; büsbütün. ⧉ **dibin ala bakmak,** *{eAT} Dibini ele almak; dibini, kökünü söz konusu etmek.* [DK]|| **dib yürümek,** *{eAT} Dipten yürümek.* [DK]

diba, [Far. dībā دیبا] *(diba:) {OsT} is.* **1.** İpek saten veya ipek kadife üzerine altın ve gümüş işlemeli ağır kumaş. **2.** *mecaz.* Sevgilinin yumuşak teni. ⧉ **dîbā-bāf,** *{OsT} İpekli kumaş dokuyan.*|| **dîbā-yi frenk,** *{OsT} Frenk canfesi.*|| **dîbāyi Hindî,** *{OsT} Hindistan'dan gelen bir tür kalın ipekli kumaş.*|| **dîbā-yi münakkaş,** *{OsT} Altın veya gümüş teller karıştırılarak dokunmuş çiçekli bir ipekli kumaş; sündüs.*

dibac, [Ar. dībāc دیباج] *(di:ba:c) {OsT} is.* **1.** Ağır ipekli kumaş. **2.** Dallı, çiçekli kumaş. **3.** Bir yazı türü.

dibace, [Ar. dībāce دیباجه] *(di:ba:ce) {OsT} is.* **1.** Kitaplarda başlangıç; ön söz; mukaddime. **2.** Evveliyat.

dibagat, [Ar. dibāğāt دباغات] *(diba:ga:t) {OsT} is.* → debagat.

dibayak, -ğı [dib+ayak] *{ağız} sf.* **1.** Uzak olmayan; yakın. **2.** *zf.* Biraz önce; demin. [DS]

dibcek, -ği [dib-cek] *{ağız} is.* Kazan ve büyük tencere altlığı. [DS]

dibcil, [dib-cil] *{ağız} sf.* **1.** Sonuncu. **2.** *ünl.* Birdirbir oyununda ebenin söylediğini unutan çocuğun söylediği söz. [DS]

dibcik, -ği [dip-çik / dib-cik] *{ağız} is.* Ağaç kökü. [DS]

dibece, [dibe-ce] *{ağız} zf.* **1.** Bir şeyin aslı, esası. **2.** Açıkçası. [DS] ⧉ **dibecesine ermek,** *1. Sonunu almak. 2. Esasını öğrenmek.*

dibek, -ği [tög-mek *(dövmek)* > döv-ek > düvek > dübek / dib-ek [EREN]] *is.* **1.** Taş veya ağaçtan içi oyularak yapılmış, içinde buğday, kuru biber, kahve vb. şeyler dövülen büyük bir havan. **2.** *{ağız}* Hayvanların su içmesi için ağaç ya da taştan oyularak yapılmış tekne; yalak; çeşme yalağı. [DS] **3.** *{ağız}* Ağaç yayıkların içindeki uzun ağaç sopa. [DS] **4.** *argo.* Edilgen eşcinsel erkek. ⧉ **dibek başı,** *{ağız} Köy halkının toplanarak görüşüp konuştuğu yer; köşe başı.* [DS]|| **dibek tas,** *{ağız} Büyük bakır maşrapa.* [DS]

dibekhane, [T. dibek + Far. -ḫāne] *(dibekha:ne) is.* Dibek imalathanesi.

dibelcek, -ği [dib+el-cek] *{ağız} is.* Dibek tokmağı. [DS]

dibelek, [*eT.* tüb-le-mek *(bir şeyin dibine varmak)* > dib(e)le-k / dib-e-lik دیبلك] *{eAT} zf.* **1.** Büsbütün; tamamıyla; ebedî. **2.** *sf.* (Kişi için) kısa boylu; şişman. **3.** *is.* Bakırdan yapılmış bakraç. **4.** Büyük çömlek; küpeç. **5.** Tahta havan.

dibeli, [*eT.* tüb-le-mek > dibe-li] *{ağız} zf.* **1.** Örnek olarak; örneği. **2.** Büsbütün; tamamen. **3.** Sürekli; daima; devamlı. **4.** Gerçekten. **5.** Bir türlü. **6.** *sf.* Çok. **7.** *ünl.* Aman sende! [DS]

dibelik[1], [*eT.* tüble-mek > dibelik دیبه لیك / دیبلك] *{eAT} zf.* → dibelek.

dibelik[2], **-ği** [dibe-lik] *{ağız} zf.* İnadına. [DS]

diben, [dé-mek / di-y-(ü)ben > diben دیبن] *(di:ben) {eAT} zf.* Diyerek; deyip.

dibet, [Tibet *(öz. ad)*] *is.* Eskiden erkekler için kürk, kadınlar için ferace yapılan dayanıklı bir tür yünlü kumaş.

dibicesi, [dip > dibice-s-i] *{eT} zf.* Sözün kısası; sonucu; neticesi; hâsıl-ı kelam.

dibidüz, [dib-i+düz] *{ağız} zf.* **1.** Büsbütün; tamamıyla. **2.** (Sövmek için) ilerisini gerisini düşünmeden; uluorta. [DS]

dibik, -ği [dib-ik] *{ağız} is.* **1.** Komşu. **2.** Köşe bucak. **3.** Gözden saklı. [DS]

dibildemek, -ği [dib *(yans.)* > dib-il-de-mek] *{ağız} [-r] [-d(i)-yor]* **1.** Kımıldamak. **2.** (Çocuk için) yürümeye çabalamak.

dibiz, [dib-iz] *{ağız} is.* Kuru soğan. [DS]

dible, [dib-le] *{ağız} is.* İnce doğranmış taze fasulye ve pirinç ile yapılan bir yemek. [DS]

diblemek, [dib-le-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* **1.** Başlanılan işin sonunu getirmek; işi sonuna kadar götürmek. **2.** Köşe bucak her yeri doldurmak. [DS]

dibliğ[1], [dib-liğ] *{ağız} is.* **1.** Bekârlık. **2.** Kızlık zarı; bekâret. [DS]

dibliğ[2], [dib-liğ] *{ağız} is.* Makbuz koçanı. [DS]

diblik, -ği [dip-lik] *{ağız} is.* **1.** Dere kıyısındaki bahçe. **2.** Kalburdan geçen tahıl döküntüsü. **3.** Yün ve pamuk kırıntısı. **4.** Hayvanları bağlamaya yarayan zincir. [DS]

dibs, [Ar. dibs] *{OsT} is.* Koyulaşmış üzüm suyu; pekmez.

dibsiz, [dib-siz] *{ağız} sf.* (Kız için) bakire olmayan. [DS]

dicac, [Ar. dicāc دجاج] *(dica:c) {OsT} is.* Tavuk.

dicace, [Ar. dicāce / decāce دجاجه] *(dica:ce) {OsT} is.* Tavuk.

-diç, [-dıç /-diç] *{eT} yap. e.* → -dıç.

didak, -ğı [? didak] *{ağız} is.* Kolun dirsek kısmı. [DS]

didaktik, -ği [Yun. dadaskein > didaktikos > Fr. didactique] *sf.* **1.** Öğretime özgü; öğretimle ilgili. **2.** (Kitap, eser için) amacı bir bilim veya sanatın ilkelerini öğretmek olan. **3.** *ed.* Ahlak, din ve teknikle ilgili bilgiler vermek amacıyla yazılan edebî tür. **4.** *is.* Öğretim sanatı.

didalı, [dida-lı ?] *{ağız} sf.* Zayıf; cılız. [DS]

didan, [Ar. dūd > dīdān دیدان] *(di:da:n) {OsT} is.*

Küçük solucanlar; kurtçuklar. 🗗 **dîdān-ı em'a,** *{OsT} Bağırsak kurtları.*|| **dîdān-ı haytiye,** *{OsT} Şeritler.*|| **dîdān-ı şerîtiye,** *{OsT} Şeritler.*

didar, [Far. diden *(görmek)* > dīdār ديدار] *(di:da:r) {OsT} is.* **1.** Yüz; çehre. **2.** Görüşme; görme. **3.** Görünüş. **4.** Görüş gücü; göz. **5.** *tasvf.* Allah'ın tecellîsi. **6.** *sf.* Açık; meydanda. 🗗 **dîdār-ı hürriyet,** *{OsT} Hürriyetin güzel yüzü.*|| **dîdār-ı pāk,** *{OsT} Temiz yüz.*|| **didār-ı yâr,** *{OsT} Sevgilinin yüzü.*

didban, [Far. dīde-bān ديدبان] *(di:dba:n) {OsT} is.* Gözcü; gözetici. 🗗 **dîdbān-ı âlem,** *{OsT} Yedi yıldız; yedi kardeşler.*|| **dîdbān-ı çehārüm,** *{OsT} Güneş.*|| **dîdbān-ı felek,** *{OsT} 1. Satürn gezegeni. 2. Güneş.*

-dide, [Far. dīden *(görmek)*>-dīde ديده-] *(di:de) {OsT} son ek.* Sonuna getirildiği Farsça isimlerden *"gören, görmüş"* anlamında birleşik sıfatlar yapan son ek.

dide, [Far. dīde ديده] *(di:de) {OsT} is.* **1.** Göz. **2.** Göz bebeği. **3.** Göz ucu. **4.** Gözcü. 🗗 **dîde-bānān,** *{OsT} Gözcüler; gözetleyiciler.*|| **dîde-bānān-ı âlem,** *{OsT} 1. Yedi gezegen. 2. mecaz. Gezegenler.*|| **dîde-be-rāh,** *{OsT} Gözü yol bekleyen.*|| **dîde-bîdār,** *{OsT} Gözüne uyku girmeyen.*|| **dîde-dār,** *Gözcü; gözetleyici.*|| **dîde-fürūz,** *{OsT} Göz aydınlatan.*|| **dîde-i binā,** *{OsT} Gören göz.*|| ... **dîde-gân,** *{OsT} (....) görmüşler.*|| **dîde-i gāv,** *{OsT} 1. bot. Öküz gözü. 2. Bir tür üzüm.*|| **dîde-i giryān,** *{OsT} Ağlayan, yaşlı göz.*|| **dîde-i hak-bîn,** *{OsT} Doğruyu gören göz.*|| **dîde-i hūn-bār,** *{OsT} Kanlı yaş döken göz.*|| **dîde-i hurūs,** *{OsT} 1. Horoz gözü. 2. mecaz. Kırmızı şarap.*|| **dîde-i mahmūr,** *{OsT} Uykulu ya da sarhoşluktan baygın bakan göz; mahmur göz.*|| **dîde-i siyāh,** *{OsT} Kara göz.*|| **dîdeler rūşen!** *{OsT} Gözün aydın.*|| **dîde-nümā,** *{OsT} Göz gibi; göze benzer.*|| **dîde-pūş,** *{OsT} 1. Gözü kapayan. 2. Rüşvet.*|| **dîde-rübā,** *{OsT} Göz alıcı.*|| **dîde-ver,** *{OsT} 1. İyi gören. 2. İşten anlayan.*

dideban, [Far. dīde-bān ديده بان] *(di:deba:n) {OsT} is.* **1.** Gözcü; gözetici. **2.** Eski İstanbul'da yangınları görerek haber vermekle görevli yangın köşkü nöbetçisi yeniçerilerin unvanı. **3.** Tanzimat öncesi imparatorluk döneminde gümrük koruma memurlarına verilen unvan; kolcu; mubassır.

didebanbaşı, [Far. dīdebān + T. baş-ı ديده بان باشى] *(di:deba:nbaşı) {OsT} is.* Tanzimat öncesi imparatorluk döneminde gümrük koruma baş memurlarının unvanı; kolcubaşı.

didegâh, [Far. dīdegāh ديده گاه] *(di:degâ:h) {OsT} is.* Gözetleme yeri.

didek[1], [dit-mek > did-ek] *{ağız} is.* Gaga. [DS]

didek[2], [Far. dīdek ديدك] *(di:dek) {OsT} {eT} is.* Gelin giderken yabancı kimselere görünmemek için örtülen örtü. [DLT]

dideklemek, [didek-le-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* Gagalamak. [DS]

didik, [dit-mek > di(t)-ik > did-ik] *sf.* **1.** Parça parça koparılmış; lif lif ayrılmış. **2.** *{ağız}* Hırçın. [DS] 🗗 **didik didik,** *1. İyice parçalanmış olarak. 2. gnşl. İyice, çok ince ayrıntılarına kadar.*|| **didik didik etmek,** *1. Bir şeyi parçalara ayırıp koparmak, ayırmak. 2. Karmakarışık etmek. 3. İncelemek.*|| **didik didik olmak,** *Parçalara ayrılmak; eskimekten, yırtılmaktan dolayı dökülmek; lime lime olmak.*

didikleme, [dit-mek > didik-le-me] *is.* Ditilmiş hâle getirme eylemi.

didiklemek, [dit-mek > didik-le-mek] *gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* **1.** Çekiştirerek veya örseleyerek bir şeyi parçalamak. **2.** (Kuşlar ve kümes hayvanları için) gagaları ile vurarak ısırmak; koparmak. **3.** Bir şeyi bulmak amacıyla döküp saçarak, karıştırarak aramak. **4.** *{ağız}* Karıştırmak. [DS] **5.** Çok soru sorarak birini hırpalamak. **6.** *{ağız}* Tırmalamak. [DS] **7.** *{ağız}* Gıdıklamak. [DS] **8.** *{ağız}* Bir kimseyi rahatsız etmek; üzmek. [DS] **9.** *{ağız}* Bir konuyu iyice incelemek. [DS]

didikleniş, [didiklen-iş] *is.* Didiklenmek eylemi veya biçimi.

didiklenme, [didikle-n-me] *is.* Didiklenmek eylemi.

didiklenmek, [didikle-n-mek] *edil. f. [-ir]* **1.** Çekiştirilerek veya örselenerek parçalanmak. **2.** (Kuşlar ve kümes hayvanları tarafından) gaga darbeleri ile ısırılmak; koparılmak. **3.** (Bir yer için) bir şey bulmak amacıyla dökülüp saçılmak, karıştırılmak. **4.** Hırpalanacak biçimde çok soru sorulmak.

didilmek, [tıt-ıl-mak / dit-il-mek] *{eAT} edil. f. [-ir]* Ditilmek; didik didik edilmek; parça parça olmak.

didim, [dit-mek > dit-im ديدم / ددم] *is.* Ditmek eylemi; didikleme. 🗗 **didim didim,** *{OsT} Didik didik.*

didim[1], [Fr. didyme] *is.* Önceleri tek bir element olarak kabul edilen neodim ve praseodimyum karışımı nadir toprak.

didim[2], [Soğd. ḏiḏm / Yun. ḏiaḏīma] *{eT} is.* Geline gerdek gecesi giydirilen taç. [DLT]

didiniş, [di(t)in-iş] *is.* Didinmek eylemi ve biçimi.

didinme, [di(t)-in-me] *is.* Güçlüklere rağmen sürekli çalışma durumu ve eylemi.

didinmek, [di(t)-in-mek] *dönşl. f. [-ir]* Çok büyük güçlükle karşılaşmakla birlikte, yılmadan, parçalanırcasma çalışmak, çabalamak.

didinti, [didin-ti] *is.* Güçlük içinde çalışma ve çabalama işi.

didişgen, [did-iş-gen] *{ağız} sf.* Geçimsiz; kavgacı. [DS]

didişim, [didiş-im] *is. fel.* **1.** Tartışmayı, konuşmayı

bir araç olarak değil de amaç olarak gören yöntem; müşagabe; eristik. **2.** Tartışmada karşısındakinin fikirlerini mantık oyunlarıyla ne olursa olsun çürütüp onu susturma.

didişimci, [didişim-ci] *is.* Görünüşte haklı ve yerinde gibi gelen bir takım yanıltıcı kanıtlarla karşısındakini zor duruma düşüren.

didişimcilik, -ği [didişimci-lik] *is.* **1.** Tartışma sanatı ve bu konudaki ustalık. **2.** *fel.* Görünüşte haklı ve yerinde gibi gelen bir takım yanıltıcı kanıtlarla karşısındakini zor durumda bırakmaya yönelik diyalektik; tartışımcılık.

didişken, [didiş-ken] *sf.* Didişmekten, kavga etmekten hoşlanan, zevk alan.

didişme, [di(t)-iş-me] *is.* Karşılıklı olarak birbirini ditme eylemi.

didişmek, [*eT.* tīt-mak > di(t)-iş-mek] *işteş. f. [-ir]* **1.** (Kuşlar veya kümes hayvanları için) birbirini karşılıklı olarak ditmek. **2.** Karşılıklı olarak birbiri ile kavga etmek; birbirini hırpalamak; çekişmek. **3.** *dönşl. f.* Geçimini sağlamak amacıyla zor koşullar altında çalışmak; didinmek; uğraşmak. **4.** *{ağız}* Çalışmak. [DS]

didm, [Soğd. dīdm] *{eT} is.* Taç. [EUTS]

didon, [Fr. dis donc *(bana baksana)*] *is.* **1.** Eskiden İstanbul halkının yabancılara, özellikle de Fransızlara verdiği isim. **2.** *gnşl.* Züppe kimse. *{ağız} (aynı)* [DS] **3.** *{ağız} sf.* (Erkek için) karısı kötü yolda olan; pezevenk. [DS] ☞ **didon sakal,** *Yalnız çenede uzatılmış, sivri sakal.*

didona, [Fr. dis donc *(bana baksana)*] *is* .→ didon.

didürmek, [dé-mek > di-dür-mek دیدرمك] *{eAT} gçl. f. [-ür]* Dedirtmek; söyletmek.

difana, [Yun. diphana] *is.* Ortadaki katın gözleri küçük, iki yandaki katların gözleri büyük üç katlı balık ağı.

difenbahya, [Ernst Dieffenbach *(Alman doğa bilimcisi)* > diffenbachia] *is. bot.* Yılan yastığıgillerden tropikal Amerika'da on kadar türü yetişen, süslü yaprakları dolayısıyla seralarda özel olarak yetiştirilen ağaççık, *(Dieffenbachia).*

diferansiyel, [Fr. différentiel] *sf.* **1.** (Frekansları farklı iki sesin yanı sıra duyulan üçüncü ses için) frekansı bu iki sesin frekansının katlarının farkına eşit olan. **2.** (Bobin için) elektromanyetik etkileri ters yönde olan ve değişik akımları geçiren iki ayrı sargılı. **3.** *is. mat.* Fonksiyonda değişkenin sonsuz küçük artışına denk gelen sonsuz küçük artış. **4.** Otomobillerde, araç dönemece girdiğinde motordan gelen döndürme gücünü her iki tekerleğe farklı hızlarda dönecek şekilde aktaran dişli düzeni. ☞ **diferansiyel denklem,** *mat. İçinde bir değişkenin bilinmeyen bir fonksiyonu ve bu fonksiyonun değişkene göre çeşitli basamaklardan türevleri bulunan denklem.*|| **diferansiyel hesap,** *mat. Değişkenlerin sonsuz küçük farklarındaki artma değerlerini bulmaya yarayan hesap.*

difraksiyon, [Fr. diffraction] *is. fiz.* (Ses, ışık, elektromanyetik ve parçacık) dalgalarının karşılaştıkları engellerden ya çevresini dolaşarak ya da bu engel içindeki bir açıklıktan başlayarak aşması olayı; kırınım; kırınma.

difteri, [Yun. diphtera *(zar)* > Fr. diphtérie] *is. tıp.* Mukozalarda, özellikle boğaz mukozasında yalancı zar oluşumuna yol açan corynebacterium diphtheria *(Klebs-Löffler)* basilinin yol açtığı ateşli, bulaşıcı hastalık; kuşpalazı.

difterili, [difteri-li] *sf.* Difteriye yakalanmış olan.

diftik, [Far. tāftik / dift-mek => dift-ik دفتك] *{eAT} is.* Tiftik.

diftiklemek, [diftik-le-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* **1.** Parça parça etmek; didiklemek. **2.** (Yün, yapağı vb. için) atmak; kabartmak; didiklemek. **3.** (Kumaş için) havını elle kabartmak. [DS] ☞ **diftiklenip durmak,** *{ağız} Bir şey yaparken oyalanmak; zaman öldürmek.* [DS]

diftiklenmek, [diftikle-n-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* **1.** (Kumaş için) tarazlanmak. **2.** Seyrelmek. **3.** (Kişi için) kaşınmak; oyalanmak. **4.** *mecaz.* Boşa gitmek. [DS]

diftimek, [dift-i-mek] *{ağız} gçsz. f. [-r]* (Kumaş için) yıpranmak; tarazlanmak; erimek. [DS]

diftong, [Yun. diphtongos > Fr. diphtongue] *is. dbl.* Tek hece oluşturan yan yana iki ünlü.

diftonglaşma, [diftong-la-ş-ma] *is.* Diftong durumuna gelme eylemi.

diftonglaşmak, [diftong-la-ş-mak] *gçsz. f. [-ır] dbl.* (Birbirini izleyen iki ünlü için) tek bir ses ögesi durumuna gelmek.

difüzör, [Fr. diffuseur] *is.* **1.** Bir sıvının basıncını yükselterek daha yavaş akmasını sağlayan boru. **2.** Bir türbin çarkından akan suyun kinetik enerjisinin bir miktarını potansiyel enerjiye dönüştürmek için çarkın altına konulan boşaltma borusu. **3.** Parlamayı önlemek için ışık kaynağına yerleştirilen dağıtıcı. **4.** Rüzgâr tünellerinde deney odasına gönderilen havayı düzenleyen aygıt. **5.** Yangın üzerine suyu küçük zerrecikler hâlinde püskürtmek için hortum ucuna takılan özel fıskiye. **6.** İçten yanmalı motor karbüratörlerinde hava yakıt karışımını püskürten parça. **7.** Radyo alıcılarında hoparlör. **8.** Pancarın şekerli suyunu çıkarmakta kullanılan aygıt.

difüzyometre, [Fr. diffsiomètre] *is.* Işığın yayınmasını ölçmekte kullanılan araç.

difüzyon, [Fr. diffusion] *is. fiz.* Yayınım.

dig, [Far. dīg دیگ] *{OsT} is.* Toprak tencere; çömlek. ☞ **dig-i cūşān,** *{OsT} Taşmış tencere.*|| **dig-i sevdā,** *{OsT} Aşk tenceresi; sevgi kazanı.*

digeç, [dé-mek > di-geç] *{eAT} zf.* Deyince.

diger, [Far. dīger دیگر] *{eT} {OsT} (di:ger) sf.* Diğer; başka. [Yüknekî] ⊡ **dîger-bar,** *{OsT} Başka bir defa.*|| **dîger-bîn,** *{OsT} Hep başkalarını düşünen; onlar için fedakârlıkta bulunan.*|| **dîger-endîş,** *{OsT} Hep başkalarını düşünen.*|| **dîger-gûn,** → digergûn.|| **dîger-kâm,** *{OsT} Hep başkalarını düşünen.*|| **dîger-rūz,** *{OsT} Başka bir gün.*

digergûn, [Far. dīger-gūn دیگر گون] *(di:gergû:n) {OsT} sf.* Başka bir biçime girmiş; değişmiş.

diglenmek, [diñ > dig-le-n-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* Dinlenmek. [DS]

digmek, [diñ > dig-mek] *{ağız} gçsz. f. [-er]* Dinmek. [DS]

dignemek, [tın-la-mak > din-le-mek > dig-ne-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-n(ı)-yor]* Dinlemek. [DS]

diğ, [diğ / diy *(yans.)*] *is.* Sürtünmeyi anlatan kök. [Zülfikar] *diğ-ir diğir*

diğçür, [diğ-çür / diğ-cür دکچور] *{eAT} is.* Küçük tulum; tulumcuk.

diğdirmek, [diğ-dir-mek] *{ağız} gçsz. f. [-ir]* **1.** (Sıvı için) bir delikten, bir yerden hızla uzağa fışkırmak. **2.** (Erkek için) ayakta işemek. [DS]

diğek, [Çağ. tik-ek > tevek [EREN] > diğek دکك] *{eAT} is.* Asma filizi; asma dalı; asma kütüğü; tevek.

diğer, [Far. dīger > dīğer] *(di'ğer) sf.* Başka; öteki; öbür; özge.

diğeri, [diğer-i] *(di'ğerı) zm.* Başkası; öbürü; özgesi.

diğerkâm, [Far. dīger-kām] *(di:ğerkâ:m) {OsT} is.* ve *sf.* Çıkar gözetmeksizin başkalarına yardım ve iyilik etmeye çalışan; başkalarını düşünen; özgeci.

diğerkâmlık, [diğerkâm-lık] *is.* Salt iyilik ve yardımda bulunma; özgecilik.

diğil, [diğ *(yans.)* > diğ-il] *is.* Sürtünmeyi anlatan yansımalı gövde. ⊡ **diğil diğil,** *{ağız} 1. (Yüzey için) pürüzlü; diş diş; pütürlü. 2. (Cilt için) üzerinde ince kabarcıklar bulunan. 3. (Yiyecek için) içinde sert tanecikler bulunan.* [DS]

diğircik, -ği [diğir-cik] *{ağız} is.* Ağaçların ilkbaharda tomurcuk veren gözleri. [DS]

diğnek, -ği [diñek > diğne-k] *{ağız} is.* Mola. [DS]

diğnemek, [diğ-ne-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-n(ı)-yor]* Dinlemek. [DS]

diğrek[1], **-ği** [dér-mek > dér-ek > diğrek ?] *{eAT} is.* Harmanda biçilmiş ekin saplarını toplamaya yarayan ucu çatallı tarım aracı; dirgen; diren.

diğrek[2], **-ği** [dik > diğ-rek] *{ağız} sf.* **1.** Dik. **2.** Sert; katı. **3.** (Sebze ve meyve için) sert; diri; taze; gevrek. **4.** Yaşlı olduğu hâlde dinç ve güçlü olan. **5.** Düzgün; gergin; ütülü. [DS]

diğremek, [diğ-re-mek] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-r(i)-yor]* **1.** (Meyve sebze için) sertleşmek; gevremek. **2.** Ayağa kalkmak; ayakta durmak; dikelmek; doğrulmak. [DS]

diğren, [Yun. di *(iki)* + kran *(baş)* > dikrani => diğren دکرن] *{eAT} {OsT} {ağız} is.* Harmanda sapları yaymak ya da toplamak için kullanılan ucu çatal aygıt; dirgen. [DS]

-dih, [Far. dāden *(vermek)* > dih ده] *{OsT} son ek.* Farsça isimlerden "veren, verici" anlamında birleşik sıfatlar yapan son ek.

dih, [Far. dīh دیه] *(di:h) {OsT} is.* **1.** Köy. **2.** Kenarları altın veya gümüş motifli tek renk ipekli kumaş. ⊡ **dih-dār,** *{OsT} Köy ağası.*|| **dih-gân,** *{OsT} Köylü; ekinci.*|| **dih-hüdā,** *{OsT} Köy ağası; köy kâhyası.*

dihan[1], [Far. dihān دهان] *(diha:n) {OsT} is.* Kırmızı sahtiyan.

dihan[2], [Far. dühn > dihān دهان] *(diha:n) {OsT} is.* Sürünülecek yağlar.

dihat, [Far. dīh > dihāt دهات] *(diha:t) {OsT} is.* Köyler.

dihende, [Far. dihende دهنده] *{OsT} sf.* **1.** Kendini veren. **2.** *is.* Fahişe.

dihî, [Far. dihī دهی] *(dihi:) {OsT} sf.* Köylü; köye mensup.

dihibrit, [Fr. dihybride] *is.* Kalıtsal karakter bakımından ikişer zıt veya farklı geni olan canlıların çaprazlanması ile elde edilen birey. *"Kısa tüylü siyah kobayla uzun tüylü beyaz kobayın çaprazlanması ile doğan yavru dihibrittir."* M. Larousse

dihim, [Far. dīhīm دیهیم] *(di:hi:m) {OsT} is.* Taç.

dihiş, [Far. dihiş دهش] *{OsT} is.* Verme; bağışlama; bağış.

dihkan, [Far. dihğān / Ar. dihḳān دهقان] *(dihka:n) {OsT} is.* **1.** Çiftçi; rençber. **2.** Köy ağası. ⊡ **dihkān-ı pîr,** *{OsT} Şarap.*

dihkani, [Ar. dihḳānī دهقانی] *(dihka:ni:) {OsT} is.* Çiftçilik; rençperlik; köylülük.

dihliz, [Ar. dihlīz / dehlīz دهلیز] *(dihli:z) {OsT} is.* Dehliz.

dijit-, [Lat. digitus *(parmak)*] *ön ek.* Parmakla ilgili pek çok terimin yapımında kullanılan Latince ön ek.

dijital, -li [Lat. digitus *(parmak)* > İng. digit] *sf.* **1.** Parmakla ilgili; parmağa ait. **2.** *bsy.* (Bilgiler veya sayısal büyüklükler için) rakamlarla veya kesikli işaretlerle gösterilen; sayısal. **3.** (Teknik ve yöntem olarak) bu tür kesikli sistem ile işleyen; sayısal.

-dik, [-dık /-dik / -dük / -duk / -tik / -tık / -tuk / -tük] *yap. e.* → -dık.

dik[1], [dağ / dık / dik / dok / dük *(yans.)*] *is.* Çarpma, kakma, vurma veya kendi kendine çarparak, vurarak çalışmayı anlatan kök. [Zülfikar] *dik dik, dik+dik-len-mek, dik-e-den atmak*

dik[2], [Çin. chih /d iək / Moğ. çike ?/ *eT.* ting *(ayağa kalkma)* > dik] *sf.* **1.** Yatay bir eksene göre yer çekimi doğrultusunda duran; eğik olmayan. **2.** (Yol, yamaç için) eğimi çok az olan; çok yokuş. **3.** *mat.* Aralarında 90° açıklık bulunan. **4.** Sert. **5.** Aksi, ters. **6.** *zf.* Dik olarak; dik açı yapar biçimde. **7.** *zf.* Hırçın ve ters biçimde. **8.** *is. müz.* Türk müziğinde önüne geldiği perde adını bir veya üç koma tiz yapan terim. ☞ **dik açı,** *mat. Birbirini 90° açıklıkla kesen iki doğrunun meydana getirdiği açı.*|| **dik âlâsı,** *Hoşa gitmeyen bir durumun aşırılığını ifade etmek için kullanılır.*|| **dik aşağı,** *{ağız} Yokuş aşağı.* [DS]|| **dik basmak,** *{ağız} 1. Kimseye aldırış etmeden kendi bildiğini yapmak. 2. İşin olması için çaba harcamamak; yan çizmek.* [DS]|| **dik başlı,** *1. İnatçı; kendini beğenmiş. 2. Bildiğinden şaşmayan; kendi havasında giden; dik kafalı.*|| **dik başlılık etmek,** *Söyleneni yapmamak; direnmek.*|| **dik biçme,** *mat. Tabanı bir ayrıtına dik olan prizma.*|| **dik dik,** *Öfkeli ve oldukça sert bir şekilde.*|| **dik dik bakmak,** *Kavga etmek için sert sert bakmak.*|| **dik duruş durutmak,** *{ağız} İnadını yaptırmak için çevresindekileri zorlamak; üzmek.* [DS]|| **dik durukluk,** *{ağız} İnatçılık; serkeşlik.* [DS]|| **dik durukluk yapmak,** *{ağız} İnatçılık etmek; serkeşlik yapmak.* [DS]|| **dik duvara tırmanmak,** *Çok yaramazlık etmek.*|| **dik gelmek,** *{OsT} {ağız} Muhalefet etmek; itiraz etmek; karşı gelmek; kafa tutmak; karşı koymak.* [DS]|| **dik gitmek,** *{ağız} Karşı gelmek; kafa tutmak.* [DS]|| **dik göz,** *{ağız} Yiğit; cesur; kahraman.* [DS]|| **diki dikine**, *1. İnadına. 2. Bütünüyle aksine.*|| **dikine gitmek,** *1. {eAT} Aksine davranmak. 2. Biri ile inatlaşmak.*|| **dikine tıraş,** *Kasıtlı olarak verilen sıkıntı.*|| **dik kafalı,** *Kendi bildiğini inatla sürdüren.*|| **dik kafalılık,** *Aksilik etmek ve bu davranışta direnmek.*|| **dik kulak,** *{ağız} 1. Kimsenin sözünü dinlemeyen arsız adam. 2. Kurt. 3. Çakal.* [DS]|| **dik rüzgâr,** *dnz. Bir geminin pruvasına karşı yönden esen rüzgâr.*|| **dik ses,** *Yüksek perdeden çıkan ses.*|| **dik silindir,** *mat. Ekseni tabanına dik olan silindir.*|| **dik söz,** *Aksi, sert ve kaba söz.*|| **dik sözlü,** *Sözünü esirgemeyen; doğrudan doğruya söyleyen; kırıcı ve incitici sözler söyleyen.*|| **dik turmak,** *{eT} Dik durmak.* [DLT]|| **dik üçgen,** *mat. İç açılarından biri 90° olan üçgen.*|| **dik yamuk,** *mat. Kenarlarından biri tabanına dik olan yamuk.*|| **dik yazı,** *hat. Yukarıdan aşağı veya aşağıdan yukarı satırlara dik olarak yazılan yazı.*|| **dik yukarı,** *{ağız} Yokuş yukarı; bayıra doğru.* [DS]

dik[3], [dik] *{ağız} sf.* Tam. [DS] ☞ **dik arı,** *{ağız} (Tahıl için) en iyi cins; çok iyi; melezleşmemiş.* [DS]|| **dik öğle,** *{ağız} Güneşin tam tepede olduğu zaman.* [DS]|| **dik ön,** *{ağız} 1. İlk önce. 2. En önde.* [DS]|| **dik yarısı,** *{ağız} 1. Tam ortası. 2. Gece yarısı.* [DS]

dik[4], **-ği** [Ar. dīk ديك] *(di:k) {OsT} is.* Horoz. ☞ **dîk-i ebyâz,** *Beyaz horoz; cennette bir kuş.*|| **dîk-efrâk,** *{OsT} Çatal ibikli horoz.*|| **dîkü'l-arş,** *{OsT} Cennetteki meleklere namaz vaktini bildirdiğine ve Sidretü'l-münteha'da bulunduğuna inanılan melek.*

dik[4], [Ar. ḍīḳ / żīḳ ضيق] *(di:k) {OsT} is.* Dar olma; darlık.

dik[5], [Far. dīk ديك] *(di:k) {OsT} is.* Toprak tencere; çömlek.

dikak, [Ar. diḳāḳ دقاق] *(dika:k) {OsT} is.* İncelmişler; ufalmışlar.

dikar, [Rus. dikar] *{ağız} is.* Kurt. [DS]

dikburun, [dik+burun] *is. zool.* Dev köpek balığıgillerden, sırt yüzgeci vücudun ön yarısında bulunan, dişlerinin kenarı düz ve dipleri çıkıntısız, boyu dört metreyi bulan bir tür köpek balığı; *(Oxyrhina spallazani).*

dikçe, [dik-çe] *sf.* Dikliği az olan; biraz dik.

dikdörtgen, [dik+dört-gen] *is. mat.* Bitişik kenarları birbirine dik olan paralelkenar; dik paralelkenar.

dike[1], [*eT.* tik-gü / tikü: > tik-e > dik-e دكه] *{OsT} is.* Kuşbaşı büyüklüğündeki et parçası.

dike[2], [dik-e ديكه] *{OsT} zf.* Kulak kabartarak; dikkatle; dik dik. ☞ **dike bakmak,** *{OsT} {ağız} Dik dik bakmak; dikkatle bakmak; gözünü açarak sert sert bakmak.* [Kamus] [DS]|| **dike dike bakmak,** *{eAT}* → dike bakmak. [Kamus]

dike[3], [dik-e] *{ağız} sf.* **1.** İtaatsiz; inatçı; dik kafalı. **2.** (Kişi için) başta gelen; ileri gelen; üstün. **3.** Saban demirinin iyi süremeyecek biçimde açıklığının fazla oluşu. [DS]

dike[4], [dik-e] *{ağız} is.* Sarp, dik ve yüksek yer. [DS]

dikecek, -ği [dik-ecek] *{ağız} is.* Soğan tohumu. [DS]

dikeç, -ci [dik-eç] *is.* **1.** Bağ çubuğu gibi daldan çoğalan ağaçları dikmek için yere delik açmaya yarar kazık. *{ağız} (aynı)* **2.** Kazık; sırık; ağaç çubuk. *{ağız} (aynı)* [DS] **3.** *{ağız}* Dalların altına konulan destek. **4.** *{ağız}* Direk. [DS] **5.** *{ağız}* Kağnıda ön ve arka köplerin üzerine dikilen ağaçlar. **6.** *{ağız}* Çuval ağzı dikmek için kıldan bükülmüş ip. [DS] **7.** Dik boynuzlu manda. **8.** *sf.* Dikey.

dikedek, -ği [dik-e-dek] *(di'kedek) {ağız} zf.* (Uykudan sıçrayarak uyanmak için) birdenbire. [DS]

dikel[1], [dik-el] *{ağız} is.* **1.** Toprağa dik olarak batırmak suretiyle kullanılan bel veya kürek. **2.** Küçük ve ucu sivri kazık. [DS]

dikel[2], [Yun. dikhelli] *{ağız} is.* Çapa gibi çatal bel. [DS]

dikeleç, -ci [Yun. dikhelli] *{ağız} is.* Fidan dikiminde kullanılan ucu sivri, tutamaklı ağaç aygıt. [DS]

dikelek, -ği [dikele-k] *{ağız} sf.* İtaatsiz; dik kafalı; inatçı. [DS]

dikelemek, [dik-ele-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* **1.** Azarlamak; çıkışmak. **2.** Vurup devirmek. [DS]

dikelivermek, [dik-el-mek + -i-ver-mek] *{ağız} gçsz. f. [-ir]* **1.** Karşı koymak. **2.** Birden ortaya çıkmak. [DS]

dikelme, [dik-el-me] *is.* Dik olarak durma veya ayakta bekleme eylemi.

dikelmek, [dik-el-mek] *dönşl. f. [-ir]* **1.** Dik duruma gelmek; dikleşmek. **2.** Ayağa kalkmak; ayakta durmak. *{ağız} (aynı).* [DS] **3.** Sert konuşmak; kafa tutmak; azarlamak; karşı gelmek; dayatmak; dikleşmek. *{ağız} (aynı)* [DS]

dikeltici, [dikelt-ici] *sf.* Dikelmeyi, dik durmayı sağlayan.

dikeme, [dik-em-e] *{ağız} sf.* Yokuş. [DS]

diken, [*eT.* tik-mek > *tik-gēn > tik-en > dik-en دكن] *is.* **1.** Bazı bitkilerin gövde ve dalları ile bazı hayvanların derisinde bulunan ucu sivri ve delici sert çıkıntılar. **2.** *gnşl.* Üzeri dikenlerle kaplı bitki. **3.** *mecaz.* İnsanı huzursuz eden söz ve hareket. **4.** Arı, akrep gibi hayvanların iğnesi. *{eAT} (aynı)* **5.** *anat.* Oldukça büyük kemik çıkıntılarına verilen ad. **6.** *zool.* Kıldan daha sert çıkıntılara verilen ad. **7.** *{eAT}* Kılçık. ⊡ **diken diken,** *1. Dikeni çok olan. 2. (Saç, kıl vb. için) diken gibi ayağa kalkmış durumda.*|| **diken dutu,** *Böğürtlen.*|| **diken serçesi,** *{OsT} Çalı kuşu; çinkit kuşu.* [Bürhan-ı Katı']|| **diken üstünde oturmak,** *Bulunduğu yerde çok kalamayacağı düşüncesi ile tedirgin olmak.*

dikence, [diken-ce] *is. zool.* Tatlı sularda yaşayan, pulsuz, sırt yüzgecinin önünde üç dört tane büyük diken bulunan bir tür balık; dikenli balık, *(Gasterosteus aculeatus).*

dikencik, -ği [diken-cik] *is.* **1.** Küçük diken. **2.** Böğürtlen, gül ve akasya gibi bitkilerde üst deride oluşan ve koparıldığı zaman yerinde yüzeysel bir iz bırakan sivri çıkıntılar. **3.** Bazı derisidikenlilerin derisinde çok sayıda bulunan ve gözle zor görülen küçük kıskaç.

dikene, [diken-e] *is.* Dikenli balığın küçük türü.

dikenleşme, [dikenle-ş-me] *is.* Diken durumunu alma eylemi.

dikenleşmek, [dikenle-ş-mek] *dönşl. f. [-ir]* **1.** Diken durumuna gelmek. **2.** Diken gibi olmak.

dikenli, [diken-li] *sf.* **1.** Üzerinde dikenleri bulunan. **2.** Dikenle kaplanmış olan. **3.** Diken adı verilen dikenli bitkilerle dolu olan. ⊡ **dikenli balık,** *zool.* → dikence. *(Gasterosteus aculeatus).*|| **dikenli balıkgiller,** *zool. Sırtında ve gövdesinde dikenler bulunan balıklar familyası, (Gasterosteus aculeatus. Gasterosteus yungitius, Gasterosteus spinachia).*|| **dikenli meyan,** *bot. Beyazımsı mor çiçekli, tüysü yapraklı, iki metreye kadar boylanabilen çok yıllık çalımsı bitki, (Glycyrrhiza echinata); acı meyan.*|| **dikenli salyangoz,** *zool. Hemen her denizde rastlanan, kabuğunun üzerinde dikenimsi çıkıntılar bulunan bir yumuşakçа; iskerlet, (Moloch horridus).*|| **dikenli tel,** *Bir yeri korumak için geçişi önlemek amacıyla çevrilen ve üzerinde sivri, batıcı metal çıkıntıları bulunan tel.*|| **dikenli yüzgeçliler,** *zool. Balıklar sınıfının kemikli balıklar takımının bir alt takımı, (Akanthopterygii).*

dikenlik, -ği [diken-lik] *sf.* Dikenli bitkileri bol olan yer.

dikensi, [diken-si] *sf.* Dikene benzer; küçük bir diken gibi. ⊡ **dikensi çıkıntı,** *Omurların sırt boyunca alt alta duran kemik çıkıntıları.*

dikensiz, [diken-siz] *sf.* Dikeni bulunmayan; dikeni olmayan. ⊡ **dikensiz gül bahçesi,** *Hiç sıkıntı ve sorun olmayan yer.*|| **dikensiz gül olmaz,** *İyi ve güzel olan şeyin bile bir kusuru bulunabilir; her nimetin bir külfeti vardır.*

dikensizler, [dikensiz-ler] *is. zool.* Mezgitgiller ile uzun kuyruklu balıkgilleri kapsayan kemikli balıklar alt takımı.

dikey, [dik-ey] *sf.* **1.** Kesiştiği doğru ile arasında dik açı meydana gelen; amudi, *(1937).* **2.** Birbirine dik olan. ⊡ **dikey geçiş,** *1. Kendi düzeyinde ve üst düzeyde kademeleşmiş bulunan bir işletme veya okuldan yukarıya doğru olan ilerleme veya iş değişimi. 2. İki yıllık yüksek okullardan mezun olanların, belirli koşulları yerine getirerek fakültelerde okuma hakkı elde etmesi.*

dikgen, [dik-(k)en > dik-gen] *sf.* Birbiriyle veya kesim noktasındaki teğetleriyle dik açı yapan; ortogonal.

diki[1], [dik-i] *sf.* (Kişi için) çalımlı.

diki[2], [*eT.* tikü > diki] *{ağız} sf.* **1.** Biraz; bir parça. **2.** Tane. **3.** *is.* Et parçası. **4.** Kavurma. [DS]

diki[3], [dik-mek > dik-i] *{ağız} is.* Pamuk ipliği. [DS]

dikici, [dik-mek > dik-ici] *is.* **1.** Bitkileri toprağa dikme işinde çalışan kimse. **2.** Fide ve fidanları toprağa dikmekte kullanılan makine. **3.** Ayakkabı diken veya tamir eden kimse. **4.** Dikişçi. **5.** Kitap ciltleme yerlerinde kitap formalarını birbirine makine ile diken işçi. ⊡ **dikici başı,** *{ağız} Dikici esnafının kâhyası.* [DS]|| **dikici ustalığı,** *{ağız} Ayakkabıcılık.* [DS]

dikicilik, -ği [dikici-lik] *is.* Dikicinin yaptığı iş veya meslek.

dikik, [dik-mek *(dik olarak yerleştirmek)* > dik-ik دكك] *{OsT} is.* Dik.

dikiklig, [tik-mek > tikig-lig] *{eT} sf.* (Elbise vb. için) dikilmiş olan; dikili.

dikil, [Far. dīk => dik-il ?] *{ağız} is.* Horoz. [DS]

dikilgen, [dikil-gen] *{ağız} is.* Sancı; yel. [DS]

dikili, [dik-mek > dikil-i] *sf.* **1.** Dikilmiş olan. *"Dikili ağaç. Dikili elbise."* **2.** Eğilmemiş; dik duran. **3.** *zf.* Dikilmiş olarak. **4.** *is.* Olduğu yerde kuruyup kal-

mış ağaç. ⊞ **dikili taş,** *Bir olayı veya bir kimseyi hatırlatmak amacıyla kare veya daire kesitli olarak gittikçe daralan, üzeri yazılı veya yazısız, uzun anıt taş; obelisk.*

dikiliş, [dikil-iş] *is.* Dikilme eylemi veya biçimi.

dikilme, [dik-il-me] *is.* **1.** Dikili olarak durma eylemi. **2.** *{ağız}* Sancı; yel. [DS] ⊞ **dikilme durmak,** *{ağız} Vücudun belli bir yerine sancı girmek, saplanmak.* [DS]

dikilmek[1], [*eT.* tik-mek > tik-il-mek > dik-il-mek دكلمك] *edil. f. [-ir]* **1.** Dikmek eylemi yapılmak. **2.** Kendisi hakkında dikmek eylemi uygulanmak. **3.** *{OsT}* Atanmak; tayin edilmek; nasbolunmak. **4.** *dönşl. f.* Dik duruma gelmek; dikleşmek. **5.** Ayakta hareket etmeden durmak. **6.** Birinin karşısına ansızın engel olacak biçimde çıkıvermek. **7.** (Gözler için) sabit bir noktaya hareketsiz olarak bakmak. **8.** *{ağız}* Vücudun herhangi bir yerine sancı saplanmak. [DS] **9.** *{ağız} dönşl. f.* Ayağa kalkmak; doğrulmak. [DS] ⊞ **dikilip durmak** (kalmak), *Bir süre aynı yerde ayakta beklemek.*

dikilmek[2], [dik-il-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* Pike uçuşu yapmak. [DS]

dikim[1], [dik-im] *is.* **1.** Dikmek eylemi. **2.** Bir elbisenin dikilme biçimi. **3.** Fidanlıktan veya fidelikten alınan genç fidanların yahut da çoğaltmaya yarayan çelik, yumru, soğan gibi parçaların toprağa yerleştirilmesi işlemi. ⊞ **dikim evi,** *Resmî kuruluşların çamaşır ve elbise dikiş işlerinin yapıldığı atölye.*

dikim[2], [*eT.* tiki > tiki-m / tık-mak > tık-ım > dik-im دكيم] *{eAT} is.* **1.** Lokma. **2.** *{ağız}* Ekmek kırıntısı. ⊞ **dikim dikim,** *{ağız} Parça parça; lime lime.*

dikim[3], [dik-im] *{ağız} is.* Bayır; yokuş. [DS]

dikimhane, [dik-im+ Far. ḫāne دكمخانه] *(dikimha:ne) is.* Resmî kuruluşların özellikle silahlı kuvvetlerin çamaşır ve elbise dikiş işlerinin yapıldığı atölye.

dikin[1], [dik-mek > dik-in] *{ağız} is.* **1.** Giyim eşyası. **2.** Dikiş. [DS] ⊞ **dikin dikmek,** *{ağız} Giyecek dikmek; terzilik yapmak.* [DS]|| **dikin tutmak,** *{ağız} (Yapılan iş için) sağlam olmak; dikiş tutmak.* [DS]

dikin[2], [dik-in] *{ağız} zf.* Dik olarak. [DS] ⊞ **dikin üstü,** *{ağız} Baş aşağı; tepe üstü; dik aşağı.* [DS]

dikine, [dik > dik-i-n-e] *zf.* **1.** Dik olarak; diklemesine. **2.** İnat olsun diye; inadına. ⊞ **dikine gitmek,** *Karşısındakinin isteği dışında veya onu kızdıracak biçimde davranmak; bildiğini yapmak.*|| **dikine tıraş,** *argo. Dinleyeni kızdıracak biçimde söylenen yalan; aşırı palavra.*

dikinmek, [dik-mek > dik-in-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* **1.** Kendisi için elbise dikmek. **2.** (Kendisi için) elbise diktirmek. [DS]

dikirek, -ği [dik-e-rek] *{ağız} zf.* Dikçe; biraz dik. [DS]

dikiş, [dik-mek > dik-iş] *is.* **1.** Dikmek eylemi ve biçimi; iğne iplikle dikme. **2.** Biçildikten sonra giyilecek duruma gelinceye kadar kumaşın geçirdiği işlem; terzilik. **3.** Elbise, çanta ve ayakkabı gibi eşyada dikilmek suretiyle tutturulmuş yer. **4.** Elde dikilmekte olan veya dikilecek olan kumaş. **5.** *tıp.* Bir yaralanma sonucu ayrılmış bulunan dokuların dikmek suretiyle birleştirilmesi. **6.** *san.* İki sacın perçinle birleştirilmesi. **7.** Ciltlenecek kitabın formalarının çeşitli tekniklerle birbirine tutturulması. **8.** *dnz.* Halatın kendi üzerinde veya başka bir halat ile özel olarak sarılıp bağlanması işi. **9.** *argo.* Cinsel ilişki. ⊞ **dikiş atmak,** *tıp. Kesilen deriyi özel dikişlerle bir araya getirmek.*|| **dikiş iğnesi,** *Dikiş işinde kullanılan bir ucu sivri, diğer ucu iplik geçecek şekilde küçük gözlü metal iğne.*|| **dikişini almak,** *tıp. Dikiş yapılmış bir yara iyileştikten sonra dikiş ipliklerini veya bu iş için kullanılmış özel maşaları çıkarmak.*|| **dikiş ipliği,** *Dikişte kullanılan çok katlı, yuvarlak ve sağlam iplik.*|| **dikiş kalmak,** *Az kalmak; neredeyse, hemen hemen olmak.*|| **dikiş kutusu,** *Dikiş işlerinde kullanılan iğne, iplik gibi şeylerin konulduğu küçük kutu; dikiş sepeti.*|| **dikiş okuması,** *folk. Çingene kavgalarında geçen ağza alınmayacak biçimde sözlerle dolu tekerleme.*|| **dikiş makinesi,** *İğneyle yapılan dikişlerde dikişi gerçekleştiren makine.*|| **dikiş payı,** *Dikilecek kumaş kesilirken kenardan dikilecek yere kadar bırakılan kısım.*|| **dikiş payı bırakmak,** *Bir parça fırsat tanımak.*|| **dikiş tutturamamak,** *Bir işte tutunamamak; becerememek.*|| **dikiş yeri,** *Dikiş dikilirken ipliklerin geçtiği yer.*|| **dikiş yurdu,** *Biçki ve dikiş eğitimi verilen özel kurum.*

dikişçi, [dikiş-çi] *is.* Dikiş diken kimse; terzi. ⊞ **dikişçi usta,** *Eskiden saraylarda dikiş işleriyle uğraşan cariyelerin başı.*

dikişli, [dikiş-li] *sf.* Dikiş yapılmış; dikişle tutturulmuş olan. ⊞ **dikişli cilt,** *kütp. Sayfaları veya formaları elle veya makinede iplik veya tel ile dikilmiş olan cilt.*

dikişmek, [tik-mek > tik-iş-mek > dik-iş-mek] *{eT} işteş. f. [-ür]* Birlikte dikmek veya birbirine dikmekte yardım etmek.

dikişsiz, [dikiş-siz] *sf.* Dikişi olmayan; üzerinde dikiş uygulanmamış olan. ⊞ **dikişsiz cilt,** *kütp. Sayfaları veya formaları sırtına tutkal sürmek suretiyle meydana getirilen cilt.*

dikit[1], [dik-mek > dik-it] *is.* Mağaralarda tavandan damlayan kireçli suların yerde katılaşmasıyla meydana gelen dikmeler; stalagmit, *(1944).*

dikit[2], [Fr. dickite] *is. min.* Kaolinite benzer, alüminyumun hidratlı doğal silikatı.

dikittirmek, [dikit-tir-mek] *{ağız} gçl. f. [-ir]* **1.** Ayakta bekletmek. **2.** Birini çok koşturmak.

dikiz, [Rumen. dikés *(bakma)*] *is. argo.* **1.** Bakma; gözetleme; erkete. **2.** Göz. ⊞ **dikiz aynası,** *sürücü*

argosu. Taşıtlarda sürücünün arkada kalan yolu görmeleri için ön üst tarafa konulmuş küçük ayna; geri görme aynası.|| **dikiz etmek,** *argo. 1. Sezdirmeden bakmak. 2. Birinin davranışlarını hiç gözünü ayırmadan gözetlemek.*|| **dikiz geçmek,** *argo. İyice gözden geçirmek; gözetlemek.*|| **dikizleri aynalaşmak,** *argo. Gözleri parlamak.*|| **dikiz sirkafı,** *argo. Gözlük.*

dikizci, [dikiz-ci] *is. argo.* **1.** Gizlice gözetleyen kimse. **2.** Hırsızların koydukları gözcü; erketeci.

dikizcilik, -ği [dikizci-lik] *is. argo.* Gözetleme işi; gözcülük.

dikizleme, [dikiz-le-me] *is.* Bakma, gözetleme eylemi.

dikizlemek, [dikiz-le-mek] *gçl. f. [-r] [-l(i)-yor] argo.* **1.** Gizlice gözetlemek. **2.** Birinin davranışlarını gözden kaçırmadan izlemek, bakmak.

dikkat, -ti [Ar. diḳḳat *(incelik)* دقت] *{OsT} is.* **1.** İncelik; dakiklik. **2.** Doğruluk. **3.** Düşünceyi bir konu üzerinde yoğun olarak toplama. **4.** İnceden inceye düşünme. **5.** *mecaz.* Önem verip üzerinde durma; ilgi gösterme. **6.** Üzerinde çalışma. **7.** *ünl. "Dikkat ediniz!"* anlamında ünlem sözü. **8.** *psikol.* Bir çaba sonucu olarak edinilen duyumlardan veya yönelmelerden, diğerlerini önemsemeden veya tamamen ortadan kaldırarak, bir tanesini çok yoğun biçimde ön plana geçiren düşünsel işlem. ⊡ **dikkat çekmek,** *1. İlgi uyandırmak. 2. Uyarmak; ikaz etmek.*|| **dikkate almak,** *Göz önünde bulundurmak. 2. Hesaba katmak. 3. Gereğini yapmak.*|| **dikkate değer,** *İlgi çeken; ilgi uyandıran.*|| **dikkat etmek,** *1. Bir konuyla bütün dikkatini toplayarak ilgilenmek. 2. Uyanık durmak. 3. Tetik bulunmak. 4. İtina göstermek. 5. Gözüne çarpmak; ilgisini çekmek.*|| **dikkat-i nazar,** *{OsT} Bakış inceliği.*|| **dikkat kesilmek,** *Bir süre için ilgisini dış çevreden keserek bir noktaya toplamak.*|| **dikkat toplaşımı,** *psikol. Dikkatin sürekli olarak bir nesne veya konunun bir yönü üzerinde toplanması; konsantrasyon.*

dikkatle, [dikkat-le] *zf.* Özenle; titizlikle; inceleyerek.

dikkatli, [dikkat-li] *sf.* **1.** Dikkat eden; uzun süre ilgisini dağıtmayan. **2.** Özen gösteren; titiz.

dikkatsiz, [dikkat-siz] *sf.* **1.** Dikkat etmeyen. **2.** İlgisini uzun süre bir konu üzerinde toplayamayan. **3.** Gereğince ilgi göstermeyen. **4.** Önemsemeden yapılan; özen gösterilmeyen; gelişigüzel.

dikkatsizlik, -ği [dikkat-siz-lik] *is.* **1.** Dikkatsiz olma durumu. **2.** Dalgınlık. **3.** Savrukluk; özensizlik. ⊡ **dikkatsizlik etmek,** *Dalgınlık etmek; özen göstermemek.*

dikke[1], [dik-mek > dik-ke] *{ağız} is.* İğne. [DS]

dikke[2], [dik-mek > dik-ke] *{ağız} is.* **1.** Fasulye sırığı. **2.** Kağnılarda yanlara dikilen sırık. **3.** Sofaların altına konulan direkler. [DS]

dikkel, [Yun. dikhelli] *{ağız} is.* Çapa biçiminde çatal bel. [DS]

dikki, [dik-mek > dik-ki] *{ağız} is.* Dikey olarak konulmuş her türlü sırık veya çubuk. [DS]

dikleme, [dik-le-me] *{ağız} is.* **1.** Dik olarak konulan ağaç vb.; direk. **2.** Çatıda ok ağacının altına konulan dik ağaçlar. **3.** *zf.* Yokuş yukarı. [DS]

diklemek, [dik-le-mek] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(i)-yor]* **1.** Karşı gelmek; kafa tutmak. **2.** İçinde sıvı bulunan kabı başına dikerek içindekini sonuna kadar içmek. [DS]

diklemesine, [dikleme-s-i-ne] *zf.* **1.** Dik olarak; dikine. **2.** Dosdoğru.

diklenme, [dikle-n-me] *is.* **1.** Dik duruma gelme eylemi. **2.** Kafa tutma eylemi.

diklenmek, [dikle-n-mek] *dönşl. f. [-ir]* **1.** Dik duruma gelmek. **2.** *mecaz.* Karşı gelmek; kafa tutmak. *{ağız} (aynı)* **3.** *mecaz.* Birine karşı ters davranışta bulunmak.

dikleşen, [dikleş-en] *sf.* (Doku ve organlar için) dik duruma gelebilen; sertleşen.

dikleşme, [dikle-ş-me] *is.* Dik bir hâl almak eylemi.

dikleşmek, [dikle-ş-mek] *dönşl. f. [-ir]]* **1.** Dik durum almak. **2.** *mecaz.* Karşı gelmek; kafa tutmak. **3.** *mecaz.* Birine karşı ters davranışta bulunmak.

dikleştirme, [dikleş-tir-me] *is.* Dik duruma getirme eylemi.

dikleştirmek, [dikleş-tir-mek] *gçl. f. [-ir]* **1.** Dik duruma getirmek. **2.** Sert hâl almasını sağlamak.

diklik, -ği [dik-lik] *is.* **1.** Dik olma durumu. **2.** Bir alanın, bir yamacın dik bayırı. **3.** Tabandaki düzlükten itibaren eğimli alanın doruğundaki yüksekliği ölçen dik doğru. ⊡ **diklik etmek,** *Aksilik etmek; zıt davranmak.*

diklinmek, [dik(i)l-in-mek] *{eAT} edil. f. [-ür]* Dikilmek.

dikli̇şmek, [tik-mek > tik-il-mek > tik(i)l-iş-mek > dik(i)l-iş-mek] *{eT} işteş. f. [-ür]* Birlikte dikmek; dikmek eyleminde yardımlaşmak. [DLT]

dikme[1], [dik-mek > dik-me] *{eAT} is.* **1.** Dikiş yapma eylemi. **2.** *sf.* Elde dikilmiş ve işlenmiş.

dikme[2], [*eT.* tik-mek > tik-mē > dik-me دیکمه / دکمه] *is.* **1.** Bir şeyi dik olarak yerleştirme eylemi. **2.** İnşa etme; yapma; kurma. **3.** Direk; kalas. **4.** Bitkiyi toprağa yerleştirme işi; bu şekilde dikim yapılmış arazi ve ağaçlandırılmış alan; koru. **5.** Dikilip yetiştirilen şey; yetiştirilmiş olan; fidan. *{eAT} {OsT} (aynı)* **6.** *{ağız}* Yeni dikilmiş ağaç; fidan. [DS] **7.** *dnz.* Yük kaldırmakta kullanılan direk ve serenden meydana gelen maçuna. **8.** Ahşap binalarda kuşaklar arasına dik olarak yerleştirilen başlıksız direk. **9.** Kapı ve pencerelerde düşey kenarları meydana getiren parçaların her biri. **10.** *mat.* Bir doğru veya düzlemle dik açı yapan doğru. **11.** *{OsT}* Destek;

dayak. **12.** *{ağız}* Ağaç direk; kalas. [DS] **13.** *{ağız}* Fide. [DS] **14.** *{ağız}* Elle dikilen tohum. [DS] **15.** *{ağız}* Tohumluk soğan; ıska. [DS] **16.** *{ağız}* Fidanlıktan çıkmış ağaç; genç ağaç. [DS] **17.** *{ağız}* Yerinden sökülmemiş ağaç gövdesi. [DS] **18.** *{ağız}* Çelikleme yoluyla dikilen kavaklık ya da söğütlük. [DS] **19.** *{ağız}* Budanmış palamut ağacı. [DS] **20.** *{ağız}* Yazın koyunları yatırmak için parmaklık şeklinde kazık çakılarak yapılmış ağıl. [DS] **21.** *{ağız}* Bacak. [DS] **22.** *{ağız}* Bir şehre veya köye dışarıdan gelerek yerlilerden kız alan erkek. [DS] **23.** *{ağız}* İç güveyisi. [DS] **24.** *{ağız}* Bir ailenin tek çocuğu. [DS] **26.** *sf.* Dikey. **27.** Dikilmiş olan; dikerek yetiştirilmiş olan.

dikmek[1], [*eT.* tik *(delme, dürtme, sokma)* > tik-mek / dik-mek] *gçl. f. [-er]* Biçilmiş veya yırtılmış kumaş ve deri gibi malzemelerin parçalarını birbirine iğne iplik ile birleştirmek.

dikmek[2], [*eT.* tik-mek > dik-mek دكمك] *gçl. f. [-er]* **1.** Bir şeyi bir yere dik olarak yerleştirmek. **2.** İnşa etme; yapma; kurma. **3.** Fide veya fidanı kökleri içerde kalacak şekilde toprağa yerleştirmek. **4.** Birisini beklemesi için bir yerde görevlendirmek. **5.** *{eAT} {OsT}* Atamak; nasbetmek. **6.** *argo.* İçinde su veya içecek bulunan kabı baş aşağı ederek içindekini içip bitirmek.

dikmelik, -ği [dikme-lik] *is.* ve *sf.* Ağaç yetiştirmek için fidan üretilen yer; fidanlık.

dikmen[1], [dik > dik-men] *sf.* **1.** *{eT}* Çok dik. **2.** *{ağız} is.* Koni biçimli tepe. [DS] **3.** *{ağız}* Dağların doruğu. [DS] **4.** *{ağız}* Dik arazideki, yamaçtaki orman. [DS] **5.** *{ağız}* Yayla. [DS] **6.** *{ağız}* Ağaç gövdesi. [DS] **7.** *{ağız}* Su oluklarının altına dikilmiş direkler. [DS] **8.** Boynuzu dik olan hayvan. ⊡ **dikmen çanağı,** *{ağız} Bir tür yemek tabağı.* [DS]|| **dikmen kırı,** *{ağız} Tavşan.* [DS]|| **dikmen sakar,** *{ağız} Boynuzları dik ve arkaya kıvrık olan keçi.* [DS]

dikmen[2], [dik-mek > dik-me-n] *is.* Dikilerek meydana getirilmiş ağaçlık.

dikota, [? dikota] *{ağız} sf.* (Kişi için) komut verir gibi sert konuşan. [DS]

dikse, [Yun. iksos => ökse] *is.* Kuş avlamak için ağaçsız alanlarda üzerine ökse yerleştirilerek dikilmiş ağaç.

diksiyon, [Fr. diction] *is.* **1.** Konuşulan dilin incelenmesi ve kullanılması. **2.** Konuşma organlarının yatkın ve işlek hâle getirilmesi amacıyla heceleri ve sesleri belirtme, vurgu ve tonlamayı yerinde yapma, noktalamaya ve anlama uygun bir söyleyiş kazanma gibi çalışmalar sonucunda elde edilen konuşma düzgünlüğü ve sanatı; güzel konuşma.

dikta, [Lat. dictatium > Alm. diktat] *is. yön.* Kaba kuvvete dayalı olarak körü körüne ve kayıtsız şartsız yerine getirilmesi gereken mutlak emir.

diktacı, [dikta-cı] *is.* ve *sf.* **1.** Dikta yanlısı olan. **2.** *is.* Dikta yönetimini destekleyen kimse.

diktafon, [İng. dictate *(dikte etmek)* > Fr. dictaphone] *is.* Mektup yazdırmakta kullanılan bir tür ses kayıt aracı.

diktatorya, [Lat. dictator > Fr. dictatoriat] *is.* Diktatörlük.

diktatör, [Lat. dictator > Fr. dictateur] *is.* **1.** Eski Roma'da olağanüstü yetkilere sahip olan ve belli bir süre iktidara gelen mutlak yönetici. **2.** Bütün yetkileri elinde toplayan kişi. **3.** *mecaz.* Mutlak yönetici; zorba; despot; tiran.

diktatörlük, -ğü [diktatör-lük] *is.* **1.** Eski Roma'da diktatörlerin yönetim biçimi. **2.** Mutlak egemen bir siyasi iktidarın veya bir kurulun oluşturduğu yürütme organı tarafından, hiçbir denetime bağlı olmadan yürütülen siyasi rejim. **3.** *gnşl.* Herhangi bir mutlak hakimiyet veya iktidar.

dikte, [Fr. dictée] *is.* **1.** Başkasınca yazılması için söyleme; yazdırma. **2.** Söylenerek yazdırılan şey. ⊡ **dikte etmek,** *1. Birine bir şeyi yüksek sesle söyleyerek yazdırmak. 2. mecaz. Birine isteklerini zorla kabul ettirmek.*

diktirme, [dik-tir-me] *is.* Dikme işini birine yaptırma eylemi.

diktirmek, [dik-tir-mek] *gçl. f. [-ir]* **1.** Dikme işini başkasına yaptırmak. **2.** İnat etmek.

diktirtme, [diktir-t-me] *is.* Dikme işini bir başkasına yaptırtma eylemi.

diktirtmek, [diktir-t-mek] *gçl. f. [-ir]* Dikme işini bir başkasına yaptırtmak.

diktürmek, [tik-mek > tük-tür-mek / dik-tür-mek] *{eT} gçl. f. [-ür]* → diktirmek.

diküük, [dik-ük ديكوك] *{OsT} is.* Dikili ağaç; dikme.

dil[1], [*eT.* tıl *(söz)* > dil ديل / دل] *is.* **1.** *anat.* Ağız boşluğunda yer alan, arka kısmıyla ağız tabanına bağlanan, tat almağa, yutkunmaya ve konuşmaya yarar, çizgili kaslardan meydana gelmiş, uzun, hareketli organ. **2.** Bir insan topluluğuna özgü, seslerden meydana gelmiş, kendine göre kuralları olan, sürekli gelişen ve değişen, bireyler tarafından iletişim kurmada kullanılan, sistemli göstergelere dayalı, toplumsal anlaşma aracı; lisan; zeban. **3.** Her insanın duygu, düşünce ve olay anlatma yetisi. **4.** Bir grubun, meslek mensubunun veya topluluğun kendine has terimlerinin ağır bastığı anlatım dizgesi. *"Hukuk dili, çocuk dili."* **5.** Kullanan kişiye veya belirli bir döneme göre tanımlanan söz dağarcığı veya özel söz dizimi. **6.** *mecaz.* Sözlü olmamakla birlikte bildiriş görevi yapan her türlü işaret ve hareketler bütünü. **7.** *mecaz.* Düşünce ve duyguları anlatmaya yarar herhangi bir anlatım aracı. **8.** *müz.* Bazı üflemeli çalgılarda titreşerek ses çıkaran ince metal yaprak. **9.** Birçok aletin uzun, yassı ve hare-

ketli parçası. **10.** Makaralar içindeki oluklu döner tekerlek. **11.** Anahtar. *{eAT} {ağız} (aynı)* [DS] **12.** *coğ.* Denize doğru uzanan dar, alçak ve kumlu kara parçası. **13.** Sorguya çekilmek üzere yakalanmış tutsak ve casus. **14.** Ayakkabılarda, ayağın tümsek bölümünü örten saya uzantısı. **15.** *bsy.* Programlama alanında kullanılan harf ve sembollerin tümü. **16.** *{eAT}* Yassı ve uzun şey. [DK] **17.** *{OsT}* Düşmanın durumu hakkında bilgi edinmek için yakalanan esir. **18.** *{OsT}* Sözleşme. **19.** *{OsT}* Körfez; koy. **20.** *{ağız}* Kilidin içindeki dilcik. [DS] **21.** *{ağız}* Kapı mandalı. [DS] **22.** *{ağız}* Koyun ve sığırlara takılan çanın içindeki madenî parça. [DS] **23.** *{ağız}* Yazı kaleminin ucu. [DS] **24.** *{ağız}* Açkı. [DS] ⧉ **dil açıklığı,** *{OsT} Anlaşılır ve güzel konuşma; fesahat; talakat.*|| **dil açılmak,** *1. (Hasta için) baygınlıktan kurtularak konuşabilmek. 2. Durmadan şirretçe konuşmak, söylenmek.*|| **dil ağız vermemek,** *{OsT} Çok hasta olduğundan konuşamamak.*|| **dil ailesi,** *dbl. Aynı ana dilden türemiş ortak bir kökene bağlanan dillerin oluşturduğu küme.*|| **dil akrabalığı,** *dbl. Tarihi bilinmeyen çağlarda bir ana dilden türeyen diller arasındaki yakınlık.*|| **dil altı,** *anat. Dilin altında bulunan.*|| **dil altı bezleri,** *anat. Dilin altında bulunan tükürük bezleri.*|| **dil altı olmak,** *Herhangi bir sebeple bildiğini söyleyememek.*|| **dil altından söz almak,** *Gizli bir haberi olmak.*|| **dil atlası,** *dbl. Dilleri, lehçeleri veya dilsel olayları yayılış bölgelerine göre gösteren atlas.*|| **dil avcısı,** *Casus.*|| **dil avı,** *{ağız} Av hayvanının seslerini taklit ederek, avı kendine çekmek suretiyle yapılan av.* [DS]|| **dil bağı,** *{OsT} Söyleme gücünü engelleyen şey.*|| **dil balığı,** *zool. Deniz dibinin kumlu yerlerinde sol yanına yatık olarak yaşayan, iki gözü de sağ tarafta bulunan, küçük pullu kemikli balık, (Solea vulgaris).*|| **dil bastırmak,** *Korkmuş birinin ağzına parmak sokarak dilinin üstünden bastırmak.*|| **dil belası,** *Bir kimseye söylediği sözlerden dolayı gelen dert ve sıkıntılar.*|| **dil bilgisi,** *dbl. Bir dilin ses, biçim ve cümle yapısını inceleyip kurallarını tespit eden bilim dalı; gramer.*|| **dil bilimci,** *dbl. Dil bilimiyle uğraşan kişi.*|| **dil bilimi,** *dbl. Dillerin yapısını, gelişmesini, dünyada yayılmasını ve aralarındaki ilişkileri ses, biçim, anlam ve cümle bilgisi bakımından genel veya karşılaştırmalı olarak inceleyen bilim dalı; lisaniyat; lengüistik.*|| **dil bilimsel,** *dbl. Dil bilimiyle ilgili.*|| **dil bilmez,** *{ağız} Küçük çocuk.* [DS]|| **dil bir ikrar iki,** *Özü, sözü bir; doğru.*|| **dil bir karış,** *Suçlu olduğu hâlde saygısızca karşılık veren için kullanılan ayıplama sözü.*|| **dil birliği,** *1. dbl. Aynı dili konuşan bireyler arasındaki duygusal ve kültürel bağlılık. 2. Aynı şeyleri söylemeyi önceden kararlaştırmış olarak.*|| **dil bozmak,** *Terbiyesizce sözler söylemek.*|| **dil buran,** *{ağız} 1. (Yiyecek için) buruk. 2. Dili yakan bir kavun türü.* [DS]|| **dil burmak,** *Kötü söz söyleyeni korkutmak.*|| **dil coğrafyası,** *Dillerin yeryüzünde yayılışını ele alıp inceleyen coğrafya dalı.*|| **dil çalmak,** *1. Başka bir şive ile konuşmak. 2. Karışıklık; çetrefillik.*|| **dil çıkarmak,** *Biriyle arsızca alay etmek.*|| **dil çıkartmamak,** *{eAT} Haberci çıkmasına izin vermemek; haber iletilmesini önlemek.* [DK]|| **dil çiğnemek,** *Sözü ağızda gevelemek; tevil için çalışmak. {eAT} (aynı)*|| **dil çöngeleği,** *{eAT} Konuşma tutukluğu, rekaket.*|| **dil dalaşı,** *Sözlü kavga; ağız kavgası.*|| **dil değmek,** *{ağız} Nazar değmek.* [DS]|| **dilden dile,** *Herkes birbirine anlatarak.*|| **dilden dile dolaşmak,** *Gizlice yaygınlaşmak.*|| **dilden düşürmemek,** *Her zaman konuşmak; sözünü etmek.*|| **dil dışı,** *Dil özelliği taşımayan seslenme veya etkenler.*|| **dil dolağı,** *{ağız} Tekrar tekrar söylenen söz; pelesenk.* [DS]|| **dil dökmek,** *Kandırmak, inandırmak veya kendisinden yararlanmak için tatlı sözler söylemek; yalvarmak.*|| **dile alınmak,** *Söylemesi çok ayıp ve yersiz olmak.*|| **dile almak,** *Anmak; hatırlamak.*|| **dile almamak,** *Bir iş veya kişi hakkında hiç konuşmamak; sözünü etmemek.*|| **dil ebesi,** *Hoş konuşan; iyi söz söylemesini bilen.*|| **dile dolamak,** *Bir kimse veya şeyi tekrar edip durmak.*|| **dile düşmek,** *Uygunsuz davranışları sebebiyle kendisi hakkında çok dedikodu yapılmak; dedikodu konusu olmak.*|| **dile düşürmek,** *Birinin kötü şöhretini yaymak.*|| **dile gelmek,** *1. Dedikodu konusu olmak. 2. (Konuşma yetisi olmayan bir şey için) konuşmaya başlamak; dillenmek. 3. Önceden konuşmazken konuşmaya başlamak.*|| **dile gelmez,** *Sözle anlatılmaz.*|| **dile getirmek,** *1. Konuşturmak. 2. Ağza almak, söylemek; anmak. 3. Anlatmak; konuşmak; ilgili yerlere ve yetkililere haber vermek.*|| **dile gitmek,** *{ağız} Nazar değmek.* [DS]|| **dile kolay,** *Anlatılması kolay ama yapması veya katlanılması çok zor olan.*|| **dile perhiz etmek,** *Az konuşmak; konuştuklarına dikkat etmek.*|| **dile vermek,** *Gizli tutulması gereken şeyi açığa vurmak; duyurmak.*|| **dile virt etmek,** *Her zaman tekrarlamak; dilden düşürmemek.*|| **dil felsefesi,** *fel. Dilin kökeni, özü, anlamı ve yapısı üzerine araştırmalar yapan felsefe dalı.*|| **dil gezdirmek,** *{ağız} 1. Gizli bir şeyi başkalarına söylemek. 2. Söz taşımak.* [DS]|| **dil haşlaması,** *Suyuna, soğan, havuç, maydanoz kökü, karabiber tanesi, defne yaprağı atılarak kaynatılan sığır dili.*|| **dil hukuku,** *Etnik bir azınlığa kendi dillerini kullanma yetkisinin kanunla verilmesi durumu.*|| **dil ısırmak,** *Büyük bir söz söylendiği zaman sonucundan korktuğu için dilinin ucunu ısırmak.*|| **dili açılmak,** *(Konuşamayan biri için) birden konuşmaya ve düzgün ifade etmeye başlamak.*|| **dili ağır,** *Konuşması ve yazıları güç anlaşılan.*|| **dili ağırlaşmak,** *Hastalık sebebiyle zor konuşur olmak.*|| **dili alışmak,** *Bir sözü sık sık kullanmaktan dolayı o sözü kolay ve çabuk söyleyebilmek.*|| **dili**

bağlanmak, *Söz söyleyemez durumda bulunmak; dili tutulmak.* *{eAT} (aynı)*|| **dili bağlı olmak,** *Söz söyleyemez durumda bulunmak.*|| **dili bir karış,** *Saygısız sözler söyleyerek gönül kıran.*|| **dili bir karış dışarı çıkmak,** *Çok yorulmuş olmak.*|| **dili bir karış dışarı sarkmak,** *Koşmak, yürümek gibi sebeplerden çok yorgun olmak veya çok susamak.*|| **dili** (başka bir dile) **çalmak,** *Konuşması konuştuğu dilin dışında başka bir dile benzemek.*|| **dili boğazına akmak,** *{ağız} Korkudan konuşamayacak duruma gelmek.* [DS]|| **dili bozuk,** *Ana dilini doğru düzgün konuşamayan.*|| **dili burnuna değmek,** *{ağız} Ergenlik çağına gelmek; büluğa ermek.* [DS]|| **dili burnuna yetmek,** *{ağız} Ergenlik çağına gelmek; büluğa ermek.* [DS]|| **dili çalık,** *{ağız} Yabancı şiveli; başka biçimde konuşan.* [DS]|| **dili çalmak,** *{ağız} Konuşması başka bir yerin ya da başka birinin konuşmasını andırmak.* [DS]|| **dili çekmek,** *{ağız} Söylemekten vazgeçmek.* [DS]|| **dili çözmek,** *Söyletmek.*|| **dili çözülmek,** *Konuşamayan biri, anîden konuşmaya başlamak.*|| **dili damağı kurumak,** *Çok susamak, ağzı kurumak.*|| **dili damağına yapışmak,** *Susuzluktan ağzı kurumak.*|| **dili damağına yetmemek,** *{ağız} Hakkını savunmaktan aciz kalmak.* [DS]|| **dili datlı,** *{ağız} Hoş sohbet; tatlı dilli.* [DS]|| **dili dolaşmak,** *Hastalık, heyecan ve sarhoşluk gibi sebeplerle söyleyeceğini karıştırmak*|| **dili döndüğü kadar,** *Anlatma gücü yettiğince.*|| **dili dönmek,** *1. Bir sözü güzel biçimde söyleyebilmek. 2. Amacını iyi anlatmak.*|| **dili dönmemek,** *1. Bir sözü güzel biçimde söyleyememek. 2. Amacını iyi anlatamamak.*|| **dili durmamak,** *1. Sürekli konuşmak. 2. Söylemesi gerekmeyen bir şeyi söyleyivermek.*|| **dili düzeltmek,** *1. Şive ve lehçe bozukluklarını gidermek. 2. Kötü söz söylemekten vazgeçmek.*|| **Dili ensesinden çekilsin!** *Bıktıracak kadar çok konuşan veya kötü söz söyleyenler için ilenmek için söylenir.*|| **dili fare yemek,** *Hiçbir söz söyleyememek.*|| **dili güllü,** *{ağız} Yüze karşı iyi konuşan fakat arkadan kötülük yapan; iki yüzlü.* [DS]|| **dili her şeye dönmek,** *Her konuda rahatça konuşabilmek.*|| **dili ıskarç olmak,** *{ağız} Çok konuşmaktan dili kımıldamaz hâle gelmek.* [DS]|| **dili kaymak,** *Yanlış bir şey söyleyivermek.*|| **dili kılıçtan keskin,** *Çok acı ve ağır konuşanlar için söylenir.*|| **dili kırkma,** *{ağız} Sığırların dili üzerinde soğuktan dolayı çıkan siyah kabarcıklar.*|| **dili kısıp oturmak,** *1. Hiç söz söylememek. 2. Ses çıkarmamak.*|| **dili kurtlu,** *Dedikoducu.*|| **dili kurumak,** *1. Çok konuşmuş olmak. 2. {ağız} (İlenç için söylenir) konuşamayacak hâle gelmek.* [DS]|| **Dili kurusun!** *Çok kötü konuşanlar için "Söz söyleyemez olsun!" anlamında ilenme sözü.*|| **dil ile tarif olunmaz,** *Sözle anlatılamaz nitelikte.*|| **dilin beklemek,** *{eAT} Dilini tutmak; sessiz durmak.*|| **dilinde tüy bitmek,** *Tekrar tekrar söylemekten, hatırlatmaktan bıkmak, usanmak.*|| **dilinden anlamak,** *1. Bir canlının veya çocuğun çıkardığı seslerden ne demek istediğini anlamak. 2. mecaz. O şeyin özelliğini, kullanılışını bilmek.*|| **dilinden düşürmemek,** *1. Sürekli olarak aynı şeyden bahsetmek. 2. Sık sık anmak.*|| **dilinden gelmek,** *{ağız} Söz söylemede becerikli olmak.* [DS]|| **dilinden kurtulamamak,** *Bir kimsenin sürekli olarak sitem, eleştiri ve sataşmalarına uğramak; yapılması arzu edilmeyen istekleri ile karşılaşmak.*|| **diline dil yetmemek,** *{ağız} Her söze doğru yanlış cevap vererek konuşanları kızdırmak.* [DS]|| **diline dolamak,** *1. Aynı şeyi durmadan, her yerde tekrar etmek. 2. Bir kimseyi her yerde kötülemek, çekiştirmek.*|| **diline düğüm düşmek,** *{ağız} (İlenç olarak) dilsiz kalmak; konuşamaz olmak.* [DS]|| **diline kıl dolaşmamak,** *Serbest ve düzgünce anlatmak.*|| **diline kira istemek,** *Konuşmak için nazlanmak.*|| **diline pelesenk etmek,** *1. Aynı şeyi durmadan, her yerde tekrar etmek. 2. Bir kimseyi her yerde kötülemek, çekiştirmek.*|| **diline sağlam olmak,** *1. Gizli kalması gereken şeyleri açığa vurmamak; söylememek. 2. Kötü ve çirkin söz söylemekten kaçınmak.*|| **diline sirke sarımsak,** *{ağız} Şeytan kulağına kurşun.* [DS]|| **diline takmak,** *1. Aynı şeyi durmadan, her yerde tekrar etmek. 2. Bir kimseyi her yerde kötülemek, çekiştirmek.*|| **diline virt etmek,** *1. Aynı şeyi durmadan, her yerde tekrar etmek. 2. Bir kimseyi her yerde kötülemek, çekiştirmek.*|| **diline yavuz,** *Çok konuşan, lafazan.*|| **diline yürük,** *Çok konuşan; lafazan.*|| **dilini bağlamak,** *Birini söz söyleyemez duruma düşürmek; susmak zorunda bırakmak.*|| **dilini beklemek,** *Dilini tutmak; susmak. {eAT} (aynı)*|| **dilini bilemek,** *{eAT} Konuşmaya hazırlanmak.*|| **dilini çiğnemek,** *{ağız} Bir şeyi söylemeye başlamışken çeşitli nedenlerle vazgeçmek.* [DS]|| **dilini değdirmemek,** *Hiç yememek.*|| **dilini depretmek,** *{eAT} Söylemek; konuşmaya başlamak.*|| **Dilini eşek arısı soksun!** *Hoşa gitmeyen söz söyleyen kimseye söylenen ilenç sözü.*|| **Dilini fare mi yedi?** *"Niçin konuşmuyorsun?" anlamında soru.*|| **Dilini kedi mi yedi?** *"Niçin konuşmuyorsun?" anlamında soru.*|| **dilini kesmek,** *{eAT} Susmak.*|| **dilini kesip oturmak,** *Susmak.*|| **dilinin altında bir şey olmak,** *Bir kimsenin söylemek isteyip de söyleyemediği şeyler olduğunu sezdirmek.*|| **dilinin altındaki baklayı çıkarmak,** *Gizli kalması gereken veya kötü bir sözü dayanamayıp söylemek.*|| **dilinin belasını bulmak,** *Ölçüsüz konuşmaktan ve kötü söz söylemekten dolayı sonuçta zarara uğramak.*|| **dilinin belasını çekmek,** *Ölçüsüz konuşmaktan ve kötü söz söylemekten dolayı sonuçta zarara uğramak.*|| **dilinin cezasını bulmak,** *Ölçüsüz konuşmaktan ve kötü söz söylemekten dolayı sonuçta zarara uğramak.*|| **dilinin cezasını çekmek,** *Ölçüsüz konuşmaktan ve kötü söz söylemekten dolayı sonuçta zarara uğra-*

mak.|| **dilinin döndüğü kadar,** *Söyleyebildiği kadar; anlatma gücünün elverdiği ölçüde.*|| **dilinin ucuna gelmek,** *Söyleyecek duruma gelmişken sabrederek vazgeçmek.*|| **dilinin ucunda olmak,** *Hatırlanacak gibi olmasına rağmen bir türlü hatırlanamayan şeyler için söylenir.*|| **dilinin ucuyla,** *Söylenmiş olmak için söylenen; içten gelerek değil, yüzeysel.*|| **dilini tutamamak,** *Sonunu düşünmeden gelişigüzel konuşmak.*|| **dilini tutmak,** *Sonunda kişiye zarar verecek sözleri söylememeye özen göstermek; çirkin konuşmaktan sakınmak.*|| **dilini yutmak,** *Heyecan sebebiyle konuşamaz olmak; çok şaşırmak.*|| **dilini zaptetmek,** *1. Dilini tutmak. 2. Gevezelik etmek.*|| **dilin kemiği olmamak,** *1. Doğru veya yanlış her şeyi söyleyebilir olmak. 2. Boşboğazlık etmek.*|| **dilin yettiği kadar,** *Söz söyleme ustalığının en son sınırında.*|| **dili olsa da söyleseler,** *Hayvanlar ve cansız varlıklar için, konuşabilseler nelere tanıklık edecekler kim bilir, anlamında söz.*|| **dili pabuç kadar,** *Saygısızca ve gönül kırıcı biçimde karşılık veren.*|| **dili tutuk,** *Serbestçe, kolayca konuşamayan.*|| **dili tutulmak,** *Sevinç, korku, şaşkınlık gibi heyecana bağlı duygusal durumlardan dolayı konuşamaz olmak.*|| **dili ucuna gelmek,** *Nerede ise söyleyivermek.*|| **dili ucunda olmak,** *Birdenbire hatırlanamamak.*|| **dili uzamak,** *Haddini bilmeden, saygısızca konuşmak.*|| **dili uzun,** *Küstah ve saygısızca konuşan.*|| **dili varmak,** *Bir sözü söylemeye gönlü razı olmak.*|| **dili varmamak,** *Bir sözü söylemeye gönlü razı olmamak.*|| **dili yatkın,** *Yabancı bir dili kolaylıkla öğrenme yeteneği olan.*|| **dili yitmek,** *{eAT} Dili tutulmak.*|| **diliyle sokmak,** *Birine ağır ve kırıcı sözler söylemek.*|| **diliyle tutulmak,** *Suçunu kendi konuşmaları ile açığa vurmak.*|| **diliyle yakalanmak,** *Suçunu kendi konuşmaları ile açığa vurmak.*|| **dili yüğrük,** *{eAT} Düzgün konuşan.*|| **dili zaptetmek,** *Söyleyeceklerine hakim olmak.*|| **dili zifir,** *Gönül kırıcı sözler söyleyen; ağzı bozuk. {OsT} {ağız} (aynı)* [Kamus] [DS]|| **dil kapmak,** *{ağız} (Yabancı bir kimse için) bulunduğu ortamın şivesini benimsemek.* [DS]|| **dil kavgası,** *Sözlü kavga; dil dalaşı.*|| **dil kemiği,** *anat. İskeletten ayrı fakat bağ ve kaslarla ona bağlı, gırtlağın üzerinde at nalı biçiminde duran küçük kemik, (hiyoit).*|| **dil kesmek,** *{OsT} Kandırarak susturmak.* [Burhan-ı Katı']|| **dil kırmak,** *{ağız} Kendi şivesini bırakıp İstanbul ağzı ile konuşmaya başlamak.* [DS]|| **dil koparmak,** *Korku vererek konuşmasını önlemek.*|| **dil kulak,** *{ağız} Makbuz.* [DS]|| **dil laboratuarı,** *Teyp ve diğer sesli eğitim malzemeleri ile donatılmış yer.*|| **dille donatmak,** *Hakkında ağır sözler söylemek.*|| **dille ikrar etmek,** *Sözle tekrarlamak.*|| **dillerde destan olmak,** *Çok ün salmış olmak.*|| **dillerde dolaşmak,** *Her yerde kendisinden söz edilmek.*|| **dillerde gezmek,** *1. Her yerde kendisinden söz edilmek. 2. Dedikodu olarak yayılmak.*|| **dillere destan,** *Çok tanınmak, ünlü olmak.*|| **dillere destan olmak,** *(Bir olay veya nitelik için) halk arasında yayılmak; duyulmak.*|| **dillere düşmek,** *Kendisi hakkında çok dedikodu yapılmak.*|| **dille tabir olunmamak,** *İnsanın anlatamayacağı biçimde olmak.*|| **dille tarif olunamamak,** *1. Sözle anlatılamamak. 2. Mutlaka görülmesi gerekmek.*|| **dille tutulmak,** *Kendi sözleri ile haksızlığı ortaya çıkmak.*|| **dil oğlanı,** *Eskiden İstanbul'daki yabancı elçiliklerde çevirmen olarak çalıştırılmak üzere Türkçe öğretilen genç.*|| **dil otu yemek,** *Çok konuşkan olmak.*|| **dil öbeği,** *dbl. Belirli ölçütlere göre sınıflandırmaya tabi tutulan dillerin meydana getirdiği kümelerden her biri.*|| **dil öğrenimi,** *Bir dili kullanmak üzere öğrenme işi.*|| **dil öğretimi,** *Dil öğretme işi.*|| **dil pelesengi,** *Konuşma sırasında yerli yersiz tekrarlanan söz.*|| **dil peyniri,** *Koyun sütünden yapılma, yağlı ve tuzsuz bir tür peynir.*|| **dil satmak,** *Karşısındakini boş sözlerle oyalamak.*|| **dil sesi,** *dbl. Dilin bir hareketiyle söylenen sesler;* /d/, /t/, /l/.|| **dil sürçmesi,** *Konuşurken sözleri yerinde ve doğru olarak söyleyememek.*|| **dil sürme,** *{ağız} Küçüğün büyüğü azarlaması.* [DS]|| **dil şakası,** *Sözlü şaka.*|| **dil tutamağı,** *{ağız} Konuşma sırasında sık sık söz yineleme; pelesenk.* [DS]|| **dil tutmak,** *1. Hiçbir şekilde konuşmamak; söylememeye dayanmak. 2. as. Düşmanın durumu hakkında bilgi alabilmek için bir düşman askeri yakalayarak sorguya çekmek.*|| **dil tutukluğu,** *1. Dilin kusurlu çalışmasından meydana gelen söyleme güçlüğü. 2. Korku ve heyecan gibi bazı duyguların etkisinde kalarak konuşma zorluğu çekmek.*|| **dil ucunda dolaşmak,** *Söyleyip isteyip de söyleyememek.*|| **dil ucuynan,** *{ağız} Dil ucu ile; gönülsüz olarak; yarım ağızla.* [DS]|| **dil uzamak,** *Kötü şeyler söylemek.*|| **dil uzatmak,** *Biri veya bir şey için kötü ve aşağılayıcı sözler söylemek; iftira etmek.*|| **dil üşürmek,** *1. Aleyhte bulunmak. 2. {eAT} Birçok kişi hep bir ağızdan aynı sözü söylemek.*|| **dil vermek,** *1. {eAT} Konuşma gücü kazandırmak. 2. {ağız} Başkasının ayıbını ortaya çıkarmak.* [DS] *3. {ağız} Söz taşımak.* [DS]|| **dil vezzağı,** *{ağız} Çok konuşan; dilli.*|| **dil yarası,** *Acı ve kötü sözün yarattığı kırgınlık.*|| **dil yeniği olmak,** *{ağız} Yalama olmak.* [DS]|| **dil yetisi,** *1. İnsanın çeşitli sesli göstergelerle veya doğal seslerle anlaşma yetisi. 2. Kişinin dinî heyecan ile özellikle Hıristiyanlıkta çevresinde bulunanların anlamadığı birtakım sesler çıkardığı kendinden geçme durumu; glosalali.*|| **dil yutmak,** *1. Ağzını açıp söz söyleyememek. 2. Çok şaşırmak.*|| **dil yüğrüklüğü,** *{OsT} Pürüzsüz konuşma; talakat.*

dil[2], [Far. dil دل] *{OsT} is.* **1.** Orta; yarı. **2.** Gönül; yürek; kalp. **3.** *tasvf.* Allah'ın büyüklüğünün sembolü; tecellisi. ◘ **dil-āgâh,** *{OsT} Kalbi uyanık; akıllı.*|| **dil-ārā,** *{OsT} Gönül bezeyici; gönlün sevdiği güzel.*|| **dil-ārām,** *{OsT} Gönle huzur verici;*

gönül yatıştırıcı; sevgili.|| **dil-āsā,** *{OsT} Gönlü rahatlatan.*|| **dil-āsūde,** *{OsT} Gönlü rahat.*|| **dil-āşūb,** *{OsT} 1. Gönle sıkıntı veren. 2. Gönlü karıştıran, üzüntü veren güzel. 3. Özlenen.*|| **dil-āşüfte,** *{OsT} Gönülden vurgun, meftun.*|| **dil-āver,** → dilaver[1]|| **dil-āverān,** *{OsT} Yiğitler; yürekliler.*|| **dil-āvîz,** *{OsT} Gönle asılan, gönlü çeken güzel.*|| **dil-āzād,** *{OsT} Gönlü serbest; gönlü bir yere bağlı olmayan.*|| **dil-āzār,** *{OsT} Gönül inciten; kalp kıran.*|| **dil-āzürde,** *{OsT} Gönlü incinmiş; kalbi kırık.*|| **dil bağı,** *{ağız} 1. Birini kendine minnettar kılmak için verilen hediye. 2. Nişandan önce kız tarafına erkek tarafının verdiği hediye.* [DS]|| **dil bağlamak,** *{OsT} Âşık olmak.*|| **dil-bāz,** *{OsT} Gönül oynatan; gönül eğlendiren; güzel söz söyleyen; göze hoş görünen.*|| **dil-bend,** *{OsT} Gönül bağlayan.*|| **dil-beste,** *{OsT} Gönül bağlamış.*|| **dil-cū,** *{OsT} Gönlün aradığı; gönül çeken; güzel; cazip.*|| **dil-çālāk,** *{OsT} Heyecanlı.*|| **dil-dāde,** *{OsT} 1. Gönül vermiş; âşık. 2. Erkeklerin başlarına bağladıkları sarı mendil*|| **dil-dār,** *{OsT} Birinin gönlünü almış; sevgili.*|| **dil-dūz,** *{OsT} Gönül delici; üzüntü veren sevgili.*|| **dil-düzā,** *{OsT} Gönül çalan.*|| **dil-düz,** *{OsT} Gönül çalan.*|| **dil-efgār,** *{OsT} Gönlü yaralı.*|| **dil-efrūz,** *{OsT} Gönlü şenlendiren.*|| **dil-efzā,** *{OsT} İç açıcı.*|| **dil ehli,** *{OsT} tasvf. Allah'ı tanıyan; arif.*|| **dil-ferāh,** *{OsT} Gönlü geniş; sevinçli.*|| **dil-figâr,** *{OsT} Gönlü yaralı; âşık.*|| **dil-firîb,** *{OsT} Gönül aldatıcı; alımlı; cazibeli.*|| **dil-fürūz,** *{OsT} Gönlü şenlendiren.*|| **dil-germ,** *{OsT} 1. Gönlü coşmuş; âşık. 2. Gönlü kızmış; öfkeli.*|| **dil-gîr,** *{OsT} 1. Kalbi incinmiş; gücenik; kırgın. 2. Gönül tutan; kalbe sıkıntı veren.*|| **dil-güdāz,** *{OsT} Yürek eriten; gönle acı veren; acıklı.*|| **dil-güşā,** *{OsT} İç açan; gönül açıcı; kalbe ferahlık veren.*|| **dil-güşāde,** *{OsT} Gönlü ferah; yüreği rahat.*|| **dil-güşte,** *{OsT} Gönlü ölmüş; yüreği ölü.*|| **dil-hāh,** *{OsT} Gönlün arzu ettiği şey; sevilen şey.*|| **dil-harāb,** *{OsT} Gönlü yıkık; kederli; üzüntülü.*|| **dil-haste,** *{OsT} Gönlü hasta; üzüntülü.*|| **dil-hırāş,** *{OsT} Gönlü parçalayan; üzücü.*|| **dil-hoş,** *{OsT} Gönlü hoş; sevinçli.*|| **dil-hūn,** *{OsT} İçi kan ağlayan; dertli.*|| **dil-i āşüfte,** *{OsT} Perişan, âşık olan gönül.*|| **dil-i āvāre,** *{OsT} Ne yapacağını bilemez hâlde olan gönül; serseri gönül.*|| **dil-i bî-karār,** *{OsT} Huzuru olmayan, kararsız gönül.*|| **dil-i bî-mār,** *{OsT} Hasta gönül.*|| **dil-i deryā,** *{OsT} Denizin ortası, derinlikleri.*|| **dil-i divāne,** *{OsT} Deli gönül.*|| **dil-i enhār,** *{OsT} Irmakların derinlikleri.*|| **dil-i hāk,** *{OsT} Toprağın altı; mezar.*|| **dil-i inhār,** *{OsT} Irmakların gönlü.*|| **dil-i mecrūh,** *{OsT} Yaralı gönül.*|| **dil-i nālān,** *{OsT} İnleyen, dertli gönül.*|| **dil-i nā-mihribān,** *{OsT} Merhametsiz gönül.*|| **dil-i nāşād,** *{OsT} Kederli gönül.*|| **dil-i pāk,** *{OsT} Temiz gönül.*|| **dil-i pāre pāre,** *{OsT} Paramparça olmuş gönül.*|| **dil-i pür-āteş,** *{OsT} Ateşli, heyecanlı gönül.*|| **dil-i sād-pāre,** *{OsT} Parça parça olmuş gönül.*|| **dil-i sengîn,** *{OsT} Taş yürekli gönül.*|| **dil-i sevdā-nihād,** *{OsT} Sevdalı gönül.*|| **dil-i sevdā-nişān,** *{OsT} Sevdalı gönül.*|| **dil-i sūzān,** *{OsT} Yanan gönül.*|| **dil-i şeb,** *{OsT} Gece yarısı.*|| **dil-i şeydā,** *{OsT} Deli gönül.*|| **dil-i vîrān,** *{OsT} Yıkık yürek.*|| **dil-i yekpāre,** *{OsT} Tek parça gönül.*|| **dil-i zār,** *{OsT} Zavallı gönül; kederli gönül.*|| **dil-i zinde,** *{OsT} Uyanık gönül.*|| **dil-keş,** *{OsT} Gönül çekici.*|| **dil-kūb,** *{OsT} Gönül zedeleyen.*|| **dil-küşte,** *{OsT} 1. Kalbi ölmüş; duygusuz. 2. Her şeyden elini eteğini çekmiş.*|| **dil-mürde,** *{OsT} Kalbi ölmüş; duygusuz.*|| **dil-nişîn,** *{OsT} Gönülde yer tutan; gönül okşayıcı; hoş; latif.*|| **dil-nüvāz** (nevāz), *{OsT} Gönül okşayan; sevgili.*|| **dil-pesend,** *{OsT} Gönlün beğendiği; gönle hoş gelen.*|| **dil-pezîr,** *{OsT} Gönlün beğendiği; gönle hoş gelen.*|| **dil-rîş,** *{OsT} Gönlü yaralı; dertli.*|| **dil-rübā,** *{OsT} Gönül kapan; sevgili; güzel.*|| **dil-rübāyî,** *{OsT} Gönül alıcılık.*|| **dil-rübūde,** *{OsT} Gönlü kapılmış; gönlünü kaptırmış; âşık.*|| **dil-sāz,** *{OsT} Gönül yapan; samimî.*|| **dil-sîr,** *{OsT} Gözü tok.*|| **dil-sitān,** *{OsT} Gönül alan; gönül zapteden; kendine meftun eden.*|| **dil-siyāh,** *{OsT} Gönlü kara.*|| **dil-sūhte,** *{OsT} Yüreği yanık; kederli.*|| **dil-sūz,** *{OsT} Yürek yakan.*|| **dil-şād,** *{OsT} Gönlü hoş; sevinçli.*|| **dil-şikāf,** *{OsT} Gönlü delen; acıklı.*|| **dil-şikār,** *{OsT} Gönül avlayıcısı; sevgili.*|| **dil-şiken,** *{OsT} Gönül kırıcı.*|| **dil-şikeste,** *{OsT} Gönlü kırık; hüzünlü.*|| **dil-şüde,** *{OsT} Gönlü gitmiş; âşık.*|| **dil-şükūfte,** *{OsT} Gönlü açılmış; sevinçli.*|| **dil-teng,** *{OsT} Yüreği dar.*|| **dil-tengî,** *{OsT} İç sıkıntısı; gönül darlığı.*|| **dil-teşne,** *{OsT} Gönlü susamış; pek istekli.*|| **dil ü can,** *{OsT} Gönül ve ruh.*|| **dil yarası,** *{OsT} Gönül yarası.*|| **dil-zede,** *{OsT} Gönlü vurgun; âşık.*|| **dil-zinde,** *{OsT} Gönlü uyanık; akıllı; canlı.*

dil[3], [Far. dīl دیل] *(di:l) {OsT} is.* **1.** Nokta. **2.** Mandıra; ağıl.

dil[4], [Far. dīl دیل] *(di:l) {OsT} is.* Gönül; kalp.

dilan, [Kürt. dilan] *{ağız} is.* Güneydoğu Anadolu'da kadınlı erkekli oynanan bir halay. [DS]

dilatometre, [Fr. dilatomètre] *is. fiz.* Isıtılan metallerin genleşmesini ölçen araç; genleşme ölçer.

dilaver[1], [Far. dil-āver دلاور] *(dila:ver) {OsT} sf* Yiğit; cesur.

dilaver[2], [dil + Far. -āver] *(dila:ver) {ağız} sf.* Avukat gibi konuşan; söz ustası. [DS]

dilban, [dil + Far. -bān دلبان] *{OsT} is.* Tercüman.

dilbasan, [dil+bas-an] *is. tıp.* **1.** Hekimlerin boğazın içini görebilmek için dili bastırdıkları araç. **2.** Ecza karıştırmakta kullanılan yassı araç.

dilbaz, [Far. dil-bāz دلباز] *sf.* **1.** Güzel konuşan; konuşkan. **2.** Konuşmasıyla etkileyen; ikna eden.

dilbeder, [Far. dilber => dil-be-der ?] *{ağız} sf.* Mükemmel; noksansız. [DS]

dilbend, [dil + Far. -bend دلبند] *{OsT} is.* Tercüman.

dilbent, [dil+ Far. -bend] *{ağız} is.* Tercüman. [DS]

dilber, [Far. dil-ber دلبر] *{OsT} is.* Güzel, alımlı kadın veya kız; sevgili.

dilberane, [Far. dilber-āne دلبرانه] *(dilbera:ne) {OsT} sf.* Dilbere, güzele, sevgiliye yakışır surette.

dilberdudağı, [dilber+duda(k)-ı] *is.* **1.** Şekli dudağa benzeyen bir tür hamur tatlısı. **2.** *{ağız} bot.* Sarmaşık çiçeği. [DS]

dilberî, [Far. dilberī دلبری] *(dilberi:) {OsT} is.* Dilberlik; güzellik.

dilberkirpiği, [dilber+kirpi(k)-i] *{ağız} is.* Kasımpatına benzer, çeşitli renklerde açan bir çiçek. [DS]

dilbesek, -ği [dil+beze-k] *{ağız} sf.* → dilbezek. [DS]

dilbezeği, [dil+beze-(k)-i] *{ağız} sf.* **1.** Tatlı dilli; hoşsohbet. **2.** Çok konuşan. **3.** Yerinde söz söyleyen. [DS]

dilbezek, -ği [dil+beze-k] *{ağız} sf.* **1.** Yerinde söz söyleyen. **2.** Çok konuşan. [DS]

dilbidir, [Yun. tripitir] *{ağız} is.* Kunduracıların delik delmekte kullandığı araç; zımba; delgeç. [DS]

dilburan, [dil+bur-an] *{ağız} sf.* **1.** Tadı yüzünden dilde yakıcı bir etki bırakan. **2.** *is.* Çok tatlı bir kavun türü. **3.** Mavimsi renkli bir tür yenebilir mantar. [DS]

dilcan, [dil-cen / dil-can] *{ağız} sf.* Geveze. [DS]

dilce, [dil-ce دلجه] *(di'lce) {eAT} zf.* **1.** Dil ile. **2.** Dilde. **3.** *is.* Dil; yabancı lisan. ⧉ **dilce parmak,** *{ağız} Serçe parmak.* [DS]

dilcek[1]**, -ği** [dil-cek] *{ağız} sf.* **1.** Dilsiz. **2.** Geveze. [DS]

dilcek[2]**, -ği** [dil-cik] *{ağız} is. anat.* **1.** Küçük dil. **2.** Bademcik. [DS]

dilcenmek, [Far. dil *(gönül)* => dil-ce-n-mek دلجنمك] *{eAT} dönşl. f. [-ür]* Gücenmek.

dilci, [dil-ci] *is.* **1.** Dil ile ilgili araştırmalar yapan uzman. **2.** Dil bilimci. **3.** *{ağız}* Söz getirip götürerek ara açmaya çalışan kimse. [DS]

dilcik, -ği [dil-cik دلجك] *is.* **1.** Küçük dil. *{ağız} (aynı)* [DS] **2.** *{ağız}* Dile benzer küçük cisimler. [DS] **3.** *bot.* Buğdaygillerde, yaprak ayasının yaprak kınından ayrıldığı yerde, yaprağın üst yüzünde bulunan yassı, küçük, sivri ve saydam uzantı. **4.** *bot.* Bileşikgillerden bazılarında bulunan yarı çiçeklerdeki bir bakışımlı taç. **5.** *zool.* Böceklerin ağzında küçük dilin ön bölümü. **6.** *müz.* Nefesli çalgılarda titreşimi sağlayan küçük parça. **7.** *{OsT}* Bademcik. **8.** *{OsT}* Terazi ibresi. [Kamus] **9.** *{ağız} sf.* Geveze. [DS]

dilcikli, [dilcik-li] *sf. bot.* Küçük çıkıntılı çiçek kısımları bulunan.

dilcilik, -ği [dilci-lik] *is.* Dil üzerine araştırma yapma işi.

dilcimen, [dilci-men] *{ağız} sf.* Hoşsohbet; tatlı dilli. [DS]

dilçik, -ği [dil-çik] *{ağız} sf.* **1.** Kolay ve inandırıcı konuşan. **2.** Çok konuşan. **3.** Küçük tuzakların emniyet düzeni. [DS]

dildamak, [dil+damak] *{ağız} is.* **1.** *bot.* Aslanağzı. **2.** *sf.* Gelişigüzel konuşan; gevezelik eden. [DS]

dildan, [? dildan] *{ağız} sf.* (Giyim eşyası için) kısa. [DS]

dildaş, [dil-daş] *is.* Aynı dili konuşan kişilerden her biri.

dildil, [Far. dildil دلدل] *{OsT} is.* İnilti; sıkıntı; ıstırap. ⧉ **dildil-künān,** *{OsT} 1. İnleyenler; inleyiciler. 2. Istırap çekenler.*

dildirik, -ği [dildir-ik] *{ağız} sf.* Oynak; hoppa. [DS]

dile, [Far. dile دله] *{OsT} is.* **1.** Gönül sahibi. **2.** Gönül.

dilebe, [*eT.* tilbe / dil+ebe-(s)-i] *{ağız} sf.* Her şeye çok karışan. [DS]

dileğen, [dile-gen دلكن] *{OsT} sf.* Çok isteyen; dileyen.

dilek, -ği [*eT.* tilē-mek > tilē-k > dile-k دیلك / دلك] *is.* **1.** İsteme, arzu etme. **2.** Dilenen, istenen, arzu edilen şey; istek; arzu; talep; rica; murat. **3.** *{OsT}* Şefaat. ⧉ **dileğin eylemek,** *{OsT} İsteğini yerine getirmek.*|| **dilek bitirmek,** *{eAT} {OsT} İhtiyacı gidermek, arzuyu yerine getirmek.*|| **dilek bulmak,** *{eAT} İsteğine kavuşmak.*|| **dilek etmek,** *{eAT} {OsT} Dilemek; istemek; şefaat edilmesini istemek.*|| **dilek eylemek,** *{eAT}* → dilek etmek.|| **dilek kipi,** *dbl. Dileme, arzu etme kavramı veren ve –se eki ile yapılan kip.*

dilekce, [dilek-çe دیلككجه] *(dile'kce) {eAT} zf.* İsteğe uygun; arzuya göre; istenildiği biçimde; dileğince.

dilekci, [dilek-ci / dilekçi دیلككجی / دیلككچی] *{eAT} {OsT} sf.* Dileğe aracılık eden; şefaatçi; aracı.

dilekçe, [dilek-çe] *is.* **1.** Küçük dilek. **2.** Resmî makamlardan bir istekte bulunmak amacıyla verilen bir tür iş yazısı; arzuhâl; istida, *(1935).*

dilekçi, [dilek-çi] *is.* **1.** Herhangi bir dilekte bulunan; dileyen; isteyen. **2.** Dilekçe veren kimse; müstedi. **3.** *{ağız}* Kız istemeye giden. [DS]

dilekçiliğ, [dilekçi-lik] *{ağız} is.* Evlenmek için kızın ailesinden kız isteyiş; dünürlük işlemek. [DS]

dileklig, [tilē-mek > tilē-k > tile-k-lik / dile-k-lig] *{eT} sf.* İstekli; dileği olan; arzulu.

dileklü, [dilek-lü دیلكلو / دلكلو] *{OsT} sf.* Bir isteği olan; bir ricada bulunan.

dileksüzrek, [dileksüz-rek دلكسزرك] *{eAT} zf.* İstemeyerek; istemeye istemeye.

dileme, [dile-me] *is.* İsteme, arzu etme durumu ve eylemi.

dilemek, [*eT.* tilē-mek > dilē-mek دلك] *gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* **1.** Sahip olmadığı bir şeyin veya bulunmadığı durumun gerçekleşmesini istemek; arzu etmek; murat etmek. **2.** Birinden bir şeyin yapılmasını istemek; rica etmek; talep etmek. **3.** Biri için dilekte bulunmak. **4.** *mecaz.* Cam istemek. **5.** *{eAT}* Dilenmek. **6.** *{ağız}* Evlenmek için kızı ailesinden istemek. [DS] **7.** *{ağız}* Aramak. [DS]

dilemenli, [dil-e-men-li ?] *sf.* Çok konuşan; konuşkan.

dilemma, [Yun. di *(iki)* + lemma *(cümlecik)*] *is.* **1.** *man.* Kendisini mutlak olarak kabul ettiren iki önermeden biri doğru ise diğeri kesin yanlış olan iki seçenekli önerme. **2.** *man. "Veya"* ile birbirine bağlı, her ikisi de biri doğru ise diğeri yanlış olan iki önermeli büyük önerme; ikilem.

dilemsinmek, [*eT.* tilē-mek > *tile-m > tilem-sin-mek] *{eT} dönşl. f. [-ür]* → tilemsinmek.

dilenci[1], [dilen-mek > dilen-ig-ci / dilen-gi-ci / dilen-(i)ci] *is.* ve *sf.* **1.** Geçimini dilenmek suretiyle sağlayan (kişi); başkalarına el açan; isteyici. **2.** *mecaz.* Bir şeyi ısrarla isteyen (kişi). ☞ **dilenci çanağı,** *İçinde her şeyden biraz bulunan.*|| **dilenci çanağından para çalmak,** *1. Yoksulu soymak. 2. Çaresiz kimseden yararlanmaya kalkışmak.*|| **dilenci değneğine dönmek,** *Çok zayıflamak; zayıflıktan kurumak.*|| **dilenci duası,** *Devamlı yalvararak edilen dua.*|| **Dilenciye hıyar vermişler, eğri diye beğenmemiş.** *Verilen şeye muhtaç olduğu hâlde kendisine verilen şeyde kusur arayan kişiler için söylenir.*|| **dilenci vapuru,** *mecaz. dnz. Bütün iskelelere uğrayarak sefer yapan yolcu vapuru.*

dilenci[2], [dil + in-ici] *{ağız} is.* Sokak kapılarındaki mandalı kaldırmaya yarayan küçük anahtar. [DS]

dilencilik, -ği [dilenci-lik] *is.* **1.** Dilenci olma durumu. **2.** Dilenciye özgü davranış. **3.** Sadaka ile geçinen kişilerin durumu. ☞ **dilencilik etmek,** *Dilenmek.*

dilendirme, [dilen-dir-me] *is.* Birinin dilenmesini sağlamak eylemi.

dilendirmek, [dilen-dir-mek] *gçl. f. [-ir]* Birine dilenme işini yaptırmak; dilencilik yaptırmak.

dileniş, [dilen-iş] *is.* Dilenme eylemi veya biçimi.

dilenme, [dilen-me] *is.* Sadaka isteme durumu veya eylemi.

dilenmek, [*eT.* tilē-mek > tile-n-mek > dile-n-mek] *dönşl. f. [-ir]* **1.** Sadaka istemek. **2.** *mecaz.* Acıma duygusu uyandırarak bir şey istemek. ☞ **dilenemez dilenci,** *Yardıma muhtaç olduğu hâlde dilenmeyen ancak başkalarının sadakası ile geçinen kişi.*|| **dilenip dolanmak,** *{ağız} Şuna buna minnet ederek geçinip gitmek.* [DS]|| **dilenip döşünmek,** *{ağız} Başkalarına minnet ederek yaşamak.* [DS]

dilerke, [dile-r-ke / dil+erk-i] *{ağız} is.* Kız bakmaya giden kadın; görücü kadın. [DS]

dileşmek, [*eT.* tilē-mek > tile-ş-mek > dile-ş-mek دلشمك] *{eAT} işteş. f. [-ür]* **1.** Birbirinden dilemek. **2.** Birlikte dilemek.

dileyici, [dile-mek > dile-y-ici] *is.* ve *sf.* Dilekte bulunan (kimse); dileyen; isteyen.

dileyü, [dile-y-ü] *{eAT} zf.* Dileyerek.

dilfüruz, [Far. dil *(gönül)* + fürūz] *(dilfüru:z) {OsT} sf.* Gönül parlatan; gönlü şenlendiren.

dilge, [til-mek > til-ge] *{eT} is.* Dilim.

dilgem, [dil-ge-m دلكم] *{eAT} zf.* **1.** Dil biçiminde; uzunlamasına. **2.** *is.* Dilim.

dilgi, [dil-gi] *is.* **1.** Dilmek işinde kullanılan araç. **2.** Tarih öncesi çağlardan geç yontma taş devrine ait, uzunluğu genişliğinin iki katını aşan kaya parçası.

dilgiz, [dil + kız ? / Far. dil-güşā] *{ağız} sf.* (Kız için) güzel. [DS]

dilgoz, [? dilgoz / tingoz / dingoz] *sf. argo.* **1.** Sersem; aptal. **2.** Enayi.

dilgöz, [dil+göz] *{ağız} is.* Ortası yüzük gibi çok büyük delikli mavi katır boncuğu. [DS]

dilgü, [*eT.* tilkü > dilgü دلكو] *{OsT} is.* Tilki.

dilican, [Fr. diligence *(özen)*] *is.* Buharlı lokomotif ve motorlu taşıt çıkmadan önce Avrupa'da büyük kentler arasında yolcu taşımakta kullanılan iki ya da üç bölmeli, belli mesafelerde değiştirilen dört veya altı atın çektiği araba.

dilicek, -ği [dili-cek] *{ağız} is.* **1.** Bademcik. **2.** Küçük dil. **3.** *sf.* Geveze. [DS] ☞ **diliceği düşmek,** *{ağız} Bademcikleri şişmek; anjin olmak.* [DS]|| **diliceğini kaldırmak,** *{ağız} Halk hekimliğinde, anjin olan birinin tedavi amacıyla boğazını yukarı kaldırmak ya da damağını baş parmakla yukarı doğru ittirmek.* [DS]|| **dilicek heybesi,** *{ağız} Bir tür heybe.* [DS]

diliçıkık, -ğı [dil-i+çık-ık] *{ağız} is. bot.* **1.** Aslanağzı bitkisi, *(Anntirrhinum majus).* **2.** Salep, *(Orchis anatolica).* [DS]

dilijans, [Fr. diligence *(özen)*] *{OsT} is.* → dilican.

dilik, -ği [dil-mek > dil-ik] *sf.* **1.** Dilinmiş; yırtılmış. *{ağız} (aynı)* [DS] **2.** *{ağız}* Üst dudağı yukarıdan aşağı doğru yarık olan. [DS] **3.** *{ağız}* Yırtık; sökük. [DS] **4.** Uzun bıçak yarası. **5.** *{ağız}* Minder. [DS]

dilikli, [dil-ik-li] *{ağız} is.* Kenarları girintili çıkıntılı sahan. [DS]

dilim, [dil-mek *(dil gibi yapmak)* > dil-im] *is.* **1.** Bir bütünden ayrılmış yassı, uzun, ince parça. **2.** Radyatör parçaları. ☞ **dilim dilim,** *Parça parça.*|| **dilim dilim etmek,** *Parça parça etmek; dilimlemek.*

dilimleme, [dilim-le-me] *is.* Dilim dilim kesme eylemi; dilim hâline getirme eylemi.

dilimlemek, [dilim-le-mek] *gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* Dilimlere ayırmak; dilim dilim etmek.

dilimleniş, [dilimlen-iş] *is.* Dilimlenmek eylemi veya biçimi.

dilimlenme, [dilimlen-me] *is.* Dilimlere bölünmek işi veya eylemi.

dilimlenmek, [dilimle-n-mek] *edil. f. [-ir]* Dilimlere bölünmek; dilimlere ayrılmak.

dilimleyiş, [dilimle-y-iş] *is.* Dilimleme eylemi veya biçimi.

dilimsinmek, [tilim > tilim-sin-mek] *dönşl. f. [-ir]* → tilimsinmek.

dilinim, [dilin-im] *is. jeol.* Kayalarda görülen birbirine paralel tabakalar hâlinde yarılma düzlemi.

dilinme, [dil-in-me] *is.* Dilimler hâlinde parçalara ayrılma durumu ve eylemi.

dilinmek[1], [*eT.* til-mek > til-in-mek > dil-in-mek] *edil. f. [-ir]* Dilim hâline getirilmek; dilmek eylemi uygulanmak.

dilinmek[2], [til-mek > til-in-mek > dil-in-mek] *{eT} dönşl. f. [-ir]* Dilim hâline gelmek; dilim oluşmak.

dilir, [Far. dilīr دلیر] *(dili:r) {OsT} sf.* **1.** (Kişi için) yürekli, cesur. **2.** Küstah.

diliran, [Far. dilīr-ān دلیران] *(dilira:n) {OsT} is.* Cesurlar; yürekli kimseler. ⧉ **dilîrān-ı nîzedār,** *Mızraklı yiğitler.*

dilirane, [Far. dilīrāne دلیرانه] *(dili:ra:ne) {OsT} is.* Yiğitçesine; mertçesine.

dilirî, [Far. dilīrī دلیری] *(dili:ri:) is.* Yiğitlik; mertlik; yüreklilik.

dilirlik, -ği [dilir-lik] *{OsT} is.* **1.** Yakışıksız davranış. **2.** Tehlikeli girişim. ⧉ **dilirlik etmek,** *{OsT} 1. Kendi hayatını tehlikeye atmak. 2. Küstahça yakışıksız davranışlarda bulunmak.*

diliş, [dil-iş] *is.* Dilmek eylemi veya biçimi.

dilişmek, [til-mek > til-iş-mek > dil-iş-mek] *{eT} işteş. f. [-ür]* Dilmekte yardım etmek; birlikte dilimlemek.

dilkanatan, [dil+kanat-an] *{ağız} is. bot.* Sarmaşık gibi büyüyen, rizomlu, gövdesinde küçük dikenler bulunan, kökleri boyacılıkta kullanılan çok yıllık, sarı çiçekli bir ot; kök boya; boyacı kökü, *(Rubia tinctorum).* [DS]

dilkeç, -ci [dil-mek > dil-geç] *{ağız} is.* Pirzola. [DS]

dilkem, [dil-gi-m ? / dil-ke-mek / dil-ik-mek > dil-ke-m ?] *{ağız} is.* **1.** Tarla sınırı. **2.** Tarla ya da bahçenin dil gibi uzanan kısmı; tarla parçası. **3.** Büyük et parçası. [DS]

dilkemek, [dil-ke-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-k(i)-yor]* **1.** Peşine düşürmek; takip ettirmek. **2.** Hayvanları birbiri arkasına bağlamak. [DS]

dilkemleği, [dilkem-leği] *{ağız} zf.* (Yangın, dolu, yağmur vb. doğal afet zararı için) dar bir alanda uzayıp giderek. [DS]

dilkese, [dib+kes-e / dil+kes-i] *{ağız} zf.* Tamamıyla; büsbütün. [DS]

dilki, [*eT.* tilkṻ > dilki دلکی] *{OsT} {ağız} is.* **1.** Tilki. **2.** *{ağız}* Su boruları içinde birbirine eklene eklene tilki kuyruğu gibi uzayıp giden yosun. [DS]

dilkicek, [dilki-cek دلکیجك] *{OsT} sf.* Dalkavuk; yaltakçı.

dilkiceklik, [dilkicek-lik دلکی جکلك] *{OsT} is.* → dilküceklik.

dilkicik, -ği [tilki-cik] *{ağız} is.* **1.** Küçük tilki. **2.** Kağnılarda, boyunduruğu kağnı kılıcına bağlayan eğri başlık. **3.** Kağnı üzerine yük koymak için uzatılan tahta köprüler. [DS]

dilkilik, -ği [dilki-lik دلکیلك] *is.* **1.** Tilki gibi oluş. **2.** *{OsT} mecaz.* Dalkavukluk; yaltakçılık.

dilkimen, [dilki-men] *{ağız} is.* Zambakgillerden, ormanlarda yetişen, sarmaşık gibi ağaçlara sarılarak uzayan, kışın yapraklarını döken, taze sürgünlerinden salata ve yemek yapılan, çalı görünüşünde çok yıllık bitki; silcan, *(Smilax aspera, S. exelsa).* [DS]

dilkü, [*eT.* tilkṻ > dilkü دلکو] *{eT} {eAT} is.* Tilki. ⧉ **dilkü üzümü,** *{OsT} İt üzümü, (Solanum nigrum).*

dilküceklik, [dilkücek-lik دلکوجکلك] *{OsT} is.* Dalkavukluk; yaltakçılık; yaltaklanma. ⧉ **dilküceklik etmek,** *{eAT} {OsT} Yaltaklanmak; dalkavukluk etmek; tabasbus etmek.*|| **dilküceklik eylemek,** *{eAT} {OsT}* → dilküceklik etmek.

dilkülenmek, [dilkü-le-n-mek دلکولنمك] *{OsT} dönşl. f. [-ür]* Yaltaklanmak; dalkavukluk etmek; tabasbus etmek.

dilleğen, [dille-gen دلکن] *{OsT} sf.* Çok çekiştiren; dedikoducu; zemmam.

dillemek[1], [dil-le-mek دلك] *{ağız} gçl. [-r] [-l(i)-yor]* **1.** Bir kimse hakkında dedikodu yapmak; çekiştirmek. *{OsT} (aynı)* **2.** Bir kimsenin zenginliği, mal varlığı, kendisi hakkında konuşmak. [DS] **3.** Bir şeyi diline dolayıp yaymak. **4.** Azarlamak; darıltmak.

dillemek[2], [dil-le-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* Kilitlemek. [DS]

dillemez, [dil-le-mez] *{ağız} sf.* Dilsiz. [DS]

dillendirme, [dillen-dir-me] *is.* **1.** Dil sahibi yapma eylemi. **2.** Konuşturma. **3.** *ed.* Bir hayvan veya konuşmayan bir varlığın ağzından konuşuyormuş gibi anlatımda bulunma; intak. **4.** Konuşma yeteneğini kaybetmiş veya baştan gelişmemiş kimseleri tekrar konuşturmak için uygulanan yöntemlerin tümü.

dillendirmek, [dilllen-mek > dillen-dir-mek] *gçl. f. [-ir]* **1.** Dil sahibi yapmak. **2.** Konuşmasını sağlamak. **3.** *müz.* Bir müzik aletini seslendirmek; çalmak. **4.** *ed.* Hayvanları veya cansız varlıkları anlatım veya sanat yapma gereği olarak insan gibi konuşturmak. **5.** Birisi hakkında dedikodu yapılması-

na sebep olmak. **6.** *{ağız}* Gizli kalması gereken bir sorunu yaymak, duyurmak. [DS]

dillengeç, -ci [dillen-geç] *{ağız} sf.* Dile dolama; diline dolama. [DS]

dillenme, [dille-n-me] *is.* Konuşmaya başlamak durumu veya eylemi.

dillenmek[1], [dille-n-mek دلنمك] *dönşl. f. [-ir]* **1.** Konuşmaya başlamak; dili açılmak; söz söyler olmak. *{OsT} (aynı)* **2.** (Konuşma yeteneği olmayan varlıklar için) konuşmak; dile gelmek. **3.** *{ağız}* Karşısındakine inat olsun diye konuşmak, cevap vermek. [DS]

dillenmek[2], [dille-n-mek] *edil. f. [-ir]* **1.** Uygun görülmeyen birtakım davranışları dolayısıyla dile düşmek; hakkında dedikodu yapılmak. *{ağız} (aynı)* [DS] **2.** *{ağız}* Nazar olmak. [DS]

dilleşme[1], [dille-ş-me] *is.* Dil hâline gelme eylemi.

dilleşme[2], [dille-ş-me] *is.* Karşılıklı sohbet etme eylemi.

dilleşmek[1], [dille-ş-mek] *dönşl. f. [-ir]* Dil hâline gelmek.

dilleşmek[2], [dille-ş-mek دلشمك] *işteş. f. [-ir]* **1.** *{eAT} {OsT}* Karşılıklı güzel güzel sohbet etmek; konuşmak; söyleşmek. **2.** Dil kavgası etmek; dırlaşmak.

dilli, [dil-li دللی] *sf.* **1.** (Kadın ve çocuklar için) konuşkan. **2.** Güzel ve tatlı konuşan; iyi ve kolay söz söyleyen. **3.** (Eşya ve araçlar için) dil denen hareketli küçük parçası bulunan. ☞ **dilli bisi,** *{ağız} 1. Her duyduğunu hemen her yere ulaştıran kimse. 2. Güzel ve çabuk konuşan.* [DS]|| **dilli defter,** *{OsT} Bütün ayrıntılar gösterilerek yazılan defter.*|| **dilli demir,** *{ağız} Kösele kesmeye yarayan ayakkabıcı bıçağı.* [DS]|| **dilli dilince,** *{eAT} Kendine özgü bir dille; hâl dilince.*|| **dilli düdük,** *1. Sipsi. 2. Çok konuşan, geveze kimse.*|| **dilli düdük etmek,** *{ağız} Bir haberi, olayı hemen herkese duyurmak; yaymak.* [DS]|| **dilli gelin,** *{ağız} Karşılık vermekten çekinmeyen.* [DS]|| **dilli toka,** *{ağız} Hayvan başlığını tutturmaya yarayan kemer tokasına benzer bir toka.* [DS]|| **dilli toy,** *{ağız} zool. Uzun gagalı büyük bir su kuşu.* [DS]|| **dilli zağar,** *{ağız} Bir yerden başka bir yere laf götürüp getiren.* [DS]|| **dillü dilince,** *Her biri kendi dilince.*

dillik[1], **-ği** [dil-lik] *{ağız} is.* **1.** Yemek. **2.** Kışın arı kovanlarına konulan pekmez. [DS]

dillik[2], **-ği** [dir-lik] *{ağız} is.* → dirlik. [DS]

dilliksiz, [dirlik-siz] *{ağız} sf.* → dirliksiz. [DS]

dillileyin, [dilli-leyin] *{ağız} is.* Denize doğru dil gibi uzanmış kara parçası; burun. [DS]

dillilik, -ği [dilli-lik] *is.* Düzgün ve etkili söz söyleme durumu.

dillü, [dil-lü دللو] *{eAT} sf.* Cerbezeli; iyi ve kolay söz söyleyen.

dillülük, -ğü [dillü-lük دللولك] *{eAT} is.* Dilli olma durumu; kolay ve akıcı konuşma.

dilmaç[1], **-cı** [*eT.* tıl-maç > dil-māc دیلماج] *is.* **1.** Dilleri ayrı iki yabancının anlaşması için aracılık eden kimse; tercüman. *{eAT} {ağız} (aynı)* [DS]

dilmaç[2], **-cı** [dil-mek > dil-meç] *is.* Dilik yer; yırtmaç.

dilmaçlamak, [dilmaç-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Çeviri yapmak. [DS]

dilmaçlık, -ğı [dilmaç-lık] *is.* Tercümanlık.

dilme, [dil-me] *is.* **1.** Dilim hâline getirme eylemi. **2.** *{ağız}* Dört köşe yontulmuş ağaç; ince kalas. **3.** *{ağız}* Başa sarılan yemeni. [DS] **4.** *{ağız}* Küçük toprak parçası; tarlanın bir bölümü. [DS] **5.** *{ağız}* Küçük derelerin biriktirme sonucu meydana getirdiği kum, taş yığını. [DS] **6.** *{ağız}* Üzüm suyundan yapılarak güneşte kurutulmuş ve lokum büyüklüğünde kesilmiş olan parçalardan her biri. [DS] **7.** Zeytini bıçakla yaralayarak yapılan zeytin salamurası. **8.** *{ağız}* Koyun veya keçinin kürek kemiği ve boyun çevresindeki etli kısım. [DS] **9.** *sf.* Dilmek suretiyle meydana getirilmiş olan.

dilmeç[1], **-ci** [dil-meç دیلمج] *{eAT} is.* Tercüman.

dilmeç[2], **-ci** [dil-mek > dil-meç دیلمج] *{ağız} is.* **1.** *{eAT}* Yırtmaç; dilik. **2.** Yanları yırtmaçlı üç etekli elbise. **3.** Pantolon ve iç çamaşırının ön tarafındaki ilikli kısım. **4.** Tarla ya da kara parçasının burun gibi uzanan kısmı. [DS]

dilmek, [*eT.* til-mek > dil-mek دیلمك] *gçl. f. [-er]* **1.** Dil gibi uzunlamasına kesmek; uzun şeritlere bölmek. **2.** Dilimlere ayırmak. **3.** Yarmak. *{eAT} (aynı)* **4.** *{ağız}* Kesmek. [DS]

dilmen[1], [dil-men] *is.* Dilci.

dilmen[2], [Far. dil-bend] *{ağız} sf.* (Kişi için) güzel. [DS]

dilrüba, [Far. dil-rübā] *(dilrüba:) {OsT} is. müz.* Türk müziğinde durağı re olan rast, ırak ve yegâh makamlarından meydana gelen birleşik bir makam.

dilsel, [dil-sel] *sf.* **1.** Dile ilişkin; dile ait olan. **2.** *dbl.* Telaffuz edilirken dilin katılmış olduğu (ünsüz sesler).

dilsever, [dil + sev-er] *is.* Dili seven kimse.

dilsiz, [dil-siz دلسز] *sf.* **1.** Konuşma organlarında veya beynin konuşma merkezinde bulunan bir bozukluk sebebiyle konuşamayan; ahraz. **2.** *mecaz.* Ses çıkarmayan, sessiz; az konuşan. ☞ **dilsiz cariyeler,** *İmparatorluk döneminde saray hareminde gizli kalması gereken işlerde çalıştırılan köle kızlar.*|| **dilsiz harita,** *Öğretim amacıyla hazırlanmış, üzerinde gerekli isim ve işaretler bulunmayan harita.*|| **dilsiz olmak,** *{eAT} Ses çıkarmamak; susmak; sükût etmek.*

dilsizler, [dilsiz-ler] *is.* İmparatorluk döneminde saraydaki gizli görüşmeler sırasında hizmet eden görevliler; bizebanlar.

dilsizlik, -ği [dilsiz-lik] *is.* **1.** Dilsiz olma durumu veya niteliği. **2.** Ses çıkarmazlık durumu.

diltar, [dil + Far. -dār] *{ağız} is.* Tercüman. [DS]

diltürmek, [til-mek > til-tür-mek / til-dir-mek / til-dür-mek / dil-tür-mek] *{eT} gçl. f. [-ür]* Dildirmek.

dilü, [dile-mek > dil-ü دلو] *{eAT} is.* Dilek; istek; arzu.

dilük, -ğü [dil-mek > dil-ik] *{ağız} sf.* Üst dudağı yarık olan. [DS]

dilüviyum, [Fr. diluvium] *is. jeol.* Bugünkü ırmakların dördüncü zamandan kalma en eski ve dünyayı kaplayan bir tufana mal edilen çökelti hâlindeki alüvyonlarına verilen ad.

dim[1], [dim] *is.* **1.** Dik durmak. **2.** *{ağız}* Yeni yürümeye başlayan çocuğun ayakta durması. **3.** Ayakta durmak. [DS] ⇨ **dim durmak,** *{ağız} 1. Ayakta durmak. 2. Tay durmak.* [DS]

dim[2], [dim] *{ağız} is.* Gevşek düğüm. [DS]

dim[3], [Far. dīm دیم] *(di:m) {OsT} is.* Yanak; çehre; yüz.

dima, -a'i [Ar. dem' *(kan)* > dima' دماء] *{OsT} is.* Kanlar.

dimağ, [Ar. dimāğ دماغ] *(dima:ğ) {OsT} is.* **1.** Beyin. **2.** Zihin; bilinç. *"Meclis-i Mebusan'ın nerede toplanabileceği dimağımızı işgal ediyordu."* Atatürk.

dimağçe, [Ar. dimāğ + Far. -çe دماغچه] *(dima:ğçe) {OsT} is. anat.* Beyincik.

dimaği, [Ar. dimāğī دماغی] *(dima:ği:) {OsT} sf.* **1.** Beyin ile ilgili. **2.** Akılla ilgili; zihin ile ilgili; zihnî; fikrî.

dimar, [Ar. dimār دمار] *(dima:r) {OsT} is.* Helak; mahv.

dimb, [damb / dımb / dimb / domb / dömb / dümb *(yans.)*] *is.* Vurma, çarpma, elle çalma, çalgı çalma gibi gürültülü ses çıkarma ve ahenksiz konuşma bildiren yansımalı kök. [Zülfikar] *dimb-ilik, dimb-ar*

dimbarmak, [dimb-ar-mak] *{ağız} gçsz. f. [-ır]* Şişmek; kabarmak. [DS]

dimbilik, -ği [Far. dünbālek دنبالك] *{ağız} is.* Tef. [DS]

dimdal, [dim+dal] *{ağız} sf.* **1.** Yalnız. **2.** Çırılçıplak. [DS]

dimdik, -ği [di(m)+di/k] *pekşt. zf.* **1.** Çok dik olarak. **2.** Hiç eğilmeden. **3.** (Bakış için) dikkatli; ısrarlı; keskin. **4.** Sağa sola sapmadan, dosdoğru. **5.** *sf.* Çok dik; dikleşmiş olan; tamamıyla dik. **6.** Çok sertleşmiş olan; kaskatı. **7.** *mecaz.* Baş eğmeyen; gururlu. ⇨ **dimdik durmak,** *{ağız} 1. Hiçbir iş yapmadan boşu boşuna ayakta beklemek. 2. Boyun eğmemek; yaltaklanmamak.* [DS]

dimdiklemek, [did-ik-le-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* **1.** Gagalamak. **2.** Didiklemek. **3.** Yiyeceğin kenarından azıcık yemek. [DS]

dimdiri, [di(m)+di/ri] *{ağız}*] *(di'mdiri) pekşt. zf.* Dipdiri. [DS]

dimdoğru, [dim + doğru] *(di'mdoğru) zf.* (Bakmak için) doğru; dik.

dimdoruk, -ğu [din + doru-k] *{ağız} is.* En yüksek yer; tepe; uç. [DS]

dime, [dé-mek > di-me دیمه] *{eAT} is.* Söz.

dimek, [té-mek > dé-mek > dī-mek دیمك] *{eT} gçl. f. [-r]* Demek; söylemek. ⇨ **dimediğini komamak,** *{ağız} Aklına gelen her şeyi söylemek; küfretmek.* [DS]|| **dime gitsin,** *{ağız} Değme gitsin!* [DS]|| **dimek işitmek,** *{eAT} Karşılıklı konuşmak; muhaverede bulunmak.*

dimelü, [dé-mek > di-me-lü دیملو] *{eAT} sf.* Denilebilir; denilebilecek.

dimen, [Ar. dimne > dimen دمن] *{OsT} is.* Süprüntülükler.

dimi, [Yun. dimito => dimi دمی] *is.* **1.** Dokumacılıkta, ilk sırada birinci ve ikinci çözgü yukarıda, üçüncü ve dördüncü çözgü telleri aşağıda; ikinci atkıda birinci ve beşinci çözgü telleri aşağıda üç ve dördüncü çözgü telleri yukarıda; üçüncü atkıda birinci ve dördüncü çözgü telleri yukarıda ikinci ve üçüncü çözgü telleri aşağıda olacak şekilde üretilen dokuma türü; serj. *{eAT} {OsT} aynı)* **2.** *{ağız}* Dört kat iplik bükülerek yapılmış yerli dokuma. [DS] **3.** Yünden dokunmuş kumaş. **4.** *{ağız}* El tezgâhlarında dokunan yorgan ve yatak yüzü. [DS] **5.** Sık dokunan çuval. **6.** *{ağız}* Bez şalvar. [DS] **7.** *{ağız}* İç donu. [DS]

dimik, -ği [? dimi] *{ağız} is.* **1.** Uç. **2.** Kova, bakraç gibi kapların kulpunun gövdeye bitiştiği yer. [DS]

dimin, [*eT.* témin > démin > dimin دیمن] *{eAT} {ağız} zf.* Demin; biraz önce. [DS]

dimit, [? dimit] *{ağız} sf.* **1.** Kötü. **2.** Zayıf; cılız. **3.** *is.* Kuş ve fare kapanlarında yiyeceğin takıldığı yer. [DS]

dimitçi, [dimit-çi] *{ağız} is.* Din hizmetlerinde görevli kimse; hoca. [DS]

dimitlemek, [dimit-le-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* Ölçmek. [DS]

dimkiri, [dim(i)k-ir-i] *{ağız} sf.* Dimdik; sapasağlam. [DS]

dimmik, -ği [? dimmik] *{ağız} sf.* (Çamaşır için) yıkandığı hâlde kiri çıkmayan; azmış. [DS]

dimne[1], [Ar. dimne دمنه] *{OsT} is.* Süprüntülük.

dimne[2], [Far. dimne دمنه] *{OsT} is.* **1.** Tilki. **2.** "Kelile ve Dimne"nin kahramanlarından olan çakalın adı.

dimnit, [Yun. diminitis] *is.* Erken olgunlaşan bir cins siyah üzüm.

dimyamak, -ğı [dimya-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-m(ı)-yor]* Oturduğu yerde ya da hayvan üstünde uyuklamak. [DS]

dimyat, [Mısır'da bir şehir دمياط] *is.* Seyrek ve yuvarlak taneli bir tür beyaz üzüm. ⊡ **Dimyat'a pirince giderken evdeki bulgurdan olmak,** *Daha iyi bir şey umarken eldekini de kaçırmak.*

dimyeni, [dim+yeni] *{ağız} sf.* Çok yeni. [DS]

-din[1], [-dın / -din / -dun / -dün] *{eAT} çek. e.* → -dın.

-din[2], [-dın /-din /-tın / -tin] *{eT} çek. e.* → -dın.

-din[3], [-dın / -din] *{eAT} yap e.* → -dın.

din[1], [*eT.* tin *(yular, dizgin)*] *{ağız} is.* **1.** Halı çözgü ipliği. **2.** Örgü ilmeği. [DS] ⊡ **din kaçığı,** *{ağız} Kopmuş çorap ilmiği.* [DS]

din[2], [*eT.* ting *(dik)* > din / dink] *{ağız} is.* **1.** Bir nesnenin en yüksek ve sivri noktası. **2.** *sf.* (Yükseklik ve uzaklık anlamı taşıyan kelimeler için) aşırılık anlamı verir; çok; aşırı. [DS] ⊡ **din doruğu,** *{ağız} Dağın en yüksek yeri.* [DS]|| **din kafa,** *{ağız} Dik başlı.* [DS]

din[3], [*eT.* tīn / dīn *(rahat, huzur)*] *{ağız} is.* **1.** Dinlenme. **2.** Durgunluk. [DS]

din[4], [dın / din] *{eAT} is.* Arkadan kötüleme; dedikodu. ⊡ **din dinlemek,** *{eAT} Bir kimsenin başkasına gizlice ve yavaş sesle söylediği sözleri gizlice dinlemek; kulak misafiri olmak.* [DK]

din[5], [din] *{ağız} is.* Uzun süre kapalı kalmış ve hava almamış kuyu ya da mağara gibi yerlerdeki karbondioksitli pis hava. [DS]

din[6], [Ar. dīn *(inanç, töre, gelenek)* دين] *(di:n) is.* **1.** Gidilen yol; şeriat. **2.** İnsanların kendi irade ve seçimleriyle dünya ve ahret hayatında doğruya ve mutluluğa ulaşmaları amacıyla bizzat Allah tarafından konulan ve görevlendirdiği elçiler vasıtası ile akıl sahiplerine tebliğ edilen, yaşama ve inanç sistemi. **3.** İnanç, ibadet, ahlak gibi manevî konularda insanın tuttuğu yol. **4.** İnsanın, kaderini bağlı gördüğü üstün güç veya ilkeye inancı. **5.** Bir inanç sisteminin kapsadığı dogmaların ve ibadet şekillerinin tümü. **6.** Kıyamette herkesin dünyada iken yaptığının karşılığını alması. **7.** Sorumluluk. **8.** *mecaz.* İnanılıp aşırı şekilde bağlanılan düşünce; inanç; ülkü. ⊡ **din adamı,** *Mesleği din ile ilgili işler olan kişi.*|| **din birliği,** *1. Aynı dinden olan toplumların oluşturduğu topluluk. 2. Aynı dine mensup olma durumu.*|| **dinden, imandan çıkmak,** *Çok öfkelenmek.*|| **dinden, imandan olmak,** *İnancını kaybetmek; küfre batmak.*|| **din dışı,** *Dinle ilgisi olmayan; ladinî.*|| **dine davet etmek,** *Dinî kabul ettirmek için çağrı yapmak.*|| **din erkçilik,** *Dinin ve dinî kurumların toplum yaşamının bütün kesimlerinde güçlü bir yeri olmasını amaçlayan toplumsal ve ekonomik akım; klerikalizm.*|| **din erki,** *siy. Yönetim biçiminin dinî esaslara göre olması; teokrasi.*|| **din felsefesi,** *fel. Dinin ilkelerinin özünün ve anlamının dayanaklarını bulmayı amaçlayan felsefe dalı.*|| **dini bir uğruna,** *İslamiyet uğruna.*|| **dini bütün,** *İnancı sağlam olup dinin gereklerini yerine getiren, güvenilir kimse.*|| **dini gibi bilmek,** *Çok iyi bilmek.*|| **dini imanı para,** *Paradan ve maddî çıkarından başka hiçbir şey düşünmeyen kişinin özelliği.*|| **din iman hak getire,** *Dinî inancı olmayan kimse için söylenir.*|| **Dinime söven bari Müslüman olsa!** *Bende eleştirdiği kusurlar onda daha çok var.*|| **Dinim hakkı için!** *Yemin olarak kullanılan söz.*|| **Dinince dinlensin!** *Müslüman olmayan birisi ölünce söylenen iyilik dileği.*|| **Dininden döner, davasından dönmez.** *Düşüncesinde ısrarcı ve inatçı olan kişi için söylenir.*|| **Dinine yandığım!** *argo. Lanetleme sözü.*|| **dini yiyip imanı sırtına vurmak,** *Her kötülüğü yapabilecek yaratılışta olmak.*|| **din öncesi,** *Toplumlarda var olduğu sanılan, dinî inanışların başlamasından önceki ilkel dönem.*|| **din-penāh,** *{OsT} Dini koruyan; dine destek olan.*|| **din-perver,** *{OsT} Dine hizmet ve yardım eden.*|| **din-şiken,** *{OsT} Dini kıran; dine karşı koyan.*|| **din yufkaları,** *{eAT} Dini zayıf olanlar.*

din[7], [Soğd. den] *{eT} is.* Din; mezhep. [EUTS]

din[8], [Far. dīn دين] *(di:n) is.* **1.** Her güneş ayının yirmi dördüncü günü. **2.** Eski İran dininde, bu günde olup bitenlerden sorumlu olduğuna inanılan melek. **3.** Kalemi korumakla görevli sayılan melek.

din[9], [Fr. dyne] *is. fiz.* Bir gramlık bir kütlenin hızını saniyede bir santimetre artıran güç birimi.

dinamik, -ği [Yun. dinamis *(güç)* > Fr. dynamique] *is.* **1.** *fiz.* Kuvvetler ve bu kuvvetlerin doğurduğu hareketler arasındaki bağıntıları inceleyen mekanik bölümü. **2.** *fel.* Olayları zaman içindeki gelişimine göre değerlendiriş; devimsel. **3.** *müz.* Bir çalgının verebileceği en kuvvetli sesle en hafif ses arasındaki şiddet farkının desibel cinsinden değeri. **4.** *sf.* Devamlı hareket hâlinde olan; canlı; atılgan; enerji dolu.

dinamikleşme, [dinamikle-ş-me] *is.* Atılgan ve canlı bir durum alma eylemi.

dinamikleşmek, [dinamikle-ş-mek] *dönşl. f. [-ir]* Canlı, atılgan ve devamlı hareket eder hâle gelmek.

dinamit, [Fr. dynamite] *is.* **1.** Nitrogliserinden yapılan patlayıcı madde. **2.** *argo.* Kokain. ⊡ **dinamit lokumu,** *Kömür tozu, kil gibi maddelere dinamit emdirilmiş patlayıcı türü.*

dinamitçi, [dinamit-çi] *is.* Dinamit hazırlayıp patlatma işini yapan kişi.

dinamitleme, [dinamit-le-me] *is.* **1.** Dinamitle tahrip etme, parçalama, yıkma eylemi. **2.** Petrol kuyusunun verimini arttırmak amacıyla verimli tabaka hizasında dinamit patlatarak ham petrolün akış hızını artırma işi.

dinamitlemek, [dinamit-le-mek] *gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* Dinamitle tahrip etmek.

dinamitlenme, [dinamitle-n-me] *is.* Dinamit kullanılarak tahribe uğrama durumu ve eylemi.

dinamitlenmek[1], [dinamitle-n-mek] *edil. f. [-ir]* Dinamit patlatılmak suretiyle tahribe uğramak.

dinamitlenmek[2], [dinamit-le-n-mek] *dönşl. f. [-ir]* Dinamit sahibi olmak; dinamit edinmek.

dinamizm, [Fr. dynamisme] *is.* **1.** Canlı bir varlığın etkin gücü. **2.** Davranışları canlı ve güçlü olan kişinin özelliği. **3.** *fel.* Maddî varlığın içinde özerk ve başka bir şeye indirgenemeyen güçlerin varlığını kabul eden sistem; devimselcilik.

dinamo, [Fr. dynamo] *is.* **1.** Mekanik enerjiyi elektrik enerjisine dönüştüren aygıt; elektrojeneratör. **2.** *spor. mecaz.* Sürükleyici; güç kaynağı. **3.** *argo.* Müşterisi çok fahişe.

dinamometre, [Fr, dynamomètre] *is.* Bir kuvveti veya kuvvet çiftini ölçmekte kullanılan alet; *kuvvetölçer.*

dinar, [Lat. denarius > Ar. dīnār] *(di:na:r) {OsT} is.* **1.** Altın liranın dörtte biri *(4.25 gram)* değerinde eski para birimi. **2.** Arabistan, Irak, Suriye, Tunus, Cezayir ve Yugoslavya'nın para birimi.

dincelme, [din(ç)-el-me] *is.* Dinç bir durum alma eylemi; dinçlik kazanma.

dincelmek, [din(ç)-el-mek] *dönşl. f. [-ir]* **1.** Dinç durum almak; dinçlik kazanmak; dinçleşmek. **2.** *{eAT}* Rahat ve huzura kavuşmak.

dinci, [din-ci] *is.* **1.** Toplumun bütün işlevlerinin dinî kurallara göre düzenlenmesi gerektiğini savunan kişi. **2.** Din bilgisi öğretmeni. ⊡ **dinci erki,** *siy. İktidarın tanrısal olduğuna inanan ve bu iktidarın tanrının yeryüzündeki vekilleri tarafından kullanıldığı inancına dayanan toplum düzeni; teokrasi.*

dinburç, -cu [din+burç] *{ağız} is.* Doruk; tepe; uç. [DS]

dincelmek, [dinç-el-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* **1.** Dinlenmek. **2.** Dinçleşmek. **3.** İsteği yerine gelmekle huzur bulmak; rahatlamak; feraha ermek. [DS]

dincetmek, [dinçel-t-mek / dinç + et-mek] *{ağız} gçl. f. [-(d)-er]* Tarlayı nadasa bırakmak. [DS]

dinç, [*eT.* tın-mak *(dinlenmek)* > tın-ç > tin-ç > din-ç دينچ] *sf.* **1.** (Kişi için) sağlıklı ve güçlü. **2.** Yorgun olmayan; dinlenmiş; zinde; tendürüst; tüvana. **3.** *{eAT}* Emin; müsterih; sakin; rahat; mutmain. **4.** *{ağız} is.* Dinlenme; istirahat. [DS] ⊡ **dinç dalağı,** *{ağız} Kuvvetli ot yiyen hayvanların yakalandığı bir hastalık.* [DS]|| **dinç geçmek,** *{eAT} Huzur ve sükûnet içinde yaşamak.*|| **dinç kuvvet,** *Hızın karesiyle kütlenin çarpımı.*|| **dinç olmak,** *{eAT} Emin olmak; mutmain olmak.*

dinçleşme, [dinçle-ş-me] *is.* Dinç duruma gelme eylemi.

dinçleşmek, [dinçle-ş-mek] *dönşl. f. [-ür]* Dinç duruma gelmek; dincelmek.

dinçlik, -ği [dinç-lik دينچلك] *is.* **1.** Dinç olma durumu; dinç olan kişinin niteliği; zindelik. **2.** Bedenen dayanma gücü; mecal. **3.** *{eAT}* Rahat; huzur; güven; asayiş.

dindar[1], [Ar. dīn + Far. -dār ديندار] *(dindār) {OsT} sf.* **1.** (Kişi için) dinî inancı güçlü ve inancının gereğini içten ve gerçek bir dinî sevgi ile yerine getiren; mütedeyyin. **2.** *is.* Böyle bir kişinin tutumu.

dindar[2], [Sansk. dintar] *{eT} sf.* (Maniheizm'de) seçkin; seçilmiş; üstün; mümtaz. [EUTS] [Gabain]

dindarane, [Ar. dīn + Far. dār-āne ديندارانه] *(dinda:ra:ne) {OsT} zf.* Dindar bir kişiye yakışır biçimde; dindarca.

dindarlık, -ğı [dindar-lık] *is.* Dindar olma durumu.

dindaş, [din-daş] *is.* **1.** Dinleri bir olan kimseler. **2.** Birine göre aynı dinden olan diğer kişi. ⊡ **dindaş olmak,** *Aynı dinin mensubu olmak.*

dindik, -ği [din+dik] *{ağız} is.* Tenekeden yapılmış basit kandil. [DS]

dindiklemek, [dim-dik-le-mek / din-dik-le-mek / did-ik-le-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* **1.** (Kuş, tavuk vb. hayvan için) gagalamak. **2.** Konuyu ayrıntılı olarak incelemek. [DS]

dindili, [din-dil-i ?] *{ağız} sf.* Küçük; ufak; minik. [DS]

dindireç, -ci [diñ + dire-mek] *{ağız} zf.* Ayakta; dimdik. [DS] ⊡ **dindireç durutmak,** *{ağız} Birini ayakta bırakmak.* [DS]

dindirme, [din-dir-me] *is.* Dinmesini sağlama durumu ve eylemi.

dindirmek, [din-mek > din-dir-mek] *gçl. f. [-ir]* **1.** Dinmesini sağlamak; bitirmek; durdurmak. **2.** *{ağız}* Avutmak. [DS] **3.** *{ağız} dönşl. f.* Ölmek; kalıbı dinlendirmek. [DS] **4.** *{ağız}* Dayanmak; katlanmak. [DS]

dindirmemek, [dindir-me-mek] *{ağız} gçl. f. [-z] [-m(ı)-yor]* Aldırış etmemek; önem vermemek; oralı olmamak. [DS]

dindon, [ding *(yans.)* + dong *(yans.)*] *is.* **1.** *{ağız}* Oyuncak. **2.** Müzikli kapı zili. [DS]

dindoru, [din + doru(k)] *{ağız} is.* Dağın en yüksek tepesi; zirve. [DS]

dindürmek, [de-mek > den-mek > dén-dür-mek دندرمك] *{eAT} gçl. f. [-ür]* Söyletmek.

dine, [Fr. dîner] *is.* Resmî giyimli olarak katılınılan yemek.

dinek[1], **-ği** [diñmek *(sakin olmak)* > din-ek] *{ağız} is.* Dinlenmek için durulan, dinlenecek yer; konak yeri; menzil. [DS]

dinek[2], **-ği** [*eT.* ting *(dik)* > ting-ek > ding-ek > din-ek / dik-ek] *{ağız} sf.* **1.** (Hayvan için) dik ve sivri

boynuzlu. **2.** İnatçı; itaatsiz; dik kafalı. **3.** *is.* Dalları kurumuş ağaç gövdesi. [DS]

dinelek, -ği [diñ-el-ek / dik-el-mek / dikel-ek] *{ağız} sf.* **1.** (Kişi için) kendini beğenmiş; ukala. **2.** İtaatsiz; dik kafalı; karşı koyan; direnen. **3.** İşe giderken ya da işte başka şeylerle meşgul olan; boş vakit geçiren; sallanan. [DS]

dinelme, [din-el-me / dik-el-me] *is.* Ayağa kalkma durumu ve eylemi.

dinelmek[1], [*eT.* tiñ *(dik)* > tiñ-el-mek / dik-el-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* **1.** Dik duruma gelmek; dik durmak; dikleşmek. **2.** Ayağa kalkmak; ayakta durmak; dik durmak. [DS]

dinelmek[2], [*eT.* tıng *(huzur)* > ding-el-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* Dinlenmek.

dineltmek, [diñel-t-mek] *{ağız} gçl. f. [-ir]* **1.** (Ağaç, sırık vb. şeyler için) dikmek. **2.** Ayağa kaldırmak. **3.** Ayakta tutmak. **4.** Meydana getirmek; ortaya koymak; yapmak. [DS]

dinen, [Ar. dīnen دينًا] *(di:nen) {OsT} zf.* Din bakımından; dinî açıdan; dinî esaslara göre.

dineri, [İt. denaro / Yun. dineri] *(di'neri) is.* İskambil kâğıdında karo da denilen dizi.

dinetmek, [diñ-et-mek] *{ağız} gçl. f. [-ir]* Ayağa kaldırmak; ayakta tutmak. [DS]

dinezimek, [*eT.* teñ-iz-mek *(hoplamak)* > denez-i-mek] *{ağız} gçsz. f. [-ir]* (Yemek için) ateşi az geldiği için yarı pişmiş yarı çiğ durumda kalmak.

dinezirmek, [*eT.* teñ-iz-mek *(hoplamak)* > deñezi-r-mek] *{ağız} gçsz. f. [-ir]* Bilinçsizce çevreye bakınarak gezinmek; iş yapmadan ayakta vakit öldürmek. [DS]

dinfürüş, [Ar. dīn + Far. fürūş] *(di:nfüru:ş) {OsT} sf.* İki yüzlü.

ding[1], [dan / dın / düng / dang / dang̃ / dank / dıng / dınk / ding / dink / dong/ düng *(yans.)*] *is.* Yuvarlanma, takla atma; vurma, düşme; çan ya da vurmalı bir çalgı çalma; ileri geri konuşma ve mırıldanmayı bildiren kök. [Zülfikar] *ding-il ding-il, ding-il-de-mek, ding-il-mek, ding-il, ding-ir-de-mek, ding-ir-ik-li*

ding[2], [diñ / tiñ دك] *{eAT} {OsT} is.* Yavaş sesle konuşulan şey; gizli konuşulan şey; dedikodu. ⊡ **diñ dinlemek,** *{eAT} {OsT} İki kişinin alçak sesle konuştuğu şeylere kulak vermek.*

ding[3], [Far. ding دنگ] *{ağız} is.* Hayvanla çevrilen değirmen. [DS]

dinga, [? dinga] *(di'nga) is.* Maşrapa. ⊡ **dinga yoğurdu,** *{ağız} Yağı alınmış sütten yapılmış yoğurt.*

dingabak, -ğı [din+kabak] *{ağız} sf.* (Kişi için) başı ustura ile tıraş edilmiş. [DS]

dingala, [din+kal-a] *{ağız} sf.* **1.** En geri. **2.** En geride gelen. [DS]

dingarga, [diñ+karga] *{ağız} sf.* **1.** (Kişi için) çok zayıf; kuru. **2.** (Kişi için) donmuş gibi dimdik duran. [DS]

dinge, [diñ-e] *{ağız} is.* **1.** Fidan. **2.** Kalın dikme; tavana dayanan direk; sütun. **3.** Tepe, uç; doruk. **4.** Gelinlerin başlarına taktığı ipek örtü üzerine altın gümüş süsler takılmış başlık. **5.** Kadınların başlarına giydiği hasır külah. **6.** Üzerine bir tür kırmızı tülbent sarılmış kadın başlığı. [DS]

dingeci, [dinge-ci] *{ağız} sf.* Soytarı; maskara. [DS]

dingedek, -ği [ding-e-dek] *(di'ngedek) {ağız} zf.* Ansızın; birdenbire; aniden. [DS]

dingel, [ding-el] *{ağız} is.* Gelin tacı. [DS]

dingelek, -ği [dingele-k] *{ağız} sf.* **1.** (Masa, sandalye vb. için) tabanı üzerinde dengede duramayan; sallanan. **2.** (Yük için) yüksek ve dengesi bozuk; dengesiz. **3.** (Kişi için) yersiz olarak söze karışan; dengesiz. [DS]

dingeleklik, -ği [dingelek-lik] *{ağız} is.* **1.** Dengesizlik. **2.** Hoppalık. [DS]

dingelmek, [*eT.* tiñ *(dik)* > diñ-el-mek دیکلمك] *(diñelmek) {eAT} dönşl. f. [-ür]* Ayakta durmak; ayağa kalkmak; dikelmek.

dingeltmek, [*eT.* tiñ *(dik)* > diñel-t-mek دکلدمك] *(diñeltmek) {eAT} gçl. f. [-ür]* Dikmek; dik tutmak.

dingelük, -ğü [tiñel-ük] *{ağız} sf.* Ayakta duran. [DS]

dingemek, [deñ-e-mek > diñ-e-mek دکمك] *(diñemek) {eAT} gçl. f. [-r]* Dikkatle bakmak; gözetlemek; dik dik bakmak.

dingi[1], [diñ-ü > diñ-i دیکی] *{OsT} is.* Kulak verme; dinleme. ⊡ **diñi dinlemek,** *{eAT} {OsT} İki kişinin alçak sesle yaptığı konuşmalara kulak vermek.*

dingi[2], [ding > ding-i] *{ağız} is.* **1.** Ağacın en yüksek yeri; ağaç tepesi. **2.** Fidan. [DS]

dingi[3], [Hint. dingi > İng. dinhy] *is. dnz.* **1.** Bir tür küçük ve hafif kayık. **2.** Yelkenli veya motorlu küçük yarış teknesi. **3.** *havc.* Askerî uçaklarda denize zorunlu iniş sırasında şişirilebilen kauçuk sandal.

dingici, [diñü-cü > diñi-ci دیکیجی] *{OsT} sf.* Gizli konuşmaları dinleyerek sahibine ileten; kovucu.

dingicilik, [diñici-lik دیکی جیلك] *{eAT} is.* İki kişinin konuşmasını gizlice dinlemek. ⊡ **diñicilik eylemek,** *{eAT} İki kişinin aralarında yaptığı gizli konuşmayı dinlemek.*

dingik, -ği [ding-ik] *{ağız} sf.* Terbiyesiz; edepsiz. [DS]

dingil[1], [ding *(yans.)* > ding-il] *{ağız} is.* **1.** Titreme, sallanma bildiren yansımalı gövde. **2.** *zf.* (Yürümek için) sallanarak. [DS] ⊡ **dingil dingil,** *{ağız} 1. Pörsümemiş; dinç ve diri. 2. Sallana sallana; yavaş yavaş. 3. (Eşya vb. için) sallanan; gevşemiş.* [DS]|| **dingil dingil etmek,** *{ağız} 1. Sıçramak; zıplamak;*

hoplamak 2. (Hayvan için) tırısa kalkmak. [DS]|| **dingilim atmak,** *{ağız} Fink atmak.* [DS]

dingil[2], [ding-il] *{ağız} is.* **1.** Tepe; uç; doruk. **2.** Gelinlere takılan altınla süslenmiş fes. **3.** Küçük sepet. [DS] ☐ **dingil baş,** *{ağız} Takla.* [DS]|| **dingil baş kurmak,** *{ağız} Takla atmak.* [DS]|| **dingil gibi yemek,** *{ağız} Tıka basa yemek.* [DS]|| **dingil tası,** *{ağız} Köy gelinlerinin başını süslerken duvağın altına konulan silindir şeklindeki kâğıt ya da bakır tas.* [DS]

dingil[3], [ding-il] *{ağız} sf.* **1.** Düşüncesizce ve kırıcı konuşan. **2.** Geveze. **3.** Oynak; hoppa. **4.** *is.* Damat. [DS]

dingil[4], [ding-il] *{ağız} is.* **1.** Omuz. **2.** Bacak. **3.** Tencere ve sahan kapaklarındaki tutacak yer. [DS] ☐ **dingil ayak bırakmak,** *{ağız} 1. Ayakta tutmak. 2. İş, ziyaret gibi sebeplerle rahatsızlık vermek.* [DS]

dingil[5], [ding *(yans.)* > ding-il ?] *is.* **1.** Tekerlek veya çark gibi bir eksen etrafından dönen elemanların ortasına yerleştirilen mil. **2.** *oto.* Tekerleklerin ortasından geçen ve taşıtların altına yerleştirilen, içi ve gerekli yerleri taşıtın hareketini sağlayan dişli ve bilyelerle donatılmış ve araca askı donanımı ile bağlanan mil. ☐ **dingil baş,** *At arabalarında dingilin tekerleklerin merkezinden geçen uç kısmı.*|| **dingil baş çivisi,** *{ağız} Dingilin baş tarafına tekerleğin çıkmaması için takılan çivi; bir tür pim.* [DS]

dingildek, -ği [ding *(yans.)* / *eT.* teng *(denk)* > dingilde-k] *{ağız} sf.* **1.** Tabanı üzerinde hareketsiz duramayıp sallanan; çok sallanan; sarsılan; oynak. **2.** (Kişi için) hoppa; oynak. **3.** Sallanarak yürüyen. **4.** Yüksek ve dengesi bozuk yük. **5.** Zıplaya zıplaya yürüyen.

dingildeme, [ting / ding *(yans.)* > ting-il > ting-il-deme > dingil-de-me] *is.* Oynama, sallanma durumu ve eylemi.

dingildemek, [ting / ding *(yans.)* > ting-il > ting-il-de-mek > dingil-de-mek] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-d(i)-yor]* **1.** (Eşya vb. için) sallanmak; oynamak; kımıldamak. **2.** (İnsan için) korku ve anî dış etkiler karşısında bedenen kısa bir sarsıntı, titreme geçirmek; sıçramak. **3.** Kuşkulanmak. **4.** Korkudan sıçramak; zıplamak. **5.** Hoppalık yapmak. **6.** Sendelemek. **7.** Oyun oynamak. **8.** Yerinde duramamak. **9.** (Hayvan için) koşmaya başlamak; tırısa kalkmak. **10.** Sendelemek. **11.** Birbirine çarpmak. **12.** Zıplamak; hoplamak. [DS]

dingildeşmek, [dingilde-ş-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* Hoplayıp zıplamak. [DS]

dingilek, -ği [dengile-k] *{ağız} sf.* Korkan; ürken. [DS] ☐ **dingilek düşmek,** *{ağız} Uykudan korku ile sıçrayıp uyanmak.* [DS]

dingilemek, [dingil-e-mek] *gçsz. f. [-r] [-l(i)-yor]* Korkmak; ürkmek.

dingili, [ding-il-i] *is.* Tepe; doruk.

dingilli[1], [dingil-li] *sf.* **1.** Dingili bulunan; dingili olan. **2.** *is.* Kapaklı yemek kabı; sahan. **3.** Sahan ve tencere kapağı. **4.** Tavuk ve kuşların tepeliği.

dingilli[2], [dingil-li] *sf.* Uslu durmayan.

dingilmek, [ding *(yans.)* > ding-il-mek] *dönşl. f. [-ir]* **1.** Yıkılmak, devrilmek; yuvarlanmak. **2.** Yatmak.

dingimek, [*eT.* ting *(dik)* > ding-i-mek] *{ağız} gçl. f. [-r]* Başını yukarı kaldırarak bir şeyi kaldırıp tepesine dikerek içmek. [DS]

dingin, [din-mek > din-gin] *sf.* **1.** Durgun; kımıldamayan; sakin; dalgasız. **2.** Çok çalışmaktan gücü tükenmiş; yorgun; takatsiz; bitkin; kuvvetsiz; zayıf; yorgun; mecalsiz, *{ağız} (aynı) (1935).* **3.** *{ağız}* Düşünceli; üzgün; tasalı. [DS] **4.** (Volkan için) sönmüş. **5.** İç karmaşası kalmamış, huzurlu. **6.** *kim.* (Demir gibi oksitlenebilir metaller için) oksijenli bir aside daldırıldıktan sonra asitten etkilenmeme özelliği kazanmış olan; pasif. **7.** *{ağız}* (Çeşme için) akmayan. [DS] **8.** *{ağız}* (Tarla için) birkaç yıl işlenmeyerek ot kaplamış olan. [DS] **9.** *{ağız} is.* Ekonomik buhran. [DS]

dingincilik, -ği [dinginci-lik] *is. fel.* **1.** Tam bir gönül rahatlığı ile tutkusuzluk içinde bütün arzu ve ihtiraslardan sıyrılmış olarak, hiçbir direnç göstermeden kendini Allah'a ibadete vermeyi ve ilahî huzuru bulmayı amaçlayan dünya görüşü; sekincilik. **2.** Dünyadan yüz çeviren bir yaşama tutumu.

dinginleşme, [dinginle-ş-me] *is.* Dingin hâle gelme eylemi.

dinginleşmek, [dinginle-ş-mek] *dönşl. f. [-ir]* **1.** Dingin duruma gelmek. **2.** Çok çalışmaktan gücü tükenmek; yorgun düşmek; mecalsiz kalmak. **3.** (Volkan için) lav püskürtmemek; sönmek. **4.** İç karmaşası kalmamak, huzur bulmak. **5.** *kim.* (Demir gibi oksitlenebilir metaller için) oksijenli bir aside daldırıldıktan sonra asitten etkilenmeme özelliği kazanmak.

dinginlik, -ği [dingin-lik] *is.* **1.** Dingin olma durumu; sükûnet; durgunluk. **2.** Metallerin elektro-kimyasal aşınmadan etkilenmeme özelliği. ☐ **dinginlik anı,** *Deniz veya akarsu yüzeyinin dengesini bulduğu an.*

dingirci, [dünür / dingir-ci] *{ağız} sf.* Kadın ve erkek arasındaki yasa dışı ilişkilere aracılık eden. [DS]

dingircilik, -ği [dingirci-lik] *{ağız}*] *is.* Sevişenler arasında aracılık yapma işi. [DS]

dingirlenmek, [dingirle-n-mek] *{ağız} edil. f. [-ir]* (Yuvarlak nesne için) yuvarlanmak; tekerlenmek. [DS]

dingiş, [ding-iş] *{ağız} sf.* **1.** (Kişi için) çok uzun boylu ve zayıf. **2.** Kötürüm. **3.** (Sığır, oğlak, koyun vb. için) Boynuzu kısa, ince ve sivri olan. **4.** Dik boynuz. **5.** Hareketli. [DS]

dingiz, [diñ-iz / diniz] *{ağız} sf.* Sessiz; sakin; durgun. [DS]

dingizimek, [dingiz-i-mek] *{ağız} gçsz. f. [-r]* (Kar-

gaşalık, gürültü için) son bulmak; durgunlaşmak. [DS]

dinglemek, [*eT.* tıñ-la-mak / diñ-le-mek] *(diñlemek) {eT} gçl. f. [-r]* Dinlemek; kulak vermek

dinglence, [diñlen-ce دڭلنجه] *(diñlence) {eAT} is.* **1.** Dinlendiren; huzur veren şey. **2.** Dinlenme.

dinglenmek, [diñle-n-mek دڭلنمك] *(diñlenmek) {OsT} dönşl. f. [-ür]* Sönmek.

dingmek, [diñ-mek دڭمك / دیڭمك] *(diñmek) {eAT} {OsT} gçsz. f. [-er]* Susmak; sakin olmak; sükût etmek. [Kamus]

dingoz, [? dingoz / tingoz] *{ağız} sf.* **1.** Sinirli ve kaba adam. **2.** Kurnaz. [DS]

dingü, [*eT.* dıñ *(ses)* > diñ-ü] *{ağız} is.* **1.** Dinleme. **2.** Gizliden gizliye dinleme. [DS]

dingüci, [diñü-ci دڭوجی] *(diñüci) {eAT} sf.* Konuşmaları gizliden dinleyip ilgilisine bildiren; kovucu.

dingücülük, [diñücü-lük دڭوجولك] *{eAT} is.* İki kişinin alçak sesle yaptığı konuşmaya kulak verme.

dinî, [Ar. dīnī دینی] *(di:ni:) {OsT} sf.* Dinle ilgili; dine dayalı; dine özgü; dinsel.

diniş[1], [din-iş] *is.* Dinme eylemi veya biçimi.

diniş[2], [*eT.* tıñ-mak > din-iş] *{ağız} is.* Kulak kabartmak; dinlemek. [DS]

diniz, [diñ-iz > din-iz] *{ağız} sf.* (Hava için) sakin; durgun; sessiz. [DS]

dinizimek, [diñiz-i-mek > diniz-i-mek] *{ağız} gçsz. f. [-r]* **1.** Dinmek; durgunlaşmak; yavaşlamak. **2.** Verim azalmak. [DS]

dinizleşmek, [diñizle-ş-mek > dinizle-ş-mek] *{ağız} işteş. f. [-ir]* Çekişmek; kavga etmek. [DS]

dinizlik, -ği [diñiz-lik > diniz-lik] *{ağız} is.* Sessizlik; durgunluk. [DS]

dink[1], [dan / dın / dang / danğ / dank / dıng / dınk / ding / dink / dong / düng / dünk / düngk *(yans.)*] *is.* Yuvarlanma, takla atma; vurma, düşme; çan ya da vurmalı bir çalgı çalma; ileri geri konuşma ve mırıldanmayı bildiren kök. [Zülfikar] *dink dink*

dink[2], **-gi** [Far. ding *(soku)*] *is.* **1.** Tahılların kabuğunu ayırmakta kullanılan taş değirmen; dibek. **2.** Pirinç dövmeye yarayan ve hayvanla çevrilen büyük taş silindir. **3.** Şayak, aba gibi kabaca dokunmuş kumaşların yüzeyini keçeleştirmek için kullanılan bir tür tokaçlama aracı; apre makinesi. **4.** *{ağız}* Kaldıraç. ⊡ **dink toprağı,** *Bazı şistlerin ayrışması ile meydana gelen, suda sabun gibi köpüren, sulandırılarak içine bastırılan çamaşırların kirini ve yağını emen toprak; toprak kili.*

dink[3], **-gi** [denk / dink] *{ağız} is.* **1.** Tepe; uç. **2.** Denk. [DS] ⊡ **dink üstü,** *{ağız} 1. Tepe üstü. 2. Denge durumunda olan.* [DS]

dinkabak, -ğı [din+kabak] *{ağız} sf.* Avanak. [DS]

dinkçi, [dink-çi] *is.* **1.** Dink sahibi. **2.** Dink atölyesi. **3.** Dink çalıştıran işçi. **4.** *{ağız}* Değirmenci. [DS]

dinke, [dink-e] *{ağız} is.* Sırmalı püskül. [DS]

dinkleme, [dink-le-me] *is.* Dinkten geçirme eylemi; yüzeyden keçeleştirme.

dinklemek, [dink-le-mek] *gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* **1.** Tahılların kabuğunu taş değirmende ayırmak. **2.** Şayak, aba gibi kabaca dokunmuş kumaşların yüzeyini keçeleştirmek. **3.** Çamaşırı killi suya bastırmak.

dinkoz, [? dinkoz] *{ağız} is.* **1.** Bezir kandili. **2.** *sf.* (Kişi için) mağrur. **3.** Uçarı; yaramaz. **4.** Zayıf; cılız. **5.** Yoksul. [DS]

dinleme, [din-le-me] *is.* **1.** Kulak vererek sesleri algılamaya çalışma eylemi. **2.** Bir sanat yapısından ses alma işi. **3.** *tıp.* İç organların ve kan damarlarının çıkardığı seslerden yararlanarak tıbbî sonuç çıkarmak üzere kulak yardımıyla muayene işi. **4.** *as.* Düşman faaliyetleri hakkında bilgi edinmek amacıyla yapılan her türlü ses alma işi. ⊡ **dinleme salonu,** *Müzik ve tiyatro eserlerini kaydetmek üzere düzenlenmiş salon; stüdyo.*

dinlemece, [dinle-mece] *{ağız} is.* Masal; hikâye; anlatı. [DS]

dinlemek, [*eT.* tıñ-la-mak / tiñ-le-mek > din-le-mek] *gçl. f. [-r] [-(i)-yor]* **1.** İşitmek amacıyla kulak vermek. **2.** Birinin öğüdünü ve sözlerini dikkate alarak istenilen şekilde davranmak. **3.** Uymak; baş eğmek; itaat etmek. **4.** *tıp.* Kulakla veya dinleme aletiyle hastayı muayene etmek.

dinlence[1], [dinlen-ce] *is.* **1.** Dinlenme zamanı; tatil. **2.** *{ağız}* Rahat; huzur. [DS]

dinlence[2], [dinlen-ce] *{ağız} is.* Dinlenecek şey; masal, hikâye. [DS]

dinlenç, -ci [dinlen-ç] *{ağız} is.* Rahat; huzur. [DS]

dinlendik, -ği [dinlen-dik] *{ağız} is.* Dinlenme; dinleniş. [DS] ⊡ **dinlendik türbesi,** *{ağız} Yol uğrağı olan, sık sık uğranılan yer.* [DS]

dinlendirici, [dinlendir-ici] *sf.* Dinlendirme özelliği taşıyan.

dinlendirilmiş, [dinlendir-il-miş] *sf.* İçindeki tortu ve istenmeyen maddeleri dibe çöktürmek amacıyla bir süre bekletilmiş olan.

dinlendirme, [dinlen-dir-me] *is.* Dinlenmesini sağlama eylemi.

dinlendirmek, [dinlen-dir-mek] *gçl. f. [-ir]* **1.** Dinlenmesini sağlamak. **2.** Durulmaya bırakmak. **3.** Tarlayı nadasa bırakmak. **4.** *{ağız}* (Işık ve ateş için) söndürmek. [DS] **5.** *tasvf.* Tekkelerde çırağın söndürülmesini sağlamak.

dinlengin, [dinlen-gin] *{ağız} sf.* Dinlenmiş, yorgunluğu gitmiş olan. [DS]

dinlenim, [dinlen-im] *{ağız} is.* Mola. [DS]

dinlenme, [dinle-n-me] *is.* **1.** Dinlenmek eylemi. **2.** Çalışmayan, kıpırdamayan bir organizmanın veya

bir düzeneğin durumu. **3.** Uyuyan veya yorgunluğunu atan bir kimsenin o andaki durumu; istirahat. **4.** Dinlenmek için ayrılmış (olan). ⊟ **dinlenme kampı,** *Kuruluşların kendi personelinin tatilini geçirmeleri için düzenledikleri kamp.*|| **dinlenme salonu,** *Bir iş yerinde veya otellerde bir süre dinlenmek için ayrılmış bulunan salon.*

dinlenmek[1], [dinle-mek > dinle-n-mek] *edil. f. [-ir]* **1.** Konuşmaları ve yaptığı işler dolayısıyla çıkan sesler başkası tarafından dinlemeye alınmak. **2.** Duyulmak; işitilmek. **3.** Öğütlerine uyulmak; sözlerine kulak verilmek. **4.** (Radyo, televizyon vb. için) yayınları alınmak; izlenmek.

dinlenmek[2], [dinle-mek > dinle-n-mek] *dönşl. f. [-ir]* **1.** Kendini dinlemek. **2.** Yorgunluğunu gidermek amacıyla çalışmaya ara vermek; istirahat etmek. **3.** Yorgunluğu gitmiş, dinginliğe kavuşmuş olmak. **4.** (Yiyecek maddeleri veya sanayi ürünleri için) süzülme, durulma veya mayalanma gibi işlemler için bir yerde bir müddet bekletilmek.

dinlenmek[3], [din > dinle-n-mek دينلنمك] *{eAT} dönşl. f. [-ür]* Din sahibi olmak; din edinmek; bir dini kabul etmek.

dinlenmelik, [dinlenme-lik] *is. mim.* Merdiven basamaklarında bir kesinti meydana getiren küçük sahanlık.

dinleti, [dinlet-i] *is.* Müzik sanatçılarının yaptıkları bir müziği seyircilere sunması işi; konser.

dinletici, [dinlet-ici] *is.* Kulağa yerleştirilen elektronik alıcı.

dinletme, [dinle-t-me] *is.* **1.** Dinleme işini yaptırma eylemi. **2.** Bir sanatçının iş almak amacıyla müzik yapma veya hüner gösterme işi.

dinletmek, [dinle-mek > dinle-t-mek] *gçl. f. [-ir]* **1.** Birinin dinleme işini yapmasını sağlamak. **2.** Dinlemesine izin vermek. **3.** Bir şeyi dinlemeğe zorlamak. **4.** Söz geçirmek; öğütlerine uymasını sağlamak.

dinleyici, [dinle-y-ici] *is.* **1.** Söylenen, çalınan parçaları veya bir konferansı vb. dinleyen kimse. **2.** Aslî öğrenci olmadığı hâlde sadece dinlemek amacıyla derslere dışarıdan devam eden kişi.

dinleyicilik, -ği [dinleyici-lik] *is.* Dinleyici olma durumu.

dinleyiş, [dinle-y-iş] *is.* Dinleme işi ve biçimi.

dinli[1], [din-li] *sf.* Dini olan; din sahibi olan; bir dine mensup olan.

dinli[2], [din-li] *{ağız} sf.* Derin. [DS] ⊟ **dinli kuyu,** *{ağız} Kör kuyu.* [DS]

dinme, [din-me] *is.* Dinmek, durmak hâli ve eylemi.

dinmek[1], [*eT.* tiñ-mek *(dinmek)* > diñ-mek > din-mek] *dönşl. f. [-er]* **1.** (Ağrı, sızı vb. duyu; üzüntü, sevinç vb. duygular için) sona ermek; bitmek; durmak. **2.** (Ses için) kesilmek; susmak. **3.** (Kar, yağmur, rüzgâr ve akıp giden, süren şeyler için) kesilmek, sona ermek; durmak. **4.** (Çalışma gücü, enerji vb. için) sona ermek; bitmek; yorulmak. *{ağız} (aynı)* [DS]

dinmek[2], [dé-mek > dé-n-mek] *{ağız} dönşl. f. [-er]* **1.** Söylemek. **2.** Sataşmak. **3.** Sormak. [DS]

dinneştirmek, [dinleş-tir-mek] *{ağız} gçl. f. [-ir]* Anlamaya çalışmak. [DS]

dinozor, [Fr. dinosaure] *is. zool.* **1.** Günümüze fosilleri kalmış, boyu 20 m'ye kadar varan sürüngen yaratık, *(Saurischia; Ornithischia)*. **2.** *yergi.* (Kişi için) çağı geçmiş kartlaşmış oldukları halde hâlâ çöreklendikleri yerlerde ahkâm kesmeye devam edenler.

dinozorlar, [dinozor-lar] *is. zool.* Omurgalı hayvanlardan sürüngenler sınıfına giren soyu tükenmiş bir takım, *(Dinosauria)*.

dinozorlaşmak, [dinozor-la-ş-mak] *dönşl. f. [-ır]* **1.** Dinozor durumuna gelmek. **2.** *yergi.* Çağı geçtiği, görüşlerine değer verilmediği hâlde kendini hep ön plânda tutar olmak; kartlaşmak; kurnazlaşmak.

dinsek, -ği [dinse-k] *{ağız} sf.* Gürültüsüz, patırtısız yer. [DS]

dinsel, [din-sel] *sf.* Dinle ilgili; dine dayalı; dine özgü; dinî.

dinsik[1], **ği** [din-mek > din-se-mek > din-si-k] *{ağız} sf.* (Hava için) rüzgârsız, durgun ve sıkıntılı. [DS]

dinsik[2], **-ği** [din *(tepe)* > dinsi-k] *{ağız} is.* **1.** Gözetleme yeri. **2.** Yüksek yer; ağaç tepesi. [DS]

dinsiklemek, [dinsik-le-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* **1.** Gözetlemek. **2.** Dikkatle bakmak. [DS]

dinsimek[1], [din-si-mek] *{ağız} gçl. f. [-r]* Etrafı dinlemek. [DS]

dinsimek[2], [din-si-mek] *{ağız} gçsz. f. [-r]* (Yemek için) bozulmaya, kokmaya başlamak. [DS]

dinsiz[1], [din-siz] *sf.* **1.** Dinî inancı olmayan; ateist. **2.** *mecaz.* Acımasız; gaddar; zalim. ⊟ **Dinsizin hakkından imansız gelir.** *Acımasız birini ancak kendisinden daha acımasız olan birisi yola getirebilir.*

dinsiz[2], [din-siz] *{ağız} sf.* (Peynir vb. için) yağsız; kupkuru. [DS]

dinsizlik, -ği [din-siz-lik] *is.* Dinsiz olma durumu.

dinsük, -gü [deñ > din-sük] *{ağız} sf.* Hafifmeşrep; hoppa; oynak. [DS]

dintar, [Soğd. dendar] *{eT} is.* **1.** Dinî ayin yapan. [ETY] *{eT}* **2.** Seçkin; seçilmiş; üstün. [EUTS]

dintepe, [din+tepe] *{ağız} is.* **1.** Yüksek tepe. **2.** Ağacın en tepesi; ağaç doruğu. [DS]

dintoru, [din+dor-u] *{ağız} is.* Dağın tepesi. [DS]

dinzimek, [diñ-(i)z-i-mek] *{ağız} gçsz. f. [-ir]* Durgunlaşmak; dinmek. [DS]

dip[1], **-bi** [*eT.* tūb / dūb > dip دب] *is.* **1.** *{eAT} {OsT}* Kök. **2.** Oyuk veya çukur bir yerin en alt bölümü. **3.** Bir kabın tabanı. **4.** Suyun altındaki toprak veya sert zemin. **5.** Bina, ağaç gibi dikili duran bir şeyin

zemin ile birleştiği nokta veya çevresi. **6.** Dağ, tepe gibi yükseltili şeylerin eteği. **7.** Kapalı bir alanda girişin en uzak köşesi. *Dip bucak.* **8.** Deniz, ırmak, tarla, yurt gibi alan kaplayan şeylerin kıyısı, çok yakını; bitişiği. *"Denizin dibinde demirden evler."* **9.** (Su için) yüzeyin karşıtı; iç. **10.** Bir kabın en altında kalmış yiyecek, içecek gibi şeyler. **11.** Düz olarak dokunduktan sonra üzerine altın veya sim ile işleme yapılan bir tür kumaş; sade arşın. **12.** *{eAT} {OsT}* Kadeh ve sini gibi kapların ayağı. **13.** *{ağız}* Havuç. [DS] **14.** *{ağız}* Lahana. [DS] **15.** *{ağız}* Yer elması. [DS] **16.** *{ağız}* Pancar ve kökü. [DS] **17.** *{ağız}* Çam ağacının kökü ve çırası. [DS] **18.** *{ağız}* Tütün bitkisinin en dipteki yaprakları. [DS] **19.** *argo.* Kıç. **20.** *argo.* Dişilik organı. 🗗 **dibe düz yıkmak,** *Dümdüz etmek; yerle bir etmek.*|| **dibi geçmek,** *{ağız} (Tencere, tava gibi kaplar için) dibi çıkıp ayrılmak.* [DS]|| **dibi görünmek,** *(Bir kabın içinde bulunan yiyecek vb. şey için) tükenmek veya çok az kalmak.*|| **dibi kıllı,** *{ağız} Domates.* [DS]|| **dibi kırmızı mumla çağırmamak,** *Davetsiz gelenler için "Gelmeseniz de olurdu; çok sıkıntı veriyorsun." anlamında istenmezlik sözü.*|| **dibinden budamak,** *Kökünden kesmek.*|| **dibinden tıraş,** *Kökünden kesip temizleme.*|| **dibine darı ekmek,** *Tamamen bitirmek; tüketmek.*|| **dibine gelmek,** *Çok yakınına gelmek.*|| **dibine inmek,** *Azalmak.*|| (...in) **dibini bulmak,** *İçindekini bitirmek; tüketmek.*|| **dibini görmek,** *argo. (Erkek için) bıkmadan uzun süre çok cinsel ilişkide bulunmak.*|| **dibi tutmak,** *(Pişen yemekler için) tencerenin dibine yapışıp yanmak.*|| **Dibi yok.** *Bir işin sonu ve çözüm yolu yok, anlamında kullanılır.*|| **dip ağı,** *Dipteki balıkları avlamak için kullanılan bir tür ağ.*|| **dip alay,** *{eAT} Merkez alayı.*|| **dip bağı,** *{ağız} Ahırda hayvanları bağlamaya yarayan ip.* [DS]|| **dip bucak,** *İlk bakışta göze çarpmayan yer; kıyı köşe.*|| **dip çalkamak,** *{OsT} Kalçaları oynatmak.*|| **dip dede,** *{eAT} {OsT} {ağız} Büyük dede; en büyük dede.* [DS]|| **dip deñiz,** *{OsT} Büyük deniz; okyanus.*|| **dip doruk,** *Dipten tepeye kadar; baştan aşağı; bütün; {ağız} (aynı).* [DS]|| **dip görmez,** *{ağız} Tütünün toprağa en yakın olan yaprakları.* [DS]|| **dip göstermek,** *{OsT} Yemeği tabakta bir şey kalmayıncaya kadar yemek.* [Kamus]|| **dip ışkını,** *{ağız} Ağaçların, üzüm kütüklerinin dibinden çıkan sürgün; piç.* [DS]|| **dip koçanı,** *1. Bir bölümü koparılarak ilgiliye verilen makbuz türü evrakın elde kalan kopyası. 2. {ağız} Tapu senedi.* [DS]|| **dipten budamak,** *1. Budama işlemini toprak seviyesinden yapmak. 2. mecaz. Tamamen yok etmek; kesip atmak.*|| **dip teveği,** *{ağız} Üzüm kütüklerinin dibinden fışkıran sürgünler.* [DS]|| **dip üstü,** *{ağız} Tütün bitkisinin toprağa yakın olan ikinci sıra yaprakları.* [DS]

dip[2], [dé-mek > di-(y-ü)p] *{eAT} zf.* Deyip; diyerek.

dip[3], [dip] *{ağız} sf.* Pek çok. [DS]

dip[4], [dip] *{ağız} is.* Bekâret. [DS]

dip[5], [İng. dip *(eğiklik)*] *is.* Anne karnındaki bebeğin kalp atışının yavaşlaması durumunda elektronik olarak elde edilen kalp frekans eğrisinin görünümü.

dipcik, -ği [dip-cik] *{ağız} is.* **1.** Yemeni, çarık gibi giyeceklerin ökçesiz tabanı. **2.** Sigara izmariti. [DS]

dipçek, -ği [dip-çek] *{ağız} is.* İplik eğirme çıkrığının ekseni. [DS]

dipçik, -ği [dip-çik] *is.* **1.** Taşınabilir bir silahın nişan alınırken omuza dayanan bölümü. **2.** *{ağız}* Tarlanın sürülemeyen killi, kireçli kısmı. [DS] **3.** *{ağız}* Çayır. [DS] **4.** *{ağız}* Otuz iki kâğıtla oynanan bir iskambil oyununda son el. [DS] **5.** *{ağız}* Hayvan yuları. [DS]

dipçikleme, [dipçik-le-me] *is.* Dipçikle vurmak işi eylemi.

dipçiklemek, [dipçik-le-mek] *gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* Dipçik ile vurmak.

dipçiklenme, [dipçikle-n-me] *is.* Dipçik ile vurulma durumu ve eylemi.

dipçiklenmek [dipçikle-n-mek] *edil. f. [-ir]* Dipçikle vurulmak.

dipçin, [dip-çin] *{ağız} sf.* **1.** (Kişi için) Kuvvetli; gürbüz. **2.** Yaramaz. **3.** Filiz. [DS]

dipdinç, [di(p)+di/nç] *(di'pdinç) sf.* Çok güçlü, dinlenmiş durumda olan.

dipdingsüz, [di(p)+di/ñ-süz دبدكسز] *(di'pdiñsüz) {eAT} sf.* Büsbütün rahatsız olan; huzurunu kaybeden. 🗗 **dipdiñsüz olmak,** *{eAT} Büsbütün huzuru kaybetmek.*

dipdiniz, [di(p)+di/n-iz] *{ağız} sf.* Çok uslu. [DS]

dipdiri, [di(p)+di/ri] *(di'pdiri) sf.* Çok canlı, sağlıklı ve hareketli.

dipdirilice, [di(p)+di/ri-li-ce دبدرى لجه] *(dipdirili'ce) zf.* Dipdiri olarak.

dipfriz, [İng. deep-freeze] *is.* Bir soğutucunun buz üretmeye veya dondurulmuş besinleri saklamaya yarayan bölümü; derin soğutucu.

dipgün, [dip-gün / dip-gin] *{ağız} is.* Yular ve dizginin elle tutulan kısmı. [DS]

dipi, [*eT.* tüpi > dipi دبى] *{eAT} is.* Tipi.

dipilemek, [tip-i-le-mek] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(i)-yor]* Kar fırtınası esmek. [DS]

dipkazar, [dip+kaz-ar] *is.* Kuru toprağı alt üst etmeksizin yararak derin işleyen tarım aracı.

dipkin, [dip-kin] *{ağız} is.* Meşe, karaağaç gibi ağaçların düzgün ve bilek kalınlığındaki fidanı. [DS]

diplarya, [Yun. diplaria *(ikizler)*] *(di'plarya) is. zool.* Pisi balığının küçüğü.

diple, [dip-le] *{ağız} s.* İçine ceviz, badem konulan bir tür baklava. [DS]

dipleği, [dip-leği] *{ağız} is.* Etsiz lahana çorbası. [DS]

diplek[1], **-ği** [diple-k] *{ağız} sf.* (Kişi için) kısa boylu ve şişman. [DS]

diplek[2], **-ği** [diple-k] *{ağız} sf.* Esaslı; köklü; temelli. [DS]

dipleme, [dip-le-me] *is.* **1.** Dibini buldurma veya dipten kesme eylemi. **2.** *{ağız}* Herhangi bir kaydın ana defteri; kütük; tapu ve nüfus kütüğü. [DS]

diplemek, [dip-le-mek] *gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* **1.** Bir şeyi, bir sıvı veya kap, kuyu gibi şeylerin dibine kadar indirmek; *{ağız} (aynı).* [DS] **2.** *{ağız}* Bitkileri kökünden sökmek. [DS] **3.** Bir kap içindeki sıvıyı tamamen bitirmek. **4.** Seramikçilikte bir kabın tabanını tornada bıçakla düzeltmek, şekillendirmek. **5.** *gçsz.* Bir şeyin dibine kadar inmek. **6.** *{ağız}* Bir şeyi diğer bir şeyin tabanına kadar sokmak. [DS] **7.** *{ağız}* Üzüm, kiraz vb. konulacak küfenin dibini ot ve yaprakla beslemek. [DS] **8.** *argo.* Bardak ya da şişedeki içkiyi sonuna kadar içmek. **9.** *{ağız} gçsz. f.* Olduğu yerde saymak. [DS] **10.** *argo.* Sınıfta kalmak.

diplen, [diple-n] *{ağız} is.* (Kişi için) kısa boylu ve şişman. [DS]

diplenmek, [diple-n-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* **1.** Yerleşmek. **2.** Durumunu düzeltmek. [DS]

dipleye, [diple-y-e] *{ağız} is.* Kesilen ağacın toprak üstünde kalan bölümü; dip kütüğü. [DS]

dipli, [dip-li] *sf.* **1.** Dibi olan; dibe sahip olan. **2.** *{ağız}* Köklü. [DS] **2.** *{ağız}* Soylu. [DS] **3.** *{ağız}* Oturaklı. [DS] **4.** *{ağız}* Zengin. [DS] 🗗 **dipli doruklu,** *{ağız} Noksansız; kusursuz; düzgün.* [DS]

diplik, -ği [dip-lik] *{ağız} is.* **1.** Hayvanın yularının başlık kısmına bağlanan uzunca ip. **2.** Dibi eskiyen kapların altına geçirilen parça. **3.** Bir makine ve eşyanın bir yere tutturulacak alt kısmı. **4.** Ağaç testilerin, küleklerin dibine geçirilen ağaçtan, çam kabuğundan yapılmış altlık. **5.** Altlık; nihale. **6.** Öküz ve at arabalarının arka kapağı. **7.** *balıkç.* Sargan balığı tutmak için kullanılan birbirine ekli üç parça çubuğun en kalın parçası. [DS]

diploma, [Yun. diploma *(ikiye katlanmış şey)* > İt. diploma] *(diplo'ma) is.* **1.** Eskiden kökeni Hititlere dayanan, taşıyanın sahip bulunduğu hak ve imtiyazları belirten, hükümdarların ve derebeylerinin verdikleri mühürlü resmî belge. **2.** Herhangi bir eğitim kurumunu, iş veya meslek eğitimini bitirerek sahibine birtakım haklar verilmesini sağlayan resmî belge; icazetname, şahadetname. **3.** *argo.* Fahişe kadınlara verilen izin belgesi.

diplomalı, [diploma-lı] *sf.* **1.** Diploması olan. **2.** Yetkisi diploma ile belgelenmiş olan. **3.** *mecaz.* Eğitim görmüş, yetişmiş; bilgisi ve görgüsü yerinde olan. **4.** *argo.* (Fahişe için) çalışma belgesi verilmiş olan. 🗗 **diplomalı cahil,** *Bir eğitim kurumuna devam ederek başarı gösterip diploma almasına rağmen mesleğinin veya işinin gereklerini yerine getiremeyen, bilgisi ve becerisi buna yetmeyen.*

diplomasız, [diploma-sız] *sf.* **1.** Diploması olmayan. **2.** Yürütmekte olduğu işi veya mesleği yapabilmesi için bir eğitim kurumunu bitirerek diploma alması gerektiği hâlde diploma almaksızın çalışan.

diplomasi, [Fr. diplomatie] *is.* **1.** Milletler arası ilişkileri düzenleyen anlaşmalar bilimi. **2.** Yabancı bir ülkede veya milletler arası bir toplantıda ülkesini temsil etme eylemi ve sanatı. **3.** Yabancı ülkelerde ülkesini temsil eden kişinin mesleği ve görevi. **4.** Bu tür çalışanların meydana getirdiği topluluk. **5.** *gnşl.* Bir ülkenin dış politikası. **6.** *mecaz.* Çetin bir görüşme, tartışma sırasında gösterilen beceriklilik; ustalık.

diplomat, [Fr. diplomate] *is.* **1.** Yabancı bir ülkede veya uluslar arası görüşmelerde ülkesini temsil etmekle görevli, yetkili kimse. **2.** Çevresindeki ilişkilerde çok titiz ve hesaplı olan kimse.

diplomatik, -ği [Fr. diplomatique] *sf.* **1.** Diplomatlara ve diplomasiye ilişkin. **2.** *is.* Resmî evrak ve belgelerin çağlar boyunca geçirdiği evreleri inceleyen bilim.

diplomatlık, -ğı [diplomat-lık] *is.* **1.** Diplomatın yaptığı iş veya mesleği. **2.** Diplomat olma durumu. **3.** *mecaz.* Diplomatça davranış; kurnazlık.

dipnot, [dip+ Fr. note] *is.* Bir yazının anlatım akışının bozulmaması için sayfanın altına konulan açıklama, alıntı kaynakları içeren bilgiler.

diprenmek, [yipre-n-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* Yıpranmak; eskimek. [DS]

dipsiz, [dip-siz] *sf.* **1.** Dibi olmayan. **2.** (Kuyu, mağara vb. için) dibine ulaşılma imkânı olmayan; dibi yokmuş gibi görünen. 🗗 **dipsiz kile, boş ambar,** *Çalışıp çabalamaya rağmen çok az kazanç elde etme durumu; boşa kürek çekmek.*|| **dipsiz testi,** *Kazancı yerinde olduğu hâlde savruk harcamaktan dolayı hiç mal mülk edinememiş kimse; müsrif; savurgan.*

dipşek, -ği [dipşe-k] *{ağız} is.* Yayık kolu. [DS]

-dir-[1], [-dır- / -dir- / -dür- / -dur- / -tir- / -tır- / -tur- / -tür] *yap. e.* → -dır-.

-dir-[2], [-dir- > -zir-] *yap. e.* → -zir-.

-dir[3], [-dır / -dir / -dür / -dur / -tir / -tır / -tur / -tür] *çek. e.* → -dır.

dir[1], [tir *(yans.)* / dir در / دیر] *{eAT} is.* Titreme, sarsılma bildiren yansıma kökü. [Zülfikar] 🗗 **dir dir ditremek,** *{eAT} {OsT} Tir tir titremek; çok üşümek; çok korkmak.*

dir[2], [*eT.* tēr *(ücret)* > dir در] *{eAT} is.* **1.** Geçimlik. **2.** Yem; gıda.

dir[3], [Far. dīr دیر] *(di:r) sf.* **1.** Uzak. **2.** Eski. **3.** Gecikmiş. **4.** *zf.* Geç; çoktan. 🗗 **dîr-bāz,** *{OsT} Uzun müddet.*|| **dîr ü dırāz,** *{OsT} Uzun uzadıya.*|| **dîr ü zud,** *{OsT} Geç ve çabuk.*

diraatlı, [Ar. dirāyat +. T. -li] *{ağız} sf.* Becerikli. [DS]

dirahş, [Far. dirahşīden > dirahş درخش] *{OsT}* *is.* Parıltı; ışık; nur; ziya.

dirahşan, [Far. dirahşān درخشان] *(dirahşa:n)* *{OsT}* *sf.* Parlak; parıldayan.

dirahşani, [Far. dirahşānī درخشى] *(dirahşa:ni.)* *{OsT}* *is.* Parlaklık; parlayıcılık.

dirahşende, [Far. dirahşende درخشنده] *{OsT}* *sf.* **1.** Parlayan; ışıldayan. **2.** Işıklı; nurlu.

dirahşendegî, [Far. dirahşendegī درخشندگی] *(dirahşendegi:)* *{OsT}* *is.* Parlaklık.

diraht, [Far. diraht درخت] *{OsT}* *is.* Ağaç. ☞ **diraht-i Meryem,** *{OsT} Hz. Meryem'in altında oturduğu ağaç.*|| **diraht-i meyve-dār,** *{OsT} Yemiş veren; yemişli ağaç.*|| **diraht-i Vakvak,** *{OsT} Meyveleri insan kafası olan efsanevî ağaç.*

dirahtan, [Far. dirahtān درختان] *(dirahta:n)* *{OsT}* *is.* Ağaçlar.

dirahtistān, [Far. diraht-istān درختستان] *(dirahtista:n)* *{OsT}* *is.* Ağaçlık yer.

diran, [Ar. dār > dīrān دیران] *(di:ra:n)* *{OsT}* *is.* Evler.

diraset, [Ar. dirāset دراست] *(dira:set)* *{OsT}* *is.* Tahsil.

diraverse, [İt. diraverce] *is.* *dnz.* **1.** Fırtınalı havalarda yelken azaltarak ve rüzgârı, dalgayı baş omuza alarak bekleme. **2.** Bir limana girmek mümkün olmayınca liman önünde dolaşarak vakit geçirme.

dirayet, [Ar. dirāyet درایت] *(dira:yet)* *{OsT}* *is.* **1.** Zekâ, yetenek, bilgi ve kavrayış. **2.** Beceriklilik. ☞ **dirāyet-mend,** *{OsT} Dirayetli; zeki; kavrayışlı.*

dirayetkâr, [Ar. dirāyet + Far. -kār درایتکار] *(dira:yetkâ:r)* *{OsT}* *sf.* Zeki; bilgili; becerikli; kavrayışı yerinde olan.

dirayetkârane, [Ar. dirāyet + Far. -kārāne درایتکارانه] *(dira:yetkâ:ra:ne)* *{OsT}* *zf.* Dirayetli olana yakışır yolda.

dirayetli, [dirayet-li] *sf.* Zeki; bilgili; becerikli; kavrayışı yerinde olan.

dirayetsiz, [dirayet-siz] *sf.* Yeteneksiz; beceriksiz.

dirayetsizlik, -ği [dirayetsiz-lik] *is.* Dirayetsiz olma durumu; beceriksizlik; başarısızlık.

diraz, [Far. dirāz دراز] *(dira:z)* *{OsT}* *sf.* Uzun. ☞ **dirāz-dest,** *{OsT} 1. Eli uzun. 2. Mütecaviz.*|| **dirāz etmek,** *{eAT} Uzatmak; uzun etmek.* [DK]|| **dirāz-gûş,** *{OsT} 1. Kulağı uzun. 2. Tavşan.*

dirazguş, [Far. dirāz *(uzun)* + ġūş *(kulak)* درازغوش] *(dira:zgu:ş)* *{OsT}* *is.* Eşek; merkep.

dirazi, [Far. derāzī درازی] *(dira:zi:)* *{OsT}* *is.* Uzunluk.

dirbiç, [? dirbiç] *is.* İki yaşındaki erkek keçi.

dircelmek, [dir(i)-ce-l-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* Şişmanlamak. [DS]

dircik, -ği [dir-cik] *{ağız} is.* Kürsü ve iskemlenin köşesi. [DS]

dircinti, [dirc-inti] *{ağız} sf.* (Kişi için) hastalıklı. [DS]

dirçiklemek, [dirçik-le-mek] *{ağız} gçsz. f. [-r]* (Hayvan yavruları için) neşeyle sıçrayıp tekme atmak. [DS]

dirçilmek, [dirç-il-mek] *{ağız} edil. f. [-ir]* (Kumaş için) eskiyip iplikleri çıkmak. [DS]

direcen, [dire-cen] *{ağız} is.* **1.** Duvarlara, meyve yüklü ağaç dallarına konulan destek; dayak. **2.** Dayanacak sopa. **3.** Arabalarda dingil ucu ile söve arasındaki eğri ağaç. [DS]

direç, -ci [Kürt. direj] *{ağız} sf.* (Kişi için) uzun boylu. [DS]

direfş, [Far. direfşīden *(dalgalanmak)* > direfş درفش] *{OsT}* *is.* Bayrak; sancak.

direfşan, [Far. direfşān درفشان] *(dirafşa:n)* *{OsT}* *sf.* **1.** Parıldayan. **2.** (Bayrak için) rüzgârda dalgalanan.

diregü, [tirē-mek > tirē-gü > dirē-gü] *(dire:gü:)* *{eT}* *is.* Direk; destek; sütun.

direj, [Kürt. direj] *{ağız} sf.* → direç. [DS]

direk, -ği [*eT.* tirē-mek *(dayamak)* > tirē-k / tire-gü > dirē-k] *is.* **1.** Ağaç, metal veya beton gibi malzemelerden yapılma düşey doğrultuda yerleştirilen uzun ve kalın destek. **2.** *dnz.* Gemilerin güvertesine dikilen, serenlerle yelkenlerin ve armaların donatıldığı uzun ve yuvarlak kesitli parça. **3.** *mecaz.* Bir topluluk içinde en önemli kimse; temel. **4.** *{ağız}* Çok yaşayan kimse. [DS] ☞ **direk direk bağırmak,** *Rahatsız edecek biçimde, yüksek sesle uzun uzun bağırmak.*|| **direk direk olmak,** *{ağız} Direk gibi sıra sıra dizilmek.* [DS]|| **direk dikilmek,** *{ağız} (Yağmur için) belirli bir bölgeye yağmak; mevziî olarak yağmak.* [DS]|| **direk gibi,** *1. (Ses için) rahatsız edici ve kalın. 2. (Kişi için) sağlam, iri yapılı ve uzun boylu.*|| **direk urmak,** *{eAT} Direkle sağlamlaştırmak; direk dayamak; payanda vurmak.* [DK]

direkçi, [direk-çi] *is.* *dnz.* Alamana kayıklarında direğe çıkarak gözcülük yapan kişi.

direkleme, [direk-le-me] *{ağız} is.* Sağanak hâlinde yağan yağmur. [DS]

direklendirmek, [direklen-dir-mek] *{ağız} gçl. f. [-ir]* Havaya doğru dikmek. [DS]

direklenmek[1], [direkle-n-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* **1.** İnat etmek. **2.** Israr etmek. [DS]

direklenmek[2], [direkle-n-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* (Alev, toz, duman vb. için) göğe doğru dikey olarak yükselmek. [DS]

direkli, [direk-li] *sf.* **1.** Direği bulunan; bir direğe sahip olan. **2.** *{ağız}* Sağlam; güçlü; kuvvetli. [DS]

direklik, -ği [direk-lik] *sf.* **1.** Direk yapmaya uygun olan. **2.** *orm.* Çapları on ile yirmi santimetre ve boyları sekiz ile on beş metre arasında değişen ağaçlardan meydana gelmiş koruluk alan.

direksiyon, [Fr. direction] *is.* **1.** Motorlu araçlara yön vermek için bir simit ile idare edilen ve tekerleklerin yönünü değiştiren düzenek. **2.** *hav.* Uçağa yön vermek üzere dümeni çeviren ve pilotun ayakları ile idare edilen yatay çubuk.

direksiz, [direk-siz] *sf.* Direği bulunmayan; direği olmayan.

direkt, [Fr. direct *(düz)*] *sf.* **1.** Doğru olarak; doğruca. **2.** Dolaysız. **3.** *is. spor.* Boksta kolun sert bir biçimde gerilmesi ile vurulan yumruk.

direktif, [Fr. directive] *is.* **1.** Emir; talimat. **2.** *as.* Belirli bir harekât ve askerlik konularına ilişkin komutanın düşüncelerini belirten, ast kademelerin ancak bu çerçevede yürütme emirleri verebildikleri, yüksek komuta kademesinden çıkan genel talimat.

direktör, [Fr. directeur] *is.* Yönetici; müdür; yönetmen.

direktörlük, -ğü [direktör-lük] *is.* Yöneticinin görevi veya makamı.

direlemek, [dir-ele-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* **1.** Sıkıştırmak. **2.** Acele ettirmek. [DS]

direlmek[1], [diri > diri-l-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* **1.** Dirilmek; canlanmak. **2.** Güçlenmek; kuvvetlenmek. [DS]

direlmek[2], [*eT.* tirē-mek > tire-l-mek / dire-l-mek] *edil. f. [-ir]* Desteklenmek; dimdik ayakta tutulmak.

direltmek, [diril-t-mek] *{ağız} gçl. f. [-ir]* Canlandırmak; diriltmek. [DS]

direm[1], [? direm] *{ağız} is.* **1.** Tepemsi, yüksek yer. **2.** Testi yapımında kullanılan bir tür killi toprak. [DS] ⧉ **direm başı,** *{ağız} Pencere demiri.* [DS]

direm[2], [Far. direm درم] *{OsT} is.* **1.** Gümüş para. **2.** Dirhem. *{ağız} (aynı)* [DS] **3.** *{ağız} sf.* Azıcık; bir parça. [DS] ⧉ **direm-güzîn,** *{OsT} Sarraf.*|| **direm-harîde,** *{OsT} Para ile alınmış.*|| **direm-serā,** *{OsT} Para basılan yer.*

direme, [dire-me] *is.* **1.** Karşı koyma ve dayamak durumu ve eylemi. **2.** Direk olarak konulmuş şey; direk; sütun. **3.** *{ağız}* Tıka basa doldurma. [DS] **4.** *{ağız}* Çok yük yükleme. [DS] **5.** *{ağız}* Kıl ya da yünden dokunmuş büyük çuval. [DS] **6.** *{ağız}* Tahtadan yapılan duvar. [DS] **7.** *{ağız}* Duvarların yıkılmaması için konulan destek. [DS]

diremeç, -ci [dire-meç] *{ağız} is.* **1.** Duvarların yıkılmaması için konulan destek. **2.** Meyve yüklü ağaç dallarının kırılmaması için altlarına dikilen ağaç destek. [DS]

diremek[1], [*eT.* tir-ē-mek *(dayamak)* / dirē-mek] *gçl. f. [-r] [-r(i)-yor]* **1.** Bir direk veya destek koyarak dik durmasını sağlamak. **2.** Dolu çuval, sırık veya başka nesneyi bir ucu yukarı gelecek şekilde bir yere dayamak. **3.** *{ağız}* Bir şeyi dikine yerleştirmek; dayamak; dik durdurmak. [DS]

diremek[2], [*eT.* tir-ē-mek > dire-mek] *{ağız} gçsz. f. [-er] [-r(i)-yor]* **1.** Bir şeyin ağırlığına dayanmak; çekmek. **2.** İnat ve ısrar etmek. **3.** *gnşl.* Karşı koymak; engel olmak. [DS]

diren, [Yun. dikhroni => diğren / dīren] *(di:ren) {ağız} is.* **1.** Harmanda sap boşaltmak, ot toplamak, kağnıya yüklemek gibi işlerde kullanılan bir sap ve ucunda üç dört parmağı bulunan ahşap veya metalden yapılma tarım aracı; dirence; dirgen. **2.** *sf.* İnce uzun. [DS] ⧉ **diren karga,** *{ağız} Hiçbir şey yapmadan, konuşmadan, hareketsiz olarak ayakta duran.* [DS]

dirence, [diren-ce] *{ağız} is.* Kol demiri; destek. [DS]

direncen, [dirence-n] *{ağız} is.* Hayvana yük sararken kullanılan ucu çatallı dayak. [DS]

direnç, -ci [dire-nç] *is.* **1.** Üzerine uygulanan güce karşı koyma gücü; inat, *(1935).* **2.** Bir kişinin yorgunluk, hastalık, açlık, susuzluk gibi bedensel veya ruhsal güçlüklere karşı koyabilme gücü. **3.** *elkt.* Elektromotor kuvveti bulunmayan bir iletkenin uçlarına uygulanan potansiyel farkının iletkenden geçen akımın şiddetine oram; R=U/I **4.** Özel olarak dirençlerinden yararlanılan iletkenler dizisi.

dirençli, [direnç-li] *sf.* **1.** Direnci olan. **2.** *fiz.* Üzerinde direnç bulunan.

dirençsiz, [direnç-siz] *sf.* **1.** Direnci olmayan. **2.** *fiz.* Üzerinde direnç bulunmayan.

direnek, [diren-ek] *sf.* **1.** Direnmeyi sağlayan. **2.** *is. as.* Muharebe alanında etrafı silah, mevzi ve tahkimatlarla güçlendirilmiş savunma tesisleri.

direng, [Far. dīreng درنگ] *(di:reng) {OsT} is.* **1.** Bekleme; durma. **2.** Gecikme. **3.** Dinlenme; istirahat. **4.** Yavaşlık.

direngeç, -ci [diren-geç] *{ağız} sf.* **1.** Direnen; karşı koyan. **2.** *is.* Duvarların yıkılmaması için konulan destekler; payanda. **3.** Meyve yüklü dalların kırılmaması için altlarına konulan ağaç destekler. [DS]

direngen, [diren-gen] *sf.* Direnen; karşı koyan; inatçı; anut.

direngenlik, -ği [direngen-lik] *is.* **1.** Direngen olma hâli. **2.** İnatçılık.

direngi, [diren-gi] *is.* **1.** *psikol.* Bir içtepiye karşı gösterilen iradî direniş. **2.** *{ağız}* Kol demiri; destek. [DS]

direnim, [diren-im] *is.* **1.** Karşı koyma; dayatma. **2.** *fel.* Maddenin direnme özelliği.

direniş, [diren-iş] *is.* **1.** Direnme eylemi ve biçimi. **2.** Bir kişinin, grubun veya üst kademelerin uyguladığı haksız yaptırımlara karşı durma; karşı güç kullanma; silahlı veya başka yollarla saldırılara giriş-

me. **3.** Onaylanmayan bir eylem karşısında ona karşı durma; o eylemin yapılmasına engel olma.

direnişçi, [direniş-çi] *is.* Direnişe katılan kimse.

direnleme, [diren-le-me] *is.* Dirgenle sapları yayma veya atma işi; dirgenleme.

direnlemek, [diren-le-mek] *gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* Harmanda sapları direnle karıştırmak veya toplamak.

direnme, [dire-n-me] *is.* **1.** Direnmek durumu ve eylemi. **2.** Karşı koyma; mukavemet etme; inat etme. **3.** İşgalciye karşı girişilen eylem. **4.** Binicilikte atın binicinin isteklerine karşı koyması. **5.** *psikol.* Psikanaliz uygulanan insanın direnç gösterir veya bazı yorumları reddeder gibi görünmesine yol açan ruhsal süreç.

direnmek, [*eT.* tir-ē-mek *(desteklemek)* > tire-n-mek > dire-n-mek] *dönşl. f. [-ir]* **1.** (Düşünce veya istek için) karşı koymak; reddetmek. **2.** Kendisine zor kullanılarak kabul ettirilmek istenen durumu, düşünceyi reddetmek; bu duruma karşı koymak. **3.** İnat etmek; bir şeyi kabul etmemek. **4.** (Savunma durumunda bulunan bir askerî birlik için) düşmanın girme ve yarma harekâtına şiddetle karşı koymak. **5.** *{ağız}* Yürümeye başlamak; ayaklanmak. [DS] **6.** *{ağız}* Ayağa kalkmak; ayakta durmak. [DS]

direnti, [diri > diren-ti] *{ağız} is.* **1.** Unun içinde yeteri kadar ezilmemiş, un olmamış iri tanecikler. **2.** Saman içindeki iri parçalar. [DS]

direp, -bi [Bulg. dreb] *{ağız} is.* **1.** Yapağının tarakta kalan çöplü kısmı. **2.** Arı kovanının önünde arıların yaptığı yumuşak siyah madde; pirebolu. [DS]

direşken, [direş-ken] *is.* İşi yılmadan sonuna kadar götüren; fikrinde ısrar eden; sebatkâr.

direşkin, [direş-kin] *{ağız} sf.* Dayanıklı. [DS]

direşme, [dire-ş-me] *is.* Sebat etme durumu ve eylemi.

direşmek, [*eT.* tirē-mek > tire-ş-mek > dire-ş-mek] *dönşl. f. [-ir]* **1.** Bir işi sonuna kadar götürmek için uğraşmak; sebat etmek; dayanmak. *{ağız} (aynı)* [DS] **2.** *{ağız}* Karşı gelmek. [DS] **3.** *{ağız}* Ayakta durmak. [DS] **4.** *{ağız}* Sertleşmek; katılaşmak. [DS] **5.** *{eT}* Sıkıntıdan yürüyemez olmak; çekinmek. **6.** *{ağız} işteş. f.* Karşılıklı ayak diremek; inatlaşmak. [DS] **7.** *{eT} {ağız}* Çekişmek. [DS] **8.** *{eT}* Kapının tırkazını birlikte takmak; kapıyı birlikte dayaklamak.

diretme, [dire-t-me] *is.* İnat etme ve zorlama eylemi.

diretmek, [dire-t-mek] *gçl. f. [-ir]* **1.** Bir şeyi yapmakta ısrar etmek. **2.** Zorlamak. **3.** *{ağız}* Biçilmiş ekin demetlerini üst üste yığmak. [DS]

direv, [Far. direv درو] *{OsT} is.* Ekin biçme; hasat. ⧉ **direv-ger,** *{OsT} Ekin biçen; hasatçı.*

direy, [dir-ey] *is. biy.* Belli bir bölgede yaşayan hayvanların tümü; fauna.

direz, [dir-ez] *{ağız} sf.* (Un için) iri öğütülmüş; yeteri kadar toz edilmemiş. [DS]

direze, [Far. dirāz *(uzun)* / dir-ez-e ? دره زه] *{eAT} is.* → direzi.

direzi, [Far. dirāz *(uzun)* / dir-ez-i ? درازى / درزى] *{eAT} {ağız} is.* **1.** Dokumacılıkta tezgâha uzunluğuna gerilen ip; çözgü. **2.** Halı ipliği. [DS] ⧉ **direzi çözmek,** *{OsT} Dokumak için ipi tezgâha uzunlamasına germek; ip çözmek.* || **direzi değneği,** *{ağız} Dokuma tezgâhında arışları ayırmakta kullanılan tahta.* [DS]|| **direzi tuḫmak,** *{ağız} 1. Bir işe başlamak. 2. Aksilik yapmak; huysuzluk etmek; yaramazlık yapmak.* [DS]

direzilik, -ği [direzi-lik] *{ağız} is.* Çözgü olarak kullanılmaya uygun yün ya da pamuk ipliği; çözgülük. [DS]

direzin, [Far. dirāzī ? دره زين] *{eAT} is.* → direzi.

dirfil, [Yun. tri *(üç)* + fillo *(yaprak)*] *{ağız} is.* → tirfil. [DS]

dirge, [dér-ge] *{ağız} is.* Demet. [DS]

dirgemek, [dér-ge-mek > dir-ge-mek درگمك] *{eAT} gçl. f. [-r]* **1.** Toplamak; biriktirmek; yığmak. **2.** *{ağız}* Havale etmek. [DS]

dirgen, [tir-mek *(toplamak)* > dér-mek > dir-gen ? / Yun. dikranı [EREN] [Tietze]] *{ağız} is.* **1.** Harmanda sapları toplamaya, yaymaya veya aktarmaya yarar ucu çatallı bir araç; diren. **2.** Çatal.

dirgende, [tir-mek *(toplamak)* > dér-mek > dir-gen ? / Yun. dikranı [Tietze]] *{ağız} is.* Çatal. [DS]

dirgenleme, [dirgen-le-me] *is.* Dirgenle toplama durumu ve eylemi.

dirgenlemek, [dirgen-le-mek] *gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* Harmanda sapları karıştırmak veya bir yere toplamak.

dirgenmek[1], [dirge-n-mek] *{eAT} dönşl. f. [-ür]* Dayanmak; istinat etmek.

dirgenmek[2], [dérge-n-mek > dirge-n-mek درگنمك] *{eAT} dönşl. f. [-ür]* Toplanmak; birikmek; yığılmak.

dirgeşmek[1], [tir *(diri)* > dirge-ş-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* **1.** Dayanmak; sebat etmek. **2.** Karşı gelmek. [DS]

dirgeşmek[2], [dérge-ş-mek > dirge-ş-mek درگشمك] *{eAT} işteş. f. [-ür]* Toplanmak; bir araya gelmek.

dirgez, [tir *(diri)* > dirge-z] *{ağız} sf.* **1.** Az pişmiş; dirice. **2.** Unun içindeki iri taneler. [DS]

dirgi[1], [tir *(diri)* > dir-gi] *{ağız} sf.* → dirgez. [DS]

dirgi[2], [dér-gi > dir-gi درگى] *{eAT} is.* Sofra.

dirgil, [tir *(diri)* > dirgi-l] *{ağız} sf.* Diri; iri tanecik. [DS] ⧉ **dirgil dirgil,** *Pütür pütür.* [DS]

dirgili, [tir *(diri)* > dirgi-li] *sf.* Az pişmiş; dirice.

dirgirmek, [dir-gir-mek درکرمك] *{eAT} gçl. f. [-ür]* → dirgürmek.

dirgit[1], [dirgi-t] *{ağız} is.* Yün eğirmekte kullanılan el aracı; kirman. [DS]

dirgit[2], [tir *(diri)* > tir(i)g-it] *{ağız} is.* Çerez olarak yenilen haşlanmış mısır, nohut ve buğday karışımı yiyecek. [DS]

dirgürmek, [*tir-mek *(yaşamak)* > tir-gür-mek > dir-gür-mek دیرکرمك / درکرمك] *{eT} {eAT} {OsT} gçl. f. [-ür]* **1.** Diriltmek; canlandırmak; ihya etmek. **2.** Yaşatmak; sağ bırakmak; hayatta bırakmak.

dirhem, [Ar. dirhem درهم] *{OsT} is.* **1.** Bir okkanın dört yüzde biri oranında, bölgelere ve ülkelere göre ağırlığı değişen ve İstanbul için 3,207 gram tespit edilen, eski bir ağırlık ölçüsü birimi. **2.** Eskiden kullanılan gümüş para. **3.** *mecaz.* Çok az miktar. ⊞ (iki) **dirhem bir çekirdek,** *Çok şık.*|| **dirhem dirhem,** *Azar azar, çok az miktarda.*|| **dirhem kadar,** *Çok az.*|| **dirhem-i ceyyid,** *{OsT} Bozuk ve karışık olmayan gümüş para.*|| **dirhem-i hālis,** *{OsT} Saf gümüş para.*|| **dirhem-i mağşūş,** *{OsT} Başka madenler karıştırılmış para; ayarı bozuk para.*|| **dirhem-i örfî,** *On altı kıratlık gümüş para.*|| **dirhem-i rāyic,** *{OsT} Halk arasında tercih edilerek kullanılan gümüş para.*|| **dirhem-i şer'î,** *{OsT} On dört kırat (2.0125 gr) ağırlığındaki ve zekât, diyet gibi İslamî ibadet ve mahkeme kararlarında kullanılan gümüş para.*|| **dirhem-i züyūf,** *{OsT} Bakır veya başka metal karıştırılmış gümüş para.*|| **dirhem ü dînar,** *{OsT} Gümüş ve altın para; servet.*

diri[1], [*eT.* tir-mek *(yaşamak)* > tir-ig > dir-i] *sf.* **1.** Yaşayan, canlı olan. **2.** Taze, pörsümemiş. **3.** İyi pişmemiş; çiğ. **4.** Güçlü, dinç. **5.** *{ağız}* Şişman; etli; yağlı. [DS] **6.** *{ağız}* Zengin. [DS] **7.** *is. gnşl.* İnsan. **8.** *{ağız}* Saman sapının ve buğday tanelerinin irisi. [DS] ⊞ **diri bütün,** *{ağız} Canlı ve bütün olarak.* [DS]|| **diri diri,** *1. Canlı olarak. 2. Yeterince pişmeden.*|| **diri gezmek,** *{eAT} Yaşamak; hayatta olmak.* [DK]|| **diri kılmak,** *{eAT} {OsT} Diriltmek; ihya etmek.*|| **diri komak,** *{eAT} Yaşatmak; sağ bırakmak.*|| **diri odun,** *Ağaçlarda kabuk ile özek doku arasında yer alan her yıl bir halka ekleyerek gövdenin kalınlaşmasını sağlayan beyazımsı doku.*|| **diri olmak,** *{eAT} Yaşamak; hayat sürmek; canlanmak.*|| **diri örtü,** *Orman ağaçlarının altında yetişen çalı, yarı odunsu veya otsu bitkiler topluluğu.*

diri[2], [dér-i > dir-i دری / دیری] *{eAT} is.* **1.** Bahşiş; parsa. **2.** Devşirme; derinti. **3.** *{ağız}* Pazar. [DS] ⊞ **diri günü,** *{ağız} Pazar günü.* [DS]

dirice, [diri-ce دیریجه] *sf.* **1.** Biraz diri olan. **2.** *{eAT} zf.* Diri olarak. **3.** *{ağız} is.* Çerez olarak yenen haşlanmış mısır, nohut ve buğday karışımı yiyecek. [DS]

diriçça, [İt. drizza] *is. dnz.* **1.** Bir taraftan öbür tarafa dönme. **2.** Yön değiştirme ⊞ **diriçça etmek,** *dnz. Dönmek.*

dirig[1], [*tir-mek > tir-ig > dir-ig] *{eT} sf.* **1.** Canlı; diri; yaşayan. **2.** *is.* Hayat; canlılık.

dirig[2], [Far. dirīġ دریغ] *(diri:ġ) {OsT} is.*→ diriğ.

diriga, [Far. dirīġā دریغا] *(diri:ġa:) {OsT} ünl.* → diriğa.

diriglemek, [tirig > tirig-lē-mek > dirig-lē-mek] *{eT} gçl. f. [-r]* Diriltmek; canlandırmak.

diriglik, [tir-ig > tirig-lik / dirig-lik] *{eT} is.* **1.** Dirilik. **2.** Var olma; var oluş.

diriğ, [Far. dīrīġ دریغ] *(di:ri:ğ, ğ kalın söylenir) {OsT} is.* **1.** Esirgeme; kıyamama; reddediş. **2.** Engel olma; önleme. **3.** *ünl.* "Eyvah! Yazık!" anlamında ünlem. ⊞ **diriğ etmek,** *Vermemek; birinden bir şeyi esirgemek.*

diriğa, [Far. dīrīġā دریغا] *(di:ri:ğa:) {OsT} ünl.* Eyvahlar olsun; yazık!

-dirik, [durmak / turmak > dur-uk > -dirik / -dırık / -tırık / -tirik / -dürük / -duruk / -türük / -turuk] *yap. e.* → -dırık.

dirik[1], **-ği** [*eT.* tirig > dirik] *sf.* **1.** Diri; canlı; yaşayan. **2.** Az pişmiş.

dirik[2], **-ği** [dér-mek > dir-ik] *{ağız} is.* Sincap. [DS]

dirikmek, [diri-k-mek] *gçsz. f. [-ir]* **1.** Diri ve canlı olmak. **2.** (Atılan sopa, değnek vb. için) bir ucu üzerinde esneyip zıplamak; yerden yükselerek adeta takla atarcasına yol almak.

diriksel, [dirik-sel] *sf.* **1.** Diri ile ilgili; canlılığa ait. **2.** Canlılar üzerinde canlılığın belirtisi ile ilgili olan. ⊞ **diriksel ısı,** *biy. Hayvanların vücut ısısı; diril ısı.*

diril[1], [diri-l] *sf.* **1.** Diri ile ilgili; canlılığa ait. **2.** Canlılar üzerinde canlılığın belirtisi ile ilgili olan. **3.** *{ağız}* Ruh. [DS] ⊞ **diril ısı,** *biy. Hayvanların vücut ısısı; diriksel ısı.*

diril[2], [Alm. drillich / İng. drill] *is.* **1.** Aşındırıcılığa destek olarak kullanılan, şilte yüzü ve gömlek yapılan bir cins pamuklu kaba dokuma; alacalı. **2.** *{ağız}* Yerli dokuma bez. [DS] **3.** *{ağız}* Keten. [DS]

dirildirinilmek, [diri-l-d-ir-in-il-mek درلدرلنلمك] *{OsT} edil. f. [-ür]* Diriltilmek.

dirildürmek, [diril-dür-mek] *{eAT} gçl. f. [-ür]* Diriltmek.

dirile, [diri-le درله] *{eAT} zf.* Diri iken; diri diri.

dirileşme, [dirile-ş-me] *is.* Diri durumuna gelme, canlanma eylemi.

dirileşmek, [dirile-ş-mek] *dönşl. f. [-ir]* Solmuş, pörsümüş iken diri ve canlı hâle gelmek.

dirilgi, [deril-mek > déril-gi > diril-gi دیرلکی] *{OsT} is.* Toplantı; dernek.

dirilik[1], **-ği** [diri-lik درلك / دیریلك] *is.* **1.** Diri olma durumu; canlılık; tazelik. **2.** Beden ve ruh yönünden zindeliğini koruma. **3.** *{eAT}* Yaşayış; hayat; sağlık; geçim; ömür. **4.** *{eAT}* Ödenek; tahsisat. [DS] **5.** *{ağız}* İrilik; büyüklük. [DS] **6.** *{ağız}* Açıkgözlük. [DS] **7.** *{ağız}* İyi geçinme; dirlik. [DS]

dirilik[2], **-ği** [déril-mek > diril-ik] *{ağız} is.* Toplantı. [DS]

diriliş, [diril-mek > diril-iş] *is.* **1.** Dirilmek eylemi. **2.** Dirilme biçimi, tarzı. **3.** Kıyamette bütün ölülerin dirilmesi, yeniden hayata kavuşması; basübadelmevt. **4.** *mecaz.* Bir atılım yaparak yeniden güç kazanma.

dirilme, [diri-l-me] *is.* **1.** Yeniden hayat bulma, canlanma eylemi. **2.** Gelişme. **3.** Kıyamette ölülerin tekrar hayat bulması.

dirilmek[1], [*eT.* *tir-mek *(yaşamak)* > tir-i-l-mek > dir-i-l-mek درلمك / دیریلمك] *gçsz. [-ir]* **1.** (Ölmüş sanılan kişi için) diri hâle gelmek; canlanmak. **2.** (Bitki için) solmuş pörsümüş iken yeniden tazelik ve canlılık kazanmak. **3.** Güçlenip canlanmak. **4.** (Hasta için) sağlığına kavuşmak. **5.** (Öldü sanılan için) canlılık kazanmak. **6.** *mecaz.* Yeniden geçerlilik kazanmak; etkin olmak. **7.** *{eAT} {OsT}* Yaşamak; ömür sürmek. **8.** *{eAT} {OsT}* Geçinmek; imtizaç etmek. **9.** *{eAT} {OsT}* (Bir şey) taslamak; ... davasında bulunmak. **10.** *{ağız}* İyi geçinmek. [DS]

dirilmek[2], [*eT.* tér-mek > tér-il-mek > dér-il-mek دیریلمك] *{eAT} edil. f. [-ür]* Toplanmak; derilmek.

diriltici, [dirilt-mek > dirilt-ici] *is.* Canlılık verici özelliği bulunan.

diriltme, [diril-t-me] *is.* **1.** Dirilmesini sağlama, hayata döndürme eylemi. **2.** Yeniden can verme. **3.** *tıp.* Ölmüş görünen, yani kalbi veya solunumu durmuş bir kimseyi hayata döndürmek.

diriltmek, [diril-t-mek] *gçl. f. [-ir]* **1.** Dirilmesini sağlamak; yeniden hayata döndürmek. **2.** *mecaz.* Canlılık kazandırmak. **3.** Unutulmuş görünen bir şeyi yeniden gündeme getirmek; geçerliliğini sağlamak.

dirim, [*eT.* *tir-mek *(yaşamak)* [C. Gerard] > dir-im] *is.* **1.** Yaşama, yaşayış; hayat, *(1935)*. **2.** Canlı olma durumu; canlılık. ⊡ **dirim ağacı,** *Eski Türk çadırlarını kurmak ve tutturmak için çepeçevre yere çakılan ağaç kazıklar.*|| **dirim bilimci,** *Biyolog.*|| **dirim bilimcilik,** *fel. Gerçekliği tek yanlı olarak yalnızca dirim bilimsel açıdan inceleyen, organik hayatın kavramlarını, öteki gerçeklik alanlarına da uygulamaya çalışan görüş; biyolojizm.*|| **dirim bilimi,** *Bitkilerle hayvanların doğma, gelişme, üreme gibi yaşayış evrelerini inceleyen bilim dalı; biyoloji.*|| **dirim bilimsel,** *Biyoloji ile ilgili.*|| **dirim kanı,** *{eAT} Öldürülen birinin yerine, öldüreni öldürmekle alınan öç.* [DK]|| **dirim kanını almak,** *{eAT} Öldürülen yakının öcünü almak.* [DK]|| **dirim konisi,** *Gelişme durumundaki fidan ve yaprakların ucundaki sürgen doku.*|| **dirim kurgu,** *Canlılar dünyasını, özellikle beynin çalışmasını taklit eden elektronik araçlardan yararlanmayı konu edinen bilim dalı.*|| **dirim kurgusal,** *Dirim kurguya dayalı olan; dirim kurguya ait olan.*|| **dirim suyu,** *İçenleri ölümsüzlüğe kavuşturacağı söylenen efsanevî su; bengisu, ab-ı hayat; {ağız} (aynı).* [DS]

dirimli, [dirim-li] *sf.* **1.** (Varlık için) bitki ve hayvan gibi doğan, yaşayan, üreyip ölen. **2.** Dirim sahibi; hayatı olan.

dirimlik, -ği [dirim-lik] *is.* **1.** Dirimle ilgili. **2.** Dirimin bağlı olduğu durum. **3.** Dirilik. **4.** *{ağız}* Hayat; sağlık. [DS] **5.** *{ağız}* Mal mülk; gelir. [DS]

dirimsel, [dirim-sel] *sf.* Yaşamakla, dirimle ilgili.

dirimselci, [dirimsel-ci] *sf.* **1.** Dirimselcilikle ilgili. **2.** *is.* Dirimselcilik taraftarı.

dirimselcilik, -ği [dirimselci-lik] *is. fel.* İlke olarak, hayatı fiziksel ve kimyasal olgularla açıklayan mekanikçi görüşe tam karşı çıkan, hem ruhtan hem de organizmadan ayrı bir yaşama ilkesinin varlığını kabul eden öğreti; yaşamsalcılık; vitalizm.

dirimsellik, -ği [dirimsel-lik] *{ağız} is.* Egemenlik. [DS]

dirin, [Far. dīr *(geç)* > dīrīn / dīrīne دیرین / دیرینه] *(di:ri:n) sf.* **1.** Eski. **2.** Eski zamanla ilgili.

dirincek, [dérin-cek > dirin-cek دیرنجك] *{eAT} is.* Baş örtüsü.

dirine, [Far. dīrīne دیرینه] *(di:ri:ne) {OsT} sf.* Eski; emektar.

diringa, [? diringa] *{ağız} is.* Bilye. [DS]

diringi, [? diringi] *{ağız} is.* Yalnız erkekler tarafından oynanan tek kişilik oyun havası. [DS]

dirinti, [dér-mek > dér-in-ti دیرنتی] *{eAT} is.* Rasgele insan topluluğu; kalabalık.

dirisa, [İt. drizza] *(di'risa) is. dnz.* **1.** Bir taraftan diğer tarafa dönme; döndürme. **2.** Rüzgârın yön değiştirmesi. ⊡ **dirisa açısı,** *dnz. Bir geminin boylam ekseni ile gözlenen hedef arasındaki yatay açı.*|| **dirisa etmek,** *dnz. Bir bumbanın, bir yarım serenin hareket eden ucunu bir taraftan bir tarafa aktarmak için bunları başa, geriye çeviren ipleri çekmek.*

diriş, [Kürt. direj] *{ağız} is.* İnce uzun boylu adam. [DS]

dirit, -di [diri-t] *{ağız} is.* **1.** Kepeği alınmış buğday. **2.** Buğday, nohut, fasulyeyi haşlamak suretiyle yapılan bir tür çerez. [DS]

diritme, [diri-t-me] *{ağız} is.* **1.** Öğütülmemiş buğdayla yapılan aşure. **2.** Haşlanmış buğday, nohut ve fasulye ile yapılan bir tür çerez. [DS]

diritmek, [diri-t-mek] *gçl. f. [-ir]* Diriltmek.

diriyle, [diri-le > diri-y-le دیریله] *{eAT}* *zf.* Diri iken; diri diri.

diriz, [dir-iz] *{ağız}* *is.* Hastalık. [DS]

dirk[1], [dirk / dırk *(yans.)*] *is.* Sıçrama, zıplama bildiren yansıma kökü. [Zülfikar] ⊡ **dirk atılı gelmek,** *{ağız} Korkuyla birdenbire sıçramak.* [DS]

dirk[2], **-gi** [diri-k] *{ağız}* *sf.* Az pişmiş; biraz çiğ. [DS]

dirke, [dér-mek > dir-ke] *{ağız}* *is.* Katar. [DS]

dirkedek, -ği [dirk *(yans.)* > dirk-edek] *{ağız}* *zf.* Birdenbire. [DS]

dirkelemek, [dirke-le-mek] *{ağız}* *gçl. f.* *[-r] [-l(i)-yor]* Yan yana ya da arka arkaya bağlamak. [DS]

dirkem, [dirke-m] *{ağız}* *is.* Sıra dağ sırtı; doruk. [DS]

dirkeme, [dirke-me] *{ağız}* *is.* Kazıklarla yapılan çit. [DS]

dirkemek[1], [dir-ke-mek] *{ağız}* *gçsz. f.* *[-r] [-k(i)-yor]* **1.** Koşmak. **2.** *gçl. f.* Kovalamak. **3.** Birinin arkasına adam düşürmek; peşinden adam göndermek. **4.** Yollamak; göndermek. [DS]

dirkemek[2], [tir *(sebze tarhı)* > dir-ke-mek] *{ağız}* *gçl. f.* *[-r] [-k(i)-yor]* (Sulama görevlisi için) tarlaya su verilmesine izin vermek. [DS]

dirkemek[3], [dir-e-mek > dirg-e-mek ?] *{ağız}* *gçl. f.[-r] [-g(i)-yor]* Yan yana ya da arka arkaya dizerek bağlamak. [DS]

dirken, [dirke-n] *{ağız}* *is.* Asma çubuğu. [DS]

dirkenmek, [dirke-n-mek] *{ağız}* *dönşl. f.* *[-ir]* Sıralanmak; ayakta dizilmek. [DS]

dirkes, [dir(i)-k-ez / dirkes] *{ağız}* *sf.* Katı; sert; diri. [DS]

dirkeslik, -ği [dirkez-lik] *{ağız}* *is.* Katılık; sertlik. [DS]

dirkeşmek[1], [dirke-ş-mek] *{ağız}* *dönşl. f.* *[-ir]* Dirilmek; sertleşmek; katılaşmak. [DS]

dirkeşmek[2], [dirge-mek > dirke-ş-mek] *{ağız}* *işteş. f.* *[-ir]* Arka arkaya tek sıra olmak. [DS]

dirkeşmek[3], [dirke-ş-mek] *{ağız}* *dönşl. f.* *[-ir]* **1.** (Av için) harekete geçmek; peşine düşmek. **2.** Niyetlenmek. [DS]

dirkez, [dir(i)k-ez] *{ağız}* *sf.* **1.** Az pişmiş; diri; çiğ. **2.** Unun içindeki iri taneler. [DS]

dirkilmek, [dir(i)k-il-mek] *{ağız}* *dönşl. f.* *[-ir]* Karşı gelmek; kafa tutmak. [DS]

dirkit, -di [dir(i)k-it] *{ağız}* *is.* Çerez olarak yenilen mısır, buğday ve fasulye haşlamasından oluşan yiyecek. [DS]

dirlik[1], **-ği** [*eT.* tir *(yem, geçim)* > tir-lik > dir-lik / trig-lik [Clauson] دیرلك] *is.* **1.** Hayat; yaşayış. *{eAT}* *(aynı)* **2.** Sağlık. *{eAT}* *{ağız}* *(aynı)* **3.** Varlık; geçim; geçinme. *{eAT}* *{ağız}* *(aynı)* [DS] **4.** *mecaz.* Huzur; erinç; mutluluk. *{ağız}* *(aynı)* [DS] **5.** *mecaz.* İyi geçinme; uyuşma; geçimin yolunda gitmesi. *{ağız}* *(aynı)* [DS] **6.** Yaşamak için gerekli olan nesne. **7.** Eski Türk devletlerinde devlet hizmetinde görev alanlara tahsis edilen geçim kaynağı. **8.** Maaş; aylık. *{ağız}* *(aynı)* [DS] **9.** *{eAT}* Ödenek; tahsisat. **10.** *{ağız}* Bir ailenin yıllık yiyecek, içecek ve giyeceklerinin tümü. [DS] **11.** *{ağız}* Hayvan yiyeceği; yem. [DS] ⊡ **dirliği çalınmak,** *{OsT} Ödeneği kesilmek.*|| **dirliğini gin eylemek,** *{eAT} Bolluk ve huzur içinde yaşamasını sağlamak.*|| **dirlik bulmak,** *{eAT} Hayata kavuşmak; canlanmak; dirilmek.*|| **dirlik dışlık,** *{ağız} Dirlik düzenlik.* [DS]|| **dirlik dirilmek,** *{eAT} {OsT} Hayat geçirmek; ömür sürmek.*|| **dirlik düzenlik,** *Bir arada yaşayan kişiler arasındaki uyum.*|| **dirlik edinmek,** *{eAT} Geçinmek; yaşamak; taayyüş etmek.*|| **dirlik etmek,** *{eAT} Geçinmek; yaşamak; taayyüş etmek.*|| **dirlik ettirmek,** *{OsT} Yaşatmak.*|| **dirlik eylemek,** *{OsT} Dirlik etmek.*|| **dirlik geñliği,** *{eAT} Bolluk ve huzur içinde yaşama.*|| **dirlik otu,** *{eAT} Ölüme karşı olduğu sanılan ot; sağlık otu.*|| **dirlik suyu,** *{eAT} Ab-ı hayat.*|| **dirlik sürmek,** *{eAT} {OsT} Yaşamak; hayat geçirmek; ömür sürmek.*|| **dirlik tağılmak,** *{eAT} Dirlik bozulmak.*|| **dirlik yatı,** *{eAT} Geçim yolu; geçinmek için gerekli olan şeyler.*|| **dirlik yüzü görmemek,** *Hep sıkıntı çekmek; rahata kavuşamamak.*

dirlik[2], **-ği** [dér-mek > dir-lik] *{ağız}* *is.* Birkaç kişinin yaptığı özel toplantı. [DS]

dirliksiz, [dirlik-siz] *sf.* **1.** Rahatı ve huzuru olmayan. **2.** Kendisi ile geçim zor olan; geçimsiz; huysuz. *{ağız}* *(aynı)* [DS]

dirliksizlik, -ği [dirliksiz-lik] *is.* **1.** Dirliksiz olma durumu. **2.** Geçimsizlik. *{ağız}* *(aynı)* [DS]

dirlük, [*eT.* dir *(geçim, yem)* > dir-lük] *{eAT}* *is.* Yaşayış; hayat tarzı; geçim; geçim tarzı. [DK]

dirme, [dir-me ?] *{ağız}* *is.* Çıplak tepe. [DS]

dirmeç, -ci [dil-meç > dir-meç] *{ağız}* *is.* Elbisenin yırtmacı. [DS]

dirmek[1], [*eT.* tér-mek > dér-mek > dir-mek دیرمك] *{eT}* *gçl. f.* *[-er]* Toplamak; dermek. *{ağız}* *(aynı)* [DS] ⊡ **dirüp devşirmek,** *{eAT} Derleyip toplamak; yığmak.*|| **dirüp dirşürmek,** *{eAT}* → dirüp devşirmek.|| **dirüp döşürülü görmek,** *{eAT} Derlenip toparlanmak; hazırlanmak.*

dirmek[2], [dir-mek] *{ağız}* *gçl. f.* *[-er]* Yırtmak. [DS]

dirmek[3], [*tir-mek > dir-mek] *{eT}* *gçsz. f.* *[-ür]* Canlı olmak; yaşamak.

dirnek, [*eT.* tér-mek > tér-(i)n-mek > dir-(i)n-ek دیرنك] *is.* **1.** *{eT}* *{eAT}* Toplantı; dernek. **2.** Düğün. **3.** *{ağız}* Pazar kurulan günden bir gün öncesi; dernek. [DS]

dirnekli, [dirnek-li دیرنكلی] *{eAT}* *{OsT}* *{ağız}* *sf.* Vücudu derli toplu. [DS]

dirneklü, [dirnek-lü دیرنكلو] *{OsT}* *sf.* → dirnekli.

dirnenmek, [dirne-n-mek] *{ağız}* *dönşl. f.* *[-ir]* İrkilmek. [DS]

dirneşeceği, [der-in-mek > derneş-eceği دیرنشجکی] *{eAT} is.* Toplantı yeri.

dirneşmek[1], [dér(i)n-eş-mek دیرنشمك] *{eAT} {OsT} {ağız} işteş. f. [-ir]* **1.** Toplanmak; bir araya gelmek; dernek oluşturmak. **2.** Birini hep birlikte çekiştirmek. [DS]

dirneşmek[2], [dir *(diri)* > dir(i)n-eş-mek] *{ağız} işteş. f. [-ir]* Karşılıklı ayak diretmek; birbiri ile inatlaşmak. [DS]

dirneştirmek, [dérneş-tir-mek] *{ağız} gçl. f. [-ir]* Toplamak. [DS]

dirsek, -ği [*eT.* tirsgēk > dirsek] *is. anat.* **1.** Kol ile ön kolun birleştiği bölge. **2.** Kol kemiğinin alt ucu ile döner kemik ve dirsek kemiğinin üst uçlarından oluşan eklem. **3.** *gnşl.* Elbise kolunda dirseğe rastlayan kısım. **4.** Köşe; açı. **5.** Boru gibi şeylerde köşeli parça. **6.** Bir ağaç veya direği sağlamlaştırmak için yanına konulan eğik destek parça; makas. **7.** Makineleri çevirmeye yarayan, ortasından boğumlu kol. **8.** *{ağız}* Buğday, arpa, mısır vb. bitkilerin saplarının sert kısımları; boğum. [DS] **9.** *{ağız}* Arpacık denilen göz hastalığı. [DS] ⊟ **dirsek gıñırmak,** *{ağız} Önce vermek istediği hâlde sonradan vermekten vazgeçmek.* [DS]|| **dirsek kemiği,** *anat. Ön kolun iç bölümünde bulunan uzun kemik.*

dirsekleme, [dirsek-le-me] *is.* Dirsekle vurma veya itme durumu ve eylemi.

dirseklemek, [dirsek-le-mek] *gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* **1.** Dirsekle vurmak. **2.** Dirsek ile ittirmek.

dirseklenme, [dirsekle-n-me] *is.* Dirsekle vurulma veya itilme eylemi.

dirseklenmek, [dirsekle-n-mek] *edil f. [-ir]* **1.** Dirsekle vurulmak. **2.** Dirsekle itilmek. **3.** *dönşl. f.* (Boru vb. için) dirsek yapmak; bükülmek. **4.** (Elbise kolları için) dirsek izi belli olmak.

dirseklik, -ği [dirsek-lik] *is.* **1.** Dirsek dayanan yer. **2.** Dirsek yapmaya uygun boru. **3.** Merdiven tırabzanı. **4.** Koltuk ve koltuklu sandalyelerin yanlarında, dirsek dayamaya mahsus yüksekçe kısım. **5.** Ceket, kazak gibi giyeceklerin dirseklerini korumak için bu kısımların üzerine dikilen daha dayanıklı kumaş veya deri parçası. **6.** *{ağız}* Ocağın iki tarafına yaslanmak için yapılan tahta arkalık. [DS]

dirsgek, [*eT.* tirsgēk > dirs-gek] *{eT} is.* Dirsek.

dirsik, -ği [dır-(ı)s-ık > dir(i)s-ik] *{ağız} is.* Küçük delik. [DS]

dirşürmek, [der-mek > dir(i)ş-ür-mek دیرشورمك] *gçl. f. [-ür]* Toplamak; derlemek; bir araya getirmek.

-dirt-, [-dır-t- / -dir-t- / -dur-t- / -dür-t- / -tır-t- / -tir-t- / -tur-t- / -tür-t-] *yap. e.* → -dırt-

diruz, [Far. dīrūz دیروز] *(di:ru:z) {OsT} is.* Dün; dünkü gün.

dirüm, [*eT.* *tirim / tirüm] *is.* Hayat.

dirürmek, [dir-gür-mek / dér-ür-mek > dir-ür-mek دیرورمك] *{eAT} gçl. f. [-ür]* Diriltmek; ihya etmek.

dirvana, [Bulg. drvena] *{ağız} is.* Yağ ve ayran yapmaya yarayan yayık. [DS]

dirve, [Ar. żirve / ḏirve ذروه] *{OsT} is.* Zirve.

disam, [Ar. disām دسام] *(disa:m) {OsT} is.* **1.** Şişe kapağı; mantar vb. **2.** *anat.* Kapak; kapakçık.

-disar, [Far. -dişār -دثار] *(di:sa:r) son ek.* Eklendiği Farsça kelimelere bolluk ve çokluk anlamı katar; *merhamet-disar (çok merhametli).*

disar, [Ar. dīṡār دثار] *(di:sa:r) {OsT} is.* **1.** Giyim, üst baş. **2.** Yatak çarşafı. **3.** Üstlük.

-dise, [-dı-sa / -di-se] *{eAT} yap. e.* → -dısa.

dise, [Far. dīse دیسه] *(di:se) {OsT} is.* Kişi; şahıs.

disik, -ği [Yun. diskos > Lat. discus > Fr. disque] *{ağız} is.* Pulluk. [DS]

disimetri, [Fr. dissymétrie] *is.* Simetri bozukluğu; bakışımsızlık.

disimilasyon, [Fr. dissimilation] *(di'similasyon) is. dbl.* Bir kelimede yan yana veya birbirine yakın bulunan aynı veya yakın seslerden birinin değişikliğe uğraması; benzeşmezlik; başkalaşma; ayrışım.

disiplin, [İt. disciplina > Fr. discipline] *is.* **1.** Toplumun veya bir topluluğun, yasalara ve düzenle ilgili yazılı veya yazısız bütün düzenlemelere titizlikle uyması durumu. **2.** Kişilerin içinde yaşadıkları topluluğun genel düşünce ve davranışlarına uymalarını sağlamak amacıyla alınan önlemlerin tümü. **3.** Bir bilimsel metodun veya ahlakî davranışın sıkı bir şekilde kurallara bağlanması. **4.** Öğretim konusu olan ve olabilecek bilgilerin bütünü; bilim dalı. **5.** *as.* Askerî kanunlara, düzene ve üstlere mutlak itaat, astın ve üstün haklarına riayet etme, saygı gösterme. ⊟ **disiplin amiri,** *Emri altında bulunanlara yasalara göre disiplin cezası verme yetkisi taşıyan görevli.*|| **disiplin cezası,** *yön. Disiplin suçları sayılan davranışlardan birini işleyenlere, eylemin ağırlık derecesine göre verilen cezalardan biri.*|| **disiplin kurulu,** *yön. Disiplin suçu işleyenlere, bu suçun işlendiğini tespit ederek kanunda belirtilen cezalardan birisini vermeye yetkili kurul.*|| **disiplin suçu,** *yön. Kanunda ve yönetmelikte yapılmaması gerektiği belirtilen davranışlar.*

disiplinli, [disiplin-li] *sf.* **1.** Disiplin altına alınmış olan. **2.** Disiplin içinde olan.

disiplinsiz, [disiplin-siz] *sf.* **1.** Disiplin altına alınamamış olan. **2.** Disiplin içinde olmayan. **3.** (Yer, kurum için) disiplin kurallarına uyulmayan.

disiplinsizlik, -ği [disiplinsiz-lik] *is.* Disiplinsiz olma durumu.

disk, [Yun. diskos > Lat. discus > Fr. disque] *is.* **1.** Yuvarlak ve yassı nesne; teker; tekercik. **2.** *spor.* Eski çağ olimpiyat oyunlarında kullanılan yuvar-

lak, yassı ve ağır kaydırak; teker. **3.** *spor.* Olimpiyatlarda kullanılan erkekler için iki, bayanlar için bir kilogram ağırlığında, etrafı metal bir çember ile sarılmış tahta ağırşak. **4.** *anat.* Omurları birbirine birleştiren, iki tarafı dışbükey, omurların eklem yüzeylerine tamamen uyum sağlayan ara madde. ⊡ **disk atma,** *spor. Atletizm sporunda disk adı verilen ağırlığı fırlatma yarışması; teker atma.*

diskalifiye, [İng. to disqualify > Fr. disqualifier] *sf.* Kurallara aykırı davranıştan dolayı bir yarıştan, koşudan veya maçtan çıkarılmış bulunan. ⊡ **diskalifiye etmek,** *spor. Bir oyuncu veya yarışçıyı kurallara aykırı davranışından dolayı bir yarıştan, koşudan veya maçtan çıkarmak.*|| **diskalifiye olmak,** *spor. Kurallara aykırı davranıştan dolayı bir yarıştan, koşudan veya maçtan çıkarılmış bulunmak.*

diskaro, [İng. disk harrow] *is. tar.* Sürülmüş toprağı ufalamak için kullanılan, iki ve daha fazla disk sırası bulunan ve diskleri birbirine göre değişik açılarda ayarlanabilen, bir şasi üzerine yerleştirilmiş bir tür tırmık.

diskçi, [disk-çi] *is.* Disk atan sporcu; tekerci.

disket, [Fr. disquette] *is. bsy.* Bilgisayarlar tarafından bilgi depolamakta kullanılan küçük manyetik yuvarlak; tekercik.

diskimsi, [disk-imsi] *sf.* Disk biçiminde olan; tekerimsi.

diskinmek, [Çağ. tiz-gin-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* **1.** Korkmak; ürkmek. **2.** Korkudan sıçramak. **3.** İğrenmek. **4.** Bıkmak; usanmak. **5.** İstememek. [DS]

diskjokey, [Ame. disc-jockey] *is.* Radyoda veya bir eğlence yerinde çalınacak bantları seçen ve sunan görevli; tekerçalarcı; tekerçalar sürücüsü.

diskli, [disk-li] *sf.* Diski bulunan; tekerli.

disko, [Fr. discothèque > disco] *is. kısalt.* **1.** Dans müziği üslûbu. **2.** Çok canlı renklerle pırlanta ve parlak pullarla süslü giyim tarzı. **3.** *sf.* Diskoya ilişkin.

diskotek, -ği [Fr. discothèque] *is.* **1.** Tasnif edilmiş plak koleksiyonu. **2.** Bir plak koleksiyonunu dizmeye yarar mobilya. **3.** Ödünç plak veren veya salonunda dinlettiren kuruluş. **4.** Bir şeyler yiyip içilerek dans edilen ve banttan müzik dinlenilen yer.

diskur, [Fr. discours] *is.* Uzun konuşma; nutuk; söylev. ⊡ **diskur geçmek,** *argo.1. Nutuk çeker gibi konuşmak; uzun konuşmak. 2. Sıkıcı öğütlerde bulunmak.*

dispanser, [Lat. dis-penso, autus *(tartıyla dağıtmak)* > İng. dispensary / Fr. dispensaire] *is.* Parasız veya çok az bir ücretle muayene, tedavi ve bakım yapan kuruluş; sağlık evi; sağlık ocağı.

dispeç, -ci, [İng. dispatch] *is. dnz.* **1.** Müşterek bir avaryada, deniz kazasında zarara uğrayan kişilere ödenecek olan, bunların uğradıkları zararları ve bunlar için yapılan masrafları kimin, ne kadar ve nasıl ödeyeceğini belirtmek için yapılan işlem. **2.** İlgili tarafların müşterek bir avaryada kendilerine düşün payları ve yükümlülükleri ayrıntılı olarak gösteren belge.

dispeççi, [dispeç-çi] *is.* Dispeç işiyle uğraşan uzman.

disprosyum, [Yun. dysprositos *(erişilmesi güç)* > Fr. dysprosium] *(di'sprosyum) is. kim.* Atom numarası 66, atom kütlesi 162.50, yoğunluğu 8.54 olan ve 1500°C'de eriyen, açık yeşil renkte çözeltiler veren, nadir toprak grubundan bir element; sembolü: Dy.

distorsiyon, [Fr. distorsion] *is. fiz.* Elektromanyetik dalganın yayılma sırasında bozulması; bozulma.

distribütör, [Fr. distributeur] *is.* Dağıtıcı; dağıtımcı

distribütörlük, -ğü [distribütör-lük] *is.* Dağıtıcı ve dağıtımcının yaptığı iş; dağıtıcılık; dağıtımcılık.

diş[1], [dış / diş *(yans.)*] *is.* Pürüzlü yüzeylere sürtünme sırasında çıkan sesleri anlatan kök. [Zülfikar] *diş-ir dişir*

diş[2], [*eT.* tiş > diş ديش] *is.* **1.** *anat.* Çene kemiklerinin üzerine dizili, koparıp ısırmaya ve çiğnemeye yarar beyaz ve sert organlardan her biri. **2.** *gnşl.* Çark, testere gibi çentikli aletlerdeki çıkıntılar. **3.** (Sarımsak, karanfil vb. için) tane. **4.** *biy.* Omurgalı hayvanların çenelerinde ve bazı ilkel yapılı omurgalıların gırtlak ve ağızlarında bulunan kemiksi sert çıkıntılar. **5.** Bazı dantel ve süslemelerin kenarlarındaki yuvarlak veya sivri bölüm. **6.** *bot.* Bitkilerdeki girintili çıkıntılı organların küçük ve sivri uzantılarından her biri. **7.** Yaba veya dirgenin sivri uçlarından her biri. **8.** Bir dişlinin hareketi iletmeye yarayan çıkıntılarından her biri. **9.** *{ağız}* Sarp yamaçlarla çevrelenmiş dağ doruğu. [DS] **10.** *{ağız}* Tahıl yıkanırken su üstünde kalan içi boş taneler. [DS] **11.** *{ağız}* Dantel, yün işi örmeye yarayan şiş. [DS] **12.** *{ağız}* Kağnının okuna takılan ve mazının dönmesini sağlayan kazıklardan her biri. [DS] **13.** *argo.* Nüfuzluluk; güçlülük. **14.** *sf. argo.* Bir ısırımlık. ⊡ **diş ağartmak,** *{ağız} Sırıtmak.* [DS]|| **diş ağrısı,** *Dişlerde oluşan bir iltihaptan dolayı duyulan ağrı, acı.*|| **diş aşı,** *{ağız} Çocukların, ilk dişini çıkardığı zaman buğday, bakla, fasulye ve nohut haşlanarak yapılıp çocuklara dağıtılan yiyecek.* [DS]|| **diş atmak,** *{ağız} 1. Isırmak. 2. Yemek. 3. İştahla yemek.* [DS]|| **diş bademi,** *Kabuğu ince olduğu için diş ile kırılabilen badem türü.*|| **diş bağı,** *tıp. Dişlerde meydana gelen kaymaları gidererek yerinde sabitleştirmek için dişler arasına takılan aygıt.*|| **diş bilemek,** *1. {eAT} {OsT} İştahlanmak; tamah etmek. 2. Birine kötülük yapmak için fırsat kollamak; öcünü almak için uygun bir durumu kollamak. 3. Hıncını gösterir tavır içinde bulunmak.*|| **diş bizlengici,** *{ağız} Bir bitkinin kürdan olarak kullanılabilen kurumuş gövdesi.* [DS]|| **diş boşluğu,** *Bir testerede art arda gelen iki dişin uçları arasındaki uzaklık.*|| **diş buğdayı,** *folk. Çocuğun ilk dişle-*

ri çıktığında yapılan tören ve bu nedenle dağıtılan, üzerine şeker ve dövülmüş ceviz ekilen buğday haşlaması.|| **diş bulguru,** *{ağız} Diş aşı.* [DS]|| **diş çakmak,** *{ağız} (Köpek için) kendisini korumak ya da savunmak için dişlerini göstermek.* [DS]|| **diş çekmek,** *argo. 1. Birini döverek dişlerinin kırılmasına neden olmak. 2. Ateşli biçimde öpmek. 3. Avanta istemek.*|| **diş çıkarmak,** *(Çene kemikleri içinde bulunan dişler için) diş etini delerek ağız boşluğunda yerini almak.*|| **diş çekimi,** *Çürümüş ve tıbben tedavisi mümkün olmayan bir dişin yerinden sökülüp alınması işlemi.*|| **diş-damak ünsüzü,** *dbl. Dil ucunun üst diş etleriyle ön damağa dokunmasından oluşan ünsüz: /c/, /ç/, /z/, /s/, /n/, /j/, /ş/; diş eti damak ünsüzü.*|| **diş diş,** *1. Dişe benzer çıkıntıları olan. 2. Çıkıntılı bir biçimde.*|| **diş dişemek,** *{ağız} (Çocuk için) diş değiştirmek.* [DS]|| **diş-dudak ünsüzü,** *dbl. Alt dudağın üst dişlere dokunmasıyla oluşan dudak ünsüzleri: /f/, /v/, dişeti dudak ünsüzü.*|| **diş durmak,** *{ağız} Rahat durmak.* [DS]|| **diş dutmak,** *{ağız} (Bitkiler için) tane tutmak.* [DS]|| **diş düzmek,** *{OsT} Arka arkaya diş çıkarmak.*|| **dişe taş dokunmak,** *{ağız} 1. Birini ezmeye çalışırken çekinmeyi gerektirecek bir durum ortaya çıkmak. 2. Sert gelmek; dişle ezmek güç gelmek. 3. Ezilmemek; baskıya karşı koymak.* [DS]|| **dişe diş,** *Kendine yapılan bir kötülüğe aynısı ile karşılık verme; kısas.*|| **dişe dokunur,** *İşe yarar; değerli.*|| **diş eti,** *Diş köklerini kaplayan kalın ve kırmızımsı renkli et.*|| **diş eti-damak ünsüzü,** *dbl. Dil ucunun üst diş etleriyle ön damağa dokunmasından oluşan ünsüz: /c/, /ç/, /z/, /s/, /n/, j, /ş/; diş-damak ünsüzü.*|| **diş eti-dudak ünsüzü,** *dbl. Alt dudağın üst dişlere dokunmasıyla oluşan dudak ünsüzleri: /f/, /v/, diş-dudak ünsüzü.*|| **diş eti ünsüzü,** *dbl. Dil ucunun diş etine dokunmasıyla oluşan ünsüz: /j/, /ş/.*|| **diş fırçası,** *Dişleri temizlemekte kullanılan saplı küçük fırça.*|| **diş gargusu,** *{ağız} Kürdan.* [DS]|| **diş geçirememek,** *Gücü yetmemek.*|| **diş gıcırdatmak,** *1. Karşılıklı dişleri birbirine şiddetle sürtmek. 2. Öfkesini davranışlarıyla belli etmek.*|| **diş göğsü,** *Testere dişinin kesme yönündeki yüzü.*|| **diş göstermek,** *{eAT} 1. Sırıtmak. 2. Bir işi yaptırabilmek için zor kullanmak; korkutmak. 3. Saldırıya geçebileceğini belli etmek; tehdit etmek.*|| **diş hediği,** *{ağız} Diş aşı.* [DS]|| **diş hekimi,** *tıp. Diş ve ağız hastalıkları konusunda uzmanlaşmış hekim; diş tabibi; dişçi.*|| **diş hekimliği,** *tıp. Ağız ve diş bakımı ve hastalıkları ile ilgili tıp bölümü; diş tababeti; dişçilik.*|| **dişi dökülmek,** *{ağız} Ağrı veya soğuktan dişler sızlamak.* [DS]|| **dişi karnında,** *{ağız} İçinden pazarlıklı; düşmanlığını gizleyen; kinini belli etmeyen.* [DS]|| **dişi kesmek,** *{ağız} Gücü yetmek; hakkından gelmek.* [DS]|| **dişinden tırnağına kadar,** *Baştan aşağı.*|| **dişinden tırnağından artırmak,** *Harcamaları kısarak yapılan tasarruf.*|| **dişine değmemek,** *(Yiyecek) az gelmek.*|| **dişine göre,** *Gücünün yetebileceği bir durumda.*|| **dişin ılgıdu gülmek,** *{eAT} Tebessüm etmek; dudakları arasından dişleri görünecek biçimde gülmek.*|| **dişini ışıtmak,** *{eAT} 1. Dişini göstermek. 2. Dişlerini göstererek gülmek.*|| **dişini saydırmak,** *{ağız} Zaaf göstermek; birine karşı gevşek davranmak.* [DS]|| **dişini sıkmak,** *Darlığa, sıkıntıya dayanmak; katlanmak; sabretmek.*|| **dişini sökmek,** *Kötülük edemeyecek duruma getirmek.*|| **dişinin kovuğuna bile gitmemek,** *(Yiyecek için) çok az gelmek.*|| **dişini tırnağına takmak,** *Bütün gücünü kullanmak.*|| **dişin sırıtmak,** *{eAT} {OsT} Dişlerini göstermek; diş gösterirken dudaklarını açmak.*|| **dişi sakızlı,** *{ağız} Bir sözü ya da konuyu gereksiz yere uzatan.* [DS]|| **diş kaçmak,** *{ağız} Örgü örerken ilmek kaçmak.* [DS]|| **diş kıran şekeri,** *{ağız} Akide şekeri.* [DS]|| **diş kısmak,** *{eAT} Dudakla sus işareti vermek.*|| **diş kirası,** *1. Eskiden saraylarda ve zengin konaklarında ziyafetten sonra konuklara verilen armağan. 2. Çalıştırılan bir kişiye ücretinden ayrı olarak verilen para veya armağan.*|| **diş koymak,** *{eAT} Diş geçirmek; ısırmak.*|| **diş koyurmak,** *{eAT} Diş geçirmek.*|| **diş kurdağısı,** *{eAT} {OsT} Kürdan; diş karıştıracağı.*|| **dişleri dökülmek,** *Yaşlanmak; ihtiyarlamak.*|| **diş macunu,** *Dişleri temizlemede kullanılan özel formüllü macun.*|| **diş otu,** *bot. Çakıllı ve çorak topraklarda yetişen, odunsu gövdeli, yaprakları sert ve dalgalı, 40-100 cm. boyunda, meyve sapları kürdan olarak kullanılan, kırmızı veya beyaz çiçekli koyu yeşil bitki; diş hilali; hıltan; kılır; köşni; kürdan otu; Mısır anasonu, (Ammi visnaga).*|| **diş otugiller,** *bot. Üst overli iki çenekli bitkiler familyasından, kök saplarında kök yaprakları bulunan ot veya ağaççıklar; kurşun otugiller.*|| **diş özü,** *anat. Dişlerin katılgan doku, damar ve sinirlerden oluşmuş iç bölümü.*|| **diş sırtı,** *Bir testerede dişin kesme yönüne ters yanda yer alan yüzü.*|| **diş tababeti,** *tıp. Ağız ve diş bakımı ve hastalıkları ile ilgili tıp bölümü; diş hekimliği.*|| **diş tabibi,** *tıp. Diş ve ağız hastalıkları konusunda uzmanlaşmış hekim; diş hekimi.*|| **diş tacı,** *anat. Dişlerin diş eti dışında kalan bölümü; kuron.*|| **diş taşı,** *anat. Diş diplerinde meydana gelen kireç tabakası; kefeki.*|| **dişten artırmak,** *Yiyecek giderlerini kısarak para biriktirmek.*|| **diş ucu,** *Testerenin keserken talaş kopartan sivri yeri.*|| **diş urmak,** *{eAT} {OsT} Yemek; çiğnemek.*|| **diş ünsüzü,** *dbl. Dil ucunun üst diş etlerine dokunması ile oluşan ünsüz; /d/, /t/, /c/, /ç/.*|| **diş vurmak,** *Yemek; çiğnemek; diş urmak.*

dişbudak, -ğı [diş+budak] *is. bot.* Zeytingillerden 35 metre kadar boylanabilen, oldukça düz ve pürüzsüz gövdeli, sarımsı beyaz renkli ve dayanıklı kerestesi olan 200 yıl kadar yaşayan bir orman ağacı, *(Fraxinus exelsior).*

dişçi, [diş-çi] *is.* **1.** Diş ve ağız hastalıkları konusunda uzmanlaşmış hekim; diş hekimi. **2.** *argo.* Dövüşte hasmının dişlerini kıran kimse. **3.** *argo.* Açık artırmalarda, pey sürerek çekilmek için avanta isteyen kimse.

dişçilik, -ği [dişçi-lik] *is.* Ağız ve diş bakımı ve hastalıkları ile ilgili tıp bölümü; diş hekimliği.

dişece, [dişe-ce] *{ağız} is.* Tırnağın kenarındaki etler. [DS]

dişeği, [dişen-gü > dişen-gi > diş-e-ği دشكى / دشاكى] *is.* **1.** Bir ağzı dişli, diğer ağzı düz iki keskin ağızlı taş veya sıva yüzünü taraklamaya, değirmen taşını dişemeye yarar bir tür taşçı çekici; dişengi. *{eAT} {OsT} {ağız} (aynı)* [DS] **2.** Yeni dişenmiş, dişleri yeni açılmış değirmen taşı.

dişeğileme, [dişeği-le-me] *is.* Dişeği ile dişler meydana getirme eylemi.

dişeğilemek, [dişeği-le-mek] *gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* Değirmen taşının daha iyi öğütmesi için diş açmak.

dişeğü, [diş-e-ğü دشاكو] *{eAT} {OsT} is.* Dişeği.

dişehleti, [dişi + Ar. ehil ?] *{ağız} is.* Kadın. [DS]

dişehli, [dişi + Ar. ehl] *{ağız} is.* Kadın. [DS]

dişek, -ği [tiş-ē-mek > tiş-e-k > diş-e-k] *{eT} sf.* **1.** Süt dişlerini dökmüş olan. **2.** Üç yaşından daha büyük koyun; şişek. **3.** *{eAT} {ağız}* Bir ağzı dişli, diğer ağzı düz iki keskin ağızlı taş veya sıva yüzünü taraklamaya, değirmen taşını dişemeye yarar bir tür taşçı çekici; dişengi. [DS]

dişekli, [dişek-li] *{ağız} sf.* (Değirmen taşı için) yeni dişlenmiş. [DS]

dişelmek, [tiş-ē-mek > tişe-l-mek > dişe-l-mek] *{eT} edil. f. [-ür]* Dişenmek; keskinletilmek.

dişeme, [diş-e-me] *is.* **1.** Diş meydana getirme durumu ve eylemi. **2.** Süt dişleri dökülerek yerine yenilerinin gelmesi durumu. **3.** *{ağız}* Yörük kadınlarının bellerine taktıkları üzeri diş diş süslü bir tür kemer. [DS]

dişemek, [*eT.* tiş > tiş-ē-mek > diş-ē-mek دشهمك] *gçl. f. [-r] [-ş(i)-yor]* **1.** Değirmen taşına diş açmak. *{eT} {eAT} {OsT} {ağız}* [DS] *(aynı)* **2.** (Orak, testere vb. için) dişlerini keskinletmek. **3.** *{eT} {ağız}* Süt dişlerini döküp yenilerini çıkarmak. [DS] **4.** *{ağız}* Diş geçirmek; ısırmak. [DS] **5.** *{ağız}* Dövenin taşlarını değiştirmek. [DS]

dişemek, [diş-e-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] -ş(i)-yor]* Karı boşamak. [DS]

dişengi, [dişe-n-gi دشنكى] *{OsT} is.* **1.** Değirmen taşını dişemekte kullanılan çekiç; dişeği. **2.** *{ağız}* Değirmen taşının kırıntıları karışmış taşlı un. [DS]

dişengiç, -ci [dişen-giç] *{ağız} is.* **1.** İşsiz güçsüz olup başkalarını el ve dil şakalarıyla oyalayan; boşboğaz. **2.** *is.* Çerez. [DS]

dişenli, [dişen-li] *{ağız} is.* Değirmen taşlarında üstte bulunan ve döneni. [DS]

dişenmek[1], [dişe-n-mek دشنمك] *edil. f. [-ir]* **1.** Dişemek işi yapılmak. *{OsT} (aynı)* [Bürhan-ı Katı'] **2.** *{ağız}* Gereksiz yere gülmek; sırıtmak. [DS] **3.** *{ağız}* Demir keski ile bir şey yontulmak. [DS] **4.** *dönşl. f.* (Kendisi hakkında yapılan dedikoduyu duyan kişi için) kızmak.

dişenmek[2], [dişe-n-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* **1.** (Uzun süre dinlenen ve beslenen hayvan ya da insan için) geçici olarak azgınlık yapmak; taşkın hareketlerde bulunmak. **2.** Yaramazlık yapmak. **3.** Durup dururken olay çıkarmaya kalkışmak. **4.** (Hayvan için) işemek. [DS]

dişenti, [dişen-ti] *{ağız} is.* Değirmen dişendikten sonraki ilk öğütmede değirmen taşı kırıkları karışmış un. [DS]

dişeri, [Yun. dio *(iki)* + héri *(el)* > diheri] *{ağız} sf.* İki avuç dolusu. [DS]

dişetmek, [tişē-mek > tişe-t-mek / dişe-t-mek] *{eT} gçl. f. [-ür]* Dişemek eylemini yaptırmak.

dişevi, [diş+ev-i] *{ağız} is.* Döven taşlarının yerleştirildiği oyuklar; çakmak taşı yuvası. [DS]

dişeyli, [dişi + Ar. ehl-i] *{ağız} is.* Kadın. [DS]

dişi, [*eT.* tışī / tişi > dişi دشى] *is.* **1.** Döllenebilir hücreler üreten ve bu döllenmiş yumurtaları içinde barındıran birey. **2.** Kadın. **3.** *sf.* Kadına özgü. **4.** (Metal için) yumuşak ve kolay işlenebilir. **5.** Genellikle marangozluk işlerinde birbirine geçmeli iki unsurdan meydana gelen parçalardan içi oyuk veya girintili parça. ⊡ **dişi bakır,** *Kolay işlenebilir yumuşak bakır.*|| **dişi demir,** *Yumuşak demir.*|| **dişi dişi,** *{ağız} (Yer için) pürüzlü.* [DS]|| **dişi doruk,** *{ağız} Sakız ağacı; köknar çamı.* [DS]|| **dişi ehli,** *{eAT} Kadın; kadın cinsi.* [DK]|| **dişi galek,** *{ağız} 1. Kadın. 2. Kadın işçi; kadın hizmetçi.* [DS]|| **dişi kalayık** (dişi halayık) *{ağız} 1. Kadın. 2. Kadın işçi; kadın hizmetçi.* [DS]|| **dişi kişi,** *{OsT} Kadın.*|| **dişi klişe,** *matb. Yazıyı ve resmi koyu bir zemin üzerinde beyaz olarak basmaya yarayan klişe.*|| **dişi organ,** *biy. Çiçeklerde yumurtalığı içinde taşıyan ve döllenmeden sonra meyve veya tohumları meydana getiren organ.*

dişice, [dişi-ce] *{ağız} (dişi'ce) zf.* **1.** Dişiye yakışır biçimde; dişi gibi. **2.** *is.* Düğme deliği; ilik. [DS]

dişikivermek, [dişik-i+ver-mek] *{ağız} gçsz. f. [-ir]* Koşuvermek. [DS]

dişil, [dişi-l] *is. dbl.* Bazı dillerde çekim ve sözdizimi bakımından özel biçimleniş gösteren kelime çeşidi; müennes, *(1944)*.

dişileşme, [dişile-ş-me] *is.* Dişi nitelikleri kazanma durumu ve eylemi.

dişileşmek, [dişile-ş-mek] *dönşl. f. [-ir]* Dişiye özgü davranışlarda bulunmak.

dişileştirme, [dişileş-tir-me] *is.* Dişi nitelikleri verme eylem.

dişileştirmek, [dişileş-tir-mek] *gçl. f. [-ir] biy.* Dişide görülen ikincil cinsel karakterlerin erkekte belirmesini sağlamak.

dişilik, -ği [dişi-lik] *is.* **1.** Dişi olma durumu. **2.** Dişinin nitelikleri. **3.** *mecaz.* Kadınlara özgü cinsel davranış ve tavır.

dişillik, -ği [dişil-lik] *is. dbl.* Dişil olma durumu.

dişimek, [diş-i-mek] *{ağız} gçsz. f. [-r]* (Çocuk için) diş çıkarmak. [DS]

dişindirik, -ği [dişin-dirik دشندرك] *{eAT} {ağız} is.* İpe ilmik atılarak at veya eşek gibi hayvanların ağızlarına vurulan bir tür gem. [DS]

dişir, [diş *(yans.)* > diş-ir] *sf.* **1.** Pürüz; pürtük; çıkıntı. **2.** Mısır koçanında tane boşlukları bulunması durumu. ❐ **dişir dişir,** *Çok pürüzlü, pütürlü.*

dişlek, -ği [dişle-mek > dişle-k / diş +Far. leng] *sf.* **1.** Çene kemiği ve dişleri dışa doğru çıkık olan. **2.** *mecaz.* Sözünü geçirten; dilediğini yaptırabilen. ❐ **dişlek darı,** *{ağız} İri taneli mısır.* [DS]

dişleme, [dişle-me] *is.* **1.** Diş geçirerek ısırma eylemi. **2.** Diş biçimi verme eylemi. **3.** *{ağız}* Yemek çatalı. [DS]

dişlemek, [*eT.* tīş > tiş-lē-mek > diş-lē-mek دشلمك] *gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* **1.** Bir şeyi dişleri ile ısırarak koparmak veya diş izleri belli olacak şekilde ısırmak. **2.** Dişiyle tutmak; dişiyle yakalamak. **3.** Değirmen taşını dişemek. **4.** *{eAT}* Yemek; ısırmak.

dişlen, [diş-lek / diş + Far. leng] *{ağız} sf.* (Kişi için) dişleri dışarı doğru çıkık olan. [DS]

dişlenme, [dişle-n-me] *is.* Dişli hâle getirilme; diş sahibi olma eylemi.

dişlenmek[1], [tiş-lē-mek > dişle-n-mek] *edil. f. [-ir]* **1.** Dişli hâle getirilmek. **2.** (Değirmen taşı, orak, testere vb. için) dişenmek. **3.** Diş ile ısırılmak, koparılmak.

dişlenmek[2], [tiş-lē-mek > tişle-n-mek > dişle-n-mek] *dönşl. f. [-ir]* [*eT. -ür]* **1.** *{eT}* (Çocuk için) dişi çıkmak. **2.** *mecaz.* Güçlenmek, dediğini yaptırır duruma gelmek. **3.** (Taneli bitkiler için) tane bağlamak.

dişletme, [dişle-t-me] *is.* Dişli hâle getirtme eylemi.

dişletmek, [*eT.* tiş > tiş-lē-mek > tişle-t-mek > dişle-t-mek] *gçl. f. [-ir]* **1.** Testere gibi aletlere diş açtırmak. **2.** Bir şeyi veya kendini köpek gibi bir hayvana ısırtmak. *{eT} (aynı)*

dişli, [diş-li] *sf.* **1.** Dişleri olan. **2.** *mecaz.* Sözünü geçiren; dediğini yaptırabilen. **3.** *is.* Dişleri olan çark. **4.** *{ağız}* Kaya balığı. [DS] **5.** *{ağız}* Ayakkabıcıların sayayı kalıba çekmek için kullandıkları bir tür kerpeten. [DS] **6.** *{ağız} zool.* Karagöz balığı. [DS] ❐ **dişli kürek,** *{ağız} Üç ile altı arasında dişi bulunan bir tür kürek.* [DS]|| **dişli tekerlek,** *{ağız} Terzilerin kullandığı bir tür kopya aracı.* [DS]|| **dişli tırnaklı,** *1. Saldırıcı olan. 2. Sözünü geçiren.*

dişlice, [dişli-ce] *{ağız} is.* **1.** Yemek çatalı. **2.** Yedi ya da dokuz dişli tırmık. **3.** Dizgin yerine ata takılan ip. **4.** Çoban köpeğinin boynuna takılan mahmuzlu halka. [DS]

dişlik, -ği [diş-lik] *is.* **1.** Boks maçında dişleri ve dudakları korumak için ağzın içine yerleştirilen kauçuk koruyucu. **2.** Atlarda dizgin yerine takılan bir ip. **3.** Çoban köpeğinin boynuna takılan, sivri uçları bulunan metal tasma.

dişsiz, [diş-siz] *sf.* **1.** Dişi olmayan. **2.** Dişlerinin tamamı veya büyük bir bölümü dökülmüş olan.

dişsizlik, -ği [dişsiz-lik] *is.* **1.** Dişsiz olma durumu veya dişsiz olan şeyin niteliği. **2.** Diş yokluğu.

dişti, [Rus. dışlo *(araba oku)* *{ağız}* *is.* Kağnının ön tarafı. [DS]

diştir[1], [Yun. distrion] *{ağız} is.* Doğurmamış keçi. [DS]

diştir[2], [Yun. dastria] *{ağız} is.* Halı ve kilim dokurken ipleri sıkıştırmaya yarayan bir tür tarak; kirkit. [DS]

dişürmek, [*eT.* tev-mek *(dizmek)* ? > dévşir-mek / der(i)ş-ür-mek > dişür-mek ديشورمك] *{eAT} gçl. f. [-ür]* Dermek; toplamak.

ditdirivermek, [dit-dir-i+ver-mek] *{ağız} gçl. f. [-ir]* Tarlayı gelişigüzel sürmek. [DS]

diterme, [dit-er-me] *{ağız} is.* Çarık sırımı. [DS]

ditim, [tıt-mak > tit-im] *{eT} is.* İnat; sebat; azim. [KB]

ditimlig, [titim-lig] *{eT} sf.* İnatçı. [KB]

ditiramp, -bı [Yun. dithyrambos > Fr. dithyrambe] *is.* **1.** Eski Yunanlıların Dionysos şerefine okudukları tören şarkısı. **2.** Lirik şiir.

ditme, [dit-me] *is.* Parçalara ve liflerine ayırma eylemi.

ditmek, [*eT.* tıt-mak *(didiklemek)* > dit-mek] *gçl. f. [-er]* **1.** Yün, pamuk gibi elyaflı şeyleri lif lif ayırmak, taramak; kabartmak. **2.** *{eAT}* Bir şeyi parça parça koparmak; dağıtmak; paralamak; lime lime eylemek. [DK] **3.** *{ağız}* Deşmek; deşelemek. [DS] ❐ **didim didim,** *{eAT} Didik didik.*

ditmik, [dit-mik دتيمك] *{OsT} is.* Ditilmiş olan; didik. ❐ **ditmik ditmik,** *{OsT} Didik didik.*

ditmiklemek, [ditmik-le-mek] *{ağız} gçl. f. [-r]* Ayıklamak; didiklemek. [DS]

ditregen, [dit(i)re-gen / tit(i)re-gen دترگن] *{eAT} sf.* Çok titreyen.

ditregenlik, [ditregen-lik دترگنلك] *{eAT} is.* Çok titrer olma durumu.

ditreme, [ditre-me دترمه] *{eAT} is.* Titreme.

ditremek, [*eT.* titre-mek > ditre-mek دترمك] *{eAT} {OsT} gçsz. f. [-r]* Titremek.

ditremeklik, [ditremek-lik دترمكلك] *{eAT} is.* Titreme durumu.

ditreşmek, [*eT.* titrē-mek> ditre-ş-mek دترشمك] *{eAT} işteş. f. [-ür]* Titreşmek.

ditretme, [ditre-t-me دترتمه] *{OsT} is.* Titretme.

ditretmek, [titrē-mek > ditre-t-mek] *{eT} gçl. f. [-ür]* → titretmek.

ditreyek, [ditre-y-ek دتريك] *{eAT} sf.* Titrek.

ditreyik, [titre-y-ik دتريك] *{eAT} is.* Küpe.

ditsingen, [titsin-gen > dit-si-n-gen دتسنكن] *{OsT} sf.* İğrenen; tiksinen; her şeyden tiksinen. [Kamus]

ditsinmek, [tisk-in-mek دتسنمك] *{OsT} {ağız} gçl. f. [-ir] [-ür]* Tiksinmek; nefret etmek. [DS]

ditürü, [dit-mek > dit-ür-ü دتورو] *{eAT} zf.* Dikkatle.

diüretik, -ği [Fr. diurétique] *sf. tıp.* İdrar söktürücü.

diürez, [Fr. diurèse] *is.* **1.** Böbreğin idrar çıkarması. **2.** *tıp.* Bir gün içinde salgılanan idrar veya başka maddelerin miktarı.

div[1], [dağ / dav / dıv / div *(yans.)*] *is.* Yürüme sırasında çıkan gürültülü ve hışırtılı sesleri veya buna benzer konuşmayı anlatan kök. [Zülfikar] *div-il divil, div-il-de-k*

div[2], [Far. dīv ديو] *(di:v) is.* **1.** Masallarda geçen olağanüstü büyüklükte insanlar gibi evlenen, çoluk çocuğu olan, iyi veya kötü olabilen yaratık. **2.** Şeytan; ifrit. **3.** Cin. **4.** *{ağız}* Büyük baş; koca kafa. [DS] ⊡ **dîv-i āhenin-beden,** *{OsT} Demir gövdeli dev.*|| **dîv-āsa,** *{OsT} Dev gibi; devasa.*|| **dîv-bād,** *{OsT} 1. Şiddetli rüzgâr. 2. Delilik.*|| **div-beçe,** *{OsT} Dev yavrusu.*|| **dîv-bend,** *{OsT} Dev bağlayan.*|| **dîv-gîr,** *{OsT} 1. Cin çarpmış. 2. Cinle uğraşan; cinci.*|| **dîv-lāh,** *{OsT} Cinleri çok olan yer; mecenne.*|| **dîv-sāz,** *{OsT} 1. Dev gibi. 2. Korkunç görünümlü; kötü yaradılışlı.*

div[3], [? div] *{ağız} is.* Evin bir köşesi. [DS]

div[4], [div] *{ağız} is.* Parça; dilim. ⊡ **div div,** *{ağız} 1. Parça parça. 2. Didik didik.* [DS]

diva, [İt. diva *(tanrıça)*] *is.* **1.** Yeteneği ve saygınlığıyla ünlü opera şarkıcısı kadın. **2.** Kadın sinema yıldızı.

dival, -li [Far. düvāl / dīvāl ديوال / Fr. toile ?] *(di:va:l) {OsT} is.* **1.** Kadife, atlas gibi kalın kumaşlar üzerine motife uygun olarak kesilmiş mukavva veya meşin üstünden kılaptan veya simle, sarma tekniği ile yapılmış, kabarık görünümlü bir tür işleme. **2.** *{ağız}* Sırmayla işlenmiş kadife kumaş. [DS]

divan[1], [Far. devān > Ar. dīvān ديوان] *(di:va:n) {OsT} is. ed.* **1.** Divan edebiyatında şairlerin, belirli bir sıra ile şiirlerini topladıkları kitap. **2.** Halk şiirinde aruz ölçüsü ile yazılan nazım şekillerinden biri. ⊡ **divan edebiyatı,** *ed. On üçüncü ile on dokuzuncu yüzyıllar arasında Arap ve İran edebiyatının etkisi altında doğan ve gelişen Türk edebiyatının bir dönemi.*|| **divan sazı,** *müz. Bağlama ailesinden iri gövdeli bir çalgı; çöğür, meydan sazı.*|| **divan şairi,** *ed. Divan edebiyatı kuralları çerçevesinde eserler veren şair.*

divan[2], [Far. dīv > dīvān ديوان] *(di:va:n) {OsT} is.* **1.** Devler. **2.** Yüksek dereceli devlet adamlarından oluşmuş büyük meclis. **3.** Yüce bir varlığın huzuru, katı, makamı. **4.** İslam devletlerinde, devlet işlerinin görüşülüp karara bağlandığı kurul. **5.** Çeşitli devlet işleri için kurulan devlet daireleri. **6.** Yüksek düzeydeki devlet adamlarının kurdukları meclis. **7.** Padişahın huzurunda davaların görüldüğü meclis; divan-ı hümayun **8.** Resmî kayıtların tutulduğu devlet daireleri. **9.** Halifeler devrinde vergi ve maliye kurumlarına verilen genel ad. **10.** İmparatorluk döneminde bir kısım köylerden kurulu küçük idarî ve malî birim; bugün de ülkemizin orta ve batı Karadeniz bölümünde, dağlık kesimlerde görülen tarıma dayalı seyrek kırsal yerleşme tipi. ⊡ **divana çıkmak,** *{eAT} Toplantıya gelmek; meclise katılmak; toplantıda bulunmak.* [DK]|| **divan âmedcisi,** *Sadrazama gelen mektuplardan sorumlu memur.*|| **divan bağlanmak,** *{eAT} Büyük meclis kurulmak; meclis toplanmak.*|| **divan buyurmak,** *{eAT} Toplantı emretmek.* [DK]|| **divan çavuşu,** *Divan-ı hümayuna çağrılmaları gerekenleri getirmekle görevli yürütme kuvveti emrindeki atlı sınıf. mensubu.*|| **divan direği,** *{ağız} (Kişi için) çok uzun boylu.* [DS]|| **divan durmak,** *1. Saygı gösterilmesi gerekli biri karşısında el kavuşturup ayakta durmak. 2. Böyle bir kişiden verilecek emre hazır olarak beklemek.*|| **divan efendisi,** *Sadrazamların, beylerbeylerinin ve vezirlerin yazı işlerine bakan memurların amiri.*|| **divan-ı âm,** *{OsT} Halkın da katıldığı meclis.*|| **divān-ı âlî,** *{OsT} Yüce kurul.*|| **divān-ı riyâset,** *Başkanlık kurulu.*|| **divān-ı ilāhî,** *{OsT} Ahretteki hesap günü.*|| **divan kalemi,** *Divan-ı hümayunda alınan kararlarla ilgili evrakı ilgili yerlere ulaştıran daire.*|| **divan sürülmek,** *{eAT} Toplantı olmak; divan toplanmak; meclis kurulmak.*

divan[3], [Far. dīvān ديوان] *(di:va:n) {OsT} is.* Tahta veya somya kerevetler üzerine çeşitli örtü ve süsler konularak yapılan sedir.

divançe, [Far. dīvān-çe ديوانچه] *(di:va:nçe) {OsT} is.* Küçük divan; küçük şiir kitabı.

divane, [Far. dīvāne ديوانه] *(di:va:ne) {OsT} sf.* **1.** Deli; kaçık; budala. **2.** Bir şeyin çok düşkünü. ⊡ **dîvāne-rev,** *{OsT} Delicesine; deli gibi.*|| **divaneye dönmek,** *Ne yapacağını bilemeyecek kadar çok üzülmek, şaşırmak.*

divanegi, [Far. dīvānegī ديوانكى] *(di:va:negi:) {OsT} is.* Delilik; divanelik.

divaneleşme, [divanele-ş-me] *(di:va:neleşme) is.* Çok şaşırma; üzülme durumu ve eylemi.

divaneleşmek, [divanele-ş-mek] *(di:va:neleşmek) dönşl. f. [-ir]* Üzüntüden çok şaşırmak; şaşkına dönmek; deli gibi olmak.

divanelik, -ği [divane-lik] *(diva:nelik) is.* Kaçıklık; delilik.

divanhane, [Ar. dīvān + Far. ḫāne دیوانخانه] *(di:va:nha:ne) {OsT} is.* **1.** Geniş sofa. **2.** Kubbealtı. **3.** Divan toplantısının yapıldığı daire, salon. **4.** Eski Türk evlerinde ikinci kata çıkan merdivenin açıldığı bölüm; hanay; hayat; sofa. ⊟ **divanhane çivisi,** *Eskiden, değerli taşlardan yapılmış irice bir süs iğnesine verilen ad.*

divanıâli, [Far. dīvān -ı + Ar. ʿālī دیوان عالی] *(di:va:nıa:li:) {OsT} is.* **1.** Yüce divan. **2.** İmparatorluk döneminde yüksek düzey devlet görevlilerinin yargılandığı mahkeme.

divanıharp, -bi [Far. dīvān-ı + Ar. ḥarb دیوان حرب] *(di:va:nıharp) {OsT} is.* Askerî mahkeme.

divanıhümayun, [Far. dīvān-ı hümāyūn دیوان همایون] *(di:va:nıhüma:yu:n) {OsT} is.* **1.** İmparatorluk döneminde her gün sabah namazından sonra padişahın başkanlığında toplanıp önemli devlet işleriyle halkın şikâyet ve dileklerinin dinlendiği ve iş için gelenlerle birlikte öğle yemeği yendikten sonra dağılan yüksek düzey devlet görevlilerinden meydana gelen kurul. **2.** (Tanzimat sonrasında) Sadaret bünyesinde bir kayıt bürosu olarak ismen devam etmiştir.

divanımuhasebat, [Far. dīvān-ı +Ar. muhāsebāt دیوان محاسبات] *(di:va:nımuha:seba:t) {OsT} is.* **1.** *tar.* İmparatorluk döneminde, devlet harcamalarını padişah adına denetleyen yüksek kurul. **2.** *(Cumhuriyet döneminde)* Sayıştay.

divani, [Far, dīvānī دیوانی] *(di:va:ni:) {OsT} is.* **1.** Divana ait; divanla ilgili. **2.** *hat.* İmparatorluk döneminde, Türkler tarafından bulunduğu söylenen, divan kaleminden çıkmış olan ferman ve berat gibi belgelerde kullanılan, sola eğik, iç içe geçmiş bir yazı türü. ⊟ **divanî kırması,** *hat. Divanî yazının biraz daha basitleştirilmiş, yazı kurallarına ve güzellik ölçülerine çoğu zaman dikkat edilmeden yazılan bir tür yazı.*

divar, [Far. dīvār دیوار] *(di:va:r) {eAT} is.* Duvar. ⊟ **divara urmak,** *{OsT} Tutup atmak; terk etmek.*

divarger, [Far. divārger دیوارگر] *(diva:rger) {OsT} is.* Duvar ustası; duvarcı.

divcame, [Far. dīv *(dev)*+cāme *(giyim)* دیوجامه] *{OsT} is.* Giyenleri heybetli gösterdiği için savaşlarda giyilen aslan veya kaplan postu giysi.

divçe, [Far. dīv-çe دیوچه] *(di:vçe) {OsT} is.* **1.** *zool.* Ağaç kurdu; güve. **2.** Sülük. **3.** *bot.* Kadın tuzluğu; karamuk, *(Berberis crataegina)*. **4.** Sırt kaşağısı.

divdar, [Sansk. devadāru] *{eT} is.* Çama benzer bir ağaç. [EUTS]

divdilemek, [div *(yans.)* > div-di-le-mek] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(i)-yor]* Kendine iş güç çıkararak ayak altında dolaşmak.

divdiv, [div *(yans.)* > div + div] *{ağız} is. zool.* Kerkenez kuşu, *(Falco tinnunculus)*. [DS]

dive, [Far. dīve دیوه] *(di:ve) {OsT} is.* İpekböceği.

divek, -ği [Far. dīvek دیوك] *(di:vek) {OsT} is.* Ağaç kurdu; güve.

divel, [Far. duvāl دوال] *{ağız} is.* Üzengi kayışı. [DS]

diver, [Far. dīver دیور] *(di:ver) {OsT} is.* Ev sahibi.

divermek, [dé-y-i+ver-mek] *(di:vermek) {ağız} gçl. f. [-ir]* Haber vermek; söyleyivermek. [DS]

divî, [Far. dīv *(dev)* > dīvī دیوی] *(di:vi:) {OsT} sf.* **1.** Devle ilgili. **2.** Deve ait.

divik, -ği [div *(yans.)* > divik] *{ağız} sf.* Acele; çabuk. ⊟ **divik divik,** *{ağız} Telaşlı olarak.* [DS]

divik, -ği [?divik] *is.* zool. Sıcak bölgelerde yaşayan, ahşap, elbise ve yiyecekleri akıl almaz bir hızla yiyerek afet hâline gelen, yuvalarında gerçek bir iş bölümü ve kast bulunan, bir tür karınca; ak karınca; termit, *(Termes)*. [DS]

divil, [div *(yans.)* > div-il] *{ağız} is.* Yılan gibi hızlı hareket eden şeylerin çıkardığı ses. [DS] ⊟ **divil divil,** *(Hareket için) sessiz ve hızlı hareket.*

divildek, [div *(yans.)* > divilde-k] *{ağız} sf.* **1.** Yerinde duramayan. **2.** Sessiz ve yavaş bir işle uğraşan. [DS]

divildemek, [div *(yans.)* > divil-de-mek] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-d(i)-yor]* **1.** Kımıldanıp durmak. **2.** Sessiz ve yavaş gezinmek. **3.** (Böcek için) kımıldanmak; gezinmek. [DS]

divile, [? divile] *{ağız} is.* Raf. [DS]

divin, [div *(yans.)* > div-in] *{ağız} sf.* Yaramaz. [DS]

divina, [? divina] *{ağız} is.* Bir tür kuş; kerkenez (?).

divini, [? divini] *{eT} is.* İlahe; tanrıça. [EUTS]

divinimek, [dev-in-i-mek] *{ağız} dönşl. f. [-r]* Oynamak; kımıldamak. [DS]

divinmek, [dev-in-mek > div-in-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* Çabalamak; uğraşmak; didinmek. [DS]

divit[1], [div *(yans.)* > div-it ?] *{ağız} is.* Didinme, gayret ve çabukluk belirten yansımalı gövde. [DS] ⊟ **divit divit,** *{ağız} 1. (Uğraşma için) dikkat ve gayret. 2. (Işık için) oynak.* [DS]

divit[2], [Ar. devāt => divit] *is.* İçine yazı kalemleri ve mürekkep hokkaları konulan beldeki kuşağa sarılarak taşınan yazı takımı.

divit[3], [? divit] *{ağız} is.* Tahtadan yapılma büyük ambar. [DS]

divitin, [Fr. duvetin] *is.* Bir yüzünde çözgü, diğer yüzünde atkı etkisi görülen bir armürle dokunmuş ve atkılı yüzü havlu görünümünde bir tür dokuma.

divittar, [Ar devāt +Far. -dār دواتدار] *(divitta:r)* *{OsT}* *is.* **1.** Yazı takımlarına bakan kimse; yazıcı. **2.** İmparatorluk döneminde vezir dairelerinde görev yapan kâtip. **3.** Memlûklarda bir memur unvanı.

divle, [div-le ?] *{ağız}* *is.* **1.** Raf. **2.** Toprak tencere. [DS]

divlek, -ği [*eT.* tüg-mek *(düğümlemek)* / Çağ. tükele-k > dükülek > düğle-k > divlek دولك] *is.* **1.** Kalın kabuklu bir tür kavun. **2.** *{eAT}* Olmamış kavun; ham kavun. **3.** *{ağız}* Olgun, küçük kavun. [DS] **4.** *sf.* Ham.

divlim, [dil-im > divlim ?] *{ağız}* *is.* **1.** Dilim. **2.** Kabak, kavun vb. meyvelerin kabuğundaki çatlak ya da yarıklar. **3.** Tepelerin yağışlar yüzünden dilim dilim aşınmış yerleri. [DS] ⊡ **divlim divlim,** *{ağız}* *(Elbise için) parça parça; lime lime.* [DS]

divme, [div-me ?] *{ağız}* *is.* Koyun gübresi. [DS]

divrek, -ği [dik > diğ-re-k / div-re-k] *{ağız}* *sf.* **1.** Sağlam; çevik. **2.** Dinç. [DS]

divreki, [dek > diğrek-i / divrek-i] *{ağız}* *sf.* **1.** (Yaşlı için) sağlam; yıpranmamış. **2.** Gayretli; çalışkan; hamarat. **3.** Yaramaz. **4.** Çevik; canlı; kıvrak; dinç. [DS]

divri, [dik > diğ-ri / div-ri] *{ağız}* *sf.* Sağlam, çevik. [DS]

divrik[1], **-ği** [dik > diğ-re-k / divrik] *sf.* Sağlam, yıpranmamış.

divrik[2], **-ği** [tev(i)r-ek > divrik ديوريك] *sf.* **1.** *{OsT}* Yuvarlak; değirmi; müdevver. [Kamus] **2.** Dağ tepesi.

divringi, [diğre-mek > divrin-gi] *{ağız}* *sf.* **1.** (Yaşlı için) yıpranmamış; sağlam. **2.** Çevik; canlı; kıvrak. **3.** Cesur. [DS]

divrinmek, [*eT.* teg-ür-ün-mek > devr-in-mek > divrin-mek] *{ağız}* *dönşl. f. [-ir]* Araştırmak; aramak.

divşirmek[1], [div *(yans.)* > div(i)ş-ir-mek] *{ağız}* *gçsz. f. [-ir]* Yerinde duramamak; hareket etmek. [DS]

divşirmek[2], [dërşür-mek > değşür-mek > divşür-mek دوشرمك] *{eAT}* *gçl. f. [-ür]* → divşürmek.

divşürmek, [dërşür-mek > değşür-mek > divşür-mek دوشرمك] *{eT}* *{eAT}* *gçl. f. [-ür]* Toplamak; devşirmek.

divşürüklü, [divşürük-lü ديوشوركلى] *{OsT}* *sf.* Ortalıkta dağınık bir şey bırakmayan; derli toplu. [Kamus]

divşürümlü, [divşürüm-lü دوشرملى] *{OsT}* *sf.* Derli toplu; düzgün. [Kamus]

divtmek, [dift-mek > divt-mek] *{ağız}* *gçl. f. [-er]* (Tavuk, kuş vb. hayvan için) gagalamak; dıtmak; ditmek. [DS]

diy, [diğ / diy *(yans.)*] *is.* Sürtünmeyi anlatan kök. [Zülfikar] *diy-ir diyir*

diya[1], [diyā] *(diya:)* *{ağız}* *ünl.* Acıma, şaşma bildiren ünlem. [DS]

diya[2], [dī+ya] *(di:ya)* *{ağız}* *ünl.* İşte orada! [DS]

diya[3], [Alm. dia / Fr. dia-positive] *is.* Slayt.

diyabaz, [Fr. diabase] *is. jeol.* Feldspatlardan bir plajiyoklaz ile ojitten oluşmuş yeşil renkli kaya.

diyabet, [Yun. diabainein > Fr. diabète] *is. tıp.* Çok su içmeye ve çok idrar çıkarmaya neden olan hastalıkların genel adı; şeker hastalığı.

diyabetik, -ği [Fr. diabétique] *sf. tıp.* **1.** Şeker hastalığı ile ilgili. **2.** *is.* Şekeri olan hasta.

diyabetit, -di [Fr. diabétide] *is. tıp.* Diyabet hastalarında görülen deri ve mukozadaki çıban, kan çıbanı, şirpençe, kangren gibi deri enfeksiyonları.

diyafram, [Yun. diaphragma *(bölme)* > Fr. diaphragme] *is.* **1.** *anat.* Göğüs boşluğu ile karın boşluğunu birbirinden ayıran kas-kiriş karışımından oluşan bölme biçimindeki yassı kas. **2.** Fotoğraf makinesi ve benzeri görüntü kaydeden makinelerde ışık demetini sınırlamaya yarayan düzenek.

diyagonal, -li [Fr. diagonal] *is.* **1.** *mat.* Köşegen. **2.** *tekst.* Kenarına göre eğik dokunmuş izlenimi veren kumaş.

diyagram, [Fr. diagramme] *is.* Belirli bir olayı tespit etmeye yarar grafik şekil; grafik.

diyak, [Yun. diakos] *{OsT}* *is.* Papaz naibi.

diyakça, [diyak-ça] *{OsT}* *is.* Latince.

diyaklaz, [Fr. diaclase] *is. jeol.* Yer altındaki basınç ve gerilim dolayısıyla toprağın ve kaya kütlelerinin yer değiştirmeden çatlaması.

diyakoz, [Yun. diakonos *(hizmetçi)* > Lat. diaconus] *(diya'koz)* *is.* **1.** Katoliklerde papazlık rütbesinin bir alt kademesi olan papaz yardımcılığına ulaşmış din adamı. **2.** Protestanlarda hastaları yoklayan, halktan yardım parası toplayan, kilise paralarını halka yardım işinde kullanan görevliler.

diyakroni, [Fr. diachronie] *is. dbl.* Zaman içindeki evrimleri açısından incelenen dil olayları; art zamanlılık.

diyakronik, -ği [Fr. diachronique] *sf. dbl.* Art zamanlı.

diyalaj, [Fr. diallage] *is.* Piroksen cinsinden doğal kalsiyum, magnezyum ve demir silikatı.

diyalekt, [Fr. dialecte] *is.* Lehçe.

diyalektik, -ği [Yun. dialegesthai *(karşılıklı konuşma)* > Fr. dialectique] *sf.* **1.** Karşılıklı konuşma ile ilgili olan. **2.** *is. fel.* Düşünce karşıtlıklarım ve farklarını içinde taşıyan ve bir senteze yönelmiş olan akıl yürütme; eytişim. **3.** Bir düşünceyi kabul ettirmeyi veya bir sorunu bütün yönleriyle ortaya koymayı sağlayan, kanıtların sıralanması sanatı. ⊡ **diyalektik materyalizm,** *sos. fel.* *Doğal ve toplumsal olguların olumlama, olumsuzlama ve daha sonra bu karşıtların birleşmesi (tez-antitez-sentez)*

sırasına uygun bir süreçte evrim geçirdiğini savunan felsefî görüş; eytişimsel özdekçilik.

diyalektikçi, [diyalektik-çi] *is.* **1.** Diyalektiği uygulayan kişi. **2.** Kendi ileri sürdüğü düşüncelerin geçerliliğini göstermek yerine, akıl yürütmelerine olumlu/olumsuz çelişmesini temel alan bir biçim vererek, kendisine karşı ileri sürülen görüşleri geçersizleştirmeye çalışan kişi.

diyalektolog, -ğu [Fr. dialectologue] *is.* Lehçe bilimi uzmanı.

diyalektoloji, [Fr. dialectologie] *is.* Lehçe bilimi.

diyalel, [Fr. diallèle] *is. man.* Bir tezi yine bu teze dayanarak ispatlama yöntemi; kısır döngü.

diyaliz, [Yun. dialysis > Fr. dialyse / İng. dialysis] *is. kim.* Kimi cisimlerin, başka maddelere göre gözenekli zarlardan daha kolay geçmesi esasına dayanan arılaştırma veya kimyasal çözümleme yöntemi. ⊕ **diyaliz aygıtı,** *tıp. Böbreğin görevini yapamadığı durumlarda diyaliz yöntemiyle kan içindeki zehirli maddelerin temizlenmesine yarayan alet.*

diyalog, -ğu [Yun. diagolos > Fr. diologue] *is.* **1.** Karşılıklı konuşma. **2.** Bir tiyatro eserinde oyuncuların karşılıklı konuşmalarının bütünü. **3.** Bir edebî eserdeki karşılıklı konuşma türü anlatımlar. **4.** Bir filmde oyuncular arasında söylenecek sözler için kaleme alınan metin. **5.** Siyasî gruplar veya karşıt örgütler arasında bir anlaşma veya uzlaşma sağlamak amacıyla yapılan görüşme; müzakere.

diyamantin, [Fr. diamantine] *is.* **1.** Billûrlaşmış alüminden yapılan parlatma tozu. **2.** *tekst.* İnce çamaşır üretiminde kullanılan yumuşak ve parlak, çok sıkı dokunmuş pamuklu merserize bez.

diyamanyetik, [Fr. diamagnétique] *sf.* Bir manyetik alanda her zaman zayıf olarak mıknatıslanan ve bu alanın indüklemesini azaltan, mıknatıslar tarafından itilen (maddeler).

diyan, [Sansk. dhyāna] *{eT} is.* İstiğrak. [EUTS]

diyanet, [Ar. dīn > diyānet دیانت] *(diya:net) {OsT} is.* **1.** Dindarlık; dinî emirlere uyma. **2.** Din. ⊕ **diyanet işleri,** *Din ile ilgili işler.*

diyanetkâr, [Ar. diyānet+Far. kār دیانتکار] *(diya:netkâ:r) {OsT} sf.* Dindarlıkta gayret eden.

diyanetli, [diyanet-li] *(diya:netli) sf.* Dindar; diyanetkâr.

diyanî, [Ar. diyānī دیانی] *(diya:ni:) {OsT} sf.* Diyanetle ilgili. ⊕ **diyanî tesis,** *Diyanet işleriyle ilgili kuruluş.*

diyapazon, [Yun. dia pasôn > Lat. diaposon] *is.* **1.** Bir ses ıskalasında bir sesin bağıl yüksekliği. **2.** Titreşimleri belirli yükseklikte ses çıkaran Ụ biçimindeki çelik araç.

diyapozitif, [Fr. diapositive] *is.* Saydam bir tabaka üzerine alınmış ve perdeye yansıtmak için kullanılan resim; slayt; diya.

diyar, [Ar. dār *(ev)* > diyār دیار] *(diya:r) {OsT} is.* **1.** Ülke, memleket; il; vatan; belde. **2.** Yabancı evler. ⊕ **diyar diyar dolaşmak,** *Pek çok yer gezmek, görmek.*|| **diyār-ı āhar,** *{OsT} Başka memleket.*|| **diyar-ı gurbet,** *{OsT} Yabancı yer.*|| **diyār-ı küfr,** *{OsT} Halkı Müslüman olmayan yerler.*|| **diyār-ı Rūm,** *{OsT} Anadolu toprakları.*|| **diyār-ı tahassür,** *{OsT} Özlenen memleket.*

diyare, [Yun. diarrhoia *(akma)* > Fr. diarrhée] *is.* İshal.

diyaspora, [Yun. diasporá] *is.* Bir kavmin dünyaya yayılması.

diyastaz, [Yun. diastasis *(ayırma)* > Fr. diastase] *is.* **1.** Çimlendirilmiş arpadan çıkarılan ve nişastayı maltoza çeviren enzim. **2.** *gnşl.* Canlı organizmada bulanan glusit, protit, ve lipitleri değersizlendiren, yükseltgenme-indirgenme olaylarını hızlandıran, canlı hücrede kimyasal tepkimelere yol açan ve suda çözünen fermentlerin eski adı; enzim.

diyastol, -lü [Fr. diastole] *is.* İçine kan dolması için iki kasılma arasında kalp karıncıklarının genişlemesi.

diyat, [Ar. diyet > diyāt دیات] *(diya:t) {OsT} is.* Diyetler.

diyatome, [Fr. diatomée] *is. zool.* Yeryüzünün bütün sularında rastlanan yalnız veya koloniler hâlinde yaşayan tek hücreli bir su yosunu, *(Bacillriophyta).*

diyatonik, [Fr. diatonique] *sf. müz.* (Gam ve ıskala için) beş tam ton ve iki yarım tondan oluşan.

diyaza, [dayı+eze] *{ağız} is.* Teyze. [DS]

diydaban, [diy *(yans.)* + taban] *{ağız} sf.* **1.** Düztaban. **2.** Ayağı uğursuz. [DS]

diydirmek, [diğ-dir-mek > diy-dir-mek] *gçsz. f. [-ir]* **1.** (Sıvı için) hızla fışkırmak. **2.** İşemek.

diye, [dé-mek > deyü / deyi / diyü / diyi > diye] *zf.* **1.** İki cümleyi sebep bildirerek birbirine bağlar. *"Annem gelecek diye yollara düştü."* **2.** Amaç ile aracı birbirine bağlar; *"Para diye kendini paraladı."* **3.** Herhangi bir yargıya vararak; niteleyerek; sanarak, diyerek. **4.** *bağ.* Denilen; adlı. ⊕ **diye diye,** *Diyerek; demekten.*|| **diye koya,** *{ağız} 1. Konuşa konuşa. 2. Konuşup anlaşarak.* [DS]

diyecek, -ği [dé-mek > dé-y-ecek] *is.* Söylenecek söz. ⊕ **diyecek yok,** *Eleştirilecek, beğenilmeyecek bir yanı yok; söz yok.*

diyegörmek, [de-mek+gör-mek] *{ağız} gçsz. f. [-ür]* **1.** Söylediğinde direnmek. **2.** Tekrar tekrar söylemek. [DS]

diyek, -ği [değ-mek > diy-ek] *{ağız} is.* Annesini emmemesi için buzağının burnuna takılan sivri uçlu burunsalık. [DS]

diyeke, [Ar. dīk > diyeke دیکه] *{OsT} is.* Horozlar.

diyen, [dé-mek > dé-y-en / di-y-en دیین] *{eAT} sf.* Denen; söylenen.

diyer, [Ar. dār > diyer دیر] *{OsT} is.* Evler.

diyesen, [dé-mek > di-y-e-sen] *{ağız} zf.* **1.** Galiba. **2.** Sanki. [DS]

diyesin, [dé-mek > di-y-e-sin دیاسن] *{OsT} zf.* Sanki; gûya; sanılır ki; sanasın; sanasın ki.

diyerek, [dé-mek > d(e)-y-erek] *zf.* Diye.

diyeşet, -di [dé-mek > de-y-iş + Ar. -āt ? > diyeşet] *{ağız} is.* **1.** Ölüler için söylenen ağıt; mersiye. **2.** *sf.* Güzel sözler söyleyen. [DS]

diyet[1], [Ar. diyet دیت] *{OsT} is. huk.* Öldürülen veya yaralanan için kısas mümkün değilse bunu yapanın ödemesi gereken bedel; kan bedeli. ⧉ **diyet-i kâmile,** *{OsT} huk. Adam öldürmelerde adam öldürenden veya yakın erkek akrabalarından alınan tam diyet.*|| **diyet-i mugallaza,** *{OsT} huk. Kasıtlı öldürme söz konusu ise deve ile alınan, ancak sayısı arttırılmadan iyi cins develerden yapılan ödeme.*

diyet[2], [Lat. dieta > Fr. diète] *is.* **1.** Kamuya ait konuların tartışıldığı siyasi meclis. **2.** Bazı tarikatların toplantısı. **3.** Benediktenlerde küçük rahip meclisi.

diyet[3], [Yun. diaita > Fr. diète] *is.* Perhiz; rejim. ⧉ **diyet peyniri,** *Yağı alınmış sütten yapılan tuzsuz peynir.*

diyetetik, -ği [Fr. diététique] *is. tıp.* Yemek düzenini kişilerin özel ihtiyaçlarına göre düzenlemeyi araştıran tıp dalı ve sağlık bilgisi.

diyetisyen, [Fr. diététiciene] *is. tıp.* Sağlam bir kimsenin yaşına ve işine göre veya bir hastanın durumuna göre ihtiyacına uygun beslenme düzenini ayarlamakla görevli uzman; beslenme uzmanı; diyet uzmanı.

diyeyding, [dé-mek > di-y-e-y-diñ دیدیك] *(diyeydiñ) {eAT} e.* Sanki; güya; sanılır ki.

diyez, [Yun. diesis > Fr. dièse] *is. müz.* Geçici ya da sürekli olarak kromatik yarım ton, Türk müziğinde ise 1, 4, 5, 8 koma tizleştirilmek istenen notanın veya portenin o notaya ayrılmış çizgi veya aralığına konulan işaret.

diyeze, [dayı+eze دیه زه] *{eAT} is.* Teyze.

diyi, [dé-mek > de-y-ü > di-y-i دیی] *{eAT} zf.* Diye.

diyil, [diy *(yans.)* > diy-il] *is.* Sürtünme ve sürüklenme ifade eden yansımalı gövde. ⧉ **diyil diyil,** *{ağız} Zorla, adeta sürüklercesine.* [DS]

diyince, [dé-mek > di-y-ince دینجه] *{eAT} zf.* (Belirtilen sayıda) olunca; o kadar kez olduğunda.

diyir, [diy *(yans.)* > diy-ir] *is.* **1.** Sürtünme ve sürüklenme bildiren yansımalı gövde. **2.** *{ağız}* Trahom hastalığı. [DS] ⧉ **diyir diyir,** *1. (Yüzey için) çok pürüzlü. 2. İçinde ve üzerinde kabarcıklar, tanecikler bulunan. 3. (Ayva ve hurma türü yiyecekleri yedikten sonra) ağza buruklık veren. 4. (Cilt için) üzerinde ince kabarcıklar bulunan.*

diyiş, [dé-mek > di-y-iş دییش] *{OsT} is.* Kelam; söz; deyiş. ⧉ **diyişü durmak,** *{eAT} Söyleşip durmak.*

diyişat, [dé-mek > di-y-iş + Ar. āt] *{ağız} is.* Sözler; konuşmalar. [DS] ⧉ **diyişat itmek,** *{ağız} Ağız kavgası yapmak; çekişmek.* [DS]

diynek[1], **-ği** [Yun. dekaniki / değ-mek > değ-enek > diynek] *{ağız} is.* Değnek; sopa. [DS] ⧉ **diynek atlamak,** *{ağız} folk. Kötü alışkanlıklardan vazgeçmek için büyük ant içmek. (Okunmuş ve üflenmiş bir değnek kalem boyunda kesilmiş çubuklar üzerine iki ucundan konularak yemin eden kimse üzerinden bir ileri bir de geri atlatılır, sözünde durmazsa bu değnek gibi yatıp öleceğine inanılır.)* [DS]

diynek[2], **-ği** [*eT.* tın-mak *(dinlenmek)* > din-mek > dīn-ek] *{ağız} is.* **1.** Tatil; dinlenme. **2.** *sf.* (Tarla için) dinlenmiş, tava gelmiş. [DS]

diynenük, -ğü [din-le-n-ik > diynenük] *{ağız} sf.* Dinlenmiş. [DS]

diyoptr, [Yun. dia + optesthai > Fr. dioptre] *is. fiz.* Işığı kırma güçleri farklı iki saydam ortamı birbirinden ayıran yüzey.

diyoptri, [Fr. dioptrie] *is. fiz.* Hipermetrop veya miyop göz kusurlarının düzeltilmesinde kullanılan gözlük camlarının yakınsaklık veya ıraksaklık birimlerini belirtmekte kullanılan, kırılma indisi 1, odak uzaklığı 1 m. olan bir optik sistemin yakınsaklığı 1 olarak kabul edilen birim; sembolü: δ.

diyorit, [Yun. dioridzein > Fr. diorite] *is. min.* Asit bir plajyoklaz, amfibol ve mikadan oluşmuş plütonik taneli kayaç.

diyot, [Fr. diode / İng. diode] *is. fiz.* Akımın doğrultucusu olarak kullanılan, anot ve katot adlı uçları bulunan lamba.

diyotik, -ği [Yun. diotus > Fr. diotique] *sf.* Her iki kulak için eşit uyarılı veya özdeş işitme duyumlu.

diyre, [di *(şu)* > diy-re] *(di:yre) {ağız} zm.* Şu yer; şura; bura. [DS]

diyrecik, [diyre-cik] *(di:yrecik) zm.* Şuracık.

diyrek, [diy *(yans.)* > diy-(i)r-e-k] *{ağız} sf.* **1.** (Sebze ve meyve için) diri; taze; pörsümemiş. **2.** Sert; katı. **3.** Örselenmiş; tazeliğini kaybetmiş. [DS]

diyremek, [diy *(yans.)* > diy-(i)r-e-mek] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-r(i)-yor]* (Sular, çamurlu yerler vb. için) soğuktan donmaya, katılaşmaya yüz tutmak. [DS]

diyşirmek, [teg(i)ş-ür-mek > deyşir-mek] *{ağız} gçl. f. [-ir]* Değiştirmek. [DS]

diyşürmek, [dér(i)ş-ür-mek > diyşür-mek دیشورمك] *{eAT} gçl. f. [-ür]* Toplamak; biriktirmek; yığmak.

diyü, [dé-mek > di-y-ü دیو] *{eAT} zf.* Diye; deyü.

diyülmek, [dé-mek > di-y-ül-mek دیولمك] *{eAT} edil. f. [-ür]* Denilmek.

-diz, [-dız / -diz / -düz / -düz] *yap. e.* → -dız.

diz[1], [*eT.* tīz > diz دیز] *is.* **1.** Uyluk ile baldır kemiklerini birleştiren eklem yeri. *{eT} {eAT} (aynı)* **2.** Oturulunca uyluğun üst yanı. ⧉ **diz ağırşağı,** *Diz kapağı kemiği. {OsT} {ağız} (aynı)* [DS]|| **diz bağı,** *1. Diz kapağı kemiğini bağlayan kaslar. 2. Diz hizasında çorap tutturmaya yarayan bağ.*|| **diz bağı nişanı,** *İngiltere'nin en eski ve en büyük şövalyelik nişanı.*|| **diz bezi,** *{ağız} Türkmen kadınlarının giydiği şalvar.* [DS]|| **diz boyu,** *1. Diz hizasına kadar. 2. Çok fazla, aşırı.*|| **diz çağşırı,** *{OsT} Kısa şalvar.*|| **diz çakşırı,** *Yeniçerilerin giydiği belden dize kadar ve baldırları çıplak bırakan çuha şalvar.*|| **diz çökmek,** *1. Dizlerini yere koyarak oturmak. 2. Baş eğmek, boyun eğmek; kabul etmek.*|| **diz demiri,** *Saraçlıkta deriyi vurarak yumuşatmaya ve şekillendirmeye yarayan bir demir aygıt; muşta.*|| **diz dize,** *Dizleri birbirine değercesine.*|| **diz donu,** *1. Yağlı güreşlerde güreşçilerin giydiği deri pantolon; kispet. 2. {OsT} {ağız} İç donu.* [DS]|| **dize dirsek dikmek,** *{OsT} Dirseği dize koymak.*|| **dize gelmek,** *Direnip karşı koymaktan vazgeçerek boyun eğmek, kabul etmek.*|| **dize getirmek,** *Kendisine karşı geleni yenerek emrini yerine getirecek duruma düşürmek.*|| **dize yetmek,** *{eAT} Dize kadar gelmek; diz boyu olmak.* [DK]|| **diz gelmek,** *{ağız} Çömelmek.* [DS]|| **diz gözü,** *{OsT} anat. Diz kapağının iki yanındaki çukurluklardan her biri.*|| **dizin basmak,** *{eAT} Diz çökmek.* [DK]|| **dizin çökmek,** *{eAT} {OsT} Dizi üzerine oturmak; diz çökmek.*|| **dizin dizin,** *1. {eAT} {OsT} Dizleri üstünde ilerleyerek. 2. {ağız} Dizleri üstünde; dizleriyle.* [DS]|| **dizin düşmek,** *{eAT} {OsT} Diz üzerine oturmak; diz çökmek.*|| **dizine düşmek,** *Yalvarmak.* || **dizine kapanmak,** *Birine çok yalvarmak; pişmanlığını ifade etmek.*|| **dizini dövmek,** *Çok pişman olmak.*|| **dizinin dibi,** *Çok yakını; yanı başı.*|| **dizinin dibinden ayrılmamak,** *Birinin yanından hiç ayrılmamak; hep beraber bulunmak.*|| **dizin oturmak,** *{eAT} {OsT} Diz çökmek; dizinin üzerine oturmak.*|| **dizi üzerine çökertmek,** *{eAT} Dize getirmek; yere yıkmak; bastırmak.* [DK]|| **dizi üzerine çökmek,** *{eAT} Dizini bükerek oturmak; dizi üzerine oturmak.* [DK]|| **dizi üzerine gelmek,** *{eAT} Diz çökmek; yere kapanmak; yalvarmak için yere kapanmak.* [DK]|| **diz kapağı,** *Dizin ön tarafında ve diz kapağı kemiği ile kaplı olan bölümü.*|| **diz kapağı kemiği,** *Dizin ön tarafında bulunan kapak biçimindeki yassı ve oynak kemik.*|| **diz kırıç,** *{ağız} (Köpek için) sert ve güçlü.* [DS]|| **diz kösmek,** *{ağız} Diz çökmek.* [DS]|| **dizleri kesilmek,** *Dizlerinde derman, güç kalmamak; yürüme gücünü kaybetmek.*|| **dizlerine kapanmak,** *Çok yalvarmak.*|| **dizlerinin bağı çözülmek,** *Korkudan ayakta duramayacak hâle gelmek.*|| **dizleri tutmamak,** *Ayakta duracak gücü kalmamak.*|| **diz üstü,** *Dizler üzerinde durabilen veya dizler üzerine konduğunda çalıştırılabilen araç.*|| **diz üstü bilgisayar,** *Bilgisayarın her türlü donanımı ile küçültülerek taşınabilir hâle getirilmiş biçimi.*|| **diz tonu,** *{eAT} {OsT} İç donu.*

diz[2], [Far. diz دز] *{OsT} is.* Kale; sur.

diz[3], [Far. dīz دیز] *(di:z) {OsT} is.* Renk.

diz[4], [Erme. tiz] *{ağız} is.* Kene. [DS]

dizanteri, [Fr. dysenterie] *is. tıp.* Ağrılı ve kanlı ishalle beliren, bağırsakta yaralara yol açan, bulaşıcı, salgın hastalık.

dizanterili, [dizanteri-li] *sf.* Dizanterisi olan; dizanteriye yakalanan.

dizar, [Far. dīzār / dīdār دیذار] *{OsT} is.* → didar.

dizayn, [İng. design] *is.* **1.** İnsanların kullandığı her türlü eşya ve yaşadığı ortam ile çevre arasında bir uyum getirmeyi amaçlayan bilim dalı; tasarım. **2.** Tasarımla ilgili çizim; tasarım.

dizban, [Far. dizbān دزبان] *{ağız} is.* Şeytan. [DS]

dizçük, [diz-çük] *{eAT} is.* Dizcik. **2.** Diz bağı; dizlik. [DK]

dizdar, [Far. diz-dār دزدار] *(dizda:r) {OsT} is.* **1.** Kale muhafızı; kale bekçisi. **2.** İmparatorluk döneminde ikinci dereceden bir askerî görev olarak kale merkez kumandanına verilen unvan.

dizdarlık, -ğı [dizdar-lık] *(dizda:rlık) is.* Dizdarın görevi.

dizdik, -ği [dız *(yans.)* > diz-dik] *{ağız} is.* **1.** Uç. **2.** Kuyruk. [DS]

dizdirme, [diz-dir-me] *is.* Dizme işini yaptırma eylemi.

dizdirmek, [diz-dir-mek] *gçl. f. [-ir]* Dizme işini birine yaptırmak.

dize, [diz-e] *is.* **1.** *ed.* Şiirdeki satırların her biri; mısra, *(1969)*. **2.** *{ağız}* Tahta tırmık. **3.** *{ağız}* Çömlek. [DS]

dizek, -ği [diz-mek > diz-ek] *{eAT} is.* **1.** Sıra. **2.** *{ağız}* Yazı satırı. [DS] **3.** *{ağız}* Kadınların fesleri önüne yerleştirilen altın dizisi. [DS] **4.** *{ağız}* Hızarla biçilmiş tahta. [DS] **5.** *{ağız}* Hayvanların yatması için yapılmış taş döşeme. [DS] ⧉ **dizek dizek,** *{eAT} Sıra sıra.*

dizekmek, [*diz-e-mek > diz-e-k-mek] *{eAT} gçl. f. [-ür]* Dizilmek.

dizel, [Rudolf Diesel *(Alman mühendis 1858-1913)* > diesel] *is.* **1.** Sıkıştırılmış hava içine püskürtülen ağır yakıtlarla çalışan motor. **2.** *argo.* Cinsel ilişkiye eğilimli, hafifmeşrep kadın.

dizelemek, [diz-mek > diz-ele-mek] *gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* Dizivermek.

dizelleştirme, [dizelleş-tir-me] *is.* Dizel hâline getirme eylemi.

dizelleştirmek, [dizelleş-tir-mek] *gçl. f. [-ir]* Dizel durumuna getirmek.

dizem, [diz-mek > diz-em] *is. ed.* ve *müz.* Bir dizede veya notada vurgu, uzunluk veya ses özelliklerinin, durakların düzenli bir biçimde yinelenmesinden doğan ses uyumu; ritim; tartım.

dizeme, [diz-e-me] *{eAT} is.* **1.** Bağ, bahçe etrafına kamış ya da ağaçtan yapılmış çit; ağaç parmaklıklı çit; tahta perde. *{ağız} (aynı)* [DS] **2.** *{ağız}* Oda bölmelerindeki çapraz ağaçlar. [DS] **3.** *{ağız}* Üzerine tavan veya taban çakılan ağaç direkler. [DS] **4.** *{ağız}* Ahşap binalarda ağaç çatmaların arasına kerpiç ve tuğla konularak yapılan duvar. [DS] **5.** *{ağız}* Normal boyundan daha küçük olan kerpiç. [DS]

dizemek, [diz-mek > *diz-e-mek] *gçl. f. [-r] [-(i)-yor]* Dizmek.

dizemli, [dizem-li] *sf.* Dizemli olan; tartımlı; ritimli; ritmik.

dizge[1], [diz-mek > diz-ge] *is.* **1.** Bir bütün oluşturacak şekilde karşılıklı birbirine bağlı ögelerin tümü; sistem; manzume, *(1942).* **2.** *fel.* Bilimsel bir bütünlük ya da başlı başına bir öğreti oluşturacak biçimde birbirine bağlı olarak örgütlenmiş düşünceler, bilgiler, öğretiler, ilkeler bütünü; sistem; manzume. **3.** Kendi içinde kapalı ve düzenli bir bütün. **4.** Birbirine bağlı bilimsel ya da felsefî düşünceler birliği. **5.** *{ağız}* Kadınların boyunlarına taktıkları altın gerdanlık. [DS] **6.** Nazım, *(1935).*

dizge[2], [diz > diz-ge دیزگه] *{eAT} is.* **1.** Diz bağı; dizlik. *{ağız} (aynı)* [DS] **2.** *{ağız}* Dize kadar uzanan uzun konçlu çorap. [DS] **3.** Diz kapağını geçen çorap. **4.** Çorap bağı. **5.** Dört beş santimetre eninde dokunmuş kadın kemeri.

dizgeli, [dizge-li] *sf.* Bir dizge içinde bulunan; dizgesi olan; sistematik; sistemli.

dizgesel, [dizge-sel] *sf.* **1.** Dizge ile ilgili; sistemli; sistematik. **2.** Belli bir dizgeye göre düzenlenmiş olan.

dizgesiz, [dizge-siz] *sf.* Dizgesi olmayan; bir dizge içinde bulunmayan; bir dizgeye bağlı bulunmayan; sistemsiz.

dizgi, [diz-mek > diz-gi] *is. matb.* Kitap, gazete, dergi vb. basılacak, çoğaltılacak şeyler için sayfa oluşturmak üzere harfleri, kelimeleri, şekilleri, resimleri yerleştirme ve düzenleme işi; tertip. ⊡ **dizgi yeri,** *Basımevlerinde veya ayrı yerlerde bu dizgi işlerinin yapıldığı yer veya bölüm; mürettiphane.*

dizgici, [dizgi-ci] *is. matb.* **1.** Hurufat kasalarında bulunan harfleri alarak basılacak metni hazırlayan, düzeltmelerden sonra dizgileri yeniden elden geçiren, sayfa düzenlemesini yapan, baskı kalıplarının hazırlanması için sayfaları formalardaki yerlerine göre sıralayan işçi; mürettip. **2.** Metince yoğun olan sayfaların düzenlenmesinde uzmanlaşmış grafik tasarımcı. **3.** Bilgisayar sisteminde klavyeyi kullanarak metnin dizgi ve yükleme işlemini yapan kişi.

dizgicilik, -ği [dizgici-lik] *is.* Dizgicinin işi ve mesleği; mürettiplik.

dizgin, [*eT.* tiz-mek *(dizmek, sıraya koymak)* > tizgin > diz-gin] *is.* **1.** *{eT}* Sıraya sokmaya, düzenlemeye yarayan şey. [Clauson] **2.** Binek hayvanlarının gemine bağlanan ve hayvanı yönetmeye ve yöneltmeye yarayan kayış. *{eT} (aynı)* **3.** *{ağız}* Biçilmiş ekin veya ot demeti. [DS] ⊡ **dizgin dayak,** *{ağız} (Yürümek için) güçsüz, bitkin durumda.* [DS]|| **dizgin depretmek,** *{eAT} Atı harekete geçirmek.*|| **dizgin etmek,** *Hızla atılmak.*|| **dizgine vurmak,** *Durdurmak.*|| **dizgin eylemek,** *{eAT} Atın dizginini kasıp dört nala kaldırmak; at kaldırmak; at koparmak.*|| **dizginine çarpmak,** *Sinirine dokunmak.*|| **dizginini çekmek,** *Birinin aşırı davranışlarına engel olmak.*|| **dizginini kısmak,** *Üzerindeki baskıyı artırmak.*|| **dizginleri ele almak,** *Yönetimi eline geçirmek.*|| **dizginleri gevşetmek,** *1. Elle dizginlerin sıkılığını gevşetmek. 2. mecaz. Birinin üzerindeki baskıyı azaltmak.*|| **dizginleri koparmak,** *Her türlü bağ ve baskıdan kurtulmak.*|| **dizginleri salıvermek,** *Başıboş bırakmak.*|| **dizginleri ele vermek,** *Başkasının yönetimini kabullenmek.*|| **dizgin uzatmak,** *{eAT} Atı serbest bırakmak; başını salıvermek.*|| **dizgin vurmak,** *Dizgin takmak.*

dizginleme, [dizgin-le-me] *is.* Dizgin takmak eylemi.

dizginlemek, [dizgin-le-mek] *gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* **1.** Dizgin takmak. **2.** Yürütmek için dizginle vurmak. **3.** *mecaz.* Buyruğu altına almak. **4.** *mecaz.* Taşkınlığını önlemek, kontrol altında tutmak. **5.** *{ağız}* Eğitmek. [DS]

dizginlenme, [dizginle-n-me] *is.* Dizgin takılma veya dizginleme eylemi yapılma durumu.

dizginlenmek, [dizginle-n-mek] *edil f. [-ir]* **1.** Kendisine dizgin takılmak. **2.** (Yürütülmek için) dizginle vurulmak. **3.** *mecaz.* Buyruk altına alınmak. **4.** *mecaz.* Taşkınlık yapmasına fırsat verilmemek.

dizginleyivermek, [dizginle-mek+ver-mek] *{ağız} gçl. f. [-ir]* **1.** Koşuvermek. **2.** (Çok yük yüklenen hayvan için) dizlerini bükerek yürümek. [DS]

dizginsiz, [dizgin-siz] *sf.* **1.** Dizgini olmayan. **2.** *mecaz.* Hiçbir engel tanımayan, davranışlarında aşırı ve ölçüsüz olan.

dizi, [*eT.* tiz-mek *(sıra sıra yapmak, dizmek)* > tiz-ig > diz-i] *is.* **1.** Bir ipliğe veya tele sıralanmış nesnelerin meydana getirdiği bütün. **2.** Art arda veya yan yana sıralanmış nesneler bütünü. **3.** Birbiri ardınca gelen şeyler. **4.** *as.* Saf hâlinde duran bir kıtanın birbiri arkasında duran erlerine verilen ad. **5.** Trafikte art arda ve aynı yöne doğru seyreden taşıtların meydana getirdiği sıra. **6.** Birlikte manevra yapan vagonların meydana getirdiği grup. **7.** *dbl.* Bir dilin kelime hazinesine giren dil unsurlarının tümü. **8.** *mat.* Değişmesiz bir kurala bağlı olarak, her biri kendisinden sonra geleni verecek şekilde art arda sıralanmış sayılar. **9.** *müz.* Özel kurallara uygun ve bir müzik sistemine temel olan belirli perdelerin

sıralanışı; gam; ıskala. **10.** *{ağız}* Kadınların boyunlarına taktıkları altın kordon. [DS] **11.** *{ağız}* Meşinden yapılma fişeklik. [DS] **12.** *{ağız}* Toprakta sabanla açılan ark; çizi. [DS] **13.** *sf.* (Birçok olay veya nesne için) birbirini izleyen, birbiri ile bağlantılı olan. ⊡ **dizi dizi,** *Sıralanmış olarak; pek çok dizi hâlinde.*|| **dizi film,** *Birçok bölümden oluşan ve her bölümü birbirine bağlı olmakla birlikte belli bir zaman aralığı ile yayınlanan film.*|| **dizi dengi,** *{ağız} Sicime dizilerek kurutulmuş tütünlerden sapları dışarıya gelmek üzere üst üste konularak yapılan denk.* [DS]|| **diziye gelmek,** *{ağız} İnattan vazgeçerek doğruyu kabul etmek; yola gelmek.* [DS]

dizici, [diz-ici] *is.* Dizgici.

dizig, [tiz-mek > tiz-ig / diz-ig] *{eT} is.* Dizi; sıra; saf.

diziglig, [tizig > tizig-lig / dizig-lig] *{eT} sf.* Dizili; sıralanmış; bir çizgi boyunca yerleştirilmiş.

dizikmek, [diz-ik-mek] *{ağız} gçsz. f. [-ir]* Diz çökmek. [DS]

dizildürük, [tiz-il-mek > tizil-dürük / diz-il-dürük] *{eT} is.* Çedik, mest gibi giyeceklerin ucuna takılan pullar.

dizileme, [dizi-le-me] *is.* Dizi hâline getirme eylemi.

dizilemek, [dizi-le-mek] *gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* Diziler hâlinde sıralamak.

dizili, [dizi-li] *sf.* Dizilmiş, sıralanmış olan.

diziliş, [dizil-iş] *is.* Dizilmek eylemi ve biçimi.

dizilme, [diz-il-me] *is.* Dizilmek eylemi.

dizilmek, [*eT.* tiz-mek > tiz-il-mek > diz-il-mek] *edil. f. [-ir]* **1.** Dizili duruma getirilmek. **2.** *dönşl.* Sıraya, diziye girmek.

dizim, [*eT.* tiz-mek > tiz-im > diz-im] *is.* **1.** *{eT}* Dizi; sıra. **2.** Dizilmek işi; dizme. **3.** *dbl.* Söz zincirinde birbirini izleyen ve belli bir birim oluşturan ögeler birleşimi; sentagma. **4.** *{ağız}* İpliğe dizilen şeyler. [DS] ⊡ **dizim dizim,** *{eAT} Dizi dizi; sıra sıra.*

dizimek, [dizi-mek] *{ağız} gçl. f. [-r]* Dizmek. [DS]

dizimsel, [dizim-sel] *sf. dbl.* **1.** Dizimle ilgili. **2.** Söz zinciri içinde görünen; sentagmatik.

dizin, [diz-mek > diz-in دزن] *is.* **1.** Dizi; sıra. **2.** Bir kitabın veya derginin kişi, konu, yer adı vb. bakımlardan içindekileri yer numarasıyla belirten ve eserin arkasında yer alan alfabe sırasına göre dizilmiş liste; fihrist; indeks, *(1955).* **3.** Belli bir konuda çıkan yazılarla ilişkiyi sağlayan ve ayrı bir kitap veya süreli yayın şeklinde basılan eser. **4.** Kitaplık veya arşiv vb. yerler için düzenlenmiş belli bir bilginin veya belgenin bulunduğu yeri gösteren düzenli liste. **5.** *bsy.* Bir programda, bir döngünün her yinelenişinde arttırılan parametre. **6.** *{ağız}* Üzüm sucuğu. [DS] **7.** *{ağız}* İpliğe dizilerek kurutulmuş sebze ya da meyve. [DS] **8.** *{ağız}* İpliğe dizilen şeyler. [DS] ⊡ **dizin altını,** *{ağız} Üç sıralı altın gerdanlık.* [DS]|| **dizin dizin,** *{eAT} {OsT} Dizi dizi; sıra sıra.*

dizin, [diz-in] *zf.* Dizleri üstünde. ⊡ **dizin dizin,** *(Yürümek, çekilmek vb. için) diz üstünde.*

dizinlemek, [dizin-le-mek] *gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* **1.** Bir belgenin başlığını, içeriğini çözümleyerek ayırt edici birkaç özelliğini belirleyen kelimeyi çıkarmak. **2.** *bsy.* Bir bilgisayar komutunda işlenenin gerçek adresini elde etmek için bir dizin kütüğü içeriğini komutun adres bölgesi değerine eklemek gerektiğini belirtmek.

dizinmek, [tiz-mek > tiz-in-mek > diz-in-mek] *{eT} dönşl. f. [-ür]* Kendisi için dizmek; kendi kendine dizmek.

dizirlenmek, [dizirle-n-mek] *{ağız} edil. f. [-ir]* Dizilmek. [DS]

dizisel, [dizi-sel] *sf.* İnsanlar arasındaki ayırıma ilişkin; dizisellikle ilgili.

dizisellik, -ği [dizisel-lik] *is. fel.* İnsanlar arasındaki sezgisel bir bağıntı durumunda yoksun kılan, gruplaşma biçimi ne olursa olsun birbirinden uzaklaştıran ve onların herhangi bir sayı dizisi gibi birlikte yaşamalarına yol açan ayrılma durumu.

diziş, [diz-mek > diz-iş] *is.* Dizmek eylemi veya biçimi.

dizişmek, [tiz-mek > tiz-iş-mek > diz-iş-mek] *{eT} işteş. f. [-ür]* Birlikte dizmek işini yapmak; dizmekte birbirine yardım etmek.

dizlek, -ği [dız *(yans.)* > diz-le-k] *{ağız} sf.* **1.** Hazırcevap. **2.** İnatçı. [DS]

dizleme, [diz-le-me] *is.* **1.** Diziyle basma eylemi. **2.** *{ağız}* Diz çorabı; uzun çorap. [DS] **3.** *{ağız}* Tozluk. [DS] **4.** *sf. {ağız}* Diz boyu. [DS]

dizlemek, [*eT.* tīz > tiz-lē-mek > diz-lē-mek] *gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* **1.** Diziyle bastırmak; diziyle ezmek. *{eT} {ağız} (aynı)* [DS] **2.** *gçsz.* (Su, çamur, kar için) dize kadar yükselmek; dize kadar batmak. **3.** *{ağız}* Diz üstü düşmek. [DS] **4.** Dizleri üstünde yürümek. **5.** Dizleri üstünde kaymak.

dizlemelik, -ği [dizleme-lik] *{ağız} sf.* (Yün için) tozluk, çorap yapımına uygun. [DS]

dizletmek, [tīz > tiz-lē-mek > tiz-le-t-mek > diz-le-t-mek] *{eT} gçl. f. [-ir]* Bir şeyi birine diziyle ezdirtmek; dizi altına aldırtmak.

dizlig, [tīz > tiz-lig / diz-lig] *{eT} sf.* Dizli; güçlü kuvvetli.

dizlik, -ği [diz-lik دزلك / دیزلك] *is.* **1.** Diz eklemini korumak için kullanılan esnek iplikten dokunmuş, yumuşak sargı. **2.** Belden dize kadar uzanan don. *{OsT}{ağız} (aynı)* [DS] **3.** Düştüğünde dizinin parçalanmaması için atın dizine takılan deri parçası. **4.** Çizmenin dizi örten parçası. **5.** Tulumbacıların giydiği ak bezden yapılmış, bol ağlı kısa ve dar paçalı külot pantolon. **6.** Kimi sporlarda kullanılan

dizi korumaya mahsus düzenek; diz bağı. **7.** Pantolonların dize gelen yerini korumak için üstten yapıştırılan veya dikilen kumaş veya deri parçası. **8.** Şalvar. **9.** İş önlüğü. **10.** *{ağız}* Tozluk. [DS] **11.** *{ağız}* Diz çorabı. [DS] **12.** *{ağız}* Önlük; peştamal. [DS] **13.** *{ağız}* Pantolon; şalvar. [DS] **14.** *{ağız}* Kadınların giysi üstüne bağladıkları süslü kuşak vb. [DS] **15.** *{ağız}* Zeybek pantolonu. [DS]

dizlinmek, [tiz-il-mek > tiz(i)l-in-mek > diz(i)l-inmek] *{eT} edil. f. [-ür]* Dizilmek.

dizman, [dız *(yans.)* > dız-man] *{ağız} is.* Şişman ve uzun boylu; iri yapılı. [DS]

dizmandık, -ğı [dizman-lık] *{ağız} sf.* → dizman. [DS]

dizme, [tiz-mek > tiz-me / diz-me] *is.* **1.** Sıralama veya ipe geçirme eylemi. **2.** *{ağız}* Evin önündeki camlı çıkıntı; balkon. [DS] **3.** *{ağız}* Tahta bölme; bu bölmelerde kullanılan tahtalar. [DS] **4.** *{ağız}* Üzerine tavan veya taban tahtası çakılan ağaç direkler. [DS] **5.** *{ağız}* Oklavaya sararak yuvarlatılmış ince yufkayı iç içe halkalar şeklinde tepsiye döşeyip pişirdikten sonra üzerine kaynatılmış şerbet dökerek yapılan tatlı. [DS] **6.** *{eT}* Şalvarın uçkurluğu, torbanın ağız bağı vb. uçkurluk yapılarak içinden ip geçirilen şeyler.

dizmek, [*eT.* tiz-mek / diz-mek] *gçl. f. [-er]* **1.** Yan yana veya üst üste sıralamak. **2.** Boncuk veya tespih tanelerini bir ipliğe veya bir tele sıra sıra geçirmek. **3.** *matb.* Basımevinde harfleri yan yana getirerek sayfa düzenlemek.

dizmelik, -ği [dizme-lik] *{ağız} sf.* (Tahta için) bölme yapmaya yarayan veya uygun olan. [DS]

dizmen, [diz-men] *is.* Dizgici.

dizüri, [Fr. dysurie] *is. tıp.* İşeme zorluğu.

dizüstü, [diz+üst-ü] *zf.* Dizleri yere gelecek şekilde.

dizyem, [Fr. dixième] *is.* Sıcaklıkölçerde derecenin onda biri.

dk [Ar. dakika] *is. kısalt.* Zaman birimi olan dakikanın kısaltılmışı.

dm [Fr. décimètre] *is. kısalt.* Desimetrenin kısaltılmışı.

dmh [Fr. déci-milenium hour] *is. kısalt.* Bir saatin on binde biri olan zaman birimi; 0.36 saniyelik zaman birimi.

DNA [İng. deoxyribonucleic acid] *is. kısalt.* Hücre çekirdeğinin, kromatinin ve kromozomların bileşiminde bulunan ve kalıtımın maddî temelini meydana getiren kromozomları oluşturan madde olan, dezoksiribo nükleik asidin kısaltması.

do, [Lat. dominis *(tanrı)* > do *(önceleri* ut *iken ilk defa G. M. Bononcini 1673'te kullanmıştır)*] *is. müz.* **1.** Do gamının ilk derecesi olan sesin adı. **2.** Bu sesi gösteren nota. ▫ **do anahtarı,** *müz. Portenin üzerine çizilen ve o çizgideki notaya adını veren anahtar.*

dobak, -ğı [top / tom > dob-ak ? / domb-ak] *{ağız} is.* **1.** Topak; kesik. **2.** Dalları kesilmiş ağaç; direk; tomruk. **3.** Saçsız baş. **4.** *sf.* Başı açık; başı çıplak. **5.** Tamam; bütün. [DS] ▫ **dobak keçi,** *{ağız} Boynuzsuz keçi.* [DS]

dobalak, -ğı [top / tom > dob-al-ak ?] *{ağız} sf.* **1.** Eni boyu birbirine eşit olan; şişman. **2.** *is.* Küçük çömlek. [DS]

dobalan, [top / tom > dobal-an] *{ağız} is.* **1.** Kabuğu ile pişirilmiş yumurta ya da patates. **2.** Budaksız ve düzgün tomruk. **3.** Domalan denilen mantar. [DS]

dobalmak, [top / tom > dob-al-mak / dom-al-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* Namaz secdesine benzer şekilde çökmek; vücudunun bir yerini dışa çıkmak. [DS]

dobaltmak, [top / tom > dobal-t-mak / dom-al-t-mak] *{ağız} gçl. f. [-ır]* Birini secde eder gibi çöktürmek. [DS]

dobi, [? dobi] *{ağız} is.* Gayrimüslim çocuklarına verilen ad. [DS]

dobiç, -ci [boduç > dobuç] *{ağız} sf.* (Kişi için) kısa boylu; tıknaz. [DS]

dobra, [Bulg. dobro *(iyi)*] *is.* Açık olmak; açıkça söylemek. ▫ **dobra dobra,** *Çekinmeden; açıktan açığa; sakınmadan.*

dobran, [dob-ra-n] *{ağız} sf.* **1.** Yüzü gülmeyen. **2.** Kibirli. [DS]

dobranca, [Slav. obramnica] *{ağız} is.* Sakaların su taşımakta kullandıkları omuz sopası; terazi; eğindirik. [DS]

dobuç, -cu [top / tom > dob-uç] *{ağız} is.* **1.** Çam bardak. **2.** Ağaçtan yapılmış kova. [DS]

dobura, [Slav. dobro *(iyi)*] *{ağız} sf.* (Söylemek için) açıkça. [DS] ▫ **dobura dobur,** *{ağız} (Gerçeği söylemek için) dolambaçlı yollara sapmadan; olduğu gibi; dosdoğru.* [DS]

doburcuk, -ğu [top / tom > dob-ur-cuk] *{ağız} is.* İri taneli yağmur damlası. [DS]

doce, [İt. doge *(başbuğ)*] *(do'ce) {OsT} is.* Venedik Cumhuriyetinin başkanı.

doçent, [Lat. docere *(öğretmek)* > docens *(öğreten)* / Alm. dozent] *is.* Üniversitede derecesi asistan ile profesör arasında olan öğretim görevlisi.

doçentlik, -ği [doçent-lik] *is.* **1.** Doçent olma durumu. **2.** Doçentin görevi.

dodan, [? dodan] *{ağız} sf.* **1.** Şişman; göbekli. **2.** *is.* Siyah ve kırmızı renkli, zehirli büyük bir arı. [DS]

dodarmak, [dod-ar-mak ?] *{ağız} gçl. f. [-ır]* Tahakküm etmek. [DS]

doddi, [? doddi] *{ağız} sf.* İnsanları birbirine düşüren. [DS] ▫ **doddi başı,** *{ağız} Onun bunun arasını bulan.* [DS]

doddiri, [dad *(yans.)* > dad-dir-i > doddiri] *{ağız} is.* Şalvar. [DS]

dodı, [Gürc. toti] *{ağız} is.* Ayının el gibi kullandığı ön ayağı. [DS]

dodırgan, [*eT.* tōḏ-mak *(doymak)* > dod-ır-gan *(doyuran)* / dodur+gün] *{ağız}* *is.* **1.** Bolluk; bereket. **2.** Ziyafet. [DS]

dodik, -ği [Gürc. toti] *{ağız}* *is.* **1.** Çocuk ayağı. **2.** Kesilmiş koyun keçi ayağı. [DS]

dodil, [? dodil] *{ağız}* *sf.* (Kişi için) ağız kavgası yapan. [DS]

dodiri, [? dodiri] *{ağız}* *sf.* **1.** Kısa. **2.** *is.* Küçük gaz lambası. [DS]

dodmak, [tōḏ-mak > dōḏ-mak] *{eT}* *dönşl. f.* *[-ur]* Doymak.

dodora, [? dodora] *{ağız}* *is.* Taze soğanın yumru kökü. [DS]

dodoy, [? dodoy] *{ağız}* *is.* Mert adam. [DS]

dodoylu, [dodoy-lu] *{ağız}* *sf.* Güzel yüzlü ve iyi huylu. [DS]

dodu, [? dodu] *{ağız}* *is.* Manken. [DS]

doduk, -ğu [Gürc. toti] *{ağız}* *is.* **1.** İnsan ve hayvan ayağı. **2.** Başörtüsü; atkı. **3.** Kesilmiş keçi ve koyun ayağı. **4.** *sf.* Pis; fena; kötü. [DS]

dodul, [? dodul] *{ağız}*] *is.* Pestil yapılacak meyveleri ezmekte kullanılan ağaç aygıt. [DS]

doduldanmak, [dod *(yans.)* > dodulda-n-mak] *{ağız}* *dönşl. f.* *[-ır]* Kızarak homurdanmak; mırıldanmak; söylenmek. [DS]

dodunmak, [tōḏ-mak *(doymak)* > toḏ-un-mak > doḏ-un-mak] *{eT}* *dönşl. f.* *[-ur]* **1.** Doyunmak; doymak. **2.** Doymuş görünmek. [DLT]

dodurdanmak, [dod *(yans.)* > dodurda-n-mak] *{ağız}* *dönşl. f.* *[-ır]* → doduldanmak. [DS]

dodurga, [*eT.* tut-ur-mak *(ele geçirmek)* > dodur-ga] *{ağız}* *sf.* **1.** Yurt almayı ve korumayı bilen. [DS] **2.** *tar.* 24 Oğuz boyundan birinin adı.

dof, [? dof] *{ağız}* *is.* Sürü; kafile. ⊡ **dof dof,** *{ağız}* *1. Sıra sıra. 2. Bölük bölük. 3. Akın akın.* [DS]

doga, [*eT.* toğ-a *(hastalık)* > doga] *{ağız}* *is.* **1.** Kulaksız koyun ya da keçi. **2.** Baba hindi. [DS]

dogma, [Yun. dogma *(iyi olan, fikir)* > Fr. dogme] *is.* *fel.* **1.** Doğruluğu sınanmadan kabul edilen, bir dinin veya felsefî öğretinin veya ideolojinin temeli sayılan nokta; sav; nas. **2.** *gnşl.* Kesinliğine ve dokunulmazlığına inanılan fikir. **3.** Hıristiyanlıkta tanrı adına kilisede ileri sürülen, reddedilemez, ancak kaynakları ve nitelikleri incelenebilir öğretiler. **4.** Bir felsefe okulunda benimsenen, doğru diye ileri sürülen öğreti.

dogmacı, [dogma-cı] *sf.* **1.** Dogmacılığa ilişkin. **2.** *is.* Kesin doğrular ileri sürebileceğine inanan kimse. **3.** Kiliselerin dogmalarını benimseyen kimse.

dogmacılık, -ğı [dogmacı-lık] *is.* *fel.* Öne sürülen öğretileri sınamadan, eleştirmeden doğru olarak kabul eden; benimsediği var sayımlardan katı yöntemlerle önermeler üreten anlayış; dogmatizm.

dogmak, [toğ-mak / doğ-mak] *{eT}* *gçsz. f.* *[-ar]* Dümdüz yönelmek; bir şeye veya yere doğrulmak.

dogmalaştırma, [dogmalaş-tır-ma] *is.* Bir görüşü ve kanaati dogma hâline getirme eylemi.

dogmalaştırmak, [dogmalaş-tır-mak] *gçl. f.* *[-ır]* Bir inancı, bir kanaati veya bir görüşü dogma hâline getirmek.

dogmatik, -ği [Fr. dogmatique] *sf.* **1.** *fel.* (Düşünce biçimi için) deney bilgisini, deneye dayanan kanıtları hiçe sayarak, savlarını inanç öğretilerinden çıkaran. **2.** *is.* Felsefe ve din dogmalarının bilimsel bir mantıkla ve sıralı bir yolla ortaya konulması. ⊡ **dogmatik felsefe,** *Deney, eleştirme ve kuşkuculuğun tersine, her türlü kuşku ve inkârın üstünde tutulan birtakım ilkeleri benimseyen felsefe.*

dogmatizm, [Fr. dogmatisme] *is.* **1.** *fel.* Birtakım ilkeleri, kuralları, fikirleri her zaman için geçerli değişmez doğrular olarak kabul eden düşünce tarzı; dogmacılık. **2.** *tıp.* Hastalığın ana sebeplerini düşünce yoluyla bulmaya çalışan eski hekimlik sistemi.

dogramak, [toğrā-mak] *{eT}* *gçl. f.* *[-r]* Doğramak. [DLT]

dogralmak, [toğrā-mak > toğra-l-mak] *{eT}* *edil. f.* *[-ur]* Doğranmak. [DLT]

dogranmak, [toğrā-mak > toğra-n-mak] *{eT}* *dönşl. f.* *[-ur]* Kendisi için doğramak; doğranmak. [DLT]

dograşmak, [toğrā-mak > toğra-ş-mak] *{eT}* *işteş. f.* *[-ur]* **1.** Birlikte, yardımlaşarak doğramak; doğraşmak. [Clauson] **2.** *dönş. f.* (Elbise vb. için) parçalanmak. [DLT]

dogratmak, [toğrā-mak > toğra-t-mak] *{eT}* *gçl. f.* *[-ur]* Doğratmak.

dogruşmak, [toğ-ur-mak [Clauson] > toğur-uş-mak > doğur-uş-mak] *{eT}* *işteş. f.* *[-ur]* Birlikte yola gitmeye kalkışmak; yola düzülmek; yola gitmekte yarışmak. [DLT]

dogun, [döğün-mek > döğün ? / dogun] *{ağız}* *is.* Kaçırılan fırsatlar için duyulan üzüntü. [DS]

doguru, [toğ-ur-mak > toğ-ur-u > dog-ur-u] *{eT}* *sf.* **1.** Doğru; düz; dimdik. **2.** Dürüst. **3.** Gerçek. [DLT]

doğ[1]**,** [? doğ] *{ağız}* *is.* **1.** Araba tekerleği. **2.** Halka. [DS] ⊡ **doğ kazığı,** *{ağız}* *Kağnının ön köpünü oka bağlayan kazık.* [DS]

doğ[2]**,** [doğ] *{ağız}* *is.* Anne baba bir ya da yalnız baba bir kardeşler. [DS]

doğ[3]**,** [*eT.* toğ-a *(hastalık)* > doğ] *{ağız}* *is.* **1.** Kulaksız keçi veya koyun. **2.** Keçilerin kulaklarındaki kıvrımlar. **3.** Aşık kemiğinin ensiz olan yüzlerinden şişkince olanı. **4.** Ağaçları birbirine bağlamak için deriden ya da yaş ağaçtan yapılan bağ. [DS] ⊡ **doğ koyun,** *{ağız}* *Küçük kulaklı koyun.* [DS]|| **doğ kulak,** *{ağız}* *Küçük kulaklı davar.* [DS]

doğa[1]**,** [doğ-mak > doğ-a] *is.* **1.** Evreni oluşturan somut varlık ve nesnelerin tümü; tabiat, *(1942).* **2.** Fiziksel evreni düzenleyen, denensellik yasalarının egemen olduğu alan. **3.** İnsan eliyle değişikliğe uğ-

ramamış doğal güzelliklerini koruyan çoğunlukla yerleşim birimi dışındaki kesim. **4.** Bir şeyi benzerlerinden ayrı kılan ayırıcı öz; bir bireyin kendine özgü niteliklerin tümü. **5.** Bir nesne veya olgu ile birlikte var olan iç zorunluluk. **6.** İnsanın koyduğu kültür, sanat, teknik gibi kuruluşlar ve biçimlerle karşıtlık içinde, kendi kendine olan, biçimlenen. **7.** Duyulur, anlaşılır ve algılanır olan dış nesnelerin tümü. **8.** Mizaç. *(1935)* ⊡ **doğa bilgisi,** *biy. Doğada var olan canlı ve cansız varlıklar hakkında edinilen genel bilgi; tabiat bilgisi.*|| **doğa bilimci,** *Hayvanlar, bitkiler dünyasını yerinde gözlemleyip inceleyen bilim adamı; natürist.*|| **doğa bilimcilik,** *Hayvanlar ve bitkiler âlemini yerinde gözlemleyip inceleme işi.*|| **doğa bilimleri,** *Fizik, kimya, biyoloji, jeoloji, astronomi, paleontoloji, ekoloji, oşinografi gibi doğayı ve bunlara ait olayları ele alan bilim dallarının tümü.*|| **doğa dışı,** *Doğaya ve doğada var olan yasalara aykırı.*|| **doğa felsefesi,** *fel. Doğa üzerine, doğanın özü, biçimleri ve gerçekleri üzerine ya da doğa bilimlerinin ana kavramları ve temelleri üzerine yönelen felsefe dalı.*|| **doğa ötesi,** *fel. 1. Duyularımızla algılayamadığımız varlıkların sebeplerini ve temellerini araştıran felsefe; fizik ötesi; metafizik. 2. Akıl ve sezgi yoluyla elde edilen ilk ilkeleri veya mutlak bilgiyi konu alan felsefe.*|| **doğa yasası,** *Doğa olaylarının bağlı bulunduğu yasa.*

doğa[2], [*eT.* toğ-a *(hastalık)* > doğ-a] *{ağız} is.* **1.** Kulaksız keçi veya koyun. **2.** Baba hindi. **3.** Aşık kemiğinin üst ve düz olan yanı. [DS]

doğaca, [*eT.* doñ *(soğuk, buz)* > doğaca] *{ağız} is.* **1.** At, eşek gibi hayvanların soğuktan ya da çok terli iken su içmekten dolayı yakalandıkları hastalık. **2.** *sf* Çirkin. [DS]

doğacı[1], [doğa-cı] *is.* Yaşayış biçiminin ve toplumsal kuruluşların doğaya dönük olmasını savunan kişi; natürist.

doğacı[2], [doğ-mak > doğ-a-cı / Ar. duʿā > duacı ?] *{ağız} is. folk.* Yeni doğum yapan bir kadını tebrike gidenlere verilen ad. [DS]

doğacı[3], [*eT.* doñ *(soğuk, buz)* > doğacı] *{ağız} is.* → doğaca. ⊡ **doğacı olmak,** *{ağız} Üşümek; soğuktan etkilenmek.* [DS]

doğacılık, -ğı [doğacı-lık] *is.* **1.** Yaşama biçimi, beslenme vb. konularda kent ve sanayi ortamlarından uzak durarak doğayı izleme gereğini amaç edinen öğreti; natürizm. **2.** *fel.* Doğayı aşan, yaratıcı veya düzenleyici bir nedenin varlığını kabul etmeyen ve doğanın kendiliğinden var olduğunu; düzenleyici bir ilke varsa bunun da doğanın kendi içinde bulunduğunu savunan görüş. **3.** *fel.* Tanrının dünya işlerine karıştığını kabul etmeyen görüş. **4.** *fel.* Sosyal gelişmeyi doğa yasalarıyla açıklayan sosyal kuram.

doğaç, -cı [doğ-mak > doğ-aç] *is. ed.* Hiç düşünmeden, birdenbire, aklına geldiği gibi şiir ve söz söyleme; hazırlıksız; irtical.

doğaçlama, [doğaç-la-ma] *is.* **1.** İçine doğduğu gibi söz söyleme eylemi. **2.** Bu şekilde ortaya konulan sözlü eser. **3.** *müz.* Önceden hazırlanmadan ve bir notaya dayanmadan, içinden geldiği gibi anında çalınan müzik parçası. **4.** *tiy.* Önceden kararlaştırılmış bir diyalog ve hazırlanmış drama olmadan sahnenin akışına ve o anda içe doğan bulgulara göre oynanan oyun.

doğaçlamak, [doğaç-la-mak] *gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Önceden herhangi bir hazırlık yapmaksızın içine doğduğu gibi söz, şiir üretmek.

doğaçtan, [doğaç-tan] *zf.* Önceden tasarlanmadan, o anda içinden geldiği gibi; irticalen.

doğal, [doğa-l] *sf* **1.** Doğaya ilişkin; doğada var olan; tabiî. **2.** Tabiatın düzenine ve gereklerine uygun; tabiî, *(1942).* **3.** İnsan tarafından hiçbir değişikliğe uğratılmamış; yaratıldığı gibi; olduğu gibi. **4.** *kim.* Doğada bulunan; insan emeğiyle sentezlenmemiş. **5.** Olagelen, alışılmış. **6.** Bir kişinin veya nesnenin gerçek yapısına uygun düşen. **7.** Bir kişinin düşünce yapısına uygun gelen. **8.** *min.* (Metaller için) toprakta birleşmemiş durumda bulunan; nabit. ⊡ **doğal ayıklanma,** *biy. Darwin'e göre, doğada ve toplumda canlı türlerin arasındaki var olma ve ayakta kalma savaşında, en güçlülerin ve çevreye en iyi uyum sağlayabilenlerin hayatlarını sürdürdükleri; zayıfların ve çevreye uyum sağlayamayanların yok olduklarını; canlılar ve insan toplulukları arasında bu kanunun hükmünü yürüttüğünü savunan görüş.*|| **doğal gaz,** *Yeraltından çıkan metan ve etan gibi birtakım hidrokarbonlardan oluşmuş yanıcı gaz.*|| **doğal hâl,** *Maddelerin içinde bulundukları bileşiklerden ayrılma veya ortaya çıktıkları ortamdaki durumları.*|| **doğal hayat,** *Doğada bitki ve hayvanlar için insanların herhangi bir girişimi olmadan sürüp giden hayat.*|| **doğal ışık,** *fel. 1. İnsanın içinde var olan ve bilgi elde etmeye olanak sağlayan ışık. 2. Aklın doğrulara dolaysız ve apaçık varmasını sağlayan, Allah'ın insana verdiği bilme yetisi.*|| **doğal koruma alanı,** *çevr. İçinde bulunan bitki ve hayvan türlerini korumak amacıyla av ve diğer faaliyetlere kapatılmış bulunan coğrafî kesim.*|| **doğal sayılar,** *Saymakta kullanılan sayılar; sayma sayıları.*

doğalcı, [doğal-cı] *is. güzl. sntl.* Gerçeğin doğaya uygun olarak yansıtılmasını amaçlayan sanatçı; natüralist.

doğalcılık, -ğı [doğalcı-lık] *is.* **1.** Doğayı gerçek olarak yansıtmayı amaçlayan sanat akımı; natüralizm. **2.** *fel.* Gerçeğin yalnız doğaya uygun ve doğa ile açıklanmasını savunan felsefî görüş; natüralizm.

doğallaşma, [doğalla-ş-ma] *is.* Doğallaşmak eylemi.

doğallaşmak, [doğalla-ş-mak] *dönşl. f. [-ır]* Doğal duruma gelmek; doğal hâlini kazanmak; tabiileşmek.

doğallaştırma, [doğallaş-tır-ma] *is.* Doğal durum almasını sağlamak eylemi.

doğallaştırmak, [doğallaş-tır-mak] *gçl. f. [-ır]* **1.** Doğal durum almasını sağlamak. **2.** Doğal duruma getirmek; tabiîleştirmek.

doğallık, -ğı [doğal-lık] *is.* Doğal olma durumu; tabiîlik.

doğallıkla, [doğallık-la] *(doğallı'kla) zf.* Doğal olarak.

doğan, [*eT.* toġan > doġan طوغان] *is. zool.* **1.** Küçük kuşları ve fareleri yiyerek beslenen, yetiştirilerek kuş avında kullanılan bir tür yırtıcı kuş, *(Falco peregrinus)*. **2.** Gündüz yırtıcısıgillerden *circus* cinsinden çayır doğanı, step doğam, kızıl doğan, gök doğan ve kartalgillerden ise *falco* cinsine giren, doğan, avcı doğan, kutsal doğan, kerkenez, güvercin doğan, bozdoğan, küçük kerkenez, kızıl bacak kerkenez gibi yırtıcı kuşların ortak adı. 🗗 **doğan burunlu,** *{OsT} Yumru ve toparlak burunlu; şahin burunlu.*

doğanak, -ğı [*eT.* toku / toğa *(toka)* > toğanak] *{ağız} is.* **1.** Yük ve denk sarılacak iplerin ucuna geçirilen ağaç halka. **2.** Hayvanların ön ayaklarını topuklarından birbirine bağlayan kayış ya da ip. [DS]

doğancası, [ṭoġan-ca-s-ı طوغنجه سی] *{OsT} zf.* (Çocuklar için) doğanların hepsi.

doğancı, [doğan-cı] *is.* **1.** Doğan yetiştiren ve doğanla avlanan kişi. **2.** İmparatorluk döneminde padişahın avcı kuşlarını yetiştiren, bunlara bakan ve av törenlerinde yardım eden görevlilere verilen unvan. 🗗 **doğancı başı,** *Saray hizmetlerinden biri olan Enderun doğancılarının amiri.*

doğar[1], [davar > doğar] *{ağız} is.* Koyun ve keçi; davar. [DS]

doğar[2], [doğ-ar] *{ağız} is.* Üç yaşına gelip yavrulayacak duruma gelmiş dana. [DS]

doğar[3], [*eT.* doğ-mak *(dümdüz yönelmek)* > doğ-ar] *{ağız} is.* Sabah. [DS] 🗗 **doğar namazı,** *{ağız} Sabah namazı.* [DS]

doğaüstü, [doğa+üst-ü] *sf.* **1.** Doğa yasalarına uymayan; deneme ve sınama alanının dışında kalarak olağan dünyaya uymadığı kabul edilen. **2.** Doğayı ve doğanın taşıdığı gücü aşan. **3.** Bilinen doğa yasalarıyla açıklanamayan. **4.** Allah'ın lütfuyla gerçekleşen, düzenlenen, yaratılan ve ortaya çıkan.

doğaüstücü, [doğa+üstü-cü] *sf.* **1.** Doğaüstü olaylarını kabul eden ve savunan. **2.** Doğaüstücülük yanlısı olan; sürrealist.

doğaüstücülük, -ğü [doğ-a+üst-ü-cü-lük] *is.* **1.** *fel.* Doğa yasalarıyla açıklanamayan olayların ve gerçeklerin varlığına inanmak gerektiğini savunan görüş; sürrealizm; tabiat üstücülük. **2.** Aklın vahiy yoluyla yardım görüp desteklendiğini ve böylece yetkinleştiğini ileri süren görüş. **3.** Protestan Almanya'sında on sekizinci yüzyılda gelişmiş olan doğaüstünün varlığını kabul eden özel bir akılcılık.

doğca, [*eT.* toñ *(soğuk)* > doğca / doğuca] *{ağız} is.* Zatürrie. [DS]

doğda, [doğ-mak > doğ-da] *{ağız} is.* Çocuk doğduğu zaman yapılan eğlence. [DS]

doğdacı, [doğ-mak > doġ-dacı دغدج] *{eAT} sf.* Doğan; doğmuş olan.

doğdaç, -cı [doğ-mak > doğ-daç] *{ağız} is.* **1.** Yeni doğan bebek. **2.** *sf.* Anadan doğma; doğuştan. **3.** Doğurma kabiliyeti bulunan. [DS]

doğdaş, [doğ-mak > ṭoġ-daş طغطش] *sf.* **1.** *{eAT}* Aynı zamanda doğanlardan her biri. **2.** *{ağız}* Anadan doğma; doğuştan. [DS] **3.** *{ağız}* Yeni doğmuş çocuk. [DS]

doğdu, [doğ-mak > ṭoġ-dı طوغدی] *{OsT} is.* Loğusa cemiyeti. [Bürhan-ı Katı'] 🗗 **doğduya gitmek,** *{ağız} Yeni doğum yapan kadını tebrike gitmek.* [DS]

doğduk, [*eT.* toğ-mak *(hastalık bulmak)* > doğ-duk ?] *{ağız} is.* Keçinin dört ayağı. [DS]

doğdurma, [doğ-dur-ma] *is.* Doğar hâle getirme eylemi.

doğdurmak, [doğ-mak > doğ-dur-mak] *gçl. f. [-ur]* **1.** Doğar hâle getirmek. **2.** (Güneş, ay ve yıldız için) doğmasını beklemek; doğuncaya kadar gecikmek. **3.** Doğar kılmak.

doğguç, -cu [doğ-guç] *{ağız} is.* Çocuğu doğanlara hediye götürerek yapılan ziyaret. [DS]

doğkuru, [*eT.* toğ-mek *(dümdüz yönelmek)* > doğkur-u] *{ağız} zf.* Dümdüz; doğru olarak. [DS]

doğlamak, [doñ-mek > doğ-la-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(u)-yor]* Buz tutmak. [DS]

doğlu, [doğ-mak > doğ-(u)l-u] *{ağız} is.* Deve yavrusu. [DS]

doğma, [doğ-ma] *is.* **1.** Doğmak durumu ve eylemi. **2.** Bebeğin ana vücudundan ayrıldığı doğumun son evresi. **3.** *sf.* (Bir kadın adı söylenerek; o kadından) doğmuş olan. 🗗 **doğma büyüme,** *Bir yerde doğarak orada yetişme; başlangıçtan beri.*

doğmaca, [doğ-maca] *sf.* (Çocuklar için) aynı anne ve babanın evladı olan; öz olan.

doğmak, [*eT.* tuğ-mak / toğ-mak *(dümdüz yükselmek)* > doğ-mak] *gçsz. f. [-ar]* **1.** Dünyaya gelmek. **2.** (Güneş, ay ve yıldız için) ufukta görünmek, yükselmek. **3.** *mecaz.* Ortaya çıkmak; belirmek; oluşmak. **4.** Sonucu olmak. **5.** Belli bir yetenekle dünyaya gelmek. **6.** (Yeni fikir için) zihinde sentezlenme yoluyla oluşmak. 🗗 **doğa durmak,** *{eAT} Doğmak üzere olmak.*|| **doğduğuna pişman,** *1. Yaşamaktan bezmiş; bezgin. 2. Tembel.*|| **doğduğuna**

pişman etmek, *Bir kimseye hayatı yaşanmaz hâle getirmek; canından bezdirmek.*|| **doğup koptuk yer,** *{eAT} Bir kimsenin doğup büyüdüğü yer; meskat-ı re's.*

doğnuk, -ğu [*eT.* tokū / toġa *(toka)* > doğu-n-uk ?] *{ağız} is.* Yük bağlanan iplerin ucuna takılan ağaç çengel. [DS]

doğrak, -ğı [*eT.* doñ *(buz)* > doğ-rak] *{ağız} sf.* (Hava için) sakin olmasına rağmen üşüten, donduran. [DS]

doğram, [doğra-m] *is.* Doğrama sonucu meydana gelen parça. *{ağız} (aynı)* [DS]

doğrama, [doğ-ra-ma] *is.* **1.** Keserek bölme ve parçalama eylemi. **2.** Doğranmak suretiyle meydana getirilmiş parça. **3.** Kapı, pencere gibi ağaç, plastik ve metalden yapılmış şeyler. **4.** Kesme ve biçme işlemleri ile inşaatta kullanılabilen ahşap kereste, plastik ve metal ürünler. **5.** *{ağız}* Parça etli kabak yemeği. [DS] ☞ **doğrama kalemi,** *{ağız} 1. Doğramacıların kullandığı çelik kalem. 2. Eğe.* [DS]|| **doğrama töktüren,** *{ağız} Aceleci ve titiz.* [DS]

doğramacı, [doğrama-cı] *is.* Bir binanın kapı, pencere, panjur, lambri gibi sabit parçalarım yapan marangoz veya soğuk demirci.

doğramacılık, -ğı [doğramacı-lık] *is.* Doğramacının yaptığı iş ve meslek.

doğramaç, [doğra-maç] *{ağız} is.* **1.** Yağda kızartılan ekmek parçaları. **2.** Doğranmış ekmek üzerine süt, ayran ya da yoğurt dökerek yenilen yemek. [DS]

doğramak, [*eT.* toğ-rā-mak > doğ-ra-mak] *gçl. f. [-r] [-r(u)-yor]* **1.** Keserek parçalara ayırmak; parçalamak. **2.** Ufak ufak kesmek veya bölmek.

doğranma, [doğra-n-ma] *is.* Doğrama suretiyle parçalara bölünme eylemi.

doğranmak, [doğra-n-mak] *edil. f. [-ır]* **1.** Kesilerek parçalara ayrılmak. **2.** *dönşl.* Parçalanmak, bölünmek. **3.** (İç organlar için) kesilir gibi ağrımak.

doğratma, [doğra-t-ma] *is.* Doğrama işini yaptırma eylemi.

doğratmak, [doğra-t-mak] *gçl. f. [-ır]* Doğrama işini bir başkasına yaptırmak.

doğrayış, [doğra-y-ış] *is.* Doğrama eylemi veya biçimi.

doğru, [*eT.* toğur-mak > toğur-ı طغرو / طغری > doğru] *sf.* **1.** Bir noktadan diğer noktaya kadar hiç eğilip bükülmeden, yön değiştirmeden, dümdüz uzanan. **2.** *mecaz.* Gerçeğe uygun olan; çelişkisiz ve yalansız; sahici. **3.** Akla ve mantığa uygun düşen; düşünme yasalarına uygun olan. **4.** Haklı; yerinde; isabetli. **5.** *mecaz.* Namuslu, dürüst; kendine güvenilir; yasalara ve ahlak kurallarına bağlı olan. **6.** *is.* Bir şeyin aslı; gerçeği olan şey. **7.** *mat.* İki nokta arasını birleştiren en kısa çizgi. **8.** *zf.* Titizlikle ve gerçeğe uygun olarak. **9.** Yanlışsız ve yalansız olarak. **10.** Yönelmiş olarak. **11.** (Zaman belirtmek için) yaklaşık olarak. **12.** Hiç sapmadan. ☞ **doğru açı,** *180°'lik açı.*|| **doğru akım,** *İletken bir devre üzerinde yön değiştirmeden hep aynı yöne doğru geçen akım.*|| **doğru bağırsak,** *anat. Kalın bağırsağın makada birleşik olan düz kısmı.*|| **doğru boy,** *{eAT} Düzgün beden.*|| **doğru bulmak,** *Yerinde ve uygun görmek.*|| **doğru çıkmak,** *Bir görüş veya iddianın gerçek olduğu anlaşılmak.*|| **doğrudan doğruya,** *Dolaysız olarak; resen.*|| **doğru doğru dosdoğru,** *"İşin gerçeği şudur ki" anlamında kullanılan söz.*|| **doğru durmak,** *1. Dik durmak. 2. Uslu ve sakin olmak.*|| **doğru dürüst,** *Yanlışsız, doğru, düzenli olarak.*|| **doğru eylemek,** *{eAT} Doğrultmak.*|| **doğru gelmek,** *{eAT} Doğru çıkmak.*|| **doğru hareket,** *gök b. Gök cisimlerinin görünürdeki günlük hareketinin ters yönünde yaptığı hareket.*|| **doğru hüküm,** *huk. Hukuka uygun olarak verilmiş adlî karar.*|| **doğru kılıç,** *Geniş ağızlı, düz kılıç.*|| **doğru oturmak,** *Uslu durmak; yaramazlık etmemek.*|| **doğru parçası,** *mat. Bir doğrunun üzerinde alınan iki nokta ile sınırlandırılmış kısım.*|| **doğru posta,** *dy. Hiç durmadan giden tren.*|| **doğru rota,** *dnz. İki liman arasına çizilen tek doğrudan ibaret rota.*|| **doğru seslendirme işlemi,** *Söyleyiş hatalarını düzeltmek için yapılan işlem.*|| **doğru söze can kurban,** *Doğruluğu kabul edilen sözler için beğenme, takdir etme anlamında kullanılır.*|| **doğru sözlüler âdem,** *{eAT} Doğru sözlü adamlar.*|| **doğru yol,** *Her türlü kötülükten uzak olan tutum ve davranış.*

doğruca, [doğru-ca] *sf.* **1.** Doğruya yakın. **2.** *(do'ğruca) zf.* Hiçbir yöne sapmadan; doğrudan doğruya; dolaşmadan.

doğrucana, [doğru-ca-n-a] *{ağız} zf.* Dosdoğru. [DS]

doğrucu, [doğru-cu] *sf.* (Kişi için) her şeyin doğrusunu söylemeyi ve yapmayı alışkanlık edinmiş. ☞ **doğrucu Davut,** *Her şeyin doğrusunu söylemeye meraklı kimselere takılan ad.*

doğruculuk, -ğu [doğrucu-luk] *is.* **1.** Doğruyu söyleme; doğru yapma alışkanlığı. **2.** Doğrucu olma durumu. **3.** *fel.* Bir insanın söz ve davranışları ile kanaat ve inancının, düşünce yapısının uyuşması; fikri ile zikrinin birbirine uygunluğu.

doğruk, -ğu [*eT.* toğ-mak *(aşmak)* > toğ-ru-k] *{ağız} is.* Tepe; zirve; uç. [DS]

doğrulama, [doğru-la-ma] *is.* **1.** Doğru olduğunu belirtme durumu ve eylemi; teyit; tasdik; geçerleme. **2.** *fel.* Bir varsayımın doğruluğunu denetlemek için deney ve mantıkî tanıtlama yoluyla yapılan işlemlerin tümü.

doğrulamak, [doğru-la-mak] *gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* **1.** Bir şeyin doğru olduğunu belgeler, kanıtlar, destekler ortaya koyarak ispatlamak. **2.** Doğru olduğu hakkında tanıklık etmek; teyit etmek; tasdik etmek; geçerlemek; konfirme etmek. **3.** *fel.* Bir önermenin doğru olup olmadığını belirlemek amacıyla araş-

tırma ve incelemede bulunmak. **4.** (Belirtilen bir yer için) doğruca oraya gitmek.

doğrulamasına, [doğrulama-s-ı-n-a] *zf.* Doğrudan doğruya; doğruca.

doğrulanma, [doğrula-n-ma] *is.* Doğrulanmak eylemi.

doğrulanmak, [doğrula-n-mak] *edil. f. [-ır]* **1.** Doğruluğu kabul edilmek. **2.** Araştırılarak doğru olduğu anlaşılmak.

doğrulaştırmak, [doğrula-ş-tır-mak] *gçl. f. [-ır] mat.* Bir yayın uzunluğunu bulmak.

doğrulma, [doğrul-ma] *is.* Doğru hâle gelme veya ayağa kalma eylemi.

doğrulmak, [*eT.* toğur-mak > doğ-(u)r-ul-mak] *edil. f. [-ur]* **1.** (Eğik bir şey için) düz duruma gelmek; düzelmek. **2.** (Yatan veya oturan bir kimse için) ayağa kalkmak; toparlanmak; dikelmek. **3.** Bir tarafa yönelmek; bir tarafa gitmek. **4.** *mecaz.* Yeniden güçlenmek; kendini toparlamak; kalkınmak; düzelmek. **5.** Para kazanmak, sağlanmak. **6.** *{ağız}* (Kişiler arasındaki gerginlik için) kalkmak; düzelmek. [DS]

doğrultma, [doğrul-t-ma] *is.* Doğrulmasını sağlama eylemi.

doğrultmaç, -cı [doğrult-maç] *is.* **1.** Alternatif akımı doğru akıma çeviren araç; redresör. **2.** Yer dürbünlerinde görüntüyü düzeltmeye yarayan düzenek. **3.** Düz bir arazinin eğik klişesinden yararlanarak bu arazinin doğru ve tam görüntüsünü elde etmeye yarar özel fotoğraf cihazı.

doğrultmak, [doğrul-t-mak طوغرلتمق] *gçl. f. [-ur]* **1.** Doğrulmasını sağlamak. **2.** Eğri bir şeyi doğru hâle getirmek. **3.** Eğik duran bir şeyi dik veya düz duruma getirmek. **4.** Bir yere veya kişiye doğru yöneltmek; tevcih etmek. *{eAT} (aynı)* **5.** Para kazanmak; para temin etmek. **6.** Yön bulmak. **7.** Doğru olduğu kanaati edinmek.

doğrultman, [doğrult-man] *is. mat.* **1.** Bir nokta veya çizginin hareketine yön vererek bu hareketi yöneten şey. **2.** Konik yüzeyleri, koni ve silindir gibi düzenli yüzeyleri tanımlamaya yarayan eğri.

doğrultu, [doğrult-u] *is.* **1.** Bir kişi veya şeyin gittiği yön; taraf; istikamet, *(1944)*. **2.** Tutulan, izlenen yol. **3.** *mat.* Paralel olmayan iki sonsuz doğruyu birbirinden ayıran şey veya sonsuz bir doğrunun belirttiği tek yol.

doğrultucu, [doğrultu-cu] *is. fiz.* İki yönlü akımı doğru akım hâline getiren düzenek.

doğrulu, [doğru-lu] *sf.* **1.** Doğrusu bulunan; doğruya sahip olan. **2.** *mat.* Bir doğru boyunca olan; müstakim.

doğruluk, -ğu [doğru-luk] *is.* **1.** Doğru olma durumu. **2.** Doğru olana yakışır davranış; dürüstlük. **3.** Yalan söylemeyen dürüst bir kimsenin niteliği. **4.** *fel.* Düşüncenin gerçekle uyuşması; düşüncenin kendi kendisi ile uyum içinde olması; yargı ve önermelerin gerçeğe uygun olması. **5.** Bir ölçü sonucunun gerçekle örtüşmesi veya gerçek olarak düşünülen değere yakınlığı. **6.** Bir ölçü aletinin, aynı nesneyi değişik ölçmelerde elde edilen ortalamaya yakın değerde, ölçme durumu.

doğrulum, [doğrul-um] *is.* **1.** Doğrulma, yönelme eylemi. **2.** *biy.* Yönelim.

doğrusal, [doğru-sal] *sf.* **1.** Bir doğruyu izleyen. **2.** Bir doğru boyunca meydana gelen. **3.** Bir doğru görünümünde olan.

doğrusallık, -ğı [doğrusal-lık] *is.* **1.** Doğru biçiminde olan nesnelerin özelliği. **2.** *mat.* Doğrusal olma özelliği. **3.** *fiz.* Doğrusal bir düzeneğin ya da bir olayın niteliği.

doğrusu, [doğru-s-u] *zf.* *"Gerçeği söylemek gerekirse; gerçek şu ki"* anlamında cümle başına getirilen cümle dışı öge.

doğrutmak, [*eT.* toğur-mak > toğ(u)r-ut-mak] *{eAT} gçl. f. [-ur]* Eğriliğini gidermek; doğrultmak.

doğşarmak[1], [doğ(u)ş-ar-mak ?] *{ağız} gçsz. f. [-ır]* Ayakta durmak; dikilmek. [DS]

doğşarmak[2], [tağuş-ar-mak ?] *{ağız} gçsz. f. [-ır]* Kulak kabartmak; dinlemek. [DS]

doğu[1], [*eT.* toğa / tuğa *(illetli)* > doğu / doğu-ş] *is.* **1.** Ufak kulaklı keçi veya koyun. **2.** Kulaksız koyun veya keçi. **3.** Siyah koyun veya keçi. **4.** Uzun ve kıvrık kulak. ⊡ **doğu keçi,** *{ağız} Boynuzsuz keçi.* [DS]

doğu[2], [*eT.* tuğ-mak > doğ-u] *is.* **1.** Güneşin ufuktan göründüğü, doğduğu, yükseldiği taraf; gün doğusu; şark; maşrık. **2.** Bulunulan yere göre güneşin doğduğu yanda kalan bölge; doğuya bakan. **3.** Avrupa'ya göre Asya ülkeleri. **4.** *özl. is.* Türkiye'nin doğuda kalan bölgesi. **5.** *sf.* Güneşin doğduğu yönde bulunan. ⊡ **doğu bilimci,** *Doğu ülkelerinin dillerini, tarihlerini, kültürlerini ve törelerini inceleyen uzman; şarkiyatçı; oryantalist; müsteşrik.*|| **doğu bilimi,** *Doğu ülkelerinin dillerini, tarihlerini, kültürlerini ve törelerini inceleyen bilim dalı; şarkiyat; oryantalizm.*|| **doğu bloku,** *Varşova Paktı(14 Mayıs 1955-1 Haziran 1991 arası yürürlükte kaldı)'na üye ülkelere verilen isim.*|| **doğu gürgeni,** *bot. Akgürgen, (Carpinus orientalis).*|| **doğu kayını,** *bot. Kışın yaprağını döken, yapraklarının kenarları girintili, oval ve uçları sivri, kökleri orta derinliklere kadar inen, yedi-sekiz yüzyıl yaşayabilen, çatlaksız ince bir kabuk ile sarılı, yuvarlak ince gövdeli, kerestesinden yararlanılan bir orman ağacı olan kayının ülkemizde yetişen türü, (Fagus orientalis).*|| **doğu noktası,** *gök b. Güneşin tam 21 mart ve 23 eylülde doğduğu nokta.*

doğu[3], [doğ *(araba tekerleği)* > doğ-u] *{ağız} is.* Kağnıyı durdurmaya yarayan kazık. [DS]

doğuca, [*eT.* toñ *(soğuk, don)* > doñ-mak > doğu-ca /

doğucu / dong-ucu / doñuca / don-ucu] *{ağız}* *is.* **1.** At ve eşeklerde soğuk almaktan ileri gelen bir hastalık. **2.** Zatürrie. [DS] ⊟ **doğuca olmak,** *{ağız} (Hayvan için) soğuk algınlığından hasta olmak.* [DS]

doğucu, [*eT.* toñ *(soğuk)* > doğucu] *is.* → doğuca.

doğulu, [doğu-lu] *sf.* **1.** Doğu taraftan olan; doğuya ait. **2.** Türkiye'nin doğu bölgeleri halkından olan. **3.** Doğu ülkeleri halkı. **4.** Doğu ülkeleri uygarlığını benimsemiş; doğu kültürü ile yetişmiş. **5.** (Kıymetli taşlar için) yüksek kaliteli.

doğuluk, -ğu [doğu-luk] *{ağız}* *is.* Doğum sonrası götürülen hediye. [DS]

doğululuk, -ğu [doğulu-luk] *is.* **1.** Doğudan olma. **2.** Doğu ülkeleri halkından olma durumu. **3.** Türkiye'nin doğusu halkından olma durumu. **4.** *mecaz.* (Batı kültürü ve yaşama biçimi esas alındığında) doğu ülkeleri yaşayış, kültür, ahlak, gelenek ve göreneğini benimseme durumu; şarklılık.

doğum, [doğ-mak > tog-um > doğ-um] *is.* **1.** Dünyaya gelmek, doğmak eylemi; tevellüt; veladet. **2.** Bir canlının, anne karnında gelişimini tamamladıktan sonra dış dünyada hayatını sürdürmeye başlamak üzere dışarı çıkması. **3.** *gnşl.* Bir kişinin doğduğu yıl; tevellüt. **4.** Doğurma, dünyaya getirme. **5.** *mecaz.* Bir iş, bir eser meydana getirirken çekilen sıkıntılar; güçlükler. ⊟ **doğum bilimi,** *Gebelik ve doğum tekniklerini inceleyen tıp dalı.*|| **doğum evi,** *Doğum yapılan sağlık kuruluşu.*|| **doğum günü,** *Bir kimsenin doğduğu gün; o günün yıl dönümleri.*|| **doğum ilmühaberi,** *Doğum belgesi.*|| **doğum kontrolü,** *tıp. Doğumların sınırlandırılması veya istemeden gebe kalmanın önlenmesi amacıyla uygulanan tekniklerin tümü.*|| **doğum odası,** *tıp. Sağlık kuruluşlarında doğumun gerçekleştirildiği özel donanımlı oda.*|| **doğum oranı,** *sos. Bir toplumda belli bir süre içinde meydana gelen doğum sayısının genel nüfusa oranı.*|| **doğum sancısı,** *1. tıp. Doğum yaparken annenin duyduğu sancı. 2. mecaz. Yeni bir duruma geçilirken duyulan sıkıntılar.*|| **doğum tarihi,** *Bir kimsenin dünyaya geldiği, doğduğu tarih.*|| **doğum yapmak,** *Doğurmak.*|| **doğum yeri,** *Bir kimsenin doğduğu, dünyaya geldiği yer.*

doğumcalık, -ğı [doğumca-lık] *is.* Koyun, keçi ve inek yavruladığı zaman çobana verilen bahşiş.

doğumhane, [doğ-um+ Far. ḫāne دوغوم خانه] *is.* Doğumevi.

doğumlu, [doğum-lu] *sf.* Belirtilen yılda veya yerde doğmuş olanlar.

doğumsal, [doğum-sal] *sf.* **1.** Doğumla ilgili. **2.** Doğuştan gelen; irsî; kalıtsal. **3.** Doğumdan kaynaklanan.

doğuranlar, [doğuran-lar] *is. zool.* Hayvanların yavru doğurmak suretiyle üreyenler sınıfı.

doğurgan, [doğur-gan] *sf.* **1.** Çok doğuran. **2.** Doğurma yeteneği bulunan; doğurabilen. **3.** *mecaz.* Çok eser veren; velût.

doğurganlaşma, [doğurgan-la-ş-ma] *is.* Doğurgan durumuna gelme eylemi.

doğurganlaşmak, [doğurgan-la-ş-mak] *dönşl. f. [-ır]* Doğurgan duruma gelmek.

doğurganlaştırma, [doğurganlaş-tır-ma] *is.* Doğurgan duruma getirme eylemi.

doğurganlaştırmak, [doğurganlaş-tır-mak] *gçl. f. [-ır]* Doğurgan duruma getirmek.

doğurganlık, -ğı [doğurgan-lık] *is.* **1.** Çok doğurma yetisi. **2.** Doğurma yoluyla üreyebilme yetisi. **3.** Doğurucu hayvanların üreme biçimi. ⊟ **doğurganlık oranı,** *sos. Bir toplumdaki belirli bir grup kadının yıllık doğum yapma oranı.*

doğurma, [doğ-ur-ma] *is.* Doğum yapma işi; doğurmak eylemi.

doğurmak, [*eT.* toğ-ur-mak / tuğ-ur-mak / tuhurmak / doğ-ur-mak] *gçsz. f. [-ur]* **1.** Yavru dünyaya getirmek; doğum yapmak. **2.** *mecaz.* Ortaya çıkmasına yol açmak; sebep olmak; meydana getirmek.

doğurtma, [doğur-t-ma] *is.* **1.** Doğurmasını sağlamak eylemi. **2.** *fel.* Sokrat'ın karşısındakine sorular sorarak onun ruhunda saklı olan tinsel güç ve bilgileri çekip alma yöntemine verdiği isim.

doğurtmak, [doğur-t-mak] *gçl. f. [-ur]* Doğurmasını sağlamak; doğurmasına yardım etmek.

doğurtucu, [doğurt-ucu] *sf. psikol.* Çağrışım yoluyla zihinde saklı olanları ortaya çıkaran.

doğurucu, [doğur-ucu] *{ağız}* *sf.* Hamile; gebe. [DS]

doğuş[1], [doğ-uş] *is.* **1.** Doğma, dünyaya gelme. **2.** Ortaya çıkma; meydana gelme; belirme; görünme. **3.** Bir kişinin veya bir şeyin herhangi bir şekilde var olmaya başlaması. **4.** (Ay, Güneş vb. için) ufuktan belirme.

doğuş[2], [*eT.* toğ-a *(illet)* > doğuş] *{ağız}* *is.* Kulaksız keçi veya koyun. [DS]

doğuşlu, [doğuş-lu] *{ağız}* *sf.* Soylu; asîl; temiz; karakterli; necip. [DS]

doğuşsuz, [doğuş-suz] *{ağız}* *sf.* Soysuz; cibilliyetsiz. [DS]

doğuştan, [doğuş-tan] *zf.* **1.** Doğumdan kaynaklanan. **2.** İnsanın yaratılışında var olan; insanın doğasına bağlı olarak var olan; fıtrî. **3.** *is. psikol.* Sonradan öğrenilmeyen, insanın doğuşu ile birlikte getirdiği, yaratılıştan var olduğu savunulan kavram, bilgi ve fikirler.

doğuştancı, [doğuştan-cı] *sf.* **1.** *fel.* Zaman, mekân ve Allah kavramlarının doğuştan olduğunu ileri süren; nativist; fıtriyeci. **2.** Doğuştancılık taraflısı. **3.** Doğuştancılığa ilişkin.

doğuştancılık, -ğı [doğuştan-cı-lık] *is. fel.* Zaman, mekân ve Allah kavramlarının doğuştan olduğunu ileri süren felsefî görüş; nativizm; fıtriye.

doğuzluk, -ğu [*eT.* toñ *(soğuk)* > tonguz-luk] *{ağız} is.* **1.** Bazı evlerin zemin katında bırakılan boşluk. **2.** Su değirmenlerinde çarkın bulunduğu ve döndüğü yer. [DS]

doha, [dōha] *(do:ha) ünl.* Sığırları durdurma ünlemi.

-dok, [*eT.* -dok / -dök] *{eT} yap. e.* Fiillerden geçmiş zamana yönelik sıfat fiil türetir. [ETY] *bar-dok (varmış olan)*

dok[1]**,** [dağ / dık / dik / dok / dük *(yans.)*] *is.* Çarpma, kakma, vurma veya kendi kendine çarparak, vurarak çalışmayı anlatan kök. [Zülfikar] *dok-u-mak, dok-ut-mak, dok-uş-mak dok-u, dok-u-ma-cı, dok-un-ma, dok-un-aç*

dok[2]**,** [İng. duck] *{ağız} is.* Keten bez. [DS]

dok[3]**,** [Ar. ṭavḳ / (Sur.) ṭōḳ طوق] *{ağız} is.* Gümüş kadın gerdanlığı. [DS]

dok[4]**,** [Holl. docke *(havuz)* > İng. dock] *is. dnz.* **1.** Gemilerin yükleme ve boşaltma yapması için rıhtımlarla çevrili havuz. **2.** Rıhtımlarda ticarî malların konulması için yapılmış ambarların tümü. **3.** Malları boşaltmaya, aktarmaya, tanzime yarayan depo; hangar; istif yeri. ⮺ **dok işçisi,** *dnz. Gemilerin yükleme ve boşaltılmasında çalışan işçi.*

dokalamak, [doka-la-mak ?] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Kovalamak. [DS]

dokamak, [doku-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-k(u)-yor]* Dokumak. [DS]

dokanak, -ğı [dokun-mak > dok-an-ak] *is. jeol.* Fay, yırtılma fayı, bindirme, sürüklenme biçiminde veya katmanlar düzeniyle ilgili iki oluşum arasındaki bağlantı.

dokanaklı, [dokun-mak > dokanak-lı] *{ağız} sf.* Etkili; dokunaklı. [DS]

dokandırmak, [dokun-dur-mak] *{ağız} gçl. f. [-ır]* Dokundurmak. [DS]

dokanmak, [*eT.* tok-ı-mak > dok-an-mak / دوقنمق / دوقنمق] *{eAT} {ağız} dönşl. f. [-ır]* Dokunmak. [DS]

dokaşmak, [*eT.* tok-ış-mak > dok-aş-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* **1.** Dokunmak; ellemek. **2.** Rahatsız etmek. [DS]

dokdok, -ğu [dok *(yans.)* > dok+dok] *{ağız} is.* Testi. [DS]

dokılmak, [tok-ī-mak > tokı-l-mak] *{eT} edil. f. [-ur]* → tokılmak.

dokımak, [tokī-mak > dokī-mak طوقمق / دوقومق] *(do-kı:mak) {eT} {eAT} gçl. f. [-r]* → tokımak.

dokış, [tokī-mak > tokı-ş] *{eT} is.* → tokış,

dokışmak, [tokī-mak > tokı-ş-mak] *{eT} işteş. f. [-ur]* → tokışmak.

dokıtılmak, [tokī-mak > tokī-t-ıl-mak > dokī-t-ıl-mak] *{eT} edil. f. [-ur]* → tokıtılmak.

dokıtmak, [tokī-mak > tokı-t-mak > dokı-t-mak] *gçl. f. [-ur]* → tokıtmak.

dokkuk, -ğu [? dokkuk] *{ağız} is.* Lale. [DS]

dokkuz, [tokküz / toküz > dokküz] *{eT} is.* Dokuz.

doklaşmak, [dokla-ş-mak] *{ağız} işteş f. [-ır]* Kavuşmak; görüşmek. [DS]

doksan, [*eT.* tokuz + ön > dokson] *is.* **1.** Seksen dokuzdan sonra gelen sayı; dokuz kere on. **2.** Bu sayının adı ve bu sayıyı gösteren rakam: 90; XC. **3.** Bir futbol kalesinin iki üst köşesinden her biri. **4.** *sf.* Bu sayıda olan. **5.** *argo.* Kadın ve kızda bacak arası; kasık. ⮺ **doksana girmek,** *argo. Bir kadın veya kızın bacak arasını, kasıklarını ellemek.* || **doksan kapının ipini çekmek,** *Birçok yere uğramak.*

doksanar, [doksan-ar] *sf.* **1.** Doksan sayı sıfatının üleştirme biçimi. **2.** Her birine doksan tane düşecek biçimde. **3.** Her seferinde doksanı bir arada olan.

doksanıncı, [doksan-ıncı] *sf.* **1.** Doksan sayısının sıra sıfatı. **2.** Sıralama yapıldığında yeri doksan sayısında olan.

doksanlık, -ğı [doksan-lık] *sf.* **1.** Doksan birimden, doksan taneden oluşan. **2.** (Kap vb. için) doksan birim veya doksan tane alabilen. **3.** Doksan yaşları dolayında olan.

dokson, [tokkuz / tokkız + ōn] *{eT} is.* Doksan.

doktamak, [tok-ta-mak / dok-ta-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-t(u)yor]* Durmak. [DS]

doktor, [Fr. docteur] *is.* **1.** Hekim. **2.** Bir yüksek okulu veya fakülteyi bitirdikten sonra, belli bir bilim dalında en yüksek öğrenim basamağına vardığını, geçirdiği bir özel sınavla ve bilimsel bir eserle gösterenlere verilen bilimsel unvan. **3.** Din alanında bilgin olan, öğretiye ilişkin konuları halka öğreten kimse. **4.** Skolastiğin ustalarından başlıcaları. **5.** Kilisenin kabul ettiği öğretilere bağlılıkları, bir aziz gibi yaşamaları ve eserlerinin önemi nedeniyle başlıca din bilginlerine gelenek gereği veya papalık kararıyla verilen unvan. **6.** Yahudilikte Torah üzerine uzman ve yetkili yorumcu.

doktora, [Fr. doctorat] *(do'ktora) is.* **1.** Doktor unvanını alabilmek için verilen sınav. **2.** Yüksek lisans diploması alındıktan sonra, bir bilim dalında sınav veya bilimsel bir eserle erişilen en yüksek kademe. ⮺ **doktora tezi,** *Doktora alabilmek için hazırlanan tez.*

doktoralı, [doktora-lı] *sf.* Bir bilim dalında doktora yapmış olan.

doktorasız, [doktora-sız] *sf.* Bir bilim dalında doktora yapmamış olan.

doktorluk, -ğu [doktor-luk] *is.* **1.** Doktorun yaptığı iş ve meslek; hekimlik; tabiplik. **2.** Doktor olma durumu ve payesi.

doktrin, [Lat. doctrina > Fr. doctrine] *is.* **1.** Dinî, felsefî ve siyasi bir öğretim sistemindeki dogma ve kavramların tümü; öğreti. **2.** Belirli bir konu ile ilgili dogma ve kavramların tümü. **3.** Bir filozof, bilgin vb.nin düşüncelerinin tümü. **4.** *gnşl.* Düşün-

ce, fikir. **5.** Hukuku açıklama ve yorumlama konusunda hukuk biliminin kaynaklarından birini oluşturan çalışmaların tümü.

doktrinci, [doktrin-ci] *sf.* **1.** Sistem doktrinlerine ait. **2.** Doktrinlerle ilgili. **3.** *is.* Bir doktrinin hazırlanmasında, anlaşılır duruma gelmesinde birinci derecede emeği geçen kişi. **4.** Bir sistemin nazariyatçısı.

doku, [tokī-mak > doku] *is.* **1.** *biy.* Bir vücudun veya organın yapı ögelerinden birini oluşturan, anatomi bakımından bir bütünlük gösteren hücre ve liflerden meydana gelmiş bağlantı ve çatkıların tümü; nesiç, *(1935)*. **2.** Vücudun herhangi bir bölümünü oluşturan liflerin birbirine geçmesi ile oluşan özel örgü. **3.** *mecaz.* Bir bütünün yapısı ve o yapıyı oluşturan özellikler. **4.** *ed.* Bir edebiyat eserinin malzemesini oluşturan ögelerin, özelliklerin tümü. **5.** Bir taşlama taşında yer alan aşındırıcının hacim olarak yüzdesi. **6.** Taneciklerin büyüklükleri bakımından toprağın tüm fiziksel özelliklerini belirleyen kil, mil, kum, çakıl gibi çeşitli ögelerin toprak bünyesindeki düzeni ve birleşimi. **7.** Bir dokumanın santimetre kareye düşen atkı, çözgü ipliği veya düğüm sayısı. **8.** Bir kayaçtaki minerallerin düzenini, hacimsel veya uzaysal konumlarını belirleyen ayırt edici özelliklerin tümü. ⊡ **doku bilimci,** *Doku bilimi uzmanı.*|| **doku bilimi,** *biy. Canlılardaki dokuların oluşum, gelişim ve birleşimini inceleyen bilim dalı; histoloji.*|| **doku bozukluğu,** *tıp. Yara, darbe, yangı, ur gibi sebeplerle bir organda ortaya çıkan bozukluk; yıpranma; lezyon.*|| **doku erimesi,** *Bir bitki ya da hayvanın yaşamı sırasında herhangi bir dokusunun bir hastalığa bağlı olmaksızın bozulması.*|| **doku eritici,** *Bir dokuyu eritebilen madde.*|| **doku hücresi,** *biy. Destek dokularında aşınan hücrenin yerini alan yeni hücreler.*|| **doku uyuşmazlığı,** *tıp. Bir doku grefinin reddine sebep olan antijen özelliklerin tümü.*|| **doku uyuşumu,** *tıp. İki dokudaki antijen özelliklerin birbirine benzeme derecesi.*

dokucu, [*eT.* tokı-mak > dok-ucu / dök-ücü] *{ağız} is.* Ağaçtan sırıkla vurarak kestane, ceviz döken kimse. [DS]

dokuç, [*eT.* tok-ı-mak *(vurmak)* > tok-uç] *{eAT} is.* Çamaşır tokmağı; tokaç.

dokum[1], [tokī-mak > tokum / dokum] *{eT} is.* Kesilecek kasaplık hayvan.

dokum[2], [tokī-mak > doku-mak > doku-m] *is.* Vücudun bir kısmını meydana getiren liflerin birbirlerine birleşme, girişme, karışma düzeni; dokunuş.

dokuma, [dok-u-ma] *is.* **1.** İplikleri belirli desenleri oluşturacak biçimde birbiri arasından geçirmek suretiyle kumaş, hah, kilim vb. meydana getirme işi ve eylemi. **2.** Eğirme veya başka biçimde iplik hâline sokulabilir her cins maddeden dokuyarak, örerek veya dövme yoluyla elyafı birbirine tutturarak elde edilen kumaş, triko, hah, keçe vb. şeyler; mensucat; tekstil. **3.** Bir kumaş vb. şeyleri oluşturan ipliklerin birleşme ve birbirine bağlanma biçimi. **4.** Renkli pamuk ipliğinden dokunan ve minder örtüsü, yatak kılıfı gibi şeyler için kullanılan bir çeşit bez. **5.** *mecaz.* Herhangi bir eserin işleme biçimi. **6.** *{ağız}* Evin çevresine ya da duvarlarına çakılan ince ağaç. [DS] **7.** *sf.* Tezgâhta dokunarak elde edilmiş olan. ⊡ **dokuma tezgâhı,** *Dokunacak ipliklerin, işlenecek kumaş ve kanaviçelerin üzerine geçirilip gerildiği tezgâh.*

dokumacı, [dokuma-cı] *is.* **1.** Tezgâhta veya makinede kumaş dokuyan kişi; dokuyucu. **2.** Bir dokuma kuruluşunu işleten sanayici; tekstilci. ⊡ **dokumacı kuşugiller,** *zool. Sıcak bölgelerde sürüler hâlinde yaşayan, yuvalarını bitki dallarından ve çeşitli liflerden ördükleri bir koni içine yapan, böcek ve tahıl taneleri ile beslenen, yaklaşık iki yüz elli kadar türü bulunan ötücü kuşlar familyası, (Ploceidae ploceus).*

dokumacılık, -ğı [dokuma-cı-lık] *is.* **1.** Kumaş vb. dokuma işi, sanatı veya ticareti. **2.** Dokuma sanayii; tekstil.

dokumahane, [dokuma + Far. ḫāne طوكمه خانه] *(dokumaha:ne) is.* Dokuma tezgâh veya makinelerinin bulunduğu ve çalıştırıldığı yer.

dokumak[1], [tok *(yans.)* > *eT.* tok-kī-mak *(vurmak)* > doku-mak دوقومق / طوقمق] *gçl. f. [-r]* **1.** *{eAT}* Vurmak. **2.** *{eAT}* Birbirine geçirmek. **3.** *{eAT} {OsT}* Çakmak; kakmak. **4.** Atkı ve çözgü ipliklerini bir tezgâh veya başka bir araçta birbiri arasından düzenli bir biçimde geçirmek suretiyle kumaş vb. üretmek. **5.** *mecaz.* Bir eseri, en ince noktalarına kadar özen göstererek ortaya çıkarmak. **6.** *{ağız}* Kusurlu bir malı, kusurunu gizleyerek satmak. [DS]

dokumak[2], [tok *(yans.)* > *eT.* tok-kī-mak *(vurmak)* > doku-mak] *gçl. f. [-r] {ağız}* Ağaçtaki meyveleri sırıkla vurmak suretiyle yere düşürerek toplamak. [DS]

dokunaç, -cı [dokun-aç] *is. zool.* **1.** İlkel hayvanların av yakalamaya yarayan uzantıları. **2.** Omurgasız hayvanlardan pek çoğunun başında bulunan, dokunmaya, tutunmaya yarayan hareketli uzantı.

dokunaçsal, [dokunaç-sı] *sf.* **1.** Dokunaç gibi. **2.** (Organ için) dokunaca benzer.

dokunak, -ğı [dokun-ak] *is.* Dokunan, etki eden olay veya durum.

dokunaklı, [dokunak-lı] *sf.* Etkileyen; insanı duygulandıran, insanın içine işleyen; müessir.

dokunaklılık, -ğı [dokunaklı-lık] *is.* Dokunaklı olma durumu.

dokunca, [dokun-ca] *is.* İnsan için kötülüğü olan veya sağlığını bozan şey; zarar.

dokuncalı, [dokunca-lı] *sf.* İnsan ve çevre sağlığı için kötülüğü ve zararı olan; zararlı.

dokuncasız, [dokunca-sız] *sf.* İnsan ve çevre sağlığı için herhangi bir kötü etkisi ve zararı olmayan; zararsız.

dokundurma, [dokun-dur-ma] *is.* **1.** Dokunmasını sağlama durumu ve eylemi. **2.** İma etme.

dokundurmak, [dokun-dur-mak] *gçl. f. [-ur]* **1.** Bir şeyin başka bir şeye dokunmasını sağlamak; temas ettirmek; değdirmek. **2.** *mecaz.* Bir şeyi birine üstü kapalı biçimde hatırlatmak; tariz etmek; ima etmek. **3.** Dokunmasına izin vermek, ses çıkarmamak.

dokunma[1], [doku-n-ma] *is.* **1.** El, ayak, başka bir organ veya vücudun bir tarafı ile bir yere, bir şeye veya bir kimseye bastırma, değme biçiminde etkide bulunma durumu ve eylemi; temas. **2.** Bir şeye dokunarak etkilenme; lemis. ⊟ **dokunma duyusu,** *anat. Deri ve mukoza üzerine yapılan değme, vurma, bastırma, çekme gibi mekanik etkileri alan duyu.*

dokunma[2], [doku-n-ma] *is.* Dokumak eylemine uğrama; tezgâhta üretilme.

dokunmak[1], [*eT.* tokī-mak *(vurmak, dövmek, sokmak)* > doku-n-mak دوقونمق] *dönşl. f. [-ur]* **1.** Bir şeye, bir kimseye eliyle veya vücudunun herhangi bir yeriyle değmek; temas etmek; hafifçe sürünmek. **2.** *{eAT}* İsabet etmek; rast gelmek. **3.** *{eAT}* Karşı koymak; karşı durmak. **4.** Ele almak. **5.** Düzenini bozmak; karıştırmak. **6.** Alıp kullanmak; el sürmek. **7.** Sataşmak, rahatsız etmek; tedirgin etmek. **8.** Sağlığını bozmak; sağlık için zararı olmak. **9.** *mecaz.* Duygulandırmak; etkilemek; içine işlemek. **10.** İlgisi olmak; ilgilendirmek; ilişkin olmak. **11.** Hafifçe değmek. **12.** Anlayış ve onur açısından uyuşmamak. **13.** (İyilik, kötülük, yardım vb. için) olmak; bulunmak.

dokunmak[2], [doku-n-mak] *edil. f. [-ur]* (Kumaş, halı, kilim vb. için) dokumak eylemi yapılmak; tezgâhta üretilmek.

dokunsal, [dokun-sal] *sf.* **1.** Çevremizdeki nesnelerin sıcaklık; soğukluk; sertlik, yumuşaklık gibi niteliklerinin derimiz yoluyla algılanmasına ilişkin olan. **2.** Dokunma duyusuna konu olan; lemsî.

dokunulma, [dokun-ul-ma] *is.* Dokunma eylemi yapılmak durumu; temas edilme.

dokunulmak, [dokun-ul-mak] *edil. f. [-ur]* Dokunma eylemi yapılmak; temas edilmek; değilmek.

dokunulmaz, [dokunul-maz] *sf.* **1.** İlişilip el sürülemez nitelikte olan. **2.** *mecaz.* Hiçbir şekilde eleştirilemez; yaptıklarından hesap sorulamaz; masun.

dokunulmazlık, -ğı [dokunulmaz-lık] *is.* **1.** Dokunulamaz, el sürülemez, karışılamaz ve eleştirilemez olma durumu; masuniyet. **2.** Yasak; tabu. **3.** Anayasa ve uluslar arası gelenekler gereğince bazı kişilere tanınan hukuk açısından ilişilemez ve ayrıcalıklı olma durumu.

dokunum, [dokun-um] *is. biy.* Çevremizde bulunan varlıkların sıcaklık, soğukluk, katılık, yumuşaklık gibi niteliklerini derimiz aracılığıyla bildiren duyarlık yeteneği; dokunma duyusu; lamise.

dokunuş[1], [dokun-uş] *is.* Değme, temas etme eylemi veya biçimi.

dokunuş[2], [dokun-uş] *is.* **1.** Tezgâhta dokumak eylemi ve biçimi. **2.** Dokuma ipliklerinin birbiri arasından geçiriliş biçimlerine dayanan çeşitlilik. **3.** Dokunmuş olan şeyin niteliği veya biçimi. **4.** *ed.* Bir eserin parçaları ve ögeleri arasındaki düzen, bağ ve ilgi.

dokurcum, [tokur-cum] *{ağız} is.* **1.** Ahenk; uyum. **2.** Gidiş. [DS]

dokurcun, [tokuz *(r / z)* + Moğ. -cun > dokur-cun *(dokuz bağlamdan oluşan)*] *is.* **1.** Dokuz bağlamdan oluşmuş ot veya ekin yığını; tokurcun. **2.** Yirmi dört haneli bir tabla üzerinde dokuz taşla oynanan bir oyun. **3.** Yollu şayak. ⊟ **dokurcunu düzgün olmak,** *{ağız} Geliri yerinde olmak.*

dokurcunlu, [dokurcun-lu] *{ağız} sf.* (Kumaş için) dokuma hatası olan. [DS]

dokurmak, [*eT.* tokī-mak > doku-r-mak] *{ağız} gçl. f. [-ur]* Ağaçtaki meyveleri toplamak için sırıkla vurarak düşürmek. [DS]

dokuşmak, [*eT.* tokī-mak > ṭokı-ş-mak / طوقشمق دوقشمق] *{eAT} {OsT} işteş. f. [-ur]* Çarpışmak; müsademe etmek.

dokutma, [doku-t-ma] *is* Dokuma işini yaptırma eylemi.

dokutmak, [doku-t-mak طوقودمق] *gçl. f. [-ur]* **1.** Dokumak eylemini bir başkasına yaptırmak. **2.** *{eAT}* Çaktırmak.

dokuyucu, [doku-y-ucu] *sf.* Dokuma işini yapan; dokumacı.

dokuyucu, [doku-y-ucu] *{ağız} is.* Ağaçtaki meyveleri sırıkla vurarak düşürmek. [DS]

dokuyuş, [doku-y-uş] *is.* Dokuma eylemi veya biçimi.

dokuz, [*eT.* toküz / tokküz > dokuz طوقز] *is.* **1.** Sekizden sonra gelen sayının adı. **2.** Bu sayıyı gösteren rakam: 9; IX. **3.** *sf.* Sayısı dokuz tane olan. ⊟ **dokuz ayın çarşambası bir araya gelmek,** *Birçok sıkışık işin bir araya gelip sıkışması.*|| **dokuz babalı,** *1. Babası belli olmayan. 2. Pek çok erkekle evlilik dışı cinsel ilişkide bulunan kadından doğan çocuk.*|| **dokuz başlı,** *bot. Rizomları hayvanlardaki parazitleri öldürmekte kullanılan, bir metre kadar boylanabilen, kazık köklü ve yeşilimsi beyaz çiçekli çok yıllık otsu bir bitki; ak çöpleme; ağu kunduzu; beyaz çöpleme; çomak; kök enfiye, (Veratrum album)*|| **dokuz canlı,** *Çok sağlam; dayanıklı; kolay kolay ölmeyen.*|| **dokuz doğurmak,** *Merak, heye-*

can ve sabırsızlıkla beklemek.|| **dokuz dolanmak,** *1.* *{eAT}* *Bir şeyin çevresinde dokuz defa dolaşmak. 2. Çok istediği bir şeyden ayrılamamak; elde etmek için her yolu denemek.*|| **dokuz düğüm altı,** *İyice saklanmış.*|| **dokuz düğüm altında,** *(Para için) cimrice saklanan.*|| **dokuz ışık,** *siy. Milliyetçi Hareket Partisinin programında yer alan milliyetçilik, ülkücülük, ahlâkçılık, toplumculuk, ilimcilik, hürriyetçilik ve şahsiyetçilik, köycülük, gelişmecilik ve halkçılık, endüstricilik ve teknikçilik prensiplerine verilen ad.*|| **dokuz körün bir değneği,** *Birçok kişinin tek yardımcısı, tek dayanağı.*|| **dokuz köyden kovulma,** *Geçimsizliği veya ahlaksız davranışları yüzünden birçok yerden atılan.*|| **dokuz on,** *Yaklaşık olarak dokuz veya on dolayında.*|| **dokuz yorgan eskitmek,** *1. Çok yaşamak. 2. Hastalık veya başka sebeplerden ıstırap içinde ölmek.*

dokuza, [dokuz-a طوقوزه] *{eAT}* *is.* Aralık ayı; birinci kânun; kânunuevvel.

dokuzan, [dokuz+on > dokson / dokuzan] *{ağız}* *is.* Doksan. [DS]

dokuzar, [*eT.* tokküz > tokuz-ār / dokuz-ar] *sf.* **1.** Dokuz sayısının üleştirme biçimi. **2.** Her birine dokuz tane düşen. **3.** Her grubu dokuz taneden oluşan. **4.** Her seferinde dokuzu bir arada olan.

dokuzgen, [dokuz-gen] *is.* Dokuz açısı, dolayısıyla dokuz kenarı bulunan çokgen.

dokuzlama, [dokuz-la-ma] *is.* Eski Türklerde dokuz ve dokuzun katları sayısınca verilen hediye, başlık ya da ceza miktarı.

dokuzlatmak, [ṭokuz-la-t-mak طوقوزلاتمق] *{eAT}* *gçl. f. [-ur]* Döverek cezalandırmak.

dokuzlu, [dokuz-lu] *sf.* **1.** Dokuz birim içeren. **2.** *is.* Üzerinde dokuz işareti bulunan iskambil kâğıdı. **3.** *ed.* Dokuz heceli şiir. **4.** Gaziantep çevresinde davul zurna eşliğinde, kadın erkek birlikte oynanan, ritmi dokuz vuruşlu bir tür halay.

dokuztaş, [dokuz+taş] *is.* İki kişi arasında dokuz taşla oynanan ve üç taşı bir hizaya getirmeye dayanan bir oyun; dokurcun.

dokuzuncu, [dokuz-uncu] *sf.* **1.** Dokuz sayısının sıra belirtme biçimi. **2.** Sıralamada yeri dokuz olarak belirlenen.

dokuzunç, [tokkūz > tokuz-unç > dokuz-unç] *{eT}* *sf.* Dokuzuncu.

doküman, [Fr. document] *is.* Bilgi edinmeye ya da kanıt olarak sunmaya yarar yazı; belge.

dokümantasyon, [Fr. documentation] *is.* **1.** Bir inceleme ve araştırma için gerekli belge arama ve sağlama. **2.** Belgelere dayandırma; belgeleme.

dokümanter, [Fr. documantaire] *sf.* Belgelere dayanan; belgesel.

dol[1]**,** [? dol] *{ağız}* *is.* Bir kısım arazi; vatan parçası. [DS]

dol[2]**,** [Far. dōl] *{ağız}* *is.* Sığır derisinden yapılmış torba. [DS]

dolab[1]**,** [Ar. dūlāb دولاب] *(do:la:b)* *{OsT}* *sf.* **1.** Dereden; dönen. **2.** *is.* Kuyudan su çıkarmaya yarayan çark. **3.** İçine eşya konulan raflı gözler. **4.** Bedesten içindeki küçük dükkânlar. **5.** Eski konaklarda haremlik ile selamlığı birbirinden ayıran duvarda yer alan küçük turnike. **6.** Hile; düzen; dek.

dolab[2]**,** [Far. dulāb دولاب] *(dola:b)* *{OsT}* *is.* Bir idrar yolu hastalığı.

dolabî, [Ar. dūlab + Far. -ī دولابى] *(dolabi:)* *{OsT}* *is.* **1.** Eskiden Bursa'da dokunan kumaşlardan biri. **2.** *tasvf.* Mevlevî dergâhlarında yemek kaplarının konulduğu dolaptan sorumlu kişi. **3.** *tar.* İmparatorluk döneminde saray bahçelerinin sulama işlerine bakan bahçıvanlara verilen unvan.

doladı, [tō-la-mak > doladı طولادى] *{OsT}* *zf.* Özellikle; bilhassa.

dolağaz, [Far. dōl *(deri torba)* + ağız ?] *{ağız}* *sf.* Serseri; işsiz güçsüz. [DS]

dolak, -ğı [*eT.* tolġā-mak > tol-ġak / tol-ġāğ > dol-ak] *is.* **1.** Ayak bileğinden dize kadar tozluk yerine dolanan ensiz şayak yahut aba. *{ağız}* *(aynı)* [DS] **2.** Baş örtüsü; tülbent; yazma. *{ağız}* *(aynı)* [DS] **3.** Boyun atkısı. *{ağız}* *(aynı)* [DS] **4.** *{ağız}* Makara. [DS] **5.** *{ağız}* Arabanın tekerleklerine yapışarak tekerlekle birlikte dönen çamur. [DS] **6.** *{ağız}* Eskiden çarık giymeden önce ayağa sarılan bez ya da yün sargı; tozluk. [DS] **7.** *{ağız}* Çorap eskisi; paçavra. [DS]

dolakçı, [dolak-çı] *{ağız}* *is.* Eski çorap gibi yünlü parçalar toplayan eskici. [DS]

dolalı, [dola-lı] *{ağız}* *sf.* Dolanmış. [DS]

dolam, [dola-mak > dola-m] *is.* **1.** Dolamak eyleminin her defası. **2.** Bir kez dolanacak miktarda.

dolama, [*eT.* tolġā-mak > dola-ma طولامه / طولمه] *is.* **1.** Bir şeyi başka bir şeyin etrafına çevirerek sarma eylemi. **2.** *{eAT}* Sarılmış bir şeyin her katı. **3.** *tıp.* Tırnak dolaylarında çıkan iltihaplı ve ağrılı yara; et yaran; kurlağan. **4.** Elbise üstlerine giyilen önü açık bir tür üstlük. **5.** Helezonlu dallar veya çiçeklerle meydana getirilen barok veya rokoko üslûbu süsleme motifi. **6.** *{OsT}* Avşar kadınlarının giydiği, lacivert eteklik. [DK] **7.** *{eAT}* Yeniçerilerin çuha elbisesi. [DK] **8.** *{eAT}* *{ağız}* Baş örtüsü. [DK] [DS] **9.** *{eAT}* *{ağız}* Gömlek; mintan. [DK] [DS] **10.** *{eAT}* *{ağız}* Sarık. [DK] [DS] **11.** *{ağız}* Eteklik. [DS] **12.** *{ağız}* Önlük; peştamal. [DS] **13.** Sedir yastıkları üzerine örtülen dokuma örtü, yaygı. **14.** *{ağız}* Dönemeç. [DS] **15.** *{ağız}* Asma yapraklarından yapılan sarma. [DS] **16.** *{ağız}* Oklavaya sararak yuvarlatılmış yufkayı tepsiye iç içe halkalar şeklinde döşedikten sonra pişirilen börek. [DS] **17.** *{ağız}* Yuf-

kanın içine ceviz koyup tepsinin içine çörekleme dizerek yapılan bir tür tatlı. [DS] **18.** *{ağız}* Helezon şeklindeki çoban sopası. [DS] ⮺ **dolama beşik,** *{eAT} Örtüsü altın sırmalarla işlenmiş beşik.* [DK]|| **dolama otu,** *Eskiden dolama tedavisinde kullanılan, küçük beyaz veya yeşil çiçekli, karanfilgillerden bir yıllık otsu bitki, (Paroncychia serpilifolia).*|| **dolama otugiller,** *bot. Örnek bitkisi dolama otu olan ve içine kaşık otunu da alan karanfilgillerin alt familyası, (Paroncychioideae).*

dolamaç, [*eT.* tolġā-mak > tolġa-maç دولاماج / طولاماج] *{eT} is.* **1.** Dolambaç. **2.** *{ağız}* Dönemeç; viraj. **3.** *sf.* Dolambaçlı; eğri büğrü; karışık.

dolamak, [*eT.* tol-ġā-mak / tōlā-mak > dola-mak] *gçl. f. [-r] [-l(u)-yor]* **1.** Tel, şerit, iplik gibi nesneleri bir şeyin üzerine döndürerek sarmak. **2.** Sarmak, kavuşturmak. **3.** *mecaz.* Ağır ve güç bir işi veya içinden çıkılması zor bir durumu bir başkasına yükletmek. ⮺ **dolayı dolayı,** *{ağız} Döne döne.* [DS]

dolaman, [domal-an] *{ağız} is.* Domalan mantarı. [DS]

dolamba, [dolan-ma / dola-mba ? دولامبا] *{OsT} is.* **1.** Dolaşık yol. **2.** *{ağız}* Dönemeç; viraj. **3.** *{ağız}* Salıncak. [DS]

dolambaç, -cı [dolan-maç > dola-mbaç] *is.* **1.** Döne döne uzanan yolun kıvrımlı yeri; dönemeç. **2.** İç kulağı meydana getiren kısımların tümü.

dolambaçlı, [dolambaç-lı] *sf.* **1.** Dolambacı olan. **2.** *mecaz.* İçinden zor çıkılır, üstesinden zor gelinir.

dolambaçsız, [dolambaç-sız] *sf.* **1.** Dolambacı olmayan. **2.** Doğrudan doğruya ve açık olan. **3.** Amaca doğrudan yönelik.

dolamık, -ğı [dola-mık] *is.* Ağ biçiminde yapılmış, avı etrafına dolanarak yakalayan bir tür avcı tuzağı.

dolan[1], [dol-mak > dol-an] *sf.* Dolu hâle gelen; dolmuş olan.

dolan[2], [dola-n] *is.* Hile; aldatma; desise *(yalan ile birlikte kullanılır).*

dolan[3], [dolan *(tescil edilmiş isim)*] *is. tekst.* Akrilik elyafın ve ipliklerin ticarî adı.

dolan[4], [Yun. doleros] *is. jeol.* Mineralleri gözle görülebilen benekli ve yeşilimtırak renkli gabro ile bazalt arası püskürük kütle; dolerit.

dolandırıcı, [dolandır-ıcı] *sf.* Başkalarını aldatarak mal veya parasını alan kimse.

dolandırıcılık, -ğı [dolandırıcı-lık] *is.* Hile yaparak birinin mal veya parasını alma işi; aldatma.

dolandırılış[1], [dolandırıl-ış] *is.* Dolaştırılmak, gezdirilmek eylemi ve biçimi.

dolandırılış[2], [dolandırıl-ış] *is.* Dolandırılmak eylemi ve biçimi.

dolandırılma[1], [dolandır-ıl-ma] *is.* Dolaştırılmak, gezdirilmek eylemi.

dolandırılma[2], [dolandır-ıl-ma] *is.* Kandırılmak, aldatılmak eylemi.

dolandırılmak[1], [dolandır-ıl-mak] *edil. f. [-ır]* **1.** Dolaştırılmak, gezdirilmek. **2.** Bir şeyin etrafında çevrile çevrile sarılmak.

dolandırılmak[2], [dolandır-ıl-mak] *edil. f. [-ır]* Kandırılarak elinden parası veya malı alınmak.

dolandırış[1], [dolandır-ış] *is.* (Bir şeyi veya hayvanı) dolaştırarak gezdirmek eylemi ve biçimi.

dolandırış[2], [dolandır-ış] *is.* Kandırmak, aldatmak eylemi veya biçimi.

dolandırma[1], [dolan-dır-ma] *is.* Bir şeyi veya hayvanı dolaştırmak eylemi.

dolandırma[2], [dolan-dır-ma] *is.* Birini aldatmak eylemi.

dolandırmak[1], [dolan-dır-mak دولاندیرمق] *gçl. f. [-ır]* **1.** *{eAT}* Dolaştırmak; gezdirmek. **2.** Etrafını çevirtmek. **3.** *{ağız}* Devleti yönetmek. [DS]

dolandırmak[2], [dolan-dır-mak] *gçl. f. [-ır]* Hileyle birinin parasını veya malını elinden almak.

dolangaç, -cı [dolan-gaç] *{ağız} is.* **1.** Helezon. **2.** Dönemeç; viraj. [DS]

dolangan, [dolan-gan] *{ağız} sf.* Helezon biçiminde olan. [DS]

dolanılmak, [dolan-ıl-mak طولانیلمق] *{eAT} edil. f. [-ır]* Dolanmak eylemi yapılmak; dolaşılmak.

dolanım, [dolan-ım] *is.* **1.** Elden ele geçme; dolaşım; tedavül. **2.** Bir uzaysal cismin, kütlesi daha büyük bir cisim etrafında belli bir yörüngede dönme eylemi.

dolanış, [dolan-ış] *is.* Dolanmak eylemi veya biçimi.

dolanışık, -ğı [dolanış-ık] *{ağız} is.* Geçim; idare; maişet. [DS]

dolanlı, [dolan-lı] *sf.* Hileli. ⮺ **dolanlı iflas,** *huk. Hileli iflas.*

dolanma, [dolan-ma] *is.* Dolanma durumu ve eylemi. **2.** *gök b.* Bir gök cisminin başlangıç noktasına dönmek üzere yaptığı elips şeklindeki hareket. **3.** Balık ağının veya oltanın kendi üzerine sarılması işi.

dolanmak[1], [*eT.* tolġa-n-mak > dolan-mak طولانمق] *dönşl. f. [-ır]* **1.** Bir şeyin çevresinde dönmek suretiyle sarılmak. **2.** Gelişi güzel gezinmek; gidip gelmek. **3.** Bir şeyin çevresinde dönmek; tur atmak. **4.** (İplik, saç, tel vb. için) karışmak, çözülemeyecek biçimde birbirine girmek. **5.** Bir yere başka bir yerden dolaşarak varmak. **6.** *{OsT}* Dolaşmak. **7.** *{ağız}* Meyil göstermek; kur yapmak. [DS]

dolanmak[2], [*eT.* tolġa-n-mak > dola-n-mak] *edil. f. [-ır]* **1.** Dolama eylemi yapılmak. **2.** Sarılmak; sarmalanmak.

dolanmak[3], [dolan *(hile)* > dolan-mak] *edil. f. [-ır]* Aldatılmak; kandırılmak; dolandırılmak.

dolanmalık, [dolanma-lık] *is. mim.* Bir yapının çevresinde dolaşmaya yarar alçak alan.

dolap, -bı [Far. dōlāb > Ar. dūlāb] *is.* **1.** Ahşap veya metalden yapılmış, genellikle gözlerine eşya konulan kapaklı mobilya. **2.** Dönerek aşağıdan yukarıya su çeken çark veya çıkrık. **3.** *mecaz.* Bir kimsenin amacına ulaşmak için uyguladığı yolsuz fakat ustaca düzenlenmiş yöntem; oyun; hile; kurnazlık. **4.** *(Eski İstanbul'da)* küçük dükkân. **5.** Büyük saatlerin ve kollu çalgıların kutusu. **6.** *tekst.* Çözgü hazırlamada kullanılan birbirinin içine girebilecek biçimde çıtalardan yapılmış iki dikdörtgenden oluşan tezgâh. **7.** *{ağız}* Dokumacılıkta iplik sarmakta kullanılan araç. [DS] **8.** *{ağız}* Kuyu çıkrığı. [DS] **9.** *{ağız}* Pencere. [DS] ⊟ **dolaba girmek,** *Aldatılmak.*|| (birini) **dolaba sokmak,** *Hile yapmak, aldatmak.*|| **dolabı bozulmak,** *Kurduğu düzen anlaşılmak; işler yürümez hâle gelmek.*|| **dolabı dönmek,** *İşleri yolunda gitmek; işi tıkırında olmak.*|| **dolap beygiri gibi dönüp durmak,** *Dar bir yerde boş yere dönüp durmak.*|| **dolap çevirmek,** *Hile yapmak.*|| **dolap dolap,** *{eAT} Dolu dolu; bol bol.*|| **dolap dolap ağ süt,** *{eAT} Memeden bol miktarda gelen süt; bol süt.* [DK]|| (bir işte, bir yerde bir) **dolap dönmek,** *Hileli işler yapılmak.*|| **dolap kurmak,** *Birine karşı hile yapmak; tuzak kurmak.*|| **dolap marazı,** *{OsT} İdrarını tutamama hastalığı.*

dolapa, [? dolapa] *{ağız} sf.* Tembel. [DS] ⊟ **dolapa dolapa,** *{ağız} Tembelce; tembel tembel.* [DS]

dolapçı, [dolap-çı] *is.* **1.** Dolap yapan ve satan kimse. **2.** *{ağız}* Su dolabı yapan usta. [DS] **3.** *sf. mecaz.* İşlerini hile ve düzenle yürütmeye kalkışan; hileci; düzenbaz.

dolaplı, [dolap-lı] *{ağız} sf.* (Kumaş için) kareli. [DS]

dolar, [İng. dollar / Alm. thaller] *is.* Amerika Birleşik Devletleri ve Kanada'nın para birimi; sembolü: $

dolas, [dol-az ?] *{ağız} is.* **1.** Helva. **2.** Pekmezli pelte. [DS]

dolaş, [dola-ş] *is.* Karşılıklı birbirine dolanmak biçimi ve eylemi.

dolaşık, -ğı [dolaş-ık] *sf.* **1.** (İp, tel, saç vb. için) birbirine dolaşmış, karışmış olan; karışık. **2.** (Yol için) kestirme ve kısa olan değil de çok dolaşmayı gerektiren. **3.** (İş ve olay için) kolay çözümlenemeyecek, içinden çıkılamayacak biçimde olan. **4.** Anlaşılması ve kavranması güç. **5.** *mecaz.* Amacı doğrudan vermek yerine dolaylı olarak sezdiren. **6.** *{ağız}* (Kişi için) düzensiz; beceriksiz. [DS] **7.** *{ağız}* (Kişi için) kirli işler yapan. [DS] **8.** *{ağız}* Kendirin demet yapılamayan kalıntısı. [DS]

dolaşıklık, -ğı [dolaşık-lık] *is.* Dolaşık olma durumu; karışıklık.

dolaşıksız, [dolaşık-sız] *sf.* Dolaşık olmayan; kolay çözülebilen.

dolaşılma, [dolaş-ıl-ma] *is.* Dolaşılmak eylemi; gezilme.

dolaşılmak, [dolaş-ıl-mak] *edil. f. [-ır]* **1.** Dolaşmak eylemi yapılmak. **2.** Birlikte gezmek; gezilmek.

dolaşım, [dolaş-ım طولاشم] *is.* **1.** Dolaşma eylemi. **2.** Kapalı bir devre içinde bulunan sıvının bir pompa aracılığıyla sürekli yer değiştirmesi; devr-i daim, *(1944).* **3.** Kalbin sürekli kasılıp gevşemesi ile kan ve lenfin damarlar içinde sürekli yer değiştirmesi, devretmesi; deveran. **4.** Bir şeyin veya insanın bir yerden başka bir yere gidip gelmesi. **5.** Bir ürünün veya malın alıcının eline geçinceye kadar farklı pazar ve piyasalarda gördüğü aktarma işlemi; tedavül. **6.** *{OsT} sf.* Dolaşık.

dolaşma, [dolaş-ma] *is.* Dolaşmak işi ve eylemi.

dolaşmak, [*eT.* tolğa-ş-mak > dola-ş-mak / طولاشمق دولاشمق] *dönşl. f. [-ır] [eAT-ur]* **1.** Gezmek; gezinmek. **2.** Kestirme gitmeyip başka yerlerden geçerek yolu uzatmak. **3.** Dönüp başka bir yoldan gelmek. **4.** Kapalı devre içinde akmak. **5.** Pek çok kimse tarafından söylenmek. **6.** *müz.* Gezinmek. **7.** *mecaz.* Belirmek. **8.** *gçl.* Bir yeri bir amaçla gezmek. **9.** *{eAT}* Devretmek; cevelan etmek. [DK] **10.** *{eAT}* Engel olmak; müdahale etmek; karışmak. [DK] **11.** *{eAT}* İlişmek; sataşmak. **12.** Bir yeri denetlemek amacıyla gezmek. **13.** *işteş.* (Tel, iplik, saç vb. için) birbirine karışmak, dolanmak.

dolaştırılma, [dolaştır-ıl-ma] *is.* Dolaştırma işinin yapılma durumu ve eylemi.

dolaştırılmak, [dolaştır-ıl-mak] *edil f. [-ır]* Dolaştırma işi yapılmak.

dolaştırma, [dolaş-tır-ma] *is.* Dolaştırmak eylemi.

dolaştırmak, [dolaş-tır-mak] *gçl. f. [-ır]* **1.** Dolaşmak işini yaptırmak. **2.** Oradan oraya götürmek. **3.** Söylemek istediğini açık ve doğrudan değil de dolaylı yollardan söylemeye çalışmak.

dolav, [Far. dulāb => ṭolāv طولاو] *{eAT} {ağız} is.* Dolap. [DS]

dolay, [dola-mak > dola-y دولاى / طولاى] *is.* **1.** Bir yeri saran veya çevreleyen yerlerin tümü; çevre, havali, etraf; muhit. *{eAT} {OsT} (aynı)* **2.** *sf.* Çepeçevre; fırdolayı. ⊟ **dolay kutupsal,** *coğ. Kutuplara yakın olan; kutup çevresi.*|| **dolay kutupsal yıldız,** *gök b. Gözlem yeri sürekli ufkun üstünde kalan, hiç doğmayan ve batmayan kutup dolaylarında görülen yıldız.*

dolayı, [*eT.* tola-mak > tola-yu > dola-yı / طولايى دولايى] *is.* **1.** Etraf; çevre; dolay. *{eAT} {OsT} (aynı)* **2.** *ed.* Ötürü; yüzünden; sebebiyle. ⊟ **dolayı yan,** *{eAT} Çevre yan; etrafta komşu olan yerler.*

dolayım, [dola-y-ım] *is.* **1.** Dolama işi. **2.** Dolama sayısı. **3.** Diyalektikte veya akıl yürütmede iki öge arasında bağ kurulması sonucunu veren süreç.

dolayımlamak, [dolayım-la-mak] *is. fel.* Nesneye, akıl yürütmenin aracılığıyla ulaşmak.

dolayımlı, [dolayım-lı] *sf. fel.* Akıl yürütme sonucu elde edilen.

dolayımsız, [dolayım-sız] *sf. fel.* Sezgi yoluyla elde edilen. ⊡ **dolayımsız önerme,** *man. Kendisinden önce hiçbir önerme bulunmayan önerme.*|| **dolayımsız veriler,** *man. Bir sezgi sonucu elde edilen veriler.*

dolayımsızlık, -ğı [dolayım-sız-lık] *is.* **1.** Dolayımsız olma durumu. **2.** *fel.* Dolayımsız bir bağıntının niteliği.

dolayısıyla, [dolayı-s-ı + ile > dolayı-s-ı-y-la] *(dolayısı'yla) zf.* **1.** Bağlı olarak; doğrudan doğruya olmadan. **2.** *e.* Sebebiyle; yüzünden; -den ötürü.

dolaylama, [dolay-la-ma] *is.* **1.** *ed.* Bir duyguyu, düşünceyi doğrudan doğruya ve her zaman duyulur, bilinir biçimde değil de, asıl terimi kullanmadan, zarif, ince ve süslü sözlerle anlatma sanatı; süslü, sanatlı edebî söz. **2.** Sınır çizme. **3.** *{ağız}* Sınırları belirten kroki veya kâğıt.

dolaylamak, [dolay-la-mak] *gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* **1.** Bir yerin veya şeyin etrafında dolaşmak. **2.** Bir şeyin etrafını çevirmek.

dolaylı, [dolay-lı] *sf.* Doğrudan doğruya değil de başkası aracılığıyla olan; vasıtalı, *(1944).* ⊡ **dolaylı anlatmak,** *Doğrudan söylemeyerek sezmesini sağlayacak biçimde anlatmak; anıştırmak; ima etmek.*|| **dolaylı belgeleme,** *İncelenen toplumsal olaylarla doğrudan ilgisi olmayan ancak birer ip ucu olabilecek nitelikteki bilgileri sağlama.*|| **dolaylı ilişki,** *Bireyler arasında bir üçüncü kişi veya bir haberleşme aracı sayesinde kurulan etkileşim.*|| **dolaylı özne,** *dbl. Edilgen çatılı fiilli cümlede tümleç olarak bulunan kelimede saklı bulunan gerçek yapıcı ve olucu durumda bulunan özne; sözde özne. "Ödevler* ***öğretmen*** *tarafından kontrol edildi."*|| **dolaylı tümleç,** *dbl. Fiilin anlamını tamamlayan ve cümlede yönelme (-e), kalma (-de) ve çıkma (-den) durumlarından birinde bulunan veya edat alan tümleç.*|| **dolaylı vergi,** *mal. Yükümlüsü önceden belli olmayan ancak mal ve hizmeti satın alandan alınan vergi; tüketim vergisi.*

dolaysız, [dolay-sız] *sf.* **1.** Araya herhangi bir aracı girmeden, doğrudan doğruya olan; vasıtasız; bilavasıta, *(1955).* **2.** *ed.* Doğrudan doğruya konuyla ilgili olan. **3.** *fel.* Doğrudan doğruya olanın niteliği, araçsız. ⊡ **dolaysız anlatım,** *ed. Bir kimsenin sözlerini olduğu gibi tırnak içine alarak aktarma yoluyla yapılan anlatım.*|| **dolaysız bilgi,** *fel. Akıl yürütme katılmaksızın, doğrudan doğruya sezgi yoluyla edinilen bilgi.*|| **dolaysız bulaşma,** *tıp. Doğrudan dokunma ile bulaşma.*|| **dolaysız kanıt,** *man. Tümevarımlar ve kesin olmayan durumların verdiği bilgiler dışında kalan gerçek ve kesin kanıt.*|| **dolaysız vergi,** *mal. Yükümlüsü ismen bilinen, önceden tespit edilmiş ve doğrudan doğruya alınan vergi.*

dolaysızlık, -ğı [dolaysız-lık] *is.* **1.** Dolaysız olma durumu. **2.** Bir devletin başka bir devletle, arasında üçüncü bir devletin aracılığı olmadan yaptığı bağlantı.

dolayu, [dola-yu طولايو] *{OsT} is.* Dolay. ⊡ **dolayu almak,** *{eAT} Çevresini kuşatmak.*|| **dolayu gezmek,** *{eAT} Bir şeyin çevresini dolaşmak; dolaşarak gezmek.*

dolaz[1], [dol-az ?] *is.* **1.** Kesilen sütten yapılan çökelek. **2.** *{ağız}* Peynir suyunun kestirilmesi ile elde edilen bir tür çökelek; lor. [DS] **3.** Anadolu'nun değişik yörelerinde değişik biçimlerde un, süt, bal ve yağ ile yapılan tatlı ve yemeklerin genel adı. **4.** *{ağız}* Yağsız bulamaç. [DS] **5.** *{ağız}* Kavrulmuş un ile yapılan bir çorba. [DS] **6.** *{ağız}* Yağlı hamur tatlısı. [DS] **7.** *{ağız}* Kaymakla yapılan helva. **8.** *{ağız}* İncir tatlısı. [DS] **9.** *{ağız}* Çökelek. [DS] **10.** *{ağız}* Yağda kavrulmuş un üzerine pekmez, bal ya da şeker dökerek yapılan helva; un helvası. [DS] **11.** *{ağız}* Sabunun süt ya da yumurta akı ile kaynatılmasıyla elde edilen bir tür merhem. [DS]

dolaz[2], [Far. dōl *(deri torba)* + ağız ?] *{ağız} sf.* (Kişi için) serseri; işsiz güçsüz. [DS]

dolba, [Far. dōl *(deri torba)* > dolba ?] *{ağız} is.* **1.** Hayvan yemi konulan torba. **2.** Dağarcık. [DS]

dolbaç, -cı [? dolbaç] *{ağız} sf.* Cömert. [DS]

dolcan, [Far. dil+cān] *{ağız} is.* Genç kız. [DS]

dolce, [İt. dolce *(yumuşak)*] *zf. müz.* Tatlı bir biçimde.

dolça, [Far. dōl-ça *(küçük deri torba)*] *{ağız}*] *is.* **1.** Su bardağı; maşrapa. **2.** Toprak maşrapa. **3.** Kepçe. [DS]

doldu, [dol-du] *{ağız} is.* İki gaz tenekesi (40 litre) tahıl alan bir ölçek. [DS]

doldurma, [dol-dur-ma] *is.* **1.** Dolmasını sağlama durumu ve eylemi. **2.** Dolu hâle getirme. **3.** *ed.* Bir metni açıklamalarla geliştirme. **4.** *{ağız}* Kerpiç ve tuğla ile yapılan duvar. [DS] **5.** *sf.* Gereksiz şeylerle doldurulmuş olan; şişirme.

doldurmak, [*eT.* tol-tur-mak > dol-dur-mak طولدورمق] *gçl. f. [-ur]* **1.** *{eAT}* Dolgunlaştırmak. **2.** Dolmasını sağlamak; dolu hâle getirmek. **3.** (Ateşli silah için) içine mermi sürmek. **4.** *{eAT}* (Yay kirişi için) sonuna kadar çekmek; gerginleştirmek. **5.** (Çizelge, belge vb. için) ilgilinin durumuna ve kimliğine göre boş bırakılmış yerlerini yazmak, işlemek. **6.** Yılını tamamlamak, yaşını bitirmek. **7.** *mecaz.* Birine başkası hakkında kötü düşünecek biçimde sözler söylemek, onun aleyhine ikna etmek. *{ağız} (aynı)* **8.** (Ses ve koku için) yayılmak; kaplamak. [DS] **9.** Bir mekâna canlılık ve hareket getir-

mek; canlandırmak; neşelendirmek. **10.** Alçak ve verimsiz toprakların önüne set yaparak sel suları tarafından getirilen milli toprağın birikmesini sağlamak. **11.** Yelkenleri rüzgârla şişirmek. **12.** *tıp.* Çürüğü olan bir dişin çürük kısmını oyarak boşluğu bir dolgu maddesi ile kapatmak. **13.** *fiz.* Elektrik bataryasını yüklemek. **14.** Bir nesnenin boş yerlerini süslemelerle kapatmak. **15.** (Dizgin için) çekmek; germek. **16.** *argo.* Donuna büyük aptesini yapmak. ⧉ **doldurmalı etmek,** *{eAT} Dolacak duruma gelmek.*

doldurmalı, [doldurma-lı] *sf.* **1.** İçinde doldurma ve şişirme şeyler bulunan. **2.** *dbl.* (Cümle için) hiçbir ek getirmeden dönüştürme uygulanmış olan. *"Seçimler yapılıyor." → "Seçimlerin yapımı.."*

doldurmalık, -ğı [doldurma-lık] *is.* **1.** Doldurma işinde kullanılan şey. **2.** Fotoğraf stüdyolarında makineye her seferinde bir film süren, içinde on iki veya on sekiz adet film bulunan kutucuk.

doldurtma, [doldur-t-ma] *is.* Doldurma işini yaptırma eylemi.

doldurtmak, [doldur-t-mak] *gçl. f. [-ur]* Doldurma işini bir başkasına yaptırmak.

doldurucu, [doldur-ucu] *is.* **1.** Doldurmak eylemini yapan aygıt. **2.** Bir kapta bulunan herhangi bir sıvıyı başka kaplara aktarıp doldurmaya yarar otomatik makine.

dolduruk, -ğu [doldur-uk] *{ağız} sf.* Doldurulmuş. [DS]

doldurulma, [doldur-ul-ma] *is.* Dolu hâle getirilme eylemi.

doldurulmak, [doldur-ul-mak] *edil. f. [-ur]* **1.** Dolu hâle getirilmek. **2.** *mecaz.* Başkası hakkında kötü düşünecek hâle getirilmek; kışkırtılmak.

dolduruş, [doldur-uş] *is.* **1.** Doldurma eylemi veya biçimi. **2.** *argo.* Övgü dolu sözlerle kandırma; aldatma. ⧉ **dolduruşa gelmek,** *argo. Kandırılmak, aldanmak.*|| **dolduruşa getirmek,** *argo. Birini kandırmak, aldatmak.*

dolerit, [Yun. doleros *(aldatıcı)* > Fr. dolerite] *is. min.* Gabro ailesinden, benekli ve yeşilimtırak renkte, orta taneli kütle; dolan taşı.

dolgag, [tolğā-mak > tolğā-ğ > dolğā-ğ] *(dolğa:ğ) {eT} is.* **1.** Dolanılan şey. **2.** Takı; küpe. **3.** Sıkıntı; ağrı; acı; sızı; kulunç; burkuntu veya bulantı. **4.** Bir merkez veya eksen etrafında girdap gibi dönme. [Clauson] **5.** Kar fırtınası; tipi. **6.** Dolak; tozluk; getr.

dolgamak, [tolğā-mak > dolğā-mak] *(dolğa:mak) {eT} gçl. f. [-ur]* **1.** Dolamak; sarmak; bükmek. **2.** Takı takmak; takınmak. **3.** (Karın için) ağrımak; burulmak.

dolganmak, [tolğā-mak > tolğa-n-mak > dolga-n-mak] *{eT} dönşl. f. [-ur]* **1.** Kendisine dolamak; dolanmak. **2.** Ağrı ve sancı yüzünden kıvranmak. **3.** Midesi bulanmak; öğürmek. **4.** İshal sancısı ile kıvranmak ve tuvaletini yapmak.

dolgarmak, [tolğā-mak > tolğa-r-mak > dolğa-r-mak] *{eT} gçsz. f. [-ur]* Midesi bulanmak; tiksinmek. [DLT]

dolgaşmak, [tolğā-mak > tolga-ş-mak > dolğa-ş-mak] *{eT} işteş. f. [-ur]* **1.** Birlikte dolamak; yardımlaşarak dolamak. **2.** Dolaşmak.

dolgatmak, [tolğā-mak > tolğa-t-mak > dolğa-t-mak] *{eT} gçl. f. [-ur]* Bir ağrı veya acıya sebep olmak; ağrıtmak.

dolgu, [dol-gu] *is.* **1.** Bir oyuğun, kovuğun içine doldurulan madde. **2.** Bir çukur veya alanın düzeyini yükseltmek için toprak doldurma işlemi. **3.** Yapılan bu tür doldurma işleminin sonucu. **4.** *tıp.* Dişçilikte, çürük dişin çürük yerini temizleyerek uygun malzeme ile tamamlamak. ⧉ **dolgu yapmak,** *1. Doldurmak. 2. tıp. Çürük dişleri temizleyip uygun malzeme ile doldurmak.*

dolgulu, [dolgu-lu] *sf.* **1.** Doldurulmuş olan. **2.** İçinde dolgu maddesi bulunan.

dolgun, [dol-gun] *sf.* **1.** Dolu olan. **2.** İçi yün, pamuk vb. şeylerle doldurularak şişirilmiş, yuvarlatılmış olan. **3.** (Kişi için) şişmana yakın, balık etinde; şişmanca. **4.** (Ücret için) tatmin edici miktarda; yüksekçe; çokça. **5.** *mecaz.* (Öfke, kırgınlık vb. için) bu tür duygularla dolu, bu duygular ağır basar hâlde.

dolgunca, [dolgun-ca] *sf.* Dolgun bir halde; biraz şişman; şişmanca; tombulca.

dolgundurmak, [dolgun-dur-mak طولغندرمق] *{eAT} gçl. f. [-ur]* Çok kızdırmak; öfkelendirmek.; tehevvüre kaptırmak.

dolgunlaşma, [dolgunla-ş-ma] *is.* Dolgun hâle gelme eylemi; tombullaşma; şişmanlama.

dolgunlaşmak, [dolgunla-ş-mak] *dönşl. f. [-ır]* **1.** Dolgun bir hâl almak; şişmanlamaya başlamak; tombullaşmak. **2.** *{ağız}* Olgunlaşmak. [DS]

dolgunluk, -ğu [dolgun-luk] *is.* Dolgun olma durumu; tombulluk.

dolgunmak, [dol-gun-mak طولغنمق] *{eAT} dönşl. f. [-ur]* Öfkelenmek; öfkeden ne yapacağını bilemez hâle gelmek.

dolı, [tol-mak > tol-ī > dol-ī] *(dolı:) {eT} is.* Yağış biçimi olan dolu.

dolılıg, [tolī > tolı-lıg > dolı-lıg] *{eT} sf.* (Yağış biçimi olarak) dolulu; dolusu bulunan.

dolikosefal, -li [Yun. dolikhos *(uzun)* kephale *(baş)* > Fr. dolichocéphale] *is.* Kafatasının önden arkaya olan çapı enlemesine olan çapından daha büyük olan; uzun kafalı.

dolikosefallik, -ği [dolikosefal-lik] *is.* Uzun kafalı olma durumu; dolikosefal kafa biçimi.

dolkuk, [tōl-mak > tol-uk-mak > tol-(u)k-ūk > dol-(u)k-ūk] *{eT} is.* Şişirilmiş deri kap; tuluk.

dolkuklanmak, [tolkūk > tolkuk-la-n-mak > dolkuk-la-n-mak] *{eT} dönşl. f. [-ur]* Tulum gibi şişmek.

dolkumak, [dolku-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r]* Karnı aç olduğu hâlde yorgunluk vb. etkisiyle doymuş gibi olmak. [DS]

dolluk, -ğu [dol-luk] *{ağız} is.* **1.** Mide bozukluğu ve mide şişkinliği şeklinde beliren hastalık. **2.** Bebeğin vücudunda çıkıp kaybolan sivilceler. [DS]

dolma, [*eT.* tōl-mak > dol-mak > dol-ma] *is.* **1.** Dolu hâle gelme eylemi. **2.** Tavuk, hindi gibi hayvanlarla lahana, asma yaprağı, kabak, patlıcan gibi yaprak ve sebzelerin içine kıyma, pirinç, soğan, baharat karışımı harç doldurmak suretiyle yapılan yemeklerin genel adı. **3.** *argo.* Yalan; hile; dalavere. **4.** *argo.* Esrarla karıştırılarak sarılmış sigara. **5.** Ahşap yapılarda kuşak araları çamur veya tuğla ile doldurulmuş duvar. **6.** Akarsuların getirdiği maddelerin birikimi. **7.** *{ağız}* Kerpiç ve tuğla ile yapılan ahşap duvar. [DS] **8.** *{ağız}* Rıhtım. [DS] **9.** *{ağız}* Zemin doldurularak yapılan bina. [DS] **10.** *{ağız}* Toprağı sonradan doldurulmuş yer. [DS] **11.** *sf.* Doldurularak yapılmış olan. **12.** *argo.* (İskambil kâğıdı için) oynayanı kazandıracak biçimde dizilmiş. 🗗 **dolma biber,** *Dolma yapmaya uygun bir tür büyük biber.*|| **dolma demiri,** *{ağız} Patlıcan oyacağı.* [DS]|| **dolma dudak,** *{ağız} Ağzına kadar dolu; dopdolu.* [DS]|| **dolma gibi,** *Kabarık, şişkin.*|| **dolma içi,** *{ağız} İnce bulgur.* [DS]|| **dolma kalem,** *İçine mürekkep doldurularak kullanılan yazı kalemi.*|| **dolma oda,** *{ağız} Evlerin yer odası.* [DS]|| **dolma yemek,** *argo. Yalana, hileye kanmak.*|| **dolmayı yutmak,** *argo. Yapılan hilenin farkına varmadan aldanmak; kandırılmak.*

dolmacı, [dolma-cı] *is.* **1.** Dolma yapan; dolma yemeği yapmakta ustalaşmış kişi. **2.** Dolma yemeğini çok seven. **3.** *argo.* Hileci, yalancı.

dolmaç, [dol-maç طولماج] *{eAT} sf.* **1.** Doldurulmuş; dolmuş. **2.** *{ağız}* Yastık. [DS] **3.** *{ağız}* Toplantı yeri. [DS]

dolmak, [*eT.* tō-mak *(dolmak, kapanmak)* > tōl-mak > dol-mak دولمق] *dönşl. f. [-ar]* **1.** Dolu hâle gelmek. **2.** Bir şeyin içine birikerek boşluğu ortadan kaldırmak. **3.** Bir şeyle baştan başa kaplanmak. **4.** Bir yerde pek çok kişi toplanmak; kalabalıklaşmak. **5.** (Süre için) tamamlanmak; bitmek; tamam olmak. **6.** Bir duygu ile baştan ayağa kaplanmak; kendini bir duyguya kaptırmak. **7.** *mecaz.* Sabrı kalmamak; dayanamayacak hâle gelmek. **8.** *{eAT}* Patlayacak hâle gelmek. 🗗 **dola gelmek,** *{eAT} 1. dolmağa başlamak. 2. Dolu dolu olmak.*|| **dola kalmak,** *{ağız} Yığıla kalmak; bollaşmak; dolup taşmak.* [DS]|| **dolup taşmak,** *Gereğinden çok olmak.*

dolmalık, -ğı [dolma-lık] *sf.* Dolma yapmaya uygun olan.

dolman, [dol-man ?] *{ağız} sf.* Şaşı. [DS]

dolmen, [Keltçe. dolmen > Fr. dolmen] *is.* İki baştaki dikili, üçüncüsü üstüne kapak olarak örtülmüş üç büyük taştan oluşmuş İlk Çağ yapısı.

dolmış, [dol-mak > dol-mış طولمش] *{OsT} is.* İçki ile doldurulmuş kadeh.

dolmuş, [dol-muş طلمش] *sf.* **1.** Dolu hâle gelmiş olan. **2.** (Yay için) çekilmiş. **3.** *is.* Kent içinde belli güzergâhlarda sefer yapan, doldukça yola çıkan küçük toplu taşıma aracı. 🗗 **dolmuş durağı,** *Dolmuşların bekleme yaptığı, yolcu indirip bindirdiği duraklar.*|| **dolmuş ok,** *{eAT} Atılmaya hazır ok; çekilmiş ok.*|| **dolmuş yapmak,** *1. Dolmuş adı verilen, oturma yerleri doldukça sefere çıkan araçla yolcu taşımak. 2. Birkaç kişi birleşerek ortaklaşa bir taşıt tutmak.*|| **dolmuş uçak,** *Düzenli sefer yerine yolcu doldukça kalkan uçak.*

dolmuşçu, [dolmuş-çu] *is.* Dolmuş işleten kimse.

dolmuşçuluk, -ğu [dolmuşçu-luk] *is.* **1.** Dolmuş işletmeciliği. **2.** Dolmuşçunun yaptığı iş.

dolo, [tol-mak > tol-ū / dōlō] *(do:lo:) {eT} sf.* → tolu / dolu.

dolomit, [Fr. dolomite] *is. min.* Mermer, talklı şist ve başkalaşım kayalarında rastlanan doğal kalsiyum ve magnezyum çift karbonatı.

dolp, [*eT.* tōl-mak > tol-(ı)b] *{eAT} is.* **1.** Yığın; küme. **2.** *zm.* Hepsi; bütünü; tamamıyla.

dolturmak, [*eT.* tōl-mak > tol-tur-mak / tol-dur-mak / dol-dur-mak] *{eT} gçl. f. [-ur]* Doldurmak. [DLT]

dolu[1], [*eT.* tō-mak *(doldurmak, kapatmak)* > tōl-mak > tol-ū / dōl-ō > dol-u طولو / طلو] *sf.* **1.** İçi tamamen dolmuş bulunan. **2.** Çok miktarda bulunan. **3.** Alan olarak her yeri kaplanmış olan; hiçbir delik veya iç boşluğu bulunmayan. **4.** Boş zamanı bulunmayan; çok meşgul. **5.** (İş vb. için) çok olan. **6.** (Ateşli silahlar için) namlusunda ateşlenmeye hazır mermisi bulunan. **7.** (Yay için) çekilerek gerilmiş ve atışa hazır durumda. **8.** (Atıcılıkta vuruş için) isabet eden. **9.** (Torna malzemesi için) delik açılmamış. **10.** *mecaz.* Etkili bir duygu içinde bulunan; kafasında pek çok düşünce taşıyan. **11.** Geniş bir bilgi birikimi bulunan. **12.** (Dizgin için) gergin. **13.** Gereğinden çok; fazla; bol. **14.** *{eAT} {OsT} is.* İçki konulmuş kadeh. **15.** İçmek veya sunmak için kadehe konulmuş rakı. **16.** Atılan mermi. **17.** *argo.* İçi esrarlı sigara. 🗗 **dolu ay,** *{eAT} {OsT} Dolunay; bedir.*|| **dolu bakmak,** *{eAT} Güçlü saymak; zayıf olarak değerlendirmemek.*|| **dolu dolu,** *{OsT} Dolu olarak.*|| **dolu duvar,** *mim. Üzerinde hiçbir delik bulunmayan duvar.*|| **dolu gözle bakmak,** *{ağız} İyice tanımak; alıcı gözle bakmak.* [DS]|| **... dolusu,** *... dolduracak kadar.*|| **doluya dutmak,** *{eAT} Çok*

içki içirip kendinden geçecek hâle getirmek.|| **Doluya koydum almadı, boşa koydum dolmadı.** *Kararsızlık ve çaresizlik anlatan söz; çözümsüzlük ifadesi.*|| **doluyu çekmek,** *Şarap kadehini birden dikip içmek.*

dolu^{2}, [tōl-mak > tolı] *(do'lu) zf.* Gereğinden çok; fazla; bol.

dolu^{3}, [*eT.* tō-mak *(kapatmak, doldurmak)* tol-ī / tol-u > dol-u] *is.* Atmosferin üst katlarında aşırı soğuğun etkisi ile buz hâlinde katılaşıp eriyemeden yere ulaşan yağış şekli. ⧉ **dolu yağmak,** *Yağmur damlaları yerine buz parçaları yağmak.*

doluca^{1}, [dolu-ca] *{ağız} is.* Bulgurcuktan iri kar tanesi. [DS]

doluca^{2}, [*eT.* toñ *(soğuk, don)* > doñ-mak > doğu-ca > doluca] *{ağız} is.* **1.** At ve eşeklerde, terli iken üşütmekten ileri gelen bir hastalık. **2.** Tetanos hastalığı. [DS]

dolucah, [dolu-caḫ طولوجخ] *{eAT} is.* Çiy tanesi; şebnem; jale.

dolucak, -ğı [dolu-cak] *{ağız} is.* Dolu tanesi. [DS]

doludizgin, [dol-u+diz-gin] *sf.* **1.** (Binek atları için) son hızla. **2.** *mecaz.* Önüne geçilemeyecek biçimde; çok olarak. ⧉ **doludizgin gitmek,** *1. Son hızla koşmak. 2. mecaz. Önüne geçilemeyecek biçimde olmak.*

doluk^{1}, -ğu [dolu-k ?] *{ağız} sf.* Belirsiz. [DS]

doluk^{2}, -ğu [*eT.* tuluñ *(şakak)*] *{ağız} is.* Avurt; yanak. [DS]

doluka, [dol-uk-a] *{ağız} zf.* (Doymak eylemi için) tıka basa. [DS]

doluklamak, [doluk-la-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [l(ı)-yor]* Ağlayacak duruma gelmek; gözleri yaşarmak. [DS]

dolukma, [dol-uk-ma] *is.* **1.** Ağlama durumuna gelme eylemi. **2.** *{ağız}* Yorulma, heyecanlanma gibi sebeplerle oluşan nefes darlığı. [DS]

dolukmak, [dol-mak > dol-uk-mak طولقمق / طلقمق] *gçsz. f. [-ur]* **1.** Çok dolmak; taşmaya hazır olmak. **2.** Güçlü bir duygusal etki altında kalarak ağlayacak duruma gelmek; ağlamaklı olmak. *{ağız} (aynı)* [DS] **3.** *{eAT} {OsT}* (Göz için) yaşla dolmak; yaşarmak. **4.** *{eAT} {OsT}* Öfkelenmek; kızgınlıktan ne yapacağını şaşırmak. [DS] **5.** *{ağız}* Çeşitli sebeplerden nefes alamaz hâle gelmek; gücü kalmamak. [DS] **6.** *{ağız}* Koşmaktan ya da yorgunluktan vücudun bir yeri ağrımak. [DS]

doluksamak, [dol-mak > doluk-sa-mak] *gçsz. f. [-r] [-s(u)-yor]* (Göz için) yaşla dolmak; yaşarmak.

dolulamak, [*eT.* tōl-mak > tol-ū > tol-ū-lā-mak > dol-ū-lā-mak] *{eT} gçl. f. [-r]* Doldurmak.

doluluk^{1}, -ğu [*eT.* tōl-mak > tol-ü > tol-u-luk > dol-u-luk طلولق] *is.* **1.** Dolu olma durumu. [KB] **2.** *{eAT}* Ayın dolunay hâli.

doluluk^{2}, -ğu [*eT.* tuluñ *(şakak)* > tuluñ-luk > doluluk] *{ağız} is.* Yeni doğan bebeğin yüzündeki siviller. [DS]

dolum, [dol-um] *is.* Doldurma işi.

dolunay, [dol-un+ay] *is.* Ayın güneşe bakan yarı küresinin dünyaya tamamen dönük ve tam bir daire biçiminde göründüğü evre; ayın on beşi; bedir.

dolundurmak, [dolun-mak > dolun-dur-mak] *{eT} gçl. f. [-ur]* **1.** Gizlemek. **2.** Göstermemek.

dolunmak^{1}, [*eT.* tol-un-mak > dol-un-mak طولنمق] *{eAT} dönşl. f. [-ur]* (Ay için) dolunay olmak; bedir hâline gelmek.

dolunmak^{2}, [dol-un-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ur]* Çok sevinmek. [DS]

dolunmak^{3}, [Çağ. tul-un-mak > dol-un-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ur]* **1.** Gözden kaybolmak; görüş alanı dışına çıkmak. **2.** (Güneş, ay vb. için) batmak. [DS]

doluntu, [dol-un-tu] *{ağız} is.* **1.** Toplanmış, dolmuş, birikmiş olan şeyler. **2.** Dolma, toplanma, birikme hâli. [DS] ⧉ **doluntu olmak,** *{ağız} Gözlerde yaş birikmek; gözleri yaşarmak; gözleri dolmak.* [DS]

doluş, [dol-uş] *is.* Dolma eylemi veya biçimi.

doluşma, [dol-uş-ma] *is.* Birlikte dolma eylemi.

doluşmak, [dol-uş-mak] *işteş. f. [-ur]* Bir yere dolmak; bir araya gelmek.

dolyan, [dol-gan] *{ağız} sf.* **1.** Dolan; dolu. **2.** Bol; çok miktarda. [DS] ⧉ **dolyan pazar,** *{ağız} Çok bol; bolluk içinde.* [DS]

dom^{1}, [dam / dım / dom *(yans.)*] *is.* Su veya başka sıvı maddelerin damla damla akışını bildiren kök. [Zülfikar] *dom-la*

dom^{2}, [dom] *{eAT} sf.* Metanetli; sarsılmaz. ⧉ **dom durmak,** *{ağız} 1. Ayakta durmak; dikilmek. 2. (Bebek için) yürümeğe başlamak; ilk adımını atmadan önce ayakta durmak; tay durmak.* [DS]|| **dom yüreği oynamak,** *{eAT} Metanetli yüreği oynamak.* [DK]

dom^{3}, [*eT.* tōm > dom *(yans.)*] *{ağız} is.* Davul. [DS]

dom^{4}, [Rus. dom *(ev)*] *{ağız} is.* Ağıl. [DS]

dom^{5}, [Yun. domi] *{ağız} is.* Tavan tahtası yapmak için çam ağacından balta ile yarmak suretiyle ayrılan kalıplar. [DS]

doma^{1}, [*dom *(yuvarlak çıkıntı)* > doma] *(do'ma) {ağız} is.* **1.** Topaç. **2.** Ebe tarafından yuvarlak bir taş, bir sopayla yuvasına sokulmaya çalışılırken, diğer oyuncuların buna engel olması biçiminde oynanan bir çocuk oyunu. **3.** Bu oyunda kullanılan yuvarlak taş. **4.** Ur. [DS]

doma^{2}, [Yun. doma] *{ağız} is.* **1.** Evlerin dam ve duvarlarına konulan ağaç direk. **2.** Kuyu çıkrığı. [DS]

domaç, [*dom *(yuvarlak çıkıntı)* > dom-aç] *{ağız} is.* **1.** Sığırların aşık kemiği. **2.** Asık kemiği ile oynanan bir oyun. [DS]

domak, -ğı [*dom *(yuvarlak çıkıntı)* > domak ?] *{ağız} is.* Ocağa konulan ana kütük. [DS]

domal, [*dom *(yuvarlak çıkıntı)* > dom-al] *{ağız} is.* Tepe. [DS]

domalaç, [*dom *(yuvarlak çıkıntı)* > dom-al-aç طوملاج] *{eAT} is.* **1.** Tümsek; kambur; yumru. **2.** Yokuş. 🗗 **domalaç gözlü,** *{eAT} Fırlak gözlü.*

domalak, -ğı [*dom *(yuvarlak çıkıntı)* > domal-ak] *{ağız} sf.* **1.** Yumru veya bir tümsek oluşturmuş; domalmış olan. **2.** *is.* Yer elması. **3.** Patates biçiminde yenilebilir bir mantar. [DS]

domalan, [domal-mak > domal-an] *sf.* **1.** Şiş ve kabarık bir hâlde duran; çıkıntı yapan. **2.** Başı ileride, dizleri bükük ve gerisi çıkık hâlde çökmüş bulunan. **3.** *is. bot.* Genellikle meşelik alanlarda toprak altında yumrular hâlinde yetişen yenilebilir mikorizli asklı mantar, *(Terfezia).* **4.** *{ağız}* Yumurta. [DS] **5.** *{ağız}* Yastık. [DS] **6.** *{ağız}* Zehir. [DS] **7.** *{ağız}* Bir tür mısır hastalığı. [DS]

domalıç, [domal-mak > domal-ıç طوملج] *is.* **1.** Kambur; tümsek; yumru. **2.** Yokuş. 🗗 **domalıç olmak,** *{eAT} 1. Yumrulaşmak; tümsekleşmek. 2. Fırlak olmak; pırtlamak.*

domalış, [domal-ış] *is.* Domalmak eylemi veya biçimi.

domaliç, [domal-ıç طومالج] *{ağız} sf.* (Göz için) fırlak; patlak. [DS] 🗗 **domaliç gözlü,** *{eAT} Patlak gözlü.*

domalma, [dom-al-ma] *is.* Domalmış bir durum alma eylemi.

domalmak, [*eT.* *töm-mak *(şişmek, kabarmak)* > tom-al-mak / *dom *(yuvarlak çıkıntı)* > dom-al-mak دوملمق / طوملمق] *dönşl. f. [-ır]* **1.** Bir yanı tümsek bir biçimde çıkmak. **2.** Arkasını çıkarıp baş ileride dizleri bükülü çömelmek; secde eder gibi durmak. **3.** *{eAT} {OsT}* Yusyumru kabarmak; tümsek oluşturmak. **4.** *{ağız}* Ölmek; gebermek. [DS] **5.** *{ağız}* Öfkeli ve dargın durmak; somurtmak. [DS] **6.** *{ağız}* Anlamsız bir yüzle hareketsiz durmak. [DS] **7.** *{ağız}* Oturmak. [DS] **8.** *{ağız}* Kabarmak; domurmak. [DS] **9.** *{ağız}* (Ağaçlar için) tomurcuk çıkarmak. [DS] **10.** *{ağız}* Yere batmak. [DS]

domaltma, [domal-t-ma] *is.* Domalmasını sağlama eylemi.

domaltmak, [domal-t-mak طوملتمق / دوملتمق] *gçl. f. [-ır]* **1.** Domalmasını sağlamak; secde eder gibi çöktürmek. *{ağız} (aynı)* [DS] **2.** *mecaz.* Ortalık yere, ayak altına göze batacak şekilde koymak. **3.** *{eAT} {OsT}* Yumrulaştırmak.

domana, [? domana] *{OsT} is.* Sarık.

domarmak, [dom-ar-mak] *{ağız} gçsz. f. [-ır]* (Ağaç için) tomurcuklanmak. [DS]

domartlak, -ğı [dom-ar-t-lak] *{ağız} is.* Olmamış meyve; ham meyve. [DS]

domat, [Meksika d. tomatto / Yun. ntomáta] *{ağız} is.* Domates. [DS]

domatan, [Yun. ntomáta] *{ağız} is.* Salep. [DS]

domatça, [Yun. ntomáta] *{ağız} is.* Patates. [DS]

domate, [Meksika d. tomatto / Yun. ntomáta] *{ağız} is.* Domates. [DS]

domates, [Meksika dili. tomatto / Yun. ntomáta] *is. bot.* **1.** Patlıcangillerden, ana yurdu Orta Amerika ve And dağları yöresi olan, çok dallı ve yumuşak gövdeli, yaprakları birleşik, tüylü ve özgün koku salgılı, meyvesi kırmızı, etli, sulu otsu bir sebze bitkisi, *(Lycopersicum esculentum).* **2.** Bu bitkinin etli, sulu ve kırmızı meyvesi. 🗗 **domates çorbası,** *mutf. Domatesten yapılan bir tür sebze çorbası.*|| **domates ekşisi,** *{ağız} mutf. Domates salçası.* [DS]|| **domates salçası,** *mutf. Domatesin etli kısmının değişik usullerle suyunun azaltılması ile yemeklerde kullanılmak üzere hazırlanmış salça.*

domatis, [Meksika d. tomatto / Yun. ntomáta] *{ağız} is.* Domates. [DS]

domb[1], [damb / dımb / dimb / domb / dömb / dümb *(yans.)*] *is.* Vurma, çarpma, elle çalma, çalgı çalma gibi gürültülü ses çıkarma ve ahenksiz konuşma bildiren yansımalı kök. [Zülfikar] *domb-ul dombul, domb-ur-da-mak*

domb[2], [damb / domb / dömb / dönb / dumb *(yans.)*] *is.* Yuvarlanma, takla atma ve düşme bildiren kök. [Zülfikar] *domb-a-dak, domb-a-dan, domb-al-ak, domb-al-mak*

dombadak, -ğı [domb *(yans.)* domb-a-dak] *(do'mbadak) {ağız} zf.* Ansızın, birdenbire. [DS]

dombadan, [domb *(yans.)* domb-a-dan] *(do'mbadan) {ağız} zf.* Ansızın; birdenbire. [DS]

dombadız, [domb *(yans.)* > domb-adız ?] *{ağız} sf.* **1.** (Kişi için) Şişman. **2.** (Kişi için) çok zengin. [DS]

dombadiz, [? dombadiz] *{ağız} is.* Hasır otundan yapılmış iki kişilik küçük sal. [DS]

dombak, -ğı [domb *(yans.)* > domb-ak] *{ağız} sf.* **1.** Yuvarlak. **2.** Başı açık; çıplak. **3.** *is.* Tomurcuk. **4.** Saçsız baş. [DS]

dombalak, -ğı [dombal-mak > dombal-ak] *{ağız} is.* **1.** Takla. **2.** Şişman çocuk. **3.** Zatürrie. **4.** Domalan mantarı. [DS] 🗗 **dombalak aşmak,** *Takla atmak.*|| **dombalak atmak,** *Takla atmak.*|| **dombalak kılmak,** *Takla atmak.*

dombalakuç, [dombal-a+kıç / dombal-ak+uç ?] *{ağız} iz.* Ayaklar havada olmak üzere sırt üstü durumu. [DS]

dombalamak, [dombal-a-mak / domba-la-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(ı)-yor]* (Deve için) koşmak; sıçramak. [DS]

dombalan, [dombal-an] *{ağız} sf.* **1.** Yer elması. **2.** Domalan mantarı. [DS]

dombalmak, [domb *(yans.)* > domb-al-mak] *{ağız}*

dönşl. f. [-ır] Secde eder gibi yere çökerek arkasını çıkarmak. [DS]

dombaltmak, [dombal-t-mak] *{ağız} gçl. f. [-ır]* **1.** Takla attırmak. [DS] **2.** Birini secde eder gibi çöktürmek. **3.** Göze batacak şekilde ortalıkta bırakmak.

dombay, [Kafkas. dll. domba / dombay دومباى] *is.* **1.** *zool.* Asya, Afrika ve Avrupa'nın sıcak bölgelerinde yaşayan, çoğu yabanî, siyah derili, uzun seyrek kıllı, geviş getiren memeli hayvan; manda; *{OsT} (aynı), (Bubalus bubalus).* **2.** Küçük ve yuvarlak bir tür hıyar. **3.** Dolma; sarma. **4.** Aşığın dik gelmesi durumu. **5.** *sf.* (Kişi için) kısa boylu ve şişman. ⊡ **dombay balığı,** *{ağız} zool. Henüz başkalaşım geçirmemiş kuyruklu kurbağa yavrusu.* [DS]|| **dombayına dökmek,** *{ağız} Tutumsuzluk etmek.* [DS]|| **dombay ineği,** *{ağız} Dişi manda.* [DS]|| **dombay öküzü,** *{ağız} Erkek manda.* [DS]

dombaz[1], [domb-az / tūmbāz ?] *{eAT} is.* **1.** Irmaklarda işleyen altı düz kayık. **2.** Üstünde köprü kurulan kayık biçiminde duba.

dombaz[2], [domb-az ?] *{ağız} is.* **1.** Siyah kuru üzüm ve erik kurusu karışımından yapılan hoşaf. **2.** Mirasyedi. [DS]

dombil, [domb-il] *{ağız} is.* **1.** Başın orta yerinde uzatılmış saç; kâkül. **2.** Tavuk ve kuşların tepesindeki süslü tüy. [DS]

dombra, [Ar. tanbūr > tambura > dombra ?] *is. müz.* Kazak Türklerinin kullandıkları iki telli, gövdesi üçgen veya oval, uzun kollu çalgı.

dombul[1], [domb *(yans.)* > domb-ul] *is.* Yuvarlanma, takla atma ve düşme bildiren yansımalı gövde. ⊡ **dombul dombul,** *{ağız} (Yürümek eylemi için) yavaş yavaş.* [DS]

dombul[2], [domb-ul] *{ağız} is.* **1.** Omuz. **2.** Sulama suyunun ayrıldığı ana bent. [DS]

dombuluş, [domb-ul-uş ?] *{ağız} is.* Altı aylığa kadar deve yavrusuna verilen isim. [DS]

domburdadan, [domb-ur-dat-an] *{ağız} sf.* (Kişi için) yellenen. [DS]

domdan, [dom-dan] *{ağız} sf.* Kendini beğenmiş. [DS]

domdom[1], [dom+dom] *{ağız} is.* **1.** Davul. **2.** *sf.* (Konuşmak eylemi için) kaba ve ters; aksi. [DS] ⊡ **domdom böceği,** *{ağız} zool. Ağustos böceği.* [DS]|| **domdom helvası,** *{ağız} 1. Ağızda çubuk eriyen bir tür helva. 2. Her zaman söylenen söz.* [DS]

domdom[2], [Bengal dili. damdamo => domdom / dumdum] *is.* İlk defa Batı Bengal'in banliyösü olan Dum Dum'da imal edilmiş olan, çekirdeği haç biçiminde çentilen ve büyük yaralar açan, kullanımı 1899 Lahey antlaşması ile yasaklanan tüfek mermisi. ⊡ **domdom kurşunu,** *Batı Bengal'in banliyösü olan Dum Dum'da imal edildiği için bu adı alan, çekirdeği haç biçiminde çentik tüfek mermisi.*

domdomadan, [dom+dom-a-dan] *{ağız} zf.* Kendiliğinden. [DS]

domik, -ği [Rus. dom *(ev)* + -ik *(küçült. e.)*] *{ağız} is.* Bostan ya da bahçe kulübesi. [DS]

dominant, [Fr. dominante] *sf.* **1.** Benzerleri arasında gücü ve önemi üstün olan; başta gelen; başat; hâkim. **2.** *müz.* Çeken.

domino, [Lat. domino *(efendi, rahip)*] *is.* **1.** Üzeri düz ve çeşitli sayıda noktalarla işaretlenmiş yirmi sekiz adet taş ve bu taşla oynanan oyun. **2.** Maskeli balolarda giyilen önü açık, kukuletalı uzun elbise. **3.** Eskiden Hıristiyan din adamlarının beyaz üstlüklerinin üzerine giydikleri kışlık elbise, bugün ise koro yerinde din adamlarının giydikleri pelerin. **4.** *elkt.* Yumuşak ve esnek kabloları sert kablolara bağlamak için kullanılan domino görünümündeki ekleme ünitesi.

dominyon, [İng. dominion *(mülk)*] *is.* İngiliz milletler topluluğuna üye bağımsız ülke.

domruk, -ğu [*eT.* tom-ur-mak *(yuvarlaklaştırmak)* > tomru-k] *{ağız} is.* Tomruk. [DS]

domrun, [dom-(u)r-un] *{ağız} is.* Tomrukları düzgünce yerleştirerek yapılan küp. [DS]

domşak, -ğı [tom-uş-mak > dom-(u)ş-ak] *{ağız} sf.* **1.** Durgun; üzgün. **2.** Asık suratlı; somurtkan. [DS]

domuk, -ğu [Rus. domik *(evcik)*] *{ağız} is.* **1.** Avcıların kışın yaptıkları av bekleme yeri. **2.** Çok soğuk yer. [DS]

domur, [dom *(yuvarlak çıkıntı)* > dom-ur] *sf.* **1.** Kabarcık. **2.** Kabarık. **3.** *is.* Tomurcuk. ⊡ **domur domur,** *1. Kabarık kabarık. 2. (Ter için) damla damla.*

domuramak, [domur-a-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-r(u)-yor]* Öfkeli öfkeli kendi kendine konuşmak. [DS]

domurcuk, [domur-cuk] *{ağız} is.* Tomurcuk. [DS]

domurlanmak, [domurla-n-mak] *dönşl. f. [-ır]* (Göz yaşı, ter, kan vb. için) damla şeklinde kabarmak.

domurmak[1], [dom *(yuvarlak çıkıntı)* > dom-ur-mak] *{ağız} gçsz. f. [-ur]* **1.** (Ağaçlar için) tomurcuklanmak. **2.** Bir yerden damla şeklinde su ya da bir sıvı çıkmak. **3.** Kabarmak. **4.** (Su için) kaynaktan kaynayarak çıkmak. **5.** (Kan için) kesilen yerden yavaş yavaş çıkmaya başlamak; deri üstünde damla oluşturmaya başlamak. [DS]

domurmak[2], [dom *(yuvarlak çıkıntı)* > dom-ur-mak *(yuvarlaklaştırmak)*] *{ağız} gçl. f. [-ur]* Ağaçları kısa kısa keserek kerestelik hâle getirmek; tomruk hâline getirmek. [DS]

domurtmak, [domur-t-mak] *{ağız} gçl. f. [-ur]* Fidan ya da çiçeğin tepesini koparmak. [DS]

domuşmak, [dom *(yuvarlak çıkıntı)* > dom-uş-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ur]* **1.** Küskün olarak yapılan işe ve söze karışmadan durmak; somurtmak. **2.** Sırıtmak. **3.** (İnsan ve hayvan için) üşümekten dolayı

büzülmek; büzülerek oturmak. **4.** Çömelmek. [DS] ⊡ **domuşup kalmak,** *{ağız} Soğuktan dolayı büzülü hâlde uzun süre durmak.* [DS]

domuşuk, -ğu [domuş-uk] *{ağız} sf.* Suratını asmış olan; somurtkan; asık suratlı. [DS]

domuz, [*eT.* toñ *(şişman, yağlı)* > toñ-uz > doñuz > domuz [EREN]] *is. zool.* **1.** Domuzgiller familyasının örnek tipi, bütün eski dünyada eti, yağı ve derisi için beslenen toynaklı, memeli hayvan; hınzır, *(Sus scrofa domestica).* **2.** *mecaz.* Aksi, inatçı, ters ve hain adam. ⊡ **domuz ağırşağı,** *bot. Yumrulu pembe veya beyaz çiçekli, yumruları zehirli çok yıllık otsu bitkiler, (Cyclamen).*|| **domuz arabası,** *Çok ağır yükleri yakın bir yere taşımak için kullanılan alçak, küçük tekerlekli düz araba.*|| **domuz ayrık otu,** *bot. Buğdaygillerden tarıma zararlı bir ot, (Cynodon dactylon), büyük ayrık otu.*|| **domuz baklası,** *bot. Bir yıllık, tüylü, beyaz ve mavi çiçekli, tohumları zehirli otsu bitki çeşitleri; termiye; acı bakla; camuz baklası; delice bakla; gâvur baklası; yahudi baklası, (Lupinus).*|| **domuz balığı,** *bot. Yunus balığıgillerden soğuk ve ılık denizlerde yaşayan memeli bir hayvan, (Phocaena).*|| **domuz başı,** *{ağız} İnsan, hayvan ve bitkilerde gözle görülebilen büyüklükteki şişlik; ur.* [DS]|| **domuz çökelten,** *{ağız} Kuzey ve kuzeydoğudan esen çok soğuk ve şiddetli rüzgâr.* [DS]|| **domuz çökerten,** *{ağız} Kuzey ve kuzeydoğudan esen çok soğuk ve şiddetli rüzgâr.* [DS]|| **domuz çömelten,** *{ağız} Kuzey ve kuzeydoğudan esen çok soğuk ve şiddetli rüzgâr.* [DS]|| **domuz damı,** *1. Maden kuyularında çökme tehlikesine karşı her tarafı dikmelerle örülen boşluk. 2. {ağız} Çay ve ırmaklarda taş ve ağaç parçaları ile yapılan bent.* [DS] *3. {ağız} Sel baskınına engel olmak için dere kenarlarına yapılan korkuluk.* [DS] *4. {ağız} Suyun çıktığı kaynak ve çevresi ile üzeri kapalı havuz.* [DS]|| **domuzdan bir kıl çekmek,** *Sevilmeyen ve cimri birinden bir şey alabilmek.*|| **domuz derisi,** *Çanta ve ayakkabı yapımında kullanılan bir tür sağlam deri.*|| **domuz dikeni,** *bot. 1. Akdeniz bölgesinde yetişen tohumları çok zehirli bir ağaççık, (Anagyris). 2. Dağlık bölgelerde yetişen, yaprakları tüylü, iri çiçekli, pek çok çeşidi bulunan otsu bitkiler, (Carlina).*|| **domuz eriği,** *{ağız} Yaban eriği.* [DS]|| **domuz eti,** *Yahudilikte yasaklanan, Müslümanlıkta da haram sayılan domuzdan elde edilmiş et.*|| **domuz gibi,** *1. Kötü huylu ve hain. 2. İyice, adamakıllı.*|| **domuz gibi yemek,** *Oburcasına çok yemek.*|| **domuz gözlü,** *{ağız} (At için) gözleri küçük ve donuk.* [DS]|| **domuz gürdüğü,** *{ağız} Domuzların çiftleşme zamanı ve çiftleşmeleri.* [DS]|| **domuz kulağı,** *{ağız} Çocukların ceketlerine asılan bir tür süs.* [DS]|| **domuz kurşunu,** *{ağız} Yaban hayvanlarını avlamakta kullanılan iri bir tür kurşun.* [DS]|| **domuz ölünün körü,** *{ağız} Köy odalarında üzerine kütük dayamak için ocağın arka tarafına konulan, üç ayaklı ve deve boyunlu demir sacayak.* [DS]|| **domuz pıtırağı,** *{ağız} bot. Birleşikgillerden, sapları dikensiz, tohumlarında iğne gibi dikenleri bulunan bir tür yaban otu, (Xanthium strumarium).* [DS]|| **domuz rezenesi,** *bot. Parçalı yapraklı, beyaz veya sarı renkli, şemsiye biçiminde çiçekli yüz kadar türü bulunan çok yıllık otsu bitki, (Peucedanum longifolum).*|| **domuz sırtı,** *Dik bir yamaçta daha yumuşak iki katman arasındaki sert yapılı bir katmanın meydana getirdiği engebe biçimi.*|| **domuz topu,** *1. Kollar bacaklara sarılarak yere oturma biçimi. 2. Elleri ve ayakları bağlı bir kimsenin ayaklarını elleri arasından geçirerek tostoparlak yapma biçiminde uygulan bir işkence türü. 3. Hayvanların dört ayağının bir araya getirilerek bağlanmış hâli. 4. Hayvanların arkalarını düşmana karşı dönerek bir araya toplanmak biçiminde birlikte uyguladıkları savunma. 5. Eli ayağı birbirine karışırcasına hızlı yürüme ve koşma.*|| **domuz topu bağlamak,** *{ağız} Bir kimsenin ellerini ve ayaklarını bağladıktan sonra ayaklarını elleri arasından geçirerek işkence uygulamak.* [DS]|| **domuz topu yapmak,** *{ağız} Domuz topu bağlamak.* [DS]|| **domuzuna,** *1. İnadına. 2. Adamakıllı; iyice.*|| **domuzun gok dediği yer,** *Çok uzak mesafe.*|| **domuz yağı,** *Domuzun vücudunun boyun, gövde ve sağrı bölgelerinden ayrılan, yemeklik olarak kullanılan hayvansal yağ.*

domuzayağı, -nı, -kları [domuz+aya(k)-ı] *is.* Dolma tüfeklerde namludan sıkıyı çıkarmak için kullanılan ucu çengelli değnek.

domuzcuk, -ğu [domuz-cuk] *is.* **1.** Küçük domuz. **2.** *{ağız}* Çocukların sokakta oynadıkları bir oyun.

domuzgiller, [domuz-gil-ler] *is. zool.* Domuzlarla Güney Amerika'daki yaban domuzlarını kapsayan familya.

domuzlak, -ğı [domuz-la-k] *{ağız} sf.* **1.** (Kişi için) hâli vakti yerinde. **2.** (Kişi için) işini bilen. **3.** (Kişi için) her şeyde başarılı olan. [DS]

domuzlan, [toñ-uz-lan > domuz-lan] *is. zool.* Kın kanatlılardan, başı ve bacakları kırmızı, tehlikeye düştüğü anda pis bir koku çıkaran bir böcek, *(Brachynus crepitans).*

domuzlanma, [domuzla-n-ma] *is.* Domuzluk etme eylemi.

domuzlanmak, [domuzla-n-mak] *dönşl. f [-ır]* **1.** Domuzluk etmek; haince davranmak. **2.** Domuz sahibi olmak; domuz edinmek.

domuzlaşma, [domuzla-ş-ma] *is.* Hainlik etme, aksi davranma durumu ve eylemi.

domuzlaşmak, [domuzla-ş-mak] *dönşl. f. [-ır]* Hainlik, aksilik etmek.

domuzluk, -ğu [domuz-luk] *sf.* **1.** Kötü huylu olma; hainlik. **2.** Kötü huylu olan kimsenin davranışı. **3.** Su değirmeninde çarkın bulunduğu ve döndüğü

yer. *{ağız} (aynı)* [DS] **4.** *{ağız}* Döşemenin altına konulan ağaç direk. [DS] **5.** Tandır kepenginin üstündeki aralık. 🗗 **domuzluk etmek,** *1. Hainlik etmek; haince davranmak. 2. İnatçılık etmek.*

domuztırnağı, -nı, -kları [domuz+tırna(k)-ı] *is.* Palanganın takılması için kullanılan, bir yanı çatal biçiminde çift tırnaklı, öbür yanı halkalı demir kanca.

domuzuna, [domuz-una] *zf.* **1.** İnadına. **2.** İyice; adamakıllı.

don[1], [*eT.* tōn > don دون / طون / دن] *is.* **1.** Belden aşağıya giyilen iç çamaşırı. **2.** *{eAT} {OsT} {ağız}* Elbise; kılık kıyafet; biçim. [DS] **3.** *{ağız}* Çamaşır. [DS] **4.** *{ağız}* Kadın elbisesi. [DS] **5.** *{ağız}* Gelinlik. [DS] **6.** *{ağız}* Pantolon. [DS] **7.** *{ağız}* Şalvar. [DS] **8.** *{ağız}* Beyaz bezden yapılma pijama. [DS] **9.** *{ağız}* Tavukların ayağına işaret olarak bağlanan bez. [DS] **10.** *{ağız}* Saman taşımak için kağnıların yanlarına konulan kıl dokuma. [DS] **11.** *{ağız}* Ağaçların yapraklanması. [DS] 🗗 **don biçmek,** *{eAT} Elbise kesmek.*|| **dondan dona girmek,** *{eAT} 1. Şekilden şekle girmek; sürekli biçim değiştirmek. 2. Dilden dile dönmek.*|| **don değişmek,** *{ağız} Ölmek.* [DS]|| **don değşürmek,** *{eAT} Kıyafet değiştirmek; tebdil-i kıyafet etmek.*|| **don eylemek,** *{eAT} Elbise yapmak.*|| **don gömlek,** *Sadece iç çamaşırlarını giyinmiş vaziyette.*|| **donın yırtmak,** *{eAT} (Yas tutarken) elbisesini parçalamak; yaka yırtmak.*|| **don kazanı,** *{ağız} Çamaşır kaynatma kazanı.* [DS]|| **don kestirmek,** *{eAT} Elbise biçtirmek.*|| **don paça,** *Üzerinde uzun paçalı dondan başka bir şey bulunmadan.*|| **donuna etmek** (yapmak), *1. Küçük veya büyük pisliğini donunu çıkarmadan yapmış olmak. 2. Çok korkmak veya korkudan çişini veya pisliğini tutamayarak kaçırmak.*|| **donuna kaçırmak,** *Elinde olmayan sebepler yüzünden pisliğini donuna yapmak.*|| **donun ağarsın,** *{ağız} Çamaşır yıkayanlara "Kolay gelsin!" anlamında söylenen iyi dilek sözü.* [DS]|| **donunun uçkurunu bağlayamamak,** *Beceriksiz olmak; kendi işini kendi görememek.*|| **don taşı,** *{ağız} Üzerinde çamaşır yıkanan yassı taş.* [DS]

don[2], [*eT.* tōn > don دون] *is.* At ve sığırlarda tüy rengi. *{OsT} (aynı).* 🗗 **donu bozuk olmak,** *{ağız} Rengi çirkin olmak.* [DS]|| **donu dönmek,** *{ağız} Şekli bozulmak.* [DS]|| **don idinmek,** *{eAT} Alışkanlık edinmek.*

don[3], [*eT.* toñ / doñ > don] *is.* **1.** Hava sıcaklığının sıfırın altına düşmesi ile doğada bulunan suyun ve su bulunduran cisimlerin buz tutması; buz. **2.** *sf.* Donmak suretiyle katılaşmış olan. **3.** *{ağız}* (Kişi için) somurtkan; içine kapanık; soğuk. [DS] 🗗 **dona çekmek,** *(Hava için) her şeyi donduracak kadar soğumak.*|| **don almak,** *{ağız} Don kesmek.* [DS]|| **don atmak,** *{ağız} 1. Donmuş olan toprağın buzu çözülmek. 2. (Ekin için) don kesmesi sonucu çıkmamak.* [DS]|| **don çözülmesi,** *Sıcaklığın artması ile donmuş olan şeylerin katılığını kaybetmesi.*|| **don düşmek,** *{ağız} Çevrede, özellikle toprakta buzlanma başlamak.* [DS]|| **don havası,** *Sıvıların donmasına sebep olacak soğuk ve kuru hava.*|| **don kesmek,** *{ağız} Soğuk ve buz yüzünden bitkilerin ölmesi.* [DS]|| **don tutmak,** *Buz tutmak, donmak.*|| **don vurmak,** *{ağız} Yeni filizlenmiş bitkileri soğuk çalmak.* [DS]|| **don yağı,** *1. Normal sıcaklıkta katı hâlde bulunan iç yağının eritilmesi ile elde edilen hayvansal yağ. 2. Soğuk ve sevimsiz kimse.*|| **don yağı dolması,** *{ağız} (Kişi için) soğuk; somurtkan.* [DS]|| **don yağı gibi,** *Hareketsiz ve konuşmayan kimse.*|| **don yapmak,** *(Hava için) sıvıları ve içinde sıvı bulunduran cisimleri dondurmak.*|| **don yüzlü,** *{ağız} (Kişi için) soğuk; somurtkan.* [DS]

don[4], [Lat. dominus *(bey)*] *is.* İspanyol soylularına verilen bir unvan. 🗗 **don juan,** *Sürekli yeni aşklar peşinde koşan tip; hovarda; zampara; şıpsevdi.*

donaç, -cı [don-aç] *is.* Hayvanların soğuk alması.

donağaç, [don+ağaç] *{ağız} is.* **1.** Soğuğun şiddetinden ıslak çamaşırların donmuş durumu. **2.** Bir kimsenin korkudan ölü gibi hareketsiz bir durumda olması. [DS]

donak[1], **-ğı** [*eT.* ton-ā-mak > ton-a-k > don-a-k طوناق] *{ağız} is.* **1.** *{OsT}* Süs; bezek; ziynet. **2.** Gelin elbisesi; kadın elbisesi. **3.** Çeyiz. **4.** Gelin evi. **5.** Yeni yapılan evin kapı, pencere, tavan, döşeme gibi kısımları. **6.** Tören. [DS] 🗗 **donak evi,** *{ağız} Gelin evi.* [DS]

donak[2], **-ğı** [*eT.* toñ *(buz)* > ton-ak] *{ağız} is.* Soğuktan buz tutma. [DS]

donakalma, [don-mak + kal-mak] *is.* Şaşırma hâli ve eylemi.

donakalmak, [don-mak + kal-mak] *gçsz. f. [-ır]* Beklenmedik bir durum veya olay karşısında ne yapacağını, ne söyleyeceğini bilemez hâle gelmek.

donaklı, [donak-lı] *{ağız} sf.* Süslü. [DS]

donaltmak, [dona-l-mak > donal-t-mak طونالتمق] *{eAT} gçl. f. [-ur]* Elbise giydirmek; donatmak.

donam, [*eT.* ton-ā-mak > don-a-mak > don-a-m] *is.* **1.** Bir evin kapı, pencere, tavan gibi süslemeye elverişli bölümleri. **2.** *dnz.* Gemi ve sandalların süslenmesi amacıyla kullanılan her tür donatı.

donama, [*eT.* ton-ā-mak > don-a-mak > don-a-ma] *is.* Süsleme; tezyin.

donamak, [*eT.* ton-ā-mak > don-a-mak] *gçl. f.[-r] [-n(u)-yor]* Süslemek, donatmak; tezyin etmek.

donan, [*eT.* ton-ā-mak > don-a-n] *{ağız} is.* Yeni elbise giyinme. [DS]

donangı, [donan-mak > donan-gı] *{ağız} is.* Yeni giyilen elbise. [DS]

donangılı, [donangı-lı] *{ağız} sf.* Süslü. [DS]

donangu, [tonā-mak > tona-n-mak > tonan-ġu > donan-ġu] *{eT} is.* Giyim eşyası; giyecek; elbiseler.

donanım, [donan-mak > donan-ım] *is.* **1.** Girişilecek bir iş için gerekli olan her türlü araç ve gerecin tümü. **2.** Bir faaliyetin, işin ortaya konulabilmesi için gerekli olan her türlü malzeme, bilgi ve becerinin tümü. **3.** *bsy.* Bir bilgi işlemde yazılım dışında kalan, giriş-çıkış düzenekleri, bağlantı ögeleri, bellek, işlem devresi gibi fiziksel ögelerin tümü.

donanımlı, [donanım-lı] *sf.* Bir iş veya girişim için gerekli olan her türlü araç, gereç, bilgi ve beceriye sahip olan.

donanma, [donan-mak > donan-ma طونانمه] *is.* **1.** Giyinmiş, kuşanmış ve donanmış durumda olma eylemi. **2.** Bayramlarda süs ve ışıklandırma yoluyla yapılan şenlik. **3.** Bir devletin hak ve çıkarlarını korumak için deniz araç ve gereçleri bakımından savaşa hazır olan deniz kuvvetleri gücü. **4.** *{ağız}* Bütün vücudu kaplayan, kırmızı benekler hâlinde beliren ve sonra sulu yaraya çeviren bir cilt hastalığı. [DS] **5.** *{ağız}* Vücutta beliren şişlikler. [DS] **6.** *{ağız}* Çiçek hastalığı. [DS] **7.** *{ağız}* Dolama hastalığı. [DS] **8.** *{ağız}* Kapı, pencere, dolap vb. şeylerin kilit, menteşe, kol gibi parçalarının tümü. [DS] **9.** *{eAT}* Donanmış; teçhiz edilmiş; süslenmiş.

donanmak, [*eT.* ton-ā-mak > ton-a-n-mak > don-a-n-mak طونانمق] *dönşl. f. [-ır] [eAT. -ur]* **1.** *{eT}* Kendi kendini giydirmek; giyinmek; süslenmek. **2.** Giyinip kuşanmak. *{eAT} {OsT} (aynı)* **3.** Süslü biçimde giyinmek; süslenmek. *{eAT} {OsT} {ağız} (aynı)* [DS] **4.** *{eAT}* Silahlarını kuşanmak; silahlanmak. [DK] **5.** Bir yeri, yayılıp kaplamak. **6.** *edil. f.* (Yer için) ışıklarla bezenerek süslenmek; ışıklı duruma gelmek. **7.** *{ağız} folk.* Düğün günü gelin çıkmadan önce damadı meydana çıkararak el öpme töreni yapılmak. [DS]

donaray, [don-ar+ay *{ağız} is.* Ocak ayı. [DS]

donatan, [*eT.* ton-ā-mak >donat-mak > don-a-t-an] *is.* Ticaret gemisi işleten kimse; armatör.

donata, [donat-ı] *{ağız} is.* **1.** Üzeri işlemeli yorgan yüzü. **2.** Sedirlere serilen bir tür kumaş. [DS]

donatı, [donat-mak > donat-ı] *is.* **1.** Donatmaya yarar şeylerin tümü. **2.** Betonarme inşaatta kullanılan demirlerin tümü. **3.** Yelkenli gemilerde yelkenleri kullanmak için gerekli olan her türlü alet ve gereç.

donatılı, [donatı-lı] *sf.* Donatısı olan.

donatısız, [donatı-sız] *sf.* Donatısı olmayan.

donatılma, [donat-ıl-ma] *is.* Donanmış hâle getirilme eylemi.

donatılmak, [donat-ıl-mak] *edil f. [-ır]* Donanmış hâle getirilmek; donatmak eylemi yapılmak.

donatım, [donat-ım] *is.* **1.** Bir kişiyi, bir kuruluşu veya bir yeri gerekli araç ve gereç ile donatma işi. **2.** Birine gerekli malzemeyi sağlama. **3.** Bir kimseye yapacağı iş ile ilgili gerekli malzemeyi verme işi. **4.** Bir sanat eserinde vazgeçilemeyen fakat asıl esere göre ikinci derecede önemli olan ayrıntılar.

donatımcı, [donatım-cı] *is. tiy.* Tiyatroda gerekli aksesuarları hazırlayan ve bulunduran kişi.

donatış, [donat-ış] *is.* Donatma eylemi veya biçimi.

donatma, [donat-ma] *is.* Giydirme, süsleme eylemi.

donatmak, [*eT.* tön > ton-ā-mak > ton-a-t-mak > don-a-t-mak طونتمق] *gçl. f. [-ır] [eAT -ur]* **1.** Birinin giyim ve kuşamı için gerekli olan şeyleri sağlamak; giydirmek. **2.** *{eAT}* Gerekli şeylerle giydirip kuşatmak. [DK] **3.** Göz alıcı şeyler kullanarak ilgi ve dikkat çekici hâle getirmek; süslemek. *{eAT} {OsT} (aynı)* **4.** Birinin veya bir iş yerinin gerekli çalışmayı yapabilmesi için her türlü araç ve gereci hazır bulundurmak. **5.** *argo.* Sövüp saymak. **6.** *{eAT} {OsT}* Silahlarını takmak; silahlandırmak; techiz etmek. [DK] **7.** *{eAT} {OsT}* Bir kimseyi kötü sözlerle batırmak.

donattırma, [donat-tır-ma] *is.* Donatma işini başka birine yaptırma eylemi.

donattırmak, [donat-mak > donat-tır-mak] *is.* Donatmak eylemini bir başkasına yaptırmak.

donbalak, -ğı [domb *(yans.)* > domb-al-ak] *{ağız} is.* Takla. [DS] 🗗 **donbalak dönmek,** *{ağız} Takla atmak.* [DS]

donbalan, [dombal-an] *{ağız} is.* Domalan. [DS]

donbalmak, [domb-al-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* Dombalmak. [DS]

donbaltmak, [dombal-t-mak] *{ağız} gçl. f. [-ır]* Dombaltmak. [DS]

donbay, [Kafkas dll. domba > dombay] *{ağız} is.* Dombay. [DS]

donbul, [tomb-ul] *{ağız} sf.* **1.** Tombul. **2.** Gürbüz; toplu. [DS]

doncak[1], **-ğı** [*eT.* ton > don-cak] *{ağız} (do'ncak) zf.* **1.** Üzerinde yalnızca iç çamaşırı kalmış olarak. **2.** *sf.* Çıplak; donsuz. **3.** Belden aşağısı çıplak. **4.** *is.* Çamaşırlık. [DS]

doncak[2], **-ğı** [*eT.* toñ > don-cak] *{ağız} is.* Kışın yerlerin donmuş olma durumu. [DS]

doncukmak, [*eT.* tonçuk-mak *(boğulmak, sıkılmak)*] *{ağız} gçsz. f. [-ur]* **1.** Utanmak. **2.** Pıhtılaşmak. [DS]

donduraç, -cı [dondur-mak > dondur-aç] *is.* Derin dondurucu; deep friz.

dondurma, [don-dur-ma] *is.* **1.** Donma işini yaptırma eylemi. **2.** Süt veya meyve suyunu dondurmak suretiyle meydana getirilmiş yiyecek. **3.** Bir çalışmayı, girişimi veya faaliyeti durdurarak ara verme süreci. **4.** *{ağız}* Beton. [DS] **5.** *{ağız}* Kışa doğru ekilen tohum. [DS] **6.** *{ağız}* Koyun yoğurdu. [DS] **7.** *{ağız}* Sütlaç. [DS] **8.** *{ağız}* Kadife üzerindeki sırma işleme. [DS]

dondurmacı, [dondurma-cı] *is.* **1.** Dondurma üreten kimse. **2.** Dondurma satılan yer.

dondurmacılık, -ğı [dondurmacı-lık] *is.* Dondurma üretme ve satma işi.

dondurmak, [*eT.* tuñ *(soğuk, buz)* > don-dur-mak] *gçl. f. [-ur]* **1.** Bir şeyin donmasını sağlamak. **2.** Bir şeyi değiştirilemez durumda bulundurmak; sabit tutmak. **3.** *{ağız}* Bir şey hakkında kesin bir yargıya varmak. [DS] **4.** *{ağız}* Unutulmuş bir şeyi hatırlamak. [DS] **5.** *{ağız}* Peynir yapmak için süte maya katmak. [DS] **6.** *{ağız}* Organlardan birinin duyusunu iptal etmek. [DS]

dondurucu, [dondur-ucu] *sf.* **1.** Dondurma işini yapan; donmayı sağlayan. **2.** Çok soğuk; insanda üşüme hissi veren.

dondurulma, [dondur-ul-ma] *is.* Donma durumuna getirilmek eylemi.

dondurulmak, [dondur-ul-mak] *edil. f. [-ur]* **1.** Dondurma eylemi yapılmak. **2.** Değişmez hâle getirilmek. **3.** Değişmez durumda bulundurulmak.

dondurulmuş, [dondurul-muş] *sf.* **1.** Donması sağlanmış olan. **2.** Donmuş hâlde korunan. **3.** Soğukta katılaştırılmış olan. ⊡ **dondurulmuş yiyecek,** *Uzun süre bozulmadan saklayabilmek için dondurulmuş yiyecekler.*

done, [Fr. donnée *(verilen, ortaya konan)*] *is.* Veri.

dong, [dan / dın / dang / danğ / dank / dıng / dınk / ding / dink / dong / düng / dünk / düngk *(yans.)*] *is.* Yuvarlanma, takla atma; vurma, düşme; çan ya da vurmalı bir çalgı çalma; ileri geri konuşma ve mırıldanmayı bildiren kök. [Zülfikar] *dong-ul-da-k, dong-ur-da-k*

dongabaş, [Az. donga *(kambur)* + baş] *{ağız} sf.* Kalın kafalı; avanak. [DS]

dongirik, -ği [dong-ir-ik] *{ağız} is.* Küçük ve ağzı kapalı kuzu çıngırağı. [DS]

dongma, [doñ-ma] *(doñma) {ağız} is.* Tuğla tozu ve kireç karışımından yapılan harç; horasan. [DS]

dongra, [*eT.* toñra] *(doñra) {ağız} is.* **1.** Kalınlaşarak bir tabaka oluşturmuş kir. **2.** Kir, ısı, su ve güneş etkisi ile el ve ayaklarda meydana gelen siyah çatlaklıklar. **3.** Kalınlaşmış, sertleşmiş çıban. **4.** Nasır. [DS]

dongralı, [doñra-lı] *(doñralı) sf.* (Kişi için) el ve ayakları kirli olan.

donguca, [*eT.* toñ *(soğuk, don)* > doñuca] *(doñuca) {ağız} is.* → dongucu. [DS]

dongucu, [*eT.* toñ *(soğuk, don)* > doñ-mak > doñucu] *{ağız} is.* **1.** At ve eşeklerde soğuk almaktan ileri gelen bir hastalık. **2.** Zatürrie. [DS]

donguldak, -ğı [doñ *(yans.)* > doñ-ul-da-k] *{ağız} is.* Sürünün önünde giden hayvana takılan kalın ve gür sesli çan. [DS]

dongun, [don-gun] *{ağız} sf.* Katı; sert; donmuş. [DS]

dongur, [dong-ur] *{ağız} is.* Katı ve yuvarlak yün, pamuk parçaları. [DS]

dongurak, -ğı [dongura-k] *{ağız} is.* Sürünün önünde giden hayvana takılan kalın ve gür sesli çan. [DS]

dongurca, [dongur-ca] *{ağız} is.* Geceleri ışığa gelen bal arısından büyük, çift kanatlı bir böcek. [DS]

dongurdak, -ğı [donk *(yans.)* > don(g)urda-k] *is.* **1.** Kalın bakır sacdan yapılmış deve veya davar çanı. **2.** *{ağız}* Çağlayan. [DS]

donguz, [*eT.* toñ-uz دوكوز / طوكز / طكوز] *(doñuz) {eAT} {OsT} is.* Domuz. ⊡ **doñuz ağırşağı,** *{eAT} 1. Yer elması. 2. Şalgam.*|| **doñuz balığı,** *{OsT} Yunus balığı.*|| **doñuz otu,** *{OsT} Eğrelti otu.*|| **doñuz topu,** *{eAT} 1. Domuz sürüsü(?) 2. Vücutları top hâlinde (?).*

donguzlan, [doñuz-lan طكوزلان] *(doñuzlan) {eAT} {OsT} is.* **1.** Bok böceği. **2.** Domuzlan.

donguzluk, -ğu [donguz-luk] *(doñuzluk) {ağız} is.* Domuzluk. [DS]

donk[1], [donk *(yans.)*] *is.* Çarpma sonucu çıkan ses.

donk[2], **-ğu** [doñ] *{ağız} sf.* (Kişi için) Somurtkan, içine kapanık; soğuk. [DS]

donkişotluk, -ğu [İsp. don quijote => donkişot-luk] *sf.* Gereksiz yere kahramanlık taslama; dünyayı düzeltmeye çalışma.

donkuz, [toñ+kuz] *{ağız} is.* Gece ayazıyla donan ıslak toprağın sabah güneşiyle tekrar yumuşaması. [DS]

donlıg, [tōn > ton-lıġ > don-lıġ] *{eT} sf.* Giyimli; donlu.

donluk, [tōn-luk > don-luk طونلق / دونلق] *{OsT} is.* **1.** Elbiselik. **2.** *{ağız}* Çamaşırlık. [DS] **3.** *{ağız}* Ensiz ve uzun çizgili dokuma. [DS] **4.** *{ağız}* İki adet baş örtüsü olabilecek büyüklükte ipekli ya da sade pamuklu dokuma. [DS] **5.** *{ağız}* Maaş. [DS] **6.** *{ağız}* Hayvana yükletilen eşyanın bağlanmasında kullanılan ipin ucuna bağlı ağaç çengel. [DS] ⊡ **donluk iplik,** *{ağız} Dokumada kullanılan kilo veya çile ile satılan beyaz pamuk ipliği.* [DS]

donlukçu, [donluk-çu] *{ağız} is.* Çamaşır yıkayan; çamaşırcı. [DS]

donma, [don-ma] *is.* **1.** Buz tutma katılaşma durumu ve eylemi. **2.** Soğuğun bir organ veya vücudun bir bölümü üzerinde lezyon etkisi. **3.** *fiz.* Bir cismin sıvı hâlden katı hâle geçiş evresi. ⊡ **donma derecesi,** *fiz. Sıvıların katılaşmaya başladıkları termometre göstergesi.*|| **donma noktası,** *fiz. Petrol türevlerinin ayrışmaya başladıkları sıcaklık noktası.*

donmak, [*eT.* toñ-mak > doñ-mak > don-mak] *gçsz. f. [-ar]* **1.** Soğuğun etkisi ile katılaşmak; buza dönüşmek *{eT} (aynı)* **2.** (İnsan için) çok üşümek, vücudunun bir bölümü soğuktan kan dolaşımını sağlayamaz olmak; lezyon oluşmak; katılaşmak. **3.** (Canlılar için) soğuktan ölmek. **4.** (Bitkiler için)

soğuktan dolayı yararlanılamaz duruma gelmek. **5.** (İnsan için) aşırı heyecan veya beklenmedik bir olay karşısında ne yapacağını şaşırmak; hareketsiz kalmak. **6.** Kimyasal bir tepkime sonucu katılaşmak. ⧉ **donmuş sebze,** *Derin dondurucularda çok düşük sıcaklıkta dondurularak korunan sebzeler.*|| **donup kalmak,** *Şaşırmak, hareketsiz kalmak.*

donra, [*eT.* toñra] *{ağız} is.* **1.** Donmuş bataklık. **2.** Soğuk etkisi ile elde ve ayakta oluşan çatlaklar. **3.** Kalınlaşarak bir tabaka oluşturmuş kir. **4.** Saç kepeği. [DS]

donruk, -ğu [? donruk] *{ağız} is.* Hayvana yük yüklemekte kullanılan, ucuna ağaç kanca takılmış ip. [DS]

donsuz, [don-suz] *sf.* **1.** Donu olmayan veya giymemiş olan. **2.** *mecaz.* Yoksul, hiç giyecek bir şeyi bulunmayan.

donucu, [don-mak > don-ucu] *(doñuca) {ağız} is.* → dongucu. [DS]

donugun, [dün + Far. ü + T. gün] *{ağız} zf.* Her zaman. [DS]

donuk, -ğu [don-mak > don-uk] *sf.* **1.** Parlaklığı olmayan; mat. **2.** Canlı ve gösterişli olmayan; durgun; cansız. **3.** (Gözler için) canlığını yitirmiş; fersiz. **4.** Akıcı olmayan; durgun; uyuşuk. **5.** *{eAT}* Kederli. **6.** *{eAT} is.* Kederlilik; keder. ⧉ **donuk donuk,** *Cansız ve uyuşuk; hareketsiz bir biçimde.*|| **donuk yağız,** *Parlak olmayan siyah at donu.*

donuklaşma, [donukla-ş-ma] *is.* Donuk duruma gelme eylemi.

donuklaşmak, [donukla-ş-mak] *dönşl. f. [-ır]* Donuk duruma gelmek.

donuklaştırma, [donuklaş-tır-ma] *is.* Donuk duruma getirme eylemi.

donuklaştırmak, [donuklaş-tır-mak] *gçl. f. [-ır]* Donuk duruma getirmek; matlaştırmak.

donukluk, -ğu [donuk-luk] *is.* **1.** Donuk olma durumu. **2.** Donuk olan şeyin niteliği.

donuksamak, [donuk-sa-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-s(u)-yor]* Ağlamaklı olmak; üzülmek. [DS]

donuksu, [donuk-su] *sf.* (Gözler için) mat; fersiz.

donulmak, [don-ul-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ur]* Donmak. [DS]

donuşmak, [don-uş-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ur]* **1.** Hayrette kalmak; dona kalmak. **2.** Somurtmak. **3.** (Hasta için) iyileşmeye başlamak. [DS] ⧉ **donuşup durmak,** *{ağız} 1. Ortalıkta biçimsiz bir şekilde kalmak. 2. Sırıtmak; sırıta kalmak.* [DS]

donuşuk, -ğu [donuş-uk] *{ağız} sf.* (Kişi için) uyuşuk. [DS]

donuz, [toñ-uz] *{eAT} is.* Domuz. ⧉ **donuz damı,** *{eAT} Domuz ahırı.* [DK]|| **donuz balığı,** *{ağız} zool. Tatlı sularda yaşayan, siyah renkli, toparlak başlı, yuvarlak gövdeli bir balık.* [DS]|| **donuz başı,** *{ağız} Vücutta beliren şişlik; ur.* [DS]|| **donuz batıran,** *{ağız} Geçilmesi zor çamurlu yer; bataklık.* [DS]|| **donuz damı,** *{ağız} (Yer için) soğuk.* [DS]|| **donuz damı olmak,** *{ağız} Kendisinin olmadığı ortamda söylenen kötü şeyleri duyunca kızıp öfkelenmek.* [DS]|| **donuz eriği,** *{ağız} bot. Yabani erik.* [DS]|| **donuz kıran,** *{ağız} Kuzeybatıdan esen soğuk ve şiddetli rüzgâr.* [DS]|| **donuz oyunu,** *{ağız} Ağaçtan yapılmış domuz adı verilen küçük bir topu ebe çukura sokmaya çalışırken diğer oyuncuların engel olmaya çalıştığı bir çocuk oyunu.* [DS]|| **donuz şölenli,** *{eAT} Ziyafetlerinin baş yemeği domuz eti olan.* [DK]

donuzlan, [donuz-lan] *{ağız} is. zool.* Hamam böceği, *(Periplaneta).* [DS]

doo, [doo] *(do:) {ağız} ünl.* Manda ve öküz durdurma ünlemi.

dopdoğru, [do(p)+do/ğru] *(do'pdoğru) pekşt. sf.* Tamamen doğru; dosdoğru.

dopdolu, [dop+do/lu] *(do'pdolu) pekşt. sf.* Ağzına kadar dolu; tamamen dolu; çok dolu, iyice dolu.

doping, [İng. doping] *is.* Bir sporcunun yarışma sırasında gücünü geçici olarak artırmak üzere aldığı uyarıcı etkili ilaç. ⧉ **doping politikası,** *eko. Ekonomiye canlılık kazandırmak veya istihdamı artırmak amacıyla devletçe bazı tedbirlerin uygulanması.*|| **doping yapmak,** *1. Geçici güç artırımı için ilaç vermek. 2. Uyarıcı etkide bulunmak.*

doptulmak, [Moğ. doptul-mak] *{eT} gçl. f. [-ur]* **1.** Çiğnemek; ayaklar altında ezmek. **2.** Ayaklarıyla kirletmek. **3.** Tepinmek; koşmak, saldırmak. **4.** (Süvari için) hücum etmek; imha etmek. **5.** (Şehir ve ülke için) yağmalamak. [Nevâyî]

dopuk, [*eT.* tobık > topuk > dopuk دپق] *{eAT} is.* Topuk.

dor[1], [*eT.* tōr] *{ağız} is.* Balık ağı. [DS]

dor[2], [? dor] *{ağız} is.* Sıra; kuyruktaki yer. [DS]

dor[3], [*eT.* toruġ > doru / dōr] *{ağız} sf.* (At rengi için) doru. [DS]

dorak, -ğı [torak > dorak طوراق] *{eAT} {OsT} is.* **1.** Süzülmüş yoğurt. **2.** Çökelek. **3.** *{ağız}* Yoğurt ve kaymaktan yapılan bir tür yağlı peynir. [DS] **4.** *{ağız}* Yumuşak taştan yapılma yoğurt süzgeci. [DS] **5.** *{ağız}* İçine yoğurt konulan içi oyuk taş. [DS] ⧉ **dorak otu,** *{ağız} Dere otu.* [DS]

dorakçılık, -ğı [dorak-çı-lık] *{ağız} is.* Yoğurt süzmek için taştan süzgeç yapma işi. [DS]

doran, [? doran] *{ağız} sf.* **1.** (Kişi için) boylu boslu. **2.** Yiğit. **3.** *is.* Mısır çiçeği. [DS] ⧉ **doran atmak,** *{ağız} (Mısır bitkisi için) çiçek açmak.* [DS]|| **doran baca,** *{ağız} Çatıda bulunan ve dama çıkmaya yarayan delik.* [DS]

dorangı, [doran-gı] *{ağız} is.* Dalları kesilmiş dikili ağaç. [DS]

dorgama, [doğra-ma] *{ağız}* *is.* Ekşili patlıcan yemeği. [DS]

dorgu, [*eT.* toġ-ur-ı / toġ-ur-u > torġu > dorġu طورغو] *{eAT}* *sf.* Doğru.

dorguçası, [doğru-ca-s-ı] *{ağız}* *zf.* Doğrusu. [DS]

dorlak[1], **-ğı** [tor-la-k > dor-la-k] *{ağız}* *sf.* **1.** (Köpek için) kısa boylu ve iri vücutlu. **2.** Tembel. **3.** Donsuz. [DS]

dorlak[2], **-ğı** [tor-la-k > dor-la-k] *{ağız}* *is.* **1.** Delikanlı. **2.** On beş yaşından aşağı kız ve erkek çocuk. **3.** Küçük çocuk. **4.** Yavru. [DS]

dormurmak, [tom-ur-mak > dor-mur-mak / طرمرمق درمرمق] *{eAT}* *gçsz.* *f.* *[-ur]* Tomurcuklanmak.

dorok, -ğu [dor-u-k] *{ağız}* *is.* En yüksek yer; tepe; uç; zirve. [DS]

dort, [Far. dürdī] *{ağız}* *is.* **1.** Tortu. **2.** Pislik. [DS]

dortu, [Far. dürdī] *{ağız}* *is.* **1.** Tortu. **2.** Ayranın kaynatılması ile elde edilen sarı renkli çökelek. **3.** *sf.* Kısa boylu; tıknaz. [DS]

doru[1], [*eT.* torıġ / toruġ > doru] *sf.* **1.** (At donu için) gövdesi kızıl kahve, yelesi, kuyruğu ve ayakları siyah olan. **2.** *is.* Bu renkteki at; doru at.

doru[2], [doru-k دوروی / طوروی] *{eAT}* *{OsT}* *{ağız}* *is.* Tepe; zirve; doruk. [DS]

dorug, [toruğ / doruğ] *{eT}* *sf.* (At için) doru.

doruk[1], **-ğu** [? doruk طوروق] *is.* **1.** Dağ, tepe gibi yeryüzü yükseltilerinin en yüksek ucu; tepe; zirve; uç. *{ağız}* *(aynı)* [DS] **2.** Ağaçların en yüksek dalının ucu. **3.** *{ağız}* Ağaçların en kalın dalları. [DS] **4.** *{ağız}* Tütün bitkisinin en üst yaprakları. [DS] **5.** Birçok kademelere bölünmüş sınıflamada en üst aşama. **6.** *tıp.* Ağrı ya da hastalık belirtilerinin en yüksek noktaya ulaştığı dönem. **7.** *{OsT}* Ağaç tepesindeki körpe filiz. ⊡ **doruk çizgisi,** *Yüksek dağların en uç noktalarını birleştiren sanal çizgi.*|| **doruk noktası,** *1. Bir kişinin veya durumun varabileceği, ulaşabileceği en uç. 2. Bir sıra dağ kütlesinin dorukları içinde en yüksekte olanı.*|| **doruk toplantısı,** *siy. Devletin en üst kademelerindeki yetkililerin katıldığı toplantı; zirve toplantısı.*|| **doruk ucu,** *{ağız} Tütün bitkisinin en son uç yaprağı.* [DS]|| **doruk üste gitmek,** *{ağız} Dağların üzerindeki düzlüğe gitmek.* [DS]

doruk[2], **-ğu** [? doruk / torok] *{ağız}* *is.* **1.** Tomruk. **2.** Büyüyememiş ağaç. **3.** Çam, ardıç, katran, köknar vb. ağaç fidanı. **4.** Ladin ağacı. [DS]

doruk[3], **-ğu** [tor > doruk] *{ağız}* *sf.* **1.** Kibirli. **2.** Kabadayı. **3.** Bir işe başlayıp başaramayan. [DS]

dorukçu, [doruk-çu] *{ağız}* *is.* Dağlık bölgelerde yaşayan köylüler. [DS]

doruklama, [doruk-la-ma] *is.* **1.** Tepeleme doldurma eylemi. **2.** *zf.* Tepe oluşturacak biçimde. **3.** *{ağız}* Tıka basa. [DS] **4.** *{ağız}* Ağacı tepesinden kırma veya kesme. [DS]

doruklamak, [doruk-la-mak] *gçl.* *f.* *[-r]* *[-l(ı)-yor]* Bir kabı tepeleme doldurmak; üzerinde tümsek oluşturmak. *{ağız}* *(aynı)* [DS]

doruklayın, [doruk-layın] *{ağız}* *zf.* Yukarıdan beri; tepeden aşağı doğru. [DS]

dorukluk[1], **-ğu** [doruk-luk] *{ağız}* *is.* Genellikle çam, köknar, ardıç fidanlarından meydana gelmiş orman; fidanlık; koruluk. [DS]

dorukluk[2], **-ğu** [doruk-luk] *{ağız}* *is.* Mağrurluk. [DS]

dorukmak, [dur-mak > dur-uk-mak > doruk-mak] *{ağız}* *gçsz.* *f.* *[-ur]* **1.** Birikmek; çoğalmak; toplanmak. **2.** Takılıp kalmak; takılmak. [DS]

dorulamak, [doru-la-mak] *{ağız}* *gçl.* *f.* *[-r]* *[-l(u)-yor]* Yığmak. [DS]

dorum, [*eT.* torum > dorum] *{ağız}* *is.* **1.** Deve yavrusu. **2.** Havut geçirme çağına gelmiş deve yavrusu. [DS] ⊡ **dorum bağırdan,** *{ağız} Deve yününden yapılan kilim.* [DS]|| **dorum dorum atmak,** *{ağız} Abartmak.* [DS]|| **dorum sahibi olmak,** *{ağız} Yapmadığı hâlde suç üstünde kalmak.* [DS]

dorun, [? dorun] *{ağız}* *is.* Çıban. [DS]

dos, [Far. dōst] *is.* Dost.

dosa[1], [? dosa] *{eT}* *is.* Vücudun temel unsuru; vücut iksiri. [EUTS]

dosa[2], [? dosa] *dnz.* İskele tahtası.

dosdoğru, [do(s)+do/ğru] *(do'sdoğru)* *pekşt* *sf.* **1.** Çok doğru; dürüst. **2.** *zf.* Sağa sola sapmadan; doğruca.

dosdolayı, [do(s)+do/layı] *(do'sdolayı)* *pekşt.* *zf.* Çepeçevre.

doslamak, [tos-la-mak / dos-la-mak ?] *{ağız}* *gçsz.* *f.* *[-r]* *[-l(u)-yor]* **1.** Boşa çıkmak; boş yere gitmek. **2.** Darılmak. [DS]

dost, [Far. düst دوست] *(do:st)* *{OsT}* *is.* **1.** Sevişen kişi; sevilen kimse. **2.** Çıkar beklemeden sevilen ve güvenilen yakın arkadaş. **3.** İyi görüşülen kimse. **4.** Aralarında iyi ilişkiler bulunan kimseler. **5.** Bir şeye aşırı ilgi duyan, düşkün olan kimse. **6.** Evlilik dışı ilişkide bulunan kadın ve erkeğin beraberlik durumu. **7.** *gnşl.* (Hayvanlar için) insanlara sevgi duyan ve bağlanan. **8.** *ünl.* Sevilen ve tanıdık birine seslenme sözü. **9.** *tasvf.* Gerçek sevgili; Allah. ⊡ **dosta düşmana karşı,** *Herkese karşı, başkalarını da göz önüne alarak.*|| **dosta gül, düşmana diken,** *Dost kabul edenlere dostça, düşman sayanlara da düşmanca.*|| **dost başına,** *İyi şeylere dostların da sahip olması dileği.*|| **dost başından uzak,** *Kötü bir durumdan söz edilirken, onların başlarına böyle bir şeyin gelmemesi dileği.*|| **dost canlı,** *İnsanlarla hemen kaynaşabilen.*|| **dost-dâr,** *{OsT} Dost tutan, sevgili edinen.*|| **dost düşman,** *Herkes.*|| **dost edinmek,** *Dost olmak, dost kazanmak.*|| **dost gecesi,** *Dostu olan kadınların erkekleri evlerine kabul ettikleri gece.*|| **dost işi,** *Yabancı birinin üstlenmeye-*

ceği ancak dost bir yakının yapacağı iş.|| **dost-kâm,** *{OsT} Dost meramlı.*|| **dost-kân,** *{OsT} 1. Dost meramlı. 2. Büyük kadeh.*|| **dost-kânî,** *{OsT} 1. Dostlarla içilen içki. 2. Bir toplantıda bulunanlara şarap sunma. 3. Büyük kadeh.*|| **dost kazığı,** *Dost sanılan birinden gelen kötülük.*|| **dostlar alış veriş-te görsün,** *Gösteriş yapmak için; öyle sanılsın.*|| **dostlar başından ırak,** *Kötü bir olay ya da durumdan söz edilirken, bizden uzak olsun anlamında söylenen söze giriş cümlesi.*|| **dostlar şehit, biz gazi,** *Tehlikeli işleri başkasına bırakıp kenara çekilen kişileri yermek için söylenir.*|| **dost olmak,** *Aralarında sevgi ve yakınlık olmak.*|| **dost tutmak,** *(Erkek için, bir kadınla; kadın için bir erkekle) evlilik dışı ilişkide bulunmak.*|| **dostunu düşmanını bilmek,** *Çevresini iyi tanımak.*|| **Dost var, düşman var.** *Başkaları hep iyi düşünüp iyi söylemez, aralarında kötü olanları da vardır.*

dostan, [Far. düst-ān دوستان] *(dosta:n) {OsT} is.* Dostlar.

dostane, [Far. düstāne دوستانه] *(dostāne) {OsT} zf.* Dosta yakışır biçimde; dost gibi; dostça.

dostça, [dost-ça] *(do'stça) zf.* Dosta yakışır biçimde; dost gibi; dostane.

dosti, [Far. dostī دوستی] *(dosti:) {OsT} is.* Dostluk.

dostlaşma, [dost-la-ş-ma] *is.* Dost edinme eylemi.

dostlaşmak, [dostla-ş-mak] *işteş. f. [-ır]* Dost edinmek.

dostluk, -ğu [dost-luk] *is.* **1.** Cinselliğe, aile bağlarına ve hiçbir çıkar ilişkisine dayanmaksızın kişilerin birbirlerine karşı duydukları bağlılık. **2.** Karşılıklı olsa da olmasa da bir kişinin birine karşı duyduğu yakınlık; bağlılık. **3.** Ülkeler arasındaki iyi komşuluk ve işbirliği ilişkileri. **4.** *fel.* Eflatun'a göre aşk dışında iki ruhun birbiri ile uyuşması, yaklaşması. ⊟ **dostluk etmek,** *Birine karşı içten, candan ve dostça davranmak.*|| **dostluk kurmak,** *Arkadaşlık, yakınlık kurmak.*

dostsuz, [dost-suz] *sf.* Hiç dostu olmayan; dost edinememiş olan.

dosya, [Fr. dossier] *is.* **1.** Aynı konu, kişi veya aynı işle ilgili belgelerin tümü. **2.** Bu tür belgeleri bir araya getirip toplamaya yarayan karton kap. ⊟ **dosya açmak,** *Yeni bir dosya düzenlemek.*|| **dosyayı kapamak,** *Uzamış, gecikmiş bir sorunu bitirmek, sonuca ulaştırmak.*

dosyalama, [dosya-la-ma] *is.* Dosyaya yerleştirme eylemi.

dosyalamak, [dosya-la-mak] *gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* **1.** Yazıları, belgeleri bir dosya içinde toplamak, yerleştirmek. **2.** Dosya düzenlemek.

dosyalanma, [dosyala-n-ma] *is.* Dosya düzenlenme eylemi.

dosyalanmak[1], [dosyala-n-mak] *edil. f. [-ır]* Dosya içine yerleştirilmek; dosyaya konulmak.

dosyalanmak[2], [dosyala-n-mak] *dönşl. f. [-ır]* Dosya sahibi olmak.

doş, [doş] *{ağız} is.* **1.** Taşa sarılmış bir tür sarmaşık. **2.** Tarlanın içindeki taş ve ağaç yığını. [DS]

doşama, [doş-a-ma] *{ağız} is.* Çarık yaması. [DS]

doşamak[1], [? doş-a-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-ş(u)-yor]* Yıpranmak; eskimek. [DS]

doşamak[2], [*eT.* tuş-a-mak] *{eAT} {ağız} gçl. f. [-r] [-ş(u)-yor]* Kösteklemek; duşaklamak. [DS]

doşang, [doş-añ] *(doşañ) {ağız} sf.* (Giyecek için) kullanılmış olmasına rağmen hâlen kullanılabilir; eski; müstamel. [DS]

doşanmak, [tuşa-n-mak > doşa-n-mak] *{ağız} edil. f. [-ır]* Kösteklenmek; duşaklanmak. [DS]

doşarmak, [doş-ar-mak] *{ağız} gçl. f. [-ır]* **1.** Vurmak. **2.** Büyüklük taslamak; çalım satmak. [DS]

doşgil, [doş-gil] *{ağız} sf.* Kısa boylu ve şişman; göbekli. [DS]

doşgurmak, [toş-mak > toş-gur-mak > doş-gur-mak] *{eT} gçl. f. [-ur]* Doldurmak.

doşmak[1], [tō-mak > to-ş-mak > do-ş-mak] *{eT} gçl. f. [-ur]* **1.** Doldurmak. **2.** Doyurmak.

doşmak[2], [doş-mak] *{ağız} gçsz. f. [-ar]* Bağırmak. [DS]

doşu, [doş-u] *{ağız} is.* Küçük ve yuvarlak kulaklı keçi. [DS]

doşurmak, [teğ-(ü)ş-ür-mek > dōşur-mak] *(do:şurmak) {ağız} gçl. f. [-ur]* Devşirmek; toplamak. [DS]

dotri, [? dotri] *{ağız} is.* Yasa dışı erkek kadın ilişkilerine aracılık eden kimse; pezevenk. [DS]

dottiri, [? dottiri] *{ağız} is.* Bir tür kadın şalvarı. [DS]

dotto, [? dotto] *{ağız} sf.* (Kişi için) dik başlı; sert. [DS]

dova, [Ar. duʿā] *{ağız} is.* Dua. [DS]

dovaca, [*eT.* toñ *(soğuk, don)* > doñ-mak > doğu-ca / doğucu] *{ağız} is.*→ doğucu. [DS]

dovacı, [dua-cı > dova-cı] *{ağız} is.* Duacı. [DS]

dovşan, [tavşan] *{ağız} is.* Tavşan. [DS]

dovucu, [*eT.* toñ *(soğuk, don)* > doñ-mak > doğu-ca / doğucu] *{ağız} is.* → doğucu. [DS]

doy, [*eT.* tō / toy] *{ağız} is.* Toy; ziyafet. [DS] ⊟ **doya döküm,** *{ağız} Çok bol.* [DS]|| **doydur düğündür,** *{ağız} "Bol bol yararlanma fırsatı doğmuştur" anlamında kullanılır.* [DS]|| **doy düğün,** *{ağız} Çok para harcamak suretiyle yapılan düğün.* [DS]

doyasıya, [doy-mak > doy-a-sı-y-a] *zf.* Doyuncaya kadar.

doydoy, [doy+doy] *{ağız} sf.* Serseri; akılsız. [DS]

doyduk, -ğu [doy-(u)d-uk ?] *{ağız} is.* Kulplu küçük testi. [DS]

doydurmak, [toy-dur-mak > doy-dur-mak طويدرمق] *{eAT} gçl. f. [-ur]* Doyurmak.

doyga, [toḍ-ğa > toy-ğa] *{ağız} is.* Arpa unundan yapılan naneli bir yoğurt çorbası. [DS]

doygu, [doy-gu] *{ağız} is.* Yaşamayı sağlayacak kadar yiyecek; azık; rızk. [DS]

doygun, [doy-gun] *sf.* **1.** Doymuş hâlde olan. **2.** Her türlü ihtiyacını gidermiş olan; doymuş.

doygunluk, -ğu [doy-gun-luk] *is.* Her türlü ihtiyacını gidermiş olma durumu; doygun olma durumu.

doyla, [doy-la / doy-ra] *{ağız} is.* Killi çorak toprak. [DS]

doylamak, [toy-la-mak > doy-la-mak] *{eAT} gçl. f. [-r]* **1.** Toy çekmek; toylamak. **2.** *{ağız}* Doyurmak. [DS]

doylan, [? doy-lan] *{ağız} sf.* **1.** Güzel. **2.** *ünl.* Güzel olmuş; iyi olmuş! [DS]

doyma, [doy-ma] *is.* **1.** Açlığı giderme durumu ve eylemi. **2.** Doymuş olma durumu. **3.** Yeterli bulma; kanma; tatmin olma. **4.** *kim.* Bir çözücü içinde bir maddenin en üst seviyede erimiş olması. ⊡ **doyma kuşağı,** *coğ. Geçirimli bir arazide bütün boşlukları su ile dolu olan yer altı kuşağı.*|| **doyma noktası,** *fiz. Bir çözeltide çözünenlerin doygunluğa ulaştıkları nicelik.*

doymak[1], [*eT.* tōd-mak > toy-mak > doy-mak] *dönşl. f. [-ar]* **1.** Açlığını gidermek; tok duruma gelmek. **2.** Bir ihtiyacını ve isteğini elde ederek kanmak; tatmin olmak. **3.** (Olumsuz biçimde) bıkmamak; daha istemek. ⊡ **doya doya,** *Doyasıya; doyunca.*

doymak[2], [*eT.* töz-mek > döy-mek] *{eAT} gçsz. f. [-ar]* **1.** (Hararet için) tahammül etmek; dayanmak; katlanmak. [DK] **2.** Kaadir olmak; takat getirmek. [DK] **3.** Ganimet almak. [DK]

doymamak, [döy-me-mek] *gçsz. f. [-z]* Dayanamamak; katlanamamak.

doymamış, [doy-ma-mış] *sf.* **1.** Henüz aç durumda bulunan. **2.** *kim.* Doygunluk durumuna erişmemiş. **3.** (Yağ asitleri için) moleküllerinde en az iki çift bağ bulunan.

doymaz, [doy-maz] *sf.* Doymak nedir bilmeyen.

doymazlık, -ğı [doy-maz-lık] *is.* Doymak nedir bilmeme durumu.

doymuş, [doy-muş] *sf.* **1.** Açlığını gidermiş; tok. **2.** İstekleri yerine getirilmiş, ihtiyacı giderilmiş; tatmin olmuş. **3.** *fiz.* (Gaz, sıvı, elektromıknatıs için) doyma durumuna gelmiş olan. **4.** *kim.* Çözünen maddelerin en küçük bir parçasını dahi çözemeyecek duruma gelmiş çözelti. **5.** *jeol.* Feldspatımsı içermeyen magma kayacı. ⊡ **doymuş buhar,** *fiz. Kendi sıvı evresi ile dengede olan buhar.*|| **doymuş yağlar,** *kim. Erime noktaları yüksek olan katı yağlar.*

doymuşluk, [doy-muş-luk] *is.* **1.** Doymuş olma durumu. **2.** *kim.* Doymuş bir maddenin kimyasal olarak doymamış bir maddeye dönüşmesi.

doyra, [doñra > doyra] *{ağız} is.* Damlara sermekte kullanılan, elenmiş killi çorak toprağın irisi. [DS]

doyran, [doy-ra-n ?] *{ağız} is.* Ayran. [DS]

doyulma, [doy-ul-ma] *is.* Açlığın giderilme durumu ve eylemi.

doyulmak, [doy-ul-mak] *edil. f. [-ur]* **1.** Açlık giderilmek; tokluk sağlanmak. **2.** Yeterli görülmek.

doyum, [doy-um دويوم / طيوم] *is.* **1.** Doyma, kanma; yeter görme. **2.** Her türlü ihtiyacın giderilmesi durumu. **3.** *psikol.* Bir güdülenmenin sıfıra indirilmesi süreci ve bu süreç sonunda duyulan hoşnutluk. **4.** Eskiden verilen bir ziyafetten sonra yapılan yağma. **5.** *{eAT} {OsT}* Ganimet; mal; yağma. [DK] **6.** *{eAT}* Bolluk. [DK] **7.** *{eAT} {ağız}* Düşmandan ele geçmiş olan ganimet. [DS] **8.** *{eAT} sf.* Ganimet almış. **9.** *{eAT}* Doymuş. ⊡ **doyum aşı,** *{ağız} Hayır yemeği.* [DS]|| **doyum evi,** *Gösterişsiz ve küçük lokanta; aş evi.*|| **doyum eylemek,** *{eAT} Ganimete kavuşturmak; zengin etmek.*|| **doyum olmak,** *{eAT} {OsT} 1. Ganimet almak. 2. Zengin olmak.*|| **doyum olmamak,** *Bir şeyden ne kadar çok yararlanılırsa yararlanılsın bir türlü bıkkınlık duymamak; tatminsiz kalmak.*

doyumluk, -ğu [toy-um-luk > doy-um-luk / طويملق دويوملق] *is.* **1.** Ancak doymaya yetecek miktarda. *{ağız} (aynı)* [DS] **2.** Bir kerede yiyip bitirilecek miktarda yiyecek. **3.** *{eAT} {OsT}* Eskiden savaş veya akında elde edilen ganimet; çapul. **4.** *{OsT}* Ziyafet; bahşiş. **5.** *{ağız}* Geçim; yaşama; hayatını sürdürme. ⊡ **doyumluk değil tadımlık,** *İkram edilen yiyeceğin az olduğunu ifade için söylenir.*

doyumsuz, [doy-um-suz] *sf.* Doyuma ulaşmamış; tatmin olmamış.

doyumsuzluk, -ğu [doy-um-suz-luk] *is.* **1.** Doyuma ulaşamama hâli; tatminsizlik. **2.** *psikol.* Genellikle cinsel birleşmede doyuma ulaşamama veya yeterli haz duyamama hâli.

doyunca, [doy-unca] *{eAT} zf.* Doyasıya kadar.

doyunma, [doy-un-ma] *is.* Doyma hâli ve eylemi.

doyunmak, [doy-mak > doy-un-mak طينمق / طويونق] *dönşl. f. [-ur]* **1.** Yeteri kadar yemiş olmak; doymak. **2.** *{eAT} {ağız}* Kendini doyurmak. [DS]

doyuran, [doyur-an] *sf.* **1.** Doyurma, yemek yedirme işini yapan. **2.** *kim.* Bir çözücüyü doyurma özelliği olan. ⊡ **doyuran buhar,** *Kendisini meydana getiren sıvı ile denge hâlinde bulunan buhar.*

doyurma, [doy-ur-ma] *is.* **1.** Doymasını sağlama eylemi. **2.** *kim.* Bir maddeyi doymuş bir çözelti elde edene kadar bir sıvıda çözmeye dayanan işlem.

doyurmak, [doy-mak > doy-ur-mak] *gçl. f. [-ur]* **1.** Doymasını sağlamak. **2.** Birinin yemek ihtiyacını karşılamak; yedirmek. **3.** (Aile vb. topluluk) zorunlu giderlerini karşılamak; geçinmelerini sağlamak; iaşe ve ibate etmek. **4.** *mecaz.* Birini kandırmak, inandırmak için yeterli olmak. **5.** *mecaz.* Rüşvet vermek. **6.** Bir madde içine başka bir madde katarak kimyasal veya fiziksel açıdan bir denge sağlamak.

doyurucu, [doyur-ucu] *sf.* **1.** Doyurma özelliği taşıyan. **2.** *mecaz.* Beklenen inandırmayı sağlayıcı özellikte olan. **3.** *is.* Kimi sıvıları gazlarla doyurmayı sağlayan araç.

doyurulma, [doyur-ul-ma] *is.* Doyurma işinin yapılması eylemi.

doyurulmak, [doyur-ul-mak] *edil. f. [-ur]* **1.** Açlığı giderilmek. **2.** İnandırılmak. **3.** Güdüsel ihtiyaçları giderilmek; tatmin edilmek.

doyuruş, [doyur-uş] *is.* Doyurma eylemi veya biçimi.

doyuş, [doy-mak > doy-uş] *is.* Doyma eylemi veya biçimi.

doyuşma, [doy-uş-ma] *is.* Karşılıklı doyuma ulaştırma durumu ve eylemi.

doyuşmak, [doy-uş-mak] *işteş. f. [-ur]* Karşılıklı doyum sağlamak; birbirini tatmin etmek.

doz[1], [daz / dız / doz *(yans.)*] *is.* Gaz çıkarmayı ve cızırtılı yanmayı anlatan kök. [Zülfikar] *doz-ur-da-k, doz-ur-(r)a-dak*

doz[2], [dız / doz *(yans.)*] *is.* Mızmızlığı, ağlayıp bağırır hâlde olmayı, öfkeli oluşu anlatan kök. [Zülfikar] *doz doz, doz+doz-luk* ⊟ **doz etmek,** *{ağız} Anlamak; sezmek.* [DS]

doz[3], [Yun. dosis *(verme)* > Lat. dosis > Fr. dose] *is.* **1.** İlacın bir defada alınması gereken miktarı. **2.** Bir birleşime giren maddelerin her birinin miktarı. **3.** Bir şeyin miktarı, ölçüsü. **4.** *fiz.* Nükleer etkide kalan belli bir bölgenin ışınma süresince emdiği ışınların miktarı. ⊟ **doz ölçümü,** *1. Nükleer ışınmada soğurulan dozu belirleme. 2. Bu belirleme için gerekli olan araç, gereç ve tekniklerin tümü.*|| **dozunda almak,** *Ölçüyü kaçırmadan yeteri kadar almak.*|| **dozunu kaçırmak,** *Ölçüyü kaçırmak; gereğinden fazla uygulamak; aşırı gitmek.*

dozaj, [Fr. dosage] *is.* **1.** Dozu ayarlama; ölçüsünü belirleme. **2.** Bir birleşiğe girecek madde miktarını belirlemek.

dozdoz, [doz *(yans.)* > doz+doz] *{ağız} sf.* **1.** Kibirli; gururlu. **2.** Yardıma muhtaç olduğu hâlde kabadayılık taslayan kimse. **3.** *is.* Kiraz kurdu. [DS]

dozdozluk, -ğu[doz+doz-luk] *{ağız} is.* Kabadayılık. [DS]

dozer, [İng. bulldozer] *is.* Toprak düzeltmede kullanılan paletli iş makinesi.

dozirik, -ği [doz *(yans.)* > doz-ir-ik] *{ağız} is.* **1.** İki yuvarlak nesneyi ya da düğmeyi bir ipliğe geçirerek yapılan oyuncak. **2.** Geceleyin uçarken "dozzz" sesi çıkararak uçan bir kelebek. [DS]

dozimetre, [Fr. dosimètre] *is.* **1.** Bir ışınlamayı veya başka bir büyüklüğü ölçmeye yarar alet. **2.** *tıp.* Işın tedavisi uygulanan hastanın uygulamadan önce ve sonra verilen ışın miktarını ölçen alet; dozölçer.

dozlak, -ğı [doz *(yans.)* > doz-la-k] *{ağız} is.* Yüke gelmeyen deve. [DS]

dozölçer, [doz+ölç-er] *is.* **1.** Bir ışınlamayı veya başka bir büyüklüğü ölçmeye yarar alet. **2.** *tıp.* Işın tedavisi uygulanan hastada, uygulamadan önce ve sonra verilen ışın miktarını ölçen alet; dozimetre.

dozurdak, -ğı [doz *(yans.)* > doz-ur-da-k] *{ağız} sf.* **1.** Yellenmeyi âdet edinmiş kimse. **2.** Kibirli ve gururlu kimse. [DS]

dozurradak, -ğı [doz *(yans.)* > doz-ur-ra-dak] *{ağız} zf.* (Yellenmek eylemi için) sesli olarak. [DS]

dozurtdak, -ğı [doz *(yans.)* > doz-ur-t-dak] *{ağız} zf.* (Yellenmek eylemi için) sesli olarak. [DS]

döbelmek, [dömel-mek / dömb-el-mek > döbel-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* Secde eder gibi çökerek arkasını çıkarmak; domalmak. [DS]

döbeltmek, [döbel-mek > döbel-t-mek] *{ağız} gçl. f. [-ir]* Bir kimseyi kıçı yüksekte kalacak şekilde diz ve elleri üzerine çöktürmek. [DS]

döden, [göden > död-en ?] *{ağız} is.* Kalın bağırsak; göden. [DS]

döden, [Çağ. död-en] *{ağız} is.* **1.** Düden. **2.** *sf.* Budala. [DS]

dödül, [dör(d)-ül *(kare)* / död-ül ?] *{ağız} is.* Kalın direk. [DS]

dödüllü, [dör(d)-ül-lü] *{ağız} is.* Kare biçiminde olan yer. [DS]

dögeç, -ci [dög-eç] *{ağız} is.* Çamaşır yıkamakta kullanılan tokmak; tokaç. [DS]

dögi, [tȫg-mek > tög-ī > dög-ī] *(dögi:) {eT} is.* Dövülerek kabuğu çıkarılmış mısır ya da pirinç. [DLT]

dögilmek, [dög-il-mek] *{eAT} edil. f. [-ür]* **1.** Dövülmek. **2.** Vurulmak. **3.** Çalınmak.

dögişme, [dög-iş-me] *{eAT} is.* **1.** Dövüşme. **2.** Vuruşma. **3.** Savaş.

dögişmek, [dög-iş-mek] *{eAT} işteş. f. [-ür]* **1.** Dövüşmek. **2.** Vuruşmak. **3.** Cenk etmek; savaşmak.

dögmeç, -ci [dög-meç] *{ağız} is.* Üzerine şeker dökülerek yenilen yağda kızartılmış ekmek doğraması. [DS]

dögmek, [tög-mek / dög-mek / döv-mek] *{eAT} gçl. f. [-er]* **1.** Dövmek. **2.** Vurmak; ezmek. **3.** (Değirmen, havan vb. ile) öğütmek.

dögnemek, [tögün > tög(ü)n-ē-mek] *{eT} gçl. f. [-r]* **1.** Damgalamak; dağlamak. **2.** Tedavi amacıyla dağlamak; yakmak. [DLT]

dögön, [tȫg-mek > tög-ün > dögōn] *(dögö:n) {eT}* → tögün.

dögün, [dög-ün] *{ağız} is.* **1.** Tedavi amacıyla kol ve ayakta açılan yara. **2.** Yakı. **3.** Vücudun çeşitli yerlerine iğne ya da barut ile yapılan şekil; dövme. [DS]

dögüşmek, [tȫg-mek > tȫg-üş-mek > dȫg-üş-mek] *(dö:ğüşmek) {eT} işteş. f. [-ür]* Dövüşmek.

dögüşmen, [dög-üş-men] *{ağız} sf.* **1.** Kavgacı. **2.** *is.* Savaşçı. [DS]

döğdü, [tüg-mek > tüg-di > düğ-dü > döğ-dü دوكدو] *{eAT} {ağız} is.* Kazma, keser, balta vb.nin sap geçirilen yerindeki çivi vb. çakmaya yarayan çıkıntılı ve çekicimsi yeri; düğdü. [DS]

döğecek, -ği [döğ-ecek] *{ağız} is.* **1.** Tahtadan yapılma havan ve havaneli. **2.** Sert taneleri ezmekte kullanılan tahta tokmak. **3.** Mısır vb. tahılın dövülerek kepeğinin çıkarıldığı yer. **4.** Çamaşırı döverek yıkamakta kullanılan tahta tokmak; tokaç. [DS]

döğeç, [döğ-mek > döğ-eç دوكج] *{eAT} is.* **1.** Havaneli. *{ağız} (aynı)* [DS] **2.** Havan. *{ağız} (aynı)* [DS] **3.** *{ağız}* Çamaşır tokacı. [DS] **4.** *{ağız}* Üzerinde et kıyılan ve dövülen kalın tahta ya da kütük. [DS]

döğen, [Yun. toukhani / *eT.* tōg-mek > döğ-en ?] *{ağız} is.* Harman dövmekte kullanılan tarım aracı; döven. [DS] ⊡ **döğen sırtı,** *{ağız} Döveni hayvana bağlayan ağaç çubuk.* [DS]|| **döğen yıldızı,** *{ağız} Yaz ve güz mevsiminde batıdan doğup yatsıdan sonra batan parlak bir yıldız.* [DS]

döğenek, -ği [döğ-enek] *{ağız} is.* **1.** Nasır. **2.** Üzerinden çok geçildiği için sertleşmiş yer. **3.** Yatağında çalkalanarak akan su. [DS]

döğer, [Yun. dokari] *{ağız} is.* Direkten daha kalın ve uzun ağaç kiriş. [DS]

döğgeç, -ci [döğ-geç / döğ-eç] *{ağız} is.* **1.** Yıkamak için ıslatılarak üst üste yığılmış çamaşır. **2.** Çamaşır tokmağı; tokaç. **3.** Tahtadan yapılma havan ve havaneli. [DS]

döğgel, [? döğgel] *{ağız} sf.* **1.** (Kişi için) endamı düzgün. **2.** (İplik, dokuma vb. için) kalınca; kabaca. [DS]

döğgü, [döğ-gü ?] *{ağız} is.* Topraktan yapılma bahçe duvarı. [DS]

döğgün, [döğ-gün] *{ağız} is.* **1.** Uğrak yeri. **2.** Üzerinde çok gezilen yer. [DS]

döğlenpe, [döğ-le-n-me > döğlenpe] *{ağız} is.* **1.** Ayağın altında, ayakkabı vurmasından oluşan yara. **2.** Elde zorlama sonucu olan yara. [DS]

döğme, [döğ-me] *{ağız} is.* **1.** Dövülüp kabuğu çıkartılmış buğday; yarma. **2.** Kabuğu çıkartılmış buğdaydan yapılan pilav. **3.** Tokmakla ezilerek kurutulmuş armut, ahlat vb. **4.** Ceviz, dut kurusu, fındık, pestil ve şekeri karıştırıp dövmek suretiyle yapılan bir tür çerez. **5.** Kadınların yüzlerinin iki yanına takılan altın süs. [DS] ⊡ **döğme aşı,** *{ağız} Keşkek.* [DS]

döğmeç, -ci [döğ-meç] *{ağız} is.* **1.** Dövülüp kabuğu çıkartılmış buğday; yarma. **2.** Ceviz, dut kurusu, fındık, pestil ve şekeri karıştırıp dövmek suretiyle yapılan bir tür çerez. **3.** Doğranmış ekmeği yumurtaya bulayıp yağda kızartılarak yapılan yiyecek. **4.** Sade yağ içine doğranmış ekmek. **5.** Yufka, peynir ve soğanı yağda kızartarak yapılan yiyecek. **6.** Yumurta salatası. **7.** Sıcak etmek içini tuzsuz yağ ve şeker ile karıştırarak yapılan bir yemek. **8.** Üzerine şeker dökülerek yenilen yağda kızartılmış ekmek doğraması. **9.** Kavrulmuş fındığı şekerle döverek yapılan tatlı. **10.** Yıkanmak üzere ıslatılmış ve üst üste yığılmış çamaşır. [DS]

döğmek, [*eT.* tōg-mek > döğ-mek دكمك / دوكمك] *{eAT} gçl. f. [-er]* **1.** Ezmek. **2.** Topa tutmak; bombardıman etmek. **3.** Baskın yapmak; basmak. **4.** *{ağız}* (Kapı vb. için) çalmak; vurmak, tokmaklamak. [DS] **5.** *{ağız}* (Erkek hayvan için) enemek. [DS] ⊡ **döğe görmek,** *{eAT} 1. Dövüvermek. 2. Ezivermek; ezmek.*

döğmel, [döğ-me-l] *{ağız} is.* Ateşe dayanıklı odun. [DS]

döğmeli, [döğ-me-li] *{ağız} is.* Sim işlemeli ipek kumaş. [DS]

döğmelik, -ği [döğ-me-lik] *{ağız} is.* Yarma yapılacak buğday. [DS]

döğnek, -ği [döğ-(ü)n-ek > döğnek] *{ağız} is.* Üzerinden çok geçildiği için yol gibi sertleştirilmiş yer. [DS]

döğnel, [döğ-(ü)n-el] *{ağız} sf.* **1.** (Toplu olarak bulunan şeyler için) en iyi ve en kalınları. **2.** Sağlam. [DS]

döğnemek, [döğ-(ü)n-e-mek] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-(ü)-yor]* **1.** Bir iş için bir kimseye tekrar tekrar başvurmak. **2.** Özümlemek; sindirmek; sahip olmak. **3.** Ayakta kalmak; ayakta çokça beklemek. **4.** Kazılmış toprağı ayakla çiğneyerek sertleştirmek. **5.** (Yağmur için) bir yere çarparak yağmak. **6.** (Top tüfek atışı için) aynı yere defalarca isabet eden atış yapmak. [DS]

döğnenmek, [döğ-(ü)n-en-mek دوكننمك] *{OsT} edil. f. [-ür]* **1.** Dövülmek. **2.** Çiğnenmek. **3.** Pekiştirilmek.

döğneşmek, [döğ-(ü)-n-eş-mek] *{ağız} işteş. f. [-ir]* **1.** Çekişerek pazarlık etmek. **2.** Çekişmek. [DS]

döğnük, -ğü [döğ-(ü)n-ük] *{ağız} is.* Vücudun çeşitli yerlerine yapılan dövme. [DS]

döğnümek, [döğ-(ü)n-ü-mek] *{ağız} gçsz. f. [-r]* Kımıldamak; debelenmek. [DS]

döğşürmek, [*eT.* ter-(i)ş-ür-mek > devşir-mek > döğşür-mek دوكشرمك] *{eAT} {ağız} gçl. f. [-ür]* Toplamak; dermek; yığmak. [DS]

döğü, [döğ-ü] *{ağız} is.* Değirmende çekilerek kırılmış mısır. [DS]

döğülcek, -ği [*eT.* tüg-mek > tüg-ül *(tomurcuk)* > düğül-cük > döğülcek] *{ağız} is.* İnce bulgur. [DS]

döğülmek, [döğ-ül-mek دوكيلمك] *{eAT} edil. f. [-ür]* **1.** (Davul vb. için) çalınmak; vurulmak. **2.** Dövülmek.

döğülmeklik, -ği [döğül-mek-lik دكلمكلك] *{eAT} is.* Vurularak yassılaştırılmak; düzleştirilmek. [DS]

döğülük, -ğü [döğül-ük] *{ağız} is.* Öküz. [DS]

döğümlük, -ğü [döğ-üm-lük] *{ağız}* *is.* Dayanma gücü; sabır; tahammül; kudret. [DS]

döğün, [*eT.* tög-ün *(dövme)* > döğ-ün دوكن] *{eAT}* *{OsT}* *is.* **1.** Dağlamakla açılan yara; yakı. **2.** Vücudun bir yerine iğneler batırarak şekil yapıldıktan sonra üzerine çivit, barut gibi şeyler dökülmekle deri üzerinde meydana gelen sabit boyalı iz; dövme. **3.** Dövünme; matem. **4.** *{ağız}* Bacaktaki ağrıyı gidermek için nohut yakısı ile açılan yara. [DS] ⊡ **döğün komak,** *{eAT}* *Dağlamak; dağ basmak.*|| **döğün otu,** *{ağız}* *Yara işletmekte kullanılan, dut gibi meyveleri olan yapraksız bir bitki.* [DS]|| **döğün urmak,** *{eAT}* *Yara açmak; dağ basmak.*|| **döğün vurmak,** *{eAT}* → döğün urmak.

döğündü, [döğ-ün-dü دوكندو] *{OsT}* *is.* Dalga.

döğürşü, [*eT.* tüngür > dünür-cü] *{ağız}* *is.* Kız istemeye giden kişiler; dünürcü. [DS]

döğüş, [*eT.* tögüş > döğ-üş دوكوش] *{eAT}* *is.* Dövüş. ⊡ **döğüş talaş,** *{eAT}* *Kavga; dalaşma.*

döğüşgeç, [döğüş-geç] *{ağız}* *is.* **1.** Silah. **2.** *sf.* Çok ve iyi dövüşen; dövüşçü. [DS]

döğüşgen, [döğüş-gen] *{ağız}* *sf.* Dövüşken. [DS]

döğüşkün, [döğüş-kün] *{ağız}* *sf.* Kavgalı; nizalı. [DS]

döğüşmek, [döğüş-mek] *{ağız}* *işteş. f. [-ür]* Dövüşmek. [DS] ⊡ **döğüşüp battıkmak,** *{ağız}* *Dövüşüp durmak; dövüşü sürdürmek.* [DS]

-dök, [-dok / -dök / -tok / tök] *{eT}* *yap. e.* Geçmiş zaman kavramlı sıfat fiiller türeten ek. *ille-dök (kurduğu), körme-dök (görülmemiş), uç-dok-ta (vefat ettiğinde)*

dök, [dök] *{ağız}* *is.* **1.** Yün eğirmekte kullanılan araç. **2.** Hindi. [DS]

dökdürmek, [dök-dür-mek] *{eAT}* *gçl. f. [-ür]* Döktürmek; akıtmak. [DK]

dökermek, [dök-er-mek] *{ağız}* *gçl. f. [-ir]* Yarayı deşmek. [DS]

dökek, -ği [dök-ek] *is.* **1.** Dökme işinin yapıldığı yer. **2.** *{ağız}* Zeytin yağı çıkarmak için zeytinin döküldüğü havuz. [DS]

dökgü, [dök-gü] *is.* **1.** Dökülmüş şey. **2.** *{ağız}* Kuru yemiş; çerez. **3.** Hayvanlara boğazına dökmek suretiyle içirilen ilaç. [DS]

dökgün, [dök-gün] *sf.* **1.** (Domates, karpuz, baklagil vb. için) ürün vermiş olan; çok döken. **2.** *{ağız}* (Ürün için) verimli. [DS]

dökilmek, [*eT.* tök-ül-mek > dök-il-mek] *{eAT}* *edil. f. [-ür]* Dökülmek.

dökkel, [dök-ke-l] *{ağız}* *sf.* **1.** (Ürün için) verimli; çok döken. **2.** (Patates, soğan vb. için) dolgun ve cinsi iyi. [DS]

dökkü, [dök-kü] *{ağız}* *is.* **1.** Köylerde ocakların arkasına dökülerek kurutulan hayvan gübresi. **2.** Yakmak için ocağa dökülen hayvan gübresi ile karışık saman. **3.** Hayvanların altına serilen ot, ağaç dalı vb. **4.** Hayvanlara yedirilmek için toplanan ağaç yaprağı. **5.** Misafire yapılan ikram. **6.** Rüşvet. [DS]

dökkün, [dök-kün] *{ağız}* *is.* **1.** Böcek ve kuş dışkısı. **2.** Meltem. [DS]

döklük, -ğü [dök-lük] *{ağız}* *is.* Rüşvet olarak verilen odun. [DS]

döklünmek, [*eT.* tök-ül-mek > dök-(ü)l-ün-mek] *{eT}* *dönşl. f. [-ür]* Dökülmek. [DLT]

döklüntü, [dök(ü)lün-tü] *{ağız}* *is.* Yere dökülmüş, yığılmış, dağılmış eşya; döküntü. [DS]

döklüşmek, [tök-mek > tök-ül-mek > tök-(ü)l-üş-mek] *{eT}* *dönşl. f. [-ür]* (Sıvılar için) dökülmek; akmak. [DLT]

dökme, [dök-me] *is.* **1.** Sıvı veya taneli şeyleri kabından boşaltmak eylemi. **2.** *{eAT}* Tepe; çıkıntı. [DK] **3.** *{ağız}* Tavan ve tabanda kullanılan ağaç kiriş. [DS] **4.** *{ağız}* Denizin dibindeki kayalar. [DS] **5.** Hayvanlara yem olarak verilen ot. **6.** *{ağız}* Çinko tabak. [DS] **7.** *{ağız}* Yirmi kuruş. [DS] **8.** *sf.* Kap içinde olmayan. **9.** Bir kalıp içine dökülmek suretiyle imal edilmiş olan. **10.** *{ağız}* (Elbise için) yeni. [DS] ⊡ **dökme çimento,** *Hazır beton yapma yerlerinde kullanılmak üzere torbalanmadan özel araçlarla taşınan çimento.*|| **dökme demir,** *Karbon oranı yüzde iki buçuktan yüksek olan ve demir cevherinden sıvı hâlde, doğrudan elde edilmiş demir karbon alaşımı; font.*|| **dökme gaz,** *Yakıt olarak kullanılmak üzere konutlardaki veya iş yerlerindeki depolara doldurulan sıvılaştırılmış gaz.*|| **Dökme su ile değirmen dönmez.** *Başkalarından gelecek yardım veya küçük katkılarla büyük işler başarılamaz.*|| **dökme yük,** *Herhangi bir ambalaj malzemesi kullanılmadan doğrudan doğruya buğday, gübre, şeker vb. olarak yüklenen yük.*

dökmece, [dök-mece] *{ağız}* *is.* Bir tepsiye ekmek ufağı üzerine ceviz içi ve şerbet, yağ dökülerek yapılan bir tür tatlı. [DS]

dökmeci, [dökme-ci] *is.* **1.** Döküm yapan usta; dökümcü. **2.** İmparatorluk döneminde Topçu Ocağında görevli top döküm ustası. **3.** *{ağız}* Sergi açarak satış yapan; işportacı. [DS]

dökmecilik, [dökmeci-lik] *is.* **1.** Dökümcülük. **2.** Denizde sürü hâlinde gezen balıkların etrafını ağ ve kayıklarla çevirip tutma işi.

dökmek, [*eT.* tök-mek > dök-mek دوكمك] *gçl. f. [-er]* **1.** Bir sıvıyı veya taneciklerden oluşmuş bir şeyi bulunduğu kaptan başka bir yere boşaltmak. **2.** Bir kap içinde olan nesnenin kaptan boşalmasına sebep olmak. **3.** Bir kabı, içindekileri boşaltarak boş hâle getirmek. **4.** (Saç için) bırakmak, sallandırmak. **5.** (Düşünce) anlatmak; ortaya koymak. **6.** (Bitki için) yapraklarını düşürmek. **7.** (Hayvan için) tüylerini düşürmek. **8.** (İnsan için) saçlarını kaybetmek. **9.**

Deride kızarıklık ve sivilce oluşturan bir hastalığa yakalanmak. **10.** Bir metali eriterek kalıpta eşya imal etmek. **11.** Cıvık hamuru kızgın yağa atarak pişirmek. **12.** (Konuşma için) başka yöne çevirmek; değiştirmek; saptırmak. **13.** (Dert, sıkıntı için) başkalarına anlatmak; bu şekilde rahatlamak. **14.** Pek çok öğrenciyi başarısız duruma düşürmek. **15.** Bir yere çok sayıda insan vb. taşımak. **16.** Bedelini ödemek; vermek. **17.** *{ağız}* (Tat, zevk vb. için) vermek. [DS] **18.** *{ağız}* (Sebze için) ürün vermeye başlamak. [DS] ⊡ **döke döke,** *Dökmek eylemini yapa yapa; dökerek.*|| **döke saça,** *1. Dökülmesine sebep olarak. 2.* Özensiz bir şekilde yaparak. *3. Dağıtarak. 4. Ziyan ederek.* || **döküp saçmak,** *Ziyan etmek; israf etmek; dağıtmak.*

dökmel, [dökme-l] *{ağız} sf.* **1.** İyi. **2.** Güzel. [DS]

dökmelik, -ği [dökme-lik] *{ağız} is.* Hayvanlara yedirmek için biçilmiş taze yonca. [DS]

dökmen, [dök-men] *{ağız} sf.* Güzel; yakışıklı. [DS]

döknek, -ği [dök-(ü)n-ek] *{ağız}* [*is.* Dağlardan kopup gelerek eteklerinde birikip yığılmış irili ufaklı taş parçaları. [DS]

döknekli, [dök-(ü)n-ek-li ?] *{ağız} sf* (Ses için) ruha ve kulağa hoş gelen; dokunaklı. [DS]

döknel, [dök-(ü)-el] *{ağız} sf.* **1.** Oturaklı. **2.** Ağır. **3.** Gösterişli. [DS]

döktürme, [dök-tür-me] *is.* Dökme işini yaptırmak eylemi.

döktürmek, [*eT.* tök-mek > tök-tür-mek > dök-tür-mek] *gçl. f. [-ür]* **1.** Dökme işini bir başkasına yaptırmak. **2.** Dökülmesini sağlamak. **3.** *mecaz.* Beceri gerektiren bir işi, başkalarını etkileyecek kadar güzel yapmak.

dökücü, [dök-ücü] *sf.* **1.** Dökme işini yapan. **2.** Cömert; eli açık. **3.** Kurşun dökücü. **4.** *is.* Bakırdan yapılma ibrik.

dökük, -gü [*eT.* tök-mek > tök-ük > dök-ük] *sf.* **1.** Dökülmüş. **2.** Sarkmış, sallanmış. **3.** Çok eski; eskimekten elle tutulacak hâli kalmamış olan. **4.** (Kumaş için) dökümlü. **5.** *{ağız}* Dağ eteğinde yukarılardan kopup gelerek birikmiş irili ufaklı taş yığını. [DS]

döküklüg, [tök-mek > tök-ük-lüg > dök-ük-lüg] *{eT} sf.* Dökülmüş olan; dökülü.

döküklük, -ğü, [*eT.* tök-mek > tök-ük-lük > dök-ük-lük] *is.* Dökük olma durumu.

dökülegomak, [dök-ül-mek + e-ko-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-(y)-uyor]* Dökülekalmak. [DS]

dökülekalmak, [dökül-mek + e-kal-mak] *gçsz. f. [-ır]* **1.** Dökülüp saçılmak. **2.** Çok dökülmek. **3.** Hâlsiz düşmek.

dökülgen, [dök-ül-gen] *sf.* **1.** Çok dökülen; dökülmeyi alışkanlık edinmiş olan. **2.** *{ağız} is.* Kayalıkların sık sık parçalanıp dökülen yerleri. [DS]

dökülme, [dök-ül-me] *is.* Dökülmek eylemi.

dökülmek[1], [*eT.* tök-mek > tök-ül-mek > dök-ül-mek] *edil. f. [-ür]* **1.** Dökme eylemi yapılmak. **2.** Dökmek eylemine uğramak.

dökülmek[2], [*eT.* tök-mek > tök-ül-mek > dök-ül-mek] *dönşl. f. [-ür]* **1.** (Sıvı için) kabından akmak, boşalmak; yayılmak. **2.** Kalabalık bir yere toplanmak. **3.** (Yaprak, saç, diş; pul, düğme, sıva için) bağlı bulunduğu yerden veya organdan kopup düşmek. **4.** Sallanmak; sarkmak. **5.** (Akarsular için) suyunu denize, göle veya başka büyük bir akarsuya boşaltmak. **6.** Eski ve yıpranmışlıktan dolayı sık sık bozulmak. **7.** (İnsan ve beden için) yorgun ve bitkin olmak. **8.** *{ağız}* Çok üşümekten sızlamak; donmak. [DS] **9.** *{ağız}* (Oynayan kimse için) vücudunun herhangi bir kısmını fazlaca titretmek. [DS] **10.** *argo.* (Birkaç kişi için) ayrı ayrı fakat aynı anda gelmek. **11.** *argo.* (Toplu taşıma aracı yolcuları için) kısa aralıklarla teker teker inmek. **12.** *argo.* Sırrını açıklamak; ifşa etmek. ⊡ **Döküle kal!** *{ağız} "Öl, geber!" anlamında ilenç sözü.* [DS]|| **dökülüp saçılmak,** *Üzerindekilerin bir kısmını çıkararak fazlaca açık olmak.*

dökülüş, [dök-ül-üş] *is.* Dökülmek eylemi veya biçimi.

dökülüşmek, [dökül-ü-ş-mek] *{ağız} işteş. f. [-ür]* Toplu olarak gitmek; üşüşmek. [DS]

döküm, [dök-üm] *is.* **1.** Dökmek eylemi; dökmek işlemi. **2.** Bir maddeyi erimiş hâlde iken bir kalıba dökerek bir nesne üretme işi. **3.** Dökme yoluyla üretim yapma yöntemi. **4.** Elbisede kumaş veya kesimden kaynaklanan bolluk, rahatlık ve dökülüş. **5.** Bir meseleyi ayrıntıları ile ortaya koymak. **6.** (Bitkilerde yaprak, hayvanlarda tüy) dökülme zamanı. **7.** *ed.* Bir bütünün tüm parçalarını bir araya getirme, sayma sanatı. **8.** Kanıtlamayı gerektiren konuşma ve yazılarda sonuçtan önce kanıtların sıralandığı bölüm. **9.** *bsy.* Bilgisayarda bellek içeriğinin, hata araştırmak amacıyla durdurulduğu anda elde edilen yazılı görüntü. **10.** *siy.* Oylama sonuçlarının kâğıtlara geçirilmesi işlemi. **11.** *{ağız}* Köy imecesine ilişkin verilen para ve malın listesi. [DS] **12.** *{ağız}* Tavan ve taban kirişleri. [DS] **13.** *{ağız}* Satılığa çıkarılan malların pazarda yığılmış hâli. [DS] **14.** Bostan, sebze ve tahılın verimi. ⊡ **döküm döküm,** *{ağız} Çok bol.* [DS]|| **döküm evi,** *1. Metallerin veya alaşımların eritilerek biçimlendirilmek üzere özel kalıplara döküldüğü atölye. 2. Sıvı malzemeden eşya üreten fabrika.*|| **döküm saçım,** *{ağız} Darmadağınık; düzensiz.* [DS]|| **döküm vakti,** *{ağız} Ekim ve kasım ayları.* [DS]|| **döküm yeri,** *{ağız} Yaylaya götürülen yükün indirildiği yer.* [DS]|| **döküm zamanı,** *{ağız} Meyve ve sebzelerin bol miktarda bulunduğu mevsimler.* [DS]

dökümcü, [döküm-cü] *is.* Döküm işiyle uğraşan ve bunu meslek edinmiş kimse.

dökümcülük, -ğü [dökümcü-lük] *is.* **1.** Dökümcünün

işi ve mesleği. **2.** Metalleri ve alaşımları eritme ve dökerek eşya üretme yöntemi ve teknikleri.

dökümhane, [dök-üm + Far. ḫāne] *(dökümha:ne)* *{OsT}* *is.* **1.** Metallerin veya alaşımların eritilerek biçimlendirilmek üzere özel kalıplara döküldüğü atölye. **2.** Sıvı malzemeden eşya üreten fabrika.

dökümlü, [döküm-lü] *sf.* **1.** Dökümü olan. **2.** Akıcı kumaş veya döküm verecek biçimde kesilmiş elbise. **3.** *{ağız}* (Kumaş için) yumuşak ve buruşmaz. [DS] **4.** *{ağız}* (Ürün için) verimi bol olan. [DS] **5.** *{ağız}* (Kişi için) eli açık; cömert. [DS]

dökünme, [dök-ün-me] *is.* Kendi kendine dökmek eylemi.

dökünmek, [*eT.* tök-mek > tök-ün-mek > dök-ün-mek] *dönşl. f.* *[-ür]* Kendi üzerine dökmek.

döküntü, [dök-üntü دوکندی] *is.* **1.** Dökülmüş, saçılmış, dağınık duran şeyler. **2.** İşe yaramaz, bozuk veya eski şey. **3.** Dağılan bir topluluktan geriye kalanlar; yolculukta, yarışta en geridekiler. **4.** Cilt üzerinde ortaya çıkan sivilce türü hastalık. **5.** İş yapma gücü ve becerisi olmayan; ayak takımı. **6.** Yamaçlarda ufalanarak yuvarlanan kaya parçalarının eteklerde birikmesi ile oluşan yığınlar. **7.** Deniz yüzeyine yakın veya biraz üzerinde olan kaya parçaları. **8.** *{ağız}* Rüzgâr ya da olgunluk yüzünden dalından düşen meyveler. [DS] **9.** *sf.* İşe yaramayan, kırık dökük veya eski. **10.** *{eAT}* Bol bol dökülen; bol akan. ⧉ **döküntü ova,** *{ağız}* *Yağmur ve sel sularının getirdiği topraklarla dolan göl ve deniz parçaları.* [DS]

döküntülü, [döküntü-lü] *sf.* **1.** Döküntüsü olan. **2.** *{ağız}* Ayrıntılı. [DS] ⧉ **döküntülü hastalık,** *Ciltte hem kabarcık hem de ateş yapan hastalık.*

döküř, [dök-ür] *is.* Dip.

döküşmek, [tök-mek > tök-üş-mek > dök-üş-mek] *{eT}* *işteş. f.* *[-ür]* Birlikte dökmek veya birbirine dökmekte yardım etmek.

döküştürmek, [döküş-tür-mek] *gçsz. f.* *[-ür]* **1.** Seyrekçe ve acele olarak dökmek. **2.** *{ağız}* (Yağmur için) serpiştirmek; serpelemek. [DS]

döküşük, -ğü [döküş-ük] *{ağız}* *sf.* İşe yaramaz; bozuk. [DS]

döl[1], [*eT.* tōl > dōl دول] *is.* **1.** *{ağız}* Canlılarda üremeyi sağlayan tohum; sperma. [DS] **2.** Üreme sonucu ortaya çıkan yeni birey veya bireyler; zürriyet. **3.** Yavru; evlat; çocuk. *{eAT}* *{OsT}* *(aynı)* **4.** *{eT}* *{eAT}* *{OsT}* *{ağız}* Nesil; soy; soyun devamını sağlayan çocuk. [DS] **5.** *{eAT}* Irk. [DK] **6.** *{eAT}* Tenasül. [DK] **7.** *{eAT}* Ev bark. [DK] **8.** *{ağız}* Piç. [DS] **9.** *{ağız}* İnek, koyun, keçi, köpek gibi hayvanların yavruları. [DS] **10.** *{ağız}* Kuzu ve oğlak sürüsü; topluca güdülen keçi ve koyun yavruları. [DS] **11.** *{ağız}* Kavun, karpuz, kabak ve hıyar gibi bitkilerin henüz çiçeği düşmemiş meyveleri. [DS] **12.** *{ağız}* Koyun ve keçilerin yavrulama zamanı. [DS] **13.** *{ağız}* Delikanlı; erkek. [DS] ⧉ **döl ağılı,** *{ağız}* *Kuzu ve oğlakların otlatmaya götürülmeden önce toplandıkları ağıl.* [DS]|| **döl almak,** *1. İyi cins dişi veya erkek hayvandan yararlanarak iyi cins yavru almak. 2. (Dişi için) gebe kalmak.*|| **döl atmak,** *{ağız}* *(Gebe hayvan için) yavrusunu düşürmek.* [DS]|| **döl ayı,** *Hayvanların yavrulama zamanı; mart ve nisan ayları.*|| **döl başı,** *{ağız}* *Sürüde ilk doğan yavru.* [DS]|| **döl çıkmak,** *{ağız}* *Bir sürüde doğacak olan bütün yavrular doğmuş almak.* [DS]|| **dölden kalmak,** *{eAT}* *Doğurmaz olmak.*|| **döl dökmek,** *{eAT}* *{ağız}* *1. (Koyun, keçi için) yavrulamaya başlamak.* [DS] *2. {ağız} (Kavun, karpuz, kabak ve hıyar bitkileri için) meyve vermeye başlamak.* [DS]|| **döl dökümü,** *{eAT}* *Hayvanların doğurma zamanı; ilkbahar.*|| **döl döş,** *{eAT}* *1. Çocuklar ve torunlar. 2. {ağız} Soy sop; nesil.* [DS] *3. {ağız} Çoluk çocuk.* [DS]|| **döl düşek,** *{ağız}* *(Koyun, inek vb. hayvan sürüsü için) yavrulamaya başlamak.* [DS]|| **döl düşme zamanı,** *{ağız}* *Koyun, keçi vb. hayvanların yavrulama zamanı.* [DS]|| **döl döşeği,** *{ağız}* *Rahim.* [DS]|| **döl eşi,** *Etene, son, meşime.*|| **dölü bozuk,** *Soysuz.*|| **dölü kesilmek,** *Kısırlaşmak; ihtiyarlamak.*|| **döl vermek,** *1. Yavru doğurmak; üremek. 2. (Bitki için) ürün vermek.*|| **döl yatağı,** *anat.* *Memelilerde yavrunun ana karnında iken içinde bulunduğu organ; rahim.*|| **döl yolu,** *anat.* *Döl yatağından dışa açılan yol.*

döl[2], [döl] *{ağız}* *is.* Topraktaki nem; tav. [DS]

döl[3], [Far. dōl] *{ağız}* *is.* Maşrapa. [DS]

dölcek[1], **-ği** [Far. dōl => döl-cek] *{ağız}* *is.* Kuyudan su çekmeye yarayan kova. [DS]

dölcek[2], **-ği** [döl-cek] *{ağız}* *is.* Kuzunun doğduğunu müjdeleyen çobana verilen hediye. [DS]

dölcü, [döl-cü] *{ağız}* *is.* Kuzu ve oğlak sürüsünü gütmek üzere tutulmuş çoban. [DS]

döle, [döle] *{ağız}* *is.* Boynuzu çıkması gerektiği hâlde boynuzu çıkmamış koyun ya da keçi. [DS]

döleç, [Moğ. töle-ç دولج] *{OsT}* *is.* Mahzen; izbe.

döleğrek, -ği [*eT.* töle-k > döle(k)-rek] *{ağız}* *sf.* Düzümsü. [DS]

dölek[1], **-ği** [*eT.* *tölē-mek > töle-k > döle-k دولك] *{eT}* *sf.* **1.** Sükûn ve asayiş içinde; itaatli; sakin; huzurlu. *{eAT}* *{ağız}* *(aynı)* [DS] **2.** Davranışları hesaplı ve ağırbaşlı olan; temkinli; uslu; uysal. *{OsT}* *{ağız}* *(aynı)* [DS] **3.** Hareketsiz; dingin. **4.** *{eAT}* *{ağız}* Alçak gönüllü; mütevazı. [DS] **5.** *{ağız}* Güzel; iyi. [DS] **6.** *{ağız}* (Kişi için) boyu bosu güzel olan; endamlı. [DS] **7.** *{ağız}* Doğru; düzgün; düz. [DS] **8.** *{eAT}* Sabit; kararlı; baki. [DK] **9.** *{eAT}* *{ağız}* Güvenilir; dürüst; ciddî; mert. [DK] [DS] **10.** *{OsT}* Elverişli; uygun. **11.** *{OsT}* Usta; kurnaz. **12.** *is.* *{ağız}* Engebesiz, düz arazi; tepe eteği. [DS] **13.** *{ağız}* Tarlanın düz ve verimli kısmı. [DS] **14.** *{ağız}* Ekilen sebzeleri kolay sulayabilmek için yapılmış

kıvrımlı ark. [DS] **15.** *{ağız}* (Kişi için) orta yaşlı. [DS] **16.** *{ağız}* Irmak ve çayların yavaş akıntıları. [DS] **17.** Yağmur ve sel sularının düz bir yerde yaptığı gölcük. [DS] ⊡ **döleği yeyni,** *{eAT} Çevik hareketli; tez canlı; çâlak.*|| **dölek basmak,** *{ağız} Dikkatle yürümek; tökezlemeden gitmek.* [DS]|| **dölek durmak,** *{ağız} Uslu olmak; terbiyesizlik etmemek.* [DS]|| **dölek olmak,** *{eAT} Temkinli, sakin ve itaatli olmak.*|| **dölek turmak,** *{ağız} Dölek durmak.* [DS]

dölek[2], [*eT.* tōl > töl-ē-mek > töl-e-k > döl-e-k] *sf.* Çok döl veren; çok ürün veren.

dölek[3], -ği [*eT.* dölük > dölek] *{ağız} is.* Toprak tencere; güveç. [DS]

döleke, [Far. dōl => döl-e-ke] *{ağız} is.* Büyük maşrapa. [DS]

döleklemek, [dölek-le-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* Düzlemek; düzeltmek. [DS]

dölekleşmek, [dölekle-ş-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* **1.** Uslanmak. **2.** Yerleşip rahata kavuşmak. **3.** (Yer için) düzleşmek. [DS]

dölekli, [dölek-li] *{ağız} sf.* Uslu. [DS] ⊡ **dölekli döşekli,** *{ağız} Ağırbaşlı; olgun; temkinli.* [DS]

döleklik, -ği [dölek-lik دولكلك] *{eAT} {OsT} is.* **1.** Temkinli hareket; temkin. **2.** Vakar. **3.** İtaat.

dölemek, [döl-e-mek دولمك] *{eAT} gçsz. f. [-r]* (Hayvan için) yavrulamak.

dölenbek, -ği [dolan-mak ? > dölenbe-k] *{ağız} is.* Topaç. [DS]

dölendirmek, [dölen-dir-mek دولندرمك] *{eAT} {OsT} gçl. f. [-ir] [eAT -ür]* **1.** Sabit kılmak; tespit etmek. **2.** Rahata, sükûna, huzura kavuşturmak. **3.** Yerleştirmek. **4.** *{ağız}* Bozulmuş bir şeyi düzeltmek; düzene koymak. [DS] **5.** *{ağız}* Doğrultmak. [DS] **6.** *{ağız}* Rahat ve doğru yürümeyi öğretmek; alıştırmak. [DS] **7.** *{ağız}* Yatıştırmak. [DS]

dölendürmek, [dölen-dür-mek دولندرمك] *{eAT} {OsT} gçl. f. [-ür]* → dölendirmek.

dölengeç, -ci [*eT.* teñ-le-mek *(denkleştirmek, havada dengesini sağlamak)* > teñ-lü-geç] *{ağız} is.* Çaylak. [DS]

dölenmek[1], [*eT.* *tölē-mek > döle-n-mek / دولنمك دولانمك] *{eAT} {OsT} dönşl. f. [-ür]* **1.** Yatışmak; karar kılmak; huzura kavuşmak; sükûnet bulmak. **2.** *{ağız}* Bir yere doğru yönelmek. **3.** *{ağız}* Dolaşmak. [DS] **4.** *{ağız}* Bir yere düzgün biçimde yerleşmek. [DS] **5.** *{ağız}* (Bozulmuş bir şey için) düzelmek, iyileşmek. [DS] **6.** *{ağız}* (Hayvan sürüsü için) bir yere düzenli olarak dağılmak. [DS] ⊡ **dölenip döşenmek,** *{ağız} 1. Olgunlaşarak uslanmak. 2. Rahat ve huzura kavuşmak.* [DS]

dölenmek[2], [döl-le-n-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* Çoğalmak. [DS]

dölertmek, [*eT.* *tölē-mek > döler-t-mek] *{ağız} gçl. f. [-ir]* Düzeltmek; tesviye etmek. [DS]

döleşmek[1], [*eT.* *tölē-mek > döle-ş-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* **1.** Düzelmek; yoluna girmek. **2.** Hasta olan bir kimse tekrar sağlığını kazanmak. **3.** Rahat etmek. **4.** Rahat durmak; sessiz durmak. **5.** Dengede durmak; yerleşmek. **6.** Kalabalık içinde bir yer bularak sıkışıp oturmak. [DS]

döleşmek[2], [döle-ş-mek] *{ağız} işteş. f. [-ir]* Uyuşmak; anlaşmak. [DS]

döleştirmek, [*eT.* *tölē-mek > döleş-tir-mek] *{ağız} gçl. f. [-ir]* Düzeltmek. [DS]

dölet[1], [*eT.* *tölē-mek > döle-t] *{ağız} sf.* Düz. [DS]

dölet[2], [döl-et] *{ağız} is.* Yeni doğum yapan kadının dağıttığı çerez. [DS]

döletmek, [*eT.* *tölē-mek > döle-t-mek] *{ağız} gçl. f. [-ir]* **1.** Yoluna koymak; düzeltmek. **2.** *gçsz. f.* Alay etmek. [DS]

dölgen, [döl-gen] *{ağız} is.* Tohum. [DS]

döllek, [döl-le-k دوللك] *{eAT} is.* Koyunların kuzuladığı yer.

dölleme, [döl-le-me] *is.* **1.** Erkek üreme hücrelerinin dişi üreme hücresine konması; döllemek eylemi. **2.** *{ağız}* Soyun devamını sağlayan çocuk; soy. [DS] **3.** *{ağız}* Yaramaz çocuk. [DS] **4.** *{ağız}* Piç. [DS]

döllemek, [döl-le-mek] *gçl. f. [-r] [-l(ü)-yor]* **1.** Erkek üreme hücresini dişi üreme hücresi ile birleştirmek; ilkah etmek. **2.** *gçsz. f. {ağız}* Çocuk doğurmak. [DS] **3.** *{ağız}* (Hayvan için) yavrulamak. [DS] **4.** *{ağız}* (Ağaçlar için) meyve vermek. [DS]

döllen, [dölle-n ?] *{ağız} sf.* Cömert. [DS]

dölleniş, [döllen-iş] *is.* Döllenme eylemi veya biçimi.

döllenme, [dölle-n-me] *is.* Dişi üreme hücresinin erkek üreme hücresiyle birleşmesi eylemi.

döllenmek[1], [dölle-n-mek] *dönşl. f. [-ir]* **1.** (Dişi üreme hücresi için) erkek üreme hücresi ile birleşmek. **2.** *{ağız}* Çiftleşmek. [DS] **3.** *{ağız}* Sebze, meyve vb. bitkiler ürün vermek. [DS]

döllenmek[2], [döl-le-n-mek ?] *{ağız}*] *dönşl. f. [-ir]* Yüksek bir yere tutunarak ayaklarını yerden kesip sallanmak. [DS]

döllenmesiz, [döllenme-siz] *sf.* Döllenme geçirmeyen; döllenmeksizin. ⊡ **döllenmesiz üreme,** *Gerçek döllenme olmadan; meyoz bölünme olmadan ilkel cinsellik biçimlerinin tümü.*

dölleyici, [dölle-y-ici] *is.* Yapay döllenmeyi sağlayan kişi.

döllü, [döl-lü] *sf.* Dölü olan; döl sahibi. ⊡ **döllü döşlü,** *{eAT} Çoluklu çocuklu; çoluk çocuk sahibi.*

döllük, -ğü [döl-lük] *{ağız} is.* **1.** Koyun ve keçilerin yavruladıkları yer. **2.** *sf.* (Hayvan için) damızlık. [DS]

dölsüz, [döl-süz] *sf.* **1.** Çocuğu olmayan. **2.** Yavrusu olmayan. **3.** (Erkek için) kısır.

dölük[1], [? dölük / dülek] *{eT}* *is.* **1.** Kırık testi; ağzı kırık saksı; kırık testiden yapılmış saksı. [DLT] **2.** Çöp. **3.** Gece körlüğü (?). [Clauson]

dölük[2], **-ğü** [döl-lük > dül-ük] *{ağız}* *is.* **1.** Hayvan. **2.** Hergele. **3.** Kısrak. [DS]

dölüm, [dön-üm] *{ağız}* *is.* → dönüm. [DS]

dölüt, [döl-üt] *is.* Gelişimini tam olarak bitirmemiş olmakla birlikte türünün özelliklerini almış olan yavru; cenin, *(1955).*

dömb[1], [damb / dımb / dimb / domb / dömb / dümb *(yans.)*] *is.* Vurma, çarpma, elle çalma, çalgı çalma gibi gürültülü ses çıkarma ve ahenksiz konuşma bildiren yansımalı kök. [Zülfikar] *dömb-ek, dömb-ül-de-k, dömb-el-ek*

dömb[2], [damb / domb / dömb / dönb / dumb *(yans.)*] *is.* Yuvarlanma, takla atma ve düşme bildiren kök. [Zülfikar] *dömb-e-dek, dömb-el-ek, dömb-ül-dek*

dömbeç, -ci [dön-meç / dömbeç] *{ağız}* *is.* Su çevrimi; anafor. [DS]

dömbedek, -ği [dömb *(yans.)* > dömb-edek] *(dö'mbedek)* *{ağız}* *zf.* Birdenbire; ansızın. [DS]

dömbek, -ği [dömb-ek / Far. dünbek] *{ağız}* *is.* **1.** Darbuka. **2.** Eskiden haşhaştan toplanan afyon sakızının konulduğu koni biçimindeki kap. **3.** *sf.* Patlak; çıkık. [DS]

dömbel, [dömb-el] *{ağız}* *is.* Toprağa atılan tohumun yeni sürmüş filizi. [DS]

dömbele, [dömbel-e] *{ağız}* *sf.* Sözünün nereye varacağını bilmeyen. [DS]

dömbelek[1], **-ği** [Far. ṭunbek / dömb *(yans.)* > dömb-el-ek] *{ağız}* *is.* **1.** Orta büyüklükte ramazan davulu. **2.** Darbuka. [DS]

dömbelek[2], **-ği** [dömb *(yans.)* > dömb-el-ek] *{ağız}* *is.* Takla. [DS] ⊟ **dömbelek atmak,** *{ağız}* *Takla atmak.* [DS]

dömbelek[3], **-ği** [dömb *(yans.)* > dömb-el-ek] *{ağız}* *is.* **1.** Böbrek. **2.** Kelebek. [DS]

dömbelekçi, [dömbelek-çi] *{ağız}* *sf.* Sözüne ve hareketlerine güven duyulmayan. [DS]

dömbez, [dömb *(yans.)* > dömb-ez] *{ağız}* *is.* Toprak yığınından oluşan küçük tepecikler. [DS]

dömbüldek, -ği [dömbül-de-k] *{ağız}* *is.* **1.** Develere takılan büyük çan. **2.** Tef. **3.** Çiftenağra. **4.** Su kabarcığı. [DS]

dömbüldemek, [dömb *(yans.)* > dömb-ül-de-mek] *{ağız}* *gçsz. f.* *[-r]* *[-d(ü)-yor]* **1.** (Eşya için) dengesini bulamayıp sallanmak. **2.** İki tarafa sallanarak yürümek; dengesiz yürümek. **3.** Debelenmek. [DS]

döme[1], [döğ-mek *(dövmek)* > dōm-e] *(dö:me)* *{ağız}* *is.* Yayık. [DS]

döme[2], [*dom > dom-a > döm-e] *{ağız}* *is.* Küçük tepe. [DS]

dömek[1], **-ği** [*dom *(yuvarlak çıkıntı)* > döm-e-k ?] *{ağız}* *is.* Küçük tepe. [DS] ⊟ **dömek avı,** *{ağız}* *Aramadan, hazır bulunan av.* [DS]

dömek[2], **-ği** [? dömek] *{ağız}* *is.* Anapara; sermaye. [DS]

dömek[3], **-ği** [*eT.* tu-mak ? > dömek] *{ağız}* *is.* Ahırlarda gübreyi dışarı atmakta kullanılan küçük delik. [DS]

dömelmek, [dom *(yuvarlak çıkıntı)* / dömb *(yans.)* > döm-el-mek] *{ağız}* *dönşl. f.* *[-ir]* **1.** Ayakta durmak. **2.** Oturmak. **3.** Secde eder gibi çökerek kıçını yükseltmek. **4.** Çıkıntı yapmak. [DS]

dömelti, [dömelt-i] *{ağız}* *is.* Görüşe engel olan yükselti. [DS]

dömeltmek, [dömel-t-mek] *{ağız}* *gçl. f.* *[-ir]* Yuvarlak bir çıkıntı yapar duruma getirmek; tümseklendirmek. [DS]

dömen, [dom *(yuvarlak çıkıntı)* > döm-en] *{ağız}* *is.* Dağın sivri ve çıplak tepesi. [DS]

dömifinal, -li [Fr. demifinale] *is.* *spor.* Yarı final.

dömivole, [Fr. demivolée] *is.* *spor.* Topun yere çarpıp tam havalanacağı sırada yapılan vuruş.

dömün, [döm-ün?] *{ağız}* *is.* Mahzen. [DS]

dönb, [damb / domb / dömb / dönb / dumb *(yans.)*] *is.* Yuvarlanma, takla atma ve düşme bildiren kök. [Zülfikar] *dönb-ül-de-mek*

dönbaba, [dön+baba] *is.* *bot.* **1.** Turnagagasıgillerden, bahçelerde süs için yetiştirilen, meyvesinde bulunan kılçık havanın nemine göre hareket eden, yaprakları ovulduğunda şiddetli bir koku veren, çiçekleri düzenli, pek çok çeşidi bulunan otsu bitki; turnagagası, *(Erodium).* **2.** Süslemede kullanılan çiçek biçimindeki motif.

dönbek, -ği [dömb-ek / Far. dünbek] *{ağız}* *is.* Darbuka. [DS]

dönbele, [dönb *(yans.)* > dönb-el-e] *{ağız}* *sf.* (Kişi için) kalp kırıcı; patavatsız. [DS]

dönbüldemek, [dönb *(yans.)* > dönb-ül-de-mek] *{ağız}* *gçsz. f.* *[-r]* *[-d(ü)-yor]* Dengesiz yürümek. [DS]

döncünmek, [dön-cün-mek] *{ağız}* *dönşl. f.* *[-ür]* Bir şeyin çevresinde dönmek. [DS]

döndelek, -ği [dön-mek > dön-der-ek > döndele-k] *{ağız}* *is.* Fırıldak denilen oyuncak. [DS]

döndergeç, -ci [döndür-geç > dönder-geç] *{ağız}* *is.* Döndürgeç. [DS]

dönderlemek, [dönder-le-mek] *{ağız}* *gçl. f.* *[-r]* *[-l(ü)-yor]* Bir şeyin altını üstüne getirmek; döndürmek. [DS]

dönderme, [dön-der-me] *{ağız}* *is.* **1.** Döndürmek eylemi. **2.** Ağzı geniş bir tür sepet. **3.** Mayasız hamurdan yapılma ve yağda kızartılmış pide. **4.** Kuru yufkadan yapılan börek. **5.** Birinin gönderdiği ya da bir yerde ısmarlayarak yaptığı ikrama verilen karşılık. **6.** *folk.* Bar oyunlarında ilk üç kişinin söylediği türküyü az sonra başka bir üç kişinin tekrarlaması. [DS] ⊟ **dönderme tavası,** *{ağız}* *Büyük tava.* [DS]

döndermeç, -ci [dönder-meç] *{ağız}* *is.* Aşıkla oynanan bir oyun. [DS]

döndermek, [*eT.* töñ-der-mek>dön-der-mek دوندرمك] *{eAT}* *gçl. f.* *[-ür]* **1.** Döndürmek; çevirmek; *{ağız}* *(aynı).* [DS] **2.** Tercüme etmek. **3.** *{ağız}* Birinin yaptığına karşılık yapmak. [DS] **4.** İdare etmek; yönetmek.

döndertme, [dönder-t-me] *{ağız}* *is.* Isırgan otu ile yapılan bir yemek. [DS]

döndirek, -ği [döndür-ek] *{ağız}* *is.* Topaç. [DS]

döndön, [dön+dön] *{ağız}* [*sf.* **1.** (Kişi için) kararsız; dönek. **2.** *is.* Topaç. [DS]

döndü, [dön-dü] *{ağız}* *sf.* **1.** Gittiği yerden geri gelen. **2.** *is.* Din değiştiren kimse; dönme. **3.** Henüz evlenmemiş kız. [DS]

döndüreç, -ci [döndür-eç] *{ağız}* *is.* → döndürgeç. [DS]

döndürek, -ği [döndür-ek] *{ağız}* *is.* **1.** Topaç. **2.** Fırıldak. **3.** Döndürgeç. [DS]

döndürgeç, -ci [döndür-geç] *{ağız}* *is.* Sacda yufka pişirilirken yufkayı alt üst etmeye yarar kılıç biçiminde uzun, ensiz ve yassı araç. [DS]

döndürme, [dön-dür-me] *is.* **1.** Bir şeyin dönmesini sağlama eylemi; dönük hâle getirme. **2.** *{ağız}* Isırgan otu ile yapılan bir yemek. [DS] **3.** *{ağız}* Kabaktan yapılan bir tatlı. [DS] **4.** *{ağız}* Kalın bağırsak. [DS]

döndürmek, [don-mek > dön-dür-mek دوندورمك] *gçl. f.* *[-ür]* **1.** Dönmesini sağlamak. **2.** Dönük hâle getirmek. **3.** Bir şeyin yönünü değiştirmek; çevirmek. **4.** Altını üstüne getirmek. **5.** Bir durumda olan şeyi başka bir duruma sokmak; başka biçime sokmak; değiştirmek. *{eAT}* *(aynı)* **6.** (İş yeri vb. için) işletmek, yürütmek. **7.** Verdiği sözden caydırmak. **8.** Yolundan alıkoymak, geri çevirmek **9.** *argo.* Sınıfta bırakmak. **10.** *{eAT}* Bir dilden başka dile çevirmek; tercüme etmek. **11.** *{eAT}* Reddetmek; kabul etmemek. **12.** *argo.* Esrarlı sigarayı sıra ile içmek. ⊡ **döndür etmek,** *{eAT}* *Tekrarlamak.*

döndürmeli, [döndürme-li] *sf.* **1.** Döndürme suretiyle yapılan; olan. **2.** Dökümcülükte döner parçalı kalıpların yapımında kullanılan yöntem.

döndürücü, [döndür-ücü] *sf.* **1.** Döndürme işini yapan. **2.** Döndürme özelliği olan. **3.** Döndüren.

döndürülme, [döndür-ül-me] *is.* Dönük hâle getirilme eylemi; çevrilme.

döndürülmek, [döndür-ül-mek] *edil f.* *[-ür]* Döndürme eylemi yapılmak; dönük duruma getirilmek.

döndürüş, [döndür-üş] *is.* Döndürme eylemi veya biçimi.

döne, [dön-e] *{ağız}* *is.* Karşı ziyaret. [DS]

döneç, -ci [dön-eç] *is.* *fiz.* Dalgalı akımlı dinamo ve elektrik motorlarında hareketli kısma verilen ad; rotor.

dönegen, [dön-egen دونكه كن] *{eAT}* *sf.* Çok dönen.

döneğeç, -ci [dön-eğeç] *{ağız}* *is.* Hortum; kasırga. [DS]

döneğen, [dön-eğen] *{ağız}* *sf.* **1.** Çok dönen. **2.** Su çevrintisi; anafor. **3.** Sözünde durmayan. **4.** Hayvan yuları ile başlığı arasında bulunan bir tür döner halka. [DS]

dönek, -ği [dön-mek > dön-ek دونك] *sf.* **1.** Dönen; dönmeyi huy edinen. **2.** (Yer için) dönülen. **3.** Kararlarından çabuk vazgeçen. **4.** Verdiği sözde durmayan; kalleş; kaypak. **5.** *{ağız}* *is.* Çift sürerken bir seferde boyuna gidilebilecek kadar uzunlukta olan yer; evlek. [DS] **6.** *{ağız}* Su arkları ile ayrılmış evlekler. [DS] **7.** *{OsT}* *{ağız}* Uçarken takla atan güvercin. [DS] **8.** *{ağız}* Sınıfta kalan öğrenci. [DS] **9.** *{ağız}* Dönemeç. [DS] **10.** *{ağız}* Su çevrintisi; anafor. [DS] **11.** *{ağız}* Yollarda yağmur ve kar suyunun yaptığı çamurlu su birikintisi. [DS] **12.** *{ağız}* Topaç. [DS] **13.** *{ağız}* Döner halka. [DS] ⊡ **dönek ağı,** *Küçük balıkçı tekneleri ile akşam atılıp sabah toplanan ağ.*|| **dönek başı,** *Çift sürerken geri dönülen yer; çift sürmeye başlanılan yer.*|| **dönek yeri,** *Harman yeri.*

dönekçe, [dön-ek-çe] *(dö'nekçe)* *zf.* **1.** Dönek birine yakışır biçimde. **2.** *sf.* Döneğe özgü.

döneklik, -ği [dön-ek-lik] *is.* **1.** Dönek olma durumu. **2.** Dönek birinin yapabileceği tutum ve davranış.

dönel, [dön-el] *sf.* (Alet ve makine için) dönme hareketi yapan. ⊡ **dönel yüzey,** *mat. Biçimi değişmeyen bir çizginin bir eksen etrafında dönmesiyle elde edilen yüzey.*

dönelek, -ği [dön-ele-k] *{ağız}* *is.* Bir kimsenin özel durumu. [DS] ⊡ **döneleği dönmek,** *{ağız}* *Felakete uğramak; ağzının tadı bozulmak.* [DS]

döneleme, [dön-e-le-me] *is.* Dolaşıp durma eylemi.

dönelemek, [dön-ele-mek] *{ağız}* *gçsz. f.* *[-er]* *[-l(i)-yor]* **1.** Dolaşıp durmak; döne döne gezinmek; dönüp durmak. **2.** Acele ve telaşla bir iş yapmak. [DS]

dönelge, [dönel-ge] *{ağız}* *is.* **1.** Hortum; kasırga. **2.** Dönemeç. **3.** Ev. [DS]

dönelme, [dön-el-me] *is.* Bir hareketin en yüksek noktaya vardıktan sonra tekrar alçalmaya başlaması durumu ve eylemi.

dönelmek, [dön-mek > dön-el-mek] *dönşl. f.* *[-ir]* **1.** Dönelemek. **2.** En yüksek noktaya çıktıktan sonra alçalmaya başlamak.

dönem, [dön-em] *is.* **1.** Belli bir özellik taşıyan zaman parçası. **2.** Hayatın belli bir parçası. **3.** Belli bir etkinliğe ve özelliğe bağlı zaman dilimi. **4.** Bir sanat dalında belli üslûpların yaygın olarak işlendiği zaman. **5.** Sanatçının belli bir görüş ve üslûpta eser verdiği zaman. **6.** Türkiye Büyük Millet Meclisinde iki seçim arasında kalan süre. **7.** Birbirini bütünleyen öğretim süresi. **8.** Dönemsel bir olayda değişmez zaman aralığı; periyot.

dönembeç, -ci [dön-e-meç / dön-e-mbeç] *{ağız} is.* Dönemeç. [DS]

dönemeç, -ci [dön-e-meç] *is.* **1.** Yolun kıvrıldığı, döndüğü nokta; viraj. *{ağız} (aynı)* [DS] **2.** *mecaz.* Yeni bir aşama. **3.** Çiftçinin sabanı veya pulluğu döndürdüğü ve sürülmeden bıraktığı tarla kenarı.

dönemek, [dön-e-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-n(ü)-yor]* **1.** Engel olmak. **2.** Durulmak. [DS]

dönemez, [dön-e-mez] *{ağız} is.* Kasırga. [DS]

dönemli, [dönem-li] *sf.* **1.** Dönemler oluşturan. **2.** Belli aralıklarla düzenli olarak tekrarlanan; periyodik.

dönemsel, [dönem-sel] *sf.* **1.** Belli aralık sonunda yeniden ortaya çıkan veya beliren. **2.** Önceki hareketi bir zaman sonra yapan.

dönemsiz, [dönem-siz] *sf.* **1.** Dönem oluşturmayan. **2.** (Hareket veya olay için) ayırt edici büyüklüğü, bir salınım yapmadan giderek bir sınıra doğru yaklaşan.

dönen, [Moğ. dönen] *{eT} is.* **1.** Dört yaşında olan erkek at. *{ağız} (aynı)* [Nevâyî] [DS] **2.** *{ağız}* Üç yaşını geçen at veya deve. [DS]

dönence, [dön-en-ce] *is. ast. coğ.* Güneşin bir yıl boyunca yer küre üzerinde en öte dik olarak geldiği iki noktadan geçen paraleller, *(1944).*

dönencel, [dönence-l] *sf.* Dönence ile ilgili. ⊡ **dönencel ay,** *Ayın ilkbahar noktalarından art arda iki geçişi arasındaki süre (27 gün 1 saat 43 dakika).*|| **dönencel yıl,** *Güneşin ilkbahar noktalarından art arda iki geçişi arasındaki süre (365 gün beş saat 48 dakika 46 saniye) [yıldız yılına göre 20 dakika 23 saniye daha kısadır].*

dönenceli, [dönence-li] *sf.* Dönencesi olan; münavebeli. ⊡ **dönenceli yıl,** *Güneşin ilkbahar noktalarından art arda iki geçişi arasındaki süre (365 gün beş saat 48 dakika 46 saniye) [yıldız yılına göre 20 dakika 23 saniye daha kısadır].*

dönendirmek, [dönen-dir-mek] *{ağız} gçl. f. [-ir]* İdare etmek; yönetmek. [DS]

dönenme, [dön-en-me] *is.* Bir yerde veya bir şeyin etrafında dönüp durma durumu ve eylemi.

dönenmek[1], [dön-mek > dön-en-mek] *dönşl. f. [-ir]* **1.** Geri dönmek; tersyüz olmak. **2.** Olduğu yerde veya bir şeyin çevresinde dönüp durmak; *{ağız} (ağız).* [DS] **3.** *{ağız}* Bir daire çizerek dönmek. [DS] **4.** *{ağız}* Amacını gerçekleştirmek için fırsat gözeterek bir şeyin çevresinde dolaşmak. [DS]

dönenmek[2], [dona-mak > dona-n-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* Giyinip kuşanmak. [DS]

döner, [dön-er] *sf.* **1.** Dönme özelliği taşıyan. **2.** Dönen; dönme işini gerçekleştiren. **3.** Dönecek biçimde düzenlenmiş veya ayarlanmış olan. **4.** *is.* Döner kebap. **5.** *{ağız}* Toplu tabanca. [DS] **6.** *{ağız}* Dokuma tezgâhlarında dokunan kumaşın sarıldığı yuvarlak ağaç. [DS] ⊡ **döner ayna,** *gök b. Gök cisimlerini gözlemleyebilmek için yer eksenine paralel bir eksen etrafında yerin dönme hızının yarısına eşit bir hızla dönen karışık yapılı bir tür gözlem aynası.*|| **döner değici,** *fiz. Radyo teknikte çeşitli ayar devreleri taşıyan döner bir silindirden oluşan komütatör.*|| **döner kapı,** *Büyük binalarda soğuk girmemesi için düşey bir eksen etrafında dönen birden çok bölümlerden meydana gelmiş giriş.*|| **döner kaşık,** *balıkç. Yavaş hareketli balıkların avlanmasında kullanılan parıltılı olta.*|| **döner kebap,** *mutf. Harlı ateş karşısında döndürülebilen uzun bir şişe döşenmiş yaprak şeklindeki etlerden yapılan bir tür kebap.*|| **döner kemik,** *anat. Ön kolun dış kısmında yer alan ve dirsekle eklemlenen uzun kemik.*|| **döner kule,** *Bir eksen etrafında dönebilecek biçimde yapılmış kule.*|| **döner sahne,** *tiy. Özel bir düzenek ile kendi ekseni etrafında döndürülebilen tabanı olan sahne.*|| **döner sermaye,** *işlet. 1. Kamu maliyesi alanında bir amacın elde edilmesi için genel bütçeden bir kuruluşa azaltılmaması şartı ile verilen sermaye. 2. Bu tür sermaye ile çalışan işletme.*|| **döner yem,** *balıkç. Etçil balıkları avlamaya yarayan bir eksen etrafında suyun hareketi ile dönen bir küçük kaşıkçıktan oluşan olta.*

dönerce, [döner-ce] *{ağız} is.* Tek demirli basit pulluk. [DS]

dönerceli, [dönerce-li] *{ağız} sf.* Sözünde durmayan. [DS]

dönerci, [döner-ci] *is.* Döner kebap yapıp satan kimse.

dönercilik, -ği [dönerci-lik] *is.* Dönercinin yaptığı iş ve meslek.

dönerge, [döner-ge] *{ağız} is.* **1.** Çark. **2.** Arabanın mazısı. **3.** Bir iş yerini çevirmekte kullanılan para; anapara. **4.** Su çevrintisi; girdap. [DS]

döneyen, [dön-eğen / dön-e-y-en] *{ağız} is.* Tekerlekleri birbirine bağlayan ve dönmesini sağlayan ağaç; mil. [DS]

döngeç, -ci [dön-geç] *{ağız} is.* **1.** Pervane. **2.** Temelsiz evlerde evin dört köşesine konulan ve temel görevini gören kısa direkler. [DS]

döngel, [dön-mek + gel-mek / töng > döng-el] *is.* **1.** *bot.* Gülgillerden hamken kekremsi, olgunlaşınca mayhoş, esmer renkli, küremsi, beş çekirdekli meyvesi olan yabanisi dikenli, bahçelerde yetiştirileni dikensiz, beş metre kadar boylanabilen ağaççık; muşmula; beşbıyık, *(Mespilus germanica).* **2.** *{ağız}* Meyvesi hafif sulu ve ekşi bir tür böğürtlen. [DS] **3.** *{ağız}* Zaman göstergesi; saat. [DS] **4.** *{ağız} sf.* Sözünde durmayan. [DS] **5.** *{ağız}* Düzgün olmayan; eğri. [DS] ⊡ **döngele etmek,** *{ağız} Geri çevirmek.* [DS]|| **döngel orucu,** *Sürekli olarak aç kalma.*

döngele, [döngel-e] *{ağız} is.* Bozkırda biten bir tür diken. [DS]

döngitmek, [töñ-it-mek / döñ-it-mek / döñ-id-mek] *(döñitmek) {eT} gçsz. f. [-ür]* Eğilmek; dönmek.

döngöz, [dön-mek > dön+göz] *{ağız} sf.* **1.** Şaşı. **2.** (Kişi için) gözleri çok hareket eden. [DS]

döngü, [dön-mek > dön-gü] *is. mat. mant.* Bir işlemi, olayı veya akıl yürütmeyi başlangıçtaki duruma getiren süreçler bütünü, *(1955).*

döngüldek, -ği [döngül-de-k] *{ağız} sf.* (Kişi için) zayıflık ya da yaşlılık yüzünden başı düşmüş, omuzları kalkmış durumda yürüyen. [DS]

döngüldemek, [döng-ül-demek] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-d(ü)-yor]* **1.** (Suyun üzerinde yüzen cisim için) ileri geri hareket etmek. **2.** Dengesini kaybederek ileri geri sallanmak. **3.** Düşecek hâle gelmek. [DS]

döngüldevik, -ği [döngülde-(k)-ik ?] *{ağız} sf.* (Kişi için) kararsız; işkilli. [DS]

döngüldeyük, -ğü [döngülde-y-ük] *{ağız} sf.* (Kişi için) dengesiz; ileri geri sallanan. [DS]

döngüleme, [döngü-le-me] *is. bsy.* Geri besleme veya sayısal bilgi aktarımı şeklinde bir sistemin girişi ile çıkışı arasında bağlantı kurma işi.

döngülü, [döngü-lü] *sf. bsy.* **1.** Döngüsü bulunan. **2.** (Sistem için) döngü uygulanmış olan.

döngün, [dön-gün] *{ağız} sf.* **1.** Dargın. **2.** Bir tarafa dost görünerek oradan aldığı bilgileri karşı tarafa götüren; satılmış. **3.** (Yemek için) tadı değişmiş; ekşimiş. **4.** (Kişi için) hastalığı iyileşmeye yüz tutmuş. **5.** Sözünde durmayan; dönek. [DS]

dönme, [dön-me] *is.* **1.** Bir durumdan başka bir duruma geçme eylemi. **2.** Dinini değiştirip Müslüman olan kişi; mühtedi. **3.** Cerrahi işlemlerle cinsiyetini değiştirerek kadın olmuş erkek. **4.** *gök b.* Bir gök cisminin her noktası bir çember çizecek biçimde hareket etmesi. **5.** *{ağız}* Su çevrintisi; girdap. [DS] **6.** *argo.* Aralara açık saçık cinsellik taşıyan sahneler ekleyerek piyasaya sürülmüş film. **7.** *sf.* Dönen; dünmüş. **dönme dolap,** *1. Bayram ve eğlence yerlerinde yukarıdan aşağıya doğru bir eksen etrafında sallanan oturma yerleri bulunan eğlence aracı. 2. Eskiden büyük konaklarda ve saraylarda bir yerden başka bir yere yemek aktarmak için duvarlara yerleştirilmiş dönebilen dolap.*|| **dönme ekseni,** *fiz. Dönen bir cismin her noktasının çizdiği çemberin merkezinden geçen doğru.*

dönmece, [dön-mece] *{ağız} is.* **1.** Ağaçtan yapılmış pulluk. **2.** Pişmanlık. [DS]

dönmeç, -ci [dön-meç] *{ağız} is.* **1.** Köşe başı. **2.** Suyun dolanarak aktığı yer. [DS]

dönmek, [*eT.* tön-mek > dön-mek دونمك] *dönşl. f. [-er]* **1.** Ekseni etrafında daire çizecek şekilde hareket etmek; dolanmak; devretmek. *{eT} {eAT} (aynı)* [DK] **2.** Gittiği yerden ilk çıktığı yere tekrar gelmek; geri gelmek. *{eAT} (aynı)* [DK] **3.** Gidiş yönünü değiştirmek; sapmak. **4.** Konumunu olduğu yerde değiştirmek; başını çevirip bakmak; yönelmek. *{eAT} (aynı)* [DK] **5.** Durumu ve niteliği değişmek; tahvil olmak. **6.** Bir şeye veya kişiye benzemek. **7.** Andırmak; benzemek. *{eAT} (aynı)* **8.** Din ve görüş değiştirmek; ihtida etmek. **9.** (Hava için) açık ve güneşli iken yağış ve fırtınaya dönmek; bozmak. **10.** (İş yeri veya ev için) yönetilmek; çekip çevrilmek; ihtiyaçları karşılanmak. **11.** Ayrılmış olduğu bir iş veya çalışmaya tekrar başlamak; göreve yeniden gelmek. **12.** *mecaz.* Gizli tuzaklar kurulmak, dolap çevrilmek. **13.** (Öğrenci için) sınıfta kalmak. **14.** (Dilek, dilekçe için) reddedilmek; isteği kabul görmemek. **15.** *{eAT}* Bir durumdan başka bir duruma geçmek; değişmek; bozulmak; inkılap olmak. **16.** *{eAT}* Vazgeçmek; feragat etmek. **17.** *{eAT}* Çevrilmek; tercüme olunmak; naklolunmak. **18.** *{ağız}* (Çiftleştirilmiş inek için) gebe kalmayarak tekrar çiftleşmek istemek. [DS] **19.** *{ağız}* (Mide için) alt üst olmak; bulanmak. [DS] **20.** *{ağız}* Bir kimseden nefret edip yüz çevirmek; soğumak. [DS] **dön babam dön,** *Sürekli aynı iş ve işlemlerin yapıldığını ifade eden bıkkınlık sözü.*|| **döne döne,** *1. Dönerek, çevrilerek, kıvrılarak. 2. {eAT} Tekrar tekrar.*|| **döne gelmek,** *{eAT} 1. Geri gelmek; dönüp gelmek. 2. Yolunu şaşırmak.*|| **Döneydi ola mı?** *{eAT} Acaba döner mi?*|| **dönüp dolaşmak,** *Uzun süre gezmek; çok dolaşmak.*

dönük, -ğü [dön-ük] *sf.* **1.** Yüzü veya bir tarafı dönmüş hâlde olan; tersine çevrilmiş. *{ağız} (aynı)* [DS] **2.** Yönelmiş durumda olan. **3.** Bir tarafa kaymış, yamulmuş; eğri; eğrilmiş. *{ağız} (aynı)* [DS] **4.** *mecaz.* Bir kitle veya kişiden yana olan. **5.** *{ağız}* Çirkin. [DS] **6.** *{ağız}* (Kişi için) kılıksız; kıyafetsiz. [DS] **7.** *{ağız}* Yaramaz. [DS] **8.** *{ağız}* Sözüne güvenilmeyen; sözünde durmayan. [DS] **9.** *{ağız}* Huysuz ve asık suratlı. [DS] **10.** *{ağız}* Din değiştirmiş kimse; dönme. [DS] **11.** *{ağız} is.* Cüzam hastalığı. [DS] **12.** *{ağız}* Ayak altında ezilmekten meydana gelen yara. [DS] **13.** *{ağız}* Hastalık sebebiyle renk sararması. [DS]

dönüklük, -ğü [dönük-lük] *is.* **1.** Dönük olma durumu. **2.** *{ağız}* Geri gidiş; irtica. [DS]

dönükmek, [dön-ük-mek] *{ağız} gçsz. f. [-ür]* **1.** Bir iş üzerinde çok uğraşmak. **2.** Kendini işe canla başla vermek. [DS]

dönülme, [dön-ül-me] *is.* Dönülmek eylemi.

dönülmek, [dön-ül-mek] *edil. f. [-ür]* Dönme eylemi yapılmak.

dönüm, [dön-üm] *is.* **1.** Dönme eylemi. **2.** Gidip de geri gelme eyleminde geri dönüşün başladığı yer. **3.** Gidip gelme yoluyla yapılan işlerin her bir seferi. **4.** Belli aralıklarla yinelenen hareketin başlangıç noktası. **5.** Bin metre karelik alan ölçüsü. **6.** Eskiden kenarları kırkar adım veya arşın olan kare alanı. **7.** *{ağız} sf.* Defa; kez; sefer. [DS] **dönüm noktası,** *Sürmekte olan bir iş veya olayda geçiş sağlanan yeni bir durum; önemli bir aşama.*

dönümlü, [dönüm-lü] *sf.* Dönme yeteneği olan.

dönümlük, -ğü [dönüm-lük] *sf.* **1.** Dönüm olarak belirtilen miktarda alanı olan. **2.** Dönüm olarak belirtilen miktardaki alana yetecek kadar olan. **3.** Gidip dönme sayısı belirtilen kadar olan.

dönümsüz, [dönüm-süz] *{ağız} sf.* Beceriksiz; sakar. [DS]

dönüş, [dön-üş] *is.* **1.** Dönme eylemi veya biçimi. **2.** Geldiği yere geri gitme eylemi; avdet. **3.** Gidilen yerden geri geliş için yapılan yolculuk. **4.** Yolculuktan veya gidilen yerden döndükten sonra ilk yerde bulunma olgusu. **5.** *bale.* Dansçının olduğu yerde iki ayağı üzerinde dönerek yaptığı hareket. **6.** *spor.* Basketbolda oyuncunun ayağını yerden kesmeden yaptığı dönme hareketi; pivot. **7.** *spor.* Yüzücünün dönüş duvarına geldiğinde el ve ayaklarını değdirerek yaptığı yarım çember çizme hareketi. ⊡ **dönüş bileti,** *Bir yolcunun geri dönmek için aldığı ulaşım aracı bileti.*|| **dönüş etmek,** *{ağız} Geri gelmek.* [DS]|| **dönüşü olmayan yol,** *Pek iç açıcı olmamakla birlikte başka seçeneği olmayan iş veya durum.*|| **dönüş yapmak,** *1. Çalışmak üzere gidilen yabancı ülkeden, bir daha gitmemek üzere kesin olarak geri gelmek. 2. Zararlı olacağı anlaşılan bir işten vazgeçmek.*

dönüşlü, [dönüş-lü] *sf.* **1.** Dönüşü olan; dönen. **2.** *dbl.* Yaptığı iş kendi üzerine yönelen. ⊡ **dönüşlü çatı,** *dbl. Fiilin belirttiği eylemin özneye döndüğünü belirten çatı.*|| **dönüşlü fiil,** *dbl. Öznenin yaptığı işin yine öznenin kendi üzerine yöneldiğini belirten fiil çatısı.*|| **dönüşlü zamir,** *dbl. Kişi kavramını pekiştirmekte kullanılan "kendi" kelimesi.*

dönüşlülük, -ğü [dönüşlü-lük] *is.* Dönüşlü olma niteliği. ⊡ **dönüşlülük eki,** *dbl. Fiil kök ve gövdelerinden dönüşlü çatı kurmaya yarayan (-n, -l, -ş) ekleri.*

dönüşme, [dön-üş-me] *is.* Bir biçimden başka bir biçime geçme eylemi.

dönüşmek, [dön-üş-mek] *işteş f. [-ür]* **1.** Hep birlikte dönmek. **2.** *dönşl. f.* Bir durumdan başka bir duruma veya biçime geçmek; hâl değiştirmek; şekil değiştirmek; tebdil etmek, *(1942)*. **3.** Dönmek eylemini yinelemek. **4.** (Hasta için) iyileşmeye yüz tutmak; nekahet devresine girmek. **5.** *{ağız}* Serbestçe dönüp dolaşabilmek. [DS] **6.** *{ağız}* Serbest iş yapmak; ufak tefek iş yapmak. [DS]

dönüşsüz, [dönüş-süz] *sf.* Dönüşü olmayan; dönülmeyen.

dönüştürme, [dönüş-tür-me] *is.* Dönüşme işini gerçekleştirme eylemi.

dönüştürmek, [dönüş-tür-mek] *gçl. f. [-ür]* **1.** Dönüşmesini sağlamak. **2.** *mat.* Belli bir kurala göre bir şekli başka bir şekle çevirmek. **3.** *bsy.* Programları yeni bir programa uyarlamak. ⊡ **dönüştürüp durmak,** *Durumunu değiştire değiştire zaman geçirmek.*

dönüştürücü, [dönüştür-ücü] *sf.* **1.** Dönüşmesini sağlayan; dönüştüren. **2.** *elkt.* Transformatör.

dönüştürülme, [dönüştür-ül-me] *is.* Dönüşme sağlanması eylemi.

dönüştürülmek, [dönüştür-ül-mek] *edil. f. [-ür]* Dönüştürmek eylemi yapılmak.

dönüştürüm, [dönüştür-üm] *is.* Dönüştürmek eylemi; tahvil.

dönüşük, -ğü [dönüş-ük] *{ağız} is.* Babadan kalan tarlanın kardeşler arasında dönüşümlü olarak ekilip biçilmesi. [DS]

dönüşül, [dönüş-ül] *sf.* (Sıcaklık derecesi için) bir aşırı iletkende aşıldığı anda iletkenliğin kaybolduğu; kritik.

dönüşüm, [dönüş-üm] *is.* **1.** Bir biçimden başka bir biçime girme olgusu; dönüşme eylemi. **2.** *biy.* Görevinin değişmesi yüzünden bir organda ortaya çıkan değişme. **3.** *dbl.* Üretici dilbilgisinde derin yapıları yüzeysel yapılara çevirme süreci. **4.** *kim.* Çeşitli zorlayıcı etkenlerle bir elementin başka bir element hâline gelmesi. **5.** *psikol.* Bilinç altına itilen duyguların, istemlerin tam karşıtı olarak bilinç alanına yükselmesi.

dönüşümcü, [dönüşüm-cü] *is.* **1.** Dönüşümcülük yanlısı olan kişi. **2.** *biy.* Çeşitli bitki ve hayvanların zincirleme olarak birbirinden türediğini ileri süren kişi. **3.** *dbl.* Üretici dilbilgisinde türev ad, sıfat ve fiillerin tabanda yer almadığını, sonradan dönüşümsel birleşence türetildiğini ileri süren varsayım.

dönüşümcülük, -ğü [dönüşümcü-lük] *is. biy.* Yaşayan canlıların yalın biçimlerden karmaşık biçimlere doğru birbirinden zincirleme ve evrim yoluyla gelişerek ortaya çıktığını ileri süren görüş.

dönüşümlü, [dönüşüm-lü] *sf.* **1.** Birbirinin yerini sıra ile alan; yer değiştiren. **2.** *zf.* Sıra ile, değişerek.

dönüşümsel, [dönüşüm-sel] *sf.* Dönüşümlerle ilgili olan. ⊡ **dönüşümsel birleşen,** *dbl. Üretici dil bilgisinde söz diziminin derin yapıdan yüzeysel yapıya geçişini sağlayan bölümü.*

dönüşün, [dönüş-ün] *{ağız} zf.* Dönünce. [DS]

dönütmek, [dön-üt-mek ?] *{ağız} gçl. f. [-ür]* Uygunluk sağlamak; yakıştırmak. [DS]

döpiyes, [Fr. deux-pièces] *is.* **1.** Uygun bir etek ceket veya pantolon ceketten ibaret kadın elbisesi. **2.** *sf.* Üst ve alt olmak üzere iki parçadan ibaret olan.

dör, [? dör] *{ağız} is.* **1.** Köyün dışında koyun sağılan düzlük yer. **2.** Eski evlerde büyük odanın oturulan kısmı. **3.** Konuk odası. [DS]

dörder, [dör(t)-er] *sf.* **1.** Dört sayısının üleştirme biçimi. **2.** Her seferinde dört adet olmak üzere. **3.** Her birine dört tane düşmek üzere.

dördül, [dör(t)-ül دردل] *is.* **1.** Kenarları ve açıları birbirine eşit olan dörtgen; dört köşeli yüzey; kare; murabba. *{eAT} {ağız} (aynı)* [DS] **2.** *ed.* Rubaî. **3.**

dbl. Kimi dillerde dörtlü bir öbeği ifade eden dilbilgisel sayı. **4.** Arapça'da dört ünsüzden meydana gelen kök. **5.** *{ağız}* Üç boyutu da eşit cisim; küp. [DS] **6.** *{ağız}* Kesiti kare olan ağaç parçası. [DS] **7.** *{ağız}* Taneleri dört sıra olan arpa. [DS] ⧉ **dördül düzen,** *{ağız} Bir ev için gerekli olan eşyanın tümünün hazır bulunması durumu; tam tekmil.* [DS]

dördün, [dör(t)-ün] *is.* Ay diskinin yarısının göründüğü evre; yarım ay; terbî.

dördüncü, [dör(t)-üncü] *sf.* **1.** Dört sayısının sıra sıfatı. **2.** Sıra bakımından yeri dörtte olan. ⧉ **dördüncü çağ,** *jeol. Buzullaşmanın deniz yüzeyinde önemli değişmelere yol açtığı ve insanın yaratıldığı, yeryüzünün iki veya üç milyon yıl süren çağı.*

dördüz, [dör(t)-üz] *sf.* **1.** Dördü bir arada. **2.** Bir batında dünyaya gelen dört kardeş. ⧉ **dördüz yumrucuklar,** *anat. Beyinle beyincik arasında bulunan görme ve işitme duyularının yolları üzerinde bulunan dört kabartı; dördüz tümsekler.*

dördüzleme, [dör(t)-üz-le-me] *is.* Eski Yunan tiyatrosunda üçü trajedi, sonuncusu yerme dramı olarak düzenlenen sahne eseri.

dörek, -ği [*eT.* *tör-mek *(eşmek)* > dör-ek ?] *{ağız} sf.* **1.** (Çocuk için) yaramaz. **2.** *is.* Domuzların burunları ile eştikleri yer. [DS]

dörelenmek, [*eT.* *tör-mek > dörele-n-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* **1.** Olduğu yerde sağa sola dönüp durmak. **2.** Yerinden dönerek fırlayıp kalkmak. **3.** Boşu boşuna oyalanmak. **4.** Köşe bucağı konuşmak. **5.** (Tavuklar için) çöplükte eşelenmek. [DS]

dörez, [dör-ez] *{ağız} is.* Yırtık. [DS]

dörinmek, [dör-in-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* (Tavuk için) eşinmek. [DS]

dörmek, [*eT.* *tör-mek > dör-mek] *{ağız} gçl. f. [-ür]* **1.** (Domuz için) yeri burnu ile kazmak. **2.** (Tavuk için) yeri eşelemek. **3.** Toplamak; devşirmek. **4.** Biçmek. **5.** *gçsz. f.* Yaramazlık yapmak. **6.** Dolaşıp durmak. [DS]

dörmelemek, [dörme-le-mek] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(i)-yor]* (Çocuk için) emeklemek. [DS]

dörmülemek, [dörme-le-mek] *{ağız} gçsz. f. [r] [-l(ü)-yor]* Gezinip durmak. [DS]

dörnemek, [tör-mek > dörin-mek > dör(i)n-e-mek] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-n(ü)-yor]* **1.** Çiğnemek; ezmek. **2.** Yıkmak. [DS]

dörpü, [*eT.* törpi-mek > törpi-g > dörpü دربی / دربو] *{eAT} {ağız} is.* Törpü. [DS]

dörpüsüz, [dörpü-süz] *{ağız} sf.* (Kişi için) kaba; terbiyesiz. [DS]

dört, -dü [*eT.* tört / dȫrd > dört] *is.* **1.** Üç ile beş arasında yer alan sayının adı. **2.** Bu sayıyı gösteren rakam: 4, IV. **3.** *sf.* Sayısı üç ile dört arasında bulunan. **4.** Hep; bütün; tamamen. ⧉ **dört açılı,** *Dört açısı olan çokgen.*|| **dört adımlık yer,** *Çok yakın.*|| **dört ayağını bir yere getirmek,** *Fazla gayret göstermek.*|| **dört ayak,** *1. Dört ayaklı hayvan. 2. Elleri de ayak gibi kullanarak yere çöküş. 3. Roma devri doğu şehirlerinde ana kavşaklardaki dört açıklıklı revak.*|| **dört ayaklı,** *Hayvan.*|| **dört ayaklılar,** *biy. Sürüngenlerin ve memelilerin de arasında bulunduğu dört ayaklı hayvanlar sınıfı.*|| **dört ayak olmak,** *argo. Domalmak.*|| **dört ayak üstüne düşmek,** *Tehlikeden zarar görmeksizin kurtulmak; şanslı olmak.*|| **dört bağlı,** *kim. Bir organik bileşiğin formülünde dört karbon atomuna bağlı bir karbon atomu.*|| **dört başı mamur,** *1. Hiçbir eksiği olmaksızın; eksiksiz; kusursuz. 2. İşleri yolunda, rahatı yerinde.*|| **dört başlı,** *anat. Yapışması dört bağ aracılığıyla olan uyluk kaslarından birisi.*|| **dört beş,** *Yaklaşık olarak dört veya beş civarında olan.*|| **dört bir tarafı,** *Her yanı.*|| **dört bucak,** *Her taraf, her yer.*|| **dört değerli,** *kim. Birleşme değeri dört olan element.*|| **dört dilimli,** *mim. Gotik sanatın en önemli ögelerinden biri olan, birbirlerine teğet dört çember yayından meydana gelmiş mimarî motif.*|| **dört dolanmak,** *{ağız} 1. Telaşla çare aramak. 2. Dört dönmek.* [DS]|| **dört dönmek,** *1. Telaşlı hareketlerle koşturarak gidip gelmek veya dönerek aranmak. 2. Bir şeyi elde etmek için çok gayret sarf etmek.*|| **dört dörtlük,** *1. müz. Birlik. 2. mecaz. Tam, kusursuz.*|| **dört duvar arasında kalmak,** *Evde kapalı kalmak; gezinti yapamamak.*|| **dört elle sarılmak,** *1. Bir işe isteyerek ve canla başla girişmek. 2. Bütün gönlüyle bağlanmak.*|| **dört giden,** *{ağız} Dört ana yön.* [DS]|| **dört göz,** *Gözlüklü kimse.*|| **dört göz bir evlat için,** *Anne ve babanın çocukları için yaptıkları fedakârlığı anlatan söz.*|| **dört gözle beklemek,** *Büyük bir sabırsızlık ve özlem içinde beklemek.*|| **dört gül,** *{ağız} Dört köşe; dört kenarlı.* [DS]|| **dört halife,** *isl. Hz. Muhammed'in ölümünden sonra halife seçilen Hz. Ebubekir, Hz. Ömer, Hz. Osman ve Hz. Ali.*|| **dört heceli,** *Her mısrası dört heceden oluşmuş manzume.*|| **dört işlem,** *mat. Toplama, çıkarma, bölme ve çarpmadan ibaret aritmetiğin temel işlemleri.*|| **dört kanallı,** *İki yönde de iki hattı olan iki kanallı bağlantı.*|| **dört kanatlı,** *İki çift kanadı olan böcek.*|| **dört kapı,** *tasvf. Bektaşilikte geçilmesi gereken dört eğitim merhalesi olan şeriat, tarikat, marifet ve hakikat mertebeleri.*|| **dört kaşlı,** *1. Kalın ve gür kaşlı. 2. Bıyığı yeni çıkmaya başlayan delikanlı.*|| **dört katlı,** *Çözgüsü dört iplikten olan ipek şerit.*|| **dört kemer,** *{ağız} Yorgancılıkta bir tür dikiş adı.* [DS]|| **dört kıçlı,** *{ağız} Dört ayaklı mangal.* [DS]|| **dört kolluya binmek,** *Tabutla taşınmak, ölmek.*|| **dört köşe,** *Kare biçimli.*|| **dört köşe olmak,** *Çok keyiflenmek.*|| **dört kutuplu,** *fiz. Her biri bir uç çiftinden oluşan iki erişimli elektrik ağı.*|| **dört mezhep,** *isl. İslamiyet'in dört ana mezhebi olan Hanefî, Şafiî, Malikî ve Hanbelî mezhepleri.*|| **dört**

motorlu, *havc. Dört motor veya dört türbo jet ile donatılmış uçak.*|| **dört renkli,** *Sarı, kırmızı, mavi ve siyah renklerle yapılan bakı.*|| **dört taraftan,** *Her yandan.*|| **dört teker,** *argo. Otomobil.*|| **dört tekli,** *{ağız} Kare biçiminde olan.* [DS]|| **dört ucunu bırakmak,** *İlgilenmemek; işi bırakmak.*|| **dört uçlu,** *Dört ucu olan elektrikli aygıtlar.*|| **dörtü onda,** *{eAT} Onda dördü.*|| **dört üstü, murat üstü,** *İşi yolunda.*|| **dört yanı deniz kesilmek,** *Çaresizlik içinde kalmak.*|| **dört yanından tutmak,** *Kayıtsız şartsız buyruk altına almak.*|| **dört yaprak,** *mim. Bir bakışım merkezi çevresinde yerleştirilmiş dört mızrak ucundan meydana gelmiş mimarî motif.*|| **dört yol,** *Dört tane yolun birleştiği kavşak.*|| **dört yol ayırdı,** *{ağız} Dört yol kavşağı.*|| **dört yol ağzı,** *İki yolun kesiştiği, dört çıkışlı yer; kavşak içi.*|| **dört yüzlü,** *mat. 1. Dört yüzü olan çok yüzlü. 2. Tabanı üçgen olan piramit.*

dörtcihar, [dört + Far. cihar *(dört)*] *is.* Tavlada her iki zarın da dört olarak gelmesi; dört dört.

dörtegü, [tört > tört-egü / dört-egü] *(dörtegü:) {eT} sf.* **1.** Dördü birden; her dördü. **2.** Dörder dörder. **3.** Dörtlü olarak.

dörten, [dört+en] *{ağız} is.* Dört en kumaştan yapılmış bir tür gömlek. [DS]

dörtgen, [dört-gen] *is.* **1.** *mat.* Dört kenarlı çokgen şekil; dörtkenar, *(1937)*. **2.** *sf.* Dörtgen biçimli.

dörtgil, [tört > tört-gil / dört-gil] *{eT} sf.* Dörtgen.

dörtgül, [*eT.* tört-gil] *{ağız} sf.* Dört köşe. [DS]

dörtkenar, [dört+kenar] *is.* **1.** Dört kenarlı çokgen şekil; dörtgen. **2.** *sf.* Dörtgen biçimli.

dörtleme, [dört-le-me] *is.* **1.** Dörde tamamlama eylemi. **2.** *{ağız}* Tarlayı dört kez sürme. **3.** *ed.* Halk şiirinde dört mısralı bentlerden oluşan şiirlerin genel adı; terbî. **4.** *{ağız}* Atın dört nala koşması. [DS] **5.** *{ağız}* Ucunda dört tane fındık bulunan fındık dalı; dörtlü. [DS]

dörtlemek, [dört-le-mek] *gçl. f. [-r] [-l(ü)-yor]* **1.** Bir şeyin sayısını dörde çıkarmak; dört adede tamamlamak. **2.** *{ağız}* Çift atlı arabaya hayvanları desteklemek amacıyla bir çift at daha koşmak.

dörtmek, [dör-t-mek ?] *{ağız} gçl. f. [-er]* Ekmek dilimlerinin üstüne ya da arasına yağ, kaymak, reçel vb. şeyler sürerek sandviç yapmak. [DS]

dörtlü, [dört-lü] *sf.* **1.** Dört kişiden meydana gelen. **2.** Dört birimden oluşan. **3.** *is. ed.* Her kıtası dört mısradan oluşmuş manzume. **4.** *müz.* Dört partili olarak düzenlenmiş müzik eseri. **5.** Dört müzikçiden oluşan topluluk. **6.** Üzerinde dört işareti bulunan iskambil kâğıdı.

dörtlük, -ğü [dört-lük] *is.* **1.** Dört birimden oluşan. **2.** Dört birim alabilen kap vb. **3.** *ast.* Birbirine dik iki çap ile dörde bölünmüş daire parçalarından her biri. **4.** *ed.* Dört mısradan oluşmuş nazım birimi. **5.** *müz.* Bir sekizliğin iki katı, bir ikiliğin yarısı değerinde olan nota.

dörtnal, [dört+nal-(a)] *is.* **1.** Atın en hızlı koşma biçimi. **2.** Bir işi çabuk ve acele olarak yapma. **3.** *zf.* Dört nala koşarak. ⊡ **dörtnal salıntısı,** *Dörtnal koşan atın yaptığı hareket.*|| **dörtnal sesi,** *Kalp yetmezliği sebebiyle kalbin normal iki sesine bir de gevşeme sırasında duyulan üçüncü sesin eklenmesi.*

dörtnala, [dörtnal-a] *zf.* Çok hızlı koşarak. ⊡ **dörtnala kaldırmak,** *Atı dörtnal koşturmaya başlamak.*|| **dörtnala kalkmak,** *(At için) dört nal koşmaya başlamak.*

dörtşer, [dört-şer درتشر] *{eAT} sf.* Dörder.

dörttek, [dört+tek] *is. dnz.* (Kürek yarışları için) dört kürekli yarış teknesi.

dörtü, [dör-t-ü] *{ağız} is.* Ekmek hamurunun üzerine sürülen sulandırılmış yumurta. [DS]

dörünmek[1], [dör-ün-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ür]* Pişman olmak. [DS]

dörünmek[2], [dör-ün-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ür]* **1.** (Hayvan için) yattığı yerde yuvarlanmak; ağnamak; debelenmek. **2.** (Tavuk vb. için) eşinmek. **3.** (Çocuk için) ayağa kalkarak yürümeye çabalamak. [DS]

dörüşmek, [dör-üş-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ür]* Çabalamak. [DS]

döş, [*eT.* tōş > döş دوش] *is.* **1.** Kaburga altı; boş böğür; karın boşluğu. *{ağız} (aynı)* [DS] **2.** Göğüs; sine; bağır. *{eAT} {OsT} {ağız} (aynı)* [DS] **3.** *{ağız}* Gerdan. [DS] **4.** *{ağız}* Kaba etler; kalça. [DS] **5.** Kasaplık hayvanlarda yağlı ve lezzetli olan göğsün yukarı ve ön kısmı. **6.** *{eAT}* Arkadan gelen kuşak; nesil. **7.** *{eAT}* Aile. **8.** *{ağız}* Kucak. [DS] **9.** *{eAT}* Karşı; mukabil. **10.** *{eT}* Dağ eteğinden bir parça yukarı kısım; yamacın aşağı kısmı; yamaç; bayır. *{ağız} (aynı)* [DS] [Nevâyî] **11.** *{ağız}* Ön taraf. [DS] **12.** *{ağız}* Koyun buduna pirinç doldurarak fırında kızartılmak suretiyle yapılan pilavlı kebap. [DS] ⊡ **döş bıçağı,** *{ağız} Kasapların et parçaladıkları büyük bıçak.* [DS]|| **döş kemiği,** *{eAT} anat. Göğsün tam ortasında birbiriyle bitişen yumuşak kemikler.*|| **döş kolanı,** *{ağız} Devenin karnının altından geçirilen kolan.* [DS]|| **döş gömü,** *{ağız} mutf. Pastırmacılıkta, sığırın ön iki bacağı ile göbek arasında kalan etten yapılan pastırmaya verilen ad.* [DS]|| **döşü doğru,** *{ağız} (Kişi için) doğruluktan ayrılmayan.* [DS]|| **döşün vermek,** *{eAT} 1. Bağrını yaslamak. 2. Karar kılmak. 3. Konaklamak.*|| **döş vermek,** *{eAT} 1. Bağrını yaslamak; yaslanmak. 2. Yanına almak; yan vermek. 3. Karar kılmak; konaklamak.*

döşdük, -ğü [döş-lük] *{ağız} is.* Kadınların iş yaparken giydikleri önlük. [DS]

döşek, -ği [*eT.* töş-ē-mek > töş-ē-k > döş-e-k دوشك] *is.* **1.** Yatak, şilte. **2.** *{OsT}* Tohum ekilen, fidan yetiştirilen yer. [Bürhan-ı Katı'] **3.** *baynd.* Bir şey üzerine yapılan kuru taş kaplama. **4.** *{ağız}* Hah;

kilim; çul. [DS] **5.** *{ağız}* Çarığın içine konulan bez ya da keçe parçası. [DS] **6.** *{ağız}* Dövülmek için harman yerine serilen ekin sapları. [DS] **7.** *{ağız}* Bir harmanlık ekinin yarısı. [DS] **8.** *{ağız}* Çok düz ve taşsız tarla. [DS] **9.** *{ağız}* İki tarafı çukur, ortası yüksek yer. [DS] **10.** *{ağız}* Birkaç yıl dinlendirilmiş, ekime elverişli tarla; çeltik tarlası. [DS] **11.** *{ağız}* Değirmen taşının tabanını oluşturan alttaki yuvarlak taş. [DS] **12.** *{ağız}* Döşeme tahtası. [DS] **13.** *{ağız}* Kağnının yük konulan tahta kısmı. [DS] **14.** *{ağız}* Arabanın ön ve arka tekerlekleri üzerine konulan tahta. [DS] **15.** *{ağız}* Kalafatçılıkta teknenin altına ve omurgaya bağlanan eğri ağaçlar. [DS] **16.** *{ağız}* Karada ve suda kereste taşımak için yapılan yol. [DS] **17.** *{ağız}* Az miktarda yağan ilk kar. [DS] ⧉ **döşeğe düşmek,** *1. Hastalanmak. 2. {eAT} Yatalak olmak.*|| **döşeğe uzanmak,** *Yatmak.*|| **döşek esiri,** *{eAT} Yatalak.*|| **döşek hastası,** *Yatmayı seven.*|| **döşek komak,** *{eAT} Yatak yapmak; yatak sermek.*|| **döşek salmak,** *{eAT} Yatak sermek.*

döşekçi, [döşek-çi] *{eT} is.* Döşek yapan veya satan.

döşekli, [döşek-li] *sf.* **1.** Döşeği olan; döşeği bulunan. **2.** Oturaklı; yerinden oynamayan. **3.** *{ağız}* (Hayvan ve insan için) iri yarı ve kuvvetli. [DS] **4.** *{ağız}* Enli; geniş; yassı. [DS] **5.** *is. dnz.* Yalpası az, yayvan yapılı gemi.

döşeklig, [töşē-k > töşe-k-lig] *{eT} sf.* Döşekli; döşek sahibi olan.

döşeklik, -ği [döşek-lik] *{eT} sf.* **1.** (Kumaş için) döşek yapmaya uygun. **2.** *{ağız} is.* Yatak yüzü. [DS] **3.** Yatak konulan yer.

döşeli, [döşe-li] *sf.* Döşenmiş olan; mefruş.

döşelmek, [töşē-mek > töşe-l-mek > döşe-l-mek] *{eT} edil. f. [-ir]* Döşenmek.

döşem, [döşe-m] *is.* **1.** Belirli bir iş için gerekli olan aletlerin kullanıma uygun biçimde konulması işlemi; tesisat. **2.** Bu aletlerin tümü.

döşemci, [döşem-ci] *is.* Bir yerde veya bir işte kullanılacak olan araç ve gereçleri yerine koyan, kuran kişi; tesisatçı.

döşemcilik, -ği [döşemci-lik] *is.* Döşemcinin yaptığı iş veya mesleği; tesisatçılık.

döşeme, [döşe-me] *is.* **1.** Örtme, kaplama durumu ve eylemi. **2.** Binalarda zemini örten tahta, plak veya beton; üzerinde gezilen yer; taban. **3.** Bir binanın içini kullanılır hâle getirmek için kullanılan her türlü eşya, malzeme; mefruşat; oda takımı; mobilya. *{ağız} (aynı)* [DS] **4.** Koltuk, kanepe cinsi eşyaların üst bölümleri. **5.** Bir taşıtta ayak basılan yere yapılan kaplama. **6.** Halk hikâyelerinin başında söylenen kafiyeli bir tür tekerlemeli kısım. **7.** Stabilize yollarda düzgün ve geniş taşların döşenmesi ile meydana getirilmiş bir tür kaldırım. **8.** *{ağız}* Yaya yolu; kaldırım. [DS] **9.** *{ağız}* Ham ipekten yapılmış yol yol renkli başörtüsü. [DS] **10.** *{ağız}* Çarşaf. [DS] **11.** *{ağız}* Hamam bohçası; hamam takımı. **12.** *{ağız}* Halı; kilim; çul. [DS] **13.** *{ağız}* Direk; kiriş. [DS] **14.** *{ağız}* Kayığın belinden geçen eğri ağaçlar. [DS] **15.** Taban ve tavan tahtası. **16.** *{ağız}* Evlerin ve ahırların tabanı. [DS] **17.** *{ağız}* Arabanın taban tahtaları. [DS] **18.** *{ağız}* Pirinç ve bulgurla pişirilen sulu sebze yemeği. [DS] **19.** *{ağız}* Pırasa yemeği. [DS] **20.** *{ağız}* Lahana yemeği. [DS] **21.** *{ağız}* Tencerenin dibine döşenen haşlanmış, ditilmiş tavuk eti üzerine pirinç ve tekrar tavuk eti konulmak suretiyle yapılan pilav. [DS] **22.** *{ağız}* Bir yerin sınırlarını gösterir belge. [DS] **23.** *{ağız}* Yama. [DS] ⧉ **döşeme çivisi,** *Koltuk kanepe gibi eşyaların yüzlerini iskeletine tutturmak için kollanılan kare kesitli, büyük başlı, küçük boylu çivi; karabaş çivi.*|| **döşeme kaplaması,** *Bir yerin tabanını örten ahşap, karo, mozaik, marley vb. şeyler.*

döşemeci, [döşeme-ci] *is.* Koltuk, kanepe gibi eşyaların yüz örtüsünü yapan veya tamir eden kişi.

döşemecilik, -ği [döşemeci-lik] *is.* **1.** Koltuk, kanepe cinsi eşyaların yüz örtüsünü yapma veya onarma işi; döşemecinin işi ve mesleği. **2.** *argo.* Bir filmde oynayan kadın oyuncunun rolleri arasına başka kişilere ait açık saçık veya cinsel ilişki sahneleri ekleyerek yeni film oluşturma işi.

döşemek, [*eT.* tōş > töş-ē-mek > döş-e-mek دوشه مك / دوشمك] *gçl. f. [-r] [-ş(ü)-yor]* **1.** Bir şeyi açıp yere veya bir şeyin üzerine yaymak; sermek. **2.** Bir yeri uygun malzeme veya araç ile örtmek, kaplamak. **3.** Bir evi veya iş yerini oturulabilir, kullanılabilir duruma getirmek için gerekli eşya ve malzeme ile donatmak; tefriş etmek. **4.** (Elektrik devresi, su borusu vb. şeyler için) kurmak, bağlamak, takmak. **5.** *{eAT}* Yaygın hâlde vermek, sunmak. **6.** *{eAT} {OsT}* Sermek; yaymak; açmak.

döşemeli, [döşe-me-li] *sf.* Döşenmiş olan; döşemesi bulunan.

döşemelik, -ği [döşeme-lik] *sf.* **1.** (Malzeme için) döşeme işinde kullanılan. **2.** *is.* Mobilyaların kaplamasına uygun olarak yapılmış kumaş.

döşemesiz, [döşeme-siz] *sf.* Döşenmemiş olan; döşemesi bulunmayan.

döşengi, [döşen-gi] *{ağız} is.* Halı; kilim; çul. [DS]

döşenilmek, [döşen-il-mek دوشنلمك] *{OsT} edil. f. [-ür]* Döşenmek; yayılmak; serilmek.

döşeniş, [döşen-iş] *is.* Döşenme eylemi veya biçimi,

döşenme, [döşe-n-me دوشنمه] *is.* **1.** Döşeme işinin yapılma durumu ve eylemi. **2.** *{eAT} sf.* Döşenmiş.

döşenmek[1], [*eT.* töşē-mek > töşe-n-mek > döşe-n-mek دوشنمك / دوشانمك / دوشه نمك] *edil. f. [-ir]* **1.** Döşemek eylemi yapılmak. **2.** *mecaz.* Küçük düşürücü ve aşağılayıcı sözlerle çıkışmak; verip veriştirmek. **3.** *mecaz.* (Gazeteci için) uzun bir yergi yazısı yazmak. **4.** *{eAT}* Döşemek; yere

yazmak. **4.** *{eAT}* Döşemek; yere yaymak; sermek. **5.** *{eAT}* Serilmek; yayılmak. **6.** *{ağız}* Bütün gücünü vermek. [DS] **7.** *{ağız}* Can çekişmek. [DS] **8.** *{ağız}* İsteğini etraflıca açıp anlatmak. [DS]

döşenmek², [*eT.* töşē-mek > töşe-n-mek > döşe-n-mek دوشنمك] *dönşl. f. [-ür] {OsT}* Düşkünlük göstermek; kendini vermek.

döşenti, [döşe-nti] *{ağız} is.* Direk; kiriş. [DS]

döşetilme, [döşet-il-me] *is.* Döşetilmek eylemi.

döşetilmek, [döşet-il-mek] *edil f. [-ir]* Döşetmek işi yaptırılmak; döşetmek eylemine uğramak; hakkında döşetmek eylemi uygulanmak.

döşetme, [döşe-t-me] *is.* Döşemek işini yaptırma; döşetmek eylemi.

döşetmek, [*eT.* töşē-mek > töşē-t-mek > döşe-t-mek] *gçl. f. [-ir]* Döşemek işini yaptırmak.

döşeyici, [döşe-y-ici] *is.* **1.** Döşemek eylemini yapan. **2.** Binalarda elektrik, su borusu gibi şeyleri bağlayıp kuran kişi.

döşeyiş, [döşe-y-iş] *is.* Döşeme eylemi veya biçimi.

döşgömü, [döş+göm-ü] *is.* Pastırma yapımında kullanılan, kasaplık hayvanının ön iki bacağı ile göbeği arasındaki et.

döşlemek, [tōş > tōş-lē-mek > dōş-lē-mek] *{eT} gçl. f. [-r]* Göğsüne vurmak; döşüne vurmak.

döşletmek, [tōş-lē-mek > töş-le-t-mek > döş-le-t-mek] *{eT} gçl. f. [-ir]* Birinin göğsüne vurdurtmak.

döşlük, -ğü [döş-lük] *{ağız} is.* **1.** (Çocuklar için) önlük; göğüslük. **2.** Koyun budu. [DS]

döşmek, [dér-üş-mek > döş-mek دوشمك] *{OsT} dönşl. f. [-ür]* Toplanmak.

döşmeldek, -ği [döş-me-l-de-k] *{ağız} sf.* (Kişi için) orta boylu ve göbekli. [DS]

döşmen, [döş-men] *{ağız} is.* Kulakları kıvrık koyun ya da keçi. [DS]

döşnek, [töşen-mek > töş(e)n-ek > döş(e)n-ek] *{eT} is.* **1.** Yatak; yer yurt; döşek. **2.** *mecaz.* Mezar.

döşşek, -ği [döş-ek] *{ağız} is.* → döşek. [DS]

döşşeme, [döş-e-me] *{ağız} is.* → döşeme. [DS]

döşşemek, [döş-e-mek] *{ağız} gçl. f. [-er] [-ş(ü)-yor]* → döşemek. [DS]

döşşür, [? döşür] *{ağız} is.* Güneş batarken oluşan kızıllık. [DS]

döşüm, [? döşüm] *{ağız} is.* Midye. [DS]

döşürmek, [derşür-mek > döğşür-mek > döşür-mek ? دوشرمك] *{OsT}* Derlemek; toplamak; biriktirmek; yığmak.

döşürücü, [döşür-ücü] *{ağız} is.* **1.** Dilenci. **2.** Derli toplu olan; becerikli; düzenli. [DS]

döşürüklü, [devşir-mek > döşür-ük-lü] *{ağız} sf.* **1.** (Kişi için) derli toplu olan; düzenli olmayı seven. **2.** Becerikli. [DS]

döteryum, [Fr. deuterium] *is. kim.* Hidrojenin, atom numarası 1, kütlesi 2.0148 olan izotopu; ağır hidrojen, sembolü: D.

dövdü, [döv-dü ?] *{ağız} is.* Arazinin en yüksek yeri. [DS]

dövdürgen, [dövdür-gen] *{ağız} sf.* (Kadın için) fahişe; kötü. [DS]

dövdürme, [döv-dür-me] *is.* Dövme işini başkasına yaptırma eylemi.

dövdürmek, [döv-dür-mek] *gçl. f. [-ür]* **1.** Dövme işini birine yaptırmak. **2.** Dövmesine izin vermek veya göz yummak.

dövdürtme, [dövdür-t-me] *is.* Dövdürme işini birinin aracılığıyla başkasına yaptırma eylemi.

dövdürtmek, [döv-dür-t-mek] *gçl. f. [-ür]* Dövdürme işini birinin aracılığıyla bir başkasına yaptırmak.

dövdürtülme, [dövdürt-ül-me] *is.* Dövdürülmek eylemi.

dövdürtülmek, [dövdürt-ül-mek] *edil. f. [-ür]* Dövdürme işi bir başkasına yaptırılmak.

dövdürülme, [dövdür-ül-me] *is.* Dövme işinin başkası tarafından yaptırılma durumu ve eylemi.

dövdürülmek, [dövdür-ül-mek] *edil. f. [-ür]* Dövme işi başka birisine yaptırılmak.

dövecek, -ği [döv-ecek] *{ağız} is.* **1.** Dövme aygıtı. **2.** Yayık. **3.** Çıkrık kolu. **4.** Havan ve havaneli. [DS]

döveç, -ci [döğ-mek > döğ-eç / döv-eç] *is.* **1.** Ağaç havan ve eli. **2.** *{ağız}* Yuvarlak taş. [DS]

dövek, -ği [döv-ek] *{ağız} is.* Kırbaç. [DS]

döven, [Yun. doukhani [EREN] [Tietze] ? / döğ-mek *(dövmek)* > döğ-en > döv-en] *sf.* **1.** Dövme eylemini yapan. **2.** *is.* Harmanda ekin ve sapları birbirinden ayırmak için ezme inceltme işinde kullanılan, altı çakmak taşları ile donatılı, hayvanla çekilerek kullanılan ahşap araç. **3.** *{ağız}* Bez dokuma tezgâhı. [DS] **4.** *{ağız}* Tokmak. [DS] ⊡ **döven dişi,** *Dövenin altına boylamasına çakılan keskin yüzlü silis esaslı çakmak taşı.*|| **döven otu,** *{ağız} Yakı.* [DS]|| **döven sürmek,** *Harmanda sapları ezmek, taneleri başaktan çıkarmak için hayvanlar ile döveni dolaştırmak.*

dövenci, [döv-en-ci] *is.* **1.** Döven yapan veya satan kişi. **2.** Harman zamanında döven sürmek amacıyla tutulan işçi.

döver¹, [Yun. dokarı] *{ağız} is.* Çatı ortasına uzatılan kalın ve uzun ağaç kiriş; düver. [DS]

döver², [Ar. düvel *(devletler)*] *{ağız} is.* Devlet. [DS]

döviz, [Fr. devise] *is.* **1.** Bir ülkedeki yabancı paralar. **2.** Bir propaganda veya tanıtım amacıyla bir yere asılmış veya birkaç kişi tarafından taşınan bez üzerindeki yazı. ⊡ **döviz dengesi,** *eko. Bir ülkenin ithal ettiği mallar karşılığını kazandığı dövizle ödeyebilmesi durumu.*|| **dövize çevrilebilir mevduat,** *bank. Gerçek ve tüzel kişilerin yurda getir-*

mek zorunda olmayarak bankalarda açtırdıkları yabancı ülkeler parası karşılığı hesap.|| **döviz kaçırmak,** *huk. Yurt dışına izinsiz olarak yabancı para çıkarmak.*|| **döviz kuru,** *bank. Yabancı paranın millî para karşılığı olan değeri.*|| **döviz piyasası,** *eko. Yabancı paranın millî paraya veya millî paranın yabancı paraya çevrilebildiği piyasa.*|| **döviz rezervi,** *eko. Elde bulundurulan yabancı paraların miktarı.*

dövizzede, [döviz+ Far. zede] *is.* Döviz karşılığı yaptığı borçlanmayı, dövizdeki aşırı artıştan dolayı ödeyemez duruma gelmiş olan kişi.

dövlet, [Ar. devlet] *{ağız} is.* Devlet. [DS] ⊟ **dövlet guşu,** *{ağız} Baykuş.* [DS]|| **dövletini depmek,** *{ağız} Çok yararlı bir şeyi geri çevirmek.* [DS]

dövletli, [dövlet-li] *{ağız} is.* Baykuş. [DS]

dövme, [döv-me] *is.* **1.** Herhangi bir şeyin üzerine sopa ile vurma veya dayak atma eylemi. **2.** İğne veya boya gibi şeylerle vücudun herhangi bir yerinde cilt üzerine yapılan silinmez resim, yazı veya süs. **3.** Dibeklerde dövülmek suretiyle kabuğu çıkartılmış buğday; aşurelik. *{ağız} (aynı)* [DS] **4.** *{ağız}* Dövülmüş buğdaydan yapılan yemek. [DS] **5.** *sf.* (Metal eşya için) dövülerek biçim verilmiş. **6.** (Ayran, dondurma vb. için) dövmek suretiyle meydana getirilmiş. ⊟ **dövme altunu,** *{ağız} Kuyumcuların iki altını birleştirip mecidiye büyüklüğünde ürettikleri üzeri nakışlı süs altını.* [DS]|| **dövme pekmez,** *{ağız} Bulama.* [DS]|| **dövme yapmak,** *İğne veya boya gibi şeylerle cilt üzerine silinmez resim, yazı veya süs yapmak.*

dövmeci, [döv-me-ci] *is.* Dövme resim yapan kişi.

dövmecilik, -ği [döv-me-ci-lik] *is.* Dövme resim yapma işi veya mesleği.

dövmeç, -ci [döv-meç] *{ağız} is.* **1.** Fındık, dut kurusu, fıstık gibi çerezleri havanda dövmek suretiyle yapılan bir tür yiyecek. **2.** Peynir, ekmek ve soğanı doğrayıp yoğurarak yapılan bir tür yiyecek. **3.** Taze ekmeği tereyağma doğrayıp bal ve yumurta ile pişirerek yapılan bir çeşit yemek. [DS]

dövmek, [*eT.* tög-mek > dög-mek / döv-mek] *gçl. f. [-er]* **1.** Herhangi bir şeyin üzerine sopa, çekiç, tokmak vb. ile vurmak veya dayak atmak. **2.** Halı, kilim gibi şeyleri temizlemek amacıyla bir sopayla vurmak. **3.** (Harman için) taneleri ayırmak için sapların üzerinden döven gezdirmek. **4.** Taneli şeyleri toz hâline getirmek; öğütmek. **5.** Ateşte kızdırılarak yumuşatılmış metale çekiç ile vurmak suretiyle şekil vermek. **6.** (Dalga vb. tarafından) tekrarlanan darbeler vurmak. **7.** (Yumurta vb. için) kap içinde çırpmak, karıştırmak. **8.** Topa tutmak; art ardına top mermisi atarak yıkmak, yakmak. **9.** *{ağız}* Yenmek. [DS] **10.** *{ağız}* (Kapı vb. için) vurmak; çalmak. [DS] **11.** *{ağız}* (Koyun, keçi vb. için) iğdiş etmek. [DS]

dövmel, [döv-me-l] *{ağız} sf.* **1.** Yararlı. **2.** Sağlam. **3.** Kullanışlı. [DS]

dövnel, [? dövnel] *{ağız} sf.* Kullanışlı. [DS]

dövşürmek, [devşir-mek] *{ağız} gçl. f. [-ir]* Devşirmek; toplamak. [DS]

dövülebilir, [döv-ül-e+bil-ir] *sf.* Dövülmek suretiyle şekil verilebilen; dövülgen.

dövülebilirlik, -ği [döv-ül-e+bil-ir-lik] *is.* Bir metalin dövülebilir nitelikte olması durumu; dövülgenlik.

dövülgen, [döv-ül-gen] *sf.* **1.** Dövülmek suretiyle şekil verilebilen; dövülebilir. **2.** (Dövüş horozu vb. hayvanlar için) sürekli dövülerek yenilen; dövüş bilmeyen.

dövülgenlik, -ği [döv-ül-gen-lik] *is.* Bir metalin dövülebilir nitelikte olması durumu; dövülebilirlik.

dövülme, [döv-ül-me] *is.* Dövme eylemine uğrama; dövülmek eylemi.

dövülmek, [döv-ül-mek] *edil. f. [-ür]* Üzerinde dövme eylemi uygulanmak.

dövülüş, [döv-ül-üş] *is.* Dövülme eylemi veya biçimi.

dövüm[1], [döy-üm / döğ-üm] *{ağız} is.* Sabır; tahammül; gayret; direnme gücü. [DS]

dövüm[2], [döv-üm] *is.* **1.** Dövmek eylemi ve sonucu. **2.** *{ağız} sf.* (Yoğurt için) yayıkta bir seferde dövülebilecek miktar. [DS]

dövünme, [döv-ün-me] *is.* Kendi kendini dövme eylemi veya durumu.

dövünmek, [döv-mek > döv-ün-mek] *dönşl. f. [-ür]* **1.** Aşırı üzüntü ve pişmanlık gibi sebeplerle çırpınmak; dizlerini elleriyle vurmak şeklinde üzüntüsünü belli etmek. **2.** *mecaz.* Çok pişman olmak; üzülmek. *{ağız} (aynı)* [DS] **3.** *{ağız}* Didinmek; uğraşmak. [DS]

dövünüş, [dövün-üş] *is.* Dövünme eylemi veya biçimi.

dövüş, [*eT.* tög-üş > döv-üş] *is.* **1.** Karşılıklı birbirine yumruk, tokat, tekme vurma şeklinde olan kavga. **2.** Savaş. **3.** Dövme eylemi veya biçimi.

dövüşçü, [dövüş-çü] *sf.* **1.** Çok dövüşen; iyi dövüşen; dövüşken. **2.** *is.* Savaşçı.

dövüşgen, [dövüş-gen] *{ağız} sf.* → dövüşken. [DS]

dövüşken, [dövüş-ken] *sf.* **1.** Dövüşmeyi seven; çok dövüşen. **2.** (Hayvan için) iyi dövüşen, güçlü; rakibini dövüşte her zaman yenen.

dövüşkenlik, -ği [dövüşken-lik] *is.* Dövüşken olma durumu; dövüşken olanın niteliği.

dövüşme, [dövüş-me] *is.* Karşılıklı birbirini dövme, birbirine vurma eylemi.

dövüşmek, [*eT.* tög-üş-mek > döv-üş-mek] *işteş. f. [-ür]* **1.** (İki veya daha çok kişi) birbirine karşılıklı olarak vurmak. **2.** Savaşmak; çatışmak.

dövüştürme, [dövüş-tür-me] *is.* Dövüşmelerini sağlama eylemi.

dövüştürmek, [dövüş-tür-mek] *gçl. f. [-ür]* Dövüşmelerini sağlamak.

döydül, [döy-mek > döy-ü(t)-ül ?] *{ağız} is.* Duvarı sağlamlaştırmak için enlemesine konulan ağaç; hatıl. [DS]

döygel, [döy-ge-l] *{ağız} sf.* **1.** Dayanıklı. **2.** İşe yarar. [DS]

döymeç, -ci [döğ-meç / döy-meç] *{ağız} is.* Taze ekmeği tereyağına doğrayıp bal ve yumurta ile pişirerek yapılan bir tür yemek. [DS]

döymek, [*eT.* tȫz-mek ? > döy-mek دويك] *{eAT} {OsT} {ağız} gçsz. f. [-er]* Dayanmak; tahammül etmek; katlanmak. [DS]

döynek[1], [*eT.* tuñāġ > tuy-n-ak *(at tırnağı)*] *is.* **1.** Mısır koçanının üstündeki yapraklar. **2.** At ve eşeklerin tırnakları; toynak.

döynek[2], [döğ-(ü)n-ek] *{ağız} sf.* **1.** (Yer için) çok geçilerek çiğnenmiş ve katılaşmış yer. **2.** (Yer için) çok işlek olan; fazla girilip çıkılan. **3.** Rüzgârın çok tuttuğu yer. [DS]

döynel, [döy-(ü)n-e-l] *{ağız} sf.* Orta kalınlıkta; kalınca. [DS]

döynemek, [döy-(ü)n-e-mek] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-n(ü)-yor]* **1.** Telaşlı bir şekilde dolaşmak. **2.** Boşu boşuna gezip dolaşmaktan yorulmak. **3.** Sürekli hareket hâlinde olmak. [DS]

döyneşmek, [döy-(ü)n-eş-mek] *{ağız} işteş. f. [-ir]* Yığılıp kaynaşmak. [DS]

döyüm, [döy-üm?] *{ağız} is.* Bereket. [DS]

döyümlü, [döy-üm-lü] *sf.* **1.** Sabırlı; tahammüllü. **2.** Sağlam; dayanıklı.

döyünmek, [döğ-ün-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ür]* → dövünmek. [DS]

Dr. [doktor] *kısalt.* Doktorun kısaltması.

dra, [Fr. drap] *(d'ra) is.* Saf yün, pamuk veya sentetik elyaftan üretilen sert tutumlu kumaş.

dragoman, [Ar. tarġumān > Yun. dragomanos / İt. dragoman دراغمان / دراغومان] *(d 'ragoman) is.* **1.** *{OsT}* Yerli tercüman. **2.** *{ağız}* Ekin biçerken orakçıların başında giden usta orakçı. [DS]

dragon, [Fr. dragon] *(d'ragon) is.* **1.** Korkunç görünümlü, kanatlı, yılan kuyruklu bir efsanevi hayvan. **2.** *as.* Batıda on altıncı yüzyılda dövüş için yetiştirilmiş asker. **3.** *dnz.* Bir tip yat.

drahmi, [Yun. drakhme] *(d 'rahmi) is.* Yunan para birimi.

drahoma, [Yun. drakhoma] *(d 'rahoma) is.* Hıristiyan ve Musevilerde gelinin damada getirdiği mal veya para cinsinden çeyiz.

draje, [Fr. dragée] *(d'raje) is.* **1.** *ecz.* Alınması güç olan ilaçları özel bir madde ile kaplamak suretiyle meydana getirilmiş hap. **2.** Şeker ile kaplanmış fındık, badem içi gibi yiyecekler.

dram, [Yun. drama *(eylem)* > Fr. drame] *(d'ram) is.* **1.** İnsanı hayatta zor durumda bırakan her türlü olay. **2.** Acıklı duygusal olayları konu alan oyun, film. **3.** *mecaz.* Acıklı olay; kişilerin hayatının tehlikeye girdiği durum. **4.** Kişileri birbirine düşüren kötü olay veya olaylar dizisi.

drama, [Yun. drama *(eylem)* > Fr. drame] *(d'ra'ma) is.* **1.** Acıklı duygusal olayları konu alan tiyatro oyunu. **2.** Tiyatro niteliği taşıyan televizyon yayını. **3.** Televizyon için yazılmış sinema ve tiyatro karışımı bir oyun türü.

dramatik, -ği [Fr. dramatique] *(d'ramatik) sf.* **1.** Dramla ilgili, drama özgü. **2.** (Olay, durum için) kötü sonuçlanabilecek; tehlikesi ve üzücü yanları olan; korkunç; trajik. **3.** Duyguları harekete geçiren; coşturan.

dramatize, [Fr. daramatiser] *(d'ramatize) is.* Dram biçimine getirilen. ☞ **dramatize etmek,** *1. Bir edebî eseri sahne oyunu hâline getirmek veya televizyon ve sinemaya uyarlamak. 2. mecaz. Bir olayı olduğundan daha abartılı ve duygusal etkide bırakacak biçimde ortaya koymak.*

dramaturg, [Yun. dramaturgos > Alm. dramaturg] *(d'ramaturg) is.* **1.** Dram yazarı. **2.** Tiyatro oyunu çözümleyicisi. **3.** Tiyatroda oyun seçimi ve çevirisi için yardımcı uzman.

dramaturgi, [Alm. dramaturgie] *(d'ramaturji) is.* **1.** Oyun yazarlığı sanatı. **2.** Tiyatro eserlerinin ideolojisi, ifadesi, akıcılığı ve anlam örgüsü üzerine yapılan inceleme. **3.** Oyun yazma üzerine inceleme. **4.** Açıklamalı oyun kataloğu.

dramlaştırma, [dram-la-ş-tır-ma] *(d'ramlaştırma) is.* Dram biçimine getirme.

dramlaştırmak, [dramla-ş-tır-mak] *(d'ramlaştırmak) gçl. f. [-ır]* **1.** Dram durumuna getirmek. **2.** Dram durumuna sokmak; dramatize etmek.

drape, [Fr. drapé] *(d'rape) is.* Süsleme amacıyla bir kumaşın bütün veya yarım verevinden elde edilen pililerin tümü.

dren, [Fr. drain] *(d'ren) is.* **1.** Hendek; akaç. **2.** *tıp.* Ameliyat sonrası veya bir yarada bulunan akıntıyı dışarı akıtmakta kullanılan bükülgen tüp.

drenaj, [Fr. drainage] *(d'renaj) is.* **1.** Tarlada biriken suyu tabandan hendekler veya gözenekli borular vasıtasıyla toplayıp akıtmak işlemi; akaçlama. **2.** *tıp.* Vücut içindeki bir yarayı, iltihabını dışarı akıtarak kurutma işlemi.

dretnot, [İng. which dreads nought *(hiçbir şeyden korkmayan)* > dreadnought] *(d'retnot) is. dnz.* İngiliz deniz kuvvetlerinde 1906'da hizmete giren, o günün şartlarında pek çok üstünlüğü bulunan ancak İkinci Dünya Savaşı'nda uçakların devreye girmesi ile üstünlüğünü kaybeden bir zırhlı savaş gemisi.

drezin, [Fr. draisine] *(d'rezin) is.* Demir yolu bakımında ulaşım ve taşımacılık amacıyla kullanılan hafif raylı taşıt.

dril, [İng. drill] *is.* Burgu; döner delgi.

dripling, [İng. dribbling] *(d'ripling) is. spor.* Futbol, basketbol gibi oyunlarda kontrollü ve hızlı olarak top taşımak. ⊡ **dripling yapmak,** *Top sürmek.*

drosera, [Fr. drosera] *(d 'ro'sera) is. bot.* Topuz biçimindeki yapraklarının üst yüzeyinde böcekleri yakalayan yapışkan tüyler bulunan otsu bir bitki; böcek kapan, *(Drosera rotundifolia).*

droseragiller, [drosera-gil-ler] *(d 'roseragiller) is. bot.* İki çeneklilerden örnek bitkisi drosera olan bitki familyası; böcek kapangiller.

-du[1], [-dı / -di / -du / -dü / -ti / -tı / -tu / -tü] *çek. e.* → -dı.

-du[2], [-du / -dü / -tu / -tü] *{eT} yap. e.* Yer durumu için kullanılan isimden isim yapma eki.

-du[3], [-du / -dü] *{eAT} yap. e.* Geçişsiz fiillerden alet ismi yapar. *dög-dü, sın-du.*

du, -u'i [Ar. ḍü' / żū' ضوء] *(du:) {OsT} is.* Aydınlık; ışık.

du'a, -a'i [Ar. duʿā' *(çağırma)* دعاء] *(dua:) {OsT} is.* → dua.

dua, [Ar. duʿā' *(çağırma)* دعاء] *(dua:) {OsT} is.* **1.** Birini çağırma; bir yere gönderme. **2.** Bir şey istemek, yardım dilemek. **3.** İbadet. **4.** Kötülüklerden korunmak, şeytandan sakınmak, günahtan arınmak için Allah'a yalvarma; yakarma. **5.** Bir dileğin gerçekleşmesini, bir şeyin olmasını veya olmamasını Allah'tan kendi güçsüzlüğünü ifade ederek isteme. ⊡ **dua etmek,** *Allah'a yalvarmak, yakarmak.*|| **duā-gû,** *{OsT} Dua eden; duacı.*|| **duā-gûyî,** *{OsT} Duacılık; dua edicilik.*|| **duā-i hayr,** *{OsT} Hayırlı dua.*|| **duā-yı müstecāb,** *{OsT} Kabul edilen dua.*|| **duasını almak,** *Yapılan bir iyilik dolayısıyla iyilik sahibi için Allah'tan iyi dilekte, istekte bulunmak.*

duacı, [dua-cı] *(dua:cı) is.* **1.** Biri için Allah'a dua eden kimse. **2.** İmparatorluk döneminde, bayram ve törenlerde padişah ata binerken dua eden görevli.

duahan, [Ar. duʿā' + Far. -ḫᵛān *(okuyan)* دعا خوان] *(dua:ha:n) {OsT} is.* Dinî törenlerde cemaata duada önderlik eden kişi.

duahani, [Ar. duʿā' + Far. -ḫᵛānī دعا خانى] *(dua:ha:-ni.) {OsT} is.* Dua okuyuculuk.

dualamak, [duʿā-la-mak دعالمق] *(dua:lamak){eAT} gçsz. f. [-r]* Dua etmek.

duaname, [Ar. duʿā' + Far. nāme دعا نامه] *(dua:-na:me) {OsT} is.* Birinin hayır duası yazılı mektup.

duat, [Ar. dāʿī > duʿāt دعات] *(dua:t) {OsT} is.* **1.** Dua edenler. **2.** Davet edenler.

duayen, [Lat. decanus *(onbaşı)* > Fr. doyen] *is.* **1.** Bir meslekte yaşça ve kıdemce başta gelen kimse; kıdemli; aksakal. **2.** Bir ülkede görevli diplomatik temsilcilerden misyon şefi olarak o ülkede en uzun süredir bulunan temsilci.

dub, [? dub] *{ağız} sf.* Yalancı. [DS]

duba, [Rum. dubas. duba] *(du'ba) is.* **1.** Yük taşımada veya köprü kurmada kullanılan, altı düz içi boş sac veya ahşaptan yapılmış deniz taşıtı. **2.** İçi boş, dipten sabit ve su üzerinde yüzen büyük şamandıra. **3.** Gemilerin çıma ile bağlandıkları küçük şamandıra. **4.** *sf. mecaz.* (Kişi için) çok şişman. ⊡ **duba gibi,** *Aşırı şişman.*

dubaç, -cı [? dubaç] *{ağız} is.* Ağzı geniş, saplı su kabı. [DS]

dubak, -ğı [Sırp. dubak] *{ağız} is.* Bir metre boyunda kesilmiş ağaç. [DS]

duban, [Far. tünbān => tuman] *{ağız} is.* Kadın şalvarı. [DS]

dubar, [? dubar] *is. zool.* Kefalgillerden 30-40 cm. boyunda, lezzetli bir balık türü, *(Mugil cephalus).*

dubara, [Far. dübāre] *(du'bara) {OsT} is.* **1.** Katlama; iki kat etme. **2.** Tavlada her iki zarın da iki gelmesi durumu; iki iki. **3.** *argo.* Hile, oyun; aldatmaca. ⊡ **dubaraya düşmek,** *argo. Kandırılmak.*

dubaracı, [dubara-cı] *sf.* Oyun ve hile ile iş gören; düzenbaz; hileci.

dubaracılık, -ğı [dubara-cı-lık] *is.* Aldatma; kandırma; hile yapma; oyunculuk.

dublaj, [Fr. doublage] *is.* **1.** *sin.* Sessiz olarak çekilmiş bir filmin seslendirilmesi; seslendirme. **2.** Yabancı dilde çekilmiş bir filmin konuşmalarının çevrilmesi işlemi.

dublajcı, [dublaj-cı] *is.* Seslendirici; sözlendirici.

dublajcılık, [dublaj-cı-lık] *is.* Seslendirme işlemi; sözlendiricilik.

duble[1], [Fr. doublé] *is.* ve *sf.* Bilinen bir büyüklüğün veya miktarın iki katı.

duble[2], [Fr. doubler] *is.* **1.** Bir giyeceğe daha iyi görünüm kazandırmak için dikim öncesi başka bir kumaş parçası geçirme işi. **2.** Bu iş için kullanılan kumaş parçası; tela. **3.** Pantolon paçalarının üste kıvrılmasıyla oluşturulan kat. **4.** Ceket, gömlek, tayyör gibi giyeceklerin kol, yaka veya cep kenarlarındaki tersine kıvrıntılar. ⊡ **duble etmek,** *Bir giyeceğin, kol, paça ve cep ağzı gibi yerlerini tersine kıvırma veya düzgün durması istenilen yerine yapışkan bir astar geçirmek; telalamak.*

dubleks, [Fr. duplex] *sf.* **1.** Çift katlı. **2.** İki yanlı. **3.** *elktr.* Çift kanallı. ⊡ **dubleks daire,** *Bir iç merdivenle birleştirilmiş iki kattan oluşan ev.*

dublelemek, [duble-le-mek] *gçl. f. [-r] [-(ı)-yor]* **1.** Elbisenin paçalarını astarlayıp kumaşla birlikte dikmek. **2.** Pantolonun paçasını üste kıvırarak kat oluşturmak.

dubleli, [duble-li] *sf.* (Elbise için) duble edilmiş.

dublelik, -ği [duble-lik] *is.* Duble işinde kullanılan astar kumaş.

dublesiz, [duble-siz] *sf.* Duble edilmemiş.

dublör, [Fr. doubleure] *is.* Bir oyuncunun yerine tehlikeli sahneleri oynayabilecek oyuncu.

dublörlük, -ğü [dublör-lük] *is.* Dublörün yaptığı iş ve meslek.

dubun, [? dubun] *{ağız} is.* Yanak üzerine gelen süsler. [DS]

dubur, [dub-ur ?] *{ağız} sf.* (Kişi için) kısa boylu. [DS]

-ducağı, [-du-ca(ğ)ı / -düceği] *{eAT} yap. e.* → -dığı.

ducalamak, [duca-la-mak ?] *{ağız} is.* Bir şeyi iki avuç arasına alarak sıkıp ovmak. [DS]

duccak, -ğı [tut-acak > duccak] *{ağız} is.* Ocaktan tencere indirmekte kullanılan bez tutacak. [DS]

ducret, [Ar. ḍucret / żucret ضجرت] *{OsT} is.* İç sıkıntısı; yürek darlığı. ⊡ **ducret-ver,** *{OsT} Sıkıntılı.*

duçar, [Far. dūçār دوچار] *(du:ça:r) {OsT} sf.* Kötü bir duruma uğramış; yakalanmış; tutulmuş. ⊡ **dūçār-ı hayret ü ıztırāb,** *{OsT} Sıkıntı ve şaşkınlığa uğrama.*

duçe, [İt. duce *(başkan)*] *(du'çe) is.* Faşizmin lideri Mussolini'nin unvanı.

dud[1], [Ar. dūd دود] *(du:d) {OsT} is.* Kurt; böcek; tırtıl. ⊡ **dūd-ı artalî,** *{OsT} Bağırsak kurdu.*|| **dūd-ı hadîs,** *{OsT} zool. Krizalit.*|| **dūd-ı hām,** *{OsT} Yaş odunun yanmasından çıkan yoğun duman.*|| **dūd-ı harîr,** *{OsT} zool. İpekböceği.*|| **dūd-ı ibrişim,** *{OsT} Bağırsak kurdu.*|| **dūd-ı kebed,** *{OsT} Koyun karaciğerinde yaşayan asalak kurt.*|| **dūd-ı mükeyyes,** *{OsT} zool. Tenyaların gelişimlerinin ikinci evrelerinde aldıkları biçim.*|| **dūd-ı müsellah,** *{OsT} zool. Sığır şeridi.*|| **dūd-ı müstakîm,** *{OsT} zool. Sivri kuyruk.*|| **dūd-ı remel,** *{OsT} zool. Kum içinde yaşayan ve balık avlarken oltaya takılan kurt.*|| **dūd-ı sabbaga,** *{OsT} zool. Kırmızı renk elde edilen böcek; kırmızı böceği.*|| **dūd-ı şa'ri,** *{OsT} zool. Domuz etinde görülen kurt.*|| **dūd-ı şeridî,** *{OsT} zool. Tenya.*|| **dūd-ı üstüvānî,** *{OsT} zool. Yuvarlak solucan.*|| **dūd-ı vahid,** *{OsT} zool. Tenya.*|| **dūdü'l-kazz,** *{OsT} Bağırsak kurdu.*|| **dūdü'l-kebed,** *{OsT} zool. Koyun karaciğerinde yaşayan asalak kurt.*|| **dūdü'l-kilye,** *{OsT} zool. Köpek ve kurt böbreğinde yaşayan solucan.*|| **dūdü'l-Medîne,** *{OsT} İplik gibi ince uzun solucan; iplik kurdu.*

dud[2], [Far. dūd دود] *(du:d) {OsT} is.* **1.** Duman; tütün. **2.** Acı; gam; keder. **3.** Soluk; nefes. ⊡ **dūd-ālûd,** *{OsT} Dumanlı.*|| **dūd-efgen,** *{OsT} Sihirbazların buğu yaparak cin davet ettikleri bölüm.*|| **dūd-endūd,** *{OsT} 1. İs sıvayıcı. 2. Kara çalıcı; iftiracı.*|| **dūd-gâh,** *{OsT} Duman çıkan yer; ocak; baca.*|| **dūd-geh,** *{OsT} Baca.*|| **dūd-hāne,** *{OsT} 1. Ev dumanı. 2. Hanedan; kabile; soysop.*|| **dūd-hār,** *{OsT} 1. Külhancı. 2. Aşçı. 3. Nargile içen kimse.*|| **dūd-ı āh,** *{OsT} Beddua.*|| **dūd-ı ciger,** *{OsT} 1. Yürekten çıkan ah. 2. Ah ve inleme.*|| **dūd-ı çerāğ,** *{OsT} Lamba isi.*|| **dūd-ı dil,** *{OsT} Yürekten çıkan ah.*|| **dūd-ı dimāğ,** *{OsT} Gurur; kibir; azamet.*|| **dūd-ı hām,** *{OsT} Yaş odunun yanmasından çıkan yoğun duman.*|| **dūd-mān,** *{OsT} Soysop; kabile; ocak.*|| **dūd-mān-ı Osmānî,** *{OsT} Osmanlı hanedanı.*

dudacık, [duda(k)-cık دوداجق] *{OsT} is.* Sevimli dudak; dudakçık.

dudak, -ğı [*eT.* totak / tōdak / tut-mak > tut-ak ? > dud-ak] *is.* **1.** Ağzın dış kısmında dişleri örten ve her biri alt ve üst çenelere bağlı, dışarıya doğru hem alttan hem de üstten çıkıntı oluşturan kalın ve etli organ. **2.** Omurgalı hayvanlarda ağız açıklığının kenarlarından her biri. **3.** Kadın cinsel organının dış kısmını oluşturan üst üste iki deri kıvrımı. ⊡ **dudağını bükmek,** *Ağlayacakmış gibi olmak.*|| **dudağını ısırmak,** *Bir durum veya olay karşısında şaşırmak.*|| **dudağının ucuna gelmek,** *Hemen söyleyiverecekmiş gibi olmak; dilinin ucuna gelmek.*|| **dudak benzeşmesi,** *dbl. Dudak ünsüzlerinin veya yuvarlak ünlülerin düz ünlüleri etkileyerek yuvarlaklaştırması.*|| **dudak boyası,** *Dudakları boyamakta kullanılan, kokulu, renkli makyaj malzemesi; ruj.*|| **dudak bükmek,** *Bir şeyi beğenmediğini dudaklarını kıvırmak suretiyle belli etmek; umursamamak; hor görmek.*|| **dudak çukuru,** *Üst dudağın ortasındaki oyuk.*|| **dudak dudağa gelmek,** *Öpüşmek; sevişmek.*|| **dudak eşlemesi,** *Sinemada oyuncunun dudak hareketlerine uygun seslendirme yapmak.*|| **dudak ısırtmak,** *1. Hayran bırakmak. 2. Hayrete, şaşkınlığa düşürmek.*|| **dudakların sırıtmak,** *{eAT} Gülerken dişleri görünmek.*|| **dudakları tebsermek,** *{eAT} Hararetten dudakları kabarmak; kuruyup çatlamak; uçuklamak.* [DK]|| **dudakları uçuklamak,** *Çok korkmak.*|| **dudak payı bırakmak,** *İçki ve içecek bardaklarını tamamen doldurmayarak dudak değecek kadar boşluk bırakmak.*|| **dudak sarkıtmak,** *Somurtmak.*|| **dudak tiryakisi,** *İçtiği sigaranın dumanını içine çekmeyerek dışarıya üfleyen kişi.*|| **dudak ünsüzü,** *dbl. Ses yolundan gelen havanın kapalı hâldeki dudaklar birden açılınca dışarıya çıkmasıyla meydana gelen ünsüzler; dudaksıl: /b/, /p/, /m/, /v/, /f/* || **dudak yarığı,** *Üst dudakta doğuştan oluşan yarıklık; tavşan dudağı.*

dudakdeğmez, [dudak+değmez] *is.* Saz şiirinde /b/, /f/, /m/, /p/, /v/ dudaksıl sesleri kullanılmadan söylenen koşma türü; lebdeğmez.

dudaksıl, [dudak-sıl] *sf. dbl.* Boğumlanma noktası dudaklarda olan ses.

dudaksıllaşma, [dudak-sıl-la-ş-ma] *is.* Bazı kelimelerde düz ünlülerin yuvarlaklaşması, ünsüzlerin de dudak ünsüzlerine dönmesi olayı.

dudam, [düden / duda-m] *{ağız} is.* Yukarıdan akan suyun kuyu gibi oyduğu yer. [DS]

dudaş, [*eT.* tīḏ-ış / tut-uş / tut-aş > dudaş دوداش] *{eAT} sf.* **1.** Sürekli değen; bitişik; komşu olan. **2.** Meşgul olan; uğraşan. ⊡ **dudaş etmek,** *{eAT} {OsT} Karşılaştırmak; karşı karşıya getirmek.*|| **dudaş olmak,** *{eAT} 1. Karşılaşmak; rastlamak. 2. Yaklaşmak; mukarin olmak. 3. Meşgul olmak; çalışmak.*

dudcak, -ğı [tut-acak] *{ağız} is.* Tutacak. [DS]

dude[1], [Ar. dūde دوده] *(du:de) {OsT} is.* **1.** Küçük kurt, solucan veya böcek. **2.** Kurtcağız.

dude[2], [Far. dūde دوده] *(du:de) {OsT} is.* **1.** Soy, sop; oymak; ocak. **2.** Mürekkep yapılan çıra isi.

dudgun, [tut-kun] *{ağız} sf.* Sadık; bağlı. [DS]

dudhane, [Far. dūdḫāne دودخانه] *(du:dha:ne) {OsT} is.* Aile; hanedan; soy.

dudî, [Ar. dūdī دودی] *(du:di) {OsT} sf.* Böceklerle ilgili.

dudu[1], [Far. tūtī *(papağan)* طوطی] *{OsT} sf.* **1.** Eskiden bayan, hanım yerine kullanılan unvan. **2.** *is.* Yaşlı Ermeni kadını. **3.** *{ağız}* Hanım. [DS] **4.** *{ağız}* Abla. [DS] **5.** *{ağız}* Küçük kardeş. [DS] ⊡**dudu burnu,** *1. Papağan gagası rengi, kırmızıya çalan sarı. 2. Rengi kırmızımsı sarı olan elbise.*|| **dudu dilli,** *Konuşkan ve tatlı dilli kadın*|| **dudu kuşu,** *Papağan.*|| **dudu nine,** *{ağız} Kayınvalide.* [DS]

dudu[2], [tut-u > dudu ?] *{ağız} is.* Başa bağlanan yemeni. [DS]

dudulanmak, [dudu-lan-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* (Başörtüsü için) örtünmek. [DS]

duetto, [İt. duetto] *is. müz.* **1.** İki sesle söylenen arya. **2.** İki tek çalgı için yazılmış müzik.

dufayda, -a'ı [Ar. ḏufaydaʿ ضفيدع] *{OsT} is. zool.* İribaş.

dug, [Far. düğ دوغ] *(du:ğ) {OsT} is.* Ayran.

dugd, [Far. duğd دغد] *{OsT} is.* Gelin.

dugmak, [tuġ-mak / duġ-mek] *{eT} gçsz. f. [-ar]* Doğmak.

dugturmak, [tuġ-mak > tuġ-tur-mak / duġ-tur-mak] *{eT} gçl. f. [-ur]* Doğdurmak; doğurtmak.

duguk, -ğu [dug *(yans.)* + guk *(yans.)*] *{ağız} is.* Baykuş. [DS]

dugurmak, [tuġ-mak > tuġ-ur-mak] *{eT} gçl. f. [-ur]* Doğurmak; dünyaya getirmek. [DLT]

duğa, [? duğa] *{ağız} is.* Ispanaklı yoğurt çorbası. [DS]

duğan, [duğan] *{ağız} is.* Kardeş. [DS]

-duğı, [-duğı / -düği] *{eAT} yap. e.* ... olduğu; ... idiği.

-duğında, [-duğı-n-da / -düğinde] *{eAT} yap. e.* -dığı zaman; -dığı.

-duğından, [-duğı-n-dan / -düğinden] *{eAT} yap. e.* **1.** -dıktan. **2.** -dığı.

-duğınleyin, [-duğı-n-leyin / -düğinleyin] *{eAT} yap. e.* **1.** -dığı; -dığı zaman; -dığında; -ır -ırmaz. **2.** -dığı gibi.

duğran, [Yun. dikranos] *{ağız} is.* İki kulplu toprak yayık. [DS]

duğum, [tuġ-mak > tuġ-um] *{eT} is.* **1.** Doğum. **2.** Tohum

-duğumca, [-duğ-um-ca / -düğümce] *{eAT} yap. e.* -dığım; -dığım sürece; ben ... -dıkça.

-duğunca, [-duğ-un-ca / -düğünce] *{eAT} yap. e.* -dığı sürece; -dıkça.

-duğunguzdan, [-duğ-uñ-uz-dan/-düğüñüzden] *{eAT} yap. e.* Siz ... -dıktan.

duğuşağ, [duy-mak > duyuş-mak > duyuş-ak] *{ağız} sf.* Olup biten şeyleri herkesten önce öğrenen; kulağı delik. [DS]

duh[1], [Far. duḫ دخ] *{OsT} is.* **1.** Kız. **2.** Havaî fişek.

duh[2], [Far. dūḫ دوخ] *(du:h) {OsT} sf.* **1.** Bitki örtüsü olmayan arazi; çıplak yer. **2.** Yapraksız ve meyvesiz ağaç. **3.** Tüysüz, çıplak baş ve yüz. **4.** *bot.* Hasır otu; hasır sazı.

duha, [Ar. ḏuḥā ضحى] *{OsT} is.* **1.** İmsaktan güneş batıncaya kadar geçen zamanın dörtte biri. **2.** Kuşluk vakti; güneşin doğu ufkunda bir mızrak boyu yükseldiği an. ⊡ **Duha Suresi,** *Kur'an-ı Kerim'in 93. suresinin adı.*

duhan, [Ar. duḫān دخان] *(duha:n) {OsT} is.* **1.** Duman. **2.** Tütün. ⊡ **duhān-āşām,** *{OsT} Tütün içen; duman yutan.*|| **duhān-fürūş,** *{OsT} Tütün satan.*|| **duhān gümrüğü emini,** *Tütün gümrük vergisini toplayan kuruluşun başı.*|| **duhān-ı āteş,** *{OsT} Ateş dumanı.*|| **duhān-nūş,** *{OsT} Tütün içen; duman yutan.*|| **Duhān Sūresi,** *Kur'an-ı Kerim'in 14. suresinin adı.*

duhancı, [duhan-cı] *is.* Yeniçeri ağalarının tütün ve çubuklarını hazırlayan görevli.

duhani, [Ar. duḫānī دخانی] *(duha:ni:) {OsT} sf.* **1.** Tütünle ilgili. **2.** *kim.* Sisli.

duhma, [tut-ma] *{ağız} is.* Uşak; hizmetçi. [DS]

duhne, [Ar. duḫne دخنه] *{OsT} is.* **1.** Tek tane; tohum tanesi. **2.** Darı.

duht, [Far. duḫt دخت] *{OsT} is.* Kız çocuğu; kerime. ⊡ **duht-ender,** *{OsT} 1. Üvey kız. 2. Kadın esir.*|| **duht-i rez,** *{OsT} 1. Asma kızı. 2. Şarap.*

duhte, [Far. dūḫten *(dikmek)* > dūḫte دوخته] *(du:hte) {OsT} sf.* **1.** İğne iplikle dikilmiş olan. **2.** Sağılmış.

duhter, [Far. duḫter دختر] *{OsT} is.* Kız; kız çocuğu. ⊡ **duhter-i āfitāb,** *{OsT} Güneşin kızı; şarap.*|| **duhter-i hum,** *{OsT} 1. Küp kızı. 2. mecaz. Şarap.*||

duhter-i rez, *{OsT} 1. Asma kızı. 2. Şarap.*|| **duhter-i rüzigâr,** *{OsT} Rüzgârın kızları; zamanın getirdikleri; dünya olayları.*

duhteran, [Far. duḫterān دختران] *(duhtera:n) {OsT} is.* Kızlar.

duhtere, [Far. duḫtere دختره] *{OsT} is.* Kızlık; bekârlık.

duhterî, [Far. duḫterī دختری] *(duhteri:) {OsT} is.* Kızlık; bekârlık.

duhul, -lü [Ar. duḫūl دخول] *(duhu:l) {OsT} is.* **1.** İçeri girme; giriş. **2.** İçine girme; sokulma. ⧉ **duhûl-i muzafferâne,** *{OsT} Muzafferce giriş.*|| **duhûl ü hurûc,** *{OsT} İçeri girip çıkma.*

duhuliye, [Ar. duḫūliye دخولیه] *(duhu:liye) {OsT} is.* Giriş ücreti. ⧉ **duhuliye kartı,** *Giriş belgesi; yakadaki kimlik.*|| **duhûliye resmi,** *Eskiden satılmak üzere şehirlere getirilen mallardan alınan vergi.*

duhur[1], [Ar. duḫūr دخور] *(duhu:r) {OsT} is.* Aşağılık; zillet; hakirlik.

duhur[2], [Ar. duḥūr دحور] *(duhu:r) {OsT} is.* Defetme; kovma; uzaklaştırma.

duhye, [Ar. ḍuḥye / żuḥye ضحیه] *{OsT} is.* Kuşluk vakti kesilen kurban.

-duk[1], [-dık /-dik / -dük / -duk / -tik / -tık / -tuk / -tük] *yap. e.* → -dık.

-duk[2], [-duk / -dük] *{eAT} yap. e.* **1.** Geçmiş zaman ifadesi taşıyan ve Türkçenin bütün devrelerinde kullanılan bir sıfat fiil ekidir; işlek bir sıfat fiil eki olmasına rağmen az da olsa "-mak" mastar ekine yakın anlamda kullanılmıştır. *"Kadr suresi in-düg-ine sebeb nedür?"* Miftahü'l-Cenne. **2.** Fiillerden, görülen geçmiş zaman sıfat fiili yapan işlek bir ektir. *"Her birimüz gör-düg-i düşi disüng."* Âşık Paşa. **3.** *{eT}* Görülen geçmiş zaman anlamı veren isim fiiller (ortaç) türeten ek. Teklik iyelik ekleri ile birlikte kullanılır. *sök-dük-ü-m (sövdüğüm)*

duk, [İt. duka] *is.* **1.** Eskiden kullanılan, oturacak iki yeri, önde ve arkada uşaklar için de yer bulunan, lüks atlı araba. **2.** Siyah-kahverengi alacalı Çinhindi'nde yaşayan bir tür maymun; giyimli, *(Semnopithecus nemaeus).*

duka[1], [İt. duka] *(du'ka) is.* Venedik veya Cenova cumhuriyetinin seçimle iş başına gelen yöneticisi; dük.

duka[2], [İt. ducato] *(du'ka) is.*Venedik altın parasına verilen isim.

duka[3], [? duka] *{ağız} is.* **1.** Hindi. **2.** *sf.* Aptal. [DS]

dukalık, -ğı [duka-lık] *is.* Venedik ve Cenova'da duka görevi.

-dukca, [-duk-ca / dük-ce] *{eAT} yap. e.* Fiillerden hâl zarf fiili yapan ek; -duk geçmiş zaman sıfat fiil eki üzerine eşitlik hâli eki getirilmekle oluşturulmuş birleşik ektir. *"Dükenmegi yokdur belki vardukça artar."* Miftahü'l-Cenne.

-dukda, [-duk-da / -dük-de] *{eAT} yap e.* **1.** Fiilden zarf fiil türeten ek; görülen geçmiş zaman kipi üzerine bulunma hâli eki gelerek oluşmuş birleşik ektir, bu günkü "-dığı zaman, -dığında.." eklerinin işlevi ile karşılanabilir; olumlu tabanlarda esas fiil ile zarf fiilin belirttiği eylemin eş zamanlı yapıldığını bildirir. *"Yedinci kat göge irişdükde Sidretü'l-münteha ağacın gördüm."* Tıbb-ı Nebevi. **2.** Olumsuz tabanlardan esas fiili, zarf fiilin yapılmış olması şartına bağlar. *"Niteküm su bulun-ma-dukda teyemmüm abdest yerine geçer."* Miftahü'l-Cenne.

-dukdan, [-duk-dan / -dük-den] *{eAT} yap e.* -dıktan sonra.

dukkuk, -ğu [duk+kuk *(yans.)*] *{ağız} is.* **1.** Baykuş. **2.** Bülbül. [DS]

-duklarıyla, [-duk-lar-ı-y-la] *{eAT} yap. e.* -maları üzerine.

-dukleyin, [-duk-leyin] *{eAT} yap. e.* -dığı anda; -dığı zaman; -dığ gibi.

-dukta, [-dukta /-dükte / -tukta / -tükte] *{eT} yap. e.* Zarf fiil (ulaç) eki. Sıfat fiil eki olan *-duk / -dük / -tuk / -tük* ile bulunma durum eki olan *-de / -da* eklerinin birleşmesi ile meydana gelmiştir. *ay-ı-t-tukta (söylediğinde)*

-dukungda, [duk-uñ-da / duk-um-da / -duk-uñuz-da] *{eAT} yap. e.* → -dukda.

dukur, [duk-ur ?] *{ağız} is.* Sağır. [DS]

dul, [*eT.* tül > dul] *sf.* Eşinden ayrılmış veya eşi ölmüş kadın veya erkek. ⧉ **dul avrat çocuğu,** *{ağız} Babasız büyüdüğü için terbiyesiz ve görgüsüz olan çocuk.* [DS]|| **dul eksik,** *{ağız} Kocasız kadın.* [DS]|| **dul kalmak,** *Eşini kaybetmek.*|| **dul karı beslediği,** *{ağız} Terbiyesiz çocuk.* [DS]|| **dul karı çocuğu,** *{ağız} 1. Terbiyesiz çocuk. 2. Piç.* [DS]|| **dullar yazı,** *{ağız} Sonbaharda az süren sıcak günler; pastırma yazı.* [DS]|| **dul maaşı,** *huk. Emekli Sandığına bağlı kimsenin ölümünden sonra ölenin eşine, ölenin alacağı maaşın yüzde ellisi oranında bağlanan aylık.*|| **dul mantı,** *{ağız} Kıymasız tatar böreği.* [DS]|| **dul yaşmağı,** *folk. Eskiden dul kadınların örtündüğü bir yaşmak.*|| **Dul yaşmağı başına!** *"Sen de dul kalasın!" anlamında beddua sözü.*

dul[2], [dul] *{ağız} is.* **1.** Taraf. **2.** Evin arka ve yan tarafları. **3.** Yağmur, rüzgâr ve güneş etkisinden uzak kuytu yer. **4.** Siper. **5.** Güneşin çok ısıttığı duvar kenarı. [DS]

dulaca, [dula-ca] *{ağız} sf.* Yaramaz. [DS]

dulak, -ğı [dula-k / dola-k ?] *{ağız} is.* Peçe. [DS]

dulaptal otu, [dul+aptal + ot-u] *is. t. bot.* Kuzeydoğu Anadolu dağlarında yetişen çiçekleri güzel kokulu ağaççık, *(Daphne mezereum).* ⧉ **dulaptal otugiller,** *bot. Örnek bitkisi dulaptal otu olan taçsız iki çeneklilerden bir familya.*

dulavrat otu, [dul+avrat + ot-u] *is. t. bot.* Kuzey ve doğu Anadolu dağlarında ekilmemiş alanlarda yetişen mor çiçekli, kökü idrar artırıcı, geniş yapraklı çok yıllık otsu bitki, *(Arctium tomentosum).*

dulaz, [dul-az] *{ağız} sf.* **1.** (Kişi için) bilmediği hâlde her işe burnunu sokan. **2.** Yaramaz. **3.** Yetim. [DS]

dulcuk, -ğu [dul-cuk] *{ağız} sf.* **1.** (Kız için) yaşına göre bilgi ve görgüsü fazla olan. **2.** Davranışlarında serbest olan. [DS]

dulda, [Moğ. dalda > dulda دولده] *is.* **1.** Dik bir yamaçta yukarıdan sarkan kayalar tarafından korunan küçük bir mağara ağzını andırır korunaklı yer. **2.** Yağmur, güneş ve rüzgârın etki edemediği kuytu yer. **3.** *{ağız}* Sığınılacak, saklanılacak, korunulacak yer; korunak; sığınak; gölge. *{OsT} (aynı)* [DS] **4.** Esirgeme; himaye. *{OsT} (aynı)* **5.** *{ağız}* Bir şeyin arka tarafı. [DS]

duldalama, [dulda-la-ma] *is.* Koruma altına alma eylemi.

duldalamak, [dulda-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* **1.** Koruma altına almak. **2.** Bir siper altına çekmek. [DS]

duldalanma, [dulda-la-n-ma] *is.* Korunmak amacıyla siper altına girme eylemi.

duldalanmak, [dulda-la-n-mak دولدالانمق / دولده لانمق / طولده لنمق] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* Korunmak, bir siper altına girmek; sığınmak; iltica etmek. *{eAT} (aynı)* [DS]

duldalı, [dulda-lı] *sf.* Duldası olan.

duldalık, -ğı [dulda-lık] *{ağız} is.* **1.** Yağmur, güneş ve rüzgârın etki edemediği yer. **2.** Siper. **3.** Şemsiye. [DS]

duldasız, [dulda-sız] *sf.* **1.** Duldası olmayan. **2.** *{ağız} mecaz.* Kimseye yararı dokunmayan. [DS]

duldul, [dol+dol?] *{ağız} sf.* Etine dolgun; gürbüz. [DS]

dulgar, [dul-gar] *{ağız} is.* Akıntısız su; ayağı olamayan durgun su. [DS]

dulkumak, [? dul-ku-mak] *gçsz. f. [-ur]* Islanmak.

dulkuk, [*eT.* tōl-mak > tōl-ḳū-ḳ > tulḳuḳ > dulḳuḳ دولقق] *{eAT} is.* Tulum.

dulkutmak, [dulku-t-mak] *{ağız} gçl. f. [-ur]* Islatmak. [DS]

dulım, [*eT.* tuluñ > duluñ > dulım دولم] *{eAT} is.* Şakak. [DK]

dullama, [dul-la-ma] *{ağız} is.* **1.** Boşanmış kadın. **2.** Geveze. [DS]

dullamak, [duru-la-mak ?] *{ağız}*] *gçl. f. [-r] [-l(u)-yor]* **1.** Yıkamak; temizlemek. **2.** Yıkanan çamaşırı soğuk sudan geçirmek; durulamak. [DS]

dullanmak, [duru-la-n-mak] *{ağız} dönşl. [-ır]* Yıkanmak; temizlenmek. [DS]

dulluk[1], -ğu [dul-luk] *is.* Dul olma durumu.

dulluk[2], -ğu [dul-luk] *{ağız} is.* **1.** Köşe; köşe başı. **2.** Saçak. **3.** Duvar dibi. [DS]

dulp, [*eT.* tōl-mak > tol-up > dulp *(bütün; tam)*] *{eAT} is.* **1.** Top. **2.** Yığın; küme. **3.** Takım.

dulu, -u'ı [Ar. ḏıl > ḏulū' / żulū' ضلوع] *(dulu:) {OsT} is.* Kenar.

duluk[1], -ğu [*eT.* tuluñ > duluk] *is.* **1.** Yüz; çehre. **2.** Şakak. **3.** Yüzün şakakla çene arasındaki bölümü; yanak. **4.** *{ağız}* Avurt; yanak ve yanak içi. [DS] **5.** *{ağız}* Gerdan. [DS] **6.** *{ağız}* Nefes borusu. [DS] **7.** *{ağız}* Kulak arkası. [DS] **8.** *{ağız}* Çene kemikleri; çene üstü. [DS] **9.** *{ağız}* Şakaklardaki saç; yanağa bırakılan saç; zülüf. [DS] ⊕ **duluk altını,** *{ağız} Kadınların başlarına taktıkları tepeliğin yanlarına konulan kenarı inci işlemeli altın.* [DS]

duluk[2], -ğu [dul-uk] *{ağız} is.* **1.** Saçak. **2.** Köşe başı; köşe. **3.** Duvarın gölge olan tarafı. [DS]

duluk[3], -ğu [tōl-mak > tul-ku-k > duluḳ دولق] *{eAT} is.* Tulum.

duluklamak, [duluk-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(u)-yor]* Mıncıklayarak sevmek. [DS]

dulukmak, [dur-uk-mak / dul-uk-mak ?] *{ağız} gçsz. f. [-ur]* (Hareket hâlindeki bir cisim için) bir yere takılıp kalmak. [DS]

dulum[1], [*eT.* tuluñ / duluñ] *{eAT} {ağız} is.* **1.** Şakaktaki zülüf; turra; kâkül. [DK] **2.** Kaşla kulak arasındaki yer; şakak. [DK] [DS] ⊕ **dulumundan ağarmak,** *{eAT} Şakakları ağarmak; şakaklarına ak düşmek.* [DK]

dulum[2], [dul-um] *{ağız} is.* **1.** Yakın çevre; komşu. **2.** Kare. [DS]

dulun[1], [*eT.* tuluñ > dulun دولن / دولون] *{ağız} is.* **1.** *{OsT}* Şakak. [Kamus] **2.** Çene kemikleri. [DS]

dulun[2], [dul-un] *{ağız} is.* **1.** Kuytu yer; siper. **2.** Yan taraf; yan. [DS]

dulunacak, [dulun-acak دلنجق] *{eAT} is.* Batı; mağrip.

dulundurmak, [tulun-dur-mak / dulun-dur-mak طولندرمق / دلندرمق] *{eAT} gçl. f. [-ur]* Gözden kaybetmek.

dulung, [*eT.* tuluñ > duluñ دولونك / دولك] *(duluñ) {eAT} is.* Şakak.

dulunkaba, [dulun+kaba] *{ağız} is.* Kabakulak hastalığı. [DS]

dulunkabası, [dulun+kaba-s-ı] *{ağız} is.* **1.** Kabakulak hastalığı. **2.** Soğuktan oluşan yüz ve boğaz şişi. [DS]

dulunmak[1], [tulun-mak / dulun-mak طلنمق / دلنمق] *{eAT} {OsT} dönşl. f. [-ur]* **1.** Görünmez olmak; kaybolmak. *{ağız} (aynı)* [DS] **2.** (Güneş için) batmak; gurub etmek. *{ağız} (aynı)* [DS] **3.** *{ağız}* (Ay

ve güneş için) tutulmak. [DS] **4.** *{ağız}* Yükselmek; kaybolmak. [DS] **5.** *{ağız}* Suya dalmak. [DS] ⧉ **dulunmalıca olmak,** *{OsT} Batmak üzere olmak.*

dulunmak², [dul-un-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ur]* **1.** Dinlenmek. **2.** (Hasta için) gözleri donuklaşmak. [DS]

dulup, [Yun. touloupa / *eT.* tōl-mak > tol-up / tolp *(bütün; tam)* طولپ] *{eAT} is.* **1.** Top edilmiş şey; yumak. *{ağız} (aynı)* [DS] **2.** Yığın; takım. **3.** *{ağız}* Atılarak eğrilmeye hazırlanmış yün ya da pamuk. [DS] **4.** Kırkılmış, taranmış keçi kılı. **5.** *{ağız}* Hallaç. [DS] ⧉ **dulup atmak,** *{ağız} Yün ya da pamuğu hallaç yayı ile kabartmak.* [DS]|| **dulup etmek,** *{OsT} Çile hâline getirmek; kelep yapmak.*|| **dulup olmak,** *{OsT} Yumak hâline getirilmek.*

dum¹, [tum / dum] *{eT} sf.* Soğuk.

dum², [? dum] *{ağız} is.* Kilim. [DS]

Duma, [Rus. duma] *is.* Rusya'da Çarlık döneminde parlamentoya verilen isim.

duma¹, [dumağı] *{ağız} is.* **1.** Nezle; grip; bronşit. **2.** Öksürük; boğmaca öksürüğü. [DS]

duma², [? duma] *{ağız} is.* İkinci evliliğinde de duvak takan kadın. [DS]

duma³, [*eT.* tom > dum-a ?] *{ağız} is.* **1.** Tümsek; çıkıntı. **2.** Yuvarlak taş; doma. [DS]

dumaçlamak, [dum-aç-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Taşınacak yükü sırta bağlamak. [DS]

dumagu, [tum > *tum-ā-mak > tum-ā-ġū > dum-ā-gū] *(duma:gu:) {eT} is.* → dumağı.

dumağı, [*eT.* tum *(soğuk)* > tum-a-ġu > dumağu > dumağı دومغی / دماغی] *{eAT} {OsT} is.* Soğuk algınlığı; nezle.

dumağu, [*eT.* tum *(soğuk)* > tum-ā-ġu > dumağu > dumağu طوماغو / دومغو] *{eAT} {OsT} is.*→ dumağı.

duman, [*eT.* tumān / duman] *is.* **1.** Yanan cisimlerden çıkan, içinde çok küçük katı zerrecikler bulunan ve bu yüzden saydamlığını kaybeden gaz ve toz karışımı. **2.** Havadaki sis; pus. *{ağız} (aynı)* [DS] **3.** Hayvan topluluğunun, araçların hızlı hareketi veya başka etkilerle yerdeki ince toz zerrelerinin havaya kalkması yüzünden oluşan gölgeli karartı. **4.** *{ağız}* Göz akı. [DS] **5.** *{ağız}* Göze inen perde; katarakt. [DS] **6.** *argo.* Perişanlık. **7.** *argo.* Esrar. **8.** *sf. argo.* (İş ve durum için) gelip geçici; kalıcı olmayan. ⧉ **duman atmak,** *{ağız} 1. Korkmak. 2. Öfkelenmek. 3. Atışta hedefi vuramamak; karavana atmak. 4. Bir kimseyi aldatmak; oyun etmek. 5. Bir şeyi çabuk yapıp bitirmek; kısa sürede sonuç almak. 6. Kasıp kavurmak. 7. Ağır basmak. 8. Üstün gelmek.* [DS]|| **duman attırmak,** *argo. 1. Göz açtırmamak. 2. Birini yıldırmak, korkutmak. 3. Kötü duruma sokmak.*|| **duman balığı,** *{ağız} zool. Palamut balığı.* [DS]|| **duman çiçek olmak,** *{ağız} (Ağaç için) bütün çiçeklerini açmış olmak.* [DS]|| **duman etmek,** *argo. Dağıtmak; perişan etmek.*|| **dumanı başına vurmak,** *Öfkelenmek.*|| **dumanı doğru,** *{ağız} (Kişi için) namuslu; dürüst.* [DS]|| **Dumanı doğru çıksın!** *Yapılan iş yanlış olsa da kurallara uygun yapılması gerektiğini belirten söz.*|| **dumanı üstünde,** *Çok taze; yeni pişmiş.*|| **duman kurmak,** *{ağız} Evlenmek.* [DS]|| **duman olmak,** *Çok kötü duruma düşmek; perişan olmak; işi bozulmak, sarsılmak.*|| **duman otu,** *{ağız} Davın otu.* [DS]|| **duman örtmesi,** *{ağız} Mutfak.* [DS]|| **duman rengi,** *Koyu gri; füme.*|| **duman yapmak,** *Az bir para ile çok iş görmek.*

dumancı, [duman-cı] *sf.* Az para ile çok kazanan oyuncu; kumarcı.

dumanlama, [duman-la-ma] *is.* Duman verme eylemi.

dumanlamak, [duman-la-mak] *gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* **1.** Dumanlı hâle getirmek. **2.** Duman vermek. **3.** Dumanda tutmak. **4.** *argo.* Sarhoş olmak; karıştırmak.

dumanlanma, [dumanla-n-ma] *is.* Dumanlı hâle gelme eylemi.

dumanlanmak, [dumanla-n-mak] *edil. f. [-ır]* **1.** Dumanda tutulmak; duman verilmek. **2.** *dönşl. f.* Dumanlı hâle gelmek. **3.** *mecaz.* Bulanmak; karışmak. **4.** *{ağız}* Göze beyaz perde inmek; katarakt olmak. [DS]

dumanlı, [duman-lı] *sf.* **1.** Dumanı bulunan. **2.** Dumanı çıkan. **3.** Sisli, sisle örtülü. **4.** *mecaz.* Sıkıntılı, bulanık. **5.** *argo.* Esrik; sarhoş. ⧉ **dumanlı yalak,** *{ağız} Vapur.* [DS]

dumansı, [duman-sı] *sf.* **1.** Dumana benzer; duman gibi. **2.** Duman rengini andıran,

dumansılık, -ğı [dumansı-lık] *{ağız} sf.* (Hava için) hafif sisli. [DS]

dumansız, [duman-sız] *sf.* Dumanı olmayan; duman çıkarmayan.

dumayı, [*eT.* tum *(tüm)* > dum-a-y-ı ?] *{ağız} zf.* Büsbütün; tamamen. [DS]

dumb, [damb / domb / dōmb / dönb / dumb *(yans.)*] *is.* Yuvarlanma, takla atma ve düşme bildiren kök. [Zülfikar] *dumb-a-dak*

dumbadak, -ğı [dumb *(yans.)* > dumb-adak / dömbedek] *{ağız} zf.* Ansızın; birdenbire. [DS]

dumbak, -ğı [dumb-ak] *{ağız} is.* Kestane meyvesi. [DS]

dumban, [Yun. tombano] *{ağız} is.* Davul. [DS]

dumbi, [Yun. tumbi] *{ağız} is.* Küçük tepe; tepecik. [DS]

dumbilli, [dumbi-l-li] *{ağız} sf.* Üstünde tepecikler bulunan alan. [DS]

dumbul, [dumb-ul ?] *{ağız} is.* Erkekliği iyi giderilmemiş koç. [DS]

dumbuz¹, [dumb-uz / gumb-uz ?] *{ağız} is.* Yumruk. [DS]

dumbuz[2], [Yun. tumbuzi] *{ağız} is.* Düzlük yerlerin ortasındaki küçük tümsekler. [DS]

dumbuzlamak, [dumbuz-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(u)-yor]* Yumruklamak; yumruğun alt yanı ile vurmak. [DS]

dumcuk, -ğu [dum-cuk ?] *{ağız} is.* Bulutlu hava. [DS]

dumcukmak, [dun-cuk-mak > dum-cuk-mak] *{ağız} gçsz. f. [-ur]* **1.** Bunalmak; sıkılmak. **2.** Şımarmak. [DS]

dumdalık, -ğı [dulda-lık] *{ağız} is.* Yağmurdan korunacak üstü kapalı yer. [DS]

dumdum, [Bengal dili. damdamo > İng. dum-dum bullet] *is.* İlk defa Batı Bengal'in banliyösü olan Dum Dum'da imal edilmiş olan, çekirdeği haç biçiminde çentilen ve büyük yaralar açan, kullanımı 1899 Lahey antlaşması ile yasaklanan tüfek mermisi. ⊟ **dumdum helvası,** *{ağız} (İş için) zor olduğu hâlde kolay sanılan.* [DS]|| **dumdum kurşunu,** *Batı Bengal'in banliyösü olan Dum Dum'da imal edildiği için bu adı alan, çekirdeği haç biçiminde çentik tüfek mermisi.*

dumduma, [dum+dum-a] *{ağız} is.* Kaynatılmış ve süzdürülmüş üzüm suyu. [DS] ⊟ **dumduma havası esmek,** *{ağız} Bir yerde hissedilir derecede sessizlik olmak.* [DS]

dumduru, [du(m)+du/ru / du(p)+du/ru] *(du'mduru) {ağız} zf.* **1.** Çok temiz. **2.** Çok beyaz. [DS]

dumlak, -ğı [dumla-k] *{ağız} is.* Tepenin arkası. [DS]

dumlıg, [tūm > tumlī-mak > tum-lığ / dum-lıġ] *{eT} sf.* Soğuk.

dumlu[1], [*eT.* tum-lı-ġ *(soğuk, soğukluk)* > dum-lu] *sf.* Soğuk.

dumlu[2], [Dumlu *(tüfek üretilen yerin adı)*] *is.* Bir fişek alabilen tek namlulu tüfek. ⊟ **dumlu martin,** *{ağız} Tüfek.* [DS]

dummak, [dum-mak] *{ağız} gçsz. f. [-ar]* Suya dalmak; suya batmak. [DS]

dumsaymak, [dum-sa-y-mak] *{eT} gçsz. f. [-ur]* Burun kıvırmak; darılmak; hışımlanmak. [Nevâyî]

dumru, [*eT.* tümrüg > dumru دمرو] *{eAT} {OsT} is.* Tef.

dumsuklamak, [dum-su-k-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(u)-yor]* İtmek; kakmak. [DS]

dumu, -u'ı [Ar. demᶜ > dumūᶜ دموع] *(dumu:) {OsT} is.* Gözyaşları.

dumuk, -ğu [dum-uk] *{ağız} sf.* Az; biraz. [DS]

dumulmak, [dum-ul-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ur]* Suya dalmak; suya batmak. [DS]

dumur[1], [dom-ur] *{ağız} sf.* Kabarmış; kabarcık oluşturmuş. [DS] ⊟ **dumur dumur,** *{ağız} (Ter için) damla damla.* [DS]

dumur[2], [Ar. dumūr دمور] *(dumu:r) is.* Görevi olmayan bir organın zamanla körelmesi hâli. ⊟ **dumura uğramak,** *Körelmek.*

dumur[3], [Ar. ḍumūr / żumūr ضمور] *(dumu:r) {OsT} is.* **1.** Hastalıktan dolayı bir organın kuruması. **2.** Zayıflıktan dolayı hayvanın karnının içeri çökmesi.

dumurmak, [dom-ur-mak] *{ağız} gçsz. f. [-ur]* (Su için) kabarmak. [DS]

dumuşmak, [dom-uş-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ur]* Somurtmak; surat etmek. [DS]

-dun, [-dın / -din / -dun / -dün] *{eAT} çek. e.* → -dın.

dun, [Ar. dūn دون] *(du:n) {OsT} sf.* **1.** Alt; aşağı. **2.** Alçak; aşağılık; kötü. **3.** Altta; aşağıda. **4.** (Kişi için) alçak, soysuz. ⊟ **dūn-himmet,** *{OsT} İsteksiz.*|| **dūn-perver,** *{OsT} Kötüleri koruyan.*

dunak, -ğı [dona-mak > dona-k] *{ağız} sf.* (Kişi için) giyimi derli toplu olan; yakışıklı. [DS]

dunan, [Ar. dün + Far. -ān دونان] *(du:na:n) {OsT} is.* Alçak ve aşağılık kimseler.

dunbak, -ğı [*eT.* tōn-mak *(kapanmak)* > dun-mak ?] *{ağız} is.* Kestane meyvesi.

dunbul, [domb > dunb-ul] *{ağız} is.* Kulplu yağ kabı; külek. [DS]

duncuklamak, [duncuk-la-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(u)-yor]* Gıpta etmek; imrenmek. [DS]

duncukmak, [*eT.* tōn-mak *(kapanmak)* > ton-çı-k-mak>tunçu-k-mak> duncuk-mak طونجقمق / دونجقمق] *{eAT} {OsT} gçsz. f. [-(ğ)-ur]* **1.** Havasızlıktan bunalmak; nefes alamamak. *{ağız} (aynı)* [DS] **2.** *{ağız}* Utanmak. [DS] **3.** *{ağız}* Sıkılmak; bunalmak. [DS] **4.** *{ağız}* Genze su kaçmak. [DS] **5.** *{ağız}* Ağlayacak gibi olmak. [DS] **6.** *{ağız}* (Hayvan için) fazla yem yemekten ya da ahırda çok kapalı kalmaktan dolayı dışarı çıkınca haşarılık etmek; hoplayıp zıplamak. [DS] **7.** *{ağız}* (Ergenlik çağına yeni girmiş kız için) kıvraklaşmak. [DS] **8.** *{ağız}* (Havasız ve nemli yerde bulunan bitki için) kızışmak. [DS]

duncukturmak, [tunçu-k-tur-mak / dunçu-k-tur-mak طونجقدرمق] *{eAT} {OsT} gçl. f. [-ur]* Nefes aldırmamak; nefesini kesmek; bunaltmak.

duncumak, [duncu-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r]* Kabına sığmamak; yaramazlık yapmak. [DS]

dundu, [dun-du ?] *{ağız} is.* Sıcak ve durgun hava. [DS]

-dung, [-dunġ / -duñ / -düng / -düñ] *(duñ) {eAT} çek. e.* Görülen geçmiş zaman teklik ikinci kişi eki. *"Bilür misin niçün geldüñ cihana."* Çarhname.

dungun, [tun-mak > dun-gun طونغون] *{OsT} sf.* **1.** (Kişi için) durgun; hareketsiz; işe yaramaz. **2.** *{ağız}* Üzgün; düşünceli. [DS]

-dunguz, [-duñ-uz /-duñ-uz /-düñ-üz /-düñ-üz] *{eAT} çek. e.* Görülen geçmiş zaman çokluk ikinci kişi eki. *"Siz yitürdüngüz o oglanı."* Şeyyad Hamza.

duniyet, [Far. dūn > dūniyyet] *(du:niyet) {OsT} is.* Aşağılık olma hâli; alçaklık.

dunlu, [dun-lu] *{ağız} is.* Ay; kamer; hilal. [DS]

dunmak, [*eT.* tō-n-mak *(kapanmak, sıkılmak)* > dun-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ur]* **1.** Kederlenmek; düşünmek. **2.** *{eAT}* (Göz için) kamaşmak. [DS]

dunuk, -ğu [tun-mak > tun-uk / dun-uk طونق / طنق] *{eAT} {OsT} sf.* **1.** Kederli. **2.** *{ağız}* Donuk; mat; bulanıkça. [DS] **3.** *{ağız}* Rengi bozuk. [DS] **4.** *is.* Keder; kederlilik. **5.** *{ağız}* Güneş tutulması. [DS]

dunuklu, [tun-uk-lu / dun-uk-lu طونقلو] *{eAT} sf.* Parlak olmayan; donuk; bulanık.

dunukmak, [ton-uk-mak / dun-uk-mak / دونقمق طونقمق] *{eAT} {OsT} gçsz. f. [-ur]* (Güneş, ay için) tutulmak.

dunukutmak, [dun-uk-ut-mak طنقتمق] *{eAT} gçl. f. [-ur]* Işığını azaltmak; donuklaştırmak.

dunulmak, [dun-ul-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ur]* **1.** (Ay ve güneş için) batmak. **2.** (Güneş ve ay için) tutulmak. **3.** Gözden kaybolmak; görünmez olmak. [DS]

duo, [İt. duo] *(du'o) is.* **1.** *müz.* İki ses. **2.** *müz.* İki müzik. **3.** *müz.* Karşılıklı iki kişi tarafından söylenen şarkı.

duodenum, [Lat. duodecem > Fr. duodénum] *is. anat.* Onikiparmak bağırsağı.

dupduru, [du(p)+du/ru] *(du'pduru) pekşt. sf.* **1.** Çok duru; aşırı saf, temiz. **2.** *{ağız}* Çok berrak. [DS]

dupduru, [dur-up + dur-u] *{eAT} zf.* Ayak üstü; ayakta durarak; dik durarak.

-dur-, [-dır- / -dir- / -dür- / -dur- / -tir- / -tır- / -tur- / -tür] *yap. e.* → -dır- *{eT} {eAT} (aynı).*

-dur, [-dır / -dir / -dür / -dur / -tir / -tır / -tur / -tür] *çek. e.* → -dır.

dur[1], [Far. dūr دور] *(du:r) {OsT} sf.* Uzak. ⊡ **dūr-ā-dūr,** *{OsT} Uzak uzak; uzaktan uzağa; uzun uzadıya.*|| **dūr-bîn,** *{OsT}* → durbin.|| **dūr-bînāne,** *{OsT} İleriyi görerek.*|| **dūr-dest,** *{OsT} Erişilmesi güç şey.*|| **dūr-endîş,** *{OsT} Geleceği düşünen.*|| **dūr-endîşî,** *{OsT} İlerisini düşünme; tedbirlilik.*|| **dūr etmek,** *{OsT} Uzaklaştırmak.*|| **dūr-nümā,** *{OsT} Uzağı gösteren.*|| **dūr-nüvis,** *{OsT}* → durnüvis.|| **dūr-şenîd,** *{OsT}* → durşenid.|| **dūr ü dırāz,** *{OsT} Uzun uzadıya; çok uzun.*

dur[2], [Ar. dār > dūr دور] *(du:r) {OsT} is.* **1.** Evler. **2.** Bölgeler.

dura, [Ar. ṭurre طره] *{ağız} is.* **1.** Çatının saçağı. **2.** Kapının üzerindeki örtme. [DS]

duraç[1], **-cı** [dur-aç] *is.* Heykel veya sütun gibi şeylerin üzerine konulduğu ayak.

duraç[2], **-cı** [Ar. durrāc دراج] *{ağız} is.* Sülüne benzer güzel bir av kuşu; çil kuşu; turaç, *(Francolinus francolinus).*

duradur, [Far. dūr-ā-dūr دورادور] *(du:ra:du:r) {OsT} zf.* **1.** Uzaktan uzağa. **2.** Uzun uzadıya; çok uzun.

duragomak, [dur-mak + ko-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r]* **1.** Sabretmek; bir olay ve durum karşısında soğukkanlı davranmak. **2.** Olduğu yerde durmak; beklemek. [DS]

durağan, [dur-ağan] *sf.* Yerini değiştirmeyen; sabit; aynı yerde kalan. ⊡ **durağan nüfus,** *Bir yer ve zamanda mevcut geçim kaynaklarınca ihtiyacı karşılanabilecek sayıda olan nüfus.*

durağanlaşma, [durağanla-ş-ma] *is.* Durağan hâle gelme eylemi.

durağanlaşmak, [durağanla-ş-mak] *dönşl. f. [-ır]* Sabit hâle gelmek; durağan olmak.

durağanlık, -ğı [durağan-lık] *is.* Durağan olma hâli; sabitlik.

durak, -ğı [tur-mak > tur-ak / dur-ak / دورق / دوراق طوراق] *is.* **1.** Durma; dinlenme; çalışmaya ara verme. **2.** Toplu taşıma yapan araçların durup yolcu aldıkları veya yolcu bekledikleri yer. **3.** Cümle sonuna konulan nokta. **4.** *ed.* Mısraların düzenli bir biçimde kelime sonlarında durulan yerleri. **5.** Türk halk şiirinde hece kalıpları içindeki durma yerleri. **6.** *müz.* Türk müziğinde dizinin son sesi veya bir makamın karar verilen son perdesi. **7.** *müz.* Türk tasavvuf müziğinde bir makam. **8.** Yerleşilen yer; durulan yer; yurt; makar. *{eAT} {OsT} (aynı)* **9.** *{ağız}* Güney. [DS] **10.** *{ağız}* Dirlik; düzenlik; güvenlik. [DS] **11.** *{ağız}* Avın önünü kesme. [DS] **12.** *{ağız}* Taştan yapılmış süzgeç. [DS] **13.** *{ağız}* Oturup dinlenilecek, durulacak yer. [DS] **14.** *{ağız}* Okunan bir kitabın okunmasına ara verildiği yere konulan kâğıt parçası. [DS] ⊡ **durak ardı,** *{ağız} Cephe gerisi.* [DS]|| **durak eylemek,** *{eAT} Durmak, karar kılmak.*|| **durak otu,** *{OsT} Dere otu; rezene.*|| **durak önü,** *{ağız} Cephe ilerisi.* [DS]|| **durak tutmak,** *{eAT} {OsT} Yerleşmek; ikamet etmek.*

durakalmak, [dur-mak + kal-mak] *gçsz. b. f. [-ır]* Durup beklemek; durmak yüzünden geri kalmak.

duraklama, [durak-la-ma] *is.* **1.** Kısa bir süre durma ve bekleme eylemi. **2.** Tereddüt etme. **3.** *as.* Hareket hâlindeki bir birliğin plansız olarak bir yerde beklemesi. **4.** *tıp.* Hastalık belirtilerinin hemen hemen değişmeden durduğu devre.

duraklamak, [durak-la-mak] *gçsz. f. [-ar] [-l(ı)-yor]* **1.** Kısa bir süre için harekete veya yapılan işe ara vermek; beklemek. **2.** Tereddüt etmek. **3.** *mecaz.* Kısa bir süre susmak; konuşmamak.

duraklanmak[1], [durakla-n-mak] *edil f. [-ır]* Duraklama eylemi yapılmak.

duraklanmak[2], [durakla-n-mak] *dönşl. f. [-ır]* Yer edinmek; kendine duracak yer sağlamak; yerleşmek.

duraklatma, [durakla-t-ma] *is.* **1.** Hareket veya

çalışma durumundaki bir şeyin veya birinin çalışmasını, hareketini bir süre durdurma eylemi. **2.** Kısa süreli engelleme.

duraklatmak, [durakla-t-mak] *gçl. f. [-ır]* Bir şeyin duraklamasını sağlamak, duraklamasına sebep olmak.

duraklayış, [durakla-y-ış] *is.* Duraklama eylemi veya biçimi.

duraklı, [durak-lı] *sf.* **1.** Durağı olan. **2.** Durak sahibi olan. **3.** *fiz.* Hep aynı yerde kalan, aynı yerde tekrarlanan. ⊟ **duraklı dalga,** *fiz. Bütün noktaları aynı anda, zıt ve aynı fazlı titreşimler yapan dalga; kararlı dalga.*

duraksama, [durak-sa-ma] *is.* Ne yapacağı, ne söyleyeceği konusunda karar verememe yüzünden biraz bekleme durumu ve eylemi; tereddüt.

duraksamak, [durak-sa-mak] *gçsz. f. [-r] [-s(u)-yor]* Ne yapmak ve ne söylemek gerektiğini kestirememekten dolayı duraklamak; tereddüt etmek.

duraksamalı, [duraksama-lı] *sf.* **1.** Duraksaması olan. **2.** Duraksayan; tereddütlü.

duraksamasız, [duraksama-sız] *sf.* **1.** Duraksaması olmayan. **2.** Duraksamayan; tereddütsüz.

duraksayış, [duraksa-y-ış] *is.* Duraksama eylemi veya biçimi.

duraksız, [durak-sız] *sf.* **1.** Durağı olmayan. **2.** (Şehirler arası otobüs seferleri için) hiçbir yerde mola vermeden; molasız; non stop. **3.** *{ağız}* Sebatsız; dönek. [DS] ⊟ **duraksız hece vezni,** *ed. Hece vezninin geleneksel duraklarını kullanmadan hece ölçüsü ile yazılmış olan.*

dural, [dur-al] *sf.* **1.** Hiç değişiklik göstermeden hep bir durumda kalan; statik. **2.** Durağan.

duralak, -ğı [durala-k] *sf.* **1.** Hareketsiz; sakin. **2.** Yerine yapışık.

duralama, [dur-ala-ma] *is.* Durur gibi olma, duraklar gibi davranma eylemi.

duralamak, [dur-ala-mak] *gçsz. f. [-r] [-l(ı)-yor]* **1.** Durur gibi olmak, yavaşlamak. **2.** *mecaz.* Şaşırmak. **3.** *{ağız}* Ayrılmak; dağılmak. [DS]

duralaşmak, [durala-ş-mak] *{ağız} işteş. f. [-ır]* **1.** Sataşmak. **2.** *dönşl. f.* Başlamak. [DS]

duralı, [dura-lı / durul-ı] *sf.* Sabit.

duralık, [dur-uġ-lā-ġ > dur-a-lık] *{eT} is.* Ev.

durallık, -ğı [dural-lık] *is.* Dural olma durumu.

duralmak, [duru-l-mak / dur-al-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* **1.** Durulmak, tortusu dibe çöküp arılanmak. **2.** Uslanmak; durgunlaşmak. [DS]

duralümin, [İlk yapıldığı yer adı olan Duren > Fr. duralumin] *is.* Yüzde 94,5 alüminyum, % 4 bakır, %05 manganez ve %05 magnezyum ve çok az miktarda demir ve silisyumdan meydana gelmiş, mekanik direnci yüksek hafif bir alaşım.

duram, [dur-am] *{ağız} is.* Erek; amaç. [DS]

duramak, [dur-a-mak] *{ağız} is.* Durma; duruş. [DS]

duran[1], [dur-mak > dur-an] *sf.* Durmak eylemini yapan; hareketsiz. ⊟ **duran top,** *spor. Atış yapmak üzere bekletilen ve hareketsiz olan futbol topu.*

duran[2], [Slav. d'rvena ? => duran] *{ağız} is.* Topraktan yapılmış yayık. [DS]

duran[3], [? duran] *{ağız} is.* Dağ yolu. [DS]

duravarmak, [dur-mak + var-mak] *{ağız} gçsz. f. [-ır]* **1.** İnat etmek; direnmek. **2.** Sık sık ve sürekli olarak vurmak. **3.** Yorulmak. **4.** Oluvermek. [DS]

duravay, [dur-a+vay] *{ağız} e.* Öyle mi? [DS]

durbaş, [Far. dūr *(uzak)* + bāş *(ol)* دورباش] *(du:rba:ş) {OsT}* **1.** "Uzak dur!" **2.** *is.* Eskiden devlet adamlarının önünde halkın içinde yol açmak için görevlilerin sağa sola salladıkları sopa.

durbaşan, [Far. dūrbāşān دورباشان] *(du:rba:şa:n) {OsT} is.* Halkı dağıtan yasakçılar.

durbin, [Far. dūrbīn دوربين] *(durbi:n) {OsT} sf.* **1.** Keskin görüşlü. **2.** Uzağı gören; ileriyi gören; anlayışlı. **3.** *is.* Uzağı göstermeye yarayan alet; dürbün.

durdabak, -ğı [dur+da+bak] *{ağız}* is. Bir tür fesleğen. [DS]

durdur, [Yun. turtura] *{ağız} is. zool.* Üveyik. [DS]

durdurma, [dur-dur-ma] *is.* Durmasını sağlama eylemi.

durdurmak, [dur-dur-mak] *gçl. f. [-ur]* **1.** Hareket hâlindeki bir şeyi hareketsiz duruma getirmek; durmasını sağlamak.; durmasına sebep olmak. **2.** Herhangi bir makine veya otomobilin dönme, yürüme hareketine engel olmak. **3.** Bir şeyin ilerlemesini engellemek. **4.** Çalışmayı bırakmak.

durdurtma, [durdur-t-ma] *is.* Durdurmasına sağlamak eylemi; engelleme.

durdurtmak, [durdur-t-mak] *gçl. f. [-ur]* Durdurmasına yol açmak; durdurmasını sağlamak; engel olmak.

durdurulamayan, [durdur-ul- + a-ma-y-an] *sf.* Durdurulması mümkün olmayan; önüne geçilemeyen; engel olunamayan.

durdurulma, [durdur-ul-ma] *is.* Durdurma işinin yapılma durumu ve eylemi; engellenme

durdurulmak, [durdur-ul-mak] *edil f. [-ur]* **1.** Durdurma işi yapılmak. **2.** Durmasına sebep olunmak; engellenmek.

durduruş, [durdur-uş] *is.* Durdurma eylemi veya biçimi.

durendiş, [Far. dūr *(uzak)* + endīş دوراندیش] *(du:rendi:ş) {OsT} sf.* **1.** Geleceği düşünen. **2.** Uzak görüşlü; ileriyi düşünür.

durgak, [tur-mak > tur-ġāk / dur-ġāk] *(durga:k) is.* **1.** Sürekli duran; bekleyen. **2.** Nöbetçi; bekçi; asker.

durgalamak, [durga-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Tespit etmek. [DS]

durgu, [dur-gu] *is.* **1.** Olmakta devam eden bir şeyin birden kesilmesi; sekte. **2.** *müz.* Bir müzik cümlesinde bitiş etkisi gösteren armonik zincirlemeler bütünü.

durgun, [*eT.* tur-mak > tur-uk-mak > tur-(u)k-un / dur-(u)k-un / dur-gun] *sf.* **1.** Hareket etmeyen; duran. **2.** Çalkantısız; akıntısız. **3.** *mecaz.* Canlı olmayan; neşesiz; düşünceli. **4.** Hareketsiz; sönük. 🗗 **durgun olmak,** *{ağız} Midesi bozulmak.* [DS]|| **durgun su,** *Akıntısı olmayan birikinti hâlindeki su.*|| **durgun şişkinlik,** *eko. Ekonomide durgunluk ile enflasyonun birlikte yaşanması; stagflasyon.*

durgunlaşma, [durgunla-ş-ma] *is.* Durgun, hareketsiz hâle gelme durumu.

durgunlaşmak, [durgunla-ş-mak] *dönşl. f. [-ır]* **1.** Durgun duruma gelmek; sakinleşmek. **2.** Canlılık ve neşesini yitirmek.

durgunlaştırma, [durgunlaş-tır-ma] *is.* Durgun hâle getirme eylemi.

durgunlaştırmak, [durgunlaş-mak] *gçsz. f. [-ır]* **1.** Durgun hâle getirmek. **2.** Durgunlaşmasına sebep olmak.

durgunluk, -ğu [durgun-luk] *is.* **1.** Durgun olma hâli. **2.** Hareket, kıpırtı yokluğu. **3.** Cansız veya sönük olma hâli. **4.** Neşesizlik; keyifsizlik. **5.** Zihinsel açıdan yeteri kadar gelişmemişlik.

durgurmak, [*eT.* tur-mak > tur-ġur-mak > dur-gur-mak دورقورمق / طورقورمق / طورغورمق / درغرمق] *{eAT} {OsT} gçl. f. [-ur]* **1.** Ayağa kaldırmak; ayakta tutmak. **2.** Dikmek; bina etmek. **3.** Tüketmek; zayıflatmak. **4.** Hareketten alıkoymak; durdurmak. **5.** Meydana getirmek; ortaya çıkarmak. **6.** Göstermek.

durgut, -du [dur-gut] *{ağız} sf.* Aptal. [DS] 🗗 **durgut olmak,** *{ağız} Aptallaşmak.* [DS]

durgutmak, [tur-ġut-mak / dur-ġut-mak / دورغدمق طورغودمق] *{OsT} gçl. f. [-ur]* **1.** Durdurmak. **2.** Ayakta durdurmak.

durguz, [dur-gu-z] *{ağız} sf.* Uyanık. [DS] 🗗 **durguz gelmek,** *{ağız} Uyanmak.* [DS]

duri, [Far. dūr-ī دوری] *(du:ri:) {OsT} is.* Uzaklık.

durk, [turk / durk] *{eT} is.* Bir şeyin uzunluğu; uzunluk.

durkala, [dur+kal-a] *{ağız} zf.* Az kalsın; hemen hemen. [DS]

durkaru, [turk > *turk-ġarū > durkarū] *(durkaru:) zf.* Aralıksız; sürekli; durmadan.

durkınmak, [tur-uk-mak > tur-(u)k-ın-mak > dur-(u)k-ın-mak] *{eT} dönşl. f. [-ur]* Çekinmek; utanmak; duraksamak.

durklamak, [turk > turk-lā-mak > durk-lā-mak] *{eT} gçl. f. [-r]* Bir şeyin enini boyunu ölçmek.

durkuglanmak, [tur-uk-mak > tur-(u)k-uġ *(utanma, çekinme)* / durkuġ-la-n-mak] *dönşl. f. [-ur]* Utanmak; çekinmek.

durkun, [*eT.* tur-mak > tur-uk-mak > tur-(u)k-un > dur-(u)k-un] *{eT} sf.* Durgun.

durlak, -ğı [dur-la-k] *{ağız} sf.* (Kişi için) asalak. [DS]

durlamak, [duru-la-mak > durla-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(u)-yor]* (Yıkanmış çamaşır ve kap için) temiz sudan geçirerek durulamak. [DS]

durlan, [durla-n] *{ağız} sf.* Berrak; lekesiz. [DS]

durlangıç, -cı [durla-n-gıç] *{ağız} is.* Durulmuş sıvı; berrak sıvı. [DS]

durlamk, -ğı [durla-n-ık] *{ağız} sf.* (Sıvı için) duru; durulmuş; berrak. [DS]

durlanmak, [durla-n-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* **1.** Durulmak; berraklaşmak. **2.** Duş yapmak. **3.** *edil. f.* Çalkalanmak; duru sudan geçirilmek. [DS]

durluk, -ğu [dur-luk] *{ağız} is.* Durulacak yer; durak. [DS]

durma, [dur-ma طورمه] *is.* **1.** Hareketsiz kalma durum ve eylemi. **2.** Bir hareket veya işin kesintiye uğraması; beklemesi. **3.** *{eAT} {OsT} zf.* Durmadan; sürekli olarak.

durmaç, [dür-meç > dur-maç ? درماج] *{eAT} is.* **1.** İpekli kumaş; şal. **2.** Sırta yük yüklemek için kullanılan yünden ya da kıldan yapılmış ip.

durmaçlamak, [durmaç-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* **1.** Bir şeyi yüklenmek. **2.** Çocuğu sarıp sırtında taşımak. [DS]

durmaçlanmak, [durmaçla-n-mak] *{ağız} edil. f. [-ır]* (Çocuk için) durmaç denilen iple sırta bağlanmak. [DS]

durmadan, [dur-madan] *zf.* **1.** Sürekli olarak, aralıksız. **2.** Duraklama yapmadan.

durmak[1], [*eT.* tur-mak *(ayağa kalkmak; dikilmek)* > dur-mak طورمق / دورمق / درمق] *gçsz. f. [-ur]* **1.** Hareketsiz olmak; kımıldamamak. **2.** Bir yerde biraz oyalanmak; eğleşmek; tevakkuf etmek. *Biraz durabilir miyiz?* **3.** İşlememek, çalışmamak. *Saat durmuş.* **4.** Sona ermek; kesilmek; dinmek. *Rüzgâr bir ara durur gibi oldu.* **5.** Varlığını sürdürmek; yaşamak; devam etmek. *O mağaza hâlâ duruyor mu?* **6.** Beklemek; dikilmek. *Kapının önünde öylece durdum.* **7.** Birinin malı olarak bulunmaya devam etmek; eski hâlini korumak. *Baba mülkü evlerimiz hâlâ duruyor.* **8.** Var olmak. *Ben daha duruyorum.* **9.** Bir yerde olmak; bulunmak. *Bunca rezillikten sonra neden hâlâ müdürlükte duruyor, anlamıyorum.* **10.** Belli bir durumda olmak. *Biraz eğik duruyor ama varsın olsun.* **11.** Bir görevde bulunmak; birinin hizmetine girmek. *{ağız} (aynı)* [DS] *Bir apartmana kapıcı durmuş.* **12.** (Olumsuz biçimiyle) sürekli çalışmak. *Durmadan yazı yazdım.*

13. Bir konuyla ilgilenmek; üstüne düşmek. *Neden bu kadar insan haklarının üzerinde durduğu anlaşıldı.* **14.** Dayanmak; direnmek; sabretmek; sebat etmek; karar etmek. *Bunca acılardan sonra nasıl durulur?.* **15.** *{eAT}* Karşı koymak; karşı durmak. **16.** *{eAT} {OsT}* Ayağa kalkmak. **17.** *{eAT}* Kalmak. **18.** Sakin olmak. **19.** *{eAT}* Vazgeçmek; geri durmak. **20.** *{eAT}* Erişmek; yerleşmek. **21.** *{OsT}* Kurulmak; yapılmak. **22.** *{eAT} {OsT}* Bağlanmak; kendini vermek. **23.** *{eAT} {OsT}* Meydana gelmek; ortaya çıkmak; kopmak. **24.** Çok yaşamak; yaşamak. **25.** (Yiyecek vb. ile) ondan başka bir şey yememiş ve içmemiş olmak. **26.** Bırakmamak; terk etmemek. *Sözünde duruyor mu?* 🗗 **dur,** *Başına geldiği cümlelere, biraz zaman geçsin hele, anlamı katar.*|| **dura dur,** *{eAT} Biraz bekle; bekleye dur.*|| **dura düşe,** *{eAT} Düşe kalka.*|| **durası yer,** *{eAT} Duracak yer; mekân; makam.*|| **durduğu yerde,** *1. Hiç emek harcamaksızın. 2. Hiç gereği yokken.*|| **durduklayın durmak,** *{eAT} Eskisi gibi kalmayı sürdürmek; durumunu korumak.*|| **dur durak,** *{ağız} Dinlenme; istirahat.*|| **dur durak yok,** *Hiç dinlenme yok.*|| **durmak oturmak,** *{eAT} {OsT} Düşüp kalkmak; ülfet etmek.*|| **durmuş oturmuş,** *1. Olgun; davranışları tutarlı. 2. Aşırılığa kaçmayan.*|| **durmuşluk oturmuşluk,** *Olgunluğa ulaşmış olma hâli.*|| **duru durmak,** *{eAT} Durmayı sürdürmek; durmak.*|| **duru gelmek,** *{eAT} {OsT} Ayağa kalkmak; kıyam etmek.*|| **duru kalmak,** *{eAT} {OsT} Dikilip kalmak.*|| **durup dinlenmeden,** *Ara vermeden, sürekli; arka arkaya.*|| **durup dururken,** *1. Hiç gereği yokken; gereksiz yere. 2. Ansızın.*|| **durup oturmak,** *{OsT} Düşüp kalkmak.*|| **duru varmak,** *{eAT} {OsT} 1. Birden kalkıp gitmek; kendini ileri atmak. 2. Boşa gitmek.*

durmak[2], [tur-mak > dur-mak] *yard. f. [-ur]* Sonuna geldiği fiillere sürerlilik anlamı katar; ....-yi sürdürmek. *"gidedurmak, yapadurmak."*

durmaksızın, [durmak-sızın] *zf.* Hiç durmadan.

durmamacasma, [durma-maca-s-ı-n-a] *zf.* Hiç durmadan.

durmasızdan, [durma-sız-dan] *{ağız} zf.* Durmaksızın; hiç durmadan. [DS]

durmuş, [dur-muş] *sf.* **1.** İşlemeyi, çalışmayı bırakmış olan; işlemeyen; çalışmayan. **2.** Çok bekletilmiş; bayat. 🗗 **durmuş oturmuş,** *1. Uslanmış; oturaklaşmış. 2. Dengeli; düzenli.*

durna[1], [*eT.* turña] *{ağız} is. zool.* Turna. [DS] 🗗 **durna gözü,** *{ağız} Az yemek alan küçük kap.* [DS]

durna[2], [Ar. ṭurra *(kumaş kenarı)* ?] *{ağız} is.* **1.** Şapka siperi. **2.** Dam saçağı. [DS]

durnüvis, [Far. dūr-nüvīs دورنويس] *(du:rnüvi:s) {OsT} is.* Uzaktan yazar; telgraf.

durralı, [Ar. ṭurra > + T. -lı] *{ağız} is.* Kasket. [DS]

dursunmak, [dur-sun-mak دورسونمق] *{eAT} dönşl. f. [-ur]* Korku, çekinti yüzünden duraklamak. [DK]

durşenid, [Far. dūr-şenīd دورشنيد] *(du:rşeni:d) {OsT} is.* Uzaktan işitir; telefon.

-durt-, [-dır-t- / -dir-t- / -dur-t- / -dür-t- / -tır-t- / -tir-t- / -tur-t- / -tür-t-] *yap. e.* → -dırt-

durtmak, [durt-mak] *{ağız} gçl. f. [-ar]* İtmek. [DS]

durtunmak, [durt-un-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ur]* Olay çıkarmaya çalışmak; birisine çatmak. [DS]

durtut, [dur+tut] *{ağız} is.* Sıkı düzen; disiplin. [DS]

duru[1], [*eT.* tur-uġ>tur-ı/tur-u>dur-u طرو / طوری / دوری / طورو] *sf.* **1.** Saydam; saf, temiz; bulanık olmayan; berrak. *{eAT} {OsT} (aynı)* **2.** Durgun; sakin. *{OsT} (aynı)* **3.** *{ağız}* (Ayran, çorba, şurup vb. için) suyu çok olan; koyu olmayan; sulu. [DS] **4.** *{ağız}* (Yiyecek için) katı değil sıvı hâlde. [DS] **5.** *{ağız}* (Patlıcan, bamya, domates, fasulye yemekleri için) sulu. [DS] 🗗 **duru beyaz,** *(Ten için) açık renkli ve pürüzsüz.*|| **duru bılla,** *{ağız} Güzel kız.* [DS]|| **duru kesim,** *dnz. Denizlerde ışığın az çok sızabildiği dört yüz metreye kadar olan derinlik.*

duru[2], [dur-u] *{ağız} is.* Hediye; bahşiş. [DS]

duru[3], **-u'ı** [Ar. dırʿ > durūʿ دروع] *(duru:) {OsT} is.* Zıhlar.

durub, -bu [Ar. ḍarb > ḍurūb / żurūb ضروب] *(duru:b) {OsT} is.* Çarpmalar; dövmeler; vurmalar. 🗗 **durūb-ı emsāl,** *{OsT} Atasözleri.*

duruca, [duru-ca] *{ağız} sf.* Suluca; biraz sulu. [DS]

durucak, -ğı [duru-cak] *{ağız} is.* Sidik. [DS]

durucu, [tur-uçı > dur-ucu] *sf.* Bir yerde sürekli kalan; durmayı iş edinen; duran.

durug, [tur-mak > tur-uġ > dur-uġ] *{eT} is.* **1.** Durulacak yer. **2.** Dağlarda sığınma yerleri.

duruglag, [tur-uġ > * tur-uġ-lā-mak > tur-uġ-lā-ġ > dur-uġ-lā-ġ] *(turuğla:ğ) {eT} is.* Durulacak yer.

durugsamak, [turuġ > turuġ-sā-mak > duruġ-sā-mak] *{eT} gçsz. f. [-r]* Durmak istemek

-duruk, [durmak / turmak > dur-uk > -dirik / -dırık / -tırık / -tirik / -dürük / -duruk / -türük / -turuk] *yap. e.* → -dırık. *{eAT} (aynı)*

duruk, -ğu [*eT.* tur-uk / tur-ug > dur-uk] *is.* ve *sf.* **1.** Olduğu durumu koruyan; değişmeyen; durmuş. **2.** Değişim göstermeyen; sabit; durağan; statik. **3.** Dağlarda sığınılacak yer. **4.** *fiz.* Kuvvetlerin dengelenmesi ile ilgili. **5.** *fiz.* Hareket etmeyen cisimlerin üzerindeki kuvvet dengeleri ile ilgili bilim dalı; statik. **6.** *fiz.* Dalgalı akım motor veya üreteçleri üzerinde bulunan hareketsiz bölüm; stator. **7.** *{ağız}* Boy atmamış; gelişmemiş. [DS] **8.** *{ağız}* Yutulamayan; boğazda kalan yiyecek. [DS] **9.** *{ağız}* Yoğurt konulan taş kap. [DS]

durukluk, -ğu [tur-uk-luk > dur-uk-luk] *is.* **1.** Duruk olma hâli. **2.** Durgunluk; cılızlık.

durukmak, [*eT.* tur-mak > tur-uk-mak > dur-uk-mak طورقمق / دورقمق] *{eAT} gçsz. f. [-ur]* **1.** Duraklamak. **2.** Karar kılmak; durmak; dinmek; *{ağız} (aynı).* [DS] **3.** *{ağız}* Kımıldamamak. [DS] **4.** *{ağız}* (Atılan, düşen ya da suda hareket eden nesne için) önüne gelen engele takılmak. [DS] **5.** *{ağız}* (Yiyecek için) boğazda kalmak; yutulamamak. [DS] **6.** Karar verememek; tereddüt etmek. **7.** Düşünceye dalmak. **8.** Durgunlaşmak; mahzunlaşmak. **9.** Yaramazlığı bırakmak; uslanmak.

duruksamak, [duruk-sa-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-s(u)-yor]* (Akan sıvılar için) durulur gibi olmak. [DS]

duruksun, [duruk-sun] *sf.* Karar veremeyen; kararsız; mütereddit.

duruktırmak, [duruk-tur-mak] *{ağız} gçl. f. [-ur]* **1.** Karar vermek. **2.** Pazarlıkta uyuşamayan iki kişiyi anlaştırmak. [DS]

durul, [duru-l] *{ağız} is.* Tortu. [DS]

durulama, [duru-la-ma] *is.* Duru hâle getirme eylemi. ⊡ **durulama suyu,** *Çamaşırın yıkandığı en son duru su.*

durulamak[1], [duru-la-mak] *gçl. f. [-r] [-l(u)-yor]* **1.** Durulmasını sağlamak. **2.** Çamaşır yıkarken üzerinde bulunan temizlik maddelerinden arındırmak. **3.** El yıkama sırasında elde bulunan sabunları suyla gidermek.

durulamak[2], [duru-la-mak] *gçl. f. [-r] [-l(u)-yor]* Yoğurttan ayran yapmak.

durulanma, [durula-n-ma] *is.* Duru hâle getirilme eylemi.

durulanmak, [durula-n-mak] *edil. f. [-ır]* **1.** (Çamaşır vb. için) duru sudan geçirilerek üzerindeki temizlik maddesi artıklarından arındırılmak; duru sudan geçirilmek. **2.** *dönşl.* (İnsan için) yıkanma sonunda üzerinde bulunan sabun vb. köpüklerini gidermek için temiz su dökünmek.

durulaşma, [durula-ş-ma] *is.* Duru hâle gelme eylemi.

durulaşmak, [durula-ş-mak] *dönşl. f. [-ır]* Duru hâle gelmek; durulmak.

duruldurmak, [turul-dur-mak > durul-dur-mak] *{eT} gçl. f. [-ur]* Duru hâle getirmek; durultmak.

durulma, [dur-ul-ma] *is.* **1.** Durgun ve duru hâle gelme eylemi; bulanıklıktan kurtulma. **2.** *kim.* Bir sıvıda süspansiyon hâlindeki katı maddenin, kendi hâline bırakılınca ayrılması.

durulmak, [*eT.* tur-mak > tur-ul-mak > dur-ul-mak دورولمق] *edil. f. [-ur]* **1.** (Sıvı için) bulanıklığı gitmek; duru hâle gelmek; durulaşmak. *{eAT} (aynı)* **2.** (Karışıklık, rüzgâr, fırtına vb. için) dinmek; sakinlemek. **3.** (Kişi için) uslanmak; sakinleşmek; bıkmak; usanmak. **4.** *{eT}* Usanmak; bıkmak.

durultma, [durul-t-ma] *is.* Durulmasını sağlama eylemi.

durultmak, [durul-t-mak] *gçl. f. [-ur]* **1.** Duru hâle getirmek; durulmasını sağlamak. **2.** Bir sıvıyı çökeltisinden ayırmak için başka kaba aktarmak. **3.** Açık bir hâle getirmek. **4.** Şarap üretiminde mayalanma başlamadan önce şırayı tortusundan ayırmak. **5.** *{ağız}* Katı bir şeyi sıvı hâle getirmek.

duruluk, -ğu [tur-u-luk > dur-u-luk دورلق] *is.* **1.** Duru olma hâli; safiyet; berraklık. *{eAT} {OsT} (aynı)* **2.** Duru olan şeyin niteliği. **3.** (Anlatım için) kolay anlaşılır olma; sadelik; yalınlık. **4.** İnci, elmas gibi değerli taşların saydamlığı. **5.** *{ağız}* Durulama suyu. [DS]

durum[1], [*eT.* tur-mak > tur-um > dur-um] *is.* **1.** Belirli bir zaman kesiti içinde bir şeyi belirleyen nitelik ve şartların tümü; hâl; vaziyet; keyfiyet, *(1935).* **2.** Bir şeyin genel görünümü; bulunma ve durma biçimi; konum; duruş biçimi. **3.** Bireyin toplum içindeki ilişkileriyle belirlenen konumu. **4.** *dbl.* İsim ve isim soyundan kelimelerin birbirleriyle veya fiillerle olan ilişkilerini belirleyen özel biçim; hâl. **5.** Bir kişinin fiziksel görünümü. **6.** Davranış, davranış biçimi; tavır; hâl. **7.** *ekon.* Bir ticarî işletmenin belli bir tarihteki varlıklarını kalem kalem gösteren cetvel; döküm listesi; envanter. **8.** *fel.* Bir insanın içinde yaşadığı doğal, sosyal ve tarihî ortamla somut ilişkilerinin tümü. **9.** *huk.* Bir kişinin toplumda ve aile içindeki niteliğini, uyrukluğunu, medenî hâlini, hısımlığını, adını, ikametgâhını ve ehliyetini belirten niteliklerin tümü. **10.** *bsy.* Bir bilgisayarın özel çalışma hâli. **11.** *{eT} sf.* Bir adam boyu. ⊡ **durum almak,** *1. Belli bir duruş biçimine geçmek. 2. Bir olay karşısında belli bir tavır takınmak.*|| **durum belirteci,** *dbl.* → durum zarfı.|| **durumdan ders çıkarmak,** *İçinde bulunulan şartları değerlendirerek yanlış adım atmamak.*|| **durum dil bilgisi,** *dbl. Cümleyi bir eylem, isimleri bu eyleme belli bir anlam ilişkisi ile bağlı dizimler olarak ele alan ve bu anlam ilişkileri arasındaki bağıntıları derin yapıda inceleyen dil bilimi kuramı.*|| **durum eki,** *dbl. İsim ve isim soyundan kelimelerin birbirleriyle veya fiillerle olan ilişki biçimlerini gösteren belirtme (-i), yönelme (-e), kalma (-de), çıkma (-den) ve tamlayan (-in) ekleri; hâl eki.*|| **durum fiili,** *dbl. Cümlede öznenin belirli bir durumda olduğunu bildiren fiil.*|| **durum komedisi,** *ed. Komikliği karakterden değil de durumdan çıkaran komedi türü.*|| **durum ortacı,** *dbl. Geniş zaman kavramı içinde sıfat olarak kullanılan fiil; durum sıfat fiili.*|| **durum tanımlaması,** *Birey ya da kümenin, karşılaştığı yeni durumları geçmiş hayat deneyimlerinin etkisi altında algılayıp tanımlaması.*|| **durum tümleci,** *dbl. Bir eylemin hangi şartlarda gerçekleştiğini belirten tümleç.*|| **durumu bozulmak,** *İşleri yolunda gitmemek; parasal sıkıntıya düşmek.*|| **durumu düzelmek,** *İşleri yolunda gitmek; parasal sıkıntısı kalmamak.*|| **durum ulacı,**

dbl. Hem bağlama hem de zarf görevi yüklenen fiilimsi; hâl zarf fiili.|| **... durumunda olmak,** *... zorunda olmak; ... zorunluluğunu duymak.*|| **durum yeri,** *{eAT} Durak yeri; tevakkuf mahalli.*|| **durum zarfı,** *dbl. Fiillerin anlamlarını durumları bakımından etkileyen zarflar.*

durum[2], [Lat. durum *(düz, sağlam)*] *is.* Bir buğday türü.

durumak, [tur-mak > dur-u-mak طرغمق] *{eAT} gçsz. f. [-r]* Durup düşünmek; teemmül etmek.

durumculuk, -ğu [durum-cu-luk] *is. fel.* 1968 öğrenci hareketlerine kaynaklık eden, her türlü toplum düzenini ve tasarısını alaya almayı, gelenek hâline gelmiş her türlü ağırbaşlılığı gülünç duruma düşürmeyi amaçlayan felsefe.

durumsal, [durum-sal] *sf.* Duruma ilişkin; durumla ilgili.

durumsamak, [durum-sa-mak] *gçsz. f. [-r] [s(u)-yor]* **1.** Ne diyeceğini veya ne yapacağını kestirememek; beklemek; duraklamak; duraksamak. **2.** *{ağız}* Tartışmada son sözü söylemeyip sözü ağzında kalmak. [DS]

durumsunmak, [dur-umsun-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ur]* **1.** Durur gibi olmak. **2.** (Su için) durulmaya yüz tutmak. [DS]

durumsuz, [durum-suz] *{ağız} sf.* **1.** Yerinde duramayan; hareketli; haşarı; yaramaz. **2.** (Kişi izin) münasebetsiz; ciddî olmayan. **3.** Yoksul. [DS]

durundu, [durun-du] *{ağız} ünl.* Dur hele. [DS]

durundurmak, [turun-dur-mak > durun-dur-mak طورندرمق] *{eAT} gçl. f. [-ur]* Durmasına olanak sağlamak.

durunmak, [tür-mak > tur-un-mak > dur-un-mak] *{eT} dönşl. f. [-ur]* Dayanmak; diretmek; dayatmak.

-durur, [-dur-ur / -tur-ur] *{eAT} çek. e.* -dır; - dur. *"Bu gece su nevbeti senüñ durur (senindir)."* Yüz Hadis Tercümesi.

durur, [tur-ur / dur-ur طورور] *{OsT} sf.* Durgun; sakit.

dururmak, [tur-ur-mak > dur-ur-mak دررمق / طوررمق] *{eAT} gçl. f. [-ur]* **1.** Durdurmak; hareketine engel olmak. **2.** Bir görev vermek. **3.** Ayakta durdurmak; durdurmak; sabit kılmak.

duruş, [tur-uş > dur-uş طرش] *is.* **1.** Durma eylemi veya biçimi. **2.** Vücut ağırlığını en dengeli biçimde taşıyabilmek için ayak ve bacakların alması gereken özel durum. **3.** *spor.* Atletizmde yarışa başlama öncesi atletlerin almak zorunda oldukları vaziyet. **4.** *{eAT}* Direnme; karşı koyma. ⊡ **duruş vermek,** *{OsT} Mukavemet etmek; karşı koymak; direnmek.*

duruşma, [dur-uş-ma] *is.* **1.** Karşılıklı olarak birbirine vaziyet alacak biçimde durma eylemi. **2.** *huk.* Davacı ve davalı tarafların yargıç önünde hazır bulundukları yargılama evresi; muhakeme, *(1935).* **3.** *{ağız}* Âşıkların karşılıklı olarak birbirlerine söz atmaları. ⊡ **duruşmadan vareste tutulma,** *Sanığın duruşmaya katılmama isteğinin uygun görülmesine ilişkin mahkemece verilen karar.*|| **duruşmanın açıklığı,** *Mahkemede yapılan yargılamanın herkese açık olması ilkesi.*

duruşmak, [*eT.* tur-uş-mak *(yüzleşmek)* > dur-uş-mak دروشمق] *işteş. f. [-ur]* **1.** *{ağız}* Çalışmak; uğraşmak; sebat etmek; direnmek. [DS] **2.** *{OsT}* Karşı karşıya gelmek. **3.** Düşmanca davranışlarda bulunmak; muhasamaya girişmek; çarpışmak; mücadele etmek. **4.** *{ağız}* Dediğinde direnmek. [DS] **5.** *{ağız}* Öfkesi geçip yumuşamak. [DS]

durutmak, [tur-ut-mak > dur-ut-mak دورودمق] *{eAT} gçl. f. [-ur]* Durdurmak; kaim kılmak.

durzul, [Sansk. trisūla] *{eT} is.* Yabaya benzer üç parmaklı bir araç. [EUTS]

dust, [Far. dūst دوست] *(du:st) {OsT} is.* Dost.

duş[1], [*eT.* tüş / dūş] *{eAT} is.* **1.** Yan. **2.** Karşıda bulunan yer; karşı. **3.** Yüz yüze; mukabil. **4.** Tesadüf. **5.** *{ağız}* Doğrultu; yön; istikamet. [DS] **6.** *{ağız}* Oyunda kale. [DS] **7.** *{ağız}* Rüzgâr tutmayan yer; kuytu. [DS] ⊡ **duş denk,** *{eAT} Eşler; akranlar.*|| **duş olmak,** *{eAT} 1. Rastlamak; rast gelmek; tesadüf etmek. 2. Uğramak; müptela olmak; giriftar olmak. 3. Mazhar olmak; nail olmak. 4. Yönelmek. 5. {ağız} Bir yere bağlanmak.* [DS]

duş[2], [Far. dūş دوش] *(du:ş) {OsT} is.* **1.** Omuz; sırt. **2.** Dün; gece. **3.** Rüya. ⊡ **dūş azmak,** *{OsT} Rüyada ihtilam olmak.*|| **dūş-be-dūş,** *Omuz omuza.*|| **dūş-ber-dūş,** *{OsT} Omuz omuza.*|| **dūş-i gayret,** *Gayret, tahammül omuzu; katlanma, dayanma; millî onur, itibar.*

duş[3], [Fr. douche] *is.* **1.** Temizlik veya tedavi amacıyla vücuda su veya başka bir sıvı püskürtme işi. **2.** Bu tür püskürtmeyi sağlayacak biçimde yapılmış aygıt. **3.** *gnşl.* Banyo. ⊡ **duş yapmak,** *Püskürtme su ile yıkanmak; yıkanmak.*

duşab, [Far. düşāb دوشاب] *(du:şa:b) {OsT} is.* Üzüm veya hurma pekmezi.

duşak, -ğı [*eT.* tüş *(toka; kopça)* > tuşā-mak *(köstek-lemek)* > tuş-a-ğu / duşağ / duşa-k دوشاق / دشق] *is.* **1.** At, eşek gibi hayvanların iki ön ayağını bir iple bağlamak suretiyle yapılan bir türlü serbest hareketi önleyici köstek. *{ağız} (aynı)* [DS] **2.** *{ağız}* Hayvanların ayaklarını bağlamak için özel olarak yünden yapılmış ip. [DS] **3.** *{ağız}* Çatallı ağaçtan yapılma köstek. [DS] **4.** *{ağız} mecaz.* Ayak bağı olan şey. [DS] **5.** *{ağız}* Döven kanatlarını birbirine tutturan ağaç. [DS] **6.** *{ağız}* Bir şeyin düşmemesi için yapılan ağaç destek. [DS] ⊡ **duşak kesme,** *{ağız} Yeni yürümeye başlayan çocukların düşmesine en-*

gel olacağı düşüncesiyle yapılan, çocukların ayakları arasına bağlanan kurdeleyi kesme töreni. [DS]

duşaklama, [duşak-la-ma] *is.* Duşak bağlama, takma eylemi.

duşaklamak, [tuşak-la-mak > duş-a-k-la-mak دوشاقلامق] *gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* **1.** At veya eşek gibi yük hayvanlarının ön ayaklarını birbirine yakın bir biçimde iple bağlamak; kösteklemek. *{eAT} {ağız} (aynı)* [DS] **2.** *mecaz.* İş yapanlara, çalışanlara engel olucu davranışlarda bulunmak.

duşaklanmak, [duşakla-n-mak] *{ağız} dönş. f. [-ır]* Ayak taş ya da bir engele takılarak düşmek. [DS]

duşamak, [*eT.* tuşā-mak *(kösteklenmek)* > duşa-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-ş(u)-yor]* Beklenmeyen bir şeyle ansızın karşılaşmak. [DS]

duşanmak, [*eT.* tūşa-mak > ṭuş-a-n-mak / duş-a-n-mak طوشانمق] *{eAT} edil. f. [-ur]* Bağlanmak; kösteklenmek.

duşara, [Ar. duşārā دشارا] *(duşa:ra:) {OsT} is.* Putperest Araplardan Nabatîlerin tanrısı.

duşenti, [düş-üntü > duşenti ?] *{ağız} is.* Düşünce. [DS]

duşge, [? duşge] *{ağız} is.* Yumruk. [DS]

duşgelmek, [*eT.* tuş-mak *(tahmin etmek)* > duş+gelmek] *{ağız} gçsz. f. [-ir]* Tahmin etmek. [DS]

duşguluk, -ğu [duş-gu-luk] *{ağız} is.* Sersemlik; gafillik; budalalık.

duşgurmak, [tuş-mak > tuş-ġur-mak > duş-ġur-mak] *{eT} gçl. f. [-ur]* Karşılaştırmak; rast getirmek. [DS]

duşin, [Ar. dūşīn / dūşīne دوشين / دوشينه] *(du:şi:n) {OsT} sf.* Dün gece ile ilgili.

duşize, [Far. dūşīze دوشيزه] *(du:şi:ze) {OsT} is.* **1.** El değmemiş kız; bakire. **2.** *mecaz.* Pırıl pırıl, tertemiz.

duşizegân, [Far. dūşīzegān دوشيزگان] *(du:şi:zegâ:n) {OsT} is.* Genç kızlar; bakireler.

duşizegî, [Far. düşīzegī دوشيزگى] *(du:şi:zegi:) {OsT} is.* Bakirelik; kız oğlan kız olma.

duşka, [duşka] *{ağız} is.* **1.** Yüz; çehre; yüzün çene kısmı; avurt. **2.** *sf.* Akılsız; düşüncesiz; sersem. [DS]

duşkulu, [duşku-lu] *{ağız} sf.* Tetikte olan; uyanık. [DS]

duşkurçar, [Sansk. duşkaracaryā] *{eT} is.* Istırap. [EUTS]

duşlamak, [*eT.* tuş-mak *(tahmin etmek)* > duş-lamak] *{ağız} gçsz. f. [-r [-l(u)-yor]* **1.** Rastlamak; rast gelmek. **2.** (Bir iş için) görmeden, el yordamı ile yapmak. **3.** Acele etmek. [DS]

duşlanmak, [duşla-n-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* Bir şeyin üzerine düşmek; o şeyi kendine iş edinmek; dadanmak. [DS]

duşlaşmak, [duşla-ş-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* Sataşmak. [DS]

duşluk, -ğu [duş-luk] *{ağız} is.* Rahat. [DS]

duşmak, [*eT.* tuş-mak / dūş-mak] *gçsz. f. [-ar]* **1.** *{eT} {ağız}* Rast gelmek; rastlamak. [DS] **2.** *{ağız}* Yakalanmak; tutulmak. [DS]

duşta, [Sansk. dustā] *{eT} is.* Kötü ruh. [EUTS]

duşukturmak, [duşuk-tur-mak] *{ağız} gçl. f. [-ur]* **1.** Birbirine düşürmek. **2.** Angarya iş yaptırmak. [DS]

duşul, [duş-ul] *{ağız} sf.* (Kişi için) sarsak. [DS]

duşuna, [duşu-n-a] *{ağız} zf.* **1.** Rast gele. **2.** Faydasız yere; boşuna. [DS]

duşunam, [duşuna-m] *{ağız} zf.* İstemeden; istemeyerek. [DS]

duşurmak, [tuş-mak > tuş-ur-mak > duş-ur-mak] *{eT} gçl. f. [-ur]* **1.** Karşılaştırmak; rast getirmek. **2.** Kavuşturmak.

duşuşmak, [tuş-mak > tuş-uş-mak > duş-uş-mak] *{eT} işteş. f. [-ur]* Karşılaşmak; kavuşmak; rast gelmek.

dut, [Far. tūt / tūd تود / توت] *is.* **1.** Kuzey yarım kürenin ılıman bölgelerinde yetişen, yaprakları sarmal dizili, testere gibi dişli, meyveleri birleşik, çiçekleri iki eşeyli, pek çok türü bulunan bir ağaç, *(Morus alba, Morus rubra, Morus nigra).* **2.** Bu ağacın beyaz, kırmızı veya kara olan meyvesi. **3.** *argo.* Çok sarhoş. ⊟ **dut gibi,** *Çok sarhoş.*|| **dut gibi olmak,** *1. Çok sarhoş olmak. 2. Utançtan dolayı kızarmak.*|| **dut kurusu,** *1. mutf. Kurutulmuş dut meyvesi. 2. mecaz. Zayıf ve cılız kadın.*|| **dut pekmezi,** *mutf. Dut meyvesinin suyu ile yapılan koyu kıvamlı bir tatlı yiyecek.*|| **dut pestili,** *mutf. Ezilmiş ve pekmez toprağı ile kaynatılmış dut meyvelerini ince tabakalar hâlinde güneşte kurutmak suretiyle elde edilen pestil.*|| **dut şurubu,** *tıp. Kara duttan yapılan, ağız yaralarını tedavi amacıyla kullanılan antiseptik şurup.*|| **dut yemiş Bulgar götüne dönmek,** *argo. 1. (Konuşma için) dır dır konuşup durmak. 2. (Kişi için) gevezelik etmek.*|| **dut yemiş bülbüle dönmek,** *1. Neşesini ve konuşkanlığını yitirmek; susmak. 2. Cevap vermemek.*

duta[1], [tut-a > dut-a دوته] *{OsT} is.* **1.** Rehin. **2.** Sara hastalığı.

duta[2], [tut+a > dut+a دوته] *{eAT} ünl.* Tutsan a! ⊟ **duta elma,** *{ağız} Dalından elle koparılarak toplanan elma.* [DS]

dutacak[1], **-ğı** [tut-acak > dut-acak دوتاجاق / دوتجق] *{eAT} {ağız} is.* Ateş üzerindeki tencereyi tutup indirmeye yarayan bez parçası. [DS]

dutacak[2], **-ğı** [tut-acak > dut-acak] *{ağız} is.* Maya. [DS]

dutagun, [duta-ġun] *{eT} is.* Günahlardan arınmış ve kurtulmuş kimse. [EUTS]

dutağan, [dut-ağan دوتغان] *{OsT} sf.* **1.** Sıkıca tutan; iyi tutan. **2.** (Şarap için) sarhoş eden.

dutak[1], [tut-ak > dut-ak̦ دوطاق] *{eAT} is.* Dudak.

dutak[2], [tut-ak > dut-ak̦ دوتاق] *{eAT} {ağız} is.* **1.** Sabanı yönetmek için elle tutulan yeri; tutamak; tutacak; kulak. **2.** Keser, testere, burgu gibi aygıtlar. **3.** Suçlu bir kimsenin affedilmesine sebep olacak şey. **4.** *sf.* (Kişi için) ona buna sataşan. **5.** Sıcak tencereyi tutmaya yarayan bez parçası; tutacak. [DS]

dutalak, -ğı [dut-ala-k] *{ağız} is.* **1.** Öfke; hiddet; kin. **2.** Sara nöbet. [DS] 🗗 **dutalağı dutmak,** *{ağız} 1. Hiddetlenmek. 2. Sara nöbeti tutmak.*

dutalga, [dutal-ga] *{ağız} is.* → dutalak. [DS]

dutalık, -ğı [duta-lık] *{ağız} is.*→ dutalak. [DS]

dutalıklı, [dutalık-lı] *{ağız} sf.* Öfkeli; sinirli. [DS]

dutam, [tut-mak > tut-am] *{ağız} is.* Elle tutulabilen miktar; tutam. [DS]

dutamak[1], **-ğı** [tut-mak > tut-a-mak] *{ağız} is.* **1.** Tutacak. **2.** Sap; kulp. **3.** Delil; kanıt. **4.** Sebep; vesile; neden. **5.** Fırsat. **6.** Tutunacak, dayanacak kimse veya yer.

dutamak[2], **-ğı** [tut-mak > tut-a-mak] *{ağız} is.* **1.** Ana para. **2.** Rehin. [DS]

dutamak[3], **-ğı** [tut-mak > tut-a-mak] *{ağız} is.* Ateşi tutuşturmakta kullanılan kolay yanabilen parçalar. [DS]

dutamık, -ğı [tut-mak > tut-a-mık] *{ağız} is.* Tutacak şey. [DS]

dutamlanmak, [tut-mak > dut-am-la-n-mak دتاملنمق] *{OsT} edil. f. [-ur]* Avuçla tutulmak; avuç içine alınmak; tutamlanmak.

dutar, [Far. dü *(iki)* + tār *(tel)*] *(duta:r) {OsT} is. müz.* Dut ağacı gövdesine bağırsaktan iki tel gerilen ve Kırgız, Özbek ve Taciklerde kullanılan bir tür telli saz.

dutarak, [tut-mak > tutar-ık / dutar-ak دوتاراق] *{OsT} is.* Sara nöbeti. 🗗 **dutarağı dutmak,** *{ağız} 1. Hiddetlenmek. 2. Sara nöbeti tutmak.* [DS]

dutarga, [tut-mak > tutar-ga] *{ağız} is.* Sara nöbeti. [DS] 🗗 **dutargası dutmak,** *{ağız} 1. Hiddetlenmek. 2. Sara nöbeti tutmak.* [DS]

dutargalı, [tut-ar-ga-lı] *{ağız} sf.* Saralı; sara hastalığı olan. [DS]

dutarık, [tut-mak > dut-ar-ık] *{eAT} is.* Sara nöbeti.

dutaş, [*eT.* tut-uş / tut-aş] *{eAT} sf.* **1.** Sürekli değen; bitişik; komşu olan. **2.** Meşgul olan; uğraşan. **3.** *{ağız}* Tanık. [DS] 🗗 **dutaş olmak,** *{eAT} 1. Karşılaşmak; rastlamak. 2. Yaklaşmak; mukarin olmak. 3. Meşgul olmak; çalışmak.*

dutca, [tut-ca] *{ağız} is.* Çamur. [DS]

dutçuluk, -ğu [dutçu-luk] *is.* **1.** Dut ağacı yetiştirme işi. **2.** Dut meyvesinden yararlanma işi ve tekniği.

dutgal, [tut-mak > Çağ. tut-ġar > tutkal] *{ağız} is.* Tutkal; zamk; yelim. [DS]

dutgeç, -ci [tut-mak > tut-geç] *{ağız} is.* Tutacak. [DS]

dutgiller, [dutgil-ler] *is. bot.* Örnek bitkisi dut olan dönenceler arasındaki ılıman bölgelerde yetişen dut, incir gibi bitkiler familyası, *(Moraceae).*

dutgun, [tut-mak > tut-ġun > dut-ġun / دوتغون طوتغون] *{eAT} sf.* **1.** Esir; tutsak; mahpus. **2.** (Hava için) yağmur ya da kar yağacak gibi olan; kapalı.

duthun, [tut-mak > tut-ḫun دتخون] *{eAT} sf.* Esir; tutsak; mahpus.

dutkal, [tut-mak > Çağ. tut-ġar] *{ağız} is.* Tutkal. [DS]

dutkun, [tut-mak > dut-k̦un دوتقون] *{eAT} sf.* Esir; tutsak; mahpus.

dutkunluk, -ğu [dut-kun-luk] *{ağız} is.* Bağlılık. [DS]

dutlaşmak, [tut(u)l-aş-mak] *{ağız} işteş. f. [-ır]* Kavga için birbirine saldırmak; kavgaya tutuşmak. [DS]

dutluk, -ğu [dut-luk] *is.* Dut ağacı bahçesi; dut ağaçlarının çokça bulunduğu yer.

dutma, [tut-ma / dut-ma دوتمه / دتمه] *{OsT} is.* **1.** Tutmak eylemi. **2.** Hizmetçi; işçi; uşak; yanaşma. *{ağız} (aynı)* [DS] **3.** *{ağız}* Sığırtmaç. [DS]

dutmaç, -cı [tut-ma + aş / tut-maç] *{ağız} is. mutf.* **1.** İnce ince kesilmiş hamurdan yapılma çorba. **2.** Küçük küçük kesilmiş hamur suda haşlandıktan sonra pişmiş mercimek ve sarımsaklı yoğurt ile yapılan bir yemek. **3.** Dövülmüş buğdaydan yapılan bir yemek. [DS]

dutmak, [*eT.* tut-mak / dut-mak دوتمق / دتمق] *{eAT} {OsT} gçl. f. [-ar]* **1.** Elle kavramak; tutmak. **2.** *{eAT}* Sabit kılmak. **3.** *{eAT} {OsT}* Farz etmek; öyle saymak; addetmek; kabul etmek. **4.** *{eAT}* Yapmak; amel etmek. **5.** *{eAT}* Saklamak; korumak; gizlemek. **6.** *{eAT}* İstila etmek; zaptetmek; kaplamak. **7.** *{eAT} {OsT}* Kapamak; seddetmek. **8.** *{ağız}* Hazırlamak. [DS] **9.** Elde etmek; ilzam etmek; ihtiyar etmek. **10.** *{eAT} {OsT}* Gitmesine engel olmak; bırakmamak; alıkoymak. **11.** *{OsT}* Kullanmak. **12.** *{OsT}* Karşısına koymak. **13.** *{ağız}* (Çok yağlı ya da tatlı olan yiyecek için) tıkamak; kesmek. [DS] **14.** *{OsT}* (Dişi hayvan için) çiftleştikten sonra yavruya kalmak; döllenmek. **15.** Alevlenmek; yanmak; tutuşmak.🗗 **duta gelmek,** *{eAT} Yanında getirmek; alıp gelmek.*|| **duta gitmek,** *{eAT} Tutup gitmek; alıp götürmek.*|| **duta komak,** *{eAT} Alıkoymak; bırakmamak; tevkif etmek.*|| **duta toplamak,** *{ağız} Meyveyi örselenmemesi için elle toplamak.*|| **dutup duravarmak,** *{ağız} Hiç unutmamak; fikri sabit hâle getirmek.* [DS]|| **dutup durmak,** *{ağız} 1. Devam etmek; sürekli olmak. 2. Sürekli olarak birini korumak.* [DS]

dutraç, -cı [tut(u)r-aç] *{ağız} is.* Bakraç, maşrapa vb. şeylerin kulpu. [DS]

dutrak, [dut(u)r-ak > dutraḳ دوترق] *{eAT} is.* Ateş tutuşturmaya yarayan çör çöp.

dutruk, [dut(u)r-ak / dutrak / dutruk دوترق] *{eAT} {OsT} is.* Ateş tutuşturmaya yarayan çör çöp.

dutsak, [tutsa-k > dut-sa-ḳ دتساق / دوتساق] *{eAT} {OsT} is.* Esir; tutsak.

dutsaklık, [tutsak-lık > dutsaḳ-lıḳ دوتسقلق / دوتساقلق] *{eAT} is.* Esaret; kölelik.

dutsu, [dut-su] *sf.* Dut biçiminde olan. ⊟ **dutsu meyve,** *Birbirine yarı yarıya yapışık sulu küçük taneciklerden oluşan meyve.*

dutturmak, [dut-tur-mak] *{ağız} gçl. f. [-ur]* **1.** Uydurmak. **2.** Benzetmek. **3.** İliştirmek. [DS]

dutu[1], [tut-u > dutu دتو] *{eAT} is.* **1.** Güven belgesi olarak verilen nesne; rehin. *{ağız} (aynı)* [DS] **2.** *{ağız}* İpotek. [DS] **3.** *{ağız}* Alışverişte verilen pey. [DS] **4.** *{ağız}* Nişanlıların birbirine vermiş olduğu hediyeler. [DS] **5.** *{ağız}* Hediye. [DS] **6.** *{ağız}* Dul kadının evlenmek için söz verdiğini bildirir hediye. [DS] **7.** *{ağız}* Çağrı. [DS] **8.** *{ağız}* Belirti; iz; im. [DS] ⊟ **dutu komak,** *{eAT} Rehin olarak bırakmak.*|| **dutuya durmak,** *{eAT} Rehin koyarak bağlamak.*|| **dutuya komak,** *Rehin bırakmak.*

dutu[2], [tut-u / dut-u دوتی] *{OsT} {ağız} is.* Sara nöbeti. [DS]

dutucu, [tut-ucu] *{ağız} is.* **1.** Pinti. **2.** Tutumlu. [DS]

dutuk[1], [*eT.* tū-mak / tō-mek *(kapamak)* > tu-t-uk > dutuḳ دتق] *{eAT} {OsT} sf.* **1.** Kapalı; örtülü. **2.** *is.* Perde; peçe; yaşmak; duvak.

dutuk[2], [tut-uk > dut-uḳ دوتق] *{eAT} is.* Rehin karşılığı verilen para.

dutuk[3], **-ğu** [tut-uk] *{ağız} sf.* **1.** (Hava için) yağacak durumda; kapalı. [DS]

dutuk[4], **-ğu** [tut-uk] *{ağız} sf.* (Kişi için) utangaç. [DS]

dutuk[5], **-ğu** [tut-uk] *{ağız} sf.* (Kız için) kızlık zarı ameliyatsız açılamayan. [DS]

dutulga, [tutul-ga] *{ağız} is.* **1.** Sara nöbeti. **2.** Buğday tarlalarında yetişen tohumu zehirli yabanî bir bitki; mürdümük, *(Lathyrus sativus).* [DS]

dutulmak, [tut-ul-mak > dut-ul-mak طوتلمق / دوتلمق] *{eAT} {OsT} edil. f. [-ur]* **1.** *{eAT}* Mahkûm olmak. **2.** Zan altına düşmek. **3.** *{eAT}* Durdurulmak; zapt edilmek. **4.** *{eAT} {OsT}* Donuklaşmak; kararmak. **5.** Sıkılmak. **6.** *{eAT}* Sesi çıkmaz olmak. **7.** *{eAT}* (Kap kacak için) kullanılmak. **8.** *{eAT}* Alıkonulmak; bulundurulmak. **9.** *{eAT} {OsT}* Kapanmak; kapatılmak; tıkanmak.

dutuluk, -ğu [tut-ul-uk] *{ağız} sf.* **1.** (Elbise için) giyilmiş. **2.** (Eşya için) kullanılmış. [DS]

dutum, [tut-um] *{ağız} is.* Tutum. [DS]

dutumlu, [tut-um-lu] *{ağız} sf.* Tutumlu. [DS]

dutumsuz, [tut-um-suz] *{ağız} sf.* Tutulmayan; rağbet görmeyen; tutunmayan. [DS]

dutunmak, [tut-un-mak > dut-un-mak دوتونمق] *{eAT} dönşl. f. [-ur]* **1.** Edinmek; telakki etmek; ittihaz etmek. **2.** Tutulmak. **3.** *{ağız}* Sebat etmek; tutunmak. [DS] **4.** *{ağız}* Sevmek; beğenmek; hoşlanmak. [DS] **5.** *{ağız}* Kendini sevdirip itibar kazanmak. [DS] **6.** *{ağız}* Rağbet etmek. [DS]

duturuk, [tut-ur-uk > dut-ur-uk دترق] *{eAT} is.* **1.** Ateş tutuşturmaya yarayan çör çöp. **2.** *{ağız} sf.* Kullanılmış; tutulmuş. [DS] ⊟ **duturuk etmek,** *{ağız} Bir kabın içine az bir yiyecek koyarak boş yere işgal etmek.* [DS]

dutuş, [tut-uş / dut-uş دتش] *{eAT} is.* Davranış; hâl; hareket; tavır.

dutuşmak, [tut-mak > tut-uş-mak دتشمق] *{eAT} işteş. f. [-ur]* Tutuşmak.

dutuz, [tut-mak > tut-uz] *{ağız} sf.* Tutulan; elde bulunan. [DS] ⊟ **dutuz etmek,** *{ağız} 1. Oyalamak; meşgul etmek. 2. Ödünç alınan bir şeyi gereğinden çok uzun süre alıkoymak.* [DS]

duty free, [İng. duty free] *is.* Bazı vergilerden muaf olarak satılan mallar; vergisiz; gümrüksüz.

duv, [duv *(yans.)*] *{ağız} is.* İçkiyi yudumladıktan sonra çıkarılan ses. [DS]

duvak, -ğı [*eT.* tü-mak / tō-mak *(kapamak, örtmek)* > tu-ġ *(örtü, kalpak)* + -ak *(küçült. e.)* > tuğ-ak > duvak] *is.* **1.** Gelinlerin başlarını ve yüzlerini kapatan süslü örtü. **2.** *{ağız}* Küp, baca, tandır gibi şeylerin yassı ve yuvarlak taştan yapılmış kapağı. [DS] **3.** *{ağız}* Topraktan yapılmış tencere, çömlek veya küp kapağı. [DS] **4.** *{ağız}* Baca üzerine dikilen yassı taşlar. [DS] **5.** *{ağız}* Kiremit parçası. [DS] **6.** *{ağız}* Mukavva külah. [DS] ⊟ **duvağa girmek,** *Gelin olmak.*|| **duvağına doymamak,** *Yeni gelinken kocasını kaybetmek veya kendisi ölmek.*|| **duvak açma günü,** *{ağız} Gerdek gecesinin sabahı.* [DS]|| **duvak düğünü,** *{ağız} Duvak günü.* [DS]|| **duvak düşkünü,** *1. (Kadın için) yeni gelinken dul kalan. 2. Evlenmeğe çok hevesli olan.*|| **duvak günü,** *{ağız} Gerdek gecesinin ertesi günü yeni evlilerin evinde yapılan eğlence.* [DS]

duvakçı, [duvak-çı] *is.* Duvak yapan ve satan kimse.

duvaklama, [duvak-la-ma] *is.* Duvakla örtme eylemi.

duvaklamak, [duvak-la-mak] *gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Birinin başını duvak ile örtmek.

duvaklanma, [duvakla-n-ma] *is.* Duvak örtünme eylemi; gelin olma durumu.

duvaklanmak, [duvakla-n-mak] *dönşl. f. [-ır]* **1.** Duvak örtünmek. **2.** Gelin olmak.

duvaklı, [duvak-lı] *sf.* **1.** Başına duvak takmış olan. **2.** Yüzü duvakla örtülü olan. **3.** (Bebekler için) doğarken başında zar bulunan; perdeli.

duvaksız, [duvak-sız] *sf.* Duvağı olmayan.

duvar, [Far. dīvār] *(duva:r) is.* **1.** Bir yapının dış yanları. **2.** Bir yapıyı dış etkenlere karşı koruyan, iç bölmelerini birbirinden ayıran, genellikle taş, tuğla gibi malzemeden yapılmış dikey düzlemlerden her biri. **3.** Bir arsa veya bahçeyi dışarıya karşı sınırlayan, taş, kerpiç veya benzer katı malzemeden yapılmış düzgün yapıdaki engel. **4.** *mecaz.* İnsanlar arasında anlaşma ve iletişim engeli. **5.** *mecaz.* Duygusuz ve heyecansız kimse. **6.** Sonuçsuz, sonuç vermeyen yer. **7.** *spor.* Voleybolda, karşı oyuncunun ağ üzerindeki vuruşuna karşı koyma. **8.** *argo.* Sağır. ⧉ **duvar ayağı,** *Binalarda süs olarak yapılan duvara yapışık yukardan aşağı yivleri olan yarım ayak.*|| **duvar çekmek,** *Bir yere duvar örerek bölmek veya dışarı ile ilgisini kesmek.*|| **duvar dayağı,** *Duvarın yıkılmaması için eğik olarak konulan dayak.*|| **duvar dişi,** *İleride duvar örülebileceği düşünülerek eski duvara iyi kaynaşması için bırakılan tuğla veya kerpiç çıkıntıları.*|| **duvar gazetesi,** *Duvar üzerindeki bir panoya asılan, çoğunlukla elle veya yazı makinesi ile yazılmış okul veya dernek gazetesi.*|| **duvar gibi,** *Hiçbir şey duymayan; çok sağır.*|| **duvar halısı,** *Duvara süs için asılan halı.*|| **duvar ilanı,** *1. Sokak ve caddelere bakan duvarlara yapıştırılarak veya asılarak yapılan duyuru. 2. Şehir meydanlarında büyük binaların duvarlarına yansıtılarak yapılan duyuru.*|| **duvar kâğıdı,** *Duvarları süsleyip güzelleştirmek için üzerlerine yapıştırılan özel olarak yapılmış desenli veya düz kâğıt.*|| **duvar pası,** *spor. İki oyuncunun rakip takım oyuncularına topu kaptırmamak için karşılıklı birbirlerine atmaları ve böylece alan kazanmaları.*|| **duvar resmi,** *Duvar üzerine çeşitli teknikler kullanılarak yapılan resim.*|| **duvar saati,** *Duvara asılarak kullanılan saat.*|| **duvar sarmaşığı,** *bot. Yaprak dökmeyen, gövde yaprakları saplı, üst yüzü koyu, alt yüzü açık yeşil, sert ve derimsi, küçük çiçekli, bezelye iriliğinde meyvesi olan bir bitki, (Hedera helix).*|| **duvar sedefi,** *bot. Ballıbabagillerden, Akdeniz ve çevresinde yüz kadar çeşidi bulunan, uyarıcı, güçlendirici ve yara iyileştirici özellikleri bulunan odunsu bitki; dalak otu; kısa mahmut otu; yer meşesi; yer palamudu (Teucrium chamaedrys).* || **duvar takvimi,** *Duvara asılarak kullanılan takvim.*|| **duvar yapmak,** *spor. Futbolda, kaleye yapılan vuruşları önlemek için oyuncular tarafından kale önünü kapatacak biçimde sıralanmak.*|| **duvar yazısı,** *Duvarlara yazılan, genellikle politik içerikli slogan.*

duvarcı, [duvar-cı] *is.* Bir binanın duvarlarını ören usta kişi.

duvarcılık, -ğı [duvar-cı-lık] *is.* Duvar örme işi.

duver, [Yun. dokarı] *{ağız} is.* Kapı kasası. [DS]

duy, [Fr. douille] *is. elkt.* Bir elektrik lambasının takıldığı, lambanın besleme devresi ile ilgisini kuran pirinç yuva. ⧉ **duy piriz,** *Hem lamba takılan hem de elektrik akımı alınan piriz.*

duyağan, [duy-ağan طويه غن] *{OsT} sf.* Çok duyan.

duyan[1], [duy-mak > duy-an] *sf.* **1.** İşiten. **2.** Hisseden.

duyan[2], [Sansk. dhyāna] *{eT} is.* Teemmül; istiğrak; kendinden geçme. [EUTS]

duyanlag, [duyan-lağ] *{eT} sf.* İstiğraklı; istiğraka ait olan. [EUTS]

duyar, [duy-ar] *sf.* **1.** Beden üzerinde uyarıcı etki yapıldığında hızlı ve güçlü tepkilere yol açan. **2.** Duygulu; duygun; hassas. **3.** *{eAT}* Duygu; duymuşluk; haber. ⧉ **duyar kat,** *fot. Film tabanı üzerinde yer alan ve ışığa karşı duyarlığı olan gümüş bromürlü ilaç tabakası; emülsiyon.*

duyarga, [duyar-ga] *is.* Eklembacaklılarda başın ön kısmında bulunan duyu almaya yarar uzantı; lamise; anten, *(1944).*

duyargalılar, [duyargalı-lar] *is. zool.* Bir çift duyargası olan böceklerle çok ayaklıları içine alan eklembacaklılar topluluğu.

duyarlaştırma, [duyarlaş-tır-ma] *is.* **1.** Duyarlı hâle getirme. **2.** Kâğıt, kumaş gibi maddeleri ışığa karşı duyarlı hâle getirme işlemi. **3.** Genel ve kromatik duyarlığını arttırmak üzere bir duyarlaştırıcının, duyarlıklı bir yüzeye uygulanması.

duyarlaştırmak, [duyar-la-ş-tır-mak] *gçl. f. [-ır]* Duyarlı hâle getirmek; hassaslaştırmak.

duyarlı, [duyar-lı] *sf.* **1.** Duyabilen. **2.** Dış etkenlere ve olaylara karşı duyarlığı olan; hassas.

duyarlık, -ğı [duyar-lık] *is.* **1.** Duyarlı olma hâli; hassasiyet, *(1935).* **2.** Canlı organizmanın maddî izlenimler alabilme yeteneği. **3.** En zayıf izlenimleri duyabilme yeteneği. **4.** Zayıf bir fizik etkiye karşı tepki gösterebilen aletin niteliği. **5.** Bir radyo elektrik alıcısının en az veya çok az sinyalleri, yeterli bir şekilde alabilme yeteneği. **6.** Bir patlayıcı maddenin çarpma, sürtme ve sıcaklık gibi etkiler karşısında gösterdiği tepki derecesi. **7.** *fel.* İnsanda bilgiyi sağlayan, bilgiyi oluşturan nesnelere ait izlenim yeteneği.

duyarlıklı, [duyarlık-lı] *sf.* Duyarlığı olan.

duyarlılık, -ğı [duyarlı-lık] *is.* Duyarlı olma hâli.

duyarsız, [duyar-sız] *sf.* **1.** Duyamayan. **2.** Dış etkenlere ve olaylara karşı duyarlığı olmayan.

duyarsızlaşma, [duyarsızla-ş-ma] *is.* Duyarsız hâle gelme eylemi.

duyarsızlaşmak, [duyarsızla-ş-mak] *dönşl. f. [-ır]* Duyarsız hâle gelmek; duyarlı olma yeteneği kalmamak.

duyarsızlaştırma, [duyarsızlaş-tır-ma] *is.* **1.** Duyarsız

hâle getirme eylemi. **2.** Işığa karşı duyarlı olan bir tabakayı içinde duyarsızlaştırıcı bir madde bulunan banyoya daldırarak duyarlılığını gidermek. **3.** *tıp.* Bazı kişilerin bazı maddelere karşı olan aşırı duyarlılığını gidermek için uygulanan tedavi.

duyarsızlaştırmak, [duyarsızlaş-tır-mak] *gçl. f. [-ır]* Duyarsız hâle getirmek; duyarlı olma yeteneğini kaldırmak.

duyarsızlık, -ğı [duyarsız-lık] *is.* Duyarsız olma hâli.

duydurmak, [tuy-dur-mak / tuy-gur-mak > duy-durmak دیدرمق] *{eAT} gçl. f. [-ur]* İşittirmek; duyurmak; sezdirmek.

duygu, [duy-gu] *is.* **1.** Duyularla algılama. **2.** Bir olayın, bir nesnenin veya bir kişinin insanın iç dünyasında uyandırdığı izlenim. **3.** Ahlakî ve güzellik konusu şeyleri değerlendirme ve onlara bağlanma yeteneği. **4.** İnsanın aklını devre dışı bırakan, iyi veya kötü şeylere karşı duyulan eğilim. **5.** Kolayca etkilenme eğilimi. **6.** Ön sezi. ⧉ **duygu uyandırmak,** *Bir duygu oluşturmak.*|| **duygu uyanmak,** *Bir duygu oluşmak.*|| **duygularıyla davranmak,** *Aklı bir kenara iterek duyguların etkisi ile davranmak.*

duygudaş, [duygu-daş] *is.* **1.** Bir konuda duyguları ortaklaşa olan, duyguları çakışanlardan her biri. **2.** Bir parti veya kuruluşa üye olmadığı hâlde onlara gönülden bağlı olan; sempatizan.

duygudaşlık, -ğı [duygudaş-lık] *is.* **1.** Duygudaş olma durumu. **2.** *psikol.* Bir konuda birlikte duygulanma, bir duyguyu birlikte yaşama, birlikte duyma; başkasının duygularını paylaşma.

duygulamak, [duygu-la-mak] *gçl. f. [-r] [-l(u)-yor]* Duygu uyandırmak; duygu vermek.

duygulandırma, [duygulan-dır-ma] *is.* Duygulanmasını sağlama eylemi.

duygulandırmak, [duygulan-dır-mak] *gçl. f. [-ır]* **1.** Duygulanmasını sağlamak. **2.** Duygulanmasına sebep olmak.

duygulanım, [duygulan-ım] *is.* **1.** Duygu alma eylemi; duygulanma durumu. **2.** *psikol.* Anlık ve istençten ayrı olarak, duygusal tepkiler gösterme durumu. **3.** *fel.* Duyarlığın harekete geçişi. **4.** *fel.* Dış sebeplerle bir ruh durumunun değişmesi. **5.** *fel.* Tutkudan daha düzenli, ama daha güçsüz olan seçkin bir eğilim.

duygulanış, [duygulan-ış] *is.* Duygulanmak eylemi ve biçimi.

duygulanma, [duygula-n-ma] *is.* **1.** İyi ve beğenilen olaylar karşısında etki altında kalma durumu ve eylemi. **2.** *psikol.* Türlü etkiler altında iç salgı bezleri de dahil olmak üzere duygusal tepkide bulunma.

duygulanmak, [duygula-n-mak] *dönşl. f. [-ır]* Bir olay, bir görünüm veya bir durum karşısında birdenbire güçlü bir duygu etkisinde kalmak; mütehassis olmak.

duygulu, [duygu-lu] *sf.* **1.** Duygusu, duyarlılığı çok olan; içli. **2.** Kolay ve çabuk duygulanan; hassas.

duygululuk, -ğu [duygulu-luk] *is.* **1.** Duygulu olma hâli. **2.** Duygularının etkisinde kalarak davranma. **3.** Çabuk ve kolay heyecanlanma eğilimi. **4.** Uyarımları almadaki incelik.

duygun[1], [duy-gun] *sf.* **1.** Duyarlığı olan. **2.** Duygulu; hassas.

duygun[2], [*eT.* tuy-kun > duy-gun] *{ağız} is. zool.* Doğan. [DS]

duygunlaşma, [duygunla-ş-ma] *is.* Duygunlaşmak eylemi.

duygunlaşmak, [duygunla-ş-mak] *dönşl. f. [-ır]* Duyarlı hâle gelmek; duygulu olmak; hassasiyet göstermek.

duygunlaştırıcı, [duygunlaştır-ıcı] *sf.* **1.** Duygun hâle getiren. **2.** *tıp.* Kan serumuna deneysel yolla giren bir antijene karşı meydana gelen antikor.

duygunlaştırma, [duygunlaş-tır-ma] *is.* **1.** Duygun hâle getirme. **2.** *tıp.* Bir organizmaya bir antijen sokulmasıyla meydana gelen olay.

duygunluk, -ğu [duy-gun-luk] *is.* **1.** Duygulu olma hâli; teessüriyet. **2.** Duyu organlarının tümü.

duygusal, [duygu-sal] *sf.* **1.** Duygu ile ilgili. **2.** Duygulara dayanan. **3.** (Eser için) duygunun ağır bastığı veya duygunun aşırı etkilediği. **4.** Romantik bir duygululuğu olan. ⧉ **duygusal düşünme,** *Bilgiye dayandırılma yerine duygusal yaşamdan çıkarılan ve onunla belirlenen düşünme.*|| **duygusal yansızlık,** *Duyguları sınırlamayı, bastırmayı gerekli kılan görev yapma kuralları.*

duygusallık, -ğı [duygusal-lık] *is.* **1.** Duygusal olma durumu. **2.** Duyumların ve duyguların insanı etkileyecek biçimde ağır basması durumu. **3.** Duyguların, coşkuların etkisi ile davranma durumu.

duygusuz, [duygu-suz] *sf.* **1.** Duygusu ve duyarlılığı olmayan; hissiz. **2.** *mecaz.* Katı yürekli; umursamaz; hissiz.

duygusuzluk, -ğu [duy-gu-suz-luk] *is.* **1.** Duygusuz olma hâli; hissizlik. **2.** Duygusuzca davranış.

duyma, [duy-ma] *is.* İşitme eylemi.

duymak, [*eT.* tuy-mak *(tanımak, hissetmek)* / duy-mak] *gçl. f. [-ar]* **1.** Bir sesi işitmek. **2.** Bilgi edinmek; haber almak, öğrenmek. **3.** *mecaz.* Sezmek; fark etmek; hissetmek. **4.** Dokunma, koklama vb. duyularla nesnelerin soğukluk, sıcaklık, sertlik, yumuşaklık, ağırlık gibi durumlarını algılamak. **5.** Heves, zevk, saygı, yakınlık, bağlılık, acıma gibi bir ruhsal durum ve duygu içinde olmak.

duynak, [*eT.* tuñāġ > duynak دينق] *{eAT} is.* **1.** Tırnak. **2.** Toynak.

duysal, [duy(u)-sal > duy-sal] *sf.* **1.** Duymakla,

duyularla ilgili. **2.** Duyu yoluyla algılanan. **3.** *{ağız}* (Kişi için) duygulu; içli. [DS]

duysukmak, [tuy-mak > tuy-suk-mak > duy-suk-mak] *{eT} gçl. f. [-ur]* **1.** Duyar gibi olmak. **2.** (Hileyi, düzeni) anlar gibi olmak; sezmek.

duysumak, [duy-su-mak] *{ağız} gçl. f. [-r]* Duyar gibi olmak; kulağına çalınmak. [DS]

duyturmak, [tuy-mak > tuy-tur-mak] *{eT} gçl. f. [-ur]* **1.** Duyurmak; işittirmek. **2.** Tarif etmek.

duyu, [*eT.* tuy-u / duy-u دویو] *is.* **1.** İnsan ve hayvanların dış dünyaya ait uyaranları duyma, görme, koklama, dokunma, tat alma organları ile algılama durumu ve bunu sağlayan yetenek; hassa, *(1935)*. **2.** *{OsT}* Duygu; his.

duyucu, [tuy-ucu > duy-ucu دویوجی] *{OsT} sf.* Duygulu; hassas.

duyugsuz, [tuy-mak > *tuy-uğ > tuy-uğ-suz > duy-uğ-suz] *{eT} sf.* İdraksiz; anlayışsız; algılaması yetersiz.

duyuk, -ğu [duy-uk] *{ağız} is.* Haber. [DS]

duyukçu, [duyuk-çu] *{ağız} is.* Haberci. [DS]

duyulak, -ğı [duy-ul-ak] *{ağız} sf.* Duymuş olan; işitmiş. [DS] ⊟ **duyulak olmak,** *{ağız} Kulak dolgunluğu olmak; önceden duymuş olmak.* [DS]

duyulma, [duy-ul-ma] *is.* İşitme, algılama durumu ve eylemi.

duyulmak, [duy-ul-mak] *edil. f. [-ur]* **1.** İşitilmek. **2.** Algılanmak. **3.** Öğrenilmek. **4.** Bilinmek, tanınmak; ünlü olmak.

duyulmamış, [duyul-ma-mış] *sf.* Hiç karşılaşılmamış olan; o zamana kadar bilinmeyen; şaşılacak.

duyulur, [duyul-ur] *sf.* Duyularla algılanabilir; işitilebilir. ⊟ **duyulur duyulmaz,** *1. (Ses için) ancak işitilebilecek kadar; çok alçak. 2. (Olay, haber için) öğrenilir öğrenilmez; hemen.*

duyum, [duy-um] *is.* **1.** Duyular aracılığı ile edinilen izlenim; ihsas, *(1935)*. **2.** Beş duyu organı, kaslar, iç organlar gibi alıcı bir duyu organına etkide bulunan bir uyartının sinirler yoluyla sinir merkezine iletilmesi ile meydana gelen fizikî nitelikli izlenim. **3.** Edinilen izlenimlerden kaynaklanan duyu veya fizyolojik yanı ağır basan ruhsal durum; manevî izlenim. ⊟ **duyum alıcı,** *anat. Mukozolarda veya derinin içinde yer alan sinirsel yapı.* || **duyum eşiği,** *psikol. Bir uyarımın algılanabileceği en az miktarı.* || **duyum ikiliği,** *psikol. Bir uyarımın aynı zamanda başka bir duyumu da çağrıştırması; sinestezi.* || **duyum yitimi,** *tıp. Uyuşturucu bir ilaçla vücudun bütününde veya bir bölgesinde duyuların yok olması.*

duyumcu, [duyum-cu] *is.* Bilgilerimizin kaynağının duyumlara dayandığını savunan veya bu görüşten yana olan kişi; sansüalist.

duyumculuk, -ğu [duyumcu-luk] *is. fel.* **1.** Bilgilerimizin kaynağının duyumlardan ibaret olduğunu, duyu algılarına dayandığını ileri süren görüş; ihsasiye; sansüalizm. **2.** Duyuların sağladığı hazlara düşkünlük.

duyumlu, [duyum-lu] *sf.* Duyumu olan; duyum edinmiş.

duyumölçer, [duyum+ölçer] *is.* Derinin duyarlılığını ölçmeye yarar alet.

duyumsal, [duyum-sal] *sf.* **1.** Duyumla ilgili. **2.** Duyuma dayanan.

duyumsama, [duyum-sa-ma] *is.* Duyular aracılığıyla bir varlığı algılama durumu ve eylemi.

duyumsamak, [duyum-sa-mak] *gçl. f. [-r] [-s(u)-yor]* Bir varlığı duyular yardımı ile kavramak, algılamak, sezmek.

duyumsamazlık, -ğı [duyumsamaz-lık] *is.* **1.** *fel.* Yeterli duyum sağlayamadığı için az veya yavaş tepki gösteren, bunun sonucu olarak duygulandırıcı sebeplere karşı ilgisiz kalan insanın niteliği. **2.** *psikol.* Çeşitli durumların harekete getirdiği alışılagelen ve bilinen ilgi ve duygulardan yoksun olma durumu.

duyumsatma, [duyumsa-t-ma] *is.* Duyular aracılığıyla bir varlığı algılatma durumu ve eylemi

duyumsatmak, [duyumsa-t-mak] *gçl. f. [-ır]* Birine bir varlığı duyuları yardımı ile kavratmak, algılatmak, sezdirmek.

duyumsuz, [duyum-suz] *sf.* Duyumu olmayan.

duyumsuzlaşma, [duyumsuz-la-ş-ma] *is.* Duyarlığın yok edilmesi; duyarsız hâle gelme.

duyumsuzluk, -ğu [duyumsuz-luk] *is.* Duyumsuz olma durumu.

duyunmak, [tuy-mak > tuy-un-mak > duy-un-mak] *{eT} dönşl. f. [-ur]* **1.** Bilgilenmek; bilgi edinmek. **2.** Algılamak. **3.** Farkında olmak.

duyurma, [duy-ur-ma] *is.* Duymasını, işitmesini sağlama eylemi.

duyurmak, [duy-ur-mak] *gçl. f. [-ur]* **1.** Duymasını sağlamak; duyma eylemini yaptırmak. **2.** *mecaz.* Sezdirmek.

duyuru, [duyur-u] *is.* Herhangi bir olguyu, haberi, bir işi veya bir durumu halka bildirmek için yayımlanan yazılı veya sözlü ileti; ilan, *(1969)*. ⊟ **duyuru tahtası,** *Duyuru yazılarının asıldığı özel tahta.*

duyurucu, [duyur-ucu] *sf.* **1.** Duyurma özelliği bulunan. **2.** *is.* Bir bildiriyi veya haberi duyurmaya veya iletmeye yarayan alet.

duyurulma, [duyur-ul-ma] *is.* Duyurma, işittirme işinin yapılma durumu ve eylemi.

duyurulmak, [duyur-ul-mak] *edil. f. [-ur]* **1.** Duyması sağlanmak. **2.** Duyulmasını sağlamak. **3.** Duyuruda bulunulmak; ilan edilmek.

duyusal, [duyu-sal] *sf.* **1.** Duyu ile ilgili olan. **2.** *fel.* Duyularla alınan hazlara ilişkin olan. **3.** *fel.* En küçük bir uyarıma tepki gösteren. ⊟ **duyusal du-**

yumlar, *fel. Görme, işitme, koklama, tat alma, dokunma, basınç, ısı duyumları, hareket ve durum duyumları, acı ve organ duyumları.*

duyusuz, [tuyu-suz / duyu-suz دويى سز] *{OsT} sf.* Duygusuz; hissiz.

duyuş, [duy-uş] *is.* **1.** Duymak işi veya biçimi. **2.** *mecaz.* Seziş. ☐ **duyuş vermemek,** *{eAT} 1. Duymazlıktan gelmek. 2. Önem vermemek.*

duyuüstü, [duyu+üst-ü] *sf. fel.* **1.** Duyularla verilemeyen. **2.** *fel.* Algılama yoluyla değil de düşünmekle kavranabilen.

duyuzmak, [tuy-mak > tuy-uz-mak > duy-uz-mak] *{eT} gçl. f. [-ur]* **1.** Duyurmak. **2.** Farkında olmasını sağlamak. **3.** Anlamasına, sezmesine izin vermek.

duz[1], [*eT.* tüz] *{ağız} is.* Tuz. [DS] ☐ **duz daşı,** *{ağız} Üzerinde kaya tuzu ezilen taş.* [DS]|| **duz ölbesi,** *{ağız} Tuz kutusu; tuz kabı.* [DS]

duz[2], [Far. dūz دوز] *(du:z) {OsT} sf.* Diken; dikici.

duzah, [Far. dūzaẖ دوزخ] *(du:zah) {OsT} is.* **1.** Cehennem. **2.** *tasvf.* Dünya zevklerine düşkün olanların toplu olarak bulunduklarına inanılan yer. ☐ **dūzah-makar,** *{OsT} Durağı cehennem olan; kâfir.*|| **dūzah-mekân,** *{OsT} Yeri cehennem olan; kâfir.*|| **dūzah-nişîn,** *{OsT} Oturduğu yer cehennem olan; kâfir.*

duzahî, [Far. dūzaẖī دوزخى] *(du:zahi:) {OsT} sf.* **1.** Cehennemle ilgili; cehenneme ait. **2.** *is.* Zebanî.

duzahiyan, [Far. dūzaẖiyān دوزخيان] *(du:zahiya:n) {OsT} is.* Cehennemdeki azap melekleri; zebanîler.

duzak, -ğı [*eT.* tuzak] *{ağız} is.* Tuzak. [DS]

duzene, [Far. düzene دوزنه] *(du:zene) {OsT} is.* Arı ve sivrisinek gibi hayvanların iğnesi.

duzi, [Yun. duzis / İt. dose] *{OsT} is.* Venedik Cumhuriyeti başkanı.

duziko, [düz + Yun. -iko > Yun. duziko] *is.* Rakı.

duzkınga, [tūz-kıya / tuz-kıña] *(tuzkıña) is.* → tuzkıya.

duzla, [tuz-la] *{ağız} is.* **1.** Tuz çıkarılan yer. **2.** Sürüye tuz yedirilen yer. [DS]

duzlağı, [tuz-lağı] *{ağız} is.* Hayvanlara tuz yedirilen yer. [DS]

duzlak, [tuzla-k / duzla-k دوزلاق] *{eAT} is.* Tuz üretim yeri; tuzla.

duzlama, [tuz-la-ma] *{ağız} is.* Kaynatılmış mısır veya buğday. [DS]

duzlug, [tūz-luġ / düz-luġ] *{eT} sf.* Tuzlu.

duzluk, -ğu [tuz-luk] *{ağız} is.* **1.** İçine tuz, nane, sarımsak konulmuş yoğurt. **2.** Yağı alındıktan sonra tuz ile karıştırılmış yoğurt. **3.** Çobanların sürüye verecekleri tuzu taşıdıkları torba. [DS]

duzsuz, [tuz-suz] *{ağız} sf.* **1.** (Kişi için) bayağı; bencil. **2.** Bir tür tuzsuz çörek. [DS]

duzsuzluk, -ğu [tuz-suz-luk] *{ağız} is.* Bayağılık; yavanlık; bencillik. [DS]

-dü[1], [-dı / -di / -du / -dü / -ti / -tı / -tu / -tü] *çek. e.* → -dı. *{eT} {eAT} (aynı)*

-dü[2], [-dı / -di / -du / -dü / -ti / -tı / -tu / -tü] *çek. e. yap. e.*→ -dı. *{eT}*

dü[1], [dü *(yans.)*] *is.* Soluk baskısı ile bir aletten çıkan sesi anlatan kök. [Zülfikar] *dü+dü-k*

dü[2], [*eT.* tū > dū دو] *{eAT} is.* Tüy; kıl; yün.

dü[3], [dū] *{ağız} is.* Duman. [DS]

dü[4], [Far. dü دو] *{OsT} sf.* İki. ☐ **dü-ālem,** *{OsT} İki dünya; bu dünya ve ahret.*|| **dü-āteş,** *{OsT} Sevgilinin iki dudağı.*|| **dü-bālā,** *{OsT} 1. İki kat. 2. Ebcet hesabıyla tarih düşürmede tarihin iki katını verecek şekilde düzenlenmiş olan.*|| **dü-bār,** *{OsT} İkiye katlama; katmerleme.*|| **dü-beyt,** *{OsT} ed. İki beyitten oluşan rubaî.*|| **dü-cihān,** *{OsT} İki dünya; bu dünya ve ahret.*|| **dü-dîde,** *{OsT} İki göz.*|| **dü-dil,** *{OsT} 1. İki gönüllü. 2. İki tarafa da sevgi besleyen. 3. Münafık.*|| **dü-dilî,** *{OsT} Kararsızlık; tereddüt.*|| **dü-gâne,** *{OsT} 1. Çift; iki tane. 2. İkiz. 3. İki rekât namaz.*|| **dü-mūy,** *{OsT} Saçına sakalına kır düşmüş.*|| **dü-nîm,** *{OsT} 1. İki parça. 2. İkiye ayrılmış; bölünmüş.*|| **dü-pā,** *{OsT} İki ayaklı.*|| **dü-rū,** *{OsT} İki yüzlü; riyakâr.*|| **dü-rūz,** *{OsT} (Zaman için) iki günlük; kısa.*|| **dü-şāh,** *{OsT} 1. Çatal ağaç; çatal tomruk. 2. Eskiden suçluların boyunlarının kıstırıldığı çatal ağaç.*|| **dü-şak,** *{OsT} İkiye ayrılış; ikiye bölünme.*|| **dü-tā,** *{OsT} 1. İki kat olmuş; bükülmüş; kamburu çıkmış. 2. ed. Ebcet hesabı ile tarih düşürülürken asıl tarihin, çıkan sayının ikiye bölünmesiyle elde edilişi.*|| **dü-vist,** *{OsT} İki yüzlü.*|| **dü-vüm,** *{OsT} İkinci.*|| **dü-zebān,** *{OsT} İki dilli.*

düal, [Fr. dual] *sf.* İkili.

düalist, [Fr. dualiste] *sf. fel.* (Kişi için) birbirinden ayrı, birbirinden bağımsız, birbirine geri götürülemeyen, birbirinin yanında veya karşısında bulunan iki ilkenin varlığını kabul eden; ikici.

düalizm, [Fr. dualisme] *is. fel.* Birbirinden ayrı, birbirinden bağımsız, birbirine geri götürülemeyen, birbirinin yanında veya karşısında bulunan iki ilkenin varlığını kabul eden felsefî görüş; ikicilik.

düb[1], [*eT.* tü:b / düb] *{eT} is.* Dip.

düb[2], **-bbü** [Ar. dübb دب] *{OsT} is.* Ayı. ☐ **dübb-ü asgar,** *{OsT} Küçük ayı.*|| **dübb-ü ekber,** *{OsT} Büyük ayı.*|| **dübb-ü şimal,** *{OsT} Kuzey ayısı; Rusya.*

dübara, [Far. dü-bārā دوبارا] *(düba:ra:) {OsT} is.* **1.** Tavla zarlarının ikisinin de iki benekli gelmesi durumu. **2.** Yalan dolan; hile; dolap; düzen.

dübbe, [Ar. dübbe دبه] *{OsT} is.* **1.** Dişi ayı. **2.** *{ağız}* Çok şişman kadın. **3.** Keser ve nacağın arkadaki düz kısmı; tabanı. [DS]

dübbiye, [Ar. dübbiye دبيه] *{OsT} is. zool.* Ayıgiller.

dübdüz, [dü(p)+dü/z دبدز] *(dü'bdüz) {eAT} sf.* Bütünüyle; hepsi; kâmilen.

dübek, -ği [*eT.* tüb *(dip)* > düb-ek / dibek] *{ağız} is.* **1.** İçinde bulgur ve kahve dövülen oyuk taş; taş havan. **2.** Tahta havan. **3.** Yayık. [DS]

dübelek, [deple-k / düb-ele-k ? دبلك] *{eAT} is.* Küçük davul; dümbelek.

dübelik, -ği [*eT.* düb *(dip)* > düb-e-lik] *zf.* Sürekli; devamlı.

düber, [? düber] *{ağız} is.* Üç yaşındaki erkek keçi. [DS] ⊕ **düber olmak,** *{ağız} Örselenmek; buruşmak.* [DS]

dübeş, [Far. dü + T. beş] *is.* Tavlada her iki zarın da beş gelmesi durumu.

dübeyt, [Far. dü + Ar. beyt دوبيت] *{OsT} is. ed.* İki beyit; dörtlük; rübai.

dübez, [düb *(yans.)* > düb-ez] *{ağız} sf.* Sersem; şaşkın. [DS] ⊕ **dübez dübez yürümek,** *{ağız} 1. Gece karanlıkta sarhoş gibi sendeleyerek yürümek. 2. Ayakları dolaşarak yürümek.* [DS]

dübür, [Ar. dübr / dübür دبر] *{OsT} is.* **1.** Arka, geri taraf; kıç; anüs. **2.** Bir işin sonu. **3.** Bir şeyin gerisi; arkası. **4.** *{ağız}* İki yaşındaki erkek keçi. [DS]

dübüş, [düb-üş] *{ağız} is.* Küçük çocuğun midesi veya karnı. [DS]

dübüz, [düb *(yans.)* > düb-üz] *{ağız} is.* Hızlı kayış. ⊕ **dübüz olmak,** *{ağız} Birdenbire kaymak.* [DS]

düca, -a'i [Ar. dücā' دجاء] *(düca:) {OsT} is.* Karanlık.

dücac, [Ar. dücāc / dücāce دجاج / دجاجه] *(düca:c) {OsT} is.* **1.** Tavuk. **2.** *gök b.* Gökyüzünün kuzey yarım küresinde çok parlak birkaç yıldızdan ibaret bir burç; *Cygnus.*

dücaciye, [Ar. dücāciye دجاجيه] *(düca:ciye) {OsT} is. zool.* Tavukgiller.

dücce, [Ar. dücce دجه] *{OsT} is.* Çok karanlık. ⊕ **dücce-i lücce,** *{OsT} Denizin engin karanlığı.*

-düceği, [-du-ca(ğ)ı / -düceği] *{eAT} yap e.* → -ducağı.

düci, [Ar. dücye > dücī دجى] *(düci:) {OsT} is.* Karanlıklar.

dücne, [Ar. dücne دجنه] *{OsT} is.* **1.** Karanlık. **2.** Kapalı hava.

dücüc, [Ar. dücüc دجج] *{OsT} is.* Tavuk, horoz, civciv, piliç cinsi hayvanlar topluluğu.

dücünne, [Ar. dücünne دجنه] *{OsT} is.* **1.** Kat kat olma. **2.** Bulut. **3.** Yağmur yağma. **4.** Karanlık.

dücür, [Ar. dücür دجر] *{OsT} is. bot.* Börülce.

dücye, [Ar. dücye دجيه] *{OsT} is.* Karanlık.

düdek, -ği [död-ek] *{ağız} is.* **1.** Ağaçların, çiçeklerini döktükten sonra görülen küçük meyveleri; ham meyve. **2.** Ham incir. **3.** Kızıl ağaç meyvesi. **4.** Meşe ve çam palamudu. [DS]

düden, [Çağ. döden / düden ددن] *is. coğ.* **1.** Değişik boyuttaki çöküntü tabanında yer üstü suların kaybolduğu çukurluklar. *{ağız} (aynı)* [DS] **2.** *{eAT} {ağız}* Su kaynağı. [DS] **3.** *{eAT}* Bataklık. **4.** *{eAT} {ağız}* Girdap; su çevrisi. [DS] **5.** *{ağız}* İçinde girdap bulunan su. [DS] **6.** *{ağız}* Kuyu. [DS] **7.** *{ağız}* Doğal boşluk; doğal lâğım. [DS] **8.** *{ağız}* Derin ve geniş su birikintisi. [DS] **9.** *{ağız}* Kamış. [DS] **10.** *{ağız}* Mide. [DS] **11.** *{ağız} sf.* Obur. [DS] **12.** *{ağız}* Fena. [DS] ⊕ **düdeni deşilmek,** *{ağız} İştahı açılmak; oburluğu tutulmak.* [DS]

düdenlik, -ği [düden-lik] *{ağız} is.* Tarıma elverişli olmayan toprak. [DS]

düdü, [dü *(yans.)* > dü+dü دودى] *{eAT} is.* Düdük. ⊕ **düdü memmi,** *{ağız} Kılıbık.* [DS]

düdüç, -cü [düdü-ç ?] *{ağız} is.* Keser. [DS]

düdük, -ğü [*eT.* tütek / dü *(yans.)* > dü-dü-k دودك] *is.* **1.** Üflendiği veya herhangi bir şekilde içinden basınçlı hava geçirildiğinde tiz sesler çıkaran araç. **2.** İnce sesli küçük flüt, kaval; boru. **3.** Bu tür araçların çıkardığı ses. **4.** *argo.* Anlayışı kıt kimse; ahmak. **5.** Boğaz; gırtlak. *{ağız} (aynı)* [DS] **6.** *{OsT}* Ney. **7.** *{ağız}* Islık. [DS] **8.** *{ağız}* Boru. [DS] **9.** *{ağız}* Kaval. [DS] **10.** *{ağız}* İncik kemiği. [DS] ⊕ **düdüğe koyup üfürmek,** *{ağız} Her tarafa duyurmak; herkese yaymak.* [DS]|| **düdüğü çalmak,** *1. Çok istediği şeye ulaşmak. 2. Başarmak. 3. Elde etmek.*|| **düdük aşısı,** *{ağız} Kalem aşısı.* [DS]|| **düdük avı,** *{ağız} Kar altında kalan tavşanın nefesiyle karı erittiği yerleri görerek yapılan tavşan avı.* [DS]|| **düdük çalıcı,** *{OsT} Neyzen.*|| **düdük gibi,** *(Elbise için) dar; sıkı.*|| **düdük gibi kalmak,** *1. Yalnız ve desteksiz kalmak. 2. Çok zayıflamak.*|| **düdük makarnası,** *argo. Aptal, akılsız, anlayışsız; sersem.*

düdükçü, [düdük-çü دودكجى] *is.* **1.** Düdük yapan ve satan kimse. **2.** *{eAT}* Neyzen. ⊕ **düdükçü bakışı,** *{Os} Yan gözle bakış.*

düdükleme, [düdük-le-me] *is. argo.* **1.** Cinsel ilişkide bulunma eylemi. **2.** *{ağız}* Kar altında kalan tavşanın nefesi ile karı eriterek delik açması. [DS]

düdüklemek, [düdük-le-mek] *gçl. f. [-er] [-l(ü)-yor]* **1.** *argo.* (Erkek için) karşı cinsle cinsel ilişkide bulunmak; ırzına geçmek. *{ağız} (aynı)* [DS] **2.** *argo.* Birisini kandırmak; hile ile aldatmak.

düdüklü, [düdük-lü] *sf.* **1.** Düdüğü bulunan; düdüğü olan. **2.** Düdüklü tencere. **3.** *{ağız}* Ağız yanaşmayacak kadar dar olan ve ancak kamış ile suyu içile-

bilen kaynak. [DS] ⧉ **düdüklü tencere,** *Buhar basıncına bağlı olarak yüksek sıcaklıkta yemeği çabuk pişiren tencere.*

düdüklük, -ğü [düdük-lük] *{ağız} is.* **1.** İncik kemiği. **2.** Kalbin sol karıncığından çıkan temiz kanı taşıyan damar. [DS]

düdül, [? düdül] *{ağız} is.* Kulakları küçük ve kıvrık keçi. [DS]

düdüllü, [düdül-lü] *{ağız} sf.* **1.** Serseri. **2.** (Hayvan için) zayıf. [DS]

düdüş, [? düdüş] *{ağız} sf.* Çirkin. [DS]

düello, [Lât. duellum > İt. duello] *is.* **1.** Birbirine düşman iki kişinin tanıklar önünde vuruşması, dövüşmesi. **2.** *mecaz.* Rakip şirket ve kuruluşlar arasındaki ekonomik yarış ve çatışma. **3.** *mecaz.* Siyasî veya ideolojik gruplar arasındaki çatışma. **4.** İki kişi arasındaki tartışma, çatışma.

düellocu, [düello-cu] *is.* **1.** Düello yapan kişiler. **2.** Düello yapmak için fırsat kollayan kimse.

düet, [İt. duetto] *is. müz.* **1.** İki sesle söylenen arya. **2.** İki tek çalgı için yazılmış müzik.

düfa, [tefe / düfa / düfe] *{ağız} is.* Dokuma tezgâhlarında tarağı tutan ve mekik ipliklerini sıkıştırmaya yarayan aygıt. [DS]

düfuf, [Ar. deff > düfūf دفوف] *(düfu:f) {OsT} is.* Tefler.

dügâh, [Far. dü *(iki)*+gāh *(kere)* دگاه] *(dügâ:h) {OsT} is.* **1.** İki defa. **2.** *müz.* Türk müziğinde saba makamına, zengule makamı ile dügâh (lâ) perdesine taşınmış segâh dizisinin kimi sesleri eklenerek oluşturulmuş birleşik bir makam. **3.** Türk müziğinde orta sekizlideki lâ sesinin adı. ⧉ **dügâh-bûselik,** *{OsT} Türk müziğinde dügâh makamının buselik dörtlüsü veya beşlisi ile sona eren bir birleşik makam biçimi.*|| **dügâh-ı acem,** *{OsT} Türk müziğinden on yedinci yüzyıldan önce kullanılmış, bugüne örneği ulaşmamış bir makam.*|| **dügâh-ı kadîm,** *{OsT} Türk müziğinde bugünkü dügâh makamına benzer uşşak makamına on yedinci yüzyıldan başlayarak verilen ad.*|| **dügâh-māye,** *{OsT} Türk müziğinde dügâh perdesinde sona eren maye makamı.*

düge, [*eT.* tüge > düge >düğe] *{ağız} is.* → düve. [DS]

dügek, [tüg-mek > tüg-ek] *{eT} is.* **1.** Halka. **2.** Yük sarılırken yükü sıkıştırmakta kullanılan ipe takılı ağaç halka.

dügeli, [tükel-i / dügeli] *{ağız} zf.* Her; hep. [DS]

düglüşmek, [tüg-mek > tüg-ül-mek > tüg-(ü)l-üş-mek > düg-(ü)l-üş-mek] *{eT} dönşl. f. [-ür]* Düğümlenmek; dolaşmak; karışmak.

dügme, [*eT.* tüg-mek > tüg-me > düg-me] *{eAT} is.* **1.** Düğme; kopça. [DK] **2.** Yükseklik; yücelik.

dügmek, [*eT.* tüg-mek > düg-mek] *{eAT} gçl. f. [-er]* **1.** Bağlamak; düğümlemek. **2.** Yükselmek; kalkmak; yukarı fırlamak.

dügmelenmek, [tüg-mek > tüg-mē > tüg-me-le-n-mek] *{eT} dönşl. f. [-ür]* Düğmelenmek.

dügük, [tüg-mek > tüg-ük / düg-ük] *{eT} sf.* Düğümlü. ⧉ **tügük yüz açıg söz,** *{eT} Asık surat, acı söz.* [KB]

dügülek, -ği [düg-ül-ek] *{ağız} is.* Yeni büyümeye başlamış kabak meyvesi. [DS]

dügülmek, [tüg-mek > tüg-ül-mek > düg-ül-mek] *{eT} edil. f. [-ür]* Düğüm yapılmak; bağlanmak; düğülmek.

dügün, [*eT.* tüg-mek *(bağlamak)* > tüg-ün > düg-ün] *{eAT} is.* Düğün. [DK]

dügünmek, [tüg-mek > tüg-ün-mek] *{eT} dönşl. f. [-ür]* (Düğüm vb. için) düğümlenmek; düğüm olmak.

tügünük, [tügün > tügün-ük > dügün-ük] *{eT} is.* Çadırın en tepesinde yer alan duman deliği.

dügür, [*eT.* tüñ-ür] *{ağız} is.* Dünür. [DS]

dügüşmek, [tüg-mek > tüg-üş-mek > düg-üş-mek] *{eT} işteş. f. [-ür]* Birlikte düğüm atmak; yardımlaşarak bağlamak veya düğüm atmak.

düğ, [düğ] *{ağız} is.* **1.** Sulu kar. [DS] **2.** İnce bulgur. ⧉ **düğ aşı,** *{ağız} İnce bulgurdan yapılan çorba.* [DS]|| **düğ pilâvı,** *{ağız} İnce bulgurdan yapılan pilâv.* [DS]

düğdü, [*eT.* tüg-mek *(düğümlemek)* > tüg-dü > düğdü دوكدى / دوكدو] *is.* **1.** *{eAT} {OsT}* Keser, balta gibi araçların kazık veya çivi çakmaya yarar düz yüzeyli topuz kısmı. **2.** *{ağız}* Küçük ve tek tepe. [DS] **3.** *{ağız}* Kuş gagası. [DS] **4.** *{ağız}* Ağzı körelmiş kesici alet ve balta vb. [DS] **5.** *{ağız} sf.* Yumru. [DS]

düğdüç, -cü [düğdü-ç] *{ağız} is.* Sarımsak döveceği. [DS]

düğdüğü, [düğdüğ-ü] *{ağız} is.* **1.** Kazma ve keserin çivi ve kazık çakmaya yarar düz ve topuz kısmı. **2.** Değneğin kalın tarafı. [DS]

düğdülemek, [düğdüle-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ü)-yor]* **1.** Çivi çakmak. **2.** Gagalamak. [DS]

düğdürmek[1], [tüg-mek *(düğümlemek)* > tüg-dür-mek > düğ-dür-mek دوكدرمك] *gçl. f. [-ür]* **1.** *{ağız}* Acele ettirmek. [DS] **2.** *{eAT} {OsT}* Yukarıya doğru fırlatmak; yükseltmek. **3.** *{ağız}* Dürtüklemek. [DS]

düğdürmek[2], [düğ-dür-mek] *gçsz. f. [-ür]* Fırlayıp yukarı çıkmak; yükselmek.

düğe, [*eT.* tüge > düğe دوگه] *{eAT} {OsT} is.* **1.** İki yaşındaki dişi dana; düve. **2.** *{ağız}* Henüz boğaya gelmemiş iki üç yaşındaki dişi dana. [DS] ⧉ **düğe yüzlü,** *{ağız} Yaşlı olduğu hâlde genç görünen kimse.* [DS]

düğelek, -ği [*eT.* tüg-mek *(düğümlemek)* / Çağ. tükelek] *{ağız} is.* **1.** İyi cins ham kavun. **2.** Küçük bir kavun türü. [DS]

düğeli, [tük / dük *(birçok; çok)* > tük-e-li / dükeli دكلى / دوكلى] *{eAT}* *zf.* Hep; bütün; hepsi.

düğen, [Yun. toukanı ? / döv-en] *{ağız}* *is.* **1.** Döven. **2.** Bir tür dokuma tezgâhı. [DS] ⧉ **düğen yıldızı,** *{ağız} Gündüz doğup gece saat yirmi birde batan parlak bir yıldız.* [DS]

düğenci, [döven-ci] *{ağız}* *is.* **1.** Döven yapıp satan kimse. **2.** Yalnız harman zamanı döven sürmek için tutulan çocuk. [DS]

düğencilik[1], **-ği** [döven-ci-lik] *{ağız}* *is.* Döven yapıp satma işi. [DS]

düğencilik[2], **-ği** [Far. dükkân + T. -cı-lık] *{ağız}* *is.* Dükkâncılık. [DS]

düğenlemek, [düken-le-mek / düğen-le-mek دوكنلمك] *{eAT}* *gçl. f.* *[-r]* **1.** Aramak; araştırmak. **2.** Teftiş etmek.

düğensilik, -ği [döven-si-lik] *{ağız}* *is.* Döven oku. [DS]

düğer, [Yun. dokarı دكر / دوكر] *{eAT}* *{ağız}* *is.* Yapılarda kullanılan kalın direk; mertek; kiriş. [DS]

düğese, [düğe-se] *{ağız}* *sf.* (Kişi için) yaşlı olduğu hâlde genç görünen. [DS]

düğesimek, [düğe-si-mek دوكه سيمك] *{OsT}* *gçsz. f.* *[-r]* (İnek için) tosun istemek. [Kamus]

düğgün, [düğ-gün] *{ağız}* *sf.* Kabız. [DS]

-düği, [-düği] *{eAT}* *yap e.* → -duğı.

-düğinden, [-düği-n-den] *{eAT}* *yap. e.* → -duğından.

-düğindi, [-düği-n-de] *{eAT}* *yap. e.* → -duğında.

-düğinleyin, [-düği-n-leyin] *{eAT}* *yap. e.* → -duğınleyin.

düğlek, -ği [*eT.* tüg-mek *(düğümlemek)* / Çağ. tükele-k > düğ-le-k دوكلك] *is.* **1.** *{ağız}* Kavun. [DS] **2.** *{eAT}* *{OsT}* Ham kavun; kelek. **3.** *{ağız}* Kabuğu benekli uzunca bir kavun. [DS] **4.** *{ağız}* Ebucehil karpuzu. **5.** Küçük bir kavun türü. [DS] **6.** *{ağız}* Araba tekerleğinde tekerlek parmaklarının takıldığı başlık. [DS] **7.** *sf.* Büyük.

düğlemek, [*eT.* tüg-mek *(düğümlemek)* > düğ-le-mek] *{ağız}* *gçl. f.* *[-r]* *[-l(ü)-yor]* Bağlamak; düğümlemek. [DS]

düğlenmek, [*eT.* tügle-n-mek > düğle-n-mek دكلنمك] *{eAT}* *dönşl. f.* *[-ür]* Düğümlenmek.

düğme, [*eT.* tüg-mek *(düğümlemek)* > tüg-me > düğme دوكمه] *is.* **1.** Giyeceklerin birbirine kavuşması, kapanması, iliklenmesi için konulan metal, kemik, taş veya sert plâstikten yapılmış küçük parçalar. **2.** Bir elektrik devresini açıp kapatmaya yarar oynak parça. **3.** Vücutta üst deri altındaki yağ doku veya kıkırdaktan oluşan şişlik; yumru. **4.** *{ağız}* Tomurcuk; gonca. [DS] **5.** *{OsT}* Kapı ve sandıklarda bulunan demir halka. [Bürhan-ı Katı'] **6.** *{ağız}* Çamlardan çıkan yuvarlak reçine. [DS]

düğmeci, [düğme-ci] *is.* **1.** Düğme yapan veya satan kimse. **2.** Düğme, fermuar, iplik vb. satılan dükkân. **3.** *argo.* Aktif anal ilişki düşkünü; sodomist; lûtî.

düğmecik, -ği [düğme-cik] *{ağız}* *is.* **1.** Küçük düğme. **2.** Ekinlerin içinde biten, yaprakları oval biçimde olan, mavi renkli çiçek açan bir ot. **3.** Kayıklarda, dümende iğnecik denen demirlerin geçtiği delik. [DS]

düğmecilik, -ği [düğ-me-ci-lik] *is.* Düğme yapma ve satma işi.

düğmeç, -ci [tüg-mek > düğ-meç] *is.* Eritilmiş yağa sıcak mısır ekmeği ufalandıktan sonra kızartılarak yapılan bir tür yemek.

düğmek[1], [*eT.* tüg-mek > düğ-mek دوكمك] *{eAT}* *{OsT}* *gçl. f.* *[-er]* **1.** Düğümlemek; düğüm yapmak. *{ağız} (aynı)* [DS] **2.** Bükmek; burkmak.

düğmek[2], [tüg-mek > düğ-mek دوكمك] *{eAT}* *{OsT}* *gçsz. f.* *[-er]* Yükselmek; yukarı doğru fırlamak; fırlayıp yukarı çıkmak.

düğmeleme, [düğme-le-me] *is.* Düğmeyi iliğine geçirme eylemi; ilikleme.

düğmelemek, [düğme-le-mek] *gçl. f.* *[-r]* *[-l(i)-yor]* Düğmeyi iliğe geçirmek; iliklemek.

düğmelenme, [düğmele-n-me] *is.* **1.** Düğme sahibi olma durumu ve eylemi. **2.** Düğmesi takılı hâle gelme eylemi.

düğmelenmek[1], [*eT.* tüg-me-le-n-mek > düğmele-n-mek دكم لنمك] *dönşl. f.* *[-ir]* **1.** Düğmesi takılı hâle gelmek; iliklenmek. **2.** *edil.* Düğmesi iliğe geçirilmek. **3.** *{eAT}* Tomurcuklanmak; tomurmak.

düğmelenmek[2], [düğme-le-n-mek] *dönşl. f.* *[-ir]* Düğme sahibi olmak; düğme dikilmek.

düğmeli, [düğ-me-li] *sf.* **1.** Düğmesi bulunan. **2.** Düğmesi iliğe takılmış olan; ilikli. ⧉ **düğmeli ot,** *{ağız} Gelincik.* [DS]|| **düğmeli yıldız,** *{ağız} Kilimlerde kenar süsü ile orta göbek arasında yer alan bir tür desen.* [DS]

düğmesiz, [düğme-siz] *sf.* **1.** Düğmesi bulunmayan. **2.** Düğmelenmemiş olan; iliklenmemiş.

düğmük, -ğü [düğ-mük] *{ağız}* *is.* Düğüm [DS]. ⧉ **düğmük atmak,** *{ağız} Düğüm atmak; bağlamak; düğümlemek.* [DS]

düğmüklemek, [düğmük-le-mek] *{ağız}* *gçl. f.* *[-r]* *[-l(ü)-yor]* Düğümlemek; düğüm atmak. [DS]

düğnelemek, [düğ(ü)n-e-le-mek دكنلمك] *{eAT}* *gçl. f.* *[-r]* Toplamak; bir araya getirmek.

düğnemek, [düğ(ü)n-e-mek] *{ağız}* *gçl. f.* *[-r]* *[-n(ü)-yor]* Eşinerek bulunduğu yeri bozmak; karmakarışık etmek. [DS]

düğrümek, [düğ-rü-mek] *{ağız}* *gçsz. f.* *[-ür]* Birikme sonucu katı bir katman oluşmak. [DS]

düğü, [tōg-mek *(dövmek)* > tögī / dögü / dügü / düğü دوكو] *{OsT}* *{ağız}* *is.* **1.** Elendikten sonra alttaki en

ince ve küçük taneli bulgur; düğücük. **2.** Pirinç elentisi. **3.** Pirinç. **4.** Kızıl darı; kum darı. **5.** İnce ezilmiş buğdayla üzüm şırasından yapılan bir tür tatlı. **6.** Ecza. **7.** Zehir.

düğücek, -ği [düğü-cek] *{ağız} is.* **1.** Kışın soğuk ve sert havalarda yağan sert ve yuvarlak taneli kar. **2.** Küçük dolu. [DS]

düğücük, -ğü [düğü-cük] *{ağız} is.* **1.** İyi cins bulgur. **2.** Kaynatılmış ve dövülmüş bulgur. **3.** Ekin saplarının ek yerleri. **4.** Sert ve yuvarlak kar taneleri. **5.** Küçük dolu. [DS]

düğücüklenmek, [düğücük-len-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* **1.** (Hamur için) iyi karıştırılamamaktan un topakları kalmak. **2.** Çorba, muhallebi vb. içinde karışmamış topaklar kalmak. [DS]

düğül, [*eT.* tüg-mek > düg-ül دوگل] *is.* **1.** *{eAT}* Tomurcuk. **2.** *{ağız}* Elek altına geçen ince bulgur veya çiğ yarma. [DS] **3.** *{ağız}* Mısır yarması. [DS] **4.** *{ağız}* Ökse otu. [DS] **5.** *{ağız}* Toprağın en küçük parçası. [DS] ⊡ **düğül aşı,** *{ağız} İnce bulgurdan yapılan çorba.* [DS]

düğülce, [tügül-ce دوگلجه] *is.* **1.** *{OsT} {ağız}* Bulgur biçiminde yağan kar. **2.** *{ağız}* Küçük dolu. [DS]

düğülcek, -ği [düğül-cek] *{ağız} is.* **1.** Sert ve soğuk havalarda yağan katı ve yuvarlak ince kar. **2.** Küçük dolu tanesi. **3.** İnce bulgur. [DS]

düğülcük, -ğü [tügül-cük دوگلجك] *{OsT} is.* **1.** *{OsT}* Tomurcuk; gonca. **2.** *{OsT}* Boğum. **3.** *{ağız}* Küçük dolu tanesi. **4.** *{ağız}* İnce bulgur. **5.** *{ağız}* Çorba, helva, muhallebi pişirilirken içinde kalan topaklar. [DS]

düğülemek, [düğü-le-mek] *{ağız} gçl. f. [-er] [-l(ü)-yor]* Düğümlemek; bağlamak. [DS]

düğülmek[1], [*eT.* tüg-mek *(düğümlemek)* > tüg-ül-mek > düg-ül-mek دوگلمك] *edil. f. [-ür]* **1.** *{eAT} {OsT} {ağız}* (İplik için) düğümlenmek. [DS] **2.** *{ağız}* Bir noktada toplanmak; merkezîleşmek. [DS] **3.** *{ağız}* (Yemek borusu, bağırsak gibi organlar için) boğumlanarak içinden bir şey geçmemek; tıkanmak; boğulmak. [DS] **4.** *{ağız}* Memede süt pıhtılaşmak. [DS]

düğülmek[2], [düğ-ül-mek] *{ağız} edil. f. [-ür]* **1.** (Havada uçan kuş için) birden yere inmek. **2.** Dadanmak. [DS]

düğüm, [*eT.* tüg-mek *(düğümlemek)* > tüg-üm > düg-üm > düğ-üm] *is.* **1.** İki ip, tel veya buna benzer şeyi dolayarak birbiri arasından geçirmek suretiyle yapılan bağlama yeri. **2.** Bir ipi kendi üzerinde dolamak suretiyle yapılan bağ. **3.** İçinden çıkılması, kavranması ve anlaşılması zor durum. **4.** İçinden sıvı akan bir borunun akışı engelleyecek biçimde boğumlandığı nokta. **5.** Marangozlukta bir dişi zıvanaya, iki parçayı birlikte yerleştirmek suretiyle elde edilen birleştirme. **6.** *ed.* Roman, hikâye ve tiyatro eserlerinde olayın temel ögesi olan entrikanın karıştığı, çapraşık bir hâl aldığı, sonuçtan önceki karışık durum. **7.** *fiz.* Titreşen bir cisimde genliği sıfır olan nokta. **8.** *bot.* Bir bitkide yaprak, dal gibi yan organların bağlandığı nokta; budak yeri. *{ağız} (aynı)* [DS] ⊡ **düğüm arası,** *Bitki sapında iki düğüm arasında kalan aralık.*|| **düğüm atmak,** *Düğüm yapacak şekilde bağlamak.*|| **düğüm canına,** *{ağız} Maşallah.* [DS]|| **düğüm çalmak,** *{eAT} Düğümlemek.*|| **düğüm düğüm,** *1. Üst üste düğüm atılmış; sıkıca bağlanmış. 2. Üzerinde çok sayıda düğümler bulunan.*|| **düğüm noktası,** *Bir meselenin sonuca ulaşabilmesi için çözülmesi gereken güçlük.*|| **düğümünü çözmek,** *Karmaşık bir meseleyi halletmek; problemi gidermek.*|| **düğüm üstüne düğüm atmak,** *Parayı harcamakta çok cimri davranmak.*|| **düğüm vurmak,** *1. Düğüm bağlamak. 2. Parasını cimrilik ederek harcamamak.*

düğümatar, [düğüm+at-ar] *is.* Balya makinelerinin, balya çevresine geçirilen ipi veya teli düğümleyen parçası.

düğümboğan, [düğüm+boğ-an] *is. tıp.* Ur köküne yerleştirilen ipliği derece derece sıkmakta kullanılan alet.

-düğümce, [-düğü-mce] *{eAT} yap e.* → -duğumca.

düğümcü, [düğüm-cü] *is.* **1.** İplik fabrikalarında kopan iplikleri bağlamakla görevli işçi. **2.** *{ağız} sf.* Başkalarını kandıran. [DS]

düğümcük, -ğü [düğüm-cük] *is.* **1.** Küçük düğüm. **2.** *anat.* Beyinciğin alt ucundaki şişlik.

düğümleme, [düğüm-le-me] *is.* Düğüm yapma durumu ve eylemi; bağlama.

düğümlemek, [düğüm-le-mek] *gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* **1.** Düğüm yaparak bağlamak. **2.** Düğüm meydana getirmek. **3.** *{ağız}* (Mahkeme için) karar vermek.

düğümlenme, [düğümle-n-me] *is.* Düğüm hâline gelme eylemi; bağlanma.

düğümlenmek, [düğümle-n-mek] *dönşl. f. [-ir]* **1.** Kendi kendine düğüm olmak. **2.** Sıkışmak. **3.** *mecaz.* Bütün sorunlar bir yerde toplanıp birleşmek. **4.** *edil.* Düğüm yapılmak; bağlanmak. **5.** *{ağız}* Tıkanmak.

düğümlü, [düğüm-lü] *sf.* **1.** Düğümlenmiş olan. **2.** Üzerinde düğümler bulunan. **3.** (Ağaç için) budaklı.

düğümsüz, [düğüm-süz] *sf.* **1.** Düğümlenmemiş olan; düğümü olmayan. **2.** (Ağaç için) budaksız.

düğün[1], [*eT.* tüg-mek *(bağlamak)*> tüg-ün دوگن] *{eAT} is.* Düğüm; yumru; ukde.

düğün[2], [*eT.* tüg-mek *(bağlamak)* > tüg-ün] *is.* Evlenme veya sünnet dolayısıyla yapılan büyük eğlence. ⊡ **düğün alayı,** *Düğünlerde oğlan evinden kız evine çalgı eşliğinde giden kalabalık.*|| **düğün bayram etmek,** *1. Çok sevinmek. 2. Topluca neşelenmek.*|| **düğün çiçeği,** *bot. Ağaçlık ve çalılık yer-*

lerde yetişen zehirli, kökü yumrulu ülkemizde seksen kadar çeşidi bulunan çok yıllık otsu bitki; basur otu; sütleğen, (Ranunculus belladona, R. acer, R. asiaticus). {OsT} (aynı) || **düğün çiçeğigiller,** *Tüm çiçek kısımları ayrı olan, basit çiçekli, iki çenekli bitkiler familyası, (Ranunculaceae).*|| **düğün çorbası,** *Düğün törenlerinde pişirilmesi âdet olan içine küçük parça etler konulmuş, un, yumurta sarısı, süt ve yoğurtla pişirilen ve üzerine kızgın yağ dökülerek sunulan çorba.*|| **Düğün değil, bayram değil; eniştem beni niye öptü?** *Gösterilen yakınlığın ve iltifatın gizli bir sebebi olmalı.*|| **düğün dernek,** *1. Eğlence. 2. Evlenme törenini kutlama.*|| **düğün dernek hep bir örnek,** *Hiçbir değişiklik göstermeyen durum.*|| **düğün dileği,** *{ağız} Nişandan sonra, kız evinde yaşlıların düğün gününü kararlaştırması.*|| **düğüne gider gibi,** *Sevinçle.*|| **düğün evi,** *Düğün yapılan ev.*|| **düğün evi gibi,** *Kalabalık ve gürültülü.*|| **düğün hamamı,** *Düğünden bir gün önce gelin ve yakınlarının eğlentilerle hamamda yıkanmaları.*|| **düğün hediyesi,** *Evlenen çiftlere verilen hediye.*|| **düğün okuyucu,** *{ağız} Misafirleri düğüne davet eden kimse.*|| **düğün pilâvı,** *Düğünlerde pişirilmesi âdet olmuş üzerine kızartılmış et konulan pilâv.*|| **düğün pilâvı ile misafir ağırlamak,** *Başkasının kesesinden ikramda bulunmak.*|| **düğün salonu,** *Kiralanarak içinde düğün yapılan salon.*|| **düğün sofrası,** *Her çeşit yiyecekle donatılmış sofra.*|| **düğün yemeği,** *Düğün töreni dolayısıyla gelen davetlilere verilen yemek.*

-düğünce, [-düğünce] *{eAT} yap. e.* → -duğunca.

düğüncü, [düğün-cü] *{ağız} is.* **1.** Evlenecek olan oğlana kız arayan kadınlar. **2.** Düğün alayına katılanlar. [DS]

düğüncük, -ğü [düğün-cük] *{ağız} is.* Hediye. [DS]

-düğüngüzden, [-düğü-ñüz-den] *{eAT} yap. e.* → duğunguzdan.

düğünlük, -ğü [düğün-lük] *is.* Düğün ile ilgili olan. ⊟ **düğünlük basmak,** *{ağız} Kız istemek.* [DS]

düğünlükçü, [düğünlük-çü] *{ağız} is.* Erkek tarafından kız tarafına gönderilen erkek elçi. [DS]

düğünsüz, [düğün-süz] *zf.* Düğün olmadan; düğün yapılmadan.

düğür[1], [düñür] *{ağız} is.* **1.** Kız görmeye giden kimse; görücü. **2.** Kız istemeye giden kimse; elçi. **3.** Evlenenlerin anne ve babaları; dünür. **4.** Bacanak. [DS] ⊟ **düğüre gitmek,** *{ağız} 1. Kız görmeye gitmek. 2. Kız istemeye gitmek.* [DS]|| **düğür gitmek,** *{ağız} Düğüre gitmek.* [DS]

düğür[2], [düğ-ür] *{ağız} sf.* **1.** Kalın; pürüzlü. [DS] **2.** *is.* Bir nesnenin üzerindeki küçük kabarcık; pürüz. **3.** Bulgur. ⊟ **düğür bez,** *{ağız} Çadır bezi.* [DS]|| **düğür düğür,** *{ağız} Diri diri.* [DS]|| **düğür düğür olmak,** *{ağız} 1. Boğum boğum olmak. 2. Yumak yumak olmak. 3. Hamur, muhallebi, çorba içinde küçük un topakları oluşmak.* [DS]

düğürcük, -ğü [*eT.* tög-ī *(pirinç)* > dügi / dügü > düğü-r-cük] *is.* **1.** Elendikten sonra alttaki en ince ve küçük taneli bulgur; düğücük. **2.** *{ağız}* Kışın soğuk havalarda yağan ince, sert ve yuvarlak kar tanesi. [DS] **3.** *{ağız}* Küçük dolu tanesi. [DS] **4.** *{ağız}* Tomurcuk. [DS] **5.** *{ağız}* Düğüm. [DS] **6.** *{ağız}* Sivilce. [DS] **7.** *{ağız}* Çorba, helva ve muhallebi gibi yiyecekler içinde kalan küçük un topakları. [DS]

düğürcüklenmek, [düğürcük-le-n-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* **1.** Tomurcuklanmak. **2.** (Çorba, helva, muhallebi vb. için) içinde küçük topaklar oluşmak. [DS]

düğürçü, [tüñür-çü] *{ağız} sf.* **1.** Misafirleri düğüne çağıran. **2.** Kız görmeye giden kimse; dünür. **3.** Kız istemeye giden kimse. **4.** Düğün alayı. [DS]

düğürlemek, [dünür-le-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ü)-yor]* Kızı babasından istemek için birkaç kişi ile birlikte gitmek. [DS]

düğürleşmek, [dünür-le-ş-mek] *{ağız} işteş. f. [-ir]* (Evlenecek kız ve oğlan tarafları için) birbiri ile tanışmak. [DS]

düğürmek, [dünür-mek] *{ağız} gçsz. f. [-ür]* Kız istemek. [DS]

düğürşü, [dünür-cü] *{ağız} is.* **1.** Evlenenlerin ana ve babaları. **2.** Gelin almaya gelen kişiler. [DS]

düğüşü, [dünür-cü] *{ağız} is.* **1.** Gelinin giyinmesine yardım eden kadın. **2.** Gelin almaya gelen kimseler. [DS]

düğüz, [düğ-üz ?] *{ağız} sf.* Kuvvetli; sağlam. [DS]

dühat, [Ar. dehā *(yüksek zekâ)* > dāhi > dühāt دهاة] *(düha:t) {OsT} is.* Akıllı ve bilgili kimseler; dehalar.

düheni, [Ar. duhenī دهنى] *(düheni:) {OsT} sf.* Kaypak.

dühenk, [Ar. duhn *(dumanlık)* > Far. duḫnek دخنك] *{OsT} is.* **1.** Duman yeri; baca. **2.** Hamam külhanlarında yanan ateşin dumanının döşeme tabanını ısıtması için döşenmiş künk borular.

dühn, [Ar. dühn دهن] *{OsT} is.* Sıvı yağ.

dühnî, [Ar. dühnī دهنى] *(dühni:) {OsT} sf.* Sıvı yağla ilgili.

dühur, [Ar. dehr > dühūr دهور] *(dühu:r) {OsT} is.* **1.** Zamanlar; anlar. **2.** Dünyalar.

dühül, [Ar. dühül دهل] *{OsT} is.* Davul. ⊟ **dühül-bâz,** *{OsT} 1. Davul çalan; davulcu. 2. Doğancıların kuş avlarken kuşları kaldırmakta kullandıkları küçük davul.*|| **dühül-derîde,** *{OsT} 1. Davulu yırtık. 2. Utanma ve sıkılması olmayan.*

-dük, [-dık /-dik / -dük / -duk / -tik / -tık / -tuk / -tük] *yap. e.* → -dık. *{eAT} (aynı)*

dük[1], [dağ / dık / dik / dok / dük *(yans.)*] *is.* Çarpma, kakma, vurma veya kendi kendine çarparak, vura-

rak çalışmayı anlatan kök. [Zülfikar] {eT} (aynı). *dük-ür-de-mek, dük-ür-de-t-mek, dük-ür-dü* 🗗 **dük atmak,** {ağız} *1. (Aşık, gülle atma gibi oyunlarda) hedefe değdirmek. 2. Başarmak. 3. Bir kimseyi hile ile kandırmak; kazık atmak.* [DS]|| **dük urmak,** *Yumruğu ile yavaşça vurmak.* [DLT]

dük[2], [dük] {eT} *sf.* Şu kadar; birkaç. [DLT] 🗗 **dük ming,** *Binler arası; birkaç bin.* [DLT]

dük[3], [Lât. dux > Fr. duc *(şef)*] *is.* **1.** Prensten sonra gelen en yüksek soyluluk unvanı; duka. **2.** Bir düklüğü idare eden kişi. **3.** Üstü açık, dört kişilik lüks araba.

dükân, [Far. dükān دكان] {eAT} *is.* Dükkân.

-dükce, [-duk-ca > -dük-ce] {eAT} *yap. e.* → -dukça.

dükçe, [dük-çe] {ağız} *sf.* (Yün, pamuk vb. için) bir tutam; bir miktar; bir parça. [DS]

-dükde, [-dük-de] {eAT} *yap. e.* → -dukda.

-dükden, [-dük-den] {eAT} *yap. e.* → -dukdan.

dükel, [*eT.* tükē-mek > tük-el دكل] {eAT} *zf.* Hep; bütün; hepsi.

dükelcüğü, [dükel-cüğü/dükel-i-cüğü دكلجوكى] {eAT} *zf.* Hepsi; bütünü.

dükeli, [*eT.* tükē-mek > tük-el / tükeli دكلى] {eAT} *zf.* Hep; bütün; hepsi.

dükelicüğü, [dükel-cüğü > dükel-i-cüğü دكلجوكى] {eAT} *zf.* Hepsi; bütünü.

dükenlemek, [Çağ. tügel *(denetim)* > tügel-le-mek > düken-le-mek دوكنلمك] {eAT} *gçl. f.* *[-r]* **1.** Aramak; araştırmak **2.** Yoklamak; teftiş etmek.

dükenmek, [*eT.* tükē-mek *(bitirmek)* > tüke-n-mek > düke-n-mek دوكنمك] {eAT} {OsT} *dönşl. f.* *[-ür]* Tükenmek; bitmek.

düketmek, [*eT.* tükē-mek *(bitirmek)* > tüke-t-mek > düke-t-mek دوكدمك] {eAT} *gçl. f.* *[-ür]* Bitirmek; tüketmek.

dükkân, [Far. dükkān دكان] *(dükkâ:n)* {OsT} *is.* **1.** Perakendeci veya toptancı esnafın mal sattığı veya küçük zanaatkârın mesleğini icra ettiği yer. **2.** *argo.* Kumarhane. **3.** *argo.* Genelev. 🗗 **dükkân açmak,** *Ticarete başlamak; alışveriş yapmak.*|| **dükkânı açmak,** *Hırsızlık yapmak.*

dükkâncı, [dükkân-cı] *is.* Dükkân işleten kişi.

dükkânçe, [Ar. dükkān + Far. -çe] *(dükkâ:nçe)* {OsT} *is.* Küçük dükkân; dükkâncık.

-dükleriyle, [-dük-ler-i-y-le] {eAT} *yap. e.* → duklarıyla.

-dükleyin, [-dük-leyin] {eAT} *yap. e.* → -dukleyin.

düklük, -ğü [dük-lük] *is.* **1.** Dük olma durumu; dukalık. **2.** Dük unvanlı birine bağlı toprakların ve senyörlüklerin tümü.

-dükte, [-duk-ta > -dük-te] {eT} *yap. e.* → -dukta.

dülbend, [Far. dülbend دلبند] {OsT} *is.* Tülbent.

dülbenddar, [Far. dülbend-dār دلبنددار] *(dülbend-da:r)* {OsT} *is.* Eskiden, saraylarda sarık vb. giyimlerin ince bezleri ile uğraşan kimse; iç oğlanı; tülbent ağası.

dülcinmek, [? dülci-n-mek] {eAT} *dönşl. f.* *[-ür]* Erkek erkeğe cinsel ilişkide bulunmak.

düldük, -gü [? düldük] {ağız} *sf.* (İnsan ve hayvan için) çok zayıf. [DS]

düldül[1], [Ar. duldul *(kirpi)* دلدل] {OsT} *is.* **1.** Kirpi. **2.** Hz. Ali'ye, Hz. Muhammet tarafından hediye edilen katırın adı. **3.** *argo.* Kötü at. **4.** *argo.* Otomobil. **5.** {ağız} Bardak eriği. [DS] **6.** {ağız} Zayıf hayvan. [DS] **7.** {ağız} Eşek. [DS] **8.** {ağız} Küçük ve hızlı yürüyen eşek. [DS]

düldül[2], [Far. dūrbīn دوربين] {ağız} *is.* Dürbün. [DS]

dülek[1], [düle-k] {eT} *is.* Ağzı kırık saksı veya testi. [DLT]

dülek[2], **-ği** [*eT.* tüg-mek *(düğümlemek)* / Çağ. tüke-le-k / dükülek] *(dü:lek)* {ağız} *is.* **1.** Kavun; iyi cins kavun. **2.** Karpuz. **3.** Olmamış kavun ve karpuz; kelek. **4.** Yeşil kavun. **5.** Küçük ve toparlak bir tür kavun. **6.** Armut gibi ve zehirli meyvesi olan bir bitki. **7.** Tekerlek başlığı. [DS]

dülek[3], [*eT.* tölē-k > düle-k] {ağız} *is.* Düz yer. [DS]

dülek[4], **-ği** [tüne-k ? > dölek > dülek] *is. dnz.* Eski gemilerde, direk tepesindeki gözetleme yeri. 🗗 **dülek yelkeni,** *dnz. Gabya yelkeni.*

dülger, [Far. durūd-ger / durūgar] {OsT} *is.* **1.** Binaların ahşap ve çatı işlerini yapan usta. **2.** {ağız} Balta. [DS] 🗗 **dülger balığı,** *zool. Akdeniz ve Atlas okyanusunun orta derinliklerinde yaşayan, kocaman ağızlı, gövdesi yanlardan basıkça, lezzetli bir balık; peygamber balığı, (Feus faber).*

dülgerlik, -ği [dülger-lik] *is.* Dülgerin işi ve mesleği.

dülgüz, [? dülgüz] {ağız} *sf.* Kıvrık. [DS]

düllenmek, [dinle-n-mek] {ağız} *dönşl. f.* *[-ir]* Dinlenmek. [DS]

düllü, [dül-lü] {ağız} *is.* Değnek. [DS] 🗗 **düllü** (dilli) **düdük,** {ağız} *1. Oyuncak düdük. 2. Söğütten yapılan düdük.* [DS]

düllüce, [dil-li-ce > düllü-ce] {ağız} *is.* **1.** Oyuncak düdük. **2.** Oyuncak kaval. [DS]

düllük[1], **-ğü** [dül-lük] {ağız} *is.* **1.** Çelik çomak oyunu. **2.** Çelik çomak oyununda kısa değnek; çelik. [DS]

düllük[2], **-ğü** [dül-lük] {ağız} *is.* Mercimek unu. [DS]

dülûk, [Ar. dülūk دلوك] *(dülû:k)* {OsT} *is.* Güneş'in batışı.

dülük, -ğü [dül-ük] {ağız} *is.* Dere ve çay kenarlarında suların oluşturduğu derin yarıklar. [DS]

düm[1], [düm *(yans.)*] *is.* **1.** Vurma, çalma ve yumruklamayı anlatan kök. [Zülfikar] *düm düm, düm-sük,*

düm-sük-le-mek **2.** İçi boş nesnelere vurulunca çıkan ses; tutuk bir güm sesi. **3.** *müz.* Türk musikisinde usulün kuvvetli darbını göstermekte kullanılan ve davulun tokmağı ile çıkarılan veya sağ elle tutulan tempo.

düm[2], [*eT.* tüm *(düz)* > düm دوم] *sf.* **1.** *{eAT}* Bütün; tamam; tam; baştanbaşa. [DK] **2.** (At için) tek renkli. **3.** Yumru; toparlak. **4.** Büyük; ulvî; kudretli. **5.** Kabarmış; kabarık. **6.** Konveks. ◘ **düm kara pusarık,** *{eAT} Göz gözü görmez kalın sis; kör duman.*|| **düm yüreği oynamak,** *{eAT} Yüreği ağzına gelmek; yüreği sarsılmak; yüreği kopmak.*

düm[3], [Far. düm دم] *is.***1.** Kuyruk. **2.** *{ağız}* Aşık oyununda aşığın çizgi üzerinde kalması. [DS] ◘ **dümbürîde,** *{OsT} Kuyruğu kesik.*|| **düm-gâh** (geh), *{OsT} Kuyruk yeri.*|| **düm-i gürg,** *{OsT} 1. Kurt kuyruğu. 2. Sabahın erken saati; alaca karanlık.*

düm[4], [düm] *{ağız} sf.* Eli işe yatkın. [DS] ◘ **düm olmak,** *{ağız} Eli işe yatkın olmak.* [DS]

dümağ, [tüm+ak] *{ağız} sf.* Bembeyaz. [DS]

dümayı, [tüm-a-y-ı ?] *{ağız} zf.* Büsbütün; tamamen. [DS]

dümb, [damb / dımb / dimb / domb / dömb / dümb *(yans.)*] *is.* Vurma, çarpma, elle çalma, çalgı çalma gibi gürültülü ses çıkarma ve ahenksiz konuşma bildiren yansımalı kök. [Zülfikar] *dümb-ek, dümb-ü-k, dümb-ül+dü-dük, dümb-ür-de-t-mek*

dümbal, -li [Far. dümbāl دنبال] *(dümba:l) {OsT} is.* Kuyruk.

dümbek, [Far. dünbek دنبك / T. dümb *(yans.)* > dümb-e-k ?] *is. müz.* **1.** Testi biçiminde bir toprak kap üzerine deri geçirilmek suretiyle yapılan bir usul çalgısı; dümbelek. **2.** *{ağız}* Şişmiş küçük çocuk karnı. [DS]

dümbeki, [Far. dümb *(kuyruk)* + -ek *(küçült.e.)* > dünbekī دنبكى] *(dünbeki:) {OsT} is.* Kuyruklu sarık taktıklarından, bilginler için kullanılan bir alay sözü; kuyruklu.

dümbelek, -ği [Ar. ṭabl *(davul)* + Far. -ek *(küçült. e.)* > deblek / dümb-el-ek] *{OsT} is. müz.* **1.** Kâse biçiminde ağzı deri kaplı bir usul çalgısı. **2.** *{ağız}* Tef. [DS] **3.** *argo.* Anlayışsız; sersem. **4.** *argo.* Edilgen eşcinsel erkek. ◘ **dümbeleğe gitmek,** *{ağız} Ramazan geceleri davulla gezip bahşiş toplamak.*

dümbelekçi, [dümbelek-çi] *is.* **1.** Dümbelek çalan kimse. **2.** Dümbelek yapan veya satan kimse.

dümbük, -ğü [Far. dünbek *(dümbelek)* / T. dümb *(yans.)* > dümb-ük] *sf.* **1.** Fena; kötü; çirkin. *{ağız} (aynı)* [DS] **2.** Pezevenk, deyyus anlamında ağır bir sövgü sözü. *{ağız} (aynı)* [DS] **3.** *{ağız}* Karısı kötü yolda bulunan kimse. [DS] **4.** *argo.* Fuhuş aracısı erkek.

dümbüldek, -ği [dümb *(yans.)*>dümb-ül-de-k] *{ağız} sf.* **1.** Hiç yerinde duramayan; kıpırdamayı alışkanlık edinmiş. **2.** *is.* Dümbelek. [DS]

dümbüldemek, [dümb *(yans.)* > dümb-ül-de-mek] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-d(ü)-yor]* Kıpırdayıp durmak. [DS]

dümbülek, -ği [dümb-ül-ek] *{ağız} is.* Dağm doruğu. [DS]

dümbüllü, [dümb-ül-lü] *{ağız} sf.* **1.** Kötü kimse; fena. **2.** Pezevenk. [DS]

dümbür, [dümb *(yans.)* > dümb-ür] *is.* Gürültü; şamata; yaygara. ◘ **dümbür düdük,** *Dedikodu; yaygın söylenti.*|| **dümbür düdük etmek,** *Bir sırrı herkese yaymak; başkalarına duyurmak.*|| **dümbür düdük olmak,** *Bir kimseye ait sırrın herkes tarafından duyularak dedikodusu yapılmak.*

dümbürdek, [dümb *(yans.)* > dümb-ür-de-k] *{ağız} is.* Ağaçtan içi oyulmak suretiyle yapılmış bir tür yayık. [DS]

dümbürdetmek, [dümb *(yans.)* > dümbürde-t-mek] *{ağız} gçl. f. [-ir]* **1.** Tef, dümbelek gibi içi boş şeyleri çalmak. **2.** *mecaz.* Kaşla göz arasında halletmek; üstesinden gelmek. [DS]

dümbürtü, [dümb-ür-tü] *{ağız} is.* **1.** Düğün; eğlence. **2.** Def, dümbelek sesleri. [DS]

dümçe, [Far. düm-çe] *{OsT} is.* Kuyrukçuk; küçük kuyruk.

dümdar, [Far. düm *(kuyruk)* + -dār *(tutan)* دومدار] *(dümda:r) {OsT} sf.* **1.** Kuyruk tutan. **2.** *is. as.* Ordunun arkasındaki kuvvet veya ağırlıkları taşıyan görevliler; artçı.

dümdüdük, -ğü [dü(m)+dü/dük] *(dü'mdüdük) sf.* (Kol, paça vb. için) çok dar; boru gibi.

dümdümcü, [düm *(yans.)* > düm+düm-cü] *{ağız} sf.* Palavracı. [DS]

dümdüz, [dü(m)+dü/z] *(dü'mdüz) sf. pekşt.* **1.** Aşırı düz; çok düz; düpedüz. **2.** *mecaz.* Kendi hâlinde, uysal; basit. **3.** *mecaz.* Bilgisi, görgüsü çok dar sınırlar içinde kalan ve tekdüze hayat yaşayan kimse. **4.** *mecaz.* Aklını yitirmiş; bunak. ◘ **dümdüz gitmek,** *argo. Çok ağır biçimde çok fazla küfür etmek.*

dümel, [Ar. dümel دمل] *{OsT} is.* Büyük kan çıbanı.

dümelek, -ği [döm / dom *(yuvarlak çıkıntı)* > düm-el-ek] *{ağız} sf.* **1.** Çömelmiş. **2.** Yüzü koyun. **3.** Dömelik. [DS]

dümen, [İt. timon] *is.* **1.** Deniz taşıtlarının yönlendirilmesini sağlayan düzenek. **2.** Bir hava taşıtının havada istediği yöne gitmesini ve dengede kalmasını sağlayan düzenek. **3.** *mecaz.* Yönetim; idare. **4.** *argo.* Hile; düzen; dalavere; yalan. ◘ **dümen bedeni,** *dnz. Dümen boğazını oluşturmak üzere boydan boya konulan tek parça.*|| **dümen boğazı,** *dnz. Dümenin, dümen yelpazesinden yukarı doğru daralarak uzanan, üzerinde dümeni döndürme gücünün uygulandığı bölümü; dümen anası.*|| **dümen çe-**

virmek, *{ağız} Ev idare etmek.* [DS]|| **dümen doğrultmak,** *{OsT} Yönelmek.*|| **dümene geçmek,** *argo. (Cinsel sapık için) kalabalık taşıtlarda birisinin arkasına geçerek sürtünmek.*|| **dümen evi,** *Dümen evinin geçmesi için kıç bodoslamanın üst ucuna ve teknenin kümbet olan kısmına açılmış olan delik.*|| **dümeni eğri,** *1. argo. Yan yan giden. 2. {ağız} Kuyruğunu yana atan at.* [DS]|| **dümeni kırmak,** *argo. Kaçmak; çekip gitmek.*|| **dümenine bakmak,** *Şartlar ne olursa olsun, çevresindekiler ne yaparsa yapsın sadece kendi çıkarını gözetmek.*|| **dümen kırmak,** *1. Yön değiştirmek. 2. mecaz. Fikir değiştirmek.*|| **dümen kullanmak,** *argo. Bir işi kurnazlıkla halletmek.*|| **dümen neferi,** *mecaz. Geride olan; tembel.*|| **dümen suyu,** *dnz. Hareket hâlindeki bir geminin yolu üzerindeki suyu karıştırması sonucu geride bıraktığı köpüklü iz.*|| **dümen suyunda gitmek,** *mecaz. Birine bağımlı olmak; her işinde birine uyarak davranmak.*|| **dümen tutmak,** *dnz. Teknenin gideceği yönü gözleyerek dümeni yönlendirmek; dümeni kullanmak.*|| **dümen yapmak,** *argo. Hile yaparak birini kandırmak; aldatmaya kalkışmak.*

dümenci, [dümen-ci] *is.* **1.** *dnz.* Gemilerde dümeni kullanan, gemiyi yönlendiren kimse. **2.** *argo.* En geride olan; sonuncu; tembel. **3.** *argo.* Başkalarını aldatarak geçinen kimse; dalavereci; düzenbaz; hileci. **4.** *argo.* Yankesicinin yardımcısı.

dümencilik, -ği [dümen-ci-lik] *is.* **1.** *dnz.* Gemilerde dümeni kullanma, gemiyi yönlendirme işi. **2.** *argo.* En geride olma durumu; sonunculuk; tembellik. **3.** *argo.* Başkalarını aldatarak geçinme durumu; dalaverecilik; düzenbazlık; hilecilik.

dümensiz, [dümen-siz] *sf.* Dümeni olmayan.

dümerlemek, [dürüm-le-mek > dümer-le-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* **1.** Dürmek; sarmak. **2.** Avuçlamak. [DS]

dümetmek, [Far. düm *(kuyruk., arka)* > düm-et-mek] *{ağız} gçl. f. [-ir]* Bir işi takip etmek; üstüne düşmek. [DS]

dümgâh, [Far. düm-gāh] *(dümgâ:h) {OsT} is.* Kuyruk yeri.

dümlek, -ği [düğüm-le-mek > düm-le-k ?] *(dü:mlek) {ağız} is.* Düğüm. [DS]

dümrüg, [tüm *(yans.)* > tümrüg] *(tü:mrü:g) {eT} is.* Tef.

dümrük, -ğü [tüm *(yans.)* > *eT.* tümrüg > dümrük] *{ağız} is.* Silindir biçiminde olan şey. [DS]

dümsük, [düm *(yans.)* > düm-sük] *{ağız} is.* **1.** Yumruk. **2.** Dirsekle vuruş. [DS]

dümsüklemek, [dümsük-le-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ü)-yor]* Dirsekle vurmak. [DS]

dümşümek, [tüm *(başan başa)* > düm(ü)ş-ü-mek ?] *{ağız} gçsz. f. [-r]* Üzerine tam oturmak; olmak; uygun düşmek; uymak. [DS]

dümtek, [düm *(yans.)*+ tek *(yans.)*] *is. müz.* **1.** Türk halk müziğinde kuvvetli ve hafif vuruşları belirtmek için halk arasında kullanılan deyim; usul. **2.** *argo.* Cinsel ilişki.

dümteklemek, [dümtek-le-mek] *gçl. f. [-r] [-l(i)-yor] argo.* Irzına geçmek.

dümuy, [Far. dü *(iki)* + mūy *(saç)* دوموى] *{OsT} sf.* Saçları iki renk olan; saçlarının bazı kısımları kırarmış olan.

dümü, -ü'ı [Ar. demʿ > dümūʿ دموع] *(dümü:) {OsT} is.* Göz yaşları.

dümügün, [tüm-(ü)+gün ?] *{ağız} zf.* Her zaman. [DS]

dümük, [Moğ. dümü-mek > dümü-g *(yararlı)* > dümük دوموك] *{eAT} is.* **1.** İş güç; meşgale. **2.** *{ağız}* Bir kimseye veya işe karşı duyulan bağlantı; alâka. [DS] **3.** *{ağız}* Hırs. [DS] **4.** *{ağız}* Düşünce. [DS] ⊡ **dümük etmek,** *{ağız} Oyalamak.* [DS]|| **dümük olmak,** *{eAT} Bir işle yakından ilgilenmek; bir iş üzerine düşmek.*

dümükdürmek, [dümük-dür-mek دوموكدرمك] *{eAT} gçl. f. [-ür]* Bir işle uğraşmasını sağlamak.

dümükdürülmek, [dümükdür-ül-mek دوموكدرلمك] *{eAT} edil. f. [-ür]* Bir işle uğraşması sağlanmak.

dümükmek, [dümük-mek دوموكمك] *{eAT} {ağız} gçsz. f. [-ür]* Bir işle uğraşmak; kendini o işe iyice vermek; oyalanmak; ilgilenmek. [DS]

dümüksüz, [dümük-süz] *{ağız} sf.* Düşüncesiz. [DS]

dümürlemek, [*eT.* tümrüg / tümrüg / tümrī > dümür-le-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ü)-yor]* Dürmek; sarmak. [DS]

dümüşmek, [düm-üş-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ür]* Büzülüp durmak. [DS]

dümüşük, -ğü [Moğ. dümü-mek > dümü-ş-ük / dümü-ş-üg] *{ağız} is.* İş güç. [DS]

dümütmek[1], [Moğ. dümü-mek > dümü-t-mek] *{ağız} gçl. f. [-ür]* Fırsatlardan yararlanarak, aldatarak iş becermek. [DS]

dümütmek[2], [düm *(yuvarlak)* > düm-üt-mek] *{ağız} gçsz. f. [-ür]* Dizlerini dikip sessizce oturmak. [DS]

-dün, [-dın / -din / -dun / -dün] *{eAT} çek. e.*→ -dın.

dün[1], [*eT.* tün *(gece)* / dün دون] *is.* **1.** İçinde bulunduğumuz günden bir önceki gün. **2.** Yakın geçmiş. **3.** *sf.* Bir önceki güne ait. **4.** *zf.* Önceki günde. **5.** Kısa bir süre önce; yakın geçmişte. **6.** *{eAT} {OsT}* Gece. ⊡ **dün aşırı,** *{ağız} İki gecede bir.* [DS]|| **dün ateşi,** *{ağız} Nereden çıktığı, kimin yaktığı belli olmayan ateş.*|| **dün baskını,** *{eAT} {OsT} Gece baskını.*|| **dün baskunu,** *{eAT} [OsT} Gece baskını.*|| **dün bir, bugün iki,** *Başlayalı kısa bir zaman olduğu hâlde.*|| **dün buçuğu,** *{eAT} {OsT} Gece yarısı.*|| **Dün cin olmuş, bugün adam çarpıyor.** *İşinde*

ustalaşmadan hile yapmaya başlamış.|| **dünden,** *Bir önceki günden.*|| **dünden bugüne,** *1. Önceki günden bu güne kadar. 2. Az zamanda; kısa bir sürede.*|| **dünden hazır,** *Bir teklifi hemen kabul eder durumda olan.*|| **dünden ölmüş,** *Çalışma isteği kalmamış; bezgin.*|| **dünden razı,** *Bir teklifi kabul etmeye hazır; gönüllü.*|| **dün dulpu,** *{eAT} {OsT} Gece vakti; geceleyin; bütün gece.*|| **düne gün,** *{eAT} {OsT} Dünkü gün.*|| **dün düneği,** *{ağız} Ev.* [DS]|| **dün gibi,** *Çok zaman geçtiği hâlde yeni olmuş gibi zihinlerden silinmemiş.*|| **dün gün,** *{eAT} Gece gündüz.*|| **dün için,** *{eAT} Gece ortası; gece vakti; geceleyin.*|| **düni gün,** *{eAT} Gece gündüz.*|| **dün katmak,** *{eAT} Gece yürümek; geceyi içine almak.*|| **dün namazı,** *{eAT} Geceleri kılınan nafile namaz; teheccüt namazı.*|| **dün örtüsü,** *{ağız} Yorgan.* [DS]|| **dün ü gün,** *{eAT} Gece gündüz.*|| **dün ü gündüz,** *{eAT} Gece gündüz.*|| **dünü günü,** *{eAT} Gece gündüz; geceli gündüzlü.*|| **dün yarısı,** *{eAT} {OsT} Gece yarısı.*|| **dün yeli,** *{ağız} Yaz geceleri batıdan esen rüzgâr.* [DS]

dün[2], [dün *(yans.)*] *{ağız} is.* Geceleri *"dün, dün!"* diye öten bir kuş. [DS]

dünb, [Far. dünb / dünbe دنب / دنبه] *{OsT} is.* Kuyruk.

dünbal, [Far. dünbāl / dünbāle دنبال / دنباله] *{OsT} is.* Kuyruk. ⊡ **dünbāle-dār,** *{OsT} Kuyruklu.*|| **dünbāle-rev,** *{OsT} Kuyrukta giden; arkadan giden; arkası sıra takip eden; uyan.*

dünbek, [Ar. dünbek دنبك] *{OsT} is.* **1.** Bekçi davulu. **2.** Dümbelek.

dünbelec, [dünb-ele-ç] *{ağız} sf.* (Kişi için) çok şişman. [DS]

dünbure, [Far. dünbūre / dünbüre دنبوره / دنبره] *(dünbu:re) {OsT} is.* Tambura.

dündar, [Far. düm-dār دمدار > دندار] *(dümda:r) {OsT} is.* → dümdar.

düne, [dün-e] *{ağız} is.* Az bükülmüş iplik. [DS]

dünegen, [düne+gü] *{ağız} zf.* Bir gün önce; dün. [DS]

düneğen, [tün-e-ğen] *{ağız} sf.* **1.** (Kuş için) tünemeyi seven. **2.** Her zaman tüneyen. [DS]

düneğin, [düne+gün] *{ağız} zf.* Bir gün önce; dün. [DS]

dünek[1], **-ği** [tün-ē-me-k > tǖn-e-k > dǖn-e-k دونك] *{eT} {eAT} is.* **1.** Kümes hayvanlarının üstünde tünedikleri ağaç parçası; tünek; in. *{ağız} (aynı)* [DS] **2.** *{ağız}* Ev. [DS] **3.** *{ağız}* Geceleyecek, yatacak yer. [DS] **4.** *{ağız}* Yatak. [DS] **5.** *{ağız}* Kümes. [DS] **6.** *{ağız}* Kekliklerin toplu olarak bulunduğu yer. [DS] **7.** *{ağız}* Mayalandıktan sonra üzerinden bir gece geçmiş ve uyumuş yoğurt. [DS]

dünek[2], **-ği** [düne-k] *{ağız} is.* **1.** Dinlenme; istirahat. **2.** Huzur. [DS]

düneklik, -ği [dünek-lik] *{ağız} is.* Tünek. [DS]

dünemek, [*eT.* tün-ē-mek / dün-e-mek دونه مك] *{eAT} gçsz. f. [-r]* **1.** Tünemek. **2.** Geceyi geçirmek; gecelemek. **3.** *{ağız}* Barınmak. [DS] **4.** *{ağız}* Uyumak. [DS] **5.** *{ağız}* Üzerinden bir gece geçmek. [DS]

dünen[1], [dün-en] *{ağız} zf.* Bir gün önce. [DS]

dünen[2], [dün-en ?] *{ağız} is.* Üç yaşım bitirmiş at. [DS]

dünerig, [tün-er-mek > tün-er-ig > düner-ig] *{eT} is.* Karanlık.

düneşir, [düne-ş-ir ?] *sf.* (Kişi için) tembel; pis; pasaklı.

düneyin, [düne+gün] *{ağız} zf.* Bir gün önce; dün. [DS]

-düng, [-dunġ / -duñ / -düng / -düñ] *{eAT} çek. e.* → -dung.

düng, [dan / dın / dang / danğ / dank / dıng / dınk / ding / dink / dong / düng / dünk / düngk *(yans.)*] *is.* Yuvarlanma, takla atma; vurma, düşme; çan ya da vurmalı bir çalgı çalma; ileri geri konuşma ve mırıldanmayı bildiren kök. [Zülfikar] *düng-ür düngür (düñ-(ñ)ür), düng-ür-de-ş-mek (düñ-(ñ)ür-de-ş-mek*

dünger, [düng-er] *{ağız} is.* Gölcük. [DS]

düngk, [dan / dın / dang / danğ / dank / dıng / dınk / ding / dink / dong / düng / dünk / düngk *(yans.)*] *is.* Yuvarlanma, takla atma; vurma, düşme; çan ya da vurmalı bir çalgı çalma; ileri geri konuşma ve mırıldanmayı bildiren kök. [Zülfikar] *düngk-ül-de-mek (düñk-ül-de-mek)*

düngülüş, [düng-ül-üş] *{ağız}] is.* Çelik çomak oyunu. [DS]

düngür, [*eT.* tüñür > düñür دكر] *(düñür) {eAT} {ağız} is.* Dünür. [DS]

düngürcü, [düngür-cü] *(düñürcü) {ağız} is.* **1.** Kız görmeye giden kimse; görücü. **2.** Kız istemeye giden kimse; elçi. [DS]

düngürlemek, [tüñür > tüñür-lē-mek / tüñür-lē-mak *(tüñürle:mek) {eT} gçl. f. [-r]* Birini kendisine dünür saymak; dünürlüğe nispet etmek.

düngürlenmek, [tüñür-lē-mek > tüñür-le-n-mek > düñür-le-n-mek] *(düñürlenmek) {eT} edil. f. [-ür]* Birisi tarafından dünür sayılmak; kendisi dünürlüğe nispet edilmek.

düngürlük, -ğü [düñür-lük دكرلك] *(düñürlük) {eAT} is.* Dünürlük; evlilikten doğan akrabalık.

düngüşge, [Far. / Gençek. döñüşgē] *{eT} is.* → tüngüşge.

-düngüz, [düñ-üz] *çek. e.* → -dunguz.

dünin, [dün-in] *{eAT} zf.* Geceleyin. ⊡ **dünin günin,** *{eAT} Gece ve gündüz; bütün gün.*

dünit, [Yeni Zelenda'da yer, Dun-maintains > Fr. dunite] *is. jeol.* Temel maddesi olivin olan iri taneli kayaç.

dünk, [dünk *(yans.)*] *is.* Sert bir nesneye vurulunca veya art arda yürünürken çıkan ses.

dünkü, [dün-ki] *sf.* **1.** Bugünden bir önceki günle ilgili. **2.** Bir gün önce gerçekleşmiş veya olmuş olan. **3.** Yakın geçmişte olan; yakın geçmişle ilgili. **4.** *mecaz.* Toy, tecrübesiz; yeni. ⧉ **dünkü çocuk,** *Deneyimi az; tecrübesiz; toy; acemi.*

dünküldemek, [dünk *(yans.)* > dünkül-de-mek] *gçsz. f. [-r] [-d(ü)-yor]* **1.** Hızlı hızlı koşmak. **2.** Sert bir nesneye vurarak ses çıkartmak. **3.** Bu şekilde çıkartılmış sesleri dinlemek, duymak.

dünküldeşmek, [dünk *(yans.)* > dünk-ül-de-ş-mek] *işteş. f. [-r]* **1.** Birlikte hızlı hızlı koşuşmak. **2.** Birlikte sert bir nesneye vurarak ses çıkartmak. **3.** Bu şekilde çıkartılmış sesleri birlikte işitmek.

dünküldetmek, [dünk *(yans.)* > dünk-ül-de-t-mek] *işteş. f. [-r]* **1.** Sert bir nesneye vurarak ses çıkartmak. **2.** Bir şeye kuvvetli ve sertçe vurmak.

dünle, [dün-le دونله] *zf.* **1.** *{eAT} {OsT}* Geceleyin. **2.** *{ağız}* Sabah erkenden; gün ağarmadan. [DS]

dünlece, [dünle-ce دونلهجه] *{eAT} zf.* Geceleyin.

dünleler, [dünle-ler دونله لر] *{eAT} zf.* Gece vakitleri; geceleri.

dünlük, [*eT.* tügün-lük > düñ-lük دونلك] *{eAT} is.* **1.** Pencere. **2.** Baca. **3.** Çadırın pencere, baca ve ocak gibi delikleri. **4.** Salon. [DK]

dünün, [*eT.* tün *(gece)* > tün-ün > dün-ün دنن] *{eT} zf.* Geceleyin; gece vakti. ⧉ **dünün günün,** *{eAT} Gece gündüz; geceli gündüzlü.*

dünür, [*eT.* tüñ-ür > dünür دكر] *is.* **1.** Evlenen eşlerin anne ve babalarının veya yakınlarının bu evlilik dolayısıyla kazandıkları akrabalık durumu; sıhrî yakınlar. **2.** *{ağız}* Kız görmeye giden kimse; görücü. [DS] **3.** *{ağız}* Kız istemeye giden kimse; elçi. [DS] ⧉ **dünür ana,** *{ağız} Kız istemeye giden oğlan annesi.* [DS]|| **dünür başı,** *{ağız} Kız istemeye gidenlerin başı.* [DS]|| **dünür başlık,** *{ağız} Kız istemeye giden kimseye verilen hediye.* [DS]|| **dünür düşmek,** *Bir kızı birisi için istemek.*|| **dünür gezmek,** *Evlenme çağındaki oğlan için kız aramaya çıkmak.*|| **dünür gitmek,** *Bir erkek için kız istemeye gitmek.*|| **dünür pidesi,** *{ağız} Nişanlıların birbirine gönderdikleri ekmek.* [DS]

dünürcü, [dünür-cü] *{ağız} is.* **1.** Kız istemeye giden kimse; elçi. **2.** Gelin görmek için kız evinden oğlan evine giden kadın. [DS]

dünürleşme, [dünürle-ş-me] *is.* Çocukların evlenmesi dolayısıyla akraba olma durumu.

dünürleşmek, [dünürle-ş-mek] *işteş. f. [-ir]* Çocukların evlenmesi dolayısıyla akraba olmak.

dünürlük, -ğü [dünür-lük] *is.* **1.** Dünür olma durumu. **2.** Evlenme dolayısıyla kız ve erkek aileleri arasında meydana gelen akrabalık; sıhriyet. **3.** *{ağız}* Kız istemek için giden kişiye verilen hediye. [DS] **4.** Kız tarafı ile söz kesmek için yapılan toplantı.

dünürşü, [dünür-cü] *{ağız} is.* **1.** Evlenenlerin anne ve babaları; dünür. **2.** Gelin almaya giden kadınlar. **3.** Gelinin yanında bulunan yenge. [DS]

dünüş, [*eT.* tüñür > tüñüş] *is.* Kaynanalar.

dünüşge, [dönüş-ge ?] *{eT} is.* Sülüklü pancar denilen sebze. [DLT]

dünya, [Ar. denī' *(alçak)* > denā'et *(alçaklık)* > dünyā *(alçak yer)* دنيا] *(dünya:)* *{OsT} is.* **1.** (Baş harfi büyük) Güneş sistemine bağlı gezegenlerden üzerinde yaşadığımız gök cismi; yer küre; Yer. **2.** Bu gezegenin dış yüzü; yeryüzü. **3.** Yeryüzünde yaşayan insanların hepsi; insanlık. **4.** Var olan, algılanan nesnelerin, maddesi olan her şeyin, canlı yaratıkların tümü; âlem; evren; kâinat. **5.** Herkes; el gün. **6.** İnsanın çevresini oluşturan ve kendi dışındaki her şey; ortam. **7.** Çok büyük kara parçası. **8.** Çok büyük kalabalık. **9.** İnançları ve toplumsal faaliyetleri ortak olan ülkeler topluluğu. **10.** Düzenleri bakımından diğerlerinden ayrılan ülkeler topluluğu. **11.** Belli bir iş veya gruplaşmayı meydana getiren insanlar topluluğu. **12.** İnsanlar tarafından bulunup geliştirilen ve işletilen sistemler veya soyut kavramlar. **13.** Özel bir bakış açısı içinde toplanan veya yaşayışını ona göre düzenlemiş olan kişiler. **14.** Manevî hayat dışında kalan yaşayış. **15.** Her şey, pek çok şey. **16.** Duygu, düşünce ve hayale bağlı soyut ortam. **17.** Birbiriyle yasal bağlantısı olan, bir düzenle belirlenmiş tek şeylerin ve olayların bütünü. **18.** Aynı yasalar ve aynı düzene bağlı olan nesnelerin, varlıkların oluşturduğu bütün. ⧉ **dünya adamı,** *Yaşamanın, rahat etmenin yolunu bilen kimse; çalışmalarını ve dikkatini yaşadığı anın iyi geçmesine yönlendiren kimse.*|| **Dünya ahret kardeşim olsun.** *Karşı cinsten birine kardeşlik duygusundan başka bir gözle bakılmadığını ifade eden söz.*|| **dünya âlem,** *Herkes, bütün insanlar.*|| **dünya başına dar olmak,** *Büyük bir sıkıntı içinde bunalmak; çok sıkıntı çekmek.*|| **dünya başına yıkılmak,** *Büyük bir felâkete uğrayıp umutlarını ve mutluluğunu yitirmek.*|| **dünya bir araya gelse,** *1. Bütün insanlar aksi tezle karşı çıksa bile... 2. En olmaz şey olsa bile...*|| **dünyada,** *Hiçbir zaman; asla.*|| **dünyada olmaz,** *Kesinlikle olmaz; hiç mümkün değil.*|| **dünyadan elini eteğini çekmek,** *1. Toplum yaşamına katılmamak; bu hayatla ilgili çok az şeyle yetinmek; inzivaya çekilmek. 2. Ölmek.*|| **dünyadan geçmek,** *Hayatla ilgisi kalmamak.*|| **dünyadan haberi olmamak,** *Çevresinde olup bitenlerden habersiz olmak; etrafı ile ilgilenmemek.*|| **dünya-dār,** *{OsT} Dünya işleriyle uğraşıp servet yapan kimse.*|| **dünya durdukça,** *Sonsuza kadar; ebediyen.*|| **Dünya durdukça durasın!** *Çok yaşamasını dileme*

sözü.|| **dünya evi,** *Evlilik.*|| **dünya evine girmek,** *Evlenmek.*|| **dünya görmüş,** *Çok gezmiş, çok yer görmüş ve çok yaşamış kimse.*|| **dünya görüşü,** *1. Kişinin dünyayı kavrayış ve algılayış biçimi. 2. fel. Kâinatın yaratılışını ve varlığını; hayatın anlamını, amacını, değerini; insanın varlığını, var oluş gayesini ve davranışlarını bütünüyle kavramaya çalışan genel düşünce.*|| **dünya gözüyle,** *Sağlığında; yaşarken; ölmeden.*|| **dünya gözüne zindan olmak,** *Büyük bir karamsarlık ve umutsuzluk içine düşmek.*|| **dünya güzeli,** *Çok güzel.*|| **dünya kadar,** *Pek çok.*|| **dünya kelâmı,** *Dinî inanç ve Allah'ın indirdiği ayetlerden başka söylenen sözler.*|| **dünya kelâmı etmek,** *Olup bitenlerden, günlük işlerden konuşmak.*|| **dünyalar** (benim, onun) **olmak,** *Çok sevinmek.*|| **dünya malı,** *1. Varlık; servet. 2. İnsanın huzurunu sağlayacak ve hoşuna gidecek ortam ve şartların tümü.*|| **dünyanın,** *Pek çok; aşırı; hesapsız.*|| **dünyanın çivisi çıkmak,** *İnsanların akıl almayacak kadar kötülükler içinde bulundukları bir ortam oluşmak.*|| **dünyanın dört bucağı,** *Yeryüzünün her yeri; her taraf.*|| **dünyanın kaç bucak olduğunu göstermek,** *1. Dünyada insanın başına ne gibi kötülükler ve güçlükler gelebileceğini öğretmek. 2. İyi bir ders verecek kötülük yapmak. 3. Gerekli cezayı uygulamak.*|| **dünyanın kaç bucak olduğunu anlamak,** *Gördüğü veya yaşadığı kötü bir deneyim ile iyi bir ders almak.*|| **dünyanın öbür ucu,** *Çok uzakta olan veya gidilmesi mümkün olmayan yer.*|| **Dünyanın ucu uzundur.** *1. İnsan yaşadıkça çok değişik olaylarla karşılaşır. 2. İnsan yaptığının karşılığını muhakkak görür.*|| **Dünya'nın yedi harikası,** *İlk Çağda yapılmış bulunan ve o zamana kadar daha büyüğü ve muhteşemi yapılamamış bulunan Mısır piramitleri, Babil'in asma bahçeleri, Zeus heykeli, Efes'teki Artemis tapınağı, Rodos heykeli, İskenderiye feneri ve Halikarnas'taki mozole.*|| **dünya nimeti,** *1. Varlık; servet. 2. İnsanın huzurunu sağlayacak ve hoşuna gidecek ortam ve şartların tümü.*|| **dünya penceresi,** *mecaz. Göz.*|| **dünya-perest,** *{OsT} 1. Dünyaya tapan. 2. Hırslı; mal düşkünü.*|| **Dünya varmış!** *Sıkıntıdan kurtulup rahata eren kişinin mutluluk ifadesi.*|| **dünyasın değişmek,** *{eAT} Öbür dünyaya göçmek; ölmek.*|| **dünyasın değşürmek,** *{eAT} Ölmek.*|| **dünyaya gelmek,** *Doğmak.*|| **dünyaya getirmek,** *Doğurmak.*|| **dünyaya gözlerini kapamak,** *Ölmek.*|| **dünyaya kazık çakmak,** *1. Ölmeyecekmiş gibi çalışmak. 2. Uzun ömürlü olmak.*|| **dünyayı anlamak,** *Hayat deneyimleri kazanmak.*|| **dünyayı başına dar etmek,** *Birini çok sıkıntılı bir duruma sokmak.*|| **dünyayı gözü görmemek,** *Üzüntü, karamsarlık veya öfke yüzünden davranışlarını kontrol edemez olmak.*|| **dünyayı haram etmek,** *Bir yeri veya ortamı çekilmez, yaşanmaz duruma getirmek; eziyet etmek.*|| **Dünya yıkılsa umurunda değil!** *Hiçbir şeyle ilgilenmez; sorumluluk duymaz; tasasız; kaygısız.*|| **dünyayı toz pembe görmek,** *Hayatın güçlüklerini, üzücü yanlarını hoş karşılayıp geleceğe daima iyimser gözle bakmak.*|| **dünyayı yutmak,** *Pek çok mal mülk edinmek; yayılmak; her yeri ele geçirmek.*|| **dünyayı zindan etmek,** *Birinin hayatını çekilmez, yaşanılmaz hâle getirmek; eziyet vermek.*|| **dünya yüzü görmemek,** *1. Sürekli kapalı bir yerde kalmak veya öyle bir yerde çalışmak. 2. Mutsuzluk içinde yaşamak.*

dünyacık, [dünya-cık دنیاجك] *{eAT} is.* Dünyalık; para pul.

dünyada, [dünya-da] *(dünya:'da) zf.* (Olumsuz fiillerle) hiçbir zaman; asla.

dünyalık, -ğı [dünya-lık دنیالق] *(dünya:lık) is.* **1.** Bu dünyaya ait. **2.** Servet; zenginlik; mal mülk. **3.** *{ağız}* Sahur yemeği. [DS] ▭ **dünyalığı doğrultmak,** *Hayatı boyunca kendine yetecek kadar para ve mal edinmiş olmak.*

dünyevi, [Ar. dünyevī دنیوی] *(dünyevi:) {OsT} sf.* **1.** Dünya ile ilgili. **2.** Dünya işlerine ilişkin. **3.** Dünyada gerçekleşen.

düofon, [Yun. düo *(iki)* +phon *(ses)*] *is.* Bir bina içinde veya yakın yerlerde haberleşmek için kullanılan hoparlörü mikrofon olarak da kullanılabilen bir tür telefon.

düp[1], [dab / deb / dep / dıb / dib / düp *(yans.)*] *is.* Patırtılı yürümeyi, düzensiz adım atmayı, ayakla tepme veya tepinmeyi; dengesi bozulma, yuvarlanma; kımıldanma ve bu yolla meydana gelen dürtüleri anlatan kök. [Zülfikar] *düp-ül-dü, düp-ür-demek* ▭ **düp düp,** *Yürek çarpıntısı sesi.*

düp[2], [*eT.* tüb / düb دوب] *{eAT} is.* **1.** Merkez; orta. **2.** Asıl. **3.** Dip; kök. [DK] ▭ **düpe depmek,** *{eAT} Merkeze saldırmak; orta yere at sürmek. 2. Atı hızlı sürmek; tırıs gitmek.* [DK]

düp[3], [? düp] *{ağız} sf.* **1.** İri yarı. **2.** (Kişi için) başıboş. [DS]

düpa, [Far. dü-pā دوپا] *(düpa:) sf.* İki ayaklı.

düpçe, [düp-çe] *{ağız} is.* Balta, kazma, keser gibi araçların arka kısmı. [DS]

düpdüz, [dü(p)+dü/z دبدز] *(dü'pdüz) {eAT} pekşt. sf.* **1.** Dümdüz. **2.** *zf.* Baştan başa; tamamıyla.

düpdüzgün, [dü(p)+dü/zgün] *pekşt. sf.* Bütünüyle düz; tamamen düzgün; dümdüz; pürüzsüz.

düpedüz, [dü(p)-e+dü/z] *(dü'pedüz) pekşt. zf.* **1.** Çok doğru ve düz biçimde. **2.** Dümdüz olarak. **3.** *mecaz.* Başka bir amaç gütmeden; açıktan açığa; gerçek şekliyle; dolaysız olarak. **4.** *sf.* Yalın; basit; süssüz.

düplük, -ğü [Far. debl-ek] *{ağız} is.* Küçük davul. [DS]

düpsüz, [tüb > tüb-süz] *{eT} sf.* → tüpsüz.

düpüldemek, [düp *(yans.)* > düp-ül-de-mek] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-d(ü)-yor]* **1.** (Yürek için) heyecanla çarpmak. **2.** Gürültü yapmak. [DS]

düpültü, [düp *(yans.)* > düpül-tü دوپلتی] *{eAT} {OsT} {ağız} is.* **1.** Yürek çarpıntısı. **2.** Gümbürtü; gürültü patırtı; çarpıntı.

düpürdemek, [düp *(yans.)* > düpür-de-mek] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-d(ü)-yor]* **1.** Gürültü yapmak; ayak sesi ile gürültü çıkarmak. **2.** (Yürek için) heyecandan çarpmak. [DS]

düpürtü, [düp *(yans.)* > düp-ür-tü دوپورتی] *{ağız} is.* **1.** Gürültü; patırtı. **2.** Heyecandan ileri gelen yürek çarpıntısı. [DS]

-dür-, [-dır- / -dir- / -dür- / -dur- / -tir- / -tır- / -tur- / -tür-] *yap. e.* → -dır- *{eT} {eAT} (aynı).*

-dür, [-dır / -dir / -dür / -dur / -tir / -tır / -tur / -tür] *çek. e.* → -dır.

dür, -rri [Ar. dürr در] *{OsT} is.* **1.** İnci. **2.** *ed.* Divan edebiyatında sevgilinin dişleri, teri, âşığın göz yaşları, şairin sözleri, yağmur taneleri *dür "inci"* sözü ile ifade edilir. 🗗 **dürr-çîn,** *{OsT} İnci toplayan.*|| **dürr-efşan,** *{OsT} 1. Çevresine inciler saçan. 2. mecaz. Çok güzel sözler söyleyen.*|| **dürr-i girān-māye,** *{OsT} Değerli ve iri inci tanesi.*|| **dürr-i güftâr,** *{OsT} Söz incisi.*|| **dürr-i hoş-āb,** *{OsT} İyi inci.*|| **dürr-i ıstıfā,** *{OsT} Seçilmiş inci; seçkinlik incisi.*|| **dürr-i meknūn,** *{OsT} Korunmuş parlak inci.*|| **dürr-i nāb,** *{OsT} Parlak ve beyaz inci.*|| **dürr-i nâ-süfte,** *{OsT} 1. Delinmemiş inci. 2. Kız oğlan kız.*|| **dürr-i nāzım,** *{OsT} Dizilmiş inci.*|| **dürr-i nefîd,** *{OsT} Dizi inci; inci dizisi.*|| **dürr-i sedef-nişîn,** *{OsT} Sedefinden çıkmamış inci.*|| **dürr-i semîn,** *{OsT} Kıymetli inci.*|| **dürr-i sirāb,** *{OsT} İri inci.*|| **dürr-i şeh-vār,** *{OsT} Padişahlara lâyık (iri) inci.*|| **dürr-i yegâne,** *{OsT} Eşi bulunmaz, tek inci.*|| **dürr-i yek-dāne,** *{OsT} Tek parça iri taneli inci.*|| **dürr-i yektā,** *{OsT} Eşsiz inci.*|| **dürr-i yetim,** *{OsT} 1. Sedefinden tek parça olarak çıkan inci. 2. Hz. Muhammet.*

dürbün, [Far. dür *(uzak)* + bīn *(gören)* دوربین] *is. fiz.* Uzaktaki cisimlerin görüntülerini büyüterek yakındaymış gibi gösteren bir dizi yakınsak mercekten oluşmuş alet. 🗗 **dürbünün tersiyle bakmak,** *1. Olayları gerçek yönüyle değil de tam tersi ile, küçülterek değerlendirmek. 2. Küçümsemek.*

dürbünlü, [dürbün-lü] *sf.* **1.** Dürbünü bulunan. **2.** Üzerine dürbün takılmış olan.

dürç, [Ar. dürc / dürce درج / درجه] *{OsT} is.* → dürce.

dürce, [Ar. dürc > dürce درجه] *{OsT} is.* **1.** Küçük kutu; hokka. **2.** Mücevher kutusu. **3.** Hokka gibi küçük ağız. 🗗 **dürc-i dür,** *{OsT} İnci kutusu.*|| **dürc-i teng,** *{OsT} 1. Dar hokka. 2. Sevgilinin ağzı.*|| **dürc-i zer,** *{OsT} Altın kutusu.*

dürd, [Far. dürd / dürde درد / درده] *{OsT} is.* Bir sıvı içinde dibe çöken maddeler; tortu; çökelik. 🗗 **dürd-āşām,** *{OsT} Şarap tortusunu içen; kalender.*|| **dürd-hār** (hor), *Şarabı son damlasına kadar içen; şarap içen.*|| **dürd-keş,** *{OsT} Şarap tortusu içen; kalender.*

dürdane, [Ar. dürr + Far. dāne دردانه] *(dürda:ne) {OsT} is.* **1.** İnci tanesi. **2.** Sevgili; değerli; kıymetli.

dürdariye, [Ar. dürdāriyye درداریه] *(dürda:riye) {OsT} is. bot.* Karaağaçgiller.

dürde, [Far. dürd > dürde درده] *{OsT} is.* Dibe çöken şey; tortu.

dürdî, [Far. dürdī دردی] *(dürdi:) {OsT} is.* Çöküntü; tortu.

dürece, [Ar. dürece درجه] *{OsT} is.* Merdiven.

dürek, -ği [dür-ek ?] *{ağız} sf.* **1.** Beceriksiz. **2.** Korkak. [DS]

dürekomak, [dür-mek + -e-ko-mak] *{ağız} gçl. f. [-r]* Derleyip toparlamak. [DS]

dürelemek, [düre-le-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [l(i)-yor]* **1.** Katlayarak kaldırmak; sarmak. **2.** Yuvarlamak. [DS]

dürelenmek, [dürele-n-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* **1.** Ürkerek, sıçrayarak ayağa kalkmak. **2.** (Yatan ya da oturan bir kimse için) bir büyüğü gelince toparlanmak. **3.** Yatmak. **4.** Uyumak. [DS]

düremek, [*eT.* törü-mek / törö-mek > töri-mek / türemek > düre-mek دورمك] *{eAT} {OsT} gçsz. f. [-r] [-r(ü)-yor]* **1.** Ortaya çıkmak; meydana gelmek; türemek. *{ağız} (aynı)* [DS] **2.** *{ağız}* Doğmak; olmak. [DS] **3.** *{ağız}* Büyümeye başlamak. [DS]

düren[1], [dür-en] *{ağız} is.* **1.** Taze ekin ve asmaların yapraklarını sarartıp kurutan bir hastalık. **2.** Bitkilerin taze sürgün ve yapraklarına dadanan, onların kıvrılarak kurumasına yol açan bir hastalık. [DS]

düren[2], [Fr. durène] *is.* Bitkisel döküntülerin yığışmasından oluşmuş, kırılma yüzeyinin mat görünümü ile belirginleşen, kömürün başlıca birleşenlerinden birisi.

dürer, [Ar. dürre > dürer درر] *{OsT}* is. Büyük inci taneleri. 🗗 **dürer-bār,** *{OsT} 1. İnci yağdıran. 2. İnci gibi söz söyleyen.*

düretmek, [türe-t-mek / düre-t-mek دورتمك] *{eAT} {OsT} gçl. f. [-ür]* Türetmek; peyda etmek; icat etmek.

dürge, [dür-mek > dür-ge] *{ağız} is.* **1.** İkişerli yufka ekmeğin katlanmış hâli. **2.** Dürülerek konulmuş herhangi bir şey. **3.** Deste. **4.** İplik ve yün çilesi. [DS]

dürger, [Far. dürger درگر] *{OsT} is.* Binanın tahta kısımlarını yapan usta; dülger.

dürgü, [dür-mek > dür-gü دوركو] *{ağız} is.* **1.** Dürülmüş şey. **2.** Kefenlenmiş ölü. **3.** *{OsT}* Elbise veya kumaşın büklüm yeri. **4.** Dürülmüş biçim; kat. **5.** Tomar. [DS]

dürimek, [*eT.* törǖ-mek / törȫ-mek > töri-mek > düri-mek دوريمك] *{eAT} gçsz. f. [-r]* Ortaya çıkmak; meydana gelmek; türemek.

dürişmek, [*eT.* tur-uş-mak *(yüzleşmek)* > dur-uş-mak / dür-iş-mek / dür-üş-mek دوريشمك] *{eAT} dönşl. f. [-ür]* **1.** Çalışmak; çabalamak; mücadele etmek. **2.** *işteş. f.* Karşılaşmak; karşı karşıya gelmek; savaşa tutuşmak.

dürişdürmek, [düriş-dür-mek] *{eAT} gçl. f. [-ür]* **1.** Derleyip toplamak. **2.** Katlamak; katlayıp bükmek; dürmek. **3.** Yığıştırmak. [DK]

düritmek, [*eT.* törǖ-mek / törȫ-mek > töri-mek / türe-mek > düri-t-mek دوريتمك] *{eAT} gçsz. f. [-ür]* Türetmek.

dürlü, [*eT.* tör-lüg > dür-lü] *{eAT} sf.* Türlü; çeşitli; çeşit.

dürme, [dür-me] *is.* **1.** Katlama, toplama eylemi. **2.** *{ağız}* Lâhana. [DS] **3.** *{ağız}* İçine peynir, soğan, kıyma vb. konarak katlanmış dürülmüş yufka. [DS] **4.** *{ağız}* Bir tür gözleme. [DS] **5.** *{ağız}* Sarma. [DS] **6.** *{ağız}* Hamur çorbası. [DS] **7.** *{ağız}* Güneşte kurutulduktan sonra kıyma yapılan ve kışın kullanılan çiğ et. [DS] **8.** *{ağız}* Koyun etinin pastırma gibi çıkarılarak tuzlu deri içinde terbiye edilmişi. [DS] **9.** *{ağız}* Kurumuş koyun veya sığır eti. [DS] **10.** *{ağız}* Biçilen otları üst üstü koyarak yapılan yığın. [DS]

dürmece, [dürme-ce] *is. zool.* Bağ yapraklarına, tomurcuklarına, salkımlarına zarar veren, tırtıllı yeşilimsi enine çizgili bir tırtıl ve bu tırtılın kelebeği, *(Sparganothis pilleriana).*

dürmeç, -ci [dürme+aş > dür-meç] *{ağız} is.* **1.** İçine katık konularak, sarılmış yufka ekmeği. **2.** Bir çok pamuk demetinin bir araya sarılmasından oluşan yığın. [DS] ⧉ **dürmeç hayırı,** *{ağız} İçine etli pilav konularak dağıtılan yufka.* [DS]

dürmek, [*eT.* tür-mek *(bükmek, toplamak, sıvazlamak)* > dür-mek دورمك] *gçl. f. [-er]* **1.** Bir şeyi kendi üstüne kıvırarak silindir biçiminde sarmak; tomar hâline getirmek. *{eT} {eAT} {OsT} (aynı)* **2.** Bir şeyi düzgün biçimde üst üste getirerek kıvırıp katlamak. *{eAT} {ağız} (aynı)* [DS] **3.** *{eAT} {ağız}* Derleyip toplamak; devşirmek. [DS] **4.** *{ağız}* Katlamak. [DS] **5.** *{ağız}* Ortadan kaldırmak; saklamak. [DS]

dürmeklenmek, [tür-mek > dürmekle-n-mek] *dönşl. f. [-ir]* Dürüm yapılmak.

dürmenmek, [dürme-n-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* Yataktan yuvarlanıp kalkmak. [DS]

dürpültü, [düp *(yans.)* > dürp-ül-tü] *{eAT} is.* **1.** Gürültü; gümbürtü; patırtı. **2.** Çarpıntı.

dürraa, [Ar. dürrāʿa درّاعه] *(dürra:a) {OsT} is.* Önü açık bir tür üstlük; ferace.

dürrac, [Ar. dürrāc درّاج] *(dürra:c) {OsT} is. zool.* Eti gevrek keklik cinsinden bir av hayvanı; turaç, *(Francolinus francolinus).*

dürrace, [Ar. dürrāce درّاجه] *(dürra:ce) {OsT} is. zool.* → dürrac.

dürrat, [Ar. dürre > dürrāt درّات] *(dürra:t) {OsT} is.* Büyük inci taneleri.

dürre, [Ar. dürre درّه] *{OsT} is.* **1.** İnci tanesi. **2.** Tek inci. **3.** Güzel söz. **4.** Gözyaşı damlası.

dürrî, [Ar. dürr-ī درّى] *(dürri:) {OsT} sf.* İnci gibi parlayan; parlak; parıltılı.

dürsinmek, [dürsi-n-mek ?] *{eAT} dönşl. f. [-ür]* **1.** Çekinmek. **2.** Korkmak.

-dürt-, [-dır-t- / -dir-t- / -dur-t- / -dür-t- / -tır-t- / -tir-t- / -tur-t- / -tür-t-] *yap. e.* → -dırt-

dürt, [dürt *(yans.)*] *is.* Kuvvetle dürtme ve bastırarak sürtmeyi anlatan kök. [Zülfikar] *dürt-ek, dürt-e-lemek, dürt-mek, dürt-ü, dürt-ük-le-mek.*

dürtek, -ği [dürt-ek] *{ağız} is.* **1.** Sivri uçlu fırın küreği. **2.** Dürtme; vurarak itme. [DS]

dürteklemek, [dürt-ek-le-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* Dürtüp durmak. [DS]

dürtelemek, [dürt-ele-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* Peş peşe dürtmek. [DS]

dürtlengiç, [dürtelen-giç] *{ağız} is.* Hayvanları dürtmek için kullanılan ucu çivili sopa; üvendire. [DS]

dürtme, [dürt-me] *is.* **1.** Bir nesne veya elle kuvvetlice dokunmak, uyarmak durumu ve eylemi. **2.** *{ağız}* İçine badem konularak kurutulmuş kayısı. [DS] **3.** *{ağız}* Ucu sivri, arkası geniş el testeresi. [DS]

dürtmece, [dürt-mece] *{ağız} is.* **1.** Dürtmek eylemi. **2.** Şiş, çivi, çubuk gibi bir şeyle dürtülmek suretiyle çekirdeği çıkarılarak kurutulmuş kayısı. [DS]

dürtmeç, [dürt-meç] *is.* Gaga.

dürtmek, [*eT.* türt-mek *(sürmek, sıvamak, sıvazlamak)* > dürt-mek دورتمك] *gçl. f. [-er]* **1.** Birini elle veya bir şeyle hafifçe dokunarak uyarmak. **2.** Elindeki şeyin ucu ile hafifçe itelemek. **3.** Hayvanları yürütmek için sopanın sivri ucunu veya çivisini hayvanın sırtına batırmak. **4.** *mecaz.* Birine bir iş yaptırmak için veya onu harekete geçirmek için uyarıda bulunmak; ikaz etmek. **5.** *{eAT} {OsT}* Sürmek; sürtmek. **6.** *{ağız}* Gagalamak. [DS]

dürtmeklemek, [dürtmek-le-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* Dürtüp durmak. [DS]

dürtmelemek, [dürtme-le-mek] *gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* Birini parmakla dürtmek.

dürtü, [dürt-ü] *is.* **1.** *fel.* İnsanı bir şey yapmaya iten

eğilim veya duygu. **2.** Duygulanıma bağlı sebep; muharrik, *(1942)*.

dürtük, [dürt-ük دورتوك] *{eAT} is.* **1.** Çopurluk. **2.** Çaparlık.

dürtükleme, [dürt-ükle-me] *is.* Teşvik ve tahrik etme eylemi.

dürtüklemek, [dürt-ükle-mek] *gçl. f. [-r] [-l(ü)-yor]* **1.** Dürtme işlemini birkaç kez yinelemek. **2.** Sivri bir şeyle, bir hayvanı yürütmek için birkaç defa dokunmak. **3.** Birini uyarmak için eliyle veya parmağıyla birkaç defa dürtmek. **4.** *mecaz.* Birine bir şeyi yaptırmak için teşvik etmek; tahrik etmek.

dürtülme, [dürt-ül-me] *is.* Dürtme eyleminin yapılma durumu.

dürtülmek, [türt-mek > türt-ül-mek > dürt-ül-mek] *edil. f. [-ür]* **1.** Dürtme eylemi biri tarafından yapılmak. **2.** *{ağız}* Ölmek. [DS] **3.** *{ağız}* Cinsel ilişkide bulunmak. [DS] **4.** *{eT}* Sürülmek.

dürtünmek, [dürt-ün-mek دورتنمك] *dönşl. f. [-ür]* **1.** *{eAT} {OsT}* Koku ve krem gibi şeyler sürünmek. **2.** Bir şey sormak, öğrenmek için içten içe kurulmak; düşünmek. **3.** *{ağız}* Bir işle uğraşmak. [DS] **4.** *{ağız}* Bitini ayıklamak. [DS] **5.** *{ağız}* Belâ çıkarmak. [DS] **6.** *{ağız}* Sözle sataşmak. [DS]

dürtüş, [dürt-üş] *is.* Dürtme eylemi veya biçimi.

dürtüşleme, [dürtüş-le-me] *is.* Sık sık uyarma durumu ve eylemi.

dürtüşlemek, [dürtüş-le-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ü)-yor]* **1.** Üst üste birkaç kez dürtmek. **2.** Sık sık uyarmak; ikaz edip durmak. [DS]

dürtüşme, [dürt-üş-me] *is.* Karşılıklı birbirini dürtme durum ve eylemi.

dürtüşmek, [dürt-üş-mek دورتشمك] *işteş. f. [-ür]* **1.** Karşılıklı olarak birbirini dürtmek. **2.** *{eAT}* Birbirine karşı silâh kullanmak.

dürtüştürme, [dürtüş-tür-me] *is.* Kısa aralıklarla dürtme durumu ve eylemi.

dürtüştürmek, [dürtüş-tür-mek] *gçl. f. [-ür]* Kısa aralıklarla, güçlü darbelerle dürtmek. ⧉ **dürtüştüre komak,** *El birliği ile hemen itivermek.*

düru¹, -u'ı [Ar. dırʿ > dürūʿ دروع] *(düru:) {OsT} is.* Zırh gömlekler.

düru², [Far. dü-rū دو رو] *(düru:) {OsT} sf.* İki yüzlü.

dürud, [Far. dürūd درود] *(düru:d) {OsT} is.* **1.** Dua. **2.** Selâm ve saygı ile anma. **3.** Ekin biçme. **4.** Yontulmuş ağaç; kereste. ⧉ **dürūd okumak,** *Namazda dua ya da selam sözünü söylemek.*

dürug, [Far. dürūğ دروغ] *(düru:ğ) {OsT} is.* Gerçek olmayan söz; yalan. ⧉ **dürūg-ı bîfürūg,** *{OsT} Bayağı yalan.*|| **dürūg-ı maslahatāmiz,** *{OsT} Bir çıkar için söylenen yalan; bir işi halleden yalan.*|| **dürūg-zen,** *{OsT} Yalancı.*|| **dürūg-zenî,** *{OsT} Yalancılık.*

düruger, [Far. dürūger دروگر] *(düru:ger) {OsT} is.* Dülger.

durugerî, [Far. dürūgerī دروگری] *(düru:geri:) {OsT} is.* Marangozluk.

dürugî, [Far. dürūgī دروگی] *(düru:gi:) {OsT} sf.* Yalanla ilgili.

dürus, [Ar. ders > dürūs دروس] *(düru:s) {OsT} is.* Dersler. ⧉ **dürūs-ı nāfia,** *{OsT} Yararlı dersler.*

düruy, [Far. dü-rūy دو روی] *(düru:y) {OsT} sf.* İki yüzlü.

düruz¹, [Far. dü-rūz دو روز] *(düru:z) {OsT} is.* **1.** İki gün. **2.** *sf.* (Zaman için) kısa.

düruz², [Ar. dürzī > dürūz دروز] *(düru:z) {OsT} is.* Dürziler.

düruze, [Far. dü-rūze دوروزه] *(düru:ze) {OsT} is.* → düruz¹.

dürü¹, [dür-mek > dür-ü] *{ağız} is.* **1.** Dürülmüş şey. **2.** Hediye, armağan. **3.** Gelinin oğlan tarafı yakınlarına, damadın da gelin tarafı yakınlarına verdikleri hediyeler; düğün armağanı. **4.** Gelin çeyizi. **5.** Çamaşır. **6.** *folk.* Gelin olacak kızın elbiselerinin kesilip biçilme, dikilme günü ve töreni. **7.** Paket. **8.** Düğüne çağrılanlara gönderilen hediyeler; okuntu. [DS] ⧉ **dürü göndermek,** *{ağız} 1. Hediye göndermek. 2. Düğüne davet etmek.* [DS]

dürü², [*eT.* türü] *{ağız} is.* **1.** Kazma; çapa. **2.** Bel. **3.** Tırpanla ekin biçen adamın bir gidişte biçtiği genişlik. [DS] ⧉ **dürü düşürmek,** *{ağız} Bir gidişte biçilen sapları düzgün bir biçimde sıralamak.* [DS]

-dürük, [durmak / turmak > dur-uk > -dirik / -dırık / -tırık / -tirik / -dürük / -duruk / -türük / -turuk] *yap. e.* → -dırık.

dürük, [dür-mek / dürü-mek > dür-ük] *{eAT} sf.* **1.** Buruşuk suratlı; ekşi yüzlü; abus. **2.** *{ağız}* (Yüz için) asık; çatılmış; dargın. [DS] **3.** *{ağız}* Dürülmüş olan. [DS] **4.** *{ağız}* (Kişi için) suçlu; kabahatli. [DS] **5.** *is.* *{ağız}* Büklüm. [DS] **6.** *{ağız}* Kulakları küçük keçi. [DS] **7.** *{ağız}* Torba; çıkın. [DS] ⧉ **dürük yüzlü,** *{eAT} Asık suratlı; ekşi yüzlü.*

dürüklük, -ğü [dürük-lük دوروكلك] *{eAT} is.* Çatıklık.

dürülemek, [dürü-le-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ü)-yor]* Çapalamak. [DS]

dürülgen, [dürül-gen] *{ağız} is.* **1.** Lâhana. **2.** Yaprakları iyi gelişmiş lâhana. [DS]

dürülme, [dür-ül-me] *is.* Dürülü hâle gelmek eylemi.

dürülmek, [*eT.* tür-mek > tür-ül-mek / dür-ül-mek دورلك] *dönşl. f. [-ür]* **1.** Dürülü hâle gelmek. **2.** *{eAT}* (Kaş için) çatılmak. **3.** *{ağız}* Bükülmek. [DS] **4.** *{ağız}* Toplanmak. [DS] **5.** *{ağız}* Katlanmak. [DS] **6.** *{ağız}* (Lâhana için) yaprakları kıvrılarak top hâline gelmek. [DS]

dürülü[1], [dürü-lü] *sf.* Dürü hâline getirilmiş olan.
dürülü[2] [dür-ül-ü] *sf.* Dürülmüş, kıvrılmış, katlanmış olan. *{eAT} (aynı)*
dürülük, -ğü [dürü-lük] *{eAT} sf.* (Kumaş için) düğün hediyesi olacak; hediyelik.
dürülüş, [dürül-üş] *is.* Dürülme eylemi veya biçimi.
dürüm[1], [dürü-m] *{eT} is.* İç; muhteva; içerik.
dürüm[2], [dür-üm دورم] *is.* **1.** Silindir biçiminde kıvırma, dürme durumu veya eylemi. **2.** *{ağız}* Yufka veya pidenin içine kıyma, peynir vb. katık konularak kıvrılmış, dürülmüş şekli. [DS] **3.** *{ağız}* Temizlenmiş ve taranmış yün veya pamuk yumağının meydana getirdiği yığın. [DS] ⊟ **dürüm dürüm,** *1. Kat kat kıvrılmış, dürülmüş olarak. 2. {eAT} Büklüm büklüm; dürülerek; dönerek.*|| **dürüm dürüm dürmek,** *Kat kat kıvırmak, katlamak.*|| **dürüm dürüm dürzü,** *Dürzülüğüne sınır çizilmez.*|| **dürüm topaç etmek,** *{ağız} Çamaşır vb. şeyleri düzensiz bir şekilde toplamak.*
dürüm[3], [dür-üm ?] *{ağız} sf.* Sersem.
dürüme, [türe-me > dür-ü-me] *{ağız} sf.* Kendiliğinden üreyen. [DS]
dürümek[1], [*eT.* törǖ-mek / törō̄-mek > töri-mek > düri-mek دورومك] *{eAT} gçsz. f. [-r]* **1.** Ortaya çıkmak; meydana gelmek; türemek. **2.** *{ağız}* Doğmak; olmak. [DS] **3.** *{ağız}* Büyümeye başlamak. [DS]
dürümek[2], [dür-mek > dür-ü-mek] *{ağız} gçl. f. [-r]* Dürmek; toplamak; sarmak. [DS]
dürümek[3], [dur-u-mak] *{ağız} gçsz. f. [-ür]* Durulmak. [DS]
dürümleme, [dürüm-le-me] *is.* Dürüm hâline getirme eylemi.
dürümlemek, [dürüm-le-mek] *gçl. f. [-r] [-l(ü)-yor]* Dürüm biçiminde sarmak, kıvırmak.
dürünmek, [dür-ün-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ür]* **1.** Üzerine aldığı şeye sarınarak örtünmek. **2.** Kendisi için yufka ekmeğinin içine katık koyarak dürüm yapmak. [DS]
dürüst, [Far. dürüst درست] *{OsT} sf.* **1.** Doğru, yanlışsız; pürüzsüz. **2.** Sözünde ve davranışlarında doğruluktan ayrılmayan; onurlu; şerefli; namuslu. **3.** Şeref, dürüstlük ve doğruluktan kaynaklanan. **4.** Şeref, doğruluk kavramlarına uygun olan. **5.** *zf.* Dürüst olarak, dürüst bir biçimde. ⊟ **dürüst-a'yār,** *{OsT} Mükemmel doğruluk.*|| **dürüst-ẖᵛān,** *{OsT} Okuyuşu doğru ve düzgün olan.*|| **dürüst oyun,** *Kurallarına uygun, güzel ve zarif olarak yapılan spor karşılaşması.*
dürüstî, [Far. dürüstī درستی] *(dürüsti:) {OsT} is.* Doğruluk, sağlamlık, düzgünlük.
dürüstlük, -ğü [dürüst-lük] *is.* **1.** Doğru, şerefli olan kimsenin davranışı. **2.** Doğruluk.
dürüşme, [dürüş-me دورشمه] *{OsT} is.* Çalışma; çaba; gayret.
dürüşmek[1], [tür-mek > tür-üş-mek / dür-üş-mek] *{eT} işteş. f. [-ür]* Birlikte dürmek; dürmekte yardım ve yarış etmek.
dürüşmek[2], [*eT.* tur-uş-mak *(yüzleşmek)* > dur-uş-mak / dür-iş-mek / dür-üş-mek دورشمك] *{eAT} {OsT} {ağız} dönşl. f. [-ür]* **1.** Çalışmak; çabalamak; gayret etmek. **2.** *işteş. f.* Karşı karşıya gelmek; savaşa tutuşmak; çarpışmak; mücadele etmek. [DS]
dürüşt, [Far. dürüşt درشت] *{OsT} sf.* **1.** Kaba; kalın. **2.** Gücendirici; kırıcı. **3.** Sert; haşin. **4.** Acımasız; katı.
dürüştî, [Far. dürüştī درشتی] *(dürüşti:) {OsT} is.* **1.** Kabalık; kalınlık. **2.** Sertlik; katılık.
dürütmek[1], [dürü-t-mek] *{ağız} gçl. f. [-ür]* **1.** Karar vermek. **2.** Aslı olmayan bir şeyi uydurmak; yalan söylemek. [DS]
dürütmek[2], [*eT.* törü-t-mek > dürü-t-mek] *{ağız} gçl. f. [-ür]* **1.** Meydana getirmek. **2.** Yetiştirmek; büyütmek. [DS]
dürütmek[3], [duru-t-mak] *{ağız} gçl. f.[-ür]* (Çamaşır, bulaşık vb. için) soğuk suda çalkalayarak durulamak. [DS]
Dürzî, [Ar. dürzī درزی] *(dürzi:) {OsT} özl. is.* **1.** Suriye'nin Havran bölgesinde yaşayan Fatımî halifesi Hakîm bi-Emrillah'ın kurduğu kendilerine has siyasî nitelikli bir mezhepleri bulunan Arap topluluğu. **2.** Lübnanlı.
dürzü, [Ar. dürzī درزی > dürzü] *sf.* Ağır bir aşağılama ve hakaret sözü olarak kullanılan küfür; sövme.
düse[1], [Far. dü *(iki)* + se *(üç)* دو سه] *is.* Tavlada her iki zarın da üç gelmesi durumu; üç üç.
düse[2], [Fr. düsser] *is.* Yapay iplik çekmek için kullanılan içinden erimiş veya çözelti hâlinde polimer geçirilen ince boyutlu delikleri bulunan araç.
düstur, [Ar. düstūr دستور] *(düstu:r) {OsT} is.* **1.** Genel kural; kaide; kanun. **2.** Vezir; müşir. **3.** Büyük defter. **4.** En önemli kural; esaslı kaide. **5.** Bir yıl içinde yayınlanan kanun, tüzük, devletin taraf olduğu uluslar arası anlaşmaların yayınlandığı kalın kitaplar. ⊟ **düstûr-ı mükerrem,** *{OsT} İmparatorluk döneminde sadrazam unvanlarından birisi.*|| **düstûrü'l-amel,** *{OsT} Hükümlerine uymak zorunluluğu olan yürürlükteki kanunlar.*|| **düstūrü'l-edviye,** *{OsT} İlâç katalogu; kodeks.*
düsturî, [Ar. düstūrī دستوری] *(düstu:ri:) {OsT} sf.* Kurala uygun olan; kurallı.
düsum, [Ar. desem > düsūm دسوم] *(düsu:m) {OsT} is.* Yağlar.
düsur, [Ar. düs̱ūr دثور] *(düsu:r) {OsT} is.* Hiçbir belirtisi kalmamacasına yok oluş; mahvolma. ⊟ **dü-**

sürü'n-nefs, *{OsT} Her şeyi çabuk unutma durumu.*

düsür, [Ar. dişār > düşür دثر] *{OsT} is.* **1.** Üste giyilen elbiseler; kaftanlar; üstlükler. **2.** Yatak çarşafları.

düş[1], [*eT.* tüş / düş دوش] *is.* **1.** Uykuda iken zihinde beliren ve uyanınca da kısmen veya tamamen hatırlanabilen bir ruhsal olay; rüya. *{eAT} {OsT} (aynı)* **2.** Gerçek dışı şey; hayal; imge. **3.** Gerçekleştirilmesi için zihinde oluşturulan tasarımlar. **4.** Gerçekleşmesi mümkün olmayan fakat gerçekleşecekmiş gibi üzerine varsayımlar ve tasarılar kurulan düşünceler; ham hayal; boş hayaller. ◘ **düş azmak,** *{eAT} {OsT} {ağız} İhtilâm olmak.*|| **düş azması,** *Uykuda iken rüyaya bağlı olarak sperma boşalması; ihtilâm olmak.*|| **düş görmek,** *1. Hayal görmek. 2. Rüya görmek.*|| **düş gücü,** *Bir şeyi zihinde canlandırıp tasarlayabilme yeteneği; hayal gücü; muhayyile.*|| **düş kırıklığı,** *Olması için çok büyük ümitler beslenen hayallerin gerçekleşmemesi üzerine duyulan üzüntü; hayal kırıklığı.*|| **düş kurmak,** *Hayal gücünü kullanarak bir şeyi zihninde canlandırmak, şekillendirmek; hayal kurmak.*|| **düşümdür ola mı?** *{eAT} Rüya mı görüyorum?*|| **düş yerine gelmek,** *{eAT} Rüya doğru çıkmak.*|| **düş yormak,** *{eAT} Rüya tabir etmek.*

düş[2], [*eT.* tüş > düş] *{eAT} is.* **1.** Yolculukta ara verme yeri ve zamanı; mola; eğlek; durak. **2.** Kuşluk. ◘ **düş konak olmak,** *{ağız} Oturup misafir olmak.*|| **düş vermek,** *{eAT} Mola vermek.*

düş[3], [düş / tüş / tuş دوش] *{eAT} is.* Yön; cihet; yol. ◘ **düş düşe,** *{eAT} Taraf taraf.*|| **düş olmak,** *{eAT} Yönelmek.*|| **düş tutmak,** *{eAT} Bir semte yönelmek.*

düş[4], [*eT.* tüş *(eşit; denk)* > duş / düş توش] *{eAT} sf.* **1.** Denk; akran; aynı derecede olan. **2.** *{ağız}* Belli olmayan; bilinmeyen. [DS] **3.** *{ağız} is.* Rastlantı. [DS] ◘ **düş durmak,** *{ağız} Rahat durmak; yaramazlık etmemek.* [DS]|| **düşe gelmek,** *{eAT} 1. Hemen gelivermek; birdenbire gelmek. 2. Rast gelmek; karşılaşıvermek.*|| **düş eylemek,** *{eAT} 1. Karşı karşıya getirmek; rast getirmek. 2. Uğratmak; müptelâ kılmak. 3. Havale etmek.*|| **düş gelmek,** *{eAT} Rast gelmek; karşılaşmak; tesadüf etmek.*|| **düş olmak,** *{eAT} 1. Rast gelmek; karşılaşmak. 2. Nail olmak; erişmek. 3. Uygun gelmek.*|| **düşüne çıkmak,** *{eAT} Karşısına çıkmak.*

düş[5], [? düş] *{ağız} is.* Öğle vakti. [DS]

düşbudak, [diş+budak دوش بوداق] *{eAT} is.* Dişbudak.

düşçü, [düş-çü] *is.* **1.** Düş kurmayı seven ve sık sık düş kuran kişi. **2.** Gerçeklerden kaçarak kurduğu düş âleminde yaşayan kişi.

düşçülük, -ğü [düş-çü-lük] *is.* **1.** Düşçü olma durumu. **2.** Gerçeklerden kaçarak, hayal âleminde yaşama olgusu. **3.** *psikol.* Görüntülü hayal ve sanrıların ortaya çıkmasına yol açan zihnî faaliyet hâli; rüya hezeyanı; onirizm.

düşeğen, [düş-eğen دوشكن] *{eAT} {OsT} sf.* Çok düşen.

düşek[1], **-ği** [düş-ek] *{ağız} is.* **1.** Birkaç yıl dinlendirilerek ekime elverişli hâle gelmiş tarla; çeltik tarlası. **2.** Sel sularının düzlediği yer. **3.** Sel sularının yollarda oluşturduğu bataklık. [DS]

düşek[2], **-ği** [düş-ek] *{ağız} is.* **1.** Yatır olduğuna inanılan kimselerin yattığı yer ve taş yığınlarından oluşan mezarı. **2.** Vurulan kimsenin düşüp öldüğü yer. **3.** Vurulan bir kimsenin vurulduğu yeri belirlemek amacıyla taş yığınları ile yapılmış belirlilik. **4.** Şehitlik; şehit mezarı. **5.** Vurulan av hayvanının ölüp kaldığı yer. [DS]

düşek[3], **-ği** [düş-ek] *{ağız} is.* Fırsat; kelepir. [DS]

düşelek, [*eT.* tüş *(meyve, kazanç)* > düş-e-lek دوشلك] *{eAT} is.* Kazanç; pay hisse; hasılat.

düşelge, [düş-el-ge] *{ağız} is.* **1.** Bölüşülen veya paylaşılan şeylerden bir kimsenin payına düşen parça; hisse; pay. **2.** Ödev. [DS]

düşelik[1], **-ği** [düş-e-lik دوشلك] *{ağız} is.* **1.** Memurlara ayrılan aylık. **2.** Mirastan düşen pay; hisse. [DS] **3.** *{eAT}* → düşelek.

düşelik[2], **-ği** [düş-e-lik] *{ağız} is.* Dinlenme yeri; uğranılacak, kalınacak yer. [DS]

düşemek, [tüş > tüş-ē-mek > düş-ē-mek] *(düşe:mek) {eT} gçsz. f [-r]* Düş görmek.

düşen, [düş-en] *is.* İmparatorluk döneminde atama yapılmamış görev; boş görev; açık kadro.

düşenbih, [Far. dü-şenbīh دوشنبه] *(düşenbi:h) {OsT} is.* Pazartesi günü.

düşenk, -gi [düşenk] *{ağız} is.* Sıra; dizi. [DS]

düşer, [düş-er دوشر] *{eAT} is.* Yapılması gereken, yakışan iş veya davranış.

düşerce, [düş-er-ce] *{ağız} is.* → düşerge. [DS]

düşerge, [düş-er-ge] *{ağız} is.* Pay; miras payı.

düşerlik, -ği [düş-er-lik] *{ağız} is.* **1.** Pay; miras payı. **2.** Ödev. [DS]

düşes, [Fr. duchesse] *is.* **1.** Dükün eşi. **2.** Bir düklüğün kadın hükümdarı.

düşeslik, -ği [düşes-lik] *is.* Düşes olma durumu.

düşeş, [Far. dü *(iki)* + şeş *(altı)* دوشش] *is.* **1.** Tavlada her iki zarın da altı gelmesi durumu; altı altı. **2.** *mecaz.* Umulmadık bir zamanda ortaya çıkan iyi durum; iyi şans. **3.** *argo.* Şamar. ◘ **düşeş atmak,** *Umulmadık bir başarı kazanmak.*

düşey, [düş-ey] *sf.* Yer çekimi doğrultusunda olan; şakuli, *(1937).* ◘ **düşey çember,** *Bir yerin düşeyini sınırlayan çember.*|| **düşey daire,** *gök b. Gök küresinin, gözlem yerinin düşeyini içeren büyük daire.*|| **düşey düzlem,** *Bir yerin düşeyini sınırlayan düzlem.*

düşeyazma, [düş-e+yaz-ma] *is.* Düşecekmiş gibi olma durumu ve eylemi.

düşeyazmak, [düş-mek+yaz-mak] *gçsz. b. f. [-ar]* Düşecekmiş gibi olmak.

düşeylik, -ği [düşey-lik] *is.* **1.** Yer çekimi doğrultusunda olma durumu. **2.** Yer çekimi doğrultusunda olan bir cismin özelliği.

düşgele, [düş+gel-e] *{ağız} zf.* Bilmeyerek; rastgele. [DS]

düşgelmek, [düş+gel-mek] *gçsz. f. [-ir]* Rastlamak; tesadüf etmek.

düşgün, [tüş-mek > tüş-gün > düş-gün] *{eT} is.* Dikenli kitre ağacı. [DS]

düşgünlenmek, [tüş-gün > tüş-gün-le-n-mek > düş-gün-le-n-mek] *{eT} dönşl. f. [-ür]* (Dağ için) kitre ağaçları oluşmak; ağaçlanmak.

düşin, [Far. düşīn / düşīne دوشينه / دوشين] *(düşi:n) {OsT} zf.* Dün gece.

düşkü, [düş-kü] *is.* Görevin veya mesleğin dışında severek yapılan dinlendirici, oyalayıcı uğraş; hobi.

düşkün, [düş-kün] *sf.* **1.** Birine veya bir şeye kendisini aşırı vermiş veya ona çok bağlanmış olan; müptelâ, bağlı. **2.** *mecaz.* Eskiden var olan değerini veya onurunu yitirmiş olan. **3.** Büyük bir geçim sıkıntısı içine düşmüş bulunan. **4.** Yoksulluk sebebiyle huzur, rahat ve mutluluğunu yitirmiş bulunan. **5.** Yaşlılık, sakatlık gibi sebeplerle çalışma gücünü yitirmiş bulunan; hâlsiz; zayıf. *{ağız} (aynı)* [DS] **6.** *tasvf.* Bazı tarikatlarda özellikle Bektaşilik ve Alevîlikte tarikatın adap ve erkânına uymadığı için birtakım haklardan mahrumiyet cezasına çarptırılmış olan. ⮺ **düşkünler evi,** *Çalışma gücünden yoksun, herhangi bir kazancı olmayan yoksul kişilerin barındırıldığı toplumsal bir yardım kuruluşu; darülâceze.*|| **düşkünler yurdu,** *Çalışma gücünden yoksun, herhangi bir kazancı olmayan yoksul kişilerin barındırıldığı toplumsal bir yardım kuruluşu; darülâceze.*|| (birine veya bir şeye) **düşkün olmak,** *1. Çok değer vermek, önem vermek. 2. Aşırı bağlı olmak; çok ilgi göstermek.*|| (bir şey) **düşkünü,** *(O şeye karşı) çok değer ve önem veren; aşırı bağlılık gösteren.*

düşkünleşme, [düşkünle-ş-me] *is.* Düşkün duruma gelme eylemi.

düşkünleşmek, [düşkün-le-ş-mek] *dönşl. f. [-ir]* Düşkün duruma gelmek.

düşkünlük, -gü [düşkün-lük] *is.* **1.** Birine veya bir şeye karşı aşırı bağlılık gösterme durumu; iptilâ. **2.** Çeşitli sebeplere bağlı olarak sürekli güçsüz olma durumu. **3.** Yoksulluk.

düşlem, [düşle-m] *is.* **1.** Hayal gücünün özgürce işleyişi. **2.** *psikol.* Gerçeklerden kaçarak bastırılmış olan istekleri hayalî etkinliklerle doyurmaya yönelik zihinsel faaliyet. **3.** Gerçek bir karşılığı olmayan hayalî tasarım; fantezi. ⮺ **düşlem gücü,** *1. Yapıcı ve üretici hayalî tasarım gücü. 2. Hayal kurma. 3. Algılardan, içte derin izler meydana getirecek biçimde yoğun olarak etkilenme durumu.*

düşleme, [düş-le-me] *is.* **1.** Bir şeyi zihinde canlandırma ve tasarlama durumu ve eylemi. **2.** *psikol.* Doyurulamayan bastırılmış istekleri zihinde hayalî olarak canlandırma suretiyle doyuma ulaşma.

düşlemek, [düş-le-mek] *gçl. f. [-r] [-l(ü)-yor]* **1.** Çok arzu edilen bir şeyin gerçekleştiğini düşünerek hayal kurmak. **2.** Zihni sürekli bir şey ile meşgul etmek; sürekli o şeyle meşgul olmak.

düşlenmek, [düşle-n-mek دوشلنمك] *{OsT} dönşl. f. [-ür]* Üzerine düşmek; çok ilgilenmek.

düşleşik, -ği [düşle-ş-ik] *{ağız} sf.* Düşkünleşmiş; zayıflamış; işe yaramaz. [DS]

düşleşmek, [düşle-ş-mek] *{ağız} dönşl. [-ir]* **1.** Dadanmak; alışmak. **2.** Bir şey üzerinde direnmek. [DS]

düşlü, [düş *(denk, eş)* > düş-lü] *{eAT} sf.* Rastgele. ⮺ **düşlü düşüne,** *{eAT} Rastgelen tarafa; beğendiği yöne.*

düşlük, -gü [düş-lük] *{ağız} is.* Hayal; olmayacak iş. [DS]

düşman, [Far. düşmān دشمان] *(düşma:n) is.* **1.** Çeşitli sebeplerle birinin kötülüğünü isteyen veya ona zarar vermeye çalışan kimse; yağı; hasım. **2.** Birine karşı kin ve nefret duyguları ile dolu olan kimse; yağı; hasım. **3.** Birbiri ile aralarında çatışmaya varacak derecede anlaşmazlık bulunan taraflardan her biri. **4.** Birbiri ile savaşan devletler ve bu devletlerin uyruğu olan kişiler. **5.** *mecaz.* Bazı şeylerden nefret eden, tiksinti duyan kimse. **6.** Bir şeyin yaşayıp gelişmesini, barınmasını engelleyici; zararlı. **7.** *mecaz.* Bazı şeyleri çok büyük miktarda kullanıp tüketen kimse. ⮺ **düşman ağzı,** *1. Düşmanın uydurduğu söz. 2. İftira; karalama.*|| **düşman başına,** *İstenmeyen kötü durumların dostlardan uzak olmasını dilemek amacıyla söylenen söz.*|| **düşman çatlatmak,** *1. Düşmanlarını veya rakiplerini kıskandırmak. 2. Kendisi için sonu iyi olacak bir iş yapmak.*|| **Düşman düşmana Yasin okumaz.** *Düşmandan iyilik beklenmez.*|| **düşman kesilmek,** *1. Düşmanca davranmak; düşman gibi davranmak. 2. Düşman olmak.*|| **düşmanla iş birliği,** *Çoğunlukla kendi devleti zararına fakat düşman devlet yararına girişilen her türlü faaliyet.*|| **düşman olmak,** *Kin beslemek; düşmanlık göstermek.*|| **düşman tapası,** *{eAT} Düşman gülüncü; düşmanın sevinci.*

düşmanca, [düşman-ca] *(düşma'nca) sf.* **1.** Düşmanlık edecek derecede kin ve nefret yüklü olan. **2.** *zf.* Düşman gibi; düşmana yakışır biçimde.

düşmanlaşma, [düşmanla-ş-ma] *is.* Düşman hâline gelme eylemi.

düşmanlaşmak, [düşmanla-ş-mak] *dönşl. f. [-ır]* Düşman hâline gelmek.

düşmanlık, -ğı [düşman-lık] *is.* **1.** Düşman olma durumu; yağılık; husumet; hasımlık. **2.** Birine karşı duyulan kin ve nefret. **3.** Düşmanca davranış. 🗗 **düşmanlık etmek,** *1. Düşmanca davranmak. 2. Kötülük etmek.*

düşme, [düş-me] *is.* **1.** Düşmek eylemi. **2.** Bulunduğu veya bulunması gereken yerden daha aşağı bir seviyede bulunma durumu. **3.** İnme; azalma. **4.** *dbl.* Vurgusuz orta hece ünlüsünün yok olması. *"dir(i)lik > dirlik."* **5.** *ed.* Türk halk şiirinde hece ölçüsünü tutturmak amacıyla ünlü ile biten bir kelimeden sonra ünlü ile başlayan bir başka kelime geldiğinde ilk kelimenin son ünlüsünün söylenmemesi durumu. *"Karac'oğlan der, n'eyleyip n'etmeli?"* **6.** Tesadüfî olarak bulunma; rastlama. **7.** *huk.* Zamanı içinde talep edilmeyen bir hak veya borcun ortadan kalkması durumu.

düşmek, [*eT.* tüş-mek *(inmek; oturmak)* > düş-mek دشمك] *gçsz. f. [-er]* **1.** (Nesneler için) kendi ağırlığının etkisi ile yukarıdan aşağı doğru hızla inmek. **2.** (Ayakta bulunan kişi için) dengesini kaybederek yere yıkılmak. **3.** Durduğu yerden ayrılarak, koparak dökülmek; dağılmak; saçılmak. **4.** Sokağa veya herhangi bir yere, meydana çıkmak. **5.** Maddî bakımdan varlığını kaybederek sıkıntılı bir duruma girmek; çok yoksul veya güçsüz duruma gelmek. **6.** Bir şeyin etkisinde kalmak; kapılmak; uğramak. **7.** *mecaz.* Bir şeye karşı aşırı ilgi duymak; çok ilgilenmek; aşırı sevgi gösterisinde bulunmak. **8.** *argo.* Ansızın ve tesadüfen gelmek; çıkagelmek; damlamak; avlanmak. **9.** (Siyasî kişi veya partiler için) iş başından veya görevden uzaklaştırılmak veya çekilmek zorunda kalmak. **10.** (Çocuk için) vakitsiz ve ölü doğmak. **11.** (Yağmur ve kar için) yağmak. **12.** *mecaz.* Birdenbire iyi bir durumdan kötü bir duruma geçmek. **13.** *mecaz.* Beklenmedik ve kötü bir durumla karşılaşmak; istenmeyen ve hoş karşılanmayan bir ortama girmek zorunda kalmak. **14.** (Savunulan kale, şehir veya yer için) düşman eline geçmek. **15.** Uygun gelmek; yakışmak. *{eAT} {OsT} (aynı)* **16.** *mecaz.* Belirli bir zamana rastlamak; öyle denk gelmek. **17.** (Hisse, pay için) ayrılmak; üleştirilenlerden bir bölümünü almaya hak kazanmak. **18.** Hızı, değeri etkisi veya gücü azalmak; önceki durumdan veya normalden aşağı seviyeye inmek. **19.** Yansımak; vurmak; değmek; aksetmek. **20.** *{eAT}* Konmak; inmek; nüzul etmek. **21.** (Hava taşıtları için) kaza ve başka sebeplerle yere kontrolsuz bir şekilde inmek; çakılmak. **22.** (Yazı vb. için) bir kısım yer eksik olmak; atlanmak. **23.** *mecaz.* Kendisini bir şeye veya birine bırakmak; tutkunu olmak; müptelâ olmak. **24.** Görevi ve sorumluluğu içinde bulunmak; görev dağılımında onun payına ayrılmış olmak. **25.** (Yer veya bina için) bir yerde, veya yanda bulunmak; yönde bulunmak. **26.** Biri ile birlikte bulunmak durumunda kalmak; şans eseri ona rastlamak. **27.** (Teklif veya önergeler için) onaylanmamak; kabul edilmemek; onay görmemek. **28.** Fırsat çıkmak; uygun ve elverişli bir durum veya ortam olarak belirmek. **29.** Beraber yürümek; yardım etmek; yol göstermek. **30.** Sığınmak; yardım talep etmek; yalvarmak; af dilemek; başvurmak; intisap etmek. *{eAT} (aynı)* **31.** Zamanı içinde ele alınamadığı için zaman aşımına uğramak; değerini ve önemini yitirmek; eskimek; kadük olmak. **32.** *{eAT} {OsT}* İnmek; varmak; konmak. **33.** *{eAT}* Uğramak. **34.** *{eAT}* İsabet etmek. **35.** *{eAT}* Olmak; vukua gelmek; olabilmek. **36.** *{eAT} {OsT}* Yakışmak. **37.** *{eAT}* Payına, hissesine verilmek. **38.** *{eAT}* Yakalanmak; ele geçmek. **39.** *{eAT}* Kendini bırakmak; yere atmak. **40.** *{eAT}* Atılmak. **41.** *{eAT}* Yenilmek; mağlûp olmak. **42.** *{eAT}* (Hastalık vb. için) bulaşmak; sirayet etmek; müstevli olmak. **43.** *{eAT} {OsT}* Üzerine yürümek; hücum etmek. **44.** *{OsT}* (Şehit için) ölmek; savaşta ölmek. **45.** *{OsT}* Başvurmak; girmek; kapanmak; sığınmak. **46.** *{eAT}* Atlamak; girmek. **47.** *{eAT}* Yıkılmak. **48.** *{eAT} {OsT}* Âciz ve çaresiz kalmak; sefil olmak. **49.** *{ağız}* Dadanmak. [DS] **50.** *gçl. f.* Çıkarma işlemi yapmak; eksiltmek. **51.** *{ağız} (yard. f.)* İvedilik bildiren yardımcı fiil. [DS] 🗗 **düşe dura,** *{eAT} Düşe kalka.*|| **düşe kalka,** *Güçlük ve sıkıntılar içinde; iyi kötü; güçlükle.*|| **düşe tura,** *{eAT} Düşe kalka.*|| **düşmüş olmak,** *huk. (Kanun veya resmî kurumlara yapılan müracaatlar için) zamanında tamamlanıp sonuçlanamadığı için geçersiz sayılmak; kadük olmak.*|| **düş önüme etmek,** *{eAT} Önüne katmak.*|| (biriyle) **düşüp kalkmak,** *1. Evlilik dışı cinsel ilişkide bulunmak ve birlikte yaşamak. 2. Çok yakın arkadaşlık etmek.*

düşmeli, [düşme-li] *{ağız} sf.* Düşme yolu ile; düşülerek. [DS] 🗗 **düşmeli aşık,** *{ağız} Kaybedenin aşığını vermesi esasına dayanan bir oyun.* [DS]

düşmemek, [düş-me-mek] *{ağız} gçsz. f. [-z]* İyi gelmemek; yaramamak. [DS]

düşmen, [Far. düşmen دشمن] *{OsT} is.* Düşman.

düşmenan, [Far. düşmenān دشمنان] *(düşana:n) is.* Düşmanlar.

düşnam, [Far. düşnām دشنام] *(düşna:m) is.* Sövme; azarlama; sövüp sayma.

düşnek, -ği [düş-(ü)-n-ek] *{ağız} is.* Keklik vb. hayvanları av yerine alıştırmak için dökülen yem. [DS]

düşnük, -ğü [düş-(ü)n-ük] *{ağız} is.* **1.** Düşünce. **2.** *sf.* Yoksul. **3.** Zayıf. [DS]

düşrük, [tüş-ür-mek > tüş-(ü)r-ük / düş-(ü)r-ük] *{eT} sf.* Dizilmiş; dizili.

düşrüm, [tüş-mek > tüş-ür-mek > tüş-(ü)r-üm > düş-(ü)r-üm] *{eT} is.* Eğrilmiş ip yumağı.

düşsel, [düş-sel] *sf.* **1.** Düşle ilgili olan. **2.** Hayal ürünü olan; hayalî; imgesel.

düşsellik, -ği [düşsel-lik] *is. psikol.* Bir bunalım hâlinde iken ortaya çıkan, güçlü bir biçimde yaşanan duyumsal hezeyanlar.

düşsü, [düş-sü] *sf.* **1.** Düşe dayanan. **2.** Düş gibi; düşe benzer.

düşsül, [düş-sü-l] *sf.* Gerçekten var olmayan; hayalî.

düşsüz, [düş-süz] *sf.* Düşü olmayan.

düştü, [düş-tü] *{ağız} is.* Cenaze gömülürken kadınların tarlalardan topladıkları taşları ağlayarak bir kenara yığmaları. [DS]

düşük, -ğü [*eT.* tüş-mek > tüş-ük > düş-ük] *sf.* **1.** Düşme eylemine uğramış olan; düşmüş olan. **2.** Bulunduğu yerden daha aşağı indirilmiş, sarkıtılmış olan. **3.** Bilinen ölçülere göre daha az değerde olan; değersiz. **4.** (Para için) alım gücü azalmış. **5.** *mecaz.* Yaşayışı içinde bulunulan toplumun ahlâk kurallarına ters olan; onurunu ve saygınlığını yitirmiş; bayağı; adî; aşağılık. *{ağız} (aynı)* [DS] **6.** *{ağız}* (Kadın için) ahlâk, yasa ve törelere karşı ilişkide bulunan; fahişe. [DS] **7.** *{ağız}* (Kişi için) durumu, davranışları ve giyinişi hoş olmayan; biçimsiz; düzensiz. [DS] **8.** *dbl.* (Cümle için) sözdizimi kurallarına uygun olmayan. **9.** (Siyasî liderler için) iktidardan düşmüş veya düşürülmüş. **10.** (Metal para veya ziynet eşyaları için) değerli maden oranı bilinenden daha az olan. **11.** *is. tıp.* Gelişimi tamamlanmadan ölü olarak doğan çocuk; cenin-i sâkıt; bu şekilde yapılan doğum; sâkıt. **12.** *{ağız}* Ormanda çürüyerek yıkılmış ağaç veya odun. [DS] **13.** *{ağız}* Ağaç kütüğü. [DS] **14.** *{ağız}* Tandırda pişerken küle düşen ve orada pişen ekmek veya ekmek parçası. [DS] ⊡ **düşük ayar,** *(Altın veya gümüş gibi kıymetli madenlerden yapılan para ve ziynet eşyası için) kıymetli maden oranının az olması durumu.*|| **düşük don,** *{ağız} (Kişi için) giyinişine özen göstermeyen; dağınık kıyafetli.* [DS]|| **düşük etek,** *(Kadınlar için) temizliğe gereken özeni göstermeyen; pasaklı.*|| **düşük kapasite ile çalışma,** *eko. Bir araç veya işçinin var olan imkânlarının daha altında bir verim ile çalışması durumu.*|| **düşük kemer,** *Pantolon ve etek gibi giyeceklerde kemerin bel yerine kalça üzerine gelecek biçimde dikilmesi biçimi.*|| **düşük üretim,** *eko. Yetersiz üretim.*|| **düşük yapmak,** *tıp. Gelişimini tamamlayamamış ölü çocuk doğurmak; çocuk düşürmek.*

düşüklük, -ğü [düşük-lük] *is.* **1.** Düşük olma durumu veya biçimi. **2.** *mecaz.* İçinde yaşanılan toplum kurallarına göre uygunsuz sayılan davranışlar içinde bulunma; adîlik; bayağılık; ahlâksızlık; basitlik. **3.** *ed.* (Söz veya yazıda) kurallara uymama durumu; yanlış düzenleme; bozukluk. **4.** Nicelik veya değer bakımından azalma, eksilme durumu. **5.** Metal paralarda veya ziynet eşyalarında değerli maden oranının bilinenden daha az olması durumu.

düşülmek, [düş-ül-mek] *edil. f. [-ür]* Çıkarılmak; eksiltilmek.

düşüm, [düş-üm] *is.* **1.** Düşme. **2.** Açık tahıl yığınlarının üzerine çalınıp çalınmadığını anlamak için kalbur, yaba gibi araçlarla önceden çizilen şekiller; damga. **3.** Çalışan bir makinede boşta iken meydana gelen gerilme ile yüklü çalışırken meydana gelen gerilme arasındaki fark. **4.** Enerji dönüşümlerinde girdi ile çıktı arasındaki fark. **5.** *dbl.* İsim çekim durumları; ismin hâlleri.

düşümdeşlik, -ği [düşümdeş-lik] *is. fel.* Birkaç olayın aynı anda görülmesi durumu.

düşümdeşmek, [düşüm-deş-mek] *gçsz. f. [-ir]* (Birkaç olay için) aynı anda görülmek.

düşün, [*eT.* tüş-mek > tüş-ün > düş-ün] *is.* **1.** Duyular dışında, zihinde tasarlanıp biçim verilen, canlandırılan olay veya nesne; fikir; ide, *(1935).* **2.** *{eT}* Yolculukta gece kalınacak yer; han; konak yeri; durak. ⊡ **düşün devimsel,** *Hem düşünce hem de hareket ögelerini bünyesinde bulunduran.*|| **düşün yapı,** *fel. Bir millet, sınıf, meslek veya dinî herhangi bir toplumsal grubun yaşayışına yön veren ve kendi içinde uyumlu bir düzen oluşturan düşünce, inanç ve beklenti biçimlerinin tümü; fikriyat; ideoloji.*

düşünce, [düşün-mek > düşün-ce] *is.* **1.** Düşünme sonucunda elde edilen görüş; biliş; mütalâa; fikir; mülâhaza; ide. **2.** İnsanın dış dünyadan edindiği bilgiler ışığında bir senteze varması, olaylar arasında bağlantılar kurarak yeni bir bilgiye ulaşması süreci. **3.** Dış dünyanın insan zihnine yansıması. **4.** Düşünme gücünün kapsadığı her türlü etkinlik; her türlü zihinsel etkinlik. **5.** Bireyin ya da toplumun bir olay veya durum karşısında ortaya koyduğu yargı; kamuoyu; rey; oy. **6.** Geleceğe yönelik tasarım; niyet. **7.** Bir parti, grup veya kişiye ait dünya görüşü bütünü; yönetici sav; öğreti; ilke. **8.** Kaygı, tasa; sıkıntı; endişe. **9.** Okunan bir yazıdan veya dinlenilen bir konuşmadan elde edilen özlü bilgi; görüş. ⊡ **düşünce alış verişi,** *Karşılıklı görüş bildirme; birbirinin düşüncesini, görüşlerini öğrenme işi.*|| **düşünce almak,** *1. Uzun uzun düşünmek. 2. Endişe etmek.*|| (bir) **düşüncedir almak,** *Kaygı duyulan bir konuda çözüm yolu bulmaya çalışmak.*|| **düşünce özgürlüğü,** *huk. 1. Kişinin serbestçe fikir edinebilmesi, edindiği fikir ve kanaatlerinden dolayı kınanmaması ve bunları serbestçe açıklayabilme, savunma, başkalarına anlatma, yayma ve benimsetmeye çalışma, telkin ve tavsiyede bulunma hakkı ve olanağı; fikir hürriyeti; açıklama özgürlüğü; söz ve basın özgürlüğü. 2. Kişinin düşünme gücünün dış baskılardan kurtulmuş olması; baskıdan ve baskı etkisinden uzak düşünme eylemi.*|| **düşüncesini açmak,** *Düşündüklerini veya görüşünü bildirmek.*|| **düşüncesini okumak,** *Birinin belirli bir konuda ne düşündüğünü anlamak, sezmek.*|| **düşünce suçu,** *huk. Bir ideolojinin, dünya görüşünün veya öğretinin başkalarına açıklanmasının, benim-*

setilmeye çalışılmasının veya övülmesinin kanunda açıkça yasaklandığı ve aksi hâlde ceza uygulamasının getirilmiş olduğu durum.|| **düşünce tarzı,** *Bir olayı veya durumu değerlendirme biçimi.*|| **düşünceye dalmak,** *Çevresinden habersizmişçesine derin derin düşünmek.*|| **düşünceye varmak,** *1. Düşünmek. 2. Bir görüşe ulaşmak; bir kanaat sahibi olmak.*

düşüncel, [düşünce-l] *sf.* **1.** Gerçekte mevcut olmayıp yalnız düşüncede tasarım olarak var olan; ideal; iftikârî. **2.** Düşünmeyle ilgili olan; iftikârî. **3.** Düşünme yoluyla kavranabilen. **4.** Düşüncenin kavrayabileceği yetkinlikleri bir araya toplayan.

düşünceli, [düşünce-li] *sf.* **1.** Düşüncesi olan; düşünce sahibi. **2.** Düşünerek, ölçülü ve dikkatli davranan. **3.** Anlayış sahibi. **4.** Dikkatli, ölçülü ve anlayışlı davranış tarzı. **5.** *mecaz.* Kaygısı, endişesi veya tasası olan. **6.** *zf.* Ölçülü, anlayışlı biçimde; düşünerek.

düşüncelilik, -ği [düşünceli-lik] *is.* Düşünceli olma durumu.

düşüncellik, -ği [düşüncel-lik] *is. fel.* **1.** Düşüncel olma niteliği. **2.** Nesnel gerçeklik durumunda değil de sadece akılda ve zihinde var olan şeyin durumu veya niteliği; salt düşünce.

düşünceme, [düşün-ceme] *{ağız} is.* Düşünme. [DS]

düşüncemeli, [düşün-ceme-li] *{ağız} sf.* (Kişi için) düşünen; yol yordam bilen. [DS]

düşüncesiz, [düşün-ce-siz] *sf.* **1.** Düşüncesi olmayan. **2.** Bir düşünceye, bir görüşe, bir kanaate sahip olmayan. **3.** *mecaz.* Hiçbir kaygı ve tasası olmayan. **4.** Yaptıklarının sonunu hesaplamadan, düşünmeden gelişigüzel davranan; vurdumduymaz; dikkatsiz. **5.** Anlayış sahibi olmayan; anlayışsız.

düşüncesizlik, -ği [düşün-ce-siz-lik] *is.* Düşüncesizce davranma durumu. ☞ **düşüncesizlik etmek,** *Yaptıklarının sonucunu hesaplamadan, düşünmeden hareket etmek.*

düşündaş, [düşün-daş] *is.* Aynı düşünceyi savunan; aynı görüşte olan; hemfikir.

düşündürme, [düşün-dür-me] *is.* Düşünmesini sağlamak eylemi.

düşündürmek, [düşün-dür-mek] *gçl. f. [-ür]* **1.** Bir kimsenin belli bir biçimde düşünmesini sağlamak; istenilen biçimde çıkarımda bulunmasını sağlamak. **2.** Birinin düşünmesine yol açmak. **3.** *mecaz.* Tasalandırmak; kaygılandırmak.

düşündürtme, [düşündür-t-me] *is.* Düşünmesine yol açtırmak eylemi.

düşündürtmek, [düşündür-t-mek] *gçl. f. [-ür]* **1.** Bir kimsenin belli bir biçimde düşünmesini sağlatmak; istenilen biçimde çıkarımda bulunmasını sağlatmak. **2.** Birinin düşünmesine yol açtırmak. **3.** *mecaz.* Tasalandırtmak; kaygılandırtmak.

düşündürücü, [düşündür-ücü] *sf.* **1.** Üzerinde düşünmeye, akıl yürütmeye yol açan. **2.** *mecaz.* Kaygı verici ve üzücü sonuçlar doğuracak nitelikte olan.

düşündürük, -gü [düşün-dürük] *{ağız} sf.* **1.** (Kişi için) sersem. **2.** Dalgın. [DS]

düşünek, -ği [düşün-ek] *{ağız} is.* Düşünme [DS]

düşünekli, [düşünek-li] *{ağız} zf.* Düşünerek; akıllıca. [DS]

düşüngen, [düşün-gen] *sf.* Düşünceli.

düşüngü, [düşün-gü / düşüñü] *{ağız} is.* **1.** Düşünce. **2.** Üzüntü; can sıkıntısı. [DS]

düşüngülü, [düşüngü-lü] *{ağız} sf.* Sıkıntılı; kederli. [DS]

düşünme, [düşün-me] *is.* **1.** Düşünmek durumu ve eylemi; tefekkür. **2.** *fel.* Zihni bir konu ile ilgili kılarak birleştirme, ayrıştırma ve sonuçlar çıkarma süreci; kafa yorma. **3.** Bir yargıda bulunurken acele etmeden, kişisel zaaflara kapılmadan, kısa vadeli hesaplardan uzak durarak sonuca ulaşma işi. ☞ **düşünme özgürlüğü,** *huk. Düşünmenin dış baskı ve yasaklarla sınırlandırılmadan bağımsız ve yalnız kendinden sorumlu oluşu.*|| **düşünme yasaları,** *fel. Doğru düşünmenin belli şartlarını ve nasıl gerçekleşmesi gerektiğini belirleyen kurallar: a) Özdeşlik ilkesi, b) Çelişmezlik ilkesi, c) Üçüncünün olamazlığı ilkesi, ç) Yeterli neden ilkesi.*

düşünmek, [*eT.* tüş-mek *(derinliğine ermek)* > düşün-mek] *gçl. f. [-ür]* **1.** Olaylar ve durumlar karşısında eldeki bilgilerden yararlanarak yeni bir görüş ve bilgi çıkarmak; düşünce üretmek; muhakeme etmek. **2.** Zihnî yetiler oluşturmak. **3.** Çözüme ulaşmak amacıyla dikkati ve düşünceyi bir konu üzerinde yoğunlaştırmak. **4.** Bir şeyi veya bir kimseyi hayalinde canlandırmak; göz önüne getirmek; aklından geçirmek; hayal etmek. **5.** Sürekli hatırda tutmak. **6.** Birini veya bir şeyi dikkate almak; paylaştırma anında hesaba katmak; sorumluluk hissetmek; gözetmek. **7.** Bir şeyi yapmak niyet ve tasarısında bulunmak; tasarlamak. **8.** Bir şey veya kimse hakkında sanıda bulunmak; öyle veya böyle bir görüş sahibi olmak; zannetmek. **9.** Önceden kestirmek; tahmin etmek; akıl etmek. **10.** Değerlendirmek; ayrıntılarını iyice gözden geçirmek. **11.** *gçsz.* Tasalanmak; kaygı duymak. **12.** *gçsz.* Farz etmek; öyle saymak. **13.** *gçsz.* İnsana özgü zekâ ve anlayışa sahip olmak. **14.** *gçsz.* Soyut kavramlar ve düşünceler üretebilmek. **15.** *gçsz.* İnceleyerek, ölçüp biçerek zihninde geliştirmek, olgunlaştırmak. **16.** *gçsz.* Konuşma veya yazı ile ifade edilebilecek bir şeyi içinden geçirmek; kendine saklamak. ☞ **düşünmeden,** *Dikkat etmeden, mekanik bir biçimde.*|| **düşünüp dünmek,** *{ağız} Düşünüp taşınmak.* [DS]|| **düşünüp taşınmak,** *Bir konu hakkında iyice, ayrıntıları ve sonuçları hakkında araştırma yaparak, akıl yürüterek, zihnini yorarak karara ve kanaate varmak.*

düşünsel, [düşün-sel] *sf.* **1.** Düşünceyle ilgili. **2.**

Düşünceye dayanan. **3.** Düşünce sonucu ortaya çıkan; düşünceden kaynaklanan; fikrî. ⊟ **düşünsel devimsel,** *psikol. Hem düşüncenin hem de hareketin özelliklerini taşıyan süreç.*|| **düşünsel örnek,** *Herhangi bir olayın veya olgunun sadece temel özelliklerine göre tanımlanmış veya seçilmiş örnek; ideal tip; tefekkür-i enmüzeç.*

düşünselleştirme, [düşünselle-ş-tir-me] *is. fel.* Bazı toplumsal olgu ve olayların en belirgin özelliklerini temel alarak yasa kurucu bilimsel çözümleme işi; idealize etme; idealizasyon.

düşüntü[1]**,** [düşün-tü] *is.* **1.** *fel.* Tasavvur. **2.** Soyut ve anlaşılmaz düşünce. **3.** Konuyu saptırarak boş yere konuşma; spekülâsyon. **4.** *{ağız}* Düşünce. [DS] **5.** *{ağız}* Üzüntü; can sıkıntısı; keder. [DS]

düşüntü[2]**,** [düş-mek > düş-üntü] *{ağız} is.* Savaşta şehit olan kimsenin savaş alanındaki mezarı. [DS]

düşüntülü, [düşüntü-lü] *sf.* **1.** (Düşünce için) soyut ve anlaşılmaz. **2.** (Konuşma için) konuyu saptırmak amacıyla söylenen boş sözler taşıyan; spekülâtif.

düşünü, [düşün-ü] *is.* Zihinde tasarlanarak biçim verilen düşünce; düşün; fikir; ide.

düşünük, -ğü [düşün-ük] *{ağız} sf.* **1.** Düşünceli; iyi, doğru düşünen. **2.** *is.* Düşünme. **3.** Saygı. [DS]

düşünüksüz, [düşün-ük-süz] *{ağız} sf.* (Kişi için) saygısız. [DS]

düşünülme, [düşün-ül-me] *is.* Akla getirilme; değerlendirilme durumu ve eylemi.

düşünülmek, [düşün-ül-mek] *edil. f. [-ür]* **1.** Akla getirilmek. **2.** İyice incelenip değerlendirilmek. ⊟ **düşünülür dünya,** *Madde dünyasından ayrı olarak aynı zamanda aklın varlığı bakımından insanın içinde bulunduğu özgürlük ve ahlâk dünyası.*

düşünüm, [düşün-üm] *is.* Zihinde tasarlanarak biçim verilen düşünce; düşün; fikir; ide.

düşünümlü, [düşünüm-lü] *sf. fel.* (Bilinç için) kendini nesne olarak ele alan.

düşünür, [düşün-ür] *is.* Genel konular ve felsefî konular üzerine yeni ve kendine has düşünce geliştiren kimse; mütefekkir.

düşünürlük, -ğü, [düşünür-lük] *is.* Düşünür olma durumu.

düşünüş, [düşün-üş] *is.* **1.** Düşünme eylemi; tefekkür. **2.** Düşünme biçimi. **3.** *fel.* İnsanın davranış ve hareketlerine yön veren ahlâkî tutumu veya düşünme biçimi. ⊟ **düşünüş ahlâkı,** *fel. Ahlâkî eylemlerin değerlendirilmesinde başarıyı değil de düşünüşü esas alan görüş.*

düşürgü, [tüş-mek > tüş-ür-mek > tüş-ür-gǖ > düş-ür-gǖ] *{eT} is.* **1.** Çayın ırmağa dökülen ağzı. **2.** Değirmenin bir ırmağa olan savağı.

düşürgün, [tüş-ür-mek > tüş-ür-gün > düş-ür-gün] *{eT} is.* Kitre ağacı.

düşürme, [düş-ür-me] *is.* **1.** Düşmesini sağlamak veya düşmesine sebep olmak eylemi. **2.** *bayınd.* İnşaat alanındaki su seviyesini çeşitli pompalama teknikleri ile azaltmak işlemi.

düşürmek, [*eT.* tüş-mek > tüş-ür-mek > düş-ür-mek دوشرمك] *gçl. f. [-ür]* **1.** Düşmesine yol açmak veya sebep olmak. **2.** Düşmesini sağlamak. **3.** (Taş, solucan vb. için) vücuttan atmak. **4.** Değerini, fiyatını indirmek; ucuza satmak; ucuzlatmak. **5.** Azaltmak. **6.** Değerli bir şeyi ucuza almak. **7.** Uğratmak. **8.** Zayıf bırakmak; gücünü azaltmak. **9.** *dbl.* Sonu ünlü ile biten bir kelimeden sonra ünlü ile başlayan bir kelime gelince ilk kelimenin son ünlüsünü söylememek. *"ne olur > n'olur, ne eyler > n'eyler."* **10.** *{eAT}* Kesip koparmak. **11.** Sokmak; koymak; tıkmak. **12.** *{eAT}* Uğratmak. **13.** *{eAT}* Avlamak; vurup yere sermek. **14.** *{ağız}* Bir kimsenin yalan veya kusurunu bulmak. [DS]

düşürtmek, [düşür-t-mek] *gçl. f. [-ür]* **1.** Düşürmesine yol açmak veya sebep olmak. **2.** Düşürmesini sağlamak.

düşürücü, [düşür-ücü] *sf.* **1.** Düşürme özelliği taşıyan. **2.** *is.* Düşürme işinde yardımcı olarak kullanılan şeyler. **3.** *tıp.* Çocuk düşürmekte kullanılan ilâç vb. şeyler.

düşürülme, [düşür-ül-me] *is.* Düşme işine uğratılma eylemi.

düşürülmek, [düşür-ül-mek] *edil f. [-ür]* **1.** Düşmesine sebep olunmak. **2.** Düşürme eylemi yapılmak.

düşürüm, [düşür-üm] *is. tic.* **1.** Düşürmek eylemi. **2.** Belli bir ürünü dış pazarlarda iç pazardan daha ucuza satmak. **3.** Bir mağazadaki malları daha kapsamlı bir şekilde fiyat düşürerek satmak; damping. **4.** *mat.* Üst derecelerdeki bir denklemi, her kademede bir aşağı dereceye indirmek suretiyle çözme yöntemi.

düşüş, [düş-üş] *is.* Düşme eylemi veya düşme biçimi.

düşüt, [düş-üt دوشوت / دشت] *is.* **1.** Gelişmesini tamamlamadan önce doğan çocuk; düşük; cenin-i sâkıt. *{eAT} {OsT} (aynı)* **2.** *{ağız}* Değerli bir kimsenin öldüğü yere yapılan anıt veya mezarının bulunduğu yer. [DS] **3.** *{ağız}* Ürün. [DS] ⊟ **düşüt bırakmak,** *{ağız} Çocuk düşürmek.* [DS]|| **düşüt düşürmek,** *{eAT} Çocuk düşürmek.*

düşvar, [Far. düşvār دشوار] *(düşva:r) {OsT} sf.* Güç; zor. ⊟ **düşvār-ger,** *{OsT} Dağ; dağlık.*|| **düşvār-pesend,** *{OsT} Güç beğenir; müşkülpesent.*

düşvarî, [Far. düşvārī دشوارى] *(düşva:ri:) {OsT} is.* Güçlük; zorluk.

düt, [düt *(yans.)*] *is.* **1.** Düdük veya korna sesi. **2.** (Çocuk dilinde) otomobil. **3.** *{ağız} spor.* Ayak topunda şut. [DS] **4.** *{ağız}* Kaleye top girme; sayı; gol. [DS]

dütmece, [dürt-mece] *{ağız} is.*→ dürtmece. [DS]

dütmek, [*eT.* tüt-e-mek *(buhar ve duman salmak)* > tüt-mek > düt-mek دوتمك] *{eAT} gçsz. f. [-er]* Tütmek.

dütsü, [tüt-sü > düt-sü دوتسى] *{eAT} is.* Tütsü. ◻ **dütsü saksısı,** *{eAT} Buhurdan.*

dütsüdan, [T. düt-sü + Far. -dān دوتسودان] *{OsT} is.* Buhurdan.

dütsüden, [T. düt-sü + Far. -dān دتسودان > dütsüden دتسودن] *{eAT} is.* → dütsüdan.

düttürü, [düt *(yans.)* > düt-tür-ü ?] *(dü'ttürü) sf.* **1.** Giyimi çok garip olan; ciddî bir kılığı olmayan. **2.** Dar ve kısa giysi. ◻ **düttürü gibi,** *(Elbise için) daracık ve kısacık.*|| **düttürü Leylâ,** *Tuhaf. kısa ve dar giyinmiş olan.*

dütü, [tüt-mek > düt-ü دتو] *{OsT} is.* **1.** Duman. **2.** Tütsüleme. ◻ **dütü vermek,** *{eAT} Tütsülemek; duman vermek.*

dütün, [*eT.* tüte-mek > tüt-ün > düt-ün دتن] *{eAT} {OsT} is.* **1.** Duman. **2.** *{ağız}* Tütün. [DS]

dütünlük, [tütün-lük > dütün-lük دوتونلك / دوتنلك] *{eAT} is.* Duman deliği; baca.

dütüzdürmek, [düt-üz-dür-mek دوتزدرمك] *{eAT} gçl. f. [-ür]* Tüttürmek.

dütüzmek, [*eT.* tütē-mek > tüt-üz-mek > düt-üz-mek دوتزمك] *{eAT} gçl. f. [-ür]* **1.** Koku vermek için bir şey yakıp tüttürmek; tütsülemek. **2.** Hafifçe yakmak; göymek.

düval, -li [Far. düvāl دوال] *(düva:l) {OsT} is.* Tasma; kayış.

düvazdeh, [Far. düvāzdeh دوازده] *(düva:zdeh) {OsT} sf.* On iki.

düvazdehüm, [Far. düvāzdehüm دوازدهم] *(düva:zdehüm) {OsT} sf.* **1.** On ikide bir. **2.** On ikinci.

düvdü, [tüg-mek > düg-dü > düvdü] *{ağız} is.* Yüksek yer; tepe. [DS]

düve, [*eT.* tüge > düge > düve] *is.* Bir yaşından büyük fakat henüz doğum yapmamış dişi sığır.

düvek, -ği [tüv-ek ?] *is.* **1.** Taş oyuğu; kak. **2.** Hayvanların çamurda bıraktığı izlerin kurumuş hâli.

düvel[1], [düv-el ?] *{ağız} is. mat.* Yamuk *(geometrik şekil).* [DS]

düvel[2], [Ar. düvel دول] *{OsT} is.* Devletler. ◻ **düvel-i muazzama,** *{OsT} Büyük devletler.*|| **düvel-i mu'telife,** *{OsT} Anlaşmış, uyuşmuş devletler.*|| **düvel-i müttefika,** *{OsT} Birleşmiş devletler.*|| **düvel-i saire,** *{OsT} Diğer devletler.*

düvelek, -ği [Çağ. tükelek / *eT.* tüg-mek *(düğümlemek)* > düğ-e-le-k > düv-e-le-k] *{ağız} is.* **1.** Altınbaş denilen bir tür kavun. **2.** Kokusuz, tatlı bir tür küçük kavun. **3.** Kırkağaç kavunu. **4.** Olmamış küçük kavun. **5.** Araba tekerleğinin ortasındaki dingil yatağı. **6.** At sineğine benzer bir tür sinek. [DS]

düvelgin, [divel-gin ?] *{ağız} sf.* (Kadın için) çocuk doğurma yetisi kalmamış; yaşı geçmiş. [DS]

düvelî, [Ar. düvelī دولى] *(düveli:) {OsT} sf.* Devletlerle ilgili.

düveliye, [Ar. düveliye دوليه] *(düveli:ye) {OsT} sf.* Devletlerle ilgili.

düven[1], [Rum. toukhana ? / töğ-mek *(vurmak; dövmek; sopa ile vurmak)* > döğ-mek > döğ-en > düven] *is.* **1.** Altına keskin taşlar çakılmış, hayvanlar tarafından çekilen, harmanda sapların saman hâline getirilmesine ve tanelerin başaklardan dökülmesine yarar, kızak biçiminde ahşap harman dövme aracı. **2.** *{ağız}* Bez dokuma tezgâhı. ◻ **düven dişi,** *Düvenin altına çakılan keskin çakmak taşları.*|| **düven eşeği,** *{ağız} Harman döverken düvenin üzerine konularak oturulan oturak.* [DS]|| **düven kaşı,** *{ağız} Dövenin ucu kalkık olan ön tarafı.* [DS]|| **düven kayarlamak,** *{ağız} Dövenin bozulan ya da düşen taşlarını tekrar yerine çakmak.* [DS]|| **düven sürmek,** *Harmanda sapları saman hâline getirmek, taneleri başaktan ayırmak için hayvanları düvene koşulu olarak dolaştırmak; düven dövmek.*

düven[2], [Far. dükkān] *{ağız} is.* **1.** Dükkân. **2.** Fırın. [DS]

düvenci, [düven-ci] *is.* **1.** Düven yapan usta veya satan kimse. **2.** Harmanda düven sürmek üzere ücretle tutulan işçi.

düvenselik, -ği [düven-se-lik] *{ağız} is.* **1.** Döveni boyunduruğa bağlayan araç; döven oku. **2.** Boyunduruk ağacını dövene bağlayan zincir. [DS]

dövensi, [düven-si] *{ağız} is.* Dövenle oku birbirine bağlayan çatal ağaç. [DS]

düver[1], [Yun. dokarı] *{ağız} is.* **1.** Binalarda kiriş yerine kullanılan kalın ağaç; mertek. **2.** Uzun ve kalın direk; mertek. **3.** Kapının iki yanına dikilen kalın ağaç ya da taş sütun; söve. **4.** Çapı yirmi santime ulaşmış çam ağacı. [DS]

düver[2], [Ar. düvel] *{ağız} is.* Yabancı devlet. [DS]

düverlek, -ği [düver-lek] *{ağız} is.* **1.** Döven. **2.** Araba tekerleği. [DS]

düvermek[1], [tüg-mek > düver-mek] *{ağız} gçl. f. [-ir]* İtip kakmak. [DS]

düvermek[2], [dé-mek + -i-ver-mek] *{ağız} gçl. f. [-ir]* **1.** Söylemek. **2.** Göstermek. [DS]

düvesime, [düve-si-me] *is.* Boğaların çiftleşmek için dişi sığır isteme durumları.

düvesimek, [düve-si-mek] *gçsz. f. [-r]* (Boğa veya herhangi bir erkek sığır için) çiftleşmek arzusu ile dişi sığır aranmak.

düvet, [büğe-t ? > düvet] *{ağız} is.* Kuyu. [DS]

düvist, [Far. dü-vīst دويست] *is.* İki yüz.

düvlek, [*eT.* tüg-mek *(düğümlemek)* / Çağ. tükelek

دولك] *{OsT} {ağız} is.* **1.** Altınbaş denilen bir tür kavun. **2.** Olmamış ham kavun; kelek. **3.** İyi cins kavun. **4.** Kalın kabuklu bir tür kavun. [DS]

düvlemek[1], [tüg-mek > düv-le-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ü)-yor]* Bağlamak; düğümlemek. [DS]

düvlemek[2], [döv-mek > düv-le-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ü)-yor]* Kovmak. [DS]

düvü, [tüg-mek > düg-ü > düvü] *{ağız} is.* **1.** İnce bulgur. **2.** Dövülmüş kum darısı. [DS]

düvül, [tüg-mek > düv-ül] *{ağız} is.* Üzüm salkımındaki küçük salkımcıklar; çıngıl. [DS]

düvülcek, -ği [tüg-mek > tüv-ül-cek] *{ağız} is.* Nar ağacının çiçeği. [DS]

düvülcük, [tüg-mek *(düğümlemek)* > düğ-ül-cük دوجلك] *{eAT} {ağız} is.* **1.** Küçük bulgur tanesi. **2.** Nazarlık takımı ve kabı. [DS]

düvülek, -ği [tüg-mek > düv-ül-ek] *{ağız} is.* Tekerlek başlığı. [DS]

düvün, [düğün > düvün دون] *{OsT} is.* Düğün. 🗗 **düvün günü,** *{OsT} Gelin götürme günü.*

düvür, [dünür] *{ağız} is.* Dünür. [DS] 🗗 **düvür gitmek,** *{ağız} 1. Kız görmeye ve istemeye gitmek. 2. Gelin almaya gitmek.* [DS]

düydü, [tüg-mek > düğ-dü > düy-dü] *{ağız} is.* → düğdü. [DS]

düydüyü, [tüg-mek > düğ+düğ-ü] *{ağız} is.* Ense kökü; ense. [DS]

düye, [düğe > düye] *{ağız} is.* **1.** Dişi dana. **2.** Yük çeken dişi deve. [DS]

düyek, [Far. dü *(iki)* + yek *(bir)*] *{OsT} is.* **1.** İki bir. **2.** *müz.* Türk müziğinde sekiz zamanlı, beş vuruşlu küçük bir usul.

düyep, [? düyep] *{ağız} is.* Görgü. [DS]

düyun, [Ar. deyn *(borç)* > düyūn ديون] *(düyu:n) {OsT} is.* Borçlar. 🗗 **düyūn-ı dāime,** *{OsT} Sürekli borçlar.*|| **düyūn-ı muhkeme,** *{OsT} 1. Tediye edilmeyen borçlar. 2. Vadesinde ödenmeyen borçlar. 3. Ödeme zamanı belli olmayan borçlar.*|| **düyūn-ı mütemevvice,** *{OsT} Her gün azılıp çoğalan borçlar; değişken borçlar.*|| **düyūn-ı umūmiye,** *{OsT} Osmanlı İmparatorluğunun dış borçları ve bunların tasfiyesi için kurulan idare.*

düyunat, [Ar. düyūn > *(çoğulun çoğulu olarak)* düyūnāt ديونات] *(düyu:na:t) {OsT} is.* Borçlar. 🗗 **düyūnāt-ı atîka,** *{OsT} Eski borçlar.*

düyü, [tüg-mek > düyü] *{ağız} is.* **1.** İnce bulgur. **2.** Kabuğu soyulmuş mısır veya buğday yarması. **3.** Pirinç. [DS]

düyül, [tüg-mek > düy-ü-l] *{ağız} is.* İnce bulgur tanesi. [DS]

düyülcük, -ğü [düğür-cük > düyül-cük] *{ağız} is.* Küçük tane. [DS] 🗗 **düyülcük olmak,** *{ağız} Un vb. suda erimeyerek küçük tanecikler hâlinde kalmak.* [DS]

düyülemek, [tüg-mek > düğü-le-mek > düyü-lemek] *{ağız} gçl. f. [-r]* Bağlamak; düğümlemek. [DS]

düyülmek, [tüg-mek > düğ-ül-mek] *{ağız} edil. f. [-ür]* (Parça parça olan şeyler için) belli olacak biçimde bir araya toplanmak; düğülmek.

düyüm, [tüg-mek > düy-üm] *{ağız} is.* Düğüm. [DS]

düyünçe, [tüg-mek > düyün-çe] *{ağız} is.* İçine, çorap, çorap yaması vb. konulan kare biçimli küçük bohça. [DS]

-düz[1], [-düz] *yap. e.* → -dız.

-düz[2], [-tüz / -düz] *{eAT} yap. e.* Zaman bildiren kelimeden zaman zarfı yapar, tek örnekte görülür. *gün-düz.*

düz[1], [*eT.* tüz / düz دوز] *sf.* **1.** Yatay durumda olan; dik veya eğik olmayan. **2.** Yüzeyinde girintisi çıkıntısı, inişi yokuşu olmayan; pürüzsüz; müstevî. **3.** Eğri ve çarpık veya kıvrımlı olmayan; doğru; düzgün; *{eAT} (aynı).* **4.** Süsleme amacıyla herhangi bir eklentisi olmayan; sade; yalın; süssüz. **5.** Devrik veya kıvrık olmayan. **6.** Taban kısmında çıkıntısı olmayan veya çıkıntısı çok az olan; yayvan. **7.** (Ayakkabı için) kısa ökçeli veya ökçesiz olan. **8.** (Saç için) kıvırcık veya dalgalı olmayan. **9.** Çizgisiz; desensiz veya tek renk olan. **10.** *{eAT}* Eşit; birbirine denk; müsavî. **11.** *{eAT}* Sade. **12.** *{ağız}* Uygun. [DS] **13.** *{eAT}* Gerçeğe uygun; doğru. **14.** Katıksız; arı; saf. **15.** *is.* Engebesiz ve geniş arazi; düzlük yer; ova; kır; yazı. *{eAT} {ağız} (aynı)* [DS] **16.** *{ağız}* Kazanların yapım ve onarımı sırasında kullanılan bir tür çekiç. [DS] **17.** *{ağız}* Kepekli un. [DS] **18.** *zf.* Hiçbir yere sapmadan; dosdoğru; dümdüz; düz olarak. 🗗 **düz ayak,** *(Ev için) tek katlı.*|| **düz baskı,** *1. Düz plâk üzerinde basılacak yerleri asitle boya emecek şekilde duyarlaştırma yöntemine dayanan baskı tekniği. 2. {ağız} Demircilikte demire perdah vermekte kullanılan bir aygıt.* [DS]|| **düz cümle,** *dbl. Yüklemi diğer ögelerden sonra gelen cümle türü; kurallı cümle.*|| **düz değişmece,** *ed. Bir kavramı, neden-sonuç, içerik-içeren, işi yapanla araç, nesne ile kökeni gibi zorunlu ilişkilere bağlı olarak başka bir kavramı belirten sözlerle ifade etme sanatı; mecaz-ı mürsel.*|| **düzde kalmak,** *{ağız} Kimsesiz ve açıkta kalmak.* [DS]|| **düz dikiş,** *Eklenecek iki kumaş parçasını sırt sırta getirdikten sonra tersten yapılan dikiş türü.*|| **düz duvara tırmanmak,** *Güç işleri başarmak.*|| **düz dünya,** *Bütün dünya; âlem.*|| **düze çıkmak,** *Sıkıntılı bir durumdan kurtulmak; rahatlamak.*|| **düze inmek,** *Eşkıyalıktan, isyan ve çete faaliyetlerinden vazgeçmek.*|| **düz etmek,** *{eAT} Düzeltmek; düzlemek.*|| **düz gidiş,** *Yeryüzünde iki noktayı birbirine bağlayan en kısa çizgi.*|| **düz halay,** *folk. Urfa ve çevresinde oynanan bir karşılama türü halay.*|| **düz horon,** *folk. Artvin ve çevresinde erkekler tarafından oynanan horon tipi bir halk oyunu; varagele.*|| **düz**

kafiye, *ed. Manzumelerde bir kıtadaki kafiyelerin hepsinin aynı olması biçimi.*|| **düz kanatlılar,** *zool. Uzunlamasına kıvrılmış geniş alt kanatları, dar ve sert üst kanat ile örtülmüş olan ve bin üç yüz kadar türü içeren böcekler takımı, (Orthoptera).*|| **düz mâni,** *ed. Yedişer heceden kurulu, dört mısralı, kafiyeleri cinassız mâni.*|| **düz nefes almak,** *argo. Becermek; üstesinden gelmek.*|| **düz olmak,** *{eAT} Düzelmek; yoluna girmek.*|| **düz oyun,** *folk. Ege bölgesinde kına geceleri kadınlar tarafından oynanan karşılama türü bir oyun.*|| **düz silmek,** *{ağız} Torna ile tesviye etmek.* [DS]|| **düz tekne,** *dnz. Sığ sularda kullanılan altı düz olarak yapılmış ve üstünde fazla yapı bulunmayan deniz taşıtı.*|| **düz tümleç,** *dbl. Geçişli fiillerle kurulan cümlelerde hâlde bulunan tümleç; belirsiz nesne.*|| **düz ünlü,** *dbl. Dudakların gerilip düzleşmesi ile meydana gelen ünlü; /a/, /e/, /ı/,/i/.*|| **düz yazı,** *ed. Herhangi bir ölçü ve kafiye gibi manzum yazı özellikleri taşımayan, düşünüldüğü gibi yazılan yazı; mensur; nesir.*|| **düz yer,** *{eAT} Ova.*

düz[2], [düz] *{ağız} is.* Ayna. [DS]

düz[3], [Slav. duz] *is.* İçinde anason, sakız gibi kokulu maddeler olmayan üzüm rakısı; düziko. ⊡ **düz rakı,** *İçinde sakız, anason gibi kokulu maddeler bulunmayan üzüm rakısı; düziko.*

düzara, [düz+ara] *{ağız} zf.* Ara vermeden; sürekli. [DS]

düzayak, -ğı, [düz+ayak] *sf.* **1.** Merdiveni veya inilip çıkılacak yeri olmayan; sokak ile aynı seviyede olan. **2.** *{ağız} is.* Sürülmüş, üzerinden tırmık çekilmiş ve ekime hazırlanmış tarla. [DS]

düzbastı, [düz+bas-tı] *{ağız} is.* **1.** Sürülmüş, üzerinden tırmık çekilmiş ve ekime hazırlanmış tarla. **2.** *zf.* Genel olarak; her tarafa; eşit dağılımlı olarak. [DS]

düzber, [Far. dil-ber ? > düzber] *{ağız} sf.* Güzel. [DS]

düzce, [düz-ce] *sf.* Oldukça düz; düze yakın özellikte.

düzd, [Far. düzdiden *(çalmak)* > düzd دزد] *{OsT} is.* Hırsız.

düzdaban, [düz+taban] *{ağız} is.* Marangozlukta yiv açmak için kullanılan bir tür rende. [DS]

düzdan, [Far. düzdān دزدان] *(düzda:n) {OsT} is.* Hırsızlar.

düzdane, [Far. düzdāne دزدانه] *(düzda:ne) {OsT} zf.* Hırsız gibi; hırsızcasına.

düzdem, [tüz-dem > düz-dem] *{eT} sf.* Orantılı; münasip.

düzdi, [Far. düzdī دزدی] *(düzdi:) {OsT} is.* Hırsızlık.

düzdide, [Far. düzdīde دزدیده] *(düzdi:de) {OsT} is.* Çalınmış şeyler.

düzdürmek, [düz-dür-mek دوزدورمك] *gçl. f. [-ür]* **1.** Düzmek eylemini yaptırmak. **2.** *{eAT}* Yaptırmak; imal ettirmek. **3.** Düzenletmek; tertip ettirmek. **4.** *{ağız}* Minnet altında kalmayı gerektiren bir iş yaptırmak. [DS] **5.** *argo.* Kendisine cinsel ilişki uygulanmasına izin vermek.

düze[1], [Alm. düse] *is.* Basınç altındaki bir boruda debiyi sınırlandıran küçük çaplı delik.

düze[2], [tüz *(oran)* > tüz-mek > tüz-e > düz-e دوزه] *is.* **1.** *kim.* Bir maddenin bir bileşiğe, bir karışıma giren veya girmesi gereken miktarı; doz. **2.** *{OsT}* Üslûp; tarz.

düzeban, [Far. dü-zebān دو زبان] *(düzeba:n) is.* İki dilli.

düzeç, -ci [düz-eç] *is.* **1.** Bir yüzeyin eğikliğini anlamak için kullanılan alet; tesviye aleti; nivo. **2.** Bir buhar kazanında sürekli olarak haznede bulunan su seviyesini gösteren cam boru. **3.** Su terazisi.

düzeçleme, [düzeç-le-me] *is.* **1.** Farklı yükseltideki yerleri aynı düzeye getirme eylemi; tesviye etme. **2.** Yüzeydeki yükseklik farklılıklarını ölçerek yükseltme ve indirme miktarlarını belirli noktalar üzerine çakılmış kazıklara yazma; nivelman. **3.** *jeol.* Bir yerin değişik noktalardaki yüksekliklerini deniz yüzeyi gibi belirli bir yatay düzleme göre belirlemek için yapılan iş ve işlemlerin tümü.

düzeçlemek, [düzeç-le-mek] *gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* **1.** Düzeç yardımıyla yataylık durumunu ölçmek. **2.** Farklı yükseltideki yerleri indirme veya yükseltme yoluyla aynı düzeye getirmek; tesviye etmek.

düzelme, [düz-el-me] *is.* **1.** Düz hâle gelme eylemi. **2.** İyiye doğru gitmek; iyileşmek; yoluna girmek. **3.** Bir hastalıktan veya kazadan sonra doku ve organların eski işlevine kavuşması.

düzelmek, [düz-el-mek] *dönşl. f. [-ir]* **1.** Düz hâle gelmek; girintisi çıkıntısı kalmamak. **2.** Eğriliği veya yanlışlığı ortadan kalkmak. **3.** Düzenli bir hâl almak. **4.** (Hasta vb. için) iyileşmek; sağlığına kavuşmak. **5.** (Hava için) yağış ve soğuktan sonra ısınmak; açılmak; güneşli hâle gelmek. **6.** Olumsuz huy ve alışkanlıklardan vazgeçmek. **7.** (İş için) istenilen biçime gelmek; yoluna girmek.

düzelti, [düzelt-i] *is.* **1.** Düzeltmek işi; düzeltme; tashih. **2.** Basılmakta olan bir eserin provaları üzerinde dizgi yanlışlıklarım özel işaretlerle belirtme işlemi.

düzeltici, [düzelti-ci] *sf.* **1.** Düzeltme işini yapan. **2.** Düzeltme işinde kullanılan. **3.** Sıraya koyup düzenleyen. **4.** *is.* Bir hatayı gidermeye, düzeltmeye yarayan alet. **5.** *is.* Basılmakta olan bir eserin provaları üzerinde dizgi yanlışlıklarını özel işaretlerle belirten kişi; düzeltmen; musahhih. ⊡ **düzeltici jimnastik,** *Günümüz insanında çalışma şartları dolayısıyla meydana gelen vücut bozukluğu veya organ rahatsızlıklarını gidermek için uygulanan özel beden eğitimi.*

düzelticilik, -ği [düzeltici-lik] *is.* **1.** Düzeltici olma durumu. **2.** Düzelticinin görevi ve işi; musahhihlik.

düzeltilme, [düzelt-il-me] *is.* Düz ve doğru hâle getirilme eylemi.

düzeltilmek, [düzelt-il-mek] *edil. f. [-ir]* **1.** Düz ve doğru hâle getirilmek. **2.** Düzeltmek işi yapılmak. ⊟ **düzeltilmiş veriler,** *İstatistikte ham verilerin yanıltıcılığına yol açabilecek etmenleri hesaba katarak elde edilmiş veriler.*

düzeltim, [düzelt-im] *is.* **1.** Daha iyi duruma getirmek için yapılan kuruluş değişiklikleri; reform; ıslahat; tanzimat. **2.** On altıncı yüzyılın ilk yarısında Avrupa'da kilise ve derebeylik saltanatına karşı girişilen toplumsal eylem; reform hareketi; reformasyon.

düzeltme, [düzel-t-me] *is.* **1.** Doğru ve düzgün hâle getirme eylemi. **2.** Bozukluğu giderme; onarma; tamir. **3.** Yanlışlığı giderme. **4.** Basılmakta olan bir eserin provaları üzerinde dizgi yanlışlıklarını özel işaretlerle belirtme işlemi; düzelti. ⊟ **düzeltme işareti,** *dbl. Kalın ünlülerden önce gelen /g/, /k/, /l/ ünsüzlerini ince söyletmek, yabancı dillerden girmiş uzun heceleri belirtmek veya yazılışları aynı, söyleniş ve anlamları ayrı kelimeleri belirtmek için ünlüler üzerine konulan (^) işareti; inceltme işareti; uzatma işareti; şapka.*

düzeltmek, [düzel-t-mek دوزلتمك] *gçl. [-ir]* **1.** Doğru ve düzgün hâle getirmek. **2.** Bozukluğu ve aksaklığı gidermek; eski duruma getirmek; onarmak; tamir etmek. **3.** Yanlışlığı gidermek; yanlışların yerine doğruları getirerek hatayı gidermek; kurallara uygun ve doğru olan biçimi vermek. **4.** Yerinde olmayan ögeleri düzene sokmak; yerine koymak; düzenlemek. **5.** Anlaşmazlığı gidererek kişiler veya gruplar arasındaki uzlaşmayı sağlamak. **6.** Zorluğu ortadan kaldırarak işleri yoluna koymak ve normal akışına yöneltmek. **7.** Basılmakta olan bir eserin provaları üzerinde dizgi yanlışlıklarını özel işaretlerle belirtmek. **8.** *{eAT}* Yapmak; imal etmek.

düzeltmeli, [düzel-t-me-li] *sf.* Düzeltme işlemi uygulanmış olan. ⊟ **düzeltmeli güdüm,** *Havacılıkta art arda yörünge düzeltmeleri uygulanarak yapılan güdüm tekniği.*

düzeltmen, [düzelt-men] *is.* Basılmakta olan bir eserin provaları üzerinde dizgi yanlışlıklarını özel işaretlerle belirten kişi; düzeltici; musahhih.

düzeltmenlik, -ği [düzeltmen-lik] *is.* **1.** Basılmakta olan bir eserin provaları üzerinde dizgi yanlışlıklarını özel işaretlerle belirtmek işi; düzelticilik; musahhihlik. **2.** Düzeltmenin işi ve görevi veya mesleği.

düzem, [tüz-mek > tüz-e-m > düz-e-m] *is. kim.* Bir maddenin bir bileşiğe, bir karışıma giren veya girmesi gereken miktarını belirtme işi; dozaj.

düzeme, [tüz-mek > tüz-e-me > düz-e-me] *is. kim.* **1.** Bir karışımı istenen orana göre ayarlama eylemi. **2.** Doz belirleme.

düzemek, [*eT.* tüz-mek > tüz-e-mek > düz-e-mek] *gçl. f. [-r] [-z(ü)-yor] kim.* **1.** Bir karışımı istenilen orana göre ayarlamak; doz belirlemek. **2.** Karışımın oranını belirlemek.

düzen, [düz-en دوزن] *is.* **1.** Bir bütünü meydana getiren birçok öge arasında zaman, yer, mantık, güzellik, ahlâk vb. açılardan kurulmuş uyumlu bağlantı; düzgünlük. **2.** Nesnelerin belirli bir amaca göre yerleştirilişi; tertip; nizam; intizam. *{eAT} (aynı)* **3.** Evreni meydana getiren işleyişin bütünü. **4.** Bir devletin veya toplumun organları arasındaki işleyişi düzenleyen kanunlar ve kuruluşlar sistemi; yurttaşların uyması gereken kurallar toplamı; devletin yönetimde tuttuğu yol; yönetim biçimi; rejim. **5.** Tutarlı ve dengeli bir işleyiş sergileyen yasa ve kurallar bütünü. **6.** *mecaz.* Hile; dolap. **7.** *{ağız}* Bir iş için gerekli olan araç, gereç takımı. [DS] **8.** *{ağız}* Evlerde kurulu olan küçük dokuma tezgâhı; tezgâh. [DS] **9.** *as.* Arazide birliklerin, havada savaş uçaklarının, denizde savaş gemilerinin eğitim, manevra veya savaş amacıyla almış oldukları tertip. **10.** *müz.* Türk halk müziğinde seslendirilecek parçanın ses özelliğine göre müzik aletlerine verilen ayar; akort. *{eAT} {OsT} (aynı)* **11.** *{eAT}* Tedbir. **12.** *{OsT} {ağız}* Ev bark. [DS] **13.** *{OsT}* Yaradılış; tıynet. **14.** *{eAT}* Takım. **15.** *{ağız}* Plân; tasarı. [DS] **16.** *{ağız}* Ufak tefek; öte beri. **17.** *{ağız}* Taş duvar örülürken düzgün olması için en üst sıraya konulan düzgün ve yassı taşlar. [DS] **18.** *{ağız}* Gelin elbisesi. [DS] **19.** *{ağız}* Elbise. [DS] **20.** *{ağız}* Giyiniş. [DS] **21.** *{ağız}* Süs. [DS] **22.** *{ağız}* Geçim; uyuşma; düzenlik. [DS] **23.** *{ağız}* Alışveriş. [DS] **24.** *{ağız}* Çamaşır yıkamakta kullanılan küllü su. [DS] **25.** *{ağız}* Atölye. [DS] **26.** *{ağız}* Düz damlı köy evi. [DS] ⊟ **düzen açıklaması,** *tiy. Bir tiyatro eseri metninde dekor, giysi, oyuncuların tavır ve hareketleri gibi konularda yapılan açıklama.*|| **düzen ağacı,** *{ağız} Araba ya da kağnıya ot, ekin demeti yüklendiğinde tekerleğe değmemesi için üstlerine konulan tahta.* [DS]|| **düzen akçesi,** *İmparatorluk döneminde yeniçeriliğe alınma sırasında zorunlu giderleri karşılamak üzere yeniçeri adayına verilen iki altın lira.*|| **düzen bağı,** *Disiplin; düzence.*|| **düzen bağlamak,** *{eAT} Düzene koymak; tertibe koymak; intizam vermek.*|| **düzen dakan,** *{ağız} 1. Ev eşyası. 2. Alet; aygıt.* [DS]|| **düzen düzmek,** *{eAT} 1. Tertibat almak; iş düzenlemek. 2. Ev bark kurmak; ev yapmak.*|| **düzene koymak,** *Düzenlemek; dağınıklıktan kurtarmak; düzenli, derli toplu hâle getirmek.*|| **düzene sokmak,** *Düzenlemek; dağınıklıktan kurtarmak.*|| **düzen hakkı,** *{ağız} Gelini süsleyen kadına verilen bahşiş.* [DS]|| **düzen idinmek,** *{eAT} Ev bark sahibi olmak.*|| **düzen ipi,** *{ağız} 1. Gelinin çeyizini sergilemekte kullanılan ip. 2. Bez dokunurken bir ucu bezde, diğer ucu tezgâhın arkasındaki kancaya ta-*

kılı ip. [DS]|| **düzeni yerinde olmak,** *{ağız} İşi yolunda olmak.* [DS]|| **düzen koşan,** *{eAT} Bütün ev eşyası.*|| **düzen kurmak,** *1. Bir iş için gerekli araç ve gereci sağlamak. 2. Huzurlu ve düzenli bir yaşayış ve yönetimi sağlamak. 3. mecaz. Birini zor duruma düşürmek için hileye baş vurmak; tertip kurmak; dolap çevirmek. 4. {eAT} Ev bark yapmak.*|| **düzen takan,** *{ağız} 1. Gelinin çeyizini sergilenmek için ipe asan kadın. 2. Alet takımı. 3. Ev eşyası.* [DS]|| **düzen takıt,** *{ağız} Düzen.* [DS]|| **düzen teker,** *Makinelerde hareketin hızını sabit tutmaya ve çalışmayı düzenlemeye yarayan büyük çaplı çark; volan.*|| **düzen tutmak,** *{ağız} 1. Geçinmek; uyuşmak. 2. Düzene girmek; yolunda gitmek. 3. Bir sanatla ilgili aygıtları edinerek bir iş yeri açmak. 4. Çamaşır yıkamadan bir gün önce gerekli malzemeleri hazırlamak; özellikle ertesi güne kadar çökmesi için küllü suyu hazırlamak.* [DS]|| **düzen vermek,** *1. Düzenlemek; dağınıklıktan kurtarmak. 2. (Müzik aleti için) akort etmek; {OsT} (aynı). 3. {ağız} Her tür aygıtı işler hâle koymak.* [DS]

düzenbaz, [düz-en + Far. bāz *(oyuncu)*] *sf.* Hile ve dolap çevirerek karşısındakini aldatan, kandıran; hileci; kandırıcı; oyunbaz; düzenci; dessas.

düzenbazlık, -ğı [düz-en + Far. bāz *(oyuncu)* T. -lık] *is.* Hile ve dolap çevirerek karşısındakini aldatma, kandırma; hilecilik; kandırıcılık; oyunbazlık; düzencilik; dessaslık.

düzence, [düzen-ce] *is.* **1.** Toplumun veya bir topluluğun, yasalara ve düzenle ilgili yazılı veya yazısız bütün düzenlemelere titizlikle uyması durumu; disiplin; sıkı düzen. **2.** Kişilerin içinde yaşadıkları topluluğun genel düşünce ve davranışlarına uymalarını sağlamak amacıyla alınan önlemlerin tümü; disiplin; sıkı düzen. **3.** Bir bilimsel metodun veya ahlâkî davranışın sıkı bir şekilde kurallara bağlanması; disiplin; sıkı düzen. **4.** Öğretim konusu olan ve olabilecek bilgilerin bütünü; bilim dalı. **5.** Askerî kanunlara, düzene ve üstlere mutlak itaat, astın ve üstün haklarına riayet etme, saygı gösterme; disiplin; sıkı düzen.

düzenci, [düzen-ci] *sf.* **1.** Hile ve dolap çevirerek karşısındakini aldatan, kandıran; hileci; kandırıcı; oyunbaz; düzenbaz; dessas. **2.** *{ağız} is.* Gelin olacak kızı süsleyen kadın. [DS]

düzencilik, -ği [düzenci-lik] *is.* Hile ve dolap çevirerek karşısındakini aldatma, kandırma; hilecilik; kandırıcılık; oyunbazlık; düzenbazlık; dessaslık.

düzendaş, [düz-en+daş دوزنداش] *{OsT} sf.* Bir düzende; bir nizamda; aynı seviyede.

düzenek, -ği [düz-enek] *is.* **1.** Bir aleti veya aygıtı oluşturan ve birbirine bağımlı olarak işleyen kısımların tümü; mekanizma; *{ağız} (aynı), (1944).* **2.** Düzenlenmiş, hazırlanmış şey. **3.** *{ağız}* Plan; tasarı. [DS]

düzeneklü, [düzenek-lü] *{eAT} sf.* Bir düzende; bir nizamda; aynı seviyede.

düzeng, [düz-eñ] *(düzeñ) {ağız} is.* **1.** Yüksek dağların üzerindeki düzlükler. **2.** Dağların az meyilli olan yüzeyleri. **3.** İki tepe arasındaki düzlük ya da yayvan vadi. [DS]

düzengeç, [düzen-geç] *is.* **1.** Bir akışkanın veya akımın belirli bir ölçüde geçmesini sağlayan düzenek; düzenleyici; regülatör. **2.** Sulama işlerinde kullanılan kanallardaki suyu aynı seviyede tutmaya yarar yapı. **3.** Otomobillerde motorun dönme hızını ayarlayan alet. **4.** Elektrikli alet ve makinelerde akımı ihtiyaca göre sabit tutmaya yarayan aygıt.

düzenleme, [düzen-le-me] *is.* **1.** Düzenli bir duruma getirme eylemi; tanzim etme; düzene sokma. **2.** Nesneleri, bir bütünü oluşturan ögeleri belirli bir düzene sokma işi; sıraya koyma. **3.** Nesne ve ögelerin düzene sokulmuş biçimi. **4.** Sanat değeri taşıyan bir eserin çeşitli oluşturucu ögelerini aralarında bir uyum sağlayacak biçimde seçme, yerleştirme işlemi ve sanatı. **5.** *ed.* Bir edebî eserde veya konuşmada düşüncelerin yerleştiriliş biçimi; kuruluş. **6.** *müz.* Belli ses, çalgı veya topluluklar için yazılmış bir eseri değişik seslere, çalgı ve topluluklara göre uyarlama işi; aranjman.

düzenlemeci, [düzenleme-ci] *is.* Düzenleme işini yapan kişi; aranjör.

düzenlemek, [düzen-le-mek] *gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* **1.** Düzenli bir duruma getirmek; tanzim etmek; düzene sokmak. **2.** Nesneleri, bir bütünü oluşturan ögeleri belirli bir düzene sokmak; sıraya koymak; düzeltmek. *{ağız} (aynı)* [DS] **3.** Nesne ve ögeleri istenen biçimde düzene sokmak; düzeltmek. *{ağız} (aynı)* [DS] **4.** Sanat değeri taşıyan bir eserin çeşitli oluşturucu ögelerini aralarında bir uyum sağlayacak biçimde seçmek, yerleştirmek. **5.** *ed.* Bir edebî eserde veya konuşmada düşünceleri amaca uygun biçimde yerleştirmek. **6.** *müz.* Belli ses, çalgı veya topluluklar için yazılmış bir eseri değişik seslere, çalgı ve topluluklara göre uyarlamak; aranje etmek. **7.** *{ağız}* Müzik aletlerini akort etmek; düzen vermek. **8.** *gnşl.* Bir etkinliği ayrıntılı bir biçimde tasarlayıp gerçekleştirmek; yapmak; tertip etmek; organize etmek. **9.** *{ağız}* Bozuk bir aracı işler hâle getirmek. [DS] **10.** *{ağız}* Hazırlamak. [DS] **11.** *{ağız}* Süslemek. [DS]

düzenlenme, [düzenle-n-me] *is.* Düzenli duruma getirilme eylemi.

düzenlenmek, [düzenle-n-mek] *edil. f. [-ir]* **1.** Düzenli ve tertipli duruma getirilmek; tanzim edilmek. **2.** Yapılmak; tertip edilmek.

düzenleşik, -ği [düzenleş-ik] *sf.* **1.** Düzenleri birbirine uygun olan. **2.** *fel.* Bir sınıflamada aynı düzen ve sırada olup altta bulunan.

düzenleşim, [düzenleş-im] *is.* **1.** *fel.* Aynı sıradaki nesne ve kavramların birbirinin yanında oluşu; eş düzen. **2.** Bir sınıflamada aynı sırada bulunan iki ve daha çok kavramın birbiri ile olan ilgisi; bağıntısı.

düzenleşme, [düzenle-ş-me] *is. man.* Özdeş bir cinsin iki türü arasındaki bağıntı.
düzenleşmek, [düzen-le-ş-mek] *dönşl. f. [-ir]* (Bağıntılı nesneler için) arasında düzen kurulmak.
düzenleştirmek, [düzenleş-tir-mek] *gçl. f. [-ir]* Bağıntılı nesneler arasında düzen sağlamak.
düzenleyici, [düzenle-y-ici] *is.* **1.** Bir akışkanın veya akımın belirli bir ölçüde geçmesini sağlayan düzenek; düzengeç; regülatör. **2.** Sulama işlerinde kullanılan kanallardaki suyu aynı seviyede tutmaya yarar yapı. **3.** Otomobillerde motorun dönme hızını ayarlayan alet. **4.** Elektrikli alet ve makinelerde akımı ihtiyaca göre sabit tutmaya yarayan aygıt. **5.** Sinema veya televizyonda dekoratör yardımcısı. **6.** *sf.* Herhangi bir işi veya kuruluşu gerçekleştirerek düzenli sonuç alınmasını sağlayan kimse; düzenleyen; düzene koyan; tanzim eden; organizatör.
düzenleyiş, [düzenle-y-iş] *is.* **1.** Düzenleme eylemi. **2.** Düzenleme biçimi.
düzenli, [düzen-li] *sf.* **1.** Düzen içinde bulunan; muntazam. **2.** Ögeleri yerli yerinde, düzgün olan; tertipli. **3.** Belirli zaman aralıkları ile gerçekleşen; değişmez bir ritme bağlı olan. **4.** (Kişi için) düzen ve plân çerçevesinde yaşayan; bulunduğu yeri ve yaptığı işi temiz ve düzen içinde tutan. **5.** *müz.* (Ses için) kulağa hoş gelen. **6.** *{ağız}* (Kişi için) geçimli. **7.** *{ağız}* (Kişi için) yalancı.
düzenlik, -ği [düzen-lik دوزنلك] *is.* **1.** Düzen içinde yaşama. **2.** *{eAT} {OsT}* Rahatlık; asayiş; barışıklık; dirlik; intizam. **3.** *{ağız}* Uyuşma; geçim. [DS] ⧉ **düzenlik etmek,** *{eAT} {OsT} İyi geçinmek; uyuşmak.*
düzenlilik, -ği [düzenli-lik] *is.* **1.** Tabiat kurallarına uygun olan şeyin niteliği. **2.** Eşit aralıklarla ortaya çıkan veya tekrarlanan olayın durumu. **3.** Kanunlara ve kurallara uygunluk. **4.** Bir düzen içinde bulunma hâli.
düzenmek, [düz-en-mek / düz-ün-mek] *{eAT} {ağız} dönşl. f. [-ir]* **1.** Süslenmek; düzünmek. **2.** Düzene girmek. [DS]
düzensiz, [düzen-siz] *sf.* **1.** Belirli bir düzen içinde olmayan; karışık; düzeni bozuk; tertipsiz; intizamsız; gayr-i muntazam. **2.** Sistemsiz. **3.** (İnsan için) düzenlemeyi beceremeyen; dağınık.
düzensizlik, -ği [düzensiz-lik] *is.* **1.** Düzen, uyum yokluğu; tutarsızlık. **2.** Dağınıklık. **3.** Ritim yokluğu. **4.** Düzenlemeyi beceremeyen kişinin özelliği.
düzerek, -ği [düz-e-rek] *{ağız} sf.* Düzümsü. [DS]
düzerleme, [düz-er-le-me] *{ağız} is.* **1.** (Bozuk bir şey için) onarma; işler hâle getirme. **2.** (Türkü için) armonize etme; düzenleme. [DS]
düzermek[1], [tüz > tüz-er-mek > düz-er-mek] *{eT} gçsz. f. [-ür]* Düzelmek; düz hâle gelmek.
düzermek[2], [düz-er-mek] *{ağız} gçsz. f. [-ir]* Mayalanmak; ekşimek. [DS]
düzetmek, [düz-et-mek دوزتمك] *{eAT} {OsT} {ağız} gçl. f. [-ir]* **1.** Yoluna koymak; tanzim etmek; tertip etmek. **2.** Düzeltmek; tesviye etmek. **3.** Yapmak; kurmak; inşa etmek. [DS]
düzevkî, [Fa. dü *(iki)* + Ar. zevḳī] *(düzevkı:) {OsT} sf.* İki zevkli; hem kadından ham de erkekten zevk duyan.
düzey, [düz-ey] *is.* **1.** Bir şeyin veya yerin seçilen yatay bir düzleme göre taşıdığı yükseklik; yükseklik derecesi; seviye, *(1935)*. **2.** Değişmeler bakımından derece; seviye. **3.** Bir kimsenin, kabul gören davranış ve durumlara göre taşıdığı değer; derece; seviye. **4.** Hiyerarşik toplum düzenlerinde kişinin taşıdığı konum; içinde bulunduğu katman. **5.** *dbl.* Bir dilin, ses birimi, anlam birimi ve sözdizimi gibi anlatım ve bildirim katmanlarının her biri. **6.** *dbl.* Toplumsal katmanlaşma bakımından bir dilin kullanılma biçemlerinden her biri. **7.** *{ağız}* Düzlük yer. [DS]
düzeyli, [düzey-li] *sf.* Düzeyi, derecesi yüksek olan; seviyeli.
düzeyölçer, [düz-ey+ölç-er] *is.* Bir kapalı kap içindeki sıvının yüksekliğini ölçmekte kullanılan aygıt; hidrometre.
düzeysiz, [düzey-siz] *sf.* Düzeyi, derecesi düşük olan; seviyesiz; adî; bayağı.
düzge, [düz-mek > düz-ge] *{ağız} is.* Süs. [DS]
düzgeç, -ci [düz-mek > düz-geç] *{ağız} is.* Kalemtıraş. [DS]
düzgen, [düz-gen] *{ağız} sf.* Düzenli; düzgün. [DS]
düzgermek, [tüz > tüz-ger-mek > düz-ger-mek] *{eT} gçl. f. [-ür]* Armağan vermek.
düzgü, [düz-mek > düz-gü دوزكو] *is. fel.* **1.** Değerlendirme ve yargılamada örnek veya kural olabilen önerme; ölçü; kaide; numune; emsile; paradigma. **2.** Uyulması gereken kural; norm. **3.** *dbl.* Hem bildiri oluşturmayı hem de bildiriyi doğru olarak çözümleyip yorumlamayı sağlayan saymaca nitelikli simgeler ve birleşim kuralları sistemi. **4.** *{OsT}* Ayna. **5.** *{ağız}* Üst baş; kıyafet; giyim. [DS] **6.** *{ağız}* Çeyiz. [DS] **7.** *{ağız}* Tasarı; plan. [DS] **8.** *{ağız}* Binaların kapı, tavan, dolap gibi doğrama, tahta kısmı. [DS]
düzgüç, -cü [düz-mek > düz-güç] *{ağız} is.* Kalemtıraş. [DS]
düzgülenmek, [düzgü-le-n-mek] *{ağız} edil. f. [-ir]* (Binanın tahta kısımları için) yapılmak. [DS]
düzgülü, [düz-gü-lü] *sf.* **1.** Düzgüye uygun; normal. **2.** *{ağız}* Süslü. [DS]
düzgün, [düz-gün دوزكون] *sf.* **1.** Yüzeyi düz, pürüzsüz olan. **2.** Hiçbir girinti ve çıkıntısı, eğriliği olmayan; muntazam. **3.** Hiçbir eksiği olmayan; iyi düzenlenmiş olan; kusursuz. **4.** Her şeyi yerli yerinde ve düzenli olan; rabıtalı; muntazam. **5.** Biçimi ve dağılışı oranlı olan; insicamlı. **6.** *zf.* Kurala uygun ve düzenli olarak. **7.** *is.* Cildi gergin tutması için yüze sürülen bir krem; allık. *{OsT} {ağız} (aynı)* [DS] **8.**

{OsT} Süs; ziynet. **9.** *{eAT}* Tertip; düzen; düzenli durum. **10.** *{ağız}* Gelin elbisesi. [DS] ⊡ **düzgün çokgen,** *mat. Bütün yüzleri ve açıları eşit olan çokgen.*|| **düzgün düzmek,** *{eAT} Düzen kurmak; tertibat almak; tuzak kurmak.*|| **düzgün etmek,** *{eAT} Tertip almak; tertiplenmek.*|| **düzgün hareket,** *fiz. Sabit hızlı hareket; bir biçimli hareket.*

düzgüncü, [düz-gün-cü] *is.* **1.** Düzgün yapan ve satan kimse. **2.** Eskiden gelinlerin makyajını yapan kadın.

düzgünlemek, [düz-gün-le-mek] *gçl. f. [-r] [-l(ü)-yor]* Düzgün sürerek makyaj yapmak.

düzgünlenmek, [düz-gün-le-n-mek] *edil. f. [-ir]* **1.** Düzgün sürülmek. **2.** *dönşl.* Düzgün sürünmek; düzgün ile boyanmak.

düzgünlü, [düz-gün-lü] *sf.* Yüzüne düzgün sürünmüş olan. ⊡ **düzgünlü etmek,** *{eAT} Süslemek; bezemek.*

düzgünlük, -ğü [düz-gün-lük] *is.* **1.** Düzgün ve muntazam olma durumu. **2.** *mat.* Düzgün olan bir şeklin, cismin veya işlemin temel özelliği. **3.** Düzgün çekmek için kullanılan malzeme veya bunun konulduğu kutu. **3.** *{ağız}* Allık ve pudra gibi makyaj malzemesi. [DS]

düzgünü, [düz+gün-ü] *{ağız} is.* Gerdek gecesinden önceki gün; düğünün son günü.

düzgüsel, [düzgü-sel] *sf. fel.* Düzgü ile ilgili; yasa veya kural olan; normatif.

düzgüsüz, [düzgü-süz] *sf. fel.* Düzgüye uygun olmayan; anormal.

düziko, [Slav. duz / T. düz + Yun. ikos] *is.* İçinde anason, sakız gibi kokulu maddeler bulunmayan üzüm rakısı; düz.

düzilmek, [düz-mek > düz-il-mek] *{eAT} edil. f. [-ür]* **1.** Tertip ve tanzim edilmek; dizilmek; sıralanmak; düzülmek. **2.** Bitirilmek; başarılmak. **3.** Süslenmek. **4.** *dönşl. f.* Anlaşmak; barışmak; bir araya gelmek; birleşmek.

düzine, [İt. dozzina] *(düzi'ne) is.* **1.** Aynı cinsten nesnelerin on ikisini bir arada bulunduran küme. **2.** *zf. mecaz.* Çok; pek çok.

düzlek, -ği [düzle-mek > düzle-k] *sf.* **1.** Düz görünümlü; düz olan. **2.** *{ağız} is.* Düz yer; düzlük. [DS] ⊡ **düzlek yapı,** *Yatay duruşlu tabakaların geniş yer tuttuğu düzlük.*

düzlem, [düz-le-m] *is.* **1.** Düz yüzey. **2.** Üzeri girintisiz ve çıkıntısız olan, küre veya silindir niteliği taşımayan yassı yüzey. **3.** *mat.* Uzayda aynı doğru üzerinde bulunmayan üç nokta yahut kesişen veya paralel iki doğru ile belirlenen düz yüzey, *(1937)*. ⊡ **düzlem geometri,** *mat. Konusu düzlem içinde kalan şekillerin incelenmesi olan geometri dalı.*|| **düzlem küre,** *Yerin, gök kürenin veya herhangi bir gök cisminin iki yarı küresini ayrı izdüşüm düzleminde gösteren harita.*|| **düzlem yüzlü,** *Yüzleri düzlem olan.*

düzlemdeş, [düz-le-m-deş] *sf. mat.* **1.** (Doğru ve noktalar için) aynı düzlem üzerinde bulunan; eş düzlemli. **2.** (Yönlü doğrular için) aynı düzleme paralel olan.

düzlemdeşlik, -ği [düzlemdeş-lik] *is.* İki veya daha çok şeklin veya mekanik sistem elemanlarının verilen bir anda ya da bir dönüş sırasında aynı düzlemde bulunma özelliği.

düzleme, [düz-le-me] *is.* **1.** Düz hâle getirme eylemi; tesviye. **2.** *{ağız}* Düz yer; düzlük. [DS] ⊡ **düzleme taşı,** *{ağız} Ham derileri düzeltmeye yarayan aygıt.* [DS]

düzlemek, [düz-le-mek] *gçl. f. [-r] [-l(ü)-yor]* **1.** Düz hâle getirmek; tesviye etmek; düzeltmek; *{ağız} (ayni).* [DS] **2.** Keskin veya aşındırıcı bir alet ile bir yüzeye pürüzsüz durum kazandırmak. **3.** *{ağız}* Bir şeyin ucunu yontarak sivriltmek. [DS] **4.** *{ağız}* Hakaret etmek; rezil etmek. [DS]

düzlemlik, -ği [düzlem-lik] *is.* Düzlem olma hâli.

düzlemsel, [düzlem-sel] *sf.* **1.** Düzlemle ilgili. **2.** Düzlem niteliğinde olan.

düzlemsellik, -ği [düzlemsel-lik] *is.* Belli bir anda veya bir gelişme sırasında bir şeklin veya bir mekanik sistemin bütün elemanlarının bir düzlem üzerinde bulunması durumu.

düzlenme, [düzle-n-me] *is.* Düz hâle getirilme eylemi.

düzlenmek, [düzle-n-mek] *edil. f. [-ir]* **1.** Düz hâle getirilmek. **2.** *{ağız} dönşl. f.* Süslenmek. [DS] **3.** Düzene girmek; düzelmek.

düzleşme, [düzle-ş-me] *is.* **1.** Düz hâle gelme eylemi. **2.** Düzlük, düzgünlük kazanma. **3.** *dbl.* Bazı etkenlerle yuvarlak (/o/, /ö/, /u/, /ü/) ünlülerin düz (/a/, /e/, /ı/, /i/) ünlü hâline gelmesi.

düzleşmek, [düzle-ş-mek] *dönşl. f. [-ir]* **1.** Düz hâle gelmek. **2.** Düzlük, düzgünlük kazanmak. **3.** Doğrulmak.

düzleştirici, [düzleştir-ici] *sf.* **1.** Düzleştirme işini yapan. **2.** Yüzeyi düzgün bir hâle sokan makinelerin genel adı.

düzleştirme, [düzleş-tir-me] *is.* Düz hâle getirme eylemi.

düzleştirmek, [düzleş-tir-mek] *gçl. f. [-ir]* **1.** Bir şeyi düz hâle getirmek; düzleşmesini sağlamak. **2.** *dbl.* Yuvarlak ünlüleri, dudakları biraz düz hâle getirerek söylemek.

düzletici, [düzlet-ici] *sf.* **1.** Düzelten; düz hâle getiren. **2.** *is.* Madenleri düz hâle getirmeye yarayan çekiç, merdane gibi araçların genel adı. **3.** Saçın keratinine etki ederek düz hâle gelmesini sağlayan sıvı veya krem.

düzletme, [düzle-t-me] *is.* Düzleme işini yapma; düzeltmek eylemi.

düzletmek, [düzle-t-mek] *gçl. f. [-ir]* **1.** Düzleme işini yapmak. **2.** Düz olmasını sağlamak. **3.** Saraçlıkta birlikte dikilmiş derilerin aynı boyda olmasını sağlamak için çıkıntıları kesmek.

düzlük, -ğü [düz-lük] *is.* **1.** Düz olma hâli. **2.** Ağaçsız, düz arazi; dağlık ve tepelik olmayan yer.

düzlünmek, [tüz-mek > tüz-ül-mek > tüz-(ü)l-ünmek > düz-(ü)l-ün-mek] *{eT} dönşl. f. [-ür]* Düzelmek.

düzme, [düz-me دوزمه] *is.* **1.** Tamamlama ve bir düzene sokma eylemi. **2.** *{eAT}* Düzen; hile; uydurma söz. **3.** *{ağız}* Mani; türkü. [DS] **4.** *{ağız}* Müzik aletlerinde akort. [DS] **5.** *{ağız}* Döşeme kirişi. [DS] **6.** *sf.* Aslına benzetilerek uydurulan; sahte; uydurma; yalan. **7.** Suni; yapma. ⊡ **düzme mantı,** *{ağız} Tatar böreği.*|| **düzme taş,** *{ağız} Temel üzerine konulan yontulmuş taş; çap taşı.* [DS]

düzmece, [düz-me-ce] *sf.* **1.** Gerçek olmayan; düzme; sahte. **2.** Hakkı olmayan bir görevde usulsüz olarak bulunan. ⊡ **düzmece papa,** *Usulsüz olarak atandıklarından Roma Kilisesince tanınmayan papa adaylarına verilen ad.*

düzmeci, [düz-me-ci] *is.* Düzme şeyler yapan veya söyleyen; yalan uyduran; yalancı; sahteci; sahtekâr; *{ağız} (aynı).* [DS]

düzmecilik, -ği [düz-me-ci-lik] *is.* **1.** Düzmeci olma durumu. **2.** Düzmecinin yaptığı iş; sahtekârlık.

düzmek, [*eT.* tüz-mek / düz-mek دوزمك] *gçl. f. [-er]* **1.** Düzeltmek; gereksiz ve çirkin yerlerini atmak. **2.** İhtiyaç duyulan birçok şeyi birbirini tamamlayacak şekilde bir araya getirmek; düzen tutmak; eşya toplamak. **3.** Birçok parçalardan bir bütün oluşturmak. **4.** Düzene sokmak; sıraya koymak; elverişli ve kullanışlı duruma getirmek; tanzim etmek; tertip etmek; tedvin etmek. *{eT} {ağız} (aynı)* [DS] **5.** Meydana getirmek; üretmek. **6.** (Yalan için) uydurmak. *{ağız} (aynı)* [DS] **7.** *{eAT}* Yönetmek; idare etmek. **8.** *{eAT} {ağız}* Dizmek; ipliğe geçirmek. [DS] **9.** *{eAT} {ağız}* Eksikleri gidermek; yapmak; meydana getirmek; tertip ve tanzim etmek. **10.** *{eAT} {ağız}* Hazırlamak. [DS] **11.** *{eAT}* (Şiir, nazım için) telif etmek; nazmetmek. **12.** *{eAT}* Düzeltmek; tashih etmek. **13.** *{eAT} müz.* Düzen vermek; akort etmek. **14.** *{eAT} {ağız}* Süslemek; donatmak. [DS] **15.** *{ağız}* Bir iş yeri açmak için o iş ve sanatla ilgili araç ve gereçleri sağlamak. [DS] **16.** *{ağız}* (Ağaç için) yontmak; yontarak biçim vermek. [DS] **17.** *{ağız}* İki kişinin arasını bulmak; düzeltmek. [DS] **18.** *{eAT}* Aracı olarak sağlamak. **19.** *{eAT}* (Birini bir şeye) teşvik etmek. **20.** *argo.* (Erkek için) birinin ırzına geçmek; cinsel ilişkide bulunmak **21.** *{ağız} gçsz. f.* Şişmanlamak. [DS] ⊡ **düzmek koşmak,** *{eAT} 1. Tertip ve tanzim etmek. 2. İyice süslemek. 3. Nakşetmek; resmetmek.*|| **düzüp koşmak,** *{eAT} Düzmek koşmak.*

düzsiz, [tüz > tüz-siz > düz-siz] *{eT} sf.* Düzensiz; intizamsız.

düztaban, [düz+taban] *sf.* **1.** Doğal ayak kemerinin yokluğu biçiminde yapısal bozukluğu olan; ayak tabanının kubbesi çökmüş olan. **2.** *mecaz.* Uğursuz. **3.** *is.* Marangozlukta lâmba açmak, kordonların düz bölümlerini temizlemek gibi işlerde kullanılan dar tabanlı bir tür rende.

düztabanlık, -ğı [düz+taban-lık] *is.* Doğal ayak kemerinin yokluğu durumu; düztaban olma durumu.

düzücü, [düz-ücü] *{ağız} sf.* **1.** Yalancı. **2.** (Kadın için) gelini süsleyen. [DS]

düzülme, [düz-ül-me] *is.* **1.** Düzme işinin yapılma durumu ve eylemi. **2.** Düzen kurulma. **3.** Bütün oluşturulma. **4.** Uydurulma. **5.** Kandırılma. **6.** *argo.* Irzına geçilme.

düzülmek, [*eT.* tüz-mek>tüz-ül-mek>düz-ül-mek دوزلمك / دزلمك] *edil. f. [-ür]* **1.** Düz hâle getirilmek; sıraya sokulmak; dizilmek; yapılmak; tertip ve tanzim olunmak; hazırlanmak. *{eAT} {OsT} (aynı)* **2.** Birçok parçalardan bir bütün oluşturulmak. **3.** Düzene ve sıraya konularak elverişli ve kullanışlı duruma getirilmek. **4.** İhtiyaç duyulan birçok şey, birbirini tamamlayacak şekilde bir araya getirilmek; düzen tutulmak; eşya toplanmak; sağlanmak. **5.** Meydana getirilmek; üretilmek. **6.** Uydurulmak. **7.** *argo.* Irzına geçilmek; kendisi ile cinsel ilişkiye girilmek. **8.** *mecaz.* Kandırılmak; aldatılmak. *{ağız} (aynı)* [DS] **9.** Telif olunmak. **10.** *dönşl. f. {eAT} {OsT}* Dizilmek; sıralanmak. **11.** *{eAT} {OsT}* Düzelmek; intizama girmek; eski hâline dönmek. ⊡ **düzülüp koşulmak,** *{eAT} Güzelce süslenmek.*

düzüm, [düz-üm دوزم] *is.* **1.** Düzmek eylemi ve sonucu. **2.** *{eAT}* Dizi. ⊡ **düzüm düzüm,** *{ağız} Dizi dizi; dizim dizim.* [DS]

düzün, [tüz-mek > tüz-ǖn / düz-ǖn] *(düzü:n) {eT} sf.* Uslu; terbiyeli.

düzüngü, [düzün-gü] *{ağız} is.* Ayna. [DS]

düzünlük, [tüz-ǖn > tüz-ün-lük > düz-ün-lük] *{eT} is.* Yumuşak huyluluk.

düzünmek, [düz-ün-mek > düz-en-mek دزنمك] *{eAT} {OsT} {ağız} dönşl. f. [-ür]* Süslenmek. [DS] ⊡ **düzünmek koşunmak,** *{eAT}{OsT} Güzelce süslenmek.*|| **düzünüp koşunmak,** *{eAT}{OsT} {ağız} Süslenmek.*

düzüşmek[1], [tüz-mek > tüz-üş-mek / düz-üş-mek] *{eT} işteş. f. [-ür]* Bir şeyi düzeltmekte birbirine yardım etmek; birlikte düzeltmek.

düzüşmek[2], [düz-üş-mek] *işteş. f. [-ür] argo.* Karşılıklı cinsel ilişkide bulunmak; çiftleşmek.

düzüttürmek, [düzüt-tür-mek دزوتدرمك] *{eAT} gçl. f. [-ür]* **1.** Kurdurmak; tesis ettirmek. **2.** Tanzim ettirmek; düzenletmek. **3.** Yaptırmak.

Dy. [Yun. dysprositos *(erişilmesi güç)* > Fr. dysprosium] *(di'sprosyum) is. kim.* Atom numarası 66, atom kütlesi 162.50, yoğunluğu 8.54 olan ve 1500°C'de eriyen, açık yeşil renkte çözeltiler veren nadir toprak grubundan bir element olan disprosyumun sembolü.

e

e, [E / e] *is.* **1.** Latin asıllı yeni Türk alfabesinin altıncı harfi. **2.** *dbl.* Ağzın ön bölümünde teşekkül eder ve dudaklar düz hâlde, ağız açıklığı fazla iken söylenir; ince, düz, geniş ünlüdür. **3.** Tam sıralamada altıncıyı; "ç" yazılmadığı zaman ise beşinciyi gösterir. **4.** Elektronun sembolü. ☐ **-e hâli,** *dbl. İsmin yönelme durumu.*

-e-[1], [-a- / -e-] *yap. e.* → -a- *{eAT} (aynı).*

-e-[2], [-a- / -e- / -ı- / -i- /-u- / -ü-] *{eT} yap. e.* → -a-.

-e[1], [-a / -e / -ı / -i / -u / -ü / -y-a / -y-e / -y-ı / -y-i / -y-u / -y-ü] *yap. e.* → -a. *{eAT} (aynı).*

-e[2], [-a / -e / -y-a /-y-e] *çek e.* → -a *{eT} {eAT} (aynı).*

-e[3], [Ar. -e ـه / ـة] *{OsT} son ek.* Arapça kelimelerin dişilini yapan son ek.

E, [E] *is. müz.* **1.** Anglosakson ve Germenlerde *mi* notasının karşılığı. **2.** *man.* Tümel, olumsuz önerme sembolü.

e[1], [é] *(e:) ed.* **1.** Cümle başına getirildiğinde *"öyle olunca", " mademki öyle", "kabul", "öyle olsun"* anlamı verir.

e[2], [é] *(é:) ünl.* **1.** Tonuna göre cümleye değişik duygusal anlamlar katar. **2.** Soru cümlelerinde ise şaşma, merak bildirir. **3.** Soru cümlelerinde, cevap isterken pekiştirme amacıyla kullanılır; yani; nasıl. *"E, sen ne yaptın?"* **4.** *{ağız}* Çağırma ünlemi. [DS] **5.** *{ağız}* İğrenme, tiksinme bildir. [DS] **6.** *{ağız} "Efendim, öyle mi"* anlamında kullanılır. [DS] **7.** *{ağız} "Devam et; sonra"* anlamında kullanılır. [DS] ☐ **e etkisi,** *psikol. Karanlıkta baş 28 ° - 45 ° derece eğilmişken başın eğik bulunduğu tarafın karşısında görünen dikeyin yer değiştirmesi olayı.*

e[3], [e / a] *{eT} ünl.* Seslenme ünlemi. [ETY] *"Beglerim e!" (Ey beylerim!)*

e'acib, [Ar. uᶜcūbe > eᶜācīb اعاجيب] *(ea:ci:b) {OsT} sf.* **1.** Şaşılacak şeyler. **2.** Vücutta oluşan anormallikler. ☐ **eācîb-i dehr,** *{OsT} Dünyanın şaşılacak şeyleri.*

E'âcim, [Ar. ᶜacem > eᶜācim اعاجم] *(ea:cim) {OsT} öz. is.* **1.** Arap olmayanlar. **2.** Acemler; İranlılar.

e'adî, [Ar. ᶜadüvv>eᶜādī اعادى] *(ea:di:) {OsT} is.* Düşmanlar; hasımlar; yağılar.

e'alî, [Ar. aᶜlā > eᶜālī اعالى] *(ea:li:) {OsT} is.* Pek yüksek olanlar; şan ve şeref sahibi kimseler.

e'am, [Ar. eᶜamm اعم] *{OsT} sf.* En genel; en umumi; pek şümullü.

e'arız, [Ar. ᶜarūḍ > eᶜārīḍ اعاريض] *(ea:ri:z) {OsT} is.* **1.** *ed.* Şiirde vezinden bahseden bilim dalı. **2.** Arap edebiyatında beytin birinci mısrasının son kısımları.

E'ârib, [Ar. ᶜarab > eᶜārīb اعاريب] *(ea:ri:b) {OsT} is.* Çölde yaşayan Araplar.

e'âsir, [Ar. iᶜsār >eᶜāṣīr اعاصير] *(ea:si:r) {OsT} is.* Şiddetli rüzgârlar; kasırgalar.

e'az, -zzi [Ar. ᶜaziz > eᶜazz اعاز] *(ea:z) {OsT} sf.* En aziz. ☐ **eazz-i ehibbā,** *{OsT} Tanıdıkların en azizi.*

e'azım, [Ar. aᶜẓam *(büyük)* > eᶜāẓım اعاظم] *(ea:zım) {OsT} is.* Büyük adamlar; ulular. ☐ **e'āzım-ı ehibba,** *{OsT} Tanıdıkların en büyüğü.*|| **e'āzım-ı millet,** *{OsT} Millet büyükleri.*|| **e'āzım-ı ricāl,** *{OsT} Devlet adamları içinde en büyük olanları.*|| **eāzım-ı üdebā,** *{OsT} Edebiyatçıların en büyüğü.*

e'azze, [Ar. ᶜizzet *(değerlilik, büyüklük)* > eᶜazze اعاز] *{OsT} ünl.* Aziz etsin!

eb[1], [eb *(yans.)*] *is.* Değersiz, yararsız olma durumunu anlatan kök. [Zülfikar] *eb-ir cübür*

eb[2], [eb *(yans.)*] *is.* Rastgele yapılan, düzensiz hareketleri anlatan kök. [Zülfikar] *eb-e-le-k sebelek*

eb[3], [eb / eb / ew / üw / üy / öy] *{eT} is.* **1.** Ev. [EUTS] [ETY] [İKPÖy.] [Gabain] **2.** Oturulan yer; yurt. [ETY] **3.** Çadır. [İKPÖy.] [Gabain] [ETY] **4.** Karargâh; ordugâh; kamp yeri. [ETY] [Tekin] [İKPÖy.] ☐ **eb bark,** *Ev bark.*

eb[4], [Ar. eb اب]*{OsT} is.* Baba. ☐ **ebā en cet,** *{OsT} Babadan oğula.*|| **eb-i müşfik,** *{OsT. Şefkatli baba.*|| **eb ü cet,** *{OsT. Baba ve dede.*

eb[5], **-bbi** [Ar. ebb أبّ] *{OsT} is.* **1.** Otlak. **2.** Otlar.

eba, [Far. ebā ابا] *(eba:) {OsT} is.* Yemek; yiyecek.

ebabil, [Ar. ebābīl ابابيل] *(eba:b:il) {OsT} is. zool.* **1.** Dağ kırlangıcı. **2.** Keçisağan. **3.** *gnşl.* Bir sıra hâlinde uçan kuş sürüsü. **4.** Denizin üzerinde sürü hâlinde uçan kuşlar. **5.** Efsanevi kuşlar.

eb'ad[1], [Ar. buʿd *(uzaklık)*>ebʿād ابعاد] *(eb-a:d) {OsT} is.* → ebat. ⊟ **ebad-ı bî-nihāye,** *{OsT} Sonsuz uzaklıklar.*|| **ebad-ı selāse,** *{OsT} Üç boyut (genişlik, derinlik, yükseklik).*

ebad[2], [Ar. buʿd *(uzaklık)* > ebʿad ابعد] *{OsT} sf.* En uzak. ⊟ **eb'ad-ı ihtimalāt,** *{OsT} Olasılıkların en uzağı; uzak bir ihtimal.*

ebadid, [Ar. ebādīd ابادید] *(eba:di:d) {OsT} sf.* Dağınık; müteferrik.

ebaenced, [Ar. eben + an *(-dan)* + cedd *(dede)* ابا عن جد] *(a'ba:anced) {OsT} zf.* Birkaç nesilden beri; eskiden beri; bildik bileli.

ebaet, [Ar. ebāet اباءت] *(eba:et) {OsT} is.* **1.** Kamışlık. **2.** Kamış.

ebah, [é + bak > ēbah] *(e:bah) {ağız} ünl.* Oh ne güzel!

ebaid, [Ar. ebʿad > ebāʿid اباعد] *(eba:id) {OsT} is.* **1.** En uzak yerler. **2.** Yakın olmayan hısım ve akrabalar.

ebalis, [Ar. iblīs > ebālīs / ebālīse ابالیس] *{OsT} is.* Şeytanlar; iblisler.

ebanet, [Ar. ibne > *OsT.* ebānet ابانت] *(eba:net) {OsT} is.* Edilgen eşcinsellik.

ebarik[1], **-kı** [Ar. ebāriḳ ابارق] *(eba:rik) {OsT} is.* **1.** Kumlu, balçıklı yer. **2.** Alaca atlar.

ebarik[2], **-kı** [Ar. ibrīḳ > ebārīḳ اباریق] *(eba:rik) {OsT} is.* Su kapları; ibrikler.

ebat, -dı [Ar. buʿd *(uzaklık)* > ebʿād ابعاد] *(eba:t) {OsT} is.* Boyutlar.

ebatıl, [Ar. baṭl *(boşa çıkma)* > bāṭıl *(anlamsız.şey)* > ebāṭıl / ebāṭil اباطل] *(eba:tıl) {OsT} is.* Anlamsız şeyler.

ebatih, [Ar. ebṭaḥ > ebāṭiḥ اباطح] *(eba:ti:h, h kalın söylenir) {OsT} is.* Kumlu dereler ve ırmaklar.

ebatil, [Ar. ubṭūle > ebāṭīl اباطیل] *(eba:til) {OsT} is.* **1.** Boş ve yararsız şeyler. **2.** Boş inançlar.

ebazir, [Ar. bezr > ebāzīr ابازیر] *(eba:zi:r) {OsT} is.* Baharatlar.

ebbal, [Ar. ebbāl ابال] *(ebba:l) {OsT} is.* Deve çobanı.

ebbale, [Ar. ebbāl اباله] *(ebba:le) {OsT} is.* **1.** Halk; ahali; cemaat. **2.** Bir yük odun.

ebbar, [Ar. ebbār ابار] *(ebba:r) {OsT} is.* İğneci.

ebbaz, [Ar. ebbāz اباز] *(ebba:z) {OsT} is.* **1.** Ürkme. **2.** Kaçma. **3.** Ürkek karaca.

ebbed-Allah, [Ar. ebbed-allāh ابدالله] *(ebbedalla:h) {OsT} ünl. "Allah, daim eylesin"* anlamında iyi dilek sözü. ⊟ **ebbed-Allahü mecdühu,** *{OsT} Allah onun şan ve şerefini sürekli kılsın.*

ebbeh, [é + pek / é + bak] *(e'bbe:h) {ağız} ünl.* **1.** Şaşma bildirir. **2.** Telaş bildirir. **3.** "Maşallah" anlamında kullanılır.

ebced, [Ar. **elif, be, cim, dal** > e-b-ce-d ا ب ج د] *{OsT} is.* → ebcet. ⊟ **ebced-hān,** *{OsT} Ebcet okuyan; okula yeni başlayan; acemi.*

ebcet, -di [Ar. **elif, be, cim, dal** > e-b-ce-d ا ب ج د] *{OsT} is.* Her harfi bir sayıyı karşılayan Arap harfleri ile yazılı sekiz kelimeden meydana gelen bir hesap sistemi; *(ebced, hevvez, hutti, kelemen, sa'fes, karaşet, sahhaz, dazıg-len).* ⊟ **ebcet hesabı,** *ed. Arap harflerinin sayı değerlerinden yararlanarak bir sayıyı veya tarihi ortaya çıkarma sistemi. (elif: 1, be, (pe):2, cim, (çim): 3, dal: 4, he: 5, vav: 6, ze, (je): 7, ha: 8, tı: 9, ye: 10, kef, (kaf-i nunî): 20, lâm: 30, mim: 40, nun: 50, sin: 60, ayın: 70, fe: 80, sad: 90, kaf: 100, re: 200, şın: 300, te: 400, se: 500, hı: 600, zel: 700, dat: 800, zı: 900, gayın: 1000)*

ebcel, [Ar. ebcel ابجل] *{OsT} sf.* (Kişi için) iri yapılı.

ebcer, [Ar. ebcer ابجر] *{OsT} sf.* (Kişi için) karnı büyük ve çıkık olan; şişman.

ebcim, [? ebcim] *{ağız} sf.* **1.** Eli işe yatkın; becerikli. **2.** Şımarık; hoppa. [DS]

ebcit, [Yun. apsida] *{ağız} is.* Kağnı tekerleğinin ağaç kısmı. [DS]

ebçi, [eb-çi] *{eT} is.* Eş; zevce; karı; kadın. [EUTS] [ETY]

ebda, -a'ı [Ar. bedāʿet *(güzellik)* > ebdāʿ ابدع] *(ebda:) {OsT} sf.* En çok göze çarpan; en güzel.

ebdal, [Ar. bedel *(karşılık)* > bedīl *(karşılayan)* > ebdāl] *(ebda:l) {OsT} is.* **1.** Karşılıklar. **2.** Yerine oturanlar. **3.** Aptal; şaşkın. **4.** *sf.* Kendini Allah'a vermiş; Allah sevgisi ile dolu.

ebdalî, [Ar. ebdālī ابدالی] *(ebdāli:) {OsT} is.* **1.** Allah'a bağlanış; dervişlik. **2.** Aptallık.

ebdan[1], [Ar. beden > ebdān ابدان] *(ebda:n) {OsT} is.* Bedenler; gövdeler.

ebdan[2], [Far. ebdān ابدان] *(ebda:n) {OsT} is.* **1.** Kavim; kabile. **2.** Layık.

ebdel, [? ebdel] *{ağız} sf.* Çok büyük, geçkince olan. [DS]

ebe[1], [*eT.* apa *(ata)* / epe *(abla)* > ebe ابه] *is.* **1.** Do-

ğum yaptıran kadın. **2.** Çocuk oyunlarında oyunun yükünü taşıyan veya lider durumunda olan kişi. **3.** Büyük anne; nine. *{eAT} {OsT} {ağız} (aynı)* [DS] **4.** *{ağız}* Abla. [DS] **5.** *{ağız}* Teyze. [DS] **6.** *{ağız}* Düğünlerde geline verilen armağanları toplayıp sergileyen kadın. [DS] **7.** *{ağız}* Arı beyi. [DS] **8.** *{ağız}* Küçük çocukları korkutmak için söylenen hayalî korkunç bir varlık; öcü. [DS] **9.** *{ağız}* Ham eriklerin arasından, diğerlerinden önce olgunlaşıp yenebilen ekşi erik. [DS] **10.** *{ağız}* Dişi koyun. [DS] **11.** *{ağız}* Budanmış asma dallarının bir veya iki yılda uzamış kısımları. [DS] **12.** *{ağız}* Şarap, sirke, turşu vb. üzerinde zamanla toplaşarak kalın bir tabaka oluşturan tortu; por. [DS] **13.** *{ağız} sf.* Çok konuşan; geveze. [DS] ⊡ **ebe geçti,** *{eAT} Birdirbir oyunu.*|| **ebe kulağı,** *{ağız} Salyangoz.* [DS]|| **ebenin örekesi,** *Yok, öyle değil, anlamında itiraz sözü.*|| **ebe yılanı,** *{ağız} 1. Yeşil kertenkele. 2. (Kişi için) saman altından su yürüten.* [DS]

ebe[2]**,** [ēbe] *(é:be:) {ağız} ünl.* **1.** Bıkkınlık, can sıkıntısı, yorgunluk bildirir; yeter artık! **2.** Şaşma bildirir. [DS]

ebebe, [ebe+(e)be ?] *{ağız} is.* **1.** Oyunda elebaşı. **2.** Salyangoz. [DS]

ebebulguru, [ebe+bulgur-u] *is.* Bulgur iriliğinde tane tane yağan kar.

ebec, -cci [Ar. ebecc ابجّ] *{OsT} is.* (Kişi için) patlak gözlü.

ebece, [ebe-ce] *{ağız} is.* Küçük kavun veya karpuz.

ebecelik, -ği [ebe-ce-lik] *{ağız} is.* Doğumda ebeye verilen hediye ya da bahşiş. [DS]

ebecük, -ğü [ebe-cük] *{ağız} is.* Büyük insanlar gibi konuşan çocuk; akıllı ve iş bilir çocuk. [DS]

ebeç, -ci [ebe-ç] *{ağız} is.* Fide. [DS]

ebed, [Ar. ebed ابد] *{OsT} is.* → ebet. ⊡ **ebed-ābād,** *{OsT} 1. Sonsuz dünya. 2. Hiçbir zaman; asla.*|| **ebed'Allāh,** *{OsT} "Allah daim eylesin" anlamında iyi dilek sözü.*|| **ebed'Allāhü mecdühu,** *{OsT} Büyüklüğü sonsuz olsun!*|| **ebede'l-ābād,** *{OsT} 1. Sonsuz dünya. 2. Hiçbir zaman; asla.*|| **ebede'l-ebed,** *{OsT} 1. Sonsuz dünya. 2. Hiçbir zaman; asla.*|| **ebed-gâh,** *{OsT} Mezar.*|| **ebed-hāne,** *{OsT} Mezar.*|| **ebed-kıyām,** *{OsT} Sonsuz; süresiz.*|| **ebed-müddet,** *{OsT} Sonsuz; süresiz.*

ebedâ, [Ar. ebed > ebedā ابدا] *(ebeda:) {OsT} zf.* Asla, hiçbir zaman; hiç bitmeyecek bir şekilde.

ebeden, [Ar. ebed > ebeden ابداً] *(ebe'den) {OsT} zf.* Asla, hiçbir zaman; hiç bitmeyecek şekilde.

ebedî, [Ar. ebed *(sonsuz zaman)* > ebedī / ebediye ابدی / ابدیه] *(ebedi:) {OsT} sf.* Sonsuz; son bulmayan; ölümsüz; sürekli kalıcı olan. ⊡ **ebedî ittifak,** *{OsT} Süre konulmamış anlaşma.*|| **ebediyü'd-devām,** *{OsT} Sonu gelmez biçimde sürecek olan.*

ebedîleşme, [ebedî-le-ş-me] *(ebedi:leşme) is.* Sürekli kalıcı olma durumu.

ebedîleşmek, [ebedî-le-ş-mek] *(ebedi:leşmek) dönşl. f. [-ir].* Sürekli kalıcı olmak; ölümsüzleşmek; ebedî duruma gelmek.

ebedîleştirme, [ebedî-le-ş-tir-me] *(ebedi:leştirme) is.* **1.** Sürekli kalıcı duruma getirme; ebedîleştirmek eylemi; ölümsüzleştirme; sonsuzlaştırma. **2.** *gnşl.* Eserler sayesinde hatırlanma, unutulmama.

ebedîleştirmek, [ebedî-le-ş-tir-mek] *(ebedi:leştirmek) is.* **1.** Sürekli kalıcı duruma getirmek; ölümsüzleştirmek; sonsuzlaştırmak. **2.** *gnşl.* Unutturmamak; sürekli hatırlatmak; unutulmaz duruma getirmek.

ebedîlik, -ği [ebedî-lik] *(ebedi:lik) is.* Ebedî olma durumu; sonsuzluk; ölümsüzlük; beka.

ebediyen, [Ar. ebedī > ebediyyen ابدیاً] *(ebedi:yen) {OsT} zf.* **1.** Sonsuzluğa kadar. **2.** (Olumsuz cümlelerde) hiçbir zaman; asla. **3.** Hiç değişmeksizin; hep aynı olarak; daima.

ebediyet, [Ar. ebedi > ebediyyet ابدیت] *{OsT} is.* **1.** Sonsuzluk; sınırı olmayan gelecek. **2.** Ebedî olma durumu; ölümsüzlük; beka.

ebegarı, [ebe+karı] *{ağız} sf.* Bilgiçlik taslayan. [DS]

ebegeçdi, [ebe+geç-di ابه كچدی] *{OsT} is.* Birdirbir oyunu. [Bürhan-ı Katı']

ebegömeci, [ebe+gömeç-i] *{ağız} is.* → ebegümeci. [DS]

ebegü, [eyegü / ebegü] *{eT} is.* Kaburga.

ebegümeci, -ni, -çleri [ebe+göme(ç)-i] *is. bot.* Ebegümecigillerden, çiçekleri ilaç, yaprakları sebze olarak kullanılan, almaşık yapraklı mor çiçekli, çok yıllık otsu bitki; develik, *(Malva).*

ebegümecigiller, [ebe+güme(ç)-i-gil-ler] *is. bot.* Örnek bitkisi ebegümeci olan, iki çeneklilerden ayrı taç yapraklı, yaprakları almaşık, sekiz yüze yakın cinsi bulunan bitki familyası, *(Malvaceae).*

ebegümeçleri, [ebe+gümeç-ler-i] *is. bot.* İki bin kadar türü bulunan, örnek bitkileri ıhlamur, ebegümeci, pamuk, kakao ağacı, baobap, bamya vb.nin oluşturduğu, iki çenekli ayrı taç yapraklı, çiçekli bitkiler takımı.

ebeh, [e + be + eh] *(é:'beh) {ağız} ünl.* **1.** Şaşma bildirir. **2.** Birini korkutmak için söylenir. **3.** Seslenme ünlemi.

ebek[1]**,** [é-beh] *(é:'bek) {ağız} ünl.* **1.** Korku bildiren ünlem. **2.** Birini korkutmak için söylenir. [DS]

ebek[2]**,** [öbek > ebek] *{ağız} is.* **1.** Toprak ve gübre karışımı yığın. **2.** Ev enkazının yığını. **3.** Etrafı açık ve yüksek yer. [DS]

ebek[3]**,** [ebek] *{eT} is.* (Çocuk dili) ekmek. [DLT]

ebekulağı, -nı, -kları [ebe+kula(k)-ı] *{ağız} is.* Salyangoz. [DS]

ebekuşağı, -nı [ebe+kuşa(k)-ı] *is.* Gökkuşağı; ebemkuşağı; alkım.

ebel, [eb *(yans.)* > eb-el] *{ağız} sf.* Bön; aptal; sersem. [DS] ⊡ **ebel ebel,** *(Bakış için) bön bön; aptalca.*

ebelek, -ği [eb *(yans.)* > eb-elek] *{ağız} sf.* Düzensiz; rastgele. [DS] ⊡ **ebelek göbelek etmek,** *{ağız} Saçma sapan konuşmak.* [DS]|| **ebelek gübelek,** *{ağız} (Kişi için) herhangi bir işi sonuçlandıramayan; beceriksiz.* [DS]|| **ebelek sebelek,** *{ağız} 1. (Yürümek için) düşe kalka. 2. (Söz için) saçma sapan; abuk sabuk; anlamsız; ipe sapa gelmez.* [DS]

ebeleme, [ebe-le-me] *is.* Ebe yapma; ebelemek eylemi. ⊡ **ebeleme söbeleme,** *1. Kandırma. 2. Birinin üzerine yıkma.*

ebelemek[1], [ebe-le-mek] *gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* Oyunda ebe olmasını sağlamak; ebeliği devretmek için gerekli olan hareketi yapmak.

ebelemek[2], [ebe-le-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* **1.** Bir kimseye iyi bakmak; bakımına özen göstermek. **2.** Çocuğu olmayan kadını ebeye muayene ettirmek. **3.** Dürtmek; dokunmak. ⊡ **ebelemek cibelemek,** *{ağız} Nazlandırmak.* [DS]

ebelenmek, [ebe-le-n-mek] *edil. f. [-ir]* **1.** Oyunda ebe tarafından yakalanarak ebe yapılmak. **2.** *dönşl.* (Yiyecek için) küflenmek, paslanmak. **3.** (Meyveler için) çiçek iken yeteri kadar tozlaşma olmadığı için döllenememek.

ebeleşmek[1], [ebe-le-ş-mek] *{ağız} işteş. f. [-ir]* Eşleşmek; taraflaşmak. [DS]

ebeleşmek[2], [ebe-le-ş-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* Kökleşmek; yerleşmek. [DS]

ebeleyiş, [ebe-le-y-iş] *is.* Ebelemek eylemi ve biçimi.

ebeli, [ebe-li] *sf.* **1.** Ebesi olan. **2.** Oyunda ebelenmiş olan. **3.** *is. {ağız}* Köklü asma çubuğu. [DS] **4.** *{ağız}* Yer elması. [DS]

ebelik[1], **-ği** [ebe-lik] *is.* **1.** Ebenin işi veya mesleği. **2.** Ebe olma durumu. **3.** Çocuk oyunlarında ebeye yakalanarak ebe olma durumu. **4.** *{ağız}* Doğum yaptıran ebeye verilen armağan. [DS]

ebelik[2], **-ği** [evelik / evelek] *{ağız} is. bot.* **1.** Yabani pancar. **2.**Yaralara sarılan ve yarayı yumuşatmaya yarayan geniş yapraklı bir bitki. [DS]

ebem, [ebe-m] *{ağız} is.* **1.** Arkadaş. **2.** Büyük anne; nine. ⊡ **ebem ekmeği,** *{ağız} İki tarafı yağlanmış yufka ya da bazlama.* [DS]|| **ebem ekşisi,** *{ağız} Kuzukulağı.* [DS]|| **ebem evi,** *{ağız} Çocukların nemli topraktan yaptıkları küçük yapılar.* [DS]|| **ebem gömeci,** *{ağız} Yaban pancarı.* [DS]|| **ebemin gümüş kuşağı,** *{ağız} Gökkuşağı.* [DS]|| **ebemin yeşil kuşağı,** *{ağız} Gökkuşağı.* [DS]

ebembulguru, [ebe-m+bulgur-u] *{ağız} is.* Bük üzümü; böğürtlen. [DS]

ebemgömeci, [ebe-m+gömec-i ابم كوكجى] *{eAT} is. bot.* → ebegümeci.

ebemkarı, [ebe-m+karı] *{ağız} is.* Kocakarı. [DS]

ebemkuşağı, -nı, -kları [ebe-m+kuşa(k)-ı] *is.* Gökkuşağı; ebekuşağı; alkım.

eben, [? eben / emen] *{ağız} is.* → emen. [DS]

ebenced, [Ar. abā + ʿan *(-dan)* + cedd *(dede)* أبا عن جد] *(a'ba:anced) {OsT} zf.* → ebaanced.

ebenene, [ebe+nine] *{ağız} is.* Çok bilgili kadın. [DS]

ebenlemek, [eb *(yans.)* > eb-en-le-mek] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-(i)-yor]* Güçlük çekmeden gitmek. [DS]

eber, -rri [Ar. eberr أبر] *{OsT} sf.* Hayırlı; şerefli.

eberdivermek, [eber-t-mek + -i-ver-mek] *{ağız} gçl. f. [-ir]* Alıvermek; verivermek. [DS]

eberivermek, [eber-mek + -i-ver-mek] *{ağız} gçl. f. [-ir]* **1.** Getirivermek. **2.** Çağırıvermek. [DS]

ebermek[1], [*eT.* apar-mak > eber-mek] *{ağız} gçl. f. [-ir]* **1.** Getirmek; vermek. **2.** Almak. **3.** Bulmak. [DS]

ebermek[2], [eber-mek] *{ağız} gçl. f. [-ir]* Başarmak; becermek; yapmak. [DS]

ebermek[3], [eber-mek] *{ağız} gçl. f. [-ir]* Gizlemek. [DS]

ebertmek[1], [abart-mak > ebert-mek] *{ağız} gçl. f. [-ir]* Kabartmak. [DS]

ebertmek[2], [eber-t-mek] *{ağız} gçl. f. [-ir]* Elde etmek; kaçırmak. [DS]

ebes, [Ar. ʿabeṣ > ebeṣ ابث] *{ağız} sf.* **1.** Çevreden hoş görülmeyen; abes; ayıp. **2.** Çirkin. **3.** Siyah. [DS]

ebesili, [? ebesi-li] *{ağız} sf.* **1.** Kurnaz; şeytan gibi. **2.** Hep kendini düşünen; bencil.

ebesiz, [ebe-siz] *sf.* **1.** Ebesi olmayan. **2.** *zf.* Ebe olmadan.

ebesüt, [ebe+süt] *{ağız} is.* Yağlı sütle yoğrulmuş hamurdan yapılan ekmek. [DS]

ebeş[1], [ebe-ş] *{ağız} sf.* **1.** (Kişi için) yaşı ile uygun söz söylemeyen. **2.** Her şeyi bilirim diyen. **3.** Konuşurken heceleri tam söyleyemeyen; kekeme. [DS]

ebeş[2], [ebe-ş] *{ağız} sf.* **1.** (Kişi için) şişman; göbekli. **2.** Koca kafalı; çirkin. [DS]

ebeş[3], [Ar. ebreş] *{ağız} sf.* **1.** (Öküz ve at için) gözlerinin önü kırmızıya çalar, kuyruğu, yelesi kır ve sevimsiz. **2.** Alaca; benekli. [DS]

ebet, -di [Ar. ebed ابد] *{OsT} is.* **1.** Sonu olmayan zaman; sonsuz. **2.** *tasvf.* İleriye, sonsuza doğru süren zaman.

ebetaşı, [ebe+taş-ı] *{ağız} is.* Çocukların kaydırak oynadıkları küçük ve yassı taş. [DS]

ebetmek, [eber-t-mek / ebe-t-mek] *{ağız} gçl. f. [-ir]* Getirtmek. [DS]

ebeveyn, [Ar. ebeveyn ابوين] *{OsT} is.* Anne ve baba; iki ata.

ebgaz, [Ar. abġaḍ ابغض] *{OsT} sf.* En çok nefret edilen.

ebhal, -li [Ar. buḫl > ebḫal ابخل] *(ebha:l)* *{OsT}* *sf.* Pek cimri; daha cimri; en cimri.

ebhar, [Ar. baḥr *(deniz)* > ebḥār ابحار] *(ebha:r)* *{OsT}* *is.* Denizler. ⊡ **ebhār-ı vāsia,** *{OsT} Geniş denizler.*

ebhas, [Ar. baḥṣ *(konu)* > ebḥāṣ ابحاث] *(ebha:s)* *{OsT}* *is.* Konular; sözü edilen şeyler. ⊡ **ebhās-i amîka,** *{OsT} Derin konular.*|| **ebhās-ı cedîde,** *{OsT} Yeni konular.*|| **ebhās-ı müşkile,** *{OsT} Güç konular.*

ebhem, [Ar. ebhem ابهم] *{OsT}* *sf.* (Kişi için) söz söylemeye gücü yetmeyen; dilsiz.

ebher, [Ar. behr *(güzellik)* > ebher ابهر] *{OsT}* *sf.* **1.** En parlak. **2.** *anat.* Atardamar.

ebhire, [Ar. buḫār > ebḫire ابخره] *{OsT} (h, kalın söylenir) is.* Buğular; buharlar; dumanlar.

ebhur, [Ar. baḥr > ebḥur ابحر] *{OsT}* *is.* Denizler.

ebi[1], [Ar. eb *(baba)* > ebī / ebū ابی] *(ebi:)* *{OsT}* *is.* Arapça isimlerden "*... in babası*" anlamında birleşik kelimeler yapan isim.

ebi[2], [? ebi] *{ağız}* is. Hindi. [DS]

ebibük, -ğü [? ebibük] *{ağız}* *is.* Gelincik çiçeği. [DS]

ebice[1], [*eT.* aba *(baba)* + eçe / aça *(ağabey)* > ebice ابیجه] *is.* **1.** Amca. *{ağız} (aynı)* **2.** *{eAT}* Evliya; veli. **3.** *{ağız}* Kardeşlik. [DS]

ebice[2], [ebi-ce] *{ağız}* *is.* Hallaç tokmağı. [DS]

ebici, [ebici *(çocuk d.)*] *{ağız}* *is.* Ekmek. [DS]

ebicili, [ebici-li] *{ağız}* *sf.* Şaşkın; budala. [DS]

ebicingil ocağı, [ebi+cin-gil+oca(k)-ı ?] *{ağız}* *sf.* (Yer için) altı üstüne gelmiş; karmakarışık. [DS]

ebiculluk, -ğu [ebicul-luk ?] *{ağız}* *sf.* **1.** (Kişi için) elbisesi eski, üstü başı yırtık pırtık. **2.** Başkasının sözüne uyan. [DS]

ebiçmek, [ebiç-mek] *{ağız}* *gçl. f.* *[-er]* Çocuğu sırtına almak; sırtlamak. [DS]

ebidünya, [ebi+dünyā] *{ağız}* *sf.* Pek çok. [DS]

ebigat, [avukat > ebigat] *{ağız}* *is.* Avukat. [DS]

ebik, -ği [? ebik] *{ağız}* *is.* Pislik. [DS]

ebilbil, [bil-bil > e-bil-bil ?] *{ağız}* *ünl.* Tavuk, hindi vb. kümes hayvanlarını çağırma ünlemi. [DS]

ebilcan, [ebil-can ?] *{ağız}* *is.* Yozlaşmış karpuz tohumlarından oluşan portakal büyüklüğündeki karpuz. [DS]

ebile, [e + bu + ile / e + böyle] *{ağız}* *e.* Böyle; şöyle. [DS]

ebilemek, [ebi-le-mek] *{ağız}* *gçl. f.* *[-r] [-l(i)-yor]* **1.** Arzulamak; istemek. **2.** Özlemek. **3.** Dikkat ve özenle bakmak. [DS]

ebil gubul etmek, [ebil + gubul + etmek] *{ağız}* *dey.* Bozmak. [DS]

ebil kubul olmak, [hābil *(Hz. Âdem'in oğlu)* + kabil *(Hz. Âdem'in diğer oğlu)* + olmak] *{ağız}* *dey.* Çok samimi olmak; içtiği su ayrı gitmemek. [DS]

ebilobut, -du [? ebil+obut] *{ağız}* *sf.* **1.** Kalın kafalı; ahmak; sersem. **2.** İri yarı ve çopur yüzlü. [DS]

ebin, [ebin / evin] *{eT}* *is.* **1.** Tane. [EUTS] [DLT] [KB] **2.** Tohum. [EUTS] **3.** Çekirdek içi. **4.** Evin. [EUTS]

ebir[1], [o+bir] *{ağız}* *sf.* Öbür. [DS]

ebir[2], [Far. ebr ابر] *{OsT}* *is.* Bulut.

ebire, [e+ bire] *(e'bire)* *{ağız}* *ünl.* Yahu. [DS]

ebirmek, [eb-ir-mek / ev-ir-mek] *{eT}* *gçl. f.* *[-ür]* **1.** Etrafını çevirmek; dolanmak. [ETY] **2.** Evirmek; döndürmek. [Tekin] ⊡ **ebirü barmak,** *Dolanıp gitmek.*

ebir cubur, [o bir *(öbür)* + çöb / çöbik *(çöp)* > çöbür > abur cubur] *is.* → abur cubur.

ebir cübür, [o bir *(öbür)* + çöb / çöbik *(çöp)* > çöbür > abur cubur] *is.* → abur cubur.

ebis, [Yun. opisö] *{ağız}* *is.* Geri.

ebişmek, [apış-mak ? > ebiş-mek] *{ağız}* *gçl. f.* *[-ir]* Çocuğu sırtına almak; sırtlamak.

ebitçi, [ebit-çi ?] *{ağız}* *sf.* **1.** Cimri. **2.** Tutumlu. [DS]

ebizemzem, [Ar. āb-ı zemzem] *{ağız}* *is.* Gökkuşağı. [DS]

ebkâr, [Ar. bikr *(kızlık)* > ebkār ابكار] *(ebkâ:r)* *{OsT}* *is.* **1.** Kız oğlan kızlar; bakireler. **2.** *gnşl.* Daha önce kullanılmamış şeyler. ⊡ **ebkâr-ı efkâr,** *{OsT} Daha önce hiçbir kimse tarafından düşünülmemiş, ortaya atılmamış fikirler.*

ebkem, [Ar. bükm *(sessiz)* > ebkem ابكم] *{OsT}* *sf.* Dilsiz; konuşmayan; sessiz. ⊡ **ebkem-çüş,** *{ağız} Akılsız eşek; ahmak; akılsız.*

ebkemî, [Ar. ebkemī ابكمی] *(ebkemi:)* *{OsT}* *is.* Dilsizlik; konuşmazlık.

ebkemiyet, [Ar. ebkemiyyet ابكمیت] *{OsT}* *is.* Dilsizlik; konuşmazlık. ⊡ **ebkemiyet-i mutlaka,** *{OsT} Tam dilsizlik.*

eblağ, [Ar. belāğāt > belīğ *(açık, anlaşılır, güzel)* > eblāğ ابلغ] *(eblâ:ğ)* *{OsT}* *sf.* Sözü tam yerinde kullanan; en beliğ.

eblak, -ğı [Ar. eblaḳ ابلق] *{OsT}* *sf.* **1.** Alaca bulaca. **2.** Renk renk. **3.** *is.* (At için) ala bacak. ⊡ **eblak-süvār,** *{OsT} (Kişi için) 1. (Kişi için) ata binmiş. 2. mecaz. Savaşçı yiğit.*

eblec, [Ar. eblec ابلج] *{OsT}* *sf.* **1.** Açık kaşlı. **2.** *mecaz.* Parlak; nurlu.

ebled, [Ar. ebled ابلد] *{OsT}* *sf.* Kalın kafalı; aptal; ahmak.

ebleh, [Ar. belāhet *(aptallık)* > ebleh ابله] *{OsT}* *sf.* Akılsız; budala; bön.

eblehane, [Ar. ebleh + Far. āne ابلهانه] *(ebleha:ne)*

{OsT} zf. Akılsızca; aptalca; budalaca; ahmakçasına.

eblehiyet, [Ar. eblehiyyet ابلهيت] *{OsT} is.* Akılsızlık; aptallık; bönlük.

eblehleşme, [ebleh-le-ş-me] *is.* Akılsız duruma gelme; eblehleşmek eylemi.

eblehleşmek, [ebleh-le-ş-mek] *dönşl. f. [-ir]* Ebleh durumuna gelmek; akılsızlaşmak; ahmaklaşmak; bönleşmek.

eblek, -ği [Far. eblek ابلك] *{OsT} sf.* Alaca renkli. ⊡ **eblek-i cihān-tāz,** *{OsT} 1. Gece ve gündüz. 2. Dünya ve zaman.*|| **eblek-i eyyām,** *{OsT} Gece ve gündüz; Dünya ve zaman.*|| **eblek-i şerh,** *{OsT} Gece ve gündüz; Dünya ve zaman.*

eblem, [Ar. eblem ابلم] *{OsT} sf.* (Kişi için) kalın dudaklı.

eblemçüş, [Ar. eblem + T. çüş *(eşek durdurma ünlemi, eşek)*] *sf.* **1.** Aptal; eşek kafalı; eşek. **2.** (Kişi için) aşağılık; adi.

ebleme, [Ar. ebleme ابلمه] *{OsT} is. bot.* Sıcak ülkelerde yetişen baklagillerden bir ot.

eblemek, [eb-lē-mek / ev-lē-mek] *(eble:mek) {eT} gçl. f. [-r]* Evlendirmek. [ETY]

ebleşük, -ğü [eble-ş-ük] *{ağız} is.* Kalaycıların kenarsız kapları ocakta tutmak için kullandıkları düz ağızlı kıskaç. [DS]

ebluç, -cu [Far. eblüç ابلوج] *(eblû:ç) {OsT} is.* Toz şeker.

ebluk, -ğu [Far. eblūk ابلوك] *(eblû:k) {OsT} is.* **1.** İki yüzlü adam. **2.** Münafık. **3.** Şarlatan.

ebmek, [ēb-mek / év-mek] *(e:bmek) {eT} gçsz. f. [-er]* Acele etmek; ivmek. [ETY]

ebna, [Ar. ibn *(oğul)* > ebnā' ابناء] *(ebna:) {OsT} is.* **1.** Oğullar. **2.** İnsanoğulları. ⊡ **ebnā-yı Ādem,** *{OsT} Âdemoğulları.*|| **ebnā-yı beşer,** *{OsT} İnsanoğulları.*|| **ebnā-yı cins,** *{OsT} Aynı cinsten olanlar.*|| **ebnā-yı dehr,** *{OsT} Kendi çıkarını gözetenler; zamana uyanlar.*|| **ebnā-yı hilkat,** *{OsT} İnsanlar.*|| **ebnā-yı vatān,** *{OsT} Vatanın evlatları.*|| **ebnā-yı zamān,** *{OsT} İçinde bulunulan çağın insanları.*

ebniye, [Ar. binā *(yapı)* > ebnīye ابنيه] *(ebni:ye) {OsT} is.* Binalar; yapılar. ⊡ **ebnîye-i āliye,** *{OsT} Yüksek yapılar.*|| **ebnîye-i atîka,** *{OsT} Eski yapılar.*|| **ebnîye-i hāssā,** *{OsT} Hükümdara ait yapılar.*|| **ebnîye-i mîriye,** *{OsT} Beylik yapılar.*|| **ebnîye-i mürtefiā,** *{OsT} Yüksek binalar.*|| **Ebnîye-i Sultāniye Emîni,** *{OsT} tar. Padişaha ait binalarla ilgilenen görevli.*

E.B.O.B. [en büyük ortak bölen] *is. kısalt. mat.* Birden çok sayının hepsini de bölen sayıların en büyüğü.

ebonit, [Lat. ebenus *(abanoz)* > İng. ebony *(abanoz)* / Fr. ébonite] *is. kim.* Yüz kısım kauçuğun otuz iki kısım kükürtle sıcakta işlenmesinden elde edilen, elektrik yalıtkan sert plastik madde.

eboş, [Fr. ébauche] *is. mim. hey.* **1.** Sanat eserinin ilk durumu. **2.** Geliştirilmemiş, kaba saba iş.

ebr, [Far. ebr ابر] *{OsT} is.* Bulut. ⊡ **ebr-alūd,** *{OsT} Bulutlu.*|| **ebr-i bahār,** *{OsT} Bahar bulutu.*|| **ebr-i bārān,** *{OsT} Yağmur bulutu.*|| **ebr-i ihsān,** *{OsT} Bağış bulutu.*|| **ebr-i mürde,** *{OsT} 1. Ölü gibi bulut. 2. Süngerimsi bulut.*|| **ebr-i nisān,** *{OsT} Nisan bulutu.*|| **ebr-i rahmet,** *{OsT} 1. Bağış bulutu. 2. Yağmur bulutu.*|| **ebr-i sünbülgūn,** *{OsT} 1. Sümbül renkli bulut. 2. Kara bulut.*|| **ebr-kâr,** *{OsT} Şaşkın; sersem; ne yapacağını bilmez.*|| **ebr-veş,** *{OsT} Bulut gibi.*

ebrac, [Ar. burc > ebrāc ابراج] *(ebra:c) {OsT} is.* Burçlar; kaleler.

ebrak, -kı [Ar. berḳ *(parlaklık)* > ebraḳ ابرق] *{OsT} sf.* **1.** Çok parlak. **2.** Kumlu; balçıklı. **3.** İki renkli. **4.** (At için) alacalı.

ebrar, [Ar. berr *(hayır işleyen; doğru sözlü)* > ebrār ابرار] *(ebra:r) {OsT} is.* **1.** Hayır işleyenler; hayır sahipleri. **2.** İyi insanlar. **3.** Doğru söyleyenler. ⊡ **ebrār-ı ümmet,** *{OsT} Ümmetin hayırlı insanları.*

ebras, [Ar. abraṣ ابرص] *{OsT} sf.* **1.** Cüzamlı. **2.** Alaca hastalığına tutulmuş.

ebraş, [Ar. beraş *(leke hastalığı)* > ebraş ابرش] *{OsT} sf.* Vücudunda yer yer leke bulunan; abraş.

ebrec, [Ar. ebrec ابرج]*{OsT} sf.* (Kişi için) gözünün akı çok fakat güzel gözlü.

ebred, [Ar. ebred ابرد] *{OsT} sf.* **1.** Daha soğuk; pek soğuk; çok soğuk. **2.** *is.* Dolu yağdıran fırtına bulutu.

ebrehe, [Far. ebrehe ابرهه] *{OsT} is. zool.* Dağ kırlangıcı veya gâvur kırlangıcı denilen çok küçük bir kuş.

ebrencen, [Far. ebrencen ابرنجن] *{OsT} is.* Bilezik. ⊡ **ebrencen-i dest,** *{OsT} El bileziği; halhal.*

ebreş, [Ar. bereş *(benekli olma)* > ebreş ابرش] *{OsT} is.* Benekli at; abraş.

ebri[1], [Far. ebr *(bulut)* > ebrī ?] *{ağız} is.* İnce dokunmuş bir tür kumaş; krep [DS].

ebri[2], [Far. ebrī ابری] *(ebri:) {OsT} is. zool.* Sünger. ⊡ **ebri-kühen,** *{OsT} Sünger.*|| **ebri-mürde,** *{OsT} Sünger.*

ebrik[1], **-ği** [*eT.* op-ra-mak > ep-ri-mek > ep-ri-k] *{ağız} sf.* **1.** (Kar, yağ vb. için) erimeye yüz tutmuş. **2.** (Yemek için) ağızda dağılıveren; yumuşak. **3.** (Elbise için) yıpranmış, eskimeye yüz tutmuş. [DS]

⧉ **ebriğe basılmak,** *{ağız} Birisi için hazırlanmış bir yemek ya da ziyafete, tesadüfen orada bulunan bir başkası katılmak.*

ebrik², **-ği** [? eprik] *{ağız} is.* Çamaşır yıkandıktan sonra geriye kalan az kirli ve köpüklü su. [DS]

ebrim, [ebri-mek > ebri-m] *{ağız} is.* Büklüm. [DS] ⧉ **ebrim ebrim,** *{ağız} 1. Büklüm büklüm. 2. Bitkinlik; perişanlık; içten içe eriyiş.* [DS]

ebrimek, [*eT.* opra-mak > epri-mek] *{ağız} gçsz. f. [-r]* → eprimek. [DS]

ebrinik, -ği [ebri-n-ik] *{ağız} sf.* (Kâğıt için) ıslaklık yüzünden buruşmuş. [DS]

ebrişim, [Far. ebrīşüm / ebrīşum ابريشم] *(ebrişi:m) {OsT} is.* **1.** İpek iplik; ibrişim. **2.** Saz teli.

ebrişimîn, [Far. ebrīşamīn ابريشين] *(ebri:şimi:n) {OsT} sf.* **1.** İpekli. **2.** İpekten yapılmış.

ebrişüm, [Far. ebrīşüm / ebrīşum ابريشم] *(ebrişü:m) {OsT} is.* → ebrişim.

ebrkâr, [Far. ebr-kār ابركار] *(ebrkâ:r) {OsT} sf.* (Kişi için) şaşırmış; ne yapacağını bilemeyen; yerinde duramayan.

ebru¹, [Far. ebr *(bulut)* > ebrī *(bulut gibi)* ابرو] *(ebru:) {OsT} is.* **1.** Kâğıt üzerine yapılan renkli hare. **2.** Kitap ciltlerinin iç kapaklarını hareli boyama usulü. **3.** Ciltli kitapların kenarlarını veya cilt işlerinde kullanılan deri ve kâğıtları mermer damarlarını andırır şekillerde süsleme. ⧉ **ebru ebru,** *(Yanak için) dalga dalga kırmızı.*|| **ebru kâğıdı,** *Kitre, kola gibi yapıştırıcı maddelerle yoğunlaştırılmış su üzerine yağlıboya dökerek hazırlanan süs ve desen üzerine kâğıt yatırılarak elde edilen resim.*

ebru², [Far. ebrū ابرو] *(ebru:) {OsT} is.* Kaş. ⧉ **ebrū-ferāh,** *{OsT} Güler yüz.*|| **ebrū-ferāhî,** *{OsT} Güler yüzlülük.*|| **ebrū-yi dilfirīb,** *{OsT} Güzel kaş.*

ebrucu, [ebru-cu] *(ebru:cu) is.* Renkleri karıştırarak süs kâğıtları üzerine elle mermer damarı şeklinde süsler hazırlayan kimse.

ebruculuk, -ğu [ebru-cu-luk] *(ebru:culuk) is.* Kâğıt veya deri üzerine ebru yapma işi ve sanatı.

ebrumig, [Far. ebrūmīġ ابروميغ] *{OsT} is.* Kara bulut.

ebrul, [Yun. apriles > Erme. april] *{ağız} is.* Beş nisanda esen fırtına. [DS]

ebrulama, [ebru-la-ma] *(ebru:lama) is.* Ebru ile süsleme; ebrulamak eylemi.

ebrulamak, [ebru-la-mak] *(ebru:lamak) gçl. f. [-r] [-l(u)-yor]* **1.** Ebru ile süslemek. **2.** *tekst.* Bir kumaşı değişik renkteki boyalara daldırmak ya da değişik renkteki ipliklerle karmaşık bir renk dokusu ortaya çıkacak biçimde dokumak.

ebrulanmak, [ebru-la-n-mak] *(ebru:lanmak) dönşl. f. [-ır] tekst.* (Kumaş için) boyama sırasında çeşitli nedenlerden ötürü açıklı koyulu hâl almak.

ebruli, [Far. ebrū => ebru-li / ebrulī [Tietze] *(ebru:li:) sf.* Üzerinde gitgide açılan aynı desende değişik renkler bulunan.

ebrulu, [ebru-lu] *(ebru:lu) sf.* (Kâğıt ve kumaş için) üzerine ebru yapılmış; ebru yapılarak süslenmiş.

ebruvan, [Far. ebrū-vān ابروان] *(ebru:va:n) {OsT} is.* Kaşlar.

ebrük, -gü [epri-mek > ebrük] *{ağız} sf.* → eprik.

ebrüm¹, [ebri-mek > ebrü-m] *{ağız} is.* → ebrim. [DS]

ebrüm², [? ebrüm] *{ağız} sf.* Şişman. [DS]

ebrümek, [*eT.* opra-mak > ebri-mek ? ebrü-mek] *{ağız} gçsz. f. [-r]* → eprimek. [DS]

ebsar, [Ar. baṣar *(göz)* > ebṣār ابصار] *(ebsa:r) {OsT} is.* Gözler.

ebtah, [Ar. ebṭaḥ ابطح] *{OsT} is.* Kumlu dere veya ırmak.

ebter, [Ar. betr *(kesmek)* > ebter ابتر] *{OsT} sf.* **1.** (Hayvan için) kuyruğu kesik; kuyruksuz. **2.** Kısır; zürriyetsiz; enenmiş. **3.** *{ağız}* Yararsız; değersiz; yaramaz. [DS] **4.** *is. ed.* Dört heceden iki heceye indirilmiş kelime; *"fâilâtün (- . - -) => "fa'lün" (- -) gibi.*

Ebteriye, [Ar. ebteriyye ابتريه] *{OsT} is.* Hz. Muhammed'den sonra halifenin Hz. Ali olması gerektiği hâlde kendi isteğiyle Ebu Bekir ve Ömer'e devrettiği için bu ikisinin halifeliğinin geçerli olduğunu savunan ve Şiî Zeydiyye mezhebinin kollarından birisi.

ebtine, [Ar bāṭın > ebṭine ابطنه] *{OsT} is.* Çukur veya kuytu yer.

ebu, [Ar. eb *(baba)* > ebī / ebū ابو] *{OsT} is.* Babası. ⧉ **ebū-eyyüb,** *{OsT} Sabrın babası; deve.*|| **ebü'l-aceb,** *{OsT} 1. Sihirbaz; hokkabaz. 2. Talih; baht; şans.*|| **ebü'l-beşer,** *{OsT} İnsanların babası; Hz. Âdem.*|| **ebü'l-burun,** *{OsT} Büyük burunlu kimse.*|| **ebü'l-enbiyā,** *{OsT} Peygamberlerin babası; Hz. İbrahim.*|| **ebü'l-feth,** *{OsT} Fethin babası; Fatih Sultan Mehmet Han.*|| **ebü'l-iber,** *{OsT} Utanmaz.*|| **ebü'l-vakt,** *{OsT} Prensip sahibi adam.*|| **ebü'n-nevm,** *{OsT} 1. Uykunun babası. 2. Haşhaş.*|| **ebü'ş-şikem,** *{OsT} 1. Göbek babası. 2. Obur.*|| **ebü-türab,** *{OsT} Toprağın babası; Hz. Ali'nin lakabı.*|| **ebü'z-zeheb,** *{OsT} Altın babası; çok zengin adam.*

ebucehil, [Ar. ebü cehl ابوجهل] *{OsT} is.* **1.** Cehlin, cahilliğin babası. **2.** *sf.* Tüm cahil. ⧉ **ebucehil karpuzu,** *bot. Kabakgillerden, sürüngen gövdeli sarı çiçekli, parçalı yapraklı, elma büyüklüğünde acı meyveleri müshil olarak kullanılan çok yıllık otsu bir bitki; acı karpuz; acı elma; acı hıyar; it hıyarı, (Citrullus colocynthus).*

ebulhevl, [Ar. eb *(baba)* + hevl *(korku)* > ebü'l-hevl

ابوالهول] *{OsT} is.* **1.** Korkunun babası. **2.** Mısır'daki Sfenks heykelinin eski adı.

ebune, [Ar. ebū *(peder)* > ebūnā *(pederimiz)* ابونا] *{OsT} ünl.* (Papazlara hitap için) pederimiz.

ebuselik, [Ar. ebu-selik ابوسليك] *(ebu:selik) {OsT} is. müz.* Buselik makamının eski adı.

ebük gübük, [ebük+gübük] *{ağız} ikile.* (Söz için) aslı astarı olmayan. [DS]

ebülyoskop, -bu [Lat. ebullire *(kaynamak)* + Yun. skopein *(gözetlemek)* > Fr. ébulluoscope] *is.* Cisimlerin kaynama sıcaklığını tespit etmeye yarayan cihaz; huruşbin.

ebür cübür, [ebür + cübür] *{ağız} ikile.* Yararsız; değersiz; saçma sapan.

ebürnünük, -ğü [obur + nünük] *{ağız} sf.* Obur. [DS]

ebürrebi, -i'ı [Ar. eb *(baba)* + rebiʿ *(bahar)* > ebü'r-rebiʿ ابوالربيع] *{OsT} is.* **1.** Baharın babası. **2.** *zool.* Çavuşkuşu; ibibik.

ebürşüm, [Far. ebrişim] *{ağız} is.* İpek. [DS]

ebvab, [Ar. bāb *(kapı)* > ebvāb ابواب] *(ebva:b) {OsT} is.* **1.** Kapılar. **2.** Kitap bölümleri. **3.** Arapça fiil çekim kalıpları. ⊟ **ebvāb-ı irtikāb,** *{OsT} İrtikap kapıları.*|| **ebvāb-ı müzehheb,** *{OsT} Yaldızlı, süslü kapılar.*|| **ebvāb-ı rahmet,** *{OsT} Rahmet kapıları.*

ebyan, [Ar. ebyān ابيان] *(ebya:n) {OsT} sf.* **1.** (Kişi için) eli açık; cömert. **2.** (Kişi için) yemekten tiksinen.

ebyat, [Ar. beyt *(ev)* > ebyāt ابيات] *(ebya:t) {OsT} is. ed.* İki mısradan meydana gelen manzume parçaları; beyitler.

ebyaz, [Ar. beyāż > ebyaż ابيض] *{OsT} sf.* Çok beyaz.

ebyaziyet, [ebyażiyyet ابيضيت] *(ebya:ziya:t) {OsT} is.* Beyazlık; aklık; temizlik

ebz, [Ar. ebz ابز] *{OsT} is.* **1.** Ürkme; kaçma. **2.** Ani ölüm.

ebzar, [Ar. bezr > ebzār ابزار] *(ebza:r) {OsT} is.* Yemeklere konan baharlar.

ebzün, [Ar. ebzün ابزن] *{OsT} is.* **1.** İçinde yıkanılan küçük havuz. **2.** Küvet.

ecahil, [Ar. echel > ecāhil اجاهل] *(eca:hil) {OsT} is.* En bilgisiz olanlar; pek bilgisizler; çok bilgisizler.

ecamire, [Ar. ecāmire اجامره] *(eca:mire) {OsT} is.* İnsan grupları; takımlar; taifeler.

ecanaz, [? ecanaz] *{ağız} sf.* **1.** Huysuz. **2.** Kurnaz. [DS]

ecanib, [Ar. ecnebī *(yabancı)* > ecānib اجانب] *(eca:nib) {OsT} is.* Yabancılar.

ecbe, [Ar. ecbe اجبه] *{OsT} sf.* (Kişi için) geniş alınlı.

ecce homo, [Lat. ecce homo] *(ekse homo) ünl.* **1.** İşte adam! **2.** Plotinus'un elinde kamıştan bir asa, başında dikenden bir taç bulunur hâlde Hz. İsa'yı gösterirken söylediği söz. **3.** *is.* Hz. İsa'yı başında dikenden taç, elinde kamıştan asa ile gösteren resimlere verilen ad.

eccim, eccim] *{ağız} sf.* Girişken; becerikli. [DS]

ecdad, [Ar. cedd *(dede)*> ecdād اجداد] *(ecda:d) {OsT} is.* → ecdat.

ecdas, [Ar. cedeṣ > ecdāṣ اجداث] *(ecda:s) {OsT} is.* Kabirler; mezarlar. ⊟ **ecdās-ı ecdād,** *{OsT} Ataların mezarları.*

ecdat, -dı [Ar. cedd *(ata)* > ecdād اجداد] *(ecda:t) {OsT} is.* Atalar; dedeler; büyük babalar.

ecder, [Ar. ecder اجدر] *{OsT} sf.* Daha uygun; en uygun; pek uygun.

ece[1], [*eT.* eçe / eçü *(abla)* > ece اجه] *is.* **1.** *{ağız}* Güzel kadın. [DS] **2.** Kraliçe. **3.** Ana. **4.** *{ağız}* Ağabey ve abla. [DS] **5.** İhtiyar kadın. **6.** *{ağız}* Yakın akrabadan olan büyük erkek. [DS] **7.** *{ağız}* Baba. [DS] **8.** *{ağız}* Babaanne. [DS] **9.** *{ağız}* Kadın. [DS] **10.** Samimi arkadaş; dost. **11.** *{ağız}* Ak sakallı ihtiyar. [DS] **12.** *{ağız}* Ağa. [DS] **13.** Hala çocuğu. **14.** *{ağız}* Yenge. [DS] **15.** *{eAT}* Reis; ileri gelen; ulu. **16.** *özl. is.* Masallarda korku salan çirkin cücenin adı.

ece[2], [ece] *{ağız} ünl.* Seslenme ünlemi. [DS]

-ecegin, [-acağ-ın / -eceg-in / -y-acağ-ın / -y-eceg-in] *{eAT} çek e.* → -acagın.

-ecek[1], [-acak / -ecek / y-acak / -y-ecek] *{eAT} çek. e.* → -acak.

-ecek[2], [-acak / -ecek / -y-acak / -y-ecek] *çek. e. yap. e.* → -acak.

-eceksiz, [-acak-sız / -ecek-siz / -y-acak-sız / -y-ecek-siz] *{eAT} çek e.* → -acaksız.

ecel[1], [Ar. ecel اجل] *{OsT} is.* **1.** Hayatın sonu. **2.** Alında yazılı olduğuna inanılan ölüm vakti; kişinin kaderine bağlı olan ölüm anı. **3.** *huk.* Bir borcun ödenmesini gerektiren veya bir sözleşmenin ortadan kalkması sonucunu doğuran süre. **4.** *huk.* Taraflarca belirtilmiş ve ileride vuku bulacak olay. ⊟ **ecel aman verirse,** *Ömür yeterse, ölmez sağ olursam.*|| **ecel beşiği,** *Çok tehlikeli binit veya geçit.* || **ecelden aman olursa,** *Ölmedikçe; hayatta olunduğu müddetçe.*|| **Ecele çare bulunmaz.** *Ölümden başka her iş için bir çare bulunabilir.*|| **Ecel geldi cihana, baş ağrısı bahane.** *Ölüm herkes için kaçınılmaz bir sondur.*|| **Eceli gelen köpek cami duvarına siyer.** *Herkesin değer verdiği bir şeye zarar veren kimse sonucuna katlanır.*|| **eceli gelmek,** *Ölümü kaçınılmaz olmak.*|| **ecel-i kazā,** *{OsT} Kaza sonucu olan ölüm.*|| **ecel-i mev'ut,** *{OsT} Doğal ölüm.*|| **ecel-i nāgehān,** *{OsT} Ani ölüm.*|| **eceline**

susamak, *Ölümü arzularmış gibi çok tehlikeli işlere girişmek.*|| **eceliyle ölmek,** *Herhangi bir kaza veya katil suretiyle değil de olağan sayılan biçimde ölmek.*|| **ecel-resîde,** *{OsT} Eceli gelmiş.*|| **ecel şerbeti içmek,** *Ölmek.*|| **ecel teri dökmek,** *1. Çok korkmak. 2. Çok sıkılmak, bunalım geçirmek.*

ecel[2], **-lli** [Ar. celāl *(büyüklük)* > celil > ecell اجل] *{OsT} sf.* En büyük; çok büyük. ❐ **ecell-i mahlûkāt,** *Yaratıkların en büyüğü.*

ecele, [Ar. acele => ecele] *{ağız} zf.* Acele.

ecelem, [ecele-m ?] *{ağız} is.* Sözün başı. [DS]

ecellü, [ecel-lü اجللو] *{OsT} sf.* Eceli gelen; eceli gelmiş.

ecemiş, [ece-miş] *{ağız} sf.* **1.** Çok bilmiş. **2.** Olgun. [DS]

ecemme, [Ar. ecemme اجم] *{OsT} is.* **1.** Etli kemik. **2.** Mızraksız adam. **3.** Boynuzsuz koç.

ecemsi, [ece-msi] *sf.* Masallardaki korkunç cüceye benzer; ece gibi.

ecemük, -ğü [ece-mük ?] *{ağız}* sf. Zayıf; cılız. [DS]

-ecen, [-a-can / -e-cen / -can] *yap. e.* → -acan.

ecene, [Far. ājene] *{ağız} is.* **1.** Taşçı ya da marangozların kullandığı keski; demir kalem. **2.** Ayakkabı yapılan derileri delmek için kullanılan dik açı ağızlı bir tür zımba. **3.** Çocuk oyuncağı. **4.** *sf.* Kısa boylu; cüce. [DS]

ecenez, [? ecenez / ecenaz] *{ağız} sf.* **1.** Huysuz. **2.** Yeteri kadar gelişmemiş, büyümemiş; zayıf; cılız. **3.** *is.* Verilen sözü bozmak için uydurulan özür. **4.** Övendirenin ucunda bulunan çamur sıyırmaya yarayan metal parça. [DS]

ecer, [Ar. aʿcer أعجر => ecer] *{ağız} sf.* Yeni. [DS]

eceş, [ece-ş] *{ağız} ünl.* Kendinden küçüklere seslenme sözü. [DS]

ecet, -di [Ar. iddet => ecet ?] *{ağız} is.* Dul kadının yeniden evlenebilmek için beklemek zorunda olduğu süre. [DS] ❐ **ecet becet,** *{ağız} Görülmemiş bir şekilde.* [DS]

ecevit, [Ar. ecved ?] *{ağız} sf.* **1.** Çevik. **2.** Çalışkan. **3.** Açık fikirli. **4.** Açıkgöz. **5.** Yaramaz. **6.** Fitne.

ecfan, [Ar. cefn *(göz kapağı)* > ecfān اجفان] *(ecfa:n) {OsT}* **1.** Göz kapakları. **2.** Kirpikler. **3.** Asma çubukları.

ecfün, [Ar. ecfün اجفن] *{OsT} is.* → ecfan.

echel, [Ar. cehl > echel اجهل] *{OsT} sf.* → eçhel.

echer, [Ar. echer اجهر] *{OsT} sf.* **1.** (Kadın için) son derece güzel. **2.** (Kişi için) gündüz iyi görmeyen; gözü kamaşan.

echere, [Ar. echere اجهره] *{OsT} is.* Pıtrak dikeni.

eci, [*eT.* eçi] *{ağız} is.* **1.** Büyük kız kardeş; abla. **2.** Büyük erkek kardeş; ağabey. **3.** Büyükanne. **4.** Saygıdeğer yaşlı kadın. **5.** Yenge. [DS] ❐ **eci bücü,** *{ağız} Kırda yetişen yenebilir bir ot.* [DS]

ecicik, -ği [az-ı-cık] *{ağız} zf.* Çok az; az; biraz. [DS]

eciç, [Ar. yecüc ? / ece *(masal cücesi)* [Tietze] > eciç] *sf.* Yakışıksız; çarpık. ❐ **eciç bücüç,** *Çarpık çurpuk; eğri büğrü.*

ecik[1], **-ği** [az-ı-cık] *{ağız} zf.* → ecicik. [DS]

ecik[2], **-ği** [? ecik] *{ağız} is.* Kasık. [DS]

ecik[3], **-ği** [? ecik] *{ağız} is.* **1.** Yağmurda ıslanmış tahıl. **2.** Küçük çocuk. **3.** Köpek yavrusu. **4.** Tırpanın sapında elle tutulacak parça. [DS] ❐ **ecik boncuk,** *{ağız} Çoluk çocuk.*|| **ecik çücük,** *{ağız} 1. Küçük.' 2. Ezik; çürük.* [DS]

ecil[1], [? ecil] *{ağız} is.* Keçi. [DS] ❐ **ecil ecivat,** *{ağız} (Kişi için) boya ya da hastalık yüzünden benzi değişen.* [DS]

ecil[2], [Ar. ecil اجیل] *(eci:l) {OsT} sf.* **1.** Geciktiren; sonraya bırakan. **2.** Geciktirilmiş (şey).

ecilik, -ği [*eT.* eçi > eci-lik] *is.* Sağdıçlık.

ecille, [Ar. celāl *(büyüklük)* > celil > ecille اجله] *{OsT} is.* Yüksek mevki sahibi ve saygıdeğer kişiler. ❐ **ecille-i ricāl-i devlet,** *{OsT} Devlet adamlarının büyükleri.*|| **ecille-i üdebā,** *{OsT} Yazarların büyükleri.*

ecim[1], [*eT.* eçi > eci-m] *{ağız} is.* **1.** Büyük kız kardeş; abla. **2.** Büyük erkek kardeş; ağabey. **3.** Kendisine saygı duyulmaya değer kadın.

ecim[2], [? ecim / eccim] *{ağız} sf.* Becerikli; girişken. [DS]

ecim[3], [ecim] *{ağız} is.* Borç. [DS] ❐ **ecim çekişmek,** *{ağız} 1. Dediğinde direnmek. 2. Bahse girişmek. 3. Lades tutuşmak.* [DS]|| **ecim duvar,** *{ağız} Bir çocuk oyunu.* [DS]|| **ecim ecim,** *{ağız} 1. Birbirinin serçe parmaklarını çengel gibi birbirine takarak girilen bir çocuk bahsi. 2. Lades kemiği.* [DS]|| **ecim ecim kemiği,** *{ağız} Lades kemiği.* [DS]

ecim[4], [Ar. ecim اجم] *{OsT} is.* **1.** Bir şeye çok devam etmekten usanç gelme. **2.** Birini hoşlanmayacağı bir duruma getirme. **3.** (Su için) kirlenme; temizliğini yitirme.

ecimek, [eci-mek] *{ağız} gçsz. f. [-r]* Bahse girmek; lades tutuşmak. [DS]

ecin, [Ar. ecinni / ecünnü] *{ağız} is.* Cin; peri; şeytan vb. ecinni. [DS]

ecine, [Far. ājene] *{ağız} is.*→ ecene. [DS]

ecinli, [Ar. ecinni] *{ağız} sf.* Zeki fakat yaramaz çocuk. [DS]

ecinne[1], [Ar. cenin > ecinne اجنه] *{OsT} is.* Ceninler.

ecinne[2], [Ar. cinn > ecinne > ecinni اجنی] *{OsT} is.* → ecinni.

ecinni, [Ar. cinn > ecinne > ecinnī اجنی] *(ecinni:) {OsT} {ağız} is.* **1.** Cin; cinler; peri. **2.** *{ağız}* →

ecinli. [DS] ⊡ **ecinniler top oynamak,** *{ağız} Boş, ıssız yer.* [DS]

ecir[1], [Ar. ecr > ecīr اجير] *(eci:r) {OsT} sf.* Yalnız belli bir iş ve zaman için çalışan kişi; işçi. ⊡ **ecîr-i has,** *{OsT} Yalnızca sözleşme yaptığı kişinin işini yapan kişi; işçi.*|| **ecîr-i müşterek,** *{OsT} Sözleşme yaptığı kişi dışında başka başkalarının da işini gören kimse.*

ecir[2], **-cri** [Ar. ecr اجر] *{OsT} is.* **1.** Bir iş veya hizmet karşılığında verilen şey; ücret. **2.** Sevap. **3.** Mükâfat; ödül. **4.** Ceza. **5.** *{ağız}* Aşırı güçlük ve sıkıntı. **6.** *{ağız}* Günah. [DS] **7.** *{ağız}* Öç alma; öç. [DS] **8.** *{ağız}* Kötü alın yazısı; çile. [DS] **9.** *{ağız}* Kısmet; pay. [DS] **10.** *{ağız}* Bereket. [DS] **11.** *{ağız} sf.* Yerinde; uygun; doğru. [DS] ⊡ **ecirini çıkarmak,** *{ağız} Yerini doldurmak; karşılamak; eksiğini tamamlamak.* [DS]|| **ecirini vermek,** *{ağız} Yardım etmek.* [DS]|| **ecir sabır dilemek,** *Baş sağlığı dilemek.*

ecir[3], [? ecir] *{ağız} sf.* Aziz; sevgili. [DS]

ecir[4], [Ar. ʿacūr عجور => ecir] *{ağız} is.* → acur. [DS]

eciş, [Ar. yecüc ? / ece *(masal cücesi)* [Tietze] > eciç / eciş] *{ağız} sf.* → eciç. [DS] ⊡ **eciş bücüş,** *1. Hiçbir yanı düzgün olmayan; eğri büğrü; çarpık. 2. Çirkin görünümlü. 3. Değersiz.*|| **eciş meciş,** *{ağız} Cin peri cinsinden olan.* [DS]

ecit, [Ar. yecüc ? / ece *(masal cücesi)* > eciç / ecit] *{ağız} sf.* → eciç. [DS] ⊡ **ecit mecit,** *{ağız} 1. Anormal denecek kadar çirkin. 2. Korku yüzünden insan yüzünün aldığı korkunç ve anormal biçim.* [DS]

ecl, [Ar. ecl اجل] *{OsT} e.* ... sebebiyle; .. yüzünden. ⊡ **ol ecilden,** *{OsT} Bu sebepten; bundan dolayı.*

ecla, -a'ı [Ar. eclaʿ اجلع] *{OsT} sf.* **1.** (Kişi için) kısa dudaklı. **2.** Miskin; beceriksiz.

ecla, [Ar. celī > eclā اجلى] *(eclâ:) {OsT} sf.* Çok belli olan; pek belli; çok açık.

eclad, [Ar. cild > eclād اجلاد] *(eclâ:d) {OsT} is.* Hayvan derileri.

eclaf, [Ar. cilf *(rezil)* > eclāf اجلاف] *(eclâ:f) {OsT} is.* Ayak takımından olanlar; reziller.

eclah, [Ar. eclaḥ اجلح] *{OsT} sf.* **1.** (Kişi için) başı kel. **2.** *is.* Araba ya da deve üstüne yapılan gölgelik; mahfel.

eclef, [Ar. cilf > eclef اجلف] *{OsT} is.* Daha edepsiz; en edepsiz; çok edepsiz.

eclik, -ği [? ec-lik] *{ağız} is.* Duvar yapımında iri taşlar arasına konulan küçük taşlar; moloz. [DS]

ecma, -a'ı [Ar. cemʿ *(toplanma; topluluk)* > ecmaʿ اجمع] *(ecma:) {OsT} sf.* Çok toplanmış; fazla birikmiş.

ecmain, [Ar. cemʿ *(toplanma)* > ecmaʿ > ecmaʿīn اجمعين] *(ecma:i:n) {OsT} zf.* Hepsi; tümü.

ecmal, [Ar. ecmel > ecmāl اجمال] *(ecma:l) {OsT} is.* Erkek develer.

ecmat, [Ar. ecme > ecmāt اجمات] *(ecma:t) {OsT} is.* Ormanlar.

ecme, [Ar. ecme اجمه] *{OsT} is.* Orman.

ecmeb, [? ecmeb] *{ağız} sf.* (Kişi için) nazik. [DS]

ecmel, [Ar. cemāl *(güzellik)* > ecmel اجمل] *{OsT} sf.* En güzel; pek güzel; daha güzel.

ecnab, [Ar. cenb > ecnāb اجناب] *(ecna:b) {OsT} is.* Yan taraflar; yanlar; kanatlar.

ecnad, [Ar. cünd *(asker)* > ecnād اجناد] *(ecna:d) {OsT} is.* Askerler; taburlar.

ecnas[1], [Ar. cins > ecnās اجناس] *(ecna:s) {OsT} is.* Türler; cinsler; çeşitler. ⊡ **ecnās-ı muhtelife,** *{OsT} Çeşitli cinsler.*

ecnas[2], [? ecnas] *{ağız} is.* Değerli taş; mücevher. [DS]

ecneb, [Ar. cenb *(uzaklaştırma)* > ecneb اجنب] *{OsT} sf.* **1.** Uzaklaştırılmış. **2.** Yabancı. **3.** (At için) sert başlı.

ecnebi, [Ar. ecneb *(uzaklaştırılmış)* > ecnebī / ecnebiye اجنبى / اجنبيه] *(ecnebi:) {OsT} sf.* **1.** Yabancı olan; başka memleketten gelmiş. **2.** *is.* Başka devlet uyruğundan olan kişi. **3.** Başka devlet.

ecnebilik, -ği [ecnebi-lik] *is.* **1.** Yabancı olma durumu; yabancılık. **2.** Başka devlet uyruğundan olma durumu.

ecnebiye, [Ar. ecneb > ecnebiye اجنبيه] *(ecnebi:ye) {OsT} sf.* **1.** Yabancı olan. **2.** Yabancı devletten olan.

ecnebiyet, [Ar. ecneb > ecnebiyyet اجنبيت] *(ecnebi:yet) {OsT} is.* Yabancılık.

ecnef, [Ar. ecnef اجنف] *{OsT} sf.* **1.** (Kişi için) beli eğri. **2.** Haktan uzaklaşmış.

ecnez, [? ecnez] *{ağız} sf.* → ecenez. [DS]

ecniha, [Ar. cenāḥ *(kanat)* > ecniḥa اجنحه] *{OsT} is.* Kanatlar.

ecr, [Ar. ecr اجر] *{OsT} is.* → ecir[2]. ⊡ **ecr-i misil,** *{OsT} Sahibinin izni olmadan kullanılan bir şey için bilirkişilerce takdir edilip yargı organınca kabul edilen ücret.*

ecram, [Ar. cirm > ecrām اجرام] *(ecra:m) is.* Cansız cisimler. ⊡ **ecrām-ı semāviye,** *Gök cisimleri; yıldızlar.*|| **ecrām-ı ulviye,** *gök b. Yıldızlar.*

ecras, [Ar. ceres > ecrās اجراس] *{OsT} (ecra:s) is.* Çanlar.

ecreb, [Ar. ecreb أجرب] *{OsT}* *sf.* (İnsan veya hayvan için) uyuz olmuş.

ecred, [Ar. ecred أجرد] *{OsT}* *sf.* **1.** (Kişi için) henüz sakalı bıyığı çıkmamış; genç; tüysüz. **2.** (Yer için) otsuz.

ecribe, [Ar. cirāb > ecribe أجربه] *{OsT}* *is.* Bez ya da deriden yapılmış çantalar; dağarcıklar.

ecsad, [Ar. cesed > ecsād أجساد] *(ecsa:d)* *{OsT}* *is.* **1.** Cesetler. **2.** Bedenler. **3.** Cisimler; maddeler; kütleler. ⚭ **ecsād-ı seb'a,** *{OsT} Yedi madde (altın, gümüş, kalay, kurşun, demir, bakır ve harçini).*

ecsam, [Ar. cism > ecsām أجسام] *(ecsa:m)* *{OsT}* *is.* Cisimler. ⚭ **ecsām-ı felekiye,** *{OsT} Gök cisimleri.*|| **ecsām-ı sābiha,** *{OsT} fiz. Yüzen cisimler.*|| **ecsām-ı semāviye,** *{OsT} gök b. Gök cisimleri.*

ecsem, [Ar. ecsem أجسم] *{OsT}* *sf.* Gövdesi büyük olan; pek iri.

ecuc, [Ar. ecūc أجوج] *{OsT}* *(ecu:c)* *sf.* Işık saçan; parlayan.

ecü, [ecü / öcü] *{ağız}* *is.* (Çocuk dilinde) umacı. [DS]

ecücük, -ğü [azıcık] *{ağız}* *sf* → ecük. [DS]

ecüç, [Ar. yecüc ? / ece *(masal cücesi)* [Tietze] *sf.* → eciç. ⚭ **ecüç bücüç,** *Eciş bücüş.*|| **ecüç mecüç,** → eciş meciş.

ecük[1], **-ğü** [azıcık] *{ağız}* *sf.* **1.** Çok az; azıcık; az. **2.** Biraz. **3.** Küçücük. [DS] ⚭ **ecük bücük,** *{ağız} Küçük çocuklara verilen sıfat.* [DS]|| **ecük cücük,** *{ağız} Bir arada bulunan birkaç küçük çocuk.* [DS]

ecük[2], **-ğü** [? ecük] *{ağız}* *is.* Kalça. [DS]

ecvad, [Ar. cüd > ecvād أجواد] *(ecva:d)* *{OsT}* *is.* Cömertlikler.

ecvaf, [Ar. cevf > ecvāf أجواف] *(ecva:f)* *{OsT}* *is.* Oyuklar; kovuklar.

ecved, [Ar. cūd *(iyilik)* > ecved أجود] *{OsT}* *sf.* **1.** Daha iyi; pek iyi; en iyi. **2.** Pek eli açık; cömert. ⚭ **ecved-i mensucāt,** *{OsT} Dokumaların en iyisi.*|| **ecvedü'n-nās,** *{OsT} İnsanların en iyisi; Hz. Muhammed.*

ecvef, [Ar. cevf *(boşluk)* > ecvef أجوف] *{OsT}* *sf.* **1.** Kof; içi boş. **2.** *mecaz.* Bilgisiz. **3.** *is. dbl.* Arap dil bilgisine göre üç harfli köklerden ikinci harfi *vav* ya da *ye* olan fiiller. ⚭ **ecvef-i vav,** *{OsT} 1. dbl. Üçlü kökünün ortası vav olduğu için kelimenin ortasının boş olması durumu. 2. mecaz. Kafası boş; boş beyinli.*

ecvibe, [Ar. cevāb > ecvibe أجوبه] *{OsT}* *is.* Cevaplar; yanıtlar. ⚭ **ecvibe-i müskite,** *{OsT} Susturucu cevap.*

ecyad, [Ar. cīd > ecyād أجياد] *(ecya:d)* *{OsT}* *is.* Uzun boyunlular.

ecyaf, [Ar. cīfe > ecyāf أجياف] *(ecya:f)* *is.* *{OsT}* Leşler.

ecyal, -li [Ar. cīl > ecyāl أجيال] *(ecya:l)* *{OsT}* *is.* **1.** Milletler; uluslar. **2.** Kabileler. **3.** Soylar; nesiller.

ecyed, [Ar. ecyed أجيد] *{OsT}* *sf.* (Kişi için) uzun boyunlu.

ecza, [Ar. cüz' *(parça)* > eczā' أجزاء] *(ecza:)* *{OsT}* *is.* **1.** Parçalar; kısımlar. **2.** Ciltlenmemiş kitap parçaları. **3.** Boya, kimya ve ilaç sanayiinde kullanılan birleşiklerin genel adı; kimyevi maddeler; kimyasallar. **4.** İlaç. **5.** *mat.* Askat. ⚭ **ecza dolabı,** *İçine ilk yardım malzemelerinin konulduğu küçük dolap; ilk yardım çantası.*|| **eczāü'ş-şi'r,** *{OsT} Aruzun fâilün, fâulün, mefâilün, müstef'ilün, fâilâtün, mefâaletün, mef'ulâtün ve mütefâilâtün'den ibaret sekiz asıl parçası.*|| **eczā-yı nāriye,** *{OsT} Yanıcı maddeler.*|| **eczā-yı şerife,** *{OsT} Kur'an-ı Kerim'in cüzleri.*|| **eczā-yı tıbbiye,** *{OsT} İlaç yapılan maddeler.*|| **eczā-yı unsuriyye,** *{OsT} Esası meydana getiren parçalar.*

eczacı, [ecza-cı] *(ecza:cı)* *is.* İlaç yapan ve satan diplomalı uzman. ⚭ **eczacı çanağı,** *Fayanstan yapılma silindirik gövdeli ve konik kapaklı çanak.*|| **eczacı çırağı,** *Kalfa vasfını kazanmamış eczanelerde çalışan yardımcı.*|| **eczacı kalfası,** *Eczânelerde en az beş yıl çalışmış yardımcı.*|| **eczacı muavini,** *Eczane sahibinin veya sorumlu müdürünün gözetim ve denetiminde çalışan diplomalı yardımcı.*

eczacılık, -ğı [ecza-cı-lık] *is.* **1.** İlaç hazırlama işi. **2.** İlaçların hazırlanması ile uğraşan uygulamalı bilim dalı. **3.** Eczacının işi ve mesleği.

eczahane, [Ar. eczā' + Far. ḫāne اجزاخانه] *(ecza:ha:ne)* *{OsT}* *is.* İlaçların yapıldığı ve satıldığı yer; eczacı dükkânı.

eczal, -li [Ar. cizl > eczāl أجزال] *{OsT}* *is.* **1.** Ağaç kökleri. **2.** Tomruklar.

eczalı, [ecza-lı] *(ecza:lı)* *sf.* Kimyasal yoldan işlem görmüş olan. ⚭ **eczalı pamuk,** *Steril hâle getirilmiş pansuman işlerinde kullanılan pamuk.*

eczane, [Ar. eczā' + Far. ḫāne] *{OsT}* *is.* → eczahane.

eczasız, [ecza-sız] *sf.* Eczası olmayan.

eczem[1], [Ar. cüẕām > eczem أجذم] *{OsT}* *sf.* **1.** (Kişi için) cüzamlı. **2.** Eli ya da parmakları kesik.

eczem[2], [Ar. eczem أجزم] *{OsT}* *sf.* Burnu kesik.

-eç[1], [-aç / -eç / -ıç / -iç / -uç / -üç] *yap. e.* → -ç.

-eç[2], [-aç / -eç] *yap. e.* → -aç. *{eT} (aynı)*

eç eç, [eç eç / heç heç] *{eT}* *ünl.* Atları gayrete getirmek için, sıkıştırmak için kullanılan söz. [DLT]

eçe[1], [eçē / eke / eze] *{eT}* *is.* **1.** Büyük kız kardeş. [DLT] **2.** Ağabey; büyük kardeş. *{ağız} (aynı)* [EUTS]

eçe[2], [? eçe] *{ağız}* *zf.* Kadar. [DS]

eçer, [? eçer] *{ağız} is.* **1.** Aşevi; mutfak. **2.** Oda. [DS]

eçhel, [Ar. cehl *(bilgisizlik)* > cāhil > echel] *{OsT} is.* Çok bilgisiz; kara cahil.

eçi, [eçī / éçī / éçū / içī] *(eçi:) {eT} is.* **1.** Amca. [ETY] [Gabain] [Tekin] [İKPÖy.] **2.** Ağabey; büyük erkek kardeş. *{ağız} (aynı)* [ETY] [Gabain] [Tekin] [EUTS] [DS] **3.** *is.* Hanım nine. [DLT] **4.** *sf.* (Kadın ve erkek için) yaşlı; ihtiyar.

eçinmek, [eçi-n-mek / eçi-n-mek] *{eT} gçsz. f. [-ür]* Bağışta bulunmak; doyumluk vermek; kerem kılmak. [ETY]

eçki, [*eT.* eçkū] *{ağız} is.* Keçi. [DS]

eçkü, [eçkū] *(eçkü:) {eT} is.* Keçi. [DLT] [Gabain] [EUTS]

eçü, [eçū / eçī] *(eçü:) {eT} is.* Ata; atalar; ecdat; eslaf. [Gabain] [Tekin] [ETY] [EUTS] ⊡ **eçü apa,** *Atalar; ecdat.*

-ed-, [ad-mak *(başka olmak; farklı olmak)* > -ad- / -ed- / -d-] *{eT} yap. e.* → -ad-.

ed[1], [ed *(yans.)*] *is.* Dedikodu etmeyi anlatan kök. [Zülfikar] *ed-ir kudür*

ed[2], [ed *(yans.)*] *is.* Yoksulluk durumunu anlatan kök. [Zülfikar] *ed-il düdül*

ed[3], [ēd] *(e:d) {eT} is.* **1.** Üretilmiş mal. [Clauson] **2.** Madde; şey; cevher. [Üç İtigsizler] [EUTS] [Gabain] **3.** Mal; mülk; değerli şey; servet.[ETY] [EUTS] **4.** İpekli kumaş vb. cinsten sanat eseri olan her türlü dokuma; kumaş. [DLT] ⊡ **ed tavar,** *Taşınabilir mal ve canlı hayvanlar.*

eda[1], **-a'ı -yı** [Ar. edā' ءادا] *(eda:) {OsT} is.* **1.** Verme; ödeme. **2.** (Namaz ve diğer dinî vecibeler için) kılmak; yerine getirmek; icra etme. **3.** Bitirme. ⊡ **eda etmek,** *{OsT} Vermek; ödemek; görevini yerine getirmek.*|| **edā-yı deyn,** *{OsT} Borç ödeme.*|| **edā-yı i'tizār,** *{OsT} Özür dileme.*|| **edā-yı salāt,** *{OsT} Namaz kılma.*

eda[2], [Far. edā ادا] *(eda:) {OsT} is.* **1.** İşve; naz; cilve. **2.** Tavır. **3.** *ed.* İfade tarzı; anlatım biçimi. ⊡ **eda etmek,** *{OsT} Anlatmak; ifade etmek.*

ed'ac, [Ar. ed'ac ادعج] *(ed-ac) {OsT} sf.* **1.** (Kişi için) kara ve büyük gözlü. **2.** (Nesne için) pek siyah.

edak, -kkı [Ar. dakīk > edakk ادقّ] *{OsT} sf.* **1.** En dakik; pek dakik; daha dakik. **2.** Pek ince. **3.** Çok önemli. ⊡ **edakk-ı umūr,** *{OsT} İşlerin en önemlisi.*

edam, [Ar. edām ادام] *(eda:m) {OsT} ünl.* Sürdürsün! ⊡ **edām-Allahü,** *{OsT} Allah sürdürsün.*

edalı, [eda-lı] *sf.* İşveli; nazlı; cilveli.

edani, [Ar. denī *(alçak; aşağılık)* > edānī ادانى] *(eda:ni:) {OsT} is.* Aşağılık kişiler; bayağı insanlar.

edat, [Ar. edāt *(alet)* ادات] *{OsT} is.* **1.** Alet; araç. **2.** *dbl.* Ek olmayan ve tek başına anlamı olmayan, ancak öteki kelime veya kelime gruplarıyla anlam ilişkisi kurmaya yarayan, anlamı aynı bağlamdaki öbür birimlerle belirginleşen çekimsiz kelimeler; ilgeç. ⊡ **edat grubu,** *dbl. Bir isimle bir son çekim edatının meydana getirdiği kelime grubu.*|| **edāt-ı haber,** *dbl. Koşaç.*|| **edat tümleci,** *dbl. Cümlenin hiçbir ögesiyle doğrudan ilişkisi olmayan, cümleye çeşitli anlam ilgisi kazandıran, görüş ve duygular üzerine dikkati çeken, içinde edat olabilen kelimeler bulunan tümleç.*

edatlı, [edat-lı] *sf. dbl.* İçinde edat bulunan. ⊡ **edatlı tümleç,** *dbl. Edatla kurulmuş tümleç.*

edda'i, [Ar. dā'ī > e'd-dā'ī الداعى] *(edda:i:) {OsT} zm.* **1.** Duacınız; size dua eden. **2.** İmparatorluk döneminde bilginler sınıfının mühür veya imzalarının üzerine koydukları kalıplaşmış ifade.

Eddeberan, [Ar. e'd-deberān الدبران] *(eddebera:n) {OsT} is. gök b.* Boğa burcunun en parlak yıldızı.

ede[1], [ede اده] *{çocuk d.} is.* **1.** Büyük erkek kardeş; ağabey. *{OsT} {ağız} (aynı)* [DS]. **2.** (Kimi yörelerde) dede. **3.** *{ağız}* Baba. [DS] **4.** *{ağız}* Büyük kız kardeş; abla. [DS] **5.** *{ağız}* Elinden iş gelir büyük adam. [DS] **6.** *{ağız}* Anne. [DS] **7.** *{ağız}* Amca. [DS] **8.** *{ağız}* Yirmi yaşına kadar olan çocuk. [DS] **9.** *{ağız}* Kendisine saygı gösterilen büyük. [DS]

ede[2], [? ede / edi] *{ağız} ünl.* "Dinle!" anlamında kullanılır. [DS]

ede[3], [? ede] *{ağız} is.* Çingene. [DS]

edeb, [Ar. edb *(davet; yemeğe çağırma)* > edeb ادب] *{OsT} is.* → edep. ⊡ **edeb-i san'at,** *{OsT} 1. Sanat terbiyesi. 2. Sözde ve yazıda edebiyat sanatının ustalıklarını hissettirmeden kullanabilmek.*|| **edebperver,** *{OsT} 1. İyi yetiştirilmiş. 2. Edepli; terbiyeli.*|| **edebü'l-bahs,** *{OsT} man. Belli bir konu üzerinde konuşurken tutulacak yolu gösteren mantık dalı.*

edebî, [Ar. edeb *(terbiye)*>edebī / edebīye ادبى / ادبيه] *(edebi:) {OsT} sf.* **1.** Edebiyatla ve edebiyat etkinlikleriyle ilgili olan; yazınsal. **2.** (Dil için) milletin yazılı kültürüne uygun. **3.** Edebiyatın kendine ait teknik ve nitelikleriyle ilgili olan. **4.** Edebiyat sanatı bakımından değer taşıyan. ⊡ **edebî dil,** *ed. Yazılı eserlerde kullanılan ve konuşma dili karşılığı olan kültür dili.*|| **edebî eser,** *ed. Edebiyat sanatı bakımından değer taşıyan ve insandaki güzellik duygusuna hitabeden eser.*|| **edebî sanatlar,** *ed. Edebî eserlerde, kelimelerin çoğunlukla gerçek anlamlarının dışında başka anlamlara gelmek üzere çeşitli yollarla kullanılması suretiyle elde edilen söz hünerleri.*

edebikelam, [Ar. edeb-i kelām ادب كلام] *(edebikelâm) {OsT} is. ed.* Hoşa gitmeyen, söylenmesi ayıp ve çirkin sayılan şeyleri mecazlarla, eğretilemelerle anlatma sanatı; yumuşatma; örtmece.

edebiyat, [Ar. edb *(davet; yemeğe çağırma)* > edeb > edebiyyāt ادبيات] *is.* **1.** *{OsT}* İyi eğitim görmüş kimsenin durumu; okumuşluk. **2.** *(19. yy. sonrası)* Sanat değeri taşıyan yazılı eserlerin tümü; yazın. **2.** Yazma sanatı ile ilgili kuralların bütününü ve bu kurallara uygun eserleri içine alan disiplin. **3.** *ed.* Düşünce, duygu ve hayallerin ses ve yazı ile güzel ve etkili bir biçimde anlatılması sanatı; yazın. **4.** Bu sanatın kuralları ve ürünleriyle uğraşan bilim dalı. **5.** Bir milletin, bir ülkenin, bir çağın edebî eserlerinin tümü. **6.** *mecaz.* İçten olmayan, yapmacık, boş ve süslü sözler. **7.** *gnşl.* Bir bilim kolunun çeşitli konuları üzerine yazılmış yazı ve eserlerin tümü; literatür. ☞ **edebiyat bilimi,** *ed. Edebî eserleri teknik ve sanat değeri bakımından değerlendiren, bir söz veya yazının edebî eser sayılabilmesi için gerekli bilgi ve kuralları içeren bilim dalı.*|| **edebiyat tarihi,** *ed. Tarihî süreç içinde edebî eserleri inceleyen bilim dalı.*|| **edebiyat yapmak,** *mecaz. Bir konu hakkında gereksiz ve boş sözler söylemek.*

edebiyatçı, [edebiyat-çı] *is.* **1.** Edebiyat ve edebî eserlerle uğraşan kimse. **2.** Edebiyat dersi okutan öğretmen. **3.** Edebiyat öğrenimi gören öğrenci. **4.** *mecaz.* Gereksiz yere ve süslü konuşan kimse.

edebiyatçılık, -ğı [edebiyat-çı-lık] *is.* **1.** Edebiyatçı olma durumu. **2.** Edebiyatçının işi ve mesleği. **3.** *mecaz.* Palavracılık.

edebiyun, [Ar. edebiyyūn ادبيون] *(edebiyu:n) {OsT} is.* Edebiyat ile uğraşanlar.

ededmek, [ed-ed-mek] *{eT} dönşl. f. [-er]* **1.** Maddeleşmek; madde olmak. [EUTS] **2.** Büyümek; gelişmek; iyiye gitmek. [EUTS] [Gabain]

edeğen, [et-mek > e(d)-eğen ايدكن] *{eAT} {OsT} sf.* Eden; edici; çok eden.

-edek, [-a-da-k / -e-de-k] *yap. e.* → -adak.

edemik, -ği [ede-mik] *{ağız} is.* Çam sakızı. [DS]

eden, [etmek > e(t)-en] *is. dbl.* Cümlede fiilin dile getirdiği eylemi yapan varlık veya nesne; etken biçimde oluşa katılan öge; fail. ☞ **eden adı,** *dbl. Fiilin dile getirdiği eylemi yapan varlık veya nesnenin adı.*|| **eden tümleci,** *dbl. Etken cümlede özne durumuna geçen edilgen bir fiilin tümleci.*

edep, -bi [Ar. edb *(davet; yemeğe çağırma)* > edeb ادب] *{OsT} is.* **1.** Halk arasında egemen olan en iyi ahlak; toplum töresine uygun davranış; kabalıktan kaçınma; terbiyeli davranış. **2.** İnsanı kötülükten sakındırıp iyiliğe yönelten yeti. **3.** Güzel huy ve iyi davranış. **4.** Utanma. **5.** İncelik. **6.** Edebiyat bilgisi. ☞ **edep beklemek,** *{eAT} Edebe, usule uymak.*|| **edebini takınmak,** *Edepli davranmaya başlamak.*|| **edep etmek,** *Utanmak.*|| **edep erkân,** *{OsT} Uyulması gereken yol; yöntem.*|| **Edeptir söylemesi.** *"Söylemesi, bu ortamda ayıp düşer." anlamında özür dileme sözü; affedersiniz.*|| **Edep yahu!** *"Utan, terbiyeni takın!" anlamında uyarı sözü.*|| **edep yeri,** *Karnın alt tarafında bulunan ve ergenlik çağında kıllanan üçgenimsi bölüm.*

edepleniş, [edep-le-n-iş] *is.* Edeplenmek eylemi veya biçimi.

edeplenme, [edep-le-n-me] *is.* Terbiyeli ve nazik olma; edeplenmek eylemi; uslanma.

edeplenmek, [edep-le-n-mek] *dönş. f. [-ir]* **1.** Edepli duruma gelmek. **2.** Kibar ve terbiyeli olmak.

edepli, [edep-li] *sf.* **1.** Edep sahibi olan. **2.** İnce, kibar ve terbiyeli. **3.** *zf.* Toplum töresine ve görgü kurallarına uygun biçimde. ☞ **edepli edepli,** *Uslu uslu, terbiyeli biçimde.*

edepsiz, [edep-siz] *sf.* **1.** Edep sahibi olmayan. **2.** Utanç verici işleri açıktan ve büyük bir ustalıkla yapan; utanmaz; terbiyesiz; hayâsız. **3.** Aşırı bir yüzsüzlükle karşısındakini yıldırmaya çalışan; şirret. **4.** *zf.* Toplum töresine ve görgü kurallarına aykırı olarak ☞ **edepsiz edepsiz,** *Edepsize yakışır biçimde; utanmadan sıkılmadan; terbiyesizce.*|| **edepsiz mıh,** *{ağız} Uzun ve kalın demir çivi.*

edepsizce, [edep-siz-ce] *(edepsi'zce) zf.* Edepsiz bir kimseye yakışır biçimde; terbiyesizce; hayâsızca; utanmazca; şirretçe.

edepsizleşme, [edep-siz-le-ş-me] *is.* **1.** Edepsiz duruma gelme; edepsizleşmek eylemi. **2.** Edepsizce davranışlarda bulunma.

edepsizleşmek, [edep-siz-le-ş-mek] *dönşl. f. [-ir]* **1.** Edepsiz duruma gelmek. **2.** Edepsizce davranışlarda bulunmaya başlamak.

edepsizlik, -ği [edep-siz-lik] *is.* **1.** Edepsiz olan kişinin niteliği. **2.** Edepsizce davranış; utanmazlık; şirretlik.

eder¹, [eḏer] *{eT} is.* Hayvan eyeri; eyer. [DLT]

eder², [etmek > e(t)-er] *is.* Satılan bir malın para olarak değeri; fiyat; tutar.

eder³, [Ar. eder ادر] *{OsT} sf.* (Kişi için) kasığı yarık.

ederfen, [Far. ederfen ادرفن] *{OsT} is. tıp.* Tuzlu balgam denilen cilt hastalığı; egzama.

edergen, [eḏ-er-gen] *{eT} sf.* **1.** Hakkını arayan. **2.** Çok arayan; çok izleyen. [DLT]

ederlemek, [eḏer-lē-mek] *{eT} gçl. f. [-r]* Eyerlemek. [DLT]

ederlenmek, [et-mek > e(d)-er-le-n-mek ايدرلنمك] *{eAT} dönşl. f. [-ür]* Eder gibi davranmak; yapar görünmek.

ederlig, [eḏer-lig] *{eT} sf.* Eyerli; eyeri olan. [DLT]

ederlik, [eḏer-lik] *{eT} is.* Üzerine eyer konulan ağaç veya sehpa; eyerlik. [DLT]

edermek, [éḏ-er-mek] *{eT} gçl. f. [-ür]* **1.** Aramak. [DLT] [EUTS] [Yüknekî] **2.** Takip etmek; kovalamak; arkasını bırakmamak; izlemek. [EUTS] [DLT] [KB]

edeşmek, [eyit-mek > eyd-iş-mek > edeş-mek] *{ağız} işteş. f. [-ir]* **1.** Tartışmak; söz atışmak. **2.** Büyüklerin sözüne saygısızca karşılık vermek.

edet, -di [Ar. ādet] *{ağız} is.* **1.** Gelenek; âdet. **2.** Yordam; usul; kural.

edevat, -tı [Ar. edāt *(araç)* > edevāt ادوات] *(edeva:t) {OsT} is.* **1.** Bir işi yapmak için aracı olan eşyalar; takımlar; aletler. **2.** *dbl.* Edatlar; ilgeçler. ⊡ **edevāt-ı kitābet,** *{OsT} Yazı araçları.*|| **edevāt-ı lāhika,** *{OsT} dbl. Sona gelen edatlar; son ekler.*|| **edevāt-ı raptiye,** *{OsT} dbl. Bağlama edatları.*

edeyan, [Far. edeyān ادیان] *(edeya:n) {OsT} sf.* (Hayvan için) çok koşan.

edfa, [Ar. edfā ادفى] *(edfa:) {OsT} sf.* (Kişi için) beli bükülmüş.

edfak, [Ar. edfak ادفق] *{OsT} sf.* (Kişi için) beli bükülmüş.

edfan, [Ar. defin > edfān ادفان] *(edfa:n) {OsT} is.* Defineler.

edfer, [Ar. edfer ادفر] *{OsT} sf.* İğrenç kokulu.

edgermek, [ed-ger-mek] *{eT} gçsz. f. [-ür]* **1.** Gelişmek. [ETY] **2.** *gçl. f.* İyi görmek; iyi bulmak. **3.** Kulak asmak; dinlemek. **4.** Düzeltmek. [DLT]

edgü, [ed *(değer)* > ed-gü / eygü] *{eT} sf.* **1.** İyi; en iyi. [DLT] [İKPÖy.] [EUTS] [Yüknekî] [ETY] **2.** Üstün vasıf. [Üç İtigsizler] **3.** *is.* Kâr; kazanç; yarar. [ETY] [Tekin] **4.** İyilik; üstünlük. [Gabain] ⊡ **edgü ögli,** *{eT} Dost.*|| **edgü yavlak,** *{eT} İyi kötü.* [DLT]

edgüleşmek, [edgü-le-ş-mek] *{eT} dönşl. f. [-ür]* **1.** İyileşmek. **2.** Geçinmek.

edgüli, [edgü-li] *{eT} sf.* **1.** İyi; üstün. [EUTS] **2.** İyilik. [EUTS]

edgülüg, [edgü-lüg] *{eT} sf.* **1.** İyi; üstün vasıflı; üstün. [EUTS] [Üç İtigsizler] [Gabain] **2.** Münasip; uygun. [EUTS] **3.** *is.* İyilik. [Gabain] [EUTS]

edgülük, [edgü-lük] *{eT} is.* İyilik. [DLT] [EUTS]

edgün, [edgü-n] *{eT} zf.* İyilikle.

edgürek, [edgü-rek] *{eT} zf.* İyice; biraz iyi.

edgüti, [edgü-tī] *{eT} zf.* İyice; adamakıllı. [Tekin] [ETY] [EUTS]

edhan, [Ar. edhān ادهان] *{OsT} sf.* Sürünülecek güzel kokulu yağlar.

edhem, [Ar. edhem ادهم] *{OsT} is.* Kara yağız at.

edhine, [Ar. duhān *(duman)* > edhine ادخنه] *{OsT} is.* Dumanlar.

-edi, [-adı / -edi] *{eAT} çek e.* → -adı.

edi¹, [edi] *{eT} zf.* **1.** Hiç; asla. [ETY] **2.** Tamamıyla. [ETY]

edi², [*eT.* et-mek > et-ig / et-ik > e(t)-i] *{ağız} is.* **1.** Bir iş yapma. **2.** Yapılan iş. **3.** Yapılış; yapma biçimi. [DS]

edi³, [edi] *{ağız} is.* Büyü. [DS]

edi⁴, [ede / edi] *{ağız} ünl.* "Dinle!" anlamında söylenir. [DS]

edi⁵, [Ar. edī ادى] *(edi:) {OsT} is.* **1.** Küçük kap. **2.** *sf.* (Kişi için) küçük fakat belalı.

edib, [Ar. edīb / edībe ادیب / ادیبه] *(edi:b) {OsT} sf.* → edip.

edibane, [Ar. edīb + Far. -āne ادیبانه] *(ediba:ne) {OsT} zf.* **1.** Terbiyeli ve nazik olarak. **2.** Bir yazara yakışır biçimde.

ediben, [et-mek > ed-iben] *{ağız} sf.* Yapan; eden. [DS]

edig, [éd-ig / it-ik] *{eT} is.* **1.** Hazırlık. **2.** Düzen; usul. **3.** Durum; hâl. **4.** Süs.

edigey, [Tatar. edigey] *{ağız} is.* Amca. [DS]

ediglig, [étig-lig / édig-lig] *{eT} sf.* → etiglig.

edigsiz, [étig-siz / édig-siz] *{eT} sf.* → etiksiz.

edik¹, -ği [*eT.* etük > edik ادك]*{eAT} {OsT} is.* **1.** Yumuşak ve renkli sahtiyandan yapılmış, sokağa çıkarken veya yolculukta giyilen kısa konçlu çizme; köylü çizmesi. **2.** Kadın ayakkabısı. **3.** *{ağız}* Çocuk ayakkabısı; patik. **4.** *{ağız}* Mest. **5.** *{ağız}* Kısa konçlu yün çorap. **6.** *{ağız}* Köylü yemenisi; pabuç. **7.** *{ağız}* Terlik. **8.** *{ağız}* Ayakkabı. **9.** *{ağız}* Fotin. **10.** *{ağız}* Karda yürümeye yarayan ayakkabı. ⊡ **edik başmak,** *{eAT} Edik.*|| **edik düdük,** *1. Öte beri; ne varsa. 2. Küçük. 3. Beceriksiz.*

edik², -ği [? edik] *{ağız} is.* Arıların ayağında toplanan sarı renkli mum; polen.

edik³, -ği [Erme. hedig => hedik > edik] *{ağız} is.* Mısır yarması. [DS]

edik⁴, -ği [et-mek > ed-ik] *{ağız} is.* İlgi. [DS]

edikçi, [edik-çi ادیکچی] *{eAT} {OsT} is.* Ayakkabıcı; mestçi; kunduracı.

ediklemek, [edik-le-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* **1.** Sağılacak hayvanın memelerini ovuşturmak. **2.** (Buzağı veya kuzu için) anasını emerken burnu ile dürtüklemek. **3.** Sağılan inek veya koyunu ikinci kez bir daha sağmak. **4.** İneği sağmadan önce veya biraz sağdıktan sonra buzağısını emzirmek. [DS]

edikmek, [ed-ik-mek] *{eT} gçl. f. [-ür]* **1.** Başarmak. [EUTS] **2.** Elde etmek; üretmek; husule getirmek. [Gabain] [EUTS] **3.** *dönşl. f.* Meydana getirmek; husule gelmek. [Gabain] [EUTS] **4.** Gelişmek; büyümek.[DLT] **5.** İyi hâlde olmak. [Clauson]

edikt, [Lat. edictum > Alm. Edikt] *is.* **1.** Resmî kararname. **2.** Sıkıyönetim emri.

ediktirmek, [edik-tir-mek] *{ağız} gçl. f. [-ür]* → ediklemek. [DS]

edilgen, [et-mek > e(t)-il-gen] *sf.* **1.** Edilme durumunda bulunan. **2.** Olayları tepkisiz karşılayan. **3.** Kendi kararıyla değil de başkasının etkisi ile eylemde bulunan; pasif. **4.** (Kişi için) bir girişimde

etkin olarak rol almayan. **5.** *dbl.* (Özne için) cümlede eylemi yapmasına rağmen belli olmayan; meçhul. ⊡ **edilgen büyü,** *folk. Zararlı dış etkileri uzaklaştırmaya, bu zararlara karşı savunmaya veya bunlardan kaçınmaya yönelik büyü.*|| **edilgen çatı,** *dbl. "-il" veya "-in" ekleriyle kurulan, öznenin yapılan işin etkisi altında kaldığını belirten fiil çatısı.*|| **edilgen fiil,** *dbl. Edilgenlik eklerini almış olan, öznesi belli olmayan fiil.*

edilgenleşme, [edilgen-le-ş-me] *is.* **1.** Edilgen durumuna gelme. **2.** *dbl.* Etken bir biçimin edilgen biçime geçmesi.

edilgenleşmek, [edilgen-le-ş-mek] *dönşl. f. [-ir]* **1.** Edilgen durumuna gelmek. **2.** *dbl.* Etken biçimde iken edilgen biçime geçmek.

edilgenleştirilmek, [edilgenleş-tir-il-mek] *edil. f. [-ir]* **1.** Edilgen durumuna getirilmek. **2.** *dbl.* Etken biçimde iken edilgen biçime geçirilmek.

edilgenleştirmek, [edilgenleş-tir-mek] *gçl. f. [-ir] is.* **1.** Edilgen duruma getirmek. **2.** *dbl.* Etken biçimde iken edilgen biçime geçirmek.

edilgenlik, -ği [edilgen-lik] *is.* **1.** Edilgen olma durumu. **2.** Olayları tepkisiz karşılayan kişinin tutumu. **3.** Bir işte girişken veya bizzat yapan olmama durumu.

edilgi, [et-mek > e(t)-il-gi] *is.* Dıştan gelerek bir şey üzerinde değişikliğe yol açan etken; infial.

edilgin, [e(t)-il-gin] *sf.* **1.** Etkin ve yapıcı değil de alıcı durumda olan; münfail. **2.** Bir edilginin etkisinde kalan.

edilginlik, -ği [edilgin-lik] *is.* **1.** Edilgin olma durumu. **2.** Bir edilgi etkisinde kalma durumu.

edille, [Ar. delil *(sebep; kılavuz)* > edille ادلّه] *{OsT} is.* **1.** Kılavuzlar; deliller. **2.** Bir konuyu veya davayı ispat etmeye yarayan belgeler; sebepler. ⊡ **edille-i akliye,** *{OsT} Akla, kanuna uygun, sağlam deliller.*|| **edille-i asliye,** *{OsT} isl. İslam hukukunun, Kur'an, sünnet, icma-i ümmet, kıyas-ı fukahadan ibaret olan dört ana dayanağı; edille-i şer'iye.*|| **edille-i şer'iye,** → edille-i asliye.

edilme, [etmek > e(t)-il-me] *is.* Edilmek eylemine uğrama; yapılma.

edilmek, [etmek > e(t)-il-mek] *yard. edil. f. [-ir]* Etmek eylemine uğramak; etmek fiiline konu olmak; yapılmak.

edim[1], [et-mek > e(t)-im] *is.* **1.** Yapılmış, gerçekleşmiş iş; amel; fiil; performans. **2.** *huk.* Alacaklının talep edebileceği, borçlunun da ödemek zorunda olduğu davranış. **3.** *fel.* Gerçekleşme durumunda anlam kazanan ve kavranır olan, insanın bilinçli olarak yaptığı tek tek davranışları; amel; fiil. **4.** *dbl.* Kullanım. ⊡ **edim bilimi,** *Konuşmacının edimde kullandığı güdüleme, tepki, etkileşim gibi olguları inceleyen bilim dalı; pragmatik.*|| **edim söz,** *dbl. Bir konuşmacının dinleyiciyi etkileyen; olumlu veya olumsuz tepki vermesine (edimde bulunmasına) yol açan sözleri.*

edim[2], [Ar. edimme *(deri)* > edīm ادیم] *(edi:m) {OsT} is.* **1.** İşlenmiş deri. **2.** Yüz; satıh. ⊡ **edîm-i arz,** *Yeryüzü.*

edimci, [e(t)-im-ci] *is.* **1.** Edimde bulunan kişi veya grup. **2.** Toplumsal etkileşimde bulunan bireylerden her biri; fail; aktör.

edimek, [edi-mek] *{eT} gçsz. f. [-r]* Yüksekte olmak. [İKPÖy.]

edimleşme, [e(t)-im-le-ş-me] *is. fel.* **1.** Erkten edime geçme durumu. **2.** Güç durumundan gerçekliğe geçiş.

edimli, [e(t)-im-li] *sf.* **1.** Edimi olan; edim sahibi olan. **2.** Edime dayanan; amelî; uygulamalı. ⊡ **edimli olarak,** *Edime dayalı olarak; fiilî; bilfiil.*

edimme, [Ar. edimme ادمه] *{OsT} is.* Derinin ikinci tabakası. ⊡ **edimme-i dāhilî,** *biy. İç deri.*

edimsel, [e(t)-im-sel] *sf.* **1.** Edim niteliğinde olan. **2.** Gerçek olarak var olan; somut; bilfiil; fiilî. **3.** *dbl.* Bir konuşmacının söylediklerinden dinleyiciyi etkileyen; yapma eylemine yöneltici (edimde bulunmasına neden olucu) nitelik taşıyanı; gerçekleştirici. **4.** *fel.* Gerçekleşmiş olan; fiilî. ⊡ **edimsel bileşen,** *dbl. Konuşmacı ile göstergeler arasında bağıntıyı gerçekleştiren bileşen; kullanımsal bileşen.*

edimselleştirme, [e(t)-im-sel-le-ş-tir-me] *is. fel.* Olabilir durumdaki bir olguyu gerçeğe çevirme; gerçekleştirme; uygulama; edimsel kılma.

edin, [ad-ın / edin] *{eT} zf.* Başka; bundan başka; dışında. [DLT]

edinç, -ci [et-mek > e(t)-in-ç] *is.* Edinilen şey; müktesebat.

edindirmek, [edin-dir-mek] *{ağız} gçl. f. [-ir]* → ediklemek.

edinilme, [et-mek > e(t)-in-il-me] *is.* Sahip olunma; edinilmek eylemi.

edinilmek, [et-mek > e(t)-in-il-mek] *edil. f. [-ir]* Edinmek eylemi yapılmak.

edinim, [et-mek > e(t)-in-im] *is.* **1.** Edinme işi; sahip olma. **2.** Kazanma; iktisap. **3.** *bsy.* Bilgisayarda yürütülecek bir işlem için gerekli olan bilgileri alma. **4.** *dbl.* Bir dili konuşan kişiye bu dili başarı ile kullanabilmesi için gerekli beceri ve bilgiyi kazandıran faaliyetlerin tümü.

edinme, [et-mek > e(t)-in-me] *is.* Sahip olma, kazanma; edinmek eylemi.

edinmek, [*eT.* ét-mek > ét-in-mek > ed-in-mek ادنمك] *gçl. f. [-ir]* **1.** Herhangi bir yolla sahip olmak; kazanmak. **2.** Kendine sağlamak; kendini o nesneye sahip kılmak; iktisap etmek. **3.** *{eAT}* Yapınmak.

edinsel, [edin-mek > edin-sel] *sf.* Sonradan edinilmiş olan. ⊡ **edinsel hastalık,** *Kalıtım veya bir organik*

bozukluk olmadan edinilen hastalık.|| **edinsel bağışıklık yetersizliği,** *AİDS.*

edinti, [edin-mek > edin-ti] *is.* Edinilmiş, kazanılmış şey.

edip, -bi [Ar. edeb > edīb اديب] *{OsT} sf.* **1.** Edepli; terbiyeli. **2.** İyi eğitilmiş. **3.** Edebiyatla uğraşan. **4.** *is.* Edebî eser meydana getiren; yazar; şair. **5.** *{ağız}* Kurul. [DS]

edipyatmak, [et-mek+ yat-mak] *{ağız} gçl. f. [-ar]* Yapıp durmak; sürekli yapmak. [DS]

edir, [?edir] *{ağız} sf.* Zayıf; hastalıklı. [DS]

edirem, [er-dem / edirem] *{eT} is.* **1.** Erkeklik; erkek kalitesinde; kuvvet; kabiliyet; güç. [EUTS]. [Gabain] **2.** Fazilet, erdem. [Gabain] [EUTS] [EUTS]

edirgudur, [edir+gudur] *{ağız} sf.* Karışıklık. [DS]

edirmek, [ad-ır-mak / edirmek / üdürmek] *{eT} gçl. f. [-ür]* Seçip ayırmak; ayırmak. [DLT]

edirtmek, [edir-t-mek] *{ağız} gçl. f. [-ir]* → ediklemek. [DS]

edisyon, [Fr. édition] *is.* Basım. ⊞ **edisyon kritik,** *Tenkitli basım.*

ediş[1], [et-mek > ed-iş] *is.* **1.** Etmek eylemi ve biçimi. **2.** İş; faaliyet; eylem; hareket.

ediş[2], [ediş / idiş] *(idhiş) {eT} is.* Kap kacak; çanak çömlek. [EUTS]

ediş[3], [et-iş / ed-iş ?] *{ağız} is.* Gürültü. [DS]

edişetmek, [e(t)-iş-et-mek] *{ağız} gçl. f. [-ir]* Yansılamak; benzetlemek. [DS]

edişken, [eyit-mek > eyit-iş-ken > ediş-ken] *{ağız} sf.* Her söze cevap veren; hiçbir sözün altında kalmayan. [DS]

edişmek[1], [et-mek > e(d)-iş-mek] *işteş. f. [-ir]* **1.** Birlikte yapmak; yapma etme işinde yardımlaşmak. **2.** Karşılıklı birbirine yapmak. **3.** *{ağız}* Cinsel ilişkide bulunmak. [DS]

edişmek[2], [eyit-mek > eyi(t)-iş-mek > ediş-mek] *{ağız} işteş. f. [-ir]* **1.** Söz atışmak; tartışmak. **2.** Büyüklerin sözüne saygısızca karşılık vermek. **3.** (Kadınlar için) aralarında çekişmek. [DS]

editlemek, [edit-le-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* **1.** (Kuzu, buzağı vb. için) anasını yalancıktan emmek. **2.** Yavrusu ölmüş hayvanı oyalayarak sütünü sağmak. [DS]

editmek, [edit-mek] *{eT} gçl. f. [-ür]* **1.** Yapmak; etmek; kurmak. **2.** *{ağız}* Buzağıyı çok önceden emdirmek. [DS]

editör, [Lat edere *(çıkarmak, yaymak)* > Fr. éditeur] *is.* **1.** Yayımlayıcı; naşir. **2.** Basımcı; tabi.

editörlük, -ğü [editör-lük] *is.* **1.** Editörün işi. **2.** Yayımcılık.

edittirmek, [edit-tir-mek] *gçl. f. [-ir]* → ediklemek.

ed'iye, [Ar. duʿā > edʿiye ادعيه] *(ed-iye) {OsT} is.* Dualar; yalvarmalar. ⊞ **ed'iye-i hayriye,** *{OsT} Hayırlı dualar.*|| **ed'iye-i me'sure,** *{OsT} 1. Hz. Muhammed (sa) ve diğer İslam büyüklerinden aktarılarak gelen dualar. 2. Hadislerdeki duaların okunma şartları ve kaç defa okunacaklarını açıklayan kitaplar.*

ediz, [édīz] *{eT} sf.* **1.** Yüce; yüksek. [EUTS] [İKPÖy.] [DLT] **2.** Geniş; engin; [Yüknekî] **3.** *is.* Yüksek yer; her şeyin yükseği. [DLT] **4.** Oğuz boyundan bir kolun adı. [EUTS] ⊞ **ediz tag,** *{eT} Geçit vermeyen yüksek dağ.* [DLT]

edizlenmek, [édiz-le-n-mek] *{eT} dönşl. f. [-ür]* Engel görmek; sarp saymak. [DLT]

edizlik, [édiz-lik] *{eT} is.* Yükseklik. [DLT]

edlelmek, [ēd-le-l-mek] *{eT} edil. f. [-ür]* **1.** Islah olunmak. [DLT] **2.** Araştırılmak. [DLT]

edlem, [Ar. edlem ادلم] *{OsT} sf.* (Kişi için) kara yağız; siyah.

edlemek[1], [ed-le-mek / ey-le-mek] *{eT} gçl. f. [-r]* **1.** Toprağı işlemek; çift sürmek; ekmek. [Yüknekî] **2.** Kurmak; yapmak; eylemek.

edlemek[2], [ed-le-mek] *{eT} gçl. f. [-r]* **1.** Değer vermek; ehemmiyet vermek. [DLT] **2.** Aklma getirmek. [DLT] **3.** Ülkü hâline getirmek. [DLT] **4.** Tesir etmek. [DLT]

edleşmek, [ed-le-ş-mek] *{eT} işteş. f. [-ür]* **1.** Saygı dolayısıyla birbirini aramak, sormak. **2.** Birbirine karşılıklı ikramda bulunmak. [DLT]

edletmek, [ed-le-t-mek] *{eT} gçl. f. [-ür]* İyileştirmek; ıslah ettirmek. [DLT]

edlig, [ed-lig] *{eT} sf.* **1.** Müreffeh; varlıklı; servet sahibi; zengin. [EUTS] [Gabain] **2.** Değerli; kıymetli. [ETY] [Gabain] **3.** Yararlanılan; yararlı. [DLT]

edligsiz, [ed-lig-siz] *{eT} sf.* Değersiz; kıymetsiz. [EUTS] [Gabain]

edm, [Ar. edm ادم] *{OsT} is.* İki nokta veya nesne arasını birleştirme.

edmen, [Far. edmen ادمن] *{OsT} is.* Katıksız misk.

edmek, [ét-mek / éd-mek] *{eT} gçl. f. [-r]* → etmek.

edmiga, [Ar. dimāğ > edmiğa ادمغه] *{OsT} is.* Beyinler.

edmu, -uu [Ar. dem > edmūʿ ادمع] *{OsT} is.* Gözyaşları.

edna, [Ar. denī *(alçak)*> ednā ادنا / ادنى] *(edna:) {OsT} sf.* **1.** En alçak; en aşağı. **2.** En bayağı; en adi. **3.** Çok küçük; çok az.

ednas, [Ar. ednās ادناس] *(edna:s) {OsT} is.* **1.** Pislikler. **2.** *sf.* (Kişi için) çapkınlar; aşağılık olanlar.

ednetmek, [adın-ā-t-mak > ednē-t-mek] *{eT} gçl. f. [-ür]* Bulunduğu hâlden başka bir duruma getirmek; değiştirmek. [DLT]

edometre, [Fr. œdomètre] *is.* Toprağın sıkışma durumunu ölçmeye yarayan alet.

edra, -aı [Ar. edraʿ ادرع] *{OsT} sf.* **1.** (Hayvan için) başı kara, vücudu beyaz. **2.** Hecin.

edred, [Ar. edred ادرد] *{OsT} sf.* Dişsiz.

edrek[1]**, -ği** [Far. edrek ادرك] *{OsT} is.* Taze zencefil.

edrek[2]**, -ği** [? edrek] *{ağız} is.* Kalaycı ve demircilerin ateşi karıştırmakta kullandıkları demir çubuk. [DS]

edrem[1]**,** [er-dem / edirem] *{eT} is.* **1.** Erkeklik; erkek kalitesinde; kuvvet; kabiliyet; güç. [EUTS]. [Gabain] **2.** Fazilet, erdem. [Gabain] [EUTS]. **3.** *zf.* Erkekçe.

edrem[2]**,** [Ar. edrem ادرم] *{OsT} sf.* **1.** (Kişi için) dişleri dökülmüş. **2.** (Nesne için) dümdüz.

edrem[3]**,** [Far. edrem ادرم] *{OsT} is.* Eyer altına konulan keçe.

edremlig, [ed-(i)r-em-lig] *{eT} sf.* Erdemli; muktedir; faziletli. [Gabain] [EUTS]

edreng, [Far. edreng ادرنگ] *{OsT} is.* Sıkıntı; musibet.

edriye, [Fr. étrier] *is.* → etriye.

edsak, -ğı [Ar. edsaḳ ادسق] *{OsT} sf* (Kişi için) büyük ağızlı.

edsem, [Ar. edsem ادسم] *{OsT} sf.* (Nesne için) pek yağlı.

edser, [Ar. edser ادثر] *{OsT} sf.* (Kişi için) gafil.

edsiz, [ed-siz] *{eT} is.* **1.** Cisimsizlik; cismanî olmama; maddî olmama. [Üç İtigsizler] **2.** *sf.* Yararsız; faydasız; istifadesiz. [ETY] [EUTS] **3.** Gereksiz; lüzumsuz. [EUTS]

edük, -ğü [et-ük / ed-ük ادك] *{eT} {eAT} {OsT} {ağız} is.* **1.** Ayakkabı; pabuç. [ETY] [DS] **2.** → edik. ☞ **edük düdük,** *{ağız} 1. Ufak tefek şeyler; öte beri; şu bu. 2. Küçük. 3. Beceriksiz.*

edüklemek, [edik-le-mek / edük-le-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ü)-yor]* **1.** Ediklemek. **2.** (Buzağı için) annesinin memesinden azar azar süt emmek.

edüldüdül, [? edil+düdül] *{ağız} sf.* Geçim sıkıntısı çeken; yoksul; fakir.

-edür, [-adur / -edür] *{eAT} çek. e.* → -adur.

edürkudür, [? edür+kudür] *{ağız} is.* Dedikodu.

edüz, [ediz / edüz] *{eT} sf.* **1.** Yüce; yüksek. [EUTS] **2.** Oğuz boyundan bir kolun adı. [EUTS]

edva, -a'i [Ar. dā> edvāʾ ادواء] *(edva:) {OsT} is.* Dertler; hastalıklar; illetler.

edvar, [Ar. devr > edvār ادوار] *(edva:r) {OsT} is.* **1.** Devirler; zamanlar; çağlar; asırlar. **2.** Daire. **3.** Doğu musikisi kurallarını inceleyen eser. ☞ **edvār-ı sābıka,** *{OsT} Geçmiş zamanlar.*|| **edvar musikisi,** *{OsT} müz. Türk halk müziği.*

edveş, [Ar. edveş ادوش] *{OsT} sf.* (Kişi için) gözü dumanlı.

edviye, [Ar. devā > edviye ادویه] *{OsT} is.* İlaçlar. ☞ **edviye-i mukāvviye,** *{OsT} Kuvvet şurupları.*|| **edviye-i müessire,** *{OsT} Etkili ilaçlar.*|| **edviye-i nebātiye,** *{OsT} Bitkisel ilaçlar.*

edyak, -ğı [Ar. dīk > edyāk ادیاك] *(edya:k) {OsT} is.* Horozlor.

edyan, [Ar. dīn > edyān ادیان] *(edya:n) {OsT} is.* Dinler.

edyar, [Ar. deyr > edyār ادیار] *(edya:r) {OsT} is.* Kiliseler; manastırlar.

ee, [eʾe / ee] *(e'-e) {çocuk d.} is.* **1.** Büyük aptes; kaka; bok. **2.** *sf.* Kötü; çirkin; berbat.

ef[1]**,** [ef *(yans.)*] *is.* Esinti, üfleme, yanma gibi hareketleri, yürek çarpıntısını anlatan kök. [Zülfikar] *ef-el-ek, ef-ele-mek, ef-il efil, ef-il-ti, ef-ir, ef-ir efir, ef-ir-de-mek, ef-ir-ik-li, ef-ir nefir, ef-ir üfür* ☞ **ef kaf iş yapmak,** *{ağız} Baştan savma iş yapmak; üstünkörü iş yapmak.* [DS]|| **efşef etmek,** *{ağız} 1. Gereksiz yere harcamak. 2. Har vurup harman savurmak.*

ef[2]**,** [eb / eb / ew / üw / üy / öy] *{eT} is.* Ev. [DLT]

ef'a, [Ar. efʿā افعى] *(ef-a:) {OsT} is.* **1.** Engerek yılanı. **2.** *sf. mecaz.* (Kişi için) kötü yaradılışlı.

efadıl, [Ar. fażl > efāżıl / efāḍıl افاضل] *(efa:dıl) {OsT} is.* → efazıl.

efahim, [Ar. faḫāmet *(ululuk)* > efāḫim افاخم] *(efa:him, h kalın söylenir) {OsT} is.* En büyükler.

efahis, [Ar. ufḥuṣ > efāḥīṣ افاحيص] *(efa:hi:s, h kalın söylenir) {OsT} is.* Kaya kovuklarındaki kuş yuvaları.

efa'i, [Ar. efʿā *(engerek yılanı)* > efāʿī افاعى] *(efa:i:) {OsT} is.* Engerek yılanları.

efa'ik, [Ar. efīke > efāʾik افائك] *(efa:ik) {OsT} is.* Yalanlar; uydurma sözler.

efa'il, [Ar. fiʿl *(iş)* > efʿīle > efāʿīl افاعيل] *(efa:i:l) {OsT} is.* Yapılan işler. ☞ **efāil ve tefāil,** *{OsT} 1. ed. Nazımda hecelerin uzun ya da kısa olması için sembol olarak kullanılan kelimelerden ikisinin adı. 2. mecaz. Aruz ölçüsü kullanarak şiir yazma; aruz veznini kullanma.*

efakil, [Ar. efkel > efākil افاكل] *(efa:kil) {OsT} is.* Titreyenler; titrekler.

ef'al, [Ar. fiʿl *(iş)* > efʿāl افعال] *(ef-a:l) {OsT} is.* **1.** Fiiller; işler; hareketler; eylemler. **2.** *dbl.* Fiiller; eylemler. ☞ **ef'āl-i aklîye,** *{OsT} Akla dayalı işler; aklın işleri.*|| **ef'āl-i hasene,** *{OsT} İyi hareketler; iyi işler; güzel davranışlar.*|| **ef'āl-i muzırrā,** *{OsT} Zararlı işler.*|| **ef'āl-i seyyie,** *{OsT} Kötü işler.*

efanin, [Ar. üfnūn > efānīn افانين] *(efa:ni:n) {OsT} is.*

1. Sarmaşık gibi birbiri içine girmiş ağaç dalları. 2. Değişiklikler; yeni iş, durum ve şartlar.

efarit, [Ar. ʿifrīt > ʿafārīt عفاريت] *(efa:ri:t)* *{OsT}* *is.* **1.** Şeytanlar. **2.** Helekârlar; kurnazlar. **3.** Hain cinler.

efatih, [Ar. efātīḥ افاتيح] *(efa:ti:h)* *{OsT}* *is.* Mantarlar.

efavic, [Ar. efāvic افاويج] *(efa:vic)* *{OsT}* *is.* Bölükler; takımlar.

efavik, [Ar. fuvāḳ > efāviḳ افاويق] *(efa:vi:k, k kalın söylenir)* *{OsT}* *is.* Hıçkırıklar.

efaviye, [Ar. efāviye افاويه] *(efa:viye)* *{OsT}* *is.* Yemeğe konulan baharat.

efayik, -ği [Ar. efīke > efāyik افايك] *(efa:yik)* *{OsT}* *is.* Yalanlar; uydurma sözler.

efazıl, [Ar. fażl *(erdem)*>efdḍal> efāżıl / efāḍıl افاضل] *(efa:zıl)* *{OsT}* *is.* Çok üstün, kâmil olanlar. 🗗 **efāzil-i ukalā,** *{OsT} Akıllıların en bilinenleri.*

efci, [ev > ev-ci > efci] *{ağız}* *sf.* (Erkek için) kadın gibi iş gören.

efcik, -ği [ef *(yans.)* > ef-cik] *{ağız}* *sf.* Önemsiz; değersiz; boş. 🗗 **efcik kefcik,** *{ağız} İşe yaramayan şeyler; gereksiz ve boş şeyler.*

efdah, [Ar. faḍīḥ > efḍaḥ افضح] *{OsT}* *sf.* Daha rezil; pek rezil; en rezil.

efdal[1], [Ar. fāżıl / fāḍıl *(erdemli)* > efḍal افضل] *{OsT}* *sf.* **1.** En fazla; en üstün. **2.** En erdemli; daha erdemli.

efdal[2], [Ar. fażl > efḍāl افضال] *(efda:l)* *{OsT}* *sf.* **1.** İyilikler; ihsanlar. **2.** Fazlalar; fazla olanlar. **3.** Üstün özellikler; erdemler.

efdal[3], [Ar. efḍal] *{ağız}* *sf.* **1.** Ucuz. **2.** Kolay. [DS]

efdaliyet, [Ar. efḍaliyyet افضليت] *{OsT}* *is.* Daha faziletli olma; üstünlük; erdemlilik.

efder, [Far. efder افدر] *{OsT}* *is.* **1.** Amca. **2.** Amca, hala, teyze çocukları. **3.** Yeğenler.

efdik, -ği [*eT.* evdi-mek > ef *(yans.)* > ef-dik / ef-tik] *{ağız}* *is.* **1.** → eftik. **2.** Çaba; heves. [DS]

efdiklemek, [*eT.* evdi-mek / ef *(yans.)* > efdik-lemek] *{ağız}* *gçsz. f.* *[-r] [-l(i)-yor]* → eftiklemek. [DS]

efe, [Yun. ephévos *(yiğit; delikanlı)* ? / efendi [Tietze]] *is.* **1.** Yiğit; genç erkek; kabadayı. **2.** Ege bölgesinde köy yiğitlerine verilen unvan. **3.** Köylerde efendi, bey yerine kullanılan hitap sözü. **4.** Ağabey. **5.** Zeybeklerin yiğitlik gösterenlerden kendilerine seçtikleri başkan. **6.** İmparatorluk döneminin sonlarına doğru Batı Anadolu'da ortaya çıkan çete reislerine verilen isim. **7.** *{ağız}* Ağabey. [DS] **8.** *{ağız}* Dede. [DS] **9.** *{ağız}* Çoban köpeği. [DS] **10.** *{ağız}* *sf.* Evsiz barksız; işsiz güçsüz. [DS] **11.** *{ağız}* *ünl.* Kadınların erkeklerini çağırmakta kullandıkları seslenme ünlemi. [DS] **12.** *{ağız}* Kadınların kayınbiraderini çağırmakta kullandığı seslenme ünlemi. [DS] 🗗 **efe yürüyüşü,** *Atın başını dikerek gösterişli bir biçimde yürümesi.*

efece, [efe-ce] *(efe'ce)* *zf.* Efe gibi; efeye yakışır biçimde.

efedi, [ef *(yans.)* > ef-ed-i] *{ağız}* *is.* İnce, saydam kâğıt. [DS]

efedik, -ği [*eT.* evdi-mek > ef *(yans.)* > ef-ed-ik / efdik] *{ağız}* *is.* Zaman geçirmek için gereksiz ve önemsiz bir işle uğraşma; oyalanma, eğlenme. [DS]

efek[1], **-ği** [ef *(yans.)* > ef-ek] *{ağız}* *is.* **1.** Toz gibi yağan kar. **2.** Saman kâğıdı. [DS]

efek[2], **-ği** [Yun. efekhi] *is. bot.* **1.** Yem bitkisi olarak yetiştirilen bitki; fiğ, *(Vicia sativa)*. **2.** Hayvan yemi olarak yetiştirilen yarım metre kadar boylu, pembe çiçekli çok yıllık otsu bitki; korunga, *(Onobrychis viciifolia)*. 🗗 **efek otu,** *{ağız} Korunga.* [DS]

efekt, [İng. effect] *is.* **1.** Sonuç; netice. **2.** Bir sanat eserinde yaratılmak istenen etki; tesir. **3.** Radyo ve televizyon yayınlarında, tiyatro oyunlarında, film seslendirmelerinde hareketlere bağlı olan seslerin doğal kaynaklar dışında çeşitli kaynaklar yardımıyla yapay olarak gerçekleştirilmesi işlemi.

efektif, [Fr. efféctif] *is.* **1.** Nakit para; hazır para. **2.** Bir kurumun kadrosunda fiilen çalışanların sayısı. **3.** *ekon.* Çek ve benzeri tahsil edilebilen senetlerin dışında kalan nakit kâğıt ve madenî para. **4.** *eko.* Döviz işlemlerinde çeşitli ticarî senetler dışındaki kâğıt ve madenî yabancı para miktarı.

efelek[1], **-ği** [ef *(yans.)* > ef-e-le-k] *{ağız}* *sf.* **1.** Herkesin söylediğini yapan. **2.** İltifattan hoşlanan. **3.** Aceleci; çok telaşlı. **4.** Deli gibi davranan.

efelek[2], **-ği** [Erme. avel => avel-lik > efelek] *bot.* Yapraklarından sebze olarak yararlanılan, bazı türlerinin tohumları çay gibi hazırlanarak içilen, pek çok çeşidi bulunan çok yıllık otsu bitkiler; labada; ışgın, *(Rumex alpinus, Rumex conglomeratus, Crispus, Rumex olympicus)*.

efelekli, [ef *(yans.)* > efele-k-li] *sf.* Aceleci; telaşlı; delice davranan.

efelemek, [ef *(yans.)* > ef-ele-mek] *{ağız}* *gçsz. f.* *[-r] [-l(i)-yor]* **1.** (Rüzgâr için) esmek. **2.** *gçl. f.* Yıkamak. [DS]

efeleniş [efe-len-iş] *is.* Efelenmek eylemi veya biçimi.

efelenme, [efe-le-n-me] *is.* Diklenme; kafa tutma; efelenmek eylemi.

efelenmek, [efe-le-n-mek] *dönşl. f.* *[-ir]* Diklenmek; kafa tutmak.

efeleşme, [efe-le-ş-me] *is.* Efe durumuna gelme; efeleşmek eylemi.

efeleşmek, [efe-leş-mek] *dönşl. f. [-ir]* Efe durumuna gelmek; efe gibi olmak.

efelik[1], **-ği** [efe-lik] *is.* **1.** Efe olma durumu. **2.** Kabadayılık. 🗗 **efelik etmek,** *Kabadayılık etmek; kabadayılık taslamak.*|| **efelik taslamak,** *Diklenip kafa tutmak; kabadayılık etmeye kalkışmak.*

efelik[2], **-ği** [ef *(yans)* > ef-e-le-k] *sf.* → efelek.

efem, [efe + -m] *ünl.* Efendim!

efemine, [Fr. effeminé] *is.* **1.** Görünüş ve davranışı bakımından kadına benzeyen erkek. **2.** *sf.* (Erkek için) kadınlara özgü davranışları olan; erkek işlerinden uzak kalan; hanım evladı.

efen[1], [ef *(yans.)* > ef-en] *{ağız} sf.* (Kişi için) çok gıdıklanan. [DS]

efen[2], [Ar. ehven] *(e.fen) {ağız} sf.* Kolay. [DS]

efendi, [Yun. authéntēs *(sahip)* > eféntis => efendi] *(efe'ndi) {OsT} is.* **1.** Eskiden şehzadeler, din adamları, eğitim görmüş kimseler için *"bay"* anlamında kullanılan unvan. **2.** Bugün için oldukça yaşlı kimseler için kullanılan *"bay"* anlamında kullanılan unvan. **3.** Sahip; iye. **4.** (Kadın için) bey; koca. **5.** (Hizmetçiler ve uşaklar için) evin çalışan erkeği; hizmeti görülen adam. **6.** *sf.* Kibar; saygıdeğer; terbiyeli; nazik; ince; çelebi. **7.** *ünl.* (Erkekler için) seslenme sözü. 🗗 **efendi adam,** *Düzenli, derli toplu ve çevresine saygılı kimse.*|| **efendi ahlakı,** *Nietzsche'nin egemen, hür ve güçlü insana ait olan küçük ve değersiz şeyleri hesaba katmama, aldırış etmeme gibi yaşama tutumuna verdiği ad.*|| **efendi biçimi,** *Daha çok okumuş kesimlerce tercih edilen bir fes türü.*|| **efendi daîmiz,** *{OsT} tar. İmparatorluk döneminde padişahların şeyhülislamlara hitap sözü.*|| **efendi efendi,** *Uslu uslu; terbiyeli olarak.*|| **efendi gibi yaşmak,** *Rahat ve huzur içinde yaşamak.*|| **efendiden bir adam,** *Efendi görünüşlü bir adam; kibar erkek.*|| **efendi kapısı,** *Yeniçeri kâtibinin yanında çalışan yazıcılar.*|| **Efendiler götürsün!** *Çağrıldığı zaman "Efendim!" diye cevap verip de gitmeyen kişiye söylenen "Öl!" anlamında beddua sözü.*|| **Efendime söyleyeyim!** *Konuşurken, söylenecek söz bulamayınca vakit kazanmak için söylenir.*|| **Efendim nerde, ben nerdeyim.** *"Ben ne söylüyorum, siz ne anlıyorsunuz?" anlamında yakınma sözü.*

efendibaba, [efendi+baba] *(efe'ndibaba) {OsT} is.* Eskiden bazı ailelerde çocukların babaları, gelinlerin de kayın babaları için kullandıkları ifade.

efendicağzım, [efendi-ceğiz-im] *ünl.* Konuşma sırasında, uzun açıklamalar yapılırken beklemek zorunluluğu duyulunca zaman kazanmak için cümleler arasına sokuşturulan ara söz; azizim; mirim.

efendice, [efendi-ce] *(efe'ndice) zf.* Efendi gibi; efendiye yakışır biçimde.

efendilik, -ği [efendi-lik] *(efe'ndilik) is.* **1.** Efendi olma durumu. **2.** Efendiye yakışır davranış.

efendim, [efendi-m] *(efe'ndim) ünl.* **1.** Bir sesleniş veya çağrılış karşısında *"buradayım", "buyur"* anlamında cevap; ne istiyorsun; ne yapmamı istiyorsun. **2.** Anlaşılmayan bir sözü tekrarlatmak, daha çok açıklama istemek için kullanılır. **3.** Karşısındakinin ne düşündüğünü sormak için söylenir; ne diyorsun; söylediklerim doğru mu, vb. **4.** Nezaket ve saygı için söze eklenir.

efendimiz, [efendi-miz] *is.* Hz. Muhammet, padişah ve yol gösterici olarak kabul edilen tarikat şeyhlerinden bahsederken kullanılan saygı sözü.

efenk, -gi [Yun. efekhi] *{ağız} is. bot.* Kurutulup kışın hayvanlara yedirilen bir tür yabani burçak otu, *(Vicia peregrina).* [DS]

efer, -rri [Ar. eferr افر] *{OsT} sf.* Pek kaçıcı; çok koşan.

efervesan, [Fr. effervescent] *sf* (İlaç için) kabaran; kaynayan.

efetufa, [ef *(yans.)* > efe+tufa] *{ağız} is.* Sigara. [DS]

efeyik, -ği [üveyik] *{ağız} is.* Kumru. [DS]

effaf, [Ar. effāf افاف] *(effa:f) {OsT} is.* **1.** (Kişi için) çok "of" çeken. **2.** Sıkıntılı; kederli.

effak[1], [Ar. effāḳ افاق] *(effa:k, k kalın söylenir) {OsT} sf.* (Tüccar için) bütün dünyayı gezen.

effak[2], **-ki** [Ar. ifk > effāk افاك] *(effa:k) {OsT} sf.* Aşırı iftiracı.

efgaf, [ef *(yans.)* + gaf] *{ağız} is.* Öteberi. [DS]

efgan, [Far. figan > efğān افغان] *(efga:n) {OsT} is.* Acı ile bağırma; ıstırapla inleme.

efgâne, [Far. efgāne افگانه] *(efgâ:ne) {OsT} sf.* (Cenin için) düşük.

efgâr, [Far. efgār افگار] *(efgâ:r) {OsT} sf.* **1.** Yaralı; incinmiş; kötürüm; mustarip. **2.** Yorgun. **3.** *is.* Üzüntü; tasa; efkâr. 🗗 **efgâr etmek,** *{OsT} Yaralamak; üzmek.*|| **efgâr-ı mey,** *{OsT} Çok sarhoş; içkinin etkisi ile ağırlaşmış.*|| **efgâr olmak,** *{OsT} Yaralanmak; incinmek.*

-efgen, [Far. efkenden > -efken / -efgen افگن] *{OsT} sf.* **1.** Düşüren; yıkan; deviren. **2.** *son ek.* Farsça isimlerin sonuna gelerek *"düşen, düşüren; yıkan, yıkıcı"* anlamında birleşik sıfatlar yapan son ek.

efgende, [Far. efkenden > efkende / efgende افگنده] *{OsT} sf.* **1.** Yıkılmış; yıkık. **2.** *mecaz.* Çaresiz; düşmüş. **3.** *mecaz.* Âşık.

efgendegî, [Far. efgende-gī افگندگى] *(efgendegi:) {OsT} is.* Düşkünlük.

efha, [Ar. feḥā > efḥā' افحاء] *(efha:) {OsT} is.* Yemeklere çeşni vermek için konulan ot türü baharatlar.

efham[1], [Ar. faḫāmet *(ululuk)* > faḫīm > efḫam افخم]

{OsT} sf. **1.** En onurlu. **2.** En yüce; en ulu. **3.** Çok ünlü.

efham[2], [Ar. fehm > efhām افهام] *(efha:m) {OsT} is.* Anlayışlar; idrakler.

efhas, [Ar. faḥṣ > efḥāṣ افحاص] *(efha:s) {OsT} is.* Neslerin iç boşlukları.

efhaz, [Ar. faḥẓ > efḥāẓ افحاظ] *(efha:z) {OsT} is.* Yakın hısımlar; akrabalar.

efhem, [Ar. fehm > efhem افهم] *{OsT} sf.* Çok çabuk anlayan; en anlayışlı.

ef'i, [Ar. efʿi / efʿa افعى] *{OsT} is.* **1.** Engerek yılanı. **2.** *mecaz.* Yılan gibi; kötü huylu kimse. 🗗 **ef'i-i mücelcel,** *{OsT} zool. Çıngıraklı yılan.*|| **ef'i-i münakkaş,** *{OsT} Alaca renkli engerek yılanı.*

efid, [Ar. efid افيد] *{OsT} sf.* **1.** Övücü; methedici. **2.** (Nesne ve durum için) şaşılası; şaşılacak.

ef'ide, [Ar. fuād > efʾide افئده] *(ef-ide) {OsT} is.* Kalpler; yürekler; gönüller. 🗗 **ef'ide-i hālise,** *Saf kalpler; temiz gönüller.*

efiji, [Fr. efigie] *is.* Metal para ve madalyalar üzerinde bulunan insan resmi. 🗗 **efiji hakkı,** *Herhangi bir kimseye para üzerine resmini koyma yetkisini veren hak.*

efika, [Ar. efīka افيقه] *(efi:ka) {OsT} sf.* Fena; kötü.

efike, [Ar. efīke افيكه] *(efi:ke) {OsT} is.* Yalan; iftira.

efil[1], [ef *(yans.)* > ef-il] *is.* Esme, dalgalanma, acele etme, telaş bildiren yansımalı gövde. 🗗 **efil efil,** *{ağız} 1. (Yanma için) cayır cayır. 2. Acele ile; telaşla. 3. Salkım saçak. 4. (Rüzgâr için) hafif hafif ve tatlı tatlı esiş. 5. Saç, giysi gibi şeylerin rüzgârda dalgalanma biçimi; ifil ifil.* [DS]|| **efil efil esmek,** *(Rüzgâr için) yazın serin serin ve hafif hafif esmek.*|| **efil efil etmek,** *{OsT} Rüzgârda dalgalanmak.*|| **efil üfül,** *{ağız} 1. Oyunda rakibin şansını kırmak için söylenen büyülü söz. 2. Yalan söz.* [DS]

efil[2], [Yun. fillon] *is.* **1.** Çok küçük ve taze bitki yaprağı. *{ağız} (aynı)* **2.** *sf.* (Bitkiler için) birdenbire büyüyüvermiş olma. **3.** Temiz; parlak. **4.** Güzel; çekici. 🗗 **efil efil,** *{ağız} 1. Temiz; parlak. 2. Güzel; çekici. 3. (Bitkiler için) hızlı bir şekilde dal budak salma ve büyümesi durumu..* [DS]

efildemek, [ef *(yans.)* > ef-il-de-mek افلدمك] *gçsz. f. [-r] [-d(i)-yor]* **1.** Titremek; *{OsT} (aynı).* **2.** Korku ve heyecan sebebiyle yürek çarpmak.

efilemek, [ef *(yans.)* > ef-il-e-mek] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(i)-yor]* **1.** (Yürek için) korku veya sevinç yüzünden çarpmak. **2.** (Bitki ve dallar için) hafif esen rüzgârın etkisi ile dalgalanmak. **3.** (Rüzgâr için) hafif hafif esmek. [DS]

efillenmek, [ef *(yans.)* > ef-il-le-n-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* Korku yayılmak. [DS]

efilti, [ef *(yans.)* > ef-il-ti] *{ağız} is.* **1.** Yürek çarpıntısı. **2.** Serin serin ve hafiften esen rüzâr. [DS]

efin[1], [ef *(yans.)* > ef-in] *sf.* Dağınıklık, karışıklık bildiren yansımalı gövde. 🗗 **efin tefin,** *{ağız} 1. Harap: bitik; yok. 2. Darmadağınık: karmakarışık.* [DS]|| **efin tefin etmek,** *{ağız} Darmadağınık etmek; altüst etmek; döküp saçmak; karmakarışık etmek.* [DS]|| **efin tefin olmak,** *{ağız} Harap olmak; bozulmak.*|| **efin tofun,** *{ağız} Çok yorgun.*

efin[2], [Ar. kefen => kefin > efin ?] *{ağız} is.* Kefen. [DS]

efin[3], [Ar. efyūn] *{ağız} is.* **1.** Haşhaş tohumu. **2.** Ardıç meyvesi. [DS]

efin[4], [Ar. efīn افين] *(efi:n) {OsT} sf.* **1.** (Kişi için) boş kafalı. **2.** (Ceviz için) çürük.

efir, [ef *(yans.)* > ef-ir افر] *{ağız} is.* Nefes; soluk. [DS] 🗗 **efir efir,** *{ağız} (Rüzgâr için) hafif hafif, serin serin esme durumu.* [DS]|| **efir küfür,** *{ağız} Rastgele; ne gelirse; düşünmeden.* [DS]|| **efir küfür etmek,** *{ağız} Kızgınlıkla ağzına geleni söylemek; küfretmek; sövmek.* [DS]|| **efir nefir,** *{ağız} (Rüzgâr için) karla karışık.* [DS]|| **efir nefir etmek,** *Kızgınlıkla ağzına geleni söylemek.*|| **efir üfür,** *{ağız} 1. Hava akımı. 2. Abuk sabuk.* [DS] *3. {eAT} Rastgele şeyler; öte beri.*

efirdemek, [ef *(yans.)* > ef-ir-de-mek] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-d(i)-yor]* (Rüzgâr için) hafif hafif esmek. [DS]

efirge, [efir-ge] *{ağız} is.* Ağaçların çiçekleri dökülünce görünen küçük meyvecikler. [DS]

efirikli, [ef *(yans.)* > ef-ir-ik-li] *{ağız} sf.* **1.** Aceleci. **2.** Düşüncesiz. [DS]

efirti, [ef *(yans.)* > ef-ir-ti] *{ağız} is.* **1.** Yürek çarpıntısı. **2.** Serin serin esen rüzgâr.

efiş nefiş, [efiş+nefiş] *{ağız} is.* Kuru veya taze olarak çeşitli yemiş. [DS]

efiyen, [Ar. efyūn] *{ağız} is.* **1.** Haşhaş tohumu. **2.** Tütün tozu. [DS]

efjül, [Far. efjūl افژول] *(efjü:l) {OsT} is.* **1.** Kışkırtma. **2.** *sf.* Dağınık.

efkar[1], [Ar. faḳʿr > efḳar افقر] *{OsT} sf.* En fakir; çok yoksul. 🗗 **efkār-ı fukarā,** *{OsT} Yoksulların en yoksulu.*

efkâr[2], [Far. efgār *(yara)* افگار] *(efkâ:r) {OsT} is.* **1.** Kuruntu; üzüntü; tasa. **2.** Kaygı; endişe; merak. **3.** İçki içmeğe götüren ruhsal durum. 🗗 **efkâr dağıtmak,** *Üzüntüyü gidermek; neşelenmek.*|| **efkâr etmek,** *{OsT} Endişelenmek; kaygılanmak.*

efkâr[3], [Ar. fikr > efkār افكار] *(efkâ:r) {OsT} is.* Fikirler; düşünceler. 🗗 **efkâr-ı āliye,** *{OsT} Yüce fikirler.*|| **efkâr-ı sahîha,** *{OsT} Doğru düşünceler.*

efkârıumumiye, [Ar. efkār-ı ʿumūmīyye افكار عموميه]

(efkâr'umu:mi:ye) {OsT} is. Bir konu üzerinde halkın görüş ve düşüncesi; kamuoyu.

efkârlanış, [efkâr-la-n-ış] *is.* Efkârlanmak eylemi ve biçimi.

efkârlanma, [efkâr-la-n-ma] *is.* Kaygılanma, tasalanma; efkârlanmak eylemi.

efkârlanmak, [efkâr-la-n-mak] *dönşl. f. [-ır]* Tasalanmak; kaygılanmak; kuruntuya kapılmak; üzülmek.

efkârlı, [efkâr-lı] *sf.* **1.** Tasalanmış; tasalı. **2.** Kaygılı; kara düşünceli. **3.** Üzgün.

efkelemek, [ef-ke-le-mek / ev-ke-le-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* Hırpalamak; ezmek; altına almak.

-efken, [Far. efkenden > -efken / -efgen افكن] *{OsT} sf.* → -efgen.

efkende, [Far. efkenden > efkende / efgende افكنده] *{OsT} sf.*→ efgende.

efker, [Far. efgār افگار] *{ağız} is.* Öfke; kızgınlık. [DS]

efkere, [ev + ger-i ?] *{ağız} is.* Evlerin önünde bulunan etrafı çevrili birkaç dönümlük toprak parçası. [DS]

eflah, [Ar. eflaḥ افلح] *{OsT} sf.* **1.** En çok kurtuluşa eren; kurtuluşa çok eren. **2.** Nimete en çok kavuşan; nimete daha çok ulaşan.

eflak, -ki [Ar. felek > eflāk افلاك] *(eflâ:k) {OsT} is.* **1.** Felekler; gökler; semalar. **2.** *mecaz.* Talihler; bahtlar. ⮺ **eflāk-i külliye,** *{OsT} Yeryüzünü çevreleyen büyük küreler.*|| **eflāke ser çekmek,** *Çok yüksek olmak; başı göklere ermek.*|| **eflāk-şinās,** *{OsT} Astronomi bilgini; gök bilimci.*

Eflak, [Slav. vlaḫ افلاق] *(eflâ:k) {OsT} is.* **1.** Balkanlarda, Latin kökenli bir dil konuşan bir kavim. **2.** İmparatorluk döneminde Romanya topraklarına verilen ad. **3.** Bugünkü Romanya'nın bir kısmı olan bir Osmanlı vilayeti.

Eflakân, [Slav. vlaḫ > Ar. eflāk-ān افلاكان] *(eflâ:ka:n) {OsT} is.* Orta Çağda çeşitli istilalar sırasında dağlara çekilen, Osmanlı fetihleri ile köylere inen ve yerleşen Sırbistan, Makedonya ve Bulgaristan'da yaşayan bir kısım halk.

eflakî, [Ar. eflākī افلاكى] *(eflâ:ki:) {OsT} sf.* **1.** Göklere mensup. **2.** *is.* Melek.

eflakiyan, [Ar. eflākiyān افلاكيان] *(eflâ:kiya:n) {OsT} is.* Melekler.

eflatun, [Yun. platon *(eski Yunan filozofu)* > Ar. eflāṭun افلاطون] *(eflâ:tun) {OsT} is.* Leylak ile erguvan arası, açık mor renk; eflatuni.

eflatuni, [Ar. eflāṭūnī افلاطونى] *(eflâ:tu:ni:) {OsT} sf.* Eflatun renginde olan.

eflec, [Ar. eflec افلج] *{OsT} sf.* **1.** (Diş için) seyrek. **2.** (Kişi için) omuzları geniş; kollarının arası açık.

eflek, -ği [ef *(yans.)* > ef-le-k] *{ağız} sf.* Şaşkın; korkak. [DS]

efles, [Ar. efles افلس] *{OsT} is.* Daha züğürt; en züğürt; pek züğürt. ⮺ **efles-i nās,** *İnsanların en züğürdü.*

eflud, [Ar. eflūd افلود] *(felû:d) {OsT} sf.* (Çocuk için) yetişkin, güzel ve gürbüz.

efnad, [Ar. fened > efnād افناد] *(efna:d) {OsT} is.* İhtiyarlıktan bunamış olanlar; bunaklar.

efnan, [Ar. fenn > efnān افنان] *{OsT} is.* Cinsler; türler; çeşitler. ⮺ **efnān-ı elvān,** *Renk çeşitleri.*

efniye, [Ar. finā > efniye افنيه] *{OsT} is.* Avlular.

efor, [Fr. effort] *is.* Zihin ve bedence ortaya konan çaba; gayret; emek.

efra, -aı [Ar. efraʿ افرع] *{OsT} sf.* **1.** (Kişi için) kuruntulu; vesveseli. **2.** İşsiz güçsüz.

efrad, [Ar. ferd > efrād افراد] *(efra:d) {OsT} is.* → efrat.

efrah, [Ar. ferḫ > efrāḫ افراخ] *(efra:h) {OsT} is.* **1.** Piliçler. **2.** (İnsan ve bitki için) piçler.

efrah, [Ar. feraḥ > efraḥ افراح] *{OsT} is.* Sevinmeler; iç açılmaları.

efrahte, [Far. efrāḫten *(yükseltmek)* > efrāḫte افراخته] *(efra:hte) {OsT} sf.* **1.** Yukarı kaldırılmış; yükseltilmiş. **2.** Yükselmiş.

efrak, [Ar. efraḳ افرق] *{OsT} sf.* Pek ayrık; pek çatal.

efran, [Ar. efrān افران] *(efra:n) {OsT} sf.* Neşeli; sevinçli; keyifli.

efras, [Ar. feres *(at)* > efrās افراس] *(efra:s) {OsT} is.* Atlar; beygirler.

Efrasiyab, [Far. efrāsiyāb / afrāsiyāb افراسياب] *(efra:siya:b) {OsT} is.* Alp Er Tunga.

efraşte, [Far. efraşte افراشته] *(efra:şte) {OsT} sf.* Yukarı kaldırılmış; yükseltilmiş; efrahte.

efrat, -dı [Ar. ferd > efrād افراد] *(efra:d) {OsT} is.* **1.** Bireyler; fertler. **2.** Rütbesi olmayan askerler; erler. **3.** *tasvf.* Manevi dereceleri ve mertebeleri aşmış ve sayıları çok az olan *(Hızır, Murtaza ve Abdullah ibn-i Abbas)* kişiler. ⮺ **efrād-ı āile,** *{OsT} Aile bireyleri.*|| **efrād-ı askeriye,** *{OsT} Rütbesi olmayan askerler; neferler; erler.*|| **efrād-ı beşer,** *{OsT} İnsanlığın bireyleri.*|| **efrād-ı müstebdele,** *{OsT} Muvazzaflık süresini tamamlayan askerler.*|| **efrād-ı nās,** *{OsT} Halk, avam.*|| **efrādını cāmî, ağyārını māni,** *{OsT} (Tanım için) aynı özelliğe sahip olanların hepsini içine almakla birlikte farklı olanları dışarıda bırakan; eksiksiz ve fazlasız.*|| **efrād-ı redîfe,** *{OsT} İmparatorluk döneminde nizamiye hiz-*

metini bitiren erlere verilen isim.|| **efrād-ı ümmet,** *{OsT} Bir topluluğa dahil olan üyeler.*

-efraz, [Far. efrāşten / efrāḫten *(yükseltmek)* > -efrāz / -firāz افراز] *(efra:z) {OsT} son ek.* Sonuna gerildiği Farsça isimlere *"yükselten, yükseltilmiş"* anlamı katarak birleşik sıfatlar yapan son ek.

efrenc, [Ar. efrenc افرنج] *{OsT} is.* Avrupalı; Frenk.

efrenci, [Ar. efrencī / efrenciye افرنجى / افرنجيه] *(efrenci:) {OsT} sf.* **1.** Avrupa ile ilgili. **2.** Frengi hastalığı olan.

efrenciyun, [Ar. efrenciyyūn افرنجيون] *(efrenci:yu:n) {OsT} is.* Avrupalılar.

efrencmüşg, [Ar. efrenc + Far. müşg افرنج مشك] *{OsT} is. bot.* Fesleğen; reyhan.

efrend, [Far. efrend افرند] *{OsT} is.* **1.** Süs: bezek. **2.** Şan; şeref; debdebe.

efrez, [Ar. efrez افرز] *{OsT} sf.* (Kişi için) sırtı kamburumsu.

efrikli, [ef *(yans.)* > ef-(i)r-ik-li] *{ağız} sf* → efirikli. [DS]

efrug, [Far. efrūġ افروغ] *(efru:ğ) {OsT} is.* Işık; ziya; nur.

-efruhte, [Far. efrūḫten *(parlatmak; yakmak)* > efrūḫte افروخته] *(efru:hte) {OsT} son ek.* **1.** Sonuna gerildiği Farsça isimlere *".. i yanmış, ..i parlatılmış"* anlamı katarak birleşik sıfatlar yapan son ek. **2.** *sf.* Yanmış; parlatılmış.

efruşe, [Far. efrūşe افروشه] *(efru:şe) {OsT}* is. Un helvası.

-efruz, [Far. efrūhten > efrūz افروز] *(efru:z) {OsT} son ek.* **1.** Sonuna gerildiği Farsça isimlere *"-i aydınlatan, -i parlatan"* anlamı katarak birleşik sıfatlar yapan son ek. **2.** Sonuna eklendiği Farsça isimlere *"...-i tutuşturan, ...-i yakan"* anlamı katan son ek.

efruz, [Far. efrūhten > efrūz افروز] *(efru:z) {OsT} is.* Parıltı; yalım.

efsa, [Far. efsā / efsāy افسا] *(efsa:) {OsT} is.* Büyücü; efsuncu.

efsah, [Ar. feṣāḥat *(dil akıcılığı)* > efṣāḥ افصح] *{OsT} sf.* Daha akıcı; daha düzgün; daha fasih. ⊡ **efsāh-ı üdebā,** *{OsT} Yazarların en açık dille yazanı.*

efsak, [Ar. efsaḳ افسق] *{OsT} sf* En bozguncu; pek fasık.

efsal, -li [Ar. fesl > efsāl افسال] *(efsa:l) {OsT} is.* Alçaklar; aşağılık kimseler.

efsane, [Far. fesāne / efsāne افسانه] *(efsa:ne) {OsT} is.* **1.** Halkın gözünde ve anlatanın hayal gücünde biçim değiştirerek ve olağanüstü niteliklere büründürülerek anlatılan hikâye. **2.** Eski çağlardan beri söylenegelen ve olağanüstü olay ve kahramanları konu alan hayalî hikâyeler; söylence: mitolojik hikâye. **3.** *mecaz.* Gerçeğe dayanmayan, asılsız söz ve hikâyeler. ⊡ **efsāne-cū,** *{OsT} 1. Efsane arayan. 2. Boş vakitlerini geçirmek isteyen.*||| **efsāne-cūy,** *{OsT}* → efsane-cu.|| **efsāne-cūyî,** *{OsT} Efsane arayıcılığı.*|| **efsāne-gū,** *{OsT} 1. Masal söyleyen. 2. Saçma sapan konuşan.*|| **efsāne-gūy,** *{OsT}* → efsāne-gū.|| **efsāne-gūyān,** *{OsT} Efsane anlatanlar; masal anlatanlar; hikâye anlatanlar.*|| **efsāne-gūyî,** *{OsT} Efsane anlatıcılığı.*|| **efsāne-nüvis,** *{OsT} Masal yazarı.*|| **efsāne-perdāz,** *{OsT} 1. Masal uyduran; masal yazan. 2. Meddah. 3. Bayağı romancı.*|| **efsāne-perdāzî,** *{OsT} 1. Masal uyduruculuğu. 2. Bayağı romancılık.*|| **efsāne vü efsūn,** *{OsT} 1. Masal ve büyü. 2. mecaz. Boş söz.*

efsaneleşme, [efsane-le-ş-me] *(efsa:neleşme) is.* Efsane durumuna gelme; efsaneleşmek eylemi.

efsaneleşmek, [efsane-le-ş-mek] *(efsa:neleşmek) dönşl. f. [-ir]* **1.** Efsane durumuna gelmek. **2.** Ağızdan ağıza söylenmek.

efsaneleştirilme, [efsane-le-ş-tir-il-me] *(efsa:neleştirilme) is.* Efsane durumuna getirilme; efsaneleştirilmek eylemi.

efsaneleştirilmek, [efsane-le-ş-tir-il-mek] *(efsa:neleştirilmek) edil. f. [-ir]* Efsane durumuna getirilmek.

efsaneleştirme, [efsane-le-ş-tir-me] *(efsa:neleştirme) is.* Efsane durumuna getirme, efsaneleştirmek eylemi.

efsaneleştirmek, [efsane-le-ş-tir-mek] *(efsa:neleştirmek) gçl. f. [-ir]* Efsane durumuna getirmek; efsane niteliği kazandırmak.

efsaneli, [efsane-li] *(efsa:neli) sf.* Efsanesi olan.

efsanevi, [Far. efsānevī افسانوى] *(efsa:nevi:) {OsT} sf.* **1.** Efsaneye ait. **2.** Efsane ile ilgili. **3.** Efsaneye konu olacak kadar yaygın ve olağanüstü.

efsar, [Far. efsār افسار] *(efsa:r) {OsT} is.* Yular.

efsarduzan, [Far. efsār *(yular)* + dūzān *(diken)* افساردوزان] *(efsa:rdu:za:n) {OsT} sf.* Yularcılar; yular yapanlar. ⊡ **efsār-dūzān-ı hassa,** *{OsT} Saray atlarının yularlarını yapan ustalar.*

efsecek, -ği [evs-mek > efs-ecek] *{ağız} is.* Tahılı toprak, taş ve kalın samanlarından ayırmakta kullanılan bir tür tahta elek. [DS]

efsed, [Ar. efsed افسد] *{OsT} sf.* Pek kötü; çok bozuk; en fena.

efselemek, [evs-mek > efs-ele-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* → evselemek. [DS]

efsemek, [efs-e-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-s(i)-yor]* → evselemek. [DS]

efsene, [? efsene] *{ağız} sf.* Aklı kıt; dengesiz; budala. [DS]

efser, [Far. efser افسر] *{OsT} is.* Hükümdarların başlarına taktıkları değerli madenden yapılmış, mücevherlerle süslü başlık; taç. ⊡ **efser-dîh,** *{OsT} Taç giydiren.*

efsermek, [evs-er-mek ? efs-er-mek] *{ağız} gçl. f. [-ir]* Evselemek. [DS]

efsimek, [evs-mek > efsi-mek] *{ağız} gçl. f. [-r]* → evselemek. [DS]

efsin, [ev-sin / av+sin > efsin / efsün] *{ağız} is.* → evsin. [DS]

efsinti, [evs-mek > evs-inti] *{ağız} is.* → evsinti. [DS]

efsmek, [evs-mek > efs- mek] *{ağız} gçl. f. [-er]* →evselemek. [DS]

efsun, [Far, efsūn افسون] *(efsu:n) {OsT} is.* Büyü; sihir. ⊡ **efsūn-ger,** *{OsT} Büyü yapan; sihirbaz.*|| **efsūn-gerî,** *{OsT} Büyücülük; üfürükçülük.*|| **efsūn-perdāz,** *{OsT} Büyücü; afsuncu.*|| **efsūn-perdāzî,** *{OsT} Büyücülük; afsunculuk.*

efsunkâr, [Far. efsūn-kār افسونكار] *(efsunkâ:r) {OsT} sf.* Büyülü; sihirli.

efsunlama, [efsun-la-ma] *is.* Büyüleme; büyü yapma; büyülemek eylemi.

efsunlamak, [efsun-la-mak] *gçl. f [-r] [-l(u)-yor]* Büyülemek; büyü yapmak; afsunlamak.

efsunlanma, [efsun-la-n-ma] *is.* Büyülenme; büyü yapılma; büyülenmek eylemi.

efsunlanmak, [efsun-la-n-mak] *edil. f. [-ır]* Büyülenmek; büyü yapılmak; afsunlanmak.

efsunlu, [efsun-lu] *sf.* **1.** Büyü yapılmış olan; büyülenmiş. **2.** Büyülü; sihirli; afsunlu.

efsus, [Far. efsūs افسوس] *(efsu:s) {OsT} ünl.* Yazık; eyvah!

efsün, [? efsin / efsün] *{ağız} is.*→ efsin.

efsürde, [Far. efsürde افسورده] *{OsT} sf.* **1.** Donmuş; donuk. **2.** Duygusuz. ⊡ **efsürde-dil,** *{OsT} Yüreği donmuş; duygusuz.*|| **efsürde-dilî,** *{OsT} Duygusuzluk; gönül donukluğu.*|| **efsürde-dimāğ,** *{OsT} Beyni donmuş; düşünemez olmuş.*|| **efsürde-dimāğî,** *Beyin donukluğu; yeteneksizlik.*|| **efsürde-gân,** *{OsT}* → efsürdegân.|| **efsürde-gî,** *{OsT}* → efsürdegî.|| **efsürde-hātır,** *{OsT} Neşesi kırık; keyfi kaçmış.*|| **efsürde-mağz,** *{OsT} Beyni donuk; yeteneksiz; beyinsiz.*|| **efsürde-mağzî,** *{OsT} Beyin donukluğu; yeteneksizlik.*|| **efsürde-mizāc,** *{OsT} Yaradılıştan soğuk.*

efsürdegân, [Far. efsürde-gān افسردگان] *(efsürdegâ:n) {OsT} is.* Soğuk, duygusuz kimseler.

efsürdegî, [Far. efsürde-gī افسردگی] *(efsürdegi:) {OsT} is.* Duygusuzluk; gayretsizlik.

efşal, -li [Ar. feşil > efşāl افشال] *(efşa:l) {OsT} is.* Korkaklar; cesaretsizler; yüreksizler.

-efşan, [Far. efşānden *(serpmek)* > -efşān افشان] *(efşa:n) {OsT} son ek.* Sonuna gerildiği Farsça isimlere *"saçan, serpen; dağıtan"* anlamı katarak birleşik sıfatlar yapan son ek.

efşan[1], [Far. efşānden *(serpmek)* > efşān افشان] *(efşa:n) {OsT} sf.* Saçan; dağıtan; serpen.

efşan[2], [Far. ab-efşān] *{ağız} is.* **1.** İşeme. **2.** Sidik.

efşancı, [Far. efşān => efşan-cı افشانجی] *{OsT} is.* Kâğıtları, kitap sayfalarını nakışlarla süsleyen usta.

efşar, [Far. efşürden *(sıkmak)* > efşār افشار] *(efşa:r) {OsT} sf.* **1.** Sıkılmış. **2.** *is.* Çimdiklenme.

efşe, [Far. efşe افشه] *{OsT} is.* Bulgur.

efşun, [Far. efşūn افشون] *(efşu:n) {OsT} is.* Yaba.

efşürde, [Fer. efşürde افشرده] *{OsT} sf.* Sıkılmış; posası çıkarılmış.

efşüre, [Far. efşüre افشره] *is.* Öz su; usare. ⊡ **efşüre-i engūr,** *{OsT} Üzüm suyu.*

eftamintokofti, [Yun. evdominda kofte *(yetmişinci kez)*] *is. argo.* Yalan; uydurma.

eftan, [Far. eftān افتان] *(efta:n) {OsT} sf.* **1.** Düşen. **2.** *zf.* Düşerek.

eftar, [Ar. fitr > eftār افتار] *(efta:r) {OsT} is.* Baş parmakla işaret parmak araları.

eftef, [ef *(yans.)* + tef] *{ağız} sf* Gereksiz; asılsız. [DS]

eften, [ef *(yans.)* > ef-ten / ek-ten [Tietze] *{ağız} zf.* Asılsız; dayanaksız; zayıf; çürük. ⊡ **eften püften,** *{ağız} 1. Baştan savma yapılmış; dayanıksız; derme çatma; çürük; değersiz. 2. Yalan yanlış; asılsız.* [DS]

eftik[1], **-ği** [*eT.* evdi-mek / ef *(yans.)* > ef-tik / ef-dik] *{ağız} is.* **1.** Zaman geçirmek için küçük bir şeyle uğraşma; kendini eğleme. **2.** Değersiz, kazançsız uğraşı. **3.** Can sıkıntısının verdiği düşünceli durum. **4.** Acele; telaş. ⊡ **eftiği artmak,** *{ağız} Telaşı artmak; aşırı çaba göstermeye başlamak.* [DS]|| **eftiği daralmak,** *{ağız} Canı sıkılmak.* [DS]|| **eftik etmek,** *{ağız} 1. Zaman geçirmek için oyalanmak; eğlenmek. 2. Uğraşmak çabalamak.* [DS]

eftik[2], **-ği** [em-mek > em-dik > eftik] *{ağız} is.* Herhangi bir koyuna emdirilen öksüz kuzu. [DS]

eftiklemek, [*eT.* evdi-mek > eftik-le-mek] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(i)-yor]* **1.** Zaman geçirmek için oyalanmak; eğlenmek. **2.** Telaşlanmak; acele etmek. **3.** Biraz korkmak; heyecanlanmak; heyecandan kıvranmak. **4.** Herhangi bir şey için endişelenmek. **5.** Uğraşmak çabalamak. **6.** *gçl. f.* İnce eleyip sık dokumak; inceden inceye araştırmak. [DS]

eftiklenmek, [*eT.* evdi-mek > eftik-le-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* Zaman geçirmek için oyalanmak; eğlenmek. [DS]

eftileme, [*eT.* evdi-mek > ef *(yans.)* > efti-le-me] *{ağız} is.* Kendi kendini oyalama. [DS]

efun[1], [ef *(yans.)* > ef-un] *sf.* Dağınıklık, karışıklık bildiren yansımalı gövde. ⧉ **efun tüfun,** *{ağız}* → efin tefin. [DS]

efun[2], [Ar. kefen => kefin > efin / efun] *{ağız} is.* → efin. [DS]

efur, [Ar. efūr افور] *(efu:r) {OsT} is.* Sıçrayıp seğirtme.

efün, [ef *(yans.)* > ef-ün] *sf.* Dağınıklık, karışıklık bildiren yansımalı gövde. ⧉ **efün yefün olmak,** *{ağız} Şaşırıp kalmak; neye uğradığını bilememek.* [DS]

efür, [ef *(yans.)* > ef-ür] *sf* Dağınıklık, karışıklık bildiren yansımalı gövde. ⧉ **efür sefür,** *{ağız} 1. Olabildiği kadar; olabildiğince; mümkün olduğu kadar. 2. Üstünkörü. 3. Acele olarak.* [DS]|| **efür tefür esmek,** *{ağız} (Rüzgâr için) hafif hafif, tatlı tatlı esmek.* [DS]

efvac, [Ar. fevc *(bölük)* > efvāc افواج] *(efva:c) {OsT} is.* Bölükler; kısımlar; kümeler.

efvaf, [Ar. efvāf افواف] *(efva:f) {OsT} is.* İnce kumaşlar; nazik kumaşlar.

efvag, [Ar. efvaġ افوغ] *{OsT} sf* (Kişi için) büyük ağızlı.

efvah, [Ar. fevh *(ağız)* > efvāh افواه] *(efva:h) {OsT} is.* **1.** Ağızlar. **2.** Menfezler; delikler. ⧉ **efvāh-ı nāriye,** *{OsT} Ateşli silahlar.*|| **efvāh-ı nās,** *{OsT} Halk ağzı; halkın dili.*

efvahi, [Ar. efvāhī افواهى] *(efva:hi:) {OsT} sf.* (Halk sözü için) asılsız, önemsiz.

efveh, [Ar. efveh افوه] *{OsT} sf.* (Kişi için) ön dişleri uzun ve ağzı büyük.

efvek, -ği [Ar. efvek افوك] *{OsT} sf.* Yalancı.

efyal, -li [Ar. fīl > efyāl افيال] *(efya:l) {OsT} is.* Filler.

efyun, [Ar. efyūn افيون] *(efyu:n) {OsT} is.* Afyon. ⧉ **efyūn-keş,** *{OsT} Afyon kullanan kimse; afyona alışmış.*

efyuni, [Ar. efyūnī افيونى] *(efyu:n) {OsT} is.* Afyon kullanan kimse; afyon tiryakisi.

-efza, [Far. efzūden *(arttırmak)* > -efzā / -fezā افزا] *(efza:) {OsT} son ek.* Sonuna getirildiği Farsça isimlere *"artıran, çoğaltan"* anlamı katarak birleşik sıfatlar yapan son ek.

efza, [Far. efzūden *(arttırmak)* > -efzā / -fezā افزا] *{OsT} sf.* Arttıran; çoğaltan.

efzah, [Ar. faḏīḥ > efḏaḥ / efżaḥ افضح] *{OsT} sf.* Daha rezil; pek rezil; en rezil.

efzal, [Ar. fāżıl / fāḏıl *(erdemli)* > efḏal / efżal افضل] *{OsT} sf.* → efdal[1].

efzar, [Far. efzār افزار] *(efza:r) {OsT} is.* **1.** Ayakkabı. **2.** Yelken. **3.** Ustaların işi gereği kullandığı araçlar; alet edevat. **4.** Yemeklere konulan bahar.

efzayiş, [Far. efzūden *(arttırmak)* > -efzāyiş افزايش] *(efza:yiş) {OsT} is.* Artma; çoğalma; fazlalaşma.

efzon, [Yun. euzônos *(kemeri güzel)* / evzōnas *(hafif çevik)*] *is.* Kırmızı fes, kırmızı yakalı siyah ceket, beyaz fistan ve gömlekten ibaret geleneksel Yunan giysilerini giymiş hafif piyade askerine on dokuzuncu yıldan beri verilen isim; kısa etekli Yunan askeri.

-efzud, [Far. efzūden *(arttırmak)* > -efzūd افزود] *(efzu:d) {OsT} son ek.* Sonuna gerildiği Farsça isimlere *"artıran, çoğaltan"* anlamı katarak birleşik sıfatlar yapan son ek.

efzud, [Far. efzūden *(arttırmak)* > -efzūd افزود] *(efzu.d) {OsT} sf.* Artıran; çoğaltan.

efzun[1], [Far. efzūden *(arttırmak)* > -efzūn افزون] *(efzu:n) {OsT} sf.* Fazla; çok; aşkın.

efzun[2], [Yun. euzônos *(kemeri güzel)* / evzōnas *(hafif çevik)*] *is.* → efzon.

efzuni, [Far. efzūden *(arttırmak)* > -efzūnī افزونى] *(efzu:ni:) {OsT} is.* Çokluk; fazlalık; artıklık. ⧉ **efzūnî-yi ömr,** *Ömrün çokluğu.*

efzunter, [Far. efzūden *(arttırmak)* > efzūn-ter افزونتر] *(efzu:nter) {OsT} sf.* Daha çok; daha fazla.

egal, [Ar. ikāl => agel > egal] *{ağız} is.* Başörtüsü.

egale, [Fr. égaler] *is.* Eşitleme.

egalit, [Ar. uġlūṭe > eġālīṭ اغاليط] *(eğa:li:t, t kalın söylenir) {OsT} is.* İnsanı yanıltacak sözler; yanıltmacalar.

egan, -nnı [Ar. eġann اغن] *{OsT} sf.* Burnundan konuşan; hımhım.

egan, [Erme. eğan *(yaba)*] *{ağız} is.* Ekini harmanda yaymak için kullanılan bir tarım aracı. [DS]

egani, [Ar. uġniye *(şarkı)* > eġānī اغانى] *(eğa:ni:) {OsT} is.* Şarkılar; nağmeler.

egare, [Far. eğāre اغاره] *(eğa:re) {OsT} is.* Kandırma; kışkırtma.

egarib, [Ar. eġārib اغارب] *(ega:rib) {OsT} is.* **1.** Ayrılık zamanı. **2.** Savaş zamanı.

egavlamak, [Erme. ega *(geldim)* => egav-la-mak] *gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor] argo.* **1.** Yakalamak. **2.** Almak.

egdi, [egdī] *(egdi:) {eT} is.* → egdü.

egdiletmek, [iktū-le-t-mek / egdi-le-t-mek] *{eT} gçl. f. [-ür]* Terbiye etmek; büyütmek; eğitmek. [EUTS]

egdiş, [egdiş] *{eT} is.* Kap kacak; çanak çömlek. [EUTS]

egdü, [eg-dǖ] *(egdü:)* *{eT}* *is.* Eğri bıçak. [EUTS] [DLT] [Gabain]

ege^{1}, [*eT.* idi > ige *(sahip)* > ege] *is.* Sahip; bir nesneyi elinden bulunduran kimse; iye.

ege^{2}, [*eT.* éget] *is.* **1.** Gerdek gecesi için gelini bilgilendiren, ona yardımcı olan kadın; eget. **2.** *gnşl.* Bir çocuğu koruyan, yetiştiren, bakımını üstlenen kimse; veli. **3.** Yol gösterici.

ege^{3}, [*eT.* eke > ege / eğe] *is.* → eke^{2}.

ege^{4}, [ege] *{ağız}* *is.* **1.** Kendinden yaşça büyük olan kişi. **2.** *ünl.* "Hey, bak" anlamında seslenme sözü. [DS]

egece, [ege-ce ?] *{ağız}* *is.* Kadınların yalnızca başlarını yıkamaları. [DS]

egeç^{1}, -ci [ege-ç] *{ağız}* *is.* Abla. [DS]

egeç^{2}, -ci [eğ-mek > eg-eç / eğ-eç] *{ağız}* *is.* Tarlanın bayırımsı ve eğimli yeri. [DS]

egef, [*eT.* eğegü > egef / eğef / eyef] *{ağız}* *is.* → eyef.

egek, [*eT.* enñek] *{ağız}* *is.* Çene. [DS]

egelmek, [al-mak +gel-mek>egel-mek ?] *(e:'gelmek)* *{ağız}* *gçl. f. [-ir]* Getirmek; alıp gelmek; celbetmek. [DS]

egeme, [égē-mē] *(eğe:me:)* *is.* Kopuz. [DLT]

egemek, [égē-mek] *(eğe:mek)* *{eT}* *gçl. f. [-r]* **1.** Eğelemek; törpülemek. **2.** Diş gıcırdatmak.

egemen, [*eT.* ige *(sahip)* > ege-men / Yun. hégemōn [Tietze]] *sf.* **1.** Yönetimini hiçbir kısıtlama ve denetime bağlı olmaksızın sürdüren; bağımsız; hükümran; hâkim, *(1935).* **2.** *mecaz.* Sözünü geçiren. **3.** Üstünlük kazanan; baskın. ⧉ **egemen dil,** *folk. Aynı bölgede bulunan iki dilden, diğerinin üzerinde etkin olanı; hâkim dil.*|| **egemen gelenek,** *folk. Değişik geleneksel düzenler içinde üstün olan geleneksel ögelerin tümü.*|| **egemen görenek,** *folk. Değişik göreneksel düzenlerde egemen olan göreneksel ögeler; hâkim anane.*|| **egemen ton,** *res. Bir resimde baskın olan renk.*

egemenlik, [egemen-lik] *is.* **1.** Egemen olma durumu; buyruğunu yürütme. **2.** Milletin ve onun tüzel kişiliği olan devletin taşıdığı yetkilerin tümü; hükümranlık; hâkimiyet.

egemi, [? egemi] *{ağız}* *sf.* (Kişi için) herhangi bir iş, sanat veya meslekte acemilik devresini geçirmiş olan. [DS]

-egen, [-a-ġan / -e-gen / -y-a-ġan / -y-e-gen] / -eğen / -ağan] *yap. e.* → -agan. *{eT}{eAT} (aynı).*

egen ağacı, [eğ-mek > eg-en + ağa(ç)-ı] *is.* Huysuz hayvanların ağızlarına takılan ağaç.

eger^{1}, [eger / eder] *{eT}* *is.* Eyer. [Yüknekî]

eger^{2}, [Far. eger / ger اگر] *{OsT}* *e.* → eğer.

egerçi, [Far. eger-çi اگرچه] *e.* Her ne kadar; gerçi.

egerem, [Far. eger + T. -em / -im [Tietze] *{ağız}* *e.* Eğer; şayet.

egermek, [eg-er-mek / egirmek / engirmek] *{eT}* *gçl. f. [-ür]* **1.** Çevirmek; kuşatmak. [Gabain] **2.** Eğirmek. [Gabain] [EUTS] **3.** Takip etmek. [Gabain] [EUTS]

egerti, [Erme. eġrti] *{ağız}* *is. bot.* İri yapraklı meşe ağacı, *(Salix aegyptica).*

egeşmek, [ege-ş-mek] *{eT}* *işteş. f. [-ür]* **1.** Eğelemekte birbirine yardım etmek; birlikte eğelemek. [DLT] **2.** (Boğa, köpek vb. için) çarpışmak; boğuşmak; ısırışmak. [DLT] **3.** *{ağız}* İddialaşmak. [DS]

eget, [ég-et] *{eT}* *is.* **1.** Gerdek gecesi gelin için gönderilen hizmetçi kadın. [DLT] **2.** *ağız.* Gerdek gecesi için gelini bilgilendiren, ona yardımcı olan kadın; yenge. ⧉ **egetlik kara baş,** *{eT} Gerdek gecesi gelinle birlikte gönderilen hizmetçi kadın; sağdıç kadın.* [DLT]

egetlemek, [éget-lē-mek] *(egetle:mek)* *{eT}* *gçl. f. [-r]* Güveyin evine hizmetçi göndermek; cariye göndermek. [DLT]

egetlenmek, [éget-le-n-mek] *{eT}* *dönşl. f. [-ür]* (Gelin için) kendisi ile birlikte gönderilen cariyeye sahip olmak. [DLT]

egetlig, [éget-lig] *{eT}* *sf.* (Gelin için) cariye sahibi olan. [DLT]

egiç^{1}, [egiç] *{eT}* *ünl.* Kız çocukları için sevgi ifadesi olarak *"zeki kız"* anlamında kullanılan söz. [ETY]

egiç^{2}, [eğ-mek > eg-iç / eğ-iç] *{ağız}* *is.* → eğiç.

egidmek, [yeg *(en iyi)* > yeg-(i)d-mek > egi-d-mek] *{eT}* *gçl. f.* **1.** Beslemek; yetiştirmek; bakmak. [İKPÖy.] **2.** Özen göstermek. [İKPÖy.] **3.** Terbiye etmek; büyütmek; yükseltmek. [EUTS]

egilgen, [eg-il-gen] *{eT}* *sf.* Daima eğilen; eğilebilen. [DLT]

egilmek, [eg-il-mek] *{eT}* *dönşl. f. [-ür]* Eğilmek. [Yüknekî] [DLT]

egim, [eg-im / eñim] *{eT}* *is.* **1.** Kısım; parça; ayrım. [EUTS] **2.** Başlangıç. [EUTS] **3.** Prensip. [EUTS] **4.** *sf.* Kısımlı; parçalı; tek kat.

egin, [eg-mek > eg-in / eñin / añın] *{eT}* *is.* **1.** Sırt; omuz; eğin; eyin. [DLT] [ETY] [EUTS] *{ağız} (aynı)* **2.** Çadır çatısı; dam. [ETY] **3.** Eni bir buçuk karış; uzunluğu dört arşın gelen bez. [DLT] ⧉ **egin egin geydürmek,** *{eAT} Birkaç kişiye giyecek vermek.*

eginti, [*eT.* égē-mek > ege-nti / eğe-nti / eğinti] *{ağız}* *is.* Eğe tozu; eğenti.

egir^{1}, [Yun. akaron [Tietze] > egir / eyir / ekir] *{eT}* *is* **1.** Kökü karın ağrısını iyileştirmek için kullanılan bir bitki; eğir; ağır otu, *(Acorus calamus).* [DLT] [EUTS]

egir^{2}, [Ar. ʿaker عكر] *{ağız}* *is.* Pirebolu; eğir. [DS] ⧉ **egir mumu,** *{ağız} Arıların kışın kovanlarının deliklerini kapattıkları hoş kokulu madde; pirebolu.* [DS]

egirgen, [eg-ir-gen] *{eT}* *sf.* Çok eğiren. [DLT]

egirgü, [eg-ir-gü] *{eT}* *sf.* Eğiren; çeviren. [EUTS]

egiri, [egir-mek > eg-ir-i / eg-(i)-ri] *{eT} sf.* **1.** Eğri; çarpık. [ETY] **2.** (Deve için) hörgüçlü. [ETY]

egirmek, [eg-ir-mek / eñirmek / egermek] *{eT} gçl. f. [-ür]* **1.** Çevirmek; kuşatmak; sarmak; muhasara etmek. [ETY] [EUTS] [Gabain] **2.** Yünü büküp iplik yapmak; eğirmek. *{ağız} (aynı)* [Gabain] [EUTS] [DS] **3.** Takip etmek. [EUTS] [Gabain] **4.** Sevk etmek; göndermek. **5.** Döndürmek. [DLT]

egirsemek[1], [eg-ir-mek > eg-ir-se-mek] *gçl. f. [-r]* **1.** Eğirmek istemek. **2.** Kuşatmak istemek.

egirsemek[2], [egir-se-mek] *{eT} gçsz. f. [-r]* İlaç olarak eğir kullanmak istemek. [DLT]

egirtmeç, -ci [eg-ir-t-mek > egir-t-meç] *{ağız} is.* Yün eğirmekte kullanılan araç; kirmen. [DS]

egirtmek, [eg-ir-t-mek] *{eT} gçl. f. [-ür]* **1.** İplik büktürmek; eğirtmek. *{ağız} (aynı)* [EUTS] **2.** *edil. f.* Takip et(tir)mek. [Gabain]

egis, [? egis / eğes] *{ağız} is.* Sitem.

egiş[1], [ége-mek *(eğelemek)* > égīş] *(eği:ş) {eT} is.* **1.** Maden eritildiğinde çıkan pislik; cüruf. [DLT] **2.** *{ağız}* Bıçkının ağzından dökülen toz; testere talaşı.

egiş[2], [*eT.* eg-mek *(eğmek)* > eğ-iç / eğiş] *is.* → eğiç. ⊟ **egiş bügüş,** *{ağız} Yamuk yumuk; dolambaçlı; eğri büğrü.*

eğişmek, [eğiş-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* Sarkıntılık etmek.

egit[1], [ég-it] *{eT} is.* Hizmetçi kadın. [ETY]

egit[2], [ég-it] *{eT} is.* Nazar değmemesi için çocukların yüzüne sürülen safran katılmış bir tür ilaç. [DLT]

egitmek, [al-mak + git-mek > egit-mek [Tietze]] *{ağız} gçl. f. [-(d)-er]* Götürmek.

eglek, -ği [eg-le-k] *{ağız} is.* Durak; durma yeri. [DS]

eglemek, [eg-le-mek] *gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* **1.** Durdurmak. **2.** Geciktirmek; oyalamak. **3.** *{ağız} gçsz. f.* Beklemek.

eglence, [eg-le-n-ce / eg-le-n-c] *is.* → eğlence.

eglenmek, [eg-le-n-mek] *{eT} dönşl. f. [-ir]* **1.** Durmak. *{ağız} (aynı)* **2.** Vakit geçirmek; oyalanmak. **3.** *{ağız}* Avunmak; eğlenmek. **4.** *{ağız}* Acele etmemek; yavaştan almak.

egleşmek[1], [eg-le-ş-mek] *{eT} işteş. f. [-ür]* **1.** Birbirine uyup durmak. **2.** Bir şeyi ayakla birlikte çiğnemek. [DLT]

egleşmek[2], [eg-le-ş-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* → eğleşmek.

egletmek, [eg-le-t-mek] *gçl. f. [-ir]* Bekletmek; eğletmek

eglik, [*eT.* ig *(hastalık)* > ig-lig *(hasta)* / eg-lig / eglik] *sf.* → eğlik.

eglog, [Lat. ecloga / Yun. ekloge *(seçme)* > Fr. églogue] *is. ed.* **1.** Kısa çoban türküsü. **2.** Kır yaşamını konu alan manzume. **3.** Doğa şiiri. **4.** Diyalog veya monolog şeklinde yazılmış kısa aşk şiiri.

egme, [eg-me] *{eT} is.* Evin kemeri. [DLT]

egmece, [eg-me-ce] *{ağız} is.* Dağın aşağı doğru sarkmış kısmı; yamaç. [DS]

egmecek, -ği [eg-me-cek] *{ağız} is.* Ağaç dallarını eğmekte kullanılan ucu eğri sırık. [DS]

egmek, [eg-mek] *{eT} gçl. f. [-er]* Eğmek. [DLT] [EUTS] [Yüknekî]

egmenç, -ci [eg-mek > eg-meç] *{ağız} is.* → egmecek.

egmiç, [egmiç] *{eT} is.* Zevce; eş; karı. [ETY]

egniş, [Far. egniş اگنش] *{OsT} is.* Bina yapımı; inşaat.

ego, [Lat. ego] *is.* **1.** Ben. **2.** *psikol.* Kişinin bulunduğu çevre ile çatışma hâlinde bulunan kişinin öz benliği; öz benliğin derin eğilimleri ve istekleri. **3.** Yalnız kendini düşünme; benbenlik.

egoculuk, [ego-cu-luk] *is.* **1.** Benci olma durumu; kendini düşünme. **2.** *fel.* Bütün ahlak kurallarının ve insan davranışlarının temelinde kendini sevme içgüdüsünün yattığını savunan görüş. **3.** *fel.* Kendi benini, kendi çıkarlarını hayatın mutlak ve tek ilkesi sayan anlayış; bencilik.

egoist, [Lat. ego > Fr. egoïste] *sf.* **1.** Yalnız kendini düşünerek, kendi çıkarlarını başkasından üstün tutan; bencil; hodbin; hodkâm. **2.** Felsefede bencilik öğretisine bağlı olan.

egoistlik, -ği [egoist-lik] *is.* **1.** Başkalarının çıkarını hiçe sayarak yalnızca kendi çıkarlarına uygun davranışlar sergileme durumu; bencillik. **2.** Bencil olma durumu.

egoizm, [Lat. ego > Fr. egoïsme] *is.* **1.** Başkalarının çıkarını hiçe sayarak yalnızca kendi çıkarlarına uygun davranışlar sergileme durumu; bencillik; hodbinlik. **2.** Bencil olma durumu; kendini düşünme. **3.** *fel.* Bütün ahlak kurallarının ve insan davranışlarının temelinde kendini sevme içgüdüsünün yattığını savunan görüş. **4.** *fel.* Kendi benini, kendi çıkarlarını hayatın mutlak ve tek ilkesi sayan anlayış; bencillik.

egosantrik, [Fr. égocentrique] *sf.* Beniçincilik yanlısı olan; ben merkezci.

egosantrizm, [Fr. égocentrisme] *is. fel.* Bireyin benliğini evrenin merkezi sayan dünya görüşü; ben merkezcilik.

egotizm, [Fr. égotisme] *is.* **1.** Her konuda, hep kendini öne sürme ve kendinden bahsetme durumu. **2.** Kendi benliğinin gelişimini bütün davranışlarının ilkesi yapan kişinin niteliği; benlikçilik. **3.** *ed.* Bir yazarın kendi kişiliğini sergilemek amacıyla yaptığı çözümsel inceleme. **4.** Benliğini yükseltmeyi amaçlayan ahlak öğretisi. **5.** Bireyci mükemmelliği arama çabası.

egrek, [*eT.* eg(i)r-mek > egre-mek > egre-k] *{ağız} is.* Yazın koyunların gölgelenip dinlendikleri yer.

egrelmek, [egre-l-mek] *{eT} dönşl. f. [-ür]* (Su için) birikmek.

egremek, [eg-i-r-mek > eg-(i)r-e-mek] *gçl. f. [-r]* Kuşatmak.

egren, [egre-n] *{ağız} is.* Suyun derin yeri. [DS]

egreti, [Ar. ʿāriyet] *{ağız} sf.* İğreti; emanet. [DS]

egrica, [eğri-ce] *{ağız} is.* → eğrice[3]. [DS]

egri, [eg-ir-mek > eg-(i)r-ī] *{eT} sf.* **1.** Eğri. [ETY] [DLT] [EUTS] **2.** (Deve için) hörgüçlü. [ETY] **3.** *{ağız}* Kötü yollara sapmış olan. ⊡ **egri tebi,** *{eT} Eğri deve; hörgüçlü deve.* [DLT]

egrice[1], [eğri-ce] *{ağız} is.* Sığırlara dadanan, eğri belli, boz renkli bir sinek; büvelek. [DS]

egrik, [eg-ir-mek > eg-(i)r-ik] *{eT} is.* **1.** Burgaç; su anaforu; girdap. [İKPÖy.] [Gabain] **2.** Eğrilen ip; eğrilmiş ip. [DLT]

egrikşelmek, [eg-(i)r-ik-(i)ş-el-mek] *{eT} gçsz. f.* Fır fır dönmek; her yönde girdaplar oluşturmak. [İKPÖy.]

egrilçe, [eğri-l-ce] *{ağız} is.* → eğrilce[1]. [DS]

egrilik, [eg-(i)r-i-lik] *{eT} is.* Eğrilik. [Yüknekî]

egrilmek[1], [eg-(i)r-il-mek] *{eT} edil. f. [-ür]* (Kale için) kuşatılmak; sarılmak. [DLT]

egrilmek[2], [eg-(i)r-il-mek] *{eT} edil. f. [-ür]* (İp için) eğrilmek; bükülmek. [DLT]

egrim[1], [eg-ir-mek > eg-(i)r-im] *{eT} is.* **1.** Düden. **2.** Suyun toplanıp dönerek aktığı yer. [DLT]

egrim[2], [egri-m] *{ağız} is.* Domates. [DS]

egrimlenmek, [eg-(i)r-im-le-n-mek] *{eT} dönşl. f. [-ür]* **1.** (Su için) göllerde eğreklenmek. **2.** Kaynarken veya akarken dönmek; girdap oluşturmak. [DLT]

egrinmek, [eg-(i)r-in-mek] *{eT} dönşl. f. [-ür]* **1.** Kendisi için eğirmek. **2.** Eğirir gibi görünmek. [DLT]

egrişmek, [eg-(i)r-iş-mek] *{eT} işteş. f. [-ür]* **1.** Bir yeri kuşatmakta, sarmakta yardımlaşmak; birlikte kuşatmak. **2.** Bir ipi birlikte eğirmek; eğirmekte yardım etmek. [DLT]

egsemek, [eg-mek > eg-se-mek] *{eT} gçl. f. [-r]* Eğmek istemek. [DLT]

egsi, [eñsi / eğsi / egsi / esevi] *{ağız} is.* Yarısı yanmış odun; ucu ateşli odun. [DS]

egsidmek, [eksi-d-mek / egsü-t-mek] *{eT} gçl. f. [-ür]* Eksiltmek; azaltmak. [EUTS]

egsilmek, [egsü-l-mek / eksi-l-mak] *{eT} gçsz. f. [-ür]* Eksilmek.

egsimek, [eksi-mek / egsü-mek] *{eT} gçsz. f. [-ür]* Eksilmek. [Yüknekî]

egsiren, [Yun. ksistérin *(kazıyıcı)*] *{ağız} is.* → eğsiseren. [DS]

egsüg, [egsü-g / eksü-k / egzig] *{eT} sf.* Eksik. [Gabain]

egsük, [egsü-mek > eksü-k / egsü-g] *{eT} sf.* Eksik. [Üç İtigsizler] [ETY] [DLT] [EUTS] ⊡ **eksük yarmak,** *{eT} Eksik para; değeri düşük para.* [DLT]

egsüklüg, [egsü-k-lüg / eksü-k-lüg] *{eT} is.* Eksiklik. [EUTS]

egsüksüz, [egsü-k-süz / eksü-k-süz] *{eT} sf.* Eksiksiz; noksansız. [EUTS. [Üç İtigsizler]

egsümek, [egsü-mek / eksü-mek] *{eT} gçsz. f. [-r]* Eksilmek; azalmak. [Gabain] [ETY] [EUTS] [DLT]

egsün, [egsü-n / eksü-n] *{eT} sf.* Eksik.

egsütmek, [egsü-t-mek / eksü-t-mek] *{eT} gçl. f. [-ür]* Eksiltmek; azaltmak. [Gabain] [EUTS] [Üç İtigsizler]

egtürmek, [eg-mek > eg-tür-mek] *{eT} gçl. f. [-ür]* Eğdirmek. [DLT]

egu, [? egu] *{ağız} is.* **1.** Yüzü çilli çingene. **2.** Aptal. [DS]

egul, -lü [Far. eğül اغول] *(eğu:l {OsT}) is.* Kızgınlıkla ters ters bakma; yan yan bakma.

-egü[1], [-egü] *{eAT} yap. e.* Belirsizlik zamiri yapar, tek örnekte geçer. *bir-egü (biri, birisi)*

-egü[2], [-gu / -gü / -ku / -kü / -a-gu / -e-gü] *{eT} yap. e.* → -gu.

egüç, [eg-mek > eg-üç] *{ağız} is.* Ateş küreği. [DS]

egünnü, [? egünnü] *{ağız} is.* Sofa. [DS]

egürgen, [ügrī-mek > ügrü-gēn / egür-gen] *{eT} is.* Yenilen bir tür taneli bitki. [DLT]

egval, -li [Ar. ġul > eğvāl اغوال] *(eğva:l) {OsT} is.* **1.** Büyük felaketler; büyük kazalar. **2.** Türlü şekil alan periler; şeytanlar. **3.** Gulyabaniler.

egvar, [Ar. ġavr > eġvār اغوار] *(eğva:r) {OsT} is.* **1.** Dipler. **2.** Çukurlar.

egzama, [Yun. ekzema *(kaynama)* > egzama] *(e'gzama) is. tıp.* Üst deride birdenbire ortaya çıkarak kızarıklık, kaşıntı, sulanma ve kabuk bağlama gibi dokusal bozukluklarla ortaya çıkan yaygın bir deri hastalığı; mayasıl.

egzersiz, [Fr. exercice] *is.* Teorik olarak öğrenilenleri pratik hâle getirebilmek için yapılan uygulamalı tekrarlar; alıştırma; temrin; idman.

egzibisyonizm, [Fr. exhibitionnisme] *is.* Soyunmak ve cinsiyet organlarını başkalarına göstermek şeklinde beliren marazi içtepi; teşhir hastalığı.

egzig, [ek-sü-g / eg-sü-g / eg-zi-k] *{eT} sf.* Eksik. [Gabain]

egzistansiyalist, [Fr. existentialiste] *is.* ve *sf.* Alın yazısının doğmadan önce belirlenmiş olmadığını, bizzat kişinin kendi hür iradesiyle belirlediğini; kişi kendini ne duruma getirmişse o durumdan bütünüyle kendisinin sorumlu olduğunu savunan felsefî görüş yanlısı; varoluşçu.

egzistansiyalizm, [Fr. existentialisme] *is. fel.* **1.** Alın yazısının doğmadan önce belirlenmediğini, kişinin bizzat kendi hür iradesiyle belirlediğini; kişi kendini ne duruma getirmişse o durumdan bütünüyle kendisinin sorumlu olduğunu savunan felsefî görüş; varoluşçuluk. **2.** Var oluşun özden önce geldi-

ğini ve özü sürekli olarak yarattığını ileri süren felsefe öğretisi.

egzogami, [Fr. exogamie] *is.* Evlenecek olan kişinin eşini kendi soy veya boyunun dışındaki bir boy veya soydan seçmesini zorunlu kılan evlilik; dış evlilik; dıştan evlenme.

egzomorfizm, [Fr. exomorphisme] *is.* Magmanın araya sokulmasıyla veya bir iç kayaya değen komşu kayaçların uğradığı değişim; dış başkalaşım; değme başkalaşımı.

egzos, [İng. exhaust] *is.* → egzoz.

egzosfer, [Fr. éxosphére] *is.* Yaklaşık olarak 100 km. üzerinde uzanan atmosfer tabakası; dış yuvar.

egzotermik, -ği [Yun. eksô *(dış)* + thermon *(ısı)* > Fr. exothermique] *sf.* Isı veren.

egzotik, -ği [Yun. eksotikos *(yabancı)* > Fr. exotique] *sf.* **1.** Yabancı ülkelere ait olan; yabancıl. **2.** Bu ülkelerden getirilmiş, dolayısıyla ilgi çekici. **3.** Uzak ülkelerle ilgili.

egzotizm, [Fr. exotisme] *is.* **1.** Yabancı ülkelere ve oradaki yaşama duyulan hayranlık. **2.** *ed.* Bir eserde uzak ve yabancı ülkelerle ilgili olayları, kişileri ve yöresel görüşleri yansıtma işi; yabancıllık.

egzotoksin, [Fr. exotoxine] *is.* Bakterilerin dış ortama bıraktıkları zararlı madde.

egzoz, [İng. exhaust] *is.* **1.** Bir ısıl motorda yakıt artığı gazların veya buharlı bir makinede genleşen buharın dışarı atılması. **2.** Bu gaz veya buharın atılmasını sağlayan düzenek. **3.** Bir füzede, yanma odasında meydana gelen gazların borularla dışarı atılması.

egzozcu, [egzoz-cu] *is.* İçten yanmalı motorlardaki egzoz düzenini yapan veya onaran kimse.

egzost, [İng. exhaust] *is.* → egzoz.

eğ[1], [*eAT.* eñ > eğ] *{ağız} is.* **1.** Eklem yerleri. **2.** Parmak boğumu.

eğ[2], [eğsen / iğ] *{ağız} is.* Dingil; iğ. [DS]

eğ[3], [? eğ] *{ağız} is.* Etek. [DS]

eğarberi, [añarı+beri > egeberi / eğeberi] *{ağız} is.* Öteberi; ufak tefek.

eğbe, [Ar. ᶜaybe > T. hegbe > heybe هكبه] *{OsT} is.* → heybe.

eğber[1], [? eğber] *{ağız} is.* Geçimsiz; aksi; budala. [DS]

eğber[2], [eğ-mek > eğber ?] *{ağız} sf.* Eğri; biçimsiz. [DS]

eğbez eğbez, [? eğbez+eğbez] *{ağız} ikil.* Bölük bölük; kafile kafile; küme küme. [DS]

eğdemir, [eğe+demir-i *(çoğunlukla sert çelik olduğu için eski eğeden yapılır)* / eğidemir ?] *{ağız} is.* Marangoz ve taşçıların oymak ve delmek için kullandıkları kalem.

eğdi[1], [*eT.* eg-dü > eğ-di اكدى] *{ağız} is.* **1.** Ağaç oymakta kullanılan oluklu alet. *{eAT} {OsT} (aynı)* **2.** Ucu eğri ağaç; gelberi. *{eAT} {OsT} (aynı)* **3.** Sebze diplerindeki otları kesmeye veya sebzelerin dibini kabartmaya yarayan bir tür çapa. **4.** Yüksek dallardaki meyveleri toplamaya yarayan çatal ağaç. **5** Kaşık oymaya yarayan özel bıçak. **6.** Peteklerden bal almakta kullandıkları su omuzluğu. [DS]

eğdi[2], [? eğdi] *{ağız} is.* Sakaların su taşırken omuzlarına aldıkları uzun sırık. [DS]

eğdilemek, [eğdi-le-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* Eğirmek; bükmek. [DS]

eğdilenmek, [*eT.* ig *(hastalık)* > eğ-di-le-n-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* Zayıflamak; incelmek. [DS]

eğdiriş, [eğ-mek > eğ-dir-mek > eğ-dir-iş] *is.* Eğdirme eylemi veya biçimi.

eğdirme[1], [eğ-dir-me] *{ağız} is.* Başörtüsünün kenarlarına geçirilen oya.

eğdirme[2], [eğ-mek > eğ-dir-me] *is.* **1.** Eğik duruma getirtme. **2.** Eğik durum almasını sağlama. **3.** *{ağız}* Eğriltme; bükme. [DS]

eğdirmek[1], [eğ-mek > eğ-dir-mek] *gçl. f. [-ür]* **1.** Bir yana doğru eğik duruma getirtmek. **2.** Eğik durum almasını sağlamak.

eğdirmek[2], [ev-dir-mek] *{ağız} gçl. f. [-ir]* Acele ettirmek. [DS]

eğe[1], [*eT.* ēgē-mek *(aşındırmak)* > eğe] *is.* Madenleri, tahtayı vb. sürterek aşındırmak veya düzeltmek için kullanılan pürüzlü yüzeyli veya küçük dişli çubuk hâlinde, sert çelik araç. ☞ **eğe demiri,** *{ağız} İğdemir.* [DS]

eğe[2], [*eT.* eyē-gü / iye-gü > eğe اكه] *is.* **1.** *anat.* Göğüs kafesini oluşturan, arkadan omurgaya, önden de göğüs kemiğine eklenen uzun, yassı ve eğri kemiklerden her biri; kaburga. **2.** *{OsT}* Kazanda pişirilmiş kaburga yemeği. **3.** *{ağız} dnz.* Motor ya da kayık içinde bulunan bölme tahtaları. [DS] ☞ **eğesi ağır,** *{ağız} Davranışlarında yavaş olan; ağır kanlı; hantal.* [DS]|| **eğesi beş parmak,** *{ağız} (Kişi için) kaba ve inatçı.* [DS]

eğe[3], [*eT.* idi > ige *(sahip)* > ege] *{ağız} is.* **1.** Sahip; koruyucu. **2.** Ağabey. [DS]

eğe[4], [eğe] *(e'ğe:) {ağız} ünl.* **1.** Hey; eye! **2.** Şaşma bildirir. [DS]

eğe[5], [eğ-mek > eğ-e / eğ-e-ce] *{ağız} is.* (Kadın için) sadece baş yıkama. [DS]

eğeberi, [añarı+beri] *{ağız} is.* Öteberi; ufak tefek şeyler. [DS]

eğece, [eğ-mek > eğece] *{ağız} is.* (Kadın için) sadece baş yıkama. [DS]

eğecen[1], [eğe-cen] *{ağız} is.* Eklem. [DS]

eğecen[2], [eğe-cen / eğri-l-ce] *{ağız} is.* Büvelek. [DS]

eğeç, -ci [eg-eç / eğ-eç] *{ağız} is.* Tarlanın bayırımsı ve eğimli yeri. [DS] ☞ **eğeç büğeç,** *{ağız} Eğri büğrü.* [DS]

eğef, [*eT.* eğegü > egef / eğef / eyef] *{ağız}* **1.** Saban

okunu boyunduruğa bağlayan ağaçtan bükülmüş araç. **2.** Arabalarda yükleri bağlarken ipin kolay bağlanmasını sağlayan ağaç halka. **3.** Kağnıya ekin yüklerken bağ iplerini sıkmakta kullanılan araç. **4.** Bez dokuma aygıtı. **5.** *mecaz.* Beli bükülmüş ihtiyar. [DS]

eğegi, [*eT.* eyē-gü > iye-gü] *is.* → eğe[2].

eğek, -ği [*eT.* eñek *(çene)* > eğek] *{ağız} is.* **1.** Sabanın elle tutulan kısmı; tutamak. **2.** Sabanın demir takılan biraz da toprağa giren kısmı; ökçe. **3.** Saban demirinin takıldığı, ağaçtan yapılmış (L) şeklindeki eğri parça; ökçenin üst kısmı. **4.** Alt çene kemiği.

eğeleme, [eğe-le-me] *is.* Eğe ile düzeltme veya aşındırma; eğelemek eylemi.

eğelemek, [eğe-le-mek] *gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* Eğe ile düzleştirmek, aşındırmak; keskinletmek.

eğelenmek, [eğe-le-n-mek] *edil. f. [-ir]* Eğe ile düzeltilmek veya aşındırılmak.

eğeleşmek, [iyi-le-ş-mek ?] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* Büyümek. [DS]

eğelik[1], **-ği** [eğe-lik] *{ağız} is.* İçine eğe konulan torba. [DS]

eğelik[2], **-ği** [eğe-lik] *{ağız} is.* Çocuğu olmayan kadınlara, çocuğu olması için yapılan ilaç. [DS]

eğelmek, [eği-l-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* Eğilmek. [DS]

eğemek[1], [ene-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-ğ(i)-yor]* **1.** İğdiş etmek; enemek. **2.** Asmanın dallarını budamak. [DS]

eğemek[2], [ége-mek] *{eT} gçl. f. [-r]* **1.** Diş gıcırdatmak. **2.** Metal bir şeyi eğelemek.

-eğen, [-a-ġan > -e-gen / -eğen / -ağan] *yap. e.* → -agan / -ağan.

eğen[1], [egin / eyin] *{ağız} is.* **1.** Beden; vücut. **2.** Omuz. **3.** Giyecek elbise; üst baş. **4.** Kadın elbisesinin etek kısmı. [DS]

eğen[2], [eğ-en] *{ağız} is.* Eziyet. [DS]

eğenk, -ngi [enek / eğek] *{ağız} is.* → eğek. [DS]

eğens, [? eğens] *{ağız} is.* Çift sürerken sabanın tarlada açtığı iz. [DS]

eğenti, [*eT.* égē-mek > eğe-nti / eğ-in-ti] *is.* Eğelenen malzemeden dökülen toz veya talaş.

eğenz, [anız > eğenz] *{ağız} is.* Ekin biçildikten sonra tarlada kalan köklü saplar. [DS]

eğer[1], [Far. eger اكر < اگر] *(e'ger)* *e.* **1.** Şart ifadesini kuvvetlendirmek için cümle başına getirilen edat; şayet; ister. *{eAT} {OsT} (aynı)* **2.** *bağ.* Yahut; veya. *{eAT} (aynı)* ⊡ **eğer ... eğer,** *{eAT} Gerek .. gerek; ister ... ister; olsun ... olsun...*

eğer[2], [*eT.* eḏer] *{eAT} is.* → eyer. ⊡ **eğer belli,** *{ağız}* → eyer belli.|| **eğer kaşı,** *{ağız}* → eyer kaşı.|| **eğer tapkuru,** *{OsT} Kolan.*

eğer[3] [Ar. aʿyār => eğer] *{ağız} is.* Ayar. ⊡ **eğer etmek,** → ayar etmek. [DS]

eğerçi, [Far. eger-çi اگرچی] *{OsT} zf.* Gerçi.

eğerek, -ği [? eğerek] *{ağız} is.* Keten tohumu. [DS]

eğerem, [Far. eger + T. -im] *{ağız} bağ.* Eğer; şayet. [DS]

eğeremek[1], [Far. eger + T. -emek] *{ağız} bağ.* → eğerem. [DS]

eğeremek[2], [eğ-(e)r-e-mek ?] *{ağız} gçl. f. [-r] [-r(i)-yor]* Sıcakta koyunları bir gölgede toplayıp dinlendirmek. [DS]

eğerim, [Far. eger + T. -im] *{ağız} bağ.* → eğerem. [DS]

eğerime, [Far. eger + T. -im] *{ağız} bağ.* → eğerem. [DS]

eğerlemek, [eğ-mek > eğ-er-le-mek] *gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* Eğmek: meyillendirmek.

eğerlenmek, [eḏer-le-n-mek> eğer-le-n-mek اكرلنمك] *{OsT} dönşl. f. [-ir]* → eyerlenmek.

eğerleyim, [Far. eger + T. -leyin / -leyi(m)] *bağ.* Eğer; şayet. [DS]

eğerlik, [eyer-lik] *{ağız} is.* Eyere benzeyen kaya veya dağ sırtları. [DS]

eğermek, [eger-mek / egir-mek] *{ağız} gçl. f. [-ir]* → egirmek. [DS]

eğeş, [eğ-eş / eğ-iş / eğ-iç] *{ağız} is.* Teknedeki hamuru kazımaya yarayan araç. [DS]

eğeşlemek, [eğe-ş-le-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* Bir şeyi sürte sürte kesmeye çalışmak. [DS]

eğeşmek, [ege > eğe-ş-mek] *{ağız} işteş. f. [-ir]* **1.** Bir işin yapılmasını karşı taraftan bekleyerek inat etmek. **2.** Yarışmak. **3.** Şakalaşmak. **4.** Bir işin yapılmasını emretmek. **5.** Güvenmek. **6.** Söz etmek. [DS]

eğey, [eğegü > eğey] *{ağız} is. anat.* Bir ucu boşta bulunan kaburga kemikleri. [DS]

eğez[1], [? eğez] *{ağız} is.* Derin ve çukur mağara. [DS]

eğez[2], [Yun. aḫnos *(solgun)*] *{ağız} sf.* → enez. [DS]

eğeze, [Yun. aḫnos *(solgun)*] *{ağız} sf.* → enez. [DS]

eğgel, [eğ-mek + gel-mek] *{ağız} is.* Eğri sırık. [DS]

eğgi, [eğ-mek > eğ-gi] *{ağız} is.* Tahta kaşık oymakta kullanılan eğri ağızlı bir tür bıçak; eğri bıçak. [DS]

-eği, [-a-ġı > -ağı / -eği] *yap ek.* Fiillerden isim yapar.

eği, [eğ-i / iğ] *{ağız} is.* Arabaların özek demiri. [DS]

eğiç, -ci [*eT.* eg-mek *(eğmek)* > eğ-iç / eğiş] *{ağız} is.* **1.** Ağaçtan yemiş koparmak için dalları eğmeye yarar ucu eğri sopa. **2.** Kovandan bal almaya yarar ucu eğri bir tür kaşık. **3.** Ekmeği tandırdan almakta kullanılan bir ucu eğik, diğer ucu yassı demir araç. **4.** Kazan ya da teknedeki hamuru kazımak, kesmek için kullanılan bir araç. **5.** Ucu kıvrık demir parçası. **6.** Sebze fidelerinin diplerini hafifçe eşeleyip yumuşatmak için kullanılan ucu eğri demir. **7.** Sabanın çamurlarını kazımak için üvendirenin bir tarafına takılan üçgenimsi metal parça. **8.** Tandır ateşini karıştırmak ya da düzelmek için kullanılan

demir araç. **9.** Ocaklarda, tencerelerin oturtulması için enlemesine konulmuş demir çubuklar. [DS]

eğidemir, [eğe+demir-i / eydemir] *{ağız} is.* İğdemiri; iskarpela. [DS]

eğik, -ği [eğ-mek > eğ-ik] *sf.* **1.** Yatay bir çizgi veya düzlemle açı oluşturacak biçimde olan; mail; meyil; şev. **2.** Bükülmüş, eğilmiş durumda olan. **3.** *is. mat.* Dik veya paralel olmayan doğru. **4.** *zf.* Eğilmiş ve bükülmüş olarak. ⊡ **eğik biçme,** *mat. Ekseni tabanına dikey olmayan biçme.*|| **eğik büğük,** *Eğri büğrü.*|| **eğik büzük,** *{ağız} 1. (Sebze için) pörsümüş. 2. (Eşya için) eğilmiş, kırılmış.* [DS]|| **eğik çizgi,** *Yatay ile açı meydana getiren ve dik olmayan çizgi.*|| **eğik düzlem,** *Ağır yükleri taşımak için yatayla bir dar açı meydana getirecek biçimde konulmuş düzlem.*|| **eğik silindir,** *Ekseni tabanına dikey olmayan silindir.*|| **eğik yazı,** *Çizgileri satırlara eğit olacak biçimde yazılmış yazı; italik.*

eğiklik, -ği [eğ-ik-lik] *is.* **1.** Eğik olma durumu; eğim; meyil; yamukluk. **2.** Eğik olan şeyin niteliği. **3.** *gök b.* Bir düzlem üzerinde hareket eden bir gök cisminin, tutuluma bakış doğrultusuna dik düzleme veya belirtilmiş herhangi bir düzleme göre yaptığı açı.

eğil[1], [eğ-il-mek > eğ-il] *{ağız} ünl.* Aksilik yapma! [DS]

eğil[2], [Ar. ʿaker *(yağ tortusu)* => eğir] *{ağız} is.* → eğir[1]. ⊡ **eğil mumu,** *{ağız} Eğir mumu.*

eğil[3], [? eğil] *{ağız} is.* Develerin kaçmasını önlemek için dizlerine bağlanan ip. [DS]

eğilbaş, [eğil+baş] *{ağız} is.* Testi. [DS]

eğilcan, [eğil-cen] *{ağız} is.* → eğrilce. [DS]

eğilce, [eğil-ce] *{ağız} is.* → eğrilce. [DS]

eğilcen, [eğil-cen] *{ağız} is.* → eğrilce. [DS]

eğilic, [eğ-il-mek > eğ-il-iç / eğ-il-iş اكلج] *{OsT} is.* Kıvrıntı; büküntü. ⊡ **eğilic eğilic,** *{OsT} 1. Büklüm büklüm. 2. Kıvrım kıvrım. 3. Eğri büğrü.*

eğilim, [eğ-il-mek > eğ-il-im] *is.* **1.** Eğilme, yönlenme belirtisi. **2.** Bir şeyin gelişmesi veya gelişme yönü. **3.** Bir şeyi sevmeye, istemeye veya yapmaya içten yönelme; meyil; temayül, *(1935).* **4.** Bir toplumsal kümenin çoğunluğunun aksine fikir veya yönelme belirleyen azınlığın tutum ve davranışı.

eğilimli, [eğ-il-im-li] *si.* Bir şeye, bir şey yapmaya yönelen veya o iş için istekli olan; eğilimi olan; meyyal; mail.

eğiliş, [eğ-il-iş] *is.* Eğilmek eylemi veya biçimi.

eğilme, [eğ-il-me] *is.* **1.** Eğik bir durum alma; eğilmek eylemi. **2.** (İnsan için) belinden öne doğru bükülerek durma. **3.** *mecaz.* Başkasının baskı veya egemenliğini benimseme; baskısını kabullenme. **4.** *mecaz.* Bir şeye önem verip ilgilenme; dikkatle inceleme. **5.** *mat.* Bir doğrunun başka bir doğruya veya düzleme göre eğik durması.

eğilmek, [*eT.* eg-mek > eğ-mek > eğ-il-mek اكلمك] *dönşl. f. [-ir]* **1.** Eğik bir durum almak. **2.** (İnsan için) belinden öne doğru bükülerek durmak. **3.** *mecaz.* Başkasının egemenliğini benimsemek; baskısını kabul etmek; boyun eğmek. **4.** *mecaz.* Bir şeye önem verip ilgilenmek; dikkatle incelemek. **5.** *{ağız}* Kurnaz olmak; kurnazlık etmek. [DS] **6.** *edil. f.* Eğmek eylemine konu olmak; kendisine eğmek eylemi uygulanmak. **7.** *{eAT}* Sapmak; inhiraf etmek. **8.** *mecaz.* Yola getirilmek; ikna edilmek. ⊡ **eğilip bükülmek,** *Birine karşı duyulan minnettarlığı abartılı davranışlarla veya eziklik içinde ifade etmek.*

eğiltmek, [eğ-il-t-mek] *gçl. f. [-ir]* **1.** Birini fikrinden vazgeçirmeğe çalışmak. **2.** *{ağız}* Birini yola getirmek; kandırmak; inandırmak.

eğim[1], [eğ-mek > eğ-im] *is.* **1.** Eğilmiş, yönelmiş olma hâli. **2.** Bir yüzeyin yatay düzleme göre açı yapacak biçim alması; eğiklik; meyil. ⊡ **eğim ölçümü,** *Bir yüzeyin veya katmanın yatay bir düzleme göre eğimini ölçmek; klinometri.*

eğim[2], [eğ-im] *{ağız} is.* Bir insanda doğuştan gelen özellik; yetenek; istidat; anıklık; hüner.

eğimli[1], [eğ-im-li] *sf.* **1.** Eğimi olan; meyilli. **2.** Bir şeye karşı güçlü bir istek duyan; ona yönelen; meyyal; meyilli; mütemayil; eğilimli.

eğimli[2], [eğim-li] *{ağız} sf.* Hünerli; istidatlı; kabiliyetli.

eğimölçer, [eğ-im+ölç-er] *is.* Bir yüzeyin, yolun yatay bir düzleme göre eğim açısını ölçmeye yarar alet; klinometre.

eğimsiz, [eğ-im-siz] *sf.* Eğimi olmayan; düz; meyilsiz.

eğin[1], [eğ-mek > eğ-in اكن] *sf.* Biraz eğik duran; eğik olan. ⊡ **eğin vermek,** *{eAT} Bükülmek; eğilmek.*

eğin[2], [*eT.* eñin / eğin / eyin اكن] *is. anat.* **1.** Boyundan bele kadar olan vücut bölümü; sırt; arka. *{eAT} {ağız} (aynı)* [DS] **2.** İnsan bedeni; vücut. **3.** Boy bos; endam. *{ağız} (aynı)* [DS] **4.** *{ağız}* Üst baş; elbise; kıyafet. [DS] ⊡ **eğnine başına,** *{eAT} Üstüne başına.*|| **eğnine çakal salmak,** *{eAT} Zırh giyinmek.*

eğinbaş, [eğin+baş] *{ağız} is.* Üst baş; giyecek; kıyafet. [DS]

eğinbele, [eğin+bele ?] *{ağız} zf.* Kolay kolay; kolaylıkla; kolayca; hemen. [DS]

eğinç, -ci [Erme. eğic] *{ağız} is. bot.* Isırgan otu. [DS]

eğindi, [*eT.* égē-mek > eğe-nti / eğ-in-ti] *{eAT} is.* → eğenti.

eğindirik, -ği [eğin-dirik اكندرك] *is.* **1.** Bazı elbiselerde omuzları ve sırtın üst bölümünü örten geniş ve dökümlü yaka. **2.** Kirlenmemesi veya yıpranmaması için bazı gömleklerin yakasına konulan kumaş parçası. **3.** *{OsT}* Çabuk eskimemesi için

giyeceklerin omuz kısmına boydan boya konulan astar. [Kamus, Bürhan-ı Katı']

eğindirlik, -ği [eğin-dirik > eğindir(ik)-lik] *{ağız} is.* → eğindirik. [DS]

eğindü, [*eT.* égē-mek > eğe-nti / eğ-in-dü اكندو] *{OsT} is.* → eğenti. [Kamus Ter.]

eğinek, -ği [eğ-in-mek > eğin-ek] *{ağız} is.* Bağda kurulan çadır. [DS]

eğinik, -ği [eğ-in-mek > eğ-in-ik] *sf.* **1.** Eğik olan; eğilmiş durumda olan; mail. **2.** Bir şeyi sevmiş, istemiş veya yapmak için içten arzu duymuş olan.

eğinli, [eğin-mek > eğin-li اكنلى] *{OsT} sf.* Eğilmiş; meyillenmiş; eğrilmiş.

eğinme, [eğin-me] *is.* Bir şeyi yapmak için içten arzu etme; eğinmek eylemi.

eğinmek, [eğin-mek] *dönşl. f. [-ir]* **1.** Bir şeyi elde etmek, gerçekleştirmek için içten ilgi duymak; yönelmek. **2.** Bir şeyi sevmeye içten yönelmek.

eğinti[1], [*eT.* égē-mek > eğe-nti / eğ-in-ti اكنتى] *{eAT}* *is.* → eğenti.

eğinti[2], [eğ-in-ti] *is.* **1.** Meyil; eğilme; eğiklik. **2.** Başkasına yük olma durumu. ⊟ **eğinti olmak,** *{ağız} Başkasının sırtına yük olmak.* [DS]

eğir[1], [Ar. ʿaker *(yağ tortusu)* عكر => eğir] *is.* Arıların kışın kovanlarının deliklerini kapatmak için çiçeklerden topladıkları sarı maddeden ürettikleri özel bir salgı; pirebolu. ⊟ **eğir mumu,** *{OsT} Arıların kovan deliklerini sıvadıkları bir tür mum; arı reçinesi; pirebolu.* [Bürhan-ı Katı']

eğir[2], [Yun. akaron [Tietze] / *eT.* egir / eyir / ekir > eğir اكر / اكير] *bot.* Yılan yastığıgillerden, dere ve durgun su kenarlarında yetişen, şerit yapraklı, tıkız başak çiçekli, yalın saplı, kökleri terletici ve spazm çözücü olarak halk hekimliğinde kullanılan çok yıllık otsu bitki; Azak eyeri; andız, *(Acorus calamus). {eAT} {OsT} (aynı)* [Kamus Ter.] [Bürhan-ı Katı'] ⊟ **eğir kökü,** *Eğir bitkisinin, halk hekimliğinde gaz söktürücü, terletici ve spazm giderici olarak kullanılan kurutulmuş kökü.*

eğircek, -ği [eğir-mek > eğir-(e)cek] *{ağız} is.* Yün eğirmekte kullanılan araç; kirmen. [DS]

eğirgeç, -ci [eğir-geç] *{ağız} is.* → eğircek. [DS]

eğirici, [eğ-ir-mek > eğ-ir-ici] *is.* **1.** Kozaların lifini çeken işçi. **2.** Halat bükmekte kullanılan makine.

eğirme, [eğ-ir-me] *is.* **1.** Kendi çevresinde döndürme, bükme; eğirmek eylemi. **2.** Yün, pamuk gibi maddelerin liflerinden iğ veya kirmen yardımı ile iplik yapma işi.

eğirmeç, -ci [eğir-meç] *{ağız} is.* → eğircek. [DS]

eğirmek[1], [*eT.* eg-ir-mek *(döndürmek)*] *gçl. f. [-ir]* **1.** Bir şeyi kendi çevresinde döndürmek; bükmek. **2.** Yün ve pamuk gibi lifli maddelerden iğ veya kirmen yardımı ile bükerek iplik yapmak. **3.** Hayvanları bir araya toplamak. ⊟ **eğirip sarmak,** *{ağız} Az veya çok bir kazanç elde etmek için çabalamak; boş durmayıp çalışmak.*

eğirmek[2], [eg-ir-mek / eğ(i)r-e-mek] *{ağız} gçl. f. [-ir]* Koyunları sıcakta gölge bir yere toplayarak dinlendirmek. [DS]

eğirmen, [eğ-ir-men] *is.* İplik bükmekte kullanılan araç; kirmen.

eğirşek, -ği [eğir-(e)cek / ağırşak > eğirşek] *{ağız} is.* → eğircek. [DS]

eğirtme, [eğ-ir-t-me] *is.* Eğirme işini yaptırma; eğirtmek eylemi.

eğirtmeç, -ci [eğir-t-meç اكرتمج] *{eAT} is.* İp bükmekte kullanılan araç; eğirme aracı.

eğirtmek[1], [eğ-ir-t-mek اكرتمك] *gçl. f. [-ir]* **1.** Eğirme işini yaptırmak. **2.** Eğirmesini sağlamak. **3.** *{eAT} {OsT}* Kuşatmak; muhasara etmek.

eğirtmek[2], [*eT.* ek-ir-t-mek] *gçl. f. [-ir]* **1.** Bağırtmak. **2.** *gçsz. f. {ağız}* (Köpek için) havlamak. [DS]

eğistiren, [Yun. ksistérin *(kazıyıcı)* > eğistiren اكسترن] *{OsT} is.* Hamur kazımaya, kesmeye yarayan araç.

eğiş[1], [eğ-mek > eğ-iş] *is.* Eğmek eylemi veya biçimi. ⊟ **eğiş büğüş,** *{ağız} Çok eğri; eğri büğrü; yamuk yumuk.* [DS]|| **eğiş büğüş olmak,** *{ağız} Eğri büğrü olmak; çok yamrulmak.* [DS]|| **eğiş üyüş,** *{ağız} Eğri büğrü.* [DS]

eğiş[2], [eğ-mek > eğ-iç / eğiş اكش] *{ağız} is.* **1.** Ucu çengelli demir. *{OsT} (aynı)* **2.** Hamur bulaşığını tekneden kazımaya yarayan araç. *{OsT} (aynı)* **3.** Ekmeği tandırdan almak için kullanılan, demirden yapılma, bir ucu eğri diğer ucu yassı araç. **4.** Hamur kesmekte kullanılan araç. **5.** Sebze fidelerinin diplerini eşelemekte ve kabartmakta kullanılan ucu eğri demir araç. **6.** Üvendirenin ucunda bulunan çamur sıyırmaya yarayan parça. **7.** Kovandan bal almakta kullanılan demir araç. [DS]

eğiş[3], [öğüş-mek > üğüş > eğiş] *{ağız} is.* **1.** Sellenmeye yol açmayacak biçimde yavaş yavaş yağan yağmur. **2.** Sert ve küçük tanecikler hâlinde yağan kar. [DS]

eğiş[4], [? eğiş] *{ağız} is.* **1.** Tahıl ve bostanları sulamak için sabanla açılan ark. **2.** Bostan ekmek için yapılan çift çizi. [DS]

eğişik, -ği [eğ-iş-mek > eğiş-ik] *{ağız} is.* Yapılacak bir işi, yapmakla sorumlu olan kişilerin birbiri üzerine havale etmeleri. [DS]

eğişmeç, -ci [eğiş-meç] *{ağız} is.* Bostanın su yolu. [DS]

eğişmek[1], [eğ-iş-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* **1.** Kıskanmak. **2.** İnatlaşmak. [DS]

eğişmek[2], [eğ-iş-mek] *{ağız} gçl. f. [-ir]* Emanet etmek. [DS]

eğit[1], [? eğit] *{ağız} is.* Kemençe. [DS]

eğit[2], [yiğit > eğit] *{ağız} is.* Kabadayı. [DS]

eğit[3], [*eT.* eñ-mek *(şaşırmak)* > eğ-it] *{ağız} sf.* Şaşkın; zihni karışmış. [DS] ⮺ **eğit meğit olmak,** *{ağız} dey. Hayrete düşmek; şaşırmak.*

eğitici, [eğit-ici] *sf.* **1.** Eğitime yarayan; eğiten; eğitim yönü bulunan. **2.** *is.* Eğitimle uğraşan kemse. **3.** Çocuk eğitimi ile uğraşan kimse; mürebbi.

eğiticilik, -ği [eğit-ici-lik] *is.* **1.** Eğitici olma durumu; eğitime yarama. **2.** Eğitici olan kimsenin mesleği veya işi.

eğitilme, [eğit-il-me] *is.* **1.** Eğitime tabi tutulma; eğitilmek eylemi. **2.** Eğitim görme; terbiye edilme.

eğitilmek, [eğit-il-mek] *edil. f. [-ir]* **1.** Eğitime tabi tutulmak. **2.** Eğitim görmek; terbiye edilmek.

eğitim, [eğit-im] *is.* **1.** Eğitmek işi ve süreci. **2.** Belli bir konuda, bir bilgi ve bilim dalında yetiştirme ve geliştirme; eğitme işi. **3.** Çocukların ve gençlerin toplum hayatında yerlerini alabilmeleri için gerekli bilgi, beceri, teknik, kültürel beceri yanında iyi bir ahlak anlayışı edinmelerine, kişilik geliştirmelerine yardımcı olma işi; terbiye. **4.** Kişinin belli bir yetisini geliştirme amacıyla yapılan çalışmaların tümü. **5.** *as.* Bir erin savaş gücü ve tekniği ile ilgili her türlü bilgi, beceri ve pratiğin kazandırılması için yapılan etkinliklerin tümü. ⮺ **eğitim araçları,** *eğt. Eğitim ve öğretim işinde kullanılan eğitime yardımcı olan araçların tümü.*|| **eğitim bilimi,** *eğt. 1. Eğitim ve öğretimi belirli kurallara bağlayan bilim dalı; pedagoji. 2. Öğretmenlik sanatı ve mesleği için gerekli olan bilgi ve becerilerin tümü.*|| **eğitim dönemi,** *eğit. Herhangi bir konuda bilgi ve becerileri geliştirmek için ayrılan süre.*|| **eğitim enstitüsü,** *eğit. Eskiden orta dereceli okullara dal öğretmeni yetiştirmek amacıyla kurulmuş olan yüksek okul.*|| **eğitim kurumları,** *eğit. Çocukların, gençlerin veya yetişkinlerin eğitilmesi amacıyla kurulmuş olan okul ve kursların bütünü.*|| **eğitim programı,** *eğit. Belirli bir seviyede veya sınıfta ya da okulda öğretilecek konuların bütünü.*|| **eğitim sistemi,** *eğit. Öğrenim yoluyla insan yetiştirmede izlenen yol ve tekniklerin bütünü.*

eğitimci, [eğit-im-ci] *is.* Eğitim işiyle uğraşan kimse; terbiyeci; mürebbi.

eğitimcilik, -ği [eğ-it-im-ci-lik] *is.* **1.** Eğitme işi ve mesleği. **2.** Eğitimci olma durumu. **3.** Eğitimcinin görevi.

eğitimli, [eğit-im-li] *is.* **1.** Eğitim görmüş; eğitilmiş. **2.** Terbiyeli, uslu.

eğitimsel, [eğit-im-sel] *sf.* Eğitimle ilgili; eğitime yatkın ve yardımcı.

eğitimsiz, [eğit-im-siz] *sf.* Eğitim görmemiş; eğitilmemiş.

eğitme, [eğit-me] *is.* Eğitim verme; eğitmek eylemi; terbiye etme.

eğitmek[1], [*eT.* yeg *(en iyi)* > yeg-(i)d-mek / igid-mek > egid-mek > eğit-mek] *gçl. f. [-ir]* **1.** Eğitim yoluyla yetiştirmek. **2.** Bireyin fiziksel ve moral güçleri üzerinde etkide bulunarak çeşitli davranış yatkınlıkları, bilgi ve görgü aşılayarak, önceden belirlenmiş amaçlara göre gelişmesini sağlamak; terbiye etmek, *(1935)*. **3.** (Hayvan için) arzu edilen davranışları kalıcı olarak edindirmek.

eğitmek[2], [al-mak + git-mek] *{ağız} gçl. f. [-(d)-er]* → egitmek.

eğitmen, [eğit-men] *is.* **1.** Eğitim işleriyle uğraşan kimse; mürebbi. **2.** Asıl mesleği öğretmenlik olmamakla birlikte kısa bir kurs görerek köy öğretmenliği yapmak üzere yetiştirilen kimse.

eğitmenlik, -ği [eğit-men-lik] *is.* **1.** Eğitim işi. **2.** Eğitmenin yaptığı iş ve meslek.

eğitsel, [eğit-sel] *is.* Eğitimle ilgili; terbiyevi.

eğitsellik, -ği [eğit-sel-lik] *is.* Eğitimle ilgili olma durumu;

eğiz, [eğ-mek > eğ-iz] *{ağız} sf.* Baskıya uğramış; ezilmiş. [DS] ⮺ **eğiz buğuz,** *{ağız} 1. Sıkıntı. 2. İşkence.* [DS]

eğlek, -ği [eğ-le-mek > eğ-le-k] *is.* **1.** Yolculukta bir süre durma, dinlenme, eğleşme yeri. **2.** Yolcuların geceyi geçirdikleri yer; konak; han. **3.** Koyunların yazın sıcaktan korundukları gölge ve serin yer; eğrek.

eğleme, [eğ-le-mek > eğ-le-me] *is.* Birini yolundan ve işinden alıkoyma; eğlemek eylemi.

eğlemek[1], [eğ-le-mek اكلمك] *gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* **1.** Birini yolundan ve işinden alıkoymak; engel olmak; durdurmak. *{ağız} (aynı)* [DS] **2.** Hareket halindeki bir cismi durdurmak. **3.** Oyalamak; avutmak; hoşça vakit geçirtmek. *{eAT} {OsT} (aynı)* **4.** Bırakmak; park etmek. **5.** *{ağız}* İkram ederek alıkoymak. [DS] **6.** *{eAT}* Geciktirmek; vakit geçirtmek.

eğlemek[2], [eğ-le-mek] *{ağız} [-r] [-l(i)yor]* Ham deriyi işlemek.

eğlenc, [eğle-n-ç > eğlenc] *is.* Zevk; safa.

eğlence, [*eT.* egil-en-ce] *is.* **1.** Eğlenmek eylemi. **2.** Eğlendirerek vakit geçirten şey. **3.** Hoşça vakit geçirilen toplantı; hoş vakit geçirme. **4.** *mecaz.* Kolay iş.

eğlencek, -ği [eğlen-mek > eğlen-(e)cek] *is.* Oyalanış.

eğlenceli, [eğlence-li] *sf.* Eğlendiren; hoşa giden.

eğlencelik, -ği [eğlence-lik] *sf.* **1.** Eğlence ile ilgili; eğlenceye ait. **2.** *is.* Hoşça zaman geçirmek amacıyla yenilen kuru yemiş, çekirdek vb. şeyler.

eğlencesiz, [eğ-le-mek > eğ-le-n-ce-siz] *sf.* Eğlencesi olmayan.

eğlendiri, [eğ-le-mek > eğ-le-n-dir-i] *is.* Gülmece; mizah.

eğlendirici, [eğ-le-mek > eğ-le-n-dir-ici] *sf.* Eğlendirme niteliği olan; eğlendiren.

eğlendiriş, [eğ-le-mek > eğ-le-n-dir-iş] *is.* Eğlendirmek eylemi veya biçimi.

eğlendirme, [eğ-le-mek > eğ-le-n-dir-me] *is.* Eğlenmesini sağlama; eğlendirmek eylemi.

eğlendirmek, [eğ-le-mek > eğ-le-n-dir-mek] *gçl. f. [-ir]* **1.** Eğlenmesini sağlamak. **2.** Eğlenmesine yol açmak. **3.** Hoşça vakit geçirtmek. **4.** Durdurmak, bekletmek; oyalamak.

eğlenilme, [eğ-le-mek > eğ-le-n-il-me] *is.* Eğlenilmek eylemi.

eğlenilmek, [eğ-le-mek > eğ-le-n-il-mek] *edil. f. [-ir]* **1.** Eğlenmek işi yapılmak. **2.** Hoşça vakit geçirilmek. **3.** Durdurulmak, bekletilmek; oyalanmak. **4.** Alay edilmek.

eğleniş, [eğ-le-mek > eğ-le-n-iş] *is.* Eğlenme eylemi ve biçimi.

eğlenme, [eğ-le-mek > eğ-le-n-me] *is.* **1.** Eğlenmek eylemi. **2.** Hoşça vakit geçirme; neşelenme. **3.** Oyalanma. **4.** Alay etme.

eğlenmek, [eğ-le-mek > eğ-le-n-mek اكلنمك] *dönşl. f. [-ir]* **1.** Bir yerde durmak; beklemek; tevakkuf etmek; kalmak. *{eAT} {OsT} (aynı)* **2.** Gecikmek; geç kalmak; oyalanmak. *{eAT} {OsT} (aynı)* **3.** Geçimini sağlamak; geçinmek. **4.** Birinin kusuru veya hoş olmayan davranışları ile alay etmek. **5.** *(19. yy.'dan sonra)* Neşeli ve hoşça vakit geçirmek. **6.** *{eAT} {OsT}* Durup dinlenmek.

eğlenti, [eğle-mek > eğle-n-ti] *is.* **1.** Neşeli ve hoşça vakit geçirilen toplantı; eğlence. **2.** İçkili, çalgılı eğlence.

eğleşik, -ği [eğ-le-mek > eğ-le-ş-ik] *sf.* **1.** Bir yerde eğleşen; vakit geçiren. **2.** Oturan; ikamet eden.

eğleşme, [eğ-le-mek > eğ-le-ş-me] *is.* Eğleşmek eylemi.

eğleşmek, [eğ-le-mek > eğ-le-ş-mek] *dönşl. f. [-ir]* **1.** Bir yerde durmak; oturmak, yaşamak; ikamet etmek. *{ağız} (aynı)* **2.** Oyalanmak; vakit geçirmek; tevakkuf etmek. *{ağız} (aynı)* **3.** Düşüp kalmak; oturmak. **4.** *{ağız}* (... in kapısında) hizmetçilik yapmak; birinin işlerini yaparak geçimini sağlamak. **5.** *{ağız}* (Biri ile, birine) Ona sataşmak.

eğleştirmek, [eğ-le-ş-tir-mek] *gçl. f. [-ir]* Kalmasına izin vermek; tutmak; misafir etmek.

eğletmek, [eğle-t-mek] *{ağız} gçl. f. [-ir]* Bekletmek; alıkoymak; oyalamak. [DS]

eğlik[1], [*eT.* ig *(hastalık)* > ig-lig *(hasta)* / eg-lig / eğlik] *sf.* **1.** Zayıf; cılız. **2.** Hastalıklı. **3.** Perişan.

eğlik[2], [eğ-lik] *{ağız} is.* Beklenilen, durulan yer; eğleşme yeri. [DS]

eğlikçi, [eğ-lik-çi] *{ağız} is.* Beşik sallayan. [DS]

eğlim[1], [eğ-(i)l-im] *{ağız} is.* **1.** Meyil; eğim. **2.** Altında barınılacak kadar büyük ve eğik olarak uzanan taş. [DS] ☞ **eğlim ağacı,** *{ağız} Tek atlı arabalarda, hayvanın iki yanındaki okları tutmak için hayvanın üzerinden geçen eğri ağaç; kıvrık ağaç.* [DS]|| **eğlim eğlim,** *{ağız} Salkım salkım.* [DS]

eğlim[2], [eğ-(i)l-im / eğ-im] *{ağız} is.* İnsanda doğuştan gelen yetenek, beceri. [DS]

eğlim[3], [eğrim > eğlim] *{ağız} is.* Domates. [DS]

eğlimli, [eğlim-li] *{ağız} sf.* Eli işe yatkın; becerikli. [DS]

eğmalacık, -ğı [eğ-me + ala-cık *(çadır)*] *(eğma:lacık) {ağız} is.* Yaylaya çıkanların çam dallarını eğmek suretiyle yaptıkları basit barınak. [DS]

eğme[1], [eğ-me] *is.* **1.** Eğik duruma getirme, çarpıtma veya kıvırma; eğmek eylemi. **2.** Başa eğik olarak geçirilen başlık; eğribaş. **3.** *{ağız}* Yazın eğilmiş ağaç dalları ile yapılan ve üzerine çul örtülmüş barınak. [DS] **4.** *{ağız}* Eğilerek duvar üzerine yatırılmış çalı. [DS] **5.** *{ağız}* Döven ile sırt denilen kısmını birbirine bağlayan eğilmiş ince ağaç. [DS] **6.** *{ağız}* Gölgelik kaya altı. [DS]

eğme[2], [eğ-me] *{ağız} is.* Altı okka buğday alan ağaç ölçek. [DS]

eğmeç, -ci [eğ-me-ç / eymeç] *is.* **1.** Eğilmiş, yay hâlini almış nesne; kavis. **2.** *{ağız}* Kıvrıntı; viraj. [DS] **3.** *{ağız}* Loğ taşının yay biçimindeki ağaç sapı. [DS] **4.** *{ağız}* Meyve toplamak için ağaç dallarını eğmekte kullanılan ucu eğri sırık. [DS] **5.** *{ağız}* Kuş tutmak için kullanılan sepetlerin ağzına takılan yay gibi ağaç parçası. [DS] **6.** *{ağız}* Baston. [DS] **7.** *{ağız}* Üzerinde cibinlik konulan ağaçtan yapılmış araç. [DS] **8.** *{ağız}* Tek atlı arabalarda hayvanın boynuna geçirilen hamut. [DS] **9.** *{ağız}* Bir akarsuyun kıvrıntı yeri. [DS] **10.** *{ağız}* Kuyudan su çekmek için kullanılan ucu eğri ağaç. [DS] **11.** *{ağız}* Eklem yeri. [DS]

eğmeçli, [eğ-me-ç-li] *sf.* Eğilmiş, eğmeç hâlini almış olan; kavisli.

eğmek[1], [*eT.* eg-mek > eğ-mek اكمك] *gçl. f. [-ir]* **1.** Düz duran bir şeyi eğik hâle getirmek; çarpıtmak; meylettirmek. *{eAT} (aynı)* **2.** Düz duran bir şeyi bükmek; yamultmak; yay biçimine sokmak; kıvırmak. **3.** (Göz için) çevirmek. **4.** Bir kimsenin kararını değiştirtmek; ikna etmek. *{eAT} (aynı)* ☞ **eğip büğmek,** *{ağız} Özür bulmak; kaçamak yapmak.* [DS]|| **eğip bükmek,** *1. Eğmek. 2. Kararından vazgeçirmek.*

eğmek[2], [*eT.* év-mek > eğ-mek] *{ağız} gçl. f. [-er]* Acele etmek; ivmek. [DS]

eğmel, [eğ-me-l] *sf.* **1.** Eğilmiş; yay hâlini almış. **2.** Bir tarafa eğilmiş; yamulmuş. **3.** *{ağız} is.* Toprak tabakalarının göçmesi sonucunda bir tarafa doğru meyletmiş büyük kaya parçaları.

eğmelik, -ği [eğme-lik] *{ağız} is.* Bakımsız orman. [DS]

eğmenmek, [eğ-men-mek] *{ağız} [-ir]* Utanmak; sıkılmak; çekilmek.

eğmir, [eğ-mir / ey-mir] *{ağız} is.* Kağnı tekerleğinin dingil geçecek yerine oturtulan demir halka. [DS]

eğnehan, [eğin-e + Far. ḫān => eğnehan] *{ağız} sf.* Boğazına düşkün; obur. [DS]

eğnel, [eğne-mek > eğne-r / eynel / ēnel] *{ağız} is.* Bir takım işçiden her birine düşen tarla parçası. [DS] ⊡ **eğnel başı,** *{ağız} Ekin biçilen tarlada işçileri idare eden kimse.*|| **eğneline dönmek,** *{ağız} Birisine isteğince hizmet etmek.*

eğnemek, [eğin / eyin > eğ(i)n-e-me / eyn-e-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-n(ı)-yor]* **1.** Omuzlamak. **2.** Palto, ceket vb. giyeceği giymeyerek sırtına alıvermek. **3.** Üzerine almak; yüklenmek.

eğnenmek, [eğin / eyin > eğ(i)n-e-n-mek / eyn-e-n-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* **1.** Omuzlamak; omuzuna almak. **2.** Palto, ceket vb. giyeceği giymeyerek sırtına almak.

eğner, [eğne-mek > eğne-r / eynel / ēnel] *{ağız} is.* → eğnel. [DS]

eğnik, -ği [eğ(i)n-ik] *{ağız} sf.* Oyalanan; geciken. [DS]

eğniksiz, [eğnik-siz] *{ağız} sf.* (Kişi için) söylemeyi gerektirmeden eksiksiz iş yapan. [DS]

eğnimek, [eri-mek > eri-n-mek ?] *{ağız} gçsz. f. [-ir]* (Kumaş için) erimek; akmak; eskimek. [DS]

eğran, [Yun. khreno] *{ağız} is.* → eğren[2]. [DS]

eğrat, [Ar. ʿāriyet *(ödünç)* => eğrat] *{ağız} is.* İmece. [DS]

eğratlık, -ğı [eğrat-lık] *{ağız} is.* İmeceye katılanlar topluluğu. [DS]

eğre[1], [Yun. aura] *{ağız} is.* Kağnıda mazının yerinde durmasını sağlayan eğri ağaç. [DS]

eğre[2], [Yun. akra *(uç, kıyı)*] *is.* Toprak damlı evlerin saçağı.

eğrek, [*eT.* eg-(i)r-e-mek *(kuşatmak)* > eğre-k اكرك] *is.* **1.** Koyunların toplanıp biriktiği, yattığı yer; sürü hayvanlarının dinlendiği yer; avlağı. *{eAT} {OsT} {ağız} (aynı)* [Bürhan-ı Katı'] [DS] **2.** Suyun önüne çör çöp gelmesi durumunda birikip arıktan taştığı yer; su birikintisi. *{eAT} {OsT} (aynı)* **3.** Su birikintisi; havuz. **4.** *{ağız}* Dinlenme yeri. [DS] **5.** *{ağız}* Hayvanların toplandığı yer. [DS] **6.** *{ağız}* Av hayvanlarının toplu olarak durdukları su başı. [DS] **7.** *{ağız}* Küçük baş hayvanların gece yattıkları yer; ağıl. [DS] **8.** *{ağız}* Köy meydanı; mahalle meydanı. [DS] **9.** *{ağız}* Eğlence yeri. [DS] **10.** *{ağız}* Akarsu yataklarındaki girinti ve çıkıntılı yerler. [DS] **11.** *{ağız}* Misafir odası. [DS]

eğreklemek, [eğrek-le-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* Kuşluk sonrası koyunları eğrek yerine getirip yatırmak. [DS]

eğrelti[1], [eğre-mek > eğre-l-mek > eğrel-ti] *sf.* **1.** Eğrilmiş durumda olan. **2.** *{ağız}* Yıkılmak üzere olan. [DS]

eğrelti, [eg-re-l-mek *(su birikmek)* > egre-l-ti] *{eT} is.* Su birikintisi. ⊡ **eğrelti otu,** *bot. Damarlı çiçeksiz bitkilerden kumlu alanlarda yetişen, bağırsak kurtlarını düşürmek amacıyla halk hekimliğinde kullanılan çok yıllık otsu bitki, (Driopteris filix-mas).*

eğrelti[2], [iğreti / eğrelti] *{ağız} zf.* Şimdilik; geçici olarak. [DS]

eğremek, [*eT.* eg-i-r-mek > eg-(i)r-e-mek > eğre-mek] *gçl. f. [-r] [-r(i)-yor]* **1.** Bir şeyin iki ucunu bir araya getirip toplamak. **2.** *{ağız}* Koyunları toplanma yerine götürüp yatırmak. [DS]

eğren[1], [*eT.* egir-mek > eğ(i)r-en] *{ağız} is.* **1.** Su çevrintisi; döneğen; girdap. **2.** Akarsu kıyılarında kum, çakıl, mil vb. birikintilerden oluşmuş topraklar. **3.** Toplanma yeri. [DS]

eğren[2], [Yun. khreno] *{OsT} is. bot.* Kızılcık. [Bürhan-ı Katı']

eğrenmek, [eğre-mek > eğre-n-mek] *dönşl. f. [ir]* (Sürü için) toplanmak; bir araya birikmek.

eğret, [Ar. ʿāriyet] *{ağız} is.* Belirli bir zaman için başkasından tekrar geri verilmek üzere alınan eşya; ödünç alınan araç. [DS]

eğreti, [Ar. ʿāriyet *(ödünç)* > ʿāriyetī => eğreti] *sf.* **1.** Sağlam ve köklü olmayan; temelli olmayan; geçici. **2.** Bir şeyin yerine geçici olarak kullanılan; muvakkat. **3.** İleride geri verilmek üzere alınan şey; kendi malı olmayan; ödünç alınmış. **4.** İleride geri alınmak üzere verilen şey. **5.** İstenildiği zaman sökülüp takılabilen; tam olarak yerleşmemiş. **6.** (Mücevher için) yalancı. **7.** (İş için) gelişigüzel yapılan.**8.** Yerine, yuvasına tam oturmamış durumda. **9.** *zf.* Sınırlı bir süre için; geçici olarak. ⊡ **eğreti almak,** *İşini görmek üzere geçici olarak almak.*|| **eğreti gelin,** *Beyzadeleri cinsel konuda eğitmek için Fransa'daki metres örneğine benzer tutulmuş kadın.*|| **eğreti oturmak,** *Hemen kalkmak niyetiyle ilişmek.*|| **eğreti vermek,** *Ödünç vermek.*|| **eğretiye almak,** *Bir binanın alt bölümünü onarmak üzere üst kısmını destekler üzerine oturtmak.*

eğretiden, [eğreti-den] *zf.* Eğreti olarak; muvakkaten.

eğretileme, [eğreti-le-me] *is. ed.* Bir varlığa, bir kavrama asıl adı değil de, benzediği bir başka varlığın adının söylenmesi ile yapılan edebî sanat; istiare; metafor.

eğretilik, -ği [eğreti-lik] *is.* Eğreti olma durumu; muvakkatlik.

eğretmek, [eğre-mek > eğre-t-mek] *gçl. f. [-ir]* Öğle sıcağında koyun sürüsünü gölgelik yere toplayıp dinlendirmek.

eğrez, [eğre-mek > eğre-z] *is. zool.* **1.** Sazangillerden ülkemizdeki tatlı sularda, özellikle Eğirdir Gölünde yaşayan, pek fazla ekonomik değeri olmayan bir tür balık; çiçek balığı, *(Vimba vimba). {ağız} (aynı)* **2.** *{ağız} sf.* Cılız. [DS]

eğri, [*eT.* egir-mek *(çevirmek, bükmek)*>egir-i/eg(i)r-i > eğ-ri اكرى] *sf.* **1.** Doğru ve düzgün olmayan. **2.** Herhangi bir noktasından bükülmüş, yön değiştirmiş durumda olan. **3.** Yay biçiminde olan; kavisli. **4.** Bir doğru veya düzleme göre eğik duran; yere doğru eğilmiş; mail. **5.** *mecaz.* Söz ve hareketleri güven vermeyen. **6.** *mecaz.* Yanlış; kötü. **7.** Aldatıcı; samimiyetsiz. **8.** *{ağız} is.* Bıçak. [DS] **9.** Bozuk yer veya iş. **10.** Yerinde ve gerçek veya sağlıklı olmayan şey. **11.** *mat.* Hiçbir parçası doğru içermeksizin uzanan çizgi; münhani. **12.** Birinci derece dışındaki fonksiyonların koordinat sistemindeki çizimlerine verilen isim; belli bir kurala göre yer değiştiren noktanın birbiri ardınca bulunduğu konumların geometrik yeri. **13.** Birbirinden farklı fakat aralarında bağlantı bulunan iki olaya ait niceliklerin bir koordinat sisteminde ortaklaşa izledikleri yol. **14.** *gnşl.* Bir olayın gelişimini gösteren çizgi. **15.** *{OsT}* Ucu baston gibi eğri değnek; çevgen. **16.** Kötülük, fenalık; hıyanet. **17.** *zf.* Çarpık durumda; yanlış. ⊡ **eğri ağaç,** *{ağız} 1. Tek hayvanla çekilen arabalarda, hayvanın iki yanındaki okları hayvanın üstünden aşarak birbirine bağlayan yay biçimindeki ağaç. 2. Evirgeç.* [DS] || **eğri bacak,** *Bacakları eğri olan kimse.*|| **eğri bakmak,** *1. Bir şeye, kötü düşüncelerini belli edecek biçimde bakmak; kızgınlıkla ve öç alırcasına bakmak. 2. Hor bakmak.*|| **eğri bıçak,** *{ağız} 1. Büyük bıçak; saldırma. 2. Pala.* [DS]|| **eğri büğrü,** *Çarpık; doğru yanı olmayan; çok eğri.*|| **eğri çehre,** *Sürekli asık veya sert yüz ifadesi.*|| **eğri çekmek,** *{eAT} (Kılavuz için) yanlış yola götürmek.*|| **eğri çizgi,** *Bir olayın azalıp çoğalmasını belirli bir ölçüye göre gösteren çizgi.*|| **eğri doma,** *{eAT} {ağız}* → eğridoma. [DS]|| **eğri domar,** *{eAT}* → eğridomar.|| **eğri gemi doğru sefer,** *Uygun olmayan araçlara rağmen elde edilen iyi sonuç.*|| **eğri iğne,** *{ağız} Bir tür nakış.* [DS]|| **eğri iyeğü,** *{eAT} Kaburga kemiği; eğe kemiği.*|| **eğri kazık,** *{ağız} Halı dokuma tezgâhında halıyı sıkıştırmaya yarayan eğri kaldıraç.* [DS]|| **eğri kestane,** *{OsT} Havlıcan.* [Bürhan-ı Katı']|| **eğri okumak,** *{eAT} Yanlış okumak; bozuk okumak.*|| **eğri olmak,** *{OsT} Sapmış olmak; aksine davranmak.*|| **eğri oturup doğru konuşmak,** *Her an gerçeği söylemek; doğrudan yana olmak.*|| **eğri pıçak,** *{ağız} Eğri bıçak.* [DS]|| **eğrisi doğrusuna gelmek,** *Oldukça çok güçlük ve olumsuzluk olmasına rağmen sonuçta iyi bir başarı elde etmiş olmak.*|| **eğri söylemek,** *{eAT} Yalan söylemek; yanlış söylemek; doğru söylememek.*|| **eğri söz,** *Kötüleyici söz.*|| **eğri süñük,** *{eAT} Kaburga kemiği; eğe kemiği.*|| **eğri yavşan,** *{ağız} Lavanta çiçeği.* [DS]|| **eğri yel,** *{OsT} İki ana yönlerden esen rüzgârların arasından esen rüzgâr; yıldır rüzgârı.*|| **eğri yüz,** *Sürekli asık veya sert yüz ifadesi.*

eğrice[1], [eğri-ce] *sf.* **1.** Biraz eğri olan. **2.** *zf.* Biraz eğri biçimde.

eğrice[2], [eğri-ce اكريجه / eğri-l-ce ?] *is.* **1.** *zool.* Sığır sineğigiller familyasından 2 cm. boyunda, tıknaz gövdeli, kısa ve güçlü hortumu ile sığırların derilerini delerek kan emen, nokra adı verilen hastalığa sebep olan bir tür sinek; sığır sineği; büvelek; büğe; nokra sineği; güğüm sineği; *(Hypoderma diana). {eAT} {OsT} {ağız} (aynı)* [DS] **2.** *{ağız} zool.* Su sineği. [DS] **3.** *{ağız}* Bir tür koyun hastalığı. [DS]

eğrice[3], [Yun. agi-Georgıs *(Aziz Yorgus; 23 Nisan günü)*] *{ağız} is.* **1.** Hıdrellez günü. **2.** Nevruz.

eğrice[4], [eğri-ce] *{ağız} is.* Kağnı ya da arabalarda tekerlekler arasında mazı üzerine konulan yay biçimindeki ağaç. [DS]

eğrice[5], [eğri-ce اكريجه] *{OsT} {ağız} is.* **1.** Davarların arka ayaklarının dirseğindeki sinir denilen yer; aşil veteri. [Kamus Ter.] [DS] **2.** *{ağız}* Butların topak etlerinden yapılan pastırma parçası. [DS]

eğriç, -ci [eğri-ç] *{ağız} sf.* Eğri. [DS]

eğridoma, [Yun. ekhro doma *(duvarın üst kıyısındaki çıkıntı)* اكرى دوما] *{OsT} is.* Dam kenarlarına uzunluğuna konan ağaçları tutan çubuk ya da korniş taşları; kapı saçağı.

eğridomar, [Yun. ekhro doma *(duvarın üst kıyısındaki çıkıntı)* اكرى دومار] *{OsT} is.* → eğridoma.

eğrigez, [eğri-g-ez اكريكز] *{OsT} sf.* Eğrimsi; eğrice.

eğrik[1], [eg-mek > eg-(i)r-ik] *{eT} is.* **1.** Su çevrintisi; anafor; girdap. **2.** *{ağız}* Koyunların eğrendiği yer.

eğrik[2], **-ği** [eğir-mek > eğ(i)r-ik] *{ağız} is.* Bükülerek ip hâline getirilmiş pamuk ya da yün; eğirmek suretiyle oluşturulmuş ip veya iplik.

eğrikmek, [*eT.* egri-mek > eğri-k-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* (Su için) birikmek. [DS]

eğrilce[1], [egri-ce / eğril-ce] *{ağız} is.* Büvelek. [DS]

eğrilce[2], [Yun. agi georgios *(aya yorgi)*] *{ağız} is.* **1.** Hıdrellez günü. **2.** Hayvan yavrularının kusursuz doğması dileğiyle kadınların 16 şubat günü duvara çaktıkları çivi. [DS]

eğrilce[3], [eğri-l-mek > eğri-l-ce] *{ağız} is.* Yağmur etkisi ile bozulan erik çağlası. [DS]

eğrilce[4], [eğri-l-ce] *{ağız} is.* Küçük, sarı bir kuş. [DS]

eğrilemesine, [eğri-le-me-s-i-n-e] *zf.* Eğri olarak.

eğrili, [eğri-li] *sf.* Eğrisi bulunan; eğri yeri olan.

eğrilik, -ği [eğri-lik] *is.* **1.** Eğri olma durumu. **2.** Kötülük; hıyanet. *{eAT} (aynı)* **3.** *{ağız}* Hırsızlık. [DS]

eğriliş, [eğri-l-iş] *is.* Eğrilmek eylemi veya biçimi.

eğrilme, [eğri-l-me] *is.* **1.** Eğri duruma gelme; eğrilmek eylemi. **2.** *as.* Bir ateşli silahta namlu ekseninin merkezden sapması.

eğrilmek[1], [eğri-l-mek] *dönşl. f. [-ir]* Eğri duruma gelmek; çarpıklaşmak; bükülmek; sapmak. ⊡ **eğrilmek büğrülmek,** *Durmadan kıvrılmak.*

eğrilmek², [eğir-mek > eğ(i)r-il-mek] *edil. f. [-ir]* **1.** Eğirmek eylemi yapılmak. **2.** Eğirmek eylemine konu olmak; eğirmek eylemine uğramak.

eğrilmek³, [*eT.* egir-mek > egir-il-mek] *{eAT} dönşl. f. [-ir]* Birikmek; toplanmak.

eğriltme, [eğri-l-t-me] *is.* Eğri duruma getirilme; eğriltmek eylemi.

eğriltmek, [eğri-l-t-me] *gçl. f. [-ir]* Eğri duruma getirmek; meylettirmek.

eğrim¹, [*eT.* egir-mek *(çevirmek)* > eg-(i)r-im > eğri-m] *is.* Su çevrintisi; girdap; burgaç. ⊡ **eğrim büğrüm**, *{ağız} Yamuk yumuk; eğri büğrü; dolambaçlı.* [DS]|| **eğrim eğrim**, *Büklüm büklüm; kıvrım kıvrım.*

eğrim², [*eT.* edrim > eğrim] *{eAT} is.* Atın sırtını vurmasın diye eyer altına konulan keçe.

eğrim³, [eğir-mek > eğ(i)r-im] *{ağız} is.* Eğrilmek üzere hazırlanmış yün tutamı. [DS]

eğrim⁴, [egri-m] *{ağız} is.* Domates.

eğrimadı, [? eğrimadı] *{ağız} is.* Ağaçtan yapılmış çatal dirgen. [DS]

eğrimboz, [Yun. gripos *(çarpık; iki büklüm)*] *sf.* (Kişi için) eğri ayaklı; çarpık yürüyüşlü.

eğrimli, [eğ-ir-mek > eğ-(i)r-im-li] *{ağız} sf.* **1.** Sırmalı gelin elbisesi. **2.** Kolayca eğrilen yün ya da pamuk. [DS]

eğrirek, -ği [eğri-rek] *sf.* Biraz eğri; eğrice.

eğrisel, [eğri-sel] *sf.* **1.** Eğri nitelikte olan. **2.** Eğri çizgi özelliği taşıyan.

eğrisin, [eğri-s-in] *{eAT} zm.* Eğriliğini; kötülüğünü; fenalığım.

eğritme, [eğri-t-me] *is.* Eğri duruma getirme; eğritmek eylemi.

eğritmek, [eğri-t-mek] *gçl. f. [-ir]* Eğri duruma getirmek; eğmek.

eğsan, [Yun. aksoni] *{ağız} is.* → eğsen. [DS]

eğsemek, [eksi-mek > eğse-mek اكسيمك] *{eAT} {OsT} gçsz. f. [-r]* Eksiltmek.

eğsen, [Yun. aksoni] *{ağız} is.* Araba dingili. [DS]

eğsenmek, [eğse-n-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* Alay etmek; eğlenmek. [DS]

eğser, [? eğser اكسر] *{OsT} is.* → eğseri¹. ⊡ **eğser kakmak**, *{OsT}* → eğseri kakmak.

eğseren, [Yun. ksistérin *(kazıyıcı)*] *{ağız} is.* → eğsiseren.

eğseri¹, [eğser / eğseri / iğseri / yeğseri اكسرى] *{eAT} {OsT} is.* Çivi; demir çivi. ⊡ **eğseri kakmak**, *{eAT} {OsT} Çivi çakmak.*

eğseri², [Ar. ekserī] *{ağız} is.* Çoğunluk; ekseriyet.

eğsıran, [Yun. ksistérin] *{ağız} is.* → eğsiseren. [DS]

eğsi¹, [*eT.* egsüg > eğsi اكسى] *{eAT} {OsT} is.* **1.** Ucu yanmış odun; köseği. **2.** *{ağız}* Kömür marsığı. **3.** Ocaktaki ateşi karıştıracak araç. **4.** *{ağız}* Sandalların iskeletlerini meydana getiren ağaçlar.

eğsi², [eski > eğsi] *{ağız} sf.* Eski. [DS]

eğsilmek, [eksi-l-mek > eğsil-mek] *{ağız} edil. f. [-ir]* Eksilmek.

eğsinim, [eğ-sin-im] *is. psikol.* Sürükleyici eğilim.

eğsinmek, [eğ-sin-mek اكسنمك] *{eAT} dönşl. f. [-ir]* Eğilim göstermek; mail olmak; temayül göstermek.

eğsiran, [Yun. ksistérin] *is.* → eğsiseren. [DS]

eğsiren, [Yun. ksistérin *(kazıyıcı)*] *is.* → eğsiseren. [DS]

eğsiseren, [Yun. ksistérin *(kazıyıcı)* اكسى سران] *{OsT} {ağız} is.* Kurumuş hamuru tekneden kazımakta kullanılan araç. [DS]

eğsü, [*eT.* egsüg > eğsi / eğsü اكسو] *{eAT} {OsT} is.* → eğsi.

eğsük, -ğü [*eT.* egsüg > eksük] *{ağız} sf.* → eksik. [DS]

eğşi, [ekşi > eğşi] *{ağız} sf.* **1.** Bazı yemeklere çeşni vermek için ekilen ekşi meyvelerden yapılmış sos. **2.** Ekşi. **3.** Turşu. [DS] ⊡ **eğşi hamur**, *{ağız} Ekmek mayası.* [DS]

eğşileme, [ekşi-le-me] *{ağız} is.* Kuş eti ve soğanla yapılan bir tür yahni. [DS]

eğzi, [*eT.* egzig > ezgi / eğzi] *is.* → ezgi.

eh¹, [eh *(yans.)*] *is.* **1.** Küçük çocukları büyük aptese tutarken söylenen söz. [Zülfikar] *eh eh, eh gel-mek* **2.** *{ağız}* İğrenme bildirir. [DS] **3.** *{ağız}* Küçük çocuk pisliği. [DS]

eh², [eh *(yans.)*] *is.* Küçük çocukların dövme sırasında söyledikleri söz. [Zülfikar] *eh eh etmek* ⊡ **eh etmek**, *{ağız} (çocuk dilinde) Dövmek.*

eh³, [eh] *ünl.* **1.** *"Olabilir"* veya *"Peki"* anlamında kullanılır. **2.** Çaresizlik ifadesi. **3.** Yarı memnunluk ifadesi; içten olmayan, yarım ağızla kabul etmeyi bildirir; *"Fena değil"*. **4.** Bıkma, bezginlik ifadesi; *"Yeter artık"*. **5.** *"Alacağın olsun"* anlamında kullanılır.

eha, [eh+a] *(e'ha) ünl. "Peki, kabul, olur"* anlamında kullanılır.

ehab, -bbı [Ar. ḥabīb > eḥabb احب] *{OsT} sf.* Daha çok sevilen; en çok sevilen; pek sevilen. ⊡ **ehabb-ı ehibbā**, *{OsT} Dostların en sevgilisi.*|| **ehabb-ı emvāl**, *{OsT} Malların çok sevileni.*

ehac, [Ar. eḥacc احج] *{OsT} sf.* Pek katı; çok sert.

ehaci, [Ar. eḥācī احاجى] *(eha:ci:) {OsT} is.* Bilmeceler; bulmacalar; yanıltmacalar.

ehad¹, [Ar. eḥad احد] *{OsT} is.* → ahad. ⊡ **ehadü'l-āhād**, *{OsT} Teklerin teki; eşsiz; emsalsiz.*|| **ehad-ü'l-uhadeyn**, *{OsT} Teklerin teki; eşsiz; emsalsiz.*

ehad², **-ddi** [Ar. ḥadd > eḥadd احد] *{OsT} sf.* Daha keskin; pek keskin; en keskin. ⊡ **ehadd-i ālāt-ı**

katı'a, *{OsT} Kesici aletlerin en keskini.*|| **ehadd-i süyûf,** *{OsT} Kılıçların en keskini.*

ehadis, [Ar. ḥadīs̱ > eḥādīs̱ احاديث] *(eha:di:s) {OsT} is.*→ ahadis.

ehadiyet, [Ar. eḥadiyyet احديت] *{OsT} is.* **1.** Birlik. **2.** Allah'ın birliği. ⊡ **ehadiyet-i rabbâniye,** *{OsT} Allah'ın birliği.*|| **ehadiyetü'l-ayn,** *{OsT} tasvf. Görünüş birliği.*|| **ehadiyetü'l-cem,** *{OsT} tasvf. Birlikte çokluk.*|| **ehadiyetü'l-kesret,** *{OsT} tasvf. Çokluğun birliği.*|| **ehadühümā,** *{OsT} İkiden biri.*

ehaf, -ffı [Ar. ḫafīf > eḫaff اخف] *{OsT} sf.* → ahaf.

ehak, -kkı [Ar. ḥaḳḳ > eḥaḳḳ احق] *{OsT} sf.* → ahak.

ehal, -li [? ehal] *{ağız} is.* Orta yaşlı kimse. [DS]

ehali, [Ar. ehl *(mensup)* > ehālī اهالى] *(aha:li:) {OsT} {ağız}* → ahali. [DS]

ehalil, [Ar. iḥlīl > eḥālīl احاليل] *(eha:li:l) {OsT} is.* Erkeklik organlarının delikleri.

ehan, -nnı [Ar. eḫann اخن] *{OsT} sf.* (Kişi için) genizden konuşan; hımhım.

ehar, -rrı [Ar. ḥarāret > aḥarr احر] *{OsT} sf.* → ahar.

ehas[1], **-ssı** [Ar. ḫaṣṣ > eḫaṣṣ اخص] *{OsT} sf.* → ahas.

ehas[2], **-ssi** [Ar. ḫasis > eḫass اخس] *{OsT} sf.* → ahas.

ehasin, [Ar. aḥsen *(çok güzeli)* > eḥāsin احاسن] *(eha:sin) {OsT} sf.* Çok güzel olan (şeyler).

ehaveyn, [Ar. aḫa *(kardeş)* > eḫaveyn اخوين] *{OsT} is.* İki kardeş.

ehbab, [Ar. aḥbāb احباب] *{ağız} is.* → ahbap.

ehbin, [? ehbin] *{ağız} is.* Ekin. [DS]

ehdab, [Ar. hüdb > ehdāb اهداب] *(ehda:b {OsT}) is.* Kirpikler.

ehdaf, [Ar. hedef > ehdāf اهداف] *(ehda:f) {OsT} is.* **1.** Hedefler; nişan alınacak yerler. **2.** Amaçlar; istekler. **3.** Yüce ve yüksek şeyler.

ehdeb, [Ar. ehdeb اهدب] *{OsT} sf.* (Kişi için) sık ve uzun kirpikli.

ehdi, [*eT.* iktü] *{ağız} is.* → ekti. [DS]

ehdiyarırak, -ğı [Ar. ihtiyār + T. -rak] *{ağız} zf.* İhtiyarca; biraz ihtiyar. [DS]

ehdiyat, [Ar. ihtiyāt] *(éhdiya:t) {ağız} is.* **1.** Sıkıntı. **2.** Tedbir; ihtiyat. [DS]

ehe, [ehe] *(e'he) {ağız} ünl.* **1.** Konuşma, görüşme, tartışma vb. durumlarda *"peki, evet, kabul"* anlamında kullanılır. [DS]

ehek, -ği [? ehek] *{ağız} is.* Alçı. [DS]

ehelli, [Ar. ehlī] *sf.* Uslu.

ehem[1], [eh *(yans.)* > ehem] *ünl.* **1.** Öksürük taklidi ses çıkarmayı bildiren yansımalı gövde. **2.** Alay etmekte kullanılır. ⊡ **ehem öhüm,** *Hafifçe öksürme sesi.*

ehem[2], **-mmi** [Ar. mühimm > ehemm اهم] *{OsT} sf.* **1.** En önemli; çok mühim. **2.** Çok değer verilen.

ehem[3], [aha-m] *{ağız} ünl. "İşte al"* anlamında kullanılır. [DS]

ehem[4], [? ehem] *{ağız} sf.* Dargın. [DS]

ehemlik, -ği [ehem-lik] *{ağız} is.* Dargınlık. [DS]

ehemmiyet, [Ar. ehemm > ehemmiyet اهميت] *{OsT} is.* Önem; önemli olma; önemlilik.

ehemmiyetli, [ehemmiyet-li] *sf.* **1.** Önemli; mühim. **2.** Değerli.

ehemmiyetsiz, [ehemmiyet-siz] *sf.* **1.** Önemsiz. **2.** Değersiz.

ehenk[1], **-ngi** [Far. āhenk] *{ağız} is.* **1.** Uyumluluk; ahenk. **2.** Seyir; eğlence. [DS]

ehenk[2], **-ngi** [*eT.* eñek *(çene)*] *{ağız} is.* Saban demirinin takıldığı eğri ağaç; enek.

eher, [*eT.* eḏer *(eyer)*] *{ağız} is.* Binek hayvanlarının sırtına vurulan eyer.

ehey, [e-hey / eh-hey] *ünl.* Hayranlık bildirir; maşallah.

ehıt, -dı [ak-ıt-mak > ak-ıt] *{ağız} is.* Çok kaynama sonucunda oluşmuş koyu şeker ya da pekmez ağdası. [DS]

ehibba, [Ar. ḥabīb > eḥibbāʿ احباء] *(ehibba:) {OsT} sf.* **1.** Dostlar; sevgililer. **2.** Tanıdıklar; bildikler.

ehil[1], **-hli** [Ar. ehl اهل] *{OsT} is.* **1.** Kişiler; adamlar. **2.** Topluluk; cemaat; zümre. **3.** Karı kocadan birine göre diğeri; eş; zevç; zevce. **4.** Sahip. **5.** Bir işi yapmak için kendisinde ustalık ve yetki bulunan kimse; erbap; usta; deneyimli; tecrübeli; iş bilir. **6.** *huk.* Hak sahibi olabilen; borç yüklenebilen; cezadan sorumlu tutulabilen kişi.

ehil[2], [Ar. ehil] *{ağız} sf.* **1.** (Kişi için) yumuşak; durgun; yavaş. **2.** *is.* Aşılanmış meyve ağacı. **3.** Kestane, ceviz, karaağaç gibi dayanıklı kerestesi olan ağaç. [DS]

ehl, [Ar. ehl اهل] *{OsT} is.* → ehil[1]. ⊡ **ehl-i ābā,** *{OsT} 1. Aba ehli. 2. Aba halkı. 3. Hz. Muhammet ve ailesi.*|| **ehl-i adi,** *{OsT} Vatandaşlık borcunu dürüstlükle yerine getiren kişi; devlete baş kaldırmayan.*|| **ehl-i āhiret,** *{OsT} Ölüler.*|| **ehl-i âlem,** *İnsanlar.*|| **ehl-i arûz,** *{OsT} Şiir kurallarını bilenler.*|| **ehl-i arz,** *{OsT} 1. Yer ehli. 2. Cin, peri, şeytan gibi yaratıklar.*|| **ehl-i bādiye,** *{OsT} Çöl adamları; bedeviler.*|| **ehl-i basîret,** *{OsT} Sağduyu sahipleri.*|| **ehl-i bagy,** *{OsT} 1. Bir bölgeyi zorbalıkla eline geçirenler; kuvvet sahipleri; zorbalar. 2. Devlete toplu isyanda bulunanlar.*|| **ehl-i bātın,** *{OsT} 1. Öze vakıf olan. 2. Tanrısal sırra ermiş olanlar; sofiler.*|| **ehl-i beyt,** *{OsT}* → ehlibeyt.|| **ehl-i bid'āt,** *{OsT} 1. Dinî konularda, özellikle akaitte Peygambere ve ilk*

Müslümanlara aykırı tutum izleyenler; sapkınlar. 2. İslamiyet'in genel kurallarına ve şartlarına uymayan kimse veya topluluk.|| **ehl-i büyūtāt,** *{OsT} Tanınmış kabilelerden olanlar.*|| **ehl-i cehennem,** *{OsT} Günahkârlar.*|| **ehl-i cehl,** *{OsT} Cahiller; bilgisizler.*|| **ehl-i cennet,** *{OsT} Cennete girebilecek nitelikte olanlar.*|| **ehl-i cihād,** *{OsT} Din uğruna, din için savaşanlar.*|| **ehl-i cünūn,** *{OsT} 1. Cin sahipleri. 2. Deli, çıldırmış.*|| **ehl-i dikkat,** *{OsT} Dikkat sahipleri.*|| **ehl-i dil,** *{OsT}* → ehlidil.|| **ehl-i dünyā,** *{OsT} 1. Dünya nimetlerine düşkün olanlar; ahreti düşünmeyenler. 2. Varlıklı kimseler; zenginler.*|| **ehl-i ehvā,** *{OsT} Din ve mezhep ayrılığı yaratanlar.*|| **ehl-i emānet,** *{OsT} Emaneti iyi koruyan; haksızlık etmeyen kişi.*|| **ehl-i emsār,** *{OsT} Şehir ve kasaba halkı.*|| **ehl-i fesāt,** *{OsT} 1. Bozgunculuk yanlıları. 2. Hilebaz; düzen bozucu; anarşist.*|| **ehl-i hak,** *{OsT} 1. Müslüman olanlar. 2. Ehl-i sünnetten olanlar. 3. Kendini Allah'a vermiş, gözünde ve gönlünde Allah'tan başka bir şey olmayan, dünya işlerine değer vermeyen kimse.* || **ehl-i hâl,** *{OsT} Coşkulu kimse.*|| **ehl-i harābāt,** *{OsT} Meyhane düşkünleri.*|| **ehl-i haşmet,** *{OsT} Gösterişli, heybetli kimse.*|| **ehl-i hevā,** *{OsT} 1. Haylaz kimseler. 2. Ahlaksızlar; sefihler.*|| **ehl-i hey'et,** *{OsT} Gök bilimi ile uğraşanlar.*|| **ehl-i hıred,** *{OsT} Akıllı uslu olanlar.*|| **ehl-i hıref,** *{OsT} 1. Kumaş dokuyan sanatkârlar. 2. Sanat sahipleri.*|| **ehl-i hibre,** *{OsT}* → ehlihibre.|| **ehl-i hikmet,** *{OsT} Hikmet sahipleri; filozoflar.*|| **ehl-i hüner,** *{OsT} Hüner sahipleri; ustalar.*|| **ehl-i ırz,** *{OsT} Namuslu, temiz, dürüst, saygıdeğer kimseler.*|| **ehl-i idrāk,** *{OsT} Düşünce sahipleri; her şeye akıl erdirenler.*|| **ehl-i iffet,** *{OsT} Namuslu kimse.*|| **ehl-i imān,** *{OsT} İnanç sahibi.*|| **ehl-i irfān,** *{OsT} Bilge; bilgili kişi.*|| **ehl-i İslam,** *{OsT} İslam toplumu.*|| **ehl-i ittika,** *{OsT} Sofu, dindar.*|| **ehl-i kalem,** *{OsT} Yazı yazan; yazar.*|| **ehl-i kanaat,** *{OsT} Kanaatkâr.*|| **ehl-i karye,** *{OsT} Köylü.*|| **ehl-i kebâir,** *{OsT} Günah sahipleri; günah işleyenler.*|| **ehl-i kelam,** *{OsT} Güzel söz söyleyenler; hatipler.*|| **ehl-i kerem,** *{OsT} İyilik sahibi, eli açık kimseler.*|| **ehl-i keyif,** *{OsT} Keyfine, zevkine düşkün kimseler.*|| **ehl-i kıble,** *{OsT} 1. Kıble sahipleri. 2. Müslümanlar.*|| **ehl-i kıyam,** *{OsT} 1. Ayaklananlar; ayağa kalkanlar. 2. Yeni yetişmekte olan hocalara zor sorular sorarak bunaltan ve sonra topluca kalkıp giden grup.*|| **ehl-i kitap,** *{OsT} 1. Kitap sahipleri. 2. İslamlık öncesi kendilerine peygamberleri aracılığıyla kitap gelmiş olan kavimler.*|| **ehl-i kubur,** *{OsT} Ölüler.*|| **ehl-i lügāt,** *{OsT} Sözlük sahibi; sözlük yazan.*|| **ehl-i mahşer,** *{OsT} Kıyamette dirilecek olanlar.*|| **ehl-i mansıp,** *{OsT} Mevki, makam sahibi.*|| **ehl-i ma'rifet,** *{OsT} Hünerli, yetenekli kimseler.*|| **ehl-i merakip,** *{OsT} Binecek bir şeye sahip olarak gezenler.*|| **ehl-i mi'de,** *{OsT} Midelerine düşkün kimseler.*|| **ehl-i muhāsebe,** *{OsT} Muhasebeci.*|| **ehl-i naîm,** *{OsT} Cennette oturanlar.*|| **ehl-i nāmus,** *{OsT} Namuslu ve dürüst insanlar.*|| **ehl-i nār,** *{OsT} Cehennemlikler.*|| **ehl-i nazm,** *{OsT} Nazım ustaları; şairler.*|| **ehl-i nifāk,** *{OsT} Ara bozanlar; bozguncular.*|| **ehl-i nücūm,** *{OsT} Yıldıza bakanlar; müneccimler.*|| **ehl-i örf,** *{OsT} 1. huk. Yasalardan daha çok örf ile iş gören yönetici. 2. İmparatorluk döneminde medreseden yetişen din bilginlerine verilen unvan.*|| **ehl-i perde,** *{OsT} Peçe takınmış kadın.*|| **ehl-i rey,** *{OsT} Oy sahibi; hâkimlik eden, görüş sahibi.*|| **ehl-i rūm,** *{OsT} Bizans ve Roma topraklarını fetheden Türklere, özellikle Osmanlılara verilen unvan.*|| **ehl-i sābıka,** *{OsT} İlk Müslümanlar.*|| **ehl-i safā,** *{OsT} Temiz kalpli.*|| **ehl-i salah,** *{OsT} Namuslu, doğru ve dürüst olan kimseler.*|| **ehl-i salîb,** *{OsT} 1. Haç sahipleri. 2. Hristiyanlar; Haçlılar.*|| **ehl-i servet,** *{OsT} Servet sahibi kimseler.*|| **ehl-i suffā,** *{OsT} 1. Sofa müdavimleri. 2. Hicret sonrasında evleri olmadığı için mescidin avlusunda barınan yoksul ve kimsesiz Müslümanlar.*|| **ehl-i sūk,** *{OsT} 1. Çarşı halkı; esnaf. 2. Aşağı tabakadan olanlar.* || **ehl-i sülūk,** *{OsT} Bir mezhep mensubu olan kimse.*|| **ehl-i sünnet,** *{OsT}* → ehlisünnet.|| **ehl-i süyūf,** *{OsT} Kılıç sahipleri; askerler.*|| **ehl-i şekā,** *{OsT} Soyguncular; vurguncular; şakîler.*|| **ehl-i şer,** *{OsT} Kötülük yapabilecek nitelikte olanlar.*|| **ehl-i şiā,** *{OsT} Hz. Ali taraftarları; Şiîler.*|| **ehl-i şikem,** *{OsT} Midesine düşkün olanlar.*|| **ehl-i taaddi,** *{OsT} Saldırgan olanlar.*|| **ehl-i tahkik,** *{OsT} Araştırmacı; doktor, filozof vb. olanların genel unvanı.*|| **ehl-i ta'kîb,** *{OsT} Takip edenler; geriden gelenler.*|| **ehl-i takvā,** *{OsT} Dindar kimse.*|| **ehl-i tarîk,** *{OsT} Bir tarikata girmiş kimse; derviş.*|| **ehl-i tasavvuf,** *{OsT} Tasavvufla uğraşan kimse; mutasavvıf.*|| **ehl-i tedbir,** *{OsT} Tedbirli kimse.*|| **ehl-i tefrit,** *{OsT} Köşeye çekilmiş, ibadetle meşgul olan kimse.*|| **ehl-i televvün,** *{OsT} Dönek, iki yüzlü kimse.*|| **ehl-i temkin,** *{OsT} Ağır başlı.*|| **ehl-i tertîb,** *{OsT} Farz olan beş vakit namazı hiç kazaya bırakmaksızın düzenli olarak kılan kimse; sahib-i tertip.*|| **ehl-i teslis,** *{OsT} 1. Üçleme sahipleri. 2. Hıristiyanlar.*|| **ehl-i tevārih,** *{OsT} Tarihçi.*|| **ehl-i tevhit,** *{OsT} Müslüman.*|| **ehl-i ukūbet,** *{OsT} huk. Yasaların verdiği cezayı uygulama açısından herhangi bir engel bulunmayanlar; akıl baliğ olanlar.*|| **ehl-i vefa,** *{OsT} Sözüne bağlı; sadık.*|| **ehl-i vera,** *{OsT} Dindar.*|| **ehl-i vezāif,** *{OsT} huk. 1. Vakıf gelirlerinden yararlanabilecek olan kimseler. 2. Ücretle çalışan memurlar, hizmetliler.*|| **ehl-i vukuf,** *{OsT}* → ehlivukuf.|| **ehl-i vücud,** *{OsT} Varlık sahipleri; insanlar.*|| **ehl-i zevk,** *{OsT}* → ehlizevk.|| **ehl-i zimmet,** *{OsT} Müslüman bir devlete tabi olan ve vergi verdiği için canı ve malı korunan kitap ehli uyruklar.*|| **ehl-perver,** *{OsT} Değerli insanları ko-*

ruyan.|| **ehl ü ıyāl,** *{OsT} 1. Ev halkı; evli çift. 2. Çoluk çocuk; aile.*|| **ehlü'l-farz,** *{OsT} huk. Birinci dereceden varis.*

ehlen ve sehlen, [Ar. ehlen ve sehlen اهلاً و سهلاً] *{OsT} ünl. "Hoş geldin, sefalar getirdin!"* anlamında kullanılan karşılama sözü.

ehles, [Yun. aḫnos] *sf.* → ehnez.

ehlez, [Yun. aḫnos] *{ağız} sf.* → ehnez.

ehlezimek, [ehlez-i-mek] *{ağız} gçsz. f. [-r]* **1.** Güç ve kuvvetten düşmek. **2.** Kuvvet bulmak; derman kazanmak. [DS]

ehlî, [Ar. ehl > ehlī / ehliye اهلى / اهليه] *(ehli:) {OsT} sf.* **1.** Eve ait; aileye ilişkin. **2.** Evcil; vahşi olmayan. **3.** Yerli.

ehlibeyt, [Ar. ehl-i beyt اهل بيت] *(e'hlibeyt) {OsT} is.* **1.** Ev halkı. **2.** Bir kimsenin babası, babasının babası gibi akrabalar. **3.** Hz. Muhammed'in kızı, damadı ve torunlarından ibaret ev halkı; Âl-i aba; Penc Âl-i aba. **4.** *gnşl.* Peygamber ailesi; Hz. Muhammed'in eşleri, çocukları, torunları Hasan ve Hüseyin ve damadı Hz. Ali. **5.** Allah'ı iyice anlamış kimseler.

ehlidil, [Ar. ehl-i + Far. dil اهل دل] *(e'hlidil) {OsT} is.* **1.** Gönül eri. **2.** Maneviyata önem veren kimse.

ehlihibre, [Ar. ehl-i hibre اهل هبره] *(e'hlihibre) {OsT} is.* **1.** Bilirkişi; eksperler. **2.** Sanat eleştirmeni.

ehlileşme, [ehli-le-ş-me] *(ehli:leşme) is.* İnsana alışma; ehlileşmek eylemi.

ehlileşmek, [ehli-le-ş-mek] *(ehli:leşmek) dönş. f. [-ir]* İnsana alışmak, evcilleşmek.

ehlileştirilme, [ehli-le-ş-tir-il-me] *(ehli:leştirilme) is.* Evcil duruma getirilme; evcilleştirilmek eylemi.

ehlileştirilmek, [ehli-le-ş-tir-il-mek] *(ehli:leştirilme) edil. f. [-ir]* Evcil duruma getirilmek; insana alıştırılmak.

ehlileştirme, [ehli-le-ş-tir-me] *(ehli:leştirme) is.* Evcil duruma getirme; ehlileştirmek eylemi; insana alıştırma.

ehlileştirmek, [ehli-le-ş-tir-mek] *(ehli:leştirmek) gçl. f. [-ir]* Evcilleştirmek; insana alıştırmak.

ehlisalip, -bi [Ar. ehl-i ṣalīb اهل صليب] *(ehlisali:p) {OsT} is.* Haçlılar.

ehlisünnet, [Ar. ehl-i sünnet اهل سنت] *(e'hlisünnet) {OsT} is.* **1.** Sünnete bağlı olanlar. **2.** Kur'an'ı ve Hz. Muhammed'in sözlerini esas alan itikadî mezhepler.

ehlivukuf, [Ar. ehl-i vuḳuf اهل وقوف] *(e'hlivukuf) {OsT} is.* **1.** Deneyim sahibi, işinin ustası olmuş kimseler. **2.** *huk.* Bilirkişi.

ehliyet, [Ar. ehlī > ehliyyet اهليت] *{OsT} is.* **1.** Ustalık gerektiren bir işi yapabilme bilgi ve becerisi; yeterlik; uzluk; iş bilirlik. **2.** Bir kimseye belirli bir alanda yeterli bilgi ve beceriye sahip olduğunu belgelemek üzere verilen belge. **3.** *darlaş.* Sürücü belgesi. **4.** *huk.* Bir kimsenin hak sahibi olma, hakları kullanma ve yükümlülükten sorumlu tutulabilme durumu. **5.** *İsl.* Bir kişinin dinî ve hukukî haklara sahip olması ve bazı yükümlülükleri yerine getirebilme yetkesi.

ehliyetli, [ehliyet-li] *sf.* **1.** Ehliyeti olan. **2.** Bir konuda usta ve beceri sahibi olduğunu belirten belge sahibi.

ehliyetname, [Ar. ehliyet + Far. -nāme اهليتنامه] *(ehliyetna:me) {OsT} is.* **1.** Yeterlilik belgesi. **2.** Sürücü belgesi.

ehliyetsiz, [ehliyet-siz] *sf.* **1.** Yeterli beceri ve ustalığı olmayan. **2.** Bir işi yapmak için gerekli olan yeterlik belgesi bulunmayan.

ehliyetsizlik, -ği [ehliyet-siz-lik] *is.* **1.** Ehliyetsiz olma durumu. **2.** *huk.* Bir kimsenin kanunun öngördüğü hak ve yetkileri kullanma yeterliğine sahip olamaması durumu; yetersizlik.

ehliz, [Yun. aḫnos] *{ağız} sf.* Uslu; ağırbaşlı; sakin. [DS]

ehlizevk, [Ar. ehl-i zevḳ اهل زوق] *(e'hlizevk, k, kalın) {OsT} is.* **1.** Zevk sahibi. **2.** Güzel ve çirkin ayırt edebilen; güzel ve iyi şeylerden zevk alabilen kişi; zevkine düşkün olan kimse.

ehlünnazar, [Ar. ehlü'n-naẓār اهل النظر] *(e'hlünnaza:r) {OsT} sf.* **1.** Bakışta usta olanlar. **2.** *tasvf.* Bakışları ile başkalarını etkileyen tasavvuf erbabı. **3.** *isl.* Nakle değil de akıl ve gözlem sonuncunda elde edilen bilgilere önem veren İslam filozoflarına verilen ad (Kindî, İbni Sina, Farabî).

ehlüssuffa, [Ar. ehl'üṣ-ṣuffā اهل الصفه] *(e'hlissüffa:) {OsT} is.* Hicretten sonra Medine'de yapılan Mescid-i Nebevî'nin Suffa veya Zuffa denilen bölümünde barınan yoksul, kimsesiz fakir göçmenlerle, Medine'de evi bulunmayan öğrenciler, İslamiyeti öğrenmek için gelen yabancılar.

ehmar, [? ehmar] *{ağız} is.* Yemlik. [DS]

ehme, [Far. ehme اهمه] *{OsT} sf.* **1.** Eksik; noksan. **2.** *is.* Bulunuş.

ehmediye, [Ar. aḥmediye احمديه] *{ağız} is.* **1.** Bir tür sarık. **2.** Eskiden kadın feslerinin çevresine sarılan şal.

ehname, [Far. ehnāme اهنامه] *(ehna:me {OsT}) is.* **1.** Sevgi; aşk; sevda. **2.** Kendine çeki düzen verme.

ehnez, [Yun. aḫnos *(hastalıklı)*] *{ağız} sf.* **1.** Zayıf; cılız. **2.** Sünmeye yüz tutmuş; yıpranmış. ⊡ **ehnez kalmış,** *{ağız} (Ekin için) başak bağlayamamış; zayıf kalmış.*

ehnezik, -ği [ehnez-i-mek > ehnez-i-k] *{ağız} sf.* **1.**

(Güneşin sıcaklığı ve ışığı için) etkisiz. **2.** (Ateş için) sönmeye yüz tutmuş. **3.** Yıpranmış.

ehnezimek[1], [ehnez-i-mek] *{ağız} gçsz. f. [-r]* **1.** Açlıktan, besinsizlikten zayıf düşmek; zayıflamak. **2.** Çok acıkmak; içi geçmek. **3.** Kuvvetsizlikten, cansızlıktan esnemek. **4.** Gücü, dayanıklığı azalmak. **5.** Az yorulmak. **6.** Tıkanmak. [DS]

ehnezimek[2], [ehnez-i-mek] *{ağız} gçsz. f. [-r]* **1.** Ayağı takılmak; tökezlemek. **2.** Eskimeğe yüz tutmak. [DS]

ehnezleşmek, [ehnez-le-ş-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* (Vücut için) kuvvetten düşmek; zayıflıktan kötüleşmek.

ehniz, [Yun. aḫnos] *{ağız} sf.* → ehnez. [DS] ⊡ **ehniz çöhnüz,** *{ağız} Cılız; zayıf; güçsüz.* [DS]

ehram[1], [Ar. herem *(piramit)* > ehrām اهرام] *(ehra:m) {OsT} is.* **1.** Piramitler. **2.** Mısırda bulunan piramit biçimindeki eski yapılardan her biri. **3.** *mat.* Piramit biçimindeki şekiller, cisimler. ⊡ **ehrām-ı gayr-i muntazam,** *{OsT} mat. Düzgün olmayan piramit.*|| **ehrām-ı kaim,** *{OsT} mat. Dik piramit.*|| **ehrām-ı mail,** *{OsT} mat. Eğik piramit.*|| **ehrām-ı muntazama,** *{OsT} mat. Düzgün piramit.*|| **ehrām-ı murabbaî,** *{OsT} mat. Kare piramit.*|| **ehrām-ı müsellesî,** *{OsT} mat. Üçgen piramit.*|| **ehrām-ı nākıs,** *{OsT} mat. Kesik piramit.*|| **ehrām-ı zü kesîrü'l-vücūh,** *{OsT} mat. Çokgen piramit.*

ehram[2], [Ar. iḥrām *(hacı kıyafeti)* احرام] *{OsT} is.* Doğu Anadolu'da bazı kadınların sokağa çıkarken sarındıkları yünlü örtü.

ehramen, [Far. ehrāmen اهرامن] *(ehra:men) {OsT} is.* **1.** Şeytan. **2.** Dev.

ehramî, [Ar. ehrāmī اهرامی] *(ehram:mi:) {OsT} sf.* Piramit biçiminde olan; piramidimsi. ⊡ **ehrāmî kavak,** *bot. Piramit kavak.*

ehrem, [Ar. iḥrām *(hacı kıyafeti)* احرام] *{OsT} is.* → ehram[2].

ehremen, [Far. ehremen / ehrimen / ehramen اهرمن] *{OsT} is.* **1.** Kötü ruh. **2.** Şeytan. **3.** Zerdüştlükte kötülük tanrısı.

ehren, [Far. ehren *(şeytan)* اهرن] *{OsT} is.* Yabancı bir dinde yüksek rütbeli rahip.

ehrenlik, [ehren-lik] *is.* Rahiplik.

ehrez, [Ar. aḫras] *{ağız} sf.* Dilsiz; konuşma ve işitme özürlü. [DS]

ehsa, -a'i [Ar. ehsā' اهساء] *(ehsa:) {OsT} sf.* (Kişiler için) şamış; şaşakalmış.

ehsan, [Yun. aksoni] *{ağız} is.* → eğsen. [DS]

ehsas, [Ar. ḥiss >eḥsās احساس] *(ehsa:s) {OsT} is.* Hisler; duygular. ⊡ **ehsās-ı rakîka,** *{OsT} İnce duygular.*

eht, [Ar. ʿahd] *{ağız} is.* Kendi kendine söz vererek bir işi üzerine alma; ant.

ehtaç, -cı [Ar. ihtiyāc] *{ağız} sf.* Muhtaç. [DS]

ehte, [*eT.* iktü *(elde beslenen)* > ehte ?] *{ağız} is.* İğdiş edilmiş at. [DS]

ehteriya, [Ar. ʿaṭṭār > ʿaṭṭāriyye] *{ağız} is.* Öteberi; ev eşyası. [DS]

ehti, [*eT.* iktü] *{ağız} is.* → ekti. [DS]

ehtibehti, [Ar. ehl-i beyt + T. -i) *{ağız} is.* Bütün ev halkı. [DS]

ehun, [Far. ehūn اهون] *{OsT} is.* Toprakta oluşan yarık veya delikler.

ehva, [Ar. hevā > ehvā' اهواء] *(heva:) {OsT} is.* İstekler; arzular; yönelişler; hevesler.

ehval, -li [Ar. hevl *(korku)* > ehvāl اهوال] *(ehva:l) {OsT} is.* **1.** Korkular. **2.** Zulümler.

ehvan, [Ar. ehven] *{ağız} sf.* Ucuz. [DS]

ehvar, [Far. ehvār اهوار] *(ehva:r) {OsT} sf.* (Kişi için) şaşkın; alık; sersem.

ehvec, [Ar. ehvec اهوج] *{OsT} sf.* (Kişi için) uzun boylu ve ahmak.

ehvel, [Ar. hevl *(korku)* > ehvel اهول] *{OsT} sf.* Daha korkunç; çok korkunç; en korkunç. ⊡ **ehvel-i heyākil,** *{OsT} Heykellerin en korkuncu.*

ehven, [Ar. ehven *(mülâyim)* اهون] *{OsT} sf.* **1.** Ucuz. **2.** Tercih edilebilir; daha az kötü. ⊡ **ehven-i şer,** *Kötünün iyisi.*|| **ehven kurtulmak,** *Ucuz kurtulmak.*

ehvenimek, [ehven-i-mek] *{ağız} gçsz. f. [-r]* **1.** Azalmak. **2.** Yavaşlamak. **3.** Hafiflemek. [DS]

ehvenişer, [Ar. ehven-i şer *(Far. tamlama)* اهون شر] *(e'hvenişer) {OsT} is.* Kötü olanların içinden daha az kötü olanı.

ehveniyet, [Ar. ehveniyyet اهونیت] *{OsT} is.* **1.** Fiyat düşüklüğü; ucuzluk. **2.** Kötüler içinde daha az kötü olma durumu.

ehver, [Far. ehver اهور] *{OsT} sf.* Sevgili.

ehviye, [Ar. hevā > ehviye اهویه] *{OsT} is.* İstekler; arzular. ⊡ **ehviye-i latîfe,** *{OsT} Güzel müzik havaları.*

ehya, [Ar. iḥyā'] *{ağız} is.* **1.** Tarlalara çok yararlı, toprak altından çıktığı an yumuşak, beyazımsı, yağlı bir tür tebeşir kaya. **2.** Her tür gübre. **3.** Toprağı derince sürerek altını üstüne getirme; toprağı havalandırma; kirizma. [DS] ⊡ **ehyasına ermek,** *{ağız} Emek vererek yetiştirdiği bir şeyden yararlanmak; hayrını görmek.* [DS]

ehyalık, -ğı [ehya-lık] *{ağız} is.* Gübrelenmiş toprak. [DS]

ehyeb, [Ar. ehyeb اهیب] *{OsT} sf.* Daha heybetli; pek heybetli; en heybetli.

ehyef, Ar. ehyef أهيف] {OsT} *sf.* **1.** (Kişi için) ince belli yakışıklı. **2.** (At için) çelimli.

ehzab, [Ar. ḥizb > eḥzāb أحزاب] *(ehza:b {OsT})* *is.* Bölükler; kısımlar; taifeler; hizipler.

eimme, [Ar. imām > eimme أئمّه] {OsT} *is.* İmamlar. ⊡ **eimme-i din,** {OsT} *Dinî konularda sözü geçen bilgin kişiler.*|| **eimme-i erba'a,** {OsT} *Dört büyük imam: (İmam Ebu Hanife, İmam Şafiî, İmam Malik ve İmam Hanbel).*|| **eimme-i izam,** {OsT} *Din imamlarının büyükleri.*|| **eimme-i mahallāt,** {OsT} *Mahalle imamları.*|| **eimme-i nuhāt,** {OsT} *dbl. Söz dizimi bilginleri.*

einne, [Ar. ʿinān > eʿinne أعنّه] {OsT} *is.* Dizginler.

einstenyum, [Fiz. Einstein'ın adından] *(aynştanyum)* *is. kim.* Atom sayısı 99 olan küritler ailesinden 253 kütle sayılı yapay bir radyoaktif element; sembolü: Es.

eizze, [Ar. ʿazīz > eʿizze أعزّه] {OsT} *is.* **1.** Erenler; azizler. **2.** Saygın kişiler; muhterem şahıslar. ⊡ **eizze-i nasārā,** {OsT} *Hristiyan evliyası.*

ejah, [Far. ejeḫ أژخ] {OsT} *is.* Siğil.

ejdaha, [Far. ejdehā اژدها] *(ejdeha:)* {OsT} *is.* Ejderha.

ejdef, [Far. ejdef اژدف] {OsT} *is.* **1.** Alıç. **2.** Kızılcık.

ejder, [Far. ejder اژدر] {OsT} *is.* **1.** Kanatları ve kuyruğu yılan biçiminde, ağzından alevler püskürten, aslan pençeli bir masal kahramanı hayvan. **2.** Büyük yılan. **3.** *mecaz.* Öfkeli, cesur ve merhametsiz kimse. ⊡ **ejder-dehān,** {OsT} *1. Dev ağızlı. 2. Büyük top.*|| **ejder-i kāhir,** {OsT} *Ölüm ejderhası.*|| **ejder-i münakkaş,** {OsT} *Alaca derili büyük yılan.*

ejderha, [Far. ejderhā اژدرها] *(ejderha:)* {OsT} *is.* Ejder.

ejeh, [Far. ejeh اژخ] {OsT} *is.* Sivilce.

ejektör, [Fr. éjecteur] *is.* **1.** Fışkırtıcı. **2.** Akışkanları, belli bir hızla hareket eden başka bir akışkan ile boşaltmaya yarayan alet.

ejeyif, [Ar. ʿacāib > ejeyif ?] {ağız} *sf.* Şaşkın. [DS] ⊡ **ejeyif galmak,** {ağız} *Şaşmak; şaşırmak.* [DS]

ejgehan, [Far. ejgehān اژگهان] *(ejgeha:n)* {OsT} *sf.* Tembel.

ejgân, [Far. ejgān اژگان] *(ejgâ:n)* {OsT} *sf.* Tembel.

ejhan, [Far. ejhān اژهان] *(ejha:n)* {OsT} *sf.* Tembel.

ejir, [Far. ejīr اژیر] *(eji:r)* {OsT} *sf.* (Kişi için) akıllı ve uyanık.

-ek, [*eT.* -ġak > -k / -ak / -ek] *yap. e.* → -k. {eT} {eAT} *(aynı)* [ETY]

ek[1], [ek *(yans.)*] *is.* Kekelemeyi bildiren kök. [Zülfikar] *ek-e-le-mek* ⊡ **ek bent olmak,** *Ne diyeceğini şaşırmak; durakalmak.*

ek[2], [*eT.* eñ *(mafsal, boğum)* > eng / enk > ek] *is.* **1.** Bir nesnenin eksiğini gidermek için bitiştirilen parça; ilave. **2.** Bir şeyin biçim ve hacminde büyültme yapmak için bağlanan veya katılan nesne. **3.** Bir kitap veya başka yayındaki bilgileri tamamlamak veya desteklemek için konulan bölüm veya sayfalar. **4.** Sonradan katılan, bağlanan ya da yapıştırılan parçanın belli olan bağlantı yeri; eklenti yeri; ek yeri. **5.** İki borunun birbirine birleştiği yer. **6.** *dbl.* Kelime türetmek veya kelimenin görevini belirlemek için kullanılan şekil verici ses veya sesler. **7.** {ağız} Eklem; ek yeri. **8.** *sf.* Eklenmiş; katılmış. ⊡ **ek bileziği,** *İki boruyu birbirine bağlamakta kullanılan parça; manşon.*|| **ek bütçe,** *Bütçeye yıl içinde artacağı tahmin edilen bölümlerden acil ihtiyaç duyulan bölümlere ödenek eklemek suretiyle meydana getirilen yeni bütçe.*|| **ek dolaş olmak,** *Rahatsız edecek kadar çevresinde bulunmak; musallat olmak.*|| **ek eylem** (ek fiil), *dbl. İsim, sıfat, zamir gibi isim soylu kelimelerin cümlede yüklem olarak kullanılmasını sağlayan ve kökü (i-mek) kaybolmuş sadece eklerden meydana gelmiş bir yardımcı fiil.*|| **ek görev,** *Devlet dairelerinde bir kimsenin asıl görevi dışında yürüttüğü ikinci işi.*|| **ekini belli etmemek,** *1. Bir malın kusurlu yanlarını gizlemek. 2. Eksiğini belli etmeyecek biçimde işini döndürmek.*|| **ek kök,** *bot. Bazı bitkilerde ana ve yan köklerden başka gövde sapının yanlarından çıkan ve zamanla asıl kök sistemini oluşturan ince kökler.*|| **ek olarak,** *Öncekinin üstüne, ondan başka da.*|| **ek oylum,** *mim. Cami gibi büyük kubbeli yapılarda iç alanı genişletmek için kubbenin yanlarına yarım veya çeyrek kubbeler eklemek suretiyle yapılan hacim genişletme eklemeleri.*|| **ek ödenek** (ek tahsisat), *Bir kamu harcaması için ayrılan ödeneğin yetersiz kalması durumunda gönderilen fazladan para.*|| **ekte,** *Bir yazıya veya esere eklenmiş olarak.*|| **ekten pükten,** *Derme çatma; uyduruk.*|| **ek vurmak,** *Ekleme yapmak.*|| **ek yok,** {ağız} *Kimsesiz; yalnız; garip.*

ekab, -bbı [Ar. eḳabb أقبّ] {OsT} *sf.* (Kişi için) ince belli.

ekâbir, [Ar. kebir *(ulu)* > ekābir أكابر] *(ekâ:bir)* {OsT} *is.* **1.** Görgü, erdem ve makam bakımından büyük olanlar; ileri gelenler; daha büyükler; devlet büyükleri; bir üst tabaka insanları. **2.** *argo.* Kendini beğenmiş, züppe. ⊡ **ekâbir kapısı,** {OsT} *tar. İmparatorluk döneminde büyük devlet adamlarının makamları için kullanılan deyim.*|| **ekâbir kulu,** {OsT} *tar. İmparatorluk döneminde büyük devlet adamlarının yanında çalışan kişiler.*|| **ekâbir zahmeti,** {OsT} *tıp. Siyatik.*

ekâbirane, [Ar. ekābir + Far. -āne اکابرانه] *(ekâ:bira:-ne) {OsT} sf.* Ulu kişilere yakışır biçimde.

ekadih, -hı [Ar. ḳıdḥ > eḳādīḥ اقاديح] *(eka:di:h) {OsT} is.* Oklar.

ekahi, [Ar. uḳḥuvān > eḳāḥī اقاحی] *(eka:hi:) {OsT} is.* Papatyalar.

ekal, -lli [Ar. eḳall اقل] *{OsT} sf.* En az; en aşağı. ⊡ **ekall-i murabbaât,** *{OsT} mat. En küçük kareler yöntemi.*

ekalim, [Ar. ıḳlim > eḳālīm اقاليم] *(eka:li:m) {OsT} is.* Dünyanın bölgeleri; ülkeler; memleketler; diyarlar; iklimler. ⊡ **ekālim-i bāride,** *{OsT} Soğuk iklimli bölgeler.*|| **ekālim-i hārre,** *{OsT} Sıcak iklimler.*|| **ekālim-i seb'a,** *{OsT} Yedi iklim.*

ekalliyet, [Ar. eḳall > eḳalliyyet اقليت] *{OsT} is.* **1.** Bir toplulukta sayıca az olan. **2.** Dil ve din bakımından farklı egemen bir devlet içinde yaşayan küçük topluluk; azınlıklar.

ekanim, [Ar. üḳnum > eḳānim / aḳānim اقانيم] *(eka:-nim) {OsT} is.* Asıllar; temeller. ⊡ **ekānim-i selāse,** *{OsT} din. Hristiyanlıkta Tanrı kavramını baba, oğul ve kutsal ruh şeklinde belirleyen üç esas.*

ekarib, [Ar. aḳreb > eḳārib اقارب] *(eka:rib) {OsT} is.* Yakın akrabalar; hısımlar.

ekârim, [Ar. kerem > ekrem > ekārim اکارم] *(ekâ:-rim) {OsT} sf.* Pek cömert kişiler.

ekâris, [Far. ekāris اکارس] *(ekâ:ris) {OsT} is. bot.* Yenilebilir mantar.

ekarte, [Fr. écarter *(kâğıt kaçmak)*] *sf.* **1.** Bir kenara atılmış; uzaklaştırılmış. **2.** Dansta bir bacağın yere göre eğik biçimde kaldırılmasıyla geçilen duruş. ⊡ **ekarte etmek,** *Bir kenara atmak; uzaklaştırmak; çıkarmak.*

ekasır, [Ar. aḳṣer > eḳāṣır اقاصر] *(eka:sır) {OsT} is.* Daha kısa olanlar; pek kısa olanlar; en kısa olanlar.

ekasî, [Ar. aḳṣā *(uzak)* > eḳāṣī اقاصی] *(eka:sı:) {OsT} sf.* Daha uzak olanlar; pek uzak olanlar; en uzak olanlar.

ekasim, [Ar. ḳısm > eḳāsīm اقاسيم] *(eka:sı:m) {OsT} is.* **1.** Kısımlar; aksam. **2.** Kısmetler; paylar; nasipler.

ekâsire, [Ar. kisrā > ekāsire اکاسره] *(ekâ:sire) {OsT} is.* İran hükümdarları, kisrâlar. ⊡ **ekāsire-i Acem,** *İran hükümdarları.*

ekati, [Ar. ḳaṭī > eḳāṭī اقاطی] *(eka:ti:) {OsT} is.* Koyun sürüleri.

ekavil, [Ar. ḳavl > eḳāvīl اقاويل] *(eka:vi:l) {OsT} is.* Sözler; lakırdılar; kelimeler. ⊡ **ekāvîl-i bātıla,** *{OsT} Geçersiz sözler.*|| **ekāvîl-i kâzibe,** *{OsT} Yalan sözler; uydurma sözler.*

ekâzib, [Ar. ükẕūbe *(yalan)* > ekāẕīb اکاذيب] *(ekâ:-zi:b) {OsT}* Yalanlar, uydurulmuş sözler.

ekba, -a'i [Ar. kibā' > ekbā' اکباء] *(ekba:) {OsT} is.* Süprüntüler. ⊡ **ekbā-yi etrika,** *{OsT} Sokakların süprüntüleri.*|| **ekbā-yi matbah,** *{OsT} Mutfak süprüntüleri.*

ekbad, [Ar. kebed > ekbād اکباد] *(ekba:d) {OsT} is. anat.* Karaciğerler.

ekber, [Ar. kibr *(büyüklük)* > ekber اکبر] *{OsT} sf.* En büyük; daha büyük; pek büyük. ⊡ **ekber evlat hakkı,** *{OsT} tar. Osmanlı hanedanında saltanatın en büyük erkek evlada geçmesi kuralı.*

Ekberiye, [Ar. ekberiyye اکبریه] *{OsT} is.* Muhiddin-i Arabî tarafından kurulmuş bulunan sofi tarikatı.

ekçe, [ek-çe] *(e'kçe) zf.* **1.** Ek olarak; eklenmiş olarak. **2.** Eke göre. ⊡ **ekçe kökçe,** *{ağız} İnceden inceye; titizlikle.*

ekdar, [Ar. keder *(üzüntü)* > ekdār اکدار] *(ekda:r) {OsT} is.* **1.** Üzüntüler; kederler. **2.** Bulanıklıklar.

ekdas, [Ar. küds > ekdās اکداس] *(ekda:s) {OsT} is.* Hurmalar.

ekde, [*eT.* iktü] *(ékde) {ağız} is.* **1.** → ekti. **2.** (Kişi, hayvan vb. için) istenmediği helde peşe takılarak gelen; gölge gibi takip eden. **3.** *ünl.* Keçi vb. hayvanları çağırma ünlemi. [DS]

ekdi[1], [egdī] *{eT} is.*→ egdü.

ekdi[2], [*eT.* iktü > ekdi اکدی] *{ağız} sf.* **1.** → ekti. **2.** Piç. **3.** Öksüz. **4.** İki yüzlü; yüze gülücü. **5.** Kurnaz; açıkgöz. **6.** *is.* Oğlak. **7.** Yetim çocuk. **8.** Yanaşma. **9.** Anası başka bir kocaya gidince babasının yanında kalan çocuk. [DS] ⊡ **ekdi kuzu,** *{ağız} Çobana alışık kuzu.* [DS]|| **ekdi oğlak,** *{ağız} Çobana alışık oğlak.* [DS]

ekdizon, [Fr. ecdysone] *is. zool.* Böcek kurtçuklarının salgıladığı hormon.

ekdolak, -ğı [ekdi+oğlak] *(ekdo:lak) {ağız} sf.* Birinin peşine takılıp dolaşan.

ekdü, [ekdǖ / eg-dǖ] *{eT} is.* → egdü.

eke[1], [ek *(yans.)* > ek-e] *is.* Kekeleme bildiren yansımalı gövde. ⊡ **eke meke,** *1. Kekeleme sesi. 2. Kekeleyerek.*

eke[2], [ekē / eçe / eze] *{eT} is.* **1.** Büyük kız kardeş; abla. [Tekin] [ETY] [EUTS] **2.** Kocanın veya karının kendinden büyük kız kardeşi. [DLT] **3.** Hala. [Gabain] **4.** *{ağız}* Büyük erkek kardeş; ağabey. [DS] **5.** *{ağız}* Küçük kardeş. [DS] **6.** *{ağız}* Yaşlı ve deneyimli çoban. [DS] **7.** *{ağız}* Sürüyü çekip götüren baş hayvan. [DS] **8.** *{ağız}* Yaşlı ve olgun hayvan. [DS] **9.** *{ağız} sf.* Büyük; yetişkin; olgun; kart. [DS]

10. *{ağız}* Kurnaz; açıkgöz. [DS] **11.** *{ağız}* Tecrübeli; usta. [DS] **12.** *{ağız}* (Çocuk için) yaşı küçük olduğu hâlde işi ve sözü büyük olan. [DS] **13.** *{ağız}* Çok konuşan; geveze; ukala. [DS]

ekebe, [Yun. enkopē] *{ağız} is.* Dağ yollarında merdiven gibi çıkılan sarp yerler. [DS]

ekebir, [Ar. ekābir] *{ağız} sf.* Kibirli; gururlu. [DS]

ekece, [eke-ce] *{ağız} sf.* **1.** (Çocuk için) yaşı küçük olduğu hâlde büyük gibi söz söyleyen ve iş yapan. **2.** Kendini sevdirecek şekilde konuşan; şaka yapan. **3.** Orta yaşlı. [DS]

ekecek, -ği [ek-mek > ek-ecek] *{ağız} is.* Tohum. [DS]

ekecik, -ği [eke-cik] *{ağız} is.* **1.** Toprak tencere; güveç. **2.** Reçel kavanozu. [DS]

ekeç, [eke-ç] *{eT} is.* Büyüklük belirtisi gösteren küçük kız; akıllı küçük kız. [DLT]

ekegü, [eke-gǖ / ékke-gǖ] *(ekegü:) {eT} zf.* İki parça. [ETY]

ekek[1]**,** [eke-k] *{eT} sf.* **1.** Utanılacak bir iş yapan. **2.** (Kadın için) ortaya düşmüş; fahişe. [DLT] ⧉ **ekek işlēr,** *Ortaya düşmüş kadın.* [DLT]|| **ekek işlērlik,** *Kadının arsızlığı; yüzsüzlüğü.* [DLT]

ekek[2]**, -ği** [*eT.* eñ-ek] *{ağız} is.* İki çene kēmiğinin birleştiği yer.

ekek[3]**, -ği** [ek-mek > ek-ek] *{ağız} is.* Ekin ekme aygıtı.

ekeklemek, [ekek-le-mek] *{eT} gçl. f. [-r] "Ortalığa düşmüş kadın; orospu"* anlamında sövmek; kötülüğe nispet etmek. [DLT]

ekeklik, [ekek-lik] *{eT} is.* **1.** Utanç verici, yüz kızartıcı durum. **2.** Fahişelik; orospuluk.

ekele, [Ar. ekl *(yemek)* > ākil *(çok yiyen)* > ekele اكله] *{OsT} is.* Çok yemek yiyenler; obur kimseler.

ekelemek[1]**,** [eke-le-mek] *{eT} gçl. f. [-r]* "Abla" diye çağırmak, seslenmek; abla demek. [DLT]

ekelemek[2]**,** [ek-mek > ek-ele-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ı) yor]* **1.** Serpmek; eker gibi saçmak. **2.** Aralıklı olarak çok sayıda dökmek, düşürmek. **3.** Yemeğe tuz, biber vb. şeyleri ekmek. **4.** Tohumu seyrek olarak saçmak. **5.** Tohumları tarlaya gelişigüzel dikmek.

ekeiemek[3]**,** [eke-le-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* **1.** (Bir kişiyi) baştan savmak. **2.** Aldatmak. [DS]

ekelemek[4]**,** [iki-le-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [l(i)-yor]* **1.** Tarlayı ikinci kez sürmek. **2.** Tohum ekmeden önce tarlayı ekime hazırlamak. [DS]

ekelemek[5]**,** [eke-le-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* **1.** Hafifletmek. **2.** Değiştirmek. **3.** Bildiği bir şeyi söylememek. [DS]

ekelenmek, [eke-le-n-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* **1.** Büyümek; gelişmek; tam olgunlaşmak. **2.** Yaşlanmak. **3.** Kibirlenmek; gururlanmak. **4.** Bilgiçlik taslamak. [DS]

ekeleşmek, [eke-le-ş-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* **1.** Vücutça güçlenmek; olgunlaşmak. **2.** Deneyim, görgü sahibi olmak. **3.** Bir işte usta olmak; pişmek. **4.** (Av hayvanı için) avcıya yanaşmamak. [DS]

ekelge, [ek-mek > ek-el-ge / eke-l-mek > ekel-ge [Tietze] *{ağız} is.* **1.** Tarım yapılan, ekilen yer; tarım sahası. **2.** Ekin. [DS]

ekelmek, [eke-l-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* **1.** Büyümek; yetişmek. **2.** Deneyim ve görgü sahibi olmak. [DS]

ekeme[1]**,** [egē-mek > ekēme / ikēme / egēme] *(eke:me) is.* Eski bir tür telli çalgı. [DLT]

ekeme[2]**,** [Ar. ekeme اكمه] *{OsT} is.* Yüksek, taşlık tepe.

ekemen, [eke-men] *{ağız} sf.* Kibirli; gururlu. [DS]

ekemiş, [eke-miş] *{ağız} sf.* **1.** (Kişi için) hareketleri yaşı ve durumuyla bağdaşmayan. **2.** (Kadın için) bilgiç. **3.** Her şeyde çıkarım aşırı düşünen. [DS]

ekemsiz, [eke-m-siz] *{ağız} sf.* Fazla etkisi olmayan güneş ışığı. [DS]

ekenek[1]**, -ği** [ek-mek > ek-enek] *is.* **1.** Düzenli olarak ekin ekilen yer; mezra. **2.** Ekilecek yer; tarla. **3.** *{ağız}* Ekilmeye elverişli yer. **4.** *{ağız}* Tohum. [DS]

ekenek[2]**, -ği** [*eT.* eñ-ek] *{ağız} is.* Saban demirinin geçirildiği ağaç. [DS]

eker, [Yun. akaron / egir] *{ağız} is.* Eğir; pirebolu. [DS] ⧉ **eker mumu,** *{ağız} Mühür mumu.* [DS]

ekercek, -ği [eğir-mek > eğircek / eker-cek] *{ağız} is.* Yün eğirme aracı; kirmen. [DS]

ekerek, -ği [ek-er-ek] *{ağız} is.* Ekin. [DS]

ekerge, [ek-er-ge] *{ağız} is.* Tarla. [DS]

ekeşik, -ği [eke-ş-ik] *{ağız} sf.* Bir işi diğerinin üzerine atan. [DS]

ekeşmek[1]**,** [eke-ş-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* **1.** Deneyim ve görgü sahibi olmak. **2.** Birinin yaptığı işi aynen yapmak; rakip çıkmak. [DS]

ekeşmek[2]**,** [eke-ş-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* **1.** Erkekleşmek. **2.** Kartlaşmak; ihtiyarlamak. **3.** (Kanatlı hayvanlar için) yavruluktan çıkıp anaç hâline gelmek. [DS]

ekeşmiş, [eke-ş-miş] *{ağız} sf.* Kurnaz; açıkgöz. [DS]

ekevül, [? ekevül اكاول] *{OsT} is.* Döven. [Naima]

ekfa, -ai [Ar. küfv > ekfā' اكفاء] *(ekfa:) {OsT}* **1.** Eşler; denkler; müsaviler; eşitler. **2.** Benzerler; uygunlar.

ekfal[1]**, -li** [Ar. kifl > ekfāl اكفال] *(ekfa:l) {OsT} is.* **1.** Nasipler; paylar. **2.** Zayıflık hâlleri. **3.** Kilim parçaları.

ekfal[2]**, -li** [Ar. kefel > ekfāl اكفال] *(ekfa:l) {OsT} is.* Her şeyin gerileri.

ekfan, [Ar. kefen > ekfān اكفان] *(ekfa:n) {OsT} is.* Kefenler.

E.K.G. [Fr. électro-cardio-gramme] *is. kısalt.* Kalp atışları ile meydana gelen elektrik akımını büyüterek üzerine kalp atışlarının çizgiler hâlinde kaydedildiği şerit

ekhal, -li [Ar. küḥl > ekḥāl اكحال] *(ekha:l) {OsT} is.* Göze çekilen sürmeler.

ekhel, [Ar. küḥl > ekḥel اكحل] *{OsT} sf.* **1.** Çok sürme kullanan. **2.** Gözü yaradılıştan sürmeli.

eki, [ék-i / ékkī / ékke] *(e:ki) {eT} sf.* İki; 2. [ETY] [Gabain] [Tekin] [EUTS]

eki, [an *(o)* + ki > o ki / ēki] *(e:ki) {ağız} zf.* **1.** O. **2.** Yanındaki. [DS]

ekici, [ek-ici] *is.* Herhangi bir tarım ürününü ekip üreten kimse; çiftçi; üretici.

ekid, [Ar. ekid / ekide اكيد / اكيده] *{OsT} sf.* **1.** Kuvvetli. **2.** Sağlam; kat'i; muhakkak.

ekiden, [Ar. ekiden اكيداً] *{OsT} zf.* **1.** Kuvvetli olarak. **2.** Kesin olarak. **3.** Tekrar olarak.

ekilce, [? ekilce] *{ağız} sf.* Yoksul. [DS]

ekile, [Ar. ekl > ekīle اكيله] *(eki:le) {OsT} sf.* (Yiyecek için) yenmiş; yenilmiş.

ekilge, [ek-mek > ek-il-ge] *{ağız} is.* **1.** Tarla. **2.** Tohum. [DS]

ekili, [ek-il-i] *sf.* **1.** Ekilmiş olan; mezru. **2.** Ekim yapılmış olan.

ekilme, [ek-il-me] *is.* Ekilmek eylemi.

ekimay, [ek-im + ay] *{ağız} is.* Mayıs ayı. [DS]

ekilmek, [ek-mek > ek-il-mek] *edil. f. [-ir]* **1.** (Tohum için) ekmek işi yapılmak. *{eT} (aynı)* **2.** *argo.* Kendisine verilmiş olan bir söz tutulmayarak aldatılmak. **3.** *argo.* (Takip eden ya da beraber olunması gereken kişi için) kendisinden kurtulunmak; ortalıkta bırakarak kaybolmak.

ekim, [ek-im] *is.* **1.** Ekmek eylemi. **2.** Ekim zamanı. **3.** Yılın otuz bir gün süren onuncu ayı; ilk teşrin; teşrin-i evvel. **4.** *{eT} sf.* (Yer için) bir ekimlik; bir kerede ekilecek kadar. [DLT] ❐ **ekim makinesi,** *Tohum ekmeye yarar makine; mibzer.*|| **ekim zamanı,** *Ekime en elverişli olan zaman.*

ekimoz, [Fr. ecchymose] *is. tıp.* Bere.

ekin^{1}, [ék-in] *(e:kin) {eT} sf.* İki. [Tekin] [ETY]

ekin^{2}, [ek-mek > ek-in اكن / اكين] *is.* **1.** Tohum atma işi; ekme işi. **2.** Tarlaya ekilen bitkilerin hasat sonuna kadar aldıkları durum. *{eT} (aynı)* [Gabain] **3.** Kültür; hars. **4.** *{eT}* Çiftlik; ekin ekilen yer. [DLT] [EUTS] **5.** *{eAT} {OsT}* Buğday. ❐ **ekin ambar böceği,** *zool. Güve tırtıllarını ve hortumlu kınkanatlıların larvalarını yok eden, larvasına değirmenlerde ve evlerde çokça rastlanan kınkanatlı bir böcek; siyah kırma bit, (Tenebroides mauritanicus).*|| **ekin bağı,** *Demet hâlinde bağlanmış ekin.*|| **ekin başı,** *{eAT} Buğday başağı.*|| **ekin biçin,** *{eAT} Ekip biçme işi; ziraat; ekim.*|| **ekin biçmek,** *Olgunlaşmış ekin başaklarını tarladan biçmek.*|| **ekin biti,** *zool. Yarım kanatlılardan vücudu yeşil, başı siyah, 2-3 mm. boyunda, depolanmış hububat ve makarna, bisküvi gibi besinlere zarar veren bir böcek; buğday biti, (Stophilus granarius).*|| **ekin havızı,** *{ağız} Yağ, pekmez şerbeti ve undan yapılan muhallebi gibi hafif bir helva.* [DS]|| **ekini gevremek,** *{ağız} Çok yaşlanmak; ölüm hâli gelip çatmak.* [DS]|| **ekin iti gibi,** *Başını dik tutup herkesi küçük görerek; mağrur.*|| **ekin kargası,** *zool. Tüyleri parlak siyah parıltılı bir tür karga; ekin kuzgunu, (Corvus frugilegus).*|| **ekin kellesi,** *{ağız} Başak.* [DS]|| **ekin sap arısı,** *zool. Larvaları ekin saplarının içlerini kemirerek başakların dökülmesine sebep olan ipliksi duyargalı, göğsü siyah, karnı basık, uzun zar kanatlı bir böcek, (Cephus pygmaeus).*|| **ekin sünüğü,** *{OsT} Buğday, arpa gibi bitkilerin boğumlu sapları; kesmik.*|| **ekin tarlası,** *1. Ekin ekilmiş tarla. 2. Ekili toprak.*|| **ekin yelvesi,** *zool. Erkeği altı yedi tane dişi ile ilgilenebilen, çok eşli, çayır ve tarlalarda yaşayan, kahverengi çizgili tüylü bir yelve çeşidi, (Emberizidae).*

ekinci, [ek-in-ci اكنجى] *{eAT} {OsT} {ağız} is.* Ekin işleriyle uğraşan kimse; çiftçi. [DS]

ekincilik, -ği [ek-in-ci-lik اكنجيلك] *is.* Ekin ekip biçme işi; tarım; çiftçilik. *{eAT} (aynı)*

ekinç^{1}, [éki-nç] *{eT} sf.* İkinci.

ekinç^{2}, [ek-in-mek > ek-in-ç] *is.* Ekin.

ekinçi, [ekin-çi] *{ağız} is.* Ekinci; çiftçi. [DS]

ekinderef, [eğin-dirik ?] *{ağız} is.* → eğindirik. [DS]

ekindi^{1}, [éki-n-dī / ekkintī / ikintī] *{eT} {ağız} sf.* → ekkinti. [DS]

ekindi^{2}, [ek-mek > ek-in-mek > ek-in-di] *{eT} sf.* Ekilen; ekilmiş olan; ekinti. ❐ **ekindi tarıg,** *Ekilen tohum.* [DLT]

ekindirek, [eğin-dirik] *{ağız} is.* Elbisenin koltuk altına dikelen üçgenimsi parça.

ekinivermek, [ekin-mek + -i-vermek] *{ağız} gçl. f. [-ir]* Getirivermek.

ekinli, [ekin-li اكينلى] *sf.* Ekini olan; ekilmiş olan. ❐ **ekinli biçimli,** *{OsT} Ekilir biçilir.*

ekinlig, [ek-in-lig] *{eT} sf.* Ekinlik; ekilen. [ETY]

ekinlik, -ği [ek-in-lik اكن لك / اكينلك] *is.* **1.** *{eAT}* Üzerinde arpa, buğday gibi şeyler bitmiş olan yer; ekin ekilmiş yer; tarla. *{ağız} (aynı)* [DS] **2.** *{eAT} {OsT}* Çiftlik; mezra. **3.** *{eAT} sf.* ... kez ekecek kadar. **4.** *{ağız}* Evlerin önündeki küçük çiçeklik. [DS]

ekinmek, [ek-mek > ek-in-mek] *{eT} dönşl. f. [-ür]* Kendisi için ekmek. [DLT]

ekinne, [Ar. kinn > ekinne اكنه] *is.* **1.** Koruyucu perdeler, kaplar; mahfazalar. **2.** Evler; odalar; çadırlar.

ekinnege, [ekin-leği ?] *{ağız} is.* Dağ aralarında, te-

peler üzerinde ya da yamaçlarda yer alan düzlük ve verimli araziler. [DS]

ekinnik, -ği [ekin-lik / ekiññik] *{ağız} is.* Evlerin önündeki çiçeklik. [DS]

ekinti, [ekin-ti] *{ağız} is.* Ekilen şey; ekin. [DS]

ekinokok, [Yun. ekhinos *(kirpi)* + kokkos *(yuvarlak yemiş)* > Fr. échinocoque] *is. tıp.* Etoburların bağırsaklarında asalak olarak yaşayan bir tür şeridin *(Taenia echinococcus)* insanda karaciğer, akciğer, deri ve böbreklerde sulu kistler oluşturarak hastalıklara sebep olan kurtçuğu.

ekinoks, [Lat. aequus *(eşit)* + nox *(gece)* > Fr. équinoxe] *is.* Gece ve gündüzün eşit olması durumu.

ekinti[1], [ékki-n-tī] *(ekinti:) {eT} sf.* → ekkinti.

ekinti[2], [ek-in-ti] *is.* **1.** Ekilen, ekimi yapılan şey. **2.** *argo.* Verilen söz tutulmayarak aldatılma; aldatılış; terkediliş.

ekintü, [éki-n-tǖ] *(ekintü:) sf.* → ekkinti.

ekip, -bi [Fr. équipe] *is.* **1.** Aynı görevde işleri bölüşmüş olan kişiler topluluğu; takım; kol. **2.** İşçi takım grubu.

ekipman, [Fr. équipement] *is.* Bir kuruluş veya işletme için gerekli olan eşya, araç.

ekir[1], [Yun. akaron [Tietze] > egir / eyir / ekir] *{eT} is.* → egir.

ekir[2], [Ar. ʿaker عكر => egir / ekir] *{ağız} is.* **1.** Süzülen eritilmiş yağın geride kalan tortusu. **2.** Pislik birikintisi. [DS]

ekirde, [an *(o)* > añ-ra-da > ēkir-de] *(e:kire) {ağız} zm.* Orada; yanında. [DS]

ekire, [an *(o)* > añ-ra > ēki-re] *(e:kire) {ağız} zm.* Oraya; yanına. [DS]

ekiresi, [an *(o)* > añra-s-ı > ēkire-s-i] *(e:kiresi) zm.* Orası; yanı.

ekirtmek, [añ-ır-mak > ekir-t-mek] *{eT} gçl. f. [-ür]* Bağırtmak. [EUTS]

ekis, [Ar. ʿaks > ʿaksī => akis / aksi] *{ağız} is.* **1.** Söz dokundurma; sitem. **2.** Kötü; fena; ters; aksi. [DS]

ekismek, [ekis-mek / eksi-mek] *gçsz. f. [-ür]* Azalmak; eksilmek.

ekister, [Yun. ksistérin *(kazıma aracı)* اكستر] *{eAT} is.* → eğistiren.

ekiş, [Erme. agiş => ekiş / eyiş] *{ağız} is.* Ateş küreği. [DS] ⊡ **ekiş bekiş,** *{ağız} Çok eğri; eğrilikleri çok olan; eğri büğrü.* [DS]|| **ekiş büküş,** *{ağız} Ekiş bekiş.* [DS]|| **ekiş üküş,** *{ağız} Ekiş bekiş.* [DS]

ekişmek, [ek-mek > ek-iş-mek] *{eT} işteş. f. [-ür]* Birlikte ekmek; ekmekte yardım ve yarış etmek. [DLT] *"O manga tarıġ ekişdī. (O bana ekin etmekte yardım etti.)"*

ekit, [? ekit] *{ağız} is.* Pekmez vb. tatlıların koyulaşmış hâli; katı. [DS]

ekitmek, [ek-it-mek] *{eT} gçl. f. [-ür]* Ektirmek. [DLT] *"Ol tarıġ ekittī. (O tohum ektirdi.)"*

ekiz, [*eT.* ékki-z] *{ağız} is.* **1.** Aynı doğumda dünyaya gelen iki kardeşten her biri; ikiz. **2.** Çok samimi, ilişkileri ileri derecede candan iki arkadaş; dost. [DS]

ekkâf, -fı [Ar. ekkāf اكاف] *(ekkâ:f) {OsT} is.* Semerci; eyerci.

ekkâl, -li [Ar. ekl > ekkāl اكال] *(ekkâ:l) {OsT} sf.* **1.** Çok yemek yiyen; obur. **2.** (Yara için) etrafındaki etleri çürüten. **3.** *is. kim.* Aşındırma. ⊡ **ekkâlü's-suht,** *{OsT} Çok haram yiyen.*

ekken, [ek-ken] *{eT} zf.* Olup; iken [Gabain]

ekki[1], [ékkī] *(ekki:) {eT} is.* İki. [İKPÖy.]

ekki[2], [ekki / eke] *{ağız} sf.* Kurnaz; açıkgöz. [DS]

ekki[3], [ek-mek > ek-ki] *{ağız} is.* Ham derileri korumak, yayık tulumlarını pişirmek ve korumak için üzerlerine ekilen çam kabuğu tozu.

ekkigü, [ekki-gǖ] *(ekkigü:) {eT} zf.* İkisi bir arada; ikisi birden. [İKPÖy.]

ekkileyü, [ekki+ula-yu > ekki-le-yü] *{eT} zf.* Bir kez daha; ikinci kez; yeniden. [İKPÖy.]

ekkin, [ek-kin ?] *{ağız} is.* Örümcek. [DS]

ekkinti, [ekki-nti] *{eT} sf.* **1.** İkinci. [İKPÖy.] [ETY] [Gabain] **2.** *zf.* İkinci olarak. [ETY] [Tekin] **3.** Öbürü; öteki; diğer. [EUTS] [DLT]

ekl, [Ar. ekl اكل] *{OsT} is.* **1.** Yiyecek yeme; yenilme. **2.** Yutma. **3.** Zimmetine geçirme; rüşvet alma. ⊡ **eki etmek,** *{OsT} 1. Yemek yemek. 2. Yutmak. 3. Zimmetine geçirmek.*|| **eki ü şurb,** *{OsT} Yeme içme.*

eklampsi, [Fr. éclampsie] *is. tıp.* Gebe ya da doğum yapan kadınlarla küçük çocuklarda görülen baygınlık hâli; havale.

-ekle-, [-ak-la- / -ekle- / -ıkla- / -ikle- / -ukla- / -ükle-] *yap. e.* → -akla-.

eklef, [Ar. eklef اكلف] *{OsT} sf.* **1.** (Kişi için) yüzü çilli. **2.** *is.* Koyu renkli aslan.

eklektik, -ği [Fr. éclectique] *sf.* **1.** Bazı şeylerin içinden yalnızca işine gelen ve beğendiği şeyleri seçen. **2.** Seçmecilik yanlısı; seçmeci. **3.** *sosy.* Sadece çırak, kalfa ve usta derecelerini sayan ve bu üç derecenin dışında kalan bütün diğer yüksek dereceleri reddetmemekle birlikte yararsız bulan düzenin adı.

eklektisizm, [Fr. éclectisisme] *is.* Başka çağların sanatlarından, üsluplarından seçilen ögeleri yeni tasarımlarda kullanma işi.

eklektizm, [Fr. éclectisme] *is. fel.* Kurulmuş olan sistemlerden kendisine uygun olanı seçip almak ve kendi öğretisinde birleştirmek yöntemi; bu şekilde çalışan filozofların öğretisi; seçmecilik; intihabiye.

eklem, [ek-le-mek > ek-le-m] *is.* **1.** *anat.* İnsanda ve omurgalı hayvanlarda iki kemiğin birleştiği yer;

mafsal, *(1944)*. **2.** *bot.* Bazı bitkilerde görülen ve parçalara ayrılmayı kolaylaştıran halkamsı boğumlar. **3.** *zool.* Eklemli hayvanların vücudunda çeşitli bölgelerin birleşme yeri. **4.** *jeol.* Kayaçların bölünmeye elverişli yüzeyi. ⊡ **eklem kapsülleri,** *Eklemleri saran ve eklem yüzeyleri yakınında kemiklere yapışan telsel dokulu kılıf.*|| **eklem bacaklılar,** *zool. Birbirine eklenmiş halkalardan oluşan böcekler, örümcekler, kabuklular ve çok ayaklılar gibi bölümlere ayrılan hayvanlar sınıfı.*

ekleme, [ek-le-me] *is.* **1.** Eklemek eylemi; katma; ilave etme. **2.** *sf.* Eklenmiş. **3.** *dbl.* Kelime sonlarında söylenmesi zor olan ünsüzü bir sonraki kelimenin başındaki ünlüye bağlayarak söyleme. **4.** Duvar veya tavana bir parça ilave etmek suretiyle meydana getirilen kısım. **5.** *{ağız}* Ayakkabı pençesi; alt yama. [DS] ⊡ **ekleme dişi,** *mim. Bir duvara ek duvar yapabilmek için bırakılan yarım tuğla boyundaki küçük çıkıntılar.*|| **ekleme otu,** *bot. Bir tür atkuyruğu, (Equisetum arvense).*|| **ekleme ünlüsü,** *dbl. Söylenişi kolaylaştırmak için gövde ile çekim eki arasına konan ünlü.*

eklemek[1], [ék-le-mek / ik-le-mek / irk-le-mek / érk-le-mek] *{eT} gçl. f. [-r]* Ayak altına alıp çiğnemek; basmak. [DLT]

eklemek[2], [eñ > ek > ek-le-mek اكلمك] *gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* **1.** Bir şeyi ek katarak bütünlemek veya büyütmek; üstüne katmak; ulamak; ilave etmek. **2.** Bir şeyi ek olarak kullanmak. **3.** Birbirine katmak; birleştirmek. **4.** *argo.* Tokat atmak; yumruklamak; dövmek; vurmak. **5.** *{ağız}* Dağınık şeyleri bir araya getirip toplu bir görünüş vermek; toplamak; düzene koymak. [DS] **6.** *{eAT}* Bitiştirmek; yapıştırmak.

eklemeli, [ek-le-me-li] *sf.* **1.** Eklemesi olan. **2.** *dbl.* Bitişken. ⊡ **eklemeli diller,** *dbl. Bitişken diller.*

eklemic, [? eklemic اكلمج] *{OsT} is.* Sarmaşık otu.

eklemleme, [ek-le-m-le-me] *is.* **1.** Eklemle birleştirme eylemi. **2.** *dbl.* Bir cümle veya kelimede her birinin birleştiği yer. **3.** Bu tür birleşmeyi sağlayan kelime; bağlaç.

eklemlemek, [ek-le-m-le-mek] *gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* **1.** Eklem aracılığıyla birleştirmek. **2.** Kemikleri eklem ilişkilerine göre birleştirmek.

eklemlenme, [ek-le-m-le-n-me] *is.* Eklem aracılığıyla birleştirilme; eklemlenmek eylemi.

eklemlenmek, [ek-le-m-le-n-mek] *edil. f. [-ir]* **1.** Eklem aracılığıyla birleştirilmek. **2.** *dönşl. f. zool.* (Böcek ve kabukluların vücut halkaları için) birbirine bitişmek.

eklemli, [ek-le-m-li] *sf.* **1.** Eklemi olan. **2.** *dbl.* Çeşitli ögeleri, birleşimi açıklamaya yarayan sözdizimi bağlarıyla birbirine eklenen cümle.

eklemliler, [ek-le-m-li-ler] *is. zool.* Eklem bacaklılar.

eklemlilik, -ği [ek-le-m-li-lik] *is.* Eklemli olma durumu.

eklemsiz, [ek-le-m-siz] *sf.* Eklemi olmayan.

eklemsizler, [ek-le-m-siz-ler] *is. zool.* Kolsu ayaklılardan, kavkı çenetleri arasında eklem olmayan bir tür sınıf.

eklenme, [ek-le-n-me] *is.* Ekli hâle getirilme; eklenme eylemi.

eklenmek, [ek-le-n-mek] *edil. f. [-ir]* **1.** Ekli duruma getirilmek. **2.** Ek ile tamamlanmak. **3.** *dönşl. f.* Kendini bir yere eklemek; kendini katmak.

eklenti, [ek-le-n-ti] *is.* **1.** Bir şeye eklenmiş küçük ve önemsiz kısım. **2.** *dbl.* Bir sonraki kelimeye bitişerek tek bir kelime meydana getiren vurgusuz kelime veya öge.

eklentiler, [ek-le-n-ti-ler] *is.* Herhangi bir ana yapıya göre ayrı birer görevi bulunan bölümler veya yapılar; müştemilat.

ekleşik, -ği [ek-le-ş-ik] *sf.* **1.** Bitişik. **2.** *is.* Akrabalık; kan ve hısım bağı.

ekleşikli, [ekleşik-li] *{ağız} is.* **1.** Akrabadan birisi. **2.** İlgili. [DS]

ekleşme, [ek-le-ş-me] *is.* Ek durumuna dönme; ekleşmek eylemi.

ekleşmek, [ek-le-ş-mek] *dönşl. f. [-ir]* **1.** Ek durumuna dönmek; ek hâlini almak. **2.** *{ağız}* Eklenmek; katılmak. **3.** *{ağız}* Birinin başına tebelleş olmak; sataşmak. [DS] **4.** *{ağız}* Birbirine değmek; yanaşmak; yaklaşmak. [DS] **5.** *{ağız}* (Köpekler için) çiftleşmek. [DS]

ekleştirme[1], [ek-le-ş-tir-me] *is.* Ek hâline döndürme; ekleştirmek eylemi.

ekleştirme[2], [ek-le-ş-tir-me] *is.* Vurma; dövme.

ekleştirmek[1], [ek-le-ş-tir-mek] *gçl. f. [-ir]* **1.** Ek hâline getirmek. **2.** İğreti olarak birleştirmek veya eklemek.

ekleştirmek[2], [ek-le-ş-tir-mek] *gçsz. f. [-ir]* Tokat veya yumruk vurmak.

ekletme, [ek-le-t-me] *is.* Ekleme işini yaptırmak eylemi.

ekletmek, [ek-le-t-mek] *gçl. f. [-ir]* Ekleme işini yaptırmak.

-ekli, [-ak-lı / -ekli] *yap. e.* → -aklı.

ekli, [ek-li] *sf.* Eklenmiş olan; eki bulunan. ⊡ **ekli püklü,** *Çok eki olan; yamalı ve düzensiz.*

eklimetre, [Fr. éclimètre] *is.* **1.** Eğimleri ölçmeye yarayan topografya aleti.

ekmam[1], **-mmı** [Ar. kümm > ekmām اكمام] *(ekma:m) {OsT} is.* Elbise yenleri.

ekmam[2], **-mmı** [Ar. kimm > ekmām اكمام] *(ekma:m) {OsT} is.* Ağaç çiçeklerinin kapçıkları; tomurcuklar.

ekme, [ek-me] *is.* Tohumu toprağa atma; ekmek eylemi. ⊡ **ekme sovan,** *{ağız} Tohum olarak kullanılan arpacık soğanı.*

ekmeh, [Ar. ekmeh اكمه] *{OsT} sf.* Anadan doğma kör.

ekmehiyyet, [Ar. ekmehiyyet اكمهيت] *{OsT} is.* Anadan doğma körlük.

ekmek[1], [ek-mek اكمك] *gçl. f. [-er]* **1.** Bir tohumu bitki yetiştirmek üzere toprağa gömmek. *{eT} {eAT} (aynı)* [DLT] **2.** Bir toprağı bitki yetiştirmek üzere sürmek, işlemek. **3.** Biber veya tuz gibi şeyleri serpmek; dökmek; saçmak; serpiştirmek. *{eAT} (aynı)* **4.** *argo.* Birini uydurma sebeplerle aldatarak bırakıp kaçmak. **5.** Yarışta geride bırakmak. **6.** (Para vb.) boş yere harcamak; telef etmek. *{eAT} (aynı)* **7.** Vurmak, dövmek; ardı ardına vurmak. **8.** *argo.* (Okul, iş yeri vb. için) gitmemek; devam etmemek. **9.** *mecaz.* Bir şeyin başlamasına yol açacak sebepleri hazırlamak. ⊟ **ekip biçmek,** *Tarım yapmak.*|| **ekmeden biçilmez,** *Emek vermeden iyi bir sonuç almak mümkün değildir.*|| **ekmediğin yerde bitmek,** *İstenmeyen bir kişi ile istenmedik bir durumda ve umulmadık bir yerde karşılaşmak.* || **ekmek götürmek,** *{eAT} Ekip biçmek; tarım yapmak; ziraat etmek.*|| **ektiğini biçmek,** *Yaptıklarına veya davranışlarına göre sonuç almak.*

ekmek[2], **-ği** [*eT.* et-mek / ekmek / epmek / ötmek] *is.* **1.** Tahıl unlarının su, tuz ve maya ile yoğrulduktan sonra fırın, saç, tandır gibi yerlerde pişirilmesi ile elde edilen yiyecek. *{eT} (aynı)* [EUTS] **2.** İnsanı geçindirecek iş veya kazanç. **3.** Hayatı sürdürmeye, iş görmeye yarayan yiyeceklerin sembolü. **4.** Yemek, aş. ⊟ **ekmeğiyle oynamak,** *Birinin geçim kaynağını ve işini bozmak; tehlikeye düşürmek.*|| **ekmeğinden etmek,** *İşinden olmasını sağlamak; işinden çıkarmak; kazanç yerini bozmak.*|| **ekmeğinden olmak,** *Geçim sağladığı işten zorunlu olarak ayrılmak.*|| **emeğine göz koymak** (dikmek), *Birinin geçim kaynağını ele geçirmeye çalışmak.*|| **ekmeğine kan doğramak,** *Birine acı verip göz yaşları döktürecek davranışta bulunmak.* || **ekmeğine koç,** *Sofrası herkese açık; cömert; konuksever.*|| **Ekmeğine kuru, ayranına duru mu dedik?** *"Seni küçük düşürecek bir davranışta mı bulunduk?" anlamında yakınma sözü.*|| **ekmeğine yağ sürmek,** *İstemediği hâlde birinin işine yarayacak biçimde davranmak.*|| **ekmeğini ayağıyla tepmek,** *Beceriksizlik yüzünden bir fırsatı değerlendirememek.*|| **ekmeğini eline almak,** *Geçimini sağlayabilecek kadar bir iş sahibi olmak; çalışmaya başlamak; meslek sahibi olmak.*|| **ekmeğini it, yakasını bit yemek,** *Beceriksizlik veya cimrilik yüzünden yoksulluk çekmek.*|| **ekmeğini kana doğramak,** *Büyük bir sıkıntı ve üzüntüye kapılmak.*|| **ekmeğini kazanmak,** *Geçimini sağlamak.*|| **ekmeğini sağlamak,** *Geçimini sağlayacak kadar bir iş yapmak; çalışmak.*|| **ekmeğini taştan çıkarmak,** *En olumsuz şartlarda bile geçimini sağlama becerisini göstermek.*|| **ekmeğini yemek,** *1. Birinin işinde çalışarak kendi kazancını sağlamak. 2. Geçim yönünden birisinden yardım görmek.*|| **ekmeğiyle oynamak,** *Bir kimsenin geçimini sağladığı işini tehlikeye sokmak veya işten atılması için girişimde bulunmak.*|| **ekmek ağacı,** *Dutgillerden sıcak ülkelerde yetişen, meyvesinin dışı unlu gibi olan, pişirilerek yenen gövdesi kâğıt sanayiinde kullanılan bir ağaç, (Artocarpus incisa).*|| **ekmek aslanın ağzında olmak,** *Geçim sağlamak veya yaşamak için para kazanmak zorlaşmış olmak.*|| **ekmek aşı,** *{ağız} Kurumuş ekmek parçalarını soğan, bulgur ya da kıyma ile kavruklayarak üzerine sarımsaklı yoğurt dökmek suretiyle yapılan bir yemek.*|| **ekmek ayvası,** *Gevrek ve sulu bir tür ayva.*|| **Ekmek Bedir'in, su Hıdır'ın; yiyin kudurun, için kudurun!** *Başkalarının kazancı ile geçinmelerine rağmen çalışmak yerine huzursuzluk yaratanlara söylenir.*|| **ekmek böceği,** *zool. Nişastalı bitkilere ve besin maddelerine zarar veren, tehlike karşısında ayaklarını karnına çekerek ölü taklidi yapan bir böcek, (Stegobium paniceum).*|| **ekmek çarpsın,** *Karşısındakini inandırmak için bundan sonra rızkının kesilmesi üzerine yapılan yemin.*|| **ekmek çıkarmak,** *Bir işten kazanç sağlamak.*|| **ekmek dürümü,** *{ağız} Yufkanın içine peynir, soğan vb. şey koyarak bükmek suretiyle hazırlanmış azık.*|| **ekmek düşmanı,** *Ailede sadece tüketici durumunda olan aile üyeleri için söylenen şaka sözü.*|| **ekmek elden, su gölden,** *Kendisi çalışmayıp da başkasının kazancı ile geçinme durumu.*|| **ekmek iteği,** *{ağız} Sofra.* [DS]|| **ekmek evi,** *{ağız} Yemek yapılan ya da yenilen yer.* [DS]|| **ekmek kadayıfı,** *Yuvarlak ekmek şeklindeki kadayıfa sıcak şerbet emdirmek suretiyle yapılan bir tür tatlı.*|| **ekmek kapağı,** *{ağız} Sacda pişirilen ekmekleri çevirmekte kullanılan tahta araç.*|| **ekmek kapısı,** *Bir kimsenin geçimini sağladığı kazanç yeri.*|| **ekmek karıştırmak,** *{ağız} Düğünden bir hafta sonra kız evinden el öpmek için oğlan evine gitmek.* [DS]|| **ekmek kavgası,** *Geçimini sağlamak için yapılan çalışma, mücadele; geçim mücadelesi.*|| **ekmek kaygısı,** *Geçim derdi.*|| **ekmek keları,** *{ağız} Kertenkele.* [DS]|| **ekmek küfü,** *biy. Doğal olarak ekmek ve peynir üzerinde oluşan asklı mantar, (Penicillium crustaceum).*|| **ekmek mayası,** *Ekmek yapılacak hamurun kabarması için konulan maya.*|| **ekmek mendili,** *{ağız} İçine yufka ekmeği konulan kare şeklindeki bez.* [DS]|| **ekmek parası,** *Geçim için gerekli olan para, kazanç.*|| **ekmek tahtası,** *Üzerinde ekmek açılan araç.*|| **ekmek sepeti,** *1. Eskiden kemerde taşman ve içinde yolluk bulunan yiyecek çantası. 2. Evlerde servis için içine ekmek konulan küçük kap.*|| **ekmek tatlısı,** *Dilimlenmiş ekmekler yumurtalı süte bulanıp yağda kızartıldıktan sonra, aralarına bal ve tarçın konulmak ve üzerine şerbet dökülmek suretiyle ya-*

pılan bir tür tatlı. || **ekmek ufağı,** *Ekmek kırıntısı.*|| **ekmek uması** (oğması), *{ağız} Ufalanmış ekmeği yağda kızartarak yapılan bir yemek.* [DS]

ekmekci, [ekmek-çi] *{ağız} is.* Aşığın toka tarafı. [DS] ☞ **ekmekci çırağı,** *{ağız} Aşığın çukur tarafı.* [DS]

ekmekcik[1], **-ği** [ekmek-cik] *{ağız} is.* Küçük beyaz ekmek. [DS]

ekmekcik[2], **-ği** [ekmek-cik] *{ağız} is. bot.* Ebegümeci. [DS]

ekmekçi, [ekmek-çi] *is.* **1.** Ekmek üreten ve satan kişi. **2.** Ekmek satılan dükkân. **3.** *{ağız}* Karnını doyurmak karşılığında bir erkekle yaşayan kadın. ☞ **ekmekçi küreği gibi** (dil), *Büyüğüne çok karşılık veren kimse.*

ekmekçilik, -ği [ekmek-çi-lik] *is.* **1.** Ekmekçinin işi ve mesleği. **2.** Ekmek yapımı ve satımı ile ilgili işlerin tümü.

ekmeklemek, [ekmek-le-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* Ev halkına ve misafirlere yemek hazırlayıp ikram etmek; doyurmak. [DS]

ekmeklik, -ği [ekmek-lik] *is.* **1.** İçine ekmek konulan torba veya kap. **2.** *argo.* Oyunda sık sık yenilerek arkadaşlarının kazanmasına sebep olan kişi. **3.** *sf.* (Un veya buğday için) ekmek yapmaya uygun olan. **4.** Ekmek yapmak üzere ayrılmış bulunan. **5.** *{ağız}* Sığırların gerdanından sarkan kısım. [DS] **6.** *{ağız}* Bönlüğü yüzünden başkalarına alay konusu olan adam. [DS]

ekmeklü, [ekmek-lü] *{eAT} sf.* (Kişi için) gerdanı sarkmış ya da çok şişkin; sakaklı.

ekmeksiz, [ek-mek-siz] *sf.* **1.** Ekmeği veya yiyeceği olmayan; yoksul. **2.** (İş için) kazanç sağlayamayacak nitelikte; kâr getirmeyen. **3.** *zf.* Ekmeği olmaksızın. **4.** Ekmeksiz, yiyeceksiz olarak.

ekmel, [Ar. kāmil > ekmel اكمل] *{OsT} sf.* (İnsan için) hiç kusursuz; en mükemmel; en uygun. ☞ **ekmel-i enbiyā,** *Peygamberlerin en mükemmeli; Hz. Muhammed.*|| **ekmel-i mahlūkāt,** *{OsT} Yaratılmışların en üstünü; insan.*

ekmelane, [Ar. ekmel + Far. –āne اكملانه] *(ekmelâ:ne) {OsT} zf.* Kusursuz ve mükemmel olana yakışır biçimde.

ekmeliyet, [Ar. ekmel-iyyet اكمليت] *{OsT} is.* Olgunluk; kusursuzluk; mükemmellik; noksansızlık.

ekmnezi, [Fr. ecmnésie] *is. tıp.* Kişinin geçmişiyle ilgili bazı olayları şimdi oluyormuşçasına yaşadığı durum.

eknaf, [Ar. kenef *(kenar, yan)* > eknāf اكناف] *(ekna:f) {OsT} is.* **1.** Yanlar, yönler. **2.** Sığınacak yerler. **3.** Evin ortaları.

eknan, [Ar. kinān > eknān اكنان] *(ekna:n) {OsT} is.* **1.** Muhafazalar. **2.** Perdeler. **3.** Evler; odalar; çadırlar.

ekne, [*eT.* eñin] *{ağız} is.* Ense. [DS]

eknun, [Ar. eknün اكنون] *(eknu:n) {OsT} zf.* Şu anda; şimdi; elan.

ekograf, [Fr.échographe] *is. tıp.* Üst ses dalgalarıyla organlardan yansıyan görüntülerin incelenmesini sağlayan tıbbî araç.

ekografi, [Fr. échographie] *is. tıp.* Üst ses dalgalarıyla organlardan yansıyan görüntülerin incelenmesiyle hastalık tanısını sağlayan tıbbî yöntem.

E.K.O.K. [en küçük ortak kat] *is. kısalt. mat.* Birden çok sayının herbirinin de katı olabilen sayıların en küçüğü.

ekol, -lü [Yun. sholē *(dinlenme)* / Lat. schol > Fr. école] *is.* **1.** Bir bilgin ya da sanatçının kurduğu ve öğrencilerinin de izlediği çalışma dizgesi; okul. **2.** Aynı üslup kapsamında olup da bir bölge ya da kentte yaygınlaşan ve ora özelliklerini taşıyan eserler veren sanatçılar topluluğu.

ekolali, [Yun. ekho *(yankı)* + lalein *(ses çıkarmak)* > Fr. écolalie] *is. psikol.* Bir başkasının söylediği sözleri hemen tekrar etme; yankıca.

ekolayzır, [İng. equaliser] *is.* Ses üretim, iletim veya kayıt işlemlerinde genellikle elektriksel işarete belli bir bandın bütün frekanslarına eşit bir şiddet yükleyerek istenen frekansta bir ses elde etmek için kullanılan elektrikli donanım; eşitleyici.

ekoloji, [Yun. oikos *(mesken; ev)*+logos *(bilgi)* > Fr. écologie] *is.* Canlı varlıkları yaşadıkları doğal ortamla ilişkileri bakımından inceleyen bilim; çevre bilimi.

ekolojik, -ği [Fr. écologique] *sf.* Ekoloji ile ilgili; çevre bilimsel.

ekolojist, [Fr. écologiste] *is.* Ekoloji uzmanı; çevre bilimi uzmanı; çevre bilimci.

ekonometri, [Fr. économètrie] *is.* Ekonomik olayların açıklanmasında, çok sayıda değişkeni göz önüne alarak veya aralarındaki bağıntıyı bularak elde edilen teorik bilgileri deneylerle doğrulamaya çalışan matematiğe dayalı yöntem.

ekonomi, [Yun. oikos *(ev)* + nomos *(kural)* > Fr. économie] *is.* **1.** Bir ülkede veya toplumda, bireylerin yaşayabilmek için üretme ve ürettiklerini paylaşma biçimleri ve bu faaliyetlerden doğan ilişkilerin tümü; iktisadî faaliyet. **2.** Bu ilişkileri inceleyen bilim dalı; iktisat. **3.** Bir evi iyi yönetme sanatı. **4.** *gnşl.* Harcamalarda tutumlu davranma. ☞ **ekonomi politik,** *Toplumdaki maddî refahın dağıtımını ve insanlar arasındaki ekonomik ilişkilerin gelişimini konu alan bilim dalı.*|| **ekonomi yapmak,** *Tutumlu davranmak; tasarruf yapmak.*

ekonomik, -ği [Fr. économique] *sf.* **1.** Ekonomi ile ilgili olan. **2.** Harcamaları dikkatli, az ve tutumlu olan; hesaplı; kazançlı; iktisadî. ☞ **ekonomik bütünleşme,** *İki ve daha çok ülkenin karşılıklı ekonomik çıkar sağlamak amacıyla yaptıkları birleşme*

ve işbirliği; iktisadî bütünleşme.|| **ekonomik büyüme,** *Ülke ekonomisinin bir yıl içinde sağladığı gayrisafi artış.*|| **ekonomik davranmak,** *Gereksiz yere harcamada bulunmamak; tutumlu davranmak; iktisadî davranmak.*|| **ekonomik gerileme,** *Ekonomik açıdan geri kalma; ekonomik ilişkilerin iyice yavaşlaması veya durması ile ortaya çıkan süreç; iktisadî gerileme.*|| **ekonomik kalkınma,** *Gelir düzeyi düşük ülke veya herhangi bir bölgenin ekonomik alanda sağladığı kalkınma; iktisadî kalkınma.*|| **ekonomik kriz,** *Ekonomik alanda ticarî ilişkilerin bozukluğu, durgunluğu, üretim yokluğu veya azlığı, .rün satım ve dağıtımı beklentilerinin gerçekleşmemesi, işsizlik, para dolaşımı durgunluğu, alım gücü düşüklüğü, talep yokluğu vb. biçimlerde görülen beklenmedik olumsuzluk; iktisadî kriz.*|| **ekonomik model,** *Bir ülkenin kabul ettiği ekonomi anlayışı, uygulama biçimi vb. düzenlemelerin tümü.*|| **ekonomik sistem,** *Bir toplumda ekonomik kaynakların mülkiyeti, dağılımı ve ilişkiler düzeni ile ilgili ilke ve yöntemlerin tümü.*

ekonomist, [Fr. économiste] *is.* Ekonomi uzmanı; iktisatçı.

ekonomizm, [Fr. économisme] *is.* **1.** Her şeyin ekonomik sebeplerle belirlendiğini ve işçi sınıfının mücadelesinin sadece ekonomik bir mücadele olduğunu savunan düşünce akımı. **2.** 20. yy. başlarında Rus Sosyal Demokrat Partisi içinde ihtilalci Marksçılığa karşı çıkan akım.

ekopraksi, [Yun. ekho *(yankı)*+praksis *(eylem)* > Fr. échopraxie] *is. tıp.* Başkalarının hareketlerini hemen ve aynen taklit etmek biçiminde görülen bir tür ruhsal bozukluk.

ekose, [Fr. écossais *(İskoçyalı)*] *sf.* Çeşitli renklerde geniş kareler meydana getirilerek dokunmuş (kumaş).

ekosid, [Fr. **éco**logique géno**cide**] *is.* Çevre katliamı; ekolojik katliam.

Ekrad, [Ar. kürd > Ar. ekrād اكراد] *(ekra:d) {OsT} is.* Kürtler.

ekran, [Flem. scherm *(paravana)* > Fr. écran] *is.* **1.** Üzerine ışık yoluyla görüntü düşürülen düz ve saydam olmayan cisim; görüntülük. **2.** Sinema perdesi; beyaz perde; görüntülük. **3.** Televizyon vb. camı.

ekrazit, [Fr. écrasite] *is.* Temel maddesi pikrit asit olan çok dayanıklı bir patlayıcı.

ekreh, [Ar. kerāhet > ekreh اكره] *{OsT} sf.* En iğrenç. ⧉ **ekreh-i mahlūkat,** *{OsT} Yaratıkların en iğrenci.*

ekrem, [Ar. kerem > ekrem اكرم] *{OsT} sf.* En cömert; en şerefli; daha cömert; pek cömert. ⧉ **Ekremü'l-ekremîn,** *{OsT} Cömertlerin en cömerdi; Allah.*|| **ekremü'l-ümem,** *{OsT} Ümmetlerin en şereflisi; Müslümanlar.*

ekremane, [Ar. ekrem + Far. -āne اكرمانه] *(ekrema:ne) {OsT} zf.* Çok cömert olana yakışır biçimde; en cömertçe.

ekremî, [Ar. ekremī اكرمى] *(ekremi:) {OsT} sf.* Cömert ve iyiliksever bir kimseyle ilgili.

ekremiyet, [Ar. ekremiyyet اكرميت] *{OsT} is.* Cömert olma durumu.

ekrut, [? ekrut] *{ağız} sf.* Miskin; tembel; uyuşuk; gevşek. [DS]

ekrü, [Fr. écru] *is.* **1.** Doğal rengini koruyan iplik veya kumaş. **2.** Pişirme işlemine tabi tutulmamış ipek ipliği veya bu iplikle dokunmuş kumaş. **3.** Henüz beyazlatılmamış kâğıt hamuru.

eksa, [Ar. eksā اكسى] *(eksa:) {OsT} sf.* (Kişi için) üst üste kat kat giyinen.

eksan, [Yun. aksoni] *{ağız} is.* Araba, kağnı dingili. [DS]

eksantrik, [Fr. excentrique] *sf.* **1.** Dış merkezli; merkez dışı. **2.** *mecaz.* Alışılagelmiş töre ve davranışlara aykırı tutumu olan; ayrıksı; acayip; garip. **3.** *is.* Düzgün dairesel hareketi doğrusal gidip gelme hareketine dönüştüren düzenek. **4.** Müzikhol komiği. ⧉ **eksantrik mili,** *Bazı makine elemanlarının çalışmasına kumanda eden yuvarlak kam mili.*

eksark, [Yun. eksarkhos > Fr. exarque] *is.* **1.** Doğu Roma imparatorları adına İtalya ve Afrika'da kumanda eden adam. **2.** Ulusal Bulgar Kilisesi'nin başkanının unvanı. **3.** Bir eksarklığın başında bulunan ruhani lider.

eksarkhane, [Fr. exarque + Far. -hāne] *(eksarkha:ne) {OsT} is.* İmparatorluk döneminde bağımsız Bulgar kilisesine verilen ad.

eksarklık, -ğı [eksark-lık] *is.* **1.** Bir eksark tarafından yönetilen bölge veya il. **2.** Eksarkın rütbesi. **3.** Bir eksark ruhani lider tarafından yönetilen kilise çevresi.

ekselans, [Fr. excellence] *(ekselâns) is.* Bakan ve elçiden itibaren cumhurbaşkanına kadar isimlerin önüne konulan saygı unvanı.

ekselek, -ği [? ekselek] *{ağız} sf.* Cömert. [DS]

eksem, [Ar. ekṡem اكثم] *{OsT} sf.* (Kişi için) büyük karınlı ve şişman.

eksemek, [eksi-mek / ekse-mek اكسمك] *gçsz. f. [-r]* → eksimek.

eksemi, [Yun. eks *(dış)* + haima *(kan)* > Fr. exémie] *is. tıp.* Kan plazmasının damarlardan olağan dışı olarak hücre dışı aralıklara geçmesi biçiminde görülen rahatsızlık.

eksen, [Yun. aksoni] *is.* **1.** At veya öküzle çekilen arabalarda iki ucunda tekerleklerin döndüğü dingil; mil; iğ. **2.** Üzerinde dik doğrultuda dairesel dönme meydana gelen doğru. **3.** Bir cismi iki eşit parçaya bölen gerçek veya sanal çizgi; mihver. ⧉ **eksen**

oyuncu, *Basketbolde hücum ettiği çembere sırtını dönmüş olarak oynayan ve ele geçirdiği topu, bir ayağını sabit tutarak yaptığı dönme hareketiyle potaya yollayan hücum oyuncusu.*|| **eksen ülke,** *Askerî ve ekonomik bakımdan stratejik önemi bulunan ve kendisine bu sebeple birkaç ülkenin bağımlı bulunduğu ülke; mihver devlet.*

eksenel, [eksen-el] *sf.* Eksenle ilgili; eksene ait.

eksenli, [eksen-li] *sf.* **1.** Belli bir ekseni bulunan. **2.** Bir eksen etrafında dönen.

eksenlilik, [eksen-li-lik] *is.* **1.** Eksenli olma durumu. **2.** *müz.* Müzikte kullanılan sesler imtiyazlı bir notaya göre gelişiyorsa, bu notadan hareketle meydana gelen tüm müzik işlemlerinin durumu; tonalite.

eksensiz, [eksen-siz] *sf.* **1.** Bir ekseni bulunmayan. **2.** *müz.* Atonal.

eksensizlik, [eksen-siz-lik] *is.* **1.** Ekseni bulunmama durumu. **2.** *müz.* Atonalite.

ekser[1], [Ar. keşret *(çokluk)* > ekşer اكثر] *{OsT} sf.* En çok; en fazla.

ekser[2], [? engser > ekser] *is.* Büyük çivi; enser.

ekser[3], [Ar. ekserî] *{ağız} zf.* Ara sıra; çoğunlukla; ekseri. [DS]

ekseri, [Ar. ekşer > ekşerî اكثرى] *(e'kseri:) {OsT} sf.* **1.** Pek çok. **2.** En çok. **3.** *zf.* Pek çok kere; genellikle.

ekseriya, [Ar. ekşeriyyā اكثريا] *(e'kseriya:) {OsT} zf.* Çoğu zaman; çoğunlukla; çoğu kez; çokluk; çoklukla; çok defa.

ekseriyet, [Ar. ekşeriyyet اكثريت] *{OsT} is.* **1.** Çoğunluk; çokluk; yarıdan daha çok olma durumu. **2.** Sayıca fazla olma durumu. **3.** Bir niceliğin sayıca en büyük grubu. ⮺ **ekseriyet-i ārā,** *{OsT} Oyların çokluğu; yarıdan fazla oluşu.*|| **ekseriyet-i mutlaka,** *{OsT} Toplam üye sayısının yarıdan en az bir fazlası oy.*

eksevü, [*eT.* egsüg > eğsi / eğsü / iğsi / esgi ?] *{ağız} is.* → eğsi.

eksi[1], [ek *(azalma; değişme)* > ek-sü-mek / eg-sü-mek > ek-sü > ek-si اكسى] *is.* **1.** *mat.* Çıkarma işleminde kullanılan (−) işareti; nâkıs; zait, *(1937)*. **2.** Bir işin olumsuz veya eksik yönü. **3.** *{eAT} sf.* Eksik; noksan. **4.** *mat. fiz.* Sıfırdan küçük ve önünde (-) işareti bulunan sayı; negatif; nâkıs. ⮺ **eksi sayı,** *mat. Sıfırdan küçük sayı; negatif sayı.*|| **eksi uç,** *fiz. Doğru akım veren bir üreteçte akım çeken uç; katot; negatif kutup.*

eksi[2], [*eT.* egsü > eksi اكسى] *is.* → eğsi. *{eAT} (aynı)*

eksi[3], [eski / eksi اكسى] *sf.* **1.** *{eAT}* Eski. **2.** *{ağız}* Bayat. **3.** Kullanılmış eşya. [DS]

eksi[3], [Ar. aksī] *{ağız} sf.* (Kişi için) aksi; ters; kötü; fena. [DS]

eksibe, [Ar. kesib > eksibe اكثبه] *{OsT} is.* Kum yığınları; kumul. ⮺ **eksibe-i bahriye,** *{OsT} Gelgit olan kıyılarda oluşan kum yığınları.*|| **eksibe-i berriye,** *{OsT} Karasal kumullar.*

eksidmek, [eksi-d-mek / egsü-t-mek] *{eT} gçl. f. [-ür]* Eksiltmek; azaltmak. [EUTS]

eksik, -ği [*eT.* egsü-mek > eksü-k / egsü-g / eksi-k اكسك] *sf.* **1.** Bir şeyin tam olabilmesi için gerek duyulan. **2.** Bütüne göre tam olmayan; bir bölümü bulunmayan; daha az; nakıs. **3.** Mükemmel olmayan; kusurlu; muallel; sakat; natamam **4.** İhtiyaç duyulan; olması lazım gelen. **5.** *zf.* Tamamlanmamış şekilde. **6.** *is.* Bulunmayan şey; olması gereken yerde olmayan nesne. **7.** Kusur; hata. **8.** *{ağız}* Kadın; eksik etek. [DS] **9.** *{ağız}* (Yavru için) zamanı gelmeden doğan. [DS] ⮺ **eksiği değil,** *{OsT} Onu ilgilendirmez; nesine gerek.*|| **eksiğini bitirmek,** *{eAT} Eksiğini gidermek; tamamlamak.*|| **eksiğini tutmak,** *{OsT} Birinin kusurunu yakalamak.*|| **eksik artık,** *1. Aşağı yukarı; yaklaşık olarak. 2. Eksiklerle ve ilavelerle.*|| **eksik çıkmak,** *Belirtilen veya anlaşılandan daha az sayıda olmak; tam gelmemek.*|| **eksik doğmak,** *(Bebek için) gününden önce veya organlarından bazısı gelişmeden doğmak.*|| **eksik doldurmak,** *Bir eksikliği veya boşluğu gidermek.*|| **eksik etek,** *{ağız} argo. Bedensel veya zihinsel yetersizlik hükmedilerek kadınlar için söylenen aşağılayıcı bir söz; kadın.* [DS]|| **eksik etekli,** *{ağız} Kadın.* [DS]|| **eksik etmek,** *Mahrum bırakmak.*|| **eksik etmemek,** *1. Bir şeyi sürekli olarak yanında taşımak. 2. Bir ihtiyaç maddesinin yokluğunu hissettirmeyecek şekilde tamamlamak, bulundurmak.*|| **eksik gedik,** *1. Önemsiz sayılabilecek küçük eksiklik veya kusurlar. 2. Tamamlanmamış. 3. İhtiyaçlar.*|| **eksik gedik kapamak,** *Küçük ihtiyaçları gidermek.*|| **eksik gelmek,** *İstenilenden veya gerekenden daha az miktarda olmak; yetmemek.*|| **eksik gözetmek,** *{eAT} 1. Eksik görmek. 2. Zayıf bulmak.*|| **eksik iş,** *{ağız} Ayıp sayılacak ya da bir kusuru bulunan iş ve davranış.* [DS]|| **Eksik olma!** *"Sağ ol, çok yaşa" anlamlarında teşekkür sözü.*|| **Eksik olma, bayır turpu!** *Yardım etmediği hâlde yardım etmiş gibi davrananlara kandıramayacağını ifade etmek için söylenen söz.*|| **eksik olmamak,** *Her zaman el altında ve bulunabilir durumda bulunmak.*|| **Eksik olmasın!** *Yardımı dokunan birisi için "Sağ olsun, Allah razı olsun." anlamında teşekkür sözü.*|| **eksik olsun,** *1. "İstemem, gereği yok" anlamında reddetme sözü. 2. "Olmaması, olmasından iyidir." anlamında kullanılır. 3. "Ölsün" anlamında beddua.*

eksiklemek, [eksik-le-mek] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(i)-yor]* Sürçme ya da tökezleme sebebiyle vücudun herhangi bir yerini incitmek. [DS]

eksikli, [eksi-k-li اكسيكلى] *sf.* **1.** Kendisinde eksiklik

bulunan; kusurlu; özürlü; kemter. *{eAT} {OsT} (aynı)* [Bürhan-ı Katı'] **2.** Hayal kırıklığına uğramış. **3.** Muhtaç; fakir; âciz. *{eAT} {OsT} (aynı)* **4.** *{OsT} is.* Eksik etek; kadın. [Vâsıf] ⊡ **eksikli eksikli durmak,** *{ağız} Suçlu suçlu durmak.* [DS]

eksiklik, -ği [eksi-k-lik لك اكسك] *is.* **1.** Eksik olma durumu. **2.** Eksik olan miktar; noksan; nakısa; fıkdan. **3.** Kusur. ⊡ **eksikliğine kalmamak,** *{eAT} Kusuruna bakmamak.*

eksikrek, [eksik-rek / eksük-i-rek اكسكرك] *{eAT} sf.* Daha eksik; çok eksik; kemter.

eksiksiz, [eksi-k-siz] *sf.* **1.** Eksiği bulunmayan; tamam; tam. **2.** *zf.* Tamamen; bütün olarak.

eksilen, [eksi-l-mek > eksi-l-en] *sf.* **1.** Kendisinde bir eksilme meydana gelen. **2.** *mat.* Çıkarma işlemindeki ilk sayı.

eksiliş, [eksi-l-mek > eksi-l-iş] *sf.* Eksilme işi veya biçimi.

eksilme, [eksi-l-mek > eksi-l-me] *is.* Eksikliğe uğrama durumu; azalma; tenakus.

eksilmek, [*eT.* egsü-mek > eksi-l-mek] *edil. f. [-ir]* **1.** Azalmak; az duruma getirilmek. *{eT} (aynı)* **2.** *dönşl. f.* Gözden kaybolmak; bulunmaz hâle gelmek. **3.** (Olumsuz) sürekli bulunmak; olmak; var olmak. **4.** *{ağız}* Onurundan, karakterinden bir şeyler kaybetmek. [DS]

eksilti, [eksi-l-ti] *is. dbl.* Bazı cümlelerde, dikkat çekmek veya daha başka amaçlarla, ana fikir dışındaki ögeleri veya kelimeleri atma işi.

eksiltili, [eksi-l-ti-li] *sf.* Eksiltisi olan. ⊡ **eksiltili cümle,** *dbl. Heyecan veya başka sebeplerle bir kısmı söylenmemiş cümle.*

eksiltilme, [eksi-l-mek > eksi-l-t-il-me] *is.* Eksik hâle getirilme; eksiltmek eylemi; azaltılma.

eksiltilmek, [eksi-l-mek > eksi-l-t-il-mek] *edil. f. [-ir]* Eksik hâli getirilmek; azaltılmak.

eksiltme, [eksi-l-mek > eksi-l-t-me] *is.* **1.** Eksik hâle getirme eylemi. **2.** Bir işi kimin daha ucuza yapacağını belirlemek için istekliler arasında yapılan fiyat indirimine dayalı bir tür pazarlık. ⊡ **eksiltmeye çıkarmak,** *Bir işi kimin daha ucuza yapacağını belirlemek için bir tür pazarlığa çıkarmak.*

eksiltmek, [eksi-l-mek > eksi-l-t-mek] *gçl. f. [-ir]* Eksik hâle getirmek; azaltmak.

eksimek[1], [*eT.* egsü-mek > eksi-mek اكسيمك] *{eT} gçsz. f. [-r]* **1.** Eksilmek. [Yüknekî] **2.** *{eAT} {OsT} gçl. f.* Eksiltmek.

eksimek[2], [eksi-mek اكسمك] *{eAT} {OsT} gçsz. f. [-ir]* Eskimek.

eksin[1], [eksi-n] *is. kim.* Negatif elektrikle yüklü iyon; anyon.

eksin[2], [Fr. exine] *is. bot.* Çiçek tozu taneciğinin dış katmanı.

eksin[3], [? eksin] *{ağız} sf.* **1.** Yaşlı; ihtiyar. **2.** (Kişi için) yaşlılık ya da bir hastalık yüzünden bunamış. [DS]

eksiran, [Yun. ksistérin] *{ağız} is.* → eğsiseren. [DS]

eksiş, [eksi-ş اكسيش] *{OsT} is.* Eksiltiş.

eksitmek, [eksi-t-mek اكسدمك] *{eAT} gçl. f. [-ür]* Eskitmek.

eksiye, [Far. eksiyye اكسيه] *{OsT} is.* Boza.

ekskavatör, [Lat. excavare *(oymak)* > Fr. excavateur] *is.* Eklemli bir kol üzerinde hareket edebilen kepçe ile kazı yapan motorlu makine; kazı makinesi; kazaratar; kazmaç.

ekslibris, [Lat. ex libris] *is.* **1.** ...'nin kitaplığından. **2.** Kitapseverlerin kendi kütüphanelerine ait kitapların kapaklarının içine yerleştirdikleri özel arma veya ad yazılı etiket. **3.** Bir kitabın çoğunlukla iç kapağına konulan yayınevi simgesi.

eksostoma, [Yun. exô *(dışında)* + stoma] *is. bot.* Yumurtacığın tepesinde bulunan ve yumurtacık dış zarından oluşan delik.

eksper, [Lat. expertus *(deneyimli; bilgili)* > Fr. expert] *is.* **1.** Edindiği bilgi ve deneyime dayalı olarak bir işte söz sahibi olan ve bu yetkisine dayanılarak düşünce ve kanaatlerine başvurulan kişi; bilirkişi. **2.** Bazı sanat eserlerinin doğruluğunu ve değerini tespit etme işi ile uğraşan kişi.

eksperimantalizm, [Fr. experimentalisme] *is.* Deneyselcilik.

eksperlik, -ği [eksper-lik] *is.* Eksperin görevi; bilirkişilik; uzmanlık.

ekspertiz, [Fr. expertise] *is.* Eksperler tarafından yapılan keşif, inceleme işi; keşif; muayene. ⊡ **ekspertiz raporu,** *Eksperin kendisine havale edilen konularda hazırladığı ve anlaşmalarda hukukî geçerliliği olan rapor.*

ekspoze, [Fr. exposé] *is.* Bir yere sunulan bildiri özeti. ⊡ **ekspoze etmek,** *Sergilemek.*

ekspozisyon, [Fr. expositione] *is.* **1.** Sergileme. **2.** Sergi; fuar; panayır.

ekspres, [Fr. exprès] *is.* **1.** Çok hızlı giden ve belli başlı duraklarda duran tren, uçak, otobüs, vapur gibi taşıt araçları. **2.** *sf. gnşl.* Acele ve çabuk yapılan. **3.** Posta ile yollanan ancak yerine hızla ulaşması istenen. **4.** Çok iyi; fevkalade. ⊡ **ekspres yol,** *Taşıtların hızlarını düşürmeden gidip gelebilecekleri genişlikte yapılmış, bölünmüş yol.*

ekspresyon, [Fr. expression] *is.* Anlatım; ifade.

ekspresyonist, [Fr. expressioniste] *is. fel.* Olayları, varlıkları gerçekte olduğu gibi değil de kendi iç dünyasına göre anlatan sanatçı; ekspresyonist; dışavurumcu; anlatımcı.

ekspresyonizm, [Fr. expressionisme] *is. fel.* Olayları, varlıkları gerçekte olduğu gibi değil de sanatçının kendi iç dünyasına göre anlatması anlayışına

dayanan sanat akımı; ifadecilik; dışavurumculuk; anlatımcılık.

ekstra, [Lat. exra *(dışında, hariç)* > Fr. extra] *sf.* **1.** Alışılandan daha fazlası; fazladan. **2.** Sıra dışı. **3.** *is.* Bir şeyin en aşırı derecede iyisi. **4.** En iyi cins.

ekstrafor, [Fr. extra-for] *is.* Elbisenin etek ucuna, kol ve yaka kenarlarına geçirilen bir çeşit ince şerit.

ekstrasistol, -lü [Fr. exstrasystole] *is. tıp.* Kalp ve damarlar arasında normal iki kasılma arasında fazladan meydana gelen başka bir kasılma.

ekstre, [Fr. extrait] *is.* **1.** Öz; özüt; hülasa. **2.** Hesap özeti. ⊡ **ekstre çıkarmak,** *Bir ticarî defterin suretini, özetini, durumunu çıkarmak; hesap özeti çıkarmak.*

ekstrem, [Fr. extrême] *is.* **1.** En uç; sınır; en son. **2.** Çok aşırı; müfrit.

eksü, [eksi / eksü اکسو] *{eAT} sf.* Eksik; noksan.

eksücek, -ği [eksü-cek اکسوجك] *{eAT} zf.* Eksikçe.

eksüg, [egsü-g / eksü-g] *{eT} sf.* Eksik. [Gabain]

eksük, [eksü-k اکسك] *{eT} {eAT} sf.* Eksik; noksan. [Üç İtigsizler] [DLT] [EUTS] ⊡ **eksüğünü bitürmek,** *{eAT} Eksiklerini tamamlamak.*|| **eksük yarmak,** *{eT} Eksik para; değeri düşük para.* [DLT]

eksükirek, [eksi-k-rek / eksü-k-i-rek اکسوکرك] *{OsT} sf.* Daha eksik; çok eksik; kemter.

eksüklü, [eksü-k-lü اکسوکلو / اکسکلو] *{eAT} sf.* Eksikli.

eksüklüg, [egsü-k-lüg / eksü-k-lüg] *{eT} is.* Eksiklik. [EUTS]

eksüksüz, [egsü-k-süz / eksü-k-süz] *{eT} sf.* Eksiksiz; noksansız. [EUTS] [Üç İtigsizler]

eksümek, [egsü-mek / eksü-mek اکسمك] *{eT} {eAT} gçsz. f. [-ür]* Eksilmek; azalmak. [EUTS] [DLT]

eksün, [egsü-n / eksü-n] *{eT} sf.* Eksik.

eksütmek, [egsü-t-mek / eksü-t-mek] *{eT} gçl. f. [-ür]* Eksiltmek; azaltmak. [EUTS] [Üç İtigsizler]

ekşem, [Ar. ekşem اکشم] *{OsT} sf.* **1.** Doğuştan kusurlu olan. **2.** *is.* Pars. ⊡ **ekşem suratlı,** *{OsT} Ekşimiş suratlı.*

ekşi, [*eT.* ekşī-mek > ekşü-g > ekşi-g > ekşi اکشی] *sf.* **1.** Ağızda buruk, keskin, kekre bir duyum bırakan tat; limon veya sirke tadı. **2.** (Yiyecek ve içecekler için) mayalanmaya yüz tutmuş. **3.** (Koku vb. için) çok sert ve ağır. **4.** (Yiyecek için) tadı bozulmuş. **5.** (Yüz için) küskünlük belirtisi gösteren; somurtkan; asık. **6.** *is.* Tadı buruk ve kekre olan şey. **7.** *{ağız}* Domates salçası. [DS] **8.** *{ağız}* Limon. [DS] **9.** *{ağız}* Ekşi üzümden yapılan bir tür pekmez. [DS] ⊡ **ekşi bükşi,** *{ağız} Ekşi ve tuzlu şeyler.*|| **ekşi çorba,** *Sarhoşların mahmurluk gidermek için içtikleri çorba.*|| **ekşi hamur,** *{ağız} Hamur mayası.* [DS]|| **ekşi kara,** *{ağız} 1. Büyük, siyah, sulu ve iri taneli bir tür üzüm. 2. Siyah, sulu ve ekşi karadut.* [DS]|| **ekşi kiraz,** *Vişne.*|| **ekşi kulak,** *{ağız} Kuzukulağı, (Rumex acetosella).* [DS]|| **ekşi maya,** *Kendiliğinden mayalanmış hamura taze hamur eklemek suretiyle elde edilen ekmek hamuru.*|| **ekşi muşmula,** *Alıç.*|| **ekşi sıkmak,** *{ağız} 1. Can sıkmak. 2. Kırıcı sözler söylemek. 3. Çok konuşarak yanındakilerin başını ağrıtmak.* [DS]|| **ekşi söz,** *{OsT} Tatsız söz; ters söz; acı söz.*|| **ekşi su,** *1. Güdericilerin deriyi yumuşatmak için kullandıkları asitli sıvı. 2. {ağız} Maden suyu.* [DS]|| **ekşi surat,** *Küskünlük, hoşnutsuzluk etkisi bırakan yüz ifadesi.*|| **ekşi yonca,** *bot. Güney Afrika ve Amerika'da yetişen, yapraklarında kuzukulağı asidi bulunan, iki çeneklilerden bazı türlerinin kök yumruları halk hekimliğinde kullanılan çok yıllık otsu bitki, (Oxalis acetosella).*|| **ekşi yoncagiller,** *Örnek türü ekşi yonca olan, iki çeneklilerden bin kadar türü bulunan, Afrika ve Güney Amerika'da yetişen çok yıllık bir otsu bitki familyası, (Oxalidaceae).*|| **ekşi yüz,** *Küskünlük, hoşnutsuzluk etkisi bırakan yüz ifadesi.*

ekşig, [ekşī-mek > ekşi-g] *{eT} sf.* Ekşi. [DLT]

ekşikulak, -ğı [ekşi+kulak] *is. bot.* Yarım metre kadar yükseklikte, sebze olarak çiğ veya pişirilmek suretiyle ekşi yaprakları yenilebilen çok yıllık otsu bitki; kuzukulağı, *(Rumex acetosella, R. chalepensis, R. scutatus, R. tuberosus)*

ekşileme, [ekşi-le-me] *is.* **1.** Ekşi hâle getirme; ekşi koyma; ekşilemek eylemi. **2.** *{ağız}* Hamur köftesi.

ekşilemek, [ekşi-le-mek] *gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* Ekşili hâle getirmek; ekşi koymak.

ekşilenmek[1], [ekşi-le-n-mek] *edil. f. [-ir]* Ekşili hâle getirilmek; ekşi konulmak.

ekşilenmek[2], [ekşi-le-n-mek] *dönşl. f. [-ir]* Ekşi edinmek; ekşi sahibi olmak.

ekşili, [ekşi-li] *sf.* **1.** Ekşisi bulunan; ekşi olan. **2.** İçine ekşi tat veren bir madde katılmış bulunan. **3.** *{ağız} is.* Turşu. [DS] **4.** *{ağız}* Buğday ununa ekşimiş maya katarak yapılan ekmek. [DS] **5.** *{ağız}* Doğranmış ekmeğin üzerine, haşlanmış ekşi meyve korukları ve yağ ya da kavurma dökerek yapılan bir tür yemek. [DS] **6.** *{ağız}* Sirke, soğan ve maydanoz ile pişirilen balık tavası. [DS] **7.** *{ağız}* Ekşimiş, bozulmuş yemek. **8.** *{ağız}* Kaynatılmış yemlik denilen ot üzerine ekşimiş yoğurt dökerek yapılan yemek. [DS]

ekşilik, -ği [ekşi-lik] *is.* **1.** Ekşi olma durumu. **2.** Ekşi tat. **3.** Ekşi konulan kap.

ekşime, [ekşi-me] *is.* **1.** Ekşi duruma gelme; mayalanma; bozulma. **2.** Hoşnutsuzluk.

ekşimek, [*eT.* ekşi-mek] *gçsz. f. [-ir]* **1.** Ekşi duruma gelmek; ekşilik kazanmak. *{eT} (aynı)* [İKPÖy.] **2.** Mayalanmak. **3.** *argo.* Utanmak; mahcup olmak; bozulmak. **4.** *argo.* Musallat olmak; ısrarla istemek; ısrarcı davranmak; sırnaşmak. **5.** *mecaz.* Surat

asmak; küskünlük göstermek; hoşnutsuzluğunu belli etmek. *{eT} {ağız} (aynı)* [İKPÖy.] **6.** *{eT}* Kızmak. [İKPÖy.] **7.** *{eT}* Acı duymak. [İKPÖy.]

ekşimik[1], **-ği** [ekşi-mik] *is.* **1.** Yağı alınmış sütten yapılan peynir veya çökelek. **2.** Maya mantarlarının sütteki laktozu laktik aside dönüştürmesi ile kesilen sütü kaynatarak elde edilen bir tür çökelek.

ekşimik[2], **-ği** [ekşi-mik] *{ağız} is. bot.* Kuzukulağı, *(Rumex acetosella).* [DS]

ekşimik[3], **-ği** [ekşi-mik] *{ağız} is.* Sucuk. [DS]

ekşimsi, [ekşi-msi] *sf.* Ekşiye çalan; tadı biraz ekşi olan; ekşimtırak.

ekşimtırak, [ekşi-mtı *(ekşimsi)* > ekşi-mtı-rak] *sf.* Ekşiye çalan; tadı biraz ekşi olan; ekşimsi; bir parça ekşi.

ekşimti, [ekşi-mti اكشمتى] *{OsT} sf.* Ekşimsi; ekşiye çalar; ekşimtırak. [Kamus Ter.]

ekşimük, -gü [ekşi-mük] *{ağız} is.* → ekşimik. [DS]

ekşinmek, [ekşi-mek > ekşi-n-mek] *dönşl. f. [-ir]* Hoşnut olmamak; sıkılmak.

ekşitilme, [ekşi-t-il-me] *is.* **1.** Ekşi bir duruma getirilme; ekşitilmek eylemi. **2.** Mayalandırma.

ekşitilmek, [ekşi-t-il-mek] *edil. f. [-ir]* Ekşi duruma getirilmek; ekşimesi sağlanmak.

ekşitme, [ekşi-t-me] *is.* **1.** Ekşi duruma getirme; mayalandırma. **2.** *{ağız}* Yılan yastığı denilen bitki ekşitilip mayalandırılarak yapılan bir lapa. [DS] **3.** *{ağız}* Hamur mayalama. [DS] **4.** *{ağız}* Mayanın tavını geçirme. [DS] **5.** *{ağız}* Yoğurdu tulumda ekşittikten sonra yayıkta döverek yağını alma işlemlerinin tümü. [DS] **6.** *{ağız}* Yüzü gülmez insan. [DS] **7.** *{ağız}* Hoşnutsuzluk. [DS] **8.** *{ağız}* Bir şeyin doğal biçiminin değişmesi. [DS]

ekşitmek, [ekşi-t-mek] *gçl. f. [ir]* **1.** Ekşi duruma getirmek; ekşimesini sağlamak. **2.** Mayalandırmak.

ektad, [Ar. ektād اكتاد] *(ekta:d) {OsT} is.* **1.** Cemaatlar. **2.** Kalabalıklar. **3.** Bölükler; takımlar. **4.** Örnekler; misaller.

ektaf, [Ar. kitf / ketif > ektāf اكتاف] *(ekta:f) {OsT} is.* Omuzlar; omuz başı kemikleri; omuz kemikleri.

ektar[1], [Ar. keter > ektār] *(ekta:r) {OsT} is.* **1.** Haysiyetler; şerefler. **2.** Mertebeler; dereceler. **3.** Haseples; nesepler.

ektar[2], [Ar. ḳutr > eḳtār اكتار] *(ekta:r) {OsT} is.* Taraflar; yanlar.

ekte, [*eT.* iktü *(elde beslenen)* > ikti / ekte] *{ağız} is.* → ekti.

ektem, [Ar. ektem اكتم] *{OsT} sf.* **1.** En çok sır saklayan; pek çok sır saklayan. **2.** (Kişi için) karnı büyük.

ekti, [*eT.* iktü *(bakılan; elde beslenen)* > ikti / ekti / ekdi اكتى] *is.* **1.** Anası öldüğü için başka bir koyuna alıştırılan veya elde beslenen kuzu. **2.** *{ağız}* Hizmetçi. [DS] **3.** *{ağız}* Metres; kapatma. **4.** *sf.* Her şeyi canı çeken. **5.** Başkalarının sırtından geçinen; tufeyli; asalak; dalkavuk. *{eAT} {OsT} {ağız} (aynı)* [Bürhan-ı Katı'] [DS] **6.** *{ağız}* İşini bilen; uyanık. [DS] **7.** Alışkın. *{OsT} (aynı)* [Kamus Ter.] **8.** *{ağız}* Cimri; pinti; görmemiş. [DS] **9.** *{ağız}* Arsız; yüzsüz; görgüsüz. [DS] **10.** *{ağız}* Dilenci tabiatlı. [DS] **11.** *{ağız}* Obur. [DS] **12.** *{ağız}* (Çocuk için) anasız, babasız. [DS] **13.** *{ağız}* (Çocuk için) atılmış; bırakılmış. [DS] **14.** *{ağız}* Dağınık; düzensiz. [DS] **15.** *{ağız}* (Çocuk için) büyümüş de küçülmüş; yaşı ile bağdaşmayan sözler söyleyen. [DS] **16.** *{ağız}* (Erkek için) yolsuz birleşmelere aracılık eden; pezevenk. [DS] ⊡ **ekti ekti konuşmak,** *{ağız} (Küçük çocuk için) büyükler gibi her şeye akıl erdirerek konuşmak.* [DS]|| **ekti püktüler,** *Bir yere dadanan asalak kimseler.*

ektilenmek, [ekti-le-n-mek اكتيلنمك] *{eAT} dönşl. f. [-ür]* Asalak olmak; tufeyli olmak. [Kabusname]

ektileşmek, [ekti-le-ş-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* **1.** (Küçük çocuk için) büyük kimse gibi her şeye akıl erdirerek konuşmak. **2.** Tok gözlü iken dilenci tabiatlı olmak. [DS]

ektilik, -ği [ekti-lik] *is.* **1.** Ekti olma durumu. **2.** *{ağız}* Asalaklık. [DS] **3.** *{ağız}* Dilenci tabiatlı olma durumu. [DS]

ektioğlak, -ğı [ekti+oğlak] *{ağız} is.* Önüne gelen koyunu emen kuzu. [DS]

ektirme, [ek-tir-me] *is.* Ekmek eylemini yaptırma; ektirmek eylemi.

ektirmek, [ek-tir-mek] *gçl. f. [-ir]* Ekmek işini yaptırmak.

ektoderm, [Fr. ectoderme] *is. biy.* Dış deri.

ektü, [*eT.* iktü > ektü اكتى] *{eAT} is.* → ekti. ⊡ **ektü olmak,** *{eAT} 1. Çağrılmadan gitmek. 2. Kendini eklemek.*

ektürmek, [ek-mek > ek-tür-mek] *{eT} gçl. f. [-ür]* Ektirmek. [DLT]

ekul, [Ar. ekele > ekü اكول] *(ekû:l) {OsT} sf.* Çok yiyen; obur; pisboğaz.

ekulane, [Ar. ekūl + Far. -āne اكولانه] *(ekû:la:ne) {OsT} zf.* Oburcasına.

ekuli, [Ar. ekūl + Far. -ī اكولى] *(ekû:li:) {OsT} sf.* Oburluk.

Ekü, [İng. Eurepean Currency Unit > ECU] *is. kısalt.* Avrupa Birliğinin, Avrodan önceki para birimi.

ekü[1], [ekü] *{eT} is.* Boğum; mafsal; eklem; ek. [E-UTS]

ekü[2], [Fr. écu] *is.* **1.** Orta Çağda savaşçıların kullandığı bir tür kalkan. **2.** Bir yüzünde hükümdarlık arması bulunan altın veya gümüş Fransız parası.

eküge, [iki > ekü-ge] *{ağız} is.* Su yollarının bölünme yeri.

ekümenik, -ği [Fr. écuménique] *sf.* Evrensel.

ekümenizm, [Fr. écuménisme] *is.* Evrensellik.

ekün, [ekü-n] *{eT} zf.* **1.** İkisi birden. [Gabain] **2.** Çift; iki. [EUTS]

eküntü, [ek-mek > ek-üntü / ek-inti] *{ağız} is.* Ekilen şey; tohum. [DS]

eküri, [Fr. écurie] *is.* Bir koşuda aynı at sahibi adına koşan atların tümü; bir kişinin ahırı.

eküson, [Fr. écusson] *is. ecz.* Kullanılacağı sırada reçetesine uygun biçim ve büyüklükte hazırlanan yakı.

ekvab, [Ar. kūb > ekvāb اكواب] *(ekva:b) {OsT} is.* Büyük su kapları; küpler. ✐ **ekvāb-ı şerāb,** *{OsT} Şarap küpleri.*

ekvah, [Ar. kūḫ > ekvāḫ اكواخ] *(ekva:h) {OsT} is.* Kamıştan yapılan penceresiz kulübeler.

ekvam, [Ar. küme > ekvām اكوام] *(ekva:m) {OsT} is.* Kümeler. ✐ **ekvām-ı büzeyriye,** *{OsT} bot. Mantar sporları.*

ekvan, [Ar. kevn *(varlık)* > ekvān اكوان] *(ekva:n) {OsT} is.* **1.** Varlıklar. **2.** Âlemler; dünyalar.

ekvar, [Ar. kevr > ekvār اكوار] *(ekva:r) {OsT} is.* **1.** Devirler; dönüşler. **2.** Bir şeyi sarmalar. **3.** Arı kovanları. **4.** Demirci ve kalaycı ocakları.

ekvas, [Ar. kevs̱ > ekvās̱ اكواث] *(ekva:s) {OsT} is.* Yaşmaklar.

ekvator, [Lat. aequus *(eşit)* > Fr. équateur] *is.* Yer yuvarlağının eksenine dik olarak geçen ve iki eşit parçaya böldüğü varsayılan en büyük çember; eşlek.

ekvatoral, -li [Fr. équateurial] *sf. coğ.* **1.** Ekvatorla ilgili; eşleksel. **2.** *is. gök b.* Yıldızların açılım ve yükselimini ölçmekte kullanılan özel dürbün.

ekvaz, [Ar. küz > ekvāz اكواز] *(ekva:z) {OsT} is.* Kadehler; kâseler; bardaklar.

ekyal, -li [Ar. keyl > ekyāl اكيال] *(ekya:l) {OsT} is.* Tahıl ölçekleri; kileler.

ekyas, [Ar. kīs > ekyās اكياس] *(ekya:s) {OsT} is.* Para keseleri.

ekyes, [Ar. ekyes اكيس] *{OsT} sf.* (Kişi için) pek becerikli; en zeki; pek usta.

ekzeb, [Ar. kiẕb > ekẕeb اكذب] *{OsT} sf.* Pek büyük yalan; en büyük uydurma.

ekzemek, [? ekze-mek / engze-mek اكزمك] *{eAT} gçl. f. [-r]* **1.** Alışkanlık kazanmaya çalışmak. [Kabusname] **2.** Kendisine rakip saymak; kıskanmak.

ekzi, [*eT.* egzig > ezgi *(z-g göçüşm.)*] *is. müz.* → ezgi[1].

ekzotermik, -ği [Fr. exothermique] *is. kim.* Isı veren.

-el-, [-al- / -el-] *yap. e.* → -l- *{eT} {eAT}(aynı).*

-el, [-l /-al / -el] *yap. e.* → -l *{eT} {eAT}(aynı).*

el-, [Ar. el ال] *{OsT} harf-i tarif.* Arapça kelimelerin başına getirilerek ismin anlamını belirlemeye ve açıklamaya yarayan biçimbirim. ✐ **el-aceb,** *{OsT} Şaşılası şey; acayip nesne.*|| **El-aceletü mine'ş-şeytān ve't-teennî mine'r-rahmān.** *{OsT} Acele etmek şeytandan, düşünerek yapmak Allah'tandır.*|| **El-adlü esāsü'l-mülk.** *{OsT} Adalet mülkün temelidir.*|| **el aman,** *{OsT} 1. Yardım edin; ESOS! 2. Bıktım; usandım; illallah!*|| **el-amān-hāh,** *{OsT} Yaka silken; aman dileyen.*|| **el-anyāsiye,** *{OsT} bot. İğdegiller.*|| **el-azāmetü lillāh,** *{OsT} Tanrının uluğunu tekrarlamak; onun kudretini anmak.*|| **El-bādî azlām.** *{OsT} Başlayan, sebep olan haksızdır.*|| **el-basîr,** *{OsT} (Allah'ın isimlerinden) her şeyi gören.*|| **El-cünūnü fünūn.** *{OsT} Delilik çeşit çeşittir; bin türlü delilik var.*|| **El-emrü emrüküm.** *{OsT} Emir sizin emrinizdir; baş üstüne!*|| **El-emrü fevka'l-edeb.** *{OsT} Emir terbiyeden üstündür.*|| **el-fātihā,** *{OsT} Fatiha okumaya davet sözü.*|| **el-firāk,** *{OsT} Ayrılık sözü; esenleşme.*|| **el-garāz,** *{OsT} Amacım şu ki...*|| **el-gāz,** *{OsT} Bilmeceler; bulmacalar.*|| **el-gāz-ı müşkîle,** *{OsT} Zor bilmeceler.*|| **el-gıbta,** *{OsT} Gıbta ederim.*|| **el-hac,** *{OsT} Hacı.*|| **el-hakk,** *{OsT} Gerçekten; doğrusu.*|| **el-hāl,** *{OsT} Şu anda; şimdiki hâlde; henüz; hâlâ.*|| **el-hāletü hāzihi,** *{OsT} Henüz; şimdi; şimdiki; hâlâ.*|| **el-hamdü li'llāh,** *{OsT} Allah'a hamd olsun.*|| **el-hased,** *{OsT} Haset olunur.*|| **El-hasūd lā-yesūd.** *{OsT} Hasetçi doymak bilmez.*|| **el-hāsıl,** *{OsT} Sözün kısası; özet olarak.*|| **el-hazer,** *{OsT} Sakın; sakınalım!*|| **El-hükmü li'l-gālib.** *{OsT} Hak güçlünündür.*|| **El-hükmü li'llāh.** *{OsT} Hüküm Allah'ındır.*|| **El-hükmü limen galeb.** *{OsT} Hak üstün gelenindir.*|| **El-ıyāzü billāh.** *{OsT} "Tanrıya şükürler olsun" anlamında dua sözü.*|| **el-ihsān bi't-temaām,** *{OsT} İyilik hakkınca yapılmalı.*|| **el-insāf,** *{OsT} İnsaf edilmek gerekir.*|| **El-kanaatü kenzün lā yenfā.** *{OsT} Kanaat tükenmek bilmez bir hazinedir.*|| **el-kıssa,** *{OsT} Anlatılanlardan anlaşıldığına göre; sözün özü.*|| **El-minnetü li'llāhi.** *{OsT} Minnet ancak Allah'adır.*|| **el-vedā,** *{OsT} Allah'a ısmarladık.*|| **el-yevm,** *{OsT} Bugün; şimdi; hâlâ.*

el[1], [*eT.* elig > el] *is.* **1.** *anat.* Kolun bilekten itibaren parmak uçlarına kadar olan ve tutmaya, iş yapmaya, dokunmaya uygun bölümü. **2.** Bazı eşyaların tutacak yerleri. **3.** Sahiplilik; sahip olma. **4.** Aracılık ve yardım etme işi. **5.** Kez, defa. **6.** Kâğıt oyunlarında oynama sırası. **7.** Kâğıt oyunlarında bir kişide bulunan kâğıtların tümü. **8.** Ateşli silahlarda ateş etme sayısı birimi. **9.** Çocuk oyunlarında bazılarında ebe olma durumu. *{ağız} (aynı)* [DS] **10.** Sebep olma. *{ağız} (aynı)* [DS] **11.**Yönetim; baskı; etki. **12.** *{ağız}* İlgi. [DS] **13.** Eylemi bakımından göz önünde bulundurulan nesne veya kimse. **14.** *{ağız}*

Irgatın bir seferde biçtiği ekin bölüğü; eynel. [DS] **15.** *{ağız}* Evlek boyunca tohum saçarak bir gidiş veya geliş. [DS] **16.** *{ağız}* Tütün işinde, aynı cins yaprakların bir arada toplanması. [DS] **17.** *sf.* Bu organ ile yapılmış olan; el işçiliği veya bedensel etkinliğin fazla olduğu (iş). **18.** Elde taşınabilecek veya elle kullanılabilecek özellikte olan. ⊟ **el açmak,** *1. Dilenmek; avuç açmak. 2. Kâğıt oyunlarının bazılarında eldeki bütün kâğıtları açıp göstermek; oyunu kazanmak.*|| **el ağacı,** *1. {eAT} {OsT} Baston; asa. 2. {ağız} Dokuma tezgâhlarında üzerine bez sarılan yarım metre boyundaki ağaç; selmin. 3. {ağız} Ekin ve ot sarılan arabalarda halatları gerdirmekte kullanılan ağaç.*|| **el ağızda,** *{ağız} İlk defa; ilk kez; ilk ağızda.*|| **el ağız vermemek,** *{ağız} Çok perişan bir durumda olmak.*|| **el alışkanlığı,** *Bir işi veya hareketi birçok kez yaparak elde edilen ustalık; beceri; maharet.*|| **el alışmak,** *{eAT} {OsT} Birbirinin elini tutmak; el tutuşmak.*|| **el almak,** *1. Kalfanın ustadan, usta olma hakkını ve iznini alması. 2. {eAT} {OsT} tasvf. Tekkelerde dervişlerin şeyhten, tekke açma hakkını ve iznini elde etmeleri. 3. {eAT} {OsT} tasvf. (Mürit için) başkalarına yol göstermek için mürşidinden izin almak. 4. Soydan gelen birinin ocaklıdan hastalıkları iyi etme iznini alması. 5. {eAT} {OsT} Elden tutmak; yardım etmek. 6. {ağız} İzin almak.* [DS] *7. Birine bağlanmak; izini takip etmek. 8. {ağız} Sıkıntıya düşen bir kimseye yardımda bulunmak.* [DS]|| **el altı,** *{ağız} 1. (Kişi için) her şeye karışan. 2. Aracılık eden. 3. Yapı işlerinde yardım eden işçi. 4. {ağız} Yazı yazılırken kâğıdın altına konan altlık; sümen.* [DS]|| **el altında,** *Gerektiğinde kullanılmak üzere hazır bulundurulmak.*|| **el altındağı,** *{eAT} El altında bulunanlar tebaa; maiyet.*|| **el altından,** *Kimsenin haberi olmadan; gizliden.*|| **el arabası,** *1. Elle sürülen, iki tekerlekli küçük araba. 2. Bisiklet.*|| **el arabasına binmek,** *argo. Elle cinsel doyuma ulaşmak; mastürbasyon yapmak.*|| **el arkasını yere komak,** *{OsT} Pes ederek aczini itiraf etmek.*|| **el arkası yerde,** *{eAT} Aczini itiraf etmek; pes etmek.*|| **el atmak,** *1. Bir kişinin işine karışmak; müdahale etmek; yardımcı olmak. 2. Yeni bir işe girişmek; başlamak. 3. {ağız} Sıkıntıya düşen bir kimseye yardımda bulunmak.*|| **el avı,** *{ağız} El yordamı.*|| **el atmak,** *1. {OsT} Bir şeyi kavramak. 2. Elle sarkıntılık etmek. 3. Bir şeye dışarıdan karışmak.*|| **el ayağa düşmek,** *{ağız} (Yaşlı için) başkalarının yardımına muhtaç hâle gelmek.* [DS]|| **el ayağa kavuşmak,** *{ağız} (Kadın için) doğurmak.* [DS]|| **el ayak,** *{ağız} Küçük çocukların beden eğitimi.* [DS]|| **ele ayak bağlamak,** *İş göremez duruma getirmek.*|| **el ayak bağlanmak,** *İş görmez hâle gelmek.*|| **el ayak buz kesilmek,** *Çok heyecanlanmak.*|| **el ayak çekilmek,** *1. Geceleyin ortalıkta kimse kalmamak, 2. Çevrede kimse kalmamak; ıssızlaşmak.*|| **el ayak gevşemek,** *1. Fazla heyecanlanmak. 2. Korkmak.*|| **el ayak öpmek,** *1. Çok yalvarmak. 2. Kendini daha çok aşağılatmak.*|| **el ayak taşı,** *{ağız} El ve ayağı ovmakta kullanılan taş; topuk taşı.*|| **el ayak titremek,** *Çok şaşırmak; aşırı heyecanlanmak.*|| **el ayak tutmadan kalmak,** *Çok soğuk sebebiyle el ve ayakta uyuşmalar oluşmak.*|| **el ayak tutmamak,** *Güçten düşmek.*|| **el ayak urmak,** *{eAT} El ve ayakla ısrarcı hareketler yapmak.*|| **el ayak zangır zangır titremek,** *Aşırı öfkeden dolayı kendini tutamamak.*|| **el ayası,** *anat. Elin bilekle parmak başlangıçları arasında kalan iç bölümü.*|| **el bağlamak,** *Saygı ifadesi olarak birinin karşısında ellerini göğüs veya göbek üzerinde kavuşturarak durmak.*|| **el bardağı,** *{ağız} Ağaçtan oyularak yapılmış 2-3 kg'lık testi.*|| **el basmak,** *Kutsal bir şey üzerine elini koyarak yemin etmek.*|| **el başı,** *1. Yol gösteren; yöneten; elebaşı. 2. Oyunda baş olan.*|| **el bebek gül bebek,** *(Çocuk için) el üstünde tutularak nazlı büyütülmüş.*|| **el becerisi,** *Ustalık; uzluk; eliyle iş yapabilme yeteneği.*|| **el beli,** *{ağız} Çelik çomak oyununda, atılan çeliğin karşı taraftaki oyuncu tarafından yakalanması durumu.* [DS]|| **el bende,** *1. Tekrarlanan oyunlarda, "oynama sırası benim" anlamında söz. 2. Çocukların birbirlerine el vurup kaçarak oynadıkları bir oyun.*|| **el bende kuşak,** *{ağız} Büyük kızların oynadığı bir oyun.* [DS]|| **el benden şifası** (sebep) **Allah'tan,** *Bir hastanın iyileşmesi için edilen duadan sonra söylenir; asıl şifayı Allah verecektir.*|| **El benim etek senin.** *{OsT} Eteğinden tuttum, bırakmam.*|| **el bermek,** *{ağız} Alıp getirivermek; alıvermek.*|| **el besi,** *{ağız} Elden yiyecek vererek beslenen hayvanlar.* [DS]|| **el beşik,** *{ağız} 1. Saatçilerin kullandıkları bir tür kıskaç. 2. Bebeklerin altı aylık oluncaya kadar içinde yattıkları küçük beşik.* [DS]|| **el beşik, gül beşik,** *{ağız} (Çocuk için) nazlı büyütülmüş.* [DS]|| **el bezi,** *Günlük işlerde kurulama ve temizleme amacıyla kullanılan bez.*|| **el bir etmek,** *{eAT} {OsT} {ağız} Yapılacak işte birlik olmak; elbirliği yapmak; birleşmek; işbirliği etmek; ittifak etmek.*|| **el bir eylemek,** *{eAT}* → *el bir etmek.*|| **el birliği,** *Bir iş yapmak için bir araya gelme; birlik olma; birleşme; dayanışma.*|| **el birlik etmek,** *{ağız} İki tarafı anlaştırmak; uzlaşmalarını sağlamak.*|| **el bir olmak,** *{ağız} İşbirliği yapmak; birlik olmak; birleşmek.* [DS]|| **el bombası,** *Elle atılan ve atıldıktan sonra belli bir müddet geçince patlayan parça tesirli silah; el humbarası.*|| (birine) **el bulmak,** *Yenmek; üstün gelmek; galip olmak.*|| **el çabukluğu,** *Kimseye sezdirmeden, çaktırmadan yapılan hile veya oyun.*|| **el çabukluğuyla,** *Yaptığı hileyi kimseye sezdirmeden; anlaşılmadan.*|| **el çağı,** *{ağız} Elle iplik sarmakta kullanılan bir tür çıkrık.* [DS]|| **el çalmak,** *{ağız} Elini birbirine vurarak alkış tutmak.* [DS]|| **el çantası,** *Elde taşınan küçük çanta.*|| **el çekmek,** *Zararı*

görülen bir işi, alışkanlığı yapmaktan vazgeçmek; bırakmak.|| **el çatı,** *{ağız} Ağır bir yükü kaldırmak için iki kişinin ellerini kenetlemeleri durumu.*|| **el çatlatmak,** *{eAT} Elini eline vurarak alkış tutmak.*|| **el çek,** *{ağız} Vazgeç!* [DS]|| **el çekmek,** *{ağız} Vazgeçmek.*|| **el çektirmek,** *1. Bir işi yapmaktan vazgeçirmek. 2. Görevine son vermek.*|| **el çıpbası,** *{ağız} Hamuru elde açılarak tandırda pişirilen bir tür ekmek.* [DS]|| **el çırpmak,** *1. Alkışlamak. 2. İki elini birbirine vurarak uşak, hizmetçi vb. çağırmak. 3. Tempo tutmak.*|| **el çiti,** *{ağız} Mendil.* [DS]|| **el çitisi,** *{ağız} Mendil.* [DS]|| **el çorabı,** *{ağız} Eldiven; ellik.* [DS]|| **el damarlı yaprak,** *El ayası biçiminde olan yaprak.*|| **el dartmak,** *{eAT} El çekmek; vazgeçmek; feragat etmek.*|| **el daşı** (taşı), *1. Haşhaş sürtülen küçük taş. 2. El değirmeni.*|| **elde at,** *Binicinin isteklerine uygun yürüyen veya koşan at.*|| **elde avuçta bir şey kalmamak,** *Parasını ve mallarını tüketmek.*|| **elde avuçta,** *Bütün var olan; hepsi.*|| **elde avuçta ne varsa,** *Maddî varlık olarak para, mal mülk olarak bulunanların hepsi.*|| **elde bir,** *Kesin olarak gerçekleşmiş veya gerçekleşmesi kesin olan.*|| **elde bulunan,** *O anda temin edilebilmiş olan; hazırda; mevcut.*|| **elde etmek,** *1. Bir şeyi edinmek, ona sahip olmak; herhangi bir yoldan sahip çıkmak. 2. Birini taraftar olarak kazanmak; oylamada kendi yanında olmak üzere ikna etmek.*|| **elde galmak** (kalmak), *{ağız} (Satılık ürün için) satılmamak.*|| **el değiştirmek,** *1. Bir eşya veya aracın bir kişiden başka birine geçmesi; sahip değiştirmek. 2. Oyunlarda kâğıtları bir başka biçimde sıralamak. 3. Küçük çocukların kol ve bacaklarını çaprazlayarak beden eğitimi yaptırmak.*|| **el değirmeni,** *El gücüyle çalışan ve baharat, kahve gibi şeyleri öğütmekte kullanılan küçük değirmen; {ağız} (aynı).* [DS]|| **el değmemiş,** *1. Hiç kullanılmamış; ilk haliyle duran. 2. Bakir veya bakire; kız oğlan kız. 3. İşlenmemiş, tarım yapılmamış.* || **el değneği,** *{eAT} Baston; asa.*|| **elde kalmak,** *1. (Mal için) alıcı çıkmaması yüzünden satılamamak; {ağız} (aynı).* [DS] *2. Harcananlardan sonra bir miktar geriye kalan para veya mal. 3. Yönetim ve kollama işi birine ait olmak; ondan başkası sorumluluk üstlenmemek.*|| **el demiri,** *{ağız} Marangoz ve taşçıların kullandığı ucu keskin kalem; ıskarpela.* [DS]|| **elden ağza,** *Elinin emeği ile geçinmek.*|| **elden ağza düşmek,** *{ağız} Çalışamaz duruma düşmek; sıkıntı çekmek.* [DS]|| **elden ağza yaşamak,** *Kazandığı o günkü ihtiyaçlarını karşılayacak kadar olmak.*|| **elden almak,** *1. Bir malı satıcısından değil de sahibinden almak. 2. {ağız} Kurtarmak.* [DS]|| **elden avıca** (avuca) **kalmak,** *{ağız} Önceleri zengin iken sonraları yoksul düşüp başkalarının yardımı ile geçinmek.*|| **elden avıçtan** (avuçtan) **çıkmak,** *(Hasta için) nöbetin etkisi ile kendinden geçmek.*|| **elden ayaktan düşmek** (kesilmek), *Hastalık veya yaşlılık sebebiyle kendi işini göremez veya yürüyemez duruma gelmek; {eAT} (aynı).*|| **elden ayaktan gitmek,** *{eAT} {OsT} Eli ayağı tutmaz olmak; eli ayağı kesilmek; fenalaşmak.* [Bürhan-ı Katı']|| **elden ayaktan varmak,** *{eAT}* → elden ayaktan gitmek.|| **eden ayaktan vurmak,** *{eAT}* → elden ayaktan gitmek.|| **elden çıkarmak,** *1. Bir şeyi satarak kurtulmak. 2. Kaybetmek.*|| **elden çıkmak,** *Bir mal, mülk veya eşya satılarak başka birine geçmek; başkası kullanıyor olmak.*|| **elden dutmak** (tutmak), *{ağız} Para yardımı yaparak kalkındırmak.*|| **elden düşme,** *Bir başkası tarafından kullanıldıktan sonra satın alınan.*|| **elden düşmek,** *{eAT} Eli tutmaz olmak.*|| **elden ele,** *1. Bir kişinin elinden başka birisine geçme. 2. Birinin mülkiyetinden başkalarına geçe geçe.*|| **elden ele dolaşmak,** *1. Pek çok kişi tarafından kullanılmış veya ellenmiş olmak. 2. Pek çok kişiye sırası ile satılmak; gezmek.*|| **elden ele geçmek** (gezmek), *Sırasıyla birden çok kişinin elinde bulunmak; birinden bir başkasına geçmek.*|| **elden geçirmek,** *1. Bir şeyi iyice kontrol ederek eksiklerini tamamlamak, kusurlarını gidermek. 2. Tamir etmek.*|| **Elden gel!,** *argo. 1. "Parayı hemen ver." 2.. "Aferin çok iyi bildin." anlamında tebrik ve tokalaşma.*|| **elden geldiğince,** *Yapılabilecek olan şeylerin en iyisini yaparak.*|| **elden gelmemek,** *1. Kendini tutamamak; sabredememek. 2. Yapmaya gücü yetmemek.*|| **elden gitmek,** *1. Sahip olunan bir şeyi satmak suretiyle başkalarına devretmek; yoksun kalmak. 2. Zamanında tedbir alamamaktan dolayı veya girişim eksikliğinden dolayı fırsatı kaçırmak. 3. {eAT} {OsT} Kendini kaybetmek. 2. {OsT} Mahvolmak.*|| **elden kaçırmak,** *1. İmkânları yeterince değerlendirememek. 2. Bir şeyden yararlanmak çok kolayken çeşitli sebeplerle yararlanamaz olmak.*|| **elden komak,** *{eAT} {OsT} Elden bırakmak; terk etmek; ihmal etmek.*|| **elden koymak,** *{eAT} Elden bırakmak; terk etmek; ihmal etmek.*|| **Elden ne gelir?** *"Yapılabilecek bir şey yok!" anlamında çaresizlik ifadesi olan bir söz.*|| **elden salmak,** *{eAT} {OsT} Bırakmak; terk etmek.*|| **elden varmak,** *1. Ellerinden olmak; elsiz kalmak. 2. {eAT} {OsT} Elden gitmek; zayi olmak; mahvolmak.*|| **elde olmak,** *Yakalanmak; tutulmak.*|| **elde olmamak,** *Kendi iradesi dışında gelişmek; yapacak bir şey bulamamak.*|| **elde tutmak,** *1. Sahip olduğu bir malı veya eşyayı satamayarak sürekli kullanır olmak. 2. Kendisinin olmayan bir malı kendisininmiş gibi kullanmak. 3. Bir şirketin hisse senedi veya tahvil gibi ticarî işlemlerini desteklemek.*|| **eldeki,** *Mevcut olan; kullanılan; çok iyi olmamakla birlikte iş gören.*|| **el duşu,** *Yıkanırken elde tutulan su püskürten araç.*|| **elde öğrenmiş,** *{eAT}* → *ele öğrenmiş.*|| **el deymeni** (değirmeni), *{ağız} Mısır vb. öğütmek için iki küçük yuvarlak taştan yapılmış elle döndürülen değirmen.* [DS]|| **el**

dığanı, *{ağız} Küçük tava.* [DS]|| **el döymek,** *{ağız} 1. (El için) sıcak ve soğuğa dayanmak. 2. (Sıcak veya soğuk için) el dayanacak derecede olmak.* [DS]|| **el dutamağı,** *{ağız} Rüşvet olarak verilen hediye; hediye adı altında verilen rüşvet.* [DS]|| **el dutmak,** *{OsT} Yardım etmek.*|| **el dutuşmak,** *{eAT} Birbirinin elini tutmak.*|| **ele alınır,** *İyi ve işe yarar bir yanı bulunan.*|| **ele alınmaz,** *Çok kötü ve işe yarar bir yanı bulunmayan.*|| **ele almak,** *Bir şeyi incelemeye, araştırmaya başlamak.*|| **ele avuca sığmamak,** *1. Kural ve ölçü tanımamak. 2. Çok yaramazlık ve haşarılık etmek; taşkınlıkta bulunmak.*|| **ele ayağa düşmek,** *Çok yalvarmak.*|| **ele ayağa kapanmak,** *Çok küçültücü biçimde yalvarmak.*|| **ele ayağa sarılmak,** *Kendini küçük düşüren bir davranışla ısrarcı bir şekilde yalvarmak.*|| **ele bakmak,** *Avuç içindeki çizgilerle fala bakmak.* || **ele binmek,** *Ata binme şekillerinden, başı öne eğerek ağırlığı eller üzerine vermek suretiyle binmek.*|| **ele dolamak,** *{ağız} Sıkıca sarılmak.*|| **ele düşmek,** *{eAT} Ele girmek; yakayı ele vermek; yakalanmak.*|| **ele geçirmek,** *1. Kaçmakta olan birini yakalamak; tutmak. 2. Fırsatını bulmak; çok arzuladığı bir şeyi elde etmek; bulmak. 3. Bir şeye sahip olmak.*|| **ele geçmek,** *1. Yakalanmak. 2. (Bir eşya için) kazanılmak; sahiplenilmek.*|| **ele gelmek,** *1. (Ürün için) yeni yeni yetişmeye, gelişmeye başlamak. 2. (Çocuk için) elle tutulur, kucağa alınabilir hâle gelmek. 3. Elle tutulmak, yakalanmak. 4. {eAT} Elde edilmek; husul bulmak. 5. {OsT} Yakalanmak; derdest olunmak.*|| **ele getirmek,** *1. {eAT} {OsT} Yakalamak; ele geçirmek. 2. Elde etmek; kazanmak.*|| **ele getürmek,** *{OsT}* → *ele getirmek.*|| **ele girencesi,** *{OsT} Ele geçen miktar; net kazanç.*|| **ele girmek,** *1. {eAT} {OsT} Yakalanmak; ele geçmek. 2. Elde edilmek.*|| **el elde, baş başta,** *1. Hiçbir şey olmadan; bir çöp bile olmaksızın. 2. Bir iş için gerekli olan bütün paranın harcandığını ifade eden söz.*|| **el ele,** *1. Birbirinin elini tutarak. 2. Güçlerini birleştirmek suretiyle; birlik olarak; beraberce.*|| **el ele almak,** *{eAT} {OsT} El ele tutuşmak; el ele vermek.*|| (biriyle) **el ele gitmek,** *O kimsenin eşliğinde olmak.*|| **el ele ısmarlamak,** *{eAT} Eliyle emanet etmek.*|| **el ele vermek,** *1. Birbirinin elini tutmak. 2. Güçlerini birleştirmek; birlik olmak; dayanışma içinde bulunmak; yardımlaşmak.*|| **el eli ebem eli,** *{ağız} El üstünde kimin eli var oyunu.* [DS]|| **el elması,** *{ağız} (Kişi için) el üstünde tutulan; çok sevilen.*|| **el emeği,** *1. Elle yapılan; elde üretilen. 2. Makine kullanmaksızın yapılan. 3. Bu tür çalışmaların karşılığı olan ücret.*|| **ele öğrenmiş,** *{OsT} (Hayvan için) ele alışmış; ele gelmeye, elde yem yemeye alışmış.*|| **el erimi,** *Çok uzak olmayan; kolay ulaşılabilir.*|| **El ermez, güç yetmez.** *Güç yetirilemeyecek kadar zor veya pahalı.*|| **ele sarılmak,** *{ağız} Para yardımı yaparak sıkıntısını gidermek.*|| **el etek çekilmek,** *1. Geceleyin ortalıkta kimse kalmamak. 2. Çevrede kimse kalmamak; ıssızlaşmak.*|| **el etek çekmek,** *1. Zararlı olan şeyden artık uzak durmak; bir daha yapmamak. 2. Dünya işlerini bırakıp kendisini ibadete vermek.*|| **el etek öpmek,** *1. Bir işi yaptırabilmek için yalvarmak; rica ve minnet etmek. 2. Birine yaltaklanarak hoş görünmeye çalışmak; dalkavukluk etmek.*|| **el etmek,** *Birini gelmesi için el ile çağırmak; işaret etmek; el sallamak.*|| **ele tutmak,** *{ağız} Düzenbazlık yapmak; hile yapmak.* [DS]|| **ele varmak,** *{ağız} El öpmek.* [DS]|| **ele vermek,** *Kaçak birinin bulunduğu yeri güvenlik güçlerine haber vererek yakalanmasını sağlamak.*|| **el eylemek,** *{eAT} {ağız} Eliyle gel işareti yapmak; eliyle çağırmak; çağırmak.* [DS]|| **el falı,** *Elin içindeki kıvrımlarına bakılarak yapılan fal yorumu.*|| **el feneri,** *Geceleri bir yere giderken elde taşınabilen küçük aydınlatma aracı.*|| **el freni,** *Bir aracı durduğu yerde tespit etmeye yarar elle kumanda edilir mekanik fren.*|| **el gatmak** (katmak), *{ağız} Araya girmek; işe karışmak.* [DS]|| **el geñliği,** *{OsT} Zenginlik.*|| **el giñliği,** *{OsT} Zenginlik.*|| **el gölgeliği,** *{ağız} 1. Koruma; yardım. 2. Tezkere; mektup.* [DS]|| **el götürmek,** *{eAT} {OsT} 1. El kaldırmak. 2. Ellerini göğe doğru açmak; el açmak. 3. Vazgeçmek; el çekmek. 4. {ağız} Yalvarmak; yakarmak.*|| **el gurtaran,** *{ağız} İncinen ele lapa hâlinde sarılan, yaprağı ıtır yaprağına benzeyen bir çeşit bitki.* [DS]|| **el havlusu,** *Elleri kurulamakta kullanılan havlu.*|| **eli açık,** *Cömert.*|| **eli ağır,** *1. Hızlı ve çabuk iş üretemeyen. 2. Dayakla cezalandıran ve çok şiddetle vuran.*|| **eli ağzına değmek,** *{ağız} Hâlini düzeltmek.* [DS]|| **eli ağzına gitmek,** *{ağız} Para kazanacak hâle gelmek.* [DS]|| **eli ağzına uyar,** *(Kişi için) yakışıklı ve becerikli.*|| **eli ağzına uygun,** *{ağız} Geçim sıkıntısı çekmeyecek kadar varlık sahibi olan; hâli vakti yerinde.*|| **eli ağzına varmak,** *{ağız} Durumunu düzeltmek.* [DS]|| **eli ağzına varmamak,** *{ağız} 1. Bir işi çarçabuk yapıp bitirmek. 2. Üzüntü dolayısıyla hiçbir iş yapamaz olmak. 3. Yoksul düşmek; yoksulluk yüzünden çalışamamak.* [DS]|| **eli ağzına yetmek,** *{ağız} Para kazanır hâle gelmek.* [DS]|| **eli alışmak,** *1. Bir işte ustalık kazanmak; uzluk. 2. Bir davranışı alışkanlık hâline getirmek; âdet edinmek.*|| **eli arçun,** *{ağız} Eli işe yatkın olmayan; beceriksiz.*|| **eli ardına varmak,** *{ağız} Geride kalanla ilgilenmek.*|| **eli armut devşirmemek,** *Kendisine vuran veya kötülük yapana aynı ile karşılık verme hakkı doğmak.*|| (birinin) **eli ayağı,** *O kimsenin önemli bir yardımcısı.*|| **eli ayağı bağlanmak,** *İş görmez hâle gelmek.*|| **eli ayağı bağlı olmak,** *Çaresizlik içinde olmak; çıkar yol bulamamak.*|| **eli ayağı buz kesilmek,** *Ansızın aldığı kötü bir haber dolayısıyla hareket gücünü yitirmek; donup kalmak.*|| **eli ayağı dolaşmak,** *Telaş veya heyecan yüzünden ne yapacağını bilememek; karmakarışık işler yap-*

mak; telaşlanmak.|| **eli ayağı düzgün,** *1. Bedensel hiçbir kusuru bulunmayan; güzel vücutlu. 2. Elinden iş gelir; iş görebilir.*|| **eli ayağı gevşemek,** *Korku ve sıcak gibi sebepler yüzünden hâlsiz kalmak; iş yapma gücünü yitirmek.*|| **eli ayağı kısa,** *{ağız} Kadın.* [DS]|| **eli ayağına dolaşmak,** *Telaş veya heyecan yüzünden ne yapacağını bilememek; karmakarışık işler yapmak; telaşlanmak.*|| (birinin) **eli ayağı olmak,** *O kimsenin işlerinde yardımcı olmak; yaşlılık veya daha başka sebeplerle birinin yapamadığı işlerde yardımcı olmak.*|| **eli ayağı şaşırmak,** *{ağız} Ne yapacağını bilememek; telaşa kapılmak.*|| **eli ayağı titremek,** *Heyecan ve korku gibi sebeplerle fiziksel olarak vücudun sakin olarak iş yapamaması durumu; çok heyecanlanmak.*|| **eli ayağı tutar,** *Gücü kuvveti yerinde.*|| **eli ayağı tutmak,** *Çalışabilecek, iş yapabilecek durumda olmak.*|| **eli ayağı tutmamak,** *Çalışamayacak durumda olmak; yaşlılık veya hastalık gibi sebeplerle güçten düşmek.*|| **eli aza varmamak,** *Bir şeyi gereğinden çok almak veya vermek alışkanlığında olmak.*|| **eli başına değmek,** *{eAT} 1. Vakit bulmak; fırsat bulmak. 2. Huzur bulmak. 3. {ağız} İş sahibi olmak. 4. {ağız} Buluğ çağına ulaşmak.* [DS]|| **eli başına ermek,** *{ağız} 1. Kimseye ihtiyacı olmayacak kadar kendi kendini geçindirebilecek duruma kavuşmak. 2. Yapmakta olduğu işi bitirmek. 3. Buluğ çağına ulaşmak.* [DS]|| **eli başına yetmek,** *{ağız} Buluğa erip kendini idare edecek hâle gelmek.* [DS]|| **eli bayraklı,** *Çevresinde utanmaz, edepsiz ve saldırgan olarak tanınan; edepsiz; şirret.*|| **eli belinde,** *{ağız} 1. Bir kilim deseni. 2. Ahşap evlerde direk üzerindeki ağaçların kaymasını önlemek için sonradan konulan parça.*|| **eli beratlı,** *{ağız} 1. Halkın kötü gördüğü ve suç saydığı işlerde çok becerikli. 2. (Kadın için) ahlak bakımından düşkün.* [DS]|| **eli bol,** *1. Eli açık; cömert. 2. Yaşamak için gerekli olan parası, malı mülkü çok olan. 3. Bir işte kullanılacak malzemeyi fazlasıyla harcayan; müsrif.*|| **eli bollaşmak,** *Geçimlik para veya mülkü artmak; zenginleşmek.*|| **eli boş,** *1. Çalışacak işi bulunmayan; işsiz. 2. Bir yere hediye götürmeyen. 3. Amacına ulaşamayan; gittiği yerden umduğunu elde edemeden dönen. 4. {eAT} {OsT} Yoksul.* [Kamus Ter.] *5. {ağız} İşe yaramaz; kötü.*|| **eli boynunda kalmak,** *Telaş veya heyecan yüzünden ne yapacağını bilememek; karmakarışık işler yapmak; telaşlanmak.*|| **eli böğründe,** *{ağız} 1. Eğrilmiş duvarların altından uzatılan ağaç destek. 2. (Kişi için) kimsesizlik yüzünden boynu bükük duran. 3. Bir kilim motifi.*|| **eli böğründe kalmak,** *Telaş veya heyecan yüzünden ne yapacağını bilememek; karmakarışık işler yapmak; telaşlanmak.*|| **eli büyük,** *{ağız} Yardımsever.* [DS]|| **eli cebe atmak,** *Cebinden bir şey çıkarmaya davranmak.*|| **eli cebine varmamak,** *Bir iş için para harcamaktan kaçınmak; cimrilik etmek.*|| **eli çabuk,** *1. Çabuk iş yapan; hızlı çalışan ve dolayısıyla çok iş üreten. 2. {ağız} Hırsız.*|| **eli çakal,** *{ağız} Hırsız.* [DS]|| **eli çakır,** *{ağız} Hırsız.* [DS]|| **eli çalık,** *{ağız} Hırsız.* [DS]|| **eli çap,** *{ağız} Hırsız.* [DS]|| **eli çorlu,** *{ağız} (Kişi için) elinden iş gelmeyen; beceriksiz.* [DS]|| **eli dar,** *Para sıkıntısı çeken.*|| **eli darda olmak,** *Para sıkıntısı çekmek.*|| **eli değmek,** *Bir işi yapmaya ancak gücü yetmek veya henüz zaman bulabilmek.*|| **eli deli,** *{ağız} Tutumsuz; savurgan.* [DS]|| **eli deneli,** *{ağız} (Kişi için) kaş ile göz arasında bir yerden bir şey çalmayı alışkanlık edinmiş.* [DS]|| **Eli dursa ayağı durmaz.** *Yerinde durmayan, çok hareketli; afacan.*|| **eli eğimli,** *{ağız} Elinden iş gelen; becerikli; usta.* [DS]|| **eli eğintili,** *{ağız} Elinden iş gelen; becerikli; usta.* [DS]|| **eli eğri,** *{ağız} Hırsız.* [DS]|| **eli ekmek tutmak,** *Kendi geçimini sağlayacak kadar bir işte çalışmak; para kazanıyor olmak.*|| **eli emirlü,** *{OsT} Elinde yazılı bir buyruk bulunan.*|| **eli ermek,** *{eAT} 1. Vakit bulmak; {ağız} (aynı) 2. Fırsat bulmak. {ağız} (aynı) 3. Gücü yetmek; meydan bulmak; olanak bulmak.*|| **eli garıncalı** (karıncalı), *{ağız} (Kişi için) kaş ile göz arasında bir yerden bir şey çalmayı alışkanlık edinmiş.* [DS]|| **eli geniş,** *Geçim için gerekli parası veya malı yeterinden fazla olan; zengin; para sıkıntısı çekmeyen.*|| **eli genişlemek,** *Zorunlu harcamalarından çok para kazanmak; bol paraya kavuşmak.*|| **eli gin,** *{OsT} 1. Zengin. 2. Cömert.*|| **eli gitmek,** *Bir şeyi tutmak, yakalamak; ellemek.*|| **eli gitmemek,** *Bir şeyi yapmak veya tutmak, ellemek için isteksiz davranmak.*|| **eli hafif,** *Ustalığı dolayısıyla iğne vururken veya sünnet, yara pansumanı gibi hâllerde acı çektirmeyen.*|| **eli işe yatmak,** *Bir işi yapabilecek beceri ve yeteneğe sahip olmak.*|| **eli işte, gözü oynaşta olmak,** *Bir iş yaparken yaptığı işi değil de başka şeyleri düşünüyor olmak.*|| **eli kalem tutmak,** *1. Güzel yazı yazabilmek. 2. Bir şeyi gereği gibi yazılı olarak anlatabilmek.*|| **eli kefinli,** *{ağız} Ön ayaklarından birisi beyaz olan at.* [DS]|| **eli kesik,** *{ağız} Bir karış boyunda, kuru bağ çubuğu.* [DS]|| **eli kırık,** *{ağız} Elinden iş gelen; becerikli; usta.* [DS]|| **eli kırılmak,** *Bir işi yapabilme becerisini kazanmak.*|| **eli karıncalı,** *{ağız} (Kişi için) kaş ile göz arasında bir yerden bir şey çalmayı alışkanlık edinmiş.* [DS]|| **eli kolu bağlı,** *Çeşitli engeller yüzünden istediğini yapamaz durumda olan.*|| **eli kolu bağlı kalmak,** *Çeşitli engeller yüzünden, yapması gereken işi veya yardımı yapamaz olmak; çaresiz kalmak.*|| **eli koynunda,** *Kimsenin işine karışmayan; kimseye yardımı dokunmayan kendi hâlinde.*|| **eli koynunda kalmak,** *Başkalarının yardımı ile gerçekleştirilecek bir işi için hiç yardım alamamak; çaresizlik içinde bulunmak.*|| **eli kulağında olmak,** *(müezzinin ezana başlama hareketinden) 1. Bir olay veya durumun gerçekleşme-*

si ve ortaya çıkması çok yakın olmak. 2. Başlamak üzere olmak.|| **eli kurusun,** *Kötü bir iş yapan için "Eli tutmaz olsun" anlamında beddua.*|| **el ilanı,** *Resimli, küçük, yazılı tanıtma kâğıdı.*|| **el ile koymuş gibi bulmak,** *Çok aramaya gerek kalmaksızın buluvermek.*|| **eli mahkûm olmak,** *Bir işi yapmak veya yerine getirmek zorunda bulunmak; yapmaktan başka çaresi bulunmamak.*|| **eli maşalı,** *Çevresine fiili saldırıda bulunan; döven.*|| **elim avcum,** *{ağız} Varım yoğum; her şeyim; bütün servetim.* [DS]|| **elim başımda,** *{ağız} Çocuk oyunlarında bir şey söylemek ve ebe tarafından yakalanmamak için söylenen söz.* [DS]|| **eli elim öpelek,** *{ağız} Bir çocuk oyunu.* [DS]|| **elim yağlı,** *{ağız} 1. Çocuklar tarafından oynanan bir koşmaca oyunu. 2. Çocukların oyun sırasında birkaç dakika oyun dışında kamaları.* [DS]|| **elim yalak,** *{ağız} Kertenkele.* [DS]|| **elin almak,** *{eAT} {OsT}* → elini almak.|| **elin ayağın kırılsın!** *(El ile vuran, çimdikleyen, sarkıntılık eden kimseye karşı) söylenen ilenç sözü.*|| **elinde avcunda,** *Bir kimsenin her türlü maddî varlığının tümü.*|| **elinde** (bir şeyi) **bulunmak,** *"O işi yapar; gücü yeter." anlamında kullanılır.*|| **elinde kalmak,** *1. Mal satılmamak. 2. Kimse ilgilenmediği için o anda kim ilgileniyorsa ona kalmış olmak.*|| **elin dek dutmak,** *{OsT} Elini kaldırmamak; elini kımıldatmamak.*|| **elinden bir kaza çıkmak,** *İstemeden, hata ile bir kazaya sebep olmak.*|| **elinden bir şey gelmemek,** *1. Beceriksiz olmak; bir iş yapamamak. 2. Bir iş yapmayı bilmemek. 3. Bir iş yapma yeteneği bulunmamak.*|| **elinden dirlikli,** *{ağız} Kıt kanaat geçinen.* [DS]|| **elinden düşürmemek,** *1. Sürekli elinde taşımak; bulundurmak. 2. Çok ilgilenmek; sürekli aynı işi yapmak.*|| **elinden geleni ardına koymamak,** *Yapabileceği kötülüklerin tümünü yapmak.*|| **elinden geleni yapmak,** *1. Bir işi yapabilmek için bütün gücünü ve yeteneğini kullanmak. 2. Gücü neye yetiyorsa o kadarını yapmak.*|| **elinden gelmek,** *Yapabilmek; becermek.*|| **elinden gelmemek,** *Çözüm üretecek, yapacak bir hâlde bulunamamak; çaresizlik içinde bulunmak.*|| **elinden hiçbir şey kurtulmamak,** *1. Çok becerikli olmak; hemen her işten anlar olmak. 2. Azimli olmak.*|| **elinden iş çıkmamak,** *Hızlı üretim yapamamak; oyalanmak; eline ağır olmak.*|| **elinden iyi iş gelmek,** *becerikli olmak; çok iş üretmek.*|| **elinden kurtulmak,** *1. Birinden kaçmayı başarmak. 2. Birinin yanından uzaklaşmak.*|| **elinden tutmak,** *Birinin ilerlemesine yardımcı olmak; destek olmak.*|| **elinde olmak,** *Bir işi istediği an yapabilecek durumda olmak.*|| **elinde olmamak,** *1. İstek ve arzusu dışında gerçekleşmek; iradesi dışında kalmak; istemeden yapılmak. 2. Yoksun olmak.*|| **elinde tutmak,** *1. Bir malı satmayarak kendi mülkiyetinde bulundurmak. 2. Bir malı satması gerekirken satmayıp bekletmek.*|| **eline ağır,** *Çabuk iş yapamayan; iş yaparken yavaş davranan.* || **eline almak,** *Bir işi veya bir yerin denetimini kendi üzerine almak; doğrudan ilgilenmek.*|| **eline ayağına kapanmak,** *Dileğinin yerine getirilmesi için birine çok yalvarmak.*|| **eline ayağına düşmek,** *Dileğinin yerine getirilmesi için birine çok yalvarmak.*|| **eline ayağına sarılmak,** *Dileğinin yerine getirilmesi için birine çok yalvarmak.*|| **eline bakmak,** *Birinden yardım ummak; onun yardım veya kazancı ile geçinir olmak.*|| **eline çabuk,** *Çabuk iş yapan; hızlı çalışan ve dolayısıyla çok iş üreten.*|| **eline doğmak,** *Yakın bir aile dostu tarafından küçüklüğünden beri bilinir, tanınır olmak.*|| **eline düşmek,** *1. Kendine acımasız bir kini veya hırsı bulunan birinin emri altına girmek; onun eline bir fırsat geçmiş olmak. 2. Yakalanmak; tutulmak. 3. Fırsat kollayan birine muhtaç duruma gelmek. 4. Rastlamak; tesadüf etmek.*|| **eline erkek eli değmemiş olmak,** *(Kız için) erkeklerle hiç ilişkisi olmamak; namuslu olmak; bâkir olmak.*|| **eline eteğine doğru olmak,** *Hem çalışma hem de namus ve ahlak yönünden dürüst olmak.*|| **eline geçmek,** *1. Para kazanmak; kazanç elde etmek. 2. Sağlamak; bulmak; temin etmek. 3. Yakalanmak; tutulmak.*|| **eline götürmek,** *{eAT} Eline almak; eliyle tutmak.*|| **eline kalmak,** *Bir kişinin yardım ve bakımına muhtaç olmak; ondan başka kimsesi olmamak.*|| **elin eline almak,** *{eAT}* → elini almak.|| **elin eñeğine urmak,** *{eAT} Elini çenesine dayamak.*|| **eline sağlık,** *Beğenilen bir iş yapana teşekkür ve dua mahiyetinde söylenir.*|| **eline su dökememek,** *Karşılaştırılan iki kişiden birinin diğerinden çok üstün olduğunu ifade için söylenir söz.*|| **eline tutuşturmak,** *Bir şeyi birine düşünmeye fırsat vermeden verivermek.*|| **Eline vur ekmeğini al.** *Birinin beceriksizliğini anlatmak için söylenen söz; beceriksiz, pısırık; hakkını koruyamaz.*|| **eline yandurmak,** *Eline tutuşturmak; eline sokuşturmak; vermek.*|| **elin gözün hayrına,** *{ağız} Allah aşkına anlamında kullanılan dilenci sözü.* [DS]|| **elini almak,** *{eAT} {OsT} 1. Elinden tutmak; elinden yapışmak. 2. Yardım etmek.*|| **elini alnına vurmak,** *Birden bir şeyi hatırlayıvermek.*|| **elini altına salmak,** *{ağız} Bunamak.* [DS]|| **elini ayağını çekmek,** *Bir yere gidip gelmez olmak; ilişkiyi kesmek.*|| **elini ayağını kesmek,** *Bir yere gidip gelmez olmak; ilişkiyi kesmek.*|| **elini ayağını öpmek,** *Çok yalvarmak.*|| **elini belli etmek,** *Kâğıt oyunlarında, elindeki değerli kâğıdı başkalarına sezdirecek biçimde oynamak.*|| **elini beline atmak,** *Silah çekmek için davranmak.*|| **elini bırakıp ayağını, ayağını bırakıp elini öpmek,** *1. Çok yalvarmak. 2. Çok sevindiğini göstermek.*|| **elini cebine atmak,** *Para çıkarmak üzere hareket etmek; para vermek istemek.*|| **elini çabuk tutmak,** *1. Bir işi çabuk yapıp bitirmek. 2. Diğer kişilerden daha hızlı davranmak.*|| **elini dişlemek,** *{eAT} Elini ısırmak; pişman*

olmak.|| **elini eteğini çekmek,** *Önceden yaptığı bir işten ilgisini kesmek; artık hiç ilgilenmez olmak.*|| **elini kaçırmak,** *{OsT} Elini çekmek; elini sakınmak.*|| **elini kalbine koyarak,** *Doğruluktan ayrılmadan; işin gerçeği ne ise.*|| **elini kana bulamak** (bulaştırmak), *Cinayet işlemek; adam öldürmek veya yaralamak.*|| **elini kirletmek,** *Yasal olmayan veya ahlak dışı işlerle uğraşmak.*|| (birinin) **elini kolunu bağlamak,** *(O kişiyi) çaresiz bırakmak; hiçbir çıkar yol bulamayacak hâle düşürmek.*|| **elini kolunu sallaya sallaya gelmek,** *1. Yapması veya alması gereken bir şeyi yapmadan gelmek; eli boş dönmek. 2. Bir misafirliğe veya ziyarete bir hediye almadan gitmek.*|| **elini kolunu sallaya sallaya gezmek,** *(Gizlenmesi, saklanması veya utanması gereken birisi) korkusuzca ve çekinmeden dolaşmak.*|| **elini kulağına atmak,** *1. (Müezzin için) ezan okumaya başlamak. 2. (Şarkıcı, türkücü için) gazel veya uzun hava çekmek için elini kulak kepçesine götürmek; gazele başlamak.*|| **elinin altında olmak,** *Gerektiğinde kullanmak üzere bir şeyi hazır bulundurmak.*|| **elinin hamuruyla erkek işine karışmak,** *(Kadın için) bilemediği veya başarmasının mümkün olmadığı açıkça belli olan, gücünün çok üstünde bir işi yapmaya kalkışmak.*|| **elini ovmak,** *{eAT} 1. Elini ovuşturmak. 2. Ne yapacağını şaşırmak.*|| **elini oynatmak,** *Gerekli olduğu bir sırada para vermek; harcamaktan kaçınmamak; parayı esirgememek.*|| **Elini sallasa ellisi, başını sallasa tellisi.** *Bir kişinin istediği zaman karşı cinsten birini eş olarak bulmakta sıkıntı çekmeyeceğini ifade için söylenen söz.*|| **elini sıcak sudan soğuk suya sokmamak,** *Evde hemen hemen hiçbir iş yapmadan rahat bir şekilde yaşamak.*|| **elini sürmemek,** *1. Hiç dokunmamak. 2. Yapılması gereken bir işe hiç başlamamak. 3. Bir işi kendine yakıştıramamak; tenezzül etmemek. 4. Bir kadın veya kızın namusuna zarar getirici davranışta bulunmamak.*|| **elini urmak,** *{eAT} {OsT} 1. El atmak; el uzatmak. 2. Yapışmak; dokunmak; el sürmek.*|| **elini uzatmak,** *Birine yardım etmek; destek olmak; korumak; yardımcı olmak.*|| **elini veren kolunu alamaz,** *Birinin çok arsız, yüzsüz olduğunu veya az bir şey isteyip de arkasını bırakmayan kişinin durumunu ifade için söylenen söz.*|| **elini vicdanına koymak,** *Doğrusunu söylemek veya yapmak; gerçekten ayrılmamak.*|| **elini yeñinde tutmak,** *{OsT} Hiçbir şeye dokunmamak.*|| **elini yıkamak,** *Yapmakta olduğu kötü bir işten temelli vazgeçmek; akıllıca sıyrılıp çıkmak; tövbekâr olmak.*|| **elini yumak,** *Sorumluluğu üzerine almamak.*|| **elinizin artığı,** *{ağız} Yapılan yemeğin çok güzel olduğunu belirtmek için söylenen söz.*|| **elinizin** (elinin, elin) **beğendiği,** *{ağız} Sevilen hoşa giden.*|| **elin koynuna salmak,** *{OsT} Elini koynuna sokmak.*|| **elinle ver, ayağınla ara,** *Ödünç aldığı nesneleri geri getirmeyerek mal sahibini gerekli olduğu zamanda sıkıntıya sokan kişinin tutumu için söylenen yakınma sözü.*|| **elin tutmak,** *{eAT} Elinden tutmak; yardımda bulunmak.*|| **eli olçum,** *{ağız} Elinden hemen her iş gelen.*|| (bir işte) **eli olmak,** *Kötü veya sakıncalı bir işe karışmış olmak; kanunsuz bir işin düzenleyici veya uygulayıcılarından biri durumunda olmak; parmağı olmak.*|| **eli ölçüm,** *{ağız} Elinden hemen her iş gelen.* [DS]|| **eli para görmek,** *Eline bol para geçmek; cebi para görmek.*|| **eli pek,** *1. Cimri; eli sıkı. {ağız} (aynı)* [DS] *2. {ağız} Eli ağır.* [DS]|| **el irişmek,** *{eAT} Güç yetmek; yapabilmek.*|| **eli sakar,** *{ağız} Hırsız.* [DS]|| **eli sebepli,** *{ağız} (Kişi için) tuttuğu her işten başarı ile çıkan; uğurlu.* [DS]|| **eli selek,** *{ağız} 1. Eli açık; cömert. 2. Bir işi tam başaramayan; beceriksiz.* [DS]|| **eli sıkı,** *Çok tutumlu; cimri.*|| **eli sidikli,** *{ağız} Uğursuz.* [DS]|| **eli silah tutan,** *Silah kullanma yaşına gelmiş olan herkes; yurt savunmasında görev alabilecek herkes.*|| **eli sinan,** *{ağız} Yalancı; hilekâr.*|| **eli sopalı,** *1. Dayak atmaktan çekinmeyen. 2. Sert ve kırıcı yaratılışlı olan. 3. Zorba.*|| **eli sulu,** *{eAT} Eli işe yatkın; elinden iş gelir; becerikli; maharetli.*|| **eli şakağında,** *1. Düşüncelere dalmış durumda. 2. Tasa ve üzüntü dolayısıyla çok düşünceli bir hâlde duran.*|| **eli şapşak vurmak,** *{ağız} Alkışlamak.*|| **el işçiliği,** *El emeği ile yapılan iş.*|| **el işi,** *1. Makine ile değil de elle yapılmış, dikilmiş olan. 2. Nakış, iğne, örgü gibi elle yapılan işler. 3. Okullarda el alışkanlığı kazandırmak amacıyla yapılan kesme, yapıştırma gibi etkinlikler. 4. {ağız} Kanaviçe işi.* [DS] *5. {ağız} Eliyle belini getirme.* [DS]|| **el işi kâğıdı,** *Okullarda öğrencilerin el işi derslerinde kullandıkları renkli kâğıtlar.*|| **eli taş altında kalmak,** *{OsT} İhtiyaç içinde kalmak; zarurete düşmek.*|| **eli terazili,** *Usta, becerikli.*|| **eli uz,** *{eAT} {OsT} 1. Bir işte ustalık kazanmış olan; eli hünerli; becerikli ve usta. 2. {ağız} Hırsız.* [DS]|| **eli uzluluk etmek,** *{OsT} Yapılacak işin yöntemini bilip kolaylıkla yapmak.*|| **eli uzun,** *Fırsatını bulduğunda çalmaktan çekinmeyen.*|| **eli üstün,** *{eAT} {OsT} Üstün durumda olan; galip.*|| **eli üstün olmak,** *{eAT} Güç kudret sahibi.*|| **eli var,** *{ağız} 1. "Haberi var" anlamında kullanılır. 2. Rolü var.* [DS]|| **eli varmamak,** *Bir işi yapmaya içi elvermemek; canı yapmak istememek.*|| **eli vergili,** *{OsT} Eli açık; cömert.*|| **eli yaramaz,** *{OsT} Eli uzun; hırsız.*|| **eli yatkın,** *Bir işi yapmakta eli ustalaşmış veya o iş için yeteneği olan.*|| **eli yatmak,** *Bir işi yapmak için gerekli el becerisini kazanmış olmak.*|| **eliyin (elinin) artığı,** *{ağız} 1. El ucu. 2. Para.* [DS]|| **eli yordam,** *{ağız} Gece karanlığında görmeksizin elinin yardımıyla.* [DS]|| **eli yordamlı,** *{ağız} Elinden iş gelir; becerikli.* [DS]|| **eli yufka,** *{OsT} Eli dar; yoksul.*|| **eliyle,** *Birinin yardımıyla; aracılığıyla; onun tarafından.*|| **eliyle koymuş gibi bulmak,** *Bir şeyi çok araştır-*

madan, kendisine tarif edilen şekilde çabucak bulmak.|| **eli yordamlı,** *Eline iş yakışır; iş yapmaya yatkın durumda.*|| **eli yüreği başında,** *{ağız} Korku içinde.*|| **eli yüreğinde,** *{ağız} Kaygılı.* [DS]|| **eli yüzü düzgün,** *Çok güzel almasa da çirkin denemeyecek yakışıklılıkta olan.*|| **eli yüzü yalamaç,** *{ağız} Üzeri pulsuz bir kertenkele türü.* [DS]|| **el kadar,** *Çok küçük; mini mini.*|| **el kakmak,** *{eAT} Ellerini çırparak ses çıkarmak; alkışlamak; el karsmak; aya karsmak.*|| **el kaldırmak,** *1. Bir toplantıda konuşmak için söz istemek üzere elini yukarı kaldırmak. 2. Birini dövmek istemek.*|| **el kandili,** *{ağız} Keser ve balta gibi araçları ateşe tutarak ısıtmakta kullanılan bir tür demirci maşası.* [DS]|| **el kantarı,** *Cisimlerin ağırlığını dereceli bir gösterge üzerinde açılı bir ok yardımıyla belirleyen bir tartı aracı.*|| **el karsmak,** *{eAT} Elleri ile alkış tutmak.*|| **el katmak,** *{eAT} Karışmak; yapılmasına yardımcı olmak; müdahale etmek.*|| **el kavşurmak,** *{eAT} {OsT} El kavuşturmak; el pençe divan durmak.*|| **el kayası,** *{OsT} El ile atılan küçük taş; el taşı; avuç kayası.*|| **el keseri,** *Marangozlukta çivi çakma, yontma gibi işlerde kullanılan el aleti.*|| **el kesmek,** *{eAT} El çekmek; feragat etmek.*|| **el kılavuzu,** *Bir makinenin kullanım ve bakımı için sürekli baş vurulabilecek kitapçık.*|| **el kınası,** *{ağız} Kına gecesi.* [DS]|| **el kısa olmak,** *{eAT} Güç yetmemek; âciz kalmak.*|| **el kiri,** *1. Elde kalmayan; çabuk bırakılabilir; atılabilir; terk edilebilir. 2. {ağız} Para.* [DS]|| **el kitabı,** *1 Herkesin yararlanabileceği biçimde hazırlanmış ve kolay taşınabilir kitap. 2. Bir aracın, makinenin bakım ve kullanımını açıklayan kitap.*|| **el komak,** *{OsT} El çekmek; vazgeçmek.*|| **el koyun,** *{ağız} 1. Çobanların geceleyin yatarken bağladıkları koyun. 2. Sürünün başını çeken erkek koyun.* [DS]|| **el kurtaran,** *{ağız} Kökü çövene benzer, eflatun çiçekli, lapa yapılarak çıbanları oldurmakta kullanılan bir bitki.* [DS]|| **el kuşu,** *{ağız} 1. Değerli; sevgili; saygın. 2. Her zaman başkalarından ikram bekleyen. 3. Çaresiz; zavallı. 4.. Eldeki yeme alıştırılmış her tülü kuş.*|| **eller yukarı!** *Hiçbir olumsuz davranışta bulunmadan ellerini yukarıda tut!; teslim ol!*|| **ellerde gezmek,** *1. Elden ele gezmek. 2. Çok beğenilmek, tutulmak. 3. Çok sevilmek.*|| **eller eller,** *{ağız} "Allah için, elinden iyi iş de gelir ya." anlamında sitem sözü.* [DS]|| **Ellerim yanıma gelecek.** *Bu davranışımın öbür dünyada hesabını vereceğimi bildiğim için doğru söylüyorum, anlamında yemin sözü.*|| **elleri nasır bağlamak,** *Ellerini yıpratırcasına güç ve zor işlerde çalışmak.*|| **Ellerin dert görmesin.** *Yapılan bir yardım veya iyilikten dolayı "Allah sağlık ve sıhhat versin!" anlamında hayır dua.*|| **elle tutulacak tarafı kalmamak,** *1. Sağlam yanı kalmamak; çok eskimek; yıpranmak. 2. Bir kişinin aşırı güvensizlik yaratması sonucu, kendisine arka çıkılacak yanı bulunmamak.*|| **elle tutulur,** *Çok somut; besbelli; apaçık; gerçek.*|| **elle tutulur, gözle görülür,** *Çok somut; besbelli; apaçık; gerçek.*|| **el mahareti,** *Bir şeyi elle düzgün olarak yapabilme yeteneği; el hüneri; el becerisi.*|| **el oğalamak,** *{ağız} Minnet etmek; başkasından bir şey istemek; dilenmeye benzer tavır takınmak.* [DS]|| **el ovuşturmak,** *1. Söyleyeceği şeyi bilememek; şaşırmak; ne yapacağını kestirememek. 2. Bir kişinin içine düştüğü kötü durum karşısında sevincini belli etmek.*|| **el oyunu,** *{OsT} El çabukluğu ile yapılan aldatma.*|| **el öğcelemek,** *{ağız} Minnet etmek; başkasından bir şey istemek; dilenmeye benzer tavır takınmak.*|| **el öğrenci,** *{ağız} Nakış, oya vb. el işi yapan kimselerin ilk yaptıkları iş.* [DS]|| **el öğrenceği,** *{ağız} El öğrenci.*|| **el öpe,** *{ağız} Düğün ertesinde gelinin, gelen misafirlerin elini öpmesi töreni.* [DS]|| **El öpenlerin çok olsun!** *Saygı için elini öpen birisine "Sana da böyle saygı gösteren çok olsun." anlamında iyi dilek ve teşekkür sözü.*|| **el öpme,** *{ağız} folk. Düğünden bir hafta sonra kızın babası tarafından damat ve akrabalarına verilen ziyafet.* [DS]|| **el öpmek,** *Saygı gereği birinin elini öpmek.*|| **el öpmelik,** *{ağız} folk. Gelin ya da güveye kayın baba ve kaynana tarafından verilen armağan.*|| **el öpümlük,** *{ağız} El öpmelik.* [DS]|| **el pençe divan durmak,** *Yetkili birinin karşısında saygılı bir hâlde durmak; divan durmak.*|| **el peşrevi,** *argo. Elle yapılan sarkıntılık.*|| **el sabunu,** *El yıkamakta kullanılan sabun.*|| **el sallamak,** *{ağız} Vazgeçmek; el çekmek.* [DS]|| **el salmak,** *{eAT} {OsT} 1. El dokundurmak; el uzatmak. 2. El ile işaret etmek; el sallamak.*|| **el sanatları,** *Küçük tezgâhlarda, el emeği harcanarak meydana getirilen sanat eserleri veya işler.*|| **el serpmek,** *{eAT} İstememek; vaz geçmek.*|| **el sıkmak,** *Vedalaşmak, karşılaşmak veya selamlaşmak amacıyla bir başkası ile ellerinin ayalarını birbirine kavuşturarak parmaklarını dışardan kavuşturmak.*|| **el silkmek,** *{OsT} İstememek; fariğ olmak.*|| **el sözlüğü,** *Elde taşınabilen sık sık başvurulabilecek küçük sözlük.*|| **el sunmak,** *{eAT} {OsT} 1. El uzatmak. 2. {eAT} Cesaret etmek; cüret etmek.*|| **el sürmek,** *Değmek; ellemek; kullanmak.*|| **el sürmemek,** *1. Yapılması gereken bir işe hiç başlamamak; değmemek; dokunmamak. 2. İlgi duymamak; eline almamak. 3. Hiç kullanmamak. 4. (Kız veya kadına) cinsel yaklaşımda bulunmamak.*|| **el süvar olmak,** *{OsT} Yaptığı el işine yatkınlık kazanmış olmak; melekeli olmak.*|| **el şakası,** *Birini kızdırmak veya güldürmek için elle yapılan şaka yollu hareket.*|| **el tahtası,** *{ağız} Leblebi kavururken karıştırmaya yarayan yarım daire şeklindeki tahta araç.*|| **el tarağı,** *{OsT} Küçük tarak; saç tarağı.*|| **el tartmak,** *{eAT} El çekmek; feragat etmek.*|| **el tası,** *İçinde el yıkanan küçük kap.*|| **el taşı,** *{ağız} 1. Tabaklanmış derileri parlatmakta kullanı-*

lan araç. 2. Beş taş oyunu. 3. Küçük taş parçası. [DS]|| **el tazelemek,** *Bir işte çalışan birini dinlendirmek için yerine başka birini koymak; kuvvet yenilemek.*|| **el telsizi,** *iletş. Elde taşınarak kullanılan telsiz alıcı verici cihazı.*|| **el topu,** *spor. Yedi veya on birer kişilik iki takım arasında oynanan ve topu elle karşı takımın kalesine atma esasına dayanan bir top oyunu; hentbol.* || **el tutacak,** *{ağız} Kayık küreğinin tutulacak yeri.* [DS]|| **el tutmak,** *1. Çok oyalamak; zaman almak. 2. {ağız} Bir şeyhten zikir, tespih çekmek vb. için izin almak.* [DS] *3. Daralan bir kimseye yardım etmek. 4. Kefil olmak. 5. Herhangi bir pazarlıkta satıcı ile alıcı tokalaşarak fiyat üzerinde anlaşmak.*|| **el tüvi,** *{ağız} Yağ eritilen küçük el tavası; yağ dığanı.* [DS]|| **el uciyle,** *{OsT} İşe önem vermeyerek; gönülsüz olarak.*|| **el uciyle görüşmek,** *{eAT} Az görüşmek.*|| **el uciyle tutmak,** *{eAT} İşe önem vermemek; gönülsüz davranmak.*|| **el ucu,** *{ağız} 1. Sofrada kalan son lokma ya da ekmek parçaları. 2. Baş parmak hariç dört parmak tutumu kadar. 3. Yaş, tahsil, para vb. bakımlardan büyük olan kimseye duyulan saygı.* [DS]|| **el ucuynan** (ucu ile), *{ağız} Pek az; azıcık.*|| **el ula** (ulağı), *(u uzun söylenir) Ailede ufak tefek işleri yapan kimse.*|| **el ulağı,** *1. {OsT} Küçük işlerde kullanılan hizmetçi; yardımcı; yamak. 2. El işine eklenen harç.*|| **el ulaklığı,** *Yamaklık; yardımcılık.*|| **el urmak,** *{eAT} {OsT} 1. El atmak; el uzatmak. 2. El sürmek; dokunmak. 3. Yapışmak.*|| **el uruşmak,** *{eAT} El tutuşmak.*|| **el uşağı,** *{ağız} Hizmetçi çocuk.*|| **el uzatmak,** *1. Bir işi yapmak için yardımcı olmak üzere girişimde bulunmak. 2. Daha önce verilmiş veya var olan bir hakkı geri almak üzere girişimde bulunmak; gasp etmek. 3. Mahremiyeti giderecek şekilde davranmak; namusunu kirletmeye yeltenmek.*|| **el uzluğu,** *Bir işi veya hareketi birçok kez yaparak elde edilen ustalık; el alışkanlığı; beceri; maharet.*|| **el üstünde tutmak,** *Aşırı derecede birine saygı göstermek; çok ilgilenmek.*|| **el üşürmek,** *{OsT} El birliği yapmak.*|| **el üzmek,** *{ağız} Ümitsiz duruma düşmek.*|| **el vere,** *{OsT} Olur ki; belki; mümkün ki.*|| **el verişmek,** *{eAT} Başkasının eline yapışmak; el ele tutuşmak.*|| **el vermek,** *1. {eAT} {OsT} {ağız} Bir işte yardımcı olmak; yardım etmek.* [DS] *2. Şeyh tarafından dervişine şeyhlik yapabilme hakkı ve izni tanınmak. 3. folk. Okuma, üfleme yoluyla yapılan halk hekimliğinde tanınmış olan ocaklı tarafından bir başkasına aynı yetkileri kullanma iznini vermek. 4. Kâğıt oyunlarında karşı tarafın üstünlük sağlamasına izin vermek. 5. {eAT} Teslim olmak. 6. {ağız} Yetmek; yeterli olmak.* [DS]|| **el vermemek,** *1. {ağız} Bir oyunda rakibine hiç fırsat tanımamak. 2. Dargın ve küskün olduğu birine barışmak için elini uzatmamak veya elini öpmesine izin vermemek.* [DS]|| **el virmek,** *{ağız} İzin vermek.* [DS]|| **el vurmak,** *{ağız} Güç doğumlara el ile yardım etmek.* [DS]|| **el vurmamak,** *Yapılması gereken bir işe henüz hiç başlamamış olmak; el sürmemek.*|| **el yağlığı,** *{ağız} Mendil.* [DS]|| **el yaran,** *{ağız} Sulak yerlerde yetişen dikenli ve zehirli bir ot.*|| **el yatkınlığı,** *Bir işi veya hareketi birçok kez yaparak elde edilen ustalık; el alışkanlığı; beceri; maharet.*|| **el yazısı,** *Elle, kalemle yazılan yazı.*|| **el yazması,** *Matbaa bulunmadan önce elle yazılarak çoğaltılmış eser; elle yazılmış kâğıt, kitap vb.*|| **el yeğnisi,** *{ağız} Bahşiş.* [DS]|| **el yeri,** *{ağız} Kiler.* [DS]|| **el yetiştirmek,** *{ağız} İmkân bulmak.* [DS]|| **el yıkamak,** *Eskiden yaptığı ve zararını gördüğü işle ilgisini kesmek.*|| **el yohamak,** *{OsT} El sürmek; dokunmak.*|| **el yokamak,** *{eAT} {OsT} El sürmek; dokunmak.*|| **el yordamı,** *Elle yoklama; tahmin etme; ölçüp tartmadan yapılan.*|| **el yordamıyla,** *Diğer duyu organlarını kullanmadan elleriyle yoklayarak; ölçüp tartmadan, tahminî olarak.*|| **el yumak,** *1. {eAT} {OsT} {ağız} Vazgeçmek; el çekmek. 2. {ağız} Bitirmek; sona erdirmek.* [DS]|| **el zımbası,** *Levha hâlindeki metal gereçleri belli bir çap veya biçimde kesmeye, dilmeye yarar elle çalışır araç.*

el[2], [*eT.* ēl / él / il / el] *(é:l) is.* **1.** Yakınların dışında kalan kimse; yabancı; başkası. *{eAT} {ağız} (aynı)* **2.** Kabile; oba; aşiret; kavim. *{eT} {eAT} (aynı)* [ETY] **3.** Bir yerde oturanlar; halk; ahali. *{eT} {eAT} {ağız} (aynı)* **4.** Ülke; yurt; memleket. *{eAT} {ağız} (aynı)* **5.** *{eT}* Devlet; imparatorluk; hükümdarlık. [İKPÖy.] [Gabain] [EUTS] [ETY] **6.** *{eT}* Ülke; eyalet; vilayet. [ETY] [DLT] [Tekin] **7.** *{eT}* İki bey arasındaki barış. [DLT] **8.** *{eT}* Açıklık; bolluk. [DLT] **9.** *{eT}* Atı anlatan bir isim. [DLT]. **10.** *{eAT}* Hısım akraba; yabancı olmayan; dost; yâr. ⊡**el adamı,** *Yabancı kimse; bildik, tanıdık olmayan.*|| **el ağzı,** *{ağız} Başkalarının söylediği; başkalarının sözü.* [DS]|| **el ağzına bakmak,** *{ağız} Başkalarının söylediklerine kapılarak bazı davranışlarda bulunmak; kendi iradesini kullanmamak.* [DS]|| **el ağzıyla çorba içmek,** *Başkasının sözleri ile kendi fikri imiş gibi konuşmak veya davranmak.*|| **el âlem,** *Herkes; yabancılar; başkaları; el gün.*|| **el arı,** *{ağız} Başkalarından utanma; onların kınamasına neden olan davranış.* [DS]|| **el arı, düşman gayreti** (körü), *Dost ve düşmana karşı küçük düşmemek için.*|| **el başı,** *{eT} 1. Vilayetin baş yöneticisi; vali.* [DLT] *2. At bakıcısı; seyis.* [DLT]|| **el bayıdan,** *{ağız} 1. Cömert; gözü tok. 2. Zenginmiş gibi davranan; gereksiz harcamalarda bulunan; savurgan.* [DS]|| **El beğenmezse yer beğensin!** *Beğenilip takdir edilmeyen bir kimse olmaktansa ölmek daha iyidir.*|| **el biri,** *{ağız} Bir kadınla erkek arasında söz götürüp getiren kimse.* [DS]|| **él bolmak,** *{eT} Barışmak; sulh olmak.*|| **elden ayrıksı,** *{ağız} Kimseye benzemeyen.* [DS]|| **Elden vefa, zehirden şifa!** *Zehirden şifa beklenemeyeceği gibi elden de yardım ve bağlılık beklene-*

mez.|| **ele düşmek,** *{ağız} (Kadın için) ortaya düşmek.*|| **ele güne karşı,** *Dostlar üzülmesin, düşmanlar sevinmesin diye; yabancılara karşı.*|| **el ekmeği,** *{ağız} Başkasının işinde boğaz tokluğuna çalışarak yaşamını sürdürme durumu.* [DS]|| **el eline bakası,** *{ağız} "Başkalarına muhtaç olası" anlamında ilenç.* [DS]|| **El elin aynasıdır.** *İnsanın davranışını kendisinden daha çok başkaları görür ve değerlendirir.*|| **el eliyle yılan tutmak,** *Tehlikeli bir işe kendisi girişmeyerek başkasını öne sürmek.*|| **el erki,** *Demokrasi.*|| **el gölgeliği,** *{ağız} Kız çocuğu.* [DS]|| **el gölgesi,** *{ağız} Tavsiye mektubu ya da sözü.* [DS]|| **el güç,** *{ağız} Başkaları.* [DS]|| **el gün,** *1. Başkaları; yabancılar. 2. Bütün ahali. 3. Çekiştirenler; dedikoducular.*|| **el gün maskarası,** *{ağız} (Kişi için) bir kişiliği olmayan; herkese maskara olan.* [DS]|| **El ile gelen düğün bayram.** *Başkalarının da katladığı bir sıkıntıdan dolayı yakınmak yersizdir.*|| **el kapısı,** *1. Kızın gelin gittiği ev. 2. Çalışma karşılığı kazanç sağlanan başkasına ait iş yeri.*|| **el kapısına düşmek,** *Yabancılara muhtaç olmak.*|| **el kazanıyla çorba** (aş) **kaynatmak,** *Başka birinin hazırladığı imkânlardan yararlanarak kendi hesabına iş çevirmek, kazanç sağlamak.*|| **El kesesinden sultanım, develer olsun kurbanım!** *Başkalarına ait para ile bol bol harcayarak hava atmak.*|| **el kızı,** *1. Gelin. 2. Eş.*|| **el körgesi,** *{ağız} 1. Tavsiye mektubu. 2. Yardımıyla iş bitirilecek kimse.* [DS]|| **ellere kalası,** *{ağız} 1. "Kimsesiz, öksüz kalasın" anlamında ilenç. 2. Birisine, nişanlısının başkalarına kalması dileğiyle edilen ilenç.* [DS]|| **ellere kalasıca,** *{ağız} "Kimsesiz, öksüz kalasın" anlamında ilenç.* [DS]|| **El mi yaman, bey mi yaman?** *1. Yönetici ne kadar güçlü görünürse görünsün, halkın daha güçlü olduğunu ifade eden söz. 2. "Kısa zamanda başkalarının mı yoksa bağlı olduğun erkin mi daha güçlü olduğunu anlarsın" anlamında kullanılan tehdit sözü.*|| **el oğlu,** *1. Yabancı; başkası. 2. Damat. 3. (Kadın için) kocası. 4. Herhangi bir erkek. 5. Halk içinden başkalarını çekiştiren tipik bir kimse.*|| **el önü,** *{ağız} Düğünde, çarşamba günü düzenlenen kına gecesi.* [DS]|| **El yahşi biz yaman, el buğday biz saman.** *Yabancıların yerlilerden daha üstün tutulduğunu ifade etmek için kullanılan söz.*|| **el yumak,** *Çekilmek; terk etmek; vazgeçmek; bırakmak.*|| **el yüzlü,** *{ağız} Başkalarına olduğundan daha iyi görünen; olduğu gibi görünmeyen.* [DS]

el[3], [él] *(él) {eT} sf.* Kötü; değersiz. [DLT] ⧉ **él kuş,** *Kartala benzer alacalı bir kuş.* [DLT]

el[4], [Mog. él *(geçimli)*] *sf.* Yenilmiş; boyun eğen; mağlup; ram; muti. ⧉ **el elliği,** *Dostluk antlaşması; musalaha.*

el[5], [el / il] *{eAT} is.* Yel.

ela[1], [*eT.* ala > elā] *(elâ:) is.* **1.** Sarıya çalan açık kestane rengi. **2.** *sf.* (Göz için) sarıya çalan açık kestane renginde.

ela[2], [Far. elā ‌ﺍﻻ] *(elâ:) ünl.* Hey.

elado, [Yun. éla dō *(buraya gel)*] *ünl. argo.* Gel.

elalem, [él+ Ar. ālem] *(elâ:lem) is.* Kişinin dışında kalan herkes; yabancılar; başkaları; el gün.

elaman, [Ar. el-amān *(beni affedin)* الامان] *(el-ama:n) {OsT} ünl.* Kötü bir durumdan veya can sıkıcı kişilerden usanma bildiren söz. ⧉ **el'aman çağırmak,** *Çaresiz kalmak; yalvarmaya başlamak.*|| **el'aman çekmek,** *{OsT} Bıkıp usandığı bir kimseden yakınır olmak.*|| **el'aman demek,** *Bir kimseden veya bir durumdan usanmak; yaka silkmek.*

elan, [Ar. el-ʾān الآن] *(el-a:n) zf.* Şu anda; şimdi; şimdiki durumda; daha; henüz.

elasa, [eya+yisa *(Akdeniz gemicilerinin kürek çekerken tempo tutturmak için söyledikleri söz)* > elāsa] *(elâ'sa) ünl.* (Coşturmak için kullanılan) haydi; ha maşallah!

elastik, [Fr. élastique] *sf.* **1.** Çekince veya bir kuvvet uygulayınca uzayabilen; esnek. **2.** *ed.* Çok anlamlı.

elastikî, [Fr. élastique + Ar. -ī الاستكى / الاستقى] *(elâstiki:) {OsT} sf.* Esnek olan.

elastikiyet, [Fr. élastique + Ar. -iyyet الاستكيت] *{OsT} is.* Esneklik; esnek olma durumu.

elastisimetre, [Fr. élasticimètre] *is.* Esneklik ölçer.

elastomer, [Fr. élastomère] *is.* Kauçuk gibi esneklik gösterebilen ve kauçuk yerine kullanılan doğal veya sentetik polimer.

elavay, [ele + ah + vay > elāvay ?] *{ağız} sf.* **1.** Her şeye ağlayan, bağıran çağıran. **2.** Söz götürüp getiren; dedikoducu. [DS]

elavaycı, [elāvay-cı] *{ağız} sf.* → elavay. [DS]

elbab, -bbı [Ar. lübb *(akıl)* > elbāb الباب] *(elba:b) {OsT} is.* Akıllar.

elbaki, [Ar. el-bāḳī الباقى] *(elba:kı', k kalın söylenir) {OsT} is.* **1.** Sonsuz. **2.** Allah'ın sıfatlarından; sonsuz kalıcı. ⧉ **El-bākî hüve'l-bākî.** *{OsT} Tek sonsuz kalıcı odur.*

elbasan tava, [Arnavutluk'taki Elbasan kentinden] *is.* Soğan ve az su ile pişirilmiş kemiksiz kuşbaşı etlerin üzerine yoğurt, un, et suyu ve yumurtadan meydana gelen sos dökülerek fırında kızartmak suretiyle yapılan bir tür yemek.

elbasir, [Ar. el-baṣīr البصير] *(elbasi:r, s kalın söylenir) {OsT} sf.* (Allah'ın sıfatlarından) her şeyi gören.

elbedî, -i'i [Ar. el-bedīʿ ابديع] *(elbedi:i) {OsT} sf.* En güzel yapan; Allah'ın sıfatlarından.

elbeşte[1], [? elbeşti / elbeşte / enbeşti] *{ağız} is.*→ elbeşti. [DS]

elbeşte[2], [? elbeşte] *{ağız} is.* **1.** Elinden iş gelmeyen. **2.** Erimiş; pelteleşmiş. [DS]

elbeşti, [? elbeşti / elbeşte / enbeşti] *{ağız} is.* **1.** Deri terbiyesi sırasında derilerin bırakıldığı özel çamur. **2.** Bu çamurun konulduğu kap. [DS]

elbet, [Ar. el-bette البتّه / البت] *(e'lbet) {OsT} zf.* **1.** Kuşkusuz; şüphesiz; mutlaka. **2.** Eninde sonunda; er geç.

elbetleyin, [elbet- + T. -leyin] *{ağız} zf.* Elbette. [DS]

elbette, [Ar. el-bette البتّه] *(elbe'tte) {OsT} zf.* **1.** Kuşkusuz; şüphesiz; mutlaka. **2.** Eninde sonunda; er geç.

elbeyi, [el+bey-i] *{ağız} is.* **1.** Bucak müdürü. **2.** Vali. **3.** Mıntıka kumandanı. [DS]

elbise, [Ar. libās *(giyecek)* > elbīse *(giyecekler)* البسه] *is.* **1.** Çamaşır üstüne giyilen her türlü giyecek; giysi. **2.** Tek parçadan oluşan uzun kadın giyeceği. **3.** Her türlü giyecek. ⧉ **elbise dolabı,** *Elbiselerin çıkarılıp asıldığı kapaklı dolap; gardırop.*|| **elbise fırçası,** *Elbiselerin tozunu almakta kullanılan fırça.*

elbiseli, [elbise-li] *sf.* **1.** Elbisesi olan; giyinmiş. **2.** Belirtilen nitelikte elbise giymiş bulunan.

elbiselik, -ği [elbise-lik] *sf.* **1.** Elbise yapmaya uygun kumaş. **2.** *is.* Elbise konulan yer.

elbisesiz, [elbise-siz] *sf.* Elbisesi olmayan; çıplak; giyinmemiş.

elbiz[1], [Ar. iblīs] *{ağız} is.* **1.** Şeytan. **2.** Düşman. [DS] ⧉ **elbiz yolu,** *{ağız} 1. Tarla ve bağlardaki yol biçimindeki bitek yerler. 2. Samanyolu.* [DS]

elbiz[2], [? elbiz] *{ağız} is.* **1.** Sümüklü böcek. **2.** Örümcek. **3.** Örümcek ağı. **4.** Bitek olmayan toprak. **5.** Zararlı bir çeşit ot. [DS] ⧉ **elbiz kurşunu,** *{ağız} "Kulağına şeytan, düşman kurşunu çakılsın" anlamında ilenç sözü.* [DS]

elbizine [elbiz-i-n-e] *{ağız} zf.* (Anlatış için) görmediği bir şeyi görmüş gibi; yalancıktan. [DS]

elböreği, [el+böre(k)-i] *{ağız} is.* Puf böreği. [DS]

elbüz, [Ar. elbüz البز] *{OsT} sf.* **1.** Yüksek; yüce; doruk. **2.** *is.* Kafkas Dağlarının tepesi.

Elcasi, [Ar. el-cāsī الجاسي] *(elca:si:) {OsT} is. gök b.* Herkül takım yıldızı.

elce, [el-ce] *{ağız} is.* **1.** Yağ tavası. **2.** Kulplu küçük tencere. **3.** Küçük sepet. [DS]

elcebbar, [Ar. cebr *(zorlama)* > el-cebbār الجبار] *(elcebba:r) {OsT} sf.* **1.** Zorlayan. **2.** Allah'ın sıfatlarından; tek zorlayıcı. **3.** *öz. is.* Orion takım yıldızı.

elceg, [el-cek / el-ceg] *{ağız} is.* **1.** Kuyudan su çekilen çıkrığın el ile tutulan yeri. **2.** Eldiven. [DS]

elcek, -ği [el-cek الجك] *{ağız} is.* **1.** *{eAT}* Eldiven. **2.** Bazı el araçlarının tutacak yeri; tutamak; kulp. **3.** Eli korumak için ele takılan ya da alınan kanca gibi bir araç. **4.** Tırpanın el ile tutulan yeri. **5.** Bulgur değirmeninde elle tutulan yer. **6.** Kapının tutamak yeri. **7.** Harman aracını çevirmekte kullanılan kol. **8.** İplik bükme çıkrığının elle tutulan yeri. **9.** El değirmenini çevirmek için elle tutulan yeri. **10.** Sabanın elle tutulan yeri. **11.** Zayıf, çelimsiz kadın. **12.** Yağ tavası. **13.** Küçük çekiç. [DS] ⧉ **elcek taşı,** *{ağız} Haşhaş, tuz, biber vb. şeyleri ezmek için kullanılan elle kullanılabilir taş.* [DS]

elcep, -bi [el + Ar. ceyb *(cep) (Türkçe kurallara aykırı)*] *{OsT} sf.* (El için) cep içinde bulunan. ⧉ **elcep etmek,** *(Bir şey çıkarmak, özellikle para vermek için) elini cebine sokmak.*

elcevab, [Ar. el-cevāb الجواب] *(elceva:b) {OsT} is.* (Fetva vb. şeylerin başlangıç sözü olarak) onun cevabı budur.

elcezire, [Ar. el-cezīre الجزيره] *(elcezi:re) {OsT} is.* **1.** Ada. **2.** *öz. is.* Fırat ve Dicle arasındaki topraklar. **3.** *tar.* İmparatorluk döneminde Akdeniz'deki adalara verilen ad.

elci[1], [el-ci] *{ağız} is.* **1.** Mevsimlik tarım işçisi toplayan ve çiftlik sahipleri ile bunlar arasında aracılık eden kişi; dayıbaşı; amelebaşı. **2.** Yapı ustasının yamaklığını yapan amele. **3.** Irgatın biçeceği ekin parçasını belirleyen ve işaretleyen kimse.

elci[2], [el-ci] *{ağız} is.* **1.** İnsana alışkın hayvan. **2.** Sürüde baş çeken hayvan. [DS]

elci[3], [el-çi / el-ci] *{ağız} is.* **1.** Kız istemeye veya görmeye gönderilen kimse; dünür; dünürcü. **2.** Dargın olan iki tarafı barıştıran kimse. [DS]

elcik[1], **-ği** [el-cik] *{ağız} is.* Sürüden ayrı olarak beslenen insana alışkın koyun veya kuzu. [DS]

elcik[2], **-ği** [el-cik] *{ağız} is.* **1.** Haşhaş yağı çıkarmakta kullanılan aygıt. **2.** Ekin biçerken, sol elin parmaklarına geçirilen, eldiven biçiminde tahta araç. **3.** Eldiven. **4.** Çıkrık kolu. **5.** Dokumacılıkta gücüleri aşağı yukarı hareket ettiren demir araç. **6.** Masa çekmecelerine takılan kulp. **7.** İp bükme aracı. [DS]

elcil, [el-cil] *{ağız} sf.* (Koyun veya kuzu için) sürüden ayrı olarak elden beslenen. [DS]

elcillik, -ği [el-cil-lik] *{ağız} is.* Kalabalık ve şenlikli yer. [DS]

elcim, [el-cin / elcim] *{ağız} sf.* **1.** (Hayvan için) insana alışkın; elci. **2.** (Hayvan için) iyi eğitilmiş. [DS]

elcime, [Ar. licām > el-cime الجمه] *{OsT} is.* Gemler.

elcin, [el-cil / el-cin] *{ağız} is.* **1.** İnsana alışkın hayvan. **2.** Sürüde baş çeken koyun veya keçi. **3.** *sf.* Çabuk aldanan veya kanan. [DS]

elcivan, [eldiven] *{ağız} is.* Yün eldiven. [DS]

elcük, -ğü [el-cik] *{ağız} is.* Marangoz rendesinin karşılıklı sapları. [DS]

elçağı, [el+çağı] *{ağız} is.* İplik saran araç. [DS]

elçek, -ği [el-cek] *{ağız} is.* **1.** Tencere. **2.** Büyük elek. **3.** Tırpanın elle tutulan yeri. **4.** Dik açı. **5.** Eldiven. **6.** Çıkrığın elle tutulan yeri. [DS]

elçi, [*eT.* ēl / él > il-çi / él-çī > el-çi ایلچی] *is.* **1.** Bir devleti veya devlet başkanını başka bir devlette temsil eden kişi; sefir. *{eT} (aynı)* [EUTS] [ETY] **2.** Bir uzlaşma veya anlaşma sağlamak amacıyla taraflardan birinin diğerine gönderdiği aracı. **3.** *{eAT}* Allah'ın emir ve yasaklarını bildirmek üzere insanlara gönderdiği peygamber. **4.** Kız istemek üzere oğlan tarafının gönderdiği aracılar; görücü; dünür. *{ağız} (aynı)* [DS] **5.** *{eT}* Haberci. [ETY] **6.** *{eT}* Kurye. [ETY] **7.** *{ağız}* İki kişi arasında söz getirip götürmeyi alışkanlık edinmiş kimse; kovucu; dedikoducu. [DS] ⊡ **Elçiye zeval olmaz.** *Getirmiş olduğu haber veya istek ne kadar kötü olursa olsun bunda elçinin bir kusuru yoktur.*

elçik, -ği [el-cik] *{ağız} is.* **1.** Küçük el. **2.** Kısa boylu kadın. [DS]

elçileşmek, [elçi-le-ş-mek] *işteş. f. [-ir]* Karşılıklı elçi göndermek; elçi teati etmek.

elçilik, -ği [el-çi-lik] *is.* **1.** Elçi olma durumu; sefirlik. **2.** Elçinin görevi. **3.** Elçinin görevini yaptığı bina veya makam; sefarethane; sefaret. **4.** Taraflar arasında anlaşmayı sağlama; ara buluculuk. **5.** *{ağız}* Nişanlılık öncesi kızla erkeğin arasını yapma işi. [DS] ⊡ **elçilik etmek,** *1. Elçilik görevinde bulunmak. 2. Aracılık etmek.* || **elçilik uzmanı,** *Elçiliklerde belli alanlarda uzman olarak görev yapan kişi; ataşe.*|| **elçilik yapmak,** *1. Elçilik görevinde bulunmak. 2. Aracılık etmek.*

elçim[1], [el-çin > el-çim] *{ağız} is.* **1.** Bir kerede alınabilecek kadar az olan nesne; az. **2.** Deste; tutam. **3.** Bir kerede bükülmek üzere taranmış yün yumağı. **4.** Deste deste yapılmış yün. **5.** Baş parmakla serçe parmak arasında sarılan iplik. **6.** Salamuraya konmak üzere dizilmiş yemeklik asma yaprağı. [DS] ⊡ **elçim kaldırmak,** *{ağız} Biçilecek ekin bitirildikten sonra işverenden bahşiş alabilmek için son tutamı havaya kaldırmak; bahşiş almak.*

elçim[2], [? elçim] *{ağız} is.* **1.** Ağustos böceği. **2.** Bilmece; bulmaca. [DS]

elçim[3], [el-çi > elçim ?] *{ağız} is.* Elçi. [DS]

elçin, [el-çin] *{ağız} is.* **1.** Bir avucun alabileceği miktar; bir tutam; bir demet; bir parça. **2.** Kışın ocak başında öten cırcır böceği. [DS]

elçü, [*eT.* él-çī > el-çü ایلچو] *{OsT} is.* → elçi.

elçük, -ğü [el-çük] *{ağız} is.* Küçük yüz. [DS]

elde, [el-de] *sf.* **1.** Ele alınan; elle tutulan. **2.** *is. mat.* Aritmetik işlemlerinden toplama veya çarpma yaparken on ve onun katları olarak bir üst haneye eklenmek üzere hatırda tutulan sayı.

eldeci, [el-de-ci] *sf.* **1.** Bir şeyi eli altında tutan; zilyet. **2.** *is.* Hizmetçi; hademe.

eldeç, -ci [el-de-ç] *is.* Bulgur, mısır, buğday gibi tahılları dövmekte kullanılan taş ya da ağaçtan yapılmış dibek tokmağı.

eldek[1], **-ği** [el-dek] *{ağız} is.* **1.** İhtiyat; tedbir. **2.** Bulgur taşının üzerinde elle tutulan kısım. **3.** *sf.* (Kadın için) ele geçirilmesi kolay. [DS]

eldek[2], **-ği** [el-dek] *{ağız} zf.* Aletsiz olarak; yalnız eliyle. [DS]

eldeleşmek, [el-de-le-ş-mek ایلدلشمك] *{eAT} işteş. f. [-ür]* **1.** Birbirinin elini sıkmak. **2.** Dost geçinmek.

eldem[1], [er-dem > el-dem] *{eT} is.* Erdem. [ETY]

eldem[2], [el-de-m] *{ağız} sf.* Alışkın; ehlî. [DS]

-elden, [-al-dan / -el-den] *{eAT} çek. e.* → -aldan.

elden, [el-den] *zf.* **1.** Hiçbir aracı kullanmadan, bizzat kendisi yaparak, takip ederek. **2.** Posta ve diğer ulak araçlarını kullanmadan, insan eliyle; özel kişiyle. **3.** *{ağız} is.* Borç para alma. [DS]

eldenlik, -ği [el-den-lik ?] *{ağız} is.* Salepçilerin ellerinde taşıdıkları bardaklık. [DS]

eldirek, -ği [el-dirik] *{ağız}* **1.** Kalaycı kıskacı. [DS] **2.** Kalaycı ve bakırcıların ocaktaki ateşi karıştırmak veya bu ateş içinde kızdırılmaya bırakılmış demir halkaları, parçaları çıkarmak maksadıyla kullandıkları ucu çengelli demir çubuk; eldirek demiri.

eldirekçi, [eldirek-çi] *{ağız} sf.* Aldatıcı; kandırıcı. [DS]

eldirem, [? eldirem] *{ağız} sf.* Azıcık. [DS]

eldiri, [eltir-ig / eldir-ī / eldrī] *(eldiri:) {eT} is.* Oğlak veya kuzu derisi. [DLT]

eldirti, [el-dir-ti] *{ağız} is.* Yabancı; ecnebi. [DS]

eldiven, [el+ tügmek *(bağlamak)* > düg-en ? / Far. **dest**ebān / destuvān / T. **el** + Far. -tebān ? / الدیوان / الدوان / الدوان] *{OsT} is.* **1.** Elleri soğuktan veya dış etkilerden korumak için giyilen yün veya deri giyecek eşyası. **2.** Boksta dövüşürken yumruk şiddetini azaltmak için dışına yumuşak madde kaplanmış, ele takılan bir tür koruyucu.

eldivenci, [eldiven-ci] *is.* Eldiven yapan veya satan kimse.

eldivencik, -ği [eldiven-cik] *is.* Pansumanları parmaklar üzerinde tutmaya yarar bir tür sargı.

eldivencilik, -ği [eldiven-ci-lik] *is.* Eldiven yapımı ve satımı ile uğraşan iş kolu; eldiven yapım ve satım işi.

eldrük, [iltür-mek / ildür-mek *(iliştirmek)* / ild(ü)r-ük] *{eT} is.* Üzerlik otu tohumu; sedefotu tohumu, *(Peganum harmala)*. [DLT]

eldüğan, [el+tüg-mek] *{ağız} is.* → eldiven. [DS]

eldüvan, [el+ tügmek *(bağlamak)* > düg-en ? / Far. **dest**ebān / destuvān => T. **el** + Far. -tebān ? الدوان] *(eldüva:n) {OsT} is.* → eldiven.

-ele-, [-a-la- / -ele-] *yap. e.* → -ala- *{eAT} (aynı)*

ele, [o + ile / öyle] *(e:le) {ağız} e.* Öyle. [DS] ⊡ **ēle mi?** *{ağız} Öyle mi?* [DS]|| **ēlesi ne?** *{ağız} O ne biçim söz öyle?* [DS]

elebaşı, -yı, -lar [er + baş-ı ?] *is.* **1.** Oyunda arkadaş-

larına başkanlık eden çocuk. **2.** Kötü işlerde yöneticilik eden kişi; sergerde.

elebaşılık, -ğı [elebaşı-lık] *is.* Elebaşı olma durumu. ⚐ **elebaşılık etmek** (yapmak), *Olumsuz veya kötü bir işte önderlik etmek; sergerdelik etmek.*

elebek, -ği [? elebek] *{ağız} sf.* Beyaz. [DS]

elebez kancığı, [? elebez + kancı(k)-ı] *is. t.* Herhangi bir işi olmadığı için gönlünü eğlemek için avare avare dolaşan.

elecek[1]**, -ği** [el-e-cek ?] *{ağız} is.* → elcek. [DS]

elecek[2]**, -ği** [el-e-cek ?] *{ağız} is.* **1.** Loğ taşının elle tutularak çekilen sapı. **2.** Ocak karıştırmaya yarayan uzun çubuk. [DS]

elecik[1]**, -ği** [*eT.* alā-çü > alaçuk] *{ağız} is.* **1.** Bağ evi; kulübe. **2.** Çocukların yaptığı oyuncak ev. [DS]

elecik[2]**, -ği** [el-e-cik / el-e-cek ?] *{ağız} is.* Tulumba kolu. [DS]

eled, -ddi [Ar. eledd الدّ] *{OsT} sf.* Hakkına razı olmayan; hak kabul etmeyen; inatçı.

elefe, [? elefe] *{ağız} is.* Düzgün ve değerli söz. [DS]

eleget, [Yun. alekhati *(kuyu çıkrığı)*] *{ağız} is.* Kaldıraç. [DS]

elegöre, [ele+göre] *{ağız} sf.* Uygun. [DS]

eleği, [el+eğ-i / el iğ-i?] *{ağız} is.* Elde yün eğirme aracı; kirmen. [DS]

eleğimsağma, [Ar. ʿalāʾim *(belirtiler)* + semā *(gökyüzü)* > ʿalāʾimi's-semā => eleğimsağma الكم صغمه] *{eAT} {OsT} {ağız} is.* Gökkuşağı.

eleğimsağmal, [Ar. ʿalāʾim *(belirtiler)* + semā *(gökyüzü)* > ʿalāʾimi's-semā => eleğimsağmal الكم صغمل] *{eAT} {OsT} is.* → eleğimsağma.

eleğimsağmalı, [Ar. ʿalāʾim *(belirtiler)* + semā *(gökyüzü)* > ʿalāʾimi's-semā => eleğimsağmalı الكم صغملى] *{eAT} is.* → eleğimsağma.

eleğimsahma, [Ar. ʿalāʾim *(belirtiler)* + semā *(gökyüzü)* > ʿalāʾimi's-semā => eleğimsaḫmal الكم صخمه] *{OsT} is.* → eleğimsağma.

eleğore, [el-e+göre] *{ağız} zf.* Başka zamanlardakine nispetle; diğerlerine nazaran. [DS]

eleh, [*eT.* elik *(geyik)*] *{ağız} is.* → elek[2]. [DS]

eleji, [Yun. elegeia *(ağıt)* > Fr. él →gie] *is.* **1.** *ed.* Çoğunlukla hüzünlü konuları işleyen, içli, acıklı duygulanmaları anlatan lirik bir şiir türü. **2.** Altılı ve beşli ölçülerden kurulu mısraların almaşık olarak sıralanmasından oluşan eski Yunan ve Roma şiiri.

-elek, [-al-ak / -el-ek] *yap. e.* → -alak.

elek[1]**, -ği** [*eT.* *élgē-mek > élge-k > ele-k] *is.* **1.** Un gibi toz hâlinde bulunan veya taneli maddelerin içinde bulunan yabancı maddeleri veya daha iri ve kalın olanlarını ayırmak amacıyla kullanılan tahta, plastik gibi katı bir çerçevenin bir tarafına gerilmiş gözenekli tel, lif, kumaş vb. ile yapılmış araç. **2.** *argo.* Fahişe. **3.** *argo.* Edilgen eşcinsel erkek. **4.** *sf. argo.* (Kaleci için) çok gol yiyen. **5.** *argo.* Çok delikli; deliği çok olan. ⚐ **eleği başında,** *{ağız} (Kadın için) arsız.* [DS]|| **eleğini boğazına geçirmek,** *Elinde avcunda ne varsa hepsini kaybetmek.* || **eleğini duvara asmak,** *İşini bitirip bir kenara çekilmek.*|| **elek asmak,** *İşi bırakmak.*|| **elek elek elemek,** *En ince ayrıntılarına kadar elemek.*|| **elek elek etmek,** *İnceden inceye aramak.*|| **elekten geçirme,** *1. Elemek suretiyle içindeki yabancı maddeleri ayırma. 2. İri ve ince taneli bir şeyi iriliklerine göre ayırma işlemi.*|| **elekten geçirmek,** *1. İnceden inceye araştırmak; titiz olarak araştırmak. 2. Elemek.*

elek[2]**, -ği** [*eT.* elik *(geyik)*] *is.* Dağlarda yaşayan ve keçiye benzeyen bir hayvan. ⚐ **elek keçi,** *{ağız} Ceylan.* [DS]

elekçi, [elek-çi] *is.* **1.** Elek yapıp satan kimse. **2.** Elek yapıp satma işini meslek edinmiş olan insan topluluğu. **3.** Bir maddeyi elekten geçirme işini yapan işçi. **4.** Dilenci. *{ağız} (aynı)* [DS] **5.** *sf.* Çok gezen. **6.** *{ağız}* Kavgacı; küfürbaz. [DS] **7.** *{ağız}* Elek yapıp satan topluluğa uygun yaradılışlı. [DS] **8.** *{ağız}* Zevksiz. [DS] ⚐ **elekçi karısı,** *1. Elek yapıp ve yaptıkları elekleri gezerek satan topluluğu ait kadın. 2. {ağız} mecaz. Hırsızlık vb. işler yapan; korkusuzca dolaşan kadın. 3. {ağız} (Kadın için) çok gezen; evde durmayan.* [DS]|| **elekçi yükü,** *{ağız} Göç sırasında önceden gönderilen eşya.* [DS]

elekçilik, -ği [ele-k-çi-lik] *is.* **1.** Elek yapma ve satma işi. **2.** Eleme işi. **3.** Elek yapıp satarak geçinen topluluğun işi ve yaşama biçimi.

elekenti, [yel > yel-egen / yeleken > yeleken-ti ?] *{ağız} sf.* (Yer için) bol rüzgâr alan; havası bol. [DS]

eleket, [Yun. elekháti] *{ağız} is.* → eleget. [DS]

eleklemek, [elek-le-mek] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(i)-yor]* Kapı kapı dolaşmak; çok gezmek. [DS]

elektrifikasyon, [Fr. électrification] *is.* **1.** Bir işletmeyi veya yeri elektrik enerjisinden yararlanabilir hâle getirme; elektriklendirme. **2.** Herhangi bir alanda elektrik enerjisinden yararlanma. **3.** Bir kuruluşu elektrik enerjisiyle işler duruma getirme.

elektrik, -ği [Yun. elektron *(sarı kehribar)* / Lat. electricus > Fr. électrique] *is.* **1.** *fiz.* İki cismin sürtünmesi, sıkıştırma gibi herhangi bir mekanik etki, ısının bazı kristaller üzerine etkisi vb. şekillerde elektron, proton veya pozitron gibi temel atom parçacıklarının hareketi ile ortaya çıkan ve etkisini çekme, itme, ısı yayma gibi olaylarla gösteren, maddede var olan bir enerji türü. **2.** Bu enerjinin günlük hayatta kullanılan biçimi. **3.** Bu enerji ile yapılan aydınlatma aracı. **4.** Elektrik olaylarını ko-

nu alan fizik bölümü. **5.** *mecaz.* Heyecan, gerginlik. **6.** *{ağız}* Cep feneri. [DS] ⊡ **elektrik akımı,** *fiz. Elektrik enerjisinin iletken bir ortam içinde dolaşımı.*|| **elektrik alanı,** *fiz. Bir elektrik yükünün çevresinde oluşan ve başka bir yük üzerine elektrik kuvveti uygulayan uzay parçası.*|| **elektrik anahtarı,** *fiz. Bir elektrik devresini açıp kapamaya yarayan anahtar.*|| **elektrik boşalmalı lamba,** *fiz. Saydam ve koruyucu bir kap içindeki bir gazın gerilim uygulandığında ışık verme özelliğinden yararlanılarak yapılmış ışık kaynağı.*|| **elektrik çarpması,** *fiz. Vücut üzerinden elektrik akımı geçmesi.*|| **elektrik devresi,** *fiz. Üzerinden elektrik akımı geçirilen iletkenler zinciri.*|| **elektrik dinamosu,** *fiz. Dönme hareketi ile elektrik enerjisi veren üreteç.*|| **elektrik dipolü,** *fiz. Birbirine çok yakın, fakat merkezleri çakışmayan aynı veya zıt işaretli elektrik çifti.*|| **elektrik direği,** *Üzerinden elektrik telleri geçirilmek üzere dikilmiş direk.*|| **elektrik düğmesi,** *Bir elektrik devresini açıp kapamaya yarar anahtar.*|| **elektrik fırını,** *Elektrik enerjisinin ısı enerjisine dönüşümü esası ile çalışan fırın.*|| **elektrik fincanı,** *Elektrik tellerini direklere bağlarken kullanılan yalıtkan parça.*|| **elektrik giderici,** *fiz. Dokuma ürünlerinde sürtünme sonucu meydana gelen durgun elektriği gidermeye yarayan alet.*|| **elektrik saati,** *Kullanılan elektrik miktarını ölçen alet.*|| **elektrik santrali,** *Elektrik üreten fabrika.*|| **elektrik süpürgesi,** *Elektrik enerjisi ile çalışan emici temizlik aleti.*|| **elektrik teli,** *Üzerinden elektrik akımı taşınan iletken tel.*|| **elektrik tesisatçısı,** *Elektrik götürülmesi gereken her yere veya eşyaya elektrikle ilgili her türlü iletken ve yalıtkan parçayı döşeyen kişi.*|| **elektrik üreteci,** *fiz. Elektrik akımı meydana getiren her türlü düzenek; jeneratör.*|| **elektrik yayı,** *fiz. Birbirine değmeyen iki kömür uç arasında elektrik akımı sırasında oluşan yay biçimindeki ışık; ark.*|| **elektrik yükü,** *fiz. Bir cismin yüzeyinde biriken veya bir cismin taşıdığı elektrik miktarı.*

elektrikçi, [elektrik-çi] *is.* **1.** Elektrikle ilgili kurma, döşeme ve tamir işlerini yapan kişi. **2.** Elektrikle ilgili araç ve gereç satan kimse.

elektrikçilik, -ği [elektrik-çi-lik] *is.* Elektrikçinin yaptığı iş veya mesleği.

elektrikî, [Fr. électrique + Ar. -ī الكتريكى] *(elektriki:) {OsT} sf.* Elektrikle ilgili; elektriğe ait.

elektrikiyet, [Fr. électrique + Ar. -iyyet الكتريكيت] *{OsT} is.* **1.** Elektrikleşme. **2.** Elektrikleştirme. ⊡ **elektrikiyet-i mıknatısiye,** *{OsT} fiz. Elektriksel mıknatıslanma; elektromanyetizma.*|| **elektrikiyet-i sâkine,** *{OsT} fiz. Durgun elektrik.*

elektrikleme, [elektrik-le-me] *is.* Elektrik akımı verme; elektriklemek eylemi.

elektriklemek, [elektrik-le-mek] *gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* **1.** Bir cismin yüzeyinde elektrik yükü meydana getirmek. **2.** Bir cisimden elektrik akımı geçirmek; bu cisme elektrik akımı vermek. **3.** *mecaz.* Birini, şiddetli bir heyecan vermek suretiyle coşturmak

elektriklendirme, [elektrik-le-n-dir-me] *is.* Elektriklenmesini sağlama; elektriklenmek eylemi.

elektriklendirmek, [elektrik-le-n-dir-mek] *gçl. f. [-ir]* **1.** Bir yerin, bir bölgenin elektriklenmesini sağlamak. **2.** Bir yerin veya bölgenin elektrik enerjinden yararlanmasını sağlamak. **3.** *mecaz.* Yaptığı konuşma veya tahrik edici tutumlarla bir toplulukta gerginlik yaratmak.

elektriklenme, [elektrik-le-n-me] *is.* Elektrikli hâle gelme; elektriklenmek eylemi.

elektriklenmek, [elektrik-le-n-mek] *gçsz. f. [-ir]* **1.** Elektrik enerjisi ile yüklü duruma gelmek. **2.** Elektrik enerjisini kullanır duruma gelmek. **3.** Topluluk veya gruplar içinde gerginlik doğmak.

elektrikleştirmek, [elektrik-le-ş-tir-mek] *gçl. f. [-ir]* Başka tür enerji kullanan bir işletme veya işi elektrik enerjisi ile çalışır hâle dönüştürmek.

elektrikli, [elektrik-li] *sf.* **1.** Üzerinde elektrik yükü bulunan. **2.** (Makine, âlet vb. için) elektrik enerjisi ile çalışan. **3.** (Ortam için) sinirli ve gergin; tartışmalı. ⊡ **elektrikli ev aletleri,** *Elektrik enerjisiyle çalışan ve ev işlerini kolaylaştıran makine ve aletler.*|| **elektrikli otomobil,** *Yakıt yerine akülere depolanmış elektrik enerjisi ile çalışan otomobil.*|| **elektrikli tren,** *Elektrik enerjisiyle çalışan tren.*|| **elektrikli yılan balığı,** *zool. Vücudunda bulunan plaklar hâlindeki prizmamsı kütleler yardımıyla ürettiği elektrik akımıyla avını ve düşmanlarını çarpan bir tür balık, (Electrophorus electricus).*

elektriknüma, [Fr. électrique + Far. -nümā الكتريكنما] *(elektriknüma:) {OsT} is. fiz.* Elektroskop.

elektriksel, [elektrik-sel] *sf.* **1.** Elektrikle ilgili; elektriğe ait. **2.** Elektrikten doğan. **3.** Elektrik üreten. ⊡ **elektriksel kasılma,** *İletkene elektrik akımı verildiğinde meydana gelen kasılma.*|| **elektriksel sarsıntı,** *Bir elektrik boşalımının sebep olduğu sinirsel sarsıntı.*

elektriksiz, [elektrik-siz] *sf.* **1.** Üzerinde elektrik yükü bulunmayan; nötr. **2.** Elektrik enerjisi ile çalışmayan.

elektro, [Fr. électro-] *is.* **1.** Latince kelimelerin başına gelerek *"elektrikle ilgili, elektrikle çalışan"* anlamı katan ön ek. **2.** *kısalt.* Elektrokadiyografın kısa söylenişi.

elektroakustik, -ği [Fr. électroacoustique] *is.* **1.** Ses işaretinin elektrik, elektrik işaretinin sese dönüşümünü inceleyen fizik dalı. **2.** *sf.* Seslerin elektrik akımı ve manyetik ortama dönüştürülerek kaydı ve bu tür bir manyetik kaydın da ters işlem olarak, elektrik ve sese dönüştürülmek suretiyle dinlenilmesini esas alan.

elektroansefalografi, [Fr. électroencephalographie] *is.* Beyin hücrelerinde var olan, kafatasında ve saçlı deride biriken biyoelektrik enerjinin kaydı ve bununla ilgili teknik.

elektroansefalogram, [Fr. électroencephalogramme] *is.* Beyin hücrelerinde var olan, kafatasında ve saçlı deride biriken biyoelektrik enerjinin kaydedildiği grafik.

elektrobiyogenez, [Fr. électrobiogene] *is.* Canlı varlıkların elektrik üretmesi.

elektrobiyoloji, [Fr. électrobiologie] *is.* **1.** Canlılarda görülen elektrik olaylarını inceleyen bilim dalı. **2.** Elektriğin biyoloji incelemelerine uyarlanması.

elektrodinamik, -ği [Fr. électrodynamique] *is.* **1.** Elektrik akımları arasındaki kuvvet etkileşimlerini inceleyen fizik dalı. **2.** *sf.* Bu alan ile ilgili olan.

elektrodinamometre, [Fr. électrodynamomètre] *is.* Bir elektrik akımını, bu akımın geçtiği devreye ait uçlar arasında beliren kuvvetlerle ölçmeye yarar alet.

elektrodiyagnostik, -ği [Fr. électrodyagnostic] *is.* Hasta bir bölgenin elektrik akımı kullanmak suretiyle muayene yöntemi.

elektrofon, [Fr. électrophone] *is.* Manyetik şerit veya plak üzerine alınmış kayıtları okuyarak sese dönüştüren aletlerin genel adı; pikap.

elektrogitar, [Fr. électrogitare] *is. müz.* Sesleri elektrik akımı yardımıyla yükseltecek biçimde yapılmış gitar.

elektrojen, [Fr. électrogène] *sf.* Elektrik üreten aygıtlar. ⊡ **elektrojen grup,** *Buhar ya da akaryakıt ile çalışan bir motor ile bu motorun hareket enerjisini elektrik enerjisine dönüştüren bir üreteçten oluşmuş bütün.*

elektrojet, [Fr. électrojet] *is.* Atmosferdeki elektrik akımı.

elektrokardiyograf, [Fr. électrocardiographe] *is.* Kalp kasının elektrik etkinliklerini ölçen alet.

elektrokardiyografi, [Fr. électrocardiographie] *is.* Kalp kasının elektrik etkinliklerini ölçme işi.

elektrokardiyogram, [Fr. électrocardiogramme] *is.* Kalp kasının elektrik etkinliklerini kaydeden çizgi grafik.

elektrokardiyoskop, [Fr. électrocardioscope] *is.* Kalp kasının elektrik etkinliklerini bir ekranda sesli olarak gösteren alet.

elektrokimya, [Fr. électro + Ar. kimyā] *is. kim.* Kimyasal enerji ile elektrik enerjisinin birbirine dönüşümlerini inceleyen bilim ve teknik dalı.

elektrolit, [Fr. électrolyte] *is.* Elektrik akımını etkisi ile ayrışabilen çözelti veya eriyik hâldeki madde.

elektroliz, [Fr. électrolyse] *is.* Eriyik veya çözelti hâlindeki maddelerin elektrik akımı yardımıyla kimyasal ayrıştırmaya tabi tutulması.

elektrolüminesans, [Fr électroluminescence] *is.* Bazı maddelerin elektrik akımı etkisi altında ışıldaması olayı; elektro ışıldama.

elektromanyetik, -ği [Fr. électromagnetique] *is.* Elektrik akımları ile manyetik alanların birbiri üzerine olan etkileşimleri. ⊡ **elektromanyetik alan,** *fiz. Bir ortamda elektrik akımının etkisi ile oluşan manyetik alan.*|| **elektromanyetik dalgalar,** *fiz. Uzayda veya maddî ortamda ışık hızı ile yayılan elektrik alanı ile manyetik dalgaların ortak adı.*|| **elektromanyetik güç,** *fiz. Manyetik alan içindeki elektrik akışını etkileyen güç.*

elektromanyetiklik, -ği [elektromanyetik-lik] *is.* **1.** Elektriklenme ile mıknatıslanmanın karşılıklı olarak birbirini etkilemesinden ortaya çıkan durumların tümü. **2.** *fiz.* Elektrik akımıyla mıknatıslanma durumu.

elektromanyetizma, [Fr. électromagnetisme] *is.* **1.** Elektriklenme ile mıknatıslanmanın karşılıklı olarak birbirini etkilemesinden ortaya çıkan durumların tümü. **2.** Elektrik akımıyla mıknatıslanma durumu.

elektromekanik, -ği [Fr. éléktromécanique] *sf.* **1.** Mekanik bir düzeneğin elektrik enerjisi ile kumanda edilir olması durumu. **2.** *is.* Elektriksel bileşenli mekanik düzenleri konu alan teknik bilgi dalı.

elektromekanikçi, [elektromekanik-çi] *is.* Hem elektrik hem de mekanik alanında uzman olan kişi.

elektrometalürji, [Fr. électrométallurgie] *is.* **1.** Metallerin elde edilmesi ve arıtılmasında elektriğin ısı ve elektroliz özelliklerinin kullanılması işlemi. **2.** Elektrikle ısıtma tekniklerinden yararlanmak suretiyle madenlere uygulanan her türlü ısıl işlem.

elektrometre, [Fr. électromètre] *is.* **1.** Elektrikle ilgili büyüklükleri ölçmeye yarayan alet. **2.** Potansiyel farkını veya elektrik yükünü ölçmeye yarar elektrostatik alet.

elektromıknatıs, [Fr. elektro + Ar. mıḳnāṭīs] *is.* Elektrik akımının mıknatıslama özelliğinden yararlanılarak elde edilmiş yapay mıknatıs.

elektromotor, [Fr. électromoteur] *sf.* **1.** Mekanik ya da kimyasal olarak elektrik üreten. **2.** *is.* Elektrik enerjisini mekanik enerjiye çeviren cihaz. ⊡ **elektromotor kuvvet,** *fiz. Bir üretecin birim elektrik yükünü devreden geçirmek için oluşturduğu enerji miktarı; kısaltması: e.m.k.*

elektromüsküler, [Fr. électromusculaire] *sf. fizyol.* (Elektriksel olay için) kas içinde oluşan.

elektron, [Yun. elektron *(sarı kehribar)* > Fr. électron] *is.* Negatif elektrik yükü taşıyan ve maddenin evrensel yapı taşlarından olup atomun çevresinde dönen, atomdan atoma geçişebilen küçük parçacık; eksicik. ⊡ **elektron akısı,** *fiz. Serbest elektronların meydana getirdiği demetlerin yer değiştirmesi.*|| **elektron aynası,** *Bir elektron demetini yansıtmaya yarayan düzenek.*|| **elektron demeti,** *fiz. Aynı kay-*

naktan çıkan ve birbirine yakın yörüngede yayılan elektron akışı.|| **elektron demetiyle işleme,** *İşlenecek bir madde üzerine yüksek hızda elektron demeti çarptırarak maddenin bu bölümünde buharlaşma meydana getirme tekniğine dayanan işleme; elektron bombardımanıyla işleme.*|| **elektron gazı,** *Boş veya gaz dolu bir ortamda ya da bir iletkende serbest olarak dolaşan elektronların hepsi.*|| **elektron geçişi,** *Bir elektronun bir enerji seviyesinden başka bir enerji seviyesine geçmesi.*|| **elektron ışını,** *Bir demette bulunan bir elektronun yörüngesi.*|| **elektron iletkenliği,** *Metallerin elektrik iletkenliğini, bu metaldeki elektronlara elektrik akımının etkimesi ile açıklayan teori.*|| **elektron ilgisi,** *Bir kimyasal elementin elektron alma yatkınlığı veya güçlüğü.*|| **elektron lambası,** *Gaz geçirmeyen bir tüp içindeki boşlukta veya gaz ortamında elektron akımı meydana getiren elektronik alet.*|| **elektron tabakası,** *Bir atomda birbirlerine yakın bir enerji düzeyinde bulunan elektronun tümü.*|| **elektron tabancası,** *Çok büyük hıza sahip yoğun bir elektron demeti üreten elektrotlar dizisi.*|| **elektron tüpü,** *fiz. Sızdırmaz bir kap içindeki boşlukta ya da gaz ortamda iletim sağlayan elektronik düzenek.*|| **elektron verme,** *(Atom için) elektron bırakması.*|| **elektron yayımı,** *Bir yüzeyin çevre ortama elektron yollaması durumu.*

elektroncul, [elektron-cul] *sf.* (Kimyasal parçacık için) bir çift elektron almaya elverişli olan; elektrofil.

elektronculluk, -ğu [elektron-cul-luk] *is.* Bir parçacığın elektron çifti almaya elverişlilik gücü; elektrofillik.

elektronegatif, [Fr. électronégatif] *sf.* (Kimyasal elementler için) atomları elektroliz sırasında anotta toplanan, elektronlara karşı bir ilgi gösteren.

elektronegatiflik, -ği [elektronegatif-lik] *is.* Bir atomun, başka türden bir atomla oluşturduğu bağa elektronlar bağlayabilme özelliği.

elektrongram, [Fr. électron-gramme] *is.* Bir mol elektronun toplam kütlesi; 0,0005485 gram.

elektronik, -ği [Fr. électronique] *sf.* **1.** Temeli elektron gönderimine dayanan; elektronla ilgili. **2.** *is.* Elektromanyetik alan, elektrik yükü, akım ve gerilim gibi elektriksel büyüklüklerin değişimlerine bağlı olarak bilgi alma, işleme veya iletme tekniklerinin tümü. **3.** Serbest bırakılmış elektronların etkisiyle meydana gelen olayları inceleyen fizik dalı. ⊡ **elektronik beyin,** *Bilgisayar.*|| **elektronik çalgı,** *müz. Elektrik salınımından yararlanarak hoparlör aracılığıyla müzik sesleri meydana getiren aygıt.*|| **elektronik çekim,** *Elektron kamerasıyla bir fotoğraf camı üzerine görüntü kaydetme işi.*|| **elektronik mektup,** *iletş. Yazı, resim ve çizim gibi ögeleri içeren mektup veya belgelerin fotokopilerinin elektronik araçlarla alıcısına ulaştırılmasını esas alan haberleşme ağı ve tekniği.*|| **elektronik müzik,** *Elektronik üreteçlerle elde edilmiş seslerden meydana gelmiş müzik.*|| **elektronik saat,** *Elektrik salınımlarının düzenliliğinden yararlanılarak yapılmış, herhangi bir mekanik parçası bulunmayan saat.*

elektronikçi, [elektronik-çi] *is.* Elektronik alanında uzman olan teknik eleman.

elektronvolt, [Fr. électron-volt] *is.* Atom fiziğinde ve nükleer fizikte kullanılan, bir voltluk potansiyel farkıyla hızlandırılmış bir elektronun kazandığı enerjiye eşit ve 1,602 . 10^{-19} joul'lük enerji birimi; sembolü: eV.

elektropozitif, [Fr. électropositif] *sf.* (Kimyasal element için) atomları kolayca elektron verebilen ve elektroliz anında katotta toplanan.

elektroradyoloji, [Fr. électroradiologie] *is.* Elektriğin ve ışınların hastalıkların teşhis ve tedavisinde kullanılması tekniğine dayanan tıp dalı.

elektrosaz, [Fr. électro + T. saz] *is. müz.* Elektrik salınımından yararlanarak bir hoparlör aracılığıyla müzik sesleri meydana getiren telli çalgı.

elektrosistol, [Fr. électrosystole] *is.* Elektriksel uyarı ile harekete geçen kalp kasılması.

elektroskop, -bu [Fr. élektroscope] *is. fiz.* Bir cismin elektriklenmesini ve bu elektriklenmenin miktarını ölçmeye yarayan alet.

elektrostatik, -ği [Fr. électrostatique] *sf.* **1.** Durgun elektrikle ilgili. **2.** *is. fiz.* Elektriklenmiş cisimler üzerindeki elektriği denge durumunda inceleyen fizik dalı. ⊡ **elektrostatik çökeltme,** *Bir gaz içinde bulunan yabancı maddeleri, bunlara elektrik yükü vererek arıtma tekniği.*|| **elektrostatik makine,** *Durgun elektrik üreteci.*

elektroşok, [Fr. électrochoc] *is.* Beyine kısa süre dalgalı akım uygulayarak beyin nöronlarını uyararak saralınınkine benzer çırpınma meydana getirme tekniğine dayanan psikiyatrik tedavi yöntemi.

elektrot, -du [Fr. électrode] *is.* **1.** Farklı iletkenlikte bir ortama akım vermek için, akımın ortama girmesini sağlayan (anot) ve akımın ortamdan çıkışını sağlayan (katot) olmak üzere tasarlanmış özel bağlantı uçları. **2.** Ark kaynağı çubuğu. **3.** Bir elektroliz banyosuna daldırılan iletkenlerden her biri. **4.** *tıp.* Sinir sistemini, deriyi, kasları, iç organları uyarmayı veya beden tarafından üretilen elektrik akımlarını toplamayı sağlayan iletken bağlantılar.

elektroteknik, -ği [Fr. électrotecnique] *sf.* **1.** Elektrik enerjisinin üretim, iletim, dağıtım ve kullanımında uygulanacak fizik yasalarına ilişkin olan. **2.** Bu amaçla kullanılan tekniklerin bütünü.

elektroterapi, [Fr. électrothérapie] *is. tıp.* Elektrikle tedavi.

elektrotermi, [Fr. électrothermie] *is.* **1.** *fiz.* Elektrik enerjisinin ısıya dönüştürülme olaylarının incelen-

mesi işi. **2.** Bu sonuçları elektrometalürjiye uygulama tekniği.

elel, [el+el الال] *{eAT} zf.* Doğrudan doğruya; elden; el ile.

elem, [Ar. elem الم] *{OsT} is.* **1.** Acıklı ve üzücü bir olayın veya durumun yol açtığı ruhsal sıkıntı ve tedirginlik; ıstırap; keder; dert; üzüntü; acı; gam. **2.** *tıp.* Ağrı; acı; ıstırap; sancı. ◘ **elem-i asabî,** *{OsT} tıp. Sinir ağrısı; nevralji.*|| **elem-i dem-be-dem,** *{OsT} Zaman zaman gelen ıstırap.*|| **elem-i intizār,** *{OsT} Bekleme ıstırabı.*|| **elem-i kalb,** *{OsT} Gönül sıkıntısı; aşk derdi.*|| **elem-i mafsal,** *{OsT} tıp. Eklem ağrısı; artralji.*

eleman, [Fr. élement] *is.* **1.** Birleşik bir şeyi meydana getiren ana parçalardan her biri. **2.** Öge; unsur. **3.** Usta sayılan bir grup içinde çalışan kişilerden her biri; birey. **4.** *mat.* Bir kümenin kuruluşunda yer alan matematik nesnelerden her biri.

elemancılık, -ğı [eleman-cı-lık] *is. fel.* Doğal elemanları ve bunların insan hayal gücündeki yerini inceleyen öğreti.

elemanter, [Fr. élémentaire] *sf.* **1.** Basit bir eleman oluşturan. **2.** Elemanlarla ilgili olan. ◘ **elemanter geometri,** *mat. Temel geometri.*

elembe, [öyle+amma] *{ağız} e.* Fakat. [DS]

eleme[1], [ele-me] *is.* **1.** Yabancı maddeleri ayıklama veya irisini ufağını birbirinden ayırma işi; elemek eylemi. **2.** *spor.* Çeyrek sonuca katılacak sporcuları veya takımları belirlemek için yapılan karşılaşma veya yarış. **3.** *sf.* Elenmiş; irisi ufağından ayrılmış olan. ◘ **eleme sınavı,** *Herhangi bir eğitim kurumuna başvuran adaylar arasından seçme sınavına katılacak olanları ayırmak için yapılan iki aşamalı sınavdan ilki.*|| **eleme maçı,** *Daha üst bir karşılaşmaya katılacak olan takımları belirlemek için yapılan karşılaşma.*

eleme[2], [Yun. enémi] *{ağız} is.* İplik sarılan çıkrık. [DS]

elemeğe, [Yun. elemida] *{ağız} is.* → elemge. [DS]

elemek[1], [*eT.* él-gē-mek > ele-mek] *gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* **1.** Tane veya toz hâlinde bulunan maddeleri, kabasını incesinden ayırmak veya içindeki yabancı maddeleri ayıklamak için elek, kalbur, gözer gibi araçlardan geçirmek. **2.** (Kişi için) sınav, yarışma veya hakkında araştırmalar yaparak en iyisini ve işe uygununu seçmek. **3.** *mecaz.* İyisini kötüsünden ayıklamak; gözden geçirmek; seçmek. **4.** Dışarıda bırakmak; kapı dışarı etmek; hariç tutmak. **5.** İpliği elemgeden geçirip yumak yapmak. **6.** *spor.* Yenilenin yarışma dışı kaldığı bir karşılaşmada rakibini yenerek yarışma dışı bırakmak. **7.** *argo.* Elindeki parayı tüketmek; kumarda her şeyini bitirmek. **8.** *argo.* Kumarda bir oyuncuyu makasa alarak bütün parasını almak. **9.** *bsy.* Elektronik sisteme aktarılacak bilgilerden sonradan kullanılmayacak olanlarını ayırıp kayıt dışı bırakmak.

elemek[2], [ele-mek ?] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* Sorulan şeye kaçamaklı cevap vermek.

elemek[3], [ey-le-mek > ē-le-mek] *(e:lemek) {ağız} gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* Etmek; yapmak; eylemek.

elemen, [ele-men] *{ağız} is.* Elek. [DS]

element, [Al. element] *is. kim.* Basit maddelerin hem farklı türlerinde hem de başka maddelerle oluşturdukları bileşiklerde yer alan, kimyasal olarak daha küçük parçalara ayrılamayan ve her birinin ayrı biçimde atomu bulunan temel madde.

elemet, [Ar. ʿalāmet => elemet] *{ağız} sf.* **1.** Çok. **2.** İri; büyük; kocaman. [DS]

elemge, [Yun. alemida => elemye / elemge / eleme / elmeğe] *(ele'mgė) {ağız} is.* Çile hâlindeki ipliği masuraya sarmak veya yumak yapmak için kullanılan, bir mil üzerinde dönen bir tür dolap; çile makinesi. [DS]

elemi[1], [Fr. élémi] *is.* Bazı cila, boya, mürekkep ve ilaçların yapımında yumuşatıcı madde olarak kullanılan Malezya ve Brezilya'da yetişen *Burseaceae* cinsi bitkilerden üretilen reçine.

elemit, [Yun. ènemidi => elemit / elemüt] *{ağız} is.* Kelep durumundaki iplikleri yumak yapmakta kullanılan araç. [DS]

elemitlemek, [elemit-le-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* Üstünkörü düzeltmek. [DS]

elemiye, [Yun. alemida] *{ağız} is.* → elemge. [DS]

elemle, [Yun. lemní] *{ağız} is.* Kirman; öreke. [DS]

elemli[1], [elem-li] *sf.* Acısı, üzüntüsü olan; kederli; üzüntülü.

elemli[2], [Yun. lemní] *{ağız} is.* Kirman; öreke. [DS]

elemliğe, [Yun. alemida] *{ağız} is.* → elemge. [DS]

elemne, [Yun. lemni] *{ağız} is.* Kirman; öreke. [DS]

elemsiz, [elem-siz] *sf.* Acısı, kederi, üzüntüsü olmayan.

elemüt, [Yun. anemidi] *(ele'mye) {ağız} is.* →elemge. [DS]

elemya, [Yun. alemida] *(ele'mye) {ağız} is.* →elemge. [DS]

elemye, [Yun. alemida] *(ele'mye) {ağız} is.* →elemge. [DS]

elemzede, [Ar. elem + Far. -zede المزده] *{OsT} sf.* Kederli; üzüntülü; elemli.

elemzedegân, [Ar. elem+Far. -zedegān المزدگان] *{OsT} sf.* Kederliler; üzüntülüler; elemliler.

Elen, [Yun. héllēn] *(e'len) özl. is.* Yunanistan dışında yaşayan Rumlardan ayırmak için Yunanlılara verilmiş olan isim (20. yy)

elenci, [él *(yabancı)* > el-en-ci ?] *{ağız} is.* Yabancı. [DS]

eleng, [Far. eleng النك] *{OsT} is.* **1.** Sur; duvar; siper. **2.** Kale ve istihkâmlarda bulunan asker.

elenge, [? elenge] *{ağız}* *is.* **1.** Kasları hareket ettiren kalın sinir. **2.** *sf.* Zayıf; çelimsiz. [DS]

elenik, -ği [ele-n-mek > ele-n-ik] *{ağız}* *sf.* Elenti. [DS]

Elenika, [Yun. héllēniká] *(e'lenika)* *özl. is.* **1.** Modern Yunanca. **2.** *cins. is. argo.* Bir şeyin en mükemmel biçimi. **3.** *sf.* Yunanistan ve Yunanlılarla ilgili. ⊡ (bir şeyin) **elenikasını bilmek,** *O şeyin en iyisini bilmek; o şeyi çok iyi bilmek.*

elenme, [ele-n-me] *is.* **1.** Eleme, ayıklama işine uğrama durumu. **2.** *spor.* Karşılaşmada yenilerek yarışmaların bir üst kategorisine katılamama.

elenmek[1], [ele-n-mek] *edil. f. [-ir]* **1.** Üzerinde veya hakkında elemek, ayıklamak eylemi uygulanmak; elekten geçirilmek. **2.** Sınavdan geçirilmek; seçime tabi tutulmak. **3.** *spor.* Yarışma dışı kalmak; yenilmek.

elenmek[2], [eğ-le-n-mek > ē-len-mek] *(e:lenmek)* *{ağız}* *dönşl. f. [-ir]* Alay etmek; eğlenmek. [DS]

elense, [el+ense] *is. spor.* **1.** Güreşte bir kolu rakibin boynuna geçirip, diğer el baş parmağını gırtlağına ve diğer dört parmağı da enseye getirerek yapılan oyun. **2.** *mecaz.* Karşısındakinin zayıf noktalarını bularak yenmeye yönelik hareket. **3.** *zf.* Bir eli karşısındakinin ensesinde olarak. ⊡ **el ense çekmek,** *1. Güreşte rakibin bir elle ensesini, öbür elle de kolundan yakalayıp çekerek düşürmek. 2. argo. Birini aldatarak çıkar sağlamak.*|| **el ense etmek,** *(Pehlivanlar için) birer ellerini rakibinin ensesine koyarak durmak.*

elen telen, [alan + (t)alan ?] *{ağız}* *ikile.* Darmadağınık; yıkkın.

elenti[1], [ele-mek > ele-nti] *is.* Tahıl ve diğer taneli ürünlerin elendikten sonra alta geçen toz, taş ve kırıklarla karışık kısmı.

elenti[2], [? elenti] *{ağız}* *is.* Titreme; üşüme. [DS]

elepcek, -ği [elep-çek ?] *{ağız}* *is.* **1.** İplik sarmakta kullanılan çıkrık. **2.** El ayak dolaşması; telaş. [DS] ⊡ **elepceği dolaşmak,** *{ağız}* *Şaşırıp kalmak.* [DS]

elerti, [eğreti > eler-ti] *{ağız}* *is.* Yerli yerine oturmamış, yıkılmak üzere olan eşya. [DS]

eleski, [el+eski] *{ağız}* *is.* Mendil; el bezi. [DS]

elest, [Ar. elestü bi-rabbiküm *(ben rabbiniz değil miyim?)* الست] *{OsT}* *is.* İnsan ruhlarının yaratıldığı zaman. ⊡ **elest bezmi,** *{OsT}* *isl. Allah'ın ruhları yarattıktan sonra onları toplayıp "Ben sizin Rabb'iniz değil miyim?" diye sorduğu ve ruhların da "Evet, Rabb'imizsin!" cevabını verdikleri toplantı.*

eleşmek[1], [ulaş-mak > eleş-mek] *{ağız}* *dönşl. f. [-ir]* **1.** Ulaşmak; varmak. **2.** Yetişmek; tutmak.

eleşmek[2], [eğle-ş-mek > ēle-ş-mek] *(e:leşmek)* *{ağız}* *dönşl. f. [-ir]* **1.** Yatıp dinlenmek. **2.** Durup beklemek; oturmak. [DS]

eleştirel, [ele-ş-tir-mek > ele-ş-tir-el] *sf.* Eleştiri niteliği taşıyan; tenkidî.

eleştiri, [ele-ş-tir-mek > ele-ş-tir-i] *is.* **1.** Doğru ve yanlış, iyi ve kötü veya güzel ve çirkin yönlerini bulup göstermek amacıyla bir kişiyi, bir nesneyi, bir eseri, bir konuyu inceleme işi; tenkit. **2.** Bir şeyin eksik ve yanlışlarını bulma gibi olumsuz nitelikli yargılama işi; tenkit. **3.** Bir şeyin doğru olup olmadığını, eğer yanlışı varsa neler olduğunu belirleyip ortaya koymaya yönelik ayrıntılı çalışma; kritik. **4.** *ed.* Bir sanat ve edebiyat eserini değerlendirme sanatı. **5.** Bir sanat ve edebiyat eserini değerlendirmek, açıklamak ve daha iyi anlaşılmasını sağlamak amacıyla meydana getirilmiş yazı veya eser; tenkit; kritik. **6.** *fel.* Bilginin temellerini, doğruluğunu inceleme, sınama ve yargılama işi.

eleştirici[1], [ele-ş-tir-mek > eleştir-ici] *sf.* Eleştirme özelliği olan; eleştiren; eleştirmeye dayanan. ⊡ **eleştirici felsefe,** *Kant'ın kurduğu, bilginin eleştirilmesine dayanan felsefe sistemi.*

eleştirici[2], [eleştiri-ci] *is.* Eleştiri yazan kimse; eleştirmen; eleştirmeci; tenkitçi; münekkit.

eleştiricilik[1], **-ği** [eleştir-ici-lik] *is.* **1.** Eleştirici olma durumu. **2.** Eleştiren kimseye özgü tutum.

eleştiricilik[2], **-ği** [eleştiri-ci-lik] *is.* **1.** Eleştiricinin yaptığı iş; eleştirmenlik; tenkitçilik. **2.** *fel.* Bilgiyi eleştiren ve aklın sınırlarını belirlemeye çalışan Alman filozofu Kant'ın felsefesi; eleştirici felsefe; eleştirimcilik; kritisizm; intikadiye.

eleştirilme, [ele-ş-tir-il-me] *is.* Eleştiriye uğrama; eleştirilmek eylemi.

eleştirilmek, [ele-ş-tir-il-mek] *edil. f. [-ir]* Eleştiriye uğramak; hakkında eleştiri yapılmak.

eleştirim, [ele-ş-tir-im] *is. fel.* Bilginin eleştirilmesi görüşü; kritisizm.

eleştirimci, [ele-ş-tir-im-ci] *sf. fel.* Bilginin eleştirilmesi görüşü ile ilgili olan veya bu görüşü destekleyen.

eleştirimcilik, -ği [ele-ş-tir-im-ci-lik] *is. fel.* Bilgiyi eleştiren ve aklın sınırlarını belirlemeye çalışan Alman filozofu Kant'ın felsefesi; eleştirici felsefe; eleştiricilik; kritisizm.

eleştirme, [ele-ş-tir-me] *is.* **1.** Eleştiri yapma; tenkit etme. **2.** Eleştirme sonucu meydana getirilmiş yazı veya eser; tenkit; kritik.

eleştirmeci, [ele-ş-tir-me-ci] *is.* Eleştiren; eleştiri yapan kimse; eleştirmen; tenkitçi; münekkit.

eleştirmecilik, -ği [ele-ş-tir-me-ci-lik] *is.* Eleştirmecinin yaptığı iş; eleştirmenlik; tenkitçilik; münekkitlik.

eleştirmek, [ele-ş-tir-mek] *gçl. f. [-ir]* **1.** Birini veya bir şeyi inceleyerek onun eksik, yanlış veya doğru, güzel olan yanlarını ortaya koymak; tenkit etmek; kritik etmek, *(1942)*. **2.** Bir sanat veya edebiyat eserini biçim ve içerik gibi açılardan değerlendirerek ortaya bir görüş sunmak; tenkit etmek; kritik etmek.

eleştirmeli, [ele-ş-tir-me-li] *sf.* **1.** Eleştirme ile ilgili; tenkidî. **2.** Eleştirmeye dayanan; eleştirme üzerine kurulu; eleştirel; tenkitli.

eleştirmen, [ele-ş-tir-men] *is.* Eleştiri yapan ve yazan kimse; eleştirmeci; tenkitçi; münekkit, *(1942).*

eleştirmenlik, -ği [ele-ş-tir-men-lik] *is.* Eleştirmenin işi; eleştiricilik; tenkitçilik; münekkitlik.

eletmek, [ēl / él > él-et-mek ايلتمك] *{eT} {eAT} {ağız} gçl. f. [-ür]* İletmek; taşımak; götürmek. [ETY]

eletmiş, [él *(kabile)* + et-miş] *{eT} sf.* Kabileleri örgütlemiş. [ETY]

elevator, [Fr. élévator] *is.* İçine konulan tahıllar karıştırılmak suretiyle devamlı havalandırılan büyük tahıl siloları.

elevatör, [Fr. élévateur] *is.* **1.** Kaldırıcı. **2.** *dnz.* Gemileri mekanik usullerle kaldıran aygıt. **3.** Kuyu açma işlerinde boruları uçlarından yakalayarak çekmeye yarar kelepçeli başlık. **4.** Otomobillerde yakıt deposundan gelen yakıtı karbüratöre ulaştırmak üzere hazır bulunduran küçük hazne; besleme haznesi. **5.** Saman yığınlarını yukarı taşımaya yarar hareketli bant.

elevay, [el+ ay+vay ? / Ar. el-aḥmaḳ] *{ağız} sf.* **1.** Beceriksiz; tembel. **2.** Başıboş. **3.** Ahmak.

elevcik, -ği [el / öl +ev-cik] *{ağız} is.* **1.** Bağlarda yağmurdan korunmak için toprak harçla yapılan küçük kulübe; tek katlı ev. **2.** Çalı çırpıdan yapılan bekçi kulübesi.

elevetsiz, [elevet-siz?] *{ağız} sf.* Sözünü bilmez; huysuz. [DS]

elez, -zzi [Ar. lezẕet > elezẕ الذ] *{OsT} sf.* Daha lezzetli; çok lezzetli. ⊡ **elezz-i et'ime,** *{OsT} Yemeklerin en lezzetlisi.*

elezelenmek, [eneze-le-n-mek [Tietze]] *dönşl. f. [-ir]* **1.** Zayıflamak. **2.** Kaytarmak.

elezimek, [eneze > elez-i-mek] *{ağız} gçl. f. [-r]* Heyecanlanmak; korkmak. [DS]

elezer, [el *(yabancı)* + ez-er] *sf.* Sadist.

elezerlik, -ği el *(yabancı)* + ez-er-lik] *is.* Sadist olma durumu.

elf, [Ar. elf الف] *{OsT} sf.* **1.** Bin. **2.** Çok büyük miktar. ⊡ **elf-i evvel,** *{OsT} Hicretten sonraki ilk bin yıl.*|| **elf-i sanî,** *{OsT} Hicretten sonraki ikinci bin yıl.*

elfaf, [Ar. liff *(kalabalık)* > elfāf الفاف] *(elfa:f) {OsT} is.* Dalları birbirine girmiş ağaçlar; birbirine dolaşık fidanlar.

elfaz, [Ar. lafẓ *(söz)* > elfāẓ الفاظ] *(elfa:z) {OsT} is.* Sözler; kelimeler. ⊡ **elfāz-ı müştereke,** *{OsT} dbl. 1. Birden çok anlamı olan kelimeler. 2. Birden çok dilde kullanılan kelimeler; ortak kelimeler.*|| **elfāz-ı müterādife,** *{OsT} dbl. Eş anlamlı kelimeler.*

elfene, [Far. ḥarīf-āne *(esnafça)*] *{ağız} is.* Masrafları birleştirerek yapılan kır ziyafeti. [DS]

elfeden, [Yun. erpedóni] *{ağız} is.* Sicim; kalın ip. [DS]

elfeten, [eflatun] *{ağız} is.* Eflatun; eflatun rengi. [DS]

elfide, [? elfide] *{ağız} sf.* **1.** Beceriksiz; tembel. **2.** Başıboş. [DS]

elfirak, [Ar. el-firāḳ الفراق] *(elfira:k) {OsT} ünl.* "Elvedâ" anlamında ayrılık sözü.

elfiye[1], [Ar. elf *(bin)* > elfiyye الفيه] *{OsT} is. ed.* Bin beyitlik manzume.

elfiye[2], [Ar. elifî => elifiye] *{ağız} is.* Eskiden yüksek tabakadan olanların giydiği dizden yukarısı geniş pantolon; elifî şalvar.

elg, [elg / elig] *{eT} is.* Elli; 50. [ETY]

elgadim, [Ar. el-ḳadīm] *{ağız} zf.* Her zaman; öteden beri. [DS]

elganem, [Ar. el-ġanem *(koyun)*] *{ağız} sf.* **1.** Olur olmaz her şeye karışmayan; elinden bir kötülük gelmeyen. **2.** Uysal; uslu. **3.** Beceriksiz; tembel. [DS]

elganim, [Ar. el-ġanem] *{ağız} is.* → elganem. [DS]

elgar, [*eT.* ılgar] *{ağız} is.* **1.** İvme. **2.** Koşma. [DS]

-elge, [-al-ga / -elge] *yap. e.* → -alga.

elgek, [élgē-mek > élgek] *{eT} is.* Elek.

elgelmek, [élgē-mek > élge-l-mek] *{eT} edil. f. [-ür]* Elenmek. [DLT]

elgemek, [él-gē-mek] *(elge:mek) {eT} gçl. f. [-r]* **1.** Elemek; elekten geçirmek [Gabain] [DLT] **2.** Bir şeyin arasına bir şey sokmak; sıkıştırmak. [EUTS]

elgenmek, [élge-n-mek] *{eT} dönşl. f. [-ür]* Kendisi için elemek. [DLT]

elgeşmek, [élge-ş-mek] *{eT} işteş. f. [-ür]* Elemekte yardım ve yarış etmek; birlikte elemek. [DLT]

elgetmek, [élge-t-mek] *{eT} gçl. f. [-ür]* Eletmek. [DLT]

elgin[1], [*eT.* yelgin [Clauson] > elgin الكن / الكين] *sf.* **1.** Evinden, yurdundan uzak düşmüş, gurbette yaşayan. **2.** Yabancı; garip. **3.** *{eT}* Yolcu; misafir. [ETY] **4.** *{eAT}* Âciz; miskin; sefil. ⊡ **elgin elgin,** *{eAT} Miskin miskin.*

elgin[2], [el-gin] *{ağız} sf.* Cimri. [DS]

elgincilik, -ği [İng. Lord Elgin *(19. yy.da İngiltere'nin İstanbul elçisi iken Atina Parthenon'unun kabartmalarını British Museum'a kaçıran)* > elgin-ci-lik] *is.* Sanat eseri kaçakçılığı yapma işi.

elgirim, [el+gir-im] *{ağız} is.* **1.** Vasilik; velayet. **2.** Vasi. [DS]

elgit, [? elgit / elkit / elküt] *{ağız} sf.* **1.** Beceriksiz; tembel. **2.** Kimsesiz; garip. [DS]

elguvan, [Far. erġavān] *{ağız} is.* Erguvan. [DS]

elhab[1], [Ar. el-hāb الهآب] *(elha:b) {OsT} is.* İki tepe ya da kayalık yer arasındaki geçitler; boğazlar.

elhab[2], [Ar. ḥabt *(sessizlik sevgisi)* > el-ḥabt الحبت] *{OsT} is.* En uzun süre susabilenin kazandığı bir çocuk oyunu. ⧉ **elhabı bozmak,** *{OsT} Sessizliği bozmak; susmamak.*

elhac, [Ar. ḥācc *(kutsal ziyaret)* > el-ḥācc الحاج] *(elha:c) {OsT} is.* Kâbe'yi yolunca göre ziyaret etmiş kimse; hacı.

elhak, -kkı [Ar. el-ḥaḳḳ الحق] *{OsT} zf.* Gerçekten; doğrusu.

elhâl, -li [Ar. el-ḥāl الحال] *(elha:l) {OsT} zf.* Şimdi; şimdiki durumda; henüz; hâlâ.

elhamdülillah, [Ar. el-ḥamdü li'llāh الحمد لله] *(elhamdülillâ:h) {OsT} ünl.* Allah'a hamt olsun; Allah'a şükür.

elhamır, [Ar. el-ḥamr الخمر] *{OsT} {ağız} is.* Ekşimiş hamur; mayalı hamur.

elhan, [Ar. laḥn *(nağme)* > elḥān الحان] *(elha:n) {OsT} is.* Nağmeler; ezgiler. ⧉ **elhān-ı sürūr,** *{OsT} Sevinç nağmeleri.*|| **elhān-ı tuyūr,** *{OsT} Kuş cıvıltıları.*

elhan, [el + Far. ḫ^{v}ān *(sofra)*] *{ağız} sf.* Obur. [DS]

elhasıl, [Ar. el-ḥāṣıl الحاصل] *(elha:sıl) {OsT} zf.* **1.** Sonuç olarak. **2.** Kısacası. **3.** Sözün kısası.

elhaz, [Ar. laḥẓ > elḥāẓ الحاظ] *(elha:z) {OsT} is.* Göz ucu ile bakışlar. ⧉ **elhāz-ı dil-firî-āne,** *{OsT} Gönül aldatırcasına yan bakışlar.*

elhazer, [Ar. el-ḥaẕer الحذر] *{OsT} ünl.* Sakın ha! ⧉ **El-hazerü mine's-sārikîn.** *Hırsızlardan sakınınız.*

elheva, [Ar. el-hevā الهوا] *(elheva:) {OsT} is. gök b.* Herkül takım yıldızının altında zincir biçiminde sıralanmış yıldız kümesi.

elhükmülillahi, [Ar. el-ḥükmü li-llāhi الحكم لله] *(elhükmü lillâ:hi) {OsT} ünl.* Bu konuda yargı Allah'a aittir; hükmünü Allah versin..

-eli[1], [-alı / -eli / -y-alı, -y-eli] *yap. e.* → -alı. *{eAT} (aynı).*

-eli[2], [-eli] *{ağız} yap e.* Soy sop, aile anlamı katan yapım eki; -gil. [DS] *dayımeli (dayımgil)*

elibba, [Ar. lebīb > elibbā البا] *(elibba:) {OsT} is.* Akıllı ve olgun kişiler.

elice, [el-ce / eli-ce / elli-ce] *{ağız} is.* **1.** Yağ tavası. **2.** Kazan. [DS]

elicek[1], **-ği** [el-cek / ele-cek / eli-cek] *{ağız} is.* **1.** İplik bükülen çıkrığın el ile tutulan yeri. **2.** El değirmenini çevirmek için el ile tutulan yer. **3.** Boyunduruğun ileri gitmesini engellemek için takılan ağaç. **4.** Yayık tokmağı. **5.** Bulgur çekme taşlarının arasına konulan delikli ağaç parçaları. **6.** Çıkrık. [DS]

elicek[2], **-ği** [eli-cek] *{ağız} is.* Ele avuca sığmaz küçük çocuk.

eliçin, [el+için ?] *{ağız} is.* Köy halkının iş ortaklığı; karşılıklı yardım; imece. [DS]

elif[1], [Ar. elif ا] *{OsT} is.* **1.** Arap alfabesinin ilk harfi. **2.** Ebcet hesabında *bir*'e denk gelen harf. **3.** İlk; başlangıç. **4.** *tasvf.* Allah'ın mutlak varlığının işareti. **5.** Evlenmemiş kimse; mücerret; boydak. ⧉ **elif bilmez,** *Okuması yazması yok.*|| **elif çekmek,** *1. Okurken elif harfini uzun söylemek. 2. Yazarken elin tek hareketi ile elifi yazıp tamamlamak.*|| **elif gibi,** *1. Dimdik; dosdoğru. 2. İnce uzun boylu.*|| **elifi elifine,** *Tastamam; noksansız; tamamı tamamına; noktası noktasına.*|| **Elifi görse mertek sanmak,** *1. Cahillik, bilgisizlik. 2. Bilgisiz olmasına rağmen bilgiçlik taslamak.*|| **elif-i iklîm,** *{OsT}Yedi iklimin ilki; ekvator iklimi.*|| **elif-i kâfiyān,** *{OsT} Kûfi yazısı ile yazılan elif.*|| **elif-i maksūre,** *{OsT} Bazı Arapça kelimelerin sonunda bulunan ve ya harfi ile gösterilen elif.*|| **elif-i memdūde,** *{OsT} Uzun okunan elif.*|| **elifine kadar,** *Son sınırına kadar.*|| **elifini bilmemek,** *Bir konunun en temel bilgisinden bile yoksun olmak.*|| **eliften ye'ye kadar,** *Baştan sona kadar; a'dan z'ye.*|| **elif yazma,** *İki kaşın arasına Allah kelimesinin ilk harfi olan elif'i sembol olarak yazma.*

elif[2], [Ar. ülfet > elīf الیف] *(eli:f) {OsT} sf.* **1.** Alışılan şey. **2.** Alışmış; alışık. **3.** Tanıdık; bildik; aşina.

elifba, [Ar. elif + bā / elif+be الفبا / الفبه] *(elifba:) {OsT} is.* **1.** Arap alfabesi. **2.** Arap yazısını kullanmaya başladıktan sonraki otuz üç harflik Türk alfabesi. **3.** Arap harflerinin okunuşunu, seslerini öğreten ders, kitap. **4.** *mecaz.* Bir işin başlangıcı. **5.** Bir örgü motifi.

elifî, [Ar. elifī الیفی] *(elifi:) {OsT} sf.* **1.** Elif biçiminde olan; dimdik. **2.** Düz geniş çizgelerle süslenmiş kumaş. ⧉ **elifî şalvar,** *{OsT} tar. Kesimi pantolona benzer bir tür şalvar.*|| **elifî nemed,** *{OsT} tasvf. Mevlevi dervişlerin kullandığı bir tür keçe kemer.*|| **elifî taç,** *{OsT} tasvf. Bektaşi dervişlerinin giydiği dört dilimli ve uzun bir tür külah.*

eliflemek, [elif-le-mek] *gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* **1.** Düzeltmek; doğrultmak. **2.** Düzgünce uzatmak.

elifli, [elif-li] *sf.* Üzerinde elif işareti bulunan. ⧉ **elifli kiraz,** *Üzerinde koyu kırmızı bir çizgi bulunan bir tür kiraz.*

elig, [ellig / elig] *{eT} is.* **1.** El. [DLT] [ETY] [EUTS] [Gabain] [Tekin] [Yüknekî] [İKPÖy.] **2.** Elli; 50. [DLT] [EUTS] [ETY] [Gabain] [Tekin]

eligçe, [elig-çe] *{eT} sf.* Elli kadar; elli civarında. [ETY]

eligçi, [el-ig-çī] *(eligçi:) {eT} is.* Aracı; elçi. ⧉ **eligçi er,** *{eT} Memur.* [EUTS]

eliglig, [el-ig-lig] *{eT} sf.* (Belirtilen biçimde) eli olan; ... elli. [DLT]

eliglik, [el-ig-lik] *{eT}* *is.* Eldiven; ellik. [DLT]

eliğ, [el+iğ(i)] *{ağız}* *is.* Yün eğirmeye yarayan el aracı; kirmen; iğ.

-elik, [-alık / -elik] *{eAT}* *çek. e.* → -alık.

elik[1], **-ği** [elik] *{eT}* *is.* **1.** Geyik. [ETY] [Yüknekî] **2.** Evcil olmayan; yabani. [ETY] **3.** Yabani keçi; dağ keçisi. *{ağız}* *(aynı)* [Gabain] ⊟ **elik yolağı,** *{ağız}* *Keçi yolu; patika.*|| **elik yoncası,** *{ağız}* *Ormanlarda yetişen bir tür yonca.*

elik[2], **-ği** [*eT.* elig > elik] *{ağız}* *is.* Kaldıraç. [DS]

elikçi, [elik-çi] *{ağız}* *sf.* Beşik sallayan. [DS]

elikdürmek, [el-ik-dür-mek / alıp getürmek [Tietze]] الكدرمك] *{eAT}* **1.** Eline almak. **2.** Mülkiyetine geçirmek. **3.** Elde etmek; ele geçirmek

eliklemek[1], [elüg-lē-mek / elik-lē-mek] *{eT}* *gçl. f.* Alay etmek; eğlenmek. [DLT]

eliklemek[2], [*eT.* elig *(el)* > elig-le-mek > elik-le-mek] *{ağız}* *gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* **1.** Anasız babasız çocuğu evlat edinmek. **2.** Yetiştirmek; büyütmek. **3.** Beslemek. **4.** *gçsz. f.* (Ana karnındaki yavru için) büyümek.

elikli, [elik-li / eliy-li] *{ağız}* *sf.* Besili. [DS]

elikmek[1], [el *(yabancı)* > el-ik-mek الكمك] *gçl. f. [-(ğ)ir]* *{ağız}* **1.** Yabancı saymak; yabancı gözü ile bakmak. **2.** *dönşl. f.* *{eAT}* *{ağız}* Utanmak; sıkılmak. **3.** *{eAT}* *{ağız}* Çekinmek. **4.** *{eAT}* Bunalmak; bizar olmak. **5.** *{ağız}* Bir yere gitmekten veya bir iş yapmaktan üşenmek. [DS]

elikmek,[2] [el-ik-mek] *{ağız}* *dönşl. f. [-ir]* İrileşmek; büyümek. [DS]

elikoynunda, [el-i+koynu-n-da] *{ağız}* *sf.* **1.** (Kişi için) utangaç; sıkılgan. **2.** Düşünceli; dalgın. [DS]

elil, [Ar. ʿalīl] *{ağız}* *sf.* Kör. [DS]

-elim, [-alım / -elim] *çek. e.* → -alım. *{eT}* *(aynı)*

elim[1], [Ar. elem *(üzüntü)* > elīm / elīme اليم / اليمه] *(eli:m)* *{OsT}* *sf.* **1.** Çok acıklı; çok üzücü. **2.** Ağrı ve acı veren.

elim[2], [Ar. ʿilm => ilim > élim] *{ağız}* *is.* Bilim.

elimbaş, [el-im+baş] *{ağız}* **1.** Teslim olma; baş eğme. **2.** (Çocuk oyunlarında) özür dileyerek kısa bir süre oyun dışı kalma ve bunu bildirme sözü. [DS]

elimine, [Lat. ēlimināre *(eşik dışında)* > Fr. éliminer] *sf.* Ayrılmış, elenmiş; çıkarılmış. ⊟ **elimine etmek,** *1. Bir kimseyi bir topluluktan veya bir şeyi bütünden ayırıp çıkarmak; listeden çıkarmak. 2. Sıradan çıkarmak; bertaraf etmek; elemek.*

elincek, [yel-in-cek ? elincek ?] *{ağız}* *is.* Salıncak. [DS]

elinden, [el-i-n--den] *zf.* Yüzünden; sebebiyle.

elindelik, [el-i-(n)de-lik] *is. fel.* Kişinin davranışlarını ve eylemlerini kendi arzusu ile gerçekleştirebilir olma durumu; seçme yetisi; irade-i cüz'iye; özgürlük.

elindesizlik, -ği [el-i-(n)de-siz-lik] *is. fel.* Ahlakî gerekircilik; kadercilik.

elinin körü, [ölü-n-ün + Far. ġūr + T. -ü / Ar. ehl *(yakın)* + Far. ġūr *(mezar)* => ehl-in gür-ü *(yakınlarından bir ölünün mezarı)*] *ünl.* **1.** (Asıl anlamı) *"Senin ölünün mezarına ... yaparım."* anlamına gelen bir sövgü sözü. **2.** Bıktırıcı sorularla bunaltan birine, artık bu tür soruları sormaktan vazgeçmesini ikaz etmek için söylenen söz.

elinkörü, [eli-n+kör-ü] *{ağız}* *is.* Büyük ocaklarda kullanılan bir tür sacayağı. [DS]

elinle, [el-i-n + ile] *{eAT}* *zf.* Eliyle.

elinsaf, [Ar. el-insāf الانصاف] *(e'linsa:f)* *{OsT}* *ünl.* İnsaf edin; adil davranın; biraz olsun acıyın.

elips, [Yun. elleipsis *(yokluk)* > Fr. ellipse] *is. mat.* İki bakışım ekseni olan, odak noktalarından uzaklıkları toplamı değişmeyen noktaların geometrik yerini gösteren kapalı düzlem eğri.

elipsoidal, -li [Fr. ellipsoïdal] *sf. mat.* **1.** Elipsoitle ilgili. **2.** Elipsoide benzeyen,

elipsoit, -di [Fr. ellipsoïde] *sf.* **1.** Elipse benzer. **2.** *is. mat.* Sabit uzunluktaki ekseni etrafında dönen, öbür ekseni de dönme düzlemine göre dik bir düzlem içinde çizili aynı merkezli başka bir elipsin yarıçapının bütün değerlerini alabilen değişken bir elipsin meydana getirdiği ikinci dereceden kapalı yüzey.

eliptik, -ği [Fr. elliptique] *sf.* **1.** Elips ile ilgili. **2.** Elips biçiminde. ⊟ **eliptik geometri,** *Bir noktadan başka bir noktaya doğru çizilemediği, bir üçgenin iç açıları toplamının 180°'den büyük olduğu, Öklit'çi olmayan geometri.*

elit, [Fr. élite] *sf.* Seçkin ve temiz bir soydan gelen, üstün özellikleri nedeniyle benzerlerinden öne geçmiş olan; seçkin; mümtaz.

elitmek, [il / él *(ön; önce)* > élet-mek / élit-mak / éltmek] *{eT}* *gçl. f.* **1.** İlerletmek. [İKPÖy.] **2.** Götürmek; iletmek; sevk etmek. [İKPÖy.] [EUTS] **3.** Getirmek. [EUTS]

elitra, [Yun. elytron *(kın)* > Fr. élytre] *is. zool.* Kın kanatlı böceklerde kıvrılan arka kanada kılıf görevi gören sertleşmiş ön kanat.

eliy, -yyi [Ar. eliyy الي] *{OsT}* *sf.* (Kişi için) çok yemin eden.

eliyazubillah, [Ar. el-iyāẕu bi-llāh العياذ بالله] *(eliya:zübillâ:h)* *{OsT}* *ünl.* Allah'a sığınırım; Allah göstermesin!

eliz, [Far. elīz اليز] *(eli:z)* *{OsT}* *is.* **1.** Tekme; çifte. **2.** Sıçrama.

eliza, [İng. enzyme linked immuno-sorbent assay > elisa] *is. kısalt.* Enzimden kaynaklanan bağışıklık yıkıcı etkenlerin araştırılması. ⊟ **eliza testi,** *tıp. AİDS virüsünün bulunup bulunmadığını tespit etmekte kullanılan bir tarama yöntemi.*

elkab, [Ar. lāḳāb > elḳāb القاب] *(elka:b) {OsT} is.* Lakaplar; unvanlar. ⊡ **elkab-ı resmiye,** *{OsT} tar. Hükümdarlardan itibaren bütün resmî görevlilerin yazışma ve görüşmelerde rütbe ve derecelerine göre kullandıkları unvanlar.*

Elkasait, [Kurucusu Elkasai > elkasait] *is.* Ruh göçüne inanan ve Yahudiliğe uymayı zorunlu sayan, ikinci ve üçüncü asırda Ölü Deniz çevresinde yaşayan bir Yahudi-Hıristiyan topluluğu; Sampseen.

elken, [Ar. elken الكن] *{OsT} sf.* Konuşmasında tutukluk, kekemelik olan; kekeme.

elket, [Yun. elekháti] *{ağız} is.* → eleget. [DS]

elkına, [el+kına / el+kına-s-ı] *{ağız} is.* Kına gecesi. [DS]

elkıssa, [Ar. el-ḳıṣṣa القصه] *{OsT} zf.* Uzun sözün kısası; kısaca; kısa olarak.

elkin[1], [yel-gin > el-kin الكين] *{eT} sf.* **1.** Koşan; yelici. **2.** Konuk; misafir; yolcu; seyyah. [DLT] **3.** *{eAT}* Garip; âciz; miskin; sefil. **4.** *{ağız}* Arsız; yaramaz; şımarık. [DS]

elkin[2], [elk-in ?] *{ağız} is.* Allah'a yalvarış. [DS]

elkit, [el+küt / elkit / elgit ?] *{ağız} sf.* **1.** Tembel. **2.** Beceriksiz. **3.** Elindekileri kaybettiği için iş yapamaz hâle gelen. **4.** Kıskanç. **5.** Kendisinden hiçbir şey alınamayan; cimri. ⊡ **elki etmek,** *{ağız} 1. Bekletmek. 2. Savsaklamak. 3. İşten alıkoymak.*

elkoca, [el+koca / elhoca ?] *{ağız} is.* Çulluk. [DS]

ellak, -ğı [Ar. ʿallāk => ellak] *{ağız} sf.* Geveze; laf ebesi. [DS]

elleg, [el-lig / el-leg] *{eT} is.* Devlet başkanı; kral; hünkâr. [İKPÖy.]

elleham, [Ar. Allāhü aʿlem *(Allah daha bilicidir)* الله اعلم] *{ağız} ünl.* → ellehem.

ellefçi, [Ar. ʿallāf *(zahireci)* => ellef-çi] *{ağız} is.* Buğday, arpa vb. tahılları kalburdan geçirerek temizleyen. [DS]

ellehem, [Ar. Allāhü aʿlem *(Allah daha bilicidir* الله اعلم] *{ağız} ünl.* **1.** Doğrusunu Allah bilir; Allah daha iyisini bilir. **2.** Herhâlde. [DS]

ellehgarik, [Allah+gayri ?] *(ellehga:rik) {ağız} ünl.* Vah vah; yazık oldu!

ellek,[2] **-ği** [el-le-mek > el-le-k] *{ağız} sf.* Ellenmiş; elle dokunulmuş; çok el değmiş. ⊡ **ellek büllek,** *{ağız} Karmakarışık; allak bullak.* [DS]

ellek[1], **-ği** [el-le-mek > el-le-k] *{ağız} sf.* **1.** (Çocuk için) her şeye el süren; çok yaramaz. **2.** Becerikli; eli çabuk. **3.** Zeki; akıllı; anlayışlı.

ellek[3], **-ği** [Ar. ʿallāk => ellak] *{ağız} sf.* **1.** Geveze; laf ebesi; boşboğaz. **2.** İki yüzlü; yalancı; dönek. **3.** (Kadın için) oynak; cilveli; fahişe. [DS]

ellelem, [Ar. Allāhü aʿlem *(Allah daha bilicidir)* الله اعلم] *{ağız} ünl.* → ellehem. [DS]

ellem, [Ar. Allāhü aʿlem *(Allah daha bilicidir)* الله اعلم] *{ağız} ünl.* → ellehem. [DS]

elleme, [el-le-me] *is.* **1.** El ile dokunma; ellemek eylemi. **2.** *{ağız}* Taze incir. [DS] **3.** *{ağız}* Kestane. [DS] **4.** *{ağız}* Kuru incirin ikinci kalitesi. [DS] **5.** *{ağız}* Tek elle atılabilen büyük taş. [DS] **6.** *{ağız}* Atın ön ayaklarını birbirine çarparak gitmesi. **7.** Atın dört nala gitmesi. **8.** *{ağız} sf.* Elle tek tek incelenerek seçilmiş, ayrılmış olan; elden geçirilmiş; iyi. [DS] **9.** *{ağız}* İki yüzlü; dönek. [DS]

ellemek[1], [el-le-mek] *gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* **1.** El ile dokunmak; eli ile yoklamak. **2.** Üzerinde çalışmak. **3.** *{ağız}* Yapmak; etmek. [DS] **4.** Bir yerin veya şeyin düzenini karıştırmak; alt üst etmek; bozmak. **5.** İş yapan birine müdahale etmek; karışmak. **6.** (Kadın, kıza) elle sarkıntılık etmek; zorla cinsel ilişkide bulunmak. **7.** *{ağız}* (Dam için) aktarmak. [DS] ⊡ **ellemek küllemek,** *1. Elinde evirip çevirmek. 2. Harcamak; bitirmek; tüketmek. 3. Kaşla göz arasında olumsuz anlamda kullanmak; zarara sokmak.*

ellemek[2], [ēl-le-mek / él-le-mek] *{eT} gçl. f. [-r]* Devlet sahibi, yurt sahibi kılmak. [ETY]

ellenme, [el-le-n-me] *is.* **1.** El ile dokunulma; ellenmek eylemi. **2.** Ayıklanma.

ellenmek, [el-le-n-mek] *edil. f. [-ir]* **1.** El ile dokunulmak; yoklanmak. **2.** Karıştırılmak; bozulmak. **3.** (Kadın, kız için) kendisi ile cinsel ilişkide bulunulmak. ⊡ **ellenmiş dillenmiş,** *1. Kullanılmış, elden geçirilmiş. 2. (Kadın, kız için) iffetsizliği herkesçe bilinen.*

ellenmiş, [elle-n-mek > elle-n-miş] *sf.* **1.** El ile dokunulmuş. **2.** Kullanılmış; müstamel. **3.** *gnşl.* (Kız için) bakire olmayan.

elleş, [el-le-ş-mek > el-le-ş] *{ağız} is.* **1.** Komşuların birbirine tarla çalışmalarında yardımı; imece. **2.** Komşusuna zarar veren çocuk. [DS]

elleşme[1], [el-le-ş-me] *is.* **1.** Birbirinin elini tutma; elleşmek eylemi. **2.** *{ağız}* Tokalaşma. [DS] **3.** *{ağız}* El şakası. [DS]

elleşme[2], [el-le-ş-me] *{ağız} is.* Dava. [DS]

elleşmek[1], [el-le-ş-mek اللشمك] *işteş. f. [-ir]* **1.** Birbirinin elini tutmak. **2.** Elle itişerek şakalaşmak. **3.** Alış veriş sırasında el tutuşarak pazarlık etmek. **4.** *{eAT} {OsT}* Hayırlaşmak için el sıkışarak sallamak. **5.** El sıkarak selamlaşmak; el sıkışmak; tokalaşmak. **6.** *{ağız}* Ağır bir şeyi kaldırmak için birden çok kişi el ele tutuşmak. **7.** *{ağız}* Birbirine yadımda bulunmak; yardımlaşmak. [DS] **8.** Birbirinin elini sıkarak güç denemesi yapmak. **9.** *{eAT} {OsT}* Kavgaya tutuşmak; savaşa girişmek. **10.** *{ağız}* (Eşler

için) cinsel istek uyandırmak üzere birbirini karşılıklı olarak okşamak. **11.** *{ağız}* Çocuk oyunlarında eş seçmek. [DS]

elleşmek[2], [il-iş-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* **1.** İlişmek; dokunmak. **2.** Uğraşmak; didinmek. [DS]

elli[1], [*eT.* elig / ellig / ilig > elli] *is.* **1.** Kırk dokuzdan sonra ve elli birden önce gelen sayı. **2.** Beş kere on eden sayının adı. **3.** Bu sayıyı gösteren rakam; 50, L. ☞ **elli altı,** *1. Yemiş iskelesinde belediye hizmetlerini gören yeniçeriler. 2. argo. Toka; şamar.*|| **elli başı,** *1. {eAT} Elli kişilik askerî birliğin komutanı. 2. {ağız} Oyun grubunun başkanı.*|| **elli sekiz,** *argo. Homoseksüel erkek; ibne. (Arap harfleri ile yazılarak üzerine düz bir çizgi çekilen 58 rakamı cinsel ilişki pozisyonu almış edilgin eşcinsel erkeğe benzetildiğinden.)*

elli[2], [el-li] *sf.* **1.** Eli olan; el sahibi. **2.** Eli belirtilen nitelikte olan. **3.** *{ağız} mecaz.* Sözü geçer; saygın. **4.** *{ağız}* Bir işte ilgisi olan; ilgilenen. [DS] **5.** *{ağız}* (Hayvan için) insandan kaçmayan; insana alışkın. [DS] **6.** *{ağız} is.* Ekmeği tandırda pişirmekte kullanılan araç; pişirgeç. [DS] ☞ **elli ayaklı,** *{ağız} 1. Eli ayağı tutan. 2. Çalışkan ve becerikli.* [DS]|| **elli gollu** (kollu), *{ağız} Güçlü kuvvetli.* [DS]|| **elli olmak,** *{ağız} 1. Anlaşmalı olmak. 2. Başkasının olmak.* [DS]

ellice, [elli-ce] *{ağız} is.* **1.** Yağ tavası. **2.** Kulplu küçük tencere. **3.** Küçük sepet. [DS]

ellici, [elli-ci] *is.* Ürünün yarısına tarlada çalışan işçi; yarıcı.

ellig, [ēl-lig / él-lig] *(é:llig) {eT} sf.* **1.** Devleti olan; devlet sahibi; yurt sahibi. devletli. [Tekin] [ETY] **2.** Devlet başkanı; kral; hünkâr. [İKPÖy.]

ellik[1], **-ği** [el-lik الّلك] *{ağız} is.* **1.** *{eAT} {OsT}* Eldiven. **2.** Ekin biçerken giyilen bir tahtadan yapılma bir tür eldiven. **3.** Yelken dikerken kullanılan madenî bir yüksüğü bulunan meşin eldiven. **4.** İp kesmesin diye yemenicilerin parmaklarına geçirdikleri meşin parmaklık. **5.** Parmak ucu. [DS] ☞ **ellik çorabı,** *{ağız} Eldiven.* [DS]

ellik[2], **-ği** [el-lik] *{ağız} is.* **1.** Herhangi bir el aletinin elle tutulacak yeri; tutamak; elcek. **2.** Elma, armut gibi meyveleri toplamakta kullanılan araç. **3.** Orağın ağzına biçilecek ekinleri getiren araç. **4.** Biçilmiş ekin demeti; deste. [DS] ☞ **ellik altı,** *{ağız} Ekin biçerken bir elin aldığı kadar toplanan sap.* [DS]

ellik[3], **-ği** [él-lik] *sf.* **1.** El ile ilgili; yabancılara ilişkin; başkaları için yapılan. **2.** Genel. **3.** *{ağız}* Yabancı. [DS] **4.** *{ağız} is.* Tercüman. [DS] ☞**ellik günlük,** *{ağız} Düğün, bayram vb. gibi toplanılan yerlerde giyilmek üzere yapılmış elbise; yabanlık; adamlık.* [DS]|| **ellik süllük etmek,** *{ağız} Boşuna harcamak; ziyan etmek.* [DS]

ellik[4], **-ği** [*eT.* éllig] *{eAT} is.* **1.** Halk; insanlar; topluluk; kalabalık *{ağız} (aynı).* [DS] **2.** *{ağız}* Ev halkı. [DS] ☞ **elliği kıt,** *{ağız} Görgüsüz.* [DS]|| **ellik billik** (birlik), *{ağız} Hep birlikte.* [DS]

ellik[5], **-ği** [él-lik الّلك] *is.* **1.** *{OsT}* Hüküm sürme; beylik. **2.** *{ağız}* Hükümet konağı; devlet dairesi. [DS]

ellik[6], **-ği** [él-lik] *{ağız} sf.* **1.** Aynı memleketten olan; hemşehri. **2.** Aynı yerde oturan. [DS]

ellik[7], **-ği** [Yun. khelikhi] *{ağız} is.* Kaydırak oyununda atılan büyük taş. [DS]

ellikçi, [ellik-çi] *{ağız} sf.* Söz götürüp getiren; kovucu. [DS]

ellikleme, [ellik-le-me] *{ağız} is.* **1.** Ekin biçerken elin tutabildiği kadar ekini avcu içine alma. **2.** Ekin destesi. [DS]

ellikleşme, [ellik-le-ş-me] *{ağız} is.* Ekin biçen ırgatların bir sıraya geçerek aynı yöne doğru orak sallamaları. [DS]

elliksiz, [*eT.* éllig > ellik-siz] *{ağız} sf.* **1.** Issız; tenha. **2.** (Kişi için) başkaları ile konuşup görüşme gereği duymayan. [DS]

ellilik, -ği [elli-lik] *sf.* **1.** Yaşı elliye yakın olan; elli yaşlarında. **2.** Elli lira değerinde olan para. ☞ **ellilik medrese,** *Gündelik ücreti elli akçe olan müderrislerin görev yaptığı medrese.*

ellinci, [elli-n-ci] *sf.* Sırası ve yeri elli sayısı ile belirlenen.

ellişer, [elli-ş-er] *sf.* **1.** Paylaştırmada her birine elli adet düşen. **2.** Her biri elli adetlik kümeler hâlinde olan. ☞ **ellişer ellişer,** *Elli birimden meydana gelmiş öbekler hâlinde.*

ellü, [el-lü / el-li] *{eAT} sf.* Eli olan; elli. ☞ **ellü elinde,** *{eAT} Kendi elinde; öz elinde.*

elma[1], [*eT.* al-ım-la [Brockelmann] > almıla > alma > elmā الما] *is.* **1.** *bot.* Gülgillerden, pembe veya beyaz çiçekli, oval ve kenarı dişli yapraklı, kumlu ve killi alanlarda yetişen pek çok çeşidi bulunan bir meyve ağacı, *(Pirus malus).* **2.** Bu bitkinin parlak kabuklu, sert ve sulu, tadı tatlıdan mayhoşa kadar değişen, gevrek dokulu, hoş kokulu, küçük çekirdekli meyvesi. ☞ **elma aşı,** *{eAT} Elma ile yapılan bir yemek.*|| **elma çalısı,** *{ağız} bot.* Ada çayı. [DS]|| **elma çayı,** *Kristalleştirilmiş elma öz suyuna sıcak su eklemek suretiyle elde edilen bir tür sıcak içecek.*|| **elma eşeği,** *{ağız} Yüksek dallardaki elmaları toplamakta kullanılan üç ayaklı merdiven.* [DS]|| **elma gibi,** *(Yanak için) kırmızı.*|| **elma kompostosu,** *mutf. Kabuğu soyulup dilimlenmiş elmayı şekerli suda kaynatmak suretiyle elde edilen soğuk içecek.*|| **elma kürk,** *Tilki postunun yanak kısımlarından yapılmış kürk.*|| **elma sirkesi,** *mutf. Elma suyundan üretilmiş, keskinliği az olan sirke.*|| **elma suyu,** *mutf. Elmanın sıkılması ile elde edilen bir tür soğuk içecek.*|| **elma şarabı,** *Elma şırasının maya-*

lanması ile elde edilen şarap.|| **elma şekeri,** *Boya katılmış elma pekmezine batırılarak dışı şekerlenmiş ve bir çubuğa takılı olarak satılan elma.*|| **elma şurubu,** *mutf. Elma suyunun kestirilmesi ile elde edilen şurup.*|| **elma yağı,** *ecz. Adaçayının (Salvia triloba) yaprak ve çiçeklerinden damıtmak suretiyle elde edilen ve halk hekimliğinde ter kesici, idrar artırıcı olarak kullanılan uçucu yağ.*

elma[1], **-a'ı** [Ar. elmaʿ / elmaʿī ألمع / ألمعى] *{OsT} sf.* (Kişi için) çok zeki ve anlayışlı.

elmabaş, [elma+baş] *is.* **1.** *zool.* Su otları ve yumuşakçalarla beslenen, kamışlar arasında yuvalanan, başı pas kızılı renkte bir av kuşu; tepeli dalgıç, *(Aythya ferina).* **2.** *{ağız}* Kırmızı başlı, büyük bir arı çeşidi; eşek arısı. [DS] ⌘ **elmabaş tüfeği,** *{ağız} Ağız tarafı geniş ve kabarık, çakmak tarafı dar olan av tüfeği.* [DS]

elmacık, -ğı [elma-cık] *sf.* **1.** Küçük elma. **2.** *is. anat.* Yüzde yanak ile göz arasında yer alan biraz çıkıntılı bölüm. **3.** *{ağız} zool.* Saka kuşu. [DS] ⌘ **elmacık kemiği,** *anat. Yüzde yanak ile göz çukuru arasında çıkıntı oluşturan kemik.*

elmacıksız, [elmacık-sız] *{ağız} sf.* (At için) elmacık kemiklerinden biri ya da ikisi de olmayan. [DS]

elmadanlık, -ğı [elma + Far. -dān + T. -lık *(elma konacak yer)*] *{ağız} is.* Odaların köşelerine alçıdan yapılan küçük raf. [DS]

elmah, [Ar. elmaḥ / elmaḥī ألمح / ألمحى] *{OsT} sf.* (Kişi için) her gördüğü şeyi araştırmaya ve incelemeye merak duyan.

elmalık, -ğı [elma-lık] *is.* **1.** Elma bahçesi. **2.** Elma konulan ve saklanan yer. **3.** *{ağız}* Odalarda duvara boydan boya yapılan ve üzerine sahan, bardak vb. konulan raf. [DS] **4.** *sf.* (Yer için) elma yetiştirmeye uygun veya bu iş için ayrılmış. ⌘ **elmalık başı,** *{ağız} Ocağın üst tarafında kandil, kibrit vb. gibi araçları koymak için yapılmış çıkıntı.* [DS]

elmas, [Yun. adámas > Ar. / Far. elmās الماس] *(elma:s) {OsT} is.* **1.** Çok sert fakat çabuk kırılır, renksiz ve saydam, billurlaşmış saf karbon. **2.** Mücevher olarak kullanılan saydam kıymetli taş. **3.** Cam kesmeye yarayan ucu elmaslı keski. **4.** *sf.* Elmasla süslenmiş; elmaslı. **5.** *mecaz.* Çok değerli, üstün nitelikli. **6.** *{ağız}* Pembe renk. [DS] **7.** *{ağız}* Eflatun rengi. [DS] **8.** *ünl.* (1. teklik kişi iyelik ekiyle) sevilen birine hitap sözü. ⌘ **elmas gibi,** *Çok temiz ve değerli.*|| **elmās-ı hāl-dār,** *{OsT} Lekeli elmas.*|| **elmās-nisār,** *{OsT} Elmas saçan.*|| **elmās-pāre,** *{OsT} 1. Elmas parçası. 2. Çok güzel.*|| **elmās-rîze,** *Elmas kırıntısı; elmas döküntüsü.*|| **elmās-sum,** *{OsT} Toynakları elmastan olan.*|| **elmas tozu,** *Elmas kırıntılarının ve bitkisel yağların karıştırılmasıyla elde edilen ve elmas ile çok sert maddelerin işlenmesinde kullanılan madde.*|| **elmas uçları,** *Roma anıt yapılarında, taç kapının taç kemer üstünü ve dış kenar korniş kabartılarını süsleyen motif.*

elmasiye, [Far. elmāsī *(parlak)* > Ar. elmāsiyye الماسيه] *(elma:siye) {OsT} is. mutf.* Meyve suyu ve nişasta karışımının dondurulması ile yapılan parlak ve saydam görünümlü bir çeşit pelte.

elmaslı, [elmas-lı] *sf.* **1.** Elması olan; üzerinde elmas bulunan. **2.** Elmasla süslenmiş olan. **3.** İçine elmas katılmış bulunan.

elmastıraş, [Far. elmas + tirāş *(yontma)* الماستراش] *is.* **1.** Camcı ve aynacıların cam kesmekte kullandıkları, bir ucunda elmas parça bulunan küçük keski. **2.** *sf.* (Cam kristali için) üzeri elmas gibi yontulmuş.

elmastıraşlı, [elmas+tıraş-lı] *sf.* **1.** Özel biçim verilerek yontulmuş. **2.** Ucu basık dikdörtgen piramit biçiminde olan.

elmastraşçı, [elmas+tıraş-çı] *is.* Ham elması işleyerek ona şekil veren kişi.

elmek[1], [él-mek > il-mek] *{eT} gçl. f. [-ür]* **1.** Asmak; yapışmak; batmak. **2.** İletmek. [EUTS] **3.** *gçsz. f.* Yaklaşmak. [EUTS]

elmek[2], [el-mek] *{ağız} is.* **1.** Bir avcun alabileceği kadar; bir tutam. **2.** Bir avuç. [DS]

el-mek[3], [Fr. **el**ektronik + Ar. **mek**tub] *is.* Genel ağ (internet) aracılığıyla yapılan yazılı iletişim; e-mail.

elmende, [Ar. ʿamel *(iş)*+mānde *(bırakılmış)*>ʿamelmānde] *{ağız.} sf.* Beceriksiz. [DS]

eloğlu, [el *(yabancı)* + oğlu] *is.* **1.** Yabancı; yabancılar; el. **2.** Damat. **3.** (Kadın için) kocası.

elöpen, [el+öp-en] *is.* Kertenkele.

elp, [alp] *{eT} is.* Alp. [EUTS]

elpeden, [Yun. arpadoni] *{ağız} is.* **1.** Çul ya da çuval yapımında kullanılan kıl sicim. **2.** Yorgan ipliği.

elpelemek, [elpe-le-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* Yün, pamuk vb. şeyleri kabartmak. [DS]

elpeten, [Yun. arpadoni] *{ağız} is.* → elpeden.

elpik, -ği [*eT.* yélpīk *(cin çarpmış)*] *{ağız} sf.* **1.** Aklına eseni yapan; zirzop. **2.** (Meyve, organ vb. için) çürümüş. **3.** Solgun; bayat. **4.** Taze; yumuşak; körpe. [DS]

elpime, [*eT.* opra-mak > epri-mek > elpi-me] *{ağız} is.* (Eşya için) yıpranma; eskime; çürüme. [DS]

elpimek, [*eT.* opra-mak > epri-mek > elpi-mek] *{ağız} gçsz. f. [-ir]* **1.** (Kumaş, elbise vb. için) erimek; dağılmak; lime lime olmak. **2.** (Yünlü kumaş vb. için) güve yemesi sonucu delik deşik olmak. **3.** (Meyve için) çürümek. **4.** İyice olgunlaşmak. [DS]

elpinti, [*eT.* yélpī-n-mek > elpi-n-ti] *{ağız} is.* Un elendikten sonra eleğin üstünde kalan kısım. [DS]

elpmek, [*eT.* yélpī-mek *(savrulmak; rüzgârlanmak)* > elp-mek] *{ağız} gçl. f. [-ir]* (Tahıl için) savurmak. [DS]

elpük, -ğü [*eT.* yélpī-k] *{ağız} sf.* Önemsiz; değersiz; dayanıksız. [DS] ⊡ **elpük selpük,** *{ağız} Öteberi; ufak tefek.* [DS]

elsen, [Ar. elsen ألسن] *{OsT} sf.* Düzgün ve açık konuşan; fasih lisanlı.

elsimek, [el-si-mek ?] *{ağız} gçsz. f. [-r]* (Turşu için) bayatlayıp yenmez hâle gelmek. [DS]

elsine, [Ar. lisān > elsine ألسنه] *{OsT} is.* Diller; lisanlar. ⊡ **elsine-i garbiye,** *{OsT} Batı dilleri.*|| **elsine-i selāse,** *{OsT} Türkçe, Arapça ve Farsça.*|| **elsine-i şarkiye,** *{OsT} Doğu dilleri.*

elsinmek, [él-sin-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* Yakınlık göstermek; yadırgamamak. [DS]

elsiremek, [él *(devlet)* > él-si-rē-mek] *{eT} gçsz. f. [-r]* Devletsiz kalmak; devletsiz olmak; bağımsızlığı yitirmek. [ETY]

elsiretmek, [él *(devlet)* > él-si-rē-t-mek] *{eT} gçl. f. [-ür]* Devletsiz bırakmak. [ETY] [Tekin]

elsiz, [él-siz] *{ağız} sf.* **1.** Yabancı. **2.** Herkesten ayrı iş gören. [DS]

elsün, [Ar. lisān > elsün ألسن] *{OsT} is.* Diller; lisanlar.

elşemek, [öleş-mek / ölşē-mek] *(elşe:mek) {eT} gçsz. f. [-r]* Açlıktan dolayı göz kararmak. [DLT]

elşetmek [ölşē-mek / ölşe-t-mek] *{eT} gçl. f. [-ür]* Açlık yüzünden gözünü karartmak. [DLT]

eltaf[1], [Ar. lāṭif > elṭaf الطف] *{OsT} sf.* En güzel, en hoş olan; pek latif.

eltaf[2], [Ar. lüṭf > elṭāf الطاف] *(elta:f) {OsT} is.* İyi davranmalar; lütuflar; bağışlar.

elteber, [él *(kabile)* + teber] *{eT} is. sf.* **1.** Kabileleri düzene sokan; düzenleyen. **2.** *is.* Yüksek bir unvan; genel vali. [ETY] [Tekin]

elteberlig, [el-teber-lig] *{eT} sf.* Elteberle yönetilen. [Tekin]

eltemek, [él-te-mek / éle-t-mek] *{eT} gçl. f. [-r]* Alıp götürmek; [Tekin]

elteriş, [él *(devlet)* + ter-iş] *{eT} sf.* **1.** Ülkeyi derleyip toplayan; düzene sokan. [ETY] **2.** *is.* Hükümdarlık unvanı. [ETY]

elti, [él *(yabancı)* > él-ti] *is.* **1.** Kocaları kardeş olan kadınların birbirine göre durumları; kardeş karılarından birine göre öteki. **2.** *{ağız}* Görümce. [DS] **3.** *{ağız}* Erkeğin iki karısının herbirinin ötekine göre aldığı durum; kuma; ortak. [DS]

eltilik, -ği [el-ti-lik] *is.* **1.** Elti olma durumu. **2.** Eltilerin birbirine karşı tutumu.

eltmek[1], [él-it-mek > él-t-mek / il-t-mek] *{eT} gçl. f. [-ür]* **1.** İletmek; sevk etmek; götürmek; *{ağız} (aynı).* [ETY] **2.** Tezlik fiili yapan yardımcı fiil. [ETY]

eltmek[2], [él-it-mek > él-t-mek / il-t-mek] *{eT} yard. f. [-ür]* Tezlik fiili yapan yardımcı fiil. [ETY]

eluf, [Ar. elūf ألوف] *(elû:f) {OsT} sf.* Herkesle görüşüp konuşabilen; herkese yakınlık duyan; ülfeti çok olan.

eluh, [Ar. elūh ألوه] *(elû:h) {OsT} is.* Ant; yemin.

elüg, [elū-g] *(elü:g) {eT} is.* Alay etme; maskaraya alma. [DLT]

elüglemek, [elüg-lē-mek / elik-lē-mek] *{eT} gçl. f. [-r]* Alay etmek; eğlenmek. [DLT]

elük[1], [elūg] *is.* → elüg.

elük[2], **-ğü** [Ar. elūk ألوك] *(elü:k) is.* Büyük elçi; sefir.

elüke, [Ar. elūke ألوكه] *(elü:ke) is.* Elçinin götürdüğü güven mektubu.

-elüm, [-a-lum / -e-lüm / -y-a-lum / -y-e-lüm] *{eAT} çek e.* → -alum.

elvah, [Ar. levḥ > elvāḥ الواح] *(elva:h) {OsT} is.* **1.** Düz yüzeyler. **2.** Üzerine yazı yazılan ve resim yapılan levhalar; tablolar. ⊡ **elvah-ı kışr,** *bot. Soymuk demeti.*

elvan[1], [Ar. levn *(renk)* > elvān الوان] *(elva:n) {OsT}* **1.** Renkler. **2.** *tekst.* Kumaş veya iplikte bir rengin çeşitli tonları devam edecek şekilde boyama işi. **3.** *sf.* Çeşit çeşit renkte olan; rengârenk. ⊡ **elvan şekeri,** *Değişik renklerdeki şeker.*

elvan[2], [Far. pehlivān => pelvan / elvan] *{ağız} is.* **1.** Güreşçi. **2.** Çok güçlü kimse; pehlivan yapılı.

elveda, -a'ı [Ar. el-vedāᶜ الوداع] *(elveda:) {OsT} ünl.* Bir daha karşılaşmamak üzere ayrılırken söylenen "Allah'a ısmarladık; Allah'a emanet olun." anlamında söylenen ayrılış selamı.

elverişli, [el+ver-mek > el+ver-iş-li] *sf.* **1.** Belirli bir çevreye, ortama veya eyleme uygun düşen; uygun; yerinde; münasip. **2.** Bir duruma veya bir işe en uygun olan.

elverişlilik, -ği [el+ver-iş-li-lik] *is.* Elverişli olma durumu; münasebet; uygunluk.

elverişsiz, [el+ver-iş-siz] *sf.* **1.** Uygun olmamak; münasebetsiz; uygunsuz. **2.** Yerinde olmayan.

elverişsizlik, -ği [el+ver-iş-siz-lik] *is.* Elverişli olmama, uygun düşmeme durumu; münasebetsizlik.

elverme, [el+ver-me] *is.* Yetme veya uygun gelme durumu; elvermek eylemi.

elvermek, [el+ver-mek] *gçsz. f. [-ir]* **1.** Yeterli gelmek; yetmek; kifayet etmek. **2.** Uygun düşmek; uygun gelmek; uymak. **3.** Başarmak. **4.** Olmak; meydana gelmek. ⊡ **elvere,** *{OsT} Olabilir ki; olur ki; belki; mümkün ki.*

elvida, -a'ı [Ar. el-vedāᶜ الوداع] *(elveda:) {OsT} is.* → elveda.

elvirmek, [alvır-mak] *{eT} gçsz. f. [-ür]* Sıçramak; atılmak. [DLT]

elviye, [Ar. livā *(bayrak)* > elviye الويه] *{OsT} is.* **1.**

Bayraklar; sancaklar. **2.** Tanzimat'tan sonra vilayet ile kaza arasındaki yönetim birimleri. 🗗 **elviye-i müstakille,** *{OsT} tar. Doğrudan doğruya Dahiliye Nezaretine bağlı olan sancaklar.*|| **elviye-i mütemevvice,** *Dalgalanan bayraklar.*|| **elviye-i selāse,** *{OsT} tar. (Üç sancak) Kars, Ardahan ve Batum illerinin ortak adı.*|| **elviye-i sultānî,** *{OsT} tar. İmparatorluk döneminde kullanılan saltanat bayrakları.*

elyaf, [Ar. līf > elyāf الياف] *(elya:f) is.* **1.** *{OsT}* Hurma dalı veya buna benzer ağaçlardan çıkarılan ince iplikler. **2.** Kaslarda, sinirlerde ve bitkilerde dokuların önemli bir kısmını meydana getiren demet hâlindeki ince iplikçikler. **3.** Dokuma sanayiinde bükülerek iplik hâline getirilebilen her türlü telsel maddeler. **4.** Kerestelerde damarların bıraktığı iz; çizgisel görünüm.

elyak, [Ar. lāyık > elyaḳ اليق] *{OsT} sf.* Daha layık, daha liyakatli olan.

elye, [Ar. elye الیه] *{OsT} is.* **1.** Yağlı koyunun kuyruğu. **2.** İnsanda kaba etler; kalçalar; butlar.

elyevi, [Ar. elyevī اليوى] *(elyevi: {OsT}) sf.* Kıç ile ilgili; kıça ilişkin.

elyevm, [Ar. el-yevm اليوم] *{OsT} zf.* **1.** Şu anda. **2.** Bugün.

elzem, [Ar. lüzūm > elzem الزم] *{OsT} sf.* En gerekli olan; çok lüzumlu olan; vazgeçilemez.

elzemiyet, [Ar. elzemiyyet الزميت] *{OsT} is.* Çok gerekli olma; vazgeçilemezlik.

-em[1], [-a-m / -e-m / -y-a-m / -y-e-m] *{eAT} çek e.* → -am.

-em[2], [-am / -em] *yap. e.* → -am.

em[1], [*eT.* em / im / yim / yem ام] *is.* **1.** İlaç; merhem; tedavi vasıtası. *{eT} {eAT} {OsT} (aynı)* [DLT] [EUTS] **2.** Tedavi. **3.** *{eAT} {OsT}* Çare; deva. **4.** *{eT}* Sihir vasıtası; ilaç. [EUTS] [Gabain] [Yüknekî] **5.** *{ağız}* Dert. [DS] **6.** *{ağız}* Yetenek. [DS] **7.** *{ağız}* Yarar; fayda; hayır. [DS] **8.** *sf. {ağız}* İşe yarayan. [DS] 🗗 **em düzmek,** *{ağız} Merhem yapmak.* [DS]|| **eme geçmek,** *{ağız} İşe yaramak; makbule geçmek.*|| **eme göme yaramamak,** *{ağız} Hiçbir işe yaramamak.* [DS]|| **eme seme yaramamak,** *{eAT} Hiçbir işe yaramamak.*|| **em etmek,** *{eAT} İyileştirmek; şifa vermek.*|| **eme seme yaramak,** *Bir işe yaramak; yararlı olmak; beğenilmek.*|| **eme yaramak,** *{ağız} Bir işe yaramak; yararlı olmak; faydalı olmak.* [DS]|| **em sem,** *{eT} {eAT} İlaç.*

em[2], [Ar. ʿamm] *{ağız} is.* Amca. [DS]

ema, [Ar. miʿā > emʿā امعاء] *(ema:) {OsT} is.* **1.** Bağırsaklar. **2.** İç organlar. 🗗 **emā-yı galîza,** *{OsT} Kalın bağırsak.*|| **emā-yı rakîka,** *{OsT} İnce bağırsak.*

ema, [? ema] *{ağız} is.* Anne. [DS]

emacid, [Ar. emced > emācid اماجد] *(ema:cid) {OsT} is.* En onurlu kimseler.

em'ak, [Ar. emʿāḳ امعاق] *(em-a:k) {OsT} is.* Göz pınarları.

emakin, [Ar. mekān > emkine > emākin اماكن] *(e-ma:kin) {OsT} is.* Yerler; mevkiler. 🗗 **emākin-i mukaddese,** *{OsT} Mukaddes yerler.*

emalic, [Ar. ümlūc > emālīc امالیج] *(ema:li:c) {OsT} is.* **1.** Uzun yapraklı otlar. **2.** Fidanlar.

emalis, [Ar. emālīs امالیس] *(ema:lis) {OsT} is.* Otsuz ve susuz yerler; çöller; sahralar.

emam, [Ar. emām امام] *(ema:m) {OsT} is.* Ön taraf; ileri; ön.

eman, [Ar. emān امان] *(ema:n) {OsT} is.* **1.** Eminlik, korkusuzluk. **2.** Can ve mal güvenliği tanıma. **3.** Aman dileme; yardım ve bağışlanma dileme. **4.** Şikâyet. 🗗 **emān bi'l-kināye,** *{OsT} Bir söz ya da işretle verilen güvence.*|| **emān bi'l-kitābe,** *{OsT} Düşmana yazılı olarak verilen güvence.*|| **emān bi'l-örf,** *{OsT} Ülkeler arasında yerleşmiş bir geleneğe bağlı olarak var kabul edilen güvence.*|| **emān bi't-tebāiye,** *{OsT} Güvence verilen kişinin ailesi halkına da tanınan güvence.*|| **emān-ı ām,** *{OsT} Düşmanın tümüne tanınan güvence.*|| **emān-ı hās,** *{OsT} Yetkili birince düşmandan belli kişi veya kişilere tanınmış olan güvence.*|| **emān-ı mutlak,** *{OsT} Süresiz güvence.*|| **emān-ı muvakkat,** *{OsT} Geçici bir süre için verilen güvence.*|| **emān-ı müebbet,** *{OsT} İki tarafın barış yapmak üzere silah bırakmaları.*|| **emān-ı sarih,** *{OsT} Bir kişiye açıkça söylenmek suretiyle verilen güvence.*|| **eman yüzüğü,** *{eAT} Birisine aman verildiğini bildirmek üzere verilen yüzük.*

emanasyon, [Fr. émanation] *is.* **1.** Çıkma, yayılma. **2.** *fiz.* Radon elementinin izotopları olup radyum, aktinyum ve radyotoryum içeren maddelerden açığa çıkan U^{238}, U^{235} ve Th^{232} soy gazlarının genel adı.

emanat, [Ar. emānet > emānāt امانات] *(ema:na:t) {OsT} is.* Emanetler.

emanet, [Ar. emānet امانت] *(ema:net) {OsT} is.* **1.** Güven duyulan birisine korunmak, saklanmak üzere geçici olarak bırakılan eşya veya kimse. **2.** Birisi aracılığıyla birine gönderilen eşya, para vb. şeyler. **3.** Toplu ulaşım merkezleri ile kalabalık yerlerde belli bir süre kalması için çanta, bavul veya eşyanın teslim edildiği yer. **4.** Güven; güvenirlik; sadakat. **5.** *mecaz.* Can. **6.** Eskiden emin adı verilen yöneticinin unvanı ve derecesi; devlet dairesi. **7.** Kamu görevleri ve yükümlülükleri. **8.** İnsanda akıl ve temyiz gücünün bulunmasından dolayı davranışlarından sorumlu olma durumu. **9.** *argo.* Silah; ta-

banca; bıçak. **10.** *sf.* (Eşya ve araç için) ödünç alınmış ya da kiralanmış. ✇ **emanet bırakmak,** *Bir eşyayı, parayı bu işle ilgili birisine koruması için vermek, teslim etmek.*|| **emanet dolabı,** *Toplu yerlerde içine eşya konulduktan sonra kilitlenip anahtarı eşya sahibinde kalan, daha sonra eşya geri alınınca anahtarı geri teslim edilen dolap.*|| **emanet etmek,** *Bir şeyi, güven içinde tutacağına inandığı birine korunması için bırakmak, teslim etmek.*

emanetçi, [emanet-çi] *(ema:netçi) is.* **1.** Emanet eşyasını para karşılığı koruyan kimse; emanettar. **2.** Toplu merkezlerde emanet eşya konulan yer.

emanetçilik, -ği [emanet-çi-lik] *is.* Emanetçinin işi ve mesleği.

emanetdar, [Ar. emānet + Far. -dār امانتدار] *(ema:netda:r) {OsT} is.* Kendisine emanet bırakılan; emanetçi.

emanetdari, [Ar. emānet + Far. -dārī امانتداری] *(ema:netda:r) {OsT} is.* Emanetçilik.

emaneten, [Ar. emāneten امانةً] *(ema:'neten) {OsT} zf.* Emanet olarak.

emanetkâr, [Ar. emānet + Far. -kār امانتكار] *(ema:netkâ:r) {OsT} sf.* **1.** (Kişi için) emanet edilir; kendisine güvenilir. **2.** Emaneti iyi koruyan.

emanetle, [emanet + ile] *(ema:netle) zf.* Emanet olarak.

emanetlemek, [emanet-le-mek] *gçl.:f. [-r] [-l(ı)-yor]* **1.** Emanet etmek; birinin korumasına bırakmak. **2.** Havale emek.

emanetullah, [Ar. emānet'ul-llāh امانة الله] *(ema:netulla:h) {OsT} is.* Allah'ın emaneti; Allah'a karşı kendilerinin sorumlulukları taşınan insanlar; (Osmanlı'da) tebea.

emanuel, [Émanuelle Kristell *(açık saçık cinsel oyun sahnelerinde başrollerde oynayan Danimarkalı sanatçı)*] *sf.* Metres.

emarat, [Ar. emāre > emārāt امارات] *(ema:ra:t) {OsT} is.* Belirtiler; izler; deliller; ip uçları. ✇ **emārāt-ı hasene,** *{OsT} İyi, güzel belirtiler.*

emare, [Ar. emāre امارة] *(ema:re) {OsT} is.* Belirti; iz; delil; ipucu; alamet. ✇ **emāre-i hasene,** *{OsT} İyi, güzel belirti.*

emaret[1], [Ar. emr > emāret امارت] *(ema:ret) {OsT} is.* Emir tarafından yönetilen bölge; emirlik.

emaret[2], [Far. emāret امارت] *(ema:ret) {OsT} {ağız} is.* Mücevherler.

emarid, [Ar. emred > emārid امارد] *(ema:rid) {OsT} is.* Bıyıkları henüz terlememiş gençler.

emasil, [Ar. mis̱l > ems̱el > emās̱il اماثل] *(ema:sil) {OsT} is.* **1.** Akranlar. **2.** Eşler. **3.** Sayılan, sevilen, itibarlı kimseler.

emazir, [Ar. mezīr > emāzir امازر] *(ema:zir) {OsT} is.* Güç ve azamet sahibi olanlar.

emay, [Fr. émail] *is.* Bazı maddeleri korumak veya parlaklık kazandırmak için kullanılan saydam camsı cila; erimiş cam cila.

emaycı, [emay-cı] *is.* Seramik veya madenî eşyayı emaylama işinde çalışan kişi.

emaye, [Fr. émaille] *sf.* Üzeri cam cila ile kaplanmış olan. ✇ **emaye etmek,** *1. Bir şeyin üzerini emay ile kaplamak. 2. Elektrik kablolarını emay ile yalıtkan hâle getirmek.*

emaylama, [emay-la-ma] *is.* Bir madenî parçayı oksit boyalar yardımıyla emay görünüşü kazandıracak şekilde boyama.

emaylamak, [emay-la-mak] *gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Bir şeyin üzerini emay ile kaplamak.

embe, [Ar. ammā] *{ağız} bağ.* Fakat; ama. [DS]

embel, [Yun. emvolo] *{ağız} is* Üvendirenin ucundaki başsız çivi; nodul. [DS]

embeleşik, -ği [embel-eş-ik ?] *{ağız} sf.* (Çocuk ya da hayvan için) ordan oraya koşturarak her şeyi döküp saçan.

embeli, [embe-li ?] *{ağız} is.* Zorluk; güçlük. [DS]

embesil, [Lat. imbeccilus *(güçsüz, düşkün)* > Fr. imbécile] *is.* ve *sf. psikol.* Zekâ ve düşünceden tamamen yoksun olan; geri zekâlı.

embriyoloji, [Fr. embryologie] *is.* Canlıların gelişimini, döllenmiş yumurtadan başlayarak tam bir şekilde birey oluşuna kadar inceleyen bilim dalı.

embriyolojik, [Fr. embrylogique] *sf.* Embriyoloji ile ilgili olan; embriyolojiye ait.

embriyom, [Fr. embryome] *is.* Yumurtalık veya er bezlerinde gelişen ur.

embriyon, [Yun. en *(içinde)* + bryein *(çimlenmek)* > Fr. embryon] *is. biy.* Bölünmeye başladığı andan itibaren vitellüs zarını yırtıp çıkıncaya kadar yumurtaya verilen ad; oğulcuk; dölüt; rüşeym.

embriyotom, [Fr. embryotome] *is. tıp. vet.* Döl yatağındaki ölü dölütü kesip çıkarmaya yarayan alet.

embriyotomi, [Fr. embryotomie] *is. tıp. vet.* Ölmüş dölütün hacmini küçültüp rahimden çıkmasını kolaylaştırmak için yapılan girişim.

embubi, [Ar. enbūbe *(boru)*> enbūbī > embūbī انبوبی] *(enbu:bi:) {OsT} sf.* Boru biçiminde olan; borumsu.

emced, [Ar. mecd > emced امجد] *{OsT} sf.* En onurlu olan; şeref ve haysiyet sahibi olan. ✇ **emced-i emācid,** *{OsT} Şereflilerin şereflisi.*

emcek[1], **-ği** [*eT.* em-çek / em-ecek امجك] *{eAT} {OsT} {ağız} is.* Meme. [DS]

emcek[2], **-ği** [enik > enicek > emcek] *{ağız} is.* Kedi veya köpek yavrusu. [DS]

emcek[3], **-ği** [eb / ev > ev-cek > em-cek] *{ağız} is.* Arı

kurtçuklarının gelişimlerini tamamladıkları petek gözü. [DS]

emcekliğ, [emcek-lik] *{ağız} is.* Sutyen. [DS]

emci, [*eT.* em-çi] *{ağız} is.* **1.** Hekim; cerrah. **2.** Ebe. **3.** Eczacı. [DS] ☞ **emci semci olmak,** *{eAT} Hekim olmak; hekimlik yapmak.*

emcik, -ği [*eT.* em-çek / em-ecek > em-cik امجك] *{eAT} is.* → emcek.

emçek, [em-mek > em-eçek > em-çek امچك] *{eT} {eAT} is.* **1.** Meme; meme başı. **2.** *{ağız}* Süt anne. [DS]

emçi, [em-çi / emjü / emçin] *{eT} is.* **1.** Tabip; doktor; hekim. [EUTS] [Gabain] **2.** İlaç yapan adam; eczacı. [DLT]

emçin, [em-çin] *{eT} is.* Doktor; hekim. [EUTS]

emdi, [em-di / am-tı] *{eT} zf.* Şimdi; imdi. [DLT] [EUTS] [Yüknekî]

emdirme, [em-dir-me] *is.* Emmesini sağlama; emdirmek eylemi.

emdirmek, [em-dir-mek] *gçl. f. [-ir]* **1.** Emmesini sağlamak. **2.** (Ana için) yavrusunun memesinden süt emerek beslenmesini sağlamak.

-eme-, [u-mak > u-ma-mak > uma- > -e *(zarf.fiil eki)* / -ma *(olumsuzluk eki)*] *çek. e.* → -ama-.

eme, [Ar. ʿamme(t) => eme امه] *{ağız} is.* **1.** Hala. **2.** Kadın hizmetçi; cariye; *{eAT} (aynı)* [DS].

emece, [üme / öme *(yardım)* > üme-ce > imece > emece / Yun. émisea [Tietze]] *is.* İmece.

emecek, -ği [*eT.* em-çek / em-ecek امه جك] *{eAT} is.* → emcek.

emecen[1], [em-mek > em-ecen] *{ağız} is.* **1.** Emilerek yararlanılan şey. **2.** Meme, meme başı. **3.** Sigara ağızlığı. **4.** *bot.* Ballıbaba. [DS]

emecen[2], [em-ecen] *{ağız} is.* **1.** Mama, süt vb. emen herhangi bir şey. **2.** Hayvanları emen bir yılan. **3.** Kertenkele. [DS]

emeci[1], [emek-çi / emē'ci] *(eme-ci) {ağız} is.* İşçi; gündelikçi. [DS]

emeci[2], [Yun. imisea => imece / emeci] *{ağız} is.* → imece. [DS]

emeç[1], **-ci** [em-mek > em-eç] *is. bot.* **1.** Asalak bitkilerin üzerinde yaşadıkları bitkilerin gövdelerine saldıkları kökçükler. **2.** Su ve kara yosunlarının kökü andıran tutunma organları. **3.** *{ağız}* Henüz memeden kesilmemiş buzağı. [DS]

emeç[2], **-ci** [amaç] *{ağız} is* Hedef. [DS]

emeç[3], **-ci** [Yun. imisea => imece / emeç] *{ağız} is.* İmece. [DS]

emeç[4], **-ci** [Rus. óméž / Bulg. jéméš] *{ağız} is.* Saban demiri. [DS]

emeçlemek, [amaç-la-mak] *{eT} gçl. f. [-r]* Bir şeyi nişan almak. [DLT]

emed, -ddi [Ar. emedd امد] *{OsT} is.* Son; bitim; nihayet. ☞ **emedd-i a'mār,** *{OsT} Ömürlerin en uzunu.*

emedene[1], [Ar. emāneten ?] *(eme'dene) {ağız} zf.* Geçici olarak. [DS]

emedene[2], [Far. āmeden] *(eme'dene) {ağız} zf.* Ansızın; birdenbire. [DS]

emedeni[1], [Ar. emāneten ?] *(eme'deni) {ağız} sf.* Yıkılmak üzere olan. [DS]

emedeni[2], [Far. āmeden] *(eme'dene) {ağız} zf.* Ansızın; birdenbire. [DS]

emedennen, [Far. āmeden] *{ağız} zf.* Ansızın; birdenbire. [DS]

emegan, [em-egen?] *{ağız} is.* Masallarda geçen bir dev. [DS]

emegen, [em-mek > em-egen] *{ağız} sf.* (Madde için) suyu çabuk emen. [DS]

emegül, [? emegül] *{ağız} is.* Oruç. [DS]

emeğen, [em-mek > em-eğen امگن] *{eAT} sf.* **1.** İyi emen. **2.** Çok emen.

-emek, [a-mak / -emek] *yap. e.* → -amak.

emek[1] , [ér-mek > ī-mek] *{eT} gçsz. f. [-r]* Olmak. [DLT]

emek[2], **-ği** [emge-mek *(sıkıntı çekmek)* > emge-k *(ağrı; sızı; ağır iş)* > emek أمك / امك] *is.* **1.** Zahmet. **2.** Uzun süren ağır iş; uzun ve zahmetli çalışma. **3.** Bir işin yapılması için harcanan beden veya zihin gücü. **4.** Bir şeyin yapılmasına, üretilmesine yönelik her türlü insan etkinliği; insan gücü olan üretim unsuru. **5.** *fel.* İnsan ruhunun, kendi öz benliğini maddeye kabul ettirmesi eylemi. ☞ **emeği geçmek,** *Bir şeyin yapılmasında bedenî veya zihnî katkısı bulunmak; yardımı dokunmak.*|| **emeğini yele vermek,** *{eAT} Emeğinin karşılığını alamamak; boşa çıkmak.*|| **emeği sağdıç emeğine dönmek,** *Emeği boşa gitmek.*|| **emeğin serbest dolaşımı,** *eko. Devletler arasında varılan bir anlaşmaya göre, çalışan kişinin bu ülkelerde serbestçe iş bulma, yerleşme hakkına sahip olması durumu.*|| **emek arzı,** *eko. İşçilerin iş güçlerini çalışma piyasasına sunmaları.*|| **emek birliği,** *Yardımlaşma.*|| **emek çekmek,** *Bir işte aşırı ölçüde çalışarak çok yorulmak.*|| **emek dağılımı,** *İş bölümü.*|| **emek dartmak,** *{eAT} Emek vermek; emek çekmek; zahmete katlanmak.*|| **emek görmek,** *1. Çok çalışmak. 2. {eAT} Emek sarf etmek; zahmet çekmek.*|| **emek gücü,** *eko. İnsanın yapıcı olarak sahip olduğu ve katılarak harekete geçirebildiği üretime yönelik bedenî ve zihnî gücü; iş gücü.*|| **emek harcamak,** *Çalışmak; çaba göstermek.*|| **emek piyasası,** *eko. Ücretler ve işe yerleştirilme bağlamının ilişkilerini düzenleyen piyasa.*|| **emek yoğun kesim,** *eko. Bir ekonomik faaliyette, diğer unsurlara göre emeğin daha yoğun etmen olduğu kesim.*|| **emek yoğun üretim,** *eko. Bir*

üretim sürecinde, diğer unsurlara göre emeğin daha yoğun ve daha ağırlıklı olarak kullanıldığı üretim.|| **emek yoğun teknoloji,** *sany. Emek unsurunun daha yoğun olarak kullanıldığı teknoloji.*|| **emek vermek,** *Bir işi yapmak, meydana çıkarmak için yoğun ve özenli bir çalışma yapmak.*|| **emek yetürmek,** *{eAT} Zahmet çekmek; istihkak hasıl etmek.*|| **emek yimek,** *{eAT} {OsT} Emek vermek; zahmet çekmek; gayret sarf etmek.*

emek[3], [*eT.* eñ-ek *(çene)*] *{ağız} is.* Saban kolu. [DS]

emek[4], [ek-mek > é'mek] *(e-mek) {ağız.} is.* Ekmek. [DS]

emekçe, [Yun. imiseiastiks] *{ağız} is.* İmece. [DS]

emekçi, [emek-çi] *is.* Geçimini emeğini para karşılığı satmak suretiyle sağlayan kimse; işçi.

emekçilik, -ği [emek-çi-lik] *is.* Emekçi, işçi olma durumu.

emekdar, [emek + Far. -dār امكدار] *(emekda:r) {OsT} sf.* → emektar.

emekleme, [emge-mek *(sıkıntı ve ıstırap çekmek)* > emge-k > emek-le-me] *is.* **1.** Dizleri ve elleri üzerinde yürüme durumu. **2.** Bebeğin yürümeden önce elleri ve dizleri üzerinde yer değiştirmesi ve bu dönem. **3.** Bir işte yetkin duruma gelinememe hâli. ⊡ **emekleme çağı** (dönemi), *Bir şeyin tam olarak yapılamadığı, henüz olgunluk ve yeterli deneyimin kazanılmadığı dönem.*

emeklemek, [emge-k *(emek)* > emge-k-le-mek > emek-le-mek] *gçsz. f. [-r] [-l(i)-yor]* **1.** Dizler ve eller üzerinde yürümek; yürümeye çalışmak. **2.** *mecaz.* Yeni başlanan bir işte acemilik çekmek.

emeklendirmek, [emek-le-n-dir-mek امكلندرمك] *{eAT} gçl. f. [-ir]* Zahmete sokmak; yormak.

emekli, [emek-li] *sf.* **1.** Emek harcanarak elde edilen; zor ve yorucu. **2.** *is.* Belli bir süre çalıştıktan sonra kendisine aylık bağlanarak işten ayrılan kamu görevlisi; mütekait. ⊡ **emekli aylığı** (maaşı), *Emekli olmuş kimseye bağlanan aylık.*|| **emekli ikramiyesi,** *Emekli olanlara hizmet süreleri ve maaşlarının tutarına göre bir defa olarak verilen toplu para.*|| **emekli olmak,** *Yasalarla belirlenen süre kadar çalıştıktan sonra yasanın tanıdığı haklarla işten ayrılmak.*|| **emekliye ayrılmak,** *Emekli olmak.*|| **emekliye ayırmak,** *Emekli sandığına veya başka bir sosyal güvenlik kurumuna bağlı bir kimseyi emekli aylığı bağlayarak görevinden uzaklaştırmak.*

emeklilik, -ği [emek-li-lik] *is.* **1.** Emekli olma durumu. **2.** *huk.* Devlet memuru veya sosyal güvenlik kurumuna tabi olarak çalışan kişiye yasaların tanıdığı sosyal güvenlik hakkı. ⊡ **emekliliği gelmek,** *Yasanın öngördüğü süre kadar çalışmış olmak veya yaşı zorunlu emekli olma sınırına gelmiş olmak.*|| **emekliliğini istemek,** *Emekli olma hakkını elde ettikten sonra kendisinin emekli edilmesini talep etmek.*

emeksiz, [emek-siz] *sf.* **1.** Emek harcamadan yapılan; kolay; zahmetsiz. **2.** *{ağız.}* Üvey evlat. [DS] **3.** *{ağız}* Evlatlık. [DS] **4.** Hizmetçi. ⊡ **emeksiz evlat,** *Üvey evlat.*

emektar, [emek + Far. -dār امكدار] *(emekta:r) {OsT} sf.* **1.** Emeği geçmiş olan. **2.** Bir işte uzun süredir çalışan. **3.** *gnşl.* Çok yıllık; eski. **4.** *is. tar.* Yeniçerilikte uzun yıllar hizmet edenler. **5.** *mecaz.* Eşya.

emektarlık, -ğı [emektar-lık] *is.* Uzun yıllar hizmet etme, çok emeği geçmiş olma durumu.

emektaş, [emek-taş] *is.* Aynı yerde ve işte birlikte çalışanlar; iş arkadaşı; çalışma arkadaşı.

emekülüs, [? emekülüs / emegül] *{ağız} is.* Oruç. [DS]

emel[1], [Ar. emel امل] *{OsT} is.* Gerçekleşmesi zamana bağlı istek, arzu, ümit.

emel[2], [Ar. ʿamel] *{ağız} is.* **1.** Dinî inanca göre bir kimsenin işlediği günah ve sevapların tümü. **2.** Bağırsak bozulması; ishal.

emelek, -ği [em-mek > em-elek] *{ağız} is.* **1.** (Çocuk için) henüz memeden kesilmemiş. **2.** Körpe; taze.

emelli, [emel-li ?] *{ağız} sf.* Çok iyi; besili; güçlü kuvvetli. [DS] ⊡ **emelli baş,** *{ağız} İyi; doğru dürüst; sağlam; işe yarar.*

ememek, [*eT.* emge-mek *(acı çekmek)*] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-m(i)-yor]* Emeklemek.

emen[1], [? emen / emmen / eben] *{ağız} is.* **1.** Ağaç fidanı dikmek için açılan çukur. **2.** Çocukların oyun oynarken kazdıkları çukur. **3.** Yeni yetişen bağ. **4.** Bir çukura fındık atıp düşürmece oyunu. **5.** Çocukların oyunda hedef olarak diktikleri taş. **6.** Saklambaç oyunu.

emen[2], [? emen] *{ağız} is.* **1.** Dişbudak ağacı. **2.** Meşe ağacı. **3.** Palamut meyvesi; pelit.

emen[3], [? emen] *{ağız} is.* Sığışıp oturacak kadar yer.

emen[4], [? emen] *{ağız} is.* Kumar oyununda tarafların önceden ortaya koydukları para.

emence, [emek > emence] *{ağız} is.* Parasız verilen, bağışlanan şey. [DS]

emendirmek[1], [*eT.* emge-mek / *eme-mek > eme-n-dir-mek امندرمك] *{eAT} {ağız} gçl. f. [-ür]* **1.** Emek çektirmek. **2.** Zahmet vermek; zahmete sokmak. **3.** Yormak. [DS]

emendirmek[2], [umun-dur-mak > emendir-mek] *{ağız} gçl. f. [-ir]* Boş yere ümitlendirmek; aldatmak. [DS]

emendürmek, [*eT.* emge-mek / *eme-mek > eme-n-dür-mek] *{ağız} gçl. f. [-ür]* → emendirmek. [DS]

emeneşgen, [emen-mek > emen-eş-mek > emen-eş-gen ?] *{ağız} zf.* **1.** Üşenmeden. **2.** Yorulmadan. **3.** Gerçekten; cidden. [DS]

emenmek, [*eT.* emge-mek / *eme-mek > emge-n-mek / eme-n-mek امنمك / اماغك] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* **1.** Zahmet çekmek. **2.** Boş yere yorulmak; emek vermek; uğraşmak; didinmek. **3.** Çok fazla emek vermek; çok çalışmak. **4.** Gayret etmek. **5.** (Uzaktaki bir iş için) bir kere daha gidip gelmek; ilk seferi boşa gitmek. **6.** Ümidi boşa çıkmak. [DS]

emer[1], [em-mek > em-er امر] *{eAT} sf.* → emerce.

emer[2], **-rri** [Ar. emerr امر] *{OsT} sf.* Daha acı; pek acı; en acı.

emerce, [em-mek > em-er-ce امرجه] *{OsT} {ağız} sf.* (Çocuk ve hayvan yavrusu için) meme emecek çağda olan; memeden kesilmemiş. [DS]

emere, [eme-mek > eme-re / Ar. emāre ?] *{ağız} is.* Ortaya bir iş koyma; başarma. [DS]

emeret, [Far. emāret] *{ağız} is.* Mücevherler. [DS]

emeretli, [emeret-li ?] *{ağız} sf.* **1.** Uygun; yerinde; işe yarar. **2.** Çokça. **3.** İyice. [DS]

emeretsiz, [emeret-siz] *{ağız} sf.* Beceriksiz. [DS]

emeri, [Far. mar *(sayı)* > a-mar-i => emeri] *{eT} zf.* **1.** Pek çok; sayısız; fazla sayıda; sayılamayacak kadar çok; toplu olarak. [İKPÖy.] **2.** *zm.* Başkaları; kimileri; bazı; diğerleri; birkaçı. [EUTS]

emerük, -ğü [emer-ük ?] *{ağız} sf.* Erselik. [DS]

emes, -ssi [Ar. emess امس] *{OsT} sf.* En çok messeden; çok dokunan; daha çok temas eden.

emese, [? emese] *{ağız} is.* Eldiven. [DS]

emesen, [? emesen] *{ağız} is.* **1.** Yerme; çekiştirme. **2.** Söz konusu etme. [DS] ⊡ **emesen etmek,** *{ağız} Bir kimseye, hoşa gitmeyen davranışı dolayısıyla gözdağı vermek.* [DS]

emesken, [Yun. damaskino] *{ağız} is.* → ameskene. [DS]

emet, [emet / yemet] *{eT} e.* Evet. [DLT]

emete, [Lat. amita / Yun. amita > Ar. ʿammat] *{ağız} is.* → emeti. [DS]

emeti, [Lat. amita / Yun. amita > Ar. ʿammat] *{ağız} is.* **1.** Hala. **2.** Akraba. [DS]

emetik, -ği [Lat. emeticus *(kusma)* > Fr. émétique] *sf.* **1.** Kusturan. **2.** *is.* Bir tartarat asit ile bir seskiioksit birleşimine verilen genel ad.

emetrop, [Fr. emmétrope] *sf.* Dinlenme hâlinde, paralel ışınların tam ağtabaka üzerine yönelmekte olduğu, görmesi normal olan insan gözü.

emezek, -ği [Yun. damaskino] *{ağız} is.* → ameskene. [DS]

emge, [*eT.* emge-mek > emge امکا] *{eAT} is.* Zahmet; eza.

emgedmek, [emge-ḏ-mek] *{eT} gçsz. f. [-ür]* Eziyet etmek; azap vermek. [EUTS]

emgek, [em *(ilaç)* > em-ge-k / emkek] *{eT} is.* **1.** Acı; ıstırap; dert; sıkıntı; mihnet; eziyet. [Üç İtigsizler] [Gabain] [Tekin] [EUTS] [ETY] [DLT] [İKPÖy.] **2.** Emek. [ETY] [DLT] **3.** Mihnet; zahmet. [Yüknekî]

emgeklenmek, [emgek-le-n-mek] *{eT} dönşl. f. [-ür]* Zahmetli saymak; yüksünmek. [DLT]

emgeklig, [emgek-lig] *{eT} sf.* **1.** Mustarip; ıstıraplı; acılı. [EUTS] [Gabain] **2.** Sefil. [EUTS]

emgeksiz, [emgek-siz] *{eT} sf.* Rahat; ıstırapsız; acısız; zahmetsiz. [EUTS]

emgemek, [emge-mek] *{eT} gçsz. f. [-r]* **1.** Eziyet çekmek; acı çekmek. **2.** Emek vermek. [DLT] [ETY]

emgenmek, [em *(ilaç)* > em-ge-n-mek] *{eT} dönşl. f. [-ür]* **1.** Acı çekmek; ıstırap çekmek; eziyet çekmek. [Üç İtigsizler] [Gabain] [İKPÖy.] **2.** Emek vermek; emenmek; zahmet çekmek. [DLT] **3.** Ah çekmek. [EUTS]

emgeşmek, [emge-ş-mek] *{eT} işteş. f. [-ür]* **1.** Birbirini zahmete sokmak. **2.** Birbiri için emek harcamak. [DLT]

emgetmek, [em-ge-mek > em-ge-t-mek] *f. [-ür]* **1.** Istırap vermek; acı çektirmek; azap çektirmek; eziyet etmemek. [EUTS] [Gabain] [Tekin] **2.** Zahmet vermek; yormak; yorulmasına sebep olmak; emek çektirmek; emek harcattırmak; zahmet çektirmek. [DLT] [ETY] ⊡ **emgetmek tolgatmak,** *Acı çektirmek ve ıstırap vermek.*

emgetmeksiz, [emge-t-mek-siz] *{eT} zf.* Eziyet vermeksizin; eziyetsiz. [EUTS]

emhak, -kı [Ar. emhaḳ امهق] *{OsT} sf.* Donuk beyaz.

emhal, -li [Ar. mehl > emhāl امهال] *(emha:l) {OsT} is.* Bir şeyin yapılması için verilen süreler; mehiller; mühletler; vadeler.

emhar[1], [Ar. mühr > emhār امهار] *(emha:r) {OsT} is.* Taylar.

emhar[2], [Ar. mehr > emhār امهار] *(emha:r) {OsT} is.* Nikâh bedelleri; mehirler. ⊡ **emhār-ı zevcāt,** *{OsT} Zevcelerin nikâh bedelleri.*

emırtgurmak, [amur-mak > amırt-mak > amırtġur-mak] *{eT} gçl. f. [-ur]* Teskin etmek. [EUTS]

emi, [e mi ?] *{ağız} ünl.* (Bir rica veya öneriye olumlu karşılık beklerken) olmaz mı?

emice, [Ar. ammī => ammi-ce / aba *(baba)* + ece *(ağabey)*] *{ağız} is.* Amca. [DS]

emicek[1], **-ği** [eb / ev > em-cek / em-i-cek ?] *{ağız} is.* Arı kurtçuklarının barındığı petek gözü. [DS]

emicek[2], **-ği** [em-mek > em-ecek > emicek] *{ağız} is.* **1.** Kuzu ve oğlakların analarını emmesini önlemek için burunlarına takılan ince ağaçtan yapılma burunsalık. **2.** Ballıbaba bitkisi. **3.** Gelir kaynağı; kazanç getiren mal mülk. **4.** Besin; gıda; azık. [DS]

emicek[3], **-ği** [em > em-i-cek / um-acak ?] *{ağız} is.* Ümit. [DS]

emiceklik[1], **-ği** [emicek-lik] *{ağız} is.* Cesaret. [DS]

emiceklik[2], **-ği** [evecek-lik] *{ağız} is.* Acelecilik. [DS]
emicen, [em-mek > em-i-cen] *{ağız} is.* **1.** Kertenkele. **2.** Hayvanları emen bir tür yılan. [DS]
emici, [em-mek > em-ici] *sf.* **1.** Emme işini yapan. **2.** *is.* Emme suretiyle taşıma veya temizleme yapan makine ve düzeneklerin emme işini yapan parçaları ve ağız kısmı. ⊡ **emici kılı,** *{ağız} bot. Fidanların köklerindeki ince kökler.* [DS]|| **emici kıllar** (tüyler), *bot. Toprakta çözünmüş olarak bulunan madenî tuzlarla suyun bitki tarafından emilmesini sağlayan kökte bulunan, tek hücreli canlı tüyler.*|| **emici kök,** *{ağız} bot. Emici kıl.* [DS]
emidmek, [*eT.* emit-mek *(meyillenmek)*] *{eAT} dönşl. [-ir]* İki büklüm olmak; eğilmek.
emig[1], [em-mak > em-ig / imig] *{eT} is.* Meme. [Gabain] [EUTS] [ETY]
emig[2], [em > em-ig] *{eT} is.* Şifa. [ETY]
emiglig, [em-ig-lig] *{eT} is.* Emzikli ⊡ **emiglik éşler,** *Emzikli kadın.* [DLT]
emihe, [Ar. emīhe أميهة] *(emi:he) {OsT} is.* Koyunlarda meydana gelen uyuz hastalığı.
-emik, [a-mık / -emik] *yap. e.* → -amık.
emik[1], [*eT.* em-mek > em-ig] *is.* **1.** *{eT}* Meme. **2.** [DLT] Ağızlık. ⊡ **tevi emiki,** *Deve memesi.* [DLT]
emik[2], [imi-k / ımı-k / umu-k ?] *{eT} sf.* Ilık; soğuduktan sonra sıcaklığı artmayan. [DLT] ⊡ **emik kün,** *Ilık gün.* [DLT]
emik[3], **-ği** [em-ik] *is.* Emme sonucu kan oturmuş, çürümüş, morarmış yer; emme izi.
emik[4], [*eT.* ümgük > ümük > emik] *is.* **1.** Gırtlak; boğaz; imik; ümük. **2.** *{ağız}* Bıngıldak. [DS] **3.** *{ağız}* Beyin. [DS] **4.** *{ağız}* Alın. [DS] ⊡ **emik altını,** *{ağız} Kadınların boyunlarına taktıkları altın dizisi.*
emikdaş, [*eT.* emig-deş > emik-daş أمكداش] *{eAT} {OsT} is.* Süt kardeş.
emikdeş, [em-ig-deş > emik-deş أمكدش] *{eT} {OsT} is.* Bir memeden emen iki çocuk; süt kardeşi. [DLT]
emiklemek, [em-ik-le-mek] *{eT} gçl. f. [-r]* Memesine vurmak. [DLT]
emilcan, [emil-cen] *{ağız} is.* → emilcen. [DS]
emilcen, [emil-cen] *{ağız} is.* Tülbende sarılarak, emzik gibi çocuklara verilen lokum. [DS]
emildeş, [*eT.* emig-deş] *{ağız} is.* Süt kardeş. [DS]
emilgatıl, [em-il-mek + kat-ıl-mak] *{ağız} is.* Akrabalık. [DS]
emilik[1], **-ği** [em-il-ik / emlek] *{ağız} is.* **1.** Süt kuzusu. **2.** Bir haftalık oğlak. **3.** Henüz meme emme çağında olan yavru veya çocuk. [DS]
emilik[2], **-ği** [emmi *(amca)* > emmi-lik] *{ağız} is.* Üvey amca. [DS]
emilme, [em-il-me] *is.* Emme işi yapılma; emilmek eylemi.
emilmek, [em-il-mek] *edil. f. [-ir]* Emme işi yapılmak.
emilmiş, [em-il-miş] *sf.* Emilmek eylemine uğramış; emilme işlemi yapılmış durumda olan. ⊡ **emilmiş sır,** *sany. Seramikçilikte pişirme süresinde tamamen emilmiş olan sır.*
emime, [Ar. emīme أميمه] *(emi:me) {OsT} is.* **1.** Demirci çekici. **2.** Bir ot.
emin, [Ar. emn > emīn أمين] *(emi:n) {OsT} sf.* **1.** Kendisine güvenilebilir; emniyet edilebilecek olan. *{eT} (aynı)* [KB] **2.** Tehlikesiz; güvenli. **3.** Şüphesi olmayan; inanan; güvenen. **4.** Hz. Muhammed'in lakabı. **5.** İmparatorluk döneminde bazı devlet görevlerindeki sorumlu kişilere verilen ad. **6.** Mutemet kişi. ⊡ **emin olmak,** *İnanmak; güvenmek.*
emina, [Yun. émmina] *{ağız} is.* Tehlikeli olan kolera ve tifo.
emine, [Ar. emīn > emīne أمينه] *(emi:ne) {OsT} sf.* Emin'in dişili.
eminlik, -ği [emin-lik] *is.* **1.** Emin olma hâli. **2.** Emin yetkisi ile görev alan. **3.** İmparatorluk döneminde bazı memurluklara verilen unvan.
eminmek, [em-mek > em-in-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* **1.** Yararlanmak; yarar sağlamak; faydalanmak. **2.** *edil. f.* Soğurulmak. [DS]
emir[1], [Ar. emr أمر] *{OsT} is.* **1.** İş. **2.** Konu. **3.** Şey. **4.** Durum. ⊡ **emr-i azîm,** *{OsT} Büyük iş; önemli iş.*|| **emr-i düşvār,** *{OsT} Güç iş.*|| **emr-i ebter,** *{OsT} Sonuçsuz, yararsız iş.*|| **emr-i garîb,** *Tuhaf şey.*|| **emr-i itibārî,** *{OsT} Görünüşte olan iş.*|| **emr-i mübîn,** *{OsT} Apaçık, meydanda olan durum.*|| **emr-i müşkil,** *{OsT} Güç iş.*|| **emr-i tabiî,** *{OsT} Doğal durum.*
emir[2], **-mri** [Ar. emr أمر] *{OsT} is.* **1.** Belirli bir davranışta bulunmayı gerektiren zorlayıcı söz; buyruk; talimat. **2.** Görev değişikliği yazısı. **3.** Reçete. **4.** *as.* Hizmete ait bir istek veya yasağın söz ya da yazı ile ifadesine verilen ad. **5.** *tic.* Sipariş. ⊡ **emir almak,** *Yapacağı işlerle ilgili olarak üstünden talimat almak.*|| **emir büyük yerden,** *İtiraz edilemeyecek ve kesin olarak yerine getirilmesi gereken buyruk.*|| **emir büyük yerden gelmek,** *1. Allah'ın emri. 2. Allah'ın işi.*|| **emir cümlesi,** *dbl. Buyurma bildiren cümle.*|| **emir eri,** *Bir subayın emrine verilerek buyruk ve haberleri ileten veya subayın günlük işlerini yapmakla görevli er.*|| **emir kipi,** *dbl. Eylemin yapılmasının buyrulduğunu, istendiğini bildiren fiil kipi.*|| **emir kulu,** *Verilen buyrukları sorgusuz sualsiz yapmak zorunda olan kimse; memur.*|| **emir sınmak,** *{OsT} Emir dinlememek; emre karşı gelmek.*|| **emir subayı,** *as. Yüksek rütbeli komutanların emrine verilmiş subay.*|| **emir üzerine olmak,** *{OsT} Verilen buyruğu yerine getirmeğe hazır olmak.*|| **emir vermek,** *Kendine bağlı çalışanlara, astlara bir işin yapılmasını veya yapılma-*

masını üst olmanın verdiği yetkilere dayanarak bildirmek; talimat vermek; emretmek; buyurmak; buyruk vermek.|| **emre āmāde,** *{OsT} Amirin vereceği işi yapmak üzere bekler durumda; tahsisli.*|| **emre müheyya,** *{OsT} Her an emir bekler durumda.*|| **emre muharrer senet,** *tic. huk. Üzerinde yazılı olan paranın, yine orada adı belirtilen kişiye veya onun göstereceği kişiye ödenmesini zorunlu kılan senet.*|| **emr-i ālî,** *{OsT} İmparatorluk döneminde padişah tarafından bizzat verilen emir.*|| **emr-i bi'l-mā'ruf,** *{OsT} Dinin yapılmasını emrettiği hususları bilmeyenlere bildirme.*|| **emri emriküm,** *{OsT} Mutlak söz sahibi; emredici; diktatör.*|| **emr-i gāib,** *{OsT} dbl. Fiil çekiminde emir kipi üçüncü teklik kişi.* || **emr-i Hak,** *{OsT} Allah'ın emri; ölüm.*|| **emr-i hāzır,** *{OsT} Fiil çekiminde emir kipi ikinci teklik kişi.*|| **emr-i ilāhî,** *Allah'ın emri; ölüm.*|| **emr-i kavlî,** *{OsT} (Kişi için) aldığı buyruğu yapmak zorunda olan.*|| **emr-i kün,** *1. "Ol!" buyruğu. 2. tasvf. Zaman yokken Allah, kendisinin hükmettiği saklı âlemde iken "kendisini tanımaları için" insanları yaratırken verdiği "kün (ol)" emri.*|| **emr-i ma'rūf,** *{OsT} Allah'a ve kula göre âdil olan emir.*|| **emr-i muhāl,** *{OsT} Gerçekleşmesi, yerine getirilmesi olanaksız buyruk.*|| **emr-i mübîn,** *{OsT} Apaçık görünen durum ve emir.*|| **emr-i münîf-i vācibü'l-ittibā,** *{OsT} 1. Bütün dünyanın boyun eğip bağlanması gereken buyruk. 2. Padişah buyruğu.*|| **emrine girmek,** *Birinin astı olarak çalışmayı veya görev yapmayı kabul etmek.*|| **emrine vermek,** *1. Bir kurum amirinin veya yetkili bir makam sahibinin takdirine bırakarak atamak. 2. Bir şeyi birinin yararlanması için özel olarak ayırıp vermek; tahsis etmek.*|| **emr-i sāmi,** *{OsT} İmparatorluk döneminde sadaret makamından yazılan emirlere verilen ad.*|| **emr-i sāni,** *{OsT} Sadrazam tarafından verilen buyruklar.* || **emr-i şerif,** *{OsT} Padişahların verdiği buyruk; ferman.*|| **emr-i şer'in,** *{OsT} "Şeriat hükülerini yerine getirmeye hazırım." anlamında kullanılır.*|| **emr-i vāki,** *{OsT} Beklenmedik emir.*|| **emr ü fermān,** *{OsT} Buyruk ve ferman.*|| **Emr ü fermān hazret-i men lehü'l-emrindir.** *{OsT} Emir ve ferman, emir sahibi olan kimsenindir.*

emir[3], [Ar. emr > emīr امير] *(emi:r) {OsT} is.* **1.** Buyuran; buyurma hakkı bulunan. **2.** Bir kavmin, şehrin veya devletin başkanı. **3.** Kumandan. **4.** Hz. Muhammed'in evlatlarından olan. **5.** Büyük bir hanedana sahip olan kimse. ⊡ **emîr-āhur,** *{OsT} Padişaha ait ahırın en büyük amiri; imrahor.*|| **emîr-i āb-hayvān,** *{OsT} Hızır.*|| **emîr-i cān-dār,** *{OsT} Selçuklularda saray muhafızlarının kumandanı; muhafız alayı komutanı.*|| **emîr-i çeşnigîr,** *Saraylarda, sultanların yemekten zehirlenmelerini önlemek için yemeklerin tadına bakan kimse; çeşnici başı.*|| **emîr-i dād,** *{OsT} 1. Adalet emîri. 2. Selçuklularda bir divan görevlisi.*|| **emîr-i devāt,** *{OsT} 1. Divit emîri. 2. Selçuklularda divanda diviti taşımak ve gizli evrakları yazmak, saklamakla görevli memur; divittar.*|| **emîr-i meclis,** *{OsT} 1. Toplantı başkanı. 2. Selçuklularla Memluklularda hükümdarın içkili toplantılarının düzenlenmesinden sorumlu görevli.*|| **emîr-i Mekke,** *{OsT} Mekke emîri; Mekke'nin idarî işleri ile görevli peygamber soyundan kimse.*|| **emîr-i nahl,** *{OsT} Hz. Ali'nin lakabı.*|| **emîr-i silah,** *{OsT} 1. Silah emîri. 2. Selçuklularda silah deposunu korumakla görevli kumandan.*|| **emîr-i şikâr,** *{OsT} 1. Av emîri. 2. Selçuklularda hükümdarın av işlerini düzenleyen ve av hayvanlarına bakmakla görevli kişi.*|| **emîr-i zünbürān,** *{OsT} zool. Arı beyi.*|| **emîr sarmak,** *{OsT} Hz. Peygamber soyundan geldiğini belirtmek için yeşil sarık sarmak.*|| **emîrü'l-alem,** *{OsT} Sancak beyi.*|| **emîrü'l-bahr,** *{OsT} Amiral.*|| **emîrü'l-ceyş,** *{OsT} Ordu komutanı; serasker; başkomutan; başbuğ.*|| **emîrü'l-hac,** *{OsT} Hac için Kâbe'ye giden kafilenin başkanı.*|| **emîrü'l-mā,** *{OsT} Deniz beyi; amiral.*|| **emîrü'l-mü'minîn,** *{OsT} Müslümanların emîri; önderi; halife.*|| **emîrü'l-müslimîn,** *{OsT} Müslümanların emîri.*|| **emîrü'l-ümerā,** *{OsT} Emîrlerin emîri; vilayet eşrafından olup da yöneticilik görevi olan kişi; genel vali.*|| **emîr-zāde,** *{OsT} Kumandanın oğlu.*

emir[4], [imir] *{eT} is.* **1.** Kırağı. **2.** Sis. [DLT] **3.** *{ağız}* Gökkuşağı. [DS] ⊡ **emir semir,** *{ağız} (Görünmek için) belli belirsiz; hayal meyal.* [DS]

emir[5], [? emir] *{ağız} is.* Araba ya da kağnı tekerinin ortasından geçen silindir şeklindeki demir parçası; kovan. [DS]

emir[6], [? emir] *{ağız} sf* Kara yeşil; neftî. [DS] ⊡ **emir sultan,** *{ağız} Taze soğan.* [DS]

emir[7], [? emir] *{ağız} is.* **1.** Bozulmuş sirke. **2.** Kalaysız kaplarda uzun süre yoğurt durunca oluşan yeşil renkli pas. [DS] ⊡ **emir olmak,** *{ağız} (Sirke için) bozulmaya yüz tutmak.* [DS]

emir[8], [? emir] *{ağız} is.* Siyah taneli haşhaş. [DS]

emirane, [Ar. emīr + Far. -āne اميرانه] *(emi:ra:ne) {OsT} zf.* Emirlere yakışır bir şekilde.

emirbenim, [emir+ben-im] *{ağız} is.* Gökkuşağı. [DS]

emirber, [Ar. emr + Far. -ber *(getiren)* امربر] *{OsT} is.* Emir eri.

emircek, -ği [emir-cek] *{ağız} is.* Kertenkele. [DS]

emircik, -ği [emir-cik] *is. zool.* Akarsu boylarında yaşayan, sırtı, kuyruk üstü tüyleri parlak mavi, omuzları koyu yeşil, gerdanı beyaz, karın kısmı pas kırmızısı, kısa kanatlı, hızlı uçan, balık ve diğer su hayvanları ile beslenen küçük bir kuş; yalı çapkını, iskele kuşu, *(Alcedo atthis).*

emirçge, [emirç-ge] *{eT} is.* Kıkırdak. [DLT]

emirdastarı, [emir+dastar-ı] *{ağız} is.* Gökkuşağı. [DS]

emîre, [Ar. emīre اميره] *{OsT}* *is.* Bayan emîr.

emireâşık, [emir-e+âşık] *is. bot.* Koyu kırmızı çiçeklerinden dolayı süs bitkisi olarak yetiştirilen bir yıllık otsu bitki; horoz ibiği, *(Celosia cristata).*

emirlik, -ği [emir-lik] *is.* **1.** Emîr olma durumu. **2.** Emîr olan kimsenin unvanı. **3.** Emîr ile yönetilen ülke ve devlet. **4.** Emîrin yönettiği bölge.

emirname, [Ar. emr + Far. -nāme اميرنامه] *(emirna:-me)* *{OsT}* *is.* Emir kâğıdı; yazılı buyruk; yazılı emir. ⊡ **emirnāme-i sāmî,** *{OsT}* *Eskiden sadrazamın emrini bildiren yazılara verilen ad.*

emirsema, [Ar. ʿalāʾim *(belirtiler)* + semā *(gökyüzü)* > ʿalāʾimi's-semā] *{ağız}* *is.* Gökkuşağı. [DS]

emisemi, [em-i+sem-i] *{ağız}* *sf.* Bir kavramı, aslı ve anlamı olmayan. [DS]

emisyon, [Fr. émission] *is.* **1.** Devletçe para basma ve dolaşıma sunma işi. **2.** Borç tahvili veya ticarî senet gibi para yerine kullanılan değerli kâğıtları dolaşıma sunma işi.

emiş, [em-iş امش] *is.* **1.** Emmek eylemi veya biçimi. **2.** *{ağız}* Süt kardeş olma durumu; emişiklik. [DS] ⊡ **emiş kamış,** *Can ciğer; sıkı fıkı.*|| **emiş karış,** *{OsT} 1. Sarmaş dolaş; can ciğer. 2. Karmakarışık.*|| **emiş yakış,** *{ağız} Süt kardeşlik.* [DS]|| **emiş yakış olmak,** *1. Yüz göz olmak; alışmak. 2. Çok samimi dost olmak.*

emişçi, [em-iş-çi] *is.* Kuzu veya oğlakları annelerine emdirten işçi.

emişig, [em-iş-mek > em-iş-ig] *{ağız}* *is.* Süt kardeş. [DS]

emişdirmek, [emiş-dir-mek] *{ağız}* *gçl. f.* *[-ir]* Sağmal hayvanları sağdıktan sonra yavrularına emdirmek. [DS]

emişik, -ği [em-iş-mek > em-iş-ik] *{ağız}* *is.* **1.** Süt kardeş. **2.** Sağmal hayvanları yavruları ile birlikte otlatmaya götürme. [DS]

emişken, [em-iş-mek > emiş-ken] *{ağız}* *sf.* **1.** (Pirinç ve bulgur için) pişince taneleri birbirine yapışan. **2.** (Çocuk için) meme emmeye düşkün. **3.** (Kuzu, buzağı vb. için) anasını sık sık emen. [DS]

emişme, [em-iş-me] *is.* **1.** Birbirini emmek eylemi. **2.** *{ağız}* Süt kardeş olma. [DS] **3.** *{ağız}* Sütlük. [DS] **4.** *{ağız}* Bağdaşma; uyuşma. [DS]

emişmek, [em-iş-mek امشمك] *işteş. f.* *[-ir]* **1.** (İki çocuk için) birbirlerinin annelerini emmiş olmak. **2.** Karşılıklı olarak birbirini emmek. **3.** *{ağız}* (Sağmal hayvan yavruları için) anneleri sağılmadan önce gizliden emmek. [DS] **4.** *{ağız}* (İki ayrı çocuk için) aynı kadını emmek; süt kardeş olmak. [DS] **5.** *{ağız}* (Hastalanan çocuk için) iyileşmesi için yaşıtı bir çocuğun annesini emmek. [DS] **6.** *gnşl.* (Un ile sudan hamur veya toprak ile sudan çamur yaparken) birbirine iyice karışmak, iyi yoğrulmak; sakız gibi yapışkan hâle gelmek; bağdaşmak. **7.** *gnşl.* *{ağız}* Birleşmek; yapışmak. [DS] **8.** *{eAT}* *gçl. f.* (Yavru için) annesini emmek; *{ağız} (aynı).* [DS]

emiştirme, [em-iş-tir-me] *is.* **1.** Karşılıklı olarak birbirlerini emmelerini sağlama; emiştirmek eylemi. **2.** Kuzu, oğlak veya buzağı gibi yavrunun annesini emmesine yol açma. **3.** Parfüm sanayiinde bir ürünü pazarlanacak şekilde şişelere doldurmadan önce serin bir yerde, kapalı kaplarda bir süre dinlendirme işi.

emiştirmek, [em-iş-tir-mek] *gçl. f.* *[-ir]* **1.** Emişmek eylemini sağlamak; emişmelerine izin vermek. **2.** Sağmal hayvanların yavrularını annelerinin yanına bırakarak emmelerini sağlamak. **3.** Bir parfümü emiştirme eylemine tabi tutmak. **4.** *{ağız}* Sıcağa soğuk, soğuğa sıcak katarak ılıştırmak. [DS] **5.** *{ağız}* Bir şeyin içine katılan sıvıyı iyice emdirmek; aldırmak. [DS] **6.** *{ağız}* İki şeyi birbirine iyice yapıştırmak; kaynatmak; birleştirmek. [DS]

emiştürmek, [em-mek > em-iş-tür-mek امشدرمك] *{eAT}* *gçl. f.* *[-ür]* Yavrulara analarını emdirmek; emdirmek.

emişük, -gü [em-iş-mek > emiş-ük] *{ağız}* *is.* **1.** Her cuma günü koyun ve keçilerin sağılmadan önce yavrularına emdirilmesi işlemi. **2.** Süt kardeş. [DS]

emişüklü, [emiş-ük-lü] *{ağız}* *is.* Süt kardeş. [DS]

emit, [? emit] *{ağız}* *is.* Ağaç budağı. [DS]

emite, [Yun. amita] *{ağız}* *is.* **1.** Amca. **2.** Amca oğlu. [DS]

emitmek, [emit-mek] *{eT}* *gçsz. f.* *[-ir]* **1.** Eğilmek; meyletmek. *{ağız} (aynı)* [DLT] [Gabain] [EUTS] **2.** *{ağız}* İki büklüm olmak. [DS] **3.** *gçl. f.* Eğmek. [EUTS]

emizek, -ği [emiz-ek] *{ağız}* *sf.* Ahmak; budala. [DS]

emizik, -ği [emiz-ik] *{ağız}* *is.* Ballıbaba, aslanağzı gibi çiçeklerin emilebilen kısmı. [DS]

emizmek, [em-üz-mek / emgiz-mek] *{eT}* *gçl. f.* *[-ür]* Emmesini sağlamak; emzirmek; emdirmek. [EUTS]

emjü, [em-çi > emjü] *{eT}* *is.* Tabip. [Gabain]

EMK [elektro-motor kuvvet] *is. kısalt. fiz.* Bir üretecin birim elektrik yükünü devreden geçirmek için oluşturduğu enerji miktarı.

emkek, [em-ge-k > em-ke-k] *{eT}* *is.* Acı; ıstırap; zahmet. [EUTS] [Gabain]

emken, [Ar. emken امكن] *{OsT}* *e.* Arapçada *"imkân"* kelimesinin mazi fiili olup *"olabildiği kadar; olabildiğince"* anlamındaki *"meh-mā emken"* sözünde geçen edat.

emkine, [Ar. mekān *(yer)* > emkine امكنه] *{OsT}* *is.* Mekânlar; yerler; evler. ⊡ **emkine-i cedîde,** *{OsT}* *Yeni evler.*

emla, [Ar. melā > emlāʾ املاء] *(emlâ:)* *{OsT}* *is.* Kalabalıklar; bölükler; cemaatler.

emlah, [Ar. melīḥ > emlaḥ أملح] *(emla:h) {OsT} sf.* En güzel; pek güzel; daha güzel. ☞ **emlahü'l-Arab,** *{OsT} Arapların en güzeli; Hz. Muhammed.*

emlah, [Ar. milḥ *(tuz)* > emlāḥ أملاح] *(emlâ:h) {OsT} is.* Tuzlar. ☞ **emlāh-i bahriye,** *{OsT} Deniz tuzları.*

emlak, -ki [Ar. mülk *(mal)* > emlāk أملاك] *(emlâ:k) {OsT} is.* **1.** Mülkler. **2.** Bir kimsenin malı olan ev, dükkân, arsa, arazi gibi taşınmazlar; gayrimenkul. ☞ **emlāk-i emîriye,** *Beylik malları.*|| **emlāk-i hāssa,** *{OsT} Padişah malları.*|| **emlāk-i hümāyūn,** *{OsT} Padişah malları.*|| **emlāk-i mazbūta,** *{OsT} El konulmuş mallar.*|| **emlāk-i milliye,** *{OsT} 1. Ulusal mallar. 2. Devlet malları.*|| **emlāk-i mîriye,** *{OsT} Beylik mallar.*|| **emlāk komisyoncusu,** *Taşınmaz malların alım satımında aracılık eden veya bizzat kendisi alıp satan kişi; emlakçı.*|| **emlāk vergisi,** *{OsT} Türkiye sınırları içerisindeki ev, arsa, arazi gibi taşınmaz malların sahiplerinden alınan vergi.*

emlakçı, [emlak-çı] *(emlâ:kçı) is.* Taşınmaz malların alım satımında aracılık eden veya bizzat kendisi alıp satan kişi; komisyoncu.

emlakçılık, -ğı [emlak-çı-lık] *(emlâ:kçılık) is.* Taşınmaz malların alım satımı veya kiralanması konusunda aracılık etme işi; bu tür işi yapan kişinin mesleği; komisyonculuk.

emleç, [Ar. emlec] *{ağız} is.* Bir tür erik ağacı ve onun yenen meyvesi, *(Prunus cerasifera).* [DS]

emlek, -ği [em-mek > em-lek] *{ağız} is.* **1.** Anası öldüğü için başka bir koyuna alıştırılarak onu emmesi sağlanan kuzu. **2.** Süt kuzusu. **3.** Dörtgen. [DS]

emlelmek, [em-le-l-mek] *{eT} gçl. f. [-ür]* İlaçlanmak; ilaç almak veya kullanmak. [DLT]

emleme, [em-le-me] *{ağız} is.* **1.** Her türlü tıbbî tedaviyi uygulayarak hastayı iyileştirme; emlemek eylemi. **2.** Kırılan bir testinin parçalarını birbirine tutturmak. [DS] ☞ **emleme emlemek,** *{ağız} 1. Yaraya merhem sürmek. 2. Gönlü incinmiş kişileri avutmak için güzel sözler söylemek. 3. Çanak çömlek gibi kapların çatlaklarını özel yapıştırıcı ile onarmak.* [DS]

emlemek, [em-le-mek] *gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* **1.** Bir hastaya ilaç vermek. **2.** Hastanın yarasını merhem sürerek tedavi etmek. **3.** *{eT}* Tedavi etmek. [EUTS] **4.** *{ağız}* Çanak çömlek gibi kapların çatlaklarını çimento vb. özel yapıştırıcılarla onarmak. [DS] ☞ **emlemek samlamak,** *İlaçlamak; tedavi etmek.* [DLT]

emlenmek, [em-le-n-mek] *{eT} dönşl. f. [-ür]* Kendine ilaç yapmak; kendi kendine ilaç almak. [DLT]

emles, [Ar. melāset *(pürüzsüzlük)* > emles أملس] *{OsT} sf.* Düz; pürüzsüz; cilalı.

emleşmek, [em-le-ş-mek] *{eT} dönşl. f. [-ür]* İlaçlanmak. [DLT]

emletmek, [em-le-t-mek] *{eT} gçl. f. [-ür]* İlaçlatmak; ilaç ettirmek. [DLT]

emli, [em-li] *{ağız} sf.* Uygun; yerinde; yaraşır. [DS]

emlig, [em-lig] *{ağız} is.* İyi cins kuzu. [DS]

emlik[1], **-ği** [em-lik أمليك] *sf.* **1.** *{OsT}* Henüz daha süt emmekte olan; süt emme çağında olan. [Kamus Ter.] **2.** *is.* Zamanından daha geç doğan kuzu veya oğlak. **3.** *{ağız}* Körpe kuzu veya oğlak. [DS] **4.** *{ağız}* Anası öldüğü için başka hayvan tarafından emdirilen kuzu ya da oğlak. [DS] **5.** *{ağız}* Keçilerin doğurduğu ilk yavru. [DS] **6.** *{ağız}* İyi yetişmeleri için analarından ayrılmayan kuzu ya da oğlak. [DS] **7.** *{ağız}* Yazın doğmuş kuzu. [DS] **8.** *{ağız}* Özel bir şekilde beslenen koyun ya da keçi. [DS] **9.** *{ağız}* Yoksul bir ailenin geçimini sağlayan sağmal hayvan. [DS] ☞ **emlik kuzu,** *{ağız} Henüz ot yememiş, yalnız anasını emen kuzu.* [DS]|| **emlik oğlak,** *{ağız} İki üç aylık keçi yavrusu.* [DS]

emlik[2], **-ği** [em > em-lik] *{ağız} is.* **1.** Kökünden kırmızı boya elde edilen sarı çiçekli bir bitki. **2.** Bir hastalığı tedavi için soyularak suyu emilen taze çam kabuklarının iç kısmındaki beyaz etli kısım.

emlikçi, [emlik-çi] *{ağız} is.* Taze çam kabuğu toplayıp satan kimse. [DS]

emlim, [? emlim] *{ağız} is.* Yaban öküzü. [DS]

emmare, [Ar. emr > emmāre أمّاره] *(emma:re) {OsT} sf.* Çok zorlayan; emreden; buyurgan; buyurucu. ☞ **nefs-i emmāre,** *{OsT} İnsanı kötülüğe, günaha ve şehvete sürükleyen iç dürtü.*

emme[1], [em-me] *is.* **1.** Karşı basınç uygulayarak veya başka fiziksel yollarla bir şeyi içine çekme, alma; emmek eylemi. **2.** Bitkilerde sıvıların kökler yoluyla gövdeye yükselmesi. **3.** Kapalı veya dar çıkışlı bir yerdeki sıvıyı ağza alma. **4.** Bir sıvıyı veya asıltı halinde bulunan gaz içindeki maddeleri özel cihazlar yardımı ile ortamdan uzaklaştırma. **5.** Patlamalı motorlarda yakıtın yanma odasına alınması işlemi. ☞ **emme basma tulumba,** *İlk hareketi ile meydana getirdiği boşluğa sıvının dolmasını, ikinci hareketiyle de bu sıvının basınçla dışarı atılmasını sağlayan tulumba.*

emme[2], [em-me] *{ağız} is.* Meme. [DS]

emme[3], [Ar. ammā] *{ağız} bağ.* Fakat; ama. [DS]

emme[4], [Ar. emmi] *{ağız} is.* Amca; emmi. [DS]

emme[5], [? emme] *{ağız} sf.* Kötü. [DS]

emme[6], [Ar. ʿamā] *{ağız} is.* Kör; ama. [DS]

emmeç, -ci [em-meç] *is.* **1.** Kapalı kaplardaki gazları boşaltmaya veya seyreltmeye yarayan alet; aspiratör. **2.** *zool.* Böceklerin sıvı emici hortumlarına verilen ad.

emmek, [em-mek] *gçl. f. [-er]* **1.** Dil, dudak ve soluk yardımıyla bir sıvıyı ağzına çekmek. *{eT} (aynı)* [DLT] [EUTS] **2.** (Yavrular için) annesinin memesinden sütünü içmek. *{eT} (aynı)* [DLT] [EUTS] **3.**

(Böcek ve bir takım hayvanlar için) bir sıvıyı veya bitki suyunu özel hortumları aracılığıyla içine çekmek. **4.** (Bitkiler için) toprakta erimiş hâlde bulunan madensel tuzları su ile birlikte gövdelerine çekmek. **5.** (Süngerimsi yapıda olan cisimler için) üzerine dökülen veya altında kalan sıvıları içine çekmek; ortadan kaldırmak; massetmek. **6.** (Şeker vb. için) ağızda dili ve tükürüğü yardımıyla eritip yutmak. **7.** *argo.* Bir kimseden asalak olarak yararlanmak; sömürmek. ⮺ **emdiği sütü haram etmek,** *(Anne için) Evladına lanet etmek.*|| **eme eme, kanını iliğini kurutmak,** *Birinin zaafından yararlanarak asalakça davranışlarla gücünü tüketmek.*|| **emmeye yaramak,** *{ağız} Yararlanılabilir olmak.*

emmel, [Yun. emvole] *{ağız} is.* **1.** Hayvanları yürütmek için kullanılan ucunda çivi bulunan sopa; üvendire. **2.** Boyunduruğa alışkın öküz.

emmeli, [em-me-li] *sf.* Emme eylemine dayanan; emmek suretiyle çalışan.

emmelim, [Ar. ammā => emme-lim] *{ağız} bağ.* Fakat; şu var ki; mamafih. [DS]

emmen, [? emmen / emen] *{ağız} is.* Ağaç dikmek için açılan çukur. [DS]

emmeten, [Ar. ʿāmmeten] *(emme'ten) {ağız} zf.* Tamamen; büsbütün. [DS]

emmi, [Ar. ʿamm *(amca)* > ammī] *{ağız} is.* Amca. [DS]

emmicelik, -ği [emmi-ce-lik] *{ağız} is.* Bir kız evlenirken güveyin babası tarafından kızın amcalarına verilen para ya da hediye. [DS]

emmideş, [emmi-deş] *{ağız} is.* Amca oğlu. [DS]

emn, [Ar. emn أمن] *{OsT} is.* Güvenlik; eminlik; rahatlık; emniyet. ⮺ **emn ü āsāyiş,** *{OsT} Güvenlik ve rahatlık.*|| **emn ü emān,** *{OsT} Huzur ve sükûnet.*

emniye, [Ar. emn > emniyye أمنية] *{OsT} is.* Güvenlik; eminlik; korkusuzluk.

emniyet, [Ar. emn > emniyyet أمنيت] *{OsT} is.* **1.** Kaza, saldırı, soygun, hırsızlık gibi hiçbir olayın olmama, can ve mal açısından kuşkusuz olma durumu; güvenlik. **2.** Güvenme, itimat etme. **3.** Polisin ve jandarmanın görevi ve yürüttüğü iş; bu tür işlerini yaptığı yer, bina. **4.** Halkın huzur ve güvenliğini sağlamak amacıyla yapılan işler. **5.** Güvenli bir yolculuk veya iş yapmak için tehlike anında kullanılarak tehlikeyi gideren veya azaltan araçlar; güven altına alan araçlar. **6.** *as.* Bir askerî birliğin, düşmanın keşif, gözetleme, taciz, haber alma ve baskınlarına karşı korunmak ve kendi hareket serbestliğini sağlamak amacıyla aldığı her türlü tedbir ve tertibin tümü. **7.** *as.* Dolu bir silahın kaza ile ateşlenmesini önleyen düzenek. **8.** *as.* Kollama. ⮺ **emniyet altına almak,** *Güvenlik içinde bulundurmak; güvenliği sağlamak; korumak.*|| **emniyet amiri,** *İlçelerde güvenliği sağlamakla görevli polis örgütünün amiri.*|| **emniyet-bahş,** *{OsT} Güven veren.*|| **emniyet düğmesi,** *Tehlike anında basılarak makine veya aracın yarattığı tehlikeden kurtulmayı sağlayan düğme.*|| **emniyet etmek,** *Güven duyarak vermek; emanet bırakmak.*|| **emniyet-i āmme,** *{OsT} Toplum güvenliği.*|| **emniyeti suiistimal etmek,** *Kendisine bırakılan veya belli bir süre için ya da bir iş için geçici olarak alınan eşyayı vb. geri vermemek, satmak vb. şekillerde güveni kötüye kullanmak.*|| **emniyet-i tāmme,** *{OsT} Tam güvenlik.*|| **emniyet-i umūmiye,** *{OsT} Genel güvenlik.*|| **emniyet kemeri,** *Taşıtlarda sürücü ve yolcunun kaza anında savrularak çarpmadan doğan yaralanmaları ile ilgili tehlikeleri kaldırmak veya azaltmak için kullandıkları ucu tokalı ve oturdukları koltuğa bağlı kemer; güvenlik kemeri.*|| **emniyet kilidi,** *1. Kendi anahtarından başka bir anahtar veya yolla açılamayan kilit. 2. Mücevherler takılı hâlde iken özel olarak kaldırılmadıkça açılmayı önleyen küçük kanca.*|| **emniyet müdürü,** *İlin genel güvenliğinden valiye ve içişleri bakanlığına karşı sorumlu müdür.*|| **emniyet pimi,** *Bir silah veya dolu tüpte kullanılmadan önce güvenliği sağlayan, ancak kullanılacağı zaman çekilip atılan küçük kanca.*|| **emniyet supabı,** *Basınçlı bir ortamda basıncın tehlikeli bir boyuta geldiği zaman devreye girerek basıncı düşüren boşalma düzeneği.*|| **emniyet telkin etmek,** *Güven aşılamak; güven vermek.*|| **emniyet tertibatı,** *Çalışan makine veya iş ortamında bir parçanın kopması, kayması vb. tehlike yaratan hâllerde devreye girerek tehlikeyi önlemeye yönelik ilave parça.*|| **emniyet vermek,** *Güven duygusu uyandırmak; güven vermek.*

emniyetli, [emniyet-li] *sf.* **1.** Kendisine emanet edilebilir, güvenilir. **2.** Güvenli; tehlikeden uzak. **3.** İnanılabilir.

emniyetsiz, [emniyet-siz] *sf.* **1.** Güvensiz; güvenilmez durumda olan. **2.** Tehlikeli. **3.** Sağlam olmayan. **4.** İnanılmaz.

emniyetsizlik, -ği [emniyet-siz-lik] *is.* Güvensiz olma durumu; güvensizlik.

emoroit, -di [Yun. haimorroia > Fr. hémoroïde] *is. tıp.* Kalın bağırsağın dışa açılan kısımlarında meydana gelen toplar damar varisleri; basur.

empakt, [Fr. impact] *is.* Gök taşının düştüğü nokta.

empas, [Fr. impasse] *is.* **1.** Kalınan durum. **2.** Üçüncü durumdaki oyuncunun büyük kâğıt yerine küçük kâğıt oynaması durumu.

empati, [İng. empathy] *is.* **1.** Başkalarının duygularını anlayabilme durumu; duygudaşlık. **2.** *psikol.* Bir konuda birlikte duygulanma, bir duyguyu birlikte yaşama, birlikte duyma; başkasının duygularını paylaşma.

empedans, [Lat. impedire *(önlemek)* > Fr. impédence] *is. fiz.* Bir elektrik devresinden geçen dalgalı

akımın en yüksek geriliminin en yüksek şiddetine oranı; görünen direnç.

empermeabl, [Fr. imperméable *(su geçirmez)*] *is.* Yağmurluk.

emperyal, -li [Fr. impérial] *sf.* İmparatorlukla ilgili; imparatorluğa ait.

emperyalist, [Fr. impérialiste] *sf.* Sömürgeler üzerinde egemenlik kurma eğiliminde olan; emperyalizm taraftarı.

emperyalizm, [Fr. impérialisme] *is.* **1.** Sömürgeler üzerine kurulmuş olan egemenlik. **2.** İmparatorluk kurma eğilimi. **3.** Etnik ve kültürel farklılıkları bulunan toplulukların aynı ekonomik ve siyasi yapı içinde hakim toplum tarafından yönetilmesi durumu; sömürgecilik. **4.** Yayılmacılık.

empotans, [Fr. impotence] *is.* **1.** Güçsüzlük. **2.** Cinsel iktidarsızlık.

empoze, [Fr. imposé] **1.** Yükleme; dayatma. **2.** *sf.* Zorla kabul ettirilmiş, benimsetilmiş olan; dayatılmış. ⊡ **empoze etmek,** *İsteklerini, düşüncelerini başka birine zorla kabul ettirmek; zor veya değişik teknikler kullanarak benimsetmek; dayatmak.*

emprenye, [Fr. imperégner] *is.* **1.** Hamile bırakma. **2.** Bir maddenin içine bir sıvıyı emdirme. **3.** Dolgu yapma.

empresyon, [Fr. impressione *(vurup iz bırakma)*] *is.* **1.** Bir durum veya olayın insan üzerinde bıraktığı etki; izlenim; intiba. **2.** *psikol.* Uyaranların, duyu organları ve ilişkili sinirler üzerindeki etkileri veya belirli bir durumun kişi üzerindeki çözümlenmemiş bütün etkisi; izlenim; intiba.

empresyonist, [Fr. impressioniste] *sf.* **1.** Doğayı, ondan edindiği izlenimlerle anlatan, değerlendiren; izlenimci. **2.** Doğruluğu kesin olmayıp da duyularla edinilen izlenimlere dayanan; izlenimci; intibaî.

empresyonizm, [Fr. impressionisme] *is.* **1.** Doğayı gerçekte olduğu gibi bütün ayrıntıları ile değil de, oradan edinilen izlenimin ölçüsüne veya biçimine göre anlatan; nesneyi veya gerçeği doğrudan değil, onun sanatçıda bıraktığı etkiyi dile getiren sanat akımı; izlenimcilik. **2.** Dış etkilerin içe yansıması, içte etkiler ve izler bırakması ve bu izlere dayanarak sanat eseri meydana getirilmesi; izlenimcilik.

emprezaryo, [İt. impresario] *is.* Bir sanatçının veya topluluğun sanat çalışmalarını yüzde karşılığında düzenleyen kimse; menajer; yürütücü.

emprime, [Fr. imprimé *(basma)*] *is. tekst.* **1.** Düz dokuma kumaşları çeşitli boya maddeleri veya baskı teknikleri ile süsleme işlemi. **2.** *sf.* Bu tür işlem uygulanarak süslenmiş kumaş; basma.

emprovize, [Fr. improvisé] *is.* Doğaçlama; hazırlıksız.

emr, [Ar. emr امر] *is.* → emir[2].

emrak, [amrā-mak > amra-k] *{eT} sf.* Sevgili; aziz. [EUTS]

emrah, [Far. hem *(aynı)* + rāh *(yol)* > hem-rāh همراه => emrah] *is.* **1.** Yoldaş; refik. **2.** Saz çalıp oynayan kimse.

emran, [Ar. mern > emrān امران] *(emra:n) {OsT} is.* Hayvan derileri; kürkler.

emraz, [Ar. maraż > emrāż / emrāḍ امراض] *(emra:z) {OsT} is.* Hastalıklar. ⊡ **emrāz-ı akliye,** *{OsT} Akıl hastalıkları.*|| **emrāz-ı asabiye,** *{OsT} Sinir hastalıkları.*|| **emrāz-ı ayniye,** *{OsT} Göz hastalıkları.*|| **emrāz-ı bevliye,** *{OsT} İdrar yolu hastalıkları.*|| **emrāz-ı cildiye,** *{OsT} Cilt hastalıkları.*|| **emrāz-ı dāhiliye,** *{OsT} İç hastalıkları.*|| **emrāz-ı efrenciye,** *{OsT} Frengi hastalığı.*|| **emrāz-ı hariciye,** *{OsT} Dış hastalıkları.*|| **emrāz-ı intāniye,** *{OsT} Mikroplu hastalıklar.*|| **emrāz-ı mühlike,** *{OsT} Öldürücü hastalıklar.*|| **emrāz-ı müstevliye,** *{OsT} Salgın hastalıklar.*|| **emrāz-ı nisāiye,** *{OsT} Kadın hastalıkları.*|| **emrāz-ı sāriye,** *{OsT} Bulaşıcı hastalıklar.*|| **emrāz-ı zühreviye,** *{OsT} Cinsel organ hastalıkları.*

emrber, [Ar. emr + Far. -ber *(getiren)* امربر] *{OsT} is.* Emir eri.

emre[1], [*eT.* amrā-mak *(sevmek)* > amrak / yımrak / amrag *(sevgili)* > emrak > emre امره] *{eAT} {OsT} sf.* **1.** Âşık; müptela; aşırı seven; vurgun; tutkun; imre **2.** *tasvf.* Hak âşıkları anlamında tasavvuf büyüklerine verilen unvan.

emre[2], [Far. hem *(aynı)* + rāh *(yol)* > hem-rāh => emrah / emre] *is.* **1.** Yoldaş; refik. **2.** *{ağız}* Kardeş.

emred [Far. merd > Ar. emred امرد] *{OsT} sf.* Sakalı, bıyığı çıkmamış, tüysüz genç; delikanlı; yeniyetme. ⊡ **emred-perest,** *{OsT} Genç erkeklerden hoşlanan homoseksüel erkek; kulampara.*

emredici, [emr+e(t)-ici] *sf. huk.* (Hukuk kuralları için) uyulması ve yerine getirilmesi zorunlu olan; yorumlayıcı bir durumu bulunmayan, kesin. ⊡ **emredici vekâlet,** *huk. Yurttaşlar tek tek egemenliğin parçası sayıldıklarından, egemenlik haklarını devretmeden vekiller aracılığıyla bu haklarını kullanabilmelerini sağlayan; vekillerin sadece aracılık etme dışında bir görevlerinin bulunmadığı, hak sahibinin vekâlet işini istediği zaman geri alabildiği sistem.*

emretme, [emr+et-me] *is.* Emir verme; buyurma; emretmek eylemi.

emretmek, [Ar. emr+et-mek امرايتمك] *gçl. f. [-er]* Bir kimseden bir şey yapmasını istemek; buyurmak; emir vermek. ⊡ **Emredersiniz!** *Rütbe ve makamca yüksek birinin vermiş olduğu emir karşısında, astın verdiği kabullenme sözü.*|| **Emretti patrik efendi.** *Birinin yersiz ve yetkisiz emri karşısında alay etmek için söylenen söz.*

emreyleme, [emr+ey-le-me] *is.* Emir verme; buyurma; emreyleme eylemi; emretme.

emreylemek, [emr+ey-le-mek] *gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* Bir kimseden bir şey yapmasını istemek; buyurmak; emir vermek; emretmek.

emrî, [Ar. emr > emrī / emriyye امری / امریه] *(emri:) {OsT} sf.* Emirle ilgili; emre ait olan.

emribari, [Ar. emr-i bārī *(yaratan)* امرباری] *(emriba:ri:) {OsT} is.* Allah'ın buyruğu.

emrihak, -kkı [Ar. emr-i ḥaḳḳ امرحق] *{OsT} is.* Allah'ın emri; ölüm. 🗗 **emrihak vāki olmak,** *{OsT} Ölmek.*

emrimek, [emrī-mek] *(emri:mek) {eT} gçl. f. [-r]* Kaşımak. [DLT]

emrişmek, [emri-ş-mek] *{eT} dönşl. f. [-ür]* **1.** (Cilt için) uyuz vb. şeyler dolayısıyla kaşınmak. **2.** (Deri için) karıncalanmak. [DLT]

emritmek, [emri-t-mek] *{eT} gçl. f. [-ür]* (Kaşınma ve gidişme ile) gıdıklamak. [DLT]

emrivaki, -i [Ar. emr-i vāḳīᶜ امرواقع] *(emriva:ki:) {OsT} is.* Kabullenmek zorunda kalınan durum; oldubitti. 🗗 **emrivaki yapmak,** *{OsT} Başkaca bir seçenek bırakmamak; oldubittiye getirmek.*

emriye, [Ar. emr > emriyye امریه] *{OsT} sf.* Emirle ilgili; emre ait olan.

emrud, [Far. emrūd امرود] *{OsT} is. bot.* Armut.

emrudî, [Far. emrūdī امرودی] *{OsT} sf.* Armut biçiminde olan; armudi.

emrü, [amrū] *{eT} sf.* Daimî; devamlı. [EUTS]

emrülmek, [amur-mak > amr-ıl-mak / amrut-mak] *{eT} dönşl. [-ür]* **1.** Kaynayan tencerede köpüklenme geçmek; sönmek. **2.** İnsan soluğu çekilmek. [DLT]

EMS. [İng. European Monetary System] *is. kısalt.* Avrupa Para Sistemi.

emsal[1], **-li** [Ar. miṣl *(benzer)* > emṣāl امصال] *(emsa:l, l ince söylenir) {OsT} is.* **1.** Bir şeyin eşi, benzeri; eşleri. **2.** Aynı cinsten olan şeyler. **3.** Örnek. **4.** *mat.* Katsayı. 🗗 **emsāl-i inkisār,** *{OsT} fiz. Havanın içinden geçen ışığın kırılma katsayısı; indisi.*|| **emsāl-i kesîre,** *{OsT} Bol örnekler; sayısız misaller.*|| **emsāli misillü,** *{OsT} Benzeri durumlarda olduğu gibi; aynı biçimde.*|| **emsāl-i zāviyeviye,** *{OsT} mat. Açısal katsayı.*

emsal[2], **-li** [Far. hem-sāl همسال] *(emsa:l) {OsT} sf.* Yaşıt; denk.

emsal[3], **-li** [Ar. meṡel > emṡāl امثال] *(emsa:l, l ince söylenir) {OsT} is.* **1.** Hikâyeler; destanlar; söylenceler. **2.** Masal.

emsalsiz, [emsal-siz] *sf.* Eşi ve benzeri bulunmayan; eşsiz; benzersiz.

emsalsizlik, -ği [emsal-siz-lik] *is.* Eşi ve benzeri olmama durumu; eşsizlik; benzersizlik.

emsar, [Ar. mıṣr *(şehir)*>emṣār امصار] *(emsa:r) {OsT} is.* Büyük kentler; şehirler; beldeler. 🗗 **emsār ü bilād,** *Büyük şehirler.*

emsel[1], [Far. hem-sāl] *{ağız} is.* Yaşıt. [DS]

emsel[2], [Ar. miṡl > emṡel امثل] *{OsT} sf.* Pek benzer; çok benzeyen.

emsem, [*eT.* em *(ilâç)* + (s)-em] *{ağız} is.* **1.** Çare; derman. **2.** İlaç; merhem. **3.** *{ağız}* Boş inanç. **4.** *{ağız}* Kocakarı ilacı. **5.** *{ağız}* Düzenlilik; güvenlik. **6.** *sf.* Sersem.

emsemek, [em-mek > em-se-mek] *{eT} gçsz. f. [-r]* Emmek istemek. [DLT]

emsile, [Ar. miṡāl > emṡile امثله] *{OsT} is.* **1.** Örnekler; paradigma. **2.** *dbl.* Arap dilbilgisinde fiil çekim örneklerinin bulunduğu kitap ve ders. 🗗 **emsile-i muhtelife,** *{OsT} 1. Türlü örnekler. 2. Arapçada fiilin çekim ve yapımı ile ilgili olarak verilen örnekler.*|| **emsile-i muttarıda,** *{OsT} 1. Sıralı örnekler. 2. Arapçada bir çekimin müfret, tensiye, cemi durumlarındaki konuşan, dinleyen ve üçüncü kişi biçimlerine ilişkin örnekler.*

emsimek[1], [em *(ilâç)* > em-si-mek] *{eT} gçsz. f. [-r]* Zehirlenmek. [ETY]

emsimek[2], [em-mek > em-si-mek] *{eT} gçsz. f. [-r]* **1.** Emmek istemek. [ETY] [Gabain] **2.** Emmek. [EUTS]

emsiye, [Ar. mesāʾ > emsiye امسیه] *{OsT} is.* Akşamlar; akşamüstleri.

emsiz, [em-siz امسز] *sf.* **1.** *{eAT} {OsT} {ağız}* Beceriksiz; sakar. **2.** *{eT}* Emsiz; ilaçsız. [EUTS] **3.** *{ağız}* Dertsiz; kedersiz; vurdumduymaz; savsak. [DS]

emsüz, [em-siz امسوز] *{eAT} sf.* **1.** Emsiz. **2.** Çare bulamayan. **3.** Beceriksiz; sakar.

emşat, [Ar. emşāṭ امشاط] *(emşa:t) {OsT} is.* Taraklar.

emşelmek, [emşel-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* (Binek hayvanı için) binerken belini eğmek. [DS]

emşen, [? emşen] *{eT} is.* Kuzu derisi; kürk yapılan deri. [DLT]

emtar, [Ar. maṭar > emṭār امطار] *(emta:r) {OsT} is.* Yağmurlar.

emten, [Ar. emten امتن] *{OsT} sf.* Çok dayanıklı; pek metin; daha sağlam.

emtermek, [emter-mek] *{eT} gçl. f. [-ür]* Teksif etmek; bir nokta etrafında toplamak. [EUTS]

emti[1], [em-di / em-ti / amtı] *{eT} zf.* Şimdi. [Gabain] [EUTS]

emti[2], [Yun. amita] *{ağız} is.* Hala. [DS]

emtia, -aı [Ar. metaᶜ *(kullanılan şey; mobilya)* > emtiᶜa امتعه] *(emtia:) {OsT} is.* **1.** Mallar. **2.** Ticaret konusu olan taşınabilir mallar. **3.** Hiç bir değişikliğe uğratılmadan satmak üzere satın alınmış mallar. 🗗

emtiā-i ecnebiye, *{OsT} Yabancı mallar.*|| **emtiā-i gûnā-gûn,** *{OsT} Çeşitli mallar.*|| **emtia-i ticāriye,** *{OsT} Tüccar malları; ticaret eşyası.*

emu, [Okyanusya yerl. d. emu] *is. zool.* Tepeli devekuşugillerden Avustralya'da geniş düzlüklerde yaşayan, boyu iki metreye kadar varan, kanatları körelmiş, uzunca iri ve yeşil yumurtalı, esmer tüylü koşucu bir kuş, *(Dromiceius Novae-Hollandiae).*

emükdaş, [*eT.* emüg > emük-daş امکداش] *{OsT} sf.* → emikdaş.

emülsiyon, [Fr. émulsion] *is. kim.* **1.** Bir sıvının başka bir sıvı içinde küçük zerrecikler hâlinde dağılması ile meydana gelen heterojen ortam. **2.** *fot.* Duyar kat.

emülsiyonlaştırıcı, [emülsiyon-la-ş-tır-ıcı] *sf.* **1.** Bulunduğu ortamda bir emülsiyon meydana getiren. **2.** Bir emülsiyonun bozulmadan kalmasını sağlayan. **3.** *is.* Orta büyüklükteki moleküllerden meydana gelen kimyasal birleşikler karışımı.

emülsiyonlaştırma, [emülsiyon-la-ş-tır-ma] *is.* **1.** Emülsiyon hâline getirme. **2.** Yol yapımında kullanılan ziftlere kendi hacmi kadar su karıştırarak soğuk olarak kullanma imkânı sağlama.

emülsiyonlaştırmak, [emülsiyon-la-ş-tır-mak] *gçl. f. [-ır]* **1.** Homojen ve geçici olarak kararlı bir karışım elde etmek amacıyla elementi veya bileşiği çözünmeye uğramadığı bir ortamda mümkün olduğu kadar ince damlalar hâlinde dağıtmak, karıştırmak. **2.** Fotoğrafçılıkta ışığa duyarlı bir emülsiyonu levha üzerine yaymak.

emülsör, [Fr. émulseur] *is.* Peynir yapımında, kreması alınmış süte istenilen oranda krema karıştırmakta kullanılan alet.

emürmek, [em-ür-mek / em-üz-mek] *{eT} gçl. f. [-ür]* Emdirmek; emzirmek. [DLT]

emvac, [Ar. mevc *(dalga)* > emvāc امواج] *(emva:c) {OsT} is.* Dalgalar. ⎗ **emvāc-ı bahr,** *{OsT} Deniz dalgaları.*|| **emvāc-ı kahr,** *{OsT} Batıran dalgalar; zulüm dalgaları*

emvah, -hi [Ar. mā' > emvāh امواه] *(emva:h, h ince söylenir.) {OsT} is.* Sular.

emval, -li [Ar. māl > emvāl اموال] *(emva:l, l ince söylenir) {OsT} is.* Taşınır ve taşınmaz bütün mallar, mülkler; servetler. ⎗ **emvāl-i ādiye,** *{OsT} Bayağı mallar; niteliği kötü mallar.*|| **emvāl-i bātına,** *{OsT} Altın, gümüş gibi saklanabilen mallar.*|| **emvāl-i emîriye,** *{OsT} Hükümdarın malları.*|| **emvāl-i eytām,** *{OsT} Yetim malları.*|| **emvāl-i ganāim,** *{OsT} Ganimet olarak alınmış mallar.*|| **emvāl-i gayrimenkūle,** *{OsT} Taşınmaz mallar.*|| **emvāl-i menkūle,** *{OsT} Taşınabilir mallar.*|| **emvāl-i metrūke,** *Terk edilmiş mallar; sahibi bilinmeyen mallar.*|| **emvāl-i umumiye,** *{OsT} Topluma ait, kamu malları.*|| **emvāl-i zāhire,** *{OsT} Bina gibi saklanması mümkün olmayan mallar.*

emvat, [Ar. mevt > emvāt اموات] *(emva:t) {OsT} is.* Ölüler.

emya, [Far. emyā امیا] *(emya:) {OsT} is.* Para kesesi.

emyah, [Ar. mā' > miyāh > emyāh امیاه] *(emya:h) {OsT} is.* Sular.

emyal, [Ar. mîl > emyāl امیال] *(emya:l) {OsT} is.* Denizde 2500 arşın gelen uzunluklar. ⎗ **emyāl-i bahriye,** *{OsT} Deniz milleri; 6080 kadem veya 853 m'deŋ ibaret deniz uzaklık birimleri.*

emyus, [Ar. emyûs امیوس] *(emyu:s) {OsT} is.* Tuz taşı; iri tuz parçaları.

emza, [Ar. emḍā / emżā امضی] *(emza:) {OsT} sf.* **1.** Hükmü çok yürüyen. **2.** Çok etkili olan. **3.** *zf.* Kesin; kat'i.

emzemek, [em-mek > em-(i)z-e-mek] *gçl. f. [-r]* **1.** Emmek. **2.** Emzirmek.

emzice, [Ar. mizāc > emzice امزجه] *{OsT} is.* Mizaçlar; huylar. ⎗ **emzice-i muhtelife,** *{OsT} Türlü türlü huylar.*

emzik, -ği [em-iz-mek > em-(i)z-ik > emz-ik] *is.* **1.** Bebekleri oyalamak için ağzına verilen meme şeklindeki plastik gereç. **2.** Bebeklere süt içirmek için şişe ucuna geçirilen plastik meme. **3.** Çaydanlık, ibrik vb. kaplardan suyu istenilen yere azar azar akıtmaya yarayan ucu delikli küçük lüle. **4.** *argo.* Nargile. **5.** *{ağız}* Sigara ağızlığı. [DS] **6.** Meme başı. [DS] **7.** *{ağız}* İncir dallarının tepesindeki tomurcuk. [DS] **8.** *{ağız}* Halı kilim gibi şeylerin köşesi. [DS] **9.** *{ağız}* Kışın, saçaklardan damlayan suların oluşturduğu buzcuklar. [DS] **10.** *{ağız}* Hayvanların memelerinin uçları. [DS] ⎗ **emzik borusu,** *Sobaya takılan dirsek şeklindeki boru.*|| **emzik sakızı,** *{ağız} Çamlardan elde edilen bir tür sakız; çam sakızı.* [DS]|| **emzik otu,** *{ağız} Boru çiçeği.* [DS] || **emzik sopası,** *{ağız} İbrik emziği yapmak için kullanılan örs.* [DS]|| **emzik sürmek,** *{ağız} (Çocuğunu emziren kadın için) bu süre içinde hamile kalmamak; süt korumak.* [DS]

emzikçi, [emzik-çi] *is.* **1.** Emzik yapan veya satan kimse. **2.** *{ağız}* Başkasının çocuğunu emziren kadın; süt nine. [DS]

emzikleme, [emzik-le-me] *{ağız} is.* Bulutların yağmur yağacak biçimde bulunması. [DS]

emzikli, [emzik-li امزکلی / امزیکلی] *sf.* **1.** Emziği olan; emziği bulunan. **2.** (Kadın için) memede çocuğu olan. **3.** (Çocuk için) meme emen. **4.** *is.* Ağaçtan yapılma su kabı. ⎗ **emzikli bardak,** *{OsT} Toprak ibrik.*

emziksiz, [emzik-siz] *sf.* Emziği olmayan; emziği bulunmayan.

emzirilme, [em-(i)z-ir-il-me] *is.* Memeden süt emdiriliyor olma; emzirilmek eylemi; emdirilme.

emzirilmek, [em-(i)z-ir-il-mek] *edil. f. [-ir]* (Çocuk veya hayvan yavrusu için) memeden süt emmesi sağlanmak; emdirilmek.

emziriş, [em-(i)z-ir-iş] *is.* Emzirme eylemi ve biçimi.

emzirme, [em-(i)z-ir-me] *is.* Süt emmesini sağlama; emzirmek eylemi.

emzirmek, [em-(i)z-ir-mek] *gçl. f. [-ir]* **1.** Emmesini sağlamak. **2.** (Ana için) yavrusunun memesinden süt emerek beslenmesini sağlamak; emdirmek. **3.** *argo.* Otomobilin deposundan hortumla benzin çekip çalmak.

emzirtme, [em-(i)z-ir-t-me] *is.* Memesinden süt emdirmesini sağlama; emzirtmek eylemi.

emzirtmek, [em-(i)z-ir-t-mek] *gçl. f. [-ir]* **1.** Memesinden yavrusuna süt emdirmesini sağlamak. **2.** Emzirmek işini yaptırmak.

emzürmek, [em-mek > em-(i)z-ür-mek] *gçl. f. [-ür]* Emzirmek; meme vermek.

-en[1], [-an / -en / -y-an / -y-en] *yap. e.* → -an. *{eT} {eAT} (aynı).*

-en[2], [-an / -en] *{eAT} çek. e.* Çokluk ekidir. *oğul > oğ(u)l-an.*

-en[3], [Ar. –en ً] *yap e.* Arapça kelimelerin sonlarına gelerek zarf yapan ek; tenvin.

en[1], [en / eng *(yans.)*] *is.* Köpek seslenmesini anlatan kök. [Zülfikar] *en-ik, en-cik, en-ek, en-re-ş-mek*

en[2], [eñ / eng / enk *(yans.)*] *(eñ) is.* Şaşırma, hayret etme bildiren kök. [Zülfikar] *eng (eñ) beng (beñ) olmak, en-i yeni*

en[3], [*eT.* én / in] *is.* Bir cismin veya yüzeyin iki yanı arasındaki uzaklık; yana olan genişlik; yan genişlik. *{eT} (aynı)* [DLT] ⊡ **enem konam,** *{ağız} 1. Adamakıllı; eni konu. 2. Bir işi üşenmeden dikkatlice yapma. 3. Kaygısız; rahat.*|| **eninde** (< önünde) **sonunda,** *Kaçınılmaz olarak; bir gün mutlaka.*|| **enine boyuna,** *1. Gösterişli, heybetli; görünümü korkunç. 2. Her yönüyle; eksiksiz olarak. 3. Uzun uzadıya. 4. Köklü olarak; esaslı bir şekilde.*|| **enine boyuna düşünmek,** *Derin ve etraflıca düşünmek.*|| **enini boyunu ölçmek,** *Bir şeyi iyi incelemek; inceden inceye hesaplamak.*|| **eni uzunu,** *Bir kimsenin kişisel görünümü ve işi.*|| **en kesiti,** *Bir nesnenin boy eksenine dik olan kesiti.*

en[4], [*eT.* eñ / en] *(eñ) zf.* Sıfatların anlamını yükselterek son üst dereceye çıkaran zarftır; mübalağa edatı. ⊡ **en aşağı,** *En az olarak; asgari olarak.*|| **en az çaba kuralı,** *dbl. Konuşmayı kolaylaştırmak için sözcük içindeki ses benzeşmelerine ve düşmelerine sebep olan kural.*|| **en azdan,** *Hiç olmazsa.*|| **en başlı,** *En önde olan; en önemli.*|| **en beğinle,** *{ağız} Hiç çekinmeden ve içinden geldiği gibi.*|| **en biri,** *Her şeyden önce; ilk önce; en başta.*|| **en bitirimi,** *{ağız} Uç; son.* [DS]|| **en meñ,** *{ağız} En üstün.* [DS]

en[5], [*eT.* én > en / eñ] *is.* **1.** Sürü hâlinde yetiştirilen hayvanların kime ait olduğunu belirlemek için kulaklarından parça kesilerek yapılan özel damga. **2.** *gnşl.* Damga; marka. **3.** *{eT}* Hayvanların kulaklarına takılan marka.

en[6], [*eT.* eñ *(yanak, yanak rengi)* > en / eñ] *is.* Yüzün rengi; beniz. ⊡ **en ben olmak,** *{ağız} Küçük dilini yutmak; şaşırmak; afallamak.*

en[7], [eñ] *{eAT} is.* **1.** Ek; ilave. **2.** *{ağız}* Parmağın eklem yerleri. [DS] **3.** *{ağız}* Tırnak etlerinin lif gibi kabaran kısmı. [DS] **4.** *{ağız}* El ayası. [DS] **5.** *{ağız}* Ağaç dallarının tomurcuk yeri. [DS]

en[8], [én / in] *{eT} is.* **1.** İniş; aşağı doğru. **2.** Çukur; hendek. [DLT] ⊡ **én yer,** *Çukur yer.* [DLT] || **én yok,** *İniş yokuş.* [DLT]

en[9], [en] *is.* Bir tür çuha.

en[10], [? en / ene / eñ] *{ağız} is.* **1.** Beygir, katır, eşek gibi hayvanlarda damağın ön dişlerin arkasına doğru olan yerinde oluşan şişlik. **2.** Sağılan hayvanların süt torbası. **3.** Dişi hayvanların üreme organlarının dış kısmı. [DS]

en[11], [eğin / eyin] *{ağız} is.* **1.** Üst baş; elbise. **2.** Yaka. **3.** Yün ya da kıldan yapılma aba kumaş. [DS]

en[12], [*eT.* én-mek / in-mek > én] *{ağız} is.* **1.** Çatı. **2.** İki yamaç arasındaki düz ve verimli toprak parçası. **3.** İki tarla arasındaki sınır; an. [DS]

enaberi, [? enaberi] *{ağız} is.* Öteberi; değersiz eşya. [DS]

enabib, [Ar. ünbūbe > enābīb انابيب] *(ena:bi:b) {OsT} is.* **1.** Kamış gibi boğum boğum olan şeyler. **2.** İçi boş her türlü boru. ⊡ **enābîb-i gırbâliye,** *{OsT} Kalbur damarları.*|| **enābîb-i hazmiye,** *{OsT} Sindirim sistemi boruları.*

enabik, -ği [Ar. inbīḳ > enābīḳ انابيق] *(ena:bi:k) {OsT} is.* Damıtma kapları; imbikler.

enabiş, [Ar. enābiş انابيش] *(ena:biş) {OsT} is.* Yerden sökülmüş otun kökü.

enacil, [Ar. incīl > enācīl اناجيل] *(ena:ci:l) {OsT} is.* İnciller. ⊡ **enācil-i erbaā,** *{OsT} Dört İncil (Matta, Markos, Luka ve Yuhanna İncil metinleri).*

enadid, [Ar. enādid انادید] *(ena:did) {OsT} sf.* Perişan; dağınık.

enafis, [Ar. enfes > enāfis انافيس] *(ena:fis) {OsT} sf.* En nefis olan nesneler. ⊡ **enāfis-i āsār-ı edebiye,** *ed. Edebî eserlerin en güzel ve en değerlileri.*

Enahid, [Far. enāhīd اناهيد] *(ena:hi:d) {OsT} is.* Venüs gezgeni; Zühre.

ena'i, [Ar. enā'i انائى] *{OsT} sf.* Bencil.

enaiyet, [Ar. enā'iyyet انائيت] *(ena:iyet) {OsT} is.* **1.** Kendini beğenmişlik; bencillik. **2.** *fel.* Benlik.

enak, -ğı [*eT.* eñek] *{ağız} is.* Sabanın gövdesi.

en'am, [Ar. naʿm *(hayvan)* > enʿām انعام] *(en-a:m) {OsT} is.* **1.** Deve, sığır, koyun gibi evcil sürü hayvanları. **2.** Enam suresi ile Kur'an'ın bazı surelerini içine alan küçük kitap. **3.** *sf.* (Kişi için -hakaret olarak-) hayvan gibi. ◘ **En'ām Suresi,** *{OsT} Kur'an-ı Kerim'in altıncı suresi.*

enam, [Ar. enām انام] *(ena:m) {OsT} is.* **1.** Bütün varlıklar; yaratıklar. **2.** Halk; insanlar.

enamil, [Ar. enmele > enāmil انامل] *(ena:mil) {OsT} is.* Parmak uçları.

enaniyet, [Ar. enāniyyet / enāiyyet انانيت] *(ena:niyet) {OsT} is.* Kendini düşünme; kendini kayırma; bencillik.

enar[1], [Far. enār انار] *(ena:r) {OsT} is.* Nar.

enar[2], [? enar] *{ağız} is.* Orak biçerken kılavuzluk eden adam; amele başı.

enarıberi, [? enarıberi] *{ağız} is.* → enaberi. [DS]

enari, [Ar. / Far. enāʾī] *(ena:ri) {ağız} sf.* Beceriksiz.

enatmak, [? enat-mak] *{ağız} gçsz. f. [-ır]* (Kadınlar için) dedikodu etmek; çok konuşmak; gevezelik etmek. [DS]

enayan, [*eT.* eñ-mek *(şaşırmak)* + yañ-mak *(yanılmak)* > eñ-ü+yañ-ı] *sf.* Şaşırmış; şaşkın. ◘ **enayan olmak,** *{ağız} Şaşırmak.* [DS]

enayi, [Ar. enāʾī اناى] *(ena:yı) {OsT} sf.* **1.** *kaba.* Aşırı derecede bön kimse; avanak. *{ağız} (aynı)* **2.** *{ağız}* Yabancı; ecnebi. [DS] ◘ **enayi boğmak,** *argo. Birinin parasını aldatarak almak.*|| **enayi dümbeleği,** *Çok fazla enayi; avanak.*|| **enayi plakisi,** *Çok enayi olan.*

enayice, [enayi-ce] *(ena:yice) zf. kaba.* Enayi gibi; akılsızca.

enayicesine, [enayi-ce-s-i-n-e] *(enāyi'cesine) zf. kaba.* Enayi gibi; akılsızca.

enayilik, -ği [enayi-lik] *(ena:yilik) is. kaba.* Enayi olma durumu; enayiye yakışır davranış.

enba, [Ar. nebī > enbā انبا] *(enba:) {OsT} is.* Peygamberler.

enbag, [Far. enbāğ انباغ] *(enba:ğ) {OsT} is.* Bir erkekle evli birden çok kadından her biri; ortak kadın; kuma.

enbahun, [Far. enbāḫūn انباخون] *(enba:hu:n) {OsT} is.* **1.** Tahkim edilmiş yer. **2.** Hisar; kale.

enban, [Far. enbān / enbāne انبان / انبانه] *(enba:n) {OsT} is.* **1.** Deri çanta; dağarcık. **2.** Yiyecek çantası. **3.** Heybe.

enbançe, [Far. enbānçe انبانچه] *{OsT} is.* Küçük dağarcık.

enbar[1], [Ar. nibr > enbār انبار] *(enba:r) {OsT} is.* Ambarlar.

enbar[2], [Far. enbāşten / enbārden > enbār انبار] *(enba:r) {OsT} is.* **1.** Yığın; küme. **2.** Ekinlere verilen gübre.

enbarde, [Far. enbārde انبارده] *(enba:rde) {OsT} sf.* Doldurulmuş.

enbaşte, [Far. enbāşte انباشته] *(enba:şte) {OsT} sf.* **1.** Yıkılmış. **2.** Tıkanmış.

enbaz[1], [Ar. nebez > enbāz انباز] *(enba:z) {OsT} is.* **1.** Takma adlar; lakaplar. **2.** Soyadları.

enbaz[2], [Far. enbāz انباز] *(enba:z) {OsT} is.* Ortak; eş; dost.

enbazi, [Far. enbāzī انبازى] *(enba:zi:) {OsT} is.* Ortaklık; eşlik; arkadaşlık.

enbeh, [Far. enbeh / enbüh انبه / انبوه] *is.* Kalın kabuklu, hamından turşu yapılan bir Hindistan meyvesi.

enbel, [Yun. embolo] *{ağız} is.* Üvendirenin ucundaki çivi; nodul. [DS]

enbele, [Far. enbele انبله] *{OsT} is. bot.* Hint hurması; demirhindi.

enberboyu, [Far. amberbü] *{ağız} is.* Pembe veya mavi çiçek açan bir tür sarmaşık. [DS]

enberi, [en+beri] *is. gök b.* Uydunun bir gök cisminin yörüngesinde iken, etrafında dolandığı gök cismine en yakın olduğu nokta.

enberut, [Far. enberūt انبروت] *(enberu:t) {OsT} is.* Armut.

enbeste, [Far. enbeste انبسته] *{OsT} sf.* **1.** (Nesne için) koyulaşmış, katılaşmış. **2.** (Kan için) doku içinde uyuşmuş. ◘ **enbeste-dem,** *{OsT} Tembel, miskin; gayretsiz.*

enbeşti, [? enbeşti] *is.* → elbeşti.

enbik, -ği [Ar. enbīḳ انبيق] *(ebi:k, k kalın söylenir) {OsT} is.* Damıtma kabı; imbik.

enbir, [Far. enbīr انبير] *(enbi:r) {OsT} is.* Yaş veya kuru çamur.

enbire, [Ar. enbīre انبيره] *(enbi:re) {OsT} is.* Toprak damlı evlerde toprak altına konulan saz, çalı çırpı vb. şeyler.

enbiya, [Ar. nebī > enbiyāʾ انبياء] *{OsT} is.* Peygamberler. ◘ **Enbiyā Sūresi,** *{OsT} Kur'an-ı Kerim'in yirmi birinci suresi.*|| **enbiya-yı kibār,** *Büyük peygamberler.*

enbub[1], [Ar. enbūb / enbūbe انبوب / انبوبه] *(enbu:b) {OsT} is.* **1.** Tüp. **2.** Emzik. **3.** Kamış boğumu; boğum. **4.** Masura olarak kullanılan kamış. **5.** Şırınganın ucuna geçirilen ufak boru. **6.** Bitkilerde boru biçiminde olan çanaklar. **7.** Suyun akışını düzenlemek için bir çeşmenin ucuna takılan küçük boru. **8.** *anat.* İnce boru; borucuk ◘ **enbūbe-i bevliye,**

{OsT} anat. Sidik borucukları.|| **enbūbe-i gırbāliye,** *{OsT} anat. Eleksi borucuklar.*|| **enbūbe-i hazmiye,** *{OsT} Ağızdan anüse kadar olan sindirim sistemi.*|| **enbūbe-i şa'riye,** *{OsT} anat. Kılcal boru.*|| **enbūbe-i tal'iye,** *{OsT} anat. Çiçek tozu borusu.*|| **enbūb-i midevî,** *{OsT} tıp. Mide yıkamakta kullanılan lastik boru.*

enbub², [Far. enbūb انبوب] *(enbu:b) {OsT} is.* **1.** Minder; döşek. **2.** Döşeme.

enbubî, [Ar. enbūbī انبوبی] *(enbu:bi:) {OsT} sf. anat.* Boruyu andırır; borumsu; boru gibi.

enbude, [Far. enbūden *(katlamak)* > enbūde انبوده] *(enbu:de) {OsT} is.* Katlanmış; toplanmış; devşirilmiş.

enbuh, [Far. enbūh انبوه] *(enbu:h) {OsT} sf.* **1.** Kalabalık; izdihamlı. **2.** Çok; sayısız. **3.** Kalabalık; çok. **4.** Yoğun; kalın. **5.** *is.* Meclis. **6.** Duvarın yıkılıp dökülmesi.

enbuşe, [Ar. enbūşe انبوشه] *(enbu:şe) {OsT} is.* **1.** Patates, yer elması, pancar gibi yerden çıkarılan toprak altı meyveler. **2.** Ağaç kökleri.

enbuy, [Far. enbūy انبوی] *(enbu:y) {OsT} is.* **1.** Koklama. **2.** Koku.

enbuzen, [Far. enbūzen انبوذن] *(enbu:zen) {OsT} is.* Asıl madde. ☞ **enbūzen-i insān,** *{OsT} İnsanın yaratıldığı ilk madde; toprak.*

enbür, [Far. enbūr انبر] *{OsT} is.* Ocağı ve ateşi karıştırmaya yarar alet.

enbüre, [Far. enbüre انبره] *{OsT} sf.* **1.** (Hayvan, çoğunlukla da deve için) tüyü dökülmüş; tüysüz. **2.** *is.* Dolap beygiri. **3.** Dere. **4.** İşkembe.

encab, [Ar. necīb > encāb انجاب] *(enca:b) {OsT} is.* Soyca temiz olanlar; necipler.

encad, [Ar. necd > encād انجاد] *(enca:d) {OsT} is.* Yüksek yerler; yüceler.

encam, [Far. encām انجام] *(enca:m) {OsT} is.* **1.** İşin sonu; son; bitiş; akıbet. **2.** *{ağız} zf.* Sonunda; nihayette. ☞ **encama erdirmek,** *Sona vardırmak; bitirmek.*|| **encama ergürmek,** *{eAT} Bitirmek; sonuca ulaştırmak.*|| **encama ermek,** *Sona ermek; bitmek.*|| **encamı hayır olmak,** *İşin sonunun iyi görünmediği durumlarda edilen hayır dua sözü.*|| **encām-ı kâr,** *{OsT} İşin sonu; sonunda.*|| **encāmpezîr,** *{OsT} Son bulan; biten.*

encas, [Ar. necs > encās انجاس] *(enca:s) {OsT} is.* Pislikler.

encek¹, -ği [enücek *(küçük enik)* > en-cek / en-cik انجك] *is.* **1.** *{eAT} {OsT} {ağız}* Kedi, köpek cinsi hayvanların yavrusu; enik. **2.** *{ağız}* Beş altı yaşına kadar olan çocuk. [DS]

encek², -ği [in-mek > én-mek > én-(e)cek] *{ağız} is.* Merdiven.

enceklemek¹, [enücek > encek-le-mek] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(ı)-yor]* (Küçük çocuk için) ilk kez yürümeye ya da emeklemeye başlamak. [DS]

enceklemek², [enücek > encek-le-mek] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(i)-yor]* (Kedi, köpek vb. için) yavrulamak. [DS]

encel, [Ar. encel انجل] *{OsT} is. bot.* Hatmi çiçeği.

encen, [eñ-cen ? / ençen] *{ağız} sf.* Geveze. [DS]

encer, [Ar. encer انجر] *{OsT} is.* Gemi direği; lenger.

encere, [Far. encere / encüre انجره] *{OsT} is.* **1.** *bot.* Isırgan otu. **2.** *tıp.* Vücuttaki kaşıntılı döküntüler; kurdeşen; ürtiker.

-encesi, [-ancası / -encesi] *{eAT} yap. e.* → -ancası.

enci, [eñ / én > en-ci] *{ağız} sf.* Hayvanları eneyen adam; enekçi. [DS]

encidan, [Ar. encidān انجدان] *(encida:n) is. bot.* Kasnı adı verilen ilacın yapıldığı ağaç;

encik¹, -ği [enücek *(küçük enik)* > en-cek / encik] *{ağız} is.* **1.** Kedi, köpek cinsi hayvanların yavrusu; enik. **2.** Beş altı yaşına kadar olan çocuk. ☞ **enciği çıkmak,** *{ağız} İyice ezilmek; iler tutar yeri kalmamak.*

encik², -ği [enücek] *{ağız} is.* Küçük kazan. [DS]

encik³, -ği [incik] *{ağız} is.* Diz kapağı ile kalça kemiği arası. [DS]

encikleme, [encik-le-me] *is.* (Kedi, köpek cinsi hayvanlar için) yavrulama; enikleme.

enciklemek, [encik-le-mek] *is.* (Kedi, köpek cinsi hayvanlar için) yavrulamak; eniklemek.

encin, [Far. encīden > encīn انجین] *(enci:n) {OsT} zf.* **1.** Küçük küçük; ufak ufak; kıyma kıyma. **2.** *is.* Sıvacı.

encir, [Far. encīr / encīre انجیر / انجیره] *(enci:r) {OsT} is.* **1.** İncir. **2.** Makat. **3.** Kadının cinsel organı.

encuc, [Far. encūc انجوج] *(encu:c) {OsT} is.* Öd ağacı.

encug, [Far. encūğ انجوغ] *(encu:ğ) {OsT} is.* **1.** Öd ağacı. **2.** Ocak.

encuh, [Far. encūhīden > encūh انجوخ] *(encu:h) {OsT} sf.* **1.** (Meyve için) buruşmuş; solmuş. **2.** *is.* Kıvrım.

encüm, [Ar. necm > encüm انجم] *{OsT} is.* Yıldızlar; kevakib; sitare-gân. ☞ **encüm-feşān,** *{OsT} Yıldız saçan.*|| **encüm-nümā,** *{OsT} Yıldızları gösteren; teleskop.*|| **encüm-sümār,** *{OsT} Yıldızlar kadar kalabalık.*

encümen, [Far. encümen انجمن] *{OsT} is.* Belli konuları incelemek, araştırmak ve hazırlık yapmak üzere meclis veya kurultay tarafından görevlendirilmiş kurul; komisyon. ☞ **encümen-i dāniş,** *{OsT} Aka-*

demi.|| **encümen-i siyasî,** *{OsT} Siyasî parti; politika kulübü.*

encümengâh, [Far. encümen-gāh] *(encümengâ:h) {OsT} is.* Toplantı yeri; meclis.

encür, [Ar. encür / encüre انجر / انجره] *{OsT} is. bot.* Isırgan otu.

encürî, [Ar. encürī انجری] *(encüri:) {OsT} is.* Sıcaktan ciltte oluşan kabarcıklar; isilik.

encüriye, [Ar. encüriyye انجریه] *{OsT} is.* **1.** *tıp.* Isırgan otunun ciltte oluşturduğu kabarcıklara benzer kabarcıklar; kurdeşen. **2.** *bot.* Isırgangiller. ⊡ **encüriye-i bahrî,** *{OsT} zool. Deniz ısırganları.*

encüsilikus, [Lat. encyclicus] *is.* **1.** Yüksek dereceli din adamının geniş bir topluluğa yolladığı süslü anlatımlarla dolu genelge. **2.** Papanın bütün Katoliklere ve piskoposlara gönderdiği mektup.

enç, [ıy-mak *(bastırmak)* > ıy(ı)nç / iy(i)nç / ey(i)nç *(baskı)* > enç انج] *{eT} is.* **1.** Barış; sükûnet. [İKPÖy.] **2.** *{eAT}* Rahat; huzur; asayiş.

ençgü, [enç-gü] *{eT} sf.* Barış. [EUTS]

enda, -a'i [Ar. nedā' > endā' انداء] *(enda:) {OsT} is.* Çiyler; şebnemler.

endad[1], [Ar. nidd > endād انداد] *(enda:d) {OsT} is.* Benzerler; eşler; nazirler. ⊡ **endād ü ezdād,** *Benzerler ve zıtlar.*

endad[2], [Ar. nadād > endād / enżād] *(enda:d) {OsT} is.* **1.** Şerefli kimseler. **2.** Düzenli kimseler. **3.** Toprak tabakaları.

endaht, [Far. endāhten *(atmak)* > endāht انداخت] *(enda:ht) {OsT} is.* **1.** Atma; atış. **2.** Silahı boşaltma. **3.** *argo.* İçki âlemi. ⊡ **endaht etmek,** *{OsT} Silahı atmak; boşaltmak; ateşlemek.*

endahte, [Far. endahte انداخته] *(enda:hte) {OsT} sf.* Atılmış; bir yana bırakılmış. ⊡ **endahte-i kûşe-i nisyān,** *{OsT} (Unutma köşesine atılmış) bir köşeye atılarak unutulmuş.*

endam, [Far. endām اندام] *(enda:m) {OsT} is.* **1.** Vücut; beden. **2.** Ten. **3.** Vücudun biçimi; boy bos. ⊡ **endam aynası,** *{OsT} Boy aynası.*|| **endamı ile,** *halk. Boydan boya; büsbütün.*|| **endām-ı mevzūn,** *{OsT} Düzgün beden; düzgün endam.*

endami, [Far. endāmī اندامی] *(enda:mi:) {OsT} is.* Bedene uygun ve biçimli elbise.

endamlı, [endam-lı] *sf.* Boyu, vücudunun biçimi yerinde ve güzel olan; yakışıklı.

endamsız, [endam-sız] *sf.* Boysuz; kısa.

endar, [Far. endār اندار] *(enda:r) {OsT} is.* **1.** Hikâye. **2.** Yaşanmış olay; baştan geçenler; serüven.

endarter, [Yun. endon *(içte)* + arteria *(damar)* > Fr. endartère] *is. tıp.* Atardamar iç gömleği.

endave, [Far. endāve انداوه] *(enda:ve) {OsT} is.* **1.** Sıvacı malası. **2.** Şikâyet.

endaye, [Far. endāye اندایه] *(enda:ye) {OsT} is.* → endave.

endayiş, [Far. endāyiş اندایش] *(enda:yiş) {OsT} is.* Sıvama; yaldızlama. ⊡ **endāyiş-ger,** *1. Sıvacı. 2. Yaldızcı.*

-endaz, [Far. endāḫten *(atmak)* > -endāz انداز] *(enda:z) {OsT} son ek.* **1.** Sonuna getirildiği Farsça kelimelere *"atan, atıcı"* anlamı katarak birleşik sıfatlar yapan son ek. **2.** *sf.* Atmış.

endaze[1], [Far. endāḫten *(atmak)* > endāze اندازه] *(enda:ze) {OsT} is.* **1.** Eskiden kumaş ölçmekte kullanılan ve 65 cm. gelen uzunluk ölçüsü; arşın. **2.** Tahmin; takdir. **3.** Mertebe; derece. ⊡ **endāze-gîr,** *{OsT} 1. Mühendis. 2. Muhasebeci; sayman. 3. Matematikçi.*|| **endaze güvertesi,** *Yapılacak geminin çizimlerinin ve resimlerinin üzerinde hesaplamaların yapıldığı düz döşeme zemin.*|| **endaze-hāne,** *{OsT} dnz. Gemi yapımında kullanılan ölçü ve kalıpların çıkarıldığı yer.*|| **endazesi bozuk,** *Oranı kaçmış; orantısız.*|| **endazesini almak,** *Birinin değerini veya bir şeyin önemini tahmin etmek.*|| **endazeye gelmek,** *1. Akla uygun düşmek. 2. Hesaba gelmek.*|| **endazeye vurmak,** *Ölçmek.*

endaze[2], [Far. endāḫten *(atmak)* > endāze => Ar. اندازه] *(enda:ze) {OsT} is.* **1.** Ölçü. **2.** Ölçek.

endazeleme, [endaze-le-me] *(enda:zeleme) is.* Ölçme ve tasarlama; endazelemek eylemi.

endazelemek, [endaze-le-mek] *(enda:zelemek) gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* **1.** Endaze ile ölçmek. **2.** *mecaz.* Tasarlamak; tahmin etmek.

endazesiz, [endaze-siz] *(enda:zesiz) sf. mecaz.* Ölçüsüz; hesapsız; orantısız.

endbend, [Far. end-bend اندبند] *{OsT} zf.* **1.** Parça parça. **2.** Boğum boğum. **3.** *sf.* Mahcup; utanmış. ⊡ **endbend olmak,** *Şaşırmak; afallamak; küçük dilini yutmak.*|| **endesiz bendesiz,** *{ağız} Görgüsüz; terbiyesiz.* [DS]

-ende[1], [-anda / -ende] *{eAT} yap e.* → -anda.

-ende[2], [Far. ende أنده] *{OsT} son ek.* Sonuna getirildiği Farsça kelimelerden sıfat fiil yapan son ek. *hān-ende (okuyucu)*

endebaş, [eñ-mek *(şaşmak)* > en-de + baş انده باش] *{eAT} is.* Akılsız baş; sersem.

endeği[1], [an *(o)* > an-da-ki] *{ağız} zm.* **1.** Yanındaki; yakınındaki. **2.** Bu. **3.** Şu. [DS]

endeği[2], [el-in-de-ki] *{ağız} zm.* Elindeki. [DS]

endeği[3], [eğin / eyin *(sırt)* > eğ(i)n-in-de-ki] *{ağız} zm.* Sırtındaki. [DS]

endeğirde, [andaki+yer-de] *{ağız} zm.* → endeği[1]. [DS]

endek[1], [endek] *{eT} is.* **1.** Alan; yüzey; satıh. **2.** Bir nesnenin üst yanı; üst yüz. **3.** Dam. [DLT]

endek[2], [Far. endek اندك] *{OsT} sf.* **1.** Az; azıcık. **2.** Yaşı küçük. ⊡ **endek-sāl,** *{OsT} Yaşı küçük.*

endek[3], **-ği** [? endek] *{ağız}* **1.** Aşağı; bayağı; fena. **2.** Sözünden dönen; iradesiz. **3.** Kısa. **4.** *is.* Dar gelen elbise vb. şeyin kenarına eklenen parça. [DS]

endeki[1], [*eT.* anda *(orada)* + ki] *{ağız} zm.* **1.** Oradaki; yanındaki. **2.** Şu; işte. **3.** Yanındaki; yakınındaki. [DS]

endeki[2], [el-in-de-ki] *{ağız} zm.* Elindeki. [DS]

endeki[3], [eğ(i)n-in-de-ki] *{ağız} zm.* Sırtındaki. [DS]

endeklemek, [? endek-le-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* **1.** İyice soruşturmak; ince eleyip sık dokumak. **2.** Bir işi ağır ağır yapıp boşuna zaman öldürmek; oyalanmak. [DS]

endeks, [Lat. index *(ihbarcı, casus; işaret parmaği)* > Fr. index] *is.* **1.** Bir kitabın veya derginin kişi, konu, yer adı vb. bakımlardan içindekileri yer numarasıyla belirten ve eserin arkasında yer alan alfabe sırasına göre dizilmiş liste; dizin; fihrist; indeks. **2.** Belli bir konuda çıkan yazılarla ilişkiyi sağlayan ve ayrı bir kitap veya süreli yayın şeklinde basılan eser. **3.** Kitaplık veya arşiv vb. yerler için düzenlenmiş belli bir bilginin veya belgenin bulunduğu yeri gösteren düzenli liste. **4.** Bir konudaki çeşitli merhale ve durumları gösteren tablo veya listeler; gösterge. **5.** Verilerin yardımı ile çizilen grafik ya da eğri.

endeksal, [Far. endek *(az)* + sāl *(yıl)* > endeksāl] *{OsT} sf.* Pek genç.

endeksleme, [endeks-le-me] *is.* Ayarlama.

endekslemek, [endeks-le-mek] *gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* Tutumunu ve davranışlarını meydana gelen veya gelecek olan durumlara göre ayarlamak; ayarlamak.

endekslenme, [endeks-le-n-me] *is.* Ayarlanma.

endekslenmek, [endeks-le-n-mek] *edil. f. [-ir]* (Tutum ve davranışlar, izlenecek politika için) meydana gelen veya gelecek olan durumlara göre ayarlanmak; ayarlanmak.

endele, [an *(o)* > an-da+ile] *{ağız} zf.* İşte; öyle. [DS]

endelemek, [? ende-le-mek] *gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* → endeklemek.

endelep, [Far. andelib *(bülbül)*] *{ağız} is.* Oyun; hile; düzen. [DS]

endelip, [? endelip] *{ağız} sf.* **1.** Sersem. **2.** Uydurma; yalan. **3.** *is.* Oyun; hile; düzen. [DS]

endeme[1], [Far. endeme اندمه] *{OsT} is.* Geçmiş sıkıntıları hatırlama.

endeme[2], [Yun. endome *(çizi, hendek)*] *{ağız} is.* **1.** Fidan dikmek için açılan çukur. **2.** Sebzeleri sulamak için açılan su yolu. **3.** *gnşl.* Domates, biber fidesi. [DS]

endemi, [Yun. entami / Moğ. endemi] *zm.* Hepsi; bütünü.

endemik, [Fr. endémique] *sf. biy.* Bir ırka veya türe özgü.

endemiyle, [endemi+ile > endemiyle] *{ağız} zf.* Bütünüyle; tümüyle.

endeni[1], [an *(o)* > an-da-ki-ni] *{ağız} zm.* → endeği[1]. [DS]

endeni[2], [el-in-de-ki-n-i] *{ağız} zm.* Elindekini. [DS]

ender[1], [Ar. nādir > ender اندر] *{OsT} sf.* **1.** En az bulunan. **2.** Eşine az rastlanır. **3.** Az sayıda. **4.** *zf.* Çok seyrek olarak.

ender[2], [Far. ender اندر] *{OsT} zf.* **1.** *"... -de; ... içinde".* **2.** (Tekrarlanmış isim veya sıfatlar arasında) üstünde.

endere, [ar *(o)* > an-da-ki > eneği-re] *{ağız} zm.* Olduğu yer; ora. [DS]

enderek, -ği [Yun. andrahne] *{ağız} is. bot.* Koca yemiş ağacı ve meyvesi, *(Arbutus andrachne).*

enderez[1], [Far. enderez اندرز] *{OsT} is.* **1.** Öğüt; nasihat; vasiyet. **2.** Mektup.

enderez[2], [Yun. andrahne] *{ağız} is. bot.* → enderek. [DS]

enderi, [Far. enderī اندری] *{OsT} is.* Kalın ip; halat.

enderub, [Far. enderūb اندروب] *(enderu:b) {OsT} is. tıp.* Temreği hastalığı.

enderun, [Far. enderūn اندرون] *(enderu:n) {OsT} is.* **1.** Bir şeyin iç yüzü. **2.** Kalp. **3.** Eski saraylarda harem ile hazine daireleri arasında bulunan kısım. **4.** Büyük konakların iç kısmı. **5.** İmparatorluk döneminde padişahların günlük hayatlarını geçirdikleri bölüm. **6.** İmparatorluk döneminde padişah sarayı ve yönetim kuruluşu. ⊡ **enderūn-ı hümāyun,** *{OsT} Saray hizmetçilerini yetiştirmek için kurulan örgüt.*|| **enderūn mektebi,** *{OsT} Saraylarda kurulan okul.*|| **enderūn ü bīrūn,** *{OsT} İç ve dış.*

enderunlu, [enderun-lu] *sf.* Enderunda eğitim, öğretim görmüş olan.

endes, [? endes] *{ağız} is.* Orta; orta yer. [DS]

endez[1], [? endez] *{ağız} sf.* **1.** Düzgün; doğru. **2.** Denk; eşit. **3.** İyi.

endez[2], [Far. endāze ?] *{ağız} is.* Kendir bükmeye yarayan ağaç. [DS]

endez[3], [? endez] *{ağız} sf.* Seyrekçe. [DS]

endeze, [Far. endāze] *{ağız} is.* **1.** Araç; aygıt; avadanlık. **2.** Kalıp; model; patron. **3.** Engel; sözde sebep; bahane. ⊡ **endezeden aldırmak,** *{ağız} Ağırdan almak; aldırış etmemek.*

endi, [Yun. anti *(önceki)*] *{ağız} sf.* Önceki. [DS] ⊡ **endi gün,** *{ağız} Önceki gün; dünden bir önceki gün.* [DS]

endiğun, [Yun. anti + T. gün / ön-de-ki + gün] *{ağız} is.* → endi gün. [DS]

endik, [eñ-mek *(şaşmak)* > en-dik] *{eT} sf.* **1.** Şaşkın; budala; saf; aptal. [DLT] **2.** *{ağız}* Utangaç; sıkılgan. ⎘ **endik er,** *{eT} Budala, şaşkın adam.* [DLT]

endike, [Fr. indiquer] *is.* Belirtme; işaret etme; ifşa etme.

endiklemek, [endik-le-mek] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(i) -yor]* Yoksulluğun son derecesine varmak. [DS]

endikmek, [endik > endik-mek اندكمك] *{eAT} dönşl. f. [-ir]* **1.** Şaşırmak; şaşalamak; mütehayyir olmak. **2.** Acemilik göstermek. **3.** *{ağız}* Utanmak; sıkılmak. [DS] **4.** *{ağız}* Duraksamak; kararsızlık geçirmek. [DS] **5.** *{ağız}* Sabırsızlanmak. [DS] **6.** *{ağız}* Aklı başına gelmek; uyanmak. [DS] **7.** *{ağız}* Herhangi bir durum karşısında reflekssiz hareket etmek. [DS] **8.** *{ağız} gçl. f.* Şaşırtmak. [DS]

endime, [Lat. intimus *(en iç)* > Fr. intime ?] *{ağız} is.* Köy evlerinde herhangi bir eşya koymak için yapılan kapalı yer. [DS]

endimen, [Lat. intimus > Fr. intime ?] *{ağız} is.* → endime. [DS]

endine, [endeği-n-e] *{ağız} zm.* Şuna. [DS]

endire[1], [endeği-re] *{ağız} zm.* Şuraya. [DS]

endire[2], [in-dir-mek > endire] *{ağız} sf.* Kalitesi biraz daha düşük olan. [DS]

endirek, -ği [Yun. andrahne] *{ağız} is. bot.* → enderek. ⎘ **endirek ağacı,** *{ağız}* → enderek. [DS]

endirekt, [Fr. indirect] *sf.* Doğrudan olmayan; dolaylı; dolaşık. ⎘ **endirekt atış,** *spor. Futbolda, kasıtlı olmayan bir hata için verilen ancak gol olabilmesi için topun ikinci bir oyuncuya daha dokunması gereken ceza vuruşu; çift vuruş.*

endirez, [Yun. andrahne] *{ağız} is. bot.* Yabani kiraz. [DS]

endiri, [én-dir-mek > endir-i / endir-i-ce] *{ağız} sf.* **1.** Daha küçük. **2.** Daha aşağı. [DS]

endirice, [én > endirice ?] *{ağız} sf.* Daha enli. [DS]

endirmek, [en-dir-mek اندرمك] *{eAT} gçl. f. [-ür]* İndirmek.

-endiş, [Far. endīş انديش] *(endi:ş) {OsT} son ek.* Sonuna getirildiği isimlere *"düşünen, ölçülü davranan"* anlamını katan son ek.

endişe, [Fr. endīşe انديشه] *(endi:şe) {OsT} is.* **1.** Düşünce. **2.** Üzüntü; kaygı. **3.** Kuruntu; vesvese. ⎘ **endişe etmek,** *1. Düşünmek. 2. Birini veya bir şeyi merak ederek düşünmek; kaygılanmak; korkmak.*|| **endişe-i ferdā,** *{OsT} Gelecek endişesi.*|| **endişe-i maîşet,** *{OsT} Geçim derdi.*|| **endişe-kâr,** *{OsT} Düşünceli.*|| **endişe yemek,** *{OsT}* Korkmak.

endişelendirmek, [endişe-le-n-dir-mek] *gçl. f. [-ir]* **1.** Birinin merak etmesine, endişe duymasına sebep olmak. **2.** Birini kuşku ve korkuya sürüklemek.

endişelenme, [edişe-le-n-me] *is.* Endişe etme; endişe duyma; endişelenmek eylemi.

endişelenmek, [endişe-le-n-mek] *dönşl. f. [-ir]* Endişe etmek; endişe duymak; kaygılanmak; merak etmek.

endişeli, [endişe-li] *sf.* **1.** Bir kaygısı ve sıkıntısı olan. **2.** Meraklı, kuşkulu. **3.** Endişe verici olan.

endişenak, -ki [Far. endīşe-nāk انديشناك] *(endi:şenak, k ince söylenir) sf.* **1.** Kaygılı. **2.** Düşünceli.

endişesiz, [endişe-siz] *sf.* **1.** Herhangi bir endişesi olmayan. **2.** Düşüncesiz; tedbirsiz.

endişesizlik, -ği [endişe-siz-lik] *is.* Herhangi bir kaygısı ve sıkıntısı olmama durumu; kaygısızlık; tasasızlık.

-endişi, [Far. endīşī انديشى] *(endi:şi:) {OsT} son ek.* Sonuna getirildiği isimlere *"düşünüş"* anlamı katarak isimleştiren son ek.

endişnak, -ki [Far. endīş-nāk انديشناك] *(endi:şna:k, k ince söylenir) {OsT} sf.* Düşünceli; kederli; sıkıntılı.

endividüalizm, [Fr. individüalisme] *is. sosy.* **1.** Bireyin haklarının toplumun haklarından daha önde geldiğini savunan toplumsal görüş; ferdiyetçilik; bireycilik. **2.** *fel.* Bütüne, genele değil de bireye, tek olana üstünlük tanıyan görüş. **3.** Bütün değerlerin toplumdan değil de bireyden çıktığını savunan görüş.

endiye, [Ar. nedā > endīye انديه] *(endi:ye) {OsT} is.* Çiyler; şebnemler.

endiyşe, [Far. endīşe انديشه] *{OsT} is.* → endişe.

endoblast, [Yun. endon *(iç)* + blaste *(tomurcuk)* > Fr. endoblaste] *is. biy.* İç deri.

endoderm, [Fr. endoderme] *is. biy.* İç deri.

endogami, [Fr. endogamie] *is.* **1.** *sosy.* Yalnız aynı boy, köy, oymak gibi kendi toplum bireyleri arasından evlenmelere izin veren aile düzeni; iç evlilik; içten evlenme; içeriden evlenme. **2.** *zool.* Çiftleştirmelerin akraba bireyler arasında yapılmasına dayanan üretme sistemi.

endokard, [Fr. endocarde] *is. anat.* Kalp iç zarı.

endokardit, [Fr. endocardite] *is. tıp.* Kalp iç zarı iltihabı.

endokrin, [Yun. endon *(içinde)* + krinein *(salgılamak)* > Fr. endocrine] *is. biy.* **1.** Bir kanalla doğrudan dışarıya değil de kana akıtılan iç salgılar. **2.** Kapalı damar salgıları.

endokrinoloji, [Fr. endocrinologie] *is. tıp.* İç salgıları, iç salgı bezlerini ve bunların hastalıklarını inceleyen bilim dalı.

endoskop, [Fr. endoscope] *is. tıp.* Damar, yemek borusu gibi doğal beden boşluklarının içini aydınlatarak bir ekranda görünür hâle getiren aygıt.

endoskopi, [Fr. endoscopie] *is. tıp.* Aydınlatıcı bir düzenekle donatılmış ışıklı bir borunun damar, yemek borusu gibi bedenin doğal boşluklarına sokulmak suretiyle ekranda görüntü sağlanarak yapılan muayene tekniği.

endosmoz, [Fr. endosmose] *is.* Gaz ve sıvı maddelerin sidik torbası zarı, kâğıt, deri vb. zarların gözeneklerinden yayınması olayı.

endotermik, -ği [Fr. endothermique] *sf. kim.* Tepkime sırasında ısı soğuran.

-endud, [Far. endūden *(sıvamak, sürmek)* > -endūd اندود] *{OsT} (endu:d) son ek.* Sonuna getirildiği Farsça kelimelere *"sıvanmış, sürülmüş"* anlamı katan ek.

enduh, [Far. endūh / endüh اندوه] *(endu:h) {OsT} is.* Kaygı; tasa; üzüntü; keder; ıstırap. ⊡ **endūh-fersā,** *Üzüntü gideren.*|| **endūh-gîn,** *{OsT} Tasalı; kaygılı.*|| **endūh-güsār,** *{OsT} Tasa ve sıkıntıyı yok eden.*|| **enduh-ı bî-pāyān,** *{OsT} Sonsuz üzüntü.*|| **endūh-nāk,** *{OsT} Sıkıntılı; üzüntülü.*

ehduhte, [Far. enduḫte اندوخته] *(endu:hte) {OsT} sf.* **1.** Kazanmış; biriktirmiş. **2.** Kazanılmış; biriktirilmiş. **3.** Hazır edilmiş; hazırlanmış. **4.** Ödenmiş.

-enduz, [Far. enduḫten *(toplamak, biriktirmek)* > -endūz اندوز -] *(endu:z) {OsT} son ek.* Sonuna getirildiği Farsça kelimelere *"biriktiren, toplayan, kazanan"* anlamı katarak birleşik sıfatlar yapan son ek.

endüksiyon, [Fr. indüction] *is. mant.* Tümevarım.

endüljans, [Fr. indulgence] *is.* Bağışlama.

endürmek, [én-mek > én-dür-mek] *{eT} gçl. f. [-ür]* İndirmek. ⊡ **endür etmek,** *{ağız} Alçak gönüllü olmak.* [DS]

endürüz, [Yun. andrahne] *{ağız} is.* **1.** Mahlep; andız otu. **2.** Yabani kiraz. [DS]

endüstri, [Lat. indüstria *(çalışma, işleme)* > Fr. indüstrie] *is.* Ham maddelerin işlenmesi, kullanılması suretiyle ülke ekonomisine katkıda bulunan çalışma ve mesleklerin tümü; sanayi; işleyim.

endüstrileşme, [endüstri-le-ş-me] *is.* Sanayileşme.

endüstrileşmek, [edüstri-le-ş-mek] *dönşl. f. [-ir]* Ülke ekonomisine endüstrinin katkısını arttırmak.

endüstriyalizm, [Fr. indüstrialisme] *is.* Toplumun temel ögesi olarak sanayiyi esas alan ekonomik düzen.

endüstriyel, [Fr. indüstriel] *sf.* Sanayi ile ilgili; sanayiye yönelik; sınai.

ene[1], [Ar. ene أنا] *{OsT} zm.* **1.** Birinci teklik kişi; ben. **2.** *is. fel.* Ben.

ene[2], [ene] *(e'ne) {ağız} ünl.* Şaşma bildiren ünlem. [DS]

enecek, -ği [in-mek > én-mek > én-ecek] *{ağız} is.* Merdiven. [DS]

eneç, -ci [en *(iki yamaç arasındaki düz arazi)* > eneç] *{ağız} is.* **1.** Sel yarıntısı. **2.** Az akan ya da hiç akmayan dere. **3.** Kışın dağlardan akıp yazın kesilen dere yatağı. **4.** İki sırt arasındaki düz arazi. **5.** Küçük tepe. [DS]

enedut, -du [Yun. anadoti] *{ağız} is.* Ekin demetlerini kağnıya ya da arabaya yüklemekte kullanılan üç çatallı tarım aracı; çatal. [DS]

enegü, [én-mek > én-ē-gü] *(ene:gü:) {eT} is.* Kalın bağırsakta ve karında duyulan ağrı; kolik. [DLT]

eneğimsağmal, [Ar. ʿalāʾim *(belirtiler)* + semā *(gökyüzü)* > ʿalāʾimi's-semā => eneğimsağmal انكم صاغمال] *{eAT} is.*→ eleğimsağma.

eneğümsağmalı, [Ar. ʿalāʾim *(belirtiler)* + semā *(gökyüzü)* > ʿalāʾimi's-semā => eneğimsağmal انكم صاغمالى] *{eAT} is.*→ eleğimsağma.

eneiye, [Ar. ene > eneiyye / eneiyyet أنائية / أنائيت] *{OsT} is.* **1.** Tek bencilik; ben bencilik. **2.** *fel.* Gerçekte tek var olan şeyin tek ben olduğunu ve benin kendisi dışında hiçbir şeyi bilemeyeceğini savunan görüş.

-enek, [-a-na-k / -enek] *yap. e.* → -anak. *{eAT}(aynı)*

enek[1], **-ği** [*eT.* eñ-gek / eñ-ek > enek] *is.* → engek. ⊡ **enek yıldızı,** *{ağız} Küçük ayının yanında bulunan dördü dörtgen oluşturan altı yıldızdan oluşan yıldız kümesi.* [DS]

enek[2], **-ği** [*eT.* éne-mek *(iğdiş etmek)* > eñe-k] *{ağız} sf.* **1.** (Hayvan için) enenmiş; iğdiş edilmiş; kısırlaştırılmış. **2.** İnsan ya da hayvanın erkeklik bezi. [DS]

enek[3], **-ği** [Yun. ināki => eñek / enek] *{ağız} is.* **1.** Saban bıçağı. **2.** Sabanın el ile tutulan yerinden demir takılan yerine kadar olan parçası; saban demirini taşıyan gövde. [DS]

enek[4], **-ği** [Yun. anaka] *{ağız} is.* **1.** İri ve güzel aşık; öküz aşığı. **2.** Kaydırak ve bilye gibi oyunlarda ortaya dikilen kuka. **3.** Sermaye. **4.** Pay; hisse. **5.** Fala baktırmak için verilen para. **6.** Tohumluk kuru fasulye. **7.** Kayısı çekirdeği. **8.** Yığın; demet. [DS]

enek[5], **-ği** [*eT.* én-e-mek > ene-k] *{ağız} is.* Damga. [DS]

eneke, [? eneke] *{ağız} is.* Nehirlerde, göllerde buzlar çözüldükten sonra yüzen parçacıklar. [DS]

enekeç, -ci [enek-eç ?] *{ağız} is.* **1.** Oyun ve okul arkadaşı. **2.** Tarla işlerinde birbirlerine yardım eden kimseler. [DS]

enel, [eğne-mek > eğne-r / eynel /enel] *{ağız} is.* → eğner.

enelcek, -ği [enel-cek ?] *{ağız} is.* Başlıkların düşmemesi için çene altından takılan bir ucu ilikli bağcık. [DS]

enelhak, [Ar. enā'l-ḥaḳḳ *(Hallac-ı Mansur'un sözü)* انا الحق] *{OsT} ünl. tasvf.* "Tanrı benim."

enelmek[1], [ene-l-mek] *{ağız} dönş. f. [-ir]* Büyümek; ele gelmek. [DS]

enelmek[2], [ene-l-mek] *{ağız} edil. f. [-ir]* İğdiş edilmek. [DS]

eneme[1], [eñe-me] *is.* **1.** İğdiş etme; enemek eylemi; kısırlaştırma. **2.** *{ağız}* Enenik. **3.** *{ağız}* Erkek keçi.

[DS] ⊡ **eneme koyun,** *{ağız} Doğar doğmaz iğdiş edilen erkek koyun.* [DS]

eneme², [eñ-e-me] *is.* Damgalama; bellilik etme.

eneme³, [ene-me] *{ağız} is.* **1.** Tohumluk buğday. **2.** Yeni yetişen çam fidanı. **3.** En iyi; seçme. **4.** Arıtma. [DS]

enemek¹, [eñe-mek > ene-mek انه مك / انك] *gçl. f. [-r] [-n(i)-yor]* **1.** *{eAT} {OsT}* Erkeklik yeteneğini gidermek; kısırlaştırmak; iğdiş etmek; hadım etmek. [Kamus Ter.] **2.** *mecaz.* Zayıflatmak. **3.** Kadınlaştırmak. **4.** Boğa veya koç gibi hayvanların er bezlerini sıkarak iğdiş etmek.

enemek², [*eT.* én-e-mek] *gçl. f. [-r] [-n(i)-yor]* **1.** *{eT}* Sürüdeki hayvanların kime ait olduğunu belirlemek için kulağından belirli bir biçimde kesmek; boynuzuna kertik açmak veya bedeninin belirli bir yerini damgalamak; enlemek. [DLT] **2.** *{ağız}* (Tahta için) oymak.

enemek³, [ene-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-n(i)-yor]* **1.** İyisini seçmek; ayırmak. **2.** Pancar, turp gibi bitkilerin tohumluklarını kök kısmından kesip huni şeklinde oyarak dikmek. [DS]

enenik, -ği [ene-n-ik] *{ağız} sf.* (Erkek hayvan için) iğdiş edilmiş. [DS]

enenme¹, [ene-n-me] *is.* İğdiş edilme.

enenme², [en-e-n-me] *is.* Damgalanma.

enenmek¹, [eñe-n-mek > ene-n-mek اننمك] *{OsT} edil. f. [-ir]* İğdiş edilmek.

enenmek², [en-e-n-mek] *edil. f. [-ir]* Damgalanmak.

ener, [eğne-mek > eğne-r / enel] *{ağız} is.* → eğner. [DS]

enerji, [Fr. énergie] *is.* **1.** *fiz.* Maddede var olan ısı, ışık ve hareket olarak görünen iş yapma gücü; erke. **2.** *biy.* Organizmanın etkin gücü; kudret. **3.** *mecaz.* Manevi güç; yılmazlık. ⊡ **enerji bilimi,** *fiz. Enerjinin üretilmesi, kullanılması ve dönüştürülmesi konularını araştıran bilim dalı.*

enerjik, -ği [Fr. énergique] *sf.* **1.** Gücü çok olan; kuvvetli; hareketli; atılgan; canlı; faal. **2.** Güçlü bir biçimde ortaya çıkan. **3.** Anlatımı güçlü ve etkileyici.

enerjiklik, -ği [enerjik-lik] *is.* Güçlü kuvvetli, hareketli ve atılgan olma durumu.

enet, [in-mek > en-et] *{ağız} is.* **1.** Kayık ya da gemilerin denize indikleri eğik yer. **2.** Enginde akan suya ya da pınara gidebilmek için açılan yolak. [DS]

Enetkek, [Soğd. enetkek] *{eT} is.* Hint; Hindistan; Hintli. [EUTS]

Enetkekçe, [enetkek-çe] *{eT} is.* Hintçe; Sanskritçe. [Üç İtigsizler] [EUTS]

enetmek, [en-e-t-mek] *{eT} gçl. f. [-ür]* **1.** Kulağın bir parçasını keserek imletmek; enetmek. [DLT] **2.** *{ağız}* Hayvanları iğdiş ettirmek.

enevrek, -ği [Yun. lavraki] *{ağız} is. zool.* Bir tür dere balığı; levrek. [DS]

enez¹, [Yun. aḫnos *(solgun, hastalıklı)*] *sf.* **1.** Şaşkın. **2.** Zayıf ve güçsüz, kuvvetsiz; cılız. **3.** Hantal; vurdumduymaz. **4.** Beceriksiz. **5.** (Ses için) yavaş.

enez², [in-mek > en-ez] *{ağız} is.* Bayır. [DS]

eneze¹, [Yun. aḫnos *(solgun, hastalıklı)*] *sf.* → enez.

eneze², [öñ-mek > öñ-ez-i-mek > eneze] *{ağız} is.* Avcı bekleme yeri. [DS]

enezeleşme, [eneze-leş-me] *is.* Cılızlaşma; zayıflama; enezeleşmek eylemi.

enezeleşmek, [eneze-le-ş-mek] *dönşl. f. [-ir]* Cılız, zayıf duruma gelmek.

eneziklenmek, [enez-ik-le-n-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* Hoş görmek; göz yummak. [DS]

enezimek, [enez-i-mek] *{ağız} gçsz. f. [-r]* **1.** Eskimeye yüz tutmak. **2.** Şiddetini yitirmek; zayıflamak; hafiflemek. **3.** Bir şeye karşı aşırı ilgi duymak. [DS]

enezlemek, enez-le-mek] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(i)-yor]* Zayıflamak. [DS]

enf, [Ar. enf انف] *{OsT} is.* **1.** Bir şeyin uç kısmı. **2.** Burun. **3.** *mecaz.* Kibir; gurur.

enfa, -a'ı [Ar. nefᶜ *(yarar)* > nāfiᶜ > enfāᶜ انفع] *(enga:) {OsT} sf.* **1.** Daha çok yararlı. **2.** En yararlı.

enfal, [Ar. nefel > enfāl انفال] *(enfa:l) {OsT} is.* Savaşta düşmandan ele geçirilen mallar; ganimetler. ⊡ **Enfâl Suresi,** *{OsT} Kur'an-ı Kerim'in sekizince suresi.*

enfantil, [Fr. infantil] *sf.* Çocukça; çocuk gibi.

enfarktüs, [Lat. infarctus *(dolmuş)* > Fr. infarctus] *is. tıp.* Bir organı besleyen atardamarın doku bozukluğu sebebiyle tıkanması; damar tıkanması.

enfarsisman, [Fr. infercissement) *is. tıp.* Bir doku veya organda enfarktüs meydana gelmesi durumu.

enfas, [Ar. nefes > enfās انفاس] *(enfa:s) {OsT} is.* **1.** Nefesler. **2.** Allah'ın sevgili kullarının iyileştirici duaları. ⊡ **enfās-ı hayriye,** *{OsT} Hayırlı dualar.*|| **enfās-ı ma'dūde,** *{OsT} Sayılı nefesler; ömür.*|| **Enfās-ı Mesîh,** *{OsT} Hz. İsa'nın diriltici nefesi.*

enfeksiyon, [Lat. ifecto *(içine işlemek)* > Fr. infection] *is. tıp.* Bedende bir hastalığa yol açan mikrobun gelişmesi, çoğalması ve yayılması.

enfes, [Ar. nefis > enfes انفس] *{OsT} sf.* Çok güzel; çok nefis. ⊡ **enfes-i āsār,** *{OsT} Eserlerin en değerli, en güzel olanı.*|| **enfes-i et'imme,** *{OsT} Yemeklerin en güzeli.*

enfî, [Ar. enfī انفى] *(enfi:) {OsT} sf.* Burunla ilgili.

enfiye, [Ar. enf *(burun)* > enfiyye انفیه] *{OsT} is.* Çürütülmüş tütünden yapılan ve buruna çekilince keyif veren bir madde. ⊡ **enfiye çekmek,** *Keyif vermesi için enfiyeyi tutup burnundan içine çekmek.*|| **enfiye-keş,** *{OsT} Enfiye kullanan.*|| **enfiye kutusu,** *İçine enfiye konulan kutu.*

enfiyeci, [enfiye-ci] *is.* **1.** Enfiyeyi yapan veya satan kimse. **2.** Enflye çeken tiryaki; enfiye tiryakisi.

enflasyon, [Lat. inflatio > Fr. inflation] *is. eko.* **1.** Devlet bütçesinin açığı, arz ve talebin ayarlanamaması, piyasada dolaşan paranın çoğalması vb. sebeplerle aşırı fiyat artışı, paranın değerinin veya alım gücünün düşmesi şeklinde kendini gösteren iktisadî dengesizlik; para şişkinliği; şişkinlik. **2.** Pahalılık.

enflüanza, [Lat. influenza *(yıldızların insanlar üzerindeki etkisi)*] *(enflüa'nza) is. tıp.* Grip; ingin; paçavra hastalığı; dumağı.

enformal, -li [Fr. informel] *sf.* Geometrik biçimlere dayanmayan. ⊡ **enformal sanat,** *Herhangi bir geometrik biçime dayanmayan sanat.*

enformasyon, [Lat. information] *is.* **1.** Bilgi alma; danışma; bilgilenme. **2.** Tanıtma; bilgilendirme. **3.** Haber alma, haber verme; haberleşme; bilişim.

enforme, [Fr. informer] *is.* Bilgilendirme; fikir sunma.

informel, [Fr. informel] *is.* Alışılmışın dışında; biçimsel değil; gayrıresmî.

enfraruj, [Fr. infrarouge] *sf.* Kızıl ötesi; kızıl altı.

enfrastrüktür, [Fr. infrastructure] *is.* Alt yapı.

enfüs, [Ar. nefs > enfüs انفس] *{OsT} is.* Yaşayanlar; hayat sahipleri; canlar; ruhlar. ⊡ **enfüs ü āfāk,** *{OsT} Nefisler ve nefsin dışındakiler.*

enfüsî, [Ar. enfüs > enfüsī انفسى] *(enfüsi:) {OsT} sf.* Nesnelerin gereğince değil, bireyin düşünce ve duygularına göre olan; nefiste meydana gelen; kişinin zihnine ait olan; öznel; sübjektif.

enfüsiye, [Ar. nefs > enfüsiyye انفسيه] *{OsT} is.* Bütün gerçekçilik ve değer yargılarının, nesnel çevre edimlerinin öznel olduğunu ileri süren görüş; öznelcilik; subjektivizm.

-eng, [-añ *(-añ)* / -eñ *(-eñ)* / uñ *(-uñ)* / -üñ *(-üñ)*/ -en] *{eAT} çek e.* → -ang.

eng[1], [en / eng *(yans.)*] *is.* Köpek seslenmesini anlatan kök. [Zülfikar] *eng-i*

eng[2], [eñ / eng / enk *(yans.)*] *is.* Şaşırma, hayret etme bildiren kök. [Zülfikar] *enge benge olmak*

eng[3], [añ / eñ] *(eñ) {eT} sf.* **1.** Kusurlu; eksik; kırık. [İKPÖy.] **2.** Boş. [İKPÖy.] **3.** Yarık. [İKPÖy.] **4.** *is.* Hiç; yokluk; hiçbir şey. [İKPÖy.] **5.** Boşluk. [İKPÖy.] **6.** Hata; eksiklik. [İKPÖy.] **7.** Esneme. [İKPÖy.]

eng[4], [añ / eñ اڭ] *(eñ) {eAT} is.* Ek. ⊡ **eñ yeri,** *{eAT} {OsT} 1. Ek. 2. Bitişik iki şey arasındaki çizgi; 3. Büküm yeri; oynak; mafsal.*

eng[5], [eñ / añ] *(eñ) {eT} is.* **1.** Av hayvanı; av. [Gabain] [EUTS] **2.** Büyük baş av hayvanı. [ETY]

eng[6], [eñ] *(eñ) {eT} zf.* **1.** En; pek çok. [EUTS] [ETY] [Gabain] [Tekin] [Üç İtigsizler] **2.** İlk. [ETY] ⊡ **eng ilk,** *İlk önce.*|| **eng ilki,** *Birinci; ilk olarak; ilk önce.*

eng[7], [eñ اڭ] *(eñ) {eT} is.* **1.** Yanak. [Yüknekî] **2.** *{eAT} {OsT}* Renk; beniz rengi.

engâm, [Far. engām انگام] *(engâ:m) {OsT} is.* Mevsim; zaman; vakit.

engâme, [Far. engāme انگامه] *(engâ:me) {OsT} is.* **1.** Topluluk. **2.** Toplanma yeri. **3.** Oyuncular derneği. **4.** Savaş yeri.

engâr, [Far. engār انگار] *(engâ:r) {OsT} is.* **1.** Sanı; zan; tasavvur. **2.** Şüphelenme. **3.** Tamamlanamayan iş.

engâre, [Far. engāre انگاره] *(engâ:re) {OsT} sf.* **1.** (Nakış, iş vb. için) tamamlanamayan. **2.** Taslak hâlde kalan. **3.** *is.* Hikâye; efsane. **4.** Yaşanmış olan bir olayı hikâye etme; hikâyeyi tekrar etme. **5.** Utancından geri geri çekilme. **6.** Hesap defteri.

engas, [Ar. an-ḳaṣṭın => engastan / enkas / enkastan] *{ağız} is.* Şaka; yalan. [DS]

engaz, [Far. engāz انگاز] *(enga:z) {OsT} is.* Sanatkâr ve zanaatkârların kullandıkları alet.

enge[1], [yenge > enge / inge] *{ağız} is.* Yenge. [DS]

enge[2], [eng *(yans.)* > eng-e] *is.* Şaşma bildiren yansımalı gövde. ⊡ **enge benge olmak,** *{ağız} Şaşmak; şaşakalmak.* [DS]

engebe, [Yun. enkhophi => engebe انگبه] *is.* **1.** *{OsT} coğ.* Yer kabuğunda iç ve dış kuvvetlerin etkisi ile oluşan dağ, yayla, ova, çukur, koyak gibi yer şekillerinin bütünü; iniş ve çıkışlar; yüzey şekilleri; dereler tepeler; arızalı yer. [Kamus Ter.] **2.** *{ağız}* Bir tepenin bir yüzü. [DS] **3.** *{ağız}* Meyil; iniş. [DS] **4.** *{ağız}* Felaket. [DS] **5.** *{ağız}* Dere. [DS]

engebeli, [engebe-li] *sf.* Engebesi olan; çok yükseltili alçaltılı; girinti ve çıkıntısı olan; arızalı.

engebelik, -ği [engebe-lik] *is.* **1.** Engebeli olma durumu. **2.** Yer biçimleri; yüzey şekilleri; avarız.

engebesiz, [engebe-siz] *sf.* Engebesi olmayan; düzlük.

engebin, [Far. engebīn انگبين] *(engebi:n) {OsT} is.* Bal.

engeç, -ci [yengeç > engeç انگج] *{eAT} {ağız} is.* Yengeç. [DS]

engek, [eñ-gek / eñ-ek اڭاك] *(eñek) {eT} is.* **1.** Çene kemiği; çene. *{OsT} (aynı)* [EUTS] [Gabain] **2.** Ağzın iki yanında, azı dişlerinin bittiği yer; avurt. [DLT] **3.** Kadınların baş örtülerini bağladıkları ip. [DLT] **4.** *{OsT}* Gerdan. ⊡ **eñek çuhuru,** *{eAT}* → enek çukuru.|| **enek çukuru,** *{eAT} {OsT} Çene çukuru; çene gamzesi.*

engel[1], [Far. engel *(ilmik)* انگل] *is.* **1.** Tuzak; tutan nesne. **2.** Bir geçişi veya gidişi zorlaştıran veya ortadan kaldıran kapantı; mânia. **3.** Bir işin yapılmasını veya olmasını geciktiren ya da tamamen orta-

dan kaldıran sebep; önleyen. **4.** *as.* Bir askerî hareketi durduran, geciktiren, başka bir yöne saptıran arazi engebesi, iklim değişikliği, veya insan yapısı etkenler. **5.** *spor.* Engelli koşularda her sporcunun üzerinden atlamak zorunda olduğu çerçeveli yükselti. ⧉ **engel balığı,** *zool. Uskumru cinsinden küçük bir balık.*|| **engel çıkarmak,** *Bir işin yapılmasını zorlaştırmak; güçlük çıkarmak.*|| **engel olmak,** *Önlemek; geciktirmek.*|| **engel sınavı,** *Okullarda yapılan sınavlara geçerli bir mazeret sebebiyle giremeyen öğrenci için yapılan ek sınav.*

engel[2], [Far. engel *(asalak, musallat kişi)* / engele / engīl / engīle انگل / انگیل / انگله] *{OsT} is.* **1.** İlik; düğme. **2.** *sf.* Rakip **3.** (Kişi için) sözü sohbeti çekilmeyen; kaba.

engel[3], [Far. engel انگل] *{OsT} is. zool.* Uskumrunun küçük bir türü.

engelleme, [engel-le-me] *is.* **1.** Engel olma; engellemek eylemi. **2.** *siy.* Görüşmelerin ve oylamanın yapılmasına engel olmak için muhalefetin sistemli olarak uyguladığı taktik, oyun.

engellemek, [engel-le-mek] *gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* Engel olmak; önlemek; geciktirmek.

engellenme, [engel-le-n-me] *is.* Engel olunma; engellenmek eylemi.

engellenmek, [engel-le-n-mek] *edil. f. [-ir]* Engel olunmak; yaptırılmamak; geciktirilmek.

engelleyiş, [engel-le-y-iş] *is.* Engellemek eylemi veya biçimi.

engelli, [engel-li] *sf.* **1.** Engeli olan; mânialı. **2.** Bir engel konulmuş; engel meydana getirilmiş. **3.** (Öğrenci için) bir özrü dolayısı ile sınava girememiş. **4.** (Kişi için) fiziksel ve biyolojik ihtiyaçlarını karşılamasını güçleştiren veya ortadan kaldıran bedensel veya zihinsel özrü bulunan; özürlü. ⧉ **engelli koşu,** *spor. Atletizmde erkekler 110 ve 400, kadınlar ise 80 metrelik mesafede, her on metreye konulmuş belli ölçülerdeki engeller üzerinden atlamak suretiyle gerçekleştirilen koşu.*

engelsiz, [engel-siz] *sf.* Engeli bulunmayan; mâniasız.

engelyun, [Far. engelyūn / Yun. evangelion انگلیون] *(engelyu:n) is.* **1.** Kitab-ı Mukaddes'in Ahd-i Cedid kısmı; Hristiyan ilahileri; İncil. **2.** İşlemeli yedi renkli kumaş. **3.** İranlı gravürcü Mani'nin kitabı.

engeme[1], [in-mek > én-ge-me / Yun. enkopí [Tietze] ?] *{ağız} sf.* **1.** Meyil; iniş. **2.** Meyilli arazi. **3.** Alçak yer. **4.** Yeryüzündeki oyuklar. [DS]

engeme[2], [Far. engel ? > engeme] *{ağız} sf.* **1.** İki yüzlü; dalkavuk. **2.** Asalak; sığıntı. [DS]

engen, [*eT.* ingen > engen انگن] *{eAT} {ağız} is.* Dişi deve. [DS]

engene, [Yun. enkhophí] *{ağız} is.* → engebe. [DS]

enger[2], [Far. ger > eger => eñer] *(eñer) {ağız} e.* Eğer; şayet. [DS]

engerek, -ği [Yun. enghiráki] *is. zool.* Sıcak ve ılıman bölgelerde yaşayan, başı üçgen biçiminde, rengi kara veya karaya yakın, oluklu zehirli dişli, gelişimini tamamladıktan sonra yumurtaları karnında açılarak yavrusunu doğuran, pek çok türü bulunan yılanların genel adı, *(Vipera atheris, V. berus, V. echis, V. bitis, V. causus, V. apsis)* . ⧉ **engerek otu,** *bot. Deniz kıyılarında ve kumsallarda yetişen düzensiz ve mavi, beyaz, mor renkli çiçekleri engerek çenesine benzeyen, idrar artırıcı ve balgam söktürücü olarak halk hekimliğinde kullanılan iki veya çok yıllık otsu bitki, (Echium vulgare).*

engerekgiller, [engerek-gil-ler] *is. zool.* Yüz kadar türü bulunan oluklu zehirli dişli yılanlar familyası, *(Viperidae).*

engevirt, [Yun. kharavida] *{ağız} is.* Kerevit. [DS]

engeyü, [eñ-eyü] *(eñeyü) {eT} zf.* Bilhassa; özellikle; hususi olarak. [Üç İtigsizler]

engez[1], [Far. engāz انگاز => engez انگز] *{ağız} is.* **1.** *{eAT}* Aygıt; cihaz; alet. **2.** Fırsat; avanta; incelik. **3.** Saban. **4.** Keten ve kendirden kalın ip ya da urgan büken araç. [DS]

engez[2], [? engez] *{ağız} sf.* Kendi yararını düşünen. [DS]

engezdemek, [engez-le-mek > engez-de-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-(i)-yor]* Dövmek; tokatlamak. [DS]

engezlemek, [engez-le-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* **1.** Bir şeyi sahibinin haberi olmaksızın almak; çalmak. **2.** (Kadın veya kızın) ırzına geçmek; düzmek; uydurmak. [DS]

enggilmek, [eñ-mek *(eğilmek)* > eñ-il-mek] *(eñilmek) {eT} dönşl. f. [-ür]* Eğilmek. [EUTS]

engi[1], [ol *(o)* > an > anki > engi] *{ağız} zm.* **1.** Teklik üçüncü kişi zamiri; o. **2.** *sf.* İşaret sıfatı, o. **3.** İşte o, yanındaki; çevresindeki. [DS]

engi[2], [in-mek > én-gi] *{ağız} is.* Nezle. [DS]

engi[3], [eng *(yans.)* > eng-i] *is.* Şaşma bildiren yansımalı gövde. ⧉ **engi bengi olmak,** *{ağız} Şaşmak; şaşakalmak.* [DS]|| **engi yanı,** *{ağız} Şaşma bildirir ünlem.* [DS]

engibenk, [eng *(yans.)* > éng-i + benk] *{ağız} is.* Hayret; şaşma. ⧉ **engibenk olmak,** *{ağız} 1. Şaşmak; şaşakalmak. 2. Boş bulunup ani bir şeyle irkilmek; korkmak.* [DS]

engiç, -ci [Far. engüşt-dān] *{ağız} is.* Yüksük. [DS]

engihte, [Far. engīhte انگیخته] *(engi:hte, h kalın söylenir) {OsT} sf.* **1.** Koparılmış. **2.** Oynatılmış. **3.** Yükseltilmiş. **4.** Karıştırılmış.

engil, [? engil / engir] *is.* **1.** Üzüm çubuklarının uzun ve ince dalları. **2.** Buzağıya takılan küçük yular. ⧉ **engil dingil,** *{ağız} Gelişigüzel; düzensiz.*

engim[1], [eñ-im / eg-im] *(eñim) {eT} sf.* **1.** (Bir sayı-

dan sonra) o kadar kısımlı; parçalı. [Gabain] **2.** *is.* Kısım; parça; ayrım. [EUTS] **3.** Başlangıç. [EUTS] **4.** Prensip. [EUTS]

engim[2], [Yun. egkhopi / én-mek *(inmek)* > en-gin > engim] *{ağız} is.* **1.** İniş; meyil. **2.** Bayır aşağı. ⊡ **engim aşağı,** *{ağız} Bayır aşağı.* [DS]

engime, [Yun. egkhopi / engim-e] *{ağız} is.* Büyük tepelerin küçük iniş yerleri; küçük uçurum. [DS] ⊡ **engime aşağıya,** *{ağız} Bayır aşağı; yukarıdan aşağı.* [DS]

engin[1], [én-mek *(inmek)* > en-gin انکین] *sf.* **1.** Aşağı inmiş; düşmüş. **2.** *{ağız}* Kalitesi ve fiyatı düşük olan. [DS] **3.** (Yer, arazi için) alçak ve çukur; aşağıda olan; yüksek olmayan. *{eT} {ağız} (aynı)* **4.** *{OsT}* Çukur, alçak yer. **5.** *{ağız} is.* Bulutlu hava. [DS] **6.** *{ağız}* Yatık kumaş. [DS] ⊡ **engin enmek,** *{ağız} Nezleye tutulmak.* [DS]|| **engine vermek,** *{ağız} Sürekli ağlamanın sonucunda kendini tutamayarak uzun uzun iç çekmek.* [DS]|| **enginlere dalmak,** *Derin derin düşünmek.*|| **engin olmak,** *{ağız} Nezle olmak.* [DS]|| **engin yerini vermek,** *Zayıf tarafını göstermek.*

engin[2], [én-mek > en-gin] *is.* **1.** *{eT} {ağız}* Nezleden ileri gelen burun tıkanması; nezle; ingin. [DS] **2.** *{ağız}* (Kişi için) ağır hasta; ölümü yakın. [DS] **3.** *{ağız}* Çoğunlukla çene altı bezlerinin ve yüzün şişmesi ile beliren hastalık. [DS]

engin[3], [*eT.* ed-gü > edgü-n > engin] *{ağız} is.* İyi; güzel; temiz; sağlam. [DS]

engin[4], [eñ *(genişlik)* > eñ-gin / en-gin] *sf.* **1.** Çok geniş; uçsuz bucaksız; vasi. **2.** *is.* Denizin karadan çok uzakta bulunan bölümü; açık deniz. **3.** *{eT}* Deniz; okyanus; göl. ⊡ **engine vermek,** *{ağız} (Kuş için) yüksek bir yerden aşağı doğru kanat çırpmadan süzülerek uçmak.*

engin[5], [eñ-in / egin] *(eñin) {eT} is.* Omuz; eğin. [EUTS] [Gabain]

enginar, [Yun. kinára > ankinára / Far. kenger] *is.* **1.** *bot.* Bir metreden fazla boylu, üst yüzü soluk yeşil, altı tüylü yaprakları oldukça geniş ve büyük, kömeç hâlinde bulunan çiçekleri sebze olarak tüketilen çok yıllık otsu bitki, *(Cynara scolymus).* **2.** *argo.* Beyin; zekâ; anlayış. **3.** *argo.* Deli. **4.** *argo.* Dişilik organı.

enginleşme, [en-gin-le-ş-me] *is.* Engin duruma gelme: enginleşmek eylemi.

enginleşmek, [en-gin-le-ş-mek] *dönşl. f. [-ir]* Engin bir durum almak.

enginlik, -ği [eng-in-lik] *is.* **1.** Denizin engin olan yeri. **2.** Uçsuz bucaksız olma, çok geniş olma durumu.

engir[1], [eñ + ér] *{ağız} zf.* En erken; şafak sökerken. [DS]

engir[2], [Far. engīr انگیر] *(engi:r) {OsT} is.* **1.** → engur. **2.** *{ağız}* Üzüm çubuğunun kökünden çıkan sürgünler. [DS] **3.** Asmanın taze çubuğu.

engire, [ol *(o)* > an / añ > añ-ra > engi-re ? / enki / enkire / engirde] *{ağız} zm.* Oradaki; yanındaki; yakınındaki.

engirmek, [eg-(i)-r-mek > eñ-(i)r-mek] *(eñirmek) {eT} gçl. f. [-ür]* **1.** Eğirmek. [EUTS] [Gabain] [İKPÖy.] **2.** Çevirmek; kuşatmak. [Gabain] [İKPÖy.] [EUTS] **3.** Takip etmek. [EUTS] [Gabain]

engiş, [Far. engüş] *{ağız} is.* → engişdene. [DS] ⊡ **engiş durmak,** *{ağız} Namazda elleri dizlere dayayıp eğilmek; rükuya varmak.* [DS]

engişdene, [Far. engüşdān] *{ağız} is.* Yüksük. [DS]

engişt, [Far. engişt انگشت] *{OsT} is.* Kömür.

engiştal, [Far. engiştāl انگشتال] *(engişta:l) {OsT} sf.* (Kişi için) hastalık yüzünden zayıf ve dermansız kalmış.

engiteng, [? engi+teng] *{ağız}* → engibenk. [DS]

engitmek[1], [eñ-mek *(eğmek)* > eñ-it-mek] *(eñitmek) {eT} gçl. f. [-ür]* Eğdirtmek. [EUTS]

engitmek[2], [eñ-mek *(şaşmak)* > eñ-it-mek / añ-ıt-mak] *(eñitmek) {eT} gçl. f. [-ür]* Gösterdiği beceri ile şaşırtmak. [DLT]

-engiz, [Far. engiḥten > engīz انگیز] *(engi:z) {OsT} ek.* Getirildiği Farsça isimlere *"koparan, karıştıran, kışkırtan, depreştiren"* anlamı katarak birleşik sıfatlar türenen son ek.

engiz[1], [eñ-iz] *{ağız} is.* **1.** Çukur ve karanlık yer. **2.** Dere boylarında sık ağaçların oluşturduğu karanlıklar. [DS]

engiz[2], [añ *(eklem)* > añ-ız > eng-iz] *{ağız} is.* **1.** Ağaçların kök ve gövdelerinden çıkan filiz; piç. **2.** Biçilmiş tarla; anız. [DS]

engizisyon, [Fr. inquisition *(soruşturma)*] *is.* Orta Çağda dinî kurallara karşı gelenleri yargılamak için kurulan kilise mahkemesi.

englemek, [añ *(av hayvanı)* > eñ-le-mek] *(eñlemek) {eT} gçl. f. [-er]* Avlamak. [ETY]

engli, [eñ *(yanak)* > eñ-lik > eñ-li] *{ağız} is.* **1.** Ruj. **2.** Allık.

englik, [eñ *(yanak)* > eñ-lik اكلك / اكليك] *(eñlik) {eT} is.* **1.** Kadınların yanaklarına sürdükleri allık. [DLT] **2.** *{eAT} {OsT}* Boyacılıkta kullanılan kökü kızıl bir ot.

englü, [eñ-lü اكلو] *(eñlü) {eAT} sf.* Hızlı. ⊡ **englü englü,** *{eAT} Hızlı hızlı.*

engmegü, [eñ-mek *(şaşmak)* > eñ-megü] *{eT} (eñmegü) is.* İmtihan; sınav. [DLT]

engmek[1], [eñ-mek] *{eT} (eñmek) gçl. f. [-ür]* **1.** Eğmek; bükmek. [Gabain] [EUTS] **2.** (Baş için) eğerek selam vermek.

engmek[2], [eñ-mek] *(eñmek) {eT} gçsz. f. [-ür]* Zihni

karışmak; şaşmak. [DLT] ⊡ **eñü yañu,** *{eAT} Şaşırmış; mütehayyir.*|| **eñü yañu olmak,** *{eAT} Şaşırmak; şaşmak; mütehayyir olmak.*

engnemek, [eğin *(sırt)* > eñ-le-mek] *(eñlemek) {ağız} gçl. f. [-r] [-n(i)-yor]* Ceket ya da poltoyu kollarını geçirmeden sırta almak.

engrek, [eñ-re-k / erñēk] *(eñrek) {eT} is.* Parmak. [Gabain] [EUTS]

engreşmek, [añ / ıñ *(yans.)* > añ-ra-mak / ıñ-ra-mak > añ-ra-ş-mak / ıñ-ra-ş-mak] *(eñreşmek) {eT} dönşl. f. [-ür]* **1.** Canı sıkılmak. [DLT] **2.** (Çocuk için) inlemek; mızmızlanmak.

engse, [eñse انكسه] *(eñse) {eAT} {OsT} is.* **1.** Arka. **2.** Boynun arkası; ense.

engsece, [eñse-ce انكسجه] *(eñse'ce) {OsT} zf.* Arkadan.

engselik, -ği [eñse-lik انكسلك] *(eñselik) {eAT} {OsT} is.* Kadınların omuz atkısı; arkalık.

engşeşmek, [eñ-şe-ş-mek انكششمك] *{eAT} dönşl. f. [-ir]* İçini çekerek ağlamak; hazin hazin ağlamak. [DK]

engtürmek, [eñ-mek *(şaşmak)* > eñ-tür-mek] *(eñtürmek) {eT} gçl. f. [-ür]* İşinde şaşırtmak; dandırmak. [DLT]

enguje, [Far. engüje انگوژه] *(engu:je) {OsT} is.* → engüje.

engul, -lü [Far. engūl / engūle انگول] *(engû:l) {OsT} is.* → engel[2].

engur, [Far. engūr انگور] *(engu:r) {OsT} is.* Üzüm.

engurek, -ği [Far. engūrek انگورك] *(engu:rek) {OsT} is. anat.* Göz bebeği.

enguz, [Far. gavz / Erm. enkozy] *{ağız} is.* Ceviz içi. [DS]

engübin, [Far. engübīn / engebīn انگبين] *(engübi:n) {OsT} is.* Bal.

engücü, [en + güç-ü / eñ + uç-u] *{ağız} zf.* **1.** Elbette; şüphesiz. **2.** Herhâlde. **3.** Her ne olursa olsun; ister istemez. **4.** Nasıl olsa. **5.** Sonuç olarak; sonunda. [DS]

engüç, -cü [? engüç] *{ağız} is.* Kırmızı toprak. [DS]

engüj, [Far. engüj انگژ] *{OsT} is.* Fil sürücüsünün, fili yönetmekte kullandığı ucu eğri kargaburnu.

engüje, [Far. engüje انگوژه] *{OsT} is.* Baldıranın keskin ve kötü kokulu sakızı.

engüjed, [Far. engüjed انگوژد] *{OsT} is.* Kasnı adı verilen bir tür bitkisel ilaç.

Engürus, [Far. engürūs / Lat. Hungarus انگوروس] *(engüru:s) {OsT} is.* **1.** Macar. **2.** Macaristan.

Engürü, [Yun. Ankyra انگورو] *{OsT} özl. is.* **1.** Ankara. **2.** *cins. is.* Toprak tencere; güveç.

engüşt, [Far. engüşt انگشت] *{OsT} is.* Parmak. ⊡ **engüşt ber-cebîn nihāden,** *{OsT} Parmağı alın üzerine koymak; selam vermek.*|| **engüşt ber-dehān,** *{OsT} Parmağı ağzında kalan; şaşakalan; taaccüp eden.*|| **engüşt ber-dehān nihāden,** *{OsT} 1. Şaşmak; hayran olmak. 2. Susturmak.*|| **engüşt ber-leb-zeden,** *{OsT} Dudağa parmak vurmak; ağız aramak; söyletmek.*|| **engüşt ber-nemek süden,** *{OsT} Parmağını tuza sürmek; yemin etmek; söz vermek.*|| **engüşt bürek,** *{OsT} zool. Köstebek.*|| **engüşt der-çeşm kerden,** *{OsT} İyiliğe karşı kemlik etmek.*|| **engüşt hāiden,** *{OsT} 1. Mahvetmek. 2. Yok saymak. 3. Parmakla göstermek.*|| **engüşt-i büzürg,** *{OsT} Baş parmak.*|| **engüşt-i çehārüm,** *{OsT} Yüzük parmağı; adsız parmak.*|| **engüşt-i hata,** *{OsT} Yanlışı işaret eden parmak.*|| **engüşt-i kihîn,** *{OsT} Serçe parmak.*|| **engüşt-i mihîn,** *{OsT} Orta parmak.*|| **engüşt-i muhannā,** *{OsT} Kınalı parmak.*|| **engüşt-i nîl,** *{OsT} Yoksulluk.*|| **engüşt-i sütürg,** *{OsT} Baş parmak.*|| **engüşt-nümā,** *{OsT} (İyilik ya da kötülük için) parmakla gösterilen; meşhur.*

engüştane, [Far. engüştāne انگشتانه] *(engüşta:ne) {OsT} is.* Dikiş yüksüğü.

engüşte, [Far. engüşte انگشته] *{OsT} is.* **1.** Harman savurmakta kullanılan parmaklı tarım aleti; yaba. **2.** *{ağız.}* Maşa. [DS]

engüştene, [Far. engüştene انگشتنه] *{OsT} is.* Terzilerin kullandığı yüksük.

engüşter, [Far. engüşter انگشتر] *{OsT} is.* Parmağa süs amacıyla takılan yüzük. ⊡ **engüşter-i pā,** *{OsT} 1. Ayak yüzüğü. 2. mecaz. Değersiz; kıymetsiz.*

engüşteri, [Far. engüşterī انگشتری] *(engüşteri:) {OsT} is.* Yüzük.

enha, [Ar. naḥv > enḥā' انحاء] *(enha:) {OsT} is.* **1.** Taraflar; yönler. **2.** Yollar. ⊡ **enhā-yi sahrā,** *{OsT} Çöl tarafları.*

enhar, [Ar. nehr > enhār انهار] *(enha:r) {OsT} is.* Nehirler; ırmaklar; çaylar; dereler. ⊡ **enhār-ı amîka,** *{OsT} Derin nehirler.*|| **enhār-ı amme,** *{OsT} Hiçbir ülkeye ait olmayan ırmaklar.*

enhas, [Ar. naḥs > enḥas انحس] *{OsT} sf.* Pek uğursuz; şom; en nuhusetli.

enhür, [Ar. nehr > enhür انهر] *{OsT} is.* Irmaklar; çaylar; enhar.

eni, [*eT.* ini] *{ağız} is.* Küçük kardeş. [DS]

eniç, -ci [én-mek > en-iş] *{ağız} is.* İki tepe arası; eniş. [DS]

enigma, [İng. enigma] *(İng. okunuşu: in'igma) is.* Giz; sır.

enik[1], -ği [*eT.* enük / enüg > enik انك] *{eAT} {OsT}*

{ağız} is. **1.** Kedi köpek gibi çok memeli hayvanların yavrusu; et yiyen hayvanların yavrusu; encik. [DK] [Burhan-ı Katı'] [DS] **2.** *mecaz.* Bir nesnenin küçüğü; küçük örnek. ☞ **enik kapı,** *{ağız} Büyük kapının ortasındaki bir kişilik küçük kapı.* [DS]

enik², **-kı** [Ar. enīḳ / enīḳa انيق / انيقه] *(eni:k, k kalın söylenir) {OsT} sf.* Güzel; sevimli; şirin.

enikleci, [enik-le-mek > enik-le-y-ici] *(enikle:ci) {ağız} sf.* (Kedi ya da köpek için) gebe. [DS]

enikleme, [enik-le-me] *is.* Doğurma; eniklemek eylemi.

eniklemek, [enik-le-mek انكلمك] *gçsz. f. [r] [-l(i)-yor]* **1.** (Kedi, köpek gibi çok memeli hayvanlar için) doğurmak; yavrulamak. *{eAT} (aynı)* **2.** Kedi köpek yavrusu gibi sesler çıkarmak.

enikli, [enik-li] *{ağız} sf.* **1.** (Kedi, köpek vb. için) eniği olan; yavrulu. **2.** *mecaz.* Oyuncu. [DS] ☞ **enikli kapı,** *Bir kanadında insan geçebilecek kadar bir kapısı bulunan büyük avlu kapısı; üzerinde kapı bulunan kapı kanadı.*

enikonu, [en-mek *(inmek)* + kon-mak *(yerleşme, yayılma)*] *zf.* İyiden iyiye; iyice; adamakıllı.

enikonum, [eni+konu-m] *{ağız} is.* Hısım akraba. [DS]

enim ecim, [en-im+ ecim ?] *{ağız} ikile. zf.* Etraflıca; iyiden iyiye. [DS]

enimek, [yen-i-mek > eni-mek ?] *{ağız} gçsz. f. [-r]* (Elbise için) kullana kullana eskimek; yıpranmak. [DS]

enin¹, [Ar. enīn انين] *(eni:n) {OsT} is.* İnleyiş; inleme. ☞ **enîn-i hafî,** *{OsT} Gizlice inleme.*|| **enîn-i kalb,** *{OsT} Kalpten acı çekip inleme; kalp inlemesi.*|| **enîn-i teellüm,** *{OsT} Acıyla inleyiş.*

enin², [Fr.ényne] *is. kim.* Hem etilenik ham de asetilenik olan hidrokarbonların genel adı.

enine, [en > en-i-n-e] *zf.* Bir yüzeyin enlemesine olarak. ☞ **enine boyuna,** *1. (Kişi için) boylu poslu; iri yarı. 2. İnceden inceye; eksiksiz bir biçimde.*

enir¹, [eñ + er] *{ağız} zf.* En erken; şafak sökerken. [DS]

enir², [Far. enīr انير] *(eni:r) {OsT} is.* Çirkin huy; fena yaradılış.

enir³, [Far. eyger > *eT.* eynir > enir] *is.* Bir tür yaban mersini, *(Ruscus Aculeatus).*

enis, [Ar. üns > enīs / enīse انيس] *(eni:s) {OsT} sf.* **1.** Yakın arkadaş; dost. **2.** Sevgili; yâr. ☞ **enîs-i dil,** *{OsT} Gönül dostu.*

enisan, [Far. enīsān انيسان] *(enisa:n) {OsT} is.* **1.** Yalan. **2.** Şaka. **3.** Anlamsız, boş söz.

enisdü, [Fr. institü] *{ağız} is.* Köy Enstitüsü. [DS]

enise¹, [Ar. üns > enīse انيسه] *(eni:se) {OsT} sf.* Bayan olan yakın arkadaş; kadın dost; bayan sevgili.

enise², [Ar. enīse انيسه] *(eni:se) {OsT} is.* Ateş; od.

enise³, [Far. enīse انيسه] *(eni:se) {OsT} sf.* (Nesne için) donmuş; pekişmiş.

enisun, [Yun. aneton > Ar. enīsūn انيسون] *{ağız} is.* Anason.

eniş, [én-mek > in-iş] *{ağız} is.* Meyil; iniş. [DS]

enişe, [Far. enīşe انيشه] *(eni:şe) {OsT} is.* **1.** Gizli polis; hafiye. **2.** Casus. **3.** *sf.* Dalkavuk.

enişke, [én-mek > eniş-ke] *{ağız} sf.* Alçak; aşağı; alt. [DS]

enişkelendirmek, [eniş-ke-le-n-dir-mek] *{ağız} gçl. f. [-ir]* Seviyeyi düşürmek; alçaltmak. [DS]

enişte, [Çağ. enişte] *(eni'şte) is.* Bir kimsenin kız kardeşinin veya akraba kadınlardan birinin kocası.

enit, -di [*eT.* añ-ut *(angıt)*] *sf.* Budala; aptal. ☞ **enit yanıt olmak,** *{ağız} Şaşakalmak; şaşırmak.* [DS]

eniyet, [Ar. ene > eniyyet انيت] *{OsT} is. fel.* Kişilik; personalite.

eniz, [*eT.* añ-ız] *{ağız} is.* Boş duran tarla. [DS]

enjeksiyon, [Fr. injectione] *is.* **1.** İğne yapma; iğne vurma. **2.** Bir sıvıyı vücuttaki bir boşluğu fışkırtarak sokma.

enjeksiyoncu, [enjeksiyon-cu] *is.* Enjeksiyon yapan kimse.

enjekte, [Fr. injecter] *is.* Bir sıvıyı vücuttaki bir boşluğa fışkırtarak sokma; iğne yapma; şırınga etme.

enjektör, [Fr. injecteur] *is.* Bir sıvıyı herhangi bir ortama basınçla veren pompa; şırınga; iğne.

enk¹, [eñ / eng / enk *(yans.)*] *is.* Şaşırma, hayret etme bildiren kök. [Zülfikar] *enk benk olmak*

enk², [*eT.* eñ *(yanak)* > enk] *{ağız} is.* **1.** Çene kemiklerinin birleştiği yer. **2.** Parmak boğumları. [DS]

enkas¹, [Ar. naḳıs > enḳaṣ انقص] *{OsT} sf.* Daha eksik; pek çok eksik; en eksik.

enkas², [Ar. ʿan ḳaṣdin] *{ağız} is.* **1.** Şaka; yalan. **2.** *zf.* Şakacıktan; yalancıktan. [DS]

enkaz, [Ar. nuḳż *(yıkıntı)* > enḳāż انقاض] *(enka:z) {OsT} is.* **1.** Yıkıntı; çöküntü; döküntü. **2.** Bina yıkıntıları. **3.** Eski hayvanların kalıntıları. ☞ **enkāz-ı beşer,** *{OsT} İnsan yıkıntıları.*|| **enkāz-ı remîme,** *{OsT} Kazaya uğramış ve asıl ögeleri dağılmış tekne parçaları.*|| **enkāz-ı ümmîd,** *{OsT} Ümit yıkıntısı.*

enkebüş, [? enkebüş] *{eT} is.* Çivit. [EUTS]

enkeç, [? enkeç] *{ağız} sf.* Ortak. [DS]

enker, [Ar. enker انكر] *{OsT} sf.* En çirkin; pek kötü. ☞ **enkerü'l-esvāt,** *{OsT} Seslerin en çirkini.*

enki, [*eT.* an *(o)* + ki] *{ağız} zm.* **1.** Oradaki; yanındaki. **2.** Şu. [DS]

enkiha, [Ar. nikāḥ > enkiḥā انكحا] *(enkiha:) {OsT} is.* Nikâhlar.

enkiş [? enkiş] *sf.* Eğri. ⊞ **enkiş ünküş,** *{ağız} Biçimini kaybetmiş; eğri büğrü; yassılmış.* [DS]

enlem, [en-le-m] *is.* Bir yerin konumunu belirlemek için o yer ile ekvator düzlemi arasında kalan yer küre merkezli açı derecesi; arz dairesi. ⊞ **enlem dairesi,** *coğ. Ekvator düzleminden kuzey ve güneye doğru birer derecelik açıların yer küre üzerinde meydana getirmiş olduğu dairelerin her biri; arz dairesi.*|| **enlem farkı,** *coğ. Hareket ve varış noktalarından geçen enlem ve boylamlar arasındaki fark.*|| **enlem tümleri,** *gök b. Bir yerin yarı küre kutbu ile bu yerin başucu arasındaki açısal uzaklık.*

enlemek, [en-le-mek] *{ağız} gçl. f.[-r] [-l(i)-yor]* **1.** Karışlamak; ölçmek. **2.** Mektup yazmak. [DS]

enlemesine, [en-le-me-s-i-ne] *zf.* Enine gelecek biçimde; genişliğine.

enleşmek, [en-le-ş-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* İçine işlemek; içine geçmek. [DS]

enli, [en-li] *sf.* Eni büyük olan; geniş.

enlik[1], **-ği** [*eT.* eñ *(yanak, yanak rengi)* > en-lik] *is.* **1.** Yüze sürülen kırmızı boya. **2.** *{ağız}* Boyacılıkta kullanılan bir tür ot. ⊞ **enlik emi,** *{ağız} Öksürüğe karşı kullanılan bir ilaç.* [DS]

enlik[2], **-ği** [en-lik] *{ağız} is.* Dağ ya da tepelerin eteklerindeki küçük tarla. [DS]

enlilik, -ği [en-li-lik] *is.* **1.** Enli olma durumu. **2.** Ence geniş olma durumu.

enmar, [Ar. nimr > enmār انمار] *(enma:r) {OsT} is.* Kaplanlar.

enmat, [Ar. nemaṭ > enmāṭ انماط] *(enma:t) {OsT} is.* Halılar.

enme, [én-mek > in-me] *{ağız} is.* **1.** Nezle. **2.** Felç; inme. [DS]

enmek, [én-mek] *{eT} gçsz. f. [-er]* İnmek. [İKPÖy.]

enmuzec, [Far. nümūde > Ar. enmūzec / nümūzec انموذج / نموذج] *(enmu:zec) {OsT} is.* Örnek; numune; mostra. ⊞ **enmūzec-i ālem,** *{OsT} Âlemin örneği.*|| **enmūzec-i evvel,** *{OsT} İlk örnek; prototip.*

enne[1], [? enne] *{ağız} is.* Babanın kız kardeşi; hala. [DS]

enne[2], [? enne] *{ağız} is.* Kız tarafının gönderdiği çeyiz. [DS]

enne[3], [Ar. enne انّه] *{OsT} sf.* Çok inleyen.

ennek, -ği [? ennek] *{ağız} is.* Bal peteklerinin gözleri. [DS]

ennetice, [Ar. bi'n-netīceti] *(e'nneti:ce) {OsT} zf.* Sonuç olarak; sonucuna göre.

ennihayet, [Ar. fī'n-nihāyeti فى النهايت] *(e'nnihayet) {OsT} zf.* En sonunda; nihayet.

enniyh, [eñ-lik > enniyḫ] *{ağız} is.* **1.** Allık. **2.** Ruj. [DS]

enosis, [Yun. enosis *(birleşme)*] *is.* Kıbrıs adasının Yunanistan'la birleşmesi amacını güden Yunan yayılmacılığının bir parçasını oluşturan siyasi görüş ve eylem.

enostoz, [Yun. en *(içinde)* + osteon *(kemik)* > Fr. énostose] *is. tıp.* Kemik iliği kanalı tümörü.

enöte, [en+öt-e] *is. gök b.* Bir gök cismi ile onun çevresinde dolanan uydusu cismin yörüngesi üzerinde birbirinden en uzakta oldukları andaki nokta.

enre, [? enre] *{ağız} ünl.* Doğru; aslı var. [DS]

ens, [? ens)] *{ağız} is.* Üzüntü; elem. [DS] ⊞ **ensi anıtmak,** *{eAT} Şaşırmak; aklı başından gitmek.*|| **ensi entmek,** *{eAT} Aklı başından gitmek; şaşırmak; rengi atmak.*

ensa, [Ar. nesy > ensā انسا] *(ensa:) {OsT} is.* Unutmalar.

ensab[1], [Ar. neseb *(kök)*>ensāb انساب] *(ensa:b) {OsT} is.* **1.** Kökler. **2.** Baba tarafından akrabalar; atalar; soylar. **3.** *mat.* Logaritma cetvellerindeki sayılar; kökler.

ensab[2], [Ar. nuṣb *(put)* > enṣāb انصاب] *(ensa:b) {OsT} is.* **1.** Putlar; heykeller; dikili taşlar. **2.** *mecaz.* Kötülükler; hastalıklar; şerler; belalar.

ensabiyat, [Ar. ensāb > ensābiyāt انسابيات] *(ensa:bi-ya:t) {OsT} is.* Soy bilimi; nesep ilmi.

ensac, [Ar. nesc *(doku)* > ensāc انساج] *(ensa:c) {OsT} is.* Dokular.

ensaf[1], [Ar. insāf > ensaf انصاف] *{OsT} sf.* Daha insaflı; pek insaflı; en insaflı. ⊞ **ensaf-ı esnāf,** *{OsT} Esnafın en insaflısı.*

ensaf[2], [Ar. nıṣf > enṣāf انصاف] *(ensa:f) {OsT} is.* Yarımlar; yarılar.

ensal, -li [Ar. nesl > ensāl انسال] *(ensa:l) {OsT} is.* Nesiller; soylar; kuşaklar; döller; evlatlar; zürriyetler.

ensar, [Ar. nuṣret *(yardım)* > enṣār انصار] *(ensa:r) {OsT} is.* **1.** Yardım edenler; yardımcılar. **2.** *özl. is.* Hz. Muhammet, Mekke'den Medine'ye göç ettiğinde ona yardım etmiş ve onu iyi karşılamış olanlar; Medine'deki Evs ve Hazrec kabileleri. ⊞ **ensāru'llāh,** *{OsT} Allah yolunda Hz. Muhammed'e yardım edenler.*

ensari, [Ar. enṣārī انصارى] *(ensa:ri:) {OsT} is.* Ensar'dan olan kimse; Evs ve Hazrec kabilelerinden olan.

ense[1], [*eT.* eñse > ense] *is. anat.* Omurganın arkasında bulunan ve bütünüyle kaslardan meydana gelmiş boynun arka bölümü; boyun arkası. ⊞ **ense koca,** *{ağız} Sabanın ökçesi ile okunu birbirine bağlayan kılıç ile ökçe arasına takılan 40-50 cm. uzunluğundaki ağaç.* [DS]|| **ense kökü,** *Boyunun gövde ile birleştiği yer.*|| **ense kulak yerinde,** *1. İri yarı; gösterişli. 2. Kıyafeti düzgün (erkek).*|| **ensesi**

kalın, *Sözü geçer zengin; varlıklı.*|| **ensesinde boza pişirmek,** *Bir işi yapması veya bitirmesi için birini sürekli sıkıştırmak veya rahatsız etmek.*|| **ensesine binmek,** *Bir işi yapması için birine baskı kurmak, zorlamak.*|| **ensesine yapışmak,** *Herhangi bir sebeple birini tutup zorlamak.*|| **ensesini kaşımak,** *Ne yapacağını bilememekten dolayı kara kara düşünmek.*|| **ense yapmak,** *argo. Hiçbir iş yapmadan yiyip içip şişmanlamak.*

ense², [? eğsi / ense] *{ağız} is.* → eğsi. [DS]

enseb, [Ar. nesīb > enseb انسب] *{OsT} sf.* En uygun; daha uygun; çok yerinde; pek münasip.

enseleme, [ense-le-me] *is.* Enseden yakalama; enselemek eylemi; yakalama.

enselemek, [ense-le-mek] *gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* **1.** Ensesinden tutmak. **2.** Yakalamak; ele geçirmek. **3.** *{ağız}* Yatan koyunları kaldırıp otlamaya sürmek. [DS]

enselenme¹, [ense-le-n-me] *is.* Yakalanma; enselenmek eylemi.

enselenme², [ense-le-n-me] *is.* **1.** Yakalanma; ele geçme. **2.** Ensesi kalınlaşma; şişmanlama.

enselenmek¹, [ense-le-n-mek] *edil. f. [-ir]* Yakalanmak; tutulmak; ele geçmek.

enselenmek², [ense-le-n-mek] *dönşl. f. [-ir]* Boynu kalınlaşmak; şişmanlamak.

ensen, [Yun. áksoni] *{ağız} is.* → eğsen. [DS]

enser, [? eñser / egseri / igseri / ekser / enser] *is.* **1.** Büyük demir çivi. **2.** *{ağız}* Dövme ya da köşeli büyük çivi. **3.** *{ağız}* Keser. [DS] ⊡ **enser çivisi,** *{ağız} Kağnı ve arabaların eksenleri ile ağaç döşeklerini tutturan dövme demir çivi.* [DS]|| **enser kesmek,** *Üşümek; çivi kesmek.*|| **enser mıhı,** *{ağız} Köşeli ve dövme büyük demir çivi.*

enserlemek, [enser-le-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* Çivilemek.

ensesinde, [ense-s-i-n-de] *zf.* Arkasında; hemen ardında.

ensesinden, [ense-s-i-n-den] *zf.* Arkasından; peşinden

ensest, [Lat. incestus *(namus dışı)* > Fr. inceste] *is.* **1.** Yakın akrabalar arası evlilik. **2.** Yakınlar arası cinsel ilişki.

ensıran, [Yun. ksistérin => eñsıran] *{ağız} is.* → eğsiseren. [DS]

ensice, [Ar. nesc *(doku)* => ensice انسجه] *{OsT} is.* **1.** Dokular; örülüşler. **2.** Dokuma; örgü.

ensiren, [Yun. ksistérin] *{ağız} is.* → eğsiseren. [DS]

ensiz, [en-siz] *sf.* Eni dar olan.

ensizlik, -ği [en-siz-lik] *is.* Ence dar olma durumu.

ensolatör, [Fr. insolateur] *is.* Güneş ışınlarını ısı enerjisi olarak toplayıp istenilen yere gönderen alet.

enspektör, [Lat. inspirece *(incelemek)* > Fr. inspecteur] *is.* Denetmen; müfettiş.

enstantane, [Fr. instantané] *is.* **1.** Ani. **2.** *foto.* Işık alma süresi saniyenin yirmi beşte biri kadar olan hızlı fotoğraf çekimi. ⊡ **enstantane fotoğraf,** *foto. Işık alma süresi saniyenin yirmi beşte biri kadar olan hızla çekilen fotoğraf.*

enstilatör, [Fr. instillateur] *is.* Siyeğin veya sidik torbasının belli bir yerine ilaç vermeye yarayan ucu delik, içi boş düz sonda.

enstitü, [Fr. institut] *is.* **1.** Bir yüksek öğretim kurumuna bağlı veya bağımsız olarak araştırma yapan, bazen de öğretim yapan kuruluş. **2.** Bilimsel araştırma yapan kuruluş.

enstrüman, [Fr. instrument] *is.* Çalgı.

enstrümantal, -li [Fr. instrümentale] *sf.* **1.** Çalgıyla ilgili; çalgıya ait olan. **2.** Yalnız çalgılara ait olan. ⊡ **enstrümantal müzik,** *müz. İnsan sesinin katılmadığı, yalnızca çalgıların duyulduğu müzik.*

enstrümantalizm, [Fr. instrumentalisme] *is. fel.* Düşünce, mantık, ahlak gibi soyut kavramlara ait biçimlerin yalnızca hayatın değişik şartlarına uyma araçları olduğunu ve bunların ancak yararlı olmaları ölçüsünde doğru sayılabileceğini ileri süren dünya görüşü; deneycilik; aletçilik; araççılık.

ensüfisyans, [Fr. insuffisance] *is. tıp.* Yetersizlik; organlardan birinin yetersizliği.

ensülin, [Lat. insula *(ada)* > Fr. insuline] *is. biy. kim.* Langerhans adaları denilen pankreas hücreleri tarafından salgılanan, elli bir çeşit aminoasidin zincirleme bağlanmasından oluşan kan şekerini düşürücü bir etki gösteren protein yapısında polipeptitli güçlü bir hormon. ⊡ **ensülin tedavisi,** *tıp. Karaciğer rahatsızlıklarından ileri gelen şeker hastalığında vücudun şeker yakma düzenini ayarlamak için ensülinin dışarıdan verilmesi suretiyle uygulanan tedavi.*

ensür, [Ar. nesr > ensür انثر] *{OsT} is.* Nesirler; düz yazılar.

entak, -kı [Ar. nuṭḳ > entaḳ انطق] *{OsT} is.* Daha iyi nutuk söyleyen; pek çok konuşan; en iyi konuşan.

entansif, [Fr. intensive / intensif] *is.* Yoğun.

entari, [Ar. ʿanteri عنترى / انطارى *(iç çamaşırı)*] *(enta:ri:) {OsT} is.* **1.** Tek parçadan ibaret kadın üst giyeceği. **2.** Arap ülkelerinde erkeklerin giydiği düz, uzun üstlük.

entarilik, -ği [entari-lik] *sf.* (Kumaş için) entari yapmaya uygun.

entarun, [Ar. enṭarūn انطرون] *(entaru:n) {OsT} is. bot.* Kantaron.

entbent, [Far. end-bend اندبند] *{OsT} zf.* → endbend.

ente, [? ente] *{ağız} is.* Yenge. [DS]

entegral, -li [Fr. intégrale] *sf.* Bütünsel; bütüne ait.

entegrasyon, [Fr. intégration] *is.* Birleşme.

entegre, [Fr. intégré] *sf.* Bir bütün içinde yer alan. ☞ **entegre devre,** *elektro. Bir ana devre üzerinde, yarı iletken, transistor, kondansatör, direnç vb. devre elemanlarıyla meydana getirilen minik devre.*|| **entegre tesis,** *Bir üst ürünün ham maddesi sayılan alt ürünleri de veya bir üründen elde edilen yan ürünleri de elde etmek amacıyla kurulan geniş kapsamlı üretim tesisi.*|| **entegre olmak,** *(Kişi için) çevreden biri olmak; özümlenmek.*

entel, [Fr. intello / **intel**lectuel] *sf. argo.* Aydın.

entelekt, [Fr. intellect] *sf. fel.* Duygu ve irade dışında kalan, akılla ölçme ve muhakeme etmeye dayanan bilme gücü; müdrike; anlık.

entelektüalizm, [Fr. intellectualisme] *is. fel.* Akılla ölçme ve muhakeme etmeye dayalı bilme gücünün, duyguların ve iradenin üzerinde bir üstünlüğünün bulunduğunu savunan felsefî akım; anlıkçılık; zihniye.

entelektüel, [Fr. intellectuel] *is.* **1.** İşi ve mesleği gereği düşünce konuları ile uğraşan kimse; aydın; münevver. **2.** *sf.* Fikir sorunlarıyla ilgili.

entelektüellik, -ği [entelektüel-lik] *is.* Aydın olma durumu; aydınlık.

entelekya, [Yun. intelekheia] *is. fel.* **1.** Aristo mantığına göre herkeste var olan bilmenin, edimle gerçekleşen ve artık hiçbir oluşa yer bırakmayan etkin durumu. **2.** Leibniz'e göre elde edilebilecek bütün yetkinliği elde etmiş ve tam yetkinlik kazanmış olma durumu.

entelijansya, [Lat. intelligantsia / Rus. inteligentsiya] *is.* **1.** On dokuzuncu yüzyıl Rusya'sında toplum sorunları üzerinde kafa yoran ve devrimci özlem içinde olanların oluşturduğu sınıf. **2.** Komünist Rusya'da kol ve beden gücü gerektirmeyen işlerde çalışan fakat yüksek teknik diploması almış kişilerin oluşturduğu sınıf. **3.** *mecaz.* Bir ülkedeki aydınların tümü.

enteresan, [Fr. intéressant] *sf.* İlgi çekici; ilginç; alaka uyandırıcı.

enteresanlık, -ğı [enteresan-lık] *is.* İlgi çeki olma durumu; ilginçlik.

enterese, [Fr. intéresser] *sf.* İlgi duyan; alakalı. ☞ **enterese etmek,** *İlgilendirmek; alaka uyandırmak.*

enteri, [Ar. ʿanterī عنترى] *{ağız} is.* **1.** Erkek gömleği. **2.** İçi astarlı kadın giysisi; entari. [DS]

enterkoneksiyon, [Fr. interconnection] *is.* Birleştirme.

enterkonnekte, [Fr. interconnecté] *sf.* Birleştirilmiş. ☞ **enterkonnekte sistem,** *Bir ülkedeki elektrik hatlarının birbirine bağlanması ile oluşan düzen.*

enternasyonal, -li [Fr. internationale] *is.* **1.** Uluslararası. **2.** Dünya işçilerini tek birlikte toplamayı amaçlayan 1864'te Londra'da kurulmuş teşkilat; sosyalist ya da komünist kuruluş ve partilerin uluslararası örgütlerinin adı. **3.** E. Pottier'in bir şiirinin P. Degeyter tarafından bestelenmesi ile oluşturulan dünya komünizminin marşı.

enternasyonalci, [enternasyonal-ci] *is.* **1.** Ülke ve ulus çıkarlarının dünya çıkarlarına göre düzenlenmesini savunan kimse. **2.** Uluslararası teşkilatlardan olan veya o teşkilatları destekleyen.

enternasyonalizm, [Fr. internationalisme] *is. siy.* Ülke ve ulus çıkarlarının dünya çıkarlarına göre düzenlenmesini savunan politik görüş.

enterne, [Fr. interner *(hapsetmek)*] *is.* Gözaltı; gözaltına alma. ☞ **enterne etmek,** *Bir kimseyi gözaltına almak; gözaltında tutmak.* || **enterne olmak,** *Gözaltına alınmak; gözaltında tutulmak.*

entertip, [İng. **inter**national **type**setting *(İngiliz firması)* > intertype] *is. matb.* Satırları bütün hâlinde dökerek baskıya hazırlayan dizgi makinesi.

enteşe, [? enteşe] *{ağız} is.* Bilezik. [DS]

enteştirmek, [? enteş-tir-mek] *{ağız} gçl. f. [-ir]* Araştırmak; incelemek. [DS]

entim, [Lat. intimus > Fr. intime] *sf.* Mahrem; yakın; içli dışlı.

entimek, [? enti-mek] *{ağız} gçsz. f. [-r]* Utanmak; sıkılmak; çekinmek. [DS]

entimem, [Yun. enthymema > Fr. entymème] *is. man.* Öncüllerden birinin örtük olduğu tasım.

entimist, [Fr. intimiste] *is.* **1.** En gizli ve mahrem duyguları anlatan yazar veya şair. **2.** Ev içi sahneleri konu edinen ressamlar.

entipüften, [enti ? + püf *(yans.)* >enti+püf-ten] *(e'ntipüften) sf.* **1.** Sağlam olmayan malzemeden yapılmış; derme çatma; uydurma. **2.** Hiç değeri olmayan. **3.** Değersiz.

entkek, [entkek] *{eT} is.* **1.** Hint; Hindistan. **2.** Hintli. [EUTS]

entomoloji, [Yun. entom *(böcek)* + logos *(bilgi)* > Fr. entomologie] *is.* Zoolojinin böcekleri konu edinen dalı; böcek bilimi.

entomolojist, [Fr. entomologiste] *is.* Böcek uzmanı; böcek bilimci.

entramüsküler, [Lat. intrā *(içerisinde)* + muscularis *(adaleye ait)* > Fr. intramusculaire] *sf. tıp.* (Enjeksiyon için) adale içine yapılan.

entrika, [Lat. intricare *(birisini bir işe karıştırmak)* > İt. entrico > Fr. intrique] *is.* **1.** Birine zarar vermek ya da kendine çıkar sağlamak için hazırlanan düzen; dolap; oyun; dalavere; hile. **2.** *ed.* Eserin veya oyunun sonucunu merakla bekleten olaylar dizisi.

entrikacı, [entrika-cı] *sf.* Dolap kuran, entrika düzenleyen; düzenbaz.

entrikacılık, -ğı [entrika-cı-lık] *is.* Entrikacı olma durumu.

entürmek, [én-tür-mek] *{eT} gçl. f. [-ür]* Araştırmak; aramak. [İKPÖy.]

enuk, -ğu [Ar. enūķ انوق] *(enu:k) {OsT} is. zool.* Kartal.

enuşa, [Far. enūşā انوشا] *(enu:şa:)* *{OsT}* *is.* **1.** Adalet; adillik. **2.** Sevinç. **3.** *özl. is.* Mecusi mezhebi.

enuşe, [Far. enüşe انوشه] *(enu:şe)* *{OsT}* *sf.* **1.** Hoş; çok hoş; mesut. **2.** *is.* Şarap. **3.** Genç padişah.

enücek, -ği [enük > enü(k)-cek انوجك] *{OsT}* *is.* Kedi köpek gibi et yiyen hayvanların yavrusu; enikcik; yavru.

enüç, [én-mek > en-üç] *{eT}* *is.* Göze inen perde. [DLT]

enüçlemek, [enüç-le-mek] *{eT}* *gçl. f.* *[-r]* Göze inen perdeye ilaç koymak. [DLT]

enüçlenmek, [enüç-le-n-mek] *{eT}* *dönşl. f.* *[-ür]* Gözüne perde inmek. [DLT]

enük, [en-ük انوك] *{eT}* *{eAT}* *{OsT}* *is.* **1.** Hayvan yavrusu; enik; yavru. [Gabain] [EUTS] **2.** Aslan, sırtlan, kurt ve köpek gibi et yiyen hayvanların yavruları. [DLT]

enüklemek, [en-ük-le-mek] *{eT}* *gçsz. f.* *[-r]* (Hayvan için) yavrulamak; doğurmak; eniklemek. [Gabain] [DLT] [EUTS]

enüklenmek, [enük-le-n-mek] *{eT}* *dönşl. f.* *[-ür]* **1.** Eniklemek. **2.** Enik sahibi olmak; enik edinmek. [DLT]

enüklüg, [enük-lüg] *{eT}* *sf.* Yavrulu; yavrusu olan; enikli. [DLT]

en'üm, [Ar. niʿmet > enʿüm انعوم] *(en-üm)* *{OsT}* *is.* **1.** Nimetler; yiyecek ve içeceğe ait şeyler; ekmekler. **2.** İyilikler; lütuflar.

enva, -a'ı [Ar. nevʿ > envāʿ انواع] *(enva:)* *{OsT}* *is.* Çeşitler; türler. ⊕ **envā'-ı kesîre,** *{OsT}* *Çok çeşitler.*|| **envā'-ı nekāyıs,** *{OsT}* *Eksikliklerin her türlüsü.*

envah, [Ar. nevh > envāḥ انواح] *(enva:h)* *{OsT}* *is.* Ölüye ağlayan kadınlar; ağıt yakanlar.

envaiçeşid, [Ar. envāʿ + Far. çeşīd انواع چشيد] *(enva:içeşi:d)* *{OsT}* *sf.* → envaiçeşit.

envaiçeşit, -di [Ar. envāʿ + Far. çeşīd انواع چشيد] *(enva:içeşit)* *{OsT}* *sf.* Türlü türlü; çeşit çeşit; her çeşitten; mütenevvi.

envaiçeşitli, [envaiçeşit-li] *(enva:içeşitli)* *sf.* Çeşit çeşit; türlü türlü.

envaitürlü, [Ar. envāʿ+Far. -i + T. tür-lü انواع تورلى] *(enva:itürlü)* *sf.* Çeşit çeşit; türlü türlü; her çeşitten; mütenevvi.

envanter, [Fr. inventaire] *is.* **1.** Bir kurum veya kuruluşta bulunan nesnelerin tam ve ayrıntılı dökümü. **2.** Bir ticarî işletmede borç ve alacakları meydana getiren unsurların sayım ve dökümü.

envar, [Ar. nūr > envār انوار] *(enva:r)* *{OsT}* *is.* Nurlar, ışıklar; parlaklıklar.

enver, [Ar. nūr > enver انور] *{OsT}* *sf.* **1.** En parlak; pek parlak; çok ışıklı; daha nurlu. **2.** Çok güzel.

enverî, [Enver Paşa'nın adından انورى] *{OsT}* *sf.* **1.** Enver Paşa'ya ilişkin. **2.** *is.* Birinci Dünya Savaşında Türk ordusunun giydiği başlık.

envestisman, [Fr. investissement] *is.* Yatırım.

enyab, [Ar. nāb > enyāb انياب] *(enya:b)* *{OsT}* *is. anat.* Köpek dişleri.

enyar, [Ar. nīr > enyār انيار] *(enya:r)* *{OsT}* *is.* Boyunduruklar.

enzad, [Ar. nażad > enżād انضاد] *(enza:d)* *{OsT}* *is.* **1.** Şerefli ve tertipli kimseler. **2.** Toprak tabakaları.

enzal, -li [Ar. nezl > enẕāl انذال] *(enza:l)* *{OsT}* *is.* Soysuzlar; aşağılık kimseler; alçaklar.

enzam, [Ar. enẓām انظام] *(enza:m)* *{OsT}* *is.* Balıkların karnındaki yumurta dizileri; havyar.

enzar, [Ar. naẓar > enẓār انظار] *(enza:r)* *{OsT}* *is.* Bakışlar; bakmalar. ⊕ **enzār-ı ecnebiyye,** *{OsT}* *Yabancı bakışlar.*|| **enzār-ı ta'ziye,** *{OsT}* *Taziye bakışları.*|| **enzār-ı umūmiye,** *{OsT}* *Herkesin gözü önü.*|| **enzār-ı ümmet,** *{OsT}* *Halkın bakışları.*

enzeli, [enze-li ?] *{ağız}* *is.* Kırşehir ve çevresinde kadınlar ve erkekler tarafından karşılıklı oynanan bir halk oyunu.

enzerut, [Far. ʿanzarūt انزروت] *{OsT}* *is.* → anzarot.

enzim, [Yun. en *(içinde)*+zyme *(maya)*> Fr. enzyme] *is. biyo. kim.* Isıdan etkilenen, meydana geldiği hücrenin veya ortamın dışında görev yapan katalizör; diyastaz; çözülebilir ferment; zimaz.

E.O.K.A, [Yun. **E**tnike **O**rganosis **K**ypriotikes **A**peleutherosis *(Kıbrıs Ulusal Kurtuluş Örgütü)*] *kısalt.* Kıbrıs adasının Yunanistan ile birleşmesi için kurulan ve önce İngiliz yönetimine karşı savaşan, bağımsız Kıbrıs devleti kurulduktan sonra ada Türklerine terörist saldırılarda bulunan bir yer altı örgütünün kısaltması.

eosen, [Fr. éogène] *is. jeol.* Üçüncü zamanı meydana getiren iki büyük sistemden biri.

ep[1], [ep *(yans.)*] *is.* Pütürlü olmayı anlatan kök. [Zülfikar] *ep-ir epir ep-e-le-mek*

ep[2], [ap / ep] *{eT}* *e.* Pekiştirme ve abartma edatı. [DLT] ⊕ **ep edgü,** *{eT}* *Çok iyi; epeyi.*

ep[3], [? ep] *{ağız}* *sf.* Deli. [DS]

eparhiya, [Yun. eparkhia] *is.* **1.** Rum Ortodoks kilise örgütünde piskoposluk bölgesine verilen ad. **2.** Piskoposluk.

epcik, -ği [Yun. apsida] *{ağız}* *is.* → epsit. [DS]

epcit, -di [Yun. apsida] *{ağız}* *is.* → epsit. [DS] ⊕ **epçit kapmak,** *{ağız}* *Araba tekerleğine çember geçirmek.* [DS]

epçirmek, [epç *(yans.)* > epç-ir-mek] *{ağız} gçsz. f. [-ir]* Aksırmak; hapşurmak. [DS]

epe, [Fr. épée] *is. spor.* **1.** Eskrimde kullanılan bir tür kılıç. **2.** Bu kılıçla yapılan spor karşılaşması.

epeğri, [e(p) / *eT.* ep *(pekiştirme edatı)* + e/ğri] *(e'peğrı) sf.* Çok eğri; yamru yumru.

epek, -ği [? epek / ebek] *{ağız} is.* Arsa. [DS] ⊡ **epek kepek,** *{ağız} Saçma sapan; ipe sapa gelmez.* [DS]

epelek, -ği [kelebek / ep *(yans.)* > ep-el-ek / ep-il-ek ?] *is.* Kelebek. ⊡ **epelek sepelek,** *{ağız} (İnsan ya da hayvan için) yürürken sendeleyip düşen.* [DS]

epelemek[1], [ep *(yans.)* > ep-e-le-mek] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(i)-yor]* **1.** (Yağmur, kar vb. için) hafif hafif yağmak; sepelemek. **2.** *gçl. f.* Saçmak; ekmek. [DS]

epelemek[2], [ap *(yans.)* > ap-a-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* Çocuğu yürümeye alıştırmak. [DS]

epeme, [? ep-e-me] *{ağız} sf.* Beceriksiz; şaşkın. [DS]

epesek, -ği [? epe-se-k] *{ağız} sf.* Aptal; budala. [DS]

epeski, [e(p) / *eT.* ep *(pekşt. e.)* +e/ski] *(e'peski) sf.* Çok eski; çok yıpranmış.

epeşkere, [Ar. âşikâr => *eT.* ep *(pekşt. e.);* a(p)aşikâr > e(p)+eşkere] *(e'peşker) sf.* Çok açık; tamamen belli olacak biçimde; hiç gizliliği bulunmayan.

epey, [*eT.* ep *(pekşt. e.)*+edgü *(iyi)*> ep+ey(i)] *(e'pey) zf.* Az sayılamayacak kadar çok miktarda; oldukça çok; bir hayli.

epeyce, [*eT.* ep *(pekşt. e.)* + edgü *(iyi)* > ep+ey(i)-ce] *(e'peyce) zf.* Oldukça; bir hayli; hayli.

epeycene, [epey-cene] *(e'peycene) zf.* Oldukça çok; az değil.

epeyi, [*eT.* ep *(pekşt. e.)*+edgü *(iyi)*> ep+eyi] *(e'peyi) zf.* Az sayılamayacak kadar çok miktarda; oldukça çok.

epiç, -ci [? epiç] *{ağız} is.* Kendir ipliklerini kaynatmakta kullanılan altı yuvarlak bir tür kazan. [DS]

epidemi, [Fr. épidémie] *is. tıp.* Salgın hastalık.

epidemioloji, [Fr. épidémiologie] *is. tıp.* Salgın hastalıkları inceleyen tıp dalı.

epiderm, [Fr. épiderme] *is. anat.* Üst deri.

epifil, [Fr. épiphylle] *sf. bot.* Yaprak üzerinde gelişen.

epifit, [Fr. épiphyte] *sf. bot.* Başka bir bitkiye tutunan fakat asalak olmayan (bitki); üst bitken.

epifiz, [Fr. épiphyse] *is. anat.* **1.** Uzun kemiklerin ucundaki şişkin kısım. **2.** Ara beynin tavanında yer alan bir iç salgı bezi; kozalaksı bez.

epigenez, [Fr. épigenèse] *sf. biy.* Sıralı oluş.

epigrafi, [Fr. épigraphie] *is.* Taş veya maden üzerine yazılmış bilgileri inceleyerek tarihe yardımcı olan yazıt bilimi; kitabeleri okuma, çözme bilimi.

epik[1], **-ği** [? epik] *{ağız} is.* **1.** Sanat. **2.** İş; hüner. [DS]

epik[2], **-ği** [Fr. épique] *sf. ed.* **1.** Destanla ilgili. **2.** Destana özgü. **3.** Destanımsı. ⊡ **epik tür,** *Destan; kahramanlık şiiri.*

epikerem, [Fr. épichérème] *is. man.* Önertilerinin biri veya ikisi de kanıtıyla birlikte ileri sürülen tasım.

Epikürcülük, -ğü [Yun. Epikuros *(Yunan filozofu)* > Epikürcülük] *is. fel.* **1.** Epikuros'un doğal ve zorunlu olan zevklerin ön plana çıkarılarak mutluluğa ulaşılmasını savunan görüşü. **2.** Şehvete ve haz duymaya dayanan ahlak anlayışı.

Epiküriye, [Yun. Epikuros + Ar. –iyye => epīkūriyye اپيكوريه] *(epi:kü:riye) {OsT} is.* → Epikürcülük.

epil, [ep *(yans.)* > ep-il] *ünl.* → ipil. ⊡ **epil epil,** → ipil ipil.

epilepsi, [Fr. epilepsie] *is. tıp.* Sara hastalığı.

epilog, -ğu [Fr. épilogue] *is. tiy.* Bir eserin sonuç bölümü; bağlak; bağlanış.

epir, [ep *(yans.)* > ep-ir] *{ağız} is.* Pütür pütür olmayı belirten yansımalı gövde. ⊡ **epir epir,** *{ağız} 1. Pütür pütür; diş diş; tane tane. 2. Çok yumuşak.*

epiri, [? epiri] *{ağız} is.* İpekle işlenmiş ince krep.

epirmek[1], [*eT.* opra-mak > epir-mek] *{ağız} gçsz. f. [-ir]* **1.** Çok yorulmak. **2.** Yıpranmak; eskimek; zayıflamak. **3.** (Et vb. için) çok pişmekten dolayı dağılacak hâle gelmek. [DS]

epirmek[2], [ep *(yans.)* > ep-ir-mek] *{ağız} gçsz. f. [-ir]* Genizden konuşmak. [DS]

epirmek[3], [epir-mek] *{ağız} gçsz. f. [-ir]* Semirmek. [DS]

epirtmek, [epirt-mek ?] *{ağız} gçl. f. [-ir]* Yemek; yutmak; harcamak.

episkop, [Fr. épiscope] *is.* **1.** Görüntüyü aynalardan yansıtarak gözetleme olanağı sağlayan bir tür optik alet. **2.** Tanklarda gözetlemeyi sağlayan aynalı görme düzeneği.

epistomoloji, [Yun. episteme *(bilgi)* + logos *(söz)* > Fr. épistémologie] *is.* Bilginin elde edilişini, yöntemlerini, geçerlilik ve güvenirlilik durumlarını ele alan felsefe disiplini; bilgi kuramı.

epişik, -ği [ep-iş-ik ?] *{ağız} sf.* Yapışkan. [DS]

epişmek, [ep-iş-mek] *{ağız} işteş. f. [-ir]* **1.** (Çocuklar için) birbiri ile itişmek, kakışmak. **2.** *gçl. f.* (Çocuk için) sırtına almak; sırtlamak. [DS]

epit, -di [Yun. apsida] *{ağız} is.* Araba tekerleğinin ağaç parçaları; ispit. [DS]

epitel, [Yun. epi *(üzerinde)* + thêlê *(meme başı)*] *is. anat.* Bir veya birkaç kat hâlinde vücudun bütün dış ve iç yüzeylerini kaplayan yassı veya silindir şeklinde hücrelerden meydana gelmiş doku.

epitelyum, [Fr. épithelium] *is. anat.* Bir veya birkaç kat hâlinde vücudun bütün dış ve iç yüzeylerini kaplayan yassı veya silindirik şekilli hücrelerden meydana gelmiş doku.

epi topu, [hep-i top-u] *ikile. is.* Gerek duyulan hemen her şey.

epivermek, [ep-i-ver-mek ?] *{ağız} gçl. f. [-ir]* Kıvırmak; yuvarlamak. [DS]

epiyim, [*eT.* ep *(pekiştirme edatı)* + edgü *(iyi)* > ep+ey(i) > epey-i-m] *{ağız} zf.* Epey; epeyce. [DS]

epizot, -du, [Yun. epesisodion *(ek, araya giren şey)*] *is.* **1.** Bir bütüne bağlanan ikincil derecedeki giriş olayı. **2.** Eski Yunan trajedilerinde, iki koro şarkısı arasına yerleştirilen diyaloglardaki asıl bölümler. **3.** Asıl hikâyeye dahil edilmiş başka hikâyeler; araya sıkıştırılan ikinci olay. **4.** Geniş çaplı dizi olayların bir parçası olmasına rağmen kendi başına yeterli olan bir olay. **5.** Bir şiir, hikâye ve romanda ana konuya bağlı ikinci dereceden olay. **6.** Tiyatroda asıl olayla ilgisi olmayan sahne. **7.** Bir roman ya da dizi filmin bölümleri. **8.** Aslından ayrılarak değişik biçimde gelişeni; oluntu. **9.** Bir eserin, bitmiş ve bağımsız olan bir parçası. **10.** Olay; hâdise; vak'a. **11.** Bölüm. **12.** Olay sırası. **13.** Olay halkası.

eplemçüş, [Ar. eblem *(aptal)* + T. çüş *(eşek durdurma ünlemi, eşek)*] *{ağız} sf.* Aptal; kafasız; eşek. [DS]

eplemek, [ep-le-mek] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(i)-yor]* Atlamak. [DS] ⧉ **epleyip seplemek,** *{ağız} Dağınıklığı gidermek; kırık dökük şeyleri onarmak; düzene sokmak.* [DS]

epli, [ep-li] *{ağız} sf.* Uysal ve becerikli. [DS]

epmek, [ep-mek / et-mek / ek-mek] *{eT} is.* Ekmek; *{ağız} (aynı).* [DLT] [DS] ⧉ **epmek tahtası,** *{ağız} Üzerinde yufka ya da hamur açılan tahta; yastığaç.* [DS]|| **epmek tandırı,** *{ağız} Üzerine büyük sac konularak yufka yapılan büyük ocak.* [DS]|| **epmek yimek,** *{ağız} Yemek yemek.* [DS]

epmeksiz, [epmek-siz] *{ağız} sf.* İyilik bilmez; nankör.

epope, [Fr. épopée] *is. ed.* Destan; kahramanlık şiiri. [DS]

epretmek, [*eT.* op-ra-mak >epre-t-mek] *{ağız} gçl. f. [-ir]* Eskitmek. [DS]

eprik, -ği [*eT.* op-ra-mak > ep-ri-mek > ep-ri-k] *sf.* **1.** Yıpranmış; eskimiş; erimiş, dağılmış. **2.** *{ağız} is.* Çamaşırın az köpüklü son durulama suyu. [DS]

eprime, [epri-me] *is.* **1.** Bozulma; ekşime durumu; eprimek eylemi. **2.** Erime; dağılma.

eprimek, [*eT.* opra-mak > epri-mek اپریك] *gçsz. f. [-ir]* **1.** *{OsT}* Dağılıp ayrılacak hâle gelmek. [Bürhan-ı Katı'] **2.** *{ağız}* Bozulmak; ekşiyip çürümek; eskiyip çürümek. **3.** *{ağız}* (Ham meyve ve yemişler için) toplandıktan sonra bekletilme sonucu yumuşamak ve olgunlaşmak. [DS] **4.** (Kumaş, dokuma vb. için) kullanılmaktan dolayı incelmek, eskimek; dağılacak hâle gelmek. **5.** *{ağız}* Erimek. [DS] **6.** *{ağız}* Yırtılmak. [DS] **7.** *{ağız}* Kokmak. [DS] **8.** *{ağız}* (Et vb. yemek için) çok pişmekten dolayı dağılacak hâle gelmek. [DS]

epritme, [epri-t-me] *is.* Epritmek eylemi.

epritmek, [epri-t-mek] *gçl. f. [-ir]* **1.** Aşındırmak. **2.** *{ağız}* Yumuşatmak; yatıştırmak. [DS]

epsem, [Çağ. ebsim اپسم] *{eAT} {OsT} sf.* Sessiz; ses çıkarmayan; susan. ⧉ **epsem durmak,** *{eAT} {OsT}* → epsem turmak.|| **epsem eylemek,** *{OsT} Susturmak.*|| **epsem kalmak,** *{eAT} Hareketsiz kalmak; sakin kalmak.*|| **epsem olmak,** *{eAT} {OsT} Susmak.*|| **epsem turmak,** *{eAT} {OsT} Susmak; sükût etmek.*

epsemlik, -ği [epsem-lik اپسملك] *{eAT} is.* Sessizlik; suskunluk; sükût.

epsilon, [Yun. e psilon] *is.* Yunan alfabesinin beşinci harfi; E ε.

epsit, -di [Yun. apsida *(jant)*] *is.* Kağnı tekerleğinin bir parçası.

epsüt, -dü [Yun. apsida *(jant)*] *is.* → epsit.

epşet, [Far. poşt *(arka)* => puşt > *{OsT} (Arapça eşitlik yapma kuralına göre)* epşet] *{OsT} is.* Edilgen eşcinsel erkek; ibne.

epten, [hep-ten > epten] *zf.* Tümüyle; büsbütün; tamamen.

Er [İsv. Ytterby > Fr. erbium] *is. kim.* Toprak elementlerinden olup atom numarası 68, atom ağırlığı 167.2 olan ve doğada az bulunur bir metal olan erbiyumun sembolü.

-er-, [-r- / -ar- / -er- / -ır- / -ir - / -ur- / -ür-] *yap e.* → -ar- *{eT} {eAT} (aynı)*

-er, [-r / -ar / -er / -ır / -ir / -ur / -ür] *çek. e. yap. e.*→ -r *{e AT} (aynı).*

er[1], [*eT.* er ار] *is.* **1.** *{eT} {eAT} {OsT}* Erkek; bey; adam; erkek kişi. [DLT] [ETY] [EUTS] [Gabain] [Tekin] [İKPÖy.] [Yüknekî] **2.** *{eT} {eAT} {OsT}* Koca; eş; zevç. [EUTS] [DS] **3.** Asker; nefer. **4.** Satrançta her oyuncunun oyuna başlarken en öne dizdiği sekiz küçük eleman. **5.** *{eT}* Adamlar; halk. [ETY] **6.** *{eT}* Efendi; bey; şehzade. [EUTS] **7.** *{eAT}* Sahip. **8.** *{eAT} {OsT}* Bektaşi şeyhi; mürşit; erenler. **9.** *sf.* Kahraman; yiğit; bahadır; cesur. *{eAT} {OsT} (aynı)* **10.** Kendini savunabilen. **11.** Sözünde duran; sözünün eri. **12.** (Erkek veya kadın için) işini çok iyi bilen; yetenekli; usta; becerikli. ⧉ **er adam,** *{OsT} Erkek.*|| **er almak,** *{OsT} Kocaya varmak.*|| **er at,** *Topluluk; (insan için) sürü, kalabalık.* [EUTS]|| **er avradı,** *{ağız} İşini gücünü bırakıp daha çok süslenip püslenen kadın.*|| **er avrat,** *{eAT} Karı koca.*|| **er avrat olmak,** *{eAT} Karı koca olmak; evlenmek; izdivaç etmek.*|| **er başı,** *{OsT} Elebaşı.* [Kamus Ter.]|| **er bezi,** *Erkeklik hormonunu üreten erkek cinsiyet bezi; husye; haya; testis.*|| **er dilemek,** *Meydan okumak.*|| **er dişi,** *1. biy. Hem erkek hem de dişilik özellikleri taşıyan; erselik; hünsa. 2. bot. Çiçekliğinde hem erkek hem de dişi çiçeği bulunan bitki.*|| **er dişilik,** *biy. Hem erkek hem de dişi olma durumu.*|| **er dökmek,** *{OsT} Asker çıkarmak; asker yığmak.*|| **er erik,** *{ağız} Can eriği.* [DS]|| **er epmeği,** *{ağız} Kocanın kazancı.* [DS]|| **ere** (gitmek) **var-**

mak, *{eAT} {OsT} (Kız için) evlenmek; kocaya varmak.*|| **ere vermek,** *{eAT} {OsT} (Kızını) kocaya vermek; evlendirmek.*|| **er gören,** *{OsT} Dul kadın.*|| **er görmüş,** *{OsT} Dul kadın.*|| **erine düşmek,** *{ağız} (Kadın için) iyi bir erkekle evlenmek.* [DS]|| **er kardeş,** *Erkek kardeş.*|| **er kişi,** *{eAT} {OsT} 1. Erkek. 2. Reşit kimse.*|| **er koyun,** *{OsT} Erkek koyun.*|| **er meydanı,** *Güreş alanı; güreş.*|| **er ocağı,** *{OsT} Erenler makamı.*|| **er oğlan,** *{eAT} {OsT} Erkek çocuk.*|| **er oğlu,** *{OsT} Soylu; asilzade.*|| **er oğlu er,** *Tam kahraman.*|| **er olup baş yarmak,** *Açıktan kuvvete başvurmak.*|| **Er oyunu birdir.** *Gerçek yiğit için bir kere denemek yeter.*|| **er özlemek,** *{OsT} Koca istemek.*|| **er suyu,** *Atmık; meni; sperma.*

er[2], [Çağ. ir / ér > er ایر / ار] *zf.* **1.** Erken. *{eAT} {OsT} (aynı)* **2.** Sabahın erken vakti. ⊟ **erde ve geçde,** *{eAT} Erken veya geç.*|| **er ekmeği,** *{ağız} Sahur yemeği.* [DS]|| **er geç,** *1. Erken veya geç. 2. Ne zaman olsa; sonunda; en sonunda; eninde sonunda. 3. Çok beklemeden.*|| **er kuşu,** *{eAT} Baykuş; puhu kuşu.*

er[3], [ér / ir] *{eT} is.* Yerin güneye bakan tarafı. [DLT]

er[4], [ér / yér] *(e:r) {eT} is.* Yer. [DLT]

er[5], [ér / ir] *{eT} is.* Delik açmakta kullanılan araç; delecek; delgi; matkap; biz. [DLT]

er[6], [Far. eger > er ار] *{OsT} e.* Eğer; olsa; ise; olursa.

erabet, [Ar. erābet ارابت] *(era:bet) {OsT} is.* Akıllı olma; uslu olma; zeyreklik.

eracif, [Ar. urcūfe > erācīf اراجيف] *(era:ci:f) {OsT} is.* Yalan sözler; uydurmalar; düzmeler. ⊟ **erācîf ve ekāzîb,** *{OsT} Yalan ve uydurma sözler.*

eracih, [Ar. ürcūḥa > erācīḥ اراجيح] *(era:ci:h, h kalın söylenir) {OsT} is.* Salıncaklar.

eraciz, [Ar. ürcūze > erācīz اراجيز] *(era:ci:z) {OsT} is.* Dizeleri kafiyeli, kısa ölçülü şiirler; kasideler.

eradikasyon, [Fr. éradication] *is. tıp.* Yaygın bir hastalığı bütün kaynak ve belirtileriyle birlikte yok etme işi; yok etme; kökünü kazıma.

erağa, [Ar. ʿaraḳa] *{ağız} is.* Duvar örülürken içine konulan ağaç bağlantı; hatıl.

eraik, [Ar. erīke > erāik ارائك] *(era:ik) {OsT} is.* Tahtlar.

erak, -kkı [Ar. eraḳ ارق] *{OsT} sf.* Daha ince; pek ince; en ince; en rakik. ⊟ **erakk-ı verāk,** *{OsT} Kâğıtların en incesi.*

erakcin, [Ar. ʿaraḳ *(ter)*+Far. -çīn *(toplayan)* عرقچين] *{ağız} is.* Buğday sapından örülmüş kadın başlığı. [DS]

eramil, [Ar. ermele *(dul kadın)* > erāmil / erāmile ارامل / ارامله] *{OsT} is.* **1.** Dullar. **2.** Karısızlar. **3.** Bekârlar. **4.** Dul kadınlar. ⊟ **erāmil-i askeriye,** *{OsT} Askerde şehit düşen erkeklerin dul eşleri.*|| **eramil-i askeriye maaşı,** *{OsT} Şehit ailelerine bağlanan aylık.*

Eramine, [Ar. erāmina ارامنه] *(era:mine) {OsT} is.* Ermeniler.

eran, [Ar. erʿan ارعن] *(er-an) {OsT} sf.* **1.** Bön; ahmak; şaşkın; sünepe. **2.** Deli; çılgın.

eranib[1], [Ar. erneb > erānib ارانب] *(era:nib) {OsT} is. zool.* Tavşanlar.

eranib[2], [Ar. ernebe > erānib ارانيب] *(era:ni:b) {OsT} is.* Burun uçları.

Erasmusçuluk, [Erasmus-çu-luk] *is. fel.* Bağnazlığa kaçmaksızın İncil'in ruhuna bağlı kalınarak bir Hıristiyan insancıllığı yaratılmasını savunan Erasmus yanlısı görüş.

erat, [er + Ar. -āt *(Osm. neferāt benzetimi)* ارات] *{OsT} is. as.* **1.** Erler. **2.** Gereksinimleri devletçe karşılanan er, onbaşı, çavuş ve baş gedikli rütbesindeki askerlerin tümüne verilen ad.

eravend, [Far. erāvend اراوند] *(era:vend) {OsT} is.* **1.** İstek; arzu; şevk. **2.** Şan; şeref.

erayis, [Ar. erīs > erāyis ارايس] *(era:yis) {OsT} is.* Çiftçiler; ekinciler.

erazi, [Ar. erāżī اراضى] *{OsT} is.* → arazi.

erazil, [Ar. arẕal > erāẕil اراذل] *(era:zil) {OsT} is.* Çok kötü kimseler; bayağı, yüzsüz kimseler; reziller. ⊟ **erazil-i nâs,** *{OsT} Ayak takımı; halkın en bayağıları.*

erbaa[1], [Ar. rubuʿ *(dört)* > erbaʿa اربعه] *{OsT} sf.* Dört; dörtlü.

erbaa[2], [Ar. rubuʿ > erbaʿā اربعاء] *{OsT} is.* Çarşamba.

erbab[1], [Far. erbāb ارباب] *(erba:b) {OsT} is.* Başkan; reis; ulu kişi.

erbab[2], [Ar. rabb > erbāb ارباب] *(erba:b) {OsT} is.* **1.** Sahipler; malikler. **2.** *sf.* Erbap. ⊟ **erbāb-ı cāh,** *{OsT} Servet sahipleri.*|| **erbāb-ı denāet,** *{OsT} Alçak kimseler.*|| **erbāb-ı dil,** *{OsT} Birbirini seven kişiler.*|| **erbāb-ı dîvān,** *{OsT} 1. Devlet dairesi memurları. 2. Meclis üyeleri.*|| **erbāb-ı fen,** *{OsT} Bilim adamları.*|| **erbāb-ı fünūn,** *{OsT} Fen adamları; fen bilimleri ile uğraşanlar.*|| **erbāb-ı garez,** *{OsT} Kötü niyetli kimseler; garez sahipleri.*|| **erbāb-ı hācāt,** *{OsT} Halkın ihtiyaçlarını karşılayan kimseler.*|| **erbāb-ı hācet,** *{OsT} Halkın ihtiyaçlarını karşılayan kimse.*|| **erbāb-ı hıred,** *{OsT} Sağduyu sahipleri.*|| **erbāb-ı hıref** (sanat), *{OsT} Meslek sahipleri; zanaatkârlar.*|| **erbāb-ı himmet,** *{OsT} İyi niyetle çalışmak isteyen kimseler.*|| **erbāb-ı hüner,** *{OsT} Becerikli kimseler.*|| **erbāb-ı iktidar,** *{OsT} Muktedir kimseler; iktidar sahibi kimseler.*||

erbāb-ı kalem, *{OsT} Yazarlar.*|| **erbāb-ı maālî,** *{OsT} İtibar sahipleri.*|| **erbāb-ı mā'nā,** *{OsT} Dindar kimseler.*|| **erbāb-ı mesālih,** *{OsT} İşi olan kimseler.*|| **erbāb-ı mütālāa,** *{OsT} Okuyanlar.*|| **erbāb-ı nāmus,** *{OsT} Namusuna düşkün olanlar.*|| **erbāb-ı nücūm,** *{OsT} Yıldızlara bakarak fala bakanlar; astrologlar.*|| **erbāb-ı sabāhat ü zarafet,** *{OsT} Güzel ve zarif kimseler.*|| **erbāb-ı safā-yı bātın,** *{OsT} Temiz kalpli, mümin kimseler.*|| **erbāb-ı san'at,** *{OsT} Meslek sahipleri; zanaatkârlar.*|| **erbāb-ı servet,** *{OsT} Zenginler.*|| **erbāb-ı seyf,** *{OsT} Kılıçla uğraşan kimseler; askerler.*|| **erbāb-ı sika,** *{OsT} İnanılır, güvenilir kimseler.*|| **erbāb-ı sühān,** *{OsT} İyi konuşanlar.*|| **erbāb-ı sülūk,** *{OsT} Din işleriyle uğraşan kimseler; din adamları; dindarlar.*|| **erbāb-ı şikem,** *{OsT} Yalnız boğazını düşünenler; boğazına düşkün olanlar; midesini düşünenler.*|| **erbāb-ı tab',** *{OsT} Tabiat sahipleri; iyi yaradılışlı kimseler.*|| **erbāb-ı tegallübe,** *{OsT} Galipler; zafer kazananlar, üstün gelenler.*|| **erbāb-ı temkîn,** *{OsT} Dikkatli ve uyanık kimseler.*|| **erbāb-ı temyiz,** *{OsT} İyiyi kötüden ayırabilen, akıllı kişiler.*|| **erbāb-ı ticaret,** *{OsT} Ticaretle uğraşanlar.*|| **erbāb-ı vef ā,** *{OsT} Vefa sahipleri; vefalı kimseler.*|| **erbāb-ı vukuf,** *{OsT} Bilirkişiler.*|| **erbāb-ı zāhir,** *{OsT} Evrenin mahiyetini dış yüzü ile görenler; şeriatçılar.*

erbah, [Ar. ribḥ > erbāḥ ارباح] *(erba:h) {OsT} is.* Kazançlar; faizler; faydalar.

erbain, [Ar. erbaʿīn / erbaʿūn اربعين / اربعون] *(erbai:n) {OsT} is.* **1.** Kırk. **2.** Eski takvimde 22 Aralıktan 31 Ocağa kadar süren kırk günlük dönem; zemheri; karakış. **3.** *tasvf.* Tarikat mensuplarının nefis eğitimi ve kalp temizliği maksadıyla bir hücrede geçirdikleri kırk günlük süre. ⧉ **erbain çıkarmak,** *tasvf. Kırk günlük süreyi bir hücrede çile doldurarak geçirmek.*|| **erbaine girmek,** *tasvf. Çileye girmek.*|| **erbain fırtınası,** *Aralığın son haftasında esen şiddetli rüzgârlar ve fırtına.*|| **erbain-i aşūrā,** *{OsT} Hz. Hüseyin'in şehit edilişinin kırkıncı, Arabi aylardan Safer'in yirmi yedinci günü.*

erbani, [? erbani] *{ağız} is.* Beyaz üzerine sarı işlemeli örtü. [DS]

erbap, -bı [Ar. rabb *(sahip)* > erbāb ارباب / ارب] *(erba:p) is.* **1.** Sahipler. **2.** Bir işte uzman olmuş kişiler; yetkililer. **3.** Belli bir işle uğraşan kimseler. **4.** *sf.* Becerikli; layık; ehil; muktedir. ⧉ **erbabı bilir,** *Değerlendirmesini ancak iyi bilen birisi yapabilir; takdir eder.*

erbaş, [er+baş] *is. as.* İhtiyaçları devletçe karşılanan onbaşı ve çavuş rütbesindeki asker.

erbaşlık, -ğı [er+baş-lık] *is.* **1.** Erbaş olma durumu. **2.** Askerlikte erbaş kademesi.

erba'un, [Ar. erbaʿīn / erbaʿūn اربعون] *(erbai:n) {OsT} is.* → erbain.

erbene, [? erbene اربنه] *{OsT} is.* Tef.

erbi, [? erbi] *{ağız} is.* **1.** Yazma; yemeni; baş örtüsü. **2.** İpekli kumaş; krep. **3.** Sarı saç. [DS]

erbik, -ği [? erbik] *{ağız} sf.* **1.** İnce; zarif. **2.** *is.* Besili koyun. [DS]

erbin, [Fr. erbine] *is. kim.* Erbiyum oksit (Er_2O_3) veya erbiyum hidroksit $Er(OH)_2$.

erbiş bitig, [erbiş + bitig] *{eT} is.* Sözleşmeye benzer belge. [EUTS]

erbişim, [Far. ebrişum] *{ağız} is.* İbrişim. [DS]

erbiyan, [Ar. erbiyān اربيان] *(erbiya:n) {OsT} is. zool.* Su çekirgesi.

erbiyum, [İsv. Ytterby > Fr. erbium] *is. kim.* Doğada az bulunur toprak elementlerinden, atom numarası 68, atom ağırlığı 167.2 olan bir metal; sembolü: Er.

erbu, [Far. erbū اربو] *(erbu:) {OsT} is.* Armut. ⧉ **erbū-dār,** *{OsT} bot. Armut ağacı.*

erc, [Far. erc ارج] *is.* **1.** Değer; kadir ve kıymet. **2.** *zool.* Gergedan.

erca[1], [Ar. recā > ercā ارجا] *(erca:) {OsT} is.* Taraflar; yönler.

erca[2], [Ar. ercā^y ارجى] *(erca:) {OsT} is.* Daha rica edilen; pek çok rica edilen; en çok rica edilen.

ercah, [Ar. rāciḥ > ercāḥ ارجاح] *(erca:h) {OsT} sf.* Daha tercihe uygun; en çok tercih edilebilen; en üstün; en uygun.

ercahiyet, [Ar. ercāḥ > ercāḥiyyet ارجاحيت] *(erca:-hiyet) {OsT} is.* Daha üstün olma durumu; en üstünlük; en uygun olma durumu.

ercal, -li [Ar. ricāl > ercāl ارجال] *(erca:l) {OsT} is.* Ayaklar; akdam; ercül.

ercalün, [Far. ercālūn ارجالون] *(erca:lü:n) {OsT} is. bot.* Akasma; ak sarmaşık denilen bir tür sarmaşık.

erce[1], [? erce] *{ağız} is.* Dişi köpek. [DS]

erce[2], [er *(erken)* > er-ce] *(e'rce) {ağız} zf.* **1.** Erken olarak. **2.** (Mevsim olarak) erken. [DS]

erceden, [er *(erken)* > er-ce-den] *{eT} zf.* Erkenden.

ercel, [Ar. ercel *(bir tür at donu)* ارجل] *{ağız} sf.* → erçel. [DS]

ercen, [Far. ercen ارجن] *{OsT} is. bot.* Acı badem ağacı.

erceng, [Far. erceng / erteng ارجنگ / ارتنگ] *{OsT} is.* **1.** İran söylencelerine göre tanınmış ressam ve nakışçı Mani'nin yaptığı resimlerin koleksiyonu. **2.** Dergi; mecmua; erjeng.

ercerek, -ği [er-ce-rek ارجرك] *{eAT} zf.* Erkence; erkenden.

erciksi, [er *(erkek)* > er-cik-si] *sf. bot.* Balözü bezlerine benzeyen ve yozlaşmış erkek organ sayılan çiçek kısımları.

erciksiz, [er *(erkek)* > er-cik-siz] *sf.* Erkek organları olmayan.

ercil, [Ar. ercīl ارجيل] *(erci:l)* *{OsT}* *is. bot.* Hindistan cevizi.

erciye, [Ar. erciye ارجيه] *(erci:ye)* *{OsT}* *sf.* Geriye bırakılan; arkaya konulan; sonraya bırakılan.

ercmend, [Far. erc-mend ارجمند] *{OsT}* *sf.* → ercüment. ⊡ **ercmend-āne,** → ercümendane.

ercmendi, [Far. erc-mendī ارجمندى] *(ercmendi:)* *{OsT}* *is.* **1.** Şerefli, itibarlı olma. **2.** Seçkin olma.

ercüğez, [er-cü(k)-ez ارجكز] *{OsT}* *is.* Küçük erkek çocuk.

ercül, [Ar. ricl > ercül ارجل] *{OsT}* *is.* Ayaklar. ⊡ **ercül-i kāzib,** *{OsT}* *anat. Yalancı ayaklar.*

ercümend, [Far. erc-mend ارجمند] *{OsT}* *is.* → ercüment.

ercümendane, [Far. erc-mend-āne ارجمندانه] *{OsT}* *zf. Onurlu bir kişiye yakışır biçimde.*

ercüment, -di [Far. erc *(rütbe)* + -mend *(-li)* > erc-mend > ercüment ارجمند] *{OsT}* *sf.* Şerefli; itibarlı; muhterem; onurlu; saygın.

ercüvan, [Far. ercüvān ارجوان] *(ercüva:n)* *{OsT}* *is. bot.* **1.** Erguvan çiçeği. **2.** Kırmızı kadife. **3.** *sf.* Kızıl olan; kırmızı renkli.

erçel, [Ar. ercel *(bir tür at donu)* ارجل => erçel ارچل] *{eAT}* *{ağız}* *sf.* **1.** Hırçın; huysuz; yaramaz. **2.** Namert. [DK]

erd, [Far. erd ارد] *{OsT}* *is.* **1.** Kahır; öfke. **2.** Un.

erda, [Ar. erża / erḏa ارضه] *{OsT}* *is. zool.* Ağaç kurdu.

erdane, [Far. erdāne / ervāne ارادنه / اروانه] *(erda:ne)* *{OsT}* *is. bot.* Yabani şebboy.

-erde, [-arda / -erde / -urda / -ürde / -rda / -rde] *{eT}* *yap. e.* → -arda.

erde[1], [ert-mek *(geçmek)* > er-de] *{eT}* *zf.* Erte; sonra. [EUTS]

erde[2], [er-de ايرده] *{eAT}* *zf.* Erkenden; erkence.

erdeb[1], [Ar. erdeb / irdeb اردب] *{OsT}* *is.* İstanbul kilesi ile dokuz kileye eş Arap kilesi.

erdeb[2], [Far. erdeb اردب] *{OsT}* *is.* Savaş; muharebe.

erdeçi, [er-mek *(ulaşmak)* > er-deçi] *{eT}* *sf.* Erecek olan. [EUTS]

erdegen, [er *(erken)* + değ-mek] *{ağız}* *is.* İlk turfanda. [DS]

erdeh, [Ar. erdeh ارده] *{OsT}* *sf.* Çürük.

erdem[1], [Sansk. retna / er *(erkek)* > er-dem / ir-dem ارdem] *is.* **1.** *{eT}* *{eAT}* Ahlak bakımından övülen iyilikçilik, alçak gönüllülük, yiğitlik, doğruluk gibi niteliklerin genel adı; fazilet; edep; terbiye; hüner; [DLT] [ETY], *(1935 yeniden).* **2.** *fel.* İnsanın manevi olgunluğu. **3.** *{eT}* Erkeklik; erdem; yiğitlik; cesaret; kabiliyet; güç. [EUTS] [ETY] **4.** *{eT}* *sf.* Yiğit; cesur. [ETY]

erdem[2], [Ar. erdem اردم] *{OsT}* *is.* Usta gemici.

erdemli, [erdem-li] *sf.* Erdem sahibi olan; faziletli.

erdemlig, [erdem-lig] *{eT}* *sf.* **1.** Değerli; terbiyeli; faziletli; kabiliyetli. [EUTS] [ETY] **2.** Yiğit; cesur. [ETY]

erdemlilik, -ği [erdem-li-lik] *is.* Fazilet sahibi olma durumu.

erdemsiz, [erdem-siz] *sf.* Erdemi bulunmayan; faziletsiz.

erdemsizlik, -ği [erdem-siz-lik] *is.* Erdemsiz olma durumu; faziletsizlik.

erden[1], [er / ir *(erken)* > ir-den / er-den اردن] *(e'rden)* *{eAT}* *{ağız}* *zf.* **1.** Erkenden; erken erken; erkence. **2.** *{ağız}* *is.* Sahur zamanı. [DS]

erden[2], [ır / ir *(utanma)* > ir-de-n > er-de-n] *sf.* El değmemiş; bâkir; bâkire. ⊡ **erden doğumu,** *folk. Genç bir kızın hiçbir cinsel ilişkide bulunmadan çeşitli biçimlerde gebe kalıp çocuk doğruduğuna ilişkin inanç.*

erden[3], [? erden] *{ağız}* *is.* Masal. [DS]

erdeni, [Soğd. rtny => ertini / erdeni / erdine] *{eT}* *is.* → ertini.

erdenilig, [erdeni-lig] *{eT}* *sf.* Mücevherle süslü. [Gabain]

erdenlik, -ği [er-de-n-lik] *is.* El değmemişlik; bâkirlik; erden olma durumu.

erdeşir, [Far. erd *(gazap, öfke)* + şīr *(aslan)* اردشير] *(erdeşi:r)* *{OsT}* *sf.* (Kişi için) aslan yürekli; cesur. ⊡ **erdeşîr-i ceng,** *{OsT}* *Cesur savaşçı.*

erdeşirane, [Far. erdeşir-āne اردشيرانه] *(erdeşira:ne)* *{OsT}* *zf.* Çok cesur bir şekilde.

-erdi, [-er-di] *çek. e.* Hikâye birleşik zaman ekidir. *barur erdingiz (varırdınız).*

erdi, [er-mek > erdi] *{ağız}* *is.* Başakları olgunlaşmış ekin. [DS]

erdine, [Soğd. rtny => ertini / erdine] *{eT}* *is.* → ertini.

erdini, [Soğd. rtny => ertini / erdini] *{eT}* *is.* → ertini.

erdinlig, [ertini-lig] *{eT}* *sf.* **1.** Değerli; kıymetli. [EUTS] **2.** Mücevherle süslü; cevherli; murassa. [EUTS]

erdirme, [ir-mek *(ulaşmak; varmak)* > er-mek > er-dir-me] *is.* Ermesini sağlama; erdirmek eylemi.

erdirmek[1], [ir-mek *(ulaşmak; varmak)* > er-mek > er-dir-mek] *gçl. f.* *[-ir]* Ermesini, olgunlaşmasını sağlamak.

erdirmek[2], [év-dir-mek] *{ağız}* *gçl. f.* *[-ir]* Acele ettirmek.

erdiye, [Ar. ridā > erdiye اردیه] *{OsT} is.* **1.** Omuzdan aşağı ve belden yukarı örten giyecekler; ridalar. **2.** Başörtüler.

erdni, [Soğd. rtny => ertini] *{eT} is.*] → ertini.

erdnilig, [ertini-lig] *{eT} sf.* → erdinlig.

erdost, [er *(erkek)* + Far. dost] *sf.* Erkek dostu; erkekleri seven.

erdşir, [Far. erd *(gazap, öfke)* + şīr *(aslan)* اردشیر] *{OsT} sf.* → erdeşir.

erdşiran, [Far. erdşīrān اردشیران] *(erdşi:ra:n) {OsT} is. zool.* → erdşirdaru.

erdşirdaru, [Far. erdşir-dārū اردشیردارو] *(erdşirda:ru:) {OsT} is. bot.* Koca yarpuzu denilen tadı acı fakat hoş kokulu bir bitki.

erec, [Ar. erec ارج] *{OsT} is.* Misk, amber, ıtır gibi şeylerin güzel kokusu; güzel koku.

eredmek, [er *(erkek)* > / er-ed-mek] *{eT} dönşl. f. [-ür]* Erkekleşmek. [DLT]

ereğizlemek, [? ereğiz-le-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(i) -yor]* Bir kadına söz atmak. [DS]

erehcin, [Ar. ʿarak *(ter)* + Far. -çīn *(ter)*] *{ağız} is.* Düğün gecesi gelinlerin başına konulan bir tür şapka; bere. [DS]

-erek, [-a-rak /-arak / -erek / -y-arak / -y-erek / -y-ırak] *yap. e.* → -arak. *{eAT} (aynı)*

erek[1], **-ği** [ir-mek *(ulaşmak; varmak)* > er-mek > er-ek] *is.* **1.** Bir çalışmada, bir işte varılmak istenen, gerçekleştirmek üzere tasarlanan ve erişilmek istenen nokta; gaye; hedef; amaç; maksat, *(1935).* **2.** *{ağız}* Koşu. [DS] ⧉ **erek bilimi,** *1. Ereklerin ve erekliliğin incelenmesi. 2. Evreni ereklerle araçlar arasında bir ilişkiler sistemi olarak gören felsefî görüş; teleoloji. 3. Tarih ve tabiat olaylarının bütününde olduğu gibi tek olayların da ereklerle belirlenmiş ve yönetilmiş olduğunu kabul eden felsefî görüş; teleoloji.*

erek[2], **-ği** [Erme. erek *(üç)*] *{ağız} is.* Pazartesi. [DS]

erek[3], **-ği** [eğre-mek > eğre-k / ērek] *(e:rek) {ağız} is.* **1.** Koyunların yaz sıcağında yatıp serinledikleri gölgelik yer. **2.** Ağıl. [DS]

erek[4], **-ği** [Ar. rekk رك => erek / Yun. halikı => elik > erek] *{ağız} is.* Duvar örülürken iki sıra taş arasına konan çakıl ve çamur karışımı. [DS]

erekçi, [erek-çi] *sf. fel.* Erekçilik yanlısı olan.

erekçilik, -ği [erek-çi-lik] *is. fel.* Her şeyin bir erekle belirlendiğini, her şeyin bir ereklik yasasına göre olup bittiğini benimseyen görüş; finalizm; gaiyye.

erekçin, [Ar. ʿarak *(ter)* + Far. -çīn *(toplayan)* عرقچین] *{ağız} is.* Evde başa giyilen takke.

erekeme, [? erekeme] *{ağız} is.* Aşısız ağaç. [DS]

erekemelik, -ği [? ereke-me-lik] *{ağız} is.* Yabani, aşısız ağaçlardan oluşan ufak koru. [DS]

ereki, [Ar. arak عرق] *{ağız} is.* Rakı. [DS]

ereklik, -ği [erek-lik] *is. fel.* Bir amacın, bir sonuçsal nedenin varoluşu veya doğası.

ereklilik, -ği [erek-li-lik] *is. fel.* Bir erekle belirlenmiş olma veya bir ereğe yönelmiş olma durumu.

erekme, [? erek-me] *{ağız} sf.* Kendi kendine yetişen. [DS]

ereksel, [erek-sel] *sf. fel.* Erek niteliği taşıyan; erekle ilgili. ⧉ **ereksel neden,** *fel. 1. Temelde bulunan erek veya varılmak istenen ereğe götüren sebep. 2. Aristo'ya göre bir evrimin veya nesnenin kendisine yöneldiği, o nesneyi etkilediği veya o evrimin itici gücünü oluşturduğu düşünülen amaç.*

ereksiyon, [Lat. erectus *(dikilmiş)* > Fr. erection] *is.* **1.** Dikme; dikilme. **2.** Sertleşme.

-erem, [-r-am / -ar-am / -er-em / -ır-am / -ir-em / -ur-am / -ür-em] *{eAT} çek. e.* → -ram.

erem, [Ar. ihrām => erem] *{ağız} is.* Kadınların giydiği çarşaf. [DS] ⧉ **erem bürem,** *{ağız} Eğri büğrü; dolambaçlı.*|| **erem perem,** *{ağız} Darmadağınık; karmakarışık.*

erembük, -gü / -kü [eğri + bük-mek > eğrim büklüm ?] *{ağız} sf.* (İnsan ve hayvan için) zayıf; çelimsiz. [DS]

eremeke[1], [? eremeke] *{ağız} zf.* Gerçekten. [DS]

eremeke[2], [er-mek + ek-mek > er-em + ek-e ?] *{ağız} zf.* Bol bol; geniş geniş; sere serpe. [DS]

eremeke[3], [er-mek + *eT.* eke *(abla)* > er-em+eke] *{ağız} sf.* Yetişkin. [DS]

eremeke[4], [er-mek + ek-mek > er-em+ek-e ?] *{ağız} zf.* Üşenmeden. [DS]

eremik, -ği [ere-mik] *{ağız} sf.* **1.** (Kadın ya da dişi hayvan için) hiç doğurmayan; kısır. **2.** Cılız kalmış; büyüyememiş. **3.** (Kadın, kız için) göğsü büyümemiş; göğsü yeterli olmayan. **4.** *is.* Hiç doğurmadığı için koşumda kullanılan kısır manda. [DS]

eremük, -gü [er-mek > er-e-mük] *{ağız} sf.* **1.** (Ekin için) arada sararmış olan. **2.** (Bitkiler için) olgunluk belirtisi sergileyen. [DS]

eren[1], [er *(erkek)* > er-en ارن] *{eT} is.* **1.** Adamlar; erkekler; erkek topluluğu; erkek milleti; erler. [Tekin] [DLT] [ETY] [İKPÖy.] **2.** Erkek; adam. *{eAT} {OsT} (aynı)* [Gabain] [Üç İtigsizler] [EUTS] **3.** *{eAT} {OsT}* Yiğit; kahraman; asil kimse; asaletli er; babayiğit;. **4.** *{eAT}* Erler; yiğitler; kahramanlar. **5.** *{eAT} {OsT}* Akıllı kimseler; tecrübeli kişiler; rical. **6.** *{ağız}* Dost. [DS] ⧉ **eren er,** *İnsan.* [Yüknekî]|| **eren erene turmak,** *{eAT} İki kahraman, birbiri ile dövüşmek üzere karşılaşmak.*

eren[2], [ir-mek *(ulaşmak; varmak; olgunlaşmak)* > er-mek > er-en / er-en-ler] *sf.* **1.** Ermiş, olgunlaşmış olan. **2.** *tasvf.* Madde benliğinden sıyrılmış, öz varlığından geçmiş, kendini Allah sevgisine bağlamış kimse; ermiş; veli. **3.** Gönül gözüyle, sezgi yoluyla

bir takım gerçekleri gördüğüne inanılan kişi. **4.** *tasvf.* Allah yolunda bir takım sırlara vakıf olmuş tarikat ehli *{eAT} {OsT} (aynı)* **5.** *{ağız}* Hayırlı çocuk. [DS] **6.** *{ağız}* Ölü çıkan eve komşular tarafından getirilen yemek. [DS] **7.** *ünl.* Dervişler arasında hitap sözü. ⊡ **eren evi,** *{ağız} Ölü çıkan ev.* [DS]

eren3, [ir-mek > er-en] *{ağız} is.* Amaç; erek. [DS]

eren4, [er-mek > er-en] *{ağız} is.* Dirlik; erinç. [DS]

eren5, [Yun. krano] *{ağız} is.* Kızılcık. [DS]

erenbani, [Ar. erenbānī ارنبانى] *(erenba:ni:) {OsT} is.* Boz veya koyu renkli şal ve sof.

erendan, [Far. erendān ارندان] *(erenda:n) {OsT} e.* İnkâr anlamı taşıyan söz; hâşâ.

Erendiz, [eren+tüz] *is. gök b.* Güneşe yakınlığı bakımından beşinci sırada bulunan dokuz uydulu, en büyük gezegen; Jüpiter; Müşteri.

erene, [er + Far. -āne انه > erene ارنه] *(ere:ne) {eAT} {ağız} zf.* Erkekçe; bir erkeğe yakışır biçimde. [DS]

erengek, [erñek > erengek] *{eT} is.* **1.** Parmak. **2.** Adamcık. [Gabain]

erenkoca, [eren+koca] *{ağız} is.* Büyük ocak. [DS]

erenler1, [er > er-en-ler *(iki kez çoğul)* ارنلر] *{eAT} is.* Erkekler. ⊡ **erenler suyu,** *{eAT} 1. Sperm; döl; meni. 2. Şehvet sırasında penisten gelen kaygan sıvı; mezi.*

erenler2, [er-mek > eren-ler] *{eAT} is.* → eren2. ⊡ **erenler demi,** *1. Bektaşi tarikatında yenilip içilip sohbet edilen toplantı. 2. Her an yeni bir oluş içinde seyreden evrenin değişik görünüşleri Allah'ın tecellileri olarak değerlendirildiğinden, erenlerin sürüp giden bu tecellilerle yüzyüze geldiklerinde eriştikleri manevî haz ve mutluluk anlarından her biri.*|| **erenler dili,** *Tasavvuf erbabının kendi aralarında geliştirdikleri mecazlı anlatıma dayalı konuşma dili.*|| **erenlerin sağı solu olmaz,** *Tanınmış birinin alışılmışın dışında bir davranışı görüldüğünde "Ne yapacağı belli olmaz." anlamında söylenen alay sözü.*|| **erenler sohbeti,** *Sofilerin, yollarını ilgilendiren konularda konuşup tartıştıkları, şiir söyleyip musiki dinledikleri, ilahi okuyup sema ettikleri toplantı.*|| **erenler yolu,** *Tasavvuf erbabının gittiği yol.*

eren peren, [er-en + (p)eren] *{ağız} ikile. zf.* Darmadağınık; karmakarışık. [DS] ⊡ **eren peren etmek,** *{ağız} Darmadağınık etmek; karmakarışık etmek.* [DS]|| **eren peren olmak,** *{ağız} Çil yavrusu gibi dağılmak.* [DS]

eren teren, [er-en + (t)eren] *{ağız} ikile. zf.* → eren peren. [DS]

Erentüz, [eren + tüz] *{eT} is.* Terazi takım yıldızı; Müşteri yıldızı; Karakuş. [DLT]

erer, [er-mek > er-er ?] *{ağız} is.* Engel. [DS] ⊡ **erer olmak,** *{ağız} Engel olmak.* [DS]

eres1, [Ar. eres ارس] *{OsT} is.* Çiftçi olma durumu; çiftçilik.

eres2, [Ar. er'es ارأس] *{OsT} sf.* Başı büyük; koca kafa.

eres3, [Yun. ires] *{ağız} is.*→ erez. [DS]

ereşmek, [eğre-mek *(toplamak)* > eğre-ş-mek / eğ-le-ş-mek ?] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* Dinlenmek. [DS]

eret, -tti [Ar. erett ارت] *{OsT} sf.* (Kişi için) peltek konuşan.

ereti, [Ar. ʿāriyetī => eğreti / ēreti] *(e:reti) {ağız} sf.* Geçici; iğreti; emanet. [DS]

eretmek, [er-ed-mek] *{eT} gçl. f. [-ür]* **1.** (Hayvan için) taşağını çıkarmak; iğdiş etmek. **2.** (Erkek çocuk için) sünnet etmek. **3.** *dönşl. f.* (Erkek çocuk için) erkekleşmek; adam olmak. [DLT]

erez1, [Ar. erez ارز] *{OsT} is. bot.* Acı badem ağacı.

erez2, [Yun. īres => erez / irez] *{ağız} is. bot.* Buğday ve arpa tarlalarında biten, taneleri tahıla karıştığında zehirlenmelere yol açan bir yabani ot; delice otu; karamuk, *(Lolium temulentum).* [DS] ⊡ **erez tutmak,** *{ağız} Hasta olmak.* [DS]

ereze, [Far. reze رزه] *{ağız} is.* **1.** Kapılara konulan demir ya da ağaç sürgü. **2.** Kemer vb. şeylere takılan toka; halka. [DS]

erezene, [Far. reze => erezene] *{ağız} is.* Menteşe. [DS]

erezge, [Far. reze => erezge] *{ağız} is.* Kapı sürgüsü. [DS]

erezi, [Far. reze => erezi] *{ağız} is.* Kapı sürgüsü. [DS] ⊡ **ereziden tutma vermek,** *{ağız} Herhangi bir mal veya yerin tümünü vermek.* [DS]

erezil, [Ar. reẕīl رذيل] *{ağız} sf.* Durumu iyi olmayan; perişan; rezil. [DS]

erfa, -a'ı [Ar. refīʿ > erfāʿ ارفع] *{OsT} sf.* Daha yüksek; en yüksek; pek yüksek; en yüce. ⊡ **erfā'-ı derecāt,** *{OsT} Derecelerin en yükseği.*

erfak, -ğı [Ar. erfaḳ ارفق] *{OsT} sf.* **1.** Çok fazla yumuşak. **2.** Yoldaşlığa en uygun.

erfane, [Ar. ḫerif + Far. -āne خرفانه] *{ağız} is.* → herfene. [DS]

erfen, [Ar. ehven اهون] *{ağız} sf.* Kolay. [DS]

erfene, [Ar. ḫerif + Far. -āne خرفانه] *{ağız} is.* → herfene. [DS]

erfeş, [Ar. erfeş ارفش] *{OsT} sf.* **1.** Tensel zevklerine en ziyade düşkün olan. **2.** (Kişi için) kulakları kaba ve uzun.

erg1, [Ar. erġ ارغ] *is.* Afrika'da sahralarında yüzlerce kilometre boyunda uzanan kumullarla kaplı alan.

erg2, [Yun. ergon *(iş)* > İng. erg] *is. fiz.* C.G.S. sis-

teminde etki ettiği cismi, kuvvet doğrultusunda bir cm. hareket ettiren bir din'lik kuvvetin yaptığı işe eşit olan iş birimi: *1 jul = 10^7 erg; 1 kgm = 981 x 10^5 erg.*

erga, [Fr. erğā ارغا] *(erğa:) {OsT} is.* **1.** Irmak; dere. **2.** Su akıtmak üzere açılan yol; ark.

ergab, [Ar. erğāb ارغاب] *(erğa:b) {OsT} is.* → erga.

ergad, [Ar. erğad ارغاد] *(erğad) {OsT} is.* Durumu iyi olma; hâli vakti yerinde oluş; iyi yaşama.

ergalya, [Yun. ergaleio] *{OsT} is.* Eskiden gemilerde kullanılan, özellikleri bugün için bilinemeyen bir aygıtın adı.

ergamuni, [Yun. ergemónē > Ar. arğāmūnī ارغامونى] *(ergamu:ni:) {OsT} is. bot.* Enginar.

ergande, [Far. erġande ارغنده] *(erğande) {OsT} sf.* **1.** Öfkeli; hırslı. **2.** (Sarhoş için) şaraba düşkün.

erganun, [Yun. organon > Far. erġanūn *(alet)* ارغنون] *(erganu:n) {OsT} is. müz.* Org.

ergap, [Ar. ʿakreb عقرب] *{ağız} is.* Akrep. [DS]

ergav, [Ar. erğāv ارغاو] *(erğa:v) {OsT} is.* → erga.

ergavan, [Far. erġavān ارغوان] *(ergava:n) {OsT} is.* Erguvan.

ergavani, [Far. erġavānī ارغوانى] *(ergava:ni:) {OsT} sf.* Erguvan renginde; eflatun ile parlak kırmızı arası.

erge, [? erge] *{ağız} is.* Yapının her türlü tehlikeden korunması. [DS]

ergeç, -ci [*eT.* er-keç] *{ağız} is.* **1.** Erkeç. **2.** Erkek deve. [DS]

ergek, -ği [eğ-re-k > ergek] *{ağız} is.* Yazın davarın yattığı yer; eğrek. [DS]

ergem, [er-gen > ergem] *{ağız} sf.* → ergen[1]. [DS]

ergen[1], [*eT.* er-iñ-gen / ér-mek *(ulaşmak; varmak; olgunlaşmak)* > er-gen ارگن] *sf.* **1.** Olgunlaşmış; olmuş. **2.** Evlenecek çağa gelmiş; olgunlaşmış. **3.** Evli olmayan; bekâr. *{eT} {eAT} {OsT} {ağız} (aynı)* [DS] **4.** *{eT} is.* Delikanlı; evli olmayan kişi; bekâr. ⊡ **ergen olmak,** *Evlenecek çağa gelmiş olmak.*|| **ergen perçemi,** *{ağız} Reyhan çiçeği.* [DS]

ergen[2], [Yun. kráno => eğren / ergen / kiren] *{ağız} is. bot.* Kızılcık. [DS]

ergencelik, -ği [ergen-ce-lik ارگنجه ليك] *{ağız} is.* **1.** *{OsT}* Dul bir kadının evlenmek istediği bekâr genç erkeğe vermiş olduğu bir tür başlık. **2.** Ergenlik çağındaki kız ya da erkeğin yüzünde çıkan sivilceler; akne. [DS]

ergene, [Moğ. ergene] *is.* **1.** *{ağız}* Maden yatağı; maden işletilen yer; ocak. **2.** *{eT} sf.* Sarp. **3.** *{ağız}* Dağ beli. [DS]

ergenleşme, [ergen-le-ş-me] *is.* Ergen olma; ergenleşmek eylemi.

ergenleşmek, [ergen-le-ş-mek] *dönşl. f. [-ir]* Ergenlik çağına ulaşmak.

ergenlik, -ği [ergen-lik ارگنلك] *is.* **1.** Cinsel organların gelişiminin tamamlamasıyla başlayan ve psikolojik yönden daha önceki dönemin etkisinden kurtulma çabasıyla kendini gösteren gençlik başlangıcı. **2.** Yetişkinlik. **3.** Bu dönemde yüzde beliren sivilceler; akne. **4.** Ergen bir erkeğe varan dul kadının verdiği tazminat; hediye; ergencelik. **5.** *{eAT}* Bekârlık. **6.** *{ağız}* Akne. [DS] ⊡ **ergenlik kabası,** *{ağız} Ergenlik sivilcesi; akne.* [DS]|| **ergenlik sivilcesi,** *tıp. Kıl dipleri ile yağ bezelerinin iltihaplanması sonucu oluşan sivilce; akne.*

ergense, [ergen-ce > ergense] *{ağız} is.* Akne. [DS]

ergenselik, -ği [ergen-ce-lik] *{ağız} is.* Akne. [DS]

ergerlenmek, [er *(erkek)* > er-ger-le-n-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* (Erkek hayvan için) dişisi ile çiftleşmek istemek. [DS]

ergezlenmek, [er *(erkek)* > er-ge-z-le-n-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* Sarkıntılık etmek; dalga geçmek; yeşillenmek. [DS]

ergi[1], [er-gi] *is.* Varılmak istenen, ulaşılmak istenen bir şeye, amaca varma ulaşma hâli; mazhariyet; nailiyet.

ergi[2], [eğri > ergi] *{ağız} sf.* Eğri. [DS]

ergi[3], [er *(erkek)* > er-gi] *{ağız} sf.* Fahişe. [DS]

ergi[4], [er-mek > er-gi] *{ağız} is.* Üzüntü; can sıkıcı durum. [DS]

ergide, [Far. erġīde ارغيده] *(erği:de) {OsT} sf.* Öfkelenmiş; öfkeli; kızgın. ⊡ **ergîde-nigâh,** *{OsT} Öfkeli bakış.*

ergil, [Yun. kirano => ergil] *{ağız} is.* Muşmula. [DS]

ergilik, -ği [er-mek > er-gi-lik] *is.* Üzerinde genellikle bir kurum veya kuruluşun adı, işareti kazılmış olan ve takdir için bir kimseye veya topluluğa verilen kalkan biçimli levha; şilt.

ergimat, -dı [? ergimat] *{ağız} is.* Dirgen. [DS]

ergime, [eri-mek > er-gi-me] *is.* Katı bir cismin ısı etkisiyle sıvı duruma geçmesi; ergimek eylemi; füzyon. ⊡ **ergime ısısı,** *fiz. Katı bir cismin sıvı hâle geçmesi için verilmesi gereken ısı.*|| **ergime noktası,** *fiz. Saf hâldeki katı bir cismin katı hâlden sıvı hâle geçmeye başladığı ve ergime bitinceye kadar koruduğu sabit sıcaklık.*|| **ergime yasası,** *fiz. Saf bir cismin, aynı basınç altında aynı sıcaklıkta ergimeye başlaması ve ergime bitinceye kadar bu sıcaklığın değişmezliği ilkesi.*

ergimek, [ir-gür-mek / er-giz-mek *(eritmek)* > erigi-mek > er-gi-mek] *gçsz. f. [-ir]* (Katı cisimler için) ısı etkisi ile sıvı hâle gelmek; zeveban etmek, *(1944).*

ergimiş, [ergi-miş] *sf.* (Katı cisim için) ısı etkisiyle sıvı hâle geçmiş olan. ⊡ **ergimiş maden,** *Sıcaklıkla sıvı hâle gelmiş olan maden.*

ergin[1], [ér-mek *(ulaşmak; varmak; olgunlaşmak)* > er-mek > er-gin] *sf.* **1.** (Meyve vb için) olgunlaşmış; hamlıktan çıkmış. **2.** (İnsan için) çocukluktan çıkmış, erginlik çağına girmiş olan. **3.** *huk.* Haklarını kullanabilme, ödev ve sorumluluklarını yüklenebilme bakımından kanunun belirttiği yaşa gelmiş olan; olgun; yetkin; reşit, *(1935)*. **4.** *{ağız}* (Meyve için) çürümeye yüz tutmuş. [DS]

ergin[2], [eri-mek > er(i)-gin] *{ağız} sf.* (Kumaş için) havı dökülmüş; erimiş; akmış. [DS]

erginleme, [ergin-le-me] *is.* Erginlik çağının bilgilerini verme ve yetiştirme; erginlemek eylemi.

erginlemek, [ergin-le-mek] *gçl. f. [-er] [-l(ı)-yor]* Birine yetişkin bir kimsenin bilmesi gereken bilgileri vererek yetiştirmek.

erginlenme, [ergin-le-n-me] *is.* Erginlik çağının bilgilerini alarak yetişme; erginlenmek eylemi.

erginlenmek, [ergin-le-n-mek] *dönşl. f. [-ir]* Kendisi için gerekli olan erginlik veya yetişkinlik dönemi bilgilerini edinerek yetişmek.

erginleşme, [ergin-leş-me] *is.* Ergin ve yetişkin olma; erginleşmek eylemi; reşit olma.

erginleşmek, [ergin-leş-mek] *dönşl. [-ir]* Ergin hâle gelmek; tekemmül etmek; reşit olmak.

erginlik, -ği [ergin-lik] *is.* **1.** Ergin ve yetişkin olma durumu; rüşt. **2.** Çocukluk döneminden sonra gelen cinsel yönden olgunlaşma dönemi.

ergirmek, [*eT.* ér-mek *(ulaşmak)* > er-gür-mek / ertgürmek > ergi-r-mek ارکرمك] *{eAT} gçl. f. [-ür]* Ulaştırmak; eriştirmek.

ergisi, [er-mek > ergisi / er+kişi ?] *{ağız} sf.* Yetişkin; olgun. [DS]

ergiş[1], [er-mek > er-giç > ergiş] *{ağız} is.* Sobadan ateş çekmeye yarayan eğri uçlu demir. [DS]

ergiş[2], [er + kişi] *{ağız} is.* **1.** Erkek. **2.** Yiğit. [DS] ☞ **ergiş odası,** *{ağız} Erkeklere ait oda.* [DS]

ergitme, [ergi-mek > ergi-t-me] *is.* Katı bir cismi ısıtarak sıvı hâle getirme; ergitmek eylemi.

ergitmek[1], [ergi-mek > ergi-t-mek] *gçl. f. [-ir]* Katı bir cismi ısı yardımıyla sıvı hâle getirmek.

ergitmek[2], [ir-gür-mek > ir-gür-t-mek] *{ağız} gçl. f. [-ir]* Alıp gitmek; götürmek. [DS]

ergitmek[3], [eğri-l-t-mek] *{ağız} gçl. f. [-ir]* Eğmek; bükmek.

ergiveç, [evir-geç > ergiveç ارکیوچ] *{OsT} {ağız} is.* Sac üstünde pişirilen yufka ekmeği döndürmeğe yarar yassı ağaç. [Bürhan-ı Katı'] [DS]

ergiyebilir, [ergi-mek + bil-mek > ergi-y-e+bil-ir] *sf.* Isı etkisiyle erime özelliği taşıyan. ☞ **ergiyebilir tıkaç,** *Ortamdaki ısı yükseldiği anda ergimek suretiyle tehlikeyi atlatmaya yönelik tıkaç.*

ergizlemek, [ergiz-le-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* Bir yere gizlenip korkutmak istemek; korkutmak.

ergonomi, [Yun. ergon *(iş)* + nomos *(yasa)* > Fr. ergonomie] *is.* Çalışmanın metotlu bir şekilde düzenlenmesi, makinenin ve donanımın çalışan insanın yatkınlıklarına, ruhsal ve bedensel özelliklerine göre düzenlenmesini esas alan araştırma ve uygulamaların tümü.

ergonomik, [Fr. ergonomique] *sf.* **1.** Ergonomi ile ilgili. **2.** İnsanın bedensel ve ruhsal özelliklerine uygun olan.

ergörmek[1], [ir-gür-mek] *{ağız} gçl. f. [-ür]* Ulaştırmak. [DS]

ergörmek[2], [? er-gör-mek] *{ağız} gçsz. f. [-ür]* Layık görmek. [DS]

ergun, [Far. erğūn ارغون] *(ergu:n) {OsT} is.* Hızlı giden oynak at.

erguvan, [Far. erguvān / ergavān ارغوان] *(erguva:n) is. bot.* Erguvangillerden morumsu kırmızı çiçekler açan ve süs olarak yetiştirilen bir ağaç, *(Cecis).* ☞ **erguvan rengi,** *Mora çalan kırmızı; vişneçürüğü.*

erguvangiller, [erguvan-gil-ler] *is. bot.* Salkım şeklindeki çiçekleri düzensiz ve bazen de taçsız olan baklagillerden almaşık yapraklı bir ağaç familyası, *(Caesalpiniceae).*

erguvani, [Fr. erguvānī ارغوانی] *(erguva:ni:) {OsT} sf.* Eflatunla karışık kırmızı renkte olan; erguvan renginde olan.

ergü[1], [er-mek *(olmak, var olmak)* > er-gü] *{eT} is.* Hane; ev; konak; ikametgâh. [EUTS] [Gabain]

ergü[2], [er-mek > er-gü] *{eT} sf.* Çok kuvvetli; güçlü. [EUTS]

ergüç, [el-güç / el-giç] *{ağız} is.* Yayık kolu. [DS]

ergülüg, [ergü-lüg] *{eT} sf.* Evi olan; haneli. [EUTS]

ergülük, [ergü-lük] *{eT} sf.* Konuta ilişkin; ikametgâha ait; evle ilgili. [EUTS]

ergün[1], [er-mek *(olgunlaşmak)* > er-gün] *sf.* **1.** Olgunlaşmış; olmuş; kemal bulmuş. **2.** Reşit. **3.** *{ağız}* Yumuşak. [DS] **4.** *{ağız}* (Kişi için) Uysal. [DS]

ergün[2], [erü-mek > er(ü)-gür > er(ü)gün ?] *{ağız} is.* Sulu kar; sulu sepken. [DS]

ergürmek[1], [ér-mek *(ulaşmak)* > er-gür-mek ارکرمك] *{eT} gçl. f. [-ür]* **1.** Geçirmek; zaman geçirmek; [Gabain] **2.** Erişmek; zamanında yetişmek. [DLT] **3.** *{ağız}* Ulaştırmak. **4.** *{ağız}* Hamuru ekşitmek.

ergürmek[2], [erü-mek > er(ü)-gür-mek / ergüz-mek] *{eT} gçl. f. [-ür]* Eritmek. [DLT] [EUTS]

ergüsmek, [erü-mek > er(ü)-gür-mek / ergüz-mek > ergüs-mek] *{eT} gçl. f. [-ür]* Eritmek. [EUTS]

ergüz, [erü-mek > er(ü)-gür > er(ü)-güz] *{eT} sf.* Erime sonucu oluşmuş. ☞ **ergüz suv,** *{eT} İlkbaharda karların erimesi sonucu oluşan su; kar suyu.*

ergüzmek, [erü-mek > er(ü)-gür-mek / ergüz-mek] *{eT} gçl. f. [-ür]* Eritmek. [Gabain] [EUTS]

erha, [Ar. reḥā > erḥā ارحا] *(erha:)* *{OsT}* *is.* El değirmenleri.

erham[1], [Ar. raḥm > erḥam ارحم] *(erha:m)* *{OsT}* *is.* **1.** Döl yatakları. **2.** Hısımlar; akrabalar.

erham[2], [Ar. raḥīm > erḥām ارحام] *{OsT}* *sf.* Daha çok merhametli; en merhametli; en çok merhamet sahibi olan. ⊟ **erhamü'r-rāhimîn,** *{OsT} Merhametlilerin en merhametlisi; Allah'ın sıfatlarından.*

erham[3], [Ar. iḥrām احرام => ehram] *{ağız}* *is.* Yün ve pamuk ipliğinden yerli tezgâhta dokunan renkli minder örtüsü. [DS]

erhas, [Ar. raḥīṣ > erḥāṣ ارحاص] *(erha:s)* *{OsT}* *sf.* Daha ucuz; pek ucuz; en ucuz. ⊟ **erhas-ı es'ār,** *{OsT} Satılan nesnenin en ucuzu.*

erib, [Ar. irb > erīb /erībe اريب / اريبه] *(eri:b)* *{OsT}* *sf.* (Kişi için) akıllı; zeki; olgun; zeyrek. ⊟ **erîb ü edîb,** *{OsT} (Kişi için) akıllı ve edepli.*

eribimek, [er-mek *(ulaşmak)* + i-mek > er-ib+i-mek ?] *{ağız}* *gçsz. f.* *[-ir]* Ulaşmak. [DS]

eric, [Ar. erīc اريج] *(eri:c)* *{OsT}* *is.* Misk, amber, ıtır gibi şeylerin kokusu; güzel koku.

ericek, -ği [er *(erken)* > er-icek] *{ağız}* *is.* Sahur. [DS] ⊟ **ericek ekmeği,** *{ağız} Sahur yemeği.* [DS]

eriç, -ci [arış > eriş / eriç] *{ağız}* *is.* Kalınca bükülmüş yün ya da pamuk ipliği. [DS]

erig[1], [er-ig] *{eT}* *is.* Öğüt; nasihat. [EUTS] [Gabain]

erig[2], [ér-mek *(erişmek)* > ér-ig] *{eT}* *sf.* **1.** Kolayca erişilen; erişilebilir; erişilir; ulaşılabilir; yakın. [ETY] [Tekin]

erig[3], [er *(erkek)* > er-īg] *(eri:g)* *{eT}* *sf.* Becerikli; çalışkan. [ETY]

erig[4], [erü-mek > eri-g] *{eT}* *sf.* Sıvılaşmış; sıvılaştırılmış. ⊟ **erig néñ,** *{eT} Sıvı madde.*

erig,[5] [arı-k > erig] *{ağız}* *sf.* Temiz. [DS]

erigen, [eri-mek > eri-gen / eri-ğen] *sf.* Kolay ve çabuk eriyen.

eriglemek, [erig-le-mek] *{eT}* *gçl. f.* *[-r]* Öğüt vermek; nasihat etmek; öğütlemek. [EUTS]

eriglig, [erig-lig] *{eT}* *sf.* Erdemli.

eriglik, [ér-ig-lik] *{eT}* *is.* Hayvanın istekliliği. [DLT]

erigsig, [er-ig-sig] *{eT}* *sf.* Yiğit. [Yüknekî]

eriğ, [eriğ] *{ağız}* *sf.* İştah verici. [DS]

erik[1], [erü-mek > eri-g /eri-k] *{eT}* *sf.* **1.** (Yağ vb. için) eriyen; erimiş. [DLT] **2.** *{ağız}* (Kumaş için) erimiş; aşınmış; yırtılmaya yüz tutmuş. [DS]

erik[2], [er-ik] *{eT}* *sf.* **1.** Erkli; güçlü; kuvvetli. [EUTS] **2.** İrade; şahsî arzu; kişisel istek. [EUTS] ⊟ **erik er,** *{eT} Becerikli, yürekli adam.* [DLT]

erik[3], [er-īg > er-īk] *(eri:g)* *sf.* Yüğrük. [DLT] ⊟ **erik at,** *Yürüyen at.* [DLT]|| **erik yılkı,** *Yorga hayvan.* [DLT]

erik[4], **-ği** [*eT.* ir-ik / ir-ük / ür-ük / er-ük > erik] *is.* *bot.* **1.** Gülgillerden, yapraklanmadan önce beyaz çiçekler açan tatlı, mayhoş veya ekşi lezzetli meyveli olmak üzere pek çok çeşidi bulunan meyve ağacı, *(Prunus domastica, P. insitita, P. spinosa).* **2.** Bu ağacın ince kabuklu, sarıdan kırmızıya kadar pek çok türü bulunan, taze, kuru olarak tüketilen tatlı, ekşi veya mayhoş, sulu, tek çekirdekli yemişleri. ⊟ **erik aşı,** *{ağız}* *mutf. Dövme aşının içine zerdali konularak yapılan bir yemek.* [DS]|| **erik hoşafı,** *mutf. Kurutulmuş eriklerden yapılan hoşaf.*|| **erik kompostosu,** *mutf. Taze eriklerden şeker konularak yapılan sulu bir içecek.*|| **erik pestili,** *mutf. Olgun eriklerin çekirdek ve kabukları ayıklandıktan sonra ezmesi güneşte tepsilere serilerek kurutulmak suretiyle yapılan pestil.*|| **erik reçeli,** *mutf. Şeker ve erik konularak yapılan bir tatlı.*

erik[5], **-ği** [er-ik ?] *{ağız}* *is.* Çukur yer. [DS]

erik[6], **-ği** [Yun. ai-georgis *(ayayorgı)* => erik] *{ağız}* *is.* Hıdırellez. [DS]

erike, [Ar. erīke اريكه] *(eri:ke)* *{OsT}* *is.* **1.** Taht. **2.** Gelinlerin oturması için hazırlanmış etrafı süslü şilte. ⊟ **erîke-ārā,** *{OsT} Tahtı süsleyen; padişah.*|| **erîke-i âlem-penāh,** *{OsT} Herkesin sığınağı olan taht.*|| **erîke-nişîn,** *{OsT} Tahtta oturan kimse; padişah.*|| **erîke-pirā,** *{OsT} Tahtı süsleyen; padişah.*

eriklemek, [erik-le-mek] *{ağız}* *gçl. f.* *[-r]* *[-l(i)-yor]* Çeşitli meyve ve çerez yiyerek tıkanmak; bir şey yiyemez hâle gelmek. [DS]

erikli[1], [erik-li] *sf.* İçinde veya üzerinde erik bulunan; erik katılmış olan.

erikli[2], [er-mek > erik-li] *{eT}* *sf.* Bulunan; mevcut olan. [EUTS]

eriklik[1], **-ği** [erik-lik] *is.* Erik ağaçları çok olan yer; erik bahçesi.

eriklik[2], [ér-ig-lik] *{eT}* *is.* Hayvanın istekliliği. [DLT]

erikmek[1], [er *(erkek)* > er-ik-mek ارکمك] *{OsT}* *dönşl. f.* *[-ir]* **1.** (Kadın için) eşinden ayrılmak. **2.** *{ağız}* (Koyun sürüsü için) ikiye ayrılmak.

erikmek[2], [*eT.* īr-mek *(üzülmek)* > er-ik-mek] *{ağız}* *dönşl. f.* *[-ir]* **1.** Üzülmek. [DS] **2.** *{ağız}* Azmak; taşkın hareketlerde bulunmak. [DS]

erikmek[3], [er-mek > er-ik-mek] *{ağız}* *gçl. f.* *[-ir]* Anlamak; kavramak.

eril, [er *(erkek)* > er-il] *sf.* *dbl.* (Kelime için) erkek cinsten sayılan; müzekker, *(1944).*

erillik, -ği [er *(erkek)* > er-il-lik] *is.* *dbl.* Bir kelimenin eril olma durumu.

erilmek[1], [ev(i)r-il-mek > eril-mek] *{eT}* *dönşl. f.* *[-ür]* **1.** Dinini değiştirmek; evrilmek; çevrilmek; dönmek. [Gabain] [EUTS] **2.** Davranmak. [EUTS] [Gabain] **3.** *{ağız}* Yaşı büyüyerek çocukluktan çıkıp gençlik çağına ermek. [DS] **4.** *{ağız}* Boyu bir yere yetişmek. [DS]

erilmek[2], [ir-mek *(yırtılmak, yirilmek)* > ér-il-mek] *{eT} edil. f. [-ür]* **1.** Gedik açılmak; gedilmek. **2.** Eksikleşmek. [DLT] **3.** Sarsılmak; üzülmek.

erilmek[3], [er-mek > er-il-mek ارلك] *{OsT} edil. f. [-ir]* Erişilmek.

erim[1], [eri-mek > eri-m] *sf.* Erime, zayıflama durumu. ⊡ **erim erim erimek,** *Çok zayıflamak.*

erim[2], [er-mek *(ulaşmak)* > er-im] *is.* Ulaşılabilir uzaklık; bir şeyin varabileceği, değebileceği yer; menzil.

erim[3], [ér-mek / er-mek *(olgunlaşmak)* > er-im] *is.* İyi bir şeye işaret olan durum; sonu iyi olacak gibi görünen işler veya durumlar; beşaret.

erimçe, [erim-çe] *{ağız} is.* Erkek ördeğin kuyruğu üzerinden yukarı doğru kıvrılmış olan tüyü. [DS]

erime, [eri-me] *is. fiz.* **1.** Katı bir nesnenin ısı etkisi ile sıvı duruma geçmesi; erimek eylemi. **2.** Katı veya koyu bir akışkanın inceltici bir sıvı içinde karışarak akışkan hâle gelmesi. **3.** *tıp.* Çeşitli etkenlerle beden dokularının harap olması. ⊡ **erime noktası,** *fiz. Normal atmosfer basıncı altında katı bir cismin erimeye başladığı veya sıvı bir cismin katı hâle gelmeye başladığı sıcaklık.*

erimek, [*eT.* erü-mek > eri-mek] *gçsz. f. [-ir]* **1.** Isı etkisi ile sıvı duruma geçmek. **2.** Sıvının içinde çözünerek karışmak. **3.** (Vücuttaki bir şişlik, morluk veya ur için) dağılmak. **4.** *gnşl.* Çok zayıflamak. **5.** (Kumaş, halı vb. için) aşınmak; incelmek; yırtılmak; eprimek. **6.** *mecaz.* Yok olmak; kaybolmak; etkisini veya etkinliğini yitirmek; bitmek; tükenmek. **7.** *mecaz.* Utanç yüzünden çok sıkılmak. ⊡ **erim erim erimek,** *1. Sürekli bir erime durumunda olmak; eriyerek yok oluşa gitmek. 2. mecaz. Çok utanmak; mahcup olmak.*|| **eriyip akmak,** *{ağız} Çok zayıflamak.*|| **eriyip bitmek,** *Çok aşırı zayıflamak.*|| **eriyip epzimek,** *{ağız} Çok zayıflamak.* [DS]

erimez, [eri-mez] *sf.* Erimeyen.

erimiş, [eri-miş] *sf.* Erimeye uğramış. ⊡ **erimiş karbon,** *fiz. Demir içinde çözünmüş olarak bulunan karbon.*

erin[1], [érin / irin] *{eT} is.* Dudak. *{ağız} (aynı)* [DLT] [EUTS] [DS]

erin[2], [*eT.* er > er-iñ > er-in] *sf.* Üreme organları gelişmiş, cinsel gelişimi tamamlanmış olan; reşit; baliğ.

erincek, -ği [er-in-mek *(üşenmek)* > er-in-cek ارنجك] *{eAT} {ağız} sf.* Tembel; üşengeç. [DS]

erinç[1], [er-mek *(olmak)* > er-(i)nç / er-inç] *zf.* **1.** Muhakkak ki; büyük bir olasılıkla; şüphesiz ki; gerçekten; kesin olarak; muhakkak ki [Tekin] [ETY] [İKPÖy.] **2.** Herhâlde; olur ki; sanılır ki; belki olsa gerek; [DLT] [EUTS] [Gabain] [ETY] **3.** *e.* Şüphesiz; muhakkak; galiba.

erinç[2], [Soğd. ryz / réj => érinç] *{eT} is.* **1.** İyi yaşayış; iyi yaşama; bol nimet içinde ömür sürme; nimet içinde geçiniş. [DLT] [ETY] **2.** Nimet; bolluk. [DLT] [ETY] **3.** Her insanın ulaşmak istediği huzur ve rahat içinde olma durumu; dirlik; huzur; rahatlık.

erinçig, [er-inç-ig] *{eT} sf.* Tembel; üşengeç.

erinçim, [erinç-im] *{eT} ünl.* Ne yazık!

erinçkemek, [erinç-ké-mek] *{eT} gçsz. f. [-r]* (Birine, bir şeye) acımak. [DS]

erinçli, [erinç-li] *sf.* Hiçbir üzüntüsü ve sıkıntısı olmayan; huzurlu; rahat.

erinçsiz, [erinç-siz] *sf.* Erinci olmayan; huzursuz; rahatsız.

erinçü [érin-çü̃ / ögrünçü̃] *{eT} is.* → irinçü.

eringgen, [er-iñ-gen]*(eriñgen) {eT} sf.* Ergen; bekâr. [DLT]

erinj, [Soğd. ryz / réj => érinç / érinj / irinç] *{eT} is.* Nimet; bolluk. [DLT]

eringeç, -ci [er-in-mek > erin-geç] *{ağız} sf.* Üşengeç; tembel. [DS]

eringen, [erin-mek > er-in-gen] *{ağız} sf.* Üşengen; tembel. [DS]

erinleşmek, [erin *(dudak)* > erin-le-ş-mek] *{ağız} işteş. f. [-ir]* Vedalaşmak. [DS]

erinleyin, [er-in-leyin ارنلين] *{eAT} zf.* Kocası gibi.

erinlik, -ği [erin-lik] *is.* **1.** Çocukluk çağından yeni yetmelik çağına geçişi belirten cinsel gelişimin tamamlandığı dönem; buluğ. **2.** *zool.* Hayvanlarda döl verme olgunluğuna ulaşılan dönem.

erinme, [er-in-me] *is.* Bir işi yapmakta isteksizlik duyma; erinmek eylemi; üşenme.

erinmek, [er-in-mek ارنمك] *dönşl. f. [-ir]* **1.** Bir işi yapmakta isteksiz davranmak; tembellik etmek; gevşek davranmak. *{eAT} {OsT} {ağız} (aynı)* [DS] **2.** *{eT}* Tembelleşmek; üşenmek. *{eAT} {ağız} (aynı)* [DLT] [EUTS] [Gabain] [DS]

erinti, [eri-mek > eri-nti] *{ağız} is.* **1.** Ağaç fidanlarının ya da yeni bitmek üzere olan bitkilerin kurumaya yüz tutması. **2.** Eritilmiş yağın süzüldükten sonra geri kalan tortusu. **3.** Üzüntü; tasa. [DS]

erintü, [eri-mek > eri-nti] *{ağız} is.* Kar suyu. [DS]

erinügsüz, [er-in-üg-süz] *{eT} sf.* Yorulmaz; aktif. [Gabain]

erir[1], [eri-mek > er-ir] *sf. fiz.* Eriyebilen.

erir[2], [Ar. erīr اریر] *(eri:r) {OsT} is.* **1.** Haykırış; ses. **2.** Oyunda mızıkçılık eden tarafın kopardığı yaygara ya da kazanan tarafın sevinç çığlıkları.

erirlik, -ği [eri-mek > er-ir-lik] *is. fiz.* **1.** Eriyebilme özelliği. **2.** Erime derecesi. ⊡ **erirlik kat sayısı,** *sf. Doymuş bir eriyik elde etmek için 100 gram eriticide çözünen madde miktarı.*

eris[1], [Ar. erīs / erīsī اریس / اریسی] *(eri:s) {OsT} is.* Çiftçi; ekinci.

eris[2], [Far. erīs ارِيس] *(eri:s)* *{OsT}* *sf.* Akıllı; uslu; zeki; uyanık.

eristik, -ği [Fr. éristique] *is. fel.* **1.** Tartışmayı, konuşmayı bir araç olarak değil de amaç olarak gören yöntem; müşagabe; didişim. **2.** Tartışmada karşısındakinin fikirlerini mantık oyunlarıyla ne olursa olsun çürütüp onu susturma. **3.** *sf.* Görünüşte haklı ve yerinde gibi gelen bir takım yanıltıcı kanıtlarla karşısındakini zor duruma düşüren.

eriş[1], [ev(i)r-iş > eriş] *{eT}* *is.* **1.** Dönme; dolaşma; çevrilme. [EUTS] **2.** Davranış; hâl ve hareket. [Gabain] [EUTS] **3.** İş güç; meşgale. [EUTS]

eriş[2], [er-mek *(ulaşmak)* > er-iş-mek > er-iş] *is.* Ulaşma, varma eylemi veya biçimi.

eriş[3], [er-mek *(olgunlaşmak)* > er-iş] *is.* Erme, olgunlaşma eylemi veya biçimi.

eriş[4], [*eT.* ār-mak *(arasından geçmek)* > ar-ış > eriş] *{ağız}* *is.* **1.** Dokuma tezgâhlarında boyuna atılan ipler; çözgü; arış. **2.** Siyahla karışık benekli ip. **3.** Kirinden, kötüsünden, kıtığından ayrılmış temiz yün. **4.** Uzun ve iyi cins lifleri olan yün ya da pamuk. **5.** Sicim. **6.** Yün kuşak. [DS]

eriş[5], [Far. eriş ارِش] *{OsT}* *is.* **1.** Bilek. **2.** Arşın; endaze. **3.** *{ağız}* Araba oku. [DS] **4.** *{ağız}* Uzun bir değneği taşa vurarak oynanan çocuk oyunu. [DS]

eriş[6], [Far. rişte] *{ağız}* *is.* Evlerde hamurdan yapılan ince makarna; erişte. [DS]

eriş[7], [ériş-mek *(alay etmek)* > eriş] *{ağız}* *is.* Alay; şaka. [DS]

erişdürmek, [ér-mek *(ulaşmak)* > ér-iş-dür-mek] *{eAT}* *gçl. f.* *[-ür]* **1.** Ulaştırmak; vardırmak; yetiştirmek. **2.** Kavga ettirmek; çatıştırmak. **3.** (Tokat vb. için) yapıştırmak; vurmak; aşketmek.

erişek[1], **-ği** [er-mek *(ulaşmak)* > er-iş-mek > er-iş-ek] *is.* Gaye; hedef; maksat; amaç. *{ağız}* *(aynı)*

erişek[2], **-ği** [ériş-mek *(şaka yapmak)* > eriş-ek] *{ağız}* *sf.* (Kişi için) yakışıksız biçimde el şakası yapan. [DS]

erişgen, [ér-iş-gen / erişken] *{eAT}* *sf.* **1.** Şakalaşan. **2.** Her şeyi şaka sayan.

erişgenmek, [érişgen-mek] *{eAT}* *dönşl. f.* *[-ür]* (... ile) alay etmek.

erişgi, [iriş-gi > eriş-gi] *{ağız}* *is.* Et sucuğu. [DS]

erişgin, [eriş-gin] *{ağız}* *sf.* → erişkin. [DS]

erişik, -ği [ériş-mek > eriş-ik] *{ağız}* *is.* **1.** Cin; peri. **2.** Cin çarpması. **3.** Şeytan çarpması sonucu olduğuna inanılan çırpınma, geğirti gibi belirtileri görülen sinir hastalığı. **4.** Deli. **5.** (Kişi için) çevresindekilere çok sataşan. [DS]

erişikli [ér-iş-mek > ériş-ik *(cin çarpma)* > erişik-li] *{ağız}* *sf.* **1.** Cin çarpmış; cinli. **2.** Sağı solu belli olmayan; çabuk öfkelenen. **3.** Şeytan çarptığına inanılan ve vücudunun herhangi bir azası çarpık duran ya da iş görmeyen, sara nöbeti gibi sinirsel rahatsızlıkları olan.

erişilme, [er-mek *(ulaşmak)* > er-iş-mek > er-iş-il-me] *is.* Bir yere veya nesneye varılma, ulaşılma; erişilmek eylemi.

erişilmek, [er-mek *(ulaşmak)* > er-iş-mek > er-iş-il-mek] *edil. f.* *[-ir]* Bir yere varılmak; ulaşılmak; yetişilmek.

erişilmez, [er-mek *(ulaşmak)* > er-iş-mek > er-iş-il-mez] *sf.* Erişilmesi veya ulaşılması olanaksız durumda olan.

erişilmezlik, [er-mek *(ulaşmak)* > er-iş-mek > er-iş-il-mez-lik] *is.* Erişilmez, ulaşılmaz olma durumu. ⊡ **erişilmezlik kutbu,** *coğ.* *Antarktika'nın nazarî olarak ulaşılması en güç olan noktası.*

erişim, [er-mek *(ulaşmak)* > er-iş-mek > er-iş-im] *is.* **1.** Erişmek eylemi; ulaşma; varma. **2.** Belli iki nokta arasında gidip gelme işi; ulaşım; muvasala. **3.** *bsy.* Depolanmış olduğu yerden bir bilgiye veya bir cihaza girişi sağlamak, okumak veya yazmak. ⊡ **erişim mekanizması,** *bsy.* *Bir veya birden çok yazma ve okuma kafasını, istenilen yazma ve okuma konumuna getiren düzenek.*|| **erişim süresi,** *bsy.* *Belleği okumak için gerekli süre.*

erişken, [ér-iş-gen / erişken] *{eAT}* *sf.* **1.** Şakalaşan. **2.** Her şeyi şaka sayan.

erişkenmek, [érişgen-mek > erişken-mek] *{eAT}* *dönşl. f.* *[-ür]* (... ile) alay etmek.

erişkin, [eriş-mek > eriş-kin] *sf.* **1.** Büyümesi tamamlanmış olan. **2.** *biy.* Kendine benzer nesiller meydana getirebilecek çağa gelmiş ve büyümesi devam etse bile yeni bir organ meydana getirme imkânı kalmamış olan. **3.** *{ağız}* (Kız için) evlenme çağına gelmiş; yetişkin. [DS] **4.** *{ağız}* Yaşlı; ihtiyar. [DS]

erişkinlik, -ği [er-iş-kin-lik] *is.* Büyümeyi tamamlama, kendine benzer nesiller meydana getirebilme özelliği kazanma durumu ve niteliği.

erişme, [ér-mek *(ulaşmak)* > er-iş-me] *is.* Bir yere, bir nesneye veya amaca varma, ulaşma; erişmek eylemi.

erişmek[1], [ér-mek *(ulaşmak)* > er-iş-mek] *dönşl. f.* *[-ir]* *[eAT. -ür]* **1.** Belli bir yer, düzey veya amaca ulaşmak; elde etmek; varmak. *{eAT}* *(aynı)* **2.** (Zaman için) gelip çatmak. ⊡ **erişi gelmek,** *{eAT}* *Gelip yetişmek; ulaşıvermek.*

erişmek[2], [er-mek *(olmak, olgunlaşmak)* > er-iş-mek] *dönşl. f.* *[-ir]* Olgun hâle gelmek.

erişmek[3], [ér-iş-mek] *{ağız}* *dönşl. f.* *[-ir]* Şeytan ve cin çarpmasına uğramak. [DS]

erişmek[4], [el-le-ş-mek / el-iş-mek>eriş-mek ? ارشمك] *{ağız}* *dönşl. f.* *[-ir]* **1.** Biri ile alay etmek; ilişmek. **2.** Birine gülmek. **3.** El ile şaka yapmak. **4.** Sataşmak; yiğitlik satmak. *{eAT}* *(aynı)* **5.** (Güreşçiler için) birbiri ile tutuşmak; güreşe başlamak. [DS] **6.** *{OsT}* Şakalaşmak; boğuşmak. **7.** Tartışmak. *{eAT}* *(aynı)*

erişmiş, [er-mek *(olgunlaşmak)* > er-iş-miş ایرشمش] *{OsT} is.* Keramet sahibi; veli.

erişte, [Far. rişte *(iplik)* => erişte] *is.* **1.** Hamurun ince dilimler hâlinde kesilerek kurutulmasıyla elde edilen bir tür makarna; ev makarnası. **2.** Bu makarnadan yapılan yemek. **3.** *{ağız}* Deniz yosunları. [DS]

eriştirme, [er-iş-tir-me] *is.* **1.** Eriştirmek eylemi. **2.** Ulaşmasını sağlama.

eriştirmek, [ér-mek *(ulaşmak)* > er-iş-tir-mek] *gçl. f. [-ir]* **1.** Ulaşmasını sağlamak; vardırmak; yetiştirmek. **2.** *{ağız}* Bir kimsenin başkası hakkında söylediklerini, o kişiye ulaştırmak; söylemek; duyurmak; iki kişi arasında söz getirip götürmek. [DS] **3.** *{ağız}* Kişiler arasındaki rekabeti artırmak; iş kızıştırmak, tutuşturmak. [DS] **4.** *{ağız}* Bir kimseyi yansılayarak kızdırmak. [DS] **5.** *{ağız}* Köpekleri birbiri üzerine saldırtarak boğuşturmak. [DS]

eriten, [eri-mek > eri-t-en] *sf.* **1.** Eritme işini yapan; eritici. **2.** Katı maddeleri eritme özelliği taşıyan sıvı; eritici; inceltici. **3.** *is.* Boya sanayiinde boya ve verniklerin inceltilmesinde kullanılan uçucu sıvı madde.

eritici, [eri-mek > eri-t-ici] *sf.* **1.** Eritme özelliği olan; eriten; inceltici. **2.** *is.* Bir başka maddeyi çözündüren; eriten sıvı madde.

eritilme, [eri-t-me] *is.* Eritilmek eylemi.

eritilmek, [eri-t-il-mek] *edil. f. [-ir]* **1.** Eritme eylemi yapılmak. **2.** Eritmek eylemine uğramak; kendisine eritmek eylemi uygulanmak.

eritiş, [eri-t-iş] *is.* Eritme eylemi veya biçimi.

eritme, [eri-t-me] *is.* **1.** Erime işini yapma; eritmek eylemi. **2.** Erimesini sağlama; sıvı hâle getirme. **3.** Sıvı içinde çözülmeye bırakma. ⊡ **eritme peynir,** *Diğer tür sert peynirleri eritmek suretiyle elde edilmiş ekmeğe sürülebilir yumuşaklıkta peynir; gravyer peyniri.*

eritmek, [*eT.* erü-t-mek > eri-t-mek] *gçl. f. [-ir] [eT. -ür]* **1.** Erimesine yol açmak; erimesini sağlamak. *{eT} (aynı)* [DLT] **2.** Katı bir maddeyi ısı etkisi ile sıvı hâle getirmek. **3.** Katı bir cismi eritici sıvı içinde çözündürmek. **4.** *mecaz.* Zayıflatmak. **5.** (Para, mal, servet vb. için) yok etmek; tüketmek; harcayıp bitirmek. **6.** *mecaz.* Çok üzmek. **7.** *{ağız}* (Yemek için) sindirmek. [DS]

eritrosit, [Fr. érythrocyte] *is. biy.* Alyuvar.

Erivadi, [Sansk. revati] *{eT} is.* Bir yıldız adı. [EUTS]

eriyik, -ği [eri-mek > er-i-y-ik] *is. kim.* İçinde erimiş hâlde bir madde bulunan sıvı; mahlul, *(1944).*

eriyiş, [eri-y-iş] *is.* Erimek eylemi veya biçimi.

erjen, [Far. erjen ارژن] *{OsT} is. bot.* Acıbadem ağacı.

erjeng, [Far. erjeng / erteng ارژنگ / ارتنگ] *{OsT} is.* İran efsanelerine göre tanınmış ressam Mani'nin yaptığı resimleri içeren dergi.

erk[1], [*eT.* er-ik>erk *(güç, kuvvet)* ارك] *is.* **1.** *{eT} {OsT}* İş yapabilme gücü; iktidar; kudret; güç; kuvvet; irade; cüz'î irade; *(1935 yeniden).* [ETY] [İKPÖy.] [EUTS] [Gabain] **2.** *{eT}* Sözü geçerli olma durumu; sözü ve buyruğu geçerlik; sözünü dinletebilme; gücü yeterlik; nüfuz; iktidar; *(1935 yeniden)* [DLT] [Yüknekî] **3.** *sos.* Bir kişinin, bir toplumun veya bir grubun başka kişi, küme ve toplumları egemenliği altında tutma yetki veya yeteneği; iktidar. **4.** *{ağız}* Sözü ve nazı geçme; hatırı kırılmama; etkisi olma. [DS] **5.** *{eAT}* Tercih serbestliği; ihtiyar; hakk-ı hıyar.

erk[2], [? erk] *{ağız} is.* Çevresi yüksek ve kayalık arazi. [DS]

erk[3], [Ar. erḳ ارق] *{OsT} is.* **1.** *tıp.* Uykusuzluk hastalığı. **2.** *{ağız}* İç sıkıntısı; güçlük. [DS]

erka, [Ar. erḳā ارقى] *(erka:) {OsT} sf.* Pek yüksek; en yüksek; en yukarı.

erkab, [Ar. erḳab ارقب] *{OsT} sf.* (Kişi, aslan vb. için) boynu kalın.

erkah, [Ar. rükḫ > erḳāḫ ارقاخ] *(erka:h) {OsT} is* Sığınılacak yerler.

erkam, [Ar. raḳam > erḳām ارقام] *(erka:m) {OsT} is.* **1.** Rakamlar. **2.** Yazılar. **3.** Resimler. ⊡ **erkām-ı Arabiyye,** *{OsT} Arap rakamları.*|| **erkām-ı aşere,** *{OsT} Onluk sisteme dayanan rakamlar.*|| **erkām-ı cümel,** *{OsT} Ebcet hesabı.*|| **erkām-ı dālle,** *{OsT} Birden dokuza kadar olan rakamlar.*|| **erkām-ı divāniyye,** *{OsT} Bazı Arap rakamlarıyla gösterilen sayılar.*|| **erkām-ı gubāriye,** *{OsT} Bugün Batıda kullanılan rakamların ilk şekli.*|| **erkām-ı Hindîye,** *{OsT} İslam dünyasında kullanılan rakamlardan bir diğerinin adı.*|| **erkām-ı setiniye,** *{OsT} Eskiden zeyclerde setini adı verilen bir hesapta kullanılan, cümele benzer rakamlara verilen ad.*

erkân, [Ar. rükn *(esas)* > erkān اركان] *(erkâ:n) {OsT} is.* **1.** Esaslar; temeller; destekler. **2.** Direkler; sütunlar. **3.** Önemli kişiler; ileri gelenler. **4.** General veya amiral rütbesindeki subaylar. **5.** Yol; yöntem; gidiş; usul. ⊡ **erkân-ı askeriye,** *{OsT} Yüksek rütbeli subaylar.*|| **erkân-ı devlet,** *{OsT} Devletin ileri gelen kişileri.*|| **erkân-ı harb,** *{OsT} Savaş erkânı; kurmaylar.*|| **erkân-ı harbiye,** *{OsT} Meslek ihtisası görmüş subaylar.*|| **erkân-ı harbiye-i umūmiye,** *{OsT} tar. Genel kurmay.*|| **erkân-ı harb zabiti,** *{OsT} Meslek ihtisası görmüş subay; kurmay subay.*|| **erkân-ı istiare,** *{OsT} ed. İstiarenin esasları.*|| **erkân-ı teşbih,** *{OsT} ed. Teşbihin esasları.*|| **erkân kürkü,** *{OsT} tar. Vezirlik rütbesini kazananlara padişahın gönderdiği kürk.*|| **erkân minderi,** *{OsT} Saygın misafirlere ayrılmış minder, oturacak yer.*

erke[1], [erk *(güç, hükümranlık)* > erk-e] *is.* **1.** Enerji. **2.** *fel.* İş başarma gücü; direnmeyi yenme gücü.

erke[2], [? erke] *{ağız} sf.* (Çocuk için) nazlı ve serbest büyüyen. [DS]

erke[3], [Ar. erke اركه] *{OsT} is. bot.* Misvak ağacı.

erkecük, [erkek > erke(k)-cük اركجك] *{OsT} is.* Küçük erkek; delikanlı.

erkeç, -ci [*eT.* er-(i)k-eç > erkeç اركچ] *is. zool.* **1.** Enenmiş kasaplık erkek keçi. *{ağız} (aynı)* [DS] **2.** Bir yaşındaki erkek keçi. **3.** *{ağız}* Keçi sürüsünün başında giden iri, gösterişli baş keçi. [DS] **4.** *{eT}* Genç teke; erkeç. [DLT] [EUTS] **5.** *{eAT} {OsT}* Üç yaşını bitiren erkek keçi. **6.** *{ağız}* Fırıncı küreği. [DS] ☞ **erkeç sakalı,** *bot. Bir veya çok yıllık, mor ve sarı çiçekli, gövdesi sütlü, kökleri ve yaprakları taze iken çiğ olarak yenen, ülkemizde yirmi kadar türü bulunan otsu bitkiler; çayır melikesi; teke sakalı; keçi sakalı; yemlik; sakızlık, (Scorzonera, Tragopogon).*

erkek, -ği [*eT.* érkek / irkek / er *(erkek, yiğit, adam)* > er-kek / er-gek [Clauson] اركك] *is.* **1.** İnsan, hayvan ve bitkilerin dişi cinsini dölleyici olanı. *{eT} (aynı)* [Gabain] [EUTS] **2.** *{eT}* Her hayvanın erkeği. [DLT] **3.** *gnşl.* Yetişkin adam. **4.** *gnşl.* Koca. **5.** *{ağız}* Beş yaşından büyük tüylü erkek deve. [DS] **6.** *{ağız}* Bir yaşından büyük erkek koyun. [DS] **7.** *{ağız}* Geniş su yolu; ana ark. [DS] **8.** *sf.* Cinsiyeti erkek olan. **9.** *mecaz.* Sözüne güvenilir, mert, dürüst. **10.** Geçme işlerinde geçen parça; çıkıntısı olan parça. **11.** Sert, kolay bükülmez. **12.** Erkeklerde bulunan; erkeklere özgü olan. **13.** (Çiçekler için) sadece erkek organı bulunan, çiçekleri sadece erkek organdan ibaret olan. ☞ **erkek ağaç,** *{eAT} Meyve vermeyen ağaç.*|| **erkek bakır,** *Sert bakır.*|| **erkek beyt,** *{OsT} Kahramanlık konusunu işleyen beyit.*|| **erkek bulut,** *{ağız} Yağmursuz bulut.*|| **erkek canlısı,** *(Kadın için) erkeklere çok düşkün olan.*|| **erkek demir,** *{OsT} Sert demir; çelik; pulat.*|| **erkek düşkünü,** *Erkeklere çok düşkünlük gösteren, erkeksiz duramayan kadın.*|| **erkek erkeğe,** *Yalnız erkekler arasında.*|| **erkek Fatma,** *Erkek gibi davranışları olan kadın.*|| **erkek gadife,** *{ağız} Erkek yapılı kadın.*|| **erkek gamet,** *biy. Birleşerek yumurtayı dölleyen cinsiyet hücresi.*|| **erkek gibi,** *(Kadınlar için) erkeğe benzer.*|| **erkekler hamamı,** *Yalnızca erkeklerin girip yıkandığı hamam.*|| **erkek iskambil,** *{ağız} Bazı kâğıt oyunlarında 11 değerinde olan kâğıt.* [DS]|| **erkek olmak,** *1. Kadınken cinsiyet değiştirerek erkek hâline gelmek. 2. Erkeğe yaraşır davranışlarda bulunur hâle gelmek.*|| **erkek organ,** *bot. Bitkilerde taç yaprakların çevrelediği, döllenmeyi sağlayan tek veya birçoğu bir arada bulunan organ.*|| **erkek sinek,** *{ağız} Erkekler; erkek topluluğu.* [DS]|| **erkek takağu,** *{eT} Horoz.* [DLT]|| **erkekten kaçmak,** *(Kadınlar için) kendini erkeğe göstermemek; örtünmek.*|| **erkek terzisi,** *Yalnızca erkeklere elbise diken terzi.*|| **erkek tren,** *{ağız} Lokomotif.* [DS]|| **erkek üzüm,** *{ağız} Şırası az çıkan kalın kabuklu üzüm.* [DS]

erkekçe, [erkek-çe] *(erke'kçe) zf.* **1.** Erkek gibi; erkeğe yakışır biçimde. **2.** *mecaz.* Yiğitçe, dürüst olarak; kahraman gibi; mertçe.

erkekçil, [erkek-çil] *sf.* (Kadın için) erkeğe düşkün olan.

erkeklemek, [erkek-le-mek] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(i)-yor]* **1.** Erkek olmak; bülûğa ermek; kendine gelmek. **2.** (Gövdeleri yenilen bazı sebzeler için) kartlaşmak. [DS]

erkeklenme, [erkek-le-n-me] *is.* **1.** Kaba güç gösterisinde bulunma. **2.** Erkeklenmek eylemi.

erkeklenmek, [erkek-le-n-mek / irkek-le-n-mek] *dönşl. f. [-ür]* **1.** (Kadın için) erkek sahibi olmak; erkek edinmek. **2.** (Erkek çocuk için) tam erkek olmak; erkekleşmek; ergenleşmek. **3.** (Su için) dalgalanmak. **4.** Ürpermek; tüyleri diken diken olmak. [DLT] **5.** *mecaz.* Kaba güç gösterisinde bulunmak; kabadayılık taslamak; kabarmak; büyüklenmek. *{ağız} (aynı)* [DS]

erkekleşme, [erkek-le-ş-me] *is.* Erkek durumuna gelme; erkekleşmek eylemi.

erkekleşmek, [erkek-le-ş-mek] *dönşl. f. [-ir]* **1.** (Erkek çocuklar için) çocukluk çağından çıkıp cinsel bakımdan yetişkin bir erkek durumuna gelmek. **2.** (Kız ve kadınlar için) bedenen erkek gibi sert ve kuvvet gösterisine dayanan davranışlarda bulunmak. **3.** (Kız ve kadın için) ikincil cinsiyet karakterlerinin üstün gelmesi ile erkek cinse ait özellikler kazanmak.

erkekli, [erkek-li] *sf.* **1.** Erkeği olan; bir erkeğe sahip olan. **2.** (Yer için) erkeğin bulunduğu, var olduğu durum. ☞ **erkekli** (dişili) **kadınlı,** *Erkek ve kadın her iki cins bir arada bulunan.*

erkeklik, -ği [erkek-lik] *is.* **1.** Erkek olma durumu. **2.** Erkek olanın niteliği. **3.** Erkekçe davranış; mertlik; yiğitlik; dürüstlük. **4.** Bir erkeğin cinsel yönden fizyolojik özelliğini yerine getirme gücü. ☞ **erkekliğe söz getirmemek,** *Mertçe davranışları elden bırakmamak.*|| **Erkeklik elden gitti.** *Dürüstlüğün, haksızlığın, mertliğin yerine getirilmediği durularda "Erkek kalmadı; erkekçe davranış yok artık." anlamında söylenen söz.*|| **erkeklik organı,** *Erkeğin cinsel birleşme, dölleme organı; kamış, penis.*|| **Erkeklik öldü mü?** *Bir haksızlık karşısında "Yiğitlik, mertlik göstermek gerekir." anlamında söz.*|| **Erkeklik sende kalsın.** *Karşısındakine dürüst olmayı, yiğitçe davranmayı öğütleyen söz.*

erkeksi, [erkek-si ارككسى] *sf.* Erkeğe benzeyen; erkek gibi; erkeği andıran; erkeğe yaraşır; erkek tavırlı; *{OsT} (aynı).*

erkeksiz, [erkek-siz] *sf.* Erkeği bulunmayan.

erkelemek, [erke-le-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* **1.** (Çocuk için) çok sevmek; nazla büyütmek. **2.** Yansılamak; taklit yapmak. [DS]

erken[1], [er-mek *(var olmak)* > er-ken] *{eT} zf.* **1.** İken. [DLT] [ETY] [Yüknekî] **2.** *sf.* Olan. [ETY]

erken[2], [er / ir *(sabah)* > er+er-ken / er+i-ken > ir-ken / er-ken] *{eT} zf.* **1.** Zamanın ilerlememiş bir anı. *{eT} (aynı)* [DLT] **2.** Beklenen, alışılan veya kararlaştırılan zamandan önce. **3.** *sf.* (Zaman bakımından) ilerlememiş; geç kalmamış. ⧉ **erken boşalma,** *Cinsel ilişki sırasında erkeğin kadından önce doyuma ulaşması.*|| **erken bunama,** *tıp. Birbirinden ayrı görüntüleri olan şizofreni hastalıkları.*|| **erken doğum,** *tıp. Gebeliğin otuz yedinci haftasından önce yaşayabilir çocuk doğurma durumu; prematüre doğum.*|| **erken gelişme,** *biy. Bir hayvanın kendi türlerine göre daha önceden yetişkin hâle gelmesi durumu.*|| **erken yetiştirme,** *Bitkilerin yetişme sürelerini kısaltmayı amaçlayan çalışma.*

erkence, [erken-ce] *(erke'nce) zf.* **1.** Erken olarak. **2.** Oldukça erken.

erkenci, [erken-ci] *sf.* **1.** Erken davranan; erken kalkan. **2.** (Bitki ve hayvan için) erken gelişen; erken olgunlaşan.

erkenden, [erken-den] *(erke'nden) zf.* **1.** Erken olarak. **2.** Çok erken.

erkenlemek, [erken-le-mek ارکنلمك] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(i)-yor]* **1.** Erken gelmek. **2.** *{OsT}* İşe erkenden başlamak. **3.** *{OsT}* Sabahlamak; sabaha ulaşmak; sabah girinceye kadar devam etmek. [DS]

erkenleyin, [erken-leyin} *{ağız} zf.* Erkenden; sabah erkenden. [DS]

crkeş, [erkeç / erkeş] *{ağız} is.* → erkeç. [DS]

erkete, [Yun. erkhete *(geliyor)*] *(e'rkete) is. argo.* **1.** Gözleme; dikiz. **2.** Gözcü; dikizci.

erketeci, [erkete-ci] *is. argo.* Gözcü; dikizci.

erketecilik, -ği [erkete-ci-lik] *is. argo.* Gözcülük; dikizcilik

erketmek, [erke-t-mek] *{ağız} gçl. f. [-ir]* **1.** Bir iş için birine ricada bulunmak. **2.** Nazlanmak. **3.** Yabancılık duymamak. **4.** Başka birisinin malını kendisininmiş gibi kullanmak. [DS]

erkırı, [er+kır-ı ? / arkurı] *{ağız} is.* Eşkıya; yok kesici. [DS]

erki[1], [er-mek *(olmak)* > er-ki] *{eT} zf.* **1.** -dir; -dır. [EUTS] **2.** İyi; artık. [EUTS] **3.** Belki; şüphe ve soru bildirir. [DLT] [EUTS] [Gabain]

erki[2], [er *(sabah)* > er-ki ارکی] *{eAT} zf.* **1.** Erkenki. **2.** Evvelki.

erkillik, -ği [er-kin-lek] *{ağız} is.* → erkinlik. [DS]

erkilme, [érkil-me] *{ağız} is.* **1.** İrkilme. **2.** Doğrulup durma; dikilme. [DS]

erkim, [erk-in] *{ağız} is.* Sahip olma. [DS] ⧉ **erkim olmak,** *{ağız} 1. Sahip olmak. 2. Göz önünde bulundurmak.* [DS]

erkimçe, [erk-imçe] *{eT} zf.* İsteğimce; isteğime göre; arzumca. [EUTS]

erkin, [erk *(güç)* > erk-in] *sf.* Her durumda istediği biçimde davranan; serbest. ⧉ **erkin inceleme,** *fel. Dinin ileri sürdüğü inançları eleştirmek serbestliği.*|| **erkin koymak,** *{ağız} Serbest bırakmak.* [DS]

erkinci, [erk-in-ci] *is.* Özgür bir insana yakışır durumda olmayı savunan kimse.

erkincilik, -ği [erk-in-ci-lik] *is.* Bireyin özgürlüğünü, ekonomik yarışı ve bu durumlara devletin karışmaması gerektiğini savunan siyasi, ekonomik ve felsefî yaklaşım; liberalizm.

erkinlik, -ği [erk-in-lik] *is.* **1.** Erkin olma durumu; serbestlik. **2.** *{ağız}* Özgürlük.

erkiş, [*eT.* ārkış] *{ağız} is.* Kervan. [DS]

erkit, -di [? erkit] *{ağız} sf.* (Vücut organları için) biri sakat ya da eksik olan. [DS] ⧉ **erkit olmak,** *{ağız} 1. İşinden kalmak. 2. İşinden alıkonulmak. 3. Boşuna yerinden ayrılmak.* [DS]

erkitmek, [erkit-mek] *{ağız} gçl. f. [-ir]* Noksanlaştırmak.

erklemek, [irk-le-mek / ék-le-mek] *{eT} gçl. f. [-r]* Çiğnemek; basmak. [DLT]

erkli[1], [*eT.* erk-lig > erk-li ارکلی] *sf.* **1.** Kuvveti, kudreti olan; güçlü; kuvvetli; muktedir; *{eT} (aynı).* **2.** Sözünü geçirebilen; nüfuzlu. **3.** *{eAT} sf.* Muhayyer; seçmeli.

erkli[2], [er-mek *(var olmak, yardımcı fiil)* > er-igli] *{eT} zf.* **1.** İken. *tug taşıkar erkli (tuğ çıkarken)* [ETY] **2.** *sf.* Olan. [Tekin] [ETY]

erklig, [erk-lig] *{eT} sf.* **1.** Güçlü; kudretli; bahadır; kuvvetli. [EUTS] [Gabain] [Tekin] [ETY] **2.** Özgür. [ETY] **3.** *is.* Güç; yetenek; duyu organı. [Üç İtigsizler] **4.** Hükümdar; hakim. [EUTS] **5.** *gök b.* Zühre yıldızı. [EUTS] **6.** Mukadderat. [ETY] ⧉ **erklig bey,** *{eT} Nüfuzlu bey.* [EUTS]|| **erkligin erksizin,** *{eT} İster istemez.* [EUTS]|| **erklig han,** *{eT} Yer altı tanrısı.*

erkliglig, [erk-lig-lig] *{eT} sf.* Güçlü; fıtratlı; duyu organı sahibi. [Üç İtigsizler]

erklik, -ği [erk-lik] *is.* Güç, kuvvet, nüfuz durumu.

erklilik, -ği [erk-li-lik] *is.* Güçlü, kuvvetli, nüfuzlu olma durumu.

erklü, [erk-li / erk-lü ارکلو] *{eAT} sf.* → erkli[1].

erksinme, [erk-si-n-me] *{eT} is.* Hükmetme; hâkim olma. [Üç İtigsizler]

erksinmek, [erk-si-n-mek] *{eT} dönşl. f. [-ür]* **1.** İktidarı ele geçirmek; hakimiyeti gasbetmek. [Gabain] **2.** Kudretlenmek; güçlenmek. [EUTS]

erksintürmek, [erk-si-n-tür-mek] *{eT} gçl. f. [-ür]* Hakimiyet sürdürmek; egemenliğini yürütmek. [EUTS]

erksiremek, [erk-si-re-mek] *{eT} gçsz. f. [-r]* **1.** Kuvvetsiz olmak. [Gabain] **2.** Egemenliğini yitirmek.

erksiz, [erk-siz] *{eT} sf.* **1.** İsteksiz. [Gabain] **2.** Kudretsiz; kuvvetsiz; nüfuzsuz. [ETY] [EUTS] **3.** Kindar. [Gabain]

erksizlik, -ği [erk-siz-lik] *is.* Devlet gücü, iktidarı bulunmama durumu; anarşi; kargaşa.

erkül kalmak, [? erkül + kal-mak] *{ağız} b. f. [-ır]* Herhangi bir işten geri kalmak.

erküz, [erū-mek > er(ü)-güz / er-küz] *{eT} sf.* → ergüz.

erle, [erle] *{eT} is.* Yurt tutulan yer; yurtluk. [DLT]

erlenmek[1], [er-le-n-mek ارلنمك] *{eT} dönşl. f. [-ür]* **1.** (Kadın için) evlenmek; er sahibi olmak. **2.** (Kadın için) birini koca olarak kabul etmek. *{eAT} (aynı)* [DLT]

erlenmek[2], [er-le-n-mek ارلنمك] *{OsT} dönşl. f. [-ür]* Erlik davasında bulunmak.

erlenmek[3], [er-le-n-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* Cin çarpmak.

erleşikli, [er-le-ş-ik-li] *{ağız} sf.* Cin çarpmış.

erleşmek[1], [er-le-ş-mek] *{eT} işteş. f. [-ür]* Erkeklikte yarış etmek. [DLT]

erleşmek[2], [er-le-ş-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* Cin çarpmak.

erli, [er-li] *{eT} sf.* Erli; erkekli. [EUTS]

erlig, [erk-lig] *{eT} sf.* Güçlü.

-erlik, [-r-lık /-rlik / -rluk / -rlük / -ırlık / -irlik / -urluk / -ürlük / -arlık / -erlik] *yap e.* → -rlık.

erlik[1], [erk-lig > er-lig > erlik] *{eT} sf.* Güçlü. ⊕ **Erlik Han** (Kişioğlu), *{eT} kozm. Eski Türk inancında insanları daima kötülüğe yönelten, savaşlar, kuraklıklar, felaketler çıkartan, iyi şeylere temelden karşı çıkan, başıboş, aklına ne gelirse yapan, iradesine hakim olamayan, gök tanrısı tarafından cezalandırıldığından yer altında demir bir sarayda oturan kötülük tanrısının adı; Cehennem hükümdarı.* [EUTS]

erlik[2], **-ği** [er *(erkek; yiğit)* > er-lik ارلك] *is.* **1.** Er olma durumu; erkeklik; yiğitlik; mertlik. *{eT} {eAT} {OsT} (aynı)* [DLT] **2.** (Asker için) er rütbesinde bulunma durumu; er olma. **3.** Meni; sperma. **4.** *{eAT}* Tarikatta bir aşama. ⊕ **erliği kesilmek,** *{ağız} Şiddetli ve ani bir korku nedeniyle erkeklik gücünü yitirmek.*|| **erlik etmek,** *{OsT} İnsanlık göstermek; iyilik yapmak.*|| **erlik günü,** *{eAT} Yiğitlik gösterilecek gün; avaş günü.*|| **erlik suyu,** *{eAT} {OsT} 1. Meni; sperm; döl. 2. Şehvet dolayısıyla erkeklik organından gelen kaygan sıvı; mezi.*|| **erlikten kalmak,** *{eAT} Cinsel güçsüzlüğe yakalanmak; iktidarsızlık çekmek.*

erlik[3], [er-lik] *is.* Hisarlarda askerlerin oturduğu yer; asker konutu.

erlik[4], **-ği** [er *(tan)* > er-lik] *{ağız} is.* Sahur yemeği.

erlik[5], **-ği** [er *(erkek)* > er-lik] *{ağız} sf.* (Kız için) kocaya varma, evlenme çağına gelmiş olan.

erliksiz, [er-lik-siz ارلكسز] *{OsT} sf.* **1.** İnsanlıksız; namert. **2.** Kısır.

erlü, [er *(erkek)* > er-lü ارلو] *{eAT} sf.* (Kadın için) erli; evli; kocalı.

erma, [Ar. ermā' ارماء] *(erma:) {OsT} sf.* (Sevgili için) çok güzel ve cilveli.

ermagan, [Far. ermağān ارمغان] *(ermağa:n) {OsT} is.* Armağan; hediye.

ermah, [Ar. remḥ > ermāḥ ارماح] *(erma:h) {OsT} is.* **1.** Darbeler; vuruşlar. **2.** Mızraklar; süngüler.

ermam, [Ar. rimme > ermām ارمام] *(erma:m) {OsT} is.* Çürük kemikler.

erman, [Far. ermān ارمان] *(erma:n) {OsT} is.* **1.** Arzu; istek. **2.** Yerinme; pişman olma. ⊕ **ermān-hār,** *{OsT} Yerinen; pişman olan.*

ermas, [Ar. remeṡ > ermāṡ ارماث] *(erma:s) {OsT} is.* Sallar.

erme, [er-mek *(ulaşmak)* > er-me] *is.* **1.** Ulaşmak eylemi. **2.** Olgunlaşmak durumu ve eylemi. **3.** *{ağız}* Köy yolu.

ermed, [Ar. ermed ارمد] *{OsT} sf.* **1.** Kül rengi; gri. **2.** (Kişi için) gözü ağrıyan.

ermeda, [Ar. ermedā ارمدا] *(ermeda:) {OsT} is.* Ateş külü.

ermegü, [er-mek > er-me-gū] *{eT} sf.* Tembel; eringen; üşengeç. boş; ihmalci. [Gabain] [EUTS] [DLT]

ermegürmek, [er-me-gür-mek] *{eT} gçsz. f. [-ür]* **1.** İhmalkâr olmak; erinmek; tembelleşmek. [DLT] [Gabain] **2.** *gçl. f.* İhmal etmek. [EUTS]

ermek[1], [ér-mek *(olgunlaşmak)*] *gçsz. f. [-er]* **1.** (Meyve, bitki vb için) sararıp olgunlaşmak; olmak. *{eAT} {ağız} (aynı)* **2.** Yetişkin duruma gelmek; yetişmek; neşvünema bulmak. *{eAT}*

ermek[2], [ér-mek] *{eT} yar. f. [-ür]* **1.** Olmak; imek (cevher fiili). [ETY] [EUTS] [İKPÖy.] [Üç İtigsizler] [Gabain] [Tekin] [DLT] [Yüknekî] **2.** Var olmak; mevcut olmak; olmak. [EUTS] **3.** Vuku bulmak; meydana gelmek; bulmak. [EUTS] **4.** Bulunmak. [EUTS] **5.** Ait olmak; ilgili olmak. [EUTS] ⊕ **ermez iş,** *{eT} Cinayet.*|| **ertük teg,** *{eT} Öylelik.*|| **erür barur erikli,** *{eT} Hür ve bağımsız.* [Gabain] [Tekin]

ermek[3], [ér-mek *(ulaşmak)* > er-mek ارمك / ايرمك] *gçsz. f. [-er]* **1.** Kavuşmak; erişmek; ulaşmak; varmak. *{eT} {eAT} {OsT} (aynı)* [ETY] [Gabain]. **2.** (Yükseklik bakımından) yetişip elle dokunabilmek. *{eAT} {OsT} (aynı)* **3.** *{eAT}* İsabet etmek. **4.** *{eAT}*

{OsT} İleri bir dereceye varmak; yetişmek. **5.** *tasvf.* Belli bir mertebeye ulaşmak; insanüstü nitelikler kazanmak. ☞ **Erdiğine erer, eremediğine taş atar.** *Sataşkan; kavgacı.*|| **erer yeter,** *{ağız} Erişir; yetişir.*|| **ermiş barmiş edgü el,** *{eT} Gelişmiş, ilerlemiş iyi devlet.*|| **erü dutmak,** *{eAT} Erişip tutmak; erişip yakalamak.*||| **erü erü,** *{eT} Git gide.* [Gabain]

ermek[4], [ér-mek / ī-mek] *(é:r-mek) {eT} gçsz. f. [-ür]* **1.** Yalnızlık duymak; üzülmek. [DLT] **2.** İrkilmek. [DLT]

ermek[5], [ér-mek / īr-mek] *(é:rmek) {eT} gçl. f. [-ür]* (Duvar için) yarmak. [DLT]

ermek[6], [er-mek] *{ağız} gçl. f. [-er]* Her işin altından kalkmak; becermek; başarmak. [DS]

ermek[7], [eğir-mek > ēr-mek] *(e:rmek) {ağız} gçl. f. [-er]* Eğirmek; bükmek. [DS]

ermek[8], [év-mek > er-mek] *{ağız} gçsz. f. [-er]* İvmek; acele etmek. [DS]

ermek[9], [er-mek] *{ağız} is.* Arı kovanlarında, arıların girip çıkmasına yarayan delik. [DS]

ermekürmek, [er-me-gür-mek] *{eT} gçsz. f. [-ür]* → ermegürmek.

ermele, [Ar. ermele ارمله] *{OsT} is.* Dul kadın.

ermeli, [Toharca. tamer / rmer *(hızlı)* => erme-li] *{eT} is.* (At için) hızlı. [ETY]

Ermeni, [Lat. armena / Far. Ermeni ارمنى] *is.* **1.** Nordik ve Alpin ırkları karışımı bir topluluk. **2.** Bu soydan ve bu topluluk halkından olan kimse. **3.** Ermeni kilisesine bağlı olan kimse. **4.** *{ağız} c. is.* Dört parçanın birbirine eklenmesi ile meydana gelmiş büyük kilim. ☞ **Ermeni gelini gibi kırıtmak,** *Ağır davranan kimselere söylenen alaylı söz.*|| **Ermeni komitacısı,** *tar. Anadolu'da bir ermeni devleti kurmak için tedhiş faaliyetlerinde bulunan ermeni anarşistlerine verilen isim.*

Ermenice, [Ermeni-ce] *is.* Hint-Avrupa dil ailesinden Ermenilerin konuştuğu bir dil.

ermide, [Far. ermīde ارميده] *(ermi:de) {OsT} sf.* Durmuş; sakin.

ermik, -ği [eri-mek > er(i)-mik] *{ağız} sf.* (Patates, fasulye vb. için) fazla haşlama sonucu dağılma durumuna gelmiş olan.

ermin, [Lat. armenius *(Ermenistan faresı)* > Fr. hermine] *is. zool.* **1.** Sansar cinsi, siyah kuyruklu ve bedeni beyaz, derisi kürk yapmaya elverişli bir av hayvanı; kakım; as; beyaz gelincik, *(Mustea erminea)* **2.** Bu hayvanın kış postundan yapılan kürk.

-ermiş[1], [ér-mek > er-miş] *{eT} çek. e.* Rivayet birleşik zaman ekidir; -imiş; -miş. *barur ermiş (varırmış).*

ermiş[2], [er-mek > er-miş] *is. tasvf.* Kendisini Allah sevgisine bağlamış, belli bir mertebeye ulaşmış, İlahî sırların kendisine açılmış olduğu söylenen kişi; veli; evliya.

ermişlik, -ği [er-miş-lik] *is. tasvf.* Kendisini Allah sevgisine bağlayarak belli bir mertebeye ulaşan kişinin İlahî sırlara vakıf olması hâli; velilik, evliyalık.

ermiye, [Ar. remi > ermiye ارميه] *{OsT} is.* Dolu yağdıran kasırga bulutları.

ermud, [Far. ermüd ارمود] *(ermu:d) {OsT} is.* Armut.

ermun, [Far. ermün ارمون] *(ermu:n) {OsT} is.* Gündelikçiye verilen peşin ücret.

erneb, [Ar. erneb ارنب] *{OsT} is. zool.* Tavşan.

ernebe, [Ar. ernebe ارنبه] *{OsT} is. anat.* Burun ucu.

ernebiye, [Ar. ernebiye ارنبيه] *{OsT} is. zool.* Tavşangiller.

ernek[1], [er-(i)n-gēk / erñek > ernek] *{eT} is.* Parmak. [DLT]

ernek[2], [eñek > ernek] *{ağız} is.* Saban demirinin geçtiği ağaç. [DS]

erneşmek[1], [er(i)n-eş-mek] *dönşl. f. [-ir]* Sataşmak.

erneşmek[2], [el-le-ş-mek / eş-le-ş-mek] *{ağız} işteş. f. [-ir]* Oyunda eşleşmek. [DS]

erngek, [ér-mek > er-(i)n-gēk > erñek] *(erñek) is.* Parmak. [EUTS]

erngeyü, [erñek > erñe-yü ?] *(erñeyü) {eT} is.* **1.** Altı parmaklı adam. [DLT] **2.** *sf.* Çok kısa boylu; cüce. [DLT]

ernik[1], **-ği** [eri-mek > er(i)-n-ik] *{ağız} sf.* **1.** (Kumaş, elbise vb. için) eskimeye yüz tutmuş. **2.** (Kar için) erimeye yüz tutmuş. **3.** (Peynir için) erimeye yüz tutmuş. **4.** (Yağ için) erimiş. **5.** *is.* Eski minder yüzü. [DS]

ernik[2], **-ği** [*eT.* eñ *(yanak)* > eñ-lik > ernik] *{ağız} is.* Allık. [DS]

ernimek, [eri-mek > er(i)-n-i-mek] *{ağız} gçsz. f. [-r]* (Elbise, kumaş vb. için) eskimeye yüz tutmak. [DS]

ernük, -ğü [er-(i)n-ük] *{ağız} is.* Erkek çocuklarda herhangi bir yiyecek ve içeceğe karşı duyulan aşırı istek; imrenme. [DS]

eroin, [Fr. héroïne] *is.* Morfinden kimyasal yolla elde edilen bağımlılık yapıcı uyuşturucu madde.

eroinci, [eroin-ci] *is.* **1.** Eroin üreten ve satan kimse. **2.** *sf.* Eroin bağımlısı; eroinman

eroincilik, -ği [eroin-ci-lik] *is.* Eroinci olma durumu.

eroinman, [Fr. héroïnoman] *sf.* Eroin kullanmayı alışkanlık hâline getirmiş olan; eroinci

eroinmanlık, -ğı [eroinman-lık] *is.* Eroinman olma durumu.

eros, [Yun. erôs *(aşk)*] *is.* **1.** Psikanalizde cinsel eğilimlerin tümü. **2.** *özl. is.* Yunan mitolojisinde sevgi tanrısının adı.

erosal, [eros-al] *sf.* Erosla ilgili; erotik.

erosçu, [eros-çu] *sf.* **1.** Erosla ilgili. **2.** Roman, hikâ-

ye, şiir, tiyatro, resim, heykel gibi sanat eserlerinde aşk konusuna ve cinsel ilişkilere geniş yer veren.

erosçuluk, -ğu [eros-çu-luk] *is.* Cinsel istek ve dürtülere aşırı düşkün olma durumu; erotizm.

erotik, -ği [Fr. érotique] *sf.* **1.** Aşkla ilgili olan; aşkı anlatan. **2.** *gnşl.* Cinsel ilişki ile ilgili; kösnül; şehevi. **3.** Edep dışı.

erotizm, [Fr. érotisme] *is.* **1.** Cinsel ilişki isteği; kösnüllük; şehvaniyet. **2.** Cinsel istek ve dürtülere aşırı düşkün olma durumu.

erozyon, [Fr. érosion] *is.* Rüzgâr, sel, buz gibi doğal etmenlerin kullanılabilir toprakları aşındırarak sürüklemesi olayı; aşınma; itikal.

erpeden[1], [erpe-den ?] *{ağız} is.* Az şey; zerre. [DS]

erpeden[2], [Yun. arpadoni] *{ağız} is.* Çul ya da çuval dokumakta kullanılan kıl sicim. [DS]

erpeleme, [erpe-le-me ?] *{ağız} is.* **1.** Elleme; dokunma. **2.** Silkeleme. [DS]

erpelmek, [érpē-l-mek] *(érpe:mek) {eT} edil. f. [-ür]* Törpülenmek; kesilmek; biçilmek. [EUTS]

erpemek, [érpē-mek] *(érpe:mek) {eT} gçl. f. [-r]* Kesmek; biçmek; törpülemek.

erpetmek, [érpē-mek > érpe-t-mek] *(érpetmek) {eT} gçl. f. [-ür]* Kestirmek biçtirmek; törpületmek.

erpi, [? erbi / erpi] *{ağız} is.* → erbi. [DS]

erpik[1], **-ği** [erp-i-k] *{ağız} sf.* (Kar için) erimeğe yüz tutmuş. [DS]

erpik[2], **-ği** [erp-i-k] *{ağız} sf.* **1.** İyi pişmiş. **2.** Yumuşak. **3.** (Kas için) çok gevşek ve yumuşak. **4.** (Meyve için) zamanı geçmiş. **5.** Düzgün. [DS]

erpimek, [erp-i-mek] *{ağız} gçsz. f. [-r]* **1.** (Kumaş, elbise vb. için) eskimeye, erimeye yüz tutmak. **2.** Çürümek; ezilmek. **3.** (Meyve, kas vb. için) yumuşamak. **4.** (Yara için) çoğalmak. [DS]

errac, [Ar. errāc ارّاج] *(erra:c) {OsT} sf.* Fesatçı; yalancı; müzevir.

erre[1], [erre] *{eT} ünl.* **1.** Eşek kaşandırmak istenildiği zaman iki üç kere söylenir. [DLT] **2.** Sidik.

erre[2], [Far. erre اره] *{OsT} is.* Testere; bıçkı. ⊡ **errehāne,** *{OsT} Bıçkı yeri; hızar.*|| **erre-keş,** *{OsT} Bıçkıcı.*

errek, [er *(sabah)* > er-rek اررك] *(e'rrek) {eAT} zf.* Erkenden; erkence.

ers, [Far. ers ارس] *{OsT} is.* Gözyaşı.

ersad, [Ar. rasad > ersād ارصاد] *(ersa:d) {OsT} is.* Gözlemler; gözetlemeler; rasatlar.

ersah, [Ar. ersaḥ ارسح] *{OsT} is.* **1.** Kurt. **2.** *sf.* (Kişi için) uylukları etsiz; zayıf.

ersatz, [Alm. erzats] *is.* **1.** Yerine koyma. **2.** Az bulunur veya pahalı yiyeceklerin yerini tutan besin maddeleri; ikame maddesi.

-erse, [-er-se] *çek. e.* Şart birleşik zaman ekidir. *barur erse (varırsa).*

erseg, [er-se-g / er-sü-g] *{eT} sf.* (Kadın için) erkek düşkünü.

erseglenmek, [er-se-g-len-mek] *{eT} dönşl. f. [-ür]* (Kadın için) erkek istemek; erkeği arzu etmek.

ersek[1], **-ği** [er-se-k ارسك] *{eT} sf.* **1.** (Kadın için) ortaya düşmüş; azgın; orospu. **2.** Erkeğe düşkün. **3.** *{OsT}* Koca isteyen. [DLT] **4.** *{ağız} is.* Erkeğe düşkün kadın. [DS]

ersek[2], **-ği** [er-(i)s-ek ?] *{ağız} is.* Toprak, tahta vb.nde oluşan yarık. [DS]

erseklenmek, [er-se-k-le-n-mek] *{eT} dönşl. f. [-ür]* (Kadın için) erkek istemek. [DLT]

ersel[1], [Ar. rasl] *{eT} sf.* Uysal; yumuşak başlı.

ersel[2], [er *(erkek)* > er-sel] *{ağız} sf.* (Kadın için) kocasına bağlı. [DS]

erseleme, [örse-le-me / erse-le-me] *{ağız} is.* Sert bir cismi ovuşturup yumuşatma; örseleme. [DS]

erselemek[1], [örsele-mek / ersele-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* Ezip bozmak; sarsmak. [DS]

erselemek[2], [erse-le-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* **1.** Kovmak. **2.** Takip etmek; izlemek. [DS]

erselenmek, [ersele-n-mek] *{ağız} edil. f. [-ir]* İtilip kakılmak; örselenmek. [DS]

erselik, -ği [*eT.* > er-seg > erse-lik] *is.* **1.** *biy.* Hem erkek hem de dişilik özellikleri taşıyan; erselik; hünsa. **2.** *bot.* Çiçekliğinde hem erkek hem de dişi çiçeği bulunan bitki; er dişi.

erseliklik, -ği [erse-lik-lik] *is. biy.* Hem erkek hem de dişi olma durumu; er dişilik.

ersellik, [ersel-lik] *{eT} is.* Uyuşukluk; tembellik.

erseme, [er-se-me] *is.* Erkekle birlikte olmayı arzulama durumu; ersemek eylemi.

ersemek, [er-se-mek ارسه مك] *{OsT} {ağız} gçsz. f. [-r]* (Kadın için) erkek istemek; erkekle birlikte olmayı istemek; koca istemek.

ersen[1], [Ar. ehven / Far. āsān => ersen] *{ağız} sf.* Kolay. [DS]

ersen[2], [Far. ersen ارسن] *{OsT} is.* Meclis; kurultay; kongre.

ersenek, -ği [erse-mek > erse-n-ek] *{ağız} sf.* (Kadın için) erkeğe düşkün. [DS]

erser, [er-se-r] *{eT} e.* İse. [ETY]

ersi, [*eT.* er-sig > er-si ارسی] *{OsT} sf.* Erkeksi; erkek gibi.

ersig, [er-sig] *{eT} sf.* **1.** Ere benzeyen; erkek gibi. [DLT] **2.** Kahraman; yiğit. [Yüknekî]

ersimek[1], [ersi-mek / yarsı-mak] *{eT} gçsz. f. [-r]* **1.** İğrenmek; tiksinmek. [EUTS] **2.** (Hayvan için) kösnümek. [EUTS].

ersimek[2], [er-si-mek] *gçsz. f. [-r] [-s(ı)-yor]* Erkek istemek; koca arzulamak.

-ersin, [-r-sın / -a-r-sın / -u-r-sm / -e-r-sin / -ü-r-sin] *{eAT} çek. e.* → -rsın.

ersin, [Yun. esktrain =>eğsiseren/eğsiran>ersin ارسين] *{OsT} is.* **1.** Kurumuş hamur ya da hamur bulaşığını kazımaya yarayan araç; eğsiseren. *{ağız} (aynı)* [DS] **2.** *{ağız}* Ateş küreği. [DS] **3.** *{ağız}* Hamur kesmekte kullanılan bıçak. [DS]

ersinmek, [er-si-n-mek] *{eT} dönşl. f. [-ür]* Erkekleşmek; tam erkek olmak. [DLT]

-ersiz, [-r-sız / -a-r-sız / -u-r-sız / -e-r-siz / -ü-r-siz] *{eAT} çek. e.* → -rsız.

ersiz, [er-siz] *sf.* (Kadın için) erkeği olmayan; kocasız.

ersizlik, -ği [er-siz-lik] *is.* (Kadın için) erkeği olmama durumu; kocasızlık.

erslan, [erslān] *{eT} is.* Aslan. [EUTS]

ersusa, [Ar. ersūsa ارصوصه] *(ersu:sa) {OsT} is.* Eskiden kullanılan bir kavuk; büyük sarık.

ersün, [Yun. esktrain => eğsiran > ersin ارسون] *{eAT} is.*→ ersin.

erş, [Ar. erş ارش] *{OsT} is. huk.* **1.** Sakatlanan bir uzuv için yaralayandan alınan diyet; kan parası. **2.** Satılık malın, kusuru dolayısıyla değerinden indirilen para. ▫ **erş-i gayr-i mukadder,** *{OsT} huk. Ölüme sebep olmayan ve miktarı belli olmayan, ancak bilirkişi vasıtası ile belirlenen diyet.*|| **erş-mukadder,** *{OsT} huk. Ölüme sebep olmayarak kesilen veya muattal bırakılan uzuvlara mahsus miktarı belli diyet.*

erşah, [Ar. erşaḥ ارشح] *(erşa:h) {OsT} sf.* (Kişi için) cin fikirli.

erşed, [Ar. rüşd > reşid *(ergen)* > erşed ارشد] *{OsT} sf.* **1.** En olgun. **2.** Rüştünü ispat etmiş; ergenleşmiş. **3.** En doğru yolu tutmuş; doğru yola en yakın olan; davranışları en iyi olan. ▫ **erşed-i evlād,** *{OsT} Çocukların en ergini.*

erşek[1], **-ği** [öşek > erşek ارشك] *{eAT} {ağız} is.* Pars ile ayı azması hayalî bir yaratık. [DS]

erşek[2], **-ği** [Yun. arkhiepiskopos > Mac. érsek] *{OsT} is.* Başpiskopos.

erşem, [Ar. erşem ارشم] *{OsT} sf.* **1.** (Kişi için) vücuduna iğne batırarak çivit ile resim yaptırmış; dövme yaptırmış. **2.** (Kişi için) yemeğin kokusundan iştahı açılarak karnı acıkan.

erşi, [? erşi] *{ağız} sf.* Çirkin. [DS]

erşin, [arşın / Yun. ekstrein ?] *{ağız} is.* **1.** Ateş küreği. **2.** Saçta yufka çevirmekte kullanılan araç; eğsıran. **3.** Uzunluk ölçüsü; arşın. [DS]

erşün, [arşın / Yun. ekstrein ? ارشون] *{eAT} {ağız} is.*→ ersin. [DS]

ert, [ért] *{eT} is.* Haraç; ağır vergi. ▫ **ért bért,** *{eT} Haraç.*

erta, [Ar. ertā ارطی] *(erta:) {OsT} is.* Tabakların deri boyamakta kullandıkları bir tür ağaç.

ertan, [er + tan] *{ağız} is.* Günün erken zamanı; gün doğma zamanı.

ertdürmek, [er-t-dür-mek] *{eT} gçl. f. [-ür]* Geçirtmek; yaptırmak. [Gabain]

erte[1], [ér *(tan)* > er-te / irte ایرته / ارته] *{eT} {eAT} {OsT} zf.* **1.** Erken; sabah; erken vakit. [Yüknekî] [Gabain] **2.** *{eAT}* Şafak sökme zamanı; sabah. ▫ **erte ağarmak,** *{eAT} Şafak sökmek.*|| **erte aklığı,** *{eAT} Şafak aydınlığı; fecir.*|| **erte aydınlığı,** *{eAT} Şafak aydınlığı; fecir.*|| **erte çıkmak,** *{eAT} Şafak sökmek.*|| **erte doğmak,** *{eAT} Şafak sökmek.*|| **erte ıldızı,** *{eAT} Sabah yıldızı.*|| **erte ılduzu,** *{eAT} Sabah yıldızı.*|| **erte namazı,** *{eAT} Sabah namazı.*|| **erte yeri ağarmak,** *{eAT} Şafak sökmek.*|| **erte yeri aklığı,** *{eAT} Şafak aydınlığı; fecir.*|| **erte yıldızı,** *{eAT} {OsT} Sabah yıldızı.*

erte[2], [ér-mek *(ulaşmak)* > ér-t-mek > ér-t-e] *is.* **1.** *{eT}* Bilinen ve belirli bir zamanın, olayın arkasından gelen zaman; sonra. *{eT} (aynı)* [DLT] [EUTS] **2.** *{eAT}* Ertesi gün; yarın. ▫ **erte aşırı gün,** *{OsT} Öbür gün; yarından sonraki gün.*|| **erte beklemek,** *{ağız} Kutsal geceleri ibadetle geçirmek.*|| **erte ertesi,** *{OsT} 1. Öbür gün. 2. Daha öbür gün.*|| **erte gece,** *{eAT} Bütün zamanlar; sabah akşam; gece gündüz.*|| **erte gün,** *{OsT} Ertesi gün; bir sonraki gün.*

erte[3], [ér-mek *(ulaşmak)* > ér-t-e] *{ağız} is.* Herhangi bir işte ilk başarı. [DS]

ertegi, [erte-gi] *{eAT} zf.* Yarınki.

erteki, [erte-ki ایرتكی] *{eAT} zf.* Yarınki.

ertel, [Ar. ertel ارتل] *{OsT} sf.* (Kişi için) peltek konuşan.

erteleme, [erte-le-me] *is.* Ertelemek eylemi.

ertelemek[1], [erte[1] > erte-le-mek ارتلمك] *gçsz. f. [-r] [-l(i)-yor]* Geceyi arkada bırakmak; sabahlamak.

ertelemek[2], [erte[2] > erte-le-mek] *gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* **1.** Geciktirmek. **2.** Başka bir zamana bırakmak. **3.** *gçsz.* Fazla durmak; beklemek.

erteleniş, [erte-le-n-iş] *is.* Ertelenme durumu ve biçimi.

ertelenme, [erte-le-n-me] *is.* Ertelenmek eylemi.

ertelenmek, [erte-le-n-mek] *edil. f. [-ir]* Başka bir zamana bırakılmak; geciktirilmek.

erteleyin, [erte[1] > erte-le-yin] *{ağız} zf.* Şafakla beraber; şafak vakti. [DS]

erteleyiş, [erte[2] > erte-le-y-iş] *is.* Erteleme eylemi veya biçimi.

ertelik, -ği [erte[1] > erte-lik] *{ağız} is.* Sahur yemeği. [DS]

ertelü, [erte[1] > erte-li / erte-lü ارتلو] *{eAT} sf.* Sabahlı.

🗗 **ertelü gecelü,** *{eAT} Sabahlı akşamlı; sabah akşam.*

ertem, [er-dem > ertem] *{ağız} is.* Söz, iş ve davranış bakımından herkesin beğendiği; erdem. [DS]

erten, [erte[1] > erte-n] *zf.* **1.** Güneş doğduğunda; gün doğunca. **2.** *{ağız}* Güneşin doğma zamanı; sabahleyin. [DS]

ertene, [erte[1] > erte-n-e] *{ağız} is.* Sahur. [DS]

ertenemek, [érte-n-e-mek] *{eT} gçsz. f. [-r]* Erken başlamak. [DLT]

erteng, [Far. erceng / erteng ارتنگ] *{OsT} is.* → erceng.

ertesi, [erte[2] > erte-s-i ایرتسی / ارتسی] *sf.* **1.** (Gün, hafta, ay ve yıl için) bir sonraki. **2.** (Belli bir olay, gün veya süre için) arkasından gelen zaman. **3.** *{eAT} is.* Ertesi gün.

ertey, [erte[2] > erte-y] *{ağız} is.* Ertesi gün; erte. [DS]

ertgürmek, [ert-gür-mek / ergürmek] *{eT} gçl. f. [-ür]* Geçirmek. [Gabain]

ertig, [ert-ik] *{eT} is.* Çiğnenmiş yol. [DLT]

ertigli, [ért-mek > ert-ig-li] *{eT} sf.* Ölümlü; geçici; fani. [EUTS]

ertimlig, [ert-im-lig] *{eT} sf.* Geçici, fani; ölümlü; geçici; fanilik. [EUTS] [Gabain]

ertingü, [ért-mek > ert-in-mek *(aşırı olmak)* > ertiñü] *(ertiñü) {eT} zf.* **1.** Pek çok; aşırı şekilde; çok. [Gabain] [Tekin] [ETY] **2.** Fazlasıyla; fevkalade; son derece. [EUTS] [İKPÖy.] 🗗 **ertingü ulug,** *{eT} Çok büyük.* || **ertingü ti,** *{eT} Pek fazla; pek uzun süre.*

ertini, [Soğd. rtny => ertini / erdeni / erdine] *{eT} is.* **1.** Bir değeri olan her madde ve her şey; cevher. [EUTS] [Gabain] **2.** Mücevher. [İKPÖy.] **3.** İri inci. [DLT] 🗗 **ertini özük,** *{eT} Bedeni inci gibi kadın.* [DLT]

ertinmek, [ert-in-mek] *{eT} gçsz. f. [-ür]* **1.** Vazgeçmek. [Tekin] [ETY] **2.** Pişman olmak. [ETY] **3.** Geçmek; ileri gitmek. [ETY]

ertişmek, [ert-iş-mek] *{eT} işteş. f. [-ir]* **1.** Geçmekte yarış etmek. [DLT] **2.** *{ağız}* Karşındaki kişiye kafa tutmak; şımarmak. **3.** *{ağız}* Çökmek. [DS] **4.** Ters hareket dolayısıyla vücut organlarından biri incinmek; burkulmak.

ertmek, [ér-mek *(ulaşmak)* > ér-t-mek / irtmek] *{eT} gçl. f. [-ür]* **1.** Fazla olmak; aşmak; geçmek. [İKPÖy.] **2.** Geride bırakmak; geçmek. [İKPÖy.] [ETY] [DLT] [Gabain] **3.** İşlemek; [EUTS] [Gabain] **4.** Devam ettirmek; peşini bırakmamak. [EUTS] [Gabain] **5.** Nihayete ermek. [Üç İtigsizler] **6.** *{ağız}* Bitirmek; kurtarmak; yok etmek. [DS]

erttürmek, [ert-tür-mek] *{eT} gçl. f. [-ür]* **1.** Yaptırmak; tamamlatmak. [EUTS] **2.** Geçirtmek. [EUTS]

ertukrak, [art-uk-rak] *{eT} zf.* Fazlasıyla; fevkalade; olağanüstü. [EUTS]

ertüdin, [ért-mek > er-t-ü-din] *{eT} zf.* Tamamıyla. [Gabain]

ertük, -ğü [ert-ük ?] *{ağız} sf.* Uğursuz. [DS]

ertürmek, [ér-mek > er-t-ür-mek] *{eT} gçl. f. [-ür]* **1.** Yapmak; işlemek; ifa etmek. [Gabain] [EUTS] **2.** Tamamlamak. [EUTS] **3.** Kabullenmek. [DLT] [EUTS] **4.** Geçirmek; aşmak. [Üç İtigsizler] [DLT] **5.** Uzaklaştırmak. [Gabain] **6.** Yaptırmak; oldurmak [Tekin] [ETY] **7.** Vazgeçmek; bağışlamak. [DLT]

erum, [Ar. erūme > erūm اروم] *(eru:m) {OsT} is. bot.* Kök saplar.

erume, [Ar. erūme ارومه] *(eru:me) {OsT} is. bot.* Kök sap.

erus, [Far. erūs اروس] *(eru:s) {OsT} is.* Kumaş; mal; meta.

-erü, [-aru / -erü] *{eAT} yap. e.* → -aru.

erü, [arı / erü ?] *{ağız} sf.* Hoş; güzel. [DS]

erüdutmak, [er-mek+tut-mak>er-ü+dut-mak ارودوتمق] *{eAT} gçl. f. [-ar]* Yetişip yakalamak; erişip tutmak.

erügü, [Yun. rókha => erügü] *{ağız} is.* → öreke. [DS]

erük[1], [erük / érik] *{eT} is.* Deri sepilemede kullanılan şey. [DLT]

erük[2], [ér-ü-mek > er-ü-k] *{eT} {ağız} is.* **1.** Şeftali, kayısı, erik gibi meyvelerin genel adı. [DLT] [EUTS] **2.** Erik. [DS] 🗗 **tülüg erük,** *{eT} Kayısı.* [Gabain]

erüklemek, [erük-le-mek] *{eT} gçl. f. [-r]* Sepilemek. [DLT]

erüklenmek, [erük-le-n-mek] *{eT} dönşl. f. [-ür]* (Erik ağacı için) meyve vermek; eriklenmek. [DLT]

erüklük, [erük-lük] *{eT} is.* Erik bahçesi; eriklik. [DLT]

erüksemek, [erük-se-mek] *{eT} gçsz. f. [-r]* Canı erik istemek. [DLT]

erümek, [erǖ-mek] *(erü:mek) {eT} gçsz. f. [-r]* Erimek. [DLT]

erürgen, [ér-mek *(erişmek)* > er-ür-mek > erür-gen ایررکن] *{eAT} sf.* Çok eriştiren.

erürmek, [*eT.* ér-mek > er-gür-mek اررمك] *{eAT} gçl. f. [-ür]* Ulaştırmak; eriştirmek.

erüş[1], [*ar-mak *(dolaşmak)* > ar-ış / erüş] *{eT} is.* Arış; dokumada boy ipliği. [Gabain]

erüş[2], [ér-mek > er-üş] *{eT} sf.* Pek çok; sayısız; hesapsız. [EUTS] [Gabain]

erüşmek[1], [ér-iş-mek] *{eT} dönşl. f. [-ür]* Ermek; erişmek. [DLT]

erüşmek[2], [erü-ş-mek] *{eT} dönşl. f. [ür]* Erimek.

erüşte, [Far. rişte رشته] *{OsT} {ağız} is.* Erişte. [DS] 🗗 **erüşte çorba,** *{ağız} Kesilmiş hamur veya mercimek çorbası.* [DS]

erütmek, [erü-t-mek] *{eT} gçl. f. [-ür]* Eritmek. [DLT]

-erüz, [-ruz / -a-r-uz / -u-r-uz / -e-r-üz / -ü-r-üz] *{eAT} çek. e.* → -ruz.

erüz, [Ar. aruzz > Far. arz => erüz / erz ارز] *{OsT} is.* Pirinç (tahıl).

erva, -a'ı [Ar. ervaʿ اروع] *{OsT} sf.* **1.** (Kişi için) genç ve güzel. **2.** (Kişi için) son derece cesur ve yiğit.

ervah, [Ar. rūḥ > ervāḥ ارواح] *(erva:h) {OsT} is.* Ruhlar. ⊡ **ervāh-ı habîse,** *{OsT} Cin ve şeytan gibi kötü ruhlar.*|| **ervāh-ı latife,** *{OsT} Melekler.*|| **ervāh-ı makāmāt,** *{OsT} Müzik makamlarının ruhu.*|| **ervāh-ı mukaddese,** *{OsT} Kutsal ruhlar.*|| **Ervahına yuf olsun.** *{OsT} Sövme sözü.*|| **ervāh-ı tayyîbe,** *{OsT} İyi ruhlar.*

ervahî, [Ar. ervāḥī ارواحی] *(erva:hi:, h kalın söylenir) {OsT} sf.* Ruhlar âlemine ait olanlar.

ervahiye, [Ar. ervāḥ > ervāḥiye ارواحیه] *(erva:hiye) {OsT} is. fel.* Doğadaki bütün varlıkların insanınkine benzer ruhları bulunduğunu savunan ilkel doktrin; canlıcılık; animizm.

ervak, [Ar. revḳ > ervāḳ ارواق] *(erva:k) {OsT} is.* **1.** Perdeler. **2.** Çadırlar.

Ervam, [Ar. rūm > ervām اروام] *(erva:m) {OsT} is.* **1.** Romalılar. **2.** Arabistan dışındaki memleketlerden olanlar. **3.** (Araplara göre) Osmanlılar.

ervan, [er-van] *{ağız} is.* Delikanlı. [DS]

ervane¹, [? ervane] *is.* Kadın cepkeni.

ervane², [Far. ervāne اروانه] *(erva:ne) {OsT} is. bot.* **1.** Bir tür yabani şebboy. **2.** Bir tür dişi deve; arvana; maya.

erveb, [Ar. erveb اروب] *{OsT} is.* Yoğurt.

erveç, -ci [ev-ir-eç > erveç] *{ağız} is.* Fırında ekmek çevirmekte kullanılan araç. [DS]

-ervem, [-r-vam / -ar-vam / -er-vem / -ır-vam / -ir-vem / -ur-vam / -ür-vem] *{eAT} çek. e.* → -rvam.

-erven, [-r-van / -ar-van / -er-ven / -ır-van / -ir-ven / -ur-van / -ür-ven] *{eAT} çek. e.* → -rvan.

ervenan, [Ar. ervanān اروانان] *(ervana:n) {OsT} sf.* **1.** (Ses için) dik. **2.** (Gün için) sıkıntılı; ıstıraplı.

ervend, [Far. ervend اروند] *{OsT} is.* **1.** Deneme; tecrübe; sınama. **2.** Şeref ve itibar.

ervin, [Far. ervīn اروین] *(ervi:n) {OsT} is.* Deneme; sınama; tecrübe; ervend.

eryaf, [Ar. rīf > eryāf اریاف] *(erya:f) {OsT} is.* Ekini bol düzlükler; verimli yerler; mamur yerler.

eryeten, [er *(erken)* + yet-mek *(yetişmek)* > er+yeten] *{ağız} sf.* **1.** Turfanda. **2.** *is.* Bir tür incir.

erz¹, [Far. erz / erziş ارز / ارزش] *{OsT} is.* **1.** Değer; baha; kadir kıymet. **2.** *{ağız}* Saygı.

erz², [Ar. arz *(katran ağacı)* / erze ارزه / ارز] *{eT} is.* Dövülmüş çam kabuğu.

erz³, [Ar. aruzz > Far. arz ارز] *{OsT} is.* → erüz.

erzah, [Ar. erzaḳ ارزاق] *{ağız} is.* Gelin almaya giden dünürcüye erkek evinden giden yemeklik vb. şeyler; erzak. [DS]

erzak, [Ar. rızḳ > erzāḳ ارزاق] *{OsT} is.* **1.** Saklanan yiyecekler; gıda yığımı. **2.** Bozulmadan uzun süre saklanabilecek yiyeceklerin genel adı; yiyecek içecek; yenilecek içilecek şeyler; azıklar. ⊡ **erzak ambarı,** *Yiyecek saklanan ambar.*|| **erzak dolabı,** *Yiyecek konulan dolap.*|| **erzak-ı askeriye,** *{OsT} Askere verilen yiyecekler.*|| **erzak-ı mukaddere,** *{OsT} Allah'ın herkes için takdir ettiği rızk; yiyecek.*

erzal, -li [Ar. rezīl > erẕāl ارذال] *(erza:l) {OsT} is.* Alçaklar; soysuzlar; reziller; yüzsüzler.

erzan¹, [? erzan] *{ağız} is.* **1.** Ceza. **2.** Suç. [DS]

erzan², [Far. erzi *(kıymeti olmak)* > erzān ارزان] *(erza:n) {OsT} sf.* **1.** Ucuz; bol. **2.** Uygun; yerinde; layık. **3.** Ruhsat; izin. ⊡ **erzān-ı bahā,** *{OsT} Ucuz fiyatlı.*

erzani, [Far. erzānī ارزانی] *(erza:ni:) {OsT} is.* **1.** Ucuzluk; bolluk. **2.** Uygunluk; layık görülme. ⊡ **erzanî buyurmak,** *{OsT} İhsan etmek.*|| **erzanî kılmak,** *{OsT} İhsan kılmak.*

erzaniş, [Far. erzāniş ارزانش] *(erza:niş) {OsT} is.* Hayır ve iyilikler.

erze¹, [Ar. ʿārıżā] *{ağız} is.* Dilekçe. [DS]

erze², [Ar. erze ارزه] *{OsT} is. bot.* Çam ağacı.

erze³, [Far. erze ارزه] *{OsT} is.* **1.** Samanlı sıva çamuru. **2.** Çamdan çıkarılan zift. **3.** Eski bir inanışa göre dünyanın bölündüğü yedi iklim. ⊡ **erze-ger,** *{OsT} Sıvacı.*

erzel, [Ar. rezālet > rezil > erzel ارذل] *{OsT} sf.* **1.** Daha rezil; en rezil; çok rezil. **2.** Alçak; soysuz. **3.** *{ağız}* Arsız; yüzsüz. [DS] ⊡ **erzel-i nās,** *{OsT} İnsanların en rezili, alçağı.*|| **erzel-i ömr,** *{OsT} Yaşlılığın en ileri devirleri; bunama çağı.*

erzem, [Far. zīr-i zemīn => erzem] *{ağız}* is. **1.** Bodrum. **2.** Evin altındaki taşlık yer. [DS]

erzen, [Far. erzen ارزن] *{OsT} is.* Darı. ⊡ **erzen-i zerrîn,** *{OsT} 1. Yaldızlı darı. 2. mecaz. Sarı yıldızlar.*

erzenîn, [Far. erzenīn ارزنین] *(erzeni:n) {OsT} is.* Darı ekmeği.

erzide, [Far. erzīde ارزیده] *(erzi:de) {OsT} sf.* Değeri belirlenmiş; fiyatı kesilmiş.

erziz, [Far. erzīz ارزیز] *(erzi:z) {OsT} is.* Kalay.

Es [Alm. Einstein *(Alman fizikçi)* > Fr. einstenium]

is. kim. Atom numarası 99 olup tabiatta bulunmayan, ancak Uranyum-238'in ışıması veya termonükleer tepkime sırasında oluşan Es 253, Es 254 ve Es 255 adlarında üç ayrı izotopu bulunan radyoaktif element aynştaynyumun sembolü.

es[1], [es] *{eT} is.* **1.** Kötülük; fenalık. **2.** Ayıp şey; avret yeri. [DLT]

es[2], [es] *{eT} is.* Yırtıcı hayvanların avı, leş; pay. [DLT]

es[3], [es] *{ağız} is.* Yarar; fayda. [DS]

es[4], [Lat. s harfinin okunuşu] *is. müz.* **1.** Notada duraklama zamanı. **2.** Bu duraklamayı gösteren işaret. ⊡ **es geçmek,** *argo. Önem vermemek; üzerinde durmamak; boş vermek.*|| **es vermek,** *Konuşma sırasında sözlerine ara vermek.*

esa[1], [Ar. ʿaṣā] *{ağız} is.* **1.** Baston. **2.** Yarı yanmış, ucu ateşli odun.

esa[2], [Ar. esā اسا] *(esa:) {OsT} is.* Merhem; ilaç.

es'ab, [Ar. eṣʿab اصعب] *(es-ab) {OsT} sf.* Daha güç; en zor; pek zor. ⊡ **es'ab-ı umūr,** *{OsT} İşlerin en zoru.*

es'abi[1], [Ar. es̱ʿābī اثعابى] *(es-a:bi:) {OsT} is.* Çok güzel ve beyaz göz.

esabi[2], **-bi'ı** [Ar. üsbū > esābīʿ اسابيع] *(esa:bi:) {OsT} is.* Haftalar.

esabi[3], **-i'ı** [Ar. ışbı > eṣābiʿ اصابع] *(esa:bi) {OsT} is.* Parmaklar. ⊡ **esābi'-sukur,** *{OsT} bot. Meryemana eli denilen bir kök.*|| **esābiü'l-azarî,** *{OsT} Parmak üzüm; hatun parmağı.*|| **esābiü'l-kadem,** *{OsT} Ayak parmakları.*|| **esābi'-zîb,** *{OsT} Parmaklarını süsleyen.*|| **esābi'-zîb-i dest-i tekrîm,** *{OsT} 1. Saygı elinin parmaklarını süsleyen. 2. mecaz. Ele hürmetle alınan.*

es'ad, [Ar. saʿīd > esʿad اسعد] *(es-ad) {OsT} sf.* Çok mutlu; pek mutlu; çok hayırlı. ⊡ **es'ad-ı eyyām,** *{OsT} Günlerin en mutlusu.*

esafil, [Ar. sefīl > esāfil اسافل] *(esa:fil) {OsT} is.* **1.** En bayağı; daha çok bayağı ve aşağı olanlar. **2.** Halkın en aşağı tabakası. ⊡ **esāfil-i nās,** *{OsT} Halkın aşağı tabakası; en bayağı takımı.*|| **esāfil-i şark,** *{OsT} Paryalar.*

esah, -hhı [Ar. ṣaḥīḥ > eṣaḥḥ اصح] *{OsT} sf.* Daha doğru; pek doğru; en doğru.

esahic, [Ar. eshece > esāhīc اساهيج] *(esa:hi:c) {OsT} is.* Türlü türlü yürüyüşler.

esaka, [Ar. esāḳa اساقه] *(esa:ka) {OsT} is.* Üzengi kayışı.

esakıf, [Ar. üsḳuf > esāḳıf اساقف] *(esa:kıf) {OsT} is.* Piskoposlar; metropolitler.

esakif, [Ar. eskef > esākif اساكف] *(esa:kif) {OsT} is.* **1.** Kunduracılar. **2.** Eskiciler. **3.** Köşkerler.

esalib, [Ar. üslūb > esālīb اساليب] *(esa:li:b) {OsT} is.* Üsluplar; tarzlar; biçimler; ifade şekilleri.

esame, [Ar. ism > esmā > esāmi / esāme اسامه] *(esa:me) {OsT} is.* **1.** İsimler; adlar; namlar. **2.** *tar.* Yeniçerilerin künyelerinin kayıtlı olduğu kütük. ⊡ **esame çalmak,** *{OsT} Yeniçeri ocağından bir suçtan dolayı kovulan kişinin adının kütükten silinmesi.*|| **esameden silmek,** *Samimi arkadaşlığı ve dostluğu kesmek; sona erdirmek.*|| **esame kâğıdı,** *{OsT} tar. Yeniçerilerin künyelerinin ve maaşlarının derecelerinin yazılı olduğu kimlik belgesi.*|| **esamisi okunmamak,** *Hiç değer verilmemek; adı bile anılmamak; önem verilmemek.*

esameli, [esame-li] *{OsT} sf.* **1.** Adlı; adı yazılı. **2.** *tar.* Ulufe defterine adı geçmiş olan; deftere kayıtlı.

esami, [Ar. ism > esmā > esāmī اسامى] *(esa:mi:) {OsT} is.* → esame.

esan, [Yun. aksoni => eksen / eğsen > ēsan] *(e:san) {ağız} is.* Kağnı dingili.

esanid, [Ar. isnād > esānīd اسانيد] *(esa:ni:d) {OsT} is.* **1.** İsnatlar; dayanaklar; dayandırmalar. **2.** *isl.* Hz. Muhammed'in hadisleri, bu hadislerin söylenmesine sebep olan hadiseleri ve bunların kimler tarafından rivayet edildiğini ve söylendiğini bildirme.

esanlaşmak, [esen-le-ş-mek] *{ağız} işteş f. [-ir]* **1.** Vedalaşmak. **2.** Helalleşmek.

esans, [Fr. essence] *is.* Bitki ve hayvanlardan sıkma, damıtma veya çözündürme yoluyla çıkarılan ya da kimyasal yollarla elde edilen uçucu ve güzel kokulu sıvıların genel adı.

es'ar[1], [Ar. sıʿr > esʿār اسعار] *(es-a:r) {OsT} is.* Satılan malların fiyatları; narhlar.

es'ar[2], [Ar. suʾr > es'ar اسأر] *(es-ar) {OsT} is.* Yiyecek, içecek artığı.

esara, [Ar. esīr > esārā اسارى] *(esa:ra:) {OsT} is.* Esirler; köleler; üsera.

esaran, [Yun. ksistrein] *{ağız} is.* → eğsiseren. [DS]

esare, [Ar. es̱āre اثاره] *(esa:re) {OsT} is.* Eski zamanlardan rivayet edilerek öğrenilen bilgiler.

esaret[1], [Ar. esr > esīr > esāret اسارت] *(esa:ret) {OsT} is.* **1.** Özgürlüğünü kullanamama durumu. **2.** Boyunduruk altında bulunma; esirlik; tutsaklık; kölelik. **3.** Savaşta düşman eline düşmüş askerin durumu; bu durumda bulunan kimselerin bağlı olduğu statü. ⊡ **esāret-i vicdāniye,** *{OsT} Vicdan tutsaklığı.*

esaret[2], [Ar. es̱er > es̱āret اثارت] *(esa:ret) {OsT} is.* Nişanlar; izler; alametler.

esarir, [Ar. sırr>esrār>esārīr اسارير] *(esa:ri:r) {OsT} is.* **1.** Avuç ve alındaki çizgiler. **2.** Yüz güzelliği.

esas[1], [Ar. esās اساس] *(esa:s) {OsT} is.* **1.** Bir şeyin özünü oluşturan temel öge; dip; kök. **2.** İşin doğrusu; gerçek biçim; doğru şekil; asıl. **3.** *sf.* Asıl, temel alınan. ⧉ **esasa bağlamak,** *Bir kararın dayanaklarını, ana kurallara oturtmak; dayandırmak.*|| **esas devre,** *Temel olarak alınan değer sayısı ile ilgili sayışım bilgilerinin toplandığı dönem.*|| **esas duruş** (vaziyet), *Askerlikte hazır ol duruşu.*|| **esas fiyat,** *Fiyatlara esas alınan öge.*|| **esası olmamak,** *Doğru olmamak; yalan, gerçek dışı çıkmak.*|| **esas itibariyle,** *Aslında, temel olarak; gerçek yönüyle.*|| **esas maliyet,** *1. Ham madde ve üretici işçilik maliyeti. 2. Üretimin hacmine göre inip çıkan maliyet; doğrudan maliyet.*|| **esas mevduat,** *Herhangi bir borç veya borçlanma yoluyla oluşmayan mevduat.*|| **esas renkler,** *Sarı, mavi ve kırmızı renkler.*|| **esas sermaye,** *1. Paylara bölünmüş ortaklık sermayesi. 2. Kurucular veya ortaklar tarafından taahhüt edilen sermaye.*|| **esas ücret,** *Herhangi bir ikramiye, ödenek vb. ödemeler dışında verilen ücret.*

esas[2], [Ar. es̱ās اثاث] *(esa:s) {OsT} is.* Döşeme, minder gibi ev eşyası. ⧉ **esās-ı beyt,** *{OsT} Ev eşyası.*

esasat, [Ar. esās > esāsāt اساسات] *(esa:sa:t) {OsT} is.* Esaslar; temeller; dayanaklar.

esase, [Far. esāse اسامه] *(esa:se) {OsT} is.* Göz ucu ile bakma.

esasen, [Ar. esāsen اساساً] *(esa:'sen) {OsT} zf.* **1.** Aslında; esas olarak. **2.** En başından; daha başından. **3.** Doğrusunu söylemek gerekirse; doğrusu; gerçeği; zaten.

esasi, [Ar. esās > esāsī / esāsiyye اساسى / اساسيه] *(esa:si:) {OsT} sf.* Temele ait; esasla ilgili; asıl olanla ilgili; asal.

esasiye, [Ar. esās > esāsī / esāsiyye اساسى / اساسيه] *(esa:si:) {OsT} sf.* → esasi.

esaslandırma, [esas-la-n-dır-ma] *is.* Bir temele dayandırma; esaslandırmak eylemi.

esaslandırmak, [esas-la-n-dır-mak] *gçl. f. [-ır]* Bir temele dayandırmak; kuvvetlendirmek.

esaslanma, [esas-la-n-ma] *is.* Bir temele dayanma, kuvvetlenme; esaslanmak eylemi.

esaslanmak, [esas-la-n-mak] *dönşl. f. [-ır]* Bir temele dayanmak; kuvvetlenmek; dayanağı sağlamlaşmak.

esaslı, [esas-lı] *sf.* **1.** Geniş ölçüde; ayrıntılı; etkili. **2.** Güzel. **3.** Doğru. **4.** *zf.* Doğru olarak; ayrıntılı olarak.

esassız, [esas-sız] *sf.* **1.** Sağlam olmayan; dayanaktan yoksun; asılsız; güven vermeyen; köksüz. **2.** Doğru olmayan; yalan, yanlış.

esatîn, [Ar. üsṭüvāne > esāṭīn اساطين] *(esa:ti:n) {OsT} is.* Bir takımın veya kurulun ileri gelenleri. ⧉ **esātîn-i ulemā,** *{OsT} Bilginlerin ileri gelenleri.*

esatir, [Ar. üstūre *(hikâye)* > esāṭīr اساطير] *(esa:ti:r) {OsT} is.* **1.** İlk Çağ insanının inanışına göre olağanüstü olayları veya tanrıların hayatını konu edinen hikâye; uydurma hikâyeler; efsane; mitoloji. **2.** Olağanüstülüklerle dolu; büyüleyici. ⧉ **esātirü'l-evvelîn,** *{OsT} İlk zamanlara ilişkin masallar.*

esatîz, [Far. üstād > Ar. esātīz / esātīze اساتيذ / اساتيذه] *(esa:ti:z) {OsT} is.* Üstatlar; ustalar. ⧉ **esātîze-i elhān,** *{OsT} Musiki üstatları.*|| **esātîze-i musîkî,** *{OsT} Müzik ustaları.*

esavid, [Ar. sevād > esāvid اساود] *(esa:vid) {OsT} is.* Siyahlıklar; karalıklar.

esavir, [Ar. sivār > esvire > esāvir / esāvire اساور / اساوره] *(esa:vir) {OsT} is.* Kadın bilezikleri. ⧉ **esāvire-i murassaa,** *{OsT} Pırlantalı, mücevherli bilezikler.*|| **esāvir-i nisvān,** *{OsT} Kadın bilezikleri.*

esb, [Far. esb] *{OsT} is.* At; beygir. ⧉ **esb-efgen,** *{OsT} 1. At deviren. 2. Yalnız başına düşmana saldıran ve düşmanı atı ile birlikte öldüren.*|| **esb-engîz,** *{OsT} Mahmuz.*|| **esb-gül,** *{OsT} Biçimi at kulağına benzeyen bir bitki tohumu.*|| **esb-i sabā-reftār,** *{OsT} Yel gibi seğirten at.*|| **esb-i tāzî,** *{OsT} Arap atı.*|| **esb-rān,** *{OsT} At süren; at koşturan.*|| **esb-rîz,** *1. At koşusu. 2. Savaş meydanı.*|| **esb-süvār,** *{OsT} Ata binmiş.*|| **esb-tāz,** *{OsT} 1. At koşturucu. 2. At koşturacak meydan. 3. Her şemsî ayın on sekizinci günü.*

esbab, [Ar. sebeb > esbāb اسباب] *(esba:b) {OsT} is.* → esbap[1]. ⧉ **esbāb-ı cefā,** *{OsT} Cefa sebepleri.*|| **esbāb-ı feshiye,** *{OsT} Bir ilamın yeniden başlama suretiyle çürütülmesini gerektiren sebepler.*|| **esbāb-ı hakîkiye,** *{OsT} Gerçek sebepler.*|| **esbāb-ı matlub,** *{OsT} İflas hâlinde bulunan kişinin alacaklılarının yasal topluluğu.*|| **esbāb-ı mücibe,** *{OsT} Gerekçe.*|| **esbāb-ı muhaffife,** *{OsT} İşlenen cürmü hafifletici sebepler.*|| **esbāb-ı mücbîre,** *{OsT} Zorlayıcı sebepler; icbar eden sebepler.*|| **esbāb-ı müşeddide,** *{OsT} Artırıcı sebepler.*|| **esbāb-ı nakziye,** *{OsT} Bir ilamın temyiz suretiyle çürütülmesini gerektiren sebepler.*|| **esbāb-ı sahîha,** *{OsT} Doğru ve gerçek sebepler.*|| **esbāb ü efāil-i azîme,** *{OsT} Büyük işler ve sebepler.*

esbak, [Ar. sābıḳ > esbāḳ اسبق] *{OsT} sf.* **1.** Öncekinden daha önceki; geçmişten önceki; daha önceki. **2.** Çok daha önceleri olan.

esban[1], [Ar. esbān اسبان] *(esba:n) {OsT} is.* **1.** Kadınların başlarını örtmekte kullandıkları ince ve güzel örtü. **2.** Kadınların yüzlerini kapadıkları tül; peçe.

esban[2], [Far. esb > esbān اسبان] *(esba:n) {OsT} is.* Atlar; beygirler.

esbap[1], **-bı** [Ar. sebep > esbāb اسباب] *(esba:p) {OsT} is.* **1.** Sebepler. **2.** Araçlar; vasıtalar.

esbap[2], **-bı** [Ar. esvāb] *{OsT} is.* Elbise.

esbat, [Ar. sıbt > esbāt اسباط] *(esba:t) {OsT} is.* **1.** Oğullar; evlatlar ve torunlar. **2.** Kıvırcık olmayan düz ve uzun saçlar.

esbel, [Ar. esbel اسبل] *{OsT} sf.* (Kişi için) uzun bıyıklı.

esberi, [Far. ? / T. aşbörü ? / aşbörek / aşpörü?] *{eT} is.* Külde pişirdikten sonra, doğranıp üzerine şeker dökülerek yenilen bir börek. [DLT]

esbil, [Far. esbīl اسبیل] *(esbi:l) {OsT} is.* At hırsızı.

esbit, -di [Yun. apsida] *{ağız} is.* Araba tekerleğinin çember kısmını meydana getiren ağaç parçalardan her biri. [DS]

esca, -a'ı [Ar. sec' > escā' اسجاع] *(esca:) {OsT} is. ed.* Düzyazı kafiyesi.

escal, [Ar. secel > escāl اسجال] *(esca:l) {OsT} is.* İçi su dolu kovalar.

esdaf, [Ar. şedef > eşdāf / aşdāf اصداف] *(esda:f) {OsT} is.* **1.** Sedefler. **2.** Midye ve istiridye gibi inci elde edilen deniz hayvanlarının kabukları.

esdak, [Ar. eşdak اصدق] *{OsT} sf.* **1.** Daha doğru; en doğru; pek doğru; çok doğru. **2.** Daha sadık; daha candan.

esde, [es+dēē] *(e'sde:) {ağız} ünl.* Halk oyunlarında oynayanları coşturmak için atılan nara. [DS]

ese, [*eT.* egsüg > eğsi > ēse] *(e:se) {ağız} is.* **1.** Eğsi. **2.** Fırın temizliğinde kullanılan ucu bezli uzun sopa.

esed, [Ar. esed اسد] *{OsT} is.* **1.** Aslan. **2.** *öz. is. gök b.* Güneş'in, 23 temmuzda girmiş bulunduğu gök yuvarın kuzey yarımküresinde yer alan çok parlak yıldızlardan ibaret beşinci burç; aslan burcu. ☐ **esed'ullāh,** *{OsT} Allah'ın aslanı; Hz. Ali.*|| **esed'ullāhi'l-gālib,** *{OsT} Allah'ın galip aslanı.*

esedi, [Ar. esed > esedī اسدی] *(esedi:) {OsT} is.* **1.** Üzerinde aslan resmi bulunan Felemenk parası. **2.** Selçukluların Konya'da bastırdıkları gümüş para; aslanlı. ☐ **esedi kuruş,** *{OsT} Bir zamanlar Osmanlı topraklarında da geçerli bulunan üzerinde bir aslan resmi bulunan büyük bir Hollanda sikkesi.*

esediye, [Ar. esed > esediyye اسدیه] *is.* **1.** *zool.* Aslangiller. **2.** *bot.* Su kamışıgiller.

esef, [Ar. esef اسف] *{OsT} is.* Acınma; üzüntü; yerinme; hüzün; gam; keder. ☐ **esef etmek,** *Üzülmek; acınmak; teessüf etmek.* || **esef-h**[v]**ān,** *{OsT} Esef eden; üzülen; yazıklanan.*|| **esef-nāk,** *{OsT} Acıklı; üzüntü verici.*

esefâ, [Ar. esefā اسفا] *(ese'fa:) {OsT} ünl.* Yazık; eyvah!

esefle, [esef-le] *zf.* Üzülerek; üzüntü ile.

eseflenme, [esef-le-n-me] *is.* Üzülme, yazıklanma; eseflenmek eylemi.

eseflenmek, [esef-le-n-mek] *dönşl. f. [-ir]* Üzülmek; yazıklanmak.

eseğen, [es-mek > es-eğen اسه كن] *{eAT} sf.* Çok esen.

esek, -ği [eñek ?] *{ağız} is.* Sabanın bütün parçalarının bağlandığı ana parça; enek. [DS]

esele, [Ar. esele / esl اسل / اسله] *{OsT} is. bot* → esl.

eselek, -ği [es-ele-k] *sf.* Dengesi bozuk; eğreti; dengesiz. *{ağız} (aynı)* [DS]

eselemek[1], [es-ele-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* Def etmek; kovmak; göndermek. [DS] ☐ **eselemek beselemek,** *Ne yapıp edip birini kandırmak; gönlünü etmek; dediğini yaptırmak; ağzından girip burnundan çıkmak.*

eselemek[2], [es-ele-mek ?] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* Özlemek. [DS]

eseli[1], [ese-li] *{ağız} is.* Al bez üzerine kılaptanla işlenmiş kenarları saçaklı bir tür başörtüsü. [DS]

eseli[2], [ese-li] *{ağız} is.* Yarı kavrulmuş, yarı kavrulmamış kahve. [DS]

eselmek, [*eT.* es-mek *(germek)* > es-il-mek *(uzamak)* > es-el-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir] [eAT. -ür]* **1.** Esnemek; yaylanmak. **2.** Boylanmak; serpilmek; büyümek; irileşmek. *{eAT} (aynı)* [DS]

eseltmek, [esel-t-mek] *{ağız} gçl. f. [-ir]* Esnetmek; yaylandırmak. [DS]

esem, [esen / es-em ?] *{ağız} sf.* (Kişi için) sağlığı yerinde; sağlıklı; sağlam. [DS]

eseme[1], [es-mek *(germek)* > es-e-me ?] *{ağız} is.* Mantık. [DS]

eseme[2], [Ar. esāmi] *{ağız} is.* Kimlik; künye. [DS]

esemeli, [es-mek > es-e-me-li] *{ağız} sf.* Deli. [DS]

esen[1], [Far. āsān *(kolay)* > *eT.* esen اسن] *sf.* **1.** Hiçbir sağlık derdi olmayan; sağlıklı; sıhhatli; sağ salim; sıhhatli; afiyette; iyi. *{eT} {eAT} {OsT} (aynı)* [ETY] [İKPÖy.] [DLT] [EUTS] **2.** Hiçbir sıkıntısı, huzursuzluğu olmayan; rahat; mesut. *{eAT} (aynı)* **3.** *zf.* Sağlıklı ve huzurlu olarak. **4.** *{eT} is.* Sulh; barış. [EUTS] [Gabain] [Yüknekî] ☐ **esen kal,** *{eAT} Hoşça kal.*|| **esen uğuz,** *{eAT} Sağ salim.*

esen[2], [es *(geçiş; rüzgâr)* > es-mek > es-en اسن] *{OsT} {ağız} sf.* Rüzgâr; esinti; yel. [DS] ☐ **esen pesen,** *{ağız} Darmadağınık; karmakarışık.* [DS]

esen[3], [esen] *{ağız} is.* Veda. [DS]

esen[4], [*eT.* es *(yabani hayvan yiyeceği)* > es-en] *{ağız} sf.* **1.** Parasız verilen; beleş. **2.** Armağan; bağış. [DS]

esen[5], **-nni** [Ar. esenn اسن] *{OsT} sf.* Daha yaşlı; pek yaşlı; en yaşlı. ☐ **esenn-i şüyūh,** *{OsT} Yaşlıların en yaşlısı.*

esengimek, [*eT.* esengü > eseñ-i-mek] *(eseñimek) {ağız} gçsz. f. [-r]* Şiddeti azalmak; yavaşlamak. [DS]

esengü, [esen-gü] *{eT} is.* **1.** Sağlık; sağlamlık; sıhhat. [EUTS] **2.** Kâmilen; bütünlük. [Gabain] [EUTS] ⊡ **esengü bitig,** *{eT} Sağlık mektubu; sağlık belgesi; sağlık senedi.* [EUTS]

esengülemek, [esen-gü-le-mek] *{eT} gçl. f. [-r]* **1.** Birinin hatırını, hâlini sormak; durumundan haberdar olmak. [EUTS] [Gabain] **2.** Sağlık dilemek. [EUTS] [Gabain]

esengülük, [esen-gü-lük] *{eT} is.* Esenlik; sağlık; selametlik; rahatlık. [EUTS]

esenleme, [esen-le-me] *is.* Sağlık ve mutluluk dileme; esenlemek eylemi.

esenlemek, [esen-le-mek اسنله مك / اسنلامك] *gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* **1.** Sağlık ve mutluluk dilemek; iyi dileklerle selamlamak; esenlik dilemek. **2.** *{eT} {eAT} {OsT}* Selamlamak. [DLT] **3.** *{eAT} {OsT}* Veda etmek; vedalaşmak. **4.** *{ağız}* İyi dilek ve dualarla yolcu etmek. [DS] **5.** *{ağız}* Hatırını hoş, gönlünü şen etmek. [DS] **6.** *gçsz. f. {ağız}* Ferahlamak; rahatlamak. [DS]

esenleşme, [esen-le-ş-me] *is.* Sağlık ve mutluluk dileğiyle selamlaşma; esenleşmek eylemi.

esenleşmek, [esen-le-ş-mek اسنلشمك] *işteş. f. [-ir]* **1.** *{eAT} {OsT}* Birbirine sağlık ve mutluluk dileyerek selamlaşmak. **2.** *{eAT} {OsT}* Vedalaşmak. **3.** *{eAT} {OsT}* Helalleşmek. **4.** *{ağız}* Karşılıklı dertleşip, konuşmak. [DS]

esenlik, -ği [*eT.* esengü-lük > esen-lik اسنلك] *is.* **1.** Sağlık ve mutluluk içinde bulunma durumu; sağlık; mutluluk, sıhhat; afiyet; selamet. *{eAT} {OsT} (aynı)* **2.** *{eAT} {OsT}* Dua; selam.

esenmek, [esel-mek / esen-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* → eselmek. [DS]

esenneşmek, [esen-le-ş-mek > esenneş-mek] *{ağız} işteş. f. [-ir]* → esenleşmek. [DS]

eser[1], [es-mek > es-er] *{ağız} is.* **1.** Sert esen rüzgâr. **2.** Soğuk. [DS]

eser[2], [Ar. eser اثر] *{OsT} is.* **1.** Kendisi ortada görünmemekle birlikte varlığını veya bir şey yaptığını belli eden iz, işaret, belirti; im. **2.** Yapılmış, ortaya konulmuş şey; meydana getirilmiş; ürün. **3.** Özel yetenek harcanarak oluşturulan, yapılan, yazılan müzik, yazı, resim, mimari yapı ve heykel vb. şeyler. **4.** Bir çalışmanın, emeğin, gayretin sonucu; telif. **5.** Dışa vurması sonucu anlaşılan, insanın manevi yönüne ait bir özelliğin varlığı. **6.** Hadîs-i şerif. **7.** Tarih kitabı; vekayi. **8.** Bir bestecinin sıralı ve numaralı her bestesi; opus; op. **9.** Etki; tesir. **10.** Basılmış kitap. ⊡ **eser element,** *kim. Çözündüğünde derişimi yüzde bir düzeylerinde olan element; iz element.*|| **eser etmek,** *1. Etkisi olmak; tesir etmek. 2. İz bırakmak 3. Dokunmak; kötü etkide bulunmak.*|| **eser-i bedi,** *{OsT} Güzel eser.*|| **eser-i cedit,** *{OsT} Yeni eser.*|| **eser-i cedit kâğıdı,** *{OsT} Büyük boy yazı kâğıdı.*|| **eser-i hayat,** *{OsT} Yaşama belirtisi.*|| **eser-i hayr,** *{OsT} Hayırlı iş.*|| **eser-i hayret,** *{OsT} Şaşkınlık belirtisi.*|| **eser-i icad,** *{OsT} Buluş ürünü.*|| **eser-i mesaî,** *{OsT} Çalışma ürünü; çalışılarak meydana getirilmiş eser.*|| **eser-i san'at,** *{OsT} Sanat eseri.*|| **eser-i telaş,** *{OsT} Telaş belirtisi.*|| **eser kalmamak,** *Hiçbir iz kalmamak; bir belirti olmamak; yok olmak.*

eser[3], [Ar. eser اسر] *is. zool.* Serçe.

eser[4], [? enser] *(e:ser) {ağız} is.* → enser. [DS] ⊡ **eser mıhı,** *{ağız} Enser.* [DS]

eser[5], [es-mek > es-er] *{ağız} is.* **1.** Sara hastalığı. **2.** Delilik. [DS]

esere, [Ar. esere / eserī اثره / اثرى] *{OsT} is.* **1.** Anlatılan ilm-i kelamın sonucu. **2.** *sf.* (Kişi için) en güzel şeyi kendisine ayıran.

eserek, [*eT.* esrük *(sarhoş)* > eserük > eserik > eserek] *{ağız} sf.* → eserik. [DS]

eseren, [Yun. ksistrein] *{ağız} is.* → eğsiran. [DS]

eserge, [eser-ge] *{ağız} is.* Sara hastalığı. [DS]

eseri[1], [? engser] *e:seri) {ağız} is.* → enser. [DS]

eseri[2], [? eseri] *{ağız} is.* Açık kavrulmuş kahve. [DS]

eserik, -ği [*eT.* esrü-k] *{ağız} sf.* Sarhoş. [DS]

eserlemek, [eser-le-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* → esermek. [DS] ⊡ **eserlemek beserlemek,** → esermek besermek. [DS]

eserli[1], [es-mek *(gelip geçmek)* > es-er-li] *{ağız} sf.* **1.** Deli; delişmen. **2.** Sara hastalıklı. **3.** Sarhoş. [DS]

eserli[2], [eser-mek > eser-li ?] *{ağız} sf.* Havalı; gösterişli. [DS]

eserme, [ese-r-me] *is.* Bakma, besleme, büyütme; esermek eylemi.

esermek, [ese-r-mek] *{ağız} gçsz f. [-ir]* **1.** Beslenmek; yetişmek; gürbüzleşmek. **2.** Sarhoş olmak. [DS] ⊡ **esermek besermek** *Emek vererek ortaya çıkarmak; büyütüp yetiştirmek*

esertmek, [eser-t-mek] *{ağız} gçl. f. [-ir]* → esermek. [DS] ⊡ **esertmek, besertmek,** → esermek besermek.

eserik, -ği [*eT.* esrük *(sarhoş)* > eserük > eserik] *sf. {ağız}* **1.** Sarhoş. **2.** Saralı; cinli; perili. **3.** Delişmen. **4.** *is.* Herhangi bir hastalıktan kalan iz. ⊡ **eseriği cinli,** *Hırçın; osuruğu cinli.*

eserük, [*eT.* esrük *(sarhoş)* > eserük] *{ağız} sf.* → eserik. [DS]

esetlemek, [ese-t-le-mek ?] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* (Çocuk ya da hastaya) özenerek bakmak. [DS]

esevi, [*eT.* egsüg > esevi] *{ağız} is.* Ucu yanmış odun; ucu ateşli odun; eğsi. [DS]

esfa, [Ar. eṣfā اصفا] *(esfa:) {OsT} sf.* En saf; en temiz.

esfar[1], [Ar. sefer > esfār اسفار] *(esfa:r)* *{OsT}* *is.* **1.** Seferler; yolculuklar. **2.** Düşmana karşı yapılan savaşlar. **esfār-ı bahriye,** *{OsT} Deniz yolculukları.*|| **esfār-ı baîde,** *{OsT} Çok uzak ülkelere yapılan yolculuklar.*|| **esfār-ı bihār,** *{OsT} Deniz seferleri.*|| **esfār-ı hasîre,** *{OsT} İç denizlerde yapılan seferler.*

esfar[2], [Ar. sifr > esfār اسفار] *(esfa:r)* *{OsT}* *is.* Büyük kitaplar; kitap ciltleri.

esfat, [Ar. sefet > esfāt اسفات] *(esfa:t)* *{OsT}* *is.* Sepetler.

esfel, [Ar. sāfil > esfel اسفل] *{OsT}* *sf.* **1.** Daha çok alçak; en alçak; en sefil. **2.** (Yer için) en aşağı; en alt. **3.** En alt taraf. **4.** *is.* Kıç; makat. **esfel-i nās,** *{OsT} İnsanların en alçağı; en karaktersizi.*|| **esfel-i sāfilîn,** *{OsT}* → esfelü's-sāfilîn.|| **esfelü's-sāfilîn,** *{OsT} Cehennemin en alt tabakası.*

esfeliyet, [Ar. esfeliyyet اسفليت] *{OsT}* *is.* Alçaklık; aşağılık.

esger, [Ar. ʿasker] *{ağız}* *is.* Asker. [DS]

esgetşülmek, [esgetşü-l-mek ?] *{ağız}* *edil. f. [-ür]* Hatırlanmak. [DS]

esgi[1], [*eT.* egsüg > eğsü > eğsi > esgi] *{eAT}* *{ağız}* *is.* Ucu yanmış odun parçası. [DS]

esgi[2], [eski > esgi] *{ağız}* *is.* Yıkanmak üzere çıkarılmış çamaşır; çamaşır. [DS]

esgi[3], [eski > esgi] *{ağız}* *is.* Kene. [DS]

esgin, [es-mek > es-gin] *{ağız}* *is.* **1.** Sert esen rüzgâr. **2.** Tipi. [DS]

esgü, [es-mek *(esmek)* > es-gü] *{eT}* *sf.* **1.** Süpürge. [DLT] **2.** Harman savurma aracı.

esgün, [es-mek > es-gün] *{ağız}* *is.* Sert esen rüzgâr. [DS]

esgürük, [esür-mek *(içmek, sarhoş olmak)* > es(ü)rük] *{eT}* *sf.* Sarhoş. [DLT]

esha[1], **-ai** [Ar. eshā' اسهاء] *(esha:)* *{OsT}* *sf.* Rengârenk; türlü türlü.

esha[2], **-ai** [Ar. saḫī > esḫā اسخى] *(esha:)* *{OsT}* *sf.* (Kişi için) daha cömert; en cömert; pek cömert; eli çok açık.

eshab, [Ar. ṣāḥib > eṣḥāb اصحاب] *(esha:b)* *{OsT}* *is.* **1.** İyeler; sahip olanlar; malik olanlar; tasarrufu elinde tutanlar. **2.** *tar.* Peygamberimizi görmek ve sohbetine katılmak şerefine ulaşmış olan kimseler. **eshāb-ı abā,** *{OsT} Peygamberimizin kendisiyle birlikte kızı Fatma, damadı Hz. Ali, torunları Hasan ve Hüseyin'den oluşan ailesi.*|| **eshāb-ı akar,** *{OsT} Gelir sahipleri.*|| **eshāb-ı āmāl,** *{OsT} Aç gözlü, hırslı kimseler.*|| **eshāb-ı a'rāf,** *{OsT} Cennetle Cehennem arasında kalarak her ikisine de giremeyen ruhlar.*|| **eshāb-ı Bedr,** *{OsT} Bedir savaşına katılan Müslümanlar.*|| **eshāb-ı cāh,** *{OsT} Rütbe sahipleri; mevki ve makam sahipleri; rütbesi yüksek olanlar.*|| **eshāb-ı Cahîm,** *{OsT} Cehennemlikler.*|| **eshāb-ı Cennet,** *{OsT} Cennete gidecek olanlar; iyi ve hayırlı kişiler.*|| **eshāb-ı devlet,** *{OsT} 1. Servet sahipleri. 2. Devletin ileri gelenleri.*|| **eshāb-ı dirāyet,** *{OsT} Becerikli ve yetenekli kimseler.*|| **eshāb-ı emlāk,** *{OsT} Mal sahipleri.*|| **eshāb-ı güzîn,** *{OsT} Seçkin ve meşhur sahabeler.*|| **eshāb-ı hayr,** *{OsT} Hayır sahipleri.*|| **eshāb-ı idāre,** *{OsT} Yöneticiler.*|| **eshāb-ı itibār,** *{OsT} Saygı gören kişiler.*|| **eshāb-ı kalem,** *{OsT} Memurlar.*|| **eshāb-ı kehf,** *{OsT} Kur'an'da bahsi geçen, zamanlarının zalim yönetiminden kaçarak saklandıkları bir mağarada uzun yıllar kalan ve uyandıkları zaman köpeklerinin kemiklerinden başka bir şeyin kalmadığını gören muhterem kişiler; Yedi Uyurlar.*|| **eshāb-ı kirām,** *{OsT} Peygamberimiz Hz. Muhammed'in yakınları.*|| **eshāb-ı kubūr,** *{OsT} Kabir ehli olanlar; ölüler.*|| **eshāb-ı mesālih,** *{OsT} Devlet dairesinde işi olanlar.*|| **eshāb-ı menāsıb,** *{OsT} Yüksek rütbeli yöneticiler.*|| **eshāb-ı mütalaa,** *{OsT} Okuyucular.*|| **eshāb-ı nār,** *{OsT} Cehennemlikler.*|| **eshāb-ı nāmus,** *{OsT} Namuslu kişiler.*|| **eshāb-ı rivāyet,** *{OsT} Hikâye ve menkıbe anlatanlar.*|| **eshāb-ı salîb,** *{OsT} Haçlı askerleri.*|| **eshāb-ı sebt,** *{OsT} Cumartesi sahipleri; cumartesiyi kutsal sayanlar; Yahudiler.*|| **eshāb-ı servet,** *{OsT} Zenginler.*|| **eshāb-ı suffa,** *{OsT} Sofa ehli; Mescid-i Nebevi'nin yanında bulunan ve suffa (seki) denilen yerde ikamet ederek Peygamberimizin her türlü sohbet ve nasihatlerini dinleyen ve Kur'an tahsil eden, başka hiç bir dünyevi işle uğraşmayan, geçimleri yalnızca Resulullah tarafından karşılanan sahabe.*|| **eshāb-ı süyūf,** *{OsT} Kılıç sahipleri; askerler.*|| **eshāb-ı tahrîc,** *{OsT} İçtihat yapabilecek nitelikte olmayıp da belli bir mezhebe bağlı olarak mevcut olguları çözüme kavuşturabilen kimse; tahriç sahibi.*|| **eshāb-ı tedbîr,** *{OsT} İdareciler; tedbir alan kişiler.*|| **eshāb-ı temyiz,** *{OsT} Tahriç ve tercih gücü taşımadığı hâlde mezhepte güçlü görüş ile zayıf görüşleri ayırabilen kimse.*|| **eshāb-ı tercih,** *{OsT} Mezhepte mevcut söz ve rivayetlerden birini diğerine tercih gücünde bulunan kimseler.*|| **eshāb-ı tevārih,** *{OsT} Tarih yazanlar; tarihçiler.*|| **eshāb-ı tımār,** *{OsT} Tımar ve zeamet sahipleri.*|| **eshāb-ı yemîn,** *{OsT} İnanılır, güvenilir; Allah'a itaatleri ve amelleri iyi olup amel defterleri sağ taraftan verilecek insanlar; sağcılar.*|| **eshāb-ı zeāmet,** *{OsT} Büyük tımar sahipleri.*|| **eshābü'r-rakîm,** *{OsT} Kur'an-ı Kerim'in 18. suresinin 9. ayetinde bahsedilen, isim ve nesepleri yazılı kişiler.*|| **eshābü'r-rey,** *{OsT} Bir emre veya bir maddeye bağlanmaksızın kendi görüş ve düşünüşüne göre karar verenler.*

esham, [Ar. sehm > eshām اسهام] *(esha:m)* *{OsT}* *is.* **1.** Oklar. **2.** Paylar; hisseler; nasipler. **3.** Borç alı-

nan bir paranın belirli bir zamanda ödeneceğini gösteren senetler. ⊡ **eshām-ı umūmiye,** *{OsT} Tanzimat döneminde devletin, halka borç karşılığında verdiği senetler.*|| **eshām ve tahvilāt,** *{OsT} Senetler ve tahviller.*

eshar, [Ar. seḥer > esḥār أسحار] *(esha:r) {OsT} is.* Sabah vakitleri; seherler. ⊡ **eshār-ı bahār,** *{OsT} Bahar sabahları.*

eshed, [Ar. eshed أسهد] *{OsT} sf.* (Kişi için) becerikli; açıkgöz.

eshel, [Ar. sehl > eshel أسهل] *{OsT} sf.* Daha kolay; pek kolay; en kolay. ⊡ **eshel-i karîk,** *En kestirme ve en çıkar yol.*|| **eshel-i umūr,** *İşlerin en kolayı.*

eshıya, -ai [Ar. saḫī > esḫıyā᾽ أسخياء] *(eshıya:) {OsT} is.* Cömertler; eli açık olanlar.

eshiye, [Ar. siḥā > esḥiye أسحية] *(h, kalın söylenir) {OsT} is.* **1.** İnce deriler. **2.** Beyin zarları.

-esi, [-a-sığ > -ası / -esi / -y-ası / -y-esi] *{eAT} çek. e.* → -ası.

esi[1], *[eT.* egsüg > egsi > ēsi] *(e:si) {ağız} is.* Ucu yanmış odun; ucu ateşli odun. [DS]

esi[2], [es-mek > esi] *{ağız} is.* Rüzgâr; esinti. [DS]

esi[3], [? esi] *{ağız} is.* Dört yaşını bitiren hayvan. [DS]

esiç, [esi-ç] *{eT} is.* Tencere; kazan. [EUTS] [Gabain]

esif, [Ar. esīf أسيف] *(esi:f) {OsT} sf.* Esefli; kederli; gamlı.

esihha, -ai [Ar. ṣaḥīḥ > eṣiḥḥā᾽ أصحاء] *(esihha:) {OsT} is.* Vücudu sıhhatte bulunanlar; özürsüz olanlar.

esik[1], **-ği** [és-mek > és-ik اسيك] *{ağız} is.* **1.** Çukur yer. **2.** *{OsT}* İnce uzun yol biçimindeki sel yarıntısı. **3.** *{OsT}* Kurumuş dere yatağı. **4.** Tepelerin düz kısmı. **5.** Hafif sırt; yamaç. **6.** Uçurum. **7.** Suyu kesilmiş dere. **8.** Dağ ve tepelerde suların ayrı ayrı yamaçlara ayrılıp aktığı bölge; aklan. **9.** Rüzgâr almayan kuytu yer. **10.** Hafif rüzgâr alan ve rüzgârın yaladığı yüksek arazi parçaları. [DS] ⊡ **esik basmak,** *{ağız} Tökezlemek.* [DS]|| **esik kesik,** *{ağız} İnişli çıkışlı arazi.* [DS]

esik[2], **-ği** [eksi-k > ēsik] *(e:sik) {ağız} sf.* **1.** Eksik. **2.** *is.* Günü dolmadan doğan çocuk. **3.** Kadın; eksik etek. [DS]

esiklemek[1], [esik-le-mek] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-li)-yor]* Tökezlemek; ayağı kaymak; ayağı sürçmek; sendelemek. [DS]

esiklemek[2], [eksik-le-mek > ēsik-le-mek] *(e:siklemek) {ağız} gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* Bir kişinin eksiğini, ayıbını bulmak. [DS]

esikli, [eksik-li > ēsik-li] *(e:siklı) {ağız} is.* Kadın. [DS]

esil[1], [Ar. esīl أسيل] *(esi:l) {OsT} sf.* **1.** (Yüz için) uzun, dolgun ve parlak. **2.** *is.* Doğru şey.

esil[2], [Ar. eṯīl أثيل] *(esi:l) {OsT} sf.* (Kişi için) şerefli ve otoriter.

es'ile, [Ar. su᾽āl > es᾽ile أسئلة] *(es-ile) {OsT} is.* Sorulan şeyler; sorular; sualler.

esilgi, [el+sil-gi] *(e:silgi) {ağız} is.* Mendil. [DS]

esilmek[1], [es-mek *(germek, uzatmak)* > es-il-mek] *{eT} dönşl. f. [-ür]* **1.** Uzamak. **2.** Uzatılmak. [DLT]

esilmek[2], [egsü-mek *(azalmak)* > é-si-l-mek اسلمك] *(e:silmek) {eT} {eAT} dönşl. f. [-ür]* Eksilmek; azalmak. *{ağız} (aynı)* [DLT] [Yüknekî] [DS]

esilmek[3], [ese-l-mek > esil-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* İçini dökmek; iç sıkıntısından kurtulmak. [DS]

esiltmek, [eksi-l-t-mek > ēsil-t-mek] *(e:siltmek) {ağız} gçl. f.[-ir]* Azaltmak; eksiltmek. [DS]

esim[1], [es-mek > es-im] *is.* Rüzgârın esmesi.

esim[2], [Ar. eṯm *(günah)* > eṯīm أثيم] *(esi:m {OsT}) sf.* (Kişi için) günah işlemiş; suçlu; günahkâr.

-esin, [-a-sın / -e-sin / -y-a-sın / -y-e-sin] *{eAT} çek e.* → - asın.

esin, [es-mek > es-in] *is.* **1.** İçe doğma. **2.** Bir çağrışım veya sezgi yoluyla eser meydana getirmek üzere akla gelen sanatsal duygu, düşünce; ilham, *(1935).* **3.** Bir sanatçının edindiği izlenimlerden etkilenerek kafasında birdenbire beliren son derece ilginç kişisel görüş. **4.** Sabah rüzgârı; hafif esen rüzgâr; meltem; esinti. *{ağız} (aynı)* [DS] **5.** *{eT}* Yel; rüzgâr. [DLT] [EUTS] ⊡ **esine tüşürmek,** *{ağız} Anmak; hatırlamak.* [DS]

esindirme, [esin-dir-me] *is.* Esin verme; esindirmek eylemi.

esindirmek [esin-dir-mek] *gçl. f. [-ir]* İlham etmek; esin uyandırmak.

esine, [Ar. esīne أسينه] *(esi:ne) {OsT} is.* **1.** Kirişin bir katı. **2.** Yalın kat tasma.

esinleme, [esin-le-me] *is.* İlham verme; esinlemek eylemi.

esinlemek, [esin-le-mek] *gçl. f. [-r] [-(i)-yor]* İlham vermek.

esinlenme, [esin-le-n-me] *is.* İlham alma; esinlenmek eylemi.

esinlenmek, [esin-le-n-mek] *dönşl. f. [-ir]* İlham almak.

esinmek, [es-mek *(germek, uzatmak)* > es-in-mek] *{eT} dönşl. f. [-ür]* Bir şeyi çekmek, germek, uzatmak. [DLT] ⊡ **esine durmak,** *{ağız} Biraz beklemek.* [DS]

esinne, [Ar. sinān > esinne أسنه] *{OsT} is.* **1.** Kılıçlar. **2.** Süngüler. **3.** Bileği taşları.

esinti[1], [es-inti] *is.* Hafif esen rüzgâr.

esinti[2], [Yun. sanidi => esinti ?] *{ağız} is.* İçinde hamur yoğrulan küçük tekne. [DS]

esinti[3], [es-mek > es-inti] *{ağız} is.* Söylenti. [DS]

esintili, [esinti-li] *sf.* **1.** Hafif rüzgârlı; rüzgârlı; esintisi olan. **2.** *mecaz.* Geçici bir hevesle kendine göre davranan.

esintisiz, [esinti-siz] *sf.* Hiç rüzgâr esmeyen; esintisi olmayan.

esir[1], [Ar. esāret > esīr أسير] *(esi:r)* *{OsT}* *is.* **1.** Savaşta düşman eline düşen kişi; tutsak. **2.** Eskiden bir zenginin malı olarak para ile alınıp satılan, efendisinin emrinde olan, hürriyetten yoksun kadın veya erkek; köle; kul. **3.** *mecaz.* Bir düşünceye veya bir kimseye körü körüne bağlı olup kendi iradesini kullanamayan kişi. **4.** *sf.* Başkasının buyruğu altında yaşayan. ⊡ **esir almaca,** *folk. İki grup çocuk arasında birbirini yakalayarak kendi tarafında tutma biçiminde oynanan bir çocuk oyunu.*|| **esir almak,** *Savaşta düşman askerini canlı olarak ele geçirmek; tutsak almak.*|| **esir düşmek,** *Savaşta düşman tarafından ele geçmek; yakalanmak; tutulmak; tutsak olmak.*|| **esir etmek,** *1. Savaşta düşmanı canlı olarak yakalamak; tutsak etmek. 2. Bir şeyin etkisi altında kalmak; iradesini kullanamaz olmak; bağımlı olmak.*|| **esîr-i aşk,** *{OsT} Aşk esiri; sevginin tutsağı.*|| **esîr-i firāş,** *{OsT} Yatalak.*|| **esîr-i harb,** *{OsT} Savaş tutsağı.*|| **esîr-i hizmet,** *{OsT} Hizmet esiri.*|| **esîr-i sāfiyet,** *{OsT} Saflığın, temiz duyguların esiri.*|| **esîr-i turra-i cānān,** *{OsT} Sevgilinin perçeminin esiri.*|| **esîrü'l-Hind,** *{OsT} 1. Hint esiri. 2. Sohbeti çekilmez, şarlatan kişi.*|| **esir olmak,** *Savaşta düşman tarafından yakalanmak; tutsak olmak.*|| **esir pazarı,** *Eskiden köle alınıp satılan yer.*

esir[2], [Yun. ether / ethir > Ar. es̱īr أثير] *(esi:r)* *is.* **1.** İlk Çağ bilginlerine göre atmosfer dışında atomlar arasındaki boşluğu doldurduğuna, ışığı geçirdiğine inanılan çok küçük, ağırlıksız ve uçucu bir varsayımsal akışkan. **2.** *fel.* Bazı felsefecilere göre evrenin ruhu; töz. **3.** Edebiyatta hava.

esir[3], [Ar. esr أسر] *{OsT}* *is.* Kölelik; kulluk; esaret.

esir[4], [Ar. ʿaṣr > asır > esir ?] *{ağız}* *is.* Sıra; zaman; aralık; mevsim. [DS]

esiran, [Yun. ksistrein] *(e:siran)* *{ağız}* *is.* → eğsiseren. [DS]

esirane, [Ar. esīr + Far. -āne اسيرانه] *(esi:ra:ne)* *{OsT}* *zf.* Esir gibi; köleye benzer hâlde.

esirci, [esir-ci] *is.* Köle veya cariye alıp satan tüccar.

esircilik, -ği [esir-ci-lik] *is.* Esir ticareti.

esire[1], [Ar. esīre أسيره] *(esi:re)* *{OsT}* *is.* Kadın köle; kadın tutsak.

esire[2], [Ar. es̱īre أثيره] *(esi:re)* *is.* Eski zamanlardan rivayet edilegelen bilgi ve haberlerin sonucu.

esirek, -ği [*eT.* esrük > esirek] *{ağız}* *sf.* **1.** Kendinden geçmiş; esrik. **2.** Sarhoş. [DS]

esirekli, [esirek-li] *{ağız}* *sf.* Sinirli; işkilli. [DS]

esiremek, [esri-mek > esire-mek] *{ağız}* *gçsz. f.* *[r] [-r(i)-yor]* **1.** Sarhoş olmak. **2.** Kükremek. [DS]

esiren[1], [esir-en] *{ağız}* *is.* **1.** Kuduz köpek. **2.** *sf.* Sinirli; işkilli; kuruntulu. [DS]

esiren[2], [Yun. ksistrein] *(e:siran)* *{ağız}* *is.* → eğsiseren. [DS]

esirgeme, [is-ir-ge-mek > es-ir-ge-me] *is.* **1.** Cimrilik etme. **2.** Esirgemek eylemi.

esirgemek[1], [es *(pişmanlık)* > es-irgē-mek ? / es *(merhamet; vicdan)* + irk-e-mek *(biriktirmek)* > is-irke-mek اسركه مك] *(esirge:mek)* *gçl. f.* *[-r] [-g(i)-yor]* **1.** Acımak; merhamet etmek. *{eAT} {OsT} (aynı)* **2.** Bir şeyi yapmak veya vermekten kaçınmak; bir şeyi birisine çok görmek; kıskanmak; esirgemek; cimrilik etmek. *{eT} (aynı)* [EUTS] [Gabain] **3.** *{eAT} {OsT}* Korumak; himaye etmek; siyanet etmek. **4.** *{eT}* (Yitik veya elden çıkan şey için) acımak; üzülmek; eseflenmek; pişmanlık duymak. [DLT] **5.** Birisine acımak. **6.** (Olumsuz şekliyle) feda etmeye hazır olmak; diriğ etmek.

esirgemek[2], [isir-ge-mek] *{ağız}* *gçsz. f.* *[-r] [-g(i)-yor]* İğrenmek.

esirgemezlik, -ği [es-ir-ge-mez-lik] *is.* Özveride bulunma.

esirgenci, [esir-ge-n-ci اسركنجى] *{eAT} {OsT}* *sf.* **1.** Acınacak hâlde olan; esirgenmeye, korunmaya muhtaç. **2.** Merhamete layık. **3.** Esirgenen.

esirgençsiz, [esirge-nç-siz] *{eT}* *sf.* **1.** Cömert; eli açık. [EUTS] [Gabain] **2.** *zf.* Esirgemeden. [EUTS]

esirgenme, [esirge-n-me] *is.* **1.** Yapmaktan kaçınma; korunma. **2.** Esirgenmek eylemi.

esirgenmek[1], [esirge-n-mek] *{eT}* *dönşl. f.* *[-ür]* Acınmak; pişmanlık duymak; esef etmek. [DLT]

esirgenmek[2], [esirge-n-mek] *edil. f.* *[-ir]* **1.** (Bir şey) verilmekten veya yapılmaktan kaçınılmak; cimrilik edilmek. **2.** Korunmak; himaye edilmek.

esirgeşmek, [esirge-ş-mek اسركشمك] *{OsT}* *işteş. f.* *[-ir]* Birbirini esirgemek; birbirine şefkat göstermek.

esirgeyici, [esirge-y-ici] *is.* Esirgeyen; koruyan; acıyan.

esirgeyiş, [esirge-y-iş] *is.* Esirgeme işi veya biçimi.

esirgeyişli, [esirge-y-iş-li اسركه يشلى] *{OsT}* *sf.* Merhametli.

esirgin, [es-mek > es-ir-gin اسركن] *{ağız}* *sf.* **1.** Davranışlarında aşırı kaçan; ele avuca sığmaz. **2.** *{OsT}* *is.* Kar fırtınası; bora; tipi. [DS] ⊡ **esirgin etmek,** *1. Kudurmak; tahribat yapmak 2. {OsT} (Fırtına için) şiddetle esmek.*

esirî[1], [Ar. esīrī اسيرى] *(esi:ri:)* *{OsT}* *is.* **1.** Tutsaklık; kulluk; kölelik; esirlik. **2.** Tutkunluk.

esirî[2], [Ar. es̱īrī اثيرى] *(esi:ri:)* *{OsT}* *sf.* **1.** Esir[2]le ilgili. **2.** Uçacak kadar hafif.

esirik, -ği [*eT.* esür-mek / esrü-mek > esir-mek > esir-ik اسرك] *{eAT}* *sf.* **1.** Kızgın; öfkeli; sinirli. *{ağız} (aynı).* **2.** Sarhoş. *{ağız} (aynı)* [DS] **3.** Dalgın; kara sevdalı. *{ağız} (aynı)* [DS] **4.** *{ağız}* Yarım akıllı. [DS] **5.** *{ağız}* Deli. [DS]

esirikli, [esir-ik-li] *{ağız}* *sf.* Kızgın; öfkeli; sinirli. [DS]

esirimek, [*eT.* esür-mek / esrü-mek > esiri-mek] *{ağız} gçsz. f. [-ir]* Kavga etmek. [DS]

esirkemek, [es *(merhamet; vicdan)* + irk-e-mek *(biriktirmek)*] *{eT} gçl. f.* **1.** Vicdan ve merhameti kendinde biriktirmek; esirgemek. [İKPÖy.] **2.** Acımak; merhamet etmek. [İKPÖy.] **3.** Yakınmak. [İKPÖy.] **4.** Bir kayıp için üzülmek; yazıklanmak. [ETY] **5.** *{ağız}* Korumak; kayırmak. [DS]

esirlik, -ği [esir-lik] *is.* **1.** Esir olma durumu; kölelik; tutsaklık; esaret. **2.** Esir kalma süresi.

esirme, [esür-mek > esir-me] *is.* **1.** Sarhoş olma durumu; esirmek eylemi. **2.** *psikol.* Yüce aşka duyduğu heyecan sonucu kendini kaybetme; vecit.

esirmek[1], [*eT.* esür-mek / esrü-mek > esir-mek اسرمك] *gçsz. f. [-ir]* **1.** *{eT} {eAT} {OsT} {ağız}* Sarhoş olmak. [EUTS] [DS] **2.** *{eAT} {OsT}* Heyecan etkisi ile kendinden geçmek; kendini kaybetmek; vecde gelmek. **3.** *{ağız}* Sallanmak. [DS] **4.** *{eAT} {OsT} {ağız}* Azmak; azgınlaşmak. [DS] **5.** *{eAT} {OsT} {ağız}* Gereksiz yere öfkelenmek; bağırıp çağırmak; sertleşmek; çok kızmak. [DS] **6.** *{eAT} {OsT} {ağız}* Aklını kaybetmek; kudurmak; delirmek. [DS] **7.** *{ağız}* Azarlamak. [DS] **8.** *{ağız}* Kavga etmek. [DS] **9.** *{ağız}* (Kızgın erkek deve için) kükremek. [DS] **10.** *{ağız}* (Fazla besili ve kapalı yerde uzun süre kalan hayvan için) etrafa saldırmak. [DS] **11.** *{ağız}* Yaramazlık etmek. [DS] **12.** *{ağız}* Üstelemek; ayak diremek. [DS] **13.** Bir söz ya da düşünceye gereğinden çok önem vermek; üstünde çok durmak. **14.** Yatağa düşmek; yatalak olmak.

esirmek[2], [es-mek > es-ir-mek] *{ağız} gçl. f. [-ir]* Gereksiz ve boş yere para harcamak; har vurup harman savurmak. [DS]

esirre, [Ar. serīr > esirre اسره] *{OsT} is.* Oturacak yerler; tahtlar.

esirten[1], [esrü-t-en > esir-t-en] *{ağız} is.* Keyif verici içki ve diğer maddeler. [DS]

esirten[2], [es-ir-t-en] *{ağız} sf.* Herhangi bir fikri başkasına benimseten; kışkırtan; ayartan. [DS]

esirtgen[1], [esir-mek > esir-t-gen اسرتكن] *{OsT} sf.* Sarhoş edici; müskir.

esirtgen[2], [esir-t-gen] *{ağız} sf.* **1.** Besleyici; besleyen. **2.** Güçlendirici; kuvvetlendirici. [DS]

esirtmek[1], [esrü-t-mek > esir-t-mek اسرتمك] *{eAT} {OsT} {ağız} gçl. f. [-ür]* → esritmek.

esirtmek[2], [esir-t-mek] *gçl. f. [-ir]* Beslemek.

esirtmek[3], [es-ir-t-mek] *{ağız} gçsz. f. [-ir]* Delirmek. [DS]

esis, [Ar. esīs اسيس] *(esi:s) {OsT} is.* **1.** Asıl. **2.** Armağan olarak verilen şey.

esiş, [es-iş] *is.* **1.** Esmek eylemi ve biçimi. **2.** *{ağız}* Rüzgâr. [DS] ◘ **esiş esmek,** *{ağız} Rüzgâr çok şiddetli olarak esmek.* [DS]

esişmek, [es-mek *(germek uzatmak)* > es-iş-mek] *{eT} işteş. f. [-ür]* İp vb. şeyleri birlikte çekmek; asılmakta yarış etmek. [DLT]

esitmek, [es-mek *(germek uzatmak)* > es-it-mek] *{eT} gçl. f. [-ür]* Uzatmak. [DLT]

esiyh, [eşik > esik > esiyẖ] *{ağız} is.* Geçilmesi zor, engelli dönemeç; eşik. [DS]

-esiz, [-a-sız / -e-siz / -y-a-sız / -y-e-siz] *{eAT} çek. e.* → -asız.

esiz, [ésīz / éssiz / ısīz / ıssız / isīz] *{eT} ünl.* **1.** Ah! Yazık! Esef! [DLT] [Gabain] **2.** *sf.* Kötü; fena; [Yüknekî] ◘ **esiz e!** *Ne yazık! Eyvah!*

esizim, [ésiz-im] *ünl.* Eyvah; ne yazık. [ETY] ◘ **esizim e!** *Ne yazık; eyvah.*

esizlik, [ésiz-lik / ısızlık / ıssızlık / issizlik] *{eT} is.* Kötülük; fenalık; haşarılık. [DLT]

eskal[1], [Ar. ṣakil *(çirkin)* > eṣkal اثقل] *{OsT} sf.* **1.** En çirkin. **2.** Pek can sıkıcı.

eskal[2], [Ar. ṣıkal *(ağır yük)* / aṣkāl *(yük)* > eṣkāl اثقال] *(eska:l) {OsT} sf.* **1.** Daha ağır; en ağır; en ağır. **2.** Kaba; can sıkıcı. **3.** *is.* Ağır yükler; ağır şeyler.

eskam, [Ar. saḳam *(hastalık)* > esḳām اسقام] *(eska:m) {OsT} is.* Hastalıklar.

eskatologya, [Yun. eskhatos-logos] *(eskatolo'gya) is.* İnsanın ve dünyanın sonunu, ahreti anlatmaya çalışan din bilimleri.

eske, [Ar. ʿaṣker => eskē] *(eske:) is.* Halk; ahali.

eskef, [Ar. eskef اسكف] *{OsT} is.* Eskici; kunduracı; köşker.

eskefe, [Ar. eskefe] *{OsT} is.* Kapının eşiği; kapı basamağı.

eskemli, [Yun. skemni => iskemle] *{ağız} is.* → iskemle. [DS]

esken, [Yun. aksoni] *{ağız} is.* → eğsen. [DS]

esker, [Ar. ʿaṣker] *{ağız} is.* Asker. [DS]

esketek, -ği [eksik+etek] *{ağız} is.* Kadın. [DS]

eskev, [eski+ev] *{ağız} is.* Oturulan oda; oturma odası. [DS]

eski[1], [*eT.* es *(geçiş, akış)* > es-mek > es-ki اسكى] *sf.* **1.** Geçmişte kalan. *{eT} (aynı)* [Gabain] [DLT] [EUTS] **2.** Uzun süredir varlığını koruyan. **3.** Kullanılmaktan dolayı yıpranmış; yeni özelliğini yitirmiş. **4.** Bir işte ve meslekte uzun süredir çalışmış; kıdemli. **5.**

Aynı meslek veya uzmanlık dalma uzun süredir emek vermiş; usta. **6.** Bir önceki; sabık. **7.** Rağbet edilmeyen; modası kalkmış; geçerliliğini yitirmiş. **8.** Geçmiş kuşakları bilinen; köklü. **9.** Uzun süredir devam eden; kökeni uzak geçmişe dayanan. **10.** *is.* Kullanılmış, yıpranmış olan nesne, eşya. **11.** *is. alay.* (Tamlanan olarak) şu anda aynı görevi ve debdebeyi sürdüremeyen; saygınlığı kalmamış. **12.** *is.* (Çoğul olarak) daha önce yaşamış olan kuşaklar. **13.** Yıkanmak üzere çıkarılmış çamaşırlar; çaput. **14.** *{ağız}* Bez parçası; çaput; çocuk ara bezi. **15.** *{ağız}* Çamaşır; iş gömleği. [DS] **16.** *{ağız}* İşte giyilen frenkgömleği. [DS] **17.** *{ağız}* Kadınların manto yerine giydikleri uzunca bir giysi. [DS] ☞ **eski ağıza yeni kaşık** (taam), *Turfanda bir şey yenirken söylenir.*|| **eski beki,** *{ağız} 1. Az kullanılmış çamaşır, elbise veya eşya. 2. Paçavra.*|| **eski berki,** *1. (Çamaşır için) kullanılmış. 2. Paçavra.*|| **eski biçim sözcük,** *dbl. Çağdaş dil kurallarına aykırı olarak eski biçimini koruyan sözcük.*|| **eski büskü,** *Eski püskü.*|| **Eski Çağ,** *Yazının bulunuşundan önceki tarihî devir.*|| **Eski çamlar bardak oldu.** *Devir değişti, eski zevklerin, tutumların değeri kalmadı.*|| **eski defterleri karıştırmak,** *Geçmişte kalmış ve güncelliğini yitirmiş bir takım olayları, bir çıkar umuduyla yeniden gündeme getirmek, hatırlatmak.*|| **eskiden,** *Geçmiş zamanda; çok uzun zaman önce.*|| **eskiden eski,** *{OsT} Pek eski.*|| **Eski Dünya,** *Afrika, Avrupa ve Asya kıtalarının topuna verilen ad.*|| **eski eserler,** *Geçmiş millet ve topluluklara ait bilim, sanat, edebiyat vb. her türlü eser ve bunların kalıntısı; asar-ı atika.*|| **eski göz ağrısı,** *Eski sevgili; ilk sevgili; ilk göz ağrısı.*|| **eski hâle getirme,** *huk. Belirli bir süre içinde yargılanıp karar verilmesi gereken bir davanın zamanında yapılamaması yüzünden yitirilen hakkın geri verilmesi.*|| **eski hamam eski tas,** *Bir gelişme, yenilenme beklenen herhangi bir kurum veya düzen için "Hiçbir değişiklik olmamış." anlamında kullanılır.*|| **eski hasır,** *{ağız} Kulunç hastalığı.*|| **eski hayratı da berbat etmek,** *Daha iyisini yapacağım derken daha kötü duruma getirmek; eski yararı da ortadan kaldırmak.*|| **eski kafalı,** *Günün gelişen teknik ve toplum şartlarına ayak uyduramayan.*|| **eski kafalılık,** *Eski kafalı olma durumu.*|| **eski köye yeni âdet,** *Yadırganan bir yenilik.*|| **eski kurt,** *1. İşinde ve mesleğinde ustalaşmış kimse. 2. Bir işin hileli yanlarını bildiği için kolay aldatılamayan kişi.*|| **eskiler,** *1. Eski insanlar; bizden önce yaşayanlar. 2. Eski eşyalar.*|| **eski memur,** *1. argo. Yıllanmış, sınıfını tekrar ede ede yıllarca aynı okula devam eden öğrenci. 2. Çok tecrübeli.*|| **eski peki,** *{ağız} Az kullanılmış elbise, çamaşır veya eşya.*|| **eski püskü,** *Çok eskimiş, çok yıpranmış.*|| **eskisi gibi,** *Önceden olduğu, yapıldığı gibi.*|| **eskisi kadar,** *Önceden olduğu kadar; önceki ölçüde.*|| **eski toprak,** *Yaşlandığı hâlde dinç kalabilmiş kimse.*|| **eski tüfek,** *Herhangi bir işte kıdemli ve tecrübeli olan kimse.*|| **Eski Türkçe,** *dbl. 1. Orhun, Yenisey Yazıtları ile Göktürk ve Uygur belgelerinde kullanılan Türk dili. 2. Arap asıllı Türk alfabesi; Osmanlıca; eski yazı.*|| **eski üskü,** *{ağız} Yıpranmış, eskimiş şeyler; çürük çarık.*|| **eski yazı,** *Arap alfabesinden geliştirilerek on birinci yüzyıldan on dokuzuncu yüzyıla kadar kullanılan Türk alfabesi.*|| **eskiye toplamak,** *{ağız} Eskisi gibi olmak istemek; eskiyi anmak.*|| **eskiye yeñiye geçürmek,** *{eAT} Değeri olmayan bir şeyi değerli olarak kabul etmek.*

eski[2], [eski ?] *{ağız} is.* **1.** Kene. **2.** Kenelerin taşıdığı mikrop yüzünden koyun ve keçilerde görülen bir hastalık; propilozmos. [DS]

eskice, [eski-ce اسكيجه] *sf.* Biraz eski; çok yeni olmayan. *{eAT} (aynı)*

eskici, [eski-ci] *is.* **1.** Her türlü kullanılmış eşya alıp satan kimse. **2.** Ticaretini yapmak üzere kullanılmış elbise ve ayakkabı satın alan kişi. **3.** Eski ayakkabı tamircisi.

eskicilik, [eski-ci-lik] *is.* Kullanılmış eşya alıp satma işi; eskicinin mesleği.

eskidmek, [eski-mek > eski-t-mek] *gçl. f. [-ir]* → eskitmek.

eskilemek, eski-le-mek] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(i)-yor]* Propilozmos hastalığına yakalanmak; eskiye tutulmak. [DS]

eskileşme, [eski-le-ş-me] *is.* Eski duruma gelme; eskilik kazanma; eskileşmek eylemi; eskime.

eskileşmek, [eski-le-ş-mek] *dönşl. f. [-ir]* Eski duruma gelmek; eskimek.

eskilik[1], **-ği** [eski-lik] *is.* **1.** Eski olma durumu. **2.** *{ağız}* Önceki yıllardan hiç otlatılmamış kuru otlar bulunan otlak. [DS] **3.** *{ağız}* Derilerin kireçten çıkarıldıktan sonra konulduğu yer. [DS]

eskilik[2], **-ği** [eski-lik] *{ağız} is.* Kadının ahlak bakımından düşük olması. [DS]

eskilmek, [eski-l-mek اسكلمك] *{OsT} dönşl. f. [-ür]* Eskileşmek.

eskime, [eski-me] *is.* **1.** Eski duruma gelme; eskimek eylemi. **2.** Kullanma ya da başka etkenler yüzünden zamanla değerini kaybetme; yıpranma; aşınma; geçersizleşme. **3.** *ekon.* Bir işletmede kullanılan malzeme veya makinelerin kullanmaya bağlı yıpranma dışında başka etkenler yüzünden değerini kaybetmesi.

eskimek, [*eT.* es-kir-mek > es-ki-mek] *gçsz. f. [-r]* **1.** Eski duruma gelmek; yıpranmak; eski olmak. *{eT} (aynı)* [EUTS] **2.** Aşınarak veya yıpranarak görünüşünü ve değerini kaybetmek; yeniliği gitmek. **3.** Geçerliliğini kaybetmek; modası geçmek; kullanılabilir olduğu hâlde değer yargılarının değişmesi yüzünden kullanılmaz olmak. **4.** Bir işte uzun süre

çalışmak veya beklemek. **5.** Başlangıcından itibaren çok zaman geçmek; kökü çok öncelere dayanmak. **6.** Yaşlanmak. *"Eşek, eskimekle tavla başı olmaz."* Atasözü.

Eskimo, [Mikmak d. eskamēge *(çiğ balık yiyenler)* ? > Fr. esquimau] *is.* **1.** Kuzey kutbu ve çevresinde yaşayan halk. **2.** Bu halktan olan kimse.

eskimsi, [eski-msi] *sf.* Biraz eski olan; eskice; eskiye benzer.

eskin, [es-kin] *{ağız} is.* **1.** Rüzgâr. **2.** Fırtına. **3.** Rüzgârın sürüklediği kar yüzünden düz gibi görünen ve farkına varılamayan çukurluk. [DS]

eskirmek[1], [eski-r-mek] *{eT} gçsz. f. [-ür]* Eskimek. [DLT] [EUTS] [Yüknekî]

eskirmek[2], [es-kir-mek] *{ağız} gçl. f. [-ir]* Köpeği birinin üzerine saldırtmak için kışkırtmak. [DS]

Eskişehir, [eski+ Far. şehr] *is.* İç Anadolu bölgesinde bir ilimiz. ⊡ **Eskişehir taşı,** *İşlenmesi kolay olduğu için biblo türü eşya yapımında kullanılan, beyaz ve gözenekli, doğal hidratlı magnezyum silikat; lüle taşı; deniz köpüğü.*

eskitilme, [es-ki-t-il-me] *is.* Eski hâle getirilmiş olma; eskitilmek eylemi.

eskitilmek, [es-ki-t-il-mek] *edil. f. [-ir]* Kullanma sonucu eski duruma getirilmek; eskimesine sebep olunmak.

eskitilmiş, [eski-t-il-miş] *sf.* **1.** Çok kullanarak yıpratılmış; yeni olma özelliği giderilmiş. **2.** Yeni olmasına rağmen eski görünümü verilmiş; eskiye benzetilmiş.

eskitme, [es-ki-t-me] *is.* **1.** Eski hâle getirme; eskitmek eylemi. **2.** *sf.* (Özellikle mobilya için) ilk bakışta tarihî değeri varmış izlenimi yaratmak için özel işlem ve boyalarla eski görünümü verilmiş olan.

eskltmek, [es-ki-t-mek] *gçl. f. [-ir]* **1.** Çok kullanarak yeniliğini gidermek; yıpratmak. **2.** Yaşlanmasına sebep olmak; gücünü, kuvvetini tüketmek; yaşlandırmak; ihtiyarlatmak. **3.** Önemini, değerini, niteliğini yok etmek. **4.** *mecaz.* Eskimeye sebep olacak çeşitli etmenler etkide bulunmak (olumsuzu kullanılır). **5.** (Eş için) çok değiştirmek.

eskiv, [Fr. esquive] *is.* Boks maçında rakibin yumruklarından vücut hareketleri ile korunmayı sağlamak.

eskiyiş, [es-ki-y-iş] *is.* Eskime eylemi veya biçimi.

eskiz, [Fr. esquisse] *is.* Bir sanat eseri için önceden yapılan alıştırma çalışmaları; taslak.

eskort, [İt. scorta *(kılavuzluk etmek)* > Fr. escorte] *is.* **1.** Beraber gittiği önemli kişileri korumakla görevli silahlı birlik; koruma; muhafız takımı. **2.** *dnz.* Refakat muhribi.

eskrim, [Al. schirmen / skirmiyan *(korumak)* > Fr. escrime] *is. spor.* İki kişi arasında kesici olmayan (dürtücü), kesici veya delici kılıçla yapılan spor; kılıç sporu.

eskrimci, [eskrim-ci] *is.* Eskrim yapan sporcu.

eskü, [es-mek *(esmek)* > es-gü] *{eT} sf.* Kalbur; elek. [DLT]

esküre, [es+küre] *{ağız} is.* Madenden yapılan küre. [DS]

esl, [Ar. es̱le > es̱l اثل] *{OsT} is. bot.* Kara ılgın ağacı.

eslaf, [Ar. selef > eslāf اسلاف] *(eslâ:f) {OsT} is.* Geçmiş kimseler; eskiler; evvelkiler.

eslah, [Ar. ṣāliḥ > eṣlaḥ اصلح] *(s kalın söylenir) {OsT} sf.* Daha iyi; en iyi; pek çok iyi; en salih. ⊡ **eslaha'k-Allāh,** *{OsT} Allah seni ıslah etsin!*

eslal, -li [Ar. esl > eslāl اسلال] *(eslâ:l) {OsT} is. bot.* Kara ılgın ağaçları.

eslas, [Ar. s̱ülüs̱ > es̱lās̱ اثلاث] *(eslâ:s) {OsT} is.* Üçte bir parçalar; üçte birler.

esleb, [Ar. es̱leb اثلب] *{OsT} is.* **1.** Ben. **2.** Çerçöp; süprüntü; moloz.

esleğen, [esle-mek > esle-gen] *sf.* Söz dinleyen; uyarılara önem veren; muti.

eslek, -ği [esle-mek > esle-k] *{ağız} sf.* **1.** Yumuşak başlı; söz dinleyen; başkalarının buyruklarını yerine getiren. **2.** Çalışkan; gayretli. **3.** Atik; çevik. [DS]

eslem, [Ar. sālim > eslem اسلم] *{OsT} sf.* Çok sağlam; en güvenilir. ⊡ **eslem-i turuk,** *{OsT} Yolların en güveniliri.*

esleme, [es-le-me] *is.* Önem verme ve buyrukları yerine getirme.

eslemek, [Çağ. es *(zekâ)* > es-le-mek اسلمك] *gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* **1.** Duymak; işitmek. **2.** Önem vermek; dikkate almak; aldırış etmek. *{eAT} {OsT} {ağız} (aynı)* [DS] **3.** Uymak; itaat etmek; kabul etmek. *{eAT} {OsT} (aynı)* **4.** *{ağız}* Herhangi bir kimseyi, kendisine sezdirmeden gözetlemek. [DS] ⊡ (söz) **eslemek,** *{OsT} Söz dinlemek; buyruklara uymak; itaat etmek.*

eslememek, [esle-me-mek اسلامك / اسلمك] *{eAT} {OsT} {ağız} gçl. olmsz. f. [-mez]* **1.** Dinlememek; aldırış etmemek; kulak asmamak. **2.** Hatırlamamak. **3.** Çekinmemek; ihtiraz etmemek. [DS]

eslen, [es-le-n ?] *{ağız} is.* **1.** Çukur. **2.** Küçük sel yatağı. [DS]

eslenc, [Far. eslenc اسلنج] *{OsT} is. bot.* Ulama yonca; yerde sürünerek açılan yonca.

eslenmemek, [esle-n-me-mek اسلنممك] *{OsT} edil. olmsz. f. [-z]* Kulak asılmamak; önem verilmemek.

eslenti, [es-le-nti] *{ağız} is.* Küçük vadi. [DS]

esli, [es-li] *{ağız} sf.* Karakter sahibi. [DS]

esliha, [Ar. silāḥ > esliḥā اسلحا] *(esliha:) {OsT} is.*

Silahlar. ♦ **eslihā-yı atîka,** *{OsT} Eski silahlar.*|| **eslihā-yı cāriha,** *{OsT} Yaralayıcı silahlar.*|| **eslihā-yı cedîde,** *{OsT} Yeni silahlar.*|| **eslihā-yı hafîfe,** *{OsT} Hafif silahlar.*|| **eslihā-yı nāriye,** *{OsT} Ateşli silahlar.*|| **eslihā-yi sakîle,** *{OsT} Ağır silahlar.*

eslinmek, [es-mek *(uzamak, germek)* > es-(i)l-in-mek / aslın-mak] *{eT} edil. f. [-ür]* Bir şey bir yere veya başka bir şeye takılmak. [DLT]

esma[1], [? esma] *{ağız} is.* Büyük kazan. [DS]

esma[2], [Ar. ism > esmā' أسماء] *(esma:) {OsT} is.* Adlar; isimler. ♦ **esmā çalgını,** *{ağız} Sersem; aptal.*|| **esmā çekmek,** *{OsT} Allah'ın adını anarak tespih çekmek.*|| **esmā-yı adāt,** *{OsT} Sayı sıfatları; sayı adları.*|| **esmā-yı** (şerîfe) **hüsnā,** *{OsT} Allah'ın en güzel adları.*|| **esmā-yı mübheme,** *{OsT} Belirsizlik sıfatları.*|| **esmayı üstüne sıçratmak,** *Belaya bulaşmak.*

esma[3], **-aı** [Ar. sem > esmā' أسماع] *(esma:) {OsT} is.* **1.** Kulaklar. **2.** Kulak işitmeleri.

esmah, [Ar. esmaḥ أسمح] *{OsT} sf.* Pek cömert; en eli açık.

esmak, [Ar. semek *(balık)* > esmāk أسماك] *(esma:k) {OsT} is.* Balıklar. ♦ **esmāk-ı azmiye,** *{OsT} zool. Kemikli balıklar.*|| **esmāk-ı merhü'l-misbāh-ı kısmî,** *{OsT} zool. Yumuşak yüzgeçliler.*

esman, [Ar. s̱emen *(değer)* > es̱mān أثمان] *(esma:n) {OsT} is.* Alıcıların satıcıya ödedikleri mal bedelleri; bedeller; değerler. ♦ **esmān-ı hāsıla,** *{OsT} Elde edilen gelirlerin toplam değerleri.*

esmar[1], [Ar. s̱emer *(yemiş)* > es̱mār أثمار] *(esma:r) {OsT} is.* Yemişler; meyveler. ♦ **esmār-ı bünyehîz,** *{OsT} Vücuda canlılık veren meyveler.*|| **esmār-ı eşcār,** *{OsT} Ağaçların yemişleri.*|| **esmār-ı gayr-i münferice,** *{OsT} bot. Açılmaz yemiş.*|| **esmār-ı günāgûn,** *{OsT} Çeşit çeşit meyveler.*

esmar[2], [Ar. simer > esmar أسمر] *{OsT} is.* Gece masalları; kıssalar; hikâyeler.

esmar[3], [Ar. esmār أسمار] *(esma:r) {OsT} is. bot.* Mersin ağacı.

esme[1], [es *(geçmek; akmak)* es-mek > esme] *is.* **1.** Havanın yer değiştirmesi durumu; rüzgâr akımı; hava akımı. **2.** *{ağız}* Tandırın üstüne örtülen yorgan. [DS]

esme[2], [Ar. esmā'] *{ağız} is.* Nefes; dua. [DS]

esmed, [Ar. es̱med أثمد] *{OsT} is.* Kaba tutya; sürme taşı; antimon.

esmek[1], [es *(geçmek; akmak)* > es-mek] *gçsz. f. [-er]* **1.** (Rüzgâr için; hava) bir yöne doğru akmak. *{eT} (aynı)* **2.** *mecaz.* Önceden düşünülmemiş, o an akla geliveren bir şeyi yapmak. **3.** Beklenemeyen bir durum ortaya çıkmak. **4.** *{eT} gçl. f.* Kalburlayarak savurmak. **5.** *{ağız}* Kaçmak; sıvışmak. [DS] **6.** *{ağız}* Bir şeye kızarak bulunulan ortamdan hızla çıkmak. [DS] **7.** *{ağız}* Yüreği kalkmak. [DS] **8.** *{ağız}* Tahılı savurarak temizlemek. [DS] ♦ **ese başlamak,** *Esmeğe başlamak.*|| **eser ama yağmaz,** *1. Bağırıp çağırmasına rağmen kötülük yapmaz. 2. Çok vaatte bulunur ama yerine getirmez.*|| **esip savurmak,** *1. (Rüzgâr için) şiddetli esmek; yerde bulunan şeyleri havaya kaldırmak. 2. (Kişi için) rastgele konuşmak; palavra atmak; düşüncesizce bağırıp çağırmak. {ağız} (aynı)*|| **esip yortmak,** *{ağız} 1. Serserilik, haylazlık yapmak. 2. Sürtüklük yapmak.*|| **esmek savurmak,** *{eAT} (Kişi için) rastgele konuşmak; palavra atmak; atıp tutmak.*|| **esüp gelmek,** *{eAT} Hızla gelmek.*|| **esüp savurmak,** *{eAT} (Kişi için) rastgele konuşmak; palavra atmak; atıp tutmak.*

esmek[2], [es-mek] *{eT} gçl. f. [-er]* **1.** Uzatmak; germek. [DLT] **2.** Kalburlayarak savurup temizlemek. [DLT] **3.** *{ağız} gçsz. f.* Esnemek; yaylanmak. [DS]

esmek[3], [eksi-l-mek > eğsi-mek > es-mek ?] *{ağız} gçl. f. [-ir]* Bir şeyi eksiltmek; azaltmak.

esmek[4], [? esmek] *{ağız} is.* Davar ve koç katım zamanı; kasım ayı. [DS]

esmen, [Far. āsumān => esmen] *{ağız} is.* Gökyüzü; gök.

esmer, [Ar. sumret *(koyuluk)* > esmer أسمر] *{OsT} sf.* **1.** (İnsan teni ve saçları için) koyu buğday renginde olan; siyaha çalan. **2.** Kahverenginin ağır bastığı bir koyulukta olan. **3.** *is.* Teni ve saçları koyu buğday renginde olan insan. **4.** Kahverengimsi koyu kurşuni donu olan sığır. ♦ **esmer amber,** *Kaşalotun bağırsaklarından çıkarılan ve koku sanayiinde kullanılan amber.*|| **esmer küf,** *biy. Organik maddeler üzerinde yaşayan ve asalak yaşama da uyabilen, arılara yerleştiğinde öldürücü olabilen basit bir çürükçül mantar, (Mucor mucedo).*|| **esmer küfler,** *biy. Asalak yaşama uyabilen türleri de içeren su yosunumsu mantarlar takımı, (Zygomycetales).*|| **esmer su yosunları,** *bot. Çoğu denizlerde yetişen, nişastasız, deniz iyodunu özel hücrelerde iyodür olarak biriktiren ve bu iyodürün oksitlenmesi ile enerji sağlayan, klorofilin yeşili esmer bir boya maddesi ile gizlenmiş on bir türü bulunan su yosunu sınıfı, (Phaeophyceae).*|| **esmerü'l-levn,** *{OsT} Kara yağız.*

esmerce, [esmer-ce] *sf.* Esmere yakın; biraz esmer; esmerimsi.

esmercene, [esmer-cene] *{ağız} sf.* Esmerimsi.

esmerimsi, [esmer-imsi] *sf.* Buğday rengine yakın olan; esmere benzer; biraz esmer; esmerce.

esmerleşme, [esmer-le-ş-me] *is.* Esmer bir durum alma.

esmerleşmek, [esmer-le-ş-mek] *dönşl. f. [-ir]* Esmer bir durum almak; esmer olmak.

esmerleştirme, [esmer-le-ş-tir-me] *is.* Esmer duruma getirme.

esmerleştirmek, [esmer-le-ş-tir-mek] *gçl. f. [-ir]* Esmer duruma getirmek; esmerlik kazandırmak.

esmerlik, -ği [esmer-lik] *is.* Esmer olma durumu; esmer olanın niteliği.

esna[1], [Ar. s̱iny > es̱nā᾽ اثناء] *(esna:) {OsT} is.* Bir işin, bir hareketin yapıldığı, bir olayın gerçekleştiği veya bir durumun sürdüğü zaman; an; ara; aralık; sıra; vakit. ☞ **esnā-yı harb,** *{OsT} Savaş anı.*|| **esnā-yı ikāmet,** *{OsT} Bir yerde oturulduğu zaman.*|| **esnā-yı müzākere,** *{OsT} Bir konunun tartışıldığı, görüşüldüğü an.*|| **esnā-yı rāh,** *{OsT} Yolda iken; yürürken.*|| **esnā-yı tesādüm,** *{OsT} as. Vuruşma işinin yapıldığı an; çarpışma zamanında.*

esna[2], **-aı** [Ar. esnaʿ أسنع] *{OsT} sf* (Nesne için) yüksek; bülent.

esnaf, [Ar. ṣınf > eṣnāf أصناف] *(esna:f) {OsT} is.* **1.** Sınıflar; çeşitli cinsler; kategoriler. **2.** Paradan çok kendi iş gücünü kullanarak küçük ticaret ve el zanaatları ile geçimini sağlayan kimselere verilen genel ad. **3.** *argo.* Bir işin veya mesleğin inceliklerini bilen ve bu bilgisini kendi çıkarı doğrultusunda değerlendiren kişi. **4.** *argo.* Para karşılığında erkeklerle cinsel ilişkiye giren, kötü yola düşmüş kadın; fahişe. **5.** *argo.* Kadın ticaretinde arabuluculuk eden erkek. **6.** *argo.* Hileli oyun oynayan kumarbaz. **7.** *argo.* Bir mesleğin en düşük sınıfı. ☞ **esnaf ağzı,** *Satıcıların müşteri çekmek veya malını beğendirmek için kullandıkları söylem.*|| **esnafı ondalığa** (bağlamak) **kesmek,** *Esnaftan haraç almak.*|| **esnaf loncası,** *{OsT} tar. İmparatorluk döneminde esnaf için kurulmuş dayanışma ve sendika teşkilatı.*|| **esnaf şeyhi,** *{OsT} tar. Esnafla devletin arasındaki ilişkileri düzenleyen, esnafın şikâyetlerini inceleyen görevli.*|| **esnaf yiğitbaşı,** *{OsT} tar. Esnafın zanaat ve ustalığını denetleyen, çırak veya kalfaların müstakil iş kurabilmeleri için izin veren kimse.*

esnafça, [esnaf-ça] *zf.* Esnaf gibi; esnafa yakışır biçimde; esnafa özgü.

esnaflık, -ğı [esnaf-lık] *is.* **1.** Esnafın işi ve mesleği. **2.** Esnaf olma durumu. **3.** Esnafa özgü davranış.

esnah, [Ar. sinḫ > esnāḫ أسناخ] *(esna:h) {OsT} is.* Asıllar; kökler. ☞ **esnāh-ı rieviye,** *anat. Akciğer petekleri.*

esnam, [Ar. ṣanem > eṣnām أصنام] *(esna:m) {OsT} is.* **1.** Putlar. **2.** Hristiyanların kutsal saydıkları heykel ve resimler. ☞ **esnām-perestān,** *{OsT} Puta tapanlar.*

esnan, [Ar. sinn *(yaş; diş)* > esnān أسنان] *(esna:n) {OsT} is.* **1.** Dişler. **2.** Yaşlar. **3.** Çürük ağaç kökleri. **4.** Askerlik çağındakilerin yaş grupları. ☞ **esnān-ı askeriyye,** *{OsT} Kura seneleri.*|| **esnān-ı hılm,** *{OsT} anat. Yirmi yaş dişi; akıl dişi.*|| **esnān-ı katıa,** *{OsT} Kesici dişler.*|| **esnān-ı nābiye,** *{OsT} anat. Küçük azı dişleri.*

esnek[1], **-ği** [es-mek *(uzamak)* > es-(i)n-e-mek > esne-k] *sf.* **1.** Basma veya çekme sonucunda bozulan şeklini tekrar alabilen; uzayıp kısalabilen; elastikî; lastikli. **2.** Kolaylıkla eğilip bükülebilen. **3.** Kesinliği olmamakla birlikte uzlaşmaya yatkın görünen; görüş ve tutumlarında diretken görünmeyen. **4.** *mecaz.* Anlamı istenilen yöne çekilebilen. **5.** *{ağız}* Yakın; uysal. [DS] **6.** *{ağız}* Delimsek; delişmen. [DS] ☞ **esnek arz,** *eko. Fiyatlarda görülen artmaya karşılık arzın daha büyük oranda artması.*|| **esnek kur,** *Paranın değerinin arz ve talep durumuna göre tespitini esas alan sistem.*|| **esnek limit,** *fiz. Esneme sınırı.*|| **esnek savunma,** *as. Üstünlüğü kaybetmemek için düzenli ve planlı şekilde yapılan çekilme hareketi.*|| **esnek talep,** *tic. Fiyatta meydana gelen değişikliğe karşılık talepte daha büyük oranda meydana gelen değişiklik.*

esnek[2], **-ği** [esne-k ? اسنك] *is.* **1.** Hayvanların ağzına bağlanan bir tür gem veya burunlarına takılan halka. **2.** *{OsT} {ağız}* Anasını emmesin diye oğlak vb. yavrunun ağzına bağlanan ağaç; burunsalık. **3.** *{ağız}* Isırmaması için hayvanların burunlarına takılan demir halka. [DS] **4.** *{ağız}* Otlamamaları için hayvanların ağızlarına geçirilen torba, sepet, file vb. şey. [DS] **5.** *{ağız}* Develer güreşirken ağızlarına geçirilen ipten yapılma torba. [DS] **6.** *{ağız}* Azgın develerin ağızlarına takılan kayış ya da demir araç. [DS] **7.** *{ağız}* Nallanırken huysuzlanan atların burunlarının kıstırıldığı bir tür ağaç maşa; burunduruk. [DS] **8.** *{ağız}* Hasta hayvanın boğazına bakmakta kullanılan dört parçalı merdivene benzer araç. [DS]

esnek[3], **-ği** [esne-k] *{ağız} is.* **1.** Baş ve işaret parmaklarının açılması ile iki parmak ucu arasında kalan uzunluk. **2.** Aralık. [DS]

esnek[4], **-ği** [esne-k] *{ağız} is.* Pehlivanların çene altından parmakları ile birbirlerini boğarcasına yaptıkları oyun. [DS]

esnek[5], **-ği** esne-k] *{ağız} is.* Dağların sulak yerlerinde olan otluk yer. [DS]

esnek[6], **-ği** [esne-k] *{ağız} is.* Hasta hayvanın karnının hızlı hızlı inip kalkması. [DS]

esnekleşme, [esnek-le-ş-me] *is.* Esnek duruma gelmek eylemi.

esnekleşmek, [esnek > esnek-le-ş-mek] *dönşl. f. [-ir]* Esnek duruma gelmek; esneklik kazanmak.

esnekleştirme, [esnek-le-ş-tir-me] *is.* Esnek hâle getirme; esnekleştirme eylemi.

esnekleştirmek, [esnek-le-ş-tir-mek] *gçl. f. [-ir]* Esnek hâle getirmek; esnemesini sağlamak; esneklik vermek

esneklik, -ği [esnek-lik] *is.* **1.** Ağırlık veya kuvvetin

hacimce değişikliğe uğrattığı cisimlerin bu ağırlık veya kuvvet ortadan kalktıktan sonra eski hâllerine dönme durumları; esnek olma durumu; esnek şeylerin taşıdığı nitelik; elastikiyet; elastikilik; elastiklik. **2.** Bir şeyin değişik yorum ve uygulamalara tabi tutulabilme özelliği. **3.** Kesinliği olmayan; olabilirliği kadar olamazlığı da bulunan. **4.** *eko.* Ekonomik bir olayın dış ve iç etkenlere uyabilme niteliği. ⊡ **esneklik ölçer,** *fiz. Bir cisimde meydana gelen esneme durumundaki değişiklikleri ölçen alet; elastimetre.*|| **esneklik ölçümü,** *Bir cismin esnekliğini ölme işi; elastimetri.*

esneksiz, [es-ne-k *(gem)* + -siz] *{ağız} sf. mecaz.* **1.** Ağzı bozuk; küfürbaz. **2.** Saygısız. [DS]

esneksizlik, -ği [es-ne-k-siz-lik] *is.* **1.** Esnek olmama durumu. **2.** Tam esnek olmayan bir cismin kendisine uygulanan kuvvetlerin ortadan kalkması ile önceki boyutlarını almaması durumu.

esneme, [esne-me] *is.* **1.** Genişleme, uzama durumu; esnemek eylemi. **2.** Uykusuzluk nedeni ile ağzı genişçe açarak derin bir nefes alma eylemi.

esnemek, [*eT.* es *(geçme; akma; uzama)* > es-mek *(uzamak)* > es-(i)n-ē-mek] *gçsz. f. [-r] [-n(ı)-yor]* **1.** *{eT}* Hafif hafif esmek. **2.** (Cisim için) kuvvet etkisi ile hacim ve biçim değişikliğine uğramak. **3.** (Ayakkabı, elbise vb. için) genişlemek, bollaşmak. **4** (İnsan için) uykusuzluk, yorgunluk ve can sıkıntısı gibi durumlarda ağzı genişçe açarak içine bol miktarda hava çekmek ve geri vermek. *{eT} (aynı)* [DLT] [ETY]

esneşmek, [esne-mek > esne-ş-mek] *işteş. f. [-ir]* Birlikte esnemek.

esnetme, [esne-t-me] *is.* Esnemesini sağlama; esnetmek eylemi.

esnetmek[1], [esne-mek > esne-t-mek] *gçl. f. [-ir] [eT. -ür]* Esnemesini sağlamak; esnemesine yol açmak. *{eT} (aynı)* [DLT]

esnetmek[2], [es-mek > es(i)n-e-t-ket] *{eT} gçl. f. [-ür]* Estirmek.

esneyiş, [esne-mek > esne-y-iş] *is.* Esneme durumu veya biçimi.

esnimek, [és-(i)n-i-mek] *(é:snimek) {eT} gçl. f. [-r]* Hatırlamak; anmak.

esniye, [Ar. ṣenā >eṣnīye أثنية] *(esni:ye) {OsT} is.* Bir kimsenin ya da nesnenin güzelliğini, iyiliğini söylemeler; övgüler; sitayişler; methetmeler. ⊡ **esniye-i senîye,** *{OsT} Padişahı övmeler.*

espadril, [İsp. esparto *(hasır otu)* > Fr. espadrille] *is.* Tabanı hasır otu, üstü keten plaj terliği.

espas, [Fr. espace] *is.* **1.** Aralık. **2.** *matb.* Harfleri, kelimeleri birbirinden ayırmak için kullanılan kısa madenî çubuk. **3.** Dizili kelime, satır veya sütunlar arasında bırakılan boşluk; aralık.

espaslamak, [espas-la-mak] *gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* *matb.* Dizgide kelimeler veya harfler arasında boşluk bırakmak.

espaslı, [espas-lı] *sf.* Aralıklı. ⊡ **espaslı dizgi;** *Harfler, kelimeler veya satırlar arasında boşluk bırakılarak yapılan dizgi.*

Esperanto, [İsp. esperi *(ümitlenmek)* > ésperanto *(ümit eden)*] *(espera'nto) is.* İsrail asıllı Rus hekimi Lejzer Zamenhof tarafından 26 Temmuz 1887'de ortaya atılan ve on altı kurala dayanan uluslararası yapma dil.

esperi, [Lat. accipiter] *is.* Yırtıcı kuşların en hızlı uçanı olan küçük doğan; delice doğan, *Falco subbuteo.*

espine, [Sırp. spina] *{OsT} is.* Fıçı tıkacı; tıkaç.

espit, -di [Yun. ápsida] *{ağız} is.* **1.** Araba tekerleğinin çemberini meydana getiren ağaç parçalarından her biri. **2.** Araba tekerleğinin parmaklıkları. [DS]

espiyon, [İt. spione > Fr. espion] *is.* Casus; ispiyon.

espiyonaj, [Fr. espionage] *is.* Casusluk; ispiyonculuk.

espressivo, [İt. esperssivo] *sf. müz.* **1.** Duyguları açıkça ortaya koyabilecek biçimde; duygulu. **2.** Bestecinin ve yorumcunun duygularını çok iyi yansıtabilen; içten.

espresso, [İt. espresso] *is.* Çok ince çekilmiş kahveden su buharı geçirerek yapılan sert bir kahve; İtalyan kahvesi.

espri, [Lat. spiritus *(soluk, nefes)* > Fr. esprit] *is.* **1.** Eğlendiren, güldüren, düşündüren; ince anlamlı. **2.** Şakalı söz. **3.** Resim, yazı, söz ve davranışlardaki ince anlam; nükte. ⊡ **espri yapmak,** *Şakalı fakat insanı düşündüren söz söylemek; nükte yapmak.*

esr, [Ar. esr إسر] *{OsT} is.* → esir[3].

esra, -a'ı [Ar. seriᶜ > esrāᶜ أسرع] *(esra:) {OsT} sf.* Daha çabuk; en çabuk; pek çabuk; en hızlı.

esral, [? esral] *{ağız} sf.* **1.** Çarpık. **2.** Sapık. **3.** Aklı kıt. [DS]

esrar[1], [Ar. sırr > esrār أسرار] *(esra:r) {OsT} is.* **1.** Başkalarınca bilinmeyen veya kimseye söylenmeyen özel şeyler; sırlar; gizler; gizemler. **2.** Bilinmeyen gizli şeyler; aklın ermeyeceği şeyler. ⊡ **esrār-alūd,** *{OsT} Esrarlı.*|| **esrār-ı derūn,** *{OsT} Bir kişinin başkalarından gizli tuttuğu şeyler.*|| **esrār-ı elest,** *{OsT} Yaradılış gününün sırları.*|| **esrār-ı hafîye,** *{OsT} Gizli tutulan sırlar.*|| **esrār-ı hüsn ü ān,** *{OsT} Güzelliğin sırları.*|| **esrār kumkuması** (kutusu, küpü), *{OsT} Kim olduğu, ne yaptığı, nelere sahip olduğu açıkça belli olmayan; gizlisi saklısı olan.*|| **esrar perdesi,** *{OsT} Bir şeyin aslının anlaşılmasına engel olan şey.*

esrar[2], [Ar. sırr > esrār أسرار] *{OsT} is.* Erkek Hint kenevirinin yapraklarından çıkarılan ve kullanıldığı yere göre uyuşturucu, sarhoş edici ve uyarıcı etkili,

tıpta kullanımı yasak, *kennabin* adı verilen bir alkoloit; müskirat. ⊟ **esrar çekmek,** *Esrar içmek.*|| **esrar kabağı,** *Esrar içmekte kullanılan nargile.*|| **esrar sigarası,** *İki sigaranın tütünlerini bir araya getirip arasına esrar konularak içilen sigara.*|| **esrar tekkesi,** *Kalabalık bir grup hâlinde esrar içilen gizli yer.*

esrarcı, [esrar-cı] *is.* **1.** Esrar yapıp satan kimse. **2.** Esrar içen kimse.

esrarengiz, [Ar. esrār + Far. engīz اسرار انگيز] *(esra:rengi:z)* *{OsT}* *sf.* Kimsenin bilmediği, açıklanmayan, gizli yönleri olan; ne olduğu bilinemeyen; gizemli; gizli; sır dolu.

esrarengizlik, -ği [esrarengiz-lik] *(esra:rengizlik)* *is.* Esrarlı olma durumu; gizemlilik; sırlılık.

esrarkeş, [Ar. esrār + Far. keş *(çeken)* اسرارکش] *(esra:rkeş)* *{OsT}* *is.* Esrar içmeyi alışkanlık hâline getirmiş; esrar müptelası; esrar bağımlısı.

esrarkeşlik, [esrarkeş-lik] *is.* Esrar bağımlısı olma durumu; esrar bağımlısının niteliği.

esrarlı, [esrar-lı] *sf.* **1.** Gizli yönleri bulunan. **2.** Anlaşılması, bilinmesi, tanınması mümkün olmayan. **3.** Sırlarla dolu. **4.** İçine esrar adı verilen uyuşturucu katılmış olan; içinde esrar bulunan.

esre[1], [Ar. kesre > esre اسره] *{OsT}* *is.* Arap alfabesinde yazılmayan *"ı"* ve *"i"* seslerini karşılayan işaret; kesre.

esre[2], [Ar. es̱re اثره] *{OsT}* *is.* Çok eskilerden beri söylenegelen haber ya da bilgilerin sonucu.

esrek, -ği [*eT.* esrük] *{ağız}* *sf.* **1.** Sarhoş. **2.** Deli. [DS]

esreli, [esre-li] *sf.* (Yazı) esre işareti ile harekelenmiş olan.

esrem, [Ar. es̱rem اسرم] *{OsT}* *sf.* (Kişi için) dişleri dökülmüş; dişleri kırık.

esremek, [*eT.* esrük > esrü-mek] *{ağız}* *gçsz. f.* *[-r]* *[-r(i)-yor]* **1.** Sarhoş olmak. **2.** Delirmek.

esri[1], [es-rī / asrı] *(esri:)* *{eT}* *sf.* **1.** Alacalı; iki renkli; tekir; kaplan rengi. [ETY] [DLT] **2.** *is.* Kaplan. **3.** Bir hastalık *(alaca hastalığı ?).* [EUTS]

esri[2], [es-rü-k > esri-k > esri] *sf.* **1.** Sarhoş. **2.** Aklını yitirmiş. **3.** Çok kızgın; öfkeli.

esridici, [esrit-mek > esri(t)-ici اسردجی] *{eAT}* *sf.* Sarhoş eden; sekir veren.

esrik[1], **-ği** [esür-mek > esrü-k > esri-k اسرك] *sf.* **1.** *{eAT}* *{OsT}* Sarhoş; *{ağız}* *(aynı), (1935 yeniden).* **2.** Aklını yitirmiş; meczup; deli. *{eAT}* *{OsT}* *(aynı)* **3.** Çok kızgın; öfkeli. *{eAT}* *{OsT}* *(aynı)* **4.** Azgın, edepsiz. **5.** *{ağız}* Delimsirek; delişmen. **6.** *is.* Kükremiş deve.

esrik[2], **-ği** [es-mek > es-ri-k ?] *{ağız}* *is.* Ekinlerin çok büyüyerek dik duramaz hâle gelmesi. [DS]

esriklik, -ği [esrik-lik اسركلك] *is.* Esrik olma hâli; esrik olanın niteliği; sarhoşluk. *{eAT}* *{OsT}* *(aynı)*

esrilemek, [esrī-lē-mek] *(esri:le:mek)* *{eT}* *gçl. f.* *[-r]* Nakışlamak; süslemek. [DLT]

esrime, [esri-me] *is.* Kendinden geçme, aklını kullanamama; esrimek eylemi.

esrimek, [*eT.* esür-mek > esri-mek اسرمك] *{eAT}* *{OsT}* *gçsz. f.* *[-r]* **1.** Herhangi bir sebeple kendinden geçmek; mest olmak. **2.** Sarhoş olmak. **3.** Coşku yüzünden kendini kaybetmek; vecde gelmek. **4.** Çok kızmak; hiddetlenmek.

esringü, [esrī > esri-ñü] *(esriñü:)* *{eT}* *sf.* Alaca; renkli; alaca bulaca. [EUTS] [Gabain]

esritgen, [esür-mek > esir-t-gen > esrit-gen اسرتكن] *{eAT}* *sf.* Sarhoş edici; müskir.

esritici, [esri-t-ici] *sf.* **1.** Sarhoş edici. **2.** Mest eden.

esritme, [esri-t-me] *is.* Kendinden geçmesine neden olma; esritmek eylemi.

esritmek, [esir-t-mek > esri-t-mek اسرتمك] *{eAT}* *{OsT}* *gçl. f.* *[-ür]* **1.** Kendinden geçmesine neden olmak; sarhoş etmek; mest etmek. **2.** Esrimesini sağlamak; sarhoş etmek; mest etmek.

esrük[1], [*eT.* esür-mek *(içmek, sarhoş olmak)* > es(ü)r-ük اسروك] *{eT}* *{eAT}* *sf.* **1.** Sarhoş **2.** *is.* Sarhoşluk. [DLT] [EUTS] [Gabain]

esrük[2], **-ğü** [es-mek > es-rü-k ?] *{ağız}* *sf.* **1.** (Hayvan için) çok koşan. **2.** (Dişi deve için) erkek isteyen. [DS]

esrüklük, -ğü [esrü-k-lük اسروكلك] *{eAT}* *is.* → esriklik.

esrütmek, [esir-t-mek > esrü-t-mek اسروتمك] *{eAT}* *gçl. f.* *[-ir]* → esritmek.

essah, -hhı [Ar. ṣıḥḥat > ṣaḥiḥ > eṣṣaḥḥ اصح] *{OsT}* *sf.* Çok doğru; en gerçek; en doğru.

es-sala, [Ar. e'ṣ-ṣalā الصلا] *(e'ssalâ:)* *{OsT}* *ünl.* **1.** Kendine güvenen ortaya çıksın! **2.** Namaza davet sözü.

es-selam, [Ar. e's-selām السلام] *(e'sselâ:m)* *{OsT}* *ünl.* *"Selamlar; selam olsun."* anlamında selamlaşma sözü.

essi, [eksi > ēssi] *(e:ssı)* *{ağız}* *sf.* Eksi. [DS]

essimek, [eski-mek > essi-mek] *(e:ssimek)* *{ağız}* *gçsz. f.* *[-ir]* Eskimek. [DS]

essiz, [ésîz / éssiz / ısīz / ıssız / isīz] *{eT}* *ünl.* Acınma ifadesi; yazık; vah vah. [DLT] [ETY]

est, [ēst] *(e:st)* *{ağız}* *ünl.* At kovalama ünlemi; höst. [DS]

esta, -a'ı [Ar. saṭıʿ > esṭaʿ اسطع] *{OsT}* *sf.* (İnsan, hayvan vb. için) uzun boylu.

estabe, [Ar. esṭabe اسطبه] *{OsT}* *is.* Üstüpü; temizlikte kullanılan iplik veya keten tarantısı.

estağfurullah, [Ar. estağfir'ullāh استغفرالله] *(est'ağfi-rulla:h) {OsT} ünl.* **1.** Allah'tan bağış dilerim. **2.** Biri tarafından övülme karşılığında *"Rica ederim!"* anlamında söylenen bir saygı ve alçakgönüllülük sözü. **3.** Edilen teşekküre karşılık *"Bir şey değil!"* anlamında verilen karşılık. **4.** Kendine olumsuz bir nitelik yakıştırana *"Hiç de öyle değil!"* anlamında itiraz sözü.

estamp, [İt. stampa > Fr. estampe] *is.* Metal, taş veya muşamba üzerine kazıma usulüyle basılan resim.

estampaj, [Fr. estampage] *is.* Oyma ve kazıma usulüyle resim çoğaltma işi.

estamplama, [estamp-la-ma] *is.* Ahşap veya taş üzerine yapılmış resim veya desenleri kâğıt üzerine kopyalama işi.

estamplamak, [estamp-la-mak] *gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Ahşap veya taş üzerine yapılmış resim veya desenleri kâğıt üzerine kopyalamak.

estan, [Far. estān / estāne استان / استانه] *(esta:n) {OsT} is.* Uyuyup dinlenilecek yer; istirahat mahalli.

estar[1], [Ar. sitr > estār استار] *(esta:r) {OsT} is.* Örtüler; perdeler; sütur.

estar[2], [Ar. şatr > eṣṭār اسطار] *(esta:r, s kalın söylenir) {OsT} is.* Yazı dizileri; yazı satırları; sütur.

estarek, -ği [Far. eṣṭārek اسطارك] *(esta:rek) {OsT} is.* Kara günlük ağacının zamkı.

este, [? este] *{ağız} is.* Toprak evlerin üstü; dam. [DS]

esteh, [Far. esteh استه] *{OsT} is.* **1.** Çekirdek. **2.** Kemik.

estek[1], **-ği** [es-te-mek *(aramak; uzatmak)* > es-te-k ?] *is.* **1.** Asılsız söz. **2.** Önemsiz şeyler; öte beri; şu bu. ⧉ **estek köstek,** *{ağız} Öteberi.* [DS]|| **estek** (etmek) **köstek etmek,** *Bir işi yapmamak için bahane uydurmak; kandırmak.*

estek[2], **-ği** [este-k] *{ağız} is.* **1.** At gemi. **2.** Elbise. [DS]

estemek, [iste-mek / éste-mek / izde-mek] *{eT} gçl. f. [-r]* **1.** İzlemek. **2.** Aramak. **3.** İstemek; arzu etmek. [EUTS] [Gabain]

estepeta, [? estepeta] *ünl.* Cin, peri vb. kötü ruhları kovmak ya da zararsız hâle getirmek için söylenen söz.

ester[1], [Alm. essig *(sirke)* + ather *(eter)* > Fr. ester] *is. kim.* Oksitli asitlerle alkollerin bir molekül su açığa çıkararak verdikleri birleşik madde.

ester[2], [Far. ester استر] *{OsT} is.* Katır. ⧉ **ester-süvār,** *{OsT} Katıra binen.*

esterleşme, [ester-le-ş-me] *is.* Oksijenli asitlerle alkollerin birleşerek ester oluşturmaları.

esterven, [Far. ester-ven استرون] *{OsT} is.* Çocuk doğuramayan kadın; kısır kadın.

estet, [Fr. esthète] *is.* Güzeli salt bir değer olarak temel alan ve seven kimse.

estetik, -ği [Fr. esthétique] *sf.* **1.** Güzellik duygusu ile ilgili olan. **2.** Parçaları arasında hoşa giden bir uyum bulunan ve insana güzel hissi veren. **3.** *is.* Doğadaki veya sanat eserlerindeki güzelliği ve güzeli inceleyen bilim; bediiyat. **4.** Güzeli ve güzelliği değerlendirme biçimi ve bunlarla ilgili değer yargılarının tümü. **5.** *fel.* İnsana güzel hissini veren şeyin ne olduğunu anlamaya çalışan kuram. ⧉ **estetik cerrahi,** *İnsan vücudunda çirkin görünen yerleri düzeltmeye yönelik cerrahi işlem.*

estetikçi, [estetik-çi] *sf.* **1.** Güzel ve güzellik konuları ile ilgilenen. **2.** *is.* Sanatı güzel ve güzellik dışı unsurlardan arındırarak *"Sanat, sanat içindir."* görüşünü benimseyen kişi.

estetikçilik, -ği [estetik-çi-lik] *is. ed.* Sanatı güzel ve güzellik dışı unsurlardan arındırıp salt duyarlık olarak ele alan ve *"Sanat, sanat içindir."* görüşünü savunan akım; estetizm.

estetizm, [Fr. esthétisme] *is. ed.* Sanatı güzel ve güzellik dışı unsurlardan arındırarak "Sanat, sanat içindir." görüşünü savunan ve ilkel biçimlerine götürmek amacını güden Anglosakson kaynaklı akım; estetikçilik.

estimare, [İt. estimare] *is.* Cumhuriyet öncesi dönemde fıçı, varil gibi şeylerin ağırlığını ölçme ve tartma işi. ⧉ **estimare memuru,** *tar. Düyun-ı umumiye teşkilatında görev alan ve içkilerden alınan vergileri toplayan memurlar.*

estimatör, [Fr. estimateur] *is.* Cumhuriyet öncesi dönemde Türk gümrüklerine gelen malların fiyatlarını tespit eden görevliler.

estine, [Far. estīne استينه] *(esti:ne) {OsT} is.* Yumurta; beyza.

estirikli, [es-tir-mek > estir-ik-li] *{ağız} sf.* Kafadan çatlak; serseri; deli. [DS]

estirilme, [es-tir-il-me] *is.* Esme işinin yaptırılması; estirilmek eylemi.

estirilmek, [es-tir-il-mek] *edil. f. [-ir]* Esme işi yaptırılmak.

estirme, [es-mek > es-tir-me] *is.* Esmesini sağlama; estirmek eylemi.

estirmek[1], [es-mek > es-tir-mek] *gçl. f. [-ir]* **1.** Esmesini sağlamak. **2.** Esmesine yol açmak. **3.** Duygularına yenilerek toplantıyı terk etmek. **4.** *{ağız}* Havalandırmak. [DS] **5.** *{ağız}* Süzüle süzüle yürümek. [DS] ⧉ **estire estire,** *1. (Yürümek için) sallana sallana; süzüle süzüle. 2. (İş yapmak için) hızlı hızlı.*

estirmek[2], [es-tir-mek] *gçsz. f. [-ir]* **1.** Duygularına yenilip aklına eseni yapmak. **2.** Aklına geldiği gibi konuşmak. **3.** Acele karar vermek. **4.** Delirmek.

estirmek[3], [estir-mek] *gçl. f. [-ir]* İster istemez vermek.

estomp, [Fr. estompe] *is.* Karakalem, füzen veya pastel resimlerde çizgileri dağıtmakta kullanılan deri veya kâğıttan küt uçlu rulo.

estup, [Sansk. stupa] *{eT} is.* Azizin ölümünden sonra eşyasının saklandığı oda veya sandık. [EUTS] [Gabain]

estürmek[1], [es-tür-mek] *{eT} gçl. f. [-ür]* Elettirmek. [DLT]

estürmek[2], [es-tür-mek] *{eT} gçl. f. [-ür]* Uzattırmak; çektirmek; gerdirmek. [DLT]

estürmek[3], es-tür-mek] *{ağız} gçl. f. [-ür]* Yükseltmek; yüceltmek; büyütmek. [DS]

esuf, [Ar. esüf اسوف] *(esu:f) {OsT} sf.* Pek çabuk eseflenen, kederlenen; yüreği yufka.

esum, [Ar. esūm اثوم] *(esu:m) {OsT} sf.* (Kişi için) çok yalancı; çok günahkâr.

esürmek, [es-ür-mek] *{eT} gçsz. f. [-ür]* Sarhoş olmak; kendinden geçmek. [Gabain] [EUTS]

esürtmek, [esür-t-mek] *{eT} gçl. f. [-ür]* Sarhoş etmek. [DLT]

esürük, -ğü [esür-ük] *{ağız} sf.* **1.** Kızgın; öfkeli; sinirli. **2.** (Kişi için) cin, peri çarpmış. **3.** Sara hastalıklı. [DS]

esva, -aı [Ar. ṣāʿ > eṣvāʿ اصوع] *(esva:, s kalın söylenir) {OsT} is.* **1.** Çukur yerler. **2.** Ölçekler. **3.** Şarap kadehleri.

esvab, [Ar. s̱evb > es̱vāb اثواب] *(esva:b) {OsT} is.* → esvap.

esvaf, [Ar. ṣūf > eṣvāf اصواف] *(esva:f, s kalın söylenir) {OsT} is.* Koyun yünleri; sof.

esvak, [Ar. sūk > esvāḳ اسواق] *(esva:k) {OsT} is.* Alış veriş yapılan yerler; çarşılar; dükkânlar.

esvap, -bı [Ar. s̱evb *(bez)* > es̱vāb اثواب] *(esva:bı) {OsT}* Giyecek şeyler; elbise. ⊡ **esvap akçesi,** *tar. İmparatorluk döneminde saray halkına yılda bir kez dağıtılan giyim parası.*|| **esvap emini,** *tar. Yeniçeriliğin kaldırılmasından sonra kurulan orduda, alaylardaki elbise depolarından sorumlu olan subay.*

esvapçı, [esvap-çı] *is.* **1.** Elbiseci. **2.** *tar.* İmparatorluk döneminde padişahların elbiselerini hazırlayan, koruyan ve bakımını yapan kişilere verilen unvan. ⊡ **esvapçı başı,** *Esvapçıların amiri.*

esvaplık, -ğı [esvap-lık] *sf.* **1.** (Kumaş için) elbise yapmaya uygun. **2.** *is.* Elbise asılan veya konulan yer, dolap vb.

esvar, [Ar. sūr > esvār اسوار] *(esva:r) {OsT} is.* **1.** Kaleler; surlar; hisarlar. **2.** Ziyafetler.

esvat, [Ar. ṣavt > eṣvāt اصوات] *(esva:t) {OsT} is.* Sesler. ⊡ **esvāt-ı hayāt,** *{OsT} Hayatın varlığını belirten sesler.*|| **esvāt-ı hayvanāt,** *{OsT} Hayvanların çıkardığı sesler.*|| **esvāt-ı hazîn,** *{OsT} Dokunaklı, hüzünlü sesler.*

esved, [Ar. sevād > esved اسود] *{OsT} sf.* **1.** Daha siyah. **2.** En siyah. **3.** Rengi kara olan. ⊡ **esvedü'l-kalp,** *{OsT} tasvf. Kalbin ortasında bulunduğu söylenen kara nokta; süveyda.*

esvedeyn, [Ar. esved-eyn اسودين] *{OsT} is.* İki siyah hayvan; akrep ve yılan.

esvef, [Ar. esvef اسوف] *{OsT} sf.* Çok çabuk kederlenen; çabuk esef eden; hemencecik üzülen; yufka yürekli.

esvide, [Ar. sevād > esvide اسوده] *{OsT} is.* **1.** Siyahlıklar; karalar. **2.** Karaltılar. **3.** Çok mal.

esyaf, [Ar. seyf > esyāf اسياف] *(esya:f) {OsT} is.* Kılıçlar; süyuf.

esyah, [Ar. seyḫ > esyāḫ اسياح] *(esya:h) {OsT} is.* **1.** Akarsular. **2.** Çizgili elbiseler; süyuh.

esyan, [Ar. esyān اسيان] *{OsT} sf.* (Kişi için) üzüntülü; kederli; hüzünlü.

eş[1], [*eT.* éş / eş اش] *is.* **1.** Birey veya nesne olarak ayrı olmakla birlikte biçim, durum, nitelik, ölçü vb. bakımlardan birbirinin aynısı veya ayırt edilemeyecek kadar benzer olanlardan her biri; benzer; nazir; şerik. *{eAT} {OsT} (aynı)* [Kamus] **2.** Birlikte ve bir arada bulunan, bir çift oluşturan şeylerden her biri. **3.** Evli çiftlerden her biri; karı kocadan birinin öbürüne göre durumu; hayat arkadaşı; zevç ve zevce. *{eT} {eAT} {OsT} (aynı)* [ETY] [Gabain] **4.** Bir yuva veya ortamda birlikte yaşayan dişi ve erkek hayvanlardan her biri. **5.** İkişerli gruplardan oluşmuş oyunda beraber olan iki kişiden birinin öbürüne göre durumu. **6.** Arkadaş; dost; yoldaş. *{eT} {eAT} {OsT} {ağız} (aynı)* [DLT] [EUTS] [ETY] [Yüknekî] [İKPÖy.] **7.** Etene; son. **8.** *{ağız}* Kuma; ortak. [DS] **9.** *{ağız}* Birbirine düşman kimseler. [DS] **10.** *sf.* Denk; eşit. **11.** Birbirine çok benzeyen ve birbirinin aynısı olan. ⊡ **eş açılı,** *mat. Açıları birbirine eşit olan; eşit açıları bulunan.*|| **eş açılı doğrular,** *mat. Bir üçgenin bir köşesinden geçerek bu köşedeki açıortay ile eşit açı yapan doğrular.*|| **eş açılı kiriş,** *mat. Bir üçgenin herhangi bir açıortayına göre simetrik olan iki doğrudan birinin köşe ile dış çember arasında kalan parçası.*|| **eş açılı üçgen,** *mat. Karşılıklı açıları birbirine eşit olan üçgenler.*|| **eş adlı,** *dbl. Yazılışları ve söylenişleri (gösterenleri) aynı, anlamları (gösterilenleri) ayrı olan (kelime); eş sesli; sesteş; homonim.*|| **eş adlılık,** *dbl. Kelimelerde yazılış ve söyleniş bakımından aynı olma durumu; eş seslilik; sesteşlik.*|| **eş anlam,** *dbl. Farklı kelime olmalarına rağmen aynı veya yakın anlamı verme durumu.*|| **eş anlamlı,** *dbl. (Kelime için) anlamları birbirinin aynı veya yakın olan; anlamdaş;*

birbirinin yerine kullanıldığı zaman cümlenin anlamını değiştirmeyen; müradif; müteradif; sinonim.|| **eş anlamlılık,** *dbl. (Kelime için) anlamları birbirinin aynı veya yakın olma durumu; anlamdaşlık.*|| **eş aykırılık,** *coğ. Bir enlem dairesi üzerinde hesaplanmış ortalamaya göre yeryüzünün değişik noktalarında görülen aynı aykırılıklar.*|| **eş aykırılık eğrisi,** *coğ. Eş aykırılık gösteren yeryüzü noktalarını birleştiren çizgi.*|| **eş bacaklılar,** *zool. Malacostraca sınıfından denizde ve karada yaşayan karın ve sırt yönünde gövde basık, gözler içeri doğru çökük, göğüs bacakları birbirinin benzeri dört bin kadar türü bulunan ve örnek türü tespih böceği olan kabuklular takımı.*|| **eş basınç,** *meteo. Ayrı ayrı yerlerde basıncın denk olması durumu.*|| **eş basınç eğrisi,** *meteor. Bir meteoroloji haritası üzerinde aynı anda atmosfer basıncının eşit olduğu noktaları birleştiren çizgi; izobar.*|| **eş basınçlı,** *fiz. 1. Aynı molekül yoğunluğuna ve dolayısıyla aynı geçişme kuvvetine sahip olan. 2. Kütle sayısı aynı, atom numaraları farklı (elementler). 3. Basıncın hep aynı kaldığı olgu.*|| **eş basınçlı eriyik,** *fiz. kim. Bir litresinde 7.5-8 g. yemek tuzu veya 50 g. glikoz bulunan, kan sıvısı ile denk molekül yoğunluğunda olan damıtık su.*|| **eş biçim,** *Biçim bakımından birbirine eşit veya benzer olma durumu.*|| **eş biçimli,** *1. Biçimleri birbirine eşit. 2. kim. Billur (kristal) biçimleri yönünden büyük benzerlik gösteren; izomorf. 3. mat. (İki küme için) aralarında benzerlik bağıntısı bulunan; eş yapılı; izomorf.*|| **eş biçimlilik,** *1. Biçimleri birbirine eşit olan nesnelerin belirgin özelliği; eş yapılılık. 2. mat. İki matematik kümesi arasındaki benzerlik bağıntısı.*|| **eş bulutlu,** *meteo. (Yeryüzü bölgeleri için) bulutluluk derecesi aynı olan.*|| **eş büyüme,** *biy. Birçok organın birlikte büyümesi olgusu.*|| **eş cinsel,** *psikol. Kendi cinsinden olan kişilerle cinsel ilişki arzusu duyan veya ilişkiye giren; homoseksüel.*|| **eş cinsellik,** *psikol. 1. Kendi cinsinden olanlarla cinsel ilişkide bulunma durumu. 2. Kendi cinsinden olanlarla cinsel ilişkide bulunma şeklinde sapma gösteren psikolojik bozukluk.*|| **eş çevreli,** *mat. Çevreleri eşit olan (şekiller).*|| **eş değer,** *Değerleri bakımından birbirine eşit olma durumu; muadil.*|| **eş değer ağırlık,** *kim. Kimyasal birleşmelerde birbiri ile yer değiştiren elementler arasındaki oranları veren sayı.*|| **eş değer denklemler,** *mat. Çözüm kümeleri birbirine özdeş olan denklemler.*|| **eş değerli,** *Değer bakımından başka biri ile aynı olan.*|| **eş değerlik,** *1. Birbirine eşit değerde olan nesnelerin niteliği; değer eşitliği. 2. Yapı bakımından birbirine benzeyen.*|| **eş değerlik ilkesi,** *fiz. Çekim kütlesi ile eylemsizlik kütlesi arasındaki oranın evrensel bir değişmez olduğunu belirten ilke.*|| **eş değerlilik,** *Değer bakımından eşit veya benzer olma durumu.*|| **eş deprem,** *Aynı depremin yeryüzünün değişik noktalarında aynı şiddette duyulma durumu.*|| **eş deprem** (çizgisi) **eğrisi,** *Bir depremin, aynı şiddette hissedildiği yeryüzünün değişik noktalarını birleştiren çizgi.*|| **eş derinlik,** *Derinlikçe eşit olma durumu.*|| **eş dilli,** *dbl. Dilbilgisi bakımından bir veya birçok özdeşliği olan aynı dil alanına giren (yerler).*|| **eş dost,** *Tanıdık ve bildik kimseler; arkadaşlar; ahbaplar.*|| **eş eğilim,** *1. Aynı manyetik eğilmeyi gösteren. 2. Yeryüzünde manyetik eğilmesi aynı olan noktaların birleştirilmesi ile meydana gelen eğri.*|| **eş eğimli,** *Birinci basamaktan bir diferansiyel denklemin entegrallerine ait bir eğimin bulunduğu noktaların geometrik yeri.*|| **eş eksenli,** *Eksenleri aynı olan.*|| **eş eksenli kablo,** *Dışı iletken bir boru olan ve içinde yalıtılmış birden çok kablo bulunan çoklu kablo; koaksiyal.*|| **eş eksenli pervane,** *Aynı merkeze bağlı, birinin ekseni diğerinin milinin ortasında geçen ve biri diğerinin zıt yönünde dönen pervane çifti.*|| **eş esinti,** *Aynı hızda esen rüzgârlar.*|| **eş esinti çizgisi,** *Rüzgârın eşit hızda estiği uzay noktalarını birleştiren sanal çizgi.*|| **eş eşine,** *Beraber.*|| **eş eylemek,** *{OsT} Evlenmek; eş olarak seçmek.* [Kamus Ter.]|| **eş gametli,** *biy. Erkek ve dişi gametlerde kromozomları birbirinin aynı olan (canlı).*|| **eş gözlü,** *biy. (Örümcek) gözleri tek ve benzer yapılı olan.*|| **eş grup,** *Aynı kan grubundan olanlar.*|| **eş güçlülük,** *man. Kaplamı aynı olan iki önerme veya iki kavram arasındaki mantıksal eşitlik ilişkisi.*|| **eş güdüm,** *Belirli bir amaca yönelik çalışmaları birbiri ile uyumlu hâle getirme işi; koordine.*|| **eş güdümcü,** *Birbirine bağlı fakat ayrı alanlarda yapılan çalışmaları birbirine uyumlu hâle getirmeye çalışan kişi; koordinatör.*|| **eş güdümleme,** *Birçok organın veya işlevin çalışması anında sinir merkezlerince eş güdüm sağlanması durumu.*|| **eş güdümlü,** *Aralarında uyum bulunan; koordineli.* || **eş güdümsel,** *Eş güdümle ilgili.*|| **eş heceli,** *dbl. Aynı sayıda hecesi olan.*|| **eş hecelilik,** *dbl. Kelimelerde hece sayısının denk olması durumu.*|| **eş imlalı,** *dbl. Yazılışı aynı olan eş seslilerin durumu.*|| **eş iyonlu,** *kim. Birleşimindeki iyon sayısı denk olan iki ve daha çok madde.*|| **eş iyonluk eğrisi,** *meteor. Atmosferde eş iyonlu noktaları birleştirmek suretiyle meydana gelen eğri.*|| **eş kanatlı,** *zool. Dört kanadı da az çok benzer yapıda olan (böcekler).*|| **eş kanatlılar,** *zool. Ön kanatları hep aynı şekilde olan, bitkilerle beslenen böcekler, (Membracis ve Coccidia).*|| **eş karinalı,** *zool. Su altındaki kısımları eş hacimli olan (gemiler).*|| **eş katlı sayı,** *mat. Çarpılan iki sayı aynı çarpanla çarpıldığında elde edilen iki çarpım için kullanılır; (15 x 3 = 45; 20 x 3 = 60 Bu durumda 45 ile 60 eş katlıdır.)*|| **eş konumlu,** *Vücudun orta düzleminin bir tarafında bulunan organların ağrı ve bozukluklarının durumu.*|| **eş koşmak,** *isl. Allah'ın birliğine aykırı söz ve davranış içinde bulunmak; şirk koşmak;*

Allah'tan başka tanrı bulunduğunu iddia etmek; başka varlık ve kimseleri Allah konumuna getirmek.|| **eş kuvvetli,** *1. mat. (İki cümle için) aynı kuvvette olan. 2. fiz. İki yöndeki kuvveti birbirine eşit olan.*|| **eş kuvvetlilik,** *man. İki önerme veya kaplamları aynı olan iki kavram arasındaki mantıkî ilişki.*|| **eş merkezli,** *Merkezleri aynı olan iki (şekil veya cisim).*|| **eş milli,** *(Teker; çark veya dişli için) aynı mile bağlı olan.*|| **eş milli pervane,** *Aynı veya farklı motorlarla döndürülen eş merkezli döner miller üzerine oturtulmuş, genellikle ters doğrultuda dönen pervaneler.*|| **eş moleküllü,** *kim. Birleşiminde iki veya daha çok cisimden eşit sayıda molekül bulunan.*|| **eş mollü,** *kim. Birleşimindeki çeşitli maddelerin mol sayısı veya molekül gramı aynı olan.*|| **eş odaklı,** *Odakları bir olan.*|| **eş omurlular,** *Omurları birbirine benzeyen ilkel kemikli balıklar.*|| **eş ölçülü,** *Ölçüleri birbirine denk olan.*|| **eş renkli,** *fiz. Beyaz ışığın girişim olayında rengin sabit olduğu noktalardan meydana gelen tabakalar.*|| **eş sapma,** *Manyetik sapması aynı olan.*|| **eş sapma eğrisi,** *Manyetik sapması eşit olan noktalardan geçirilen çizgi.*|| **eş sarsım,** *Depremde aynı anda sarsılma.*|| **eş sarsım çizgileri,** *Depremin aynı anda duyulduğu noktalardan geçirilen çizgi.*|| **eş sesli,** *dbl. Anlamları ayrı, söyleniş ve yazılışları aynı olan.*|| **eş sesli kelimeler,** *dbl. Anlamları ayrı, söyleniş ve yazılışları aynı olan kelimeler.*|| **eş seslilik,** *Eş sesli olma durumu.* || **eş sıcak,** *Sıcaklıkları eşit olan.*|| **eş sıcaklık eğrileri,** *meteor. Belirli bir süre içindeki sıcaklık ortalamaları eşit olan yeryüzü noktalarından geçtiği varsayılan eğriler; izoterm.*|| **eş sıcaklık,** *biy. Dış etkenler ne olursa olsun beden ısısının aynı kalış özelliği.*|| **eş süreli,** *Eşit zaman aralıklarında meydana gelen.*|| **eş tipli,** *zool. Hayvanlarda, bazı organların içinde yaşadıkları ortamda mevcut çeşitli bitki veya doğa biçimlerine benzer olma durumu.*|| **eş tonlu,** *Baskın dalga boyu aynı olan renk uyaranlarının özelliği.*|| **eş tonluluk,** *fiz. Birçok aygıtın ya da olayın frekansları arasındaki eşitlik veya uyumun yarattığı durum.*|| **eş tutmak,** *Eğitimde veya oyunda ikişerli olmak için arkadaş seçmek.*|| **eş tuzluluk,** *Aynı tuzluluğa sahip olma durumu.*|| **eş tuzluluk çizgisi,** *Aynı tuzluluğa sahip noktaları birleştiren çizgi.*|| **eş uzak,** *Birbirine eşit uzaklıkta olan.*|| **eş uzaklık,** *Arazinin iki düzeyi arasındaki düşey uzaklık.*|| **eş vezinli,** *ed. Mısraları aynı ölçüyle yazılmış manzume veya şiir.*|| **eş yağış,** *meteor. Ortalama yağış miktarının aynı olması durumu.*|| **eş yapı,** *Biçimleri aynı olma durumu.*|| **eş yapılı,** *Biçimleri aynı olan.*|| **eş yazımlı,** *Söylenişleri ve anlamları farklı olmakla birlikte yazımları aynı olan eş. "El (organ) ile el (yabancı)"*|| **eş yerlilik,** *ed. Söylendiği zaman kelimenin veya deyimin birden çok eş anlamlarının çağrıştırılabilir olma durumu. "Ne oyundu o!" cümlesinden "Çok güzel sahne oyunu idi." ve "Çok güzel kurulmuş tuzaktı." anlamları birlikte çıkar.*|| **eş yoğunluk,** *Yoğunluğun farklı noktalarda veya ayrı ortamlarda eşit olma durumu.*|| **eş yoğunluklu,** *Yoğunlukları eşit olan.*|| **eş yoğunluk eğrisi,** *coğ. Denizlerde yoğunluğu aynı olan noktaların birleştirilmesi ile elde edilen çizgi.*|| **eş yükselme,** *Aynı yüksekliğe sahip olma durumu.*|| **eş yükselme eğrisi,** *jeol. Belli bir jeoloji tabakasının aynı yükseklikte bulunan noktalarını birleştiren çizgi.*|| **eş yükselti,** *Yükseklikleri birbirine eşit olma durumu.*|| **eş yükselti eğrisi,** *jeol. Birbirine eşit yükselti noktalarını, aynı yükseklikte bulunan noktaları birleştiren çizgi.*|| **eş yüzlü,** *Façetaları benzer olan kristallerin özelliği.*|| **eş zaman,** *Oluşma ayrı yerlerde fakat zaman olarak aynı anda olma durumu; eş sürem; senkron.*|| **eş zamanlı,** *1. Başlama ve bitme zamanları aynı olan. 2. Aynı zamanda oluşan; eş süremli.*|| **eş zamanlı dilbilimi,** *dbl. Bir dilin zaman içindeki değişme ve gelişme sırasında, belli bir dönemde ortaya çıkan olgularını inceleyen dil bilimi.*|| **eş zamanlılık,** *1. Eş zamanlı olan şeylerin özelliği. 2. dbl. Belli bir evrede görülen dil bilimi olgularının, olaylarının özelliği; eş süremlilik. 3. Sinir akımını iletmek bakımından iki sinir teli veya bir sinirle bir kas arasındaki uyarı eşitliği.*|| **eş zamansal yöntem,** *Belirli bir zaman dilimi içindeki olguları bütünüyle ele alan yaklaşım yöntemi.*

eş^{2}, [eş / īş / Īş] *{eT} is.* İş. [Yüknekî]

eş^{3}, [Ar. ʾēş أش] *(e:ş) zm.* **1.** Ne? **2.** *sf.* Hangi?

eş^{4}, [eş-mek *(hızlı gitmek)* > eş] *ünl.* Hadi; haydi; yürü.

eşaib, [Ar. üşābe > eşāʾib اشائب] *(eşa:ib) {OsT} is.* Karışıklıklar; cins bozuklukları.

eşaim, [Ar. eşʾem > eşāʾim اشائم] *(eşa:im) {OsT} sf.* En uğursuzlar.

eşâire, [Ar. eşʿarī > eşāʿıre اشاعره] *(eşa:ıre) {OsT} sf.* İmam Eş'arî'ye bağlı sünnet ehli olanlar.

eşam, [Far. eşām اشام] *(eşa:m) {OsT} is.* Ölmeyecek kadar az yiyecek ve içecek.

eşantiyon, [Fr. échantillon] *is.* **1.** Bir malın kalitesini kontrol amacıyla o maldan alınmış parça; numune; örnek. **2.** Bir ürünün tanıtılması amacıyla dağıtılan küçük parçalar; numune. **3.** *argo.* Rüşvet.

eşape, [Fr. echappé] *is.* Dans adımı.

eşapman, [Fr. échappement] *is.* Bir mekanik saatte sarkacın veya balans halkasının salınımlarım beslemek için gerekli enerjiyi sağlayan düzenek.

eş'ar^{1}, [Ar. şaʿr *(kıl)* > eşʿār اشعار] *(eş-a:r) {OsT} is.* Kıllar; tüyler; tüycükler. **eş'ār-ı guddeviye,** *{OsT} bot. Bez kılları.*|| **eş'ār-ı mümisse,** *{OsT} bot. Emici tüyler.*

eş'ar^{2}, [Ar. şāir > eşʿar اشعر] *(eş-ar) {OsT} sf.* En

güzel şiir söyleyen; daha güzel şiir söyleyen. ☞ **eş'ar-ı nās,** *{OsT} Halkın en iyi şiir söyleyeni.*|| **eş'ar-ı zamān,** *{OsT} Zamanının en iyi şiir söyleyeni.*

eş'ar[3], [Ar. şiʿr > eşʿār اشعار] *(eş-a:r) {OsT} is.* **1.** Şiirler. **2.** Ölçülü ve kafiyeli sözler; nazım parçaları.

eş'arî, [Ar. eşʿarī اشعری] *(eş-ari:) {OsT} sf.* Dinde İmam Eş'arî'ye bağlı sünnet ehli.

eşarp, -bı [Fr. écharpe] *is.* **1.** Başı ve boynu korumak için yünden veya kumaştan yapılmış kadın atkısı. **2.** At koşularında, aynı atçının iki atına da aynı formayı giyerek binen jokeyleri birbirinden ayırmak için kullanılan kol bağı.

eşas, [Fr. échasse] *is.* Yerden daha yüksekte yürümek için özel olarak yapılmış basacaklı bir tür ayaklık.

eşbah[1], [Ar. şebāḥ > eşbāḥ اشباح] *(eşba:h) {OsT} is.* **1.** Cisimler; gövdeler. **2.** Şahıslar. **3.** Büyük kapılar. **4.** Uzaktan görünen karaltılar.

eşbah[2], [Ar. şibh > eşbāh اشباه] *(eşba:h) {OsT} sf.* Benzeyenler; eşler; denkler.

eşbah[3], [Sur. Ar. eşbah اشبه] *{ağız} sf.* **1.** (Kişi için) kibirli; burnu büyük. **2.** Şen; neşeli. **3.** Şehvetli. [DS]

eşbahlanmak, [eşbah-la-n-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* Nazlanmak. [DS]

eşbahlı, [eşbah-lı] *{ağız} sf.* Neşeli; şen. [DS]

eşbal, -li [Ar. şibl > eşbāl اشبال] *(eşba:l) {OsT} is.* Aslan yavruları.

eşbeh, [Ar. şebīh > eşbeh اشبه] *{OsT} sf.* **1.** En çok benzeyen; daha çok benzeyen. **2.** En iyi; en güzel.

eşbehlenmek, [eşbah[3] > eşbeh-le-n-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* Övünmek; böbürlenmek. [DS]

eşbek, -ği [Sur. Ar. eşbah => eşbek] *{ağız} sf.* Kibirli; burnu büyük. [DS]

eşbu, [Far. eşbū اشبو] *(eşbu:) {OsT} is.* Kömür konulacak yer; kömürlük.

eşca, -a'ı [Ar. şeciʿ *(korkusuz)* > eşcaʿ اشجع] *{OsT} sf.* En cesur; pek yiğit.

eşcan, [Ar. şecen > eşcān اشجان] *(eşca:n) {OsT} is.* Sıkıntılar; kederler; elemler; gamlar; tasalar.

eşcar, [Ar. şecer > eşcār اشجار] *(eşca:r) {OsT} is.* Ağaçlar. ☞ **eşcār-ı bāğ,** *{OsT} Bağ bahçe ağaçları.*|| **eşcār-ı müsmire,** *{OsT} Meyve ağaçları.*

eşco, [eşc *(eşcinsel'in kısalt.)* + Kürt. -o] *is. argo.* Eşcinsel kimse.

eşdak, -ğı [Ar. eşdaḳ اشدق] *{OsT} sf.* Doğru söz söyleyen.

eşdaş, [eş-daş] *{ağız} is.* Akran.

eşdirmek, [eş-mek > eş-dir-mek اشدرمك] *{OsT} gçl. f. [eAT. -ür] [-ir]* **1.** Hızlı yürütmek. **2.** *{ağız}* Koşturmak.

eşdürmek, [eş-mek > eş-dir-mek اشدورمك] *{OsT} gçl. f. [-ür]* → eşdirmek.

eşecik, -ği [eşek-cik اشجك] *{OsT} is.* **1.** Küçük eşek; eşekçik. **2.** Telli sazlardaki köprücük.

eşed, -ddi [Ar. şedīd > eşed اشد] *{OsT} sf.* Daha şiddetli; en sert; en çetin. ☞ **eşedd-i ihtiyāc,** *{OsT} En zorlu ihtiyaç.*|| **eşedd-i lüzūm,** *{OsT} En çok gerekli olan.*|| **eşedd-i mücāzāt,** *{OsT} En şiddetli ceza.*

eşek[1], **-ği** [*eT.* eş-mek *(rahat gitmek, koşmak)* > eş-gek > eşek] *is.* **1.** Tek tırnaklılardan, attan küçük, uzun kulaklı binek ve yük hayvanı; merkep; *{eT} (aynı), (Equus asinus).* **2.** *mecaz.* Kaba ve yeteneksiz kimse. **3.** *mecaz.* İnatçı kişi. **4.** *{ağız}* Üzerinde bıçkı ile odun kesmeye yarar üç veya dört ayaklı bir tür sehpa. **5.** *{ağız}* Üzerinde ince odunları kesmekte kullanılan kalın ağaç ya da kütük. [DS] **6.** *{ağız}* Duvar örmek, sıva yapmak gibi yüksek yerlerde çalışmayı kolaylaştırıcı basit iskele. [DS] **7.** Kazan yapımında kullanılan bir çeşit sehpamsı örs. **8.** *argo.* Dik üçgen. **9.***{ağız}* Üzerine herhangi bir şey koymaya yarayan destek. [DS] **10.** *{ağız}* Odun koyup yakmaya yarayan ızgara. [DS] **11.** *{ağız}* Sel gelen yerin önüne konulan iki ayaklı sehpa. [DS] **12.** *{ağız}* Telli sazlarda üzerine tellerin bindiği köprü. [DS] **13.** *{ağız}* Çukurda ateş yakmak için açılan hava deliği. [DS] ☞ **eşeğe binmeden bacaklarını sallamak,** *Bir şeye daha başlamadan oldu bitti gözüyle bakmak.*|| **eşeğe** (gücü yetmeyip) **kızıp semerini dövmek,** *Kızdığı birine güç yetiremeyince, onun emrindekilere çatmak.*|| **eşeğe ters bindirmek,** *Gülünç duruma düşürmek; herkese maskara etmek.* || **Eşeği düğüne çağırmışlar** (okumuşlar), **"Ya su lazımdır, ya odun." demiş.** *Yersiz ve zamansız ikramların muhakkak bir karşılığı vardır, anlamında söylenir.*|| **Eşeğin büyüğü ahırda kaldı.** *Bir iş yapılırken bitti sanıldığında asıl zor yanının henüz gelmediğini veya unutulduğunu hatırlatmak için söylenir.*|| **eşeğini sağlam kazığa bağlamak,** *Yaptığı işi veya bulunduğu ortamı güven altına almak.*|| **eşek alması,** *{ağız} Yazın yetişen, lezzetsiz bir tür elma.*|| **eşek arısı,** *zool. Odun selülozunu çiğneyerek büyük boyda petek yuvalar yapan, tehlikeli küçük yaban arısı, (Vespa crabro).*|| **eşek baklası,** *{ağız} Bakladan küçük, koyu alaca renkli büyük bir fasulye türü.*|| **Eşek başı mıyım?** *"Niçin hesaba katılmıyorum, dikkate alınmıyorum?" anlamında çıkışma sözü.*|| **eşek buyduran,** *{ağız} Kış güneşi.*|| **Eşek büyüdü, semer küçüldü.** *argo. Büyüme çağındaki çocukların elbiseleri dar gelmeye başladığı zaman söylenen şaka sözü.*|| **eşek cenne-**

ti, *argo. Öbür dünya.*|| **eşek cennetine göndermek,** *argo. Öldürmek.*|| **eşek cennetini boylamak,** *argo. Ölmek.*|| **eşek cilvesi,** *Kaba davranışlarla gösterilen naz.*|| **eşek çıtlığı,** *{ağız} Kamış gibi düzgün yetişen bir tür ot.*|| **eşek davası,** *mat. Bir dik üçgende hipotenüsün karesi, dik kenarların karelerinin toplamına eşit olduğu savı.*|| **eşek derisi gibi,** *1. Kalın ve sert. 2. mecaz. Söylenenlerden etkilenmeyen; duygusuz; utanmaz.*|| **eşek dikeni,** *bot. Bileşikgiller familyasından, Anadolu'da yaygın olarak yetişen kalın saplı, bir metre kadar boylu, dikenli bir yıllık veya çok yıllık otsu bitki, (Onopordon tauricum; O. acanthium; O. ilyricum).*|| **eşek eriği,** *{ağız} Uçları sivri ve uzun bir tür erik.*|| **eşek eyeğülü,** *{OsT} (Kişi için) kolay kolay yerinden kımıldamayan; ağır kanlı; tembel; üşengen.*|| **eşek gibi,** *Nezaketten yoksun; kaba; düşüncesiz.*|| **eşek gummas,** *{ağız} Kanser.*|| **eşek helvası,** *{ağız} Enginara benzer bir tür bitki.*|| **eşek hıyarı,** *Akdeniz bölgesinde yetişen, yeşil yapraklı, sert ve kaba tüylü, sürüngen gövdeli, meyveleri önce yeşil, sonra sarı, daha sonra da kızaran ve olgunlaştığı anda dalından birden koparak tohumlarının metrelerce ileriye fırlatan otsu bitki; acı dülek; acı kavun; yabani hıyar, (Ecballium).*|| **Eşek hoşaftan ne anlar?** *Herkesin beğendiği ve değerli bulduğu şeyleri küçümseyenlerle alay etmek için söylenir.*|| **eşek inadı,** *Söylediğinden vazgeçmeyen; kararında direten.*|| **eşek inciri,** *{ağız} Meyvesi yenmeyen, yabani incir.* [DS]|| **eşek kadar,** *Aşırı derecede gelişmiş; iri; büyük.*|| **eşek kadar olmak,** *argo. Her şeyi anlayacak yaşa gelmiş olmak.*|| **eşek kafalı,** *mecaz. Kalın kafalı; anlayışsız; kavrayışı kıt.*|| **eşek kangalı,** *{ağız}* → eşek kengeri. [DS]|| **eşek kanıyla aşılanmak,** *{ağız} 1. Aşırı derecede vurdumduymaz olmak. 2. Çok soğukkanlı olmak.* [DS]|| **eşek kengeri,** *{ağız} Kökü tatlı, dalları dikenli bir bitki.* [DS]|| **eşek kömürdeği,** *{ağız} Eşeklerin severek yediği bir tür ot.* [DS]|| **Eşek, kulağı kesilmekle küheylan olmaz.** *Asıl nitelik ne yaparsan yap değişmez.*|| **Eşek kuyruğu gibi ne uzar, ne kısalır.** *"Durumunda ve çalışmalarında hiçbir gelişme görülmez." anlamında söylenir.*|| **eşek lalesi gibi açılmak,** *Terbiyesiz davranışlarda bulunmak.*|| **eşek marulu,** *{OsT} bot. Soluk sarı çiçekli, rozet yaprakları haşlandıktan sonra salata olarak yenebilen, yarım metre kadar boylu, bir veya iki yıllık, sütlü otsu bitki; havacıva, (Sunchus oleraceus, S. asper).*|| **eşek maydanozu,** *bot. Maydanozgillerden çalılıklarda, nemli ve gölgelik yerlerde yetişen, 1,5 m. yüksekliğinde, köşeli gövdeli, yaprakları parçalı, bitişik şemsiye biçimli çiçekli, iki yıllık otsu bitki, (Anthriscus silvestris).* || **eşek memesi,** *{ağız} İri taneli oval ve siyah bir tür üzüm.* [DS]|| **eşek nalıyla damgalamak,** *{ağız} İddia sonunda, kaybedeni cezalandırmak.* [DS]|| **eşek otu,** *bot. Küpe çiçeğigillerden, gece kelebeği ile tozlaşan, sarı çiçekli otsu bitki, (Oemothera biennal).*|| **eşek öldüren güneş,** *{ağız} Karlı, rüzgârlı havalarda açılan güneşli hava.*|| **eşek sıpası,** *Bazen sevgi, bazen de yergi amacıyla kullanılan söz.*|| **eşek sineği,** *zool. Hayvanlardan kan emici bir cins iri sinek; at sineği, (Tabanus).*|| **eşek sudan gelinceye kadar,** *Çok uzun süre veya iyice.*|| **eşek şakası,** *Elle yapılan kırıcı ve kaba şaka.*|| **eşek şansı,** *argo. zavallı birinin başkalarını kıskandıran başarısı ya da şansı.*|| **eşekten düşmüşe** (karpuza) **dönmek,** *argo. 1. Şaşkınlıktan dolayı donup kalmak; çok şaşırmak. 2. Kötü bir duruma düşmek.*

eşek[2], [eşe-k ? اشك] *{eAT} is.* Elma, armut, ayva gibi meyvelerin içinde çekirdeklerin yer aldığı yenmeyen sert kısım.

eşek[3], **-kki** [Ar. şekk *(şüphe)* > eşekk اشك] *{OsT} sf.* Aşırı derecede kuşkucu; çok şüpheci; çok şüphelenen; en fazla tereddüt eden.

eşekbaşı, -m, -şiarı [eşek+baş-ı] *is. argo.* Yetkisini kullanmasına değmez görülerek kendisine hiçbir şey danışılmayan görevli.

eşekçe, [eşek-çe] *(eşe'kçe) zf.* **1.** Kaba bir biçimde. **2.** Aptal gibi. **3.** *sf.* Uygunsuz.

eşekçesine, [eşek-çe-s-i-n-e] *zf.* **1.** Bir eşeğe yakışacak biçimde. **2.** Kaba ve saygısızca.

eşekçi, [eşek-çi] *is.* Eşekleri ile yük taşıyan veya araç çalışmayan yerlerde insan taşıyan kişi; eşeklerini yük veya binek amacıyla kiraya veren kişi.

eşekkulağı, -nı, -kları [eşek+kula(k)-ı] *is. bot.* Beyaz, pembe veya mavimsi çiçekli, çok yıllık otsu ve tüylü bitki; kara kafes, *(Symphytum officinale).*

eşekleşme, [eşek-le-ş-me] *is.* **1.** Eşek olma; eşek özelliği kazanma. **2.** *mecaz.* Kaba ve anlayışsız olma durumu; eşekleşmek eylemi.

eşekleşmek, [eşek-le-ş-mek] *dönşl. f. [-ir]* **1.** (Sıpa için) eşek olmak; eşek özelliği kazanmak. **2.** *mecaz.* Kaba ve anlayışsız davranmak.

eşeklik, -ği [eşek-lik] *is.* **1.** Eşeğin taşıdığı özellik; eşek oluş. **2.** *mecaz.* Akılsızca davranış; düşüncesizlik. **3.** Kaba davranış. ⊡ **eşeklik etmek,** *Sonradan pişmanlık duyacağı bir davranışta bulunmak; düşüncesiz davranmak.*

eşeksırtı, -nı, -tları [eşek+sırt-ı] *is. mim.* Beşik örtüsü denilen çatı tipi.

eşel[1], **-lli** [Ar. eşeli اشل] *{OsT} sf.* (Kişi için) çolak.

eşel[2], [Fr. échelle] *is.* **1.** Ölçek. **2.** Hıristiyan ulusların, Müslüman ülkelerinde kurdukları ticaret merkezleri.

eşelek[1], **-ği** [eşe-le-k] *{ağız} is.* **1.** Elma, armut gibi meyvelerin yenildikten sonra çekirdeklerin etrafında kalan orta kısım. **2.** Cevizin kabuğu kırıldıktan sonra içini iki parçaya ayıran odunsu sert parça. **3.** Mısır koçanı. **4.** Olgunlaşmamış meyve. **5.** Meyve çürüğü. **6.** Şişman kadın. **7.** Sinir. [DS]

eşelek[2], **-ği** [eş-ele-k] *{ağız}* *is.* Tavukların eşelediği yer. [DS]

eşeleme, [eş-ele-me] *is.* **1.** Bir yeri hafifçe kazma; eşelemek eylemi. **2.** *mecaz.* Bir işin aslını anlamaya çalışma.

eşelemek, [eş-ele-mek] *gçl. f.* *[-er] [-l(ı)-yor]* **1.** Hafifçe kazmak, karıştırmak. **2.** *mecaz.* Bir işin aslını, esasını anlamaya çalışmak.

eşelenme, [eş-ele-n-me] *is.* Ayağı ile bulunduğu yeri eşmeye çalışma; eşelenmek eylemi.

eşelenmek, [eş-ele-n-mek] *dönşl. f.* *[-ir]* **1.** (Hayvan için) ayağı ile yeri eşmek. **2.** *edil. f.* Kendisine eşeleme işlemi uygulanmak.

eşelmek, [eş-ele-mek] *{ağız}* *gçl. f.* *[-ir]* Unutulmuş bir söz ya da olayı yeniden ortaya çıkarmak; alevlendirmek; kaşımak. [DS]

eşelmobil, [Fr. échelle mobile] *is.* *ekon.* **1.** Ticaret hayatında fiyat anlaşmasının sabit kalmayacağını, diğer etmenlere göre değişebileceğini belirten terim; değişken ölçü; oynak merdiven. **2.** Ücretlilerin satın alma gücünü korumak amacıyla hayat pahalılığı oranında ücretlerinin artırılması kuralı; değişken ölçü.

eş'em, [Ar. eş'em اشأم] *(eş-em)* *{OsT}* *sf.* Daha uğursuz; en uğursuz; pek uğursuz.

eşemek, [eşe-mek] *is.* Tarlaların ya da ağılların etrafına konulan budaklı çam dalı.

eşen[1], [eş-mek > eş-en] *sf.* Eşmek işini yapan.

eşen[2], [Far. eşen اشن] *{OsT}* *is.* **1.** Ters giyilmiş elbise. **2.** Ham kavun veya karpuz; kelek.

eşenek, -ği [eşen-ek] *{ağız}* *is.* **1.** Çalışma yeri; iş yeri. **2.** Az kazanç elde edilen iş yeri. **3.** Sebze yetiştirilen bahçe.[DS]

eşenmek, [eş-mek > eş-en-mek] *{eT}* *gçsz. f.* *[-ür]* Binmek; sürmek. [ETY]

eşer, -rri [Ar. şerīr > eşerr اشر] *{OsT}* *sf.* Daha şerir; en kötücül; pek şer. ⧉ **eşerr-i nās,** *{OsT}* *İnsanların en şerlisi.*

eşey, [eş-ey] *is.* *biy.* Canlılarda üreme ile ilgili özelliklerin tümü; cinsiyet; cinslik.

eşeyleşme, [eş-ey-le-ş-me] *is.* *biy.* Bir canlının gelişmesi sırasında erkek veya dişi, iki cinsten birinin özelliklerinin belirmesi durumu.

eşeyli, [eş-ey-li] *sf.* *biy.* Erkek veya dişi cinsiyetten birine sahip olan ve karşı cinsle birleşme sonucu üreyen. ⧉ **eşeyli üreme,** *Erkek ve dişi cinslerin veya organların bir araya gelmesini gerektiren ve gametlerin birbiri ile birleşmesini sağlayan üreme biçimi.*

eşeylik, -ği [eş-ey-lik] *is.* Hayvanlarda dişilerle erkekleri ayırt etmeye yarayan yapısal karakterler.

eşeylilik, -ği [eş-ey-li-lik] *is.* **1.** Canlılar dünyasında gözlenen eşeyli üreme olaylarının tümü. **2.** Eşeyli canlının durumu ve niteliği.

eşeysel, [eş-ey-sel] *sf.* *biy.* Bir cinse, cinsiyete, eşeyli üremeye veya eşeyliliğin sebep olduğu bir davranışa ilişkin. ⧉ **eşeysel bezler,** *Er bezi ve yumurtalık.*|| **eşeysel devre,** *Normal olarak döllenmesiz üreyen canlıların eşeyli üreme evresi.* || **eşeysel engel,** *Aynı ırktan iki çeşit canlının çiftleşme imkânsızlığı.*|| **eşeysel eylem** (fiil), *Çiftleşme.*|| **eşeysel tutkun,** *psikol. Cinsel ilişkilerden başka bir şey düşünmeyen akıl hastası.*|| **eşeysel ürünler,** *biy. Spermatozoit ve yumurta.*

eşeysiz, [eş-ey-siz] *sf.* *biy.* Erkek veya dişi cinsten birine sahip olmayan ve karşı cinsle birleşmesiz üreyen. ⧉ **eşeysiz çoğalma,** *Eşey hücreleri oluşturmaksızın bölünmeyle çoğalma.*

eşfa, [Ar. eşfā اشفا] *(eşfa:)* *{OsT}* *sf.* (Madde için) en şifalı. ⧉ **eşfā-yı edviye,** *{OsT}* *İlaçların en şifalısı.*

eşfak[1], [Ar. şefīk *(şefkat sahibi)* > eşfāk اشفاق] *(eşfa:k)* *{OsT}* *sf.* Acımalar; merhametler; şefkatler. ⧉ **eşfāk-ı şāmile,** *{OsT}* *Herkese yapılan merhametler.*

eşfak[2], [Ar. şefik > eşfak اشفق] *{OsT}* *sf.* **1.** Çok şefkatli. **2.** En merhametli. ⧉ **eşfāk-engîz,** *{OsT}* *Merhamet uyandıran; dokunaklı.*

eşgal[1], [Ar. eşgal اشغل] *{OsT}* *sf.* Çok meşgul; çok işi olan; en meşgul.

eşgal[2], [Ar. şugl *(iş ve güç)* > eşgāl اشغال] *(eşga:l)* *{OsT}* *is.* İşler; uğraşılar; meşguliyetler. ⧉ **eşgāl-i mühimme,** *{OsT}* *Önemli işler.*

eşgek, [eş-mek *(eşkin yürümek, koşmak)* > eş-gek] *{eT}* *is.* Eşek. [DLT] [Gabain]

eşgeklenmek, [eşgek-le-n-mek] *{eT}* *dönşl. f.* *[-ür]* Eşek sahibi olmak; eşeklenmek. [DLT]

eşgermek, [Far. āşkār => eşger-mek] *{ağız}* *gçsz. f.* *[-ir]* **1.** Ses vermek. **2.** Görünmek. **3.** *gçl. f.* Ateşi yakmak; alevlendirmek. [DS]

eşgi, [ekşi] *{ağız}* *sf.* → ekşi.

eşgin[1], [eş-mek > eşkin > eş-gin] *{eT}* *sf.* Eşilen; su tarafından aka aka oyulan.

eşgin[2], [eş-mek > eş-kin] *{ağız}* *sf.* → eşkin. [DS]

eşgirmek, [eş-gir-mek] *{ağız}* *gçsz. f.* *[-ir]* Koşmak; seğirtmek. [DS]

eşgirtmek, [eşgir-t-mek] *{ağız}* *gçsz. f.* *[-ir]* Koşturmak; seğirttirmek. [DS]

eşgüti, [? éşgītī / işgītī / éşgūtī] *(eşgü:ti:)* *{eT}* *is.* İpekli kumaş. [Tekin]

eşha, [Ar. şehī > eşhā اشهى] *eşha:)* *{OsT}* *sf.* (Yiyecek için) en çok sevilen; pek fazla beğenilen; iştahla yenilen.

eşhad, [Ar. şāhid > eşhād اشهاد] *(eşha:d)* *{OsT}* *is.* Tanıklar; şahitler; şevahid.

eşhar, [Far. eşhār اشخار] *(eşha:r)* *{OsT}* *is.* *kim.* **1.** Kalye denilen radyum tuzu. **2.** Nişadır.

eşhas, [Ar. şaḫṣ *(kişi)* > eşḫāṣ أشخاص] *(eşha:s)* *{OsT}* *is.* **1.** Kişiler; kimseler. **2.** Bir hikâye, roman veya tiyatro eserindeki kişiler; kişiler. **3.** Satranç oyunundaki taşlar. ⊟ **eşḫās-ı mārufe,** *{OsT} Bilinen, tanınmış kişiler.*|| **eşḫās-ı muzırre,** *{OsT} Zararlı kişiler.*

eşheb, [Ar. şeheb > eşheb أشهب] *{OsT} sf.* **1.** Kır at; beyaz at. **2.** (Gün için) soğuk. **3.** (İş için) güç. **4.** *is.* Aslan.

eşhedü, [Ar. şehādet > eşhedü أشهد] *{OsT} ünl.* Tanıklık ediyorum; ben şahidim. ⊟ **eşhedü bi'llāh,** *{OsT} Allah adına edilen yemin.*|| **eşhedü en lā ilāhe ill'allāh,** *{OsT} "Allah'tan başka tanrı olmadığına tanıklık ederim." anlamında iman ettiğini ifade sözü; şahadet kelimesi.*

eşhel, [Ar. eşhel أشهل] *{OsT} sf.* **1.** (Kişi için) koyun gözlü; ela gözlü. **2.** Kırmızı ile karışık koyu mavi; *(dişili: şehla).*

eşher, [Ar. şehīr *(ünlü)* > eşher أشهر] *{OsT} sf.* **1.** En ünlü; daha ünlü. **2.** Çok tanınmış. ⊟ **eşher-i şuarāyı zamān,** *{OsT} Zamanın şairlerinden en tanınmışı.*

eşhür, [Ar. şehr *(ay)* > eşhür أشهر] *{OsT} is.* Aylar. ⊟ **eşhürü'l-hac,** *{OsT} Hac ayları; İslam öncesinde Kâbe'nin tavaf edildiği (Şevval, Zilkade ile Zilhicce'den on gün olmak üzere 70 gün) aylar.*|| **eşhürü'l-hurūm,** *{OsT} Haram aylar; İslamlıktan önce savaşın ve öldürmenin yasak sayıldığı, Kâbe civarında avcılığın bile yapılmadığı Zilkade, Zilhicce, Muharrem ve Recep ayları.*|| **eşhürü'l-malūmāt,** *{OsT} Bilinen aylar; hac ayları.*

eşi[1], [éş *(eş)* > éş-ī / iş-ī] *(eşi:)* *{eT} is.* **1.** Kadın; hanım; zevce; eş; hatun. [ETY] [EUTS] **2.** Prenses; tanınmış yüksek tabakaya mensup kadın; soylu kadın. [EUTS]

eşi[2], [ekşi > ēşi] *(e:şi)* *{ağız} sf.* **1.** Ekşi. **2.** *is.* Salça. [DS]

eşi'a, [Ar. şuʿā > eşiʿa أشعة] *{OsT} is.* Işıklar; aydınlıklar; pertev; ziya. ⊟ **eşi'ā-pāş,** *{OsT} Aydınlık veren; ışık dağıtan; nurlandıran.*|| **eşi'a-yi ālem-tāb-ı āftāb,** *{OsT} Güneşin dünyayı ışıtan aydınlıkları.*|| **eşi'ā-yı hūrşîd,** *{OsT} Güneşin ışıkları.*|| **eşi'a-yi muhiye,** *{OsT} bot. Öz ışınlar.*||

eşice, [eş > eş-i-ce] *{ağız} is.* Bir erkekle evli iki kadının birbirine karşı giriştikleri kıskançlık ve yarış. [DS]

eşiç, [éşiç] *{eT} is.* **1.** Kazan. [EUTS] **2.** Tencere; çömlek. [DLT] ⊟ **eşiç bukaç,** *{eT} Tencere, bardak, tas.* [DLT]

eşiçlenmek, [éşiç-le-n-mek] *{eT} dönşl. f. [-ür]* Tencere sahibi olmak. [DLT]

eşidda, -yi [Ar. şedīd > eşiddā' أشداء] *(eşidda:)* *{OsT} sf.* (Yiğitler için) şiddetli davranan(lar). ⊟ **eşiddāyı mücāhidîn,** *{OsT} Savaşan yiğitler; ceht eden yiğitler.*

eşidilmek, [éşid-il-mek] *{eT} edil. f. [-ür]* İşitilmek. [EUTS]

eşidmek, [éş-id-mek] *{eT} gçl. f. [-ür]* **1.** Kulakla duymak; işitmek. [ETY] [Gabain] [Tekin] [Yüknekî] **2.** Dinlemek. [EUTS] [İKPÖy.] **3.** *{eAT}* (Koku için) almak, duymak.

eşidüt, [éş-id-üt] *{eT} is.* İşitme [Gabain] [EUTS]

eşiha, [Far. eşiha اشهه] *{OsT} is.* At kişnemesi.

eşik[1], **-ği** [*eT.* éş-ik] *is.* **1.** Bir kapı boşluğunun alt kısmına, taban eşilmek suretiyle yerleştirilmiş taş veya ahşap kiriş. *{eT} (aynı)* [DLT] **2.** *gnşl.* Giriş; geçit. **3.** Başlangıç anı; başlama yeri. **4.** *coğ.* İki çukurluğu birbirinden ayıran üzeri az çok düzlüklerle kaplı yeryüzü yükseltileri. **5.** *müz.* Telli çalgılarda tellerin üzerinden geçtiği küçük yükselti; köprü. **6.** *psikol.* İnsanda tepki uyandırabilen uyaranların en azı. **7.** *{ağız}* Dışarı; dış. [DS] **8.** *{ağız}* Çevre; etraf. [DS] **9.** *{ağız}* Ayakkabı ökçesi. [DS] **10.** *{ağız}* Merdiven. [DS] ⊟ **eşiği gaytarmak,** *{ağız} Kapıyı kapatmak.* [DS]|| **eşiğine yüz sürmek,** *1. Bir işini gördürmek maksadıyla yalvarmak için yanına gitmek. 2. tasvf. Şeyhten niyazda bulunmak.*|| **eşiğini aşındırmak,** *Birinden bir çıkar sağlamak veya işini yaptırmak için sık sık gidip gelmek.*|| **eşik altı,** *psikol. Organizmanın tepki gösteremediği şiddeti çok zayıf uyaranlar.*|| **eşik üstü,** *psikol. Organizmada tepki uyandırmaya yetecek güçteki uyaranlar.*

eşik[2], **-ği** [eş-mek > eş-ik] *sf.* Eşilmiş; eşmek suretiyle oyulmuş.

eşik[3], **-ği** [eş-ik] *{ağız} is.* Taneleri alınmış mısır koçanı.

eşiklik, -ği [éşik-lik] *is.* **1.** Eşik olan yer. *{eT} (aynı)* [DLT] **2.** Eşik yapılacak nitelikteki malzeme. **3.** *{ağız}* Kapı boşluğunun alt kısmında bulunan alçak basamak; eşik. [DS] ⊟ **eşiklik yıgaç,** *Eşik yapmak için biçilmiş, eşik yapmaya uygun ağaç.* [DLT]

eşiksel, [eş-ik-sel] *sf. psikol.* (Uyarıcı için) tam eşik düzeyinde olan.

eşil, [eş-il] *is. biy.* Hücrelerdeki kamçı çevresinde bulunan dokuz adet mini borucuk çiftinin her biri.

eşilgen, [eş-il-gen] *{eT} sf.* Daima eşilen. [DLT]

eşilig, [eş-i *(soylu kadın)* > eş-i-lig] *{eT} sf.* (Bayan için) hanım olmağa layık; eş olarak evlenmeye uygun; hanım olacak. [ETY] [Tekin]

eşilik, [eş-i *(soylu kadın)* > eş-i-lik] *{eT} sf.* Hanım olmaya layık; hanım olabilecek. ⊟ **eşilik kız ogul,** *{eT} Hanım olmaya layık kız evlat.*

eşilme, [eş-il-me] *is.* Eşme işinin yapılması; eşilmek eylemi.

eşilmek[1], [eş-il-mek] *edil f. [-ir]* Eşme işi yapılmak.

eşilmek[2], [eş-mek > eş-il-mek] *{eT} dönşl. f. [-ür]* **1.** Azalmak. [Gabain] **2.** Eşilmek. [DLT] **3.** Uzamak. [DLT]

eşim, [eş-mek > eş-im] *{eAT} is.* Kuyu.

eşimsinmek, [éş-imsin-mek] *{eT} gçl. f. [-ür]* Eş tutmak; eş saymak.

eşin, [eş-mek > eş-in اشين] *{OsT} is.* **1.** Çukur; hendek. **2.** Mezar.

eşingen, [eşin-gen] *{ağız} sf.* **1.** (Hayvan için) çok eşinen. **2.** Yaramaz. [DS]

eşinme, [eş-in-me] *is.* Bulunduğu yerde eşme işini yapma; kendi kendine eşme; eşinmek eylemi.

eşinmek[1], [eş-in-mek اشينمك] *dönşl. f. [-ir]* **1.** Kendi kendine bulunduğu yeri eşmek. **2.** (Hayvan için) ayağıyla bastığı yeri eşmeye çalışmak; eşelemek; yeri tırmalamak. **3.** *{eAT}* Aşınmak. **4.** *{eAT} edil. f.* Eşilmek; kazılmak. **5.** *{ağız}* Yaramazlık etmek. ⊡ **eşinmek düşünmek,** *Düşünüp taşınmak.*

eşinmek[2], [eş-in-mek] *{eT} gçl. f. [-ür]* (At için) hızla sürmek. [ETY]

eşir[1], [Ar. eşir اشر] *{OsT} sf.* Pek sevinçli.

eşir[2], [? eşir] *{ağız} is.* **1.** Deri tulum. **2.** Obur kişi. **3.** İri ağızlı. [DS]

eşire[1], [Ar. eşirrā] *{ağız} sf.* **1.** Yaramaz; haşarı. **2.** Kavgacı; öfkeli; sinirli. [DS] ⊡ **eşireliğe kaçmak,** *{ağız} 1. Suçunu örtmeye çalışmak. 2. (Çocuk için) kabahati söylenince huysuzluk etmek, ağlamak.* [DS]

eşire[2], [? eşire] *{ağız} is.* **1.** Abartma. **2.** Suçunu azaltmak için aranılan çıkar yol. [DS]

eşiref, [? eşiref] *{ağız} is.* Çok kısa boylu insan. [DS]

eşirgenmek[1], [eş > eş-irge-n-mek اشركنمك] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* **1.** Birisi ile eş olmak; yoldaşlık etmek; arkadaşlık etmek. *{eAT} (aynı)* **2.** Can sıkıntısını gidermek için biri ile konuşmak; dertleşmek. [DS]

eşirgenmek[2], [eş > eş-irge-n-mek] *{ağız} gçl. f. [-ir]* **1.** Çekememek; kıskanmak. **2.** İyi arkadaş olmak; dost olmak; karşılıklı birbirini sevmek. [DS]

eşirgenmek[3], [eş-mek > eş-irge-n-mek] *gçl. f. [-ir]* **1.** Oyalanmak. **2.** Konuşmaya hazır hâlde yutkunup durmak.

eşirra, [Ar. şerīr > eşirrā اشرا] *(eşirra:) {OsT} is.* **1.** Kötüler. **2.** Kötülük edenler; fesat çıkaranlar. **3.** Edepsizler. **4.** Haşarılar.

eşişmek, [eş-iş-mek] *{eT} işteş. f. [-ür]* Toprağı birlikte eşmek; toprağı eşmekte birbirine yardım etmek. [DLT]

eşit, [eş-it] *sf.* **1.** Birbiri ile ölçü, boyut, yapı, nitelik veya değer bakımından aynı olan; denk; müsavi. **2.** Aynı haklardan yararlanma durumunda olan. **3.** Seviye bakımından aynı olan. **4.** *mat.* Toplama, çarpma, çıkarma, bölme gibi işlemlerin sonucundan önce kullanılan çift çizgi (=) işareti. ⊡ **eşit çenetli,** *biy. İki çenedi de birbirine eşit olan yumuşakçalar.*|| **eşit dağılım,** *1. fiz. Bir kuvvet ve madde oranının bütün parçalara eşit olarak dağılımı. 2. istk. Bir istatistik seride her sınıf içindeki verilerin bir örnek dağılımı.*|| **eşit savrulma,** *Bir dönemece giren aracın önden ve arkadan aynı oranda savrulma veya kayma durumu.*|| **eşit tür,** *ed. Mısraları aynı ölçüde iki eşit parçaya bölünebilen manzume.*

eşitçi, [eş-it-çi] *sf.* Bireylerin ekonomik, siyasi hak ve sorumluluk bakımından eşit olmalarını savunan veya amaçlayan; müsavatçı; eşitlikçi.

eşitçilik, -ği [eş-it-çi-lik] *is.* **1.** İnsanların birbirine kesin olarak eşit olmaları esası. **2.** Bireylerin ekonomik, siyasi hak ve sorumluluk bakımından eşit olmalarını amaçlayan ve bunu gerçekleştirmeyi savunan öğreti; eşitlikçilik.

eşitdürmek, [éşit-dür-mek / eş-tür-mek] *{eT} gçl. f. [-ür]* İşittirmek. [DLT]

eşitleme, [eş-it-le-me] *is.* Denk veya eşit duruma getirme; eşitlemek eylemi.

eşitlemek, [eş-it-le-mek] *gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* Eşit kılmak.

eşitlenme, [eş-it-le-n-me] *is.* Eşit duruma gelme veya getirilme; eşitlenmek eylemi.

eşitlenmek, [eş-it-le-n-mek] *edil. f. [-ir]* **1.** Birbiri ile eşit duruma getirilmek; eşit kılınmak. **2.** *dönşl. f.* Denk veya eşit duruma gelmek.

eşitleşme, [eş-it-le-ş-me] *is.* Karşılıklı olarak eşit duruma gelme; eşitleşmek eylemi.

eşitleşmek, [eş-it-le-ş-mek] *işteş. f. [-ir]* **1.** Karşılıklı olarak eşit duruma gelmek. **2.** Birbirine denk olmak.

eşitleştirme, [eş-it-le-ş-tir-me] *is.* Eşit duruma gelmelerini sağlama; eşitleştirmek eylemi.

eşitleştirmek, [eş-it-le-ş-tir-mek] *gçl. f. [-ür]* Eşit duruma getirmek.

eşitleyici, [eş-it-le-y-ici] *is.* Bir iletkenin potansiyelini, bu iletkeni çevreleyen havanın belli bir noktasında meydana gelen potansiyelin değerine eşitlemeye yarayan düzenek; ekolayzır.

eşitlik, -ği [eş-it-lik] *is.* **1.** Eşit olan şeylerin niteliği; müsavat. **2.** Eşit olma durumu; denklik. **3.** Hakları bakımından insanlar arasında hiçbir ayırım bulunmaması; müsavat. ⊡ **eşitlik derecesi,** *dbl. Ölçü, nicelik ve nitelik bildiren kavramlar arasında "gibi, kadar" edatları ve "-ce" ekiyle yapılan, eşitlik bulunduğunu bildiren derece.*|| **eşitlik eki,** *dbl. Kelimeye eşitlik, benzerlik, görelik ve karşılaştırma kavramı veren ek.*

eşitlikçi, [eş-it-lik-çi] *sf.* İnsanlar arasında tam bir eşitlik bulunduğunu savunan ve bunu gerçekleştirmek için çalışan; eşitlikçilik yandaşı.

eşitlikçilik, -ği [eş-it-lik-çi-lik] *is.* **1.** Eşitlikçi olma durumu. **2.** İnsanlar arasında tam bir eşitlik bulunduğunu savunan ve bunu gerçekleştirmeyi amaçlayan doktrin; eşitçilik.

eşitmek[1], [éş-id-mek / éş-it-mek] *gçl. f. [-ür]* İşitmek. [DLT] [ETY] [EUTS]

eşitmek[2], [eş-it-mek] *{eT} gçl. f. [-ür]* Eştirmek; araştırmak. [DLT]

eşitmeklig, [éşit-mek-lig] *{eT} zf.* İşitmekli; işitmeli. [EUTS]

eşitsel, [eş-it-sel] *sf.* Eşit olma durumu ile ilgili.

eşitsiz, [eş-it-siz] *sf.* Eşit olmayan; denk değil; gayr-i müsavi.

eşitsizlik, -ği [eş-it-siz-lik] *is.* **1.** Eşit olmama durumu; ayrılık; farklılık; müsavatsızlık. **2.** *mat.* Bir çokluğun başka bir çokluktan küçük; küçük veya eşit, büyük, büyük veya eşit olduğunu bildiren önerme. ⊡ **eşitsizlik işareti,** *mat. Eşitsizlikleri göstermekte kullanılan <, ≤, >, ≥ işaretlerinden her biri.*

eşittirmek, [éşit-tir-mek / éşit-tür-mek] *{eT} gçl. f. [-ür]* İşittirmek. [EUTS]

eşk, [Far. eşk اشك] *{OsT} is.* Gözyaşı. ⊡ **eşk-ālūd,** *{OsT} Gözü yaşlı.*|| **eşk-bār,** *{OsT} Yağmur gibi gözyaşı döken.*|| **eşk-bārî,** *{OsT} Ağlayıcılık.*|| **eşk-efşān,** *{OsT} Gözyaşı saçan; çok ağlayan; ağlayıcı.*|| **eşk-efşānî,** *{OsT} Ağlayıcılık.*|| **eşk-i mescūm,** *{OsT} Dökülmüş gözyaşı.*|| **eşk-i sürūr,** *{OsT} Sevinç gözyaşı.*|| **eşk-i şādî,** *{OsT} Sevinçten dökülen göz yaşı; sevinçle ağlayış.*|| **eşk-i şîrîn,** *{OsT} Sevinç gözyaşı.*|| **eşk-i şekkerîn,** *{OsT} Sevinç gözyaşları.*|| **eşk-i tahassür,** *{OsT} Ayrılık gözyaşı; hasret gözyaşı.*|| **eşk-i tarab,** *{OsT} Sevinç ile ağlayış; sevinçle dökülen gözyaşı.*|| **eşk-i teessür,** *{OsT} Üzüntü gözyaşı.*|| **eşk-i telh,** *{OsT} Üzüntüden doğan gözyaşı.*|| **eşk-rîz,** *{OsT} Gözyaşı döken; ağlayan; ağlayıcı.*|| **eşk-rîzî,** *{OsT} Gözyaşı döküş; ağlayış.*|| **eşk-ver,** *{OsT} Gözyaşı döken; ağlayan.*

eşka[1], [Ar. şāḳī > eşḳā اشقى] *(eşka:) {OsT} sf.* Daha haydut; en haydut.

eşka[2], [Yun. eskyá] *{ağız} is.* **1.** Gölge. **2.** Gölge oyunu gereçleri. [DS]

eşkah, [Ar. eşḳaḥ اشقح] *{OsT} sf.* **1.** (At için) al donlu. **2.** (Hayvan için) kızıl renkli. **3.** (Kişi için) kırmızı yüzlü; eşkar; aşkar.

eşkâl, -li [Ar. şekl > eşkāl اشكال] *(eşkâ:l) {OsT} is.* **1.** Biçimler; görüntüler; şekiller. **2.** Taslaklar. **3.** Kılık. ⊡ **eşkāl-i hayāt,** *{OsT} Hayatın biçimleri.*|| **eşkāl-ı hendesîye,** *{OsT} Geometrik şekiller.*|| **eşkāl-i müteşābihe,** *{OsT} mat. Benzer şekiller.*|| **eşkāl-i nazm,** *{OsT} Mısra sayısı ya da kafiye sırasına göre nazım şekilleri.*

eşkannas, [Sur. Ar. aşḳā'n-nās اشقى الناس] *{OsT} is.* **1.** Alçak herif. **2.** Haramzade. **3.** Vicdansız.

eşkap, -bı [Alm. schapp > Rus. şkap] *{ağız} is.* Elbise dolabı. [DS]

eşkar, [Ar. eşḳar اشقر] *{OsT} sf.* **1.** (At için) al donlu. **2.** (Hayvan için) kızıl renkli. **3.** (Kişi için) kırmızı yüzlü; eşkar; aşkar.

eşkek, [eş-mek *(hayvan için, rahat yürümek)* > eş-gek > eş-kek] *{eT} is.* Eşek. [EUTS]

eşkel, [Ar. eşkel اشكل] *{OsT} sf.* (Kişi için) gözlerinin akı kırmızı olan. ⊡ **eşkelü'l-ayneyn,** *{OsT} İki gözünün de akı kırmızı olan.*

eşkelek, -ği [eş-mek > eş-ke-mek > eşke-lek اشكلك] *{eAT} {ağız} is.* Kanca; çengel; kopça. [DS]

eşkem köşkem, [eş > eş-ke-m + köşkem] *ikile. {ağız}* Kayıtsız; gamsız. [DS]

eşkemek, [eş-ük *(sadaka verilecek kumaş)* > eş-(ü)k-e-mek] *{ağız} gçl. f. [-r]* Yoksullara hayır için kumaş dağıtmak. [ETY] [DS]

eşkenar, [eş+kenar] *sf.* Bütün kenarlarının uzaklığı eşit olan. ⊡ **eşkenar dörtgen,** *mat. Dört kenarı da birbirine eşit olan paralelkenar.*|| **eşkenar üçgen,** *mat. Kenarları birbirine eşit olan üçgen.*

eşker, [Ar. aşḳar اشقر] *{ağız} sf.* (Kişi için) sarışın. [DS]

eşkere, [Far. āşkār آشكار => eşkere اشكره] *{eAT} {ağız} sf.* Açık; aşikâr; belli; meydanda. [DS] ⊡ **eşker itmek,** *{eAT} Açığa vurmak; belli etmek.*

eşkeritmek, [eşker + ét-mek اشكرتك] *{eAT} gçl. f. [-ür]* Belli etmek; açığa vurmak.

eşkermek, [Far. āşkār آشكار => eşker-mek ?] *{ağız} gçsz. f. [-ir]* **1.** Çıkagelmek. **2.** Görünüvermek.

eşkertmek, [eşker-t-mek ?] *{ağız} gçl. f. [-ir]* **1.** Açığa vurmak. **2.** Göstermek. [DS]

eşkı, [aç-kı / Tat. ışkı *(rende)*] *{ağız} is.* Bir yüzü keskin marangoz aracı; rende(?). [DS]

eşkın, [Far. aşḫun => ışkın] *{ağız} is.* **1.** Işkın; ravent, *(Rheum ribes)*. **2.** Filiz; sürgün. [DS]

eşkıya, [Ar. şaḳī *(haydut)* > eşḳıyā' اشقياء] *{OsT} is.* **1.** Yolcuların önlerine geçerek para ve değerli eşyalarını silah zoruyla alan soyguncu hırsızlar. **2.** Dağ hırsızı. **3.** Soyguncu.

eşkıyalık, -ğı [eşkıya-lık] *is.* **1.** Soyguncu olma hâli. **2.** Eşkıyanın yaptığı hırsızlık.

eşki, [eşki اشكى] *{ağız} sf.* **1.** *{OsT}* Ekşi. **2.** *is.* Erik ezmesi. [DS] ⊡ **eşki aş,** *{ağız} Ekşili köfte.* [DS]|| **eşki hamur,** *{ağız} Maya olarak kullanılan önceden ayrılmış hamur; ekşi maya.* [DS]|| **eşki pekmez,** *{ağız} Nar ekşisi.* [DS]

eşkili[1], [ekşi-li] *{ağız} sf.* **1.** Ekşili. **2.** *is.* Mayalı hamurdan yapılan ekmek; bazlama. **3.** Mercimek, nohut, bulgur, taze kabak, fasulye ile yapılan ve içine bolca ekşi konulan bir tür çorba. **4.** Kayısı kurusu, et ve yağ ile yapılan bir yemek. **5.** Bol sirke dökülmüş kelle çorbası. **6.** Turşu. [DS] ⊡ **eşkili köfte,** *{ağız} Dövülmüş bulgur, içyağı ve domatesle yapılan bir tür köfte.* [DS]

eşkili[2], [Far. işkil ? => işkili] *{ağız} is.* İşkil; kuşku. [DS]

eşkilik, -ği [ekşi-lik] *{ağız} is.* Hamur mayası. [DS]

eşkimek, [ekşi-mek > eşki-mek *(k,ş göçüşmesi)*] *{ağız} gçsz. f. [-r]* **1.** Ekşimek. **2.** Özelliğini yitirmek. [DS]

eşkin[1], [*eT.* eş-mek *(rahat yürümek)* > eş-gin > eşkin اشكن] *sf.* **1.** (At için) adi adımdan biraz daha hızlı yürüme alışkanlığında olan; hızlı ve rahat giden; tırıs giden; açık adımlarla hızlı yürüyen. *{eT} {eAT} {OsT} (aynı)* **2.** *{eT} is.* Uzun yol. [DLT] **3.** Atın, hızlı yürüyüşü. *{eAT} {OsT} (aynı)* **4.** *zf.* Bu türden bir yürüyüşle.

eşkin[2], [eş-mek > eş-kin] *{eT} sf.* Eşilen; akarak oyulan. ⊡ **eşkin toprak,** *{eT} Akıp inen, üğünen toprak.* [DLT]

eşkinci, [eşkin-ci اشكنجی] *{eT} is.* **1.** Koşarak giden at postası. [DLT] **2.** *{OsT} tar.* İmparatorluk döneminde çoğunlukla sefere katılan yeniçeriler. **3.** *{eAT} {OsT} tar.* Atı ile sefere katılan bir sınıf tımar sahibi.

eşkine, [Lat. sciaena] *(eşki'ne) zool.* Gölge balığıgillerden, sırt yüzgeci çift, sırtı koyu esmer, yüzgeçleri siyah, karnı sarımtırak, vücudu yassı, Akdeniz'de yaşayan lezzetli bir balık; işkine, *(Sciaena umbra).*

eşkinlemek, [ışkın > ışkın-la-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(i)-yor]* Filizlenmek. [DS]

eşkinli, [eş-kin-li] *sf.* (At için) hızlı ve uygun adımla giden.

eşkinsiz, [eş-kin-siz] *sf.* (At için) hızlı koşmayan ve yürüyüşü düzgün olmayan.

eşkire, [Far. āşkār] *{ağız} is.* Açık; belli; meydanda. [DS]

eşkirek, -ği [eşkīrek] *(eşki:rek) {ağız} sf.* Biraz ekşi; ekşice; ekşimsi. [DS]

eşkit, -di [Fr. cuscut ?] *{ağız} is.* Bağ yapraklarına dolanan asalak bir bitki; küsküt, *(Cuscut).* [DS]

eşkû, [Far. eşkü / eşkūb اشكو / اشكوب] *(eşkû:) {OsT} is.* **1.** Tavan. **2.** Tabaka.

eşkün, [*eT.* eş-mek *(rahat yürümek)* > eş-kin / eş-kün اشكون] *{eAT} {OsT} sf.* **1.**→ eşkin. **2.** *{ağız}* (Kişi için) bir işi yapmaya pek gönüllü olan. [DS] ⊡ **eşküne eşmek,** *{eAT} Atla sefere katılmak.*

eşküncü, [eşkin-ci اشكونجی] *{eAT} is.* → eşkinci.

eşkürtı, [? éşgītī / işgītī / éşgūtī / eşgürtī] *(eşkürtı:) {eT} is.* Nakış işlemeli ve ipekli Çin kumaşı. [DLT]

eşkyud, [Far. eşkyūd اشكيود] *{OsT} sf.* Birleşik; bileşik; mürekkep.

eşlek, -ği [eş-le-k] *is.* Yer yuvarlağının eksenine dik olarak geçen ve iki eşit parçaya böldüğü varsayılan en büyük çember; ekvator.

eşleksel, [eş-le-k-sel] *sf.* Ekvatorla ilgili; ekvatora ait.

eşlem, [eş-le-m] *is.* Bir şeyin benzeri; kopyası.

eşleme, [eş-le-me] *is.* **1.** Eş yapma; eşlemek eylemi. **2.** Bağlantısız olan elektrik devrelerini, enerji aktarabilmek için bağlama. **3.** *sin.* Sinema veya televizyon yayınlarında ses ile görüntüyü aynı ana denk getirme; senkronizasyon.

eşlemek, [eş-le-mek] *gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* **1.** Birbirine benzer iki şeyi bir araya getirerek birbirine eş yapmak. **2.** Aynı işi yaptırmak için evcil hayvanları birlikte koşmak. **3.** Bir şeyi eşi ile bir araya getirmek. **4.** Üretmek amacıyla hayvanları çiftleştirmek. **5.** Görüntü ile sesi denk getirmek. **6.** Akım kablolarını bağlamak.

eşlemeli, [eş-le-me-li] *sf.* (Sinema ve tv. için) ses ve görüntü kuşakları eşlenmiş; eşlemesi yapılmış olan.

eşlemesiz, [eş-le-me-siz] *sf.* (Sinema ve tv. için) ses ve görüntü kuşakları eşlenmemiş; eşlemesi yapılmamış olan.

eşlendirmek, [eş-len-dir-mek اشلندرمك] *{OsT} gçl. f. [-ür]* Evlendirmek.

eşlenik, -ği [eş-le-n-ik] *sf.* **1.** Kararlı bir durum elde etmek üzere uygun oranda birleştirilmiş olan; müzdevice. **2.** *mat.* Birbiri ile oranlı olan.

eşlenme, [eş-le-n-me] *is.* **1.** Eş sahibi olma; eş edinme; eşlenmek eylemi. **2.** Eş oluşturulma.

eşlenmek, [eş-le-n-mek] *dönşl. f. [-ir]* **1.** Bir eşe sahip olmak. **2.** Kendine eş edinmek. **3.** *edil.* Eşleme işlemine tabi tutulmak.

eşleşmek, [eş-le-ş-mek] *işteş. f. [-ir]* **1.** Karşılıklı birbirini eş olarak seçmek. **2.** Bir ikili oluşturmak. **3.** (Hayvan için) yavru yapmak üzere çiftleşmek.

eşleştirmek, [eş-le-ş-tir-mek] *gçl. f. [-ir]* **1.** Uyumlu kılmak. **2.** Eş durumuna getirmek. **3.** Hayvanları üretmek amacıyla çiftleştirmek.

eşli, [eş-li] *sf.* **1.** Eşi, dengi bulunan; eşi olan. **2.** (Belirtilen nitelikte) eşe sahip olan. **3.** *{ağız}* Çok. [DS] **4.** *{ağız}* Kalabalık. [DS]

eşlig, [éş-lig] *(é:şlig) {eT} sf.* Genç kadından eşi bulunan kimse; eşli; eş sahibi. [DLT]

eşlik, -ği [eş-lik] *is.* **1.** Eş olma durumu. **2.** Eş olanların birbirine göre durumu; denklik. **3.** *{ağız}* Arkadaş; dost. [DS] ⊡ **eşliğiyle,** *Katılımıyla.*|| **eşlik etmek,** *1. Birine arkadaşlık etmek; refakat etmek; yoldaşlık etmek; katılmak. 2. (Çalgı veya orkestra için) şarkı söyleyene refakat etmek. 3. (Evli çiftler için) eş olma yükümlülüklerini yerine getirmek.*

eşlikçi, [eş-lik-çi] *is.* ve *sf.* **1.** Eşlik eden; katılan. **2.** Bir müziğe ses veya çalgı ile katılan kişi.

eşmat, [Ar. eşmaṭ اشمط] *{OsT} sf.* Saçına sakalına kır düşmüş.

eşme[1], [eş-me اشمه] *is* **1.** Toprağı vb. şeyleri hafifçe kazma; eşmek eylemi. **2.** Yeri hafifçe kazmak suretiyle elde edilen su kaynağı; pınar; göze. *{eAT} {OsT} {ağız} (aynı)* [DS] **3.** *{ağız}* Toprağı kazarak

oluşturulmuş küçük çukur. [DS] **4.** *{ağız}* Yağmur sularını biriktirmek için toprağa açılmış çukur. [DS]

eşme[2], [es-mek *(germek)* > eş-me] *{ağız} is.* Ağaçsız yerlerde, hayvanları sıcaktan korumak için yapılan gölgelik. [DS]

eşme[3], [eş-mek *(ip bükmek)* > eşme] *{ağız} is.* **1.** Pamuktan yapılmış sicim ya da kınnap. **2.** Çocukların kuş vurmakta kullandıkları ok, yay. [DS]

eşmeç, -ci [eş-mek *(ip bükmek)* > eş-me-ç] *{ağız} is.* Yün eğirmeye yarayan araç; kirmen. [DS]

eşmek[1], [eş-mek اشمك] *gçl. f. [-er]* **1.** Toprak vb. şeyleri hafifçe kazmak. **2.** Kazmak; oymak; deşmek. *{eT} {OsT} (aynı)* **3.** *mecaz.* Araştırmak, incelemek. **4.** *{ağız}* Toplanmış bir şeyi dağıtmak. [DS]

eşmek[2], [eş-mek اشمك] *gçl. f. [-er]* **1.** Atı hızlıca sürmek; eşkin sürmek *{eT} {eAT} {OsT} (aynı)* [ETY] **2.** *{eT}* (At için) eşkin gitmek; yorga yürümek. [DLT] [ETY] **3.** *{eT}* Sürüp gitmek. [ETY] **4.** At üstünde gitmek. **5.** Sefere çıkan orduya katılmak. **6.** *{eAT} {OsT}* Hızlı yürütmek; koşturmak. **7.** *{ağız}* Hareket etmek; yola çıkmak. [DS] ⊡ **eşip yortmak,** *Çok gezip dolaşmak; seğirtip koşmak.*|| **eşmek yortmak,** *1. Gün görmek; devran sürmek. 2. Başından çok iş geçmek.*|| **eşmiş yortmuş,** *{eAT} {OsT} Gün görmüş; devran sürmüş; başından çok iş geçmiş.*

eşmek[3], [eş-mek / es-mek] *{eT} gçl. f. [-er]* **1.** Germek; esnetmek; uzatmak. **2.** *{ağız}* İp bükmek. [DS]

eşmek[4], [eş-mek] *{ağız} gçsz. f. [-er]* Coşmak. [DS]

eşmek[5], [eş-mek] *{ağız} is.* İçi su dolu çukur. [DS]

eşmel, [Ar. şāmil > eşmel اشمل] *{OsT} sf.* Daha çok kapsayan; çok kapsayan; en kapsamlı.

eşmeli, [eşme-li / Far. ḫoşmerem ?] *{ağız} is.* Kaymak; süt kaymağı. [DS]

eşna[1], **-aı** [Ar. şenīʿ *(kötülük)* > eşnāʿ اشنع] *(eşna:) {OsT} sf.* Çirkin; çok kötü; en fena.

eşna[2], [Far. eşnā اشنا] *(eşna:) {OsT} is.* **1.** Çok değerli mücevher. **2.** Yüzgeç. **3.** Yüzücü.

eşne, [Ar. eşne اشنه] *{OsT} is.* Ağaç yosunu.

eşneb, [Ar. eşneb اشنب] *{OsT} sf.* (Kişi için) inci gibi beyaz dişli.

eşnek[1], **-ği** [eşin-mek > eş-(i)n-ek اشنك] *is.* **1.** Kuşların veya kümes hayvanlarının eşindiği yer. **2.** (Yer için) çok gelinip geçilen. *{OsT} (aynı)* **3.** *{ağız}* Ova ve dağ yamaçlarındaki genellikle yaban hayvanlarının toplandığı, barındığı çukurlar. [DS] **4.** *{ağız}* İçi su dolu çukur. [DS]

eşnek[2], **-ği** [eş-le-k > eşnek] *{ağız} is.* Gün dönümü. [DS]

eşnemek, [eş-(i)n-e-mek > eşne-mek] *gçsz. f. [-r] [-n(i)-yor]* (Kuşlar ve kümes hayvanları için) ince kumlu yerlerde eşinerek üzerlerine toz toprak savurmak ve tüylerini kabartmak suretiyle yaptıkları bir tür vücut temizliği.

eşnik, -ği [eş-in-ik > éşnik] *(éşnik) {ağız} is.* Az kar yağdığı zaman koyunların eşinerek otlamaları. [DS]

eşofman, [Fr. échauffement] *is.* **1.** Isınma. **2.** *spor.* Çoğunlukla alıştırmalarda giyilen iki parçalı pamuklu giyecek. ⊡ **eşofman yapmak,** *Spor gösterilerinden önce ısınma hareketleri yapmak.*

eşpek, -ği [Ar. eşbah] *{ağız} sf.* **1.** Şehvetli. **2.** Meraklı. [DS]

eşraf, [Ar. şerīf > eşrāf اشراف] *(eşra:f) {OsT} is.* İtibar sahibi kimseler; ileri gelenler. ⊡ **eşrāf-ı belde,** *{OsT} Bir yerin ileri gelenleri.*

eşraflık, -ğı [eşraf-lık] *is.* Eşraf olma durumu; seçkinlik.

eşrak, [Ar. şerīk > eşrāk اشراك] *(eşra:k) {OsT} is.* Ortaklar; arkadaşlar; şüreka.

eşrar, [Ar. şerīr *(kötü)* > eşrār اشرار] *(eşra:r) {OsT} is.* **1.** Çok kötü, zalim ve hain olan kimseler. **2.** Kötülük edenler; fesat karıştıranlar; azılılar.

eşrat, [Ar. şaraṭ *(belirti)* > eşrāṭ اشراط] *(eşra:t) {OsT} is.* Belirtiler; alametler; izler. ⊡ **eşrāt-ı saat,** *{OsT} Kıyamet belirtileri.*

eşref, [Ar. şerīf *(şerefli)* > eşref اشرف] *{OsT} sf.* **1.** Çok şerefli; en şerefli; en çok onur sahibi. **2.** Çok aziz. ⊡ **eşref-i evkāt,** *{OsT} Vakitlerin en uygunu.*|| **eşref-i mahlūkāt,** *{OsT} Yaratılmışların en şereflisi; insan.*|| **eşref saat,** *{OsT} En uygun saat; uğurlu gelen zaman.*

eşrefî, [Ar. eşrefī اشرفى] *(eşrefi:) {OsT} sf.* **1.** Eşrefle ilgili; eşrefe ilişkin. **2.** Şerefli; saygın. **3.** Mısır ve İstanbul'da bastırılan 3.5 g. ağırlığında bir altın sikke.

eşrem, [Ar. eşrem اشرم] *{OsT} sf.* (Kişi için) burnu kesik; burunsuz.

eşri'a, [Ar. şirāʿ > eşriʿa اشرعه] *{OsT} is.* Yelkenler. ⊡ **eşri'a-i süfün,** *{OsT} Gemilerin yelkenleri.*

eşribe, [Ar. şerāb > eşribe اشربه] *{OsT} is.* İçecek şeyler; içkiler; şerbetler. ⊡ **eşribe-i bāride,** *{OsT} Soğuk içkiler.*

eşringü, [eşri-ngü ?] *{eT} sf.* İyi kokulu. [EUTS]

eşsiz, [eş-siz اشسز] *sf.* **1.** Eşi ve benzeri olmayan. **2.** Nitelikleriyle başkalarından ayrılan; seçkin duran. **3.** Eşinden ayrılmış veya eşi ölmüş olduğu için tek başına kalan. **4.** *{eAT}* Bekâr.

eşsizlik, -ği [eş-siz-lik] *is.* **1.** Eşsiz olma durumu. **2.** Eşsiz olan şeyin niteliği.

eşşek, -ği [eşek > eşşek *(ş ünsüz ikizl.)*] *{ağız} is.* **1.** Eşek. **2.** Tarlaları su baskınından korumak için çalı ve taşlarla yapılan set. [DS] ⊡ **eşşeği dah dimek,** *{ağız} İşleri yolunda gitmek; kazancı hızla artmak.* [DS]|| **eşşek turpu,** *{ağız} 1. Yaban turpu. 2. Hardal.* [DS]

eşşeklenmek, [eşşek-le-n-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* (Meyve çekirdeklerinin kabuğu için) katılaşmak. [DS]

eştad, [Far. eştād اشتاد] *(eşta:d) {OsT} is.* **1.** Güneş ayının yirmi altıncı günü. **2.** İranlılarca o güne memur sayılan melek. **3.** Zerdüşt'ün kitabındaki surelerden her biri.

eştat, [Ar. şetīt > eştāt اشتات] *(eşta:t) {OsT} is.* Takımlar; sınıflar; fıkralar; çeşitler; türler. ⊡ **eştāt-ı ulūm,** *{OsT} Bilimlerin çeşitleri; bilim dalları.*

eştilmek, [eş-(i)t-il-mek] *{eT} edil. f. [-ür]* İşitilmek. [DLT] [EUTS]

eştirme, [eş-tir-me] *is.* Eşme işini yaptırma; eştirmek eylemi.

eştirmek[1], [eş-tir-mek] *gçl. f. [-ir]* **1.** Eşme işini yaptırmak. **2.** Atı hızlı sürmek; eşkin yürütmek. **3.** *{ağız}* Koşturmak. [DS]

eştirmek[2], [eş-tir-mek] *{ağız} gçl. f. [-ir]* Kazdırmak. [DS]

eştürmek[1], [eş-mek > eş-tür-mek] *{eT} gçl. f. [-ür]* Eştirmek. [DLT]

eştürmek[2], [éş-tür-mek] *{eT} gçl. f. [-ür]* İşittirmek. [DLT]

eşük, [eşü-mek *(örtmek)* > eş-ük] *is.* **1.** Bürgü; örtü; üste giyinilen; bürünülen şey. [EUTS] [DLT] **2.** Eski Türklerde, han veya bey gibi bir büyük öldüğünde mezarının üstüne serilmek üzere gönderilen ve daha sonra yoksullara dağıtılan ipek kumaş. [DLT] [ETY]

eşüklig, [eşü-k-lüg] *{eT} sf.* Bürgülük kumaş sahibi olan. [DLT]

eşüklik, [eşük-lik] *{eT} sf.* Bürgülük. ⊡ **eşüklik barçın,** *{eT} Bürgü yapılmak için hazırlanmış ipekli kumaş.* [DLT]

eşülmek, [eşü-l-mek] *{eT} edil. f. [-ür]* **1.** Örtülmek. [DLT] **2.** Örtünmek. [DLT]

eşümek, [eşǖ-mek] *(eşü:mek) {eT} gçl. f. [-ür]* Örtmek; bürümek. [DLT].

eşürmek, [eş-mek *(hızlı yürümek)* > eş-ür-mek] *{eAT} gçl. f. [-ür]* Yürütmek.

eşütmek, [eşǖ-mek > eşü-t-mek] *{eT} gçl. f. [-ür]* Örttürmek. [DLT]

eşvak[1], **-kı** [Ar. şevḳ > eşvāḳ اشواق] *(eşva:k) {OsT} is.* Şiddetli arzular; istekler; şevkler; coşkunluklar.

eşvak[2], **-ki** [Ar. şevk *(diken)* > eşvāk اشواك] *(eşva:k, k ince söylenir) {OsT} is.* **1.** *bot.* Bitki dikenleri. **2.** *tıp.* İnce ve uzun kemikler; kemik uzamaları.

eşvat, [Ar. şavṭ > eşvāṭ اشواط] *(eşva:t) {OsT} is.* **1.** Koşmalar; sıçrayışlar. **2.** Kâbe'nin etrafını yedi kere dolaşma; tavaf.

eşya[1], [Ar. şey *(nesne)* > eşyā' اشياء] *(eşya:) {OsT} is.* **1.** Cansız varlıkların tümü; nesneler; şeyler. **2.** Değişik amaçlarla kullanılan, taşınabilir, insan yapısı olan nesneler. **3.** *huk.* Para ile değerlendirilebilir hakkın sonucu olan maddî değerler.

eşya[2], **-aı** [Ar. şīʿa > eşyāʿ اشياع] *(eşya:) {OsT} is.* **1.** Bölükler; cemaatler. **2.** Yardımcılar.

eşyah, [Ar. şeyḫ > eşyāḫ اشياخ] *(eşya:h) {OsT} is.* **1.** Yaşlılar; ihtiyarlar. **2.** *teklik. is.* Usul; yol.

eşyalı, [eşya-lı] *sf.* Eşyası olan; eşyası bulunan.

eşyasız, [eşya-sız] *sf.* **1.** Eşyası olmayan. **2.** (Yer için) içinde hiç eşya bulunmayan.

eşyeb, [Ar. şeyb > eşyeb اشيب] *{OsT} sf.* (Kişi için) saçı sakalı ağarmış; ihtiyar.

eşyek, [eş-mek *(rahat yürümek)* > eş-gek / eş-yek] *{eT} is.* Eşek. [DLT]

eşyem, [Ar. eşyem اشيم] *{OsT} is.* (Kişi için) yüzünde, vücudunda çok beni olan; haldar.

-et-, [-et-] *{eAT} yap. e.* İsimden fiil yapar. *göz-etmek.*

-et, [-t / -at / -et] *yap. e.* → -t.

et, [et] *is.* **1.** İnsan ve hayvanlarda, deri ile kemik arasındaki kas ve yağ yığınlarından meydana gelen kısım; *{eT} (aynı).* [DLT] [İKPÖy.] [ETY] [EUTS] **2.** Hayvan kaslarından ibaret olan besin maddesi. **3.** Kasapta satılan kesilmiş hayvan. **4.** Ten, vücut. **5.** Meyvelerde kabuk ile çekirdek arasında kalan yenilebilir kısım. ⊡ **et bağlamak** (tutmak), *1. Zayıflığı, cılızlığı geçmek; şişmanlamak. 2. (Yara için) iyileşmek, kapanmak.*|| **et beni,** *Vücutta bulunan koyu renkli ve meme ucu gibi kabarık ben; tavuk götü.*|| **et ben olmak,** *{ağız} Rengi atmak; son derece utanç duymak; bozulmak.*|| **et bet,** *{ağız} Soy sop; hısım akraba.* [DS]|| **et bicik,** *{ağız} (Hayvan için) büyük memeli fakat az süt veren.* [DS]|| **et boşluğu,** *matb. Harflerden her birine kendi özelliğine göre düşmesi gereken boşluk.*|| **et boynuzu,** *{OsT} Hayvanların boynuzları arasında oluşan et çıkıntısı.*|| **et çamur,** *{ağız} Son derece yapışkan killi çamur.* [DS]|| **et demiri,** *{ağız} Tabaklıkta derinin içini temizlemekte kullanılan rende.* [DS]|| **et dolaş olmak,** *{ağız} Sarmaş dolaş olmak.* [DS]|| **et elması,** *{ağız} Yazın yetişen yeşil renkli bir elma.* [DS]|| **et et üstüne koymamak,** *{ağız} Kilo almamak; şişmanlamamak.* [DS]|| **et evinli,** *{ağız} Şişmanca; etine dolgun.* [DS]|| **et gabağı,** *{ağız} mutf. Asma kabağı, bol et, sarımsak ve nane ile pişirilen bir yemek.* [DS]|| **et gafa,** *{ağız} Anlayışsız; kalın kafalı; ahmak.* [DS]|| **et gibi olmak,** *{ağız} Yağmurdan çok fazla ıslanmak.* [DS]|| **eti budu yerinde,** *(Kadın için) biraz şişmanca; etine dolgun.*|| **eti kopmak,** *{ağız} Çok korkmak; ödü kopmak.* [DS]|| **etinden kesmek,** *{ağız} Çok az vermek.* [DS]|| **etine canına tolu,** *{OsT} Etli; canlı; tombul; şişman.*|| **etine dolgun,** *(Kadın için) biraz şişmanca.*|| **Eti ne, budu ne?** *1. Zayıf ve çelimsiz olan için söylenir. 2. Olanakları kıt.*|| **etine gitmek,** *{ağız} Şişmanlamak; kilo*

almak. [DS]|| **etine yarı,** *{ağız} Etine dolgun; şişmanca.* [DS]|| **etini çekmek,** *{eAT} Çekiştirmek; gıybetini yapmak; zemmetmek.*|| **etini yimek,** *{eAT} Çekiştirmek.*|| **etin karacası,** *{eAT} Etin yağsız kısmı; kas.*|| **Eti senin kemiği benim.** *Öğrenciler için öğretmene, çıraklar için ustaya veliler tarafından tam yetki verildiğini ifade eden söz.*|| **etinden et kesmek,** *Çok acı vermek.*|| **et itmek,** *{ağız} Baygın, hareketsiz hâle getirmek.*|| **et kafa,** *Kalın kafalı; anlayışsız.*|| **et kafalı,** *Anlayışsız.*|| **et kesimi** (et kırımı), *din. Hıristiyanların büyük perhize girmek üzere bulundukları günler; apukurya.*|| **et kırmak,** *{ağız}* → et kırılmak. [DS]|| **et kırılmak,** *{ağız} Çok yorulup terledikten sonra kol ve bacak kasları tutulmak; sızlamak.* [DS]|| **Etle tırnak arasına girilmez.** *Aile tartışmalarında araya girmemek gerektiğini belirten söz.*|| **etle tırnak gibi,** *Birbirinden hiç ayrılmayan (kişiler).*|| **et lokması,** *mutf. Etin kemiksiz ve yağsız yerinden yapılan bir yemek.*|| **et makası,** *Tavuk vb. hayvanları kolayca parçalamak için kullanılan makas biçimindeki bir tür bıçak.*|| **et meme,** *{ağız} Az süt veren sağmal inek.* [DS]|| **et meydanı,** *tar. Askere et tayını dağıtılan yer.*|| **et mıhı,** *{ağız} El ve ayak parmaklarında oluşan nasır.* [DS]|| **et obur,** *biy. Genellikle etle beslenen; etçil.*|| **et oburlar,** *biy. Etle beslenen hayvanlar.*|| **et olmak,** *{ağız} Eli ayağı tutmamak; inme inmek; felç olmak.* [DS]|| **et özü,** *{eAT} Et suyu.*|| **et pazarı,** *{ağız} Arife günü.* [DS]|| **et rengi,** *Kırmızı pembeye çalan mor; {ağız} (aynı).* [DS]|| **et sığırı,** *Eti için beslenen, kasaplık sığır.*|| **et sineği,** *zool. Larvalarını et, leş ve açık yara üzerine bırakan, göğüs kısımları kül renkli, üzeri koyu renk çizgili, karnı kare desenli birçok sinek türünün ortak adı, (Sarcophaga).*|| **et suyu,** *İçinde et haşlanmış olan su.*|| **et şeftalisi,** *Eti çekirdeğinden ayılmayan bir tür şeftali, (Prunus persica duracina).*|| **et tahtası,** *Üzerinde et kıyılan veya dövülen tahta parçası.*|| **et tavuğu,** *Eti için beslenen tavuk.*|| **etten direk,** *{ağız} (Kişi için) şişman, dolgun.* [DS]|| **etten tenden düşmek,** *{eAT} Çok zayıf düşmek, pek zayıflamak.*|| **et tırnak olmak,** *Birbirine iyice bağlanmak; birbirinden ayrılmaz olmak.*|| **Et tırnaktan ayrılmaz.** *Yakınlar arasındaki bağ hiçbir zaman kopmaz, koparılmamalıdır.*|| **et toprak,** *{ağız} 1. Yumuşak ve tavlı toprak. 2. Killi toprak. 3. Kırmızı toprak. 4. Saban işlemeyen çamurlu toprak.* [DS]|| **et tulumu,** *(Kişi için) çok şişman.*|| **et** (can) **tutmamak,** *Bir türlü zayıflıktan kurtulamamak, şişmanlayamamak.*|| **et yarığ,** *{ağız} Ağaç havan; döveç.* [DS]|| **et yer,** *Yumuşak yer.* [DLT]

eta, [Far. eṭā اطا] *(eta:) {OsT} is. bot.* Kavak ağacı.

etajer, [Fr. étagère] *is.* Kapaksız, raflı taşınır dolap.

etalon, [Al. stalo *(örnek)* > Fr. étalon] *is.* Ağırlık, uzunluk ve zaman ölçüleri için örnek alınmış ölçü birimi.

etamin, [Lat. stamen *(iplik)* > étamine] *is.* Pamuk, keten veya ipekten seyrek veya delikli dokunmuş kumaş.

etan[1], [Fr. éthane] *is. kim.* C_2H_6 formülündeki doymuş hidrokarbon.

etan[2], [Far. etān اتان] *(eta:n) {OsT} is.* **1.** Dişi eşek. **2.** Yosunlu taş. **3.** Bir bölümü su içinde, diğer bölümü de dışarıda kalan kaya.

etanol, -lü [Fr. éthanol] *is.* Meyve şıraları mayalandırıldıktan sonra damıtma yoluyla elde edilen çabuk buharlaşan C_2H_5OH formülündeki sıvı; etil alkol; alkol; ispirto; metil karbünol; şarap ruhu.

etap, -bı [Fr. étape] *is. spor.* **1.** Bir yarışın belirli uzaklıktaki bölümlerinden her biri; konak. **2.** Bölümler hâlinde birbirini izleyerek yapılan işin veya gelinen durumun her bir bölümü; adım; aşama; basamak; merhale.

etave, [Ar. etāve اتاوه] *(eta:ve) {OsT} sf.* **1.** Gelen; gelmiş. **2.** Misafir. **3.** Garip; kimsesiz yolcu.

etayib, [Ar. etyab > eṭāyib اطايب] *(eta:yib) {OsT} sf* (Nesne için) seçme; seçkin.

etba, -aı [Ar. tābiʿ > etbāʿ اتباع] *(etba:) {OsT} is.***1.** Birinin sözüne uyanlar; onun yolunu izleyenler; onun mesleğinin izleyicileri; taraftarlar. **2.** Hizmetçiler; uşaklar. ⊡ **etbā ü hadem,** *{OsT} 1. Taraf tutanlar. 2. Hizmet edenler.*

etbak, -ğı [Ar. ṭabaḳ / ṭabaḳa > eṭbāḳ اطباق] *(etba:k, t kalın söylenir) {OsT} is.* **1.** Tabaklar; büyük sahanlar; yemek tepsileri; kapaklar; örtüler. **2.** Hâller; katlar; mertebeler; dereceler. **3.** Kabileler.

etçi, [et-çi] *is.* Etleri yenebilen büyük ve küçük baş hayvanları keserek dükkânında satan kişi; kasap; *{eT} (aynı).* [EUTS] [DLT]

etçik, -ği [et-çik] *is.* **1.** Bir hayvanın vücudundaki büzülüp genişlemeye elverişli etli kısımlar. **2.** Kırmızımsı her türlü küçük organlara verilen isim. **3.** Fasulye gibi bazı bitkilerde tohumların göbeğini çeviren etli kabarcıklar. **4.** Hindi, devekuşu gibi kuşların baş ve boyunlarında bulunan tüysüz ve kırmızı renkli et parçaları.

etçil, [et-çil] *sf. biy.* Daha çok etle beslenen; et obur.

etçiller, [et-çil-ler] *is. biy.* Dişleri ve sindirim sistemleri hayvan etini parçalayıp yemeye elverişli olan pençeli memeliler takımı; et oburlar, *(Carnivora).*

etdirseği, [et+dirseği / it + dirseği] *{ağız} is.* Göz kapaklarının kenarında çıkan iltihaplı çıban; arpacık. [DS]

etebe, [Ar. ʿatebe *(eşik)*] *{ağız} is.* Kapı ve pencere üstlerine kiriş yerine konulan kalın ağaçlar. [DS]

eteç, [eteç / etiç] *{eT} is.* Çocukların ceviz oynadığı çukur. [DLT]

eteçlik, [eteç-lik] *{eT} is.* Ceviz oynamak için çukur açılmış yer. [DLT]

eteğ, [etek > eteğ] *{ağız} is.* Tekneye un elenirken altına serilen bez. [DS]

eteğü, [eteğü] *{ağız} is.* El değirmeninin altına konulan deriden örtü. [DS]

etek, -ği [*eT.* etek *(kenar)* اتك] *is.* **1.** Giysilerin belden aşağıda kalan kısmı. *{eT} (aynı)* [DLT] **2.** Vücudun belden aşağısına giyilen tek parça kadın elbisesi. **3.** Pantolon hariç elbisenin alt kıyıları. **4.** Çadır, kanepe örtüsü vb. kumaştan yapılmış şeylerin aşağı sarkan uç kısımları. **5.** *gnşl.* Dağ, tepe, yığın gibi yamacı bulunan yükseltilerin düzlüğe yakın kısımları. **6.** *{ağız}* Edep yeri; kasık. [DS] **7.** Yağmur sularının baca vb. yerlerinden içeri sızmasını önlemek için konulan saç örtü. **8.** *{OsT}* Kenar. **9.** *{ağız}* Derinin karın tarafı. [DS] **10.** *{ağız}* Çocuk kundağı. [DS] **11.** Kadınların önlerine bağladıkları önlük. **12.** Sallanan uç; saçak. **13.** *{ağız}* Namus. [DS] ☞ **eteği ağıraşmak,** *{ağız} Utanmak.* [DS]|| **eteği arı,** *{eAT} Namuslu; iffetli.*|| **eteği ayağına dolaşmak,** *Heyecandan yürüyüşü bozulmak; eli ayağı dolaşmak.*|| **eteği belinde,** *Çalışkan, hamarat kadın.*|| **eteği düşük,** *Pis, pasaklı kadın.*|| **eteği kirlenmek,** *(Kadın için) namusu kirlenmek.*|| **eteğindeki taşları dökmek,** *Bir konuda bütün bildiklerini açığa çıkarmak, söylemek.*|| **eteğine eğri,** *{ağız} (Kadın için) fahişe.* [DS]|| **eteğine cığız,** *{ağız} Aşırı cinsel istek duyan; bir türlü cinsel tatmine eremeyen.* [DS]|| **eteğine pis,** *{ağız} Aşırı cinsel istek duyan.* [DS]|| **eteğine** (düşmek) **sarılmak,** *Yalvarıp yakarmak; çok yalvarmak.*|| **eteğine** (sığınmak) **yapışmak,** *Birinin koruyuculuğuna sığınmak; onun himayesini beklemek.*|| **eteğini çekmek,** *{ağız} Günah sayılan işlerden vazgeçmek.* [DS]|| **eteğini göstermez,** *(Kadın için) iffetli, namuslu.*|| **eteği temiz,** *(Kadın için) iffet sahibi.*|| **etek altı,** *{ağız} folk. Gerdek sonrası güveyin kayınpederine götürmüş olduğu armağan.* [DS]|| **etek baş,** *{ağız} Aşağı taraf.* [DS]|| **etek bezi,** *{ağız} Kundaktaki bebeklerin belden aşağısını sarmakta kullanılan bez.* [DS]|| **etek bıçağı,** *{ağız} Ustura.* [DS]|| **etek boyu,** *Bir etek veya elbisenin uzunluğu.*|| **etek dolusu** (etek etek), *Pek çok; bol bol.*|| **etek etek,** → etek dolusu.|| **etek kiri** (pisliği), *Yasalara aykırı, yolsuz cinsel ilişki.*|| **etekleri tutuşmak,** *Çok telaşlanmak; kaygıya kapılmak.*|| **etekleri** (ıslık) **çalmak,** *Çok sevinçli olmak; sevinmek; büyük bir sevinç gösterisinde bulunmak.*|| **etek öpmek,** *Yaltaklanmak; dalkavukluk etmek; el etek öpmek.*|| **etek salmamak,** *{OsT} Bir baskı karşısında, yapmak istediği şeyden vazgeçmemek; pabuç bırakmamak.*|| **etek silkmek,** *Bir şeyden iğrenerek vazgeçmek; el etek çekmek.*|| **etek taşı,** *Alaturka helada taşın arka kısmı.*

etekçe, [etek-çe] *{ağız} is.* Üç etekli elbise. [DS]

etekçek, -ği [etek-çek] *{ağız} is.* **1.** Eteklik. **2.** Elbise içine giyilen kolsuz ya da askılı gömlek; kombinezon. **3.** Elbise. **4.** Kadınların önlerine bağladıkları önlük. **5.** Üç etekli elbise. [DS]

etekçelik, -ği [etek-çe-lik] *{ağız} is.* Eteklik. [DS]

eteke, [ata-ke > ate-ke > eteke / etike] *{eT} is.* Atalık; süt kardeşin babası; lala; mürebbi. [Nevâyî]

etekleme, [etek-le-me] *is.* Eteklemek eylemi.

eteklemek, [etek-le-mek] *gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* **1.** Birinin eteğini öpmek veya etek öpecekmiş gibi davranmak. **2.** *mecaz.* Yaranma gayreti içinde olmak; dalkavukluk etmek.

eteklenmek, [etek-le-n-mek] *{eT} edil. f. [-ür]* **1.** (Elbise için) etek takılmak. **2.** *dönşl. f.* Etek sahibi olmak. [DLT]

etekleyiş, [etek-le-y-iş] *is.* Etekleme eylemi veya biçimi.

eteklig, [etek-lig] *{eT} sf.* Etekli; eteği olan. [DLT]

eteklik, -ği [etek-lik] *is.* **1.** Belden aşağı giyilen tek parça kadın giysisi; etek. **2.** Bir şeyin aşağı sarkan parçaları. **3.** *sf.* (Kumaş için) etek yapmaya yarar; etek yapılabilecek nitelikte, etek yapmak için ayrılmış kumaş. *{eT} (aynı)* [DLT]

etelemek, [öte-le-mek / it-ele-mek > etele-mek] *gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* İtmek; itelemek. **etelemek betelemek,** *Kötü davranmak.*

etem, -mmi [Ar. tamm > etemm أتمّ] *{OsT} sf.* Daha tam; tamam; kusursuz ve eksiksiz.

eten[1], [et-en] *is.* **1.** → etene. **2.** Sebze ve meyvelerin yenilebilen kısmı; etli kısmı. *{ağız} (aynı)* [DS] **3.** *bot.* Meyve yaprağında yumurtacıkların bağlı bulunduğu kısım. ☞ **eten tavı,** *{ağız} Buğday ve arpa gibi ürünlerin son ekilme zamanı.* [DS]

eten[2], [? eten] *{ağız} is.* Yayın balığı, *(Slurus glanis).* [DS]

eten[3], [Fr. éthène] *is. kim.* Çift bağlı hidrokarbonlardan, formülü CH_2-CH_2 olan doymamış hidrokarbon; etilen.

etene, [et-en-e] *is.* **1.** *biy.* Memelilerde dölüt ile ana arasında kan alış verişini sağlayan organ; eten; son; eş; döl eşi; meşime; plasenta. *{ağız} (aynı)* [DS] **2.** *{ağız}* Herhangi bir yiyeceğin posası. [DS]

etenelenme, [etene-le-n-me] *is. biy.* Memelilerde embriyon veya eklentileriyle ana arasında kimyasal değiş tokuşu sağlamak amacıyla ilgi kurma.

etenelenmek, [etene-le-n-mek] *dönşl. f. [-ir]* Embriyon veya eklentileri ile ana arasında ilgi yüzeyi kurmak.

eteneli, [etene-li] *sf.* Etenesi olan.

eteneliler, [etene-li-ler] *is. biy.* Etenesi bulunan memeliler alt sınıfı; öz memeliler.

etenesiz, [etene-siz] *sf.* Etenesi olmayan.

etenesizler, [etene-siz-ler] *is. biy.* Etenesi olmayan basit yapılı memeli hayvanlar.

eter[1], [él-t-mek > elt-er ?] *{ağız} is.* Haber; iletilen

bilgi. [DS] ⊡ **eterin kesile,** *{ağız} "Ocağın sönsün; evin batsın" anlamında ilenç sözü.* [DS]

eter[2], [? eter] *{ağız} is.* Kullanılmış giyecek eşyası. [DS]

eter[3], [Fr. éther] *is. kim.* **1.** Bir alkolün su kaybederek bir asit veya başka bir alkol ya da kendisi ile birleşmesinden doğan C_2H_5O-C_2H_5 veya $(C_2H_5)_2O$ formülündeki organik bileşik. **2.** Etil oksit. **3.** *tıp.* Hekimlikte azı ayıltıcı, çoğu bayıltma veya bölgesel uyuşturma sağlamak amacıyla kullanılan çok uçucu, renksiz ve kendine özgü kokusu olan sıvı; lokman ruhu.

eter[4], [Ar. ʿıtr] *{ağız} is.* Çocuk kokusu. [DS]

eterçe, [et-mek *(böğürmek, gürlemek)* > et-er-ce] *{eT} zf.* Gümbürdercesine. [ETY]

eterleme, [eter-le-me] *is.* Eter buharı koklatarak bayıltma işi.

eterlemek, [eter-le-mek] *gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor] tıp.* Eter buharı koklatarak uyuşturmak.

eterleşme, [eter-le-ş-me] *is.* Bir alkolün veya asidin eter hâline dönüşmesi.

eterleşmek, [eter-le-ş-mek] *dönşl. f. [-ir]* (Alkol veya asit için) eter hâline dönüşmek.

eterleştirici, [eter-le-ş-tir-ici] *is.* Eterleşmenin sağlandığı özel aygıt.

eterleştirme, [eter-le-ş-tir-me] *is.* Eter hâline getirme; eterleştirmek eylemi.

eterleştirmek, [eter-le-ş-tir-mek] *gçl. f. [-ir]* Eter hâline getirmek.

etermek, [éd̲-er-mek / étermek] *{eT} gçl. f. [-ür]* Aramak. [Yüknekî]

eteroman, [Fr. éthéromane] *is.* Eterle sarhoş olmaya alışmış kimse.

eteş, [Far. āteş] *{ağız} is.* Ateş. [DS] ⊡ **eteş almaya gelmek,** *{ağız} Gittiği yerden tez dönmek.* [DS]

eteşlemek, [ateş-le-mek] *{ağız} gçl. f. [-er] [-l(ı)-yor]* Yakmak; tutuşturmak. [DS]

etetmek, [etet-mek] *{eT} gçl. f. [-ür]* Sıkıntıya sokmak. [DLT]

etfal, -li [Ar. ṭıfl > eṭfāl اطفال] *(etfa:l) {OsT} is.* **1.** Çocuklar. **2.** Taze fidanlar; körpe çiçekler. ⊡ **etfāl-i bāğ,** *{OsT} Yeni yetişen, körpe fidanlar.*|| **etfāl-i behār,** *{OsT} Taze çimenler; körpe çiçekler.*|| **etfāl-i mekâtib,** *{OsT} Okul çocukları.*

etfaliyat, [Ar. eṭfāliyyāt اطفاليات] *(etfa:liya:t) {OsT} is.* Çocuk eğitimi bilgisi; pedagoji.

etgi, [et-mek > et-gi] *{ağız} is.* Büyü yapmak için okunmuş eşya. [DS]

etgü, [ed *(değer)* > ed-gü / eygü] *{eT} sf.* İyi; üstünlük. [EUTS]

etgün, [et-kin > et-gün اتكون] *{eAT} sf.* Sert; haşin; güçlü.

etıbba, [Ar. ṭıb > ṭabīb > eṭıbbā' اطبّاء] *(etıbba:) {OsT} is.* Tabipler; hekimler; doktorlar; tıp bilimine vakıf olanlar. ⊡ **etıbbā-yı hāssa,** *{OsT} Saray hekimleri.*

eti, [ede / eti] *{ağız} is.* **1.** Baba. **2.** Küçük kardeş. [DS]

etiç, [etiç / eteç] *{eT} is.* Çocukların ceviz oynadıkları çukur. [DLT]

etig, [ét-mek *(düzenlemek)* > ét-ig] *{eT} is.* Süs; bezek; tezyinat. [EUTS]

etik[1], [etük > etik] *{eT} is.* Pabuç; mest. *{ağız} (aynı)* [DLT] [DS]

etik[2], **-ği** [atik / etik] *{ağız} sf.* (Kişi için) çevik. [DS]

etik[3], **-ği** [Fr. étique] *is.* **1.** Ahlak bilimi. **2.** *sf.* Ahlakla ilgili.

etik[4], **-ği** [et-ik] *{ağız} is.* Saban kolu.

etik[5], **-ği** [et-mek > et-ik] *is.* Kırıkçı, çıkıkçı. [DS]

etiket, [Fr. étiquette] *is.* **1.** Bir malın fiyatını ve özelliklerini belirtmek için üzerine konulan küçük kâğıt. **2.** Bir kitabın kime ait olduğunu göstermek için yapıştırılan küçük kâğıt. **3.** *mecaz.* Toplum içindeki davranışlarda izlenecek yol; teşrifat. **4.** *mecaz.* Mevki; makam; orun.

etiketçi, [etiket-çi] *is.* **1.** Etiket yapıştıran kimse. **2.** *sf. mecaz.* Etikete çok önem veren kimse.

etiketçilik, -ği [etiket-çil-ik] *is.* Etiketçinin işi ve mesleği.

etiketleme, [etiket-le-me] *is.* Etiket koyma işi.

etiketlemek, [etiket-le-mek] *gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Bir mala etiket koymak.

etiketlenme, [etiket-le-n-me] *is.* Üzerine etiket yapıştırılma; etiketlenmek eylemi.

etiketlenmek, [etiket-le-n-mek] *edil. f. [-ir]* Etiket konulmak.

etiketli, [etiket-li] *sf.* **1.** Etiketi olan. **2.** *mecaz.* Etikete bağlı.

etiketsiz, [etiket-siz] *sf.* Etiketi olmayan.

etikmek[1], [et-mek > ed̲-ik-mek / et-ik-mek] *{eT} gçl. f. [-ür]* **1.** Başarmak. [EUTS] **2.** Elde etmek; husule getirmek. [EUTS] [Gabain] **3.** *dönşl. f.* Meydana gelmek; husule gelmek; gerçekleşmek. [EUTS] [Gabain] **4.** Gelişmek; büyümek.[DLT] **5.** (Çocuk için) yetişmek; tombullaşmak; büyümek. [DLT]

etikmek[2], [etik-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* Terbiyesi bozulmak.

etil, [Fr. éthyle] *is. kim.* Etilalkolden hidroksilin giderilmesiyle türeyen CH_3-CH_2 formülündeki tek değerli kök.

etilalkol, -lü [Fr. éthylalcool] *is. kim.* Meyve şıraları mayalandırıldıktan sonra damıtma yoluyla elde edilen, çabuk buharlaşan C_2H_5OH formülündeki sıvı; etan; alkol; ispirto; metil karbünol; şarap ruhu.

etilen, [Fr. éthylène] *is. kim.* Çift bağlı hidrokarbon-

lardan, formülü CH_2-CH_2 olan doymamış hidrokarbon; eten.

etilenik, [Fr. éthylénique] *sf. kim.* Etilen gibi moleküllerinde çift bağ bulunan bileşikler.

etilgen, [et-il-gen] *{eT} is.* **1.** Atlarda bulunan bir hastalık. [DLT] **2.** *sf.* Her zaman düzelen. [DLT] ☐ **etilgen sayılgan,** *{eT} Pek çok işe girip çıkan.* [DLT]

etilglikol, [Fr. éthylglycol] *is. kim.* Frenlerde hidrolik akışkan olarak kullanılan etiloksit ve etanolün yoğunlaştırılmasıyla elde edilen ve 135°C'de kaynayan $C_2H_5OCH_2CH_2OH$ formülündeki glikol.

etilmek, [ét-mek > éd-il-mek > ét-il-mek] *{eT} edil. f.* **1.** Düzelmek. **2.** Edilmek; yapılmak; kurulmak. [DLT] [EUTS]

et'ime, [Ar. ṭaᶜām > eṭᶜıme أطعمة] *(et-ime, t kalın söylenir) {OsT} is.* Yemekler; aşlar. ☐ **et'ime-i lezîze,** *{OsT} Lezzetli yemekler.*|| **et'ime-i nefîse,** *{OsT} Çok güzel yemekler.*

etimolog, -ğu [Fr. étymologue] *is.* Köken bilimi uzmanı.

etimoloji, [Yun. étimos *(gerçek)* + logos *(söz)* > éthymologia > Fr. étymologie] *is. dbl.* **1.** Bir dildeki kelimelerin köklerini incelemeyi amaçlayan bilim; köken bilimi. **2.** Bir kelimenin biçim ve anlam bakımından geçirdiği aşamaların araştırılması. **3.** Bir kelimenin kökeni.

etimolojik, -ği [Fr. étymologique] *sf.* Köken bilime dayanan; köken bilimsel.

etin, [etin] *{eT} is.* Kükreme; ses. [EUTS]

etinemek, [etin-e-mek] *{eT} dönşl. f. [-r]* Kükremek. [EUTS]

etinlig[1], [etin-lig] *{eT} sf.* Kükreyen; çınlayan. [EUTS]

etinlig[2], [ét-mek > ét-in-lig] *{eT} sf.* Süslü. [EUTS]

etinmek, [ēt-mek / ét-mek / it-mek > ét-in-mek] *{eT} dönşl. f. [-ür]* **1.** Sahip olmak; edinmek. [ETY] **2.** Hazırlanmak. [DLT] **3.** Süslemek. [EUTS]

etioloji, [Fr. étiologie] *is.* **1.** Olgulara yol açan nedenlerin tümü; neden bilimi; sebep bilimi; etioloji. **2.** *tıp.* Hastalıkların sebeplerini araştıran tıp dalı; sebep bilimi; neden bilimi.

etiolojik, [Fr. étiologique] *sf.* **1.** Etiolojiye ilişkin olan. **2.** Bir doğa olayının, bir ismin, bir kurumun veya yaşama biçiminin anlamının kökenini açıklayan efsanevi hikâye.

etir, [Ar. ᶜıtr] *{ağız} is.* Kolonya. [DS]

etir, [tet-ir > et-ir] *{ağız} sf.* Eğreti. ☐ **etir tetir,** *{ağız} İşe yaramaz.* [DS]

etirikli, [etir-ik-li] *{ağız} sf.* Nazlı. [DS]

etiş, [ayt-mak > ayt-ış > etiş] *{ağız} is.* Gürültü. [DS]

etişken, [etiş-ken ?] *{ağız} is.* Sabanın ön tarafına takılan halka çivisi. [DS]

etişmek[1], [ét-mek > etiş-mek] *{eT} gçl. f. [-ür]* **1.** Barıştırmak. **2.** *işteş. f.* Beraber yapmak. [DLT]

etişmek[2], [yet-iş-mek / etiş-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* Yetişmek; zamanında vermek. [DS]

etişte, [? etişte] *{ağız}* **1.** Bir şeyin en önemli ögesi. **2.** Can. [DS]

etiştirmek, [yetiş-tir-mek] *{ağız} gçl. f. [-ir]* Yetiştirmek; zamanında orada olmasını sağlamak. [DS]

etitmek, [ēt-mek / ét-mek / it-mek > ét-it-mek] *{eT} gçl. f. [-ür]* Yaptırmak; yaptırtmak; kurdurtmak. [ETY]

etiz, [éḏīz] *{eT} sf.* **1.** Yüce; yüksek. [DLT] [EUTS] [İKPÖy.] **2.** *is.* İki dere arasında su geçecek set. [DLT]

etizlemek, [éḏiz-le-mek] *{eT} gçl. f. [-ür]* **1.** Ark açmak; set yapmak. **2.** Toprağı parçalara ayırmak; evleklemek. [DLT]

etizlenmek, [éḏiz-le-n-mek] *edil. f. [-ür]* **1.** Parçalara ayrılmak. **2.** (Tarla için) bölümlere ayrılmak. [DLT]

etizmek, [etiz-mek] *{eT} gçsz. f. [-ür]* Çınlamak. [EUTS]

etka, [Ar. taḳī > etḳā أتقى] *(etka:) {OsT} sf.* Günah işlemekten çok çekinen; pek perhizkâr.

etken, [et-mek > et-ken] *sf.* **1.** Etki yapan; müessir; faktör; muharrik, *(1935).* **2.** Bir şeyin meydana gelmesinde payı ve gücü olan; amil. **3.** Doğrudan ve şiddetle etkide bulunan; müessir. **4.** *dbl.* (Fiil için) doğrudan doğruya öznenin yaptığı işi anlatan. **5.** *kim.* Kimyasal bir etki meydana getiren herhangi bir madde. ☐ **etken büyü,** *folk. Doğa olaylarını etkileyerek buyruğu altına almaya yönelen ve saldırgan bir özellik taşıyan büyü.*|| **etken fiil,** *dbl. Öznesi doğrudan yapıcı durumunda olan fiil.*

etkenlik, [et-ken-lik] *is.* **1.** Etken olma durumu. **2.** *fot.* Işığın bir duyar katı etkileme durumu.

etkıya, -a'i [Ar. taḳī > etḳıyā' أتقياء] *(etkıya:) {OsT} sf.* Allah korkusundan dolayı günah işlemekten çekinenler.

etki, [et-mek > et-ki] *is.* **1.** Bir kimse veya nesnenin başka bir kişi veya şey üzerindeki gücü; tesir, *(1935).* **2.** Bir etken veya sebebin sonucu. **3.** *mecaz.* Bir kişi üzerinde bırakılan izlenim. **4.** *fiz.* Bir cismin bir başka cisim üzerine uyguladığı kuvvet. **5.** *{ağız}* Aşırı güçlük; eziyet; sıkıntı. [DS] **6.** *{ağız}* Büyü. [DS]

etkici, [etki-ci] *sf.* Etki eden; etkileyen. ☐ **etkici ses,** *dbl. Bir kelimede başka bir sesi etkileyen ses.*

etkileme, [etki-le-me] *is.* Etkide bulunma; etkilemek eylemi.

etkilemek, [etki-le-mek] *gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* Etkide bulunmak; etki yapmak.

etkilenme, [etki-le-n-me] *is.* Etki altında kalma; etkilenmek eylemi.

etkilenmek, [etki-le-n-mek] *edil. f. [-ir]* Etki altında kalmak; etkiye uğramak; müteessir olmak.

etkileşim, [etki-le-ş-im] *is.* Karşılıklı olarak birbirini etkileme; etkileşmek eylemi.

etkileşme, [etki-le-ş-me] *is.* Birbirini etkileme; etkileşmek eylemi.

etkileşmek, [etki-le-ş-mek] *işteş. f. [-ir]* Karşılıklı olarak birbirinin etkisi altında kalmak.

etkileyici, [etki-le-y-ici] *is.* Etkileyebilecek nitelikte olan; etkide bulunan.

etkili, [etki-li] *sf.* Etkide bulunan; etki yapan; müessir; tesirli. **etkili olmak,** *Etkisini göstermek; etkide bulunmak.*

etkililik, -ği [etki-li-lik] *is.* Etkili olma durumu; müessiriyet.

etkime, [etki-me] *is. kim.* ve *fiz.* Etkide bulunma; etkimek eylemi; tesir.

etkimek, [etki-mek] *gçsz. f. [-r]* Etkide bulunmak; tesir etmek.

etkin, [etki-mek > etki-n] *sf.* **1.** Hareketli ve etkili olan; aktif. **2.** Hareket eden; etkinlik gösteren; etkileyen; müessir, *(1935).* **3.** *kim.* Kimyasal tepkimelere katılma yatkınlığı gösteren (atom veya molekül.) **etkin okul,** *eğit. Program, plan ve diğer okul etkinliklerine geniş ölçüde okul öğrencilerinin de katıldığı okul.*|| **etkin öğretim,** *eğit. Ele alınan bir sorunun çözümünde, geleneksel öğretim yöntemlerinden yararlanmak yerine ilgili birkaç bilgi alanında araştırma, deneme ve inceleme yapmaya önem veren öğretim.*

etkinci, [et-kin-ci] *sf. fel.* Tüm varlığın etkinlik olduğunu, bu etkinliğin bir taşıyıcı gerektirmediğini ileri süren öğreti yanlısı; aktivist.

etkincilik, -ği [et-kin-ci-lik] *is. fel.* Tüm varlığın etkinlik olduğunu, bu etkinliğin bir taşıyıcı gerektirmediğini ileri süren öğreti; aktivizm; fiiliye.

etkinleşme, [et-kin-le-ş-me] *is.* **1.** Etkin hâle gelme; etkinleşmek eylemi. **2.** *kim.* (Bir molekül, bir atom veya bir iyon için) normal durumdan enerji yönünden daha zengin ve tepkimeye girmeye hazır duruma gelmesi.

etkinleşmek, [et-kin-le-ş-mek] *dönşl. f. [-ir]* Etkin özellik kazanmak.

etkinleştirme, [et-kin-le-ş-tir-me] *is.* **1.** Etkin duruma getirme; etkinleştirmek eylemi. **2.** *fiz.* Bir elementi, bir parçacık veya nötron akışıyla ışınlayarak daha radyoaktif duruma getirme.

etkinleştirmek, [et-kin-le-ş-tir-mek] *gçl. f. [-ir]* Etkin duruma getirmek.

etkinlik, -ği [et-kin-lik] *is.* **1.** Etkin olma durumu; faaliyet. **2.** Çalışma ve iş yapma gücü. **3.** *fel.* Eylemde bulunanın, etkin olanın taşıdığı nitelik.

etkisiz, [etki-siz] *sf.* Etkisi olmayan; etkileme gücü bulunmayan; tesirsiz. **etkisiz hâle getirmek,** *Zarar veremeyecek, hareket edemeyecek duruma getirmek; etki gücünü ortadan kaldırmak.*

etkisizleşme, [etki-siz-le-ş-me] *is.* Etkisiz duruma gelme; etkisizleşmek eylemi.

etkisizleşmek, [etki-siz-le-ş-mek] *dönşl. f. [-ir]* Etkisiz duruma gelmek; etki gücü ortadan kalkmak.

etkisizleştirme, [etki-siz-le-ş-tir-me] *is.* Etkisiz duruma getirme; etkisizleştirmek eylemi.

etkisizleştirmek, [etki-siz-le-ş-tir-mek] *gçl. f. [-ir]* **1.** Etkisiz duruma getirmek. **2.** Etki gücünü ortadan kaldırmak.

etkisizlik, -ği [etki-siz-lik] *is.* Etkisi olmama durumu.

etlad, [Ar. etlād اتلاد] *(etlâ:d) {OsT} is.* Evde doğan kul ya da cariyeler.

etlek, -ği [öd-lek / et-lek] *{ağız} sf.* Korkak; ödlek.

etlelmek, [*eT.* > et-le-l-mek] *{eT} edil. f. [-ür]* Et yapılmak. [DLT]

etlemek[1], [*eT.* > et-lē-mek] *{eT} gçl. f. [-r]* **1.** Etlik yapmak; et yapmak. [DLT] **2.** *{ağız}* Kireçten çıkarılan derilerin üzerindeki fazla et parçalarını ayıklamak.

etlemek[2], [et-mek > et-le-mek] *{eT} gçl. f. [-r]* Yapmak; etmek; söylemek. [EUTS]

etlenme, [et-le-n-me] *is.* **1.** Et sahibi olma; etlenmek eylemi. **2.** *mecaz.* Şişmanlama.

etlenmek[1], [et-le-n-mek] *dönşl. f. [-ir] edil. f.* Et bulaşmak; et karışmak; içine et girmiş olmak.

etlenmek[2], [et-le-n-mek] *dönşl. f. [-ir] [eT. -ür]* **1.** Et sahibi olmak; et almak; et edinmek; eti olmak. **2.** *mecaz.* Şişmanlamak. *{eT} (aynı)* [DLT]

etlenmek[3], [et-le-n-mek ?] *dönşl. f. [-ir]* Güvenmek.

etletmek, [et-le-t-mek] *{eT} gçl. f. [-ür]* (Kasaplık hayvan için) kestirip et hâline getirmek. [DLT]

etli, [*eT.* et-lig > et-li] *sf.* **1.** İçinde et bulunan. **2.** Eti çok olan. **3.** Kalın ve dolgun. **4.** (Meyveler için) kabuğu ile çekirdeği arasında yenecek kısmı çok olan. **5.** *{ağız}* (Hayvan için) oldukça yaşlanmış. [DS] **etli bitki,** *bot. Kurak ortamda yetişen ve dokuları içinde bol miktarda su depo eden, dalları, yaprakları ve sapı kalın bitki.*|| **etli butlu,** *(Kadın için) oldukça şişman; balık etinde.*|| **etli canlı,** *Dolgun vücutlu ve sağlıklı, güçlü.*|| **etli ekmek,** *mutf. Üzerine küçük küçük doğranmış et parçaları ile biber, domates ve soğan konularak fırında pişirilen pide.*|| **etli meyve,** *bot. Ortası etli ve sulu olan meyve.*|| **etliye sütlüye karışmamak,** *Toplum içindeki çeşitli hareketlerden uzak durmak; herhangi bir toplumsal eylem içinde bulunmamak; ilgilenmemek.*

etlig, [et-lig] *{eT} sf.* Etli; semiz. [EUTS] **etlig kişi,** *{eT} 1. Etli; şişman. 2. Et sahibi olan kimse.* [DLT]

etlik, -ği [et-lik] *sf.* **1.** (Hayvan için) etinden yararlanmak için beslenen; eti için kesilmeye hazırlanan. *{eT}* [DLT] *{ağız} (aynı)* [DS] **2.** *is.* Buzdolabı vb. araçların et konulmak için ayrılmış ve ona göre

düzenlenmiş bölümü; et konulan yer. **3.** *{eT}* Mezbaha; et kesilen yer; salhane; kanara. [EUTS] **4.** *{eT}* Et asılacak çengel. [DLT] **5.** *{ağız}* Buzağı. 🗗 **etlik koy,** *Eti için kesilmeye hazırlanan koyun.* [DLT]

etlikleyin, [et-mek > et-ti-k-leyin] *{ağız}* *zf.* Onun yaptığı gibi; dediği gibi. [DS]

etlü, [et-lü اتلو] *{OsT}* *sf.* Etli. 🗗 **etlü canlu,** *{eAT}* *İri yapılı; canlı kanlı.*

etlürek, -ği [et-lü-rek اتلورك] *{eAT}* *sf.* Etlice.

etme, [it-mek / et-mek > et-me] *is.* Yapma, eyleme işi. 🗗 **etme bulma dünyası,** *Kötülük yapanın mutlaka kötülük göreceğini ifade eden söz.*|| **etme eyleme,** *Kötü bir davranışı için birini "Yapma!" diye uyarma sözü.*

etmek[1], [*eT.* ét-mek / éd-mek > it-mek / et-mek] *(eT é:tmek)* *gçl. f.* *[-(d)er] [-(d)-iyor]* **1.** Bir durumu ortaya çıkarmak. **2.** Yapmak. **3.** (İyi, kötü vb. zarflarla) davranmak. **4.** (Olumsuz) dayanamamak; yapamamak; şiddetle ihtiyaç duymak. **5.** (Zaman için) bulmak, erişmek. **6.** (Ticaret malları için) fiyatı olmak; değerinde olmak. **7.** (Birini bir şeyden) yoksun bırakmak. **8.** Kötü davranışta bulunmak; kötülük yapmak. **9.** Doğal boşaltım ihtiyacını gidermek. **10.** Vermek; bağışlamak. **11.** *mat.* (Dört işlemde) eşittir. **12.** *{eT}* Düzenlemek; düzene sokmak; tanzim etmek; örgütlemek. [ETY] *"bodun étmek" (halkı örgütlemek; düzen vermek).* **13.** Süslemek; donatmak. 🗗 **etmediğini komamak,** *Çok kötülük yapmak; elinden gelen her türlü kötülüğü yapmak.*|| **ettiği hayır, ürküttüğü kurbağaya değmemek,** *Bir hayır yapayım derken daha büyük zararlara sebep olmak.*|| **ettiğine kalmamak,** *{eAT} Kusuruna bakmamak; hoş görmek.*|| **ettiğini bulmak,** *Yaptığı bir kötülüğün cezasını çekmek.*|| **ettiği yanına** (kâr) **kalmak,** *Yaptığı kötülüğün cezasını görmemek.*|| **ettiğiyle kalmak,** *1. Kötülük etmeye çalışan kişinin başarıya ulaşamaması ve bunun utancını yaşaması durumu. 2. Yapılmak istenen kötülüğün amacına ulaşamamak.*|| **ettiğini bulmak** (çekmek), *Yaptığı kötü davranışların karşılığında kötülükle karşılaşmak.*|| **ettiğini yanına bırakmamak,** *Yapılan kötü davranışı cezalandırmak.*

etmek[2], [ét-mek] *{eT}* *yard. f.* *[-er]* Eylemek; yapmak; etmek; kılmak. [ETY] [Yüknekî] [DLT] [EUTS] [Tekin]

etmek[3], [et-mek] *{eT}* *gçsz. f.* *[-ür]* **1.** Böğürmek; ses çıkarmak; gümbürdemek. [Tekin] [ETY] **2.** (Gök için) gürlemek. [ETY] **3.** Şarkı söylemek. [ETY]

etmek[4], [et-mek / öt-mek اتمك] *{eT}* *{eAT}* *{OsT}* *{ağız}* *is.* Yenecek ekmek. [DLT] 🗗 **etmek çıkarmak,** *{eAT} Ekmek parası kazanmak.*|| **etmek eylemek,** *{eAT} Ekmek yapmak; ekmek pişirmek.*

etmek[5], [ayıt-mak / eyt-mek > et-mek ايتمك] *{eAT}* *gçl. f.* *[-er]* Demek; söylemek.

etmekçi, [etmek-çi اتمكجى] *{eT}* *{eAT}* *is.* Ekmekçi. [DLT]

etmeklenmek, [etmek-le-n-mek] *{eT}* *dönşl. f.* *[-ür]* Ekmek sahibi olmak. [DLT]

etmeli, [et-mek > et-me-lü] *{eAT}* *zf.* Yapmak, etmek üzere olan; yapıcı; yapan; eden.

etmelü, [et-mek > et-me-lü اتملو] *zf.* → etmeli. 🗗 **etmelü olmak,** *{eAT} Yapmak üzere olmak; etmeye, yapmaya hazırlanmak.*

etmen, [et-men] *is.* **1.** Etki gösteren güç; amil; faktör, *(1942).* **2.** Yalnız başına veya birlikte etki gösteren ve belli bir sonuca götüren güçlerden, şartlardan, ögelerden her biri; bir işin veya olayın meydana gelmesine sebep olan; sebep. **3.** (Kişi için) bir işi yapan, üzerine alan, yüklenen; amil.

etnik, -ği [Yun. ethnos *(kavim)* > Fr. ethnique] *is.* **1.** Bir milletin, bir ülkenin insanları. **2.** *sf.* Bir halk topluluğunun her türlü kültür özelliği veya bu özelliğin belirtisi olan.

etnograf, [Fr. ethnographe] *is.* Kavimleri sadece dış görünüşleri bakımından tanımlayıp inceleyen kişi.

etnografya, [Fr. ethnographie] *is.* Kavimleri sadece dış görünüşleri bakımından tanımlayan, inceleyen insan bilimleri dalı.

etnolog, -ğu [Fr. ethnologue] *is.* Toplumların yapısındaki gelişmeleri ve gelişimin genel çizgilerini ortaya koymak için ırkların özelliklerini inceleyen bilim adamı.

etnoloji, [Fr. ethnologie] *is.* Toplumların yapısındaki gelişmeleri ve gelişimin genel çizgilerini ortaya koymak için ırkların özelliklerini inceleyen bilim; budun bilimi.

etnolojik, -ği [Fr. ethnologique] *sf.* Budun bilimi ile ilgili; budun bilimsel.

etokrasi, [Fr. éthocratie] *is.* Kaynağı sadece ahlaka dayanan yönetim biçimi.

etol, -ü [Lat. stola *(cüppe)* > Fr. étole] *is.* Gece kıyafetlerinin üzerine alınan kürkten veya fantezi kumaştan yapılmış uzun boyun atkısı.

etolit, [Fr. étholide] *is.* *kim.* Kara ardıcın mum salgısında bulunan ve asit alkol birleşimindeki lipit.

etoloji, [Fr. éthologie] *is.* *biy.* Hayvanların âdet ve alışkanlıklarını inceleyen bilim; davranış bilimi.

etöz, [et+öz] *{eT}* *is.* **1.** Gövde; cisim; vücut; beden; insan bedeni. [İKPÖy.] [EUTS] **2.** Şahıs; kişi; fert. [EUTS]

etra, -a'ı [Ar. etraʿ اترع] *{OsT}* *is.* Dere gibi akan su.

etrab, [Ar. tirb > etrāb اتراب] *(etra:b)* *{OsT}* *sf.* Akranlar; aynı yaşta olanlar.

etraf[1], [Ar. ṭaraf > eṭrāf اطراف] *(etra:f)* *{OsT}* *is.* **1.** Taraflar. **2.** Çevre; civar. **3.** *mecaz.* Yakınlar; muhit. **4.** Vücudun kol, bacak gibi üyeleri. **5.** *sf.* Yakındaki; çevredeki. 🗗 **etrāf-ı halfiye,** *{OsT} anat.*

Hayvanın iki art ayağı.|| **etrāf-ı kuddāmiye,** *{OsT} anat. Hayvanın iki ön ayağı.*|| **etrafında dört dönmek,** *Birini memnun etmek için sürekli yakınında bulunmak; gönlünü hoş edecek biçimde davranmak.*|| **etrafını almak,** *{OsT} Birini veya bir şeyi ortaya alarak çevresini kuşatmak; etrafında toplanmak.*|| **etrāf-ı süfliye,** *{OsT} anat. Her iki ayak.*|| **etrāf-ı ulviye,** *{OsT} anat. Her iki el.*|| **etrāfü'l-beden,** *{OsT} anat. Baş, eller ve ayaklar.*

etraf², [Ar. türfe > etrāf اطراف] *is.* **1.** Zarif ve nazik şeyler. **2.** Güzel yemekler.

etraflı, [etraf-lı] *sf.* Ayrıntılı olarak; genişçe; eksiksiz; kapsamlı.

etraflıca, [etraf-lı-ca] *(etrafl'ıca) zf.* Derinlemesine ve ayrıntılı olarak; inceden inceye.

etrah, [Ar. teraḥ > etrāḥ اتراح] *(etra:h) {OsT} is.* Kaygılar; kederler; sıkıntılar. ⧉ **etrāh-ı kalb,** *{OsT} Gönül sıkıntıları.*

Etrak, -ki [Türk => Ar. etrāk اتراك] *(etra:k, k ince söylenir) {OsT} is.* **1.** Türkler. **2.** Köylü ahali.

etras, [Ar. türs > etrās اتراس] *(etra:s) {OsT} is.* (Savaş aracı olarak) kalkanlar.

etrek¹, [? etrek] *{eT} is.* Rengi kızıla çalan sarı adam. [DLT]

etrek², **-ği** [? etrek] *{ağız} is.* Teknedeki hamuru kazımaya yarayan demirden yapılma sıyırgı; hamur bıçağı.

etren, [? etren] *{ağız} sf.* Çıplak; elbisesiz. [DS]

etrenk, -gi [et+renk] *{ağız} is.* Et gibi açık kırmızı renk. [DS]

etribe, [Ar. türāb > etribe اتربه] *(etri:be) {OsT} is.* Topraklar.

etrika, [Ar. ṭarīḳ > eṭriḳa اطرقه] *(t, kalın söylenir) {OsT} is.* **1.** Yollar; caddeler. **2.** Geçinmek üzere tutulan işler; meslekler. **3.** Tarikatlar. **4.** Sebepler; vasıtalar; vesileler.

etriye, [Fr. étrier] *is. inş.* Uzunlamasına atılan demirlerin açılmasını önlemek için kiriş veya kolonun çaprazlamasına ve çevresel olarak yerleştirilen demir bağlar.

etsemek, [et-se-mek] *{eT} gçsz. f. [-r]* Canı et istemek. [DLT]

etsetmek, [et-se-t-mek] *{eT} gçl. f. [-ür]* Et isteği uyandırmak; birinin canını et istetmek. [DLT]

etsiz, [et-siz] *sf.* **1.** Eti bulunmayan; et olmayan. **2.** Kuru; sıska; zayıf.

ettehiyyat, [Ar. et-tehiyyāt التحيات] *(ettehiyya:t) {OsT} ünl.* **1.** Allah ömürler versin! **2.** *is. isl.* Namazda oturulduğu zaman bu kelime ile başlayan dua.

etti, [ek-di / iktü > etti] *{ağız} is.* İnsana alıştırılmış kuzu ya da oğlak. [DS]

ettikleyin, [ayt-mak / eyt-mek > eyt-ti-k-leyin] *{ağız} zf.* Söylediği; dediği gibi. [DS]

ettirgen, [et-tir-gen] *sf.* **1.** Etmek eylemini bir başkasına yaptıran; ettirmek eylemini gerçekleştiren; sürekli ettiren. **2.** *dbl.* Geçişli fiil kök ve gövdelerine geçişlilik eki getirilerek, fiilin gösterdiği işin başkasına yaptırıldığını gösteren. ⧉ **ettirgen çatı,** *dbl. Taşıdığı eylem bir nesneye aktarılabilen geçişli veya geçişsiz bir fiil kök veya gövdesine geçişlilik eklerinden biri getirilerek kurulan çatı.*|| **ettirgen fiil,** *dbl. Taşıdığı kavram bir nesneye aktarılabilen çatılı fiil.*

ettirgenlik, -ği [et-tir-gen-lik] *is.* Ettirgen olma.

ettirme, [et-tir-me] *is.* Bir başkasının yapmasını sağlama; ettirmek eylemi.

ettirmek, [et-tir-mek] *gçl. f. [-ir]* Bir başkasının yapmasını sağlamak.

ettoprak, -ğı [et+toprak] *is.* **1.** Yumuşak, kırmızı ve özlü toprak. **2.** Kırmızı, et renginde toprak.

ettün, [Ar. ettūn اتون] *(ettü:n) {OsT} is.* Hamam külhanı.

ettürmek¹, [ét-mek *(düzeltmek)* > ét-tür-mek] *{eT} gçl. f. [-ür]* Onartmak; düzeltmeyi emretmek. [DLT]

ettürmek², [īt-mek / iyd-mek *(eğirmek)* > ét-tür-mek] *{eT} gçl. f. [-ür]* Büktürmek. [DLT]

etük, [et-ük] *{eT} is.* Edik; terlik; ayakkabı; çizme; pabuç. [EUTS] [İKPÖy.] [DLT] ⧉ **begüm etük,** *Kadın ayakkabısı.* [DLT]

etükçi, [etük-çi] *{eT} is.* Pabuççu; kavaf. [DLT]

etüklenmek, [etük-le-n-mek] *{eT} dönşl. f. [-ür]* Ayakkabı, edik sahibi olmak; ediklenmek. [DLT]

etüklük, [etük-lük] *{eT} sf.* Edik için ayrılmış; edik yapmaya uygun; ediklik. ⧉ **etüklük sagrı,** *{eT} Ayakkabı yapılmak için ayrılan sahtiyan.* [DLT]

etüt, -dü [Fr. étüde] *is.* **1.** Herhangi bir konuda yapılan ön inceleme ve araştırma; ön inceleme. **2.** İnceleme ve araştırma sonucunda hazırlanan eser. **3.** *ed.* Belli bir konuyu ele alan eser. **4.** Desen öğretimi için kullanılan kompozisyona geçmeden önce tabiat karşısında yapılmış hazırlık çalışması. **5.** Çoğunlukla öğrenme amacıyla yapılan beste. ⧉ **etüt etmek,** *İncelemek.*

etüv, [Fr. étüve] *is.* **1.** Laboratuarlarda mikropları üretmek, fiziksel olayları gerçekleştirmek veya yüksek sıcaklık isteyen kimyasal tepkimeyi oluşturmak için kullanılan, derecesi önceden belirlenmiş sıcaklığı sürekli olarak koruyan kapalı kap. **2.** Yüksek sıcaklıkta dezenfekte etmekte kullanılan araç. **3.** Çeşitli araçları kurutmakta kullanılan kapalı kap.

etüz, [et+öz > etüz] *{eT} is.* **1.** Gövde; cisim; vücut. [EUTS] **2.** Şahıs; kişi; fert. [EUTS] ⧉ **etüz kodug,** *{eT} Ölüm.* [Gabain]

etüzlüg, [etüz-lüg] *{eT} sf.* Gövdeli; cisimli. [EUTS]

etvak, -kı [Ar. ṭavḳ > eṭvāḳ اطواق] *(etva:k, ṭ kalın söylenir) {OsT} is.* **1.** Kadın gerdanlıkları. **2.** Hindistan cevizi sütü.

etvar, [Ar. ṭavr > eṭvār اطوار] *(etva:r) {OsT} is.* **1.** Tavırlar; davranışlar; hâl ve hareketler. **2.** İşler. **3.** Tarzlar. ⊡ **etvār-ı mütehayyirāne,** *{OsT} Şaşkınca davranışlar.*|| **etvār-ı nā-lāyıka,** *{OsT} Uygunsuz davranışlar.*|| **etvār-ı seb'a,** *{OsT} tasvf. Yedi tavır; insan nefsinin yedi derecesinden her biri.*

etvas, [Ar. ṭāūs > eṭvās اطواس] *(etva:s) {OsT} is.* Tavus kuşları.

etyaran, [et+yar-an اتياران] *{OsT} is. tıp.* Daha çok parmaklarda çıkan ve derine kadar inen dolama; kurlağan. [Kamus Ter.]

etyemez, [et+ye-mez] *is.* **1.** Et yemeyen. **2.** Her türlü beslenme düzeninde et yememeyi tercih eden ve bu tutumu savunan kişi; vejetaryen.

etyemezlik, -ği [et+ye-mez-lik] *is.* **1.** Et yememe durumu. **2.** Her türlü et ve et ürünlerinin yer almadığı bir beslenme düzeni; vejetaryenlik.

etyin, [et+yin] *{eT} is.* Vücut. [DLT]

Eu [Fr. europium] *is. kısalt. kim.* Nadir toprak metallerinden atom numarası 63, atom kütlesi 151,96 olan *europiumun* elementinin sembolü.

-ev, [-av / -ev] *yap. e.* → -av.

EV [Fr. électron-volt] *is. kısalt.* Nükleer fizikte, güç birimi olarak kullanılan elektron-voltun kısaltması.

ev¹, [ev *(yans.)*] *is.* Kendi kendine söylenme ve heyecanlanma bildiren kök. [Zülfikar] *ev-il-de-n-mek*

ev², [*eT.* ēv / eb / ew / üy / öy / ef / öv / üv / ev او] *is.* **1.** İnsanların barınması için yapılmış bina. *{eT} (aynı)* [DLT] [Gabain] [EUTS] **2.** Bir ailenin oturabileceği biçimde yapılmış barınak; konut. **3.** Bir kimsenin içinde oturduğu yapı. **4.** Oturulan binanın iç düzenlemesi veya eşyası. **5.** İçinde belirli bir iş görülen ve kurumlaşmış hizmet binası. **6.** Belirli meslek gruplarının toplumsal ilişkilerini sürdürdükleri ve üye olarak yararlanabildikleri kuruluş ve binası. **7.** *mecaz.* Aile. **8.** *mecaz.* Aile üyeleri. **9.** Soy; nesil; hanedan. **10.** Çadır. **11.** Satrançta her bir kare. **12.** *gnşl.* (Göz vb. organlar için) içine yerleştikleri oyukluk. **13.** *{eAT}* Zevce; eş. **14.** *{eAT}* Burç; menzil. **15.** *{ağız}* Oda. [DS] **16.** *{ağız}* Mutfak. [DS] **17.** *{ağız}* Araba ve kağnılarda tekerlekler arasında kalan ve üzerine yük konulan düzlem. [DS] ⊡ **ev açmak,** *1. Ayrı bir eve geçmek; ayrı bir evde yaşamaya başlamak. 2. Evlenmek.*|| **ev adamı,** *Evine bağlı erkek.*|| **ev altı,** *Eski evlerde zemin kata verilen ad.*|| **ev arası,** *{ağız} Sokak; mahalle.* [DS]|| **ev ardı,** *{ağız} Kiler.* [DS]|| **ev avradı,** *{ağız} Ev işlerini iyi yapan veya kendini ev işlerine adayan kadın.* [DS]|| **ev bark,** *1. Ev ve mülk. {eT} (aynı)* [DLT] *2. Aile; çoluk çocuk.*|| **ev baş olmak,** *{ağız} (Yapılmakta olan ev için) tümden bitmek; oturulabilir duruma gelmek.* [DS]|| **ev bekçiliği,** *Sürekli evde oturma.*|| **ev bekçisi,** *{eAT} Evin kadını; zevce.*|| **ev bezeği,** *{OsT} Döşeme; mobilya; mefruşat.*|| **ev bozmak,** *1. Karı koca ayrılmak; boşanmak. 2. Karı kocanın ayrılmasına sebep olmak.*|| **ev bucak olmak,** *{ağız} Evlenmek; aile oluşturmak.* [DS]|| **ev çağrımı,** *{ağız} folk. Evlenme nedeniyle akraba olan ailelerin ilk kez birbirlerini yemeğe çağırmaları.* [DS]|| **ev çıkımı,** *{ağız} Yaz başlangıcı.* [DS]|| **evde kalmak,** *1. (Öğrenci vb. için) evde oturmak. 2. (Kız için) evlenememek; evlenme çağı geçmiş olmak.*|| **evdeki pazar çarşıya uymamak,** *İşler önceden düşünüldüğü, planlandığı gibi gitmemek.*|| **ev delmek,** *{OsT} Evin duvarını delerek hırsızlık yapmak.*|| **ev depesi,** *{eAT} Tavan.*|| **ev direği,** *{ağız} Evini çekip çeviren, ev idaresinden iyi anlayan kadın.* [DS]|| **ev eşyası,** *Evde yaşamak ve günlük işleri görmek için kullanılan eşya.*|| **ev ev dolaşmak** (gezmek), *Her eve uğrayarak dolaşmak, gezmek.*|| **ev eylemek,** *{eAT} Ev yapmak.*|| **ev eylenmek,** *{eAT} Yörünge edinmek.*|| **ev gailesi,** *Evin maddî ve manevi yükü; geçim derdi.*|| **ev göre,** *{ağız} folk. Yeni ev yapan kimseye götürülen hediye.* [DS]|| **ev görmelik,** *{ağız}* → ev göre. [DS]|| **ev güveğisi** (güvesi), *{ağız} (Kişi için) köşe bucak her tarafı karıştıran, darmadağınık eden.* [DS]|| **ev halkı,** *Bir evde yaşayanların tümü.*|| **ev hayvanı,** *Kedi köpek gibi evde beslenebilen evcil hayvanlar.*|| **evi çalmak,** *{ağız} Evi badana yapmak.*|| **ev içi,** *{ağız} Mutfak.* [DS]|| **ev içi esbabı** (esvabı), *{OsT} Ev eşyası.*|| **ev idaresi,** *Evin işlerini yürütme.*|| **evin direği,** *Evin en önemli kişisi; evin geçim yükünü taşıyan.*|| **evinin kadını olmak,** *1. Evine, eşine ve çocuklarına bağlı olmak. 2. Evle ilgili işleri çok iyi yürütüyor olmak.*|| **evin yolunu bilmek,** *1. Ailesine bağlı olmak. 2. Zamanında evine dönmek.* || **evin yolunu unutmak,** *Eve seyrek gitmek.*|| **evi sırtında,** *Evi ve duracak yeri olmadan rast gele yerlerde yaşamak zorunda kalan.*|| **ev issi,** *{eAT} Evin reisi.* [DS]|| **ev işi,** *1. Evdekilerin, ev içi ihtiyaçlarını karşılayan işler. 2. Fabrikasyon değil de evde üretilmiş olan.*|| **ev işletmek,** *Genelev sahibi olmak.*|| **evi tarafı,** *{eAT} Evinin halkı; ailesi.*|| **ev kadını,** *1. Ev işleriyle uğraşan ve bunları çok iyi yapan kadın. 2. Dışarıda çalışmayarak evin işlerini yürüten kadın.*|| **ev kızı,** *{eT} Aile kızı.* [DLT]|| **ev kirası,** *İçinde oturmak için kiralanan eve verilen ücret.*|| **ev kullugı,** *{eAT} Ev hizmetçiliği.*|| **ev kumaşı,** *{eAT} Tencere, tava, balta, keser, kürek, tabak, sofra gibi ev eşyası.*|| **ev kurşagı,** *{eT} Yünden dokunur, bel kuşağına benzer bir nesne olup çadırın etrafına sarılır.* [DLT]|| **ev kuşu,** *1. {ağız} Güvercin. 2. Evden çıkmayan, vaktinin çok büyük kısmını evde geçiren.* [DS]|| **ev kutluğu,** *{ağız} folk. El öpmeden sonra kız tarafının oğlan evine gitmesi.* [DS]|| **evlerden ırak** (uzak), *Kötü bir durumdan söz edilirken kimsenin*

başına gelmemesi için edilen bir dua mahiyetinde söz.|| **evlere şenlik,** *Beğenilmeyen ve olumsuz bir durum veya tutum için alay sözü.*|| **ev okı,** *{OsT} Üzerine yapının çatısı oturtulan büyük direk.*|| **ev öñi,** *{eAT} Avlu; giriş.*|| **ev örtüsi,** *{eAT} Çatı.*|| **ev sahibi,** *1. Evin maliki olan kimse. 2. (Kiracıya göre) evin sahibi. 3. (Konuğa göre) evine misafir olduğu kişi.*|| **ev sıçanı,** *Evin gizli kapaklı yerlerini bilen ve her tarafı karıştıran ufak tefek kişi.*|| **ev sineği,** *zool. Böcekler sınıfından, çift kanatlılar takımından, kül renkli, yumurtalarını her türlü pislik üzerine bırakan, gezdiği yerlerden ayakları ile dizanteri ve tifo gibi bulaşıcı mikropları taşıyan bir eklem bacaklı, (Musca domestica).*|| **ev sokağı,** *{OsT} Kapı aralığı; dehliz.*|| **ev şenliği,** *{ağız} (Erkek için) eşi; karısı.* [DS]|| **ev tutmak,** *Oturmak amacıyla ev kiralamak.*|| **ev umuru,** *Evde yapılan ve yapılması gereken bütün işler.*|| **ev uşağı,** *{ağız} Evin hanımı.* [DS]|| **ev üsti,** *{eAT} Çatı.*|| **ev yemeği,** *Ticarî amaç gütmeyen ve ev halkının beslenmesi için evde yapılan yemek.*|| **ev** (bark) **yıkmak,** *Karı kocayı birbirinden ayırmak.*

evabid, [Ar. ābide > evābid اوابد] *(eva:bid) {OsT} is.* Geleceğe anı olarak kalacak eserler; kalıcı eserler; anıtlar. ⊡ **evābid-i üdebā,** *{OsT} Edebiyatçıların eserleri.*

evagi, [Ar. āğiye > evāğī اواغى] *(eva:ği) {OsT} is.* Bağ, bahçe ve bostanları sulamak için açılan arklar; su kanalları.

evahir, [Ar. āḫir > evāḫir اواخر] *(eva:hir, h kalın söylenir) {OsT} is.* **1.** Son zamanlar; son günler; sonlar. **2.** Kamerî ayların yirmisinden sonraki günleri. ⊡ **evāhir-i saltanāt,** *{OsT} Saltanatın sonları.*

evail, [Ar. evvel > evā'il اوائل] *(evāil) {OsT} is.* **1.** Önceler; geçmiş zamanlar; başlangıçlar; ilk zamanlar; iptidalar. **2.** Kamerî ayların ilk on günü.

evam, [Far. evām اوام] *(eva:m) {OsT} is.* **1.** Borç; deyn. **2.** Ödünç. **3.** Renk; boya; levn.

evamir, [Ar. emr > evāmir اوامر] *(eva:mir) {OsT} is.* Emirler; buyruklar; buyrultular. ⊡ **evāmir-i aşere,** *{OsT} Yahudilerin uyması gereken on dinî emir; on emir.*|| **evāmir-i āliye,** *{OsT} 1. Yüksek emirler. 2. Padişah buyrukları.*|| **evāmir ü nevāhî,** *{OsT} Emirler ve yasaklar.*

evan, [Ar. āvine > evān اوان] *(eva:n) {OsT} is.* Çağ; vakit; zaman. ⊡ **evān-ı şebāb,** *{OsT} Gençlik çağı.*

evani, [Ar. inā > evānī اوانى] *(eva:ni:) {OsT} is.* Kaplar; kap kacaklar. ⊡ **evānî-i sîm ü zer,** *{OsT} Altın ve gümüş kap kacak.*

evar, [Far. evār اوار / اواره] *(eva:r) {OsT} is.* **1.** *tar.* Hükûmet daireleri ve divana ait defterler. **2.** İmaret.

evarin, [Far. evārīn اوارين] *(eva:ri:n) {OsT} sf.* Çirkin.

evasıt, [Ar. evsaṭ > evāsıṭ اواسط] *(eva:sıt) {OsT} is.* **1.** Orta yerler; ortalar; ortadakiler. **2.** Orta günler; orta zamanlar. **3.** Kamerî aylarda ortadaki on günlük zaman. ⊡ **evāsıt-ı kelimāt,** *{OsT} dbl. Kelimelerin ortaları.*

evavin, [Ar. iyvān > evāvīn اواوين] *(eva:vi:n) {OsT} sf.* **1.** Büyük sofalar; salonlar. **2.** Köşkler.

evaze, [Fr. évasé] *sf.* (Elbise eteği için) etek uçlarına doğru genişleyen.

evazıh, [Ar. evāżıḥ اواضح] *(eva:zıh) {OsT} is.* **1.** Mehtaplı geceler. **2.** Arap aylarının on üç, on dört ve on beşinci geceleri.

evb, [Ar. evb اوب] *{OsT} is.* Yön; taraf; cihet.

evbar, [Far. evbār اوبار] *(evba:r) {OsT} is.* Yutma; yutuş.

evbaş, [Ar. vebeş > evbāş اوباش] *(evba:ş) {OsT} is.* **1.** Terbiyesiz ve aşağılık kişi; baldırı çıplak; ayak takımı *(çokluk olmasına karşın teklik kullanılır).* **2.** Çapkınlar.

evbaşan, [Ar. evbāş > evbāşān اوباشان] *(evba:şa:n) {OsT} is.* Terbiyesiz ve ayak takımından olanlar; aşağılık kişiler.

evbaşane, [Ar. evbāş + Far. -āne اوباشانه] *(evba:şa:ne) {OsT} zf.* Terbiyesizce; aşağılık bir şekilde.

evbaşça, [evbaş-ça] *zf.* Ayak takımı biçiminde; külhanbeyce,

evc[1], [Ar. evc اوج] *{OsT} is.* **1.** Doruk; zirve; en üst tepe. **2.** 21 Haziranda Dünya'nın yörüngesi üzerinde Güneş'e en uzak bulunduğu nokta; gün-öte. ⊡ **evc-gîr,** *{OsT} Yükseğe çıkan; yükselen.*|| **evc-i āsmān,** *{OsT} Göğün en yüksek noktası.*|| **evc-i bālā,** *{OsT} En üst derece; doruk; zirve.*|| **evc-i hevā,** *{OsT} Havanın üstü; en yüksek tabakası.*|| **evc-i ikbāl,** *{OsT} Yükselişin en üst noktası.*|| **evc-i rif'at,** *{OsT} Yüksekliğin tepesi; son noktası.*|| **evc-pervāz,** *{OsT} Yüksekte uçan.*|| **eve ve haziz hattı,** *{OsT} Günberi-günöte doğrusu.*

evc[2], [Far. evc اوج] *{OsT} is. müz.* Irak makamının inici şekli olan eski bir makam.

evca, -a'ı [Ar. vecā' *(ağrı, sızı)* > evcā' اوجاع] *(evca:) {OsT} is.* Ağrılar; sancılar; acılar; sızılar. ⊡ **evcā'-yı batn,** *{OsT} Karın ağrısı.*|| **evcā'-yı şedîde,** *{OsT} Şiddetli ağrılar.*

evcar, [Ar. evcār اوجار] *(evca:r) {OsT} is.* Avcıların gizlenmek için yaptıkları çukur ya da kapalı yerler.

evcara, [Far. evcārā اوجارا] *{OsT} is. müz.* Klasik Türk müziğinde Üçüncü Selim tarafından bulunduğu söylenen bir makam.

evce, [ev-ce] *(e'vce) zf.* Bütün ev halkı birlikte olarak.

evceb, [Ar. vācib > evceb اوجب] *{OsT}* *sf.* En vacip; pek gerekli; çok lüzumlu. ☞ **evceb-i vācib,** *{OsT} Gerekli olanların en gereklisi.*

evceh, [Ar. evceh اوجه] *{OsT}* *sf.* En uygun; pek uygun; çok münasip. ☞ **evceh-i akvāl,** *{OsT} Sözlerin en uygun düşeni.*

evcek, [ev-cek] *(e'vcek)* *zf.* Bütün ev halkı birlikte olarak.

evceklenmek, [ev-mek > evcek-le-n-mek ?] *{ağız}* *dönşl. f. [-ir]* Hayal edilen şey gerçekten olacakmış gibi davranmak.

evcel, [Ar. evcel اوجل] *{OsT}* *sf.* (Kişi için) çok korkak.

evcer[1], [Ar. evcer اوجر] *{OsT}* *sf.* (Kişi için) çok çekingen.

evcer[2], [Far. efzār => evcer] *{ağız}* *is.* Çok taneli başak. [DS]

evcersiz, [evcer-siz] *{ağız}* *sf.* **1.** Yararsız. **2.** Mantıksız. [DS]

evci, [ev-ci] *sf.* **1.** (Yatılı okul öğrencileri ile askerler için) hafta sonlarında evlerine izinli çıkan. **2.** *is. argo.* Çoğunlukla ev soyarak hırsızlık yapan kimse. ☞ **evci çıkmak,** *(Yatılı öğrenci ve askerler için) hafta sonlarında ailelerinin yanına izinli olarak gitmek.*

evcik, -ği [ev-cik] *is.* **1.** Küçük ev. **2.** *{ağız}* Küçük çocukların evcilik oynamak için yaptıkları oyuncak ev. [DS] **3.** *{ağız}* Kasık. [DS] **4.** *{ağız}* Keklik avlağı. [DS]

evcil, [ev-cil] *sf.* **1.** *{ağız}* (Adam için) evine düşkün; evcimen. [DS] **2.** İnsana alışkın ve insan çevresinde yaşayan; ehlî, *(1935)*. **3.** (Hayvan için) insanlarca üretimde ve çeşitli hizmetlerde kullanmak için eğitilmiş olan. ☞ **evcil hayvan,** *İnsana alışkın veya onun hizmetinde bulunan eğitilmiş hayvan.*

evcilik, -ği [ev-ci-lik] *is.* **1.** Evci çıkma durumu. **2.** Küçük kız çocuklarının oynadığı, ev işleri ile büyüklerin ilişkileri örneğindeki oyunlar.

evcilleşme, [ev-cil-le-ş-me] *is.* İnsana alışma; evcilleşmek eylemi.

evcilleşmek, [ev-cil-le-ş-mek] *dönşl. f. [-ir]* (Hayvanlar için) insanlara alışıp evde beslenir olmak.

evcilleştirilme, [ev-cil-le-ş-tir-il-me] *is.* Evcil hâle getirilme; evcilleştirilmek eylemi.

evcilleştirilmek, [ev-cil-le-ş-tir-il-mek] *edil f. [-ir]* Evcil hâle getirilmek.

evcilleştirme, [ev-cil-le-ş-tir-me] *is.* **1.** Evcil hâle gelmesini sağlama eylemi. **2.** Hayvanları insana alışkın ve yararlanılır duruma getirme.

evcilleştirmek, [ev-cil-le-ş-tir-mek] *gçl. f. [-ir]* Evcil hâle getirmek; insana alıştırmak.

evcillik, -ği [ev-cil-lik] *is.* Evcil olma durumu; insana yakınlık.

evcimal, [evci-men] *{ağız}* *sf.* **1.** Evcimen. **2.** Tutumlu; evcimik. [DS]

evcimek, [ev-ci-mek] *{ağız}* *gçsz. f. [-r]* **1.** Evin işlerine ve eksiklerine düşkünlük göstermek. **2.** Ev ihtiyaçlarını tamamlamaya çalışmak. **3.** *gçl. f.* Herhangi bir hayvanı eve alıştırmak. [DS]

evcimen[1], [evci-men اوجمن] *sf.* **1.** *{OsT}* (Erkek için) evine, ailesine çok bağlı olan. **2.** (Kadın için) ev işlerinde becerikli ve çalışkan olan; evini çekip çeviren, düzenli ve temiz tutan. **3.** *{ağız}* (Hayvan için) evde beslenen. [DS]

evcimen[2], [Far. encümen] *{ağız}* *is.* → encümen. [DS]

evcimik,-ği [ev > ev-ci-mik / ev-cü-mük] *{ağız}* *sf.* Tutumlu. [DS]

evcire, [Ar. vecār / vicār > evcire] *{OsT}* *is.* **1.** Kurt, aslan gibi yırtıcı hayvanların yatakları; yabani hayvan ini; vücur **2.** Sel sularının yatakta oluşturdukları oyuklar.

evcümend, [Far. evcümend اوجمند] *{OsT}* *is.* **1.** Küme; yığın; top. **2.** *is.* (Kadın için) evini düzenli tutan, iyi idare eden kişi.

evçi, [ev-çi] *{eT}* *is.* **1.** Kadın. [EUTS] **2.** *{ağız}* Kiler. [DS]

evdad, [Ar. vedīd > evdād اوداد] *(evda:d)* *{OsT}* *is.* Ahbaplar; dostlar; sevgililer.

evdeci, [ev-de-ci] *{ağız}* *is.* Çiftlikte çalışanlara yemek hazırlayan aşçı. [DS]

evdemonizm, [Fr. eudémonisme] *is.* Mutluluğu en yüce iyi olarak kabul eden ve mutluluk fikri üzerine kurulmuş ahlak öğretisi; mutçuluk; istisadiye.

evder, [Far. evder اودر] *{OsT}* *is.* **1.** Amca. **2.** Amca, hala, teyze çocukları. **3.** Yeğenler.

evdeş, [ev-deş اودش] *is.* **1.** Aynı evde oturanlardan her biri. **2.** Eş; karı. **3.** *{ağız}* Karı koca. [DS]

evdi, [év-mek] *{ağız}* *zf.* Acele; çabuk. [DS]

evdik, -ği [iv-mek / ev-mek > ev-dik] *{ağız}* *sf.* **1.** Nişanlısı ile nikâhtan önce cinsel ilişkide bulunan kız. **2.** Kocaya kaçan kız. **3.** (Çocuk için) piç. [DS]

evdilemek, [evdi-le-mek] *{ağız}* *gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* Yünü diterek temizlemek; eğirilecek hâle getirmek. [DS]

evdilmek, [evdī-mek *(toplamak)* > evdi-l-mek] *{eT}* *edil. f. [-ür]* Ele geçirilmek; toplanmak. [DLT]

evdimek, [evdī-mek / evtimek] *(evdi:mek)* *{eT}* *gçl. f. [-r]* Toplamak. [DLT] [Gabain]

evdindi, [evdi-n-di] *{eT}* *sf.* Toplanmış; devşirilmiş. [DLT]

evdindmek, [ev-(i)t-in-mek ?] *{ağız}* *dönşl. f. [-ir]* Acele etmek. [DS]

evdinmek, [evdi-n-mek] *{eT}* *dönşl. f. [-ir]* *[eT. -ür]* **1.** Toplamak; toplamayı üzerine almak; kendi kendisine toplamak. [DLT] **2.** *{ağız}* (Kümes hayvanları için) ayakları ile yeri eşelemek; eşinmek. [DS] **3.**

{ağız} Didiklemek. [DS] **4.** *{ağız}* Hastalığın verdiği ağrı ve sızı ile kıvranmak. [DS] **5.** *{ağız}* Bir sıkıntı dolayısıyla bir şey yapamadan oturmak. [DS]

evdirme, [ev-dir-me] *{ağız} is.* Suyu az olan çeşme ya da kuyularda su kabı doluncaya kadar bekleme. [DS]

evdirmek, [év-dir-mek اودرمك] *{eAT} {ağız} gçl. f. [-ir] [eAT -ür]* Acele ettirmek. [DS]

evdime, [ev-di-me] *{ağız} is.* İyilerini seçme ve ayırma. [DS]

evdiye, [Ar. vādī > evdiye اودية] *{OsT} is.* Dağlar arasındaki yerler; dereler; vadiler.

evdürmek, [év-dür-mek اودورمك] *{eAT} gçl. f. [-ür]* → evdirmek.

eve[1], [ebe] *{ağız} is.* Oyunda ebe olan. [DS]

eve[2], [év-mek > ev-e] *{ağız} zf.* Acele; çabuk. [DS]

evecek, -ği [iv-mek / ev-mek > ev-e-cek] *{ağız} sf.* → evecen. [DS]

evecekli, [iv-mek / ev-mek > ev-e-cek-li] *{ağız} sf.* → evecen. [DS]

evecen, [iv-mek / ev-mek > ev-e-cen] *sf.* Çok iven; aceleci.

evecenlik, -ği [iv-mek / ev-mek > ev-e-cen-lik] *{ağız} is.* Çok acelecilik; aciliyet. [DS]

evecennik, -ği [evecen-lik / evecennik] *{ağız} is.* → evecenlik. [DS]

evecik, -ği [iv-mek / ev-mek > ev-e-cik] *{ağız} sf.* → evecen. [DS]

eveç[1], **-ci** [ev-eç / öv-eç] *{ağız} is.* Bir yaşındaki erkek koyun. [DS]

eveç[2], **-ci** [ev-eç] *{ağız} sf.* → evecen. [DS]

evedalag, [ev-mek > ivedi-le-k] *{ağız} zf.* Acele olarak; ivedilikle. [DS]

evede, [ivedi] *{ağız} zf.* Acele; ivedi. [DS] ⚙ **evede binme,** *{ağız} İşi aceleye getirme; alelacele yapma.* [DS]|| **evede etmek,** *{ağız} Acele olarak yapmak; acele etmek.* [DS]

eveden, [eyü-den ? / eve-den اودن] *{eAT} zf.* Tamamiyle; büsbütün.

evedi, [ev-mek > ev-e-di اودى] *{ağız} zf.* Acele; ivedi; çabucak. [DS]

evegen, [iv-mek / ev-mek > ev-e-gen] *sf.* **1.** Bir şeyin çabuk olmasını veya yapılmasını isteyen. **2.** Çabuk ilerleyen; akut; hâd; iveğen.

evek, [év-mek > évēk] *(é:ve:k) {eT} is.* **1.** Acele; çabuk. *{ağız} (aynı)* [DS] **2.** Aceleci; evecen. [DLT]

eveklemek, [*eT.* évek > evek-le-mek] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(i)-yor]* Acele etmek; ivmek. [DS]

eveklik, [évek-lik] *{eT} is.* Acelecilik; işte ivme. [DLT]

evelek, -ği [Erme. avel => evelik اولك] *{ağız} is.* → evelik. [DS]

evelemek[1], [ev-e-le-mek] *gçsz. f. [-r] [-l(i)-yor]* Telaşla bir şeyi öne veya sona getirmek. ⚙ **evelemek gevelemek,** *Bir sözü tam söylemeden ağız içinde mırıldanmak.*

evelemek[2], [oyala-mak > eve-le-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* Oyalamak; işinden, yolundan alıkoymak.

evelez, [eve-le-mek > eve-le-z / öl-e-ğe-z ?] *{ağız} sf.* İşe yaramaz; cansız. [DS] ⚙ **evelez kaldıraz,** *{ağız} Gelişigüzel; üstünkörü; baştan savma.* [DS]

evelik, -ği [Erme. avel *(çalı çırpi)* => evel-ik] *{ağız} is.* **1.** Yaprakları yenilebilen, tohumlarından çay yapılan ıspanağa benzer bir ot; labada. **2.** Mantar. [DS] ⚙ **evelik mancarı,** *{ağız} is. Labada.* [DS]|| **evelik otu,** *{ağız} Yabanî pancar otu.* [DS]

even[1], [ev-en] *{ağız} sf.* → evecen. [DS]

even[2], [? even] *{ağız} sf.* Başkalarına söz hakkı ve davranış serbestliği tanımayan; zorba; zalim. [DS]

evend, [Far. evend اوند] *{OsT} is.* Kap kacak.

evere, [Far. āvāre => avara / evere] *{ağız} is.* Dört yaşından küçük manda yavrusu. [DS]

everek, -ği [Erme. avel => evel-ik] *{ağız} is.* → evelik. [DS]

everen, [evren ?] *{ağız} sf.* Büyük; ulu. [DS]

everim, [ev-er-mek > ev-er-im] *{ağız} sf.* (Kişi için) evlendirilecek yaşa gelmiş olan. [DS]

everme, [ev-er-me] *is.* Evlendirmek eylemi.

evermek, [ev-er-mek اورمك] *gçl. f. [-ir]* (Oğlunu, kızını) evlendirmek; evlenmesini sağlamak; *{ağız} (aynı).* [DS]

eveşik, -ği [ev-eş-ik] *{ağız} is.* Bir işi herkesin birbiri üzerine atması. [DS]

evet[1], [*eT.* emet / yeme-t > evet اوت] *(e'vet) e.* **1.** *"Öyledir; doğrudur."* anlamında doğrulama ve tasdik kelimesi; peki; olur; oldu; tamam; ya; beli; ha; he. *{eT} (aynı)* [DLT] **2.** *{eAT}* Fakat; lakin; şu var ki. **3.** Olumlu cümlenin anlamını güçlendirmek için kullanılır. **4.** *is.* Oylamada olumlu oy. **5.** *ünl.* Bir çağırma anında *"Efendim; buradayım!"* anlamında kullanılır. ⚙ **evet efendimci,** *Kendisine söylenen doğru veya yanlış her sözü tasdik eden, kabullenen kişi.*

evet[2], [év-et] *(é:vet) {eT} {ağız} is.* Acele; çabuk. [DLT]

eveti, [év-mek > év-et-i] *{ağız} zf.* → evedi. [DS] ⚙ **eveti etmek,** *{ağız} İvmek; acele etmek.* [DS]

evetici, [év-mek > ev-et-ici] *{ağız} sf.* Aceleci; tez canlı. [DS]

evetilemek, [év-et-i-le-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* İvmek; acele etmek. [DS]

evetleme, [evet-le-me] *is.* Doğrulama; evetlemek eylemi.

evetlemek, [evet-le-mek اوتلمك] *{eAT} gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* Onaylamak; katılmak; doğrulamak.

evetlenmek[1], [evet-le-n-mek] *edil f. [-ir]* Onaylanmak; doğrulanmak; kabul görmek.

evetlenmek[2], [év-et-le-n-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* Acele etmek; ivmek.

eveyik, -ği [év-e-y-ik ?] *{ağız} is.* Sarı renkte çok özlü bir tür buğday. [DS] ⊡ **eveyik tahıl,** *{ağız} Kırmızı buğday.* [DS]

eveyik, -ği [*eT.* ök-e-mek *(söylemek)* > ök-e-y-ik] *{ağız} is.* Üveyik. [DS] ⊡ **eveyik kır,** *{ağız} Üveyik rengine benzer at donu.* [DS]

evez, [Ar. ʿivāż] *{ağız} is.* **1.** Karşılık; bedel. **2.** ... in yerine. [DS]

evfa, -a'i [Ar. vefāʾ > evfāʾ اوفاء] *(evfa:) {OsT} sf.* **1.** Daha bağlı; en vefalı; çok cana yakın; en çok sözünde duran. **2.** Çoklukta tama ulaşmış; pek tamam; yetkin.

evfak, [Ar. vefīḳ > evfāḳ اوفاق] *(evfa:k) {OsT} sf.* **1.** Daha uygun; en uygun; pek uygun. **2.** Büyülerde kullanılan bir harf ya da rakam biçimi.

evfer, [Ar. vafīr *(çokluk)* > evfer اوفر] *{OsT} sf.* **1.** Daha çok olan; en çok olan; pek çok olan. **2.** Sayıca en fazla olan. **3.** *müz.* Türk musikisinde 9 zamanlı 6 vuruşlu küçük bir usul.

evgad, [Ar. veġd > evġād اوغاد] *(evğa:d) {OsT} is.* Akılsızlar; ahmaklar.

evgar, [Far. evġār اوغار] *(evgâ:r) {OsT} is.* Sarhoş.

evgenc, [Far. evgenc اوگنج] *{OsT} is.* Pişmanlık.

evgeş, [eğ-mek > eğ-eş > evgeş ?] *{ağız} sf.* Eğri; eğik. ⊡ **evgeş gevgeş,** *{ağız} Eğri büğrü; yamuk yumuk.* [DS]|| **evgeş kulak,** *{ağız} Kulaklarını dik tutamayan at.* [DS]

evgin, [iv-mek *(hızlanmak)* > ev-mek > ev-gin] *sf.* **1.** Öncelikle yapılması gereken; ivedili; müstacel. **2.** *{ağız}* Aceleci.

evhad, [Ar. vāḥid > evḥād اوحاد] *(evha:d) {OsT} sf.* Tek; bir tane; biricik; yegâne.

evhal, -li [Ar. vaḥal > evḥāl اوحال] *(evha:l) {OsT} is.* **1.** Balçıklar; çamurlar. **2.** Sıvalar. **3.** Yerler; mekânlar.

evham, [Ar. vehm > evhām اوهام] *(evha:m) {OsT} is.* Yersiz kuşkular; vehimler; kuruntular; zanlar; esassız şeyler. ⊡ **evhama kapılmak,** *Yersiz kuşkulara düşmek.*

evhamlanma, [evham-la-n-ma] *is.* Evhama kapılma; evhamlanmak eylemi.

evhamlanmak, [evham-la-n-mak] *dönşl. f. [-ır]* Yersiz ve asılsız kuşkulara düşmek; kuruntuya kapılmak.

evhamlı, [evham-lı] *sf.* Yersiz ve olmayacak şeyleri büyüterek hastalık derecesinde bir meraka kapılan; kuruntulu; kuşkulu; vehimli; mütevehhim.

evhamsız, [evham-sız] *sf.* Evhamı olmayan; kuruntusuz; kuşkusuz.

evhaş, [Ar. vaḥşī > evḥaş اوحش] *{OsT} sf.* Daha vahşi; çok vahşi; en vahşi. ⊡ **evhaş-i efâî,** *{OsT} Yılanların en vahşisi.*

evhen, [Ar. evhen اوهن] *{OsT} sf.* Daha zayıf; pek zayıf; çok gevşek; çok dayanıksız. ⊡ **evhen-i büyût,** *{OsT} 1. Evlerin en dayanıksızı. 2. Örümcek yuvası.*

evic, -vci [Far. evc / evic اوج] *{OsT} is. müz.* → eviç.

evici, [év-mek > ev-ici > evci] *{ağız} sf.* Aceleci. [DS]

eviç, -vci [Far. evc / evic اوج] *{OsT} is. müz.* Klasik Türk musikisinde bir birleşik makam. ⊡ **eviç perdesi,** *Türk musikisinde tiz sekizlinin on ikinci sesi.*

evidda, [Ar. vedid > eviddāʾ اوداء] *(evidda:) {OsT} is.* Dostlar; arkadaşlar; ahbaplar.

eviklenmek, [évik-le-n-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* Tembel tembel, ağır ağır hareket etmek. [DS]

evikleşmek, [évik-le-ş-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* Gecikmek; oyalanmak. [DS]

evildenmek, [ev-il-de-n-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* **1.** Boşuna zaman geçirmek; az çalışmak. **2.** (Çocuk için) kendi kendine söylenmek. [DS]

evilmek, [év-il-mek] *{eT} {eT} edil. f. [-ür]* İvilmek; acele edilmek. [DLT]

evimsemek, [ev-imse-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-s(i)-yor]* **1.** Başkasının evini kendi evi gibi benimsemek. **2.** Başkasının evinde kendi evinde imiş gibi davranmak. [DS]

evin[1], [*eT.* ev-in / ivin / ebin / efin] *is.* **1.** Bir şeyin içindeki öz; lüp. **2.** Olgunlaşmış buğday ve diğer taneli bitkilerin tane içi; öz; habbe; yemiş ve hububat tanesi; tohum; çekirdek. *{eT} {ağız} (aynı)* [EUTS] [DS]. **3.** Olgun ve dolgun tane. **4.** *{eT}* Tane; adet; sayı. [DLT] [EUTS] [Gabain] **5.** *biy.* Yumurtacıkta embriyon kesesini saran ve yumurtacık zarıyla kaplı kısım. **6.** *{ağız}* Çok taneli başak. [DS] **7.** *{ağız}* Burçak başağı. [DS] **8.** *{ağız}* Tane bağlamış ürün. [DS] **9.** *{ağız}* Zeytin tanesi. [DS] **10.** *{ağız}* Hoşaf, çorba, komposto gibi yiyeceklerin içindeki taneler. [DS] **11.** *{ağız}* Ardıç meyvesi. [DS] **12.** *{ağız}* Yabani ağaçların yenmeyen meyveleri. [DS] **13.** *{ağız}* Pişmiş yemeğin katı kısmı. [DS] **14.** *{ağız}* Yaprak dolmasının bulgurlusu. [DS] ⊡ **evin bağlamak** (tutmak), *(Ürün için) tanelenmek; taneleri dolgunlaşmak. {eAT} {ağız} (aynı)* [DS]|| **evin evcer,** *{ağız} 1. Bereket; bolluk. 2. (Konuşmak için) yerli yerinde; anlamlı.* [DS]

evin[2], [öḏ *(zaman)* > öḏ-ün *(yemek zamanı)* > öyün > öğün > evin] *{ağız} is.* **1.** Yemek zamanı. **2.** Kez; kere; defa. [DS]

evind, [Far. evind اوند] *{OsT} is.* Aldatma; hile; oyun.

evingliun, [Far. engelyūn / Yun. evangelion => *eT.* eviñliun] *(eviñliun) is.* İncil. [EUTS]

evinlenme, [evin-le-n-me] *is.* Tanelerin dolgunlaşması durumu; evinlenmek eylemi.

evinlenmek, [evin-le-n-mek] *dönşl. f. [-ir]* (Buğday, arpa vb. tahıl için) taneleri olgunlaşmak ve dolgunlaşmak.

evinleşmek, [evin-le-ş-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* Olgunlaşmak. [DS]

evinli, [evin-li] *sf.* **1.** (Buğday, arpa vb. tahıllar için) taneleri olgun ve dolgun olan. **2.** (Yemek vb. için) tanesi veya malzemesi bol olan; doyurucu; özlü. **3.** (İş ve tasarılar için) ele gelir; akla yatkın; olumlu. ⊡ **evinli evinsiz konuşmak,** *Ağzına geleni söylemek; düşünmeden konuşmak.*

evinlig, [evin-lig] *{eT} sf.* Hamile; gebe. [EUTS]

evinlik, -ği [ev-in-lik] *{ağız} is.* Yeni evlenen kız, ilk kez el öpmeğe geldiğinde verilen ziyafet. [DS]

evinmek, [évin-mek] *{eT} dönşl. f. [-ür]* Acele etmek.

evinng, [evinñ /avmñ] *(evinñ) {eT} is.* Yabancı. [EUTS]

evinsiz, [evin-siz] *sf.* **1.** (Buğday, arpa vb. tahıllar için) taneleri arık olan. **2.** (Yemek vb. için) tanesi veya malzemesi az, suyu çok olan; doyurucu olmayan; özsüz. **3.** (İş ve tasarılar için) akla yatkın olmayan; hayal ürünü olan; olumsuz. **4.** *{ağız}* (Söz için) boş; değersiz. [DS] **5.** *{ağız}* Sözünü bilmeden konuşan; paldır küldür konuşan. **6.** *{ağız}* İyi huylu olmayan. [DS] **7.** *{ağız}* Neşesiz; canı sıkkın; keyfi yerinde olmayan. [DS] ⊡ **evinsiz çavdar,** *{ağız} 1. (Kişi için) haylaz. 2. İş tutmayan; her şeyin kaçamak tarafını arayan.* [DS]|| **evinsiz evinsiz konuşmak,** *Gevezelik etmek; bir yararı olmayan laf kalabalığı; şov yapmak.*

evir, [ev-ir-mek > ev-ir] *{eT} is.* **1.** Daire. [EUTS] **2.** Çevre; muhit. [EUTS] ⊡ **evir ağaç,** *{ağız} Sacda pişen yufkayı çevirmekte kullanılan tahta cetvel.*

evirgeç, [ev-ir-mek > ev-ir-geç] *is.* Sac üzerinde ekmek pişirirken çevirmeye veya aktarmaya yarar araç; aktaraç; bisleğeç.

evirgen, [ev-ir-mek > ev-ir-gen] *sf.* **1.** İşini bilen; becerikli. *{ağız} (aynı)* **2.** Ölçülü ve hesaplı davranan; tedbirli.

evirli, [ev-ir-li] *{ağız} is.* → evirlik. [DS]

evirlik, -ği ev-ir-lik] *{ağız} is. folk.* Düğünden beş on gün sonra oğlan evinin kız evine, kız evinin de oğlan evine verdiği ziyafet. [DS]

evirme, [ev-ir-me] *is.* **1.** Döndürme; çevirmek eylemi. **2.** *man.* Bir önermenin yüklemiyle konusunun yerlerini değiştirerek yeni bir önerme meydana getirme.

evirmek, [*eT.* ev-ir-mek اوِرمك] *gçl. f. [-ir]* **1.** Döndürmek; çevirmek. *{eT} (aynı)* [EUTS] **2.** Yapısını değiştirmek; taklip etmek. **3.** *{eT}* Tercüme etmek; bir dilden başka dile geçirmek. [EUTS] [Gabain] **4.** *{ağız}* Hamur açmak. [DS] **5.** *{ağız}* Ekmek pişirmek. [DS] **6.** *{ağız}* İpliği ve yünü bükerek inceltmek. [DS] ⊡ **evire çevire,** *İyice; adamakıllı.*|| **evirip çevirmek,** *Her yanını iyice görebilmek için tekrar tekrar çevirmek.*|| **evirmek çevirmek,** *Altını üstüne, ötesini beriye getirerek iyice kontrol etmek.*

evirtik, -ği [ev-ir-t-mek > ev-ir-t-ik] *sf. kim.* **1.** Evirtime uğramış olan. **2.** (Hidratlanmış şekerler için) ışığın yönünü değiştiren.

evirtim, [ev-ir-t-mek> ev-ir-t-im] *is.* **1.** Evirmek işlemi; akis. **2.** *kim.* Işığın polarma düzlemini sağa çeviren kamış şekerinin hidratlanma sonucu, polarma düzlemini sola çeviren üzüm şekeri ile meyve şekeri karışımına dönüşmesi.

evirtlemek, [evir-t-le-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* Ayıklamak; seçmek. [DS]

evirtmek, [ev-ir-mek > ev-ir-t-mek] *gçl. f. [-ir] fiz.* **1.** Bir nesnenin görüntüsünü simetrik bir şekilde ters çevirerek yansıtmak. **2.** *kim.* Kamış şekerini, üzüm ve meyve şekerine dönüştürmek.

evismek, [*eT.* evüs-mek > evis-mek] *gçl. f. [-ir]* **1.** Arpa, buğday, bulgur gibi tahılların kepeklerini ayırmak. **2.** Tarla sürülürken yabancı otları toplamak.

evişmek[1], [év-iş-mek اوِيشمك] *{eT} işteş. f. [-ir]* **1.** Koşuşmak; birlikte acele etmek. [DLT] **2.** *{OsT} {ağız}* Acele etmek. [DS] **3.** *{ağız}* Hazırlanmak. [DS] **4.** *{ağız}* Çalışıp çabalamak. [DS]

evişmek[2], [ev *(yuva, oyuk)* > ev-iş-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* **1.** (Birbiri üzerine katlanacak veya geçecek nesneler için) yüzeyleri tamamen birbiri üzerine oturmak; uymak. **2.** (Birkaç kişi için) birbiri ile anlaşmak; uyuşmak. [DS]

evişmek[3], [em-iş-mek > eviş-mek] *{ağız} işteş. f. [-ir]* (Toprak ve su için) emişmek; birbiri içine geçmek. [DS]

eviştirmek[1], [ev-iş-tir-mek] *{ağız} gçl. f. [-ir]* **1.** Yüzeyleri tamamen birbiri üzerine oturtmak. **2.** Derleyip toplamak. [DS]

eviştirmek[2], [iv-mek / ev-mek > ev-iş-tir-mek] *{ağız} gçl. f. [-ir]* Acele bitirmek. [DS]

eviştirmek[3], [ev-iş-tir-mek] *{ağız} gçl. f. [-ir]* Barıştırmak. [DS]

eviştirmek[4], [ev-iş-tir-mek ?] *{ağız} gçl. f. [-ir]* Sinirlendirmek; kızdırmak. [DS]

evitlemek, [ev-it-le-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* **1.** Seçmek; ayıklamak. **2.** Toplamak. **3.** Çabuk çabuk yemek. [DS]

evitmek, [ēv-it-mek] *{eT} gçsz. f. [-ür]* İtişmek. [Gabain]

ev'iye, [Ar. viʿā *(koruyucu)* > evʿiye اوعيه] *{OsT} is.* **1.** Kaplar; kutular; mahfazalar. **2.** *anat.* Damarlar. **3.**

bot. Kılcal borular. ⊟ **ev'iye-i demeviye,** *{OsT} Kan damarları.*|| **ev'iye-i halkaviye,** *{OsT} bot. Bitkilerin genişlemesini gösteren halka şeklindeki damarlar.*|| **ev'iye-i haşebiye,** *{OsT} bot. Odun damarları.*|| **ev'iye-i havâiye,** *{OsT} anat. İçinde hava olan damarlar.*|| **ev'iye-i helezoniye,** *{OsT} Bitkilerde birbiri üzerine dolanmış kılcal borular.*|| **ev'iye-i lebeniye,** *{OsT} bot. İçinde sütsü madde bulunan kılcal borular.*|| **ev'iye-i lenfâviye,** *{OsT} anat. Lenf. damarları.*|| **ev'iye-i metūha,** *{OsT} anat. Açık damarlar.*|| **ev'iye-i münakkata,** *{OsT} bot. Bitkilerdeki noktalı damarcıklar.*|| **ev'iye-i nākile,** *{OsT} bot. İletken kılcal borular.*|| **ev'iye-i süllemiye,** *{OsT} anat. Basamaklı damarlar.*|| **ev'iye-i şā'riye,** *{OsT} anat. Kalın damarların yanındaki ince damarlar.*|| **ev'iye-i şebekiye,** *{OsT} bot. Bitkilerde birbirleri üzerine dolaşıp ağ şeklinde görünen kılcal borular.*|| **ev'iye-i şiryāniye,** *{OsT} anat. Kırmızı (temiz) kan damarları.*|| **ev'iye-i verîdiye,** *{OsT} anat. Kirli kan damarları.*

eviye, [Fr. évier] *is.* → evye.

evk, [Ar. evḳ اوق] *{OsT} is.* Yük; ağırlık.

evkaf, [Ar. vaḳf > evḳāf اوقاف] *{OsT} is.* **1.** Vakıflar. **2.** Vakıf mallarını yöneten daire; vakıflar genel müdürlüğü. ⊟ **evkāf-ı celāliye,** *{OsT} Mevlana Celaleddin Rumî'ye ayrılan ve gelirleri Mevlevi tarikatına tahsis edilen vakıflar.*|| **evkāf-ı hümāyūn,** *{OsT} Padişahların ve onlara mensup olanların vakıfları.*|| **evkāf-ı mazbūte,** *{OsT} Hükûmet tarafından yönetilen vakıflar.*|| **evkāf-ı mülhaka,** *{OsT} İmparatorluk döneminde, devletin gözetim ve denetimi altında olmak üzere, kurucusunun soyundan gelen mütevellilerce yönetilen vakıflar.*|| **evkāf-ı münderise,** *{OsT} Gelirleri yok olmuş vakıflar.*|| **evkāf-ı selātîn,** *{OsT} Padişahlara ait vakıflar.*|| **evkāf nezāreti,** *{OsT} Vakıflardan sorumlu bakanlık.*

evkâr, [Ar. vekr > evkār اوكار] *(evkâ:r) {OsT} is.* Kuş yuvaları. ⊟ **evkâr-ı tuyūr,** *{OsT} Kuş yuvaları.*

evkaş, [Ar. evḳāş اوقاش] *(evka:ş) {OsT} is.* Ayak takımı; terbiyesiz kişiler.

evkat, [Ar. vaḳt > evḳāt اوقات] *{OsT} is.* Zamanlar; çağlar. ⊟ **evkāt-güzār,** *{OsT} Vakit geçiren.*|| **evkāt-ı hamse,** *{OsT} 1. Beş vakit. 2. Beş vakit namazların kılınma zamanları.*|| **evkāt-ı muayyene,** *{OsT} Belirli zamanlar.*|| **evkāt-ı salāt,** *{OsT} Namaz vakitleri.*

evked, [Ar. evked اوكد] *{OsT} sf.* Daha güçlendirilmiş; pek kuvvetli. ⊟ **evked-i evāmir,** *{OsT} Emirlerin en güçlüsü.*

evkelemek, [*eT.* uv-mak > uvka-la-mak > evke-lemek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* **1.** (Kadın için) salına salına yürümek. **2.** Kalburu çalkalamak; elemek. **3.**Yerdeki bir şeyi görmeden ayakla basıp geçmek. [DS]

evkes, [Ar. evkes اوكس] *{OsT} sf.* **1.** (Kişi için) soysuz. **2.** Cimri.

evla, [Ar. evlā' اولاء] *(evlâ:) {OsT} sf.* **1.** Daha uygun. **2.** Daha iyi; yeğ; daha üstün.

evlad, [Ar. veled > evlād اولاد] *(evlâ:d) {OsT} is.* → evlat. ⊟ **evlād-ı bütūn,** *{OsT} huk. Bir kimsenin kızının erkek ve kız çocukları.*|| **evlād-ı fātihān,** *{OsT} Rumeli zaptında bulunanların torunları.*|| **evlād-ı inās,** *{OsT} Kız çocukları.*|| **evlād-ı üm,** *{OsT} Ölünün ana tarafından oğlan ve kız kardeşleri.*|| **evlād-ı vatan,** *{OsT} Vatan çocukları.*|| **evlād-ı zuhūr,** *{OsT} huk. Bir adamın öz erkek ve kız çocuklarıyla erkek evladının erkek ve kız çocukları.*|| **evlād-ı zükūr,** *{OsT} Erkek çocuklar.*|| **evlād ü iyāl,** *{OsT} Çoluk çocuk.*

evladiye, [Ar. evlādiyye اولادیه] *(evlâ:diye) {OsT} sf.* **1.** Evlada ait; çocuklara ilişkin. **2.** *mecaz.* (Ev, eşya vb. için) çok sağlam ve dayanıklı.

evladiyelik, -ği [evladiye > evladiye-lik] *(evlâ:diyelik) sf.* (Eşya için) çocuktan toruna eskimeden kalacak kadar dayanıklı olan; sağlam.

evladiyet, [Ar. evlādiyyet اولادیت] *(evlâ:diyet) {OsT} is.* **1.** Çocuklara ait. **2.** Çocuklara kalma şartı bulunan vakıflar.

evlat, -dı [Ar. veled > evlād اولاد] *(evlâ:t) {OsT} is.* **1.** (Anne ve baba için) oğlu, kızı; çocukları; çocuk. **2.** Soy; nesil; döl; sülale. **3.** *ünl.* Yaşlı kimselerin çocukları yaşındakilere hitap şekli. ⊟ **evlat acısı,** *Çocuğunun ölümünden duyulan üzüntü.*|| **evlat canlısı,** *1. Çocuklarına çok düşkün olan. 2. Çocuklarını çok seven.*|| **evlat edinmek,** *huk. Yasa ile belirlenmiş şartlarda bir çocuğu kendi nüfusuna geçirtmek.*|| **evlat gibi,** *Özen ve titizlikle.*

evlatlık, -ğı [evlat-lık] *(evlâ:tlık) is.* **1.** Evlat olma durumu. **2.** Evlat yerine küçük yaşta alınıp yetiştirilen çocuk. **3.** Evlerde hizmet gören küçük yaştaki çocuk hizmetçi.

evlek[1], **-ği** [Yun. avláki / ev-le-mek > ev-le-k] *is.* **1.** Tarla ve bahçenin bir kişinin elle bir günde işleyebileceği miktardaki bölümü. **2.** Bahçe bölümlerinden her biri. **3.** Tarla içinde sulamayı kolaylaştırmak için belirli aralıklarda açılan su kanallarından her biri; ok. **4.** Bir dönümün dörtte biri kadar olan yüzey ölçüsü; yaklaşık 225 m^2. **5.** *{ağız}* Tarlaya tohum ekmek için saban izi ile belirlenen bölümlerden her biri. [DS] **6.** *{ağız}* Öküzlerin bir dinlenme sonrasında sürebileceği kadar yer. [DS] **7.** *{ağız} argo.* Tedavüldeki kâğıt paraların en büyüğü. [DS] **8.** *{ağız}* Bir evleğe atılabilecek miktardaki tahıl; on kiloluk tahıl ölçeği. [DS] ⊟ **evlek almak,** *{ağız} Sürülecek tarlayı bölümlere ayırmak.* [DS]|| **evlek**

kırmak, *{ağız} Sürülecek tarlayı eşit bölümlere ayırmak.* [DS]|| **evlek tapanı,** *{ağız} Evlek yapmakta kullanılan özel araç.* [DS]|| **evlek yazmak,** *{ağız} Sabanla evlek bölümlerini belirlemek.* [DS]

evlek[2], **-ği** [ev > ev-le-mek > ev-le-k] *{ağız} is.* **1.** Bir ev yapacak büyüklükteki arsa; evlik. **2.** Suyun toprağı oyduğu yer.

evlekleme, [evlek-le-me] *is.* Evleklere bölme; evleklemek eylemi.

evleklemek, [evlek-le-mek] *gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* **1.** Bir araziyi evleklere bölmek. **2.** Çift sürerken tohum atmayı ve tohumun miktarını tespit etmede kolaylık olsun diye araziyi belirli aralıklarla saban çizgisi ile bölümlemek. **3.** Sulamada kolaylık olması için tarla veya bahçeye belirli aralıklarla sulama hendekleri veya arklar açmak.

evlemek[1], [ev-le-mek] *{eAT} gçl. f. [-r]* **1.** (Erkek için) evlenmek. **2.** *{ağız}* Ev soymak. [DS]

evlemek[2], [ev-le-mek] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(i)-yor]* **1.** (Kağnı mazısı için) yuvasından çıkmak. **2.** *gçl. f.* Kağnının iki ana parçasını birleştirmek. **3.** Birbiri ucuna getirmek; ulamak.

evlendirilme, [ev-le-n-dir-il-me] *is.* Evli hâle getirilme; evlendirilmek eylemi.

evlendirilmek, [ev-le-n-dir-il-mek] *edil. f. [-ir]* Evlenmesi sağlanılmak.

evlendirme, [ev-le-n-dir-me] *is.* **1.** Evlenmesini sağlama; evlendirmek eylemi. **2.** Bir kadın ile erkeği kanunların izniyle birleştirme. ✪ **evlendirme dairesi,** *Evlendirme işlemlerinin yapıldığı kurum.*|| **evlendirme memurluğu,** *Evlendirme işlemlerini yürüten görevli.*

evlendirmek, [ev-le-n-dir-mek] *gçl. f. [-ir]* Evlenmesini sağlamak.

evleniş, [ev-le-n-iş] *is.* Evlenme eylemi veya biçimi.

evlenme, [ev-le-n-me] *is.* **1.** Evlenme işi. **2.** Bir aile oluşturmak üzere bir erkek ile kadının bir çatı altında birleşmeleri işlemi. **3.** *huk.* Yasanın tanıdığı, kamu vicdanının doğru bulduğu, kadın ile erkek arasında kurulan hayat arkadaşlığı. ✪ **evlenmede mutlak butlan,** *huk. Kamu düzenini ve toplumu ilgilendirmesi dolayısıyla evliliğin geçersiz sayılması.*|| **evlenme mukavelesi,** *huk. Karı koca arasında yapılan mal mülk düzenlemesine ilişkin sözleşme.*|| **evlenmenin yokluğu,** *huk. Hiç evlenmemiş sayılma durumu.*|| **evlenme rüştü,** *huk. Evlenebilmek için kazanılması gereken yaş ve aklî durum.*|| **evlenme töreni,** *folk. Evlenme sırasında, gelenek ve törelere uygun biçimde yapılan eğlence.*

evlenmek, [ev-le-n-mek] *dönşl. f. [-ir]* **1.** (Bir kadın ve bir erkek için) bir aile kurmak üzere kanunların öngördüğü şekilde bir araya gelmek; nikâhlanmak; izdivaç etmek. *{eT} (aynı)* [DLT] **2.** *{eT} dönşl. f.* Hâlelenmek; kendine ev edinmek. [DLT] ✪ **evlenmek barklanmak,** *Evlenerek bir aile kurmak; çoluk çocuğa karışmak.*

evlensek, -ği [ev-le-n-sek] *{ağız} sf.* (Dul erkek için) tekrar evlenmek isteyen. ✪ **evlensek olmak,** *{ağız} Canı evlenmek istemek.* [DS]

evleşmek[1], [ev-le-ş-mek] *{eT} işteş. f. [-ür]* Toplanmak; yığılmak. [DLT]

evleşmek[2], [ev-le-ş-mek] *{eT} işteş. f. [-ür]* Evini ortaya koyarak kumar oynamak. [DLT]

evleviyet, [Ar. evlā' *(uygun)* > evleviyyet اولويت] *{OsT} is.* **1.** Çok uygun olmak; üstün tutulmaya layık olma. **2.** Daha layık olma durumu. **3.** Herhangi bir diyecek kalmama durumu.

evleviyetle, [evleviyyet-le] *(evleviye'tle) zf.* Öncelikle; haydi haydi.

evli, [ev-li] *sf.* **1.** Evi olan. **2.** Evlenmiş olan. **3.** Karı koca olanlardan her birinin durumu; eşi olan. **4.** (Köy, kasaba vb. yer için) söylenen sayıda evi olan; evlik; hanelik. ✪ **evli barklı,** *Evlenmiş ve çocukları olan.*|| **Evli evine, köylü köyüne.** *"Herkes kendi yerine gitsin; dağılalım." anlamında kullanılır.*

evlik[1], **-ği** [ev-lik] *sf.* **1.** (Köy, kasaba vb. yer için) söylenen sayıda evi olan; evli; hanelik. **2.** Yüz ölçümü bakımından ev oturacak kadar (yer); evlek. **3.** *{ağız}* Kiler. [DS] **4.** *{ağız}* Yatak yorgan, fazla eşya vb. konulan oda; sandık odası. [DS] **5.** *{ağız}* Köylerde haremlik ve selamlık olarak kullanılan oda. [DS]

evlik[2], **-ği** [*eT.* eñ-lik > evlik] *{ağız} is.* Bayanların yüzüne sürdüğü kırmızı boya; allık. [DS]

evlik[3], **-ği** [Erme. avel => evl-ik] *{ağız} is.* **1.** Kavak ya da servi fidanı. **2.** Labada. **3.** Çam dalı. [DS]

evlilik, -ği [ev-li-lik] *is.* **1.** Evli olma durumu. **2.** Bir nedene dayalı olan evlenme. ✪ **evlilik birliği,** *huk. Karı koca ve çocuklardan meydana gelen topluluk.*|| **evlilik dışı,** *huk. Kanunun öngördüğü şartları taşımadan kadın ve erkeğin birlikte bulunmaları ve bu birleşmeden doğan çocukların durumu; gayrimeşru*

evliya, [Ar. veli > evliyā' اولياء] *(evliya:) {OsT} is.* **1.** Veliler; Allah'a daha yakın olanlar. **2.** Olağanüstü yeteneklere ve sırlara ermiş kabul edilen kimseler; keramet sahibi olanlar; erenler; azizler; veliler. **3.** Yaşı küçük çocuklardan kanunen sorumlu tutulanlar; veliler. **4.** Himaye edenler; koruyanlar; sahipler. **5.** Emir sahibi bulunanlar. **6.** *argo.* Aşırı sarhoş; çok içki içmiş olan. ✪ **evliya otu,** *bot. Baklagillerden hayvanlara yem olarak yedirmek için ekilen bir bitki; eşek otu, (Onobrychis).*|| **evliyâullah,** *{OsT} Allah'a yakın olanlar; ermişler.*|| **evliyā-yı etfāl,** *{OsT} Çocuk velileri.*|| **evliyā-yı sigār,** *{OsT} Reşit olmamış çocukların velileri.*|| **evliyā-yı umūr,** *{OsT} İş başında bulunanlar.*

evliyaiye, [Ar. evliyāiyye اوليائيه] *(evliya:iye) {OsT} is. tasvf.* Velayet derecesine varınca her türlü şeriat

buyruklarından kendilerini kurtulmuş sayan ve evliyayı peygamberden üstün tutan tarikat.

evliyalık, -ğı [evliyā-lık] *is.* Evliya olma durumu.

evlü, [ev-li] *{ağız} sf.* **1.** Evi olan. **2.** Ailesi olan. **3.** Eşi olan; evlenmiş olan. [DS] ⊡ **evlü evinde,** *{ağız} Herkes kendi evinde olarak.* [DS]

evlüg, [ev-lig > ev-lüg] *{eT} is.* Ev sahibi; evli. [DLT]

evlük, [ev-lük] *{eT} is.* **1.** Kadın. [DLT] **2.** *{ağız}* (Evcil hayvan için) doğumundan itibaren evde yetiştirilen, eve ve insana alışkın. [DS]

evlüm çerlüm, [evlüm + çerlüm] *{ağız} ikile. is.* **1.** Görgü. **2.** Yetenek. [DS]

evmek, [év-mek / iv-mek ايومك] *(é:vmek) {eT} gçsz. f. [-er]* **1.** Acele etmek. *{ağız} (aynı)* [DLT] **2.** Bir şeyin etrafında koşuşmak. [DLT] **3.** Yürümek. [Gabain] **4.** *{ağız} gçl. f.* Acele ettirmek. [DS] ⊡ **eve seve,** *{ağız} İstekle; seve seve.* [DS]

evra, [Fr. evrā اورا] *(evra:) {OsT} is.* Hisar.

evrad, [Ar. vird > evrād اوراد] *(evra:d) {OsT} is.* **1.** Belirli günlerde ve zamanlarda okunması âdet hâline gelen dinî sözler, dualar ve ayetler. **2.** Her zaman dilde dolaşan, söylenmesi alışkanlık hâline gelen sözler. **3.** *tasvf.* Tarikat mensuplarının her gün okudukları salavat, dua ve münacat.

evrağaç, [ev-ir-mek > ev-(i)r + ağaç-ı > evrağaç] *is.* Sac üstünde yufkayı çevirmeye yarayan tahta araç.

evrak, -ğı [Ar. varaḳ *(yaprak)* > evrāḳ اوراق] *(evra:k) {OsT} is.* **1.** Ağaç, çiçek ve ot yaprakları. **2.** Kâğıtlar. **3.** Kitap sayfaları. **4.** Üzerine yazılmış kâğıtlar. **5.** Resmî yazı yazılmış her türlü kâğıt. **6.** Yaldızlama işlerinde kullanılan kâğıtlar. ⊡ **evrāk-ı halkāviye,** *{OsT} bot. Halka biçiminde kıvrılarak çıkan yaprak.*|| **evrāk-ı havādis,** *{OsT} Gazeteler.*|| **evrāk-ı metrūke,** *{OsT} Kullanılmayan, atılmış, bir kenara bırakılmış kâğıtlar.*|| **evrāk-ı müsbite,** *{OsT} İspatlayıcı niteliği bulunan belgeler.*|| **evrāk-ı müteākibe,** *{OsT} Almaşık yapraklar.*|| **evrāk-ı mütekābile,** *{OsT} Karşılıklı yapraklar.*|| **evrāk-ı nakdiye,** *{OsT} Kâğıt para.*|| **evrāk-ı resmiye,** *{OsT} Resmî yazı ve belgeler.*|| **evrāk-ı rîşiye,** *{OsT} bot. Kuş tüyü biçiminde olan yapraklar.*|| **evrāk-ı umūmiye,** *{OsT} 1. Devlet arşivi. 2. Genel evrak. 3. Formüller.*|| **evrak kalemi,** *{OsT} Bir dairede evrak işleriyle uğraşan bölüm.*|| **evrak mahzeni,** *{OsT} Arşiv.*|| **evrak memuru,** *{OsT} Bir resmî dairede bütün belgeleri korumak, seçmek, bulmak ve araştırmakla görevli kimse.*|| **evrak müdürü,** *{OsT} Evrak kaleminin yöneticisi.*

evraksız, [evrād-sız > evrak-sız ?] *{ağız} sf.* (Kişi için) namussuz; şerefsiz.

evram[1], [Ar. verem > evrām اورام] *{OsT} is.* Vücutta oluşan şişler; yumrular; urlar.

evram[2], [Yun. vróm] *{ağız} is. bot.* Yulaf. [DS]

evran, [eT. evren *(çöreklenen şey)* > evrān اوران] *{ağız} is.* **1.** *{eAT} {OsT}* Büyük yılan; canavar. **2.** Aşırı büyüyen ağaç ya da insan. **3.** Kasırga; hortum. **4.** Şiddetli yağmurdan sonra bulanık akan dere. [DS] ⊡ **evran çekiği,** *{ağız} Bir doğrultuda yer yer çökmüş arazi.* [DS]

evrat[1], **-dı** [Ar. ʿavret] *{ağız} is.* Kadın; karı; eş. [DS]

evrat[2], **-dı** [Ar. vird > evrād اوراد] *{OsT} is.* → evrad.

evre[1], [eğ /ev *(eğme, döndürme)* > ev-ür-mek > ev-ir-mek > ev-(i)r-e > ev-r-e اوره] *is.* **1.** *{eT}* Tekrar. [Clauson] **2.** *{eT}* Geri dönüş; tur. [Clauson] **3.** *{eT}* Karşılık. [KB] **4.** Bir olayın veya bir işin gelişmesinde birbiri ardınca yer alan gelişim basamaklarından her biri; aşama; safha; merhale; faz. **5.** Ayın ve diğer gök cisimlerinin bulunduğumuz yerden görünebilme özelliklerinin her biri. **6.** *mecaz.* Gelişmekte olan bir olayın birbiri ardı sıra gelen görünüm değişikliklerinden her biri. **7.** *tıp.* Bir hastalık sürecini oluşturan dönemlerin her biri. **8.** *{OsT}* Çevre; etraf; muhit. [Bürhan-ı Katı'] ⊡ **evre çıkmak,** *{eT} Geri çıkmak; dışarı geri gelmek.*|| **evre yanmak,** *{eT} Geri dönmek.*

evre[2], [Far. evre اوره] *{OsT} is.* Giyeceğin dışı; elbise yüzü.

evrecek, -ği [evir-mek > ev(i)r-ecek] *{ağız} is.* → evirgeç. [DS]

evreç, -ci [eğ /ev *(eğme, döndürme)* > ev-ür-mek > ev-ir-mek > ev-ir-eç > ev-r-eç] *is.* **1.** Kebap şişi. **2.** → evirgeç.

evrek, [Far. evrek اورك] *{OsT} is.* Çocukların yüksek bir ağaç dalına ip bağlayarak yaptıkları salıncak.

evreka, [Yun. euréka] *ünl.* Buldum!

evrem, [? evrem] *{ağız} is.* **1.** Obur. **2.** Kurak havalarda batıdan çakan şimşek. [DS]

evren[1], [eğ / ev *(eğme, döndürme)* > ev-ür-mek > ev-ir-mek > ev-(i)r-en *(çöreklenen)* > evren اورن] *is.* **1.** Var olan şeylerin tümü. **2.** *{eT}* Gök kubbe. **3.** Gök cisimlerinin tümü; kâinat; âlem; kozmos, *(1935).* **4.** Dünyada insanların oturduğu bütün yerler. **5.** *gnşl.* İçinde yaşanılan ortam. **6.** *mecaz.* Bütün insanlar. **7.** *mecaz.* Madde, fikir ve duygu ortamı. **8.** *mit.* Çok büyük efsanevi bir hayvan; yılan; ejderha. *{eAT} {OsT} (aynı)* [Bürhan-ı Katı'] **9.** *{eT}* Zaman; felek. **10.** Doğa tarihinin inceleme alanlarından her biri. **11.** *sf.* Büyük; ulu. **12.** *{ağız}* Yüksek. [DS] **13.** *{ağız}* (Kişi için) boylu boslu; yakışıklı. [DS] **14.** *{ağız}* İri yarı. [DS] **15.** *{ağız}* Kahraman; yiğit. [DS] **16.** *{ağız}* Bey; ağa; lider. [DS] ⊡ **evren bilimi,** *1. Evreni yöneten genel yasalar bilimi; kozmoloji. 2. fel. Evrenin oluşumunu, yapısını inceleyen felsefe ve bilimsel öğreti.*|| **evren bilimsel,** *Evren bilimiyle ilgili olan.*|| **evren çekiği,** *Bir doğrultu üzerinde yer yer batmış arazi.*|| **evren doğumu,** *fel. Kâinatın*

meydana gelişini, kökenini, doğuşunu ve yaratılışını ilkel efsanelere dayanarak açıklamaya çalışan kuram; kozmogoni.|| **evren doğumsal,** *Evren doğumu ile ilgili.*|| **evren pulu,** *{OsT} Mika.* [Bürhan-ı Katı']|| **evren tonu giymek,** *{eAT} Ejderha kılığına girmek.*

evren^2, [Far. deverān] *{ağız} is.* Zaman. [DS]

evrencen, [Far. evrencen / evrencīn اورنجن / اورنجين] *{OsT} is.* Kadın bileziği.

evrend, [Far. evrendīden *(aldatmak)* > evrend اورند] *{OsT} is.* **1.** Aldatma; hile. **2.** Şan; şeref. **3.** Taht.

evreng, [Far. evreng اورنگ] *{OsT} is.* **1.** Taht. **2.** Bilgi; kültür; akıl; irfan. **3.** Büyüklük; yücelik. **4.** Güzel yüzlü sevgili. **5.** Yakışıklılık. **6.** Şeref; şan. **7.** Durumun hoşluğu. **8.** Hile; aldatma. **9.** Ağaç kurdu. ⊟ **evreng-nişîn,** *{OsT} Tahta oturan kişi; hükümdar.*|| **evreng-zîb,** *{OsT} Tahtı süsleyen kişi; hükümdar.*

evrengeç, -ci [ev-(i)r-en-geç] *{ağız} is.* **1.** Evirgeç. **2.** Yufka açmakta kullanılan araç. [DS]

evrensel, [evren-sel] *sf.* **1.** Evrenle ilgili; üniversel. **2.** Her şeyi ve herkesi ilgilendiren; cihanşümul. **3.** Varlıkların ve nesnelerin tümünü kapsayan. **4.** Her yerde ve her durumda geçerli olan. **5.** Bütün insanlığı ilgilendiren. ⊟ **evrensel küme,** *mat. Bütün kümeleri alt küme kabul eden ana küme.*|| **evrensel patrik,** *din. İstanbul Ortodoks Kilisesi ve bağlı kiliselerden İskenderiye, Antakya ve Kudüs patriklerine verilen unvan.*|| **evrensel piskopos,** *Eskiden papaya verilen unvan.*

evrenselci, [evren-sel-ci] *is.* Bütün insanların onayı dışında otorite kabul etmeyen görüş yanlısı; üniversalist.

evrenselcilik, -ği [evren-sel-ci-lik] *is.* Bütün insanların onayı dışında egemenlik hakkı, yürütme erki ve yasama yetkisi kabul etmeyen görüş; üniversalist.

evrenselleşme, [evren-sel-le-ş-me] *is.* Evrensel duruma gelme; evrenselleşmek eylemi.

evrenselleşmek, [evren-sel-le-ş-mek] *dönşl. f. [-ir]* **1.** Evrenle ilgili nitelik kazanmak. **2.** Bütün evreni kapsayacak boyut kazanmak.

evrenselleştirme, [evren-sel-le-ş-tir-me] *is.* Evrensel duruma getirme; evrenselleştirmek eylemi.

evrenselleştirmek, [evren-sel-le-ş-tir-mek] *gçl. f. [-ir]* **1.** Evrenle ilgili nitelik kazandırmak. **2.** Bütün evreni kapsayacak boyut kazandırmak. **3.** Evrensel yapmak; genelleştirmek; yaymak.

evrensellik, -ği [evren-sel-lik] *sf.* **1.** Evrensel olma durumu; genellik; yaygınlık. **2.** Evrensel olan şeyin niteliği. **3.** Bütün dünya kiliselerini tek bir kilise etrafında toplama akımı; ekümeniklik.

evret, [*eT.* ev(i)r-mek > evr-e > evre-t ?] *{ağız} zf.* Tekrar; yine. [DS]

evride, [Ar. verīd > evrīde اوریده] *(evri:de) {OsT} is. anat.* **1.** Toplar damarlar. **2.** Boynun iki yanındaki damarlar.

evrig, [ev(i)r-ig / irī-mek > iri-g] *{eT} sf.* Kaba; sarsak; aptal; ters. [EUTS]

evrik, -ği [eğ /ev *(eğme, döndürme)* > ev-ür-mek > ev-ir-mek > ev-(i)r-ik] *sf.* **1.** Bir doğrultuya veya bir düzene göre ters doğrultuda olan. **2.** *man.* Bir önermede özne ile yüklemin yeri değiştirilerek elde edilen yeni önerme. **3.** *mat.* Başka bir teorem veya probleme göre terimlerinin yeri değişik olan. **4.** *{eT} sf.* Kaba; sarsak; aptal; ters. [EUTS]

evrilinçsiz, [evril-inç-siz] *{eT} sf.* Sarsılmaz; sabit; sağlam. [EUTS]

evrilir, [*eT.* ev-ür-mek > ev-ir-mek > ev-(i)r-il-ir] *sf. man.* **1.** (Önerme için) konu ile yüklemin birbirinin yerine geçmesiyle doğruluğu bozulmayan. **2.** *sin.* (Film için) alıcıda kullanılıp kimyasal işlemden geçtikten sonra doğrudan pozitife çevrilebilen.

evrilmek, [ev-(ü)r-il-mek] *{eT} gçsz. f. [-ür]* **1.** Çevrilmek; dönmek. [Gabain] [Üç İtigsizler] [EUTS] **2.** Dinini değiştirmek. **3.** Davranmak. [EUTS]

evrilmemek, [evril-me-mek] *{eT} gçsz. f. [-z]* Çevrilmemek; dönmemek. [EUTS]

evrim, [*eT.* ev-ür-mek > ev-ir-mek > ev-(i)r-im] *is.* **1.** Birdenbire olmayan, ancak zaman içinde birbirine bağlı, yavaş ve aşamalı biçimde gerçekleşen gelişme, değişim veya dönüşüm; inkılap, *(1935).* **2.** *biy.* Bir canlıyı diğerinden ayırt eden biçim ve yapı farklılıklarının zaman içinde bir dizi gelişme ve değişme olayı; tekâmül. ⊟ **evrim çevrim,** *{ağız} Kıvrım kıvrım.*|| **evrim teorisi,** *biy. Bütün canlı türlerinin birbirinden gelişme ve değişme yoluyla ortaya çıktığını, bu sebeple canlılar âleminde bir kesinti olamayacağını savunan görüş.*

evrimci, [evrim-ci] *sf.* **1.** *fel.* Evrimcilikle ilgili. **2.** *sosy.* Toplum yapısı ve yönetim biçimlerinde aşamalı ve ılımlı değişiklikten yana olan. **3.** *is.* Evrimcilikten yana olan kişi.

evrimcilik, -ği [evrim-ci-lik] *is.* **1.** Evrim düşüncesi üzerine kurulmuş kuram veya öğreti. **2.** *biy.* Türlerin çağlar boyunca geçirdiği evrimi açıklayan kuram veya öğreti. **3.** *sosy.* Her kültürü bir önceki kültürün sürekli bir evrimi olarak gören öğreti.

evrimsel, [evrim-sel] *sf.* Evrime ilişkin; evrimle ilgili.

evriş, [evir-mek > ev(i)r-iş] *{eT} is.* **1.** Dönme; dolaşma; çevrilme; hareket. [EUTS] **2.** İş güç; meşgale. [EUTS] **3.** Hareket; hâl ve hareket. [Gabain]

evrişik, -ği [ev(i)r-iş-mek > evriş-ik] *sf. man.* (Önerme için) konu ile yüklemin birbirinin yerine geçmesiyle doğruluğu bozulmayan; dönüşük.

evrişim, [Far. ebrişim] *{ağız} is.* İbrişim. [DS]

evrişmek, [evir-mek > ev(i)r-iş-mek] *{eT} dönşl. f. [-ür]* **1.** Bir işle uğraşmak; çabalamak; bir işin üstüne düşmek. [EUTS] **2.** *işteş. f.* Bir şeyin altını üstüne getirmekte, çevirmekte yardımlaşmak. [DLT]

evropiyum, [Fr. europe > europium] *is. kim.* Azrak topraklar grubundan atom numarası 63, atom ağırlığı 122 olan gri renkli bir element; sembolü: Eu.

evrülmek, [evir-mek > ev(i)r-ül-mek] *{eT} dönşl. f. [-ür]* Yönünü değiştirmek; yöneldiği yönden başka bir yöne çevrilmek. [DLT]

evrümlü, [ev-(ü)r-üm-lü] *{ağız} sf.* (Kişi için) işini bilen; kendi işini çevirebilen; evrimli. [DS]

evrüşte, [Far. rişte => erişte / evrişte] *{ağız} is.* Kesilip kurutulmuş hamur; ev makarnası. [DS]

evsa, -a'ı [Ar. vāsīʿ > evsaʿ أوسع] *{OsT} sf.* Daha geniş; en geniş; pek geniş.

evsaf, [Ar. vaṣf > evṣāf أوصاف] *(evsa:f) {OsT} is.* Bir şeyin veya kimsenin taşıdığı nitelikler; sıfatlar; kaliteler. ⊡ **evsāf-ı cemîle,** *{OsT} Güzel nitelikler.*|| **evsāf-ı hamîde,** *{OsT} Beğenilir nitelikler; övülen, beğenilen nitelikler.*

evsah, [Ar. vesaḫ *(kir)* > evsāḫ أوساخ] *(evsa:h) {OsT} is.* Kirler; pislikler; lekeler.

evsak, [Ar. evs̱aḳ أوثق] *{OsT} sf.* **1.** Çok sağlam; pek sağlam; daha sağlam. **2.** En güvenilir; en inanılır.

evsal, -li [Ar. vaṣl > evṣāl أوصال] *(evsa:l) {OsT} is.* Vücuttaki eklemler; mafsallar; oynaklar.

evsam[1], [Ar. vesm > evsām أوسام] *(evsa:m) {OsT} is.* İnsan ve hayvan bedenine yapılan dövmeler; damgalar.

evsam[2], [Ar. vaṣm > evṣām أوصام] *(evsa:m) {OsT} is.* Ayıplar; arlar; utanmalar; hayâlar.

evsan[1], [Ar. ves̱en *(put)* > evs̱ān أوثان] *(evsa:n) {OsT} is.* **1.** Putlar; senemler. **2.** Haçlar.

evsan[2], [Far. āsān آسان => evsan] *{ağız} sf.* Hafif; kolay. [DS]

evsat[1], [Ar. vasaṭ *(orta)* > evsaṭ أوسط] *{OsT} is.* Ortalar; ortada olan şeyler.

evsat[2], [Ar. vasaṭ *(orta)* > evsāṭ أوساط] *(evsa:t) {OsT} is.* **1.** Bir şeyin ortası; ortada olanı. **2.** *sf.* Orta hâlli; orta; orta derecede; orta kıymette; orta kalitede. **3.** Yüksek ile alçak arası. **4.** *müz.* Klasik Türk müziğinde bir büyük usul. ⊡ **evsāt cizye,** *{OsT} Osmanlı idaresinde bulunan orta hâlli Hıristiyan tebaadan alınan vergi.*|| **evsāt-ı nās,** *{OsT} Orta sınıflar; ne zengin ne de fakir olanlar.*

evsecek, [ev(ü)s-mek > evs-ecek] *{ağız} is.* Tahıl taşlarını ayıklamakta kullanılan budaksız ağaçtan yapılmış alçak kenarlı tepsi. [DS]

evsek, -ği [ev(ü)s-mek > ev(ü)s-ek] *{ağız} is.* → evsecek. [DS]

evseklenmek, [evsek-le-n-mek ?] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* Tasalanmak; üzülmek. [DS]

evsel, [ev-sel] *sf.* **1.** Evle ilgili; eve ilişkin. **2.** *{ağız}* Evcil. [DS]

evselemek, [ev(ü)s-mek > ev(ü)s-ele-mek] *{ağız} gçl. f. [-er] [-l(i)-yor]* **1.** Tahıllardaki yabancı maddeleri evsecek denilen kap ile temizlemek; evsimek. **2.** Eliyle karıştırmak; araştırmak; yoklamak. **3.** Buğday ve arpa başaklarını avcunun içinde ovalayarak tanelerini ayırmak. **4.** Toprağı inceltmek. [DS]

evselenmek, [örse-le-mek > örse-le-n-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* (Yeni elbise için) buruşmak; ütüsü bozulmak. [DS]

evsellemek, [evsel-le-mek] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(i)-yor]* (Yeni terbiye edilen at) rahvan yürümeyi öğrenmek. [DS]

evseme, [ev > ev-se-me] *is.* Evini, yurdunu özleme.

evsemek[1], [év-mek > év-sé-mek] *{eT} gçsz. f. [-r]* İvmek; acele etmek istemek. [DLT]

evsemek[2], [*eT.* ev-sē-mek] *gçsz. f. [-r] [-s(i)-yor]* Evini, yurdunu özlemek. *{eT} (aynı)* [DLT]

evsemek[3], [*eT.* evüs-mek > ev(ü)s-e-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-s(i)-yor]* **1.** Tahılın içindeki yabancı maddeleri kalbur vb. içinde çalkalayarak, savurarak ayıklamak, temizlemek. **2.** Öğütülmüş bulguru kepeğinden ayırmak.

evsen, [Far. āsān آسان => evsen] *{ağız} sf.* Hafif; az. [DS]

evserlemek, [evs-mek > evs-er-le-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* → evselemek.

evsetmek[1], [ev-se-mek > ev-se-t-mek] *{eT} gçl. f. [-ür]* Evini özletmek; evini istetmek. [DLT]

evsetmek[2], [ev(ü)s-mek > evs-et-mek] *{ağız} gçl. f. [-ir]* Tahılı savurarak yabancı otlardan temizletmek. [DS]

evsi, [*eT.* evüs-mek > ev(ü)s-i] *{ağız} is.* Tahıl içindeki yabancı maddeleri bir araya getirme.

evsik, [av-sın [Tietze] / ev-sin > ev-sik] *is.* Avcının kendisini av hayvanlarına göstermemek için gizlendiği yer; öneze.

evsilemek, [ev(ü)s-mek > evs-i-le-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* Çalkalayarak tahıl içinde bulunan çöplerin üzerinde toplanmasını sağlamak suretiyle ayıklamak; üzerinden almak.

evsilmek, [ev(ü)s-mek > evs-il-mek] *edil f. [-ir]* **1.** Savrulmak. **2.** *{ağız}* (Sinek vb. için) çoğalmak; kaynaşmak. **3.** (Dolu havuz için) suyu kenardan savrulur gibi taşmak. **4.** *{ağız}* (Dolu olan şey için) taşmak. **5.** *{ağız}* Tane tane saçılmak. [DS]

evsim, [ev-si-n / ev-si + (i)n / av-sın [Tietze] *{ağız} is.* → evsin.

evsime, [*eT.* evüs-mek > ev(i)s-i-mek > evsi-me] *{ağız} is.* **1.** Evsimek eylemi. **2.** Yarı yarıya dövülmüş harman. [DS]

evsimek, [*eT.* evüs-mek > ev(i)s-i-mek] *{ağız} gçl. f. [-r]* **1.** Evselemek. **2.** *gçsz. f.* Kalp çarpmak; yürek oynamak. **3.** Açlıktan içi ezilmek; içi bayılmak. **4.** (Büyümüş, boy vermiş başak vb. bitkiler için) rüzgârda hafif hafif sallanmak; yalpalanmak. [DS]

evsin, [ev-si-n / ev-si + (i)n / av-sın [Tietze] *{ağız} is.* **1.** Avcıların av sırasında av hayvanlarından gizlendikleri yer. **2.** Kuzu ya da oğlak ağılı. **3.** Davar ya da büyükbaş hayvan ağılı. **4.** Ahırda buzağı için ayrılan özel yer. **5.** Meşe ya da çınardan yapılan gölgelik. [DS]

evsinmek[1], [ev-sin-mek] *{eT} dönşl. f. [-ür]* **1.** Evi benimsemek; kendi evi saymak. [DLT] **2.** *{ağız}* Yabancılık çekmemek; alışmak; ısınmak. [DS]

evsinmek[2], [evsin-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* **1.** Daha önceden korktuğu bir olay ya da nesneyi andıran şeylerden korkmak. **2.** Merak etmek; kuruntu edinmek. [DS]

evsit, -di [Yun. epsida] *{ağız} is.* → ispit. [DS]

evsivermek, [evs-mek + i-ver-mek] *gçl. f. [-ir]* Tahılları çalkalayarak temizlemek.

evsmek[1], [*eT.* evüs-mek > evs-mek اوسمك] *{ağız} gçl. f. [-er] [-s-iyor]* **1.** Tahılı bir kap içinde çalkamak ve üste çıkan kaba sap ve çöplerden ibaret yabancı maddeleri atarak temizlemek; kaba temizlik yapmak. *{eAT} (aynı)* **2.** Tahılı bir kaptan dökmek suretiyle savurarak samanından temizlemek; evselemek. **3.** Pekmez kaynatırken taşmasın diye kepçe ile savurarak havalandırmak. **4.** Harmanda tahıl tanelerinin daha kolay ayrılması için dirgenle sapları karıştırmak. **5.** Kuru mısır tanelerini koçanından ayırmak. [DS]

evsmek[2], [eksi-mek / eğsü-mek > evs-mek] *{ağız} gçl. f. [-er]* Azaltmak; eksiltmek. [DS]

evsük, -ğü [*eT.* egsü-mek > egsü-k > evsük] *{ağız} is.* **1.** Eksik. **2.** Gününden önce doğmuş çocuk. [DS]

evşab, [Ar. evşāb اوشاب] *(evşa:b) {OsT} sf.* (Kişi için) ayak takımı; aşağılık.

evşal, -li [Ar. veşl > evşāl اوشال] *(evşa:l) {OsT} is.* **1.** Damla damla akan su. **2.** Birbiri ardından katar gibi kuyruk olmuş hâlde gelen kimseler.

evşan, [Far. (ab)-efşān] *{ağız} sf.* **1.** İşeyen. **2.** Sidik. [DS] ⮺ **evşan etmek,** *İşemek.*

evşaz, [Ar. evşāz اوشاز] *(evşa:z) sf.* **1.** Yardımcılar; taraftarlar. **2.** Bayağı kimseler; aşağılık kişiler. **3.** *is.* Vücuttaki oynak yerler; eklemler.

evşen[1], [Ar. evşen اوشن] *{OsT} sf.* Dalkavuk.

evşen[2], [Far. (ab)-efşān] *{ağız} sf.* → evşan. [DS]

evşeng, [Far. evşeng اوشنگ] *is.* İnce ip; sicim.

evşirmek, [eğ /ev *(eğme, döndürme)* > ev-(i)ş-irmek] *gçl. f. [-ir]* **1.** Çıkrıkta ipi ikiye katlayarak bükmek. **2.** Teneke, boru gibi nesneleri ezip bozmak; yuvşurmak. **3.** *{ağız}* Devşirip toplamak.

evşük, [evşük] *{eT} is.* Evin merteği; direği. [DLT]

evtad, [Ar. veted > evtād اوتاد] *(evta:d) {OsT} is.* Ağaç veya demir kazıklar, direkler. ⮺ **evtādü'l-arz,** *{OsT} Dağlar.*|| **evtādü'l-bilād,** *{OsT} Büyükler; başta gelenler.*|| **evtādü'l-fem,** *{OsT} Dişler.*

evtan, [Ar. vaṭan > evṭān اوطان] *(evta:n) {OsT} is.* Yurtlar; memleketler; ülkeler. ⮺ **evtān-ı muhācirîn,** *{OsT} Göçmenlerin yurtları.*

evtar[1], [Ar. veter *(kiriş)* > evtār اوتار] *(evta:r) {OsT} is.* **1.** Yaya gerilmiş ipler, teller; kirişler. **2.** Saz telleri. **3.** Kasların kalın ve gergin kirişleri. **4.** Daire kesmesinde bir yayın iki ucunu birleştiren çizgi.

evtar[2], [Ar. vaṭar > evṭār اوطار] *(evta:r) {OsT} is.* Gerekli olan şeyler; lüzumlular.

evtik[1], **-ği** [ev-(i)t-ik ?] *{ağız} is.* **1.** Eğlencelik yemiş; çerez. **2.** Boş zamanları değerlendirmek amacıyla yapılan iş. **3.** İş güç; çalışma. [DS] ⮺ **evtik itmek,** *{ağız} Evtiklemek.* [DS]

evtik[2], **-ği** [év-mek > e-(i)t-ik] *{ağız} is.* **1.** Acelecilik; çabukluk. **2.** Herhangi bir durumdan ileri gelen heyecan; evecenlik; yürek çarpıntısı. **3.** Kararsızlık; duraksama. [DS]

evtiklemek[1], [evtik-le-mek] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(i)-yor]* **1.** Boş durmamak için herhangi bir şeyle uğraşmak; ufak tefek iş yapmak; oyalanmak. **2.** Ne yapmak ya da ne demek istediğini bilememek; duraksamak. [DS]

evtiklemek[2], [ev-mek > ev-(i)t-ik-le-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* **1.** Gerektiğinden fazla iş yapmak; evecenlik göstermek. **2.** Gecikmek. [DS]

evtiklenmek, [evtik-le-n-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* **1.** Boş durmamak için bir şeylerle uğraşmak; oyalanmak. **2.** Boş zamanlarında çerez gibi şeyler atıştırmak. **3.** Sıkıntı ve üzüntüsünü belli etmemeye çalışmak; bunları gizleyecek davranışlarda bulunmak. [DS]

evtimek, [evdī-mek / evtimek] *(evdi:mek) {eT} gçl. f. [-r]* Toplamak. [Gabain]

evtinlenmek, [evtin-le-n-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* Boş zamanlarında vakit geçirmek için bir şeyler yapmak; ufak tefek iş yapmak; oyalanmak. [DS]

evtinmek, [*eT.* evdi-mek > evdi-n-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* **1.** Oyalanmak; bir şeyle uğraşmak. **2.** (Kümes hayvanları için) ayakları ile yeri eşelemek; eşinmek. **3.** Hastalığın verdiği acı ile kıvranmak; herhangi bir şeyi didiklemek. **4.** Bir şeye üzülerek el, ayak ve baş ovuşturmak. [DS]

evtüklemek, [evtük-le-mek] *gçsz. f. [-r] [-l(ü)-yor]* **1.** İnsan üzerine çöken bir sıkıntı, hâlsizlik ve bunalım etkisi ile hiçbir iş yapmadan oturmak; zamanını boşa geçirmek. **2.** Endişelenmek.

evüd, -ddü [Ar. vedīd > evüdd اود] *{OsT} sf.* Ahbaplar; dostlar; sevgililer.

evükle, [év-mek > ev-ük-le] *{ağız} zf.* Acele. [DS]

evüldemek, [ev-ül-de-mek] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-d(ü)-yor]* Heyecanlanmak. [DS]

evürmek, [evür-mek] *{eT} gçl. f. [-ür]* Döndürmek; çevirmek; altını üstüne getirmek; işlemek. [EUTS] [Gabain] ⊡ **evürgen tevürgen,** *{eT} Her zaman evirip çeviren; güç işleri başaran.* [DLT]

evürtlemek, [evür-t-le-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ü)-yor]* Bir şeyin irilerini ve ele gelenlerini seçmek; ayıklamak. [DS]

evüsgü, [evüs-gü] *{eT} is.* Savurma aracı. [DLT]

evüsmek, [evüs-mek] *{eT} gçl. f. [-ür]* Savurmak. [DLT]

evütlemek, [evüt-le-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ü)-yor]* Toplamak. [DS]

-evüz, [-a-vuz / -e-vüz / -y-a-vuz / -y-e-vüz] *{eAT} çek e.* → -avuz.

evvab, [Ar. evvāb اواب] *(evva:b) {OsT} sf.* Allah'a sımsıkı bağlı olan; sofu; zahit.

evvah, [Ar. evvāh اواه] *evva:h) {OsT} sf.* **1.** Çok ah eden. **2.** Çok dua eden. **3.** Merhametli. **4.** İmanı sağlam. **5.** (Kişi için) dinî bilgisi yerinde olan. **6.** Hz. İbrahim.

evvel, [Ar. evvel اول] *{OsT} zf.* **1.** Önce; geçmiş. **2.** İlk; birinci; başlangıç; iptida. **3.** *sf.* Önceki; geçmiş. **4.** *is.* Allah'ın doksan dokuz isminden biri. ⊡ **Evvel Allah!** *Diğer şartlar var olmakla birlikte önce Allah'ın yardımı gerekli; Allah'ın yardımıyla; Allah'a sığınarak.*|| **evvel bahar,** *{OsT} İlkbahar.*|| **evvel-be-evvel,** *{OsT} En önce; her şeyden önce.*|| **evvel emirde,** *İlk iş olarak; öncelikle.*|| **Evvel hesap, sonra kasap.** *Alış veriş için ilk iş iyi hesap yapmaktır, anlamında söz.*|| **evvel-i berde'l-acûz,** *{OsT} Kocakarı soğukları.*|| **evvel-i mā-halāk,** *{OsT} İlk yaratılan.*|| **evvel-i riyāh-ı bevārih,** *{OsT} Haziran ve Temmuz aylarında zaman zaman esen rüzgârların başlangıcı.*|| **evvelleri,** *Önceleri.*|| **Evvel selam, sonra kelam.** *Konuşmaya başlamadan önce selam vermek gerekir.*|| **evvelü'l-evāil,** *{OsT} 1. Öncelerin öncesi; evvellerin evveli; 2. Dünyanın desteği. 3. Olayların başlangıcı.*|| **evvelü'l-evvelîn,** *{OsT} İlklerin ilki; birincilerin birincisi; Allah.*|| **evvel ve āhir,** *{OsT} Başında ve sonunda; eninde sonunda; er geç; mutlaka.*

evvela, [Ar. evvel > evvelā اولا] *(e'vvelâ:) {OsT} zf.* Her şeyden önce; ilk önce; öncelikle. ⊡ **Evvela can, sonra canan.** *İnsan ilk önce kendini düşünür, anlamında bencillik anlatan söz.*|| **Evvela can, sonra cihan.** *(Düşünmek ve ilgilenmek için) önce kendisini, daha sonra başkalarını düşünmek gerektiğini belirtir.*

evvelce, [evvel-ce] *(evve'lce) zf.* **1.** Önce. **2.** Eskiden; önceleri.

evvelden, [evvel-den] *zf.* Önceleri; önceden; eskiden; evvelce.

evvelen, [Ar. evvelen اولا] *(evve'len) {OsT} zf.* Birinci olarak; birinci.

evvelî, [Ar. evvelī اولى] *(evveli:) {OsT} sf.* **1.** Önce olan; önceki. **2.** İlk zamanlarla ilgili.

evvelîn, [Ar. evvelīn اولين] *(evveli:n) {OsT} is.* **1.** Evvelkiler; öncekiler. **2.** Eski zaman adamları. ⊡ **evvelîn ü āhirîn,** *{OsT} Eskiler ve yeniler.*

evveliyat, [Ar. evveliyāt اوليات] *(evveliya:t) {OsT} is.* Bir olayın, durumun veya kişinin geçmişteki hâlleri.

evveliye, [Ar. evveliyye اوليه] *(evveli:ye) {OsT} sf.* **1.** Önce olan. **2.** İlk zamanla ilgili.

evveliyet, [Ar. evveliyyet اوليت] *{OsT} is.* **1.** Öncelik. **2.** *fel.* Sırada üstünlük; sıra üstünlüğü; başmanlık.

evveliyetle, [evveliyet-le] *{OsT} zf.* Öncelikle; ilk olarak.

evvelki, [evvel-ki] *sf.* **1.** Önceki. **2.** (Zaman olarak) bir önceki.

evvelsi, [evveli-s-i > evvel-s-i] *sf.* Önceki; evvelki; bir önceki.

evvelun, [Ar. evvel-ün اولون] *(evvelû:n) {OsT} is.* Önceki insanlar; eski adamlar.

evye, [Fr. évier] *is.* Mutfak musluğu altındaki tekne.

evza[1], **-a'ı** [Ar. važ' > evžā' اوضاع] *(evza:) {OsT}* Durumlar; tavırlar; vaziyetler. ⊡ **evzā'-ı dil-bāzāne,** *{OsT} Gönül eğlendirecek durumlar.*|| **evzā'-ı garîbe,** *{OsT} Şaşılacak durumlar; garip hâller.*

evza[2], [Ar. eczā] *{ağız} is.* Kibrit. [DS]

evzah, [Ar. vāżıḥ > evżaḥ اوضح] *{OsT} sf.* Daha açık; çok açık; besbelli.

evzan, [Ar. vezn *(ağırlık)* > evzān اوزان] *(evza:n) {OsT} is.* **1.** Ölçüler; ağırlıklar. **2.** Aruz ölçüleri; vezinler. ⊡ **evzān-ı arûz,** *{OsT} Aruz ölçüsü.*|| **evzān-ı atîka,** *{OsT} Eski ölçüler; eski tartılar.*|| **evzān-ı şi'riye,** *{OsT} Şiir ölçüleri*

evzar[1], [Ar. vizr > evzār اوزار] *(evza:r) {OsT} is.* **1.** Yükler; hamuleler. **2.** Günahlar; hatalar. **3.** Cinayetler.

evzar[2], [Far. evzār اوزار] *(evzār) {OsT} is.* Sanat sahiplerinin kullandığı araçlar.

evzar[3], [Ar. vezer > evzār اوزار] *(evza:r) {OsT} is.* **1.** Sığınacak yerler; kaleler; hisarlar. **2.** Üstünlükler; galebeler. **3.** Dağlar.

evzayiş, [Far. evzāyiş اوزايش] *(evza:yiş) {OsT} is.* Artış; çoğalış.

evzelemek, [ev(ü)s-ele-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* **1.** El ile araştırmak. **2.** Buğday ve arpa başaklarını el ile ovalayarak tanelerini çıkarmak. [DS]

evzemek, [evzē-mek] *{eT} gçsz. f. [-r]* Kovlamak; kovuculuk etmek; müzevirlik etmek. [DLT]

evzinmek, [év-mek > ev-sin-mek] *{ağız} dönşl. f. [-*

ir] **1.** Yattığı ya da oturduğu yerde sağa sola dönmek. **2.** Kabına sığamamak; rahat duramamak; gereksiz yere her tarafı karıştırmak. **3.** Telaş etmek. **4.** İçten içe kıvranmak; üzülmek. **5.** (Çocuk için) bir yerde durmamak; yaramazlık etmek. **6.** Eğlenmek; uğraşmak. **7.** Eziyet etmek. **8.** Saçma sapan konuşmak. **9.** Ellerini yere sürüştürerek aramak. [DS]

-ey, [-ay / -ey] *yap. e.* → -ay.

ey[1], [ay / iy / ey *(yans.)*] *ünl.* **1.** Seslenileni belirterek anlamı güçlendirmek için kullanılır. **2.** *(e:y)* Bıkkınlık ve usanç durumu bildirir; eh. **3.** Soru cümlelerini güçlendirmek amacıyla *"Öyleyse, o hâlde?"* anlamında kullanılır. **4.** Acı, şaşkınlık veya güçlü bir heyecanı bildirmek için kullanılan ünlem; ey! **5.** Hitap sözü. [EUTS]

ey[2], [Ar. ey / Far. iy اى] *{OsT} ünl.* Çağırma ve çağırmanın cevabı olarak kullanılır; hey; yahu; bana bak!

eya[1], [Far. eyā ايا] *(eya:) {OsT} ünl.* **1.** Ey, hey! **2.** *{ağız} "Bana bak, beni dinle!"* anlamında hitap olarak kullanılır. [DS]

eya[2], [eyi *(iyi)* + yā] *{ağız} e.* Öyle ise, mademki. [DS]

eyadî, [Ar. yed *(el)* > eyādī ايادى] *(eya:di:) {OsT} is.* Eller. ⊡ **eyādî-i nās,** *{OsT} Halkın elleri.*

eyadim, [Ar. eyādīm ايا ديم] *(eya:di:m) {OsT} is.* Yer yüzü parçaları; zeminler.

eyag, [T. ayak > Far. eyāğ اياغ] *(eya:ğ) {OsT} is.* Ayaklı kadeh; şarap kupası.

eyalat, [Ar. eyālet > eyālāt ايالات] *(eya:lâ:t) {OsT} is.* Eyaletler. ⊡ **eyālat-ı mümtāze,** *{OsT} İmparatorluk döneminde özel yönetim özerkliği tanınmış olan eyaletler; seçme eyaletler.*

eyalet, [Ar. eyālet ايالت] *(eya:let) {OsT} is.* **1.** Genellikle valilerce yönetilen ve bir bakıma bağımsızlığı olan büyük il. **2.** İmparatorluk döneminde vilayet kuruluşları gerçekleşmeden önce en büyük idarî ve askerî yönetim bölgesi. ⊡ **eyalet askeri,** *{OsT} tar. Kapıkulu teşkilatı dışında kalan ordu mensuplarına verilen ad.*|| **eyalet divanı,** *{OsT} tar. Eyaletlerde, beylerbeyi ve vezirlerden kurulu devletin hakimiyetini temsil eden divan; paşa divanı.*|| **eyalet-gâh,** *{OsT} Eyalet merkezi olan şehir.*|| **eyalet veziri,** *{OsT} tar. On altıncı yüzyıldan sonra eyaletlerin yönetimini ele alan vezirlere verilen unvan.*

eyamin, [Ar. eymen > eyāmin ايامن] *(eya:min) {OsT} is.* Çok uğurlu ve kutlu olanlar. ⊡ **eyāmin-i eyyām,** *{OsT} Günlerin en kutlu olanları.*

eyamola, [? eya+mola / heyamola] *ünl. dnz.* Akdeniz'de çok eskiden beri kürekçilere tempo tutturmak için kullanılan ünlem; heyemola; elasa.

eyatlı, [? eyat-lı] *{ağız} sf.* (İş için) baştan savma; üstünkörü. [DS]

eyazi, [Far. eyāzī / eyāsī ايازى / اياسى] *(eya:zi:) {OsT} is.* Eskiden kadınların yüzlerine örttükleri ince delikli peçe; örtü.

eycebaba, [eyü-ce + baba ?] *{ağız} is.* Büyük baba. [DS]

eycene, [eyü-ce-n-e / iyi-ce-n-e] *(e'ycene) {ağız} zf.* **1.** Oldukça iyi; iyice. **2.** Güçlüce. **3.** Adamakıllı. [DS]

eydemiri, [eğe+demir-i *(çoğunlukla sert çelik olduğu için eski eğelerden yapılır)* > eğidemir ?] *{ağız} is.* Oyma işlerinde kullanılan keski; eğdemiri.

-eydi, [-aydı / -eydi] *{eAT} çek. e.* → -aydı.

eydi[1], [eğ-di] *{ağız} is.* → eğdi. [DS]

eydi[2], [Ar. yed *(eller)* > eydī ايدى] *(eydi:) {OsT} is.* Eller.

eydici, [ey-it-mek > ey(i)t-ici ايدجى] *{eAT} is.* Şarkı okuyan; ses sanatçısı; hanende.

eydilinmek, [ey(i)t-il-in-mek ايدلنمك] *{eAT} edil. f. [-ür]* **1.** Söylenmek; denilmek. **2.** Sorulmak.

eydilmek, [eyd-mek > eyd-il-mek] *{ağız} edil. f. [-ir]* Söylenmek; konuşulmak; denilmek.

eydin, [eğin ?] *{ağız} is.* Çamaşır. [DS]

eydinilmek, [ey-(i)t-in-il-mek ايدنلمك] *{eAT}* → eydilinmek.

eydirme, [én-dir-mek *(indirmek)* > éy-dir-me ?] *{ağız} is.* İlk sağımdan 15-20 dakika sonra yapılan ikinci sağım. [DS] ⊡ **eğdirme süt,** *{ağız} İkinci sağımda elde edilen süt.* [DS]

eydirmek, [eğ-mek > eğ-dir-mek ايدرمك] *{eAT} gçl. f. [-ir]* Meylettirmek; çevirmek; döndürmek.

eydişmek, [eyd-mek > eyd-iş-mek ايدشمك] *{OsT} işteş. f. [-ir]* **1.** Söyleşmek; konuşmak. **2.** *{ağız}* Ağız kavgası etmek; tartışmak.

eydivirmek, [ey-it-mek+ i-ver-mek >eyd+i-vir-mek ايدى ويرمك] *{eAT} gçl. b. f. [-ür]* Söyleyivermek; aydıvermek.

eydmek, [*eT.* ayıt-mak > eyit-mek] *{ağız} gçsz. f. [-er]* Konuşmak; söylemek; demek.

eydük, -ğü [eğ-mek > eğ-(i)d-ük > eydük ?] *{ağız} is.* Örs. [DS]

eydürmek, [eğ-mek > ey-dür-mek ايدورمك] *{eAT} gçl. f. [-ür]* → eydirmek.

eye[1], [*eT.* iḏi *(sahip)* > eye / iye /ege] *{eAT} {OsT} is.* **1.** Sahip; malik. *{ağız} (aynı)* [DS] **2.** Efendi. **3.** *{ağız}* Koruyucu. [DS] **4.** *{ağız}* Evin, ailenin en saygın kadını. [DS] **5.** *{ağız} ünl.* Erkeğin karısına seslenirken kullandığı söz. [DS]

eye[2], [*eT.* eyēgü] *{ağız} is.* Kaburga kemiği. [DS] ⊡ **eye kemiği,** *{ağız} Kaburga kemiği.* [DS]

eyecen, [eğ-mek > ey-ecen] *{ağız} is.* Kırlarda yetişen yabani ve kılçıklı bir ot; eğilcen. [DS]

eyeç, [eğ-eç / ey-eç] *{ağız} is.* Su birikintisi. [DS]

eyef, [eyegü > eyef ? [Tietze] / eğef / egef] *{ağız} is.* Saban ya da döven okunu boyunduruğa bağlamakta kullanılan ağaçtan bükülerek yapılmış halka.

eyegü, [eyē-gü ایكو] *(eye:gü:) {eT} {eAT} is.* **1.** Hayvan ve insanın kaburgası; eğe kemiği; kaburga. **2.** Yan; çadırın yanı. [DLT] **3.** Yan; taraf. [EUTS] ⊡ **eyegü yer,** *{eT} Dağın ortası.* [DLT]

eyeği, [*eT.* eyēgü > eyeği] *{ağız} is.* Kaburga kemiği; eğe; eye. [DS] ⊡ **eyeği sayması,** *{ağız} Pastırmacılıkta, kaburga kemiklerinin üstündeki etlere verilen ad.* [DS]

eyek, -ği [*eT.* eñek > eyek] *{ağız} is.* Alt çene. [DS] ⊡ **eyek çalmak,** *{ağız} (Hasta için) ölüm hâlinde olmak; son dakikalarını yaşamak.* [DS]

eye-liner, [İng. *(gözü çevreleyen)*] *(aylayn:ır) is.* Göz makyajında, göz kapaklarının kenarına çizgi çekmek için kullanılan renkli sıvı.

eyelmiş, [? eyel-miş] *{ağız} sf.* Ağırbaşlı; olgun. [DS]

eyenk, -gi [*eT.* eñek *(çene)* > eyenk] *{ağız} is.* **1.** Sabanın elle tutulan yeri. [DS] **2.** Sabanın demir takılan ve toprağın içine gömülen L biçimli yeri; demir ve ok dışında kalan kısmı.

eyenmek, [eye-n-mek ?] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* Ayak diremek; ısrar etmek; bekinmek. [DS]

eyer, [eḏer > eyer] *is.* Binek hayvanlarının sırtına konulan ve binicinin rahat oturmasını sağlayan nesne. ⊡ **eyer belli,** *{ağız} Beli çok çukur olan at.* [DS]|| **eyer çalmak,** *{eAT} Eyerlemek; eyer vurmak; eyer kapamak.*|| **eyerine tolu turmak,** *{eAT} Cüsseli olmak.*|| **eyer kaltağı,** *Eyerin ahşap bir iskelet üzerine deri gerilmesi ve içine kıtık doldurulması ile meydana gelen ana ögesi; eğrim; eyer çatısı.*|| **eyer kaşı,** *1. Eyerin ön ve arkasında bulunan, binicinin öne ve arka kaymasını önleyen yarım yuvarlak çıkıntıların genel adı. 2. Taş işçilerinin kullandıkları bir tür delgi yayı.*|| **eyer sağrağı,** *{eAT} Eyer kaşı; eyer ağacı.*|| **eyer savrağı,** *{eAT}* → eyer sağrağı.|| **eyer yapuğu,** *{OsT} Savaş sırasında atlara giydirilen zırh; çukal; yancık.*

eyerci, [eyer-ci] *is.* **1.** Eyer yapan, satan veya tamir eden kişi. **2.** Eyer satılan veya yapılan dükkân.

eyercik, -ği [eyer-cik] *is.* Koşum hayvanlarında koşum takımlarının kaymaması için atın sırtına konulan ve bir kolanla bağlanan içi doldurulmuş koşum takımı parçası.

eyercilik, -ği [eyer-ci-lik] *is.* Eyer yapma, satma ve tamir etme işi; eyercinin mesleği.

eyerleme, [eyer-le-me] *is.* Eyer vurma; eyerlemek eylemi.

eyerlemek, [eyer-le-mek] *gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* Hayvanın sırtına eyer koyup bağlamak; eyer vurmak. ⊡ **eyerleyip beyerlemek,** *{ağız} (Konuk için) en iyi şekilde ağırlamak; her türlü gereksinimini sağlamak; rahat ettirmek.*

eyerlenme, [eyer-le-n-me] *is.* Eyer vurulma; eyerlenmek eylemi.

eyerlenmek, [eyer-le-n-mek] *edil. f. [-ir]* **1.** Eyer vurulmak. **2.** *dönşl. f.* (At için) eyeri kabul etmek; eyer vurulmasına izin vermek.

eyerli, [eyer-li] *sf.* **1.** Eyeri bulunan. **2.** Sırtına eyer vurulmuş olan.

eyersiz, [eyer-siz] *sf.* **1.** Eyeri bulunmayan. **2.** Sırtına eyer vurulmamış olan.

eyerdmek, [*eT.* éḏer-t-mek] *{eAT} gçl. f. [-ir]* **1.** İzlemek; takip etmek. **2.** Araştırmak; tahkik etmek. **3.** Ayrımına varmak; künhüne varmak. **4.** *{ağız}* Toprağı derince işlemek. [DS]

eyertmek, [*eT.* éḏer-t-mek] *{e AT} gçl. f. [-ir]* → eyerdmek.

eyeş, [eğ-iş / ey-iş / eyeş] *{ağız} is.* Hamur kazımakta kullanılan küçük bıçak. [DS]

eyeşlenmek, [eğ-le-ş-mek > eyeş-le-n-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* **1.** Bir işin başında uzun süre oyalanmak; işi yavaş yavaş yaparak bilinen süreden daha sonra bitirmek. **2.** Bir iş üzerinde tartışmak. **3.** Birbirine engel olmak.

eyfel, [Ar. ehven => eyfel ?] *{ağız} is.* Kolaylık. [DS]

eyfen, [Ar. ehven => eyfen] *{ağız} sf.* **1.** Daha iyi. **2.** Daha ucuz. [DS]

eygef, [eyegü > eyef ? [Tietze] / eğef / egef] *{ağız} is.* → eyef. [DS]

eyger, [Far. eyger ایكر] *{OsT} is. bot.* Yaban mersini; enir, *(Ruscus aculeatus).*

eygin, [eğ-gin / ey-gin] *{ağız} sf.* **1.** (Kişi için) bir kimseye karşı herhangi bir yönden maddî ve manevi borçluluk duygusu içinde olan. **2.** *is.* Minnet duygusu.

eygü, [eḏ-gü > ey-gü ایكو] *{eT} {eAT} sf.* İyi.

eyha, [Ar. iḥyā => ehyā > eyha] *{ağız} is.* Canlandırma; yaşatma. ⊡ **eyha etmek,** *{ağız} Çok iyi duruma getirmek; mutluluğa kavuşturmak.* [DS]|| **eyha yapmak,** *{ağız} Tarlayı, gübreleyip işleyerek verimli hâle getirmek.* [DS]

eyhleşmek, [? eyh-le-ş-mek / ek-le-ş-mek ?] *{ağız} işteş. f. [-ir]* Herhangi bir işi ortaklaşa yapmak. [DS]

eyhti, [? eyh-ti / *eT.* iktü ?] *{ağız} sf.* **1.** (Kişi için) kimseye iyiliği dokunmayan; bencil. **2.** Görgüsüz.

eyi, [eygü > eyi ایی] *{eAT} sf.* **1.** İyi. *{ağız} (aynı)* **2.** *{ağız}* Peki; tamam. [DS]

eyice, [eyü-ce > eyi-ce] *zf.* İyice.

eyiceme, [eyi-ce-n-e / eyi-ceme] *{ağız} zf.* İyice; adamakıllı. [DS]

eyicemen, [eyi-ceme > eyicemen] *{ağız} zf.* → iyice. [DS]

eyicene, [eyü-ce-n-e / iyi-ce-n-e] *{ağız} (e'yicene) zf.* **1.** Oldukça iyi. **2.** Güçlüce. [DS]

eyiden, [eyi-den] *{ağız} zf.* Çok iyi; çok güzel. [DS]

eyidici, [ey-it-ici ايدجى] *{eAT} is.* Hanende.

eyikmek, [*eT.* edik-mek > eyik-mek ايكمك] *{OsT} gçsz. f. [-ir]* Hastalıktan kurtulmak; iyileşmek; şifa bulmak; iyi olmak.

eyilcen, [eğil-cen] *{ağız} is.* Çayır dikeni. [DS]

eyilemek[1], [eyi-le-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* Temizlemek. [DS]

eyilemek[2], [eyi-le-mek] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(ı)-yor]* **1.** (Ağaç için) hastalık nedeniyle meyvelerini dökmek. **2.** (Sebze, meyve için) kurumak. [DS]

eyiletmek, [*eT.* *edgü-le-t-mek > eyü-le-t-mek > eyi-le-t-mek] *{ağız} gçl. f. [-ir]* **1.** İyileştirmek; tedavi etmek. **2.** (Deri, kürk, post vb. için) kullanılabilecek hâle getirmek; sepilemek; tabaklamak.

eyilik, -ği [eyi-lik / iğ-lik ?] *{ağız} is.* Gelinin çeyizi arasına konulan oklava torbası. [DS]

-eyim, [-a-van / -y-a-van / -y-am / -y-em / -a-y-ın / -y-a-y-m / -e-y-in / -y-e-y-in / -a-y-ım / -e-y-im / -y-a-y-ım / -y-e-y-im] *{eT} {eAT} çek. e.* → -avan.

eyim, [? eyim] *{ağız} is.* Şey; nesne. [DS]

-eyin, [-a-van / -y-a-van / -y-am / -y-em / -a-y-ın / -y-a-y-ın / -e-y-in / -y-e-y-in / -a-y-ım / -e-y-im / -y-a-y-ım / -y-e-y-im] *{eT} {eAT} çek. e.* → -avan.

eyin[1], [Saka. iñi => éy-in] *{eT} zf.* **1.** İzleyerek; takip ederek; ardı sıra. [ETY] **2.** Böylece; buna göre. [E-UTS]

eyin[2], [*eT.* egin > eğin ايين] *{ağız} is.* → eğin. [DS]

eyin[3], [*eT.* egin] *{ağız} is.* **1.** Giyecek; elbise; üst baş. **2.** İç çamaşırı. [DS] ⊡ **eyin baş,** *{ağız} Giyecek; elbise.* [DS]|| **eyin beyin olmak,** *{ağız} Şaşırmak.* [DS]

eyinç, [ıy-mak *(bastırmak)*>ıy(ı)nç / iy(i)nç / ey(i)nç] *is.* → ıymç

eyinki, [éyin > éyin-ki] *{eT} zf.* ... sonrasındaki; ... izleyen zamandaki.

eyinlik, -ği [eyi-lik] *{ağız} is.* İyilik. [DS]

eyinlikli, [eyin-lik-li] *{ağız} sf.* İyi; doğru; dürüst. [DS] ⊡ **eyinlikli durmak,** *{ağız} Yaramazlık yapmadan durmak; rahat durmak.* [DS]

eyir, [Far. eyger *(mersin)* / Yun. akaron [Tietze] > *eT.* egir / eyir / ekir] *{ağız} is.* **1.** Kızılcık. **2.** Akarsu boylarında bulunan ağaçlık yer. [DS]

eyis, [? eğis / eyis] *is.* Alay; eğlenme.

eyiş[1], [eğ-iş / iğ+şiş ?] *{ağız} is.* **1.** Ateş küreği. **2.** Hamur teknesini kazımakta kullanılan demir bıçak. **3.** Pekmez pişirilirken savurmakta kullanılan uzun saplı tava ya da maşrapa. **4.** Sabana bulaşan çamurları sıyırmakta kullanılan övendire ucundaki sıyırgı. [DS]

eyiş[2], [eğ-iş > eyiş] *{ağız} is.* Bıçkı, hızar talaşı. [DS]

eyişmek, [eğ-iş-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* Eğilmek. [DS]

eyitlemek, [ey-it-mek > eyit-le-mek] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(i)-yor]* Şarkı söylemek. [DS]

eyitmek, [ay-mak *(söylemek)* > ay-ıt-mak / ay-t-mak *(konuşmak; sormak)* > ey-it-mek / ey-t-mek ايتمك] *gçl. f. [-ir] [-(d)-iyor]* **1.** Demek; söylemek; ayıtmak. **2.** *{ağız}* İşittirmek; duyurmak. [DS] **3.** *{ağız}* Cevap vermek. [DS]

eyitten, [edgü-den > iyi-den ?] *{ağız} zf.* İyiden iyiye; iyice; adamakıllı. [DS]

eyiyatlı, [eyi+yat-lı ?] *{ağız} sf.* Üstünkörü; baştan savma. [DS]

-eyiz, [-ayuz / -eyüz / -ayız / -eyiz] *{eAT} çek. e.* → -ayuz.

eylam, [Ar. eyyām => eylam] *{ağız} is.* **1.** Zaman. **2.** Süre; müddet. [DS]

eyle, [o+ile / eyle ايله/ايلا] *{eT} {eAT} {OsT} {ağız.} e.* Öyle. [DLT] [DS] ⊡ **eyle dutmak,** *{eAT} Öyle kabul etmek; öyle farz etmek.*|| **eyle kim,** *{eAT} Gibi; öyle.*|| **eyle olsa,** *{eAT} 1. Bunun üzerine. 2. Bundan dolayı; öyle olunca. 3. O hâlde; öyle ise.*|| **eyle sanmak,** *{eAT} Öyle kabul etmek; öyle farz etmek.*

eylece, [öyle-ce] *{ağız} zf.* Olduğu gibi; öylece. [DS]

eylecene, [öyle-ce-n-e] *{ağız} zf.* Öylece. [DS]

eylek, -ği [eğ-le-k] *{ağız} is.* **1.** Hayvanların yazın öğle zamanı dinlenmek için yattıkları gölgelik ve serin yer. **2.** Yolcuların geceyi geçirdikleri yer; konak; han; dinlenme yeri. **3.** Sığırtmaca gidecek sığırların sabahleyin toplandığı yer. **4.** Su birikintisi. [DS]

eyleksimek, [eylek-si-mek ايلكسمك] *{OsT} gçsz. f. [-ir]* Göl, bataklık hâline gelmek; eylek oluşturmak.

eylem[1], [eyle-mek > eyle-m] *is.* **1.** Eyleme, yapma işi. **2.** İşlem, *(1935)*. **3.** Belli bir amaca yönelik iş, davranış; fiil; aksiyon, *(1942)*. **4.** Bir durumu değiştirme ve daha iyiye götürme çabasıyla etkide bulunma; amel. ⊡ **eylemde bulunma,** *Bir harekete kalkışma; yapmaya çalışma.*|| **eylemde karşıt görünüm,** *dbl. Emir kipi dışında isteme kiplerinin hikâye, rivayet birleşik zamanlarından biriyle kullanılmasından doğan bazı durumlarda olumlu çekimlerin olumsuz, olumsuz çekimlerin olumlu kavramlar vermesi durumu.*|| **eyleme geçmek,** *Tasarlanan işi uygulamaya başlamak; girişmek.*

eylem[2], [eğle-mek > eğ-le-m] *{ağız} is.* Oyalanma; eğlenme. [DS] ⊡ **eylem seylem,** *{ağız} Eğlene eğlene; ağır ağır; yavaş yavaş.* [DS]

eylemci, [eyle-m-ci] *is.* **1.** Eylem yapan ve eylemlere katkılan kişi. **2.** Düşüncesini eylemi ile gerçekleştirmeye kalkışan kişi.

eylemcilik, -ği [eyle-m-ci-lik] *is.* **1.** Eylemci olma durumu; eylemcilerin yaptığı iş. **2.** *fel.* İnsanın hayatı ve düşüncesinde başlıca gerçekliğin etki ve eylem olduğunu ileri süren öğreti; aktivizm.

eyleme, [eyle-me] *is.* Yapma, etme; eylemek eylemi.

eylemek[1], [*eT.* ed̲-le-mek *(yararlı kılmak)* > eylemek ایلمك] *yard. f. [-r] [-l(i)-yor]* **1.** *{OsT}* Etmek; yapmak; inşa etmek; imal etmek. **2.** *{eAT} {OsT}* Yaratmak. **3.** *{eAT} {OsT}* Demek; buyurmak; söylemek. **4.** *{eAT}* Tayin etmek; nasbetmek. **5.** *{ağız}* Yufka açmak. [DS] **6.** *{ağız}* Ekmek yapmak. [DS] **7.** *{ağız}* Karıştırmak; yoğurmak. [DS] **8.** *{ağız}* Ham deriyi işlemek. [DS] ⊡ (bir şeyden) **eylemek,** *Yoksun bırakmak.*

eylemek[2], [eğle-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* → eğlemek. [DS] ⊡ **eyler çalmak,** *{ağız} Ninni söylemek.* [DS]

eylemek[3], [ele-mek > eyle-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* → elemek. [DS]

eylemli, [eyle-m-li] *sf.* **1.** Yapar, eder durumda bulunan; eylem durumunda olan; amelî, fiilî. **2.** Kadrolu.

eylemlik, -ği [eyle-m-lik] *is. dbl.* Mastar.

eylemsi, [eyle-m-si] *is. dbl.* Fiilimsi.

eylemsiz, [eyle-m-siz] *sf.* **1.** Kendine özgü bir eylemi bulunmayan; eylem hâlinde bulunmayan; pasif. **2.** Bir tepki vermeyen. **3.** Fiilî olmayan.

eylemsizlik, -ği [eyle-m-siz-lik] *is.* Eylemsiz olma durumu. ⊡ **eylemsizlik ilkesi,** *fiz. Dışarıdan bir kuvvet etki etmedikçe duran cismin durmaya, hareket eden ismin de hareket etmeye devam etmesi gerçeğinin ifadesi.*

eylen, [eğne-mek > eğne-l] *{ağız} is.* → eğnel. [DS]

eylence, [eğle-n-ce] *{ağız} is.* Eğlence. [DS]

eylenen, [eyle-n-en] *is. dbl.* Fiilin belirttiği eylemden etkilenen varlık veya nesne.

eylenmek[1], [eyü-le-n-mek / ey(i)-le-n-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* İyileşmek; şifa bulmak.

eylenmek[2], [eğle-n-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* → eğlenmek. [DS]

eylenmek[3], [ey-le-mek > ey-le-n-mek ایلنمك] *{eAT} {OsT} dönşl. f. [-ür]* **1.** Edinmek. **2.** *edil. f.* Eyleme konu olmak. **3.** Yapılmak; hazırlanmak.

eylese, [o+ile+i-se > eyle+se ایلسه] *(e'ylese) {eAT} e.* Öyle ise; öyleyse; o hâlde.

eylesine, [eyle-s-i-n-e ایله سنه / ایلسنه] *{eAT} zf.* O biçimde; öylesine.

eyleşmek[1], [eğle-ş-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* → eğleşmek. [DS]

eyleşmek[2], [eyle-mek > eyle-ş-mek ایلشمك] *{OsT} işteş. f. [-ir]* Birlikte ya da karşılıklı yapmak.

eyleştirmek, [eğle-ş-tir-mek] *{ağız} gçl. f. [-ir]* → eğleştirmek. [DS]

eyleşük, -gü [edgü > ey(ü)-leş-ük] *{ağız} sf.* (Kişi için) hastalıktan yeni kalmış; yeni yeni iyileşmeye başlamış. [DS]

eyletmek[1], [eyle-t-mek / eyle-d-mek ایلتمك / ایلدمك] *{eAT} gçl. f. [-ir]* **1.** Yaptırmak; inşa ettirmek; imal ettirmek. **2.** Hazırlatmak. **3.** Ettirmek.

eyletmek[2], [eyü-le-t-mek > eyle-t-mek] *{ağız} gçl. f. [-ir]* (Hasta için) iyi etmek; iyileştirmek. [DS]

eyletmek[3], [ilet-mek > ēylet-mek] *{ağız} gçl. f. [-ir]* Getirmek. [DS]

eyleyen, [eyle-y-en] *is. dbl.* **1.** Fiilin belirttiği eylemi gerçekleştiren etken varlık veya nesne. **2.** Etken fiilin öznesi. **3.** Edilgen fiilin eden nitelikli tümleci.

eyleyici[1], [eyle-mek > eyle-y-ici ایلیجی] *{eAT} sf.* Yapıcı; meydana getirici.

eyleyici[2], [ele-y-ici] *{ağız} sf.* (Kişi için) buğdayı eleyip, kesmiğinden ayıran. [DS]

eyleyici[3], [eğ-le-mek > eğ-le-y-ici] *{ağız} sf.* (Kişi için) işi olmayıp da başkalarını da işinden alıkoyan, oyalayan. [DS]

eyleyigörmek, [eyle-mek+gör-mek > eyle-y-i+görmek ایلیی كورمك] *{eAT} gçl. f. [-ür]* Yapmaya çalışmak; etmeğe bakmak.

eyleyin, [öğle-yin] *{ağız} zf.* Öğleyin; öğle zamanı. [DS]

eylik, -ği [*eT.* edgü > eyü-lük / ey-lik ایلك] *{eAT} is.* → eylük.

eylim, [eğ(i)l-im ?] *{ağız} is.* Semer. [DS] ⊡ **eylim eylim,** *{ağız} Salkım salkım.* [DS]

eylul, [Süry. ʾēlūl > Ar. eylūl ایلول] *{OsT} is.* → eylül.

eylük, -gü [*eT.* edgü > eyü-lük / ey-lük ایكلك] *{OsT} is.* **1.** İyilik. *{ağız} (aynı)* [DS] **2.** *{ağız}* Yardım. [DS]

eylüklenmek, [eylük-le-n-mek ایكلكلنمك] *{eAT} dönşl. f. [-ir]* Yararlanmak; faydalanmak; menfaat görmek.

eylüklü, [eylük-lü ایلكلو] *{eAT} sf.* İyilik sahibi; iyilik yapmayı sever.

eylül, [Süry. ʾēlūl *(arınma)* > Ar. eylūl ایلول] *{OsT} is.* Miladî takvimde sonbahar başlangıcı sayılan ve otuz gün süren yılın dokuzuncu ayı.

eyman, [Ar. yemīn > eymān ایمان] *(eyma:n) {OsT} is.* **1.** Ant içmeler; yeminler. **2.** Sağ taraflar; sağ eller; sağlar. **3.** Uğurlar; mutluluklar; talihler; bahtlar. **4.** Kuvvetler; kudretler. ⊡ **eymān-ı galîze,** *{OsT} Çok kötü yeminler.*|| **eyman-ı kāzibe,** *{OsT} Yalan yere yapılmış yeminler.*|| **eymān-ı sādıka,** *{OsT} Doğru yeminler.*

eyme, [eğ-me > ey-me] *{ağız} is.* **1.** Kapı sürgülerinin geçtiği ve iki ucu söveye çakılı eğri demir. **2.** Toprak damların üzerini yuğmakta kullanılan loğ taşı. **3.** İki dağ arasındaki alçak yer. **4.** Eğilip duvara yaslanan çalı. [DS]

eymece, [eğme-ce] *{ağız} is.* **1.** Telden bükülerek ya-

pılmış bir tür olta. **2.** Yaş ağaç dalını bükerek yapılan yay. [DS]

eymeç, -ci [eğ-mek > eğ-meç] *{ağız} is.* **1.** Loğ taşını çekmekte kullanılan, ağaçtan eğilmek suretiyle yapılmış sap. **2.** Olta. **3.** Kağnıdaki yüklerin düşmemesi için takılan eğri ağaç. **4.** Kıvrıntı; viraj. **5.** Kabukları soyulmuş genç ağaç kerestesi. **6.** Kat kat olmuş yün. **7.** Pantolonun önündeki fermuarlı ya da düğmeli kısım. [DS]

eymek[1], [Saka. iñi => ey-mek] *gçl. f. [-r]* İzlemek; takip etmek; ardı sıra gitmek. [ETY]

eymek[2], [év-mek > ey-mek] *{ağız} gçsz. f. [-er]* Acele etmek; ivmek. [DS]

eymeli, [eyme-li] *{ağız} sf.* Utangaç. [DS]

eymen, [Ar. yümn *(uğur)* > eymen ایمن] *{OsT} sf.* **1.** Sağ taraftaki. **2.** Çok uğurlu; en uğurlu; çok talihli; kutlu. ◻ **eymenü'l-yemîn,** *{OsT} En kutlu.*|| **Eymen vadisi,** *Allah'ın, Tur dağında Hz. Musa'ya tecelli ettiği vadi.*

eymenç, [eyme-n-ç] *{eT} is.* **1.** Utanç; korku. [EUTS] **2.** *{ağız} sf.* Utangaç.

eymenme, [eyme-n-me ایمنمه] *{OsT} is.* Korku; endişe; çekinme.

eymenmek, [eyme-n-mek ایمنمك] *{eT} {ağız} dönşl. f. [-ir]* **1.** Utanmak; hicap duymak; çekinmek; sıkılmak. [DLT] [EUTS] **2.** *{eAT} {OsT}* Korkmak; endişe etmek; ihtiraz etmek. [DS]

eymir, [eğ-mir / eymir] *{ağız} is.* Kağnı tekerleğinin dingil başına geçen kısmındaki metal halka. [DS]

eymün, [Ar. yemin > eymün ایمن] *{OsT} is.* **1.** Sağ eller; sağ taraflar; sağlar. **2.** Kuvvetler; güçler; kudretler. **3.** Bahtlar; talihler; mutluluklar.

eyn, [Ar. eyn این] *{OsT} is.* **1.** Zaman; an. **2.** Yorgunluk. **3.** *zf. "Nereden; nereye"* anlamında soru. ◻ **eyne'l-mefer?** *{OsT} Kaçacak yer yok mu?*

eynal, [eğne-l > eynal ?] *{ağız} is.* Kaplıca. [DS]

eynar, [eğne-l > eynar ?] *{ağız} is.* **1.** Yarıcı; ortakçı; bölücü. **2.** Tarlada kalabalık işçi çalışırken kenarda çalışan kimse. [DS]

eyne, [? eyne] *{ağız} is.* Perşembe. [DS]

eynehan, [? eyne+ Far. ḫᵛān] *{ağız} sf.* Midesine çok düşkün; obur. [DS]

eynehar, [? eyne + Far. ḫᵛār] *{ağız} sf.* → eynehan. [DS]

eynel, [eğne-mek > eğne-r / eynel / ēnel] *{ağız} is.* → eğnel. [DS] ◻ **eyneline dönmek,** *{ağız} Birisine dileğince hizmet etmek.* [DS]

eynelci, [eğne-l-ci] *{ağız} is.* Ekin biçilen tarlalarda işçileri yöneten kimse. [DS]

eynenmek, [eğin *(sırt)* > eyne-n-mek] *dönşl. f. [-ir]* Sırtına örtünmek; ceket palto gibi şeyleri, kollarını geçirmeden omuzlarına alıvermek.

eyner, [eğne-mek > eğne-r / eyner] *{ağız} is.* → eğnel. [DS]

eynihal, [? eyne+ Far. ḫᵛān] *{ağız} sf.* → eynehan. [DS]

eynihon, [? eyne+ Far. ḫᵛān] *{ağız} sf.* → eynehan. [DS]

eynik, -ği [eyi-l-ik] *{ağız} zf.* İyi; düzgün. [DS] ◻ **eynik durmak,** *{ağız} Rahat durmak.* [DS]

-eyom, [-ayom / -eyom] *{eAT} çek. e.* → -ayom,

-eyor, [-ayor / -eyor] *{eAT} çek. e.* → -ayor.

eyosen, [Fr. éocène] *is. jeol.* Üçüncü zamanın birinci devresi.

eyrek[1], [*eT.* eg-(i)r-e-mek *(kuşatmak)* > eğre-k] *is.* → eğrek.

eyrek[2], [eyü-rek > eyrek ایرك] *{eAT} sf.* Daha iyi.

eyrek[3], **-ği** [eyegü > eyrek] *{ağız} is.* Göğüs kemiğine birleşmeyen en alttaki üç kaburga kemiği. [DS]

eyremek, [*eT.* eg-i-r-mek > eg-(i)r-e-mek > eğremek] *gçl. f. [-r] [-r(i)-yor]* → eğremek.

eyren, [Yun. khrâno] *{ağız} is.* → eğren. [DS]

eyreti, [Ar. ʿāriyet *(ödünç)* > ʿāriyetī] *sf.* → eğreti.

eyri, [*eT.* egir-mek *(çevirmek, bükmek)* > egir-i / eg(i)r-i > eğ-ri] *sf.* → eğri. ◻ **eyri demir,** *{ağız} Çalı kesmekte kullanılan bir araç.* [DS]|| **eyri kepçe,** *{ağız} Kurbağa yavrusu.* [DS]|| **eyri söbü,** *{ağız} Eğri büğrü.* [DS]

eyrim[1], [*eT.* eḏrim > eyrim ایرم] *{eAT} {OsT} {ağız} is.* Atın sırtını vurmasın diye eyerin altına konulan keçe; eyer keçesi; teğelti. [DS]

eyrim[2], [*eT.* egir-mek *(çevirmek)* > eg-(i)r-im > eğrim] *is.* Burgaç. ◻ **eyrim büyrüm,** *{ağız} Eğri büğrü; yamrı yumru.*

eyrim[3], [er-mek > eyrim ?] *{ağız} is.* Domates. [DS]

eyrim[4], [eğ-ir-mek > eyrim] *{ağız} is.* İpliğin bükümlü hâli. [DS]

eyrimli, [eyrim-li] *{ağız} is.* Sırma işlemeli gelin elbisesi. [DS]

eyrisek, -ği [eğri-se-k] *{ağız} is.* Yay; eğmeç. [DS]

eysan, [Yun. aksoni] *{ağız} is.* → eğsen. [DS]

eysen, [Yun. aksoni] *{ağız} is.* → eğsen. [DS]

eyser[1], [Ar. eyser ایسر] *{OsT} sf.* **1.** Sol taraftaki. **2.** Pek kolay.

eyser[2], [eñser > enseri] *{ağız} is.* Büyük dövme çivi. [DS]

eyseran, [Yun. ksistérin *(kazıma aracı)* => eyseran] *{ağız} is.* → eğsiseren. [DS]

eysere, [Yun. ksistérin *(kazıma aracı)* => eysere] *{ağız} is.* → eğsiseren. [DS]

eyseren, [Yun. ksistérin *(kazıma aracı)* => eyseren] *{ağız} is.* → eğsiseren. [DS]

eysıran, [Yun. ksistérin *(kazıma aracı)* / => eysıran] *{ağız} is.* → eğsiseren. [DS]

eysilesi, [eksi-l-mek > eksi-l-esi] *{ağız} sf. "Geberesi"* anlamında ilenç bildirir sıfat. [DS]

eysilmek, [eksi-l-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* Eksilmek. [DS]

eysiran, [Yun. ksistérin *(kazıma aracı)* => eysiran] *{ağız} is.* → eğsiseren. [DS]

eysiren, [Yun. ksistérin *(kazıma aracı)* / => eysiren] *{ağız} is.* → eğsiseren. [DS]

eysisiran, [Yun. ksistérin *(kazıma aracı)* => eysisiran] *{ağız} is.* → eğsiseren. [DS]

eysiyh, [eksik > eysiḫ] *(eysi:yh) {ağız} sf.* Eksik. [DS]

eyşin, [Yun. ksistérin => eyşin] *{ağız} is.* → eğsiseren. [DS]

eytam, [Ar. yetim > eytām ایتام] *(eyta:m) {OsT} is.* Ana ve babası ölmüş çocuklar; öksüzler. ◻ **eytām ve erāmil,** *{OsT} Yetimler ve dullar.*|| **eytām maāşı,** *{OsT} Memur yetimlerine verilen aylık.*

eyti, [? eyti] *{ağız} sf.* Acı; sert; keskin. [DS]

eytilemek, [eyti-le-mek] *gçsz. f. [-r] [-l(i)-yor]* Keskinleşmek; sertleşmek.

eytiş, [ay-mak *(söylemek)* > ay-ıt-mak / ay-t-mak *(konuşmak; sormak)* > ey-it-mek / ey-t-mek > ey-t-iş] *is.* Hatır sorma.

eytişim, [ay-mak *(söylemek)* > ay-ıt-mak / ay-t-mak *(konuşmak; sormak)* > ey-it-mek / ey-t-mek > ey-t-iş-mek > ey-t-iş-im] *is. fel.* **1.** Doğruya varmak, kavramları açıklığa kavuşturmak, belirgin hâle getirmek ve kesin tanımlarını yapmak için bir takım zıtlıklar arasından tartışmalar yoluyla ilerleme yöntemi; diyalektik. **2.** Marks'a göre, eşit mutluluk paylaşımı demek olan sınıfsız topluma ulaşmak için kapitalizm ile emekçi diktatörlük mücadelesi.

eytişimsel, [eytiş-im-sel] *sf.* Eytişimle ilgili.

eytmek, [ay-mak *(söylemek)* > ay-ıt-mak / ay-t-mak *(konuşmak; sormak)* > ey-it-mek / ey-t-mek ایتمك] *{eAT} gçl. f. [-(d)ir] [-(d)-iyor]* Demek; söylemek.

eyttirmek, [eyt-tir-mek ایتدرمك] *{eAT} gçl. f. [-ir]* Söyletmek.

eyü, [*eT.* edgü > eyü ایو] *{eAT} {OsT} sf.* İyi. ◻ **eyü dirlik,** *{OsT} Refah.*|| **eyü sanıcı,** *{eAT} İyi niyetli; hüsnüniyet sahibi.*|| **eyü sanmak,** *{eAT} İyi olduğu kanısında bulunmak; hüsn-i teveccühte bulunmak.*|| **eyü sanu,** *{eAT} Bir kimsenin iyi olduğu kanısı; hüsn-i teveccüh.*|| **eyü toğuşlu,** *{OsT} İyi yaradılışlı.*|| **eyü varmak,** *{eAT} {OsT} İyi yapmak; iyi etmek; iyi davranmak.*|| **eyü yollu,** *{eAT} Davranış ve hareketleri güzel olan; tutumu ve davranışları beğenilen; yol yordam bilir.*

eyüce, [eyü-ce] *(e'yüce) {ağız} zf.* **1.** Tamamen; bütünüyle; sıkıca; iyice. **2.** *sf.* Oldukça iyi; tam anlamıyla. [DS]

eyülü, [eyü-lü] *{eAT} sf.* Kısmen iyi; bazen iyi.

eyürek, -ği [eyü-rek ایورك] *sf.* Daha iyi olan.

-eyüz, [-ayuz / -eyüz / -ayız / -eyiz] *{eAT} çek. e.* → -ayuz.

eyva, [Ar. ayvā] *{ağız} is.* Evet. [DS]

eyvah, [Far. eyvāh ایواه] *(eyva:h) {OsT} ünl.* Beklenmedik üzücü bir olay veya kötü bir haber karşısında üzüntüyü ifade için söylenen söz; yazık; heyhat. ◻ **Eyvahlar olsun!** *Üzüntünün çokluğunu ifade eden pekiştirme sözü.*

eyvallah, [Ar. ey-v'allāh ایوالله] *(e'yvalla:h) {OsT} ünl.* **1.** Memnuniyet ve teşekkür ifadesi. **2.** Ayrılırken, *"Allah'a ısmarladık!"* anlamında. **3.** *"Evet, peki; öyle olsun."* anlamında kabullenme, baş eğme sözü. **4.** *sf.* Aldırış etmeyen. ◻ **eyvallah demek,** *Kabul etmek; hoş görmek.*|| **eyvallah etmemek,** *Boyun eğmemek; yardım istememek; gönül borcu olmamak; minnetsiz olmak.*|| **eyvallahı olmamak,** *Minnet duymamak; minnet etmemek.*

eyvan, [Far. eyvān / ayvan ایوان] *(eyva:n) {OsT} is.* **1.** Evin içindeki geniş oda; sofa. **2.** Köşk; kasır. **3.** Kemerli ve çok yüksek yapı. **4.** Çardak. **5.** *mim.* Eski Anadolu cami, mescit ve medreselerinde görülen, avlu tarafı açık, üç yanı kapalı, üstü tonozla örtülü, zemini yüksek hacimlere verilen ad. ◻ **eyvān-ı sîmâbî** (zerkârî), *{OsT} Gökyüzü.*|| **eyvan saray** (ayvan saray), *{OsT} Kemerli büyük bina.*

eyvay, [ey+vāy ای وای] *(eyva:y) ünl.* Üzüntü veya pişmanlık ifade eden söz; eyvah. *{eAT} (aynı)*

eyyam, [Ar. yevm *(gün)*>eyyām ایام] *(eyya:m) {OsT} is.* **1.** Günler. **2.** Zaman. **3.** Çağ. **4.** Müddet. **5.** Fırsat. **6.** Nüfuz; iktidar. **7.** *dnz.* Yelkenlere uygun rüzgâr. **8.** *{ağız} sf.* Yumuşak; iyi. ◻ **eyyam ağası** (adamı, efendisi), *Duruma ve zamana göre fırsatları kollayıp büyüklerden yararlanmayı bilen; dalkavuk*|| **eyyamda bir,** *{eAT} Nadiren, zaman zaman.* || **eyyam dostu,** *İyi gün dostu.*|| **eyyām havā,** *{OsT} dnz. Güzel hava; hafif esen rüzgârlı hava.*|| **eyyām-ı ādiye,** *{OsT} Tatil ve bayram günleri dışındaki günler.*|| **Eyyām-ı 'Arāb,** *{OsT} Arapların din uğruna çalışarak zafer kazandıkları devre.*|| **eyyām-ı 'aşer,** *{OsT} Muharremin ilk on günü.*|| **eyyām-ı bahūr,** *{OsT} Yılın en sıcak zamanı olan ağustosun ilk günleri.*|| **eyyām-ı cem,** *{OsT} Hac zamanı Mina ve Arafat'ın ziyaret edildiği dört gün.*|| **eyyām-ı devlet,** *{OsT} Saltanat süresi.*|| **eyyām-ı ezā,** *{OsT} Matem günleri.*|| **eyyām-ı hāzıra,** *{OsT} Şimdiki günler.*|| **eyyām-ı kalîle,** *{OsT} Birkaç günlük kısa zaman.*|| **eyyām-ı ma'dūdāt,** *{OsT} 1. Kurban bayramının ilk üç günü. 2. Geminin hareketine elverişli olan rüzgâr. 3. Zaman. 4. Nüfuz; iktidar.*|| **eyyām-ı ma'dūde,** *{OsT} Sayılı günler; Kurban bayramının üç günü.*|| **eyyām-ı mālūmāt,** *{OsT} Zilhicce ayının ilk on günü.*|| **eyyām-ı māziye,** *{OsT} Geçmiş günler.*|| **eyyām-ı ömr,** *{OsT} Ömrün günleri.*|| **eyyām-ı resmiye,** *{OsT} Resmî*

günler.|| **eyyām-ı sabāvet,** *{OsT} Çocukluk günleri; çocukluk yılları; çocukluk devresi.*|| **eyyām-ı şeānin,** *{OsT} Hristiyanlıkta Hurma Yortusunu takip eden üç gün.*|| **eyyām-ı ta'tiliye,** *{OsT} Tatil günleri.*|| **eyyām-ı tercil,** *{OsT} İslamiyet'ten önce kurban için ayrılan zaman.*|| **eyyām-ı teşrîk,** *{OsT} Kurban bayramının son üç günü.*|| **Eyyam ola!** *1. Havanın iyi olması için söylenen iyi dilek sözü. 2. Gemicilerin demir alırken hep birden söyledikleri makamlı sözler; heyamola.*|| **eyyam olmak,** *{OsT} dnz. Hava ve deniz denizciler için uygun olmak.*|| **eyyām reisi,** *Zamana göre hareket eden kimse.*|| **eyyam reisliği,** *{ağız} Gününü gün ederek yaşama.*|| **eyyam sürmüş,** *Zamanında iyi günler görmüş geçirmiş; deneyimli.*|| **eyyāmü'l-bîz,** *{OsT} Arap aylarının on ikinciden on beşinci güne kadar olan günler.*|| **eyyāmü't-teşrîk,** *{OsT} 1. Kurban bayramının ilk üç günü. 2. Geminin hareketine elverişli olan rüzgâr.*

eyyamcı, [eyyam-cı] *sf.* Gününü gün ederek yaşayan.

eyyamcılık, -ğı [eyyam-cı-lık] *is.* **1.** Eyyamcı olma durumu; eyyamcının niteliği ve tutumu. **2.** Çıkarını düşünerek sorunlu ve sorumlu işlere girişmeden, hep başkalarına yaranarak geçinmeye çalışma.

eyyede, [Ar. te'yīd > 'eyyede أيّد] *{OsT} ünl.* Sürdürsün; kuvvetlendirsin!

eyyid, [Ar. eyyid أيّد] *{OsT} sf.* Kuvvetli; sağlam; muktedir. ⧉ **eyyid'Allah!** *{OsT} Allah kuvvet versin!*

eyyim, [Ar. eyyim أيّم] *{OsT} sf.* Dul; bekâr.

eyyüha, [Ar. eyyühā أيّها] *(eyyüha:) {OsT} ünl.* Ya; ey!

eyzan, [Ar. eyżān / eyżān أيضاً] *(eyza:n) {OsT} zf.* **1.** Onun gibi. **2.** Yine öyle. **3.** O dahi.

-ez[1], [-ez] *{eAT} yap. e.* Sıfatlardan sıfat türeten ek. *geng-ez, gög-ez.*

-ez[2], [-z / -iz / -ız / -az / -ez /-uz / -üz] *yap. e.* → -z.

ez, [Far. ez از] *{OsT} e.* İsmin ayrılma hâlini yapan ön ek. ⧉ **ez ān cümle,** *{OsT} O cümleden olarak; örneğin.*|| **ez cümle,** *{OsT}* → ezcümle.|| **ez dil,** *{OsT}* → ezdil.|| **ez dîl ü cān,** *{OsT} Candan ve gönülden.*|| **ez her cihet,** *{OsT} Her yönden.*|| **ez kadîm,** *{OsT} Eskiden beri.*|| **ez kazā,** *{OsT}* → ezkaza.|| **ez-nev,** *{OsT} Yeniden; yeni baştan.*|| **ez ser-i nev,** *{OsT} Yeni baştan.*

eza[1], [Ar. eẕā اذى] *(eza:) {OsT} is.* **1.** Eziyet etme; zulüm ve cefa etme. **2.** İncitme. **3.** Baskı yapma. ⧉ **ezā cefā,** *{OsT} Baskı ve zulüm.*|| **eza cefa etmek,** *Zulmetmek; baskıda bulunmak.*|| **ezā-yı derūn,** *{OsT} İç sıkıntısı.*

eza[2], [Ar. cüz' *(parça)* > eczā' => ezza] *(eza:) {ağız} is.* Kibrit. [DS]

ez'af[1], [Ar. żaʿf > eżʿaf أضعف] *(ez-af) {OsT} sf.* **1.** En zayıf; daha güçsüz; en kuvvetsiz. **2.** Âciz; çaresiz. ⧉ **ez'af-ı ibād,** *{OsT} 1. Halkın en zayıfı. 2. (Saygı sözü olarak) ben; kendim.*|| **ez'af-ı nās,** *{OsT} İnsanların en zayıfı.*

ez'af[2], [Ar. żıʿf *(iki katı)* > eżʿāf أضعاف] *(ez-a:f) {OsT}* Bir şeyi iki katına çıkaran fazlalıklar. ⧉ **ez'āf-ı muzāafa,** *{OsT} Pek çok; kat kat.*

ezafir, [Ar. ẓufr > eẓfār>eẓāfīr أظافير] *(eza:fi:r) {OsT} is.* Tırnaklar.

ezakî, [Ar. ezʿakī أزعكي] *(ez-aki:) {OsT} sf.* **1.** (Kişi için) kötülük eden. **2.** (Kişi için) kısa boylu; alçak. **3.** (Kişi için) kısa boylu ve kötü huylu.

ezamim, [Ar. ızmāme > eẓāmīm أظاميم] *(eza:mi:m) {OsT} is.* Cemaatler.

ezan, [Ar. eẕn *(kulak verme)* > eẕān اذان] *(eza:n) {OsT} is.* **1.** Bildiriş; duyuru; çağrı; davet. **2.** *isl.* Namaz vaktini bildirmek ve cemaatle namaz kılmak üzere Müslümanları camiye çağırmak için minareden günde beş vakit, yüksek sesle söylenen *"En büyük Allah'tır, Allah'tan başka tanrı olmadığına tanıklık ederim, Ve Hz. Muhammed'in Allah'ın kulu ve resulü olduğuna da tanıklık ederim, Haydi namaza, Haydi kurtuluşa, En büyük Allah'tır, Allah'tan başka tanrı yoktur."* sözleri. ⧉ **ezan vakti,** *isl. Namaz kılınacak vaktin başlangıcı; ezan okuma saati.*

ezanî, [Ar. eẕānī اذاني] *(eza:ni:) {OsT} sf.* Ezan ve ezan vaktiyle ilgili. ⧉ **ezanî saat,** *Eskiden kullanılan ve akşam namazı vaktini on iki olarak kabul eden saat düzeni.*

ezar, [Ar. ezʿar أزعر] *(ez-ar) {OsT} sf.* (Kişi için) gaddar ve zalim.

ezbad, [Ar. zebed > ezbād ازباد] *(ezba:d) {OsT} is.* **1.** Köpükler. **2.** Paslar. **3.** Çeyrekler.

ezber, [Far. ez *(-den)* + ber *(göğüs)* ازبر] *{OsT} is.* **1.** Göğüsten; kalpten. **2.** Bir sözü veya metni aynen tekrar edebilecek şekilde hatırda tutma, hafızaya yerleştirme. **3.** Öğrencilere ezberlenmek üzere verilen ödev; ezberlenecek parça; ezberlenmiş parça. **4.** *zf.* (Unutmamak, tekrarlamak, yazmak, söyleyebilmek vb. için) akılda tutarak. ⧉ **ezber etmek,** *Ezberlemek.*|| **ezberinde,** *Ezberlemiş; belleğinde.*

ezberci, [ezber-ci] *sf.* Bir bilgiyi anlama yoluyla değil de ezberlemekle edinen.

ezbercilik, -ği [ezber-ci-lik] *is.* Bilgiyi anlama yoluyla değil de ezberleme ile edinme durumu.

ezberden, [ezber-den] *zf.* **1.** Ezberlemiş olarak. **2.** Düşünüp taşınmadan; gerçeğini araştırmadan. **3.** Görmeden; el yordamıyla. **4.** Esası olmadan; muhayyele.

ezbere, [ezber-e] *zf.* **1.** Ezberlemiş olarak. **2.** İşin aslını ve gerçeğini anlamadan; düşünmeden; araştırmak, öğrenmek zahmetine katlanmadan. ⊡ **ezbere anlatmak,** *Olduğu gibi nakletmek; kendinden hiçbir şey katmadığı gibi özünü kavramadan tekrar etmek.*|| **ezbere bilmek,** *Her yerini ve her şeyini çok iyi bilmek.*|| **ezbere iş görmek,** *Düşünmeden, gelişigüzel iş yapmak; itina etmemek*

ezberleme, [ezber-le-me] *is.* Bir bilgiyi aynen tekrar edecek şekilde akılda tutma; ezberlemek eylemi.

ezberlemek, [ezber-le-mek] *gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* **1.** Bir şeyi olduğu gibi akılda tutmak. **2.** Bir bilgiyi aynen tekrar edecek şekilde zihne yerleştirmek için tekrarlama, yazma vb. türden alıştırma çalışmaları yapmak.

ezberlenme, [ezber-le-n-me] *is.* Ezbere bilinir hâle gelme; ezberlenmek eylemi.

ezberlenmek, [ezber-le-n-mek] *edil. f. [-ir]* Ezbere bilinir hâle gelmek.

ezberletme, [ezber-le-t-me] *is.* Ezberlemesini sağlama; ezberletmek eylemi.

ezberletmek, [ezber-le-t-mek] *gçl. f. [-ir]* Ezberlemesini sağlamak.

ezberleyiş, [ezber-le-y-iş] *is.* Ezberleme eylemi ve biçimi.

ezberm, [Far. ezberm ازبرم] *{OsT} is.* Ezber.

ezcümle, [Far. ez *(-den)* + Ar. cümle ازجمله] *{OsT} zf.* **1.** Belli başlı. **2.** Kısaca; özet olarak. **3.** Örneklerden biri olarak.

ezdad, [Ar. żıdd > eżdād اضداد] *(ezda:d) {OsT} is.* **1.** Karşıtlar; zıtlar. **2.** Akla uygun gelmeyen, ters şeyler.

ezden, [az-dan > éz-den] *{eT} zf.* Tekrar; yeniden.

ezder, [Far. ezder ازدر] *{OsT} sf.* Uygun; layık; münasip; yaraşık.

ezdil, [Far. ez-dīl ازدیل] *(ezdi:l) {OsT} sf.* Gönülden; içten. ⊡ **ez-dîl ü cān,** *{OsT} Gönülden ve candan.*

ezdirme, [ez-dir-me] *is.* Ezmesini sağlama; ezdirmek eylemi.

ezdirmek, [ez-dir-mek] *gçl. f. [-ir]* **1.** Ezmesini sağlamak; ezmesine sebep olmak. **2.** Ezmek eylemini yaptırmak. **3.** Ezmesine izin vermek.

ezdirtme, [ez-dir-t-me] *is.* Ezmesine yol açtırma; ezdirtmek eylemi.

ezdirtmek, [ez-dir-t-mek] *gçl. f. [-ir]* **1.** Ezmesine yol açtırmak. **2.** Ezdirmek eylemini yaptırmak.

eze[1], [ez-e ?] *is.* Tırnakların çevresindeki yuvarlak deri parçası.

eze[2], [*eT.* eze / ece /eke] *is.* **1.** *{ağız}* Teyze. [DS] **2.** *{ağız}* Hala. [DS] **3.** *{eT}* Büyük kız kardeş. [DLT]

eze[3], [? eze] *{ağız} sf.* Zayıf. [DS]

eze[4], [? eze] *{ağız} is.* **1.** Avuç ortası; aya. **2.** Vücut. [DS]

ezeb, -bbi [Far. ezebb ازب] *{OsT} sf.* (Kişi için) kaşlarının kılı çok ve saçı uzun.

ezec, -cci [Ar. ezecc ازج] *{OsT} sf.* (Kişi için) uzun ve ince kaşlı; kalem kaşlı.

ezel[1], [Ar. ezel ازل] *{OsT} is.* **1.** Bütün zamanların başlangıç noktası. **2.** Başlangıcı kestirilemeyen geçmiş zaman. **3.** Öncesiz zaman. **4.** *din.* Evrenin yaratıldığı, insanların bilemeyeceği bir zaman. **5.** *{ağız}* İlk. ⊡ **ezel bahar,** *İlkbahar.*

ezel[2], **-lli** [Ar. ẕelīl > eẕell اذل] *{OsT} sf.* Daha aşağılık; çok bayağı; en adi; pek zelil.

ezelemek, [ez-mek > ez-ele-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* Tekrar tekrar baskı altına almak; ezmek. [DS]

ezelî, [Ar. ezelī / ezeliyye ازلی / ازلیه] *(ezeli:) {OsT} sf.* **1.** Ezel ile ilgili. **2.** Başlangıcı olmayan; başlangıçsız; öncesiz. **3.** Öteden beri var olan; çok eski; eski. **4.** *zf.* Öteden beri. ⊡ **ezelî ve ebedî,** *{OsT} Başlangıcı ve sonu olmayan zaman süreci.*

ezeliye, [Ar. ezeliyye ازلیه] *{OsT} sf.* Ezel ile ilgili.

ezeliyet, [Ar. ezelī > ezeliyyet ازلیت] *{OsT} is.* Öncesizlik; başlangıçsızlık; ezelî olma durumu.

ezeltere, [? ezeltere] *{ağız} is.* Anason. [DS]

ezençü, [eze-mek *(keşfe çıkmak; gözetleme yapmak)* / yeze-mek > eze-nçü] *{eT} is.* **1.** Öncü. [ETY] **2.** Istırap; acı. [ETY]

ezenmek, [ez-en-mek] *{ağız} döönşl. f. [-ür]* Durmak. [DS]

ezentere, [? ezentere] *{ağız} is.* Anason.

ezfar, [Ar. ẓufr *(tırnak)* > eẓfār / aẓfār اظفار] *(ezfa:r) {OsT} is.* **1.** Tırnaklar. **2.** Yırtıcı hayvanların pençeleri. **3.** *gök b.* Kuzey kutbunda yer alan küçük yıldızlar.

ezfeli, [Ar. ezfelī ازفلی] *(ezfeli:) {OsT} is.* → ezfile.

ezfer, [Ar. eẕfer اذفر] *{OsT} sf.* Güzel kokulu; güzel kokan.

ezfile, [Ar. ezfile ازفله] *{OsT} is.* Topluluk; cemaat; güruh; bölük.

ezgâne, [Yun. ksanion] *{ağız} is.* Keçi kıllarını kabartmakta kullanılan bir araç. [DS]

ezgehan, [Far. ezgehān ازگهان] *(ezgeha:n) {OsT} sf.* (Kişi için) işsiz güçsüz; tembel.

ezgelemek, [ezge-le-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* Karşısındakini kızdırmak ve alay etmek için onun söylediklerini aynen tekrarlamak.

ezgen, [ez-gen] *{ağız} is.* Her zaman nemli olan, nemli kalabilen toprak. [DS]

ezgertmek, [ezge-r-t-mek] *{ağız} gçl. f. [-ir]* **1.** Bir işi fazla dikkat ve özenle yapmak. **2.** Sevgi ile anmak. [DS]

ezgi[1], [*eT.* egzig > ezgi ازگی] *is. müz.* **1.** *{eAT} {OsT}* Dinlenildiği zaman insanda hoşlanma duygusu bırakan değişik yükseklikteki sesler dizisi; nağme; lahn; *(1935 yeniden).* **2.** Belli bir hava. **3.** Bir müzik parçası içinde zaman zaman tekrar edilen sesler dizisi; makam. **4.** Çalgı müziği. **5.** Kulağa hoş gelen her türlü ses. **6.** *mecaz.* Tarz; usul; biçim; yol. **7.** *ed.* Halk edebiyatında makamla söylenen manzum parça.

ezgi[2], [iz-mek *(kazımak; sıyırmak; iz bırakmak)* > ezmek > ez-gi] *is.* **1.** Ezen şey. **2.** *mecaz.* Sıkıntı; eziyet; üzüntü. *{ağız} (aynı)* [DS] **3.** *{ağız}* Cilve; işve; naz. [DS]

ezgi[3], [ez-gi] *{ağız} is.* İnceleyerek araştırma. [DS]

ezgilendirmek, [ezgi-le-n-dir-mek ازگیلندرمك] *{eAT} {OsT} gçl. f. [-ir]* Sesi ezgili olarak söylemek,

ezgil, [Far. ezgīl ازگیل] *{ağız} is.* Muşmula. [DS]

ezgilemek, [ezgi-le-mek] *{ağız} gçl. f. [-er]* **1.** Geciktirmek. **2.** Bir işi inceden inceye düşünerek yapmak. [DS]

ezgilenmek, [ezgi-le-n-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* Kendi kendine şarkı, türkü söyleyerek eğlenmek. [DS]

ezgili[1], [ezgi-li] *sf.* **1.** Ezgisi olan; makamlı. **2.** (Belirtilen nitelikte) ezgisi bulunan.

ezgili[2], [ezgi-li] *{ağız} sf.* (Kişi için) hâlinden her zaman yakınan kimse. [DS]

ezgili[3], [ezgi-li] *{ağız} sf.* Nazlı; işveli; cilveli. [DS]

ezgin, [ez-gin ازگین] *sf.* **1.** Üzerine basılarak ezilmiş olan. **2.** *mecaz.* Üzüntü ve sıkıntı içinde olan; kederli; gamlı; hüzünlü. *{OsT} (aynı)* **3.** *{ağız}* (Kişi için) çok cefa görmüş olan; ezilmiş; kötü durumda. [DS] **4.** Maddî yönden sıkıntı içinde bulunan. **5.** Küçük yaştan itibaren her işte çalışmak ve hayatın zorluklarına katlanmak zorunda kalmış olan. **6.** *{ağız}* (Meyve için) çürük; ezik. [DS] ☞ **ezgin tezgin,** *{ağız} 1. (Hayvan için) kaçıp yolunu şaşırmış olan. 2. (Kişi için) yolunu şaşırmış.* [DS]

ezginek, [*eT.* az-kıña > ezginek ازگنك] *{eAT} sf.* Azıcık; biraz.

ezginlik, -ği [ez-gin-lik] *is.* **1.** Ezgin olma durumu; eziklik. **2.** *mecaz.* Açlıktan içi bayılma; şiddetli açlık hissi.

ezgü[1], [*eT.* egzig > ezgi / ezgü ازگو] *{eAT} {OsT} is.* → ezgi[1].

ezgü[2], [*eT.* edgü > ezgü] *{ağız} sf.* (Kişi için) iyi. [DS]

ezgülendirmek, [ezgi-le-n-dir-mek ازگلندرمك] *{OsT} gçl. f. [-ir]* → ezgilendirmek.

ezhab, [Ar. ẕeheb > eẕhāb اذهاب] *(ezha:b) {OsT} is.* **1.** Altınlar. **2.** Yumurta sarıları.

ezhan, [Ar. ẕihn > eẕhān اذهان] *(ezha:n) {OsT} is.* Düşünme, anlama, kavrama ve ezberleme yeteneği; zihinler. ☞ **ezhān-ı nās,** *{OsT} Halkın zihni.*

ezhar[1], [Ar. ẓahr > eẓhār اظهار] *{OsT} is.* **1.** Arkalar; sırtlar. **2.** Yüzeyler; satıhlar. **3.** Binek hayvanlarının sırtları.

ezhar[2], [Ar. zehre>zehere>ezhār ازهار] *(ezhār) {OsT} is.* Çiçekler. ☞ **ezhār-ı bahār,** *{OsT} Bahar çiçekleri.*|| **ezhār-ı erbaa,** *{OsT} Dört çiçek; ebegümeci, hatmi, menekşe ve gelincik çiçekleri.*|| **ezhār-ı nevbahār,** *{OsT} Bahar çiçekleri.*|| **ezhār-ı rebi'î,** *{OsT} Bahar çiçekleri.*

ezhel, [Ar. eẕhel اذهل] *{OsT} sf.* Pek dalgın; çok unutkan; çok gaflette bulunan.

ezher, [Ar. zehre *(beyazlık)*>ezher ازهر] *{OsT} sf.* Çok beyaz; bembeyaz; parlak. ☞ **ezherü'l-levn,** *{OsT} 1. Parlak yüzlü. 2. Hz. Muhammet.*|| **ezherü'l-vech,** *{OsT} Yüzü nurlu.*

ezheran, [Ar. ezher >ezherān ازهران] *(ezhera:n) {OsT} is.* Ay ve Güneş.

ezhereyn, [Ar. ezher > ezhereyn ازهرین] *{OsT} is.* Ay ve Güneş.

ezheriye, [Ar. ezheriyye ازهریه] *{OsT} is.* Halvetiye tarikatının kollarından biri.

ezi[1], [? ezi] *{ağız} is.* Köşe. [DS] ☞ **ezi başı,** *{ağız} Köşe başı.* [DS]

ezi[2], [? ezi] *{ağız} is.* El ayasındaki sert ve nasırlı kısım. [DS]

ezib, [Ar. ezīb ازیب] *(ezi:b) {OsT} is.* **1.** Kıbleden esen rüzgâr. **2.** *sf.* (Kişi için) alçak; aşağılık.

ezici, [ez-mek > ez-ici] *sf.* **1.** Ezme işini yapar durumda olan; ezer nitelikte olan. **2.** *mecaz.* Üstün; çok fazla; yüksek. **3.** *mecaz.* Bunaltıcı ve yorucu.

ezik, -ği [*eT.* üz-mek > üz-ik > ez-ik] *sf.* **1.** Ezilmiş. **2.** Yassılmış. **3.** *mecaz.* Büyük baskılar sonucu psikolojik bakımdan kişiliği gelişmemiş; utangaç; sıkılgan. **4.** *is. tıp.* Bir vurma veya çarpma sonucu deride yırtılma olmamasına rağmen dokularda meydana gelen bozukluk. **5.** *{eT}* Uzunlamasına çizik; tırnak yarası. [DLT] **6.** *{ağız}* Maddî sıkıntı içinde bulunan. [DS] **7.** *{ağız}* Buğday nişastası. [DS] **8.** *{ağız}* Bazı meyvelerden yapılan tatlı; marmelat. [DS] ☞ **ezik büzük,** *1. Ezilmiş ve büzülmüş durumda. 2. Eğri büğrü.*

ezikka, -ai [Ar. zuḳāḳ > eziḳḳa ازقه] *{OsT} is.* Sokaklar; yollar.

eziklik, -ği [ez-ik-lik] *is.* **1.** Ezik olma durumu. **2.** *mecaz.* İç sıkıntısı. **3.** Açlıktan iç bayılması.

ezilgen, [ez-il-gen] *sf.* Kolay ezilme niteliği olan.

eziliş, [ez-il-iş] *is.* Ezilme eylemi ve biçimi.

ezille, [Ar. ẕelīl > eẕille اذله] *{OsT} is.* Alçaklar; bayağılar; aşağılıklar; adiler.

ezilme, [ez-il-me] *is.* **1.** Ezik hâle getirilme; ezilmek

eylemi. **2.** *tıp.* Vurma veya çarpma sonucu dokularda meydana gelen bozukluk.

ezilmek, [ez-mek > ez-il-mek ازيلمك] *edil. f. [-ir]* **1.** Ezik hâle getirilmek. **2.** Bir sıvı içinde karıştırmak suretiyle eritilmek. **3.** *mecaz.* Yok edilmek; imha edilmek; yenilmek. **4.** *dönşl. f.* Ağır bir baskı sonucunda şekli bozulmak; yassılmak; örselenmek. **5.** *mecaz.* Psikolojik bakımdan baskı altında kalmak; hür iradesini ve haklarını yeterince kullanamamak. **6.** *mecaz.* Çok utanmak; mahcubiyet duymak; tezelzül duymak; tabasbus göstermek. *{eAT} (aynı)* ⊟ **ezile büzüle,** *Utana sıkıla; utangaçlıkla.*|| **ezilip büzülmek,** *Çekingen davranmak; sıkılmak.*|| **ezilmek büzülmek,** *Utangaçlığını belirten davranışlar içinde olmak.*

ezilmiş, [ez-il-miş] *sf.* **1.** Ezik duruma gelmiş. **2.** *mecaz.* Büyük bir baskıya uğramış; hakları elinden alınmış.

ezilmişlik, [ez-il-miş-lik] *is.* **1.** Ezilmiş olma durumu. **2.** *mecaz.* Baskı ve zulüm görerek hakları elinden alınmış olma durumu.

ezim, [ez-im] *is.* Ezme işi. ⊟ **ezim bozum,** *{ağız} Utancından bozulmuş olarak; eziklik duyarak.*|| **ezim evi,** *Yağlı tohumların ezilerek yağının çıkarıldığı yer.*|| **ezim ezim ezilmek,** *İyice ezilmek.*|| **ezim ezim ezmek,** *{ağız} Tamamen ezmek.*

ezimlik, -ği [ez-mek > ez-im-lik] *sf.* **1.** (Meyve vb. için) ezme yapmak için ayrılmış. **2.** (Belirtilen miktarda) ezmeye yarayacak kadar olan.

ezimme, [Ar. zimām > ezimme ازمه] *{OsT} is.* **1.** Yularlar; dizginler. **2.** *mecaz.* Yönetim. ⊟ **ezimme-i umūr,** *{OsT} İşlerin yönetimi.*

ezinç, -ci [ez-inç] *is.* Bedensel ve ruhsal acı; ıstırap.

ezinçü, [yeze-mek / eze-mek *(keşfe çıkmak; gözetleme yapmak)* > eze-nçü > ezi-nçü] *{eT} sf.* Arkaya kalan; mütebaki. [ETY]

ezine, [? ezine] *{ağız} is.* Bezelye. [DS]

ezinmek, [ez-in-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* **1.** Nazlanmak. **2.** Yıkanmak. **3.** (Yıkanmak için) keselenmek. [DS]

ezinti[1], [ez-inti] *is.* **1.** Korku veya heyecan dolayısıyla içten gelen bir sıkıntı, ürperiş, huzursuzluk. **2.** Açlık duygusu; eziklik. **3.** Üzüntü.

ezinti[2], [ez-inti] *{ağız} is.* **1.** Hamur teknesi. **2.** Kullanılmış küçük sabun parçaları. [DS]

ezir, [Far. ezīr ازير] *(ezi:r) {OsT} is.* Haykırma.

ezitmek, [ez-it-mek / üz-it-mek] *{eT} gçl. f. [-ür]* Uzunluğuna yırttırmak, kestirmek. [DLT]

eziyet, [Ar. eẕā > eẕiyyet اذيت] *{OsT} is.* **1.** Aşırı sıkıntı; güçlük; cefa. **2.** Zahmet; meşakkat. **3.** İncitecek durum; incitme. ⊟ **eziyet çekmek,** *Güçlüklere, sıkıntılara, zahmetlere katlanmak.*|| **eziyet etmek,** *1. Bedenine acı vermek; canını yakmak. 2. Sıkıntıya sokmak. 3. İncitmek.*

eziyetli, [eziyet-li] *sf.* **1.** Eziyeti olan; sıkıntılı; eziyetle yapılan. **2.** Eziyet eden; sıkıntıya sokan; eziyet çektiren.

eziyetsiz, [eziyet-siz] *sf.* **1.** Eziyeti olmayan; sıkıntısız. **2.** Eziyet çekmeden yapılan; kolay.

eziz, [Ar. ezīz ازيز] *(ezi:z) {OsT} sf.* **1.** Soğuk. **2.** *is.* Ateşte kaynayan tencere içindeki şeyin taşma durumuna gelmesi.

ezka[1], [Ar. eẕkā اذكى] *(ezka:) {OsT} sf.* Daha anlayışlı; pek anlayışlı; en akıllı; pek zeki.

ezka[2], [Ar. ezkā ازكى] *ezka:) {OsT} sf.* Daha temiz; en arı; pek temiz; çok saf.

ezkâr, [Ar. ẕikr *(anma)* > eẕkār اذكار] *(ezkâ:r) {OsT} is.* **1.** Anmalar; hatırlamalar; bildirmeler; söylemeler; yâd etmeler. **2.** Allah'ı çokça anma. ⊟ **ezkār-ı cemîle,** *{OsT} İyilikle anmalar; güzellikle hatırlamalar.*

ezkât, [Far. ezkāt ازكات] *(ezkâ:t) {OsT} sf.* (Kişi için) kötü düşünceli.

ezkaza, [Far. ez *(-den)* + Ar. ḳażā ازقضا] *(ezkaza:) {OsT} zf.* Kaza ile; yanlışlıkla; kazara.

ezkiya[1], [Ar. ẕekā' *(anlayış)* > ẕekī > eẕkiyā' اذكياء] *(ezkiya:) is.* Anlayışlılar; zeki kimseler. ⊟ **ezkiyā-yı etfāl,** *{OsT} Zeki çocuklar.*

ezkiya[2], [Ar. zekā' *(temizlik)* > ezkiyā' ازكياء] *(ezkiya:) {OsT} is.* **1.** Lekesiz, temiz şeyler; hâlis. **2.** Temiz, erdemli kimseler. ⊟ **ezkiyā-yi ehl-i tarîkāt,** *{OsT} Tarikat ehlinin en erdemlileri.*

ezlaf, [Ar. ẓılf > eẓlāf اظلاف] *(ezlâ:f) {OsT} is. zool.* Hayvanlardaki çatal tırnaklar.

ezlag, [Ar. eẕlaġ / eẕlaġī اذلغ / اذلغى] *(ezlağ) {OsT} is.* Cinsel organ; üreme organı; tenasül aleti.

ezlai, [Ar. eẕla'ī اذلعى] *(ezlai:) {OsT} sf.* (Nesne için) iri ve uzun.

ezlak, [Ar. eẕlaḳ اذلق] *{OsT} sf.* **1.** Keskin. **2.** (Kişi için) birinin aleyhinde söz söyleyen; dil uzatan.

ezlal, -li [Ar. ẓıll > eẓlāl اظلال] *(ezlâ:l) {OsT} is.* Gölgeler

ezlam, [Ar. zelm > zelem > ezlām ازلام] *(ezlâ:m) {OsT} is.* İslamlık öncesinde, Arapların fal açmak veya kumar oynamak için kullandıkları oklar; fal okları.

ezma, [ez-me] *{ağız} is.* **1.** Erik ve kayısı pekmezi. **2.** Kuşburnu ve erik ezmesi. [DS]

ezman, [Ar. ezmān ازمان] *(ezma:n) {OsT} is.* Zamanlar.

ezmar, [Ar. ẕemr *(kükreyiş)* > eẕmār اذمار] *(ezma:r) {OsT} is.* Kahramanlar; yiğitler; cesur kimseler. ⊟ **ezmār-ı Etrāk,** *{OsT} Türk kahramanları.*

ezme, [ez-mek > ez-me] *is.* **1.** Ezik hâle getirme; ezmek eylemi. **2.** Bitkilerin etli ve yumuşak kısımlarını parçalayarak macun kıvamına getirme işi. **3.** *mutf.* Meyve ve sebzeleri ezerek yapılan yiyecekler.

ezmek, [*eT.* iz > iz-mek *(kazımak; sıyırmak; iz bırakmak)* > ez-mek] *gçl. f. [-er]* **1.** *{eT}* Kazımak; sıyırmak. [DLT] **2.** Üzerine basmak suretiyle şeklini bozmak, parçalamak veya yassı hâle getirmek. **3.** Bir sıvı içinde karıştırarak eritmek. **4.** *mecaz.* Bir daha toparlanamayacak şekilde yenmek; sindirmek; alt etmek. **5.** Gücünün üstünde çalıştırıp yormak. **6.** Çok üzmek; sıkıntıya sokmak. **7.** Baskı altında ve haklarından mahrum olarak tutmak; sıkıntı ve eziyet vermek. **8.** Birine baskı kurarak psikolojik bakımdan kişiliğini kaybettirmek. **9.** *argo.* Parayı harcamak; çabuk bitirmek. **10.** *{ağız}* Yıkanan birinin sırtını keselemek; sabunlamak. [DS] **11.** *{ağız}* Bir konuyu ballandıra ballandıra anlatmak. [DS] ⊞ **Ez de suyunu iç.** *Bir kâğıdın veya buna benzer şeyin yeterli faydayı sağlamadığı durumlarda "hiçbir işe yaramıyor" anlamında kullanılan söz.*

ezmine, [Ar. zamān > ezmine ازمنه] *(ezmi:ne) {OsT} is.* **1.** Çağlar; vakitler; zamanlar. **2.** Bir işin yapılması için tanınan süre. **3.** Bir işin özne tarafından ne zaman yapıldığını gösteren kavramlar. ⊞ **ezmîne-i cedîde,** *{OsT} Yeni zamanlar.*|| **ezmîne-i kadîme,** *{OsT} Eski zamanlar.*|| **ezmîne-i māziye,** *{OsT} Geçmiş zamanlar.*|| **ezmîne-i mechūle,** *{OsT} Bilinmeyen zamanlar.*|| **ezmîne-i mutavassıta,** *{OsT} Orta Çağ.*|| **ezmîne-i müstakbele,** *{OsT} Gelecek zamanlar.*|| **ezmîne-i selāse,** *{OsT} Üç ana zaman: geçmiş, şimdiki ve gelecek zaman.*

eznab, [Ar. zenb > eznāb اذناب] *(ezna:b) {OsT} is.* **1.** Günahlar; suçlar; zünub. **2.** Kuyruklar.

ezra[1], **-a'ı** [Ar. ezraᶜ اذرع] *{OsT} sf.* (Kişi için) sözü anlaşılır ve düzgün; konuşması pek fasih olan.

ezra[2], **-i** [Ar. ezrāʾ اذراء] *(ezra:) {OsT} is.* Kulakları beyaz olan siyah at.

ezrak, [Ar. zerak *(mavilik)* > ezrak ازرق] *{OsT} sf.* **1.** Rengi mavi olan; gök. **2.** (Su için) saf; temiz; duru. ⊞ **ezrak-fām,** *{OsT} 1. Mavi. 2. Uğursuz.*

ezrar, [Ar. zirr *(düğme)* > ezrār ازرار] *(ezra:r) {OsT} is.* **1.** Düğmeler; elbisenin düğmeleri. **2.** Dirsek ve kol kemiklerinin birleştiği yer. **3.** Kılıcın ucu. **4.** *bot.* Tomurcuk. ⊞ **ezrār-ı ārıziye,** *{OsT} bot. Alışık olunmayan bir yerden çıkan tomurcuklar.*|| **ezrār-ı ıbtıye,** *{OsT} bot. Yaprakların dibinden çıkan tomurcuklar.*|| **ezrār-ı intihābiye,** *{OsT} bot. Dal tepelerinde bulunan tomurcuklar.*|| **ezrār-ı lahmiye,** *{OsT} Yaraların yüzeyinde oluşan ince kabuk.*|| **ezrār-ı libās,** *{OsT} Elbise düğmeleri.*|| **ezrār-ı şahmiye,** *{OsT} bot. Kozalak.*|| **ezrār-ı zühreviye,** *{OsT} bot. Çiçek tomurcukları.*

Ezrebi, [Ar. ezrebī ازربى] *(ezrebi:) {OsT} özl. is.* Azerbaycan.

ezruyi, [Far. ez-rūyī ازرويى] *(ezru:yi:) {OsT} zf.* ... yüzünden.

eztürmek, [ez-tür-mek] *{eT} gçl. f. [-ür]* Uzunluğuna yırttırmak, kestirmek; yirik açtırmak; yirdirmek. [DLT]

ezuc, [Ar. ezūc ازوج] *(ezu:c) {OsT} sf.* **1.** (Kişi için) edepsiz. **2.** (At için) başı sert.

ezük, [yaz-mak / az-mak *(boş gezmek; hata yapmak)* > yaz-uk > ez-ük / ezüg] *is.* **1.** Yalan; sahte. [EUTS] [İKPÖy.] **2.** Hata; yanlış; sahtelik. [EUTS] [Gabain]

ezüklemek, [ez-ük-le-mek] *{eT} gçsz. f. [-r]* **1.** Yalan söylemek; aldatmak. [EUTS] **2.** Hata etmek. [EUTS]

ezüksüz, [ez-ük-süz] *{eT} sf.* **1.** Yalansız. [EUTS] **2.** Hatasız; kusursuz; yanlışsız. [EUTS]

ezüm, [Ar. ezūm ازوم] *(ezü:m) {OsT} sf.* Isıran; ısırıcı.

ezüz, [Ar. ezūz ازوز] *(ezü:z) {OsT} sf.* (Kılıç, hançer, bıçak vb. için) pek keskin.

ezva, [Ar. eczā => ezva] *{ağız} is.* **1.** Ecza. **2.** İlaç. **3.** Kibrit. **4.** Kapsül. [DS]

ezvac, [Ar. zevc / zevce > ezvāc ازواج] *(ezva:c) {OsT} is.* **1.** Çiftler. **2.** Kocalar. **3.** Kadının ya da erkeğin eşleri. ⊞ **ezvāc-ı asabiye,** *{OsT} anat. Sinir çiftleri.*|| **ezvāc-ı tāhirāt,** *{OsT} Temiz eşler: Hz. Muhammed'in eşleri.*

ezvacı, [ezva-cı] *{ağız} is.* Eczacı. [DS]

ezvak, [Ar. zevk > ezvāk اذواق] *(ezva:k) {OsT} is.* **1.** Zevkler; tatlar; hazlar. **2.** Neşeler; sevinçler. **3.** Eğlenceler; sefahat. ⊞ **ezvāk-ı pādişāhāne,** *{OsT} Sultanlara yakışan eğlence ve zevk âlemleri.*|| **ezvāk u eşvāk,** *{OsT} Zevkler ve istekler.*

ezve, [Yun. ásvós] *{ağız} is.* Kirpi. [DS]

ezver, [Ar. ezver ازور] *{OsT} sf.* (Kişi için) boynu eğri.

ezveri, [Far. ezverī ازورى] *(ezveri:) {OsT} is. bot.* Kara çalı denilen dikenli ve kalın bir ağaç.

ezyaf, [Ar. żayf > eżyāf اضياف] *(ezya:f) {OsT} is.* Konuklar; misafirler; davetliler.

ezyah, [Far. ez-yah ازياح] *{OsT} sf.* Buzdan soğuk.

ezyak, [Ar. żik *(dar)* > eżyak اضيق] *{OsT} sf.* **1.** Çok dar; pek dar. **2.** Sıkıntılı.

ezyal, -li [Ar. zeyl > ezyāl اذيال] *(ezya:l) {OsT} is.* **1.** Etekler. **2.** Ekler; ilaveler; zeyiller. **3.** Kuyruklar.

ezyed, [Ar. ezyed ازيد] *{OsT} sf.* Daha çok; pek çok; en çok.

ezza, [Ar. cüzʾ *(parça)* > eczāʾ => ezza] *(ezza:) {ağız} is.* Kibrit. [DS]

f

f, [F / f] *(fé) is.* Latin asıllı Türk alfabesinin yedinci harfi olup dudak-diş ünsüzüdür. Alt dudağın üst dişlere dokunması ile meydana gelen titreşimsiz, sürtünmeli bir ünsüzdür; (fe) olarak adlandırılır.

F.[1] [Lat. fluor *(akış)*] *is. kim.* Atom numarası 9, atom ağırlığı 19, yoğunluğu 1,265, ozon gibi kokan, yeşilimsi sarı renkte, halojenler grubunun ilki ve basit bir element olan flüorun sembolü.

F.[2] [İng. Faraday *(İngiliz fizikçi)* > farad] *kısalt. fiz.* **1.** Elektrik sığa birimi *farad*'ın sembolü. **2.** Odak uzaklığı. **3.** Anglosakson ülkelerinde ısı birimi olarak kullanılan fahrenhaytın sembolü. **4.** Fransız para birimi frankın sembolü. **5.** Genetikte, bir çiftleşmeden doğan her neslin sembolü. **6.** *müz.* Alfabeli nota sisteminde altıncı derece.

fa[1], [Ar. fā' فا] *(fa:) {OsT} is.* **1.** Arap alfabesinin yirminci; Osmanlı ve Fars alfabesinin yirmi üçüncü harfi. **2.** Ebcet hesabında seksen sayısını gösterir.

fa[2], [fa] *(fa:) is. müz.* **1.** Gamda *mi* ile *sol* arasındaki ses. **2.** Notada *fa* sesini gösteren işaret. ⊟ **fa anahtarı,** *müz. Portenin alttan üçüncü çizgisinden başlatılan ve önüne aralarında kalan çizginin fa çizgisi olacağını belirten iki nokta konularak kullanılan C işareti.*

fa'al, -li [Ar. fiʿl > faʿāl فعال] *(faa:l) {OsT} sf.* → faal.

faal, -li [Ar. fiʿl > faʿāl فعال] *(faa:l) {OsT} sf.* **1.** Çok çalışan. **2.** Çok iş gören; çalışkan; canlı; hareketli; aktif. **3.** İşler durumda bulunan. **4.** *kim., fel.* Etkin. ⊟ **faal hayat,** *Bir kimsenin üretici bir durumda bulunabildiği dönem.*|| **faal nüfus,** *Nüfusun etkin olarak çalışan bölümü.*

fa'alane, [Ar. faʿāl + Far. āne فعالانه] *(faa:la:ne) {OsT} zf.* Çalışkancasına.

fa'ale, [Ar. fiʿl > fāʿil > faʿale فعله] *{OsT} is.* Bir işi yapanlar; eylemciler; failler; özneler.

fa'aliyet, [Ar. faʿāliyyet فعاليت] *(faa:liyet) {OsT} is.* → faaliyet.

faaliyet, [Ar. faʿāliyyet فعاليت] *{OsT} is.* **1.** Çalışma; çalışkanlık; canlılık; hareket; eylem. **2.** İşler durumda bulunma; etkinlik. **3.** *fel.* Etkinlik. ⊟ **faaliyete geçmek,** *1. Çalışmaya, işlemeye başlamak. 2. Açılmak.*|| **faaliyet göstermek,** *1. Çalışmak. 2. İşler durumda bulunmak; etkinlik göstermek.*|| **faaliyette bulunmak,** *Çalışma içine girmek; çalışır durumda bulunmak.*

fabl, -li [Fr. fable] *is. ed.* **1.** Kahramanları hayvan olan ve sonuçta bir ders çıkarılan manzum veya mensur hikâye; öykünce. **2.** Masal.

fabrika, [Lat. fabrica] *(fabri'ka) is.* **1.** Ham madde veya yarı mamul maddelerin makinelerle işlenerek tüketime hazır ürün hâline getirildiği sanayi kuruluşları. **2.** *huk.* Ham madde veya diğer malların makine yahut diğer teknik araçlarla işlenerek yeni değerli ürünlerin meydana getirildiği ticarî ve sınaî işletme. ⊟ **fabrika fiyatı,** *Bir ürünün fabrikadan piyasaya sürüldüğü andaki fiyatı.*|| **fabrika gemisi,** *1. Hareket halindeki bir donanmada mevcut gemilerde meydana gelebilecek arızaları tamir etmek amacıyla donatılmış özel gemi. 2. Avladıkları balıkları işleyen balıkçı gemileri. 3. Ağır işi bitmiş ürünlerin teslim edileceği ülkeye hem taşındığı hem de yolda montajının gerçekleştirildiği özel donanımlı gemi.*|| **fabrika kalıbı,** *(Fes için) hiç kalıplanmadan giyilen.*

fabrikacı, [fabrika-cı] *is.* **1.** Fabrika sahibi olan kimse. **2.** Fabrika işleten kimse; fabrikatör.

fabrikasyon, [Fr. fabrication] *sf.* Fabrikada üretilerek tüketime hazır hâle getirilmiş; imalat; yapım.

fabrikatör, [Fr. fabricateure] *is.* **1.** Fabrika sahibi olan kimse. **2.** Fabrika işleten kimse; fabrikacı.

fabrikatörlük, -ğü [fabrikatör-lük] *is.* **1.** Fabrika işleticisi veya sahibi olma durumu. **2.** Fabrika işletmeciliği.

faci, -i'ı [Ar. fecāʿat > fāciʿ فاجع] *(fa:ci) {OsT} sf* Acıklı; üzücü.

faci'a, [Ar. fecāʿat > fāciʿa فاجعه] *(fa:cia) {OsT} is.* → facia.

facia, [Ar. fecāʿat > fāciʿa فاجعه] *(fa:cia) {OsT} is.* **1.** Çok üzücü ve acıklı olay; afet. **2.** *ed.* Acıklı olayları anlatan tiyatro eseri; ağlatı; trajedi. ⊟ **fācia-engîz,** *{OsT} Çok acıklı.*|| **fācia-nüvîs,** *{OsT} Acıklı ve üzücü tiyatro eseri yazan kimse.*

facialaşma, [facia-la-ş-ma] *(fa:cialaşma) is.* **1.** Facia durumuna gelme. **2.** Çok üzücü durum alma.

facialaşmak, [facia-la-ş-mak] *(fa:cialaşmak) dönşl. f. [-ır]* **1.** Facia durumuna gelmek. **2.** Çok üzücü bir durum almak.

faci'at, [Ar. fāciʿa > *OsT.* fāciʿāt فاجعات] *(fa:cia:t) {OsT} is.* Acıklı şeyler; musibetler; belalar.

facir, [Ar. fücūr > fācir / fācire فاجر / فاجره] *(fa:cir) {OsT} sf.* **1.** Günahkâr. **2.** Ayyaş. **3.** Rezil. **4.** Yalancı. **5.** (Erkek için) kadına çok düşkün. **6.** (Kadın için) erkeğe düşkün.

faça, [İt. faccia] *(fa'ça) is.* **1.** *argo.* Yüz; çehre; görünüm; cephe. **2.** Destenin en altındaki oyun kâğıdı. **3.** Yüklü geminin bordasındaki su hattı ile boş geminin bordasındaki su hattı arasında kalan kısım. **4.** Giyecek; elbise; giysi. ⊟ **faça atmak,** *argo.* Bir kimseyi kesici bir araçla yüzünden yaralamak.|| **faça etmek,** *dnz. Serenleri başa ve geriye doğru çevirerek yelkenleri sarmak.*|| **faça façaya,** *argo. Yüz yüze; karşı karşıya.*|| **façasını almak,** *argo. 1. Birini mahcup etmek; bozmak. 2. Dövmek, hırpalamak; görünüşüne zarar vermek.*|| **façasını bozmak,** *argo. Bir kimseyi yüzünden yaralamak; yüzünde kalıcı bir yara izi bırakmak.*|| **faça vermek,** *argo. Kimliği belli olmak; çevreden tanınmak.*

façeta, [İt. facetta] *(fa'çeta) is.* **1.** Yontulmuş elmasın yüzlerinden her biri; faseta. **2.** *jeol.* Yarılmaya başlayan bir fay dik bayırının oluşturduğu şev.

façetalı, [façeta-lı] *sf.* Üzerinde façetaları bulunan.

faço, [İt. faccia] *(fa'ço) is. argo.* Tanıdıkmış gibi davranarak birini dolandırmak veya bu yolla yankesicilik yapmak.

façocu, [faço-cu] *is. argo.* Bazı kimselere tanıdıkmış gibi davranarak dolandırıcılık veya yankesicilik yapan kimse.

façuna, [İt. fascina] *(façu'na) is. dnz.* Halatların sürtünen kısımlarını aşınmaya karşı güçlendirmek için tel veya başka bir ip ile sıkı bir şekilde sarma. ⊟ **façuna etmek,** *Halatın sürtünen kısımlarını iple veya telle sarmak.*

façunalık, -ğı [façuna-lık] *is.* Halat sarmakta kullanılan sicim veya tel.

fadıl[1], [Ar. fuḏūl] *{ağız} sf.* Çok konuşan. [DS]

fadıl[2], [Ar. fāḏıl / fāżıl فاضل] *(fa:dıl) {OsT} sf.* Erdem sahibi; erdemli; fazilet sahibi.

fadıla, [Ar. fāḏıla فاضله] *(fa:dıla) {OsT} sf.* (Kadın için) erdem sahibi; erdemli.

fadıllı, [? fadıl-lı] *{ağız} is.* Şart; koşul. [DS]

fadih, [Ar. faḏīḥ / faḏīha فاضيح / فاضيحه] *(fadi:h) {OsT} sf.* **1.** Utanmaz; rezil. **2.** Çirkin; fena.

fadmak, [? fad-mak] *{ağız} gçl. f. [-ar]* Dövmek. [DS]

fafa, [? fafa] *{ağız} sf.* Akılsız; aptal. [DS]

fagosit, [Fr. phagocyte] *is. biy.* Organik ve inorganik cisimcikleri sarıp yok eden hücreler; yutar hücre.

fagositoz, [Fr. phagocytose] *is. biy.* Bazı bir hücrelilerle bazı vücut hücrelerinin besin vb. cisimleri sitoplazma içine alarak soğurabilme özellikleri; hücre yutarlığı.

fagot, [İt. fagotto / Fr. fagotte] *is. müz.* Parçaları uç uca takılarak çalman uzun bir boru şeklinde görünen üflemeli ve perdeli bir çalgı.

fağva, [? fağva] *{ağız} is.* Kuruntu; korku. [DS]

fağfur, [Sansk. bhagaputra *(göğün oğlu)* > Far. / Ar. fağfūr *(Çin hükümdarı)* فغفور] *(fağfu:r) is.* **1.** Çin hükümdarına verilen unvan. **2.** Çin işi porselen. **3.** Çini. **4.** Porselen.

fağfuri, [Far. fağfūrī فغفوری] *(fağfu:ri:) sf.* **1.** Çin hükümdarları ile ilgili. **2.** *is.* Çin işi porselen tabak, çanak, kap kacak. **3.** Porselen; çini.

fah[1], [fah / fak / fang / fıg / fık / fıng / fik *(yans.)*] *is.* Kahkaha atarak gülmeyi, yüksek sesle ağlamayı ve cilveleşmeyi anlatan kök. [Zülfikar] *fah fah gülmek.* ⊟ **fah fah,** *{ağız} (Konuşma için) genizden, burundan.* [DS]|| **fah fah gülmek,** *{ağız} Yüksek sesle ve kahkahayla gülmek.* [DS]

fah[2], [fah / fak / fıg / fıh / fık / fıng / fığ / fing / fink / fok / fong *(yans.)*] *is.* Suyun yerden kaynayıp çıkmasını, sıvıların kaynamasını, kaynayıp kabarma yoluyla ekşimeyi, kabarmayı; zıplama, oynama ve cilvelenmeyi, kıpırdanmayı anlatan kök. [Zülfikar] *fah-ır-da-mak*

fah[3], **-hhı** [Ar. faḫḫ فخ] *{OsT} is.* Tuzak; kapan; fak. ⊟ **fahhü'l-fâr,** *Fare kapanı.*

fahamet, [Ar. faḫāmet فخامت] *(faha:met) {OsT} is.* **1.** Büyüklük; ululuk. **2.** İtibar; kıymet; değer. **3.** Onur. ⊟ **fahāmet-penāh,** *Baş vurulacak en yüce makam; sadrazamlık makamı.*

fahametlu, [Ar. faḫāmet + T. -li فخامتلو] *(faha:metlû:) {OsT} sf.* İmparatorluk döneminde sadrazam, Mısır hıdivi, yabancı prens ve bağlı eyaletlerin başında bulunan beylere verilen unvan.

fahham, [Ar. feḥḥām فحام] *(fahha:m) {OsT} is.* Kömürcü.

fahhar, [Ar. faḫr > faḫḫār فخار] *(fahha:r) {OsT} sf.* **1.** Kendisini çok fazla öven; övüngen. **2.** Çanak çömlek; toprak testi. **3.** Saksı.

fahhaş, [Ar. fuḥş > faḥḥāş فحاش] *(fahha:ş) sf.* Her kötülüğü yapan.

fahı, [Ar. faḳīh فقيه] *{ağız} is.* Hoca; imam. [DS]

fahırdamak, [fah *(yans.)*>fah-ır-da-mak] *{ağız} gçsz. f. [-ı'] [-d(ı)-yor]* İyice kaynamak; fakırdamak. [DS]

fahim, [Ar. faḫāmet > faḫīm / faḫīme فخيم / فخيمه] *(fahi:m) sf.* **1.** Büyük; ulu. **2.** İtibarlı; değerli. **3.** Onurlu.

fahim, [Ar. fehm *(anlama)* > fāhim / fāhime فاهم / فاهمه] *(fa:him) {OsT} sf.* Anlayışlı; çok çabuk anlayan.

fahimane, [Ar. fahīm + Far. -āne فخيمانه] *(fahi:ma:ne) {OsT} zf.* **1.** Büyüklük ederek. **2.** *sf.* (Unvan) Şerefli; ulu.

fahime, [Ar. fehm *(anlama)* > fāhime فاهمه] *(fa:hime) {OsT} sf.* Anlayışlı kadın; çok çabuk anlayan kadın

fahir, [Ar. faḫr *(övgü)* > fāḫir / fāḫire فاخر / فاخره] *(fa:hir, h kalın söylenir) {OsT} sf.* **1.** Övünülecek; şanlı; şerefli. **2.** Övünen. **3.** Parlak; gösterişli; güzel.

fahire, [Ar. faḫr *(övgü)* > fāḫire فاخره] *(fa:hire) {OsT} sf.* **1.** Övünülecek; şanlı; şerefli. **2.** Övünen kadın. **3.** Parlak; gösterişli; güzel kadm.

fahiş, [Ar. fuḥş *(aşırılık; ahlak dışılık)* > fāḥiş فاحش] *(fa:hiş) {OsT} sf.* **1.** Aşırı; çok fazla; kabul edilebilir ölçüyü aşmış. **2.** Ahlaka uygun olmayan; iğrenç; azgın; utanmaz.

fahişe, [Ar. fuḥş *(aşırılık; ahlak dışılık)* > fāḥişe فاحشه] *(fa:hişe) {OsT} sf.* **1.** (Kadın için) yasak cinsel ilişkiye girmeyi alışkanlık edinmiş; orospu. **2.** Para kazanmak amacıyla erkeklerle cinsel ilişkiye giren kadın. **3.** *tar.* İlk Çağ uygarlıklarından Babil, Mısır, Yunan ve Roma tapınaklarında yılın belli zamanlarında yapılan ayinlerde, ayine katılanların cinsel ilişkiye girmeleri için tutulan, kutsal sayılan ve kendilerine olağanüstü nüfuzlar tanınan kadınlar.

fahişelik, -ği [fahişe-lik] *(fa:hişelik) is.* **1.** Fahişe olma durumu. **2.** Fahişenin yaptığı türden cinsel ilişki; orospuluk.

fahite, [Ar. fāḫite فاخته] *(fa:hite) {OsT} sf.* Yaban güvercini; üveyik.

fahl, [Ar. faḥl فحل] *{OsT} is.* **1.** Seçkin kişi; ileri gelen. **2.** Erkek; eş; koca. **3.** Aygır.

fahm[1], [Ar. faḥm فحم] *{OsT} is.* Kömür. ⧉ **fahm-i billûrî,** *{OsT} Elmas.*|| **fahm-i madenî,** *{OsT} Maden kömürü.*|| **fahm-i haşebî,** *{OsT} Odun kömürü.*|| **fahm-i hayvanî,** *{OsT} Hayvan kömürü.*|| **fahm-i madenî,** *Maden kömürü.*|| **fahm-i nebatî,** *{OsT} Bitkisel kömür.*|| **fahm-i sânî-i alüminyum,** *{OsT} Alüminyum karbür.*|| **fahm-i sânî-i kalsiyum,** *{OsT} Kalsiyum karbür; karpit.*|| **fahm-i tabiî,** *{OsT} Doğal kömür.*

fahm[2], [Ar. faḫm فخم] *{OsT} sf.* Büyük; ulu.

fahmi, [Ar. faḥm > faḥmī فحمی] *(fahmi:) {OsT} sf.* Kömürle ilgili.

fahmiyet, [Ar. faḥmiyyet فحميت] *{OsT} is.* Karbonat.

fahr, [Ar. faḫr فخر] *{OsT} is.* **1.** Övünme; gururlanma. **2.** Kendisi ile övünülen kişi. **3.** *tasvf.* On iki dilimli Bektaşi kavuğu. ⧉ **fahr-i âlem,** *Âlemin övüncü; Hz. Muhammed.*|| **fahr-i edhemî,** *Dört terekli taç.*|| **fahr-i hüseynî,** *On iki terekli taç.*|| **fahr-i kâinât,** *{OsT} Hz. Muhammed.*|| **fahrü'l-mürselîn,** *{OsT} Hz. Muhammed.*|| **fahrü'l-ulemā,** *{OsT} Bilginlerin en büyüğü; en büyük bilgin.*|| **fahrü'l-üdebā,** *{OsT} Ediplerin en büyüğü; en büyük bilgin.*|| **fahrü'l-vüzerā,** *{OsT} Vezirlerin övüleni.*

fahrenhayt, [Alm. Daniel Gabriel Fahrenheit *(Hollandalı fizik bilgini)*] *(fa'hrenhayt) is.* Buzun erime sıcaklığını 32, suyun kaynama sıcaklığını 212 olarak gösteren sıcaklıkölçer; sembolü: F°.

fahri, [Ar. faḫr > faḫrī فخری] *(fahri:) {OsT} sf.* Hiçbir karşılık ve çıkar beklemeksizin, yalnızca onurlandırmak amacıyla kabul edilen, yapılan; onursal. ⧉ **fahri konsolos,** *Hizmetinde bulunduğu devletin resmî memuru olmayan fak*at *büyük elçisi bulunmayan ülkelerde o yabancı ülkenin işlerini yapan ve çıkarlarını gözeten tanınmış kimse.*|| **fahri üye,** *Bir kuruluşa yalnızca ismen kayıtlı olan üye.*

fahriyat, [Ar. faḫr> faḫriyye> faḫriyyāt فخريات] *(fahriya:t) {OsT} is.* Fahriyeler.

fahriye, [Ar. faḫr > faḫriyye فخريه] *{OsT} is.* **1.** Övünme. **2.** *ed.* Divan şairlerinin kendilerini övmek amacıyla yazdıkları şiir veya şiir bölümü. **3.** Kaside ve mesnevilerde şairlerin kendilerini övdükleri bölüm.

fahriyen, [Ar. faḫriyen فخرياً] *(fahri'yen) {OsT} zf.* Bedelsiz olarak.

fahriyet, [Ar. faḫriyyet فخريت] *{OsT} is.* Parasız ve çıkarsız olarak; onur için; fahrî olarak.

fahs, [Ar. faḥṣ فحص] *{OsT} is.* Bir şeyin gerçeğini, iç yüzünü araştırma.

fahşa, [Ar. faḥşā' فحشاء] *(fahşa:) {OsT} is.* **1.** Yasal ve uygun olmayan ilişkiler; fuhuş; zina. **2.** Zekâtı az verme; tamahkârlık. **3.** Akla uygun olmayan söz veya iş. **4.** Yalan, iftira ve zina gibi söz veya fiille işlenen günah ve çirkinlikler.

fahte, [Far. fāḫte فاخته] *(fa:hte) {OsT} is.* **1.** Yabani güvercin. **2.** Üveyik. **3.** *müz.* Türk müziğinde 20 zamanlı ve on bir vuruşlu büyük bir usul.

fahur, [Ar. faḫr > faḫūr فخور] *(fahu:r) {OsT} sf.* **1.** Çok övünen. **2.** Kendini çok beğenip böbürlenen.

fahurane, [Ar. faḫūr + Far. -āne فخورانه] *(fahu:ra:ne) {OsT} zf.* Övünürcesine; kendini methederek.

fahz, [Ar. faḫẕ فخذ] *{OsT} is. anat.* Kalça ile baldır arasındaki kısım; uyluk.

fa'ide, [Ar. fā'ide فائده] *(fa:ide) {OsT} is.* **1.** Yarar; fayda; kâr. **2.** Çıkar; menfaat. **3.** İşi yarama. **4.** Hayır; ümit. ☞ **fā'ide-cū,** *{OsT} 1. Çıkar gözeten. 2. Yarar uman.*|| **fā'ide-hiber,** *{OsT} Bir işin gerçeğine ulaşmanın sağladığı yarar.*|| **fā'ide-i tārihiye,** *{OsT} Tarihî kazanç.*|| **fā'ide-mend,** *{OsT} Çıkar sağlayan; kârlı.*

fa'ih, [Ar. fāiḥ فائح] *(fa:ih) {OsT} is.* Çiçek ve meyve kokusu.

fa'ik, -kı [Ar. fevḳ *(üst)* > fā'iḳ / fā'iḳa فائق / فائقه] *(fa:ik, k kalın) {OsT} sf.* Üstün; yüksek. ☞ **fāikü'l-akrān,** *{OsT} Akranlarından üstün.*|| **fāikü'l-emāsil,** *{OsT} Benzerlerinden daha üstün durumda olan.*

fa'ikat, [Ar. fevḳ *(üst)* >fā'iḳāt فائقات] *(fa:ika:t) {OsT} sf.* Üstün olanlar; ileri olanlar.

fa'ikıyet, [Ar. fevḳ *(üst)* > fā'iḳıyyet فائقيت] *(fa:ikiyet, k kalın) sf.* Üstünlük; yükseklik.

fa'il, [Ar. fi'l *(eylem)* > fā'il فاعل] *(fa:il) {OsT} sf.* **1.** Yapan; eden. **2.** *huk.* Hukukî sonuç doğuran bir eylemde bulunan. **3.** *is. dbl.* Özne. ☞ **fāil-i mutlak,** *{OsT} 1. Mutlak yapıcı. 2. Allah.*|| **fāil-i hayr,** *{OsT} Hayır işleyen.*|| **fāil-i şer,** *Kötülük yapan.*|| **fāil-i muhtār,** *{OsT} Dilediğini yapmakta serbest olan.*|| **fāil-i mübāşir,** *{OsT} huk. Bir eylemi bizzat yapan kimse.*|| **fāil-i müstakil,** *{OsT} huk. Bir suçu yalnız başına işleyen.*|| **fāil-i müşterek,** *{OsT} huk. İşlenen bir suçta parmağı olan; suç ortağı.*|| **fāil-i şer,** *{OsT} Kötülük işleyen.*

fa'iliyet, [Ar. fā'iliyyet فاعليت] *(fa:iliyet) {OsT} is.* **1.** Yapan, işleyen kişinin durumu. **2.** *fel.* Etki.

fa'iz[1], [Ar. feyż *(bolluk)* > feżeyān *(taşma)* > fā'iż / fā'iḍ فائض] *(fa:iz) {OsT} is.* → faiz[1].

fa'iz[2], [Ar. fevz > fā'iz / fāi'ze فائز / فائزه] *(fa:iz) {OsT} sf.* → faiz[2].

faiz[1], [Ar. feyż *(bolluk)* > feżeyān *(taşma)* > fā'iż / fā'iḍ فائض] *(fa:iz) {OsT} is.* **1.** Bolluk; çokluk. **2.** *sf.* Taşan; bol bol olan; artan. **3.** *is. tic.* Ödünç verilen paraya karşılık alınan kâr; para kirası. **4.** Başkasının parasını veya değerli kâğıtlarını kullanmak için ödenen para. **5.** Para getirmesi için yatırılan paranın yıllık kazanç yüzdesi. ☞ **faize vermek,** *Elindeki parayı faizle başkasına borç olarak vermek.*|| **faiz fiyatı,** *Anapara üzerinden alınacak, yıllık olarak hesaplanan oran; faiz oranı; faiz nispeti, faiz haddi.*|| **fāiz-i basît,** *{OsT} Alınan borç müddeti içinde değişmeyen ana paranın getirdiği faiz.*|| **fāiz-i cüz'î,** *{OsT} Bir liranın belli bir zaman içinde getirdiği faiz; faiz yüzdesi.*|| **fāiz-i küllî,** *{OsT} Bir parayı oluşturan miktarın tümünün oluşturduğu faiz.*|| **fāiz-i mürekkeb,** *{OsT} Bir paranın, vade sonunda getirdiği faiz ana paraya katıldıktan sonra ikinci bir vade sonunda hesaplanan faiz; birleşik faiz.*|| **faiz tutarı,** *Faiz oranına göre elde edilen tutar.*|| **fāizü'n-nūr,** *{OsT} Nur bolluğu.*

faiz[2], [Ar. fevz > fā'iz / fāi'ze فائز / فائزه] *(fa:iz) {OsT} sf.* **1.** Amacına ulaşan; maksadını elde eden. **2.** Muradına eren. **3.** Kurtulan; galip olan.

faizci, [faiz-ci] *(fa:izci) is.* Faizle para veren kişi; ayaklı banka; tefeci.

faizcilik, -ği [faiz-ci-lik] *(fa:izcilik) is.* Faizle para verme işi; tefecilik.

faizlendirme, [faiz-le-n-dir-me] *(fa:izlendirme) is.* Faize verme; faizlendirmek eylemi.

faizlendirmek, [faiz-le-n-dir-mek] *(fa:izlendirmek) gçl. f. [-ir]* Elindeki parayı faize vererek artırmak; nemalandırmak.

faizli, [faiz-li] *(fa:izli) sf.* (Para için) faizi olan; faiz işlemi gören.

faizsiz, [faiz-siz] *(fa:izsiz) sf.* (Para için) faizi olmayan; faiz işlemi görmeyen.

faj, [Far. fāj / fāje فاژ / فاژه] *(fa:j) {OsT} is.* Esneme.

fak[1], [fah / fak / fang / fıg / fık / fıng / fik *(yans.)*] *is.* Kahkaha atarak gülmeyi, yüksek sesle ağlamayı ve cilveleşmeyi anlatan kök. [Zülfikar] *fak çekmek, fak fak gülmek, fak-ır fakır* ☞ **fak çekmek,** *{ağız} Kahkaha atmak.* [DS]|| **fak fak gülmek,** *{ağız} Yüksek sesle, kahkaha atarak gülmek.* [DS]

fak[2], [fah / fak / fıg / fıh / fık / fıng / fığ / fing / fink / fok / fong *(yans.)*] *is.* Suyun yerden kaynayıp çıkmasını, sıvıların kaynamasını, kaynayıp kabarma yoluyla ekşimeyi, kabarmayı; zıplama, oynama ve cilvelenmeyi, kıpırdanmayı anlatan kök. [Zülfikar] *fak-ır-da-mak, fak-ır fakır*

fak[3], [fak *(yans.)*] *is.* Bir patlamayı andırır biçimde içindeki maddeyi dışarı atmayı bildiren kök. [Zülfikar] *fak-la-n-gıç*

fak[4], [Ar. faḫḫ] *is.* Kapan; tuzak. *{eAT} (aynı)* ☞ **faka basmak,** *Tuzağa düşmek; aldatılmak; kandırılmak.*|| **faka bastırmak,** *Aldatmak; tuzağa düşürmek; birine istemediği bir şeyi kandırarak yaptırmak; gafil avlamak.*|| **fak olmak,** *{ağız} Bozulmak.* [DS]

faka, [Ar. fāḳa فاقه] *(fa:ka) {OsT} is.* Yoksulluk; fakirlik. ☞ **fāka-i şedîde,** *Şiddetli ihtiyaç.*

fakahat, [Ar. fıkh > faḳāhet فقاهت] *(faka:het) {OsT} is.* **1.** Kavrama, anlama ve sonuca varabilme; fakih olma. **2.** *din.* Fıkıh bilgisi bakımından yetkin olma.

fakahatli, [Ar. fakahat + T. -li / -lû فقاهتلو] *{OsT} sf.* **1.** Fakahat sahibi olan. **2.** Müftülere verilen unvan.

fakan, [Ar. faḫḫ *(tuzak)* => T. kapan] *{ağız} is.* Tuzak; kapan. [DS]

fakat, [Ar. faḳaṭ فقط] *(fa'kat) {OsT} bağ.* Aykırılık bildirmek amacıyla başına geldiği cümleyi önceki cümleye bağlayan bağlama edatı; yalnız; ancak; ama; lakin.

fakd, [Ar. faḳd فقد] *{OsT} is.* Yokluk; bulunmama; eksiklik. ⊞ **fakd-i nakd,** *{OsT} Para yokluğu.*

fakfon, [Çin. pai t'ung *(beyaz bakır)* > İng. paktong > Fr. packfung] *is. kim.* Gümüş görünümlü bakır, nikel ve çinko alaşımı.

fakha, [Ar. faḳḥa فقحه] *{OsT} is.* **1.** Anüs; dübür; kıç; makat. **2.** Bir çiçek adı, *(Andropogon maricatus)*. **3.** *gök b.* Dübb-i Ekber denilen yıldız kümesinin üçüncü derecedeki parlak yıldızı; *Gamma Ursus Majoris.*

fakı, [Ar. faḳīh فقيه] *is. {eAT} is.* Hoca; müezzin. [DK]

fakıbeyni, [Ar. faḳīh + beyn + T. -i] *{ağız} is.* Yoğurt ve pekmez karışımı bir tür yiyecek. [DS]

fakır[1], [fak *(yans.)* > fakır] *is.* Kahkaha atarak gülmeyi, yüksek sesle ağlamayı ve cilveleşmeyi anlatan yansımalı gövde. ⊞ **fakır fakır gülmek,** *{ağız} Yüksek sesle, kahkaha atarak gülmek.* [DS]

fakır[2], **-krı** [Ar. fakr فقر] *is.* **1.** Yoksulluk; fakirlik. **2.** *tasvf.* Yalnız Allah'a muhtaç olma, Allah'tan başkasına boyun eğmeme hali. ⊞ **fakr ü zaruret,** *Şiddetli yoksulluk.*

fakırdamak, [fak *(yans.)* > fak-ır-da-mak] *gçsz. f. [-r] [-d(ı)-yor]* (Kaynayan su için) ses çıkarmak; fokurdamak.

fakid, [Ar. faḳīd فقيد] *(faki:d, k kalın söylenir) {OsT} sf.* (Nesne için) az bulunur; nadir.

fakih, [Ar. fıkh > faḳīh فقيه] *(faki:h) {OsT} sf.* **1.** Fıkıh bilgisine sahip olan. **2.** Anlayışlı; çabuk kavrayan; zeki. **3.** *is. din.* Fıkıh biliminde kavrayış sahibi olup karşılaştığı meseleler hakkında hüküm verme yetkesinde olan kişi; fıkıh bilgini. ⊞ **fakîhü'l-fukahâ,** *Fakihlerin fakihi.*

fakihe[1], [Ar. fākihe فاكهه] *(fa:kihe) {OsT} is.* Meyve; yemiş. ⊞ **fâkihetü'ş-şitâ,** *l. Kış yemişi.*

fakihe[2], [Ar. fākihe فاكهه] *(fa:kihe) {OsT} sf.* Sevindiren.

fakir, [Ar. fakr > faḳīr فقير] *(faki:r, k, kalın söylenir) {OsT} sf.* **1.** Geçimini güçlükle sağlayabilen kişi; yoksul. **2.** Durumu acıklı olan; zavallı. **3.** Geliri az olan veya hiç olmayan. **4.** (Toprak için) verimsiz. **5.** (Nesne için) yokluk. **6.** *tasvf.* Kendinde maddî ve manevî hiçbir varlık bulunmadığını duygu, bilgi ve idrakiyle bütün varlıkların Allah'tan olduğunu bilen kişi. **7.** *zm.* (Allah'ın gücü karşısında bir hiç olduğu bilincinden hareketle) kendinden bahsederken kullanılan saygı sözü; ben. **8.** Hindistan'da kendini yokluğa ve eziyete alıştırmış olan çileci dervişlere verilen ad. ⊞ **fakir cevher,** *Maden yüzdesi düşük olan maden cevheri.*|| **fakir dil,** *Düşüncenin ve küçük ayrıntıların anlatımından yoksun olan dil.*|| **fakir düşmek,** *Yoksul duruma gelmek.*|| **fakir fukara,** *Geçim sıkıntısı içinde bulunanlar; yoksullar; fakirler.*|| **fakîr-i mu'temil,** *{OsT} huk. Kazanıp yaşayabilmeye kudreti olan yoksul kimse,*

fakirane, [Ar. faḳīr+Far. -āne فقيرانه] *(fakira:ne) {OsT} zf.* Yoksulcasına; yoksula yakışır hâlde.

fakirce, [fakir-ce] *sf.* Fakire benzer şekilde; fakir gibi.

fakirhane, [Ar. faḳīr + Far. ḫāne فقيرخانه] *(faki:rha:ne) is.* **1.** Yoksul kişilerin barındığı yurt; düşkünler evi. **2.** Kendi evinden bahsederken alçak gönüllülük ifadesi olarak söylenen söz.

fakirizm, [Ar. faḳīr + Fr. isme > Fr. fakirisme] *is.* **1.** İnsan vücudunun bütün kötülüklerin kaynağı olduğunu kabul eden Hint felsefesine göre, bedene eziyet ruhun kurtuluşu sayılan çilekeşlik; Hint dervişliği. **2.** Hint fakirlerinin gösterdiği ve doğa üstü bir güce atfedilen doğa üstü hünerler.

fakirleşme, [fakir-le-ş-me] *is.* **1.** Yoksul duruma düşme eylemi. **2.** Bir topluluğun veya bir sınıfın yoksullaşması. **3.** *huk.* mal varlığında meydana gelen azalma. **4.** Verimsizleşme.

fakirleşmek, [fakir-le-ş-mek] *dönşl. f. [-ir]* **1.** Yoksul duruma düşmek. **2.** Verimsizleşmek.

fakirleştirme, [fakir-le-ş-tir-me] *is.* **1.** Yoksul duruma düşürme; yoksullaştırma. **2.** Verimsizleştirme.

fakirleştirmek, [fakir-le-ş-tir-mek] *gçl. f. [-ir]* **1.** Yoksul duruma düşürmek; yoksullaştırmak. **2.** Bir topluluğu veya sosyal sınıfı giderek yoksul duruma düşürmek. **3.** Verimsizleştirmek.

fakirlik, -ği [fakir-lik] *is.* **1.** Yoksul olanın durumu. **2.** Verimsizlik; kısırlık. **3.** Yetersizlik.

faklangıç, -cı [pat-la-n-gıç] *{ağız} is.* **1.** Pistonu ile suyu çekip, basınca dışarı fırlatan bir çocuk oyuncağı. **2.** Kamış veya söğüt dalından yapılma, tabanca sesi gibi ses veren bir çocuk oyuncağı; patlangıç. [DS]

fakometre, [Fr. phacomètre] *is.* Gözlük camının diyoptrisini okumaya yarayan alet.

fakr, [Ar. faḳr فقر] *{OsT} is.* Yoksulluk; muhtaçlık; fakirlik. ⊞ **fakr u fāka,** *{OsT} Yoksulluk.*|| **fakr u sefālet,** *{OsT} Büyük yoksulluk.*|| **fakr u zarūret,** *{OsT} Şiddetli yoksulluk.*|| **fakrü'd-dem,** *{OsT} Kansızlık.*

faks, [Lat. fac *(yap)* + similis *(benzer)* > Fr. facsimilé > fax] *is.* Yazı, resim vb. belgelerin kopyasını uzaktaki bir yere aktaran makine; belgegeçer; belgeç.

faksimile, [Lat. fac *(yap)* + similis *(benzer)* > Fr. fac-

simile] *is.* Bir belgenin veya el yazması kitabın kopyası alınmak suretiyle aynısının basımı işi; tıpkıbasım.

fakslama, [faks-la-ma] *is.* Belgegeçerle iletme eylemi.

fakslamak, [faks-la-mak] *gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Belgegeçerle göndermek.

faktitif, [Fr. factitif] *is. dbl.* Fiillerin olma ve yapma durumlarım oldurma ve yaptırma biçiminde değiştiren; ettirgen; oldurgan. ⊡ **faktitif ekleri,** *dbl. Geçişsiz fiilleri geçişli yapan; geçişli fiillerin de geçişlilik derecesini arttıran ekler (-it; -r; -ir; -dir)*

faktoring, [İng. to factor] *is. eko.* Ticarette alacakların iadesi.

faktoriyel, [Fr. facteurielle] *is. mat.* Bütün çarpanları aritmetik dizi oluşturan çarpma işlemi.

faktör, [Fr. facteur *(yapan, eden)*] *is.* **1.** Sonucu ortaya çıkaran ögelerden her biri; etken. **2.** *mat.* Çarpan.

faktül, [Lat. facula > Fr. facule] *is.* Güneş lekeleri üzerinde görülen parlak kısımlar.

fakülte, [Lat. facere *(yapmak; etmek)* > Fr. faculté] *(fakü'lte) is.* **1.** Üniversitelerde temel dallardan biriyle ilgili araştırma ve öğretim yapan bölüm. **2.** *psikol.* Yeti; meleke. **3.** *argo.* Genelev.

fakülteli, [fakülte-li] *sf.* Üniversitelerin araştırma ve öğretim yapan temel dallarından birine devam eden; fakülteye devam eden.

fal[1], [fal / fald / fel / feld / fıld / fild *(yans.)*] *is.* Şaşkınlığı, sallanma, titreme, çarpma ve zıplamayı, yuvarlanmayı, bu tür patırtılı hareketlerin yansımasını ve bu biçimde konuşmayı anlatan kök. [Zülfikar] *fal fal, fal+fal-lık yapmak*

fal[2], [Ar. fāl فال] *(fa:l) is.* **1.** İyiye yorumlanan şey. **2.** Kahve telvesi, kâğıt, bakla gibi malzemelerin görünüş ve duruş biçimlerinden anlam çıkararak kader, kısmet ve talih gibi geleceğe ait bilgileri edinme işi. **3.** Uğur, talih denemesi. ⊡ **fal açmak** (fala bakmak), *Gelecekte olacak şeyler hakkında fal araçlarının duruş ve biçimlerini değerlendirerek anlam çıkarmak.*|| **fāl-gîr,** *{OsT} Falcı.*|| **fāl-gû,** *{OsT} Fal söyleyen; fala bakan.*|| **falına bakmak,** *argo. (Kadın veya kızın) ırzına geçmek; iğfal etmek.*|| **fāl-i bed,** *{OsT} Kötü durum; kötü belirti.*|| **fāl-i hayr,** *{OsT} İyi durum; iyi belirti; uğur sayma.*|| **fal taşı,** *Falcıların, fala bakmak için kullandıkları değişik biçim ve renklerdeki taş; yada.*|| (gözleri) **fal taşı gibi açılmak,** *Hayret ve şaşkınlık ile bakmak.*|| **fāl-zen,** *{OsT} Fala bakan; falcı.*

falak[1], **-ğı** [Yun. falangı] *{ağız} is.* Kapı mandalı. [DS]

falak[2], [Ar. falaķ فلق] *{OsT} is.* **1.** Sabah aydınlığı. **2.** Tomruk; falaka.

falaka, [Yun. phalangas > Ar. falaķa فلقه] *is.* **1.** Eskiden bir ceza usulü olan ayak altına sopa atmakta kullanılan ve ayakları bir sopaya sararak tutmaya yarayan bir araç. **2.** Bu araçla uygulanan ayak altına sopa vurma cezası. **3.** Bazı kaldıraçlarda kullanılan, ucuna ip bağlı sopa. ⊡ **falakaya çekmek,** *Ayakları falakaya bağlayarak dayak atmak.*|| **falakaya vurmak,** *Ayakları falakaya bağlayarak dayak atmak.*|| **falakaya yatırmak,** *Ayakları falakaya bağlayarak dayak atmak.*|| **falakaya yıkmak,** → falakaya yatırmak.

falakacı, [falaka-cı] *is. tar. as.* İmparatorluk döneminde, yeniçeri ağasının teftiş sırasında suçluları cezalandırmak için yanında bulundurduğu falakayı taşıyan acemi oğlan.

falakalı, [falaka-lı] *sf.* Falakası olan.

falaklanmak[1], [? falak-la-n-mak] *{ağız} edil. f. [-ır]* **1.** (Yeni yetişen bitki için) ürün vermek; filiz vermek. **2.** (Ceviz, fındık vb. için) olgunlaşınca dış kabuğundan kolayca ayrılmak. [DS]

falaklanmak[2], [? falak-la-n-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* Alık alık bakınmak; aptalca durmak. [DS]

falaku, [Ar. falaķa] *{ağız} is.* Süpürge üretimi sırasında sapları sıkıştırmakta kullanılan bir tür mengene. [DS]

falan, [Ar. fülān فلان] *zm.* **1.** Söylenmek istenmeyen özel ad yerine kullanılır. **2.** *is.* Cümlede belirtili nesneden sonra gelerek *"benzerleri"* anlamında kullanılır. **3.** *sf.* Yer, zaman, nitelik vb. özellikler belirtilmek istenmediği zaman isimlerin önüne getirilerek sıfat tamlaması yapan belirsizlik sıfatı. ⊡ **falan filan** (festekiz, feşmekân, fıstık), *Önem verilmeyen, bahsetmeye değmez görülen şeyler yerine kullanılır.*

falanca, [falan-ca] *zm.* Söylenmek istenmeyen varlık adı yerine kullanılır; falan; filanca.

falanga, [Lat. phalangae] *is.* Ağır eşyanın kaldırılması ve taşınması için iki ucundan birer kişinin omzuna alarak kullandıkları uzun sırık; götürge.

falanıncı, [falan-ıncı] *sf* Söylenmek istenmeyen sıra sayı sıfatı yerine kullanılır; filanıncı.

falanj, [Fr. phalange] *is.* **1.** Eski Yunan ve Makedonya'da mızraklı yaya askerî birlik. **2.** Yarı askerî, yarı siyasi kuruluş.

falanjist, [Yun. phalanks *(ordu birliği)* > İsp. falange > Fr. phalangiste] *is.* İspanyada yarı askerî, yarı siyasi kuruluş üyesi.

falaz, [? falaz] *{ağız} is.* Tozu toprağa katarak savuran şiddetli rüzgâr; fırtına. [DS]

falcı, [fal-cı] *is.* **1.** Fal bakan kişi; fala bakmayı meslek edinmiş kişi. **2.** *argo.* Falcı, bohçacı gibi dolaşarak yakınlık kurduğu kimseyi bir fırsatını bularak dolandıran veya soyan yankesici kadın.

falcılık, -ğı [fal-cı-lık] *is.* Fala bakma işi; falcının mesleği.

falçata, [İt. falcietto *(küçük orak)*] *(falça'ta) is.* **1.** → falçete. **2.** *argo.* Her türlü kesici ve yaralayıcı araç.

falçete, [İt. falcietto *(küçük orak)*] *(falçe'te) is.* Köseie ve deri kesmeye yarayan eğri kunduracı bıçağı.

fald, [fal / fald / fel / feld / fıld / fild *(yans.)*] *is.* Şaşkınlığı, sallanma, titreme, çarpma ve zıplamayı, yuvarlanmayı, bu tür patırtılı hareketlerin yansımasını ve bu biçimde konuşmayı anlatan kök. [Zülfikar] *fald-ır-mak, fald-ır-a-mak, fald-ır-da-mak, fald-ır-ık*

faldıramak, [fald *(yans.)*>fald-ır-a-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-r(ı)-yor]* **1.** Soğuktan çeneleri birbirine vurmak; titremek. **2.** Heyecandan dizleri tutmamak; titremek. **3.** Yaşlılıktan dolayı sesi titremek. [DS]

faldıravık, [fald *(yans.)* > fald-ır-a-mak > fald-ır-a-mık] *{ağız} sf.* Çok konuşan; geveze. [DS]

faldırdamak, [fald *(yans.)* > fald-ır-da-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-d(ı)-yor]* **1.** Sersemlemek; aklı karışmak. **2.** Köhneleşmek; eskimek. **3.** Konuşmamakla birlikte dolaşırken ortalığı birbirine katıp gürültü çıkarmak; etrafı rahatsız etmek. [DS]

faldırık, [fald *(yans.)* > fald-ır-ık] *{ağız} sf.* Söz ve hareketleri normal olmayan. [DS]

faldırmak, [fald *(yans.)* > fald-ır-mak] *{ağız} gçsz. f. [-ır]* Soğuktan titremek; çeneleri birbirine vurmak. [DS]

falez, [Fr. falaise / Alm. fals *(kaya)*] *is. coğ.* Dik kayalık sahil; yalıyar.

falic[1], [Ar. felc > fâlic / fâlice فالج] *(fa:lic) {OsT} is.* Vücudun yarısını duyarsız hâle getiren felç; yarım inme.

falic[2], [Far. fâlic فالج] *(fa:lic) {OsT} is.* Üstün; galip; muzaffer.

falih, [Ar. felāḥ > fāliḥ فالح] *(fa:lih) {OsT} sf.* Felah bulan; kurtuluşa eren; muradına kavuşan; başarıya ulaşan.

falih, [Ar. filāḥet > fāliḥ فالح] *(fa:lih, h kalın söylenir) {OsT} is.* Toprağı işleyen; çiftçi.

falihayır, -yrı [Ar. fāl-i ḫayr فال خير] *(fa:lihayr) {OsT} is.* İyiye yorulur olgu.

falik[1], [Ar. fâliḳ فالق] *(fa:lik, k kalın söylenir) {OsT} sf.* İkiye bölen; ikiye ayıran.

falik[2], [Ar. fâlik فالك] *(fa:lik) {OsT} sf.* (Kız için) göğüsleri yeni ağırşaklanmış.

falizm, [Yun. phallos *(kamış)* > Fr. phallisme] *is.* Erkek cinsiyet organına yaratıcı güç sembolü yükleyerek tapınmayı esas alan inanç.

fallamak, [Ar. fāl => fal-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* **1.** Falına bakmak. **2.** Sövmek. **3.** Azarlamak; paylamak. **4.** Aldatmak; kandırmak. **5.** *gçsz. f.* Aklını oynatmak. [DS]

fallaş, [Ar. farrāş] *is. argo.* Yaşlı fahişe.

fallik, -ği [? fallik / Ar. fālik ?] *{ağız} sf.* **1.** Utanma duygusu olmayan; arsız; yüzsüz. **2.** Sürtük. **3.** Oynak yürüyüşlü; cilveli; kırıtık. [DS]

falname, [Ar. fāl+Far. -nāme فالنامه] *(fa:lna:me) {OsT} is.* Fal kitapları.

falso, [Lat. falsus *(yanlış)* > İt. falso] *(fa'lso) is. müz.* **1.** Bir parça söylenir veya çalınırken yapılan nota yanlışlığı. **2.** *mecaz.* Yanlış davranış. ⊡ **falso yapmak,** *1. müz. Yanlış çalmak; yanlış söylemek. 2. mecaz. Yanlış davranışta bulunmak; yanlış bir hareket yapmak.*

falsolu, [falso-lu] *sf.* Yanlış; hatalı; kusurlu.

falsosuz, [falso-suz] *sf.* Yanlışsız; hatasız; kusursuz.

falya, [İt. fogna] *(fa'lya) is.* **1.** Ağızdan dolma topları ateşlemek için ağız otunun konulduğu delik. **2.** *mecaz.* Kapıp koyuverme; salıverme. ⊡ **falya vermek,** *argo. Kendisini zor duruma sokabilecek bir durum yaratmak; bilgisizliğini sergileyecek söz söylemek; açık vermek.*

falyanos, [Yun. falenaos] *is.* Yunus balığının iri bir türü.

-fam, [Far. fâm فام] *(fa:m) {OsT} son ek.* Farsça isimlerden *"... renkli"* anlamında birleşik sıfatlar yapan son ek.

fam, [Far. fâm فام] *{OsT} is.* Renk; biçim; görünüş.

famile, [İt. paramano / Yun. phermeli] *{ağız} is.* **1.** Kadın ceketi. **2.** Kadın mantosu. [DS]

familya, [Lat. familia *(aynı çatı altında yaşayan hizmetçiler topluluğu)* / İt. famiglia] *(fami'lya) is.* **1.** Aile. **2.** *biy.* Birçok ortak karakterlerinden dolayı bir araya getirilen canlı cinslerin topluluğu.

fan[1], [fan *(yans.)*] *is.* Yabancı bir dili taklit etmeyi anlatan kök. [Zülfikar] *fan fin etmek*

fan[2], [fan *(yans.)*] *is.* Yaşlılık dolayısı ile el ve ayak titremesini, sallanmayı anlatan kök. [Zülfikar] *fan fan, fan+fan-la-mak* ⊡ **fan fan,** *{ağız} 1. Eskimiş. 2. İhtiyarlamış.* [DS]

fan[3], [fan / fin / fon *(yans.)*] *is.* Kulak çınlamasını, çınlamayı anlatan kök. [Zülfikar] *fan-la-mak, fan-ı-la-mak*

fan[4], [İng. fan] *is.* Havalandırıcı.

fan[5], [fan *(yans.)*] *{ağız} is.* Asılsız haber. [DS]

fanatik, -ği [Lat. fanaticus *(tanrının cezalandırdığı; cezbeye tutulmuş)*] *sf.* **1.** Tapınakla ilgili. **2.** Bir dine, davaya, partiye veya gruba körü körüne ve ölürcesine bağlı olan; mutaassıp; bağnaz.

fanaz, [fan *(yans.)* > fan-az] *{ağız} is.* **1.** Kuru otların yanmasından çıkan alev. **2.** Abartılmış yalan. [DS] ⊡ **fanaz avı,** *{ağız} Çıra yakılarak gece yapılan balık avı.* [DS]

fandak fasdak, [fan *(yans.)* > fan-da-k + fas-da-k] *{ağız} ikile. zf.* (Yapılan iş için) yarım yamalak. [DS]

fandırmak, [fan *(yans.)* > fan-dır-mak] *{ağız} gçl. f. [-ır]* Eskitmek; yıpratmak. [DS]

fanfan, [fan *(yans.)* + fan] *sf.* **1.** Konuşması yeterince anlaşılmayan; sözleri ağzında geveleyip çoğunluğunu genizden söyleyen. **2.** Eskimiş; ihtiyarlamış.

fanfar, [Fr. fanfare] *is. müz.* **1.** Bir opera temsilinde bakır nefesli çalgılarla icra edilen müzik. **2.** Sayıları yirmi ile yüz elli arasında değişen bakır nefesli çalgılardan kurulu topluluk. **3.** Gürültülü bando müziği.

fanfin, [fan *(yans.)* + fin *(yans.)*] *is.* Anlaşılmayan, yabancı dil. ⊕ **fanfin etmek,** *Anlaşılmayan bir dille konuşmak.*

fang, [fah / fak / fang / fıg / fık / fıng / fik *(yans.)*] *is.* Kahkaha atarak gülmeyi, yüksek sesle ağlamayı ve cilveleşmeyi anlatan kök. [Zülfikar] *fang-ıl fangıl gülmek,*

fangıl, [fang *(yans.)* > fan-gıl] *is. is.* Kahkaha atarak gülmeyi, yüksek sesle ağlamayı ve cilveleşmeyi anlatan yansımalı gövde. ⊕ **fangıl fangıl gülmek,** *{ağız} Yüksek sesle, kahkaha atarak gülmek.* [DS]

fangıt, [fang *(yans.)* > fang-ı-t] *{ağız} sf.* (Kap kacak için) eskimiş, kullanılmış. [DS]

fangirifingil, [fang *(yans.)* > fang-ir-i + fing-il] *{ağız} is.* Mantı. [DS]

fangra, [fang *(yans.)* > fang-ra] *{ağız} is.* Eşek arısının beyi. [DS]

fangri, [Yun. phangri] *(fa'ngri) is. zool.* Sırt yüzgeci kısa, kuyruğu çatal, Akdeniz'de yaygın olarak bulunan bir kemikli balık türü; mercan balığı, *Pagrus pagrus.*

fanık, -ğı [fan *(yans.)* > fan-ık] *{ağız} sf.* **1.** Kırık; zedeli. **2.** Durgun; sönük; neşesiz. **3.** Gevşek; laçka. [DS]

fanıklamak, [fan-ık-la-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Gevşemek; genişlemek; laçka olmak. [DS]

fanılamak, [fan-la-mak / fan-ı-la-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(ı)-yor]* (Ev için) boş kalmak; kimsesizlikten ıssızlaşmak. [DS]

fanıs, [Yun. phanos] *{ağız} is.* Gazyağı lambası. [DS]

fani[1], [Yun. phanein > Fr. phanie] *is.* İnsan gözünün algıladığı ışık şiddeti.

fâni[2], [Ar. fenā *(yokluk)* > fāni فانى] *(fa:ni) {OsT} sf.* **1.** Kalıcı olmayan; gelip geçici; kalımsız. **2.** Ölümlü. **3.** *is. mecaz.* Dünya. ⊕ **fâni dünya,** *Ölümlü, gelip geçici dünya; hayat.*

fanik, -ği [? fanik] *{ağız} sf.* Yakışıklı. [DS]

fanila, [İt. phlanella] *(fani'lâ) is.* **1.** Pamuk ipliği veya yünden örülmüş iç gömleği. **2.** Çamaşır yapımında kullanılan flanel usulünde dokunmuş pamuklu kumaş. **3.** İnce ve taranmış yünden dokunmuş hafif ve gevşek bir kumaş.

fânilik, -ği [fâni-lik] *(fa:nilik) {OsT} is.* Fâni olma durumu; geçicilik; ölümlülük; kalımsızlık.

fanis, [Ar. fānūs فانوس] *{ağız} is.* Gazyağı lambası. [DS]

faniyet, [Ar. fāniyyet فانيت] *(fa:niyet) {OsT} is.* Fâni olma durumu; geçicilik; ölümlülük; kalımsızlık.

fanlamak, [fan *(yans.)* > fan-la-mak / fan-ı-la-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(ı)-yor]* **1.** (Kulak için) çınlamak. **2.** (Kulak veya baş) gürültüden uğuldamak. **3.** Yankılanmak. [DS]

fanlatmak, [fan-la-t-mak] *{ağız} gçl. f. [-ır]* Habersizce birinin kulağına bağırmak. [DS]

fanmak, [fan-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* **1.** (Lamba, ocak ateşi vb. için) sönmek. **2.** Pişman olmak, aklını başına toplamak. **3.** Yıpranmak; eskimek; farımak. [DS] **4.** *{eAT}* Kırılmak; ufaklanmak.

fanni, [fan-lı ?] *{ağız} sf.* (Kadın için) kendini beğenmiş. [DS]

fanos, [Yun. phanos] *{ağız} is.* Gazyağı lambası.

fanta, [Lat. phanta] *(fa'nta) is. zool.* Mavimsi yeşil başlı, tarım için çok yararlı, böcekçil, ötücü kuş olan bir baştankara türü. *(Parus major).*

fantasma, [Yun. phantasma] *is.* **1.** Görüntü. **2.** Hayalet. **3.** *psikol.* İnsandaki bilinç altı istekleri dramatik bir şekilde ortaya koyan hayalî görüntü.

fantastik, -ği [Yun. fantastikos > Fr. fantastique] *sf.* Hayal ürünü olan; fantezi biçimli.

fantazya, [İsp. fantasia / Afr. Ar. fantasia] *is.* **1.** Düşleme. **2.** Arap atlılarının, tüfeklerini doldurup boşaltma veya havaya atıp tutma şeklinde bayramlarda yaptıkları gösteri.

fantezi, [Yun. phantasia > Fr. fantasie] *is.* **1.** Sınırsız hayal. **2.** Eğlenceli ve değişik tarzlar sergileyen davranış. **3.** *tekst.* İki ve daha fazla kat bükülmüş iplikten daha değişik görünüşteki iplik. **4.** *matb.* Düz ve italik harf dışında kalan bütün değişik karakterli harfler. **5.** Bir kitabın içindeki süsler. **6.** Serbest formlu Türk sanat müziği ürünleri.

fanti, [Yun. phantis] *is.* İskambil kâğıtlarından bacak, oğlan veya vale adıyla da bilinen bir kâğıt.

fantom, [Fr. fantôme] *is.* **1.** Hayalet. **2.** *fiz.* Tayf. ⊕ **fantom devre,** *fiz. Aynı iletken devrede, gidişi geliş olarak kullanan ikinci devre.*|| **fantom anten,** *fiz. Elektromanyetik dalga yaymayan ve almayan, ancak gerçek antendeki duraklı dalgalardaki akımın ve gerilimin dağılışını veren küçük anten.*

fanum, [Lat. phanum] *is.* Eski Roma tapınaklarında bir ilaha tahsis edilmiş dua ve tapınma yeri; özel tapınak.

fanus, [Yun. phanós > Ar. fānūs فانوس] *(fa:nu:s)* **1.** Süslü ve ayaklı fener. **2.** Tozdan korunması gereken şeyleri örtmek için camdan yapılmış yarı küresel kapak. **3.** Şamdanların rüzgârdan sönmesini önlemek için yapılmış cam koruyucu. **4.** *fiz., kim.* Bazı gazların atmosferden veya diğer maddelerden ayrı tutulmasını temin etmek için yapılmış bir tarafı

açık cam kap. ⧉ **fānūs-ı hayāl,** *{OsT} 1. Hayalî fener. 2. İçinde mum yanan, üstü doğa resimleri ile işlenmiş döner fener.*

fanuslu, [fanus-lu] *(fa:nuslu) sf.* Fanusu bulunan.

fanya, [Yun. phanya] *(fa'nya) is. balıkç.* İnce gözlü bir ağa eklenen daha geniş gözlü ağ.

F.A.O. [**F**ood and **A**griculture **O**rganization] *is. kısalt.* Beslenme ve Tarım Kuruluşu.

far[1], [far / fır *(yans.)*] *is.* Birden topluca kalkmayı, birlikte uçmaya başlamayı, yerinden fırlamayı anlatan kök. [Zülfikar] *far-la-mak, far-adan, far(r)-adak*

far[2], [far / fır / for *(yans.)*] *is.* Ateşin birden parlamasını, alevlenmesini anlatan kök. [Zülfikar] *far-adak yanmak, far-ıl-da-mak, far-la-mak*

far[3], [far] *{ağız} is.* Çamaşır kazanı. [DS]

far[4], [far] *{ağız} is.* Kekliğin boynundaki kırmızı halka. [DS]

far[5], [Ar. fār فار] *(fa:r) {OsT} is.* Sıçan; fare.

far[6], [Yun. pharos *(deniz feneri)* > Fr. phare] *is.* **1.** Bir taşıtın önüne yerleştirilen çok güçlü aydınlatma düzeneği. **2.** *argo.* (Kız ve kadın için) göğüs; meme. **3.** *argo.* Göz.

far[7], [Fr. fard] *is.* Göz kapaklarına gölge vermek amacıyla sürülen boya.

faraç, -cı [Ar. ferrāş] *{ağız} is.* Mısır kavurmak için tenekeden yapılma tava. [DS]

farad, [Faraday > farad] *is.* Elektrik sığa birimi; bir coulombluk elektrik miktarı yüklendiğinde armatürleri arasında bir voltluk potansiyel farkı meydana getiren kondansatörün sığası, sembolü: F.

faradak, -ğı [far *(yans.)* > far-adak] *{ağız} zf.* **1.** (Kuşların kanat sesi ve uçuşları için) ansızın ve toplu olarak; *"far"* sesi çıkararak. **2.** (Ateş için) birden parlayıp ardından sönerek. [DS]

faragöz, [? fara + göz] *{ağız} is.* **1.** Sofa. **2.** Mutfakla salon arasındaki kapı. [DS]

faralak, -ğı [far *(yans.)* > far-a-la-k] *{ağız} is.* İçi boş veya kurtlu fındık, ceviz vb. yemişler. [DS]

faraş, [Ar. ferrāş] *is.* **1.** Oda hizmetçisi; döşek serici. **2.** Süprüntü küreği. **3.** *argo.* Yaşlı fahişe. ⧉ **faraş gibi,** *(Ağız için) çok büyük.*

faraza, [Ar. farż > farażā / faradā فرضا] *(fa'raza:) {OsT} zf.* Farz edelim ki; tutalım ki; sayalım ki; diyelim ki; sözün gelişi; varsayım olarak.

farazi, [Ar. farż > farżī > farażī فرضى] *(farazi:) {OsT} sf.* Gerçek olduğu deneyle doğrulanmamış; bir varsayıma dayanan; hipotetik.

faraziyat, [Ar. farażiyyāt فرضيات] *(faraziyya:t) {OsT} is.* Varsayımlar.

faraziye, [Ar. farż > farżī > farażī > farażiyye فرضيه] *{OsT} is.* **1.** Bir olayı veya olaylar dizisini açıklayabilmek için gerçek gibi kabul edilen ilke; hipotez. **2.** Gerçekliği deneyle doğrulanmamış ancak doğrulanabileceği sanılan kesinleşmemiş görüş; hipotez. **3.** *huk.* Gerçekte var olmayan fakat kanun tarafından var kabul edilen ve aksinin ispatı da mümkün olmayan durum.

farba, [İt. falbala > farbala / farba] *(fa'rba) is.* Elbise, perde veya örtülerin kenarlarına dikilen büzgülü kumaş bandı; fırfır; farbala.

farbala, [İt. falbala => farbala فاربالا] *(fa'rbala)* → farba.

farç, [farç / fırç *(yans.)*] *is.* Vıcık vıcık olmayı, sululuk yapmayı, şımarıklığı anlatan kök. [Zülfikar] *farç-al-mak, farç-al-an-mak.*

farçalmak, [farç *(yans.)* > farç-al-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* **1.** Yaramazlık etmek; gürültü yapmak. **2.** Şımarmak. **3.** Söyleneni önemsememek; aldırış etmemek; alaya almak. [DS]

farçalanmak, [farç *(yans.)* > farç-al-an-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* Şımarmak. [DS]

farda, [? farda] *{ağız} {eAT} is.* **1.** Küçük kilim; seccade. [DS] **2.** Yatak örtüsü. **3.** Elbise kırışığı.

fare, [Ar. fāre فاره] *(fa:re) {OsT} is.* **1.** Sıçangillerden sivri yüzlü, iri kulaklı, uzun kuyruklu, küçük siyah gözlü, güçlü bıyıklı, hemen her yerde yaşayan, ev, ambar, tarla gibi yerlere zarar veren, kemirgen bir memeli hayvan; sıçan, *(Mus musculus)*. **2.** Bilgisayara elle kumanda etmeye yarar birkaç tuşlu alet. **3.** *argo.* Yaş ve beden bakımından küçük kimse. **4.** *argo.* Bir yere dadanarak oralarda hırsızlık yapan kimse; hırsız. ⧉ **fare deliği,** *Gizlenilecek yer.*|| **fare deliği bin altın,** *Herkesin kaçmaya, gizlenmeye çalıştığı bir zaman.*|| **Fare düşse başı yarılır.** *Yoksul birine ait yer.*|| **fare kapanı,** *Fare yakalamaya yarar tuzak.*|| **fare kuyruğu,** *{ağız} Ucu sivri, ince küçük dişli bir tür testere.* [DS]|| **Fareler cirit atıyor.** *Issız yer; tenha; bomboş.*

farekulağı, -nı, -kları [Ar. fare + T. kula(k)-ı] *(fa:rekulağı) is.* **1.** *bot.* Çuha çiçeğigillerden tohumları halk hekimliğinde balgam söktürücü ve idrar artırıcı olarak kullanılan, tarla ve yol kenarlarında kendiliğinden yetişen, çeşitli renklerde çiçekler açan bir otsu bitki, *(Anagallis arvensis)*. **2.** Yabani mercanköşk.

farelik, -ği [fare-lik] *(fa:relik) is. dnz.* Rıhtıma bağlı bir tekneye farelerin girmemesi için palamarlara geçirilen yuvarlak saç.

farenjit, [Yun. pharynks > Fr. pharyngite] *is. tıp.* Yutak ve çeperinin iltihaplı hastalığı; yutak iltihaplanması.

farfara, [Yun. Barbara *(kadın ismi)* / varvara / Ar. ferfere] *sf.* **1.** Yerli yersiz konuşan; birbirini tutmaz sözler söyleyen; ağzı kalabalık; gürültücü. **2.** Çok övünen; övüngen.

farfarı, [Ar. ferfere] *{ağız} sf.* **1.** Tutumsuz; savurgan. **2.** Herhangi bir yerde yerleşip tutunamayan. **3.** Gelip geçen yaban ördeği sürüsü. [DS]

farfaracı, [farfara-cı] *sf.* Gürültücü ve şamatacı.

farfaralık, -ğı [farfara-lık] *is.* Farfara olma durumu; farfaraca davranış.

farıç, -cı [Erme. varek => farıç] *{ağız} is.* Keklik yavrusu. [DS]

farıçlamak, [farıç-la-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-(ı)-yor]* Körpelik çağı geçmek; büyümek; serpilmek. [DS]

farık[1], -ğı [? farık] *{ağız} is.* İnce boru. [DS]

farık[2], [Ar. fārik / fārika فارق / فارقه] *(fa:rık) {OsT} sf.* **1.** Fark eden; ayıran. **2.** Fark edilmesine sebep olan; ayıran. 🗗 **fārık-ı nîg ü bed,** *{OsT} İyiyi kötüden ayıran.*

farıldamak, [far *(yans.)* > far-ıl-da-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-d(ı)-yor]* Parlamak. [DS]

farıma, [Ar. fariġ *(vazgeçme)* => farı-ma] *is.* Farımış olmak durumu ve eylemi.

farımak[1], [Ar. fāriġ => farı-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r]* **1.** Çok yorulmak; güçsüz düşmek. *{eAT} (aynı)* **2.** Uslanmak; kötü huylarından vazgeçmek. **3.** İhtiyarlamak; yaşlanmak; kocalmak. **4.** Eskimek; yıpranmak. **5.** Herhangi bir iş üzerinde uğraşmaktan gücü kesilip dayanamamak. **6.** Bütün gücünü harcamak; elinden geleni yapmak. **7.** Bıkmak; usanmak. *{eAT} (aynı)* **8.** Vazgeçmek; caymak. *{eAT} (aynı)* **9.** *{eAT}* Zayıf düşmek. [DS]

farımak[2], [farı-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r]* **1.** (Sebze, meyve vb.) mevsimi geçtiği için azalmak. **2.** (Sebze, meyve vb. için) turfanda yetişmek. **3.** (Ateş için) sönmeye yüz tutmak. **4.** (Kaynar bir şey için) soğumak. **5.** Tükenmek; bitmek. [DS]

farıtmak, [far-ı-t-mak] *{ağız} gçl. f. [-ır]* Bıktırmak; usandırmak. [DS]

farızlık, -ğı [farız-lık] *{ağız} is.* Asılsız sebep gösterme; bahane bulma. [DS] 🗗 **farızlık etmek,** *{ağız} Birçok sözde sebeplerle herhangi bir şeyi yapmaktan kaçınmak; bahane bulmak; dokuz dereden su getirmek.* [DS]

fariğ, -ğı [Ar. ferāġ *(vazgeçme)* > fāriġ فارغ] *(fa:riğ, ğ kalın söylenir) {OsT} sf.* **1.** Vazgeçmiş; çekilmiş. **2.** Rahat; sıkıntıdan uzak. **3.** Boş; işsiz. **4.** *huk.* Bir mülkün üzerinde bulunan haklarından vazgeçen; bu hakları devreden. 🗗 **fāriğ düşmek,** *{eAT} Hakkından vazgeçmek.*|| **fāriğ olmak,** *Vazgeçmek; el çekmek; çekilmek.*|| **fāriğü'l-bāl,** *{OsT} Başı dinç; gönlü rahat.*|| **fāriğü'l-hâl,** *{OsT} Hâli vakti iyi olan.*

farik, [Ar. farḳ >fāriḳ فارق] *(fa:rik) is.* **1.** Ayıran; ayırt edici; ayırmaç. **2.** Bir nesneyi benzerlerinden ayırmaya yarayan özellik.

farika, [Ar. farḳ > fāriḳa فارقه] *(fa:rika) is.* **1.** Ayıran; ayırt edici; ayırmaç. **2.** Bir nesneyi benzerlerinden ayırmaya yarayan özellik.

faril, [İng. furl] *is.* **1.** Katlama; sarma. **2.** *dnz.* Balık ağlarının alt ve üst taraflarına geçirilen keçi kılından yapılma kalın ip.

farinibran, [Sansk. Parinirvāna] *{eT} is.* Nirvana'nın en yüksek ve yukarı derecesi. [EUTS]

Faris, [Far. fāris فارس] *(fa:ris) is. coğ.* Eskiden Basra körfezi çevresine verilen ad.

faris, [Ar. feres *(at)* > ferāset *(ata binme)* > fāris / fārise فارس / فارسه] *(fa:ris) {OsT} is.* **1.** Ata binen; atlı; binici. **2.** Ata binmeyi iyi bilen kişi. **3.** *mecaz.* Anlayışlı; zekî.

farisan, [Ar. fārisān فارسان] *(fa:risa:n) {OsT} is.* İmparatorluk döneminde sınır kalelerini korumakla görevli süvari birliği.

Farisî, [Ar. fārisī / fārisiyye فارسى / فارسيه] *(fa:risi:) {OsT} is.* **1.** İran dili; Farsça. **2.** *sf.* İran dili ve halkıyla ilgili.

farisiyat, [Ar. fāris + Ar. iyyāt فارسيات] *(fa:risiya:t) {OsT} is.* Fars dili ve edebiyatı.

fariza, [Ar. farż > farīża فريضه] *(fari:za) {OsT} is.* **1.** Farz; ilahi emir. **2.** Kesin olarak yapılması gerekli, kaçınılmaz buyruk. **3.** Gerek. **4.** Borç; vazife. **5.** *huk.* Eskiden şeriata uygun şekilde mirasçılara düşen pay. 🗗 **farîza-i zimmet,** *{OsT} Boyun borcu.*

fark, [Ar. farḳ فرق] *{OsT} is.* **1.** Varlıklar arasındaki ayırıcı özellik; başkalık; ayrım; ayrılık; nüans. **2.** İki sayı arasındaki miktar fazlalığı; iki nicelik arasındaki fazlalık. **3.** Başın tepesi; saçları ikiye ayıran çizgi. **4.** Öncekinden daha değişik duruma gelmek; değişmek; başkalaşmak. **5.** Anlama; sezme. **6.** Etkisi ve önemi olma. **7.** *tasvf.* Çoklukta birliği, birlikte çokluğu seçme, ayırt etme. **8.** *mat.* İki sayıyı veya iki cebirsel ifadeyi birbirinden çıkarmakla elde edilen sonuç; kalan.🗗 (birine) **fark atmak,** *Yarışmada rakiplerden birini bir hayli geçmek; sayı ve zaman bakımından çok ileri gitmek.*|| **fark etmek,** *Varlığını anlamak; sezmek; görmek.*|| **fark gözetmek,** *Aynı tutulması gereken iki ve daha fazla kişi veya nesnelere karşı ayrım yapmak; birini diğerinden üstün tutmak; haksızlık etmek; âdil davranmamak.*|| **fark-ı cem,** *{OsT} tasvf. İlahî âlemden maddî âleme ininceye kadar âlemin görüş alanına derece derece çıkışı.*|| **fark-ı fāhiş,** *{OsT} Çok açık fark.*|| **farkına varmak,** *Görmek; anlamak; sezmek.*|| **farkında olmak,** *Biliyor olmak; görmek; bilmek.*|| **farkında olmadan;** *Bilmeden; istemeyerek; kasıtsız.*|| **fark-ı sühūnet,** *{OsT} Sıcaklık farkı.*|| **fark-ı tāmm,** *{OsT} tasvf. İnsanın maddî unsurlardan sıyrılarak kendini tamamen Allah'ın varlığında görmesi.*|| **fark-ı vasf,** *tasvf. Birlik denilen İlahî âlemdeki değişik niteliklerin birliğini kavrama.*||

fark olunmak (edilmek), *Görülmek; varlığından haberdar olunmak.*

farklı, [fark-lı] *sf.* **1.** Birbirine benzemeyen biçimde olan. **2.** Aralarında nicelik ve nitelik bakımından ayrılık bulunan.

farklılaşma, [fark-lı-la-ş-ma] *is.* **1.** Farklı duruma gelme eylemi. **2.** *biy.* Canlı organ veya hücrelerin yaşam süreci içinde işlevleri ile ilgili olarak yapısal gelişme göstermesi. **3.** *bot.* Bir sürgen dokuda değişik hücre ve dokuların oluşması. **4.** *bot.* Bir organda değişik ögelerin ortaya çıkış düzeni. **5.** *jeol.* Bir kayacın katılaşması sırasında yer ve zamana göre farkların ortaya çıkması.

farklılaşmak, [fark-lı-la-ş-mak] *dönşl. f. [-ır]* Farklı duruma gelmek.

farklılaştırma, [fark-lı-la-ş-tır-ma] *is.* Farklı duruma getirme; farklılaştırmak eylemi.

farklılaştırmak, [fark-lı-la-ş-tır-mak] *gçl. f. [-ır]* **1.** Farklı duruma getirmek. **2.** Farklılaşmasını sağlamak.

farklılık, -ğı [fark-lı-lık] *is.* **1.** Farklı olma durumu. **2.** Birbirine benzemezlik durumu; ayrılık.

farksız, [fark-sız] *sf.* **1.** Aralarında fark bulunmayan; ayrıksız. **2.** *zf.* Aralarında ayrılık olmayacak biçimde.

farksızlaşma, [fark-sız-la-ş-ma] *is.* Farksız duruma gelme; benzeşme; farksızlaşmak eylemi.

farksızlaşmak, [fark-sız-la-ş-mak] *dönş. f. [-ır]* Farksız duruma gelmek; benzeşmek.

farksızlık, -ğı [fark-sız-lık] *is.* Farksız olma durumu; benzeşme durumu.

farlamak, [far *(yans.)* > far-la-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(ı)-yor]* **1.** (Kuş için) birdenbire uçmak. **2.** (Ateş için) birdenbire parlamak. [DS]

farlatma, [far-la-t-ma] *{ağız} is.* **1.** Farlatmak eylemi. **2.** Bol alev çıkararak yanan çalı çırpı. [DS]

farlatmak, [far-la-t-mak] *{ağız} gçl. f. [-ır]* Ateşi alevlendirmek. [DS]

farma, [İt. farbala] *{ağız} is.* → farba. [DS]

farmaç, -cı [? farmaç] *{ağız} is.* Hurç. [DS]

farmakodinami, [Fr. pharmodynamie] *is.* İlaçların normal ve hasta beden üzerindeki etkilerini deneysel olarak inceleyen ve araştıran bilim dalı.

farmakodinamik, -ği [Fr. pharmodynamique] *is.* **1.** İlaçların etki gücü. **2.** Eczacılığın ilaçların etkisi ile uğraşan bölümü.

farmakognozi, [Fr. pharmacognasie] *is.* Hayvanlardan ve bitkilerden elde edilen ilaçları inceleyen eczacılık bölümü.

farmakolog, -ğu [Fr. pharmacologue] *is.* Farmakoloji dersi veren veya bu işle uğraşan kimse.

farmakoloji, [Fr. pharmacologie] *is.* İlaçların etkisini inceleyen eczacılık dalı.

farmana, [İt. paramano = > fermene] *{ağız} is.* Kırmızı çuha üzerine sim işlenmiş gelin elbisesi. [DS]

farmason, [Fr. franc *(özgür)* +maçon *(duvarcı)*] *(fa'r-mason) is.* **1.** Masonluk derneği üyesi. **2.** *sf. argo.* (Erkek için) dünyaya boş vermiş. **3.** *argo.* (Erkek için) çok toleranslı.

farmasonluk, -ğu [farmason-luk] *is.* Farmason olma durumu.

farradak, -ğı [far *(yans.)* > far(r)-adak] *{ağız} zf.* Birdenbire; ansızın. [DS]

fars[1], [Fr. farcir *(doldurmak)* > farce] *is. tiy.* Az kişi ile oynanan, yer yer şarkılı ve güldürücü oyun; kaba güldürü.

Fars[2], [Ar. fārs فارس] *(fa:rs) {OsT} özl. is.* İranlı.

farsak, -ğı [varsak > farsak ?] *{ağız} sf.* **1.** (Kişi için) akılsız; delişmen. **2.** Dağ köylüsü. [DS] **3.** *özl. is.* Varsak.

Farsça, [Farisi-ce > Fars-ça] *is.* Özellikle İran'da konuşulan Hint Avrupa dilleri ailesinden Pers dili.

farş, [Ar. ferş *(döşeme)* > farş فارش] *is. dnz.* Yük gemisi ambarının dibinde safra sarnıçlarının tavanına tutturulmuş döşeme tahtaları.

farşa, [? farşa / farşi] *{ağız} sf.* Terbiyesiz; edepsiz. [DS]

fart[1], [fart / fat *(yans.)*] *is.* Rastgele ve gelişigüzel girip çıkmayı, abuk sabuk konuşmayı anlatan kök. [Zülfikar] *fart furt, fart+furtçu.* ⧉ **fart furt,** *1. Saçma sapan, boş olarak. 2. Böbürlenerek. 3. (Gidiş için) önüne arkasına bakmadan.*|| **fart furt etmek,** *Boş yere böbürlenmek.*|| **fart kirt,** *{ağız} (Konuşmak için) fazla atıp tutarak.* [DS]

fart[2], [Ar. farṭ فارط] *{OsT} is.* Aşırılık; taşkınlık; fazlalık. ⧉ **fart-ı cünûn,** *{OsT} 1. Aşırı delilik. 2. Aşırı heyecan.*|| **fart-ı enāniyet,** *{OsT} psikol. Bencillik; egoizm.*|| **fart-ı gayret,** *{OsT} Gayrette aşırılık.*|| **fart-ı hassāsiyet,** *{OsT} Duygulanmada aşırılık.*|| **fart-ı hıfz,** *{OsT} Aşırı belleme.*|| **fart-ı muhabbet,** *{OsT} Sevgide aşırılık.*|| **fart-ı semāne,** *{OsT} Aşırı şişmanlık; obezite.*|| **fart-ı tagdiye,** *{OsT} Aşırı besi.*|| **fart-ı zekâ,** *{OsT} Zekâ taşkınlığı.*

fart[3], [Norv. fart] *is.* Kara yapışmasını önlemek için kayakların altlarına sürülen yağlı madde.

farta, [fart *(yans.)* > fart-a] *{ağız} is.* Abartılmış yalan. [DS] ⧉ **fartası furtası olmamak,** *Patavatsız konuşmak.*

fartal, [fart *(yans.)* > fart-a-l] *{ağız} sf.* (Kişi için) iyi veya kötü hiçbir söze aldırış etmeyen. [DS]

fartfurtçu, [fart *(yans.)* > fart + furt-çu] *{ağız}* **1.** (Kişi için) gelişigüzel iş yapan. **2.** Palavracı. [DS]

farti, [bardu / farti] *{ağız} is.* Mertek üzerine döşenen uzun ve ince kereste. [DS]

fartuk, -ğu [fart *(yans.)* > fart-u-k] *{ağız} sf.* Bozulmuş; şekli değişmiş. [DS] ⧉ **fartuk furtuk,** *{ağız} (Ayakkabı için) biçimi bozulmuş, eskimeye yüz tutmuş.* [DS]

faruk, [Ar. farḳ > fārūḳ فاروق] *(fa:ru:k) {OsT} is.* **1.** Haklıyı haksızdan tam olarak ayırt edebilen kimse. **2.** Keskin. **3.** Halife Hz. Ömer'in lakabı.

farukane, [Ar. fārūk + Far. -āne فاروقانه] *(fa:ru:ka:ne) {OsT} zf.* Doğrulukla; adaletle.

faryap, [Far. fāryāb فارياب] *(fa:rya:b) is.* Çay veya ırmak suyu ile sulanan havza.

farz, [Ar. farż / farḍ فرض] *is.* **1.** Kural koyma; belirleme. **2.** Sayma; öyle değerlendirme; varsayım. **3.** *isl.* İslamiyet'te, Kur'an ile bildirilen, Hz. Muhammet tarafından insanlara açıklanan, Allah'ın yapılmasını istediği ve mazeret olmadıkça mutlaka yerine getirilmesi gereken, aksi hâlde günah sayılan kesin emirler ve hükümler. **4.** *mecaz.* Yapılması zorunlu olan şeyler; boyun borcu; gerekli. ⊡ **farz etmek,** *Gerçekleşmeyecek bir şeyi, olmuş gibi düşünerek bir yargıya varmak; varsaymak.*|| **farz-ı ayn,** *{OsT} Bir Müslüman'ın bizzat yerine getirmekle mükellef olduğu ibadet ve işler.*|| **farz-ı kifâye,** *{OsT} Bir kısım Müslümanların yerine getirmesi ile diğer Müslümanların üzerinden sorumluluğu kaldıran buyruklar.*|| **farz-ı muhāl,** *{OsT}* → farzımuhal.|| **farz-ı telatum,** *{OsT} Dünyanın har tarafına yayılmış bulunan son derece esnekliği dolayısıyla hava, ses ve ışığın yayılmasını sağlayan esîr denilen çok ince maddenin varsayılan dalgaları.*|| **farz olmak,** *Artık yapılması, yerine getirilmesi zorunlu hâle gelmek.*|| **farz olunmak,** *Öyle sayılmak.*

farza, [Ar. farżā فارضا] *(farza:) {OsT} zf.* Farz edelim ki; sayalım ki; öyle tutalım ki.

farzen, [Ar. farżen فرضاً] *(fa'rzen) {OsT} zf.* Diyelim ki; tutalım ki; faraza.

farzımuhal, [Ar. farż-ı muhāl فرض محال] *(fa'rzımuha:l) {OsT} zf.* **1.** Olmayacak bir şeyi olacakmış gibi düşünerek; öyle sayarak. **2.** Tutalım ki; var sayalım ki.

farzî, [Ar. farżī فرضى] *(farzi:) {OsT} sf.* **1.** Göreve ilişkin. **2.** Varsayımlara dayanan.

farziyat, [Ar. farżiyyāt فرضيات] *(farziya:t) {OsT} is.* Varsayımlar. ⊡ **farziyāt-ı gayr-ı mümkine,** *{OsT} Gerçekleşmesi mümkün olmayan düşünce ya da işler.*

farziye, [Ar. farżiyye فرضيه] *is.* **1.** Varsayım. **2.** *sf.* Varsayımlı.

farziyet, [Ar. farżiyyet فرضيّة] *{OsT} is.* **1.** Farz olma durumu. **2.** Varsayım.

fas[1], [fas / fes / fıs / fis / fos / fös *(yans.)*] *is.* Üflemeyi, balon vb. şişirmeyi ya da havasını boşaltmayı, nefes vermeyi, yaş odun vb.nin yanmasını, fısıltılı bir sesle konuşmayı anlatan kök. [Zülfikar] *fas fas, fas-ıl-dak, fas-ır fasır, fas-la fasla, fas(s)-adak* ⊡ **fas etmek,** *{ağız} Bırakıp gitmek; kaçmak.* [DS]|| **fas kaldırmak,** *{ağız} 1. Barutu ateşlemek. 2. Sıcak kül ya da ateşe su dökerek külleri savurtmak. 3. Araya fit sokup kavgaya sebep olmak. 4. Birisine takılıp alay etmek; hâline ve yaptıklarına gülmek.* [DS]|| **fas göt,** *{ağız} kaba. İşe yaramaz; tembel.* [DS]|| **fas kulak,** *{ağız} (Kişi için) kulağı az duyan.* [DS]

fas[2], [? fas] *{ağız} is.* Başı beyaz, vücudu siyah tüylü bir koyun türü. [DS]

fas[3], **-ssı** [Ar. faṣṣ فص] *{OsT} is.* **1.** Yüzük taşı. **2.** Badem veya fındık gibi meyvelerin içi. **3.** Kemiğin oynak yeri. **3.** *mecaz.* Göz bebeği. ⊡ **fass-ı nigîn,** *{OsT} Yüzük taşı.*

fas[4], [Lat. facies > Fr. face] *is.* Yüz; cephe.

fasa fiso, [Ar. fesāfis *(tahta kuruları)* ?] *sf. argo.* Değeri olmayan; önemsiz; boş; fasarya.

fasahat, -ti [Ar. faṣāḥāt فصاحات] *(fasa:ha:t) {OsT} is.* **1.** Köpüksüz halis süt. **2.** Dilin doğru, düzgün, açık ve anlaşılır olarak kullanılması. ⊡ **fasahāt-perdāz,** *{OsT} Güzel ve açık konuşan; uz dilli.*

fasaklı, [pas-ak-lı / fasak-lı] *{ağız} sf.* Kirli; pasaklı. [DS]

fasal, [Yun. passalos] *{ağız} is.* **1.** Döküntü. **2.** Kural; usul. **3.** Köylerde izinsiz ekilen tütün. [DS]

fasalak, -ğı [fas *(yans)* > fas-ala-k] *{ağız} sf.* (Kişi için) kaba; yobaz. [DS]

fasan, [Ar. ḥasen = > fasan] *{ağız} sf.* Güzel. [DS]

fasarya, [Yun. phasaria] *is.* **1.** Karışıklık; keşmekeş; gürültü. **2.** *argo.* Boş ve anlamsız söz.

fasaryacı, [fasarya-cı] *sf. argo.* Boşboğaz; yersiz konuşan.

fasaryalık, -ğı [fasarya-lık] *is. argo.* Boş ve anlamsız olma durumu; önemsizlik.

fasd, [Ar. faṣd فصد] *{OsT} is.* Kan alma.

fasdak, -ğı [fas *(yans.)* > fas-da-k] *{ağız} sf.* **1.** İki avuç dolusu. **2.** *zf.* Çabuk. **3.** Birdenbire; ansızın. [DS]

fasdaklamak, [fasdak-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* **1.** Bir şeyden iki ellerini bitiştirerek avuç dolusu almak. **2.** Bir işi baştan savma yapmak. [DS]

faset, [Fr. facette] *is. tıp.* Dişin ön yüzüne estetik amaçla yapılan kaplama.

fasık[1], **-ğı** [fas *(yans.)* > fas-ı-k ?] *{ağız} sf.* Sonuçsuz; bir sonuç alınamayan. [DS]

fasık[2], **-ğı** [Ar. fısḳ > fāsıḳ فاسق] *(fa:sık) sf.* **1.** Allah'ın emirlerine karşı gelen; günahkâr. **2.** *din.* İslam hukukuna göre şahitliği kabul edilmeyen ve büyük günahları işleyen (kimse). **3.** *{ağız}* Bozguncu; fitneci. [DS] ⊡ **fāsık-ı mahrum,** *{OsT} isl. Günah işlemeye fırsat bulamayan.*

fasıl[1], **-lı** [Ar. faṣala *(bölme; ayırma)* > faṣl فصل]*{OsT} is.* **1.** Bölüm; ayırım; kısım; devre. **2.** Bir işin veya

eylemin yapım süresi. **3.** Bir kitabın ana bölümlerinden her biri. **4.** Tiyatroda bölümlerin her biri; perde. **5.** Bir kimseyi çekiştirme; ardından konuşma; gıybet. **6.** Mevsimlerden her biri. **7.** Çözüm getirme; halletme. **8.** *ed.* Cümlede, kelimeler ve ögeler arasında bağlaç kullanmadan yazı yazma biçimine eskiden verilen ad. **9.** *müz.* Sözlü ve sazlı parçaların belli bir sıraya göre icra edilmesi. **10.** Karagöz ve ortaoyununda, oyundan önce çalınan oyun havası; curcuna. **11.** Organların oynak yerleri; mafsal. **12.** İki yüzeyin birleşme yeri; ayrıt. **13.** *{ağız} sf.* Güldürücü, eğlendirici sözler söyleyen. [DS] ⊡ **fasıl heyeti,** *müz. Belirlenmiş olan parçaların hepsini icra edebilecek yeterlilikte saz bulunduran Türk müziği çalgılar topluluğu.*

fasıl², [Ar. faṣala > fāṣıl فاصل] *(fa:sıl) {OsT} sf.* Ayıran; bölen.

fasıl³, [? fasıl] *{ağız} is.* Ayı yavrusu. [DS]

fasıl⁴, [Yun. phasiolos => fasulye / fasille / fasile] *{ağız} is.* **1.** Fasulye. **2.** Bezelye. **3.** Bir tür yabani ot. [DS]

fasıla, [Ar. faṣl > fāṣıla فاصله] *(fa:sıla) {OsT} is.* **1.** İki nesne arasındaki boşluk; ara. **2.** Ayıran şey. **3.** Bölme. **4.** Son hecesi ünsüzle biten üç veya dört heceli kelime. ⊡ **fāsıla-i kübrā,** *{OsT} Büyük fasıla; ilk üç hecesi açık son hecesi kapalı kelime (• • • —).*|| **fāsıla-yı saltanāt,** *{OsT} Yıldırım Bayezid'in esir düşmesinden Çelebi Mehmed'in padişah olmasına kadar geçen zaman.*|| **fasılā-i sugrā,** *{OsT} Küçük fasıla; ilk iki hecesi açık son hecesi kapalı kelime (• • —).*|| **fasıla vermek,** *Ara vermek; kesmek; bölmek.*

fasılalı, [fasıla-lı] *(fa:sılalı) sf.* Aralı; aralıklı; kesintili.

fasılasız, [fasıla-sız] *(fa:sılasız) sf.* **1.** Arasız; aralıksız; kesintisiz; sürekli. **2.** *zf.* Ara vermeden; sürekli olarak; arası kesilmeden.

fasıldak, -ğı [fas *(yans.)* > fas-ıl-da-k] *{ağız} sf.* (Kişi için) kalın, kart ve kısık sesli. [DS]

fasırdamak, [fas *(yans.)* > fas-ır-da-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-d(ı)-yor]* **1.** Kısık sesle ve zorlayarak konuşmak. **2.** (Yanan odunlar için) içlerindeki gazdan dolayı fas fas sesi çıkararak yanmak. [DS]

fasid, [Ar. fesād > fāsid / fāside فاسد / فاسده] *(fa:sid) {OsT} sf.* → fasit. ⊡ **fāsid dāire,** *{OsT} Kısır döngü.*|| **fāsidü'l-mizāc,** *{OsT} Yaradılış ve ahlak kurallarını bozan; bu kurallara aykırı olan.*

fasidat, [Ar. fāṣidāt فاسدات] *(fa:sida:t) {OsT} is.* **1.** Bozgunculuk yapanlar; fesat çıkaranlar. **2.** Bozan şeyler.

fasih¹, [Ar. faṣahāt *(açıklık)* > faṣīḥ فصيح] *(fasi:h, h kalın söylenir) {OsT} sf.* **1.** Açık, doğru ve düzgün biçimde konuşan; konuşması düzgün. **2.** Açık; düzgün; doğru. ⊡ **fasîhü'l-kelām,** *{OsT} Açık ve düzgün sözlü; güzel konuşan.*|| **fasîhü'l-lisān,** *{OsT} Dili, konuşması düzgün ve anlaşılır olan; güzel konuşan.*

fasih², [Ar. fesḫ *(bozma)* > fāsiḫ فاسخ] *(fa:sih, h kalın söylenir) {OsT} sf.* Ortadan kaldıran; bozan; iptal eden; fesheden.

fasihane, [Ar. faṣīḥ + Far. -āne فصيحانه] *(fasi:ha:ne) {OsT} zf.* Fasih olarak; açıkça; pürüzsüz olarak.

fasikül, [Lat. fasiculus *(paket, bohça)* > Fr. fascicule] *is.* Büyük kitapların ayrı kapaklar içinde bir veya birkaç forma olarak yayımlanan bölümleri; cüz.

fasile, [Ar. faṣīle فصيله] *(fasi:le, s kalın söylenir) {OsT} is.* **1.** Aile; takım. **2.** *bot.* Aralarında benzerlik bulunan aynı cinse ait bitkilerin meydana getirdiği topluluk; familya. ⊡ **fasîle-i bakliye,** *{OsT} bot. Baklagiller.*|| **fasîle-i salibiye,** *{OsT} bot. Turpgiller.*|| **fasîle-i sanevberiye,** *{OsT} bot. Kozalaklılar.*|| **fasîle-i zeytūniye,** *{OsT} bot. Zeytingiller.*

fasilite, [Lat. facilis *(yapılabilir)* > Fr. facilité] *is.* Kolaylık.

fasille, [Yun. phasiolos => fasulye / fasille / fasile] *{ağız} is.* **1.** Fasulye. **2.** Kuru fasulye. [DS]

fasit, [Ar. fesad > fāsid فاسد] *(fa:sit) sf.* **1.** Bozuk; bozulmuş; yanlış. **2.** Karışıklık çıkaran; ara bozan; bozguncu; fesat çıkaran. **3.** Kötü; fena. **4.** *din.* (Yapılmakta olan bir ibadet için) şartlarından birini kaybetmekle bozulan ve yerine getirilmemiş sayılan.

faska, [Lat. fascia] *is.* Bebeklerin bellerine, zıbınları üzerinden sarılan geniş sargı.

faskırtmak, [fas *(yans.)* > fas-kır-t-mak] *{ağız} gçl. f. [-ır]* Dumanı üfleyerek dağıtmak. [DS]

fasl, [Ar. faṣl فصل] *{OsT} is.* → fasıl. ⊡ **fasl-ı bahār,** *{OsT} İlkbahar.*|| **fasl-ı ceset,** *{OsT} Vücudun eklem yerleri.*|| **fasl-ı gül,** *{OsT} Gül mevsimi; ilkbahar.*|| **fasl-ı hazān,** *{OsT} Sonbahar.*|| **fasl-ı karîb,** *{OsT} mant. Ayrım; fark.*|| **fasl-ı mudhik,** *{OsT} İlkel bir komedi.*|| **fasl-ı müşterek,** *{OsT} mat. Ara kesit.*|| **fasl-ı sayf,** *{OsT} Yaz.*|| **fasl-ı şitā,** *{OsT} Kış.*|| **faslü'l-cesed,** *{OsT} anat. Eklemler; vücudun oynak yerleri.*

fasla¹, [fas *(yans.)* > fas-la] *{ağız} is.* **1.** Büyük parça. **2.** (Sebze, et vb. için) iri kesilmiş dilim. **3.** *sf.* (Yüz için) ablak. [DS] ⊡ **fasla fasla,** *Yer yer; öbek öbek; benek benek.*

fasla², [Ar. faṣla فصله] *{OsT} is.* **1.** Hurma fidanı. **2.** *mat.* Koordinat sisteminde bir noktanın apsisi; x uzaklığı.

faslak¹, -ğı [fas *(yans.)* > fas-la-k] *{ağız} sf.* **1.** (Parça için) büyük. **2.** Ablak yüzlü. **3.** Kaba; yobaz. **4.** *is.* Kabuğu ile pişmiş kabak. **5.** Kör olmuş göz. **6.** Sıcaktan içi bozulmuş ceviz, bakla, fasulye, nohut vb. [DS]

faslak², **-ğı** [Ar. maşlāķ] *{ağız}* *is.* **1.** Küçük musluk. **2.** Sarnıç. [DS]

faslam, [fas *(yans.)* > fas-la-m] *{ağız}* *sf.* Kibirli. [DS]

faslamak, [fas *(yans.)* > fas-la-mak] *{ağız}* *gçsz. f. [-r] [-l(ı)-yor]* (Cilt için) yanık nedeniyle kabarmak. [DS]

fasletme, [Ar. faşl + T. et-me] *is.* Fasıl durumuna getirme eylemi.

fasletmek, [Ar. faşl + et-mek] *gçl. f. [-e(d)-er]* **1.** Ayırmak; bölmek. **2.** Çözmek; halletmek. **3.** Arkadan konuşmak; çekiştirmek.

Faslı, [Fas-lı] *is.* ve *sf.* Fas halkından olan (kişi).

fason, [Fr. façon] *is.* **1.** Yapış şekli; usul. **2.** Yapım; imalat. **3.** Terzinin belli bir ölçüye göre kumaşa şekil vermesi işlemi; kesim. **4.** Belli bir firmaya ait üretimin bir bölümünün yan bir firmaya yaptırılması işlemi.

fasone, [Fr. façonné] *is.* **1.** Atkı veya çözgü ile kumaş üzerinde kendiliğinden desen meydana getirme işi. **2.** Bu tip kumaşların meydana getirdiği desen.

fasonlamak, [fason-la-mak] *gçl. f. [-r] [-l(u)-yor]* (Eskiden uygulanan) ipek kumaşların yüzüne ince uçlu bir demir ile desen vermek.

fassad, [Ar. faşd > faşşād فصاد] *(fassa:d)* *{OsT}* *is.* Kan alan; cerrah; hacamat yapan.

fassadak, [fas *(yans.)* > fass-adak] *(fa'ssadak)* *{ağız}* *zf.* (Kabarmak için) birdenbire. [DS]

fassal, [Ar. faşl > faşşāl فصال] *(fassa:l)* *{OsT}* *sf.* Arkadan konuşan; çekiştiren; dedikoducu.

fastaklamak, [fas *(yans.)* > fas-dak-la-mak] *{ağız}* *gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Bir işi gelişigüzel yapmak. [DS]

fasulya, [Yun. phaselos / phasoulia] *{ağız}* *is.* Bakla. [DS]

fasulye, [Yun. phaselos / phasoulia] *(fasu'lye)* *is. bot.* **1.** Fasulyegillerden, yaprakları üçlü, sarılgan, çiçekleri ve meyvesi bezelyeyi andırır, tazesi sebze, kurusu da yemeklik olarak tüketilen pek çok türü bulunan sarılgan bir bitki, *(Phaseolus vulgaris)*. **2.** Bu bitkinin yemek yapılarak tüketilen taze badıç veya kuru meyveleri. **3.** Fasulyeden yapılan yemek; kuru. **4.** *argo.* Para. ☞ **fasulye gibi kendini nimetten saymak**, *Kendi kendine değer vermek.*|| **Fasulye mi dedin?** *argo. Boş, anlamsız şeyler söyleyen kişiye karşı söylenen söz.*|| **fasulye sırığı gibi**, *Çok uzun boylu.* **fasulye pilakisi**, *İçine soğan, sarımsak, maydanoz ve havuç gibi malzeme katılarak yapılan zeytin yağlı kuru fasulye yemeği.*|| **fasulye piyazı**, *Haşlanan kuru fasulyeye ince ince doğranmış ve tuzla ovularak acısı giderilmiş soğan ve kıyılmış maydanoz karıştırıldıktan sonra zeytin yağı, limon veya sirke ekilerek yenilen bir tür salata.*

fasulyegiller, [fasulye-gil-ler] *is. bot.* Kapalı tohumlu, iki çenekli, ayrı taç yapraklı çiçekli bitkiler familyası.

faş¹, [faş / fış / fiş / foş *(yans.)*] *is.* Basınç altındaki sıvıların gür bir şekilde dışarı boşalmasını veya dökülüşünü, bu tür sesler çıkararak konuşmayı, öfkelenmeyi, basınçlı kabarma ve büyüme hareketlerini anlatan kök. [Zülfikar] *faş faş, faş-ı-la-mak, faş-ıl-da-mak, faş-ır faşır, faş(ş)-adak* ☞ **faş faş atmak**, *{ağız}* *(Su için) basınçla akmak.* [DS]|| **faş faş ayşa** (Ayşe), *{ağız}* *1. Her şeye sinirleri bozulup gülen kimse. 2. Uysal, yumuşak başlı kimse.* [DS]

faş², [Far. fāş / Ar. faş فاش] *(fa:ş)* *{OsT}* *sf* Ortaya çıkmış; ortaya dökülmüş; açık. ☞ **fāş etmek**, *{OsT}* *Açığa vurmak.*|| **fāş olmak**, *{OsT}* *Ortaya çıkmak; bilinir, konuşulur olmak.*

faşalakçı, [faş *(yans.)* > faş-ala-k-çı] *{ağız}* *sf.* Yaygaracı. [DS]

faşılamak, [faş *(yans.)* > faş-ı-la-mak] *{ağız}* *gçsz. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Kızgınlıkla homurdanmak; öfkeden patlayacak duruma gelmek. [DS]

faşılavık, **-ğı** [faş *(yans.)* > faş-ı-la-mık] *{ağız}* *sf.* Aceleci. [DS]

faşıldak, **-ğı** [faş *(yans.)* > faş-ıl-da-k] *{ağız}* *sf.* Çabuk fakat özenmeden iş yapan. [DS]

faşıldamak, [faş *(yans.)* > faş-ıl-da-mak] *{ağız}* *gçsz. f. [-r] [-d(ı)-yor]* (Su için) basınçla akmak. [DS]

faşır, [faş *(yans.)* > faş-ır] *is.* Kaynayan suyun, fışkıran şeylerin çıkardığı ses. ☞ **faşır faşır**, *(Su ve başka sıvıların akışı, dökülüşü için) bol ve coşkun olarak; faşırtılı sesler çıkararak.*

faşıradak, [faş *(yans.)* > faş-ır-adak] *(fa'şıradak)* *zf.* (Sıvıların akışı için) bolca ve birdenbire.

faşıradan, [faş *(yans.)* > faş-ır-a-dan] *(fa'şıradan)* *{ağız}* *zf.* (Sıvıların akışı için) bol miktarda ve birdenbire [DS]

faşırdamak, [faş *(yans.)* > faş-ır-da-mak] *{ağız}* *gçsz. f. [-r] [-d(ı)-yor]* **1.** (Su için) yerden ses çıkararak kaynayıp akmak. **2.** (Kapta kaynayan sıvılar için) taşacak derecede şiddetli kaynamak. [DS] **3.** *{eAT}* *"Faş"* sesi çıkarmak.

faşi, [Far. fāş > Ar. -ī فاشى] *(fa:şi:)* *{OsT}* *sf.* Meydana çıkmış; duyulmuş.

faşige, [İt. fascio] *is. argo.* Faşizm yanlısı bayan.

faşing, [Alm. fsching] *is.* Almanya'da, büyük perhiz öncesinde yapılan üç gün veya bir hafta maskaralıklarla sürdürülen eğlence.

faşist, [İt. fascista > Fr. fasciste] *is.* **1.** Faşizm yanlısı olan. **2.** Diktatörlük yanlısı olan. **3.** Demokrat olmayan; diktatör; baskıcı.

faşistlik, **-ği** [faşist-lik] *is.* Faşist olma durumu veya faşist olanın taşıdığı nitelik; faşizm.

faşizan, [Fr. fascisant] *sf.* Faşist eğilimli; baskıcı.

faşizm, [Lat. fascis *(demet)* > İt. fascio *(birlik)* > fascismo > Fr. fascisme] *is.* **1.** İtalya'da 1922-1945

yılları arasında egemen olan tek parti yönetimi, aşırı milliyetçilik heyecanı ve meslek birliklerinin diktatörlüğüne dayanan bir rejim. **2.** *gnşl.* Demokratik bir rejim yerine meslek birliklerinin egemenliği, saldırgan milliyetçilik ve tek parti diktatörlüğüne dayanan yönetimi savunan öğreti; bu öğretiye dayanan düzen.

faşlak, -ğı [faş *(yans.)* > faş-la-k] *{ağız} is.* Kötü kadın. [DS]

faşo, [İt. fascio] *argo. is.* Faşizm yanlısı erkek.

faşşadak, -ğı [faş *(yans.)* faş(ş)-adak] *{ağız} (fa'şşadak) zf.* (Kaynayan bir sıvının dökülüşü için) birdenbire ve döküldüğü yeri yakarak. [DS]

faşulca, [faş *(yans.)* > faş-ul-ca ?] *{ağız} sf.* (Kişi için) her işi üstünkörü yapan fakat çok iyi yapmış gibi övünen. [DS]

fat[1], [fart / fat *(yans.)*] *is.* Rastgele ve gelişigüzel girip çıkmayı, abuk sabuk konuşmayı anlatan kök. [Zülfikar] *fat fut* ⊡ **fat fut,** *{ağız} 1. (Girip çıkmak, dolaşmak vb. için) gelişigüzel.* [DS]

fat[2], [*eT.* tat > fat] *{ağız} sf.* Kekeme. [DS]

fatal, -li [Lat. fatalis > Fr. fatal] *sf.* Hayatı sonsuz olmayan; ölümlü; fanî.

fatalist, [Fr. fataliste] *is.* Kaderci.

fatalite, [Fr. fatalité] *is.* Kader; yazgı; alın yazısı.

fatalizm, [Fr. fatalisme] *is.* Kadercilik.

fatanet, [Ar. faṭānet / feṭānet فطانت] *(fata:net) {OsT} is.* **1.** Çabuk anlama; anlayış; zihin açıklığı. **2.** *din.* Peygamberlerin niteliklerinden olan yüksek zekâ ve sezgi ile çabuk ve doğru anlama yeteneği.

fatı, [pat / patı > fatı] *{ağız} is.* Kasımpatı. [DS]

fatır, [Ar. fāṭır / fāṭıra فاطر] *(fa:tır) {OsT} sf.* Yaratan; yaratıcı. ⊡ **Fātır Suresi,** *Kur'an'ın 45 ayetlik otuz beşinci suresi* || **fātırü's-semāvāt,** *{OsT} Gökleri yaratan; Allah.*

fatih, [Ar. fetḥ > fātiḥ فاتح] *(fa:tih, h kalın söylenir) {OsT} sf.* **1.** Başlangıç yapan; açan; açıcı. **2.** Fetheden; ülke alan; zafer kazanan. ⊡ **fātihü'l-ebvāb,** *{OsT} Kapıları açan; Allah.*|| **fātihü'l-bilād,** *{OsT} Ülkeler alan; şehirler açan.*

fatiha, [Ar. fātiḥ *(açan)* > fātiḥa فاتحه] *(fa:tiha) {OsT} is.* **1.** Başlangıç; giriş. **2.** Kur'an-ı Kerim'in birinci suresi. ⊡ **fātiha-hān,** *{OsT} Fatiha okuyan.*|| **fātiha-i fikret,** *{OsT} Sözün başlangıcı.*|| **fātiha-i kelām,** *{OsT} Sözün başlangıcı.*|| (bir şeye) **fātiha okumak,** *Ondan ümidini kesmek.*|| **Fātiha Suresi,** *Kur'an-ı Kerim'in, Mekke'de inen yedi ayetlik ilk suresi.*|| **fātihatü'l-kitāb,** *{OsT} Giriş; ön söz.*

fatihan, [Ar. fātiḥān فاتحان] *(fa:tiha:n) {OsT} is.* Fatihler.

fatihli, [Fatih Sultan Mehmed Han'ın resmi bulunan banknottan > fatih-li] *is. argo.* (Eski) bin liralık banknot.

fatik[1], **-ği** [Ar. fātik / fātike فاتك / فاتكه] *(fa:tik) {OsT} sf.* (Kişi için) fırsat buldukça adam öldüren.

fatik[2], **-ği** [Yun. patiki] *{ağız} is.* Patik. [DS]

fatim, [Ar. faṭīm فطيم / فطيمه] *(fati:m, t kalın söylenir) {OsT} sf.* (Çocuk için) sütten kesilmiş.

fatin[1], [Ar. fıṭnat > faṭīn / faṭīne فطين / فطينه] *(fati:n, t kalın söylenir) {OsT} sf.* **1.** Zeki ve anlayışlı. **2.** Akıllı; uyanık.

fatin[2], [Ar. fitne > fātin فاتن] *(fa:tin) {OsT} is.* Fitneci.

fatir[1], [Ar. fütür > fātir فاتر] *(fa:tir) {OsT} sf.* **1.** Durgun; gevşek; bezgin. **2.** Soğumak üzere olan; ılık.

fatir[2], [Ar. faṭīr فطير] *(fati:r, t kalın söylenir) {OsT} is.* **1.** Mayasız sac ekmeği. **2.** Bazlama. **3.** Bir tür pasta. **4.** *sf.* Henüz olmamış, olgunlaşmamış; derecesini bulmamış.

fatk, [Ar. fatḳ فتق] *{OsT} is.* **1.** Kırma; yarma; ayırma. **2.** Elbisenin dikişlerini sökme. **3.** *tıp.* Kasık yarığı; fıtık.

fatmacık, ğı [Ar. fāṭime + T. -cık] *{ağız} is.* Uğur böceği. [DS]

fatmak, [*eT.* uva-t-mak > ufa-t-mak ?] *{ağız}* **1.** Bölmek; parçalanmak. *{eAT} (aynı)* **2.** Kırmak. *{eAT} (aynı)* **3.** Taşa vura vura ezerek parçalamak. **4.** Dövmek. [DS]

fatr, [Ar. faṭr فطر] *{OsT} is.* **1.** Çatlak; yarık. **2.** *bot.* Mantar.

fattak, -ğı [? fattak] *{ağız} is.* Zakkum ağacı. [DS]

fatur, [Ar. fıṭr *(oruç açmak)* > faṭūr فطور] *(fatu:r) {OsT} is.* Oruç açacak şey.

fatura, [İt. fattura] *(fatu'ra) is.* **1.** Yapım; imalat. **2.** Toplam; yekûn; eder. **3.** Satılan bir mal veya yapılan bir hizmet karşılığında, işin ya da malın özelliklerini, müşterinin borçlandığı miktarı göstermek üzere satıcı tarafından verilen ticarî belge. **4.** Böyle bir belgede belirtilen harcama tutarı. **5.** Makine elemanları arasında bir parçanın başka bir parçaya destek olacak biçimde yerleştirilmesi gerektiğinde parça üzerinde açılan farklı kesit. **6.** Dokumacılıkta tezgâha takılan bobinlerin ince ve çıkıntılı kenarı. ⊡ **fatura açmak,** *Bir parça üzerine torna tezgâhında ev açmak.*|| (bir şeyin) **faturasını ödemek,** *1. Yaptığı bir işin yükünü kendisi çekmek. 2. Bir iş veya girişim sonucunda zarar etmek.*|| **faturasını** (birine) **çıkarmak,** *Olumsuz sonuçlanan bir işin sorumluluğunu birine mal etmek.*

faturalama, [fatura-la-ma] *is.* Bir mal veya hizmet için fatura düzenleme eylemi.

faturalamak, [fatura-la-mak] *gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* **1.** Satılan bir malın veya verilen bir hizmetin niteliklerini ve tutarını belirterek fatura düzenlemek. **2.** Fatura düzenleyerek ilgiliye göndermek.

faturalanmak, [fatura-la-n-mak] *edil. f. [-ır]* Fatura düzenlenmek.

faturalı, [fatura-lı] *sf.* Faturası bulunan; hakkında fatura düzenlenmiş olan. ⇨ **faturalı yaşam,** *Yapılan her hizmet veya satılan her mal için fatura düzenleme veya alınan her mal veya gördürülen her hizmet için ödenen para karşılığında belge almayı gerekli kılan yaşama alışkanlığı.*

faturasız, [fatura-sız] *sf.* Faturası bulunmayan; hakkında fatura düzenlenmemiş olan.

faul, -lü [İng. foul] *is.* **1.** Ayıp; çirkin. **2.** *spor.* Bir sporcunun oyunda yaptığı kural dışı davranış. **3.** *argo.* (Bayanlar için) gereğinden çok açılmış bacak, göğüs vb. ⇨ **faul vermek,** *argo. 1. (Bayanlar için) göğüs veya bacak gibi örtülü olması gereken yerleri bilerek veya bilmeden gereğinden çok açmak. 2. (Öğretmen için) öğrenciyi azarlamak.*

fauna, [Lat. faunus *(Roma mitolojisinde hayvanlar tanrıçası)* > Fr. faune] *is. biy.* **1.** Bir bölgede veya belli bir alandaki hayvan türlerinin tümü. **2.** Bu hayvanların dökümünü yapan belge veya kitap.

fava, [İt. fava *(bakla)* / Yun. fáva] *(fa'va) is.* Bakla veya bezelye içi ezmesi ile yapılan bir zeytin yağlı yemek.

favizm, [Lat. faba *(bakla)* > Fr. favizm] *is. tıp.* Bazı insanlarda görülen bakla yemekten ileri gelen çok ağır hemolitik kansızlık.

favlak, -ğı [pav *(yans.)* > fav-la-k ?] *{ağız} is.* Yeşil kabuklu ceviz. [DS]

favori, [İt. favorito *(tercih etmek)* > Fr. favori] *sf.* **1.** Tercih edilen. **2.** *is.* Bir yarışmayı kazanacağı kuvvetle tahmin edilen yarışmacı. **3.** Bir işte üstünlük kazanacağına inanılan kişi. **4.** Yanaklarda saçın devamı olarak bırakılan sakal demeti.

fay[1], [Lat. fallare *(hatalı olmak)* > Fr. faille] *is.* **1.** Kırık; çatlak. **2.** *jeol. coğ.* Bir yanı, diğer yanına göre alçalmış veya yükselmiş yeryüzü kırığı. ⇨ **fay dik bayırı,** *coğ. Bir fay dolayısıyla meydana gelmiş dik bayır.*|| **fay düşmesi,** *coğ. Bir fay kırığında yükselmiş kanatla düşmüş kanat arasındaki seviye farkı.*|| **fay düzlemi,** *coğ. Yükselmiş kanatla, düşmüş kanadı birbirinden ayıran sınır.*

fay[2], [Fr. faille] *is.* Üzeri kendiliğinden kabartma çizgili ipek kumaş.

fayans, [İt. Faenza / Provence *(İtalya'da bir kent)* > Fr. faïence] *is.* Kaplama ve döşeme malzemesi olarak kullanılan, bir yüzeyi geçirimsiz ve parlak sır tabakası ile kaplanmış, pişmiş toprak levha; çini.

fayansçı, [fayans-çı] *is.* **1.** Fayans imal eden veya satan kişi. **2.** İnşaatlarda fayans döşeme işlerini yapan usta.

fayda, [Ar. fā'ide *(yararlanma)* => fayda] *(fa'yda) is.* **1.** Bir işe yarama; yarar; menfaat; çıkar; kâr. **2.** Eskiden, eserlerde söz sırası gelmişken konulan açıklayıcı notlar; fıkra. ⇨ **fayda etmemek,** *Bir etkisi olmamak; yarar sağlamamak; yararlı olmamak.*|| **faydası olmamak,** *Olumlu bir etkisi görülmemek; yararlı olmamak.*|| **fayda vermemek,** *Yarar sağlamamak.*

faydacı, [fayda-cı] *sf.* Faydacılıktan yana olan.

faydacıl, [fayda-cıl] *sf.* Faydacılıkla ilgili; faydacılıktan yana olan.

faydacılık, -ğı [fayda-cı-lık] *is.* **1.** *fel.* Ahlakın temelini yarar ilkesine dayandıran öğreti. **2.** Mutluluğun yararlı olmakla sağlanabileceği görüşü.

faydalanan, [fayda-la-n-an] *sf.* **1.** Maddî ve manevi bir kolaylıktan yararlanan. **2.** *huk.* Bir mirası inceleyerek ancak işine gelirse kabul eden mirasçı.

faydalanma, [fayda-la-n-ma] *is.* Yarar sağlama durumu ve eylemi.

faydalanmak, [fayda-la-n-mak] *dönşl. f. [-ır]* Yarar sağlamak; kazanç sağlamak; menfaat temin etmek; istifade etmek.

faydalı, [fayda-lı] *sf.* Yararlı.

faydalılık, [fayda-lı-lık] *is.* **1.** Yararlı olma durumu; işe yarama. **2.** *ekon.* İktisadî istekleri karşılama özelliği.

faydasız, [fayda-sız] *sf.* Yararsız.

fayfuduk, -ğu [fayf-ut-uk ?] *{ağız} sf.* (Kişi için) giyim kuşamına özen göstermeyen. [DS]

fayih, [Ar. fāyiḥ فايح] *(fa:yih) {OsT} is.* **1.** Kendiliğinden yayılan çiçek veya meyve kokusu. **2.** *sf.* Güzel kokulu.

fayiha, [Ar. fāyiḥa فايحه] *(fa:yiha) {OsT} sf.* **1.** Güzel kokulu. **2.** *is.* Meyve ve çiçek kokusu.

faylı, [fay-lı] *sf.* Faylarla ayrılmış; faylarla bağıntılı.

faymak, [fıy *(yans.)* > fay-mak] *{ağız} gçsz. f. [-ar]* **1.** Fırlamak. **2.** *gçl. f.* Fırlatmak. [DS]

fayrap, -bı [İng. fire-up *(ateşi artır)*] *is.* **1.** Bir buhar kazanının buhar verecek şekilde yanar durumu. **2.** *ünl.* Gemilerde ateşçinin ateşi hızlandırması için verilen emir. **3.** *argo.* Bir işi hızlandırma; işe hızla başlama. **4.** *argo.* Kapı, pencere açma. **5.** *argo.* (Elbise için) çıkarma; soyunma. **6.** *ünl. argo.* Haydi yallah! **7.** *argo.* Aç, ardına kadar aç. ⇨ **fayrap etmek,** *1. Geminin hızını artırmak için ocağı harlandırmak. 2. argo. Bir işin akışını, gidişini hızlandırmak. 3. argo. (Kapı, pencere için) açmak. 4. argo. (Elbise için) çıkarmak. 5. Hiddetlenmek.*|| **fayrap küreği,** *Kömür atmakta kullanılan, sapının ucunda enlemesine tutamağı olan kısa saplı, geniş ağızlı kürek.*

fayraplık, -ğı [fayrap-lık] *sf.* Kazanlarda kömürü tutuşturan odun.

faysak, -ğı [fay-sa-k ?] *{ağız} sf.* (Kişi için) herhangi bir üzüntü ya da hastalığa dayanamayan; kendini bırakıveren. [DS]

faysal, [Ar. faṣl > fayṣal فيصل] *{OsT} is.* **1.** Kesin hüküm; karar. **2.** Keskin kılıç. **3.** Hüküm veren

kimse; hâkim. ⧉ **faysal-pezîr,** *{OsT} Bir hükme bağlanabilen; sonuçlanan.*

fayşa, [Ar. fāḥişe] *{ağız} is.* Kötü kadın; fahişe. [DS]

fayşe, [Ar. fāḥişe] *{ağız} is.* → fayşa. [DS]

fayton, [Yun. phaeton > Fr. phaéton] *is.* Körüklü, dört tekerlekli, atlı binek arabası.

faytoncu, [fayton-cu] *is.* Fayton sürücüsü.

faytonculuk, -ğu [fayton-cu-luk] *is.* Fayton sürücülüğü.

faz[1], -zzı [Ar. fażż فظ] *{OsT} sf.* Huysuz; kötü sözlü; kaba.

faz[2], [Yun. phasis *(ayın evresi)* > Fr. phase] *is. elkt.* **1.** Sinüzoidal bir fonksiyonu belirleyen büyüklüklerden biri; evre; safha. **2.** *fiz.* Hareketli bir ortamda birbiri ardınca gelen değişikliklerin her biri; evre; safha. **3.** *fiz. kim.* Değişik maddelerin birleşmesinden meydana gelen bir karışımdaki denge halindeki kısımların her biri. ⧉ **faz kalemi,** *Priz ve kablo ucu gibi yerlerde elektrik akımı bulunup bulunmadığını anlamaya yarayan elektrikçi aracı.*

fazahat, -ti [Ar. fażāḥat فضاحت] *(faza:hat) {OsT} is.* Alçaklık; rezillik; edepsizlik. ⧉ **fazāhat-i lisāniye,** *{OsT} Utanılacak biçimde söz söyleme.*

fazail, [Ar. fażilet > fażāil / feżāil فضائل] *(faza:il) {OsT} is.* İnsanda var olan, iyilik etmeye ve kötülükten çekinmeye yönelik sürekli ve değişmez davranışlar; güzel vasıflar; erdemler; faziletler. ⧉ **fazāil-i ahlāk,** *{OsT} Ahlakî erdemler.*|| **fazāil-i āliye,** *{OsT} Yüksek erdemler.*|| **fazāil-i aslîye,** *{OsT} Temel erdemler.*|| **fazāil-i cemile,** *İyi erdemler.*|| **fazāil-i insānîye,** *{OsT} İnsanlık erdemleri.*|| **fazāil-i zātiye,** *{OsT} Bir kişinin kendine özgü erdemleri.*

fazalat, [Ar. fażla > fażalāt فضلات] *(fazala:t) {OsT} is.* Artıklar; döküntüler; pislikler; necasetler; murdarlıklar.

fazam, [? fazam] *{ağız} sf.* (Kişi için) kurnaz. [DS]

fazan, [? fazan] *{ağız} is.* Meyvenin ince kabuğu; meyve zarı. [DS]

fazayih, [Ar. fażīḥa > fażāyiḥ فضايح] *(faza:yih) {OsT} is.* Rezaletler; edepsizlikler.

fazazet, [Ar. fażāżet فضاضت] *(faza:zet, z kalın söylenir) {OsT} is.* Kötü sözlü olma; kabalık; sertlik.

fazıl, [Ar. fażl / faḍl > fāżıl / fāḍıl فاضل] *(fa:zıl) {OsT} sf.* **1.** İyi ahlaklı; erdemli. **2.** *is.* Değerli, erdemli ve bilgin kimse.

fazıla, [Ar. fāżıla / fāḍıla فاضله] *(fa:dıla) {OsT} is.* Erdemler; faziletler.

fazılat, [Ar. fāżılāt / fāḍılāt فاضلات] *(fa:dıla:t) {OsT} is.* Erdemli kadınlar.

fazih, [Ar. feżāḥat > fażīḥ فضيح] *(fazi:h, h kalın söylenir) {OsT} sf.* **1.** Çirkin; kötü; fena. **2.** Utanmaz; rezil.

faziha, [Ar. fażīḥ > fażīḥa فضيحه] *(fazi:ha) {OsT} is.* Edepsizlik; çirkinlik; rezillik.

fazihet, [Ar. fażīḥet فضيحت] *(fazi:het, h kalın söylenir) {OsT} is.* Edepsizlik; alçaklık; rezillik.

fazilet, [Ar. fażīlet / faḍīlet فضيلت] *(fazi:let, z kalın söylenir) {OsT} is.* **1.** İnsanı iyi davranışlarda bulunmaya, ahlak sahibi olmaya iten manevi güç; üstünlük; seçkinlik; erdem. **2.** *din.* İslamiyet'te Kur'an hükümlerine uyma, her davranışta hayrı ve iyi olanı amaç edinme hali. **3.** Hristiyanlık'ta, Hristiyan dininin ödevlerini yerine getirme ve kilise ayinlerine devam etmeye yönelen davranışlar. ⧉ **fazîletmend,** *{OsT} Erdemli; iyi ahlaklı.*|| **fazîlet-perver,** *{OsT} Erdem sahibi.*

faziletli, [fazilet-li] *sf.* **1.** Erdem sahibi; erdemli. **2.** Değerli.

faziletlu, [Ar. fażīlet + T. -li فضيلتلو] *(fazi:letlû:) {OsT} sf. tar.* İmparatorluk döneminde ilmiye sınıfına mensup olanlardan İstanbul ve Haremeyn unvanını alanlarla yazışmalarda kullanılan hitap sözü. ⧉ **faziletlū efendim,** *tar. Haremeyn unvanı alan ilmiye sınıfı mensuplarına hitap sözü.*|| **faziletlū efendim hazretleri,** *tar. İstanbul unvanı alan ilmiye sınıfı mensuplarına hitap sözü.*

faziletsiz, [fazilet-siz] *sf.* Erdemsiz.

fazl, [Ar. fażl فضل] *{OsT} sf.* **1.** Fazla; artık. **2.** *is.* Fazlalık; aşırılık. **3.** İyi ahlaklılık; erdem; üstünlük; olgunluk. **4.** *mat.* İki sayının birbirinden olan farkları. ⧉ **fazl-ı hakk ile,** *{OsT} Allah'ın yardım ve inayeti ile.*|| **fazl-ı kürevî,** *{OsT} mat. Küresel yüzey üzerinde alınan üç noktanın meydana getirdiği üçgenin iç açıları toplamının 180°'den fazla gelme durumu.*|| **fazl-ı müşterek,** *{OsT} mat. Ortak fark.*|| **fazl-ı tarîk,** *{OsT} huk. Mirasçılardan bazısının inkârı, bazısının da ikrarı halinde yapılan mal paylaşımı biçim.*

fazla, [Ar. fażla / faḍla *(artık)* فضله] *sf.* **1.** Gereğinden çok; alışılmıştan çok; aşırı. **2.** Daha da çok. **3.** Kullanımdan arta kalan; artmış; kalmış. **4.** Gereksiz; lüzumsuz. **5.** İleri. **6.** *din.* Büyük günahları işlemeyi ve Kur'an hükümlerine uymamayı alışkanlık edinmiş kimse. **7.** *müz.* Türk musikisinde tam sesin dokuzda birine verilen en küçük aralık; ziyade; koma; aralık; değişme. **8.** Artık; pislik; kazurat. ⧉ **fazladan,** *Alışılana ek olarak; çok çok; bol bol.*|| **fazla gelmek,** *1. Kullanımdan sonra artmak; geri kalmak. 2. Taşmak.*|| **fazla gitmek,** *Taşkınlık etmek; sınırı aşmak.*|| **fazla kaçırmak,** *(Yemek, içmek, konuşmak için) alışılmış olandan çok yapmak.*|| **fazla olmak,** *Tahammül edilemez şeyler yapmak.*

fazlaca, [fazla-ca] *(fa'zlaca) zf.* Biraz çok olarak; gereğinden biraz çok olarak; çokça.

fazlalaşma, [fazla-la-ş-ma] *is.* Fazla durumuna gel-

me; fazlalaşmak eylemi; çoğalma; artma; ziyadeleşme.

fazlalaşmak, [fazla-la-ş-mak] *gçsz. f. [-ır]* Çoğalmak; sayısı artmak; ziyadeleşmek.

fazlalık, -ğı [fazla-lık] *is.* **1.** Gereğinden çok olma durumu; çokluk. **2.** Kullanılandan arta kalan miktar. **3.** Belirlenen miktarı aşan. ⧉ **fazlalık etmek,** *Varlığı bulunduğu ortamda gereksiz olmak.*

fazlarak, -ğı [Ar. fażla + T. -rak] *{ağız} zf.* Biraz çok olarak; fazlaca. [DS]

Fe, [Lat. ferrium] *kısalt. kim.* Dayanıklı, dövülerek yassılaştırılabilen, tel olarak çekilebilen, nemli havada oksitlenerek paslanan, alaşım, çelik ve dökme biçimlerinde sanayide geniş bir kullanım alanına sahip; 1536°C'de ergiyen, 7.87 gr/cm^3 yoğunluğunda, atom numarası 26, atom kütlesi 55,87 olan demir elementinin sembolü.

fe, [Ar. fe ف] *e.* İçin; uğruna.

febiha, [Ar. febihā فبها] *(febiha:) {OsT} ünl.* **1.** Çok iyi; öyle olsun. **2.** *zf.* Pekâlâ; ne güzel; o hâlde.

fec, [Ar. fecc فج] *{OsT} is.* İki dağ arasındaki geçit; boyun.

fecaat, -ti [Ar. fecaʿ > fecāʿat فجاعت] *(feca:at) {OsT} is.* Çok acıklı durum; yürekler acısı durum; acıklılık.

fecayi, -ii [Ar. feciʿa > fecāyiʿ فجايع] *(feca:yi:) {OsT} is.* Çok acıklı durumlar; belalar; musibetler.

fecere, [Ar. fācir > fecere فجره] *{OsT} is.* **1.** Kötü huylu olanlar. **2.** Çok içki içenler; ayyaşlar. **3.** Yalan söyleyenler.

feci, [Ar. fecaʿ > fecīʿ *(beklenmedik; ani)* فجيع] *(feci:) {OsT} sf.* **1.** Üzüntü ve ıstırap veren; acıklı. **2.** Çok korkunç; dehşetli.

fecia, [Ar. fecīʿa فجيعه] *(feci:a) {OsT} sf.* Üzüntü ve ıstırap veren şey; musibet; bela; felaket.

fecir, -cri [Ar. fecr *(gün doğumu)* فجر] *is.* **1.** Sabaha karşı gün doğmadan önce ortalığın aydınlanmaya başladığı an; tan vakti. **2.** Güneş doğmadan önce doğu ufkunda görülen kızıllık; tan kızıllığı.

fecr, [Ar. fecr فجر] *{OsT} is.* → fecir. ⧉ **fecr-i ātî,** *{OsT} Geleceğin aydınlanma başlangıcı.*|| **fecr-i kāzib,** *{OsT} Tan yerinde gün ağarmadan önce görülüp sonra kaybolan geçici aydınlık; yalancı tan.*|| **fecr-i mübtesim,** *{OsT} Gülümseyen tan.*|| **fecr-i** (sani) **sādık,** *{OsT} Doğu ufkunda güneş doğmadan önce görülen ve güneşin doğumuna kadar devam eden aydınlık; gerçek tan; sabah namazı vakti.*|| **fecr-i şimālî,** *{OsT} Kuzey kutbuna yakın bölgelerde gökyüzünde beyaz halkalar şeklinde görülen ve bazen günlerce devam eden aydınlık.*|| **Fecr Suresi,** *Otuz ayetten meydana gelen ve Mekke devrinde indirilen, Kur'an'ın seksen dokuzuncu suresi.*

fecve, [Ar. fecve فجوه] *{OsT} is.* **1.** Açıklık; boşluk. **2.** Avlu.

feda, [Ar. fidāʾ > fedāʾ فداء] *(feda:) is.* **1.** Bir amaç veya değer uğruna çok değerli bir şeyden vazgeçme; gözden çıkarma. **2.** Kurban. ⧉ **feda etmek,** *Gözden çıkarmak; uğruna harcamak, vermek; kıymak.*|| **Feda olsun!** *Kurban olsun; uğrunda yok olsun.*|| **fedā-yı cān,** *{OsT} (Bir şey uğruna) canını verme.*|| **fedā-yı cennet,** *{OsT} Cenneti feda etme.*

fedai, [Ar. fedāʾī فدائى] *(feda:i:) {OsT} sf.* **1.** Canını feda eden. **2.** Taşıdığı ülkü uğruna canını vermekten çekinmeyen; o yoldaki tehlikelere aldırmayan; serdengeçti. **3.** Eli açık; cömert. **4.** *is.* Bütün tehlikeleri göze alarak birini veya bir şeyi korumakla görevli kişi; koruma.

fedailik, -ği [fedai-lik] *(feda:i:lik) is.* **1.** Fedaîye özgü davranış. **2.** Bir yeri veya birini koruma işi; muhafızlık.

fedaiyan, [Ar. fedāʾīyān فدائيان] *(feda:iya:n) {OsT} is.* Fedaîler.

fedakâr, [Ar. fedāʾ+Far. -kār فداكار] *(feda:kâr) {OsT} sf.* Kendini veya en sevdiği şeyleri feda etmekten çekinmeyen; özverili.

fedakâran, [Ar. fedāʾ+Far. -kār-ān فداكاران] *(feda:kâ:ra:n) {OsT} is.* Fedakârlar.

fedakârane, [Ar. fedāʾ + Far. -kār-āne فداكارانه] *(feda:kâ:ra:ne) zf.* Kendini, veya en sevdiği şeyleri feda etmekten çekinmeden; özverili olarak; fedakârca.

fedakârca, [fedakâr-ca] *(feda:kâ:'rca) zf.* Kendini, veya en sevdiği şeyleri feda etmekten çekinmeden; özverili olarak.

fedakârî, [Ar. fedāʾ + Far. kārī فداكارى] *(feda:kâ:ri:) {OsT} is.* Fedakâr olma durumu; fedakârlık.

fedakârlık, -ğı [fedakâr-lık] *(feda:kâ:rlık) is.* Kutsal bir amaç veya önemli bir değer için kendi çıkarlarından vazgeçme; özveri; esirgemezlik. ⧉ **fedakârlığa katlanmak,** *Bir amaca ulaşmak için birçok sıkıntıya, güçlüğe dayanmaya çalışmak.*

fedaviye, [Ar. fedāviyye فداويه] *(feda:viye) {OsT} is.* Fedai takımı.

feddan, [Ar. feddān فدان] *(fedda:n) is.* **1.** Saban koşulu bir çift öküz. **2.** Bir çift öküzle bir günde sürülebilen arazi miktarı. **3.** Eskiden, Mısır'da bir çift öküzle bir günde sürülebilen arazi miktarı esas alınarak belirlenen bir tür yüzölçümü birimi.

federal, -li [Lat. foedus + eris *(ittifak)* > Fr. fédéral] *is.* Federasyon olarak birleşmiş olan.

federalist, [Fr. fédéraliste] *sf.* **1.** Federalizme bağlı olan. **2.** Federalizm yanlısı olan.

federalizm, [Fr. fédéralisme] *is.* Birçok bağımsız devletin, kendi özel kanunlarına sahip olmak şartıyla, tek bir üst devlet halinde birleşmesi yöntemi.

federasyon, [Fr. fédération] *is.* **1.** Küçük devletlerin tek bir devlet olabilmek için yaptıkları birleşme; ortak devlet; devletler birliği. **2.** Birçok kuruluştan oluşan birlik.

federatif, [Fr. fédératif] *sf.* Federalizme uygun olan; federalizme bağlı.

federe, [Fr. fédéré] *sf.* **1.** Bir federasyona bağlı olan. **2.** *is.* Konfederasyon üyesi.

fedig, [Erme. hatik => hedik > fedig] *{ağız} is.* Kaynamış buğday ya da mısır. [DS]

fedil, [Ar. feṭīr فطير] *{ağız} is.* Yufka ekmeği. [DS]

feding, [İng. feding] *is. iletş.* Radyoda bir sesin gürlüğünün zaman içinde azalması veya tamamen yok olması; ses sönümü.

fedire, [Rus. vedró] *{ağız} is.* Tahta bakraç. [DS]

fedm, [Ar. fedm فدم] *{OsT} sf.* Budala; kalın kafalı.

feemma, [Ar. fe-ʾemmā فأما] *(feemma:) {OsT} bağ.* Kaldı ki; ... gelince.

feeri, [Fr. féerie] *is. tiy.* Büyülü, olağanüstü güçlere, perilere dayanan tiyatro oyunu

fegâne, [Far. fegāne فگانه] *(fegâ:ne) {OsT} sf.* (Çocuk için) düşük.

feğelmek, [feğ-el-mek ?] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* (Haşarat için) mevsim başında ortaya çıkmak. [DS]

feğeldeşmek, [feğ-el-de-ş-mek] *{ağız} işteş. f. [-ir]* **1.** Toplu olarak oynamak. **2.** *dönşl.* (Çocuk için) ayağa dolaşmak; büyüklerin arasında emeklemek, dolaşmak. [DS]

fehamet, [Ar. faḫāmet فخامت] *(feha:met) {OsT} is.* **1.** Büyüklük; ululuk. **2.** İtibar; kıymet; değer. **3.** Onur. ⊡ **fehāmet-penāh,** *{OsT} Başvurulacak en yüce makam; sadrazamlık makamı.*

fehametlu, [Ar. faḫāmet + T. -li فخامتلو] *(feha:metlû:) {OsT} sf.* **1.** Büyüklük gösteren. **2.** *tar.* İmparatorluk döneminde sadrazam, Mısır hıdivi, yabancı prens ve bağlı eyaletlerin başında bulunan beylere verilen unvan.

feharis, [Far. fihrist > Ar. fihris > fehāris فهارس] *(feha:ris) {OsT} is.* Fihristler; dizinler.

fehavî, [Ar. feḥvā > feḥāvī فحاوى] *(feha:vi:) {OsT} is.* **1.** Anlamlar; manalar. **2.** Kavramlar; mefhumlar.

fehd, [Ar. fehd فهد] *{OsT} is. zool.* Pars.

fehham, [Ar. fehm *(anlayış)* > fehhām / fehhāme فهام / فهامه] *(fehha:m) {OsT} sf.* Çok zeki; çok anlayışlı; pek iyi kavrayan.

fehim[1], [Ar. fehm فهم] *{OsT} is.* Anlama; anlayış; kavrama. ⊡ **fehm-sāz,** *Akla yatkın; anlaşılabilir.*

fehim[2], [Ar. fehm > fehīm فهيم] *(fehi:m) {OsT} sf.* Zeki; akıllı; anlayışlı.

fehir, [Ar. faḫr ?] *{ağız} is.* Kalp; yürek. [DS]

fehm, [Ar. fehm فهم] *{OsT} is.* → fehim[1].

fehme, [Ar. vehm] *{ağız} is.* Korku; ürperti. [DS]

fehmeli, [fehme-li] *{ağız} sf.* Korkunç; korkulu. [DS]

fehmetmek, [Ar. fehm + T. et-mek] *gçl. f. [-er]* Anlamak; kavramak.

fehmî, [Ar. fehm > fehmī فهمى] *(fehmi:) {OsT} sf.* Anlayışa ilişkin; anlayışa ait.

fehmsaz, [Ar. fehm + Far. -sāz فهمساز] *(fehmsa:z) {OsT} sf.* Akla yatkın; anlaşılır.

fehva, [Ar. feḥvā فحوا ، فحوى] *(fehva:) {OsT} is.* Anlam; kavram.

fehvasınca, [fehva-s-ı-n-ca] *(fehva:sınca) {OsT} zf.* Uyarınca; sözü gereğince.

feilla, [Ar. fe-illā فالا] *(feillâ:) {OsT} zf.* **1.** Olmadığı hâlde. **2.** Olmazsa.

fek, -kki [Ar. fekk فك] *{OsT} is.* **1.** Ayırma; açma. **2.** Çözme; koparma; kırma. **3.** Söz söyleme. **4.** Zorluğu giderme. **5.** Kaldırma. **6.** Kurtarma. **7.** *huk.* Mülkiyeti kayıtlayan bir hakkın veya genel olarak kayıtlayıcı bir durumun çözülmesi, kaldırılması. **8.** *anat.* Çene kemiği. **9.** *{ağız}* Kuş kanadının büyük telekleri. [DS] **10.** *{ağız}* Boyunduruktaki kayışın kaymaması için ortaya çakılan tahta. [DS] ⊡ **fek etme,** *Kaldırma.*|| **fekk-i a'lā,** *{OsT} anat. Üst çene.*|| **fekk-i esfel,** *{OsT} anat. Alt çene.*|| **fekk-i mühr,** *{OsT} Mühürle kapatılmış mektubu açma; mührü bozma.*|| **fekk-i rābıta,** *{OsT} İlgiyi kesme.*|| **fekk-i rehn,** *{OsT} Rehini kurtarma.*|| **fekk-i rekābe,** *{OsT} Kölenin bağışlanması, azat edilmesi.*

fekar, [Ar. feḳār فقار] *(feka:r) {OsT} is. anat.* Omurgalar.

fekarî, [Ar. fekarī فقرى] *(feka:ri:) {OsT} sf.* Omurgalarla ilgili.

fekariye, [Ar. feḳāriye فقريه] *(feka:riye) {OsT} is. biy.* Omurgalılar.

fekçe, [Far. fekçe فكچه] *{OsT} is. bot.* Çenek.

fekeyfe, [Ar. fe-keyfe فكيف] *{OsT} zf.* Nasıl?

fekkeyn, [Ar. fekkeyn فكين] *{OsT} is. anat.* Alt ve üst çene.

fekkî, [Ar. fekkī فكى] *(fekki:) {OsT} sf.* Çene ile ilgili.

fekkiye, [Ar. fekkiyye فكيه] *{OsT} sf.* Çene ile ilgili.

fekül, [Fr. fécule] *is. bot.* Bazı bitkilerin yumrularında bulunan yedek besin; nişasta.

fel[1], [fal / fald / fel / feld / fıld / fild *(yans.)*] *is.* Şaşkınlığı, sallanma, titreme, çarpma ve zıplamayı, yu-

varlanmayı, bu tür patırtılı hareketlerin yansımasını ve bu biçimde konuşmayı anlatan kök. [Zülfikar] *fel fel, fel fel etmek, fel(l)-e-k fellek, fel(l)-ik, fel(l)-e-n-mek* ⊡ **fel fel esmek,** *{ağız} (Kalp için) şiddetle çarpmak.* [DS]

fel[2], [fel / feld / fıld / fild *(yans.)*] *is.* Işık saçmayı, parlamayı; ferli ya da fersiz bakışı anlatan kök. [Zülfikar] *fel fel bakmak* ⊡ **fel fel,** *{ağız} 1. (Bakış için) dikkatli ve canlı olarak. 2. (Bakış için) şaşkın şaşkın.* [DS]|| **fel fel bakmak,** *{ağız} Şaşkın şaşkın bakmak.* [DS]

fel[3], [Ar. fāl] *{ağız} is.* **1.** Hile. **2.** Kişisel düşünce; sır. **3.** Sihir. [DS] ⊡ **fel getirmek,** *{ağız} İhtiraslı olmak.* [DS]

fel[4], [? fel] *(fél) {ağız} is.* Yorgunluk; bitkinlik; hâlsizlik. [DS]

fela, [Ar. felā فلا] *(felâ:) {OsT} zf.* O hâlde; o zaman. ⊡ **felā-cerm,** *{OsT} Muhakkak; şüphesiz.*

felah[1], [Ar. felāḥ فلاح] *(felâ:h) {OsT} is.* **1.** Mutluluk. **2.** Kurtuluş. ⊡ **felah bulmak,** *Selamete çıkmak; kurtuluşa ermek; rahata kavuşmak.*|| **felāh-ı vatan,** *{OsT} Vatanın kurtuluşu.*|| **felāh-yāb,** *{OsT} Kurtulan; kurtuluşa eren.*

felah[2], [Ar. felaẖ فلاخ] *(felâ:h) {OsT} is.* Başlangıç; iptida.

felahan, [Far. felāẖān فلاخان / فلاخن] *(felâ:ha:n) {OsT} is.* Taş atmaya yarayan araç; sapan.

felahat, [Ar. filāḥat / felāḥat فلاحت] *(felâ:ha:t) {OsT} is.* Çiftçilik; tarım; ekincilik.

felak, -kı [Ar. felaḳ فلاق] *{OsT} is.* **1.** Sabah aydınlığı. **2.** Bir kimseyi ceza olarak ateşe atmak; yakmak. **3.** Yaratma; yaratış. ⊡ **Felāk Suresi,** *Kur'an-ı Kerim'in 113. suresinin adı.*

felaket, [Ar. felek => *OsT.* felāket *(felekle ilgili)* فلاكت] *(felâ:ket) {OsT} is.* **1.** Çok büyük üzüntü ve sıkıntılara sebep olan olay, durum; yıkım; bela; musibet. **2.** *sf.* Çok kötü. **3.** Çok aşırı hâlde. ⊡ **felāket-dîde,** *{OsT} Felaketler görmüş, geçirmiş; çok belalara uğramış.*|| **felāket-i uzmâ,** *{OsT} En büyük felaket.*

felaketli, [felāket-li] *(felâ:ketli) sf* Felakete yol açan; felaket getiren.

felaketzede, [Ar. felāket+Far. zede فلاكتزده] *(felâ:-ketzede) {OsT} sf.* Felaket görmüş olan; felakete uğrayan.

felasife, [Yun. philosophose > feylosof > felāsife فلاسفه] *(felâ:sife) {OsT}* **1.** Felsefe ile uğraşanlar. **2.** Olayları hoşgörü ile karşılayanlar; kaygısızlar. **3.** Dinsizler.

felat, [Ar. felāt فلات] *(felâ:t) {OsT} is.* Susuz çöl.

Felatun, [Yun. platon => felātun] *(felâ:tun) {OsT} öz. is.* Yunan düşünürü Platon; Eflatun.

felc, [Ar. felc فلج] *{OsT} is.* → felç.

felç, -ci [Ar. felc *(yarma; ikiye bölme)* فلج] *is.* **1.** *tıp.* Sinir ve kas bozukluğundan ileri gelen hareketsizlik veya hareket bozukluğu; inme; nüzul. **2.** *mecaz.* İş görememe hali; işleyememe. ⊡ **felce uğramak,** *El, kol veya ayak gibi organlarını kullanamaz olmak; felç olmak.*|| **felce uğratmak,** *Bir işi işleyemez duruma getirmek.*|| **felc-i kısmî,** *{OsT} Organlardan herhangi birine gelen inme.*|| **felc-i nısfî,** *{OsT} Vücudun yalnız bir yanına gelen felç; yarım felç.*|| **felç etmek,** *İşlemeyi, çalışmayı tamamen durdurmak; aksatmak.*|| **felç olmak,** *1. Felçli hâle gelmek. 2. mecaz. İşleyemez olmak; durmak.*

felçli, [felç-li] *sf.* Felç rahatsızlığı olan; inmeli; felç olmuş; mefluç.

feld[1], [fal / fald / fel / feld / fıld / fild *(yans.)*] *is.* Şaşkınlığı, sallanma, titreme, çarpma ve zıplamayı, yuvarlanmayı, bu tür patırtılı hareketlerin yansımasını ve bu biçimde konuşmayı anlatan kök. [Zülfikar] *feld-ir-mek, feld-ir-e-mek, feld-ir-de-mek*

feld[2], [fel / feld / fıld / fild *(yans.)*] *is.* Işık saçmayı, parlamayı; ferli ya da fersiz bakışı anlatan kök. [Zülfikar] *feld-ir feldir*

feldir, [feld *(yans.)* > feld-ir] *is.* Şaşkınlığı, sallanma, titreme, çarpma ve zıplamayı, yuvarlanmayı, bu tür patırtılı hareketlerin yansımasını ve bu biçimde konuşmayı anlatan yansımalı gövde. ⊡ **feldir feldir,** *{ağız} 1. (Bakış için) canlı ve dikkatli. 2. (Bakış için) alık alık.* [DS]

feldirdemek, [feld *(yans.)* > feld-ir-de-mek] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-d(i)-yor]* **1.** (Organ için) titremek; sarsılmak. **2.** Aralıksız konuşmak. **3.** Yerinde duramamak; hoplayıp zıplamak. [DS]

feldirdetmek, [feld *(yans.)* > feld-ir-de-t-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-d(i)-yor]* Yuvarlamak. [DS]

feldiremek, [feld *(yans.)* > feld-ir-e-mek] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-r(ı)-yor]* **1.** (Bir organ için) titremek. **2.** Zayıflık, hastalık sebebiyle ürperip titremek. [DS]

feldmareşal, -li [Alm. feld *(düzlük)* + marschall] *is.* Alman, Avusturya, İngiliz ve İsveç ordularında en üst rütbe.

feldspat, [Alm. feld *(tarla)* + spath *(alçı taşı)*] *is. min.* Püskürük ve başkalaşım kayalarını meydana getiren, doğal potasyum, sodyum, kalsiyum ve baryum alüminosilikatlar grubu mineraller.

feldspatımsı, [feldspat-ımsı] *sf.* (Mineraller için) feldspat görünümünde olan.

feldspatlaşma, [feldspat-la-ş-ma] *is. jeol.* Püskürük magmanın çevresindeki kayalara etkimesiyle feldspat meydana gelmesi.

felefeş, [fel *(yans.)* > fel-e+feş] *{ağız} is.* Önemsenmeyen iş. [DS]

felek[1], **-ği** [Ar. felek فلك] *is.* **1.** Gökyüzü; sema; göğün katları. **2.** Dünya; âlem. **3.** Kaderi çizdiğine i-

nanılan gizli güç; talih; şans; kader; baht. **4.** Zaman. **5.** *mit.* Dokuz kat tabakadan meydana geldiği ve her katında birer gezeğen bulunduğu kabul edilen gökyüzü katlarının her biri. **6.** *müz.* Askerî bandoda var olan bir zilli alet. **7.** *{ağız}* Topaç. [DS] **8.** *argo. sf.* (Kişi için) kambur. ⊡ **feleğe küsmek,** *Şanssızlıktan yakınmak; her şeyden elini eteğini çekmek.*|| **feleğin çemberinden geçmiş,** *Hayatın her türlü güçlük ve rahatını görmüş, yaşamış; tecrübe sahibi olmuş.*|| **feleğin sillesini yemek,** *Çok büyük bir darbe yemek; çok büyük zarar etmek.*|| **feleği şaşmak,** *1. Bir olay veya ağır darbenin etkisi ile neye uğradığını bilememek. 2. argo. Bir bayanın etkisinde kalarak şaşalamak; kendinden geçmek. 3. argo. Çok sarhoş olmak.*|| **felek-âvâze,** *{OsT} 1. Felek şöhretli. 2. Derecesi yüksek olan.*|| **felek-câh,** *{OsT} Felek rütbeli; çok yüksek mevkide bulunan.*|| **felek-debdebe,** *{OsT} Etrafında yıldızlar kadar çok kişi bulunan; itibarı yüksek; itibarlı.*|| **felek-i aksâ,** *{OsT} Eski gök bilimcilerine göre dokuzuncu kat gök.*|| **felek-i a'lâ,** *{OsT} Eski gök bilimcilerine göre dokuzuncu kat gök.*|| **felek-i atlas,** *{OsT} Eski gök bilimcilerine göre dokuzuncu kat gök.*|| **felek-i cev-zehr,** *{OsT} Ayın çevresinde görülen parlak halka; ayla; hale.*|| **felek-meşrep,** *{OsT} Felek yaratılışlı; dönek; sözünde durmayan.*|| **felek-seyr,** *{OsT} Yürüyüşü çabuk olan.*|| **felekten bir gece çalmak,** *Eğlenceli, çalgılı, içkili hoşça vakit geçirmek.*|| **felekten kâm almak,** *Felekten öç almak; güzel bir vakit geçirmek.*|| **felekü'l-a'zâm,** *{OsT} Eski gök bilimcilerine göre dokuzuncu kat gök.*|| **felekü'l-eflâk,** *{OsT} Eski gök bilimcilerine göre dokuzuncu kat gök.*|| **felek-zede,** *{OsT} Feleğin sillesini yemiş; talihsiz.*

felek[2]**, -ği** [Yun. falanga] *{ağız} is.* → felenk. [DS]

felekî, [Ar. felek > felekī فلكى / فلكيه] *(feleki:) {OsT} sf.* **1.** Feleğe ilişkin; felekle ilgili olan. **2.** Gök bilimine ait; astronomik.

felekiyat, [Ar. felek > felekiyyāt فلكيات] *(felekiyya:t) {OsT} is.* Gök bilimi; astronomi; ilmü'l-felek.

felekiyun, [Ar. felek > felekiyyūn فلكيون] *(felekiyu:n) {OsT} is.* Gök bilimi ile uğraşanlar; astronomlar.

felemit, [? felemit] *{ağız} is.* Sandık ya da dikiş makineleri içindeki küçük gözlü çekmece. [DS]

felemma, [? felemma] *{ağız} sf.* (Kişi için) çok politik; kurnaz. [DS]

felen, [? felen] *{ağız} is.* Merdiven. [DS]

felenk, -gi [Yun. falanga] *{ağız} is.* **1.** Kaldıraç. **2.** Kayığın kıyıya çekilmesi ya da denize indirilmesi sırasında kullanılan, üzerine don yağı sürülmüş, ortası kertikli ağaçlar. **3.** Büyük kazanları indirip bindirmekte kullanılan sopa. [DS]

felevat, [Ar. felāt > felevāt فلوات] *feleva:t) {OsT} is.* Susuz çöller.

felfelek, -ği [fel *(yans.)* > fel+fel-e-k / fer+fel-e-k] *is.* **1.** Bir tür küçük kelebek. **2.** *bot.* Hurmagillerden kestane büyüklüğünde yemişleri halk hekimliğinde şerit düşürücü olarak kullanılan bir Asya bitkisi, *(Areca catechu).* **3.** Kuşku. ⊡ (birinin içine) **felfelek sokmak,** *Kuşkuya düşürmek; şüphelendirmek; işkillendirmek.*

felfelleme, [fel *(yans.)* > fel+fel-le-me] *is.* Canlılığını kaybetme ve şaşalama; felfellemek eylemi.

felfellemek, [fel *(yans.)* > fel+fel-le-mek] *gçsz. f. [-r] [-l(ı)-yor]* **1.** Canlılığını yitirmek. **2.** Şaşırmak; afallamak. **3.** (Dönen ve sallanan bir cisim için) hızını kaybetmek. **4.** (Kuş için) yorulmak. **5.** (Diş için) çürüyüp sallanmak. **6.** (Organ için) titremek.

felfen, [? felfen] *{ağız} is.* Deve güreşlerinde erkek develeri güreşe hazırlamak için önlerinden çekilip götürülen dişi deve. [DS]

felfene, [Ar. ḫerif + Far. -āne] *{ağız} is.* Herfene. [DS]

felfes[1]**,** [fel *(yans.)* > fel + fes] *{ağız} sf.* **1.** İşe yaramaz. **2.** Köhne; çürük. **3.** (İş için) beceriksizce, baştan savma. **4.** *is.* Dikkatsizlik; düzensizlik; tertipsizlik. [DS]

felfes[2]**,** [fel *(yans.)* > fel + fes / Ar. vesvese] *{ağız} is.* Şüphe; işkil. [DS]

felfeselenmek, [Ar. vesvese => felfese-le-n-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* Kuruntuya düşmek; şüphelenmek. [DS]

felhan, [Ar. felḥān فلحان] *{OsT} is.* Tarlayı bir yıl dinlendirmek için yapılan sürüm; nadas.

feli[1]**,** [? feli] *{ağız} is.* **1.** Serçe. **2.** Küçük kuş. [DS]

feli[2]**,** [Yun. phéli] *{ağız} is.* **1.** Dilim; parça. **2.** Kabak dilimi. [DS]

feliga, [İt. feluca] *{ağız} is.* Küçük kayık; sandal; filika. [DS]

felihaza, [Ar. fe-li-hāz ā فلهذا] *(fe-li-ha:za:) {OsT} zf.* Şunun için; imdi.

felik, -ği [Yun. khelikhi] *{ağız} is.* **1.** Duvar örerken büyük taşlar arasına konulan küçük taşlar; çakıl parçaları. **2.** Büyük taş. [DS]

felk, [? felk] *{ağız} is.* Ekin biçiminde her orak vuruşta orağın ağzından dökülen kısım; bir kerede biçilen ekin demeti. [DS]

fellah, [Ar. felḥ *(toprağı yarma)* > fellāḥ فلاح] *(fellâ:h) {OsT} is.* **1.** Çiftçi; köylü. **2.** Nil kıyısında çiftçilikle uğraşan Mısır'ın yerli halkı. **3.** *mecaz.* Kara derili; arap; zenci.

felle, [? felle] *{ağız} is.* Görünme; belirme; ortaya çıkma. [DS] ⊡ **felle vermek,** *{ağız} 1. Ortaya çıkmak; görünmek. 2. Haber vermek.* [DS]

fellek fellek, [fel *(yans.)* > fel-le-k + fel-lek / fel-lik + fel-lik] *zf. ikile.* → fellik fellik.

fellemek[1]**,** [Yun. pheli *(sürgü)* > fel-le-mek ?] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* (Kapı için) sürgülemek; kilitlemek. [DS]

fellemek[2], [fel *(yans.)* > fel-le-mek ?] *{ağız} gçl. f. [-ir] [-l(i)-yor]* İşkillendirmek; şüpheye düşürmek. [DS]

fellendirmek, [fel-le-n-dir-mek] *{ağız} gçl. f. [-ir]* **1.** İşkillendirmek; şüpheye düşürmek. **2.** Kışkırtmak; bir kimsenin öfkesini artırmak. **3.** (Yara için) bakımsız bırakarak azdırmak. [DS]

fellenmek[1], [fel *(yans.)* > fel-le-n-mek / fel-le-ñ-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* Yaşlılık, hastalık veya yorgunluk gibi sebeplerle sendelemek; tökezlemek. [DS]

fellenmek[2], [fel-le-n-mek / fer-le-n-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* **1.** Şüphelenmek. **2.** Öfkelenmek; hırçınlaşmak; bağırıp çağırmak. **3.** Şiddeti artmak; hızlanmak. [DS]

fellik fellik, [fel *(yans.)* > fel-le-k + fel-lek / fel-lik + fel-lik] *zf. ikile.* Telaş içinde, heyecanla oradan oraya koşarak; koşturarak.

fels, [Lat. follis *(bir torba para)* > Ar. fels فلس] *is.* Eskiden Arap ülkelerinde kullanılan bir bakır para.

felsefe, [Yun. philosophia > Ar. felsefe فلسفه] *is.* **1.** Canlı varlıklar ve eşyanın ilkeleri, insanın evrendeki rolü ile ilgili görüşlerin ve inançların tümü; hikmet bilgisi; filozofi. **2.** Bu tür konular üzerinde eleştirici bir düşünceye dayanan fikirler sistemi. **3.** Bilginin ve varlığın bilimsel olarak araştırılması. **4.** Bir bilimin veya bilgi alanının temelini oluşturan ilkeler bütünü. **5.** Bir filozofun, bir felsefe okulunun, bir çağın öğretisi. **6.** Dünya görüşü; sistem; ideoloji. **7.** Bir konuda kişiye özgü soyut düşünüş. **8.** Düşünme ve bilme sevgisi. ⊕ **felsefe-i ahlâkiye,** *{OsT} Ahlak felsefesi.*|| **felsefe-i dîniye,** *{OsT} Din felsefesi.*|| **felsefe-i tārihiye,** *{OsT} Tarih felsefesi.*|| **felsefe-i ūlā,** *{OsT} İlkçağ felsefesi.*|| **felsefe yapmak,** *Bir olayla ilgili sebep-sonuç ilişkisi kurarak kişisel görüş üretmek.*

felsefeci, [felsefe-ci] *is.* **1.** Bir felsefe öğretisi geliştirmiş olan kişi; filozof; feylesof. **2.** Felsefe konularında uzman veya öğretmen.

felsefî, [Ar. felsefī فلسفى / فلسفيه] *(felsefi:) {OsT} sf.* **1.** Felsefe ile ilgili. **2.** Felsefeye özgü.

felsefiyat, [Ar. felsefe > felsefiyyāt فلسفيات] *(felsefiya:t) {OsT} is.* Felsefî bilgiler; hikmet bilgileri.

felte, [? felte] *{ağız} is.* Tırpanla biçilen ekin demetlerinin sıra ile toplanması işlemi. [DS]

felten, [? felten] *{ağız} sf.* **1.** Karışık; düzensiz; bozuk. **2.** Çetin. [DS]

feluka, [İsp. feluca] *is. dnz.* Kadırgaya benzer küçük bir yelkenli tekne.

fem, -mmi [Ar. femm فم] *{OsT} is.* **1.** Ağız. **2.** *coğ.* Akarsuyun denize döküldüğü yer. **3.** *tar.* Eskiden her türlü ateşli silahın ağzına verilen ad. ⊕ **femm-i lâtif,** *{OsT} Güzel ağız.*|| **femm-i nehr,** *{OsT} Çay, dere, nehir ağzı.*|| **femmü'l-hut,** *{OsT} gök b. Gökkürenin güney yarımküresinde bulunan Hut takım yıldızının en parlak yıldızı, (Fomalhaut).*

femele, [? femele] *{ağız} is.* Ocak başı. [DS] ⊕ **femele taşı,** *{ağız} is. Ocak taşı.* [DS]

femî, [A. femī فمى] *(femi:) {OsT} sf.* Ağızla ilgili; ağza mensup, femmî.

femile, [İt. paramano => fermene > femile] *{ağız} is.* **1.** Şalvarın üzerine giyilen ceket. **2.** Tayyör; ceket. [DS]

feminen, [Lat. femina *(kadın)* > Fr. féminin] *sf.* **1.** Kadınsı. **2.** *dbl.* Dişil.

feminist, [Fr. féministe] *sf.* **1.** Feminizmle ilgili. **2.** Feminizmden yana olan.

feminizm, [Fr. féminisme] *is.* **1.** Kadınların toplum içindeki görev ve sorumluluklarını genişletmeyi amaçlayan öğreti. **2.** *genşl.* Bir erkeğin az veya çok kadın özelliklerini göstermesi.

femmî, [Ar. femmī فمى] *{OsT} sf.* **1.** Ağızla ilgili. **2.** Ağızdan; oral.

fen, -nni [Ar. fenn فن] *{OsT} is.* **1.** Tür; çeşit; cins; sınıf; tabaka. **2.** Hüner; bilim; sanat; teknik; marifet. **3.** Fizik, matematik, kimya gibi deney ve ispatlara dayanan bilimlerin genel adı. **4.** Bilimi uygulama alanına koyan bilgiler. **5.** Hile; tuzak. ⊕ **fenn-i deryā,** *{OsT} Denizcilik bilgileri; deniz bilimi.*|| **fenn-i harb,** *{OsT} Savaş tekniği.*|| **fenn-i inşā,** *{OsT} Güzel yazı yazma sanatı.*|| **fenn-i kimyā,** *{OsT} Kimya bilimi.*|| **fenn-i mādeniyāt,** *{OsT} Madenler bilimi; mineraloji.*|| **fenn-i menāfi'ül-a'zā,** *{OsT} Fizyoloji.*|| **fenn-i mesahā-i arāzî,** *{OsT} Yer ölçümü bilimi; jeodezi.*|| **fenn-i muhārebe,** *Savaş tekniği.*|| (bir işin) **fennini almak,** *O işte ustalık kazanmak; deneyim sahibi olmak.*|| **fenn-i saydelānî,** *{OsT} Eczacılık.*|| **fenn-i tabakātü'l-arz,** *{OsT} Yer bilimi; jeoloji.*|| **fenn-i terbiye-i etfāl,** *{OsT} Eğitim bilimi; pedagoji.*|| **fenn-i teşrîh,** *{OsT} Anatomi.*|| **fenn-i zirā'āt,** *{OsT} Tarım; ekincilik bilgisi.*

fena[1], [Ar. fenā فنا] *(fena:) {OsT} sf.* **1.** İyi niteliği bulunmayan; kötü. **2.** Üzüntü veren; üzücü. **3.** Rahatsız eden; hoşa gitmeyen. **4.** Başkalarına kötülük eden; kötülük yapmaya eğilimi olan. **5.** (Kişi için) istenilen nitelikte olmayan; aranılan niteliği taşımayan. **6.** Davranışları içinde yaşadığı toplumun ahlak kurallarına uymayan; adi; bayağı. **7.** *is.* Yaratılışı kötü insan. **8.** *zf.* Çok; fazla. ⊕ **fena değil,** *Bir parça iyi; zararı yok; şöyle böyle.*|| **fena etmek,** *Kötü davranmak; kötü bir duruma düşürmek.*|| **fena gözle bakmak,** *Kötü niyetler beslemek.*|| **fena hâlde,** *Son derece; fazlasıyla.*|| **fena kalpli,** *Başkalarının kötülüğünü isteyen.*|| **fena olmak,** *1. Bayılır gibi olmak; beden sağlığı bakımından kötüleşmek. 2. Aşırı derecede üzülmek.*|| **fenasına gitmek,** *Çok üzülmek.*|| **fenaya çekmek,** *Olumsuz ve kötü yo-*

rumlamak.|| **fena yapmak,** *Kötü duruma düşürmek.*|| **fenaya sarmak,** *Gidişi kötüye yönelmek.*|| **fena yerine vurmak,** *1. Kötü bir şekilde, tehlike yaratacak biçimde vurmak. 2. mecaz. İşleri durumuyla çok zor durumda bırakmak.*

fena[2], **-a'i** [Ar. fenā' *(yok olma)* فناء] *{OsT} is.* **1.** Gelip geçici olma; ölümlülük. **2.** *tasvf.* İnsanın kendi benliğini Allah'ın varlığında yok etmesi. ⊡ **fenā' bulmak,** *{OsT} Yok olmak.*|| **fenā'-fi'l-aşk,** *{OsT} tasvf. Allah aşkı içinde yok olmak.*|| **fenā'-fi'llāh,** *{OsT} tasvf.* → fenafillah.|| **fenā'-fi'l-pîr,** *{OsT} tasvf. Bütün varlığını pîrin manevi varlığında yok etme.*|| **fenā'-fi'r-resūl,** *{OsT} tasvf. Bütün varlığını Hz. Muhammed'in manevî kişiliğinde yok etme.*|| **fenā'-fi'ş-şeyh,** *{OsT} tasvf. Bütün varlığını şeyhin manevi şahsiyetinde yok etmek.*|| **fenā'-gâh,** *{OsT} Fanilik yeri; ölümlü dünya; bu dünya.*|| **fenā'-pezîr,** *{OsT} Yok olan; fena bulan.*|| **fenā'-yāb,** *{OsT} Yok olan; canlı varlık.*

fenafillah, [Ar. fenā-fi'llāh فنا في الله] *(fena:filla:h) {OsT} is. tasvf.* Sâlikin, duygularından ve iradesinden sıyrılarak ilahî iradeye boyun eğmesiyle benliğinin mutlak yaratanın varlığında yok olması.

fenalaşma, [fena-la-ş-ma] *is.* Fena duruma gelme; fenalaşmak eylemi.

fenalaşmak, [fena-la-ş-mak] *gçsz. f. [-ır]* **1.** Kötü duruma gelmek; kötüleşmek. **2.** (Hasta için) sağlık açısından tehlikeye girmek. **3.** Birdenbire fenalık gelmek; bayılır gibi olmak. **4.** Ahlak bakımından kötüleşmek.

fenalaştırma, [fena-la-ş-tır-ma] *is.* Kötü duruma getirme; fenalaştırmak eylemi.

fenalaştırmak, [fena-la-ş-tır-mak] *gçl. f. [-ır]* **1.** Kötü duruma düşürmek. **2.** Sağlık açısından tehlikeye sokmak. **3.** Ahlak bakımından kötüleşmesine sebep olmak.

fenalık, -ğı [fena-lık] *is.* **1.** Kötü olma durumu; kötüleşme. **2.** İyi, güzel ve genel ahlaka aykırı tutum; kötülük. ⊡ **fenalık etmek,** *Kötülük yapmak.*|| **fenalık** (geçirmek) **gelmek,** *Baygınlık geçirmek; sıkıntıya düşmek.*|| (birinden) **fenalık gelmek,** *O kişi tarafından kötülük yapılmak.*

fenci, [fen-ci] *is.* ve *sf.* **1.** Fen ile uğraşan kimse. **2.** Fen bilimlerinde uzman olan kişi veya öğretmen.

fend[1], [Ar. fend فند] *{OsT}* is. Büyük dağ.

fend[2], [Far. fend فند] *{OsT} is.* Hile; tuzak. ⊡ **fend-bāz,** *{OsT} Tuzak kuran; hibeci; aldatıcı; sahtekâr.*

fendellemek, [fendel-le-mek ?] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* Fırsat bilmek. [DS]

fene, [Ar. fenā'] *{ağız} sf.* Kurnaz; yaman; işgüzar. [DS]

fenekir, [? fenekir] *{ağız} sf.* **1.** Eskimiş; delik deşik olmuş. **2.** Ördek cinsinden bir tür av kuşu. [DS]

fenekmek, [fene-k-mek ?] *{ağız} gçsz. f. [-ir]* Şaşırmak; çaresiz kalmak. [DS]

fener, [Yun. phanarion *(fanusçuk)* / fanari => fener] *is.* **1.** Saydam bir madde ile kapatılmış ve içinde ışık kaynağı bulunan aydınlatma aracı. **2.** Belirli yerlerdeki kulelere yerleştirilmiş ve yanıp sönerek gemicilere yol gösteren ışıklı işaret; deniz feneri. **3.** Tepesinden kulplu askılı kahveci tepsisi; askı. ⊡ **fener alayı,** *Bayram geceleri askerî birliklerce düzenlenen fenerli veya meşaleli gösteri.*|| **fener balığı,** *zool. Vücudunda pek çok ışık verme aygıtı bulunan ve tropik denizlerde yaşayan bir tür balık, (Lophius piscatorius).*|| **fener balığıgiller,** *Kemikli balıklardan vücutları basık, derileri çıplak, ağızları çok büyük, derin denizlerde yaşayan balıklar familyası, (Lophiidae).*|| **fener çekmek,** *1. Elinde fenerle bir kalabalığın önünden yürümek. 2. mecaz. Bir gruba önderlik, liderlik etmek.*|| **Feneri nerede söndürdün?** *Geç gelenlere takılmak için söylenen şaka sözü.*

fenerci, [fener-ci] *is.* **1.** Fener yapan veya satan kimse. **2.** Deniz fenerlerini yakan, bakımını yapan ve koruyan kimse. **3.** Eskiden sokak fenerlerini yakmakla görevli kişi.

fenercilik, -ği [fener-ci-lik] *is.* Fenercinin yaptığı iş ve sahip olduğu meslek.

fenerli, [fener-li] *sf.* **1.** Feneri bulunan. **2.** Fenerbahçe takımını tutan. **3.** *argo.* (Erkek için) sakalı göğsüne kadar sarkan.

Fenerliler, [Fener *(İstanbul'un bir semti)* > Fener-liler] *is. tar.* İmparatorluk döneminde devletin tercümanlık veya dış işleri ile ilgili üst kademelerinde görev yapan Fener Patrikhanesine bağlı Rum ve Ermeni uyruk.

fenersiz, [fener-siz] *sf.* Feneri olmayan; feneri bulunmayan. ⊡ **fenersiz yakalanmak,** *İstenmeyen bir durumda görülmek; tedbirsizlik sonucu pek de hoş olmayan bir durumda yakalanmak.*

feng, [Far. feng فنگ] *{OsT} is. bot.* Ebucehil karpuzu; acırga.

fengerlemek, [teng-er-le-mek ?] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* Bir mevki veya makamdan almak; ayağını kaydırmak; devirmek. [DS]

fengerlenmek, [teng-er-le-n-mek] *{ağız} edil. f. [-ir]* Makamdan alınmak; görevinden alınmak; ayağı kaydırılmak; devrilmek. [DS]

fengire, [teng-ir-e] *{ağız} is.* Yün eğirmekte kullanılan araç; kirman; iğ. [DS]

fenik, -ği [Alm. pfennig] *is.* Alman ve Hollanda kuruşu.

feniklemek, [pan-ik-le-mek ?] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(i)-yor]* Hayrete düşmek; şaşırmak. [DS]

fenikmek, [Fr. panique => fen-ik-mek ?] *{ağız} gçsz. f. [-ir]* **1.** Başı dönmek. **2.** Yarı baygınlık geçirmek; sıkıntı basmak; bunalmak. **3.** Bağırmaktan, ağla-

maktan dolayı baygın veya yorgun düşmek. **4.** Tıknefes olmak; soluğan olmak. **5.** Açlık yüzünden bayılacak gibi olmak; gözü dönmek. **6.** Ürkmek. **7.** Bocalamak; ne yapacağını şaşırmak. **8.** Telaşlanmak; heyecanlanmak. **9.** Yalvarmak. **10.** Çekinmek; sinmek. [DS]

feniksemek, [fenik-se-mek] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-s(i)-yor]* Uykusu kaçmak. [DS]

feniktirmek, [fenik-tir-mek] *{ağız} gçl. f. [-ir]* **1.** Bir kimsenin acele etmesini isteyerek yaptığı işte elini ayağını dolaştırtmak; iki ayağını bir pabuca sokmak. **2.** Korkutmak; şaşırtmak. **3.** Sersemletmek. **4.** Kıvrandırmak. [DS]

fenlenme, [fen-le-n-me] *is.* Bilgi sahibi olma; fenlenmek eylemi.

fenlenmek, [fen-le-n-mek] *dönşl. f. [-ir]* (Kızlar için) yaşının üzerinde bilgi edinmiş olmak.

fennen, [Ar. fennen فنّا] *(fe'nnen) {OsT} zf.* **1.** Bilimsel açıdan; fen bakımından. **2.** Fenne uygun olarak; bilimsel olarak. **3.** Fen ile ilgili olarak.

fennî, [Ar. fennī / fenniyye فنّى / فنّيه] *(fenni:) {OsT} sf.* **1.** Fen ile ilgili. **2.** Tekniğine uygun iş gören. ⊡ **fennî ıstılāh,** *{OsT} Teknik terim.*|| **fennî ta'bir,** *{OsT} Teknik terim.*

fenniyat, [Ar. fenniyyāt فنّيات] *(fenniya:t) {OsT} is.* Teknik bilgiler; teknoloji.

fenniye, [Ar. fenniyye] *sf. dişil.* Fenle ilgili.

fenol, -lü [Yun. phainein *(ışımak)* > Fr. phénol] *is. kim.* **1.** 43°C'ta eriyen katı, renksiz, havada oksitlenince pembeleşen, benzenin C_6H_5OH formülündeki monohidroksilli türevi; hidroksibenzen; fenik asit; karbolik asit. **2.** Aromatik halkaların hidroksilli türevlerinin genel adı.

fenomen, [Yun. phainomena *(görünen nesne)* > Fr. phénomène] *is. fel.* **1.** Bilince yansıyan; bilinçte görünen şey; görüngü; hadise; olay; olgu. **2.** Duyularla ve akıl ile kavranabilen her şey.

fenomenizm, [Fr. phénoménisme] *is. fel.* Zaman ve mekân içinde ortaya çıkan ve deney konusu olabilecek olaylardan başka hiçbir şeyin var olmadığını ileri süren doktrin; görüngücülük; hadisiye.

fenomenoloji, [Fr. phénoménologie] *is.* Bir olaylar topluluğunun tasvir yoluyla ele alınıp incelenmesi; görüngü bilimi.

fenos, [Ar. fānūs] *{ağız} is.* Gemici feneri. [DS]

fenotip, [Fr. phénotype] *is. biy.* Genlerin etkisi ile bireyde ortaya çıkan ve gözle görülebilir nitelikteki kalıtsal özellikler.

fent[1], **-di** [Far. fend فند] *is.* Hile; düzen; desise.

fent[2], [Fr. feinte] *is.* **1.** Şaşırtma. **2.** *spor.* Bazı spor karşılaşmalarında rakibi şaşırtmak için yapılan göstermelik hareket.

feodal, -li [Fr. féodal] *sf.* Derebeylik ile ilgili.

feodalite, [Fr. féodalitè] *is.* Özellikle Batı Avrupa'da toprağı ve üzerinde yaşayan köylüleri tek bir kimsenin malı sayan Orta Çağ siyasi düzeni; derebeylik.

feodalizm, [Fr. féodalisme] *is.* Derebeylikle yönetim sistemi.

feodallik, -ği [feodal-lik] *is.* Derebeylik yönetim sistemi.

fer[1], [fer / fır / fir / för *(yans.)*] *is.* Hızla olduğu yerde dönmeyi, fırlatmayı, fırlanmayı, kaçıp kurtulmayı veya hızını kaybetmeyi anlatan kök. [Zülfikar] *fer fer, fer+fer-e-k, fer+fe-n-de-lik*

fer[2], [Ar. ferʿ فرع] *{OsT} is.* **1.** Dal; budak. **2.** Bir ana kaynaktan ayrılan şey; kol; şube; yan; kenar. **3.** Ayrıntı. **4.** *müz.* Türk musikisinde 16 zamanlı, 12 vuruşlu büyük bir usul. **5.** *dbl.* Sıfat fiil; ortaç. **6.** *sf.* İkinci derecede önemli olan. ⊡ **fer'-i fi'l,** *{OsT} Fiilimsi.*|| **fer'-i tālî,** *{OsT} bot. Bitkinin dibinden süren filiz; sürgün.*

fer[3], [Far. fer فر] *{OsT} is.* **1.** Aydınlık; parlaklık; ışık; parıltı; nur. **2.** (Göz için) canlılık. **3.** Süs; bezek. **4.** Kuvvet; iktidar; erk. ⊡ **fer-i devlet,** *{OsT} Devletin yaptırım gücü; egemenlik.*

fer[3], **-rri** [Ar. ferr فرّ] *{OsT} is.* Geri çekilme; ricat; kaçma.

ferace, [Yun. foresia / Ar. fereciye / ferec > ferāce فراجه] *(fera:ce) {OsT} is.* **1.** Eskiden genellikle kadınların sokağa çıkarken üstlerine giydikleri bir tür manto. **2.** Ulema sınıfının törenlerde giydiği bir tür cüppe. **3.** Mevlevilerin giydiği önü açık hırka.

feraceli, [ferace-li] *(fara:celi) sf.* Ferace giymiş olan.

feracelik, -ği [ferace-lik] *(fera:celik) sf.* (Kumaş için) ferace yapmaya uygun veya ferace yapmak için ayrılmış olan.

ferade ferade, [Ar. ferd > *OsT.* firāde فراده] *(fira:de) {OsT} zf ikile.* Birer birer; teker teker.

feradis, [Ar. firdevs > ferādīs فراديس] *(fera:di:s) {OsT} is.* **1.** Bahçeler. **2.** Cennetler. ⊡ **ferādis-i cennet,** *{OsT} Cennet bahçeleri.*

feragat, -ti [Ar. ferāġ > *OsT.* ferāġat فراغت] *(fera:gat) {OsT} is.* **1.** Kendi isteğiyle hakkından vazgeçme. **2.** Hükümdarların hükümdarlık hakkından vazgeçmesi. **3.** *huk.* Bir kimsenin bir mal veya haktan, bir himaye aracından, bir yükümlülük veya görevden kendi iradesi ile vazgeçtiğini belirten eylem ve işlem. ⊡ **feragat etmek,** *1. El çekmek. 2. Vazgeçmek. 3. Tokgözlü davranmak.*|| **ferāgat-i nefs,** *{OsT} Kendini feda etme.*|| **ferāgat-kâr,** *{OsT} Hakkından vazgeçen; feragat sahibi.*

feragatli, [ferāgat-li] *(fera:gatli) sf.* Vazgeçebilen; fedakârlık edebilen.

ferağ[1], [Ar. ferāġ فراغ] *(fera:ğ) {OsT} is.* **1.** Boşluk;

vakum. **2.** Bir işten veya haktan vazgeçme; el çekme; çekilme. **3.** Dinlenmeye çekilme; istirahat; rahat; huzur; asayiş. **4.** Başkasına bırakma. **5.** Bir mülkü sahipsiz bırakma; boşaltma. **6.** *huk.* Bir mülkü başka birisinin üzerine geçirtme, onun üzerine tescil ettirme. ⊡ **ferağ etmek** (eylemek), *1. Her şeyden el çekmek; çekilmek. 2. Başkasına bırakmak.*|| **ferāğ-ı bāl,** *Gönül rahatlığı.*|| **ferāğ-ı bātıl,** *{OsT} huk. Sözleşmede bulunması gerekli olan şartlardan biri veya daha fazlası eksik olarak ferağ; geçersiz ferağ.*|| **ferāğ-ı fāsid,** *{OsT} huk. Temel şartlardan biri bulunmaksızın yapılan ferağ; bozuk ferağ.*|| **ferāğ-ı kat'î,** *{OsT} Herhangi bir kayıt ve şart konulmaksızın yapılan ferağ.*|| **ferağ ü intikāl,** *{OsT} Alım satımda yürütülen tapu işlemleri.*

ferağ[2], [Far. ferāġ فراغ] *(fera:ğ) {OsT} is.* Serin rüzgâr.

ferah[1], [Ar. feraḥ فرح] *{OsT} is.* Sevinme; iç açıklığı; sevinç. ⊡ **ferah-āver,** *{OsT} Sevinç getiren.*|| **ferah-bahş,** *{OsT} Sevinç veren.*|| **ferah-engîz,** *{OsT} Bir lale türü.*|| **ferah-feşān,** *{OsT} Sevinç saçan.*|| **ferah-fezā,** *{OsT} Sevinç artıran; iç açan; ferahefzâ.*|| **ferah-nāk,** *{OsT} Sevinçli.*

ferah[2], [Far. ferāḫ فراخ] *(fera:h) {OsT} sf* **1.** Bol; geniş. **2.** Havadar ve aydınlık; açık. ⊡ **ferah-āstîn,** *{OsT} 1. Kolunun yeni bol olan. 2. Cömert; eli açık.*|| **ferāh-āver,** *{OsT} Sevindiren; sevinç getiren; ferah getiren.*|| **ferāh-bahş,** *{OsT} Ferah bağışlayan; sevinç veren.*|| **ferāh-dehen,** *{OsT} Ağzı geniş: çok konuşan; geveze.*|| **ferāh-dest,** *{OsT} Eli açık; eli geniş; cömert.*|| **ferāh-destî,** *{OsT} El açıklığı; cömertlik.*|| **ferāh-ebrū,** *{OsT} Güler yüzlü.*|| **ferāh-efşān,** *{OsT} Ferah saçan; sevinç veren.*|| **ferāh-efzā,** *{OsT} Sevinç artıran; gönle açıklık veren; iç açıcı; sefalı; ferah artıran.*|| **ferāh-engîz,** *{OsT} Meşhur bir tür lale.*|| **ferah fāhur,** *{OsT} 1. Geniş. 2. Bolluk içinde.*|| **ferah ferah,** *Bol bol; rahat rahat.*|| **ferāh-fezā,** *{OsT}* → ferahfeza.|| **ferāh-gâm,** *{OsT} Mesut; bahtiyar; mutlu; kutlu.*|| **ferāh-gûn,** *{OsT} Mutlu.*|| **ferāh-nāk,** *{OsT}* → ferahnak.|| **ferāh-rev,** *{OsT} 1. Seyrek adımlarla ve acele yürüyen. 2. Tez canlı. 3. İsraf eden.*|| **ferāh-rū,** *{OsT} Güler yüzlü.*|| **ferāh-sāl,** *{OsT} Bereketli yıl.*|| **ferāh-zār,** *{OsT} Ferahlık veren yer.*

ferahan, [Ar. ferāḥan فراحاً] *(fera:han) {OsT} zf.* Sevinçle; neşeyle.

ferahem, [Far. ferāhem فراهم] *(fera:hem) {OsT} is.* **1.** Toplanma; birikme. **2.** *sf.* Toplu; derli.

ferahet, [Far. ferāhet فراهت] *(fera:het) {OsT} is.* Şan ve şeref.

ferahfeza, [Ar. ferāḥ + Far. fezā فرحفزا] *(fera:hfeza:) {OsT} sf.* **1.** Sevinç artıran; gönle açıklık veren. **2.** *is. müz.* Türk müziğinde bir birleşik makam.

ferahi, [Far. ferāḫī فراخى] *(fera:hi:) {OsT} is.* **1.** Bolluk; genişlik; rahatlık. **2.** Ucuzluk. **3.** *tar.* Eskiden güvenlik güçlerinin boyunlarına taktıkları para biçimindeki ve üzerinde *kanun* yazılı arma. **4.** *tar. as.* İmparatorluk döneminde, erlerin fesleri üzerine diktikleri yuvarlak sarı tepelik.

ferahlama, [ferah-la-ma] *is.* Ferah bir duruma gelme eylemi.

ferahlamak, [ferah-la-mak] *gçsz. f. [-r] [-l(ı)-yor]* **1.** Üzüntüden, sıkıntıdan kurtulmak; rahatlamak. **2.** Genişlemek; açılmak.

ferahlandırma, [ferah-la-n-dır-ma] *is.* Ferah bir duruma getirme eylemi.

ferahlandırmak, [ferah-la-n-dır-mak] *gçl. f. [-ır]* Ferahlanmasını sağlamak.

ferahlanma, [ferah-la-n-ma] *is.* Ferah bir durum alma eylemi.

ferahlanmak, [ferah-la-n-mak] *dönşl. f. [-ır]* Ferah bir durum almak.

ferahlatıcı, [ferah-la-t-ıcı] *sf.* Ferahlık veren; ferahlık sağlayan.

ferahlatma, [ferah-la-t-ma] *is.* Ferahlık sağlama eylemi.

ferahlatmak, [ferah-la-t-mak] *gçl. f. [-ır]* Ferahlık sağlamak.

ferahlık, -ğı [ferah-lık] *is.* **1.** Geniş ve rahat olma durumu; genişlik; bolluk; rahatlık. **2.** Sıkıntıdan, üzüntüden uzak olma durumu; huzur ve mutluluk; gönül rahatlığı.

ferahnâk, -ki [Ar. ferāh + Far. -nāk فرحناك] *(fera:hna:k) {OsT} sf.* **1.** Sevinçli. **2.** *is.* Türk musikisinde, şen ve hafif konuları işleyen birleşik bir makam.

ferahnüma, [Ar. ferāh + Far. nümā فرحنما] *(fera:hnüma:) {OsT} sf.* **1.** Gönül açıklığı, sevinç gösteren. **2.** *is.* Türk musikisinde, Hüseyin Saadettin Arel tarafından bulunan ve kürdî dizisinin yegâh perdesi üzerine göçürülmesi ile elde edilmiş olan bir makam.

ferahur, [Far. ferāhōr فراخور] *(fera:hu:r) {OsT} sf* Uygun; münasip.

feraid, [Ar. ferīd > ferā'id فرائد] *(fera:id) {OsT} is.* **1.** Avcı kuşlar. **2.** Donmuş, katılaşmış şeyler. **3.** *is.* Kendi reyi ile hareket edenler.

feraine, [Ar. fir'avn > ferā'ine فراعنه] *(fera:ine) {OsT} is.* Firavunlar.

feraiş, [Ar. ferş *(döşeme)*> ferīş *(odacı)*> ferāiş فرائش] *(fera:iş) {OsT} is.* **1.** Oda hizmetçileri; odalıklar. **2.** Yataklar; döşemeler.

feraiz, [Ar. farż > ferāiż فرائض] *(fera:iz) {OsT} is.* **1.** Farizalar. **2.** *huk.* İslam hukukunda yasal mirasçılık bölümünü konu alan hukuk dalı. ⊡ **ferāiz-i diniye,**

{OsT} Dinî farzlar.|| **ferāiz ilmi,** *{OsT} huk. Miras bilgileri.*

ferak, [? ferak] *{ağız} is.* Servet. [DS]

feramin, [Far. fermān >Osm. T. ferāmin فرامين] *(fera:-min) {OsT} is.* Fermanlar; emirler; buyruklar; buyrultular.

feramuş, [Far. ferāmūş / ferāmuş فراموش] *(fera:muş) {OsT} is.* Hatırdan çıkarma; unutma.

feramuşi, [Far. ferāmūşī فراموشى] *(fera:mu:şi:) {OsT} is.* Unutma.

feramüş, [Far. ferāmüş فراموش] *(fera:müş) {OsT} is.* → feramuş.

fer'an, [Ar. ferʿ > ferʿan / ferʿen فرعًا] *(fe'r-an) {OsT} zf.* İkinci dereceden olarak.

feraset, [Ar. ferese *(keskin bakma)* > firāset فراست] *(fera:set) {OsT} is.* Anlayış; seziş; idrak.

ferasetli, [feraset-li / firaset-li] *(fera:setli) sf.* Anlayış ve sezme yeteneği bulunan.

ferasetsiz, [feraset-siz / firaset-siz] *(fera:setsiz) sf.* Anlayış ve seziş yeteneği olmayan.

feraşe, [Ar. ferş > ferāşe فراشه] *(fera:şe) {OsT} is. zool.* Gece kelebeği; pervane.

feraşet, [Ar. ferş > ferāşet فراشت] *(fera:şet) is.* **1.** Atçılık; binicilik. **2.** Yayma, döşeme ve süpürme gibi mekân düzeni ve temizlik işleri. **3.** Kâbe'yi ve Hz. Peygamberin türbesini süpürme, temizleme işi. ⊡ **ferāşet ber'atı,** *{OsT} tar. Kâbe'yi süpürüp temizlemekle görevli olan kimselere verilen izin belgesi.*|| **ferāşet bohçası,** *{OsT} tar. Her yıl hac mevsiminde Kâbe'yi temizlemekle görevli olanlara verilmek üzere İstanbul'dan gönderilen hediyeler.*|| **ferāşet-i şerîfe,** *{OsT} tar. Haremeyn adı verilen Mekke ve Medine'de bulunan kutsal mekânların süpürülüp temizlenmesi işi ve görevi.*|| **ferāşet-i şerîfe ber'atı,** *{OsT} tar. Feraşet beratı.*|| **ferāşet-i şerîfe vekili,** *{OsT} tar. Kâbe'nin temizliğiyle görevli olanların İstanbul'daki temsilcisi.*

feravan, [Far. ferāvān فراوان] *(fera:va:n) {OsT}* Çok bol; fazla; aşırı.

-feraz, [Far. ferāz فراز] *(fira:z) {OsT} son ek.* Sonuna getirildiği farsça isimlerden *"yükselten, yukarı kaldıran"* anlamlarında birleşik sıfatlar yapan son ek. *ser-firaz.*

feraz, [Far. ferāz فراز] *(fira:z) {OsT} is.* **1.** Yokuş; çıkış. **2.** Yükseklik. **3.** *sf.* Yüksek; yukarı. **4.** Yükselten; yukarı kaldıran. ⊡ **ferāz ü nişîb,** *{OsT} Yokuş ve iniş.*

ferbal, -li [Far. ferbāl / ferbāle فربال / فرباله] *(ferba:l) {OsT} is.* Etrafı pencereli yaz köşkü; çardak.

ferbih, [Far. ferbih فربه] *{OsT} sf.* Semiz; etli; toplu; besili.

ferbihi, [Far. ferbihī فربهى] *(ferbihi:) {OsT} is.* Semizlik; etlilik; yağlılık.

ferbihlik, -ği [ferbih-lik] *is.* Semizlik; yağlılık; etlilik.

ferbiyun, [Ar. ferbiyūn فربيون] *(ferbiyu:n) {OsT} is.* Sıcak ülkelerde yetişen bir sütleğen türü olan *Euphorbia*'dan çıkarılan ve iâç olarak kullanılan bir zamk.

ferbiyuniye, [Ar. ferbiyūniyye فربيونيه] *(ferbiyu:niye) {OsT} is. bot.* Sütleğengiller, *(Euphorbiaceae).*

ferc, [Ar. ferc فرج] *{OsT} is.* → ferç. ⊡ **fercü'l-bahr,** *{OsT} zool. Deniz anası.*

fercad, [Far. fercād فرجاد] *(ferca:d) {OsT} sf.* (Kişi için) bilgin ve erdemli.

fercam, [Far. fercām فرجام] *(ferca:m) {OsT} is.* **1.** Bir işin sonu; akıbeti. **2.** Yarar; kâr; fayda; menfaat. ⊡ **fercām-gâh,** *{OsT} 1. Son; akıbet yeri. 2. Mezar; kabir.*

ferce, [Ar. fürce فرجه] *{OsT} is.* → fürce.

ferç, -ci [Ar. ferec *(yarma)* > ferc فرج] *is.* **1.** Yarık; çatlak. **2.** *biy.* Canlılarda dişi üreme organının dış kısmı.

ferd, [Ar. ferd فرد] *{OsT} sf.* **1.** Yalnız olan; tek; eşi olmayan. **2.** (Sayı için) tek. **3.** *is.* Kişi; şahıs. **4.** *ed.* Altı veya üstü olmayan tek beyit; müfred. ⊡ **ferd ā ferd,** *{OsT} Tek tek; fert fert.*|| **ferd-en-ferdā,** *{OsT} Fert fert.*|| **ferd-i āferîde,** *{OsT} Hiç kimse.*|| **ferdü'l-ferd,** *{OsT} İkiye bölünemeyen sayı.*

ferda, [Far. ferdā فردا] *(ferda:) {OsT} is.* **1.** Erte; ertesi gün; yarın. **2.** Gelecek zaman. **3.** Öbür dünya; ahret; kıyamet. ⊡ **ferdalara salmak,** *Geleceğe bırakmak.*|| **ferdā-yı kıyāmet,** *{OsT} Kıyametten sonra.*

ferdaniye, [Ar. ferdāniyye فردانيه] *(ferda:niye) {OsT} is. fel.* Bireycilik.

ferdaniyet, [Ar. ferdāniyyet فردانيت] *(ferda:niyet) {OsT} is.* Birlik; teklik; eşsizlik.

ferdasız, [ferda-sız] *(ferda:sız) {OsT} sf.* **1.** Geleceksiz; sonuçsuz; sonu olmayan. **2.** *mecaz.* Ümitsiz.

ferde, [Ar. ferde فرده] *is.* **1.** Dişi. **2.** Küçük denk; top. **3.** Ticarî eşya paketi.

ferdî, [Ar. ferd > ferdī فردى / فرد] *(ferdi:) {OsT} sf.* **1.** Bireyle ilgili; bireye ait; bireysel. **2.** Tek başına yapılan. **3.** Kişisel.

ferdiye, [Ar. ferdiye فرديه] *{OsT} is.* Bireycilik.

ferdiyet, [Ar. ferd > ferdiyyet فرديت] *{OsT} is.* **1.** Teklik; birlik. **2.** Bireysellik.

ferdiyetçi, [ferdiyet-çi] *sf.* **1.** Kişi haklarının savunan. **2.** Bireycilikten yana olan; bireyci.

ferdiyetçilik, -ği [ferdiyet-çi-lik] *is.* **1.** Bireyin haklarının toplumun haklarından daha önde geldiğini savunan toplumsal görüş; bireycilik; individüalizm. **2.** *fel.* Bütüne, genele değil de bireye, tek olana üstünlük tanıyan görüş. **3.** Bütün değerlerin toplumdan değil de bireyden çıktığını savunan görüş.

fere, [Ar. ferḫe فرخه > fere] *{ağız} is.* **1.** Kuş yavrusu; civciv. **2.** Civcivlikten çıkıp yenilebilecek duruma gelmiş tavuk; piliç. [DS]

ferec[1], [Ar. farrāş] *{ağız} is.* Süprüntüyü alıp atmak için kullanılan kürek biçimindeki araç; faraş. [DS]

ferec[2], [Ar. ferec فرج] *{OsT} is.* **1.** Sıkıntı, üzüntü ve tasadan kurtulma. **2.** Üzüntü, dargınlık ve sıkıntıdan sonra gelen sevinç. **3.** Zafer. ⊡ **ferec ba'de'ş-şidde,** *{OsT} Şiddetten sonra gelen kolaylık; darlıktan ve kederden sonra gelen sevinç.*

fereci, [Ar. ferec > ferecī فرجى] *(fereci:) {OsT} is.* Önü açık Mevlevî hırkası.

ferecik, -ği [Ar. ferrecī => ferecik] *{ağız} is.* Çoban kepeneği. [DS]

ferek[1], **-ği** [Yun. kharaks *(kamış)* => herek > ferek] *{ağız} is.* **1.** Asma çubuklarını bağlamak için dibine dikilen kuru ağaç; herek. **2.** Üzüm verecek hâle gelmiş bulunan bağ çubuğu. **3.** Dam üzerine atılan ağaç. [DS]

ferek[2], **-ği** [? ferek] *{ağız} is.* Bir tazı ile herhangi bir köpeğin çiftleşmesinden doğan melez bir cins av köpeği. [DS]

ferengis, [Far. ferengīs فرنگيس] *(ferengi:s) {OsT} is. gök b.* Çoban yıldızı.

feres[1], [Ar. feres فرس] *{OsT} is.* At; beygir. ⊡ **feresü'l-bahr,** *{OsT} Su aygırı, (Hippototamus).*|| **Feresü'l-hayāt,** *{OsT} Cebrail'in atı.*

feres[2], [Far. feres فرس] *{OsT} is.* **1.** Oyun. **2.** Satranç taşlarından biri olan at.

feresiye, [Ar. feresiyye فرسيه] *{OsT} is. zool.* Atgiller; hayliye.

ferez, [Far. -efraz *(yükselen)* > firez فرز] *{ağız} is.* Ekin biçildikten sonra tarlada kalan kısım; anız. [DS]

ferfana, [Ar. ḫerif + Far. -āne] *{ağız} is.* Herfene. [DS]

ferfane, [Ar. ḫerif + Far. -āne] *{ağız} is.* Herfene. [DS]

ferfar, [Ar. ferfār فرفار] *(ferfa:r) {OsT} sf.* Geveze; çalçene; farfara.

ferfellemek, [ferfel-le-mek ?] *{ağız} gçsz. f. [-r] (-l(i)-yor]* Yaşlılık yüzünden güçten düşmek. [DS]

ferfendelik, -ği [ferfen-de-lik / ferfen + del-ik ?] *{ağız} is.* Çocukların kurtlu fındıkların deliğine bir kibrit çöpü takarak çevirdikleri bir oyuncak. [DS]

ferfene, [Ar. ḫerif + Far. -āne] *{ağız} is.* Herfene. [DS]

ferfere[1], [Ar. ḫerif + Far. -āne] *{ağız} is.* **1.** Düğün yemeği. **2.** Çocukların, malzemesini ayrı ayrı evlerden toplayarak kırda yaptıkları pilav. [DS]

ferfere[2], [Fr. perforaire] *{ağız} is.* Zımba makinesi; delgi. [DS]

ferfere, [Ar. ferfere فرفره] *{OsT} is.* **1.** Akılsızlık; hafifmeşreplik. **2.** *{ağız}* Hırsızlık. **3.** *sf.* Gürültü patırtıcı; ağzı kalabalık. [DS]

ferferek, -ği [Far. ferferek فرفرك] *{ağız} is.* Pervane. [DS]

ferferlemek, [fer+fer-le-mek ?] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(i)-yor]* Çok yorulmak; yorgunluktan düşecek hâle gelmek. [DS]

ferfilemek, [ferfi-le-mek ?] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(i)-yor]* (Çocuk için) sesi kesilinceye kadar bağırmak. [DS]

ferfilişli, [ferfiliş-li] *{ağız} sf.* Eli işe yatkın olmayan. [DS]

ferfillemek, [ferfil-le-mek ?] *{ağız} gçsz. f. [-r [-l(i)-yor]* Yaşlılık yüzünden güçten düşmek. [DS]

ferfine, [Ar. ḫerif + Far. -āne] *{ağız} is.* Köy kahvelerinde, köy odalarında ortaklaşa yapılan pilav için kişi başına düşen para. [DS]

ferfit, [? ferfit] *{ağız} sf.* Zayıf. [DS]

ferforje, [Fr. fer *(demir)* + forger *(döverek şekil verme)* > fer forgé] *is.* Korda yumuşatılıp dövülerek çeşitli şekiller verilen demir çubuk; dövme demir.

ferg, [Erme. herg] *{ağız} is.* Tarlayı güçlendirmek için hıdrellezden sonra yapılan nadas. [DS]

fergand, [Far. ferġand / ferġande فرغند / فرغنده] *{OsT} is.* **1.** *bot.* Sarıldığı ağacı kurutan bir sarmaşık. **2.** Kötü koku. **3.** *sf.* Kokmuş.

ferhad, [Far. ferhād / ferhāt فرهاد] *(ferha:t) {OsT} sf.* → ferhat.

ferhal, -li [Far. ferḫāl فرخال] *(ferha:l) {OsT} is.* Kıvırcık ve dolaşık olmayan uzun saç.

ferhan[1], [Ar. ferah > ferḥān فرحان] *(ferha:n) sf.* **1.** Sevinçli; mutlu. **2.** Memnun.

ferhan[2], [Ar. felḥān => ferhan] *{ağız} is.* Nadas.

ferhane, [Fr. frank + Far. ḫāne => fer-ḫāne فرخانه] *(ferha:ne) {OsT} is.* Türkiye'de yabancıların oturdukları büyük misafirhaneler; firenkhane.

ferhaş, [Far. ferḫāş فرخاش] *(ferha:ş) {OsT} is.* Savaş; kavga.

ferhat[1], [Ar. ferhat فرحت] *{OsT} is.* **1.** Sevinç; neşe. **2.** İyi haber getiren kişiye verilen hediye; muştuluk; müjdelik.

ferhat[2], [Far. ferhād / ferhāt فرهاد] *(ferha:t) {OsT} sf.* Güçlüğü yenip bir yeri ele geçiren.

ferheng, [Far. ferheng فرهنگ] *{OsT}* *is.* **1.** Su yolu. **2.** Bilgi; ustalık; hüner; yetenek. **3.** Akıl. **4.** Edep. **5.** Farsça sözlük.

ferhest, [Far. ferhest فرهست] *{OsT}* *is.* Sihir; sihirbazlık; büyü.

ferhunde, [Far. ferḫunde فرخنده] *{OsT}* *sf.* Kutlu; mübarek; uğurlu. ⊡ **ferhunde-fâl,** *{OsT} Falı uğurlu olan; talihli.*|| **ferhunde-gî,** *{OsT} Uğurluluk; kutluluk.*|| **ferhunde-pā,** *{OsT} Ayağı uğurlu.*|| **ferhunde-rey,** *{OsT} Oyu uğurlu.*|| **ferhunde-tāli',** *{OsT} Talihi uğurlu.*

fer'î, [Ar. ferᶜ *(dallanma)* > ferᶜī / ferᶜiyye فرعى / فرعيه] *(fer-i:) {OsT}* *sf.* **1.** Kökten olmayıp ayrıntı niteliği taşıyan. **2.** İkinci dereceden olan; ikincil. ⊡ **fer'î aynî hak,** *{OsT}* *huk. Bir alacağı garanti etmek amacıyla ona bağlı olarak kurulan herhangi bir rehin.*|| **fer'î zilyed,** *{OsT}* *huk. Bir şey üzerinde sınırlı bir hak ile elde bulundurma.*

feria, [Lat. feria] *is.* **1.** Hiçbir iş yapılmayan gün. **2.** Panayır şenlikleri ve boğa güreşleriyle geçen bayram.

feribot, [İng. ferry *(taşıyan)* + boat *(tekne)*] *is.* Tren, taşıt ve bunlara ait yolcuların taşınması için özel olarak düzenlenmiş gemi; araba vapuru.

feriç, -ci [? feriç] *{ağız}* *is.* **1.** Keklik yavrusu. **2.** Yumurtlama çağına gelmiş piliç. [DS]

ferid[1], [Ar. ferīd / ferīde فريد / فريده] *(feri:d) {OsT}* *sf.* **1.** Tek; eşi bulunmayan; benzersiz. **2.** *is.* Dizilmiş inci tanesi; çok değerli inci. ⊡ **ferîdü'd-dehr,** *{OsT} Zamanında tek olan; eşi bulunmayan; devrinin bir tanesi.*|| **ferîdü'l-asr,** *{OsT} Zamanın bir tanesi.*|| **ferîdü'z-zemān,** *{OsT} Zamanın bir tanesi.*

ferid[2], [Far. ferīd فريد] *(feri:d) {OsT}* *is.* **1.** Avcı kuş. **2.** *sf.* Donmuş; katılaşmış.

feride[1], [Ar. ferd > ferīde فريده] *(feri:de) {OsT}* *sf.* **1.** Eşi ve benzeri olmayan; eşsiz; tek. **2.** *is.* İri ve tek inci tanesi.

feride[2], [Far. ferīde فريده] *(feri:de) {OsT}* *sf.* **1.** Başına buyruk. **2.** Gururlu.

feride[3], [? feride] *{ağız}* *sf.* Acele. [DS]

feridun, [Far. ferīdūn فريدون] *(feri:du:n) {OsT}* *is.* Sekizinci gök.

ferifte, [Far. ferīfte فريفته] *{OsT}* *sf.* → firifte.

ferih, [Ar. feraḥ > feriḥ فرح] *{OsT}* *sf.* Çok sevinçli. ⊡ **ferîh fahûr,** *{OsT} 1. Bolluk içinde; sıkıntısız; rahat ve sevinçli. 2. İftihar ederek.*

ferihmek, [Ar. ferīḥ => ferih-mek] *{ağız}* *gçsz. f. [-ir]* **1.** Siniri, hırsı geçmek. **2.** Açılmak; ferahlamak. [DS]

ferik[1], **-ğı** [Ar. fırḳa > ferīḳ فريق] *(feri:k, k kalın söylenir) {OsT}* *is.* **1.** İnsan topluluğu; cemaat. **2.** *as.* Tümene veya kolorduya kumanda eden general; tümgeneral, korgeneral. ⊡ **ferîk-ı evvel,** *{OsT} Korgeneral; birinci ferik.*|| **ferîk-ı sânî,** *{OsT} Tümgeneral; ikinci ferik.*

ferik[2], **-ği** [Ar. ferīk فريك] *(feri:k) {OsT}* *is.* **1.** Olgun buğday tanesi. **2.** *{ağız}* Taze fasulye. [DS] **3.** *{ağız}* Buğday başaklarının yeni sertleşmeye başladıkları zamanki durumu. [DS]

ferik[3], **-ği** [Erme. varek => ferik / felik] *{ağız}* *is.* **1.** Keklik, bıldırcın ve tavuk yavruları; piliç. *{eAT} (aynı)* **2.** Kümes hayvanlarının civcivlikten çıkmış yavruları. **3.** Dişi tavuk yavrusu; piliç. **4.** Dişi hindi. **5.** Bir tür elma. **6.** Kuma. **7.** Sarı akrep. **8.** *sf.* Genç; taze; körpe. **9.** (Kişi için) yaşını göstermeyen; olduğundan daha genç görünen. [DS]

ferikan, [Ar. fırḳa > ferīḳ > ferīḳān فريقان] *(feri:ka:n) {OsT}* *is.* Topluluklar.

ferike, [Erme. varek] *{ağız}* *is.* Tavuk. [DS]

ferikeyn, [Ar. ferīḳ-ayn فريكين] *(feri:kayn) {OsT}* *is.* *as.* Savaşan iki taraf.

feriklemek[1], [fer *(yans.)* > fer-ik-le-mek] *{ağız}* *gçsz. f. [-r] [-l(i)-yor]* **1.** Belli etmeden, görünmeden kaçmak. [DS]

feriklemek[2], [ferik-le-mek] *{ağız}* *gçsz. f. [-r] [-l(i)-yor]* (Yeni dikilen lahanalar için) gelişmeye başlamak. [DS]

feriklik, -ği [ferik-lik] *is.* Ferik olma durumu; ferik rütbesi; generallik.

ferikmek, [fer *(yans.)* > fer-ik-mek] *gçsz. f. [-ir]* **1.** Korkudan soluk soluğa kalmak. **2.** *gçl. f.* (Hayvan vb. için) ürkütmek.

ferimek, [Ar. fāriġ => farı-mak] *{ağız}* *gçsz. f. [-r]* **1.** Yaşlanmak. **2.** Güçten düşmek. **3.** Güzelliğini yitirmek. **4.** Bir işten soğumak. [DS]

ferisî, [Yun. pharisaios > Ar. ferisī فرسى] *is.* Hristiyanlığın ilk yıllarında türeyen bir Yahudi tarikatının üyesi.

ferişțah, [Far. ferişte فرشته] *is.* **1.** Öncü; önde; birinci. **2.** *argo.* Bir şeyin en iyisi; en iyi örnek. **3.** *argo.* (Kişi için) bir şeyi en iyi yapan kimse. ⊡ **ferişțahını şaşırmak,** *argo. Dengesizlikten ne yapacağını bilememek; afallamak.*

ferişte, [Far. firişte فرشته] *{OsT}* *is.* Melek.

ferişti, [Soğd. frişti / brişti] *{eT}* *is.* Melek. [EUTS]

ferit, [Ar. ferd > ferīd فريد] *(feri:t)* *sf.* **1.** Eşi ve benzeri olmayan; eşsiz; tek. **2.** Dizilmiş inci.

fer'iye, [Ar. ferᶜ *(dallanma)* > ferᶜī / ferᶜiyye فرعى / فرعيه] *(fer-iye) {OsT}* *sf.* → fer'î.

feriz, [Far. efrāz *(yükselen)* > firez /feriz] *{ağız}* *is.* Ekini alınmış tarla; anız. [DS]

feriza, [Ar. farż > farīża فريضه] *(feri:za) {OsT} is.* → fariza.

ferk, [Erme. herg] *{ağız} is.* **1.** Sürülmüş tarla. **2.** *sf.* (Tutmak için) eğreti. **3.** Beceriksiz. [DS] ⇗ **ferk etmek,** *{ağız} Tarlayı birkaç yıl boş bırakmak.* [DS]|| **ferkine garmak,** *{ağız} İnme inmek; kötü bir hastalığa tutulmak.* [DS]

Ferkad, [Ar. ferḳad فرقد] *{OsT} is. gök b.* → Ferkadan.

Ferkadan, [Ar. ferḳadān فرقدان] *(ferkada:n) {OsT} özl. is. gök b.* Küçük Ayı kümesinin en parlak iki yıldızı olan Düb ve Merak adlı yıldızların ikisine birden verilen ad; *(Ursae Minoris).*

ferkinti, [ferk-inti] *{ağız} is.* Mezarlık. [DS]

ferlemek, [fer-le-mek] *gçsz. f. [-r] [-l(i)-yor] argo.* Kaçmak; sıvışmak.

ferli, [fer-li] *sf.* (Göz için) parlak; ışıltılı.

-ferma, [Far. fermūden *(buyurmak)* > -fermā فرما] *(ferma:) {OsT} son ek.* Sonuna getirildiği Farsça isimlerden *"buyuran, süren"* anlamlarında birleşik sıfatlar yapan son ek. *hüküm-fermā (egemenlik sürdüren)*

ferma[1], [Far. fermūden *(buyurmak)* > fermā فرما] *(ferma:) {OsT} sf.* **1.** Buyuran; emreden. **2.** Süren. ⇗ **fermā etmek,** *{OsT} 1. Sürmek. 2. İşaret etmek; göstermek.*

ferma[2], [İt. ferma] *(fe'rma) is.* Av köpeğinin, avı gizlendiği yerden gözlemesi.

ferman, [Far. fermūden *(buyurmak)* > fermān فرمان] *(ferma:n) {OsT} is.* **1.** Buyruk; emir; hüküm. **2.** *tar.* İmparatorluk döneminde padişahlar tarafından çıkarılan yazılı özel emirler. **3.** Allah'ın buyrukları. **4.** *hat.* Fermanlarda kullanılan bir yazı türü. **5.** *huk.* Diplomatik yazışma. ⇗ **fermān-ber,** *{OsT} Aldığı buyruğa uyan.*|| **fermān-berdār,** *{OsT} Fermana uyan.*|| **fermān-berdārî,** *{OsT} Fermana uyarlık.*|| **ferman çıkmak,** *tar. Padişah tarafından herhangi bir konuda emir verilmek.*|| **fermān-dih,** *{OsT} Fermanı yürüyen; sözü geçen.*|| **ferman dinlememek,** *Hiçbir kuralı dinlemeden, başına buyruk hareket etmek.*|| **fermān-fermā,** *{OsT} Fermanı yürüyen; sözü geçen.*|| **ferman gemisi,** *tar. İmparatorluk döneminde Çanakkale'de demirli olup gelen yabancı gemilerin giriş izni olup olmadığını denetleyen savaş gemisi.*|| **fermān-ı ālî,** *{OsT} Hükümdar buyruğu.*|| **fermān-ı ālî-şān,** *{OsT} Şanı ve şerefi yüksek kimsenin buyruğu; hükümdar buyruğu.*|| **fermān-ı beşāret-unvān,** *{OsT} Yüksek unvan sahibinin buyruğu; hükümdar buyruğu.*|| **fermān-ı celîlü'l-kadr,** , *{OsT} Değeri bulunanın buyruğu; hükümdar buyruğu.*|| **fermān-ı hümāyūn,** *{OsT} Padişah buyruğu.*|| **fermān-ı ilāhî,** *{OsT} Tanrısal buyruk.*|| **fermān-ı padişāhî,** *{OsT} Hükümdar buyruğu.*|| **fermān-ı şeref-iktırān,** *{OsT} Üstünlüğe ve ululuğa ulaşanın buyruğu: hükümdar buyruğu.*|| **fermān-ı vācibü'l-iz'ān,** *{OsT} Uyulması kesin olarak zorunlu olanın buyruğu; hükümdar buyruğu.*|| **fermān-revā,** *{OsT} Fermanı kabul gören; padişah.*|| **Ferman sizin,** *"Nasıl isterseniz, öyle olsun!" anlamında kullanılan kabullenme sözü.*

fermana[1], [Yun. phermeli] *{ağız} is.* **1.** Kadınların giydiği üzeri işlemeli yelek. **2.** Eteklik. [DS]

fermana[2], [Far. fürū-mānde فروماند‌ه] *{ağız} sf.* Güçsüz. [DS]

fermani, [Yun. phermeli] *{ağız} is.* Fermele; fermene. [DS]

fermanlı, [ferman-lı] *sf.* **1.** Hakkında ferman düzenlenmiş olan. **2.** *tar.* Siyasi otoriteye karşı gelme suçundan dolayı cezalandırılması için hakkında ferman düzenlenmiş bulunan. **3.** *mecaz.* Hiçbir kuralı, hiçbir kimseyi dinlemeyerek dilediği gibi davranan kişi. **4.** *as.* Askerlikte rütbesi binbaşıdan yukarı olan. ⇗ **fermanlı deli,** *Deli olduğu herkes tarafından bilinen.*

fermanname, [Far. fermān-nāme فرمان نامه] *(ferm:anna:me) {OsT} is.* **1.** Yazılı padişah buyruğu. **2.** (Nezaket sözü olarak) mektubunuz; mektubun.

fermantasyon, [Fr. fermentation] *is.* Mayalanma; tahammür.

-fermay, [Far. fermūden *(buyurmak)* > -fermāy فرماى] *(ferma:) {OsT} son ek.* → -ferma.

fermayende, [Far. fermūden > fermāyende فرماينده] *(ferma:yende) {OsT} sf.* **1.** Buyuran; emir veren. **2.** *is.* Hükümdar.

fermayiş, [Far. fermūden > fermāyiş فرمايش] *(ferma:yiş) {OsT} is.* **1.** Emretme; buyurma. **2.** Ismarlama; sipariş; emir. **3.** İyi cins kaşmir veya Lahor şalı. ⇗ **fermāyiş-i şāl,** *{OsT} Şal siparişi.*

ferme, [? ferme] *{ağız} is.* Burgu; çevirerek delik açmaya yarayan araç; matkap. [DS]

fermejüp, [Fr. ferme jupe] *is.* Elbise, çanta gibi iki ayrı parçası bulunan şeylerin kapalı kalmasını sağlayan erkek, dişi olarak birbiri içine geçen bir tür düğme; çıtçıt.

fermend, [Far. fermend فرمند] *{OsT} sf.* **1.** Güler yüzlü. **2.** Temiz görünüşlü. **3.** Yüksek mevki sahibi.

fermele, [Yun. phermeli] *{eAT} {ağız} is.* Üzeri işlemeli yelek; fermene. [DS]

fermene, [İt. paramano / Yun. phermeli > fermene فرمنه] *{eAT} {OsT} {ağız} is.* **1.** Kılaptan, kaytan, sırma gibi çeşitli nakışlarla işlenmiş önü açık bir çeşit yelek. [DS] **2.** Ceket, potur, şalvar ve salta gibi giyeceklere sırma ve kaytanla yapılan işlemeler.

fermeneci, [fermene-ci فرمنه جى] *{OsT} is.* **1.** Fermene üreten ve satan. **2.** Giyeceklere sırma ile işleme yapan kimse.

fermeneciler, [fermene-ci-ler] *is.* İstanbul'da sırma işlemeli giyecek yapıp satan esnaf.

ferment, [Fr. ferment] *is.* Maya.

fermi, [İt. Fermi *(İtalyan fizikçi)*] *is.* Mikrofizikte kullanılan, bir mikronun milyarda birine denk uzunluk birimi; 10^{-15} m; protonun yarı çapının ½'si.

fermiyum, [İt. Enrico Fermi *(İtalyan fizikçi)* > Lat. fermium] *is. kim.* Aynştaynyum ile aynı zamanda bulunan ve atom sayısı 100 olan yapay element, sembolü Fm.

fermuar, [Fr. fermer *(kapatmak)* > fermoir *(kapatıcı)*] *is.* **1.** Karşılıklı dişler ve bunların üzerinde yürüyen bir kapatıcı-açıcı parçadan meydana gelen düzenek. **2.** Bir cüzdanı veya çantayı kapalı tutmaya yarayan bağlantı. **3.** Kuyumculukta bir kolyeyi, bileziği bağlamaya yarayan bir mandal ve yuvadan meydana gelen parça.

fermude, [Far. fermūden *(buyurmak)*>fermūde فرموده] *(fermu:de) {OsT} sf.* **1.** Buyrulmuş; emredilmiş. **2.** *is.* Buyruk; emir; irade.

fernās, [Far. fernās فرناس] *(ferna:s) {OsT} is.* **1.** Gaflet; şaşkınlık. **2.** *sf.* Şaşkın; gafil.

fernūd, [Far. fernūd فرنود] *(fernu:d) {OsT} is.* Kanıt; delil; hüccet.

fernus, [Ar. fānūs] *{ağız} is.* Lamba şişesi. [DS]

feronyer, [Fr. ferronière] *is.* Tam ortasına bir değerli taş yerleştirilmiş ince altın zincirden ibaret süs ve takı eşyası.

ferormon, [Fr. phérormone] *is.* **1.** İşçi arıların ana arı peteği yapmaktan vazgeçerek işçi arı peteği yapmaya başlamalarını sağlayan ve ana arının alt çene bezlerince salgılanan, bunu emen işçi arının kusmuğu ile diğer işçi arılara da geçen bir karmaşık salgı. **2.** Dişi kelebeklerin, erkekleri çok uzaklardan çeken özel kokulu salgıları.

ferraş, [Ar. ferş *(döşeme)*>ferrāş فراش] *(ferra:ş) {OsT} is.* **1.** Döşeyen kimse; yayan; seren; döşemeci. **2.** Hizmetçi. **3.** Cami, mescit, imarethane gibi yerleri temizleyip süpüren kimse. **5.** Kâbe'yi süpürüp temizleyen görevli.

ferraşî, [Ar. ferrāş > ferrāşī فراشی] *(ferra:şi:) {OsT} is.* Süpürücülük; ferraşlık.

ferraşlık, -ğı [ferraş-lık] *is.* Süpürme işi; süpürücülük.

ferruh, [Far. ferruḫ فرخ] *{OsT} sf.* Kutlu; uğurlu; mübarek. ⧉ **ferrūh-kadem,** *{OsT} Ayağı uğurlu.*|| **ferrūh-zād,** *{OsT} 1. Hayırlı, kutlu olan. 2. Çok uğurlu evlat.*

ferruhi, [Far. ferruḫī فرخی] *(ferru:hi:) {OsT} is.* Uğurluluk; meymenet.

fers, [Ar. hırs ?] *{ağız} is.* Hırs. [DS]

-fersa, [Far. fersūden > fersā فرسا] *(fersa:) {OsT} son ek.* Farsça kelimelere *"aşındıran, yoran, yok eden; geçen, aşan"* anlamında birleşik sıfatlar yapan son ek. *tahammül-fersā (dayanma gücünü yok eden).*

fersah, [Ar. fersaḫ فرسخ] *{OsT} is.* **1.** Yaklaşık 5 km. gelen uzunluk ölçüsü birimi; üç mil. **2.** Yerin büyük çemberi üzerinde ölçülen bir derecenin yirmide birine denk gelen yayın uzunluğu; üç mil veya 5.556 km. **3.** *mecaz.* Çok uzun mesafe. ⧉ **fersah fersah,** *Çok çok ileride; bol bol.*

fersahlık, -ğı [fersah-lık] *sf.* (Uzaklık için) belirtilen miktardaki fersah kadar.

fersan, [Far. fersān فرسان] *(fersa:n) {OsT} is.* Derisinden kürk yapılan küçük bir sansar türü.

fersek, -ği [fer-se-k ?] *{ağız} sf.* Akıllı; kurnaz; zeki. [DS]

fersendac, [Far. fersendāc فرسنداج] *(fersenda:c) {OsT} is.* Ümmet.

ferseng, [Far. ferseng فرسنگ] *{OsT} is.* Üç millik bir uzaklık ölçüsü birimi; fersah.

fersiz, [Far. fer *(parlaklık)* => fer-siz] *sf.* (Göz için) donuk ve cansız.

fersizleşme, [fer-siz-le-ş-me] *is.* Donuklaşma durumu; fersizleşmek eylemi.

fersizleşmek, [fer-siz-le-ş-mek] *dönşl. f. [-ir]* (Işık ve göz için) donuk ve mat bir hâl almak.

fersude, [Far. fersūde فرسوده] *(fersu:de) {OsT} sf.* Eskimiş; yıpranmış; aşınmış; örselenmiş. ⧉ **fersūde-gî,** *{OsT} Eskimişlik; yıpranmışlık.*|| **fersūde payı,** *Yıpranma, aşınma payı.*|| **fersūde-pîşānî,** *{OsT} Ar damarı çatlamış kadın; kötü kadın.*

fersudelik, -ği [fersude-lik] *(fersu:delik) is.* Eskimişlik; yıpranmışlık.

ferş, [Ar. ferş فرش] *{OsT} is.* **1.** Yayma; serme; döşeme. **2.** Yere serilen halı, kilim vb.; yaygı. **3.** Yeryüzü; zemin; kır; sahra. ⧉ **ferş etmek,** *{OsT} Döşemek; yaymak; sermek.*

ferşiyat, [Ar. ferşiyyāt فرشيات] *(ferşiya:t) {OsT} is.* Döşeme işleri; döşemecilik.

ferşiye, [Ar. ferşiyye فرشيه] *{OsT} is.* **1.** Döşemecilikte kullanılan malzeme. **2.** Binalarda kaplama olarak kullanılan malzemeye yapılan harcama; kaplama giderleri.

fert, -di [Ar. ferede *(yalnız olmak)* > ferd فرد] *is.* **1.** Tek kişi; birey. **2.** *sf.* Eşi bulunmayan; tek. **3.** *is. ed.* Tek beyit; altı üstü olmayan bağımsız beyit. ⧉ → ferd.

fertçi, [fert-çi] *is.* ve *sf.* **1.** Kişi haklarını savunan. **2.** Bireycilikten yana olan; bireyci.

fertçilik, -ği [fert-çi-lik] *is. sosy.* **1.** Bireyin haklarının toplumun haklarından daha önde geldiğini savunan toplumsal görüş; bireycilik; individüalizm.

2. *fel.* Bütüne, genele değil de bireye, tek olana üstünlük tanıyan görüş. **3.** Bütün değerlerin toplumdan değil de bireyden çıktığını savunan görüş.

fertik[1], **-ği** [Alm. fertig *(tamam)* => fertik] *is. argo.* Kaçma; ayrılış. ⇗ **fertiği çekmek,** *Kaçmak; sıvışmak.*|| **fertiği kırmak,** *argo.* kaçmak; sıvışmak.

fertik[2], **-ği** [Rus. fártuk] *{ağız} is.* Önlük. [DS]

fertiklemek, [fertik-le-mek] *gçsz. f. [-r] [-l(i)-yor] argo.* Gizlice savuşmak; kaçmak.

fertut, [Far. fertūt / fertūte فرتوت / فرتوته] *(fertu:t) {OsT} sf.* **1.** Çok ihtiyar; kocamış. **2.** Bunak. **3.** *tar.* Eskiden yaş sınıflandırmasına göre fidye alınarak serbest bırakılan kadın esirlere verilen ad.

fertutane, [Far. fertūt-āne فرتوتانه] *(fertu:ta:ne) {OsT} zf.* Bunamış gibi; bunakçasına.

fertutî, [Far. fertūtī فرتوتی] *(fertu:ti:) {OsT} is.* **1.** Bunaklık; pirlik. **2.** Cimrilik.

feruh, [Far. ferūḫ فروخ] *(feru:h) {OsT} is.* Mutlu; mesut; şen; çok neşeli.

ferve, [Ar. ferve فروه] *{OsT} is.* **1.** Kürk; hayvan postu. **2.** Kürk kaplı elbise. ⇗ **ferve-i beyzā,** *{OsT} tar. Şeyhülislamların törenlerde giydiği beyaz kürk.*|| **ferve-i murabbā,** *{OsT} tar. Padişahların törenlerde giydikleri devrik yakalı bir tür kürk; kabaniçe.*|| **ferve-i sammūr,** *{OsT} Samur kürk.*

ferver, [*e.*Far. fravati > ferver / ferverd فرور] *{OsT} is.* **1.** Ayrılık. **2.** Zerdüşt dininde işleri yöneten cinler veya ruhlar.

ferverdin, [*e.*Far. fravati > ferver / ferverd > ferverdin فروردین] *{OsT} is.* **1.** Celali takviminden ilkbaharın birinci ayı. **2.** Mecûsilikte bir tür melek. **3.** İranlıların bayram olarak kabul ettikleri Güneş yılının ilk ayı ve her ayın on dokuzuncu günü.

feryad, [Far. feryād فریاد] *(ferya:d) {OsT} is.* → feryat. ⇗ **feryād-bahşā,** *{OsT} Feryat ettiren.*|| **feryād-hān,** *{OsT} Yardım isteyen.*|| **feryād-ı andelib,** *{OsT} 1. Bülbül çığlığı. 2. 22 Marttaki fırtına.*|| **feryād-nāk,** *{OsT} Gürültülü; patırtılı.*|| **feryād-nāme,** *{OsT} Kendine acındırmak amacı ile yazılan mektup.*|| **feryād-res,** *{OsT} Yardım isteyenin yardımına yetişen.*|| **feryād urmak,** *{eAT} Feryat etmek.*|| **feryād ü fīgān,** *{OsT} Haykırma; bağırma.*

feryat, -dı [Far. feryād فریاد] *is.* **1.** Bağırıp çağırma; çığlık. **2.** Yardım isteme amacıyla bağırma. **3.** Yaygara; gürültü. **4.** Hâlinden şikâyet etme; sızlanma; yakınma. **5.** *argo.* Gitme; kaçma. ⇗ **feryadı basmak,** *Birden bağırmaya başlamak.*|| **feryat etmek,** *1. Bağırıp çağırmak; haykırmak; çığlık atmak. 2. Yardım istemek; sızlanmak*|| **feryat figan** (feryad ū figan), *Haykırma, bağırma.*

feryatçı, [feryat-çı] *sf.* **1.** Feryat eden; ağlayıp sızlayan. **2.** *is.* Eskiden cenazelerde para ile tutulan ağlayıcılar.

ferz, [Far. ferz فرز] *{OsT} is.* Satrançta vezir. ⇗ **ferz çıkarmak,** *Satrançta acemi oyuncuya karşı vezirsiz oynamak.*|| **ferz çıkmak,** *(Satrançta piyade adlı taş için) karşıdaki son kareye kadar sürüp vezir yapmak.*

ferzan, [Far. ferzān فرزان] *(ferza:n) {OsT} is.* Bilim ve hikmet.

ferzane, [Far. ferzāne فرزانه] *(ferza:ne) {OsT} sf.* **1.** Bilgin veya bilge olan. **2.** Benzerlerinden farklı olan; üstün; seçkin. **3.** *tasvf.* (Derviş için) benliğini öldürmüş, dünya gailelerinden uzaklaşmış olan. ⇗ **ferzāne-gân,** *{OsT} Bilginler; âlimler.*|| **ferzāne-gî,** *{OsT} Bilgili oluş; bilgi yönünden üstünlük.*

ferzek, -ği [? ferzek / ferzenk] *{ağız} is.* Kötü kadın; fahişe. [DS]

ferzend, [Far. ferzend فرزند] *{OsT} is.* Erkek evlat.; oğul; çocuk. ⇗ **ferzend-i āb,** *{OsT} 1. Hava kabarcığı. 2. Suda yaşayan hayvanlar.*|| **ferzend-i āftāb,** *{OsT} Yakut.*|| **ferzend-i bevvāb,** *{OsT} Kapıcıların acemi ocağına kayıtlı çocukları.*|| **ferzend-i çāvuş,** *{OsT} Acemi ocağındaki kayıtlı çavuş çocukları.*|| **ferzend-i ercmend,** *{OsT} Şerefli çocuk.*|| **ferzend-i sipāhî,** *{OsT} Sipahilerin acemi ocağına kayıtlı bulunan çocukları.*

ferzendan, [Far. ferzendān فرزندان] *(ferzenda:n) {OsT} is.* Çocuklar.

ferzendane, [Far. ferzendāne فرزندانه] *(ferzenda:ne) {OsT} zf.* Oğula yakışır biçimde.

ferzin, [Far. ferzīn فرزین] *(ferzi:n) {OsT} is.* Satrançta vezir.

fes[1], [fas / fes / fıs / fis / fos / fös *(yans.)*] *is.* Üflemeyi, balon vb. şişirmeyi ya da havasını boşaltmayı, nefes vermeyi, yaş odun vb.nin yanmasını, fısıltılı bir sesle konuşmayı anlatan kök. *fes-er-ti, fes(s)-ük-lük*

fes[2], [Fas *(Kuzey Afrika'da ülke)* > fes] *is.* Kırmızı çuhadan yapılmış, tepesinin ortasından püskül sarkan kenarsız başlık. ⇗ **fes ibiği,** *Fesin tepesinde ucuna püskül takılan küçük çıkıntı.*|| **fes kalıbı,** *Fesi düzgün tutmak için konulan kalıp.*|| **fes rengi,** *Şarap rengi; lal.*

fes[3], **-e'si** [Ar. fe's فأس] *{OsT} is.* İki yüzlü balta.

fesad, [Ar. fesede *(bozulmak)* > fesād فساد] *(fesa:d) {OsT} is.* → fesat. ⇗ **fesād-āmiz,** *{OsT} Fesat karıştıran; oyunbozanlık eden.*|| **fesād-engîz,** *{OsT} Fesatla karışık; zarar etmeyi gerektiren.*|| **fesād-ı ahlāk,** *{OsT} Ahlak bozukluğu.*|| **fesād-ı mi'de,** *{OsT} Mide bozukluğu.*|| **fesād-ı dimāğ,** *{OsT} Delilik.*|| **fesād-ı te'lif,** *{OsT} ed. Bir cümlede düzenlemenin anlam çıkarılamayacak biçimde bozuk oluşu.*

fesahat[1], **-ti** [Ar. feṣāhet / faṣāhat فصاحت] *(fesa:hat) {OsT} is.* Dilin doğru, düzgün, açık ve anlaşılır olarak kullanılması. ⊡ **fesāhat-perdāz,** *{OsT} 1. Etkili ve güzel konuşan; iyi hatip. 2. Nutuk çeken kimse; konuşmacı.*

fesahat[2], **-ti** [Ar. fesāḥat فساحت] *(fesa:hat) {OsT} is.* Genişlik.

fesaki, [Ar. fıskıyye > fesāḳī فساقى] *(fesa:ki:) {OsT} is.* **1.** Fıskiye ağızlıkları. **2.** Çocukların su püskürtmekte kullandıkları araç.

fesan, [Far. fesān فسان] *(fesa:n) {OsT} is.* **1.** Bileği taşı. **2.** Hikâye; masal.

fesane, [Far. efsāne > fesāne فسانه] *(fesa:ne) {OsT} is.* Asılsız hikâye; efsane. ⊡ **fesāne-perdāz,** *{OsT} Masal ve hikâye düzen; asılsız şeyler söyleyen.*

fesar, [Far. fesār فسار] *(fesa:r) {OsT} is.* Yular.

fesat, -dı [Ar. fesād فساد] *is.* **1.** Bozukluk; bozulma. **2.** İnsanların aralarını açmaya, toplumda kargaşa çıkarmaya yönelik davranış; ara bozuculuk; kötülük; fenalık; kargaşalık; anlaşmazlık; fitne. **3.** Bir işteki hile. **4.** Çürüme; bozulma. **5.** *sf.* İnsanları birbirine düşürmeye, aralarını bozmaya çalışan. **6.** Her şeyin ardında bir kötülük arayan, kötüye yorumlayan. **7.** Aşırı alınganlık gösteren. ⊡ (ortalığı) **fesada vermek,** *Bozgunculuk yaparak ortalığı birbirine katmak, insanları birbirine düşürmek.*|| **fesat karıştırmak,** *1. İnsanları birbirine düşürecek, aralarını açacak davranışlarda bulunmak; kargaşa çıkarmak. 2. Yapılan işe hile karıştırmak.*|| **fesat kumkuması,** *Ara bozmayı, insanları birbirine düşürmeyi veya kötülük yapmayı alışkanlık hâline getirmiş kimse.*

fesatça, [fesat-ça] *(fesa'tça) zf.* **1.** Bozguncuya yakışır biçimde. **2.** Aşırı alıngan olarak.

fesatçı, [fesat-çı] *sf.* Bozgunculuk yapmayı alışkanlık edinen; karışıklık çıkaran; bozguncu; ordubozan; müfsit.

fesatçılık, -ğı [fesat-çı-lık] *is.* Bozguncu ve kargaşa çıkarıcı olma durumu; karıştırıcılık; ara bozuculuk; ordubozanlık.

fesatlık, -ğı [fesat-lık] *is.* Bozguncu olma durumu; fesatça davranma.

fesede, [Ar. fesede فسده] *{OsT} is.* Kötülükler; bozukluklar.

fesek[1], **-ği** [? fesek] *{ağız} is.* Yaban domuzu yavrusu. [DS]

fesek[2], **-ği** [? fesek] *{ağız} is.* Başkasına ait olup da kaybedilen bir malın yerine alınan yenisi. [DS]

feseka, [Ar. fāsıḳ > feseḳa فسقه] *{OsT} is.* Günah işleyenler; sapkınlar; fâsıklar.

feserti, [fes *(yans.)* > fes-er-ti] *{ağız} is.* Fısıltı. [DS]

fesh, [Ar. fesḫ فسخ] *{OsT} is.* → fesih. ⊡ **fesh-i ihbār,** *{OsT} huk. taraflardan birinin sözleşmeyi bozduğunu bildirmesi.*|| **fesh-i ilām,** *{OsT} huk. İlamı hükümsüz bırakma.*|| **fesh-i mukavele,** *{OsT} Anlaşmanın bozulması.*|| **fesh-i şirket,** *{OsT} Şirketin dağılması.*

feshane, [fes + Far. -ḫāne فسخانه] *(fesha:ne) {OsT} is.* Fes üretim yeri.

feshedilme, [Ar. fesḫ *(bozma)* + T. e(t)-il-me] *is.* Bozulma veya dağıtılma eylemi.

feshedilmek, [Ar. fesḫ *(bozma)* + T. e(t)-il-mek] *edil. f. [-ir]* **1.** (Karar veya yargı için) yürürlükten kaldırılmak; geçersiz sayılmak. **2.** (Bir kurum veya kuruluş için) tüzel kişiliğine son verilmek; dağıtılmak; kapatılmak.

feshetme, [Ar. fesḫ *(bozma)* + T. et-me] *is.* Bozma ve dağıtma eylemi.

feshetmek, [Ar. fesḫ *(bozma)* + T. et-mek] *gçl. f. [-(d)er] [-(d)-(i)yor]* **1.** Uygulanmakta olan bir kuralı, bir yargı kararını bozmak; geçersiz saymak; yürürlükten kaldırmak. **2.** Tüzel kişiliğe sahip bir kuruluşun çalışmalarını durdurmak; varlığına son vermek; kapatmak; üyeleri dağıtmak.

fesih[1], **-shi** [Ar. fesḫ *(bozma)* فسخ] *{OsT} is.* **1.** Kol ve bacak çıkarma; parçalama. **2.** Önceden verilmiş veya uygulanmakta olan bir kararın bozulması; geçersiz sayılma. **3.** Hukuken geçersiz kılma; dağıtma; kapatma; son verme; dağıtılma; kapatılma. **4.** *huk.* Sürekli borç ilişkilerinin tek taraflı irade beyanı ile sona erdirilmesi; yükümlülüğü ortadan kaldırma. **5.** *huk.* Bir mahkemenin verdiği kararı onun üstünde bulunan bir başka mahkemenin bozması.

fesih[2], [Ar. füsḥat *(genişlik)*>fesīḥ فسيح] *(fesi:h) {OsT} sf.* Geniş; açık.

fesl, [Ar. fesl فسل] *{OsT} is.* Bağ gibi bitkilerin çubuklarını üretmek amacıyla yapılan daldırma.

feslan, [Yun. vasilikón] *(fesla:n) {ağız} is. bot.* → fesleğen. [DS]

fesleğen, [Yun. vasilikón *(kral otu)*] *is. bot.* Akdeniz bölgesinde bahçe ve saksılarda yetiştirilen, ballıbabagillerden hoş kokulu pembe veya beyaz çiçekli, bir yıllık otsu bitki; reyhan, *(Ocimum basilicum).*

feslek[1], **-ği** [fes *(yans.)* > fes-le-k] *{ağız} is.* **1.** Bir tür bezelye. **2.** Nohut. [DS] ⊡ **feslek bulguru,** *{ağız} Feslek denilen bezelye ile buğday haşlaması.* [DS]

feslek[2], **-ği** [? feslek] *{ağız} is.* **1.** Üzerine kiriş atılacak direkleri birbirine bağlayan ince uzun tahta. **2.** Ağaç parçası; yonga. [DS]

fesliğan, [Yun. basilikon] *{ağız} is.* → fesleğen. [DS]

feslikan, [Yun. basilikon] *{ağız} is.* → fesleğen. [DS]

festival, -li [Lat. festivus *(neşeli)* > Fr. festival] *is.* **1.** Çoğunlukla belli bir yerde ve belli zamanlarda dü-

zenlenen sanat gösterileri dizisi. **2.** Bir sanatçı veya sanat için düzenlenen gösteriler. **3.** Belli bir bölgenin ürününü veya tarihî değerini tanıtmak amacıyla yapılan şenlik. **4.** *argo.* Düzensiz ve karışık toplantı; curcuna. **5.** *argo.* Kişilerin gülünç durumu. **6.** *argo.* Neşeli, şenlikli ortam veya olay. **7.** *sf.* (Kişi için) şakacı.

fesuphanallah, [Ar. fe-subḥān'Allāh فسبحان الله] *(fe'-subha:nalla:h) ünl.* **1.** Allah'ı her türlü noksanlıktan tenzih ederim. **2.** Şaşkınlık ifadesi için kullanılan ünlem.

fesüklük, -ğü [Far. pelesenk => fesük-lük ?] *{ağız} is.* Kekemelik; pepelik. [DS]

feşafaş, [Far. feş ā feş / faşāfāş فشافاش] *(feşa:fa:ş) {OsT} is.* → feşafeş.

feşafeş, [Far. feş ā feş فشافش] *(feşa:feş) {OsT} is.* **1.** Okun havada çıkardığı ses. **2.** Hışırtı. ⊡ *{OsT}* **feşāfeş-i dāmān,** *{OsT} Etek hışırtısı.*|| **feşāfeş-i deryā,** *{OsT} Denizin hışırtısı.*|| **feşāfeş-kâr,** *{OsT} Hışırtı çıkaran.*

-feşan, [Far. -feşān فشان] *(feşa:n) {OsT} son. ek.* Sonuna getirildiği Farsça isimlere *"saçan, serpen"* anlamı katarak birleşik sıfatlar yapan son ek.

feşan, [Far. feşān فشان] *(feşa:n) {OsT} is. müz.* Bir vuruş şekli.

-feşar, [Far. -feşār فشار] *(feşa:r) {OsT} son ek.* Sonuna getirildiği Farsça isimlere *"sıkan, sıkıcı"* anlamları katarak birleşik sıfatlar yapan son ek.

feşar, [Far. feşār فشار] *(feşa:r) {OsT} sf.* Sıkan; sıkıcı.

feşek, -ği [? feşek] *{ağız} is.* Dayanıksız basma ya da bez. [DS]

feşel, [Ar. feşil => feşel] *{ağız} sf.* **1.** (Çocuk için) yaramaz; haşarı. **2.** Hiçbir işe yaramayan. [DS]

feşfeşe, [Fr. feş+feşe فشفشه] *{OsT} is.* Hışırtı.

feşil, [Ar. feşil فشل] *{OsT} sf.* Korkak; cesaretsiz.

feşken, [çıv *(yans.)* > çıv-gın > fış-kın [EREN]] *{ağız} is.* Ağacın kökünden çıkan sürgünler; piç; filiz. [DS]

fet, -tti [Ar. fett فت] *{OsT} is.* Bir şeyi ufaklama; kırıntı hâline getirme.

feta, [Ar. fetā فتى / فتا] *(feta:) {OsT} sf.* **1.** Yiğit; delikanlı; mert. **2.** Eli açık; cömert. **3.** *is.* Hizmetçi; uşak; içoğlanı.

fetanet, [Ar. feṭānet / faṭānet فطانت] *(feta:net) {OsT} is.* **1.** Çabuk anlama; anlayış; zihin açıklığı. **2.** *din.* Peygamberlerin niteliklerinden olan yüksek zekâ ve sezgi ile çabuk ve doğru anlama yeteneği.

fetanetli, [fetanet-li] *(feta:netli) sf.* Anlayışlı; anlayışı yerinde; zeki.

fetanetsiz, [fetanet-siz] *(fetanet-siz) sf.* Anlayışsız; anlayışı kıt; aptal.

fetava, [Ar. fetvā > fetāvā / fetāvī فتاوى] *(feta:va:) {OsT} is.* Müftülerin, halkın dinî konulardaki sorularına verilen cevaplar; fetvalar.

fetebârek, -ği [Ar. fetebārek فتبارك] *(feteba:rek) ünl.* *"Mübarek olsun; tebrik ederim."* anlamında tebrik sözü.

fetbaz, [Ar. fetā + Far. -bāz فتى باز] *sf.* Çok bilmiş.

fete, [Ar. fetā => fete] *{ağız} is.* Dede. [DS]

fetehat, [Ar. fetḥā > feteḥāt فتحات] *(feteha:t) {OsT} is.* Arap alfabesinde *a, e* ünlülerini karşılamak için harflerin üzerine konulan *üstün* (—) adı verilen işaretler; üstünler.

fetele, [Ar. feṭīr فطير] *{ağız} is.* Yufka ekmeği.

feterat, [Ar. fetret > feterāt فترات] *(fetera:t) {OsT} is.* Fetretler.

feteyan, [Ar. fetā *(genç)* > feteyān فتيان] *(feteya:n) {OsT} is.* **1.** İki genç; iki delikanlı. **2.** *mecaz.* Gece ve gündüz; sabah akşam.

feth, [Ar. fetḥ فتح] *{OsT} is.* **1.** Açma. **2.** Bir ülkeyi İslamiyete açma. ⊡ **feth-i bāb,** *{OsT} Kapının açılması.*|| **feth-i bilād,** *{OsT} Şehirlerin zabtı.*|| **feth-i celîl,** *{OsT} Büyük fetih; İstanbul'un alınışı.*|| **feth-i kelām,** *{OsT} Söze başlama.*|| **feth-i kıraat,** *{OsT} (Kitap, ferman; Kur'an vb. için) açıp okuma.*|| **feth-i meyyit,** *{OsT} Otopsi; cesedin açılması.*|| **feth-i mübîn,** *{OsT} Açık zafer.*|| **feth-i müşkilât,** *{OsT} Zorlukları çözme; güçlükleri yenme.*

fetha, [Ar. fetḥa فتحه] *{OsT} is.* **1.** Arap alfabesinde *a, e* ünlülerini karşılamak için harflerin üzerine konulan *üstün* (—) adı verilen işaret. **2.** *anat.* Ağız; delik; aralık. ⊡ **fetha-i hafife,** *"e" ünlüsünü karşılayan hareke.*|| **fetha-i sakîle,** *"a" ünlüsünü karşılayan hareke.*

fethateyn, [Ar. fetḥat-eyn فتحتين] *{OsT} is.* Bir kelimede art arda gelen iki üstün (—).

fethetme, [Ar. fetḥ *(açma)* + T. et-me] *is.* Bir yeri savaşarak ele geçirme eylemi.

fethetmek, [Ar. fetḥ *(açma)* + T. et-mek] *gçl. f. [-(d)-er] [-(d)-(ı)-yor]* Bir yeri, bir ülkeyi silah kullanarak ele geçirmek; düşmandan açmak; almak.

fethî, [Ar. fetḥī فتحى] *(fethi:) {OsT} sf.* Fetihle ilgili; fethe dair.

fethiye, [Ar. fetḥiyye فتحيه] *{OsT} sf. dişil.* **1.** Fetihle ilgili; fethe dair. **2.** *ed.* Nesip bölümü bir yerin fethini konu alan kasidelere verilen ad.

fetih, -thi [Ar. fetḥ / fetiḥ فتح] *{OsT} is.* **1.** Açma. **2.** Bir yeri savaşla ele geçirme. **3.** Başlama. **4.** Kuşat-

ma. **5.** *dbl.* Arap alfabesinde bir harfin önüne *e* veya *a* getirilerek okunması. **6.** *tar.* Yeniçeri ocağında veya bu ocağın mescitlerinde Fetih Suresini okuyanlara verilen ad. ☞ **Fetih Suresi,** *Yirmi dokuz ayetlik, Kur'an'ın 48. suresi.*

fetihname, [Ar. fetḥ + Far. -nāme فتحنامه] *(fetihna:-me) {OsT} is.* **1.** *tar.* İmparatorluk döneminde, kazanılan zaferleri ve alınan yerleri bildirmek için komşu devletlere ve beylere, valilere yazılan mektup. **2.** *ed.* Bir yerin alınışı veya kazanılan zaferle ilgili olarak yazılmış manzume veya eser; fethiye.

fetik, -ği [Ar. fetk => fetik ?] *{ağız} is.* Ayı yavrusu. [DS]

fetil[1], [Ar. fetīl *(bükülü)* / fetīle فتيل / فتيله] *{OsT} is.* **1.** Fitil. **2.** Ovarak bedenden çıkarılan yuvarlak kir. **3.** Yaralara konulan fitil. **4.** Örgü. ☞ **fetîle-i giysū,** *{OsT} Saç örgüsü.*|| **fetîle-i hacer,** *{OsT} bot. Dağ keteni.*

fetil[2], [Ar. feṭīr فطير] *{ağız} is.* → fetir. [DS]

fetir, [Ar. feṭīr فطير] *{ağız} is.* **1.** Mayasız hamurdan sacda pişirilmiş yufka ekmeği. **2.** Bazlama. **3.** İyi pişmemiş; yarı hamur kalmış ekmek. [DS]

fetiş, [Lat. facticius *(yapay)* > Port. feitico *(büyü; peri)* > Fr. fétiche] *is.* **1.** Sahibine uğur getirdiğine ve doğaüstü özellikler taşıdığına inanılan küçük tapınma nesnesi veya hayvan. **2.** *mecaz.* Kendisine tapınma duygusu ile bağlanılmış şey veya kimse.

fetişçi, [fetiş-çi] *sf.* **1.** Fetiş yapan. **2.** *is.* Fetişlerin etkili olmasını sağlayan büyücü. **3.** *psikol.* Bazı eşya veya nesnelere dokunmak veya bakmak suretiyle cinsel doyuma ulaşan.

fetişist, [Fr. fétichiste] *sf.* **1.** Fetişe tapan. **2.** Fetişle ilgili. **3.** *is. psikol.* Cinsel doyuma ulaşma biçiminde ortaya çıkan bir eşya veya fetişten yararlanma sapıklığı.

fetişizm, [Fr. fétichisisme] *is.* **1.** İlkel toplumlarda, fetişe tapma biçiminde görülen dinî uygulamaların tümü. **2.** *mecaz.* Bâtıl inanç sayılan derin saygı. **3.** *psikol.* Belirli nesneleri görme veya dokunma ile cinsel doyuma ulaşma biçimindeki cinsel sapıklık.

fetiz, [Far. faṭīr] *{ağız} is.* Hamuru biraz mayalı yufka. [DS]

fetk[1], [Ar. fetk فتق] *{OsT} is.* **1.** Yarma; yarılma. **2.** Fıtık. **3.** *mecaz.* Çözme; halletme.

fetk[2], [Ar. fetk فتك] *{OsT} is.* Birini fırsat kollayıp ansızın öldürme.

fetlemek, [fet-le-mek ?] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* **1.** Atılmış pamukları bir değneğe dolamak. **2.** Körebe, koşmaca gibi çocuk oyunlarında, ebe tarafından oyunculardan biri yakalanmak. [DS]

fetletmek, [Ar. fevt + T. et-mek] *{ağız} gçl. f. [-(d)-er]* Becermek; başarmak. [DS]

fetret, [Ar. fetret / fitret فترت] *{OsT} is.* **1.** Tavsama; duraksama; dinme. **2.** İki olay arasındaki zaman parçası. **3.** İki peygamber arasında geçen zaman. **4.** İslamiyet'e göre Hz. İsa ile Hz. Muhammed arasında geçen süre. **5.** Kur'an-ı Kerim'de **96**. sure olan *Alak* ile 74. sure *Müddessir*'in gelişi arasında geçen süre. **6.** Hükümet düzeninin gevşediği bir yerde yeniden düzenin kurulmasına kadar geçen süre. **7.** İki sıtma nöbeti arasındaki süre. **8.** Nabzın iki vuruşu arasındaki süre.

fettah, [Ar. fetḥ *(açma)* >fettāḥ فتاح] *(fetta:h) {OsT} sf.* **1.** Açan. **2.** Zafer kazanan; ülkeler alan; fetheden. **3.** Bütün yolları, kapıları, kapalı işleri çözen, açan; türlü güçlükleri gideren, zorlukları kolaylaştıran; Allah. ☞ **fettāh-ı nūr,** *{OsT} Nur açan; Allah.*|| **fettāh-ı kerîm,** *{OsT} İyilik etmesini seven; kerem sahibi olan; Allah.*

fettak, -ki [Ar. fetk > fettāk فتاك] *(fetta:k) {OsT} sf.* Çok adam öldürmüş kimse; kanlı katil.

fettan, [Ar. fitne > fettān فتان] *(fetta:n) sf.* **1.** Karışıklık çıkararak insanları birbirine düşüren; fitneci. **2.** (Kadın için) cilve yaparak çekiciliği ile erkekleri baştan çıkaran; cilveli. **3.** Gönül alıcılığı ve çekiciliği ile insanın gönlünde karışıklık yaratan; cilveli ve çekici; çok güzel; gönül ayartıcı.

fettanca, [fettan-ca] *(fetta'nca) zf.* Fettan gibi; fettan kişiye yakışır biçimde.

fettane, [Ar. fettāne فتانه] *(fetta:ne) {OsT} is.* Altın ya da gümüşün ayarını ölçemeye yarayan taş; mihenk taşı.

fettanlaşma, [fettan-la-ş-ma] *is.* Fettanca davranışlarda bulunma eylemi.

fettanlaşmak, [fettan-la-ş-mak] *dönşl. f. [-ır]* **1.** Fettanca davranışlarda bulunmak. **2.** Fettan durumuna gelmek.

fettanlık, -ğı [fettan-lık] *is.* **1.** Fettan olma durumu. **2.** Fettan kişinin niteliği. **3.** Fettanca davranış.

fetüs, [Lat. foetus *(yavrulama)*] *is. biy.* Cenin; oğulcuk.

fetva, [Ar. fetvā فتوا / فتوى] *(fetva:) {OsT} is.* **1.** Şer'î görüş bildirme. **2.** *fık.* İslamiyet'le ilgili bir mesele veya bir hukukî davanın çözümünü açıklamak amacıyla müftü veya şeyhülislam tarafından isim zikredilmeden yapılan açıklama; hüküm veya cevap. **3.** Fıkıh ile ilgili bir konuda sorulan soruya fıkıh bilgisi olanın verdiği cevap. ☞ **fetva almak,** *Bir işin şeriat hükümlerine uygun olduğuna dair karar çıkartmak.*|| **fetvā emîni,** *{OsT} İmparatorluk döneminde, şeyhülislam kapısında fetva işleri ile ilgilenen daire.*|| **fetvā-penāh,** *{OsT} Fetvaya sığınan; Şeyhülislam.*|| **fetva vermek,** *1. İslam hukukuna göre yargıda bulunmak. 2. mecaz. Gereksiz ve boş yere emir verir gibi konuşmak.*

fetvacı, [fetva-cı] *is.* **1.** Fetva veren. **2.** *mecaz.* Gereksiz yere ve yetkisi olmadığı hâlde emirler veren.

fetvahane, [Ar. fetvā + Far. -ḫāne فتوى خانه] *(fetva:-ha:ne)* *{OsT}* *is.* **1.** Müftülük makamı. **2.** Şeyhülislamlık. ⊡ **fetvā-hāne-i ālî,** *{OsT}* *tar. Eskiden, şeyhülislam dairesinde şeriat mahkemesi üyelerinin ve müftülerin oluşturduğu fetva kurumu.*

fevaci, -i'ı [Ar. fevāciʿ فواجع] *(fava:ci:)* *{OsT}* *is.* İnsana dert ve keder veren olaylar ve durumlar; facialar.

fevahir, [Ar. fevāḫir فواخر] *(feva:hir)* *{OsT}* *is.* **1.** Onurlular; şerefliler. **2.** Mükemmeller. **3.** Değerli şeyler.

fevahiş, [Ar. fāḥişe > fevāḥiş فواحش] *(feva:hiş)* *{OsT}* *is.* Ahlaksız kadınlar; fahişeler.

fevaid, [Ar. fāʾide > fevāʾid فوائد] *(feva:id)* *{OsT}* *is.* Faydalar; yararlar; kazançlar. ⊡ **fevāid-i me'mūle,** *{OsT}* *Umulan yararlar; beklenen kazançlar.*

fevaih, [Ar. fāiḥ > fevāiḥ فوائح] *(feva:ih, h kalın söylenir)* *{OsT}* *is.* Çiçek ve meyve kokuları.

fevaiz, [Ar. fāiż > fevāʾiż فوائض] *(fava:iz)* *{OsT}* *is.* Faizler.

fevakih, [Ar. fākihe *(meyve)* > fevākih فواكه] *(feva:-kih)* *{OsT}* *is.* Meyveler; yemişler. ⊡ **fevākih-i lezîze,** *{OsT}* *Tatlı, lezzetli meyveler.*

fevanis, [Ar. fānūs > fevānīs فوانيس] *(feva:ni:s)* *{OsT}* *is.* Fanuslar.

fevaris, [Ar. fāris > fevāris فوارس] *(feva:ris)* *{OsT}* *is.* **1.** Atlılar. **2.** Biniciler.

fevasil, [Ar. fāṣıla > fevāṣıl فواصل] *(feva:sıl)* *{OsT}* *is.* Aralar; fasılalar.

fevatih, [Ar. fātiḥa > fevātiḥ فواتح] *(feva:tih, h kalın söylenir)* *{OsT}* *is.* Fatihalar.

fevazıl, [Ar. fāżıla > fevāżıl فواضل] *(feva:zıl)* *{OsT}* *is.* Fazilet sahibi kadınlar; erdemli kadınlar.

fevc, [Ar. fevc فوج] *{OsT}* *is.* → fevç. ⊡ **fevc ā fevc,** *{OsT}* *1. Akın akın. 2. Takım takım.*

fevç, -ci [Ar. fevc فوج] *is.* Bölük; insan kalabalığı. ⊡ **fevç fevç,** *Akın akın; bölük bölük.*

fevehan, [Ar. fevḥ > feveḥān فوحان] *(feveha:n)* *{OsT}* *is.* Güzel kokular.

fevehat, [Ar. fevḥa > feveḥāt فوحات] *(feveha:t)* *{OsT}* *is.* Güzel kokular.

feveran, [Ar. fevr *(fışkırma)* > feverān فوران] *(feve-ra:n)* *{OsT}* *is.* **1.** Kaynama. **2.** (Su için) fışkırma. **3.** Patlama. **4.** (Damar, nabız vb. için) atma, vurma. **5.** *mecaz.* Öfke yüzünden bağırıp çağırma; köpürme; taşkınlık. ⊡ **feveran etmek,** *Coşmak; taşmak.*|| **feverān-ı āb,** *{OsT}* *Suyun fışkırması.*|| **feverān-ı dem,** *{OsT}* *Kanın fışkırması.*|| **feverān-ı gazeb,** *{OsT}* *Öfke taşkınlığı.*|| **feverān-ı zamān,** *{OsT}* *Zamanın taşkınlığı.*

fevh, -hı [Ar. fevḥ / fevḥa فوح / فوحه] *{OsT}* *is.* Güzel koku.

fevha[1], [Ar. fevha فوهه] *{OsT}* *is.* Delik; aralık; açıklık; ağız.

fevha[2], [Ar. fevḥ / fevḥa فوح / فوحه] *{OsT}* *is.* Güzel koku.

fevk, -kı / -ki [Ar. fevḳ فوق] *{OsT}* *is.* **1.** Üst; yukarı. **2.** Üstünlük; yukarıda oluş. ⊡ **fevka'l-āde,** → fevkalade.|| **fevka'l-arz,** *{OsT}* *Yerin üstünde; gökte; göğe ait.*|| **fevka'l-beşer,** *{OsT}* *İnsanüstü; seçkin kişi.*|| **fevka'l-gāye,** *{OsT}* *Aşırı derecede.*|| **fevka'l-had,** *{OsT}* *Çok aşırı; haddinden fazla.*|| **fevka'l-me'mul,** *{OsT}* *Umulandan çok.*|| **fevka'l-mu'tad,** *{OsT}* *Her zamankinden çok; alışılandan fazla.*|| **fevka's-serā,** *{OsT}* *Toprak üstü; yer üstü.*|| **fevka't-tabia,** *{OsT}* *Doğa üstü.*|| **fevk-i zevebān,** *{OsT}* *fiz. Aşırı erime.*

fevkalade, [Ar. fevḳa'l-ʿāde فوق العاده] *(fe'vkalâ:de)* *{OsT}* *sf.* **1.** Alışılmış olandan ayrı; beklenmedik; olağanüstü; görülmedik, işitilmedik; sıra dışı. **2.** Şaşılacak kadar güzel; çok üstün; çok iyi. **3.** *zf.* Aşırı; çok fazla; ziyadesiyle. **4.** *ünl.* Çok güzel; çok üstün; çok iyi. ⊡ **fevkalade ahval,** *Olağanüstü durumlar.*|| **fevkalade bütçe,** *{OsT}* *Olağanüstü durumların getirdiği giderleri karşılamak üzere hazırlanmış bütçe.*|| **fevkalade hâl,** *{OsT}* *1. Önceden görülmesi imkânı olmayan ve borçlunun sebep olmadığı borcun ödenmesini engelleyen durum. 2. Savaş ve kargaşa hali, doğal afet gibi hallerde anayasanın belirlediği biçimde özgürlüklerin kısıtlanmasını gerektiren tedbirler; olağanüstü hâl.*|| **fevkalade ikāme,** *huk. Vasi tayin etme.*|| **fevkalade komiser,** *Genel vali.*|| **fevkalade murahhas,** *Her türlü yetki verilmiş bulunan temsilci.*|| **fevkalade murahhas büyükelçi,** *Temsilci olarak atanmış bulunan olağanüstü yetkilerle donatılmış büyükelçi.*|| **fevkalade nüsha,** *Özel sayı.*|| **fevkalade vaziyet,** *Olağanüstü durum.*

fevkaladeden, [fevkalade-den] *(fe'vkalâ:deden)* *zf.* İstisna olarak; ayrıcalıkla.

fevkaladelik, -ği [fevkalāde-lik] *(fevekalâ:delik)* *is.* **1.** Olağandan farklı olma durumu; olağanüstülük; tuhaflık; şaşırtıcı durum. **2.** Üstünlük; üstün özellik.

fevkalbeşer, [Ar. fevḳ'al-beşer فوق البشر] *(fe'vkal-beşer, l ince söylenir)* *{OsT}* *sf.* **1.** İnsanüstü. **2.** *is.* Üstün nitelikli insan.

fevkani, [Ar. fevḳānī فوقانى] *(fevka:ni:)* *{OsT}* *sf.* **1.** Üstte bulunan; yukarıdaki. **2.** *is.* Arap alfabesinde üstte noktası bulunan harfler.

fevr, [Ar. fevr فور] *{OsT}* *is.* Acele; birdenbire olma;

hemen; derhal. ⧉ **fevr-i istimāda,** *{OsT} Duyar duymaz; derhal.*

fevren, [Ar. fevr > fevren فوراً] *(fe'vren) {OsT} zf.* Ansızın; birdenbire; düşünmeden.

fevrî, [Ar. fevr > fevrī / fevriyye فوری / فوریه] *(fevri:) {OsT} sf.* **1.** Aniden; patlayarak. **2.** (Davranış ve hareketler için) zorlu bir duygunun etkisi ile düşünmeden yapılan; birdenbire yapılan; patlama şeklinde.

fevrilik, -ği [fevri-lik] *(fevri:lik) is.* Fevrî olma durumu.

fevt, [Ar. fevt فوت] *{OsT} is.* **1.** Bir daha elde edemeyecek veya bulamayacak şekilde elden çıkarma; kaybetme; kaçırma. **2.** Ölüm. ⧉ **fevt etmek,** *Elden çıkarmak; kaybetmek.*|| **fevt-i fırsat,** *{OsT} Fırsatı elden kaçırma.*|| **fevt-i nāgehānî,** *{OsT} Ani ölüm.*|| **fevt olmak,** *Elden çıkmak; kaybolmak; ölmek.*

fevvare, [Ar. feverān > fevvāre فواره] *(fevva:re) {OsT} is.* Suyu çeşitli şekillerde yukarı doğru fışkırtan boru; fıskiye. ⧉ **fevvāre-i bedāyî,** *{Osm. T.} Güzellikler fıskiyesi.*|| **fevvāre-i āb-ı hayāt,** *{OsT} Âb-ı hayat kaynağı.*

fevz, [Ar. fevz فوز] *{OsT} is.* **1.** Kurtuluş. **2.** Zafer; başarı; yükselme. ⧉ **fevz ü necāt,** *{OsT} Kurtulma; kurtuluş.*|| **fevz u nusret,** *{OsT} Zafer.*

fevza, [Ar. fevżā فوضا / فوضی] *(fevza:) {OsT} is.* Sosyal düzensizlik; kargaşalık; anarşi.

fevzai, [Ar. fevżā > fevżā'ī فوضائی] *(feza:i:) {OsT} sf.* Karışıklıkla ilgili; anarşiye ait.

fevzavi, [Ar. fevżā > fevżāvī فوضاوی] *(feza:i:) {OsT} sf.* Karışıklıkla ilgili; anarşiye ait.

fevzaviyet, [Ar. fevżā > fevżāviyyet فوضاویت] *(fevza:viyet) {OsT} is. fel.* Anarşizm.

fevzî, [Ar. fevz > fevzī / fevziyye فوزی / فوزیه] *(fevzi:) {OsT} sf.* Kurtuluş ve zaferle ilgili olan.

fey, -yyi [Ar. feyy فی] *{OsT} is.* **1.** *huk.* Gayrimüslim vatandaşlardan alınan vergi. **2.** Sulh yoluyla Müslüman bir devlet egemenliğine giren topraklardan eski sahiplerinin tasarrufunda bırakılmayan mallar.

feyafi, [Ar. feyfā > feyāfī فیافی] *(feya:fi:) {OsT} is.* Çöller; sahralar.

feyayih, [Ar. feyḥā > feyāyiḥ فیایح] *(feya:yih) {OsT} is.* Boşluklar; genişlikler; enginlikler.

feyding, [İng. feding] *is.* **1.** Zayıflama. **2.** *psikol.* Düşünce seyrinin giderek artan duraklaması; hareketler zincirinde görülen duraklama. **3.** *elkt.* Radyo alıcılarında sinyal zayıflaması veya geçici olarak yok olması durumu.

feyezan, [Ar. feyż > feyeżān فیضان] *(feyeza:n) {OsT} is.* **1.** Suyun coşması; taşma; kabarma. **2.** Bolluk; bereket; fazlalık. ⧉ **feyezān-ı enhār,** *{OsT} Nehirlerin taşması.*

feyfa, [Ar. feyfā' فیفاء] *(feyfa:) {OsT} is.* Büyük sahra; büyük çöl. ⧉ **feyfā-neverd,** *{OsT} Çölde gezen; çölde yürüyen.*

feyha, [Ar. feyaḥ *(genişlik)*>feyḥā فیحا] *(feyha:) {OsT} sf.* Geniş; engin.

feyil, [Ar. fi'l] *{ağız} is.* **1.** İçten geçen istek; niyet. **2.** Huysuzluk; kıskançlık; hırs. **3.** Görgüsüzlük; açgözlülük. [DS] ⧉ **feyili bozuk,** *{ağız} Düzenbaz; ahlaksız.* [DS]|| **feyili bozulmak,** *{ağız} Huyu bozulmak.* [DS]|| **feyilini toplamak,** *{ağız} Bütün gücü ile dünya malına sarılmak; mal hırsına bürünmek.* [DS]

feyillenmek, [feyil-le-n-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* Aklını belirli bir şeye takıp durmak. [DS]

feyilsiz, [feyil-siz] *{ağız} sf.* **1.** Doymak bilmeyen; obur. **2.** İşsiz güçsüz; düşüncesiz; gamsız. **3.** (Kişi için) başkalarının işine koşan. **4.** Huysuz; kıskançlık; hırslı. [DS]

feyilsizlik, -ği [feyil-siz-lik] *{ağız} is.* Kanaatkâr olmama durumu. [DS]

feyiz, -yzi [Ar. feyż / feyḍ فیض] *{OsT} is.* **1.** Artma; taşma; çoğalma. **2.** Olgunlaşma. **3.** İlerleme. **4.** İnsanın edindiği manevi bilgi; irfan. **5.** İnsana Allah tarafından verilen ilham. **6.** Gönül rahatlığı; iç huzuru; mutluluk. **7.** Bilim; anlayış. **8.** *tasvf.* Allah'ın yaratma gücünün sonucu olarak her an varlık âleminin yeniden ve sürekli olarak ortaya çıkması. ⧉ **feyiz almak,** *1. Manevi gücü bulunan birisince aydınlatılmak. 2. İlham almak; esinlenmek.*

feyizlenmek, [feyiz-le-n-mek] *dönşl. f. [-ir]* Feyiz almak; aydınlanmak.

feyizli, [feyiz-li] *sf.* Bol ürün veren; verimli; bereketli.

feylesof, [Yun. philosophos > feylesūf فیلسوف] *{OsT} is.* **1.** Felsefe ile uğraşan; filozof. **2.** *mecaz.* Her şeyi hoşgörü ile karşılayabilen; kalender. **3.** *sf.* Dinsiz; inançsız.

feylesofane, [Ar. feylesūf + Far. -āne فیلسوفانه] *(feylesofa:ne) {OsT} zf.* Feylesof gibi; filozofçasına.

feylesofluk, -ğu [feylesof-luk] *is.* **1.** Feylesof olma durumu; filozofluk. **2.** Feylesofun niteliği. **3.** Kalenderlik.

feysal, -li [Ar. feyṣal فیصل] *{OsT} is.* **1.** Kesme; bölme; ayırma. **2.** *huk.* Karar; yargı; hüküm.

feyyal,-li [Ar. feyyāl فیال] *(feyya:l) {OsT} is.* File bakan kimse; fil çobanı.

feyyaz, [Ar. feyż > feyyāż فیاض] *{OsT} sf.* **1.** Bereketli; çok verimli. **2.** Gür. **3.** (Sel için) taşan. **4.** (Kişi

için) içi çok temiz ve çok cömert. **5.** Bolluk ve bereket verici; Allah.

feyyil, [Ar. feyyil فيّل] *{OsT}* *sf.* Zayıf hüküm.

feyz, [Ar. feyż / feyḏ فيض] *{OsT}* *is.* → feyiz. ⊡ **feyz ā feyz,** *{OsT} Feyzle dolu.*|| **feyz-āver,** *{OsT} Bolluk getiren.*|| **feyz-bahş,** *{OsT} Bolluk, bereket veren.*|| **feyz-dār,** *{OsT} Feyizli; gür.*|| **feyz-efzā,** *{OsT} Bereketi arttıran.*|| **feyz-i aşk,** *{OsT} Aşkın itici gücü; aşkın etkisi.*|| **feyz-i āti,** *{OsT} Geleceğin bereketi.*|| **feyz-i cavidān,** *{OsT} Sonsuz bereket.*|| **feyz-i ibādet,** *{OsT} İbadetin verdiği huzur.*|| **feyz-i mahsūlāt,** *{OsT} Ürün bolluğu.*|| **feyz-i neşe-bahş,** *{OsT} Neşe veren bolluk.*|| **feyz-i safā,** *{OsT} Neşe ve mutluluk bolluğu.*|| **feyz-i seher,** *{OsT} Sabahın verdiği huzur*|| **feyz-nāk,** *{OsT} Verimli; bereketli; bol.*|| **feyz-resān,** *{OsT} Bolluk getiren.*|| **feyz ü rif'at,** *{OsT} İlerleme ve yükselme.*|| **feyz-yāb,** *{OsT} Bolluğa kavuşan; ilham alan.*

feyzî, [Ar. feyż > feyżī فيضى] *(feyzi:)* *{OsT}* *sf.* Allah'ın ihsanı ile ilgili; Allah'ın verdiği berekete ait.

feyzli, [feyz-li] *sf.* → feyizli.

-feza, [Far. feza فزا] *{OsT}* *son ek.* Sonuna getirildiği Farsça isimlere *"artıran, çoğaltan"* anlamı katarak birleşik sıfatlar yapan son ek.

feza[1]**,** [Ar. feżā' / feḏā' فضاء] *(feza:)* *{OsT}* *is.* **1.** Evrenin genişliği; yıldızlar arası uçsuz bucaksız boşluk; uzay. **2.** Geniş alan; yer. **3.** Geniş ova. ⊡ **fezā-neverd,** *Uzayda dolaşan.*|| **fezā-yı ferdā,** *{OsT} Yarının boşluğu.*|| **fezā-yı feyz,** *{OsT} Feyiz sahası.*|| **fezā-yı nā-mütenāhî,** *{OsT} Uçsuz bucaksız uzay.*|| **fezā-yı vatan,** *{OsT} Vatanın gökleri.*

feza[2]**, -aı** [Ar. feza' فزع] *{OsT}* *is.* **1.** Korkma. **2.** Bağırıp çağırma. **3.** Dayanamama. **4.** Ümitsizlik. **5.** İnleyip sızlama.

fezahat, -ti [Ar. feżāḥāt / faḏaḥāt فضاحت] *(feza:ha:t)* *{OsT}* *is.* Alçaklık; rezillik. ⊡ **fezāhat-i lisāniyye,** *{OsT} Açık saçık konuşma.*

fezai, [Ar. feżā'ī فضائى] *(feza:i:)* *{OsT}* *sf.* **1.** Fezaya ait; feza ile ilgili. **2.** Uzaysal.

fezalik, [Ar. fez leke>fez ālik فذالك] *(feza:lik)* *{OsT}* *is.* Özetler; icmaller.

fezay, [Far. fezā فزاى] *{OsT}* *son ek.* → -feza.

fezayende, [Far. fezāyişten > fezāyende فزاينده] *(feza:yende)* *{OsT}* *is.* Artma; artış.

fezayişte, [Far. fezāyişte فزايشته] *(feza:yişte)* *{OsT}* *sf.* Çok; fazla.

fezleke, [Ar. fe-ẕālike *(şunun için)* > fez leke فذلكه] *{OsT}* *is.* **1.** Gerekçe yazısı. **2.** Özet; icmal; hulasa. **3.** Kısa anlatma. **4.** Bir mesele veya kararın kısaca yazılması. **5.** *huk.* Bir soruşturma veya mahkeme tutanağının özeti. **6.** *huk.* Polis veya jandarma tarafından yapılan soruşturma ve eklerinin listesi. **7.** İmparatorluk döneminde divan toplantılarında sadrazama sunulmak üzere çavuş başı tarafından hazırlanan şikâyetçilerin isteklerinin kısa özeti.

fıc, [fıc *(yans.)*] *is.* Kuvvetle atmayı, fırlatmayı bildiren kök. [Zülfikar] *fıc-ık-tır-mak, fıc-ı-mak, fıc-ıt-mak*

fıcık, -ğı [fıc *(yans.)* > fıc-ık / ufacık > fıcık] *{ağız}* *sf.* Bir şeyin en küçüğü; ufacık; küçücük. [DS]

fıcıktırmak, [fıc *(yans.)* > fıc-ık-tır-mak] *{ağız}* *gçl. f.* *[-ır]* Kuvvetle ve hızlıca atmak. [DS]

fıcımak, [fıc *(yans.)* *fıc-ı-mak]* *{ağız}* *gçsz. f.* *[-ır]* Göz açıp kapayıncaya kadar olmak veya yapmak; çok çabuk ve hızlı yapmak. [DS]

fıcıtmak, [fıc *(yans.)* > fıc-ıt-mak] *{ağız}* *gçl. f.* *[-ır]* Kaldırıp atmak; fırlatmak; hızla atmak. [DS]

fıç, [fıç *(yans.)*] *is.* Yiyeceklerin ekşimesini, sulu maddelerin ezilip bozulmasını anlatan kök. [Zülfikar] *fıç-ra-mak, fıç-cık*

fıçı, [Yun. voutsi / Lat. buttis > İt. fusto] *is.* **1.** Ensiz ve kısa tahta parçalarının bir çemberle tutturulması suretiyle yapılan, karnı şişkin, dibi ve üstü düz, sıvı konulan kap. **2.** Bir fıçı dolduracak miktardaki sıvı ölçü birimi. **3.** *{ağız}* Topaç. [DS] **4.** *{ağız}* Yayık. [DS] **5.** *argo.* Çok sarhoş kimse. **6.** *sf.* *{ağız}* (Kişi için) şişman. [DS] **7.** *{ağız}* (Hayvan için) etli. [DS] ⊡ **fıçı balığı,** *Fıçılarda saklanan tuzlanmış balık.*|| **fıçı birası,** *Fıçıdan çekme suretiyle servis yapılan bira.*|| **fıçı dibinden ayrılmamak,** *Sürekli sarhoş olmak.*|| **fıçı gibi,** *Kısa boylu ve şişman olan.*|| **fıçı peyniri,** *Fıçıda saklanan beyaz peynir.*|| **fıçı şamandıra,** *Fıçıdan yapılma şamandıra.*

fıçıcı, [fıçı-cı] *is.* Fıçı yapan veya satan kişi.

fıçıcılık, -ğı [fıçı-cı-lık] *is.* Fıçı yapım ve satımı işi.

fıçıko, [Yun. voutsi] *{ağız}* *is.* Su kabağı. [DS]

fıçılama, [fıçı-la-ma] *is.* Fıçı içine koyma, yerleştirme işlemi.

fıçılamak, [fıçı-la-mak] *gçl. f.* *[-r]* *[-(ı)-yor]* Saklamak veya nakletmek üzere bir sıvıyı fıçı içine doldurmak.

fıçımak, [fıç *(yans.)* > fıç-ı-mak] *{ağız}* *is.* Uzun değnek. [DS]

fıd, [fıd / fıt / fid / fit *(yans.)*] *is.* Kıvrak bir şekilde, pıtır pıtır gitmeyi ve gelmeyi, birdenbire patlayıp çıkmayı anlatan kök. [Zülfikar] *fıd(d)-ır+fış, fıd(d)-ır-ık*

fıdda, [Ar. fıḍḍa فضّه] *{OsT}* *is.* Gümüş. ⊡ **fıdda-i hālise,** *Saf gümüş.*

fıddır, [fıd *(yans.)* > fıd(d)-ır] *is.* Kıvrak bir şekilde, pıtır pıtır gitmeyi ve gelmeyi, birdenbire patlayıp çıkmayı anlatan yansımalı gövde. ⊡ **fıddır fiş,** *{ağız} Çok gezen kız.* [DS]

fıddırık, -ğı [fıd *(yans.)* > fıdd-ır-ık] *{ağız}* *sf.* (Kişi için) oynak; hoppa. [DS]

fıdıdık, -ğı [fıd *(yans.)* > fıd-ıd-ık] *{ağız}* *is.* Üşümekten dolayı dişleri birbirine vuracak şekilde titreme. [DS] ⊡ **fıdıdık çekmek,** *{ağız} Üşümekten dolayı titremek.* [DS]

fıdık, -ği [fid-ık] *{ağız}* *is.* **1.** Fidan. **2.** Mısır koçanının soyulan yaprağı. **3.** Çocuk oyuncağı olan bilye. [DS]

fıdıl, [fıd *(yans.)* > fıd-ıl] *{ağız}* *sf.* **1.** Toy; genç. **2.** Erkeklik bezi. [DS]

fıdıraklamak, [fıd *(yans.)* > fıd-ır-ak-la-mak] *{ağız}* *gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Bir şeyi öfke ile uzağa atmak. [DS]

fıdlamak, [fıd-la-mak] *{ağız}* *gçsz. f [-r] [-r(ı)-yor]* (Yiyecek maddesi için) ekşimek. [DS]

fıg[1], [fah / fak / fang / fıg / fık / fıng / fik *(yans.)*] *is.* Kahkaha atarak gülmeyi, yüksek sesle ağlamayı ve cilveleşmeyi anlatan kök. [Zülfikar] *fıg(g)-ıl-da-mak, fıg(g)-ı-la-t-mak*

fıg[2], [fah / fak / fıg / fıh / fık / fıng / fığ / fing / fınk / fok / fong *(yans.)*] *is.* Suyun yerden kaynayıp çıkmasını, sıvıların kaynamasını, kaynayıp kabarma yoluyla ekşimeyi, kabarmayı; zıplama, oynama ve cilvelenmeyi, kıpırdanmayı anlatan kök. [Zülfikar] *fıg(g)-ı-la-mak, fıg(g)-ır-tı*

fığ, [fah / fak / fıg / fıh / fık / fıng / fığ / fing / fink / fok / fong *(yans.)*] *is.* Suyun yerden kaynayıp çıkmasını, sıvıların kaynamasını, kaynayıp kabarma yoluyla ekşimeyi, kabarmayı; zıplama, oynama ve cilvelenmeyi, kıpırdanmayı anlatan kök. [Zülfikar] *fığ-ış-ta-mak*

fığancı, [fığan-cı] *{ağız}* *sf.* Başkalarının kavga etmesine sebep olan. [DS]

fığla[1], [fığ *(yans.)* > fığ-la] *{ağız}* *is.* Çığlık; feryat. [DS] ⊡ **fığla kopmak,** *{ağız} Acı acı çığlık atmak.* [DS]

fığla[2], [? fığ-la] *{ağız}* *is.* **1.** Küme; birikinti. **2.** Kalça kemiği. [DS]

fığlamak, [fığ-la-mak] *{ağız}* *gçsz. f. [-r] [-l(ı)-yor]* **1.** Bağırmak; ağlamak. **2.** *gçl. f.* Gelecek olan bir kimseyi gözlemek; beklemek. [DS]

fığlata, [fığ-la-t-a] *{ağız}* *zf.* (Bağırmak için) yüksek sesle. [DS]

fığlı, [fığ *(yans.)* > fığ-lı] *{ağız}* *is.* Kasırga. [DS]

fıh, [fah / fak / fıg / fıh / fık / fıng / fığ / fing / fink / fok / fong *(yans.)*] *is.* Suyun yerden kaynayıp çıkmasını, sıvıların kaynamasını, kaynayıp kabarma yoluyla ekşimeyi, kabarmayı; zıplama, oynama ve cilvelenmeyi, kıpırdanmayı anlatan kök. [Zülfikar] *fıh-ır fıhır, fıh-ra-mak*

fıhır, [fıẖ *(yans.)* > fıẖ-ır] *is.* Suyun yerden kaynayıp çıkmasını, sıvıların kaynamasını, kaynayıp kabarma yoluyla ekşimeyi, kabarmayı; zıplama, oynama ve cilvelenmeyi, kıpırdanmayı anlatan yansımalı gövde. ⊡ **fıhır fıhır,** *{ağız} (Ateş üzerinde kaynamak için) "fıkır fıkır" sesleri çıkararak; fıkır fıkır.* [DS]

fık[1], [fah / fak / fang / fıg / fık / fıng / fik *(yans.)*] *is.* Kahkaha atarak gülmeyi, yüksek sesle ağlamayı ve cilveleşmeyi anlatan kök. [Zülfikar] *fık fık, fık-ra-mak, fık-ır fıkır, fık-ır-da-ş-mak, fık-ır-da-k* ⊡ **fık fık,** *1. {ağız} (Gülmek için) kısık kısık. 2. argo. Cinsel ilişki.* [DS]

fık[2], [fah / fak / fıg / fıh / fık / fıng / fığ / fing / fink / fok / fong *(yans.)*] *is.* Suyun yerden kaynayıp çıkmasını, sıvıların kaynamasını, kaynayıp kabarma yoluyla ekşimeyi, kabarmayı; zıplama, oynama ve cilvelenmeyi, kıpırdanmayı anlatan kök. [Zülfikar] *fık fık, fık-ı fıkı, fık-ıl-da-mak, fık-ır-da-mak, fık-ır-a-dak* ⊡ **fık fık,** *{ağız} 1. İrmikle yapılan bir tür pelte. 2. Un ile yapılan bir tür çorba.* [DS]|| **fık fık,** *{ağız} (Ateş üzerindeki şeyin) "fık fık" sesi çıkararak kaynaması.* [DS]

fık[3], [fık] *{ağız}* *sf* Çok sıcak. [DS]

fıka[1], [Yun. víkha] *{ağız}* *is.* Küçük su testisi. [DS]

fıka[2], [Ar. ḥuḳḳa حقه => fıkka / fıka] *{ağız}* *is.* Küçük kutu; kutu. [DS]

fıkar, [Ar. fıḳra / feḳāre > fıḳar / feḳar فقر] *{OsT}* *is. anat.* Omurga kemikleri.

fıkara, [Ar. faḳr >faḳir >fıḳarā' / fuḳarā' فقراء] *{OsT}* *sf.* **1.** Yoksullar; fakirler; yoksul. **2.** Acınacak hâlde olan; zavallı. **3.** Derviş. ⊡ **fıkara babası,** *Yoksullara yardım eden kimse.*

fıkaralık, [fıkara-lık] *is.* Yoksulluk.

fıkarat[1], [Ar. fıḳrā > fıḳarāt فقرات] *(fikara:t)* *{OsT}* *is.* **1.** Fıkralar. **2.** Cümleler; paragraflar. ⊡ **fıkarāt-ı anîfe,** *{OsT} Yukarıda geçen cümleler.*|| **fıkarāt-ı latîfe,** *{OsT} Hoş hikâyeler.*|| **fıkarāt-ı lazime ve nāzike,** *{OsT} İnce ve gerekli fıkralar.*|| **fıkarāt-ı müntehabe,** *{OsT} Seçilmiş hikâyeler.*

fıkarat[2], [Ar. feḳar *(omur)* > feḳarāt فقرات] *(fikara:t)* *{OsT}* *is.* Omurlar; omurga kemiklerinin boğumları. ⊡ **fıkarāt-ı acziye,** *{OsT} anat. Sağrı omurları.*|| **fıkarāt-ı arziye,** *{OsT} anat. Sağrı omurları.*|| **fıkarāt-ı kataniye,** *{OsT} anat. Bel omurları.*|| **fıkarāt-ı rakabiye,** *{OsT} anat. Boyun omurları.*|| **fıkarāt-ı us'ūsiye,** *{OsT} anat. Kuyruk omurları.*|| **fıkarāt-ı zahriye,** *{OsT} anat. sırt omurları.*

fıkarî, [Ar. feḳar > feḳarī فقرى] *(fikar:i)* *{OsT}* *sf.* Omurga kemiği ile ilgili olan.

fıkariye, [Ar. feḳar > feḳāriyye فقريه] *(fika:riye)* *{OsT}* *is. biy.* Omurgalılar. ⊡ **fıkariye-i āliye,** *{OsT} biy. Yüksek omurgalılar.*|| **fıkāriye-i süfliye,** *{OsT} biy. Aşağı omurgalılar.*

fıkdan, [Ar. fıḳdān فقدان] *(fikda:n)* *{OsT}* *is.* Eksiklik; yokluk; bulunmazlık. ⊡ **fıkdān-ı akl,** *{OsT} Akıl yokluğu.*|| **fıkdān-ı dem,** *{OsT} tıp. Kansızlık.*|| **fıkdān-ı elem,** *{OsT} tıp. Acı yitimi.*|| **fıkdān-ı hareket,** *{OsT} tıp. Organlardaki işlev yitimi; apraksi.*||

fıkdān-ı hassāsiyet, *{OsT} psikol. Duyumsamazlık.*|| **fıkdān-ı hıfz,** *{OsT} psikol. Hafiza yitimi; amnezi.*|| **fıkdān-ı imkân,** *{OsT} Olanaksızlık.*|| **fıkdān-ı irāde,** *{OsT} İrade yitimi.*|| **fıkdān-ı kuvva,** *{OsT} Güç yitimi; adinami.*|| **fıkdān-ı ma'rifet-i hissiye,** *{OsT} psikol. Tanısızlık; agnozi.*|| **fıkdān-ı nakd,** *{OsT} Para darlığı.*|| **fıkdān-ı nukūd,** *{OsT} Para yokluğu; nakit darlığı.*|| **fıkdān-ı nutk,** *{OsT} psikol. Konuşma yitimi; afazi.*|| **fıkdān-ı temyîz,** *{OsT} fel. Zihin darlığı.*

fıkfık[1], -ğı [fık+fık] *{ağız} sf.* Kötü yola düşmüş kadın; fahişe. [DS]

fıkfık[2], -ğı [fık+fık] *{ağız} sf.* Duyduğu sözü hemen ilgilisine ulaştıran, söz getirip götüren; dedikoducu. [DS]

fıkga, [Ar. hoḳḳa] *{ağız} sf.* Çok küçük; ufacık. [DS]

fıkfıkı, [fık *(yans.)* > fık+fıkı] *{ağız} is.* Tahta testi. [DS]

fıkh, [Ar. fıḳh فقه] *{OsT} is.* → fıkıh.

fıkhî, [Ar. fıḳıh > fıḳhī / fıḳhiye فقهى / فقهيه] *(fikhi:) {OsT} sf.* Fıkıhla ilgili; fıkha dayanan.

fıkı[1], [Yun. vıkhı] *{ağız} is.* Küçük su testisi. [DS]

fıkı[2], [fık-ı] *{ağız} sf.* (Kişi için) şakacı; komik. [DS]

fıkı[3], [fık-ı] *{ağız} is.* Baskı; sıkı etki. [DS]

fıkıh, -khı [Ar. fıḳh فقه] *is.* **1.** Bir şeyi yeterince ve gereği gibi anlayıp bilme; bilgili olma. **2.** *din.* İslam hukukunda, din ve dünya işleriyle ilgili uygulama alanını konu alan bilim dalı. ⊟ **fıkıh çıkmak,** *Satrançta piyadeyi rakibin son hanesine kadar sürerek vezir yapmak.*

fıkıldamak, [fık *(yans.)* fık-ıl-da-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-d(ı)-yor]* (Su veya sıvı şeyler için) kaynamaya başlamak. [DS]

fıkır, [fık *(yans.)* > fık-ır] *is.* Kaynayan sıvılar içinden geçen hava kabarcıklarının yüzeye çıkması ile çıkardığı ses. ⊟ **fıkır fıkır,** *1. Arka arkaya kaynama sesi çıkararak. 2. mecaz. Fıkırdama huyunda olan; cilveli ve oynak hâlde; şuh. 3. Bir şeyden bir yerde çok bulunmak.*

fıkıradak, [fık *(yans.)* > fık-ır-adak] *{ağız} zf.* (Kaynamak için) çabuk. [DS]

fıkıramak, [fık *(yans.)* > fık-ır-a-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-r(ı)-yor]* Hafif kaynamak. [DS]

fıkırdak, -ğı [fık *(yans.)* > fık-ır-da-k] *sf.* Yerinde duramayan; hareketli ve oynak; cilveli; şuh; hoppa.

fıkırdaklık, -ğı [fık *(yans.)* >fık-ır-da-k-lık] *is.* Fıkırdak olma hali.

fıkırdama, [fık *(yans.)* > fık-ır-da-ma] *is.* Fıkır fıkır sesler çıkarma, oynaklık etme durumu ve eylemi.

fıkırdamak, [fık *(yans.)* > fık-ır-da-mak] *gçsz. f. [-r] [-d(ı)-yor]* **1.** Fıkırtı çıkararak kaynama. **2.** *mecaz.* Yerinde duramayarak alçak sesle kesik kesik gülmek. **3.** (Kadın ve kız için) oynak ve cilveli hareketler yapmak.

fıkırdaşma, [fık *(yans.)* > fık-ır-da-ş-ma] *is.* Karşılıklı oynaşma, cilveleşme ve hafiften gülüşme eylem.

fıkırdaşmak, [fık *(yans.)* > fık-ır-da-ş-mak] *işteş. f. [-ır]* Karşılıklı olarak cilveli ve oynak hareketlerde bulunarak gülüşmek.

fıkırdatma, [fık *(yans.)* > fık-ır-da-t-ma] *is.* Fıkırdamasını sağlama eylemi.

fıkırdatmak, [fık *(yans.)* > fık-ır-da-t-mak] *gçl. f. [-ır]* **1.** Bir sıvıyı ateşte fıkır fıkır kaynatmak. **2.** Bir kimsenin fıkır fıkır gülmesini, cilvelenmesini ve oynak davranmasını sağlamak; aşırı cilvelendirmek.

fıkırdayış, [fık *(yans.)* > fık-ır-da-y-ış] *is.* Fıkırdamak eylemi veya biçimi.

fıkırtı, [fık *(yans.)* > fık-ır-tı] *is.* **1.** Kaynamakta olan sıvının içinden hava veya buhar kabarcıkları çıktıkça oluşan ses. **2.** Oynak ve cilveli davranışlarla birlikte çıkan hafif gülüşme ve konuşma gürültüleri.

fıkka[1], [Ar. hoḳḳa] *{ağız} is.* Küçük kutu; kutu. [DS] ⊟ **fıkka gibi,** *{ağız} 1. Birbirine çok uygun. 2. Küçük ve güzel olan.* [DS]

fıkka[2], [fık *(yans.)* > fık-ka ?] *{ağız} is.* Kar ile pekmezi karıştırarak yapılan bir tür içecek; kar şerbeti. [DS]

fıkkadak, [fık *(yans.)* > fık(k)-adak] *{ağız} zf.* (Ölüm için) birdenbire; aniden. [DS]

fıkra, [Ar. fıḳra فقره] *{OsT} is.* **1.** Güldürücü ve düşündürücü küçük hikâye. **2.** İlginç ve hoş bir olayı nükteli bir hava içinde anlatan küçük yazı. **3.** *bas.* Gazete ve dergilerin belirli yerlerinde yer alan ve güncel bir konu ile ilgili olarak yazarın kişisel görüşünü yansıtan yazılar. **4.** Yasa maddelerinin alfabe sırasına göre harflerle belirlenmiş bölümlerinden her biri. **5.** Bir yazıdaki paragraflardan her biri. **6.** Bölüm; kısım; ara. **7.** *anat.* Omurga; omur.

fıkracı, [fıkra-cı] *is.* **1.** Güzel fıkralar anlatan. **2.** Gazetelerde fıkralar yazan; fıkra yazarı.

fıkracılık, -ğı [fıkra-cı-lık] *is.* Fıkra anlatma ve yazma işi.

fıkrahan, [Ar. fıḳra + Far. ḫān فقره خوان] *(fikraha:n) {OsT} sf.* Fıkra anlatan; hikâye söyleyen.

fıkrak, -ğı [fık *(yans.)* > fık-(ı)r-a-mak > fıkra-k] *{ağız} is.* İçten gelen güçlü ağlama isteği. [DS]

fıkrama, [fık *(yans.)* > fık-(ı)r-a-ma] *is.* Ekşime; mayalanma.

fıkramak, [fık *(yans.)* > fık-(ı)r-a-mak] *gçsz. f. [-r] [-r(ı)-yor]* **1.** (Yoğurt vb. yiyecekler için) ekşimek; kabarmak; bozulmak; tahammür etmek; *{ağız} (aynı).* [DS] **2.** Yerinde duramamak; hep hareket etmek; kıpırdamak. **3.** Fıkırdamak; kendini zor tutarak gülmemeye çalışmak. **4.** *{ağız}* Ekşiyen yiyecek maddelerinin üzerinde asit kabarcıkları oluşmak. [DS] **5.** *{ağız}* Fıkır fıkır gülmek. [DS]

fılar, [? fılar] *{ağız} is.* Ökçesiz erkek ayakkabısı. [DS]

fılcan, [Ar. fincān] *{ağız} is.* Fincan. [DS]

fılçık, -ğı [fıl-çı-k / fılç-ık ?] *{ağız} sf.* Elinden iş gelmeyen; beceriksiz. [DS]

fıld[1], [fal / fald / fel / feld / fıld / fild *(yans.)*] *is.* Şaşkınlığı, sallanma, titreme, çarpma ve zıplamayı, yuvarlanmayı, bu tür patırtılı hareketlerin yansımasını ve bu biçimde konuşmayı anlatan kök. [Zülfikar] *fıld-ır fıldır, fıld-ır-ık,*

fıld[2], [fel / feld / fıld / fild *(yans.)*] *is.* Işık saçmayı, parlamayı; ferli ya da fersiz bakışı anlatan kök. [Zülfikar] *fıld-ır fıldır, fıld-ır-da-mak*

fıldır[1], [fıld *(yans.)* > fıld-ır] *is.* Hızlı dönme veya parlama, şaşkınlık, sallanma, titreme, çarpma ve zıplamayı, yuvarlanmayı, bu tür patırtılı hareketlerin yansımasını ve bu biçimde konuşmayı anlatan yansımalı gövde. ⊞ **fıldır fıldır,** *1. (Bakmak eylemi için) sürekli ve çabuk sağa sola dönerek. 2. (Yürümek için) hızlı ve çabuk adımlarla. 3. Canlı ve hareketli olarak.*

fıldır[2], [fıld *(yans.)* > fıld-ır] *{ağız} is.* Yaldız. [DS]

fıldıramak, [fıld *(yans.)* > fıld-ır-a-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-r(ı)-yor]* Gözleri parıl parıl yuvalarında oynamak; gözleri parlamak. [DS]

fıldıratmak[1], [fıld *(yans.)* > fıld-ır-a-t-mak] *{ağız} gçl. f. [-ır]* Gözlerini yuvalarında parıl parıl oynatmak. [DS]

fıldıratmak[2], [fıld *(yans.)* > fıld-ır-a-t-mak] *{ağız} gçl. f [-ır]* Kaldırıp atmak; fırlatmak. [DS]

fıldırdamak, [fıld *(yans.)* > fıld-ır-da-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-d(ı)-yor]* Sevinç, mutluluk belirtisi olarak gözler parıl parıl yuvalarında oynamak; sevinçten gözleri parlamak. [DS]

fıldırık, -ğı [fıld *(yans.)* > fıld-ır-ık] *{ağız} sf.* (Kadın için) serbest davranışları sebebiyle hakkında kötü düşünceler uyandıran; hafif; oynak. [DS]

fıldırlamak, [fıld *(yans.)* > fıld-ır-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* **1.** Savurup atmak. **2.** Yuvarlayarak uzaklaştırmak. [DS]

fıldırmak[1], [fıld *(yans.)* > fıld-ır-mak] *{ağız} gçl. f. [-ır]* **1.** Fırlatıp atmak. **2.** Savurarak atmak. [DS]

fıldırmak[2], [fıld *(yans.)* > fıld-ır-mak / fıy *(yans.)* > fıy-dır-mak] *{ağız} gsz. f. [-ır]* Çıldırmak. [DS]

fıldırmak[3], [fıld *(yans.)* > fıld-ır-mak] *{ağız} gçsz. f. [-ır]* Kaçmak; uzaklaşmak; fırar etmek. [DS]

fılık, -ğı [? fılık] *{ağız} is.* Yumuşak tüylü bir tür keçi; tiftik. [DS]

fılıka[1], [? fılıka] *{ağız} is.* Gizli konuşma; fiskos. [DS]

fılıka[2], [ılık-ma ?] *{ağız} is.* İdare lambası. [DS]

fılıka[3], [? fılıka] *{ağız} is.* Küçük ev. [DS]

fılışgın, [çıv-mak > çıv-gın > şıvgın / şıfkın > fışkın [EREN]] *{ağız}is.* Ağaçların taze dalları; sürgün; filiz. [DS]

fıllanmak, [fır *(yans.)* > fır-la-n-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* Bir şeyin çevresinde dönmek; dolanmak. [DS]

fıllıklamak, [fıl-lık-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Fırlatıp atmak. [DS]

fın, [fan / fın / fon *(yans.)*] *is.* Kulak çınlamasını, çınlamayı anlatan kök. [Zülfikar] *fın-la-mak*

fıncık, -ğı [? fıncık / fıncıḫ] *{ağız} is.* **1.** Cinsiyet organı. **2.** Rahim yolu. [DS]

fıncıtmak, [fıc *(yans.)* > fıc-ıt-mak] *{ağız} gçl. f [-ır]* Fırlatıp atmak. [DS]

fında, [İt. fonda] *ünl.* At; fırlat! ⊞ **fında etmek,** *{ağız} Fırlatmak; atmak.* [DS]

fındık, -ğı [Yun. pontikos *(Karadeniz cevizi)* > Ar. funduḳ فندق] *is.* **1.** Kayıngillerden, kökeni Anadolu olan, üç dört metre boyunda, yaprakları oval veya yürek biçimli, bir evcikli bir meyve ağacı, *(Corylus avellana).* **2.** Bu bitkinin kabuklu meyvesi. **3.** *argo.* Hileli zar. **4.** *{ağız}* Süs eşyası yapımında kullanılan som altın. [DS] **5.** *{ağız}* Erkeklik bezi. [DS] **6.** *{eAT}* Atılan kurşun tanesi. **7.** *argo.* Kıç; makat. **8.** *argo.* (Bayan için) başkalarının cinsel ilgisini çekecek davranışlarda bulunan fakat cinsel ilişkiye yanaşmayan. ⊞ **fındık altını,** *1. Üçüncü Ahmet zamanında çıkarılan ve kanarları fındığa benzeyen bir altın sikke. 2. Kendisi küçük fakat değeri büyük nesne.*|| **fındık ateşi,** *Nargilede tütünün üstüne konulan fındık büyüklüğündeki kor kömürler.*|| **fındık biber,** *1. Küçük fakat çok acı bir tür biber; düğme biber. 2. Aksi ve inatçı çocuk.*|| **fındık biti,** *Larvaları fındık kurdu olarak adlandırılan uzun gagalı zararlı bir böcek, (Balaninus nucum).*|| **fındık cevizi,** *{ağız} Küçük fakat üzeri pürüzsüz, içi beyaz bir ceviz türü.* [DS]|| **fındık faresi,** *1. zool. Kemiricilerden sık ormanlık bölgelerde bitki tohumları ve tomurcuklarla beslenen, uzun kış uykusuna yatan, karnı beyaz, sırtı boz bir kemirgen, (Muscardinus vellanarius). 2. mecaz. Kurnaz küçük çocuk.*|| **fındık kabuğu,** *Fındığın dışını kaplayan odunsu kısım.*|| **fındık kabuğunu doldurmamak,** *Önemsiz olmak; çok küçük olmak.*|| **fındık kırmak,** *Çapkınlık etmek.*|| **fındık kurdu,** *1. Fındık veya meşe palamudunun içinde gelişen, son baharda olgunlaşarak toprak altına inen, fındık bitinin larvası. 2. Tombul, ufak tefek, oynak ve cilveli kadın.*|| **fındık sıçanı,** *Fındık faresi.*|| **fındık tavuğu,** *zool. Ormanda yaşayan, bitki tohumu ve böceklerle beslenen, eti lezzetli, makbul bir av kuşu; dağ tavuğu, (Tetraste bonasia).*|| **fındık yağı,** *Eczacılıkta ve parfüm sanayiinde kullanılan ve bozuk fındıklardan çıkarılan yağ.*

fındıkçı, [fındık-çı] *is.* **1.** Fındık yetiştiricisi. **2.** Fındık satan. **3.** *mecaz.* (Kız ve kadın için) oynak, cilveli, hafifmeşrep.

fındıkgiller, [fındık-gil-ler] *is. bot.* Örnek bitkisi fındık olan çiçekli bitkilerin fagales takımından bitkiler familyası, *(Coryllaceae).*

fındıki, [Ar. funduḳī فندقى] *(fındıki:)* *sf.* **1.** Fındık kabuğu renginde. **2.** *is.* Fındık altını. **3.** Fındık kabuğu rengi.

fındıkkıran, [fındık+kır-an] *is.* Fındık ve ceviz gibi sert kabuklu meyvelerin kabuğunu kırmaya yarar bir tür pense.

fındıklama, [fındık-la-ma] *{ağız} is.* Atın bacaklarında oluşan şişlik. [DD]

fındıklı, [fındık-lı] *sf.* **1.** İçinde fındık bulunan; fındık karışmış olan; içine veya üzerine fındık konulmuş. **2.** *{ağız} is.* Küçük kareli, yerli dokuma. [DS]

fındıklık, -ğı [fındık-lık] *is.* **1.** Fındık ağaçlarının bol olduğu yer. **2.** *sf.* (Arazi ve bahçe için) fındık yetiştirmeye uygun.

fındıkyuvası, -nı, -aları [fındık+yuva-s-ı] *is.* Tombul ellerin üst yüzeyinde ve parmak diplerinde oluşan çukurluk.

fındıllı, [fınd *(yans.)* > fınd-ıl-lı] *sf.* (Kişi için) yakışıklı ve oynak.

fındıraz, [? fındıraz] *{ağız} sf.* Çok uzak; öte; cehenemin bir ucu. [DS]

fındırdak, -ğı [fınd *(yans.)* > fınd-ır-da-k] *{ağız} sf.* (Kişi için) yakışıklı ve oynak. [DS]

fınduk, -ğu [Ar. funduḳ] *{eAT} is.* → fındık.

fıng[1], [fah / fak / fang / fıg / fık / fıng / fik *(yans.)*] *is.* Kahkaha atarak gülmeyi, yüksek sesle ağlamayı ve cilveleşmeyi anlatan kök. [Zülfikar] *fıng-ıl-da-mak*

fıng[2], [fah / fak / fıg / fıh / fık / fıng / fığ / fing / fink / fok / fong *(yans.)*] *is.* Suyun yerden kaynayıp çıkmasını, sıvıların kaynamasını, kaynayıp kabarma yoluyla ekşimeyi, kabarmayı; zıplama, oynama ve cilvelenmeyi, kıpırdanmayı anlatan kök. [Zülfikar] *fıng-ı-la-mak, fıng-ır-da-mak, fıng-ır-da-k*

fıngılamak, [fıng *(yans.)* > fıng-ı-la-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(ı)-yor]* **1.** Yılışmak. **2.** Fingirdemek. [DS]

fıngıldamak, [fıng *(yans.)* > fıng-ıl-da-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-d(ı)-yor]* (Çocuk için) kendi kendine için için ağlamak. [DS]

fıngılı, [fıng *(yans.)* > fıng-ıl-ıl] *{ağız} sf.* (Kişi için) yakışıklı ve oynak. [DS]

fıngırdak, -ğı [fıng *(yans.)* > fıng-ır-da-k] *{ağız} sf.* (Kişi için) yakışıklı ve oynak. [DS]

fıngırdamak, [fıng *(yans.)* > fıñg-ır-da-mak] *(fıñgırdamak) {ağız} gçsz. f. [-r] [-d(ı)-yor]* **1.** Yılışmak. **2.** Fingirdemek. [DS]

fıngırdaşmak, [fıng *(yans.)* > fıng-ır-da-ş-mak] *{ağız} işteş. f. [-ır]* **1.** Karşılıklı olarak cilveleşmek. **2.** Fingirdeşmek. **3.** *dönşl. f* Yılışmak. [DS]

fınlamak, [fıng *(yans.)* > fıñ-la-mak] *(fıñlamak) {ağız} gçsz. f. [-r] [-l(ı)-yor]* (Kulak için) çınlamak. [DS]

fır[1], [far / fır *(yans.)*] *is.* Birden topluca kalkmayı, birlikte uçmaya başlamayı, yerinden fırlamayı anlatan kök. [Zülfikar] *fır-ık, fır(r)-a-dak*

fır[2], [far / fır / for *(yans.)*] *is.* Ateşin birden parlamasını, alevlenmesini anlatan kök. [Zülfikar] *fır fır*

fır[3], [fer / fır / fir / för *(yans.)*] *is.* **1.** Hızla olduğu yerde dönmeyi, fırlatmayı, fırlanmayı, kaçıp kurtulmayı veya hızını kaybetmeyi anlatan kök. [Zülfikar] *fır fır, fır-ık dönmek, fır fırı, fır+fı-lı-ka, fır-ık fırık, fır-ıl-da-k, fır-ıl fırıl, fır-la-mak, fır-la-n geldi.* **2.** *{ağız}* Baş dönmesi. [DS] **3.** *zf.* (Koşturma, dönme ve araştırma için) ilgi ve istekle; çabuk. **4.** *sf* Fırlama; piç. ⧉ **fır dönmek,** *Bir kimseye yardım etmek veya hoş görünmek için aşırı çaba harcamak.*|| **fır fır,** *(Dönme eylemi için) hızlı ve sürekli olarak; fırıl fırıl.*|| **fır olmak,** *{ağız} Zar atma oyununda her iki tarafın zarları aynı sayıda gelmek.* [DS]

fır[4], [fır] *{ağız} is.* Ur; şişkinlik. [DS]

fıra, [Yun. phyra] *{ağız} is.* İskonto. [DS] ⧉ **fıra gitmek,** *{ağız} Kapanın elinde kalmak; kapışılmak.* [DS]

fırada, [Ar. firād] *{ağız} is.* Ayrı. [DS]

fırahtı, [Yun. phrákhtes] *{ağız} is.* Parmaklık; çit. [DS]

fırak[1], **-ğı** [Ar. firāḳ => fırak / fırah] *{ağız} is.* Üzüntü; keder. [DS]

fırak[2], [Ar. fırḳa > fıraḳ فراق] *(fıra:k) {OsT} is.* **1.** Bölünmüş, ayrılmış olanlar. **2.** Askerî birlikler; bölükler; alaylar; tümenler. **3.** Partiler. **4.** Ehl-i sünnet ve cemaatten ayrılmış olan mezhepler. **5.** Cemaatler; kalabalıklar; takımlar. ⧉ **fırāk-ı dālle,** *{OsT} Sapıtmış gruplar.*|| **fırak fırak,** *Gruplar halinde; grup grup.*|| **fırāk-ı siyāsiye,** *{OsT} Siyasi partiler.*

fırakdı, [Yun. phrákhtes] *{eAT} is.* Büyük boy çit.

fıraklamak, [fır *(yans.)* > fır-ak-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Fırlatıp atmak. [DS]

fıraklı, [Yun. phrákhtes] *{ağız} is.* → fırahtı. [DS]

fıraktı, [Yun. phrákhtes] *{ağız} is.* → fırahtı. [DS]

fıranga, [? fıranga] *{ağız} is.* Eşek arısı. [DS]

fıraz, [Far. ḫorūs] *{ağız} is.* Horoz. [DS]

fırcıtmak, [fırc *(yans.)* > fırc-ıt-mak] *{ağız} gçl. f. [-ır]* Kaldırıp atmak; atıvermek. [DS]

fırç, [farç / fırç *(yans.)*] *is.* Vıcık vıcık olmayı, sululuk yapmayı, şımarıklığı anlatan kök. [Zülfikar] *fırç-ık, fırç-ık-lı, fırç-ık-lan-mak*

fırça, [Yun. vourtsa / Lat. bruscia *(sert ve dikenli çalı)*] *is.* **1.** Temizlik, boya gibi amaçlarla kullanılan ve bir sap ucuna tutturulmuş kıl cinsi lif demetlerinden oluşmuş araç. **2.** Resim yapma sanatı veya tarzı. **3.** *elkt.* Sabit bir uçla kayar bir düzen arasında elektrik akımı sağlayan oynak parça. **4.** Kapı kasası, iskele ayağı gibi iki bağlantı düzeneğinin birbirine yaklaşmasını önlemek amacıyla araya çakılmış küçük tahta parçası. **5.** *argo.* Azar; paylama. ⧉ **fırça atmak,** *Azarlamak; sövüp saymak.*|| **fırça çekmek,** *1. Her şeyi silip yeniden başlamak. 2. argo. Kendinden küçük rütbedeki kişileri şiddetle azar-*

lamak. *3. argo. Bir kadın veya kızla cinsel organları dıştan sürtmek suretiyle tatmine ulaşmak.*|| **fırça yemek,** *Azarlanmak.*

fırçacı, [fırça-cı] *is.* Fırça yapan veya satan kimse.

fırçacılık, -ğı [fırça-cı-lık] *is.* Fırça yapım ve satım işi.

fırçalama, [fırça-la-ma] *is.* **1.** Fırça ile silme ve temizleme işi. **2.** Kumaşın havlarını temizleme işi.

fırçalamak, [fırça-la-mak] *gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* **1.** Fırça ile temizlenmek. **2.** Kumaşın havlarını temizlemek. **3.** Azarlamak. **4.** (Avcılar ve köpekler için) bir bataklık, sık ağaçlık veya ormanlık bir alandan geçmek.

fırçalanma, [fırça-la-n-ma] *is.* **1.** Fırça ile temizlenme eylemi. **2.** Fırça ile temizleme işlemine tabi tutulma eylemi. **3.** Fırça sahibi olma eylemi.

fırçalanmak, [fırça-la-n-mak] *dönşl. f. [-ır]* **1.** Üzerindeki elbiseyi kendi kendine fırça ile temizlemek. **2.** Fırça sahibi olmak. **3.** *edil. f.* Fırça ile temizleme işine tabi tutulmak. **4.** *mecaz.* Azarlanmak.

fırçalatma, [fırça-la-t-ma] *is.* Fırça ile temizletme veya fırça sürdürme eylemi.

fırçalatmak, [fırça-la-t-mak] *gçl. f.[-ır]* **1.** Fırça ile temizletmek. **2.** Fırça sürdürtmek.

fırçalayış, [fırça-la-y-ış] *is.* Fırçalama eylemi veya biçimi.

fırçalı, [fırça-lı] *sf.* Fırçası olan.

fırçalık, -ğı [fırça-lık] *is.* **1.** Fırça konulan veya saklanan yer, kap. **2.** Ressamların içine fırça koydukları ve boyalı fırçaları temizledikleri ağzı geniş kap.

fırçanak, -ğı [fırç-anak ?] *{ağız} is.* Nal deliği. [DS]

fırçı[1]**,** [fırça] *{ağız} is.* **1.** Domuz kılı. **2.** Fırça. [DS]

fırçı[2]**,** [Yun. boutsi] *{ağız} is.* Fıçı. [DS]

fırçı[3]**,** [fırç *(yans.)* > fırç-ı] *{ağız} is.* Suyu çekip fışkırtan kamıştan yapılma bir tür çocuk oyuncağı. [DS]

fırçık[1]**, -ğı** [fırç *(yans.)* > fırç-ık] *{ağız} sf.* **1.** Oynak; hoppa. **2.** (Çocuk için) arsız. [DS]

fırçık[2]**, -ğı** [fırç *(yans.)* > fırç-ık] *{ağız} sf.* İşe yaramaz hâle gelmiş; bozuk. [DS] ⊡ **fırçığını bozmak,** *{ağız} Karmakarışık etmek; bozmak.* [DS]

fırçıklanmak, [fırç *(yans.)* > fırç-ık-la-n-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* **1.** Daha fazla sürtünmek; sürtünerek rahatsız etmek. **2.** Sululuk etmek. [DS]

fırçıklı, [fırç *(yans.)* > fırç-ık-lı] *sf.* Oynak; hoppa.

fırdolayı, [fır *(yans.)* + dol-a-y-ı] *(fı'rdolayı) zf.* Çevresini kuşatacak biçimde; çepeçevre.

fırdöndü, [fır *(yans.)* + dön-dü] *is.* **1.** Zincir ve halatların ucuna takılan ve biri döndüğü hâlde diğerinin dönmesine meydan vermeyen, biri oynar eksenli olup diğerinin bir kenarındaki delikten geçen, iki küçük halkadan oluşmuş toka. **2.** Topaca benzer bir kumar aracı. **3.** Olta ile beden arasına konulan ve misinanın sarılmasını kolaylaştıran parça. **4.** *dnz.* Birden çok demir atıldığında birbirlerine dolaşması için aralarına konulan metal parça. **5.** Karagöz oyununda suretleri sağa sola döndürmeye yarayan alet. **6.** *sf. mecaz.* Belli bir düşüncesi olmayan, sık sık fikir değiştiren, havaya göre davranan; her renge giren; hileci.

fırdöndülü, [fır+dön-dü-lü] *sf.* Fırdöndüsü olan.

fırfıgıç, -cı [fır *(yans.)* > fır+fıg-ıç] *{ağız} sf.* Kalabalık. [DS]

fırfılıka, [fır *(yans.)* > fır+fılık-a ?] *{ağız} is.* Rüzgâr gülü; fırıldak. [DS]

fırfır, [fır *(yans.)* > fır+fır] *is.* **1.** Elbise, perde veya örtülerin kenarlarına dikilen büzgülü kumaş bandı; farba; farbala. **2.** *{ağız}* Topaç. [DS] **3.** *{ağız}* Bir tür çocuk oyuncağı. [DS] **4.** *{ağız}* İçinde kömür yakılan maltız. [DS] **5.** *{ağız} sf.* (Çocuk için) çok yaramaz. [DS]

fırfıra, [fır *(yans.)* > fır+fır-a] *{ağız} is.* **1.** Topaç. **2.** Rüzgâr gülü. [DS]

fırfırı, [fır *(yans.)* > fır+fır-ı] *{ağız} is.* **1.** Rüzgâr gülü. **2.** *{eAT}* Fırıldak adı verilen oyuncak. **3.** *sf.* Sözünde durmayan; dönek. [DS]

fırfırık, -ğı [fır *(yans.)* > fır+fır-ık] *{ağız} is.* **1.** Topaç. **2.** Düdük. [DS]

fırfırına, [fır *(yans.)* > fır+fır-ı-n-a] *{ağız} is.* Düdük. [DS]

fırfirik, -ği [fır *(yans.)* > fır+fır-ik] *{ağız} is.* **1.** Topaç. **2.** Rüzgâr gülü. [DS]

fırfırlı, [fır+fır-lı] *sf.* Fırfırı olan.

fırh, [fırh / fırk *(yans.)*] *is.* Sürekli hareket etmeyi, cilveli kıpırdanmayı, dönmeyi anlatan kök. [Zülfikar] *firh-ıt-mak*

fırhat, [Ar. firḳat] *{ağız} is.* Sıkıntı. [DS]

fırhıtmak, [fırk / fırh *(yans.)* > fırk-ıt-mak] *{ağız} gçsz. f. [-ır]* Kırıtmak; cilve yapmak. [DS]

fırıç, -cı [? fırıç] *{ağız} is.* Fırında kurutulmuş armut. [DS]

fırıdan, [fır *(yans.)* > fır-adan / fır-ada(k)] *{ağız} zf.* (Hareket, davranış için) birdenbire; ansızın. [DS]

fırıfıs, [fır *(yans.)* > fır-ı+fıs] *{ağız} is.* Bir sebebe dayanmayan öfke; sebepsiz yere sinirlenme. [DS]

fırıhtı, [? fırıhtı] *{ağız} is.* Kuytu. [DS]

fırık[1]**, -ğı** [fır *(yans.)* > fır-ık] *{ağız} is.* Hızla olduğu yerde dönmeyi, fırlatmayı, fırlanmayı, kaçıp kurtulmayı veya hızını kaybetmeyi anlatan yansımalı gövde. [DS] ⊡ **fırık dönmek,** *{ağız} Bir şeyi acele ile döne döne aramak.* [DS]|| **fırık fırık,** *{ağız} (Dönmek için) sürekli ve hızlı olarak; fırıl fırıl.* [DS]

fırık[2]**, -ğı** [fır *(yans.)* > fır-ık] *{ağız} is.* **1.** Arı kuşu, *(Merops apiaster).* **2.** Sonu gelmeyen iş. **3.** Topaç. [DS]

fırıkmak, [fır *(yans.)* > fır-ık-mak] *{ağız} gçsz. f. [-ır]* Ekşimek. [DS]

fırıl, [fır *(yans.)* > fır-ıl] *is.* Dönmenin çıkardığı hız-

dan kaynaklanan ses. ⊡ **fırıl fırıl,** *(Dönme eylemi için) sürekli ve hızlı olarak.*

fırıldak, -ğı [fır *(yans.)* > fır-ıl-da-k] *is.* **1.** Kıvrık kanatlı, rüzgârda dönen bir çocuk oyuncağı. **2.** Havalandırılması gereken oda pencerelerine takılan pervaneli alet. **3.** Rüzgâr gücünden enerji elde etmeğe yarar düzenek. **4.** Baca tepelerine takılarak bacanın tütmesini önleyen bir tür döner külah. **5.** *mecaz.* Hile; düzen; dolap. **6.** *argo.* Zar atıldığında zarın dönüşüne göre sayıları tahmin etmek şeklindeki bir kumar hilesi. ⊡ **fırıldak çevirmek,** *argo. Amacına varmak için hileli yollara başvurmak.*|| **fırıldak çiçeği,** *bot. Büyük, parlak kırmızı, pembe veya erguvan renkli çiçekleri olan otsu veya ağaçsı bitkiler; çarkıfelek, Passiflora.*|| **fırıldak gibi,** *Sık sık fikir ve tavır değiştiren.*

fırıldakçı, [fır-ıl-da-k-çı] *is.* **1.** Fırıldak yapan ve satan kişi. **2.** *mecaz.* Hile ve düzen kuran kimse.

fırıldakçılık, -ğı [fır-ıl-da-k-çı-lık] *is.* **1.** Fırıldak yapıp satma işi. **2.** *mecaz.* Hile, aldatmaca ve düzen.

fırıldanma, [fır *(yans.)* > fır-ıl-da-n-ma] *is.* Acele ve telaşlı olarak dönme eylemi.

fırıldanmak, [fır *(yans.)* > fır-ıl-da-n-mak] *dönşl. f. [-ır]* Bulunduğu yerde acele ve telaşlı olarak dönüp durmak.

fırıldatma, [fır *(yans.)* > fır-ıl-da-t-ma] *is.* Hızlı bir şekilde döndürme eylemi.

fırıldatmak, [fır *(yans.)* > fır-ıl-da-t-mak] *gçl. f. [-ır]* Bir şeyi hızlı bir şekilde döndürmek, çevirmek.

fırıldı, [fır *(yans.)* > fır-ıl-dı] *{eAT} is.* Topaç.

fırın, [Yun. phournos / Lat furnos > Ar. fürūn فرين / فرون] *is.* **1.** Yiyecekleri pişirmek, kurutmak için kullanılan, tabanı düz tavanı kubbemsi, önünde bir girişi bulunan bir tür ocak. **2.** Ekmek ve diğer hamur işleri yapılan ve pişirilen yer. **3.** Yiyecekleri ısıtmakta, pişirmekte kullanılan, elektrik veya gazla ısıtılan, etrafı yalıtılmış dörtgen veya yuvarlak biçimli mutfak gereci. **4.** Bir maddeyi eritmek için ısıtma işleminin uygulandığı özel mekân. **6.** *sf.* Fırında pişirilmiş. ⊡ **fırın darısı,** *{ağız} Fırında pişmiş mısır.* [DS]|| **fırın gibi,** *Çok sıcak.*|| **fırın kapağı,** *argo. Kumarda bütün parasını kaybetmesine rağmen hiç oralı olmayan kişi.*|| **fırın paklası,** *{ağız} Fırında kurutulmuş taze fasulye.* [DS]

fırıncak, -ğı [fır *(yans.)* > fır-ın-cak] *{ağız} is.* Topaç. [DS]

fırıncı, [fırın-cı] *is.* Fırın işleten kimse.

fırıncılık, -ğı [fırın-cı-lık] *is.* Fırın işletme işi ve mesleği.

fırındak, -ğı [fır *(yans.)* > fır-ıl-da-k] *{ağız} is.* Topaç. [DS]

fırınlama, [fırın-la-ma] *is.* Fırına koyarak ısıtma veya kurutma eylemi.

fırınlamak, [fırın-la-mak] *gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* **1.** Bir şeyi fırına koyarak pişirmek veya kurutmak. **2.** Bir maddenin fiziksel ve kimyasal değişikliğe uğramasını sağlamak için özel fırına koyarak ısıtmak.

fırınlanma, [fırın-la-n-ma] *is.* Fırınlama işlemine tabi tutulma eylemi.

fırınlanmak, [fırın-la-n-mak] *edil f. [-ır]* **1.** Fırınlama işlemine tabi tutulmak. **2.** Fırında pişirilmek veya kurutulmak.

fırınlatma, [fırın-la-t-ma] *is.* Fırınlama işlemini uygulatma eylemi.

fırınlatmak, [fırın-la-t-mak] *gçl. f. [-ır]* **1.** Fırınlama işlemini yaptırmak. **2.** Fırında pişirtmek veya kurutturmak.

fırınlı, [fırın-lı] *sf.* Fırını olan; fırın bulunan.

fırınlık, -ğı [fırın-lık] *{ağız} is.* Mutfak. [DS]

fırış[1], [Far. firāz / Ar. firāş ?] *{ağız} is.* Evlerde dışarıya doğru yapılan çıkıntı. [DS]

fırış[2], [fır *(yans.)* > fır-ı-ş] *sf. argo.* Çılgın; deli.

fırışka, [İt. fresca] *is.* **1.** *dnz.* Yelkenleri camadana vurmaksızın kullanmaya elverişli, hızı 5-12 m/sn olan hafif rüzgâr. **2.** *{ağız}* Rüzgâr etkisi ile serpinti halinde yağan yağmur. [DS] ⊡ **fırışka çıkartmak,** *Huzursuzluk, kavga dövüş çıkartmak.*

fırıt, [? fırıt] *{ağız} is.* Çuval. [DS]

fırıtmak, [fır *(yans)* > fır-ıt-mak] *{ağız} gçsz. f. [-ır]* **1.** Kaçıp kurtulmak. **2.** Sözünden dönmek; caymak. [DS]

fırızma, [Ar. hırz *(korunmuş; muska)* > ? hırızma] *{ağız} is.* Balık ağı gibi örülmüş saman sepeti. [DS]

fırik, -ği [Ar. firīk] *{ağız} is.* **1.** Olgunlaşmaya başlamış tahıl ya da meyve. **2.** Zamanı geçmiş dut. [DS]

fıriklenmek[1], [fır *(yans.)* > fır-ik-le-n-mek] *dönşl. f. [-ir]* Dört dönerek aramak; aranmak.

fıriklenmek[2], [fırik-le-n-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* Kurumaya başlamak. [DS]

fırk, [fırh / fırk *(yans.)*] *is.* **1.** Sürekli hareket etmeyi, cilveli kıpırdanmayı, dönmeyi anlatan kök. [Zülfikar] *fırk fırk, fırk-ıt-mak* **2.** *{ağız} is.* Irmak ya da sel sularının getirdiği çamurlu toprak; mil. [DS] ⊡ **fırk fırk,** *{ağız} 1. Yerinde duramayıp yaramazlık etmeyi; sürekli hareketliliği anlatan ikileme. 2. İkide bir burun çekmeyi anlatan ikileme.* [DS]

fırka[1], [? fırka] *{ağız} is.* İki kulplu küçük testi. [DS]

fırka[2], [Ar. fırḳa فرقه] *{OsT} is.* **1.** Bölüm; bölük. **2.** İnsan topluluğu; grup. **3.** Siyasi parti. **4.** *as.* Tümen. **5.** *dnz.* Donanmanın bir bölümü. ⊡ **fırka-i dalle,** *{OsT} Dinî düşünce ve kanaatleri yanlış olanlar; kâfirler.*|| **fırka-i ıslāhiye,** *{OsT} İmparatorluk döneminde Cebelibereket'te düzeni sağlamak amacıyla kurulan askerî birlik.*|| **fırka-i nāciye,** *{OsT} 1. Selamet yolunu bulmuş topluluk; imanlı olanlar; Müslümanlar. 2. tasvf. Bektaşîler.*|| **fırka-i siyāsiye,** *{OsT} Siyasi partiler.*

fırka[3], [Ar. ḫırḳa] *{ağız} is.* Kadın ceketi. [DS]

fırka[4], [? fırka] *{ağız}* *is.* İspirto lambası. [DS]

fırka[5], [? fırka] *{ağız}* *is.* Saça takılan üzeri boncuklu bir tür toka. [DS]

fırkacı, [fırka-cı] *sf.* **1.** Bir siyasi parti taraftarı; partici. **2.** Siyasi parti üyesi.

fırkacılık, [fırka-cı-lık] *is.* Particilik.

fırkaç, -cı [? fırkaç] *{ağız}* *is.* Beşik. [DS]

fırkala, [fır *(yans.)* > fırk-al-a] *{ağız}* *is.* Topaç. [DS]

fırkat, [Lat. forca *(çatal)* > İt. forchetta *(çatalcık)* => firkete] *{ağız}* *is.* Çatal iğne. [DS]

fırkata, [İt. fregata] *is.* *dnz.* On ila on beş çift kürekle yol alan hızlı bir savaş gemisi.

fırkateyn, [İt. fregata > İng. frigatine > *OsT.* fırḳateyn فرقتين] *is.* *dnz.* → firkateyn.

fırkıl, [fırk *(yans.)* > fırk-ıl] *{ağız}* *is.* **1.** Suda ya da sıcak külde haşlanmış meyve. **2.** Hoşaf yapmak için ayrılan meyvelerin tam kurumamış hâli. [DS]

fırkımak[1], [fırk *(yans.)* > fırk-ı-mak] *{ağız}* *gçsz. f.* *[-r]* **1.** (Kol, bacak eklemi vb. için) burkulmak. **2.** (Eklem için) çıkmak. [DS]

fırkımak[2], [fırk *(yans.)* > fırk-ı-mak] *{ağız}* *gçsz. f.* *[-r]* (Yemek vb. için) ekşimek; bozulmak. [DS]

fırkıslak, [fırk ? + ısla-k] *{ağız}* *pekşt. sf.* Çok ıslak; sırılsıklam. [DS]

fırkıtmak[1], [fırk *(yans.)* > fırk-ıt-mak] *{ağız}* *gçl. f.* *[-ır]* **1.** Topaç, kirman vb. şeyleri orta ve baş parmağı kullanarak döndürmek. **2.** İşten kaçmak. [DS]

fırkıtmak[2], [fırk *(yans.)* > fırk-ıt-mak] *{ağız}* *gçsz. f.* *[-ır]* **1.** Cilve yapmak; kırıtmak. **2.** Cilve yapmak amacıyla küs görünmek. [DS]

fırla, [fır *(yans.)* > fır-la] *{eAT}* *is.* Topaç. [TS]

fırlak, -ğı [fır *(yans.)* > fır-la-k] *sf.* **1.** Normal görünüşe göre dışarı doğru çıkıntı yapmış; fırlamış. **2.** *{ağız}* Çevik. [DS] **3.** *{ağız}* *is.* Topaç. [DS] **4.** *{eAT}* Fırıldak adı verilen bir tür oyuncak.

fırlama, [fır *(yans.)* > fır-la-ma] *is.* **1.** Ani bir çıkış yapma durumu ve eylemi. **2.** Kurnaz ve açıkgöz. **3.** *argo.* Gayrimeşru ilişki sonucu doğan çocuk; piç.

fırlamak, [fır *(yans.)* > fır-la-mak] *gçsz. f.* *[-r]* *[-l(ı)-yor]* **1.** Ani bir çıkış yaparak bir yana atılmak. **2.** *mecaz.* Normal görünüşe uymayan bir çıkıntı yapmak. **3.** (Fiyatlar için) birdenbire yükselmek. **4.** (Hayvanlar için) hızla yer değiştirmek; bulunduğu yerden atılarak kaçmak; atılmak; atlamak.

fırlan, [fır *(yans.)* > fır-la-y-ın > fır-lan ?] *{ağız}* *zf.* Çevre olarak; çevreden. [DS] ☞ **fırlan geldi,** *{ağız}* *Çepeçevre; firdolayı.* [DS]

fırlandırmak, [fır *(yans.)* > fır-la-n-dır-mak / pır-la-n-dır-mak] *{ağız}* *gçl. f.* *[-ır]* **1.** Etrafından dolaştırmak. **2.** Etrafını çevirmek. **3.** Sarmak. [DS]

fırlanmak, [fır *(yans.)* > fır-la-n-mak / pır-la-n-mak] *{ağız}* *dönşl. f.* *[-ır]* **1.** Dönmek. **2.** Dolaşmak; gezmek. [DS]

fırlanta, [fır *(yans.)* > fır-la-n-tı ?] *{ağız}* *is.* Çocukların çevirdiği çember. [DS]

fırlantı, [fır *(yans.)* > fır-la-n-tı] *{ağız}* *is.* Krep. [DS]

fırlaşmak[1], [fır *(yans.)* > fır-la-ş-mak] *{ağız}* *dönşl. f.* *[-ır]* Kimse işitmeyecek kadar sessiz konuşmak. [DS]

fırlaşmak[2], [fır *(yans.)* > fır-la-ş-mak] *{ağız}* *dönşl. f.* *[-ır]* **1.** Dönmek. **2.** Dolaşmak; gezmek. [DS]

fırlatıcı, [fır *(yans.)* > fır-la-t-ıcı] *is.* **1.** Bir nesneyi fırlatmak için kullanılan düzenek; fırlatmaya, atmaya yarayan şey. **2.** Bir uyduyu uzaya göndermeye yarayan birkaç kattan oluşan fırlatma füzeleri. **3.** Beyzbolda topu vurucuya atarak oyunu başlatan oyuncu. **4.** Ateşli silahlarda mermi atıldıktan sonra kovanı namludan atmaya yarar küçük tırnak şeklindeki düzenek.

fırlatılabilir, [fır-la-t-ıl-mak + bil-mek)] *sf.* Tehlike anında fırlatmak suretiyle uzaklaştırılabilme özelliği olan.

fırlatılma, [fır-la-t-ıl-ma] *is.* Fırlatma eyleminin yapılma durumu.

fırlatılmak, [fır *(yans.)* > fır-la-t-ıl-mak] *edil. f.* *[-ır]* Fırlatma eylemi yapılmak.

fırlatış, [fır-la-t-ış] *is.* Fırlatma eylemi veya biçimi.

fırlatma, [fır-la-t-ma] *is.* **1.** Fırlamasını sağlama eylemi. **2.** Fırlatılır bir koltukla tehlike anında pilotun uçaktan dışarıya atılması. **3.** Merminin atılmasından sonra, mermi yatağındaki kovanın bir düzenek ile dışarı atılması.

fırlatmak, [fır-la-t-mak] *gçl. f.* *[-ır]* **1.** Bir nesnenin fırlamasını sağlamak; hızla atmak. **2.** Bir nesneyi özel bir düzenek yardımıyla hızlıca atmak. **3.** (Kol ve bacak için) hızlı ve gergin olarak açmak.

fırlayış, [fır-la-y-ış] *is.* Fırlama eylemi veya biçimi.

fırma, [Ar. ḫurmā] *{ağız}* *is.* Hurma. [DS]

fırna, [fır *(yans.)* > fır-(ı)n-a ?] *{ağız}* *is.* Topaç. [DS]

fırnat, [? fırnat] *{ağız}* *is.* Orakla ekin biçerken oluşan ekin sapı demetçiği; bir tutam biçilmiş ekin. [DS]

fırradak, [fır *(yans.)* > fır(r)-adak] *{ağız}* *zf.* (Eylem için) birdenbire; aniden. [DS]

fırsad, [Ar. fırṣād فرصاد] *(firsa:d)* *{OsT}* *is.* Karadut.

fırsant, [Ar. furṣat فرصت] *{eAT}* *{ağız}* *is.* Fırsat. [DS]

fırsat, [Ar. furṣat فرصت] *is.* Bir işin yapılması, bir şeyin gerçekleşmesi için var olan en uygun durum, zaman veya şart. ☞ **fırsat aramak,** *En uygun durumu kollamak.*|| **fırsat beklemek,** *Gerçekleştirmek için uygun zaman ve durumu gözetmek.*|| **...** **fırsat bilmek,** *Uygun bir durumdan hemen çıkarı için harekete geçmek; yarar sağlamak.*|| **fırsat bu fırsat,** *"Yarar sağlanacak en uygun zaman, şimdi." anlamında harekete geçme bildiren söz.*|| **fırsat bulmak,** *En uygun yararlanma zamanını elde etmek.*|| **fırsat çıkmak,** *Bir amacı gerçekleştirmek için uygun durum ortaya çıkmak.*|| **fırsat düşkünü,** *Kötü bir amacı gerçekleştirmek veya çıkar sağla-*

mak için uygun zaman ve durumu kollayıp düşüncesini gerçekleştiren kişi.|| **fırsat düşmek,** *Bir amacı gerçekleştirmek için uygun durum ortaya çıkmak.*|| **fırsat eşitliği,** *huk. Bir şeyden yararlanmaları için herkese eşit fırsat tanınması durumu.*|| **fırsatı ganimet bilmek,** *Ele geçen fırsatı en iyi şekilde değerlendirmeye gayret etmek.*|| **fırsatı kaçırmak,** *Ele geçen fırsatı değerlendirememek.*|| **fırsatı kaçırmamak,** *Uygun durum ve şarttan hemen yararlanmasını bilmek.*|| **fırsatını düşürmek,** *Uygun bir zamanı bularak amacını gerçekleştirmek.*|| **fırsat kollamak,** *Uygun durum ve zamanı gözetmek.*|| **fırsattan istifade etmek,** *Ele geçirilen olanaktan en iyi şekilde yararlanmak.*|| **fırsat vermek,** *Kötü niyetli birine amacını gerçekleştirecek durumu yaratmak.*|| **fırsat vermemek,** *Kötü niyetli birine, amacını gerçekleştirecek şartları yaratmamak.*|| **fırsat yoksulu,** *Fırsat bulamadığı için zararsız gibi görünen.*

fırsatçı, [fırsat-çı] *sf.* **1.** Çıkan fırsatları değerlendirmesini iyi bilen. **2.** Yararlanabileceği en uygun zaman ve durumu kollayan. ⊡ **fırsatçı enfeksiyon,** *tıp. Önceden herhangi bir zararı yokken bünyenin zayıflaması ile ortaya çıkan enfeksiyon.*

fırsatçılık, -ğı [fırsat-çı-lık] *is.* **1.** Fırsatçı olma durumu. **2.** Fırsatçıya yakışır davranış.

fırşımak, [fır *(yans.)* > fır-(ı)ş-ı-mak] *{ağız} gçsz. f. [-ır]* **1.** (Yiyecek için) ekşimek; bozulmak. **2.** (Çocuk için) öfkelenmek. [DS]

fırt[1], [fırt *(yans.)*] *is.* **1.** Yerinden oynamayı, hızlı hareket etmeyi ve girip çıkmayi, cilveli kıpırdanmayı anlatan kök. [Zülfikar] *fırt fırt, fırt atmak, fırt girmek, fırt-ık, fırt-ık-mak, fırt zırt* **2.** *{ağız} sf.* Dönek. [DS] ⊡ **fırt fırt,** *Hızlı ve sık sık girip çıkma veya gidip gelme durumu.*|| **fırt zırt,** *1. Sürekli girip çıkma veya gidip gelme durumu. 2. Yalan.*

fırt[2], [fırt *(yans.)*] *is.* **1.** Yudum yudum içmeyi veya burun çekmeyi anlatan kök. [Zülfikar] *fır-t-ık, fırt-ı-lık, fırt-la-mak* **2.** *is.* Bir solukta içilebilecek veya yutulabilecek kadar olan içecek. **3.** *sf* Bir içim; bir yudum. ⊡ **fırt çekmek,** *argo. Bir yudum içmek.*

fırt[3], [fırt / fört *(yans.)*] *is.* Bir yerde sıkışan bir cismin birden fırlamasını, yerinden kopup fırlamasını anlatan kök. [Zülfikar] *fırt-la-mak, fırt-la-n-gıç.*

fırt[4], [? fırt] *{ağız} is.* İskambilde vale adı verilen kâğıt. [DS]

fırt[5], [? fırt] *{ağız} is.* İnce bulgur. [DS]

fırt[6], [? fırt] *{ağız} is.* Çuval. [DS]

fırtan, [fırt *(yans.)* > fırt-an] *{ağız} sf.* (Kadın için) oynak; cilveli. [DS]

fırtana, [İt. fortuna] *{ağız} is.* **1.** Fırtına. **2.** Şiddetli kavga. [DS]

fırtatmak, [fırt *(yans.)* > fırt-a-t-mak] *{ağız} gçl. f. [-ır]* Damar veya kaslar üst üste binerek ağrı yapmak; kramp girmek. [DS]

fırtdıh, [fırt *(yans.)* > fırt(d)-ık / fırtdıḫ] *{ağız} is.* Sümük. [DS]

fırtfırt, [fırt *(yans.)* > fırt+fırt] *{ağız} is.* Un çorbası. [DS]

fırtıdak, [fırt *(yans.)* > fırt-adak] *{ağız} zf* Birdenbire; aniden. [DS]

fırtıh, [fırt *(yans.)* > fırt-ıḫ] *{ağız} sf.* Sümük. [DS]

fırtıhlı, [fırt *(yans.)* > fırt-ıḫ-lı] *{ağız} sf.* Burnu akan çocuk; sümüklü. [DS]

fırtık[1], **-ğı** [fırt *(yans.)* > fırt-ık] *{ağız} sf.* **1.** Oynak; hoppa; cilveli. *{eAT} (aynı)* **2.** Alıngan. **3.** Her işe burnunu sokan. **4.** *is.* Sonucu olmayan iş. [DS] ⊡ **fırtık vermek,** *{ağız} Aldatmak.* [DS]

fırtık[2], **-ğı** [fırt *(yans.)* > fırt-ık] *{ağız} is.* Sümük. [DS]

fırtıkmak, [fırt *(yans.)* > fırt-ık-mak] *{ağız} gçsz. f. [-ır]* **1.** (Kol, bacak ya da herhangi bir eklem için) bükülüp incinmek; burkulmak. **2.** (Eklem için) çıkmak. [DS]

fırtılık, -ğı [fırt *(yans.)* > fırt-ı-lık] *{ağız} is.* **1.** Sümük. **2.** Burun. [DS]

fırtına, [İt. fortuna *(kötü talih)*] *(fırtı'na) is.* **1.** Saatteki hızı karada 90, denizde 50 km/saatin üzerinde olan rüzgâr. **2.** Çok hızlı ve etkili sert rüzgâr. **3.** Bu tür rüzgârların denizde meydana getirdiği dalgalanma. **4.** Bu rüzgârların çöllerde meydana getirdiği kum savruntuları ve yığılmaları. **5.** Herhangi bir zarara, huzursuzluğa veya kargaşaya sebep olan toplumsal olay. **6.** Çatışmalı ve tartışmalı ortam. **7.** *mecaz.* İnsanda zıt düşünce ve isteklerin meydana getirdiği ruhsal karışıklık. ⊡ **fırtına çıkmak,** *Denizde veya çöllerde fırtına meydana gelmek.*|| **fırtına dinmek,** *Fırtına bitmek; son bulmak.*|| **fırtına gibi,** *Birdenbire ve hızlıca; çevik.*|| **fırtına kopmak,** *1. Fırtına meydana gelmek. 2. Bir yerde karışıklık ve kavga olmak.*|| **fırtına kuşu,** *zool. Ömürlerinin çoğunu denizde geçiren kıvrık gagalı, perde ayaklı bir kuş; deniz ördeği, (Thalassidroma pelagica).*|| **fırtına kuşugiller,** *zool. Açık denizlerde yaşayan albatros, yelkovan, fulmar gibi yalnız yumurtlamak için karaya çıkan perde ayaklı kuşlar familyası, (Procellariiformes).*

fırtınalı, [fırtına-lı] *sf.* **1.** Fırtınası olan. **2.** (Yer için) çok fırtına görülen. **3.** Çok rüzgârlı. **4.** (Toplantı, görüşme vb. için) kavgalı; gürültülü; tartışmalı; çekişmeli. **5.** *mecaz.* (Toplum ve devlet için) sarsıntılı; huzursuz; tedirginlik dolu.

fırtıştırmak, [fırt *(yans.)* > fırt-ış-tır-mak] *{ağız} gçl. f. [-ır]* Herhangi bir şeyi iyi kötü yapıvermek. [DS]

fırtlamak[1], [fırt *(yans.)* > fırt-la-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(ı)-yor]* **1.** Yerinden oynamak; çıkmak. **2.** Gözleri dışarı fırlamak. **3.** *gçl. f.* Sümük çekmek. [DS]

fırtlamak[2], [fırt *(yans.)* > fırt-la-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-(ı)-yor]* (Yemek vb. için) ekşimek; bozulmak. [DS]

fırtlangıç, -cı [fırt *(yans.)* > fırt-la-n-gıç] *{ağız}* *is.* Patlangıç adı verilen bir tür çocuk oyuncağı. [DS]

fırtma, [fırt *(yans.)* > fırt-ma] *is.* Hızla ve ani olarak çıkma durumu ve eylemi.

fırtmak, [fırt *(yans.)* > fırt-mak] *{ağız} gçsz. f. [-ar]* **1.** (Bir organ veya nesne için) yerinden oynamak; çıkmak; burkulmak. **2.** (Kişi veya hayvan için) fırlayıp kaçmak; koşup gitmek. **3.** Sözünden dönmek. **4.** Darılmak; surat asmak. [DS]

fırttırık, [fırt *(yans.)* > fırt-tır-ık] *{ağız} sf.* (Kişi için) olur olmaz şeylere darılıveren. [DS]

fırttırma, [fırt *(yans.)* > fırt-tır-ma] *is.* Aklını yitirme durumu ve eylemi.

fırttırmak, [fırt *(yans.)* > fırt-tır-mak] *gçl. f. [-ır]* **1.** *argo.* Aklını yitirmek; delirmek; çıldırmak. **2.** Gitmek; kaçmak; ayrılmak. **3.** Sinirleri bozulmak.

fıs, [fas / fes / fıs / fis / fos / fös *(yans.)*] *is.* **1.** Üflemeyi, balon vb. şişirmeyi ya da havasını boşaltmayı, nefes vermeyi, yaş odun vb.nin yanmasını, fısıltılı bir sesle konuşmayı anlatan kök. [Zülfikar] *fıs fıs, fıs geçmek, fıs-ır-da-ş-mak, fıs-la-mak* **2.** *is.* Gaz boşalması sesi. **3.** *sf.* İçi boş; kof; zayıf; cılız. ⊡ **fıs çıkmak,** *{ağız} İçi boş çıkmak; kof olmak.* [DS]|| **fıs düğü,** *{ağız} Çekilip elenmiş çok ince bulgur.* [DS]|| **fıs fıs,** *(Konuşma için) gizli ve çevreden duyulmayacak kadar yavaş sesle.*|| **fıs geçmek,** *Kulağına yavaşça söylemek.*|| **fıs kuyruk,** *{ağız} Tütün.* [DS]

fısad, [Ar. fıṣād فصاد] *(fısa:d) is. tıp.* Kan alma; damardan kan çıkarma.

fısalmak, [fıs *(yans.)* > fıs-al-mak] *{ağız} gçsz. f. [-ır]* (Balon, top, lastik vb. için) içi boşalmak; sönmek; patlamak. [DS]

fısaratsız, [Ar. firāset => firaset-siz / fısarat-sız] *{ağız} sf.* (Kişi için) düşüncesizce davranan. [DS]

fısdik, -ği [? fısdik] *{ağız} is.* Yastık. [DS]

fısettiri, [fıs *(yans.)* > fıs+et-tir-i] *{ağız} zf.* (Sönmek eylemi için) birdenbire. [DS]

fısfıs, [fıs *(yans.)* > fıs + fıs] *is.* Koku, ilaç gibi sıvıları ince toz zerreleri halinde püskürtmekte kullanılan bir tür pompa.

fısfıslama, [fısfıs-la-ma] *is.* Fısfısla püskürtme eylemi.

fısfıslamak, [fıs *(yans.)* > fıs + fıs-la-mak] *gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Fısfısla püskürtmek.

fısfıslanma, [fıs + fıs-la-n-ma] *is.* Fısfısla püskürtülme durumu ve eylemi.

fısfıslanmak, [fıs + fıs-la-n-mak] *edil f. [-ır]* Fısfısla püskürtülmek.

fısga, [Ar. gizha *(arpacık soğanı)* [Tietze] > fıska / fisge] *{ağız} is.* Tohumluk küçük soğan; arpacık soğan. [DS]

fısık, -ğı [fıs *(yans.)* > fıs-ık] *{ağız} sf.* **1.** (Teneke, sac vb. metal parça, eşya için) eğrilmiş; yamulmuş; ezilmiş. **2.** Kof; içi boş. [DS]

fısıkolaşmak, [fıs *(yans.)* > fıs-ık + (k)o(ğ)-la-ş-mak / fıs-(ı)+ko(ğ)-la-ş-mak] *{ağız} işteş. f. [-ır]* Duyulmayacak derecede, neredeyse sessiz sayılacak biçimde konuşmak; fıslaşmak. [DS]

fısıl, [fıs *(yans.)* > fıs-ıl] *is.* **1.** Üflemeyi, balon vb. şişirmeyi ya da havasını boşaltmayı, nefes vermeyi, yaş odun vb.nin yanmasını, fısıltılı bir sesle konuşmayı anlatan yansımalı gövde. **2.** *zf.* Fıs sesi çıkararak. ⊡ **fısıl fısıl,** *Fısıltı halinde; fıslayarak; çok hafif sesle.*

fısılaşmak, [fıs *(yans.)* > fıs-(ı)-la-ş-mak] *{ağız} işteş. f. [-ır]* Fısıldaşmak; çok alçak sesle konuşmak. [DS]

fısılcuk, -ğu [fıs *(yans.)* > fıs-ıl-cık] *{ağız} is.* Gizlice konuşulan şey; sır. [DS]

fısıldak, -ğı [fıs *(yans.)* > fıs-ıl-da-k] *{ağız} is.* Vantilatör. [DS]

fısıldama, [fıs-ıl-da-ma] *is.* Fısıltı ile söyleme veya fısıltı çıkarma eylemi.

fısıldamak, [fıs *(yans.)* > fıs-ıl-da-mak] *gçsz. f. [-r] [-d(ı)-yor]* **1.** Fısıltı sesi çıkarmak. **2.** Fısıltı hâlinde söylemek. **3.** Birine başkalarının duyamayacağı kadar alçak sesle bir şeyler söylemek; gizlice bildirmek.

fısıldanma, [fıs-ıl-da-n-ma] *is.* Kendi kendine fısıldama eylemi.

fısıldanmak, [fıs-ıl-da-n-mak] *dönş. f. [-ır]* **1.** Kendi kendine fısıldamak. **2.** Fısıltı halinde söylenmek. **3.** *edil. f.* Fısıldamak eylemi yapılmak.

fısıldaşma, [fıs-ıl-da-ş-ma] *is.* Karşılıklı fısıldama eylemi.

fısıldaşmak, [fıs-ıl-da-ş-mak] *işteş. f. [-ır]* **1.** Karşılıklı fısıltılarla konuşmak. **2.** Birbirine fısıldamak.

fısılmak, [fıs *(yans.)* > fıs-ıl-mak] *{ağız} edil. f. [-ır]* **1.** Ezilmek. **2.** Sıkıştırılmak. [DS]

fısıltı, [fıs-ıl-tı] *is.* **1.** Fıs fıs diye çıkan ve güçlükle duyulabilen ses. **2.** Başkalarının duyamayacağı kadar alçak sesle yapılan konuşma. ⊡ **fısıltı gazetesi,** *Önemli bir konunun kulaktan kulağa yayılmasını sağlayan dedikodu, söylenti.*

fısıltılı, [fıs-ıl-tı-lı] *sf.* **1.** Fısıltı hâlinde olan. **2.** *dbl.* (Ses için) titreşimsiz.

fısın[1], [Yun. siphoùni] *{ağız} is.* **1.** Değirmende suyun basıncını artırmak için poyraya takılan daha dar ağaç borucuk. **2.** Tavşan inindeki hava deliği. [DS]

fısın[2], [fıs *(yans.)* > fıs-ın ?] *{ağız} is.* Uyku. [DS]

fısın[3], [? fısın] *{ağız} sf.* Çirkin. [DS]

fısınlamak[1], [fıs-ın-la-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Uyuklamak. [DS]

fısınlamak[2], [fıs *(yans.)* > fıs-ın-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Yavaş sesle söylemek; fısıldamak. [DS]

fısır[1], [fıs *(yans.)* > fıs-ır] *ünl.* Bir akışkanın dar bir yerden geçerken veya yanan bir şeyin çıkardığı fı-

sırtılı ses. ⊡ **fısır fısır,** *1. Gizli ve alçak sesle. 2. İnce bir şeyin çıkardığı fısıltılı yanma sesi.*

fısır[2], [? fısır] *{ağız} is.* Basma. [DS]

fısırdamak, [fıs *(yans.)* > fıs-ır-da-mak] *gçsz. f. [-r] [-d(ı)-yor]* **1.** Fısırtılı sesler çıkarmak. **2.** Gizli dedikodu yapmak.

fısırdaşmak, [fıs-ır-da-ş-mak] *işteş. f. [-ır]* Karşılıklı ve gizlice fısır fısır konuşmak; fısıldaşmak.

fısırgan, [fıs-ır-gan] *{ağız} is.* Güzün yetişen patates. [DS]

fısırgı, [fıs-ır-gı] *{ağız} is.* Sivilce; yanık kabarcığı. [DS]

fısırık, -ğı [fıs *(yans.)* > fıs-ır-ık] *{ağız} sf.* (İş için) sonucu olmayan. [DS]

fısırtı, [fıs *(yans.)* > fıs-ır-tı] *is.* **1.** Güç duyulabilir ve olumsuz konuşmalar. **2.** Yanık kabarcığı; sivilce.

fısk, [Ar. fısḳ فسق] *{OsT} is.* **1.** Allah'a isyan etme; hak yoldan çıkma; günah işleme. **2.** Kötü işlere, ahlaksızlığa dalma. **3.** Hainlik. **4.** Dinsizlik.

fıska[1], [fıs *(yans.)* > fıs-(ı)k-a] *{ağız} is.* Olmamış incir. [DS]

fıska[2], [Yun. phouskha] *is.* Yanık kabarcığı; sivilce.

fıska[3], [Ar. gizḥa *(arpacık soğanı)* [Tietze] > fıska / fisge] *{ağız} is.* → fısga. [DS] ⊡ **fıska soğanı,** *{ağız} Yemeğe bütün olarak konulan küçük soğan.* [DS]

fıska[4], [? fıska] *{ağız} is.* Ayakkabıların önüne konulan sert kösele. [DS]

fıskamak, [fıs *(yans.)* > fıs-(ı)k-a-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-k(ı)-yor]* Suyu tulumbadan veya pompadan fışkırtmak. [DS]

fıskar, [? fıskar] *{ağız} is.* Un elendikten sonra eleğin üzerinde kalan esmer tanecikler; kepek. [DS]

fıskırık, [fıs *(yans.)* > fıs-kır-ık] *is.* Su fışkırtan araç; *{eAT} (aynı).*

fıskışmak, [fıs *(yans.)* > fıs-kı-ş-mak ?] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* Nefes almak. [DS]

fıskiye, [Ar fıskiyye فسقيه] *is.* **1.** Suyu yukarıya doğru türlü şekillerde fışkırtan havuz ağızlığı. **2.** Böyle bir yerden düşen su demeti. **3.** *argo.* Erkeklik organı.

fıslak, -ğı [fıs-la-k ?] *{ağız} is.* Fıstık tatlısı. [DS]

fıslama, [fıs *(yans.)* > fıs-la-ma] *is.* **1.** *"Fıs!"* sesi çıkarma eylemi. **2.** Birine bir şeyler fısıldama işi.

fıslamak, [fıs *(yans.)* > fıs-la-mak] *gçsz. f. [-r] [-l(ı)-yor]* **1.** *"Fıs!"* diye ses çıkarmak. **2.** *gçl. f* Birinin kulağına yavaş sesle bir şeyler söylemek. **3.** *mecaz.* Haber ulaştırmak. **4.** *tiy.* Oyuncuya perde arkasından konuşmalarını alçak sesle hatırlatmak.

fıslanma, [fıs *(yans.)* > fıs-la-n-ma] *is.* Fısıltı hâlinde söylenmek eylemi.

fıslanmak, [fıs *(yans.)* > fıs-la-n-mak] *edil f. [-ır]* Fısıltı hâlinde söylenmek.

fıslayıcı, [fıs *(yans.)* > fıs-la-y-ıcı] *is. tiy.* Oyuncuya perde arkasından konuşmalarını alçak sesle hatırlatan kişi; suflör.

fısmak, [fıs-mak] *{ağız} gçl. f. [-ar]* Eğriltmek. [DS]

fısmırı, [? fısmırı] *{ağız} sf.* (Kişi için) saman altından su yürüten; sinsi. [DS]

fısnılık, -ğı [fısnı-lık ?] *{ağız} is.* Değirmende çarkın döndüğü yer. [DS]

fısra, [fısra ?] *{ağız} is.* Kıç; makat. [DS]

fısrık, -ğı [fıs *(yans.)* > fıs-(ı)-r-ık] *{ağız} sf.* Asılsız; boş söz. [DS]

fıssık, -ğı [fıs *(yans.)* > fıs(s)-ık] *{ağız} sf.* **1.** (Odun vb. için) yaş; henüz öz suyunu çekmemiş. **2.** Çürük. [DS]

fıstık, -ğı [Ar. fustuḳ فستق / Far. piste پسته] *is.* **1.** *bot.* Yer fıstığı *(Arachis hypogaea)*, Antep fıstığı *(Pistacia vera)*, çam fıstığı *(Pinus pinea)* denilen kuru yemişlerin genel adı. **2.** *argo.* Akıl. **3.** *argo.* Güzel kadın veya kız. **4.** *argo.* İyi insan. ⊡ **fıstığı kullanmak,** *argo. Kafayı çalıştırmak; aklını kullanmak.*|| **fıstık çamı,** *bot. Çamgiller familyasından kozalaklarında bol miktarda yağ taşıyan kabuklu yemişleri bulunan 15-20 m. kadar boylanabilen, ülkemizin Ege ve Akdeniz bölgelerinde yetişen bir tür çam, (Pinus pinea).*|| **fıstık ezmesi,** *Fıstık içinin öğütülüp şeker ile karıştırılması suretiyle elde edilen yiyecek.*|| **fıstık gibi,** *1. Canlı, dolgun, besili ve etli. 2. Çok güzel; hoş. 3. argo. (Kız veya kadın için) çok güzel.*

fıstıkçı, [fıstık-çı] *is.* Fıstık yetiştiren veya fıstık satan kimse.

fıstıkçılık, -ğı [fıstık-çı-lık] *is.* **1.** Fıstık yetiştirme işi; fıstık tarımı. **2.** Fıstık satma işi; fıstık satıcılığı.

fıstıkî, [Ar. fıstıḳī فستقى] *(fıstıki:) sf.* Antep fıstığı içi renginde olan; açık yeşil. ⊡ **fıstıkî kâğıt,** *İnce ipek kâğıt.*|| **fıstıkî makam,** *Hiç telaş etmeden; ağır ağır.*|| **fıstıkisi kaldı,** *Hiçbir işte başarı sağlayamayıp da en son bir başka iş denemeye kalkışanlar için söylenir.*

fıstıklık, -ğı [fıstık-lık] *sf.* Fıstık ağaçlarının bulunduğu yer; fıstık bahçesi.

fış, [faş / fış / fiş / foş *(yans.)*] *is.* **1.** Basınç altındaki sıvıların gür bir şekilde dışarı boşalmasını veya dökülüşünü, bu tür sesler çıkararak konuşmayı, öfkelenmeyi, basınçlı kabarma ve büyüme hareketlerini anlatan kök. [Zülfikar] *fış fış, fış-dır-mak, fışgır-ık, fış-kır-mak, fış-ı-la-mak, fış-ıl, fış-ır fışır, fışır-tı, fış-kı-mak, fış-kın, fış-na-mak, fış-tı-n-mak* **2.** *{ağız} sf.* (Kabuklu yemişler için) içi boş; kof. [DS] ⊡ **fış fış,** *Dökülen suyun veya bir yere sürtünen kumaş veya kâğıdın çıkardığı sese benzer seslerle; fışırtı ile.*

fışarılık, -ğı [Ar. haşr > haşere => haşarı-lık] *{eAT} is.* Taşkınlık; aşırılık.

fışdıgeç, -ci [fış *(yans.)* > fış-(ıt)-geç] *{ağız} is.* Su fışkırtan araç. [DS]

fışdılık, -ğı [fış *(yans.)* > fış-(ı)t-ıl-ık] *{ağız} is.* Sidik torbası; mesane. [DS]

fışfırdal, [fış *(yans.)* > fış+fır-da-l ?] *{ağız} sf.* (Kişi için) sidiğini tutamayan. [DS]

fışfış, [fış *(yans.)* fış + fış] *{ağız} is.* **1.** Yumurta tatlısı. **2.** Zerdali. [DS]

fışfışı, [fış *(yans.)* > fış+fış-ı] *{ağız} is.* Su fışkırtan araç. [DS]

fışgena, [? fışgena / fişgene / fişkene] *{ağız} is.* Salyangoz. [DS]

fışgılıh, [Yun. phouski = > fışkı > fışkı-lık] *{ağız} is.* Rüşvet. [DS]

fışgın, [çıv-gın / şıv-gın > fış-gın] *{ağız} is.* **1.** Rüzgârla birlikte sert olarak yandan yağan yağmur. **2.** Fışkın. [DS]

fışgırdah, [fış *(yans.)* > fış-kır-da-k / fışkırdaẖ] *{ağız} is.* → fışkırdak. [DS]

fışgırıh, [fış *(yans.)* > fış-kır-ık / fışgırıẖ] *{ağız} is.* Yanık kabarcığı; sivilce. [DS]

fışgırık, -ğı [fış *(yans.)* > fış-kır-ık] *{ağız} is.* Sıvı ilaçları toz halinde püskürten araç; filit. [DS]

fışgırmah, [fış *(yans.)* > fış-kır-mak / fışgırmaẖ] *{ağız} is.* Bir şey birdenbire kabarmak. [DS]

fışıklamak, [fış *(yans.)* > fış-ık-la-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Korkup, ürküp kaçmak. [DS]

fışıkmak, [fış *(yans.)* > fış-ık-mak] *gçsz. f. [-ır]* (At, katır vb. için) korkup, ürküp kaçmak.

fışıl, [fış *(yans.)* > fış-ıl] *is.* **1.** Fışlama sesi. **2.** *{ağız} is.* Yaramaz çocuk. [DS] ⎘ **fışıl fışıl,** *Fışlama sesi çıkararak; fışıltı ile.*

fışılak, -ğı [fış *(yans.)* > fış-ı-la-k] *{ağız} sf.* (Kişi için) sesli sesli soluk alan; fışılayan. [DS]

fışılamak, [fış *(yans.)* > fış-ı-la-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(ı)-yor]* **1.** (Yılan, ok, maytap fişeği için) *"fışş"* sesi çıkararak gitmek. **2.** Hiddetlenmek; kızmak; köpürmek. **3.** (Yiyecek için) ekşimek. [DS]

fışıldak, -ğı [fış *(yans.)* > fış-ıl-da-k] *{ağız} is.* Fışıltılı ses çıkaran organ; burun.

fışıldama, [fış *(yans.)* > fış-ıl-da-ma] *is.* Fışıltı şeklinde ses çıkarma durumu ve eylemi.

fışıldamak, [fış *(yans.)* > fış-ıl-da-mak] *gçsz. f. [-r] [-d(ı)-yor]* **1.** Fışıltı şeklinde ses çıkarmak. **2.** *{ağız}* Burnundan solumak. [DS]

fışıldayık, -ğı [fış *(yans.)* > fış-ıl-da-y-ık] *{ağız} sf.* **1.** (Kişi için) bir işi becermiş gibi davranan. **2.** Büyük boylu bir tür ot. [DS]

fışıldıyan, [fış *(yans.)* > fış-ıl-d(a)-y-an] *{ağız} is.* Maytap. [DS]

fışıltı, [fış *(yans.)* > fış-ıl-tı] *is.* Akan bir sıvının veya bir yere sürtünen elbise gibi şeylerin çıkardığı hafif ve yumuşak ses; hışıltı.

fışıramak, [fış *(yans.)* > fış-ır-a-mak] *gçsz. f. [-r] [-r(ı)-yor]* **1.** (Yiyecek için) mayalanmak; ekşimek. **2.** (Gübre için) asitlenerek kabarcıklar çıkarmak.

fışırdama, [fış *(yans.)* > fış-ır-da-ma] *is.* Fışırtı şeklinde ses çıkarma durumu ve eylemi.

fışırdamak, [fış *(yans.)* > fış-ır-da-mak] *gçsz. f. [-r] [-d(ı)-yor]* **1.** Fışırtı şeklinde ses çıkarmak; fışır fışır ses çıkarmak. **2.** (Su için) akarken ses çıkarmak. **3.** Köpürürken ses çıkarmak. **4.** (Yemek için) ekşimek; bozulmak; mayalanmak. **5.** Kızmak; sinirlenmek. **6.** Burnundan solumak; *{ağız} (aynı).* [DS]

fışırdatma, [fış *(yans.)* > fış-ır-da-t-ma] *is.* Fışırtı biçiminde ses çıkartma eylemi.

fışırdatmak, [fış *(yans.)* > fış-ır-da-t-mak] *gçl. f. [-ır]* Fışırtı biçiminde ses çıkarmasını sağlamak.

fışırgın, [fış *(yans.)* > fış-ır-gın] *{ağız} is.* Söğüt ağacının sürgünü. [DS]

fışırtı, [fış *(yans.)* > fış-ır-tı] *is.* Akan bir sıvının veya bir yere sürtünen elbise gibi şeylerin çıkardığı hafif fakat biraz sertçe ses; fışırdama sesi.

fışırtmak, [fış *(yans.)* > fış-ır-t-mak] *{ağız} gçl. f. [-ır]* Bir şeyi bir ucundan tutarak uzaklara atmak; fırlatıp atmak. [DS]

fışka[1], [fış *(yans.)* > fış-(ı)k-a] *{ağız} is.* Sürgün; filiz. [DS]

fışka[2], [? fışka] *{ağız} is.* Yağmur. [DS]

fışka[3], [Yun. phouski] *{ağız} is.* Yaş gübre. [DS]

fışkan, [fış *(yans.)* > fış-kan] *{ağız} is.* **1.** Sürgün; filiz. **2.** İnce fındık çubuğu. [DS]

fışkı[1], [Yun. fuski] *is.* At, eşek cinsi hayvanların taze gübresi.

fışkı[2], [? fışkı] *{ağız} sf.* Karışık; düzensiz. [DS]

fışkı[3], [fış *(yans.)* > fış-kı] *{ağız} is.* **1.** İnce dut sopası. **2.** Ağaç yongası. [DS]

fışkıl, [fış *(yans.)* > fış-kı-l] *{ağız} is.* Sürgün; filiz. [DS]

fışkılama, [fışkı-la-ma] *is.* Fışkı yapma.

fışkılamak, [fışkı-la-mak] *gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* **1.** Bir yere at veya eşek gübresi atmak; fışkı ile gübrelemek. **2.** *gçsz.* (At ve eşek için) fışkısını yapmak; pislemek.

fışkılık, -ğı [fışkı-lık] *is.* **1.** At veya eşek gübrelerinin biriktirildiği yer. **2.** İşkembe. **3.** *{eAT}* Süprüntü dökülen yer. **4.** *{eAT}* Gübre dökülen yer.

fışkımak, [fış *(yans.)* > fış-kı-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r]* (Yiyecek için) ekşimek; bozulmak. [DS]

fışkın, [çıv-mak > çıv-gın > şıvgın / şıfkın > fışkın [EREN]] *is.* **1.** Ağaçların ana gövdeleri dibinden gelişip büyüyen sürgünler; filiz. **2.** Asmalarda hereğin üst tarafından büyüyen dal; piç.

fışkırak, -ğı [fış *(yans.)* > fış-kır-ak] *{ağız} is.* Filiz; sürgün. [DS]

fışkırdak, -ğı [fış *(yans.)* > fış-kır-dak] *is.* Sıvıları fışkırtmaya yarar araç.

fışkırgeç, -ci [fış *(yans.)* > fış-kır-geç] *{ağız} is.* Su fışkırtan araç. [DS]

fışkırık, -ğı [fış-kır-ık] *sf.* **1.** Fışkırmış olan. **2.** *{ağız} is.* Su fışkırtan oyuncak. [DS] **3.** *{ağız}* Islık; düdük. [DS]

fışkırış, [fış-kır-ış] *is.* Fışkırma eylemi veya biçimi.

fışkırma, [fış-kır-ma] *is.* Basınç altındaki sıvıların bir boşluktan hızla çıkması eylemi; püskürme.

fışkırmak, [fış *(yans.)* > fış-kır-mak] *gçsz. f. [-ır]* **1.** (Basınç altındaki sıvı ve gazlar için) bir boşluktan sütun oluşturacak şekilde hızla çıkıvermek; ince ve narin bir şekilde püskürmek. **2.** (Bitkiler için) yerden toplu ve düzgün bir biçimde yükselerek büyümek; gelişmek. **3.** *mecaz.* Bol olarak görünmek. **4.** (Genellikle bitki için) bir yerde gelişebilmek için uygun bir ortam bulmak.

fışkırtı, [fış-kır-tı] *is.* Fışkıran nesnelerin çıkardığı ses.

fışkırtıcı, [fış-kır-t-ıcı] *is.* **1.** Bir akışkanı fışkırtmaya yarar gereç. **2.** Belli bir hızla hareket eden bir akışkan yardımıyla başka bir akışkanın boşalmasını sağlayan araç; ejektör.

fışkırtılma, [fış-kır-t-ıl-ma] *is.* Fışkırtma eyleminin yapılma durumu.

fışkırtılmak, [fış-kır-t-ıl-mak] *edil. f. [-ır]* **1.** Fışkırtmak eylemi yapılmak. **2.** Kendisine fışkırtmak eylemi uygulanmak,

fışkırtma, [fış-kır-t-ma] *is.* Fışkırmasını sağlama; fışkırtmak eylemi.

fışkırtmak, [fış *(yans.)* > fış-kır-t-mak] *gçl. f. [-ır]* **1.** Fışkırmasını sağlamak. **2.** Bir akışkanı, büyük bir hız verilmiş akışkan sütunu ile sürükleyerek bulunduğu kaptan dışarı atmak; püskürtmek. **3.** Bir iç salgısını bedenden dışarıya fışkırtarak atmak.

fışla, [? fışla] *{ağız} is.* Sebze bahçelerinde yapılan arkların çevresindeki yükseklikler. [DS]

fışlağan, [fış *(yans.)* > fış-la-ğan] *{ağız} is.* Filiz; sürgün. [DS]

fışlak[1], **-ğı** [fış *(yans.)* > fış-la-k] *is.* **1.** Fıskiye. **2.** *sf.* (Kişi için) çabuk etkilenerek olur olmaz işe kızan.

fışlak[2], **-ğı** [? fışlak] *{ağız} sf.* (Kişi için) mavi gözlü ve çok sarışın. [DS]

fışlama, [fış-la-ma] *is.* Ekşime; mayalanma.

fışlamak, [fış *(yans.)* > fış-la-mak / fış-(ı)-la-mak] *gçsz. f. [-r] [-l(ı)-yor]* **1.** (Yiyecek için) mayalanmak; kabarmak; ekşimek; bozulmak. **2.** *{ağız}* Kızmak; sinirlenmek; hiddetlenmek. [DS]

fışlan[1], [fış *(yans.)* > fış-la-ğan] *{ağız} is.* Filiz; sürgün. [DS]

fışlan[2], [? fışlan] *{ağız} sf.* (Kişi için) mavi gözlü ve sarışın. [DS]

fışnamak, [fış *(yans.)* > fış-la-mak / fık-ra-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-n(ı)-yor]* **1.** Mayalanmak; ekşimek. **2.** Kükremek. [DS]

fışrak, -ğı [fış *(yans.)* > fış-ra-k] *{ağız} sf.* **1.** Öfkeli; hiddetli. **2.** Azgın. [DS]

fıştınmak, [fış *(yans.)* > fış-tı-n-mak] *dönşl. f. [-ır]* Vazgeçmek; boşlamak.

fıştırgeç, -ci [fış *(yans.)* > fış-tır-geç] *{ağız} is.* Su fışkırtan araç. [DS]

fıt[1], [fıd / fıt / fid / fit *(yans.)*] *is.* Kıvrak bir şekilde, pıtır pıtır gitmeyi ve gelmeyi, birdenbire patlayıp çıkmayı anlatan kök. [Zülfikar] *fıt fıt, fıt-tır-mak*

fıt[2], [fıt *(yans.)*] *is.* Fısıldama ve fısıldaşmayı anlatan kök. [Zülfikar] *fıt fıt, fıt-ır-dı-ya varmak, fıt fıt etmek* ⊡ **fıt fıt etmek,** *{ağız} Fısıltı hâlinde başkalarını kışkırtarak konuşmak.* [DS]

fıt[3], [? fıt] *{ağız} is.* Üzüm ezmek için tahtadan yapılmış oluklu sandık. [DS]

fıta[1], [Ar. fūta / fıta فوطة] *{OsT} is.* **1.** Peştamal. **2.** *{ağız}* Hamam havlusu. [DS] **3.** *{ağız}* Önlük. [DS] **4.** *{ağız}* Baş örtüsü. [DS] **5.** *{ağız}* Çiftçilerin içine ekmek bohçaladıkları yün dokuma mendil. [DS]

fıta[2], [İt. fouta > futa / fıta] *is. dnz.* Dar uzun hafif yarış kayığı.

fıtam, [Ar. fıṭām فطام] *(fıta:m) {OsT} is.* Çocuğu sütten kesme.

fıtı[1], [? fıtı] *{ağız} is.* Bulgur kırığı. [DS]

fıtı[2], [? fıtı] *{ağız} is.* Gece yarısı. [DS]

fıtık, -ğı [Ar. fıtık / fatḳ *(yırtılma)* فتق] *is.* **1.** Bir iç organın veya vücudu meydana getiren organlardan herhangi birinin bulunduğu yerden bulduğu bir boşluktan çıkması. **2.** *{ağız} is.* Dikenli bodur ardıç ağacının tohumu. [DS] **3.** *{ağız}* Tahsildar makbuzu. [DS] **4.** *argo.* Can sıkıcı kişi veya durum. ⊡ **fıtık atmak,** *{ağız} Oynamak; dans etmek.* [DS]|| **fıtık etmek,** *Birine sıkıntı vermek; eziyet etmek.*|| **fıtık olmak,** *1. Vücudunda herhangi bir fıtık olayı meydana gelmek. 2. argo. Çok sıkıntı çekmek; canı sıkılmak.*|| **fıtık otu,** *{ağız} bot. Gülgillerden, 20-120 cm. boyunda, rizomlu, sarı çiçekli, çok yıllık otsu bir bitki; koyun otu; kasık otu; kızıl yaprak; kuzu pıtrağı, Agrimonia eupatoria.* [DS]

fıtıklı, [fıtık-lı] *sf.* Fıtığı bulunan; vücudunda herhangi bir fıtık olayı meydana gelmiş olan.

fıtılamak, [fıt *(yans.)* > fıt-ı-la-mak / fıkra-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(ı)-yor]* **1.** (Yiyecek maddesi için) ekşimek; bozulmak. **2.** (Sel için) çok şiddetli akmak. [DS]

fıtımak, [fıt *(yans.)* > fıt-ı-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r]* (Yiyecek maddesi, yemek için) ekşimek; bozulmak. [DS]

fıtır[1], **-trı,** [Ar. fıṭr / fıṭır فطر] *is.* **1.** Oruç açma. **2.** Oruç açan kimse. **3.** Ramazan ayının sonu. ⊡ **fıtır sadakası,** *isl. Aslî ve zorunlu ihtiyaçları dışında, nisap miktarı (80.18 g altın ve bu değerde) mala sahip olan her Müslüman'ın zekâttan ayrı olarak ibadet niyetiyle her yılın Ramazan bayramından önce vermesi vacip olan sadaka; fitre.*

fıtır[2], **-trı** [fıt *(yans.)* > fıt-ır] *is.* Kıvrak bir şekilde, pıtır pıtır gitmeyi ve gelmeyi, birdenbire patlayıp çıkmayı anlatan yansımalı gövde. ⊡ **fıtır ekmek,** *{ağız} Mayasız hamurdan yapılan ekmek.* [DS]|| **fıtır etmek,** *{ağız} Meraklanmak.* [DS]

fıtırdı, [fıt *(yans.)* > fıt-ır-dı] *{eAT}* *is.* Fısıltı; fısıldama. 🗗 **fıtırdıya varmak,** *{eAT} Fısıldaşmak; gizli gizli konuşmak.*

fıtlamak, [fıt *(yans.)* > fıt-la-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Ekşimek; mayalanmak; bozulmak. [DS]

fıtmak, [fıt-mak] *{ağız} gçsz. f. [-ar]* Ezilmek. [DS]

fıtnamak, [fıt-la-mak ?] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(ı)-yor]* İçinden gizli gizli hiddetlenmek. [DS]

fıtramak, [fıt *(yans.)* > fıt-ra-mak] *{eAT} gçsz. f. [-r]* Fısıldamak. 🗗 **fıtramaya varmak,** *Fısıldaşmak; gizlice konuşmak.*

fıtnat, [Ar. fıṭnat فطنت] *{OsT} is.* Çabuk anlayış ve kavrayış; zekâ; zihin açıklığı.

fıtr, [Ar. fıṭr فطر] *{OsT} is.* → fıtır.

fıtra, [Ar. fıṭra فطره] *{OsT} is.* Oruç açma sadakası; fitre.

fıtrat, [Ar. fıṭrat فطرت] *{OsT} is.* **1.** Yaratılış; huy; karakter. **2.** Âlemin bir bütün olarak Allah tarafından yaratılışı.

fıtraten, [Ar. fıṭraten فطرتاً] *(fi'traten) {OsT} zf.* Yaradılıştan; fıtrî olarak.

fıtrî, [Ar. fıṭrat > fıṭrī فطرى] *(fıtri:) {OsT} sf.* Yaratılıştan olan; doğal; tabiî.

fıtriye, [Ar. fıṭriyye فطريه] *{OsT} is. fel.* Zaman, mekân ve Allah kavramlarının doğuştan olduğunu ileri süren felsefî görüş; nativizm; doğuştancılık.

fıttırfiş, [fıt *(yans.)* > fıt-tır-mak + fiş *(yans.)* / fıddırfiş] *is.* Çok gezen kız.

fıttıslamak, [fıt *(yans.)* > fıt+tıs-la-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(ı)-yor]* (Ateş için) havasız kalarak sönmek. [DS]

fıy[1], [fıy *(yans.)*] *is.* Atma ve fırlatma bildiren kök. *fıy-da-k-la-mak, fıy-dır-mak, fıy-mak*

fıy[2], [fıy / fiy *(yans.)*] *is.* Islık çalma, bağırma ve haykırma bildiren kök. *fıy-ık, fıy-ık çalmak, fıy-kır-mak*

fıydaklamak, [fıy *(yans.)* > fıy-dak-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Kaldırıp atmak; fırlatmak; atıvermek. [DS]

fıydarmak, [fıy *(yans.)* > fıy-dır-mak] *{ağız} gçl. f. [-ır]* Fırlatıp atmak; atıvermek. [DS]

fıydınlı, [fıy *(yans.)* > fıy-dı-n-lı ?] *{ağız} sf.* (Kişi için) hoppa huylu. [DS]

fıydırmak[1], [fıy *(yans.)* > fıy-dır-mak] *gçl. f. [-ır]* Kaldırıp atmak; fırlatmak; atıvermek.

fıydırmak[2], [fıy *(yans.)* > fıy-dır-mak] *{ağız} gçl. f. [-ır]* Çalmak. [DS]

fıyık[1], [fıy *(yans.)* > fıy-ık] *{ağız} is.* Islık. [DS] 🗗 **fıyık çalmak,** *{ağız} Islık etmek; ıslık çalmak.* [DS]

fıyık[2], [fıy *(yans.)* > fıy-ık] *{ağız} is.* Arıları yiyen bir kuş; arı kuşu, *(Merops apiaster).* [DS]

fıykırık, -ğı [fıy *(yans.)* > fıy-kır-ık] *{ağız} is.* Düdük. [DS]

fıykırmak, [fıy *(yans.)* > fıy-kır-mak] *{ağız} gçsz. f. [-ır]* **1.** Haykırmak; bağırmak. **2.** (Tilki için) bağırmak. [DS]

fıymak, [fıy *(yans.)* > fıy-mak] *{ağız} gçsz. f. [-ar]* **1.** Kaçmak; sıvışmak. **2.** *argo.* (Hayvan vb. için) hızla geçivermek. [DS]

fız, [fız *(yans.)*] *is.* Fırlatmayı bildiren kök. [Zülfikar] *fız-dır-mak*

fızdırmak, [fız *(yans.)* > fız-dır-mak] *{ağız} gçl. f. [-ır]* Atıvermek; kaldırıp atmak; fırlatmak. [DS]

fızıl, [Ar. fuḏūlī فضولى => fızıl] *{ağız} is.* Düzenbaz. [Meninski]

fızlı, [hız-lı] *{ağız} sf.* Hızlı. [DS]

fî[1], [Ar. fī فى] *(fi:) {OsT} is.* Değer; kıymet; fiyat; paha. 🗗 **fî-i aslî,** *{OsT} Asıl değer; gerçek değer.*|| **fî-i cārî,** *{OsT} Geçerli olan değer.*|| **fî-i kat'î,** *{OsT} Kesin fiyat; son fiyat.*|| **fî-i maktū,** *{OsT} Sabit fiyat.*|| **fî-i mirî,** *{OsT} Resmî fiyat.*

fî[2], [Ar. fī فى] *(fi:) {OsT}* e. **1.** İsmin bulunma (-de) hâlini yapan edat. **2.** *zf.* İçinde. **3.** *ek.* Tarihlerin başlarına konulan ek. 🗗 **fî-emān'illāh,** *{OsT} Allah'ın koruyuculuğu ve yardımı sayesinde; Allah kerim.*|| **fî'l-asl,** *{OsT} Aslında.*|| **fî'l-cümle,** *{OsT} Sonunda; nihayette.*|| **fî'l-hakîka,** *{OsT} Gerçekte; doğrusu.*|| **fî'l-hāl,** *{OsT} Bu anda; şimdi; hemen.*|| **fî'l-hayr,** *{OsT} Hayırlı iş.*|| **fî'l-mesel,** *{OsT} Örnekteki gibi.*|| **fî'l-vāki,** *{OsT} Gerçekten; hakikaten.*|| **fî-mābad,** *{OsT} Bundan sonra; bundan böyle.*|| **fî-nefsü'l-emr,** *{OsT} Gerçekte; hakikatte.*|| **fî-sebîl'illāh,** *{OsT} Herhangi bir karşılık beklemeksizin; Allah yolunda.*|| **fî tarihinde,** *Bir zamanlar; bir tarihte; çok eskiden.*|| **fî-yevminā,** *{OsT} Günümüzde.*|| **fî-zemāninā,** *{OsT} Günümüzde; şimdiki zaman içinde.*

fial, -li [Ar. fiʿl > fiʿāl فعال] *(fi-a:l) {OsT} is.* İşler; ameller.

fiat, [Ar. fī > fiāt فيات] *(fi:a:t) {OsT} is.* Değerler; kıymetler; fiyatlar.

fibe, [? fibe] *{ağız} is.* Saban. [DS]

fiber, [Lat. fibra *(lıf. iplik)* > İng. fiber] *is.* Bir bağlayıcı katılarak bitki liflerinin sıkıştırılması suretiyle elde edilmiş ahşap levha.

fiberglas, [İng. fiber-glass] *is.* Polyesterden parça ve tekne yapımı ile yalıtım işleminde kullanılmak üzere, camın yüksek fırınlarda ergitilmesi ile elde edilen bir dolgu maddesi; cam elyafı.

fibrilation, [Fr. fibrilation] *is.* Kalpte kas liflerinin düzensiz veya çok hızlı kasılması durumu.

fibrin, [Fr. fibrine] *is. biy.-kim.* Kan ve serumda bulunan, yaraların iyileşmesi sırasında kabuklaşan ipliksi, esnek albüminli (flobilün) madde.

fibrinojen, [Fr. fibrinogène] *is. biy.-kim.* Pıhtılaşma sırasında fibrine dönüşen, kan serumu, lenf ve trombositlerde bulunan kan proteini.

fica, [Ar. ficā فجا] *(fica:) {OsT} zf.* Birdenbire; ansızın.

ficek, -ği [? ficek] *{ağız} is.* **1.** Mektup. **2.** Mâni; şiir. [DS]

ficek, -ği [? ficek] *{ağız} is.* **1.** Kura. **2.** Yazı-tura. [DS] ☞ **ficek atmak,** *{ağız} Kura çekmek.* [DS]

ficekmek, [ficek-mek] *{ağız} gçsz. f. [-ir]* **1.** Kuşkulanmak. **2.** Fala bakmak. [DS]

ficik, -ği [? ficik] *{ağız} is.* **1.** Sürgün; filiz. **2.** Ekin içinde yetişen fiğe benzer bir ot. **3.** Çok küçük sarı tüylü bir kuş. [DS] ☞ **ficik atmak,** *{ağız}* → ficek atmak. [DS]

ficil, [ficil] *{ağız} sf.* Küçük; ufak. [DS]

ficir, [? ficir] *{ağız} is. anat.* Kalça kemiğinin topuz gibi çıkıntılı olan kısmı. [DS]

ficiriklenmek, [ficirik-le-n-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* Kuruntuya kapılmak; evhamlanmak. [DS]

ficirikli, [ficirik-li] *{ağız} sf.* Hileli; düzenli. [DS]

fid, [fıd / fıt / fid / fit *(yans.)*] *is.* Kıvrak bir şekilde, pıtır pıtır gitmeyi ve gelmeyi, birdenbire patlayıp çıkmayı anlatan kök. [Zülfikar] *fid-dir-ek, fid-dir-ik*

fida, -a'i [Ar. fidā' فداء] *(fida:) {OsT} is.* **1.** Bir esiri tutsaklıktan kurtarmak için verilen para; fidye. **2.** Feda.

fida'i, [Ar. fidā' > fidā'ī فدائی] *(fida:i:) {OsT} sf.* → fedai.

fidan, [Yun. phyein *(bitmek)* > fitón *(bitki)*] *is.* **1.** Yeni yetişmekte olan ağaç. **2.** Başka bir yere dikilmek üzere yetiştiği yerden sökülmüş genç ağaç. **3.** Ağacın kökünden çıtan sürgün. ☞ **fidan biti,** *Yaprak biti.*|| **fidan boylu,** *(Genç için) uzun boylu ve yakışıklı.*|| **fidan gibi,** *(Genç için) yakışıklı ve uzun boylu.*

fidanlık, -ğı [fidan-lık] *is.* **1.** Ağaçlık meydana getirmek veya başka yerlerde ağaç yetiştirmek amacıyla ağaç tohumlarının çimlendirildiği veya kalemlerin köklendirildiği yer. **2.** Fidan yetiştirilen yer.

fiddirek, -ği [fid *(yans.)* > fid-dir-ek] *{ağız} sf.* → fiddirik. [DS]

fiddireklik, -ği [fiddirek-lik] *{ağız} is.* **1.** Oynaklık. **2.** Sözünde durmamazlık. [DS]

fiddirik, -ği [fid *(yans.)* > fid-dir-ik] *{ağız} sf.* (Kız, kadın için) hoppa; oynak; hafif. [DS]

fiddün, [Yun. phyein *(bitmek)* > fitón *(bitki)* > فدن] *{eAT} is.* Dikilecek ağaç; fidan.[TS]

fide, [Yun. phyein *(filizlenmek)* > fitia *(yeni filizlenen bitki)*] *(fi'de) is.* Başka yere dikilmek üzere tohumdan özel yastıklarda çimlendirilmiş körpe çiçek ve sebze.

fideci, [fide-ci] *is.* Fide yetiştiren ve satan kimse.

fidecilik, -ği [fide-ci-lik] *is.* Fide yetiştirme ve satma işi.

fideizm, [Fr. fidéisme] *is. fel.* Dinî inancın aklın işi olmadığını, duyguların ve imanın eseri olduğunu savunan; aklın yerine imanı yerleştiren öğreti; inancılık.

fideleme, [fide-le-me] *is.* Fide dikme işi.

fidelemek, [fide-le-mek] *gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* Fide dikmek.

fidelik, -ği [fide-lik] *is.* **1.** Fide yetiştirilen yer. **2.** Otomatik fide dikim makinelerinde dikilecek fidelerin yerleştirildiği küçük sepet. **3.** *sf.* (Tohum için) fide üretimi için uygun görülerek ayrılan.

fidetmek, [İng. fit *(uygun)* > fid+et-mek] *{ağız} gçl. f. [-(d)-ir]* Ödeşmek. [DS]

fidi[1], [? fidi] *{ağız} is.* Kaz ve hindi yavrusu. [DS]

fidi[2], [Yun. phytia] *{ağız} is.* Fide. [DS] ☞ **fidi fidi,** *{ağız} 1. Küçücük; ufacık. 2. Ciltte oluşan küçük ve kırmızı kabarcıklar; isilik.* [DS]

fidirik, -ği [fid *(yans.)* > fid-ir-ik] *{ağız} is. zool.* Küçük ve sarı tüylü bir kuş. [DS]

fidit, [? fidit] *{ağız} is.* Yeni dikilmiş bağ. [DS]

fidivan, [? fidivan] *{ağız} sf.* Sözünde durmadığı hâlde kendisini haklı çıkarmak için bir takım sebepler uydurarak karşısındakinin gözünü boyamak isteyen kimse. [DS]

fidye[1], [Ar. fidā' > fidye فدیه] *{OsT} is.* **1.** Bir yükümlülükten kurtulmak için ödenen para. **2.** Esir edilen veya haydutların eline geçen kişiyi kurtarmak için verilen para; kurtulmalık.

fidye[2], [Yun. phuteia] *{ağız} is.* Yeni dikilmiş asma; genç bağ. [DS]

fidyeinecat, [Ar. fidye-i necāt فدیه نجات] *(fidyeineca:t) {OsT} is.* **1.** Bir kimsenin esirlikten kurtulmak için ödediği para; kurtulma bedeli; kurtulmalık. **2.** Başına bir bela gelen kişinin bu beladan kurtulmak için verdiği sadaka.

fi'e, [Ar. fi'e فئه] *{OsT} is.* Bölük; takım; taife; güruh; cemaat. ☞ **fi'e-i kalîle,** *{OsT} Küçük topluluk.*

fifik, -ği [fır *(yans.)* > fır+fil-ik / fi+fi-(y)k *(yans.)* ?] *{ağız} is.* Düdük. [DS]

fifre, [Alm. pfifer > Fr. fifre] *(fi'fre) is. müz.* **1.** Altı delikli, yanlamasına çalınan, tahtadan yapılma, tiz sesli bir tür flüt. **2.** Bu aleti çalan kimse.

fifti-fifti, [İng. fifty-fifty] *sf.* **1.** Yarı yarıya. **2.** Yüzde elli olumlu, yüzde elli olumsuz. **3.** *dnz.* Aynı anda hem motor hem de yelkenle çalışan açık deniz yatı.

figan, [Far. figān فغان] *(figa:n) {OsT} is.* Bir acı ile bağırma; ağlama; inleme; sızlama; feryat. ☞ **figan etmek,** *Yüksek sesle inlemek; ağlamak.*|| **figān-ı tîz,** *{OsT} Yüksek bağırma.*|| **figān-ı tîz-i heves,** *{OsT}*

Arzunun yüksek feryadı.|| **figān-perver,** *{OsT} Bağırtan; figan ettiren.*

-figâr, [Far. -figār فگار] *(figâ:r) {OsT} son ek.* Sonuna getirildiği Farsça isimlere *"yaralı, incinmiş, müteessir"* anlamı katan son ek.

figâr, [Far. figār فگار] *(figâ:r) {OsT} is.* Yara.

-figen, [Far. efgen'den *(düşürmek)* > -efgen / -figen فگن] *{OsT} son. ek.* Sonuna getirildiği Farsça isimlere *"düşürücü, yıkıcı, atıcı"* anlamları katan son ek.

-figende, [Far. efgenden > figende فگنده] *{OsT} son ek.* Sonuna getirildiği Farsça isimlere *"düşmüş, yıkılmış; yıkık"* anlamları katan son ek.

figür, [Lat. figura *(biçimlendirmek)* > Fr. figure] *is.* **1.** Resim ve heykel sanatlarında insan ve hayvan resimleri. **2.** Bir dansta, gösteride veya oyunda bir bütün oluşturan hareketler dizisi. **3.** *müz.* Birbirini izleyerek bir bütün oluşturan notalar dizisi.

figüran, [Fr. figurer *(şekil vermek)* > figurant] *is.* **1.** *tiy.* Oyunda rolü olmamakla birlikte sahnede görünmesi gereken kişi. **2.** Bir işte etkinliği olmayan, ancak orada bulunan veya bulunmak zorunda olan kişi; sönük kişi.

figüranlık, -ğı [figüran-lık] *is.* **1.** Figüranın yaptığı iş. **2.** Figüran olma durumu.

figüratif, [Fr. figuratif] *sf.* Dış gerçeği somut biçimde yansıtan; şekilli; figürlü. ⊡ **figüratif sanat,** *İçinde insan, hayvan ve doğa parçaları yer alan sanat; figürlü sanat.*

figüre, [Fr figüré] *sf.* Şekilli; şekil verilmiş; şekillendirilmiş.

figürlü, [figür-lü] *sf.* Figürü olan; figür bulunan.

fiğ[1], [Yun. vikhos] *is.* **1.** Baklagillerden hayvan yemi olarak yetiştirilen, tırmanıcı, çiçekleri yapraklarının koltuğunda yer alan bir yıllık otsu kültür bitkisi, *(Vicia sativa).* **2.** *{eAT}* Yaban börülcesi; ak burçak; mürdümek.

fiğ[2], [Ar. fī في] *{ağız} is.* Bir şeyin iç yüzü; öyle olduğu bilinmeyen, görünmeyen yön. ⊡ **fiğ kopmak,** *{ağız} Sezmek; sezinlemek.* [DS]|| **fiğ yeri,** *{ağız}* Bir işin bilinmeyen tarafı; hileli tarafı. [DS]

fiğ[3], [Ar. fitne => fit / fiğ] *{ağız} is.* Kovuculuk. ⊡ **fiğ vermek,** *{ağız} Kötü öğütte bulunmak; fit vermek.* [DS]

fiğen, [? fiğen] *{ağız} is.* Ekin destelerinden yapılan yığın. [DS]

fiğıştamak, [fiğışta-mak ?] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-t(ı)-yor]* Yavaş yavaş kaynamaya başlamak. [DS]

fiğil, [Ar. fiʿl] *{ağız} is.* Niyet; düşünce; meram. [DS]

fih, [Ar. fī *(-de)*>fīh فيه] *(fi:h) {OsT} e.* **1.** Onda; içinde. **2.** Konusunda. ⊡ **fihi māfih,** *{OsT} İçindeki şey.*

fihal, -li [Ar. faḥl > fiḥāl فحال] *(fiha:l) {OsT} is.* İtibarlı, üstün kimseler.

fiham, [Ar. faḫim > fiḫām فخام] *(fiha:m) is.* Çok güçlü itibar ve nüfuz sahibi olanlar; büyükler; ulular.

fihris, [Far. fihrist فهرست > Ar. fihris فهرس] *{OsT} is.* Fihrist.

fihrist, [Far. fihrist فهرست] *{OsT} is.* **1.** Bir kitabın içindekiler bölümü; dizin. **2.** Bir kütüphanede bulunan eserleri gösteren fişler dizisi; katalog. **3.** Alfabetik sıraya göre sayfalandırılmış ve sayfa kenarlarına harfler yazılmış defter. **4.** *müz.* Klasik Türk müziğinde peşrev ve saz semaisi formlarının özel bir şekli.

fihristleme, [fihrist-le-me] *is.* Fihrist düzenleme; fihristlemek eylemi.

fihristlemek, [fihrist-le-mek] *gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* Fihrist düzenlemek; fihriste işlemek.

fiil, [Ar. fiʿl فعل] *is.* **1.** İş; hareket; kılış; ediş; davranış; eylem. **2.** *dbl.* Bir zamana, isteğe ve şahsa bağlı olarak yapma, olma ve kılma bildiren kelime türü. **3.** *huk.* Hukuk açısından sonuç doğuran iş ve davranışlar. ⊡ **fiil cümlesi,** *dbl. Bildirme ve isteme kiplerinden birisiyle kurulan ve olumsuzu olumsuzluk eki olan* **-me-** *ile yapılabilen cümle; eylem cümlesi.*|| **fiil çekimi,** *dbl. Fiil, isim kök ve gövdelerine zaman kavramıyla birlikte şahıs kavramı bildiren eklerin getirilmesiyle yapılan biçimsel iş.*|| **fiilden türeme fiil,** *dbl. Fiil kök ve gövdelerinden fiil türetme ekleriyle yapılmış yeni anlamdaki fiil.*|| **fiilden türeme isim,** *dbl. Fiil kök ve gövdelerinden isim türetme ekleriyle yapılmış yeni anlamdaki isim.*|| **fiil gövdesi,** *dbl. Fiil ve isim köklerinden fiil yapım ekleri ile türetilmiş ve kendisinden yeni bir fiil veya isim türetilecek olan kelime.*|| **fiili bozuk,** *Davranışları ahlak kurallarına uymayan kimse; düşük.*|| **fiil kökü,** *dbl. Fiil soylu bir kelimenin bütün yapım ekleri atıldıktan sonra kalan bölünemez kısmı.*|| **fiil tabanı,** *dbl. Bir fiil mastarının* **–mek** *eki atıldıktan sonraki kısmı ki fiil kökü veya fiil gövdesi olabilir.*|| **fiil ü hareket,** *{OsT} Davranış.*

fiilen, [Ar. fiʿlen فعلا] *(fii:len) {OsT} zf.* Gerçekten; gerçekten yaparak; iş hâlinde; işleyerek; çalışarak.

fiilî, [Ar. fiʿlī فعلي] *(fiili:) {OsT} sf.* **1.** Eylemle ilgili. **2.** Gerçekten yapılan. **3.** İş başında olan; eylemli. **4.** Yapılmış ve yapılmakta olan.

fiilimsi, [fiil-imsi] *is. dbl.* Cümlede fiil çekimine girmeyen ancak isim, sıfat, zarf ve bağlaç olarak görev yapan fiil kökenli kelimeler; eylemsi.

fiiliyat, [Ar. fiʿliyyāt فعليات] *(fiiliya:t) is.* **1.** Sözde kalmayıp eyleme dönüştürülen işler. **2.** Gerçekten yapılanlar; gerçekleştirilen işler.

fiiliye, [Ar. fiʾliyye فعليه] *{OsT} is. fel.* Tüm varlığın

etkinlik olduğunu, bu etkinliğin bir taşıyıcı gerektirmediğini ileri süren öğreti; aktivizm; etkincilik.

fik[1], [fah / fak / fang / fig / fık / fıng / fik *(yans.)*] *is.* Kahkaha atarak gülmeyi, yüksek sesle ağlamayı ve cilveleşmeyi anlatan kök. [Zülfikar] *fik-ir-de-mek*

fik[2], **-ği** [Yun. phylon => fiğ] *{ağız} is.* **1.** Yaban mercimeği; yaban börülcesi; ak burçak; mürdümek; fiğ. *{eAT} (aynı)* **2.** Hayvan yemi. [DS]

fik[3], [Alm. fick *argo. (cinsel ilişki)*] *is. argo.* Cinsel ilişki anlamına gelen *"fik fik"* ikilemesinde geçen söz.

fike[1], [? fike] *{ağız} is.* **1.** Gecelik. **2.** Elbise. **3.** Pamuk ipliğinden dokunmuş kısa ceket. [DS]

fike[2], [? fike] *{ağız} is.* Düğün sahibi tarafından tutulan ve düğüne davet edilecek kimseleri bir takım tekerlemelerle çağıran kadın. [DS] ⧉ **fike çekmek,** *{ağız} Islık çalmak.* [DS]

fikir, -kri [Ar. fikr فكر] *is.* **1.** Düşünme sonucunda elde edilen görüş; biliş; mütalaa; fikir; düşünce; ide. **2.** İnsanın dış dünyadan edindiği bilgiler ışığında bir senteze varması, olaylar arasında bağlantılar kurarak yeni bir bilgiye ulaşması süreci; bellek; hafıza; hatır. **3.** Dış dünyanın insan zihnine yansıması; izlenim. **4.** Düşünme gücünün kapsadığı her türlü etkinlik; her türlü zihinsel etkinlik; akıl; zekâ. **5.** Bireyin ya da toplumun bir olay veya durum karşısında ortaya koyduğu yargı; kamuoyu; rey; oy. **6.** Geleceğe yönelik tasarım; niyet. **7.** Bir parti, grup veya kişiye ait dünya görüşü bütünü; yönetici sav; öğreti; ilke. **8.** Kaygı, tasa; kuruntu; sıkıntı; endişe. **9.** Okunan bir yazıdan veya dinlenilen bir konuşmadan elde edilen özlü bilgi; görüş. ⧉ **fikir adamı,** *Herhangi bir düşünce alanında görüş üreten ve bundan dolayı kendisine değer verilen kimse.*|| **fikir almak,** *Düşüncelerinden yararlanmak; akıl danışmak.*|| **fikir edinmek,** *Kanaat sahibi olmak.*|| **fikir hürriyeti,** *Düşünce özgürlüğü.*|| **fikir işçisi,** *Bedensel gücünü değil de kafa gücünü, düşünce ve aklını kullanan; geçimini fikir üreterek sağlayan kişi.*|| **fikir vermek,** *Bir konuda bilgi vermek; görüş, anlayış ve kanaat kazandırmak.*|| **fikir yazısı, fikir yormak,** *Zihni çalıştırmak; aklı kullanmak; düşünmek.*|| **fikir yürütmek,** *1. Düşünce ileri sürmek. 2. Düşündüklerini uzun uzun anlatmak.*|| **fikre dalmak,** *Duygusal etkiler altında düzensiz bir düşünce ile zaman geçirmek.*|| **fikre düşmek,** *Akla gelmek.*|| **... fikrinde olmak,** *(Sözü edilen) düşünceleri taşımak; kanaatinde olmak.*|| **fikrini açmak,** *Düşündüklerini birine söylemek; görüş bildirmek.*|| **fikri uzak,** *{eAT} İleriyi gören; uzak görüşlü.*

fikirdemek, [fik *(yans.)* > fik-ir-de-mek] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-d(i)-yor]* Güleç yüzlü olmak. [DS]

fikirsiz, [fikir-siz] *is.* **1.** Bir konuda görüşü, düşüncesi olmayan. **2.** Yararlı düşünce üretemeyen. **3.** Derinlemesine düşünemeyen.

fikirsizlik, -ği [fikir-siz-lik] *is.* Düşüncesiz olma hali; düşüncesizlik.

fikke, [? fikke] *{ağız} is.* Düğün ve bayramlarda büyük kazanlarda yemek pişiren kişi. [DS]

fikr, [Ar. fikr فكر] *{OsT} is.* → fikir. ⧉ **fikr-i amiyâne,** *{OsT} Bayağı düşünce.*|| **fikri dağınık,** *Düşünceleri karışık; zihni karışık.*|| **fikr-i ateşîn,** *{OsT} Coşkun düşünce.*|| **fikr-i fasit,** *{OsT} Bozguncu düşünce.*|| **fikr-i ferdâ,** *{OsT} Gelecek tasası.*|| **fikr-i galat,** *{OsT} Yanlış düşünce.*|| **fikr-i garaib-perver,** *{OsT} Garip şeyler ortaya koyan düşünce.*|| **fikr-i mukaddes,** *{OsT} Kutsal düşünce.*|| **fikr-i muzmar,** *{OsT} Dışarıya vurulmamış, gizli düşünce.*|| **fikr-i sâbit,** *{OsT} Saplantı.*|| **fikr-i tâkib,** *{OsT} Peşini bırakmama.*|| **fikr-i vatan,** *{OsT} Vatan düşüncesi ve kavramı.*

fikren, [Ar. fikren فكراً] *(fi'kren) {OsT} zf.* **1.** Düşünce yoluyla; düşünerek. **2.** Düşünce bakımından; düşünce yönünden.

fikret, [Ar. fikret فكرت] *{OsT} is.* Düşünme; akıl yürütme; düşünce.

fikrî, [Ar. fikrī / fikriye فكرى / فكريه] *{OsT} sf.* **1.** Düşünce ile ilgili. **2.** Düşünceye ait. **3.** Düşünme yoluyla üretilen. ⧉ **fikrî haklar,** *huk. Düşünce ürünü eserlerin yayım, dağıtım ve satımına ilişkin haklar; eserden sahibinin maddî olarak yararlanması hakkı.*|| **fikrî hukuk,** *huk. İhtira ve edebî eserler üzerindeki ilişkileri düzenleyen hukuk dalı.*

fikriyat, [Ar. fikriyyāt فكريات] *(fikriya:t) {OsT} is.* **1.** Düşünceler. **2.** Düşünceye dayalı işler.

fikriye, [Ar. fikrī > fikriyye فكريه] *{OsT} is.* Ülkücülük; idealizm.

fikriyen, [Ar. fikriyyen فكريا] *(fi'kriyen) {OsT} zf.* Düşünce bakımından.

fiks[1], [Lat. fixus > Fr. fixe] *sf.* Değişmeyen, sabit. ⧉ **fiks menü,** *Fiyatı ve türü önceden belirlenen (yemek).*

fiks[2], [İn. fix *(yerleştirmek)*] *is. argo.* Uyuşturucu verilen şırınga.

fikstür, [İng. to fix *(sabitlemek)* > fixtüre *(sabitlenmiş nesne)*] *is. spor.* **1.** Karşılaşmalarda takımları veya rakipleri kura çekerek eşleştirme; kura. **2.** Yarışların zamanını ve takımların eşlerini gösteren liste.

fil[1], [Ar. fīl فيل / Far. pīl پيل] *(fi:l) {OsT} is. zool.* **1.** Filgillerden Afrika ve Asya'nın sıcak bölgelerinde yaşayan, iri cüsseli, kalın derili ve kalın bacaklı, iri kulaklı, hortum şeklinde uzun burunlu, otçul memeli bir hayvan, *(Elephas).* **2.** Satrançta çapraz hareket eden taş. **3.** *mecaz.* Bedeninin iriliği ve ağırlığı çok fazla olan kişi veya nesne. ⧉ **fil ayağı,** *Büyük binalarda kubbe veya kemerleri tutturmak için*

yapılmış kalın ve örme sütun.|| **fil dişi,** *1. Fillerin savunma aracı olarak kullandıkları sert kemik yapısındaki dişleri. 2. Taç kısmı mine ile kaplı olan dişin sert bölümü.*|| **fil dişi karası,** *Fil dişi kömüründen yapılan siyah boya.*|| **fil elması,** *Turunçgillerden Hindistan'da yetişen büyükçe bir ağaç ve bu ağacın meyvesi, Feronia elephantum.*|| **fil faresi,** *zool. Böcekçillerden ön ayakları kısa, kanguru gibi zıplayabilen, arka ayakları ve kuyruğu uzun, burnu fil hortumunu andırır bir memeli hayvan, Macroscelides proboscideus.*|| **fil hastalığı,** *tıp. Daha çok tropik bölgelerde görülen lenf. yollarında süreğen iltihaplanmadan ileri gelen, kol, bacak ve cinsel organlarda aşırı şişme meydana getiren bir hastalık.*|| **filini toplamak,** *{ağız} Gereğinden çok yemek; bitirene kadar yemek.* [DS]|| **fil sofrası,** *Kilo alması gereken sporculara uygulanan kısıtlamasız beslenme düzeni.*|| **fil yürüyüşü,** *Elleri ve ayakları yere koyup diz ve dirsekleri bükmeden yapılan jimnastik yürüyüşü.*

fil[2], [Yun. philì] *{ağız} is.* **1.** Kapı, pencere, dolap vb. şeylerin mandalı ya da sürgüsü. **2.** Kapı zembereği. [DS]

fi'l[3], [Ar. fiᶜl فعل] *{OsT} is.* **1.** → fiil. **2.** Hareket. **3.** *{eAT}* Niyet; tasarı. [DK] ⧉ **fi'l-i basit,** *{OsT} dbl. Basit fiil.*|| **fi'l-i cevherî,** *{OsT} dbl. Cevher fiili, "i-mek" yardımcı fiili.*|| **fi'l-i gayr-ı kıyāsî,** *{OsT} dbl. Kuraldışı çekimleri olan fiil.*|| **fi'l-i gayr-i müteaddî,** *{OsT} {OsT} dbl. Geçişsiz fiil.*|| **fi'l-i hayr,** *{OsT} İyi iş.*|| **fi'l-i hikâye,** *{OsT} dbl. Geçmişte olan ve anlatanın gördüğü bir olayı ifade eden fiil; görülen geçmiş zaman.*|| **fi'l-i iāne,** *{OsT} dbl. Yardımcı fiil.*|| **fi'l-i iktidārî,** *{OsT} dbl. Yeterlilik fiili.*|| **fi'l-i iltizāmî,** *{OsT} dbl. Gereklilik kipinde çekimlenmiş fiil.*|| **fi'l-i intihāî,** *{OsT} dbl. Bitme bildiren fiil.*|| **fi'l-i istimrārî,** *{OsT} dbl. Sürerlilik fiili.*|| **fi'l-i kıyāsî,** *{OsT} dbl. Kurallı fiil.*|| **fi'l-i lāzım,** *{OsT} dbl. Geçişsiz fiil.*|| **fi'l-i malūm,** *{OsT} dbl. Etken fiil; öznesi bilinen fiil.*|| **fi'l-i mā'yūb,** *{OsT} Ayıplanması gereken davranış.*|| **fi'l-i māzi,** *dbl. Geçmiş zaman çekimli fiil.*|| **fi'l-i meçhūl,** *{OsT} dbl. Öznesi belli olmayan fiil; edilgen fiil.*|| **fi'l-i memdūh,** *{OsT} dbl. Beğenilen davranış.*|| **fi'l-i menfî,** *{OsT} dbl. Olumsuz fiil.*|| **fi'l-i mukarebe,** *{OsT} dbl. Yaklaşma fiili.*|| **fi'l-i mutāvaāt,** *{OsT} dbl. Dönüşlü fiil.*|| **fi'l-i muzārî,** *{OsT} dbl. Geniş zaman çekimli fiil.*|| **fi'l-i mün'akis,** *{OsT} dbl. Tepke.*|| **fi'l-i mürekkep,** *{OsT} dbl. Birleşik fiil.*|| **fi'l-i müsbet,** *{OsT} dbl. Olumlu fiil.*|| **fi'l-i müşāreket,** *{OsT} dbl. İşteş. fiil.*|| **fi'l-i müteaddî,** *{OsT} dbl. Geçişli fiil.*|| **fi'l-i niyet,** *{OsT} dbl. Davranma fiili.*|| **fi'l-i rivāyet,** *{OsT} dbl. Rivayet kipinde çekimlenmiş fiil.*|| **fi'l-i şartî,** *{OsT} dbl. Şart kipinde çekimlenmiş fiil.*|| **fi'l-i şen'î,** *{OsT} Çok kötü davranış.*|| **fi'l-i şer,** *{OsT} Kötü iş.*|| **fi'l-i tācilî,** *{OsT} dbl. Tezlik fiili.*|| **fi'l-i temennî,** *{OsT} dbl. Dilek kipinde çekimlenmiş fiil.*|| **fi'l-i vücūbî,** *{OsT} dbl. Gereklilik kipinde çekimlenmiş fiil.*

filahat, -ti [Ar. filāḥāt فلاحت] *(filâha:t) {OsT} is.* Çiftçilik; ekincilik.

filaman, [Lat. flamentum > Fr. flament] *is.* Elektrik ampullerinde akım geçtiğinde akkor hâle gelerek aydınlatmayı sağlayan ince iletken tel.

filan, [Ar. fülān فلان] *{OsT} zm.* **1.** Belirtilmesi gerekli görülmeyen kişi, yer ve nesnelerin isimleri yerine kullanılır; falan. **2.** *sf.* Belirtilmesi gerekli görülmeyen isimlerin önlerine getirilir. **3.** *is.* Belirtilen bir isimden sonra gelerek *"ve benzerleri"* anlamı verir. ⧉ **filân** (festekiz, feşmekân, fıstık) **falan,** *Önem verilmeyen, bahsetmeye değmez görülen şeyler yerine kullanılır.*

filanca, [filān-ca] *(filâ'nca) zm.* Söylenmek istenmeyen varlık adı yerine kullanılır; falan; falanca.

filanıncı, [filān-ıncı] *sf.* Söylenmek istenmeyen sıra sayı sıfatı yerine kullanılır; falanıncı.

filantrop, [Fr. philantrope] *sf.* İnsanları seven; insanların iyiliğine çalışan; insansever.

filar, [Çerk. filar فلار] *{eAT} is.* Eskiden (15. – 18.yy) giyilen bir tür hafif terlik. [TS]

filariz, [? filariz] *(filâriz) is.* Liflerini ayırmak için keten saplarını boylamasına dövmekte kullanılan araç; keten tokmağı.

filarizleme, [filariz-le-me] *is.* Keteni döverek liflerine ayırma işi.

filarizlemek, [filariz-le-mek] *gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* Lif elde etmek için keten dövmek; keten dövmek.

filarmoni, [Fr. philharmonie] *is. müz.* **1.** Müzik sevgisi. **2.** Müzikseverler derneği.

filarmonik, -ği [Fr. philharmonique] *sf. müz.* **1.** Müziksever. **2.** Müzikseverler tarafından kurulmuş olan.

filase, [Ar. ḫulāṣa] *{ağız} zf.* Sözün kısası; kısaca. [DS]

filateli, [Fr. philatélie] *is.* Posta pulları bilimi; pul bilimi.

filbağı, [Ar. fi'l-baᶜde] *{ağız} bağ.* Ola ki; şayet; olursa. [DS]

filbahar, [Ar. fi'l-bahrī فى البحر / full + Far. bahār فى البحار] *is. bot.* **1.** İlkbahar fulü. **2.** Düğün çiçeğigillerden ülkemizde beş türü yetişen, beyaz ve sarımsı renkli çiçekler açan, bazı türleri bahçelerde süs amacıyla kültürü yapılan, odunsu, tırmanıcı ağaççık; ak asma; köpek tutağı; peçek; yakmuk, *(Philadelphus).*

filbahri, [Ar. fi'l-bahrī فى البحرى / full + Far. bahār فى البحار] *is. bot.* → filbahar.

filban, [Ar. fīl + Far. -bān فيلبان] *(filba:n) is.* Fil bakıcısı; fil çobanı.

filçik[1], **-ği** [? filçik] *{ağız} is.* Oynak kız ya da kadın; hoppa. [DS]

filçik, -ği [? filçik] *{ağız} is.* Filiz; sürgün. [DS]

filçiklemek, [filçik-le-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Bir bez parçasını didiklemek. [DS]

fild[1], [fal / fald / fel / feld / fıld / fild *(yans.)*] *is.* Şaşkınlığı, sallanma, titreme, çarpma ve zıplamayı, yuvarlanmayı, bu tür patırtılı hareketlerin yansımasını ve bu biçimde konuşmayı anlatan kök. [Zülfikar] *fild-ir+fiş*

fild[2], [fel / feld / fıld / fild *(yans.)*] *is.* Işık saçmayı, parlamayı; ferli ya da fersiz bakışı anlatan kök. [Zülfikar] *fild-ir fildir, fild-ir-de-mek*

fildir, [fild *(yans.)* > fild-ir] *is.* **1.** Şaşkınlığı, sallanma, titreme, çarpma ve zıplamayı, yuvarlanmayı, bu tür patırtılı hareketlerin yansımasını ve bu biçimde konuşmayı anlatan türev gövde. **2.** Işık saçmayı, parlamayı; ferli ya da fersiz bakışı anlatan yansımalı gövde. ⊡ **fildir fildir,** *{ağız} 1. (Sıcak zamanlarda esen rüzgâr için) serin serin. 2. (Göz için) canlı, hareketli ve zeki bakışlı.* [DS]

fildirdemek, [fild *(yans.)* > fil-dir-de-mek] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-d(i)-yor]* (İnsan ya da hayvan için) karanlıkta gözleri parlamak. [DS]

fildirfiş, [fild *(yans.)* > fild-ir+fiş] *{ağız} is.* **1.** Mekik. **2.** Aptesini tutamayan çocuk. [DS]

fildirik, -ği [fild *(yans.)* > fild-ir-ik] *{ağız} is.* Koyun ya da keçi gübresi. [DS]

fildirmek, [fild-ir-mek] *{ağız} gçl. f. [-ir]* **1.** Kaldırıp atmak; fırlatmak. **2.** Acele davranmak. [DS]

fildekoz, [Fr. fil d'écosse] *is.* **1.** Bir tür sağlam pamuk ipliği. **2.** *sf.* Bu iplikten dokunmuş kumaş.

fildişi, [fil+diş-i] *sf.* **1.** Fillerin savunma aracı olan dişlerinden imal edilmiş olan. **2.** (Düğme vb. için) Peru ve Kolombiya'da yetiştirilen bir tür palmiye olan fildişi ağacından yapılmış. ⊡ **fildişi gibi,** *(Ten için) donuk beyaz.*|| **fildişi rengi,** *Donuk beyaz renk.*

file, [Fr. filée] *is.* **1.** İp veya ipliklerden düğümlerle dörtgen şeklinde gözler meydana getirilmiş bir tür ağ. **2.** Bu şekilde yapılmış pazar veya alış veriş çantası. **3.** Saçların dağılmasını önlemek için başa geçirilen saç rengi iplerden örülmüş ağ. ⊡ **file bekçisi,** *spor. mecaz. Kaleci.*

fileci, [file-ci] *is.* **1.** File yapan ve satan kimse. **2.** *argo.* Başkalarının cinsel ilişkilerini seyretmekten zevk alan sapık.

fileke, [Yun. helikhi] *{ağız} is.* **1.** Kürek kemiği. **2.** Yassı ve hafif taş. **3.** Bu tür taşla oynanan bir çocuk oyunu. [DS]

fi'len, [Ar. fiʿlen فعلاً] *{OsT} zf.* → fiilen.

filenç, -ci [İng. flange] *is. tekn.* Kalkık kıyı.

filenk, -gi [Yun. phalaggi] *is.* Ağır cisimleri bir yerden başka bir yere sürüklemek için altlarına konulan yuvarlak ağaçlar; felenk; felek.

filer, [? filer] *{ağız} is.* Terlik. [DS]

filet, [İt. filet] *is. dnz.* Met cezir akıntıları olmakla birlikte derinliği değişmeyen sığ su; düz su.

fileto, [İt. filo *(tel)* > filetto *(telcik)*] *is.* **1.** Dokunmuş şerit. **2.** Sığırlarda bel omurlarının iki yanında dikensi çıkıntılar boyunca yumuşak kaslardan meydana gelmiş et parçası. **3.** Koyun ve danada bel bölgesindeki et parçası; böbrek yatağı. **4.** Domuzda omurganın arka kısmı. ⊡ **fileto çıkarmak,** *Kalın kılçıklı balıklarda eti omurdan ve deriden boylamasına ayırmak.*

filfil[1], [fil+fil ?] *{ağız} is.* **1.** Testi. **2.** Kuş veya tavuk kanadının uç kısmı. [DS]

filfil[2], [Yun. triphilli => tirfil] *{ağız} is.* Yonca otu. [DS]

filfirik, -ği [? filfirik] *{ağız} is.* İki ya da üç köşeli olup her köşesine bir fitil konularak yakılan toprak ya da teneke kandil. [DS]

filgiller, [fil-gil-ler] *is. zool.* Memelilerden hortumlular takımından örnek türü fil ve soyu tükenmiş mamutlar olan familya, *(Elephantidae).*

filhakika, [Ar. fi'l-ḥaḳīḳa في الحقيقة] *(fi'lhaki:ka, k kalın söylenir) {OsT} zf.* Gerçekten; doğrusu; hakikaten.

fili[1], [Yun. phili] *{ağız} is.* **1.** Kapı, pencere ve dolap sürgü ya da mandalı. **2.** İpten yapılma özengi. [DS]

fili[2], [? fili] *{ağız} is.* **1.** Uyluk kemiği. **2.** Kol ya da bacak kemiklerinin çıkıntıları; eklem yerleri. [DS]

fili[3], [phéli] *{ağız} is.* Dilim. [DS]

fi'li[4], [Ar. fiʿlī / fiʿliyye فعلى / فعليه] *(fi-li:) {OsT} zf.* → fiilî.

filibit, [Fr. phlébite] *is.* Damar yangısı.

filiç, -ci [? filiç] *{ağız} is.* Oruç tutmayan adam. [DS]

filigran, [İt. filigrana > Fr. filigrane] *is.* Üretim sırasında kâğıdın dokusu üzerine yerleştirilen ve ışığa tutulduğu zaman görülebilen resim, çizgi veya marka.

filigranlı, [filigran-lı] *sf.* Filigranı bulunan; filigran işlenmiş olan.

filik[1], **-ği** [? filik] *{ağız} is.* **1.** Tiftik keçisi. **2.** Bu keçinin yavrusu. **3.** Bu keçinin ince, uzun, yumuşak ve parlak tüyü; tiftik. **4.** Beyaz tiftik keçisi. **5.** Keçi yavrusu. **6.** Kıvırcık saç. [DS]

filik[2], **-ği** [Erme. varek => ferik > filik] *{ağız} is.* **1.** Bir yıllık kaz, ördek ya da tavuk. **2.** Keklik yavrusu. [DS]

filik[3], **-ği** [? filik] *{ağız} is.* **1.** Tahılın topraktan ilk yeşerip çıkan kısmı. **2.** Taze ve yeşil başak. **3.** Koza. [DS]

filik[4], **-ği** [? filik] *{ağız} is.* Çevresi püsküllü, dört köşe baş örtüsü. [DS]

filika, [Yun. epholkion / İt. feluca > Ar. felūke فلوقه / فليقه] *(fili'ka) is.* **1.** *dnz.* Gemilerde bulundurulan

kürek veya yelkenle yürütülebilen sandal. **2.** Diplomatların giydiği iki uçlu renkli şapka.

filikacı, [filika-cı] *is.* Filikalara bakan görevli.

filike[1], [? filike] *{ağız} is.* Musluk. [DS]

filike[2], [Yun. heliki] *{ağız} is.* Çocukların oynadığı bir tür kaydırak oyunu. [DS]

filinkot, [İng. film coat] *is.* İnce çekilmiş kaplama tabakası.

filinta, [İt. flinta *(çakmak taşı)* > Alm. filinte] *is.* **1.** Tüfekten daha kısa ve elde taşınabilir ateşli silah; çakmaklı tüfek. **2.** *sf. argo.* Güzel ve yakışıklı. ◘ **filinta gibi,** *Yakışıklı, uzun boylu, çevik ve genç.*

filiskin, [Yun. phliskhoni] *is. bot.* Kırlarda ve su başlarında yetişen, yaprakları tüylü ve mentol içeren, çiçekleri açık mor veya beyaz, çok yıllık otsu bitki; yarpuz, *(Mentha pulegium, M. silvestris).*

filispit, [İng. full-speed) *ünl.* **1.** Denizcilikte makinenin tam yol seyri için verilen komut; tam yol ileri. **2.** *argo. sf.* Çok çalışan. **3.** *argo.* Son derece sarhoş.

filit, [İng. flit *(sprey markası)* > to flit *(kovmak)*] *(flit) is.* → flit

fi'liyat, [Ar. fiʿliyyāt فعليات] *(fi-liya:t) {OsT} is.* → fiiliyat.

fi'liye, [Ar. fiʿliyye فعليه] *(fi-liye) {OsT} is. fels.* Etkincilik.

filiz[1], [Ar. filizz فلز] *{OsT} is.* Yatağından çıkarılmış ve henüz işlenmemiş maden; cevher; külçe.

filiz[2], [Yun. filisa *(yaprakçık)*] *is.* **1.** Tohumdan veya tomurcuktan çıkan körpe sürgün. **2.** Bir bitkinin tepesinden çıkan taze canlı ve dik sürgün. **3.** Henüz dal hâline gelmemiş körpe tomurcuk. **4.** İnşaatlarda sonradan yapılacak eklemeler için açıkta bırakılan demir uçları. ◘ **filize yatmak,** *{ağız} (Karpuz teveği için) bir iki karış uzunluğunda boylanmak.* [DS]|| **filiz gibi,** *İnce uzun ve güzel vücutlu genç kimse.*

filizat, [Ar. filizz > filizāt فلزات] *(filiza:t) {OsT} is.* Ham madenler; ham külçeler. ◘ **filizāt-ı ma'deniye,** *{OsT} Maden cevheri.*|| **filizāt-ı seb'a,** *{OsT} Altın, gümüş, cıva, bakır, demir, kalay, kurşun filizleri.*

filize[1], [? filize] *{ağız} is.* Ağaçları sürükleyerek çekmek için çakılan halkalı kama. [DS]

filize[2], [? filize] *{ağız} is.* Kürk manto. [DS]

filizî, [filiz[2] + Ar. -ī فلزى] *(filizi:) {OsT} sf.* Açık ve canlı yeşil.

filizkıran, [filiz+kır-an] *is.* **1.** *zool.* Zeytin dallarının kabukları altında yaşayan bir ağaç kurdu zararlısı, *(Phloeotribus scaraboeoides).* **2.** Mayıs ayında ağaçların filizlendiği zaman esen ve filizleri kıran şiddetli bir fırtına.

filizleme, [filiz-le-me] *is.* Filiz ayıklama; filizlemek eylemi.

filizlemek, [filiz-le-mek] *gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* **1.** Asma gibi bitkilerin fazladan olan filizlerini kesmek, temizlemek. **2.** Damarlar halinde iz bırakmak.

filizlenme, [filiz-le-n-me] *is.* **1.** Filiz verme; filizlenmek eylemi. **2.** Filizleri ayıklanma. **3.** Damarlı görünüm alma. **4.** Patates vb. yumrulu bitkilerin kök salmaya başlaması; cücüklenme.

filizlenmek, [filiz-le-n-mek] *dönşl. f. [-ir]* **1.** (Tohum ve bitkiler için) filiz vererek yeşermek; çimlenmek; cücüklenmek. **2.** *mecaz.* Büyümeğe, gelişmeye başlamak; belirginleşmek. **3.** *mecaz.* Yeni yeni ortaya çıkmaya başlamak.

filizli, [filiz-li] *sf.* Filizi olan.

filka, [Ar. filḳa فلقه] *{OsT} is. bot.* Tohumda cücüğü kaplayan etli kısım.

filke, [? filke] *{ağız} is.* **1.** Musluk. **2.** Şamdan. [DS]

filki, [? filki] *{ağız} is.* Küçük mandal. [DS]

filkulağı, [fil+kula(k)-ı] *is. bot.* Yılan yastığıgillerden, tropikal Amerika kökenli, tüysü uzun yapraklı, yumru köklü bir süs bitkisi, *(Caladium).*

fille, [Yun. phili ?] *{ağız} is.* Hayvana yük sarmak için semer ağaçlarının ucuna bağlı urgan askı. [DS]

filleke, [Yun. khelikhi] *{ağız} is.* Çocukların kaydırak oynadığı yassı taş. [DS]

fillemek, [fil-le-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* **1.** (Kapı için) sürgülemek; kilitlemek. **2.** *gçsz. f.* Kanamak. [DS]

fillice, [filli-ce] *{ağız} is.* Nohut. [DS]

fillik, -ği [? fillik] *{ağız} is.* Keçi yavrusu. [DS] ◘ **fillik fillik aramak,** *{ağız} Döne döne, inceden inceye aramak.* [DS]

film, [İng. film / Fr. filme *(ince zar)*] *is.* **1.** Fotoğraf çekmekte kullanılan üstü ışığa duyarlı, ince, saydam plastik yaprak. **2.** Sinema kameralarında kullanılan şerit hâlinde fotoğraf filmi. **3.** Sinema salonlarında projeksiyon makinesi veya televizyonlarda video oynatıcıları ile gösterilen, özellikle sinema eseri. **4.** Dışarıdan bakıldığında içeriyi göstermemesi için camlara yapıştırılan bir tür ince levha. **5.** *argo.* İlginç olay; görünüm; manzara. **6.** *sf.* (Kişi için) düzenbaz; hileci. **7.** *argo.* Şakacı. ◘ **film bilimi,** *Sinemanın toplumsal, ahlakî, duygusal vb. alanlardaki etkisini araştıran bilim dalı; filmoloji.*|| **film çekmek,** *Bir kamera ile görüntüleri kaydetmek.*|| **film çevirmek,** *1. Sinemada oynanacak bir eseri filme almak. 2. Böyle bir eserde rol almak. 3. argo. Gizli düzenler peşinde olmak. 4. argo. Gösteriş yapmak; abartılı tavır takınmak. 5. argo. İlginç olaylara karışmak. 6. argo. Ciddi olmayan işlerle uğraşmak.*|| **film etmek,** *argo. Duyurmak; yaymak.*|| **film gibi,** *1. Olayların birbiri arkasına akıp gitmesi durumu; ara vermeden birbiri peşi sıra. 2. Macera dolu; ilginç.*|| **filmini almak,** *Röntgen ışınları ile bir iç organın görüntüsünü tespit etmek.*|| **film koparmak,** *argo. Sözün*

devamını getirememek; saçmalamak.|| **film kopmak,** *argo. Bilincini yitirmek; olayları algılayamamak.*|| **filmleri yakmak,** *argo. İşleri altüst etmek; yüzüne gözüne bulaştırmak.*|| **film olmak,** *argo. Herkesin diline düşecek bir olay yaşamak.*|| **film oynamak,** *Bir eser gösterimde olmak.*

filmci, [film-ci] *is.* **1.** Film çeviren. **2.** Film çevirten; sinemacı.

filmcilik, -ği [film-ci-lik] *is.* **1.** Film çevirme işi. **2.** Film çevirtme işi. **3.** Film pazarlama işi.

filo, [İt. filo *(dizi, sıra)*] *(fi'lô) is. dnz.* **1.** Birlikte yol alan ve aynı komuta altında bulunan savaş gemisi ve uçakların tümü. **2.** Aynı tür yük taşıyan deniz ve kara taşıtlarının tümü. **3.** *argo.* Bit sürüsü. ☐ **filo etmek,** *dnz. (Yelken için) sarmak; top etmek.*

filojenez, [Fr. phylogènese] *(filôjenez) is. biy.* Birbirinden türeyen ve bir soy oluşturan hayvan ve bitki türlerinin birbirini izlemesi; soyoluş.

filoksera, [Yun. phyllon *(yaprak)* + kseros *(kuru)* > Fr. phylloxéra] *(filô'ksera) is. zool.* Asma biti ve onun sebep olduğu hastalık.

filolog, -ğu [Fr. philologue] *(filôlôg) is.* Yazılı belgeler aracılığıyla bir milletin kültürünü ve yazılı belgeleri dil ve tarih açısından inceleyen bilim adamı.

filoloji, [Yun. philologia *(dilseverlik)* > Fr. philologie] *(filôlôji) is.* **1.** Yazılı belgeler aracılığıyla bir milletin kültürünü, dilini inceleyen bilim dalı. **2.** Dilsel varlıkları ve yazılı belgeleri dil ve tarih açısından inceleyen bilim dalı.

filolojik, -ği [Fr. philologique] *(filôlôjik)sf.* Filoloji ile ilgili.

filon, [Fr. phylone] *(filôn) is. coğ.* Maden damarı.

filotilla, [İt. flottiglia *(donanma)* / Fr. flotilla] *(filôti'llâ) is.* **1.** Küçük gemiler topluluğu. **2.** Küçük yelkenli savaş gemilerinden meydana gelen kuvvet. **3.** Deniz ve hava kuvvetleri savaş birliği.

filoz, [Yun. phellos] *(filôz) is. dnz.* Balıkçıların ağları su üstünde tutmak için kullandıkları mantar, kabak, su bidonu, şişe vb. gereçler.

filozof, [Yun. philosophos / Ar. feylesūf > Fr. philosophe] *(filôzof) is.***1.** Felsefeyle uğraşan, felsefenin gelişimine katkıda bulunan kimse; düşünür; bilge; feylesof; felsefeci. **2.** *mecaz.* Felsefe yapmaya meraklı kişi. **3.** *mecaz.* Sessiz ve kendi hâlinde yaşayan kişi. **4.** *mecaz.* Yaşadığı çok sıkıntılı ve maceralı olaylardan sonra halen iyimser olabilen; kalender. ☐ **filozof taşı,** *Eskiden çeşitli madenleri altına çevirme özelliği olduğu sanılan taş.*

filozofça, [filozof-ça] *(filôzo'fça) zf.* **1.** Bir filozofa yakışır biçimde; bilgece. **2.** *sf.* Filozof gibi.

filozoflaşma, [filozof-la-ş-ma] *is.* Filozof özelliği kazanma; filozoflaşmak durumu ve eylemi.

filozoflaşmak, [filozof-la-ş-mak] *gçsz. f. [-ır]* Hayat ve olaylara bir filozof gibi bakmaya başlamak; filozof özelliği kazanmak; filozof gibi olmak.

filozofluk, -ğu [filozof-luk] *is.* Filozof olma durumu; bilgelik.

filte, [fitil / filte] *{ağız} is.* Lif; fitil. [DS]

filtelemek, [filte-le-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* (Kâğıt için) işe yaramayacak biçimde parçalamak. [DS]

filtre, [Lat. filtrum *(keçe)* > Fr. filtre] *(fi'ltre) is.* **1.** Bir akışkanın içinde bulunan asıltı halindeki maddelerden temizlemeye yarayan gözenekli süzgeç. **2.** Sigara dumanındaki bazı zararlı maddeleri tutmaya yarayan düzenek. **3.** Fotoğrafın kalitesini arttırmak için değişik ışın ve ışıkları engellemekte kullanılan cam. **4.** Radyo dalgalarının iletiminde istenilen sesin geçişini serbest bırakan, ancak onun dışındaki frekanslardaki sesleri (parazitleri) tutan elektronik düzenek. ☐ **filtre kâğıdı,** *Süzme işinde kullanılan özel yapılmış kâğıt.*

filtrelemek, [filtre-le-mek] *gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Filtre ile içinde bulunan istenmeyen nesnelerden ayırmak; süzmek.

filtreli, [filtre-li] *sf.* Filtresi bulunan; süzgeçli.

filtresiz, [filtre-siz] *sf.* Filtresi bulunmayan; süzgeçsiz.

filum, [Lat. phylum] *is. biy.* Canlıların sınıflandırılmasında, aynı soydan gelen ve kuşaklar hâlinde devam eden, dalların bir araya gelmesiyle oluşan canlılar topluluğu.

filvaki, -i'ı [Ar. fi'l-vāḳiᶜ في الواقع] *(fi'lva:ki, k kalın söylenir) zf.* Gerçekte; gerçekten; vakıa. ☐ **filvaki ama,** *Her ne kadar ... ise de...*

filze, [Ar. filẕe فلذه] *{OsT} is.* **1.** Et parçası; et dilimi. **2.** Metal; maden.

Fin, [Fin] *is.* **1.** Finlandiya halkından olan kimse. **2.** *sf.* Finlandiya ile ilgili; Finlerle ilgili. ☐ **Fin hamamı,** *Çok sıcak banyodan çok soğuk banyoya girme biçiminde vücudu uyarıcı etkisi olan hamam; sauna.*

fin, [İng. finn] *is.* Devrilme olasılığı yüksek tek kişilik yelkenli yarış teknesi.

fina, [Ar. finā فنا] *(fina:) {OsT} is.* **1.** Avlu. **2.** Evin ve şehrin önü.

final, -li [Lat. finalis > Fr. final] *sf.* **1.** Sona eren; biten. **2.** *is. spor.* Elemeli yarışlarda sonucu belirten karşılaşma. **3.** *müz.* Bir müzik parçasının son bölümü; bitiş. ☐ **finale kalmak,** *Son karşılaşmaya veya yarışa katılma hakkını elde etmek; sonuca kalmak.*|| **final oynamak,** *Sonucu belirleyecek olan karşılaşmalara katılmak; sonuç oynamak.*

finalist, [Fr. finaliste] *is.* **1.** *spor.* Sonuç karşılaşması yapacak takımlardan her biri. **2.** *sf. fel.* Erekçilik yanlısı olan.

finalizm, [Fr. finalisme] *is. fel.* Her şeyin bir erekle belirlendiğini, her şeyin bir ereklik yasasına göre olup bittiğini benimseyen görüş; erekçilik.

finans, [Fr. finer *(ceza kesmek)* > finance] *is.* **1.** Para ve para ile ilgili araçları, değerleri konu edinen iş alanı; maliye. **2.** Para ile ilgili işleri yönetme bilimi. ▭ **finans kurumu,** *Paranın ve paraya dönüştürülebilen taşınır değerlerin kullanılması ve değerlendirilmesi üzerine çalışan kurum.*

finanse, [Fr. financer] *sf.* (Parasal) kaynak; malî. ▭ **finanse etmek,** *Bir işletmeye veya kişiye ihtiyaç duyduğu parayı vermek; para sağlamak; malî destekte bulunmak.*

finansman, [Fr. financement] *is.* Bir girişim veya işletmenin çalışabilmesi için gerekli olan parayı sağlama işi; finanse etmek; para sağlamak; kredi temin etmek.

fincan, [Far. pingān پنگان / Ar. fincan فنجان] *is.* **1.** Çay, kahve gibi sıcak içecekleri içmek için porselenden yapılmış, küçük kulplu kap; kâse; tas. **2.** Elektrik tellerinin direklere bağlandığı yerlerde yalıtımı sağlamak için konulan porselen başlık. **3.** Zar oyunlarında zar atmakta kullanılan konik kap. ▭ **fincan böreği,** *mutf. Fincan türü bir araçla yuvarlak yuvarlak kesilen yufkalardan yapılmış bir tür börek.*|| **fincan gibi,** *(Göz için) iri ve patlak.*|| **fincan göz,** *İri ve parlak göz.*|| **fincan oyunu,** *folk. Bir tepsi içinde ağız aşağı kapatılmış fincanlardan birinin içine konulan yüzüğü bulma esasına dayanan bir oyun.*|| **fincan zarfı,** *Kulpsuz fincanların içine oturtulduğu genellikle gümüş veya altından yapılmış kulplu kap.*

fincancı, [fincan-cı] *is.* Fincan satan kimse. ▭ **fincancı katırlarını ürkütmek,** *Zararı dokunabilecek bir kimsenin harekete geçebileceği bir şey yapmak.*

fincanlık, -ğı [fincan-lık] *sf.* **1.** Belli sayıda fincanı doldurabilecek kadar olan. **2.** Belli sayıda fincan dolusu şeyi alabilecek kadar olan. **3.** *is.* Fincan konulan veya saklanan yer.

Fince, [Fin-ce] *is.* Fin halkının konuştuğu dil.

fincik, -ği [? fincik] *{ağız} is.* Tekme. [DS]

findos, [? findos] *{ağız} is.* Soğan tohumu; küçük soğan. [DS]

fineri, [? fineri] *{ağız} is.* Kuruntu. [DS]

fineyer, [? fineyer] *{ağız} is.* Merak. [DS] ▭ **fineyer etmek,** *{ağız} Üzüntüden kendini yiyip bitirmek; meraklanmak.* [DS]

fineyerli, [fineyer-li] *{ağız} sf.* (Kişi için) her zaman üzüntülü olan; kederli. [DS]

finet, [Fr. finette] *is.* Bebek elbisesi, çamaşır ve astar yapımında kullanılan bir tür ince pamuklu dokuma.

fing, [fah / fak / fıg / fıh / fık / fıng / fığ / fing / fink / fok / fong *(yans.)*] *is.* Suyun yerden kaynayıp çıkmasını, sıvıların kaynamasını, kaynayıp kabarma yoluyla ekşimeyi, kabarmayı; zıplama, oynama ve cilvelenmeyi, kıpırdanmayı anlatan kök. [Zülfikar] *fing-il, fing urmak, fing-ir fingir, fing-ir-de-mek, fing-ir-dek.* ▭ **fing urmak,** *{ağız} {eAT} Gezmek amacıyla sağa sola gidip gelmek; fink atmak.* [DS]

fingere, [fing *(yans.)* > fing-ir-e] *{ağız} is.* Kirman; iğ. [DS]

fingi, [fing *(yans.)* > fing-i] *{ağız} sf.* Süslü; şık. [DS]

fingil, [fing *(yans.)* > fing-il] *{ağız}* **1.** Köylü kadınların giydiği eteklik. **2.** Kaynak sularının kumlu ve gevşek topraklarda kum ve toprak zerreleri ile kubbe yaparak kaynaması. [DS]

fingir, [fing *(yans.)* > fing-ir] *is.* **1.** Oynama, zıplama bildirir. **2.** Oynama sesi ve durumu. **3.** *sf.* Oynak. ▭ **fingir fingir,** *Aşırı derecede kırıtarak; bedeninin çeşitli yerlerini sarsarak.*

fingirdek, -ği [fing *(yans.)* > fing-ir-de-k] *sf.* (Kadın ve kız için) aşırı derecede kırıtkan; oynak; cilveli.

fingirdeme, [fing *(yans.)* > fing-ir-de-me] *is.* Kırıtkan ve oynak davranma durumu.

fingirdemek, [fing *(yans.)* > fing-ir-de-mek] *gçsz. f. [-r] [-d(i)-yor]* (Kadın ve kız için) dikkati çekmek amacıyla oynak ve kırıtkan davranmak; cilvelenmek.

fingirdeşme, [fing *(yans.)* > fing-ir-de-ş-me] *is.* Karşılıklı veya birlikte fingirdeme durumu ve eylemi.

fingirdeşmek, [fing *(yans.)* > fing-ir-de-ş-mek] *işteş. f. [-ir]* **1.** Karşılıklı fingirdemek. **2.** Birlikte fingirdemek.

fingirti, [fing *(yans.)* > fing-ir-ti] *{ağız} is.* Cilveli ve şımarık gülüş. [DS]

fingo, [? fingo] *{ağız} is.* Kibrit. [DS]

finik[1], -ği [fink *(yans.)* > fin(i)k] *is.* Zıplama, oynama, cilvelenme ve kıpırdanmayı anlatan yansımalı gövde. ▭ **finik finik,** *{ağız} (Çocukların yürüşüyü için) tıpış tıpış.* [DS]

finik[2], -ği [Ar. ferīk فريك] *{ağız} is.* Nohut, fasulye, bezelye gibi badıçlı sebzelerin içlenmemiş hâli. [DS]

finik[3], -ği [? finik] *{ağız} is.* **1.** Tavşan barınağı. **2.** Açıklık. **3.** Küçük ev köpeği. [DS]

finik[4], -ği [filik > finik] *{ağız} is.* Tiftik keçisi. [DS]

finik[5], -ği [? finik] *{ağız} is.* **1.** Ağacın içten yer yer çürümeye yüz tutmuş ve kovalmış hâli. **2.** Burun deliklerindeki pislikler. [DS]

finiker, [? finiker] *{ağız} is.* Çıralı çam ağacı. [DS]

finikmek[1], [fink *(yans.)* > fin(i)k-mek] *{ağız} gçsz. f. [-ir]* **1.** Sağa sola koşmak. **2.** Biri tarafından koşturulmak. **3.** (Baş için) dönmek. [DS]

finikmek[2], [finik-mek] *{ağız} dönşl. f. [-(ğ)ir]* Bozulmak. [DS]

finiktirmek, [finik-tir-mek] *{ağız} gçl. f. [-ir]* Sağa sola kaçırtmak. [DS]

finimek, [fink *(yans.)* > fin(i)k-mek] *{ağız} gçsz. f. [-r]* (Baş için) dönmek. [DS]

finini, [? finini] *{ağız} sf.* Ufak tefek; küçücük. [DS]

finiş, [Lat. finire *(bitirmek)* > İng. finish] *is.* **1.** Yarı-

şın bitmesi; bitiş. **2.** Yarışın sona ereceği, bütün yarışçıların en önce varmak için mücadele ettikleri nokta; varış. ☞ **finişe kalkmak,** *Uzun ve orta mesafe koşularda varış öncesi hızını arttırmak; varışa kalkmak.*

finiyer, [? finiyer] *{ağız} sf.* **1.** İçten pazarlıklı. **2.** Çok bilmiş. [DS]

finiyerli, [finiyer-li] *{ağız} sf.* **1.** Sinirli; huysuz. **2.** Büyüyememiş, kurtlanmış meyve. [DS]

finizlik, -ği [finiz-lik] *{ağız} is.* Kurnazlık; şeytanlık. [DS]

fink[1], [fah / fak / fıg / fıh / fık / fıng / fığ / fing / fink / fok / fong *(yans.)*] *is.* Suyun yerden kaynayıp çıkmasını, sıvıların kaynamasını, kaynayıp kabarma yoluyla ekşimeyi, kabarmayı; zıplama, oynama ve cilvelenmeyi, kıpırdanmayı anlatan kök. [Zülfikar] *fink atmak, fin-(i)k fin(i)k* ☞ **fink atmak,** *Hiçbir şeye aldırmadan gönlünce sağda solda gezip tozmak; bağımsız ve kaygısız gezmek.*

fink[2], **-gi** [fiğ] *{ağız} is.* **1.** Böğrülce. **2.** Fiğ. [DS]

fink[3], **-gi** [fink] *{ağız} is.* **1.** Yağ kandillerinde kullanılan ve pamuğu bükerek yapılan fitil. **2.** Kadının cinsiyet organı. [DS]

finkmek, [fink *(yans.)* > fink-mek] *gçsz. f. [-(g)er] [-n(g)-i-yor]* Fırlamak; kaçmak.

finnardi, [Ar. fī + T. nerde ?] *{ağız} zf.* Uzak. [DS]

finnari, [Ar. fī + T. nere ?] *{ağız} zf.* Uzak. [DS]

finnas, [? finnas] *{ağız} is.* Üstü açık kerpiç ambar. [DS]

finnik, -ği [? finnik] *{ağız} sf.* (Kişi için) kısa boylu. [DS]

fino[1], [İt. fino *(kaba olmayan; ince)*] *(fi'no) is. zool.* **1.** Küçük boylu, uzun tüylü, yuvarlak başlı, kısa burunlu, çoğu beyaz süs köpeği. **2.** *argo.* Esrar.

fino[2], [Yun. khounî] *{ağız} is.* Huni. [DD]

Finsen metodu, [Finsen, *(Niels Ryberg)* + meto(t)-u] *is. t. tıp.* Tedavide ışık ve ışın kullanma tekniği; ışın tedavisi.

fint, [? fint] *{ağız} is.* Vida. [DS]

fintburan, [fint+bur-an] *{ağız} is.* Vida anahtarı; İngiliz anahtarı. [DS]

Fin-Ugor, [Fin-Ugor / Fin-Ugur] *is. dbl.* **1.** Ural dil ailesinden bir dil öbeği. **2.** *sf.* Bu dil öbeği ile ilgili.

finye, [İt. fogna / Yun. khoun / Yun. khouni] *{ağız} is.* Huni. [DS]

finzan, [? finzan] *{ağız} is.* Bağ evi. [DS]

fir[1], [fer / fır / fir / för *(yans.)*] *is.* Hızla olduğu yerde dönmeyi, fırlatmayı, fırlanmayı, kaçıp kurtulmayı veya hızını kaybetmeyi anlatan kök. [Zülfikar] *fir-il firil, fir-il-ti, fir-il-de-k*

fir[2], [fir *(yans.)*] *is.* Düdük sesini bildiren kök. [Zülfikar] *fir-fil-ik*

fir[3], [fir *(yans.)*] *is.* İshal olmayı bildiren kök. [Zülfikar] *fir-ik-le-mek*

fir[4], [? fir] *{ağız} sf.* Dargın; küs. [DS]

fira, [Yun. phyra] *{ağız} is.* Fire. [DS] ☞ **fira düşmek,** *{ağız} Zayıflamak.* [DS]

firad, [Ar. ferd > firād افراد] *(fira:d) {OsT} is.* Bireyler; fertler.

firade, [Ar. fürāde فراده] *(fira:de) {OsT} is.* **1.** Yalnızlık. **2.** Altında 916.667; gümüşte 830 olan standart ayara verilen isim. ☞ **firade firade,** *Bir bir; tek tek.*

firahti, [Yun. phrákhtis] *{ağız} is.* Bahçe parmaklığı; çit. [DD]

firak, [Ar. firāḳ فراق] *(fira:k) {OsT} is.* **1.** Birbirini seven iki kişinin ayrı düşmesi; ayrılık; ayrılış. **2.** Herhangi bir sebeple duyulan üzüntü; keder; hüzün.

firakiye, [Ar. firāḳiyye فراقيه] *(fira:kiye) is. ed.* Sevgiliden ayrı düşmeyi konu olarak işleyen şiir.

firaklı, [firak-lı] *sf.* Hüzün verici; dokunaklı; keder veren.

firalanmak, [fira-la-n-mak] *{ağız} dönşl. f [-ır]* (Tahıl için) çimlenmek; kök salmak. [DS]

firangi, [Fr. franc + Ar. -ī] *{ağız} is.* Soba. [DS]

firar, [Ar. firār فرار] *(fira:r) is.* **1.** Yasa gereği bulunmak zorunda olunan yerden kaçma; zamanında orada bulunmama durumu. **2.** Kaçma; kurtulma. **3.** *huk.* Sanığın gözcülerin elinden kaçması; tutuklunun tutukevinden kaçması; askerin askerlik görevini yaptığı yerden ayrılması veya yoklamalarda bulunmaması. ☞ **firara kadem basmak,** *argo. Uzaklaşmak; kaçmak.*|| **firar etmek,** *Kaçmak.*|| **firar-ı efkâr,** *psikol. Gerçeklerden hayal dünyasına kaçış şeklinde beliren marazî durum.*|| **firar noktası,** *res. Perspektifte ışınların yöneldiği nokta; kaçış noktası.*|| **firar teşebbüsü,** *Kaçma girişimi; terk etmek için girişimde bulunma.*

firarî, [Ar. firārī فرارى] *(fira:ri:) {OsT} sf.* **1.** Kaçan; kaçmış olan. **2.** *is.* Kaçak.

firaset, [Ar. firāset / ferāset فراست] *(fira:set) {OsT} is.* **1.** Anlama yetisi; çabuk kavrayış. **2.** Binicilik. **3.** At yetiştirme bilgisi. **4.** Yiğitlik; mertlik.

firaş, [Ar. firāş فراش] *(fira:ş) {OsT} is.* **1.** Yatak; döşek. **2.** Hasır; halı. **3.** *huk.* Kadın ve erkeğin, baba-çocuk arasında bir nesep doğuracak şekilde meşru yaşama ve ilişkide bulunma durumu; kanunî evlilik bağı; zina sayılmayan cinsel ilişki. ☞ **firāş-ı derūn,** *{OsT} İç yatağı; içteki yatak.*|| **firāş-ı istirāhāt,** *{OsT} Dinlenme yatağı.*|| **firāş-ı kavî,** *{OsT} fıkh. Evli kadının yatağı; yasal evlilik içindeki ilişki.*|| **firāş-ı mutavassıt,** *{OsT} fıkh. Kendisinden çocuk sahibi olduğu için satılamayan cariye ile olan ilişki.*|| **firāş-ı sahîh,** *{OsT} fıkh. Nikâhlısı ve sahibi olduğu cariye ile ilişki.*|| **firāş-ı za'if,** *{OsT} fık. Cariyesi ile ilişki.*

firat, -dı [? firat] *{ağız}* *is.* Daha ekinler biçilmeden, yemeklik un yapmak için ilk olgunlaşan üründen yapılan harman. [DS]

firavan, [Far. ferāvān فراوان] *(fira:va:n)* *{OsT}* *sf.* Çok; fazla; bol; aşırı; sayısız. ⊡ **firāvān olmak,** *Bol olmak; çok olmak.*

firavani, [Far. ferevānī فراوانى] *(fireva:ni:)* *{OsT}* *is.* Çokluk; bolluk.

firavanlık, -ğı [firavan-lık] *is.* Bolluk; çokluk.

fir'avn, [Ar. firᶜavn فرعون] *(fir-avn)* *{OsT}* *is.* → firavun.

fir'avnî, [Ar. firᶜavnī فرعونى] *(fir-avni:)* *{OsT}* *is.* **1.** Firavunluk. **2.** *sf.* Firavun ile ilgili.

firavun, [Ar. firᶜavn فرعون] *{OsT}* *is.* **1.** Eski Mısır hükümdarlarına verilen unvan. **2.** Bir tür iskambil oyunu. **3.** *sf.* *mecaz.* Acımasız ve asık suratlı; kibirli; despot; zalim. ⊡ **firavun faresi,** *zool.* *Misk kedisigillerden kedi büyüklüğünde geceleri dolaşan, yılanları ve timsah yumurtalarını yediği için eski Mısır'da kutsal sayılan etçil bir hayvan, (Hespestes ichneumon).*|| **firavun inadı,** *Aşırı inat.*|| **firavun inciri,** *bot.* *Kaktüsgillerden düz ve yassı yapraksı eklemli gövdeli, meyveleri yenilebilen pek çok türü bulunan bir bitki; hint inciri; kaynana dili; Frenk inciri, (Ficus sycomorus).*|| **firavun tacı,** *Piskoposluk tacı.*|| **firavun tepeleri,** *Mısır piramitleri.*

firavunlaşma, [firavun-la-ş-ma] *is.* Kötü, kibirli, inatçı ve gaddar olma durumu.

firavunlaşmak, [firavun-la-ş-mak] *dönşl.* *f.* *[-ır]* Kötü, kibirli, inatçı ve gaddar biri olmak.

firavunluk, -ğu [firavun-luk] *is.* **1.** Firavun olma durumu. **2.** Firavunun yaptığı iş ve görevi. **3.** *mecaz.* Firavunlaşma durumu; inatçılık; kibirlilik; zalimlik.

-firaz, [Far. ferāz فراز] *(fira:z)* *{OsT}* *son ek.* Sonuna getirildiği farsça isimlerden *"yükselten, yukarı kaldıran"* anlamlarında birleşik sıfatlar yapan son ek, *ser-firaz (baş kaldıran).*

firaz, [Far. ferāz فراز] *(fira:z)* *{OsT}* *is.* **1.** Yokuş; çıkış. **2.** Yükseklik. **3.** *sf.* Yüksek; yukarı. **4.** Yükselten; yukarı kaldıran. ⊡ **firāz ü nişîb,** *{OsT}* *Yokuş ve iniş.*

firazi, [Far. ferāzī فرازى] *(fira:zi:)* *{OsT}* *is.* **1.** Yokuş olma durumu. **2.** Yüksekte bulunma.

fircari, [Ar. fircārī فرجارى] *(firca:ri:)* *is.* Dolaylı; dolambaçlı.

firç, [? firç / kerç / kirç] *{ağız}* *is.* Söz inceliği; nükte. [DS]

firde, [Ar. ferd *(tek, birey)* > firde ?] *{ağız}* *is.* Hayvan vergisi. [DS]

firdeci, [firde-ci] *{ağız}* *is.* Vergi toplayıcı; tahsildar. [DS]

firdevs, [Far. firdevs فردوس] *is.* **1.** Bağ bahçe; bostan. **2.** Cennet. ⊡ **firdevs-āşiyān,** *{OsT}* *(Ölü için) cennetlik.*|| **firdevs-mekân,** *{OsT}* *(Ölü için) cennetlik.*|| **firdevs-mukîm,** *{OsT}* *(Ölü için) cennetlik.*|| **firdevs-nişîn,** *{OsT}* *(Ölü için) cennetlik.*

firdöndü, [fir + dön-dü] *{ağız}* *is.* → fırdöndü. [DS]

fire[1], [Yun. pyra / fira *(kurumuş, buruşuk)*] *(fi're)* *is.* **1.** Eksilme. **2.** Ticarî bir malın taşıma sırasında kuruma, dökülme veya başka sebeplerle ağırlığında veya hacminde bilinen ölçüde azalma olması. **3.** Bu şekilde azalan miktar; azalan değer. **4.** *mecaz.* Bir topluluğun üyelerinde sayıca azalma. ⊡ **fire düşmek,** *{ağız}* *Zayıflamak.* [DS]|| **fire vermek,** *Azalmak; eksilmek.*

fire[2], [? fire] *{ağız}* *is.* Şırası çıkarılmış üzüm posası. [DS]

fire[3], [İt. virare *(kendi etrafında dönmek)* > vira] *(vi:'ra)* *{ağız}* *zf.* Her zaman; daima. [DS]

firenc, [Ar. firenc فرنج] *is.* Avrupalı; Frenk.

firengifer, [Far. fireng + Ar. ferᶜ] *is.* *müz.* Klasik Türk müziğinde 28 zamanlı 13 vuruşlu büyük bir usul.

firek[1], **-ği** [Far. fireng] *{ağız}* *sf.* → firenk. [DS]

firek[2], **-ği** [? firek] *{ağız}* *is.* Ekin saplarından yapılan demet. [DS]

firekli, [frengi-li] *{ağız}* *sf.* Firengili. [DS]

firenk, -gi [Fr. franc / İt. franco / Far. fireng فرنك] *{ağız}* *is.* **1.** Yabancı. **2.** Fransız. **3.** Avrupalı. **4.** Domates. **5.** Asma kilit. [DS] ⊡ **firenk bağı,** *{ağız}* *Kravat; boyun bağı.* [DS]|| **firenk biberi,** *{ağız}* *Küçük, kırmızı, yuvarlak ve çok acı bir biber türü; düğme biber.* [DS]|| **firenk gülü,** *{ağız}* *Krizantem.* [DS]|| **firenk ocağı,** *{ağız}* *Maltız.* [DS]|| **firenk patlıcanı,** *{ağız}* *Domates.* [DS]|| **firenk pekmezi,** *{ağız}* *Salça.* [DS]

fireuni, [Ar. freᶜünī فرعونى] *(fireu:ni:)* *{OsT}* *is.* Minyatür, hat ve tezhip işlerinde kullanılan bir tür kâğıt.

firesetli, [Ar. firāset => firaset-li] *{ağız}* *sf.* Becerikli. [DS]

fireyh, [Far. firang] *{ağız}* *sf.* Yabancı; Avrupalı. [DS] ⊡ **fireyh köyneği,** *{ağız}* *Önden açık, yakalı, kolları düğmeli gömlek; frenk gömleği.* [DS]

firez, [Far. efraz *(yükselen)* > firez ?] *{ağız}* *is.* **1.** Ekin. **2.** Filizlenmeye, çıkmaya başlamış ekin. **3.** Biçildikten sonra tarlada kalan ekin sapları; anız. **4.** Ocakta odunları tutuşturmak için kullanılan kuru otlar. **5.** Harman süpürgesi yapılan ot. [DS] ⊡ **firez gibi,** *{ağız}* *Çok zayıf.* [DS]|| **firezine ekmek,** *{ağız}* *Ekin biçildikten sonra tarlayı sürdürüp tekrar ekmek; anıza ekim yapmak.* [DS]

fireze, [Fr. fraise] *(fre'ze)* *{ağız}* *is.* **1.** → freze. **2.** Büyük ağaçları çekmekte kullanılan çengelli çivi. [DS]

firfahiye, [Ar. firfahiyye فرفخية] *{OsT} is. bot.* Semizotugiller.

firfil, [Yun. forfira / Ar. firfīr] *{ağız} is.* → firfir. [DS] ⊞ **firfil ağacı,** *{ağız} is.* Kavak ağacı. [DS]

firfilik, -ği [fir *(yans.)* > fir+fil-ik] *{ağız} is.* Düdük. [DS]

firfir, [Yun. forfira / Ar. firfīr] *{ağız} is.* Erguvan ağacı çiçeği. [DS]

firfiri, [Yun. forfira / Ar. firfīrī] *(firfi:ri:)is.* **1.** Parlak kızıl renk; erguvan rengi. **2.** *sf.* Bu renkte olan.

firfirim, [Ar. firfīrī] *{ağız} is.* Bir tür çiçek. [DS]

firfirimsi, [firfiri-msi] *sf.* Parlak kırmızıya çalan, erguvan rengini andıran.

firğet, [Ar. firḳat] *{ağız} sf.* Dertli; kederli. [DS]

-firib, [Far. firībīnden / firīften> -firīb فريب] *(firi:b) {OsT} son ek.* sonuna getirildiği Farsça isimlere *"aldatan, aldatıcı"* anlamı katarak birleşik sıfatlar yapan sok ek. *dil-firîb (gönül aldatan)*

firib, [Far. firīb] *(firi:b) {OsT} is.* Oyun; hile. ⊞ **firib etmek,** *Aldatmak.*|| **firîb-gâh,** *{OsT} Tılsım bağlanan yer.*

firibende, [Far. firībende فريبنده] *(firi:bende) {OsT} sf.* Aldanmış; kapılmış.

firifte, [Far. firiften *(aldatmak)* > firīfte فريفته] *(firi:fte) {OsT} sf.* Aldatılmış; aldanmış; kandırılmış. ⊞ **firifte-dil,** *Aldatılmış gönül.*|| **firifte-gân,** *{OsT} Aldatılmışlar; kandırılmışlar.*||

firig[1], [Erme. varek] *{ağız} is.* Piliç. [DS]

firig[2], [Ar. firīk] *{ağız} is.* Ekinlerin sararıp kurumadan önceki durumu. [DS]

firih, [Erme. varek] *{ağız} is.* Yeni ötmeye başlayan horoz. [DS]

firik[1], **-ği** [Ar. firīk فريك] *is.* **1.** Olgunlaşmak üzere olan tahıl taneleri. *{ağız} (aynı)* [DS] **2.** Bu şekildeki tanelerden yapılan pilav; ateşte közlenmek suretiyle pişirilip yenen taze tahıl taneleri. **3.** *{ağız}* Çerez olarak yenilen tahıl tanesi. [DS] **4.** *{ağız}* Turfanda. [DS] **5.** *{ağız}* Nemini kaybetmiş tarla. [DS] **6.** *{eAT}* Kabuğu ile ateşe atılarak pişirilmiş buğday ya da nohut. ⊞ **firik darı,** *{ağız} Taze mısır.* [DS]|| **firik pilavı,** *{ağız} Ateşte ütülerek çıkarılmış taze buğday tanelerinden yapılan pilav.* [DS]

firik[2], **-ği** [Erme. varek] *{ağız} is.* **1.** Piliç. **2.** Henüz ötmeye başlamamış horoz. **3.** Gelin. **4.** İkinci karı; ortak; kuma. **5.** Sabun ufağı. [DS]

firikik, -ği [İng. free kick *(serbest vuruş)*] *(fri'kik) is. argo.* Bir bayanın vücudunun gören erkekte cinsel istek uyandıran bölümlerinin istenenden daha çok açılarak görünmesi durumu. ⊞ **firikik vermek,** *argo. (Kadın veya kız için) bir erkeğe bacak, göğüs gibi organlarını olağandan daha fazla açarak göstermek.*|| **firikik yakalamak,** *argo. İsteyerek veya istemeden açılma üzerine bir bayanın bacak ve göğüs gibi bölümlerine bakmak; görmek.*

firiklemek, [fir *(yans.)* > fir-ik-le-mek] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(i)-yor]* Çok şiddetli ishal olmak. [DS]

firiklenmek[1], [fir *(yans.)* > fir-ik-le-n-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* Dört dönmek. [DS]

firiklenmek[2], [firik-le-n-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* (Yemiş için) yarı kurumuş duruma gelmek. [DS]

firikli, [firik-li] *{ağız} sf.* Olgunlaşmaya başlamış tahıl. [DS]

firil, [fir *(yans.)* > fir-il] *is.* Hızla olduğu yerde dönmeyi, fırlatmayı, fırlanmayı, kaçıp kurtulmayı veya hızını kaybetmeyi anlatan yansımalı gövde. ⊞ **firil firil,** *{ağız} (Rüzgâr için) hafif ve serin esen.* [DS]

firildek, -ği [fir *(yans.)* > fir-il-de-k] *{ağız} is.* Fırıldak. [DS]

firilti, [fir *(yans.)* > fir-il-ti] *{ağız} is.* Hafif ve serin rüzgâr; esinti. [DS]

firimek, [firi-mek ?] *{ağız} gçsz. f. [-r]* Kurumak. [DS]

firingi, [Far. firengī] *{ağız} is.* Anahtar. [DS]

firistade, [Far. firistāde فرستاده] *(firista:de) {OsT} sf.* **1.** Gönderilmiş olan. **2.** *is.* Elçi; peygamber; mebus; temsilci.

firistadegân, [Fr. firistādegān فرستادگان] *(firista:degâ:n) {OsT} is.* **1.** Gönderilmiş olanlar. **2.** Peygamberler; elçiler.

firiş, [Fr. frise] *{ağız} is.* Binalarda dışarıya doğru olan çıkıntı; balkon. [DS]

firişte, [Far. firişte / ferişte فرشته] *{OsT} is.* **1.** Melek. **2.** *sf. mecaz.* (Kişi için) iyi, yumuşak huylu. **3.** (Çocuk için) günahsız; masum. ⊞ **firişte-hū,** *{OsT} Yaradılışça melek gibi olan; melek tabiatlı.*|| **firişte-merg,** *{OsT} Ölüm meleği; Azrail.*|| **firişte-sıfât,** *{OsT} Yardılışça melek gibi olan.*|| **firişte-sîret,** *{OsT} Melek huylu.*

firiştegân, [Far. firişte-gān فرشتگان] *(firiştegâ:n) {OsT} is.* Melekler.

firit, [Ar. ʿifrīt] *{ağız} sf.* Yalancı. [DS]

firitmek, [firit-mek ?] *{ağız} gçl. f. [-ir]* Yaş veya nemli olan şeyleri biraz kurutmak. [DS]

firkat, -ti [Ar. fürḳat فرقت > firḳat] *{OsT} is.* Sevgiliden, dostlardan ayrılma; ayrılık; ayrılış. ⊞ **firkat çekmek,** *Ayrı kalmak; ayrılmak.*|| **firkat etmek,** *Ayırmak.*|| **firkat-nümā,** *{OsT} Ayrılığı gösteren.*|| **firkat-zede,** *{OsT} (Kişi için) sevdiğinden ayrılmış.*

firkata, [İt. fregatone فرقته] *(firka'ta) {OsT} is. dnz.* Eskiden deniz kuvvetlerinde kullanılmış kadırga türü hafif savaş gemisi.

firkateyn, [İt. fregatone فرقتين / فرقطين] *is. dnz.* Deniz kuvvetlerinde kullanılan korvet ile kruvazör arası, orta tonajlı savaş ve refakat gemisi.

firke, [? firke] *{ağız} is.* **1.** Musluk. **2.** Tenekeden yapılma şişesiz lamba. [DS]

firkete, [Lat. forca *(tarım aracı olan çatal)* > İt. forchetta *(çatalcık)*] *is.* **1.** Yemek çatalı. **2.** Kadınların saçlarını tutturmak için kullandıkları bir tür saç tokası.

firketeleme, [firkete-le-me] *is.* Saçlarını firkete ile tutturma eylemi.

firketelemek, [firkete-le-mek] *gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* Saçları firkete ile tutturmak.

firki, [? firki] *{ağız} is.* İçinde yemek yenen bakır kap. [DS]

firma, [Lat. firmare *(pekiştirmek)* > İt. firma *(imza)*] *(fi'rma) is.* **1.** Tüzel kişiliği olsun veya olmasın ticarî işletme. **2.** Tüccarın ticarî iş ve işlemlerinde kullandığı isim; ticarî unvan. ⊡ **firma olmak,** *argo. Tanınmak; meşhur olmak.*

firman, [? firman] *{ağız} is.* Topaç. [DS]

firni, [? firni] *{ağız} is.* Muhallebi. [DS]

firrik, -ği [Erme. varek] *{ağız} is.* Daha ötmeye başlamamış horoz. [DS]

firt, [Ar. ferīk => firt] *{ağız} sf.* (Meyve veya hububat için) olgunlaşmamış; olmamış; ham. [DS]

firte, [firte] *{ağız} is.* Hindi. [DS]

firtik, [firt-ik] *{ağız} is.* **1.** Makbuz. **2.** Kullanmaktan küçülmüş sabun. [DS]

firtlenmek, [Ar. vird => virt-le-n-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* İçine bir hüzün çökmek; kaygılanmak. [DS]

firudest, [Far. firūdest فرودست] *(firu:dest) {OsT} is.* Birkaç hanendenin birlikte söyledikleri şarkı; koro.

firuz, [Far. pīrūz پیروز > Ar. fīrūz فیروز] *(fi:ru:z) {OsT} sf.* Mutlu; sevinçli; kutlu; uğurlu. ⊡ **fîrûz-baht,** *{OsT} Bahtı açık; talihli; uğurlu.*|| **fîrûz-mend,** *{OsT} 1. Galip gelen; fetheden. 2. Talihi açık.*|| **fîrûz-mendî,** *{OsT} Açık talihli olma; galibiyet.*

firuze, [Avesta. paiti-raoçah *(gün gibi)* > Far. pīrūze پیروزه > Ar. fīrūze فیروزه / feyrūzec فیروزج] *(fi:ru:ze) {OsT} is. min.* **1.** Havai maviden yeşilimsi maviye kadar değişik renkleri bulunan, hidratlı doğal alüminyum ve bakır fosfattan oluşan bir değerli taş; türkuaz. **2.** *sf. gnşl.* Gök mavisi. ⊡ **fîrûze-deryâ,** *{OsT} mecaz. Gökyüzü.*|| **fîrûze-fâm,** *{OsT} Mavi renkli; gök renkli.*|| **fîrûze-gâh,** *{OsT} Gökyüzü.*|| **fîrûze-gûn,** *{OsT} Açık mavi renkli.*|| **fîrûze-reng,** *{OsT} Gök mavisi; türkuaz.*|| **fîrûze-rivâk,** *{OsT} Gökyüzü.*|| **fîrûze-taht,** *{OsT} 1. Gök mavisi renkli taht. 2. Gökyüzü.*

firuzende, [Far. firūzende فروزنده] *(firu:zende) is.* Ünlü bir tür lale.

firzekte, [? firzekte] *{ağız} is.* Ahırdan gübre atmaya yarayan delik. [DS]

fis, [fas / fes / fıs / fis / fos / fös *(yans.)*] *is.* **1.** Üflemeyi, balon vb. şişirmeyi ya da havasını boşaltmayı, nefes vermeyi, yaş odun vb.nin yanmasını, fısıltılı bir sesle konuşmayı anlatan kök. [Zülfikar] *fis fis, fis-ge-r-mek, fis-gi-l, fis-ke, fis-kir-mek, fis kos.* **2.** *is.* Fısıltı ile söylenen söz; gizli söz.

fisal, -li [Ar. fiṣāl فصال] *(fisa:l) {OsT} is.* **1.** Ayırma. **2.** Sütten kesme.

fisare, [? fisare] *(fisa:re) {ağız} is.* Ağacın kıyısından, gövdesinden çıkan filizler. [DS]

fisebilillah, [Ar. fī-sebīl'illāh فی سبیل الله] *(fi:'sebi:lilla:h) {OsT} zf.* **1.** Allah yolunda. **2.** Hiçbir karşılık beklemeksizin.

fisfis, [fis *(yans.)* > fis+fis] *{ağız} is.* **1.** Gizli söz. **2.** Küçük lamba. **3.** İdare lambası. **4.** Çalıkuşu. [DS]

fisfise, [fis *(yans.)* > fis+fis-e] *{ağız} is.* Ufak sivilce. [DS]

fisge[1], [fis *(yans.)* > fis-ge] *{ağız} is.* **1.** İdare lambası; kandil. **2.** Şamdan. [DS]

fisge[2], [Ar. gizḥa *(arpacık soğanı)* [Tietze] > fıska / fisge] *{ağız} is.* Tohumluk küçük soğan; arpacık soğan. [DS]

fisgecük, -ğü [fis *(yans.)* > fis-ge-cük] *{ağız} sf.* Küçücük; ufacık. [DS]

fisgermek, [fis *(yans.)* > fis-gir-mek] *{ağız} gçsz. f. [-ir]* (Çıban ya da sivilce) çıkmaya başlamak. [DS]

fisgil, [fis *(yans.)* > fis-gi-l] *is.* Küçük çıban başı.

fisgirmek, [fis *(yans.)* > fis-gir-mek] *gçsz. f. [-ir]* **1.** (Ağaçlar için) sürgün vermeye başlamak; filizlenmek; yeşermek. **2.** Çıban ya da sivilce çıkmaya başlamak.

fisik, -ği [? fisik] *{ağız} is.* Sabanda iğ demirini tabana tutturan demir çivi. [DS]

fisike, [? fisike] *{ağız} is.* Hindi. [DS]

fisil[1], [fis *(yans.)* > fis-il] *{ağız}is.* **1.** Küçük soğan; arpacık soğanı. **2.** Ağaç sürgünü; filiz. **3.** Küçük hıyar. [DS]

fisil[2], [fis *(yans.)* > fis-il] *{ağız} sf.* Sıska; zayıf. [DS]

fisildemek, [fis *(yans.)* > fis-il-de-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-d(ı)-yor]* Yavaş sesle konuşmak; fısıldamak. [DS]

fisildimek, [fis *(yans.)* > fis-il-di-mek فسلدیمك] *{OsT} gçl. f. [-r] [-d(ı)-yor]* **1.** Fısıldamak.*(18.yy)* **2.** *gçsz.* (Rüzgâr için) fısıldar gibi esmek.

fisilti[1], [fis *(yans.)* > fis-il-ti] *{ağız} is.* Hafif hafif esen rüzgâr; esinti. [DS]

fisilti[2], [? fisilti] *{ağız} is.* Altın gerdanlık. [DS]

fisirdemek, [fis *(yans.)* > fis-ir-de-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-d(i)-yor]* Yavaş sesle konuşmak; fısıldamak. [DS]

fisirdi, [fis *(yans.)* > fis-ir-ti] *{ağız} is.* Küçük sivilce. [DS]

fisirgi, [fis *(yans.)* > fis-ir-gi] *{ağız} is.* Küçük sivilce. [DS]

fisirti, [fis *(yans.)* > fis-ir-ti] *is.* Yavaş konuşma; fısıltı.

fiske[1], [fis *(yans.)* fis-ke] *is.* **1.** Baş parmaktan fırlatılan diğer bir parmakla yapılan vuruş. **2.** İki parmak arasında tutulabilen miktar. **3.** Tef çalarken onu tutan parmakla yapılan zayıf vuruş. **4.** Küçük, tenekeden yapılmış idare lambası. ⊟ **fiske taşı,** *Çocukların bilye yerine oynadıkları fındık büyüklüğündeki küçük taş.*

fiske[2], [Yun. fouska *(kabarcık)* [EREN] / fis *(yans.)* > fis-ke [Zülfikar]] *is.* **1.** Vücutta beliren içi sıvı dolu kabarcık. **2.** Ağaçlarda beliren ilk tomurcuk. **3.** Böğürtlen. ⊟ **fiske fiske kabarmak,** *Vücutta çok miktarda kabarcıklar oluşmak; kabarcıkla dolmak.*|| **fiske kondurmamak,** *Çok özen göstermek; dikkatle korumak; hiçbir zarar getirtmemek.*

fiske[3], [fis *(yans.)* > fis-ke] *{ağız} is.* **1.** İdare lambası; kandil. **2.** Şamdan. [DS]

fiske[4], [fis *(yans.)* > fis-ke] *{ağız} is.* **1.** Hayvanın arka ayağı ile attığı çifte. **2.** Yüzgeç. [DS]

fiskecik, [fiske-cik] *is. tıp.* Küçük kabartılar.

fiskeleme, [fiske-le-me] *is.* Fiske ile vurma eylemi.

fiskelemek, [fiske-le-mek] *gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* **1.** Fiske ile vurmak. **2.** Sitemde bulunmak.

fiskemsi, [fiske-msi] *sf.* **1.** *tıp.* (Kabarcıklar için) fiske görünüşünde olan. **2.** (Vuruş için) fiske biçiminde olan.

fiskene, [? fiskene / fişgene] *{ağız} is.* Salyangoz; sümüklü böcek. [DS]

fisket, [İt. fischiétte] *is. dnz.* Gemilerde kullanılan komuta düdüğü.

fiskil, [fis *(yans.)* > fis-ki-l / püskül ?] *is.* **1.** Oyanın kenarlarına veya ortasına yapılan basit piko. **2.** Sivilce. **3.** Ağaçların zayıf filizleri.

fiskilen, [? fiskilen] *{ağız} is.* Erik. [DS]

fiskirmek, [fis *(yans.)* > fis-kir-mek] *{ağız} gçl. f. [-ir]* Nezleden dolayı burunda akıntı, gözlerde yaşarma, boğazda balgam oluşmak. [DS]

fiskos, [fis *(yans.)* + kos *(yans.)*] *is.* **1.** Başkalarının duymayacağı biçimde kulaktan kulağa konuşma. **2.** Yuvarlak masa. ⊟ **fiskos etmek,** *Gizlice konuşmak; dedikodu etmek.*

fismak, [fis-mak ?] *{ağız} gçl. f. [-ar]* Eğriltmek. [DS]

fison, [? fison] *{ağız} is.* Değirmende suyu çarka döken ağaç boru. [DS]

fistan, [Ar. Fustāt *(Mısır'da bir kent)* > İt. fustagno *(kadife)* / Yun. fustani *(kadife erkek etekliği)* / İsp. fustan] *is.* **1.** Etekle bütün hâlde kadın elbisesi; entari. **2.** İskoçya, Arnavutluk ve Yunanistan'da erkeklerin giydiği pilili eteklik.

fistanlı, [fistan-lı] *sf.* Fistanı olan; fistan giymiş bulunan.

fistanlık, -ğı [fistan-lık] *sf.* **1.** Fistan yapmaya elverişli. **2.** Fistan yapımına uygun nitelikte.

fistansız, [fistan-sız] *sf.* Fistanı olmayan; fistan giymemiş durumda olan.

fisto, [İsp. festone] *(fi'sto) is.* **1.** Kadın giyeceklerinin çeşitli yerlerine konulan süslü şerit. **2.** Dantel gibi çeşitli süsleri olan kumaş. **3.** *sf.* Bu tür kumaştan yapılmış olan.

fistolu, [fisto-lu] *sf.* Üzerine fisto dikilmiş olan

fiston, [Yun. fustani / İsp. fustan => fistan] *{ağız} is.* Elbise. [DS]

fistül, [Lat. fistula / Fr. fistule] *is. tıp.* Sürekli işleyen yara akıntısı yolu; akarca.

fistülleşme, [fistül-le-ş-me] *is. tıp.* Bir yaranın iyileşmeyerek sürekli akıntılı hâl alması.

fisyon, [İng. fission] *is. fiz.* Bir atom çekirdeğinin enerji açığa çıkararak iki veya daha çok parçaya ayrılması olayı; parçalanma.

fış[1], [faş / fış / fiş / foş *(yans.)*] *is.* Basınç altındaki sıvıların gür bir şekilde dışarı boşalmasını veya dökülüşünü, bu tür sesler çıkararak konuşmayı, öfkelenmeyi, basınçlı kabarma ve büyüme hareketlerini anlatan kök. [Zülfikar] *fış-ir fışır, fış-il-demek, fış-le(k)-en (fışleğen)*

fiş[2], [Lat. figere *(sabitlemek)* > Fr. fiche] *is.* **1.** Üzerine not alınmış ve çeşitli biçimlerde sınıflandırılabilen küçük boydaki kâğıt. **2.** Para alındığını belirten küçük makbuz. **3.** Bazı alış verişlerde para yerine kullanılan küçük pul veya plastik parçaları. **4.** Çeşitli kurumlarda iş için gelenlere sıralarını belirtmek için verilen üzerine sıra numaraları yazılı kâğıtçık. **5.** Çocuklara okuma yazma öğretmekte kullanılan üzerine cümle veya kelime yazılı karton ders aracı. **6.** Kişiler ve olaylar hakkında adliye veya güvenlik güçleri arşivlerinde yer alan bilgiler. ⊟ **fiş açmak,** *Herhangi bir konuda tutulmak istenen fişi yazmaya başlamak veya ilk bilgileri girmek.*|| **fiş dolabı,** *Belli bir konudaki fişlerin konulduğu çekmeceli dolap.*|| (birinin) **fişini tutmak,** *O kimsenin davranışlarını bir kâğıda yazmak.*

fiş[3], [Fr. ficher *(saplamak)* > fiche] *is. fiz.* Bir araç için elektrik enerjisi almak üzere prize takılan iki ve daha fazla uçlu bağlantı parçası.

fişailıg, [Sansk. Visaya => fişai-lığ] *{eT} sf.* **1.** Anlayışlı; duygulu; akıllı; uslu. [EUTS] **2.** *is.* Duyu organları. [EUTS] **3.** Mekân; sığınak. [EUTS]

fişan, [fiş *(yans.)* > fış-kan / fışan ?] *(fışa:n) {ağız} is.* **1.** Filiz; sürgün. **2.** Yulaf. **3.** Ekinin içindeki çöp vb. [DS]

fişek[1], **-ği** [Far. fişenk فشنك / فشك] *is.* **1.** Tüfek, tabanca gibi ateşli silahların cephanesi. **2.** Eğlence amacıyla ışık, ses veya renkli duman gösterisi yapmakta kullanılan patlayıcı madde. **3.** Bir ucu sivri külah biçimde baharat veya az miktarda yiyecek cinsi şeylerin konulduğu ambalaj; külah. **4.** Silindir biçimi verilerek üst üste konulmuş metal para demeti ve ambalajı. **5.** *{ağız}* Yayık tokmağı. [DS] **6.** *{ağız}* Yayık. [DS] **7.** *{ağız}* Yayık kapağı. [DS] **8.** Mısır koçanı. **9.** *argo.* Bir seferde kullanıla-

bilecek miktarda eroin. ⮳ **fişek atmak,** *Ortalığı karıştıracak bir söz sarf. etmek.*|| **fişek bağı,** *as. İçinde belirli sayıda fişek bulunan ölçünlü ambalaj.*|| **fişek çıkaracağı,** *Av tüfeklerinde sıkışan kovanın tablasına geçirilerek çekip çıkarmaya yarayan kanca.*|| **fişek gibi fırlamak,** *Çok hızlı çıkıp gitmek.*|| **fişek gibi parlamak,** *Birdenbire hiddetlenmek.*|| **fişek kovanı,** *İçinde sevk barutu bulunan metal ya da plastik silindir.*|| **fişek salıvermek,** *Ara açıcı söz söylemek.*|| **fişek şeridi,** *Otomatik atış yapan silahlar için hazırlanmış bir şeride bağlı mermiler dizisi.*|| **fişek vermek,** *{ağız} Kışkırtmak.* [DS]

fişek[2], **-ği** [*eT.* tişek > şişek / işek / fişek [EREN]] *{ağız} is.* Bir yaşındaki koyun; şişek. [DS]

fişekçi[1], [fişek-çi] *is.* **1.** Fişek yapan ve satan kişi. **2.** *as.* Birkaç kişi tarafından kullanılan bir silah için mermileri önceden hazırlamakla görevli er.

fişekçi[2], [fişek-çi] *{ağız} sf.* (Kişi için) ara bozmak için söz getirip götüren kimse. [DS]

fişekçilik, -ği [fişek-çi-lik] *is.* **1.** Fişekçinin işi ve görevi. **2.** Fişek yapım ve kullanım işi.

fişekhane, [Far. fişenk-ḫāne فشنكخانه / فشكخانه] *(fişekha:ne) is.* Fişek yapılan yer.

fişeklemek, [fişek-le-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* **1.** Kışkırtmak. **2.** *argo.* (Erkek için) cinsel ilişkide bulunmak. [DS]

fişeklenmek, [fişek-le-n-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* Birdenbire yerinden doğrulup o hızla harekete geçmek. [DS]

fişekli, [fişek-li] *sf.* **1.** İçinde fişek bulunan. **2.** Çubuklar hâlinde deseni bulunan bir tür çarşaf.

fişeklik, -ği [fişek-lik] *is.* **1.** Üzerine fişek takılarak bele veya çapraz olarak omuzlardan asılan bir tür kemer. **2.** Palaskaya asılan ve içine mermilerin konulduğu meşin kutu; kütüklük. **3.** *{ağız}* Hamam külhanında duman çıkan delik. [DS]

fişeklikli, [fişek-lik-li] *sf.* Fişekliği bulunan; fişeklik takınmış olan.

fişelek, -ği [fiş *(yans.)* > fiş-ele-k] *{ağız} sf.* **1.** Hareketli. **2.** Becerikli. [DS]

fişenk, -gi [Far. fişenk فشنك / فشك] *{ağız} is.* Mermi; kurşun. [DS]

fişfişlemek, [fiş *(yans.)* > fiş+fiş-le-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* (Mal için) yağma etmek; yağmalamak. [DS]

fişgene, [? fişgene] *is.* Salyangoz; sümüklü böcek.

fişgermek, [fış-kır-mak / fiş-ger-mek] *{ağız} gçsz. f. [-ir]* Ağaçlar tomurcuklanmak. [DS]

fişgilek, -ği [fiş *(yans.)* > fiş-gil-ek] *{ağız} is.* Salyangoz. [DS]

fişildemek, [fiş *(yans.)* > fiş-il-de-mek] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-d(i)-yor]* (Çocuk için) ayak altında dolaşmak. [DS]

fişilevik, -ği [fiş *(yans.)* > fiş-il-ev-ik ?] *{ağız} sf.* Yerinde duramayan; hareketli. [DS]

fişir, [fiş *(yans.)* > fiş-ir] *is.* Basınç altındaki sıvıların gür bir şekilde dışarı boşalmasını veya dökülüşünü, bu tür sesler çıkararak konuşmayı, öfkelenmeyi, basınçlı kabarma ve büyüme hareketlerini anlatan yansımalı gövde. ⮳ **fişir fişir,** *{ağız} (Organ için) şiddetli bir yanma sonucu kabarma.* [DS]

fişirdemek, [fiş *(yans.)* > fiş-ir-de-mek] *{ağız} gçsz. f [-r] [-d(i)-yor]* (Çocuk için) ayak altında dolaşmak. [DS]

fişirek, -ği [fiş *(yans.)* > fiş-ir-ek] *{ağız} is.* Taze söğüt dalı. [DS]

fişka, [İt. fissa] *is.* Çapa tırnağını kaldırıp asmaya yarar gemi kenarındaki askı.

fişke, [fiş *(yans.)* > fiş-ke ?] *{ağız} is.* Kalın toz; süprüntü. [DS]

fişkene, [? fişkene] *{ağız} is.* Salyangoz. [DS]

fişkermek, [fiş *(yans.)* > fiş-ke-r-mek] *gçsz. f. [-ir]* (Bitkiler, ağaçlar için) yeşillenmek; yeşermek.

fişkirmek, [fiş *(yans.)* > fiş-kir-mek] *{ağız} gçl. f. [-ir]* Kışkırtmak. [DS]

fişleme, [fiş-le-me] *is.* Fişe kaydetme; fişlemek eylemi.

fişlemek, [fiş-le-mek] *gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* **1.** Bir bilgiyi fiş üzerinde ilgili yerine yazmak; bilgiyi fişe geçmek. **2.** (Bir kişiyi) izlemek amacıyla elde edilen bilgileri fişe yazmak.

fişlenme, [fiş-le-n-me] *is.* Fişe kaydedilme; fişlenmek eylemi.

fişlenmek, [fiş-le-n-mek] *edil. f. [-ir]* **1.** Fişe kaydedilmek. **2.** Polis kayıtlarına girmek. **3.** *dönşl. f.* Fiş sahibi olmak.

fişli[1], [fiş[3]-li] *sf.* **1.** (Elektrikli araçlar için) fişi bulunan. **2.** Fişi olan.

fişli[2], [fiş[2]-li] *sf.* **1.** Adı fişe geçirilmiş olan. **2.** Güvenlik güçleri arşivinde kaydı bulunan; sicilli.

fişlik, -ği [fiş-lik] *is.* **1.** Fiş konulan özel dolap veya kutu. **2.** *sf.* Fiş yapmaya uygun veya o iş için ayrılmış olan.

fişne, [Far. vişne] *{ağız} is.* Vişne. [DS]

fişşik, -ği [fiş *(yans.)* > fiş(ş)-ik] *{ağız} sf.* Gelip geçici; köksüz. ⮳ **fişşik akıllı,** *{ağız} Her şeye çabuk inanan; saf.* [DS]

fiştek, -ği [? fiştek] *{ağız} is.* Şıllık. [DS]

fiştil, [? fiştil] *{ağız} is.* Kumaşlarda dokuma hatası; taraz; pürtük. [DS]

fiştillenmek, [fiştil-le-n-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* (Kumaş için) tarazlanmak; pürtüklenmek. [DS]

fit[1], [fıd / fıt / fid / fit *(yans.)*] *is.* Kıvrak bir şekilde, pıtır pıtır gitmeyi ve gelmeyi, birdenbire patlayıp çıkmayı anlatan kök. [Zülfikar] *fit fit, fit-tir-ik, fit-ir-e, fit-ir-ek.* ⮳ **fit fit,** *{ağız} (Gidip gelmek için) kısa adımlarla zıplayarak.*

fit[2], [Ar. fitne ?] *is.* Birini başkasına karşı kışkırtmak için söylenen söz; kışkırtma; fitne. ⮳ **fit sokmak,** *Ara bozmak.*|| **fit vermek,** *Kışkırtmak.*

fit^{3}, [İng. fit *(uygun)* / İt. fitto *(rıza gösteren)* [G.Mayer]] *is.* **1.** Anlaşma; rıza. **2.** *argo.* Ödeşme ve bu konuda karşılıklı anlaşma. ⊡ **fit olmak,** *argo. Ödeşmek.*

fit^{4}, [İng. feet] *is.* 30.5 cm'lik İngiliz uzunluk ölçüsü birimi; ayak. ⊡ **fit tulumbası,** *Ayak pompası.*

fita^{1}, [? fita] *{ağız} is.* **1.** Hindi. **2.** Dişi hindi. [DS]

fita^{2}, [fit *(yans.)* > fita ?] *{ağız} is.* Basınç; sıkıştırma. [DS]

fita^{3}, [Far. fūta] *{ağız} is.* **1.** Hamam havlusu. **2.** *folk.* Düğünlerde güveyin oturacağı yerin belli olması için sandalyenin arkasına asılan ipek havlu. [DS]

fitas, [kutas / hotoz > fitas] *{ağız} is.* Kadınların başlarına örttükleri yazma. [DS]

fitçi, [fit-çi] *sf.* İnsanların arasını açan; ara bozucu; kışkırtıcı; kovcu.

fitçilik, -ği [fit-çi-lik] *is.* **1.** İnsanların arasını açma; kışkırtıcılık; ara bozuculuk; kovculuk. **2.** Fitçiye yakışır davranış.

fitdemek, [fit-le-mek / fitde-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-d(i)-yor]* Kışkırtmak. [DS]

fite, [Far. fūta] *{ağız} is.* Hamam havlusu. [DS]

fiten, [Ar. fitne > fiten فتن] *{OsT} is.* Fitneler; ayartmalar; azdırmalar; ara bozmalar.

fitetmek, [fit-e-t-mek] *{ağız} gçl. f. [-(d)-er]* **1.** Ödemek. **2.** Elinde avucunda olanı başkasına vermek. [DS]

fitfit, [fit+fit] *{ağız} is.* Çorba. [DS]

fitik^{1}, -ği [fit-ik ?] *{ağız} is.* **1.** Tahsildar makbuzu. **2.** Askere çağırma kâğıdı; çağrı pusulası. [DS]

fitik^{2}, -ği [? fitik] *{ağız} is.* Küçük yağ çömleği. [DS]

fitik^{3}, -ği [? fitik] *{ağız}is.* Domuz yavrusu. [DS]

fitil^{1}, [Ar. fetele *(burmak)* > fetīl / fetīle فتيل] *is.* **1.** Kandil veya mum gibi aydınlanma araçlarında kullanılan yağ emici pamuklu kalın iplik veya şerit. **2.** Kumaş kenarlarına kabartı vermek için konulan yuvarlak şerit; bu şekilde yapılmış kabartı. **3.** Vücut sıcaklığında eriyen bir mumlu kapsül içine yerleştirilmiş ve makattan sokularak kullanılan ilaç. **4.** Derin yaraların kanını durdurmak veya irinini akıtmak için konulan steril gaz bezinden şerit. **5.** Bazı kumaşların yüzeyinde görülen dar ve uzun kabartı. **6.** Sayaların dayanıklılığını arttırmak için uçlarına sarılan şerit halindeki saya parçası. **7.** Patlayıcı tutuşturmakta kullanılan içi tutuşturucu madde ile kaplı uzun şerit; barut otu. **8.** Koltuk, sandalye gibi ev eşyalarının dikiş ve çivi izlerini örtmekte kullanılan dar uzun şerit. **9.** Çeşitli amaçlarla kullanılan saç levhaların kıvrık ucu. **10.** Dışarıdan soğuk girmesini önlemek için kapı, pencere gibi aralıklara yapıştırılan sünger vb. maddelerden yapılma uzun şerit. **11.** Elli kâğıtla oynanan ve en az sayı alanın kazandığı bir iskambil oyunu. **12.** Eskiden kullanılan ve dirhemin (0,015625) 64'te biri (0,050109-375 g.) miktarındaki ağırlık ölçüsü birimi; *(1 dirhem, 4 denk; 1 denk, 4 kırat; 1 kırat, 4 fitil.)* **13.** *sf. argo.* Çok sarhoş. **14.** *argo.* Çok sinirli.⊡ **fitil çöpü,** *{ağız} Eğirilecek pamuğu çıkrıkta bükmeye yarayan araç; iğ.* [DS]|| **fitil fitil burnundan gelmek,** *Hoşa giden güzel günlerden sonra kötü sonuçlarla karşılaşmak.*|| **fitil gibi,** *1. argo. Çok sarhoş. 2. Öfkeden patlamak üzere; çatacak birini arar durumda.*|| **fitili almak,** *1. Çok öfkelenmek; kızmak. 2. Endişeye kapılıp ayaklanmak; kaygılanmak.*|| **fitil olmak,** *1. argo. Sarhoş olmak. 2. Çok sinirlenmek; öfkelenmek.*|| **fitil tahtası,** *{ağız} Üzerinde fitil yapılan düzgün tahta.* [DS]|| **fitil vermek,** *1. (Birini) kızdırmak; öfkelendirmek. 2. (Birine karşı, birini) kışkırtmak.*

fitil^{2}, [Ar. feṭīr فطير => fitil] *{ağız} is.* Kazları beslemek için verilen bir çeşit yem. [DS]

fitilci, [fitil-ci] *sf.* **1.** Fitil yapıp satan kişi. **2.** Fitil takan. **3.** *mecaz.* Kargaşa yaratan kişi; kışkırtıcı.

fitilleme, [fitil-le-me] *is.* **1.** Fitili tutuşturma; fitillemek eylemi. **2.** Kışkırtma. **3.** Kordon takma.

fitillemek, [fitil-le-mek] *gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* **1.** Fitili tutuşturmak; yakmak. **2.** (Döşeme, koltuk vb. için) fitil takmak; kordonlamak; kaytanlamak. **3.** *mecaz.* Birini kızdırmak; kışkırtmak.

fitillenme, [fitil-le-n-me] *is.* Fitil takılma; fitillenmek eylemi.

fitillenmek, [fitil-le-n-mek] *edil. f. [-ir]* **1.** Fitil takılmak. **2.** *mecaz.* Kızdırılmak; kışkırtılmak.

fitilli, [fitil-li] *sf.* **1.** Fitili bulunan; fitille ateşlenen. **2.** (Kumaş, örgü vb. için) üzerinde uzunlamasına yollar veya kabartılar bulunan.

fitinalık, -ğı [? fitina-lık] *{ağız} is.* Fide bahçesi. [DS]

fitilsiz, [fitil-siz] *sf.* Fitili bulunmayan.

fiting, [İng. to fit *(uydurmak)* > fittings] *is.* Boru bağlantılarını sağlayan ara parçalar.

fitire, [Yun. phútre [Tietze]] *{ağız} is.* → fitirek. [DS]

fitirek, -ği [Yun. *phutrékhi [Tietze]] *{ağız} is.* Yeni yeşermiş bitkiler. [DS]

fitle, [Ar. fetīl] *{ağız} is.* **1.** Parça. **2.** Lamba fitili. [DS]

fitleme, [fit-le-me] *is.* Kışkırtma durumu ve eylemi.

fitlemek, [fit-le-mek] *gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* Bir kimseyi başkasına karşı kışkırtmak; fit vermek.

fitlenme, [fit-le-n-me] *is.* Fitlenmek eylemi; fit verilme.

fitlenmek, [fit-le-n-mek] *edil. f. [-ir]* Başkası hakkında kışkırtılmak; fit verilmek.

fitleşme, [fit-le-ş-me] *is.* Fitleşmek eylemi; ödeşme.

fitleşmek, [fit-le-ş-mek] *{ağız} işteş. f. [-ir]* Ödeşmek. [DS]

fitleyici, [fit-le-y-ici] *sf.* Ara bozucu; fit veren.

fitnat, [Ar. fiṭnet فطنت] *{OsT} is.* Anlayışlı oluş; çabuk kavrama durumu.

fitne, [Ar. fitne *(baştan çıkarma)* فتنة] *is.* **1.** İmtihan.

2. Bela; sıkıntı. 3. İnsanları birbirine düşürmek suretiyle yaratılan geçimsizlik; kargaşa; fesat; ara bozma; provokasyon. 4. Azdırma; baştan çıkartma. 5. İhtilal. 6. Dinsizlik; canilik. 7. Gergefte nakış işlenirken ipliği sarmak için kullanılan 15x20 ebadındaki masura. 8. Delilik. 9. Ceza. 10. Köpek yavrusu. 11. *sf.* Ara bozan; kargaşa çıkaran; ortalık karıştırıcı. 12. (Kadın için) erkeği baştan çıkaracak kadar güzel. ⧉ **fitne-āmiz,** *{OsT} Fesat çıkaran; bozgunculuk yapan.*|| **fitne-cū,** *{OsT} Ortalık karıştırmak için fırsat kollayan.*|| **fitne-engîz,** *{OsT} Fitne dolu, hep fitne çıkaran.*|| **fitne fücūr,** *{OsT} İnsanları birbirine karşı kışkırtan; ara bozucu; fitneci.*|| **fitne-ger,** *{OsT} Fitneci.*|| **fitne-kâr,** *{OsT} Ortalık karıştırmak huyunda olan; fitneci.*|| **fitne-i âlem,** *{OsT} Dünyayı birbirine katan güzel.*|| **fitne-i uzmā,** *{OsT} Büyük fitne.*|| **fitne-kâr,** *{OsT} Fitneci.*|| **fitne kumkuması,** *İnsanları birbirine düşürmeyi kendisine huy edinmiş kişi; ara bozucu; ortalık karıştırıcı; fitneci.*|| **fitne sokmak,** *İnsanlar arasında huzursuzluk çıkarıcı, ara bozucu davranışlarda bulunmak.*|| **fitne-zā,** *{OsT} Fesat çıkaran.*

fitneci, [fitne-ci] *sf.* İnsanları birbirine düşüren; toplumda huzuru bozup kargaşa yaratan; ara bozucu; fitne; provokatör.

fitnecilik, -ği [fitne-ci-lik] *is.* 1. İnsanları birbirine düşürüp kargaşa yaratma durumu. 2. Fitneciye yakışır tutum; provokasyon.

fitneleme, [fitne-le-me] *is.* Bir kimseyi başkasına karşı kışkırtma eylemi.

fitnelemek, [fitne-le-mek] *gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* Birine, başka birisi ile aralarını bozacak sözler söylemek; kışkırtmak; kovlamak; gammazlamak.

fitnelik, -ği [fitne-lik] *is.* Ara bozma, ortalık karıştırma ve insanları birbirine düşürme.

fitnes, [İng. fitness] *is.* Bedence sağlıklı ve zinde oluş.

fitofarmasi, [Fr. phytopharmacie] *is. bot.* Bitkileri hastalık ve asalaklardan koruma bilgisi.

fitokimya, [Fr. phytochimie] *is. bot. kim.* Bitki kimyası.

fitoloji, [Fr. phytologie] *is.* Bitki bilimi.

fitopatoloji, [Fr. phytopatologie] *is. bot.* Bitki hastalıklarını konu alan bilim dalı.

fitoterapi, [Fr. phytothérapie] *is. tıp.* Hastalıkları bitkilerle tedavi etme.

fitotron, [Fr. phytotrone] *is.* Bitki gelişimi ile ilgili hava şartlarını inceleme laboratuarı.

fitoz, [kutas / hotoz > fitoz] *{ağız} is.* 1. Gelinlerin başlarına çevre ile yapılan hotoz şeklindeki saç biçimi. 2. *sf.* Güzel. 3. Böbürlü; çalımlı. [DS]

fitra, [? fitra] *{ağız} is.* 1. Tahılın topraktan yeni çıkmış hâli. 2. Mısır fidanı. [DS]

fitrak, [Far. fitrāk فتراك] *(fitra:k) {OsT} is.* 1. At terkisi, terki kayışı ve eyerin arkasındaki tasma. 2. Saraçlık.

fitre, [Ar. fıṭır فطر > fıṭra => fitre] *is.* → fıtır sadakası.

fitret, [Ar. fitret فترت] *{OsT} is.* → fetret.

fitri, [? fitri] *{ağız} is.* Ökse otu. [DS]

fittek, -ği [fit *(yans.)* > fit-te-k] *{ağız} is.* Tuzağın telini tutturmaya yarayan ve üzerine yiyecek konulan küçük tahta parçası; tetik. [DS]

fittik, -ği [fit *(yans.)* > fit-tik] *{ağız} is.* İncir, söğüt gibi özü boş olan ağaç dallarından yapılan ve içine portakal kabuğu konularak patlatılan düdük şeklinde bir çocuk oyuncağı. [DS]

fittirik, [fit *(yans.)* > fit-tir-ik] *sf.* Hoppa.

fityan, [Ar. fetā *(genç)* > fityān فتيان] *(fitya:n) {OsT}* 1. Gençler; yiğitler; delikanlılar. 2. Ahi teşkilatı üyeleri.

fitye, [Yun. phteía] *{ağız} is.* Yeni dikilmiş bağ. [DS]

fiy[1], [fıy / fiy *(yans.)*] *is.* Islık çalma, bağırma ve haykırma bildiren kök. [Zülfikar] *fiy-dir-ik*

fiy[2], [Yun. víkhos] *{ağız} is.* → fiğ. [DS]

fiya, [Yun. phuga] *ünl. argo.* Koş git!

fiyaka, [İt. fiacca / Fr. fiacre *(süslü bir tür binek arabası)*] *(fiya'ka) is.* 1. Ağır hareket. 2. *argo.* Dikkat çekmek, kendini fark ettirmek, beğendirmek için yapılan davranış; gösteriş; caka. ⧉ **fiyaka satmak,** *argo.* Gösteriş yapmak; caka satmak.|| **fiyakasını bozmak,** *argo. Gösteriş yapan birisini, bir daha böyle davranamayacak hâle getirmek.*

fiyakacı, [fiyaka-cı] *is.* Fiyaka yapan; gösterişçi; cakacı.

fiyakalı, [fiyaka-lı] *sf.* Fiyakası olan; gösteriş yapan; cakalı; süslü.

fiyangolu, [İt. fianco *(yan)* => fiyango-lu] *sf. argo.* 1. Süslü püslü. 2. Kibar; zarif.

fiyasko, [İt. fare fiaco *(şişe yapmak)*] *(fiya'sko) is.* 1. Tiyatroda oyuncunun gülümsemesi. 2. Büyük bir iddia ile başlanan bir girişimin sonucunda başarısız olma ve gülünç duruma düşme. 3. İtalya'da kullanılan yaklaşık iki litrelik sıvı ölçü birimi. ⧉ **fiyasko vermek,** *(Bir girişim için) başarısızlıkla sonuçlanmak.*

fiyat, [Ar. fī *(değer)* > *Osm.* fiāt فيآت => fiyat] *{OsT} is.* 1. Biçilen değer veya vergi oranı. 2. Alım satım işinde bir malın, iş gördürmede bir hizmetin para olarak karşılığı; değer. 3. *ekon.* Bir değer ile para birimi arasındaki ilişki. ⧉ **fiyat biçmek,** *Para olarak değerini belirlemek.*|| **fiyat indirimi,** *Müşteri çekmek için malın üzerindeki etikette yazılı olan fiyatı düşürme.*|| **fiyat kırmak,** *Malın değerini belirli oranda azaltmak; indirim yapmak.*|| **fiyatları dondurmak,** *Artışları önlemek için fiyatları sabit tutmak.*

fiyatlandırma, [fiyat-la-n-dır-ma] *is.* Para olarak değerini belirleme; fiyatlandırmak eylemi.

fiyatlandırmak, [fiyat-la-n-dır-mak] *gçl. f. [-ır] [-l(ır)]* Bir malın veya hizmetin para olarak değerini belirlemek; fiyat tespit etmek.

fiyatlanma, [fiyat-la-n-ma] *is.* Fiyat artışı olma; pahalanmak; fiyatlanmak durumu ve eylemi.

fiyatlanmak, [fiyat-la-n-mak] *dönşl. f. [-ır]* (Bir mal için) fiyatı artmak; fiyat artışı olmak; pahalılaşmak.

fiyatlı, [fiyat-lı] *sf.* Para olarak değeri yüksek olan; pahalı.

fiyç, -ci [? fiyç] *{ağız} is.* **1.** Ayak. **2.** Çivi. [DS]

fiydirik, [fiy *(yans.)* > fiy-dir-ik] *sf.* **1.** Ufak tefek. **2.** *is.* Bir tür kuş.

fiyen, [? fiyen / fiyin] *{ağız} is.* Yığın. [DS]

fiyi, [Yun. víkhos] *{ağız} is.* → fiğ. [DS]

fiyin, [? fiyen / fiyin] *{ağız} is.* → fiyen. [DS]

fiyo, [fiyo *(yans.)*] *{ağız} is.* Ördek. [DS]

fiyonk, -gu [İt. fiocco / floccus *(yün kırpıntısı)*] *is.* **1.** Büyük düğüm. **2.** Süs için kelebek biçiminde bağlanmış kurdele, kumaş şerit vb. ⊡ **fiyonk makarna,** *Kelebek biçimi verilmiş makarna.*

fiyort, -du [Norv. fjord] *is.* Denize dik bir buzul vadisini denizin doldurmasıyla meydana gelen derin koy veya körfez.

fiz, [fiz *(yans.)*] *is.* Islık çalmayı bildiren kök. [Zülfikar] *fiz-ir-im, fiz-(i)r-im*

fiza, [? fizā] *(fiza:) {ağız} is.* Sızıldanma; inilti. [DS] ⊡ **fiza fiza,** *{ağız} (Bağırma veya ağlama için) acı acı.* [DS]

fizibl, [İng. feasible] *sf.* Yapılabilir.

fizibilite, [İng. fesibility] *is.* Yapılacak olan bir ekonomik veya teknik yatırımın, girişimin önceden işletme veya ekonomik açıdan verimlilik, yapılabilirlik ve ekonomik durumunu belirlemek; yapılabilirlik; uygulanabilirlik.

fizik, -ği [Yun. physike *(tabiat)* > Fr. physique] *is.* **1.** Cisimler ve maddî varlıklar bilimi. **2.** Cisimlerin özelliklerini, durumlarını veya hareketlerinin bağlı olduğu kanunları inceleyen bilim dalı; madde ve enerji bilimi. **3.** Bu konuda yazılmış eser. **4.** İnsanın doğal yapısı. **5.** Bir kimsenin dış görünüşü; dış yapısı. ⊡ **fizik ötesi,** *Fizik kanunları ile belirlenemeyen; doğa ötesi; metafizik.*|| **fizik ruhbilimi,** *Duyumların ölçümlenmesi teknikleri; psikofizik.*|| **fizik tedavisi,** *Romatizma gibi bedenin hareket yetilerine etkisi olan hastalıkları ışık, ısı ve egzersizle tedavi etme tekniği.*|| **fizik yapısı,** *Bir insanın vücut görünüşü.*

fizikçi, [fizik-çi] *is.* **1.** Fizik ile uğraşan kimse; fizik bilgini. **2.** Fizik öğretmeni. **3.** Fizik tedavisi uygulayan hekim.

fizikçilik, -ği [fizik-çi-lik] *is. fel.* Bütün olayları fizik kanunlarıyla açıklamaya çalışan öğreti.

fizikî, [Fr. physique + Ar. -ī فزيكى] *(fizi:ki:) {OsT} sf.* Fizikle ilgili; fiziksel.

fizikokimya, [Fr. physico-chimie] *is.* Fizik ve kimya bilimlerinin birbirini örten konuları ile ilgili bilim dalı.

fiziksel, [fizik-sel] *sf.* **1.** Fizikle ilgili olan; fizikî. **2.** Çoğunlukla doğaya, maddeye, nesnelere ilişkin olan. **3.** İnsan vücuduyla ilgili olan. **4.** Maddî gerçek. ⊡ **fiziksel özellikler,** *Maddelerin ısı, ışık, mekanik, nükleer, optik vb. nitelikleri.*

fizirim, [fiz *(yans.)* > fiz-ir-im] *{ağız} is.* Islık. [DS]

fizyo- [Yun. physis > Fr. physio] *ön ek.* Eklendiği Latince kelimelere *"bedene ilişkin; bedensel"* anlamı katan ön ek.

fizyognomoni, [Fr. physiognomonie] *is.* Yüz ifadesinden insanın kişiliğini belirleme sanatı.

fizyokrasi, [Fr. physiocratie] *is. fel.* Toplum düzeni hakkında genel bir teori ileri süren ve biri doğal düzen, diğeri safi ürün olmak üzere iki temel kavrama dayanan ve esasını tarımsal emek oluşturan 18. yy. öğretisi.

fizyokrat, [Fr. physiocrate] *is.* Tarım emeğinin temel olduğunu ileri süren ekonomist.

fizyokratlık, -ğı [fizyokrat-lık] *is.* On sekizinci yy.da Quesnay okulu tarafından ortaya atılan asıl üretici emeğin tarımsal emek olduğunu ve gerçek değeri bu emeğin yarattığını ileri süren ekonomi okulu.

fizyolog, -ğu [Fr. physiologue] *is.* Fizyoloji uzmanı; fizyolojist,

fizyoloji, [Fr. physiologie] *is.* Canlı varlıkların hücre, doku ve organlarının niteliklerini, fonksiyonlarını inceleyen biyoloji dalı.

fizyolojik, -ği [Fr. physiologique] *sf.* **1.** Vücut ve iç organlarla ilgili. **2.** (Canlı organ işlevleri için) doğal olarak yerine getirilen.

fizyolojist, [Fr. physiologiste] *is.* **1.** Fizyoloji ile uğraşan. **2.** *fel.* Hayat ve düşünce olaylarını yalnızca gözlemlenebilir deney sonuçlarına göre açıklayan filozof veya düşünür.

fizyonomi, [Fr. physionomie] *is.* **1.** İnsan kişiliğinin dışa yansıyan biçim ve görünümleri. **2.** Bir şeyin veya durumun genel niteliklerini ortaya koyan ana çizgiler; görünüm.

fizyoterapi, [Fr. physiothérapie] *is.* Hastalıkların ısı, ışık, elektrik, hava ve su gibi fizikî yöntemlerle tedavi edilmesine yönelik teknik.

fizyoterapist, [Fr. physiothérapiste] *is.* Hastalıkları ısı, ışık, elektrik, hava ve su gibi fizikî yöntemlerle tedavi eden uzman hekim.

flama, [İt. flamma] *(flâma) is.* **1.** Bir dernek veya örgüte ait özel bayrak. **2.** İşaret amacıyla kullanılan ve küçük bir sopa ucuna geçirilmiş renkli kumaş parçası. **3.** Mızrak ucuna takılan küçük bayrak. **4.** Haritacıların, mühendislerin kullandıkları renkli işaret sırıkları. **5.** *as.* Askerî birliklere ait dörtgen veya üçgen biçimli küçük bayrak.

flamacı, [flama-cı] *(flâmacı) is.* Flama ile anlaşma sağlayan kişi.

Flaman, [Fr. flamand] *(f'lâman) is.* **1.** Flandra halkından veya bu halkın soyundan olan kişi. **2.** *sf.* Flandra ile ilgili. ☞ **Flaman atı,** *zool. Belçika kökenli, iri yapılı koşum atı.*|| **Flaman kuşu,** *zool.* → flaman, *(Phoenicopterus ruber)*

flaman, [Fr. flamant] *(f'lâman) is. zool.* Leyleksiler alt takımından uzun kantlı, uzun bacaklı ve kıvrık gagalı, beyaz veya pembe tüylü, kanatlarının ucu siyah, eti yenir, yerli ve gezici bir kuş; flamingo; Flaman kuşu, *(Phoenicopterus ruber).*

flamangiller, [flaman-gil-ler] *(f'lâmangiller) is. zool.* Bataklıklarda yaşayan, boynu, bacakları ve kanatları uzun, gagası kıvrık kuşlar takımı, *(Phoenicopteridae).*

flamanlar, [flaman-lar] *(f'lâmanlar) is. zool.* Ayak parmakları arası tam perdeli, bacakları ve boyunları uzun, dilleri etli olan kuşlar sınıfının leyleksiler takımının bir alt takımı, *(Phoenicopterii).*

flamasız, [flama-sız] *(f'lâmasız) sf.* **1.** (Kişi için) hiçbir yana bağlı olmayan; tarafsız. **2.** Her işi yapabilen; kendisinden her şey beklenebilen.

flambe, [Fr. flambé] *(f'lâmbe) sf.* Alevli.

flamenka, [İsp. flamenca] *(f'lâmanka) is.* İspanyol halk dansı.

flamenko, [İsp. flamenco *(Çingene)*] *(f'lâmanko) is.* İspanyol halk müziği; çingene müziği.

flamingo, [Port. flamengo *(ateş kuşu)* > İng. flamingo] *(f'lâmingo) is. zool.* → flaman, *(Phoenicopterus ruber).*

flandra, [İt. filandra] *(f'lândra) is.* Savaş gemilerini ticaret gemilerinden ayırmak için ya da gemiler arası bayrak konuşmalarında kullanılan, ince bezden yapılmış, uçkurluk kısmı dar, kurdele şeklindeki bayrak. ☞ **flandra balığı,** *zool. Kurdele balığıgillerden uzun, yassı vücutlu, kuyruk yüzgeci ipliğe benzer, çok küçük pullu kemikli balık; kurdele balığı, (Cepola macrophthalma).*

flanel, [Fr. flanelle] *(f'lânel) is.* **1.** Keten ve yünden dokunan bir tür kumaş. **2.** Smokin veya frak dikiminde rever üstüne konan malzeme.

flap, [İng. flep *(sarkık kanat)*] *(f'lâp) is.* Bir uçak kanadının veya dümeninin bir eksen etrafında döndürülerek uçağa yön verebilen kısmı.

flaş, [İng. flash *(parıltı)*] *(f'lâş) is.* **1.** Fotoğraf çekimi için gerekli ışığı sağlayan şiddetli ve kısa süreli parıltı; çakmtı. **2.** Böyle bir ışığı veren araç; çakar. **3.** *argo.* Eroin gibi uyuşturucu maddelerin kullanımında alman keyif. **4.** *sf.* Haberleşmede önceliği olan; çarpıcı. **5.** Önde gelen, ilgi çeken; gözde.

flaşör, [İng. flasheur] *(f'lâşör) is.* Otomobillerde dört yandaki dönüş lambalarının aynı anda yanıp sönmesini sağlayan elektronik düzenek.

flavta, [İt. flauto] *(f'lâ'vta) is. müz.* Flüt.

flebektazi, [Fr. phlébectasie] *(f'lebektazi) is. tıp.* Toplardamar genişlemesi.

flebit, [Fr. philébite] *(f'lebit) is. tıp.* Toplardamar iç gömleğine mikropların yerleşmesi ile meydana gelen iltihaplanma.

flegmon, [Yun. phlegmone] *(f'legmon) is.* Organları saran katılgan doku iltihabı.

fleksibl, [Lat. flectere *(bükmek)* > Fr. / İng. flexible] *sf.* Bükülebilir; esnek.

fleol, -lü [Fr. phéole] *(f'leol) is.* Buğdaygillerden küçük bir çayır otu bitkisi, *(Pheleum pratense).*

flit, [İng. flit *(sprey markası)* > to flit *(kovmak)*] *(f'lit) is.* **1.** Sinek ve sivrisinek gibi uçan zararlı böceklere karşı püskürtülen ilaç. **2.** Sıvı hâlde olan bu ilacı sıvı zerrecikleri hâlinde püskürtmeye yarayan alet.

flitleme, [flit-le-me] *(f'litleme) is.* Flitle ilaç püskürtme eylemi.

flitlemek, [flit-le-mek] *(f'litlemek) gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* Flitle ilaç püskürtmek.

flok, [İt. floco] *(f'lok, l ince söylenir) is.* Yelkenli gemilerde pruva direği ile cıvadra arasına açılan üçgen yelkenler.

flor, [Lat. fluere *(akmak)* > İng. / Fr. fluor] *(f'lor) is.* → flüor.

flora, [Lat. flora] *(f'lô'ra) is. bot.* **1.** Bir bölgede yetişen bitkilerin tümü; bitki topluluğu; bitey. **2.** Bir ülkedeki bitkilerin tanınması için adlarını, tammlarını ve biçimlerini veren eser. **3.** *tıp.* Normal veya hastalıklı bir organda yaşayan canlı mikroorganizmaların tümü.

floresan, [Fr. fluorescent] *(f'loresan) is.* → flüoresan.

florışı, [Lat. fluor + T. ışı] *(f'lorışı) is.* → flüorışı.

florışıl, [Lat. fluor + T. ışı-l] *(f'lorışıl) sf.* → flüorışıl.

flori, [İt. fiore] *(f'lôri) is.* Altın para.

florin, [İt. fiorino] *(f'lôrin) is.* Hollanda'nın para birimi; gulden

floş[1], [Fr. filoche] *(f'lôş) is.* **1.** Selülozdan yapılan, yapay, bükümsüz, parlak, sürekli iplik. **2.** Elbiselerde süs olarak kullanılan ince saçak.

floş[2], [İng. flush] *(f'lôş) sf.* **1.** Tamamen dolu. **2.** *is.* Floş royal. ☞ **floş royal,** *Pokerde aynı renkten ve aynı türden dizi sıralı beş karttan oluşan el.*

flotör, [Fr. flotteur] *(f'lôtör) is. dnz.* **1.** Suda yüzen nesne. **2.** Şamandıra.

flöre, [Fr. fleuret] *(f'löre) is. spor.* **1.** Eskrimde kullanılan, namlusu düz, ucu yuvarlak ve düğmeli kılıç. **2.** Bu tür kılıçla yapılan spor.

flört, [İng. flirt] *(f'lört) is.* **1.** Oynaşma; işve. **2.** Kadın ile erkek arasındaki geçici yakın ilişki; gönül ilişkisi. **3.** Böyle bir ilişki kurulan kimse. **4.** *mecaz.* Muhalif partiler ve ülkeler arasında tam bağlanmadan yakınlaşma. ☞ **flört etmek,** *1. (Kadın ve erkek için) karşı cinsle geçici bir süre gönül ilişkisi kurmak. 2. mecaz. (Partiler ve ülkeler için) geçici ve eğreti yaklaşma.*

flu, [Fr. flou] *(f'lû) sf.* **1.** Net ve açık değil; berraklı-

ğını yitirmiş; bulanık. **2.** Fotoğrafta net olmayan görüntü.

flurcun, [? flûrcun] *(f'lûrcun) is. zool.* İspinozgillerden parlak siyah ve kahverengi tüylü, kalın fakat sivri gagalı, ötücü bir kuş; kocabaş, *(Coccothraustes coccothraustes).*

flurya, [Lat. cloris] *(f'lûrya) is. zool.* İspinozgillerden tüyleri yeşilimsi, kanatları ve kuyruğu parlak sarı benekli, küçük tanelerle ve böceklerle beslenen, bahçelerde, koruluklarda çok rastlanan oldukça küçük ötücü bir kuş; yelve, *(Chloris chloris).*

flüor, [Lat. fluor *(akış)*] *(f'lüor) is. kim.* Atom numarası 9, atom ağırlığı 19, yoğunluğu 1,265; ozon gibi kokan, yeşilimsi sarı renkte, halojenler grubunun ilk elementi olan basit element; sembolü: F.

flüoresan, [Fr. fluorescent] *(f'lüoresan) is.* Bazı cisimlerin aldıkları ışığı, boyu daha uzun ışık ışınımlarına dönüştüren; flüorışıl. ⊡ **flüoresan lamba,** *İçindeki seyreltilmiş gazda meydana gelen elektrik boşalması sonucu yayılan ışınımların etkisiyle çeperi flüoresan hâle gelen cam tüp.*

flüoresans, [Fr. fluorescence] *(f'lüoresans) is.* → flüorışı.

flüorışı, [Lat. fluor + T. ışı] *(f'lüorışı) is.* Bazı cisimlerin aldıkları ışığı, dalga boyu daha uzun ışık ışınımlarına dönüştürme özelliği; flüoresans.

flüorışıl, [Lat. fluor + T. ışı-l] *(f'lüorışıl) sf.* Aldığı ışığı soğurarak dalga boyu daha uzun ışık ışınımlarına dönüştürme özelliği olan; flüoresan.

flüorin, [Fr. fluorine] *(f'lüorin) is. min.* Cam parlaklığında ve saydam görünüşlü doğal kalsiyum flüorür; formülü: CaF_2

flüorit, [Fr. fluorite] *(f'lüorit) is. min.* Flüorin.

flüorür, [Fr. fluorure] *(f'lüorür) is. kim.* **1.** Flüorun başka bir elementle verdiği ikili bileşik. **2.** Flüorhidrik asidin tuzu.

flüt, [Lat. (Prov.) flatus *(soluk)* > Fr. flûte] *(f'lüt) is. müz.* Açık borulu, yan üflemeli müzik aleti.

flütçü, [flüt-çü] *(f'lütçü) is.* Flüt çalan sanatçı.

fob, [İng. **F**ree **O**n **B**oard *(gemi bordasına kadar masrafsız)*] *is. kısalt.* Fiyat konusunda anlaşılmış olan malın alıcının gösterdiği gemiye kadar olan masraf ve rizikonun satıcıya ait, gemiden sonrasının ise alıcıya ait olduğunu ifade eten ticarî terim; taşıma dışında net fiyat.

fobi, [Yun. phobia > Fr. phobie] *(fo'bi) is. psikol.* Korkunun yersiz olduğunu bilmesine karşın kişinin belli bir nesne, yer, durum ve kimselere karşı duyduğu aşırı korku; patolojik korku.

focullamak, [foc *(yans.)* > foc-ul-la-mak] *{ağız} gçsz.f. [-r] [-l(u)-yor]* Öfkelenmek; sinirlenmek. [DS]

foça, [? foça] *{ağız} is.* Kadife gibi derisi olan ve ayı balığına benzer bir tür balık. [DS]

foda, [Ar. fuṭā] *{ağız} is.* Köy kadınlarının kuşandığı peştamal. [DS]

fodana, [? fodana] *{ağız} is.* Kırıldığında, içi bütün olarak çıkan ceviz. [DS]

fodine, [? fodine] *{ağız} sf.* Tembel. [DS]

fodla, [Ar. fūdlā فودلا / فودله] *is.* Daha çok aşevlerinde yoksullara dağıtılan kepekli undan yapılmış pide türü ekmek.

fodlacı, [fodla-cı] *is.* **1.** Evlere fodla dağıtan kimse. **2.** Fodla ile yaşamını sürdüren kimse.

fodlacılık, -ğı [fodla-cı-lık] *is.* Fodla ile geçinme durumu.

fodlaharan, [Ar. fodla + Far. ḫᵛārān *(yiyen)* فودله خواران] *(fodlaha:ra:n) is. tar.* Babalarının eski hizmetlerinden dolayı kendisine tayın ve maaş verilen yeniçeri çocukları.

fodra, [İt. fodera] *(fo'dra) is.* Elbisenin, dik ve düzgün durmasını sağlamak için bazı yerlerinde kumaş ile astar arasına konulan sert veya kolalı bez.

fodul, [Ar. fuḍūl فضول] *sf.* **1.** Üstünlük taslayan; kendini beğenmiş; kibirli. **2.** Yerli yersiz konuşan; fazla konuşan.

fodulca, [fodul-ca] *(fodu'lca) zf.* Fodul gibi; fodula yakışır biçimde.

fodulluk, -ğu [fodul-luk] *is.* **1.** Kabaca ve kibirlice davranış; fodulca davranış. **2.** Üstünlük taslama durumu.

foduma, [Yun. pódhima] *{ağız} is.* Çiftçilerin giydiği bir tür çizme. [DS]

fodurgan, [fod *(yans.)* > fod-ur-gan] *{ağız} sf.* (Kişi için) küseğen. [DS]

fok[1]**,** [fah / fak / fıg / fıh / fık / fmg / fığ / fing / fink / fok / fong *(yans.)*] *is.* Suyun yerden kaynayıp çıkmasını, sıvıların kaynamasını, kaynayıp kabarma yoluyla ekşimeyi, kabarmayı; zıplama, oynama ve cilvelenmeyi, kıpırdanmayı anlatan kök. [Zülfikar] *fok-ur fokur, fok-ur-da-mak*

fok[2]**,** [Lat. phoca / Yun. fókia] *is. zool.* Yüzgeç ayaklılar takımından, kısa ve kadifemsi tüylü, yassıca başlı, mekik görünüşlü bir vücuda sahip, ön üyeleri kısa, arka üyeleri gövdenin peşinden sürüklenici, çoğunluğu kutup denizlerinde yaşayan pek çok türü bulunan etçil memeli hayvan, *(Monachus monachus; Akdeniz foku), (Erignathus barbatus; sakallı fok), (Papophilus gröenlandicus; Grönland foku), (Cystophora cristata; balonlu fok), (Histriophoca fasciata; çizgili fok), (Halichophus grypus; gri fok), (Lobodon carcinophagus; yengeç fok), (Hydrurga leptonyx; deniz leoparı).*

fok[3]**,** [Ar. faḫḫ => fak > fok] *{ağız} is.* Kapan; fak. [DS]

fokal, -li [Fr. focale] *is. fiz.* Bir ışık demetinin ışınlarının toplandığı küçük doğru parçası; odak.

fokgiller, [fok-gil-ler] *is. zool.* Fokları ve yakınlarını kapsayan yüzgeç ayaklılar takımından soğuk deniz

kıyılarında yaşayan kısa tüylü, kulakları kepçesiz, etçil memeliler familyası, *(Phocidae).*

fokometre, [Fr. focomètre] *is.* Merceklerin odak uzaklığını ölçmeye yarayan alet.

fokstrot, [İng. fox-trot *(tilki adımı)*] *is.* Anglosakson kökenli, iki kişinin oynadığı, dört zamanlı bir tür dans.

fokur, [fok *(yans.)* > fok-ur] *is.* Suyun yerden kaynayıp çıkmasını, sıvıların kaynamasını, kaynayıp kabarma yoluyla ekşimeyi, kabarmayı; zıplama, oynama ve cilvelenmeyi, kıpırdanmayı anlatan yansımalı gövde. ⧉ **fokur fokur,** *1. Art arda fokurtu sesleri çıkarmak suretiyle; fokurdayarak; fokurtularla. 2. Kaynama derecesi fokurtulu sesler çıkaracak kadar yüksek olarak.*

fokurdak, -ğı [fok *(yans.)* > fok-ur-da-k] *is.* **1.** Fokurtu sesi. **2.** Suyun fokurtularla kaynayıp çıktığı yer.

fokurdama, [fok *(yans.)* > fok-ur-da-ma] *is.* Fokurtu sesleri çıkarma; fokurdamak eylemi.

fokurdamak, [fok *(yans.)* > fok-ur-da-mak] *gçsz. f. [-r] [-d(u)-yor]* (Su için) fokurtulu sesler çıkararak kaynamak.

fokurdatma, [fok *(yans.)* > fok-ur-da-t-ma] *is.* Fokurtulu sesler çıkartma.

fokurdatmak, [fok *(yans.)* > fok-ur-da-t-mak] *gçl. f. [-ır]* Fokurdamasını sağlamak.

fokurtu, [fok *(yans.)* > fok-ur-tu] *is.* **1.** Büyük büyük kabarcıklar çıkararak kaynayan sıvının çıkardığı ses. **2.** Kaynama sesi.

fol, [Yun. pholia *(yuva)*] *is.* **1.** Tavuğun yumurtlayacağı yeri kolay bulması için follukta bırakılan yumurta veya yumurtaya benzer şey. **2.** *argo.* Yankesicinin gözden geçirdiği cüzdan. ⧉ **fol etmek,** *{ağız} Ceviz, fındık gibi kabuklu yemişleri kabuklarından ayıklamak.* [DS]|| **fol yok, yumurta yok,** *"Ortada hiçbir şey yokken varmış gibi tedirgin olmaya, varmış gibi davranmaya gerek yok." anlamında kullanılır; .... nın hiç gereği yok.*

folak, -ğı [? folak] *{ağız} sf.* (Kişi için) kelimeleri tam ve doğru söyleyemeyen; peltek. [DS]

foldurfoş, [fald *(yans.)* > fold-ur+foş] *argo. sf.* **1.** (Fahişe ya da edilgin eşcinsel erkek için) uzun süredir pek çok erkekle ilişkiye girmiş olan. **2.** Bu tür kimsenin cinsel organı.

foli, [Yun. foli] *{ağız} is.* Tohum ekmek için toprağa açılan küçük çukur. [DS] ⧉ **foli ağı,** *{ağız} Gömlekli bir tür balık ağı.* [DS]

folik, -ği [Yun. pholi *(çukur)* => folluk > folik] *{ağız} is.* **1.** Kabak ekilen çukur. **2.** Su kabağı. [DS]

folikül, [Fr. follicule] *is. anat.* Kese şeklindeki çeşitli organların genel adı.

folit, [? folit] *{ağız} sf.* Karmakarışık; dağınık. [DS]

folk, [Ame. **folk**song] *is.* Otantik müzikten esinlenerek meydana getirilen pop şarkısı türleri. ⧉ **folk müziği,** *müz. 1. Halk müziği. 2. İkinci Dünya Savaşından sonra Amerika'da başlayan halk müziğinden esinlenerek yapılan müziklere verilen ad.*|| **folk sanatçısı,** *Folk müziği sanatçısı.*

folklor, [İng. folk *(halk)* + lore *(gelenek)*] *(fo'lklor) is.* **1.** Bir ülke veya bölge halkının gelenek, görenek, alışkanlık, inanç, efsane, masal, bilmece, türkü, oyun, eğlence, edebiyat, giyim kuşam ve el sanatları gibi kültürel değerlerinin tümü. **2.** Bu değerleri araştırıp inceleyen ve değerlendiren bilim. **3.** *gnşl.* Halk oyunları.

folklorcu, [folklor-cu] *is.* Folklorla uğraşan kimse.

folklorculuk, -ğu [folklor-cu-luk] *is.* Folklorcunun işi ve mesleği.

folklorik, -ği [Fr. folklorique] *sf.* Folklorla ilgili; folklor değeri olan.

folladı, [Yun. pholi *(çukur)* => folladı] *{ağız} is.* İçinde yıkanılan küçük bölme; gusülhane. [DS]

follama, [fol-la-ma] *{ağız} is.* Yumurta ile yoğurttan yapılan bir tür yemek. [DS]

follamak, [fol-la-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(u)-yor]* **1.** (Öküzün boynuzu için) dibinden kırılmak. **2.** (Vurulan yer için) şişmek; ödem oluşmak. [DS]

follu, [fol-lu] *{ağız} is.* Yeşil kabuğundan ayrılmış ceviz. [DS]

folluk, -ğu [fol-luk] *is.* Tavukların yumurtlamaları için hazırlanmış yer.

folta, [İt. volta *(dolaşma)*] *{ağız} is.* Dönemeç; viraj. [DS]

foltak, -ğı [folt-a-k / fölt-e-k] *{ağız} sf.* Geniş; bol. [DS]

folus, [? folus / holuz] *{ağız} is.* Seyrek telli; iri delikli kalbur. [DS]

folyo, [İt. foglio *(yaprak)* > İng. folio] *is.* Tabaka; yaprak.

fon[1], [fan / fin / fon *(yans.)*] *is.* Kulak çınlamasını, çınlamayı anlatan kök. [Zülfikar] *fon-la-mak*

fon[2], [Yun. phone *(ses)*] *is.* Ses ve gürültü şiddetinin ölçülmesinde kullanılan boyutsuz ses şiddeti birimi.

fon[3], [Lat. fundus > Fr. fond] *is.* **1.** Bir şeye belirginlik kazandıran zemin; temel. **2.** Resim tablolarında en alta sürülen boya katmanı. **3.** Fotoğraf çekerken resmi çekilecek kişi veya nesnenin arkasına konulan ve resmi belirginleştiren duvar veya perde. **4.** Çerçevelenmiş resimlerde resmi belirginleştirmek için arkaya konulan ve resim kartından taşan karton vb. şey. **5.** Bir kumaşın alt dokusu; zemin. ⧉ **fon müziği,** *tiy. Bir sahne eserinin oynadığı sırada arka planda veya rol aralarında çalınan müzik.*|| **fon olmak,** *argo. Yenice geldiği yerde olaya karışmak; olay olan yerde bulunuyor olmak.*

fon[4], [Fr. fonds] *is.* **1.** Stok. **2.** Bir kurumu veya işletmeyi finanse etmek için elde hazır olarak bulundurulan para; sermaye. **3.** Malî olanak; para.

fonda, [İt. fondo] *(fo'nda) is.* **1.** *dnz.* Geminin demir attığı yer. **2.** *ünl. "Demir at!"* komutu. 🗗 **fonda etmek,** *(Gemi için) demir atmak.*

fondan, [Fr. fondre *(eritmek)* > fondant] *is.* İçinde likör, tatlı veya hoş kokulu maddeler bulunan ve ağızda kolayca eriyen bir tür şekerleme; bonbon.

fondip, -bi [Alm. von *(-den)* + T. dip] *is. argo.* Kadehteki içkiyi bir defada son damlasına kadar içme.

fondöten, [Fr. fond de teint] *is.* **1.** Boya zemini; astar. **2.** Makyajda düzgün bir cilt elde etmek veya diğer makyaj işlemlerine zemin hazırlamak için yüze sürülen kozmetik.

fondü, [Fr, fondre *(eritmek)* > fondu] *sf.* (Peynir için) eritilmiş.

fonem, [Yun. phonema *(ses)* > Fr. phonème] *is. dbl.* Bir dilde başka seslerle kurduğu ilişkiye göre beliren ve ayırıcı özelliği bulunan ses ögesi; ses birimi; sesbirim.

fonetik, -ği [Yun. phonetikos > Fr. phonétique] *sf* **1.** Sese ilişkin, sesle ilgili. **2.** *dbl.* Konuşulan dili meydana getiren seslerin incelenmesi; ses bilgisi. **3.** *sf.* Seslerin tüm özelliklerini ve ayrıntılarını gösteren; sesçil. **4.** *dbl.* Ses bilgisi ile ilgisi olan. 🗗 **fonetik alfabe,** *dbl. Konuşma dilinin çeşitli seslerini gösteren işaretler ve semboller bütünü; sesçil alfabe.* || **fonetik işaret,** *dbl. Dilin seslerinden birini gösteren işaret.* || **fonetik yazı,** *dbl. Alfabedeki harflerin, sözün seslerini tam olarak karşıladığı yazı.*

fonetikçi, [fonetik-çi] *is.* Ses bilimi uzmanı.

fong, [fah / fak / fıg / fıh / fık / fıng / fığ / fing / fink / fok / fong *(yans.)*] *is.* Suyun yerden kaynayıp çıkmasını, sıvıların kaynamasını, kaynayıp kabarma yoluyla ekşimeyi, kabarmayı; zıplama, oynama ve cilvelenmeyi, kıpırdanmayı anlatan kök. [Zülfikar] *fong-ur fongur, fong-ur-da-mak*

fongul, [fong *(yans.)* > fong-ul] *{ağız} sf.* Yaşlılık ya da şişmanlık sebebiyle bir iş yapamaz duruma gelmiş bulunan kadın. [DS]

fongur, [fong *(yans.)* > fong-ur] *is.* Suyun yerden kaynayıp çıkmasını, sıvıların kaynamasını, kaynayıp kabarma yoluyla ekşimeyi, kabarmayı; zıplama, oynama ve cilvelenmeyi, kıpırdanmayı anlatan yansımalı gövde. 🗗 **fongur fongur,** *{ağız} (Kaynamak için) şiddetli.* [DS]

fongurdamak, [fong *(yans.)* > fong-ur-da-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-d(u)-yor]* Şiddetli bir şekilde kaynamak. [DS]

foni, [Yun. khoni] *{ağız} is.* Huni. [DS]

fonksiyon, [Fr. fonction] *is.* **1.** Bir kimsenin veya herhangi bir nesnenin kendine özgü eylemi; işlev. **2.** Bir şeyin gördüğü iş; görev. **3.** İş görme yetisi. **4.** *kim.* Bir bileşikte yer alan herhangi bir madde grubunun kimyasal görevi; bu görevi nitelendiren özelliklerin tümü. **5.** *mat.* Bir veya birden fazla değişkene bağlı olarak değişen nicelik.

fonksiyonalizm, [Fr. fonctionnalisme] *is.* **1.** *sosy.* Toplumu, birbirine bağlı görevler ve etkileşmeler içinde bulunan birey veya grupların meydana getirdiğini savunan öğreti; görevcilik; işlevcilik; işlevsellik. **2.** *psikol.* Tutum ve davranışlarımızın yerine getirdikleri işlevler dolayısıyla belirlendiğini, duygu ve coşkulara bağlı olduğunu savunan görüş. **3.** *mim.* Her biçimin bir görevi karşılaması gerektiğini savunan öğreti.

fonksiyonel, [Fr. fonctionnal] *sf.* **1.** Fonksiyonla ilgili. **2.** Süs olmaktan uzak, işe yarar, iş görür özellikte olan; görevsel. **3.** *mat.* Bilinmeyenleri de birer fonksiyon olan (denklem).

fonlamak, [fon *(yans.)* > fon-la-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(u)-yor]* (Kulak için) çınlamak. [DS]

fono-, [Yun. phone] *ön ek.* Eklendiği Latince kelimelere *"sese ilişkin, ses"* anlamı katarak birleşik kelimeler yapan ön ek.

fonograf, [Fr. phonographe] *is.* Önceden kaydedilmiş ses ve konuşmaları mekanik yolla okuyan alet; gramofon.

fonografi, [Fr. phonographie] *is. fiz.* Ses veren cisimlerin titreşimlerini grafikle gösterme usulü.

fonojenik, -ği [Fr. phonogénique] *sf.* (Kişi konuşmaları için) kaydı yapılıp dinlenildiğinde veya radyo yayınlarında kulağı tırmalamayan, hoş gelen.

fonolit, [Fr. phonolite] *is.* Alkali feldspat ve feldspatoitlerden meydana gelen, mikrolitli volkanik kaya.

fonolog, -ğu [Fr. phonologue] *is.* Dildeki görevleri açısından ses birimleri inceleyen uzman.

fonoloji, [Fr. phonologie] *is.* Görevleri açısından bir dildeki ses birimlerin incelenmesi.

fonometre, [Fr. phonomètre] *is. fiz.* Sesin şiddetini ölçmeye yarar alet.

fonotelgraf, [Fr. phonotélégraphe] *is.* Telgraf hatlarının yoğun olduğu zamanlarda telgrafların telefon ile iletilmesi işi.

font, [Fr. fonte] *is.* **1.** Dökme demir; pik. **2.** *matb.* Basımda kullanılan harflerin kalın, normal veya italik gibi sayfa üzerinde değişik görünümler arz eden biçimsel özellikleri; hurufatın karakteri.

fonu, [Yun. khoni] *{ağız} is.* **1.** Huni. **2.** Su bardağı. [DS]

for[1], [far / fır / for *(yans.)*] *is.* Ateşin birden parlamasını, alevlenmesini anlatan kök. [Zülfikar] *for for, for+for-la-mak*

for[2], [for *(yans.)*] *is.* Horlama bildiren kök. [Zülfikar] *for-ul forul*

for[3], [İng. **free on rail**] *is. tic.* Malın sözleşmede belirtilen garda vagonlara yüklenmesine kadar geçen bütün masrafların alıcıya ait olduğu satış şekli.

fora[1], [İt. fuora *(dışarı)*] *(fo'ra) ünl.* **1.** Gemideki yelkenlerin açılması için verilen emir. **2.** *is.* Yelken açtırma. **3.** *argo.* Çekip çıkarma. 🗗 **fora basa etmek,** *dnz. Bir halat veya zincire bağlı basayı aça-*

rak halat veya zinciri serbest bırakmak.|| **fora edilmek,** *argo. Çıkarılmak.*|| **fora etmek,** *1. dnz. Bir halat veya zincirle bağlı şeyi çekip açmak; bir kapağı açmak. 2. argo. Çekip çıkarmak. 3. Açmak; çıplak hâle getirmek; soymak.*

fora², [İt. fuora *(dışarı)*] *(fo'ra) is.* **1.** Ayakkabıcılıkta ayakkabının üstü ile pençesi arasına konulan parça. **2.** Ayakkabının saya kenarını, taban köselesini ve taban astarını tutturmak için dıştan yapılan dikiş.

foraz, [Far. horūs] *{ağız} is.* **1.** Horoz. **2.** Erkek. [DS]

forforlamak, [for *(yans.)* > for+for-la-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [l(u)-yor]* (Lamba ya da mum alevi için) düzgün çıkmak. [DS]

fori, [İt. fuori] *(fo'ri) ünl. argo.* Şarkıcı ya da oyuncu kadın sahneyi terk ettikten sonra tekrar gelmesi için yapılan tezahürat sözü.

forici, [fori-ci] *sf. argo.* Beğendiği şarkıcı ya da oyuncunun tekrar sahneye dönmesi için tezahürat yapan kimse.

forint, [Mac. forint] *is.* Macaristan'ın para birimi.

fork, [? fork] *{ağız} is.* Kötü yola düşmüş kadın. [DS]

forklift, [İng. fork *(çatal)* + lift *(kaldıraç)*] *is.* Akü gücü ile çalışan ağır yükleri kaldırıp taşımakta kullanılan hareketli araç.

form, [Fr. forme] *is.* **1.** Biçim; şekil. **2.** Bir şeyin veya kimsenin olması gereken durumu. **3.** Üzerine istenilen bilgilerin doldurulması amacıyla hazırlanmış basılı kâğıt. ⊡ **formda** (formunda) **olmak,** *İstenilen fizikî güç ve yetenekleri kazanmış durumda bulunmak.*|| **formdan düşmek,** *Gücünü ve yeteneğini yitirmek.*|| **form tutmak,** *İstenilen fizikî gücü korumak.*

forma, [Lat. forma] *(fo'rma) is.* **1.** Biçim; şekil. **2.** Okullarda, spor kulüplerinde veya kimi mesleklerde giyilen tek tip elbise. **3.** *gnşl.* Bir cismin boyutlarının tümü; ebat. **4.** *matb.* Tek tabaka kâğıt üzerine basılarak katlanmış kitap bölümü; bir kitabın her 16 sayfalık bölümü. **5.** *{ağız} dnz.* Dalgıç elbisesi. [DS]

formal, -li [İng. formal] *sf.* Biçimsel; görünüşte.

formaldehit, -di [Fr. formaldéhyde] *is.* Doymuş aldehitlerin ilki olan CH_2-O veya H-CHO olan aldehit; formik aldehit.

formalık, -ğı [forma-lık] *sf.* **1.** (Kumaş) forma yapmaya uygun. **2.** (Kitap için) belli sayıda formalardan meydana gelen.

formalist, [Fr. formaliste] *sf.* **1.** (Kişi için) işin ve konunun özünden çok dış görünüşe önem veren, alışılmış kuralların, tutum ve davranışların dışına çıkmayan; şekilci; formaliteci; biçimci. **2.** Biçimcilik yanlısı.

formalite, [Fr. formalité] *is.* **1.** Bazı belgelerin düzenlemesi sırasında uyulması gereken kurallar; biçimler; şekiller. **2.** *huk.* Kanun tarafından, yerine getirilmesi zorunlu kılınan işlem. **3.** *mecaz.* Herhangi bir önem taşımadığı hâlde yapılan tamamen şekle ilişkin davranış.

formaliteci, [formalite-ci] *is.* Şekilsel özelliklere fazla önem vererek işlerin yürümesine engel olan görevli.

formalizm, [Fr. formalisme] *is.* **1.** Dış görünüşe, biçime önem verme şeklindeki tutum; buna sıkı sıkıya bağlılık; biçimcilik; şekilcilik. **2.** *fel.* İşin özüne ve taşıdığı değere önem vermeden, yalnızca biçimini ve görünüşünü ön plana alan ve tabiatın kavranabilirliğini, düşüncenin biçimleri veya kanunları ile açıklamaya çalışan görüş. **3.** *ahlak.* İradenin eylem ilkesini öz bakımından değil de biçim olarak ele alan ahlak anlayışı. **4.** *ed.* Edebiyat eserini toplumsal, felsefî ve psikolojik yapılara ulaşmak için değil de sadece edebiyat kurallarına bağlılığı yönünden değerlendiren 1916 ile 1930 yılları arasında Moskova, Leningrat ve Prag'da egemen olan ve daha sonra dilbilimde yapısalcılığın ortaya çıkmasına sebep olan edebiyat eleştiriciliği. **5.** *gzl. sntl.* Gerçeği somut olarak dile getirmek yerine soyutlamayı tercih etme eğilimi.

formasyon, [Fr. formation] *is.* **1.** Biçimlenme; oluş. **2.** Yetişme; eğitim. **3.** *coğ.* Bir jeoloji devri içinde oluşmuş bulunan tabakalar dizisi; oluşuk; oluşum.

format, [İng. format] *is.* **1.** Biçim verilmiş nesne. **2.** *bsy.* Bilgisayarda disket veya sabit diske ulaşmak için önceden verilen gerekli bilişim komutu; biçim.

formatlamak, [format-la-mak] *gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Bilgisayar disketi veya sabit diski üzerine bilgi yükleyebilmek için gerekli bilişim komutlarını vermek; biçimlendirmek.

forme, [Fr. former] *is.* Biçimlendirme; biçim verme. ⊡ **forme etmek,** *Biçimlendirmek.*

formel, [Fr. formel] *sf.* Biçimsel; şekille ilgili.

formen, [İng. forman] *is.* İşçilerin düzenli çalışmalarını sağlayan ve onların iş verimleri üzerinde etkili olan işçi; ustabaşı.

formik, -ği [Lat. formica *(karınca)* > Fr. formuque] *sf.* Karınca ile ilgili; karıncada bulunan. ⊡ **formik asit,** *kim. Karıncalarda ve bazı bitkilerde bulunan bir tür asit; karınca asidi.*

formika, [İng. formica *(tescilli isim)*] *is.* Saf selüloz kâğıtlarının fenol formol reçinesi ile preslenmesi suretiyle elde edilen levha.

formol, -lü [Fr. formol] *(l ince söylenir) is kim.* Formaldehitin yüzde kırklık sulu çözeltisine verilen ad.

formollemek, [formol-le-mek] *gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* Formol veya gaz hâldeki formaldehitle muamele etmek.

formoloji, [Fr. formologie] *is.* Eşyayı biçimlerine göre sınıflandırma yöntemi.

formül, [Lat. formula / Fr. formule] *is.* **1.** Bazı durumları, olguyu kurallar biçiminde ortaya koyan

değişmez söz kalıbı. **2.** Bir yasanın, bir ilkenin özlü ve kısa anlatımı. **3.** *gnşl.* Bir sorunu çözmek için tutulan yöntem; yol; tarz. **4.** Zihinsel tembellik sonucu kullanılan kalıplaşmış söz. **5.** Bir belgenin yazılış biçimi veya örnek. **6.** *kim.* Bir maddenin bileşimini ve yapısını gösteren kısaltmalı ifade. **7.** *mat.* Bir veya birbirine bağlı daha fazla niceliğin hesaplanmasında kullanılan cebirsel ifade. ⚐ (bir) **formül bulmak,** *Çözümleyecek çıkar yol bulmak.*

formüle [Fr. formuler] *is.* Formülleştirme; formülünü bulma. ⚐ **formüle etmek,** *1. Uygun bir formüle göre düzenlemek; kurmak. 2. Kesin bir ifadeyle söylemek.*

formüler, [Fr. formulaire] *is.* Formül dergisi; ilaç birleşimlerini gösteren hekim kitabı.

formülleşme, [formül-le-ş-me] *is.* Formül durumuna gelme; formülleşmek eylemi.

formülleşmek, [formül-le-ş-mek] *dönşl. f. [-ir]* **1.** Formül durumuna gelmek. **2.** Kısa ve özlü ifade edilmek.

formülleştirme, [formül-le-ş-tir-me] *is.* Formül hâline getirme; formülleştirmek eylemi.

formülleştirmek, [formül-le-ş-tir-mek] *gçl. f. [-ir]* Formül durumuna getirmek.

foroz, [Yun. phora *(defa)*] *is. dnz.* Ağla bir defada çekilen balık miktarı. ⚐ **foroz kayığı,** *Dalyandan balık çıkarmaya yarar kayık.*

fors[1], [Lat. fors > Fr. force] *is.* Nüfuz; güç; kuvvet; zor. ⚐ **forsu olmak,** *Bir konuda sözü geçerli olmak; kudretli ve nüfuzlu olmak.*

fors[2], [İng. force] *is.* **1.** İçinde devlet başkanı, general veya üst rütbeli subay bulunan yere ve araçlara çekilen özel biçimli bayrak. **2.** *dnz.* Denizcilik şirketlerinin ve armatörlerin gemilerinin bacalarında ve bayraklarında bulundurdukları özel işaret.

forsa[1], [İng. force] *{ağız} is.* Hız; coşkunluk. [DS]

forsa[2], [İt. per forza > forzato > Fr. forçat *(kadırga kölesi)*] *(fo'rsa) is.* **1.** Eskiden gemilerde kürek çekmek üzere cezalandırılmış kimse; kürek mahkûmu. **2.** Deniz savaşı esiri.

forsa[3], [Fr. force] *is.* **1.** *mat.* Baskı silindirinin basılacak kâğıt üzerine yaptığı basınç. **2.** Basılmış kâğıdın arkasında, fazla basınçtan dolayı meydana gelen iz.

forsalamak, [forsa-la-mak] *gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Savunulan bir deniz boğazına veya bir limana zorla girmeye çalışmak.

forsalı, [forsa-lı] *sf. mat.* Basınçlı. ⚐ **forsalı baskı,** *Kâğıdın arkasında kabarık veya oyuk izler meydana gelecek şekilde ayarlanarak yapılan baskı.*

forseps, [Lat. forceps *(kıskaç, maşa)*] *is. tıp.* Güç doğumlarda çocuğun başını kavrayıp dışarı çekmeye yarar alet.

forslu, [fors-lu] *sf.* **1.** (Gemi, otomobil vb. için) üzerine fors çekilmiş olan. **2.** *mecaz.* Nüfuzlu; kudretli; güçlü.

forsmajör, [Fr. force majeure] *is.* Zorlayıcı sebep.

forsumak, [por-su-mak / pör-sü-mek > forsu-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r]* Bozulmak; çürümek. [DS]

fort[1], [Fr. forte] *is.* Bir ayakkabının arkasını sağlamlaştırmak ve ayağa destek sağlamak için yerleştirilen parça.

fort[2], [Fr. frotter *(sürtmek)*] *is. argo.* Kalabalık taşıtlarda karşı cinse cinsel organını sürtme eylemi; kertme.

fortçu, [fort-çu] *is. argo.* Kertici.

fortçuluk, -ğu [fort-çu-luk] *is. argo.* Kerticilik.

forta, [? forta] *{ağız} is.* Yalan; palavra. [DS] ⚐ **forta atmak,** *{ağız} Yalan söylemek; palavra atmak.* [DS]

fortacı, [forta-cı] *{ağız} sf.* (Kişi için) yalan söyleyen; palavra atan. [DS]

forte, [İt. forte] *(fo'rte) zf. müz.* (Ses için) şiddetli olarak; sembolü; *f* veya *F.*

fortepiano, [İt. forte-piano] *is. müz.* Önce forte sonra da piano çalmak gerektiğini belirten müzik terimi; sembolü: F_P

fortissimo, [İt. fortissimo] *zf. müz.* Mümkün olduğu kadar kuvvetli çaldırmak gerektiğini ifade eden müzik terimi; sembolü: *ff* veya F_F.

fortuk, -ğu [fort-uk] *{ağız} sf.* **1.** (Kişi için) kısa boylu. **2.** (Çocuk için) sekiz dokuz yaşlarında. **3.** (Kişi için) yaşlanmış; ihtiyar. [DS]

fortul, [fort-ul] *{ağız} is.* Bir iş ya da olayın sonucunda çıkacak sanılan kötülük. [DS]

foru, [? foru] *{ağız} is.* Otlak. [DS]

foruk, -ğu [for *(yans.)* > for-uk] *{ağız} is.* İçi boş ya da çürük yemiş. [DS]

forul, [for / hor *(yans.)* > for-ul] *is.* Horlama bildiren yansımalı gövde. ⚐ **forul forul,** *{ağız} Horlayarak; horultu ile.* [DS]

forum[1], [Lat. forum] *(fo'rum) is.* **1.** Roma'da pazar yeri. **2.** Roma halkının toplandığı meydan. **3.** Kamu veya özel iş merkezi. **4.** Kamu işlerinin görüldüğü yer. **5.** Siyaset, sanat ve kültür üzerine bazı konuların görüşülerek karara bağlandığı yer; mahkeme. **6.** Mücadele alanı; tribün.

forum[2], [? forum] *{ağız} is.* Kibir; gurur. [DS]

forumcu, [forum-cu] *{ağız} sf.* (Kişi için) kendini bir şey sanan; kurumlu; gururlu. [DS]

forut, -du [? forut] *{ağız} is.* Meyvesiz çam fıstığı kozalağı. [DS]

forvet, [İng. forward *(ileri)*] *is.* Futbol, basketbol ve hentbol gibi oyunlarda rakip sahaya top çıkarmak, hücum düzenlemek ve sayı yapmakla görevli ileri saha oyuncusu.

foryaz, [Yun. voreas] *{eAT} is.* Poyraz.

fos[1], [fas / fes / fis / fıs / fos / fös *(yans.)*] *is.* Üflemeyi, balon vb. şişirmeyi ya da havasını boşaltmayı,

nefes vermeyi, yaş odun vb.nin yanmasını, fısıltılı bir sesle konuşmayı anlatan kök. [Zülfikar] *fos fos, fos-al-mak, fos çıkmak, fos-la-mak, fos(s)-a-dak, fos+göbek, fos-ur fosur* ⊞ **fos göbelek,** *{ağız} Zehirli bir tür mantar.* [DS]|| **fos mantarı,** *{ağız} Fos göbelek; pos mantarı.* [DS]

fos², [fos *(yans.)* / Fr. fausser ?] *{ağız} sf.* **1.** *argo.* Temeli olmayan; çürük; sonu boş olan; yararsız; değersiz. **2.** (Kişi için) hiç eziyet ve sıkıntı çekmemiş; zorlukla karşılaşmamış olan. **3.** *sf. is.* Çelik çomak oyununda, çeliğe eldeki çomağın çarpmaması, boşa gitmesi. [DS] ⊞ **fosa bırakmak,** *{ağız} Tarlanın sürülmesi işlemini en tavsız olduğu zamana bırakmak.* [DS]|| **fos çıkmak,** *1. (Kişi için) sanıldığı gibi iyi veya güçlü olmadığı anlaşılmak. 2. (Olay, beklenen şey veya eşya için) sanıldığı gibi iyi ve olumlu sonuç vermemek; kâr etmemek.*|| **fos dalga,** *argo. Hile yapma; kandırma.*

fosa, [? posa / fosa] *{ağız} is.* **1.** Yaşlı koyun. **2.** *sf.* İşe yaramaz; çürük; döküntü. [DS]

fosalak, -ğı [fos-ala-k] *{ağız} sf.* (Kişi için) şişmanlık yüzünden güçsüz olan. [DS]

fosalmak, [fos *(yans.)* > fos-al-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* (Balon vb. için) havası boşalmak. [DS]

fosbıyık, -ğı [pos+bıyık فوس بييق] *{OsT} is.* Posbıyık.

foseptik, -ği [Fr. fosse *(çukur)* + séptique] *is.* Lağım çukuru.

fosfat, [Fr. phosphate] *is. kim.* Fosforik asit tuzu veya esteri.

fosfatlama, [fosfat-la-ma] *is.* **1.** Fosfatlı hâle getirme; fosfatlamak eylemi. **2.** *tarım.* Toprağa fosfatlı gübre atma. **3.** Madenî yüzeylerin üzerinde fosfat bileşikli bir tabaka meydana getirerek paslanmayı önleme işlemi.

fosfatlamak, [fosfat-la-mak] *gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* **1.** Fosfatlı hâle getirmek. **2.** *tarım.* Toprağa fosfatlı gübre vermek. **3.** Bir metal yüzeyin kimyasal korunmasını sağlamak için üzerinde fosfat bileşikli kat oluşturmak.

fosfatlaşmak, [fosfat-la-ş-mak] *dönşl. f. [-ır]* Fosfat hâline gelmek.

fosfatlı, [fosfat-lı] *sf.* **1.** (Birleşik, karışım için) içinde fosfat bulunan; fosfatla işlem görmüş. **2.** (Metal yüzey için) üzeri fosfatlı bileşikle kaplanmış.

fosfor, [Yun. phôs *(ışık)* + phoros *(taşıyan)* > Fr. phosphore] *is. kim.* **1.** Atom numarsı 15, atom ağırlığı 30,97 olan, balmumu kıvamında, yarı saydam, zehirli ametal element; sembolü, P. **2.** Eskiden karanlıkta ışık veren cisimlere verilen ad.

fosforışı, [fosfor+ışı] *is.* Bazı cisimlerin veya canlıların karanlıkta ışıldama özelliği; fosforesans.

fosforışıl, [fosfor+ışı-l] *sf.* Karanlıkta ışıldama özelliği olan; fosforesan.

fosforik, -ği [Fr. phosphorique] *sf. kim.* Beş değerli fosforun oksijenli bileşiklerine verilen ad. ⊞ **fosforik asit,** *kim. Cam görünümünde 60°C'de eriyen bileşiminde dört asit grubu bulunan* $H_4P_2O_7$ *formülündeki asit.*

fosforit¹, -di [Fr. phosphoride] *sf.* Birleşiminde fosfor bulunan; fosforlu.

fosforit², -ti [Fr. phosphorite] *is. min.* Doğal kalsiyum fosfat.

fosforlu, [fosfor-lu] *sf.* **1.** Birleşiminde fosfor bulunan. **2.** *gnşl.* Parlak ışıklı. **3.** *argo.* Gösterişli; parlak. ⊞ **fosforlu Cevriye,** *Aşırı süslü ve makyajlı kenar mahalle kadını.*

fosfos, [fos+fos] *{ağız} is.* Fısıltı. [DS]

fosfür, [Fr. phosphure] *is. kim.* Fosforun hidrojen veya metallerle meydana getirdiği birleşiklerin genel adı.

fosgen, [Fr. phosgène] *is. kim.* Klor ve karbon monoksidin güneş ışığında meydana getirdiği, renksiz, boğucu kokulu, 3.4 yoğunluğunda, 8°C'de yoğunlaşan zehirli bir gaz; kloro-karbonik asit; karbonil klorür; karbon oksiklorür.

fosi, [Fr. fosse *(çukur)*] *{ağız} is.* Bir şey dikmek için açılan çukur. [DS]

fosil, [Lat. fosilis *(bir çukurdan çıkarılan)* > Fr. fossile] *is.* ve *sf.* **1.** Jeolojik devirlerden birinde toprak altında kalarak taşlaşmış canlı kalıntısı veya izi. **2.** Düşünce yapısı bakımından çok geride kalmış kimse. **3.** Fosil hâlinde. **4.** *mecaz.* Modası geçmiş; eskimiş. ⊞ **fosil yakıt,** *Jeolojik devirlerden birinde toprak altında kalan canlılardan meydana gelmiş yakıt.*

fosilleşme, [fosil-le-ş-me] *is.* Fosil durumuna gelme; fosilleşmek eylemi.

fosilleşmek, [fosil-le-ş-mek] *dönşl. f. [-ir]* **1.** Fosil durumuna gelmek. **2.** *mecaz.* Köhneleşmek; eskimek; geçerliliğini yitirmek.

fosilleşmiş, [fosil-le-ş-miş] *sf.* Fosil durumuna gelmiş olan.

fosilleştirici, [fosil-le-ş-tir-ici] *sf.* (Mineraller için) fosilleşmeye yardım eden.

fosilli, [fosil-li] *sf.* İçinde fosil bulunan.

foskulak, -ğı [fos *(yans.)*+kulak] *{ağız} is. bot.* Çamlar arasında yetişen, üzerine basıldığında içinde bulunan siyah tozları püsküren bir tür mantar; şeytan mantarı; pos mantarı; fos mantarı, *(Lycoperdon coelatum, L. molle, L. perlatum).* [DS]

foslak, -ğı [fos *(yans.)* > fos-la-k] *{ağız} sf.* **1.** (Kişi için) gücü kalmamış; bitkin düşmüş. **2.** Üzerine gevşeklik çökmüş olan. [DS]

foslama, [fos *(yans.)* > fos-la-ma] *is.* Fos diye ses çıkarma; foslamak eylemi.

foslamak¹, [fos *(yans.)* > fos-la-mak] *gçsz. f. [-r] [-l(u)-yor]* **1.** Fos sesi çıkarmak. **2.** *{ağız}* (Lastik, top, balon vb. için) içindeki hava herhangi bir şekilde boşalmak; patlamak; sönmek. [DS] **3.** *argo.* Yapılan bir işin sonu boş çıkmak; sonu gelmemek;

sonuçsuz kalmak; kazanç umulan şeyi kayıpla kapatmak. **4.** İflas etmek. **5.** İddia sonunda yenilip utanmak.

foslamak², [fos-la-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(u)-yor]* **1.** Başı dönmek; sersemleşmek. **2.** Bir işi yapmaktan çabucak vazgeçmek; yılmak. [DS]

foslatma, [fos *(yans.)* > fos-la-t-ma] *is.* Fos sesi çıkartmak eylemi.

foslatmak, [fos *(yans.)* > fos-la-t-mak] *gçl. f. [-ır]* **1.** Fos sesi çıkartmak. **2.** *argo.* Birinin yanlışını, hilesini ortaya çıkararak mahcup etmek. **3.** *{ağız}* Patlıcanı sıcak külde pişirmek. [DS]

fossadak, -ğı [fos *(yans.)* > fos(s)-adak] *{ağız} zf.* (Boşalmak için) fos sesi çıkararak. [DS]

fosseptik, -ği [Fr. fosse séptique] *is.* → foseptik.

fossuk, -ğu [fos *(yans.)* > fos(s)-uk] *{ağız} sf.* **1.** (Meyve vb. için) içi boş; çürük. **2.** (Kadın için) şişman ve iri kalçalı. [DS]

fosturuk, -ğu [fos *(yans.)* > fos-tur-uk] *{ağız} sf.* (Kişi için) iyi ya da kötü olay ve durumlardan etkilenmeyen; olumlu ya da olumsuz tepki vermeyen; ne ölene ağlayan ne de doğana gülen. [DS]

fosucu, [fos-u-cu] *{ağız} sf.* (Kişi için) yüze gülüp arkadan konuşan; ikiyüzlü. [DS]

fosuk, -ğu [fos *(yans.)* > fos-uk / fos(s)-uk] *{ağız} sf.* **1.** (Kişi için) yapısına göre gücü olmayan; içi boş; kof. **2.** İçi boş; çürük. [DS]

fosul, [fos *(yans.)* > fos-ul] *is.* **1.** Üflemeyi, balon vb. şişirmeyi ya da havasını boşaltmayı, nefes vermeyi, yaş odun vb.nin yanmasını, fısıltılı bir sesle konuşmayı anlatan yansımalı gövde. **2.** *{ağız}* Fırınlanmış sebze ya da meyve. [DS] ⊡ **fosul fosul,** *{ağız} (Hareket ve iş için) kaygısızca yapılan.* [DS]

fosuldak, -ğı [fos *(yans.)* > fos-ul-da-k] *{ağız} sf.* (Giyecek eşyası vb. için) göze hoş gelmeyecek biçimde bol.

fosuldamak, [fos *(yans.)* > fos-ul-da-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-d(u)-yor]* Burnundan hızlı ve güçlü soluk alıp vermek; tosuldamak. [DS]

fosur, [fos *(yans.)* > fos-ur] *is.* **1.** Üflemeyi, balon vb. şişirmeyi ya da havasını boşaltmayı, nefes vermeyi, yaş odun vb.nin yanmasını, fısıltılı bir sesle konuşmayı anlatan yansımalı gövde. **2.** Nefesi dışarıya kuvvetlice verirken çıkan ses. **3.** *{ağız}* Eşcinsel erkek. [DS] ⊡ **fosur fosur,** *(Sigara vb. için) dumanını sesli bir şekilde savura savura.*

fosuradak, -ğı [fos *(yans.)* > fos-ur-adak] *{ağız} zf.* (Kapalı bir yerdeki hava vb. gazların boşalması için) foslama sesi çıkararak; fossadak. [DS]

fosuramak, [fos *(yans.)* > fos-ur-a-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-r(u)-yor]* Şişmek; kabarmak. [DS]

fosurdak, -ğı [fos *(yans.)* > fos-ur-da-k] *{ağız} sf.* **1.** (Yiyecek için) ağır olmayan; hafif. **2.** (Kişi için) burnu tıkalı olduğu için soluk alırken göğsünden körük gibi sesler çıkaran. [DS]

fosurdama, [fos *(yans.)* > fos-ur-da-ma] *is.* Fosurtu sesleri çıkarma.

fosurdamak, [fos *(yans.)* > fos-ur-da-mak] *gçl. f. [-r] [-d(u)-yor]* Nefesini dışarıya kuvvetlice vererek fosurtu çıkarmak.

fosurdatma, [fos *(yans.)* > fos-ur-da-t-ma] *is.* Fosurtu ile yapmak eylemi.

fosurdatmak, [fos *(yans.)* > fos-ur-da-t-mak] *gçl. f. [-ır]* (Sigara vb. için) dumanını çok ve gürültülü bir şekilde savurmak.

fosurtu, [fos *(yans.)* > fos-ur-tu] *is.* **1.** Tütün vb. içerken nefesi ve dumanı dışarı verirken çıkarılan ses. **2.** *argo.* Büyüklenme; çalım; kuruntu; kibir.

fosut, [fos *(yans.)* > fos-ut] *{ağız} sf.* Kulakları işitmeyen; sağır. [DS]

foş, [faş / fış / fiş / foş *(yans.)*] *is.* Basınç altındaki sıvıların gür bir şekilde dışarı boşalmasını veya dökülüşünü, bu tür sesler çıkararak konuşmayı, öfkelenmeyi, basınçlı kabarma ve büyüme hareketlerini anlatan kök. [Zülfikar] *foş-ur foşur, foş-ur-da-mak*

foşa, [? foşa] *(fo'şa) is.* Tombul fındık grubundan standart bir fındık çeşidi.

foşel, [? foşel] *{ağız} is.* Saçma ve kurşun atan bir tür ağızdan dolma tüfek. [DS]

foşur, [foş *(yans.)* > foş-ur] *is.* Basınç altındaki suyun birden boşalması sırasında çıkan ses. ⊡ **foşur foşur,** *Foşurtu sesleri çıkararak.*

foşurdamak, [foş *(yans.)* > foş-ur-da-mak] *gçsz. f. [-r] [-d(u)-yor]* **1.** Foşurtulu sesler çıkararak akmak. **2.** *{ağız}* (Hamur, yoğurt için) ekşiyip göz göz olmak. [DS] **3.** *{ağız}* Kızgınlık yüzünden burnundan soluyarak hoş olmayan sesler çıkarmak. [DS]

foşurtu, [foş *(yans.)* > foş-ur-tu] *is.* Foşurdayarak akan suyun çıkardığı ses.

fot, [? fot] *{ağız} is.* **1.** Çoban köpeklerinin boyunlarına takılan demir halka. **2.** *ünl.* Kavga sırasında araya girenlerin *"yeter, kesin"* anlamında söyledikleri söz. **3.** Değneklerle oynanan bir tür çocuk oyunu. [DS]

fota, [İt. fusto] *(fo'ta) is.* İçinde şarap yapılan bir tür fıçı.

fota, [Ar. fuṭa فوطه] *{ağız} is.* Hamam havlusu. [DS]

fotak, -ğı [? fotak] *{ağız} is.* Tavuk ve kuşların tepelerinde bulunan uzun ve gösterişli tüyler; sorguç. [DS]

fotal, [? fotal] *{ağız} is.* Denizin karaya çıkardığı odunlar. [DS]

fotanak, -ğı [Yun. votanákhi => fotanak] *{ağız} is. bot.* Kara lahanaya benzer, yuvarlak yapraklı ve yalnız çorbası yapılan bir sebze. [DS]

fotik, -ği [boduk / fotik] *{ağız} is.* Domuz yavrusu. [DS]

foto-, [Yun. phos / photos] *is. ön ek.* **1.** "Işık" anla-

mında ışık ve ışıkla ilgili terimlerin başına getirilen ek. **2.** *is.* Fotoğraf kelimesinin kısaltılmış şekli.

fotoakım, [Yun. photos + ak-ım] *is. fiz.* Fotoelektrik olayında elde edilen akım.

fotobaskı, [Yun. photos + T. bas-kı] *is.* Kumaş üzerine bozulmaz bir resim basma yöntemi.

fotobilim, [Yun. photos + T. bil-im] *is.* Fotoğrafın tarihini ve çeşitli alanlardaki etkilerini inceleyen bilim dalı; fotoğraf bilimi.

fotobiyoloji, [Fr. photobiologie] *is.* Işığın canlılar üzerindeki etkisini inceleyen bilim dalı.

fotodizgi, [Yun. photos + T. diz-gi] *is. matb.* Fotoğraf tekniklerinden yararlanılarak yapılan bir tür dizgi.

fotoelektrik, -ği [Fr. photoélectrique] *sf.* **1.** (Elektrik olayları için) ışık ışınımlarının etkisiyle meydana gelen. **2.** *is.* Işığın veya dalga boyu kısa elektromanyetik ışınımların etkisiyle elektron yayımına dayanan elektrik olayı.

fotofiniş, [İng. photofinish] *is.* Yarışçıların derecelerini kesin olarak ayırabilmek amacıyla varış noktasında çekilen resim.

fotofor, [Fr. photophore] *is.* **1.** *zool.* Geceleri ışık yayan canlılarda ışık organı. **2.** *fiz.* Topladığı ışığı belli bir doğrultuda gönderen optik alet.

fotoğraf, [Fr. photographe فوطوغراف] *is.* **1.** Görüntüyü ışığa duyarlı cam, film, kâğıt gibi bir yüzey üzerine özel bir makine yardımıyla tespit etme tekniği. **2.** Bu şekilde tespit edilmiş görüntü resmi. ☞ **fotoğraf albümü,** *Fotoğrafların bir araya toplandığı albüm.*|| **fotoğraf atölyesi,** *Fotoğraf çekilen ve basımı yapılan yer.*|| **fotoğraf çekmek,** *Fotoğraf makinesi yardımıyla görüntü tespit etmek.*|| **fotoğraf makinesi,** *Fotoğraf. çekme işleminde görüntüyü ışığa duyarlı yüzey üzerine tespit etmeye yarayan özel alet.*|| **fotoğrafını almak,** *Fotoğraf makinesi ile resmini çekmek.*

fotoğrafçı, [fotoğraf-çı] *is.* **1.** Fotoğraf çeken ve basan kişi. **2.** Fotoğrafçılığı meslek edinmiş kişi. **3.** Fotoğraf çekilen ve fotoğraf malzemeleri satılan yer.

fotoğrafçılık, -ğı [fotoğraf-çı-lık] *is.* **1.** Işık ve kimyasal maddeler yardımıyla, optik düzenekleri bulunan fotoğraf makineleri aracılığıyla elde edilen görüntüleri kâğıt, film veya cam üzerine tespit etme işi. **2.** Bu işle ilgili meslek.

fotoğrafhane, [Fr. photographe فوطوغراف + Far. -ḫāne خانه] *(fotoğrafha:ne) is.* Fotoğraf çekilen ve basımı yapılan yer; fotoğraf atölyesi.

fotoğraflama, [fotoğraf-la-ma] *is.* Fotoğrafla tespit etme eylemi.

fotoğraflamak, [fotoğraf-la-mak] *gçl. f. [-r] [-(ı)-yor]* Bir görüntüyü fotoğraf ile tespit etmek; resmini çekmek.

fotojen, [Fr. photogène] *sf. fiz.* Işık üreten.

fotojenik, -ği [Fr. photogénique] *sf.* **1.** *fiz.* Işığın bazı cisimler üzerine yaptığı kimyasal etki ile ilgili. **2.** Bu kimyasal etki yaratma özelliği. **3.** Fotoğraf kartını çok etkileyen. **4.** Fotoğrafta ve sinemada hoş bir etki bırakan yüz veya duruş.

fotokatot, -du [Fr. photocathode] *is.* Üzerine ışık ışınımları geldiğinde elektron yayan fotosel katot.

fotokimya, [Fr. photo + Ar. kimyā فوطوكيمياء] *(foto-kimya:) is.* Işık etkisiyle oluşan kimyasal değişmeleri inceleyen kimya dalı; ışıl kimya; fotoşimi.

fotokinezi, [Fr. photokinésie] *is. zool.* Bazı hayvanları karanlıkta iken ışık, büyük bir aydınlıkta iken karanlık aramaya yönelten dürtü.

fotokopi, [Fr. photocopie] *is.* **1.** Özel makinelerle bir yazı, resim veya şeklin kopyasını çıkarma tekniği. **2.** Bu şekilde meydana getirilmiş kopya belge.

fotokopici, [fotokopi-ci] *is.* Fotokopi işlerini yapan kimse.

fotolit, [Fr. photolyte] *is.* Işık etkisi ile ayrışabilen madde.

fotolitografi, [Fr. photolithographie] *is.* Taş veya maden üzerindeki örneklerin ışığa duyarlı katman yardımıyla basılması tekniği.

fotoloji, [Fr. photologie] *is.* Işığın canlı varlıklar, özellikle de ağaçlar üzerindeki etkilerini inceleyen bilim dalı.

fotolüminesans, [Fr. photoluminescence] *is.* Mor ötesi görünür veya kızıl ötesi ışımalardan kaynaklanan ışıltı; ışıl ışıldama.

fotomanyetik, -ği [Fr. photomagnetique] *sf.* Işık etkisiyle mıknatıslanma meydana getiren.

fotomekanik, -ği [Fr. photomécanique] *is.* Fotoğraftan baskı için klişe elde etme tekniklerinin tümü.

fotometre, [Fr. photomètre] *is. fiz.* **1.** Bir ışık kaynağının şiddetini veya enerjisini ölçmeye yarar alet; ışıkölçer. **2.** Bir ışık kaynağının belli uzaklıkta oluşturduğu aydınlığı ölçmeye yarar alet. **3.** Fotoğraf makinesindeki pozometre.

fotometri, [Fr. photométrie] *is. fiz.* Işık miktarının ölçülmesi, ışığın iletimi, yansıması, dağıtımı gibi olayları inceleyen fizik dalı.

fotomikrografi, [Fr. photomicrographie] *is.* Çıplak gözle görülemeyecek bir cismin büyütülmüş görüntüsünün resmi.

fotomodel, [Fr. photomodèle] *is.* Fotoğraf çekimi için modellik yapan kişi.

fotomontaj, [Fr. photomontage] *is.* **1.** Birbirini tamamlayan fotoğrafların özel optik aletler yardımıyla bir araya getirilip, birbirine bindirilmesi; böylece elde edilen yeni görüntü. **2.** Fotoğraf görüntülerinden elde edilen kolaj.

fotomorfoz, [Fr. photomorphose] *is. biy.* Canlı varlıkların birey oluş sırasında gelişimlerine ışığın yaptığı etki.

foton, [Fr. photon] *is.* Boşlukta 300.000. km hızla ilerleyerek bir mermi gibi yayılan ışık taneciği veya enerji kuantumu; ışık özü.

fotoplan, [Fr. photoplan] *is.* Bir arazi parçasının havadan art arda çekilen fotoğraflarını aynı ölçeğe göre birleştirerek elde edilen haritası.

fotopsi, [Fr. photopsie] *is. tıp.* Sağlam veya hasta gözde ışık olmadığı hâlde ışık varmış gibi beliren rahatsızlık.

fotorobot, [Fr. photo-robot] *is.* Tanıkların verdiği bilgilere göre çizilen suçlunun resmi.

fotoroman, [Fr. photoroman] *is.* **1.** Bir metin ile bir dizi fotoğraftan meydana gelen hikâye. **2.** Bu tür hikâye tekniği.

fotosel, [İng. fotocell] *is.* Fotoelektrik olayından yararlanarak yapılmış ışık etkisiyle elektrik akımı üreten düzenek.

fotosentez, [Fr. photosynthèse] *is. biy.* Yeşil bitkilerin ışık enerjisinden yararlanarak basit karbondioksit, su, nitrat gibi bileşiklerden protit, flüsit, lipit gibi karmaşık yapılı organik moleküller yapması; ışıl bireşim.

fotoseramik, -ği [Fr. photocéramique] *is.* Fotoğraf tekniği ile porselen üzerine yapılan süsleme işleri.

fotosfer, [Fr. photosphère] *is.* Güneş'in yoğun ışıklı ve görünen bölümünü oluşturan katman; ışık küre.

fotoskop, -bu [Fr. photoscope] *is.* Merceklerin uyumundaki değişiklikleri, onların yüzeylerindeki yansımalarla gözlemeye yarayan alet.

fotoşimi, [Fr. photochimie] *is.* Işık etkisiyle oluşan kimyasal değişmeleri inceleyen kimya dalı; ışıl kimya; fotokimya.

fototaksi, [Fr. phototaxie] *is. biy.* Yeşil bitkilerin ışık azlığı durumunda ışığı yeterli olarak alabilecekleri ortama yönelmeleri olayı; ışığa göçüm.

fototek, [Fr. photothèque] *is.* Fotoğraf belgeliği.

fototerapi, [Fr. photothérapie] *is.* Işık ışınlarıyla uygulanan tedavi yöntemi.

fototropizm, [Fr. phototropisme] *is. biy.* Yeşil bitkilerin ışık etkisi ile büyüme eğilimi; ışığa doğrulum; ışığa yönelim.

fottoz, [kutas > hotoz] *{ağız} is.* Kadınların başörtülerini tutturmak için bağladıkları üç parmak enindeki kumaş bağ. [DS]

fottuk, -ğu [fot *(yans.)* > fot-tuk] *{ağız} is.* İçi boş ağaçtan yapılan, su fışkırtan ya da başka bir şey fırlatan çocuk oyuncağı. [DS]

fotuk, -ğu [boduk / fotuk] *{ağız} is.* **1.** Ayı, domuz gibi yaban hayvanlarının yavrusu. **2.** Küçük çukur. [DS]

fotul, [fodul / fotul] *{ağız} sf.* **1.** (Kişi için) dik kafalı. **2.** Her işe burnunu sokan. [DS]

fovizm, [Fr. fauve *(vahşi hayvan)* > fauvisme] *is.* Gereğinden çok çiğ resimler kullanarak doğa resimleri yapma eğiliminde olan sanat akımı.

foya, [İt. foglio *(yaprak)*] *is.* **1.** Parlaklığını artırmak amacıyla bir elmas taşın altına konulan altın, gümüş veya bakır yaprak. **2.** Aldatma; hile. ⊡ **foyası meydana çıkmak,** *Birinin yaptığı hile, aldatma veya gerçek yüzü anlaşılmak.*

foylan, [Ar. felḥān] *{ağız} is.* Nadas. [DS]

foyraz, [Yun. voreas] *{ağız} is.* Kuzey rüzgârı; poyraz. [DS]

foyrazlı, [foyraz-lı] *{ağız} sf.* (Kişi için) kaba saba. [DS]

föltek, -ği [folt-a-k > fölt-e-k ?] *{ağız} sf.* Bol; geniş. [DS]

föltemek, [fölt-e-mek ?] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-t(ü)-yor]* Genişlemek. [DS]

fön, [Alm. fhön] *is.* Kuru ve sıcak havanın bir dağı aşarak vadiye çökmesi ile oluşan sıcak ve kuru rüzgâr. ⊡ **fön çekmek,** *Islak saça şekil verdikten sonra kuru hava üfleyerek kurutmak.* || **fön makinesi,** *Saç kurutma makinesi.*

för, [fer / fır / fir / för *(yans.)*] *is.* Hızla olduğu yerde dönmeyi, fırlatmayı, fırlanmayı, kaçıp kurtulmayı veya hızını kaybetmeyi anlatan kök. [Zülfikar] *för-ül förül*

fört, [fırt / fört *(yans.)*] *is.* Bir yerde sıkışan bir cismin birden fırlamasını, yerinden kopup fırlamasını anlatan kök. [Zülfikar] *fört-le-mek*

förtlemek, [fört-le-mek] *{ağız} gçsz. f. [-r [-l(i)-yor]* Fırlamak; pörtlemek. [DS]

förül, [för *(yans.)* > för-ül] *is.* Hızla olduğu yerde dönmeyi, fırlatmayı, fırlanmayı, kaçıp kurtulmayı veya hızını kaybetmeyi anlatan yansımalı gövde. ⊡ **förül förül,** *{ağız} (Rüzgârın esmesi için) uğultular yaparak.* [DS]

fös, [fas / fes / fıs / fis / fos / fös *(yans.)*] *is.* Üflemeyi, balon vb. şişirmeyi ya da havasını boşaltmayı, nefes vermeyi, yaş odun vb.nin yanmasını, fısıltılı bir sesle konuşmayı anlatan kök. [Zülfikar] *fös-ük, fös-ül fösül, fös-ür fösür*

fösük, -ğü [fös *(yans.)* > fös-ük] *{ağız} sf.* Dişsiz ya da dişsiz gibi konuşan. [DS]

fösül, [fös *(yans.)* > fös-ül] *is.* **1.** Üflemeyi, balon vb. şişirmeyi ya da havasını boşaltmayı, nefes vermeyi, yaş odun vb.nin yanmasını, fısıltılı bir sesle konuşmayı anlatan yansımalı gövde. **2.** *{ağız} is.* Külde pişirilmiş patlıcan; fosul. [DS] ⊡ **fösül fösül,** *{ağız} (Konuşmak için) fısıltı halinde.* [DS]

fösür, [fös *(yans.)* > fös-ür] *is.* Üflemeyi, balon vb. şişirmeyi ya da havasını boşaltmayı, nefes vermeyi, yaş odun vb.nin yanmasını, fısıltılı bir sesle konuşmayı anlatan yansımalı gövde. ⊡ **fösür fösür,** *{ağız} (Sigara, pipo vb. içmek için) aralıksız.* [DS]

fötr, [Fr. feutre *(keçe)*] *is.* **1.** Şapka, çanta vb. süs eşyası yapmakta kullanılan ince ve yumuşak keçe. **2.** *sf.* Bu keçeden imal edilmiş olan.

föy, [Lat. folium *(yaprak)* > Fr. feuille] *is.* **1.** Pulların

sergilenmesi için hazırlanmış üzeri kareli, düz karton levha. **2.** İçine belgelerin konulduğu şeffaf plastik kılıf. ☞ **föy çekmek,** *Bir kaydı özel sistemle sayfa üzerine geçirmek.*

Fr. [Fr. francium] *is. kısalt. kim.* Aktinyumdan elde edilen atom numarası 87, atom ağırlığı 233 olan radyoaktif, alkali metal bir element olan fransiyumun sembolü.

fragman, [Fr. fragment *(kırık şey)*] *(fragman) is. sin.* Gelecek programda yer alacak olan filmden gösterilen tanıtma parçaları; tanıtma filmi.

frajil, [Fr. fragile] *sf.* (Eşya için) kırılacak; kırılabilir.

frak, -ğı [Fr. frac / İng. frock] *(frak) is.* Resmî tören ve kabullerde erkeklerin giydiği, reveri ipekli, lastikotinden, belden dikişli, yandan uzun etekli, arkası yırtmaçlı siyah takım elbise.

fraksiyon, [Fr. fraction *(kesir)*] *(fraksiyon) is.* Bir parti veya sendika gibi toplumsal örgütlerde izlenen ana çizgiye ters düşen örgütlü gruplar.

frambuaz, [Fr. framboise] *(frambuaz) is. bot.* Ahududu.

francala, [İt. frangiella / francella *(küçük Fransız)*] *(fra'ncala) is.* Kepeksiz, düşük randımanlı has undan yapılan uzun ekmek.

francalacı, [francala-cı] *(francalacı) is.* Francala üreten fırın veya ekmekçi.

francalacılık, -ğı [francala-cı-lık] *(francalacılık) is.* Francala ekmeği üretme işi.

francalalık, -ğı [francala-lık] *(francalalık) sf.* Francala üretmeye uygun, kepeksiz, düşük randımanlı un.

frank, -gı [Lat. francorum rex > Fr. franc] *(frank) is.* Fransa ve İsviçre, Belçika ve Lüksemburg'un para birimi; kısaltması: F.

frankofon, [Fr. francophone] *sf.* Fransızca konuşan.

Fransız, [İt. Fransès > Fr. francese] *(fransız) is.* **1.** Fransa halkından ve o soydan olan. **2.** Fransa ile ilgili. **3.** Fransız halkıyla ilgili olan. **4.** *sf. argo.* (Bir konu için) bilgisi olmayan. **5.** *argo.* İlgisiz; ilgi göstermeyen.

Fransızca, [fransız-ca] *(fra'nsızca) is.* **1.** Roman dilleri ailesinden Fransız halkının konuştuğu dil. **2.** Fransa'da ve onun medeniyetini benimsemiş olan ülkelerden Kanada, Belçika ve İsviçre'de konuşulan dil. **3.** *sf.* Fransız dilinde yazılmış olan. **4.** *zf.* Bir Fransız'a yakışır biçimde.

Fransızlaşma, [fransız-la-ş-ma] *(fransızlaşma) is.* Fransız olma durumu ve eylemi.

Fransızlaşmak, [fransız-la-ş-mak] *(fransızlaşmak) dönşl. f. [-ır]* **1.** Fransız olmak. **2.** Fransız kültür ve medeniyetin benimsemek; kendini Fransız olarak hissetmek.

Fransızlık, -ğı [fransız-lık] *(fransızlık) is.* Fransız olma durumu; Fansızlara özgü tutum ve davranış.

fransiyum, [Fr. francium] *(fransiyum) is. kim.* Aktinyumdan elde edilen atom numarası 87, atom ağırlığı 233 olan radyoaktif, alkali metal bir element; sembolü: Fr.

fransola, [Lat. solanacea ?] *(fransola) {ağız} is.* Güzel kokulu, beyaz renkli ve boru gibi çiçek açan otsu bir bitki; tatula; cin otu, *(Datura).* [DS]

frapan, [Fr. frappant] *(frapan) sf.* **1.** Görme duyusu üzerinde güçlü bir etki bırakan; göze çarpan; alımlı; çarpıcı. **2.** *zf.* Göze çarpacak, dikkat çekecek biçimde.

frek, -ği [Fr. franc / Far. fireng] *(frek) {ağız} is.* Domates. [DS]

frekans, [Fr. fréquence *(sıklık)*] *(frekans) is.* **1.** Sık sık meydana gelen şeyin sayıca niceliği. **2.** (Işık, ses vb. dalgaları için) birim zamanda meydana gelen salınım sayısı. **3.** *istk.* Belli bir olaylar tipi için yapılan gözlem sayısı.

frekansölçer, [Fr. fréquance + T. ölç-er] *(frekansölçer) is.* Salınımlı bir elektrik olayının frekansını ölçen alet.

freklemek, [frek-le-mek] *(freklemek) {ağız} gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* Kilitlemek; kapatmak. [DS]

fren, [Lat. frenum *(engel)* > Fr. frein] *(fren) is.* **1.** Durduran, alıkoyan şey; engel. **2.** Hareket halindeki mekanik bir sistemi veya aracı yavaşlatmak, durdurmak veya yerinde tespit etmek için kullanılan düzenek. **3.** Bu tür düzeneğe ait kumanda pedalı. **4.** *as.* Topların geri tepmesini önleyen düzenek. ☞ **frenleri boşaltmak,** *argo. (Bir çıkar veya güzellik karşısında) kendine hâkim olamamak.*|| **fren tutmamak,** *Fren görevini yerine getirememek.*|| **fren yapmak,** *Fren düzeneğini kullanarak aracı yavaşlatmak veya durdurmak.*

frenci, [firen-ci] *(frenci) is.* **1.** Demir yolu sapağında yol boyundaki frenlere kumanda eden kişi. **2.** Bir katarın el frenlerini kullanmakla görevli kişi. **3.** Fren arızalarını gideren usta.

frengi[1], [Fr. frenc => freng + Ar. -ī فرنگی] *(frengi:)* **1.** Frenklerle ilgili; Frenklere ait; Avrupalı. **2.** *tıp.* Cinsel ilişki veya doğuştan geçen, bir spiroket olan *treponema pullidum*'un yol açtığı bulaşıcı hastalık.

frengi[2], [Far. fireng + Ar. -ī فرنگی] *(frengi) {ağız} is.* **1.** Kilit. **2.** Kilidin zemberek kısmı. **3.** Yapılarda direklerin arasına eğik olarak çakılan direk. **4.** Büyük anahtar. [DS]

frengi[3], [İt. veringola] *(frengi) is. dnz.* Güvertelerde suyun dışarı akması için bordada açılan delik.

frengili, [frengi-li] *(frengili) sf. tıp.* Frengi hastalığına yakalanmış kimse veya bu hastalığın mikroplarını taşıyan.

Frengistan, [Fr. franc + Far. -istān فرنگستان] *(frengista:n) is.* Avrupa.

Frenk, [Fr. franc / Far. firenk فرنك] *(frenk) is.* **1.** Anglosakson, Germen ve Latin ırklarının herhangi birinden olan kimse. **2.** Fransız; Avrupalı. **3.** Avrupalılara, Avrupa'ya ait. ⊡ **Frenk altını,** *Avrupalılara ait altın para.*|| **Frenk asması,** *bot. Yabani asmaya benzer, sonbaharda yaprakları güzel bir renk alan bir tür sarmaşık, (Ampelopsis).*|| **Frenk çileği,** *bot. İri, kırmızı ve düzgün fakat kokusuz meyveler veren bir tür çilek.*|| **Frenk elması,** *{ağız} Domates.* [DS]|| **Frenk gömleği,** *Yakalı ve uzun kollu erkek gömleği.*|| **Frenk göreği,** *{ağız} Büyük anahtar.* [DS]|| **Frenk inciri,** *bot. Kaktüsgillerden düz ve yassı yapraksı eklemli gövdeli, meyveleri yenilebilen, pek çok türü bulunan bir bitki; Hint inciri; kaynana dili; firavun inciri, (Ficus sycomorus).*|| **Frenk lahanası,** *bot. Ceviz büyüklüğünde bir tür lahana; Brüksel lahanası.*|| **Frenk maydanozu,** *Bütün kısımları kokulu, boyu 50 cm'yi bulan ince yapılı bir yıllık otsu bitki, (Anthriscus cerefolium).*|| **Frenk menekşesi,** *bot. Eflatun, beyaz veya pembe hoş kokulu çiçekler açan otsu bitki, (Hesperis).*|| **Frenk-meşrep,** *Avrupalılar gibi yaşayan veya onların yaşam tarzını taklit eden.*|| **Frenk ocağı,** *{ağız} Maltız.* [DS]|| **Frenk patlıcanı,** *{ağız} Domates.* [DS]|| **Frenk sakalı,** *Yukarıları kısa, çene kısmı uzun bırakılan sakal; keçi sakalı.*|| **Frenk üzümü,** *bot. Taşkırangillerden bir buçuk metre kadar boylanabilen, küçük yapraklı, sarı, kırmızı, mor renkli meyveleri şurup yapmakta kullanılan çalılar; Bektaşi üzümü, (Ribes rubrum).*|| **Frenk yakısı,** *Yara üzerine yapıştırılan ilaçlı bant; plaster.*|| **Frenk zahmeti,** *Bel soğukluğu.*

Frenkçe, [frenk-çe] *(fre'nkçe) is.* Avrupa dili; özellikle Fransızca.

Frenkhane, [Fr. franc + Far. -ḫāne فرنكخانه] *(frenkha:ne) is.* Yabancıların kiraladıkları ev; Avrupalıların kaldıkları misafirhane.

Frenkleşme, [frenk-le-ş-me] *(frenkleşme) is.* Avrupalı gibi olma; Frenkleşmek eylemi.

Frenkleşmek, [frenk-le-ş-mek] *(frenkleşmek) dönşl. f. [-ir]* Avrupa kültür ve yaşayışını benimseyip onlar gibi yaşamak; Avrupalılaşmak.

frenleme, [fren-le-me] *(frenleme) is.* Hareket halindeki bir aracı durdurmak veya hızını yavaşlatmak için ters yönde kuvvet uygulama eylemi.

frenlemek, [fren-le-mek] *(frenlemek) gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* **1.** Hareket halindeki bir aracı durdurmak veya hızını yavaşlatmak için ters yönde kuvvet uygulamak. **2.** *mecaz.* Herhangi bir işte gidişe engel olmak. **3.** Kendi duygu, istek ve davranışlarındaki aşırılığa engel olmak.

frenlenme, [fren-le-n-me] *(frenlenme) is.* Yavaşlatılma veya hareketi engellenme durumu.

frenlenmek, [fren-le-n-mek] *(frenlenmek) edil. f. [-ir]* **1.** (Hareket halindeki bir araç ve makine için) durdurulmak veya hızını yavaşlatmak için ters yönde kuvvet uygulanmak. **2.** *mecaz.* (Herhangi bir iş için) gidişe engel olunmak. **3.** (Duygu, istek ve davranışlar için) aşırılığa engel olunmak.

frenleyici, [fren-le-y-ici] *(frenleyici) sf.* **1.** İlerlemeye, gelişmeye, hızlanmaya engel olan. **2.** Aşırı istek ve davranışları engelleyen. **3.** Bazı organların çalışmasını engelleyen.

frenoloji, [Fr. phrénologie] *(frenoloji) is.* Kafatasının dış yapısına bakarak insanın karakterini ve zihnî yeteneklerini inceleyen bilim.

frer, [Fr. frère] *is.* **1.** Erkek kardeş. **2.** Katolik tarikatı mensubu; keşiş.

fresk, [İt. fresco > Fr. fresque] *(fresk) is.* **1.** Yeni sıvanmış bir duvar üzerine kireç içinde eritilmiş madenî boyalarla resim yapma sanatı. **2.** Bu şekilde yapılmış resim; duvar resmi.

freskçi, [fresk-çi] *(freskçi) is.* Fresk yapan usta; duvar ressamı.

freze, [Fr. fraiser] *(freze) is.* **1.** Bir eksen etrafında düzenli bir şekilde sıralanmış kesici ağızları olan dönel kesici takım. **2.** Frezeleme işi yapan takım tezgâhı. **3.** Kuyu açmakta kullanılan alet. **4.** Marangozlukta yüzeylere lamba, kiriş, kanal, pah açmakta veya oyma işlerinde kullanılan işleme makinesi. **5.** Ayakkabıcılıkta ayakkabı topuklarını frezelemeye yarar makine. ⊡ **freze tezgâhı,** *Metal bir parçayı frezelemeye yarar takım tezgâhı.*

frezeci, [freze-ci] *(frezeci) is.* Teknik resme veya modele uygun olarak bir parçayı takım tezgâhında yapabilen usta.

frezeleme, [freze-le-me] *(frezeleme) is.* **1.** Bir metal parçayı freze tezgâhında işleme. **2.** Ahşap bir parçaya çeşitli profilde bıçaklar kullanarak frezede biçim verme. **3.** Ayakkabı taban veya topuğunu frezede parlatma.

frezelemek, [freze-le-mek] *(frezelemek) gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* **1.** Freze tezgâhında bir metal parçayı işlemek. **2.** Çeşitli profilde bıçaklar kullanarak ahşap bir parçaya frezede biçim vermek. **3.** Ayakkabı taban veya topuğunu frezede parlatmak.

fribort, -du [İng. free board] *(fribort) is. dnz.* Bir teknenin su yüzeyinden yukarıda kalan bölümü.

frigo, [Fr. frigo] *(fri'go) is.* **1.** Dondurulmuş krema. **2.** *sf. argo.* Sevimsiz; soğuk.

frigori, [Fr. frigorie] *(frigori) is. fiz.* **1.** Bir maddenin kaybettiği ısı miktarı birimi. **2.** 15°C'deki bir klogram suyun sıcaklığını 1°C'a indirmek için sudan alınması gereken ısı miktarı; sembolü: fg.

frigorifik, -ği [Fr. frigorifique] *(frigorifik) sf.* Soğutma özelliği taşıyan; soğutucu.

frijider, [Fr. frigidaire *(firma adı)*] *(frijider) is.* Buzdolabı; soğutucu.

frijidite, [Fr. frigidité] *(frijidite) is. tıp.* Cinsel soğukluk.

frijit, -di [Fr. frigide] *(f́rijit) sf.* **1.** Soğuk. **2.** Cinsel açıdan isteksiz.

frik, -ği [? frik] *(f́rik) {ağız} is.* Tiftik. [DS]

frikik, -ği [İng. free *(serbest)* + kick *(tekme)*] *(f́rikik) is.* **1.** Serbest vuruş. **2.** *spor.* Futbolda serbest vuruş. **3.** *argo.* Eteğin hafifçe açılması ile bacakların görünmesi. ⊡ **frikik vermek,** *argo. Edebe aykırı bir şekilde bacakları açıp göstermek.*|| **frikik yakalamak,** *argo. Etek altından açık bacak görmek.*

friksiyon, [Fr. friction] *(f́riksiyon) is.* **1.** Vücudu veya bir bölümünü ovma; ovuşturma. **2.** *gnşl.* Berberde başın losyonla ovularak yıkanması. ⊡ **friksiyon pres,** *İki dişi kalıp arasına yerleştirilmiş parçanın malzeme kalınlığından taşırma yapmak suretiyle kabartma yapmaya yarayan makine.*

frisa, [Yun. phrissa] *(f́ri'sa) is.* Kurutulmuş ringa balığı.

frişka, [İt. fresca] *(f́ri'şka) is. dnz.* Yelkenleri camadana vurmaksızın kullanmaya elverişli, hızı 5-12 m/sn olan hafif rüzgâr.

frişti, [Soğd. frişti / brişti] *(f́rişti) {eT} is.* Elçi; melek; ferişte. [Gabain]

fritöz, [Fr. fritteuse] *(f́ritö:z) is.* Patates vb. yiyecekleri yağda kızartmak için kullanılan, çıkarılabilen süzgeçli tencere.

friz, [Fr. frise] *(f́riz) is.* **1.** *mim.* Taban kirişi ile tavan arasındaki saçaklık bölümü. **2.** *tiy.* Ön sıralarda oturanların tavanı görmelerini engelleyen tavandan inerek sahnenin üst kısmını boydan boya örten kısa perde.

frizbi, [İng. frisbee disc] *(f́ri'zbi) is.* **1.** Kenarları yuvarlatılmış çember şeklinde plastik kapak. **2.** Bu aleti atıp tutmak suretiyle oynanan oyun.

fruko, [Fr. fruco *(bir içecek markası)*] *is. argo.* Toplum polisi *(1968'den sonra).*

früktoz, [Fr. fructose] *(f́rü'ktoz) is. kim.* Kimyasal formülü $C_6H_{12}O_6$ olan keton ve hidroksil grupları içeren monosakkarit; meyve şekeri; levüloz.

fu, [Çin. fu] *is.* Mistik duygu ve düşünceleri işleyen, kesik bir ritmi bulunan geleneksel Çin şiiri.

fuad, [Ar. fu'ād فؤاد] *(fua:d) {OsT} is.* → fuat. ⊡ **fuād-ı mi'de,** *{OsT} anat. Midenin girişi; mide ağzı.*

fuadi, [Ar. fu'ādī فؤادى] *(fua:di:) {OsT} sf.* Gönülle ilgili.

fuak, -ğı [Ar. fu'āḳ فؤاق] *(fua:k) {OsT} is.* **1.** Hıçkırık. **2.** Can çekişme. **3.** Midenin çekilip toplanması.

fuala, [Ar. fā'il > fu'alā فعلا] *(fualâ:) {OsT} is.* Eyleyenler; failler; işlemiş, yapmış olanlar.

fuar, [Fr. foire] *is.* Belli zamanlarda, belli yerlerde mal sergilemek için açılan büyük pazar; panayır.

fuarcı, [fuar-cı] *is.* Fuar işleriyle uğraşan kimse.

fuarcılık, -ğı [fuar-cı-lık] *is.* Fuar düzenleme işi.

fuat, [Ar. fu'ād فؤاد] *(fua:t) {OsT} is.* **1.** Yürek; kalp. **2.** Gönül. **3.** Düşünce.

fuaye, [Fr. foyer] *(fuaye) is.***1.** Ocak; aile ocağı. **2.** *tiy.* Gösteri yerlerinde veya tiyatrolarda seyircilerin dinlendiği yer.

fudak, -ğı [? fudak] *{ağız} is.* Sıpa. [DS]

fudala, [Ar. fāḏıl > fuḏalā' فضلاء] *(fudala:) {OsT} is.* Erdemliler; fazıllar.

fuel-oil, [İng. fuel-oil] *(İng. söylenişi: f.'yul-oyl) is.* Petrolden elde edilen oldukça koyu kıvamlı, kalorifer yakıtı olarak kullanılan sıvı bir türev.

fuete, [Fr. fouetté] *is.* **1.** Bilardo topuna yapılan sert vuruş. **2.** Balerinlerin yaptığı kendi ekseni üzerinde durmaksızın dönme şeklindeki dinamik hareket.

fufu, [Çoc. d. fu+fu] *{ağız} is.* Yara; bere. [DS]

fufudi, [fufu-di] *{ağız} is.* Ergenlik sivilcesi. [DS]

fufuli, [fufu-li] *{ağız} is.* Ergenlik sivilcesi. [DS]

fuga[1], [Alm. fuge] *is.* **1.** Eklem. **2.** Derz.

fuga[2], [Lat. fuga *(kaçış)* > Fr. fugue] *is. müz.* Müzikte bir form.

fuğm, [? fuğm] *{ağız} is.* Üstü kapalı at arabası. [DS]

fuhş, [Ar. fuḥş فحش] *{OsT} is.* **1.** Sınırı aşma; taşkınlık. **2.** Namus dışı davranış; zina. **3.** Kötülük. **4.** Edepsizlik. ⊡ **fuhş-hāne,** *{OsT} Genelev.*

fuhşiyat, [Ar. fuḥşiyyāt فحشيات] *(fuhşiya:t) {OsT} is.* **1.** Taşkınlıklar; azgınlıklar. **2.** Evlilik dışı cinsel ilişkiler.

fuhul, -lü [Ar. faḥl > fuḥl >fuḥūl فحول] *(fuhu:l) {OsT} is.* **1.** Benzerlerinden üstün olanlar. **2.** İleri gelenler. **3.** Aygırlar. **4.** Erkekler. **5.** Hadis rivayetleri ile beyitleri çok iyi anlatan kimseler. ⊡ **fuhūl-i muhaddisîn,** *{OsT} Hadis bilimi ile uğraşanların en ileri gelenleri.*|| **fuhūl-i müfessirîn,** *{OsT} Tefsircilerin ileri gelenleri.*|| **fuhūl-i şuarā,** *{OsT} Şairlerin en değerlileri.*|| **fuhūl-i ulemâ,** *{OsT} Bilginlerin en değerlileri.*

fuhum, [Ar. fehm > fuhūm فهوم] *(fuhu:m) {OsT} is.* Anlayışlar.

fuhuş, -hşu [Ar. fuḥş فحش] *is.* **1.** Aşırı davranış; haddini aşma; iş ve sözde taşkınlık; azgınlık. **2.** Yasal evlilik dışında başkaları ile cinsel ilişkide bulunma. **3.** Maddî çıkar karşılığı başkalarıyla cinsel ilişkide bulunma.

fujer, [Fr. fougère] *is. bot.* Eğrelti otu; aşk merdiveni.

fuka, [? fuka] *{ağız} is.* Kibrit. [DS]

fukaha, [Ar. fıḳh > faḳīh > fuḳahā' فقهاء] *(fukaha:) {OsT} is.* İslam hukukçuları; din bilginleri. ⊡ **fukahā-i hanefiye,** *{OsT} isl. Hanefî mezhebinin din bilginleri.*|| **fukahā-i şāfiiye,** *{OsT} isl. Şafiî mezhebinin din bilginleri.*

fukara, [Ar. faḳr > faḳīr > fıḳarā' / fuḳarā' فقراء] *(fu-kara:) {OsT} sf.* **1.** Yoksullar; fakirler; yoksul. **2.** Acınacak hâlde olan; zavallı. **3.** Derviş. ☞ **fukara babası,** *Yoksullara yardım eden kimse.*|| **... fukarası,** *(O şey)...den yoksun.*|| **fukara-yı sâbirîn,** *{OsT} Sabreden yoksullar; kimseye avuç açmayan yoksullar.*

fukaralık, -ğı [fukara-lık] *(fukara:lık) is.* Yoksul olma durumu; yoksulluk.

fukus, [Lat. fucus] *is.* Gelgit olayının yoğun olduğu kayalarla kaplı kıyılarda yetişen esmer su yosunu, *(Fucus vesiculosus).*

ful[1], -lü [Ar. fūl فول] *(fu:l) {OsT} is. bot.* Bakla. ☞ **fûl-i Mısrî,** *Nohuda benzer küçük taneli bir tür deve yemi, (Philladelphus coronarius).*

ful[2], -lü [Far. fūl فول] *(fu:l) {OsT} is. bot.* **1.** Taşkırangillerden, birçok türleri bulunan keskin kokulu ve katmerli beyaz çiçekler açan bir ağaççık, *(Casmin sambac / philadelphus).* **2.** Küçük taneli bir bakla çeşidi.

ful[3], [İng. full] *sf.* **1.** Dolu; tam; bütün; eksiksiz. **2.** *is.* Pokerde bir oyuncunun eline aynı çeşit üç ve yine aynı çeşit çift kâğıdın bir arada gelmesi.

fulad, [Ar. fūlād فولاد] *(fu:la:d) {OsT} is.* Çelik.

fular, [Fr. foulard] *(fulâr) is.* **1.** İpek veya yarı ipek ince bir tür kumaş. **2.** Bir tür erkek boyun atkısı. **3.** Kadınların baş veya boyunlarına sardıkları, oldukça büyük kare veya dikdörtgen kumaş parçası. **4.** *argo.* Cinsiyet değiştirmiş erkek ile kadın arasındaki cinsel ilişki.

fule[1], [Fr. fouleé] *is.* **1.** *spor.* Atletin veya atın yarış esnasında; özellikle varış noktasında attığı adımların her biri. **2.** Adım uzunluğu; adım aralığı. **3.** *{ağız}* Sabanın kulaklarını açık tutmak için aralarına konulan ağaç kazık. [DS]

fule[2], [İng. full] *{ağız} sf.* → ful[2]. [DS] ☞ **fule yapmak,** *{ağız} Harhangi bir şeyi ağzına kadar doldurmak.* [DS]

fulka, [İt. feluca] *{ağız} is.* Vapur ya da yelkenli gemilerin kayıkları. [DS]

full-time, [İng. full-time] *(fu'ltaym) is.* Tam gün; bütün gün.

fuluş, [? fuluş] *{ağız} sf.* Yaramaz. [DS]

fulya, [İt. Puglia *(İtalya'da bir kent)*] *(fu'lya) is. bot.* Nergisgillerden bahçelerde süs bitkisi olarak yetiştirilen, yaprakları hasırotu yaprağını andırır, kokusu keskin, sarı çiçekli bir soğanlı bitki; zerrin; nergis; sarı soğan çiçeği, *(Narcissus jonquilla).* ☞ **fulya balığı,** *zool. Kıyılarda yumuşak ve çamurlu sularda yaşayan, göğüs yüzgeçleri yanlara doğru çok geniş açılan, ince uzun kuyruklu, dişleri çok düzgün sıralı, kabuklu yumuşakçalarla beslenen bir tür balık, (Myliobatis aquila).*|| **fulya balığıgiller,** *Yassı vücutlu, sivri ve uzun kuyruklarında bir veya daha çok zehirli diken bulunan hipotremata takımından kıkırdaklı balık familyası, (Myliobatidae).*|| **fulya şurubu,** *Fulya yapraklarının yalnız beyaz kısımlarından yapılan şurup.*

fum, [Ar. fūm فوم] *(fu:m) is.* Sarımsak.

fund, [? fund] *{ağız} is.* Tarla kenarlarındaki tümseklik. [DS]

funda[1], [Yun. phounta *(püskül)*] *(fu'nda) is. bot.* Kurak yerlerde yetişen pek çok türü bulunan, püskül gibi sarkan pembe veya mor çiçekli, kök kısımları odunsu ağaççık; süpürge otu; püren., *(Erica cinerea)* ☞ **funda sıçanı,** *Güney Amerika'ya özgü kemirgen bir hayvan, (Octodon degus).*|| **funda tavuğu,** *Avustralya'da yaşayan siyah tüylü, boynu kısmen çıplak ve göz alıcı renkte, kuluçkaya yatmayan iri bir kuş, (Catheterus lathami).*

funda[2], [Lat. fundus > İt. fondo] *(fu'nda) is.* **1.** Dip; zemin. **2.** Ormandaki ağaçların dibinde oluşmuş humuslu toprak. ☞ **funda toprağı,** *Çeşitli oranda kum ve kök, yaprak gövde çürüklerinden meydana gelmiş organik maddeler içeren asit tepkimeli gübre.*

fundagiller, [funda-gil-ler] *is. bot.* Fundalar takımından, bayağı funda, azelya, yaban mersini, koca yemiş gibi çoğu zaman yeşil iki bin dolayında çalı ve ağaççığı içine alan familya, *(Ericaceae).*

fundalar, [funda-lar] *is. bot.* Fundagilleri ve onlara benzeyen daha pek çok bitkiyi içine alan takım, *(Ericales).*

fundalık, -ğı [funda-lık] *is.* **1.** Fundalarla kaplı olan arazi. **2.** Çam ormanlarının alt tabakasını oluşturan ağaççıklar topluluğu.

fundamentalist, [İng. fundamentalist] *(İng. söylenişi: fandımentılist) sf.* Fundamentalizmle ilgili olan; fundamentalizme katılmış olan.

fundamentalizm, [İng. fundamentalism] *(İng. söylenişi: fandımentılizm) is.* Birinci Dünya Savaşı sırasında ABD'de ortaya çıkmış bulunan Protestan kaynaklı, İncil'in bilimsel ve tarihî hiçbir yorumunu kabul etmeyerek sadece metin anlamını esas alan, türlerin evrimini reddeden bir dinî akım.

funduk, [Ar. funduḳ فندق] *{OsT} is.* **1.** Fındık. *{ağız} (aynı)* [DS] **2.** Konuk evi; misafirhane; han.

fungal, -li [Lat. fungus *(mantar)* > fungal] *sf.* Mantara ilişkin.

fungusit, -di [İng. fungicide] *sf. tıp.* Mantar öldüren.

funya, [İt. fogna] *(fu'nya) is. as.* **1.** Barut ve benzeri patlayıcıları ateşlemek için kullanılan kapsül. **2.** Topu ateşlemek için falya deliğine konulan aracın adı.

fura, [Ar. ṭurre] *{ağız} is.* Bahçe kapılarının üstüne yağmurdan korunması için balık sırtı dizilen tahtalardan yapılma örtü. [DS]

furağ, [Far. furāğ فراغ] *(fura:ğ) {OsT} is.* **1.** Işık. **2.** Parıltı.

furat, [Ar. furāt فرات] *(fura:t) {OsT} is.* Suyun tatlılığı.

furçak, -ğı [burçak > furçak] *{ağız}* *is.* Burçak. [DS]

furda, [Far. hürde] *{ağız}* *is.* **1.** Ekmek kırıntısı. **2.** Küçük incir. [DS]

furdala, [fır+dolayı] *{ağız}* *is.* Kenar. [DS]

furfula, [? furfula] *{ağız}* *is.* Fırında kurutulmuş meyvelerden yapılan hoşaf. [DS]

furgon, [Fr. fourgon / Rus. furgón] *is.* Eşya taşımak için yolcu katarına eklenen kapalı vagon.

furhan, [Çin. biuet *(Buda)* + kan *(imparator)* > burkan] *{eT}* *is.* Put. [DLT] ⊡ **furhan evi,** *{eT} Put evi; puthane.* [DLT]

furkan, [Ar. farḳ > furḳān فرقان] *(furka:n)* *{OsT}* *is.* **1.** İyi ile kötüyü, doğru ile doğru olmayanı, hak ile bâtılı birbirinden ayıran kanıt. **2.** Hak ve bâtıl olarak nitelendirilen durumları kesin olarak belirtmesi dolayısıyla Kur'an'a verilen isim. ⊡ **furkan günü,** *Bedir Savaşı'nın yapıldığı gün.*|| **Furkan Suresi,** *Kur'ân'ın yetmiş yedi ayetlik 25. suresi.*

furkani, [Ar. furḳānī فرقانى] *(furka:ni:)* *{OsT}* *sf.* Kur'ân ile ilgili.

furlayan, [fır-la-mak > fur-la-y-an] *{ağız}* *is.* Çekirge. [DS]

furma, [Ar. hurmā] *{ağız}* *is.* Hurma. [DS]

furmak, [vur-mak] *{ağız}* *gçl. f.* *[-ur]* Vurmak. [DS]

furmaşlık, -ğı [? furmaş-lık] *{ağız}* *is.* **1.** Pamuk ipliği. **2.** Çuval dokunan kalın iplik. [DS]

furnas, [? furnas] *{ağız}* *is.* Bir çeşit kurbağa. [DS]

furnisto, [Yun. furnistos] *sf.* Fırınlanmış.

furnoz, [? furnoz] *{ağız}* *is.* Akrep. [DS]

fursat, [Ar. furṣāt فرصات] *(fursa:t)* *{OsT}* *is.* **1.** Fırsat. *{eAT} (aynı)* **2.** Nöbet. ⊡ **fursāt-bîn,** *{OsT} Fırsat kollayan; fırsatçı.*|| **fursāt-cū,** *{OsT} Fırsat arayan; fırsatçı.*|| **fursāt-yāb,** *{OsT} Eline fırsat geçen; fırsat bulan.*

furş, [Fr. fourche] *is.* Bisikletin çatalı.

furtuna, [İt. fortuna] *(furtu'na)* *{ağız}* *is.* Fırtına. [DS] ⊡ **furtuna yelkeni,** *{OsT} Küçük yelken (17. yy).*

furuç, -cu [? furuç / furunç] *{ağız}* *is.* Fırında kurutulmuş armut. [DS]

furude, [Far. furūde فروده] *(furu:de)* *{OsT}* *is.* **1.** Cimrilik. **2.** Alçaklık. **3.** *sf.* Cimri; alçak. **4.** Kavrulmuş; kebap olmuş.

furun, [Yun. phurnos > furun] *{ağız}* *is.* Fırın. [DS] ⊡ **furun gurusu,** *{ağız} Fırında kurutulmuş mısır.* [DS]

furunç, -cu [? furunç / furuç] *{ağız}* *is.* Fırında kurutulmuş armut. [DS]

furuş, [? furuş] *{ağız}* *is.* Çok olgunlaşmaktan dolayı üzeri buruşmuş incir. [DS]

furūz, [Ar. farż > furūż فروض] *(fūru:z)* *{OsT}* *is.* Farzlar.

furya, [İt. furia] *(fu'rya)* *is.* **1.** Kudurma; çılgınlık; gazap. **2.** Bir şeyin olağandan daha bol olma durumu.

fus, [? fus] *{ağız}* *sf.* Ekşi. [DS]

fusa, [Ar. ġuṣṣa غصه => fusa / husa] *{ağız}* *is.* Tasa; üzüntü; sıkıntı. [DS]

fusaha, [Ar. faṣīḥ > fuṣaḥā' فصحاء] *(fusaha:)* *{OsT}* *is.* Düzgün, açık, anlaşılır ve güzel konuşanlar; uz dilliler; fasih kimseler.

fuseys, [Ar. fuṣayṣ فصيص] *{OsT}* *is.* *anat.* Kulak memesi.

fuska[1], [Yun. fouska *(kabarcık)* [EREN]] *{ağız}* *is.* Ciltte oluşan yanık kabarcığı. [DS]

fuska[2], [? fuska] *{ağız}* *is.* Böğürtlen. [DS]

fuskul, [? fuskul] *{ağız}* *is.* Sebze ve meyvelerin ince kabuğu. [DS]

fustuk, -ğu [Ar. fustuḳ فستق] *{eAT}* *{OsT}* *is.* Fıstık.

fustuki, [Ar. fustuḳī فستقى] *(fustuki:, k kalın söylenir)* *{OsT}* *sf.* Sarımtırak açık yeşil; fıstık yeşili.

fusuk, -ğu [Ar. fısḳ > fusuḳ فسق] *{OsT}* *is.* **1.** Doğruluktan sapmalar. **2.** Ahlaksızlıklar. **3.** Hainlikler; isyankârlıklar. **4.** Dinsizlikler. **5.** Sefahate düşkünlükler.

fusul, -lü [Ar. faṣl > fuṣūl فصول] *(fusu:l)* *{OsT}* *is.* **1.** Bölümler; fasıllar; kısımlar. **2.** Mevsimler.

fusus, [Ar. faṣṣ *(yüzük)* > fuṣūṣ فصوص] *(fusu:s)* *{OsT}* *is.* **1.** Yüzükler. **2.** Yüzük taşları. **3.** Fındık, badem gibi kuru yemiş içleri.

fuş, [? fuş] *{ağız}* *sf.* İçi boş; fos. [DS]

fuşka, [? fuşka] *{ağız}* *is.* → fuska. [DS]

fuşkulu, [? fuşkulu] *{ağız}* *is.*→ fuska. [DS]

fuşlamak, [fuş *(yans.)* > fuş-la-mak / fış-la-mak] *{ağız}* *gçsz. f.* *[-r]* *[-l(u)-yor]* (Yemek vb. için) ekşimek. [DS]

fuşukar, [? fuşukar] *{ağız}* *sf.* Güzel. [DS]

fuşya, [Leonard Fuchs *(Alman botanikçi)* > Lat. fuchsia] *is.* Bir tür süs bitkisi.

fut[1], [İng. foot *(ayak)*] *is.* Anglosakson ülkelerinde kullanılan 0,304 799 74 m değerinde uzunluk ölçüsü birimi.

fut[2], [? fut] *{ağız}* *zf.* Boşuna; boşa. [DS] ⊡ **fut olmak,** *{ağız} Kızmak.* [DS]

futa[1], [Ar. fūta فوته] *(fu:ta)* *{OsT}* *is.* **1.** İpek peştamal. **2.** Eskiden kullanılmış olan bir ipekli kumaş türü. **3.** *{ağız}* Önlük. [DS] ⊡ **futa tutmak,** *{eAT} Beline peştamal bağlamak; futa uttunmak; futa sarmak.*

futa[2], [İt. fuota] *(fu'ta)* *dnz.* Dar ve uzun yarış kayığı; kik.

futalamak, [futa-la-mak] *{ağız}* *gçl. f.* *[-r]* *[-l(ı)-yor]* Atmak. [DS]

futbol, [İng. foot *(ayak)* + ball *(top)*] *is.* *spor.* On birer kişilik iki takım arasında, küre şeklindeki bir topu eller hariç ayak, beden ve kafa vuruşları ile

karşı takımın kalesine sokma esasına dayanan oyun.

futbolcu, [futbol-cu] *is.* **1.** Futbol oynayan sporcu. **2.** *argo.* Sağcı veya solcu olmayan kimse.

futbolculuk, -ğu [futbol-cu-luk] *is.* Futbol oyunculuğu; futbol oynama işi.

futsi, [Çin. fu-tse] *{eT} is.* Bilge; bilgin; üstat; alim. [EUTS]

futtu, [? futtu] *{ağız} is.* **1.** Küçük çömlek. **2.** Topraktan yapılma su maşrapası. [DS]

futun, [? futun] *{ağız} is.* **1.** Yayık. **2.** Kuyu bileziği. **3.** Ağaçtan yapılmış silindir biçimindeki arı kovanı; kara kovan. [DS]

futur, [Ar. fuṭur فطر] *{OsT} is. bot.* Zehirli mantar. ⊡ **futur-ı harakiye,** *{OsT} bot. Pas mantarları.*|| **futur-ı kaîdü'l-büzür,** *{OsT} bot. Bazitli mantar.*|| **futur-ı muhātiye,** *{OsT} bot. Cıvık mantar.*

fuya, [fuya] *(fu'ya:) {ağız} ünl.* Bağ beklerken kuş kovalamak için söylenen söz. [DS]

fuzala, [Ar. fażl > fāżıl > fużalā / fuḍalā فضلاء] *(fuzala:) {OsT} is.* Erdem sahibi kimseler; faziletliler.

fuzul, [Ar. fażl > fużūl فضول] *(fuzu:l) {OsT} is.* **1.** Gereksiz; fazla olan şey. **2.** Aşırı davranış; fodul.

fuzulen, [Ar.fużūlen فضولاً] *(fuzu:len) {OsT} zf.* Yersiz ve haksız olarak; zorbalıkla.

fuzulî, [Ar. fużūl > fużūlī / fuḍūlī فضولى] *(fuzu:li:) {OsT} sf.* **1.** Gereksiz; yersiz; haksız; boşuna. **2.** Üzerine düşmeyen, gereği olmayan sözler söyleyen; boşboğaz. **3.** Gereksiz işlerle uğraşan (kişi). ⊡ **fuzûlî işgāl,** *{OsT} huk. Bir kimsenin haksız olarak bir taşınmazı ele geçirmesi.*|| **fuzūlî tasarruflar,** *{OsT} huk. Yetkisiz bir kimsenin yaptığı uygulamalar.*

füca, -a'i [Ar. fücā' / fücā'eh فجاء / فجاءه] *(füca:) {OsT} zf.* Ansızın; birdenbire.

fücaeten, [Ar. fücā'eten فجأةً] *(füca:eten) {OsT} zf.* Birdenbire olarak; ansızdan.

füccar, [Ar. fācir > füccār فجار] *(füca:r) {OsT} is.* Günahkârlar; kötü huylular; facirler.

füċceten, [Ar. fuc'eten / fucā'eten فجأةً] *(fü'cceten) zf.* → füc'eten.

füc'e, [Ar. füc'e فجاه / فجأه] *(füc-e) {OsT} is.* **1.** Birdenbire ortaya çıkan durum. **2.** *zf.* Birdenbire; ansızın.

füc'eten, [Ar. füc'eten فجأةً] *(füc-eten) {OsT} zf.* Birdenbire; ansızın.

füc'iy, [Ar. füc'iy فجئى] *(füc-iy) {OsT} zf.* Birdenbire; ansızın.

fücur, [Ar. fecere *(yırtmak)* > fucūr فجور] *(fücu:r) {OsT} is.* **1.** Utanmazlık; yırtıklık. **2.** Ahlak düşüklüğü; sefihlik. **3.** Hak yoldan çıkmak, yalan söylemek, zina etmek vb. günahlar.

fücürme, [Ar. fücür => fücür-me] *{ağız} is.* (Tohum için) çatlama; çimlenme. [DS]

füg, [İt. fuga *(kaçma)* > Fr. fugue] *is. müz.* Çok sesli müzikte bir beste türü.

fügen, [Far. efgen > fügen فگن] *{OsT} sf.* **1.** Yıkıcı; atıcı. **2.** Düşürücü.

führer, [Alm. führer] *is.* **1.** Şef. **2.** Hitler'in aldığı resmî unvan.

fükâhat, [Ar. fükāhāt فكاهات] *(fükâ:ha:t) {OsT} is.* Hoşa giden sözler; latifeler.

fükâhet, [Ar. fekh > fükāhe / fükāhet فكاهه / فكاهت] *(fükâ:het) is.* Güldürücü söz; şaka; latife.

fülan, [Ar. fülān فلان] *(fülâ:n) {OsT} is.* **1.** Herhangi bir kimse; bilmem kim; biri. **2.** Belirsiz bir şey; filan. ⊡ **fülān ibnü fülān,** *{OsT} Bilmem kim oğlu bilmem kim.*

fülfül, [Ar. fülfül فلفل] *{OsT} is.* **1.** Biber. **2.** Karabiber. **3.** *argo.* Esrar. ⊡ **fülfül-i ahmer,** *{OsT} Kırmızı biber.*|| **fülfül-i tavîl,** *{OsT} Sivri biber.*

fülk, [Ar. fülk فلك] *{OsT} is.* Gemi; kayık; sandal. ⊡ **fülk-i dil,** *{OsT} Gönül gemisi.*|| **fülk-i elfāz,** *{OsT} 1. Söz gemisi. 2. Nuh'un gemisi.*|| **fülk-i hidāyet,** *{OsT} 1. Doğru yol gemisi; kurtuluş gemisi. 2. Nuh'un gemisi.*|| **fülk-i ināyet,** *{OsT} 1. Yardım gemisi. 2. Nuh'un gemisi.*|| **fülk-i rahmet,** *{OsT} 1. Allah'ın bağış gemisi. 2. Nuh'un gemisi.*|| **fülk-i selāmet,** *{OsT} 1. Kurtuluş gemisi. 2. Nuh'un gemisi.*

füls, [Ar. füls فلس] *{OsT} is.* **1.** Pul; mangır; akçe; para. **2.** *tıp.* Pul pul düşen kabuk. ⊡ **füls-i ahmer,** *{OsT} Kızıl mangır; bakır sikke.*|| **füls-i ahmere muhtac,** *{OsT} Çok yoksul.*

fülsî, [Ar. fülsī فلسى] *(fülsi:) {OsT} sf.* Akçe ile ilgili.

fülus, [Ar. füls > fülūs فلوس] *(fülû:s) {OsT} is.* Madenî para; bakır akçe.

fülük, -gü [Ar. felek > fülük فلك] *{OsT} is.* Felekler.

füme, [Fr. fumé] *sf.* **1.** Duman rengi; gri renkte olan. **2.** Tütsü ile kurutulmuş; tütsülenmiş. ⊡ **füme balık,** *Tütsü ile kurutulmuş balık.*

fümerol, -lü [İt. fumarola] *is.* Etkin olmadığı dönemlerde yanardağ kraterlerinin çevresindeki çatlaklardan çıkan dumanlar.

fünun, [Ar. fenn > fünūn فنون] *(fünu:n) is.* Fenler; bilgiler. ⊡ **fünūn-i bahriye,** *{OsT} dnz. Denizcilikle ilgili bilgiler.*|| **fünūn-i harbiye,** *{OsT} as. Savaş bilgileri.*|| **fünūn-i şettā,** *{OsT} Çeşitli fenler.*

fünye, [İt. fogna] *is. as.* **1.** Barut ve benzeri patlayıcıları ateşlemek için kullanılan kapsül; funya. **2.** Topu ateşlemek için falya deliğine konulan aracın adı.

fürade, [Ar. fürāde فراده] *(füra:de) {OsT} is.* Yalnızlık.

fürat, [Ar. fürāt فرات] *(füra:t) {OsT} is.* Tatlı su.

fürce, [Ar. ferc > fürce فرجه] *is.* **1.** Açıklık; yarık; aralık. **2.** Güzel manzara. **3.** Sıkıntıdan kurtulma. **4.** Fırsat. ☞ **fürce divār,** *{OsT} Duvar yarığı.*|| **fürce-yāb olmak,** *{OsT} Fırsat bulmak.*

fürgen, [Rus. forgón] *{ağız} is.* → furgon. [DS]

fürkat, [Ar. firḳat فرقت] *{OsT} is.* Ayrılık.

Fürs, [Ar. fürs فرس] *is.* **1.** Fars halkı; Farslılar. **2.** İran ülkesi.

fürgen, [? fürgen] *{ağız} is.* Araba. [DS]

fürsan, [Ar. fāris > fürsān فرسان] *(fürsa:n) {OsT} is.* **1.** Usta biniciler. **2.** Atlılar.

Fürsî, [Ar. fürsī فرسی] *(fürsi:) {OsT} sf.* İranlı.

Fürsiyat, [Ar. fürsiyāt فرسیات] *(fürsiya:t) {OsT} is.* Fars dili ve edebiyatı.

füru[1], **-u'u** [Ar. ferᶜ > fürūᶜ فروع] *(füru:) {OsT} is.* **1.** Bir merkez ve esastan ayrılan kollar. **2.** Dallar, budaklar. **3.** Fazla önemi olmayan ikinci dereceden şeyler. **4.** *huk.* Bir erkekle kadının çocukları, torunları ve böylece sınırlamaksızın devam edip giden torunların torunları. ☞ **fürū-bürde,** *{OsT} Öne eğilmiş; aşağı eğilmiş.*

füru[2], [Far. fürū فروع] *(füru:) {OsT} is.* Aşağı. ☞ **fürū-mande,** *{OsT} Aşağı kalmış; ezilmiş; zayıf.*|| **fürū-mandegî,** *{OsT} Beceriksizlik; yorgunluk; bitkinlik.*|| **fürū-māye,** *{OsT} Sütü bozuk; mayası bozuk; soysuz; aşağılık.*|| **fürū-nihāde,** *{OsT} İndirilmiş.*

füru'at, [Ar. fürūᶜāt فروعات] *(füru:a:t) {OsT} is.* Dallar budaklar.

füruc, [Ar. ferc > fürūc فروج] *(füru:c) {OsT} is.* Ferçler.

fürudest, [Far. fürū *(aşağı)* + dest *(el)* فرودست] *(füru:dest) {OsT} sf.* **1.** Gücü daha az olan; zayıf. **2.** Toplu olarak şarkı söyleyenler. **3.** *is.* Koro.

füruğ, [Far. fürūġ فروغ] *(füru:ğ) {OsT} is.* Işık. ☞ **fürūğ-dih,** *{OsT} Işık veren.*|| **fürūğ-efşān,** *{OsT} Işık saçan.*|| **fürūğ-ı āfitāb,** *{OsT} Güneşin ışıkları.*|| **fürūğ-ı asefî,** *{OsT} Bir tür lale adı.*

füruht, [Far. fürūḫten *(satmak)* > fürūḫt فروخت] *(füru:ht) {OsT} is.* Satış; satım; satma.

füruhtar, [Far. fürūḫten > fürūḫtār فروختار] *(füru:hta:r) {OsT} is.* Satıcı.

füruhte, [Far. fürūhten *(satmak)* > fürūhte فروخته] *(füru:hte) {OsT} sf.* Satılmış.

füruk, [Ar. farḳ > fürūḳ فروق] *(füru:k) {OsT} is.* Farklar.

fürumande, [Far. fürū mānde فرومانده] *{OsT} is.* Yorgun; bitkin.

fürusi, [Ar. fürūset *(atçılık)* > fürūsī فروسی] *(füru:si:) {OsT} sf.* Ata iyi binen; iyi binici.

fürusiyet, [Ar. fürūsiyet فروسیت] *(füru:siyet) {OsT} is.* **1.** Binicilik; süvarilik. **2.** At yetiştirme bilgisi.

-füruş, [Far. fürūhten *(satmak)* > -fürūş فروش] *(füru:ş) {OsT} son ek.* Sonuna getirildiği Farsça isimlerden *"satan, satıcı"* anlamı katarak birleşik sıfatlar yapan son ek..

füruş, [Ar. ferş > fürūş فروش] *(füru:ş) {OsT} is.* Döşemeler.

-füruz, [Far. efruhten *(parlatmak)* > - efrūz / -fürūz فروز] *(füru:z) {OsT} son ek.* Sonuna getirildiği Farsça isimlere *"parlatan, aydınlatan"* anlamı katarak birleşik sıfatlar yapan son ek.

füruz, [Ar. fariża > fürūż فروض] *(füru:z) {OsT} is. huk.* Mirasçıların her birine düşen pay.

füruzan, [Far. fürūziden *(parlatmak)* >fürūzān فروزان] *(füru:za:n) {OsT} sf.* Parlak; parlayan

füruzande, [Far. fürūzende فروزنده] *(füru:zende) {OsT} sf.* **1.** Yakıcı; parlayıcı. **2.** Yanıcı. **3.** Parlayan. **4.** Parlatan; aydınlatan.

füseyfisa, [Ar. füseyfisā فسیفسا] *(füseyfisa:) {OsT} is.* Küçük boncuk, taş vb. şeylerle süslenmiş yüzey.

füshat, [Ar. füsḥat فسحت] *{OsT} is.* **1.** Genişlik. **2.** Açıklık; meydan. ☞ **füshat-kede,** *{OsT} Geniş yer.*|| **füshat-serāy,** *{OsT} Geniş saray.*|| **füshat-zār,** *{OsT} Geniş yer.*

füsun, [Far. efsūn > füsūn فسون] *(füsu:n) {OsT} is.* Büyü; sihir. ☞ **füsūn-ālūd,** *{OsT} Büyüleyici.*|| **füsūn-ger,** *{OsT} Büyücü; üfürükçü.*|| **füsūn-perver,** *{OsT} Büyüleyici.*|| **füsūn-sāz,** *{OsT} Büyüleyici; çekici.*

füsunkâr, [Far. füsūn-kār فسونکار] *(füsu:nkâ:r) sf.* **1.** Büyüleyen; büyücü; afsuncu. **2.** Sihirbaz. **3.** *mecaz.* (Kadın için) güzel ve çekici.

füsus, [Far. efsūs > füsūs فسوس] *(füsu:s) {OsT} ünl.* Yazık; eyvah!

füsürde, [Far. efsürden / füsürden *(donmak)* > efsürde / füsürde فسرده] *{OsT} sf.* Duymayacak duruma gelmiş olan; donmuş; hissiz. ☞ **füsürde-beyān,** *{OsT} Tatsız ve soğuk sözlü.*|| **füsürde-dil,** *{OsT} Duygusuz gönüllü; kalbi donmuş; hissiz.*|| **füsürde-hātır,** *{OsT} Cesareti kırık.*

füşürde, [Far. füşürden *(sıkmak)*>füşürde فشرده] *{OsT} sf.* Sıkı duran; direnen; ısrar eden. ☞ **füşürde-kadem,** *{OsT} Ayak direyen.*

fütade, [Far. üftāden *(düşmek)* > fütāde فتاده] *(füta:de) {OsT} sf.* **1.** Düşmüş; düşkün. **2.** Âşık; müptela. **3.** Çaresiz.

fütadegân, [Far. üftāden *(düşmek)* > fütāde-gān فتادگان] *(füta:degâ:n) {OsT} sf.* Düşkünler; zavallılar.

fütan, [Far. üftāden *(düşmek)* > üftān > fütān فتان] *(füta:n) {OsT} sf.* **1.** Düşen. **2.** *zf.* Düşerek.

füttak, [Ar. fātık > füttāk فتاك] *(fütta:k) {OsT} is.* Fırsat buldukça adam öldürenler.

fütuh, [Ar. feth *(açma)* > fütūh فتوح] *(fütu:h) {OsT} is.* **1.** Zaferler; fetihler. **2.** Gönül ferahlığı; açılma. **3.** Allah'ın rahmeti.

fütuhat, [Ar. feth *(açma)* >fütūhāt فتوحات] *(fütu:ha:t) {OsT} is.* Zaferler; fetihler.

fütur, [Ar. fütūr فتور] *(fütu:r) {OsT}* **1.** Tembellik; gevşeklik. **2.** Bezginlik; usanma; bıkkınlık; usanç. **3.** Umutsuzluk. **4.** Keder. ⊡ **fütür etmemek,** *Çekinmemek; aldırmamak; umursamamak.*|| **fütür getirmek,** *Usanmak; bıkmak.*

fütursuz, [fütur-suz] *sf.* **1.** Çekinmeyen; umursamayan; umursamaz. **2.** *zf.* Çekinmeden; önemsemeden.

fütursuzca, [fütur-suz-ca] *zf.* Umursamaz bir biçimde; hiç çekinmeden.

fütürist, [Fr. futuriste] *is.* Geçmişi, gelenekleri, eski alışkanlıkları, ahlakı reddederek hızı, makineleşmeyi, modern hayatın canlılığını ve bunlardan kaynaklanan macera dolu sevgileri, saldırgan duyguları, şiddet gösterilerini yücelten sanatçı; gelecekçi.

fütürizm, [Fr. future *(gelecek)* > futurisme] *is.* Yirminci yüzyılın başlarında İtalya'daki baş döndürücü atılımın ürünü olarak ortaya çıkan, geçmişi, gelenekleri, eski alışkanlıkları, ahlakı reddederek hızı, makineleşmeyi, modern hayatın canlılığını ve bunlardan kaynaklanan macera dolu sevgileri, saldırgan duyguları, şiddet gösterilerini yücelten sanatçı ve edebiyat akımı; gelecekçilik.

fütürolog, [Fr. futurologue] *is.* Gelecek bilimi uzmanı.

fütüroloji, [Fr. futurologie] *is.* Gelecek bilimi.

fütüvvet, [Ar. fetā *(genç)* > fütüvvet فتوت] *{OsT} is.* **1.** Mertlik; yiğitlik; delikanlılık. **2.** Eli açıklık; cömertlik. **3.** *tasvf.* Başlarında bir şeyh bulunan belli inanç, düşünce ve davranışları olan dinî ve meslekî birlik; esnaf kuruluşu; ahîlik. ⊡ **fütüvvet eri,** *Özel bir törenle kemer kuşatılıp fütüvvet kurumuna alınan çırak.*|| **fütüvvet kemeri,** *Fütüvvet kurumuna kabul edilenlere şeyh veya pîr tarafından takılan kuşak.*|| **fütüvvet libası,** *Fütüvvet teşkilatına kabul edilenlere şeyh veya pîr tarafından giydirilen şalvar, kemer, taç, hırka vb.*|| **fütüvvet-mend,** *{OsT} Mert; yiğit; cömert.*|| **fütüvvet-nāme,** *{OsT} Fütüvvet teşkilatına ait gelenek ve göreneklerin, törenlerin anlatıldığı bir nevi tüzük veya yönetmelik.*

fütüvvetli, [fütüvvet-li / fütüvvet-lû فتوتلو / فتوتلى] *sf.* **1.** Yiğit, cömert olan. **2.** *tar.* Teğmen ve yüzbaşılara verilen unvan.

fü'ul, [Ar. fü'ūl فئول] *(füu:l) {OsT} is.* Fallar.

fü'us, [Ar. fe's > fü'ūs فئوس] *(füu:s) {OsT} is.* İki yüzlü baltalar..

füvve, [Ar. füvve فوه] *{OsT} is.* Kök boya; kızıl kök.

füyul, -lü [Ar. fil > füyūl فيول] *(füyu:l) {OsT} is.* Filler.

füyuz, [Ar. feyż > füyūż فيوض] *(füyu:z) {OsT} is.* **1.** Bereketler; nimetler; feyizler. **2.** Mutluluklar.

füyuzat, [Ar. füyūzāt فيوضات] *(füyu:za:t) is.* Bolluklar; nimetler.

füze, [Lat. fusus > Fr. fusée / fuseau *(havaî fişek)*] *is.* **1.** İtiş gücünü bir yanıcı ve yakıcı maddenin sürekli olarak yanmasından alan ve bir başka cihazı atmosfer içinde ve atmosfer dışında taşıyan özel donanımlı eleman. **2.** Bir mermiyi, uyduyu veya uzay gemisini atmosfer içi veya atmosfer dışı belirlenen hedefe taşıyan makineler bütünü; fırlatıcı. **3.** Atış sırasında mekanik ancak havada iken elektronik düzenekle hedefe yönlendirilebilen mermi taşıyıcı; roket. **4.** *argo.* Bayanlarda özellikle dik göğüs.

füzeatar, [Fr. fuséee + T. at-ar] *is.* Öz itişli mermiler atan silah; roketatar.

füzeli, [füze-li] *sf.* Füzesi olan; üzerinde füze bulunan.

füzen, [Fr. fusain] *is.* **1.** Desen yapmaya yarar söğüt odunu kömüründen yapılmış kalem; kömür kalem. **2.** Bu tür kalemle yapılmış resim. **3.** Kömür yataklarında odun kömürüne benzeyen katman.

-füzud, [Fr. efzūden / füzūden *(arttırmak)* > -füzūd فزود] *(füzu:d) {OsT} son ek. sf.* Sonuna getirildiği Farsça isimlere *"arttıran"* anlamı katarak birleşik sıfatlar yapan son ek.

-füzun, [Fr. efzuden / füzūden *(arttırmak)* > -füzūn فزون] *(füzu:n) {OsT} son ek.* Sonuna getirildiği Farsça kelimelere *"çok fazla"* anlamı katan son ek. ⊡ **füzūn-ter,** *{OsT} Daha çok; daha fazla.*

füzun, [Fr. efzuden / füzūden *(arttırmak)* > füzūn فزون] *(füzu:n) {OsT} sf.* Çok fazla; çok; artık.

füzuni, [Fr. efzūden / füzuden *(arttırmak)* > -füzūnī فزونى] *(füzu:ni:) {OsT} is.* Fazlalık; bolluk.

füzyometre, [Fr. fusiomètre] *is. fiz.* Ergime sıcaklıklarını ölçmeye yarayan alet.

füzyon, [Lat. fundere *(dökmek)* > Fr. fusion] *is. fiz.* Katı bir cismin ısı etkisiyle sıvı duruma geçmesi eylemi; ergime.

ÖTÜKEN
TÜRKÇE
SÖZLÜK

g

g, [G / g] *(gé) is.* **1.** Latin asıllı Türk alfabesinin sekizinci harfi. *Ge* şeklinde söylenen bu harf, ses olarak ince ünlülerle ön damak, kalın ünlülerle art damak patlayıcı ünsüzlerinin ötümlülerindendir. **2.** Sıralamada sekizinci maddeyi gösterir.

G [güney] *kısalt. is.* **1.** Yönlerden *güney*'in sembolü. **2.** Harfle gösterilen nota işaretlerinden *sol* sesini bildirir. **G günü,** *as.* Askerî emirlerde harekâtın başlayacağı günü belirten terim.

g^{1} [Fr. gramme] *kısalt.* Ağırlık ölçü birimlerinden *gram*'ın kısaltmasıdır.

g^{2} [Fr. grade] *kısalt.* Açı birimi olan *grad*'ın sembolüdür.

g^{3} [Fr. gravité] *kısalt.* Yer çekimi şiddeti ve ivmesinin işareti.

-g-, [-k- / -ġ- / -g-] *{eT} yap. e.* → -k-

-g^{1}, [-ġ / -g] *{eT} yap. e. Yapan, eden* anlamında sıfat fiiller yapan fiilden isim yapım ekidir.

-g^{2}, [-ġ] *{eT} yap. e.* Fiilden isim yapma eki. *er-si-g (kahraman), açı-ġ (acı)*

-g^{3}, [*eT.* –ığ > -ġ] *{eAT} yap. e.* Tek heceli ve ünlü ile biten fiil köklerinden isim türeten ek. *ba-ġ, ö-g.*

-g^{4}, [-ġ] *{eT} çek. e.* Belirtme durum eki.

-ga^{1}, [-ġa / -ge / -ġay / -gey] *çek. e.* Gelecek zaman çekim ekidir; aynı zamanda gereklilik ifadesi taşır. *bolga-sen (olmayasın), kesme-gey-men (kesmeyeyim, kesmeyeceğim)*

-ga^{2}, [-ga / -ge / -ke / -ka] *yap. e.* **1.** Fiilden isim yapan ek. Araç, gereç kavramı katarak isimler türetir: *{eT} {eAT} (aynı) çevir-ge, göster-ge, süpür-ge.* [ETY] **2.** Organ adları yapan isimler türetir: *duyar-ga, omur-ga.* **3.** Kökün belirttiği işin yapılmış ve ortaya çıkmış sonucu kavramında isimler türetir: *{eT} {eAT} (aynı) diz-ge, böl-ge, bildir-ge, bileş-ke, sömür-ge, yöner-ge, çiz-ge, dal-ka, yor-ġa, bil-ge.* [ETY] **4.** Böcek isimleri türetir: *çekir-ge (çek-ür-ge), sakır-ga (iri kene).*

-ga^{3}, [-ġa / -ge] *{eAT} çek e.* İsmin yaklaşma hâli eki; yönelme hâli eki; -ya.

-ga^{4}, [-ġay / -gey / -ġa / -ge / ġı / -gi] *{eT} çek. e.* → -gay.

Ga, [Lat. Gallus > Fr. gallium] *kısalt. kim.* Atom numarası 31, atom ağırlığı 69,72 olan, alüminyuma benzer, 5.9 yoğunluğunda 30°C'ta eriyen maviye yakın beyaz renkte bir nadir element olan galyumun sembolü.

ga, [Ar. ġayrı => ga] *{ağız} zf.* Gayrı; artık.

gab, [kap > gab] *{ağız} is.* Kap. [DS]

gaba, [kaba] *{ağız} sf.* Kaba; yumuşak. [DS] **gaba baş,** *{ağız} Akılsız.* [DS]|| **gaba başlık,** *{ağız} Akılsızlık.* [DS]|| **gaba düşmek,** *{ağız} (Hayvan için) bağlı olduğu yerde, ipe dolanarak boğulup ölmek.* [DS]|| **gaba gavsak,** *{ağız} (İş için) özenilmemiş; kaba.* [DS]|| **gaba guşluk,** *{ağız}* → kaba kuşluk. [DS]

gabaca, [kaba-ca] *{ağız} sf.* **1.** İri; büyük. **2.** Seçme. [DS] **gabaca gün,** *Sabahla öğle arası; kaba kuşluk.*

gabaç, -cı [kaba + ağaç] *{ağız} is.* İri gövdeli ve büyük ağaç. [DS]

gabadayı, [kaba+dayı] *{ağız} is.* **1.** Yakışıklı genç. **2.** Kabadayı. [DS]

gabagıb, [Ar. ġabāġıb غباغب] *(ġaba:ġıb) {OsT} is.* Çene altları.

gabağ, [kabak^{3} > gabağ] *{ağız} is.* Ön; yakın karşı. [DS]

gabak^{1}, -ğı [kabak] *{ağız} is.* **1.** *bot.* Kabak. **2.** Boynuzsuz hayvan. **3.** Meşe kozalağı. **4.** Haşhaş. [DS]

gabak^{2}, -ğı [kabak^{3} > gabak] *{ağız} is.* **1.** Ön; yakın karşı. **2.** Baş taraf. [DS]

gabal, [Ar. ḳabāl / ḳabāle => gabal] *{ağız} sf.* (Pazarlık için) götürü. [DS]

gabala, [Ar. ḳabāl / ḳabāle => gabala] *{ağız} sf.* **1.** (Pazarlık için) götürü. **2.** Çok; fazla. [DS] **gabala almak,** *{ağız} (Bir iş vb. için) toptan veya götürü pazarlıkla almak.* [DS]|| **gabala bazar,** *{ağız} Götürü pazarlık.* [DS]|| **gabala vermek,** *{ağız} Götürü vermek.* [DS]

gabalak[1], **-ğı** [kaba-la-k] *{ağız} is.* **1.** Çobanların başlarına örttükleri keçe külah veya yünden örülmüş siperliksiz bir tür başlık; kar başlığı. **2.** Yağmurdan korunmak için başa örtülen köşelenmiş çuval vb. [DS]

gabalak[2], **-ğı** [kaba-la-k] *{ağız} is.* **1.** *bot.* → kabalak[2], *(Tussilago farfara).* **2.** Söğüt, çam gibi ağaçların soyulan kabukları. [DS]

gabalak[3], **-ğı** [kaba-la-k] *{ağız} sf.* **1.** Şiş. **2.** Yeterince sıkıştırılmamış; kaba. **3.** Dağınık; düzensiz. **4.** İri; büyük; seçme. [DS]

gabalak[4], **-ğı** [kaba-la-k] *{ağız} is.* **1.** Tepe. **2.** İki kulplu testi. [DS]

gabalamak, [kaba-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* → kabalamak. [DS]

gabalantı, [kaba-la-ntı] *{ağız} is.* Tahıl içindeki toz, toprak ve saman gibi çöplerle diğer yabancı maddeler. [DS]

gabalayı, [kaba-layı] *{ağız} zf.* Yaklaşık; kabaca. [DS]

gabalcı, [Ar. ḳabāle => kabala-cı > gabal-cı] *{ağız} is.* Götürü pazarlık ile iş yapan kimse. [DS]

gabalık, -ğı [kaba-lık] *{ağız} is.* **1.** Kabalık. **2.** Kilim dokumakta kullanılan kalın ip. [DS]

gaban[1], [Moğ. kaban] *{ağız} is.* Yaban domuzu. [DS]

gaban[2], [Erme. kapan => gaban] *{ağız} sf.* **1.** Yokuş. **2.** Geçit vermeyen dik ve sarp kayalık yer. **3.** Büyük taşlardan meydana gelmiş yığın.

gabar[1], [İt. gabarra] *is.* **1.** Irmak ağızlarında işleyen ve büyük gemileri yüklemeye yarayan küçük tekne. **2.** Okyanusa dökülen denizlerin ağzında kullanılan küçük gözlü bir tür balık ağı.

gabar[2], [? gabar] *{ağız} is.* Biçilmiş ot vb.ni demet yapan kimse. [DS] ⊡ **gabar gabar olmak,** *{ağız} Vücutta yer yer kabarcıklar oluşmak.* [DS]

gabara, [kabar-mak > kabar-a] *{ağız} is.* Aşınmayı ve kaymayı önlemek için ayakkabı altına çakılan top başlıklı çivi; kabara. [DS]

gabarak, -ğı [kaba-rak] *(gaba:rak) {ağız} sf.* Biraz büyük; irice; kabaca; büyücek. [DS]

gabarama, [kabar-mak > gabarama ?] *{ağız} is.* Köy kadınlarının taktığı feslerin üzerine işlenmiş boncuklu kısım. [DS]

gabarcık, -ğı [kabar-cık] *{ağız} is.* → kabarcık. [DS]

gabardin, [İsp. gabardina / Fr. gabardine] *is.* Dimi örgüyle dokunmuş fakat atkı veya çözgüsünden birisi daha sık olan pamuklu veya yünlü dokuma.

gabarık, -ğı [kabar-ık] *{ağız} sf.* **1.** Kabarık. **2.** *is.* Öfke; hınç. ⊡ **gabarık sıdırmak,** *{ağız} Birisine birikmiş bir öfke ve hınç ile sataşmak.* [DS]

gabari, [Fr. gabarit] *is.* **1.** Bazı eşyaların sipariş verilmeden önce belirtilen boyutlarını gösteren model. **2.** Bu tür eşyaların boyutunu kontrol etmeye yarar araç. **3.** Kara yolu taşıtlarının uzunluk, yükseklik ve genişlik bakımından bulunabilecekleri en fazla boyut. **4.** Bir köprünün altındaki serbest yükseklik. ⊡ **gabari lambaları,** *Ağır bir taşıtın gece yolculuğunda kapladığı alanı belirlemek için ana şasinin dış noktalarına konulan ışıklar.*

gabarici, [gabari-ci] *is.* Gabarileri çizen, hazırlayan veya yontan işçi.

gabarileme, [gabari-le-me] *is.* **1.** Bir nesneyi imalat sırasında, verilen boyutlara veya modele uygunluğu bakımından denetleme. **2.** Bir geminin çeşitli parçalarının gabarilerini, gabari salonunda kurma işlemi.

gabarilemek, [gabari-le-mek] *gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* İmal edilen herhangi bir şeyin verilen boyutlara uygun olup olmadığını denetlemek.

gabartlama, [kabar-t-mak > kabar-t-la-ma] *{ağız} is.* **1.** Lokma tatlısı. **2.** Sıkıştırmadan doldurma; hileli. [DS]

gabavet, [Ar. ġabāvet غباوت] *(gaba:vet) {OsT} is.* Anlayışsızlık; bönlük; kalın kafalı olma. ⊡ **gabavet-i mücesseme,** *{OsT} Büyük aptallık.*

gabcık, -ğı [kap-çık] *{ağız} is.* **1.** Mermi kovanı. **2.** Mısır koçanını örten yapraklar. **3.** Tahıl tanelerinin kabuğu; kapçık. [DS]

gabe, [Ar. ġābe غابه] *(ğa:be) {OsT} is.* **1.** İçinde aslan yaşayan sık orman. **2.** Hayvan yatağı.

gabes, [Ar. ġabes غبس] *(ğa:bes) {OsT} is.* (Gece için) karanlık.

gabgab, [Ar. ġabġab غبغب] *(ğabğab) {OsT} is.* **1.** Çene altı. **2.** Çifte gerdan. ⊡ **gabgab-ı sîmîn,** *{OsT} Gümüş gibi gerdan.*|| **gabgab-ı gâv,** *{OsT} Öküz gerdanı.*

gabıdık, -ğı [gab *(yans.)* > gabıd-ık] *is.* Nal sesleri. ⊡ **gabıdık gabıdık,** *{ağız} Hızlı hızlı; çabuk çabuk; dörtnala.* [DS]

gabık, -ğı [kab-uk] *{ağız} is.* **1.** Kabuk. **2.** Elverişsiz yer. **3.** Evlenmemiş kız. [DS]

gabılak, -ğı [kaba-la-k] *{ağız} is.* İki kulplu testi. [DS]

gabırcık, -ğı [kab-ır-cık > gabır-cık] *{ağız} is.* Gelincik yaprağı. [DS]

gabırga, [Moğ. kabirġa > kaburga] *{ağız} is.* Hayvan semerindeki iki kaşı birbirine bağlayan dört ince ağaç. [DS]

gabış, [kaba-ş ?] *{ağız} is.* **1.** Boynuzsuz keçi. **2.** Hizmetçi. **3.** Saçsız kimse. [DS]

gabızlamak, [Ar. ḳabz => kabız-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* İşgal etmek; ele geçirmek. [DS]

gabi, [Ar. gabāvet > gabī غبى] *(gabi:) {OsT} sf.* Anlayışı kıt; kalın kafalı; bön.

gabi, [Ar. ġabī > gābī غابى] *(ga:bi:) {OsT} sf.* Anlayışsızlık eden; ahmak davranan.

gabilik, -ği [gabi-lik] *is.* Anlayışsız olma durumu; kalın kafalılık; bönlük.

gabilti, [Ar. ḳabūl => gabil-ti] *{ağız}* *is.* Kabul. [DS]
gabin[1], [Fr. caban / Sırp. kàbān => kaban > gabin] *{ağız}* *is.* Dışı şayak, içi deri yağmurluk. [DS]
gabin[2], [Ar. ğābin غابن] *(ğa:bin)* *{OsT}* *sf.* **1.** Alışverişte hile yapan; aldatan. **2.** Tembel.
gabir, [Ar. ġābir غابر] *(ğa:bir)* *{OsT}* *sf.* **1.** Bir yerde kalan; kalıcı. **2.** *is. dbl.* Eski Arap dilbilgisinde gelecek zaman.
gabirmet, [? gabirmet] *{ağız}* *is.* Çok zayıf hayvan. [DS]
gabiyle, [Ar. ḳabīle] *{ağız}* *is.* Kabile. [DS]
gabiz, [Ar. ḳabz => gabiz] *{ağız}* *is.* Bağırsakların çalışmama durumu; kabızlık. [DS]
gablak, -ğı [kap-la-k] *{ağız}* *is.* **1.** Arpacık soğanı. **2.** Fes; kalpak. **3.** Ağzı aşınan baltanın ağzına vurulan çelik parçası. [DS]
gablangoz, [kap-la-mak / kav-la-mak > + Far. goz] *{ağız}* *is.* Salyangoz. [DS]
gabn, [Ar. ġabn غبن] *{OsT}* *is.* **1.** Alışverişte kandırma; aldatma; hile yapma. **2.** *huk.* Edimler arasındaki açık nispetsizlik. ⊡ **gabn-i fāhiş,** *{OsT} Alışverişte aldatma.*
gabra, -a'i [Ar. ġabrā غبراء] *(ğabra:)* *{OsT}* *is.* Toprak; yeryüzü.
gabram, [kap-ra-m] *{ağız}* *is.* Çam, söğüt gibi soymuk çıkarılan ağaçlarda, kabuğun altında bulunan ince kösele gibi yumuşak tabaka; odun-soymuk tabaka. [DS]
gabran, [kap-ra-n > gabran] *{ağız}* *is.* **1.** İçi boş kuru odun. **2.** Kutu. **3.** *sf.* Kabarık. **4.** Beceriksiz; elinden iş gelmeyen; işe yatkın olmayan. [DS]
gabro, [İt. gabbro] *(ga'bra)* *is.* Yoğunluğu 2,8 ila 3,1 arasında değişen, üzerinde yeşil veya gri renkler bulunan, iri taneli bazik kaya.
gabuk, -ğu [kab-uk] *{ağız}* *is.* Kabuk. [DS]
gabur, [? gabur] *{ağız}* *is.* **1.** Çok dallanıp budaklanmayan bir orman ağacı. **2.** Yan yana getirilen tahtaların çivilenerek tutturulduğu tahta parçası. [DS]
gaburga, [kaburga > gaburga] *{ağız}* *is.* Etli bulgur pilavı. [DS]
gabya, [İt. gabbia] *(ga'bya)* *is. dnz.* **1.** Yelkenli gemilerde dört köşe ikinci yelken. **2.** *{ağız}* Bir tür yelken. [DS]
gabyar, [İt. gabbiere] *(ga'byar)* *is. dnz.* **1.** Yelkenli gemilerde serenlerin ve donanımlarının bakımı, korunması ve tertibi ile görevli usta mürettebat. **2.** Geminin üst bakımı ile görevli kurs görmüş uzman.
gac[1], [gac / gıc / gıç / gıj / gic / giç *(yans.)*] *is.* Sert nesnelerin kulak tırmalayıcı ve sinir tepkisi verecek biçimde birbirine sürtünmesini, birbiri üzerinden kaymasını ve kaşıntı hissi uyandıran hareketleri anlatan kök. [Zülfikar] *gacı gucu, gac-ır gucur, gac-ır-ga*
gac[2], [? gac] *{ağız}* *is.* Küçük su kanalı. [DS]
gacal, [gacal] *{ağız}* *sf.* (Kişi için) göçmen olmayan; yerli. [DS]
gacar, [kaçar > gacar] *{ağız}* *sf.* **1.** Hileci. **2.** İnatçı. [DS]
gacar, [? gacar] *{ağız}* *is.* Çingene. [DS]
gacara, [gacar-a] *{ağız}* *sf.* **1.** Hileci. **2.** İnatçı. **3.** Kavgacı. **4.** Zorba. [DS]
gacara, [? gacara] *{ağız}* *is.* Çingene [DS]
gacartmak, [gacar-t-mak] *{ağız}* *gçl. f.* *[-ır]* İmrendirmek; özendirmek; isteklendirmek. [DS]
gaccı, [Çing. gaco => gacı / gaccı] *{ağız}* *is.* **1.** Kız kardeş. **2.** Yeni doğan çocuk. **3.** Ağabey; ağa. [DS]
gacı[1], [gac *(yans.)* > gac-ı] *is..* Gıcırtı sesi; gacır. ⊡ **gacı gucu,** *{ağız} 1. Bozuk, işe yaramaz nesne. 2. Naz.* [DS]
gacı[2], [Çing. gaco] *is.* **1.** *{ağız}* → gaccı. [DS] **2.** *argo.* Kadın. **3.** *argo.* Metres.
gacı[3], [Ar. ḥācc => gacı ?] *{ağız}* *is.* Müslüman olmayan hacı. [DS]
gacır, [gac *(yans.)* > gac-ır] *is.* Sert cisimlerin birbirine sürtünmesi ile çıkan kulak tırmalayıcı ses. ⊡ **gacır** (gacır) **gucur,** *Sürekli kulak tırmalayıcı sürtünme sesi.*
gacırdama, [gacır-da-ma] *is.* Gacırdamak işi.
gacırdamak, [gacır-da-mak] *gçsz. f.* *[-r] [-d(ı)-yor]* Kulak tırmalayıcı ses çıkarmak.
gacırdatma, [gacır-da-t-ma] *is.* Gacırtı sesi çıkartma durumu ve eylemi.
gacırdatmak, [gacır-da-t-mak] *gçl. f.* *[-ır]* Gacırdamasına sebep olmak.
gacırga, [gac *(yans.)* > gacır-ga] *{ağız}* *is.* Bozuk ve işe yaramaz nesne. [DS]
gacırtı, [gacır-tı] *is.* Sert cisimlerin birbirine sürtünmesi ile çıkan insanın içini burkan ses.
gacirik, -ği [gac *(yans.)* > gac-ir-ik] *{ağız}* *sf.* (Kişi için) bağırıp çağıran; gürültücü. [DS]
gackın, [kaç-kın] *{ağız}* *sf.* → kaçkın. [DS]
gaco, [Çing. gaco *(Çingene olmayan kimse)* / gacı] *is.* **1.** Kadın. **2.** Sevgili; metres; *{ağız} (aynı)* [DS]. **3.** Karagöz ve ortaoyununda kadın oyuncu; zenne. **4.** Torik yavrusu. **5.** *{ağız}* Çingene. [DS]
gacurga, [gac *(yans.)* > gac-ur-ga] *{ağız}* *is.* Eski, yıkılacak durumda olan şey. [DS]
-gaç[1], [-gac / -geç / -keç / -kaç] *yap. e.* **1.** Fiilden isim yapan ek. Araç ve gereç kavramı taşıyan isimler yapar: *yüzgeç, süzgeç, kıskaç, atlangaç, arıngaç, bişirgeç, solungaç, üşengeç, açkaç "anahtar".* **2.** Kökteki anlama bağlı olarak huy edinme, davranış ve tabiat kavramlarını taşıyan kelimeler yapar: *utangaç, üşengeç, alıngaç.*
-gaç[2], [-gaç / -geç] *{eAT}* *yap e.* -ınca; -arak.
-gaç[3], [-gaç] *{eT}* *ek.* Küçültme eki. [ETY] *ı-gaç.*
gaçak, -ğı [kaç-mak > kaç-ak] *{ağız}* *sf.* Kaçak. [DS]

gaçamak, [kaç-amak] *{ağız}* *is.* **1.** Ara sıra yapılan uygunsuz iş. **2.** Pekmez ve undan yapılan bir tür yemek. [DS]

gaççik, -ği [? gaç-cik] *{ağız}* *is.* Kısa saç örgüsü. [DS]

gaçı, [? gaçı] *{ağız}* *is.* Makas. [DS]

gaçık, -ğı [kaç-ık] *{ağız}* *sf.* Kaçık. [DS]

gaçınmak, [kaç-ın-mak] *{ağız}* *dönşl. f.* *[-ır]* Kaçınmak; çekinmek. [DS]

gaçırmak, [kaç-ır-mak] *{ağız}* *gçl. f.* *[-ır]* Kaçırmak. [DS]

gaçışmak, [kaç-ış-mak] *{ağız}* *işteş f.* *[-ır]* Kaçışmak. [DS]

gaçmak, [kaç-mak] *{ağız}* *gçsz. f.* *[-ar]* Kaçmak. ☐ **gaç gaç,** *{ağız}* *Şaşma bildiren söz.* [DS]|| **gaç göç,** *{ağız}* *Kadınların erkeklere görünmemek için örtünme ve erkek olan yerlere uğramama geleneği; kaç göç.* [DS]

gaçunmak, [kaç-ın-mak] *{ağız}* *dönşl. f.* *[-ur]* Kaçınmak. [DS]

gaçurmak, [kaç-ır-mak] *{ağız}* *gçl. f.* *[-ur]* Kaçırmak. [DS]

gad[1], [gad *(yans.)*] *is.* Anlaşılmaz sözler söylemeyi anlatan kök. [Zülfikar] *gad-ır gudur etmek*

gad[2], [Ar. ġad غد] *{OsT}* *is.* Erte; yarın.

gada[1], [Ar. ḳaḍā] *{ağız}* *is.* **1.** Dert; hastalık. **2.** Bela. [DS] ☐ **gada almak,** *{ağız}* *Dert ve üzüntüyü paylaşmak.* [DS]

gada[2], [*eT.* ka *(yakın dost)* > ka-da > gada] *{ağız}* *is.* **1.** Kardeş. **2.** Ağabey; ağa. **3.** Teyze. [DS]

gada[3], [Ar. ġadā' غداء] *(ğada:)* *{OsT}* *is.* Öğle yemeği.

gadaban, [kay(ı)+taban ?] *{ağız}* *is.* Hayvanların nalına çakılan çivinin çok sıkışması yüzünden oluşan topallık. [DS]

gadagayıp, [Ar. ḳaḍā + ġāib] *{ağız}* *zf.* Ansızın. [DS]

gadağan, [*eT.* kadak > gadağan] *{ağız}* *sf.* Yasak. [DS]

gadah[1], [? gadah] *{ağız}* *is.* Baştan savma dikiş. [DS]

gadah[2], [kada-k] *{ağız}* *is.* → kadak[2]. [DS]

gadahlamak, [Moğ. kada-mak *(teyellemek)* > gada-h-la-mak] *{ağız}* *gçl. f.* *[-r [-l(ı)-yor]* Dağılmış parçaları bir araya toplamak. [DS]

gadair, [Ar. ġadā'ir غدائر] *(ğada:ir)* *{OsT}* *is.* Saç örgüleri.

gadak[1], -ğı [*eT.* kada-k *(suç)* > gadak] *{ağız}* *sf.* Kötü; iyi olmayan. [DS]

gadak[2], -ğı [kada-k] *{ağız}* *is.* **1.** Çivi. **2.** Küçük ayakkabı çivisi. **3.** Tırpanın ökçesinin sağlam olması için tırpana vurulan demir; destek. **4.** Kazan kulpunun tutturulduğu yer. [DS] ☐ **gadak mıhı,** *{ağız}* *Ayakkabı çivisi.* [DS]

gadak[3], [Ar. ḳadar => kadak] *{ağız}* *zf.* Kadar. [DS]

gadaklamak, [kada-k-la-mak] *{ağız}* *gçl. f.* *[-r] [-l(ı)-yor]* **1.** Desteklemek. **2.** Tırpana sap takmak için yuva açmak. [DS]

gadakmak, [kada-mak > gada-k-mak] *{ağız}* *gçsz. f.* *[-r] [-d(ı)yor]* Ölmek. [DS]

gadal, [? gadal] *{ağız}* *is.* **1.** Çorba karıştırmakta kullanılan ağızsız kepçe. **2.** Manzara. [DS]

gadalamak, [kada-la-mak > gada-la-mak] *{ağız}* *gçl. f.* *[-r] [-l(ı)-yor]* Sözünü etmek. [DS]

gadalan, [*eT.* > kaḏak > gadalan] *{ağız}* *is.* Günah. [DS]

gadama[1], [*eT.* kaḏağ *(suç)* > kada-ma] *{ağız}* *is.* Yapılan suçu bir başkasının üzerine atma; iftira. [DS]

gadama[2], [Moğ. kada-mak *(teyellemek)* > kada-ma ? > gadama] *{ağız}* *is.* **1.** Fırın süpürmekte kullanılan sırık ucundaki bez parçası. **2.** Sırma işlemeli gelinlik. **3.** Şiltenin yünlerinin toplanmaması için alttan üste yapılan dikiş. **4.** Engel. [DS]

gadamak, [Moğ. kada-mak *(teyellemek)* > gada-mak] *{ağız}* *gçl. f.* *[-r] [-d(ı)-yor]* **1.** Bir şeyi bir yere sıkıca bağlamak, tutturmak veya dikmek. **2.** Dayamak; yanaştırmak. **3.** Kısaltmak. [DS]

gadan, [*eT.* -ka + -dan / Ar. ḳadar] *{ağız}* *zf.* Kadar. [DS]

gadana, [kadın+ana] *{ağız}* *is.* Büyük anne; babaanne; anneanne. [DS]

gadana, [Mac. katona] *{ağız}* *is.* İri beygir; kadana. [DS]

gadar, [Ar. ḳadar] *{ağız}* *zf.* Kadar. [DS]

gadarif, [Ar. ġaḍārīf غضاريف] *(ğada:ri:f)* *{OsT}* *is.* *anat.* Kıkırdaklar.

gadaş, [ka *(yakın)* > ka-daş] *{ağız}* *is.* **1.** Arkadaş. **2.** Kardeş. [DS]

gadat, [Ar. ġadāt غدات] *(ğada:t)* *{OsT}* *is.* **1.** Sabahın erken vakti. **2.** Kuşluk yemeği.

gaddak, -ğı [Ar. ḳadīd => gaddak ?] *{ağız}* *sf.* Çaresiz. ☐ **gaddak kalmak,** *{ağız}* *Çaresiz kalmak.* [DS]

gaddar, [Ar. ġadr > ġaddār غدار] *(gadda:r)* *{OsT}* *sf.* **1.** Çok fazla zulüm ve haksızlık eden; merhamet etmeyen; acımasız; kıyıcı; insafsız; hain. **2.** (Tüccar için) çok pahalı mal satan. ☐ **gaddar olmak,** *Acımasız, insafsız davranmak; zulmetmek.*

gaddarane, [Ar. ġaddār + Far. āne غدارانه] *(gadda:ra:ne)* *{OsT}* *zf.* Gaddarca; acımasız bir biçimde; merhametsizce.

gaddarca, [gaddar-ca] *(gadd'arca)* *zf.* Acımasız bir biçimde; insafsızca; zalimce.

gaddare, [Ar. ġadr => *OsT* gaddāre غداره] *(gadda:re)* *{OsT}* *is.* **1.** Küçük tüfek. **2.** İki tarafı keskin ve ağır kılıç; büyük bıçak.

gaddarlık, -ğı [gaddar-lık] *is.* Gaddar olma hali; in-

safsızlık; acımasızlık. ⊡ **gaddarlık etmek,** *İnsafsız ve acımasız olarak davranmak; zulmetmek.*

gaddel, [gaddāre > gaddel] *{ağız}* *sf.* **1.** Çok. **2.** Keskin; sert. [DS]

gade[1], [*eT.* ka-da > gade / gadi] *{ağız}* *is.* **1.** Yenge. **2.** Kardeş. [DS]

gade[2], [Ar. ḳadeh] *{ağız}* *is.* Kadeh; cam bardak. [DS]

gadef, [Ar. ḳadeh] *{ağız}* *is.* Kadeh. [DS]

gadek, -ği [koduk > kadak / gadek] *{ağız}* *is.* **1.** Manda yavrusu. **2.** *sf.* Kısa boylu. **3.** Kurnaz. [DS]

gadek, [*eT.* -ka + -dek] *{ağız}* *zf.* Kadar. [DS]

gademe, [Ar. ḳademe] *{ağız}* *is.* Arnavut kaldırımı. [DS]

gadı, [? gadı] *{ağız}* *sf.* **1.** (Kişi için) solgun ve kansız yüzlü. **2.** (Kişi için) gelişememiş, kısa boylu kalmış; çelimsiz. [DS]

gadı, [Ar. ḳāḏi] *{ağız}* *is.* Değnekle oynanan bir çocuk oyunu. [DS]

gadın, [kadın] *{ağız}* *sf.* (Canlılar için) güzel; sevimli. [DS] ⊡ **gadın barmak,** *{ağız}* *Güzel kokulu bir tür parmak üzümü.* [DS]|| **gadın budu,** *{ağız}* *Biçimi uzun olan bir tür karpuz.* [DS]

gadır, [gad *(yans.)* > gad-ır] *is.* Anlaşılmayan sözleri belirten bir yansımalı gövde. ⊡ **gadır gudur etmek,** *{ağız}* *Anlaşılmayan sözler söylemek.* [DS]

gadi, [? gadi] *{ağız}* *is.* Olgunlaşmamış mısır koçanı. [DS]

gadi, [*eT.* ka *(akraba)* > ka-dı / gadi] *{ağız}* *is.* **1.** Yenge. **2.** Büyük anne; babaanne. [DS]

gadid, [Ar. ḳadīd] *{ağız}* *is.* İskelet. ⊡ **gadid kalmak,** *{ağız}* *Elinde hiçbir şey kalmamak.* [DS]|| **gadid** (gadit) **komak,** *Çaresiz bırakmak.*|| **gadit kalmak,** *Çaresiz kalmak.*

gadik, -ği [Yun. kadı => kadik] *{ağız}* *is.* Ağaçtan yapılmış silindir biçiminde bir tahıl ölçeği. [DS]

gadimi, [Ar. ḳadimī] *{ağız}* *zf.* Her zaman. [DS]

gadina, [? gadina] *{ağız}* *is.* **1.** Sarkmış inek gerdanı. **2.** Ziynet; altın. [DS]

gadinga, [kadın+yenge > gadinga] *{ağız}* *is.* Yaşlı Hristiyan kadını. [DS]

gadinge, [kadın+yenge > gadinge] *{ağız}* *is.* **1.** Yenge. **2.** Yaşlı Hristiyan kadını. [DS]

gadir[1], [Ar. ġadir غدير] *(ğadi:r)* *{OsT}* *is.* **1.** Küçük göl; gölcük. **2.** Sel suyu birikintisi. **3.** Küçük ırmak.

gadir[2], [Ar. ġadr > ġādir غادر] *(ga:dir)* *{OsT}* *sf.* **1.** Haksızlık eden. **2.** Zulüm yapan. **3.** Güveni kötüye kullanan. ⊡ **gādir-i nefs,** *Nefsi aldatan; nefsine kötülük eden.*

gadir[3], **-dri** [Ar. ġadr غدر] *{OsT}* *is.* → gadr.

gadire, [Ar. ġadīre غديره] *{OsT}* *is.* Saç örgüsü.

gadirî, [Ar. ġadīrī غديرى] *(ğadi:ri:)* *{OsT}* *sf.* *biy.* (Hayvan veya bitki için) gölde yaşayan; gölde bulunan.

gadiriye, [Ar. ġadīriyye غديريه] *(ğadi:riye)* *{OsT}* *sf.* *biy.* → gadirî.

gadirlik, -ği [gadir-lik] *is.* Haksızlık; gadr; kıygı.

gadit, [Ar. ḳadīd] *{ağız}* *is.* İskelet. ⊡ **gadit kalmak,** *{ağız}* *Çaresiz kalmak.* [DS]|| **gadit komak,** *Çaresiz bırakmak.* [DS]

gadiye, [Ar. ġadiyye غديه] *{OsT}* *sf.* Sabah tan atması ile güneş doğması arası; sabahın erken vakti.

gadolinyum, [Fr. gadolinium *(Fin'li bilgin Gadolin'in adından)*] *is.* *kim.* Atom numarası 64, atom ağırlığı 156,9 olan, 1200°C'ta ergiyen, parlak gri renkte bir katı element; sembolü: Gd.

gadr, [Ar. ġadr غدر] *{OsT}* *is.* **1.** Haksızlık etme. **2.** Acımasızlık; kıyıcılık; zalimlik. **3.** Sözünde durmama; vefasızlık. **4.** *ünl.* Yazık! ⊡ **gadr-dîde,** *{OsT}* *Haksızlık görmüş; kıyıma uğramış.*

gadretme, [gadr+ et-me] *is.* Haksızlık etme durumu.

gadretmek, [gadr+et-mek] *gçsz.* *f.* *[-r]* *[-d(i)-yor]* Haksızlık etmek.

gadrolma, [gadr+ol-ma] *is.* Haksızlığa uğrama.

gadrolmak, [gadr+ol-mak] *gçsz.* *f.* *[-ur]* Haksızlığa uğramak.

gadrolunma, [gadr+ol-un-ma] *is.* Haksızlık edilme.

gadrolunmak, [gadr+ol-un-mak] *edil.* *f.* *[-ur]* Haksızlığa uğramak.

gaf, [Fr. gaffe *(çengelli sopa)*] *is.* Yersiz ve zamansız söylenen söz veya yapılan davranış; patavatsızlık; pot. ⊡ **gaf yapmak,** *1. Bilmeden birini kıracak bir söz söylemek. 2. Bilmeden yersiz bir davranışta bulunmak.*

gafa, [Ar. ḳafā] *{ağız}* *is.* Kafa; baş. [DS] ⊡ **gafa goçanı,** *{ağız}* *Nüfus cüzdanı.* [DS]|| **gafa kâğıdı,** *{ağız}* *Kimlik belgesi.* [DS]

gafalak, -ğı [kof > gaf-al-ak] *{ağız}* *sf.* Övünen; kibirli; gururlu. [DS]

gafalmak, [kof > gaf-al-mak] *{ağız}* *dönşl.* *f.* *[-ır]* Gururlanmak; kibirlenmek. [DS]

gafalı, [kafa-lı] *{ağız}* *sf.* Akıllı. [DS]

gaffar, [Ar. ġaffār غفار] *(gaffa:r)* *{OsT}* *sf.* **1.** Bağışlayan. **2.** Günahları en yüksek derecede bağışlayan; bağışlaması çok olan; Allah.

gafgarıt, -dı [Yun. kafkalida] *{ağız}* *is.* Enginar. [DS]

gafiga, [? gafiga] *{ağız}* *is.* Güğüm. [DS]

gafil, [Ar. ġaflet > ġāfil / ġāfile غافل / غافله] *(ga:fil)* *{OsT}* *sf.* **1.** Dalgın; uykulu. **2.** Olayları ve sebeplerini anlayıp sezmekten yoksun olan. **3.** Çevresinde olup bitenleri göremeyen. **4.** İlerisini göremeyen. ⊡ **gafil avlamak,** *Birinin dalgınlığından yararlanmak; aldatmak; hazırlıksız yakalamak; zor duruma düşürmek.*|| **gafil avlanmak,** *Hiç beklenmedik veya dalgın bir anda yakalanmak; uyanık davranamamak; aldanmak; hazırlıksız bir biçimde olayla*

karşı karşıya gelmek.|| **gafil davranmak,** *Dikkatsiz olmak; dalgın bulunmak.*

gafilane, [Ar. ğāfil + Far. -āne غافلانه] *(ga:fila:ne) {OsT} zf.* Dalgın olarak; dikkatsiz bir biçimde; habersizce.

gafilen, [Ar. gāfilen غافلاً] *(ga:fi'len) {OsT} zf.* Dalgın olarak; dikkatsiz bir biçimde; habersizce.

gafillik, -ği [gafil-lik] *is.* Gafil olma durumu; dalgınlık; aymazlık. ☞ **gafillik etmek,** *Çevresinde olup bitenler hakkında bilgisiz kalmak; dalgınlık göstermek; hazırlıksız bulunmak.*

gafir[1], [Ar. ġafr > ġafīr غفير] *(gafi:r) {OsT} sf.* **1.** Örten; kaplayan; etrafını çeviren. **2.** Kalabalık; oldukça çok sayıda. **3.** *is.* Muhafız askerler; koruma görevlileri. **4.** Boyun, boğaz ve kafada bulunan tüyler. ☞ **Gafîr Suresi,** *Kur'ân'ın seksen beş ayetlik 40. suresi; Mümin Suresi.*

gafir[2], [Ar. ġufrān > ġāfir غافر] *(ga:fir) {OsT} sf.* Bağışlayan, esirgeyen; kusurları örten, affeden; Allah. ☞ **gâfirü'z-zenb,** *Günahları örtüp affeden; suç bağışlayan Allah.*

gafla, [Ar. ḳāfile] *{ağız} is.* Kafile. [DS] ☞ **gafla gatar,** *{ağız} Kafile katar.* [DS]

gafle, [? gafle] *{ağız} zf.* Kere; kez; defa. [DS]

gaflemek, [gaf-le-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* Çalmak; aşırmak. [DS]

gaflet, [Ar. ġaflet غفلت] *{OsT} is.* **1.** Çevresinde olup bitenleri anlayıp sezememe; habersizlik. **2.** Dalgınlık; dikkatsizlik; boş bulunma. **3.** İhtiyatsızlık; tedbirsizlik. **4.** Uyuşukluk. **5.** *tasvf.* Nefsine ve heveslerine uyarak Allah'ı ve emirlerini unutmak. ☞ **gaflet basmak,** *1. Dış dünyadan habersiz kalmak; dalgın olmak. 2. Uykusu gelmek; uyuklamak.*|| **gaflet uykusu,** *Uyanık ve dikkatli olunması gereken bir durumda bir uyuşuklukla gelen uyku hali.*

gafleten, [Ar. ġafleten غفلةً] *(gafle'ten) {OsT} zf.* **1.** Gafil olarak; ansızın; dalgın olarak. **2.** Uykulu bir durumda iken.

gaftan, [Far. ḫaftān] *{ağız} is.* Kaftan. [DS]

gafti, [Yun. klepto *(çalmak)*] *is. argo.* **1.** Hırsızlık. **2.** Planlı hırsızlık. **3.** Dolandırıcılık.

gaftici, [gafti-ci] *is. argo.* Hırsız.

gafulğada, [Ar. ğāfil + ḳadā] *{ağız} is.* Ansızın gelen üzüntü. [DS]

gafulluk, -ğu [gaful-luk] *{ağız} is.* Fundalık. [DS]

gafur, [Ar. ġufrān > ġafūr غفور] *(ğafu:r) {OsT} sf.* **1.** Bağışlayan; acıyan; günahları bağışlaması çok olan; çok affeden; Allah. **2.** *isl.* Allah'ın, kullarının kötü ve yüz kızartıcı suçlarını meleklerden ve insanlardan gizlemesi sıfatı. ☞ **gafûru'r-Rahîm,** *Kusurları örten, adaletle en ziyade merhamet eden Allah.*

gafurluk, -ğu [Ar. kāfir => gâvur > gafur-luk] *{ağız} is.* Anlayışsızlık. [DS]

gag[1], [gag / gağ *(yans.)*] *is.* Yıkılmayı, çökmeyi bildiren kök. [Zülfikar] *gag-ış-da-mak (kağışdamak)*

gag[2], [gag / gağ / gak / geg / geğ / gey /gıg / gığ / gık / gog / gug / guk / gurk / güg / güğ / gürk *(yans.)*] *is.* Tavuk vb. kümes hayvanlarının çıkardığı sesleri, buna benzer sinirli konuşma, bağrışma, çağrışma ve seslenmeleri anlatan kök. [Zülfikar] *gag-a, gag-gı-la-mak*

gag[3], [gag / gağ / gan / gang / gañ / gıng *(yans.)*] *is.* Bir şeyin yerinden güçlükle sökülmesini anlatan kök. [Zülfikar] *gag-ır-mak*

gag[4], [gag / gah / gak *(yans.)*] *is.* Bir şeyi vurma, çarpma, çakma gibi eylemler sırasında çıkan sesi anlatan kök. [Zülfikar] *gag-aç (kak-aç), gag-ak (kak-ak), gaga-la-mak (kak-a-la-mak)*

gag[5], [Amer. İng. gag *(ağız tıkacı)*] *is. sin. tiy.* **1.** Bir oyuna veya filme eklenen güldürücü bölüm; gülüt. **2.** Ani değişiklik.

gaga[1], [ga *(yans.)* > ga+ga] *is. zool.* **1.** Kuşlarda, dudak ve diş vazifesini gören çıkıntılı boynuzsu organ. **2.** *argo.* Ağız. **3.** *dnz.* Demir tırnaklarının yukarıya doğru kıvrık kısmı. **4.** *müz.* Kuş gagasını andıran ince uçlu üflemeli çalgı ağızlığı. **5.** *argo.* Ağız. **6.** *sf.* Ucu aşağıya doğru kıvrık olan. ☞ **gaga ağızlı,** *Ağzı gaga biçiminde yapılmış seramik kap.*|| **gaga burun,** *Uzun, kemerli ve ucu aşağı doğru sarkık burun.*|| **gaga döşemek,** *{ağız} Aç gözlü olmak; gözü doymamak.* [DS]|| **gagasından yakalamak,** *Bir kimseyi karşı koyamayacak duruma getirmek.*|| **gagayı kısmak,** *argo. Konuşmayı kesmek.*|| **gagayı ıslatmak,** *argo. 1. İçki içmek. 2. Yararlanmak; çıkar sağlamak. 3. Rüşvet almak.*

gaga[2], [*eT.* ka *(akraba)* > aka / eke > gaga] *{ağız} is.* **1.** Ağabey. **2.** Küçük kardeş. **3.** Erkek. [DS]

gaga[3], [gaga] *{ağız} is.* (Çocuk dilinde) meyve; kuru yemiş. [DS]

gaga[4], [gag *(yans.)* > gag-ga / gak-kı] *{ağız}* is. (Çocuk dilinde) yumurta. [DS]

gagaburun, [gaga+burun] *is. dnz.* Karadeniz kıyısında inşa edilen, baş bodoslaması gagayı andırır biçimde geriye kıvrık, dıştan dümenli ticaret yelkenlisi; gagalı.

gagaç[1], **-cı** [gagaç] *{ağız} is.* Aslan yavrusu. [DS]

gagaç[2], **-cı** [gag-aç] *{ağız} is.* Kamış gibi içi boş bitki gövdesi. [DS]

gagaç[3], **-cı** [kak-mak > kak-aç] *{ağız} is.* Ağaçkakan. [DS]

gagaç[3], **-cı** [gaga-ç] *{ağız} sf.* **1.** (Kişi için) uzun burunlu. **2.** *is.* Fazla kıvrık ve kuru ağaç. [DS]

gagaçlamak, [gagaç-la-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Felç olmak. [DS]

gagak, -ğı [gaga-k] *{ağız} is.* **1.** Gaga. **2.** *sf.* (Kişi için) uzun burunlu. [DS]

gagal, [gaga-l] *{ağız}* *is.* **1.** Yeşil kabuğundan çıkarılmış ceviz. **2.** Göz bebeği. **3.** Erkeklik organı. [DS]

gagala, [? gagala] *{ağız}* *is.* Ortası oyuk tandır ekmeği; bazlama. [DS]

gagala, [? gagala] *{ağız}* *is.* Yağış biçimi olan dolu. [DS]

gagalama, [gaga-la-ma] *is.* Gaga vurarak didikleme; didiklemek işi. ☞ **gagalama düzeni,** *biy. Hayvanlardan özellikle kuşlarda en baskın ve en saldırgan olan bireyden aşağıya doğru inen sosyal dizilim.*

gagalamak, [gaga-la-mak] *gçl. f. [-r] [l(ı)-yor]* **1.** (Kuşlar için) gagası ile vurarak yem toplamak; didiklemek. **2.** (Kuş için) gagası ile tık tık vurmak; art arda dokunmak. **3.** *mecaz.* (Kişi için) hırpalamak; azarlamak.

gagalanma, [gaga-la-n-ma] *is.* **1.** Gagası olma; gaga sahibi olma; gagalanmak işi. **2.** Gaga ile vurulma, ditilmek işi.

gagalanmak, [gaga-la-n-mak] *dönşl. f. [-ır]* **1.** Gagası olmak; gagalı duruma gelmek. **2.** *edil. f.* Gaga ile vurulmak; ditilmek.

gagalaşma, [gaga-la-ş-ma] *is.* **1.** Gaga durumuna gelme; gaga biçimi kazanma. **2.** Karşılıklı gaga ile birbirini didikleme.

gagalaşmak, [gaga-laş-ma] *dönşl. f. [-ır]* **1.** Gaga durumuna gelmek; gaga biçimi kazanmak. **2.** *işteş. f.* (Kuşlar için) karşılıklı gaga ile birbirini didiklemek; gagalayıp şakalaşmak.

gagalı, [gaga-lı] *sf.* **1.** Gagası olan. **2.** *is. dnz.* Karadeniz kıyısında inşa edilen, baş bodoslaması gagayı andırır biçimde geriye kıvrık, dıştan dümenli ticaret yelkenlisi; gaga burun. ☞ **gagalı balina,** *zool. Dişli balinagiller alt takımının gagalı balinagiller familyasından çok hızlı yüzen, burnu gaga gibi uzun, çatalsız geniş kuyruklu balina, (Hyperodos).*|| **gagalı balinagiller,** *zool. Balinalar takımının dişli balinalar alt takımından, ağızları gaga halinde uzun, alt çenesinde iki dişi bulunan familya, (Ziphiidae).*|| **gagalı memeli,** *zool. Avustralya'da yaşayan, özellikleri bakımından bir ördeği andıran, yumurtlayan ancak, yavrularını memesinden suya saldığı sütle besleyen, eti yenir bir hayvan, (Ornithorhynchus anatinus).*|| **gagalı memeliler,** *zool. Tek örneği gagalı memeli olan hayvan familyası, (Ornithorhynchidae).*

gagamsı, [gaga-msı] *sf.* (Kemik çıkıntıları için) biçim bakımından gagaya benzeyen.

gagan, [? gagan] *{ağız}* *is. anat.* Gırtlak. [DS]

gagana, [kak-an] *{ağız}* *is.* Ağaçkakan. [DS]

gagart, [Fr. cocarde => kokart > gagart] *{ağız}* *is.* **1.** Gaga. **2.** Zincirlerin ucunda bulunan eğri demir parçası; kanca; toka. [DS]

Gagavuz, [Gök+oğuz > gagavuz] *is.* Dobruca, Kuzeydoğu Bulgaristan, Moldavya, Besarabya, İsmail ve Zeporoje (Ukrayna)'de yaşayan on birinci yüzyılda bu bölgeye gelip yerleşmiş, Hristiyan (Ortodoks) Oğuz Türkleri.

Gagavuzca, [Gagavuz-ca] *is.* Gagavuzların konuştuğu Batı Türkçesinin Oğuz kolundan bir Türk lehçesi.

gagga, [gag-ga] *{ağız}* *is.* Tomurcuk. [DS]

gaggalamak, [gag *(yans.)* > gag-ga-la-mak] *{ağız}* *gçsz. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Gıdaklamak. [DS]

gaggaroz, [? gaggaroz] *{ağız}* *is.* Mısır. [DS]

gagıl, [gag *(yans.)* > gag-ıl] *{ağız}* *is.* Kaynaşma ve yuvarlanma anlatan yansımalı gövde. [DS] ☞ **gagıl gagıl,** *{ağız} (Kalabalık için) karışık.* [DS]|| **gagıl gagıl olmak,** *{ağız} (Öğütülen şey için) yeterli incelikte olmamak.* [DS]

gagıldak, -ğı [ga *(yans.)* > gag-ıl-dak] *{ağız}* *is.* İki cevizden yapılan bir çocuk oyuncağı. [DS]

gagıldamak, [gag *(yans.)* > gag-ıl-da-mak] *{ağız}* *gçl. f. [-r] [-d(ı)-yor]* Küçük olayları kurcalaya kurcalaya büyütmek; olay çıkarmak. [DS]

gagıramak, [gag *(yans.)* > gag-ır-a-mak] *{ağız}* *gçsz. f. [-r] [-r(ı)-yor]* Sinirli sinirli konuşmak. [DS]

gagırmak, [gag *(yans.)* > gag-ır-mak] *{ağız}* *gçl. f. [-ır]* Bir şeyi yerinden oynatmak, kaldırmak ya da koparmak için çekmek, zorlamak; kanırmak. [DS]

gagit, [Far. kāġaẕ => kâğıt] *{ağız}* *is.* Kâğıt. [DS]

gaglık, -ğı [kak-lık] *{ağız}* *is.* Kaya ve taşların üzerinde su toplanmış hâldeki oyuklar. [DS]

gaguç, -cu [gag-uç] *{ağız}* *is.* Suyu çekilerek kuruyup buruşmuş şey. [DS] ☞ **gaguç olmak,** *{ağız} Soğuktan kıvrılıp büzülmek.* [DS]

gagure, [kara+kuru] *{ağız}* *sf.* Zayıf. [DS]

gağ¹, [gag / gağ *(yans.)*] *is.* Yıkılmayı, çökmeyi bildiren kök. [Zülfikar] *gağ-ış gağış (kağışdamak)*

gağ², [gag / gağ / gak / geg / geğ / gey /gıg / gığ / gık / gog / gug / guk / gurk / güg / güğ / gürk *(yans.)*] *is.* Tavuk vb. kümes hayvanlarının çıkardığı sesleri, buna benzer sinirli konuşma, bağrışma, çağrışma ve seslenmeleri anlatan kök. [Zülfikar] *gağ-ıl-damak, gağ-ıl-tı* ☞ **gağ döktü,** *{ağız} Kumru.* [DS]

gağ³, [gag / gağ / gan / gang / gañ / gıng *(yans.)*] *is.* Bir şeyin yerinden güçlükle sökülmesini anlatan kök. [Zülfikar] *gağ-ır-mak*

gağ⁴, [gağ / gan *(yans.)*] *is.* Aksırıp balgam çıkarmayı bildiren kök. [Zülfikar] *gağ-(ı)r-ık (kağırık), gağ-ır-t-mak (kağırtmak)*

gağa, [*eT.* ka *(akraba)* > aka / eke > gağa] *{ağız}* *is.* **1.** Ağabey. [DS] **2.** Arkadaş; dost. [DS]

gağaç, -cı [kara+ağaç] *{ağız}* *is.* Karaağaç. [DS]

gağalaşmak, [gağ *(yans.)* gağ-a-la-ş-mak] *{ağız}* *dönşl. f. [-ır]* (Tavuk için) yumurtlamadan önce folluk ararken ses çıkarmak. [DS]

gağaz, [? gağaz] *{ağız}* *zf.* Anlaşılan; galiba. [DS]

gağıl, [gağ *(yans.)* > gağ-ıl] *{ağız}* *is.* **1.** Yerdeki çamurların kuruyarak sertleşmiş hâli. **2.** Çakıl. [DS]

gağıldamak, [gağ *(yans.)* > gağ-ıl-da-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-d(ı)-yor]* (Hasta için) anlaşılamayacak sesler çıkarmak. [DS]
gağılık, -ğı [gağ-ı-lık] *{ağız} is.* Ağaç doruğu. [DS]
gağıllamak, [gağ-ıl-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* (Ceviz için) yeşil kabuğundan ayıklamak. [DS]
gağırıvermek, [gağ *(yans.)* > gağ-ır-mak + ver-mek] *{ağız} gçl. f. [-ir]* (Ağaç dalı için) bastırıp çekerek ek yerinden ayırmak. [DS]
gağırmak, [gağ *(yans.)* > gağ-ır-mak] *{ağız} gçl. f. [-ır]* **1.** Bastırmak. **2.** Zorlamak. **3.** Bükerek kaldırmak; kanırmak. [DS]
gağırşak, -ğı [gağ-ır-(ı)-ş-ak] *{ağız} is.* Suda haşladıktan sonra kurutulmuş kestane. [DS]
gağırtmak, [gağ *(yans.)* > gağ-ır-t-mak] *{ağız} gçl. f. [-ır]* Ağacın dibinden biten sürgünleri çekerek koparmak. [DS]
gağış, [gağ-ış] *{ağız} sf.* Eski. [DS] ☞ **kağış kağış,** *{ağız} (Eşya için) çok eskimiş; hurda olmuş; işe yaramaz hâle gelmiş.* [DS]
gağışdak, -ğı [gağ-ış-dak] *{ağız} is.* Toprak kaymasının çıkardığı ses. [DS]
gağnı, [kañ-lı > kağnı] *{ağız} is.* Kağnı. [DS]
gağrık¹, -ğı [gağ *(yans.)* > gağ-(ı)r-ık] *{ağız} sf.* (Kişi için) huysuz; aksi; inatçı; kanırık. [DS]
gağrık², -ğı [gağ *(yans.)* > gağ-(ı)r-ık] *{ağız} is.* Aksırık. [DS]
gağrık³, -ğı [gağ *(yans.)* > gağ-(ı)r-ık] *{ağız} is.* Erkek kekliğin çıkardığı acıklı ve kalın ses. [DS]
gağşak¹, -ğı [gağ *(yans.)* > gağ-(ı)ş-a-k] *{ağız} is.* Uçurum. [DS]
gağşak², -ğı [gağ *(yans.)* > gağ-(ı)ş-a-k] *{ağız} is.* Yara üzerinde oluşan kabuk. [DS]
gağşak³, -ğı [gağ *(yans.)* > gağ-(ı)ş-a-k] *{ağız} sf.* (Bina, eşya vb. için) yıkılmaya, çökmeye yüz tutmuş. [DS]
gağşamak, [gağ *(yans.)* > gağ(ı)ş-a-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-ş(ı)-yor]* **1.** Gevşemek; dağılmak. **2.** Dağılıp parçalanmak; kırılıp dökülmek. **3.** *gçl. f.* Bir davayı kaybetmek; iddiada yenilmek. [DS]
gağşarıga, [gağ *(yans.)* > gağ-(ı)ş-ar-ık] *{ağız} is.* Sarp kayalık. [DS]
gağşatmak, [gağ *(yans.)* > gağ-(ı)ş-a-t-mak] *{ağız} gçl. f. [-ır]* **1.** Gevşetmek. **2.** Yumuşatmak. **3.** Yenmek. **4.** Hoplatmak. [DS]
-gâh, [Far. gāh گاه] *(gâ:h) {OsT} son ek.* Arapça ve Farsça isimlere gelerek birleşik yer isimleri yapan son ek. *secde-gâh.*
gah¹, [gag / gah / gak *(yans.)*] *is.* Bir şeyi vurma, çarpma, çakma gibi eylemler sırasında çıkan sesi anlatan kök. [Zülfikar] *gah-a-la-mak (kak-a-la-mak)*
gah², [gah / gak *(yans.)*] *is.* Kurutulmuş ve katılaşmış nesnelerin birbirine çarpmasını, sürtünmesini anlatan kök. [Zülfikar] *gah-ır-da-k*
gah³, [gāh] *(ga:h) {ağız} is.* Koşum hayvanlarını çağırma ünlemi. [DS] ☞ **gah gah,** *{ağız} 1. Atları çağırma ünlemi. 2. Tavukları çağırma ünlemi.* [DS]
gah⁴, [? gāh] *(ga:h) {ağız} is.* Kapı, duvar vb. şeylerin keskin kenarı. [DS]
gah⁵, [gaḫ / gak] *{ağız} is.* Elma, armut kurusu. [DS] ☞ **gah doğan,** *{ağız} 1. (Kişi için) zayıf; cılız. 2. Göçmen.* [DS]
gâh⁶, [Far. gāh / geh گاه / گه] *(gâ:h) {OsT} zf.* **1.** Zaman; vakit; an. **2.** Kâh; bazen. ☞ **gâh** (be) **gâh,** *Arada sırada; zaman zaman.*|| **gâh ü bî-gâh,** *Yerli yersiz.*|| **gâh ü nā-gâh,** *Vakitli vakitsiz.*
gâh⁷, [Far. gāh گاه] *(gâ:h) {OsT} is.* Yer.
gaha, [? gaha] *{ağız} is.* **1.** Yüksek yer. **2.** Hayvanların barındığı yer. [DS]
gahaç, -cı [kak-aç] *{ağız} is.* **1.** Pastırma. **2.** Güneşte kurutulmuş et. **3.** *sf.* Kuru olan. [DS]
gahalamak, [kaka-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* İtmek; dürtmek. [DS]
gahar, [Ar. ḳahr => kahır] *{ağız} is.* Üzüntü; endişe. [DS]
gahet, [kak + et] *{ağız} is.* Çok kurumuş nesne. [DS]
gahgaha, [Ar. ḳahḳaha] *{ağız} is.* Kahkaha. [DS]
gahınç, -cı [kak-ınç] *{ağız} is.* Suçun yüze vurulması. [DS]
gahınnamak, [kak-ın-la-mak > gah-ın-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-n(ı)-yor]* Suçunu yüzüne vurmak. [DS]
gahırdak, -ğı [kak *(yans.)* > kak-ır-dak > fahır-dak] *{ağız} is.* Eritilmiş kuyruk ve iç yağının kalan posası. [DS]
gahış, [kak-ış] *{ağız} is.* Suçlama. [DS]
gâhi, [Far. gāhī / gehī گاهی / گهی] *(gâ:hi:) {OsT} zf. zf.* Bazen; ara sıra.
gâhice, [gāhī-ce] *(gâhi:'ce) {OsT} zf.* Ara sıra; kimi zaman.
gahilli, [kahır-lı] *{ağız} sf.* Acıklı. [DS]
gahinmek, [gah-in-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* Ansızın kaybolmak; görünmemek. [DS]
gahlamak¹, [kak-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Dilimlere ayırmak. [DS]
gahlamak², [gah-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Koşulu çift hayvanını sürmek; sevk etmek. [DS]
gahlık, -ğı [kak-lık] *{ağız} is.* Suların biriktiği çukur yer. [DS]
gahma, [kak-ma] *{ağız} is.* Sert yumruk. [DS]
gahmak, [kak-mak] *{ağız} gçl. f. [-ar]* Yapılan iyiliği tekrar tekrar hatırlatmak. [DS]
gahmak, [kalk-mak] *{ağız} gçsz. f. [-ar]* Kalkmak. [DS]
gahmarcı, [gahmar-cı] *{ağız} sf.* Yardım eden; yardımcı. [DS]
gahmuhlamak, [kak-muk-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(u)-yor]* Bir kimseyi yumrukla yere sermek. [DS]

gahraman, [Far. ḳahremān] *{ağız}* *sf.* **1.** Kahraman. **2.** Merhametli. [DS]

gahriman, [Far. ḳahremān] *{ağız}* *sf.* → gahraman. [DS]

gahsa, [kav-sak > gav-sa > gah-sa] *{ağız}* *is.* Hayvanlara yedirilen kavun, karpuz, fasulye kabuğu. [DS]

gahşak,-ğı [kağ-(ı)ş-a-k] *{ağız}* *sf.* Gevşemiş; biçimi bozulmuş; yıpranmış. [DS]

gahvaltı, [kahvaltı] *{ağız}* *is.* Kahvaltı. [DS]

gai, [Ar. ġāye > ġā'ī / ġāiyye غائى / غائيه] *(ga:i:)* *{OsT}* *sf.* Amaçla ilgili; sonuca dair.

gaib, [Ar. ġāib غائب] *(ga:ib)* *{OsT}* *sf.* → gaip.

gaibane, [Ar. ġā'ib + Far. -āne غائبانه] *(ga:iba:ne)* *{OsT}* *zf.* **1.** Görünmeden; görünmeyerek; görünmeksizin. **2.** Yüze karşı olmadan; arkadan. **3.** Gizli olarak; gizliden. **4.** Haberi olmaksızın bilmek, tanımak. **5.** Şahsen tanımadığı hâlde.

gaile, [Ar. ġā'ile غائله] *(ga:ile)* *{OsT}* *is.* **1.** İnsanı uğraştıran, sıkıntı veren iş. **2.** İstenmeyen durum; dert; baş belası; felaket. **3.** Savaş; mücadele. ⊟ **gāile-i zāile,** *1. Geçen savaş. 2. Atlatılan sıkıntı.*

gaileli, [gaile-li] *(ga:ileli)* *sf.* **1.** Sıkıntısı olan; dertli. **2.** İnsana sıkıntı çıkaran; problem yaratan. **3.** Başa dert olan; belalı.

gailesiz, [gaile-siz] *(ga:ilesiz)* *sf.* **1.** Sıkıntısı olmayan; dertsiz, tasasız; dinç. **2.** Sıkıntı vermeyen; problem çıkarmayan. **3.** *mecaz.* Vurdumduymaz.

gailesizlik, -ği [gaile-siz-lik] *(ga:ilesizlik)* *is.* Gailesiz olma durumu; dertsizlik; tasasızlık.

gaip, -bi [Ar. gıyāb > gā'ib غائب] *(ga:ip)* *{OsT}* *sf.* **1.** Göz önünde olmayan; görünür bir yerde bulunmayan. **2.** Hazırda olmayan. **3.** Nerede olduğu bilinmeyen; kayıp. **4.** *is.* Duyularımız yardımıyla kavrayamadığımız varlıklar âlemi; görünmeyen âlem. **5.** *dbl.* Üçüncü şahıs; o. **6.** *huk.* Yargı makamlarınca bulunamadığı için hakkında gaiplik kararı alınmış kişi. ⊟ **gaipten haber vermek,** *1. Duyularımız yoluyla kavrayamadığımız âlem hakkında bilgiler vermek; bilinmeyecek bir şeyi bildirmek. 2. Gelecek hakkında tahminlerde bulunmak.*

gaiplik, -ği [gaip-lik] *is.* **1.** Gaip olma hâli. **2.** *huk.* Kendisinden haber alınamayan, ölüm ihtimali olmasına rağmen cesedinin de bulunamaması gibi durumlar sonucu mahkeme kararı ile hukukî kişiliğine son verilmesi işlemi. ⊟ **gaiplik kararı,** *huk. Kanunen ölmüş olabileceği sanılan veya beş yıldan beri hiç haber alınamayan kişinin gaip olduğuna dair mahkemece verilen karar ve ilam.*

gait, [Ar. ġavṭ > ġā'iṭ غائط] *(ga:it)* *{OsT}* *is.* → gaita.

gaita, [Ar. ġavṭ *(çukur yer kazma)* > ġā'iṭa غائطه] *(ga:ita)* *{OsT}* *is.* **1.** İnsanın doğal boşaltım pisliği; dışkı; bok. **2.** Çukur yer.

gaiye, [Ar. ġāye > ġā'īyye غائيه] *(ga:iye)* *{OsT}* *sf.* **1.** Amaçla ilgili; sonuca dair. **2.** *is. fel.* Her şeyin bir erekle belirlendiğini, her şeyin bir ereklik yasasına göre olup bittiğini benimseyen görüş; finalizm; erekçilik

gaiyet, [Ar. ġāye > ġā'īyyet غائيت] *(ga:iye)* *{OsT}* *is.* Ereklik; amaçlılık; finalite.

gaj, [? gaj] *{ağız}* *is.* Elma, armut kurusu. [DS]

gajgın, [gaj-gın] *{ağız}* *is.* Killi toprak; kil. [DS]

-gak, [-ġak / -gek] *{eT}* *yap. e.* Fiilden isim yapma eki. *eş-gek (eşek), kap-ġaḳ (kapak)*

gak[1], [gag / gağ / gak / geg / geğ / gey /gıg / gığ / gık / gog / gug / guk / gurk / güg / güğ / gürk *(yans.)*] *is.* Tavuk vb. kümes hayvanlarının çıkardığı sesleri, buna benzer sinirli konuşma, bağrışma, çağrışma ve seslenmeleri anlatan kök. [Zülfikar] *gak demek, gak-ka, gak-ka-la-mak*

gak[2], [gag / gah / gak *(yans.)*] *is.* Bir şeyi vurma, çarpma, çakma gibi eylemler sırasında çıkan sesi anlatan kök. [Zülfikar] *gak-mak, gak-a-la-mak (kak-a-la-mak)*

gak[3], [gah / gak *(yans.)*] *is.* Kurutulmuş ve katılaşmış nesnelerin birbirine çarpmasını, sürtünmesini anlatan kök. [Zülfikar] *gak-ır-da-k*

gak[4], [kak] *{ağız}* *is.* **1.** Elma, armut kurusu. **2.** Yaban armudu; ahlat. **3.** Ham meyve. **4.** Meyve ve kuru yemiş. [DS]

gak[5], [kak] *{ağız}* *is.* Taş oyuklarına dolan su birikintisi. [DS]

gak[6], [gak] *{ağız}* *is.* Eritilen kuyruk ve iç yağından arta kalan posa. [DS]

gaka, [gaka] *{ağız}* *is.* Yeşil kabuğundan soyulmuş ceviz. [DS]

gakaç, -cı [kak-aç] *{ağız}* *is.* Donma. [DS]

gakalamak, [kak-ala-mak] *{ağız}* *gçl. f.* *[-r] [-l(ı)-yor]* İtmek; dürtmek; kakalamak. [DS]

gakgılamak, [gak-kı-la-mak] *{ağız}* *gçsz. f.* *[-r] [-l(ı)-yor]* (Tavuk için) yumurtlamak amacıyla folluk ararken ses çıkarmak. [DS]

gakgucik, -ği [gak-gu-cik] *{ağız}* *is.* Gaga. [DS]

gakguç, -cu [gak-guç] *{ağız}* *is.* Gaga. [DS]

gakılcımak, [gak-ıl-cı-mak] *{ağız}* *gçsz. f.* *[-r]* (Yoğurt, ayran vb. için) ekşiyerek bozulmak. [DS]

gakıldamak, [kak-ıl-da-mak] *{ağız}* *gçsz. f.* *[-r] [-d(ı)-yor]* Kahkaha atmak; sesli olarak gülmek [DS]

gakırdak, -ğı [gak-ır-da-k] *{ağız}* *is.* **1.** Eritilen iç ve kuyruk yağının kalan posası. **2.** Kurutulmuş etli kemik. [DS]

gakışlamak, [kak-ış-la-mak] *{ağız}* *gçl. f.* *[-r] [-l(ı)-yor]* İtmek; dürtmek; kakalamak. [DS]

gakka, [gak *(yans.)* > gak-ka] *{ağız}* *is.* (Çocuk dili) yumurta. [DS]

gakkak, -ğı [gak *(yans.)* > gak-kak] *{ağız}* *is.* (Çocuk dili) yumurta. [DS]

gakkalamak, [gak *(yans.)* > gak-ka-la-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(ı)-yor]* (Tavuk için) yumurtlamak için folluk ararken seslenmek. [DS]

gakkı, [gak *(yans.)* > gak-kı] *{ağız} is.* (Çocuk dili) yumurta. [DS]

gakkılamak, [gak *(yans.)* > gak-kı-la-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(ı)-yor]* (Tavuk için) yumurtlamak için folluk ararken seslenmek. [DS]

gakko, [aga / gaga > gak-ko] *{ağız} is.* Erkek kardeş. [DS]

gakkuluk, -ğu [kak-mak > kak-ı-lık > gakku-luk] *{ağız} sf.* Küçümsenen; hor görülen. [DS]

gaklama, [gak *(yans.)* > gak-la-ma] *is.* Gak sesi çıkararak ötme.

gaklamak[1], [gak *(yans.)* > gak-la-mak] *gçsz. f. [-r] [-l(ı) -yor]* (Karga için) ötmek; gak sesi çıkarmak.

gaklamak[2], [kak > kak-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ı) -yor]* Kurutulacak meyveleri dilimlemek. [DS]

gaklık, -ğı [kak-lık] *{ağız} is.* Suların biriktiği çukurluklar. [DS]

gakma, [kak-ma] *{ağız} is.* Kütük yarması; parça odun. [DS]

gakmak[1], [kak-mak] *{ağız} gçl. f. [-ar]* **1.** Saplamak; sokmak. **2.** (Çivi vb. için) çakmak. [DS]

gakmak[2], [kak-mak] *{ağız} is.* Yara üzerindeki kabuk. [DS]

gakmalamak, [gak-ma(k)-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Gagalamak. [DS]

gaksatmak, [gak-sa-t-mak] *{ağız} gçl. f. [-ır]* Bozmak; kırmak; harap etmek. [DS]

gakşak, -ğı [gak-(ı)ş-a-k] *{ağız} sf.* Baygın; sarhoş. [DS]

gal[1], [? gal] *{ağız} is.* Güherçile. [DS]

gal[2], **-li** [Far. gāl گال] *(ga:l) {OsT} sf.* Uzak; ırak.

gal[3], **-li** [İng. gall] *is. biy.* Bitkilerde böcek ya da mantarların sebep olduğu anormal gelişen yapılar.

gala[1], [? gala] *{ağız} is.* Ustura ağzının en ince kısmı. [DS]

gala[2], **-a'ı** [Ar. ġalā' غلاء] *(gala:) {OsT} is.* Pahalılık.
⊡ galā-yı es'ār, *Fiyatların aşırılığı.*

gala[3], [İt. gala *(şenlik)*] *(ga'la) is.* **1.** Bir filmin, gösterinin vb. eleştirmenler, ilgililer ve yakın çevreden olanlar için düzenlenen özel sunumu. **2.** Böyle bir tören sonunda verilen şölen.

galaba, [Ar. ġalebe => galaba] *{ağız} is.* **1.** Kalabalık; topluluk. **2.** Karışıklık. [DS]

galabak[1], **-ğı** [Ar. ġalebe => galabak] *{ağız} is.* Kalabalık; topluluk. [DS]

galabak[2], **-ğı** [kaba-lak > galabak] *{ağız} is.* Su kıyılarında yetişen yuvarlak ve büyük yapraklı, mor çiçekli, iki yıllık otsu bitki, *(Arctium minus)*. [DS]

galabalanmak, [Ar. ġalebe => kalaba-la-n-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* Kalabalık hâle gelmek; kalabalıklaşmak. [DS]

galafat, [kıyafet / Yun. kalafatis] *{ağız} is.* **1.** Dış görünüş. **2.** Heybet. **3.** Güç; kuvvet. [DS]

galakalmak, [kal-mak + kal-mak] *{ağız} gçsz. f. [-ır]* Durakalmak; kalakalmak. [DS]

galak[1], **-ğı** [gaga-k > galak] *{ağız} is.* **1.** Boynuz. **2.** Şapka siperliği. **3.** Burun kemiği.

galak[2], **-ğı** [Ar. (Sur.) ġalaḳ غلق] *{ağız} is.* **1.** Tezek yığını. **2.** Yaş söğüt kabuğunun sarılması ile yapılan bir tür zurna. **3.** Zurnanın kalın tarafı. [DS]

galak[3], **-ğı** [galak] *{ağız} is.* **1.** Sacda yufka çevirmekte kullanılan araç. **2.** At ve eşeğin erkeklik organı. [DS]

galak[4], **-ğı** [gagak > galak] *{ağız} is.* Çene altı. [DS]

galak[5], **-ğı** [*eT.* kā-mak *(eklemek)* > ka-l-ak > galak] *{ağız} is.* Oyunda kazanılan sayı. [DS]

galak[6], **-ğı** [*eT.* kā-mak *(eklemek)* > ka-l-ak > galak] *{ağız} is.* **1.** Süzgeç. **2.** *sf.* (Davar için) zayıf; bitkin. [DS]

galak[7], **-ğı** [kıl-ık > galak] *{ağız} is.* Görünüş; üst baş. [DS]

galak[8], **-ğı** [? galak] *{ağız} is.* Kilit. [DS]

galak[9], **-ğı** [? galak] *{ağız} is.* Kibir. [DS]

galaklamak, [galak-la-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Ayağı takılıp sendelemek. [DS]

galaklanmak, [galak-la-n-mak] *{ağız} dönşl. f. [ır]* Kendini beğenmek. [DS]

galaklı, [galak-lı] *{ağız} sf.* **1.** (Kadın için) ahlaksız. **2.** Gururlu; kibirli. [DS]

galaksi, [Yun. galaksias *(süt yolu)* > Fr. galaxie] *is. gök b.* Bir merkez çekirdek etrafında, güneşle birlikte milyarlarca yıldız ve yıldızlar arası tozlardan yüz bin ışık yılı çaplı bir disk oluşturan hareketli küme; gök ada.

galaktoz, [Fr. galactose] *is. kim.* Laktozun suyla parçalanmasından oluşan 166°C'ta eriyen ve ışığın polarma düzlemini sağa çeviren altı karbonlu şeker.
⊡ galaktoz tolerans testi, *tıp. Kanda bulunan galaktozun karaciğer tarafından alınması ve glikojene çevrilebilmesini ölçen bir karaciğer işlev testi.*

galalit, [Fr. galalithe] *is. kim.* Kazeinin basınç altında formaldehit ile derişmesinden elde edilen plastik madde.

galamak, [*eT.* kā-mak *(yığmak)* > ka-la-mak > galamak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Ocak yakmak; ateş yakmak. [DS]

galaman, [gala-man] *{ağız} sf.* Aptal. [DS]

galamık, -ğı [gala-mık] *{ağız} is.* Çam ağacının kabuğu içinde biriken tatlı, sulu kısım; yalamık. [DS]

galamuş, [gala-muş] *{ağız} is.* Güzel koku. [DS]

galan[1], [kal-an] *{ağız} zf.* Artık; başka. [DS]

galan[2], [*eT.* ka *(arkadaş)* > ka-la-n > galan] *{ağız} is.* Arkadaş. [DS]

galan[3], [*eT.* ka *(arkadaş)* > ka-la-n > galan] *{ağız} is.* Kız. [DS]

galan[4], [kalın] *{ağız} is.* Evlendirilen kız için alınan başlık. [DS]

galan[5], [galan] *{ağız} sf.* **1.** Yaman. **2.** İyi. [DS]

Galat, [Galat] *is.* İlk Çağda, Avrupa'nın batı bölgelerinde oturan halktan olan.

galat[1], [galat] *{ağız} is.* Salyangoz kabuğu. [DS]

galat[2], [Ar. ġalaṭ غلط] *{OsT} is.* **1.** Yanılma; yanlışlık. **2.** Mevcut kurallara uymayan; kuralsız. ◘ **galat etmek,** *Yanlışlık yapmak; hata etmek; yanılmak.*|| **galat-gû,** *{OsT} Yanlış söyleyen.*|| **galat-ı basār,** *{OsT} Göz yanılması.*|| **galat-ı elvān,** *{OsT} Renkleri ayırt edememe.*|| **galat-ı fāhiş,** *{OsT} Çok büyük hata; aşırı yanlış.*|| **galat-ı fikr,** *{OsT} Düşünce yanılgısı.*|| **galat-ı hilkāt,** *{OsT} Garip yaratık.* || **galat-ı his,** *{OsT} Duyu yanılması.*|| **galat-ı meşhur,** *{OsT} Herkesçe bilinen yanlışlık; yanlış olduğu bilinmesine rağmen kullanılan (söz).*|| **galat-ı ruyet,** *{OsT} Renkleri yanlış görme; renk körlüğü.*|| **galat-ı tahakkümî,** *{OsT} ed. Bir kelimenin söz ya da anlam itibariyle herkesin kullandığı gibi kullanılmaması.*|| **galat-ı tercüme,** *{OsT} Tercüme hatası.*|| **galat-nüvis,** *{OsT} Yanlış yazan.*

galat[3], [Ar. ġalī > ġalāt غلات] *(gala:t) {OsT} sf.* **1.** Çok pahalı. **2.** Kaynayan; galeyan eden.

galata[1], [Yuun. khanáta => galata] *{ağız} is.* Sürahi biçiminde yapılmış toprak testi. [DS]

galata[2], [İt. galetta => galata] *{ağız} is.* **1.** Karışık tahıl. **2.** Bir tür çörek. [DS]

galatat, [Ar. ġalaṭāt غلطات] *(gala:ta:t) {OsT} is.* Yanlışlar; yanlışlıklar.

galatıhis, -ssi [Ar. ġalaṭ-ı hiss غلط حس] *(galatı'his) {OsT} is.* Duygu yanılması; yanılsama.

galatımeşhur, [Ar. ġalaṭ-ı meşhūr غلط مشهور] *(galatı'meşhu:r) {OsT} is.* Yaygınlaşmış, herkesçe benimsenmiş yanlışlık.

galaz[1], [Ar. ġazel] *{ağız} is.* Kuru yaprak yığını. [DS]

galaz[2], [? galaz / kalaz] *{ağız} is.* Deriden su tulumu. [DS]

galaz[3], [? galaz / kalaz] *{ağız} is.* **1.** Kuru rüzgâr. **2.** Yağış biçimi olarak dolu. [DS]

galaza, [galaza] *{ağız} is.* Gürültü patırtı. [DS]

galbır, [Ar. ġırbāl] *{ağız} is.* Kalbur. [DS]

galça, [Yun. kaltsa => kalça] *{ağız} is.* Kalça. [DS]

gald, [gald / gıld / gild *(yans.)*] *is.* Bir yüzeyde dönme, yuvarlanma, sürtünme ve çarpma, kendi kendine hareket etme, gevezelik etme bildiren kök. [Zülfikar] *gald-ır galdır,*

galdır, [gald *(yans)* > gald-ır] *is.* Bir yüzeyde dönme, yuvarlanma, sürtünme ve çarpma, kendi kendine hareket etme, gevezelik etme bildiren yansımalı gövde. ◘ **galdır gağış,** *{ağız} Kırık dökük; bozuk düzen.* [DS]|| **galdır gağşak,** *{ağız} Ele alınacak bir yeri kalmamış olan; hurdahaş.* [DS]|| **galdır galdır,** *{ağız} (Arabanın gidişi için) takırdayarak, sallanarak.* [DS]|| **galdır hop,** *{ağız} Tahteravalli.* [DS]

galdırım, [kaldır-ım] *{ağız} is.* **1.** Kaldırım. **2.** Bağ evlerindeki balkonların kenarlarına yapılmış sedir. [DS]

galdırmak, [kaldır-mak] *{ağız} gçl. f. [-ır]* Kaldırmak. [DS]

galdirik, -ği [gald *(yans.)* > gald-ir-ik] *{ağız} is. bot.* Kuzey Anadolu bölgesinde yetişen, çiçekli dalları sebze olarak tüketilen, mavi-kırmızı çiçekli, rizomlu çok yıllık otsu bir bitki; ıspıt, *(Trachystemon oriantale)*. [DS]

galdur, [gald *(yans.)* > gald-ur] *{ağız} is.* Bir yüzeyde dönme, yuvarlanma, sürtünme ve çarpma, kendi kendine hareket etme, gevezelik etme bildiren yansımalı gövde. [DS] ◘ **galdur guldur,** *{ağız} Hafif ve sürekli ses.* [DS]

gale[1], [? gale] *{ağız} is.* Sincap. [DS]

gale[2], [Ar. ḳalᶜa] *{ağız} is.* Kale. [DS]

gale[3], [gaga-k > galak > galek / gale] *{ağız} is.* **1.** Domuzun burnundaki şişkin yer. **2.** Manda yavrusu. **3.** *sf.* (Kişi için) kaba. [DS]

gale[4], [Far. gāle گاله] *(ga:le) {OsT} sf.* → gal[2].

gale[5], [Fr. galet] *is.* Bir mekanik parçaya desteklik eden ve sürtünmeyi azaltarak parçanın hareketini düzenleyen silindir veya koni biçimindeki küçük tekerlek.

gale[6], [Fr. galée] *is. matb.* Dizgicinin dizdiği satır veya sütunları sonradan asıl çembere atmak üzere bir sayfa hâlinde topladığı bir tür tekne.

galebat, [Ar. ġalebāt غلبات] *(galeba:t) {OsT} is.* Üstünlükler; galebeler.

galebe[1], [Ar. ġalebe غلبه] *{OsT} is.* **1.** Üstün gelme; yenme; üstünlük. **2.** Çokluk; kalabalık. **3.** *sf.* Zapt edilemez derecede azgın. **4.** Yenmiş olanlar; galipler.◘ **galebe çalmak,** *Yenmek; üstün gelmek.*|| **galebe divanı,** *{OsT} tar. Kapıkulu ocaklarına maaş dağıtılması veya elçi kabulü sebebiyle toplanan divan.*|| **galebe-i hiddet,** *{OsT} Aşırı öfke; aşırı kızgınlık.*|| **galebe-i şehvet,** *{OsT} Şehvet azgınlığı.*

galebe[2], [Ar. ġalebe => kalaba] *{ağız} is.* Kalabalık; topluluk. [DS]

galebelik, -ği [kalaba-lık] *{ağız} is.* Kalabalık; topluluk. [DS]

galebet, [Ar. ḳalᶜa + Far. bend] *{ağız} is.* Müebbet hapis. [DS]

galek[1], **-ği** [Ar. ḫalā'ik => halayık] *(gale:k) {ağız} is.* **1.** Hizmetçi. **2.** Çevreden kötü tanınan kadın. [DS]

galek[2], **-ği** [gaga-k > galak > galek] *{ağız} is.* **1.** Domuz burnu. **2.** *sf.* (Kişi için) kaba. [DS]

galem, [Ar. kalem] *{ağız} is.* Aşılanmak üzere kesilmiş genç sürgün parçası; kalem. [DS]

galemis, [Far. ḳalamis *(misk faresi)*] *{ağız} is.* Gülyağı. [DS]

galel, [Ar. ġalel غلل] *{OsT} is.* Koruluktan akan su.

galen, [Yun. galène] *is.* Doğal kurşun sülfür; sembolü: PbS

galenit, [Alm. galenit] *is.* Doğal kurşun sülfür; sembolü: PbS

galeri, [Fr. gallerie] *is. mim.* **1.** Bir yapıda birçok bölümü birbirine bağlayan aynı zemindeki genişliğine oranla daha uzun üstü örtülü alan veya geçit. **2.** Sanat eserlerini saklayacak veya sergileyecek biçimde düzenlenmiş bölümler. **3.** Tablo ve sanat eserlerinin alınıp satıldığı dükkân. **4.** Herhangi bir ticarî eşyanın sergilendiği yer. **5.** *as.* Yer altına patlayıcılar yerleştirmek amacıyla açılmış geçit veya tüneller. **6.** *maden.* Maden ocaklarının işletilmesi için yer altına açılan tünel veya geçitler. **7.** *tiy.* Eski tiyatrolarda salonun çatıya yakın olan kısmı; loca veya balkon koltuklarının üstündeki kat. **8.** Kilise çevresindeki tribün.

galerici, [galeri-ci] *is.* Galeri işleten kimse.

galeta, [İt. galetta *(bisküi)*] *(gale'ta) is.* Fırında iyice pişirilmiş uzun ve yuvarlak bir tür peksimet. ☐ **galeta unu,** *Izgara, tava veya fırında pişirilecek eti bulamakta kullanılan galetayı döverek meydana getirilen bir cins kalın un.*

galete[1], [? galete] *{ağız} is.* Domates. [DS]

galete[2], [? galete] *{ağız} is.* Pazen; basma. [DS]

galevle, [? kalevle] *{ağız} is.* Ayakkabı. [DS]

galevra, [? kalavra] *{ağız} sf.* Gelişigüzel. [DS]

galey, [Ar. ḳualāī *(Kuala malı)* > kalay] *{ağız} is.* Kalay. [DS]

galeyan, [Ar. ġaleyān غليان] *(galeya:n) {OsT} is.* **1.** Kaynama. **2.** Coşma. ☐ **galeyana gelmek,** *1. Coşmak. 2. Kaynamak.*|| **galeyana getirmek,** *Bir kalabalığı coşturmak; tahrik etmek.*|| **galeyan etmek,** *1. Coşmak. 2. Kaynamak.*|| **galeyān-ı efkār,** *{OsT} Fikirlerin coşması.*|| **galeyān-ı mā,** *{OsT} Suyun kaynaması.*|| **galeyan noktası,** *Kaynama derecesi.*

galeyçi, [kalay-cı] *{ağız} is.* Kalaycı. [DS]

galez, [? galez] *{ağız} is.* Çinko su tası. [DS]

galfa, [kalfa] *{ağız} is.* Kalfa. [DS]

galgan, [kalk-an / kal-ağan ?] *{ağız} is.* Deve dikeni. [DS]

galgımak, [kal(k)-ı-mak] *{ağız} gçsz. f. [-ır]* Zıplamak; hoplamak. [DS]

galgın, [kal-gın] *{ağız} is.* Evlenmemiş kız; evde kalmış. [DS]

galgun, [kal-gın] *{ağız} sf.* (Kişi için) sürekli yorgun. [DS]

galhmak, [kalk-mak > galḫ-mak] *(galkhmak) {ağız} gçl. f. [-ar]* Kalkmak. [DS]

-galı, [-gah / -geli] *{eT} ek.* Zarf fiiller yapan ek; -eli; -mek için. [ETY] *tapın-galı (kulluk için)*

galıç, -cı [? galıç / galuç] *{ağız} is.* **1.** Küçük ocak. **2.** Orak. [DS]

galıç, -cı [Fr. galoche] *{ağız} is.* Bir tür köylü ayakkabısı. [DS]

galıf[1], [Yun. khalıvi] *{ağız} is.* Bostan ya da tarla bekçileri için tahtadan yapılmış kulübe. [DS]

galıf[2], [Ar. ḳalıb => kalıf] *{ağız} is.* Tezeklere şekil vermekte kullanılan tahta kalıp. [DS]

galık, -ğı [kal-ık] *{ağız} is.* **1.** Geriye kalan nesne; kalıntı; artık. **2.** Evlenmemiş kız. [DS]

galım, [? galım] *{ağız} is.* Aygıt, araç. [DS]

galın, [kalın] *{ağız} is.* **1.** Evlenecek erkeğin kız tarafına verdiği para; başlık. **2.** *sf.* Kalın. **3.** Zengin. [DS]

galıntı, [kal-ıntı] *{ağız} is.* **1.** Evlenmemiş kız. **2.** Kırılmış bulgurun elenmesi ile üstte kalan kepek ve iri bulgur parçaları. [DS]

galıp, [Ar. ḳalib] *{ağız} is.* Kalıp. [DS]

-galır, [-ġalır / -gelir / -kalır / -kelir] *{eT} çek. e.* Bir işi *yapmak üzere olmak, yapmağa başlamak* anlamı veren ve geniş zaman bildiren fiil eki.

gali[1], [Ar. ġālī غالى] *(ga:li:) {OsT} sf.* **1.** Değerinden çok fiyatlı; pahalı. **2.** Değerli. **3.** Kaynayan; galeyan eden.

gali[2], [Fr. galie] *(ga'lı) is.* Alçak ve altı düz gemi. **2.** Gemilerin güvertelerinde bulunan mutfak.

gali[3], [Ar. ġayr => gayri] *{ağız} zf.* Bundan böyle; artık. [DS]

galib, [Ar. ġālib غالب] *(ga:lib) {OsT} sf.* → galip. ☐ **gālib-i mutlak,** *{OsT} Kesin olarak üstün gelen; üstünlüğü herkesçe görülen.*|| **gālib-i tüvānā,** *{OsT} Güçlü üstün.*

galiba, [Ar. ġālib > ġālibā غالبا] *(ga:liba:) {OsT} zf.* Sanılan bir görünüşe göre; sanılan o ki; anlaşılan; sanılır.

galibane, [Ar. ġālib + Far. -āne غالبانه] *(ga:liba:ne) {OsT} zf.* Üstün gelene yakışır biçimde; bir galip gibi.

galibarda, [İt. Garibaldi özel isim] *(galiba'rda) is.* Mora yakın koyu kırmızı renk.

galibe, [Ar. ġālib > ġālibe غالبه] *(ga:libe) {OsT} sf.* **1.** Galibin dişili. **2.** Bayan galip.

galiben, [Ar. ġālib > ġāliben غالباً] *(ga:li'ben) {OsT} zf.* Üstünlükle; galip olarak.

galibiyet, [Ar. ġālibiyet غالبيت] *(ga:libiyet) {OsT} is.* Bir karşılaşma, çatışma veya savaşta yenme; üstün gelme; yengi; üstünlük.

galiç, -ci [Fr. galoche] *{ağız} is.* Sivri topuklu kadın ayakkabısı. [DS]

galif, [Yun. khalıvi] *{ağız} is.* Çardak; tahta kulübe. [DS]

galik[1], [gayri / gayri-k > gālik] *(ga:lik)* *{ağız}* *zf.* Bundan böyle; artık. [DS]

galik[2], **-ği** [Erme. k'alik / Yuun. khalikhi => galik] *{ağız}* *is.* Sivri topuklu kadın ayakkabısı. [DS]

galik[3], **-ği** [? galik] *{ağız}* *is.* Tavşan yavrusu. [DS]

galik[4], **-ği** [? galik] *{ağız}* *is.* Arpacık soğanı. [DS]

galil, [Ar. ġālil غليل] *(ga:lil)* *{OsT}* *sf.* Susamış.

galip, -bi [Ar. ġalebe > ġālib غالب] *(ga:lip)* *{OsT}* *sf.* **1.** Bir yarışma, çatışma veya savaşta yenen; üstün gelen; kazanan. **2.** Üstün; baskın; daha güçlü. ⊡ **galip ekseriyet,** *Büyük çoğunluk.*|| **galip gelmek,** *Yenmek; üstün gelmek; başarılı olmak.*|| **galip ihtimal,** *Kuvvetle muhtemel; güçlü olasılık.*

galiya, [Ar. ġāliyā غاليا] *(ga:liya:)* *{OsT}* *is.* → galiye. ⊡ **gāliyā-sā,** *{OsT}* *Attar.*

galiye, [Ar. ġāliye غاليه] *(ga:liye)* *{OsT}* *is.* Kadınların saçlarına sürdükleri misk, amber karışımı siyah bir tür macun. ⊡ **gāliye-bār,** *{OsT}* *Güzel kokulu şey saçan.*|| **gāliye-dān,** *{OsT}* *1. Galiye kutusu. 2. Güzel kokulu şeylerin saklandığı kutu.*|| **gāliye-fām,** *{OsT}* *Galiye renginde; siyah.*|| **gāliye-gûn,** *{OsT}* *Galiye renginde; güzel siyah.*|| **gāliye misk,** *{OsT}* *Güzel bir koku; kalemis.*

galiyet, [Ar. ġāliyet ?] *{ağız}* *is.* Gelinlik. [DS]

galiz, [Ar. ġılẓet > ġalīẓ / ġalīẓa غليظ / غليظا] *(gali:z)* *{OsT}* *sf.* **1.** Terbiyeye aykırı olan; çirkin; nezaket dışı; kaba. **2.** Kalın; kaba; sık; yoğun; şeffaf olmayan. **3.** *{ağız}* Tembel. [DS]

galkan, [kalkan] *{ağız}* *is.* **1.** Boyunduruğun iki zelve arasındaki boşluğu. **2.** Kalkan. [DS] ⊡ **galkan almak,** *{ağız}* *1. (Çift süren öküz için) boyunduruğun ters yönüne dönerek çalışmak istememek. 2. (Kişi için) işten çalışmaktan vazgeçmek.*|| **galkan çevirmek,** *{ağız}* *Bayır aşağı koşulan hayvanlarda boyunduruk ters dönmek.* [DS] || **galkan olmak,** *{ağız}* *Şaha kalkmak.* [DS]

gallam, [? gallam] *{ağız}* *is.* Kuyu. [DS]

gallamak, [kol-la-mak] *{ağız}* *is.* Yardım etmek. [DS]

gallangeç, -cı [kırlangıç] *{ağız}* *is.* Kırlangıç. [DS]

gallangıç, -cı [kırlangıç] *{ağız}* *is.* **1.** Kırlangıç. **2.** Kırlangıç balığı. [DS]

gallanguş, [kırlangıç] *{ağız}* *is.* Kırlangıç. [DS]

gallat, [Ar. ġalle > ġallāt غلات] *(galla:t)* *{OsT}* *is.* **1.** Ürünler; mahsuller; tahıllar. **2.** Ev kirası gelirleri. **3.** El emekleri.

galle[1], [Ar. ġalle غله] *{OsT}* *is.* **1.** Ekinden elde edilen ürün; tahıl; zahire. **2.** Akar; gelir. **3.** El emeği. **4.** Vakıf mallarından alınan gelir veya ürün. **5.** *{ağız}* Kumbara. [DS] **6.** *{ağız}* Kasa. [DS] **7.** *argo.* Kaçakçının rüşvet olarak yanında bulundurduğu para. ⊡ **galle ambarı,** *Vakıf yerlerinden alınan ürünlerin konulduğu ambar.*|| **galle-dān,** *{OsT}* *Tahıl ambarı.*|| **galle-fürūş,** *{OsT}* *Tahıl satan; zahireci.*|| **galle-i adem,** *{OsT}* *Yokluk ekini; mezar.*|| **galle-i ātiye,** *{OsT}* *Vakıf sözleşmesinin kabulünden sonra, vakfın taraf ve şartlarından birinin reddi halinde bu zamana kadar oluşan gelirlerden hak sahibince alınmamış olan gelir.*|| **galle-i hādise,** *{OsT}* → galle-i atiye.|| **galle-i māziye,** *{OsT}* *Vakıf sözleşmesi şartlarının reddi halinde şartı kabul eden şartlının geri alamayacağı gelir.*|| **galle-i mehūza,** *{OsT}* *Vakfın şartlısı tarafından kabul edilmiş ve alınmış olan gelir.*|| **galle-i vakf,** *{OsT}* *Vakıf gelirleri; akar; gelir.*|| **galle-zār,** *{OsT}* *Ekilmiş tarla.*

galle[2], [Ar. ḳalʿa] *{ağız}* *is.* Kale. [DS]

galle[3], [Ar. ḳaliyye قليه] *{ağız}* *is.* **1.** Erimiş kuyruk yağı ile tereyağı karışımı. **2.** Pancar, nohut ve buğday karışımı ile yapılan bir yemek. **3.** Mercimek yemeği. **4.** Yarılmış buğdaydan yapılan bir yemek. **5.** Şalgamlı pilav. **6.** Domates salçası. **7.** Elmadan yapılan bir yemek. **8.** Erik, üzüm, nohut ve et ile pişirilen bir yemek. **9.** Kıymalı patlıcan ve kabak yemeği. **10.** Tatlı kabağının haşlanmışı. **11.** Bir tür lahana yemeği. **12.** Kuru meyvelerden yapılan komposto; hoşaf. **13.** Kabak hoşafı. [DS]

gallenguş, [kırlangıç] *{ağız}* *is.* Kırlangıç [DS] ⊡ **gallenguş uşağı,** *{ağız}* *Gezici sağlık memuru.* [DS]

galleş, [Ar. ḳallaş] *{ağız}* *sf.* Kalleş. [DS]

galli, [Ar. ġayr => gayri] *{ağız}* *is.* Artık; bundan sonra. [DS]

Gallikan, [Lat. gallicanus] *sf.* **1.** Fransız kilisesine ilişkin olan. **2.** Gallikanlık taraftarı.

Gallikanizm, [Fr. gallicanisme] *is.* On beşinci yüzyıldan Fransız ihtilaline kadar hüküm süren ve papanın kesin hakimiyetini tanımayan piskoposluk sisteminin, papanın dünya işlerinde söz sahibi olmadığını savunan bir şekli; Gallikanlık.

Gallikanlık, [gallikan-lık] *is.* On beşinci yy.dan Fransız ihtilaline kadar hüküm süren ve papanın kesin hakimiyetini tanımayan piskoposluk sisteminin, papanın dünya işlerinde söz sahibi olmadığını savunan bir şekli; Gallikanizm.

gallisizm, [Lat. gallicus *(Galya'ya ait)* > Fr. gallicisme] *is.* **1.** Fransız diline özgü söyleyiş biçimi. **2.** Başka bir dildeki cümle veya kelimeleri Fransız usulünde söyleme yanlışlığı.

galmak, [kal-mak] *{ağız}* *gçsz.f.* *[-ır]* Kalmak. [DS]

galon, [İng. gallon] *is.* İngiltere ve Amerika'da kullanılan bir hacim ölçüsü birimi; İng. *(4,546 l)*, Ame. *(3, 785 l)*

galop, [Fr. galope] *is.* **1.** Kapalı adımla polka dansını birleştiren, hızlı tempolu bir Macar dansı. **2.** Danslı bir gecenin son bölümü. ⊡ **galop hareketi,** *Seyir halindeki bir taşıtın yola dikey bir eksen etrafındaki salınım hareketi.*

galoş, [Fr. galoche] *is.* Tabanı tahtadan yapılmış üstü deri bir tür ayakkabı.

galpak, -ğı [kalpak] *{ağız}* *is.* Kalpak. [DS]

galsame, [Ar. ġalṣama غلصمة] *{OsT}* *is.* **1.** Gırtlak girişi; hançere. **2.** Solungaç.

galtak, [kaltak] *{ağız}* *is.* **1.** Ahlaksız kadın. **2.** Yaşlı kadın. **3.** Atın eyerinin üstündeki ağaç parça. **4.** Yaşlı ve zayıf hayvan. **5.** Eskimiş ayakkabı. **6.** Pamuklu Buhara hırkası. [DS]

galtan, [Far. ġaltiden > ġaltān غلطان] *(galta:n)* *{OsT}* *sf.* Yuvarlanan; tekerlenen. ⊡ **galtan etmek,** *Yuvarlamak.*|| **galtan olmak,** *Yuvarlanmak.* || **galtan-pîçān,** *{OsT} Yuvarlanarak.*

galtavan, [Far. ḳayd-bend *(yedilen hayvan)* > kaytaban] *{ağız}* *sf.* (Hayvan için) ağır; hantal; kof. [DS]

galtide, [Far. ġaltīde غلطیده] *(galti:de)* *{OsT}* *sf.* Yuvarlanmış; tekerlenmiş. ⊡ **galtîde-I hāk-ı mezellet,** *{OsT} Aşağılık toprağına yuvarlanmış.*

galuç, -cu [Fr. galoche] *{ağız}* *is.* Eskiden giyilen bir tür kadın ayakkabısı. [DS]

galuk, -ğu [kal-ık] *{ağız}* *is.* **1.** Evde kalmış kız; evlenmemiş kız. **2.** Kalıntı; geriye kalan şey. **3.** Güneş almayan yer. [DS]

galuş, [Fr. galoche] *{ağız}* *is.* Gönden yapılmış bir tür ayakkabı. [DS]

galvanik, [Fr. galvanique] *sf.* *elkt.* Galvanizmle ilgili. ⊡ **galvanik akım,** *1. Pillerin ürettiği doğru akım. 2. Tedavide kullanılan doğrultulmuş ve süzülmüş şehir akımı.*

galvaniz, [Fr. galvanise *(İtalyan fizikçi Luigi Galvani adından)*] *is.* Dış yüzeyleri bir metal katman ile kaplanarak atmosferin paslandırma etkisinden korunmuş metal. ⊡ **galvaniz banyosu,** *1. Paslanmaya karşı kaplanacak parça için hazırlanmış çinko eriyiği. 2. Üzeri kaplanacak bakır levhanın daldırıldığı değerli madenlerden altın, gümüş veya platin eriyiği.*

galvanizci, [galvaniz-ci] *is.* **1.** Galvanize edilecek parçalar için galvaniz banyosu hazırlamak ve denetlemekle görevli işçi. **2.** Sıcak galvanizleme yapan sanayici.

galvanize, [Fr. galvanise] *is.* İnce bir çinko tabakasıyla kaplama.

galvanizleme, [galvaniz-le-me] *is.* **1.** Madenî bir parçayı korozyondan korumak için bir çinko tabaksıyla kaplama işi. **2.** Tedavide doğru akım kullanma tekniği.

galvanizlemek, [galvaniz-le-mek] *gçl. f.* *[-r] [-l(i)-yor]* Metal bir parçayı korozyondan korumak için çinko tabakasıyla kaplamak.

galvanizlenme, [galvaniz-le-n-me] *is.* Galvanizli duruma getirilme; galvanizlenmek işi.

galvanizlenmek, [galvaniz-le-n-mek] *edil. f.* *[-ir]* Galvanizli duruma gelmek; galvanizle kaplanmış olmak.

galvanizli, [galvaniz-li] *sf.* (Metal için) üzeri ince bir çinko tabakasıyla kaplı olan; galvanizlenmiş olan.

galvanizm, [Fr. galvanisme] *is.* *tıp.* Sinir ve kas hastalıklarının teşhis ve tedavisinde doğru akımın kullanılması.

galvano, [Fr. galvanotype] *is.* *matb.* Elektroliz yoluyla elde edilen resim klişesi; galvanotip.

galvanokoter, [Fr. galvanocautère] *is.* Elektrikle kızdırılan dağlağı.

galvanometre, [Fr. galvanometrè] *is.* Düşük akım şiddetlerini, mıknatıslanma etkisi ile ölçmeye yarayan alet.

galvanoplasti, [Fr. galvanoplastie] *(galvanoplâsti)* *is.* Elektroliz yoluyla bir metalin üzerinin kaplanması işlemi.

galvanoskop, [Fr. galvanoscope] *is.* Elektrik akımının varlığını ve yönünü ölçmeye yarayan alet.

galvanotip, [Fr. galvanotype] *is.* *matb.* Elektroliz yoluyla elde edilen resim klişesi; galvano.

galyangıç, [kırlangıç] *{ağız}* *is.* Arabalarda, arka dingili bağlayan ve başı özeğe çivili üç köşeli ağaç. [DS]

galyot, [İt. galiota] *is.* **1.** Küçük ve hafif nakliye gemisi. **2.** Hollanda'da kıyı boyu taşımalarında kullanılan altı düz tekne. **3.** Nehir gezintilerinde kullanılan güverteli tekne.

galyum, [Lat. gallus *(horoz; Fransız fizikçi Lecoq de Boisbaudran; Lecoq'un Fransızcası da 'horoz' demektir)* > Fr. gallium] *is.* *kim.* Atom numarası 31, atom ağırlığı 69,72 olan, alüminyuma benzer, 5.9 yoğunluğunda 30°C'ta eriyen, maviye yakın beyaz renkte nadir bir element: Ga

gam[1], [Ar. ġamm غم] *{OsT}* *is.* Kaygı; tasa; üzüntü. ⊡ **gam-ābād,** *{OsT} Derdi çok olan.*|| **gam-alūd,** *{OsT} Üzüntü veren; gamlı.*|| **gam-āşām,** *{OsT} Gamlanmış.*|| **gam çekmek,** *1. Kaygı duymak; endişelenmek. 2. Tasalanmak; üzülmek.*|| **Gam değil!** *Üzülmeye değmez; üzülecek bir şey yok.*|| **gam-dîde,** *{OsT} Tasa görmüş; üzüntülü.*|| **gam-engîz,** *{OsT} Sıkıntılı.*|| **gam-fersā,** *{OsT} Üzüntüyü dağıtan.*|| **gam-fersūd,** *{OsT} Kaygıdan yıpranmış.*|| **gam-fezā,** *{OsT} Tasa artıran.*|| **gam-gede,** *{OsT} Tasa yeri.*|| **gam-gîn,** *{OsT} Tasalı.*|| **gam-güsār,** *{OsT} Kaygıyı gideren; arkadaş.*|| **gam-güsār-ı hayāt-ı insānî,** *{OsT} İnsan hayatının gam ortağı.*|| **gam-güsîl,** *{OsT} Keder dağıtan.*|| **gam-hāne,** *{OsT} 1. Üzüntü, keder yeri. 2. Bu dünya; hayat.*|| **gam-hār,** *{OsT} Gam yiyen; kederlenen; tasalanan.*|| **gam-ı aşk,** *{OsT} Aşk üzüntüsü.*|| **gam-ı eyyām,** *{OsT} Zamanın üzüntüsü.*|| **gam-ı ferdā,** *{OsT} Gelecek kaygısı.*|| **gam-ı fürkat,** *{OsT} Ayrılık üzüntüsü.*|| **gam-ı nermîn,** *{OsT} Tatlı, yumuşak tasa.*|| **gam-ı zülf,** *{OsT} (Sevgilinin) zülfünün verdiği üzüntü; aşk sıkıntısı.*|| **gam-kâr,** *{OsT} Tasalanan.*|| **gam-kede,** *{OsT} Gam evi.*|| **gam-keş,** *{OsT} Üzün-*

tü çeken; keder görmüş.|| **gam küpü,** *{OsT} Üzüntüsü, sıkıntısı çok olan; çok kaygılanan.*|| **gam-nāk,** *{OsT} Tasalı; kaygılı.*|| **gam-nisār,** *{OsT} Keder veren; tasalandıran.*|| **gam-nişān,** *{OsT} Tasalandıran; kederli; gamlı.*|| **gam-penāh,** *{OsT} Keder sığınağı; kaygı veren, tasalı yer.*|| **gam-perest,** *{OsT} Kedere alışmış.*|| **gam-perver,** *{OsT} Tasa veren.*|| **gam yemek,** *{eAT} Tasalanmak; keder etmek.*|| **gam yememek,** *{OsT} Hiç üzüntü, tasa çekmemek.*|| **gam yimek,** *{OsT} {eAT} Endişe etmek; üzülmek; kederlenmek; mükedder olmak.*|| **gam-zedā,** *{OsT} Kaygıyı yok eden; üzüntüyü gideren.*|| **gam-zede,** *{OsT} Kederli; tasalı.*

gam², [Far. gām گام] *(ga:m) {OsT} is.* **1.** Adım. **2.** Ayak. **3.** Köy.

gam³, [Fr. gamme] *is. müz.* Bir oktav içinde yer alan birbirine oranlı frekanslara sahip inici ve çıkıcı sesler dizisi. ⊡ **gam yapmak,** *Bir çalgı veya kendi sesi ile gam dizisine uygun müzik alıştırmaları yapmak.*

gama¹, [Yun. gamma] *is.* Yunan alfabesinin üçüncü harfi (γ,Γ). ⊡ **gama ışınları,** *fiz. Radyoaktif cisimlerin yayımladığı X ışınlarına benzer, fakat dalga boyu daha kısa elektromanyetik ışınımlar.*|| **gamalı haç,** *Almanya'da Nazilerin sembolü olmuş dört adet gama harfinin oluşturduğu şekil.*

gama², [Erme. kam *(çivi)*] *{ağız} is.* **1.** Kama. **2.** Araba tekerleklerinde kullanılan ağaç çivi. [DS]

gamaglobülin, [Fr. gammaglobuline] *is.* Kan plazmasında yer alan ve antikor gibi etki gösteren proteinli bir madde.

gamagrafi, [Fr. gammagraphie] *is. tıp.* Gama ışınları yayan bir izotopun organizma üzerindeki yolunu izleme temeline dayanan teşhis yöntemi; sintigrafi.

gamaim, [Ar. ġamā'im غمائم] *(gama:im) {OsT} is.* Hayvanların ısırmasını, ya da yem yemesini önlemek için ağızlarına takılan torba; burunduruk.

gamak, -ğı [Ar. ġamak غمق] *{OsT} is.* **1.** Nem; rutubet. **2.** Nemli ve ağır hava.

gamalak, -ğı [kamalak² > gamalak] *{ağız} is.* **1.** Bir tür çam ağacı. **2.** Katran ağacı. [DS]

gamalak, -ğı [*eT.* kamā-mak *(diz çökmek)* > kamalmak > kamal-ak > gamal-ak] *{ağız} is.* **1.** Sonbaharda tutulup kafeste alıştırılan bir yaşından büyük av kekliği. **2.** *sf.* Tembel; uyuşuk; yorgun. **3.** (Kişi için) karnı büyük olan. [DS] ⊡ **gamalak olmak,** *{ağız} (Keklik için) yağan kardan kanadı ıslanmak ve uçamamak.* [DS]

gamalamak, [kama-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor)* Oyunda yenmek. [DS]

gamalı, [kama-lı > gama-lı] *sf.* (Haç için) uçları genellikle saat yönünde dik açı yapacak biçimde kıvrık; dört adet gama harfinden oluşan. ⊡ **gamalı haç,** *1. Birçok eski medeniyet (Ege, Hint, İran, Çin) tarafından kullanılmış bulunan ve güneşi temsil eden kolları kıvrık haç. 2. Yirminci yüzyıl başlarında Yahudi düşmanı grupların, ırkçı Almanların ve özellikle Hitler'in Alman Nasyonalist-Sosyalist partisinin amblemi.*

gamam, [Ar. ġamām / ġamāme غمام / غمامه] *(gama:-me) {OsT} is.* Bulut.

gamamak, [kamā-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-m(ı)-yor]* Kapatmak; yummak. [DS]

gaman, [? gaman] *{ağız} sf.* Güzel. [DS]

gamandar, [Fr. qummandaire] *{ağız} is.* Komutan. [DS]

gamandırmak, [kama-n-dır-mak] *{ağız} gçl. f. [-ır]* Sıkıştırmak; bunaltmak. [DS]

gamanmak¹, [kapa-n-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* **1.** Üzerine kapanmak. **2.** Yaslanmak; dayanmak. **3.** Yaklaşmak. [DS]

gamanmak², [kamā-mak >kama-n-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* **1.** Bıkmak; usanmak. **2.** Boyun eğmek; kabullenmek. **3.** Çaresiz kalmak; şaşırmak. **4.** Bir kimseden korkmak; çekinmek. [DS] ⊡ **gamanıp galmak,** *{ağız} Çok doymak.* [DS]

gamantı, [kama-ntı] *{ağız} is.* Karışıklık. [DS]

gamar, [? gamar] *{ağız} sf.* **1.** (Kişi için) yüzü çiçek bozuğu olan. **2.** *is.* Küçük at. [DS]

gamaska, [? gamaska] *{ağız} is.* Kötü tütün. [DS]

gamaşmak, [kama-ş-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* (Diş için) uyuşmak; kamaşmak. [DS]

gamat, [Ar. ḳāmet *(boy)*] *{ağız} is.* Kıyafet. [DS]

gamato, [Yun. (ramoto ?)] *is.* Küfür; sövme.

gamaz¹, [kam+ ağız] *{ağız} is.* (Bıçak için) kesmeyen; kör. [DS]

gamaz², [kam-mak *(bükmek)* > kam-az > gamaz / hamaz] *{ağız} is.* Kasırga; hortum. [DS]

gamba, [İt. gamba] *(ga'mba) is.* İp, tel vb.nin dolaşmış hâli; kör düğüm.

gambak¹, -ğı [kabak > kam(b)-ak ?] *{ağız} sf.* **1.** (Baş için) saçları dökülmüş; kel. **2.** (Kişi için) dişleri dökülmüş. **3.** Dolgun yüzlü. **4.** Büyük; yuvarlak. **5.** (Ağaç için) tepesi kırılmış ya da kesilmiş. **6.** (Hayvan için) boynuzsuz. [DS]

gambak², -ğı [kap-ak > ka(m)bak] *{ağız} is.* **1.** Yonga. **2.** Çocuk oyunlarında sayı. **3.** Eskiden gelinlerin başlarına koydukları tahta taç. [DS]

gabır, [Yun. kampuris => kambur] *{ağız} sf.* **1.** Kambur. **2.** *is.* Eğri ağaç. [DS]

gambot, [İng. gunboat] *is.* **1.** Bir veya birkaç topu bulunan kıyı veya nehir savaş gemisi. **2.** Kefalin küçüğü.

gambuk, -ğu [kab-uk > ka(m)buk] *{ağız} is.* Çam ve kavak gibi yeşil iken soyulan ağaçların kabukları. [DS]

gambur, [Yun. kampuris => kambur] *{ağız} sf.* **1.** Kambur. **2.** Eğri. **3.** *is.* Biçimsiz ağaç veya dalları. [DS]

gamçak, -ğı [Ar. kemşe كمشه [Tietze]=> kamçak > gam-çak] *{ağız}* *is.* Avuç. [DS]
gamçaklamak, [gamçak-la-mak] *{ağız}* *gçl. f.* *[-r] [-l(ı)-yor]* Avuçlamak. [DS]
gamçı, [*eT.* kam-mak >kam-çī] *{ağız}* *is.* Kamçı. [DS]
gamçılama, [kamçı-la-ma] *{ağız}* *is.* Kamçılamak işi; kamçılama. [DS]
gamçur, [? kamçır / gamçur] *{ağız}* *is.* Hayvan vergisi. [DS]
gamd, [Ar. ğamd غمد] *{OsT}* *is.* **1.** Kın. **2.** Kap; mahfaza; zarf.
gamet, [Yun. gamos *(evlenme)* > Fr. gamète] *is.* *biy.* Erkek veya dişi üreme hücresi; eşey hücresi.
gametli, [gamet-li] *sf.* Gameti olan.
gamga, [kam-mak >kam-ga >gamga / gamgak] *{ağız}* *is.* **1.** Yonga. **2.** Balta ve çapa gibi araçların aşınmış yüzüne sıcak olarak eklenen parça; çelik. [DS]
gamgak, -ğı [kam-mak > gamgak] *{ağız}* *is.* **1.** Yonga. **2.** Haşhaşın kellesi koparıldıktan sonra kalan sakı. [DS]
gamgame, [Ar. ġamġame غمغمه] *{OsT}* *is.* **1.** İnek gibi böğürme; böğürtü. **2.** Savaş sırasında çıkan ses; savaş narası. **3.** Savaşan; muharip.
gamık, -ğı [Ar. ġamık غامق] *(ga:mık)* *{OsT}* *sf.* Biraz lekeli; puslu; nemli.
gamış, [? gamış] *{ağız}* *is.* Sürahi. [DS]
gamış, [kamış] *{ağız}* *is.* **1.** Sazlık ve bataklıklarda biten bir su bitkisi; saz. **2.** Pırasa. [DS]
gamıt, -dı [kam-mak > kam-ıt-mak > gamıt?] *{ağız}* *sf.* **1.** Sessiz; hareketsiz. **2.** (Hayvan için) zayıf. [DS]
gamıtmak, [kam-mak *(bükmek)* >kam-ıt-mak >gamıt-mak] *{ağız}* *gçsz. f.* *[-ır]* **1.** Somurtmak. **2.** Soğuktan üşüyüp hareketsiz kalmak; büzülmek. [DS]
gamız, [Ar. ġamż > ġāmıż غامض] *(ga:mız)* *{OsT}* *sf.* **1.** Gizliliği olan. **2.** (Söz için) kolayca anlaşılamayan; kapalı; karışık.
gamıza, [Ar. ġamż > ġāmıża غامضه] *(ga:mıza)* *{OsT}* *sf.* Anlaşılması güç durum.
gamin, [Ar. ġamīn غمين] *(gami:n)* *{OsT}* *sf.* Kaygılı; tasalı.
gamir, [Ar. ġāmir غامر] *(ga:mir)* *{OsT}* *sf.* **1.** Bakımsız; mamur değil; bayındır olmayan. **2.** Terk edilmiş. **3.** Ekilmemiş.
gamiz, [Ar. ġamz غمز] *{ağız}* *is.* Birinin arkasından konuşma. [DS]
gamlanma, [gam-la-n-ma] *is.* Üzülme, kederlenme durumu ve eylemi.
gamlanmak, [gam-la-n-mak] *gçsz. f.* *[-ır]* Üzülmek; kederlenmek; kaygı duymak; tasalanmak.
gamlı, [gam-lı] *sf.* Tasalı; üzüntülü; kederli.
gamlılık, -ğı [gam-lı-lık] *is.* Tasalı olma durumu; kederlilik.
gammaz, [Ar. ġamz *(göz kırpma)* > ġammāz *(işaret eden)* غماز] *(gamma:z)* *{OsT}* *sf.* **1.** Göz kırpan. **2.** Çekiştirerek ara bozuculuk eden. **3.** Söz taşıyıcı; fitleyici. **4.** *is.* *dnz.* Tersane kethüdalarına ait altı çifte kayık.
gammazane, [Ar. ġammāz+Far. -āne غمازانه] *(gamma:za:ne)* *{OsT}* *zf.* Gammazlıkla.
gammaze, [Ar. ġammāze غمازه] *(gamma:ze)* *{OsT}* *is.* Göz kırparak fitneye davet eden güzel kız.
gammaziyet, [Ar. ġammāziyyet غمازيت] *(gamma:ziyet)* *{OsT}* *is.* Kovuculuk; gammazlık.
gammazlama, [gammaz-la-ma] *is.* Çekiştirme ve fitlemek işi.
gammazlamak, [gammaz-la-mak] *gçl. f.* *[-r] [-l(ı)-yor]* **1.** Bir kimsenin söz veya davranışlarını, duymasını istemediği başka birisine söylemek. **2.** Çekiştirmek; fitlemek.
gammazlanma, [gammaz-la-n-ma] *is.* Birisi tarafından yerip çekiştirilme; hakkında gammazlık yapılma.
gammazlanmak, [gammaz-la-n-mak] *edil. f.* *[-ır]* Birisi tarafından yerip çekiştirilmek; hakkında gammazlık yapılmak.
gammazlık, -ğı [gammaz-lık] *is.* **1.** Söz taşıyıcılık. **2.** Çekiştiricilik; fitnecilik.
gamofobi, [Yun. gamos *(evlenme)* + phobos *(korku)* > Fr. gamophobie] *is.* *psikol.* Çoğu zaman donjuanlıkta rastlanan ileri derecede evlenme korkusu.
gamon, [Fr. gamone] *is.* *biy.* Bir bireyin çıkardığı daha çok karşı cinsteki bireyi etkileyen cinsiyet hormonu.
gamotropizm, [Fr. gamotropisme] *is.* Üreme mevsimlerinde balıkları karşı cinse veya uygun sulara doğru yönelten göçüm.
gamr, [Ar. ġamr غمر] *{OsT}* *is.* Suyun derinliği; derinlik.
gamre, [Ar. ġamre غمره] *{OsT}* *is.* Görgüsüzlük; anlayışsızlık; bönlük.
gamsele, [İt. camiciola] *is.* Su geçirmez yağmurluk.
gamsız, [gam-sız] *sf.* **1.** Kendisine hiçbir şeyi dert etmeyen; kaygısız; umursamaz. **2.** Üzüntüsü ve sıkıntısı olmayan; dertsiz; tasasız.
gamsızlık, -ğı [gam-sız-lık] *is.* **1.** Gamsız olma durumu. **2.** Gamsız kişinin niteliği.
gamus, [Ar. ġāmūs غاموس] *(ga:mu:s)* *{OsT}* *is.* Manda; camız.
gamz, [Ar. ġamz غمز] *{OsT}* *is.* **1.** Kaş ve gözle işaret etme. **2.** Söz taşıyarak, fit vererek arabozuculuk etme; münafıklık etme

gamze, [Ar. ġamze *(işaret)* غمزه] *{OsT} is.* **1.** Çene veya yanak çukuru. **2.** Göz kırparak işaret etme. **3.** Süzgün ve sitem dolu bakış. ⊡ **gamze-figen,** *Gamze saçan; süzgün yan bakış.*|| **gamze-i ahter,** *Yıldızın göz kırpması.*|| **gamze-i cādû,** *Büyüleyici bakış.*|| **gamze-i celiād,** *Cana kıyan yan bakış.*|| **gamze-i dil-dūz,** *Gönül çelen yan bakış.*|| **gamze-i fettān,** *1. Aldatıcı bakış; fitne çıkaran bakış. 2. Cazip ve süzgün bakış.*|| **gamze-i hūnhār,** *Kan dökücü yan bakış.*

gamzi, [Ar. ġamzī غمزى] *(gamzi:) {OsT} sf.* Göz kırpan.

-gan[1], [-gan / -gen / -ken / -kan] *yap. e.* **1.** Fiilden isim ve sıfat türeten ek. Çoğunlukla birden çok heceli fiil kök ve gövdelerine gelir; *alışkanlık ve huy edinmiş olma* kavramlarını katarak sıfatlar türetir. Bir eylemi çokça yapan anlamında, abartmalı sıfatlar türeten ek, geniş zaman ve şimdiki zaman ifadesi taşıyan sıfat fiil (ortaç) ekidir. *dalaş-ġan, irişgen, gömül-gen, yarat-ġan, uk-ġan (anlayan), esnegen (esneyen), keçür-gen (affeden) {eT} {eAT}; alıngan, sokulgan, dövüşken.* Kullanılışı genişleyerek sıfat türeten ek durumuna da gelmiştir. *sıkılgan (çocuk), çekingen (kimse), çalışkan (öğrenci), itişken (sıpa), ısır-gan (ısıran).* **2.** Kökün belirttiği özellikleri taşıyan, bu alanda belirgin özelliği olan kavramlarda sıfatlar ve isimler türetir: *iletken, iletken (metal), sürüngen, sürüngen (hayvan), kaygan, kaygan (yol), yapışkan, yapışkan (çamur), ergen, ergen (kız).* **3.** Mekân kavramı katarak isimler türetir: *korugan.*

-gân[2], [Far. gān گان] *{OsT} son. ek.* Sonu "-e" ile biten Farsça kelimeleri çoğul yapan son ek. *hāce-gân*

gan[1], [gag / gağ / gan / gang / gañ / gıng *(yans.)*] *is.* Bir şeyin yerinden güçlükle sökülmesini anlatan kök. [Zülfikar] *gan-ır-t-mak*

gan[2], [gağ / gan *(yans.)*] *is.* Aksırıp balgam çıkarmayı bildiren kök. [Zülfikar] *gan-(ı)r-ık (kağırık), gan-ır-muk (kanırmık)*

gan[3], [kan] *{ağız} is.* Kan. [DS]

ganad, [kanat] *{ağız} is.* Kanat. [DS]

ganaim, [Ar. ġanimet > ġanāi'm غنائم] *(gana:im) {OsT} is.* Savaşta elde edilen mallar; ganimetler. ⊡ **ganāim-i bahriye,** *{OsT} Savaşan devletin bayrağını taşıyan gemilerin ve bunlara ilişkin eşyaların zaptı.*|| **ganāim-i hālise,** *{OsT} Savaşta elde edenin sahip olduğu mallar.*|| **ganāim-i harbiye,** *{OsT} Savaşta düşmandan ele geçirilen savaş araç gereci ve diğer eşyalar.*|| **ganāim-i maksūme,** *{OsT} Devlet hazinesine mal edilmedikçe savaşa katılanlara dağıtılması mümkün olmayan savaş ganimetleri.*|| **ganāim-i me'lūfe,** *{OsT} Beşte biri devlet hazinesine ait olan, savaşta düşmandan ele geçirilen ganimetler.*

ganak, -ğı [kan-mak > kan-ak] *{ağız} sf.* Aldanan. [DS]

ganara, [Ar. ḳinnāre قناره] *(gana:ra) {ağız} is.* **1.** Mezbaha. **2.** *sf.* Çok yiyen; obur. [DS] ⊡ **ganara köpeği,** *{ağız} 1. Mezbahalarda beslenen köpek. 2. Pisboğaz.* [DS]

ganat, [kanat] *{ağız} is.* **1.** Kağnı direklerini birbirine bağlayan ağaçlar. [DS] **2.** Evlerdeki dış kapıların her bir kanadı.

ganatlı, [kanat-lı] *{ağız} is.* Evlerin büyük dış kapısı. [DS]

ganatmak, [kana-t-mak] *{ağız} gçl. f. [-ır]* **1.** Kanatmak. **2.** İçinde sıvı bulunan bir bitkiyi dıştan çizerek sıvısını akıtmak. [DS]

ganayaklı, [kan+ayak-lı] *{ağız} is.* Kadın. [DS]

ganayim, [Ar. ġanāim]*is. argo.* Metres.

ganc, [ganc / gınc *(yans.)*] *is.* Sert cisimlerin birbirine sürtünmesini ve bu biçimde sinirsel tepkiye yol açan hareketleri anlatan kök. [Zülfikar] *ganc-ır-dak,*

ganca, [İt. gancio / ganzo => kanca] *{ağız} is.* **1.** Gemi demiri. **2.** Ucu eğri sivri demir; kanca. **3.** Yangın söndürmekte kullanılan ucu eğri demir; kanca. **4.** Balık oltası. **5.** Dolma tüfeklerin içindeki paçavrayı sökmekte kullanılan ucu çengelli değnek. **6.** Kancalı iğne. **7.** Kene. [DS]

gancık, -ğı [*eT.* kan-çık > kan-cık] *{ağız} is.* **1.** Dişi. **2.** Altmış altı oyununda onlulara verilen ad. **3.** *sf.* Hileci; sözünde durmayan. [DS] ⊡ **gancık sıkı,** *{ağız} İçinde saçma yerine demir ve kurşun parçaları bulunan av sıkısı.* [DS]

gancırdak, -ğı [ganc *(yans.)* > ganc-ır-dak] *{ağız} is.* **1.** Tahteravalli. **2.** Yürürken çok ses çıkaran kağnı türü. [DS]

gancırdık, -ğı [ganc *(yans.)* > ganc-ır-dık] *{ağız} is.* Tahteravalli. [DS]

gancuga, [Moğ. ġancuğa] *{eT} is.* Eyerin terki bağları. [Nevâyî]

gandak[1], **-ğı** [Far. kandak / Ar. ḫandek خندق => kandak > gandak] *{ağız} is.* **1.** Yollarda tekerleklerin oyduğu yerler. **2.** Dar ve derin sel yarıntıları. **3.** Hendek. **4.** Kaya çukurları ve hendeklerde biriken su. **5.** Bataklık. **6.** Yalçın kaya; uçurum. **7.** Büyük kayaların arası. **8.** Yamaç bir tarlaya salınan suyun toprağı götürmemesi için yapılan set; teras. **9.** Su arklarının derin yeri. [DS]

gandak[2], **-ğı** [kan > kan-dak] *{ağız} sf.* (Meyve için) kırmızılaşmış. [DS]

gandiş, [? gandiş] *{ağız} is.* Cilve. [DS] ⊡ **gandiş atma,** *{ağız} Aşırı hoppalık yapma.* [DS]

-gâne, [Far. gāne گانه] *(gâ:ne) {OsT} son ek.* Bazı Farsça sayıların sonuna getirilerek *"-lik"* anlamında isimler türeten son ek. *cihār-gâne (dörtlük)*

ganem, [Ar. ġanem غنم] *(gana:im) {OsT} is.* **1.** Ko-

yun. **2.** Koyun ve keçi cinsi küçük baş hayvan. ⊡ **ganem kitâbeti,** {OsT} *tar. Hayvan vergisine esas olmak üzere imparatorluk döneminde mevkufat kalemine bağlı kâtiplik; koyun kâtipliği.*

ganemî, [Ar. ġanemī غنمى] *(gana:im)* {OsT} *sf.* **1.** Koyunla ilgili. **2.** Koyun gibi.

ganere, [Ar. ḳinnāre قناره => ganere] {ağız} *is.* **1.** Huysuz köpek. **2.** Sahipsiz köpek. **3.** Yüznumara; tuvalet. **4.** *sf.* Çok zayıf. [DS]

Gang, [Sansk. gangā] {eT} *is.* Ganj nehri. [EUTS]

gang[1], [gag / gağ / gan / gang / gañ / gıng *(yans.)*] *is.* Bir şeyin yerinden güçlükle sökülmesini anlatan kök. [Zülfikar] *gang-ır-t-mak, gañ-(ı)r-ıl-mak*

gang[2], [gang / geng *(yans.)*] *is.* Zayıflıktan dolayı kemiklerin fırlamasını anlatan kök. [Zülfikar] *gang-ıl-da-mak, gang-ıl-da-y-ık*

gang[3], [Alm. gang *(damar)*] *is. min.* **1.** Değerli bir maden cevherini saran değersiz maddeler. **2.** Bir maden ocağında değerli madenler ile değersiz maddelerin karışık olarak yer aldığı damar. **3.** *tıp.* Uzun süredir iltihaplı bir organın çevresinde oluşmuş sert doku.

ganga, [Çing. konka] {ağız} *is.* İhtiyar komşu kadın. [DS]

gangal[1], [Far. kenger] {ağız} *is.* **1.** Dikenli bir çeşit ot. **2.** Deve dikeni. **3.** Yabanî enginar. [DS] ⊡ **kangal göz,** {ağız} *Büyük ve çıkık göz.* [DS]

gangal[2], [Yun. kankali] {ağız} *is.* **1.** Kangal. **2.** Eğrilmiş, kirman dolusu ip yumağı. **3.** Çile halindeki ip. **4.** Bir tutam. **5.** Simit. **6.** Birbirine bağlanıp kurumak üzere asılan mısır koçanları. **7.** Pamuğu çıkarılmış koza. **8.** Kurutulmak üzere iplere dizilmiş tütün yaprağının bir demeti. **9.** *sf.* (Boynuz için) yarım ay biçiminde olan. **10.** Eğri. **11.** Dallı budaklı. [DS]

gangallamak, [gangal-la-mak] {ağız} *gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Herhangi bir şeyi üst üste getirmek. [DS]

gangallatmak, [gangal-la-t-mak] {ağız} *gçl. f. [-ır]* Gözlerini korkunç şekilde açarak bakmak. [DS]

gangava, [Yun. ghaghghava] {ağız} *is.* Sünger avcılığında kullanılan kayık.

gangel[1], [Yun. (Girit) gangli] {ağız} *is.* Dönemeçli yol. [DS]

gangel[2], [Far. çengāl] {ağız} *is.* Çengel. [DS]

gangıldak, -ğı [gang *(yans.)* > gang-ıl-dak] {ağız} *is.* **1.** Tahterevalli. **2.** *sf.* (İnsan ve hayvan için) çok zayıf. [DS]

gangıldamak, [gang-ıl-da-mak] {ağız} *gçsz. f. [-r] [-d(ı)-yor]* **1.** Kemikleri çıkmak; zayıflamak. **2.** Çok ihtiyarlamak. **3.** (Eşya için) işe yaramaz duruma gelmek; eskimek. [DS]

gangıldayık, -ğı [gang *(yans.)* > gang-ıl-da-y-ık] {ağız} *sf.* **1.** (Kişi veya hayvan için) yaşlılıktan titreyerek yürüyen. **2.** (Kişi veya hayvan için) çok zayıf. **3.** (Eşya için) ek yerleri gevşemiş; bozulmuş. [DS]

gangırık, -ğı [gağ *(yans.)* > gağ-(ı)r-ık > gañırık] *(kañırık)* {ağız} *is.* Balgam. [DS]

gangırmak, [gang *(yans.)* > gañ-ır-mak] *(gañırmak)* {ağız} *is.* **1.** Bir şeyi kaldıraçla yerinden oynatmak. **2.** Geriye doğru bükmek. **3.** Burkmak; incitmek. **4.** Kırmak. **5.** Derine saplamak. [DS] **6.** *Türkm.* Bir taraf eğmek. ⊡ **gañrıp almak,** *Türkm. Zorla almak.* [TDS]

gangırmuk, [gağ *(yans.)* > gağ-(ı)r-mık > gañ-ır-muk] *(gañurmuk)* {ağız} *is.* Balgam. [DS]

gangırtmaç[1], **-cı** [gang *(yans.)* > gañ-ır-t-maç] *(gañırtmaç)* {ağız} *is.* Kaldıraç. [DS]

gangırtmaç[2], **-cı** [gang *(yans.)* > gañ-ır-t-maç] *(gañırtmaç)* {ağız} *is.* Daldırarak dikmek üzere ağaçtan bükerek koparılmış ince dal. [DS]

gangırtmak, [gang *(yans.)* > gañ-ır-t-mak] *(gañırtmak)* {ağız} *gçl. f. [-ır]* **1.** Burmak. **2.** İncitmek. **3.** Bir şeyi kaldıraçla yerinden oynatmak; kaldırmak. **4.** Bir şeyi bükerek yamultmak. **5.** Ayırarak koparmak. **6.** Ağaçtan dal koparmak. [DS] **7.** *Türkm.* Bir yana eğmek.

gangırtmeç, -ci [gang *(yans.)* > gañ-ır-t-maç] *(gañırtmeç)* {ağız} *is.* **1.** → ganırtmaç[2]. **2.** Ağacın asılınca kopacak dalı. [DS]

gangışmak, [gang *(yans.)* > gañ-ış-tmak] *(gañışmak)* {ağız} *dönşl. f. [-ır]* Dengesini kaybederek bir yana eğilmek. [DS]

gangirtmeç, -ci [gang *(yans.)* > gañ-ır-t-maç] *(gañirtmeç)* {ağız} *is.* → ganırtmaç[2]. [DS]

gangliyon, [Lat. ganglion] *is. tıp.* İnsan ve diğer memelilerin lenf damarları ve sinirlerinde oluşan yer yer yuvarlak veya iğsi şişlik; düğüm.

gangrık[1], **-ğı** [gağ *(yans.)* > gağ-(ı)r-ık > gañrık] *(gañrık)* {ağız} *is.* Balgam. [DS]

gangrık[2], **-ğı** [gang *(yans.)* > gañ-(ı)r-ık] *(gañrık)* {ağız} *sf.* **1.** (Kişi için) başını arkaya doğru kaldırmış; arkaya doğru meyillenmiş. **2.** Söz dinlemeyen; inatçı. [DS]

gangrılmak, [gang *(yans.)* > gañ-(ı)r-ıl-mak] *(gañrılmak)* {ağız} *dönşl. f. [-ır]* **1.** Başı ve göğsü arkaya doğru bükmek; geriye kaykılmak. **2.** *edil. f.* (Dal için) geriye doğru bükülerek koparılmak. [DS]

gangster, [A. İng. gangster] *is.* **1.** Kanun dışı işler yapan bir çetenin üyesi; haydut; eşkıya. **2.** *gnşl.* Para vb. cinsten çıkarlar sağlamak üzere soygun, kaçakçılık, cinayet gibi her türlü kötülüğü yapmaktan çekinmeyen kişi.

gangsterlik, -ği [gangster-lik] *is.* **1.** Gangster olma durumu. **2.** Gangsterin durumu veya niteliği.

gangşamak, [gang *(yans.)* > gañ-(ı)ş-a-mak] *(gañşamak)* {ağız} *dönşl. f. [-r] [-ş(ı)-yor]* Sallanmaya başlamak; gevşemek. [DS]

gangşatmak, [gang *(yans.)* > gañ(ı)ş-a-t-mak] *(gañşatmak)* *{ağız}* *gçl. f.* *[-ır]* Gevşetmek. [DS]

ganı, [*eT.* kañlı > kağnı] *(ga:nı)* *{ağız}* *is.* Kağnı. [DS]

ganıkmak, [kan-ık-mak] *{ağız}* *gçsz. f.* *[-(ğ)-ır]* Alışmak; kanıksamak. [DS]

ganıksamak, [kan-ık-sa-mak] *{ağız}* *gçsz. f.* *[-r]* *[-s(ı)-yor]* Alışmak; kanıksamak. [DS]

ganıktırmak, [kan-ık-tır-mak] *{ağız}* *gçl. f.* *[-ır]* Doyurmak. [DS]

ganırmak, [kang *(yans.)* > gan-ır-mak] *{ağız}* *gçl. f.* *[-ır]* **1.** Bir şeyi kaldıraçla yerinden kaldırmak. **2.** Geriye bükmek. **3.** Kırmak. [DS]

ganırtmaç, -cı [kanır-t-maç] *{ağız}* *is.* **1.** Kaldıraç. **2.** Uydurma söz. [DS]

ganırtmaç^2, -cı [kanır-t-maç] *{ağız}* *is.* Dikilip filizlendirilmek için ağaçtan asılarak koparılmış dal. [DS]

ganırtmak, [kanır-t-mak] *{ağız}* *gçl. f.* *[-ır]* **1.** Bir şeyi kaldıraçla yerinden kaldırmak. **2.** Bir şeyi bükerek yamultmak. **3.** Ağaçtan çekerek dal koparmak. **4.** Ayırmak; koparmak. [DS]

gani, [Ar. ġanī غني] *(gan:i)* *{OsT}* *sf.* **1.** Zengin; varlıklı. **2.** Doymuş; doygun. **3.** Bol. **4.** *isl.* Gerek zatında, gerek sıfatlarında, gerek eylemlerinde hiçbir zaman, hiçbir şekilde hiçbir şeye ihtiyacı olmayan; kullarının bütün ihtiyaçlarını karşılayan; cömertliğine sınır olmayan; Allah. ◊ **gani gani,** *Bol bol.*|| **gani gönüllü,** *Kendisi zengin olmasa bile bir zenginin yapabileceği şekilde elindekini esirgemeyen; eli açık; cömert.*|| **...in ganisi olmak,** *O şeye ihtiyacı olsa bile istekli davranmamak.*

ganim, [Ar. ġanīmet > ġānim غانم] *(ga:nim)* *{OsT}* *sf.* **1.** Savaşta düşmandan ganimet alan. **2.** *tar.* Savaşlarda gösterdiği yararlıklardan dolayı düşmandan alınan ganimetlerden hazine payının dışında kalan kısımdan pay alan gazi.

ganimen, [Ar. ġānimen غانماً] *(ga:ni'men)* *{OsT}* *zf.* Ganimet almış olarak.

ganimet, [Ar. ġanīmet غنيمت] *(gani:met)* *{OsT}* *is.* **1.** Savaşta düşmandan ele geçirilen her türlü mal, eşya, para vb. şeyler. **2.** *gnşl.* Beklenmedik bir anda ortaya çıkmış olan fırsat veya durum. **3.** Beklenmeyen bir kazanç. **4.** *argo.* Yağmadan elde edilen veya çalıntı mal.

ganimîn, [Ar. ġānimīn غانمين] *(ga:nimi:n)* *{OsT}* *is.* *tar.* Savaşta hazır bulunarak bizzat ganimet almaya hak kazanmış olan savaşçı.

ganiye, [Ar. ġınā' > ġāniye غانية] *(ga:nye)* *{OsT}* *sf.* **1.** (Bayan için) zengin. **2.** Çok hoş. **3.** *is.* Şarkı söyleyen kadın; muganniye.

ganmak, [kan-mak] *{ağız}* *dönşl. f.* *[-ar]* **1.** Doymak. **2.** İnanmak. [DS]

ganmaz, [kan-maz] *{ağız}* *sf.* Anlayışsız. [DS]

gannac, [Ar. ġunc > ġannāc غناج] *(ganna:c)* *{OsT}* *sf.* **1.** Çok nazik. **2.** Çok işveli; nazlı.

gantarma, [kantar-mak *(çekmek)* > kantar-ma [EREN]] *{ağız}* *is.* Gem; kantarma. [DS]

ganyan, [Fr. gagnant] *sf.* **1.** (At için) yarışta kazanan. **2.** *is.* At yarışlarında, koşunun birincisini tahmin etmeye dayanan bir tür kumar. ◊ **ganyan oynamak,** *Bir at yarışında bir atın sıra numarasını taşıyan bileti alarak müşterek bahse katılmak.*

ganyaşı, [Lat. canariensis] *{ağız}* *is.* *bot.* Yaprakları kamış yaprağına benzeyen, sulak yerlerde biten, hayvanlarda zehirlenmelere neden olan, çok yıllık otsu bitki; kanyaş, *(Sorghum halepense).* [DS]

ganyot, [Fr. gagnotte] *is.* **1.** Kâğıt oyunlarında oyunculardan kesilen paraların içine konulduğu kumbara. **2.** Bu kumbaradaki paralar.

ganzımak, [gan *(yans.)* > gan-(ı)z-ı-mak] *{ağız}* *gçsz. f.* *[-ır]* (Hayvan için) toslamadan önce başını kaldırmak. [DS]

gapak, -ğı [kapa-k] *{ağız}* *is.* Kapak. [DS]

gapama, [kapa-ma] *{ağız}* *is.* Kapama. [DS] ◊ **gapamalı pilâv,** *{ağız}* *Etli pilav.* [DS]

gapan, [kap-mak > kap-an] *{ağız}* *is.* Kapan. [DS]

gapatma, [kapa-t-ma] *{ağız}* *is.* Metres. [DS]

gapcık, -ğı [kap-çık] *{ağız}* *is.* **1.** Tahıl kabuğu. **2.** Boş kovan. [DS]

gapçak, -ğı [kap-çak] *{ağız}* *is.* Defter sayfası. [DS]

gapçık, -ğı [kap-çık] *{ağız}* *is.* **1.** Soyulmuş ardıç kabuğu. **2.** Soyulmuş ve kurumuş mısır ve yaprağı. **3.** Meyve kabuğu. **4.** Tahıl kabuğu. [DS]

gapgara, [kapkara] *{ağız}* *sf.* Kapkara. [DS]

gapı, [kapı] *{ağız}* *is.* Kapı. [DS] ◊ **gapı gızı,** *{ağız}* *Hizmetçi.* [DS]

gapılanmak, [kapı-la-n-mak] *{ağız}* *dönşl. f.* *[-ır]* Kapılanmak. [DS]

gapırcak, -ğı [kap-ır-cak] *{ağız}* *is.* **1.** Tahıl kabuğu. **2.** İnce ince örülmüş saç örgülerine takılan gümüş zincirlerin ucundaki altın ya da gümüşten yapılmış arpacık. [DS]

gapışmak, [kap-ış-mak] *{ağız}* *işteş. f.* *[-ır]* Kavga etmek; kapışmak. [DS]

gapız, [kap-ız] *{ağız}* *is.* İki dağ arasındaki su geçidi; küçük kanyon. [DS]

gaplamak, [kap-la-mak] *{ağız}* *gçl. f.* *[-r]* *[-l(ı)-yor]* Kaplamak. [DS]

gaplatmak, [kap-la-t-mak] *{ağız}* *gçl. f.* *[-ır]* Kaplatmak. [DS]

gaplık, -ğı [kap > kap-lık] *{ağız}* *is.* Raf. [DS]

gapmak, [kap-mak] *{ağız}* *gçl. f.* *[-ar]* **1.** Kapmak; almak. **2.** Yağma etmek. **3.** (Hayvan için) ısırmak. [DS]

gapsin, [Fr. capsule] *{ağız}* *is.* Kapsül. [DS]

gaput, [Fr. capote] *{ağız}* *is.* Asker paltosu; kaput. [DS]

-gar-, [ka-r-mak *(eklemek)* > -ġar- / -ger- / -kar- / -ker-] *{eT} yap. e.* Kökün belirttiği kavrama *bitiştirmek* ya da *eklemek, getirmek, ona doğru gitmek* anlamı kazandıran isimden fiil yapma eki; isimlerden geçişli eylemler türeten ek. [ETY] iç-ger-mek *(bağımlı kılmak)* suw-gar-mak *(sulamak)*, odı-kar-mak *(uyandırmak)*

gar[1], [gar / gır *(yans.)*] *is.* Bir şeyin pürüzlü yüzeylere sinirleri bozucu ve kulak tırmalayıcı biçimde sürdürmeyi ve bu biçimde bağırmayı, ötmeyi anlatan kök. [Zülfikar] *gar gar etmek, gar-ıl-da-mak*

gar[2], [Ar. ġār غار] *(ga:r) {OsT} is.* **1.** Mağara; in. **2.** Defne ağacı. ⇗ **gār-ı şerîf,** *Mekke'den Medine'ye göç sırasında Peygamberimiz Hz. Muhammed ile yol arkadaşı Hz. Ebubekir'in kendilerini yakalamak için takip eden Mekkeli müşriklerden saklandıkları mağara.*

gar[3], [Fr. gare] *is.* Demir yolu ile yolcu ve eşya taşıması için kurulmuş tesislerin bulunduğu yer; istasyon; durak.

gar[4], [kar] *{ağız} is.* Kar. [DS] ⇗ **gar kürtüğü,** *{ağız} Kar yığını.* [DS]

gara, [kara] *{ağız} sf.* Kara. [DS] ⇗ **gara canavar,** *{ağız} Domuz.* [DS]|| **gara çıra**, *{ağız} Eskiden kullanılan bir aydınlanma aracı.* [DS]|| **gara çileli,** *{ağız} Hayatı hep üzüntüler içinde geçmiş olan.* [DS]|| **gara dolma,** *{ağız} Yaprak sarması.* [DS]|| **gara dökkü,** *{ağız} Samanla karışmış kuru hayvan gübresi.* [DS]|| **gara eşgin,** *{ağız} Yavaş ve geniş adımlarla yürüyen at.* [DS]|| **gara gabarcık,** *{ağız} Yalınayak yürüyen çocukların ayağında veya elinde çıkan bir tür çıban.* [DS]|| **gara gada,** *{ağız} (Kişi için) uğursuz.* [DS]|| **gara gavırga,** *{ağız} Kuşbaşından biraz daha küçük doğranmış ve tavada kavrulmuş yağlı et.* [DS]|| **gara gılçık,** *{ağız} Tanesi kırmızı, kılçığı siyah bir buğday türü.* [DS]|| **gara gulah,** *{ağız} Kurt kulağı gibi sapı olan eski bir kılıç; kara kulak.* [DS]|| **gara gullap,** *{ağız} Demirci yapımı eski tip menteşe.* [DS]|| **gara güz,** *{ağız} Sonbaharın sonu.* [DS]|| **gara kemik,** *{ağız} Acımasız; insafsız.*|| **gara mal,** *{ağız} Tapulu mal.* [DS]|| **gara sakız,** *{ağız} 1. Katran. 2. Zift.* [DS]|| **gara salgın,** *{ağız} Bulaşıcı salgın hastalığın yarattığı tehlike.* [DS]|| **gara tohum,** *{ağız} Soğanın çiçekten sonra oluşan küçük siyah tohumları.* [DS]|| **gara torbalı,** *{ağız} 1. İşçi. 2. Usta.* [DS]|| **gara tuman,** *{ağız} Kadınların iş yaparken giydiği şalvar.* [DS]|| **gara yañız,** *{ağız} (Kişi için) esmer yüzlü.* [DS]|| **gara yer,** *{ağız} 1. Kara yer; toprağın altı. 2. Ölüm.* [DS]|| **gara yonca,** *{ağız} Yabanî yonca.* [DS]|| **gara yürekli,** *{ağız} Kinci.* [DS]

garabasan, [kara+bas-an] *{ağız} is.* Karabasan; kâbus. [DS]

garabet, [Ar. ġarābet غرابت] *(gara:bet) {OsT} is.* **1.** Yadırganacak bir durum; gariplik; yadırgatıcılık; tuhaflık. **2.** Yabancılık. **3.** *ed.* Anlamsız bir kelimeyi söz içinde kullanma. **4.** *{ağız}* Dargınlık; düşmanlık [DS] ⇗ **garābet-cū,** *{OsT} Alışılmadık, garip şeylere merak saran; böyle şeyleri arayan.*|| **garābet-nümā,** *{OsT} Yadırganacak, şaşırtacak şeyler gösteren; garip.*

garabil, [Ar. ġırbāl > ġarābīl غرابيل] *(gara:bi:l) {OsT} is.* Kalburlar.

garabin, [Ar. ġurāb > ġırbān > ġarābīn *(çokluğun çokluğu)* غرابين] *(gara:bi:l) {OsT} is.* Kargalar.

garagan, [kara+kan] *{ağız} is.* Çarpma ya da vurma ile vücutta oluşan morarma; ekimoz. [DS]

garagavlık, -ğı [kara+kav-lık] *is. bot.* Papatyagillerden bir metreye kadar boylanabilen, kök ve gövdesinde süt bulunan, köklerindeki sütten sakız elde edilen iki ya da çok yıllık bir bitki; karagavuk; sakızlık; çengel sakızı, *(Chondrilla juncea).*

garagavuk, -ğu [kara+kav-uk] *is. bot.* → garagavlık.

garageç, -ci [kara+ağaç] *{ağız} is.* Karaağaç. [DS]

garagış, [kara+kış] *{ağız} is.* Karakış. [DS]

garagol, [karakol] *{ağız} is.* Karakol. [DS]

garağan, [*eT.* karā-kān > karağan] *{ağız} is.* Çalıların çok bulunduğu yer. [DS]

garağı, [kara-mak *(karıştırmak)* > kara-ğı] *{ağız} is.* Ağaçtan meyve toplamakta ve yığın halindeki sapları dağıtmakta kullanılan çatallı ağaç. [DS]

garaib, [Ar. ġarā'ib غرائب] *(gara:ib) {OsT} is.* **1.** Yadırganacak, şaşılacak şeyler. **2.** Akıl almayacak, tuhaf şeyler; görülmedik, inanılamayacak harika şeyler. ⇗ **garāib-cū,** *{OsT} Garip şeyler arayan; garip şeylerin meraklısı.*|| **garāib-den,** *{OsT} Şaşılacak; alışılmadık; garip.*|| **garāib-perver,** *{OsT} Gariplikierden hoşlanan; tuhaflıkları seven.*|| **garāib-i seb'-a-i ālem,** *{OsT} Dünyanın yedi harikası.*

garaibat, [Ar. ġarā'ibāt غرائبات] *(gara:iba:t) {OsT} is.* Garip şeyler; tuhaflıklar; alışılmadık şeyler.

garaj, [Fr. garage] *is.* **1.** Otomobil, motosiklet gibi taşıtların korunduğu üstü kapalı yer. **2.** Otomobillerin bakım ve onarımlarının yapıldığı yer. **3.** *gnşl.* Şehirler arası otobüs veya minibüslerin kalkış ve varış yerlerini belirlemek için belediyelerce ayrılmış bulunan yer. ⇗ **garaj yolu,** *Bir trenin ulaşım hattından ayrılmasını veya üzerinde ulaşım sağlanan yolda iki trenin karşılaşmasını önlemek için yapılmış, iki ucu ana yola bağlı demir yolu.*

garajcı, [garaj-cı] *is.* Otomobil veya otobüs gibi taşıtların belirli bir süre kalmasını veya bakımını sağlamak üzere işletme açmış olan kişi; garaj işletmecisi.

garak, -ğı [garak] *{ağız} is.* Kapı zembereği. [DS]

garaklamak, [garak-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Kapı zembereğini kilitlemek. [DS]

garakmak, [garak-mak] *{ağız} gçsz. f. [-ır]* Kızmak; küsmek. [DS]

garakütük, -ğü [kara+kütük] *{ağız} is.* Evin en yaşlısı; büyüğü. [DS]

garalama, [kara-la-ma] *{ağız} is.* Ölmüş askerin nüfus kaydının silinmesi. [DS]

garalmak, [kara-l-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* (Ateş ve ışık için) kararmak. [DS]

garaltı[1], [kara-l-tı] *{ağız} is.* **1.** Ev eşyası. **2.** Karartı. [DS] ⊡ **garaltıya söylemek,** *{ağız} Arkasından kötü konuşmak.* [DS]

garaltı[2], [ger-el-ti / garal-tı] *{ağız} is.* **1.** Siper. [DS] **2.** Ev; bina.

garaltılamak, [garaltı-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Saklamak; örtmek. [DS]

garam, [Ar. ġarām *(azap)* غرام] *(gara:m) {OsT} is.* Çok derin sevgi; aşk.

garamangark, [karaman+ Ar. ġarḳ] *{ağız} sf.* Bol bol; çok miktarda. [DS]

garamat[1], [Ar. ġarāmāt غرامات] *(gara:ma:t) {OsT} is.* **1.** Borç, diyet vb. şeyleri ödemeler. **2.** Vergiler; resimler.

garamat[2], [Ar. ḳarābet] *{ağız} is.* Akraba. [DS]

garamat[3], [Ar. ġanimet] *{ağız} is.* Zenginlik; varlıklı oluş. [DS]

garamat[4], [Ar. ġarābet] *{ağız} is.* Ruhsal bunalım. [DS]

garamet[1], [Ar. ġarāmet / ġarāme غرام / غرامه] *(gara:met) {OsT} is.* **1.** Tahakkuk eden borç; ödenmesi gereken şeyleri ödeme. **2.** Vergi; resim.

garamet[2], [Ar. ġarābet] *{ağız} is.* **1.** İftira. **2.** Yaygara. **3.** Keder; üzüntü. **4.** Alın yazısı. [DS]

garametli, [garamet-li] *{ağız} sf.* Üzüntülü; mutsuz. [DS] ⊡ **garametli baş,** *{ağız} Üzüntülü, kederli kimse.* [DS]

garameten, [Ar. ġarāmeten غرامةً] *(gara:me'ten) {OsT} zf.* Herkese eşit paylaştırmak suretiyle.

garami, [Ar. garām *(sevgi)* >garāmī غرامي] *(gara:mi:) {OsT} sf.* (Sanat eseri için) düşünceden daha çok duygusal yönü ağır basan; duygusal; lirik.

garamiyat, [Ar. garām *(sevgi)* > garāmiyyāt غراميات] *(gara:miya:t) {OsT} is.* Sevgi ile ilgili konular; lirizm.

garamond, [Fr. Claude Garamond] *is. matb.* Garamond tarafından dökümü gerçekleştirilen zarif görünümlü düz ve italik harfler.

garanlık, -ğı [karanlık] *{ağız} is.* Karanlık. [DS]

garanti, [Fr. garantie] *is.* **1.** Bir anlaşma veya sözleşme hükümlerine tarafların kesin olarak uymalarını sağlayacak sözleşme dışı güvence unsuru; teminat; inanca. **2.** Bir işten doğabilecek zararı karşılamak üzere bir tarafın diğer tarafa gösterdiği karşılık. **3.** *sf.* Güvencesi olan; teminatlı. **4.** *zf.* Kesinlikle; muhakkak; mutlaka. ⊡ **garanti etmek,** *Satılan bir malın belirli bir süre içinde bozulması hâlinde ücretsiz olarak tamir etmeyi kabul etmek.*

garantileme, [garanti-le-me] *is.* Sağlama bağlama durumu ve eylemi.

garantilemek, [garanti-le-mek] *gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* Bir işin gerçekleşmesini sağlayacak her türlü önlemi almak; sağlama bağlamak.

garantili, [garanti-li] *sf.* Garantisi olan; güvenceli.

garantisiz, [garanti-siz] *sf.* Garantisi olmayan; güvencesiz.

garantör, [İng. guarantor] *sf.* (Kişi, devlet veya kuruluş için) bir konuda garanti veren, bu konunun gerçekleşmesi için gözetimde bulunan; garanti eden.

garare, [Ar. ġarāre غراره] *(gara:re) {OsT} is.* Büyük kıl çuval; harar.

gararlamak, [karar-la-mak] *{ağız} gçl. f. [r] [-l(ı)-yor]* Kararlamak. [DS]

gararmak, [kara-r-mak] *{ağız} gçsz. f. [-ır]* Kararmak. [DS]

garat, [Ar. ġarāt غرات] *(gara:t) {OsT} is.* Yağmalar; çapullar.

garatavuk, -ğu [kara+tavuk] *{ağız} is.* Karatavuk. [DS]

garavaş, [kara+baş > karavaş] *{ağız} is.* Hizmetçi kadın. [DS]

garayir, [Ar. ġarāre غراير] *(gara:yir) {OsT} is.* Büyük kıl çuvallar; hararlar.

garaz, [Ar. ġaraż / ġaraḍ غرض] *{OsT} is.* **1.** Maksat; gaye. **2.** Bir kimseye karşı beslenen kötü niyet; kin; düşmanlık. ⊡ **garaz-ālūd,** *{OsT} Özel amacı bulunan; garazı olan.*|| **garaz-āmīz,** *{OsT} 1. Kinli; garaz güden. 2. Kötü amaçlı; gizli maksadı bulunan.*|| **garaz bağlamak,** *Kin tutmak.*|| **garaz-ı aslî,** *{OsT} Asıl amaç.*|| **garaz-ı vākıf,** *{OsT} Vakfedenin amacı.*|| **garaz olmak,** *Kin bağlamak.*

garazen, [Ar. ġaražen غرضاً] *(gara'zen) {OsT} zf.* Kinli olarak; düşmanca.

garazkâr, [Ar. ġaraż+ Far. -kār غرضكار] *(garazkâ:r) {OsT} sf.* **1.** Kin tutan. **2.** *zf.* Düşmanca; kinli olarak.

garazkârlık, -ğı [garaz+kār-lık] *(garazkâ:rlık) is.* Kin tutma, düşman olma durumu.

garazlı, [garaz-lı] *sf.* Düşmanlık besleyen; kin tutan.

garazsız, [garaz-sız] *sf.* **1.** Belli bir yönde amacı olmayan; gayesiz; hedefsiz. **2.** Başkanlarına karşı hiçbir kötü niyet ve düşmanlık beslemeyen. ⊡ **garazsız ivazsız,** *Gizli bir amaç gütmeden.*

garb[1], [Ar. ġarb غرب] *{OsT} is.* → garp.

garb[2], [Ar. ḳalb] *{ağız} sf.* Tembel. [DS]

garben, [Ar. ġarben غرباً] *(ga'rben)* *{OsT}* *is.* Batı tarafından; batıdan.

garbi, [Ar. garb *(batı)* > garbī / garbiyye غربى / غربيه] *(garbi:)* *{OsT}* *sf.* **1.** Batı ile ilgili; batıya özgü. **2.** Batı yönde olan. **3.** Batı ülkelerine ait olan. ⊡ **garbî yelken,** *{ağız}* *Batı rüzgârı esmeden önce batıda görülen bulut.* [DS]

garbiyun, [Ar. garbī > garbiyyün غربيون] *(garbi:)* *{OsT}* *is.* Batı ülkeleri ve bu ülkelerin halkı; batılılar; Avrupalılar.

garcaşmak, [garc-aş-mak / garca-ş-mak] *{ağız}* *işteş. f.* *[- ır]* Birbirine girmek; karışmak. [DS]

garcı, [kar-cı] *{ağız}* *is.* Kar satan adam. [DS]

garcıkmak, [kar-cı-k-mak] *{ağız}* *gçsz. f.* *[-ır]* Gözler kardan kamaşmak. [DS]

garç, [garç / gırç *(yans.)*] *is.* **1.** Zorla koparma ve kesme anlatan kök. [Zülfikar] *garç garç.* **2.** Katı cisimlerin şiddetli sürütülmesi ile çıkan kulak tırmalayıcı, iç gıcıklayıcı ses. ⊡ **garç gurç,** *Kesme, koparma veya sürtünme sonucunda çıkan rahatsız edici sürekliliği olan ses.*

garçın, [Far. ḫar-çīn / İt. calzone] *{ağız}* *is.* **1.** Örgülü meşin tozluk. **2.** Keçi kılından yapılmış çorap. **3.** Bir tarafı halı, diğer tarafı kumaş yastık kılıfı. [DS]

gard, [Fr. garde] *is.* *spor.* **1.** Boks maçında rakibin yumruklarından yüzünü korumak için ellerin temel savunma durumuna getirilmiş hali. **2.** Eskrimde silahını ve kendi vücudunu rakibin saldırısından savuşturacak biçimde tutma. ⊡ **gardını indirmek,** *Boksta rakibini yumruklarıyla kendi yüzünü koruyamayacak duruma getirmek.*

gardak, -ğı [kar-mak *(eklemek)* > gar-da-k] *{ağız}* *is.* Dikiş veya dokumada potluk. [DS]

gardaklamak, [kardak-la-mak] *{ağız}* *gçl. f.* *[-r]* *[-l(ı)-yor]* Tutturmak; iliştirmek. [DS]

gardaklık, -ğı [kardak-lık] *{ağız}* *is.* Potluk. [DS]

gardalandırmak, [karda-la-n-dır-mak] *{ağız}* *gçl. f.* *[-ır]* Büzmek. [DS]

gardalanmak, [karda-la-n-mak] *{ağız}* *dönşl. f.* *[-ır]* Büzülmek. [DS]

gardalı, [karda(k)-lı] *{ağız}* *sf.* Kıvrıntılı; potlu. [DS]

gardaşlık, -ğı [kardeş-lik] *{ağız}* *is.* Arkadaş. [DS]

gardenparti, [İng. garden *(bahçe)* + party *(eğlence)*] *is.* Bir park veya bahçede verilen davet veya ziyafet.

gardenya, [Fr. gardenia *(İskoç botanikçisi Alexander Garden adından)*] *(garde'nya)* *is.* *bot.* **1.** Kök boyasıgillerden sıcak iklimlerde yetişen, çiçekleri güzel kokan bir ağaççık, *(Gardenia)* **2.** Bu ağaççığın güzel kokulu beyaz çiçekleri.

gardıfren, [Fr. garde-fren] *is.* Bir demir yolu katarının el frenlerini kullanmakla görevli memur.

gardırmak, [kar-mak *(eklemek)* >kar-dır-mak] *{ağız}* *gçsz. f.* *[-ır]* Bir şey gereksiz yere çoğalmak. [DS]

gardırop, -bu [Fr. garderobe] *is.* **1.** Elbiselerin konduğu büyük dolap; giysi dolabı; elbise dolabı; elbiselik. **2.** Bir kimsenin sahip olduğu takım elbiselerin tümü.

gardıropçu, [gardırop-çu] *is.* Giydirici.

gardiyan, [Fr. gardien] *is.* Ceza ve tutukevlerinde tutukluların yasalara uygun davranmalarını ve hapishanenin düzenini sağlamakla görevli kişi.

gardiyanlık, [gardiyan-lık] *is.* **1.** Gardiyanın görevi. **2.** Gardiyan olma durumu.

gareng, [Far. ġareng غرنگ] *{OsT}* *is.* Ağlarken boğazdan çıkan inleme sesi; çığlık.

garet, [Ar. ġāret غارت] *(ga:ret)* *{OsT}* *is.* **1.** Düşman toprağına yapılan hücum; akın. **2.** Yağma; çapul. ⊡ **gāret-ger,** *Yağmacı; çapulcu.*|| **gāret-gerān,** *Yağmacılar; çapulcular.*

garez, [Ar. ġaraż / ġarad غرض] *{OsT}* *is.* → garaz. ⊡ **garez bağlamak,** *Kin tutmak.*|| **garez gütmek,** *Kin gütmek.*|| **garez olmak,** *Kin bağlamak.*

gargalak, -ğı [kara-la-k > kargalak ?] *{ağız}* *is.* Dalgaların sahile vurduğu odun ve ağaç parçaları. [DS]

gargamak, [karga-mak] *{ağız}* *gçsz. f.* *[-r]* *[-g(ı)-yor]* İlenmek; beddua etmek. [DS]

gargan, [kara-gan] *{ağız}* *is.* *bot.* Karagan; karağan, *(Lavandula stoechas).* [DS]

gargar, [gar *(yans.)* + gar] *is.* Suyun azar azar akmasını sağlayan süzgeçli testi; gırgır.

gargara[1], [Ar. ġarġara غرغره] *is.* **1.** Su vb. sıvıları ağızda yutmadan çalkalamak; bu şekilde yapılan ağız ve boğaz temizliği. **2.** Boğaz ve ağız içinde var olan bir enfeksiyonu tedavi için gargara yapmak suretiyle uygulanan ilaç. ⊡ **gargara yapmak,** *Ağız ve boğazı bir sıvı ile çalkalayarak temizlemek.*

gargara[2], [Yun. gargarisma] *argo.* Gürültü patırtı; kargaşa. ⊡ **gargaraya getirmek,** *1. Bir sözün veya emrin etkisini gürültü ve patırtıya getirerek azaltmak; dikkatten kaçırmak. 2. argo; kandırmak.*

gargı, [kargı] *{ağız}* *is.* **1.** Bataklık kamışı; kamış. **2.** Avcıların barut, saçma ve kapsül koydukları üç gözlü teneke kap. [DS]

gargın[1], [kar-mak *(biriktirmek)* > kar-gın] *{ağız}* *sf.* **1.** Çok fazla; bol miktarda. **2.** (Akarsu için) önündeki engeller yüzünden birikip durgunlaşmış. **3.** Tıkanan su yolundan geri vuran. **4.** Karların erimesi ile çoğalan. **5.** (Yağmur için) sık ve sürekli yağan. [DS]

gargın[2], [kar-gın] *{ağız}* *sf.* **1.** (Ekmek için) üstü piştiği hâlde içi çiğ kalmış olan. **2.** (Fırında kurutulan mısır için) yanma derecesine gelmiş olan. [DS]

gargın[3], [kar-mak *(biriktirmek)* > kar-gın] *{ağız}* *sf.* **1.** Gebe. **2.** (Hayvan için) yemden doymuş. **3.** (Bitki için) gövdeleri aşırı gelişip odunlaşmış. [DS]

gargın[4], [kar-mak *(biriktirmek)* > kar-gın] *{ağız} sf.* **1.** (Kişi için) zengin. **2.** İşi çok olan. [DS]

gargın[5], [kargı-n] *{ağız} is.* Sazlık. [DS]

gargınlık[1], **-ğı** [kar-gın-lık] *{ağız} is.* Bıkkınlık. [DS]

gargınlık[2], **-ğı** [kargın-lık] *{ağız} is.* Sazlık; kamışlık. [DS]

gargış, [karga-mak > kargış] *{ağız} is.* İlenç; beddua. [DS] ⊡ **gargış etmek,** *{ağız} İlenmek.* [DS]|| **gargış vermek,** *{ağız} Saygısızca cevap vermek.* [DS]

gargışlamak, [kargış-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ı) -yor]* İlenmek; beddua etmek. [DS]

garık, -ğı [kar-mak *(biriktirmek)* > kar-ık] *{ağız} is.* **1.** Tarh; bölüm. **2.** Bahçe ve bostanlarda sulama için açılan hendek; ark. **3.** Pirinç ekilen yer. [DS] ⊡ **garık çekmek,** *{ağız} Tarla veya bahçede çapa veya başka yollarla arık açmak.* [DS]

garıklı, [kar-mak *(eklemek)* >kar-ık-lı] *{ağız} is.* Buğday, çavdar, arpa karışımı tahıl. [DS]

garıkmak[1], [kar > kar-ık-mak] *{ağız} gçsz. f. [-(ğ)ır]* Gözler kardan rahatsız olmak. [DS]

garıkmak[2], [kar-ık-mak] *{ağız} gçsz. f. [-(ğ)ır]* (Ses için) çok bağırmaktan ya da hastalık yüzünden kalınlaşmak, kısılmak. [DS]

garıkmak[3], [kar-mak *(biriktirmek)* > kar-ık-mak] *{ağız} gçsz. f. [-ır]* (Su yolu için) tıkanıp suyu geri vermek. [DS]

garılmak[1], [kar-ıl-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* **1.** İş çokluğu yüzünden bocalayıp kalmak. **2.** Büyümek; olgunlaşmak. [DS]

garılmak[2], [kar-ıl-mak] *{ağız} edl. f. [-ır]* Cinsel ilişkide bulunmak. [DS]

garımak[1], [kar-ı-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r]* **1.** Eskimek; işe yaramaz olmak. **2.** (İş için) yığılmak; çoğalmak. **3.** Olgunlaşan ürünler tarlada kendiliğinden dökülmek. **4.** Usanmak; bıkmak. [DS]

garımak[2], [karı-mak] *{ağız} gçl. f. [-r]* Bir malı veya kişiyi başkasına kötülemek. [DS]

garış, [kar-mak > karı-ş] *{ağız} is.* İlenç; beddua. [DS] ⊡ **garış vermek,** *{ağız} İlenmek.* [DS]

garışıklık, [karış-ık-lık] *{ağız} is.* Karışıklık; bozgun. [DS]

garışmak, [karış-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* Karışmak. [DS]

garıştırmak, [karış-tır-mak] *{ağız} gçl. f. [-ır]* Karıştırmak. [DS]

gari[1], [Ar. gārī غاري] *(ga:ri) {OsT} sf.* Herhangi bir şeyde sebat etmeyen; kararsız.

gari[2], [Ar. ġayr > ġayrı غيري => gāri]*(ga:ri) zf.* Bundan böyle; artık; daha. *{ağız} (aynı)* [DS] [AAS]

garib[1], [Ar. ġurūb > gārib غارب] *(ga:rib) {OsT} sf.* Batan; kaybolan. *"Gārib güneş, azīmete āmāde bir tren."* T. Fikret

garib[2], [Ar. ġurbet / ġarābet > ġarīb غريب] *(gari:b) {OsT} sf.* → garip. ⊡ **garib-nüvāz,** *{OsT} Kimsesizleri, garipleri koruyan.*|| **garib-perver,** *{OsT} Gariplerin koruyucusu.*|| **garîbü'd-diyār,** *{OsT} Memleketin yabancısı olan.*

gariban, [Ar. ġarīb>ġarībān غريبان] *(gari:ba:n) {OsT} sf.* **1.** Zavallı; kimsesiz. **2.** *is.* Garipler; zavallı kemseler.

garibane, [Ar. ġarībān + Far. āne غريبانه] *(gari:ba:ne) {OsT} zf.* Garip bir kimseye yakışır biçimde; garipçesine; garip gibi.

garibe, [Ar. ġarībe غريبه] *(gari:be) {OsT} is.* **1.** Önceden görülmemiş ve dolayısıyla alışılmadık durum; az karşılaşılır durum. **2.** *sf.* Aklın kabul etmediği; tuhaf. ⊡ **garîbe-i hilkat,** *{OsT} Acayip yaratık; hilkat garibesi.*|| **garîbe-i rüzgâr,** *{OsT} Zamanın şaşılır halleri.*

garig, [İng. garig] *is.* Akdeniz ikliminde, maki adı verilen bitki örtüsünün yok olmasından sonra ortaya çıkan daha kısa boylu çalı topluluğu.

garik, [Ar. ġarḳ *(boğulma)* > ġarīḳ غريق] *(gari:k, k kalın söylenir) {OsT} sf.* **1.** Suya batmış; suda boğulmuş. **2.** *mecaz.* Bir şeyi bol miktarda elde etmiş olan. **3.** *mecaz.* Bir duyguya kendini tamamen kaptırmış olan. ⊡ **garîk-i bahr-i isyân,** *{OsT} İsyan denizine dalmış olan.*|| **garîk-i isyān,** *{OsT} İsyana dalmış olan.*|| **garîk-i sürūr,** *{OsT} Neşe içinde olan.*|| **garîk-i zulmet,** *{OsT} Karanlığa dalmış; zulmete gömülmüş olan.*

garim[1], [Ar. ġarāme *(borç)* > ġarīm غريم] *(gari:m) {OsT} sf.* **1.** Üzerinde borç ve başka haklar bulunan. **2.** Alacaklı. **3.** Rakip; hasım.

garim[2], [? garim] *{ağız} is.* Haram. [DS] ⊡ **garim olmak,** *{ağız} Zehir zıkkım olmak.* [DS]

garimîn, [Ar. ġarīmīn غريمين] *(gari:mi:n) {OsT} is.* Borçlular.

garip, -bi [Ar. ġurbet / ġarābet > ġarīb غريب] *sf.* **1.** Kimsesiz ve acınacak durumda olan; zavallı. **2.** Gurbet elde bulunan; yabancı. **3.** Alışılmamış, tuhaf ve gizli yanları bulunan; yadırgatıcı. **4.** *mecaz.* Dokunaklı; acıklı; hüzün verici; ezik. **5.** *is. tasvf.* Melekût âleminden bu dünyaya geldiği için kendini gurbete düşmüş, bu dünyada misafir kabul eden, Allah sevgisi uğruna her şeyden vazgeçmiş derviş. **6.** *ed.* Aruz vezninin pek az kullanılan mütedarik bahri. **7.** Sahabeden biri tarafından söylenmemiş hadis. **8.** *ünl.* Bir şeyin yadırgandığını ifade eden söz. ⊡ **garibine gitmek,** *Şaşırtıcı ve tuhaf bulmak; yadırgamak.*|| **garip garip,** *1. zf. Üzgün ve zavallı bir biçimde; şaşkınlıkla. 2. sf. Alışılmamış; tuhaf: acayip.*|| (bir) **garip olmak,** *Kendini alışkın olmadığı bir durum ve ortamda hissetmek; kendini yalnız ve güçsüz hissetmek.*|| **garip yiğitler,** *Kapıkulu süvarilerinin beşinci ve altıncı bölük mensuplarına*

verilen unvan; gureba.|| **garip yiğitler ağası,** *Kapıkulu süvari ocağının sağ ve sol garip bölük ağalarına verilen unvan.*

Garipçiler, [garip-çi-ler] *is.* **1.** Yadırgatıcı işlerle uğraşanlar; böyle işlere taraftar olanlar. **2.** *ed.* Çıkardıkları *Garip* adlı dergi ile 1940 sonrası Türk Edebiyatında Orhan Veli, Oktay Rıfat ve Melih Cevdet'in ortaya koydukları yeni bir şiir anlayışı.

garipleşme, [garip-le-ş-me] *is.* Garip duruma gelmek işi.

garipleşmek, [garip-le-ş-mek] *dönşl f. [-ir]* Garip duruma gelmek; acayipleşmek; şaşırmak; tuhaf olmak.

gariplik, -ği [garip-lik] *is.* **1.** Yadırgatıcı durum; acayip durum. **2.** Anlaşılması güç ve aklın kavrayamayacağı bir durum; tuhaflık. **3.** Yabancılık ve kimsesizlik. ⊡ **gariplik basmak,** *Yalnızlık hissine kapılmak.*

garipseme, [garip-se-me] *is.* **1.** Garip bulma durumu ve eylemi. **2.** Alışamamak veya yadırgamaktan doğan yalnızlık duygusu.

garipsemek, [garip-se-mek] *gçl. f. [-r] [-s(ı)-yor]* **1.** Yadırgamak; tuhaf bulmak; alışamamak. **2.** Kendini yalnız hissetmek. **3.** Gurbette kimsesizlik yüzünden üzüntü duymak.

garipsimek, [garip-si-mek] *{ağız} gçl. f. [-r]* Özlemek. [DS]

gariye, [Ar. ġar *(defne)* > ġāriyye غريه] *{OsT} is. bot.* Defnegiller.

garize, [Ar. ġarīze غريزه] *(gari:ze) {OsT} is.* **1.** Yaratılış gereği olarak kendiliğinden meydana gelme durumu. **2.** Doğa. **3.** *psikol.* İçgüdü.

garizevi, [Ar. ġarīzevī غريزوى] *(gari:zevi:) {OsT} sf.* İçgüdüsel.

garizî, [Ar. garīzī / ġarīziyye غريزى / غريزيه] *(gari:zi:) {OsT} sf.* İçgüdüsel; doğal; tabiî.

gariziyat, [Ar. garīzīyyat غريزيات] *{OsT} is. biy.* Fizyoloji.

gark, [Ar. ġark غرق] *{OsT} is.* **1.** Suya batırma. **2.** Suda boğma. **3.** *mecaz.* Bir şeye bol miktarda sahip olma. ⊡ **gark-āb,** *Suya batan; batmış olan; suda boğulmuş.*|| **garka varmak,** *{eAT} {OsT} Gark olma durumuna gelmek.*|| **gark etmek,** *1. Boğmak; batırmak. 2. mecaz. Bol bol vermek.*|| **gark-ı eşk,** *Göz yaşına batmış.*|| **gark-ı nūr olmak,** *Nurla dopdolu olmak.*|| **gark-ı ye's olmak,** *Çok kederlenmek.*|| **gark olmak,** *Boğulmak; batmak.*|| (...-e) **gark olmak,** *mecaz. O nesneye bol miktarda sahip olmak.*

garka, [Ar. garka غرقه] *sf.* Batmış; boğulmuş.

garlangeç, -ci [kırlangıç] *{ağız} is.* Kırlangıç. [DS]

garman[1], [Far. harmen] *{ağız} is.* Harman. [DS]

garman[2], [kar-mak > kar-man] *sf.* → karman. ⊡ **garman kadal,** *{ağız} Karmakarışık.* [DS]|| **garman çorman** *{ağız} Karmakarışık.* [DS]|| **garman garış,** *{ağız} Karmakarışık.* [DS]

garmircur, [Erme. karmir *(kırmızı)* + jur *(su)*] *{ağız} is.* Şarap.

garnet, [Fr. garnetteuse] *is.* Yün ve elyaf artıklarını açmakta kullanılan bir tür tarama makinesi.

garnitür, [Fr. garniture *(donatım)*] *is.* **1.** Bir şeyi, ona uygun nitelikte tamamlayan öge. **2.** Esas yemeğin yanına o yemeği tamamlamak veya süslemek amacıyla konulmuş yiyecek. **3.** Havan topuyla atılan işaret bombalarının içine konulan fişek. **4.** Seramikçilikte çömlek ve testilere takılan kulp, ağız, kapak gibi ayrıntı parçaları. **5.** Elbiseye daha güzel bir görünüş vermek için bazı parçalarına eklenen süsler.

garnitürlü, [garnitür-lü] *sf.* **1.** Garnitürü olan; garnitür bulunan. **2.** *mutf.* (Et yemekleri için) sebze yemekleri ile servis yapılan.

garnizon, [Fr. garnison] *is. as.* **1.** Bir yerdeki askerî birliklerin tümü. **2.** İçinde veya çevresinde yerleşmiş askerî kıta, kurum veya karargâh bulunan yerleşim birimi. ⊡ **garnizon komutanı,** *Garnizona dahil bütün kıta ve askerî kurumların disiplin amiri.*

garoz, [Yun. gharos] *is.* Palamut ve toriğin iç organları.

garp[1], [garp / görp / gürp *(yans.)*] *is.* Bir şeyin birden kopup düşmesini ve yere çarpmasını anlatan kök. [Zülfikar] *garp-a-dak*

garp[2], **-bı** [Ar. ġaraba *(batmak)* > ġarb غرب] *is.* **1.** Güneşin battığı yön; batı. **2.** *gnşl. (Büyük harfle başlar.)* Kuzey Amerika ve Avrupa. **3.** *tar.* Mekke ve Medine'nin batısında kalan Afrika ülkeleri; Mağrip. ⊡ **Garp Cephesi,** *tar. Kurtuluş Savaşı'nda Yunan'a karşı mücadele eden askerî birliklerin oluşturduğu cephe; Batı Cephesi.*|| **Garp Ocakları,** *tar. İmparatorluk döneminde ülke sınırları içinde bulunan Cezayir, Tunus ve Trablusgarp eyaletlerinin üçüne birden verilen isim.*|| **Garp Türkleri,** *tar. Anadolu ve Balkanlara yerleşmiş bulunan Oğuz boyundan gelen Türkler.*

garpadak, -ğı [garp *(yans.)* > garp-adak] *{ağız} zf.* (Düşmek için) aniden; olduğu yere. [DS]

Garpçı, [garp-çı] *sf.* Batı kültür ve medeniyetini benimsemiş olan.

Garpçılık, -ğı [garp-çı-lık] *is.* Batı kültür ve medeniyetinin toplum yaşayışına egemen olmasını savunan görüş; Avrupa kültür ve medeniyetine bağlılık.

garpız, [Far. ḫarbüze => karpuz > garpız] *{ağız} is.* Karpuz. [DS]

Garpkârî, [Ar. garb + Far. -kār-ī غربكارى] *(garpkâri:) {OsT} sf.* Batı örneklerine benzeyen; batı tarzında olan.

Garplı, [garp-lı] *sf.* Batı ülkelerinden olan; batılı.

Garplılaşma, [garp-lı-la-ş-ma] *is.* **1.** Garplı olma durumu. **2.** On sekizinci yüzyıldan itibaren Türk toplumunda batı tarzı bir yaşayışı egemen kılmayı amaçlayan düzenleme hareketi.

Garplılaşmak, [garp-lı-la-ş-mak] *dönşl. f. [-ır]* Batı toplumlarının yaşayış tarzı ile kültür ve medeniyetlerini benimsemek.

Garplılaştırma, [garp-lı-la-ş-tır-ma] *is.* Garplılaşmasını sağlama eylemi.

Garplılaştırmak, [garp-lı-la-ş-tır-mak] *gçl. f. [-ır]* Batı toplumlarının yaşayış tarzı ile kültür ve medeniyetlerini benimsetmek.

Garplılık, -ğı [garp-lı-lık] *is.* Batılı olma durumu.

garra, [Ar. eğarr > ġarrā' غراء] *(garra:) {OsT} sf.* **1.** (At vb. hayvanlar için) alnında beyaz leke bulunan; akıtmalı. **2.** Beyaz; ak. **3.** *mecaz.* Parlak; gösterişli; güzel.

garrak, -ğı [garrak *(yans.)*] *{ağız} is.* **1.** Saksağan. **2.** Karga. [DS]

garran, [Far. ġarrān غران] *(garra:n) {OsT} sf.* **1.** Homurdanan. **2.** Kükreyen.

garrande, [Far. ġarrānde غرنده] *(garra:n) {OsT} sf.* (Yırtıcı hayvan için) kükreyip azan.

garranguç, -cu [? garranguç] *{ağız} is.* Göz hastalıklarını tedavi eden gezici hekim. [DS]

gars, [Ar. ġars غرس] *{OsT} is.* Fidan dikme. ⧉ **gars-ı eşcār,** *{OsT} Ağaç dikme; ağaçlandırma.*|| **gars-ı yemîn,** *{OsT} 1. Sağ elle dikilen fidan. 2. mecaz. Bir kimsenin yanından hiç ayrılmayan kimse.*

garsalamak, [garsa-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* **1.** Bir işi baştan savma yapmak. **2.** Sarsmak; hırpalamak. [DS]

garson, [Fr. garçon *(erkek çocuk)*] *is.* Lokanta, otel, kahvehane, pastahane vb. yerlerde müşterilere hizmet etmekle görevli eğitimli eleman.

garsoniyer, [Fr. garconnière] *is.* Bazı erkeklerin asıl konutlarından ayrı olarak evlilik dışı ilişkilerini sürdürmek için gizli olarak tuttukları ev.

garsonluk, -ğu [garson-luk] *is.* **1.** Garsonun yaptığı iş. **2.** Garson olma durumu.

gart, [gart / gırt *(yans.)*] *is.* Bir şeyi bastırarak kesmeyi, kırmayı, çekerek veya kazıyarak koparmayı ve boğazdan gelen boğuk sesleri anlatan kök. [Zülfikar] *gar gart*

-garu, [kar-mak *(eklemek)* > kar-u *(zarf fiil)* > -garu / -gerü / -karu / -kerü] *{eT} yap. e.* **1.**Yön bildiren, işin yapılma noktasını belirten; *-ye doğru, yönünde* anlamı veren isim çekim eki; yönelme durumu eki. [ETY] *yok-ġaru > yokaru (yukarı)* **2.** Yer zarfları türetir. [ETY]

garur, [Ar. ġarūr غرور] *(garu:r) {OsT} sf.* Aldatan; aldatıcı.

garz, [Ar. ġarz غرز] *{OsT} is.* **1.** Bir yere bir şey dikme. **2.** Batırma; sokma; kakma.

gas, -ssı [Ar. ġaṣṣ غص] *{OsT} sf.* **1.** İnce. **2.** Zavallı. **3.** Yavan; tatsız. **4.** *is.* İncelik. **5.** Zavallılık.

gasak, -ğı [Ar. ġasaḳ غسق] *{OsT}* is. Gecenin ilk karanlığı.

gasar, [Ar. ḳaṣār => gasar] *{ağız} is.* **1.** Harmanda savrulmuş buğdayın kabuklarını ayırma işi. [DS] **2.** Ütü. ⧉ **gasarını bozmak,** *{ağız} Ütüsünü, biçimini bozmak.* [DS]

gasarlamak, [gasar-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* → kasarlamak; kastarlamak. [DS]

gasat, -dı [kaç+saat ?] *{ağız} is.* Kez; defa. [DS]

gasb, [Ar. ġaṣb غصب] *{OsT} is.* → gasp. ⧉ **gasb-ı emvāl,** *{OsT} Malların zorla alınması; mal gasbı.*|| **gasb-ı nükūd,** *{OsT} Paraların zorla alınması; para gaspı.*

gasbanak, -ğı [Ar. ġaṣben anh] *{ağız} zf.* **1.** Zorla. **2.** Bile bile. [DS] ⧉ **gasbanak yapmak,** *{ağız} Bir işi inadına yapmak.* [DS]

gasbe, [Ar. ḳaṣdī] *{ağız} zf.* Bilerek; isteyerek; mahsus. [DS]

gasben, [Ar. ġaṣben غصباً] *(ga'sben) {OsT} zf.* Zor kullanmak suretiyle alarak; gasp ederek. ⧉ **gasben anh,** *Ona rağmen.*|| **gasben ank,** *Sana rağmen.*

gasefe, [? gasefe / kasefe] *{ağız} is.* Kayısı kurusundan yapılan tatlı. [DS]

gaseyan, [Ar. ġaṣeyān غثيان] *(gaseya:n) {OsT} is.* **1.** İçi bulanma; bulantı. **2.** Kusma.

gasfri, [İng. gas-free] *sf.* Gazı boşaltılmış.

gasıb, [Ar. ġaṣb > ġāṣıb غاصب] *(ga:sıb) {OsT} sf.* Bir malı, birisinden zor kullanarak, aldatarak veya habersizce alan kimse; gasbeden; zorba; yağmacı. ⧉ **gāsıbü'l-gāsıb,** *{OsT} Gasbedilmiş bir malı zor alımcıdan zorla alan başka bir kimse.*

gasılmak, [kas-ıl-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* **1.** Daralmak. **2.** Bir kimsenin söylediği doğru çıkmamak; yanılmak **3.** Kendini beğenmek. [DS]

gasil[1], -li [Ar. ġasl غسل] *{OsT} is.* **1.** Su ile temizleme; yıkama. **2.** Ölünün yıkanması.

gasil[2], [Ar. ġasl > ġāsil] غاسل] *(ga:sil) {OsT} sf.* Ölü yıkayıcısı.

gasil[3], [Ar. ġazel] *{ağız} is.* Hayvan yemi olarak kullanılmak üzere başakları olgunlaşmadan biçilen arpa. [DS]

gasl, [Ar. ġasl غسل] *{OsT} is.* → gasil[1]. ⧉ **gasl-i meyyit,** *{OsT} Ölünün yıkanması işlemi.*

gasleklemek, [gaslek-le-mek ?] *{ağız} gçl. f. [-er] [-l(i)-yor]* Ağız aramak. [DS]

gasletme, [gasl+et-me] *is.* Ölüyü yıkama.

gasletmek, [gasl+et-mek] *gçl. f. [-e(d)-r] [-e(d)-i-yor]* Ölüyü yıkamak.

gasmak, [kas-mak] *{ağız} gçl. f. [-ar]* **1.** Bir yeri ikiye bölmek. **2.** Daraltmak. **3.** Kısaltmak. **4.** Aldatmak. [DS]

gasmuk, -ğu [*eT.* kās *(kabuk)* > kas-muk > gas-muk] *{ağız} is.* **1.** Çam ağacının kabuğu ile gövdesi arasındaki tatlı ve sulu kısım. **2.** Kir; pislik. **3.** Hayvanın burnundaki sümük birikintisi. [DS]

gasmuklaşmak, [gas-muk-la-ş-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* Ağacın kabukları kuruyarak dökülmek. [DS]

gasnak, -ğı [kas-(ı)n-ak] *{ağız} is.* **1.** Kasnak. **2.** Kar ayakkabısı. [DS]

gasp, -bı [Ar. ġasb غصب] *is.* **1.** Zorla alma; zaptetme. **2.** Bir malı birinin elinden zorla, izinsiz olarak veya haberi olmadan ya da hile ile alma. ⇨ **gasp etmek,** *Zorla ya da izinsiz olarak almak; sahiplenmek.*

gaspçı, [gasp-çı] *sf.* Bir şeyi zorla ele geçiren; gasp eden; zorba.

gastroenterolog, [Fr. gastro-entérologue] *is. tıp.* Mide, bağırsak ve sindirim yolu hastalıkları ile ilgili uzman hekim.

gassal, -li [Ar. ġassāl غسال] *(gassa:l) {OsT} sf.* **1.** Ölü yıkayıcısı. **2.** *is.* Ölü yıkamaya mahsus su.

gassale, [Ar. gassāle غساله] *(gassa:le) {OsT} sf.* **1.** (Kadın için) ölü yıkayıcısı. **2.** İlaçlı su. **3.** *mecaz.* Sabah içilen şarap.

gastaklamak, [gastak-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Bir işi bile bile yanlış yapmak. [DS]

gastan, [Ar. ḳaşden => gastan] *{ağız} zf.* Yalandan; yalancıktan; şakacıktan. [DS]

gastrin, [Fr. gastrine] *is. fizy.* Mide mukozasında oluşan ve mide salgısını etkileyen hormon maddesi.

gastrik, -ği [Fr. gastrique] *sf. tıp.* Mideye ilişkin.

gastrit, [Fr. gastrite] *is. tıp.* Mide mukozasının iltihaplanması.

gastroentroloji, [Fr. gastro-entérologie] *is. tıp.* Mide ve bağırsak hastalıklarını konu edinen tıp dalı.

gastorentestinal, -li [Fr gastro-intestinal] *sf. tıp.* Mide ve bağırsaklarla ilgili.

gastronom, [Fr. gastronome] *is.* **1.** Yemek sanatıyla uğraşan kimse. **2.** Lezzetli yemek düşkünü kimse; ağzının tadını bilen.

gastronomi, [Fr. gastronomie] *is.* Mutfak ve yemek konusundaki bilgilerin tümü; yemek sanatı.

gastroskop, -bu [Fr. gastroscope] *is.* Mide içini aydınlatma ve görüntüleme sistemi ile donatılmış muayene aracı.

gastroskopi, [Fr. gastroscopie] *is.* Gastroskop ile yapılan mide muayenesi.

gastrula, [Lat. gaster *(karın)* > gastrula] *is. biy.* Çok hücreli hayvanlarda yumurtanın döllenmesinden sonra birbirini izleyen ve morulla ile blastula evresinden sonra hücrelerin içeri çökmesiyle ilk bağırsak boşluğunun oluştuğu bölünme evresi.

gaş, [kaş] *{ağız} is.* **1.** Dik yamaç; uçurum. **2.** Kıyı. **3.** Duvar. **4.** Çatı. **5.** Semerin ön ve arkasında, ip geçirmeye yarayan çatal ağaç başları. **6.** Yayla evi. [DS] ⇨ **gaş gararmak,** *{ağız} Akşam karanlığı basmak.* [DS]|| **gaş hatılı,** *{ağız} Çatıyı tutan kalın mertek.* [DS]

gaşağlamak, [kaşağı-la-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* Sürtünmek. [DS]

gaşak, -ğı [kaşa-k] *{ağız} is.* İnek yavrularının analarından ayrılarak konulduğu bölme. [DS] ⇨ **gaşak olmak,** *{ağız} Bölünmek; parçalanmak.* [DS]

gaşam, [kav-(u)ş-am] *{ağız} sf.* Yarı yumulmuş tek elin alabileceği miktar; avuç. [DS]

gaşamak, [kağ-(ı)ş-a-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-ş(ı)yor]* Yıkılacak duruma gelmek; kağşamak. [DS]

gaşanmak, [kaşa-n-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* (Büyük baş hayvanlar için) işemek. [DS]

gaşeyan, [Ar. ġaşeyān غشيان] *(gaşeya:n) {OsT} is.* Kendinden geçme.

gaşıklık, -ğı [kaşık-lık] *{ağız} is.* Sepet. [DS]

gaşıtma, [kaşı-t-ma] *{ağız} is.* Uyuz hastalığı. [DS]

gaşiy, -şyi [Ar. ġaşy غشى] *{OsT} is.* → gaşy.

gaşiye, [Ar. gāşiye غاشيه] *(ga:şiye) {OsT} is.* **1.** Örtü; perde; zar. **2.** Kıyamet. **3.** Atlarda eyerin altına konulan keçe örtü. **4.** *mecaz.* Felaket. ⇨ **gāşiye-dār,** *{OsT} Gaşiye tutan; at takımlarına bakan kişi; at uşağı.*

gaşlama, [kaş-la-ma] *{ağız} is.* Toprak damların kenarındaki düzlük. [DS]

gaşmer, [? gaşmer] *{ağız} sf.* **1.** (Kişi için) herkese rezil olan; maskara olan. **2.** Sevimli; komik. [DS]

gaşşa, [kaşağı] *(gaşşa:) {ağız} is.* Kaşağı. [DS]

gaşşak, -ğı [*eT.* kaşak] *{ağız} is.* **1.** Bir tür saz veya kamış otu; kındıra; halfa otu. **2.** Toprak içindeki ağaç kökleri. [DS]

gaşşaklamak, [kaşak-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-y(ı)-yor]* Ağacın kökünü topraktan çıkarmak. [DS]

gaşşık, -ğı [kaşık] *{ağız} is.* Kaşık. ⇨ **gaşşık çalımı,** *{ağız} Akşam yemeği zamanı.* [DS] || **gaşşık düşmanı,** *{ağız} Kadın; eş.* [DS]

gaştarmak[1], [kaşdar-mak > gaştar-mak] *{ağız} gçl. f. [-ır]* Bir işi başarmak; becerikli olmak. [DS]

gaştarmak[2], [gaştar-mak] *{ağız} gçl. f. [-ır]* Uğurlamak. [DS]

gaştarmak[3], [gaştar-mak] *{ağız} gçl. f. [-ır]* Alay etmek. [DS]

gaştarmak[4], [gaştar-mak] *{ağız} gçl. f. [-ır]* Kimsesiz birini korumak. [DS]

gaşuk, -ğu [kaşık] *{ağız} is.* Kaşık. [DS]

gaşukluk, -ğu [kaşık-lık] *{ağız} is.* Kaşık kutusu; kaşıklık. [DS]

gaşum, [Ar. ġaşüm غشوم] *(gaşu:m) {OsT} sf.* **1.** İnatçı. **2.** Zalim.

gaşy, [Ar. ġaşy غشي] *{OsT} is.* Çok etkileyici bir durum veya nesne karşılığında kendinden geçme; çok beğenme. ☞ **gaşy-āver,** *{OsT} Baygınlık veren; bayıltıcı*

gaşyet, [Ar. ġaşyet غشيت] *{OsT} is.* Kendinden geçme; bayılma. ☞ **gaşyet-i mevt,** *{OsT} Koma durumu.*

gaşyolma, [gaşy+ol-ma] *{OsT} is.* Kendinden geçme; bayılma durumu.

gaşyolmak, [gaşy + ol-mak] *{OsT} gçsz. f. [-ur]* Kendinden geçmek.

gatarif, [Ar. ġaṭārīf / ġaṭārife غطاريف / غطاريفه] *(gata:ri:f) {OsT} sf.* **1.** (Kişiler için) asil; soylu. **2.** *is.* Başkanlar; başlar; reisler.

gater, [Ar. ḳaṭar] *{ağız} is.* Katar. [DS]

gatıg, [katığ] *{eT}* Katı; sert; sağlam. [EUTS]

gatıh, [katık] *{ağız} is.* Ayran. [DS]

gatıhlı, [katık-lı] *{ağız} is.* Yarma ve yoğurt ile yapılan bir tür çorba. [DS]

gatık, -ğı [katık] *{ağız} is* Bir şeye katılan, karıştırılan katık. [DS]

gatıklı, [katık-lı] *{ağız} is.* **1.** İçine yağlı peynir karışmış çökelek. **2.** *mecaz.* İçinde yabancı madde bulunan veya kurtlu yiyecek. [DS]

gatıksamak, [katık-sa-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-s(ı)-yor]* (Peynir için) acımtırak bir tat almak. [DS]

gatıl, [? hatıl] *{ağız} is.* Toprak damlı evlerde tavana uzatılan kalın dört köşe ağaç. [DS]

gatılmak, [kat-ıl-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* Katıla katıla gülmek. [DS]

gatıntı, [kat-ıntı] *{ağız} is.* **1.** Bir maddeye karışan yabancı madde. **2.** Bir sürüye dışardan katılan koyun ya da keçi. [DS]

gatıran, [katran] *{ağız} is.* Katran. [DS]

gatırcı, [katır-cı] *{ağız} is.* At, eşek veya katırla yük taşıyan kimse. [DS]

gatırcılık, -ğı [katır-cı-lık] *{ağız} is.* At, eşek veya katırla yük taşıma işi. [DS]

gatırehim, [katı + Ar. raḥm] *{ağız} sf.* Acıma duygusu olmayan; merhametsiz. [DS]

gatışmak, [kat-ış-mak] *{ağız} işteş. f. [-ır]* Katışmak; katılmak. [DS]

gatil, [? hatıl] *{ağız} is.* Yapılarda, duvar arasına iki yanlı olarak konulan ağaçlar. [DS]

gatlaç, -cı [? gatlaç] *{ağız} is.* Ev ekmeği. [DS]

gatlamak, [kat-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* (Rüzgâr için) ağaçları kırmak. [DS]

gatlengoz, [? gatlengoz] *{ağız} is.* Salyangoz. [DS]

gatma, [kat-ma] *{ağız} is.* Bükülmüş yün iplik. [DS]

gatmaca, [kat-maca] *{ağız} is.* Küçük yağlı ekmek. [DS]

gatmak, [kat-mak] *{ağız} gçl. f. [-ar]* **1.** Bir şeyi bir şeye karıştırmak. **2.** Koymak; bırakmak. [DS]

gatmer, [kat-mer] *{ağız} is.* Tandır ya da sacda pişirilen yağlı çörek; katmer. [DS]

gato, [Fr. gateau] *is.* Pasta; çörek.

gatran, [katran] *{ağız} is.* **1.** Kara çam. **2.** Katran. [DS]

gats, [Ar. ġaṭs غطس] *{OsT} is.* **1.** Daldırma; batırma. **2.** Daldırılma; batırılma.

gattırık, -ğı [kat-tır-ık] *{ağız} sf.* Kambur. [DS]

gattırmak, [kal-dır-mak] *{ağız} gçl. f. [-ır]* Arkaya doğru kaldırmak; kaykıltmak. [DS]

gattik, -ği [? gattik] *{ağız} sf.* (Kişi için) kısa boylu. [DS]

gatuvaz, [katı+öz] *{ağız} sf.* **1.** (Kişi için) inatçı. **2.** (Erkek için) güçlü kuvvetli. **3.** Cimri. **4.** Görgüsüz; cahil; kaba. [DS]

gauss, [matematikçi Carl Friedrich Gauss > gauss] *is. fiz.* CGS birimler sisteminde manyetik alan şiddet birimi; sembolü: G

gauz, [kavuz] *{ağız} is.* Tahılın kabuklu taneleri. [DS]

gav[1], [gav / gıv *(yans.)*] *is.* Kımıldama, hışırtı çıkararak hareket etme, sürtünme ve akma bildiren kök. [Zülfikar] *gav-ış gavış*

gav[2], [Far. ġāv غاو] *(ga:v) {OsT} is.* Öküz; sığır. ☞ **gāv-bān,** *{OsT} Sığırtmaç; sığır çobanı.*|| **gāv-çeşm,** *{OsT} 1. Büyük gözlü kimse. 2. Öküzgözü papatya.*|| **gāv-dil,** *{OsT} 1. Öküz kalpli. 2. Anlayışsız; kalpsiz; kaba.*|| **gāv-ı arz,** *{OsT} Eski Hint inancına göre, dünyayı boynuzu üzerinde taşıdığı söylenen efsanevî öküz.*|| **gāv-ı āsmān,** *{OsT} Süreyya yıldızı.*|| **gāv-ı deştî,** *{OsT} yaban sığırı.*|| **gāv-ı samîrî,** *{OsT} İncilde bahsi geçen altın buzağı.*|| **gāv-ı zemîn,** *{OsT} Yer öküzü; gav-ı arz.*|| **gāv-meşrep,** *{OsT} Öküz tabiatlı; kaba ve anlayışsız huylu.*

gav[3], [kav] *{ağız} is.* **1.** Ağaçlarda oluşan mantar. **2.** Kül ve ateş karışımı. **3.** Kırmızı toprak. [DS]

gavaf, [Ar. ḫaffāf] *{ağız} is.* Ucuz ayakkabı satan; kavaf. [DS]

gavafil, [Ar. ġāfile > ġavāfil غوافل] *(gava:fil) {OsT} is.* Dalgınlık içinde bulunanlar; gafiller.

gavail, [Ar. ġā'ile > gavā'il غوائل] *(gava:il) {OsT} is.* Sıkıntılar; dertler; felaketler; belalar; musibetler.

gavaj, [Fr. gavage] *is.* Ememeyecek kadar zayıf yeni doğan bebeği, midesine sokulan bir sonda ve ucunda bulunan huniden yiyecek vermekle yapılan besleme işi.

gavak, -ğı [kavak] *{ağız} is.* **1.** Kavak. **2.** Çınar ağacı. [DS]

gaval, [kaval] *{ağız}* *is.* Namlusu yivsiz tüfek. [DS] 🗗 **gaval incik,** *{ağız} Zayıf ve ince bacak.* [DS]|| **gaval tüfek,** *{ağız} Namlusu yivsiz tüfek.* [DS]

gavalak, -ğı [gaval-ak] *{ağız}* *is.* Çalı filizi. [DS]

gavalık, -ğı [kofa-lık] *{ağız}* *is.* Sazlık. [DS]

gavali, [Ar. ġavālī غوالي] *(gava:li:)* *{OsT}* *is.* Güzel kokular.

gavamız, [Ar. ġāmıż > ġavāmıż غوامض] *(gava:mız)* *{OsT}* *is.* **1.** Anlaşılması güç ve karışık sözler. **2.** Kolay anlaşılmayan, ince ve derin nükteler. **3.** Gizli tutulan şeyler; sırlar; gizlilikler.

gavanım, [Ar. ġanim > ġavānım غوانم] *(gava:nım)* *{OsT}* *is.* Ganimet alanlar; çapulcular.

gavani, [Ar. ġavānī غواني] *(gava:ni:)* *{OsT}* *is.* **1.** Kadın şarkıcılar. **2.** Zenginler.

gavara, [Erme. kagor *(gübre)*] *{ağız}* *is.* **1.** *argo.* Yellenme. **2.** Kavga gürültü. [DS] **3.** Boş petek; balsız petek. **4.** *sf.* Hafif. [DS] 🗗 **gavara çekmek,** *{ağız} Yellenmek.* [DS]

gavaracı, [gavara-cı] *{ağız}* *sf.* **1.** Söz kalabalığı ederek başkalarından üstün gelmeye çalışan; demagog. **2.** Gürültücü. **3.** Yalancı. [DS]

gavaşi, [Ar. ġāşiye > ġavāşī غواشي] *(gava:şi:)* *{OsT}* *is.* **1.** Örtüler; perdeler. **2.** Zarlar. **3.** *mecaz.* Şüpheler; endişeler.

gavat, [Ar. ḳavvad => kavat > gavat] *{ağız}* *sf.* Yasal olmayan cinsel birleşmelerde aracılık eden; pezevenk. [DS]

gavata, [Rum. gabata => gavata] *{ağız}* *is.* **1.** Tahta ya da teneke kutu. **2.** Kulplu tencere. **3.** Ağaç çömlek. **4.** İçi oyuk herhangi bir kap. **5.** Ağaç havan. **6.** Küçük ağaç tekne. **7.** Su maşrapası. **8.** Tenekeden yapılmış su hunisi. [DS]

gavaya, [Ar. ġavāyā غوايا] *(gava:ya:)* *{OsT}* *is.* Sapıtıklar; sapmışlar.

gavayet, [Ar. ġavāyet غوايت] *(gava:yet)* *{OsT}* *is.* Doğru yoldan sapma; kötü yola sapma; azgınlık. 🗗 **gavayāt-ı nefs,** *{OsT} Nefsin azgınlığı.*

gavcar, [kav > kav-(ı)c-ar > gavcar] *{ağız}* *is.* **1.** Ardıç ağacının kabuğu. **2.** Dülger rendesinden çıkan talaş. **3.** Çok hafif ve lifli sapından şişe tapası yapılan bir bitki. [DS]

gavga, [Far. ġavġā غوغا] *(gavga:)* *{OsT}* *is.* Dövüş; kavga. 🗗 **gavaga salmak,** *{eAT} Kavga çıkmasına neden olmak; ortalığı velveleye vermek.*

gavgaz, [gav(ı)g-az] *{ağız}* *sf.* Hafif. [DS]

gavık, -ğı [kavuk] *{ağız}* *is.* Kavuk. [DS]

gavıl, [Ar. ḳavil] *{ağız}* *is.* Sözleşme. [DS] 🗗 **gavıl kurmak,** *{ağız} (İki kişi için) aralarında bir karara varmak.* [DS]

gavıllaşmak, [kavil-le-ş-mek] *{ağız}* *işteş. f. [-ir]* Kavilleşmek. [DS]

gavımak, [gavı-mak] *{ağız}* *gçsz. f. [-ır]* Kurumaya yüz tutmak. [DS]

gavın, [kavun] *{ağız}* *is.* Kavun. [DS]

gavırga, [kavur-ga] *{ağız}* *is.* Kavurga. [DS]

gavırtlak, -ğı [kavur-t-lak] *{ağız}* *is.* Kuyruk ve iç yağının kavrulmuş şekli. [DS]

gavız, [kavuz] *{ağız}* *is.* **1.** Tahıl kabuğu. **2.** İçi boş başak. **3.** İçi boş ceviz. [DS]

gavlağan, [kav-la-ğan] *{ağız}* is. Çınar ağacı. [DS]

gavlak, -ğı [kav-la-k] *{ağız}* *is.* **1.** Tüyü dökülmüş deri. [DS] **2.** Kabarmış üst deri.

gavlamak, [kav-la-mak] *{ağız}* *gçsz. f. [-r] [-l(ı)-yor]* (Deri için) güneşten soyulmak. [DS]

gavlangoz, [[Yun. khokhliangos [Tietze] > gavlangoz] *{ağız}* *is.* **1.** Salyangoz. **2.** İçi boş odun. [DS]

gavlatmak, [kav-la-t-mak] *{ağız}* *gçl. f. [-ır]* (Ceviz, badem için) kabuğundan ayırmak. [DS]

gavlık, -ğı [kav-lık] *{ağız}* *is.* **1.** İçine çakmak ya da kav konulan deri cüzdan. **2.** Bohça. [DS]

gavot, [Fr. gavotte] *is.* **1.** Fransa ve İngiltere saraylarında moda olan iki zamanlı köylü dansı. **2.** Bu dansın müziği.

gavr, [Ar. ġavr غور] *{OsT}* *is. is.* **1.** En derin nokta; dip. **2.** Bir meselenin temeli, aslı; gerçek; hakikat 🗗 **gavr-i amîk,** *{OsT} Derin dip.*|| **gavr-i mesele,** *{OsT} Meselenin esası.*

gavrak, -ğı [kavra-k] *{ağız}* is. Petek. [DS]

gavralamak, [kavra-la-mak] *{ağız}* *gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Kavramak. [DS]

gavralaşmak, [kavra-la-ş-mak] *{ağız}* *işteş. f. [-ır]* Kavgaya tutuşmak. [DS]

gavram, [kavra-m] *{ağız}* *is.* Tutam. [DS]

gavrama, [kavra-ma] *{ağız}* *is.* Ekin biçmeye yarayan orak. [DS]

gavran, [kavra-n] *{ağız}* *is.* **1.** Un konulan tahta kutu. **2.** İçi çürümüş ağaçlardan yapılmış fıçı. **3.** Arı kovanı. [DS]

gavrandırmak, [kıvra-n-dır-mak] *{ağız}* *gçl. f. [-ır]* Kıvrandırmak. [DS]

gavranmak, [kavra-n-mak] *{ağız}* *dönşl. f. [-ır]* **1.** Çabalamak. **2.** Yaramazlık etmek. [DS]

gavraşmak, [kavra-ş-mak] *{ağız}* *işteş. f. [-ır]* **1.** Kavgaya tutuşmak. **2.** Dövüşte kapışıp birbirinin üzerine çökmek. [DS]

gavrık, -ğı [kavruk] *{ağız}* *sf.* Zayıf; cılız. [DS]

gavruk, -ğu [kavruk] *{ağız}* *is.* **1.** Ormanda, kendiliğinden kuruyup çürümüş ve işe yaramaz hâle gelmiş ağaç. **2.** Büyük köknar ağacı. [DS]

gavruklaşmak, [kavruk-la-ş-mak] *{ağız}* *dönşl. f. [-ır]* Kavruk hâle gelmek; susuzluk veya sıcak yüzünden buruşmak, bükülmek. [DS]

gavs[1], [Ar. ġavs̱ غوث] *{OsT}* *is.* **1.** Yardım; destek. **2.** Yardım isteme; medet. **3.** *tasvf. sf.* Yardıma yeti-

şen; kendisinden manevi yardım istenen ve kutup derecesine ulaşmış veli; kutup. ⊡ **gavs-ı a'zam,** *{OsT} 1. Gerçeğe ulaşan kişi, tarikat kurucusu. 2. Abdülkadir Geylanî'nin unvanı.*

gavs[2], [Ar. ġavṣ غوص] *{OsT} is.* **1.** Suya dalma; dalgıçlık yapma. **2.** *mecaz.* Bir konuyu derinliğine bilmek; o konu ile ilgili gerçeğe ulaşmak. **3.** İyi anlamak. **4.** Bir işe büyük bir arzu ve istekle girişmek.

gavsak, -ğı [kav > kav-sa-k] *{ağız} sf.* **1.** İşi boş; hafif. **2.** *is.* Kestane. **3.** Fındığın kurumuş yeşil kabuğu. [DS]

gavsal, [kav > kav-(ı)s-al ? > gavsal] *{ağız} is.* Mısır koçanının dışındaki yeşil kabuk. [DS]

gavsala, [Arb ķavṣara => gavsala] *{ağız} is.* Yük taşımak için atın iki yanına konulan özel yapılmış küfe. [DS]

gavsale, [Far. gavsāle گوساله] *(gavsāle) is.* **1.** Bir yaşındaki sığır yavrusu; dana. **2.** Terbiye edilmiş dana veya sığır derisi.

gavsalak, -ğı [gavsa-la-k] *{ağız} sf.* Aptal; akılsız. [DS]

gavsara, [Ar. ķavṣara => gavsara] *{ağız} is.* **1.** İnce yontulmuş yaş ağaçtan yapılan sepet. **2.** Süt üzerine kapatılan sepet. **3.** Buğday koymak için yapılan yer. [DS]

gavsıktırmak, [gav(ı)s-ık-tır-mak] *{ağız} gçl. f. [-ır]* Yoklamak; araştırmak. [DS]

gavsul, [kav > gav(ı)s-ul] *{ağız} is.* **1.** Fındığın yeşil kabuğu. **2.** Kabuklu fındık. [DS]

gavşak[1], **-ğı** [kav-uş-mak > kavşak] *{ağız} is.* Yolların ve derelerin birleştiği yer; kavşak. [DS]

gavşak[2], **-ğı** [gav(ı)ş-ak] *{ağız} is.* **1.** Kestane. **2.** Fırında kavrulmuş kestane. [DS]

gavşak[3], **-ğı** [gevşek] *{ağız} sf.* Gevşek. [DS]

gavşamak, [gevşe-mek] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-ş(ı)-yor]* **1.** Gevşemek. **2.** (Ağaç için) çürümek. [DS]

gavşır, [Far. gavşīr گوشير] *is. bot.* → cavşır otu, *(Opoponax chironium).*

gavşırmak, [gavşır-mak] *{ağız} gçl. f. [-ır]* Kuşatmak. [DS]

gavşut, [kav(u)ş-ut] *{ağız} is.* İki parçanın birbirine eklendiği yer. [DS]

gavt, [Ar. ġavṭ غوط] *{OsT} is.* **1.** Bir nesne içine girme; batma. **2.** Derin çukur.

gavta[1], [Ar. ġavṭa غوطه] *{OsT} is.* **1.** Arazinin çukur yeri. **2.** Düzlük; sulak ve ağaçlı yer.

gavta[2], [Far. ġavṭa غوطه] *{OsT} is.* **1.** Suya dalma. **2.** Su içindeki derinlik. **3.** Dalga. ⊡ **gavta-bâz,** *{OsT} Dalgıç.*|| **gavta-bāzî,** *{OsT} dalgıçlık.*|| **gavta-gâh,** *{OsT} Dalma yeri.*|| **gavta-hār,** *{OsT} Batan; dalan.*|| **gavta yemek,** *Suya batıp çıkmak; dalıp çıkmak.*

gavuç, -cu [? gavuç] *{ağız} sf.* (Kişi için) fıtığı olan. [DS]

gavuk[1], **-ğu** [kovuk] *{ağız} is.* **1.** İçi oyulup kurutulmuş patlıcan. **2.** Kaya, çürümüş ağaç veya dişlerdeki oyuklar. **3.** Kerpiç evler yapılırken derz arası geniş bırakılmış yer. [DS]

gavuk[2], **-ğu** [kavuk] *{ağız} is.* **1.** Kar başlığı. **2.** Balon. [DS]

gavum, [kavim ?] *{ağız}* is. Düğün sonrası kız ve oğlan evinin birbirine karşılıklı olarak verdikleri ziyafet. [DS] ⊡ **gavuma gitmek,** *{ağız} Ziyarete gitmek.* [DS]

gavun[1], [Ar. ġāvūn غاوون] *(ga:vu:n) {OsT} is.* Doğru yoldan sapmış olanlar; yoldan çıkmışlar; azgınlar; azmışlar.

gavun[2], [kavun] *{ağız} is.* Kavun. [DS]

gâvur, [Ar. kāfir => gāvur گاور] *is.* **1.** Dinsiz kişi; kâfir. *{eAT} {OsT} (aynı)* **2.** Müslüman olmayan kimse; özellikle Avrupalı. **3.** *mecaz.* Zalim ve kötü kimse; merhametsiz; acımasız. **4.** Ters; aksi; inatçı. ⊡ **gâvura kızıp oruç yemek,** *Başkasına kızıp kendisine zararı dokunacak bir tepkide bulunmak.*|| **gâvur balığı,** *{ağız} Sazan.* [DS]|| **gâvur elekçisi,** *{ağız} Müslüman olmayan.* [DS]|| **gâvur etmek,** *1. Bir şeyi boş yere harcamak. 2. argo. (Araç gereç için) bozmak.*|| **gâvur eziyeti,** *1. Bile bile kasıtlı olarak yapılan eziyet; işkence. 2. Eziyet veren iş.*|| **gâvur icadı,** *1. Avrupa yapısı teknik araç gereç. 2. Tutucu kimselerin kabullenemediği yabancı ürünü.*|| **gâvur inadı,** *Aşırı inat.*|| **gâvur olmak,** *Boş yere harcanmak; heder olmak.*|| **gâvur orucu gibi,** *Çok uzayan; gereğinden çok zaman alan.*|| **gâvur ölüsü gibi,** *Çok ağır ve hantal; taşınması çok güç olan.*

gâvurca, [gāvur-ca] *is.* **1.** Avrupa dillerinden herhangi biri. **2.** *(gâvu'rca) zf.* Gâvura yakışır biçimde; acımasız; insafsız.

gâvurcasına, [gāvur-ca-sı-na] *(gâvu'rcasına) zf.* Hiç acımadan; insafsızca.

gavurga, [kavur-ga] *{ağız} is.* Kavrulmuş mısır, nohut, buğday vb. [DS]

gâvurlaşma, [gāvur-la-ş-ma] *is.* Acımasız davranmaya başlama durumu ve eylemi.

gâvurlaşmak, [gāvur-la-ş-mak] *dönşl. f. [-ır]* Acımasızca davranmaya başlamak.

gâvurluk, -ğu [gāvur-luk] *is.* **1.** Müslüman olmama durumu. **2.** *mecaz.* Zalimlik; kötülük; acımasızlık. ⊡ **gâvurluk etmek,** *Kötülük yapmak; acımasız davranmak.*

gavurma, [kavur-ma] *{ağız} is.* Kavurduktan sonra dondurulup saklanan et; kavurma. [DS]

gavut, -du [kavu-t] *{ağız} is.* **1.** Kavrulmuş tahıl unu. **2.** Bulgur elendikten sonra geriye kalan unlu kısım. [DS]

gavuz, [kavuz] *{ağız} is.* **1.** Olgunlaşmamış meyve; ham meyve. **2.** Tahıl kabuğu. [DS]

gavvas, [Ar. ġavṣ > ġavvāṣ غواص] *(gavva:s) {OsT} is.* İnci, sünger çıkarmak amacıyla suya dalan kimse; dalgıç.

gavzalak, -ğı [gav(u)z-ala-k] *{ağız} sf.* Tatsız. [DS]

gavzalamak, [gav(u)z-ala-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* **1.** Herhangi bir şeyin iyisini seçerek almak. **2.** Korumak kayırmak. [DS]

gavzallamak, [gav(u)z-al-la-mak] *{ağız} gçl. f [-ar[-l(ı)-yor]* (Taneli şeyler için) iki elin alabileceği kadar avuçlamak. [DS]

gavzantı, [gav(u)z-a-ntı] *{ağız} is.* **1.** Buğday ya da arpa elendikten sonra kalburun üstünde kalan samanlı ve kabuklu kısım. **2.** Ağaç talaşı. [DS]

gavzel, [Ar. ġazel] *{ağız} is.* Kuru yaprak. [DS]

gavzınmak, [gav(ı)z-ın-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* Sıkıntıya düşüp çare aramak. [DS]

-gay, [-ġay / -gey / -ġa / -ge / ġı / -gi] *{eT} çek. e.* Gelecek zaman, çoğu zaman da bir ihtimali, gerçekleşebilir veya gerçekleşemez bir eylemi belirten çekim eki.

gay[1], [Ar. ġayy غى] *{OsT} is.* Aklın doğrultusunu, yolun doğrusunu kaybetmek; yolunu şaşırmak.

gay[2], [? gay] *{ağız} is.* Ekilmiş tarlada tohumun çimlendikten sonra toprak üstüne çıkmasına engel olan sertleşmiş kısım; kaymak. [DS]

gay[3], [Ar. ḳayy] *{ağız} is.* Kusmuk. [DS]

gay[4], [İng. gay *(neşeli)*] *is. argo.* Eşcinsel erkek.

gayaf, [? gayaf] *{ağız} sf.* (Eşya için) dayanıksız; çabuk eskiyen. [DS]

gayafa, [Ar. ḫaffaf => gayafa] *{ağız} is.* Toptan satış. [DS]

gayahib, [Ar. ġayheb > ġayāhib غياهب] *(gaya:hib) {OsT} is.* Gece karanlıkları.

gayah, [koyak] *{ağız} is.* Dere. [DS]

gayak, -ğı [kay-ak] *{ağız} is.* Kayak yapılan yer. [DS]

gayakol, [Fr. gaïacol] *is. kim.* Peygamber ağacı reçinesinden elde edilen ve akciğer tedavisinde kullanılan bir tür antiseptik madde; CH_3O-C_6H_4-OH-1-2

gayalak, -ğı [kaya-la-k > gaya-la-k] *{ağız} is.* Genç dişi deve. [DS]

gayamak, [gaya-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-y(ı)-yor]* (Deve için) çiftleşmek. [DS]

gayan, [*eT.* kayā-n > gayan] *{ağız} is.* Dikdörtgen biçiminde düz taş. [DS]

gayapa, [Ar. ḫaffaf => gayaf > gayap-a] *{ağız} zf.* (Satış için) toptan olmayan; parça parça; perakende. [DS]

gayar[1], [kay-mak > gay-ar] *{ağız} is.* Çobanların kışın dağda barınması için yapılmış ev. [DS]

gayar[2], [Ar. ġiyār *(değişme)* غيار => kay-ar] *{ağız} is.* Yeni nal çivisi. [DS] ⊟ **gayar etmek,** *{ağız}* → kayarlamak. [DS]

gayar[3], [kay-ar] *{ağız} is.* Küfür; sövgü. [DS]

gayarlamak[1], [Ar. ġiyār => kayar-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r [-l(ı)-yor]* At, eşek gibi hayvanların tırnağını yontarak eski nalı yeni çivilerle çakmak. [DS]

gayarlamak[2], [kayar-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Küfür etmek; sövmek. [DS]

gayasa, [kaya-sı ?] *{ağız} is.* **1.** Killi toprak. **2.** Yağmurdan, selden sonra kuruyan toprağın yüzeyinde oluşan katılık; kaymak. [DS] ⊟ **gayasa tutmak,** *{ağız} Yağmurdan sonra toprağın üstü kabuk bağlamak; kaymak bağlamak.* [DS]

gayasalanmak, [kayasa-la-n-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* (Hamur için) hava ile temas sonucu yüzeyinde sertleşme olmak. [DS]

gayat, [Ar. ġāye > ġāyāt غايات] *(ga:ya:t) {OsT} is.* Gayeler; amaçlar; hedefler; erekler.

gayb, [Ar. ġayb غيب] *{OsT} is.* **1.** Göz önünde olmama; gizli olma. **2.** Gözle görülemeyen, saklı - olan şey. **3.** Madde âlemi dışında olan; manevi âlem; duyularla kavranamayan, ancak peygamberler aracılığıyla insanlara bildirilen ve yalnızca Allah katında olan, yalnızca Allah tarafından bilinen âlem. **4.** *tasvf.* Allah'ı görmeye engel olan her şey. ⊟ **gayb-dān,** *{OsT} Gaybı bilen.*|| **gaybdan söylemek,** *{eAT} Olacaktan veya bilinmeyen oluştan haber vermek; kehanette bulunmak.*

gaybana, [Ar. ġā'ib + Far. -āne => gaybana] *{ağız} sf.* **1.** (Kişi için) yakışıksız; kötü; biçimsiz. **2.** (Nesne için) kimseye faydası olmayan. [DS] **3.** *is.* Miras kalan eşya. **4.** Biber, patlıcan vb. bitkilerin tohumu. ⊟ **gaybana galasıca,** *{ağız} 1. "Kahrolasıca" anlamında ilenme sözü.* [DS] *2. "Miras kalasıca".*

gaybat, [Ar. ġıybet => gaybat] *{ağız} is.* Dedikodu; gıybet. [DS]

gaybent, [Ar. ġıybet => gaybent] *{ağız} is.* Dedikodu; gıybet. [DS]

gaybet, [Ar. ġaybet غيبت] *{OsT} is.* Göz önünde bulunmama; gizli kalma; görünmeme. ⊟ **gaybet-i efkâr,** *{OsT} Bunama.*

gaybetli, [kıymet-li] *{ağız} sf.* (Kişi için) herkes tarafından sevilen; kıymetli. [DS]

gaybi, [Ar. ġaybī غيبى] *(gaybi:) {OsT} sf.* Görünmezlik âlemiyle ilgili olan.

gaybubet, [Ar. ġaybūbet غيبوبت] *(gaybu:bet) {OsT} is.* **1.** Göz önünde olmama; kaybolma. **2.** Yokluk. ⊟ **gaybubet etmek,** *Gözden ıraklaşmak; görünmemek; uzaklaşmak; ortalıkta görünmez olmak.*

gayda[1], [Ar. ḳāide => gayda] *{ağız} is.* **1.** Düzen, usul; yol. **2.** Türkü; hava; mani. [DS] ⊟ **gaydayı bozmak,** *{ağız} Durum değiştirmek.* [DS]

gayda[2], [Bulg. gayda] *is.* Tulum ve zurna birleşimi bir tür müzik aleti.

gaydacı, [gayda-cı] *is.* **1.** Gayda çalan müzikçi. **2.** Gayda yapan veya satan kişi.

gaydalanmak[1]**,** [kaygu-la-n-mak ?] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* **1.** Bayılacak kadar korkmak. **2.** Delirmek; çıldırmak. [DS]

gaydalanmak[2]**,** [kaide-le-n-mek / hayda-la-n-mak ?] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* **1.** Sekerek yürümek. **2.** Koşmak. [DS]

gaydalı, [kaide-li] *{ağız} sf.* **1.** (Yürüyüş için) güzel; sekerek. **2.** (Kişi için) gösterişli hareketler yapan. [DS] ⊡ **gaydalı olmak,** *{ağız} Delilik belirtileri göstermek.* [DS]

gaydırma, [kay-dır-ma] *{ağız} is.* Tahtadan yapılma basit baraka evler. [DS]

gaydırmak, [kay-dır-mak] *{ağız} gçl. f. [-ır]* **1.** Sürüklemek. **2.** Bir şeyin arkasını izlemek. **3.** Yalan söylemek. [DS]

gaye, [Ar. ġāye غايه] *(ga:ye) {OsT} is.* **1.** Amaç; hedef; maksat; meram; erek. **2.** Netice; son; sonuç. **3.** *huk.* Tüzel kişiliğin ulaşmak istediği sonuç. ⊡ **gāye-i hayāl,** *{OsT} Ülkü; ideal.*|| **gāye-i irtikā,** *{OsT} gök b. Yücelim.*

gayeli, [gaye-li] *sf.* Gayesi olan; amaçlı.

gayesiz, [gaye-siz] *sf.* Gayesi olmayan; amaçsız.

gayet, [Ar. ġāyet غايت] *(ga:yet) {OsT} zf.* **1.** Son derece; pek çok; çok. **2.** *is.* En son; nihayet; sonuç. ⊡ **gāyet-i merām,** *{OsT} Dileğin sonucu; meramın gayesi.*|| **gāyetü'l-gāye,** *En son derece; nihāyetü'n-nihāye.*

gayetle, [gayetle] *(ga'yetle) zf.* Son derece; çok fazla; aşırı derecede.

gayevi, [Ar. ġāyevī غايوى] *(ga:yevi:b) {OsT} sf.* Amaçla ilgili; amaca ilişkin; gayeye ait.

gayfe, [kahve] *{ağız} is.* Kahve. [DS]

gaygana[1]**,** [Far. ḫaygine => kaygana] *{ağız} is.* **1.** Un karıştırılmış yumurtayı yağda kızartmak sureti ile yapılan bir yemek. **2.** Yumurta, un vb. şeyler, yağda kızartılarak yapılan bir tür tatlı. **3.** Yumurtaya batırılarak yağda kızartılan ekmek. [DS]

gaygana[2]**,** [kay-gan-a] *{ağız} is.* **1.** Toprağın sertleşmiş hâli. **2.** Bahçıvan tırmığı. [DS]

gaygay, [goy+goy] *{ağız} is.* Düğün alayı. [DS]

gaygılı, [kaygu-lu] *{ağız} sf.* (Kişi için) işini günü gününe yapan. [DS]

gaygın, [kay-gın] *{ağız} is.* Yassı taş. [DS]

gaygısız, [kaygu-suz] *{ağız} sf.* (Kişi için) düşüncesiz; endişesiz; telaşsız. [DS]

gaygun, [koy-gun] *{ağız} sf.* **1.** (Yağmur vb. için) çok. **2.** Hızlı. [DS]

gaygu, [kaygu] *{ağız} is.* İş zorluğundan çekilen sıkıntı. [DS]

gayheb, [Ar. ġayheb غيهب] *{OsT} is.* Gece karanlığı.

gayhılmak, [kay(ı)k-ıl-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* Bir taraf yatmak; eğilmek. [DS]

gayı, [kaygı] *{ağız} is.* Tasa; kaygı. [DS]

gayıhmak, [kay-ık-mak] *{ağız} gçsz. f. [-ır]* Şaşırmak. [DS]

gayık, -ğı [kay-ık] *{ağız} is.* Kızak. [DS]

gayılamak, [gayı-la-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Sekerek yürümek. [DS]

gayıl, [Ar. ḳā'il] *{ağız} is.* Rıza. [DS] ⊡ **gayıl gelmek,** *{ağız} Kabul etmek; razı olmak; yetinmek.* [DS]|| **gayıl olmak,** *{ağız}* → gayıl gelmek. [DS]

gayım, [Ar. ḳā'im] *{ağız} sf.* **1.** Sağlam; kuvvetli; kırılmaz. **2.** Sıkı. [DS] ⊡ **gayım olmak,** *{ağız} Eşit olmak.* [DS]

gayın, [kayın] *{ağız} is.* Kadına göre erkeğin, erkeğe göre kadının erkek kardeşi; kayın birader. [DS] ⊡ **gayın baba,** *{ağız} Kayın baba.* [DS]

gayındiref, [? gayındiref] *{ağız} is.* Sabanı boyunduruğa bağlayan kayış veya ağaç halka. [DS]

gayınmak, [kay-ın-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* Yamaçtan aşağıya doğru kaymak. [DS]

gayınna, [kaynana] *{ağız} is.* Kaynana; kayın valide. [DS] ⊡ **gayınna dili,** *{ağız} Kaynana dili; kaktüs.* [DS]

gayıntı, [kay-ıntı] *{ağız} is.* Büyük yonga. [DS]

gayır, [gay *(yans.)* > gay-ır] *{ağız} is.* **1.** Akarsuların getirdiği ince kum. **2.** Düzgün ve yassı taş; kayrak. [DS] ⊡ **gayır gayır,** *{ağız} Bol miktarda; pek çok; aşırı.* [DS]

gayıran, [kayır-an] *{ağız} sf.* Dövüşen iki kişiden birini tutan. [DS]

gayırdamak, [gay *(yans.)* > gay-ır-da-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-d(ı)-yor]* Kaynaşmak; kıpırdamak. [DS]

gayırmak, [kayır-mak] *{ağız} gçl. f. [-ır]* **1.** Korumak; esirgemek; kayırmak. **2.** Yapmak; hazırlamak. [DS]

gayırtmak, [kayır-t-mak] *{ağız} gçl. f. [-ır]* Dövüşen iki kişiden birini tutmak. [DS]

gayış, [kayış] *{ağız} is.* **1.** Kayış. **2.** Sabanı boyunduruğa bağlayan kayış veya ağaç halka. [DS] ⊡ **gayış gıran,** *{ağız} Çift sürerken sabana takılarak zorluk veren bazı otların kökü.* [DS]

gayışdırma, [gayış-dır-ma] *{ağız} is.* Çalı çırpı ile yakılan büyük ateş. [DS]

gayıt, -ydı [? gayıt] *{ağız} is.* **1.** Bir işin yapılabilmesi için gerekli olan araç ve gereç. **2.** Kışlık yiyecek. **3.** Ekmeğin yanında yenen yiyecek; katık. **4.** Nesne; şey. **5.** İş; çalışma. **6.** Parça. [DS] ⊡ **gayıt damı,** *{ağız} Kiler.* [DS]|| **gayıt evi,** *{ağız} Kiler.* [DS]|| **gayıt gamat,** *{ağız} Nesne; şey.* [DS]

gayıtma, [gayıt-ma] *{ağız} is.* Erişte yemeği. [DS]

gayıtmak, [kayıt-mak] *{ağız} gçsz. f. [-ır]* Geri dönüp gelmek. [DS]

gayişlemek, [gayiş-le-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* Küfretmek. [DS]

gayit, -di [kayıt] *{ağız} is.* Çerçeve. [DS]

gaykalmak, [kay(ı)k-al-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* **1.** Başını geriye doğru dik tutmak. **2.** Kendini beğenmek; böbürlenmek. [DS]

gaylık, -ğı [gay-lık] *{ağız} is.* **1.** Hayvanları yağmur ve kardan koruyan yer. **2.** Yağmurlu günlerde başa alınan çuval. [DS]

gaylule, [Ar. ḳaylūle] *{ağız} is.* Uyku ile uyanıklık arası; uyuklama. [DS]

gaym, [Ar. ġaym غيم] *{OsT} is.* **1.** Bulut. **2.** Susuzluk; susama.

gayma, [Ar. ḳā'ime] *{ağız} is.* Kâğıt para. [DS]

gaymagalu, [Ar. ḳā'ime + galu ?] *{ağız} is.* Kâğıt para cüzdanı. [DS]

gaymagam, [Ar. ḳā'imi maḳām] *{ağız} is.* Kâğıt para cüzdanı. [DS]

gaymak[1]**, -ğı** [kay-mak] *{ağız} is.* Sütün üstünde biriken yağ; kaymak. [DS]

gaymak, [koy-mak ?] *{ağız} gçl. f. [-ar]* Yığmak; doldurmak. [DS]

gaymak[2]**,** [kay-mak] *{ağız} gçsz. f. [-ar]* **1.** Sözünden dönmek; caymak. **2.** Kaymak. [DS]

geyme, [Ar. ḳā'ime] *{ağız} is.* Kâğıt para. [DS]

gayn, [Ar. ġayn / ġayın غ] *is.* **1.** Arap alfabesinin on dokuzuncu harfi. **2.** Ebcet hesabında değeri bindir.

gaynagma, [kayna-t-ma] *{ağız} is.* Büyük yemek pişirme kabı; kazan. [AAS]

gaynahçı, [kaynak-çı] *{ağız} sf.* (Kişi için) söylentilerin doğrusunu ortaya çıkaran. [DS]

gaynak, -ğı [kıy(ı)n-ak] *{ağız} is.* Kabuğu ile kesilmiş kavun, karpuz dilimi. [DS]

gaynarca, [kaynar-ca] *{ağız} is.* Su kaynağı; göze. [DS]

gaynaşık, -ğı [kaynaş-ık] *{ağız} sf.* Şımarık. [DS]

gaynaşmak, [kayna-ş-mak] *{ağız} işteş. f. [-ır]* **1.** Yakın dost olmak. **2.** *dönşl.* Kalabalık yaparak ele ayağa dolaşmak. [DS]

gaynaşuh, [kaynaş-ık] *{ağız} is.* Çok yakın dost. [DS]

gaynata, [kayın + ata] *{ağız} is.* Kayın baba. [DS] ☞ **kaynata yolu,** *{ağız} folk. Erkek evinden kız babasına armağan olarak gönderilen elbise.* [DS]

gaynatma, [kayna-t-ma] *{ağız} is.* **1.** Haşlanarak pişirilmiş buğday. [DS] **2.** İçinde yiyecek veya başka bir şey kaynatılan büyük kap; kazan; kaynatma.

gaynagma, [kayna-t-ma] *{ağız} is.* Büyük yemek pişirme kabı; kazan. [AAS]

gaypak, -ğı [kayp-ak] *{ağız} is.* **1.** Bir tür hamur yemeği. **2.** *sf.* Sözünde durmayan. **3.** (Yer, taş vb. için) kaygan. **4.** Düz. [DS] ☞ **gaypak söz,** *{ağız} Birkaç anlama çekilebilen söz.* [DS]

gaypıtmak, [kayp-ıt-mak] *{ağız} gçl. f. [-ır]* Kimse görmeden çalıp kaçmak. [DS]

gaypmak, [kayp-mak] *{ağız} gçsz. f. [-ar]* Kaymak. [DS]

gayr, -i [Ar. ġayr غير] *{OsT} is.* **1.** Başka kimse; başkaları; başkası. **2.** Tanıdık, bildik olmayan; yabancı. **3.** *e.* Başına getirildiği Arapça sıfatlara *"değil, ...sız"* anlamı katan olumsuzluk edatı. ☞ **gayr-endîş,** *{OsT} Başkalarını düşünen.*|| **gayr-i ahlâkî,** *{OsT} Ahlak kurallarına aykırı; ahlaksızca.*|| **gayr-i ahlākiye,** *{OsT} fel. Töreselsizcilik.*|| **gayr-i amelî,** *{OsT} Pratik olmayan.*|| **gayr-i cā'iz,** *{OsT} Uygun olmayan; yaraşmayan; olamaz; yaraşıksız.*|| **gayr-i cebrî aded,** *{OsT} Yükselen sayılar.*|| **gayr-i ciddî,** *{OsT} 1. Ağırbaşlı olmayan; uçarı. 2. Doğruluğundan şüphe edilen; güvenilmeyen.*|| **gayr-i cinsî,** *{OsT} bot. Eşeysiz.*|| **gayr-i cismānî,** *{OsT} Maddî olmayan; cisimsiz; tinsel.*|| **gayr-i devrî,** *{OsT} Devirli olmayan; periyodik değil.*|| **gayr-i dinî,** *{OsT} Dine aykırı; dine uymaz.*|| **gayr-i elāstikî,** *{OsT} Esnek olmayan; esnemez.*|| **gayr-i ene,** *{OsT} psikol. Ben dışı; ego dışı.*|| **gayr-i fa'āl,** *{OsT} Etken olmayan; işlemeyen; çalışmayan.*|| **gayr-i fa'āl bürkān,** *{OsT} jeol. Sönmüş yanardağ.*|| **gayr-i fa'āl şerîk,** *{OsT} eko. Sermaye koyan fakat şirketin yönetimine karışmayan ortak.*|| **gayr-ı fıkāriye,** *{OsT} biy. Omurgasızlar.*|| **gayr-i hakikî temettü,** *{OsT} eko. Bilançoda işletme geliri olarak yer almayan, gerçek gelir kaynakları ile ilgili olmayan kazanç.*|| **gayr-i ihtiyārî,** *{OsT} Elinde olmaksızın; istemeyerek; düşünüp tasarlamadan.*|| **gayr-i ilmî,** *{OsT} Bilime aykırı; bilim dışı.*|| **gayr-i insānî,** *{OsT} İnsanlığa yakışmayan; zalimce; gaddarca.*|| **gayr-i irādî,** *{OsT} İrade dışı; istemsiz.*|| **gayr-i kābil,** *{OsT} Olması mümkün olmayan; imkânsız.*|| **gayr-i kābil-i afv,** *{OsT} Bağışlanamaz.*|| **gayr-i kābil-i aks,** *{OsT} mant. Tersinmek.*|| **gayr-i kābil-i hāl,** *{OsT} Halledilemeyen; çözümlenemeyen.*|| **gayr-i kābil-i hāl mesele,** *{OsT} Çıkmazlık.*|| **gayr-i kābil-i ictināb,** *{OsT} Sakınılması, kaçınılması mümkün olmayan.*|| **gayr-i kābil-i ihtisār,** *{OsT} mat. Sadeleştirilemez kesir; kısık kesir.*|| **gayr-i kābil-i inhilāl,** *{OsT} Erimez.*|| **gayr-i kābil-i inhinā,** *{OsT} Bükülmez; eğilmez.*|| **gayr-i kābil-i ircā,** *{OsT} kim. İndirgenemez.*|| **gayr-i kābil-i isbāt,** *{OsT} İspat edilemez; tanımlanamaz.*|| **gayr-i kābil-i işbāiyet,** *{OsT} kim. Doymazlık.*|| **gayr-i kābil-i iştiāl,** *{OsT} kim. Yanıcı, patlayıcı olmayan; yanmaz.*|| **gayr-i kābil-i itirāz,** *{OsT} Karşı çıkılamayacak kadar kesin; söz götürmez.*|| **gayr-i kābil-i kabūl,** *{OsT} Kabul edilemez.*|| **gayr-i kābil-i kabūl poliçe,** *{OsT} Kabul edildiğinin onaylanması gerekmeyen poliçe.*|| **gayr-i kābil-i kıyas,** *{OsT} Karşılaştırma kabul etmez; karşılaştırılamaz.*|| **gayr-i kābil-i nüfūz,** *{OsT} coğ. Geçirimsiz.*|| **gayr-i kābil-i red,** *{OsT} Geri çevrilemez; reddedilemez.*|| **gāyr-i kābil-i şifa,** *{OsT} İyi olmaz; onmaz; tedavi edilemez.*|| **gayr-i kābil-i taarruz,** *{OsT}*

Dokunulmaz; saldırılamaz.|| **gayr-i kābil-i tahammül,** *{OsT} Katlanılması, dayanılması mümkün olmayan; çekilmez; dayanılmaz; katlanılmaz.*|| **gayr-i kābil-i tahmîn,** *{OsT} 1. Kestirmesi güç; kestirilemez. 2. Beklenmedik.*|| **gayr-i kābil-i ta'rif,** *{OsT} mant. Tanımlanamaz.*|| **gayr-i kābil-i tecezzî,** *{OsT} Bölünemez.*|| **gayr-i kābil-i tedāvi,** *{OsT} Tedavi edilemez; onulmaz.*|| **gayr-ı kābil-i tefrik,** *{OsT} Ayırt edilemez.*|| **gayr-i kābil-i tekzîb,** *{OsT} Yalanlanamaz; tekzip edilemez.*|| **gayr-i kābil-i telâfi,** *{OsT} Yerine konulması, eksikliğinin giderilmesi mümkün olmayan; yerine konulamaz; onarılamaz; giderilemez.*|| **gayr-i kābil-i te'lîf,** *{OsT} Uzlaştırılamaz.*|| **gayr-i kābil-i temyîz,** *{OsT} mant. Ayırt edilemez.*|| **gayr-i kābil-i tezelzül,** *{OsT} Sarsılamaz.*|| **gayr-i kābil-i vezn,** *{OsT} Tartılamaz.*|| **gayr-i kābil-i kâfî,** *{OsT} Yetersiz.*|| **gayr-i kanūnî,** *{OsT} Yasalara aykırı.*|| **gayr-i kanūnî rekābet,** *{OsT} eko. 1. Yasa dışı rekabet. 2. Hileli yollara başvurarak yapılan rekabet. 3. Rakibini zarara uğratmak için yayın yapma. 4. Rakibin mallarını taklit etme.*|| **gayr-i kat'î,** *{OsT} Kesin olmayan.*|| **gayr-i kıyāsî,** *{OsT} Kural dışı.*|| **gayr-i kıyāsî fi'il,** *{OsT} Kural dışı çekimlenen fiil.*|| **gayr-i lāyık,** *{OsT} Yakışmaz; uygun düşmez.*|| **gayr-i maddî,** *{OsT} Maddî olmayan.*|| **gayr-i maddî hak,** *{OsT} ek. huk. Telif hakkı, patent hakkı, sınaî mülkiyet hakkı gibi haklar.*|| **gayr-i maddiye,** *{OsT} İmmateryalizm.*|| **gayr-i ma'dūd,** *{OsT} Sayısız; çok sayıda.*|| **gayr-i mahdūd,** *{OsT} Sınırsız; sonsuz.*|| **gayr-i mahdūd mes'ūliyet,** *{OsT} huk. Sözleşme ya da yasa ile bir sınır çizilmemiş, sonsuz sorumluluk.*|| **gayr-i mahsūs,** *{OsT} Duyulmaz; sezilmez.*|| **gayr-i ma'kūl,** *{OsT} Akla aykırı; saçma.*|| **gayr-i ma'lūm,** *{OsT} Bilinmeyen; bilinmez.*|| **gayr-i ma'mūr,** *{OsT} Bayındır olmayan.*|| **gayr-i mantıkî,** *{OsT} Mantık dışı; mantıksız; akla yatkın olmayan.*|| **gayr-i matbū,** *{OsT} Basılmamış; yayımlanmamış.*|| **gayr-i medenî,** *{OsT} Medenî olmayan; görgü ve geleneklere aykırı.*|| **gayr-i melhūz,** *{OsT} İmkânsız; beklenmedik.*|| **gayr-i memnūn,** *{OsT} Memnun olmayan; küskün; dargın.*|| **gayr-i me'mūl,** *{OsT} Arzu edilmeyen; umulmayan; umulmadık; beklenmedik.*|| **gayr-i menkūl,** *{OsT} Taşınmaz mal; göçümsüz.*|| **gayr-i me'nūs,** *{OsT} Alışılmamış.*|| **gayr-i mer'î,** *{OsT} 1. Geçerli olmayan. 2. Gözle görülmeyen; çok küçük; mikroskobik; 3. mecaz. Öbür dünya.*|| **gayr-i mesbūk,** *{OsT} Daha önceleri benzeri görülmemiş olan.*|| **gayr-i meskûn,** *{OsT} Oturulmayan; boş; ıssız.*|| **gayr-i mes'ūl,** *{OsT} Sorumsuz; sorumlu tutulamaz.*|| **gayr-i meşbū,** *{OsT} (Kimyasal madde) doymamış.*|| **gayr-i meşrū,** *{OsT} Yasal olmayan; töreye aykırı; yolsuz.*|| **gayr-i meşrūt,** *{OsT} Hiçbir şarta bağlı olmayan; salt; mutlak.*|| **gayr-i meş'ūr,** *{OsT} Bilinçsiz; sezmeyen.*|| **gayr-i mevkūf,** *{OsT} Tutuklu olmayan; tutuksuz.*|| **gayr-i mevzūn,** *{OsT} Düzgün olmayan; dengesiz.*|| **gayr-i mezrū,** *{OsT} Ekilmemiş; ekime açılmamış.*|| **gayr-i millî,** *{OsT} Ulusal olmayan.*|| **gayr-i muarref,** *{OsT} 1. Sınırsız. 2. Tariflenmemiş.*|| **gayr-i muayyen,** *{OsT} Belirli olmayan; tespit edilmemiş.*|| **gayr-i muayyeniyet,** *{OsT} Belirimsizlik.*|| **gayr-i mugaddî,** *{OsT} Besinsiz; beslenmez.*|| **gayr-i muhārib,** *{OsT} Savaşmayan; savaş anında silah taşımayan.*|| **gayr-i muhik,** *{OsT} 1. Eğri. 2. Haksız.*|| **gayr-i muhtemel,** *{OsT} İhtimal dışı olan, olması tahmin olunmayan.*|| **gayr-i muktedir,** *{OsT} Gücü yetmeyen; güçsüz.*|| **gayr-i mūnis,** *{OsT} Alışılmamış; yadırganan.*|| **gayr-i muntak aded,** *{OsT} mat. Bayağı kesir halinde yazılamayan sayı.*|| **gayr-i muntazam,** *{OsT} Dağınık; düzensiz; gelişigüzel.*|| **gayr-i muntazar,** *{OsT} Beklenmedik.*|| **gayr-i mutābık,** *{OsT} Uygun gelmeyen; uymayan.*|| **gayr-i mu'teber,** *{OsT} Değersiz; önemsiz; sayılmayan.*|| **gayr-i muvāzî,** *{OsT} Düzgün ve paralel olmayan.*|| **gayr-i müessir,** *{OsT} kim. Etkisiz.*|| **gayr-i müessiriyet,** *{OsT} kim. Etkisizlik.*|| **gayr-i müfārik,** *{OsT} Ayrılmaz bitişik.*|| **gayr-i müfîd,** *{OsT} Yararsız; faydasız.*|| **gayr-i mükellef,** *{OsT} Yükümlülük taşımayan.*|| **gayr-i mümkin,** *{OsT} Olamaz; olanaksız.*|| **gayr-i münāsib,** *{OsT} Uygunsuz; yakışıksız.*|| **gayr-i münbit,** *{OsT} Çorak; verimsiz.*|| **gayr-i münfek,** *{OsT} Ayrılmayan; yapışık hâlde olan.*|| **gayr-i münhal,** *{OsT} 1. Boş olmayan. 2. kim. Belli bir sıvıda erimeyen.*|| **gayr-i münsarif,** *{OsT} dbl. Çekimsiz.*|| **gayr-i münteşir,** *{OsT} Yayımlanmamış.*|| **gayr-i müntic,** *{OsT} mant. Mantık bakımından birbirine uymayan; tutarsız.*|| **gayr-i mürekkeb,** *{OsT} Yalınç.*|| **gayr-i müsāid,** *{OsT} Uygun olmayan; elverişsiz.*|| **gayr-i müsāvat,** *{OsT} Eşit olmayış; eşitsizlik.*|| **gayr-i müsāvî,** *{OsT} Eşit olmayan; eşitsiz.*|| **gayr-i müsellāh,** *{OsT} Silahsız.*|| **gayr-i müselmān,** *{OsT} Müslüman olmayan.*|| **gayr-i müslim,** *{OsT} Müslüman olmayan.*|| **gayr-i müsmir,** *{OsT} Meyvesiz; sonuçsuz.*|| **gayr-i müstaid,** *{OsT} Yeteneksiz; kabiliyetsiz; istidatsız.*|| **gayr-i müstakar,** *{OsT} Kararsız; dengesini bulamamış.*|| **gayr-i müsta'mel,** *{OsT} (Kelime için) kullanımdan düşmüş; kullanılmayan.*|| **gayr-i müstevî,** *{OsT} Düz olmayan.*|| **gayr-i müşābih,** *{OsT} Eş olmayan; benzemeyen; benzersiz.*|| **gayr-i müşterekü'l-mikyas aded,** *{OsT} Ortak böleni olmayan sayılar.*|| **gayr-i müteayyiş bi'l-hevā,** *{OsT} biy. Havasız yaşayan.*|| **gayr-i mütecānis,** *{OsT} 1. İyi karışmamış. 2. Bağdaşmamış. 3. Ayrı türden. 4. Kaynaşmaz; bağdaşmaz.*|| **gayr-i mütecessid,** *{OsT} Vücudu, bedeni olmayan; cesetsiz.*|| **gayr-i mütecezzî,** *{OsT} Bölünmez olan.*|| **gayr-i müteharrik,** *{OsT} Hareketsiz; oynamaz; kımıldamaz; sabit.*|| **gayr-i mütemerkiz,** *{OsT} Aynı merkezde toplanmış olmayan.*|| **gayr-i mütenāsib,** *{OsT}*

Orantısız; bağdaşmayan.|| **gayr-i mütenâzır,** *{OsT} Simetrik olmayan; bakışımsız; asimetrik.*|| **gayr-i nâfi,** *{OsT} Yararsız.*|| **gayr-i nâkıl,** *{OsT} Yalıtkan.*|| **gayr-i nizâmî,** *{OsT} Düzene aykırı; düzen dışı; kurala uymayan; kuralsız.*|| **gayr-i resmî,** *{OsT} Resmî olmayan; özel.*|| **gayr-i sâfî,** *{OsT} Karışık; katışık.*|| **gayr-i sâfî hâsılât,** *{OsT} eko. Masraflar çıkarılmamış hâlde her türlü menkul ve gayrimenkul hak ve menfaatlerin tümünün geliri.*|| **gayr-i sahîh,** *{OsT} Doğru olmayan; düzeltilmemiş.*|| **gayr-i sahîh mikyâs,** *{OsT} Düzeltme uygulanmamış oran.*|| **gayr-i samîmî,** *{OsT} İçten olmayan; yapmacık; samimiyetsiz.*|| **gayr-i sarîh mef'ul,** *{OsT} dbl. Belirsiz nesne.*|| **gayr-i sıhhî,** *{OsT} Sağlığa aykırı; sağlıklı değil.*|| **gayr-i şahsî,** *{OsT} Özel olmayan; kişilik dışı.*|| **gayr-i şahsî hesâb,** *{OsT} bank. Kişisel olmayan emval, kasa ve ayniyat gibi değerler üzerine açılmış hesap.*|| **gayr-i şeffâf,** *{OsT} Saydam olmayan; ışık geçirimsiz.*|| **gayr-i şuûr,** *{OsT} 1. Bilinç dışı. 2. Bilinçaltı.*|| **gayr-i şuûrî,** *{OsT} psikol. Yaptığını bilmeyerek; bilinçsizce.*|| **gayr-i tabiî,** *{OsT} 1. Doğaya aykırı; doğa dışı. 2. Olağan olmayan; olağan dışı. 3. Acayip.*|| **gayr-i tabiî mukârenet,** *{OsT} Normal olmayan cinsel birleşme.*|| **gayr-i Türk,** *{OsT} Türk olmayan.*|| **gayr-i uzvî,** *{OsT} kim. Organik olmayan; inorganik.*|| **gayr-i vâkî,** *{OsT} Olmamış; olmayan; olmadık.*|| **gayr-i vârid,** *{OsT} Düşünülemez; hatıra gelmez.*|| **gayr-i vâzıh,** *{OsT} (Söz ve yazı için) anlaşılmaz; yeteri kadar açık değil; örtülü.*|| **gayr-i zâtî,** *{OsT} 1. Kişiden değil, dıştan gelen; zatta bulunmayan. 2. fel. Dışınlı.*|| **gayr-i zâtî hâle getirme,** *{OsT} Nesnelleştirme.*|| **gayr-i zî-rûh,** *{OsT} 1. Ruhsuz. 2. Donmuş.*

gayrak[1]**, -ğı** [kay(ı)r-ak] *{ağız} is.* **1.** Düz, yassı taş. **2.** İri kum. **3.** Kireç taşı. **4.** Çakıl taşı. **5.** Bileği taşı. **6.** Kumlu toprak. **7.** Çocukların düz taşlarla oynadıkları bir oyun. [DS]

gayrak[2]**, -ğı** [kay(ı)r-ak] *{ağız} is.* **1.** Kırmızımtırak toprak. **2.** Verimsiz toprak. [DS]

gayran, [kay(ı)r-an] *{ağız} is.* **1.** Verimsiz toprak. **2.** Kumlu toprak. **3.** Yumuşak kaya. **4.** Tepe. [DS] ⊡ **gayran taşı,** *{ağız} Yerden tabaka halinde kaldırılarak çeşitli işlerde kullanılan yassı taş.* [DS]

gayrangaş, [? gayrangaş] *{ağız} sf.* İlgisiz. [DS]

gayranlık, -ğı [gayran-lık] *{ağız} is.* Yumuşak kayalardan oluşmuş yer. ⊡ **gayranlık doruğu,** *{ağız} Yumuşak kayalardan oluşmuş tepe.* [DS]

gayranmak, [gayra-n-mak ?] *{ağız} gçl. f. [-ır]* Artırmak; biriktirmek. [DS]

gayret, [Ar. ġayret غيرت] *is.* **1.** Bıkıp usanmadan, olağanüstü çalışma; didinme; çaba; uğraşma. **2.** Sıkıntı ve güçlüklere dayanabilmek için gösterilen direnç. **3.** Kutsal sayılan değerlere yabancıların saldırısı üzerine ortaya çıkan karşı koyma duygusu; hamiyet. **4.** Yiğitçe davranış; cesaret. **5.** Kıskanma; çekememezlik. **6.** Korumak amacıyla tarafını tutma; esirgeme. ⊡ **gayret almak,** *Cesaret bulmak.*|| **Gayret dayıya düştü.** *"Bu işi benden başka yapabilecek kimse kalmadı." anlamında işe girişmek zorunda kaldığını belirten söz.*|| **gayrete gelmek,** *Bir işi yapmak, bitirmek için kendinde bir güç bulmak; harekete geçmek; canlanmak.* || **gayrete getirmek,** *Cesaretlendirmek; teşvik etmek.*|| **gayret etmek,** *Çalışmak; çabalamak; didinmek; uğraşmak.*|| **gayret-i bâtıla,** *Boş çaba.*|| **gayret-i câhiliye,** *Bilgisizce uğraşma; körü körüne uğraşma.*|| **gayret-i dîniye,** *Din uğruna çalışma.*|| **gayreti kesilmek,** *Cesaretini yitirmek.*|| **gayret-i merdâne,** *Yiğitçe cesaret.*|| **gayretine dokunmak,** *Bir işi başaramayacağını iddia edenlere karşı başarmak için hırs duymak; gücüne gitmek; alınmak.*|| **gayretini** (çekmek) **gütmek,** *Taraf tutmak; kayırmak.*|| **gayret kuşağı,** *{ağız} Eskiden, arasına bıçak, kama, para vb. şeyler konulan kat kat meşinden yapılmış bir çeşit kuşak.* [DS]|| **gayret-mend,** *Gayretli.*|| **gayret-şiâr,** *Gayretli.*|| **gayret vermek,** *Cesaretlendirmek; yüreklendirmek; özendirmek.*

gayretkeş, [Ar. ġayret + Far. keş غيرتكش] *{OsT} sf.* **1.** Çalışkan. **2.** Bir işi yapmak, başarmak için aşırı istek duyan; işgüzar. **3.** Taraf tutan; kayıran. **4.** Kıskanç.

gayretkeşlik, -ği [gayretkeş-lik] *is.* Gayretkeş olma durumu.

gayretlenmek, [gayret-le-n-mek] *dönşl. f. [-ir]* Çalışma isteği artmak; gayrete gelmek.

gayretli, [gayret-li] *sf.* Bir işi yapmak ve başarmak için çaba gösteren; çalışkan.

gayretlilik, -ği [gayret-li-lik] *is.* Gayretli olma durumu.

gayretsiz, [gayret-siz] *sf.* Bir işi yapmak veya başarmak için çaba göstermeyen; çalışma isteği olmayan.

gayretsizlik, -ği [gayret-siz-lik] *is.* Gayretsiz olma durumu.

gayrı, [Ar. ġayr > ġayrı غيرى] *(ga'yrı) zf.* Bundan böyle; artık; daha; *{ağız} (aynı)* [DS]

gayrık, -ğı [gayrı-k] *{ağız} zf.* → gayrı. [DS]

gayrım, [gayrı-m] *{ağız} zf.* → gayrı. [DS]

gayrın, [Ar. ġayr *(başka)* + T. -in => gayr-ın] *{eT} zf.* **1.** Artık. **2.** → gayrı. [DS]

gayri, [Ar. ġayr غير] *{OsT} is.* **1.** Başka; diğer. **2.** Bundan sonra; artık.

gayriinsani, [Ar. ğayr-i insānī غير انسانى] *(ga'yriinsa:ni:) {OsT} sf.* **1.** İnsanca olmayan; insana yakışmayan. **2.** *zf.* Hunharca; insana yakışmaz biçimde

gayrik, -ği [gayrı-k] *{ağız}* → gayrı. [DS]

gayrimenkul, -lü [Ar. ġayr-i menḳūl غير منقول] *(ga'y-*

rimenku:l) {OsT} *is.* **1.** Taşınması mümkün olmayan; taşınmaz. **2.** Ev, arsa gibi taşınması mümkün olmayan ve servet sayılan mal.

gayrimeskûn, [Ar. ġayr-i meskūn غير مسكون] *(ga'yri-meskû:n) {OsT}* *sf.* **1.** (Yer için) boş; oturulmayan; yerleşilmemiş. **2.** Issız; tenha.

gayrimeşru [Ar. ġayr-i meşrūʿ غير مشروع] *(ga'yri-meşru:) {OsT}* *sf.* **1.** Yasalara ve törelere aykırı olan; yolsuz. **2.** Evlilik dışı.

gayrimüslim, [Ar. ġayr-i müslīm غير مسلم] *(ga'yri-müslim) {OsT}* *sf.* Müslüman olmayan.

gayrinizamî, [Ar. ġayr-i niẓāmī غير نظامى] *(ga'yri-niza:mi:) {OsT}* *sf.* Kural dışı; düzensiz. ⮺ **gayr-i nizāmî savaş,** *as. Sabotaj, sabotajla mücadele, kaçma, kaçırma, düşman devletler zararına faaliyetler, gerillalara, mültecilere yardım ve teşkilatlandırma gibi çalışmaları kapsayan mücadele.*

gayrisafi, [Ar. ġayr-i ṣāfī غير صافى] *(ga'yrisa:fi:) {OsT}* *sf.* Karışık; katışık. ⮺ **gayrisāfi ağırlık,** *Brüt ağırlık.*|| **gayrisāfi** (gelir) **hāsılat,** *tic. Net olmayan gelir.*|| **gayrisāfi kâr,** *tic. Belli bir dönemde elde edilen kazancın vergiler, giderler düşülmeden hesaplanan tutarı.*|| **gayrisāfi millî hāsıla (GSMH),** *eko. Bir ülkede bir yıl içinde üretilen mal ve hizmetlerin piyasa fiyatları üzerinden hesaplanan toplam değeri.*|| **gayrisāfi yurt içi hāsıla (GSYİH),** *eko. Uyruğu ne olursa olsun yurt içindeki işletmelerin bir yıl içinde ortaya koydukları katma değerlerin toplamı.*

gayriyet, [Ar. ġayriyyet غيريت] *{OsT}* *is.* Ayrılık; gayrılık.

gayruk, -ğu [? gayruk] *{ağız}* *sf.* **1.** Kaba. **2.** *is.* Büyük ağaç. [DS]

gayrukmak, [gayruk-mak] *{ağız}* *gçl. f.* *[-(ğ)ur]* Mısır tarlasını beklemek. [DS]

gayruksuz, [gayru-k-suz] *{ağız}* *zf.* Arada bir ayrım gözetmeksizin. [DS]

gays, [Ar. ġayṡ غيث] *{OsT}* *is.* **1.** Yağmur. **2.** Bulut. ⮺ **gays-i nāfi,** *Yararlı yağmur.*

gaysa, [kay(a)s-a] *{ağız}* *is.* → kayasa. [DS] ⮺ **gaysa basmak,** *{ağız} Yağmurdan sonra toprağın üzerini sert bir kabuk bağlamak.* [DS]

gaysak, -ğı [kaysa-k] *{ağız}* *is.* → kaysak. [DS]

gaysaklanmak, [gaysak-la-n-mak] *{ağız}* *dönşl. f.* *[-ır]* **1.** (Sıvı maddeler için) yüzeyinde kabuk, zar bağlamak. **2.** Mantarlaşmak. [DS]

gaysamak, [kay(ı)s-a-mak] *{ağız}* *gçsz. f.* *[-r]* *[-s(ı)-yor]* Kaymaklaşmak. [DS]

gayse, [kay(a)s-a] *{ağız}* *is.* → kayasa. [DS]

gaysefe, [? gaysefe] *{ağız}* *is.* → kasefe. [DS]

gaysı, [kay(ı)s-ı] *{ağız}* *is.* → kayasa. [DS] ⮺ **gaysı bağlamak,** *{ağız} Yağmurdan sonra toprağın üstü kabuk bağlamak; kaymaklanmak.* [DS]

gaysılanmak, [kaysı-la-n-mak] *{ağız}* *dönşl. f.* *[-ır]* **1.** (Toprağın yüzeyi için) yağmurdan sonra üzerini sert bir kabuk bağlamak. **2.** (Hamur yüzeyi için) hava ile temas eden kısmında kabuk oluşmak. **3.** (Acı kaysı çekirdeği için) su içinde bekletilmekle acılığını kaybetmek. [DS]

gayş, [? gayş] *{ağız}* *is.* Kaysı çekirdeği. [DS]

gaytama, [kayıt-mak > kayıtma] *{ağız}* *is.* Gem. [DS]

gaytan, [Yun. gaitani => kaytan] *{ağız}* *is.* İnce ve sağlam ip. [DS]

gaytar, [kay(ı)t-ar] *{ağız}* *is.* Hırsız. [DS]

gaytarma, [kantarma] *{ağız}* *is.* Gem. [DS]

gaytarmak[1], [kayıt-mak > kaytar-mak] *{ağız}* *gçl. f.* *[-ır]* Atın gemini yerine takmak. [DS]

gaytarmak[2], [kaytar-mak] *{ağız}* *gçsz. f.* *[-ır]* **1.** İşten kaçmak. **2.** İşte hile yapmak; tembellik etmek; oyalanmak. **3.** Gizliden kaçmak. **4.** Kaçamak iş yapmak. [DS]

gaytarmak[3], [kayıt-mak > kaytar-mak] *{ağız}* *gçl. f.* *[-ır]* **1.** Geri çevirmek. **2.** Arka çıkmak; korumak. **3.** Kaybetmek. **4.** *gçsz.* Çalım yapmak. [DS]

gayuk, -ğu [? gayuk] *{ağız}* *sf.* (Kadın için) açık saçık giyinen. [DS]

gayur, [Ar. ġayret > ġayūr غيور] *(gayu:r) {OsT}* *sf.* **1.** Gayretli, çalışkan. **2.** Kıskanç. **3.** Hamiyet sahibi. **4.** Sabırlı; tahammüllü; dayanıklı. **5.** Mert.

gayuran, [Ar. ġayūr + Far. -ān غيوران] *(gayu:ra:n) {OsT}* *is.* Gayretliler; çalışkanlar.

gayurane, [Ar. ġayūr + Far. -āne غيورانه] *(gayu:ra:ne) {OsT}* *zf.* Gayretli olan kişiye yakışır biçimde.

gayya, [Ar. ġayy *(yolunu şaşırma)* > ġayyā غيا] *(gay-ya:) {OsT}* *is.* **1.** Cehennemin beşinci tabakasında, içine düşenin kolay kolay kurtulamayacağı çok korkunç yer. **2.** Düştükten sonra bir daha kurtulunamayacak yer. ⮺ **gayya kuyusu,** *mecaz. 1. Karmaşık işlerin döndüğü yer. 2. Çok çapraşık, içinden çıkılamaz, ümitsiz durum.*

gayz, [Ar. ġayẓ غيظ] *{OsT}* *is.* Aşırı derecede kızgınlık; öfke; hınç; kin. ⮺ **gayz-efşān,** *{OsT} Öfke saçan.*|| **gayz ü garaz,** *{OsT} Öfke ve hınç.*|| **gayz ü gazab,** *{OsT} Kızgınlık ve öfke.*

gayzer, [İzl. geisir > İng. geyser] *is.* *jeol.* Volkan bölgelerinde zaman zaman sıcak su ve buhar püskürten kaynak; kaynaç.

gayzerit, [Fr. gaysérite] *is.* *min.* Gayzerlerin oluşturduğu karnabaharı andırır opal görünümlü silisli tortu.

gaz[1], [Yun. khaos > Lāt. chaos > *(Van Helmont'un türettiği kelime)*] *is.* **1.** Normal basınç ve sıcaklıkta olduğu gibi kalan, bulunduğu kabın her tarafına yayılan ve her noktasına basınç yapma özelliğinde

olan akışkan madde. **2.** Maddenin üç hâlinden birisi. **3.** Gaz yağı; petrol. **4.** *gnşl.* Ağızdan yutulan havanın diğer maddelerle mayalanması sonucu meydana gelen uçucu maddeler karışımı. **5.** Gaz lambası. *{ağız} (aynı)* [DS] ⊡ **gaza basmak,** *1. Motoru çalıştırmak, hızını ve devrini artırmak için yakıt pompalamak. 2. argo. Savuşup gitmek; defolmak.*|| **gaza gelmek,** *argo. Aldanmak.*|| **gaza getirmek,** *argo. Birini yapılması düşünülmeyen ve akıl kârı olmayan bir işi yapmaya yönlendirmek; teşvik etmek.*|| **gaz bacası,** *{ağız} Lamba şişesi.* [DS]|| **gaz bezi,** *biy. Kimi balıklarda hava kesesinin, gaz sağlayan bölgesi.*|| **gaz bombası,** *İçinde canlılar için tehlikeli gazlar bulunan bomba.*|| **gaz boşluğu,** *Ham döküm parçasında meydana gelen içi gaz dolu boşluk.*|| **gaz giderme,** *Katı veya sıvı bir maddenin içinde bulunan çözünmüş gazları uzaklaştırma işlemi.*|| **gaz ibiği,** *Gazın yandığı uç.*|| **gāz-ı hevā,** *{OsT} Havagazı.*|| **gaz lambası,** *İçine konulan gaz yağını bir fitil yardımıyla yakan, şişeli, türlü biçimlerde lamba.*|| **gaz maskesi,** *Zehirli gazlardan korunmak amacıyla özel olarak yapılmış gereç.*|| **gāz-ı mühlik,** *{OsT} Öldürücü gaz.*|| **gaz ocağı,** *Gaz yağıyla yanan ocak.*|| **gaz odası,** *1. ABD'de idam cezası alanlara uygulanan boğucu veya zehirli gazla öldürme işleminin yapıldığı kapalı mekân. 2. Nazi Almanya'sında Hitler ve taraftarlarının, ideolojisini benimsemeyenlere ve düşmanlarına karşı zehirli gazla öldürme işlemlerini uygulandığı kapalı yerler.*|| **gaz ölçümü,** *Gazların hacim, yoğunluk vb.nin ölçülmesi.*|| **gaz pedalı,** *Bir motorun yakıtını ayarlayan, hızını azaltıp çoğaltan düzenek.*|| **gaz sayacı,** *İçinden geçen gazın miktarını ölçen araç; hava gazı saati.*|| **gaz sobası,** *İçine konulan gaz yağının yanmasıyla ısıtan soba.*|| **gaz taşı,** *Bileme işinde kullanılan korindon veya karborindum tanelerinden hazırlanan bir tür taş.*|| **gaz vermek,** *1. Bir motora daha fazla yakıt vererek hızını veya devrini artırmak. 2. argo. Birini bir iş için kışkırtmak; o işi yapmaya yönlendirmek.*|| **gaz yağı,** *Ham petrolün 150-250°C arasında damıtılmasıyla elde edilen renksiz veya sarımsı renkte akaryakıt.*|| **gaz yıkama,** *Bir gazı arılaştırmak için özel hazırlanmış bir sıvı içinden geçirme işlemi.*|| **gaz yuvarı,** *Dünyayı veya herhangi bir gök cismini saran gaz kütlesi; atmosfer.*

gaz[2], [Gazze *(Filistin'de bir kent)* > > Fr. gaze] *is.* **1.** Gazze şehrinde dokunan seyrek, ince ipek veya keten bez. **2.** Tül. **3.** *{ağız}* İpek başörtüsü. [DS] ⊡ **gaz bağı,** *{ağız} 1. Çocuk önlüğü. 2. Çocuk ceketi. 3. Kısa erkek gömleği.* [DS]|| **gaz bezi,** *Yaraları kapatmak veya sarmakta kullanılan ince ve seyrek dokulu bez.*|| **gaz boyaması,** *Eskiden başa bağlanan veya bazı hediyeleri ve bakır eşyayı süslü bir şekilde sarıp bohçalamakta kullanılan koyu pembe boyalı, kolalı tülbent.*

gaz[3], [Far. گاز] *(ga:z) {OsT} is.* **1.** Diş. **2.** Diş ile tutma; ısırma.

gaz[4], [kaz] *{ağız} is.* **1.** Kaz. **2.** *sf.* Salak; serseri. [DS] ⊡ **gaz ayağı,** *{ağız}* → kazayağı. [DS]|| **gaz beyin,** *{ağız} Akılsız.* [DS]|| **gaz dağlı,** *{ağız} İş yapmayı canı istemeyen.* [DS]

gaza, [Ar. ġazā' غزاء] *(gaza:) {OsT} is.* İslam dinini korumak veya yaymak amacıyla Müslüman olmayanlara karşı yapılan savaş; kutsal savaş. ⊡ **gazāyı ekber,** *Din uğruna yapılan en büyük savaş.*

gazab, [Ar. ġażab / ġaḍab غضب] *{OsT} is.* → gazap. ⊡ **gazab-ı ilāhî,** *Bela; musibet.*|| **gazab-nāk,** *1. Gazaplı; öfkeli. 2. Dargın; kırgın.*

gazaben, [Ar. ġażaben / ġaḍaben غضبا] *(ga'zaben) {OsT} zf.* Öfkeli olarak; öfke ile.

gazaj, [Fr. gazage] *is.* Bir kumaş üzerindeki lif uçlarını bu iş için yapılmış özel makinelerde temizleme işi.

gazak[1], **-ğı** [kazak] *{ağız} is.* Yünden örülen fanila, ceket; kazak. [DS]

gazak[2], **-ğı** [kozak] *{ağız} is.* **1.** Çınar ya da pelit ağacı meyvesi. **2.** Ham meyve. [DS]

gazak[3], **-ğı** [kazak] *{ağız} sf.* (Erkek için) karısına söz hakkı tanımayan. [DS]

gazal[1], **-li** [Ar. ġazāl / ġazel غزال] *(gaza:l) {OsT} is.* **1.** *zool.* İnce, yüksek bacaklı, iri gözlü, hafif eğri boynuzlu bir tür ceylan, *(Gazella dorcas).* **2.** Geyik; meral; ahu. **3.** Geyik yavrusu. **4.** Güzel göz. **5.** Şarkıcı. ⊡ **gazal-i ma'nî,** *Mana ceylanı.*

gazal[2], [Ar. ġazel] *{ağız}* is. **1.** Mısır koçanı yaprakları. **2.** Darı sapı. [DS]

gazalan, [Ar. ġazālān غزالان] *(gaza:la:n) {OsT} is.* Ceylanlar.

gazale, [Ar. ġazāle غزاله] *(gaza:le) {OsT} is.* Dişi ceylanlar.

gazan, [kazan] *{ağız} is.* Büyük tencere; kazan. [DS] ⊡ **gazan delen,** *{ağız} Beyaz çiçekleri olan sert dikenli bir ot.* [DS]|| **gazan garası,** *{ağız} Yüzde ya da elde çıkan sarı yaralara vurulan bir çeşit ilaç.* [DS]

gazanfer, [Ar. ġażanfer غضنفر] *{OsT} is.* **1.** Aslan. **2.** *sf. mecaz.* Kuvvetli ve cesur. **3.** Hz. Ali'nin lakabı. ⊡ **gazanfer-fer,** *{OsT} Aslan kuvvetli.*|| **gazanfer-i gazūb,** *{OsT} Kükremiş aslan.*

gazanferane, [Ar. ġażanfer + Far. -āne غضنفرانه] *(gazanfera:ne) {OsT} zf.* Aslana yakışır şekilde.

gazap, -bı [Ar. ġażab / ġaḍab غضب] *{OsT} is.* **1.** Kızgınlık; hiddet; öfke. **2.** Kızma. **3.** Dargınlık; darılma. ⊡ **gazaba gelmek,** *Öfkelenmek; kızmak.*|| **gazaba uğramak,** *Üstün bir insanın öfkesine uğramak.*|| **gazabını yenmek,** *Öfkesini, kızgınlığını*

bastırmak veya belli etmemek.|| **gazap etmek,** *Kızmak, öfkelenmek.*

gazaplandırma, [gazap-la-n-dır-ma] *is.* Öfkelendirme; kızdırma eylemi.

gazaplandırmak, [gazap-la-n-dır-mak] *gçl. f. [-ır]* Öfkelendirmek; kızdırmak.

gazaplanma, [gazap-la-n-ma] *is.* Öfkelenme; kızma eylemi.

gazaplanmak, [gazap-la-n-mak] *dönşl. f. [-ır]* Öfkelenmek; kızmak.

gazaplı, [gazap-lı] *sf.* Öfkeli; kızgın.

gazat, [Ar. ġāzāt غزات] *(ga:za:t) {OsT} is.* Gazlar.

gazavat, [Ar. ġazve > ġazavāt / ġazevāt غزوات] *(gazava:t) {OsT} is.* **1.** Din uğruna yapılan savaşlar; gazâlar. **2.** *{ağız}* Gayret. [DS]

gazavatname, [Ar. ġazavāt + Far. -nāme غزواتنامه] *(gazava:tna:me) {OsT} is.* Bir kimsenin savaşlarda gösterdiği kahramanlığı anlatan destansı eserler; megazî.

gazavî, [Ar. ġazāvī غزاوی] *(ga:za:vi:) {OsT} sf.* Gazâ ile ilgili.

gazalağı, [kaz+aya(k)-ı] *{ağız} is.* Bir tür yün çorap nakışı. [DS]

gazban, [Ar. ġażbān غضبان] *(ga:zba:n) {OsT} sf.* **1.** Kızgın; öfkeli. **2.** Dargın.

gaze[1], [Far. ġāze غازه] *(ğa:ze) {OsT} is.* **1.** Kadınların yüzlerine sürdükleri kırmızı renkli düzgün; allık. **2.** *gnşl.* Kızıllık.

gaze[2], [Far. gāze گازه] *(ga:zė) {OsT} is.* Çocuk salıncağı.

gaze[3], [? gaze] *{ağız} is.* Acun; evren; âlem. [DS]

gazeke, [? gazeke] *{ağız} is.* → kazeki. [DS]

gazeki, [? gazeki] *{ağız} is.* **1.** → kazeki. **2.** Cepken altına giyilen kolsuz bir çeşit giysi. [DS]

gazekiye, [? gazekiye] *{ağız}* is. Mintan; gömlek. [DS]

gazel[1], [Ar. ġazel غزل] *{OsT} is. ed.* **1.** Divan şiirinde kullanılan en az beş, en çok on beş beyitlik nazım türü. **2.** *müz.* Belli bir kurala bağlı olmaksızın türlü makamlarda dolaşarak sesle yapılan taksim. ⊡ **gazel okumak,** *1. Gazel söylemek. 2. mecaz. Kandırmak üzere konu dışı sözler söylemek; oyalamak.*|| **gazel-nüvîs,** *Gazel yazan.*|| **gazel-perdāz,** *Gazel düzenleyen.*|| **gazel-serā,** *Gazel meydana getiren.*

gazel[2], [Ar. ġazel غزل] *{OsT} is.* Sonbaharda sararıp dökülen ağaç yaprakları. ⊡ **gazel tavuğu,** *{ağız} Çulluk.* [DS]

gazel[3], **-li** [Ar. ġazāl / ġazel غزال] *{OsT} is.* → gazal. ⊡ **gazel boynuzu,** *bot. Baklagillerden yem olarak kullanılan sarı çiçekli otsu bitki, (Lotus corniculatus).*

gazelhan, [Ar. ġazel + Far. -ḫᵛān غزلخوان] *(gazelha:n) {OsT} is. müz.* Gazel okuyan; gazel söyleyen

gazelhani, [Ar. ġazel + Far. -ḫᵛānī غزلخوانی] *(gazelha:ni:) {OsT} is.* Gazel okuyuculuk; gazelhanlık.

gazelhanlık, -ğı [gazelhan-lık] *is.* Gazel okumayı meslek edinme durumu.

gazelî, [Ar. gazelī غزلی] *(gazeli:) {OsT} sf.* Gazele ait; gazelle ilgili.

gazeliyat, [Ar. gazeliyyāt غزلیات] *(gazeliya:t) {OsT} is.* **1.** Gazeller. **2.** *ed.* Bir divanda gazellerin toplandığı bölüm.

gazelleme, [gazel-le-me] *is.* Yaprakların sararıp dökülmesi durumu ve eylemi.

gazellemek, [gazel-le-mek] *gçsz. f [-r] [-l(i)-yor]* **1.** (Yaprak için) sararıp kurumak. **2.** (Ağaç için) yapraklarını dökmek.

gazellenme, [gazel-le-n-me] *is.* Gazellenmek işi.

gazellenmek, [gazel-le-n-mek] *dönşl. f. [-ir]* Gazelli duruma gelmek.

gazep[1], **-bi** [Ar. ġażab / ġaḏab غضب]*{ağız} is.* → gazap. [DS]

gazep[2], **-bi** [Ar. ġażab / ġaḏab غضب] *{ağız} sf.* **1.** Çok yaramaz. **2.** (Kişi için) çapkın. [DS]

gazeta, [İt. gazetta غزته] *(gaze'ta) {OsT} is.* → gazete.

gazete, [İt. gazetta] *(gaze'te) is.* **1.** Siyasi, ekonomik, toplumsal, edebî vb. konularda haber veren, yorumlarda bulunan, her gün veya belirli zamanlarda çıkarılan basılı yayın. **2.** Gazete idarehanesi; gazetenin yazıldığı veya basıldığı yer; gazetehâne. ⊡ **gazete abonmanı,** *Parasını peşin ödeyerek gazetenin adresine gönderilmesini sağlama işlemi.*|| **gazete baş** (yazısı) **makalesi,** *Gazetenin görüşünü yansıtan genellikle birinci sayfada yer alan makale.*|| **gazete bayii,** *Gazete satıcısı.*|| **gazete fıkrası,** *Günlük konuları ele alan kısa yazı.*|| **gazete haberi,** *Gazetede yayınlanan günlük haber.*|| **gazete idarehanesi,** *Gazetelerin yönetim işlerinin yürütüldüğü yer.*|| **gazete ilanı,** *Bir konuyu duyurmak için gazetelerde yer alan ilan.*|| **gazete kâğıdı,** *Bobin hâlinde imal edilen ve gazete basımında kullanılan üçüncü hamur kâğıt.*|| **gazete kapatmak,** *Yargı kararı veya yetkili organca yasalara aykırı yayın yapan gazetenin yayımını durdurmak.*|| **gazete kurucusu,** *Bir gazeteyi ilk defa çıkarmaya başlayan kişi.*|| **gazete kuşağı,** *Abonelere gidecek gazeteleri sarıp üzerine adres yazılan kâğıt.*|| **gazete makalesi,** *Günlük konularda, geniş kitlelerin anlayabileceği üslupla yazılmış fikir yazısı.*|| **gazete muhabiri,** *Bağlı oldukları gazetelere haber toplayan görevliler.*|| **gazete müvezzii,** *Gazete dağıtıcısı.*|| **ga-**

zete reklamı, *Gazetelerde yayınlanan tanıtım yazı veya resimleri.*|| **gazete satıcısı,** *Gazete satan kimse.*|| **gazete sütunu,** *Gazetelerde değişik genişlikte satırların alt alta gelmesi ile meydana getirilen yazı bloğu.*|| **gazete tefrikası,** *Gazetelerde belli bir süre art arda yayımlanan yazılar dizisi.*|| **gazete toplatmak,** *Basılmış gazetelerin yasa uyarınca satışını yasaklayarak dağıtılmış olanları yetkililer eliyle toplatmak.*|| **gazete yazarı,** *Gazetelerde yazı yazan kimse; muharrir.*

gazeteci, [gazete-ci] *is.* **1.** Gazete yayımlayan kişi. **2.** Bir gazetede çalışan, haber toplayan, yazı yazan ve çeşitli biçimlerde gazetenin basımına katılan kişiler. **3.** Gazete satan kimse.

gazetecilik, -ği [gazete-ci-lik] *is.* **1.** Gazetecinin işi ve mesleği. **2.** Haberleri gazeteye özgü biçimde sunma ve yazma işi. **3.** Gazete satış veya dağıtım işi.

gazetehane, [İt. gazetta + Far. -ḫāne غزته خانه] *(gaze'teha:ne) {OsT} is.* Bir gazetenin yönetim merkezinin bulunduğu yer; gazete idarehanesi.

gazetelik, -ği [gazete-lik] *is.* Gazete koymaya yarayan küçük çatkı.

gazevat, [Ar. ġazevāt غزوات] *(gazeva:t) {OsT} is.* → gazavat.

gazevi, [Ar. ġazevī غزوى] *(gazevi:) {OsT} sf.* Gazâya ilişkin; gazâ ile ilgili.

gazgıç, -cı [kaz-gıç] *{ağız} is.* **1.** Çocukların yere küçük kazık saplayarak oynadıkları bir oyun. **2.** Topraktan çiğdem vb. kazmakta kullanılan sivri uçlu ağaç veya metal kazık. [DS]

gazguç, -cu [? gazguç] *{ağız} is.* Bir yere verilen dayanak. [DS]

gazhane, [Fr. gaz + Far. -ḫāne غازخانه] *(ga:zha:ne) {OsT} is.* Havagazı üretim ve depolama yeri.

gazık, -ğı [kazık] *{ağız} sf.* (Kişi için) aksilik yapan. [DS] ⊡ **gazık düğüm,** *{ağız} Bir tür düğüm.* [DS]

gazıl, [Ar. ġazl [EREN] => gazıl] *{ağız} is.* **1.** → kazıl. **2.** Yün ya da tiftikten yapılan sicim. [DS]

gazılcı, [gazıl-cı] *{ağız} is.* İplikçi. [DS]

gazınç, -cı [gaz-ınç] *{ağız} is.* Bir kimsenin, gücendiği kimsenin kulağına gitsin diye başkasına yaptığı şikâyet. [DS]

gazıntı, [kazı-ntı] *{ağız} is.* Teknenin kıyılarında kalan hamurları kazımak suretiyle yapılan ekmek. [DS]

gazışı, [Fr. gaz + T. ışı] *is.* Akkorsuz ışık yayımı.

gazışıl, [Fr. gaz + T. ışı-l] *sf. fiz.* Akkor hâle gelmeden ışık ışınımları yayma özelliği olan.

gazi[1], [Ar. ġazā'> gāzī غازى] *(ga:zi:) {OsT} sf.* **1.** Gazveye çıkan Müslümanlar arasında bulunan kimse veya kumandan. **2.** Savaşlarda büyük yararlıklar göstermiş bulunan kişi ve şehirlere verilen unvan. **3.** *is.* Gittiği savaştan sağ ve muzaffer olarak dönen kimse. ⊡ **gaziler helvası,** *Undan yapılan bir tür helva.*|| **gazi yarısı,** *{ağız} Bir dizi küçük ziynet altından yapılmış gerdanlık.* [DS]

gazi[2], [Fr. gaz + Ar. -ī غازى] *(ga:zi:) {OsT} sf.* Gazla ilgili.

gazil, [Ar. ġazl [EREN] => gazil] *{ağız} is.* → kazıl. [DS]

gazilik, -ği [gazi-lik] *is.* Gazi olma durumu.

gazino, [İt. casino *(kır evi)*] *(gazi'no) is.* **1.** Yemek yenilen, program seyredilen, bazen da oyun oynanan eğlenceli yer. **2.** Büyük kahve ve birahane.

gazinocu, [gazino-cu] *is.* Gazino işleten kimse.

gazinoculuk, -ğu [gazino-cu-luk] *is.* Gazino işletme işi.

gazir[1], [Ar. ġażīr غضير] *(ga:zi:r) {OsT} sf.* **1.** Yumuşak; uysal. **2.** Nazik; tatlı.

gazir[2], [Ar. ġazīr غزير] *(ga:zi:r) {OsT} sf. ve zf.* Çok.

gaziyan, [Ar. ġāziyān غازيان] *(ga:ziya:n) {OsT} is.* Gaziler. ⊡ **gaziyân-ı Rûm,** *1. Selçuklular'da Anadolu'nun fethine yönelik cihad ve akınlarda bulunan Türk mücahidleri teşkilâtı, 2. Osmanlı imparatorluğunda fetih ordularına katılan, din uğruna savaşa katılan tarikat mensupları.*

gaziyane, [Ar. gāziyāne غازيانه] *(ga:ziya:ne) {OsT} zf.* Cesurca; korkmadan.

gaziye[1], [Ar. ġāziye غازيه] *(ga:ziye) {OsT} is. tar.* Eskiden, Mısırda erkekleri uşaklık, kadınları raks eden ve çoğunlukla el sanatları ile uğraşan topluluğun dansçı kadınlarına verilen ad.

gaziye[2], [Vend. İt. gazia غازيه] *is. bot.* Mimoza, *(Acaccia dealbata)*.

gazlama, [gaz-la-ma] *is.* Gaz sürme, motorun hızını artırma eylemi.

gazlamak, [gaz-la-mak] *gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* **1.** Gaz sürmek. **2.** Gaz yağı damlatmak. **3.** Motorlu aracın hızını ve devrini artırmak için gaz pedalına basmak. **4.** *{ağız}* Aldatmak. [DS] **5.** *{ağız}* Dereyi yürüyerek geçmek. [DS] **6.** *argo.* Gitmek; kaçmak.

gazlanma, [gaz-la-n-ma] *is.* Gazlı duruma gelme; gazlanmak işi.

gazlanmak, [gaz-la-n-mak] *edil. f. [-ır]* **1.** Üzerine gaz yağı bulaşmak. **2.** Sindirim yolunda şişkinlik yaratan gaz oluşmak.

gazlaşma, [gaz-la-ş-ma] *is.* Gaz hâline gelme; gazlaşmak işi.

gazlaşmak, [gaz-la-ş-mak] *dönşl. f. [-ır]* Gaz durumuna gelmek.

gazlaştırıcı, [gaz-la-ş-tır-ıcı] *is.* Bir sıvıyı gaz hâline getirmekte kullanılan araç.

gazlaştırma, [gaz-la-ş-tır-ma] *is.* **1.** Gaz hâline getirmek işi. **2.** *kim.* İçinde karbon bulunan bir sıvı

veya katı bir ürünü yanıcı gaz hâline dönüştürme işlemi.

gazlaştırmak, [gaz-la-ş-tır-mak] *gçl. f. [-ır]* Bir maddeyi gaz hâline dönüştürmek.

gazlı, [gaz-lı] *sf.* **1.** Gaza bulaşmış olan. **2.** İçinde erimiş hâlde gaz bulunan. ⊡ **gazlı bez,** *tıp. Yaraların sarılmasında ve örtülmesinde kullanılan seyrek dokulu enlice şeritler hâlinde mikropsuzlaştırılmış bez.*|| **gazlı kangren,** *tıp. Toprakta bulunan* "clostridia" *denilen anaerob mikroorganizmaların insan dokularında sebep oldukları çok tehlikeli ve bulaşıcı bir kangren.*

gazmak, [kaz-mak] *{ağız} gçl. f. [-ar]* Dürtmek. [DS]

gazmir, [Fr. cachemire] *{ağız} is.* Bir tür ince yünlü kumaş; kaşmir. [DS]

gazoil, [İng. gas-oil] *is.* Kerosen, mazot, fuel-oil, gaz gibi 232-426°C'de kaynayan açık sarı renkte, oldukça kıvamlı, yanıcı ve yakıcı petrol damıtma ürünü.

gazojen, [Fr. gazogène] *is.* Sıvı veya katı bir yakıtı gaz hâline döndürmeye yarayan alet.

gazolin, [Fr. gazoline] *is.* Ham petrolden birincil damıtma ürünü olarak elde edilen çok uçucu benzin.

gazometre, [Fr. gazomètre] *(gazome'tre) is.* **1.** İşlenmiş gazların değişken hacimde ve genellikle 100 ile 300 mm. su basıncına eşit sabit basınçta depo edildiği tank. **2.** Gazölçer.

gazometri, [Fr. gazométrie] *is.* Gazların hacminin, yoğunluğunun vb.nin ölçülmesi; gaz ölçümü.

gazoyl, [İng. gas-oil] *is.* → gazoil.

gazoz, [Fr. eau gaseuse *(gazlı su)*] *is.* **1.** Meyve esansı, şeker ve karbon asidi ile yapılan ve basınçlı hava ile şişelere doldurulmuş soğuk içecek. **2.** *argo.* Aptal. ⊡ **gazoz ağacı,** *argo. 1. Saçma söz. 2. Oyunlarda sürekli yenildiği için içecek ısmarlayan kimse.*

gazozcu, [gazoz-cu] *is.* **1.** Gazoz üreten kimse. **2.** Eğlence yerlerinde dolaşarak gazoz satan kimse.

gazozculuk, -ğu [gazoz-cu-luk] *is.* Gazoz yapma ve satma işi.

gazölçer, [gaz+ölç-er] *is.* Belirli basınç altında gelen gazın hacmini ölçmeye yarayan sayaç.

gazsız, [gaz-sız] *sf.* **1.** İçinde gaz bulunmayan. **2.** Gaz bulaşmamış olan.

gazub, [Ar. ġażūb غضوب] *(gazu:b) {OsT} sf.* **1.** Kızgın; öfkeli. **2.** Kükremiş

gazubane, [Ar. ġażūb + Far. -āne غضوبانه] *(gazu:ba:-ne) {OsT} zf.* Aşırı ölçüde öfkelenmiş olarak; aşırı ölçüde kızmış hâlde.

gazuk, -ğu [kazuk] *{ağız} is.* Kazık. [DS]

gazup, -bu [Ar. ġażab > ġażūb غضوب] *(gazu:b) {OsT} sf.* → gazub.

gazurdamak, [gaz *(yans.)* > gaz-ur-da-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r]* Bağırmak. [DS]

gazve, [Ar. ġazve غزوه] *{OsT} is.* **1.** Arap kabileleri arasında yapılan çatışma. **2.** Din uğruna yapılan saldırı ve savaş; sefer. **3.** Akın.

gazzaz, [Ar. ḳazzāz *(ipekçi)* > ġazzāz غزاز] *(gazza:z) {OsT} is.* İpek işleyen kimse.

-ge[1], [-ġa / -ge / -ġay / -gey] *çek. e.* → -ga.

-ge[2], [-ġa / -ge / -k a /-ke] *{eT} {eAT} yap e.* → -ga. [DLT]

-ge[4], [-ġay / -gey / -ğa / -ge / -ğı / -gi] *{eT} çek. e.* → -gay.

gebe, [*eT.* kebē *(içi dolu)* > gebe] *sf.* **1.** (Kadın ve dişi hayvanlar için) karnında yavrusu bulunan; hamile; yüklü. **2.** *mecaz.* (Durum ve olaylar için) henüz ortaya çıkmamış ama kısa bir süre sonra açığa çıkacak bir birikimi bulunan. **3.** *argo.* Borçlu. ⊡ **gebe olmak,** *Karnında yavru taşımak; hamile olmak; yüklü olmak.*|| **gebe kalmak,** *1. (Kadın için) cinsel birleşme sonucu döl yatağında döllenmiş yumurta teşekkül etmiş olmak; hamile kalmak; yüklü kalmak. 2. mecaz. Birine karşı maddî ve manevi borç yükü altında kalmak.*|| **gebe bırakmak,** *1. (Erkek için) cinsel birleşme ile bir kadının yumurtasını dölleyerek rahminde yavru teşekkül etmesini sağlamak; hamile bırakmak. 2. Birini maddî ve manevi borç yükü altına sokmak.*

gebece[1], [gebe-ce] *{ağız} is.* **1.** Başak çıkarmaya başlamış ekin. **2.** El ile yolunan ekinin başakları içeri, kökleri dışarı getirilerek yapılan halka şeklindeki yığınları. [DS]

gebece[2], [gebe-ce] *{ağız} is.* **1.** Kısa gövdeli, geniş karanlı küçük küp. **2.** İki kulplu çömlek. **3.** İki kulplu testi. [DS]

gebece[3], [gebe-ce] *{ağız} is.* Böbrek yatağı boşluğu. [DS]

gebeç, -ci [gebe-ç] *{ağız} sf.* **1.** (Kişi için) kısa boylu ve şişman. **2.** Gebe. [DS]

gebedek, -ği [gebe-dek] *{ağız} sf.* **1.** (Çocuk için) yetim; öksüz. **2.** Ana rahminde iken babası ölen. **3.** Sıska ve karnı şiş; hastalıklı. **4.** Kısa boylu ve şişman. [DS]

gebelek[1], **-ği** [gebe-le-k] *{ağız} sf.* **1.** Sıska. **2.** Kısa boylu ve şişman. **3.** *is.* Kısa boğazlı küp. [DS]

gebelek[2], **-ği** [kelebek] *{ağız} is.* **1.** Kelebek. **2.** Koyunların karaciğerinde meydana gelen bir hastalık; kelebek. **3.** Buğday ve arpada olan, insanlara kaşıntı veren bir böcek. [DS]

gebelemek, [gebe-le-mek] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(i)-yor]* (Kuluçka altındaki yumurta için) civciv çıkmayarak bozulmak. [DS]

gebeleşmek, [gebe-le-ş-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* (Ekin başakları için) dolgunlaşmaya başlamak. [DS]

gebelik, -ği [gebe-lik] *is.* **1.** Gebe olma durumu; ha-

milelik. **2.** Doğuran canlılar için, dişinin yumurtasının döllenmesinden sonra doğuma kadar vücudunda meydana gelen bir dizi değişiklik ve süreç. **3.** Yumurtanın döllenmesinde doğum anına kadar geçen süre. ⊡ **gebeliğin önlenmesi,** *Kadının cinsel birleşme sırasında hamile kalmasını önlemek amacıyla alınan fiziksel ve kimyasal uygulamalar.*|| **gebelik testi,** *Döllenmenin olup olmadığını anlamak amacıyla kadının kan ve idrarından örnekler alarak yapılan test.*

geben[1], [gebe-n] *{ağız} is.* **1.** Tarlada biçilen ekinin saplarından yapılan yığın. **2.** Dağlarda kışın yakmak üzere sonbaharda hazırlanan yaprak yığını. **3.** Büyük taş yığını. [DS]

geben[2], [? geben] *{ağız} is.* **1.** Abdal. **2.** Yabancı. [DS]

gebenek, -ği [Fa. kepenek] *{ağız} is.* Kollu yamçı. [DS]

geber, [Erme. kever ? > gever] *{ağız} is.* Bahçe ve bostanları sulamak için açılan ark; gever. [DS]

gebercik, -ği [gebe-r-cik] *{ağız} is.* Ölü. [DS]

geberciklenmek, [gebe-r-cik-le-n-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* (Ağaçlar için) tomurcuklanmak. [DS]

gebere, [Yun. kapparis => kapari > gebere] *{ağız} is.* **1.** Kapari. **2.** Turşusu yapılan bir tür pancar. [DS]

geberik, -ği [gebe-r-mek > gebe-r-ik] *sf.* **1.** *argo.* Ölü; ölmüş. **2.** Uyuşuk; miskin. **3.** Hamile. **4.** *{ağız} (aşağılama sözü)* Güçsüz; zayıf. [DS]

geberme, [gebe-r-me] *is.* (Hakaret olarak) yatıp ölme; şişip kalma durumu.

gebermek, [*eT.* kebe-r-mek *(nefes vermek, şişmek)* > gebe-r-mek] *gçsz. f. [-ir]* **1.** (Hakaret olarak) yatıp ölmek; şişmek. **2.** Çok aşırı yorulmak; canı çıkarcasına yorulmak; halsiz kalmak. **3.** (Hayvan için) ölmek. **4.** (Kadın için) hamile kalmak. **5.** *{ağız}* Pislemek; büyük aptesini yapmak. [DS] **6.** *argo.* (Bir kimse veya nesne için) yoluna ölmek; çok ilgi duymak; arzu etmek.

gebertilme, [gebe-r-t-il-me] *is.* Öldürülme durumu ve eylemi.

gebertilmek, [gebe-r-t-il-mek] *edil. f. [-ir]* Öldürülmek.

gebertlek, -ği [gebe-r-t-le-k] *{ağız} is.* Kaynar küllü suda yeterince haşlanmadan kuruyan üzüm tanesi. [DS]

gebertleme, [gebe-r-t-le-me] *is. {ağız}* **1.** Kurutulmak için güneşe serilmesinin üzerinden birkaç gün geçmiş buruşuk meyve. **2.** *{ağız}* Su ile ıslatılmak suretiyle şişmiş buğday. [DS] **3.** *{ağız}* Çekirdeği çıkarıldıktan sonra yarı kurutulmuş kayısı. [DS]

gebertme, [gebe-r-t-me] *is.* Öldürmek işi.

gebertmek, [gebe-r-mek > gebe-r-t-mek] *gçl. f. [-ir]* Öldürmek.

gebertü, [gebe-r-ti] *{ağız} is.* İnsan dışkısı. [DS]

gebeş, [Ar. kebş *(koç)* / gebe-ş] *{ağız} sf.* **1.** (Kişi için) kısa boylu ve göbeği büyük; göde. **2.** (Kişi için) karnı şiş olan. **3.** Büyük başlı kimse. **4.** Elinden iş gelmeyen; beceriksiz. **5.** *argo.* Aptal; ahmak. **6.** Yiğit; kahraman; pehlivan. ⊡ **gebeş oğlu,** *Cesur; yiğit.*

gebeşaki, [gebe-ş + Yun. -āki] *(gebe'şa:ki) sf. argo.* Aptal, sersem.

gebeşimek, [gebe-ş-i-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* Kamburlaşmak. [DS]

gebeşlik, -ği [gebe-ş-lik] *is.* **1.** Gebeş olma durumu. **2.** Aptalca davranış.

gebetleme, [gebe-r-t-le-me] *{ağız}* is. Kurutulmak üzere güneşe serilmiş kayısının birkaç gün sonraki hâli. [DS]

gebez, [gebe-z / gebiz] *{ağız} sf.* **1.** (Ekin için) yağmurlar zamanında yağmadığı için boylanamadan kartlaşmış olan. [DS] **2.** (Kişi için) zayıf; cılız.

gebezek, -ği [gebe-z-e-k] *{ağız} is.* Bozuk para; ufak para. [DS]

gebgebi[1], [? gebgebi] *{ağız} is.* Ayakkabı çivisi. [DS]

gebgebi[2], [? gebgebi] *{ağız} is.* **1.** Kırık leblebi. **2.** Küçük leblebi. [DS]

gebiç, -ci [? gebiç] *{ağız} is.* Değirmencinin öğüttüğü şeyden aldığı hak; değirmen hakkı. [DS]

gebik[1], **-ği** [? gebik] *{ağız} is.* Taze incir. [DS]

gebik[2], **-ği** [? gebik] *{ağız} is.* **1.** Katı, sert, sıkışık toprak. **2.** Killi toprak. [DS]

gebik[3], **-ği** [gev-ik] *{ağız} sf.* (Kişi için) alt çenesi uzun olan. [DS]

gebiz, [gebe *(şiş)* > gebe-z > geb(i)-z] *{ağız} sf.* **1.** (Toprak için) killi olduğu için zor işlenen; sert; az ürün veren. **2.** Su basan (arazi). **3.** *is.* Yağmurdan çatlayan toprak. [DS]

gebr, [Far. gebr گبر] *{OsT} is.* Ateşe tapan; Mecusî. ⊡ **gebr ü tersā,** *{OsT} Mecusî ile Hristiyan.*

gebre[1], [Lat. capra *(keçi)*] *{ağız} is.* **1.** Atı tımar etmekte kullanılan kıl keçe. **2.** Kaşağı. [DS]

gebre[2], [Lat. capari] *is.* Gebre otunun meyvesi; kapari. ⊡ **gebre otu,** *bot. Çok yıllık, dikenli, pembe ve beyaz çiçekli, çiçek tomurcukları turşu yapılarak yenilen bir çalı; kapari; kebere; kedi tırnağı, (Capparis spinosa).*|| **gebre otugiller,** *Örnek bitkisi gebre otu olan tropik bölgelerde yetişen otsu ve odunsu bitkiler familyası, (Capparidaceae).*

gebreleme, [gebre-le-me] *is.* Gebre ile tımar etmek işi.

gebrelemek, [gebre-le-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* Atı tımar ettikten sonra kıl kese ile tozunu almak. [DS]

gebrelenme, [gebre-le-n-me] *is.* **1.** Gebre ile tımar edilme. **2.** Gebre sahibi olma; gebre edinme.

gebrelenmek, [gebre-le-n-mek] *edil. f. [-ir]* **1.** (At için) gebre ile tımar edilmek. **2.** *dönşl. f.* Gebre sahibi olmak; gebre edinmek.

gebze, [Ar. ḳabża] *{ağız} is.* Bıçak ya da tabancanın elle tutulan yeri; sap. [DS]

gec, [Far. gec گچ] *{OsT} is.* **1.** Kireç. **2.** Harç. ▱ **gec ü āhek,** *{OsT} Harç ve kireç.*

gece, [*eT.* kiç-ē > kéçē > gécē] *is.* **1.** Güneşin batışından doğuşuna kadar geçen süre. **2.** Dünyanın veya herhangi bir gezegenin güneş görmeyen yüzünün durumu; karanlık. **3.** Akşamla sabah arasında, iki gündüzü birbirine bağlayan karanlık süre. **4.** Karanlık. **5.** Gece vakti düzenlenen eğlence. **6.** *huk.* Güneşin batışından bir saat sonra ile doğuşundan bir saat önceye kadar olan süre. **7.** *mecaz.* Bilgisizlik. **8.** *sf.* Gece yapılan. **9.** *zf.* Gece vaktinde; geceleyin. ▱ **gece balıkçılı,** *zool. Alaca karanlıkta ortaya çıkan kalın gövdeli, kısa bacaklı bir tür balıkçıl. (Nycticorax).*|| **gece bekçisi,** *Şehir ve kasabalarda çarşı ve dükkân güvenliğini sağlayan veya bazı iş yerlerinde gece kalarak bekçilik yapan kimse.*|| **gece çekilmesi,** *as. Başka bir yerde daha elverişli ortamda savaşmak üzere düşmandan geceleyin sıyrılma harekâtı.*|| **gece çekirgesi,** *{OsT} Cırcır böceği.* [Bürhan-ı Katı']|| **gece elbisesi,** *Bazı gösteri ve gece eğlenceleri için giyilmek zorunda olunan özel kadın elbisesi.*|| **gece girmez,** *{ağız} Sarı renk.* [DS]|| **gece görüşü,** *as. Kızıl ötesi ve lazer ışınları ile donatılmış aygıtlarla geceleyin görme ve gözetleme işi.*|| **gece gözü,** *{ağız} Mum.* [DS]|| **gece gözü, kör gözü,** *Dikkat isteyen işlerin gece iyi yapılamayacağını belirten söz.* || **gece gündüz,** *Hiç aralık vermeden; sürekli olarak; durup dinlenmeden.*|| **gece gündüz çiçeği,** *{ağız} bot. Bir metre kadar boylanabilen, geceleri pembe veya beyaz çiçekler açan, iki yıllık otsu bir bitki; gece menekşesi, (Hesperis maronalis).* [DS]|| **gece gündüz dememek,** *Zamanın uygun olup olmadığına bakmadan işe girişmek, çalışmak.*|| **gece hayatı,** *1. Gece eğlencelerine düşkün olarak yaşama. 2. Eğlencelerle geçen gece yaşayışı.*|| **gece içi,** *{eAT} Gece vakti.*|| **gece ile,** *{eAT} {OsT} Geceleyin; gece vakti.*|| **gece işçiliği,** *argo. Geceleyin yapılan hırsızlık.*|| **gece işi,** *1. Geceleyin yapılan çalışma. 2. argo. Hırsızlık.*|| **gece işi kör işi,** *"Geceleyin, karanlıkta yapılan iş sağlıklı olmaz, özensiz ve dikkatsiz olur." anlamında kullanılır.*|| **gece kadısı,** *Eşini etkisi altına alarak her istediğini yaptıran kadın.*|| **gece kaim, gündüz saim,** *Dindarlığı aşırı ölçülere vardıran.*|| **gece kelebeği,** *zool. Geceleri ortaya çıkan kelebeklerin genel adı, (Noctuella).*|| **gece kıyafeti,** *Özel eğlence ve törenler dolayısıyla giyilmek zorunluluğu olan erkekler için smokin, kadınlar için gece elbisesi.*|| **gece kirpisi,** *{ağız} Söz getirip götüren; dedikoducu.* [DS]|| **gece körlüğü,** *tıp. Alaca karanlıkta veya ışık azlığında görememe durumu; hemaralopi.*|| **gece körü,** *tıp. Gece körlüğü olan kimse.*|| **gece kulübü,** *Geceleri açık olan eğlence, dans yeri.*|| **gece kuşu,** *mecaz. 1. Geceleri uyumayarak dolaşmayı, çalışmayı yeğleyen kişi. 2. Uyku tutmadığı için gece oturmak zorunda kalan kişi, 3. {ağız} Yarasa.* [DS]|| **gece maçı,** *spor. Özel düzeneklerle ışıklandırılmış sahalarda fosforlu top ile yapılan futbol karşılaşması.*|| **gece mavisi,** *Koyu mavi.* || **gece maymunu,** *zool. Güney Amerika'da ağaç kovuklarında yaşayan, Maymunlar takımının Yeni Dünya maymunugillerden boyları 35 cm, kuyrukları 50 cm. kadar olan, geceleri dolaşan, yumuşak kıllı ve eşleri ile birlikte gezen bir maymun, (Aotus trivirgatus).*|| **gece menekşesi,** *{ağız}* → gece gündüz çiçeği. [DS]|| **gecesi gündüzüne karışmak,** *1. Aralıksız ve yorucu bir biçimde çalışmak. 2. Kurulu düzeni bozulmak; huzursuz olmak.*|| **gece silahlı, gündüz külahlı,** *Gizli işler çevirdiği hâlde kendisini iyi biriymiş gibi tanıtmaya kalkışan.*|| **gece tonu,** *{eAT} {OsT} Yatak; döşek.*|| **gece yanığı,** *Uçuk gibi birdenbire oluşan mikrobik kabarcıklı deri iltihabı.*|| **gece yarısı,** *Gecenin ilerlemiş saatleri; gecenin ortası.*|| **gece yatısı,** *Gece konukluğu.*|| **gece yatısına gitmek** (kalmak), *Konuk olarak gittiği yerde geceyi geçirmek.*|| **gece yayı,** *Güneş'in gök küresinde gün boyu çizdiği çemberin ufuk altında kalan kısmı.*|| **geceyi diri tutmak,** *{eAT} {OsT} Gecenin boşa geçmesine izin vermemek; sabaha kadar ibadet etmek; sabaha kadar uyumamak.*|| **gece yırtıcıları,** *zool. Gökkuzgunumsular takımından, gagaları dipten itibaren çengel gibi kıvrık, gözleri çok gelişmiş, kısa gövdeli, geceleri avlanan bir alt takım. (Striges; sitrix).*|| **geceyi gündüze katmak,** *Aralıksız ve yorucu bir biçimde çalışmak; aşırı çaba göstermek.*|| **geceyi ihya etmek,** *1. Geceyi ibadetle geçirmek. 2. Geceyi çalışarak geçirmek.*|| **gece yürüyüşü,** *as. Düşmanın keşif ve ateşinden korunmak, yapılacak harekâtı gizlemek veya düşmana baskın yapmak amacıyla geceleyin yapılan askerî yürüyüş.*

gececi, [gece-ci] *is.* **1.** Çalışma saatleri geceye rastlayan işçi. **2.** *sf* (Hayvanlar için) gece ortaya çıkan, geceleri avlanan.

gececük, -ğü [geç-mek > geç-ecek] *{ağız} is.* Semerin arka ağacına çakılan ve yük iplerinin takılmasına yarayan ağzı açık demir çengel. [DS]

gecek, -ği [giy-ecek] *(ge:cek) {ağız} is.* Çamaşır. [DS]

gecekondu, [gece+kon-du] *is.* **1.** Plan ve projesi olmadan, imar planına uygunluk gözetilmeden yapılmış bina. **2.** *huk.* İmar ve yapı işlerini düzenleyen mevzuata ve genel hükümlere bağlı olmaksızın, kendisine ait olmayan arazi veya arsa üzerine, sahibinin rızası alınmadan yapılan izinsiz yapı. **3.** *gnşl.* Derme çatma yapı veya kuruluş. ▱ **gecekondu bölgesi,** *Şehir ve kasabalarda gecekonduların topluca bulunduğu yer.*|| **gecekondu gibi,** *Gecekonduyu andırır şekilde, derme çatma; sağlık ve teknik kurallara aykırı olan.*

gecekonducu, [gece-+kon-du-cu] *is.* **1.** Gecekondu

yapıp satarak geçimini sağlayan kimse. **2.** Gecekonduda oturan kişi.

gecekondulaşma, [gece+kon-du-la-ş-ma] *is.* Gecekondulu hâle gelme.

gecekondulaşmak, [gece+kon-du-la-ş-mak] *dönşl. f. [-ır]* (Bir kent veya kasaba için) gecekondu sayısı artmak; çok sayıda gecekondu yapılmış olmak; gecekondularla dolmak.

geceleme, [gece-le-me] *is.* Geceyi geçirmek işi.

gecelemek, [gece-le-mek] *gçsz. f. [-r] [-l(i)-yor]* **1.** Bir yerde veya bir işte geceyi geçirmek; *{eAT} (aynı).* **2.** Gece oluncaya kadar çalışmak veya kalmak.

geceleri, [gece-ler-i] *zf.* **1.** Gece vakti. **2.** Her gece.

geceleyin, [gece-le-yin] *zf.* Gece vakti; gece olunca.

geceli, [gece-li] *sf.* Gecesi olan; geceye ait; geceye bağlı olan. ⧉ **geceli gündüzlü,** *Gece gündüz demeden; hem gece hem gündüz; aralıksız.*

gecelik, -ği [gece-lik] *sf.* **1.** Gece kullanılan; geceye ait. **2.** Gece miktarınca. **3.** *is.* Gece yatakta giyilen entari. **4.** Otel vb. yerlerde bir gece için ödenen ücret. **5.** *{ağız}* Ramazanda gece yenen yemek; sahur. [DS] ⧉ **Gecelik külâhıma anlat.** *"Beni kandırmak için boşuna zahmet çekme; söylediklerine inanmıyorum; beni kandıramazsın" anlamında söz.*

gecelmek, [gece-l-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* Gözü kararıp düşmek; fenalaşmak. [DS]

gecer, [? gecer] *{ağız} is.* İpekli at çulu. [DS]

gecere[1], [Erme. kecrer] *{ağız} is.* İplik çilesi takılan iplik çıkrığı; elemye. [DS]

gecere[2], [? gecere] *{ağız} is.* (Kişi için) zayıf; sıska. [DS]

gecerek, -ği [geç-e-rek] *(gece'rek) {ağız} zf.* (Zaman için) biraz geç; geççe. [DS]

geceri, [gece-ri] *{ağız} zf.* Akşam üstü. [DS]

gecesefası, -nı, -aları [gece+sefa-s-ı] *is. bot.* Sürüngen gövdeli, gece vakti kırmızı, sarı, beyaz renkte büyük çiçekler açan otsu bitki; akşamsefası, *(Mirabilis jalapa).*

gecesefasıgiller, [gece+sefa-s-ı-gil-ler] *is. bot.* Örnek bitkisi gecesefası olan karşıt basit yapraklı iki çenekli bitkiler familyası, *(Nyctaginaceae).*

gecev, [gece+ev-i] *{ağız} is.* Bağ ve tarla kıyılarına yapılan kulübe. [DS]

geceyle, [gece+ile] *{eAT} zf.* Geceleyin; gece vakti.

gecikilme, [gecik-il-me] *is.* Gecikmiş bulunma durumu ve eylemi.

gecikilmek, [gecik-mek > gec-ik-il-mek] *edil. f. [-ir]* Gecikme durumunda bulunulmak; geç kalınmak.

gecikiş, [gec-ik-iş] *is.* Geç kalmak işi ve biçimi.

gecikme, [gec-ik-me] *is.* Geç kalma; gecikmek işi.

gecikmek, [*eT.* kẹç > kẹç-ik-mek > ge(c)-ik-mek] *gçsz. f. [-ir]* **1.** Geç kalmak. **2.** Bir şeyi beklenen veya kararlaştırılan zamandan sonra yapmak. **3.** (Taşıt için) varması gereken yere zamanından sonra varmak; rötar yapmak.

gecikmeli, [gecik-me-li] *sf.* **1.** Gecikmesi olan; gecikme durumunda olan; rötarlı. **2.** *zf.* Gecikme durumunda olarak.

gecikmesiz, [gecik-me-siz] *sf.* **1.** Gecikmesi olmayan; gecikme durumunda olmayan; rötarsız. **2.** *zf.* Gecikme durumunda kalmadan.

gecikmiş, [gecik-miş] *sf.* **1.** Zamanında yerine getirilmemiş. **2.** Geç kalmış.

geciksemek, [gecik-se-mek] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-s(i)-yor]* Biraz geç kalmak. [DS]

geciksinmek, [gecik-sin-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* Bir işin ağır yapıldığını sanmak. [DS]

geciktirilme, [gecik-tir-il-me] *is.* Kasıtlı olarak geç bırakılma durumu ve eylemi.

geciktirilmek, [gecik-tir-il-mek] *edil. f. [-ir]* Kasıtlı olarak biri tarafından geç bırakılmak; gecikmesine yol açılmak.

geciktirim, [gecik-tir-im] *is. sin.* Bir olayın ortaya çıkışını izleyiciye sezdirdikten sonra, sonucu durmaksızın erteleyerek onu bekleme, gerginlik ve tedirginlik içinde bırakmak.

geciktirme, [gecik-tir-me] *is.* Geç bırakma; geciktirmek işi.

geciktirmek, [gecik-tir-mek] *gçl. f. [-ir]* Geç bırakmak; gecikmesine yol açmak.

gecimen, [geci-men ?] *{eAT} is.* **1.** Kadın başörtüsü. **2.** Gelinlerin başlarına örtülen süslü örtü; taç.

gecin, [? gecin] *{ağız} is.* **1.** Taneleri toplanmış yeşil fasulyenin hayvanlara verilen sap ve kabukları. **2.** Hayvan yemi olarak kullanılan yulaf sapı. **3.** Soyulmuş kendir sapı. **4.** Kendirin taranırken taraktan dökülen kırıntı ve yoluntusu. **5.** Kalın saman. [DS]

gecine, [? gecine] *{ağız} is.* **1.** Kenarlı büyük sepet; sele. **2.** Teskere. [DS]

gecinmek, [gecin-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* Ölmek. [DS]

gecire, [? gecire] *{ağız} is.* Yün ve pamuk iplerini çözmeye yarayan aygıt. [DS]

gecirek, -ği [gec-i-rek] *{eAT} zf.* **1.** Geç; geç olarak; biraz geççe. **2.** Oldukça geç; pek geç.

gecirgemek, [ge(ç)-ir-ge-mek] *{ağız} gçsz. f. [-r] {-g(i)-yor]* Geç kalmak. [DS]

gecirgenmek, [gecir-ge-n-mek] *{OsT} dönşl. f. [-ir]* Gecikmiş saymak; geç bulmak; geç görmek.

gecirgetmek, [gecir-ge-t-mek] *{ağız} gçl. f. [-ir]* Geç bırakmak; gecikmesine neden olmak; işi uzatmak; geciktirmek. [DS]

-geç[1], [-gac / -geç / -keç / -kaç] *{eAT} yap. e.* → -gaç.

geç[1], [geç-mek] *{ağız} ünl. "Üzerinde durma; affet"* anlamında kullanılır. [DS]

geç[2], [*eT.* kẹç > geç] *zf.* **1.** Kararlaştırılan, beklenen, istenen veya alışılan zamandan sonra. **2.** *sf.* Alışılan zamandan sonra olan. ⧉ **geç kalmak,** *Vaktinden sonra davranmak veya gelmek; gecikmek.*|| **Geç ol-**

sun da güç olmasın. *Geç kalmış bir iş için söylenen teselli sözü.*

geçe[1], [geç-mek > geç-e] *zf.* (Herhangi bir saati) belirtilen dakika kadar geçerken.

geçe[2], [*eT.* keçe > geç-e] *is.* **1.** Karşılıklı iki yandan her biri; yaka. **2.** *{eAT} {OsT} {ağız}* Taraf; yön; yan. [DS]

geçegen, [geç-mek > geç-egen] *sf.* Kalıcı olmayan; geçici.

geçeğen, [geç-mek > geç-eğen] *{eAT} sf.* **1.** Daha çok geçen. **2.** Sürümü iyi olan; tercih edilen; revaçta olan.

geçek[1], **-ği** [geç-mek > geç-ek] *is.* **1.** Geçme işinin yapıldığı yer. **2.** Çok geçilen yer; işlek yol. **3.** Küçük tahta köprü. **4.** *{ağız}* Bahçe ya da avlu kapısı. [DS] ☞ **geçek geçit,** *{ağız} Büyük akarsuların geçilebilecek yeri.* [DS]|| **geçek taşı,** *{ağız} Ayaklar ıslanmadan üzerine basarak dereyi geçmek için konulan taşlar.* [DS]

geçek[2], **-ği** [geç-ek] *{ağız} sf.* Geçerliliği olan; beğenilen; hoşa giden. [DS]

geçeli, [geçe-li] *sf.* Karşılıklı iki yakası bulunan; geçesi bulunan; yanlı; taraflı.

geçelik, -ği [geçe-lik] *{ağız} is.* **1.** Karşılık; cevap. **2.** Karşı taraf; ön taraf. *{eAT} {OsT} (aynı)* [DS]

geçemek, -ği [geçe-mek] *{ağız} is.* **1.** Dar geçit; boğaz. **2.** Yol uğrağı. [DS]

geçen, [geç-mek > geç-en] *sf.* **1.** (Zaman bildiren yıl, ay, hafta, gün için) bir önceki. **2.** Yakın geçmişte belirsiz bir süre önce olan.

geçende, [geç-mek > geç-en-de / geç-en-ler-de] *zf.* Kesin olarak ne kadar geçtiği belli olmamakla birlikte yakın geçmişte meydana gelen.

geçenek, -ği [geç-mek > geç-en-ek] *is.* Bina içlerinde odalar arası geçişleri sağlayan koridor; hol.

geçer, [geç-mek > geç-er] *sf.* **1.** Yürürlükte bulunan. **2.** Geçerliğini koruyan. **3.** Kullanımda olan; sürümü olan. **4.** *{OsT}* Revaçta olan. ☞ **geçer akçe,** *1. Herkes tarafından tutulan, beğenilen. 2. Osmanlılarda değeri düşmemiş, geçerliliği bulunan para. 3. Rayiç para.*|| **geçer dil,** *dbl. Değişik dilleri konuşan ülkeler arasında çoğunlukla ticaret alanında kullanılan uluslar arası dil.*

geçerleme, [geç-mek > geç-er-le-me] *is.* Doğru olduğunu belirtme durumu ve eylemi; teyit; tasdik; doğrulama; konfirmasyon.

geçerlemek, [geç-mek > geç-er-le-mek] *gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* **1.** Bir şeyin doğru olduğunu belgeler, kanıtlar, destekler ortaya koyarak ispatlamak. **2.** Doğru olduğu hakkında tanıklık etmek; teyit etmek; tasdik etmek; doğrulamak; konfirme etmek.

geçerletme, [geç-mek > geç-er-le-t-me] *is.* Doğru olduğunu belirttirme; belirttirmek işi; teyit ettirme; tasdik ettirme; doğrulatma; konfirme ettirme.

geçerletmek, [geç-mek > geç-er-le-t-mek] **1.** Bir şeyin doğru olduğunu belgeler, kanıtlar, destekler ortaya koyarak ispatlatmak. **2.** Doğru olduğu hakkında tanıklık ettirmek; teyit ettirmek; tasdik ettirmek; doğrulatmak; konfirme ettirmek.

geçerli, [geç-mek > geç-er-li] *sf.* **1.** Yürürlükte olan; kullanılan; uygulamada olan. **2.** Beğenilen; sürümü olan; tutulan. **3.** *dbl.* Doğru kabul edilen. ☞ **geçerli olmak,** *Beğenilmek, tutulmak.*

geçerlik, -ği [geç-mek > geç-er-lik] *is.* **1.** Yürürlükte olma durumu, *(1935 yeniden).* **2.** Geçerliğini koruma durumu. **3.** Kullanımda, sürümde olma durumu. **4.** *{OsT}* Rağbette olma; revaç. **5.** *{OsT}* Geçiş için verilmiş bulunan belge; mürur tezkeresi. **6.** *dbl.* Kullanan tarafından doğru sayılan.

geçerlilik, -ği [geç-mek > geç-er-li-lik] *is.* Geçerli olma durumu.

geçersiz, [geç-mek > geç-er-siz] *sf.* **1.** Yürürlükten kaldırılmış olan; hükümsüz. **2.** Değer taşımayan.

geçersizleşme, [geç-mek >geç-er-siz-le-ş-me] *is.* Geçersiz duruma düşme.

geçersizleşmek, [geç-mek > geç-er-siz-le-ş-mek] *dönşl. f. [-ir]* Geçersiz duruma düşmek; geçerliğini yitirmek.

geçersizlik, -ği [geç-mek > geç-er-siz-lik] *is.* Geçersiz olma durumu; hükümsüzlük.

geçeymen, [geçe + ey-men ?] *{eAT} {OsT} is.* **1.** Baş örtüsü. **2.** Gelin başına takılan süslü örtü; taç.

geçeyormak, [geç-mek+yor-mak] *{eAT} gçsz. b. f. [-ur]* Geçiyor olmak. *(-yor geniş zaman eki bu fiildeki yardımcı fiilden kaynaklanmaktadır.)*

geçgeç, [geç-mek > geç+geç] *is. ikile.* Televizyon kanalları arasında yapılan gezinti; zaping. ☞ **geçgeç yapmak,** *Televizyon kanalları arasında gezinti yapmak.*

geçgeçleme, [geç+geç-le-me] *is.* Televizyon kanalları arasında gezinti yapma eylemi; zapingleme.

geçgeçlemek, [geç+geç-le-mek] *gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* Televizyon kanalları arasında gezinti yapmak; zapinglemek.

geçgel, [geç-gi-li] *{ağız} sf.* **1.** (Kişi için) sözü geçerli; beğenilen. **2.** Yaşlı. [DS]

geçgere, [Far. deskere] *{ağız} is.* İki kişi tarafından, önlü ve arkalı ikişerli kollarından tutularak üzerinde taş, toprak, kum vb. taşımaya yarayan araç; teskere. [DS]

geçgili, [geç-gi-li] *{ağız} sf.* (Kişi için) sözü etkili; sözü geçen; sözü beğenilen. [DS]

geçgin, [geç-kin كچكين] *{eAT} sf.* Kendinden geçmiş; aşırı sarhoş; geçkin.

geçgün, [geç-kün كچكون] *{eAT} sf.* **1.** Pek çok geçen **2.** Çok işleyen. **3.** Etkin, müessir.

geçi[1], [keçi] *{ağız} is.* Keçi. [DS]

geçi[2], [Çing. gacı ?] *{ağız} is.* **1.** Oynatılan orta kadını. **2.** Kız. **3.** Avam; halk. [DS]

geçici[1], [geç-mek > geç-ici] *sf.* **1.** Çok sürmeyen. **2.** Kısa ve belli bir süre için olan; geçeğen; muvakkat; palyatif. **3.** Bir yerden veya kişiden başka birine geçme durumunda olan; bulaşıcı; bulaşan. **4.** *{ağız}* Vefasız. [DS] ☞ **geçici madde,** *Yasa, tüzük ve yönetmeliklerde geçerliliği belirli bir süre olan madde.*

geçici[2], [geç-ici] *{ağız} is.* Seyyar satıcı. [DS]

geçicilik, -ği [geç-mek > geç-ici-lik] *is.* Geçici olma durumu.

geçik, -ği [geç-ik] *{ağız} sf.* Yaşlı; ihtiyar. [DS]

geçiliş, [geç-mek > geç-il-iş] *is.* Geçilmek işi ve biçimi.

geçilme, [geç-mek > geç-il-me] *is.* Geçme işinin yapılma durumu.

geçilmek[1], [*eT.* keç-il-mek > geç-il-mek] *edil. f. [-ir]* Geçmek işi yapılmak. ☞ **... dan geçilmemek,** *Çok ve bol bulunmak; aşırı olmak.*

geçilmek[2], [*eT.* kēç-il-mek / kīç-il-mek > geç-il-mek] *edil. f. [-ir]* Bırakılmak; terk edilmek.

geçim[1], [geç-mek > geç-im] *is.* **1.** Yaşamak için gerekli olan beslenme, barınma vb. şeyler ve bunların karşılanması; maişet; geçinme araçları. **2.** Geçinmek işi; geçinme. **3.** Çatışmasız ve birlikte uyum içinde yaşama; anlaşma; uyuşma. ☞ **geçim derdi,** *Yaşamak için gerekli olan barınak ile beslenme, giyinme maddelerini sağlamakta çekilen sıkıntı.*|| **geçim dünyası,** *Kişinin yaşamak için kendi çıkarlarını da hesaba katması gereği.*|| **geçim endeksi,** *Fiyatların sürekli arttığı bir dönemde ücretlilerin tüketmek zorunda oldukları maddeleri ve harcamaları karşılayacak parayı belirleyen gösterge.*|| **geçim kapısı,** *Yaşayabilmek için gerekli paranın kazanıldığı iş yeri.*|| **geçim sıkıntısı,** *Yaşayabilmek için zorunlu giderleri karşılamakta çekilen güçlük.*|| **geçim yolu,** *Yaşayabilmek için gerekli olan zorunlu giderleri karşılamada bulunan çare, izlenen yol; kazanç aracı.*|| **geçim zorluğu,** *Yaşayabilmek için zorunlu giderleri karşılamakta çekilen güçlük.*

geçim[2], [Far. keçūn کچون / Moğ. kicim] *{eAT} is.* **1.** Eskiden savaşlarda, kılıç darbelerinden etkilenmemesi için ata çul şeklinde giydirilen bir tür zırh. **2.** Aynı amaçla savaşçıların giyindiği zırhların genel adı.

geçimli, [*eT.* keç-im-lig > geç-im-li] *sf.* Çevresindekilerle iyi anlaşan, uyuşan; onlarla çatışma durumuna girmeyen kimse.

geçimlik, -ği [geç-mek > geç-im-lik] *is.* Bir kişinin en az düzeyde yaşayabilmesi için gerekli olan yiyecek, giyecek ve barınma giderleri; nafaka.

geçimlilik, -ği [geç-mek > geç-im-li-lik] *is.* Çevresindekilerle anlaşma, uyuşma durumu; geçimli olma durumu

geçimsiz, [geç-mek > geç-im-siz] *sf.* Çevresindekilerle anlaşamayan, uyuşamayan; huysuz kavgacı.

geçimsizleşme, [geç-mek > geç-im-siz-le-ş-me] *is.* Geçimsiz duruma gelmek işi.

geçimsizleşmek, [geç-mek > geç-im-siz-le-ş-mek] *dönşl. f. [-ir]* Geçimsiz duruma gelmek

geçimsizlik, -ği [geç-mek > geç-im-siz-lik] *is.* **1.** Geçimsiz olma durumu; bağdaşmama; uyuşmazlık; anlaşamazlık. **2.** Başkalarıyla anlaşamayanın niteliği.

geçinceme, [geç-in-ceme] *{ağız} is.* Geçim; geçinme. [DS]

geçincik, -ği [geç-in-cek] *{ağız} zf.* (Yer için) geçince. [DS]

geçini, [geç-en-i] *{ağız} zf.* (Zaman için) geçince; ... den sonra. [DS]

geçindirme, [geç-mek > geç-in-dir-me] *is.* Yaşamak için gerekli temel ihtiyaçlarını karşılama durumu ve eylemi; geçinmesini sağlama işi.

geçindirmek, [geç-mek > geç-in-dir-mek] *gçl. f. [-ir]* **1.** Bir kimsenin yaşamak için gerekli temel ihtiyaçlarını karşılamak. **2.** Geçinmesini sağlamak.

geçinilme, [geç-mek > geç-in-il-me] *is.* Geçinme işinin yapılma durumu.

geçinilmek, [geç-mek > geç-in-il-mek] *edil. f. [-ir]* **1.** Yaşamak için gerekli temel ihtiyaç maddeleri ve zorunlu harcamaları karşılanmış olmak. **2.** Birlikte yaşanılan kişilerle veya çevre ile uyum içinde bulunulabilir olmak; uyum ve anlaşma içinde olmak.

geçinim, [geç-mek > geç-in-im] *is.* Geçinme eylemi; geçinme.

geçinme, [geç-mek > geç-in-me] *is.* Geçinmek işi ve durumu. ☞ **geçinme endeksi,** *Belirli bir yaşam düzeyini sürdürmek için gerekli olan barınma, yiyecek, içecek, giyim, temizlik, ısınma, aydınlanma, ulaştırma vb. harcamalarda meydana gelen fiyat artışlarının etkisini saptamakta kullanılan gösterge.*

geçinmek, [*eT.* keç-in-mek > geç-in-mek] *dönşl. f. [-ir]* **1.** Yaşamak için gerekli temel ihtiyaç maddeleri ve zorunlu harcamaları karşılamak. **2.** Bir şeyin geliri ile yaşamını sürdürmek. **3.** Birlikte yaşanılan kişilerle veya çevre ile uyum içinde olmak; anlaşmak. **4.** *yard. f.* (Kendisi için) öyle olduğu izlenimi vermeye çalışmak; ... gibi saymak; ... gibi görmek; taslamak. *{OsT} (aynı)* **5.** (Çıkma durumundaki bir isimle kullanıldığında) o kişinin veya kişilerin sırtından geçimini sağlamak. **6.** *{eAT}* Ömür sürmek; yaşamak. **7.** *{OsT}} {ağız}* Ölmek. [DS] ☞ **geçinip gitmek,** *Çok iyi olmamakla birlikte hayatını şöyle veya böyle sürdürüyor olmak; kimseye yük olmadan yaşamak.*|| **geçinmeye gönlü olmamak,** *Bir işi yapmak istemeyenler için, bu durumu doğrudan söylemek yerine çeşitli bahaneler uydurarak isteksizliğini belirtmeye çalışmak.*

geçinti, [geç-inti] *{ağız} is.* **1.** Elenen tahılın kalbur altına geçen kısmı; elenti. **2.** Çabuk geçen yağmur. **3.** Delik. **4.** Bölüm. **5.** Dilenci. [DS]

geçirgen, [geç-mek > geç-ir-mek > geç-ir-gen] *sf.* **1.** İçine konulan sıvı veya diğer akışkanların geçmesine veya akmasına uygun olan. **2.** *{ağız} is.* Bilet. [DS]

geçirgenlik, -ği [geç-mek > geç-ir-mek > geç-ir-genlik] *is.* **1.** Gözenek, boşluk veya çatlakları dolayısıyla bir maddenin herhangi bir akışkanı geçirebilme özelliği. **2.** Geçirgen olma durumu veya niteliği.

geçiri, [geç-ir-mek > geçir-i] *{OsT} zf.* Zamanını geçirerek.

geçirilme, [geç-ir-mek >geç-ir-il-me] *is.* Geçirme işinin yapılma durumu.

geçirilmek, [geç-ir-mek >geç-ir-il-mek] *edil. f. [-ir]* Geçirme işi yapılmak; geçmesi sağlanmak.

geçirim, [geç-ir-mek >geç-ir-im] *is.* **1.** Geçirme durumu. **2.** *{ağız}* Su oluğu. [DS]

geçirimli, [geç-ir-im-li] *sf.* Geçirgen olan; başka cisimleri geçiren.

geçirimlilik, [geç-ir-im-li-lik] *is.* Geçirimli olma durumu ve niteliği.

geçirimsiz, [geç-ir-im-siz] *sf.* Sıvı ve diğer akışkanları geçirme özelliği olmayan; geçirmeyen.

geçirimsizleştirme, [geç-ir-im-siz-leş-tir-me] *is.* **1.** Geçirimsiz duruma getirmek işi. **2.** Geçirgen dokulu bir maddeyi geçirimsiz hâle getirme işlemi.

geçirimsizleştirmek, [geç-ir-im-siz-leş-tir-mek] *gçl. f. [-ir]* **1.** Geçirimsiz duruma getirmek. **2.** Geçirimsiz olmasını sağlamak.

geçirimsizlik, -ği [geç-ir-im-siz-lik] *is.* **1.** Geçirimsiz olma durumu. **2.** Geçirimsiz olan maddenin durumu veya niteliği.

geçirinmek, [geç-ir-in-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* **1.** Ölmek. **2.** Uyumak. [DS]

geçiriş, [geç-ir-mek >geç-ir-iş] *is.* Geçirme eylemi veya biçimi.

geçirme, [geç-mek > geç-ir-me] *is.* Geçmesini sağlama durumu ve eylemi.

geçirmek, [*eT.* kēç-ür-mek > geç-ir-mek] *gçl. f. [-ir]* **1.** Geçme işini yaptırmak; geçmesini sağlamak. **2.** Bir şeyi bir yere takmak, koymak, yerleştirmek. **3.** Yolculuğa çıkan birisini bir müddet beraber giderek uğurlamak; yolcu etmek. **4.** Başkalarına geçmesine sebep olmak; bulaştırmak; bulaşmasına sebep olmak. **5.** Yaşamak, hayatını sürdürmek; vakit harcamak. **6.** Hastalığa tutulup iyileşmek. **7.** İstenmeyen bir durumla karşılaşmak; uğramak. **8.** Uğraşmak; emek veya zaman harcamak. **9.** (Söz için) dediğini yaptırmak; etkisini göstermek; kendini dinletmek. **10.** Belirli bir uygulamaya, işleme tabi tutmak. **11.** Yazı, ses vb. şekillerde tespit etmek; kaydetmek. **12.** Bir parçayı eklemek amacıyla başka bir parçanın özel olarak açılmış oyuğuna takmak. **13.** *bsy.* Hafızada bulunan bilgileri başka bir kayıt aracına aktarmak. **14.** *{ağız}* (Ateş, lamba vb. için) söndürmek. [DS] **15.** *argo.* (Erkek için) cinsel ilişkide bulunmak. **16.** *argo.* Futbolda gol atmak; sayı yapmak; yenmek. **17.** *argo.* Bir şeyle vurmak.

geçirmez, [geç-mek > geç-ir-mez] *sf.* İçinden bir şey geçirmeyen; sızdırmaz.

geçirtilme, [geç-ir-t-il-me] *is.* Geçirtme işinin yapılma durumu.

geçirtilmek, [geç-ir-t-il-mek] *edil. f. [-ir]* Geçirtmek işi yapılmak.

geçirtme, [geç-ir-t-me] *is.* Geçirmesini sağlama durumu ve eylemi.

geçirtmeç, -ci [geç-ir-t-meç] *{ağız} is. spor.* Yürüme ya da koşma yarışı. [DS]

geçirtmek, [*eT.* keç-ir-t-mek > geç-ir-t-mek] *gçl. f. [-ir]* Geçirmesini sağlamak.

geçiş, [*eT.* keç-iş > geç-iş] *is.* **1.** Geçmek işi veya biçimi. **2.** Bir durumdan başka bir durama dönüşme; değişme. **3.** *gök b.* Bir gök cisminin gökküresi üzerinde ilerleyişi. **4.** *fiz.* Bir atom, çekirdek veya molekülün bir enerji düzeyinden başka bir enerji düzeyine dönüşmesi. **5.** *res.* Bir renkten diğer renge kesinti yapmadan, ara renk veya karışım kullanma biçimindeki teknik uygulama. **6.** *dbl.* Ses organlarının bir durumdan diğerine geçmesi durumu. **7.** *{ağız}* Yarış; yarışma. [DS] ☞ **geçiş elementleri,** *Ametallerle metaller arasında özellikler gösteren elementler.*|| **geçiş üslûbu,** *Birbirini izleyen iki üslup arasında her ikisinden de izler taşıyan ara dönem.*|| **geçiş üstünlüğü,** *Kara yolu veya kavşakları diğer araçlara göre cankurtaran, itfaiye ve güvenlik görevlisi araçlarının öncelikli kullanma üstünlüğü.*

geçişim, [geç-iş-im] *is.* **1.** Karşılıklı olarak birbirine geçme eylemi; geçişme. **2.** *psikol.* Bir iş yapmakla, ona bağlantılı başka bir işi yapma yeteneğinin artması durumu.

geçişli, [geç-iş-li] *sf.* Geçişi olan. ☞ **geçişli çatı,** *dbl. Yüklemi geçişli olan cümlenin çatısı.*|| **geçişli eylem,** *dbl. Bir cümlede eylemin özneden nesneye geçtiğini belirten fiil; nesne ile kullanılabilen fiil; geçişli fiil.*|| **geçişli fiil,** *dbl. Geçişli eylem.*

geçişliğin, [geçiş-leyin] *{ağız} zf.* (Yer için) geçince. [DS]

geçişlilik, -ği [geç-iş-li-lik] *is.* **1.** Geçişli olma durumu. **2.** Geçişli bir bağıntının özelliği.

geçişme, [geç-iş-me] *is.* **1.** Birbiri içinden veya bir yerden karşılıklı geçme durumu. **2.** *biy.* Yarı geçirgen bir zar ile birbirinden ayrılmış iki sıvının karşılıklı geçerek birbirine karışması; ozmos. ☞ **geçişme basıncı,** *Bir çözeltinin içinde yalnız eriticinin geçebileceği yarı geçirgen bir zara uyguladığı basınç; ozmos basıncı.*|| **geçişme ölçümü,** *Geçişme basıncı ölçülerini inceleyen fizik dalı.*

geçişmek, [*eT.* keç-iş-mek > geç-iş-mek] *işteş. f. [-ir]* **1.** Karşılıklı olarak birbirinin içine geçmek; ke-

sişmek; karışmak; tedahül etmek. **2.** *{OsT}* Yarışmak.

geçişmeölçer, [geç-iş-me+ölç-er] *is.* Geçişme basıncını ölçmeye yarayan araç.

geçişsiz, [geç-iş-siz] *sf.* Geçişi olmayan. ◘ **geçişsiz çatı,** *dbl. Yüklemi geçişsiz olan cümlenin çatısı.*|| **geçişsiz eylem,** *dbl. Cümlede eylemin öznede kaldığını belirten fiil; nesne ile kullanılamayan fiil.*|| **geçişsiz eylem,** *dbl. Geçişiz fiil.*

geçiştirici, [geç-iş-tir-ici] *sf.* **1.** Geçiştirme özelliği taşıyan. **2.** *tıp.* Bir hastalığın kendisini etkilemeksizin yalnızca ağrı, sızı gibi belirtilerini azaltmaya veya yok etmeye yönelik tedavinin niteliği.

geçiştirilme, [geç-iş-tir-il-me] *is.* Geçiştirme eyleminin yapılma durumu.

geçiştirilmek, [geç-iş-tir-il-mek] *edil. f. [-ir]* **1.** Köklü bir çözümden ziyade geçici bir uygulamada bulunulmak. **2.** Atlatılmak.

geçiştirme, [geç-iş-tir-me] *is.* **1.** Köklü bir çözüm getirmeden şöyle veya böyle yapma durumu. **2.** Az bir zararla atlatma durumu.

geçiştirmek, [geç-iş-tir-mek] *gçl. f. [-ir]* **1.** Köklü bir çözüm getirmeden, üstünde durmadan başından savmak; savuşturmak. **2.** İdare etmek. **3.** Büyük bir felaketi boyutuna göre daha az bir zararla atlatmak; ucuz kurtulmak. **4.** *{OsT}* Birbirine geçirmek.

geçit, -di [geç-it] *is.* **1.** Geçmeye yarar yer; geçecek yer. **2.** Bir topluluğun özel günlerde düzenli bir şekilde bir yerden geçmesi. **3.** Dönüm noktası. **4.** İki dağ, iki yükselti arasındaki dar ve uzun yol. **5.** Akarsuların bir yakasından öbür tarafına geçilebilecek sığ kısmı. **6.** İki yapıyı birbirine bağlayan üstü örtülü yol. **7.** Yayalara ayrılmış genellikle etrafı dükkânlarla çevrili yer. **8.** *anat.* Organların dar ve boğaz gibi olan yerleri. **9.** *{ağız}* Az ürün veren tarla. [DS] **10.** *{ağız}* Av yapılan alan. [DS] ◘ **geçit gemisi,** *{OsT} Büyük suların bir yakasından öbür yakasına geçmekte kullanılan gemi.*|| **geçit hakkı,** *Ana yola çıkış yeri olmayan bir taşınmaz sahibinin komşu taşınmazın sahibine ödediği ücret karşılığında buradan yararlanma hakkı.*|| **geçit resmi,** *Eskiden, İstanbul'a gönderilen kasaplık hayvanların derbentlerden geçişleri sırasında ödenen vergi.*|| **geçit** (resmi) **töreni,** *Millî bayramlarda asker ve okullarla diğer kuruluşların düzenli olarak en büyük mülkî ve askerî amir karşısından yaptıkları geçiş.*|| **geçit vermek,** *1. (Akarsu için) karşıya geçilebilecek sığ yeri olmak. 2. (Sıra dağ için) diğer tarafına geçilebilecek bir geçit yeri bulunmak. 3. Çıkacak yeri olmak.*|| **geçit yeri,** *1. Gösteri yapılan yürüyüş yolu. 2. {ağız} Yol boyu; yol üstü.* [DS]

geçitimine, [geçit-im-i-n-e] *{ağız} zf.* (Verilen şey için) parasız. [DS]

geçitli, [geç-it-li] *sf.* Geçilecek yeri olan; geçit veren.

geçitlik, [geç-it-lik] *{OsT} is.* Bazı yerlerden geçerken ödenen para; geçit parası; müruriye resmi.

geçitsiz, [geç-it-siz] *sf.* Geçilecek yeri olmayan; geçit vermeyen. ◘ **geçitsiz psikolojik devre,** *psikol. Bir kişinin dikkatini harekete geçiren işaretin verilmesiyle, cevaplandırması gereken uyartıyı birbirinden ayıran en kısa süre olan tepki zamanı.*

geçken, [geç-mek > geç-ken گچكن] *{OsT} sf.* Geçip giden; geçen.

geçki, [*eT.* keç-ki > geç-ki] *{ağız} is.* Dokumacılıkta çözgü ipliklerinin arasına, yanlamasına geçirilen iplikler; atkı. [DS]

geçkin, [geç-kin] *sf.* **1.** (İnsan için) ileri yaşta olan; ihtiyarlamaya yüz tutmuş. **2.** (Sebze ve meyve için) solmaya başlamış veya gereğinden çok olgunlaşmış. **3.** *{ağız}* Cin; peri. [DS] **4.** *{OsT}* Kendinden geçmiş. **5.** *{OsT}* Aşırı derecede sarhoş. **6.** *{eAT}* Pek çok geçen; çok işleyen; etkin; müessir. ◘ **geçkin koca,** *{OsT} Çok yaşlı adam.*

geçkinci, [geç-kin-ci] *{ağız} is.* **1.** Seyyah; turist. **2.** *sf.* Geçici olan; eğreti. [DS]

geçkinlik, -ği [geç-kin-lik] *is.* **1.** Geçkin olma durumu. **2.** Geçkin olan şeyin niteliği.

geçme, [geç-me] *is.* **1.** Bir yerden başka bir yere gitme eylemi veya durumu; mürur. **2.** Birbirinin içinden geçirilerek tutturulan iki ve daha çok parçanın meydana getirdiği birleştirme işi veya bu tür parça. **3.** *spor.* Eskrimde sol ayağı sağ ayağın önüne getirmek suretiyle rakibe doğru ilerleme hareketi; ileri geçme. **4.** *sf.* Birbirine yapıştırma, çakma veya bağlama gibi sabit olmayıp gerektiğinde birbiri içinden çıkarılabilme özelliğinde olan.

geçmek[1], [*eT.* keç-mek > geç-mek] *gçsz. f. [-er]* **1.** Bir yerden gelip başka bir yere gitmek; geçip gitmek. *{eAT} (aynı)* **2.** Üzerinden aşmak; öbür yana ulaşmak; geride bırakmak; kat etmek. **3.** Bir şeyin bir yanından girip öbür yanından çıkmak. **4.** Bir şeyin veya bir yerin içinden ilerlemek; girmek; dahil olmak. *{eAT} (aynı)* **5.** Hareket hâlinde akıp gitmek. **6.** Gidiş ve gelişte bir yeri kullanmak. **7.** Bir duruma uğramak veya işleme, uygulamaya tabi olmak. **8.** (Düşünce için) bir an belirip kaybolmak. **9.** (Öfke, fırtına, yağmur vb. durumlar için) sona ermek; bitmek. **10.** Durum değiştirmek; bir durumdan bir diğerine girmek. **11.** (Mal vb. için) el değiştirmek; aktarılmak; devredilmek. **12.** Artık ilgilenmemek; bırakmak; vazgeçmek. **13.** (Bir yerde; bir durumda) yaşamak; ömür sürmek; *{eAT} {OsT} (aynı).* **14.** Gelecekte kendisinden bahsedilecek biçimde tarih, ansiklopedi veya günlük basında yer almak. **15.** Kademe atlamak; durumunda değişiklik olmak. **16.** (Siyasi parti veya lider için) yönetime gelmek; iktidarı elde etmek. **17.** Belirli bir süre için zorluklara katlanmak. **18.** (Hastalık veya huy için) bulaşmak; sirayet etmek; bir başkasında da aynısıyla ortaya çıkmak. **19.** (Soyaçekim için) başka bir kuşakta belirmek; ortaya çıkmak. **20.** Olmak; mey-

dana gelmek; vuku bulmak; cereyan etmek; gerçekleşmek. **21.** Eski yerini ve konumunu bırakıp yeni bir yerde bulunmak; taşınmak. **22.** Bir konu veya işte çalışmış olmak. **23.** (Sıcak, güneş, soğuk vb. için) etki etmek; işlemek. **24.** (Dönem, mevsim vb.) sona ermek. **25.** (Para, tahvil vb. için) kullanılmak; yürürlükte olmak. **26.** (Söz ve para için) etkisini göstermek; etkili olmak. **27.** (Meyve, çiçek vb.) çok olgunlaşmak; solmak. **28.** (Ölçüde) diğerlerinden daha büyük olmak; aşmak. **29.** Bir işi yapacak, başaracak durumda olmamak. **30.** Çalışma ve beceride, yarışmada öncülük edenlerden daha iyisini yapmak; rakibinden daha iyi sayı yapmak; üstünlük sağlamak. **31.** (Soba veya ocak ateşi için) sönmek; soğumak. **32.** (Ticaret eşyası için) satılmak; sürümü olmak. **33.** Bir konuşmada veya basında kendisinden söz edilmek; konuşulmak; söylenmek. **34.** Bir yere varıp oturmak. **35.** (Yol veya akarsu için) bir yerin içinden veya yakınından gitmek; akmak. **36.** (Yiyecekler için) bekletilmekten dolayı özelliğini yitirmek. **37.** (Sıkıntılı veya çekişmeli bir iş veya ortamdan) ustalıkla sıyrılmak; kurtulmak; işin içinden çıkmak. **38.** (Çizgi için) birleştirmek; çizilmek. **39.** Belirtilen süre kadar geride kalmak. **40.** *{ağız}* Uykuya dalmak. [DS] **41.** *{ağız}* Bilincini yitirmek. [DS] **42.** *{eAT} {OsT}* Vazgeçmek. **43.** *{eAT} {OsT}* Geçinmek. **44.** *gçl.* Bir yeri veya şeyi geride bırakmış olmak; ileri geçmek; sebkat etmek. *{eAT} (aynı)* **45.** (Müzik için) öğrenmek amacıyla alıştırma yapmak; meşk etmek. **46.** Önem vermeyerek üzerinde durmamak; sözünü etmemek. **47.** (Haber için) iletişim araçlarıyla bildirmek; duyurmak; haber vermek. **48.** (Öğrenci için) başarı gösterip bir üst sınıfa veya derse devama hak kazanmak. **49.** *{ağız}* Ardından konuşmak; çekiştirmek; yermek; dedikodusunu yapmak. [DS] **50.** (Yasa vb. için) kabul edilmek; benimsenmek. **51.** Bir maddeyi, bir engeli, bir ortamı aşmak; saydam ortamı kat etmek. **52.** *{eAT} {OsT}* Kendini ... saymak. **53.** *{eAT}* Geçip gitmek; gitmek. **54.** *{eAT}* Dahil olmak; girmek. **55.** *yard. f. argo.* Yapmak.🗗 **Geç (efendim)!** *"Önem verme!"; "Üzerinde durma; değmez!"*|| **geçmek etmek,** *{eAT} Geçmek işini yapmak.*|| **Geçme namert köprüsünden, ko aparsın su seni.** *Namerde boyun eğmektense, biraz sıkıntıya katlanarak onurunu kurtarmayı öğütleyen Yavuz Sultan Selim'in sözü.*|| **Geçti Bor'un pazarı, sür eşeğini Niğde'ye!** *"Fırsatı kaçırdın, artık başka fırsatlar ara." anlamında söz.*|| **Geçtim olsun.** *"Vazgeçtim." anlamında söz.*|| **Geç yiğidim geç!** *Gücü karşısında durulamayacak kişiler için kabullenme bildiren söz.*

geçmek², [*eT.* keç-mek >geç-mek كچمك] *{eAT} {OsT} gçl. f. [-er]* Söz götürmek; kov vermek; gammazlamak.

geçmeli, [geç-me-li] *sf.* **1.** Geçmesi bulunan. **2.** Bir resmin tamamının, birinin çizgilerinin diğerini meydana getiren çizgiler arasında yer alacak şekilde iki ve daha fazla çerçeve hâlinde taranmasıyla ilgili. (L)

geçmelik, -ği [geç-me-lik] *sf.* **1.** Geçme ile ilgili olan; geçmeye dayanan. **2.** Geçmeye yarayan. **3.** *is.* Bazı yerlerden geçmek zorunda olanların ödemek zorunda oldukları para; geçiş ücreti; müruriye.

geçmesiz, [geç-me-siz] *sf.* **1.** Geçmesi olmayan. **2.** Geçmeye dayanmayan; geçmeyle ilgisi olmayan.

geçmez, [geç-mez] *sf.* Geçerli olmayan; yürürlükten kalkmış olan; tedavülden kalkmış. 🗗 **geçmez akçe,** *1. Tedavülden kalkmış para. 2. Değeri çok düşük madenî para. 3. Kendisine hiç itibar edilmeyen.*

geçmiş, [geç-miş] *sf.* **1.** İçinde bulunulan zamana göre geride kalmış olan; önce olmuş bitmiş. **2.** *is.* Yaşanmış birtakım olayların yer aldığı dönem; mazi. **3.** Tarihî olayların yer aldığı olgular bütünü. **4.** Belli bir zaman önce yaşanmış anılar; arkada kalan hayat. **5.** Bir kişinin ölmüş yakınları; ataları, dedeleri. **6.** (Sebze, meyve için) bozulmaya yüz tutmuş veya çok olgunlaşmış. 🗗 **geçmişe etkili olma,** *huk. Bir irade beyanının geleceğe değil de yapıldığı andan önceki durumlara etkili olması; makable şâmil.*|| **geçmişi kandilli,** *argo. Bela herif; pis.*|| **geçmişi kınalı,** *argo. Bela herif; pis.*|| (biri ile) **geçmişi olmak,** *1. Aralarında geçmiş yıllarda arkadaşlık, dostluk bulunmak. 2. Aralarında kırgınlığa sebep olmuş bir olay geçmek. 3. Bir durumun, geçmişte başka bir evresi bulunmak.*|| **Geçmişine rahmet!** *Bir iyilik ve yardım karşısında birinin atalarına hayır duada bulunma sözü.*|| **geçmişleri,** *Birinin ölmüş ataları ve yakınları.*|| **geçmişlerini karıştırmak,** *Birinin ölmüş olan yakınlarına sövmek.*|| **Geçmiş ola!** *"Kaçırılan fırsat bir daha ele geçmez." anlamında söz.*|| **Geçmiş olsun!** *Hastalık veya kaza geçirmiş olanlara bir daha böyle bir durumla karşılaşmaması dileğinde bulunma sözü.*|| **geçmiş zaman,** *dbl. Cümlede fiilin belirttiği işin geçmişte olduğunu, yapıldığını belirten zaman.*|| **geçmiş zaman görünümü,** *-miş yapılı ortaçla birlikte kullanılan bir çekimli fiilin taşıdığı kavram.*|| **geçmiş zaman kipi,** *dbl. Geçmiş zamanı belirten kip.*|| **geçmiş zaman ortacı,** *dbl. Geçmiş zaman sıfat fiili.*|| **geçmiş zaman sıfat fiili,** *dbl. Geçmiş zaman anlamı veren –dik ve –miş ekleriyle yapılmış sıfat fiiller.*

geçmişler, [keç-miş-ler > geç-miş-ler كچمشلر]*{eAT} is.* Ölmüş olanlar.

geçtan, [geç + tan] *{ağız} is.* Güneşin batma zamanı; akşam. [DS]

geçük, -gü [geç-ik] *{ağız} is.* Yaşlı; ihtiyar. [DS]

geçürmek, [geç-ür-mek كچورمك] *{eAT} gçl. f. [-ür]* **1.** Vazgeçirmek; sarfınazar ettirmek; feragat ettirmek.

2. Affetmek; bağışlamak. 3. Saplamak; sokmak; çakmak; sançmak.

ged[1], [ged / get *(yans.)*] *is.* Pürüzlü yüzeylere bir şeyin sürtünmesini bildiren kök. [Zülfikar] *ged güd*

ged[2], [Far. ged گد] *{OsT} sf.* **1.** Dilenen. **2.** Dilencilik.

ged[3], [? ged] *{ağız} is.* Tarlada biçilen otları bir yere toplamak için kullanılan iki uzun sırık. [DS]

ged[4], [? ged] *{ağız} is.* **1.** Çukur; oyuk. **2.** Yüksek yer; tepe. **3.** Yarımada şeklinde çıkıntı. **4.** Kertik; gedik. **5.** Hayvanların kulaklarını yararak yapılan işaret. **6.** *sf.* Kısa; eksik. [DS]

geda, [Far. gedā گدا] *(geda:) {OsT} is.* **1.** Dilenci. **2.** *sf.* Yoksul; fakir. ⊡ **gedâ-çeşm,** *1. Dilenci gözlü. 2. mecaz. Aç gözlü.*|| **gedâ-çeşmâne,** *Aç gözlülükle.*|| **gedā-sūret,** *Dilenci kılıklı.*

gedayan, [Far. gedāyān گدایان] *(geda:ya:n) {OsT} is.* Dilenciler.

gedayane, [Far. gedāyāne گدایانه] *(geda:ya:ne) {OsT} zf.* Dilencilikle.

gedayi, [Far. gedāyī گدایی] *(geda:yi:) {OsT} is.* Dilencilik.

gede[1], [Far. gedā] *{ağız} sf.* **1.** (Kişi için) zayıf; çelimsiz. **2.** Annesi babası olmayan. **3.** Açgözlü; obur. **4.** Arsız. **5.** Yaşına göre akıllı görünen. **6.** Karnı şiş; hastalıklı. [DS]

gede[2], [gidi ?] *{ağız} sf.* **1.** (Kişi için) niteliği düşük; bayağı; aşağılık. **2.** Cimri. [DS]

gede[3], [? gede] *{ağız} is.* Boyunduruğun sabana takılan kısmı. [DS]

gedeği, [gede-ği] *{ağız} is.* **1.** Kiler. **2.** Ahır. [DS]

gedek, -ği [? gedek] *{ağız} is.* **1.** Manda yavrusu. **2.** Kışın doğan kuzu. [DS]

gedeklemek, [gedek-le-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* Güçsüz gördüğü bir kimseye haksız bir iş önermek. [DS]

gedel, [? gedel] *{ağız} is.* **1.** Yamaç tarlalarda yapılan setler; teras duvarları. **2.** Tahta duvar. **3.** Kertik; gedik. **4.** Yapıda birbiri üstüne konulan merteklerin dışarıda kalan uçları. [DS]

gedele, [ged-e-li] *{ağız} is.* **1.** Bağ çubuklarını toprağa daldırarak çoğaltma yolu; çelikleme. **2.** Bağ çubuklarından yapılan sepet. [DS]

gedeleç, -ci [ked-mek *(giymek)* > ked-ele-ç / Yun. katakliis > gedeleç گدلچ] *{eAT} {OsT} is.* **1.** İçine ok konulan kılıf; sadak; ok kuburu; tirkeş. *{ağız} (aynı)* [DS] **2.** *{ağız}* Asma kabağı. [DS]

gedeli, [gede-li] *{ağız} is.* → gedele. [DS] ⊡ **gedeli yatırmak,** *{ağız} Bağ çubuklarını daldırma yoluyla çoğaltmak.* [DS]

gedemeç, -çi [gede-meç] *{ağız} is.* Köy evlerinde giriş yeri. [DS]

geden, [gi(t)-en] *{ağız} is.* Yön; taraf; semt; civar. [DS]

gedene, [? gedene] *{ağız} is.* **1.** Tarlanın alt ve engin bölümü. **2.** Meyve ağaçlarını sulamak için dibine eşilen çukur. [DS]

geder, [? geder] *{ağız} is.* Asma çubuklarını toprağa daldırarak çoğaltma yöntemi; çelikleme. [DS]

gedere, [? gedere] *{ağız} is.* Bağ dikmek için uzunlamasına açılan çukur. [DS]

gedermek, [geder-mek] *{ağız} gçl. f. [-ir]* Kaybetmek. [DS]

gedeş, [gede-ş] *{ağız} sf.* **1.** Konuksever. **2.** Gösterişi seven. **3.** Onurlu. [DS]

gedey, [gede-ği] *{ağız} is.* **1.** Salon. **2.** Kiler. [DS]

gedgüd, [ged *(yans.)* > ged+güd] *{ağız} sf.* Düz olmayan; çukurlu tümsekli. [DS]

gedige, [? gedige] *{ağız} is.* Süs; ziynet. [DS]

gedik[1], **-ği** [*eT.* ket-mek / ked-mek *(yarmak, açmak, delmek)* > ket-ük > ged-ik] *is.* **1.** Bir düzey üzerinde yıkık, çatlak gibi sebeplerle oluşan boşluk, aralık; yarık; rahne. *{eAT} (aynı)* **2.** Sıra dağlar arasında bulunan geçit; dağ geçidi. **3.** *mecaz.* Diziler arasındaki boşluk, eksiklik. **4.** *mecaz.* Zor durum; güçlük. **5.** *mecaz.* Kusur; eksiklik; ihtiyaç; noksan. *{eAT} (aynı)* **6.** Ön dişlerdeki eksiklik. **7.** *as.* Yarma saldırısında düşmanın kuşatma hatlarında veya dışarıdan saldırıda kale duvarlarında, surlarda meydana getirilen açıklık. **8.** *spor.* Top oyunlarında savunma alanlarında oluşan boşluk. **9.** *{ağız}* Bahçe veya harım girişi; bahçe bağ kapısı. [DS] **10.** *{ağız}* Bahçe ya da tarlalara hayvanların geçmemesi için yapılan engel; çit. [DS] **11.** *{ağız}* Sokak. [DS] **12.** *{ağız} sf.* (Kişi için) ağzı yamuk. [DS] ⊡ **gedik açılmak,** *Giderilmesi güç bir eksiklik veya açık oluşmak.*|| **gedik açmak,** *Düşman hatlarında zayıf bir noktadan giriş için uygun bir yer meydana getirmek.*|| **gedik getmek,** *{ağız} Deşmek; yarmak.* [DS]|| **gedik kapamak,** *İhtiyaçların içinden küçük bir bölümünü karşılamak.*|| **gedikleri tıkamak,** *Çıkmış olan ve gelecekte meydana gelebilecek güçlükleri önlemek.*

gedik[2], **-ği** [Far. kedek *(küçük ev)*] *is.* **1.** Çarşı ve pazarda satış yeri. **2.** *{ağız}* Bir sanatı veya ticareti yapmak, bir şeyden yararlanmak için verilen hak; sanat ve ticaretle uğraşma yetkisi; imtiyaz. [DS] **3.** *{ağız}* Bir iş yeri kiralarken verilen para. [DS] **4.** *{ağız}* Dükkânı başkasına devrederken içinde bırakılan mal. [DS] **5.** *{ağız}* Köyün ya da bir çiftliğin arazisinin dörtte biri. **6.** *{ağız}* 320 dekarlık alan. [DS] **7.** *{ağız}* Yolların görülebilen yeri. [DS] **8.** *{ağız}* Yüksek yer; tepe. [DS] ⊡ **gedik kapmak,** *Bir gelir kaynağı ele geçirmek.*

gediklenmek, [gedik-le-n-mek گدکلنمك] *{eAT} dönşl. f. [-ir]* Gedik açılmak; eksilmek; gedilmek.

gedikli, [gedik[1] > ged-ik-li] *sf.* Gediği olan.

gedikli, [gedik[2]-li] *gnşl.* **1.** Bir yere devam eden; lokanta, gazino gibi yerlerden birinin sürekli müşterisi olan; eski. **2.** *is. argo.* Aynı sınıfı iki yıl üst üste

okuyan öğrenci. **3.** Eskiden, kıtadan yetişmiş astsubay. 🗗 **gedikli ağalar,** *Sadrazam, vezir, eyalet valileri ve beylerbeyi ile ulema sınıfından olan devlet erkânına hizmet eden ağalardan bir kısmı.*|| **gedikli cariye,** *Harem dairesinde padişahların kişisel hizmetlerine bakan kıdemli cariyelere verilen ad.*|| **gedikli çavuş,** *Eskiden Divan-ı Hümayun çavuşlarının en kıdemlisine verilen unvan.*|| **gedikli efendi,** *Hazine-i Hümayunda ithalat ve ihracat işlerinin kayıtlarını tutan dört kâtip.*|| **gedikli mehterler,** *Ağa kapısında, yeniçeri ağasına hizmet eden on dokuz kişiden meydana gelen sınıfa verilen ad.*|| **gedikli tımar,** *Bir hizmet karşılığı olarak ayrılmış, çoğunlukla kale muhafızlarına verilen, tımar.*|| **gedikli usta,** *Padişahların kişisel işlerini gören ve harem dairesinde bulunan en kıdemli cariyelere verilen ad.*|| **gedikli zeamet,** *Devlet merkezinde görev yapan Divan-ı Hümayun kâtibi, müteferrika ve çavuşlardan bir kısmına maaş yerine tahsis edilen zeamet.*

gedilemek, [gedi-le-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* Hafif kaynatmak. [DS]

gedil, [? gedil] *{ağız} is.* Çuval. [DS]

gedilme, [ket-mek > ged-mek > ged-il-me] *is.* Çentiklenme durumu ve eylemi.

gedilmek, [ket-mek > ged-mek > ged-il-mek كدلمك] *edil. f. [-ir]* **1.** Yarılmak; çentik açılmak; çatlamak; gedik açılmak. *{eAT} {OsT} (aynı)* **2.** Bıçak, keser gibi aletlerin ağızlarında körelme meydana gelmek; aşınmak; tırtıklanmak.

gedim, [Ar. ḳadīm] *{ağız} sf.* Eski. [DS]

gedimen, [gedi-men] *{ağız} sf.* Yakışıklı. [DS]

gedimi, [Ar. ḳadīmī] *{ağız} sf.* Sürekli; her zaman; daima; daimî. [DS]

gedir, [ged-ir] *{ağız} is.* **1.** Toprağa daldırmak suretiyle yetiştirilen bağ çubuğu. **2.** Yok olan bir şeyin yerini tutacak nesne. [DS] 🗗 **gediri yatırmak,** *{ağız} Daldırma yoluyla asma çubuğu üretmek.* [DS]

gedirge, [ged-irge] *{ağız} is.* Bıçak vb. şeylerde tırtık. [DS]

gediz, [ged-iz] *{ağız} is.* Su birikintisi; gölcük. [DS]

gedlemek, [ged-le-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* Gedik açmak; delmek; gedmek. [DS]

gedme, [ket-mek > ged-mek > ged-me] *is.* Çentikleme durumu ve eylemi.

gedmek[1], [ket-mek > ged-mek كدمك] *{eAT} {OsT} gçl. f. [-er]* Bir şeyi çentmek; yarmak; gedik açmak; diş diş yapmak; kertmek. *{ağız} (aynı)* [DS].

gedmek[2], [git-mek] *{ağız} gçsz. f. [-ir]* Gitmek. [DS]

gedne, [? gedne] *{ağız} is.* **1.** Tarlalar arasına çekilen set duvarlar. **2.** Basamak halinde düzenlenmiş tarla; teras. [DS]

gedük, -ğü [*eT.* ket-mek > ged-ük كدوك]*{eAT} is.* **1.** Eksik; noksan; ihtiyaç. **2.** Çatlak; yarık. 🗗 **gedük düzülmek,** *{eAT}* Eksikler giderilmek; ihtiyaç temin olunmak.

gef, [Far. gef گ] *is.* Osmanlı alfabesinin yirmi beşinci harfi olup "ince g"sesini karşılar; ebcet hesabında yirmi sayısının karşılığıdır.

geflemek, [gef-le-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* Dövmek ya da zarara sokmak için uygun zaman beklemek.

geg, [gag / gağ / gak / geg / geğ / gey /gıg / gığ / gık / gog / gug / guk / gurk / güg / güğ / gürk *(yans.)*] *is.* Tavuk vb. kümes hayvanlarının çıkardığı sesleri, buna benzer sinirli konuşma, bağrışma çağrışma ve seslenmeleri anlatan kök. [Zülfikar] *geg-e, geg-elemek*

gege[1], [?gege] *{ağız} is,* **1.** Meyve dallarını eğmek ya da davarları yakalamak için kullanılan ucu çengelli uzun sırık. **2.** Baston. [DS] 🗗 **gege burun,** *{ağız} Kanca biçiminde burun.* [DS]

gege[2], [? gege] *{ağız} is.* **1.** (Kişi için) çelimsiz; zayıf. **2.** Geveze. **3.** Eli işe yatkın olmayan; beceriksiz. **4.** Peltek konuşan. [DS]

gegebük, [? gegebük] *{ağız} sf.* Bozuk; çürük; ufak. [DS]

gegeç, -ci [geg-eç ?] *{ağız} is.* Çekiç. [DS]

gegek, -ği [geg-ek] *{ağız} is.* **1.** Askılık. **2.** Sakaların su omuzluğu. **3.** Duvara çakılmış çengel. **4.** Ucu çengelli ağaç. [DS] 🗗 **gegeği çıkmak,** *{ağız} Çok zayıflamak.* [DS]

gegelemek, [geg-ele-mek] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(i)-yor]* **1.** (Tavuk için) ses çıkarmak. **2.** (Tavuk, kuş için) gagalamak. **3.** Ötmek. **4.** Düzgün söyleyememek. **5.** Konuşan bir kimsenin sözünü tekrarlayarak eğlenmek. [DS]

gegelenmek, [geg-ele-n-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* Böbürlenmek. [DS]

gegellemek, [gev-el-le-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* Yeşil cevizin içini çıkarmak. [DS]

gegemek[1], [gege-mek] *{ağız} gçl. f. [r] [-g(i)-yor]* **1.** Ucu çengelli değnekle ağaçtan meyve toplamak. **2.** Bir şeyi eğri tutmak. [DS]

gegemek, -ği [gege-mek] *{ağız} is.* Çengel. [DS]

gegenez, [gege-n-ez] *{ağız} is.* Üvendirenin ucundaki demir sıyırgı. [DS]

gegirmek, [geg-ir-mek] *{ağız} gçsz. f. [-ir]* Geğirmek. [DS]

geğ, [gag / gağ / gak / geg / geğ / gey /gıg / gığ / gık / gog / gug / guk / gurk / güg / güğ / gürk *(yans.)*] *is.* Tavuk vb. kümes hayvanlarının çıkardığı sesleri, buna benzer sinirli konuşma, bağrışma çağrışma ve seslenmeleri anlatan kök. [Zülfikar] *geğ-ele-mek,*

geğelemek, [geğ-ele-mek] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(i)-yor]* → gegelemek. [DS]

geğez, [genez / geğe-z] *{ağız} zf.* Galiba. [DS]

geğin, [geğin] *{ağız} zf.* Bundan dolayı; onun için. [DS]

geğiriş, [keg /geğ *(yans.) (hava çıkarma sesi)* > keg-ir-mek / geğ-ir-mek > geğ-ir-iş] *is.* Mideden gaz çıkarma işi veya biçimi.

geğirme, [keg /geğ *(yans., hava çıkarma sesi)* > keg-ir-mek / geğ-ir-mek > geğ-ir-me] *is.* Midede oluşan gazların ağız yoluyla sesli olarak çıkarılması.

geğirmek, [keg /geğ *(yans., hava çıkarma sesi) > eT* kek-ir-mek / geğ-ir-mek] *is.* Midede oluşan gazları ağız yoluyla sesli olarak çıkarmak.

geğirti, [keg /geğ *(yans., hava çıkarma sesi)* > keg-ir-mek / geğ-ir-mek > geğ-ir-ti] *is.* **1.** Ağızdan sesli olarak çıkarılan mide gazı. **2.** Geğirme sesi.

geğirtlek, -ği [geğ-ir-t-le-k] *{ağız} is.* Gırtlak kemiği. [DS]

geğis, [? geğis] *{ağız} is.* Sonbaharda yeşil bitkileri vuran soğuk. [DS]

geğlemek, [geğ-le-mek] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(i)-yor]* (Yumurtlamak için folluk arayan tavuk) ses çıkarmak. [DS]

geğrek, -ği [keg /geğ *(yans., hava çıkarma sesi)* > keg-ir-mek / geğ-ir-mek > geğ-(i)r-ek] *is.* Geğirmeyi gerektiren mide ekşimesi veya şişkinliği rahatsızlığı.

geğrek, [geğ-re-k ككرك] *{eAT} {OsT} is.* **1.** Yumuşak kemik; kıkırdak. **2.** *anat.* Karnın üst kısmı ile kaburga kemikleri arasında kalan iki yandaki boşluk. **3.** Kaburga kemikleri. ⧉ **geğrek batması,** *Geğrekte bulunan sancı; ağrı.*

-geh, [Far. -geh گه] *{OsT} son ek.* **1.** Sonuna getirildiği Farsça kelimelerden zaman ve mekân adları yapan son ek. **2.** Farsça "gâh" kelimesinin hafifletilmişidir.

geh, [Far. geh گه] *{OsT} zf.* Bazı; ara sıra.

gehan, [Far. gehān گهان] *(geha:n) {OsT} is.* Vakit; zaman.

gehî, [Far. gehī گهی] *(gehi:) {OsT} zf.* Ara sıra; bazı bazı; bazen.

gehir, [Ar. ḳahr] *{ağız} is.* Yokluk ya da baskı altında çekilen üzüntü; acı. [DS]

gehürge, [Moğ. kövürge *(davul)* كهوركا] *{eAT} is.* Davul.

gehvare, [Far. gehvāre گه واره] *(gehva:re) {OsT} is.* Beşik. ⧉ **gehvāre-ger,** *Beşikçi.*|| **gehvāre-i fenā,** *Fanilik beşiği; dünya.*|| **gehvāre-nişîn,** *Beşikteki çocuk.*

gejdüm, [Far. gejdüm گژدم] *{OsT} is. zool.* Eğri kuyruklu akrep.

-gek, [-ġak / -gek] *{eT} yap. e.* → -gak.

geklik, -ği [gek-lik] *{ağız} is.* Kursak; mide. [DS]

gekmeç, -ci [gek-meç] *{ağız} is.* Gaga. [DS]

geko, [İng. gecko] *is.* Bir tür kertenkele.

gekremek, [kek-re-mek] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-r(i)-yor]* (Yiyecek için) ekşiyerek kabarmak. [DS]

gelberi, [gel- + beri] *is.* **1.** Büyük ocaklarda ateşi toplamak, külü veya korları çekmek için kullanılan ucu dik açı yapacak şekilde düzenlenmiş bir tür kürek. **2.** Tarım işlerinde kullanılan tırmık. **3.** Harmanda sapları çekmekte, döküntüleri toplamakta kullanılan ucu eğri araç. **4.** Ağaç dallarını budamakta kullanılan ucu eğri kesici araç. **5.** Harç karıştırmakta kullanılan bir tür geniş ağızlı çapa biçimli araç. **6.** *{ağız}* Yüksek dallardaki meyveleri toplamak için kullanılan çatallı soba. [DS] **7.** *{ağız}* Ağzı enli çapa. [DS] **8.** *{ağız}* Maşa. [DS] **9.** *{ağız}* Külek yapımı için ağacı yontmakta kullanılan eğri demir. [DS] **10.** *{ağız}* Testere dişlerini sağa sola bükmek için kullanılan kertikli demir aygıt; çap demiri. [DS] **11.** *{ağız}* Tüfek ve tabanca tetiği. [DS] **12.** *{ağız}* Meyve kurutmak için üzerine genişçe düz sele ya da tahta konularak güneşe doğru çevrilen ve yağışta içeri çevrilebilen bir çeşit aygıt. [DS] **13.** *{ağız}* Gelin fesinin önündeki güllü kısım. [DS] **14.** *{ağız}* Başörtüsü. [DS] **15.** *{ağız}* Lamba koymaya yarayan seyyar ayak. [DS] **16.** *argo.* Çalma; hırsızlık. ⧉ **gelberi etmek,** *argo. Kendine mal etmek; çalmak; aşırmak; kalk gidelim etmek.*

gelberileme, [gel+beri-le-me] *is.* Gelberi ile karıştırma veya toplama eylemi.

gelberilemek, [gel+beri-le-mek] *gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* Gelberi ile toplamak veya karıştırmak.

geldeç, -ci [gel-mek > gel-deç كلدچ] *{eAT} sf.* Gelecek.

gelder, [? gelder] *{ağız} is.* Süt, yağ, turşu vb. konulan tahta kap; fıçı. [DS]

geldüğünleyin, [gel-düğü-n-le-y-in كلدوكنلين] *{eAT} zf.* Geldiği gibi.

gele[1]**,** [gel-mek > gel-e *(istek kipi)*] *is.* Tavlada oyuncunun pullarını oynamasına imkân vermeyecek biçimde gelmiş olan zar durumu. ⧉ **gele atmak,** *Tavla oyununda elindeki pulları oyuna sokamayacak biçimde zar atmış olmak.*

gele, [gel-mek > gel + e كله] *{eAT} ünl.* Haydi gel; hele gel; gel!

gele[3]**,** [Far. gele گله] *{OsT} is.* **1.** Sürüsü. **2.** Hayvan sürüsü. ⧉ **gele-bān,** *Çoban; sığırtmaç.*

gelebik, -ği [? gelebik] *{ağız} is.* Müslüman olmayan kişilerin ölüsü. [DS]

geleboru, [Far. gile + ? boru] *{ağız} is.* → gilaburu. [DS]

geleci, [keleci كلاجى] *{eAT}* is. Söz; lakırdı.

gelecek, -ği [gel-mek > gel-ecek] *sf.* **1.** (Zaman olarak) içinde bulunulan andan sonraki; henüz yaşanmamış, ilerideki. **2.** İleride olması, gerçekleş-

mesi beklenen. **3.** *is.* Zamanın içinde bulunduğumuz andan sonraki bölümü; henüz gelmemiş, yaşanmamış zaman dilimi. **4.** Bir kişinin ilerideki yaşantısı; istikbal. **5.** Daha sonra yaşayacak olan kuşaklar; yeni nesiller. ⧉ **Geleceği varsa, göreceği de var.** *Kötülük yapmaya kalkışan birisi için, bunun karşılığını da göreceğini anlatan bir söz.*|| **gelecek bilimi,** *Ekonomik, siyasal, sosyal ve teknik sürecin bundan sonra alacağı durumu, yönünü ve gelişimini öngörmeyi amaçlayan bilimsel çalışmaların bütünü; fütüroloji.*|| **gelecek bilimci,** *Gelecek bilimi uzmanı; fütürolog.*|| **gelecek zaman,** *dbl. Fiilin belirttiği eylemin gelecek zamanda gerçekleşme durumunu; (-e, -ecek, -esi, -meli, -se ekleri ile yapılır).*|| **gelecek zaman görünümü,** *dbl. Gelecek zaman sıfat fiili ile yardımcı fiilin birlikte kullanılmasıyla ortaya çıkan ve niyet kavramı veren görünüm.*|| **gelecek zaman kipi,** *dbl. Cümlede fiilin belirttiği eylemin içinde bulunulan zamandan sonraya ait olduğunu sınırlı bir biçimde ortaya koyan kip; (-ecek eki ile yapılır).*|| **gelecek zaman ortacı,** *dbl. Gelecek zaman sıfat fiili.*|| **gelecek zaman sıfat fiili,** *dbl. İsim ve sıfat gibi kullanılan ve gelecek zaman anlamı taşıyan sıfat fiil; (-ecek ve –esi ekleri ile yapılır).*

gelecekçi, [gel-ecek-çi] *is.* Geçmişi, gelenekleri, eski alışkanlıkları, ahlakı reddederek hızı, makineleşmeyi, modern hayatın canlılığını ve bunlardan kaynaklanan macera dolu sevgileri, saldırgan duyguları, şiddet gösterilerini yücelten sanatçı; fütürist.

gelecekçilik, -ği [gel-ecek-çi-lik] *is.* Yirminci yüzyılın başlarında İtalya'daki baş döndürücü atılımın ürünü olarak ortaya çıkan, geçmişi, gelenekleri, eski alışkanlıkları, ahlakı reddederek hızı, makineleşmeyi, modern hayatın canlılığını ve bunlardan kaynaklanan macera dolu sevgileri, saldırgan duyguları, şiddet gösterilerini yücelten sanatçı ve edebiyat akımı; fütürizm.

geleci, [Moğ. kele-mek *(konuşmak)* > kelē-çü / keleçi] *{ağız} is.* Söz. [DS] ⧉ **geleci etmek,** *{ağız} 1. Dedikodu yapmak. 2. Konuşmak.* [DS]

gelecoş, [göle-ce + aş ?] *{ağız} is.* **1.** Soğan, kıyma ve ayrandan yapılan bir yemek. **2.** Süte ekmek doğranarak yapılan yemek. [DS]

geleğen, [gel-eğen] *is.* **1.** *coğ.* Bir ana ırmağa karışan akarsu; kol. **2.** *sf.* (Kişi için) gelmeyi alışkanlık edinen. ⧉ **geleğen olmak,** *{ağız} (Kişi için) bir eve sık sık gelip gitmek.* [DS]

geleği¹, [gel-eği] *{ağız} is.* **1.** Akarsu ve sarnıç havzası. **2.** Sarnıca suyun aktığı delik. [DS]

geleği², [*eT.* kel-ē-gü > geleği كلكى] *{OsT} is.* Tarla faresi. ⧉ **geleği sıçan,** *{OsT} Tarla faresi.*

gelek¹, -ği [gel-ek] *{ağız} is.* **1.** Geliş yolu; gelinen yer. **2.** Bostan çardağı. **3.** Besleme kız; hizmetçi. **4.** Göçmen; muhacir. **5.** Geliri iyi olan yer; bol kazançlı kurum; verim. **6.** Gelir. [DS]

gelek², -ği [? gelek] *{ağız} is.* **1.** Kâkül; zülüf. **2.** Azgın sığır; süseğen. [DS]

gelek³, -ği [? gelek] *{ağız} is.* **1.** Kurumaya yüz tutmuş yeşil yaprak. **2.** Kavun kabak saplarının budakları. **3.** Koyun ve keçilerin başlarına takılan büyük zil. [DS]

gelembe, [geleme > gelem(b)e] *is.* Koyun yatağı.

geleme, [Yun. kalamia] *is.* İki yıl üst üste sürülmeyen ve ekilmeyen tarla; gen; boş tarla.

gelemge, [Yun. kalamia] *{ağız} is.* **1.** Ekine elverişli kıraç tarla. **2.** Fundalıktan açılmış tarla. [DS]

gelemgen, [Yun. elemida => elemge > gelemgen] *is.* Kamıştan yapılmış kalın ve uzun ip masurası.

-gelen, [-gel-en] *{ağız} son ek.* Sıfatlara *"az çok"* anlamı katan ek. [DS] *iyegelen (iyice)*

gelen, [gel-en] *sf* **1.** Gelme eylemini yapan. **2.** *fiz.* (Işın için) bir ışık kaynağından çıkıp bir ayna veya merceğin yüzüne düşen. **3.** *is.* Gelmiş olan kimse veya nesne. ⧉ **Gelen ağam, giden paşam.** *"Yönetici kim olursa olsun benim için fark etmez." anlamında tarafsızlık bildiren söz.*|| **gelen geçen,** *1. Gelip geçenler; gelip gidenler. 2. gnşl. Herkes.*|| **gelen giden,** *Gelenler, uğrayanlar; ziyaret edenler; gelip geçenler.*|| **gelen gideni arattırır.** *Bir işte öncekini beğenmezken daha sonra gelenin ondan daha başarısız ve beceriksiz olması durumunu ıfade eden söz.*

gelencesi, [gelen-ce-si كلنجه سى] *{OsT} zf* Gelenlerin hepsi.

gelenece, [gel-en-e-ce] *{ağız} zf.* Gelinceye kadar. [DS]

gelenek, -ği [gel-enek] *is.* **1.** Kuşaktan kuşağa aktarım yoluyla öğrenilen ve bilinen şeyler. **2.** Bir toplumda veya toplulukta uzun yıllar yaşamış ve kuşaktan kuşağa aktarılmış bulunan yaşama biçimi, olay, efsane, düşünce veya alışkanlıkların tümü; anane. *(1942)* **3.** *din.* Katolik kilisesinde doktrin kaynaklarından birisi.

gelenekçi, [gel-enek-çi] *is.* Geleneklere bağlı olan kimse.

gelenekçilik, -ği [gel-enek-çi-lik] *is. sosy.* **1.** Geleneğe dayalı inanç sistemi. **2.** Gelenek yoluyla aktarılan bilgi ve yaşayış biçimine sıkı sıkıya bağlı olma. **3.** *din.* İnsanın vahiy dışında maddeten Allah'ın varlığını tanımasına ve ispatlamasına imkân bulunmadığını savunan Katolik öğretisi.

gelenekleşme, [gel-enek-le-ş-me] *is.* Gelenek durumuna gelme eylemi.

gelenekleşmek, [gel-enek-le-ş-mek] *dönşl. f. [-ir]* Gelenek durumuna gelmek.

gelenekleştirme, [gel-enek-le-ş-tir-me] *is.* Gelenek durumuna getirme; gelenekleştirmek işi.

geleneklеştirmek, [gel-enek-le-ş-tir-mek] *gçl. f. [-ir]* Gelenek durumuna getirmek.

gelenekli, [gel-enek-li] *sf.* Geleneği olan; geleneklere dayanan.

geleneksel, [gel-enek-sel] *sf.* **1.** Geleneğe dayanan; gelenekle ilgili. **2.** Belirli aralıklarla tekrarlana tekrarlana gelenek niteliği kazanmış. ☞ **geleneksel dilbilgisi,** *dbl. Son birkaç yüzyıl içinde ortaya çıkan dil kuramlarından biri çerçevesinde değil de bir dilin geçmişten beri yapıla gelen çalışmalarına göre o dilin kurallarını, özellikle kullanılışını öğreten dilbilgisi.*

gelenekselleşme, [gel-enek-sel-le-ş-me] *is.* Geleneksel nitelik kazanma durumu ve eylemi.

gelenekselleşmek, [gel-enek-sel-le-ş-mek] *dönşl. f. [-ir]* Belirli aralıklarla tekrarlana tekrarlana gelenek niteliği kazanmış olmak.

gelengi, [*eT.* kel-ē-gü > gelengi] *{ağız} is.* → geleni. [DS]

geleni, [*eT.* kel-ē-gü > geleği] *{eAT} is. biy.* Sincapgillerden, bir karış boyunda olup kuyruğu 6 cm. civarında, sırtı sarıya kaçan kırçıl, karnı pas renginde büyük yapılı tarla faresi; tarla sincabı.

gelep, [Far. kelābe] *{ağız} is.* **1.** İp çilesi; kelep. **2.** Üst üste dizilmiş asma yaprağı demeti. [DS]

gelepçek, -ği [kelep-çek] *{ağız} is.* **1.** Eğrilmiş ipleri kelep yapmakta kullanılan bir aygıt. **2.** Kelepçe. [DS]

geleplemek, [kelep-le-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* (Ispanak, asma yaprağı, pancar yaprağı vb. için) düzgün bir şekilde demet yapmak. [DS]

geler, [gel-er] *{ağız} is.* Tezgâhta dokunacak bezin ipliğini çözmeye yarayan bir aygıt. [DS]

gelesi, [gel-e-s-i گلسی] *{eAT} {OsT} sf.* (Zaman için) gelecek; ertesi; istikbal. ☞ **gelesi yıl,** *{eAT} {OsT} Gelecek yıl; ertesi sene.*

gelevir, [? gelebir / gelevir] *{ağız} is.* Asma budandıktan sonra, kesilip atılan yeşil filizler. [DS]

geleyge, [Avş. gel-e-y-ge] *{ağız} zf.* Gelir gelmez. [DS]

gelez, [kel-ez > gel-ez] *{ağız} sf.* **1.** (Ekin için) iyi yetişmemiş; kısa; zayıf; cılız. **2.** (Kişi için) serseri; aptal. [DS]

gelezimek, [kel-ez-i-mek > gel-ez-i-mek] *{ağız} gçsz. f. [-r]* Yorgunluk veya açlıktan bitkin hâle gelmek. [DS]

gelgeç, [gel+geç] *{ağız} sf.* **1.** Başladığı bir işi sonuna kadar götürmeyen; sabırsız. **2.** Sık sık fikir değiştiren; tutarsız. **3.** Kalıcı olmayan; yerleşik değil; gelip geçici. **4.** Unutkan. **5.** Güzel. **6.** *is.* Köprü. **7.** İlkel su tesisatı. [DS] ☞ **gelgeç akdlı,** *{ağız} 1. Yarı deli. 2. Unutkan.* [DS]|| **gelgeç hanı,** *Gelip geçen yolcuların kaldığı han.*

gelgel[1]**,** [gel+gel] *{ağız} is.* **1.** Çekicilik; albeni; cazibe. **2.** Başa takılan altın veya elmas iğne. [DS]

gelgel[2]**,** [gel+gel] *{ağız} is.* Çağrı; davet. [DS]

gelgelelim, [gel+gel-e-lim] *bağ.* Fakat; ama.

gelgelli, [gel+gel-li] *sf.* **1.** Gelgeli bulunan; başına iğne takınmış olan. **2.** Alımlı; çekici; gösterişli; cazibeli.

gelgin, [gel-gin] *{ağız} sf.* (Hamur için) mayalanmış; ekmek yapma zamanı gelmiş. [DS]

gelgit, [gel+git] *is.* **1.** Bir yere boşuna gelip gitmek. **2.** *coğ.* Güneş ve Ay'ın çekim etkisi ile deniz yüzeyinde meydana gelen alçalma ve yükselme hareketi. **3.** *{ağız} ünl.* Vazgeç. [DS] ☞ **gelgit arası,** *coğ. Gelgit olan kıyılarda görülen gelgitlerin ulaştığı sınır uçlar arasında kalan kuşak.*

-geli, [-ġalı / -geli] *{eT} yap. e.* →-galı.

geli, [gel-i] *{ağız} is.* Düğün çağrıcısı; davetçi. [DS]

gelibatırmak, [gel-ib + yat-ur-mak *(yardımcı fiil, durmak)*] *{ağız} gçsz. b. f. [-ır]* (Şimdiki zaman için) gelmek. [DS]

geliç, -ci [? geliç] *{ağız} is.* Ayrık otuna benzer zehirli bir ot. [DS]

geliçlemek, [geliç-le-mek] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(i)-yor]* (Hayvan için) geliç otu yiyerek ölmek. [DS]

gelif, [Ar. ḳalib] *{ağız} is.* Kerpiç, tuğla, kiremit kalıbı. [DS]

gelik[1]**, -ği** [Erme. k'alik / Yun. kaliki => gelik كه ليك / كليك] *{OsT} {ağız} is.* Çocuk ayakkabısı; patik. [DS]

gelik[2]**, -ği** [gel-ik] *{ağız} is.* Çitle çevrili ağıl. [DS]

gelikgelmek, [gel-ip+gel-mek] *{ağız} gçsz. b. f. [-ir]* Gelmekte olmak; geliyor olmak; geledurmak. [DS]

gelimlü, [gel-im-li گليملو] *{eAT} sf.* Gelinen; gelimi olan. ☞ **gelimlü gidimlü,** *{eAT} (Yer, dünya için) gelinip gidilen; sürekli kalınamayan.* [DK]

gelin, [*eT.* kel-mek *(gel-mek)* > kel-in > gel-in] *is.* **1.** Evlenmek üzere hazırlanmış, süslenmiş kız. **2.** Yeni evlenmiş kadın. **3.** Bir kimsenin oğlunun eşi. **4.** Bir aileye evlenme yolu ile katılmış olan kadın. **5.** *gnşl.* Genç kız. **6.** Oğlan evi için, oğulları ile nişanlanmış olan kız. **7.** *{ağız}* Kırmızı zambak. [DS] **8.** *{ağız}* Lale. [DS] ☞ **gelin aba,** *{ağız} Yenge.* [DS]|| **gelin abla,** *Yenge.*|| **gelin ağlatma,** *folk. Kına gecesinde gelini ağlatmak için söylenen ayrılık konulu türküler.*|| **gelin ağlatma türküleri,** *folk. Kına gecesinde gelini ağlamak için söylenen türküler; gelin ağıtı; kına havaları.*|| **gelin alayı,** *folk. Gelini damat evine götürmek için toplanmış davetliler kafilesi.*|| **gelin aldatan,** *{ağız} Güneşin batmadan önceki durumu.* [DS]|| **gelin ah,** *{ağız} Allık.* [DS]|| **gelin alıcı,** *folk. Gelini götürmek üzere oğlan evinden gelmiş olan kimse.*|| **gelin almak,** *1. Evlenme çağındaki erkeğe bir eş bulmak. 2. Evlenecek olan kızı baba evinden alarak güvey evine özel bir törenle götürmek.*|| **gelin ana,** *Üvey ana.*|| **gelin ardı,** *folk. Gerdek gecesinden sonra kız evinin damada*

ve arkadaşlarına verdiği ziyafet.|| **gelin bayrağı,** *folk. 1. Yörüklerde gelin almak üzere giden kafilenin baş tarafında taşınan bayrak. 2. Düğüne gelen davetli obaların taşıdığı bayrak.*|| **gelin bindirmek,** *folk. Gelini baba evinden güvey evine götürmek üzere ata veya bir araca bindirmek.*|| **gelin böceği,** *Uğur böceği; hanım böceği, (Coccinella).*|| **gelin budu,** *{ağız} Kadınbudu köfte.* [DS]|| **gelin çiçeği,** *Bir çeşit zambak, (Fritillaria imperialis).*|| **gelin duvağı,** *{ağız} folk. Gerdek ertesinde bir cuma günü gelini görmek için yapılan toplantı.* [DS]|| **gelin düğmesi,** *bot. Sarı peygamber çiçeği, (Centaurea solstitialis).*|| **gelin eli,** *{ağız} Gelincik çiçeği.* [DS]|| **gelin ertesi,** *{ağız} folk. Gerdek gecesinin sabahında gelini görmek için yapılan toplantı.* [DS]|| **gelin etmek,** *(Kızı için) evlendirmek.*|| **gelin göre,** *{ağız} 1. Nişan hediyesi. 2. Geline verilen hediye.* [DS]|| **gelin göre gitmek,** *{ağız} folk. Hediye alarak gelin görmeye gitmek.* [DS]|| **gelin güldüren,** *{ağız} Portakala benzer güzel kokulu bir ağaç.* [DS]|| **gelin güllü,** *{ağız} Çuha çiçeği.* [DS]|| **gelin gülü,** *{ağız} Yabani lale; gelincik.* [DS]|| (kendi kendine) **gelin güvey olmak,** *Başka biri ile ilgili bir işte, o kişinin nasıl davranacağını veya nasıl karşılayacağını düşünmeden işi olmuş bitmiş sayıp hayal kurmak.*|| **gelin hamamı,** *folk. Evlenecek olan kızı hamama götürerek yapılan eğlence.*|| **gelin havası,** *1. folk. Gelin alayı, kızı babasının evinden aldıktan sonra güvey evine gidinceye kadar davul ve zurna ile belli biçimlerde çalınan oyun havaları. 2. dnz. Denizin hafif dalgalı ve çırpıntılı olması.*|| **Gelini ata bindirmişler, "Ya nasip!" demiş.** *Sonuç alınmadık bir işe oldu bitti gözüyle bakmamak gerekir.*|| **gelin indirme,** *folk. Gelini, yeni evinin önünde damadın özel bir törenle attan veya araçtan indirmesi işi.*|| **gelin indirmelik,** *folk. Oğlan evine gelen gelini binekten indirme sırasında kız evi davetlilerine verilen armağanlar.*|| **gelin kadın,** *{ağız} Gelincik denilen hayvan.* [DS]|| **gelin kız,** *Nişanlı kız.*|| **gelin kızcı,** *{ağız} Görümce.* [DS]|| **gelin kirpiği,** *{ağız} Kasımpatı.* [DS]|| **gelin kuşağı,** *{ağız} 1. Gökkuşağı. 2. Gelinlerin bellerine taktıkları süslü kuşak veya kırmızı kurdele.* [DS]|| **gelin kuşu,** *zool. 1. Tarla kuşugillerden bir kuş, (Otocoris penicillata). 2. {OsT} Tavus kuşu.* [Bürhan-ı Katı']|| **gelin mumu,** *{ağız} Kırmızı renkli bir tür çiçek.* [DS]|| **gelin odası,** *folk. Yeni evliler için hazırlanmış, süslenmiş yatak odası.*|| **gelin odası gibi,** *gnşl. Çok süslü; aşırı süslenmiş yer.*|| **gelin okşama,** *folk. Kına gecesinde, baba evinden ayrılacağı için üzgün olan gelini avutmak için özel havalar söyleme.*|| **gelin olmak,** *(Kız için) evlenmek.*|| **gelin otu,** *bot. Çoğu türleri Amerika'da yetişen yaprakları parçasız, meyvesi kırmızı ve ekşimsi, çok yıllık otsu bir bitki; güvey otu; kandil otu, (Physalis alkekengi).*|| **gelin önü,** *1. folk. Gelinin damat evine geldiği gün davetlilere verilen ziyafet. 2. {ağız} Nişasta peltesi.* [DS] *3. {ağız} Taze yağa bulanmış sıcak bazlama.* [DS]|| **gelin parası,** *folk. Gelin duvak giyince oynarken başına serpilen paralar.*|| **gelin parmağı,** *{ağız} 1. Havuç. 2. Kereviz. 3. Bir pancar türü.* [DS] *4. {OsT} Parmak üzümü denilen bir üzüm türü.*|| **gelin saçısı,** *folk. Gelin güvey evine geldiği sırada, uğur ve bereket getirmesi dileğiyle, damadın yüksek bir yerden gelinin başına serptiği kavrulmuş buğday, kuru üzüm, leblebi ve bozuk paradan ibaret olan saçı.*|| **gelin teli,** *Gelinlerin başlarına takılan ince uzun gümüş tellere verilen ad; cığa.*|| **gelin uğuru,** *{ağız} folk. Gelin saçısı.* [DS]|| **gelin yanağı,** *{ağız} Kızarmış ekmek.* [DS]|| **gelin yanı,** *folk. Baba evinde son günü geçirecek olan gelinin arkadaşları tarafından düzenlenen eğlence ve oyunlar.*|| **gelin yanışı,** *{ağız} folk. Gelinin yüzüne örtülen yazma; duvak.* [DS]|| **gelin yazma,** *folk. Gelinin yüzünü çeşitli maddelerle süslemek.*|| **gelin yüzü,** *{ağız} folk. Gerdek gecesi ertesinde gelini görmek için yapılan toplantı.* [DS]

gelinboğan, [gel-in+boğ-an] *is. bot.* Bir tür yaban armudu.

gelinci, [gelin-ci] *{ağız} is.* **1.** Gelini babasının evinden almaya giden düğün alayı. **2.** Üç yaşında kısrak. [DS]

gelincik[1], -ği [gelin-cik] *is.* **1.** *bot.* Buğday tarlalarında yetişen parlak kırmızı çiçekli, küçük yapılı bir tür haşhaş bitkisi, *(Papaver rhoeas).* **2.** Kırmızı ve sarı renkli serçe büyüklüğünde bir kuş. **3.** Bir tür mantar. **4.** *sf.* Gelincik çiçeği renginde olan.

gelincik[2], -ği [gelin-cik *(Ar. ibnü'l-ʿırs sözünün tercümesi)*] *{OsT} is. zool.* Uzun gövdeli, kısa bacaklı, sırtı kızılımsı esmer, karın tarafı beyaz, yerleşim yerlerine yakın yerlerde yaşayan, fare, köstebek gibi hayvanlarla beslenen, memeli etçil bir tür hayvan, *(Mustela nivalis).* [Kamus]

gelincik[3], -ği [gelin-cik] *{ağız} is.* **1.** Verem. **2.** Kalp hastalığı. **3.** Yılancık hastalığı. **4.** Arpacık; it dirseği. **5.** Böbrek hastalığı. **6.** Lenf düğümü hastalığı; boyun sıracası. **7.** Yüzde çıkan bir tür çıban. **8.** Süt çocuklarında görülen öldürücü bir hastalık. [DS]

gelincikgiller, [gel-in-cik-gil-ler] *is. bot.* Belli başlı türü haşhaş olan ayrı taç yapraklı, almaşık yapraklı, dört yüzden fazla türü olan tohumlu bitkiler familyası, *(Rhoeadales).*

gelincikleme, [gelincik-le-me] *{ağız} is.* Heyecandan ileri gelen bir tür sinir hastalığı. [DS]

gelincük, -ğü [gelin-cük كلنجوك] *{eAT} is.* Gelincik çiçeği; şakayık.

gelindeş, [gelin-deş] *is.* **1.** Erkek kardeşlerin eşlerinin birbirine göre durumu; elti. **2.** *{ağız} sf.* (Kişi için) etli butlu. [DS]

gelinduvağı, -nı, -kları [gel-in+duva(k)-ı] *is. bot.* Amerika'nın tropik bölgelerinde yetişen, üç büyük

bürgü yaprağı olan, bir bürüm içinde parlak renkli çiçekler açan tırmanıcı bitki, *(bougainvillea)*.

gelineli, -ni, -lleri, [gelin+el-i] *{ağız} is.* Gelincik çiçeği. [DS]

gelinfeneri, -ni, -rleri [gel-in+fener-i] *is. bot.* Kuş kirazı.

gelinlik, -ği [gel-in-lik] *is.* **1.** Gelin olma durumu. **2.** Gelinin evlenme töreninde giydiği özel kıyafet. **3.** *sf.* Gelin elbisesi yapmaya uygun kumaş. **4.** (Kız için) gelin olma çağına gelmiş olan. **5.** Gelin için hazırlanmış olan. ☞ **gelinlik etmek,** *(Gelin için) geleneksel törenlerde, eşinin yakını büyük erkekler yanında konuşmamak veya bazı sakınmalarda bulunmak.*|| **gelinlik kız,** *Evlenme çağına gelmiş olan kız.*|| **gelinlik tutmak,** *(Gelin için) eşinin yakınları yanında bir süre başını açmamak.*

gelinlikçi, [gel-in-lik-çi] *is.* **1.** Gelinlik diken terzi. **2.** Gelinlik satıcısı. **3.** Gelinlik dikilen veya satılan iş yeri; gelinlik dükkânı.

gelinme, [gel-in-me] *is.* Gelme eyleminin yapılma durumu.

gelinmek, [gel-in-mek] *edil. f. [-ir]* Gelme işi yapılmış olmak.

gelinparmağı, -nı, -kları [gel-in+parma(k)-ı] *is. bot.* İri, uzun taneli, sulu bir üzüm türü.

gelinsıra, [gel-(diğ)-in +sıra] *{ağız} zf.* Gelince; geldiğinde. [DS]

gelinti, [gel-inti] *{ağız} sf.* **1.** Göçmen; muhacir. **2.** Kendi kendine biten ekin. [DS]

gelipbatımak, [gel-ip+yat-ur-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r]* Gelip durmak. [DS]

gelipdurubatımak, [gel-ip + dur- u + yat-ur-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r]* Gelip durmak. [DS]

-gelir, [-ğalır / -gelir / -kalır / -kelir] *{eT} çek. e.* → -galır.

gelir, [gel-ir] *is.* **1.** Bir kimseye, topluluğa veya bir kuruma, belli zamanlarda, belli yerlerden gelen para; varidat. **2.** Bir ekonomik birimin belli dönemlerde kazandığı para; irat. **3.** *ekon.* Bir sermaye veya bir faaliyetin ürünü. ☞ **gelir bölüşümü,** *Bir ülkenin toplam gelirinin o ülke insanları arasında paylaşılması.*|| **gelir dağılımı,** *Bir ülkedeki toplam gelirin bireylere dağılma durumu veya biçimi.*|| **gelir düzeyi,** *Yaşama biçimini etkileyen, belli bir dönemde elde edilen gelirin miktarı.*|| **gelir-gider,** *Kazanılan ve harcanan paralar.*|| **gelir politikası,** *Devletin, vatandaşların ekonomik faaliyetlerinden elde ettiği gelirleri, toplumun çeşitli kesimleri arasında adil ve dengeli bir biçimde bölüştürmesi.*|| **gelir vergisi,** *Vatandaşların gelirlerinin belli bir oranı kadar devlete verdikleri vergi.*

gelisene, [gel-en + sene] *{ağız} zf.* Ertesi yıl. [DS]

geliş[1], [gel-iş] *is.* **1.** Gelme eylemi veya biçimi. **2.** *{ağız}* Düğün çağrıcısı. [DS] ☞**geliş gidiş etmek,** *{eAT} Gelip gitmek.*|| **geliş varış,** *{eAT} Geliş gidiş.*

geliş[2], [gel-iş] *{ağız} zf.* Kez; defa. [DS]

gelişat, [gel-iş + Ar. -āt] *(gelişa:t) is.* **1.** Gelişme; büyüme; başarıya ulaşma. **2.** *{ağız}* Gelenek; ahlak. [DS]

gelişatlı, [gelişat-lı] *{ağız} sf.* **1.** Yetişmiş; büyümüş. **2.** Gürbüz. [DS]

gelişgin, [gel-iş-kin] *{ağız} sf.* **1.** Gürbüz. **2.** Yetişmiş; büyümüş. [DS]

gelişici, [gel-iş-ici] *sf.* **1.** Gelişen. **2.** Yayılan.

gelişigüzel, [gel-iş-i+güzel] *(geli'şigüzel) sf.* **1.** Sıradan, önemsiz; itinasız; herhangi bir; rastgele; lalettayin; alelade. **2.** *zf.* Hiçbir kural veya yönteme bağlı kalmaksızın; düşüncesizce.

gelişikli, [gel-iş-ik-li] *{ağız} sf.* **1.** Gürbüz. **2.** Yetişmiş; büyümüş. **3.** Görkemli. [DS]

gelişim, [gel-iş-im] *is.* **1.** Gelişmek işi; gelişme; serpilme. **2.** İlerleme; gelişme; inkişaf; tekâmül. ☞ **gelişim bilimi,** *Modern dünyanın gelişimini çabuklaştıran teknik, bilimsel, iktisadî ve sosyal sebeplerle bunların birlikte yaptığı etkilerden doğabilecek durumları inceleyen bilim.*(ML)|| **gelişim çağı,** *biy. Gençlik çağı öncesi cinsel organların üreme faaliyetlerini yerine getirebilecek şekilde olgunlaştığı devre; erinlik devresi.*

gelişkin[1], [gel-iş-kin] *sf.* **1.** Gelişmiş olan; mütekâmil. **2.** Yetişkin; serpilmiş.

gelişkin[2], [gel-iş-kin] *{ağız} sf.* (Kişi için) eziyet çeken; üzülen. [DS]

gelişkin[3], [gel-ir-ken / geliş-i-ken] *{ağız} zf.* Gelirken. [DS]

gelişli, [geliş-li(ğ)-e] *(gelişli:) {ağız} zf.* Gelince. [DS]

gelişme, [gel-iş-me] *is.* **1.** Gelişmiş olma durumu ve eylemi. **2.** Büyüyüp olgunlaşma, gelişme işi. **3.** *fizy.* Organların büyümesi. **4.** Yayılma ve önem kazanma; çoğalma; etkisini artırma. **5.** *biy.* Bir canlının bir hücreli döllenmiş yumurtadan itibaren olgunluğa erişinceye kadar geçirdiği dönemlerin, değişikliklerin tümü. **6.** Yazıda konunun ayrıntılı bir biçimde sunulduğu bölüm.

gelişmek[1], [gel-iş-mek] *dönşl. f. [-ir]* **1.** (Canlılar için) gelişme dönemlerinden geçerek büyümek; olgunlaşmak; boy atmak. **2.** *mecaz.* (Yetenek ve beceriler için) olgunlaşmak; ilerlemek; artmak. **3.** Etkinliği artmak; güçlenmek. **4.** Bir fikir için yeteri kadar ayrıntılı açıklamak. **5.** (Zayıf için) semirmek; şişmanlamak. *{ağız}(aynı)* [DS] **6.** (Yoksul için) zenginleşmek; durumunu düzeltmek; işi yoluna girmek. *{ağız} (aynı)* [DS] **7.** *{ağız}* Uğurlu gelmek. [DS] **8.** *{ağız}* Kendi sazından başka sazı çalamamak; eli yatmamak. [DS]

gelişmek[2], [gel-iş-mek] *{ağız} işteş. f. [-ir]* Uymak; denk gelmek. [DS]

gelişmeli, [gel-iş-me-li] *sf.* Gelişmeye dayanan; gelişmeyi esas alan. ☞ **gelişmeli ses bilimi,** *dbl. Dildeki her türlü ses olayını tarihî akışa göre ele alan ses bilimi dalı.*

gelişmemiş, [gel-iş-me-miş] *sf.* **1.** Beklenen gelişmeyi gösterememiş olan. **2.** (Ülke için) ekonomik veya sosyal yönden örnek alınan diğer ülkelere göre daha geride kalmış olan.

gelişmiş, [gel-iş-miş] *sf.* **1.** Beklenen ve belirli bir düzeye gelmiş olan. **2.** İyi bir büyüme derecesi elde etmiş olan. **3.** Güç bakımından üstün duruma gelmiş olan. **4.** Ekonomik açıdan büyümüş ve güçlenmiş durumda olan.

geliştirici, [gel-iş-tir-ici] *is.* Gelişmeyi sağlayıcı nitelikte olan.

geliştirilme, [gel-iş-tir-il-me] *is.* Gelişmenin sağlanma eylemi.

geliştirilmek, [gel-iş-tir-il-mek] *edil. f. [-ir]* Geliştirmek işi yapılmak.

geliştirme, [gel-iş-tir-me] *is.* **1.** Gelişmeyi sağlama eylemi. **2.** *{ağız}* Örnek; uygun gelen. ☞ **geliştirme getirmek,** *{ağız} Söz arasında örnek vermek.* [DS]

geliştirmek, [gel-iş-tir-mek] *gçl. f. [-ir]* **1.** Bir şeyin gelişmesini sağlamak; gelişmesine yol açmak. **2.** *{ağız}* Yemek yemek. [DS] **3.** *{ağız}* Büyütmek; yetiştirmek. [DS] **4.** *{ağız}* Dayak atmak; dövmek. [DS] **5.** *{ağız}* Azarlamak. [DS] **6.** *{ağız}* Bir işi zamanında yetiştirmek. [DS]

geliverinmek, [gel-i + ver-in-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* Çabuk gelmek. [DS]

geliyorumak, [gel-i+ yorı-mak] *{ağız} gçsz. b. f. [-r]* Geliyor olmak; gelip durmak. [DS]

geliz, [Far. gelīz گليز] *(geli:z) {OsT} is.* Salya.

gelme, [gel-me] *is.* **1.** Gelmek durumu ve eylemi. **2.** *sf.* (Bir yerden) gelmiş olan. **3.** Bir meslekten, bir topluluktan çıkmış, yetişmiş olan. **4.** Göçmen; muhacir. ☞ **gelme açısı,** *fiz. 1. Hareket halindeki bir cismin veya ışık ışınının doğrultusunun, karşılaşma yüzeyinin normali ile yaptığı açı. 2. Bir uçağın boy ekseni ile kanat profili arasında kalan açı.*|| **gelme noktası,** *fiz. Gelme açısının tepesi.*

gelmeç, -ci [gel-meç گلمچ] *{OsT} is. bot.* Bağ sarmaşığı; küsküt.

gelmek, [*eT.* kel-mek > gel-mek] *gçsz. f. [-ir]* **1.** Bulunulan yere başka bir yerden ulaşmak; varmak. **2.** Gittiği yerden geriye dönmek. **3.** Birini ziyarete veya oturmaya gitmek; uğramak. **4.** İnmek. **5.** Düşmek. **6.** İsabet etmek; rastlamak. **7.** (Sıvılar için) akmak; çıkmak. **8.** Varlığını sürdürmek. **9.** Aktarılmış olmak; naklolunmak; hikâye edilmek. *{eAT} {OsT} (aynı)* **10.** Ortaya çıkmak. **11.** (Zaman için) başlamak; çatmak. **12.** Yetişmek; ulaşmak. **13.** Yönelmek; çıkmak. **14.** İzlemek, takip etmek. **15.** Bir yerden ithal edilmiş olmak. **16.** *dbl.* Sonuna eklenmek. **17.** *dbl.* Türemek; kökü bir yere dayanmak. **18.** (Bir konu için) incelemek; ele almak. **19.** Kaynaklanmak; doğmak; olmak. **20.** Hissedilmek; meydana çıkmak. **21.** Katlanmak; dayanmak. **22.** Sonradan hak vermek; araştırma sonucu doğruluğu anlaşılmak. **23.** Etkili olmak; yararı görülmek. **24.** Belli bir bedele mal olmak. **25.** Uygun düşmek; uymak. **26.** Bir sıralamada belirli bir yerde bulunmak. **27.** *{ağız}* (Hamur için) mayalanmak. [DS] **28.** (Olumlu emir kipinde) öğüt vermek (anlamı taşır). **29.** (Bir şeye, birine, bir yere) + (-ince yapılı bağ fiil olarak) söz konusu edildiğinde (anlamı verir). **30.** *yard. f.* Gereksinme duymak; ihtiyacı olmak. **31.** (-dikten yapılı bağ fiilden sonra) yapmacıklık (anlamı katar). **32.** (-e+gelmek) sürerlik anlamı katar. **33.** *{OsT}* Sözü edilmek; geçmek; varit olmak. ☞ **geldi gitti tahtası,** *1. Eski okullarda bir öğrencinin dışarı çıktığını belirtmek için kullanılan, bir yanında "geldi", diğer tarafında "gitti" yazan tahta levha. 2. Gereksiz ve yersiz iş.*|| **gel gel eylemek,** *{eAT} Davet etmek; çağırmak.*|| **gelip geçici,** *Sürekliliği olmayan; kısa süreli.*|| **gelip çatmak,** *Zamanı gelmek; vakti dolmak; kaçınılmaz olmak.*|| **gelip gitmek,** *{eAT} Gelip kalmak.*|| **gelir gider,** *{ağız} 1. Kararsız. 2. Oldukça iyi; orta.* [DS]|| **Gel keyfim, gel!** *1. Bir durumdan duyulan memnuniyeti ifade eder. 2. (Kimi durumlarda) tembellikle alay ifade eder.*|| **gelmezine gitmek,** *{ağız} Ölmek.* [DS]|| **gelmiş geçmiş,** *Bugüne kadar yaşayan, tanınmış, bilinen.*|| **gel olmak,** *{eAT} Gel diye çağrılmak; davet edilmek.*|| **gelür nevbet,** *{eAT} Gelecek sefer.*|| **gel zaman git zaman,** *Aradan epeyce zaman geçtikten sonra.*

gelmeşik, -ği [gel-me-ş-ik ?] *{ağız} is.* Yaramaz çocuk. [DS]

gelmiç, -ci [? gelmic / gelmuc] *is.* **1.** Büyük balıkların kılçığı. **2.** Büyük balıklarda kılçık görevi yapan kemik.

geltekeler, [kelte+keler كلر كلته] *{eAT} is.* Kertenkele.

gelu, [Far. gelū گلو] *(gelu:) {OsT} is. anat.* Boğaz. ☞ **gelû-bend,** *1. Boyun bağı. 2. Gerdanlık.*|| **gelû-gerd,** *1. Boğazdan geçmesi güç olan şey. 2. Yaban armudu; ahlat.*

gelüç, -cü [kılıç ? / gel+uç ?] *{ağız} is.* Orak. [DS]

gem[1], [Yun. khémós] *is.* Atın ağzına takılarak onu yönlendirmede kullanılan kayış veya dizgine bağlı metal alet. ☞ **gem almak,** *1. (At için) insana alışıp hizmette kullanılır olmak. 2. {eAT} Söz dinlemek.*|| **gem almamak,** *Söz dinlememek.*|| **gem almaz,** *Söz dinlemeyen; isyankâr.*|| **gem damağı,** *{ağız} Ata vurulan gemin, atın ağzına giren çatal demir parçası.* [DS]|| **geme gelmek,** *1. (Tay için) gem vurulacak yaşa gelmek. 2. mecaz. Yumuşak başlı, yumuşak yaradılışlı olmak.*|| **gemi azıya almak,** *1. (At için) gemi azı dişleri arasına alarak binicisinin yönetiminden çıkmak, bildiğince koşmak. 2. mecaz. Söz dinlemez olmak; kontrolden çıkmak.*|| **gemini gevmek,** *{ağız} 1. (Hıncını alamayan kimse için) için için kendi kendine öfkelenmek, daha da hırslanmak; kendi kendini yemek.* [DS] *2. Açlıktan içi*

geçmek.|| **gemini kısmak,** *Birinin üzerindeki baskıyı artırmak.*|| **gem vurmak,** *1. Atın ağzına gem takmak. 2. mecaz. Birinin taşkınlığını önlemek; zarar veremeyecek biçimde kontrol altında tutmak.*

gem[2], [Erme. kamn] *{ağız} is.* **1.** Döven; *{OsT} (aynı).* **2.** Harman yeri. **3.** Ekin demetlerini bağlamaya yarayan uzun buğday sapı. **4.** İniş aşağı giden kağnıların hızını azaltmak için teker önüne konulan ağaç. [DS]

gem[3], [? gem] *{ağız} sf.* Bayat. [DS]

gem[4], [? gem] *{ağız} is.* İnsan ve hayvanların dudak birleşim yerlerinde oluşan çatlaklar. [DS]

gemalmaz, [gem+al-maz] *{ağız} sf.* **1.** (At için) ağzına gem vurdurmayan. **2.** (Kişi için) söz dinlemeyen; inatçı. **3.** (Çocuk için) yaramaz. [DS]

gemcik, [gem-cik] *is. anat.* Bazı organlarda görülen ve bu organın hareketlerini kısıtlayan mukoza kıvrımları.

geme[1], [*eT.* *kem-mek *(kemirmek)* > kem-e > geme كمه] *{OsT} {ağız} is.* **1.** Fare. **2.** Köstebek. **3.** Kısa burunlu hayvan. [DS]

geme[2], [*eT.* *kem-mek *(kemirmek)* > kem-e > geme] *{ağız} sf.* **1.** (Kişi için) büyük dişli. **2.** (Kişi için) alt ya da üst çenesi uzun. **3.** (Kişi için) ön dişleri öne doğru çıkık olan. **4.** (Kişi için) dişleri düzgün ve beyaz olan. [DS] **5.** Eğri; yamuk.

geme[3], [? geme] *{ağız} is.* Boyu büyümeyen katır. [DS]

gemecen, [geme-cen] *{ağız} sf.* (El için) işlevini yerine getiremeyen; sakar; sakat. ⊡ **gemecen elli,** *{ağız} (Kişi için) tuttuğu veya yapmakta olduğu işi döküp saçan; beceremeyen; sakar.*

gemeç, -ci [gem-eç] *{ağız} sf.* (Kişi için) çenelerinden biri diğerine göre uzun olan. [DS]

gemeş[1], [gem-eç / geme-ş] *{ağız} sf.* **1.** (Kişi için) ön dişleri olmayan ya da küçük olan. **2.** Büyük ağızlı. **3.** (Ağız için) dişsiz veya çarpık olan. [DS]

gemeş[2], [gem-eş ?] *{ağız} sf.* **1.** (Kişi için) iradesiz. **2.** Yavaş kanlı. [DS]

gemez, [geñe-z ?] *{ağız} zf.* Belki. [DS]

gemi, [*eT.* kemī > gemi] *is. dnz.* **1.** Su üstünde yük ve insan taşımaya yarar, tekne biçiminde yapılmış büyük yüzer taşıt; sefine. **2.** *{ağız}* Sal. [DS] **3.** *{ağız}* Kayık. [DS] **4.** *{ağız}* Üzerine binilerek su üstünde gezilen büyük buz parçası. [DS] ⊡ **gemi adamı,** *dnz. Bir sözleşmeye dayalı olarak gemide çalışan kaptan, subay ve tayfalara verilen isim.*|| **gemi aslanı,** *Yapısı ve gösterişi yerinde olduğu hâlde hiçbir işe yaramayan adam.*|| **gemi beşiği,** *dnz. Gemiyi denize indirirken kullanılan kızak.*|| **gemi bozmak,** *{OsT} dnz. Geminin adamlarını değiştirmek.*|| **gemi enkazı,** *dnz. Batmış gemi teknesi veya kalıntıları; batık.*|| **gemi eri,** *{eAT} Gemicilikte ustalaşmış kimse.*|| **gemi gönderi,** *{OsT} dnz. Küçük tekneyi kıyıdan açmak için itmekte kullanılan uzun sırık.*|| **gemi havuzu,** *dnz. Gemi onarımı yapılan dok.* || **gemi ızgarası,** *dnz. Üzerinde gemi inşa edilen büyük kızak.*|| **gemi leşi,** *dnz. Batık gemi teknesi veya kalıntıları.*|| **gemisi karaya oturmak,** *1. Umutları boşa çıkmak. 2. İşi düzelemeyecek kadar bozulmak.*|| **gemisini kurtaran kaptan,** *Zora düşünce, her türlü çareye baş vurarak işini düzene sokanlara söylenen övgü sözü.*|| **gemisini yürütmek,** *İşini bir engelle karşılaşmadan sürdürmek.*|| **gemi yatağı,** *dnz. Gemilerin korunabildiği uygun koy.*|| **gemi yıldızı,** *{ağız} Büyük Ayı takım yıldızı.* [DS]

gemici, [gemi-ci] *is.* Gemi işleten veya gemilerde çalışan kimse. ⊡ **gemici çorbası,** *{ağız} Haşlanmış fasulye, pirinç ve soğan ile yapılan bir yemek.* [DS]|| **gemici kavgası,** *{ağız} Ağız kavgası.* [DS]

gemicilik, -ği [gemi-ci-lik] *is.* **1.** Gemide çalışma, gemi kullanma veya işletme işi. **2.** Gemi endüstrisi, tekniği.

gemilik, -ği [gemi-lik] *is.* **1.** Gemi imal edilen yer; tersane. **2.** *{OsT}* Liman.

gemirik, -ği [gem-ir-ik] *{ağız} sf.* (Diş için) aralıklı; seyrek. [DS]

gemirmek, [kemir-mek] *{ağız} gçl. f. [-ir]* Dişlemek; kemirmek. [DS]

gemirti, [kemir-ti] *{ağız} is.* Kemirirken çıkan ses. [DS]

gemirtik, -ği [gemir-t-ik] *{ağız} is.* Kulağın kıkırdak kısmı. [DS]

gemiş[1], [gem-iş] *{ağız} sf.* Şişman; semiz.

gemiş[2], (Hayvan için) alt çenesi kısa olup iyi otlayamayan. [DS]

gemleme, [gem-le-me] *is.* Gem takma veya gemle yönetme durumu ve eylemi.

gemlemek[1], [gem-le-mek] *gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* **1.** Bir hayvana özellikle bir ata gem takmak; gem vurmak. **2.** *mecaz.* Birinin aşırı istek ve davranışlarına engel olmak; frenlemek; dizginlemek.

gemlemek[2], [gem-le-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* Harman sürmek. [DS]

gemlenme, [gem-le-n-me] *is.* Gemlenmek işi.

gemlenmek[1], [gem-le-n-mek] *edil. f. [-ir]* **1.** (At için) gem takılmak; gem vurulmak. **2.** *mecaz.* Aşırı arzu ve istekleri engellenmek; frenlenmek; dizginlenmek.

gemlenmek[2], [gem-le-n-mek] *dönşl. f. [-ir]* Gem sahibi olmak.

gemlik, -ği [gem-lik] *{ağız} sf.* **1.** (Hayvan için) dövene koşulacak çağa gelmiş. **2.** (Kayış) ata gem yapmakta kullanılabilir. **3.** *is.* Ekin demetlerini bağlamakta kullanılan uzun buğday sapı. [DS]

gemre[1], [? gemre] *{ağız} is.* Gübre. [DS]

gemre[2], [? gemre] *{ağız} is.* Su yollarına döşenen ağaç boru. [DS]

gemreşmek, [keñre-ş-mek] *{ağız} işteş f. [-ir]* Şakalaşmak. [DS]

gemrik[1], **-ği** [gem(i)r-ik] *{ağız} is.* Keçi yolu; kestirme yol. [DS]

gemrik[2], **-ği** [kem(i)r-ik] *{ağız} is.* Isırılıp bırakılan meyve ve meyve artıkları. [DS]

gemrik[3], **-ği** [gem(i)r-ik] *{ağız} sf.* (Yüz için) zayıf ve avurtları çökmüş, çukurlaşmış. [DS]

gemrişmek, [kemir-mek > gem(ir)-iş-mek] *{ağız} işteş. f. [-ir]* (Eşekler için) birbirinin boyunlarını dişlemeye çalışmak; boğuşmak. [DS]

gemşin, [? gemşin] *{ağız} is.* Omuz kemiği. [DS]

gemü, [*eT.* kemī > gemü گمو] *{OsT} is.* Gemi.

gemük, -ğü [kemik] *{ağız} is.* Kemik. [DS]

gemzi, [? gemzi] *{ağız} is.* Suyun toprağı oymasına engel olmak için dere ve çay kenarlarına yapılan ağaç set. [DS]

-gen[1], [-gan / -gen / -ken / -kan] *yap. e.* → -gan.

-gen[2], [-ġan / -gen] *{eT} {eAT} yap e.* → -gan.

-gen[3], [Yun. gonia *(köşe)* ?] *mat. "Kenar; kenarlı"* anlamı katan ek. *{20. yy.} Üç-gen; dört-gen.*

gedide, [Far. gendīde گندیده] *{OsT} sf.* Kokmuş.

gen[1], [*eT.* keng > gen / giñ كنك] *sf.* → geng[3].

gen[2], [geñ كك] *(geñ) {ağız} sf.* → geng[4]. ⧉ **gen kıy,** *{ağız} Uzak; ayrı.* [DS]|| **gen kıy durmak,** *{ağız} Uzak durmak; kenarda durmak; yaklaşmamak; ilgilenmemek.* [DS]

gen[3], [geñ كك] *{eAT} {ağız} is.* → geng[5].

gen[4], [Yun. genos *(kaynak)* > İng. gene > Fr. gène] *is. biy.* İçinde bulunduğu hücre veya organizmada özel bir etkisi olan, kuşaktan kuşağa ve hücreden hücreye geçen kromozom üzerinde yer işgal eden kalıtımın temel ögesi. ⧉ **gen ailesi,** *biy. Atalara ait bir genden çeşitlenme ile oluşan, ekzonları birbiri ile benzer olan gen grubu.*|| **gen aktarımı,** *biy. Özel bir geni veya genleri bir vektöre eklemek.*|| **gen füzyonu,** *biy. İki ya da daha fazla genin birleştirilmesi yöntemlerinde biri.*|| **gen haritalanması,** *biy. Kromozomlarda yer alan genlerin birbirine göre yerlerinin belirlenmesi işlemi.*|| **gen havuzu,** *biy. Bir populasyonda bulunan genlerin hepsi.*|| **gen klonlanması,** *biy. Bir DNA parçasının bir vektöre yerleştirilmesiyle oluşan rekombinant DNA'nın konak organizma içine aktarılması.*|| **gen kontrol dizisi,** *biy. Aynı kromozom üzerinde bir geni kontrol eden düzenleyici DNA dizisi.*|| **gen kümesi,** *biy. İlgili ya da benzer nükleotit dizisi taşıyan iki veya daha fazla bitişik genler.*|| **gen lokusu,** (Fr. locus du gène) *biy. Belli bir genin kromozom üzerinde bulunduğu bölge.*|| **gen tedavisi,** *biy. Genetik mühendisliği yardımı ile hasta ve sağlıksız genleri değiştirme ya da yenileme çalışması.*

genbilik, -ği [gen *(geniş)* +bil-ik] *is.* Her türlü bilgiyi veya belirli bir alana giren konuları alfabetik sırayla veren kitap; ansiklopedi.

genc, [Far. genc گنج] *(OsT) is.* Hazine. ⧉ **genc-bahş,** *(OsT) Hazine bağışlayan.*|| **genc-dār,** *(OsT) Hazinedar.*|| **genc-i hakîm,** *(OsT) Fatiha Suresinin bir başka adı.*|| **genc-i leāl,** *(OsT) İncilerin hazinesi.*|| **genc-i meāni,** *(OsT) 1. Manalar hazinesi. 2. Şiir hazinesi.*|| **genc-i nihān,** *(OsT) Gizli hazine.*|| **genc-i sühte,** *(OsT) müz. Otuz ezgiden on sekizincisi.*|| **genc-nāme,** *(OsT) Hazinelerle ilgili kitap.*|| **genc-ver,** *(OsT) Hazinedar.*

gence, [gen-ce] *(ge'nce) {ağız} sf.* Genişçe. [DS]

gencecik, -ği [kenç > genç > gen(ç)-e-cik] *(ge'n-cecik) sf.* Çok genç.

gencecük, -ğü [genc-e-cük كنجاجوك] *{eAT} sf.* Pek genç, gencecik.

gencelme, [kenç > genç > gen(ç)-el-me] *is.* Genç durumuna gelme; gencelmek işi.

gencelmek, [kenç > genç > gen(ç)-el-mek] *dönşl. f. [-ir]* **1.** Genç durumuna gelmek; gençleşmek. **2.** Gençlik özellikleri kazanmak.

gencer[1], [? gencer] *{ağız} is.* **1.** Dinî bayram, hıdrellez, nevruz gibi belli günlerde yapılan eğlence. **2.** Panayır. [DS]

gencer[2], [? gencer] *{ağız} is.* Havuz. [DS]

gencer[3], [? gencer] *{ağız} is.* Güreş. [DS]

gencerek, -ği [genç-(e)-rek] *{ağız} zf.* Daha genç; biraz gençççe. [DS]

gencine, [Far. gencine گنجينه] *(genci:ne) (OsT) is.* Hazine. ⧉ **gencîne-dār,** *Hazinedar.*|| **gencîne-i güftār,** *Söz hazinesi.*

gencur, [Far. gencūr /gencvār گنجور] *(gencu:r) (OsT) is.* Hazine bekçisi; hazinedar.

genç, -ci [*eT.* kēnç > genç] *sf.* **1.** Yaşı ilerlememiş olan. **2.** (Bitki ve hayvan için) gelişmesini tamamlamamış olan. **3.** Gençlikteki özelliklerini taşıyan; dinç kalan. **4.** Zihin bakımından gelişimini yeterince tamamlayamamış olan; toy. **5.** *mecaz.* Henüz gelişmesini tamamlamamış, yeni yetişmekte olan; geçmişi kısa olan. **6.** Genç bir kimseye ait olan. ⧉ **genç ay,** *{eAT} Yeni doğan ay; hilal.*|| **genç irisi,** *Yaşına göre çok iri yapılı olan.*|| **genç kuşluk,** *{OsT} Kaba kuşluktan önceki zaman.*|| **genç oğlan,** *{eAT} Yeni doğmuş çocuk; körpe çocuk.*

gençer, [? gençer] *{ağız} is.* Toplantı. [DS]

gençleşme, [genç-le-ş-me] *is.* Genç durumuna gelme; gençleşmek işi.

gençleşmek, [kenç > genç > genç-le-ş-mek] *dönşl. f. [-ir]* **1.** (Yaşı ilerlemiş biri için) yeniden gençlik özellikleri kazanmak. **2.** Genç görünmek.

gençleştirilme, [genç-le-ş-tir-il-me] *is.* Gençleştirme işlemine tabi tutulma eylemi.

gençleştirilmek, [genç-le-ş-tir-il-mek] *edil. f. [-ir]* Gençleştirme eylemi uygulanmak.

gençleştirme, [genç-le-ş-tir-me] *is.* **1.** Genç hâle getirme eylemi. **2.** Yeni ve verimli sürgünler elde etmek amacıyla meyve ağaçlarında yapılan özel budama işi.

gençleştirmek, [genç-le-ş-tir-mek] *gçl. f. [-ir]* **1.** Genç hâle sokmak. **2.** Genç görünümü vermek. **3.** Bir kurum veya kuruluşa genç çalışanları yerleştirmek; yenileştirmek.

gençlik, -ği [kenç > genç > genç-lik] *is.* **1.** Genç olma durumu; genç bir insanın niteliği. **2.** İnsan hayatının ergenlikle orta yaş arasında kalan bölümü. **3.** Bir ülkedeki genç insanların tümü. **4.** *mecaz.* Genç bir insanın tutumu. ⚿ **gençlik hormonu,** *biy. Böceklerde larva evresinin geçirilmesinde etkili olan bir horman.*|| **gençlik hormonu bezi,** *biy. Böceklerde larva evresinden pupa ve ergine geçiş süresince etkili olan gençlik hormonunu salgılayan iç salgı bezi.*

gençten, [kenç > genç > genç-ten] *sf* Genç durumda olan (kimse).

gend, [Far. gend گند] *(OsT) is.* Kötü koku.

genda, [Far. gendā / gendāy گندا / گندای] *(genda:) {OsT} sf.* Kötü kokmuş; kötü kokulu.

gendeme, [Far. gendeme گندمه] *{OsT} is.* Siğil.

gendime, [Far. gendüm] *{ağız} is.* Dibekte dövülerek yemek yapılan buğday ya da arpa. [DS]

gendözü, [kendi+öz-ü کندوزو / کندی اوزی] *{eAT} is.* Kendisi; şahsı; zatı; nefsi.

gendüm, [Far. gendüm گندم] *{OsT} is.* Buğday. ⚿ **gendüm-gûn,** *{OsT} Buğday renkli.*|| **gendüm-nümā,** *{OsT} Yüze gülüp aldatan.*|| **gendüm-nümā vü cevr-fürūş,** *{OsT} Buğday gösterip arpa satan; yüze gülüp adam kazıklayan; hileci.*

gene, [yana *(ikinci kez)* > yene / yine > kine > gene] *(ge'ne) zf.* **1.** Bir daha; yeniden; tekrar. **2.** Öyle de olsa; buna rağmen. **3.** Böylesi de. ⚿ **gene de,** *Öyle olduğu hâlde; rağmen.*

genek, [geñek] *(geñek) {eAT} is.* Mide. ⚿ **keñek azmak,** *{eAT} Mide bozulmak.*

genel, [keñ *(geniş; yaygın)* > geñ > gen-el] *sf.* **1.** Geniş bir bütünü kapsayan. **2.** Bir tek kişi veya nesneyi değil de benzerlerini de içine alan; umumî, *(1935).* **3.** Ayrıntıları dikkate almadan bütününü kaba taslak ele alınan. **4.** Bir hizmet veya yönetim işinin hepsini ilgilendiren; geniş yetkileri olan. **5.** Herkesin yararlanabileceği durumda olan. **6.** Genelleme sonucunda elde edilen; kapsamlı. ⚿ **genel af,** *huk. Kamu yararı görülen durumlarda bazı suçların kovuşturmasının durdurulması ve kesinleşmiş mahkumiyet cezalarının uygulamadan kaldırılması veya bir oranda azaltılması.*|| **genel alıcı,** *tıp. Yalnız kendi grubuna kan verebildiği hâlde A, B, 0 ve AB kan grubundan kan alabilen AB kan grubuna sahip kişiler.*|| **genel başkan,** *Konfederasyon biçiminde yönetilen kurumlarda en üst kademedeki başkan; başkanların başkanı; umumî başkan.*|| **genel başkanlık,** *Genel başkan olma durumu veya genel başkanlık; başkanların başkanı olma durumu; umumî başkanlık.*|| **genel bütçe,** *mal. Devletin bütün kurumlarını ilgilendiren ve TBMM tarafından çıkarılan gelir ve gider kalemlerinin topluca belirlendiği özel kanun.*|| **genel dilbilgisi,** *dbl. Bilinen bütün diller için geçerli kurallar taşıması gerektiği iddia edilen dilbilgisi; evrensel dilbilgisi.*|| **genel dil bilimi,** *dbl. Dilleri bir bütün olarak ele alıp bunların ortak özelliklerini, işleyiş ve evrim koşullarını araştıran, dil olaylarının genel görünümlerinin yanı sıra, bu olaya uygulanan temel kavramları, kuramları, yöntemleri, vb. irdeleyen, elde edilen bütün verilerin bireşimini yapmayı amaçlayan inceleme.*[BERKE VARDAR] || **genel ev,** *Ücret karşılığında erkeklerin cinsel tatmin için ilişkiye girdikleri genel kadınların toplu olarak bulunduğu özel yönetimi bulunan işletme; umumhane, kerhane.*|| **genel gider,** *Bir işin üzerinde görülmemekle birlikte o iş için yapılan yardımcı harcamalar toplamı.*|| **genel görünüm,** *Ayrıntısı dikkate alınmadan yapılan açıklama veya tasvir.*|| **genel görünümlü,** *Dış çizgileri ile belirlenmiş; ayrıntılarına inilmemiş.*|| **genel görüşme,** *Toplumu büyük oranda etkileyen veya devletin işleyişine ait bir konunun TBBM genel kurulunda görüşülmesi.*|| **genel grev,** *Ülke çapında aynı zamanda ve aynı amaçla yapılan iş bırakma eylemi.*|| **genel kadın,** *Erkeklerin, ücret veya ücret yerine geçen yararlanma karşılığında cinsel tatmin için ilişkiye girdikleri kadın; fuhuş yapan kadın; fahişe.*|| **genel kurul,** *Bir kurum veya işletmenin üyelerinin tümünün katılımıyla meydana gelmiş kurul.*|| **genel kütüphane,** *Herkese açık olan kütüphane.*|| **genel müdür,** *Bir kuruluşa bağlı müdürlüklerin en üst düzey yöneticisi konumunda olan müdür.*|| **genel müdürlük,** *Genel müdür olma durumu; genel müdürün ve bağlı görevlilerin çalıştığı bina, yer.* || **genel sekreter,** *Bazı özel ve kamu kuruluşlarında yönetim işlerini yürüten görevli.*|| **genel sekreterlik,** *1. Genel sekreter olma durumu; genel sekreterin görevi ve işi. 2. Genel sekreterin ve bağlı görevlilerin çalıştığı bina, yer.*|| **genel ses bilimi,** *dbl. Ses biliminin bütün alt dalları ile ilgili olan ve onların verilerinden yararlanan ses bilimi alanı.*|| **genel sözlük,** *dbl. Bir dilin söz varlığını, temel sözlerin yanında deyim, terim ikileme gibi kavramları ile birlikte açıklayan sözlük.*|| **genel uygunluk bildirimi,** *Devletler veya kurumlar arasında her konuda anlaşmaya varıldığını ve faaliyetlerin uygunluğunun sağlandığını belirten yazılı bildirim; umumî mutabakat beyannamesi.*||

genel verici, *tıp. Yalnız kendi grubundan kan alabildiği halde A, B ve AB kan grubundaki insanlara kan verebilen 0 kan grubuna sahip kişiler.*|| **genel yazman,** *Bazı özel ve kamu kuruluşlarında yönetim işlerini yürüten görevli; genel sekreter.*|| **genel yetenek,** *Ölçülen yeteneklerin ortalamasını belirten yetenek durumu.*|| **genel zekâ,** *1. Zekâ testleriyle ölçülen değişik yetenek ve güçlerin bireşimi. 2. Kişinin belirgin ve özel ilgiye bağlı yetenekleri dışında karşılaştığı genel durumlara uymada gösterdiği yetenek veya güç.*

geneleme, [gene-le-me] *is. man.* Bir düşüncenin başka sözlerle bir daha ifade edilmesi; yineleme; tekrar.

genelge, [genel-ge] *is.* **1.** Bir yasanın, tüzük veya yönetmeliğin uygulanmasına açıklık getirmek üzere yetkili makam tarafından ilgililere gönderilen açıklayıcı bilgiler. **2.** Bir konuda uygulayıcıların dikkatini çekmek üzere gönderilen yazılı emir; tamim. *(1935)*

genelkurmay, [genel+kur-ma-y] *is.* Ülke savunmasında bütün şart ve olayları göz önünde tutarak barışta ordunun eğitim ve donatımı, savaşta en üst düzey yönetimi üstlenen makam; erkan-ı harbiye-i umumiye. ⊡ **genelkurmay başkanı,** *Barışta ve savaşta silahlı kuvvetlerin başkanı olan, hizmetlerin yürütülmesinde Millî Savunma Bakanlığı ile iş birliği yapan, görev ve yetkilerinden ötürü başbakana sorumlu en üst general.*

genelleme, [genel-le-me] *is.* **1.** Genel bir kanaat edinme eylemi. **2.** Bazı olgulardan hareketle zihinde oluşan genel kavram; zihnin özel durumları genele uygulaması; tamim. **3.** Bir işlemin sonucunda ortaya konulan kapsamlı tanım; yargı; bilim yasası; kuram.

genellemek, [genel-le-mek] *gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Varlık ve olaylar arasındaki benzerlik bağıntılarını bir düşüncede toplamak; tamim etmek.

genelleşme, [genel-le-ş-me] *is.* **1.** Genel durum alma eylemi. **2.** *dbl.* Bir özel adın, tür adına dönüşerek bütün dillerde kullanılır hâle gelmesi olayı.

genelleşmek, [genel-le-ş-mek] *dönşl. f. [-ir]* Genel duruma gelmek; genel bir durum almak; taammüm etmek.

genelleştirilme, [genel-le-ş-tir-il-me] *is.* Genel duruma getirilme eylemi.

genelleştirilmek, [genel-le-ş-tir-il-mek] *edil. f. [-ir]* Genel duruma getirilmek.

genelleştirme, [genel-leş-tir-me] *is.* **1.** Genel duruma getirme. **2.** *fel.* Tek tek veya özel durumlardan genel bir yasanın veya önermenin çıkarılması işlemi.

genelleştirmek, [genel-le-ş-tir-mek] *gçl. f. [-ir]* Genel duruma getirmek; genel bir özellik kazandırmak; umumileştirmek.

genellik, -ği [genel-lik] *is.* **1.** Genel olanın niteliği; yaygınlık; umumiyet. **2.** *man.* Genel bir kavramın veya fikrin özelliği.

genellikle, [genel-lik-le] *zf.* **1.** Genel olarak. **2.** Büyük bir çoğunlukla; umumiyetle.

genelmek, [keñ *(geniş)* > gen > gen-el-mek كڭلمك] *{eAT} dönşl. f. [-ir]* **1.** Genişlemek; bollaşmak. **2.** *{ağız}* Yemek isteği artmak. [DS]

general, -li [Fr. générale] *is. as.* Kara ve hava kuvvetlerinde albaydan mareşale kadar olan yüksek rütbeli subaylara verilen genel ad.

generallik, -ği [general-lik] *is. as.* **1.** General olma durumu. **2.** General rütbesi. **3.** Generalin yaptığı görev ve makamı.

generasyon, [Fr. génération] *(jenerasyon) is.* Döl; nesil.

geneş, [geñeş كڭش] *{eAT} is.* Danışma; istişare.

geneşmek, [*eT.* keñeş-mek] *{ağız} işteş. f. [-ir]* Danışmak. [DS]

genetik, -ği [Fr. génétique] *is.* ve *sf. biy.* Bitki, hayvan ve insanlarda kalıtım olaylarını inceleyen biyoloji dalı; kalıtım bilimi. ⊡ **genetik bilgi,** *biy. Bir DNA veya RNA molekülünde nükleotit bazlarının sıralanışıyla taşınan bilgi.*|| **genetik harita,** *biy. Aralarındaki uzaklıklar Morgan birimi cinsinden olmak üzere genlerin kromozomlar üzerinde bir çizgi halinde dizilişini gösteren harita.*|| **genetik kot,** *biy. mRNA'da amino asitler için gerekli bilgiyi taşıyan art arda gelen üç nükleotit (kodon) dizisi.*|| **genetik mühendisliği,** *biy. Yeni gen veya gen düzenlenimleri oluşturmak için kullanılan deneysel teknikler bütünü.*

genetizm, [Fr. génétisme] *is. psikol.* Yer kavramının, doğrudan duyumlar kanalıyla değil, deneyle edinildiğini ileri süren görüş; oluşçuluk.

genevir, [Yun. kannavi => kenevir] *{ağız} is.* Kenevir; kendir. [DS]

genezine, [genez-i-n-e] *{ağız} zf.* Boşuna; boş yere; sebepsiz olarak. [DS]

geng[1], [gang / geng *(yans.)*] *is.* Zayıflıktan dolayı kemiklerin fırlamasını anlatan kök. [Zülfikar] *geng-il-de-k*

geng[2], [gang / geng *(yans.)*] *is.* Boş konuşmayı, gevezelik etmeyi anlatan kök. [Zülfikar]

geng[3], [*eT.* keng > gen / giñ كڭ] *(geñ) sf.* **1.** Geniş. *{eAT} {OsT} (aynı)* **2.** Uzak. **3.** *is.* Arka taraf. ⊡ **geñ düşmek,** *{eAT} Geniş olmak; genişlemek.*|| **geñ etmek,** *{eAT} Genişletmek.*|| **geñ eylemek,** *{eAT} Genişletmek.*|| **geñ yaka,** *{eAT} Geniş taraf.*|| **geñ yol,** *{OsT} Geniş yol; cadde.*

geng[4], [geñ كڭ] *(geñ) {ağız} sf.* **1.** (Tarla için) bir süre ekilmeyerek boş bırakılmış; işlenmemiş. *{eAT} {OsT} (aynı)* **2.** *is.* Ham araziden açılmış, hiç işlenmemiş, sürülmemiş tarla. **3.** Yeni sürülmüş tarla. **4.**

Otları temizlenerek tarla hâline getirilmiş dağlardaki sahipsiz yerler. **5.** Kabarık toprak. **6.** Bağları kuvvetlendirmek için dışardan getirilen taze toprak **7.** Toprak kayması ile dağların yamaçlarında meydana gelen düzlük. [DS] ⊡ **geñ salısı,** *{ağız} Tarlaların ekilmeyerek boş bırakıldığı yıl.* [DS]

geng[5]**,** [geñ كك] *(geñ) {eAT} {ağız} is.* İstek; arzu. [DS] ⊡ **genine komamak,** *{eAT} İsteğine bırakmamak; gönlüne göre yaptırmamak.*

gengel, [Far. kenger] *{ağız} is.* Kenger. [DS]

gengeş, [keñ-eş] *{OsT} is.* Danışma.

gengez[1]**,** [*eT.* keñ > geñ-ez ككز] *(geñez) {eAT} {OsT} {ağız} sf.* Kolay. [DS] ⊡ **genez etmek,** *{eAT} {OsT} Kolaylaştırmak.*|| **genez eylemek,** *{eAT} {OsT} Kolaylaştırmak.*|| **genez kılmak,** *{eAT} {OsT}* Kolaylaştırmak.

gengez[2]**,** [geñ-ez] *(geñez) {ağız} zf.* Görünüşe göre; anlaşılan o ki; galiba. [DS]

gengezde, [geñez-de ككزده] *(geñezde) {eAT} zf.* Kolaylıkla; kolay kolay.

gengezirek, -ği [geñ-ez-i-rek ككزرك] *(geñezirek) {eAT} zf.* Daha kolay; daha uygun.

gengezlerince, [geñez-ler-ince ككزلرنجه] *(geñezlerince) {eAT} zf.* Kolayını, uygununu arayarak; düşünerek.

gengezlik, -ği [geñez-lik ككزلك / ككزليك] *(geñezlik) {eAT} {OsT} is.* Kolaylık; suhulet. ⊡ **genezlik eylemek,** *{eAT} Hoş geçinmek.*

gengezrek, -ği [geñez-rek ككزرك] *(geñezrek) {eAT} zf.* Daha kolay; daha uygun.

gengildek, -ği [geng *(yans.)* > geng-il-de-k] *{ağız} sf.* (Kişi için) çok zayıf ve sarsak. [DS]

gengildemek, [geng *(yans.)* > geng-il-de-mek] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-(di)-yor]* Gevezelik etmek. [DS]

gengildeyik, -ği [geng *(yans.)* > geng-il-de-y-ik] *{ağız} sf.* (Kişi için) Geveze; saygısız. [DS]

gengince, [geñ-ince ككنجه] *{eAT} {OsT} zf.* İstenildiği gibi; rahat rahat.

gengitmek, [geñ-it-mek ككتمك] *{eAT} {OsT} gçl. f. [-ür]* Genişletmek.

gengir, [gen + kır / gen + kıy] *{ağız}* Ayrı; uzak. [DS]

genglik, -ği [geñ-lik ككلك] *(geñlik) {eAT} {OsT} is.* Bolluk; genişlik; ferahlık ⊡ **geñlik azmak,** *{eAT} {OsT} Mide bozulmak.*

gengsiz, [geñ-siz ككسز] *(geñsiz) {eAT} {OsT} zf.* İsteği olamadan; istemeyerek; ister istemez.

gengsizin, [geñ-siz-in ككسزين] *(geñsizin) {eAT} zf.* → gengsiz.

gengsüz, [geñ-süz ككسوز] *(geñsüz) {eAT} zf.* → gengsiz. ⊡ **gensüz genin,** *{eAT} İster istemez.*

gengsüzin, [geñ-siz ككسوزين] *(geñsüzin) {eAT} zf.* → gengsiz.

gengşek, -ği [geñ-şe-k ككشك] *(geñşek) {eAT} {OsT} sf.* Gevşek. ⊡ **geñşek eylemek,** *{eAT} Gevşetmek.*

gengşeklik, -ği [geñşek-lik ككشكلك] *(geñşeklik) {OsT} is.* **1.** Gevşeklik. **2.** Dermansızlık; aciz.

gengşeltmek, [geñşe-l-t-mek ككشلتمك] *(geñşeltmek) {eAT} gçl. f. [-(d)-ür]* Gevşetmek.

gengşemek, [geñ-(i)ş-e-mek ككشمك] *(geñşemek) {eAT} gçsz. f. [-r]* Gevşemek.

gengşetmek, [geñ-(i)ş-e-t-mek ككشتمك] *(geñşetmek) {eAT} gçl. f. [-(d)-ür]* Gevşetmek.

gengüldemek, [geng *(yans.)* > geng-il-de-mek] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-d(ü)-yor]* **1.** İhtiyarlamak. **2.** Zayıflamak. **3.** Sarsaklaşmak. **4.** İşe yaramaz hâle gelmek. [DS]

gengüngce, [geñ-üñ-ce كككجه] *(geñüñce) {eAT} zf.* İsteğince; arzusuna göre; rahat edeceği biçimde.

geni, [? geni] *{ağız} sf.* (Kişi için) mert; sözünün eri. [DS]

genikmek, [*eT.* keñ *(yans.)* > gen-ik-mek ككمك] *{eAT} dönşl. f. [-ür]* **1.** Gevşemek. **2.** Genişlemek.

genimce, [geñ *(arzu)* > geñ-im-ce ككمجه] *{eAT} zf.* İstediğim gibi; isteğimce.

genimek, [*eT.* keñ > geñ-i-mek ككمك] *{eAT} gçsz. f. [-r]* Genişlemek.

genince, [geñ *(arzu)* > geñ-in-ce ككنجه / ككانجه] *{eAT} zf.* Arzusuna göre; istediği gibi; rahatça.

genirmek, [geğ *(yans.)* > geğ-ir-mek] *{ağız} gçsz. f. [-ir]* Geğirmek. [DS]

geniş, [*eT.* keñ *(geniş; uzak)* > gen-iş] *sf.* **1.** Eni alışılmış ve ortalama bir ölçüden fazla olan; enli; vasi. **2.** İçine alması gerektiği düşünülen miktardan daha çoğunu alabilecek durumda olan. **3.** Alanı çok büyük olan. **4.** (Elbise vb. için) sıkmayan; bol. **5.** *mecaz.* Kapsamı çok olan; dar sınırlar içinde kalmamış olan. **6.** *mecaz.* Ön yargılardan uzak olan; müsamahalı. **7.** *mecaz.* (Kişi için) ufak tefek, olur olmaz şeylere takılıp kalmayan; rahat; tasasız. **8.** *mecaz.* Çok. ⊡ **geniş açı,** *90°'den büyük olan açı.*|| **geniş bir nefes almak,** *Sıkıntılı bir durumdan kurtularak ferahlığa ulaşmak; rahatlamak.*|| **geniş çevriyazı,** *dbl. Yalnızca ses birimlerini gösteren, onların ses birimi değişkelerini göstermeyen yazı.*|| **geniş gönüllü,** *Olayları hoşgörü ile karşılayabilen; gönlü geniş.*|| **geniş görüşlü,** *Bilgi ve görgüsü çok olan; ufku geniş; geniş ufuklu; vizyon sahibi.*|| **geniş görüşlülük,** *Bilgi, görgü ve deneyim çokluğu; vizyon.*|| **geniş mezhepli,** *Namus konularında du-*

yarlı davranmayan.|| **geniş ölçek,** *Makro ölçek.*|| **geniş ufuklu,** *Bilgi ve görgüsü çok olan; geniş görüşlü; vizyon sahibi.*|| **geniş ünlü,** *dbl. Söylendiği zaman alt çenenin açılması ile ağız boşluğunun fazla olduğu /a/, /e/, /o/, /ö/ ünlüleri.*|| **geniş yürekli,** *Olaylar karşısında hemen telaşa kapılmayan, biraz oluruna bırakan.*|| **geniş zaman,** *dbl. Fiilin belirttiği iş, hareket, oluş ve kılışın her zaman yapıldığını, yapılmakta olduğunu veya yapılacağını belirten ve dilimizde -ir, -r ve –er ekleri ile kurulan zaman; muzari.*|| **geniş zaman görünümü,** *dbl. Geniş zaman sıfat fiili ile bir yardımcı fiilden meydana gelen görünüm.*|| **geniş zaman kipi,** *dbl. Geniş zaman çekimi ile yapılan kip.*|| **geniş zaman ortacı,** *dbl. Geniş zaman sıfat fiili.*|| **geniş zaman sıfat fiili,** *dbl. Fiilin geçmiş, şimdi ve gelecek zamanların üçünü de kapsayacak biçimde yapılışını ifade eden sıfat fiil; -ir, -er, -r, -mez ekleri ile yapılır.*

genişçe, [geniş-çe] *zf.* Biraz geniş.

genişleme, [geniş-le-me] *is.* **1.** Geniş bir durum alma eylemi. **2.** *dbl.* Bir kelimenin anlamında yeni anlamlar ortaya çıkması durumu; anlam genişlemesi. **3.** *dbl.* Bir cümlede yer alan ögelerin işlevini değiştirmeden yeni ögeler sokulması durumu. *"Yamur yağıyor. → Bir haftadır yağmur yağıyor."*

genişlemek, [geniş-le-mek] *gçsz. f. [-r] [-l(i)-yor]* **1.** Geniş duruma gelmek; büyümek. **2.** *mecaz.* Maddî yönden daha rahat geçinir hâle gelmek. **3.** Daha güzel ve iç açıcı görünmek; ferahlamak. **4.** Yaygın hâle gelmek; yaygınlık kazanmak.

genişletici, [geniş-le-ti-ci] *sf.* Genişletme işlemlerinde kullanılan.

genişletilme, [geniş-le-t-il-me] *is.* Geniş duruma getirilme eylemi.

genişletilmek, [geniş-le-t-il-mek] *edil. f. [-ir]* Geniş duruma getirilmek.

genişletme, [geniş-le-t-me] *is.* **1.** Genişlemesini sağlama eylemi; geniş duruma getirmek işi. **2.** *dbl.* Bir kelimeye yeni bir biçim birim ekleme işi.

genişletmek, [geniş-le-t-mek] *gçl. f. [-ir]* **1.** Daha geniş ve bol duruma getirmek. **2.** Alanını, sınırlarını veya kapsamını daha yaygın ve dışa doğru taşırmak.

genişlik, -ği [geniş-lik] *is.* **1.** Geniş olma durumu; geniş olan şeyin niteliği. **2.** Yüzeye ait boyutlardan kısa veya ölçüce küçük olanı; en. **3.** Geçim ve yaşam şartlarındaki bolluk, rahatlık; huzur; esenlik. **4.** *istk.* Bir örnekte en küçük ve en büyük değer arasındaki fark. **5.** *müz.* Bir sesin en pes ve en tiz durumları arasındaki fark.

genital, [Fr. génital] *sf.* Üreme ile ilgili.

genitif, [Fr. génitif] *is. dbl.* İsim çekimlerinden tamlayan durumu; muzafünileyh. ⊟ **genitif ekleri,** *Tamlayan durumu eki; -in.*

genitmek, [geñ-it-mek/geñ+etmek کیك ایدمك/کیکتمك] *{eAT} gçl. f.* Genişletmek.

geniz, -nzi [Yun. genis] *is.* **1.** Burun arka delikleriyle buruna, östaki borusuyla kulaklara, yemek borusuyla mideye, gırtlak yoluyla da akciğerlere açılan ağzın arka bölümü. **2.** *gnşl.* Burun boşluğu. ⊟ **geniz sesi,** *dbl. Damak örtüsünün aşağı inmesi ile telaffuz edilen ünlü ve ünsüz sesler.*|| **geniz ünlüsü,** *dbl. Geniz yoluyla çıkan ünlü; Türkçe'de ñ sesiyle birlikte çıkarılır. "Biñ, Tañrı, yalñız, soñra, buñalmak"* || **geniz ünsüzü,** *dbl. Geniz yoluyla çıkan ünsüz; Türkçe'de ng = ñ sesi.*

genizsi, [geniz-si] *sf.* (Ses ve konuşma için) genizden çıkarılan veya söylenen.

genizsil, [geniz-si-l] *sf.* (Ses için) çıkarılırken genzin de devrede bulunduğu.

genizsileme, [geniz-si-le-me] *is.* Genizsi bir ses vermek işi.

genizsilemek, [geniz-si-le-mek] *gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* Genizsi bir ses çıkarmak.

genizsileşme, [geniz-si-le-ş-me] *is.* **1.** Genizsileşmek işi. **2.** *dbl.* Bir sesin genizsi biçime dönüşmesi.

genizsileşmek, [geniz-si-le-ş-mek] *dönşl. f. [-ir]* (Ses için) genizsi bir durum kazanmak; genizden söylenir olmak; **b** sesinin **m**'ye dönüşmesi olayı.

genizsilik, -ği [geniz-si-lik] *is.* Genizsi olma durumu; genizsi seslerin özelliği ve niteliği.

genizsilleşme, [geniz-si-l-le-ş-me] *is.* **1.** Genizsilleşmek işi; genizsil bir durum alma. **2.** *dbl.* Ağız yoluyla çıkan bir sesin genizsi durum alması.

genizsilleşmek, [geniz-si-l-le-ş-mek] *dönşl. f. [-ir]* (Ses için) ağız yoluyla çıkmakta iken zamanla geniz yoluna dönüşmek.

genizsilleştirme, [geniz-si-l-le-ş-tir-me] *is. dbl.* Ağızsıl bir sesi genizsi bir hâle getirmek işi.

genizsilleştirmek, [geniz-si-l-le-ş-tir-mek] *gçl. f. [-ir] dbl.* Ağızsıl bir sesi genizsi duruma getirmek; genizsi bir tını kazandırmak.

genlemek, [geñ-le-mek] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(i)-yor]* → genleşmek[2] [DS].

genlenmek[1], [geñ-le-n-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* → genleşmek[2] [DS].

genlenmek[2], [gen-le-n-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* (Hava için) bulutlanmak. [DS]

genleşme[1], [keng *(geniş; uzak)* > gen-le-ş-me] *is.* **1.** *fiz.* Bir cismin yapısında herhangi bir değişiklik olmaksızın sadece ısı etkisi ile hacminin artması. **2.** Sıkıştırılmış bir gazın genişleyerek dağılması. ⊟ **genleşme kat sayısı,** *fiz. Birim boyuttaki bir cismin 1°C ısıtılması ile meydana gelen boyut (hacim, alan veya uzunluk) değişikliği.*

genleşme[2], [geñ[2]-le-ş-me] *{ağız} is.* (Tarla için) gen hâle gelme. [DS]

genleşmek[1], [keng *(geniş; uzak)* > ken > gen > gen-

le-ş-mek] *dönşl. f. [-ir]* (Yapısı değişmemekle birlikte ısıtılan bir cisim için) boyutları artmak. *(1944)*

genleşmek[2], [geñ[2]-le-ş-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* (Tarla için) birkaç yıl sürülmeyerek gen hâle gelmek. [DS]

genleşmeölçer, [genleş-me+ölç-er] *is.* Isınan sıvıların genleşme miktarlarını ölçmeye yarar alet; dilatometre.

genleştirici, [genle-ş-tir-ici] *sf. fiz.* **1.** Bir akışkanın geçtiği herhangi bir noktada veya bir kaba girişinde basıncını düşürmeye yarar alet. **2.** Radyo vericilerinde iyi bir ses yayabilmek için en zayıf sesle en kuvvetli ses arasındaki şiddet farkını azaltmaya yarar düzenek. **3.** Bir soğutma sisteminde soğutucu gazın sıkıştırıcı bölümde ısısının bir kısmını dışarı verdikten sonra soğutulması gereken alana geçerek basıncın düşürülmesi ve dolayısıyla ortamın ısısını almasının sağlanması için araya konulan bir tür açma kapama vanası.

genleştirme, [genleş-tir-me] *is.* Genleşmesini sağlama durumu ve eylemi.

genleştirmek[1], [genleş-tir-mek] *gçl. f. [-ir] fiz.* Bir cismin yapısını değiştirmeden ısı vermek suretiyle boyutlarının büyümesini sağlamak.

genleştirmek[2], [genleş-tir-mek] *gçl. f. [-ir]* (Tarla için) birkaç yıl sürmeyerek gen hâle gelmesine sebep olmak.

genleti, [geñ-le-t-i] *{ağız} sf.* **1.** (Yemek için) çoktan beri yenmemiş. **2.** (Haber, olay vb. için) iç açıcı; yeni. [DS]

genletmek, [geñ-le-t-mek ککلتمك] *{eAT} gçl. f.* Genişletmek.

genlik, -ği [keñ *(geniş; uzak)* > gen-lik ککلك] *is.* **1.** Genişlik. *{eAT} (aynı)* **2.** Bolluk, ferahlık; *{eAT} (aynı)*. **3.** *fiz. istk.* İki uç değer arasındaki fark. **4.** *fiz.* Bir alternatif akımın gerilim veya akım şiddeti sebebiyle her yarım devirde aldığı en yüksek değer. **5.** *coğ.* Bir dalgada sıfır noktası ile en yüksek nokta arasındaki fark. **6.** *iklim.* En soğuk ay ortalaması ile en sıcak ay ortalaması arasındaki fark.

genlü, [geñ-lü ککلو] *{eAT} sf.* İstekli; ister durumda olan. 🗗 **genlü gensüz,** *{eAT} İster istemez; gönüllü gönülsüz.*

genmek, [geñ-mek ککمك] *{eAT} dönşl. f. [-ür]* Genişlemek.

genom, [Yun. genos *(kaynak)* > Fr. gène + (kromoz)om > gén-om] *is. biy.* Bir erkek veya dişi gamette bulunan kromozom stoku; haploit sayısı.

genosid, [Yun. genos *(ırk)* + Lāt. caedere *(öldürmek)* > Fr. génocide] *is.* Millî, dinî, etnik veya ırkî bir insan topluluğunu yok etmek amacıyla işlenen cürüm; soykırım.

genosit, [Yun. genos *(ırk)* + kytos *(hücre)* > Fr. génocyte] *is. biy.* Biçim bakımından eşeysel bir elemana denk olan fakat gelişmesine imkân olmayan, kısır hücreler.

genotip, [Yun. genos *(ırk)* + Fr type > Fr génotype] *is. biy.* Bir canlıda kromozomların tümünden meydana gelen kalıtsal yapı.

gensemek, [geñ *(arzu)* > gen-se-mek ?] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-s(i)-yor]* **1.** Göreceği gelmek. **2.** Çok istekli olmak. [DS]

gensiz, [geñ-siz ککسز] *(geñsiz) {eAT} zf.* → gengsiz.

gensizin, [geñ-siz-in ککسزين] *(geñsizin) {eAT} zf.* → gensizin.

gensoru, [*eT.* keñ *(geniş)* + sor-u] *(ge'nsoru) is.* TBMM üyelerinden bir kısmı tarafından hükümet veya bakanlardan biri veya birkaçı hakkında verilen önerge üzerine soruşturma açılmasına veya düşürülmesine yol açan denetim yetkisi. 🗗 **gensoru önergesi,** *Gensoru amacıyla yapılan yazılı teklif.*

gensüz, [geñ-süz ککسوز] *(geñsüz) {eAT} zf.* → gengsüz. 🗗 **gensüz genin,** *{eAT} İster istemez.*

gensüzin, [geñ-siz ککسوزين] *(geñsüzin) {eAT} zf.* → gengsizin.

genşek, -ği [geñ-şe-k ککشك] *(geñşek) {eAT} sf.* → genşek.

genşeklik, -ği [geñşek-lik ککشكلك] *(geñşeklik) {eAT} is.* → gengşeklik.

genşeltmek, [geñşe-l-t-mek ککشلتمك] *(geñşeltmek) {eAT} gçl. f. [-(d)-ür]* → gengşeltmek.

genşemek, [geñ-(i)ş-e-mek ککشمك] *(geñşemek) {eAT} gçsz. f. [-r]* → gengşemek.

genşetmek, [geñ-(i)ş-e-t-mek ککشتمك] *(geñşetmek) {eAT} gçl. f. [-(d)-ür]* → gengşetmek.

genünce, [geñ-üñ-ce ککككجه] *(geñüñce) {eAT} zf.* → gengüngce.

genzek, -ği [gen(i)z-ek] *sf.* Genizden konuşan; hımhım.

genzel, [gen(i)z-el] *sf.* Genizle ilgili; genizsi.

geoit, -ti [Fr. géoïde] *is.* Yerküresinin geometrik olmayan gerçek biçimine verilen ad; kutuplardan içe basık olma biçimi.

geometri, [Yun. feo *(yer)* + metron *(ölçü)* > Fr. géométrie] *is. mat.* **1.** Nokta, çizgi, açı, yüzey ve cisimlerin uzayda birbiri ile ilişkilerini, ölçümlerini, özelliklerini inceleyen matematik dalı. **2.** Bu konu ile ilgili ders veya kitap.

geometrik, -ği [Fr. géométrique] *sf.* Geometri ile ilgili; geometriye dayanan. 🗗 **geometrik çizim,** *mat. Cetvel, pergel ve gönye ile yapılan çizim.*|| **geometrik dizi,** *mat. Ardışık terimleri arasındaki oranı değişmeyen dizi; 2, 4, 8, 16, 32...*|| **geometrik yer,** *mat. Özellikleri aynı olan noktaların meydana getirdiği çizgi veya yüzey.*

gep, [gep / gıb / gıp / gıyp *(yans)*] *is.* Kımıldanmayı, ağır ağır ya da kesik kesik hareket etmeyi anlatan kök. [Zülfikar] *gep güp, gep-ir-de-mek*

gepegenç, -ci [ge(p)-e+ge/nç] *(gepe'genç) sf. pekşt.* **1.** Çok genç. **2.** *zf.* Çok genç olarak; çok genç iken.

gepgenç, -ci [ge(p)+ge/nç] *(ge'pgenç) sf. pekşt.* **1.** Çok genç. **2.** *zf.* Çok genç olarak; çok genç iken.

gepirdemek, [gep *(yans.)* > gep-ir-de-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-d(i)-yor]* Şaşkın şaşkın koşarak aramak. [DS]

gepirti, [gep *(yans.)* > gep-ir-ti] *{ağız} is.* Birdenbire kaçma durumu. [DS]

-ger-, [ka-r-mak *(eklemek, karıştırmak)* > -ġar- / -ger- / -kar- / -ker-] *{eT} yap. e.* → -gar-.

ger[1], [Far. eger > ger گر] *{OsT} e.* "Eğer"in kısaltılmış şekli.

ger[2], [Far. ger گر] *{OsT} is.* **1.** Uyuz hastalığı. *{ağız} (aynı)* [DS] **2.** *{ağız}* Kene. [DS]

ger[3], [? ger] *{ağız} sf.* **1.** (Keçi, eşek vb. hayvanlar için) karnı, bacağı, burnu ya da kulakları beyaz ile siyah arası renkte olan. **2.** (Keçi vb. hayvan için) tam siyah olmayan, siyahla beyaz arası renkte. **3.** (Keçi için) açık maviye yakın; gök. **4.** (Eşek için) kestane rengi. **5.** (Keçi için) kahverengi ile sarı arası. **6.** (İnek için) güzel, güçlü. [DS]

ger[4], [? ger] *{ağız} is.* İğin ucundaki çengel. [DS]

ger[5], [? ger] *{ağız} is.* **1.** Meyve öz suyu. **2.** Leke. [DS]

ger[6], [? ger] *{ağız} is.* **1.** Seyrek ağaçlı kayalık. **2.** Dağ ve tepelerin üzerindeki yüksek burun. [DS]

ger[7], [? ger] *{ağız} is.* Dişi ördek. [DS]

ger[8], [? ger] *{ağız} sf.* Ekşi. [DS]

geran, [? geran] *{ağız} is.* Kuyu. [DS]

gerce, [? gerce] *{ağız} is.* Sıra; dizi. [DS]

gercik, -ği [? ger-cik] *{ağız} sf.* **1.** (Kişi için) süslü; güzel; zarif; şık. **2.** (Kişi için) hoppa; hafifmeşrep. **3.** Gösterişe düşkün. **4.** Dedikoducu. **5.** Kurumlu. **6.** Her söze karşılık veren; saygısız. **7.** Öğüngen. [DS]

gerciklenmek, [ger-cik-le-n-mek كرجكلنمك] *{OsT} {ağız} dönşl. f. [-ir]* Kendini herkesten üstün görmek; kibirlenmek. [DS]

gerç, -ci [kerç / gerç] *{ağız} is.* Eğlenme; alay. [DS]

gerçek, [*eT.* gir-çek / gér-çek > ger-çek كرچك] *sf.* **1.** Bir nesne, bir nitelik veya bir durum olarak var olan; varlığı inkâr edilemeyen; olgu durumunda mevcut olan; hakiki. *{eAT} (aynı)* **2.** Aslına uygun nitelikler taşıyan; sahici. *{eAT} {OsT} (aynı)* **3.** Temel; asıl; başlıca. **4.** Doğayı olduğu gibi yansıtan; doğadaki gibi olan. **5.** Doğru olan; yalan ve uydurma olmayan. *{eAT} {OsT} (aynı)* **6.** *is.* Gerçeklik; doğruluk; realite. *{eAT} {OsT} (aynı)* **7.** Yalan olmayan, doğru olan şey. **8.** *fel.* Düşünülen, tasarlanan ve hayal edilen şeylere karşıt olarak var olan. **9.** *{eAT} tasvf.* Ermiş; veli; mürşid-i kâmil. **10.** *zf. {eAT}* Muhakkak; mutlaka. ☞ **gerçeğe aykırı,** *Gerçeğe uymayan; hilaf-ı hakikat.*|| **gerçeğe aykırılık,** *Gerçeğe aykırı olma durumu.*|| **gerçeğe uygun,** *Gerçekle aynı olan; aslına uygun olan; doğru.*|| **gerçeğe uygunluk,** *Gerçekle aynılık; aslına uygunluk; doğruluk.*|| **gerçek dışı,** *Gerçekle ilişkisi olmayan; gerçeğe aykırı olan.*|| **gerçek dışılık,** *Gerçekle ilgisi olmama durumu; gerçeğe aykırı olma hali; gerçeğe aykırılık.*|| **gerçek er,** *{eAT} {OsT} tasvf. Veli; mürşid-i kâmil; ermiş.*|| **gerçek erenler,** *{eAT} tasvf. Ermişler; veli kişiler.*|| **gerçek kişi,** *huk. (Tüzel kişi karşıtı) insan; hakiki kişi.*|| **gerçek mantarlar,** *bot. Bağlarda mildiyu hastalığını yapan emeçleri iyi gelişmiş mantarlar, (Perenos viticola).*|| **gerçek özne,** *dbl. Cümlede görünüş olarak özne olmadığı hâlde mantık açısından özne sayılan öge.*|| **gerçek sayı,** *mat. Bir doğru üzerindeki bir noktanın belirlenmesine birebir şekilde yardım eden sayı.*|| **Gerçektir ola mı?** *{eAT} Acaba doğru mu?*

gerçekçi, [gerçek-çi] *sf.* **1.** Gerçeği olduğu gibi gören ve ona göre davranan. **2.** Gerçekçilikten yana olan; realist.

gerçekçilik, -ği [gerçek-çi-lik] *is.* **1.** Gerçekçi tutum ve davranış; realizm. **2.** *güzl. s.* Gerçekleri olduğu gibi yansıtmayı amaç edinen sanat akımı; realizm. **3.** *fel.* Bilinçten bağımsız olarak bir gerçeğin var olduğunu savunan felsefî görüş. **4.** *fel.* Bilginin kapsamı ile ilgili olan ve gerçek varlığı bilip tanımamızı sağladığını ileri süren felsefe görüşü. **5.** *ed.* Doğayı ve hayatı hayallerle ve şiirlerle süslemeksizin nesnel olarak, neyse öyle görme ve gösterme iddiasında olan edebî akım.

gerçekleme, [gerçek-le-me] *is.* Bir şeyin doğruluğunu veya doğruluk derecesini araştırma işlemi; teyit.

gerçeklemek, [gerçek-le-mek كرچكلمك] *gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* **1.** Bir şeyin doğru olduğunu başka bir şey ile ortaya koymak; teyit etmek; tasdik etmek. *{eAT} (aynı)* **2.** Doğrulamak; haklı çıkarmak.

gerçeklenmek, [gerçek-le-n-mek كرچكلنمك] *{eAT} dönşl. f. [-ür]* Doğruluğuna inanmak; doğru bilmek.

gerçekler, [gerçek-ler كرچكلر] *{eAT} is. tasvf.* Veliler; ermişler,

gerçekleşme, [gerçek-le-ş-me] *is.* **1.** Gerçek hâle gelmek işi. **2.** Olma; tahakkuk. **3.** *dbl.* Sözde var olan bir ögenin kullanım alanına geçmesi.

gerçekleşmek, [gerçek-le-ş-mek] *dönşl. f. [-ir]* **1.** Gerçek hâle gelmek. **2.** Olmak; tahakkuk etmek.

gerçekleştirilme, [gerçek-le-ş-tir-il-me] *is.* Gerçek hâle getirilmek işi.

gerçekleştirilmek, [gerçek-le-ş-tir-il-mek] *edil. f. [-ir]* Gerçek hâle getirilmek; tahakkuk ettirilmek.

gerçekleştirme, [ger-çek-le-ş-tir-me] *is.* **1.** Gerçek hâle getirme. **2.** Gerçekleştirilen şey.

gerçekleştirmek, [gerçek-le-ş-tir-mek] *gçl. f. [-ir]* **1.** Gerçek hâle getirmek. **2.** Yapmak, meydana getirmek. **3.** Bir filmi, bir televizyon yayımını yürütmek; tahakkuk ettirmek. **4.** *fel.* Bir şeye nesnel bir gerçeklik vermek.

gerçekleyin, [gerçek-leyin كرچكلين] *{eAT} zf.* Gerçekten; hakikaten.

gerçekli, [gerçek-li] *sf.* Gerçeklenmiş; gerçek olduğu anlaşılmış; muhakkak.

gerçeklik, -ği [gerçek-lik كرچكلك] *is.* **1.** Gerçek olma hali; sahihlik; şeniyet; hakikat. *{eAT} {OsT} (aynı)* **2.** Gerçek olan, var olan şeylerin tümü; hakikat; realite. **3.** *{eAT}* Doğruluk; dürüstlük.

gerçekten, [gerçek-ten] *(gerçe'kten) zf.* Gerçek olarak; hakikaten; sahi; filhakika; filvaki.

gerçeküstü, [gerçek+üst-ü] *is.* Gerçeğin üstünde olan; gerçeği aşan; sürrealite.

gerçeküstücü, [gerçek+üst-ü-cü] *sf.* **1.** (Kişi için) gerçeküstücülükten yana olan. **2.** (Eser, görüş vb. için) gerçeküstücülükle ilgili olan.

gerçeküstücülük, -ğü [gerçek+üst-ü-cü-lük] *is. fel. ed.* Aklın, geleneklerin ve alışkanlıkların denetiminden uzak, bilinçaltının ortaya koyduğu gerçekleri yansıtan; bilinen gerçekle ilgisini keserek kendince bir gerçek yaratma amacını güden sanat ve edebiyat akımı; sürrealizm.

gerçel, [ger-çe-mek > ger-çe-l] *sf. mat.* Gerçek olan.

gerçi, [Far. eger + çī كرچه] *{OsT} e.* Her ne kadar; ise de; vakıa.

-gerd, [Far. -gerd كرد] *{OsT} son ek.* Sonuna eklendiği Farsça kelimelere *"dönen, dolaşan"* anlamları katarak birleşik sıfatlar yapan son ek.

gerd, [Far. gerd كرد] *{OsT} is.* **1.** Toz toprak. **2.** *mecaz.* Üzüntü; keder. ⊡ **gerd-ā-gird,** *Fırdolayı.*|| **gerd-ālūd,** *Toza toprağa bulanmış; toz toprak içinde.*|| **gerd-ālūde,** *1. Toza toprağa bulanmış. 2. mecaz. Dünyalığı olan; yükünü tutmuş; zengin.*|| **gerd-hîz,** *Toz toprak kaldıran.*|| **gerd-i küdūret,** *Üzüntü tozu; kederli oluşun belirtisi.*|| **gerd-i siyeh,** *Kara toz.*|| **gerd-i zümürrüd,** *Yeni çıkmağa başlayan sakal.*

gerdama, [Yun. kerdama] *{ağız} is.* Hindiba. [DS]

gerdan[1], [Far. gerdān كردان] *(gerda:n) {OsT} is.* **1.** Vücudun, omuzlarla baş arasında kalan ön bölümü. **2.** Şişman kimselerde çenenin altında görülen tombulluk. **3.** Kesilmiş hayvanların boyun bölümü. **4.** *{ağız}* Koyun veya keçinin boyun eti ve kuru üzüm ya da mürdüm eriği kurusu ile yapılan bir yemek. [DS] ⊡ **gerdan güzeli,** *{ağız} Beşibiryerde denilen süs altını.* [DS]|| **gerdan kırmak,** *1. Naz ederek boynu başla birlikte iki yana oynatarak kırıtmak. 2. mecaz. Başı ve boynu büyüklük taslar gibi durum almak. 3. {ağız} (At için) boynunu yukarı kaldırıp başını aşağı bükmek.* [DS]

gerdan[2] [Far. gerdiden *(dönmek, dolaşmak)* > gerdān كردان] *(gerda:n) {OsT} sf.* Dönen, dolaşan.

gerdana, [Far. gerdāne كردانه] *{ağız} is.* **1.** Boyun; gerdan. **2.** Gerdanlık. **3.** Büyük zincirleri birbirine tutturan demir çengel. [DS]

gerdançlık, -ğı [Far. gerdān-çe + T. -lık كردانچلك] *{OsT} is.* Gerdanlık.

gerdane, [Far. gerdāne كردانه] *(gerda:ne) {OsT} is.* Tüfek kayışının uçlarını takmaya yarar halka.

gerdaniye, [Far. gerdāniyye كردانيه] *(gerda:n) {OsT} is. müz.* Türk musikisinde sol anahtarına göre portede aşağıdan yukarıya doğru beşinci çizginin üst kısmına yazılan nota.

gerdanlık, -ğı [gerdan-lık] *is.* Boyuna takılan taşlarla süslenmiş, değerli madenlerden yapılma ziynet eşyası.

-gerde, [Far. gerde كرده] *{OsT} son ek.* Sonuna eklendiği Farsça isimlere *"yapılmış, etmiş, eylemiş"* anlamları katarak birleşik isim fiilleri yapan son ek.

gerdek, -ği [Far. gird *(yuvarlak)* > girdek *(yuvarlak çadır)*] *is.* **1.** Evlendikleri gece gelin ile güveyin kaldıkları oda; gelin odası. **2.** Evliliğin ilk gecesi; zifaf. ⊡ **gerdeğe girme,** *Düğün gecesi gelin ile güveyin bir arada kalması.*|| **gerdek dam,** *{ağız} Gelin odası.* [DS]|| **gerdek değeri,** *{eAT} {OsT} Evlenme vergisi; resm-i arus.*|| **gerdek evi,** *{OsT} Gelin odası.*|| **gerdek yeri,** *Gelin odası. {eAT}*

gerdeklik, -ği [gerdek-lik كردكلك] *{OsT} is.* Gelin odası.

gerdel, [Lat. caldaria / Yun. kharderi => gerdel كردل] *is.* **1.** *{eAT} {OsT}* Büyük kap. **2.** Süt veya su koymaya mahsus, tabanı ile ağzı aynı genişlikte olan tahta veya deri kap. **3.** Gemilerde temizlik işlerinde kullanılan metal çemberli tahta kova. **4.** *{ağız}* Süt koymaya yarar tahta kap. [DS] **5.** *{ağız}* Kepçe. [DS] **6.** *{ağız}* Ayakkabıcıların gön ıslattıkları tahta kap. [DS]

gerdele, [Lat. caldaria / Yun. khardera => gerdele] *{ağız} is.* Tahta süt kovası. [DS]

gerdeliç, -ci [? gerdeliç] *{ağız}* Saban okuna takılan ağaç çomak. [DS]

gerdellik, [gerdel-lik] *is.* Gemilerde gerdelleri oturtmaya yarar yuva.

gerdeme, [Yun. kerdamo] *{ağız} is.* Su teresi. [DS]

gerden, [Far. gerden كردن] *{OsT} is.* **1.** Boyun. **2.** Gerdan. **3.** *{ağız}* İki kürek kemiği arası. [DS] ⊡ **gerden bend,** *Boyun bağı; gerdanlık.*|| **gerden-beste,** *Boynu bağlı; itaat etmiş.*|| **gerden-dāde,** *Boynu*

bağlı; boyun eğmiş.|| **gerden-efrâz,** *1. Boyun kaldıran. 2. Başı yukarıda; kibirli.*|| **gerden-keş,** *1. İnatçı; kibirli. 2. İsyankâr; asî.*

gerdena, [Far. gerdenā گردنا] *(gerdena:)* *{OsT}* *is.* **1.** Kebap şişi. **2.** Kuş veya kuzu çevirmesi. **3.** Fırıldak; topaç. **4.** Yürüteç. **5.** Aşı boyası toprağı.

gerdengeç, -ci [ger⁶-den+geç ?] *{ağız}* *is.* Dağlardaki domuz yatağı. [DS]

gerdengeçlik, -ği [gerdengeç-lik] *{ağız}* *is.* Geçilemeyecek kadar sık çalılık. [DS]

gerder, [Yen. khardera] *{ağız}* *is.* **1.** Tahta süt kabı. **2.** Ayakkabıcıların gön ıslattıkları tahta kap. **3.** Süt süzmekte kullanılan tahta süzgeç. [DS]

gerdevul, [Bulg. tegliç *(araba oku)* => gerdevul [TİETZE]] *{ağız}* *is.* Sabanın çeki çivisi. [DS]

gerdi, [? gerdi] *{ağız}* *is.* Sebze bahçelerinde bölünmüş küçük parçalar. [DS]

gerdide, [Far. gerdīde گردیده] *(gerdi:de)* *{OsT}* *sf.* **1.** Dönmüş, dolaşmış. **2.** Durumu değişmiş; hâli değişmiş.

gerdime, [Yun. kherdamo] *{ağız}* *is.* Kayış tokası. [DS]

gerdirek, -ği [ger-dir-mek > gerdir-ek] *{ağız}* *is.* Gelinlik. [DS]

gerdirilme, [ger-dir-il-me] *is.* Gergin duruma getirilmek işi.

gerdirilmek, [ger-dir-il-mek] *edil. f.* *[-ir]* Gergin duruma getirilmek.

gerdirme, [ger-dir-me] *is.* Gergin duruma getirmek işi.

gerdirmek, [*eT.* ker-tür-mek > ger-dir-mek] *gçl. f.* *[-ir]* Gergin duruma getirmek.

gerdiş, [Far. gerdiş گردش] *{OsT}* *is.* **1.** Dönme, dolaşma. **2.** Değişim. **3.** Zaman; devran. ⊡ **gerdiş-i devrān,** *{OsT} Zamanenin değişimi; zamanın değişmesi.*|| **gerdiş-i ecrām,** *{OsT} Yıldızların dönüşü.*|| **gerdiş-i eflāk,** *{OsT} Dünyaların dönüşü.*|| **gerdiş-i eyyām,** *{OsT} Zamanın dönüşü.*|| **gerdiş-i zemān,** *{OsT} Zamanın dönüşü.*

gerdun, [Far. gerdūn گردون] *(gerdu:n)* *{OsT}* *sf.* **1.** Dönücü; dönen. **2.** *is.* Dünya; felek; sema. ⊡ **gerdūn-haşmet,** *Felek gibi haşmet sahibi.*|| **gerdūn-i dūn,** *Alçak felek; alçak dünya.*|| **gerdūn-iktidār,** *Felek gibi güçlü; muktedir.*|| **gerdūn-mînā,** *Gök.*|| **gerdūn-pāye,** *Yüksek şerefi olan.*|| **gerdūn-penāh,** *Feleğin sığınağı.*|| **gerdūn-serîr,** *Tahtı felek kadar yüksek olan.*|| **gerdūn-sirişt,** *1. (Kişi için) kibirli; gururlu. 2. Tembel. 3. Kan dökücü; zalim.*

gerdune, [Far. gerdūne گردونه] *(gerdu:ne)* *{OsT}* *is.* Araba. ⊡ **gerdūne-i iclâl,** *Saltanat arabası.*|| **gerdūne-i şükûh,** *Şan ve şeref arabası.*

gereç, -ci [ker-ge-mek *(eksikliğini duymak)* > keremek > gere-ç *(20. yy)*] *is.* Bir işi yapmak için ihtiyaç duyulan maddeler; malzeme; materyal.

gerede, [ger-mek > gerede ?] *{ağız}* *is.* **1.** Bahçe, tarla kenarına uzun sırıklardan yapılan bir tür çit. **2.** Karşılıklı çakılı iki ağaca enlemesine iki üç sırık uzatılarak yapılan kapı. **3.** Meşe palamudu ve sumakla işlenmiş eşek ve at derisi. [DS]

gereğince, [gere-k > gere(k)-ince گراكنجه / گركنجا گركنجه] *(geregi'nce)* *zf.* **1.** Gerektiği gibi; gereğine göre; gereği gibi; mucibince. **2.** *{eAT}* Lüzumu kadar; gerektiği kadar.

gereğinleyin, [gere(k)-in-leyin گركلين] *{eAT}* *zf.* **1.** Gereği gibi; iyice. **2.** Gerektiği kadar; lüzumu kadar.

gerek¹, -ği [*eT.* kergē-mek > kergé-k > gere-k گرك] *is.* **1.** Bir şeyin yapılabilmesinin veya olabilmesinin bağlı olduğu şey; lazım. **2.** Kuvvetli ihtimal; mutlaka; herhalde muhakkak. *{eAT} {OsT} (aynı)* **3.** İhtiyaç; eksik. *{ağız} (aynı)* [DS] **4.** İcap; lazım; muktazi. *{eAT} (aynı)* **5.** *{ağız}* Eşit. [DS] **6.** *bağ.* Kelimeleri, kelime öbeklerini, eş görevli ögeleri birleştirme, eşitlik ve istenileni seçme gibi anlamlarla bağlar. ⊡ **gereği düşünülmek,** *Yapılan bir iş için gerekli olan bütün konuları ve durumları dikkate almak.*|| **gereği gibi,** *Nasıl olması gerekiyorsa öyle; olması gerektiği gibi.*|| **gerek görmek,** *Yapılmasını istemek.*|| **gerek ... gerek...,** *{eAT} Eğer... eğer...; ister... ister...*|| **gerek gerekmez,** *{eAT} İster istemez.*|| **gerek ise gerekmez ise,** *{eAT} İster istemez.*|| **gerekse... gerekse...** *{eAT} Eğer... eğer...; ister... ister...*||

gerek², -ği [ger-mek > ger-ek] *{ağız}* *is.* **1.** Balık avlamak için suyun önüne gerilen set. **2.** Kenar. [DS]

gerekçe, [gerek-çe] *is.* **1.** Gerektirici sebep; esbab-ı mucibe; lazime. **2.** *man.* Bir önermenin kendiliğinden var kıldığı gereklik; lazime. *(1937)* **3.** *huk.* Bir yasanın hazırlanma veya değiştirilmesini gerekli kılan sebepler. **4.** *huk.* Mahkeme kararlarının dayandığı yasal ve hukukî sebeplerin gösterilmesi işlemi; mucip. **5.** *{eAT}* *zf.* Gereği gibi. ⊡ **gerekçe göstermek,** *Gerektirici sebep veya dayanakları, belgeleri bildirmek, ileri sürmek.*

gerekçeli, [gerek-çe-li] *sf.* Gerekçesi olan; bir gerekçeye dayanan.

gerekçesiz, [gerek-çe-siz] *sf.* Gerekçesi olmayan; bir gerekçeye dayanmayan.

gerekdük, [gerek-dük گردوك] *{eAT}* *is.* Gerek olma; gereklilik.

gerekirci, [gerek-ir-ci] *is.* ve *sf. fel.* Her olayın başka olayların zorunlu sonucu olduğu görüşünde olan; belirlenimci; determinist.

gerekircilik, -ği [gerek-ir-ci-lik] *is. fel.* Her olayın başka olayların gerekli ve kaçınılmaz sonucu olduğunu savunan felsefî görüş; determinizm, belirlenimcilik.

gereklenmek, [gerek-le-n-mek] *{ağız} gçl. f. [-ir]* Kullanmak. [DS]

gerekli, [gerek-li] *sf.* Yapılması veya olması uygun olan; yerinde olan; lazım; lüzumlu. *{eAT} {OsT} (aynı)* ❐ **gerekli bilmek,** *{OsT} Gerek olduğunu düşünmek; lüzumlu saymak.*|| **gerekli görmek,** *Yapılmasını zorunlu bulmak.*|| **gerekli kılmak,** *Yapılması zorunluluğunu doğurmak; icap ettirmek.*

gereklik, -ği [gerek-lik] *is.* Gerek olma durumu; lüzum; icap; lüzum; iktiza.

gereklilik, -ği [gerek-li-lik] *is.* Gerekli olma durumu. ❐ **gereklilik kipi,** *dbl. Eylemin yapılmasının gerekli olduğunu bildiren isteme kipi; -meli eki ile yapılır.*

gereklü, [gerek-lü گركلو] *{OsT} sf.* Gerekli; lüzumlu.

gerekme, [gerek-me] *is.* Gerekli olma durumu ve eylemi.

gerekmek, [gerek-mek گركمك] *gçsz. f. [-ir]* Bir şeyin yapılabilmesi veya gerçekleşmesi bazı eylem, nesne vb. şeylerin bulunmasına veya olmasına bağlı olmak; gerek olmak; lüzum etmek; icap etmek; iktiza etmek. *{eAT} {OsT} (aynı)*

gerekseme, [gerek-se-me] *is.* İhtiyaç duyma durumu ve eylemi.

gereksemek, [gerek-se-mek] *gçsz. f. [-r] [-s(i)-yor]* Bir şeyi kendisi için gerekli bulmak; lüzumlu olmak; ihtiyaç duymak; muhtaç olmak.

gereksinim, [gerek-sin-im] *is.* Bir şeyin yapılabilmesi veya gerçekleşmesi için bazı eylem, nesne vb. şeylerin var olması zorunluluğu; ihtiyaç.

gereksinme, [gerek-sin-me] *is.* Bir şey yapılabilmek veya bir şeyi gerçekleştirmek için bazı eylem, nesne vb. şeylerin var olması zorunluluğunu hissetme; ihtiyaç duyma.

gereksinmek, [gerek-sin-mek] *dönşl. f. [-ir]* Bir şeyi yapılabilmek veya gerçekleştirmek için bazı eylem, nesne vb. şeylerin var olması zorunluluğunu hissetmek; ihtiyaç duymak.

gereksiz, [gerek-siz] *sf.* Bir şey yapılabilmek veya bir şeyi gerçekleştirmek için bazı eylem, nesne vb. şeylerin var olması zorunluluğu bulunmayan; bir şeye ihtiyaç olmayan; lüzumsuz; gerekmeyen.

gereksizlik, -ği [gerek-siz-lik] *is.* Gereksiz olma durumu; lüzumsuzluk.

gerektirim, [gerek-tir-im] *is. fel.* Yeni bir kavramın anlamının, muhtevasının, yapısının, sınırlarının tam olarak tespit edilmesi durumu; belirlenim; determinasyon.

gerektirme, [gerek-tir-me] *is.* **1.** Gerekli kılma durumu ve eylemi; icap ettirme. **2.** *fel.* Bir önermenin doğruluğunun başka bir önermenin de doğruluğunu sağlama durumu; istilzam.

gerektirmek, [gerek-tir-mek] *gçl. f. [-ir]* Gerekli kılmak; icap ettirmek; istilzam etmek.

gerel, [ger-el ?] *{ağız} sf.* Tam; uygun. [DS]

gerelmek, [ger-el-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* Gerginleşmek. [DS]

gerelti, [ger-mek > ger-el-ti] *is.* **1.** Görmeyi engelleyen nesne; engel; perde; mania; *{ağız} (aynı)* [DS]. **2.** *{ağız}* Gizli, kapalı yer. [DS]

gereme, [ger-mek > ger-eme] *{ağız} is.* Arabanın ipini kısaltmak, sıkmak için bükülen odun. [DS]

geremek, [ger-mek > ger-e-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-r(i)-yor]* Kapamak; örtmek. [DS]

geren, [ger-en] *is.* **1.** Kuruyunca çatlayan toprak; verimsiz, killi toprak; *{ağız} (aynı)* [DS]. **2.** Hafif sisli ve bulutlu hava. **3.** Ayın etrafında oluşan ince sis; hale.

gerenek, -ği [ger-mek > ger-enek] *{ağız} is.* Örümcek ağı. [DS]

gerenlemek, [ger-mek > ger-en-le-mek] *{ağız} dönşl. f. [-r] [-l(i)-yor]* **1.** (Hava için) bulutlanmak; serinlemek. **2.** *gçl. f.* Damın üzerine killi toprak atmak. [DS]

gerensemek, [geren-se-mek] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-s(i)-yor]* (Soğuk hava için) yumuşamak. [DS]

gerensi, [geren-si] *{ağız} is.* **1.** Tuzlu su kaynağı. **2.** Acımsı badem. **3.** Boz renkli toprak. [DS]

gerermek, [gere-r-mek] *{ağız} gçsz. f. [-ir]* **1.** (Bez için) ateşten kavrulmak, sararmak. **2.** (Ekin için) olgunlaşmaya başlamak; sararmak. [DS]

gerey, [ger-ey ?] *{ağız}* **1.** Bulut. **2.** Dağın girintili çıkıntılı, gölgeli yeri. [DS]

gereylenmek, [gerey-le-n-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* **1.** (Cam için) buhar olmak; puslanmak. **2.** (Hava için) yumuşamak. **3.** (Sıvılar için) üzerinde kir, pis, toz vb. toplanmak. [DS]

gerez[1]**,** [yine / gene > gene-z > gere-z] *{ağız} is.* Kez; defa. [DS]

gerez[2]**,** [? gerez] *{ağız} sf.* **1.** Şirin; dilber. **2.** Süslü; güzel. [DS]

gerezlenmek, [gerez-le-n-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* (Su için) buz tutmak. [DS]

gerge, [ger-mek > ger-ge] *{ağız} is.* Bostan gölgeliği. [DS]

gergedan, [Far. kergedan] *is. zool.* Ağır, kuvvetli, üç parmaklı, burnunda bir veya iki boynuzu olan toynaklı, kalın derili, saldırıcı bir memeli hayvan; *{eT} (aynı), (Rhinoceros inducus).* ❐ **gergedan böceği,** *zool. Dört santimetre kadar boylu, erkeğinde sert boynuz bulunan ve kurtçuk evresini ağaç köklerini kemirerek geçiren kın kanatlı bir zararlı böcek, (Oryctes nasicornis).*

gergedangiller, [gergedan-gil-ler] *is. zool.* Örnek türü gergedan olan tek parmaklılar takımından memeli bir hayvan familyası, *(Rhinoceratidae).*

gergef, [Far. kār *(iş)* + -gāh > kārgāh > kārgef > gergef] *is.* Üzerine kumaş gerilerek nakış işlemeye

yarayan, çoğu dörtgen biçimli çerçeve; kasnak. ◘ **gergef işlemek,** *Gergefte nakış işlemek.*

gergek, -ği [*eT.* kerge-k] *{ağız} is.* Gerek. ◘ **gergek bulmak,** *{ağız} Ölmek.* [DS]

gergelek, -ği [gergi-lik ?] *{ağız} is.* Dere ve ırmak sularının getirdiği küçük ağaç parçaları. [DS]

gergeme, [gerge-me] *{ağız} is.* Paravana. [DS]

gergen, [ger-gen] *{ağız} is.* Tahta raf. [DS]

gergenez, [Far. kerkes => kerkenez > gergenez] *{ağız} is. zool.* Kerkenez. [DS]

gerget, [gerge-t] *{ağız} is.* Çerçeve. [DS]

gergi[1], [ger-mek > ger-gi كركى] *is.* **1.** *{OsT}* Perde. **2.** İp, tel gibi şeyleri gerginleştirmeye yarayan alet. **3.** İşkence aleti. **4.** *dnz.* Balık ağlarının gözleri arasına açık durmaları için konan küçük çubuk. **5.** *inş.* Bir yapının yükünü azaltan veya yapının bütününü yıkabilecek büyüklükteki yükün etkisi altında bir germe kuvvetini karşılayan yapı elemanı. **6.** *{OsT}* İşkence aleti; çarmıh. **7.** *{ağız}* Kağnıda kollar arasına takılan ağaç. [DS] **8.** *{ağız}* Üzüm sepetlerinin ağzındaki aralığı korumak için konulan ağaç parçası. [DS] **9.** *{ağız}* Geçitleri kapamakta kullanılan çalı. [DS] **10.** *{ağız}* Bahçe etrafını çekilen çalı engeller. [DS] **11.** *{ağız}* Ahırlarda, hayvanları birbirinden ayırmak için direk ve duvar arasına uzatılan ağaçlar. [DS] **12.** *{ağız}* Çit yerine kullanılan çok budaklı çam ağacı. [DS] **13.** *{ağız}* Kayıkçının, ayak direğidiği tahta. [DS] **14.** *{ağız}* İş önlüğü. [DS] **15.** *{ağız} anat.* Göğüs boşluğu ile karın boşluğunu ayıran zar. [DS] **16.** *{eAT} {ağız}* Engel; perde. [DS] ◘ **gergi çengeli,** *Tekstilde üzerine desen basılacak olan kumaşı gergin ve düzgün tutmaya yarayan çengeller.*

gergi[2], [ger-gi] *{ağız} is.* **1.** (Yol için) uzaklık. **2.** Büyük kazan kapağı. **3.** Gökyüzünün kuzeyini kaplayan ve havayı soğutan bulut. [DS]

gergicek, [ger-gi-cek] *is.* **1.** Sandalye vb. eşyaların ayaklarını birbirine tutturmak için aralarına konulan çubuk. **2.** Gergi. **3.** *{ağız}* Eğik olarak vurulan destek; payanda. [DS]

gergilemek, [gergi-le-mek] *gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* **1.** Gergi yapmak; gergi koymak. **2.** *{ağız}* Germek. [DS]

gergili, [gergi-li] *{ağız} sf.* (Yol için) uzak. [DS]

gergin, [ger-mek > ger-gin] *sf.* **1.** Gerilmiş durumda olan. **2.** Gerilerek düzelmiş olan. **3.** (Cilt için) düzgün. **4.** *mecaz.* Kopacak gibi incelmiş. **5.** *mecaz.* Huzursuz ve sinirli. **6.** *dbl.* (Ses için) çıkarılırken ses organlarında belirgin biçimde gerilmeye yol açan.

gergince, [gergin-ce] *sf.* Biraz gergin.

gerginleşme, [gergin-le-ş-me] *is.* Gergin bir durum alma eylemi.

gerginleşmek, [gergin-le-ş-mek] *dönşl. f. [-ir]* **1.** Gergin bir durum almak. **2.** *mecaz.* Huzursuz olmak.

gerginleştirme, [gergin-le-ş-tir-me] *is.* Gergin bir durum almasını sağlama eylemi.

gerginleştirmek, [gergin-le-ş-tir-mek] *gçl. f. [-ir]* Gergin bir durum almasını sağlamak.

gerginlik, [gergin-lik] *is.* **1.** Gergin olma durumu. **2.** *mecaz.* Huzursuzluk.

gergü, [ger-gü] *{OsT} is.* Perde.

geri[1], [*eT.* kē-rü > gé-rü > ge-ri] *is.* **1.** Arka taraf. **2.** Arka tarafın biraz uzağı. **3.** Bir şeyin sonra gelen bölümü; art; alt taraf. **4.** Gidip gelme olayında ilk başlanan nokta. **5.** Sonuç; son. **6.** Geçmiş; mazi. **7.** *{ağız}* Soy; ata. [DS] **8.** İnsan ve hayvanların boşaltım organının dış kısmı. **9.** *sf.* Arkada bulunan; arkada kalan. **10.** (Saat için) zamanı olduğundan eksik gösteren. **11.** *mecaz.* Dengi olanlara göre daha alt seviyede bulunan. **12.** *mecaz.* Aptal, anlayışsız. **13.** *zf.* Arkaya doğru; geriye. **14.** Sonra. **15.** *ünl.* "Geri dön!" anlamında komut. ◘ **geri adım atmak,** *Yaptığı saldırı veya hamleden vazgeçmek.*|| **geri alım hakkı,** *huk. Satılan bir malın kararlaştırılan bir bedel karşılığında yeniden satana devrini tek taraflı bir irade beyanıyla isteme yetkisi veren hak; vefa hakkı.*|| **geri almak,** *1. Verdiği şeyi istemek. 2. İlerleyen bir aygıtı bir miktar geri götürmek. 3. as. Düşman eline geçmiş olan yeri kurtarmak.*|| **geri basmak,** *Geri geri gitmek.*|| **geri çekilme,** *as. Daha uygun şartlarda savaşmak üzere bir askerî birliğin düşmandan çözülerek başka bir bölgeye hareket etmesi; ricat.*|| **geri çekilmek,** *1. Bulunduğu yerden arka taraflara doğru gitmek. 2. mecaz. Birlikte yürütülen bir işten ve arkadaşlarından ayrılmak; vazgeçmek.*|| **geri çevirmek,** *1. Alınan bir şeyi istemeyip geri vermek; geldiği yere göndermek; iade etmek. 2. Kabul etmemek; reddetmek. 3. (Kişi için) Gerisin geriye göndermek; izinin üstüne çevirmek.*|| **geriden geriye,** *1. Yakın bir ilgi göstermeden; uzaktan. 2. Gizlice; sinsice.*|| **geri dönmek,** *1. Yönünü bulunduğu yerin tam karşıtı olan yöne çevirmek; arkaya dönmek. 2. Gittiği yerden ilk çıkış noktasına gelmek; ayrıldığı yere tekrar varmak.*|| **geri dörtlü,** *Futbolda, savunmada yer alan dört oyuncu.*|| **geri durmamak,** *Bir işi yapmaktan kaçınmamak.*|| **geri geri,** *Arka arka; arkaya doğru.*|| **geri gitmek,** *mecaz. Durumu kötüleşmek; bozulmak.*|| **geri hizmet,** *1. as. Ordunun ihtiyaçlarının bütünü. 2. Bir görevde ikinci derecede olan işler; yardımcı görev.*|| **geri kafalı,** *Yeniliklere karşı olan; yenilik istemeyen; eskiye bağlı.*|| **geri kalmak,** *1. Arka sıralarda yer almak. 2. Zamanında yetişememek; gecikmek. 3. Seviyesi çağdaşlarına ve yaşıtlarına göre daha aşağılarda olmak; benzerlerinin düzeyine ulaşamamak.*|| (bir şeyden, birinden, yapmaktan) **geri kalmamak,** *1. Kaçınmamak. 2. En az onlar kadar başarı göster-*

mek.|| **geri kalmış,** *(Ülke ve toplum için) az gelişmiş.*|| **geri kalmışlık,** *eko. (Ülke ve toplum için) az gelişmiş olma durumu; az gelişmişlik.*|| **geri komamak,** *Yapmazlık etmemek; ne edip eyleyip yapmak.*|| **geri plan,** *Arka plan.*|| **geri planda kalmak,** *Bir kişinin yanında önemsiz bir durumda kalmak.*|| **gerisin** (geri) **geriye,** *1. Geriye dönerek; geldiği yöne doğru dönerek. 2. Yeniden; tekrar; bir daha.*|| **geri tepme,** *fiz. Merminin atılışı sırasında, bir ateşli silahın namlusu içinde gazların geriye doğru sıkıştırmasından doğan hareket.*|| **geri tepmesiz,** *(Top veya silah için) atış sırasında geri tepmeyen.*|| **geri vermek,** *Aldığı yere veya kimseye vermek; iade etmek.*|| **geriye bırakmak,** *Sonraya bırakmak; tehir etmek.*|| **geriye yürümek,** *huk. Kabul edilen bir kanun hükmü, kabul tarihinden önceki olayları da hükmü altına almak.*|| **geri zekâlı,** *Zekâ düzeyi yeterli gelişmemiş olan.*

geri[2], [ger-mek > ger-i] *{ağız}is.* **1.** Arabada saman, tahıl vb. taşımak için arabanın çevresindeki korkuluklara tutturularak gerilen hasır veya çul. **2.** Sabanda enek ile kılıç arasına konan tahta. **3.** Yamaçlarda toprağın yağmur suları ile akmasını önlemek için yapılan setler. **4.** Avlunun etrafını çeviren çit. **5.** Dağın girintili çıkıntılı yeri. ⧉ [DS] **geriye çekmek,** *{ağız} Bir işi zora sürmek.* [DS]

geri[3], [geri[1] / Ar. ġayri] *{ağız} zf.* Bundan sonra; başka; gayrı; gayri. [DS]

geriatri, [Fr. gériatrie] *is. tıp.* Yaşlanma ile ilgili sağlık problemlerini inceleyen bilim dalı; yaşlılık bilimi.

gericek, -ği [geri-cek كريجك] *{eAT} sf.* Sona doğru olan; sonraki; en son.

gerici[1], [geri-ci] *sf.* **1.** Bir toplumun gelişmesini sağlayacak hiçbir yeniliği istemeyen, eskiyi özleyen; eski düzeni geri getirmeyi arzulayan. **2.** *argo.* Etken eşcinsel erkek. **3.** *argo.* Sodomist.

gerici[2], [ger-mek > ger-ici] *sf.* **1.** *anat.* (Kas vb. doku için) bir organı germeye yarayan. **2.** *müz.* Keman, viyolonsel tellerinin üstüne yerleştirilen ve telleri gerdirmeye yarayan küçük vidalı kutu.

gericilik, -ği [geri-ci-lik] *is.* **1.** Gerici olma durumu; gerici olanın tutum ve davranışı. **2.** Yenileşmeyi ve yenilik hareketlerini reddederek, geçmişin sakıncalı görülerek terk edilen siyasal ve toplumsal yaşayışına dönmeyi savunan görüş; irtica.

geriç, -ci [ger[6]+iç-i] *{ağız} is.* İki yokuş arası. [DS]

gerik, -ği [ger-ik] *{ağız} sf.* **1.** Örtülü; kapalı. **2.** (Kişi için) ağzı açık; ahmak. [DS]

geriki, [geri-ki كركى / كيروكى] *{OsT} sf.* Sona kalan; en son.

gerikmek, [ger-ik-mek] *dönşl. f. [-ir]* **1.** Gerginleşmek; gerilmek. **2.** *{ağız}* (Yara için) içi dolup gerginleşmek; şişmek; kabarmak. [DS]

gerilek, -ği [geri-le-k كريلك] *sf.* **1.** Kendi üstüne geri dönen veya döner görünen. **2.** Gerileme özelliği taşıyan. **3.** *{eAT} {ağız} zf.* Biraz geri; az geri. [DS] **4.** *{eAT}* Geriye doğru.

gerileme, [geri-le-me] *is.* **1.** Geri kalma durumu ve eylemi. **2.** *biy.* Bir canlı grubunun atalarında gelişmiş durumda bulunan bir organın daha sonraki kuşaklarda körelmesi biçiminde görülen tersine evrim. **3.** *tıp.* Kesin iyileşmeye yönelmediği hâlde bazı hastalık belirtilerinin yok olması.

gerilemek, [geri-le-mek] *gçsz. f. [-r] [-l(i)-yor]* **1.** Geriye çekilmek. **2.** Daha alt dereceye düşmek. **3.** (Hastalık için) iyileşmeye yüz tutmak. **4.** (Gelişim süreci için) ters yönde ilerlemek.

geriletici, [geri-le-t-ici] *sf.* Gerilemesine sebep olan; geri götüren.

geriletme, [geri-le-t-me] *is.* Gerilemesine sebep olma veya gerilemesini sağlama eylemi.

geriletmek, [geri-le-t-mek] *gçl. f. [-ir]* Gerilemesine yol açmak; gerilemesini sağlamak.

gerileyici, [geri-le-y-ici] *sf.* Gerileyen; geri giden. ⧉ **gerileyici benzeşme,** *dbl. Bir ses birimin kendinden önceki ses birim üzerinde yaptığı benzetici etki; çarşanba > çarşamba.*

gerileyiş, [geri-le-y-iş] *is.* Gerileme eylemi ve biçimi.

gerili, [ger-mek > ger-i-li] *sf.* Gerilmiş olan.

gerilik[1], **-ği** [geri-lik] *is.* **1.** Geri olma durumu. **2.** *psikol.* Zekâ bakımından beri kalmış bir kişinin durumu.

gerilik[2], **-ği** [Ar. ġayri => geri-lik] *{ağız} is.* Her zaman giyilmeyen yabanlık elbise. [DS]

gerilik[3], **-ği** [geri-lik] *{ağız} is.* Evlenen kızların baba evine yaptıkları ilk ziyaret. [DS]

gerilik[4], **-ği** [ger-mek > ger-i-lik] *{ağız} is.* Yüklük. [DS]

gerilim, [ger-il-mek > ger-il-im] *is.* **1.** *fiz.* İki ucundan çekilen telin her noktasına uygulanan çekme gücüne karşı gösterilen direnç. *(1942)* **2.** Çekme kuvvetiyle karşılaşan bir cismin durumu. **3.** *fiz.* Akım geçen bir devrenin iki ucu arasındaki potansiyel farkı. **4.** Bir film, roman, hikâye veya tiyatro eserinde izleyici veya okuyucunun ilgisini çeken, endişe ve merak içinde bırakan olaylar ve çatışmalar. **5.** *psikol.* Bir hedefe yönelmiş hareketlerin veya ihtiyaçların giderilmesinin engellendiği durumlarda ortaya çıkan coşkulu durum. **6.** *dbl.* Konuşma sırasında ses kirişlerinin gerginleşmesi durumu. ⧉ **gerilim ölçümü,** *fiz. Bir elektrik akımının potansiyel farkını ölçme tekniği; voltmetri.*

gerilimli, [ger-il-im-li] *sf.* Gerilim taşıyan; gerilimi olan.

gerilimölçer, [geril-im+ölç-er] *is.* **1.** *elkt.* Üzerinde akım bulunan iki uç arasındaki potansiyel farkını ölçen alet; voltmetre. **2.** *fiz.* Sıvıların yüzey geri-

limlerini, tellerin gerginliğini ölçmeye yarayan alet; tansiyometre.

gerilimsiz, [ger-il-im-siz] *sf.* Üzerinde hiçbir gerilim bulunmayan; gerilimi olmayan.

geriliş, [ger-il-iş] *is.* Gerilme eylemi veya biçimi.

gerilla, [İsp. guerrilla] *is.* **1.** Düzenli ordu veya devlet güçlerine karşı yapılan çete savaşı. **2.** *gnşl.* Düşmanı yıpratmakla görevli hafif silahlarla donatılmış askerî birlik. **3.** Bu birlikten olan kimse. ⊡ **gerilla savaşı,** *as. Düşman kuvvetlerinin harekâtını engellemek, taciz etmek, sabote etmek veya geciktirmek amacıyla bağımsız veya yarı bağımsız kuvvetlerle yapılan savaş.* [ML]

gerillacı, [gerilla-cı] *is.* Gerilla savaşı yapan birliğe bağlı olan kimse.

gerillacılık, -ğı [gerilla-cı-lık] *is.* Gerillacı olma durumu.

gerilme, [ger-il-me] *is.* **1.** Gergin duruma gelmek işi. **2.** *spor.* Bütün kasların son uzama gücü ile vücudun aldığı biçim. **3.** *dbl.* Gergin sesleri çıkarmak için ses organlarının aldığı gerilmeli durum.

gerilmek, [*eT.* ker-mek > ger-il-mek] *edil. f. [-ir]* **1.** Gergin duruma getirilmek; belirli bir uzama ile çekilmek; üzerinde germek işi uygulanmak. **2.** Gergin bir biçimde açılmak. **3.** *dönşl.* Gergin duruma gelmek. **4.** *{ağız}* Gerinmek. [DS] **5.** *mecaz.* Kızmak, öfkelenmek. **6.** *mecaz.* Kasılmak. ⊡ **gerile gerile,** *Önemli biri imiş gibi kasılarak.*

gerim, [ger-im] *is.* **1.** Germek işi ve derecesi. **2.** Fiziksel güç; kol ve bacak kaslarının gelişimi. **3.** Kaburgaların serbest hareketi. **4.** *{ağız}* Dokumacılıkta tezgâha bir seferde gerilen çözgü iplikleri. [DS] **5.** *{ağız}* Hız. [DS] ⊡ **gerim taşı,** *{ağız} Tezgâha çözgü takarken yumaktan gelen iplik demetlerinin kolayca açılmasını, çözülmesini sağlayan uzun ve ağır taş.* [DS]|| **gerim tutmak,** *{ağız} Çözgüyü düzene koyup dokunabilecek hâle getirmek.* [DS]

gerimlemek, [ger-im-le-mek] *gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* Kaburgaları genişleterek hareket ettirmek.

gerimli, [ger-im-li] *sf.* **1.** Kuvvetli; iyi gelişmiş. **2.** *{ağız}* Gösterişli; yakışıklı. [DS]

gerimlü, [gerim-lü گريملو] *{OsT} sf.* Boylu boslu.

geriniş, [ger-in-iş] *is.* Gerinmek işi ve biçimi.

gerinme, [ger-in-me] *is.* **1.** Kendi kendine gergin duruma gelme; gerinmek işi. **2.** Kolları yukarı kaldırıp baş ve gövdeyi arkaya eğmek ve bacakları gergin hâle getirerek üst üste esnemek suretiyle yorgunluğu veya uykusuzluğu giderme işi.

gerinmek[1], [ger-in-mek] *dönşl. f. [-ir]* **1.** Kendi kendine gerilmek. **2.** Kolları ve bacakları gererek dinlenmek amacıyla üst üste esnemek.

gerinmek[2], [yer-in-mek ?] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* Üzgün olmak. [DS]

gerinmek[3], [ger-in-mek گرنمك] *{OsT} dönşl. f. [-ir]* Özlemek; hasret duymak.

gerirek, [geri-rek] *{ağız} zf.* Az geride. [DS]

gerisingeri, [geri-si-n+geri] *zf.* Geldiği yöne doğru; ters yöne doğru.

gerisingeriye, [geri-si-n+geri-y-e] *zf.* Geldiği yöne doğru; ters yöne doğru.

geriş[1], [ger-iş] *is.* Germe durumu veya biçimi.

geriş[2], [*eT.* ker-iş *(atın sırtı)* > ger-iş] *{ağız} is.* **1.** Dağların ve tepelerin üst kısımları; sırt. **2.** Büyük dağ. [DS]

geritmek, [ger-it-mek] *{ağız} gçsz. f. [-ir]* Kurumlanmak; büyüklenmek [DS]

geriz, [Far. kāriz] *is.* **1.** Pis su kanalı; lağım. **2.** *{ağız}* Kuyu; gölcük. [DS] **3.** *{ağız}* Baraj. [DS] **4.** *{ağız}* İnsan dışkısı; pislik. [DS] ⊡ **gerize taş atmak,** *Şirret birisinin saldırısına yol açacak bir davranışta bulunmak; çirkefe taş atmak.*

gerk, [Far. gerk گرك] *{OsT}* (Hayvan için) uyuz.

gerlemek, [ger-le-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* **1.** Bir ipi cehrî denilen bitki ile sarıya boyamak. **2.** Boyanan bir şeyin boyasının sabitleşmesini sağlamak. [DS]

germ, [Far. germ گرم] *{OsT} is.* Sıcak. ⊡ **germ-âbe,** *Hamam.*|| **germ-ā-germ,** *1. Aşırı derecede kızmış; ısınmış. 2. Sıcağı sıcağına; hemen.*|| **germ-gâh,** *Öğle sıcağı.*|| **germ-hāne,** *Çiçek serası.*|| **germ-hūn,** *Kanı sıcak; sokulgan.*|| **germ-mend,** *Acele eden; aceleci.*|| **germ-rān,** *Atı çok süren.*|| **germ-ülfet,** *Sıkı fıkı görüşen; hararetli görüşen.*|| **germ ü serd,** *Sıcak ve soğuk; iyilik kötülük; darlık genişlik; acı tatlı.*

germa, [Far. germā گرما] *(germa:) {OsT} is.* **1.** Sıcaklık. **2.** Yaz. ⊡ **germā-germ,** *Sıcak su hamamı; kaplıca; ılıca; kaplıca.*|| **germā-germî,** *Kızışıp ısınma durumu.*|| **germā-peymā,** *Sıcaklıkölçer; termometre.*

germane, [eğirmen > kirman > germane] *{ağız} is.* Kirmen.

Germanist, [Fr. Germaniste] *is.* Germen dilleri uzmanı.

Germanistik, [Fr. Germanistique] *is.* Germen dillerini konu alan dil bilimi dalı.

Germanofil, [Fr. Germanophille] *is.* Alman dostu; Almanları seven; Alman yanlısı.

germanyum, [Lat. Germania > Fr. germanium] *is kim.* Atom numarası 32, atom ağırlığı 72,6 olan kalay ve silisyuma benzeyen ender element; sembolü: Ge.

germe[1], [ger-me گرمه] *is.* **1.** Gergin hâle getirme ve düzletmek işi. **2.** Bir bölme meydana getirmek amacıyla bir dizi hâlinde çakılan tahta perde; parmaklık; çit. **3.** *{OsT}* Sur; duvar. **4.** *{ağız}* At kılı ile yapılan bir tuzak; ökse. **5.** Avlu. **6.** Bahçe. **7.** Tavuk kümesi. **8.** Büyük kaya. **9.** Dağlarda sellerin aşındırması ile oluşmuş dik, yokuş, kayalık yerler. [DS]

germe², [ger-me] *{ağız} is.* Süzgeç. [DS]
germe³, [ger-me] *{ağız} is.* Bir tür tef. [DS]
germeç¹, **-ci** [ger-meç] *{ağız} is.* **1.** Tahta perde. **2.** Çit kapısı. **3.** Çalı çırpıdan yapılan çit. [DS]
germeç², **-ci** [ger-meç] *{ağız} is.* Çamaşır ipi. [DS]
germeç, **-ci** [ger-meç] *{ağız} is.* Köz üzerinde bütün olarak kızartılmış piliç vb. [DS]
germek¹, [*eT.* ker-mek > ger-mek] *gçl. f. [-er]* **1.** Çekerek belirli bir uzama durumunda tutmak. **2.** Bir yüzeyi kenarlarından veya uçlarından çeşitli araçlarla çekerek olanca genişliğiyle açmak; düzgün durumda tutmak. **3.** Kolları ve bacakları kasların elverdiği ölçüde uzatmak. **4.** *mecaz.* Sinirli hâle getirmek; öfkelendirmek. **5.** *{ağız}* Sıkıntı vermek. [DS]
germek², [ger-mek] *{ağız} gçl. f. [-er]* **1.** (Kapı, paravan vb. için) kapamak; örtmek. [DS] **2.** *dönşl. f.* Ölmek.
Germen, [Alm. Germen] *is.* **1.** Eski bir Avrupa kavmi ve bu kavimden olan. **2.** *sf.* Germenlere özgü; Germen kültürü. ⊡ **Germen dilleri**, *dbl. Almanca, İngilizce, Hollandaca, İskandinavca ve Danca.*
germen¹, [ger-men] *is.* Kale; kerman.
germen², [Lat. germen] *is. biy.* Embriyonda üreme organlarının farklılaşması sırasında üreme hücrelerini veya gametleri oluşturacak olan hücreler.
germen³, [eğir-men / ger-men] *{ağız} is.* Kirmen. [DS]
Germence, [Germen-ce] *is. dbl.* Germen dillerinin türediği Hint-Avrupa dil ailesinin bir dalı.
germi, [Far. germî گرمى] *(germi:) {OsT} is.* **1.** Sıcaklık; kızgınlık; hararet. **2.** Çabukluk; gayret. ⊡ **germî-i şems**, *Güneşin sıcaklığı.*|| **germî-i mübâhase**, *Konuşmanın harareti.*|| **germî vermek**, *Hızlandırmak; hız vermek.*
germicek, **-ği** [germi-cek ?] *{ağız} is.* Su değirmenlerinde, üst taşın dönmesi için mili taşa bağlayan balta biçimindeki kama. [DS]
germiyet, [Far. germ => *OsT.* germiyyet گرميت] *is.* **1.** Hararet; ısınma. **2.** *mecaz.* Ateşli çalışma.
gerneşmek, [ger(i)n-eş-mek گرنشمك] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* **1.** Kol ve bacakları açarak esnemek; gerinmek. *{OsT} (aynı)* **2.** İnat etmek. [DS]
gerpmek, [kırp-mak] *{ağız} gçl. f. [-er]* (Göz için) kırpmak. [DS]
gers, [? gers] *{ağız} is.* Ergen kız. [DS]
gersen, [? gersen گرسن] *{OsT} is.* Büyük ağaç çanak.
gertik, **-ği** [kert-mek > kert-ik] *{ağız} is.* **1.** Boğum; kertik. **2.** *sf.* (Ense için) kalın. [DS]
gertlek, **-ği** [ger-it-mek > gert-le-k] *{ağız} sf.* **1.** (Kişi için) hastalıktan karnı şiş ve zayıf. **2.** (Kişi için) ağzı büyük, elmacık kemikleri çıkık, fırlak dişli. [DS]
gertlez, [ger(i)t-le-z] *{ağız} sf.* (Kişi için) kansız, soluk renkli ve zayıf. [DS]
gertmek, [ger(i)t-mek] *{ağız} gçsz. f. [-er]* **1.** Gezip tozmak; dolaşmak. **2.** Sona kalmak. [DS]
gerundium, [Lat. gerundium] *is. dbl.* Zarf olarak kullanılan fiil soylu kelimeler; bağ-fiil; zarf-fiil; ulaç.
-gerü, [kar-mak *(eklemek)* > kar-u *(zarf fiil)* > -ġaru / -gerü / -karu / -kerü] *{eT} yap. e.* → -garu.
gerü, [ger-ü كرو] *{eT} zf.* **1.** ... -ye doğru. [DLT] **2.** *{eAT} {OsT}* Yine; tekrar; bir daha; sonra. **3.** *{eAT} {OsT}* Artık. **4.** *{eAT} {OsT}* Başka; gayri. ⊡ **gerü dutmak**, *{eAT} {OsT} 1. Uzak bulundurmak. 2. Geri bırakmak; bertaraf etmek.*|| **gerü kalmış**, *{eAT} Aşağılık ve soysuz kimse.*|| **gerü karmak**, *{eAT} İrkilmek; geri dönmek.*|| **gerü komak**, *{eAT} {OsT} 1. Geri bırakmak; tehir etmek. 2. Engel olmak; alıkoymak.*|| **gerü turgurmak**, *{eAT} Geri bırakmak; durdurmak; alıkoymak.*|| **gerü tutmak**, *{OsT} 1. Uzak bulundurmak. 2. Geri bırakmak; bertaraf etmek.*|| **gerü varmak**, *{eAT} Dönmek; avdet etmek.*
gerüki, [gerü-ki كركى / كروكى] *{OsT} zf.* Sona kalan; en son.
gerürek, **-ği** [gerü-rek كرورك] *{OsT} zf.* Daha geri; daha sonra.
gerzek, **-ği** [ger(i)+zek(â) > ger+zek] *sf. argo.* Geri zekâlı; aptal.
gerziş, [Far. gerziş گرزش] *{OsT} is.* Zulümden şikâyet etme.
gestapo, [Al. **Ge**heime **Sta**ats **Po**lizei *(Devlet Gizli Polisi)* > gestapo] *is.* **1.** Hitler zamanında Almanya'daki gizli polis örgütü. **2.** Korku salan, acımasız polis yönetimi.
gestî, [Far. gestî گستى] *(gesti:) {OsT} is.* Çirkin olma durumu; yakışıksızlık; çirkinlik.
geş, [Far. geş گش] *{OsT} sf.* **1.** Güzel; hoş. **2.** *zf.* Yürüyüş için) nazlı ve edalı.
geşeng, [Far. geş > geşeng] *{ağız} sf.* Güzel; iyi. [DS]
geşik, **-ği** [geş-ik ?] *{ağız} is.* Gökkuşağı. [DS]
geşmek, [geç-mek كشمك] *{eAT} gçsz. f. [-er]* Geçmek.
geşt, [Far. geşt گشت] *{OsT} is.* **1.** Gezip dolaşma; seyir. **2.** Geçme. ⊡ **geşt ü güzâr**, *{OsT} Gezip tozma; gezme.*
geştalt, [Alm. gestalt *(biçim; form)*] *is.* **1.** Biçim; boy; durum. **2.** *psikol.* Psikolojik olayların bir bütün olduğunu savunan görüş.
-geşte, [Far. geşte گشته] *{OsT} son ek.* Sonuna getirildiği Farsça kelimelere *"gezmiş, dolaşmış"* anlamı katarak birleşik sıfatlar yapan son ek. *sergeşte (başı dönmüş)*

geşür, [Far. cezer] *{eT}* Havuç. [DLT]

get[1], [ged / get *(yans.)*] *is.* Pürüzlü yüzeylere bir şeyin sürtünmesini bildiren kök. [Zülfikar] *get güt*

get[2], [get] *{ağız} is.* **1.** Oyuk; gedik. **2.** Bir tarlanın diğer bir tarla içine doğru yaptığı girinti. **3.** Bozuk dikiş; pot. [DS]

geterlemek, [katarla-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* Önüne katıp sürmek; kovalamak. [DS]

getgüt, [get *(yans.)* > get+güt] *{ağız} sf.* (Yer için) düz olmayan; çukurlu tümsekli. [DS] ◘ **get güt etmek,** *{ağız} Yerli yersiz durmadan konuşmak.* [DS]

getiri, [ge-t-ir-i] *is.* Ekonomik bir değerin sağladığı kazanç; kâr.

getirici, [ge-tir-mek > ge-tir-ici] *sf.* **1.** Getirmek işini yapan. **2.** Bir sıvıyı bir organa getiren. ◘ **getirici damar,** *anat. Kanı organlara taşıyan damar.*

getirilme, [ge-tir-mek > ge-tir-il-me] *is.* Getirme işinin yapılma durumu.

getirilmek, [ge-tir-mek > ge-tir-il-mek] *edil. f. [-ir]* Getirme işi yapılmak.

getirim, [ge-tir-mek > ge-tir-im] *is.* **1.** Getirmek işinin sonucu. **2.** Bir mal veya paranın emek vermeden belli bir süre içinde sağladığı düzenli gelir; rant.

getirimci, [ge-tir-mek > ge-tir-im-ci] *is.* Bankadaki parasının veya hisse senetlerinin geliriyle yaşayan kimse; rantiye.

getirimli, [ge-tir-mek > ge-tir-im-li] *sf.* Getirimi olan; verimli; rantabl.

getiriş, [ge-tir-mek > ge-tir-iş] *is.* Getirme durumu ve biçimi.

getirme, [kel-tür-mek > ge(l)-tir-mek > ge-tir-me] *is.* Bir kişinin gelmesini veya bir nesnenin bulunulan noktaya taşınmasını sağlama; getirmek işi.

getirmek, [*eT.* kel-tür-mek > ge(l)-tir-mek > ge-tir-mek] *gçl. f. [-ir]* **1.** Birinin veya bir şeyin gelmesini sağlamak. **2.** Bir yere gelirken bir şeyi yanında veya üstünde taşımak. **3.** (Mevsim, bayram veya zaman için) ulaşmak. **4.** İddia etmek; ileri sürmek. **5.** Ortaya çıkmasına sebep olmak; meydana çıkarmak. **6.** Gelir sağlamak; kazanç elde etmek. **7.** Söylemek; zikretmek. **8.** Denk getirmek; uygun düşürmek. **9.** *mecaz.* İletmek; ulaştırmak; bildirmek. **10.** Birini bir makama atamak; görev vermek.

getirtme, [getir-t-me] *is.* Getirmesini sağlama eylemi.

getirtmek, [getir-t-mek] *gçl. f. [-ir]* Getirmesini sağlamak; getirmek işini bir başkasına yaptırmak; getirmek işini yaptırmak.

getmek, [*eT.* két-mek > get-mek كتمك] *{eAT} gçsz. f. [-er]* Gitmek.

getr, [Fr. guêtre] *is.* Bacağın alt bölümünü veya ayakkabının üstünü örten kumaş veya deriden yapılmış bir tür tozluk.

getto, [İt. ghetto *(Venedik'in Yahudi mahallesi olan Ghetto'dan)*] *is.* **1.** Doğu Avrupa'da Musevî yerleşim birimleri. **2.** Şehir dışında, bir cemaatin yerleştiği yer. **3.** Toplum dışına itilmiş kişilerin şehir dışında yaşadıkları yer. **4.** Yahudilere ait her türlü konut.

getürmek, [kel-tür-mek > getür-mek كتورمك] *{eT} gçl. f. [-ür]* **1.** Getirmek. **2.** *{eAT} {OsT}* Aktarmak; nakletmek; hikâye etmek; rivayet etmek. **3.** *{eAT}* Tercüme etmek; çevirmek.

Gev, [Fr. giga-elktro-volt] *is. kısalt.* Parçacık fiziğinde kullanılan bir milyar elektro-voltun sembolü.

gev[1], [gev *(yans.)*] *is.* Kuzuların ot yemesini, dişsiz kimselerin yemek yemelerini ve bu biçimde konuşmayı anlatan kök. [Zülfikar] *gev-il gevil, gev-ir-de-mek*

gev[2], [Far. gev گو] *{OsT} is.* Kahraman; bahadır.

gevah, [Far. gevāh گواه] *(geva:h) {OsT} sf.* Tanıklık eden; şahit olan.

gevahi, [Far. gevāhî گواهى] *(geva:hi:) {OsT} is.* Şahitlik.

gevan, [Far. gevān گوان] *(geva:n) {OsT} is.* Yiğitler; kahramanlar; bahadırlar.

gevare [Ar. küvvāre گواره] *(geva:re) {OsT} is.* Bahçeleri sulamak için çayırlardan alınan su arkı. ◘ **gevare resmi,** *İmparatorluk döneminde turfanda sebze ve meyvelerden alınan vergi.*

gevcen, [Far. çevgān > çevgen > gev-cen] *{ağız} is.* Ağaçtan meyve toplamaya yarayan ucu çatallı değnek. [DS]

gevcelemek, [gev(i)c-ele-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* Yemeye, çiğnemeye çalışmak. [DS]

gevç, [Far. gevç گوچ] *{OsT} is.* Ağaç zamkı.

gevçah, [Far. gevçāh گوچاه] *(gevça:h) {OsT} is.* Dibi görülebilecek derinlikteki bir su kuyusu.

gevçen, [gev-çen] *{ağız} is.* Çorap tığı. [DS]

gevde, [gevde گوده] *{eAT} {OsT} is.* Gövde; beden; vücut.

gevden, [Far. gevden گودن] *{OsT} sf.* Sersem; aptal; ahmak.

gevder, [Far. gevder گودر] *{OsT} is.* **1.** Buzağı. **2.** Dana derisi. **3.** Güderi.

gevdere, [Far. gevdere گودره] *{OsT} is.* → gevder.

geve[1], [kev *(yumuşama; incelme)* > gev-e] *is.* Budanmış ağaçların dallarının uçlarında kalan kuru uç; dal çotuğu.

geve[2], [? geve] *{ağız} is.* Halı. [DS]

geveke, [Yun. kouphâki => kefeki] *{ağız} is.* Büyük ve hafif taş. [DS]

gevelcin, [gev-el-cin] *{ağız} sf.* Katı; sert. [DS]

gevele, [Yun. khauli => gevele] *{ağız}* *is.* **1.** Saban oku ile saban tabanını birbirine bağlayan çivi. **2.** İplik çıkrığı. [DS]

geveleme, [gev-e-le-me] *is.* Geviyor gibi yapma durumu ve eylemi.

gevelemek, [*eT.* kev-mek *(çiğnemek)* > gev-ele-mek] *gçsz. f.* *[-r] [-l(i)-yor]* **1.** Bir şeyi ağız içinde çiğnemeden, çiğniyormuş gibi yaparak evirip çevirmek. **2.** *mecaz.* Bir sözü doğrudan söylemeye cesaret edemeyip kıyısından köşesinden anlatmaya çalışmak; kem küm etmek.

geveleşmek, [gev-ele-ş-mek] *{ağız}* *işteş. f.* *[-ir]* **1.** Önemsiz bir konuyu şakalaşarak konuşmak. **2.** El şakası yapmak. [DS]

geveleyiş, [gev-ele-y-iş] *is.* Geveleme eylemi veya biçimi.

gevelmek, [gev-el-mek] *{ağız}* *dönşl. f.* *[-ir]* Kurumak. [DS]

geven, [kev-en > göv-en کوَن] *is. bot.* Baklagillerden, çok yıllık, bazı türlerinden kitre denilen bir tür zamk çıkarılan, kök ve kök üstü dikenli kısımları yakacak veya hayvan yemi olarak kullanılan dikenli çalı; keven, *(Astragalus). {eAT} {OsT} (aynı)*

gevenlik, -ği [geven-lik] *is.* Geven bulunan arazi.

gever[1], [Erme. kever ? کور] *{ağız}* *is.* **1.** Bahçe ve tarla sulamak için açılan ince su yolu; ark. **2.** Arklardaki suyun yolunu değiştirmek için önüne yapılan toprak yığın. **3.** Ark suyunu evleklere bağlamak için delinip konulan taş. [DS] **4.** *{OsT}* Bahçe ve bostanlara arıktan su salıverilecek delik veya gedik. ⊡ **gever çalmak,** *{ağız}* *Sulama suyunun yolunu değiştirmek.* [DS]

gever[2], [Yun. khauli => gever] *{ağız}* *is.* Boyunduruğun kayış bağlanan yeri. [DS]

gever[3], [? gever] *{ağız}* *sf.* Soğuk. [DS]

geverlemek, [gever-le-mek] *{ağız}* *gçl. f.* *[-r] [-l(i)-yor]* Sebze bahçesine ikinci kez su vermek. [DS]

gevermek, [gever-mek] *{ağız}* *gçl. f.* *[-ir]* Bahçeyi sularken kürekle suya yol açmak. [DS]

geveşt, [Far. geveşt گوشت] *{OsT}* *is. müz.* Türk musikisinde, birleşik eski bir makam.

geveze, [Far. gep *(söz)* + -bāz *(oynayan)* > gepbāze / geb-zen > geveze] *sf.* **1.** Çok konuşmayı seven; yerli yersiz konuşan; çenesi düşük; lafazan; laf ebesi. **2.** *mecaz.* Sır saklamasını bilmeyen; boşboğaz. **3.** *{ağız}* *is.* Sürü hayvanlarının boynuna takılan küçük çan. [DS] **4.** *{ağız}* Aşınan parçanın görevini yapamaması. [DS] ⊡ **geveze pamuğu,** *{ağız}* *Kalaycılıkta kalaya renk vermeye yarayan bir madde.* [DS]

gevezelenme, [geveze-le-n-me] *is.* Gevezelik etmek işi.

gevezelenmek, [geveze-le-n-mek] *dönşl. f.* *[-ir]* Gevezelik etmek.

gevezelik, -ği [geveze-lik] *is.* **1.** Geveze olma durumu. **2.** Geveze olan kişinin niteliği. **3.** Rastgele konuşma ve yazma durumu. **4.** Sır saklamama; boşboğazlık. ⊡ **gevezelik etmek,** *1. Boş ve gereksiz yere konuşmak. 2. Rastgele konuşmak. 3. Yarenlik etmek.*

gevgeç, -ci [gev-geç] *{ağız}* *sf.* **1.** (Kişi için) büyük ağızlı ve seyrek dişli. **2.** (Hayvan için) düşük kulaklı. **3.** (Hayvan için) uzun bacaklı. [DS] ⊡ **gevgeç kulak,** *{OsT} Dik durmayan, düşük, sarkık kulak.*

gevgeçlemek, [gevgeç-le-mek] *{ağız}* *dönşl. f.* *[-r] [-l(i)-yor]* Zayıflamak. [DS]

gevgene, [gev-gen-e] *{ağız}* *sf.* **1.** Geveze. **2.** *is.* Bir tarafı kıllı, keçeye benzer bir örtü. [DS]

gevgeş, [gev-geç] *{ağız}* *is.* **1.** Büyük ağızlı çömlek. **2.** *sf.* (Makas için) iyi kesmeyen. [DS] ⊡ **gevgeş getirmek,** *{ağız}* *Bir işi hileli ve eksik olarak yapmak; dürüst olmamak.* [DS]

gevgeştirmek, [gevgeş-tir-mek] *{ağız}* *gçl. f.* *[-ir]* Makası boş yere açıp kapamak. [DS]

gevher, [Far. gevher گوهر] *{OsT}* *is.* **1.** Maddenin özü; cevher. **2.** Bir şeyin özü; asıl; esas. **3.** İnci. **4.** Değerli taş; elmas; cevher. **5.** Nükteli güzel söz; güher. **6.** *ed.* Ebcet hesabı ile tarih düşürmede yalnız noktalı harflerin dikkate alınacağını belirten deyim. ⊡ **gevher-bahş,** *{OsT} 1. İnci, mücevher bağışlayan. 2. mecaz. Çok cömert.*|| **gevher-bār,** *{OsT} 1. Mücevher, inci yağdıran. 2. Cömert; eli açık. 3. Güzel konuşan ve yazan.*|| **gevher-efşān,** *{OsT} Cevher saçan; inci saçan.*|| **gevher-fürūş,** *{OsT} Kuyumcu.*|| **gevher-i pend,** *{OsT} 1. Öğüt incisi. 2. Öğüt küpesi.*|| **gevher-nisār,** *{OsT} 1. Mücevher saçan. 2. Güzel ve nükteli sözler söyleyen.*|| **gevher-nişîn,** *{OsT} Mücevherle bezenmiş.*|| **gevher-rîz,** *{OsT} 1. Mücevher döken; 2. Çok güzel konuşan.*|| **gevher-pāş,** *{OsT} 1. Cevher saçıcı; gevher saçan. 2. Çok güzel konuşan.*|| **gevher-rîz,** *{OsT} 1. Cevher döken. 2. Çok güzel konuşan kişi.*|| **gevher-şinās,** *{OsT} Kuyumcu.*|| **gevher-tāb,** *{OsT} Altın ve simle süslenmiş kadın başörtüsü.*

gevherî, [Far. gevherī گوهری] *{OsT}* *is.* Kuyumcu.

gevherîn, [Far. gevherīn گوهرین] *{OsT}* **1.** Cevher gibi. **2.** Mücevherli.

gevik[1], **-ği** [gev-ik] *{ağız}* *sf.* **1.** (Ağız için) dişsiz. **2.** Yamuk; çarpık. **3.** Sözünde durmayan. **4.** Kuruntulu. **5.** Geveze. [DS]

gevik[2], **-ği** [gev-ik] *{ağız}* *is.* **1.** Burgunun ucundan dökülen talaş. **2.** Ekinin sap ve kabuğu; boş başak. **3.** Savrulan harmandan arta kalan iyi dövülmemiş başak. **4.** Ağaç köklerinin kurumuş parçaları. [DS]

gevik[2], **-ği** [gev-ik] *{ağız}* *is.* **1.** Ağızda çiğnenen yiyecek; lokma. **2.** Rüşvet. **3.** Yavrusu ölen ineğin sütünü sağdırması için emdirilen başka bir buzağı. [DS]

gevikmek, [gev-ik-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* Eğrilmek; yamulmak; hırpalanmak. [DS]

gevil, [köñül > gevil] *{ağız} is.* Gönül. [DS]

gevilcen[1], [*eAT.* gevli-cen > gevil-cen] *{ağız} is.* **1.** Ateş karşısında çok durmaktan cilt üzerinde oluşan kırmızı benekler. **2.** Bacaklarda yuvarlak kırmızılıklar yapan bir cilt hastalığı. [DS]

gevilcen[2], [gev-il-cen] *{ağız} sf.* Boşboğaz. [DS]

gevilcenli, [gev-il-cen-li] *{ağız} sf.* (Kişi için) önem verilmeyen; sevilmeyen. [DS]

gevilmek, [gev-il-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* Eğilmek; çarpılmak. [DS]

gevinti, [gev-inti] *{ağız} is.* **1.** Talaş. **2.** Taneleri alınmış başak. [DS]

gevirdemek, [gev-ir-de-mek] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-(d)i-yor]* Gevezelik etmek. [DS]

gevirge, [gevir-ge] *{ağız} is.* Ağaçların baharda yeşeren genç sürgünleri. [DS]

geviş[1], [*eT.* kev-mek > gev-mek > gev-iş] *is.* **1.** Gevmek işi ve biçimi. **2.** (Hayvanlar için) çiğneme işi. **3.** *{ağız}* Lokma. [DS] **4.** *{ağız}* Biçerdöverin ezdiği ürün.[DS] **5.** *{ağız}* Talaş. [DS] ⊡ **geviş atmak,** *{ağız} (Kızgın deve için) tükürük saçmak.* [DS]|| **geviş getirenler,** *zool. Geyik, sığır, koyun, deve gibi midesi dört bölmeli olan toynaklı memeli hayvanlar alt takımı, (Ruminantia).*|| **geviş getirmek,** *1. (Sığırlar için) işkembedeki yiyecekleri sindirim için geri getirerek ağızda tekrar çiğnemek 2. mecaz. Sakız çiğnemek.*|| **geviş getirmeyenler,** *zool. At, eşek gibi mide yapıları yalın ve geviş getirmeye elverişli olmayan çift parmaklılar alttakımı, (Nonruminantia).*

geviş[2], [? geviş] *{ağız} is.* Orakçıların bir sıra halinde ekin biçmesi. [DS] ⊡ **gevişe gitmek,** *{ağız} Ekin biçerken yarış yapmak.* [DS]

gevişmek[1], [gev-iş-mek] *{ağız} işteş f. [-ir]* Ekin biçme yarışı yapmak. [DS]

gevişmek[2], [gev-iş-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* Bir işle ilgili olarak çok konuşmak. [DS]

gevizmek, [gev-iz -mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* Soğuktan tüyleri diken diken olmak; ürpermek. [DS]

gevlemek, [gev-le-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [/l(i)-yor]* Gevmek; gevelemek. [DS]

gevletmek, [gev-le-t-mek] *{ağız} gçl. f. [-ir]* Bildiği bir şeyi bilmezden gelmek. [DS]

gevlicen, [gevli-cen كولجن] *{OsT} is.* Ateş karşısında durmaktan vücutta beliren kızartı.

gevme, [gev-me] *is.* Ağızda çiğnemeden dolaştırma eylemi.

gevmek, [*eT.* kev-mek > gev-mek كومك] *{eAT} {OsT} gçl. f. [-er]* **1.** Ağızda çiğner gibi yapıp dolaştırmak; iyice çiğnemeden dişler arasında sıkıştırmak; ağızda katı bir şey çiğnemek. *{ağız} (aynı)* [DS] **2.** (Hayvanlar için) geviş getirmek. **3.** *{ağız}* Eğmek; bükmek; yamultmak. [DS]

gevrek, -ği [gevre-mek > gev-re-k] *sf.* **1.** Esnekliği olmadığı için çabuk kırılıp dağılan. **2.** (Gülüş için) kesik kesik, neşeli ve kıvrak. **3.** Mayalı hamurdan hazırlanarak fırında pişirilen oldukça kuru ve uzun süre saklanabilen bir tür peksimet. ⊡ **gevrek ekmek,** *{ağız} Yufka ekmeği.* [DS]

gevrekçi, [gevre-k-çi] *is.* Gevrek yapan; satan kişi.

gevrekçilik, -ği [gev-re-k-çi-lik] *is.* Gevrekçinin işi; gevrek yapıp satma işi.

gevrekli, [gevre-k-li] *sf.* Gevreği olan; üzerinde gevrek bulunan.

gevreklik, -ği [gevre-k-lik] *is.* Gevrek olma durumu; gevrek olan şeyin niteliği.

gevreme, [gev-(i)r-e-me] *is.* Gevrek duruma gelme; gevremek gelmek işi.

gevremek, [*eT.* kev-(i)r-e-mek > gev-(i)r-e-mek] *gçl. f. [-r] [-r(i)-yor]* **1.** Kolay kırılır, dağılır duruma gelmek; çok kurumak. **2.** Soğuk, sıcak, açlık ve susuzluk gibi olumsuz durumdan çok etkilenmek. **3.** (Ekin için) aşırı olgunlaşmak, sararmak.

gevretilme, [gev-(i)r-e-t-il-me] *is.* Gevrek duruma getirilme; gevretilmek işi.

gevretilmek, [gev-(i)r-e-t-il-mek] *edil. f. [-ir]* Gevrek duruma getirilmek.

gevretme, [gev-(i)r-e-t-me] *is.* Gevrek duruma getirme; gevretme eylemi.

gevretmek, [*eT.* kev-(i)r-e-t-mek > gev-(i)r-e-t-mek] *gçl. f. [-ir]* Gevrek duruma getirmek; gevremesini sağlamak.

gevri, [gev-(i)r-i] *{ağız} sf.* Sıkı; gergin. [DS] ⊡ **gevri gelmek,** *{ağız} (İş için) zor gelmek.* [DS]

gevrikmek, [gev-(i)r-i-k-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* Kasılmak; katılaşmak. [DS]

gevsale, [Far. gevsāle كوساله] *(gevsa:le) {OsT} is.* Bir yaşına girmiş dana.

gevselemek, [gev(i)s-ele-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* (Hayvan için) beğenmediği ot veya samanı ağzında dolaştırarak çıkarmak. [DS]

gevşek, -ği [gevşe-mek > gevşe-k] *sf.* **1.** Gergin ve sert yapıda olmayan; yumuşak ve bağlantıları zayıf olan. **2.** *mecaz.* Cansız; ağır; iradesiz. **3.** Kayıtsız; isteksiz; ilgisiz. **4.** *dbl.* (Ses için) çıkarken ses organlarında belirgin bir gerilme gerektirmeyen. ⊡ **gevşek ağızlı,** *Sır saklamayan; geveze; boş boğaz.*|| **gevşek vurgu,** *dbl. Üzerinde vurgu bulunan bir ünlüden sonra, ünsüzle başlayan bir hecenin gelişiyle zayıflayan vurgu.*

gevşeklik, -ği [gevşe-k-lik] *is.* **1.** Gevşek olma durumu. **2.** Seyrek dokunmuş kumaş veya örgünün niteliği. **3.** *mecaz.* İsteksiz olma durumu; ilgi yokluğu; uyuşukluk; rehavet.

gevşelemek, [gev(i)ş-ele-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* Gevmek. [DS]

gevşeme, [gevşe-me] *is.* **1.** Gevşek duruma gelmek işi. **2.** Bir etkinliğin sona erdirilmesi ve gerçekleştirilmesinde görülen yavaşlama veya uyuşukluk. **3.** *biy.* Kalbin kasılmasından sonra gelen dinlenme ve içine kan dolma dönemi. **4.** *dbl.* Ses organlarının gergin sesleri çıkarmak için almış olduğu durumun, o ses çıkarıldıktan sonra değişmesi ve eski hâline geçmesi. **5.** *mecaz.* Ciddiyetin kalmaması.

gevşemek[1], [*eT.* kevşē-mek > gevşe-mek] *gçsz. f. [-r] [-ş(ı)-yor]* **1.** Gevşek duruma gelmek; yumuşamak. **2.** Gerginliği ve sıklığı kalmamak. **3.** Yoğunluğu, etkisi ve baskısı azalmak. **4.** *mecaz.* (Kişi için) Öfkesi, siniri geçmek; sakinleşmek; rahatlamak; yatışmak. **5.** Çözülmek. **6.** *argo.* Hoşlanmak; sevmek.

gevşemek[2], [gev-(i)ş-e-mek كوشمك] *{eAT} {OsT} gçsz. f. [-r]* Geviş getirmek.

gevşerek, -ği [gevşe(k)-rek] *{ağız} zf.* Gevşekçe. [DS]

gevşetici, [gevşe-t-ici] *sf.* **1.** Bir şeyin gerginliğini, sertlik veya katılığını bozan. **2.** (İlaç veya tıbbî uygulama) gevşeklik veren; sakinleştiren. **3.** Motorlu taşıt yavaşlarken kilitlemeyi önlemek için frenleme kuvvetini azaltmaya yarayan düzenek.

gevşetilme, [gevşe-t-il-me] *is.* Gevşek duruma getirilmek işi.

gevşetilmek, [gevşe-t-il-mek] *edil. f. [-ir]* Gevşek duruma getirilmek.

gevşetme, [gevşe-t-me] *is.* Gevşek duruma getirmek işi.

gevşetmek, [gevşe-mek > gevşe-t-mek] *gçl. f. [-ir]* **1.** Bir şeyi gevşek hâle getirmek; gevşemesini sağlamak. **2.** Sert, sıkı ve gergin olan durumunu bozmak. **3.** *mecaz.* Yumuşatmak; sakinleştirmek.

gevşeyen, [gevşe-y-en] *sf.* Gevşeme eylemine uğrayan. ⊡ **gevşeyen fonem,** *dbl. Süresi giderek gevşeyen söyleyiş gerilimine eşlik eden ses.*

gevşeyiş, [gevşe-y-iş] *is.* Gevşemek işi veya biçimi.

gevvez, [Ar. ḳavvas] *{ağız} is.* Emir eri. [DS]

gevz, [Far. gevz كوز] *{OsT} is.* Ceviz.

-gey, [-ġay / -gey / -ġa / -ge / ġı / -gi] *{eT} çek. e.* → -gay.

gey[1], [gag / gağ / gak / geg / geğ / gey /gıg / gığ / gık / gog / gug / guk / gurk / güg / güğ / gürk *(yans.)*] *is.* Tavuk vb. kümes hayvanlarının çıkardığı sesleri, buna benzer sinirli konuşma, bağrışma çağrışma seslenmeleri anlatan kök. [Zülfikar] *gey-e-le-mek*

gey[2], [gey / key كى] *{eAT} zf.* **1.** Çok; pek; pek çok; gayet. **2.** İyi; iyice; hakkıyla. **3.** Uygun; yerinde; doğru; münasip; muvafık; layık. ⊡ **gey ise,** *{eAT} Eğer; isterse.*|| **gey kişi,** *{eAT} İyi, doğru kimse; insan-ı kâmil.*

gey[3], [İng. gay] *sf. argo.* (Erkek için) edilgen eşcinsel.

geycek, -ği [giy-ecek] *{ağız} is.* Giyecek; giysi. [DS] ⊡ **geycek yumak,** *{ağız} Çamaşır yıkamak.* [DS]

geyde, [Ar. ḳāide] *{ağız} is.* Müzikli eğlence. [DS]

geydirmek, [giy-dir-mek] *{ağız} gçsz. f. [-ir]* Birine ansızın bir şeyle vurmak. [DS]

geyerek, -ği [geyre-k] *{ağız} is.* Kaburga altı; böğür. [DS]

geyese, [geyese كيسه] *{eAT} is.* Giyecek; giysi.

geyesi, [gey-esi كيسى] *{eAT} {ağız} is.* Elbise; çamaşır. [DS]

geyesü, [gey-esü كيسو] *{eAT} {ağız} is.* Elbise; çamaşır. [DS]

geygel[1], [? geygel] *{ağız} sf.* **1.** (Kişi için) başı kel olan. **2.** Yerinde duramayan; çok hareketli. [DS]

geygel[2], [? geygel] *{ağız} is.* Demirci. [DS]

geygi, [*eT.* ked-gü > gey-gi] *{ağız} is.* Giyecek. [DS]

geyicek, -ği [geyi(k)-cek] *is.* **1.** *{ağız}* Yaban elması. [DS] **2.** *{OsT}* Geyikçik; küçük geyik.

geyicek, -ği [geyi(k)-cek كيجك] *{eAT} is.* Geyikçik; geyikceğiz.

geyik, -ği [*eT.* kéyik *(av hayvanı)* > geyik كيك] *is. zool.* **1.** Başında dallı boynuzları bulunan, geviş getiren, kuzey yarım kürede birçok türleri bulunan yaban hayvanı, *(Cervus).* **2.** *{eAT}* Yırtıcı olmayan dört ayaklı hayvan. **3.** *argo.* Karısı veya yakım bir kadın tarafından aldatılan erkek. **4.** *argo.* Gevezelik. ⊡ **geyik ata varmak,** *{eAT} Geyik vurmaya gitmek.*|| **geyik böceği,** *zool. Kın kanatlılardan, kurtçukları meşe ağaçlarında derin delikler açarak üç beş yıl sonra başkalaşım geçiren bir tür böcek, (Lucanus cervus).*|| **geyik böcekleri,** *zool. Örnek türü geyik böceği olan, meşe ağaçlarında büyük dehlizler açan zararlı böcekler, (Lucanidae).*|| **geyik dikeni,** *bot. Denizden 1600 m. yüksekliklere kadar orman alanlarında görülen, gülgillerden dikenli çalı (Crataegus) ve bu çalının çok çekirdekli kiraz büyüklüğündeki hafif mayhoş lezzetli meyveleri; alıç, akdiken; mayıs dikeni; soylu diken; dikenli alıç; yemişen.*|| **geyik etine girmek,** *(Genç kızlar için) çocukluk çağından çıkarak olgunlaşmak.*|| **geyik kanı,** *{ağız} Pembe renkli boya.* [DS]|| **geyik kırkımında,** *Gerçekleşmeyecek şeyler için vaat edilen zaman.*|| **geyik kişi,** *{ağız} Erkek kimse.* [DS]|| **geyik muhabbeti,** *argo. Gevezelik etmek; bir amaç gütmeksizin çoğu ayıp konularda olmak üzere sohbet etme.*|| **geyik otu,** *bot. 1. Sedef otugillerden ılıman bölgelerde yetişen, kökünün kabuğu güçlendirici olarak kullanılan ıtırlı bir bitki, (Dictamus fraxinella). 2. Ballıbabagillerden bir veya çok yıllık otsu veya odunsu bitki, (Satureia).*|| **geyik sırtı,** *bot. {ağız} Geyik tüyü renginde, yenilebilir bir tür mantar.* [DS]

geyikdili, -ni / -lleri [geyik+dil-i] *is. bot.* Hafif pek-

lik verici olarak merhemlerin yapımında kullanılan bir tür eğrelti, *(Scolopendrium).*

geyikgiller, [geyik-gil-ler] *is. zool.* Geviş getiren memeli hayvanlardan geyik ve benzerlerini kapsayan hayvanlar türü, *(Cervidae).*

geyilür, [gey-il-ür كايلور] *{eAT} is.* Giyecek elbise.

geyim, [gey-im كيم] *is.* **1.** *{eAT} {OsT} {ağız}* Giyecek. [DS] **2.** *{eAT}* Savaş elbisesi; zırh. **3.** *{OsT}* (Giyecek şeyler için) tane.

geyinmek, [gey-in-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* Giyinmek. [DS]

geyirmek, [gey-ir-mek كيرمك] *{eAT}{ağız} gçl. f. [-ir]* Giydirmek. [DS]

geyis, [? geyis] *{ağız} is.* Sonbaharda görülen kısa süren dondurucu soğuk. [DS]

geyislemek, [geyis-le-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* Sonbaharda sebze ve meyveleri soğuk vurmak. [DS]

geyiz, [? geyiz] *{ağız} is.* Soğuktan el ve yüzde oluşan çatlaklar. [DS]

geyle, [? geyle] *{ağız} is.* Karda yürümek için ayağa giyilen kalbur biçiminde kayak. [DS]

geyme, [giy-me كيمه] *{eAT} {ağız} is.* **1.** Giyecek. **2.** Kadın iş gömleği. [DS]

geymek[1], [*eT.* ked-mek > giy-mek كيمك] *gçl. f. [-er]* **1.** *{eAT} {OsT} {ağız}* Giymek; giyinmek. [DS] **2.** *{eAT} {OsT}* Takmak; takınmak. **3.** *{eAT} {OsT}* Kuşanmak.

geymek[2], [gev-mek] *{ağız} gçsz. f. [-er]* Gevşemek. [DS]

geyrek[1], **-ği** [*eAT.* geg-re-k > geyre-k] *{ağız} is.* Kaburga altı; böğrek. [DS]

geyrek[2], **-ği** [geyre-k] *{ağız} is.* Bahşiş. [DS]

geyri, [Ar. ġayr] *{ağız} zf.* **1.** Sonra. **2.** Başka. [DS]

geysi, [geysi كيسى] *{eAT} {OsT} is.* **1.** Giyecek; çamaşır; elbise. *{ağız} (aynı)* **2.** *{ağız}* Mendil. [DS]

geysilik, -ği [geysi-lik] *{ağız} is.* Çamaşır yıkanan yer; çamaşırlık. [DS]

geyşa, [Jap. geisha] *is.* Japonlarda asıl görevi erkekleri eğlendirmek olan kadın şarkıcı ve dansçı.

geyürmek, [gey-ür-mek كيورمك / كيرمك / كايورمك] *{eAT} gçl. f.* Giydirmek.

geyve, [? geyve] *{ağız} is.* Saban okuna takılan ağaç çivi. [DS]

-gez-, [-gez-] *{eT} yap. e.* Fiilden fiil yapan ek. *kör-gez-mek (göstermek)*

gez[1], [kez كز] *{eAT} {OsT} {ağız} is.* Defa; kez; kere. [DS]

gez[2], [*eT.* kez *(ok üzerindeki kiriş yuvası)*] *is.* **1.** Ok çentiği; okun kiriş geçecek gediği; *{eAT} {OsT} (aynı).* **2.** Eski silahların namlusuna açılan, şimdiki silahların nişangâh kızağı üzerindeki V biçimindeki yarık. **3.** *{ağız}* Tahta kapılarda pervazları birbirine geçirmek için uçlarına açılan oyuk. [DS] **4.** *{ağız}* Oyuk. [DS] **5.** *{ağız}* [DS] Bel; geçit. **6.** *{ağız}* Sıra dağların uzayıp giden sırtları. [DS] **7.** *{ağız}* Boyunduruğun aralık yerlerinde olan kertikler. [DS] **8.** *{ağız}* Kerpiç yapılarda iki kerpiç arasındaki boşluk. [DS] **9.** *{ağız}* Duvar taşları arasına konulan boşluk; derz. [DS] **10.** *{eAT}* Çatal. ⊡ **geze almak,** *Tüfeği ateş edilecek hedefe doğrultmak.*

gez[3], [Far. gez كز] *{OsT} is.* **1.** Kısa talim oku. **2.** Ok ve arşın yapımında kullanılan ılgın ağacı. **3.** Kemankeşlerin kullandığı, yaklaşık 66 cm. uzunluğundaki ölçü birimi; endaze. **4.** Yapı işlerinde kullanılan çekül; şakül. **5.** *{ağız}* Kale burcu. [DS] **6.** *{ağız}* Dokumacılıkta, dokunan bezi gergin tutmak için takılan iki tarafı sivri ağaç. [DS] ⊡ **gez vurmak,** *Çekülle düzeltmek.*

gez[4], [gez] *{ağız} is.* **1.** Tenekeci makası. **2.** Kerpeten. **3.** Çorap şişi. [DS]

gez[5], [gez] *{ağız} is.* Ayak yolu; hela. [DS]

gez[6], [gez] *{ağız} is.* Oğlak. [DS]

gez[7], [Fr. gaize] *is. min.* Yeşil veya soluk sarı renkte, silisli tortul kaya.

geza, [Far. gezā كزا] *(geza:) {OsT} sf.* Isıran; ısırıcı.

gezdirilme, [kez-mek > gez-mek > gez-dir-il-me] *is.* Gezdirme işinin yapılma durumu.

gezdirilmek, [gez-dir-il-mek] *edil. f. [-ir]* Gezdirmek işi yapılmak.

gezdiriş, [gez-dir-iş] *is.* Gezdirme eylemi ve biçimi.

gezdirme, [gez-dir-me] *is.* Gezmesini sağlama eylemi.

gezdirmek, [gez-mek > gez-dir-mek] *gçl. f. [-ir]* **1.** Birinin gezmesini sağlamak. **2.** Eğlendirmek, dinlendirmek, oyalanmasını sağlamak veya havasını almak üzere dolaştırmak. **3.** Tuz, biber, yağ vb. şeyleri bir şeyin üzerinde dolaştırarak dökmek. **4.** Sürterek, değdirerek hareket ettirmek. **5.** Belli bir kıyafetle insanlar arasında dolaştırmak. **6.** Bir şeyi herkesin alması için dolaştırmak. **7.** Gemi veya otomobili sağa sola yalpalayarak yürütmek.

geze[1], [gez-e] *{ağız} is.* **1.** Gelinin çeyiz kaldırma töreni. **2.** Düğünden sonra oğlan ve kız tarafının karşılıklı verdikleri ziyafet. [DS]

geze[2], [gez-e] *{ağız} is.* Öküz arabasının iki oku arasındaki açıklığı korumak için gerilen ağaç. [DS]

gezegen, [gez-mek > gez-egen] *is. gök b.* Gök küresinin günlük hareketine katılarak Güneş'in çevresinde dönerken Güneş'ten aldığı ışığı yansıttığı için Yer'deki gözlemci tarafından hareket ediyormuş gibi görünen, kendi ışığı olmayan gök cismi; seyyare; planet. *(1944)* ⊡ **gezegen bilimi,** *gök b. Gezegenlerin fiziksel yapısını inceleyen bilim.*|| **gezegenler arası,** *Güneş çevresinde dolaşan cisimler arasındaki boşluk.*

gezeğen, [gez-eğen گزكن] *{eAT}* *sf.* (Kişi için) çok gezen; gezenti; daima gezen.

gezek[1], [gez-mek > gez-ek گزك] *is.* **1.** *{OsT}* *{ağız}* Sıra; nöbet. **2.** Köy halkının, köye gelen misafire veya köy çobanına sıra ile yemek getirmesi işi. **3.** Sırayla hayvan gütmeye gitme işi. **4.** Sığır sürüsü; tokat. **5.** *{ağız}* Otlak. [DS] **6.** *{ağız}* Ailelerin sıra ile birbirlerine verdikleri ziyafet. [DS] **7.** *{ağız}* Misafirlik. [DS] ⊡ **gezek gidimi,** *{ağız}* *Kuşluk vakti.* [DS]

gezek[2], **-ği** [gez-ek] *{ağız}* *sf.* Çok gezen; gezenti. [DS]

gezekçi, [gez-ek-çi] *is.* **1.** Sığır çobanı. **2.** Seyyar satıcı.

gezeklik, -ği [gez-ek-lik] *is.* Sürünün otlamaya gitmeden önce toplandığı yer.

gezelek, -ği [gez-ele-k] *{ağız}* *is.* Gezinti yeri. [DS]

gezeleme, [gez-ele-me] *is.* **1.** Gezinti yapma, dolaşma eylemi. **2.** Düğünden sonra gelin ile damadın akrabaları dolaşmaları işi.

gezelemek, [gez-ele-mek] *gçsz. f.* *[-r]* *[-l(i)-yor]* **1.** Can sıkıntısından bir aşağı bir yukarı dolaşmak; gezinmek. **2.** *{ağız}* Belli bir şeyin üzerinde gezmek. [DS] **3.** *{ağız}* Bir müzik aletini akort etmek. [DS] **4.** Kararsız kalmak; duraksamak.

gezem, [gez-em ?] *{ağız}* *is.* İki üç yaşındaki dişi keçi. [DS]

gezemek, [gez-e-mek] *{ağız}* *is.* **1.** Avlu. **2.** Sofa. **3.** Merdiven. **4.** Koridor. [DS]

gezend, [Far. gezend گزند] *{OsT}* *is.* **1.** Zarar; ziyan. **2.** Afet.

gezente, [gez-enti] *{ağız}* *sf.* Gezenti. [DS]

gezenti, [gez-enti] *sf.* Vaktinin çoğunu gezmekte geçiren; gezmeyi çok seven; gezeğen.

gezer[1], [gez-er] *{ağız}* *is.* **1.** Cin, peri, ölü ruhu gibi hayalî şeyler. **2.** (Kişi için) kötü bir niyetle dolaşan. [DS]

gezer[2], [Far. cezer] *{eT}* Havuç. [DLT]

gezer, [Far. cezer] *{eT}* Havuç. [DLT]

gezerçalar, [gez-er+çal-ar] *is.* Pille çalışan, kulaklık aracılığıyla müzik dinlemeye yarayan ve insanın üzerinde taşıyabileceği teyp; yürür çalar.

gezge, [gez-ge] *{ağız}* *is.* Devriye; kol. [DS]

gezgin, [gez-mek > gez-gin] *is.* **1.** Çok gezi yapan kimse; seyyah. **2.** *{ağız}* Seyyar satıcı. [DS] **3.** *sf.* *tıp.* (Hastalık için) vücudun çeşitli bölgelerinde sıra ile ortaya çıkan. **4.** *zool.* Belli bir yeri olmayan, coğrafyadan coğrafyaya dolaşan (hayvan). **5.** *{ağız}* (Kişi için) uyurgezer. [DS] ⊡ **gezgin sözcük,** *dbl.* *Bir dilden çıkan ve zaman içinde değişikliklere uğrayarak pek çok dilde kullanılan sözcük.*

gezginci, [gez-gin-ci] *sf.* Gezgin; gezici.

gezgincilik, -ği [gez-gin-ci-lik] *is.* Gezginci olma durumu; gezginci olan şeyin niteliği.

gezi[1], [gezmek > gez-i] *is.* **1.** Ülkeler veya çeşitli yerler arasında inceleme, araştırma, görev veya dinlenme, eğlenme amacıyla yapılan yolculuk; seyahat. *(1935)* **2.** *gnşl.* Gezilip dolaşılacak yer.

gezi[2], [Far. gez *(arşın)* > gez-ī گزى] *(gezi:)* **1.** Pamuk ve ipek karışımı, bir arşın eninde hareli kumaş. *{OsT}* *(aynı)* **2.** *sf.* Bu kumaştan yapılmış olan (elbise).

gezici, [gez-mek > gez-ici / gez-i-ci] *sf.* **1.** Belirli bir yeri olmayıp da işini ve mesleğini gezerek yapan; seyyar. **2.** Gezginci; gezen. **3.** *{ağız}* Düğün davetçisi. [DS] ⊡ **gezici kütüphane,** *Kitapları bir araçla mahalle veya köylere götürerek halka ödünç verme ve tekrar aynı usulle geri toplama biçiminde hizmet veren kitaplık.*|| **gezici topluluk,** *tiy.* *Belli bir yerleri olmayıp, özel araçlarla dolaşarak oyun sergileyen tiyatro topluluğu.*

gezicilik, -ği [gez-ici-lik] *is.* Gezici olma durumu.

gezide, [Far. gezīden *(ısırmak)* > gezīde گزيده] *{OsT}* *sf.* Isırılmış.

gezik, -ği [*eT.* kez-ig > gez-ig] *is.* Sıra; nöbet.

gezil, [? gezil] *{ağız}* *is.* Hayvan derisinden çekilen sırım. [DS] ⊡ **gezil bağı,** *{ağız}* *Kıldan yapılmış çorap bağı.* [DS]

geziliş, [gez-il-iş] *is.* Gezilme durumu veya biçimi.

gezilme, [gez-il-me] *is.* Gezme işinin yapılma eylemi.

gezilmek, [gez-il-mek] *edil. f.* *[-ir]* Gezme işi yapılmak; dolaşılmak.

gezim, [gez-im] *{ağız}* *is.* Gezinti yeri. [DS]

gezimci, [gez-im-ci] *is.* Aristoteles felsefesine bağlı olan kimse.

gezimcilik, -ği [gez-im-ci-lik] *is.* *fel.* Derslerini öğrencilerine açık havada dolaşarak verdiği için Aristoteles'in felsefesine verilen isim; peripatetizm; gezinimcilik.

gezin, [*eT.* kez / gez > gez-in گزن] *{eAT}* *zf.* (Belirtilen) sayıda; kez; defa.

gezinimci, [gez-in-im-ci] *is.* Aristoteles felsefesine bağlı olan kimse; meşaiyun.

gezinimcilik, -ği [gez-in-im-ci-lik] *is.* *fel.* Derslerini öğrencilerine açık havada dolaşarak verdiği için Aristoteles'in felsefesine verilen isim; peripatetizm; gezimcilik; meşaiye.

geziniş, [gez-in-iş] *is.* Gezinmek işi veya biçimi.

gezinme, [gez-in-me] *is.* **1.** Gezerek, dolaşarak hoşça vakit geçirmek işi. **2.** *müz.* Çalınacak bir müzik parçasını tanımak ve saza düzen vermek amacıyla bu eserin makamında yapılan özensiz çalma işi.

gezinmek, [gez-in-mek] *dönşl. f.* *[-ir]* **1.** Hoşça vakit geçirmek, eğlenmek amacıyla gezip dolaşmak. **2.** Dar bir yerde can sıkıntısını atmak amacıyla gidip gelmek. **3.** *müz.* Çalgı aleti ile hafif bir taksim yapmak. **4.** *{ağız}* Ayak yoluna gitmek. [DS]

gezinti, [gez-in-ti] *is.* **1.** Biraz hava almak, dinlenmek amacıyla pek uzak olmayan bir yere yapılan küçük gezi; gezip dolaşma; tenezzüh. **2.** Kale duvarlarının iç tarafında kuleleri birbirine bağlayan dar yol. **3.** Evlerde iç kapıların açıldığı aralık; koridor. **4.** Balkon; sofa. **5.** *müz.* Bir çalgı ile önceden belli olmayan çeşitli ezgiler çıkarmak.

gezintilik, -ği [gez-in-ti-lik] *is.* Bir yapıda gezinmek için tasarlanmış üstü örtülü mekân.

geziş, [gez-iş] *is.* Gezme eylemi veya biçimi.

gezkere, [Far. teskere => gezkere گزكره] *{OsT} is.* Harç, çamur, gübre taşımakta iki kişi tarafından kullanılan ikişer kollu araç; teskere.

gezleme, [gez-le-me] *is.* Geze denk getirme, hedefi gez üzerine düşürmek işi.

gezlemek, [*eT.* kez-lē-mek > gez-le-mek گزلك] *gçl. f. [-r] [-(i)-yor]* **1.** Silahı, vurulmak istenen hedefe yöneltmek; nişan almak. **2.** *{eAT} {OsT}* Oku, yayı kurmadan önce çile üzerindeki gez yerine takmak. **3.** Bir yeri ölçmek.

gezlik, -ği [gez-lik] *is.* Eğri kılıçların ağız kısmı.

gezme, [gez-me] *is.* **1.** Çeşitli amaçlarla dolaşma, gidip gelme eylemi; seyran. **2.** Bekçi.

gezmek, [*eT.* kez-mek > gez-mek] *gçsz. f. [-er]* **1.** Hava almak, görmek, bakmak, eğlenmek gibi çeşitli amaçlarla bir yere gitmek, dolaşmak. **2.** Bir yerde yürümek, dolaşmak, hareket etmek. **3.** *mecaz.* Bulunmak. **4.** (Hasta için) iyileşmeye yüz tutmak; ayağa kalkmak. **5.** Belli bir kıyafetle insanlar arasına katılmak. **6.** *gçl. f.* Bir yerde gezi yapmak. **7.** *gçl. f.* Bir şeyi okumak, bir şeyi gözden geçirmek; incelemek. ⧉ **gezip tozmak,** *Eğlence amacıyla gezmek, dolaşmak.*

gezmeli, [gez-me-li گزملى] *{eAT} sf.* Gezilecek; gezmeye uygun. ⧉ **gezmeli yer,** *{OsT} Gezinti yeri; gezilecek yer; mesire yeri.*

gezmen, [gez-men] *is.* Gezgin.

gezük, -ğü [kez-ük > gez-ük] *is.* Mekik.

-gı[1], [-ġay / -gey / -ġa / -ge / ġı / -gi] *{eT} çek. e.* → -gay.

-gı[2], [-gı / -gi / -ki / -kı / -gu / -gü / -kü / -ku] *yap. e.* **1.** Fiilden isim türeten ek. Çoğunlukla tek heceli fiil köklerinden araç adı yapar: *atkı, keski, delgi, yaygı, çalgı, yargı, burgu, bürgü, küskü.* **2.** Fiil kökünün belirttiği eylemin yoğun olarak yapılması ile ortaya çıkmış ve alınmış sonuç kavramlarını taşıyan isimler türetir: *bilgi, algı, yetki, övgü, tutku, baskı, olgu.* **3.** Filin bildirdiği işin ürünü kavramı taşıyan isimler türetir: *bitki, sergi, salgı, dergi.*

-gı[3], [-ġı / -ğı / -kı] *{eAT} yap. e.* -ki. *"Kapudağı kişiler beni gördüler."* Yüz Hadis Tercümesi.

-gı[4], [-kı / -ki] *{eT} ek.* Aitlik, ilişkinlik bildiren ek. [ETY] *kagan-gı (Kağana ait olan)*

gı, [gı] *(gı:) {ağız} ünl.* Kadınlar arasında birbirine seslenme, çağırma bildiren ünlem. [DS]

gıb[1], [gep / gıb / gıp / gıyp *(yans.)*] *is.* Kımıldanmayı, ağır ağır ya da kesik kesik hareket etmeyi anlatan kök. [Zülfikar] *gıb-ıd-ık, gıb-ıl gıb-ıl, gıb-ıt-mak*

gıb[2], [Ar. ġıbb غب] *{OsT} is.* **1.** Son. **2.** -den sonra. **3.** İki günde bir; gün aşırı. ⧉ **gıb'ed-duā,** *{OsT} Duadan sonra.*|| **gıb'el-muvācehe,** *{OsT} Yüzleşmeden sonra.*|| **gıb'eş-şehāde,** *{OsT} Tanıklıktan sonra.*|| **gıb'et-tahkîk,** *{OsT} İncelemeden sonra.*

gıbal, [? gıbal] *{ağız} is.* **1.** Sebep; neden. **2.** Nitelik; biçim. **3.** Çehre. [DS]

gıbben, [Ar. ġıbben غبًا] *(gı'bben) {OsT} zf.* Ara sıra; seyrek.

gıbçık, -ğı [gıb *(yans.)* > gıb-çık] *{ağız} sf.* Yerinde duramayan. [DS]

gıbıdık, -ğı [gıb *(yans.)* > gıb-ı(t)-ık] *{ağız} sf.* Hareketli; çabuk yürüyen. ⧉ **gıbıdık gıbıdık,** *{ağız} (Yürüyüş için) kısa adımlarla ve çabuk çabuk.* [DS]

gıbıl, [gıb *(yans.)* > gıb-ıl] *is.* Kımıldamayı, ağır ağır ya da kesik kesik hareket etmeyi anlatan yansımalı gövde. ⧉ **gıbıl gıbıl,** *{ağız} (Yürümek için) kısa adımlarla fakat çabuk çabuk.* [DS]

gıbırgı, [gıb-ır-gı] *{ağız} is.* Küçük çıngırak. [DS]

gıbırtmak, [gıb-ır-t-mak] *{ağız} gçsz. f. [-ır]* Koşmak. [DS]

gıbıt, [gıb-ıt] *{ağız} is.* Yazın süt, yoğurt taşımakta kullanılan, koyun ya da keçi derisinden yapılma tulum. [DS]

gıbıtlı, [gıbıt-lı] *{ağız} sf.* (Kişi için) büyük karınlı; şişman. [DS]

gıbıtmak, [gıb-ıt-mak] *{ağız} gçsz. f. [-ır]* Koşmak. [DS]

gıbla, [Ar. ḳıble] *{ağız} zm.* Herkes. [DS]

gıbta, [Ar. ġıbta غبطه] *{OsT} is.* Şiddetle aynısını arzu etme; özenme; imrenme. ⧉ **gıbta-āver,** *{OsT} İmrendiren.*|| **gıbta-efzā,** *{OsT} İmrendiren.*|| **gıbta-fermā,** *{OsT} Gıpta veren; imrendirici; imrendiren.*|| **gıbta-keş,** *{OsT} Gıpta eden; imrenen.*|| **gıbta-resā,** *{OsT} İmrendirici.* || **gıpta-zen,** *İmrenen; özenen.*

gıc[1], [gac / gıc / gıç / gıj / gic / giç *(yans.)*] *is.* Sert nesnelerin kulak tırmalayıcı ve sinir tepkisi verecek biçimde birbirine sürtünmesini, birbiri üzerinden kaymasını ve kaşıntı hissi uyandıran hareketleri anlatan kök. [Zülfikar] *gıc-ık, gıc-ır gıcır etmek, gıc-ır-a, gıc-ır-da-k, gıc-ır-ı bükme, gıc-ır-tı, gıc-ış-mak*

gıc[2], [gıc / gıç *(yans.)*] *is.* Köpek, keçi vb. çağırma ünlemi. *gıc-ı gıcı*

gıc[3], [gıc / gıj *(yans.)*] *is.* Kıvılcım saçarak harlı yanmayı anlatan kök. [Zülfikar] *gıc-gır-mak*

gıca, [gıc-a] *{ağız} is.* Topuk kemiği. [DS]

gıcan, [gı-can] *{ağız} is.* Kışlık ekmek asmaya yarayan çengel. [DS]

gıcarcı, [gıc-ar-cı] *{ağız} sf.* **1.** Çok ağlayan; sulugöz. **2.** Oyunbozan; mızıkçı. [DS]

gıcarmak, [gıc-ar-mak] *{ağız} gçsz. f. [-ır]* Oyunbozanlık etmek; mızıkçılık etmek. [DS]

gıcı[1], [gıc-ı] *{ağız} is.* **1.** Yenilebilir yaban otları. **2.** Sebze veya ot tohumu. **3.** Çam kozalağı. [DS] ◆ **gıcı gıcı,** *{ağız} 1. Yaban bezelyesi. 2. Uzun yapraklı, gelinciğe benzer, beyaz çiçekli yenilebilir bir ot; gıvışgan, (Silene alba).* [DS]

gıcı[2], [gıc-ı] *{ağız} is.* Dolu tanesi. [DS]

gıcı[3], [gıc-ı] *{ağız} is.* Ağustos böceği [DS]

gıcı[4], [gıc-ı] *{ağız} zf.* Acele. ◆ **gıcı gıcı,** *{ağız} Acele acele.* [DS]

gıcık[1], **-ğı** [gıc *(yans.)* > gıc-ık] *is.* **1.** Aksırmaya veya öksürmeye sebep olan boğazdaki kaşıntı. **2.** *mecaz.* Kuşku; kaygı. **3.** *sf. mecaz.* (Kişi için) söz ve davranışlarıyla insanı sinirlendiren; sevimli gelmeyen. *{ağız} (aynı)* [DS] **4.** *{ağız}* Sözüne güvenilmeyen; her şeyden vazgeçen. [DS] **5.** *{ağız}* Fazla el şakası yapan. [DS] ◆ **gıcığına gitmek,** *{ağız} Kuşkulanmak.* [DS]|| **gıcık almak,** *{ağız} (Bir kişi veya şey) sinirine dokunmak.* [DS]|| **gıcık çıkarmak,** *{ağız} argo. Mesele çıkarmak.* [DS]|| **gıcık etmek,** *1. Sinirlendirmek; öfkelendirmek; kızdırmak. 2. {ağız} Nispet etmek.* [DS]|| **gıcık girmek,** *{ağız} Şüphelenmek.* [DS]|| **gıcık kapmak,** *argo. Bir olay ya da durumdan hoşlanmamak; zararlı bir sonuç sezmek.*|| **gıcık olmak,** *1. argo. Bir davranışa veya kimseye sürekli sinirlenmek. 2. {ağız} Endişelenmek.* [DS]|| **gıcık tutmak,** *Boğaz gıcıklanmasına yakalanmak.*|| **gıcık vermek,** *1. Öksürtecek biçimde boğazı yakmak, kaşındırmak. 2. argo. Kızdırmak, sinirlendirmek. 3. {ağız} Tahrik etmek; kışkırtmak.* [DS] *4. {ağız} Nispet etmek; kıskandırmak.* [DS]|| **gıcık yapmak,** *argo. Sinirleri etkileyici hareketlerde bulunmak.*

gıcık[2], **-ğı** [gıc-ı-k] *{ağız} sf.* **1.** (Tohum, soy için) atalarının gen özelliğini taşımayan; bozulmuş. **2.** (Köpek için) anası babası aynı cinsten olmayan; melez. [DS] **3.** (İnsan, hayvan için) çok ufak. [DS] **4.** (Koyun için) küçük fakat sütü çok. [DS] ◆ **gıcığa karmak,** *{ağız} Nesli bozulmak.* [DS]

gıcık[3], **-ğı** [gıc-ı-k] *{ağız} is.* Oyunu yöneten çocuk. [DS] ◆ **gıcık yapmak,** *{ağız} Oyunda sayı yapmak.* [DS]

gıcıkça, [gıcık-ça] *(gıcı'kça) zf.* Gıcık biçiminde olan; sinirlendiren, kızdıran, sıkan bir tarzda.

gıcıklama, [gıcık-la-ma] *is.* **1.** Gıcık yapma eylemi. **2.** *{ağız}* Bir işi yapmakta tereddüt etme; duraksama. [DS]

gıcıklamak[1], [gıc *(yans.)* > gıc-ık-la-mak] *gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* **1.** Boğazda gıcığa yol açmak; boğazda kaşıntı yaratmak. **2.** *mecaz.* Harekete geçirmek; uyandırmak; kuşkulandırmak. **3.** *mecaz.* Davranışları ve görünümü ile karşı cinsten birinde cinsel istek uyandırmak. **4.** *{ağız}* Verdiği sözü tutmamak; mızıkçılık etmek. [DS]

gıcıklamak[2], [gıc *(yans.)* > gıc-ık-la-mak] *{ağız} dönşl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Gıcırdamak. [DS]

gıcıklanma, [gıcık-la-n-ma] *is.* Gıcık hissetme durumu ve eylemi.

gıcıklanmak, [gıcık-la-n-mak] *dönşl. f. [-ır]* **1.** Gıcık hissetmek. **2.** Cinsel istek uyanmak. **3.** Kuşkulanmak; huylanmak. **4.** *{ağız}* Gıdıklanmak. [DS]

gıcıklayış, [gıcık-la-y-ış] *is.* Gıcıklama eylemi veya biçimi.

gıcıklık, -ğı [gıcık-lık] *{ağız} is.* **1.** Sinir bozucu davranış. **2.** Gıcık olma durumu. [DS] ◆ **gıcıklık yapmak,** *{ağız} Sinir bozucu davranışlarda bulunmak; sinir bozucu söz söylemek.* [DS]

gıcılamak[1], [gıc-ı-la-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(ı)-yor]* **1.** Gıcırdamak. **2.** Acele etmek. **3.** Bıçak ya da benzeri şeyi üstünkörü eğelemek, törpülemek. [DS]

gıcılamak[2], [gıc-ı-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* **1.** Zorlamak. **2.** Saldırmak. **3.** Hareket etmek; sallanmak; devrilmek. **4.** *gçsz.* (Hava için) birdenbire sertleşmek. [DS]

gıcıldamak, [gıc-ıl-da-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-d(ı) -yor]* **1.** (Diş için) gıcırdamak. **2.** Kamaşmak. [DS]

gıcılı, [gıc-ı-lı] *{ağız} sf.* **1.** Aceleci. **2.** İstekli; hevesli.

gıcıllanmak, [gıcıl-la-n-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* Semizleşmek. [DS]

gıcımık[1], **-ğı** [gıc-ı-mık] *{ağız} sf.* **1.** (Kişi için) kısa boylu. **2.** Çocukça davranışlar yaparak konuşan; çocukluğa özenen. [DS] ◆ **gıcımık tutmak,** *{ağız} Sıkıntılı bir şekilde yerinde kıpırdanmak; sabırsızlanmak.* [DS]

gıcımık[2], **-ğı** [gıc-ı-mık] *{ağız} sf.* **1.** Çok fazla; sık. **2.** (Hayvan için) melez. [DS]

gıcınmak, [gıc-ı-n-mak / gocun-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* Sakınmak; çekinmek. [DS]

gıcır, [gıc *(yans.)* > gıc-ır] *is.* **1.** Sürtünen nesnelerin çıkardığı ses. **2.** *is. {ağız} is.* Tahterevalli. [DS] **3.** *{ağız}* Loğ taşını çekmekte kullanılan metal ya da ağaç kol. [DS] **4.** *{ağız}* Renkli taneleri bulunan mısır koçanı. [DS] **5.** Sakız yumuşatmakta kullanılan ve dişbudak ağacından çıkarılan bir tür reçine. **6.** *{ağız}* Yün şalvar. [DS] **7.** *sf. argo.* Yeni. **8.** *argo.* (Eylem ve nesne için) iyi ve hoşa giden. ◆ **gıcır bükme,** *{ağız} 1. Bir şeyi çabuk ortadan kaldırma; yok etme. 2. Bir işi uğraşarak zorla yapma.* [DS]|| **gıcır gıcır,** *1. Sürtünen sert cisimlerin çıkardığı iç tırmalayıcı ses. 2. Bir nesnenin çok iyi ovulup temizlendiğini belirtmek için kullanılan söz. 3. Tertemiz, pırıl pırıl. 4. Çok yeni, hiç kullanılmamış. 5. argo. (Kadın, kız veya erkek için) genç ve taze görünümü ile cinsel istek uyandıran.*|| **gıcırı büklüm,** *{ağız} Sakat.* [DS]|| **gıcırı büklüm olmak,** *{ağız} Sakatlanmak.* [DS]|| **gıcırı bükme,** *argo. 1. Hemen*

başkasına ulaştırılan (söz). 2. İçten gelmeyen; zoraki; zorla; çabucak. 3. {ağız} Zor kullanma; güç kullanma. [DS] *4. {ağız} Bir işi baştan savma yapma.* [DS] *5. {ağız} Bir şeyi çabucak yok etme; ortadan kaldırma.* [DS]|| **gıcırı bükmek,** *{ağız} Ansızın, kıskıvrak bağlamak.* [DS]|| **gıcırı kırılmak,** *{ağız} Keyfi bozulmak; rahatı kaçmak.* [DS]

gıcıramak, [gıc *(yans.)* > gıc-ır-a-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-r(ı)-yor]* Kaymak; ayağı kaymak. [DS]

gıcırancık, -ğı [gıc *(yans.)* > gıc-ır-a-n-cık] *{ağız} is.* Tahterevalli. [DS]

gıcırdak, -ğı [gıc *(yans.)* > gıc-ır-da-k] *{ağız} sf.* Gıcırtılı sesler çıkaran; gıcırdayan.

gıcırdaklı, [gıc *(yans.)* > gıc-ır-da-k-lı] *{ağız} sf.* Güzel konuşan. ☞ **gıcırdaklı olmak,** *{ağız} Sözü, konuşması dinlenir olmak.* [DS]

gıcırdama, [gıc *(yans.)* > gıc-ır-da-ma] *is.* Gıcırtılı ses çıkarma eylemi.

gıcırdamak, [gıc *(yans.)* > gıc-ır-da-mak] *gçsz. f. [-r] [-d(ı)-yor]* **1.** (Sürtünen cisimler için) sert ve iç gıcıklayıcı gıcırtı sesi çıkarmak. **2.** *{ağız}* Sıçramak; hoplamak. [DS]

gıcırdatma, [gıc *(yans.)* > gıc-ır-da-t-ma] *is.* Gıcırtı çıkarmasına sebep olma eylemi.

gıcırdatmak, [gıc *(yans.)* > gıc-ır-da-t-mak] *gçl. f. [-ır]* Gıcırtılı ses çıkarmasına neden olmak.

gıcırdayış, [gıc *(yans.)* > gıc-ır-da-y-ış] *is.* Gıcırdama eylemi veya biçimi.

gıcırga, [gıc *(yans.)* > gıc-ır-ga] *{ağız} is.* Loğ taşını çekmekte kullanılan kol. [DS]

gıcırgaç, -cı [gıc *(yans.)* > gıc-ır-gaç] *{ağız} is.* Salıncak.

gıcırganmak, [gıc *(yans.)* > gıc-ır-ga-n-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* **1.** Nazlanmak. **2.** *gçl. f.* Kıskanmak. [DS]

gıcırık, -ğı [gıc *(yans.)* > gıc-ır-ık] *{ağız} sf.* **1.** İki büklüm. [DS] **2.** Kaygan; parlak.

gıcırım, [gıc *(yans.)* > gıc-ır-ım] *{ağız} sf.* Çok fazla *("gibi" ile kullanılır).* [DS] ☞ **gıcırım bükme,** *{ağız} Bir şeyi çabucak ortadan kaldırma, yok etme.* [DS]|| **gıcırım etmek,** *{ağız} Saldırmak; hücum etmek.* [DS]

gıcırlamak, [gıc *(yans.)* > gıc-ır-la-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Şişmanlamak. [DS]

gıcırlı[1], [gıc *(yans.)* > gıc-ır-lı] *{ağız} sf.* (İnsan, hayvan için) güçlü kuvvetli; şişman. [DS]

gıcırlı[2], [gıc *(yans.)* > gıc-ır-lı] *{ağız} sf.* (Bulgur, pirinç, mercimek vb. için) taşlı. [DS]

gıcırlık, -ğı [gıc *(yans.)* > gıc-ır-lık] *{ağız} is.* Sık ağaçlı orman. [DS]

gıcırtı, [gıc *(yans.; sürtünme sesi)* > gıc *(yans.)* > gıc-ır-tı] *is.* Sert nesnelerin birbirine sürtünmesi sonucunda çıkan insanı rahatsız edici ve kulak tırmalayıcı ses.

gıcırtılı, [gıc *(yans.)* > gıc-ır-tı-lı] *sf.* Gıcırtısı olan; sürekli gıcırdama sesi çıkaran.

gıcırtım, [gıc *(yans.)* > gıc-ır-t-ım] *{ağız} is.* Çok fazla hız; aşırı hız. [DS]

gıcırtısız, [gıc *(yans.)* > gıc-ır-tı-sız] *sf.* Gıcırtısı olmayan; gıcırdama sesi çıkarmayan.

gıcışmak, [gıc *(yans.)* > gıc-ış-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* **1.** Bir işe bütün gücü ile girişmek; iyi çalışmak. **2.** *işteş. f.* Birlikte yapıp bitirivermek. [DS]

gıcıt, -dı [gıc *(yans.)* > gıc-ıt] *{ağız} is.* Gıcık. ☞ **gıcıt vermek,** *{ağız} 1. Kıskandırmak; nispet etmek. 2. Övünmek; gururlanmak.* [DS]

gıcıtlamak, [gıc *(yans.)* > gıc-ıt-la-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Kıskandırmak. [DS]

gıcıtmak, [gıc *(yans.)* > gıc-ıt-mak] *{ağız} gçsz. f. [-ır]* (Yağmur ve kar için) şiddetle birbirine karışmak. [DS]

-gıç, [-gıç / -giç / -guç / -güç / -kiç / -kıç / -küç / -kuç] *yap. e.* **1.** Fiilden isim türeten ek. Çoğunlukla tek heceli fiil köklerine, çok az olarak da dönüşlü çatılı fiil gövdelerine ulanır. Araç, gereç isimleri yapar: *sorguç, baskıç, patlangıç.* **2.** Fiil kökünün taşıdığı eylemi uzmanlık derecesinde yapan kişi anlamında isimler türetir: *dalgıç, bilgiç.* **3.** İçinde bulunulan durum kavramı taşıyan isimler türetir: *başlangıç.*

gıç[1], [gac / gıc / gıç / gıj / gic / giç *(yans.)*] *is.* Sert nesnelerin kulak tırmalayıcı ve sinir tepkisi verecek biçimde birbirine sürtünmesini, birbiri üzerinden kaymasını ve kaşıntı hissi uyandıran hareketleri anlatan kök. [Zülfikar] *gıç-ıl-tı*

gıç[2], [gıc / gıç *(yans.)*] *is.* Köpek, keçi vb. çağırma ünlemi. *gıç-ı gıçı* ☞ **gıçı gıçı,** *{ağız} Köpek çağırma ünlemi; kuçu kuçu.* [DS]

gıç[3], [kıç] *{ağız} is.* **1.** Bacak. **2.** Ayak. **3.** Kuyruk sokumu bölgesi. **4.** Sacayağı. [DS] ☞ **gıç atmak,** *{ağız} (Hayvan için) tekme atmak.* [DS]|| **gıç kırmak,** *{ağız} Halayda ayakları bükerek bir figür yapmak.* [DS]

gıç[4], **-cı** [gıç] *{ağız} is.* Bir ısırmada dişle koparılan parça; lokma. [DS]

gıçgırmak, [gıc-gır-mak] *{ağız} gçsz. f. [-ır]* **1.** (Ateş için) kıvılcım çıkarmak. **2.** Hiddetle birinin üstüne yürümek. [DS]

gıçık, -ğı [gıç-ık / gıç-uk] *{ağız} sf.* Topal.

gıçıldı, [gıç *(yans.)* > gıç-ıl-dı غچلدى] *{eAT} {OsT} is.* **1.** Gıcırtı. **2.** Fışırtı.

gıçınlamak, [kıç-ın-la-mak] *{ağız} dönşl. f. [-r] [-l(ı) -yor]* Geri geri çekilmek; duraksamak. [DS]

gıçır, [gıç-ır] *{ağız} is. bot.* Zambakgillerden, kışın yapraklarını döken, taze sürgünleri sebze olarak tüketilen çalı görünümünde, tırmanıcı dikenli bitki, *(Smilax aspera, S. exelsa).* [DS]

gıçlamak, [gıç-la-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(ı)-yor]* **1.** Koşmak. **2.** Ayakla bir yeri ölçmek. [DS]

gıd[1], [gıd *(yans.)*] *is.* Yuvarlanma, dönme, gevezelik etme ve yaramazlık anlatan kök. [Zülfikar] *gıd-ı gıdı, gıd-ıl, gıd-ı-la-mak, gıd-ıl-da-mak, gıd-ıl gıd-ıl*

gıd[2], [gıd / gıt *(yans.)*] *is.* Bir şeyi küçük parçalara ayırmayı ya da kemirerek ufaltmayı anlatan kök. [Zülfikar] *gıd gıd, gıd-ıl gıdıl, gıt-ır-da-mak*

gıd[3], [gıd / gid *(yans.)*] *is.* Köpek, keçi vb. çağırma ünlemi. *gıd-ı gıdı, gıd-ik gıdik, gıd-ık gıdık*

gıd[4], [gıd / gid *(yans.)*] *is.* Sinirleri tahrik eden hareketleri anlatan kök. [Zülfikar] *gıd-ı, gıd-ık, gıd-ık-la-mak*

gıd[5], [gıd / gud *(yans.)*] *is.* Tavuk vb. kümes hayvanlarının çıkardığı sesleri, bu biçimde bağırmayı, kesik kesik konuşmayı anlatan kök. [Zülfikar] *gıd-ak, gıd-ak-la-mak, gıd-ı gıdı, gıd-ı-la-mak*

gıd[6], [gıd / gıç] *{ağız} is.* Bir ısırışta koparılan parça; lokma. [DS] ⧉ **gıdı kıstı,** *{ağız} (Verilen şey için) yetersiz; az.* [DS]

gıda, [Ar. ġıdā' *(kuşluk yemeği)* غذاء] *(gıda:) {OsT} is.* **1.** Besleyici niteliği olan her türlü yiyecek içecek; besin. **2.** *mecaz.* Ruhu ve zihni geliştirmeye yarayan her şey. ⧉ **gıda pazarı,** *Çeşitli besin maddelerinin satıldığı yer.*

gıdaî, [Ar. ġıdāī غذائى] *(gıda:i:) {OsT} sf.* Gıda ile ilgili.

gıdak[1], **-ğı** [gıt / gıd *(yans.)* > gıd-ak] *is.* Tavuğun yumurtladıktan sonra çıkardığı bağırma sesi.

gıdak[2], **-ğı** [gıd-ak] *{ağız} is.* **1.** Çocukların oyunda kendi yerlerini belli etmek için koydukları değnek ya da taş. **2.** Bazı çocuk oyunlarında kararlaştırılan yenme sayısı. [DS]

gıdaklama, [gıdak-la-ma] *is.* Tavuğun kesik kesik bağırması.

gıdaklamak, [gıd *(yans.)* > gıd-ak-la-mak] *gçsz. f. [-r] [-l(ı)-yor]* (Tavuk için) yumurtladıktan sonra kesik kesik bağırmak.

gıdaklayış, [gıd-ak-la-y-ış] *is.* Gıdaklama eylemi veya biçimi.

gıdakmak[1], [gıdak-mak] *{ağız} dönşl. f. [-(ğ)-ır* Âdet edinmek; alışmak. [DS]

gıdakmak[2], [gıda-k-mak] *{ağız} gçsz. f. [-ır]* **1.** Yaşarmak; ıslanmak. **2.** (Yağmur için) hafiften yağmak. [DS]

gıdaksınmak, [gıdak-sın-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* **1.** Bir ikramdan yüz bularak dadanmak. **2.** (Hayvan için) yem veren kimseye veya yem yediği yere alışmak. [DS]

gıdaktırmak, [gıdak-tır-mak] *{ağız} gçl. f. [-ır]* Birini bir şeye tiryaki etmek. [DS]

gıdalı, [gıda-lı] *(gıda:lı) sf.* Besleyici niteliği olan; besinli.

gıdasız, [gıda-sız] *(gıda:sız) sf.* Besleyici nitelikte olmayan; besinsiz.

gıdasızlık, [gıda-sız-lık] *is.* İyi beslenememe, yeterli besin alamama durumu.

gıdı[1], [gıd *(yans.)* > gıd-ı] *is.* Sinirleri tahrik eden hareketleri anlatan yansımalı gövde. ⧉ **gıdı gıdı,** *{ağız} (Konuşmak için) baş ağrıtacak şekilde aralıksız ve tekdüze.* [DS]

gıdı[2], [gıd *(yans.)* > gıd-ı] *is.* **1.** Karın, ayak altı gibi duyarlı yerlere dokunmakla vücutta meydana gelen irkilme. **2.** Çene altındaki etli kısım; gerdan. ⧉ **gıdı gıdı,** *Çocukların gülmeleri için elle gıdıklarken söylenen söz; gıdıklama.*|| **gıdı kıstı,** *{ağız} Atların boynuna takılan büyük mavi boncuk.* [DS]

gıdı[3], [gıd *(yans.)* > gıd-ı] *ünl.* Köpek çağırma ünlemi. ⧉ **gıdı gıdı,** *{ağız} Köpek, keçi, koyun gibi hayvanları çağırma ünlemi.* [DS]

gıdıbık, -ğı [gıd-ı(p)-ık ?] *{ağız} is.* Evecenlik. [DS]

gıdık[1], **-ğı** [gıd *(yans.)* > gıd-ık] *is.* **1.** Bir insanın karın, ayak altı gibi duyarlı yerlerine anî dokunuş. **2.** *ünl.* Gıdıklama eylemini yapan kişinin söylediği söz. ⧉ **gıdık etmek,** *{ağız} Gıdıklamak.* [DS]

gıdık[2], **-ğı** [gıd *(yans.)* > gıd-ık] *{ağız} is.* **1.** Çene altındaki etli kısım; gerdan. **2.** Kadınların başlarına iki kat örttükleri başörtüsü. ⧉ **gıdığı azmak,** *{ağız} İçki içtikçe içesi gelmek.* [DS]

gıdık[3], **-ğı** [gıd *(yans.)* > gıd-ık] *{ağız} is.* **1.** Oğlak. **2.** Kuzu. **3.** Köpek yavrusu. [DS]

gıdık[4], **-ğı** [gıd *(yans.)* > gıd-ık] *{ağız} is.* **1.** Boyuna takılan inci boncuk vb. şeyler. **2.** Hayvanların boynuna takılan boncuk. **3.** Fındık çubuklarından örülmüş yumurta ya da çilek sepeti. [DS]

gıdıklama, [gıdı-k-la-ma] *is.* Birine gülme ve ürperme duygusu vermek işi.

gıdıklamak, [gıdı *(yans.)* > gıdı-k-la-mak] *gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* **1.** Birinin vücudunun duyarlı kısımlarına dokunarak ürperme veya gülme duygusu uyandırmak. **2.** *mecaz.* Eğlendirici ve hoşa giden sözler söylemek. **3.** *argo.* Birinin üstünü başını aramak; arama yapmak. **4.** *argo.* Cinsel doyum amacıyla ellemek; yoklamak.

gıdıklanma, [gıdı-k-la-n-ma] *is.* Gıdık alma durumu ve eylemi.

gıdıklanmak, [gıdı-k-la-n-mak] *edil. f. [-ır]* **1.** Biri tarafından gıdıklama eylemine uğratılmak; gıdıklama eylemi yapılmak. **2.** *dönşl. f.* Dokunulduğunda ürperme veya gıdıklanma duymak; yapılan hareketten gıdık almak.

gıdıklayış, [gıd-ık-la-y-ış] *is.* Gıdıklama eylemi veya biçimi.

gıdıklık, -ğı [gıdık-lık] *{ağız} is.* Gerdanlık. [DS]

gıdıl, [gıd-ıl] *{ağız} sf.* (Çocuk için) haşarı; yaramaz. [DS]

gıdılamak[1], [gıdı-la-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Kırıtarak çalımlı çalımlı yürümek. [DS]

gıdılamak[2], [gıdı-la-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Gereksiz yere devamlı olarak söylenmek. [DS]

gıdılamak[3], [gıdı-la-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Yuvarlanmak; devrilmek. [DS]

gıdılanmak[1], [gıdı-la-n-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* Oyalanmak; zaman geçirmek. [DS]

gıdılanmak[2], [gıdı-la-n-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* Gereksiz yere sürekli olarak söylenmek. [DS]

gıdıldamak[1], [gıd-ıl-da-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-d(ı)-yor]* Oyalanmak; zaman geçirmek. [DS]

gıdıldamak[2], [gıd-ıl-da-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-d(ı)-yor]* Gereksiz yere sürekli olarak söylenmek. [DS].

gıdıldanmak, [gıd-ıl-da-n-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* Oyalanmak; vakit geçirmek. [DS]

gıdılık[1], **-ğı** [gıd-ı-lık] *{ağız} sf.* **1.** Küçük. **2.** Bodur; cüce. [DS]

gıdılık[2], **-ğı** [gıdı-lık] *{ağız} is.* Yeni doğan çocuğa büyükanne tarafından donatılan beşik. [DS]

gıdım, [*eT.* kıt / kız *(az bulunur, kıymetli)* > gıd-ım / tık-ım > kıt-ım > gıdım] *{ağız} zf.* Pek az; azıcık. [DS] ⊟ **gıdım gıdım,** *{ağız} 1. Azar azar. 2. Yavaş yavaş.* [DS]|| **gıdım gıdımık,** *{ağız} Azar azar.* [DS]|| **gıdım kıymık,** *{ağız} 1. Zorlukla. 2. Azar azar.* [DS]

gıdıman, [gıdım-an] *{ağız} zf.* Pek az; azıcık. [DS]

gıdır[1], [gıd-ır] *is.* Yuvarlanma, dönme, gevezelik etme ve yaramazlık anlatan yansımalı gövde.

gıdır[2], [gıd-ır] *is.* Bir şeyi küçük parçalara ayırmayı ya da kemirerek ufaltmayı anlatan yansımalı gövde. ⊟ **gıdır gıymık,** *{ağız} Azar azar; parça parça.* [DS]

gıdırık, -ğı [gıd-ır-ık] *{ağız} sf.* (Nesne için) küre biçiminde; yuvarlak. [DS]

gıdımcık, -ğı [gıdım-cık] *{ağız} zf.* Pek az; azıcık. [DS] ⊟ **gıdımcık gıdımcık,** *{ağız}* Azar azar. [DS]

gıdış [gıd-ış] Yuvarlanma, dönme, gevezelik etme ve yaramazlık anlatan yansımalı gövde. ⊟ **gıdış gıdış,** *{ağız} (Yürüyüş için) yuvar yuvar.* [DS]

gıdışgın, [gıd-ış-kın] *{ağız} sf.* Hareketli. [DS]

gıdlamak, [kıt-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Isırmak. [DS]

gıdmır, [gıd-mır] *{ağız} is.* Uyuz hastalığı. [DS]

gıf[1], [gıf *(yans.)*] *is.* Bir şeyin içinde bulunan hava ya da suyu boşaltmayı anlatan kök. [Zülfikar] *gıf(f)-a-dak, gıf-ı-dak*

gıf[2], [gıf *(yans.)*] *is.* Hızlı hızlı hareket etme ve heyecanla davranmayı anlatan kök. [Zülfikar] *gıf-ır gıfır, gıf-ıl-da-mak, gıf-ı dutmak* ⊟ **gıf tutmak,** *{ağız} Etrafı rahatsız edici şekilde çabuk iş yapmak.* [DS]

gıf[3], [gıf] *{ağız} is.* Süs. [DS]

gıf[4], [gıf] *{ağız} is.* **1.** Çaba. **2.** İstek [DS] ⊟ **gıfa gelmek,** *{ağız} Coşmak.* [DS]|| **gıf olmak,** *{ağız} İstemek.* [DS]

gıf[5], [gıf] *{ağız} is.* Kadayıf süzgeci. [DS]

gıffadak, -ğı [gıf(f)-adak] *{ağız} zf.* (Hava boşalması için) birdenbire; ansızın. [DS]

gıfıdak, -ğı [gıf-ı(t)-ak] *{ağız} zf.* Ansızın; birdenbire. [DS]

gıfıl, [gıf-ıl] *{ağız} is.* Kuruyarak dökülen çam yaprağı. [DS]

gıfıldak, -ğı [gıf-ıl-da-k] *{ağız} sf.* Telaşlı. [DS]

gıfıldamak, [gıf-ıl-da-mak] *{ağız} dönşl. f. [-r] {-d(ı)-yor]* **1.** Telaşlanmak. **2.** Evin içinde sözde iş yapıyormuş gibi dolaşmak. [DS]

gıfır[1], [gıf-ır] *{ağız} is.* Ölüm. [DS]

gıfır[2], [gıf-ır] *is.* Hızlı hızlı hareket etme ve heyecanla davranmayı anlatan yansımalı gövde. ⊟ **gıfır gıfır,** *{ağız} 1. Birdenbire ve art arda. 2. (Kişi için) becerikli ve gayretli. 3. (Gidip gelmek için) telaş ve heyecanla.* [DS]|| **gıfır gıfır etmek,** *{ağız} Kıvranmak.* [DS]

gıfır[3], [Ar. ḳafr قفر] *{ağız} is.* Zift; katran. [DS]

gıfırdamak, [gıf-ır-da-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-d(ı)-yor]* Birdenbire ölmek. [DS]

gıflı, [gıf-lı] *{ağız} sf.* **1.** Süslü. **2.** Hızlı. **3.** (Kişi için) aceleci. **4.** İstekli. [DS]

gıg[1], [gag / gağ / gak / geg / geğ / gey /gıg / gığ / gık / gog / gug / guk / gurk / güg / güğ / gürk *(yans.)*] *is.* Tavuk vb. kümes hayvanlarının çıkardığı sesleri, buna benzer sinirli konuşma, bağrışma çağrışma ve seslenmeleri anlatan kök. [Zülfikar] *gıg-gı-la-mak, gıg-ık, gıg-ı-la-mak*

gıg[2], [gıg / gığ *(yans.)*] *is.* Konuşma, seslenme, bağırma, çağırma bildiren kök. [Zülfikar] *gıg-ır gıgır, gıg-ır-ış-mak*

gıg[3], [gıg / gığ *(yans.)*] *is.* Kuru şeylerin birbirine sürtünmesini, suyun şarıltılı akışını ve buna benzer hışırtılı sesleri anlatan kök. [Zülfikar] *gıg-ış*

gıg[4], [*eT.* kığ] *{ağız} is.* Koyun, keçi ve deve gibi hayvanların pisliği. [DS]

gıgı, [gı *(yans.)* > gı+gı] *is.* **1.** (Çocuk dili) çene altı; gıdı. **2.** *{ağız}* Boğazda olan şişlik; tiroit bezinin şişmesi; guatr. [DS]

gıgıl, [gıg-ıl] *is.* Tavuk vb. kümes hayvanlarının çıkardığı sesleri, buna benzer sinirli konuşma, bağrışma çağrışma ve seslenmeleri anlatan yansımalı gövde. ⊟ **gıgıl gıgıl,** *{ağız} Çabuk çabuk.* [DS]

gıgır, [gıg-ır] *is.* Konuşma, seslenme, bağırma, çağırma bildiren yansımalı gövde. ⊟ **gıgır gıgır,** *{ağız} (Konuşmak için) yavaş yavaş.* [DS]

gıgırışmak, [gıg-ır-ış-mak] *{eAT} işteş. f. [-ır]* Birlikte bir araya gelerek bağırmak; bağrışmak.[TS]

gıgırmak, [gıg-ır-mak] *{ağız} gçsz. f. [-ır]* **1.** Boğazdan boğuk boğuk sesler çıkarmak. **2.** Soğuktan titremek; üşümek. [DS] **3.** *{eAT}* Bağırmak.[TS]

gıgırtmak, [gıg-ır-t-mak] *{eAT} gçl. f. [-ır]* Bağırtmak. [DS]

gıgış, [gıg-ış] *{ağız} is.* **1.** Harmanda artan iri saman. **2.** Afyon ambalajında kullanılan yumuşak ot. [DS]

gıgıştırmak, [gıg-ış-tır-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* Topallamak. [DS]

gığ[1], [gag / gağ / gak / geg / geğ / gey /gıg / gığ / gık /

gog / gug / guk / gurk / güg / güğ / gürk *(yans.)*] *is.* Tavuk vb. kümes hayvanlarının çıkardığı sesleri, buna benzer sinirli konuşma, bağrışma çağrışma ve seslenmeleri anlatan kök. [Zülfikar] *gığ-ıl-la-mak*

gığ², [gıg / gığ *(yans.)*] *is.* Konuşma, seslenme, bağırma, çağırma bildiren kök. [Zülfikar] *gığ-ır-mak, gığ-ır-ış-mak*

gığ³, [gıg / gığ *(yans.)*] *is.* Kuru şeylerin birbirine sürtünmesini, suyun şarıltılı akışını ve buna benzer haşırtılı sesleri anlatan kök. [Zülfikar] *gığ-ış gığış, gığ-ış-da-mak, gığ-ış-ta-mak*

gığ⁴, [*eT.* kığ] *{ağız} is.* Koyun, keçi ve deve pisliği. [DS]

gığıç, -cı [gığ-ıç] *{ağız} is.* Ateş kıvılcımı. [DS]

gığıllamak, [gığ-ıl-la-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(ı)-yor]* (Tavuk için) ses çıkarmak. [DS]

gığırdım, [gığır-d-ım] *{ağız} is.* Bayram arifesinden bir gün önce. [DS]

gığırmak, [gığ-ır-mak] *{ağız} gçl. f. [-ır]* Çağırmak. [DS]

gığış¹, [gığ-ış] *{ağız} is.* Harmanda arta kalan iri saman; kes. [DS]

gığış², [gığ-ış] *{ağız} sf.* Normal büyüyememiş; küçük kalmış [DS]

gığışdak, -ğı [gığ-ış-da-k] *{ağız} sf.* (Başak için) dolgun. [DS]

gığışdamak¹, [gığış-da-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-d(ı)-yor]* (Kurumuş ağaç kabukları, yaprak ve kâğıt gibi şeyler için) ses çıkarmak; hışırdamak. [DS]

gığışdamak², [gığış-da-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-d(ı)-yor]* Egemenliği altına almak istemek. [DS]

gığışmak, [gığ-ış-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* **1.** Buruşup çatlamak. **2.** Üşümek. [DS]

gığlamak¹, [gığ-la-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(ı)-yor]* (Davar için) pislemek. [DS]

gığlamak², [gığ-la-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Saçma sapan konuşmak; önemsiz şeyler söylemek. [DS]

gığlamak³, [yığ-la-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Ağlamak. [DS]

gıh, [gırh / gırk / gıh *(yans.)*] *is.* Kesmeyi, kırpmayı anlatan kök. [Zülfikar] *gıh-dır-mak*

gıhra, [? gıhra] *{ağız} is.* El tezgâhlarında dokunan yünlü kumaş. [DS]

gıj¹, [gıc / gıj *(yans.)*] *is.* Kıvılcım saçarak harlı yanmayı anlatan kök. [Zülfikar] *gıj-gır-mak, gıj-ik*

gıj², [gıj *(yans.)*] *is.* Sert yüzeylere sürtünmeyi anlatan kök. [Zülfikar] *gıj-gır-mak*

gıj³, [gıj / gız / giz *(yans.)*] *is.* Karga vb. hayvanların bağırmasını, haykırmasını anlatan kök. [Zülfikar] *gıj-gır-mak, gıj-la-mak*

gıj⁴, [gac / gıc / gıç / gıj / gic / giç *(yans.)*] *is.* Sert nesnelerin kulak tırmalayıcı ve sinir tepkisi verecek biçimde birbirine sürtünmesini, birbiri üzerinden kaymasını ve kaşıntı hissi uyandıran hareketleri anlatan kök. [Zülfikar] *gıj-ıl-tı*

gıjgıj, [gıj+gıj] *{ağız} is.* Öfkeden tüylerin dikleşmesi. [DS]

gıjgırmak, [Far. gıjiden => gıj-gır-mak غژغرمق] *{ağız} gçsz. f. [-ır]* **1.** (Ateş için) alevlenmek; harlanmak. **2.** (Deve için) bağırmak. **3.** Arka arkaya tutunup karda kaymak. [DS] **4.** *{eAT} {OsT}* Haykırmak; gürlemek. **5.** *{eAT} {OsT}* Haykırarak saldırmak. **6.** *{eAT} {OsT}* Hışıltılı ses çıkarmak.

gıjıldamak, [gıj-ıl-da-mak غژلدامق] *{eAT} gçsz. f. [-r]* Gıcırdamak.

gıjıldı, [gıj-ıl-dı غژلدی] *{eAT} is.* **1.** Gıcırtı. **2.** Fışırtı.

gıjıldu, [gıj-ıl-du غژلدو] *{eAT} is.* → gıjıldı.

gıjlamak, [gıj-la-mak غژلاق] *{eAT} gçsz. f. [-r]* Keskin, sert sesler çıkararak saldırmak.

gık¹, [gag / gağ / gak / geg / geğ / gey /gıg / gığ / gık / gog / gug / guk / gurk / güg / güğ / gürk *(yans.)*] *is.* Tavuk vb. kümes hayvanlarının çıkardığı sesleri, buna benzer sinirli konuşma, bağrışma çağrışma ve seslenmeleri anlatan kök. [Zülfikar] *gık-ı, gık-kı*

gık², [gık *(yans.)*] *is.* Hıçkıran bir kimsenin karın diyaframının kasılması ile ağızdan çıkardığı istem dışı ses. ◻ **gık dedirtmemek,** *Ses çıkarmasına meydan vermemek; sessizce yapmak.*|| **gık demek,** *1. Ses çıkarmak. 2. {ağız} Usanmak; bıkmak.* [DS]|| **gık dememek,** *Hiç karşı koymamak; ses çıkarmamak.*|| **gıkı çıkmamak,** *Hiç ses çıkarmamak; karşı çıkmamak.*

gıkı, [gık-ı] *{ağız} is.* (Çocuk dili) yumurta. [DS]

gıkkı, [gık-kı] *{ağız} is.* → gıkı. [DS]

gıkkılamak, [gık-kı-la-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(ı)-yor]* (Tavuk için) ses çıkarmak. [DS]

gıkkız, [gık+kız ?] *{ağız} is.* Horoz ibiği. [DS]

-gıl, [-gıl / -gil] *{eT}{eAT} çek e.* İstek kipi eki; dilek, istek, dua yoluyla istek, tavsiye, tavsiye yoluyla gereklilik, emir bildiren ve ivdirme anlamı katan pekiştirme ögesi. *"Çün arslan irürdü ana pançesin / Ne gücü kala anglagıl (anlayıver) ancası."* Ferhengname-i Sadî Tercümesi. *bolma-gıl (olma)*

gıl¹, [gıl *(yans.)*] *is.* Yuvarlanmayı anlatan kök. [Zülfikar] *gıl(l)-a-n-mak, gıl-orik(?)*

gıl², [Ar. ğıll غل] *{OsT} is.* Gizli düşmanlık; kin.

gıl³, [gıl] *{ağız} is.* Testi. [DS]

gıla, [kılağı] *(gıla:) {ağız} is.* → kılağı. [DS]

gılaf, [Ar. ğılâf غلاف] *(gıla:f) {OsT} is.* **1.** Kılıf; kın. **2.** Koruyucu tabaka; zar. ◻ **gılâf-ı adalât,** *{OsT} anat. Kas kabuğu.*|| **gılâf-ı bızr,** *{OsT} anat. Klitoris kılıfı.*|| **gılâf-ı dâhilî-i semer,** *{OsT} bot. Meyve içi.*|| **gılâf-ı hâricî-i semer,** *{OsT} Meyve dışı.*|| **gılâf-ı hücrevî,** *{OsT} biy. Hücre zarı.*|| **gılaf-ı lîf-i adalî,** *{OsT} anat. Kas zarı.*|| **gılâf-ı mutavassıt-ı semer,**

{OsT} bot. Meyve ortası.|| **gılāf-ı seyf,** *{OsT} Kılıç kını.*|| **gılāf-ı veterî,** *{OsT} anat. Kiriş kılıfı.*|| **gılāfü'l-kalb,** *{OsT} anat. Yürek dış zarı.*

gılağı, [kılağı] *{ağız} is.* **1.** Bıçak vb. araçların keskinliği. **2.** Bilenen bıçağın ağzından çıkan kıl gibi ince kırıntı. [DS]

gılağılamak, [gılağı-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Balta, bıçak vb. kesici aletleri bilemek. [DS]

gılal, -li [Ar. ġılāl غلال] *(gıa:l) {OsT} is.* **1.** Tahıllar; ürünler. **2.** Gelirler; iratlar.

gılalı, [kılağı-lı > gılālı] *(gıla:lı) {ağız} sf.* (Kişi için) sinirli. [DS]

gılan, [kıl-an ?] *{ağız} is.* **1.** Siyah kıllı keçi. **2.** Az kıllı keçi. [DS]

gılav[1], [? gılav] *{ağız} sf.* **1.** En uygun derecede; kıvamında. **2.** Az; eksik; noksan. [DS]

gılav[2], [kılağı > gılav] *{ağız} is.* Keskinlik. [DS]

gılav[3], [? gılav] *{ağız} sf.* Alevli. [DS]

gılav[4], [? gılav] *{ağız} is.* İsteklendirme; özendirme. [DS]

gılavan, [Bulg. gılavá] *{ağız} sf.* Anlayışı az; düşüncesiz. [DS]

gılavlamak, [kılağı > gılav-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Bıçak, balta vb. araçları bilemek. [DS]

gılavlanmak, [gılav-la-n-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* Kendine çeki düzen vermek. [DS]

gılavlı, [gılav-lı] *{ağız} sf.* Parlak; taze. [DS]

gılavuz, [kılavuz] *{ağız} is.* Yol gösterici; kılavuz. [DS]

gılaz, [Ar. ġılāẓ غلاظ] *(gıla:z) {OsT} is.* **1.** Kalınlar. **2.** Kabalar.

gılcan, [kıl-can / kıl+can / gıl-can] *{ağız} sf.* İnce yapılı. [DS]

gıld, [gald / gıld / gild *(yans.)*] *is.* Bir yüzeyde dönme, yuvarlanma, sürtünme ve çarpma, kendi kendine hareket etme, gevezelik etme bildiren kök. [Zülfikar] *gıld-ır-a-mak, gıld-ır-gıç, gıld-ır gıldır*

gıldak, -ğı [gıld-ak] *{ağız} sf.* Yılışık. [DS]

gıldır, [gıld *(yans.)* > gıld-ır] *is.* **1.** Bir kutu veya kap içine konulmuş bilye türü bir nesnenin sallanmadan dolayı çıkardığı ses. **2.** *{ağız}* Gelinlik elbise. [DS] **3.** El değirmeni. **4.** Kirli, çürük ipek kozası. **5.** *sf. {ağız}* Zayıf; kuvvetsiz; cılız. [DS] **6.** Çok konuşan. ⊡ **gıldır gıldır,** *1. Çalışan ve dönen nesnelerin bu hareketlerinin sürekliliğini anlatan söz. 2. {ağız} Çabuk çabuk. 3. Azar azar.* [DS]|| **gıldır gıldır etmek,** *{ağız} Caka satarak, kırıtarak gitmek.* [DS]|| **gıldır kol,** *{ağız} Çolak.* [DS]|| **gıldır gücük,** *{ağız} 1. Karınca kararınca. 2. Yarım yamalak; eksik. 3. Ufak tefek; kısa.* [DS]|| **gıldır incik,** *{ağız} Ayak bileği.* [DS]

gıldırak, -ğı [gıld-ır-a-k] *{ağız} is.* Çan. [DS]

gıldıramak, [gıld-ır-a-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-r(ı)-yor]* **1.** (Fiyat için) artırmak. **2.** Yuvarlanarak ses çıkarmak [DS]

gıldırdak, -ğı [gıld-ır-da-k] *{ağız} sf.* **1.** (Dokuma için) seyrek. **2.** *is.* Çan. [DS]

gıldırdamak, [gıld-ır-da-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-d(ı)-yor]* **1.** (Hareket eden şey için) ses çıkarmak. **2.** (Fare için) kemirirken ses çıkarmak. **3.** Birine hoş görünmek için hafif hareketler yapmak; yaltaklanmak. **4.** Kendi kendine yavaş yavaş çalışmak. **5.** Çabuk iş yapmak. **6.** Ancak idare etmek; zor geçinmek. **7.** Gevezelik etmek. [DS]

gıldırgaç, -cı [gıl *(yans.)* > gıl-dır-gaç] *is.* Bir tür tahterevalli.

gıldırgıcık, -ğı [gıld-ır+gücük] *{ağız} sf.* Önemsiz. [DS]

gıldırgıç[1], **-cı** [gıld *(yans.)* > gıld-ır-gıç] *is.* Kitapların kenarlarını düzeltmek için kullanılan rende biçimindeki alet.

gıldırgıç[2], **-cı** [gıl-dır+kıç] *{ağız} sf.* (Kadın için) bacakları ince olan.

gıldırgıç[3], **-cı** [gıld-ır-gıç] *{ağız} is.* **1.** Geçimsizlik; karışıklık. [DS] **2.** *sf.* Arabozucu. [DS]

gıldırik, -ği [gıld-ır-ik] *{ağız} is.* **1.** Küre; toparlak şey. **2.** (Ekmek için) kırıntı. **3.** *sf.* Küçük; ince. [DS] ⊡ **gıldırik köfte,** *{ağız} Bulgurdan yapılan yoğurtlu köfte.* [DS]

gıldırlamak, [gıld-ır-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Yuvarlanmak. [DS]

gıle, [? gıle] *{ağız} sf.* **1.** Bilgiçlik taslayan; ukala. **2.** Hileci. **3.** Oyuncu; hokkabaz. [DS]

gılese, [? gılese] *{ağız} is.* Özenle tabaklanmış, boyanmış ince ve parlak dana derisi. [DS]

gılga, [? gılga] *{ağız} sf.* Gelişigüzel konuşan; patavatsız; delidolu. [DS]

gılgıl[1], [gıl *(yans.)* > gıl+gıl] *{ağız} is.* **1.** Testi. **2.** Su kabağından yapılma testi. **3.** Ağaç testi. **4.** Bir tür ibrik. [DS]

gılgıl[2], [gıl+gıl] *{ağız} is.* Darı. [DS] ⊡ **gılgıl süpürge,** *{ağız} Mısıra benzer bir bitki olan süpürge otundan yapılmış süpürge.* [DS]

gılıç, -cı [kılıç] *{ağız} is.* Kılıç. [DS] ⊡ **gılıç arpa,** *{ağız} Sapında iki sıra arpa olan başak.* [DS]

gılıf, [Ar. ḳılāf > kılıf] *{ağız} is.* **1.** Kılıf. **2.** Paçavra. **3.** Kurutulmuş yeşil fasulye. [DS] ⊡ **gılıf ceviz,** *{ağız} Yeşil kabuğundan kolay ayrılan olgun ceviz.* [DS]

gılıgılı, [gılı+gılı] *{ağız} sf.* Yüze gülücü; dalkavuk. [DS] ⊡ **gılıgılı yapmak,** *{ağız} Yüze gülmek.* [DS]

gılınç, [kıl-mak > kıl-ınç] *{eT} is.* İş; icraat; amel. [EUTS]

gılıgışlık, -ğı [r. ġıll ü ġışş + T. -lık] *{ağız} is.* Şüphe; kuruntu. [DS]

gılık[1], **-ğı** [gıl-ık] *{ağız} is.* **1.** Çörek ekmek. **2.** Tane. **3.** Ardıç ağacının meyvesi. [DS]

gılık[2], **-ğı** [kılık] *{ağız} is.* **1.** Fotoğraf. **2.** Alın çıkıntısı. [DS]

gılıklandırmak, [gılık-la-n-dır-mak] *{ağız} gçl. f. [-ır]* İsteklendirmek. [DS]

gılik, -ği [gıl *(yans.)* > gıl-ik] *{ağız} is.* Ardıç ağacı meyvesi. [DS]

gıllamak, [gıl-la-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(ı)-yor]* **1.** Homurdanmak. **2.** Birinin hoşuna gitmeyecek şekilde konuşmak. [DS]

gıllanmak[1], [kıl-la-n-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* Tüylenmek. [DS]

gıllanmak[2], [gıl-la-n-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* **1.** Yuvarlanmak. **2.** Dönmek; dolaşmak. [DS]

gıllanmak[3], [gıl-la-n-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* Alay etmek. [DS]

gıllanmamak, [gıl-la-n-ma-mak] *{ağız} gçl. f. [-ır]* Önem vermemek. [DS]

gıllemek, [gıl-le-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* Önem vermek. [DS]

gıllenmek, [gıl-le-n-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* **1.** İlgilenmek. **2.** Aldanmak. **3.** Birine karşı saygı duymak. [DS]

gıllıgış, [Ar. gıll *(düşmanlık)* ü gışş *(hile)*] *is.* Gizli kin ve hileli düşmanlık.

gıllıgışlı, [gıllıgış-lı] *sf.* Gizli ve kandırıcı.

gıllıgışsız [gıllıgış-sız[*sf.* Gizli ve bir amacı olmayan; inandırıcı ve kandırıcı olmaktan uzak.

gıllügiş, [Ar. ġıll *(düşmanlık)* ü ġışş *(hile)*] *is.* Gizli kin ve hileli düşmanlık.

gıllügişli, [Ar. gıll *(düşmanlık)* ü gışş *(hile)* -lı] *is.* Gizli maksatlı ve hileli.

gılmak, [kıl-mak] *{eT} gçl. f.* **1.** Yapmak; yaratmak; vücuda getirmek. [EUTS] *{ağız} (aynı)* [DS] **2.** *{ağız}* Namaz kılmak. [DS]

gılman, [Ar. ġulām > ġılmān غلمان] *(gılma:n) {OsT} is.* **1.** Delikanlılar; gençler; oğlanlar. **2.** Cennette hizmet gören delikanlılar. **3.** Köleler; tutsaklar. **4.** Yeniçeri kapıkulu ocağına yeni girenlere verilen isim. **5.** *{ağız} sf.* (Kişi için) kabarık saçlı. [DS] ⧉ **gılmān-ı cennet,** *{OsT} Cennet uşakları.*|| **gılmān-ı hassa,** *{OsT} Padişahın sarayında hizmet gören genç erkekler.*|| **gılmān ü cevārî,** *{OsT} Köleler ve cariyeler.*

gıltan, [? gıltan] *{ağız} is.* Bereketsiz, kuvvetsiz toprak. [DS]

gılzet, [Ar. ġılẓet غلظت] *{OsT} is.* **1.** Kabalık; çirkinlik. **2.** Kumaştaki kabalık; kalınlık; sertlik; sıklık. ⧉ **gılzet-i kumāş,** *{OsT} Kumaşın kalınlığı.*|| **gılzet-i mizāc,** *{OsT} Yaradılıştaki katılık; sert huyluluk.*

gım, [gım *(yans.)*] *is.* Kımıldanmayı, ağır ağır hareket etmeyi ve mırıldanmayı anlatan kök. [Zülfikar] *gım gım, gım-ıl gımıl, gım-ıl-da-mak, gım(b)-ık, gım-(ı)r-an-mak*

gımb, [gımb *(yans.)*] *is.* Kımıldanmayı, ağır ağır hareket etmeyi ve mırıldanmayı anlatan kök. *gım(b)-ık.*

gımbık, -ğı [gımb *(yans.)* > gımb-ık] *{ağız}* sf. (Kişi için) yerinde duramayan; oynak. [DS]

gımbır, [gımb *(yans.)* > gımb-ır] *{ağız} sf.* Zayıf; cansız. [DS]

gımcıtmak, [gımc-ıt-mak] *{ağız} gçl. f. [-ır]* Dolaylı anlatmak. [DS]

gımçınmak[1], [gımç-ın-mak] *{eT} {ağız} dönşl. f. [-ır]* Bir şeyi çok istemek. [Nevâyî] [DS]

gımçınmak[2], [gıç-ın-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* **1.** Şüphelenmek. **2.** Başkasından yararlanmak, tutumlu olmak. **3.** Ağır davranmak. [DS]

gımçıtmak, [gımç-ıt-mak] *{ağız} gçl. f. [-ır]* **1.** Dolaylı söylemek; ima etmek. **2.** Bitkiyi gövdesinden koparmak. [DS]

gımd, [Ar. ġımd غمد] *{OsT} is.* **1.** Km; kılıf. **2.** Bazı sebze ve meyvelerin kabuğu. ⧉ **gımd-ı seyf,** *{OsT} Kılıç kını.*

gımdımak, [gımd-ı-mak] *{ağız} gçl. f. [-ır]* Az olan bir şeyi tutumlu olarak kullanmak. [DS]

gımgım, [gım+gım] *{ağız} sf.* **1.** Her söze karışan; atılgan; geveze. **2.** Hiçbir zaman yerinde duramayan. **3.** Mızmız. **4.** *zf.* Yavaş yavaş. **5.** *is.* Kuruntu; kuşku. [DS] ⧉ **gımgım etmek,** *{ağız} 1. Canı çekmek; istemek. 2. Kendi işitecek kadar şarkı söylemek.* [DS]

gımıcık, -ğı [gım-ı-cık] *{ağız} zf.* Azıcık; bir parça. [DS]

gımık, -ğı [gım-ık] *{ağız} zf.* Azıcık; bir parça. [DS]

gımıl, [gım-ıl] *is.* Kımıldanmayı, ağır ağır hareket etmeyi ve mırıldanmayı anlatan yansımalı gövde. ⧉ **gımıl gımıl,** *{ağız} Yavaş yavaş.* [DS]|| **gımıl gımıl yürümek,** *{ağız} Kısa adımlarla ağır ağır yürümek.* [DS]

gımıldamak, [kım-ıl-da-mak > gım-ıl-da-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r]* Kımıldamak. [DS]

gımıştırmak, [gım-ış-tır-mak] *{ağız} gçl. f. [-ır]* Yavaş yavaş yemek. [DS]

gımız, [kımız] *{ağız} is.* **1.** Kımız. **2.** İneğin ilk sütü; ağız. [DS]

gımraşmak, [gım(ı)r-aş-mak] *{ağız}* **1.** Kımıldamak. **2.** Gürültü etmek. **3.** Şaka etmek. [DS]

-gın-, [-ġın- / -gin-] *{eT} yap. e.* Fiilden fiil yapan ek. *tez-gin-mek (dolaşmak)*

-gın[1], [Çin. kun *(sürü; kalabalık; topluluk; toplantı; sınıf; türdeş)* > -kun / -kün / -kın / -kin / -ġın / -gin / -ġun / -gün] *{eT} yap. e.* → gun.

-gın[2], [-gın / -gin / -gün / -gun / -kin / -kın / -kun / -kün] *yap. e.* **1.** Fiilden isim ve sıfat türeten işlek bir ek. Olgunluk, yetkinlik kavramları katılmış isim ve sıfatlar yapar: *bilgin, seçkin, yetişkin (insan), pişkin (adam), ergin (meyve).* **2.** Olmuş, gerçekleşmiş, bitmiş olay ve durum kavramları katarak isimler yapar; *{eT} (aynı). kaç-gın (kaçma), sat-gın (satma), taşkın, baskın, bozgun, vurgun, esgin "sert ve so-*

ğuk rüzgâr". **3.** Bulundurma kavramı katarak isimler yapar: *yangın.* **4.** Belirli davranış biçimi, ruh hali, huy, tabiat kavramları katarak sıfatlar yapar: *suskun, durgun, bezgin, çılgın, küskün.* **5.** Benzerlik ve yaklaşmış olma kavramları katarak sıfatlar yapar: *ölgün (yaprak), geçkin (meyve), solgun (yüz), coşkun (sel).* **6.** Yapabilir olma, olabilme veya gücü yetme kavramları katarak sıfatlar yapar: *keskin (sirke), etkin (çalışma).*

-gın[3], [-ğın / -gin] *{eT} çek. e.* Emir kipi teklik ikinci kişi ekidir. *bol-gın (olsun).*

gın[1], [gın / gıñ / gıng *(yans.)*] *is.* Mırıldanmayı anlatan kök. [Zülfikar] *gın-ır-dan-mak*

gın[2], [gın] *{eT} is.* Bun; sıkıntı; dert; ıstırap. [EUTS]

gına[1], [Ar. ġınā' غناء] *(gına:) {OsT} is.* **1.** Şarkı; ezgi. **2.** *tasvf.* Zikir sırasında aşk ve şevki artırmak için yapılan Türk halk musikisindeki uzun havaları andırır, usulsüz terennüm.

gına[2], [Ar. ġanā / ġınā غنی / غنا] *{OsT} is.* **1.** Zenginlik. **2.** Usanç; bıkma. ⧉ **gına gelmek,** *Usanç gelmek; bıkmak.*|| **gına getirmek,** *Bıkmak.*

gınaçlamak, [gınaç-la-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(ı)-yor]* (Güreş öküzü için) rakibine yan bakmak. [DS]

gınaî, [Ar. ġınā'ī غنائی] *(gına:i:) {OsT} sf.* Duygusal; lirik.

gınaklamak, [gıynak-la-mak] *(gı:ʸnaklamak) {ağız} gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* (Ceviz için) içini çıkararak iyisini kötüsünden ayıklamak. [DS]

gınamak, [kına-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-n(ı)-yor]* **1.** Ayıplamak. **2.** Birini başkasının yanında kötülemek; yermek. [DS]

gınarmak, [gına-r-mak] *{ağız} gçsz. f. [-ır]* **1.** Hakkına razı olmamak. **2.** Karşı durmak. [DS]

gınaşmak, [*eT.* keñeş-mek] *{ağız} gçl. f. [-ır]* Akıl sormak; danışmak. [DS]

gınc, [ganc / gınc *(yans.)*] *is.* Sert cisimlerin birbirine sürtünmesini ve bu biçimde sinir tepkisi yapan hareketleri anlatan kök. [Zülfikar] *gınc-ık-lan-mak, gınc-ı-ra-k, gınc-ır-da-k, gınc-ır-ık*

gıncıfır, [gın + Ar. cifr] *{ağız} sf.* **1.** (Kişi için) ağırbaşlı olmayan; hoppa. **2.** Anlayışsız; hoşgörüsüz. **3.** (Söz için) anlamı açık olmayan; birkaç anlama gelebilen. **4.** Ufak tefek. **5.** (Kişi için) şık; zarif. **6.** Temiz, tertipli. **7.** *is.* Cilve; naz. [DS] ⧉ **gıncıfır olmak,** *{ağız} derli toplu olmak; düzenli olmak.* [DS]

gıncıfırlı, [gıncıfır-lı] *{ağız} sf.* **1.** Süslü. **2.** (Kişi için) sözünden dönen; karaktersiz. [DS]

gıncıklanmak, [gınc-ık-la-n-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* **1.** Yemek borusu içten içe gıcıklanmak. **2.** Birine hoş görünmek için hafif davranışlarda bulunmak; yaltaklanmak. [DS]

gıncıkmak, [gınc *(yans.)* > gınc-ık-mak] *{ağız} gçsz. f. [-(ğ)-ır]* Bir şeye üzülmek; merak etmek. [DS]

gıncıllanmak, [gınc *(yans.)* > gınc-ıl-la-n-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* Oyalanmak. [DS]

gıncımak, [gınc *(yans.)* > gınc-ı-mak] *{ağız} gçsz. f. [-ır]* **1.** Ezilmek. **2.** Hak yemek; haksızlık etmek; oyunda mızıkçılık yapmak. [DS]

gıncınlamak, [gınc *(yans.)* > gınc-ın-la-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Nazlanmak. [DS]

gıncırak, -ğı [gınc *(yans.)* > gınc-ı-ra-k] *{ağız} is.* Tahterevalli. [DS]

gıncırdak, -ğı [gınc *(yans.)* > gınc-ır-da-k] *{ağız} is.* Tahterevalli. [DS]

gıncırık, -ğı [gınc *(yans.)* > gınc-ır-ık] *{ağız} is.* Tahterevalli. [DS]

gıncıtmak, [gınc *(yans.)* > gınc-ı-t-mak] *{ağız} gçl. f. [-ır]* **1.** Dişle koparmak; dişlemek. **2.** Çizmek. **3.** Bir işi bozmak. **4.** Ezmek. **5.** *gçsz. f.* Nazlanmak; naz etmek. [DS]

-gınça, [-gınça / -ginçē] *} {eT} yap. ek.* Asıl eylemin işlenmesi için geçecek zamanın sınırını belirten zarf fiil türeten ek; zarf fiil (ulaç) eki; getirildiği fiile *-dıkça, -ınca, -dığı sürece, -ye kadar* anlamı verir. *yetme-ginçe (yetişmeyince)* –inceye kadar. [ETY] *top-ul-gınça (delininceye kadar)*

gınd, [gınd *(yans.)*] *is.* Yuvarlanmayı anlatan kök. [Zülfikar] *gınd-ıl-la-mak, gıd-ıl-la-n-mak, gınd-ır-la-mak*

gında, [? gında] *{ağız} is.* Kazmanın sivri tarafı. [DS]

gındam, [? gındam] *{ağız} is.* **1.** Uç. **2.** Dağlarda suların iki ayrı yamaca aktığı yerler; sırt. [DS]

gındamlı, [gındam-lı] *{ağız} sf.* Süslü. [DS]

gındık, -ğı [gınd-ı-k] *{ağız} is.* Yakacak olarak kullanılan bir tür geven. [DS]

gındıllamak, [gınd-ıl-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Yuvarlamak. [DS]

gındıllanmak, [gınd-ıl-la-n-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* Yuvarlanmak. [DS]

gındıra[1], [gıng-ır-a] *{ağız} is.* Tahterevalli. [DS]

gındıra[2], [? gındıra / kındıra] *{ağız} is.* **1.** Tahılın içinde biten ve tohumu ürüne karışan bir tür ot. **2.** Saz. **3.** Kurutulduktan sonra pamuk gibi kabarıp dağılan hasır otunun ucundaki şişkin kısım. [DS] ⧉ **gındıra arpası,** *{ağız} Az nişastalı ince uzun bir arpa türü.* [DS]

gındırga, [gınd-ır-ga] *{ağız} is.* **1.** İğne gibi tepesi olan, çorak yerlerde yetişen, yapraksız çok yıllık bir bitki, *(Typha).* **2.** Bodur kamış. [DS]

gındırlak, -ğı [gınd-ır-la-k] *{ağız} is.* **1.** Çember adı verilen bir çocuk oyuncağı. **2.** Bir çubuğa bağlanarak döndürülen bir ya da iki tekerlekli oyuncak. [DS]

gındırlamak, [gınd-ır-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Yuvarlamak. [DS]

gındırlanmak, [gınd-ır-la-n-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* Yuvarlanmak. [DS]

gındırmak, [gın-dır-mak] *{ağız} gçl. f. [-ır]* **1.** Özendirmek; isteklendirmek; kışkırtmak. **2.** (Kapı veya pencere için) biraz açmak; aralamak. [DS]

gındız, [? gındız] *{ağız} is.* Perçem. [DS]

gıng[1], [gag / gağ / gang / gañ / gıng *(yans.)*] *is.* Bir şeyin yerinden güçlükle sökülmesini anlatan kök. [Zülfikar] *gıng-ır-geç, gıng-ır-aç*

gıng[2], [gın / gıñ / gıng *(yans.)*] *is.* Mırıldanmayı anlatan kök. [Zülfikar] *gıng-ır-dan-mak*

gıngıl, [gıng-ıl ?] *{ağız} is.* **1.** İnce odun dalı. **2.** *sf.* Çok ince. [DS]

gıngıraç, -cı [gıng *(yans.)* > gıng-ır-aç] *{ağız} is.* Tahterevalli. [DS]

gıngırgaç, -cı [gıng *(yans.)* > gıng-ır-gaç] *{ağız}* is. Tahterevalli. [DS]

gınık, -ğı [kınık] *{ağız} sf.* **1.** (Kişi için) aç gözlü; obur. **2.** (Çocuk için) huysuz; kötü huylu. **3.** Cimri. [DS]

gınıkmak[1], [kan-ık-mak] *{ağız} gçsz. f. [-ır]* **1.** Alışmak. **2.** İsteği artmak; heveslenmek; iştahlanmak. **3.** Bir şeyin hepsini kendisi almak istemek; bencillik etmek. **4.** Açgözlülük etmek. [DS]

gınıkmak[2], [kın-ık-mak] *{ağız} gçl. f. [-ır]* **1.** Gücü yetmeyeceği bir şeyi yapmaya çalışmak. **2.** Üzerine kapanmak. **3.** Denemek; sınamak. [DS]

gınnık, -ğı [gın(n)-ık] *{ağız} sf.* Bodur; cüce. [DS]

gıntıma, [? gıntıma] *{ağız} is.* **1.** Azlık; yokluk; kıtlık. **2.** İdareli kullanma; tutum. **3.** Harman sonunu beklemeden ilk biçilen ekinden birkaç günlük ekmek yapacak kadar dövülüp temizlenen ürün. [DS]

gıp, [gep / gıb / gıp / gıyp *(yans.)*] *is.* Kımıldanmayı, ağır ağır ya da kesik kesik hareket etmeyi anlatan kök. [Zülfikar] *gıp-çık, gıp-ıd-ık, gıp-(ı)-r-a-mak*

gıpcımak, [gı(y)p-(ı)ç-ı-mak] *{ağız} gçsz. f. [-ır]* **1.** (Soğan, pırasa, pancar vb. için) topraktan sökülürken kopmak. **2.** (Makas için) kesmeyerek kumaşı kıvırmak. [DS]

gıpcıtmak, [gı(y)p-(ı)ç-ı-t-mak] *{ağız} gçl. f. [-ır]* İyi kesememek yüzünden gevmek. [DS]

gıpçık, -ğı [gıp-çık] *{ağız} sf.* **1.** Yerinde duramayan; çok kıpırdak. **2.** Cilveli; oynak. **3.** Sözünde durmayan; dönek. **4.** *is.* Hergele sürüsü. [DS]

gıpçıtmak, [gıp-(ı)ç-ıt-mak] *{ağız} gçl. f. [-ır]* (Söylenen söz, konuşma vb. için) başkalarına duyurmak; dile vermek; yaymak. [DS]

gıpıdık, -ğı [kıp-mak > gıp-ıt-ık] *{ağız} sf.* Sık sık gözünü kırpan kimse. [DS]

gıpramak, [kıp-mak > gıp-(ı)r-a-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-r(ı)-yor]* Kımıldamak. [DS]

gıpranmak, [kıp-mak > gıp-(ı)r-a-n-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* Kımıldanmak. [DS]

gıpraşmak, [kıp-mak > gıp-(ı)r-aş-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ış]* Kımıldanmak. [DS]

gıpta, [Ar. ġıbṭa غبطة] *is.* Kıskançlık duymadan başka birinin sahip olduğu iyilik ve güzelliklere kendisinin de ulaşmasını dileme; imrenme; özenme. ⧉ **gıpta etmek,** *İmrenmek; özenmek.*

-gır-, [-kir- / -ḳur- / -kür- / -ġır- / -gir- / -ġur- / - gür-] *{eT} yap. e.* → -kır.

gır[1], [gar / gır *(yans.)*] *is.* **1.** Bir şeyin pürüzlü yüzeylere sürtünmesi ya da burulma sonucunda çıkan seslerin sinir bozucu ve kulak tırmalayıcı biçimde sürdürülmesini ve bu biçimde bağırmayı, ötmeyi anlatan kök. [Zülfikar] *gır gır, gırgır geçmek, gır gır etmek, gırgır-la-mak* **2.** *argo.* Söz; laf; lakırdı. **3.** *sf. argo.* Yalan; uydurma. ⧉ **gır atmak,** *Konuşmak; laf atmak.*|| **gır geçmek,** *1. Bol bol konuşmak; laf etmek; çene çalmak. 2. Dikkat etmemek; özen göstermemek; aklını yaptığı işe vermemek.*|| **gır gır,** *Sürekli ve usanç verici biçimde çıkan ses.*|| **gır kaynatmak,** *Birkaç kişi işi bırakarak bir araya gelip yarenlik etmek.*

gır[2], [gır *(yans.)*] *is.* Kedilerin çıkardıkları sesleri anlatan kök. [Zülfikar] *gır-nav, gır-nav-a gelmek, gır-nav-la-mak*

gır[3], [gır] *{ağız} sf.* (Kişi için) kol damarları büzülmüş; çolak. [DS]

gır[4], [*eT.* yır] *{ağız} is.* Türkü. [DS]

gıraç, -cı [kır-aç] *{ağız} is.* → kıraç. [DS]

gırafan, [? gırafan] *{ağız} sf.* (İnsan ya da hayvan için) çok zayıf; arık. [DS]

gırağ, [kırañ] *{ağız} is.* **1.** Kenar; kıyı; çevre. **2.** Karşı taraf. [DS]

gırağı, [kırağı] *{ağız} is.* Kırağı. [DS]

gırah, [Bulg. grah] *{ağız} is.* **1.** Fasulye. **2.** Bezelye. [DS]

gıran[1], [kır-mak > kır-an] *{ağız} is.* Öldürücü salgın hastalık; kıran. [DS] ⧉ **gıran giresice,** *{ağız} "Ölesice" anlamında ilenç sözü.* [DS]|| **gıran girmek,** *{ağız} 1. Ölmek. 2. Yok olmak.* [DS]

gıran[2], [*eT.* kırañ] *{ağız} is.* **1.** Kenar; kıyı; çevre. **2.** Karşı taraf. **3.** Tepe. **4.** Tepe üstündeki düzlük. **5.** Dağların sırtı. [DS]

gıran[3], [kır-ık] *{ağız} is.* Ahlaksız çocuk; terbiyesiz. [DS]

gıranta, [Fr. grande *(büyük)*] *{ağız} is.* **1.** Saçına sakalına kır düşmüş orta yaşlı kimse. **2.** Görmüş geçirmiş. **3.** Hovarda. [DS]

gırar, [Ar. ġırār / ġırāre غرار / غرارة] *(gıra:r) {OsT}* is. Büyük kıl çuval; harar.

gırarmak, [kır-ar-mak] *{ağız} gçsz. f. [-ır]* (Saç, sakal vb. için) kırarmak; ağarmak; kırlaşmak. [DS]

gıraşmak, [kır-aş-mak] *{ağız} işteş. f. [-ır]* (Sığır, keçi, koyun gibi hayvanlar için) başlarını birbirine vurarak dövüşmek; toslaşmak. [DS]

gıraştırmak, [kır-aş-tır-mak] *gçl. f. [-ır] {ağız}* Sığır, keçi ve koyun gibi hayvanları birbiri ile dövüştürmek. [DS]

gırba, [Bulg. girba] *{ağız}* *is.* **1.** Su ve süt çanağı. **2.** Su konulan deri kap. [DS]

gırbal, [Ar. ġırbāl غربال] *(gırba:l)* *{OsT}* *is.* Delikleri daha iri olan elek; kalbur.

gırbali, [Ar. ġırbālī غربالى] *(gırba:li:)* *{OsT}* *sf.* Kalbur biçiminde gözenekleri olan; kalburumsu; gözenekli.

gırban, [Ar. ġurāb > ġırbān غربان] *(gırba:n)* *{OsT}* *is.* Kargalar.

gırbaş[1], [kır+baş] *{ağız}* *is.* Saçına ak düşmüş orta yaşlı kimse. [DS]

gırbaş[2], [kırbaç] *{ağız}* *is.* Hayvan bağırsağından yapılan sopa. [DS]

gırbız, [Ar. ḳırmız] *{ağız}* *sf.* **1.** (Hayvan rengi için) kırmızıya çalar. **2.** *is.* Kırmızı boya. [DS]

gırc, [gırc *(yans.)*] *is.* Zorla çiğneme, koparma sırasında çıkan sesi anlatan yansımalı kök. [Zülfikar]

gırca[1], [gırc-a] *{ağız}* *is.* **1.** Bulgurun ince kısmı. **2.** Bulgurdan yapılan bir tür çerez. [DS]

gırca[2], [kır-ca] *{ağız}* *is.* Kulakları çilli keçi. [DS]

gırcı, [gırc-ı] *{ağız}* *is.* Küçük taneli dolu. [DS] ⊡ **gırcı gırcı,** *{ağız}* *(Yağmur yağışı için) ince ince.* [DS]

gırcılanmak, [gırcı-la-n-mak] *{ağız}* *dönşl. f.* *[-ır]* (Yağmur için) ince ince yağmak. [DS]

gırcılı, [kırç-ıl-lı > gırcı-lı] *{ağız}* *sf.* Kırçıllı. [DS]

gırcımak, [gırcı-mak] *{ağız}* *gçsz. f.* *[-ır]* **1.** (Yağmur için) ince ince yağmak. **2.** (Kar için) hafifçe beyazlatacak kadar yağmak; kırcımak. [DS]

gırç[1], [garç / gırç *(yans.)*] *is.* Çoğunlukla bağlantıları gevşemiş ahşap eşyanın kullanılması sırasında sürekli olmayan gıcırdamaya benzer ses. ⊡ **gırç gırç,** *Gırç sesi çıkararak.*

gırç[2], [garç / gırç *(yans.)*] *is.* Zorla koparma ve kesme anlatan kök. [Zülfikar] *gırç-mak, gırç-ın gırçın etmek*

gırç[3], **-cı** [gırç] *{ağız}* *is.* Kırağı. [DS]

gırç[4], **-cı** [gırç] *{ağız}* *is.* Hayvan yemini yedikten sonra arta kalan kısım. [DS]

gırçın, [gırç-ın] *is.* Zorla koparma ve kesme anlatan yansımalı gövde. ⊡ **gırçın gırçın etmek,** *{ağız}* *(Hayvan için) ağır ve isteksiz yemek.* [DS]

gırçınlamak, [gırç-ın-la-mak] *{ağız}* *gçsz. f.* *[-r]* *[-l(ı)-yor]* Tereddüt etmek; duraklamak. [DS]

gırçmak, [gırç-mak] *{ağız}* *gçl. f.* *[-ar]* **1.** Kesmek; biçmek; koparmak. **2.** *gçsz. f.* Kaçıp gitmek; ipi kırmak. [DS]

gırdala, [? gırdala] *{ağız}* *is.* Sandık. [DS]

gırdalık, -ğı [gırda-lık] *{ağız}* *is.* Sık ağaçlı orman. [DS]

gırdan, [? gırdan] *{ağız}* *is.* **1.** İğdiş edilmiş dana. **2.** *sf.* İri; büyük; şişman. [DS]

gıremise, [? gıremise] *{ağız}* *is.* Beşibirlikten daha ince ziynet altını. [DS]

gırep, [Fr. crêp] *{ağız}* *is.* İnce ipekli baş örtüsü. [DS] ⊡ **gırep iğnesi,** *{ağız}* *Firkete iğnesi.* [DS]

gırgılamak, [kır-gı-la-mak] *dönşl. f.* Kırlaşmak; alacalanmak. [EUTS]

gırgır[1], [gır *(yans.)*+gır] *is.* **1.** Bazı araçların çalışırken çıkardığı sürekli ve usanç veren gırıltı sesi. **2.** Açık denizlerde balık avlamakta kullanılan büyük ağ. **3.** Halı kilim temizlemekte kullanılan mekanik yapılı süpürgelerin firma adı. **4.** Suyu azar azar akıtan süzgeçli testi. **5.** *argo.* Gevezelik etme; şamata. **6.** *zf.* Usanç veren kaba bir sesle. ⊡ **gırgıra almak,** *Alaya almak.*|| **gırgıra getirmek,** *1. Gevezelik etmek. 2. Dikkatten kaçırarak unutturmak; arada kaynatmak.*|| **gırgır desti,** *{ağız}* *Suyu boşaltırken, hava almak için delikli kapağı olan kısa boyunlu testi.* [DS]|| **gırgır etmek,** *{ağız}* *Çok konuşmak; gevezelik etmek.* || (biriyle) **gırgır geçmek,** *Alay etmek; dalga geçmek.* [DS]

gırgır[2], [gır+gır] *{ağız}* *is.* Makas. [DS]

gırgırcı, [gır+gır-cı] *is.* **1.** *argo.* Gevezelik eden; şamatacı. **2.** Gırgır ağım kullanan balıkçı.

gırgırı, [gır-gır-ı] *{ağız}* *is.* Boğazı dar testi. [DS]

gırgırlama, [gır+gır-la-ma] *is.* Gırgır ile süpürmek işi.

gırgırlamak, [gır+gır-la-mak] *gçl. f.* *[-r]* *[-l(ı)-yor]* Gırgır adı verilen mekanik süpürge ile halı kilim temizlemek.

gırgıt, [gır+kıt ?] *{ağız}* *sf.* Cimri. [DS]

gırh, [gırh / gırk / gıh *(yans.)*] *is.* Kesmeyi, kırpmayı anlatan kök. [Zülfikar] *gırh-mak*

gırha, [? gırha] *{ağız}* *is.* El tezgâhlarında siyah yünden dokunan kumaş. [DS] ⊡ **gırha tepmek,** *{ağız}* *El tezgâhında dokunan siyah yünlü kumaşı sıcak su dökerek tekmeyle sıkılaştırmak.* [DS]

gırhmak, [kırk-mak] *{ağız}* *gçl. f.* *[-ar]* Kırkmak. [DS]

gırıdak, -ğı [kırıd-ak] *{ağız}* *sf.* Kırıdak. [DS]

gırıh, [kır-ık] *{ağız}* *sf.* Kırık. [DS]

gırık, -ğı [kır-ık] *{ağız}* *sf.* Kırık. [DS] ⊡ **gırık dölü,** *{ağız}* *Babası belli olmayan çocuk; piç.* [DS]|| **gırık düzen,** *{ağız}* *Düzensiz.* [DS]|| **gırık gırtık,** *{ağız}* *Ufak tefek.* [DS]|| **gırık pısat,** *{ağız}* *Zeybek elbisesi.* [DS]|| **gırık tutmak,** *{ağız}* *Yasalara ve töreye aykırı sevgili bulmak.* [DS]

gırıklı, [kır-ık-lı] *{ağız}* *sf.* Kırıklı. [DS]

gırıl, [gır *(yans.)* > gır-ıl] *is.* Ağır makinelerin çalışırken çıkardığı rahatsız edici gürültü sesi. ⊡ **gırıl gırıl,** *1. Sert ve rahatsız edici bir ses çıkararak. 2. Sürekli çalışarak. 3. {ağız} (Gezmek için) gururla.* [DS]|| **gırıl ümük,** *{ağız}* *Yemek borusu.* [DS]

gırıldamak, [gır-ıl-da-mak] *gçsz. f.* *[-r]* *[-d(ı)-yor]* *"Gır gır"* diye ses çıkarmak; böyle bir ses çıkararak çalışmak.

gırım, [kır-ım] *{ağız}* *is.* Kırım. [DS] ⊡ **gırım gırım**

gırılmak, *{ağız} Öldüresiye dövüşmek.* [DS]|| **gırım kesim,** *{ağız} (Kişi için) ufak tefek ve biçimli; zarif.* [DS]

gırımsı, [kır-ımsı] *{ağız} sf.* Kıraç. [DS]

gırıntı, [kır-ıntı] *{ağız} is.* Kırıntı. [DS]

gırıntılık, -ğı [kır-ıntı-lık] *{ağız} is.* Çalılık. [DS]

gırıs, [? gırıs] *{ağız} is.* Harmanda ürün kalburlandıktan sonra üstte kalan çöp, diken ve kalın saman parçaları. [DS]

gırışgan, [kır-ış-kan] *{ağız} sf.* (Öküz için) iyi tos vuran. [DS]

gırışmak[1], [kır-ış-mak / kır-ıt-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* Kendini beğenmek; kibirlenmek; büyüklenmek. [DS]

gırışmak[2], [kır-ış-mak] *{ağız} işteş. f. [-ır]* **1.** (Öküz, koç vb. için) dövüşmek. **2.** Mücadele etmek; uğraşmak. [DS]

gırışmak[3], [kır-ış-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* Buruşmak; ezilmek; büzülmek. [DS]

gırıtmak, [kır-ıt-mak] *{ağız} gçsz. f. [-ır]* Kırıtmak. [DS]

gıriv, [Far. ġırīv غريو] *(ğıri:v) {OsT} is.* Bağırma; çığlık; feryat. ⊟ **gıriv-i nisvān,** *{OsT} Kadınların bağrışması; kadınların çığlığı.*

gırivan, [Far. ġırīvān غريوان] *(ğıriva:n) {OsT} sf.* Bağırıp çağıranlar; gırivende.

gırivende, [Far. ġırīvende غريونده] *(ğıri:vende) {OsT} sf.* Bağırıp çağıranlar; gıriven.

gırize, [Ar. ġırīze غريزه] *(ğıri:ze) {OsT} is.* → garize.

gırk[1], [gırh / gırk / gıh *(yans.)*] *is.* Kesmeyi, kırpmayı anlatan kök. [Zülfikar] *gırk-mak*

gırk[2], [kırk] *{ağız} is.* Kırk. [DS]

gırklamak, [kırk-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Kırklamak. [DS]

gırklık, -ğı [kırk-lık] *{ağız} is.* Kırklık. [DS]

gırkmak, [kırk-mak] *{ağız} gçl. f. [-ar]* Kırkmak. [DS]

gırla, [gır *(yans.; burulma sesi)* gır-la] *zf.* Çok fazla; alabildiğine; alabildiğince. ⊟ **gırla gitmek,** *1. Sürüp gitmek; uzun sürmek. 2. Bol bol harcanmak; ortaya dökülmek, kullanılmak.*

gırlangıç, -cı [kırlangıç] *{ağız} is.* Kırlangıç. [DS]

gırlanmak, [pır-la-n-mak / gır-la-n-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* Dönmek. [DS]

gırlaşmak, [kır-la-ş-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* Kırlaşmak. [DS]

gırlı, [kır-lı] *{ağız} is.* Yabancı. [DS]

gırma[1], [kır-ma] *{ağız} is.* **1.** Pürüzlü ve engebeli alan. **2.** Beyaz topraklı yer. **3.** Tohum ekmek için tarlada pullukla belirlenen alan. [DS]

gırma[2], [kır-ma] *{ağız} sf.* **1.** → Kırma. **2.** *is.* Kırma zeytin. **3.** Bir tür av tüfeği. [DS]

gırmak, [kır-mak] *{ağız} gçl. f. [-ar]* Kırmak. [DS]

gırmandal, [? gırmandal] *{ağız} is.* Tütün sırıklarının konduğu karşılıklı gerilen iki tel. [DS]

gırmaşma, [gırma-ş-ma] *{ağız} is.* **1.** Naz; cilve. **2.** Hareket etme. [DS]

gırmaşmak, [gırma-ş-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* Kımıldamak. [DS]

gırmıt, -dı [Ar. ḳırmīd [Tietze] قرميد] *{ağız} is.* Kiremit. [DS]

gırmızı, [Ar. ḳırmızı] *{ağız} is.* **1.** Kırmızı. **2.** Domates. [DS] ⊟ **gırmızı gebiz,** *{ağız} Kırmızı killi toprak.* [DS]|| **gırmızı geren,** *{ağız} Kırmızı killi toprak.* [DS]

gırna, [? gırna] *{ağız} sf.* **1.** (Kişi için) kendini beğenmiş; çalımlı. **2.** Üstü başı düzgün; iyi giyimli. **3.** Konuşkan. **4.** Kurumla yürüyen. [DS]

gırnaç, -cı [gırna-ç] *{ağız} sf.* (Kişi için) sırnaşık. [DS]

gırnak, -ğı [? gırnak] *{ağız} sf.* Cimri. [DS]

gırnakçı, [gırnak-çı] *{ağız} sf.* **1.** Hak yiyen. **2.** Oyun bozan. [DS]

gırnap, -bı [Ar. ḳınneb] *{ağız} is.* **1.** İnce sicim. **2.** Kendir. [DS]

gırnaşmak, [kır(ı)n-aş-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* Nazlanmak. [DS]

gırnata, [İsp. Granada] *(gırna'ta) is.* Klarnet.

gırnatacı, [gırnata-cı] *is.* Klarnetçi.

gırnav, [gırnav *(yans.)*] *{ağız} is.* **1.** Kedilerin çiftleşme isteği belirtisi olarak çıkardıkları ses. [DS] **2.** *argo.* Fahişe. ⊟ **gırnava gelmek,** *{ağız} (Kedi, köpek için) dişisini istemek.* [DS]|| **gırnav olmak,** *{ağız} (Kedi, köpek için) dişisini istemek.* [DS]

gırnavlamak, [gırnav-la-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(ı)-yor]* **1.** (Kediler için) çiftleşme isteği duymak; kızan olmak. [DS] **2.** *argo.* (Erkek için) cinsel ilişkide bulunmak.

gırnaz, [kır(ı)n-az] *{ağız} sf.* (Kişi için) çok zayıf. [DS]

gırp, [gırp *(yans.)*] *is.* Küçük parçalara bölmeyi, koparmayı ve açıp kapamayı anlatan kök. [Zülfikar] *gırp-mak, gırp-ıh, gırp-ıl-da-mak.*

gırpıç, -cı [kırbaç] *{ağız} is.* Kamçı. [DS]

gırpık, -ğı [kırp-ık] *{ağız} is.* Kırpıntı. [DS]

gırpmak[1], [kırp-mak] *{ağız} gçl. f. [-ar]* (Göz için) açıp kapamak. [DS]

gırpmak[2], [gırp-mak] *{ağız} gçsz. f. [-ar]* (At için) otlamak. [Tezcan]

gırra, [Ar. ġurūr > ġırre / ġırra غره] *{OsT} sf.* Çok övünen; kendini beğenmiş; gururlu; övüngen; kibirli.

gırret, [Ar. ġırret غرت] *{OsT} is.* İhmal; dikkatsizlik.

gırt, [gart / gırt *(yans.)*] *is.* **1.** Bir şeyi bastırarak kesmeyi, kırmayı, çekerek veya kazıyarak koparmayı

ve boğazdan gelen boğuk sesleri anlatan kök. [Zülfikar] *gırt gırt, gırt-la-k, gırt-la-ş-mak* **2.** *{ağız}* Kuru olarak sürülen tarlalarda meydana gelen iri toprak parçaları. [DS] ⧉ **gırt gırt,** *Gırt sesi çıkararak.*

gırtıl^{1}, [gırt-ıl] *{ağız} sf.* (Kişi için) geçimsiz; sinirli. [DS]

gırtıl^{2}, [gırt-ıl] *{ağız} is.* Susuz yamaçlarda yetişen kamış türü ince saplı bir ot; kırtıl^{5}. [DS]

gırtıldı, [gırt-ıl-tı] *{ağız} is.* At, eşek vb. hayvanlar otlarken çıkan ses.

gırtlak, -ğı [gırt *(yans.)* > gırt-la-k] *is. anat.* **1.** Memeli hayvanlarla insanlarda ses çıkarma organı olarak görev yapan, akciğer solunumu yapan hayvanlarda nefes borusunun ağızla birleştiği yerde kıkırdakla desteklenmiş üst bölümü; imik; hançere; larinks. **2.** *mecaz.* Yeme içme. ⧉ (birinin) **gırtlağına basmak,** *Bir şeyi yaptırmak için birisine baskı yapmak.*|| **gırtlağına çökmek**, *Bir işi yaptırmak ve veya kabul ettirmek için baskı yapmak.*|| **gırtlağına düşkün,** *Yiyip içmeyi seven; boğazına düşkün.*|| **gırtlağına kadar,** *Çok fazla; aşırı.*|| **gırtlağına sarılmak,** *Musallat olmak; peşini bırakmamak.*|| **gırtlağından kesmek,** *Bir amaçla yiyecek ve diğer masraflarından kısıntı yapmak; boğazından kesmek.*|| **gırtlak gırtlağa dövüşmek,** *Kıyasıya dövüşmek.*|| **gırtlak kapağı,** *anat. Yiyecekler yutulurken soluk borusu üzerine kapanan telsi, kıkırdaksı yapıda hareketli uzantı; cürsume.*|| **gırtlak ünsüzü,** *dbl. Akciğerlerden gelen havanın gırtlaktaki yarı kapalı engellere çarpıp gevşemesi ile meydana gelen sert ünsüz: (h).*|| **gırtlak tatlısı,** *{ağız} Kalıplara dökülerek yapılan bir un tatlısı.* [DS]|| **gırtlak vuruşu,** *dbl. Gırtlakta ses tellerinin kasılması ile akciğerden gelen hava akışının birden kesilmesi. (Meselâ: Arapçadan geçen* ***ta'lim*** *kelimesinde kesme işareti ['] ile gösterilen ses.)*

gırtlaklama, [gırt-la-k-la-ma] *is.* Birinin gırtlağını sıkma eylemi.

gırtlaklamak, [gırt-la-k-la-mak] *gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Birinin gırtlağını sıkmak.

gırtlaklaşma, [gırt-la-k-la-ş-ma] *is.* Karşılıklı birbirinin gırtlağını sıkmak üzere saldırma eylemi.

gırtlaklaşmak, [gırt-la-k-la-ş-mak] *işteş. f. [-ır]* Karşılıklı birbirinin gırtlağını sıkmak üzere saldırmak.

gırtlaklayış, [gırt-la-k-la-y-ış] *is.* Gırtlaklama eylemi veya biçimi.

gırtlaksı, [gırt-la-k-sı] *sf.* (Ses ve ünsüz için) gırtlakta boğumlanan; gırtlak ünsüzü.

gırtlama, [gırt-la-ma] *is.* Şekeri ağızda tutarak çay içme biçimi; kıtlama.

gırtlamak, [gırt-la-mak] *gçsz. f. [-r] [-l(ı)-yor]* **1.** *"Gırt"* sesi çıkarmak. **2.** Şekeri ağızda tutarak çay içmek; kıtlamak.

gıs^{1}, [gıs *(yans.)*] *is.* Sessizce gülmeyi, gülümsemeyi anlatan kök. [Zülfikar] *gıs gıs* ⧉ **gıs gıs,** *{ağız} (gülmek için) sessizce.* [DS]

gıs^{2}, [gıs] *{ağız} e.* "Kalabalık" sözcüğü ile birlikte kullanılan pekiştirme sözcüğü. [DS] *gıs galabalık (çok kalabalık).*

gısga, [Ar. ḳızha [Tietze]] *{ağız} is.* Soğan tohumu olarak kullanılan küçük soğanlar. [DS]

gısganmak, [kıskan-mak] *{ağız} gçl. f. [-ır]* Kıskanmak. [DS]

gısgıs, [kıs-mak > kıs+kıs] *{ağız} sf.* Cimri. [DS]

gısgıvrak, [gıs+gıvra-k] *{ağız} sf.* Güzel; gösterişli. [DS]

gısık, -ğı [kıs-ık] *{ağız} is.* Köşe bucak. [DS]

gısırak, -ğı [kısrak] *{ağız} is.* Kısrak. [DS]

gıslenmek, [gıs-le-n-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* Bir şeyi inadına yapmak; kasıtlı olarak yapmak. [DS]

gısmır, [kıs-mır] *{ağız} sf.* Cimri. [DS]

gıstı, [kıs-tı] *{ağız} is.* Eski ince paraların yüz kadarını dizerek yapılan bir gerdanlık; kıskı; kıstı. [DS]

gıstırmak, [kıs-tır-mak] *{ağız} gçl. f. [-ır]* Kıstırmak. [DS]

gış, [kış] *{ağız} is.* Kış. [DS] ⧉ **gış gayıtı,** *{ağız} Kışın yemek için yazdan veya sonbahardan hazırlanan yiyecekler.* [DS]

gış, -şşı [Ar. ġışş غش] *{OsT} is.* **1.** Aldatma; kandırma; hile. **2.** Kötülük. **3.** *sf.* Saf olmayan.

gışa, [Ar. ġışā' غشاء] *(gışa:) {OsT} is.* **1.** Örtü; zar; koruyucu; deri. **2.** *tasvf.* Kalp aynasının üzerine birikerek kalp gözünü kapadığı kabul edilen kir, pas. ⧉ **gışā-i ankebūtî,** *{OsT} anat. Örümceksi zar.*|| **gışā-i bekāret,** *{OsT} anat. Kızlık zarı.*|| **gışā-i bikr,** *{OsT} anat. Kızlık zarı.*|| **gışā-i cenb,** *{OsT} anat. Akciğer zarı.*|| **gışa-i dāhilî-i gubār-i tali',** *{OsT} bot. Çiçek tozu iç zarı.*|| **gışā-i dāhilî-i rahm,** *{OsT} Dölyatağı iç zarı.*|| **gışā-i hāricî-i gubār-i tali',** *{OsT} bot. Çiçek tozu dış zarı.*|| **gışā-i hücrevî,** *{OsT} biy. Mukoza zarı.*|| **gışā-i kilye,** *{OsT} anat. Böbrek zarı.*|| **gışā-i muhātî,** *{OsT} anat. Vücudun iç boşluklarını örten ince deri.*|| **gışā-i müstebtınü'l-batn,** *{OsT} anat. Karın zarı; periton.*|| **gışā-i nebātî,** *{OsT} bot. Çekirdek zarı.*|| **gışā-i tablî,** *{OsT} anat. Kulak zarı.*|| **gışāiyyü'l-cenāh,** *{OsT} zool. Zar kanatlılar.*

gışa'î, [Ar. ġışā'ī غشائى] *(gışa:i:) {OsT} sf.* **1.** Zarla ilgili. **2.** Zar gibi; zara benzer.

gışave, [Ar. ġışāve غشاوه] *(gışa:ve) {OsT} is.* Zar.

gışavet, [Ar. ġışāvet / ġışāve غشاوت] *(gışa:vet) {OsT} is.* **1.** Örtü; koruyucu tabaka. **2.** Körlük meydana getiren zar; aksu; katarakt.

gışburnu, [kuş+bur(u)n-u] *{ağız} is.* Kuşburnu. [DS]

gışgırtı, [gış-gır-tı قشغردى] *{OsT} is.* Kuş kanadının şiddetli sesi; hışırtı.

-gıt, [-gıt / -git / -gut / -güt] *yap. e.* Fiilden isim türeten ek. İşlek değildir: *örgüt.*

gıt[1], [gıd / gıt *(yans.)*] *is.* Bir şeyi küçük parçalara ayırmayı ya da kemirerek ufaltmayı anlatan kök. [Zülfikar] *gıt(t)-ı*

gıt[2], [gıt / kıt] *{ağız} is.* Ateş yakmak için çakmak taşına vurulan çelik parçası. [DS]

gıta, [Ar. ġıṭā غطا] *(gıta:) {OsT} is.* Örtecek şey; örtü; perde. ⊟ **gıtā-yı basar,** *{OsT} Göz perdesi.*|| **gıtā-yı rakîk,** *{OsT} İnce perde.*

gıtas, [Ar. ġıṭās غطاس] *(gıta:s) {OsT} is.* **1.** Dalma; batma. **2.** Daldırma; batırma.

gıtık, -ğı [kıt-ık] *{ağız} is.* Yatağa doldurulan yün veya pamuk. [DS]

gıtmir, [Ar. ḳıṭmīr قطمير] *{ağız} sf.* Cimri. [DS]

gıtrif, [Ar. ġıṭrīf غطريف] *(ğıtri:f) {OsT} is.* **1.** Soylu kişi. **2.** Başkan; reis.

gıttı, [kıt(t)-ı > gıt(t)-ı] *{ağız} is.* Şeker. [DS]

gıv[1], [gav / gıv *(yans.)*] *is.* Kımıldama, hışırtı çıkararak hareket etme, sürtünme ve akma bildiren kök. [Zülfikar] *gıv gıv, gıv-ıl gıvıl, gıv-ış gıvış, gıv-ış-da-mak, gıv-ıl-da-ş-mak* ⊟ **gıv etmek,** *{ağız} Atı hızla sürmek.* [DS]

gıv[2], [gıv *(yans.)*] *is.* Yellenmeyi, buna benzer ses çıkarmayı anlatan kök. [Zülfikar] *gıv-ıt-mak, gıv-cı*

gıv[3], [*eT.* kıv *(ilahî lütuf)* > gıv] *{ağız} is.* Maneviyat. ⊟ **gıvı geçmek,** *{ağız} Maneviyatı bozulmak.* [DS]

gıvam, [Ar. ḳıvām قوام] *{ağız} is.* Kıvam. [DS]

gıvandırmak, [kıvan-dır-mak] *{ağız} gçl. f. [-ır]* Sevindirmek. [DS]

gıvanmak, [*eT.* kıv *(ilahî lütuf)* > kıv-an-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* **1.** Sevinmek. **2.** Güvenmek. **3.** Övünmek. [DS]

gıvcı, [gıv *(yans.)* > gıv-cı] *{ağız} sf.* **1.** Önemsiz sebeplerden dolayı bağırıp çağıran; yaygaracı. **2.** Kışkırtıcı; ayartıcı. [DS]

gıvcımak, [gıv-cı-mak] *{ağız} gçl. f. [-r]* Bir şeyi kabaca dikmek; oyulgamak. [DS]

gıvdınmak, [gıv-(ı)d-ın-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* Çekinmek; kaçınmak. [DS]

gıvgıç, -cı [gıv-gıç] *{ağız} is.* Keman yayı. [DS]

gıvgıv, [gıv+gıv] *{ağız} is.* Keman. [DS]

gıvıktırmak, [gıvık-tır-mak] *{ağız} gçl. f. [-ır]* Birine kötülük yapmak için tenha bir yerde yakalamak; sıkıştırmak. [DS]

gıvıl, [gıv *(yans.)* > gıv-ıl] *is.* Kımıldama, hışırtı çıkararak hareket etme, sürtünme ve akma bildiren yansımalı gövde. ⊟ **gıvıl gıvıl,** *{ağız} (Hareket için) toplu hâlde kaynaşarak.* [DS]

gıvılatmak, [gıvı-la-t-mak] *{ağız} gçl. f. [-ır]* Kötülük yapmak için tenhada yakalayıp sıkıştırmak. [DS]

gıvırdanmak, [gıv-ır-da-n-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* Kaynaşmak. [DS]

gıvırma, [kıv-ır-ma] *{ağız} is.* Yufka içine ceviz konularak yapılan bir tür tatlı. [DS]

gıvır, [gıv *(yans.)* > gıv-ır] *is.* Kımıldama, hışırtı çıkararak hareket etme, sürtünme ve akma bildiren yansımalı gövde. ⊟ **gıvır zıvır,** *{ağız} 1. Önemsiz; değersiz. 2. Derme çatma.* [DS]

gıvış, [gıv *(yans.)*] *is.* Kımıldama, hışırtı çıkararak hareket etme, sürtünme ve akma bildiren yansımalı gövde. ⊟ **gıvış gıvış,** *{ağız} Rahatsızlık yüzünden iki yana bükülmek.* [DS]

gıvışdamak, [gıv-ış-da-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-d(ı)-yor]* Hareket etmek; kımıldamak. [DS]

gıvışlamak, [gıv-ış-la-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Hareket etmek; kımıldamak. [DS]

gıvıtmak[1], [gıv-ıt-mak] *{ağız} gçsz. f. [-ır]* Yellenmek. [DS]

gıvıtmak[2], [gıv-ıt-mak] *{ağız} gçl. f. [-ır]* (Kapı için) biraz aralamak; aralık bırakmak. [DS]

gıvız, [kavuz / gıv-ız] *{ağız} sf.* (Buğday için) hafif. [DS]

gıvrak, -ğı [kıvra-k] *{ağız} sf.* Çabuk. [DS] ⊟ **gıvrak gıvrak,** *{ağız} Çabuk çabuk.* [DS]|| **gıvrak yürümek,** *{ağız} Çabuk yürümek.* [DS]

gıvramak, [kıvra-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-r(ı)-yor]* **1.** Çabuklaşmak; çabuk yürümek. [DS] **2.** Çok fazla gerginleşmek. [DS]

gıvranmak, [kıvra-n-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* **1.** Acı duymak. **2.** Bir şeyin çevresinde dönmek. [DS]

gıvratma, [gıvra-t-ma] *{ağız} is.* Çok kıvrık pamuk ipliğinden dokunmuş ince bir bez. [DS]

gıvratmak, [kıvra-t-mak] *{ağız} gçl. f. [-ır]* **1.** Kıvrandırmak. **2.** Döndürmek; çevirmek. **3.** Çabuk yürütmek. [DS]

gıvrık, -ğı [kıv(ı)r-ık] *{ağız} sf.* Kıvrık. [DS]

gıvrıktırmak, [gıv(ı)r-ık-tır-mak] *{ağız} gçl. f. [-ır]* Birini, bir şey yapmaya zorlamak. [DS]

gıvrışık, -ğı [kıv(ı)r-ış-ık] *{ağız} sf.* Kırışık; buruşuk. [DS]

gıvrışmak, [kıv(ı)r-ış-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* Kıvrışmak; buruşmak; kırışmak. [DS]

gıvrıştırmak, [kıv(ı)r-ış-tır-mak] *{ağız} gçl. f. [-ır]* Kıvrıştırmak; buruşturmak; kırıştırmak. [DS]

gıvşanmak, [gıv(ı)ş-an-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* **1.** Kayıp bir şeyi bulmak için telaş göstermek. **2.** Yaramazlık yapmak; haşarılık etmek. [DS]

gıvşırlamak, [gıv(ı)ş-ır-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* (Kadın için) yüzünü örtecek biçimde başörtüsü bağlamak. [DS]

gıvzık, -ğı [gıv(ı)z-ık] *{ağız} is.* Elendikten sonra geriye kalan kapçıklı ve özürlü buğday. [DS]

gıy[1], [gıy *(yans.)*] *is.* Yay çekmeyi, bu biçimde sürtünme sonucu ses çıkarmayı anlatan kök. [Zülfikar] *gıy-gı, gıy-gır-ak* ⊟ **gıy gıy,** *Keman türü çalgıların hoşa gitmeyen türden çıkardığı sesler.*

gıy², [kuz / kuy > gıy ?] *{ağız} is.* Güneş görmeyen yer; kuz. [DS]

gıy³, [kıyı] *{ağız} is.* Kıyı; kenar. [DS]

gıyab, [Ar. ğıyāb غياب] *(gıya:b) {OsT} is.* **1.** Var olmama; hazırda bulunmama. **2.** Görülebilir yerde bulunmayış. **3.** Söz konusu edilen yerden uzakta veya başka bir yerde oluş. **4.** Kaybolma; kayıp. **5.** *zf.* Yüz yüze değil; arkadan. ⧉ an **gıyābın,** *Kendisi hazır değilken; arkasından.*

gıyabe, [Ar. ġıyābe غيابه] *(gıya:be) {OsT} is.* **1.** Dip. **2.** Derinlik.

gıyaben, [Ar. ġıyāb > ğıyāben غياباً] *(gıya:ben) {OsT} zf.* **1.** Kendi yokken; ortada olmaksızın. **2.** Adını, sözünü başkalarından duyarak; görmeden; uzaktan.

gıyabında, [gıyāb-ı-n-da] *(gıya:bında) zf.* Kendisi yokken; yokluğunda; arkasından.

gıyabî, [Ar. ġıyāb > ġıyābī / ġıyābiye غيابى / غيابيه] *(gıya:bi:) {OsT} sf.* **1.** (Söz konusu kimse için) bulunmadığı sırada yapılan, verilen. **2.** Uzaktan; görüşmeden; tanımadan olan.

gıyak¹, **-ğı** [kıy-ak] *{ağız} sf.* Gösterişli; şık; güzel. [DS]

gıyak², **-ğı** [kıy-ak ?] *{ağız} is.* **1.** Kenar; kıyı. **2.** Sazlık; bataklık. [DS]

gıyap, -bı [Ar. ġıyāb غياب] *{OsT} is.* **1.** Göz önünde olmama; meydanda bulunmama. **2.** *huk.* Gaip olan kişiler ve bunların muhakemelerine verilen isim. ⧉ **gıyap kararı,** *Duruşmaya gelmemenin hukukî yaptırımı.*

gıyâr, [Ar. ġıyār غيار] *(gıya:r) {OsT} is.* Eskiden Hıristiyan, Mecusî ve Yahudilerin omuzlarında taşıdıkları işaret ve kumaş parçası.

gıyas, [Ar. ġavs̱ > ġıyās̱ غياث] *(gıya:s) {OsT}* **1.** Yardım. **2.** *sf.* Yardımcı. ⧉ **gıyasü'd-dîn,** *Dinin yayılmasına yardımcı olan kimse.*

gıybağı, [kıyı+bağ-ı] *{ağız} is.* Don, şalvar vb.nin lastik takılan kısmı; uçkurluk. [DS]

gıybet, [Ar. ġıybet غيبت] *{OsT} is.* **1.** Yanında bulunmayan kişileri çekiştirme ve onlar tarafından işitildiğinde hoşlarına gitmeyecek sözler söyleme; aleyhte bulunma; dedikodu yapma. **2.** Ortada bulunmama; kaybolma. ⧉ **gıybet etmek,** *Birisi yokken arkasından konuşmak; dedikodu yapmak.*

gıybetçi, [gıybet-çi] *is.* Arkadan konuşan; çekiştiren; dedikoducu; kovcu.

gıydırma, [kıy-dır-ma] *{ağız} is.* Bir yerini hafifçe kesme. [DS]

gıygaç¹, **-cı** [kıy-gaç] *{ağız} is.* Üç köşeli başörtü. [DS]

gıygaç², **-cı** [kıy-gaç] *{ağız} sf.* (Kapı, pencere, kapak vb. için) biraz aralık. [DS] ⧉ **gıygaç aramak,** *{ağız} Birine kötülük etmek için bahane aramak.* [DS]

gıygaçlama, [kıy-gaç-la-ma] *{ağız} zf.* Bir köşeden çapraz köşeye; verevine. [DS]

gıygan, [kıy-gan] *{ağız} is.* Toprak altından ince katmanlar halinde çıkan yumuşak taşlar. [DS]

gıygaşık¹, **-ğı** [kıy-ga-ş-ık] *{ağız} sf.* (Kapı, pencere, kapak vb. için) aralık. [DS]

gıygaşık², **-ğı** [kıy-ga-ş-ık] *{ağız} sf.* (Kişi için) ayakları çarpık. [DS]

gıygaşlamak, [kıy-ga-ş-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* (Kapı, pencere, kapak vb. için) biraz açık bırakmak; aralamak. [DS]

gıygaştırmak, [kıy-ga-ş-tır-mak] *{ağız} gçl. f. [-ır]* (Kapı, pencere, kapak vb. için) biraz açmak; aralamak. [DS]

gıygı¹, [gıy *(yans.)* > gıy-gı] *{ağız} is.* Bir tür keman. [DS]

gıygı², [kıy-gı] *{ağız} is.* Tütün vb. kıymakta kullanılan araç. [DS]

gıygırak, -ğı [gıy-gır-ark] *{ağız} is.* Bir tür keman. [DS]

gıygışık, -ğı [kıy(ı)g-ış-ık] *{ağız} sf.* Biraz açık; aralık. ⧉ **gıygışık gıygışık,** *{ağız} Kalçası ya da beli ağrıyan kişinin yürüyüşü için) aksayarak.* [DS]

gıygıy, [kıyı+kıyı] *{ağız} zf.* (Yürümek, gitmek, kesmek için) kıyıdan. ⧉ **gıygıy yürümek,** *{ağız} Tek ayakla atlaya atlaya yürümek.* [DS]

gıyı, [kıyı] *{ağız} is.* Tarla ve bostanları korumak için kenarlara kazıklar çakarak yapılmış engel. [DS]

gıyık¹, **-ğı** [kıy-ık] *{ağız} is.* **1.** Çuvaldız. **2.** Yorgan iğnesi. **3.** Kıymık. [DS] ⧉ **gıyık çıkarmak,** *{ağız} Bela çıkarmak.* [DS]|| **gıyık gıyık,** *{ağız} (Kesmek, doğramak için) ince ince.* [DS]

gıyık², **-ğı** [kıy-ık] *{ağız} is.* Çakılı tahtalar arasında kalan boşluk. [DS]

gıyık³, **-ğı** [*eT.* kıḏığ > kıy-ık] *{ağız} is.* Kenar; kıyı. [DS]

gıyıklamak¹, [kıyı-k-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* (Kapı, pencere, kapak vb. için) biraz açık bırakmak; aralamak. [DS]

gıyıklamak², [*eT.* kıḏ-mak > kıy-ık-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* (Tahta, çıra vb. için) küçük parçalara ayırmak; kıymıklamak. [DS]

gıyıklamak³, [gıy *(yans.)* > gıy-ık-la-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Bir şeyin yokluğunu çekmek; arayıp bulamamak. [DS]

gıyıkmak, [kıyı-k-mak] *{ağız} gçl. f. [-ır]* (Kapı, pencere, kapak vb. için) biraz aralık bırakmak; aralamak. [DS]

gıyılamak, [kıyı-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Çarık yapılacak hayvan derisinin kenarlarını düzeltmek. [DS]

gıyılmak, [kıy-ıl-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* (Mide için) acıkmak; kıyılmak. [DS]

gıyım, [kıy-ım] *{ağız} is.* Kıyım. ⧉ **gıyım gıyım,** *{ağız} Parça parça.* [DS]

gıyımsız, [kıy-ım-sız] *{ağız} sf.* Yufka yürekli; merhametli. [DS]
gıyınnamak, [*eT.* kıd-mak *(caymak)* > kıyı-n-lamak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-n(ı)-yor]* Habersiz olarak kaçmak; kenardan sıvışmak. [DS]
gıyır[1], [gıy *(yans.)* > gıy-ır] *is.* Yay çekmeyi, bu biçimde sürtünme sonucu ses çıkarmayı anlatan yansımalı gövde. ⊡ **gıyır gıyır,** *{ağız} Gıyırtılı sesler çıkararak.* [DS]
gıyır[2], [gıy *(yans.)* > gıy-ır] *{ağız} is.* Kumlu, verimsiz toprak. [DS]
gıyırdamak, [gıyır-da-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r]* (Küçük böcek, kurt vb. için) kıpırdamak; kaynaşmak. [DS]
gıyırtdık, -ğı [gıy *(yans.)* > gıy-ır-t-dık] *is.* Pütürlü bir şeye sürtününce çıkan sesleri belirten yansımalı söz. ⊡ **gıyırtdık gıyırtdık,** *{ağız} (Elma, armut, karpuz vb. için) pürüzlü olma durumu.* [DS]
gıyla, [? gıyla] *{ağız} is.* Erkek cinsel organı. [DS]
gıylam, [? gıylam] *{ağız} is.* Erkek cinsel organı. [DS]
gıylamak, [*eT.* kıd-mak *(caymak)* > kıy(ı)-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Önem vermemek; bir işi baştan savma yapmak. [DS]
gıylan, [Ar. ġūl > ġıylān غيلان] *(gıyla:n) {OsT} is.* Hortlaklar; korkunç hayaletler.
gıyma, [kıy-ma] *{ağız} is.* Kıyma. [DS]
gıymak, [*eT.* kıd-mak > kıy-mak] *{ağız} gçl. f. [-ar]* **1.** Küçük küçük doğramak; kesmek. **2.** (Yiyecek için) mideye ezinti vermek. **3.** Acımamak. [DS]
gıymalı, [kıy-ma-lı] *{ağız} is.* Kıyma ve soğan ile yapılan bir yemek. [DS]
gıymatlı, [kıymet-li] *{ağız} sf.* Kıymetli. [DS]
gıymık, -ğı [kıy-mık] *{ağız} is.* Kıymık. [DS]
gıymıkçı, [kıy-mık-çı] *{ağız} sf.* Cimri. [DS]
gıynak, -ğı [kıy-ın-ak] *{ağız} sf.* **1.** Çok az, çok küçük parça. **2.** (Çocuk için) çok küçük doğan. **3.** Ceviz içi; ceviz içinin dörtte bir parçası. **4.** Kavun, karpuz gibi meyvelerin dörtte bir parçası. [DS]
gıynaşık[1], **-ğı** [kıy(ı)-aş-ık] *{ağız} sf.* (Pencere, kapı, kapak vb. için) yarı açık; tam kapalı değil; biraz aralık. [DS] ⊡ *{ağız}* **gıynaşık kalmak,** *(Kapı, pencere, kapak vb. için) aralık kalmak.*
gıynaşık2, -ğı [kıy(ı)n-aş-ık] *{ağız} sf.* Yılışık; sırnaşık. [DS]
gıynaştırmak, [kıy(ı)n-aş-tır-mak] *{ağız} gçl. f. [-ır]* (Kapı, pencere, kapak vb. için) biraz aralık bırakmak; tam kapatmamak. [DS]
gıyneşık, -ğı [kıy(ı)n-aş-ık] *{ağız} sf.* **1.** (Kişi için) işini, kazancını bilen. **2.** Söz götürüp getirerek ara açan. [DS]
gıyneşmak, [gıy(ı)n-aş-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* **1.** Kımıldamak. **2.** *gçl. f.* Yapmak. [DS]
gıyp, [gep / gıb / gıp / gıyp *(yans.)*] *is.* Kımıldanmayı, ağır ağır ya da kesik kesik hareket etmeyi anlatan kök. [Zülfikar] *gıyp-ıt-mak*
gıypık[1], **-ğı** [gıyp *(yans.)* > gıyp-ık] *{ağız} sf.* (Göz için) kısık, dar, çekik. [DS]
gıypık[2], **-ğı** [kıy-mık] *{ağız} is.* Kıymık. [DS] ⊡ **kıymık kıymık,** *{ağız} Lime lime.* [DS]
gıypınmak, [gıyp-ın-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* Oturduğu yerden biraz öteye gitmek. [DS]
gıypıtmak, [gıyp-ıt-mak] *{ağız} gçl. f. [-ır]* Gözünü kısarak yan bakmak. [DS]
gıypmak, [gıyp-mak] *{ağız} gçsz. f. [-ar]* Kaymak. [DS]
gıyran, [? gıyran] *{ağız} sf.* **1.** (Toprak için) sert. **2.** *is.* İnce kum. [DS]
gıyrat, [? gıyrat] *{ağız} is.* Naz. ⊡ **gıyrata çekmek,** *{ağız} Naz etmek; nazlanmak.* [DS]
gıytarık, -ğı [kıy(ı)-t-ar-ık] *{ağız} sf.* (Kapı, pencere, kapak vb. için) biraz açık; aralık. [DS]
gıytarmak, [kıy(ı)-t-ar-mak] *{ağız} gçl. f. [-ır]* (Kapı, pencere, kapak vb. için) biraz aralık etmek; tam kapatmamak. [DS]
gıyvat, [Ar. ġıybet] *{ağız} is.* Dedikodu; gıybet. [DS] ⊡ **gıyvat gırmak,** *{ağız} Dedikodu yapmak.* [DS]
gız[1], [gıj / gız / giz *(yans.)*] *is.* Karga vb. hayvanların bağırmasını, haykırmasını anlatan kök. [Zülfikar] *gız-gır-mak*
gız[2], [gız *(yans.)*] *is.* Koyun ve keçi gibi hayvanları çağırmakta kullanılan ünlem kökü. *gız-ı gızı*
gız[3], [gız / giz *(yans.)*] *is.* Bir yüzeye sürtünmeyi, sürtünerek dönmeyi anlatan kök. [Zülfikar] *gız-ıl-da-mak*
gız[4], [kız > gız] *{eT} is.* Kız; genç. [EUTS] ⊡ **gız evi,** *{ağız} Evlenecek çiftlerden kızın ailesi ve yakınları; kız evi.* [DS]
gıza, -a'i [Ar. ġıẕā' غذاء] *(gıza:) {OsT} is.* Besin; gıda.
gıza'î, [Ar. ġıẕā'ī غذائى] *(gıza:i:) {OsT} sf.* Besinle ilgili.
gızali, [kız + Ali] *{ağız} is.* İnce sesli erkek; köse. [DS]
gızamık, -ğı [*eT.* kız-(l)a-muk] *{ağız} is.* Kızamık. [DS]
gızan[1], [kızan] *{ağız} is.* Çocuk. [DS]
gızan, [kız-mak > kız-an] *{ağız} is.* **1.** Çiftleşmek isteyen erkek kedi, erkek köpek gibi hayvan. **2.** Köpeklerin çiftleşme zamanı. [DS] ⊡ **gızana gelmek,** *{ağız} (Dişi kedi, dişi köpek için) çiftleşmek isteği belirmek.* [DS]|| **gızanda olma,** *{ağız} (Köpek, kurt, kedi için) çiftleşme durumunda olma.* [DS]
gızansak, -ğı [kızan-sa-k] *{ağız} sf.* (Kedi, köpek vb. hayvanların erkeği için) çiftleşmek isteyen. [DS]
gızansamak, [kızan-sa-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r]* (Dişi kedi, dişi köpek ve kurt vb. için) çiftleşmek isteği belirmek. [DS]
gızardım, [kızar-dım] *{ağız} sf.* (Kişi için) zarif; güzel; ince. [DS]

gızarmak, [kız-ar-mak] *{ağız} gçsz. f. [-ır]* Oyunbozanlık etmek; mızıkçılık etmek. [DS]

gızdırma, [kız-dır-ma] *{ağız} is.* Sıtma hastalığı. [DS]

gızdırmak, [kız-dır-mak] *{ağız} gçl. f. [-ır]* Isıtmak. [DS]

gızgırmak, [gız-gır-mak] *{ağız} gçsz. f. [-ır]* **1.** (At için) kişnemek. **2.** (Herhangi bir hayvan için) ses çıkarmak. [DS]

gızgırtmak, [kız-gır-t-mak] *{ağız} gçl. f. [-ır]* Kavgayı kızıştırmak; kışkırtmak. [DS]

gızgu, [kız-gu] *{ağız} is.* Ateşte kızdırılarak ağaç delmekte kullanılan ucu sivri demir araç. [DS]

gızgunluk, -ğu [kuz-gun-luk] *{ağız} is.* Evin damı; çatı. [DS]

gızgut, [kız-gu-t] *{eT} is.* Eziyet; mihnet; çeki. [EUTS]

gızıl, [kızıl] *{ağız} is.* **1.** Altın. **2.** Kızıl renk. [DS]

gızılca, [kızıl-ca] *{ağız} is.* Göğüs ile koltuk altı arasında kalan bölüm. [DS]

gızıldamak, [gız *(yans.)* > gız-ıl-da-mak] *{eAT} gçsz. f. [-r]* Gıcırdamak.[DK]

gızılgıt, [kızıl-gı-t ?] *{ağız}* Kızıla yakın renk. [DS]

gızılguş, [kızıl+kuş] *{ağız} is.* Atmaca. [DS]

gızıllamak, [kızıl-la-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Oyunbozanlık etmek. [DS]

gızıllık, -ğı [kızıl-lık] *{ağız} is.* Allık ve ruj gibi makyaj malzemesi. [DS]

gızınmak, [kız-ın-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* Isınmak. [DS]

gızır, [Far. gizir] *{ağız} is.* Köy bekçisi. [DS]

gızırgalamak, [kıs-ır-ga-la-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-(ı)-yor]* Cimrilik etmek. [DS]

gızırganmak, [kıs-ır-gan-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* Bir işi gönülsüz yapmak. [DS]

gızışmak, [kız-ış-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* **1.** (Nemli tahıl için) paslanmak ve bakterilerin etkisi ile kendi kendine ısınmak; kızışmak. **2.** Soğuktan titreyerek büzüşmek. **3.** *işteş. f.* Oynaşmak. [DS]

gızıtmak, [kız-ıt-mak] *{ağız} gçl. f. [-ır]* Isıtmak; kızdırmak. [DS]

gızlık, -ğı [kız-lık] *{ağız} is.* **1.** Kız olma durumu; bekâret; kızlık. **2.** (Eşya için) kullanılmamış olma durumu; el değmemişlik [DS]

gızmış, [kız-mış] *{ağız} sf.* (Kadın için) kötü yola düşmüş. [DS]

-gi[1], [-ġay / -gey / -ġa / -ge / ġı / -gi] *{eT} çek. e.* → -gay.

-gi[2], [-gı / -gi / -ki / -kı / -gu / -gü / -kü / -ku] *yap. e.* → -gı.

-gi[3], [-kı / -ki / -ġı / -gi] *{eAT} yap. e.* → -kı.

gibi, [*eT.* kip *(ölçü, kalıp, denk)* > kip-ī > gibi] *ed.* **1.** Benzerlik bildirir; ...e benzer. **2.** Tam o sırada; o anda. **3.** Yakışır durumda; yakışır tarzda. **4.** Birine ait söz veya görüşü anlatmada kullanılır. **5.** "Ve benzerleri" anlamında kullanılır. ⧉ ... **gibi gelmek,** *Öyle sanmak; ... sanısı vermek.*|| ... **gibi olmak,** *Belirtilen bir duruma, bir duyguya yaklaşmak.*|| ... **gibi yapmak,** *Söylenen biçimde davranmak.*

gibice, [gibi-ce كيبيجه] *{OsT} zf.* Biraz benzer.

gibil, [gib *(yans.)* > gib-il] *is.* Kımıldamayı, ağır ağır ya da kesik kesik hareket etmeyi anlatan yansımalı gövde. ⧉ **gibil gibil,** *{ağız} (Göz kapağı ve kirpiklerin hareketi için) sık sık.* [DS]

gibilerden, [gibi-ler-den] *zf.* Ona benzer şekilde.

gibin, [gibi-n كيبين] *{eAT} zm.* **1.** Gibisini. **2.** *{OsT} e.* Gibi.

gibisi, [gibi-s-i] *zm.* Benzeri. ⧉ **gibisine gelmek,** ... *imiş gibi sanmak.*|| **gibisine getirmek,** ... *sanısını uyandırmak; o sanıyı vermek.*

gibisinden, [gibi-s-in-den] *sf.* **1.** O şeye benzer durumda olan. **2.** *zf.* Belirttiği fiilin benzeri olan.

gibrin, [Yun. kybrini] *{ağız} is.* Sazan balığı. [DS]

gic, [gac / gıc / gıç / gıj / gic / giç *(yans.)*] *is.* Sert nesnelerin kulak tırmalayıcı ve sinir tepkisi verecek biçimde birbirine sürtünmesini, birbiri üzerinden kaymasını ve kaşıntı hissi uyandıran hareketleri anlatan kök. [Zülfikar] *gic-i, gic-i-mek, gic-i-mik tutmak, gic-i-mik ayı,*

gicerek, [géçe-rek] *{ağız} zf.* Geç vakit. [DS]

gicevi, [gic *(yans.)* > gic-evi] *{ağız} is.* At ve sığırlarda olan kaşıntı. [DS]

gici, [gic-i كجى] *{ağız} is.* **1.** Öfke; kin. **2.** Uyuz hastalığı. *{eAT} (aynı)* [DS] **3.** Kaşınma; kaşıntı.

gicik[1], **-ği** [gic-i-k كجيك] *{ağız} is.* **1.** Uyuz hastalığı. *{eAT} (aynı)* **2.** *sf.* (Kişi için) yerinde duramayan; çok kıpırdayan. **3.** Çok gülen. [DS] **4.** *{eAT}* Kaşıntı; kaşınma. ⧉ **gicik getürmek,** *{eAT} Uyuza yakalanmak.*

gicik[2], **-ği** [*eT.* kiçik] *{ağız} is.* **1.** Keçi yavrusu; oğlak. **2.** Kara karınca. **3.** *sf.* Zayıf. [DS]

gicik[3], **-ği** [gic *(yans.)* > gic-ik / gic-ük] *{ağız} sf.* **1.** (Kişi için) zevki için para harcamaktan kaçınmayan. **2.** (Erkek için) çapkın; zampara. [DS]

gicikli, [gicik-li] *{ağız} sf.* (Kişi için) pis; bitli. [DS]

gicime, [gic-i-me] *{ağız} is.* Uyuz hastalığı. [DS]

gicimek[1], [*eT.* kicī-mek > gic-i-mek كجيمك] *{ağız} gçsz. f. [-r]* **1.** Kaşınmak. *{eAT} {OsT} (aynı)* **2.** Kaygılanmak. **3.** Kızmak. **4.** (Kadın için) güçlü cinsel istek duymak. **5.** Neşelenmek; gülüşmek. [DS]

gicimek[2], [gic-i-mek] *{ağız}gçsz. f. [-r]* (Peynir için) bozulmak. [DS]

gicimen, [geç-e+eğ-men ? كجيمان] *{eAT} is.* **1.** Kadın baş örtüsü. **2.** Gelinlerin başlarına giydikleri süslü örtü; taç.

gicimik[1], [gic-i-mik] *{ağız} is.* **1.** Uyuz hastalığı. [DS] **2.** Vücutta meydana gelen kaşıntılı sivilce.⧉ **gicimik tutmak,** *{ağız} Sıkıntılı bir şekilde kıpırdanmak; rahatsızlık duymak.* [DS]

gicimik[2], [gic-i-mik] *{ağız}* *is.* Düşkünlük; alışkanlık; dadanma. [DS] ⊡ **gicimik ayı,** *{ağız} Mart ayı.* [DS]
gicimikli, [gic-i-mik-li] *{ağız}* *sf.* (Kişi için) boş durmayan; kendine her zaman bir iş bulan. [DS]
gicişme, [*eT.* kiçī-mek *(kaşınmak)* > gici-ş-me] *is.* Kaşıntı duyma eylemi; kaşınma.
gicişmek, [*eT.* kiçī-mek *(kaşınmak)* > gici-ş-mek كيجشمك] *dönşl. f. [-ir]* **1.** Kaşıntı duymak; kaşınmak. *{OsT} (aynı)* **2.** *{ağız}* İçi gıcıklanmak. **3.** Aşırı istek duymak; heveslenmek; iştahlanmak. [DS]
gicit, [gic *(yans.)* > gic-it] *{ağız}* *is.* Uyuz hastalığı. [DS]
gicitgen, [gicit-gen كيجتكن] *{OsT}* *is.* Isırgan otu.
gicitmek, [gic *(yans.)* > *eT* kicī-mek > gic-it-mek كيجتمك] *{OsT}* *gçl. f. [-ir]* Kaşındırmak.
giciyik, -ği [gic-i-y-ik كيجيك] *{eAT}* *is.* **1.** Kaşınma; kaşıntı. **2.** Uyuz hastalığı. **3.** *{ağız}* Egzama. [DS]
giciyük, -ği [gic-i-y-ük كيجيوك] *{eAT}* *is.* **1.** Kaşınma; kaşıntı. **2.** Uyuz hastalığı.
gicrek, -ği [gēç > gic-rek كيجرك] *{eAT}* *zf.* **1.** Geççe; biraz geç. **2.** Zorla.
gicük, -ği [gic-ük كيجك] *{eAT}* *is.* **1.** Kaşınma; kaşıntı. **2.** Uyuz hastalığı.
-giç, [-gıç / -giç / -guç / -güç / -kiç / -kıç / -küç / -kuç] *yap. e.* → -gıç.
giç[1], [gac / gıc / gıç / gıj / gic / giç *(yans.)*] *is.* Sert nesnelerin kulak tırmalayıcı ve sinir tepkisi verecek biçimde birbirine sürtünmesini, birbiri üzerinden kaymasını ve kaşıntı hissi uyandıran hareketleri anlatan kök. [Zülfikar] *giç-iş-mek* ⊡ **giç etmek,** *{ağız} (Çocuk dili) hafifçe ısırmak.* [DS]
giç[2], **-ci** [giç] *{ağız}* *is.* Pire. [DS]
giç[3], **-ci** [geç كيج] *{eAT}* *zf.* Geç. ⊡ **geç geç,** *{eAT} 1. Ağır ağır; yavaş yavaş. 2. (Nefes vb. için) aralıklı olarak; kesik kesik.*
giçi[1], [*eT.* keçi] *{ağız}* *is.* Keçi. [DS]
giçi[2], [*eT.* kiçig كيجي] *{eAT}* *sf.* Küçük.
giçirek, -ği [*eT.* kiçi(g)-rek كيچيرك] *{eAT}* *sf.* **1.** Küçücük; küçükçe; ufacık; ufarak. **2.** Daha küçük.
giçik, -ği [*eT.* kiçig] *{ağız}* *sf.* Küçük; ufak. [DS]
giçitgen, [giçit-gen كيچتكن] *{eAT}* *is.* Isırgan otu.
giçitmek, [gic *(yans.)* > gic-it-mek كيچتمك] *{eAT}* *gçl. f. [-ir]* Kaşındırmak.
gid[1], [gıd / gid *(yans.)*] *is.* Köpek, keçi vb. çağırma ünlemi. *gid-i, gid-ik*
gid[2], [gıd / gid *(yans.)*] *is.* Sinirleri tahrik eden hareketleri anlatan kök. [Zülfikar] *gid-ik, gid-iş-mek, gid-iş-ken, gid-iş-ik*
gidar, [? gidar] *{ağız}* *is.* Tavuk, horoz vb. hayvanların ibiği. [DS]
gidecek, -ği [gid-ecek] *{ağız}* *is.* Saban okunun ucundaki çivi. [DS]
gidegen, [git-mek > gi(d)-egen كيده كن] *{OsT}* *sf.* Durmadan giden; çabuk yürüyen.
gideğen, [git-mek > gi(d)-eğen] *sf.* *coğ.* Bir gölün suyunu başka bir nehir, göl veya denize akıtan akarsu; ayak.
gidek[1], **-ği** [güt-mek > gü(d)-ek] *{ağız}* *is.* **1.** Damların kenarındaki duvar çıkıntısı; korkuluk. **2.** Saçak. **3.** Balkon vb. yerlerin altına konulan dört köşe direk. **4.** Çamaşır ipi germek için damlara dikilen ağaç. **5.** Avlu duvarının üstü. [DS]
gidek[2], **-ği** [git-mek > gi(d)-ek] *{ağız}* *is.* Gidilen yer; gidiş yönü ve yolu. [DS]
gidemeç, -ci [git-mek > gi(d)-emeç] *{ağız}* *is.* Eşik. [DS]
giden[1], [git-mek > gi(d)-en] *{ağız}* *is.* Çevre; etraf; dolay. [DS]
giden[2], [git-mek > gi(d)-en] *{ağız}* *sf.* Geçen. [DS]
gidennerde, [giden-ler-de] *{ağız}* *zf.* Geçmiş günlerde. [DS]
gider, [git-mek > gi(d)-er كيدر] *is.* **1.** Bir iş için harcanan para; masraf. **2.** Gelecekte sağlanacak bir yarar için önceden harcanan paralar. **3.** *{eAT}* Gidiş; sefer.
giderayak, [gi(d)-er+ayak] *zf.* Tam gidecekken; gitme anında; gitmek üzere iken.
giderek, [git-mek > gi(d)-er-ek كيدرك / كيده رك] *(gide'rek) {OsT}* *zf.* Derece derece; gitgide; yavaş yavaş artırarak; gittikçe; zamanla; tedricen.
gideren, [gid-er-mek > gi(d)-er-en] *sf.* Gitmesini sağlayan; yok eden; etkisiz durum meydana getiren. ⊡ **gideren alan,** *fiz. Mıknatıslanmış bir demir çekirdekte, herhangi bir noktasından çıkan indükleme akısını yok etmek için gereken ters yönlü mıknatıslanmış manyetik alanın en küçük değeri.*
giderenlik, [gider-mek > gi(d)-er-en-lik] *is.* *fiz.* Bir mıknatısın, zıt manyetik alan etkisine karşı mıknatıslığını koruma yeteneği.
gidergelmez, [gid-er+gel-mez] *{ağız}* *is.* **1.** Duman. **2.** *mecaz.* Ölü; ölüm. [DS]
gidergi, [gider-gi] *{ağız}* *sf.* Gelip geçen; yerli olmayan; oturmayan; yolcu. [DS]
giderici, [git-mek > gi(d)-er-ici] *sf.* Yok eden; dindiren.
giderilme, [git-mek > gi(d)-er-il-me] *is.* Giderme eylemine uğrama.
giderilmek, [git-mek > gi(d)-er-il-mek] *edil. f. [-ir]* Yok etme, dindirme işlemi yapılmak; gitmesi sağlanmış olmak.
giderinilmek, [gider-mek >gider-in-il-mek كيدرنيلمك] *{OsT}* *edil. f. [-ir]* Giderilmek; uzaklaştırılmak.

giderme, [git-mek > gi(d)-er-me] *is.* Ortadan kaldırma, yok etmek işi.

gidermek, [*eT.* kēt-er-mek > gi(d)-er-mek / كيدرمك / كيدرمك] *gçl. f. [-ir]* **1.** Ortadan kaldırmak; yok etmek; izale etmek. *{eAT} {OsT} (aynı)* **2.** *{eAT} {OsT}* Uzaklaştırmak; def etmek. **3.** *{eAT} {OsT}* Çıkarmak.

gidertme, [gi(d)-er-t-me] *is.* Ortadan kaldırılmasını, yok edilmesini sağlama eylemi.

gidertmek, [gid-er-mek > gider-t-mek كيدرتمك] *gçl. f. [-ir]* **1.** Giderilmesini, ortadan kaldırılmasını sağlamak. **2.** *{eAT}* Yok etmek; izale etmek.

gidi[1], [Far. gīdī كيدى] *is.* **1.** Şaka yollu azarlama cümlelerinde geçen hitap sözü. **2.** Özlem duyulan bir şeyi, özellikle geçmişe ait olan özlemin anlatımında kullanılan söz. **3.** *{eAT} {OsT} {ağız} argo.* Muhabbet tellalı; pezevenk; ahlaksız; deyyus; kaltaban. [DS] **4.** *{ağız}* Çingene. [DS]

gidi[2], [gid *(yans.)* > gid-i] *{ağız} is.* **1.** Oğlak. **2.** Köpek. [DS]

gidibatmak, [git-mek + yat-mak / gid-ip + ol-ut-mak ?] *{ağız} gçsz. b. f. [-ır]* Gidip durmak; gidedurmak; gidiyor hâlde olmak. [DS]

gididoğrumak, [git-mek + dur-mak > gid-e + dur-u-mak ?] *{ağız} gçsz. f. [-r]* Gitmek. [DS]

gidici, [git-mek > gi(d)-ici] *sf.* **1.** Gitme durumunda olan; kalıcılığı olmayan; gitmek üzere olan. **2.** *mecaz.* Ölmek üzere olan. **3.** Fani.

gidik[1], **-ği** [gid *(yans.)* > gid-ik] *{ağız} is.* **1.** Oğlak. **2.** Kuzu. **3.** Balık. [DS]

gidik[2], **-ği** [güdük] *{ağız} sf.* Kısa boylu. [DS]

gidilik, -ği [gidi-lik كيديلك] *{OsT} is.* Pezevenklik.

gidiliş, [git-mek > gi(d)-il-iş] *is.* Gidilme eylemi veya biçimi.

gidilme, git-mek > gi(d)-il-me] *is.* Gitme işinin yapılma eylemi.

gidilmek[1], [git-mek > gi(d)-il-mek] *edil. f. [-ir]* Gitme eylemi yapılmak.

gidilmek[2], [*eT.* ket-mek *(yontmak)* > ked-il-mek كيدلك] *{eAT} edil. f.* Gedik açılmak.

gidim, [git-mek > gi(d)-im] *is.* **1.** Gitmek işi. **2.** Gitmek işinin yapılma zamanı ve sayısı. **3.** *{ağız}* Gidenin görünmediği dağ aşırı yer; sırt aşırı. [DS]

gidimli, [git-mek > gi(d)-im-li] *sf.* **1.** Gitme özelliği gösteren; gitmek üzere bulunan. **2.** *man.* Bir tasımdan diğerine doğru adım adım ilerleyerek akıl yürütme ile bir önermeyi başka bir önermeden çıkarmaya dayanan parçalardan bütünlüğü olan düşünce biçimi. **3.** Sezgisel olmayan.

gidiş[1], [git-mek > gi(d)-iş] *is.* **1.** Gitmek işi. **2.** Gitme biçimi; gitme şekli; gitme tarzı; tempo. **3.** *mecaz.* Hareket tarzı; tutum; davranış; durum. **4.** Seyir; cereyan. **5.** Eskiden, devlet adamlarının ata binerek resmî bir görevle bir yere gitmeleri. ⊟ **gidiş alayı,** *Padişahların saray dışına çıkışlarında düzenlenen tören.*|| **gidiş dönüş,** *Gitme ve dönme eylemlerinin bütünü.*|| **gidiş geliş,** *Gitme ve gelme eylemlerinin tamamı.*|| **gidiş o gidiş,** *Giden kişinin bir daha geri dönmediği belirtilmek için kullanılan söz.*

gidiş[2], [gid *(yans.)* > gid-iş] *{ağız} is.* Uyuz hastalığı. [DS]

gidişat, [git-mek > gi(d)-iş + Ar. -āt] *is.* **1.** Gidişler. **2.** Durumlar. **3.** Olayların gelişme tarzı. **4.** Bir kişinin çalıştığı işteki tutumu.

gidişgen[1], [gid *(yans.)* > gid-iş-ken] *{ağız} is.* **1.** Isırgan otu. **2.** Arpa yığınlarında bulunan ve kaşıntı yapan kelebek tozları. **3.** Uyuz hastalığı. [DS]

gidişgen[2], [gid *(yans.)*] *{ağız} sf.* (Kadın için) cinsel istek ve heveslerine kapılarak sağda solda tatmin olma yollarını arayan. [DS]

gidişik, -ği [gid *(yans.)* > gid-iş-ik] *{ağız} is.* **1.** Uyuz hastalığı. **2.** Arpa yığınlarında bulunan ve kaşıntı yapan kelebek tozları. [DS]

gidişli, [gidiş-leyin] *(gidişli:) {ağız} zf.* Gidince. [DS]

gidişme, [gid *(yans.)* > gidi-ş-me] *is.* Kaşıntı duyma eylemi; kaşınma.

gidişmek[1], [gid *(yans.)* > gidi-ş-mek] *dönşl. f. [-ir]* Kaşıntı duymak; kaşınmak.

gidişmek[2], [git-mek > gi(d)-iş-mek] *{ağız} işteş. f, [-ir]* Yarışmak. [DS]

gidon, [İt. guidone *(küçük bayrak)*] *is.* **1.** Bisiklet ve motosiklette ön tekerleğe yön vermeye yarar enlemesine çubuk; yönelteç. **2.** *dnz.* Komodorlara mahsus çıması çatal biçiminde kesilmiş sancak; fors.

giga, [Yun. gigas > Fr. / İng. giga] *sf.* **1.** Aşırı büyük. **2.** (Bir büyüklüğün katı için) milyar kere.

gigabayt, [İng. giga-bit] *(cigabayt) is.* "Bit" cinsinden bir milyar büyüklüğünde veri saklama birimi.

-gil[1], [-ğıl / -gil] *{eT}{eAT} çek e.*→ -gıl.

-gil[2], [-gil / -gil-ler] *yap. e.* **1.** İsimden isim yapan ek. Bir aile veya gruba ait olan bireyleri ifade eden isimler yapar: *babamgiller, Aligiller.* **2.** Biyolojide, canlılar dünyasının dördüncü basamağı olan *(1. bölüm, 2. sınıf, 3. takım)* aile, familya kavramı veren terimler türetir: *köpekgiller, buğdaygiller, turunçgiller.*

gil[1], [gil *(ev)*] *is.* Ev; aile; soy.

gil[2], [Far. gil كل] *{OsT} is.* Sulu ve yapışkan çamur; balçık. ⊟ **gil-i ermeni,** *{OsT} İlaç niyetine yenilebilen bir toprak; gil-i Horasanî; kilermeni.*|| **gil-i Rumî,** *{OsT} Kırmızı toprak; aşıboyası.*|| **gil-i zerd,** *{OsT} Sarı renkli toprak boya.*|| **Gil-şāh,** *{OsT} 1. Toprak şah. 2. Topraktan yaratıldığı için Hz. Âdem'in lakabı.*|| **gil-zār,** *{OsT} Çamurlu yer.*

gilabala, [Far. gile + ? bolu] *(gilâ:bala) {ağız} is.* Gilaburu. [DS]

gilaburu, [Far. gile + ? bolu] *(gilâ:buru) is. bot.* Yurdumuzda orman kenarlarında yetişen 2-4 m. yükseklikte, yaprakları 3 parçalı, çiçekleri beyaz, meyvesi olgunlaştığında kırmızılaşan, meyvelerinden sıkmak suretiyle içecek yapılan, bir türünden de Sivas çevresinde sigara ağızlığı yapılan ağaççık; gilabada; filburnu; germişek; giligili; dağdağan ağacı; gireboğlu, *(Viburnum opulus, Viburnum lantana).*

gilamada, [Yun. khlímata] *{ağız} is.* Budanmış asma çubuğu. [DS]

gilan, [Ar. ġīlān غيلان] *(gi:lâ:n) {OsT} is.* Hortlaklar.

gilaptan, [Ar. ḳallāb *(çıkrık)* + Far. -dān > kılaptan] *{ağız} is.* Üzerine sırma ya da tel sarılmış ipek ya da pamuk ipliği. [DS]

gilcan, [kıl-can] *{ağız} is.* Kıldan yapılan tuzak; ökse. [DS]

gild, [gald / gıld / gild *(yans.)*] *is.* Bir yüzeyde dönme, yuvarlanma, sürtünme ve çarpma, kendi kendine hareket etme, gevezelik etme bildiren kök. [Zülfikar] *gild-ir-e-mek, gild-ir-e-k*

gildan, [gild-en] *{ağız} is.* **1.** Küçük sahan. **2.** Maşrapa. [DS]

gilden, [gild-en] *{ağız} is.* Küçük su bardağı. [DS]

gildaru, [Far. gīldārū گيلدارو] *(gi:lda:ru:) {OsT} is.* Bir tür uyuşturucu madde.

gildirek, -ği [gild-ir-ek] *{ağız} is.* Küçük çan. [DS]

gildiremek, [gild *(yans.)* > gild-ir-e-mek] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-r(i)-yor]* **1.** Çok konuşmak. **2.** (Işık için) sönük, titrek yanmak. [DS]

gildirgi, [gild-ir-gi] *{ağız} is.* Küçük çan. [DS]

gildirgiç, [gild-ir-giç] *{ağız} is.* Yassı taşlarla oynanan bir oyun; kaydırak. [DS]

gildirik, -ği [gild-ir-ik] *{ağız} sf.* (Tepsi için) yuvarlak. [DS]

gile, [Far. gile گله] *{OsT} is.* **1.** Şikâyet; yakınma. **2.** Yaş üzüm tanesi. *{ağız} (aynı)* [DS] **3.** İki dağ arasındaki yol. **4.** *{ağız}* Gözbebeği. [DS] ⊡ **gilemend,** *{OsT} Şikâyetçi.*|| **gile-mendî,** *{OsT} Şikâyetçilik.*

gilebolu, [Far. gile + ? bolu] *{ağız} is.* Küçük salkımlı bir tür kiraz. [DS]

giliger, [Far. gilīger گليگر] *(gili:ger) {OsT} is.* **1.** Duvarcı; yapıcı. **2.** Çömlekçi; çamurcu.

gileylenmek, [Far. gile + T. ey-le-n-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* Şikâyet etmek. [DS]

gileyli, [Far. gile > giley-li] *{ağız}* sf. Şikâyet eden; yakınıcı. [DS]

gileylilik, -ği [gileyli-lik] *{ağız} is.* Şikâyet. [DS]

gilgen, [gild-en ?] *{ağız} is.* Küçük su bardağı. [DS]

gilgil[1], [gil+gil ?] *{ağız} is.* **1.** Mısır tanesi. **2.** Bezelye. **3.** Küçük taneli darı. [DS]

gilgil[2], [gil+gil ?] *{ağız} is.* Çiftleşmek isteyen erkek deve. [DS]

gili, [Far. gile ?] *sf.* (Meyve, tohum vb. için) küçük; nohut boyunda. ⊡ **gili gili,** *{ağız} Küçük küçük.* [DS]

giligili, [gili+gili] *{ağız} is.* Fındık büyüklüğündeki meyvesi turşu ve reçel yapılan bir yaban meyvesi; gilaburu. [DS]

gilik[1], **-ği** [? gilik] *{ağız}* is. **1.** Çam, meşe, ardıç vb. ağaçların meyveleri. **2.** Dikenli ardıç. **3.** Çekirdek. **4.** Keçi, koyun, deve vb. hayvanların pisliği. [DS]

gilik[2], **-ği** [Yun. kholíkı] *{ağız} is.* **1.** Saçta pişirilen küçük ekmek. **2.** Küçük simit. **3.** Bulgurdan yapılan etli köfte çöreği. **4.** Haşhaştan alınan ham afyon topakları. [DS] ⊡ **gilik peyniri,** *{ağız} Taze sütten maya ile kestirilerek yapılan tel tel peynir.* [DS]

gilik[3], **-ği** [? gilik] *{ağız} is.* **1.** Kesme şeker. **2.** Halkalı şeker. [DS]

gilik[4], **-ği** [? gilik] *{ağız} sf.* Küçük. [DS]

gilikli, [gilik-li] *{ağız} is.* Simit biçiminde ekmek. [DS]

gilim, [Far. gilīm گليم] *(gili:m) {OsT} is.* Yünden dokunmuş kaba yer örtüsü; kilim.

gilindir, [? gilindir] *{ağız} is.* Küçük toprak testi. [DS]

gilirik, -ği [gil-ir-ik] *{ağız} is.* Küçük taneli kar. [DS]

giliz, [? giliz] *{ağız} is.* **1.** Mide. **2.** İşkembe. **3.** Salya. [DS]

gille, [gille] *{ağız} sf.* **1.** Yuvarlak. **2.** *is.* Domates. [DS]

gillek[1], **-ği** [gil-le-k] *{ağız} is.* İplik makarası. [DS]

gillek[2], **-ği** [gil-le-k] *{ağız} is.* **1.** Keçi, koyun, deve vb. hayvanların pisliği. **2.** Çocuklara oyalanması için verilen çerez. **3.** Dolu tanesi. [DS]

gillemek, [gil-le-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* İterek yuvarlamak. [DS]

gillenmek, [gil-le-n-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* Önem vermek. [DS]

-giller, [gil-ler] *yap. e.* → -gil.

gilli, [geri / gilli / kelli] *{ağız} zf.* ...-den sonra; ...-ince. [DS]

gillik[1], **-ği** [gil-lik / gil-le-k] *{ağız} sf.* Küçük. [DS]

gillik[2], **-ği** [gil-lik / gil-le-k] *{ağız} is.* **1.** Çekirdek. **2.** Keçi pisliği. [DS]

gilte, [? gilte] *{ağız} is.* Düğme. [DS]

gilve, [? gilve / givle] *{ağız} is.* Raf. [DS]

gime, [göme > güme] *{ağız} is.* Avcı kulübesi; güme. [DS]

gimi, [kimi / gibi كيمى] *{eAT} {OsT} {ağız} e.* Gibi. [DS]

-gin[1], [Çin. kun *(sürü; kalabalık; topluluk; toplantı; sınıf; türdeş)* > -kun / -kün / -kın / -kin / -gın / -gin / -gun / -gün] *{eT} yap. e.* → -kün.

-gin[2], [-gın / -gin / -gün / -gun / -kin / -kın / -kun / -kün] *yap. e.* → -gın.

-gin[3], [Far. gīn گين] *(gi:n) {OsT} son ek.* Sonuna

getirildiği Farsça isimlerden *"bulunan, olan, -lı"* anlamında sıfatlar yapan son ek. *gam-gîn (gamlı)*

gin[1], [? gin] *{ağız}* Maydanoz. [DS]

gin[2], [kin / gin] *{ağız} bağ.* Ki. [DS]

ginci, [? ginci] *{ağız} is.* Gözbebeği. [DS]

gincil, [gincil] *{ağız} is.* Damak. [DS]

gincilik, -ği [gelin-ce-lik] *{ağız} is.* Gelin masrafı. [DS]

-gine [-gine] *{eT} ek.* Küçültme eki. [DLT]

gine, [yana *(ikinci kez; tekrar)* / yene / yine > kine > gene / gine] *(gi'ne) zf.* Bir daha; yeniden; tekrar; gene; yine; *{ağız} (aynı)* [DS]

ginez, [ginez / geñez] *{ağız} zf.* Galiba. [DS]

ging , [giñ كك] *(giñ) {eAT} sf.* **1.** Geniş. **2.** Boş yer; sürülmemiş arazi.

ginge, [ginge] *{ağız} is.* Köydeki toplantı yeri. [DS]

gingelmek, [giñ-el-mek كيكلمك] *(giñelmek) {eAT} dönşl. f. [-ür]* Genişlemek.

gingimek, [giñ-i-mek ككمك] *(giñimek) {eAT} gçsz. f. [-r]* Genişlemek.

gingitmek, [giñ-i-t-mek كيكيتمك] *(giñitmek) {eAT} gçl. f. [-ir]* Genişletmek.

gink, -gi [? gink] *{ağız} sf.* (Kişi için) tahammül edilemeyen; dayanılmaz. [DS]

ginglik, -ği [giñ-lik كيكلك] *(giñlik) {eAT} is.* **1.** Genişlik. **2.** Bolluk; ferahlık.

ginmek, [giñ-mek كيككمك] *{eAT} dönşl. f. [-ir]* Genişlemek.

ginnim, [? ginnim] *{ağız} zf.* Sonra. [DS]

ginseng, [Çin. jen-sen *(bitki-adam)*] *is. bot.* Sarmaşıkgillerden, uzak doğu ülkelerinde yetişen, kuvvet ilacı olarak tanınan, kazık köklü çok yıllık otsu bir bitki, *(Panax ginseng).*

gipür, [Fr. guipure] *is.* **1.** Zemin dokusu olmayan, geniş ilmiklerden meydana gelmiş dantel. **2.** Perde veya döşemeliklerin uç kısımlarında yer alan dantel taklidi dokuma süs.

-gir-, [-ḳir- / -ḳur- / -kür- / -gır- / -gir- / -ġur- / - gür-] *{eT} yap. e.* → -kır.

-gir, [Far. -gīr گير -] *(gi:r) {OsT} son ek.* Sonuna getirildiği Farsça kelimelerden *"tutan, tutucu"* anlamında birleşik sıfatlar yapan son ek. *cihān-gîr (dünyayı tutan)*

gir, [Far. giriften *(tutmak)* > gīr گير] *(gi:r) {OsT} is.* **1.** Tutma, tutuş. **2.** Savaş; kavga. **3.** *sf.* Tutan; tutucu; zapteden. **4.** Dağılan; yayılan.

gira, [Far. gīrā گيرا] *(gi:ra:) {OsT} sf.* Tutucu; tutan. ⊡ **gîr ā gîr,** *{OsT} Tutan tutana.*

girabolu, [Yun. keropoli / pyrepole] *{ağız} is.* Arıların kovanın çatlak yerlerini kapatmak için kullandıkları siyah mum; eğir. [DS]

girami, [Far. girāmī گرامى] *(gira:mi:) {OsT} sf.* Saygın; aziz; muhterem.

giran[1], [Far. girān گران] *(gira:n) {OsT} sf.* **1.** Maddî ve manevi olarak ağır. **2.** Çok; fazla. **3.** Bıktırıcı; usanç verici. **4.** Kokmuş; kötü. ⊡ **girān-bahā,** *{OsT} Çok değerli.*|| **girān-bār,** *{OsT} 1. Ağır yüklü. 2. Gebe. 3. Meyve yüklü dallar. 4. Zengin.*|| **girān-cān,** *{OsT} Ağır canlı; can sıkıcı; soğuk.*|| **girān-cānî,** *{OsT} Can sıkıcılık.*|| **girān-dest,** *{OsT} İşini yavaş gören; eli ağır.*|| **girān-destî,** *{OsT} El ağırlığı, işi yavaş görme.*|| **girān-dest-māye,** *{OsT} 1. Elinden her iş gelen. 2. mecaz. Sermayesi bol; zengin.*|| **girān-dūd,** *{OsT} 1. Kara bulut. 2. Duman; sis.*|| **girān gelmek,** *{OsT} Ağır gelmek; dokunmak.*|| **girān-gûş,** *{OsT} Kulağı ağır işiten; sağır.*|| **girān-gûşāne,** *{OsT} Kulağı ağırmış gibi.*|| **giran-gûşî,** *{OsT} Sağırlık.*|| **girān-hāb,** *{OsT} 1. Ağır uyku. 2. mecaz. Gaflet.* || **girān-hābî,** *{OsT} Uyku ağırlığı.*|| **girān-hār,** *{OsT} Çok yiyen; obur.*|| **girān-hārî,** *{OsT} Çok yiyicilik; oburluk.*|| **girān-hātır,** *{OsT} 1. Canı sıkılmış. 2. Dargın.*|| **girān-hûy,** *{OsT} Kötü huylu.*|| **girān-kadr,** *{OsT} Değeri büyük.*|| **girān-kıymet,** *{OsT} Değerli; kıymetli.*|| **girān-kîse,** *{OsT} Cimri; eli sıkı.*|| **girān-māye,** *{OsT} Çok pahalı; çok değerli.*|| **girān-püşt,** *{OsT} Sırtı sağlam; çok dayanıklı.*|| **girān-rikāb,** *{OsT} 1. Ağır başlı; vakarlı. 2. Düşman saldırısından yılmayan.*|| **girān-rikābāne,** *{OsT} 1. Vakarlı kimseye yakışacak biçimde. 2. Düşmana saldırır gibi.*|| **girān-sāye,** *{OsT} Yüksek mevki sahibi.*|| **girān-seng,** *{OsT} 1. Sabırlı; kanaat eden. 2. Tartısı ağır. 3. Vakarlı.*|| **girān-ser,** *{OsT} Kendini beğenmiş; kibirli.*|| **girān-serāne,** *{OsT} Kibirlilikle; kendini beğenmişlikle.*|| **girān-serî,** *{OsT} Kendini beğenmişlik; kibirli oluş.*|| **girān-seyr,** *{OsT} Yürüyüşü ve hareketi yavaş olan.*|| **girān-sirişt,** *{OsT} Tembel.*|| **girān-siriştî,** *{OsT} Ağır canlı oluş; tembellik.*|| **girān-sühān,** *{OsT} Ağır sözlü; tok sözlü.*

giran[2], [gereñ / giran] *{ağız} sf.* (Hava için) sisli; puslu. [DS]

girandi, [İt. grandi] *is. dnz.* Gemilerde baştan ikinci direk.

girani, [Far. girānī گرانى] *(gira:ni:) {OsT} is.* **1.** Ağırlık. **2.** *mecaz.* Çekilmezlik.

giranlık, -ğı [gereñ-lik / giran-lık] *{ağız} sf.* Havanın bulutlu olması durumu. [DS]

girant, [Sansk. grantha] *{eT} is.* Nazım; şiir; mısra; fasıl. [Üç İtigsizler]

girap, [Fr. crêp > krep] *{ağız} is.* İpek başörtüsü; krep. [DS]

girası, [Far. girāv => girası] *{ağız} is.* Tarlayı rehine koyarak alınan borç. [DS]

girav[1], [? girav] *{ağız} is.* Alay; alay etme. [DS] ⊡ **girav vermek,** *{ağız} Teselli etmek.* [DS]

girav², [Far. girāv] *{ağız}* *is.* Rehin. ⇨ **girava vermek,** *{ağız}* *Para almak için malını ipotek vermek.* [DS]

Giray, [ker *(dev)* > ker-ey *(küçü dev; devcik)* > kirey / kerey / kiray / giray] *is.* Kırım hanları ile han soyundan olan prenslere verilen unvan; (*çoğulu Kereit (devcikler) olup Moğol topluluğu içinde dağılmış güçlü boylardandı.*).

gircik, -ği [gir-cik] *{ağız}* *is.* Küçük ağaç parçaları. [DS]

gircimek, [gic-i-mek > girci-mek گیرجیمك] *{eAT}* *gçsz. f.* *[-r]* Kaşınmak; gidişmek.

gircin¹, [? gir-cin] *{ağız}* *zf.* Bir parçacık. [DS]

gircin², [? gir-cin] *{ağız}* *is.* Ekmek. [DS]

gircivik, -ği [gir-ci-mek > girci-mik > gircivik] *{ağız}* *is.* Vesvese. [DS] ⇨ **gircivik girmek,** *{ağız}* *İçine bir korku, telaş düşmek.* [DS]

girçek, -ği [gerçek گرچك] *{eAT}* *is.* Gerçek.

girçeklik, -ği [gerçek-lik گرچكلك] *{eAT}* *is.* Gerçeklik.

gird, [Far. gird گرد] *{OsT}* *is.* **1.** Dönen; sürekli dönüş yapan. **2.** Yuvarlak; değirmi. **3.** Çevre. ⇨ **gird ā gird,** *{OsT}* *Çepeçevre.*|| **gird-alūd,** *{OsT}* *Toz toprak içinde kalmış; toza bulanmış.*|| **gird-bād,** *{OsT}* *Dönerek esen rüzgâr; hortum.*

girdap, -bı [Far. gird *(dönen)* + āb گرداب] *(girda:b)* *{OsT}* *is.* **1.** Su veya hava çevrintisi. **2.** *mecaz.* Tehlikeli yer veya durum.. ⇨ **girdāb-ı belā,** *{OsT}* *Bela girdabı; büyük felaket.*

girdar, [Fer. kerden *(yapmak, etmek)* > kirdār / girdār گردار] *(girdar)* *{OsT}* *is.* **1.** İş; meşguliyet; eylem. **2.** Davranış. **3.** *huk.* Araziyi işleyen tarafından yetiştirilen ağaç veya yapılan bina.

girde, [Far. girde گرده] *{OsT}* *is.* **1.** Yuvarlak olan her şey. **2.** Çevre. **3.** Yufka ekmeği. **4.** Eskiden Yahudilerin, Müslümanlardan ayırt edilebilmesi için elbiselerine sarı renkte takılma mecburiyeti olan yuvarlak parça. **5.** *{ağız}* Gözleme. [DS] ⇨ **girde-bālin,** *{OsT}* *Yuvarlak yastık.*|| **girde-bāliş,** *{OsT}* *Yuvarlak yastık.*|| **girde-bān,** *{OsT}* *Bekçi; gözetici.*|| **girde ekmeği,** *Bir çeşit yuvarlak pide.*|| **girde kebabı,** *Girde ekmeğine sarılarak yenilen kebap.*

girdek, -ği [Far. girdek گردك] *{eAT}* *{OsT}* *is.* → gerdek.

girdele, [Far. girde + T. -le ?] *{ağız}* *is.* Gözleme. [DS]

girdgân, [Far. girdgân گردگان] *(girdgâ:n)* *{OsT}* *is.* Ceviz.

girdi, [gir-mek > gir-di] *is.* Ekonomik bir işletmenin üretim faaliyetine giren ham, yarı mamul veya mamul madde ve iş gücünün tümü. ⇨ **girdi çıktı / girdisi çıktısı,** *1. Yakın ilişki; samimi ilişki. 2. Bilinmeyen, karışık yönler; ayrıntılar. 3. Bir şeyle ilgili gelir ve giderler.*|| **girdi-çıktı çözümlemesi,** *Ekonomik faaliyetler arasında sayılabilir değerlerin giriş ve çıkışlarını belirtmeye yarayan yöntem.*

girdirmek, [gir-dir-mek] *{ağız}* *gçl. f.* *[-ir]* Bir şeyi bir yere sokmak. [DS]

girebi, [Yun. khrobi => girebi] *{ağız}* *is.* **1.** Otsu bitkileri kesmekte kullanılan ucu eğri bir tür balta. **2.** Meyveli dalları çekmekte kullanılan ucu çengelli değnek. [DS]

girdu, [Far. girdū گردو] *(girdu:)* *{OsT}* *is.* Ceviz.

girdigâr, [Far. gird-gār / kird-gār کردگار] *(girdigâ:r)* *{OsT}* *is.* Yaratan; Allah.

girebolu, [Yun. pyrobole / keropoli] *{ağız}* *is.* Eğir. [DS]

girec, [Far. girec گرچ] *{OsT}* *is.* Kireç. ⇨ **girec-hāne,** *1. Kireç ocağı. 2. Kireç satılan yer.*

gireğen, [gir-mek > gir-eğen کرکن] *{eAT}* *sf.* Çok giren.

gireği, [Yun. kyriaki => كيركی] *{ağız}* *is.* Pazar günü. [DS] ⇨ **gireği gün,** *{eAT}* *Pazar günü.*|| **gireği irtesi,** *{OsT}* *Pazartesi.*

girek, -ği [gir-mek > gir-ek] *{ağız}* *is.* **1.** Kapı. **2.** Tilkinin korunduğu taş kovuk; in. [DS]

girelik, -ği [Yun. khelleri] *{ağız}* *is.* **1.** Kiler. **2.** Paravana; siperlik. [DS]

girellik, -ği [Yun. khelleri] *{ağız}* *is.* **1.** Kiler. **2.** Evlerde bulunan küçük banyo; gusülhane. [DS]

giren¹, [gir-mek > gir-en] *sf.* **1.** Girme işini yapan. **2.** Muhasebe işlerinde işletme, kasa vb. yere gelir kaydedilen; gelir. **3.** Üretimde, işlenmek üzere ham ya da yarı mamul olarak işleme sokulan. ⇨ **giren çıkan,** *argo.* *1. Erkek cinsel organı. 2. Bir kimseyi ilgilendiren konu; sorun.*

giren², [? gereñ / giren / gireñi] *{ağız}* *is.* Hafif bulutlu, sisli hava. [DS]

gireng, [? gereñ / giren / gireñi] *(gireñ)* *{ağız}* *is.* → giren². [DS]

girengi, [? gereñ / giren / gireñi] *(gireñı)* *{ağız}* *is.* → giren². [DS]

girenleme, [gireñ-le-me] *is.* Hafif bulutlanma.

girenlemek, [gireñ-le-mek] *gçsz. f.* *[-r]* *[-l(ı)-yor]* **1.** (Hava için) hafif bulutlanmak. **2.** *{ağız}* (Hava için) hafif yumuşamak; ılımak. [DS]

girenlenmek, [gireñ-le-n-mek] *{ağız}* *dönşl. f.* *[-ir]* (Hava için) bulutlanmak. [DS]

girenmek, [gir-mek > gir-in-mek > gir-en-mek] *{ağız}* *dönşl. f.* *[-ir]* Çok fazla yüklenmek. [DS]

girev, [Far. girev گرو] *{OsT}* *is.* Rehin.

gireyi, [gir-mek > gir-eği] *{ağız}* *is.* Damadın gerdeğe girdiğinin ertesi günü. [DS]

girge¹, [Far. girde] *{ağız}* *is.* Büyük kazan. [DS]

girge[2], [gir-mek > gir-ge] *{ağız}* *is.* Binanın alt katı. [DS]

girgeç, -ci [gir-mek > gir-geç] *{ağız}* *sf.* Girişken; sokulgan. [DS]

girgi, [gir-mek > gir-gi] *{ağız}* *is.* **1.** Sabır. **2.** Fırsat. [DS]

girgiç, -ci [gir-mek > gir-giç] *{ağız}* *sf.* **1.** Kolay giren. **2.** Girişken. [DS]

girgilenmek, [gir-mek > girgi-le-n-mek] *{ağız}* *dönşl. f. [-ir]* Sabırsızlanmak. [DS]

girgin, [gir-mek > gir-gin گيركين] *sf.* **1.** Herkesle ahbaplık kurabilen; girişken. **2.** Her işe atılabilen. **3.** *{eAT}* *{ağız}* *is.* Şubat ayında azan deve. [DS] ◘ **girgin olmak,** *{eAT} (Erkek deve için) dişisini arzulamak.*

girginlik, -ği [gir-gin-lik] *is.* Girgin olma durumu; girgin olan kişinin niteliği.

girgire, [*gild (yans.)* > gild-ir-e] *{ağız}* *is.* El değirmeni. [DS]

girgirek, [gir-dir-ek ?] *{ağız}* *is.* Merdiven. [DS]

girgit[1], [Yun. kerkida] *{ağız}* *is.* Kirkit. [DS]

girgit[2], [dir(i)-g-it] *{ağız}* *is.* **1.** Kaynamış buğday, mısır, nohut. **2.** İçi çok zor çıkarılan bir tür ceviz. [DS]

girgit[3], **-di** [gir-(i)g-it ?] *{ağız}* *sf.* Cimri. [DS]

girgün, [gir-gün / gör-gün ?] *{ağız}* *sf.* (Kişi için) saygı duyulmaya değer; güvenilir. [DS]

giri, [geri] *{ağız}* *is.* Geri; arka; kıç. [DS]

giriban, [Far. girībān گريبان] *(giri:ba:n)* *{OsT}* *is.* Elbise yakası. ◘ **girîbān-çāk,** *{OsT} Yakası yırtık.*|| **girîbān-gîr,** *{OsT} Yakaya yapışan; yakalayan.*

giribanî, [Far. girībanī گريبانى] *(giri.ba:ni:)* *{OsT}* *sf.* Bir tür gömlek.

girici, [gir-mek > gir-ici] *sf.* **1.** Girme işini yapan; hep giren; girmeyi alışkanlık edinmiş olan. **2.** *fiz.* (Işın için) bir maddenin içinde, bu maddenin atomları tarafından durdurulmadan yayılan.

girift, [Far. giriften *(tutulmak)* > girift گرفت] *{OsT}* *sf.* **1.** Birbirinin içine girmiş, karışmış; çapraşık. **2.** *is.* Tutma, yakalama. **3.** *mim.* Motifleri iç içe giren süsleme tarzı; arabesk. **4.** *müz.* Türk musikisinde kullanılan neye benzeyen çalgı. ◘ **girift tezyināt,** *{OsT} Girişik bezeme.*|| **girift yazı,** *Süsleme amacıyla harfleri birbiri içine geçmiş hâlde yazılan yazı.*|| **girift-zen,** *{OsT} Girift çalan; neyzen.*

giriftar, [Far. giriften *(tutulmak)* > giriftār گرفتار] *(girifta:r)* *{OsT}* *sf.* **1.** Tutulmuş; yakalanmış. **2.** ..- e uğramış; ..-e düşkün; tutkun. ◘ **giriftār-ı aşk,** *{OsT} Aşka tutulmuş; aşk tutkunu.*|| **giriftar olmak,** *Tutulmak; yakalanmak.*

giriftaran, [Far. giriften *(tutulmak)* > giriftārān گرفتاران] *(girifta:ra:n)* *{OsT}* *is.* **1.** Yakalanmış olanlar; tutulanlar. **2.** Tutkunlar; uğramışlar.

giriftarane, [Far. giriften *(tutulmak)* > giriftārāne گرفتارانه] *(girifta:ra:ne)* *{OsT}* *zf.* Tutulmuşçasma; yakalanmış gibi.

giriftare, [Far. giriften *(tutulmak)* > giriftāre گرفتاره] *(girıfta:re)* *{OsT}* *is.* **1.** Tutkunluk. **2.** Yakalanma; tutulma.

giriftari, [Far. giriften *(tutulmak)* > giriftārī گرفتارى] *(girifta:ri:)* *{OsT}is.* **1.** Tutkunluk; düşkünlük. **2.** Yakalanma.

girifte, [Far. giriften *(tutulmak)* > girifte گرفته] *(girifta:r)* *{OsT}* *sf.* **1.** Tutulmuş, yakalanmış. **2.** (Bir hastalığa vb. şeye) tutulmuş, yakalanmış. **3.** Tutsak. ◘ **girifte-dem,** *{OsT} Nefesi tutulmuş.*|| **girifte-hātır,** *{OsT} Gücenmiş.*|| **girifte-i dām,** *{OsT} Tuzağa yakalanmış.*|| **girifte-hātır,** *{OsT} Darılmış; gücenmiş.*|| **girifte-leb,** *{OsT} Dudağı tutulmuş; sakin; sessiz.*|| **girifte-lebāne,** *{OsT} Sessizlikle.*|| **girifte-ser,** *{OsT} Aklı fikri dağınık olan.*|| **girifte-zebān,** *{OsT} Dili tutulmuş; kekeme.*||

giriftegi, [Far. giriften *(tutulmak)* > giriftegī گرفتگى] *(giriftegi:)* *{OsT})* *is.* **1.** Tutkunluk. **2.** Tutsaklık; esirlik. **3.** Hastalık hâli.

girifteri, [Yun. khladeiteri] *{ağız}* *is.* Bulgur, soğan ve dövülmüş etle yapılan ızgara köfte. [DS]

giriftiri, [Far. girift > giriftiri ?] *{ağız}* *is.* Orak. [DS]

giriftleme, [girift-le-me] *is.* *mim.* Birbirine geçmiş, dal, çiçek, yaprak motifleri ile yapılan süsleme; girişik örgü.

giriftzen, [Far. giriften *(tutulmak)* > girift-zen] *is.* Girift çalan kimse.

girih, [Far. girih گره] *{OsT}* *is.* **1.** Düğüm. **2.** Zorluk; güçlük. ◘ **girih-bend,** *{OsT} 1. Düğüm atan; düğümcü. 2. mecaz. Zorluk çıkaran. 3. Uçkur.*|| **girih ber girih,** *{OsT} Düğüm üstüne düğüm.*|| **girih-bür,** *{OsT} Düğüm kesen; yankesici.*|| **girih-gîr,** *{OsT} Düğüm tutmuş; karmaşık; dolaşık.*|| **girih girih,** *{OsT} Düğüm düğüm.*|| **girih-küşā,** *{OsT} Düğüm açan; güçlükleri yenen; zorlukların üstesinden gelen.*

girihçe, [Far. girihçe گرهچه] *{OsT}* *is.* Küçük düğüm.

girik, -ği [gir-ik] *{ağız}* *is.* İp takılan eğri ağaç. [DS]

girilik, -ği [gir-i-lik] *{ağız}* *is.* Düğün elbisesi. [DS]

giriliş, [gir-mek > gir-il-iş] *is.* Girmek işi ve biçimi.

girilme, [gir-il-me] *is.* Girilmek işi.

girilmek, [gir-mek > gir-il-mek] *edil. f. [-ir]* Girme eylemi yapılmak.

girim, [gir-im] *is.* Girmek işi; girme.

girimlik, -ği [gir-im-lik] *is.* Bir yere girme hakkı olduğunu bildiren kâğıt; duhuliye kâğıdı; giriş kartı.

girinc, [gir-mek > gir-inc گرنج] *{eAT}* *is.* (Güneş, ay vb. için) buluta girme.

girinci, [? girinci / kirinci] *{ağız} is.* **1.** İki ile yedi yaş arasındaki erkek deve. **2.** Deve yavrusu. **3.** Bir ile üç yaşındaki kısrak. [DS]

girindi, [gir-mek > girindi كرندى] *{OsT} sf.* Soyu sopu belli olmayan; ne idiği belirsiz.

girinmek, [*eT.* kir-in-mek > gir-in-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* **1.** Kendini sokmak; kendini girdirmek; girmek. **2.** *{ağız}* Giyinmek. [DS] **3.** *{ağız}* Sırta yüklenmek. [DS]

girinti[1], [gir-inti] *is.* **1.** Düz bir yüzeyde var olan içerlek kısım. **2.** *{ağız}* Denize doğru uzanmış kara parçası. [DS] **3.** *{ağız}* Dolambaçlı sokak. [DS] ⊡ **girinti çıkıntı,** *Bir yüzeydeki içerlek ve dışarlak olan, düzgünlüğü bozan kısımlar.*

girinti[2], [gir-inti] *{ağız} is.* **1.** Kiracı. **2.** Kira vermeden yalnızca evin eski ve yıpranmış yerlerini onararak oturan. **3.** Göçmen. **4.** Yabancı. **5.** Boğaz tokluğuna çalışan. **6.** İçgüveyi. [DS]

girinti[3], [gir-inti] *{ağız} is.* **1.** Girişkenlik. **2.** Tarlayı yabancı otlardan temizleme işi. [DS]

girintili[1], [gir-in-ti-li] *sf.* Girintisi olan. ⊡ **girintili çıkıntılı,** *Düz olmayan, girintisi ve çıkıntısı olan.*

girintili[2], [girinti-li] *{ağız} sf.* (Kişi için) girişken; sokulgan; becerikli. [DS]

girintisiz, [gir-in-ti-siz] *sf.* Girintisi olmayan. ⊡ **girintisiz çıkıntısız,** *Düz olan; girinti ve çıkıntısı olmayan.*

girirmek, [gir-mek > gir-ir-mek كريرمك] *{eAT} gçl. f.* Sokmak; ithal etmek; girdirmek.

giris, [Far. girīs / girīse گريس / گريسه] *(giri:s) {OsT} is.* Aldatma; kandırma; hile; desise.

giriş, [*eT.* kir-iş > gir-iş] *is.* **1.** Dışarıdan içeriye geçme işi veya biçimi. **2.** Bir binaya, iş yerine, maden ocağına vb. girmek için özel yapılmış yer; girmek için ayrılmış yer; methal; antre. **3.** *ed.* Bir eserde ön sözden sonra yer alan ve eserin konusunun kolay kavranmasını sağlayan bölüm; methal. **4.** *ed.* Bir kompozisyonda gelişmeye hazırlık yapan, konuyu tanıtan bölüm; girizgâh. **5.** Bir bilime hazırlık amacıyla yazılan eser. **6.** *bsy.* Bir çevre birimindeki bilgilerin bilgisayarın hafızasına veya bilgisayardan çevre birime verilmesi işlemi. **7.** *müz.* Bir müzik parçasının başta yer alan bölümü; methal. **8.** *gnşl.* Sinema, tiyatro, müze, maç gibi yerlere girmek için önceden ödenen para; giriş parası; giriş ücreti. **9.** Bir kap, sayaç pompa vb. içinde hareket eden veya geçmek zorunda olan akışkanın girdiği açıklık veya bağlantı noktası. **10.** *muh.* Belli bir dönemde mal, para, senet, vb. paraya çevrilebilir değerlerin işletmeye ne şekilde olursa olsun gelmiş olması. ⊡ **giriş durumu,** *dbl. Kimi dillerde kapalı bir yere girişi belirten ad durumu.*|| **giriş kapısı,** *Yapılarda yalnız içeri girmek için kullanılan kapı.*|| **giriş katı,** *Binalarda sokaktan hemen giriliveren alt kat; zemin katı; yer katı.*|| **giriş sınavı,** *Bir okula, bir işe girecekleri seçmek amacıyla yapılan sınav.*|| **giriş ücreti,** *Sinema, tiyatro, müze, maç gibi yerlere girerken ödenen para; duhuliye.*|| **giriş yapmak,** *1. Başlamak. 2. Bir ülkeye gümrük kapısından geçerek girmek.*

girişgin, [giriş-kin / giriş-ken] *{ağız} sf.* Girişken. [DS]

girişik, -ği [gir-iş-mek > gir-iş-ik] *sf.* Birbirinin içine girmiş, karışmış olan. ⊡ **girişik bezeme,** *mim. Birbirinin içine girmiş, sarmaşmış biçimde yaprak, çiçek ve dal motifleriyle yapılmış süsleme; girift tezyinat; arabesk.*|| **girişik cümle,** *dbl. Bir temel cümle içinde birden fazla fiilimsiden kurulu cümle; mudil cümle; karmaşık cümle.*|| **girişik tamlama,** *dbl. İçinde tümleç, zarf tamlaması, sıfat tamlaması bulunan tamlama.*

girişiklik, -ği [gir-iş-ik-lik] *is.* Girişik olma durumu; girişik olan şeyin niteliği.

girişilme, [gir-iş-il-me] *is.* Girişme işinin yapılması; girişilmek işi.

girişilmek, [gir-iş-mek > gir-iş-il-mek] *edil. f. [-ir]* Girişmek işi yapılmak.

girişim, [gir-iş-mek > gir-iş-im] *is.* **1.** Bir işi yapmaya başlama; teşebbüs. *(1935)* **2.** *fiz.* İki veya daha çok dalganın bir noktaya aynı anda gelmesi ile meydana gelen sönme ya da artma olayı. **3.** *dbl.* İki ve daha çok dilli konuşmacının bu dillerden birini kullanırken başka bir dil veya dillerden ögelere yer vermesi olayı. ⊡ **girişim ölçme,** *fiz. Işık girişim saçaklarını ölçme tekniği; interferometri.*

girişimci, [gir-iş-im-ci] *is.* **1.** Bir iş yapmak üzere harekete geçen, o işe başlayan kimse; müteşebbis. **2.** Sanayi ve ticaret alanlarında bir sermaye ortaya koyarak yatırım yapan, girişimde bulunan kimse.

girişimcilik, -ği [gir-iş-im-ci-lik] *sf.* Girişimde bulunma durumu; girişimci olanın niteliği.

girişimölçer, [gir-iş-im+ölç-er] *is. fiz.* Işık girişim saçaklarım uzaktan ölçmeye yarayan araç; interferometre.

girişken, [gir-iş-mek > gir-iş-ken] *sf.* **1.** Kendi kendine bir iş, uğraş ortaya koyabilen; müteşebbis. **2.** Bir işe hiç çekinmeden girişebilen. **3.** *gnşl.* Başkaları ile kolay ilişki kurabilen.

girişkenlik, -ği [gir-iş-ken-lik] *is.* **1.** Girişken olma durumu. **2.** Girişken olanın niteliği.

girişlik, -ği [gir-iş > gir-iş-lik] *sf.* **1.** Giriş için ayrılan. **2.** *is. ed.* Bir başka anlatıma, başka bir söze geçmek için kullanılan söz; girizgâh.

girişme[1], [gir-iş-me] *is.* Birbiri içine girme, başlama ve karşılaşma durum ve eylemleri.

girişme[2], [Far. kirişme / girişme كرشمه] *{OsT} is.* **1.** Kaş ve gözle işaret. **2.** Naz; cilve; işve. **3.** Gamze.

girişmek, [gir-mek > gir-iş-mek كرشمك] *işteş. f. [-ir]* **1.** Karşılıklı olarak birbiri içine girmek, karışmak.

2. Bir işe başlamak için hazırlık yapmak; teşebbüs etmek; ele almak. **3.** *mecaz.* Birini dövmeye başlamak. **4.** (Birden çok kişi için) birbirine vurmak; dövüşmek; kavgaya tutuşmak. **5.** *{eAT} {OsT}* Karışmak; müdahale etmek. ⊟ (birbirine) **girişmek,** *1. Birbiri içine girip karışmak. 2. mecaz. Kavgaya tutuşmak.*

Girit kekiği, [Girit + keki(k)-i] *is. t.* Girit adasında yetişen beyaz tüylü, pembe çiçekli çok yıllık otsu bir bitki, *(Origanum dictamnus).*

girive, [Far. girīve گریوه] *(giri:ve) {OsT} is.* **1.** Çıkmaz yol. **2.** Çok dolaşık yol. **3.** Yar; uçurum; zor geçit. **4.** İçinden çıkılmaz durum. ⊟ **girive-i ışk,** *Aşkın karmaşık durumu.*

giriz, [Far. gürehten *(kaçmak)* > girīz / gürīz گریز] *(giri:z) {OsT} is.* **1.** Kaçış; kaçma. **2.** Orta oyununda "oyun" anlamında kullanılır.

girizan, [Far. gürehten *(kaçmak)* > girīzān گریزان] *(giri:za:n) {OsT} sf.* Kaçan.

girizende, [Far. gürehten *(kaçmak)*>girīzende گریزنده] *(giri:zende) {OsT} sf.* Kaçan.

girizgâh, [Far. gürehten *(kaçmak)* > girīz-gāh گریزگاه] *(girizgâ:h) {OsT} is.* **1.** Kaçacak yer; kaçış yeri. **2.** Söze, konuya giriş yeri. **3.** Girişlik **4.** *ed.* Divan şiirinde nesib veya teşbibten sonra asıl kaside bölümüne geçişi gösteren beyitler.

girkit, [Yun. kerkida] *{ağız} is.* Halı dokuma araçlarından olan bir tür tarak; kirkit. [DS]

girlek, -ği [gir-(i)l-ek] *{ağız} sf.* Girişken. [DS]

girlük, -ğü [gür-lük] *{ağız} is.* Sık ağaç, çalı ve diken bulunan yer; gürlük. [DS]

girman, [kirmen] *{ağız} is.* Kirmen. [DS]

girme, [gir-me] *is.* **1.** Dış sayılan yerden veya ortamdan içeri geçmek işi. **2.** *as.* Düşmanın savunma mevziine karşı girişilen saldırıda bir yarma sonucu ele geçirilen ilk yer veya hedef. **3.** *{ağız}* Ilıca. [DS] **4.** *{ağız}* Yapı iskelesi. [DS] **5.** *{ağız}* Başın bir tarafında olan ağrı; yarım baş ağrısı. [DS] ⊟ **girme deneyi,** *25°C'taki bir yağa 100 g'lık bir kuvvetle 1 mm. çapındaki bir iğnenin 5 sn içinde ne kadar girdiği (mm'nin onda biri cinsinden) ölçülerek bu yağın sertliğinin belirlenmesi deneyi.*

girmek, [*eT.* kir-mek > gir-mek] *gçsz. f. [-er]* **1.** Dış sayılan yerden veya ortamdan içeri geçmek; sınır veya kapı gibi belirlenmiş yerlerden iç kısma doğru ilerlemek; duhul etmek. **2.** Bir yerden veya bir şeyden geçebilmek; içine sığmak; sınırları içinde yer almak. **3.** Bir mesleğe, bir topluluğa vb. katılmak; yer almak; iltihak etmek; dahil olmak. **4.** *as.* (Ülke, yer, şehir için) ordu gücü ile almak, fethetmek; ele geçirmek. **5.** Ayrıntılarına inmek; dikkatle incelemek; iyice bilmek; dalmak. **6.** Başlangıcında olmak; yapmaya başlamak; işe koyulmak; girişmek; başlamak. **7.** Kullanılmaya başlamış olmak; alışılmış, benimsenmiş olmak. **8.** Kendinde bir değişiklik görülmek; değişime uğramış olmak; yeni bir duruma geçmek; dönüşmek. **9.** Varmak; ulaşmak; ermek. **10.** Derinliğine işlemek; nüfuz etmek. **11.** (Soyut kavramlar için) iyice anlamak; kavramak; zihninde yer etmek. **12.** (Zaman kavramları için) gelmek; başlamak. **13.** (Ağrı, sızı için) başlamak; etkisini göstermek; saplanmak. **14.** *kim.* Bir şeyin birleşiminde yer almak. **15.** (Kavga, tartışma için) başlamak; tutuşmak; yapmak. **16.** Salgın hastalık bulaşmak. **17.** (Bir konunun, hesabın, işin, görevin vb. şeyin) içinde olmak; dahil olmak; alanına girmek. **18.** (Okula vb. yere) yazılmak; kaydolmak; devam etmek. **19.** (Telefon, telgraf vb. için) görüşmeleri veya hattı kontrol etmek için paralel bir bağlantıyla görüşmeye katılmak. **20.** *{ağız}* (Buğday için) biçilecek olgunluğu gelmek. [DS] **21.** *{ağız}* (Ekmek yapılacak hamur için) kabarıp yarılmak. [DS] **22.** *{ağız} gçl. f.* Giymek. [DS] ⊟ **girecek delik aramak,** *Saklanacak yer bulmaya çalışmak.*|| **girip çıkmak,** *1. Bir yere sık sık uğramak. 2. Bir yerde az kalmak; uğrayıp gitmek.*

girmelik, -ği [gir-me-lik] *is.* (Sinema, tiyatro, maç vb. yerlere) giriş için ödenen para; giriş ücreti; duhuliye.

girneşmek, [*eT.* kir-in-mek > gir(i)n-eş-mek] *{ağız} dönşl. f. [ir]* Bir işe istekle başlamak. [DS]

girt, [? girt] *{ağız} is.* Kalınlık. [DS] ⊟ **girt vurmak,** *{ağız} Hedefe tam isabet ettirmek.* [DS]

girtmek, [girt-mek] *{ağız} gçsz. f. [-(d)-er]* Değmek. [DS]

girtten, [girt-ten] *(gi'rtten) {ağız} zf.* Gerçekten; ciddî olarak. [DS]

girtüp, [Alm. kartofel > Rus. kartol ?] *{ağız} is.* Patates. [DS]

girü, [gerü گرو] *{eAT} sf.* Geri. ⊟ **girü yitmek,** *{eAT} Geri itmek; reddetmek.*

girüdar, [Far. gīr *(kap)* ü *(ve)* dār *(tut)* گرودار] *(girü:da:r) {OsT} is.* Kavga, savaş; mücadele.

girüki, [gerü-ki گروکی] *{eAT} sf.* Sona kalan; en son.

girve, [? girve] *{ağız} is.* Meyve toplamaya yarayan bir tür çubuk. [DS]

giryan, [Far. giristen *(ağlamak)* > giryān گریان] *(girya:n) {OsT} is.* Ağlayan. ⊟ **giryan olmak,** *Ağlamak.*

giryanî, [Far. giryānī گریانی] *(girya:ni:) {OsT} is.* Ağlayıcılık.

girye, [Far. giristen *(ağlamak)* > girye گریه] *{OsT} is.* **1.** Ağlama; ağlayış. **2.** Gözyaşı. ⊟ **girye-bār,** *{OsT} Ağlayan; gözyaşı döken.*|| **girye-dār,** *{OsT} Ağlamış olan.*|| **girye-engîz,** *{OsT} Ağlamaya sebep olan; ağlatıcı.*|| **girye-feşān,** *{OsT} Gözyaşı saçan; acı acı*

yaş döken.|| **girye-fezā,** *{OsT} Çok ağlatan; ağlamayı artıran.*|| **girye-hîz,** *{OsT} Ağlama başlatan.*|| **girye-i āşıkāne,** *{OsT} Tutkulu bir şekilde ağlayış.*|| **girye-i şādî,** *{OsT} Sevinçten ağlayış.*|| **girye-künān,** *{OsT} Gözyaşı dökerek; ağlayarak.*|| **girye-meşhūn,** *{OsT} Gözyaşı ile dolu olan.*|| **girye-nāk,** *{OsT} Ağlayan; ağlayıcı.*|| **girye-nikāb,** *{OsT} Gözyaşıyla örtülü.*|| **girye-nümā,** *{OsT} Ağlayan yüzlü.*|| **girye-nümîd,** *{OsT} Ağlamışa benzeyen.*|| **girye nümūd,** *{OsT} Ağlamışa benzer.*|| **giyre-pāş,** *{OsT} Gözyaşı döken.*|| **girye-perverd,** *{OsT} Ağlama getiren; ağlatan; ağlatıcı.*|| **girye-rîz,** *{OsT} Gözyaşı döken.*|| **girye-zār,** *{OsT} Ağlama yeri.*|| **girye-zār-ı hicrān,** *{OsT} Ayrılık acısı ile ağlanan yer.*

giryende, [Far. giryende گریnده] *{OsT} sf.* Ağlayan; ağlayıcı. ⊡ **giryende-i hasret,** *{OsT} Özlemle ağlayan; hasret ağlayıcısı.*

girzap, [? girzap] *{ağız} is.* Düğünde, düğün sahiplerinden bahşiş alma geleneği. [DS]

gisu, [Far. gīsū گیسو] *(gi:su:) {OsT} is.* **1.** Omuza dökülen uzun saç. **2.** Saç örgüsü. ⊡ **gîsū-bend,** *{OsT} Saç bağı.*|| **gîsū-yi anber-bār,** *{OsT} Amber saçan saç; güzel kokulu saç.*|| **gîsū-yi yār,** *{OsT} Sevgilinin saçı.*

gisudar, [Far. gīsū-dār گیسودار] *(gi:su:da:r) {OsT} is.* Uzun saçlı.

giş[1], [giş] *{ağız} sf.* Çirkin; kötü. [DS]

giş[2], [Far. giş گش] *{OsT} is.* **1.** Yürek; kalp. **2.** "Kış, kış" diye kovalama. **3.** Satrançta karşı tarafın taşını kovalama.

gişe, [Fr. guichet] *is.* Sinema, tiyatro, vb. yerlere girmek için bilet alınan yer.

gişelmek, [giş-el-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* Heveslenmek. [DS]

gişi, [kişi] *{ağız} is.* **1.** Kişi. **2.** Koca; eş. **3.** *sf.* (Kişi için) zarif, soylu; kibar. [DS] ⊡ **gişiye gitmek,** *{ağız} (Kadın için) evlenmek.* [DS]

gişilik, -ği [kişi-lik] *{ağız}* **1.** Kibarlık; soyluluk; insanlık. **2.** Bayram ve resmî günlerde giyilen elbise. [DS] ⊡ **gişilik ses,** *{ağız} (Bağırma için) yüksek sesle azarlayarak.* [DS]

-git, [-gıt / -git / -gut / -güt] *yap. e.* → -gıt.

gitar, [Yun. kithara] *is.* Altı telli, telleri iki parmak arasında çekilerek çalınan bir tür çalgı.

gitarcı, [gitar-cı] *is.* Gitar çalan kimse; gitarist.

gitarcılık, -ğı [gitar-cı-lık] *is.* Gitarcı olma durumu.

gitarist, [Fr. guitariste] *is.* Gitar çalmayı meslek edinmiş kimse.

gitçe, [git-çe] *{ağız} is.* Küçük parmak. [DS] ⊡ **gitçe cancavluk,** *{ağız} Küçük el peşkiri.* [DS]

gitdüğünce, [git-düğünce کتدوکنجه] *{OsT} zf.* Gittikçe; gitgide.

gite, [göde ?] *{ağız} sf.* (Erkek için) kısa boylu. [DS]

gitgide, [git+gi(t)-e] *(gi'tgide) zf.* Zaman geçtikçe; giderek; gittikçe.

giti, [Far. gītī گیتی] *(gi:ti:) {OsT} is.* **1.** Dünya. **2.** Şans; talih; felek. ⊡ **gîtî-ārā,** *{OsT} 1. Dünyayı süsleyen. 2. İri ve çok güzel kokan bir tür gül.*|| **gîtî-ārāy,** *{OsT} bot. İri yapraklı, güzel kokulu bir gül.*|| **gîtî-bān,** *{OsT} 1. Dünyayı koruyan. 2. Padişah.*|| **gîtî-fürūz,** *{OsT} Dünyayı aydınlatan.*|| **gîtî-neverd,** *{OsT} Dünyayı dolaşan.*|| **gîtî-nümā,** *{OsT} Dünyayı gösteren.*|| **gîtî-sitān,** *{OsT} Dünyayı ele geçiren.*

gitiç, -ci [? gitiç] *{ağız} is.* Fasulyenin kuru kabuk kısmı. [DS]

gitme, [git-me] *is.* Bulunulan yerden başka bir yere yönelme ve uzaklaşma eylemi.

gitmek, [*eT.* kit-mek > git-mek] *gçsz. f. [-(d)-er] [-(d)-i-yor] [-(d)-ecek] [-(d)-e-y-im] [-(d)-e-lim]* **1.** Bir yerden başka bir yere doğru hareket etmek. **2.** (Taşıt için) belirtilen yolda ilerlemek; yol almak. **3.** Bir yerden veya bir işten ayrılmak; uzaklaşmak. **4.** Çıkmak; uzanmak; ulaşmak; varmak. **5.** *mecaz.* Belli bir amaçla bir yere devam etmek; bir işle uğraşmak. **6.** Bir iş için veya müşteri olarak bir yere uğramak. **7.** Taşınmak; götürülmek. **8.** Dünyadan göçmek; dünyayı terk etmek; göçmek; ölmek. **9.** *gnşl.* Yakışmak; uygun düşmek; yaraşmak. **10.** Eskimek; aşınmak. **11.** Elden çıkmak; yok olmak; satılmak; zarara uğramak. **12.** (Alet ve makine için) çalışmak; yürümek; işlemek. **13.** Yeterli olmak; yetmek. **14.** Dayanmak. **15.** *mecaz.* İçine işlemek; nüfuz etmek; özüne ulaşmak. **16.** Sürmek; devam etmek; herhangi bir durumda olmak; cari olmak; yürürlükte bulunmak; *{eAT} (aynı).* **17.** Başvurmak; göndermek. **18.** Satılmak; işlem görmek. **19.** *{eAT}* Yürümek. **20.** *{OsT}* Geçmek. **21.** *{OsT}* Kaybolmak. **22.** *yard. f.* Sürerlik bildirir. ⊡ **gide gide,** *1. Gitmeye devam ederek; gittikçe. 2. {ağız} Yavaş yavaş; aheste aheste.* [DS]|| **gider olmak,** *{eAT} Gitmek üzere olmak; gitmeğe hazırlanmak; gidici olmak.*|| **gider vakit,** *{eAT} Gidecek zaman.*|| **gitsün idi,** *{eAT} Gitseydi; gideydi.*|| **Gitti de geldi.** *(Hayatından ümit kesilmiş birisi için) tekrar sağlığına ve canlılığına kavuşmak.*|| **gitti gider,** *Söz konusu olan şeyin bir daha ele geçmeyecek biçimde kaybolduğunu ifade eden söz.*

gitret, [? gitret] *{ağız} is.* Kin. [DS]

gittikçe, [git-tik-çe] *(gitti'kçe) zf.* Git gide; zamanla; zaman geçtikçe.

givanmak, [kıvan-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* Sevinmek. [DS]

givermek, [giver-mek] *{ağız} gçl. f. [-ir]* Bir işi yapıvermek. [DS]

givirilmek, [givir-il-mek کویرلك] *{eAT} {OsT} edil. f. [-ür]* Sokulmak; konulmak; ithal edilmek.

givirinilmek, [givir-in-il-mek كيويرينلمك] *{eAT} edil. f. [-ür]* Sokulmak; dahil edilmek.

givirmek, [giv-ir-mek كيورمك] *{eAT} gçl. f. [-ir]* **1.** Koymak; sokmak; yerleştirmek; ithal etmek. **2.** Eklemek; katmak.

givürmek, [giv-ür-mek كيوورمك] *{eAT} gçl. f. [-ür]* → givirmek.

givrenmek, [giv-(i)r-en-mek > givren-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* Yıkanmak. [DS]

giya, [Far. giyā كيا] *(giya:) {OsT} is.* **1.** Bitki; nebat. **2.** Taze ot. ☞ **giyā-zār,** *{OsT} Çayır; otlak.*

giyah, [Far. giyāh / kiyāh كياه] *(giya:h) {OsT} is.* Bitki; taze ot. ☞ **giyāh-beste,** *{OsT} Ot bitmiş; ot bağlamış.*|| **giyāh-ı kayser,** *{OsT} bot. Sarı yonca; kokulu yonca.*|| **giyāh-ı nemnāk,** *{OsT} bot. Semizotu.*|| **giyāh-ı şütür,** *{OsT} bot. Deve dikeni.*

giydirici, [giy-dir-ici] *sf.* **1.** Giydirme işini yapan. **2.** *is. sin. tiy.* Stüdyolarda oyuncuların giyimine yardım eden kişi; gardıropçu.

giydirilme, [giy-dir-il-me] *is.* Giyme işinin yaptırılması; giydirilmek işi.

giydirilmek, [giy-dir-il-mek] *edil. f. [-ir]* Giymek işi yaptırılmak.

giydiriş, [giy-dir-iş] *is.* Giydirme işi veya biçimi.

giydirme, [giy-dir-me] *is.* Giymesini sağlama eylemi.

giydirmek, [giy-dir-mek] *gçl. f. [-ir]* **1.** Giyme işini yaptırmak; giymesini sağlamak. **2.** *mecaz.* Hakarette bulunmak; ağır sözler söylemek. **3.** *argo.* Tokat veya sopa ile birine vurmak; bir şeyle varıp vurmak veya çarpmak. *{ağız} (aynı)* [DS] **4.** *{ağız}* Aniden bıçak saplamak. [DS]

giye, [Far. giyeh] *{ağız} is.* Ot. [DS]

giyecek, -ği [giy-ecek] *is.* Giyilmek için yapılmış şeyler; elbise; giyim; giysi.

giyeceklenmek, [giy-ecek-le-n-mek كيجك لنمك] *{OsT} dönşl. f. [-ür]* Üzerine giyecek almak; giyinmek.

giyeh, [Far. giyeh كيه] *{OsT} is.* **1.** Bitki. **2.** Taze ot.

giyek, -ği [giy-mek > giy-ek] *{ağız} is.* Giyecek. [DS]

giyese, [giyese كياسه] *{eAT} is.* → giyesi.

giyesi, [giyesi كياسه] *{eAT} is.* Giyecek, elbise.

giyik[1]**, -ği** [giy-ik] *{ağız} is.* Yünden dokunan aba. [DS]

giyik[2]**, -ği** [*eT.* keyik > geyik] *{ağız} is.* Geyik. [DS]

giyiliş, [giy-il-iş] *is.* Giyilme işi veya biçimi.

giyilme, [giy-il-me] *is.* Giyme işi yapılma durumu.

giyilmek, [giy-il-mek] *edil. f. [-ir]* Giyme işi yapılmak.

giyim, [*eT.* ked-im > giy-im كييم] *is.* **1.** Giyecek; elbise; urba. *{eAT} (aynı)* **2.** Giyinme biçimi; üst baş durumu. **3.** Birbirini tamamlayan şeylerin bütünü; takım. **4.** Zırh. ☞ **giyim başı,** *tar. Padişahların özel hizmetinde bulunan ve onların giyimiyle ilgilenen görevli.*|| **giyim evi,** *Her türlü giyecek satan dükkân; konfeksiyon mağazası.*|| **giyim kuşam,** *Giyilen her şey; üst baş.*|| **giyim kuşamı yerinde,** *Temiz ve özenli giyinmiş.*|| **giyim uygunsuzluğu,** *psikol. Yaşına veya sosyal mevkiine uygun düşmeyecek biçimde giyinme.*

giyimli, [*eT.* ked-im-liğ > giy-im-li كيملي] *sf.* **1.** Giyinmiş; giyinik hâlde olan. **2.** *{eAT} {OsT}* Düzgün giyinmiş; süslü; giyimi kuşamı düzgün. **3.** Siyah-kahverengi alacalı Çinhindi'nde yaşayan bir tür maymun; duk, *(Semnopithecus nemaeus).* **4.** *{eAT} {OsT}* Silahlı; silahlarını kuşanmış. ☞ **giyimli kuşamlı,** *Güzel ve özenerek giyinmiş.*

giyimlü, [giy-im-lü كيملو] *{eAT} {OsT} sf.* **1.** Giyimli kuşamlı. **2.** Silahlı.

giyindirmek, [giy-in-dir-mek] *gçl. f. [-ir]* Birinin giyinmesini sağlamak; giydirmek.

giyinik, -ği [giy-in-ik] *sf.* Giyinmiş olan.

giyiniş, [giy-in-iş] *is.* **1.** Giyinme eylemi veya biçimi. **2.** Kılık kıyafet; üst baş.

giyinme, [giy-in-me] *is.* Kendi üzerine giyme işini yapma durumu.

giyinmek, [giy-in-mek] *dönşl. f. [-ir]* **1.** Kendi üzerine giymek; kendi kendini giydirmek. **2.** (Elbise için) belli bir mağazadan almak; belli bir terziye diktirmek. **3.** *mecaz.* (Bir söz veya davranışa karşı) sesini çıkarmadan içerlemek. ☞ **giyinip kuşanmak,** *Özen göstererek giyinmek.*

giyiş, [giy-iş] *is.* Giyme eylemi veya biçimi.

giyişli, [giy-iş-li كييشلو] *{OsT} sf.* Giyinmiş.

giyit, [giy-it] *is.* Giyecek; elbise.

giyle, [giy-le / giy-il-e] *{ağız} is.* Karda batmadan yürümeyi sağlayan ortası iple kafes şeklinde örülü, ağaç çerçeveli bir ayakkabı. [DS]

giyme, [giy-me] *is.* Elbiseyi bedenine geçirme; elbisenin içine girmek işi.

giymek, [*eT.* ked-mek > gey-mek > giy-mek] *gçl. f. [-er]* **1.** Dış etkilerden korunmak için elbise, giyecek olarak her türlü nesnenin içine girmek; bedenine geçirmek; örtünmek. **2.** *mecaz.* Bir ağır söz veya davranışı ses çıkarmadan içerleyerek dinlemek.

giyotin, [Fr. Guillotin *(Joseph-Ignace Guillotin Fransız hekim ve Fransız devrimi sırasında kullanılan kendi adı ile anılan idam aracını bulan kişi)*] *is.* Fransa'da eskiden ölüm cezasına çarptırılanların başını kesmeye yarayan mekanik alet.

giysi, [*eAT* giy-mek > gey-esi > giy-si] *is.* Her türlü giyecek eşyası; libas; elbise; çamaşır, *(1944 yeniden).*

giyürmek, [giy-ür-mek كيورمك] *{eAT} {OsT} gçl. f. [-ür]* Giydirmek.

giz[1], [gıj / gız / giz *(yans.)*] *is.* Karga vb. hayvanların bağırmasını, haykırmasını anlatan kök. [Zülfikar] *giz(z)-ek-le-mek*

giz[2], [gız / giz *(yans.)*] *is.* Bir yüzeye sürtünmeyi, sürtünerek dönmeyi anlatan kök. [Zülfikar] *giz-il-dek*

giz[3], [*eT.* kiz *(kutu; kap)* > giz] *is.* Varlığı veya bazı yönleri açığa vurulmak istenmeyen şey; sır. *(1935)*

giz[4], [İt. ghis] *is. dnz.* Yelkenli gemilerde kıç direkte eğik duran bayrak direği.

gizbe, [Bulg. izba *(kiler)*] *{ağız} is.* **1.** Issız, izbe yer; kuytu yer. **2.** Evlerdeki en küçük oda. [DS]

gizci, [giz-ci] *{ağız} is.* Casus. [DS]

gizdin, [giz-din] *{ağız} zf.* Gizlice. [DS]

gizdirmek, [giz *(yans.)* > giz-dir-mek] *{ağız} gçsz. f. [-ir]* Tiksinmek. [DS]

gizek, -ği [giz *(yans.)* > giz-ek] *is. müz.* Def biçiminde deri geçirilmiş bir gövdesi bulunan on telli bir tür yaylı çalgı.

gizem, [giz-em] *is. fel.* **1.** Akıl yoluyla çözümlenemeyen, ispatı yapılamayan gerçek üstü şey; sır. *(1935)* **2.** Bir kişi etrafında meydana gelmiş olağanüstü duygu veya fikir.

gizemci, [giz-em-ci] *is.* **1.** Gözlem ve akıl yürütmeden daha çok sezgiye önem veren kimse. **2.** *sf.* Örtülü bir anlamı olan; alegorik. **3.** Gizemciliği, kendinden geçişi yansıtan; mistik; sofi. **4.** *tasvf.* Görünmeyen gerçeklerle ilintili olan.

gizemcilik, -ği [giz-em-ci-lik] *is.* **1.** *fel.* Gözlem ve akıl yürütmenin yetmediği alanlarda, özellikle Allah kavramında, gerçeğe gönül yoluyla, iradenin zorlamasıyla ulaşılabileceğini kabul eden, duygu ve sezgiye dayanan felsefî doktrin. **2.** *tasvf.* Allah'a doğrudan doğruya sezgi yoluyla ulaşma isteği; mistisizm; tasavvuf.

gizemli, [giz-em-li] *sf.* Gizem niteliği taşıyan; içinde gizem bulunan; esrarengiz.

gizemsel, [giz-em-sel] *sf.* Gizemle ilgili; gizeme ilişkin; mistik.

gizgiç, -ci [giz-giç] *{ağız} is.* **1.** Ağaç kabuğu soymaya yarayan yassı ağaç parçası. **2.** Çamların özünden çıkan kuru budak. [DS]

gizik[1], **-ği** [giz-ik] *{ağız} is.* Arı iğnesi. [DS]

gizik[2], **-ği** [giz-ik] *{ağız} sf.* (Kişi için) korkak; çekingen. [DS]

gizil, [giz-il] *sf.* Henüz varlığı ortaya çıkmamış; gizli kalmış; potansiyel. *(1935)* **gizil güç,** *1. Edim olarak değil de güç olarak var olan; henüz uygulamaya konulmamış, ama konulması mümkün olan, imkân durumunda olan güç; potansiyel. 2. fiz. Bir iletkenin iki ucu arasında bir elektrik akımının ortaya çıkmasına sebep olan güç. 3. Bir engel karşısında enerji olarak ortaya çıkamayan, ancak engel kalkınca işe dönüşen güç.*

gizildek, -ği [giz-il-de-k] *{ağız} is.* **1.** Topaç. **2.** Kirman. [DS]

gizir[1], [Far. gizīr گزیر] *{ağız} is.* **1.** Muhtar. **2.** Köylerde muhtarın yardımcısı. **3.** Toprak ürünlerinden alınan vergiyi ölçmek için memurların yanında gezen köy adamı. **4.** Köy odası hizmetçisi. **5.** Köy bekçisi. **6.** Arabozucu. **7.** Aracı. **8.** *sf.* (Kişi için) çok gezen. **9.** (Kişi için) kısa boylu; cüce. [DS]

gizir[2], [? gizir] *{ağız} is.* **1.** Tütün tohumu. **2.** Küçük ağaç parçası. [DS]

gizirlemek, [gizir-le-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* Gizlice haber vermek. [DS]

gizlek, -ği [giz-le-k] *{ağız} is.* Çevresi ağaçlarla kapalı, soğuğa karşı dayanıklı toprak alan. [DS]

gizleme, [giz-le-me] *is.* **1.** Gizli hâle getirmek işi. **2.** *as.* Savaşta harekât ve mevzileri düşman gözetlemelerinden saklamak için alınan tedbirlerin tümü. **gizleme ağı,** *as. Silah, mevzi ve araçları gizlemekte kullanılan ağ.*|| **gizleme örtüsü,** *as. Çabuk gizlenmesi gereken silah ve araçların üstünü var olan her türlü malzeme ile örterek düşman gözetlemesine imkân vermeme işi.*

gizlemek, [*eT.* kiz-lē-mek > giz-le-mek] *gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* **1.** Görülmesini önlemek amacıyla gözden uzak bir yere saklamak veya belli olmayacak bir duruma sokmak. **2.** Bir olayı, duyguyu veya durumu başkalarının öğrenmesine engel olmak; bu konuda bilgi vermemek.

gizlenbeç, -ci [gizle-n-beç كزلنبج] *{OsT}* is. Saklambaç.

gizlence, [giz-le-n-ce] *{ağız} is.* Bayramlarda ve belli günlerde giyilen güzel elbise. [DS]

gizlenci, [giz-le-n-ci كزلنجى] *{eAT} {ağız} is.* Gerektiği zamanlarda kullanılmak üzere saklanan her çeşit eşya. [DS]

gizlengiç, [giz-le-n-giç] *{ağız} is.* Geyik boynuzundan yapılan, çarık dikmeye yarayan, sivri iki çatalı olan araç. [DS]

gizlenilme, [giz-le-n-il-me] *is.* Gizlenme eyleminde bulunma veya bulunulma durumu.

gizlenilmek, [giz-le-n-il-mek] *edil. f. [-ir]* **1.** Gizli tutulmak. **2.** *dönşl. f.* Gizli hâle gelmek; gizlenmek.

gizleniş, [giz-le-n-iş] *is.* Gizlenme eylemi veya biçimi.

gizlenme, [giz-le-n-me] *is.* Gizli hâle gelmek işi.

gizlenmek, [*eT.* kiz-le-n-mek > giz-le-n-mek] *dönşl. f. [-ir]* **1.** Kendisini görülemeyecek hâle getirmek; kendini gizlemek; saklanmak. **2.** *edil. f.* Gizli tutulmak; söylenmemek; saklanmak.

gizleyiş, [giz-le-y-iş] *is.* Gizleme eylemi veya biçimi.

gizli, [giz > giz-li] *sf.* **1.** Görülmeyecek biçimde yerleştirilmiş, saklanmış olan. **2.** Niteliği anlaşılamayan, ne olduğu bilinemeyen. **3.** *gnşl.* Başkalarının görmesine, bilmesine izin verilmeyen; saklı kalan.

4. Kişinin içinde kalan; açıklanmayan. **5.** *zf.* Saklı olarak; gizlice. ⊟ **gizli celse,** *huk.* → gizli oturum.|| **gizli cemiyet,** → gizli dernek.|| **gizliden gizliye,** *Kimseye haber vermeden; kimsenin haberi olmadan; gizli olarak.*|| **gizli dernek,** *siy. Yasa gereği kamu düzeni ile ilgili dairelere bilgi vermeden, kendi üyelerinden başka kimsenin bilmediği ve çoğunlukla kamu düzeni aleyhine kurulmuş dernek, topluluk.*|| **gizli dil,** *dbl. Kullananlardan başkasının anlamadığı dil.*|| **gizli duruşma,** *huk. Genel ahlak veya güvenlik gerekçesi ile yargılamaya basın ve diğer kişilerin alınmaması biçimi; gizli celse; hafi celse.*|| **gizli enflasyon,** *eko. Fiyatların çok düşük bir hızla arttığı, faiz ile fiyat artışının dengelenebildiği pahalılık durumu.*|| **gizli fiyat atışı,** *eko. Malın fiyatı artırılmamakla beraber kalitesinde düşüklük yaparak elde edilen fiyat artışı.*|| **gizli gizli,** *Gizli olarak; saklayarak; gizleyerek.*|| **gizli işsizlik,** *eko. Bir sektörde bir kısım işçi çıkarmaya rağmen üretimde azalma meydana gelmemesi ile anlaşılan üretime katılmama olayı.*|| **gizli kapaklı,** *Doğru bir şey olmadığı için başkalarından saklanan.*|| **gizli oturum,** *1. huk. Genel ahlak veya güvenlik gerekçesi ile yargılamaya basın ve diğer kişilerin alınmaması biçimi; gizli celse; hafi celse. 2. Bir toplantının halka açık olmayan biçimi.*|| **gizli oy,** *Oy verenin oyunun rengi veya kime verdiği belli olmayan biçimde yapılan oylama.*|| **gizli polis,** *Kendisinin güvenlik görevlisi olduğunu belli etmeden görev yapan Millî İstihbarat Teşkilatı mensubu kimse.*|| **gizli sara,** *Belirsiz fakat çok hızlı nöbetlerle ortaya çıkan sara.*|| **gizli sıtma,** *1. Kendini belli etmeyen sıtma hastalığı. 2. mecaz. Sinsi sinsi, gizlice kötülük yapan kişi.*|| **gizli şeker,** *tıp. Belirtileri açık olmayan ancak laboratuar incelemeleri ile anlaşılan şeker hastalığı.*|| **gizli vergi,** *eko. Katma değer vergisi dışındaki bütün dolaylı vergiler.*|| **gizli yama,** *Belli olmayacak biçimde yapılmış olan yama.*

gizlice, [giz-li-ce] *(gizli'ce) zf.* Kimseye göstermeden; kimseye belli etmeden; gizli olarak.

gizlicilik, -ği [giz-li-ci-lik] *is.* Gizli bilimlerin öğrenilmesi ve uygulanması; Batmîlik.

gizlik, [Far. gizlik گزلك] *{OsT} is.* **1.** Kesici araçların keskin olan tarafı, ağzı. **2.** Uzun saplı kalemtıraş.

gizlilik, -ği [giz-li-lik] *is.* Gizli olma hâli veya gizli olan taraf.

gizri, [Far. cezer] *{eT} is.* Havuç. [DLT]

gizzek, -ği [giz *(yans.)* > giz(z)-ek] *{ağız} ünl.* Kışkırtma sözü. ⊟ **gizzek gizzek,** *{ağız} Birinin üstüne yürüyeni kışkırtmak için söylenen söz.* [DS]

gizzeklemek, [giz(z)-ek-le-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* Birinin üzerine saldırtmak; kışkırtmak. [DS]

gizzik, -ği [giz(z)-ik] *{ağız} sf.* (Kişi için) takılmayı seven; şakacı. [DS]

gladyatör, [Lat. gladius *(iki ağızlı enli kılıç)* > Fr. gladiateur] *(g'lâdyatör) is.* Eski Roma'da, arena adı verilen meydanda kendisi gibi dövüşçülerle veya vahşi hayvanlarla ölümüne dövüşen kimse.

glase, [Fr. glacé] *(g'lâse) is* **1.** Derinin kıllarla kaplı üst yüzeyi. **2.** Yumuşak deri. **3.** *sf.* (Eşyalar için) üzerine saydam ve parlak cila çekilmiş olan. **4.** Dondurulmuş; buzlu.

glaseleme, [glâse-le-me] *(g'lâseleme) is.* Kâğıtları, kumaşları, derileri cilalama işi veya tarzı.

glasi, [Fr. glacis] *(g'lâsi) is.* Saydam boya, cila.

glasyolog, -ğu [Fr. glaciologue] *(g'lâsyolog) is.* Buzul bilimi uzmanı; buzul bilimci.

glasyoloji, [Fr. glaciologie] *(g'lâsyoloji) is.* Buzul bilimi.

glayöl, [Lat. gladiolus *(kılıç)* > Fr. glaïeul] *(g'lâyöl) is. bot.* Yaprakları kılıcı andıran, pek çok çeşidi bulunan, çok yıllık soğanlı bitki; kuzgun kılıcı; kılıç çiçeği, *(Gladiolus communis).*

glazür, [Fr. glaçure] *(g'lâzür) is.* **1.** Cilalama; camla kaplama. **2.** Cam cila.

-glı [-ğ-lı / g-li] *{eT} yap. e. "Tekrar tekrar, sürekli olarak yapan; bir işi yapan, yine yapan"* gibi bir yığılma veya sıklık anlamı katarak sıfat fiiller (ortaç) türeten ek. *ögret-i-gli (öğreten), tıd-ı-glı (engelleyen)*

glikojen, [Yun. glykos *(tatlı)* + genesis *(oluşum)* > Fr. glycogène] *(g'likojen) is. biyo. kim.* Karaciğerde bulunan ve hidrolize şeker veren karbonhidrat.

glikol, -lü [Fr. glycol] *(g'likol) is. kim.* Çok dayanıklı filmlerin ve sentetik kumaşların yapımında kullanılan, birleşiminde iki alkol grubu bulunan, formülü $CH_2OH - CH_2OH$ olan dialkol.

glikolik, -ği [Fr. glicolique] *(g'likolik) sf. kim.* Glikol ile ilgili. ⊟ **glikolik asit,** *biy. Olgunlaşmamış meyvelere burukluk tadını veren, bitki hücrelerinde ışık solunumu için enzim etkenliği görevini üstlenen organik asit.*

glikoz, [Fr. glycose] *(g'likoz) is. kim.* Özellikle üzüm suyunda bulunan karbon, hidrojen ve oksijenden oluşan, formülü $CH_2 - OH - (CHOH)_4 - CHO$ olan şeker; üzüm şekeri; dekstroz. ⊟ **glikoz tolerans testi,** *tıp. Kanda bulunan glikozun karaciğer tarafından alınmasını ve glikojene çevrilebilmesini ölçen bir karaciğer işlev testi.*

glikozit, -di [Fr. glucoside] *(g'likozit) is.* Birçok bitkilerde bulunan glikoz bileşiklerinin genel adı.

glikozüri, [Fr. glycosurie] *(g'likozürı) is. tıp.* İdrarda şeker, özellikle glikozun bulunması.

glisemi, [Fr. glycémie] *(g'lisemi) is. tıp.* Kandaki şeker miktarı.

gliserin, [Fr. glycérine] *(g'liserin) is. kim.* Yağlı maddelerden, sabunlaştırma yoluyla çıkarılan renksiz, tatlı, şurup kıvamında, formülü $CH_2OH–CHOH–CH_2OH$ olan trialkol; propantriol.

global, -li [Fr. global] *(g'lobal, l'ler ince söylenir) sf.* **1.** Toptan; toplam; tümüyle ele alınmış olan. **2.** Bütün dünya ölçüsünde; geniş bir bakış açısıyla; küresel; dünya çapında.

globalleşme, [global-le-ş-me] *(g'loballeşme) is.* Global hâle gelme eylemi; küreselleşme.

globalleşmek, [global-le-ş-mek] *(g'loballeşmek) dönşl. f. [-ir]* **1.** Ülke veya dünya çapında millî gelir büyüklüklerini değerlendirmek. **2.** Küreselleşmek.

globülin, [Fr. globuline] *(g'lobulin) is. kim.* Suda çözünmeyen, sulu tuz çözeltisinde çözünen kan serumunun başlıca proteinini oluşturan iri moleküllü protein.

glokom, [Fr. glaucome] *(g'lokom) is.* Şiddetli doku ve görme bozukluklarına sebep olan göz hastalığı; karasu.

glokoni, [Fr. glauconie] *(g'lokoni) is.* Deniz dibi çökeltilerinde bol miktarda bulunan killer grubundan koyu yeşil renkli, hidratlı doğal demir ve potasyum silikat.

glop, -bu [Fr. globe] *(g'lop, l ince söylenir) is.* Küre.

glukagon, [Fr. glucacon] *(g'lukagon) is.* Pankreas tarafından salgılanan, 29 amino asitten oluşmuş, yağ dokusunda lipit hidrolizi, karaciğer hücrelerinde glikojen parçalanmasını ve glikoz sentezini uyararak kandaki şeker oranının düşmesini engelleyen bir hormon.

glutamat, [Fr. glutamate] *(g''lutamat) is. biyo. kim.* Merkezî sinir sisteminde, bir uyartıya cevap olarak sinir hücrelerinden çıkarılarak diğer nöron ve kas hücrelerini uyaran bir amino asit; glutamik asit.

glutamin, [Fr. glutamine] *(g''lutamin) is. biyo. kim.* Azot metabolizmasını kontrol eden glutamat türevi bir amino asit.

glüsit, [Fr. glucide] *(g''lüsit) is. kim.* Karbon, hidrojen ve oksijen içeren, çeşitli alkol işlevlerinin yanı sıra bir aldehit veya keton grubu da taşıyan, insan ve hayvanların en önemli organik besinlerinden olan organik kimya bileşiklerinin genel adı; sakarit.

glüten, [Lat. gluten *(zamk)*] *(g''lüten) is.* **1.** Katı cisimleri birbirine bağlayan, yapıştıran madde. **2.** *kim.* Tahıl unlarında nişasta alındıktan sonra geriye kalan yapışkan madde. ⧉ **glüten ekmeği,** *Şeker hastalarının yediği nişastasız ekmek.*|| **glüten tutkalı,** *Kasaplık hayvanların deri, kemik, sinir vb. artıklarından elde edilen ve sıcak olarak kullanılan bir yapıştırıcı; sıcak tutkal.*

-gma, [-ığma / -igme /-ügme / -uğma / -ğma / -ğme] *{eT} yap. e.* Eyleyici adı olarak bir işi eden, yapan anlamı taşıyan sıfat fiiller yapan ek. [ETY] *bit-i-gme (yazan)*

-gme, [-ığma / -igme /-ügme / -uğma / -ğma / -ğme] *{eT} yap. e.* → -gma.

gnays, [Alm. gneiss] *(g'nays) is.* Çıplak gözle görülebilen, yataklar hâlinde dağılmış kuvars, feldspat ve ağır mineral billurlarından meydana gelen kaya.

gobak, -ğı [? gobak] *{ağız} is.* Topaç. [DS]

gobal, [? gobal] *{ağız} is.* **1.** Başı topuzlu çoban değneği. **2.** Çamaşır tokacı; tokaç. [DS]

gobalak, -ğı [? gobalak] *{ağız} is.* **1.** Kurumuş çam kozalağı. **2.** Kurumuş haşhaş kabuğu. [DS]

goblen, [Fr. gobelline] *is.* **1.** Kanaviçe türü kumaş üzerine renkli iplikle yapılan bir tür işleme. **2.** Bu tür işlemelerle süslenmiş kumaş.

gobuç, -cu [? gobuç] *{ağız} sf.* Çolak. [DS]

goca, [koca] *{ağız} sf.* **1.** Yaşlı; ihtiyar; koca. **2.** Büyük; iri. [DS] ⧉ **goca gevelek,** *{ağız} Dişsiz adam.* [DS]

gocabaş, [koca+baş] *{ağız} is.* Pancar. [DS]

gocana, [koca+ana] *{ağız} is.* Büyükanne. [DS]

gocaoğlan, [koca+oğlan] *{ağız} is.* Ayı. [DS]

gocik, -ği [? gocik] *{ağız} is.* Manda yavrusu. [DS]

gocuk[1], -ğu [Slav. kojuk *(kürk)*] *is.* **1.** Tek parça hayvan postundan yapılmış ceket. **2.** İçi post, pelüş vb. kaplı kalın ceket.

gocuk[2], -ğu [? gocuk] *{ağız} is.* **1.** Nohut bitkisi. **2.** Lahana koçanı. [DS]

gocumak, [goc-u-mak] *{ağız} dönşl. f. [-r]* Korkmak; gerilemek. [DS]

gocundurma, [goc-un-dur-ma] *is.* Birinin bir şeyden gocunmasına sebep olma eylemi.

gocundurmak, [goc-un-mak > goc-un-dur-mak] *gçl. f. [-ur]* Bir kimsenin bir şeyden gocunmasına yol açmak; bilerek gocunmasını sağlamak.

gocunma, [goc-un-mak > goc-un-ma] *is.* Bir şeyden sakınma; alınma durumu ve eylemi.

gocunmak, [goç *(yans.)* > goc-un-mak] *dönşl. f. [-ur]* **1.** Bir şeyden alınmak; gücenmek. *{ağız} (aynı)* [DS] **2.** Bir şeyden sakınmak; kaçınmak; çekinmek. **3.** *{ağız}* Ürkmek; huylanmak. [DS] **4.** *{ağız}* Şüphelenmek. [DS]

goç, [koç] *{ağız} is.* Koç. ⧉ **goç ayı,** *{ağız} Kasım.* [DS]|| **goç boynuzu,** *{ağız} Bir tür yün dokuma motifi.* [DS]

goçak, -ğı [koç-ak] *{ağız} sf.* **1.** Yiğit; cesur; koçak. **2.** Becerikli; çalışkan. **3.** Şen; şakrak. [DS]

goçmak, [kuç-mak] *{ağız} gçl. f. [-r]* Kucaklamak. [DS]

god, [? god] *{ağız} is.* Tahtadan yapılmış bir tür tahıl ölçeği. [DS]

godak, -ğı [? koduk] *{ağız}* is. **1.** Sıpa. **2.** Tay. **3.** Taş bilye. [DS]

godan, [? godan] *{ağız} sf.* Gururlu; kibirli. [DS]

godanlık, -ğı [godan-lık] *{ağız}* is. Kibirlilik; gururluluk. [DS]

godek, -ği [? godek] *{ağız} sf.* Tek; çift olmayan. [DS]

godoş, [Erme. kotos *(boynuz)*] *{ağız} is.* **1.** Kodoş. **2.** Kendini beğenmiş; gururlu; çalımlı. **3.** Tembel; yaramaz. **4.** Sevimsiz; şaşkın. [DS]

godoşlanmak, [kodoş-la-n-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* Gururlanmak; böbürlenmek. [DS]

godu, [? godu] *{ağız} is.* **1.** Ev. **2.** Kapı. [DS]

goduk[1], **-ğu** [ko-duk] *{ağız} is.* Lazımlık; oturak. [DS]

goduk[2], **-ğu** [? koduk] *{ağız} is.* **1.** Çocuk. **2.** Sıpa. [DS]

gofa, [*eT.* kovā] *{ağız} is.* **1.** Kova. **2.** Söğüt ağacından örülmüş sepet. [DS] ⊡ **gofa çekmek,** *{ağız} Birisinin bir işi yapabilmesi için ona kuvvet ve destek vermek; cesaret vermek; övmek; tezahürat yapmak.* [DS]

gofalak, -ğı [*eT.* kov *(içi boş, kovuk)* > gofa-la-k] *{ağız} sf.* (Kişi için) övünen. [DS]

gofalık, -ğı [*eT.* kov *(içi boş, kovuk)* > gofa-lık] *{ağız} is.* Bataklık yerlerde yetişen, yapraksız dallarının ucu dikenli çok yıllık otsu bitki.

gofalmak, [*eT.* kov *(içi boş, kovuk)* > gof-al-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* Kendini beğenmek; övünmek; gururlanmak. [DS]

gofre, [Fr. gaufré] *is.* **1.** Çapraz ve sivri çizgilerden oluşan bezeme. **2.** Arı peteği. **3.** Kâğıt helva.

gofreleme, [gofre-le-me] *is. tekst.* Düz bir kumaşın özel yöntemlerle üzerinde kabartma desenler meydana getirme işlemi.

gofret, [Fr. gaufrette] *is.* Un, su ve çok az şekerden meydana gelen hamurun petek görünümlü kalıplara dökülerek pişirilmesiyle elde edilen, levhaların arasına bitkisel yağ, şeker, esans ve vanilyadan yapılmış krema sürülerek yapılmış bir tür bisküvi.

gofulak, -ğı [*eT.* kov-mak *(içini boşaltmak)* > gof-ul-ak] *{ağız} sf.* Hava alacak şekilde gevşek. [DS]

gofur, [*eT.* kov > gof-ur] *{ağız} sf.* **1.** (Kişi için) kendini beğenmiş. **2.** Külhanbeyi. [DS]

gog, [gag / gağ / gak / geg / geğ / gey /gıg / gığ / gık / gog / gug / guk / gurk / güg / güğ / gürk *(yans.)*] *is.* Tavuk vb. kümes hayvanlarının çıkardığı sesleri, buna benzer sinirli konuşma, bağrışma çağrışma ve seslenmeleri anlatan kök. [Zülfikar] *gog-ul-da-ş-mak*

goga, [? goga] *{ağız} sf.* (Kişi için) lağım temizleyen. [DS]

gogo[1], [gogo *(yans.)*] *{ağız} sf.* (Kişi için) kaba konuşan. [DS]

gogo[2], [Peru d. koko / gogo] *is. argo.* Kokain.

goguldaşmak, [gog *(yans.)* > gog-ul-da-ş-mak] *{ağız} işteş. f. [-ır]* Bir konu üzerinde konuşmak. [DS]

gogum, [gog-um] *{ağız} is.* Tomurcuk; gonca. [DS]

goğ[1], [*eT.* köğ *(toz)* > goğ] *{ağız} is.* **1.** Tandır kenarı. **2.** Tandır ağzı. [DS]

goğ[2], [*eAT.* köğ / köv > goğ] *{ağız} is.* Dedikodu. ⊡ **goğ yetirmek,** *{ağız} Hakkında söylenen kötü sözler bir başkası tarafından duyurulmak.* [DS]

goğan, [*eT.* kov *(içi boş, kovuk)* > kovan] *{ağız} is.* Kovan. [DS]

goğmak, [*eT.* kov-mak *(boşaltmak)* > kov-mak] *{ağız} gçl. f. [-ar]* Kovmak. [DS]

goğu, [goğ-u] *{ağız} is.* Söz getirip götürme. ⊡ **goğu etmek,** *{ağız} Dedikodu etmek; söz getirip götürmek.* [DS]

goğuk, [*eT.* kov-mak *(boşaltmak)* > kov-uk] *{ağız} is.* Oyuk; boşluk; kovuk. [DS]

goğur, [*eT.* kov > goğ-ur / Ar. ġurūr ?] *{ağız} sf.* (Kişi için) kibirli. [DS]

goğzak, -ğı [*eT.* kov-mak *(boşaltmak)* > goğ-(u)z-ak] *{ağız} sf.* İçi boş olan. [DS]

goğzamak, [*eT.* kov-mak *(boşaltmak)* > goğ-(u)z-a-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-u(-yor)* **1.** Ferahlamak; rahat nefes almak. **2.** Serbestleşmek; genişlemek. [DS]

gok[1], [*eT.* köğ *(toz)* > gok] *{eT} is.* Kül. [EUTS]

gok[2], **-ğu** [*eT.* kavuk > gok] *{ağız} is.* İdrar torbası. [DS]

gokak, -ğı [kok-ak] *{ağız} sf.* Kirli; pis. [DS]

goklangız, [Yun. khokhliangos [Tietze] > goklangız] *{ağız} is.* Salyangoz. [DS]

gokmak, [kok-mak] *{ağız} gçsz. f. [-ar]* Bozulmak; kokmak. [DS]

gol[1], [kol] *{ağız} is.* **1.** Kol. **2.** Dal. [DS]

gol[2], [Az. gol] *{ağız} is.* İmza. [DS]

gol[3], **-lü** [İng. goal *(amaç)*] *is. spor.* İki kale ile oynanan top oyunlarında topun kaleye girmesi ile karşı takımın kazandığı sayı. ⊡ **gol atmak,** *spor. Topun karşı takımın kalesine girmesini sağlamak.*|| **gol olmak,** *spor. Top karşı takımın kalesine girmek.*|| **gol yapmak,** *spor. Topu karşı takımın kalesine sokarak sayı kazanmak.*|| **gol yemek,** *spor. Atılan golün kaleye girmesine engel olamamak.*

golak, -ğı [kol-ak] *{ağız} sf.* Çolak. [DS]

golan, [*eT.* kolan] *{ağız} is.* Hayvanın eyer ya da semerini bağlamak için göğsünden aşırarak bağlanan yassı kemer. [DS]

golaskar, [kol + ? askar / golastar] *{ağız} is.* Tomruk biçmeye yarayan ve iki kişi tarafından kullanılan büyük bıçkı. [DS]

golatmak, [kol+at-mak] *{ağız} gçsz. f. [-ar]* Uzamak. [DS]

golay[1], [kolay] *{ağız} is.* Kolay. [DS]

golay[2], [Ar. ḳay] *{ağız} is.* Bulantı. [DS] ⊡ **golay olmak,** *{ağız} Mide bulanmak.* [DS]

golbağı, [kol+bağ-ı] *{ağız} is.* Bilezik. [DS]

golcü, [gol-cü] *is.* Çok gol atan sporcu.

golçağ, [kolçak] *{ağız} is.* Yün eğirmek için yapılan yumak. [DS]

golçak, -ğı [kol-çak] *{ağız} is.* **1.** Ceket ve gömlek kollarının kirlenmesini önlemek için bilekten dirseğe kadar geçirilen kolluk. **2.** Kolda taşınan sepet. [DS]

golf, [Flem. kolf *(çomak)* > İng. golf] *is. spor.* **1.**

Geniş bir alanda, bir topu belirli yerlerdeki deliklere sokmak suretiyle ucu çomaklı sopalarla oynanan bir oyun. **2.** Kadınların spor yaparken giydikleri önden açık uzun kollu yün bluz. ⊡ **golf pantolon,** *Paçaları dizin hemen altında bir bant ile sıkıştırılmış geniş ve kabarık bir tür pantolon.*

Golfstrim, [İng. Gulf Stream] *is.* Atlas Okyanusunda Meksika Körfezinden başlayarıp Britanya ve İskandinavya kıyılarına kadar ulaşarak Batı Avrupa'nın deniz iklimini yumuşatan sıcak su akıntısı.

gollap, -bı [Ar. ḳullāb *(çengel)*] *{ağız} is.* Sıcak demirci tarafından yapılan kapı menteşesi. [DS]

golluk, -ğu [kol-luk] *{ağız} is.* **1.** Kolluk; kolçak. **2.** Karakol. [DS]

gollük, -ğü [gol-lük] *sf.* Gol olmaya elverişli; gol olabilecek özellikte.

goltuk, -ğu [koltuk] *{ağız} is.* Koltuk. [DS]

gom, [gom *(yans.)*] *is.* Sıkıcı ve baş ağrıtıcı konuşmaları anlatan kök. [Zülfikar] *gom gom* ⊡ **gom gom,** *{ağız} (Konuşmak için) gereksiz; yersiz.* [DS]

goma, [*eT.* *ko-mak > koma / goma] *{ağız} ünl.* **1.** Bak! **2.** Bak hele! **3.** Hemen bak! **4.** Değil mi? **5.** Haydi; hele! **6.** Çabuk! [DS]

gomadar, [Lat. commandare] *{ağız} is.* Kumandan. [DS]

gomak, [*eT.* *ko-mak] *{ağız} gçl. f. [-r]* Bırakıvermek; koymak. [DS]

gomalak, -ğı [Fr. gomme-laque] *is.* Hindistan ve Çin Hindindeki bazı ağaç türlerinde yaşayan *Coccus lacca* adındaki bir böceğin dişisinin, yumurtalarının üzerini kaplamak için salgıladığı sıvının katılaşması ile meydana gelen, alkolde eriyebilen ve mobilya cilasında kullanılan bir tür reçine.

gomb, [gom / gümb / gümm / gümp *(yans.)*] *is.* Ağır ve katı şeylerin yere düşmesini, çarpmasını, patlayıp dağılmasını, buna benzer biçimde suların döküşünü, gök gürlemesini anlatan kök. [Zülfikar] *gomb-al-da-k*

gombak, -ğı [gomb-ak] *{ağız} is.* Olmamış incir. [DS]

gombalak, -ğı [gomb-ala-k] *{ağız} is.* Çam kozası. [DS]

gombaldak, -ğı [gomb-al-da-k] *{ağız} is.* Takla. [DS]

gomelastik, [Fr. gomme élastique غوملاستيك] *{OsT} is.* Lâstik silgi.

gomena, [İt. gómena] *(go'mena) dnz.* **1.** Gemi çapasını bağlayan kalın halat veya zincir. **2.** Yüz kulaç.

gomsu, [gom *(yans.)* > gom-su] *{ağız} sf.* **1.** Bilgiçlik taslayan. **2.** Birinden diğerine söz taşıyan; dedikoducu. [DS]

gonacak, -ğı [kona(k)-cık] *{ağız} is.* Konak. [DS]

gonad, [Fr. gonade] *is. biy.* İçinde üreme hücrelerinin gelişip olgunlaştığı organ; erkek için erbezi, dişi için yumurtalık.

gonag, [kon-ak] *{eT} is.* Konak. [EUTS]

gonak[1], -ğı [konak] *{ağız} is.* **1.** Saç kepeği; konak. **2.** Meyve kabuklarının sıyrıntısı. [DS]

gonak[2], -ğı [konak] *{ağız} is.* **1.** Büyük yapılı ev; konak. **2.** Köye gelen misafiri her ailenin sıra ile yemeğe çağırması. [DS]

gonaklanmak, [konak-la-n-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* (Saç için) konaklanmak; kepeklenmek. [DS]

gonalga, [kon-al-ga] *{ağız} is.* Göçebelerin çok konduğu yer. [DS]

gonan, [? gonan] *{ağız} is.* Aygır görmemiş kısrak. [DS]

gonarga, [kon-ar-ga] *{ağız} is.* **1.** Göç sırasında dinlenilen, yemek yenilen ya da yatılan yer. **2.** Kuşların gidip gelip konduğu yer. **3.** Verimli yer; bitek arazi. [DS]

goncolos, [Yun. kalikantsaros *(kötü bir cin)*] *{ağız} is.* Hortlak. [DS]

gonce, [Far. gonce گنجه] *{OsT} is.* Tam açılmamış, açılmak üzere olan çiçek; tomurcuk. ⊡ **gonce-dehen / dehān,** *1. Gonca ağızlı. 2. Ağzı gonca gibi dar olan.*|| **gonce-fem,** *Gonca gibi ağızlı.*|| **gonce-i āb,** *Yağmur yağarken su üstünde oluşan kabarcıklar.*|| **gonce-i erguvan,** *Ateşin alevi.*|| **gonce-i hamrā,** *Kırmızı gonca.*|| **gonce-i handān,** *Gülen gonca.*|| **gonce-i rānā,** *Güzel gonca.*|| **gonce-leb,** *Gonca dudaklı.*

gonç, [konç] *{ağız} is.* Ayağa giyilen şeylerin aşık kemiğinden yukarı olan kısmı. [DS]

gonça, [ko-mak > ko-n-ca ?] *{ağız} is.* **1.** Armağan; ödül. **2.** Bahşiş. [DS]

gonder, [Yun. kontari => gönder] *{ağız} is.* Sırık. [DS]

gondol[1], [? gondol] *{ağız} sf.* **1.** Huysuz; soysuz. **2.** Fahişelere aracılık eden. [DS]

gondol[2], [İt. gondola] *is.* Kıç sancak tarafından tek kürekle hareket ettirilen, on metre boyunda, iki başı yukarı kıvrık Venedik kayığı.

gondolcu, [gondol-cu] *is.* Gondol çalıştıran kimse.

gondul, [? gondul] *{ağız} sf.* **1.** (Kişi için) müsrif. **2.** Yoksul. [DS]

gonen, [gönen] *{ağız} is.* **1.** Toprağı kaba ve yumuşak tutan ıslaklık; tav. **2.** Nemli toprak. [DS]

gong[1], [gong *(yans.)*] *is.* İçi boş madenî eşyaların birbirine çarpmasını anlatan kök. [Zülfikar] *gong-ur-da-k*

gong[2], [Malay. d. gong > İng. gongue] *is.* → gonk.

gongak, -ğı [gong-ak] *{ağız} sf.* **1.** Kendini bilmez; serseri. **2.** Büyük tavuk veya horoz. [DS]

gongalak[1], -ğı [kon-ga-l-ak] *{ağız} is.* Kelebek. [DS]

gongalak[2], -ğı [gong-ala-k] *{ağız} is.* Salyangoz kabuğu. [DS]

gongar, [gong-ar] *{ağız} is.* Salyangoz. [DS]

gongşu, [koñ-şu] *(goñşu) {ağız} is.* Komşu. [DS]

gonguluk, -ğu [kon-gu-luk] *{ağız} is.* Baykuş. [DS]

gongur[1], [kömür] *(goñur)* *{ağız}* *is.* Yanmış kömür. [DS]

gongur[2], [koñ-ur] *(goñur)* *{ağız}* *is.* **1.** Kızıl kahverengi. **2.** Koyu kahverengi. **3.** Siyah-beyaz renk. **4.** Boz renk. **5.** Kestane rengi. **6.** Sarı renk.**7.** Koyu kırmızı. **8.** Boynuz dipleri, yüzü, bel çizgisi, gerdanı sarıya yakın, diğer yerleri siyah renkli sığır. [DS]

gongur[3], [*eT.* kōğ *(toz)* > gong-ur] *{ağız}* *is.* Ocaktaki tozlu birikinti; kurum. [DS]

gongurak, [gong-ur-a-k] *{ağız}* *is.* Tok ses çıkaran çan. ◘ **gongurak gibi,** *{ağız}* *(Meyve, fasulye, bakla, nohut gibi bitki ürünleri için) çok sık; çok fazla.* [DS]

gongurdak, -ğı [gong-ur-da-k] *{ağız}* *is.* **1.** Eskiden kadınların ayak bileklerine taktıkları halka; halhal. **2.** Salyangoz kabuğu. [DS]

gonk, -gu [Malaya d. gong > İng. gong] *is. müz.* **1.** Üzeri keçe kaplı bir tokmakla vurarak çalınan kurs şeklinde, metalden yapılma, Uzak Doğu kökenli bir müzik aleti. **2.** *spor.* Boks karşılaşmalarında raunt başlangıçlarını ve bitimlerini belirten ses verici bir tür çan.

gonokok, [Fr. gonocoque] *is. tıp.* Bel soğukluğu hastalığını yapan birbirine bakan fasulye görünümlü mikrop.

gonuk, -ğu [kon-uk] *{ağız}* *is.* Konuk. ◘ **gonuk odası,** *{ağız}* *Köy odası.* [DS]

gonum, [kon-um] *{ağız}* *is.* Konma işi. ◘ **gonum gomşu,** *{ağız}* *Komşular; çevredekiler.* [DS]

gonursu, [konur-su] *{ağız}* *is.* Yanmış pamuk, yün, saç, tiftik kokusu. [DS]

gonuşukluk, -ğu [konuş-uk-luk] *{ağız}* *is.* Arkadaşlık; tanışıklık. [DS]

gonyometre, [Fr. goniomètre] *is.* Açı ölçmeye yarar araç.

gopça, [Bulg. kopça] *{ağız}* *is.* **1.** Çatal iğne; çengelli iğne. **2.** Düğme. **3.** Birbirine geçen kanca; kopça. [DS]

gopdurmak, [kop-tur-mak] *{ağız}* *gçl. f.* *[-ur]* Koşturmak. [DS]

gopmak, [kop-mak] *{ağız}* *gçsz. f.* *[-ar]* **1.** Kopmak. **2.** Koşmak. [DS]

gopuk, -ğu [kop-uk] *{ağız}* *is.* Külhanbeyi. [DS]

gopumlu, [kop-um-lu] *{ağız}* *sf.* Gelişimli; topluca. [DS]

gopuşlamak, [kop-uş-la-mak] *{ağız}* *gçsz. f.* *[-r] [-l(u)-yor]* Hızlı hızlı yürümek; koşmak. [DS]

gor[1], [gor / gur / gür *(yans.)*] *is.* Suyun gür akışını, ateşin harlı ve sesli olarak yanışını, buna benzer kalın ve gür sesleri, bağırmayı, haykırmayı ve karın gurlamasını anlatan kök. [Zülfikar] *gor-ul-da-mak*

gor[2], [kor] *{ağız}* *is.* **1.** Köz; kor. **2.** Odun yığını. **3.** Kurum; is. [DS]

gor[3], [Far. gür] *{ağız}* *is.* **1.** Mezar. **2.** Bir kimsenin cenazesini kaldırmakta kullanılan para. [DS]

gor[4], [? gor] *{ağız}* *is.* **1.** Duvar örülürken üst üste dizilen taş sırası. **2.** Sıra. [DS]

gor[5], [Rus. kólokol [Tietze]] *{ağız}* *is.* **1.** Kadınların alınlarına taktıkları bir düzine altın. **2.** Hayvanların boyunlarına takılan küçük yuvarlak zil. [DS]

gora, [? gora] *{ağız}* *is.* **1.** Anahtar. **2.** Sürgü. **3.** Demir çivi. [DS]

gorada, [? gorada] *{ağız}* *sf.* **1.** Eski; yıpranmış; iş görmez durumda olan; kurada. **2.** Aşağı; adi. [DS]

goraf, [? goraf] *{ağız}* *is.* **1.** Topluluk. **2.** Yığın. **3.** Birikinti. **4.** Tarladan henüz toplanarak küfeye demet demet dizilmiş tütün yaprağı. [DS]

gorak[1], **-ğı** [kozak > gorak] *{ağız}* *is.* **1.** Kozak. **2.** Afyonun meyvesi. [DS]

gorak[2], **-ğı** [? gorak] *{ağız}* *is.* Siyah softan dikilmiş kadın mantosu. [DS]

gorak[3], **-ğı** [? gorak] *{ağız}* *is.* → görek[1].

goraklamak, [gorak-la-mak] *{ağız}* *gçl. f.* *[-r] [-l(ı)-yor]* → göreklemek. [DS]

goralamak, [gora-la-mak] *{ağız}* *gçl. f.* *[-r] [-l(ı)-yor]* → göreklemek. [DS]

goran[1], [? goran] *{ağız}* *sf.* (Kişi için) eline geçen parayı batıran. [DS]

goran[2], [? goran] *{ağız}* *is.* Ağıl. [DS]

gorana, [? gorana] *{ağız}* *sf.* Zavallı. [DS]

goranlık, -ğı [goran-lık / gorannık] *{ağız}* *is.* Gübre yığılan yer. [DS]

gordela, [İt. cordella] *{ağız}* *is.* Kurdele. [DS]

gorgınçsız, [kork-unç-suz] *{eT}* *sf.* Korkunç olmayan. [EUTS]

goril, [Yun. gorillai *(kıllı adam)*] *is. zool.* Afrika'nın Ekvator bölgesinde yaşayan, insanımsı hayvanların en irisi olan maymun türü, *(Gorilla gorilla).*

gork, [gurk / gork] *{ağız}* *is.* → kuluçka. [DS]

gorkmak, [kork-mak] *{ağız}* *gçsz. f.* *[-r]* Korkmak. [DS]

gorku, [kork-u] *{ağız}* *is.* Korku. [DS]

gorkuluk, -ğu [korku-luk] *{ağız}* *is.* Korkuluk. [DS]

gorlamak, [gor-la-mak] *{ağız}* *gçl. f.* *[-r] [-l(u)-yor]* Yığmak. [DS]

gorlanmak, [gor-la-n-mak] *{ağız}* *dönşl. f.* *[-ır]* Yeni çıkan sebze ve meyveye yavaş yavaş alışmak. [DS]

gorlaşmak[1], [gor-la-ş-mak] *{ağız}* *dönşl. f.* *[-ır]* Alışkanlık edinmek; alışmak. [DS]

gorlaşmak[2], [kor-la-ş-mak] *{ağız}* *dönşl. f.* *[-ır]* (Odun, kömür vb. için) köz hâline gelmek; korlaşmak. [DS]

gorlaşmak[3], [gor-(u)l-aş-mak] *{ağız}* *işteş. f.* *[-ır]* Toplanmak; birikmek. [DS]

gorlaşmak[4], [gür-le-ş-mek ?] *{ağız}* *dönşl. f.* *[-ır]* Dal budak salmak; azmak: gürleşmek [DS]

gorlaşmak[5], [gor-la-ş-mak] *{ağız}* *dönşl. f.* *[-ır]* Başkalarına zarar vermek. [DS]

gorleştirmek, [gor-le-ş-tir-mek] *{ağız} gçl. f. [-ir]* Alıştırmak. [DS]

gormak, [kur-mak > gor-mak] *{eT} gçl. f.* (Yay için) kurmak. [EUTS]

gormuzta, [*eFar.* ahuramazda > ḫormuzta / ğormuzta] *{eT} is.* **1.** İndra tanrısının adı; Hurmuzda. [EUTS] **2.** İlk insan. [EUTS]

gorsan, [ko-mak / gör-mek > ko-r-sa-n / gör-sen] *{ağız} e.* Sanki; güya. [DS]

gort, [? gort] *{ağız} is.* **1.** Sürülüp ekilmemiş toprak. **2.** Çimenlik. [DS] ⊡ **gort yoldurmak,** *{ağız} Eziyet etmek.* [DS]

gortlan, [gort-lan] *{ağız} is.* Kayalardaki küçük oyuklar. [DS]

gortlangoz, [gort-lan-goz] *{ağız} is.* Salyangoz. [DS]

gortuk, -ğu [gort-uk] *{ağız} is.* Taşlı ve bayır yer. [DS]

goru, [koru-mak > kor-u] *{ağız} is.* **1.** Küçük ormanlık; koru. **2.** Girişi yasak olan yer. **3.** Belli bir amaç için ayrılmış toprak parçası. **4.** Su arkı; kanal. [DS]

gorucak, -ğı [kor-(u)cak] *{ağız} is.* **1.** Kuru ot ve çubukların yakılması sırasında çıkan kıvılcımların sönmüş hâli; kömür parçaları. **2.** Kurum. [DS]

goruk[1]**, -ğu** [koruk] *{ağız} is.* **1.** Olgunlaşmamış üzüm; koruk. **2.** İçi boş ceviz, fındık. **3.** İçi kurtlu ceviz, fındık. [DS]

goruk[2]**, -ğu** [koru-mak > koru-k] *{ağız} is.* İlkbahar mevsimi boyunca ot elde etmek için korunan ekilmemiş tarla. [DS]

gorum, [? gorum] *{ağız} is.* Dik yamaçlar üzerinde bulunan keçi yolu gibi dar düzlükler. [DS]

gorunga, [Erme. kornkan => korunga] *{ağız} is.* Korunga. [DS]

gorunmak, [koru-n-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ur]* Korunmak. [DS]

gos, [gos / goz *(yans.)*] *is.* Kibirlenmeyi, çalımlı olmayı anlatan kök. [Zülfikar] *gos gos, gos-ga-la-n-mak, gos-a-la-k, gos-ta-k*

gosdak, -ğı [kos-ta-k] *{ağız} sf.* **1.** Çalımlı; kibirli. **2.** *zf.* (Yürüyüş için) eda. [DS]

gosga, [gos *(yans.)* > gos-ga] *{ağız} sf.* **1.** Kibirli; çalımlı. **2.** Haksız; insafsız. [DS]

gosgalanmak, [gos *(yans.)* > gos-ga-la-n-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* Kibirlenmek; gururlanmak. [DS]

gosgoca, [ko(s)+ko/ca] *{ağız} pekşt. sf.* Çok büyük; iri. [DS]

gosgos, [gos *(yans.)* > gos+gos] *{ağız} sf.* Kendini beğenen; kibirli; gururlu. [DS]

goska, [gos *(yans.)* > gos-ka] *{ağız} is.* **1.** Erkek kaz. **2.** *sf.* Kendini beğenen; gururlu; kibirli. [DS]

goslak, -ğı [kos-la-k] *{ağız} zf.* (Yürümek için) eda. [DS]

gossak, -ğı [koç-sa-mak > koç-sa-k] *{ağız} sf.* (Koyun için) çiftleşme isteği duyan. [DS]

gostak, -ğı [gos *(yans.)* > gos-ta-k] *{ağız} zf.* (Yürüyüş için) eda. [DS]

gostaklı, [gos-ta-k-lı] *{ağız} sf.* (Kişi için) süslü ve temiz gezen. [DS]

goş, [*eT.* kaş > goş] *{ağız} is.* Alın. [DS]

goşa, [*eT.* koş-a *(iki kat)* > goş-a] *{ağız} is.* **1.** Avuç dolusu. **2.** Çift; çifte. **3.** Yuvarlak; mertek. [DS]

goşaf, [Far. hōşāb] *{ağız} is.* Hoşaf. [DS]

goşam, [koş-a-m] *{ağız} is.* Bir ya da iki avuç dolusu. [DS]

goşak, -ğı [*eT.* koş-mak > koş-ak] *{ağız} sf.* İki şey arasındaki boşluk; gevşek. [DS]

goşist, [Fr. gauchiste] *sf.* Aşırı solcu; ihtilalci solcu; goşizm yanlısı olan.

goşizm, [Fr. gauchisme] *is.* Aşırı solculuk; ihtilalci solculuk.

goşlamak[1]**,** [*eT.* koş-a *(çift, iki kat)* > goş-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(u)-yor]* **1.** Eğirilmiş iki ip yumağım çiftleyerek tek yumak yapmak. [DS] **2.** Çiftlemek.

goşlamak[2]**,** [koç-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(u)-yor]* Toslamak. [DS]

goşma, [koş-ma] *{ağız} is.* **1.** Kovuk; boşluk. **2.** Köşe. **3.** Tavan arası boşluğu. [DS]

goşmak, [koş-mak] *{ağız} gçl. f. [-ar]* **1.** Tarlayı sürmek. **2.** *gçsz. f.* Koşmak. [DS]

goşmar, [koş-mar] *{ağız} is.* Kertenkele. [DS]

goşti, [goşti] *{eT} is.* Öğretmen; muallim. [EUTS]

goştik, -ği [? goştik] *{ağız} is.* **1.** Üzüm veya duttan yapılan bir tatlı. **2.** *ünl.* Bir kimsenin karşısındakini sevdiğini ifade etmek için söylediği söz. [DS]

goşuk, -ğu [koş-uk] *{ağız}* is. Boşluk; hafif aralık. [DS]

goşum, [koş-um] *{ağız} is.* Atların kayış takımı. [DS]

goşun, [koş-un] *{ağız} is.* Asker; ordu. [DS]

got[1]**,** [Sansk. godhā] *{eT} is.* Kertenkele. [EUTS]

got[2]**,** [? got] *{ağız} is.* Yer yer miktarı değişen tahıl ölçeği. [DS]

gota, [? gota] *{ağız} is.* **1.** Makara. **2.** Mandal. [DS]

gotarmak, [kotar-mak] *{ağız} gçl. f. [-ır]* → kotarmak. [DS]

gotik, -ği [Fr. gothique] *sf.* **1.** Barbar. **2.** Gotlara ilişkin. ⊡ **gotik harfler,** *İlk basım denemelerinde kullanılan köşeli harfler.*|| **gotik sanat,** *Genel özelliği sivrilik olan on ikinci yüz yıldan Rönesans'a kadar Avrupa'da gelişen sanat ve mimarî üslubu.*

gottik, -ği [? gottik] *{ağız} sf.* Kısa boylu; cüce. [DS]

gov, [kov] *{ağız} is.* Dedikodu; kov. [DS]

gova, [*eT.* kov *(içi boş)* > kofa / kova] *{ağız} is.* Hasır örmekte kullanılan, bataklıklarda yetişen ucu dikenli yapraksız bitki. [DS]

govalak, -ğı [kov-ala-k] *{ağız} sf.* Korkak. [DS]

govalamak, [kov-ala-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* **1.** Kovalamak. **2.** Defetmek. [DS]

govalık, -ğı [*eT.* kov *(içi boş)* > kova-lık] *{ağız} is.* Üzerinde saz yetişen bataklık alan. [DS]

govan[1], [*eT.* kov *(içi boş)* > kovan] *{ağız} is.* **1.** Kovan. **2.** Balta, keser, çapa vb.nin sap takılan yeri. **3.** İçinde yoğurt dövülen, silindirik ağaç kap; yayık. **4.** Kaya ya da toprak gibi şeylerin içine doğru uzanan boşluk. [DS]

govan[2], [kovan] *{ağız} sf.* **1.** (Kadın için) ahlaksız; fahişe. **2.** (Erkek için) karısının başka erkeklerle olan ilişkisine göz yuman; boynuzlu. [DS]

govanlık, -ğı [kovan-lık] *{ağız} is.* → kovanlık. [DS]

govcu, [kov-cu] *{ağız} is.* Söz götürüp getiren; dedikoducu. [DS]

govculuk, -ğu [kov-cu-luk] *{ağız} is.* Dedikoduculuk. [DS]

goveri, [gö(ğ)-er-i] *{ağız} is.* Sebze. [DS]

govlamak, [kov-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(u)-yor]* Birine, birisini şikâyet etmek; kovlamak. [DS]

govsak, -ğı [*eT.* kov *(içi boş)* > kov-sa-k] *{ağız} sf.* İçi boş; hafif. [DS]

govsamak, [*eT.* kov *(içi boş)* > kov-sa-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-s(u)-yor]* Gevşemek; salıvermek. [DS]

govuk, -ğu [*eT.* kov *(içi boş)* > kov-uk] *{ağız} is.* Kovuk. [DS]

govuş[1], [govuş غوش] *{eAT} is.* Kayın ağacı.

govuş[2], [govuş غوش] *{eAT} is.* Kov; dedikodu. ◻ **govuş galebe eylemek,** *{eAT} İftira yollu sözlerle gürültü patırtı yapmak.*

goy, [? goy] *{ağız} sf.* Üvey. [DS]

goya, [Far. gūyā] *{ağız} zf.* **1.** Sanki. **2.** Söz olan. [DS]

goyak[1], **-ğı** [*eT.* kuy *(kuytu, çukur)* > koy-ak] *{ağız} is.* Dağ yamaçlarında, çukurlukta kalan düzlükler. **2.** Taşlı, kumlu tarla. **3.** İki derenin birleştiği yer. [DS]

goyak[2], **-ğı** [koy-mak *(etkilemek)* > koy-ak] *{ağız} sf.* Dokunaklı; etkili; koygun. [DS]

goygoy, [goy *(yans.)* > goy+goy] *is.* Kötü müzik sesi.

goygoycu, [goy *(yans.)* > goy+goy-cu] *is.* **1.** Muharrem ayında Hz. Hasan ile Hüseyin adına mersiyeler düzerek kapı kapı dolaşıp dilenen kimseler; *(ağıtlarının sonunda "Hey kaygulu canım! > hey goygoy canım" ifadelerini kullanırlardı.)* **2.** *gnşl.* Dilenci.

goygoyculuk, -ğu [goygoy-cu-luk] *is.* Goygoycunun yaptığı iş; dilencilik.

goygun, [koymak *(etkilemek)* > koy-gun] *{ağız} sf.* Dokunaklı; ağlatıcı; içlendirici. [DS]

goymak[1], [koy-mak] *{ağız} gçl. f. [-ar]* **1.** Koymak. **2.** Salıvermek; bırakmak. [DS]

goymak[2], [koy-mak] *{ağız} gçsz. f. [-ar]* Etkilemek; içlendirmek. [DS]

goynük, -ğü [göy(ü)n-ü-mek > göy(ü)n-ük] *{ağız} sf.* Yanık. [DS]

goyu, [koyu] *{ağız} sf.* (Renk için) koyu. [DS]

goyun[1], [koyun] *{ağız} is.* Koyun. ◻ **goyun gözü,** *{ağız} Sarı çiçek açan yabanî bir bitki.* [DS]

goyun[2], [koyun] *{ağız} is.* Koyun; koltuk altı. ◻ **goyun cebi,** *{ağız} Ceketin iç cebi.* [DS]

goyurmak, [koy-u+ver-mek] *{ağız} gçl. b. f. [-ur]* Salıvermek; bırakmak. [DS]

goyvermek, [koy-u+ver-mek] *{ağız} gçl. b. f. [-ir]* Salıvermek; bırakmak. [DS]

goz[1], [gos / goz *(yans.)*] *is.* Kibirlenmeyi, çalımlı olmayı anlatan kök. [Zülfikar] *goz-ur gozur, goz-urmak*

goz[2], [goz *(yans.)*] *is.* Yellenmeyi, benzer biçimde seslenmeyi, gururlu olmayı anlatan kök. [Zülfikar] *goz-ur-t-da-k, goz-ur-da-ma*

goz[3], [Far. ḳoz / ḳavz] *{ağız} is.* Ceviz. [DS]

gozak, -ğı [koz-ak] *{ağız} is.* **1.** Çam kozalağı. **2.** Haşhaş kozalağı. **3.** Pamuk kozalağı. **4.** Deve pisliği. [DS]

gozalak[1], **-ğı** [goz-ala-k ?] *{ağız} sf.* (Kişi için) iri gözlü. [DS]

gozalak[2], **-ğı** [koz-ala-k] *{ağız} is.* Kozalak. [DS]

gozur, [goz *(yans.)* > goz-ur] *{ağız} is.* Kibirli olmayı ve büyüklenmeyi anlatan yansımalı gövde. ◻ **gozur gozur,** *{ağız} (Yürümek, konuşmak için) gösterişli ve gururlu olarak.* [DS]

gozuraklı, [goz *(yans.)* > goz-ur-a-k-lı] *{ağız} sf.* (Kişi için) bir yerde duramayıp sürekli gezen. [DS]

gozurdak, -ğı [goz *(yans.)* > goz-ur-da-k] *{ağız} sf.* Çok övünen. [DS]

gozurdanmak, [goz-ur-da-n-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* **1.** Çok övünüp kurumlanmak. **2.** Düşman olduğu birisi ile karşılaşmaktan çekinmediğini bildirmek. [DS]

gozurmak, [goz-ur-mak] *{ağız} gçsz. f. [-ur]* Övünmek; kurumlanmak. [DS]

gozurtdak, -ğı [goz *(yans.)* > goz-ur-t-da-k] *{ağız} is.* Yellenme. [DS]

göb, [göb] *{ağız}* is. Çukur yerlerde biriken sular. [DS]

göbbe, [göb-be] *{ağız} is.* Peynir basmak için topraktan yapılmış küçük çömlek. [DS]

göbben, [göb(b)-en] *{ağız} sf.* Karnı şişkin. [DS]

göbcük, -ğü [göb-cük] *{ağız} is.* Köşe. [DS]

göbçecik, -ği [göb-çe-cik] *{ağız} sf.* Çok güzel. [DS]

göbe, [göb-e] *{ağız} is.* Yağda ya da sacda pişirilen sulu hamurdan yapılmış ekmek. [DS]

göbeç, -ci [göb-eç] *{ağız} sf.* Kısa; şişman. [DS]

göbedek, -ği [göb-e-dek] *{ağız} is.* Ortası boydan boya delik, üzerine iplik sarılan ağaç makara. [DS]

göbek, [*eT.* köbek > göbek] *is.* **1.** Memelilerde göbek bağının düşmesinden sonra karnın ortasında kalan çukurluk. **2.** *anat.* Dölütte, yumurtanın dışında kalan kısımlarla bağlantısını sağlayan organların çık-

tığı yer. **3.** Bir iç organın çökük olan kısmı. **4.** *gnşl.* Yağ bağlamış şişman kişinin karnı. **5.** *mecaz.* Nesil; kuşak. **6.** (Şehir, ülke vb. için) orta kısım. **7.** Marul lahana gibi bazı sebze ve meyvelerin orta kısmı. **8.** Halı, kilim, örtü vb.nin süslü orta kısmı. **9.** Hızı azaltarak trafiği yönetmek için kavşaklara yapılmış yuvarlak ada; dönel kavşaktaki ada. **10.** Kağnı vb. araçların tekerleklerinin mil takılan orta bölümü. **11.** Değirmen taşının ortası. **12.** Fıçının en şişkin kısmı. **13.** *{ağız}* Oda tavanının ortasına yapılan süs. [DS] **14.** *{ağız}* Henüz harmana konulmamış ekin yığını; öbek. [DS] ⊡ **göbeği beraber,** *{ağız} 1. Kardeş. 2. İkiz kardeş.* [DS]|| **göbeği beraber kesilmiş,** *Her zaman biriyle beraber bulunan kişi.*|| **göbeği birine bağlı,** *Her zaman biriyle beraber bulunan kişi.*|| **göbeği çatlamak,** *Güçlükleri yenmek için çok uğraşmak.*|| **göbeği düşmek,** *Göbek deliği kapanmayarak fıtık olmak.*|| **göbeği kudurmak,** *{ağız} Soyu bozulmak.* [DS]|| **göbeğinden işemek,** *argo. Güç durumda kalmak.*|| **göbeğinden işetmek,** *argo. Bıçaklamak.*|| **göbeğini kesmek,** *Çocuğun doğduktan sonra etene ile bağlantısını sağlayan damar örgüsünü kesmek.*|| **göbeği sokakta kesilmiş olmak,** *Hiç evde durmayıp sokaklarda gezmek; sürtük.*|| **göbeği yerine gelmek,** *{eAT} Yüreği sakinleşmek; sükûnet bulmak.*|| **göbek adı,** *Yeni doğan bebeğin göbeği kesilirken konulan ad.*|| **göbek anası,** *{ağız} Ebe.* [DS]|| **göbek atmak,** *1. Göbeğini sarsarak oynamak. 2. (Su için) fokurdayarak kaynamak. 3. mecaz. Çok sevinmek. 4. Ciltçilikte formaları birbirine bağlarken orta kısımdan dikiş yapmak.*|| **göbek bağı,** *1. Yeni doğan bebeğin göbeği kesildikten sonra geri kalan kan damarı örgüsüne kan gelmemesi için bağlanan bağ. 2. bot. Bir bitkide yumurtacığı, yumurtalığın etenesine bağlayan kordon.*|| **göbek bağlamak,** *Şişmanlayarak göbeği büyümek; göbeklenmek.*|| **göbek burmak,** *{eAT} {OsT} Mide sancılanmak.*|| **göbek burusu,** *{eAT} {OsT} Mide sancısı; karın ağrısı.*|| **göbek büyüğü,** *{ağız} Mezar höyüğü.* [DS]|| **göbek** (çalkamak) **çalkalamak,** *Göbeğini sağa sola sallayarak oynamak.*|| **göbek çivisi,** *{ağız} Araba çivisi.* [DS]|| **göbek dansı,** *Dansözün bel kıvırıp kalça oynatarak yaptığı dans.*|| **göbek düşmesi,** *Ağır bir şey kaldırmakla karında duyulan ağrı.*|| **göbek havası,** *1. Sanat değeri olmayan, eğlenmek amacıyla çalınan ve söylenen hava. 2. mecaz. Çok eğlenceli durum.*|| **göbek taşı,** *Hamamlarda terlemek için üzerine uzanılan sıcak sekili zemin.*|| **göbekten atmak,** *{ağız} Herhangi bir işi yapmaya heves etmek.* [DS]|| **göbek yavu,** *{ağız} Kağnı tekerinin ağaç ekseni.* [DS]

göbeklenme, [göbek-le-n-me] *is.* Göbek bağlama; göbeklenmek işi.

göbeklenmek, [göbek-le-n-mek] *dönşl. f. [-ir]* **1.** Karnı yağlanıp şişmanlamak. **2.** (Marul, lahana için) orta kısmında üst üste dürülü yapraklar meydana gelecek biçimde büyüyüp gelişmek.

göbekli, [göbek-li] *sf.* **1.** Göbeği bulunan; göbek sahibi olan. **2.** Şişmanlama ve yağlanma sonucu göbeği aşırı çıkmış olan. **3.** *{ağız} is.* Bir tür poğaça. [DS] **4.** *{ağız}* Çarşamba günü. [DS]

göbel[1], [Yun. khopili *(küçük çocuk)*] *{ağız} is.* **1.** Kimsesiz çocuk; yetim; öksüz. **2.** Babasının kim olduğu belli olmayan çocuk. **3.** Çocuk. **4.** Yaramaz çocuk. [DS]

göbel[2], [göbe-l] *{ağız} is.* **1.** Tarlaları birbirinden ayırmak için yapılan küçük tepecikler. **2.** Geçit vermeyen ormanlık, taşlık yer. **3.** Damın köşe yeri. [DS]

göbele, [göb-ele / göbü-le ?] *{ağız} is.* Uzun zamandır sürülmemiş tarla. [DS]

göbelek[1], [göbe(k)-lek] *{ağız} sf. sf.* Şişkin; kabarık. [DS]

göbelek[2], **-ği** [*eAT* köpelek / köbelek] *{ağız} is.* Kelebek. [DS]

göbelek[3], **-ği** [göbe(k)-lek] *{ağız} is.* **1.** Ekin demetleri yığını. **2.** Küçük ve şişman köpek yavrusu. [DS]

göbelek[4], **-ği** [göbe(k)-lek كوبلك] *is.* **1.** Yenilebilir mantarlardan bir türün adı; kuzu göbeği; göbek mantarı; yer yaran; *(Morcehella conica). {OsT} (aynı)* [Bürhan-ı Katı'] **2.** İçi kıymalı bir tür börek. **3.** Mısır kocanı. **4.** Palamut ve meşe kozalağının içi.

göbelek[5], **-ği** [Yun. kopelaki] *{ağız} is.* Çocuk. [DS]

göbelekleşmek, [göbe(k)-lek-le-ş-mek] *dönşl. f. [-ir]* Kabarmak; şişmek; yuvarlaşmak.

göbelez, [? göbelez] *{ağız} is.* Küçük av köpeği. [DS]

göbelle, [göbel(l)e] *{ağız} sf.* **1.** Zekâsı az gelişmiş olan; budala. **2.** Çok zayıf; cılız ve güçsüz. [DS]

göben, [göb-en] *{ağız} is.* Giyilemeyecek durumda eski ve yırtık elbise. [DS]

göbent[1], [köpen / köp + Far. bent ?] *{ağız} is.* Havuttan devenin göğsüne inen ip. [DS]

göbent[2], [? göbent] *{ağız} is.* Toy; şölen; ziyafet. [DS]

göbeş, [göb-eş / göbeç] *sf.* Şişman.

göbet, [büge-t >göbet] *{ağız} is.* **1.** Akarsu yataklarında derince olan yerler. **2.** Su çevrintisi; burgaç. **3.** Suyu biriktirmek için önüne yapılan set; büğet. **4.** Yapma gölcük. **5.** Çöküntü alanı; göçük. **6.** Orman ve çalılardan kesilerek açılan tarla. **7.** Kapalı, basık ve az ışık alan yer. [DS]

göble, [? göble / Yun. kopel] *{ağız} is.* **1.** Hizmetçi. **2.** Yanaşma; ırgat. [DS]

göblek, -ği [göb(ek)-lek] *{ağız} is.* Mısır koçanı. [DS]

göbmez, [gölemez > göb-mez] *{ağız} is.* Tulumda çalkalanan sütten çıkarılan yağ. [DS]

göbü[1], [? göbü / göbüt] *{ağız} is.* **1.** Sac ekmeği; bazlama. **2.** Mayalı hamurdan yapılıp yağda kızartılan bir tür börek; pişi. [DS]

göbü[2], [? göbü] *{ağız} is.* Çamaşır tokacı. [DS]

göbü[3], [göbü] *{ağız} is.* Yorgan dikişi; kaba dikiş; ilinti. [DS]
göbü[4], [göbü] *{ağız} is.* Tozlu, topraklı yol. [DS]
göbül, [göbül] *{ağız} is.* Karın. [DS]
göbümek, [göbü-mek] *{ağız} gçl. f. [-r]* (Yorgan, şilte vb. için) seyrek ve kabaca dikmek; sırımak. [DS]
göbürtlemek, [göbürt-le-mek] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(i) -yor]* Dörtnala koşmak. [DS]
göbüş[1], [kömüş] *{ağız} is.* Öküz. [DS]
göbüş[2], [göb-üş] *{ağız} is.* Göbek. [DS]
göbüt[1], **-dü** [göb-üt كوبت] *{eAT} {ağız} sf.* **1.** Şişman, göbekli. [DS] **2.** Tembel; hantal. **3.** *{OsT}* Kötü; fena.
göbüt[2], **-dü** [göb-üt] *{ağız} sf.* **1.** Islak. **2.** Az çamurlu bataklık. [DS]
göbüt[3], **-dü** [göb-üt] *{ağız} is.* **1.** Buğday ekmeği. **2.** Yağlı ekmek. **3.** Pişmemiş ekmek. [DS]
göbüt[4], **-dü** [göb-üt] *{ağız} is.* İğ yapmak için hazırlanmış ağaç parçası. [DS]
göccek, -ği [Far. gũce => göc(c)-ek ?] *{ağız} is.* Küçük ekmek. [DS]
göce, [Yun. khokhhí [Tietze] / Far. gũce كوجه] *{ağız} is.* **1.** Dövülmüş ve kabuğu çıkarılmış buğday. **2.** Bu tür buğdaydan yapılma yemek. **3.** Bulgur; kırılmış buğday. **4.** Mısır kırması ve bundan yapılan çorba. **5.** Nişasta. [DS] ⊡ **göce aşı,** *Göce kullanılarak yapılan yemek. 2. {ağız} Bulgur pilavı.* [DS]|| **göce çorbası,** *{ağız} Arpa unundan yapılan çorba.* [DS]|| **göce tarhanası,** *Yarılmış buğdaydan yapılan tarhana.*|| **göce taşı,** *{ağız} El değirmeni.* [DS]
göcecek, [Far. gũce => göce-cek] *is.* **1.** Küçük ekmek. **2.** Tandır üzerine örtülen çul.
göcek[1], [kök *(yeşil)* > gö(ğ)-ce-k] *{ağız} is.* **1.** Yarı diz boyuna kadar gelmiş ekin. **2.** Ağaçların dibinden çıkan sürgün. **3.** Yeni dikilmiş bağ. **4.** Taze meyve. [DS] **5.** *sf.* Taze, yeşil; yaş.
göcek[2], [gö(ğ)-cek] *{ağız} is.* **1.** Kilit takılmak için çakılan toka. **2.** Menteşe. **3.** İplik makarası. **4.** Semerlerin arkasına takılan çengelli demir. [DS]
göcek[3], **-ği** [Far. küçe] *{ağız} is.* **1.** Kıyı. **2.** Köşe. [DS]
göcek[4], **-ği** [göcek] *{ağız} is.* Deve yavrusu. [DS]
göceklendirmek, [göcek-le-n-dir-mek كجكلندرمك] *{eAT} gçl. f. [-ir]* Güzel, şirin göstermek.
göceklenmek[1], [kök *(yeşil)* kö(k) > göğ-ce-k > göce-k-le-n-mek] *dönşl. f. [-ir]* (Ekinler için) yarı diz boyuna kadar gelişmek.
göceklenmek[2], [göcek-le-n-mek كجكلنمك] *{eAT} dönşl. f. [-ür]* **1.** Öğünmek; iftihar etmek. **2.** Böbürlenmek. **3.** Süslenmek. **4.** Güzelliği ile meydana çıkmak.
göcekli, [göcek-li] *{ağız} is.* Çok dallı çiçek. [DS]
göcen, [köç-ken > göcen كوجن] *{ağız} is.* **1.** Tavşan yavrusu. **2.** Kır sansarı; kokarca sansar cinsinden kediye benzer bir hayvan. *{eAT} {OsT} (aynı)* **3.** Ayı yavrusu. **4.** Kedi yavrusu. [DS]
göcer, [? göcer] *{ağız} is.* **1.** Tarlanın işlenmiş kısmı. **2.** Tarlanın kenar ya da köşe kısmı. **3.** Tarlada çalışan işçiler. [DS]
göcür, [? göcür] *{ağız} sf.* **1.** (Kişi için) düşüncesiz. **2.** İnatçı. **3.** *is.* Kuvvet. [DS]
göç[1], [*eT.* köç كج / كوچ] *is.* **1.** Ekonomik, sosyal ve siyasi sebeplerle bireylerin veya toplulukların bir ülkeden başka bir ülkeye, başka yerleşim yerine gitme işi; muhaceret. **2.** Bir evden başka bir eve taşınma. **3.** Göç etme sırasında taşınan ev eşyası. **4.** Hayvanların mevsim değişikliklerinde yer değiştirmeleri. **5.** Tohumların dağılmasıyla bitki türlerinin başka alanlarda görülmesi. **6.** *bot.* Asalak bir bitkinin gelişim sırasında bir konaktan başka bir konağa geçmesi. **7.** *{eAT} {OsT}* Kervan; kafile. **8.** *{eAT}* Merhale; konak. **9.** *{eAT} {OsT}* Sefer. ⊡ **göç ber-güç etmek,** *{OsT}} Bir yerde çok kalmayıp göç etmek.*|| **göç çekmek,** *{eAT} {OsT} 1. Göç etmek. 2. Sefere çıkmak.*|| **göç eskisi,** *Padişahın özel hizmetleriyle görevli saray adamı.*|| **göç etmek,** *1. Yerleşmek amacıyla bir yerden başka bir yere gitmek; hicret etmek; göçmek {eAT} (aynı). 2. mecaz. Ölmek.*|| **göç kılmak,** *{eAT} Göçmek; göç etmek; hicret etmek.*|| **göç kon,** *{OsT} Göç; sefer.*|| **göç kon etmek,** *{OsT} Göçebe hayatı yaşamak; göçüp konmak.*|| **göç tutmak,** *{eAT} {OsT} Yolculuğa hazırlanmak; göç hazırlıkları yapmak.*|| **göç-ü hümayun,** *Padişahın ve haremde yaşayanların kısa bir süre için başka bir yere gitmeleri.*|| **göçünü yükletmek,** *{ağız} Son nefesinde olmak.* [DS]|| **göç yol,** *{ağız} Yörüklerin her yıl gelip geçtiği yol.* [DS]
göç[2], [? göç] *{ağız} is.* **1.** Et dövülen kütük. **2.** Üzüm sıkılan tekne. [DS]
göçebe, [köç-mek > köç-er + oba *(ev)* > göç+oba / köç-(e)me ?] *sf.* **1.** Değişik şartlara bağlı olarak bir yerden başka bir yere sürekli taşınan; yerleşik olmayan. **2.** Mevsimlere göre yer değiştiren (hayvan toplulukları).
göçebeleşme, [göçebe-le-ş-me] *is.* Göçebe durumuna gelme; göçebeleşmek işi.
göçebeleşmek, [göçebe-le-ş-mek] *dönşl. f. [-ir]* Göçebe durumuna gelmek.
göçebelik, -ği [göçebe-lik] *is.* **1.** Göçebe olma durumu. **2.** *sosy.* Bir topluluğun geçim kaynağı edinmek amacıyla bir yerden başka bir yere göçme gelenek ve alışkanlığında olması durumu.
göçeber, [göçebe] *{ağız} sf.* Göçebe. [DS]
göçek[1], **-ği** [*eT.* köşek] *{ağız} is.* Deve yavrusu. [DS]
göçek[2], **-ği** [göç-ek] *{ağız} is.* **1.** Sabaha karşı doğan ve yolcuların hareket zamanı olarak belirledikleri parlak yıldız; sabah yıldızı. **2.** Göçülen yer. [DS]
göçek[3], **-ği** [göç-ek / göç-ük] *{ağız} is.* Arazinin kayan yeri. [DS]

göçelge, [göç-el-ge] *{ağız} is.* Göçülen yer; göç yeri. [DS]

göçer[1]**,** [göç-er گوچر] *sf.* **1.** Sürekli göçen; bir yerde durmaz; göçebe. *{eAT} {OsT} (aynı)* **2.** *is.* Göçük. ⇗ **göçer evli,** *{ağız} Göçebe.* [DS]

göçer[2]**,** [Far. küçek] *{ağız} is.* Kına gecelerinde kadınları çalgısı ile eğlendiren kadın. [DS]

göçerev, [göç-er+ev گوچراو] *{OsT} is.* Taşınır ev; çadır; yurt; oba.

göçerevli, [göç-er+ev-li گوچراولی] *{OsT} sf.* Göçebe hayatı yaşayanlar; çadırla yer yer gezen.

göçerevlü, [göç-er+ev-lü گوچراولو] *{OsT} sf.* Göçebe hayatı yaşayanlar; çadırla yer yer gezen.

göçeri, [göç-er-i] *sf.* Göç etmekten hoşlanan; sürekli yer değiştiren.

göçeril, [göç-er+il گوچرایل] *{OsT} is.* Göçebe halk; aşiret.

göçerkonar, [göç-er+kon-ar] *sf.* Bir yerden başka bir yere göç edip duran; göçebe yaşam sürdüren.

göçerme, [göç-er-me] *is.* Bitkilerin yerini değiştirme.

göçermek, [göç-er-mek] *gçl. f. [-ir]* **1.** Bir kişiden başka bir kişiye aktarmak; devretmek; göçürmek. **2.** Saksı küçük gelince veya toprak yetersiz kalınca bitkinin yerini değiştirmek.

göçertme, [göç-er-t-me] *is.* **1.** Göçermesini sağlama eylemi. **2.** *kim.* Gaz toplama.

göçertmek, [göç-er-t-mek] *gçl. f. [-ir]* **1.** Göçermesini sağlamak. **2.** *{ağız}* Göç ettirmek. [DS] **3.** *{ağız}* [DS] Yıktırmak [DS] **4.** *{ağız}* Çökertmek. [DS]

göçertmek, [göç-er-t-mek] *{ağız} gçl. f. [-ir]* (Yemek için) sindirmek. [DS]

göçgen, [göç-mek > göç-gen] *{eT} is.* Ada tavşanı yavrusu; göcen.

göçgün, [göç-gün گوچكون] *{eAT} sf.* Göçebe.

göçgüncü, [göç-gün-cü گوچكنجی] *{eAT} is.* → göçküncü.

göçkün, [*eT.* köç-gün > göç-kün گوچكون] *sf.* **1.** Göçecek durumda olan; yıkılacak hâlde bulunan. **2.** *{ağız}* Göçebe. [DS] **3.** (Kişi için) çok ihtiyar; çökmüş. *{ağız} (aynı)* [DS] **4.** *{OsT}* Taşınır eşya.

göçküncü, [göç-kün-cü گوچكنجی] *{eAT} is.* Göçer; göçebe.

göçlük, ğü [göç-lük گوچلك] *{OsT} is.* Konaklık; merhale.

göçme, [göç-me] *is.* Göçmek işi.

göçmek, [*eT.* köç-mek > göç-mek گوچمك] *is.* **1.** Bulunduğu yerden ayrılarak başka bir yere yerleşmek üzere gitmek; yurt değiştirmek; hicret etmek. *{eAT} {OsT} (aynı)* **2.** (Bazı hayvanlar için) coğrafî bölge değiştirmek. **3.** Bir bina, yer vb. için çökmek; yıkılmak. **4.** *mecaz.* Ölmek; irtihal etmek. *{eAT} {OsT} (aynı)* **5.** *{ağız}* (Kadın için) kocaya varmak; evlenmek. [DS] **6.** *{ağız}* İhtiyarlamak. [DS] ⇗ **göçtük yurt,** *{eAT} Terk edilen yurt.*|| **göçüp konmak,** *{OsT} Göçebe hayatı yaşamak.*

göçmel, [göç-me-l گوچمل] *{eAT} sf.* **1.** (Yer için) göçmeye elverişli; nakle uygun. **2.** *{ağız}* (Kişi için) bir yere sonradan göçerek gelen. [DS]

göçmen, [göç-men] *sf.* ve *is.* **1.** Kendi oturduğu yerden, ülkesinden ayrılarak başka bir yere giden kimse, topluluk, aile; muhacir. **2.** Sıcak ülkelere göç eden (hayvanlar). **3.** *{ağız}* Kiracı. [DS] **4.** *{ağız}* Memur. [DS] ⇗ **göçmen hücre,** *1. Kimyasal veya fiziksel etkilerle damarlardan çıkarak çeşitli dokulara girebilen akyuvar. 2. tıp. Kanserli bir urdan koparak vücudun başka bölgelerine yayılan ve hastalığın başka noktalarda da oluşmasına sebep olan hücre.*|| **göçmen kuş,** *zool. Sonbaharda değişen hava şartları sebebiyle iklimi daha uygun olan bölgelere giderek ilkbaharda tekrar eski yerlerine dönen kuş.*

göçmenleşme, [göç-men-le-ş-me] *is.* Göçmen duruma gelmek işi.

göçmenleşmek, [göç-men-le-ş-mek] *dönşl. f. [-ir]* Göçmen duruma gelmek.

göçmenleştirmek, [göç-men-le-ş-tir-mek] *gçl. f. [-ir]* Gö[illegible] [illegible]ma gelmesine yol açmak; göçmen d[illegible]

göçn[illegible] [illegible]ıen-lik] *is.* Göçmen olma durumu; mu[illegible].

göçü, [göç-ü] *is.* **1.** Toprak kayması; heyelan. **2.** *{ağız}* Kapı önü. [DS] **3.** *{ağız}* Ev önünde hiçbir şey ekilmeyen yer. [DS]

göçücü, [göç-ücü] *sf.* Mevsimlere göre yer değiştiren (hayvan).

göçük, -ğü, [göç-ük] *sf.* **1.** (Yer için) göçmüş, çökmüş olan; kaymış. **2.** *is.* Kaymış toprak; çökmüş yer; çöküntü; yıkıntı. *{ağız} (aynı)* [DS] **3.** *{ağız}* Yıkıntı; ören. [DS] **4.** [illegible] [illegible]vresi tepelerle çevrili yer. [DS] **5.** *{ağız}* Ta[illegible] [illegible]kur yeri. [DS]

göçüm, [göç-üm] *is. biy.* **1.** Çeşitli etkenler sonucunda protoplazmanın yer değiştirmesi. **2.** Üstün yapılı hayvanlarda fizik ve kimyasal bir uyartının etkisi ile belli bir yöne göre yaklaşma ve uzaklaşma davranışı; taksi.

göçünmek, [göç-ün-mek] *dönşl. f. [-ür]* Ölmek.

göçürme, [göç-ür-me] *is.* **1.** Göçmesini sağlama eylemi. **2.** *müz.* Aktarma.

göçürmek[1]**,** [*eT.* köç-ür-mek > göç-ür-mek گوچرمك] *gçl. f. [-ür]* **1.** Göçe yol açmak. **2.** Göçmesini sağlamak. **3.** *{eAT} {OsT}* Yerini değiştirmek; yer değiştirmek; nakletmek. **4.** *{ağız}* Bir bitkiyi yerinden çıkarıp başka bir yere dikmek. [DS] **4.** *{ağız}* (Kız için) evlendirmek. [DS] **5.** Çökertmek; yıkmak. **6.**

argo. Az miktarda kalmış olan yiyecekleri yiyip tüketmek. **7.** *{ağız}* Yemeği sindirmek. [DS] **8.** *{ağız}* Çöktürmek. [DS]

göçürmek[2], [göç-er-mek] *gçl. f. [-ür]* Bir işi başkasına havale etmek; göçermek.

göçürtme, [göç-ür-t-me] *is.* **1.** Göçürmesini yol açma eylemi. **2.** *{ağız}* Sebze veya çiçek fidesi. [DS]

göçürtmek, [*eT.* göç-ür-t-mek > göç-ür-t-mek] *gçl. f. [-ür]* Biri aracılığıyla göçmesini sağlamak; göçürme işini bir başkasına yaptırmak.

göçürücü. [göç-ür-ücü] *sf.* **1.** Göçürme işini yapan. **2.** Sefer sırasında padişah tuğları ile otağ-ı hümayunları taşıyanlara verilen unvan.

göçürülme, [göç-ür-ül-me] *is.* Göçürme işi yapılma.

göçürülmek, [göç-ür-ül-mek] *edil. f. [-ür]* **1.** Göçürmek işi yapılmak. **2.** Hakkında göçürme işlemi uygulanmak.

göçüş, [göç-üş] *is.* Göçme işi veya biçimi.

göçüşme, [göç-üş-me] *is.* **1.** Göçmek işini birlikte yapma. **2.** Karşılıklı birbirinin yerine göçme eylemi; yer değiştirme. **3.** *dbl.* Bir kelime içinde birbirini izleyen iki sesin yer değiştirmesi olayı; metatez.

göçüşmek, [göç-üş-mek] *işteş f. [-ür]* **1.** Birlikte göçmek. **2.** Karşılıklı yer değiştirmek.

göde[1], [köt-i-mek *(yükselmek)* > köt-i > göde] *{ağız} sf.* **1.** Gebe. **2.** Kısa boylu ve şişman; göbekli. **3.** Hastalık yüzünden karnı şiş. **4.** Büyük. [DS] ☞ **göde bağırsak,** *{OsT} anat. Kalın bağırsak.*|| **göde çekirge,** *{OsT} zool. Kanatsız çekirge.*|| **göde sepek,** *{ağız} zool. Köstebek.* [DS]

göde[2], [göde] *{ağız} is.* **1.** Güvercin. **2.** Güvercin yavrusu. **3.** Hayvan yavrusu. **4.** Bal vermeyen arı. [DS]

gödeç[1], **-ci** [güt-mek > gü(d)-eç / gödeç] *is.* **1.** Dersi kitaptan takip etmek için eskiden öğretmenlerin ellerine aldıkları küçük sopa. **2.** Haritada bir yeri göstermek için kullanılan küçük sopa. **3.** Orkestra şefinin elindeki değnek.

gödeç[2], **-ci** [göde-ç] *{ağız} is.* Güveç. [DS]

gödek[1], **-ği** [göde-k] *{ağız} is.* **1.** Yağlı ve kıymalı pide. **2.** Mayasız kül poğaçası. **3.** Halka biçiminde yapılan çörek. **4.** Sacta pişirilen bazlama. [DS]

gödek[2], **-ği** [göde-k] *{ağız} sf.* **1.** (Boy için) kısa. **2.** (Kişi için) şiş karınlı. [DS]

gödek[3], **-ği** [göde-k] *{ağız} is.* **1.** Kuyruksuz kümes hayvanı. **2.** Tavuk. **3.** Sabanın elle tutulan kısmı. **4.** Geniş karınlı, kısa boylu küp. [DS]

gödeklemek, [göde-k-le-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* Bir şeyi keserek boyunu kısaltmak. [DS]

gödel, [göde-l] *{ağız} is.* Büyük tahta kaşık; kepçe. [DS]

gödele, [göd-e-le] *{ağız} is.* **1.** Ufak küp. **2.** Cendere gibi sıkıştırıcı alet. [DS]

gödeleç, -ci [göd-e-le-ç] *{ağız} sf.* Kısa boylu; şişman; göbekli. [DS]

gödelek[1], [göd-e-le-k] *is.* **1.** Yontularak dört köşe hâle getirilmiş ağaç kütüğü. **2.** Kuyruğu kesilmiş köpek. **3.** *sf.* Şişman. **4.** Kısa boylu; tıknaz.

gödelek[2], [gü(d)-e-le-k] *{ağız} is.* Güdeleç. [DS]

gödeleş, [göd-e-le-ş] *{ağız} is.* Geniş karınlı ve boyu kısa küp. [DS]

gödelez, [göd-e-le-z] *{ağız} is.* Şişman ve kısa boylu çocuk. [DS]

gödellemek, [gödel-le -mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* Karıştırmak. [DS]

gödelmek, [küt > küt-el-mek > gödel-mek] *dönşl. f. [-ir]* Yumru bir çıkıntı meydana getirmek; yumrulanmak; şişmek.

gödemen[1], [göde-men] *{ağız} sf.* **1.** (Kişi için) kısa boylu; şişman. **2.** Hastalık yüzünden karnı şiş olan. [DS]

gödemen[2], [kodaman] *{ağız} is.* Memleketin ileri gelenlerinden olan kimse. [DS]

göden[1], [köt > göd-en] *is.* **1.** Kalın bağırsağın son kısmı. **2.** *{ağız}* Karın; işkembe. [DS] **3.** *{ağız}* Mide. [DS] **4.** *{ağız}* Göğüs. [DS] **5.** *{ağız}* Hayvan etenesi. [DS] **6.** *{ağız}* Çoban sucuğu. [DS] **7.** *{ağız}* Pastırma. [DS] ☞ **göden bağarsuk,** *{OsT} Kalın bağırsak.*|| **göden bağırsağı,** *{OsT} Kalın bağırsağın anüsle sonuçlanan uç kısmı. {eAT} (aynı)*|| **göden çekirge,** *{OsT} Kanatsız çekirge.*|| **göden gözü,** *{ağız} Su toplamış nasır kabarcığı.* [DS]|| **gödeni deşik,** *{ağız} Sık sık yellenen.* [DS]|| **göden kurbağa,** *{ağız} Bir tür kara kurbağası.* [DS]

göden[2], [düdün > göd-en] *{ağız} is.* Yüksek akan suyun yerde açtığı çukur. [DS]

gödenli, [göden-li] *{ağız}* sf. **1.** Çok yemek yiyen; obur. **2.** Geniş karınlı. [DS]

gödermek, [küt > küt-er-mek > göder-mek] *dönşl. f. [-ir]* Hafif şişmek.

gödeş, [göt-eş [EREN]] *sf.* Semiz, etli; iyi bakılmış (hayvan).

gödeşmen, [gödeş-men] *sf.* Şişman.

gödre, [göt-ür-e] *{ağız} is.* Bir iş için yapılan pazarlık. [DS]

gödük, -ğü [göt > göd-ük] *{ağız} is.* **1.** On iki ya da on beş okkalık eski bir tahıl ölçeği. **2.** İçine tereyağı konulan ağaç kap. [DS]

gödürge, [köt-ür-mek *(yükseltmek)* > göt-ür-ge] *{ağız} is.* Su değirmeninin üst taşını indirip çıkartan ya da ayarlayan kaldıraç. [DS]

gödürsüzlenmek, [görgüsüz-le-n-mek?] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* Arsızlanmak. [DS]

göğ[1], [kök > gök] *{ağız} is.* Gökyüzü; sema. [DS] ☞ **göğ başa inmek,** *{ağız} Dayanılmaz bir sarsıntı ve üzüntü duymak.* [DS]|| **göğe çekilmek,** *{ağız} Yok olmak; kaybolmak.* [DS]|| **göğe çıkan,** *{ağız} Şenlik gecelerinde yakılan fişek; maytap.* [DS]

göğ[2], [gök] *{ağız} sf.* **1.** Mavi; gök. **2.** Yeşil. [DS] ☐ **göğ çıkı,** *{ağız} Renkli ve çiçekli bezden yapılmış para kesesi.* [DS]|| **göğe bırakmak,** *{ağız} Atı çayıra çıkarmak.* [DS]|| **göğe salmak,** *{ağız} İlkbaharda hayvanları taze ota salmak.* [DS]|| **göğ göğüş,** *{ağız} Yeşil kertenkele.* [DS]|| **göğ keçemen,** *{ağız} Yeşil kertenkele.* [DS]

göğ[3], [gök] *{ağız} sf.* (Meyve için) olmamış; ham. [DS] ☐ **göğ baldırcan,** *{ağız} Yeşil domates; ham domates.* [DS]

göğce, [göğ-ce] *is.* **1.** Ağaçların yaz ve kış yeşil kalan yaprakları. **2.** *{ağız}* Ağaçlarda asalak olarak yaşayan bir bitki; ökseotu. [DS]

göğcül, [gö(k)-cül كوكجول] *{eAT} {OsT} sf.* Gök rengine çalar; mavimsi.

göğçek, -ği [gök-çek > göğ-çek كوكچك] *{eAT} {OsT} {ağız} sf.* Güler yüzlü; güzel;sevimli; hoş. [DS]

göğde, [*eT.* kevde / kövdöñ] *{ağız} is.* **1.** Gövde; beden; vücut. **2.** Ölü beden. [DS]

göğdeli, [gövde-li] *{ağız} sf.* İri yapılı; iri yarı. [DS]

göğe[1], [göğ-e] *{ağız} is.* **1.** Tavuk ve kuşların başlarında bulunan yuvarlak tüy yığını. **2.** Kaba ve hafif taş. [DS]

göğe[2], [? göğe كوكه] *{eAT} {OsT} is. dnz.* Altı mavna, üstü kalyon olan ve yirmi altı çift kürekle çekilen eski bir savaş gemisi.

göğeç, -çi [güveç / göveç] *{ağız} is.* **1.** İçinde yemek pişirilen toprak kap. **2.** Toprak kapta pişirilen yemek. [DS]

göğel, [kök / gök > gök-el > göğ-el] *sf.* Yeşil; üzerinde yeşil renk bulunan. ☐ **göğel ördek,** *{ağız} Yeşilbaş; yeşil ördek.* [DS]

göğelek, -ği [gö(k)-ele-k كوكلك] *{eAT} is.* Ağaçlarda biten asalak, yeşil bitki; ökse otu; burç.

göğelemek, [göğe-le-mek] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(i)-yor]* (Dişi hayvan için) çiftleşmek istemek. [DS]

göğem, [kök / gök *(yeşil)* > gö(ğ)-em / Far. gejem ? كوكم] *sf.* **1.** Yeşile çalan mavi renk. **2.** *{ağız}* Koyun, keçi gibi hayvanların ilkbaharda ilk kez taze ot yedikleri zamanki dışkısı. [DS] **3.** Yazın hayvanlara zarar veren yeşil renkli bir sinek, *(Tabanus).* **4.** Barut ağacı ve akdiken türü ağaçlar ve bunların meyveleri. **5.** *{OsT}* Bir tür ekşi dağ eriği. **6.** *{ağız}* Yapraklanmış ekin. [DS] ☐ **göğem eriği,** *{ağız} Yabanî erik; ekşi erik.* [DS]

göğen[1], [kök-en > göğen] *is.* Tulumbacılıkta hortumun tulumba sandığına bağlandığı yere verilen ad.

göğen[2], [gök > göğ-en] *{ağız} is.* Yeşillik. [DS]

göğen[3], [gök > gö(ğ)-en كوكن] *{OsT} is.* Yazın hayvanlara musallat olan gök renkli bir sinek, *(Tabanus).*

göğenci, [kök-en-ci > göğen-ci] *is.* Tulumbacılıkta hortumu taşıyan ve sandığa takan kişi.

göğer[1], [gök *(mavi)* > gö(ğ)-er-mek > göğer] *{ağız} is.* Koyu pembe renk. [DS]

göğer[2], [Yun. kokkeri] *{ağız} is.* Küçük soğan; ıska. [DS]

göğercin, [*eT.* kö(k)-ür-ç-gün > kö(k)erçin > كوكرجن > göğer-cin] {OsT} *is.* → güvercin

göğeren, [gök *(mavi)* > göğer-en] *is.* Yeşillik; sebze bahçesi.

göğeri, [gök *(yeşil)* > gök-er-i] *{ağız} is.* **1.** Sebze. **2.** Çayır çimen; yeşillik. **3.** Eskiden tarım ürünlerinden alınan onda birlik vergi; öşür. [DS]

göğermek[1], [gök *(yeşil)*>gö(k)-er-mek كوكرمك] *{eAT} {OsT} {ağız} dönşl. f. [-ir]* **1.** (Bitki için) büyüyüp yeşermek; yeşillenmek; gövermek. **2.** (Çocuk için) yetişmek; büyümek. [DS] ☐ **göğeri durmak,** *{eAT} Yemyeşil olmak; yeşil bir hâlde bulunmak.*

göğermek[2], [gök *(mavi*>gö(ğ)-er-mek كوكرمك] *{eAT} {OsT} {ağız} dönşl. f. [-ir]* **1.** (Vücudun herhangi bir yeri için) vurma, çarpma sonucu doku içine kan toplanmak; morarmak; çürümek. **2.** Soğuk etkisi ile rengi koyulaşmak; morarmak. **3.** Küflenmek. **4.** (Kalaysız bakır kap için) oksitlenmek. **5.** Sabahleyin ortalık aydınlanmaya başlamak; şafak sökmek; tan atmak. **6.** (İyi yıkanmayan çamaşır için) rengi değişmek; morarmak. **7.** Çok acıkmak. [DS]

göğerti[1], [gök *(mavi)* > göğer-t-i] *{ağız} is.* **1.** Göverti. **2.** Vurulma veya ezilme sonucu vücutta meydana gelen morartı, kararma; leke. [DS]

göğerti[2], [gök *(yeşil)* > gö(ğ)-er-t-i] *{ağız} is.* **1.** Kalaysız bakırda meydana gelen oksit. **2.** Çökelek ve peynirde meydana gelen küf; yeşerti. [DS]

göğerti[3], [gök *(yeşil)* > gö(ğ)-er-t-i] *{ağız} is.* **1.** Yemek yapılan yeşillik; sebze; zerzevat. **2.** Çayır vb. yeşillik. **3.** Sebze bahçesi. [DS]

göğertlek, -ği [gök *(mavi)* > gö(ğ)-er-t-le-k] *{ağız} is.* İyi yıkanmayan çamaşırlarda görülen morluk; kirli görünme durumu. [DS]

göğertleşmek, [gök *(mavi)* > gö(ğ)-er-t-le-ş-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* (Ağaç kütükleri, tomruklar için) uzun süre kar ve yağmur altında kalarak yeşermek. [DS]

göğertme, [gök > gö(ğ)-er-t-me] *{ağız} is.* Kolera hastalığı. [DS]

göğertmek, [gök *(mavi)* > gö(ğ)-er-t-mek كوكرتمك] *gçl. f. [-ir]* **1.** *{eAT}* Morartmak. **2.** *{ağız}* Kızdığı kimseye gözlerini açarak bakmak. [DS]

göğez[1], [gök *(mavi)* > gö(ğ)-ez كوكز] *{OsT} {ağız} is.* Koyu mor renk; laciverde yakın bir renk; güvez. [DS]

göğez[2], [gök *(gökyüzü)* > gö(ğ)-ez] *{ağız} is.* Ufuk. [DS]

göğezi, [gök *(mavi)* > gö(ğ)-ez-i كوكزى] *is.* **1.** *{ağız}* Koyu kırmızı renk; vişne çürüğü. [DS] **2.** *{eAT}* Laciverde yakın mavi renk.

göğle, [gök *(yeşil)* > gök-le(yin)] *{ağız} is.* Çıkacak ürüne dayanarak başka yerden ödünç para alma. [DS]

göğlek, [gök *(yeşil)* > gö(ğ)-le-k] *{ağız} is.* Ağaçlarda sonradan çıkarak sonbaharda sararmış yapraklar arasında kalan yeşil yapraklar. [DS]

göğleme[1], [göğ-le-me] *{ağız} is.* **1.** Keçi yavrusu. **2.** *sf.* Kısır. [DS]

göğleme[2], [göğ-le-me] *{ağız} is.* **1.** Ürünün verimi hakkında tahmin yürütme. **2.** İkinci ekimin ürününü toplamadan biçme. **3.** Yeşil yaprakları kurutulup kıyılarak içilen tütün. [DS] ☞ **göğleme yemek,** *{ağız} (Harman vaktine kadar ekmeklik buğdayı yetmeyen çiftçi için) yeni üründen ödemek üzere başkasından ödünç tahıl vb. almak.* [DS]

göğlez, [gök > göğ-le-z] *{ağız} is.* Köpek yavrusu. [DS]

göğlü, [gök-lü] *{ağız} is.* Gökyüzü mavisi; havaî mavi. [DS]

göğn, [göñül > göğn] *{ağız} is.* Gönül. [DS] ☞ **göğnü geçmek,** *{ağız} Uykuya dalmak; uyumak.* [DS]|| **göğnü istemek,** *{ağız} İstekli olmak; dilemek.* [DS]|| **göğnüne küsmek,** *{ağız} İsteklerini engellemek; isteksiz olmak.* [DS]|| **göğnü olmak,** *{ağız} İstekli olmak; dilemek.* [DS]

göğnek, [göñlek] *{ağız}* is. **1.** Gömlek. **2.** Kadın elbisesi. [DS]

göğnemek, [göynü-mek] *{ağız} gçsz. f. [-n(ü)-r]* **1.** Olmak; olgunlaşmak. **2.** İhtiyarlamak. [DS]

göğnü[1], [gök > gö(ğ)-(ü)n-ü] *{ağız} is.* İyice olmuş meyve. [DS]

göğnü[2], [gök > gö(ğ)-(ü)n-ü] *{ağız} is.* Çürük rengi. [DS]

göğnük[1], **-ğü** [göynü-mek > göynü-k] *{ağız} sf.* **1.** Az yanmış; ateş karşısında renk değiştirmiş. [DS] **2.** *is.* Çamın sert, siyah ve yağlı kısmı.

göğnük[2], **-ğü** [göğn-ü-k] *{ağız} is.* Üzüntüden ağlar duruma gelme. [DS]

göğnük[3], **-ğü** [gök > gök-ün-ük] *{ağız} is.* **1.** Su birikintisi. **2.** İrin ve kan toplanmış yara ve bere. [DS]

göğnükmek, [göy-(ü)n-ük-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ür]* **1.** Üzülmek. **2.** Meraklanmak. **3.** Üzüntüden ağlar duruma gelmek. [DS]

göğnüksü, [göynük-sü] *{ağız} sf.* Yanık kokusu. [DS]

göğnülmek, [göynü-l-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ür]* (Toplandığı zaman sert olan meyve ve sebze için) bekleme sonucu fazla olgunlaşmak; göynümek. [DS]

göğnümek[1], [göynü-mek] *{ağız} gçsz. f. [-ür]* Göyünmek. [DS]

göğnümek[2], [göynü-mek] *{ağız} gçsz. f. [-ür]* Yanacak derecede ısınmak; hafif sararmak. [DS]

göynümek[3], [göynü-mek] *{ağız} gçsz. f. [-ür]* Çok ağarmak. [DS]

göğrek[1], **-ği** [gev-re-k ?] *{ağız} sf.* Yumuşak. [DS]

göğrek[2], **-ği** [gö(k)-rek كوكرك] *{OsT} sf.* Mavimsi.

göğsek, -ği [gök *(yeşil)* > göğ-se-k] *{ağız} sf.* **1.** (İnek için) çiftleşmek için boğa isteyen. **2.** (Kadın için) fazla istekli olan ve bunu belli eden. [DS]

göğşen, [gök-çen] *{ağız} is.* Yeşil kertenkele. [DS]

göğümsüremek, [gö(ğ)-ümsü-re-mek] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-r(ü)-yor]* Yeşilliğe ve ota özlem duymak. [DS]

göğündürme, [göy-ün-dür-me] *{ağız} is.* **1.** Bir tür çıban. **2.** Ateşin bir şeyi hafif yakması. **3.** Göz hastalığı. [DS]

göğünmek, [göynü-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ür]* Göynümek. [DS]

göğüntü, [göy(ün)-ün-tü] *{ağız} is.* **1.** Az yanmış; göynük. **2.** Yanık kokusu. [DS]

göğüs[1], **-ğsü** [*eT.* kögüz > göğüs] *is.* **1.** *anat.* Gövdenin boyun ile karın arasında yer alan, solunum ve dolaşım organlarını içine alan kısmı; toraks. **2.** Bu bölümün içinde bulunan organlar. **3.** Bu bölümün ön tarafı. **4.** *mecaz.* Kadın memesi. **5.** *dnz.* Gemilerde kaptan köşkünün ve altında kamaraların bulunduğu bölümün ön yüzü. **6.** Böceklerde baştan sonra gelen ve bacaklarla kanatları taşıyan bölüm. **7.** Okun boğazla göbek arasında yer alan bölümü. **8.** Bazı pulluklarda kulaklar ile burun arasında yer alan bıçak kısmı. **9.** Dağların doruk ile etek arasında yer alan ve ileri doğru çıkıntı yapar görünümde olan kısımları. **10.** Dörde bölünmüş ve her bölümüne ayrı bir ürün ekilmiş tarla. ☞ **göğsü daralmak,** *Nefesi tıkanmak; soluk alıp vermekte zorlanmak.*|| **göğsü kabarmak,** *Kıvanç duymak; iftihar etmek; övünç duymak.*|| **göğsüne kısmak,** *{eAT} Bağrına basmak.*|| **göğsün kütlemek,** *{eAT} Göğsünü dövmek.*|| **göğsün öttürmek,** *{eAT} İçini çekmek; göğüs geçirmek.*|| **göğsün ötürtmek,** *{eAT} İçini çekmek; göğüs geçirmek.*|| **göğsünü döğünmek,** *{eAT} Dövünmek; göğsünü dövmek.*|| **göğsünü gere gere,** *1. Çekinmeden; kendine güvenerek. 2. Övünerek; kıvanç duyarak.*|| **göğsünü kakmak,** *{eAT} Eli ile göğsüne vurmak; göğsünü dövmek.*|| **göğüs bağır açık,** *Özensiz bir biçimde giyinmiş.*|| **göğüs boşluğu,** *biy. Omurgalılarda ana dolaşım ve solunum organlarının bulunduğu kemik çeperli boşluk.*|| **göğüs cerrahisi,** *tıp. Cerrahinin göğüs içinde yer alan organlarla ilgili olan bölümü.*|| **göğüs çaprazı,** *spor. Rakibini göğüs altlarından çapraz yakalama durumu.*|| **göğüs çukuru,** *anat. Göğüsün ön yüzünde yer alan, boyun altından iman tahtasına doğru inen çukurluk.*|| **göğüs darlığı,** *tıp. Solunum güçlüğü veren her türlü hastalık.*|| **göğüs eti,** *Kasaplık hayvanların göğüs kafesinin alt bölümünden ayrılan et.*|| **göğüs geçirmek,** *Üzüntü veya imrenme sonucu derin derin iç çekmek.*|| **göğüs gerişmek,** *{eAT} Öğünmek; böbürlenmek; iftihar etmek.*|| **göğüs germek,** *1. Karşı*

koymak; engel olmak. 2. {eAT} {OsT} Öğünmek; böbürlenmek.|| **göğüs gırtlağı,** *zool. Kuşlarda, ana soluk borusunun alt ucunda bulunan ses çıkaran organı; (syrinx).*|| **göğüs göğüse,** *Karşı karşıya; yüz yüze.*|| **göğüs gürlemek,** *{ağız} İstemek.* [DS]|| **göğüs hastalığı,** *tıp. Göğüs boşluğunda bulunan organlardaki hastalıklardan herhangi biri.*|| **göğüs ingini,** *tıp. Solunum yolları iltihabı.*|| **göğüs kafesi,** *anat. Omurga, kaburgalar ve göğüs kemiği ile bunları saran kasların oluşturduğu akciğer ile yüreği koruyan boşluk.*|| **göğüs kanalı,** *anat. Lenf sisteminin, omurilik önünde bulunan ve alt ana toplardamarına açılan ana damar bölgesi.*|| **göğüs kemiği,** *anat. Göğsün ön tarafında üzerine kaburga kıkırdakları ile köprücük kemiklerinin eklendiği yassı kemik; iman tahtası.*|| **göğüs kovuğu,** *anat. Göğüs boşluğu.*|| **göğüs ölçüsü,** *Göğsü çevreleyen ölçü.*|| **göğüs ötürmek,** *{eAT} Göğüs geçirmek; içini çekmek.*|| **göğüs sesi,** *müz. Baş ve boğaz bölümlerinden değil de akciğerlerin güçlü bir baskısı sonucu oluşan gür ve açık ses.*|| **göğüs tahtası,** *1. Göğüs kemiği. 2. Telli çalgılarda tellerin gerildiği gövde bölümü.*|| **göğüs yorganı,** *{ağız} Çocuk yorganı.* [DS]|| **göğüs yüzgeci,** *zool. Balıklarda, göğüs bölgesinde bulunan bir çift yüzgeç.*|| **göğüs zarı,** *anat. Göğüs boşluğunu içten örten ve akciğeri saran seröz zar, (pleura).*

göğüs[2], [köküz > göğüs] *{ağız} is.* **1.** Yokuş; bayır. **2.** Dörde bölünmüş ve her bölümüne başka bir şey ekilmiş tarla. [DS]

göğüsleme, [göğüs-le-me] *is.* **1.** Göğsünü dayayarak zorlama eylemi. **2.** Dikili bir direği veya açıkta bulunan bir duvarı yandan desteklemek için yerleştirilen eğik kalas; payanda.

göğüslemek[1], [göğüs-le-mek] *gçl. f [-r] [-l(ı)-yor]* **1.** Göğsü ile zorlamak. **2.** Karşı durmak; engel olmak; direnmek.

göğüslemek[2], [göğüs-le-mek] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(i)-yor]* Yokuş yukarı yürümek. [DS]

göğüslü, [*eT.* kögüz-lüg > göğüs-lü] *sf.* **1.** Göğsü olan. **2.** (Kişi için) göğsü geniş. **3.** (Kadın) iri memeli.

göğüslüce, [göğüs-lü-ce] *sf.* Biraz iri göğüsleri olan.

göğüslük, -ğü [göğüs-lük] *is.* **1.** Öğrencilerinin giydiği önlük. **2.** Küçük çocuklara mama yerken takılan önlük. **3.** Elbiselerin kirlenmemesi için takılan önlük. **4.** Elbisenin göğüs kısmına takılan parça. **5.** Zırhın göğsü kaplayan bölümü. **6.** Atın göğsünden geçerek kolan kayışına her iki yandan bağlanan kayış.

göğüş[1], [gök > gö(ğ)-üş] *{ağız} is.* Kertenkele. [DS]

göğüş[1], [gök > gö(ğ)-üş] *{ağız} sf.* **1.** (Kişi için) sarı saçlı ve mavi gözlü. **2.** Mavi; gök. [DS] ☞ **göğüş göz,** *{ağız} (Kişi için) mavi gözlü.* [DS]

göğüz, [kögüz > göğüz كوكز] *{eAT} {OsT} is.* Göğüs; sine. ☞ **göğüz germek,** *{eAT} Öğünmek; böbürlenmek.*|| **göğüz ötürmek,** *{eAT} İçini çekmek; göğüs geçirmek.*

gök[1], **-ğü** [*eT.* kö k > gök] *is.* **1.** İçinde gök cisimlerinin hareket ettiği sonsuz boşluk; uzay; feza. **2.** Yeryüzünü örten, ufukla sınırlı, mavi renkli kubbe gibi kapanan boşluk; sema; asuman. ☞ **göğe merdiven dayamak,** *Çok uzun boylu olmak.*|| **göğün eteği,** *{ağız} Ufuk.* [DS]|| **gök adası,** *gök b. Aralarında Güneş'in de bulunduğu milyarlarca yıldızdan meydana gelen ve merkezinde yoğun bir yıldız kümesi bulunan daire biçiminde yıldız sistemi; galaksi.*|| **gök atlası,** *gök b. Yıldızların gök küresi üzerinde bulunduğu yeri gösteren harita.*|| **gök başına yıkılmak,** *Büyük bir tehlike ile karşılaşmak.*|| **gök bilimci,** *gök b. Gök bilimi ile uğraşan kimse; astronom.*|| **gök bilimi,** *gök b. Gök cisimlerinin konumlarını, hareketlerini, birbirine olan uzaklıklarının ölçümünü ve yapılarını inceleyen bilim; felekiyat; astronomi.*|| **gök bilimsel,** *gök b. Gök bilimi ile ilgili; astronomik.*|| **gök cismi,** *gök b. Gök yüzünde bulunan Güneş, Ay, gezegenler, kuyruklu yıldız ve nebülöz gibi cisimler.*|| **gök delinmek,** *Çok hızlı ve birdenbire yağmur yağmaya başlamak.*|| **gök dolay,** *{ağız} Dağın en yüksek yeri.* [DS]|| **gök ekseni,** *gök b. İki ucu sonsuza uzatılmış olarak düşünülen yer ekseni.*|| **gök eşleği,** *gök b. Gök eksenine yer merkezinde dik olan düzlemin gök küresiyle ara kesiti.*|| **gök eteği,** *{eAT} Ufuk.*|| **gök evi,** *gök b. Gök olaylarını, yıldızların, Güneş'in, Ay'ın ve gezegenlerin konumlarını, hareketlerini küresel bir kubbe içinde çeşitli araçlarla gösteren yapı; planetaryum.*|| **gök fiziği,** *gök b. Yıldızların ışığını inceleyen, fizik yapılarını araştıran bilim kolu; astrofizik.*|| **gök gürlemesi** (gürültüsü), *Şimşek veya yıldırım olayından sonra gökte duyulan gürültü.*|| **gök kapusu,** *{eAT} {OsT} Samanyolu.*|| **gök kenarı,** *{eAT} Ufuk.*|| **gök kırafıı,** *{eAT} {OsT} Ufuk.*|| **gök kubbe,** *Kubbeye benzetilen gökyüzü.*|| **gök kumu,** *gök. b. Gök taşlarında görülen küresel tanecikler.*|| **gök kuşağı,** *Düşmekte olan yağmur damlacıklarında güneş ışınlarının kırılması ile meydana gelen yedi renkli kemer biçimli görünüm; alkım; ebe kuşağı; ebemkuşağı; eleğim sağma; hacılar kuşağı; yağmur kuşağı; alaim-i sema.*|| **gök kutbu,** *gök. b. Gök ekseninin gök kubbeyi deldiği iki noktadan her biri.*|| **gök küresi,** *gök b. İç yüzü gökyüzü olarak kabul edilen, yarı çapı sonsuza uzanan yer merkezli küre.*|| (birini) **göklere çıkarmak,** *Aşırı derecede övmek.*|| **göklere çıkmak,** *Çok yükselmek.*|| **gök taşı,** *gök b. Gezegenler arasında hareket eden, gaz durumuna geçemeden yeryüzüne ulaşan katı cisim; meteor taşı; meteorit.*|| **gökte ararken yerde bulmak,** *Çok zor elde edilebileceği sanılan bir şeyi hemen elde edebilmek; şiddetle ihtiyaç duyulan ve aramak zorunda kalınan birini görüvermek.*|| **Gök-**

ten zembille mi indi? *1. Allah'ın saygınlık görmesi için gönderdiği bir kişi mi? 2. Uğraşmadan, didinmeden, çalışmadan kendiliğinden mi oldu?*|| **gök ucu,** *{eAT} Ufuk.*|| **gök yaruğu,** *{eAT} Samanyolu.*|| **gök yolu,** *{ağız} Samanyolu.* [DS]

gök[2], **-ğü** [kök > gök كوك] *sf.* **1.** Açık mavi; yeşile çalan mavi. **2.** *{eAT} {OsT} {ağız}* Mavi; masmavi. [DS] **3.** *{eAT} {OsT} {ağız}* Yeşil; yemyeşil. [DS] **4.** *{ağız} is.* Yeşillik; taze sebze. ⚘ **göğünü almak,** *{ağız} (Hayvanlar için) bol bol yeşil ot yemek.* [DS]|| **gök ala buğday,** *{ağız} Kırmızı ve iri olan bir buğday.* [DS]|| **gök aş,** *{ağız} Suda pişmiş yağsız bulgur kırması.* [DS]|| **gök at,** *{ağız} Demir kırı renginde at.* [DS]|| **gök baş,** *{ağız} İşe yaramaz; kötü.* [DS]|| **gök başlı,** *{ağız} İşe yaramaz; kötü.* [DS]|| **gök boya,** *{ağız} Kilimcilikte kullanılan ve bitki köklerinden elde edilen bir boya.* [DS]|| **gök çekirge,** *{ağız} Kanatsız bir tür yeşil çekirge.* [DS]|| **gök ekin,** *{eAT} Henüz başak çıkarmamış taze ekin.*|| **gök eylemek,** *{eAT} Gövertmek; morartmak.*|| **gök gireği,** *{ağız} Hristiyan bayramı; yortu.* [DS]|| **gök göğerti,** *{ağız} Sebze bahçesi; sebze bahçesindeki her türlü sebze.* [DS]|| **gök görmedik,** *{ağız} 1. Açgözlü; obur. 2. Sonradan görme. 3. Görgüsüz.* [DS]|| **gök gözlü,** *{ağız} (Kişi için) gözleri mavi ile yeşil arası renkte olan; mavi gözlü.* [DS]|| **gök güdük,** *{ağız} Mavi renkli, çok hareketli ve güdük bir kuş.* [DS]|| **gök güvenç olmak,** *{ağız} Sevinmek.* [DS]|| **gök kandil,** *{eAT} Çok sarhoş, körkütük.*|| **gök kap,** *{ağız} Cevizin yeşil kabuğu.* [DS]|| **gök karga,** *{ağız} Mavi renkli karga.* [DS]|| **gök keçemen** *{ağız} 1. Yeşil kertenkele. 2. Sarı renkli ve çok ayaklı zehirli bir böcek; çıyan.* [DS]|| **gök keler,** *{ağız} Yeşil kertenkele.* [DS]|| **gök kır,** *1. {OsT} Maviye yakın kır renk. 2. At donlarından maviye çalan kır. 3. (Kişi için) saçları siyah ve beyaz karışımı olan. 4. Siyah ve beyaz karışımı tüyleri olan keçi. [DS]*|| **gök kurt,** *{ağız} Bitkilere zarar veren bir çeşit böcek.* [DS]|| **gök muhalif,** *{eAT} Mavimsi, boz renk.*|| **gök öksürük,** *{ağız} Boğmaca öksürüğü.* [DS]|| **gök sulu,** *{ağız} (Yemek için) iyi pişmemiş.* [DS]|| **gök tingiz,** *{ağız} Deniz.* [DS]|| **gök yakut,** *Mavi renkli değerli bir korindon; safir.*|| **gök yel,** *{ağız} Bölgeye göre yönü değişmekle beraber şiddetli ve soğuk esen rüzgâra Anadolu'da verilen ad.* [DS]|| **gök yelis,** *{ağız} Kerpiç yapımında kullanılan killi toprak.* [DS]|| **gök yeşil,** *{ağız} Zehirli, yeşil kertenkele.* [DS]|| **gök zengin,** *{ağız} Çok zengin.* [DS]|| **gök zurna,** *{eAT} Çok sarhoş; körkütük.*

gök[3], **-ğü** [kök > gök] *{ağız} sf.* (Meyve için) olgunlaşmamış; ham. [DS] ⚘ **gök bakla,** *{ağız} Taze fasulye; yeşil fasulye.* [DS]|| **gök börülce,** *{ağız} Taze fasulye.* [DS]|| **gök göbelek, -ği** *{ağız} Ham meyve veya sebze; olmamış meyve.* [DS]

gökbori, [gök+börü] *{ağız} is.* Bozkurt. [DS]

gökbörü, [gök+börü] *is.* Bozkurt.

gökce, [gök-çe] *{ağız} is.* → gökçe. [DS]

gökcek, -ği [gök-çek كوكجك] *{eAT} sf.* → gökçek. ⚘ **gökcek eylemek,** *{eAT} Güzelleştirmek.*

gökçe[1], [kök > gök-çe / göğ-çe] *sf.* **1.** Gökle ilgili; göğe ilişkin. **2.** Güzel; latif. **3.** Cisimle ilgili değil de maneviyatla ilgili olan; latif. **4.** *is. {ağız}* Melek. [DS] ⚘ **gökçe yazın,** *1. Güzel yazılar. 2. Sanat değeri taşıyan yazılı eserlerin tümü. 3. Yazma sanatı ile ilgili kuralların bütününü ve bu kurallara uygun eserleri içine alan disiplin. 4. Düşünce, duygu ve hayallerin ses ve yazı ile güzel ve etkili bir biçimde anlatılması sanatı. 5. Bu sanatın kuralları ve ürünleriyle uğraşan bilim dalı. 6. Bir milletin, bir ülkenin, bir çağın edebî eserlerinin tümü.*

gökçe[2], [gök-çe كوكجه] *sf.* **1.** *{eAT}* Açık mavi; gök rengi; havaî mavi. **2.** *{ağız}* (Kişi için) mavi gözlü ve sarışın. [DS] **3.** *{eAT} {ağız}* Yeşil. [DS] **4.** Yaban güvercini; gökçe güvercin. **5.** Gri renkli öküz. [DS] ⚘ **gökçe güvercin,** *zool. Güvercingillerden, yurdumuzun Orta Karadeniz ve Kuzeydoğu Anadolu bölgelerinde kuluçkaya yatan ve hemen her yerinde her zaman görülen, 35 cm. kadar uzunlukta mavi ve kül rengi karışık, açık sarı gagalı bir tür güvercin, (Columba oenas).*|| **gökçe karga,** *{ağız} Mavi renkli karga.* [DS]

gökçe[3], [ökse ? / gök-çe] *{ağız} is.* Ağaçlarda asalak olarak yaşayan sürekli yeşil bir bitki; ökseotu. [DS]

gökçek[1], **-ği** [gök-çek / göğ-çek كوكجك] *{eAT} {OsT} sf.* (İnsan için) güzel; sevimli hoş.

gökçek[2], **-ği** [gök-çek] *{ağız} sf.* Taze; körpe. [DS]

gökçeklenmek, [gök-çek-le-n-mek كوكجكلنمك] *{eAT} dönşl. f. [-ir]* **1.** Öğünmek; iftihar etmek. **2.** Böbürlenmek. **3.** Süslenmek. **4.** Güzelliği ile meydana çıkmak.

gökçeklik, -ği [gök-çek-lik كوكجكلك] *{eAT} {OsT} is.* Güzellik.

gökçeli, [gökçe-li] *{ağız} is.* Yaban güvercini. [DS]

gökçen, [gök-çen] *{ağız} sf.* **1.** Güzel. **2.** Mavi gözlü ve sarışın. [DS]

gökçil, [gök-çil كوكجيل] *{eAT} {OsT} sf.* → gökçül.

gökçül, [kök-çül > gök-çül كوكجل] *sf.* **1.** *{eAT} {OsT}* Maviye çalan renk; mavimsi. **2.** Gökle ilgili; semavî.

gökdelen, [gök+del-en] *is.* Çoğunlukla iş yeri olarak kullanılan yirmi, otuz veya daha fazla katlı yüksek bina.

gökgebe, [gök+gebe] *{ağız} is.* Yumurta içinde ölüp kalan civciv. [DS] ⚘ **gökgebe olmak,** *{ağız} Hastalıktan gelişememek.* [DS]

gökgüvercin, [gök+güvercin] *is. zool.* Güvercingillerden Avrupa ile yakın doğuda bahçelik yerlerde yaşayan, Orta Karadeniz ve Kuzeydoğu Anado-

lu'da kuluçkaya yatan, yurdumuzun bütün bölgelerinde devamlı görülen, 32 cm. kadar uzunlukta, mavi renkli, gagası açık sarı bir tür güvercin; gökçe güvercin; mavi güvercin. *(Columba oenas).*

gökkandil, [gök+kandil] *is.* Kendini bilemeyecek kadar sarhoş.

gökkuzgun, [gök+kuzgun] *is. zool.* Başı ve kanatları mavi, boynu ve karnı yeşil, Türkiye'nin her tarafında yazın kuluçkaya yatan, açık ve ağaçlı alanlarda yaşayan, havada yakaladığı böcek, sürüngen ve kemirgenlerle beslenen bir göçmen kuş; mavi kuzgun; yeşil karga, *(Coracias garrulus).*

gökkuzgungiller, [gök+kuzgun-gil-ler] *is. zool.* Bilinen türü gökkuzgun olan gökkuzgunumsular takımının gökkuzgunlar takımına giren bir familya, *(Coraciadidae).*

gökkuzgunlar, [gök+kuzgun-lar] *is. zool.* Kuşlar sınıfının gökkuzgunumsular takımına giren bir alt takım, *(Coraciae).*

gökkuzgunumsular, [gök + kuzgun-umsu-lar] *is. zool.* Renkli tüylü, güçlü gagalı, yer altına ve ağaç kovuklarına yaptıkları yuvalarda yaşayan gök kuzgunları gibi yırtıcı kuşlar ile ağaç kakan, çoban aldatan, sağanları içine alan takım, *(Coraciadiformes).*

göklen, [gök-len] *{ağız} is.* Yeşillik; çayırlık; çimenlik. [DS]

göklenmek, [gök-le-n-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* Meyve ve sebzeyi taze iken yemek. [DS]

göklü, [gök-lü] *{ağız} sf.* (Hayvan için) gebe. [DS]

göklük[1], **-ğü** [gök-lük] *is.* **1.** Gök olma durumu; mavilik. **2.** *{OsT}* Morluk; morartı.

göklük[2], **-ğü** [gök-lük] *{ağız} is.* Yeşillik; çimenlik; çayırlık. [DS]

gökmen, [gök > gök-men] *sf.* **1.** (Kişi için) mavi gözlü ve sarışın. **2.** (Hayvan için) kül renkli.

göksel, [kök-sel > gök-sel] *sf.* Gökle ilgili; semavî.

göksemek, [gök-se-mek] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-s(ü)-yor]* **1.** (İnsan için) sebzeye düşkünlük göstermek. **2.** (Dişi hayvan için) kızgınlık dönemini yaşamak. [DS]

göksüz, [gök-süz] *{ağız} is.* Köstebek. [DS]

gökşin, [gök-şin] *{ağız} is.* Gök kuşağı. [DS]

göktaş, [gök+taş] *{ağız} is.* Bakır sülfat tuzu. [DS]

gökterke, [gök *(yeşil)* + terke ?] *{ağız} is.* Her türlü yeşil ve taze sebze. [DS]

göküş, [gök-üş] *sf.* Mavi gözlü; göğüş.

gökyolu, [gök+yol-u] *is.* Samanyolu.

gökyüzü, [gök+yüz-ü] *is.* Göğün görünen yüzeyi; sema. ☞ **gökyüzü mavisi,** *Açık mavi; havaî mavi.*

göl, [*eT.* kōl > göl] *is. coğ.* **1.** Etrafı kara ile çevrili, derin ve geniş su birikintisi. **2.** *{ağız}* Tarım yapılan büyük tarla. [DS] **3.** *{ağız}* Yüksek yerden dökülen suyun oyduğu yer; çukur. [DS] ☞ **göl ayağı,** *Göl suyunu başka bir yere akıtan akarsu.*|| **göl başı,** *Göle akıntısı olan akarsu.*|| **göl bilimi,** *Su biliminin kara parçaları üzerindeki durgun suları, gölleri fizikî ve biyolojik özellikleriyle inceleyen bilim dalı; limnoloji.*|| **göl kestanesi,** *bot. Suda yetişen ve meyvesi kestane gibi yenilen bir bitki, (Trapa natans).*|| **göl olmak,** *Gereksiz olarak bir yerde su toplanmak; göllenmek.*

gölalası, -nı -aları [göl+ala-s-ı] *is. zool.* Göllerin derin sularında yaşayan sonbahar sonlarına doğru üremek için çevredeki akarsulara göçen bir alabalık türü, *(Salmo trutta lacustris).*

gölbe, [Yun. khólluva] *{ağız} is.* → gölle. [DS]

gölbeç, -ci [göl-meç ?] *{ağız} is.* Su birikintisi; gölcük. [DS]

gölbek, -ği [göl-mek ?] *{ağız} is.* Su birikintisi; gölcük. [DS]

gölbent[1], **-di** [göl +Far. bent] *{ağız} is.* Su birikintisi; gölcük. [DS]

gölbent[2], **-di** [köl-mek *(bağlamak)* > köl + Far. bent] *{ağız} is.* **1.** Havudun geri kaçmaması için devenin boynundan geçirilen bağ. **2.** Yüklenen samanların dökülmemesi için kağnılara yapılan, çiti geren ve kanatları bağlayan ip. [DS]

gölbet, -di [göl + Far. bent] *{ağız} is.* Su birikintisi; gölcük. [DS]

gölbez, [? gölbez] *{ağız} is.* Kedi, köpek, ayı ve kurt yavrusu; enik. [DS]

gölbezlemek, [gölbez-le-mek] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-(i)-yor]* (Kedi, köpek, kurt, ayı vb. hayvanlar için) yavrulamak; eniklemek. [DS]

gölbezleşmek, [gölbez-le-ş-mek] *{ağız} işteş f. [-ir]* (Kedi, köpek, kurt, ayı vb. hayvanlar için) çiftleşmek. [DS]

gölcer, [göl-ce-r] *{ağız} sf.* Çok sulu. [DS]

gölcük, -ğü [göl-cük] *is.* **1.** Killi topraklar üzerinde küçük kapalı çukurlarda yağmur ve kaynak sularıyla beslenen akışsız, küçük ve sığ göl. **2.** Yapma su birikintisi.

gölcül, [göl-cül] *sf.* (Bitki ve hayvan için) göl ve göl kıyılarında yetişen veya yaşayan.

gölcüme, [göl-ce-me] *{ağız} is.* Suda kaynatılarak yenilen buğday, nohut, mısır gibi tahıl; gölle [DS]

göldermek, [göl-der-mek] *{ağız} gçl. f. [-ir]* **1.** Suya sokmak. **2.** Suda boğmak. [DS]

göle, [Yun. kolliva] *{ağız} is.* **1.** Suda kaynatılmış buğday ve diğer tahıllar. **2.** Aşure. [DS]

gölebek[1], **-ği** [göl-e-mek ?] *{ağız} is.* Su birikintisi; gölcük. [DS]

gölebek[2], **-ği** [Far. kellābe => kelep / göbe(k)-le-k > gölebek] *{ağız} is.* İplik yapmak için hazırlanmış pamuk ya da yün yumağı. [DS]

gölecen, [köl-mek *(bağlamak)* > göl-e-cen] *{ağız} is.* **1.** Çıkrık. **2.** İpliği makaralara sarmak için çilenin geçildiği araç. [DS]

göleç, -ci [göl-eç] *{ağız} is.* **1.** Su birikintisi; gölcük. **2.** On dönüm büyüklüğünde bir alanı kaplayan su. [DS]

göleçen, [köl-mek *(bağlamak)* > göl-e-cen] *{ağız} is.* İplik büken çıkrığın kamış masurası. [DS]

göleğez, [Yun. kolagasi] *{ağız} is.* Sulak yerlerde yetişen, patates gibi yumrusu yenilen büyük yapraklı bir bitki, *(Colocasia esculanta).* [DS]

gölek[1], **-ği** [göl-ek گولك] *{ağız} is.* **1.** Küçük su birikintisi; gölcük; küçük havuz. *{OsT} (aynı)* **2.** Suyu toplamak için önüne yapılan engel; büğet. **3.** Tarla içinde bulunan su havuzu; gölet. [DS]

gölek[2], **-ği** [köl *(bağlamak)* > göl-ek] *{ağız} is.* Araba tekerleğinin ortasındaki başlık. [DS]

gölek[3], **-ği** [külek] *{ağız} is.* Yağ koymak için ağaçtan yapılmış küçük kap; külek. [DS]

göleklenmek, [göl-ek-le-n-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* (Su için) set önünde birikmek; göllenmek. [DS]

gölekmek, [köl-ek-mek] *{ağız} gçsz. f. [-ir]* (Hayvan için) kalkamayacağı biçimde ters yatmak. [DS]

göleme[1], [köl-mek *(bağlamak)* köl-e-mek > göl-e-me / göl-ü-me] *is.* **1.** Dalları toprağa daldırılmak suretiyle çoğaltılmış asma. **2.** *{ağız}* Yer altından geçen kanal. [DS]

göleme[2], [göle-me ?] *{ağız} is.* Henüz yavrulamamış bir yaşındaki keçi. [DS]

gölemek[1], [köl-mek *(bağlamak)* köl-e-mek > göl-e-mek / göl-ü-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ü)-yor]* **1.** (Asma dalları veya dalı yere yakın ağaç için) kök salması için toprağa daldırmak; yatırmak. **2.** Çapa ile çukur açarak sebze ekmek. [DS]

gölemek[2], [göğe-le-mek ?] *(gö:lemek) {ağız} gçsz. f. [-r] [-l(ü)-yor]* (Hayvan için) kızışmak; çiftleşmek istemek. [DS]

gölemek[3], [köl-mek > göl-e-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ü)-yor]* **1.** Tutmak; engel olmak. **2.** Tutup koparmak. [DS]

gölemek[4], [göl-e-mek] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(ü)-yor]* (Su için) toplanmak; birikmek. [DS]

gölemen, [göle-mek[3] > göl-e-men] *sf.* Zorla alan; güç kullanarak edinen. ⊡ **gölemen olmak,** *{ağız} Başkasının malına konarak zengin olmak.* [DS]

gölemez, [Far. gürmäst => göremez > gölemez] *{ağız} is.* **1.** Yeni doğurmuş hayvanın sağılan ilk sütü; ağız. **2.** Sonbaharda hayvanlardan elde edilen koyu süt. [DS] **3.** Süt kullanılarak yapılan çeşitli tatlı ve yemeklerin genel adı.

gölen, [göl-en] *is.* **1.** Ekili olmadığı zamanlarda su salınarak göllendirilen tarla. **2.** *{ağız}* Su birikintisi; gölcük. [DS] ⊡ **gölen etmek,** *{ağız} Tarlanın tuzunu yıkamak için su salıvererek göllendirmek.* [DS]

gölenlemek, [göl-en-le-mek] *gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* Bir tarlayı ekmeden önce su salarak göllendirmek.

gölenmek, [göl-e-n-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* **1.** Başkasının malına konarak zengin olmak. **2.** Yararlanmak; faydalanmak. [DS]

gölenti, [göl-enti] *{ağız} is.* **1.** Su birikintisi; gölcük. **2.** Arklardan su almak için açılan çukur. [DS]

gölerme, [göl-er-me] *is.* Göl durumuna gelmek işi.

gölermek[1], [göl-er-mek] *{ağız} gçsz. f. [-ir]* Göl durumuna gelmek; göllenmek. [DS]

gölermek[2], [köl-mek *(bağlamak)* > göl-er-mek] *{ağız} gçsz. f. [-ir]* **1.** (Hayvanlar için) ipi ayaklarına ve boynuna dolanarak kalkamayacak şekilde yere yıkılmak. **2.** (Hayvan için) ayakları yukarı gelerek ölmek. **3.** (Hayvan için) çamura veya çamurlu suya yatmak. [DS]

gölermek[3], [göl-er-mek] *{ağız} gçsz. f. [-ir]* **1.** Kendisini salıverip yere oturmak. **2.** Bağdaş kurup oturmak. **3.** Düşmek. **4.** (Çocuk için) ağlamaktan katılmak. [DS]

gölerti[1], [göl-er-ti] *{ağız} is.* Su birikintisi; gölcük. [DS]

gölerti[2], [köl-mek *(bağlamak)* > göl-er-t-i] *{ağız} is.* Bağ çubuğundan fışkıran filizler. [DS]

gölertmek[1], [köl-mek *(bağlamak)* > göl-er-t-mek] *{ağız} gçl. f. [-ir]* **1.** Karşısındakini zor duruma düşürmek. **2.** Öldürmek. [DS]

gölertmek[2], [göl-er-t-mek] *{ağız} gçsz. f. [-ir]* İşemek. [DS]

gölet, [göl-et گولت] *{ağız} is.* **1.** Küçük göl; yapma göl; gölek. **2.** İçinde deri ıslatılan havuz. **3.** Su biriktirmek için akarsu önüne yapılan set. **4.** Tarla içindeki havuz. **5.** Bataklık. **6.** *{OsT}* Akarsu yataklarında suların toplandığı çukurluklar. [DS]

göletlendirmek, [göl-et-le-n-dir-mek] *{ağız} gçl. f. [-ir]* Gölet hâline getirmek; göllendirmek. [DS]

gölez, [göl-ez] *{ağız} is.* Çok sulanmış yer. [DS]

gölge, [kölī-mek *(gölge etmek)* > köli-ge > gölge] *is.* **1.** Işık geçirmeyen bir cisim tarafından ışığın engellenmesiyle ışık gelen yönün karşı tarafında oluşan karanlık. **2.** Güneş ışınlarının yakıcı etkisinden korunmayı sağlayan yer. **3.** Ne olduğu anlaşılamayan, belirsiz karaltı; siluet. **4.** Her tarafı kaplayan alaca karanlık. **5.** *res.* Resimde cismin belirgin olarak ortaya çıkması için ışık almaması gereken yönlerine vurulan koyu renk. **6.** *mecaz.* Birinin yanından hiç ayrılmayan kimse. **7.** Kayırma; koruma; himaye. **8.** Bir duygu veya olayın bıraktığı etki; iz. ⊡ **gölge adam,** *Olaylara girmeden geri plandan en ince ayrıntılarına kadar inceleyen kişi.*|| **gölge balığı,** *zool. Dağlık yerlerdeki serin ve tatlı sularda yaşayan, küçük ağızlı, uzun ve yüksek sırt yüzgeçli, 20-50 cm. boyunda bir tür alabalık, (Thymallus thymallus).*|| **gölge balığıgiller,** *zool. Örnek türü gölgebalığı olan, ırmaklarda ve çok az tuzlu sularda yaşayan ve ülkemizde minakop, işkine ve sarıağız adında üç türü bulunan kemikli balıklar, (Sciaenidae).*|| **gölge bitkileri,** *biy. Doğrudan gü-*

neş ışığından etkilenen ve az ışıklı ortamlarda gelişebilen yeşil bitkiler.|| **gölgede bırakmak,** *Örnek gösterilen kimse veya nesneden daha üstün olmak; onu geride bırakmak; ileri geçmek; ikinci plana düşürmek.*|| **gölgede kalmak,** *1. Kendini belli etmemek; ortaya çıkmamak. 2. Yaptıklarına değer verilmemek.*|| **gölge düşmek,** *Bir yere veya bir şeye bir cismin karaltısı gelmek; üzerine gölge gelmek.*|| (bir şeye) **gölge düşürmek,** *1. mecaz. Değerini azaltacak, lekeleyecek; ününü etkileyecek davranışlarda bulunmak. 2. Şüphe uyandırmak.*|| **gölge etmek,** *1. Işığa engel olmak. 2. mecaz. Engel olmak; işin düzenini bozacak davranışlarda bulunmak.*|| **Gölge etme, başka ihsan istemem.** *"Senden bir yardım, bir kayırma beklemiyorum; yalnızca benim elimde bulunan olanaklarıma dokunma!" anlamında Sinoplu Diyojen'in İskender'e söylediği sözden kalma bir deyim.*|| **gölge gibi,** *1. Varlığını hiç belli etmeyen; hayal gibi. 2. Birinin peşinden hiç ayrılmayan; çok yakından ve peşi sıra.*|| **gölge kabine,** *Ana muhalefet partisi tarafından oluşturulan ve her bakanı denetlemekle görevli bir milletvekilinin görevlendirildiği kuruluş.*|| **gölge kovmak,** *{eAT} {OsT} 1. Gölgeden gölgeye koşmak. 2. Sıkıntıya gelememek.*|| **gölge kuşu,** *zool. Afrika'da yaşayan, ağaçların arasına dallardan çapı dört metreye varan yuvalar yapan, yüksek bacaklı, uzun gagalı, büyük tepelikli leyleğimsiler takımından iri bir kuş, (Scopus umbretta).*|| **gölge olay,** *fel. 1. Olaya katıldığı hâlde hiç etkisi olmayan. 2. Bir olay tarafından meydana getirilen ve ona bağlı kalan olay.*|| **gölge olaycılık,** *Ruh etkinliğinin bilinçli olmadan da var olabileceğini ileri sürerek bilinci bir gölge olay sayan felsefî görüş.*|| **gölge olmak,** *{eAT} Koruyucu olmak.*|| **gölge oyunu,** *tiy. Geriden ışıkla aydınlatılmış bir perde üzerine çeşitli resimlerin gölgelerini düşürerek yapılan canlandırmaya dayalı gösteriler.*|| **gölge salmak,** *{eAT} Gölge etmek.*|| **gölgesinden korkmak,** *1. Çok korkmak. 2. Herhangi bir sakıncası bulunmayan işlere bile girmekten çekinmek.*|| **gölge tiyatrosu,** *tiy. Saydam bir perde üzerine geriden oyuncuların kuvvetli bir ışıkla gölgelerini düşürmek suretiyle oynanan bir tiyatro türü.*

gölgecil, [gölge-cil] *sf.* Gölgede gelişen veya gölgeyi seven.

gölgeleme, [gölge-le-me] *is.* **1.** Üzerine gölge düşürmek işi. **2.** *spor.* Top oyunlarında karşı takım oyuncusunun rahat hareket etmesini önlemek amacıyla sürekli olarak izleme; kontrol altında tutma; adam tutma; markaj.

gölgelemek, [gölge-le-mek] *gçl. f. [-er] [-l(i)-yor]* **1.** Bir şeyin üzerine gölge getirmek. **2.** Resme gölge yapmak. **3.** *mecaz.* Bir şeyin veya kimsenin etkisini, değerini azaltmak. **4.** *spor.* Top oyunlarında karşı takım oyuncusunun rahat hareket etmesini önlemek amacıyla sürekli izleyip, kontrol altında tutmak; adam tutmak; marke etmek.

gölgelendirme, [gölge-le-n-dir-me] *is.* Gölgeli hâle getirmek işi.

gölgelendirmek, [gölge-le-n-dir-mek] *gçl. f. [-ir]* Gölgeli duruma getirmek; gölgelenmesine yol açmak.

gölgelenme, [gölge-le-n-me] *is.* **1.** Bir şeyin gölgesinin oluşması durumu. **2.** [gölge-le-n-me] Üzerine gölge düşürülmek işi.

gölgelenmek, [gölge-le-n-mek] *dönşl. f. [-ir]* **1.** Gölgesi meydana gelmek. **2.** *edil. f.* Gölgede bırakılmak; üzerine gölge düşürülmek. **3.** *spor.* Top oyunlarında karşı takım oyuncusu tarafından hareket kısıtlığı getirmek amacıyla sürekli olarak izlenmek, kontrol altında tutulmak; tutulmak; markaja alınmak.

gölgeleyici, [gölge-le-y-ici] *is.* Top oyunlarında karşı takım oyuncusunun rahat hareket etmesini önlemek amacıyla sürekli olarak izlemek, kontrol altında tutmakla görevli oyuncu; markajcı.

gölgeleyiş, [gölge-le-y-iş] *is.* Gölgeleme eylemi veya biçimi.

gölgeli, [gölge-li] *sf.* **1.** Gölgesi olan; gölgesi bulunan. **2.** Gölge altında kalan. **3.** *mecaz.* Nitelik ve ayrıntıları iyice bilinmeyen. ⊡ **gölgeli resim,** *Koyu renkli alanlar yardımıyla cismin açıkça belirmesine çalışılmış, hacim etkisi verilmiş resim.*

gölgelik, -ği [gölge-lik] *is.* **1.** Gölge altında bulunan yer. **2.** Gölgesinde oturulan çardak vb. yer. **3.** *{ağız}* Şemsiye. [DS]

gölgesiz, [gölge-siz] *sf.* Gölgesi olmayan.

gölle, [Yun. kolliva] *is.* **1.** Suda haşlanmış mısır, nohut, buğday vb. **2.** Aşure.

göllek, [göl-le-k] *{ağız} is.* **1.** Su birikintisi; gölcük. **2.** Sazlık; bataklık. **3.** Daha iyi sulanabilmesi için ağaçların etrafına açılan çukur. [DS]

gölleme, [göl-le-me] *is.* Göl durumuna getirmek işi.

göllemek[1], [göl-le-mek] *gçl. f. [-r] [-l(ü)-yor]* **1.** Göl hâline getirmek. **2.** *{ağız}* Su biriktirmek; göllendirmek. [DS] **3.** Tarla, bahçe vb.ne aşırı su vermek.

göllemek[2], [göl-le-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ü)-yor]* Sis basmak. [DS]

göllenme, [göl-le-n-me] *is.* Göl hâline getirilmek işi.

göllenmek, [göl-le-n-mek] *dönşl. f. [-ir]* **1.** Göl hâline gelmek. **2.** *{ağız}* (Akarsu için) yatağındaki çukurluklarda birikmek; gölcük oluşmak. [DS] **3.** *edil. f.* (Tarla, bahçe vb. için) aşırı su verilmek.

göllü, [göl-lü ?] *{ağız} is.* Pekmez ve un karışımına yağ dökerek yapılan bir tür tatlı. [DS]

göllüklü, [göl-lük-lü] *{ağız} sf.* (Kişi için) varlıklı; zengin. [DS]

gölmeç, [göl-meç] *is.* Su birikintisi.

gölmek, -ği [gömlek كوملك] *{eAT} is.* Gömlek.

gölsel, [göl-sel] *sf.* **1.** Gölle ilgili; göle ait. **2.** Göl içinde veya kıyısında yaşayan veya yetişen. ◘ **gölsel konut,** *Göl vb. su içine çakılan kazıklar üzerinde kurulmuş evler.*

gölü, [göl-ü] *{ağız} is.* Peynir ve ayran süzmeye yarayan tekne. [DS]

gölücük, -ğü [gölü(k)-cük كلوجك] *{eAT} is.* Eşekçik.

gölük, -ğü [*eT.* köl-mek *(atı arabaya bağlamak)* > köl-ük > göl-ük كولك] *{ağız} is.* **1.** *{eAT} {OsT}* At, eşek, katır gibi yük ve binek hayvanı. **2.** Eşek. **3.** Eşek, at gibi hayvanların sürüsü. **4.** Eşek yavrusu; sıpa. **5.** Yer yer büyük baş ve küçük baş hayvanların yerine kullanılır. **6.** Kısa boylu öküz. **7.** Ağaç kakan kuşu. **8.** *sf.* (Kişi için) tembel. [DS]

gölük, -ğü [göl-ük ?] *{ağız} sf.* **1.** (Kişi için) görünüşüne önem vermeyen; derbeder kılıklı; şapşal. **2.** (Kişi için) tembel. **3.** *is.* Onura dokunma; hakaret. [DS]

gölükçü, [göl-ük-çü] *{ağız} is.* **1.** Hayvancılıkla uğraşan kimse. **2.** Katırcı. [DS]

gölümez, [göl-ü-mez / göl-e-mez] *{ağız} is.* **1.** Taze süt. **2.** Koyun sütünden yapılan bir yemek. [DS]

göm[1], [göm] *{ağız} is.* Hayvanların barınması için yapılmış etrafı duvar ya da çitle çevrili yer; ağıl. [DS]

göm[2], [göm] *{ağız} is.* Yeşil; yemyeşil. [DS]

göm[3], [göm كوم] *{OsT} is.* **1.** Dip; kök; asıl. **2.** İç.

gömbe[1], [göm-me > gömbe] *{ağız} is.* **1.** Mayalı ya da mayasız olarak yapılan ve küle gömülerek pişirilen bir ekmek; kül pidesi. **2.** Haşhaş tanesi karıştırılarak yapılmış kalınca ekmek. **3.** Bayramlarda yapılan içi tahinli, dışı yağlı mayalı ekmek. **4.** Sacda pişirilen ekmek. **5.** Tandırda pişirilmiş bir tür somun ekmeği. **6.** Çoğunlukla mısır unundan yapılmış bir tür katmer. [DS]

gömbe[2], [göm-me > gömbe] *{ağız} is.* Toprak altına gömülerek saklanmış değerli eşya ya da para; gömü. [DS]

gömbek, -ği [gömbe-k] *{ağız} sf.* (Keçi veya koyun için) boynuzsuz. [DS]

gömbel, [gömb-el] *{ağız} is.* İki kulplu toprak testi. [DS]

gömbeldek, -ği [gömb-el-de-k] *{ağız} is.* Çobanlara verilen bahşiş. [DS]

gömbelek, -ği [gömb-ele-k] *{ağız} is.* **1.** Sarı renkli iri bir kelebek. **2.** Arı sokması ile şişen yer. **3.** *sf.* (Kişi için) kısa boylu fakat başı büyük olan. [DS]

gömbes, [? gömbes] *{ağız} is.* **1.** Kavrulmuş kestane. **2.** Külde pişen patates. **3.** Gömbe. [DS]

gömbesen, [gömbes-en ?] *{ağız} is.* Şişman ve sağlıklı çocuk. [DS]

gömbet, [gömb-et / gölbent] *{ağız} is.* **1.** Dere kenarlarındaki çukurlarda biriken su. **2.** Dere içindeki çukurluklar. [DS]

gömbük, -gü [göm *(yeşil)* >göm-lük>gömbük] *{ağız} is.* Bir akarsuyun kenarlarında uzanan ya da bir su kaynağının çevresindeki yeşillikler; çayır. [DS]

gömbül, [gömb-ül] *{ağız} is.* **1.** Kuyruksuz tavuk vb. hayvanlar. **2.** Bulgurla yapılmış işkembe dolması. [DS]

gömcük, -ğü [göm-cük] *{ağız} is.* Torba, çuval vb.nin köşesi. [DS]

gömçek, -ği [göm-çek ?] *{ağız} is.* Pantolon. [DS]

gömdemsiz, [yöntem-siz > gömdem-siz ?] *{ağız} sf.* Beceriksiz. [DS]

göme, [*eAT* göm *(iç)* > göm-e / güme] *{ağız} is.* Avcıların gizlenerek av bekledikleri yer. [DS]

gömeç[1], -ci [*eT.* köm-meç / kömeç > gömeç كومج] *{ağız} is.* **1.** *{eAT} {OsT}* Külde pişirilen çörek. **2.** Yağda kızartılmış çörek. **3.** *{eAT} {OsT}* Bal peteği. [DS]

gömeç[2], -ci [*eT.* köm-meç > gömeç] *{ağız} is.* **1.** Ebegümeci. **2.** Bir tür papatya. **3.** Değirmen taşını döndüren ve üzerine su akan kaşıkların bağlı olduğu ana mil. [DS]

gömeç[3], -ci [küme-ç] *{ağız} is.* Yuvarlak; çöreklenmiş olan. [DS]

gömeç[4], -ci [göm-mek > göm-eç] *{ağız} is.* Mezar. [DS]

gömeçlenmek, [gömeç-le-n-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* (Yılan için) çöreklenmek. [DS]

gömek, [göm-ek] *{ağız} is.* Çamurlu ve bataklık yer. [DS]

gömele, [*eAT* göm *(iç)* > göm-ele / güm-ele كومله] *{eAT} {OsT} is.* **1.** Avcıların çalı çırpı veya taştan yaptıkları gizlenme yeri. *{ağız} (aynı)* **2.** Kulübe. **3.** *{ağız}* Bağ ve bahçelerde yaz için yapılan küçük kulübe; bağ evi. **4.** *{ağız}* Bağ, bahçe ve bostanlardaki bekçi kulübesi. **5.** *{ağız}* Tohum çukuru. [DS]

gömelek, -ği [göbe(k)-lek] *is.* **1.** Yenilebilir mantarlardan bir türün adı; kuzu göbeği; göbek mantarı; yer yaran, *(Morcehella conica).*

gömelte, [*eAT.* göm *(iç)* > göm-el-t-e كوملته] *{eAT} {OsT} is.* → gömelti.

gömelti, [*eAT.* göm *(iç)* > göm-el-t-i كوملتى] *{eAT} {OsT} is.* **1.** Avcıların çalı çırpı veya taştan yaptıkları gizlenme yeri. **2.** Kulübe.

gömeni, [? gömeni] *{ağız} is.* Döveni boyunduruğa bağlayan ağaç; ok. [DS]

gömet, [göm-mek > göm-et] *{ağız} is.* Duvara açılan ocak; şömine. [DS]

gömgök, -ğü [gö(m)+gö/k كومكوك] *sf. pekşt.* **1.** Her yanı koyu mavi olan; masmavi. **2.** Hiç olgunlaşmamış; çok ham. **3.** *{eAT}* Aşırı derecede. ◘ **gömgök olmak,** *{ağız} Morarmak.* [DS]

gömlek, -ği [kön *(deri)* > kön-le-k / köng-le-k > göm-le-k] *is.* **1.** Vücudun üst bölümüne ceket veya

kazak altına giyilen yakalı ve kollu ince giyecek. **2.** Kadınların giydiği yakasız ince iç çamaşırı; kombinezon. **3.** Vücudun üst kısmına giyilen iç çamaşırı. **4.** *gnşl.* Kitap kapağına geçirilen kılıf. **5.** Beyaz ışık sağlamak için lüks lambalarına takılan amyant kılıf. **6.** Evlat ve torunlardan her birinin düzeyi; göbek; nesil; kuşak; batın. **7.** Dosya kartonu. **8.** Memeli hayvanlarda bağırsakların tamamını dıştan saran yağlı zar. **9.** *mecaz.* Basamak; derece; kademe; kat. **10.** *bot.* Soğan kabuğu gibi bütün kabukların genel adı. **11.** Bir eşya veya makinenin dışını kaplayan madde. **12.** Buruşuk veya kırık tütünlerle yapılmış bir tür puro. ⧉ **gömlek değiştirmek,** *1. (Yılan için) üst deriyi değiştirmek. 2. (İnsan için) huy, düşünce veya inanç değiştirmek.*|| **gömlek eskitmek,** *mecaz. Yaşamak; ömür sürmek.*|| **gömlek eşi,** *{ağız} Pantolon.* [DS]|| **gömlekten çıkmak,** *{ağız} 1. (Meyve için) çiçeklerini döküp çağla hâline gelmek. 2. mecaz. Çok kızmak.* [DS]|| (birini) **gömlekten** (gömleğinden) **geçirmek,** *Evlat olarak kabul etmek; evlatlık edinmek.*

gömlekçi, [gömlek-çi] *is.* Gömlek yapan veya satan kimse.

gömlekçilik, -ği [gömlek-çi-lik] *is.* Gömlek yapma veya satma işi.

gömleklenmek, [*eT.* köñ-le-k-le-n-mek] *dönşl. f. [-ir]* Gömlek sahibi olmak; gömlek edinmek.

gömlekli, [gömlek-li] *sf.* Üzerinde gömleği bulunan; gömlek giymiş olan.

gömleklik, -ği [gömlek-lik] *is.* ve *sf.* Gömlek yapımına uygun kumaş.

gömlekliler, [gömlek-li-ler] *is. zool.* Vücutları torba biçiminde yarı saydam bir gömlekle örtülü, yalnız denizlerde yaşayan bir hayvanlar alt şubesi, *(Tunicata).*

gömleksiz, [gömlek-siz] *sf.* **1.** Gömleği olmayan; gömlek giymemiş olan. **2.** *zf.* Gömlek giymemiş olarak; gömleği olmadan. ⧉ **gömleksiz arpa,** *{ağız} Kılçıksız, ince kabuklu bir arpa türü.* [DS]||

gömme[1], [göm-me] *is.* **1.** Gömmek işi. **2.** Ölüyü dinî usullere göre toprak içinde açılmış mezara yerleştirip üstünü örtme işlemi; defnetme; tedfin. **3.** *sf.* Bir düzlem üzerinde açılan çukurluklara gömülmüş bulunan. ⧉ **gömme banyo,** *Döşeme içine gömülmüş fayans, mermer veya mozaik ile kaplanmış tekneden meydana gelen banyo.*|| **gömme dolap,** *Duvar içindeki bir boşluğa yapılmış olan dolap.*|| **gömme kilit,** *Gövdesi kapak veya çekmecenin kenarında açılan yuvaya yarleştirilerek takılan kilit.*|| **gömme şemse,** *kütp. Eskiden kitap cilt kapaklarının mukavvasına açılan oyuklara ayrı parçalar yerleştirmek suretiyle yapılan madalyon biçimli kabartma.*

gömme[2], [göm-me / gömbe] *{ağız} is.* **1.** Külde pişirilen bir tür pide. **2.** Bir tür börek; poğaça. **3.** Yağ ve ayranla yoğrularak yapılmış ekmek. **4.** Külde pişirilmiş patates, soğan, patlıcan, biber vb. **5.** Patlıcan yemeği. **6.** *sf.* Kızgın küle gömülerek pişirilen. [DS]

gömme[3], [göm-me] *{ağız} is.* Toprağa gömülerek bekletilen kavun, karpuz. [DS]

gömme[4], [göm-me] *{ağız}* Güz sonu veya kışın ekilen ekin. [DS] ⧉ **gömme tavı,** *{ağız} Güzün ekilen buğday.* [DS]

gömme[5], [göm-me] *{ağız} is.* Kazılarak açılan kaynak; eşme pınar. [DS]

gömmece, [göm-mece] *{ağız} zf.* **1.** (Tohum ekimi için) kazık ile açılan çukura gömmek suretiyle. **2.** (Buğday için) güzün ekilen. [DS]

gömmeci, [göm-me-ci] *is.* Gömme işlemini yapan kimse.

gömmecilik, -ği [göm-me-ci-lik] *is.* **1.** Değişik desenler yaratmak amacıyla bir ahşap veya metal üzerine açılan oyuklara renkli malzemeler yerleştirme biçiminde uygulanan işleme tekniği; markitöri. **2.** Bu işi yapma sanatı.

gömmek, [*eT.* köm-mek > göm-mek] *gçl. f. [-er]* **1.** Toprağın içinde açılan bir çukura yerleştirerek üstünü örtmek. **2.** Ölüyü mezara indirmek; defnetmek. **3.** Birinin cenaze törenine katılmak. **4.** Bir şeyi başka bir nesnenin içine yerleştirmek; batırmak; sokmak. **5.** *mecaz.* Birinden daha çok yaşamak.

gömre, [Far. kemrā] *{ağız} is.* Sığır gübresi. [DS]

gömsük, -ğü [? gömsük] *{ağız} is.* Sigara artığı; izmarit. [DS]

gömü[1], [göm-ü] *is.* **1.** Toprak altına gömülmüş olan para, altın, mücevher gibi değerli şeyler; define; *(1935) {ağız} (aynı).* [DS] **2.** *{ağız}* Yer altı deposu; mahzen. [DS] **3.** *{ağız}* Kışın soğuktan korumak için toprağa gömülen sebze. [DS] **4.** *{ağız}* Sincapların toprağa gömdüğü ceviz. [DS] **5.** *{ağız}* Bir şeyin toprağa giren kısmı. [DS] **6.** *{ağız}* Kışın ekilen ekin. [DS]

gömü[2], [göm-ü] *{ağız} is.* Derinlik. [DS]

gömük[1], **-ğü** [göm-ük] *sf.* **1.** Gömülmüş olan; gömülü; medfun. **2.** *is. {ağız}* Sincapların yere gömdükleri ceviz. [DS] **3.** *{ağız}* Yere gömülmüş çekirge yumurtaları. [DS] **4.** *{ağız}* Araba tekerleklerinin çamurda bıraktığı izlerin kurumuşu. [DS]

gömük[2], **-ğü** [göm-ük] *{ağız} is.* **1.** Sazlık; bataklık. **2.** Çamurlu, milli su. [DS]

gömük[3], **-ğü** [göm-ük] *{ağız} is.* Ormandan açılan yeni tarla. [DS]

gömük[4], **-ğü** [göm-ük] *{ağız} is.* Akarsuyun önüne bir engel gelmesi ile birikip kaldığı yer. [DS]

gömük[5], **-ğü** [göm-ük] *{ağız} is.* Derinlik. [DS]

gömük[6], **-ğü** [Fr. comiqe] *{ağız} sf.* (Kişi için) taklitçi; güldürücü; komik. [DS]

gömük[7], **-ğü** [göm-ük] *{ağız} is.* Çuval, cep vb.nin köşesi. [DS]

gömüklemek, [gömük-le-mek] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(ü) -yor]* Çıkmaza sapmak. [DS]

gömüklük, -ğü [gömük-lük] *{ağız} is.* Bataklık; sazlık. [DS]

gömüksü, [gömük-sü] *{ağız} sf.* (Su için) çamurlu, milli; bulanık. [DS]

gömül, [*eAT.* göm *(iç)* > göm-ül] *{ağız} is.* **1.** Biçilmiş ekin yığını. **2.** On iki destenin meydana getirdiği yığın. [DS]

gömüldürük, -ğü [*eT.* kömül-dürük > gömül-dürük كمولدرك] *is.* **1.** Boyunduruğa geçirilen kısa sopa. **2.** Eyer ve palanın geri kaymasını önlemek amacıyla bir atın boynundan ve göğsünden aşırılarak kolana bağlanan koşum takımı parçası. *{eAT} {OsT} (aynı)* **3.** *{ağız}* Madenden yapılmış kemer tokası. [DS]

gömüleme, [göm-ü-le-me] *is.* Gömerek saklama; gömülemek işi.

gömülemek, [göm-ü-le-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(i) -yor]* Değerli eşya ve paraları gömerek saklamak. [DS]

gömülgen, [kömül-gen / göm-ül-gen كملكن] *{eT} is.* **1.** Bataklık; sazlık. *{eAT} {ağız} (aynı)* [DS] **2.** *{OsT} sf.* Çok gömülen; bataklık halinde olan; batak.

gömülme, [göm-ül-me] *is.* Gömülü duruma getirilme; gömülmek işi.

gömülmek, [*eT.* köm-ül-mek > göm-ül-mek] *edil. f. [-ür]* **1.** Gömülü hâle getirilmek. **2.** *dönşl. f.* Bir şeyin içine derinlemesine girmek; kendini gömmek. **3.** *mecaz.* Derinliğine inmek. **4.** *mecaz.* Kaybolmak; görünmez olmak.

gömülmeklik, -ği [gömül-mek-lik] *{ağız} is.* Ölünün kaldırılması için harcanan para; cenaze masrafı. [DS]

gömültü, [göm-ül-tü] *is.* Av beklerken avcının gizlendiği çukur; avcı çukuru.

gömülü, [göm-ü-lü] *sf.* **1.** Gömülmüş olan; medfun. **2.** Toprak altına saklanmış olan. **3.** Batmış, kaybolmuş olan.

gömülüş, [göm-ül-üş] *is.* Gömülme eylemi veya biçimi.

gömüm, [göm-üm ?] *{ağız} is.* Bir parça; küçük parça. [DS]

gömüş[1], [göm-üş] *is.* Gömme eylemi veya biçimi.

gömüş[2], [Far. ḳavmeş => kömüş] *{ağız} is.* **1.** Su sığırı; manda. **2.** Manda yavrusu. [DS]

gömüt, [göm-üt] *is.* Ölünün gömüldüğü yer; mezar. *(1944)*

gömütlük, -ğü [göm-üt-lük] *is.* **1.** Gömütlerin toplu olarak bulunduğu yer; mezarlık; kabristan. **2.** *{ağız}* Bataklık; sazlık. [DS]

gön[1], [*eT.* kōn *(deri; cilt)* > gön گون] *is.* **1.** Tabaklanmış deri. **2.** Kösele. **3.** Hayvan derisi. **4.** *{ağız}* Cilt; ten. [DS] **5.** *{eAT} {OsT}* Ham kösele veya deri. ⧉ **gön bardak,** *{OsT} Kırba; matara.*|| **gön kesiği,** *{ağız} Semer ya da eyer vurması ile hayvanın sırtında oluşan yaralar.* [DS]|| **gön taşı,** *{ağız} Tabakların derilerin kırışıklarını gidermekte kullandıkları bir araç.* [DS]|| **gön yürütmek,** *{ağız} Büyücülük yapmak.* [DS]

gön[2], [? gön] *{ağız} is.* Harmanda kullanılan büyük kalbur. [DS]

gön[3], [geven => gön] *{ağız} is.* Develerin severek yediği ve kitre denilen bir tür zamk çıkarılan dikenli bitkiler; geven türleri, *(Astragalus acmophyllus, A. gummıfer, A. microcephalus.* [DS]

gönbe, [göm-me] *{ağız} is.* Gömbe[1]. [DS]

gönce, [gön-ce] *{ağız} is.* Tabaklanmış deriden yapılmış sofra bezi. [DS]

göncek, -ği [gön-cek] *{ağız} is.* Gömlek. [DS]

göncü[1], [gön-cü] *is.* **1.** *{ağız}* Ham veya tabaklanmış deri satan kimse; derici. [DS] **2.** *{ağız}* Ayakkabı tamircisi. [DS] **3.** Saraç.

göncü[2], [Toh. kuñcit > *eT* künçit > küncü] *{ağız} is.* Susam. [DS]

göncük[1], **-ğü** [gön-cük] *is.* **1.** *dnz.* Yelkeni germek için kullanılan, halatların bağlı olduğu kayış. **2.** *{ağız}* Balık ağı. [DS] **3.** *{ağız}* Giyim eşyalarındaki cep. [DS]

göncük[2], **-ğü** [gön-cük] *{ağız} is.* Kayalık yer. [DS]

göncükmek, [gön-cük-mek] *{ağız} gçsz. f. [-ür]* (Meyve için) bozulmaya başlamak; çürümek. [DS]

gönç[1], **-cü** [köni *(doğru)* > kön-ç > gön-ç] *{ağız} is.* **1.** Şen; neşeli. **2.** Gamsız; kedersiz. **3.** Yiğit. **4.** Kuvvetli. [DS]

gönç[2], **-cü** [gönç] *{ağız} sf.* **1.** Zengin; varlıklı. **2.** *is.* Doğal bakımdan verimli köy, bağ ve orman. [DS]

gönçek, -ği [*eT.* könçük *(yaka)* > gönçek] *{ağız} is.* **1.** Don. **2.** Köylü kadınların giydiği don. [DS]

gönçelmek, [gönç-el-mek] *{ağız} gçl. f. [-ir]* Zengin olmak; varlıklanmak. [DS]

gönçleşmek, [gönç-le-ş-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* Şen olmak; neşelenmek. [DS]

gönçlük, -ğü [gönç-lük] *is.* Zengin olma durumu; refah; *{ağız} (aynı)* [DS].

göndel, [Yun. kontari] *{ağız} is.* **1.** Saman karıştırmaya yarayan sırık. **2.** Kayık ve yelkenli gemilere yön vermeye yarayan ucu madenî uzun sopa. [DS]

gönder[1], [gönder-mek > gönder / Yun. kontari كوندر] *is.* **1.** Mızrak; kargı. *{eAT} {OsT} (aynı)* **2.** *{eAT} {OsT}* Sırık. **3.** Bayrağın çekildiği direk. **4.** *{ağız}* Kayık ve yelkenli gemilere yön vermeye yarayan ucu madenî uzun sopa. [DS] **5.** *{ağız}* Marangozların cetvel yerine kullandıkları düz kenarlı ensiz tahta. [DS] **6.** *{ağız}* Mezarların baş ve ayak ucuna dikilen ağaç kazık. [DS] **7.** Çift sürerken öküzleri dürtmekte kullanılan ucu bizli değnek; övendire. **8.** *tasvf.* Gezici dervişlerin kullandığı iki ucu demir olan iki metre uzunluğundaki sopa.

gönder[2], [gönder-mek > gönder] *{ağız} is.* Gemi halatı. [DS]

gönder[3], [gönder-mek > gönder] *is.* **1.** *tarih.* Savaşta ordu büyüklerinin ve devlet adamlarının atlarına bakmakla; diğer zamanlarda ise ahır ve çayır hizmetlerini yapmakla görevli birlik; voynuk. **2.** *{ağız}* Misafir uğurlama; yolcu etme. [DS] ⧉ **göndere gitmek,** *{ağız} Yolcu etmek; uğurlamak.* [DS]

gönderen, [gönder-en] *sf.* **1.** Gönderme işini yapan. **2.** *is. dbl.* İletişimde iletiyi üreten ve karşısındakilere yollayan konuşucu.

gönderge, [gönder-ge] *is.* Bir iletişim sırasında gönderen tarafından üretilen ve gönderilen tarafından algılanan dil ögesi. ⧉ **gönderge işlevi,** *dbl. İletişim kurulması için dilin üstlendiği bir kaynaktan algılayıcıya ileti yollama işlevi.*

gönderi, [gön-der-mek > gönder-i] *is.* **1.** Bir yerden başka bir yere gönderilen paket, telgraf, mektup vb. **2.** Birini yolcu etme; uğurlama; teşyi. ⧉ **gönderi çıkmak,** *{eAT} Uğurlamak; teşyi etmek.*|| **gönderi gitmek,** *{eAT} Uğurlamak; teşyi etmek.*

gönderici, [gönder-ici] *is.* **1.** Posta ile paket; telgraf; mektup vb. gönderen kişi. **2.** *{ağız}* Uğurlayıcı. [DS]

gönderilen, [gönder-il-en] *sf.* **1.** Gönderilmiş bulunan; gönderme işlemine konu olan. **2.** Kendisine bir şey gönderilmiş olan; gönderiyi almış olan. **3.** *dbl.* Bir iletişimde iletiyi alan; dinleyici.

gönderiliş, [gönder-il-iş] *is.* Gönderilme eylemi veya biçimi.

gönderilme, [gönder-il-me] *is.* Gönderme eylemine uğrama durumu.

gönderilmek, [gönder-il-mek] *edil. f. [-ir]* **1.** Göndermek işi yapılmak. **2.** Göndermek işine uğramak.

gönderim, [gönder-im] *is. dbl.* Bir dil ögesinin anlamca gösterdiği kavram, nesne vb. şey.

gönderimsel, [gönder-im-sel] *sf. dbl.* Gönderimde bulunan veya gönderim özelliği taşıyan.

gönderiş [gönder-iş] *is.* Gönderme eylemi veya biçimi.

gönderli, [gönder-li] *sf.* Gönderi bulunan.

gönderme, [gönder-me] *is.* **1.** Göndermek işi; yollama; irsal. **2.** Bir konuyu açıklarken ilgisi dolayısıyla başka konulara veya açıklamalara bakılmasını isteme. **3.** *{ağız}* Yabanda bulunan birinin, memleketine dönen birisi ile evine gönderdiği hediye. [DS] **4.** *{ağız}* Ramazan bayramından sonra tutulan altı günlük oruç. [DS] ⧉ **gönderme belgesi,** *Bir yere gönderilen eşyanın listesi veya bu işin yapıldığına dair hukukî değeri olan belge; irsaliye.*

göndermek, [*eT.* kön-mek *(doğrulmak)* > könd-germek > gön-der-mek] *gçl. f. [-ir]* **1.** Bir kimsenin veya bir nesnenin bir yere gitmek üzere yola çıkmasını sağlamak; yollamak; irsal etmek. **2.** Bir işi yapmak üzere yetki ve görev vererek birini yollamak. **3.** Bir kaynaktan alarak başka bir yere ulaştırmak; kendi dışında bir yere iletmek. **4.** Yolcu etmek.

göndertme, [gön-der-t-me] *is.* Gönderilmesini sağlama eylemi ve işlemi.

göndertmek, [gön-der-t-mek] *gçl. f. [-ir]* **1.** Gönderilmesini sağlamak. **2.** Göndermek işini yaptırmak.

gönderü, [gönder-ü كوندرو] *{eAT} is.* Uğurlama. ⧉ **gönderü çıkmak,** *{eAT} Uğurlamak.*|| **gönderü çıkarmak,** *{eAT} Uğurlamak.*

göndirmek, [gön-dir-mek كونديرمك] *{eAT} gçl. f. [-ir]* Çevirmek; yöneltmek; yönlendirmek.

göndgermek, [*eT.* kön-(i)t-ger-mek > göndger-mek / könder-mek] *gçl. f.* Doğrultmak.

göndürmek, [*eT.* köndgür-mek *(doğrultmak, yöneltmek)* > gön-dür-mek كوندورمك / كندرمك] *{eAT} gçl. f. [-ür]* **1.** Uğurlamak; teşyi etmek. **2.** Göndermek.

göndürtmek, [gön-dür-t-mek كندرتمك] *{eAT} gçl. f. [-ür]* Göndertmek.

göndürü, [göndür-ü كوندرو] *{eAT} is.* Uğurlama. ⧉ **göndürü çıkmak,** *{eAT} Uğurlamak.*|| **göndürü gitmek,** *{eAT} Uğurlamak.*

göne[1], [göñ > gön-e] *{ağız} is.* Gömlek. [DS]

göne[2], [? göne] *{ağız} is.* **1.** Küçük kardeş. **2.** Çocuk. [DS]

göne[3], [Far. gũne => göne] *{eAT} is.* Renk.

gönek, -ği [göñlek / göñ-ek] *{ağız} is.* **1.** Gömlek. **2.** Kısa kollu hırka. [DS]

göneli, [göne-li] *{ağız} sf.* Kalın; dayanıklı. [DS]

gönellemek, [günü-le-mek > gön-el-le-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* Darılmak; kırılmak. [DS]

gönelmek[1], [*eT.* köñ > gön-en-mek > gön-e-l-mek] *{ağız} gçsz. f. [-ir]* Mutlu olmak; gönenmek. [DS]

gönelmek[2], [*eT.* kön-mek *(yönelmek)* > gön-el-mek كونلمك] *{eAT} {OsT} gçsz. f. [-ir]* **1.** Yönelmek; yüzünü döndürmek; teveccüh etmek; istikamet almak. **2.** *{ağız}* Güler yüz göstermek. [DS]

gönen[1], [gön-en] *is.* **1.** Ekilecek toprağın tohumu çimlendirecek şekilde sulanması. **2.** Toprağın nemi ve rutubeti; tav; yaşlık. **3.** *sf.* Nemli; tavlı. ⧉ **gönen almak,** *{ağız} (Toprak için) ekime uygun yeterli suyu almış olmak.* [DS]|| **gönen etmek,** *{ağız} Tarlayı sulamak; gönenlemek.* [DS] **gönen tutmak,** *{ağız} (Toprak için) yağan yağmurlarla nemini korumak.* [DS]

gönen[2], [? gönen] *{ağız} ünl. "Yavrum, kuzum!"* anlamında sevgi sözü. [DS]

gönen[3], [gök *(yeşil)* > gök-en > gönen] *{ağız} is.* Çam ağaçlarının dallarında yetişen her zaman yeşil asalak bir bitki; ökseotu; burç; *(Viscum album).* [DS]

gönenç, -ci [gön-en-ç] *is.* Bolluk, rahat ve huzur içinde yaşama; refah.

gönençli, [gön-en-ç-li] *sf.* Gönenci, iyi bir hayatı olan; müreffeh; refahlı.

gönendirilme, [gönen-dir-il-me] *is.* Mutluluğa kavuşturulma eylemi.

gönendirilmek, [gönen-dir-il-mek] *edil. f. [-ir]* Mutluluğa kavuşturulmak.

gönendirme, [gönen-dir-me] *is.* Mutluluğa kavuşturma eylemi.

gönendirmek, [gönen-dir-mek] *gçl. f. [-ir]* Mutluluğa kavuşturmak; gönenmesini sağlamak; sevindirmek.

gönenme, [gönen-me] *is.* Mutlu olma durumu ve eylemi.

gönenmek[1], [kön *(doğruluk; sevinç; kıvanç)* > kön-en-mek > gön-en-mek كوننمك] *dönşl. f. [-ir]* **1.** Mutlu olmak; huzur bulmak; sevinçli olmak; rahat bir hayat sürmek; *(1935 yeniden). {eAT} {OsT} (aynı)* **2.** *{eAT} {OsT}* Sevgi bağlamak; sevinmek. **3.** *{ağız}* Birlikte yaşamayı dilemek. [DS] **4.** *{ağız}* Bir işten hayır görmek. [DS] **5.** *{ağız}* Geçinmek. [DS] **6.** *{ağız}* Bir yere yerleşmek; oturmak. [DS] **7.** *{ağız}* Sahip olmak. [DS] **8.** *{ağız}* Mirasa konmak. [DS] **9.** *{ağız}* Yararlanmak. [DS] **10.** *{ağız}* Nasip olmak. [DS] **11.** *{ağız}* Doymak. [DS]

gönenmek[2], [gönen-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* (Tarla için) sulanmak. [DS]

gönenmeklik, [gönen-mek-lik كوننمك لك] *{eAT} is.* **1.** Mutluluk; saadet. **2.** Ulaşma; mazhariyet.

gönglecük, [göñ-le-cük] *{OsT} is.* Gömlekçik.

gönglek, -ği [*eT.* köñ *(göğüs)* > köñ-le-k] *(göñlek) {OsT} is.* → gömlek.

gönglekcek, [göñ-lek-cek] *{OsT} zf.* → gönglekçek.

gönglekçek, [göñ-lek-cek] *{eAT} zf.* Yalnız gömlekle.

gönglemek, [*eT.* köñ-lē-mek > göñ-lē-mek] *(göñlemek) gçsz. f. [-r]* Şaşmak.

göngül, [*eT.* köñ-ül كوكل] *(göñül) is.* → gönül. ⊡ **göñliyle söyleşmek,** *{eAT} Gönlünden geçirmek; kendi kendine demek.*|| **göñlü açuk,** *{eAT} Endişesiz; kedersiz; içi rahat; şen.*|| **göñlü aktarılmak,** *{eAT} Midesi bulanmak.*|| **göñlü dönmek,** *{eAT} Midesi bulanmak.*|| **göñlü kapılmak,** *{eAT} İnanmak; kanmak; aldanmak.*|| **göñlü kapılmış,** *{eAT} Âşık.*|| **göñlü kararmak,** *{eAT} Üzülmek; yese kapılmak.*|| **göñlü karartmak.** *{eAT} Üzmek; küstürmek.*|| **göñlü kopmak,** *{eAT} Heyecanlanmak.*|| **göñlüne bırakmak,** *{eAT} İlham etmek.*|| **göñlünü aramak,** *{eAT} Düşüncesini anlamak istemek.*|| **köñlünü düzetmek,** *{eAT} {OsT} Gönlünü hoş etmek; hatırını almak.*|| **göñlünü düzmek,** *{eAT}* → köñlünü düzetmek.|| **göñlünü eğmek,** *{eAT} Gönlünü bir tarafa yöneltmek; eğilim duymak.*|| **göñlü oturmak,** *{eAT} Müsterih olmak; mutmain olmak.*|| **göñlü sarsılmak,** *{eAT} Acımak; merhamet etmek.*|| **göñlü tar olmak,** *{eAT} İçi sıkılmak.*|| **göñlü tonmak,** *{eAT} Hareket edemez olmak.*|| **göñlü yapılmak,** *{OsT} Meyletmek.*|| **göñlü yavuz olmak,** *{eAT} Canı sıkılmak.*|| **göñlü yufkalmak,** *{eAT} Merhamete gelmek.*|| **göñül ağrıtmak,** *{OsT} Gönül incitmek.*|| **göñül akıtmak,** *{OsT} Gönül kaptırmak; âşık olmak.*|| **göñlü akmak,** *{eAT} {OsT} Heves etmek; âşık olmak.*|| **göñül azmak,** *{eAT} Çok yemekten dolayı mide rahatsız olmak.*|| **göñül bağlamak,** *{eAT} İçten severek bağlanmak; âşık olmak.*|| **göñül belâsı,** *Sevginin verdiği sıkıntı, dert.*|| **göñül berkitmek,** *{eAT} {OsT} 1. Kendini bir işe bağlamak. 2. Tatmin olmak; içi rahatlamak.*|| **göñül biriktirmek,** *{eAT} Düşünceleri, gönülden geçenleri toparlamak; söylenebilecek özet hâline getirmek.*|| **göñül birle,** *{eAT} İçten; samimi olarak; gönülden.*|| **göñül çekinmek,** *{OsT} İstemek; arzu etmek; iştiyak duymak.*|| **göñül çekinmesi,** *{OsT} İsteme; arzu etme; iştiyak.*|| **göñül çürüklüğü,** *{OsT} Kötü düşünceli oluş; fesat.*|| **göñülde yazılmak,** *{OsT} İyice bellenmek; zihne nakşolunmak.*|| **göñül dileği,** *{OsT} İstek; arzu.*|| **göñül dölenmek,** *{eAT} İçi rahat etmek.*|| **göñül döndürmek,** *{eAT} Mide bulandırmak.*|| **göñül dönmek,** *{eAT} Mide bulanmak; kusmak.*|| **göñül düşürmek,** *{eAT} {OsT} Gönül kaptırmak; âşık olmak.*|| **göñül eri,** *{eAT} Temiz yürekli.*|| **göñül evi,** *{OsT} Kalp.*|| **göñüle yörenmek,** *{OsT} Hatıra gelmek; anımsamak.*|| **göñül götürmek,** *{eAT} {OsT} Vazgeçmek; feragat etmek.*|| **göñül gözü,** *{eAT} Kalp gözü; basiret.*|| **göñül ile,** *{eAT} İçten gelerek; samimi olarak.*|| **göñül indirmek,** *{OsT} Kendisine yakıştıramadığı bir şeye razı olmak; tenezzül göstermek* || **göñül katılığı,** *{OsT} Dayanma; şecaat; metanet.*|| **göñül koşmak,** *{eAT} İstek birliği yapmak; gönül birliği yapmak.*|| **göñül koymak,** *{OsT} Birinin söz ve davranışından gücenmek; alınmak.*|| **göñül pası,** *{eAT} 1. Kötü düşünceler; vesvese. 2. Keder; üzüntü.*|| **göñül suyu,** *{OsT} Gözyaşı.*|| **göñül uğrusu,** *{OsT} {ağız} Gönül almayı bilen.* [DS]|| **göñül varmak,** *{eAT} Gönül arzu etmek; istemek.*|| **göñül yazmak,** *{OsT} Gönül eğlendirmek.*|| **göñül yıkmak,** *{OsT} Birini kırmak; üzecek bir davranışta bulunmak; gücendirmek; gönül kırmak.*|| **göñül yufkalığı,** *{eAT} Acıma duygusu; merhamet; rikkat-i kalp.*

göngüllenmek, [göñül-le-n-mek] *(göñüllenmek) {OsT} dönşl. f. [-ür]* Gücenmek.

göngüllü, [göñül-lü] *(göñüllü) {OsT} sf.* **1.** Cesur. **2.** Cana yakın; hatırlı; şerefli. **3.** Kibirli. **4.** Bön.

göngülmek, [*eT.* kön-mek > göñ-ül-mek] *{OsT} dönşl. f. [-ür]* → könilmek.

göngülsüzirek, -ği [göñülsüz-i-rek] *{OsT} zf.* İstemeye istemeye.

gönilmek, [*eT.* kön-mek *(doğrulmak)* > gön-il-mek كونيلمك / كونلمك] *{eAT} gçsz. f. [-ir]* **1.** Yönelmek; yüzünü döndürmek; teveccüh etmek; istikamet almak.

gönlecük, -ğü [göñle(k)-cük كوكلجوك] *{eAT} is.* Gömlekçik.

gönlek, -ği [köñlek كوكلاك / كوكلك] *{eAT} {ağız} is.* Gömlek. [DS]

gönlekcek, -ği [köñlek-cek كوكلكچك/ كوكلكجك] *{eAT} zf.* → gömlekçek.

gönlekçek, -ği [köñlek-çe كوكلكچك/ كوكلكجك] *{eAT} zf.* → gömlekçek.

gönlünce, [gön(ü)l-ünce] *(gönlü'nce) zf.* Gönlüne göre.

gönnük, -ğü [gön(n)-ük] *{ağız} sf.* Çok zayıf; cılız. [DS]

göntem, [gön-te-m / yön-te-m ?] *{ağız} is.* Karşı taraf. [DS]

gönü, [göynü] *(gö:nü) {ağız} sf.* Olgun. [DS] ⊡ **gönü kavun,** *{ağız} Çabuk olgunlaşan kavun.* [DS]

gönük[1], **-ğü** [göy(ü)n-ük] *(gö:nük) {ağız} is.* **1.** Ormanların yakılması ile açılan tarla. **2.** Ağaçları sökülerek açılan yer. **3.** Engebeli yer; dağ yamaçları. [DS]

gönük[2], **-ğü** [göy(ü)n-ük] *(gö:nük) {ağız} sf.* **1.** (Kişi için) çok duygulu. **2.** Ateş karşısında biraz yanmış olan. [DS]

gönül, -nlü [kö-ñ *(hatır; düşünme; dalma / göğüs)* > köñ-ül > göñül > gönül كوكل] *is.* **1.** *{eAT}* Yürek. **2.** Yürekte var olduğu kabul edilen sevgi, düşünme, anma, istek ve hatır gibi duygu kaynağı. **3.** Yüreğin manevi gücü; iç. **4.** *mecaz.* Arzu; istek. **5.** Vicdan. **6.** *mecaz.* Aşk. **7.** *tasvf.* İnsanın akıl üstü bilgiye ulaşma gücü ya da bu tür bilgilerin insanda doğduğu; dünya nimetleri ve geçici isteklerin bağından kurtulan sofide Allah'ın tecelli ettiği ve Allah'la ilgili bilgilerin geldiği yer. [ML] ⊡ **gönle su serpmek,** *Rahatlamak; ferahlamak.*|| **gönlü açık,** *Düşünce ve duygularını gizleyemeyen.*|| **gönlü açuk,** *{eAT} Endişesiz; kedersiz; içi rahat; şen.*|| **gönlü akmak,** *İlgilenmek; âşık olmak.*|| **gönlü** (göynü) **alçaktan,** *{ağız} Lütfen!* [DS]|| **gönlü bol,** *İmkânları kısıtlı olmasına rağmen eli açık davranmak isteyen.*|| **gönlü bulanmak,** *1. Kusacak gibi olmak; midesi bulanmak. 2. mecaz. Kuşkulanmak.*|| **gönlü cıdamak,** *{ağız} (Bir şeyi) çok istemek; arzu etmek.* [DS]|| **gönlü çekmek,** *Arzulamak; canı çekmek.*|| **gönlü çelinmek,** *Birinin güzel ve etkili sözlerine aldanmak; kandırılmak.*|| **gönlü çökmek,** *Yaşam gücü azalmak; ruhsal dengesini yitirmek.*|| **gönlü** (göynü) **dönmek,** *{eAT} {ağız} Midesi bulanmak.* [DS]|| **gönlü gani,** *İmkânları kısıtlı olmasına rağmen eli açık davranmak isteyen.*|| **gönlü** (göğnü) **geçmek,** *{ağız} Uykuya dalmak; uyuyakalmak.* [DS]|| **gönlü göçmek,** *psikol. Depresyona girmek.*|| **gönlü gözü açılmak,** *Sıkıntıdan kurtulmak; ferahlamak.*|| (birinin) **gönlü ile oynamak,** *Birine âşıkmış gibi davranıp eğlenmek.*|| **gönlü ilişmek,** *İlgilenmek.*|| **gönlü** (göğnü) **istemek,** *{ağız} İstekli olmak; dilemek; arzu etmek.* [DS]|| **gönlü kalmak,** *1. Elde etmek isteyip de elde edemediği bir şeyden vazgeçmemek. 2. Gücenmek.*|| **gönlü kanmak,** *Bir işle ilgili hiçbir kaygısı kalmamak; mutmain olmak; müsterih olmak.*|| **gönlü kara,** *1. Başkalarının kötülüğünü isteyen. 2. {ağız} Kötümser; karamsar.* [DS]|| **gönlü kararmak,** *1. {eAT}* → göñlü kararmak. *2. Yaşama arzusu kalmamak.*|| **gönlü kaymak,** *Sevmek.*|| **gönlü kırılmak,** *Üzülmek; incinmek; yerinmek.*|| **gönlünden geçirmek,** *Bir şeyin olmasını veya bir şey yapmayı istemek, düşünmek.*|| **gönlünden kopmak,** *Kendiliğinden hemen vermek.*|| **gönlüne bırakmak,** *{eAT} (Allah için) ilham etmek.*|| **gönlüne doğmak,** *Bir şeyin olacağına dair hiçbir belirti olmamasına rağmen, olacak şey içine doğmak; sezmek; hissetmek.*|| **gönlüne göre,** *Dileğine göre; isteğine uygun olarak.*|| **gönlünü açmak,** *{eAT} Gönlünü ferahlandırmak.*|| **gönlünü aramak,** *{eAT} Düşüncesini anlamaya çalışmak; fikrini yoklamak.*|| **gönlünü** (avlamak) **çelmek,** *Birine kendini âşık etmek.*|| **gönlünü etmek,** *Birini razı ve hoşnut etmek.*|| **gönlünü hoş etmek,** *Birinin dileğini yerine getirerek onu sevindirmek.*|| **gönlünü kaptırmak,** *Âşık olmak.*|| **gönlünü pazara çıkarmak,** *Kendine yakışanı değil de rastgele birini seçmek.*|| **gönlünü serin tutmak,** *Hemen heyecanlanmayarak soğuk kanlı olmak; sakin olmak.*|| **gönlünün dümeni bozuk,** *İsteklerinde ve sevgililerinde tutarlı olmayan; sık sık istek değiştiren.*|| **gönlü olmak,** *Razı olmak; kabul etmek.*|| (bir şeyde, birinde) **gönlü olmak,** *Sevip istemek.*|| **gönlü oturmak,** *{eAT} Yatışmak; mutmain olmak; müsterih olmak.*|| **gönlü razı olmak,** *Uygun bulmak; istemek.*|| **gönlü razı olmamak,** *Hiç istememek.*|| **gönlü sarsılmak,** *{eAT} Acımak; merhamete gelmek.*|| **gönlü takılmak,** *1. Bir şeye karşı ilgi duymak. 2. Birini aşk ile sevmeye başlamak.*|| **gönlü tar olmak,** *{eAT} İçi sıkılmak.*|| **gönlü tok,** *Zorunlu ihtiyaçları karşılanınca bununla yetinen; fazla para ve mal istemeyen; müstağni.*|| **gönlü zengin,** *İmkânları ölçüsünde para veya malını esirgemeyen.*|| **gönül açmak,** *Neşe verici şeylerle iç sıkıntısını gidermek; ferahlık vermek.*|| **gönül adamı,** *Olayları hoşgörü ile karşılayabilen; rint; gönül eri.*|| **gönül akıtmak,** *Birine âşık olmak; sevmek. {eAT} (aynı)*|| **gönül alçak,** *{ağız} Lütfen!* [DS]|| **gönül alçaklığı,** *Kendini üstün görmeme durumu.*|| **gönül aldırmak,** *{eAT} Sevmek; gönül kaptırmak; gönül vermek.*|| **gönül almak,** *1. Güzel sözler söyleyerek ya da güzel davranışlarda bulunarak kendisine olan kırgınlığını gidermek. 2. Sevindirmek.*|| **gönül arılığı,** *{eAT} Kalp temizliği; safvet-i kalp.*|| **gönül atmak,** *{ağız} Küsmek; darılmak; gücenmek.* [DS]|| **gönül avcısı,** *1. Başkalarını kendisine âşık etmeyi beceren; çapkın. 2. Geçici aşklarla gününü gün eden; çapkın.*||

gönül avutmak, *İçinde bulunduğu üzüntülü durumu unutmaya çalışmak.*|| **gönül azmak,** *{eAT} Çok yemekten dolayı mide rahatsız olmak.*|| **gönül bağı,** *1. Duygusal ilişki. 2. Sevgi bağı.*|| **gönül bağlamak,** *İçten severek bağlanmak; âşık olmak; {eAT} (aynı).*|| **gönül belâsı,** *Sevginin verdiği sıkıntı, dert.*|| **gönül berkitmek,** *{eAT} 1. Kendini bir işe bağlamak. 2. Tatmin olmak; içi rahatlamak.*|| **gönül bırakmak,** *{ağız} Küsmek; darılmak; gücenmek* [DS]|| **gönül birliği,** *Duygusal anlaşma.*|| **gönül borcu,** *Gördüğü bir iyilik karşısında kendini borçlu hissetme; minnet; minnettarlık; şükran.*|| **gönül borçlusu,** *Gördüğü iyiliğe karşı kendini borçlu sayan; minnettar.*|| **gönül bulandırmak,** *1. Mide bulandırmak. 2. mecaz. Kuşkulandırmak.*|| **gönül bulanmak,** *{eAT} Mide(si) bulanmak; kusmak.*|| **gönül çekmek,** *Aşkın verdiği sıkıntılara katlanmak; sevda çekmek.*|| **gönül çekici,** *Alımlı; cazibeli.*|| **gönül çekinmesi,** *{eAT} İsteme; arzu etme; iştiyak.*|| **gönül çöküşü,** *İnsanın yaşama gücünü kaybetmesi; ruhsal dengenin bozulması.*|| **gönül darlığı,** *1. İç sıkıntısı. 2. Hoşgörüsüz olma.*|| **gönülden çıkarmak,** *Unutmak; hatırlamaz olmak.*|| **gönülden geçirmek,** *Düşünmek; hatırlamak.*|| **gönül dilencisi,** *Sevdiğinden ayrılmamak için onun her olumsuz davranışına katlanan kimse.*|| **gönül eğlencesi,** *Can sıkıntısını giderici, oyalayıcı şey.*|| **gönül eğlendirmek,** *1. Hoşça vakit geçirmek. 2. Dalga geçmek.*|| **gönül eminliği,** *{ağız} Düğün sırasında iki tarafın birbirine gönderdiği hediye giyim eşyası.* [DS]|| **gönül eri,** *1. Olayları hoşgörü ile karşılayabilen; rint; gönül adamı. 2. {eAT} Temiz yürekli.*|| **gönül etmek,** *Birinin iyiliğini veya kötülüğünü dilemek.*|| **gönül ferahlığı,** *İç tasasızlığı; dertsizlik; tasasızlık; iç rahatlığı.*|| **Gönül ferman dinlemez.** *Gönül sevdiğinden asla vazgeçmez.*|| **gönül gezdirmek,** *Hiçbir şeyi beğenmemek; bir şeyi yapabilmek için birçok şey üzerinde durmak; kararsız davranmak.*|| **gönül hoşluğu,** *Sevme, isteme; rıza gösterme.*|| **gönül hoşluğuyla,** *Hiçbir baskı ve etki altında kalmaksızın; severek, isteyerek.*|| **gönül indirmek,** *Kendisine yakıştıramadığı bir şeye razı olmak; tenezzül göstermek. {eAT} (aynı)*|| **gönül kırmak,** *Birini kırmak; üzecek bir davranışta bulunmak; gücendirmek.*|| **Gönül kimi severse güzel odur.** *Güzellik anlayışı kişiden kişiye değişir.*|| **gönül komak,** *{ağız} Kırılmak; darılmak; gücenmek.* [DS]|| **gönül koymak,** *Birinin söz ve davranışından gücenmek; alınmak. {eAT} (aynı)* || **gönül maskarası,** *Aşk yüzünden gülünç durumlara düşmüş olan.*|| **gönül okşamak,** *Birini hoş bir söz veya davranışla sevindirmek; iltifat etmek.*|| **gönül okşayıcı,** *Hoşa giden; ferahlık veren; insanı rahatlatan.*|| **gönül rahatlığı,** *Her türlü üzüntü ve sıkıntıdan uzak kalma durumu; iç huzuru.*|| **gönül rızasıyla,** *Hiçbir baskı ve etki altında kalmaksızın; severek, isteyerek.*|| **gönül tokluğu,** *Kendi payına düşene rıza gösterme; çok şeyde gözü olmama; doygunluk; istiğna.*|| **gönül vermek,** *İçten severek bağlanmak; âşık olmak.*|| **gönül yapmak,** *Birinin gücenikliğini gidermek; gönül almak.*|| **gönül yarası,** *1. Bir kimseyi derin üzüntü içinde bırakan acı. 2. Aşk acısı; sevgi yüzünden duyulan ıstırap.*|| **gönül yazmak,** *{eAT} Gönül eğlendirmek.*|| **gönül yıkmak,** *Birini kırmak; üzecek bir davranışta bulunmak; gücendirmek; gönül kırmak. {eAT} (aynı)*

gönüldaş, [gönül-daş] *is.* Aynı duyguları taşıyanlardan her biri; can dostu; yakın dost; ahbap.

gönüldeş, [*eT.* köñ-ül-deş > gönül-deş كوكلدش] *{eAT} is.* → gönüldaş.

gönülemek, [günü-le-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ü)-yor]* Kıskanmak; çekememek. [DS]

gönüllemek, [gönül-le-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ü)-yor]* **1.** Gönlünü almak. **2.** Ağırlamak. **3.** Gönülden geçirmek; düşünmek. [DS]

gönüllenme, [gönül-le-n-me] *is.* Gücenme; darılma; gönüllenmek işi.

gönüllenmek, [*eT.* köñül-le-n-mek > göñül-le-n-mek كوكللنمك] *dönşl. f. [-ir]* **1.** Bir davranış veya sözünden dolayı birine gücenmek; darılmak; alınmak; kırılmak. *{eAT} {ağız} (aynı)* [DS] **2.** *{ağız}* Kibirlenmek. [DS] **3.** *{ağız}* Nazlanmak. [DS]

gönüllü, [*eT.* köñül-lüg > göñül-lü كوكل لو] *sf.* **1.** Zor bir işi kendisine hiçbir baskı olmadan kendi içinden geldiği için üstlenen veya yapan. *{ağız} (aynı)* [DS]. **2.** Bir şeyi çok aşırı isteyen; istekli. **3.** *{ağız}* (Kişi için) değerli. [DS] **4.** *{ağız}* Her şeyi beğenmeyen; zor beğenir; müşkülpesent. [DS] **5.** *{eAT}* Cesur. **6.** *{eAT}* Cana yakın; hatırlı; şerefli; muteber. **7.** *{eAT}* Kibirli. **8.** *{eAT}* Sersem; bön; ahmak. **9.** *is.* Seven kimse veya sevilen kimse. **10.** *as.* Bir yükümlülüğü olmadığı hâlde savaşmak üzere orduya katılan asker. ⊡ **gönüllü gönülsüz,** *Yarı ister yarı istemez hâlde.*

gönüllüce, [gönüllü-ce] *zf.* Biraz gönlü olmuş hâlde.

gönüllük, -ğü [gönül-lük] *{ağız} is.* Düğün arasında iki tarafın birbirine gönderdiği giyecek armağanı. [DS]

gönüllülük, -ğü [gönül-lü-lük] *is.* Gönüllü olma hâli.

gönülmek, [gön-ül-mek كونولمك / كونلمك] *{eAT} gçsz. f. [-ir]* **1.** Yönelmek; yüzünü döndürmek; teveccüh etmek; istikamet almak.

gönülsemek, [gönül-se-mek] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-s(ü)-yor]* **1.** İçten gelerek istemek. **2.** İmrenmek. [DS]

gönülsüzirek, -ği [gönül-süz-i-rek كوكل سزرك] *{eAT} zf.* İstemeye istemeye.

gönülsümek, [gönül-sü-mek] *{ağız} gçsz. f. [-r]* İçten gelerek istemek. [DS]

gönülsüz, [*eT.* köñ-ül-süz > gönül-süz] *sf.* **1.** İçinden gelmeden; istemeden. **2.** Gönlü olmayarak; isteksiz. **3.** Alçak gönüllü; kibirsiz.

gönülsüzce, [gönül-süz-ce] *(gönülsü'zce) zf.* İsteksiz olarak; istemeden.

gönülsüzlük, -ğü [gönül-süz-lük] *is.* **1.** Bir işi istemeyerek yapma; isteksizlik. **2.** Gönülsüz olma durumu. **3.** Alçak gönüllülük; kibirsizlik.

gönümek, [göynü-mek] *(gö:nümek) {ağız}* **1.** (Meyve için) fazla olgunlaşmak; durduğu yerde yumuşamak; geçmek [DS] **2.** Ateşten hafifçe rengi değişmek; azıcık yanmak.

gönür, [konur] *{ağız} is.* Kırmızıya yakın koyu sarı renk. [DS]

gönye, [Yun. gonia *(açı)*] *(gö'nye) is. mat.* **1.** Kesişen iki düzlemin veya doğru arasındaki dik açıyı denetlemeye yarayan dik üçgen biçimindeki araç. **2.** Birbirine bağlanan parçaların dik açı yapacak biçimde olmaları durumu. ⊟ **gönye burun,** *Marangozlukta dik açı yapacak şekilde birleştirilmesi gereken iki parçadan her birini 45'er derecelik açılarla keserek meydana getirilen uç.*

gönyeleme, [gönye-le-me] *is.* Gönye ile dik açılı olmasını sağlama veya denetleme işi.

gönyelemek, [gönye-le-mek] *gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* **1.** Birbirine dik açı yapacak biçimde bağlanması gereken parçaların dikliğini denetlemek. **2.** Dik açı yapar duruma getirmek; gönyesine getirmek.

göp, [? köp] *{ağız} is.* → köp. [DS] ⊟ **göpe oturmak,** *{ağız} İnatlaşmak; direnmek.* [DS]

göpcük, -ğü [Kırg. köpçük *(eyer vb. altına konan yastık)*] *{ağız} is.* **1.** (Çuval, cep, oda, tarla vb. şeyler için) köşe. **2.** Köy kenarlarında beş on evlik mahalle; mezra. **3.** Tutmak için çuvalların yanlarında, bavul vb.nin üstünde bulunan kulp. **4.** İçilmiş sigara artığı; izmarit. **5.** Hayvanların sağrı kısmı. **6.** Eski çuvaldan yapılma minder. [DS]

göbçek, -ği [Kırg. köpçük] *{ağız} is.* Kağnı döşeğinin yan tarafına uzunlamasına konulan ağaç. [DS]

göpçük, -ğü [Kırg. köpçük] *{ağız} is.* **1.** Köşe. **2.** Fesin püskül takılan yeri. [DS]

göpçümek, [göp-çü-mek] *{ağız} gçsz. f. [-r]* **1.** İçten gelerek istemek; gönülden arzu etmek. **2.** Sevinmek. [DS]

göpen, [*eT.* köben *(keçe)*] *{ağız} is.* Kalın, kaba ve kötü dokunmuş halı. [DS]

göper, [göp-er] *{ağız} is.* **1.** Yerden yükseltilerek yapılan su arkı. **2.** Yerdeki çukurluklar. [DS]

göpmek, [göp-mek] *{ağız} gçsz. f. [-er]* **1.** Çok yemekten hastalanmak. **2.** (Tarla için) suyun çokluğu yüzünden suya doymuş hâle gelmek. [DS]

göpreç, [köp-re-ç] *{ağız} is.* Tereyağı çömleği. [DS]

göptüreğüz, [göp-tür-eğüz] *{ağız} is.* Çivit. [DS]

göptürmek, [göp-tür-mek] *{ağız} gçl. f. [-ür]* Tarlayı doygun biçimde sulamak. [DS]

gör[1], [Far. ġūr *(mezar)*] *{ağız} is.* **1.** Mezar. **2.** Mezarlık. [DS]

gör[2], [? gör] *{ağız} is.* Ocakta yakılan büyük kütüklerin yanmasını kolaylaştırmak için altına konulan destek. [DS]

görceğiz, [gör-(e)ce(ğ)-iz] *{ağız} is.* Ufuk. [DS]

görcek, -ği [gör-(e)cek] *{ağız} is.* Ufuk. [DS]

görcükmek, [gör-cük-mek] *{ağız} is.* (Dişi kedi için) çiftleşmek için erkek kedi aranmak. [DS]

gördek, -ği [? gördek] *is. zool.* Kuzey yarım kürede tatlı sularda yaşayan, üreme mevsiminde erkeği olağanüstü biçimde güzelleşen, dişisi yumurtalarını istiridyelerin solungaçlarına bırakan, ekonomik bir değeri olmayan ancak olta yemi olarak kullanılan küçük kemikli balık; acı balık; ilik balığı, *(Rhodeus amarus).*

gördek, -ği [gör-dek] *{ağız} is.* Dişi kedinin çiftleşme dönemi. ⊟ **gördeğe gelmek,** *{ağız} (Dişi kedi için) çiftleşmek için erkek kedi aranmak.* [DS]

gördükleyin, [gör-dük-leyin كوردكلين] *{eAT} zf.* Görür görmez.

gördürme, [gör-dür-me] *is.* Görmesini sağlama eylemi.

gördürmek, [gör-dür-mek] *gçl. f. [-ür]* **1.** Birinin görmesini sağlamak; görmek işini yaptırmak. **2.** Bir işi başka birine yaptırmak.

göre[1], [gör-mek > gör-e] *e.* **1.** Bir şeye uygun olarak; bir şey uyarınca; gereğince. *"Bu durum kanunlara göre suçtur."* **2.** Bakılırsa; göz önüne alındığında; hesaba katılınca; nazaran. *"Haritaya göre define burada olmalı."* **3.** Düşüncesince; kendisince; sorulursa. *"Bana göre siz, yanılıyorsunuz."* ⊟ (bir şeye) **göre olmak,** *Elverişli ve uygun olmak.*

göre[2], [göre / güre] *{ağız} sf.* Ürkek. [DS]

görebeşlemek, [görebeş-le-mek] *{ağız} gçl. f. [-r]* Karşılaştırarak ölçmek. [DS]

görebi, [Yun. khorepi] *{ağız} is.* Çalı kesmekte kullanılan ucu eğri balta. [DS]

görece, [gör-e-ce] *(göre'ce) sf.* **1.** (Bir şeye) göre olan. **2.** Varlığı bir başka varlığa bağlı olan. **3.** Kesin olmayıp kişiden kişiye, zamandan zamana, yerden yere değişebilen nitelikte; bağıl; izafî; nisbî. *(1969)*

görececi, [gör-e-ce-ci] *sf. fel.* Gerçek ve salt bilginin mümkün olmadığını, bütün bilgilerin kişiden kişiye değiştiğini, bilgilerimizi göreli olarak edinebileceğimizi savunan; izafiyetçi; rölativist.

görececilik, -ği [gör-e-ce-ci-lik] *is. fel.* Gerçek ve salt bilginin mümkün olmadığını, bütün bilgilerin kişiden kişiye değiştiğini, bilgilerimizi göreli olarak edinebileceğimizi savunan felsefî görüş; izafiyet; rölativizm.

görecelik, -ği [gör-e-ce-lik] *is.* Görece olma durumu.

göreci, [göre-ci] *{ağız} is.* Düğünün ertesi günü; paça günü. [DS]

görecilik, -ği [gör-e-ci-lik] *is. fel.* Gerçek ve salt bilginin mümkün olmadığını, bütün bilgilerin kişiden kişiye değiştiğini, bilgilerimizi göreli olarak edinebileceğimizi savunan felsefî görüş; izafiyet; rölativizm.

göredurmak, [gör-e+dur-mak كوره طورمق] *{eAT} gçl. f. [-ur]* Görmekte bulunmak; sürekli görmek; seyretmek.

göredüşmek, [gör-e+düş-mek كوره دوشمك] *{OsT} gçl. f. [-er]* **1.** Birdenbire görmek. **2.** Rastgele görmek; nasılsa görüvermek.

göregör, [gör-e+gör ?] *{ağız} sf.* Başkalarında gördüğü her şeye özenen; iyi kötü ayırmadan benzemeye çalışan. [DS]

göreğen[1], [gör-eğen كورکن] *{eAT} {OsT} {ağız} sf.* Çok iyi gören. [DS]

göreğen[2], [göreğen كورکن] *{eAT} is.* Güvey; damat.

görek[1], **-ği** [? görek] *{ağız} is.* **1.** Kapıya takılan asma ya da düz kilit. **2.** Kapının açılmaması için içerden vurulan dayak. [DS]

görek[2], **-ği** [gör-ek] *{ağız} sf.* (Kişi için) iyi gören. [DS]

görek[3], **-ği** [gör-ek] *{ağız} is.* Loğusa ziyaretine gelenlere ikram olarak sunulan yiyecek. [DS]

göreke, [gör-ek-e ?] *{ağız} is.* Tebeşir. [DS]

göreken, [göre-k-en ?] *{ağız} is.* Damat. [DS]

göreklemek, [görek-le-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* Kilitlemek. [DS]

görelemek, [güre-le-mek] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(i)-yor]* (Dişi sığır için) çiftleşmek istemek. [DS]

göreli, [gör-e-li] *sf.* Bağıntılı olan; izafî; nisbî; rölatif. *(1942)*

görelik, -ği [gör-e-lik] *is.* Bağıntı; izafiyet.

görelilik, -ği *is.* Bağıntılı olma durumu; bağ[illegible], izafiyet.

görelmek, [gör-el-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* (Hayvan için) ters yatmak; yattığı yerden kalkamamak. [DS]

görelmek, [göre-l-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* Baş köşeye geçip oturmak. [DS]

göremediye, [gör-mek + u-mak > göre-me-di-y-e ?] *{ağız} zf.* Görür görmez; hemen görünce. [DS]

göremez, [Far. gūrmāst => göremez گوره مز] *{ağız} is.* **1.** Yeni doğurmuş hayvanın ilk sütü; ağız. **2.** Eşek sırtındaki tulumda çalkalanan çiğ sütten elde edilen yağ. **3.** Yoğurt kıvamında ekşi ve taze süt karışımı yiyecek. *{eAT} {OsT} (aynı)* **4.** Ekmeklik olarak kulanılan buğday ve arpa karışımı tahıl. [DS]

gören, [gör-en] *sf.* Görme işini yapan.

görenek, -ği [gör-mek > gör-enek] *is.* **1.** Bir şeyi eskiden beri görüldüğü gibi yapma alışkanlığı; her türlü alışkı. *{ağız} (aynı)* [DS] **2.** *sosy.* Toplum ilişkilerinde alışılagelmiş ve uyulması gerekli olmakla birlikte aksi hâlde herhangi bir yaptırım söz konusu olmayan örnek davranışlar; görgü. *{ağız} (aynı)* [DS] **3.** *{ağız}* Örnek. [DS] **4.** *{ağız}* Birisinden gördüğü şeyi aynen yapmak isteyen kimse. [DS] **5.** *{ağız}* Terbiye. [DS] **6.** *{ağız}* Geçici yenilik; moda. [DS] ⊡ **göreneğe uymak,** *{ağız} Yeniliğe uymak; modaya uymak.* [DS]

görenekçi, [gör-enek-çi] *is.* Göreneklere bağlı kimse.

görenekçilik, -ği [gör-enek-çi-lik] *is.* Göreneklere bağlılık.

görenekli, [gör-enek-li] *sf.* **1.** Göreneklere bağlı olan. **2.** Görgüsel bilgisi fazla olan.

göreneksel, [gör-enek-sel] *sf.* **1.** Görenekle ilgili. **2.** Göreneklere dayanan. ⊡ **göreneksel işçilik,** *Büyüklerden görme yoluyla elde edilen ustalık veya beceri.*

göreneksiz, [gör-enek-siz] *sf.* Göreneği olmayan; görgüsel bilgisi olmayan.

göreneksizlik, -ği [gör-enek-siz-lik] *is.* Göreneksiz olma durumu.

göres, [gör-es(i)] *{ağız} is.* Özlem; özleme. [DS]

göresek[1], **-ği** [gör-e-sek ?] *{ağız} is.* Görenek. [DS]

göresek[2], **-ği** [göre-se-k] *{ağız} is.* Çiftleşmek isteyen dişi hayvan. [DS]

göresi, [gör-esi كوراسی] *{eAT} sf.* Görecek; görür.

göresime, [gör-mek > gör-esi-me] *is.* **1.** Görme isteği duyma eylemi. **2.** Göreceği gelme.

göresimek, [gör-mek > gör-esi-mek] *{ağız} gçl. f. [-ir]* Göreceği gelmek; görme isteği uyanmak; özlemek. [DS]

göreşlemek, [göre-ş-le-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* Karşılaştırma yoluyla ölçmek. [DS]

göret, [gör-mek > gör-et] *{ağız} is.* Birini ya da bir yeri görmeğe gitme; ziyaret. [DS]

görev, [gör-mek > gör-ev] *is.* **1.** Bir nesne veya kimsenin yaptığı iş; iş görme yetisi; fonksiyon. *(1942)* **2.** Yapılagelen iş; normal eylem. **3.** Resmî nitelikli, önemli sorumluluklar yükleyen iş; vazife. [illegible]*zy.* Bir organ, organ topluluğu veya gözenin yaptığı iş. **5.** *dbl.* Bir kelime veya kelime grubunun öbür birimlere bağlı olarak yerine getirdiği iş; rol. **6.** Bir makinenin veya makine elemanının yaptığı iş. **7.** *mat.* Bir değerin başka değerlerle olan ilişkisi. **8.** *huk.* Yargıya bakma işinin hangi tür mahkemeye ait olduğunu belirleyen paylaşım. ⊡ **görev almak,** *yön. Bir görevde bulunmak; sorumluluk almak.*|| **görevden alınmak,** *yön. 1. Yürütmekte olduğu resmî işten uzaklaştırılmak; işine son verilmek. 2. Bulunduğu makamdan daha az sorumluluğu olan bir makama atanmak.*|| **görevden ayrılmak,** *yön. Yapmakta olduğu işi bırakmak; istifa etmek.*|| **görevden uzaklaştırmak,** *yön. Bir kamu görevlisini yapmakta olduğu işten çıkarmak; üzerinde bulunan görev ve sorumluluklarını hukuken kaldırmak.*

görevcilik, -ği [görev-ci-lik] *is.* **1.** *sosy.* Toplumu,

birbirine bağlı görevler ve etkileşmeler içinde bulunan birey veya grupların meydana getirdiğini savunan öğreti; görevcilik; işlevcilik; işlevsellik. **2.** *psikol.* Tutum ve davranışlarımızın yerine getirdikleri işlevler dolayısıyla belirlendiğini, duygu ve coşkulara bağlı olduğunu savunan görüş. **3.** *mim.* Her biçimin bir görevi karşılaması gerektiğini savunan öğreti.

görevdaş, [görev-daş] *sf.* **1.** Birlikte görev yapanlardan her biri. **2.** Aynı görevi yapan.

görevdaşlık, -ğı [görev-daş-lık] *is. fizy.* Bir görevin yerine getirilmesi için birkaç organın birlikte çalışması durumu; sinerji.

görevlendirilme, [görev-le-n-dir-il-me] *is.* Görev verilme durumu ve eylemi.

görevlendirilmek, [görev-le-n-dir-il-mek] *edil. f. [-ir]* Görev verilmek; tavzif edilmek.

görevlendirme, [görev-le-n-dir-me] *is.* Görev verme eylemi.

görevlendirmek, [görev-le-n-dir-mek] *gçl. f. [-ir]* Birine bir görev vermek; vazifelendirmek; tavzif etmek.

görevlenme, [görev-le-n-me] *is.* Görev alma eylemi.

görevlenmek, [görev-le-n-mek] *edil. f. [-ir]* **1.** Kendisine görev verilmek. **2.** *dönşl. f.* Bir görev sahibi olmak. **3.** Görev almak.

görevli, [görev-li] *sf.* **1.** Görevi olan; vazifeli. **2.** *is.* Resmî bir görevi olan kimse; memur.

görevlilik, -ği [görev-li-lik] *is.* **1.** Görevli olma durumu. **2.** Resmî niteliği olan iş; memurluk.

görevsel, [görev-sel] *sf.* Göreve ilişkin; görevle ilgili; göreve dayanan. ⧉ **görevsel dil bilimi,** *dbl. Kelimeleri cümle içinde yüklendikleri görevleri açısından inceleyen dil bilimi.*|| **görevsel ses bilimi,** *dbl. Bir dildeki sesleri üstlendikleri görevler açısından inceleyen ses bilimi dalı.*

görevselci, [görev-sel-ci] *sf.* Dile işlevsel olarak bakan, böyle bir yöntemi ve yaklaşımı benimseyen.

görevselcilik, -ği [görev-sel-ci-lik] *is.* **1.** *dbl.* Dildeki ögeleri ve bunların bağıntılarını, bildirişimde taşıdıkları görevler açısından inceleyen dil bilimi akımı. **2.** *sosy.* Kültür ve medeniyeti meydana getiren unsurların birbirine sıkı sıkıya bağlı, birbiriyle bağıntılı bir karmaşık yapı oluşturduğunu savunan İngiliz Etnoloji okulunun geliştirdiği görüş; fonksiyonalizm.

görevsiz, [görev-siz] *sf.* Görevi olmayan; görev verilmemiş bulunan.

görevsizlik, -ği [görev-siz-lik] *is.* **1.** Görevsiz olma durumu; bir görev verilmemiş olma durumu. **2.** Kendisine tanınmış yetki ve sorumlulukların dışında olma durumu. ⧉ **görevsizlik kararı,** *huk. Bir mahkemenin bakması için sunulan bir yargı işleminin kendi görev ve yetki sınırları içinde olmadığını görerek, bu konuda verdiği karar.*

görez, [? görez] *{ağız} is.* Hindi. [DS]

görgelgöz, [gör-ge-l + göz ?] *{ağız} is.* İyi gören göz. [DS]

görgen, [gör-gen] *{ağız} sf.* (Kişi için) iyi gören. [DS]

görger, [gör-ger ?] *{ağız} is.* Ayna. [DS]

görgöz, [gör+göz ?] *{ağız} is.* Ayna. [DS]

görgü[1], [*eT.* kör-gü > gör-gü] *is.* **1.** Bir toplumda var olan ve uyulması gereken saygı ve incelik kuralları; terbiye. **2.** Bir kimsenin yaşamında karşılaştığı ve kişiliği üzerinde etki yapan her çeşit olgu. **3.** Görmüş olma durumu. **4.** *{ağız}* Alışkı; âdet. [DS] ⧉ **görgü kuralları,** *sosy. Toplum içinde yaşayabilmek için öğrenilmesi, uyulması gereken ve insanlar arası ilişkileri düzenleyen kurallar; adab-ı muaşeret.*|| **görgü tanığı,** *huk. Tanıklığı, olayı bizzat görmüş olmasına dayanan tanık.*

görgü[2], [gör-gü / göz-gü] *{ağız} is.* Ayna. [DS]

görgü[3], [gör-gü] *{ağız} is.* Göz tokluğu. [DS]

görgü[4], [gör-gü] *{ağız} sf.* (Kişi için) taklit eden; öykünücü. [DS]

görgü[5], [gör-gü] *{ağız} is.* Dert; felaket. [DS]

görgücülük, -ğü [gör-gü-cü-lük] *is. fel.* **1.** Sadece deneyime dayandığı kabul edilen yöntem; deneycilik. **2.** Düşüncelerin, bütünüyle deneye dayandığını iddia eden öğreti; ihtibariye; ampirizm.

görgüç, -cü [gör-güç] *{ağız} is.* **1.** Pencere. **2.** Dürbün. [DS]

görgül, [gör-gül] *{ağız} sf.* Sayın; muhterem. [DS]

görgülenme, [gör-gü-le-n-me] *is.* Görgü sahibi olma durumu ve eylemi.

görgülenmek, [gör-gü-le-n-mek] *dönşl. f. [-ir]* Görgü sahibi olmak; görgülü duruma gelmek; görgü edinmek.

görgülü, [gör-gü-lü] *sf.* **1.** Toplumun saygı kurallarına uyan; görgüsü olan. **2.** Çok görmüş geçirmiş olan; deneyimli.

görgülüce, [gör-gü-lü-ce] *(görgülü'ce) sf.* ve *zf.* Görgülü bir biçimde olan.

görgüsüz, [gör-gü-süz] *sf.* **1.** Toplumun saygı kurallarına uymayan; kaba ve bilgisizce davranan; görgüsü olmayan. **2.** Deneyimi kıt olan.

görgüsüzce, [gör-gü-süz-ce] *(görgüsü'zce) sf.* ve *zf.* Görgüsüz bir biçimde olan.

görgüsüzlük, -ğü [gör-gü-süz-lük] *is.* **1.** Görgüsüz olma durumu. **2.** Görgüsüz biçimde davranış.

görk[1], [*eT.* kör-k *(süs)* > görk كرك / كورك] *is.* **1.** Güzellik; yüz güzelliği; hüsn; görünüş; gösteriş. *{eAT} (aynı)* **2.** *{eAT}* Meziyet; iyi huy. **3.** *{eAT}* Süs; ziynet. **4.** Güzel. **5.** Resim. ⧉ **görk dutmak,** *{eAT} Güzelleşmek; süslenmek.*|| **görk vermek,** *{eAT} Güzellik vermek; revnak vermek.*

görk[2], [gör-ük] *{ağız} is.* Görüş yeri; görmek için kullanılan yer. ⧉ **görk kapısı,** *{ağız} Harmanda* **C** *biçiminde yığılmış sapların güneydoğu yönünde açık bırakılan giriş yeri.* [DS]

görkem[1], [*eT.* kör-k > görk-em گركم] *sf.* **1.** *{eAT} {OsT}* Gösterişli; heybetli. **2.** *{ağız} sf.* (Çocuk için) iyi gelişmiş; gürbüz. **3.** *is.* Görünüş. *{ağız} (aynı)* **4.** Gösterişlilik; göz alıcılık; debdebe; ihtişam. *(1935 yeniden)* [DS]

görkem[2], [gör(ü)k-em ?] *{ağız} is.* **1.** Uzun zaman yeşilliğini, tazeliğini koruyan bitki. **2.** İçine kuş saklanacak kadar büyümüş ekin. [DS]

görkemli, [görk-em-li] *sf.* **1.** Göz alıcı; gösterişli; ihtişamlı. **2.** *{ağız}* (Kişi için) yakışıklı. [DS] **3.** *{ağız}* İri yapılı ve güçlü. [DS]

görklü, [*eT.* kör-k-lüg > gör-k-lü كوركلو / گركلو] *{eT} {eAT} sf.* **1.** Güzel. **2.** Gösterişli; manzaralı. **3.** *{eAT} {OsT} {ağız}* (Kişi için) gösterişli; yakışıklı; cazibeli. [DS] **4.** *{eAT}* Temiz; iyi. **5.** *{eAT}* Kutsal; mukaddes; mübarek. ☞ **görklüsüne olmak,** *{eAT} İyisini yapmaya çalışmak.*

görklürek, -ği [görk-lü-rek گركلورك] *{eAT} sf.* Daha güzel.

görlekçi, [gör-le-k-çi] *{ağız} is.* Gözcü; gözetleyici. [DS]

görlemek, [gör-mek > gör-le-mek] *gçl. f. [-r]* Gözlemek.

görme[1], [gör-me] *is.* **1.** Gözle algılama; görmek işi; rüyet. **2.** Işığı, renkleri, nesne görüntülerini algılama yetisi. **3.** Ziyaret etme. **4.** *{ağız}* Nişandan sonra, güvey annesinin kendi akrabaları ile birlikte nişanlı kızı görmeye gitmesi. [DS] **5.** *{ağız}* Nişandan sonra hediye götürme. [DS] **6.** Yapma; etme. **7.** *spor.* Topu bir pasla arkadaşına geçirme. ☞ **görme ekseni,** *anat. Göz yuvarlarının ön ve art kutuplarının merkez noktalarından geçen çizgi.*|| **görme gözesi,** *zool. Petek gözü oluşturan çok sayıda hücreden her biri; ommatidyum.*|| **görme organı,** *biy. Belli ışık dalgalarını algılayabilen birincil duygu hücrelerinden oluşmuş organ; göz.* || **görme siniri,** *anat. Beyinden çıkarak her iki gözün retinasına uzanan sinirler.*|| **görme yatakları,** *anat. Gözü beynin görme merkezlerine bağlayan görme sinirlerinin ara beynin ventral bölgesinden geçtikleri yer.*

görme[2], [gör-me] *{ağız} is.* Hizmetçi kız. [DS]

görmece, [gör-me-ce] *zf.* **1.** Görmek şartıyla. **2.** Gözle kestirerek.

görmedik, -ği [gör-me-dik] *{ağız} sf.* Görgüsüz. [DS]

görmek, [*eT.* kör-mek > gör-mek] *gçl. f. [-ür]* **1.** Göz aracılığı ve ışık yardımıyla nesneleri algılamak. **2.** Anlamak; kavramak; sezmek. **3.** Yanına varıp konuşmak; ziyaret etmek. **4.** Bir şey hakkında yargıya varmak; değerlendirme yapmak. **5.** Belirli bir zaman içinde bir olaya tanık olmak; izlemek. **6.** Yapmak; etmek. **7.** Kendisine karşı bir edimde bulunulmak; bir davranışla karşılaşmak; maruz kalmak. **8.** Öğrenmek; haber almak. **9.** Bir şeye sahip olmak; elde etmek; yetişmek; erişmek. **10.** (Hekim için) hastasını muayene etmek; incelemek. **11.** Çok değer vermek. **12.** Bir işleme uğramak. **13.** (Yer, bina vb. için) yüzü bir yöne doğru olmak; bakmak. **14.** Karşılaşmak; rastlamak. **15.** Gözler dışında başka organlar yardımıyla algılamak. **16.** Sahne olmak; yaşamak; geçirmek; içinde bulunmak. **17.** (Olumsuz biçimde) hiç yapılmamak. **18.** Herhangi bir şey gibi değerlendirmek; saymak. **19.** Gezmek. **20.** *argo.* (Para vb.) vermek; gözetmek. **21.** *spor.* Karşı oyuncunun yapacağı vuruşu önceden kestirip ona göre durum almak. **22.** *gçsz. f.* Gözle algılama yetisine sahip olmak. **23.** *yard. f.* Kalıplaşmış sözler oluşturur. *"Tedavi görmek."* ☞ **Gör!** *Kızdığımız birisi için "Seni istemediğin, beklemediğin bir durumla karşı karşıya getireyim de aklın başına gelsin!" anlamında bir tehdit sözü.*|| **Gör, bak!** *"Görürsün, o zaman anlarsın." anlamında tehdit sözü.*|| **Gör beni, göreyim seni.** *"Sen benim çıkarımı gözetirsen ben de sana göz yumarım." anlamında çıkar anlaşmasını sağlayan söz.*|| **Göreceksin!** *Sonunda yaptığını bulacaksın; karşılığını alacaksın.*|| **göreceği gelmek,** *Çok özlemek.*|| **göre gelmek,** *{eAT} Ziyarete gelmek; görmeye gelmek.* || **göre gitmek,** *{eAT} Ziyarete gitmek; görmeye gitmek.*|| **gören de...** *İşin aslını bilmeyen ve dışarıdan bakana göre.* || **göresi gelmek,** *Çok özlemek.*|| **göre varmak,** *{eAT} Görmeğe gitmek; ziyarete gitmek.*|| **Göreyim seni!** *1. "Senden başarılı sonuçlar bekliyorum." anlamında birini bir şeye heveslendirmek için söylenir. 2. "Sen bu işi yaparsan karşılığını da benden görürüsün." anlamında tehdit sözü.*|| **gör ki,** *{eAT} 1. Dikkat et; iyi bak! 2. Düşün ki...*|| **Görme!** *Aşırılık ifade etmek için kullanılır.*|| **görmediğe dönmek,** *1. (Hasta için) iyileştikten sonra hiç hastalanmamış gibi olmak. 2. Başından geçmemiş gibi olmak.*|| (fiil kökü) ... meye **görsün,** *Bir fiilin doğuracağı sonucu baştan açıklamak için kullanılan söz.*|| **görmüş geçirmiş,** *1. Geçmişte iyi günler yaşamış; gün görmüş; tecrübeli. 2. Görgülü.*|| **Görüp göreceği bu.** *"Bundan başka ilgi ve yardım göremez." anlamında kullanılır.*|| **görüp gözetmek,** *1. {eAT} Beklemek; gözetlemek. 2. {eAT} Yönetmek; idare etmek; bakmak. 3. Yardım etmek; korumak; desteklemek; mukayyet olmak.*|| **Görürüz!** *Yapamayacağı bir işe kalkışanı uyarmakta kullanılan söz.*

görmelik, -ği [gör-me-lik] *{ağız} is.* **1.** (İş, eser vb. için) görmeye değer. **2.** Doğal olmayan; yapmacık; tuhaf. [DS] **3.** Örnek; nümune.

görmelü, [gör-me-lü كورملو] *{eAT} sf.* Görmekle anlaşılan; görerek öğrenilen.

görmememezlik, [gör-me-mez-lik] *is.* → görmezlik.

görmemiş, [gör-me-miş] *is.* ve *sf.* **1.** Görgü ve bilgisi olmayan. **2.** Ulaştığı iyi durum karşısında uyumsuzluk gösteren. **3.** Edindiği mal, mülk veya ulaştığı makam dolayısıyla çevresindekileri çok küçük

gören; kibirlenen. **görmemişin bir oğlu olmuş;** (çekmiş çükünü koparmış), *1. Görgüsüz biri ummadığı bir şeye ulaşınca nasıl davranacağını veya ne yapacağını şaşırır. 2. Görgüsüzlük insanı çok gülünç durumlara düşürebilir.*

görmemişlik, -ği [gör-me-miş-lik] *is.* **1.** Görmemiş olma durumu. **2.** Görgüsüz kimsenin davranışı.

görmez, [gör-mez] *is. ve sf.* **1.** Görme yetisi olmayan; kör; âmâ. **2.** Görme organını ve fonksiyonlarını kaybetmiş olan. **3.** *{ağız}* Tütünün güneş görmeyen yapraklarından oluşan birinci kalite ana tütün yaprakları. [DS] **görmeze urmak,** *{eAT} {OsT} Görmemiş gibi davranmak; görmezden gelmek.*

görmeziye, [gör-mez-i-y-e] *{ağız} zf.* Görmeden; görmeksizin. [DS]

görmezlenmek, [gör-mez-le-n-mek كورمزلنمك] *{OsT} dönşl. f. [-ir]* Görmez gibi davranmak; görmezden gelmek.

görmezlik, [gör-mez-lik] *is.* **1.** Görme durumu veya görmeyen kişinin niteliği. **2.** Görmemiş gibi davranma durumu. **görmezlikten gelmek,** *1. Gördüğü hâlde görmemiş gibi hareket etmek. 2. {ağız} Göz yummak.* [DS] *3. {ağız} Aldırış etmemek.* [DS]

görmüş, [gör-müş كورميش] *{OsT} sf.* Gören; görmüş olan.

görmüşlük, -ğü [gör-müş-lük] *is.* Bir şeyi, bir kimseyi daha önceden görmüş olma durumu. **görmüşlük duygusu,** *psikol. Kişi zihninde, yeni olan bir yaşantıyı eskiden de yaşamış olduğu şeklinde beliren duygu; yaşamışlık duygusu.*

görp, [garp / görp / gürp *(yans.)*] *is.* Bir şeyin birden kopup düşmesini ve yere çarpmasını anlatan kök. [Zülfikar] *görp-e-dek*

görpe, [körpe] *{ağız} sf.* **1.** Taze. **2.** *is.* Küçük çocuk. **3.** Yeni doğmuş oğlak, kuzu vb. hayvan. **4.** Hayvan sürüsü. [DS]

görpedek, [görp *(yans.)* > görp-edek] *{ağız} zf.* Birdenbire; ansızın. [DS]

görpeden, [görp *(yans.)* > görp-e-den] *{ağız} zf.* Birdenbire; ansızın. [DS] **görpeden düşmek,** *{ağız} Birdenbire, ses çıkararak düşmek.* [DS]

görredak, [gür(r)-edek] *{ağız} zf.* (Yıkılmak için) birdenbire; ansızın. [DS]

görse, [gör-se كورسه] *{eAT} zf.* Göre.

görsel, [gör-sel] *sf.* **1.** Görme veya görme duyusu ile ilgili; vizüel. *(1944)* **2.** Görmeye dayanan. **3.** Göz yoluyla ya da görerek algılanan. **görsel etkileme,** *Sinema ve televizyon filmlerinde gerçek hayattakine yakın ortamı yansıtan her türlü görüntü etkisi.*|| **görsel-işitsel,** *Hem görüntü hem de ses ögeleriyle ilgili olan veya bu ögelere dayanan; odyovizual.*|| **görsel-işitsel araç,** *Görme ve işitme duyularına hitabeden harita, resim, film, fotoğraf türü araçlar.*|| **görsel-işitsel çağrışım,** *eğ. b. Görme ve işitme duyularına dayalı olarak meydana gelen çağrışım.*|| **görsel-işitsel eğitim,** *Öğrencinin görsel ve işitsel duyarlığına hitabeden ses kaydı, sinema filmi, radyo, televizyon, bilgisayar gibi araçlarla gerçekleştirilen eğitim.*|| **görsel sanatlar,** *Resim, heykel , mimarî, oymacılık, süslemecilik, sinema gibi görme duyusuna yönelik sanatlar.*

görsetmek, [gör-se-mek > gör-se-t-mek كورستمك] *{eAT} {OsT} {ağız} gçl. f. [-ir]* Göstermek. [DS]

görsüz, [gör-süz كورسوز] *{eAT} sf.* Görünmeyen.

görten, [gört-en ?] *{ağız} is.* Saçak oluğu; su oluğu. [DS]

görterme, [gör-dür-mek > gör-dür-me] *{ağız} gçl. f. [-ir]* Nişanlı iki gencin tenha bir yerde konuşmalarını sağlama. [DS]

görü, [gör-ü] *is.* **1.** Görme yetisi. **2.** Bakınca görülebilen; gözün algıladığı alan; manzara. **3.** Bir yerin, çevreye bakılınca oldukça uzağı görebilme özelliği; nezaret. **4.** Bir şeyin içini doğrudan doğruya görme; hads. **5.** *fel.* Dolaysız kavranan doğruların bilgisi; birden kavrama; tahaddüs. **6.** *{ağız}* Nişan töreni. [DS] **7.** *{ağız}* Yön; doğrultu. [DS] **görüye gitmek,** *{ağız} folk. Bir kızı ailesinden istemek için görmeye gitmek.* [DS]

görücü, [gör-ücü] *sf.* **1.** Görme, bakma işini yapan. **2.** *is.* Evlenmek isteyen erkek için kız bakmaya giden kimse; dünür. **görücü gezmek,** *Evlenecek erkek için kız aramak.*|| **görücü gitmek,** *folk. Evlenecek erkek için kız görmeye gitmek.*|| **görücüye çıkmak,** *(Kız için) görücülere görünmek.*

görücülük, -ğü [gör-ücü-lük] *is. folk.* Eşlerin birbirini tanıyıp seçme imkânının olmadığı yerlerde erkekler için kız aramaya, belirlenen kızı görüp beğenmeye giden görücü kadınların yaptığı iş.

görügörmek, [gör-ü+gör-mek كورى كورمك] *{eAT} gçl. b. f. [-ür]* Sürekli ve dikkatli olarak bakmak.

görükçü, [görü-k-çü] *{ağız} is.* **1.** Sözlü; nişanlı. **2.** Aralarında yolsuz ilişkiler bulunan kadın ve erkekten her biri; oynaş. [DS]

görüklü, [görük-lü كوركلو] *{eAT} sf.* → görklü.

görükmek, [gör-ük-mek] *{ağız} dönşl. f. [-(ğ)-ür]* Gözükmek; görünmek. [DS]

görülebilme, [gör-ül-e+bil-me] *is.* Görülür hâle gelme.

görülemek, [görü-le-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ü)-yor]* Çorabın eskimiş yerlerini örerek onarmak. [DS]

görülen, [gör-ül-en] *sf.* **1.** Görme organınca algılanabilen. **2.** Görme ve diğer duyu organları yardımı ile algılandıktan sonra olacağı kestirilebilen. **görülen ışık,** *biy. fiz. İnsan gözünün algılayabildiği ve dalga boyu 380-780 nm arasında olan ışık.*

görülme, [gör-ül-me] *is.* Göz yardımıyla algılanabilme durumu ve eylemi.

görülmek, [*eT.* kör-ül-mek > gör-ül-mek] *edil. f. [-ür]* **1.** (Bir varlık, bir nesne, bir şey) göz yardımıyla algılanmak; seçilmek. **2.** Gereken iş yapılmış olmak. **3.** Bir yerde bir şeyin var olduğu anlaşılmak; ortaya çıktığı fark edilmek; karşılaşılmak.

görülmemiş, [gör-ül-me-miş] *sf.* O zamana kadar hiç karşılaşılmamış ve şaşılacak nitelikte olan.

görüm[1], [gör-üm] *is.* **1.** Görme yetisi. **2.** *{ağız}* Gelin ya da güvey için alınmış elbise. [DS] **3.** *{ağız}* (Kadına göre) eşinin kız kardeşi; görümce [DS]

görüm[2], [gör-üm] *{ağız} e.* Gibi. [DS]

görümce[1], [*eT.* kör-üm-çī > görümce] *(görü'mce) is.* Bir kadının eşinin kız kardeşi.

görümce[2], [gör-üm-ce ?] *{ağız} is.* Örümcek. [DS]

görümcelik, -ği [görüm-ce-lik] *is.* **1.** Görümce olma durumu. **2.** *{ağız}* İlk görülen şey için yapılan tören ya da karşılaşıldığında verilen armağan. [DS] ✐ **görümcelik** (etmek) **yapmak,** *(Görümce için) geline karşı kötü davranmak.*

görümder, [gör-üm-der ?] *{ağız} is.* Gerekli olan şey; gereksinme; ihtiyaç. [DS]

görümlü, [gör-üm-lü كورملو] *{OsT} sf.* Bakmağa zorunlu.

görümlük, -ğü [gör-üm-lük كورملك] *is.* **1.** Yalnız görülsün diye konulan, teşhir edilen nesne. **2.** Erkek tarafının görmeye gittiğinde oğulları ile nişanlanan gelinlik kıza verdikleri armağan veya taktıkları ziynet; yüz görümlüğü. *{OsT} (aynı)* **3.** *{ağız}* İlk görülen bir şey için yapılan tören veya karşılaşıldığında verilen armağan. [DS]

görümsetme, [gör-üm-se-mek > gör-üm-se-t-me] *is.* Ekrandaki müzik programlarında arka zemin olarak hazırlanmış görüntüler; görüntüleme; klip.

görünen, [gör-ün-en] *sf.* **1.** Görünebilen; belirgin. **2.** *fiz.* (Parçacık için) nükleer bir dönüşüm sırasında yayıldıktan hemen sonra yeniden soğurulan, ancak özellikleri iyi belirlenemeyen; zahirî. ✐ **görünen cisim,** *fiz. Zahirî cisim.*|| **görünen direnç,** *fiz. Bir elektrik devresinden geçen dalgalı akımın en yüksek geriliminin en yüksek şiddetine oranı; empedans.*|| **görünen görüntü,** *fiz. Zahirî görüntü.*

görünge, [korunga] *{ağız} is.* Hayvanlara yedirilen pembe çiçekli, çok yıllık bir ot; korunga; eşek otu, evliya otu; pisiktaşağı, *(Onobrychis viciifolia).* [DS]

görüngü, [gör-ün-gü] *is. fel.* Duyularla algılanabilen her şey, gözlenebilen olay; tezahür; fenomen. *(1935)* ✐ **görüngü bilimi,** *fel. Varlıkların özünü, bilincin aşkın yapılarını bilincin dolaysız verilere dönüşü yoluyla kavramasını öngören felsefî yöntem; olay bilimi; fenomenoloji.*

görüngücü, [gör-ün-gü-cü] *sf. fel.* İnsanın yalnızca görüngüler hakkında bilgi edinebileceğinin savunan; olaycı; fenomenist.

görüngücülük, -ğü [gör-ün-gü-cü-lük] *is. fel.* Gerçekle ilgili olarak insanın yalnızca görüngüler hakkında bilgi edinebileceğini savunan görüş; olaycılık; fenomenizm.

görünkmek, [gör-üñ-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ür]* Belli olmak; görünmek. [DS]

görünme, [gör-ün-me] *is.* Görülür duruma gelme eylemi.

görünmek, [*eT.* kör-ün-mek > gör-ün-mek] *dönşl. f. [-ür]* **1.** Başkaları tarafından görülür duruma gelmek; görülür olmak; birinin kendini görmesini sağlamak. **2.** İnsanda belirli bir izlenim bırakmak. **3.** Birine uğrayarak kısa süre görüşmek; ziyaret etmek; uğramak. **4.** Bir şeye benzemek; ..... görünüşünde olmak. **5.** *mecaz.* Birini azarlamak; çıkışmak. **6.** *mecaz.* Muayene olmak. **7.** (Gerçek dışı, hayal ürünü şeyler için) belirmek; ortaya çıkmak. ✐ **Göründü Sivas'ın bağları!** *"Umutla beklediğimiz olay tam ters yönde gelişti." anlamında söz.*

görünmez, [gör-ün-mez] *sf.* **1.** Görünmeyen. **2.** Beklenmeyen. ✐ **görünmez kaza,** *Hiç umulmadık zamanda, beklenmedik biçimde oluşan kaza.*|| **görünmez olmak,** *Görünmemek; gözden kaybolmak.*

görüntü, [gör-ün-mek > gör-ün-tü] *is.* **1.** Birinin veya bir şeyin yansıtıcı yüzeyde ya da aynada oluşan görünür yansıması; hayal. **2.** Gerçekte var olmadığı hâlde varmış gibi görünen şey; hayalet; hayal. **3.** Görünen şey; ortaya çıkmış olan görünüşe dayalı durum; görünüm; tablo. **4.** *fiz.* Bir cismin çeşitli mercek ve ayna sistemleri ile bir yüzeye yansıtılması sonucu ortaya çıkan; görünür şey. **5.** *sin.* Art arda çekilmiş ve birbirini tamamlayan resimlerin bir gösterici yardımıyla harekete geçirilmesiyle oluşan görünüş; görüntülük üzerindeki hareketli resimler bütünü. **6.** *mat.* Sayı doğrusu üzerinde bir sayıya karşı gelen nokta.

görüntüleme, [gör-ün-tü-le-me] *is.* **1.** Belirli bir konuyu görünür hâle getirmek işi. **2.** Televizyon ekranlarından sunulan müzikler için arka zemin olarak hazırlanmış görüntüler; klip; görümsetme.

görüntülemek, [gör-ün-tü-le-mek] *gçl. f. [-r] [-l(ü)-yor]* **1.** Belirli bir konuyu, buna uygun veya yakın görüntülerle anlatmak; düşünülen şeyi görüntü olarak vermek. **2.** Ölçülüp hesaplanabilen bir sonucu görsel olarak görüntülük üzerinde yansıtmak.

görüntülük, -ğü [gör-ün-tü-lük] *is.* **1.** Üzerine ışık yoluyla görüntü düşürülen düz, saydam olmayan cisim; ekran. **2.** Sinema perdesi; beyaz perde; ekran. **3.** Televizyon vb. camı.

görüntüsel, [gör-ün-tü-sel] *sf.* **1.** Görüntüyle ilgili olan. **2.** Görüntüye dayanan. ✐ **görüntüsel gösterge,** *dbl. Ses bilimsel bir değer taşımayan, göstereni çizim ve resim yoluyla oluşan gösterge.*|| **görüntüsel yazı,** *dbl. Herhangi bir ses değeri taşımayan işaretlerden oluşan yazı.*

görünülmek, [gör-ün-mek >gör-ün-ül-mek] كورنلمك] *{eAT} edil. f. [-ür]* Görülmek.

görünüm, [gör-ün-üm] *is.* **1.** Bir şeyin dıştan bakıldığında görünen biçimi; görünme durumu; manzara. **2.** Bir şey hakkında bilgi edinmeye, değerlendirmeye dayanan şey; görüntü; zevahir. **3.** Bir yerin, bir binanın resmi veya fotoğrafı. **4.** *dbl.* Çekimli fiillerin bildirdiği iş, oluş veya durumun zaman içinde bitmiş, bitmemiş, süren, yineleme ve başlama gibi kavramlarla sınırlanan oluş biçimi. *"Mektup yazıyordu" cümlesinde, yazmak işinin bitmiş görünüşlü geniş zamanda yapıldığı anlatılmıştır.*

görünümlü, [gör-ün-üm-lü] *sf.* **1.** (Belirtilen nitelikte) görünümü olan. **2.** Manzaralı.

görünür, [gör-ün-mek > gör-ün-ür] *sf.* **1.** Gözle görülebilen; görünen. **2.** *mecaz.* Apaçık göze çarpan; belli.

görünürde, [gör-ün-ür-de] *zf.* **1.** Gözle görülebilecek yerde; ortalıkta; meydanda. **2.** Dıştan bakılınca; görünüşe göre.

görünürlerde, [gör-ün-ür-ler-de] *zf.* Ortalıkta; meydanda.

görünürleştirme, [gör-ün-mek > gör-ün-ür-le-ş-tir-me] *is.* Görme organınca görülmesi mümkün olmayan bir olayın etki ve sonuçlarını çeşitli tekniklerle gözle açıkça görülebilir hâle getirme.

görünürlük, -ğü [gör-ün-mek > gör-ün-ür-lük] *is.* **1.** Görünür olma durumu; görünen şeyin niteliği. **2.** İçinde asılı bulunan su buharı ve katı maddelerin yoğunluk derecesine göre havanın saydamlık, berraklık derecesi.

görünüş, [gör-ün-mek > gör-ün-üş كورونش] *is.* **1.** Gözün ilk bakışında veya zihnin doğrudan algıladığı şey. **2.** Gerçeğe uymayan dış görüntü; zevahir; suret. **3.** Bulunulan yerden görülebilen, seyredilebilen alan; manzara. **4.** *dbl.* Fiillerin belirttiği oluşların süresi, gelişmesi ve bitmesiyle ilgili bütün biçimleri kapsayan gramer kategorisi. **5.** *bot.* Bir bitkinin durumu, genel görünümü; belli bir alandaki bitki topluluğunun özel görünümü. **6.** Kırım Hanlığında divan toplantılarının yapıldığı yer. **7.** *{OsT}* Sarayın merasim salonu. ⧉ **... görünüş almak,** ... *gibi görünmek.*|| **görünüşü kurtarmak,** *Küçük düşürücü herhangi bir şeyi dışa vurmamak; açık etmemek.*

görünüşte, [gör-ün-üş-te] *zf.* **1.** Dıştan bakınca; göründüğü haliyle. **2.** Görülene inanmak gerekirse. **3.** Görünüşe dayanarak.

görüş, [*eT.* kör-üş > gör-üş كوريش] *is.* **1.** Görme eylemi veya biçimi. **2.** Gözle bir şeyi algılama yetisi. **3.** *mecaz.* Bir olay, nesne veya düşünce üzerinde varılan yargı; fikir; düşünce. **4.** (Ceza evi ve hastane için) ziyaret. ⧉ **görüş açısı,** *1. Bir şeyi görebilme alanı. 2. Bir olayı belirli bir inceleme yönü; bakış açısı. 3. Yaklaşım. 4. fiz. Bir cismin veya görüntünün görüldüğü açı.*|| **görüş ayrılığı,** *Başka başka düşüncelerde olmak; düşünce ayrılığı.*|| **görüş bildirmek,** *Belirli bir konuda elde edilen bilgi, deneyim ve düşüncelerini açıklamak.*|| **görüş birliği,** *Aynı düşünceyi paylaşma, benimseme; düşünce beraberliği.*|| **görüş kılmak,** *{eAT} Görüşmek; tanışmak.*|| **görüş sahibi,** *Bilgi ve görgüsü çok olan; ufku geniş; geniş ufuklu; vizyon sahibi.*|| **görüş yapma,** *{ağız} folk. Nişandan sonra oğlan tarafının kızı görmeye gitmesi.* [DS]

görüşme, [gör-üş-me] *is.* **1.** Karşılıklı olarak birbirini görme veya tartışma eylemi. **2.** Kişiler veya topluluklar arasında bir sonucu çözmek amacıyla yapılan tartışma; mülakat; müzakere. ⧉ **görüşme yapmak,** *Bir konuda tartışmak; müzakere etmek.*

görüşmeci, [gör-üş-me-ci] *is.* **1.** Bir konuda görüşme yapmak üzere görevli giden kimse. **2.** (Hastane veya ceza evi için) ziyaretçi.

görüşmek, [*eT.* kör-üş-mek > gör-üş-mek] *işteş. f. [-ür]* **1.** Karşılıklı birbirini görmek. **2.** Biriyle buluşup konuşmak; sohbet etmek; dertleşmek. **3.** Dostluk kurmak; ahbaplık etmek; birbirine gidip gelmek. **4.** *{ağız}* Evlilik dışı olarak gizlice cinsel ilişkide bulunmak; zina etmek. [DS] **5.** *tasvf.* Mevlevilikte saygı gösterisi olarak birbirinin elini tutarak karşılıklı öpmek. **6.** Bir iş veya bir konu üzerinde karşılıklı düşünceleri sergilemek; müzakere etmek. ⧉ **görüşeni karışanı olmamak,** *Davranışlarını, hareketlerini kısıtlayan kimsesi bulunmamak.*

görüşmelik, -ği [gör-üş-me-lik] *{ağız} is.* Nişan töreni. [DS]

görüştürme, [gör-üş-tür-me] *is.* **1.** Görüşmelerini sağlama eylemi. **2.** *{ağız}* Nişanlandıktan sonra kızı kayınvalide ve diğer aile büyüklerinin yanına çıkarma. [DS]

görüştürmek, [gör-üş-mek > gör-üş-tür-mek] *gçl. f. [-ür]* İki veya daha çok kişinin birbirini görmelerini, görüşmelerini sağlamak.

görüştürülme, [gör-üş-tür-ül-me] *is.* Görüşmelerinin sağlanması eylemi.

görüştürülmek, [gör-üş-mek > gör-üş-tür-ül-mek] *edil. f. [-ür]* İki veya daha çok kişinin birbirini görmeleri, görüşmeleri sağlanmak.

görüşük, -ğü [gör-üş-mek > gör-üş-ük] *{ağız} is.* **1.** Kız evinde nişandan sonra yapılan oğlan tarafı ile tanışma eğlencesi. **2.** Düğün armağanı. [DS]

görüşülme, [gör-üş-ül-me] *is.* Görüşme yapılma eylemi.

görüşülmek, [gör-üş-mek > gör-üş-ül-mek] *edil. f. [-ür]* **1.** Görüşme eylemi yapılmak. **2.** Biri ile karşılıklı buluşup konuşulmak, dostluk ahbaplık edilmek.

görüturmak, [gör-ü+tur-mak كوروطورمق] *{eAT} gçl. f. [-ur]* Görmekte bulunmak; sürekli görmek; seyretmek.

gös, [göğüs] *(gö:s) {ağız} is.* Yokuş. [DS] ⧉ **gös koyunu,** *{ağız} Sürünün önünde giden koyun.* [DS]

gösgötürü, [gö(s)+gö/tür-ü كوسكوترى] *{OsT}* *zf.* Büsbütün; tamamen; toptan; bütünüyle.

gösnük, -ğü [kös-(ü)n-ük] *{ağız}* *sf.* **1.** (Kısrak, dişi eşek vb. için) çiftleşmek için erkek aranan. **2.** (Kişi için) aç gözlü. **3.** (Kişi için) terbiyesiz. [DS]

gösteren, [göster-en] *sf.* **1.** Bir şeyin görülmesini sağlayan. **2.** *is. dbl.* Göstergenin ses, yazı, şekil gibi biçim yönü.

gösterge, [göster-mek > göster-ge] *is.* **1.** Soyut ya da karmaşık olan bir ölçü ve bilginin niteliğini, niceliğini görünür hâle getirerek ya da basite indirgeyerek karşılaştırmalı bir bilgi sahibi olmayı sağlayan şey. **2.** Bir şeyi belirtmeye yarayan şey; belirti; im; işaret. **3.** Bir aracın çalışması ile ortaya çıkan bazı ölçümlerin sonucunu kendiliğinden gösteren alet; müşir; indikatör. *(1944)* **4.** Bir durumla ilgili çeşitli aşamaları rakamlarla ya da grafikle açıklayan bilgisel büyüklükler; endeks. **5.** Ekonominin belirli bir bölümüne ait rakamlı veri; endeks. **6.** *dbl.* Anlamla biçimin, gösterenle gösterilenin kaynaşmasından meydana gelen dil birimi; belirtke. **7.** *mal.* Kamu kurumlarından aylık alanlarla emeklilerin maaşlarının belirlenmesinde esas alınan sayı. ⊡ **gösterge bilimi,** *dbl. İletişim amacıyla kullanılan her türlü gösterge sisteminin yapısını, işleyişini inceleyen bilim dalı; im bilimi; semiyoloji; semiyotik.*

gösteri, [göster-mek > göster-i] *is.* **1.** İlgi ve dikkat çekmek, eğlendirmek için sahne veya görüntülük gibi bir topluluk önünde yapılan beceri ve oyun; şov. **2.** Bir kimse veya görüş lehinde yapılan toplu davranış; tezahürat. *(1935)* **3.** *huk.* Yetkili makamların dikkatini çekmek veya kamu oyu yaratmak amacıyla açıkta ve toplu olarak bir istek veya protesto eyleminde bulunma işi; nümayiş. **4.** *sin.* ve *tiy.* Bir oyun veya filmin seyirciye sunulması işi. **5.** Tiyatro, sinema ve müzik gibi görsel etkinlik ve uygulamaların tümü. **6.** Bir kişinin veya topluluğun taşıdığı duyguyu abartılı biçimde dışa vurması eylemi; söz veya davranış. ⊡ **gösteri adamı,** *Sahne veya görüntülükte gösteri yapan kimse; şovmen.*|| **gösteri yapmak,** *Sahne veya görüntülükte seyircileri eğlendirmek için daha çok söz ustalıklarına dayanan beceri sergilemek; şov yapmak.*|| **gösteri yürüyüşü,** *Bir topluluğun duygu ve görüşlerini dile getirmek için meydanlarda ya da ana yollarda yürüyerek, slogan atarak, pankart açarak yaptıkları yürüyüş.*

gösterici[1], [göster-mek > göster-ici] *sf.* **1.** Gösterme, sergileme işini yapan; gösterme özelliği taşıyan. **2.** *is.* Fotoğraf, film gibi ışığa dayalı şeyleri görünür hâle getiren aygıt.

gösterici[2], [gösteri-ci] *is.* Gösteri yapan kimse; nümayişçi.

gösterilen, [göster-mek > göster-il-en] *sf.* **1.** Görünmesi sağlanan, görülür hâle getirilen. **2.** *is. dbl.* Göstergenin anlam, kavram yönü; gösterenle birleşerek göstergeyi oluşturan içerik.

gösteriliş, [göster-il-iş] *is.* Gösterilme eylemi veya biçimi.

gösterilme, [göster-il-me] *is.* Görülmesini sağlama eylemi.

gösterilmek, [göster-mek > göster-il-mek] *edil. f. [-ir]* Bir şeyin veya bir kimsenin görülmesini sağlamak.

gösterim, [göster-mek > göster-im] *is.* **1.** Görüntünün bir gösterici yardımıyla bir görüntülük üzerine düşürülmesi, yansıtılması işlemi; projeksiyon. **2.** Sinema, tiyatro, konser gibi sanat dallarında verilen gösterilerden her biri. **3.** *dbl.* Herhangi bir nesneyi, kişiyi, varlığı bulunduğu yer, konum açılarından anlatma veya aktarma işlemi. ⊡ **gösterim işlevi,** *dbl. Dilin varlıkları, kişileri, nesneleri ve eylemleri gösterim yoluyla anlatma, aktarma olanağını sağlayan işlevi.*

gösterimlik, -ği [göste-r-im-lik] *{ağız}* *is.* Örnek; göstermelik; numune. [DS]

gösterimsenmek, [göster-imse-n-mek كسترم سنمك] *{eAT}* *gçl. f. [-ür]* Temsil yollu göstermek.

gösteriş, [göster-mek > göster-iş] *is.* **1.** Gösterme eylemi veya biçimi. **2.** Başkalarını etkilemek, korkutmak, kendini beğendirmek amacıyla yapılan aldatıcı ve yapay davranış. **3.** Göze çarpıcı nitelik; alımlı olma hâli; göz alıcılık. ⊡ **gösteriş budalası,** *Gösteriş yapmayı seven kimse.*|| **gösterişe kaçmak,** *Başkalarını etkilemek veya dikkat çekmek amacıyla olduğundan başka türlü görünmeye çalışmak.*|| **gösteriş yapmak,** *Dikkat çekmek, ilgi uyandırmak amacıyla göze batacak yapmacık davranışlarda bulunmak.*

gösterişçi, [göster-iş-çi] *sf.* Gösteriş yapan; gösteriş yapmaktan zevk alan.

gösterişçilik, -ği [göster-iş-çi-lik] *is.* Gösterişçi olma durumu.

gösterişli, [göster-iş-li] *sf.* **1.** Gösterişi olan; göz alıcı; görkemli. **2.** Boyu bosu yerinde; çarpıcı bir dış görünüşü olan. **3.** Zenginliği ve lüksü yansıtan; saltanatlı.

gösterişlice, [göster-iş-li-ce] *sf.* Bir parça gösterişli olan; oldukça gösterişli.

gösterişsiz, [göster-iş-siz] *sf.* **1.** Gösterişi olmayan; mütevazı. **2.** Gösteriş yapmayan.

gösterişsizce, [göster-iş-siz-ce] *sf.* Biraz gösterişsiz.

gösterişsizlik, [göster-iş-siz-lik] *is.* Gösterişsiz olma durumu; sadelik; tevazu.

gösterme, [göster-me] *is.* **1.** Görülmesini sağlama eylemi. **2.** Bir nesneyi, bir şeyi ilk bakışta görünebilecek hâle getirerek sunma işi; teşhir. **3.** Örtülmesi, gözlenmesi gereken bir şeyi başkalarının görmesi için açığa çıkarma; açma. **4.** İşaret ederek belirtme. ⊡ **gösterme parmağı,** *Elle işaret ederek gös-*

terme işinde kullanılan baş parmaktan sonra gelen parmak; işaret parmağı; şahadet parmağı; {ağız} (aynı) [DS].|| **gösterme sıfatı,** *dbl. Bir ismi gösterme yoluyla belirten sıfat; işaret sıfatı.*|| **gösterme zamiri,** *dbl. Varlıkların yerini gösterme yoluyla tutan zamir; işaret zamiri.*|| **gösterme zarfı,** *dbl. Bir fiilin, bir zamirin anlamını gösterme yoluyla sınırlayan zarf. "**Ta** uzaklara gitti. **İşte** yedik."*

göstermeci, [göster-me-ci] *sf.* **1.** Bir şeyi gösteren; gösterme işini yapan. **2.** Gerçek hayatın yansıtılmasına, seyircinin tepkisine göre şekillendirilen tiyatro eseri. **3.** *psikol.* Cinsel organlarını veya mahrem yerlerini başkalarına göstermekten zevk alan sapık; teşhirci.

göstermecilik, -ği [göster-me-ci-lik] *is.* **1.** Göstermeci olma durumu. **2.** Göstermeci olan şeyin niteliği. **3.** Cinsel organlarını veya mahrem yerlerini başkalarına göstermekten zevk alma biçiminde görülen sapık cinsellik.

göstermek, [gö(z)-tür-mek / gör-se-t-mek > göster-mek] *gçl. f. [-ir]* **1.** Görülmesini sağlamak. **2.** Göz önüne koymak. **3.** Bir şeyi işaret ile belirtmek. **4.** Örtülü hâlden açığa çıkarmak; ortaya çıkarmak. **5.** Birini veya bir yeri gezdirmek; ziyaret ettirmek; dolaştırmak. **6.** Belirtmek; anlatmak; dökümünü yapmak. **7.** Fiziksel veya ruhsal bir etki altında tutmak. **8.** İş ve çalışma için görevlendirmek; iş vermek; görev vermek; yapmasını söylemek. **9.** Güzelliğini ortaya çıkarmak. **10.** Herhangi bir biçimde değerlendirmeye yol açmak. **11.** Öğretmek. **12.** *mecaz.* Sert bir şekilde çıkışmak; azarlamak; haddini bildirmek; karşı çıkmak. **13.** *gçsz.* Görünmek; benzemek; belli bir yaş veya durumda olduğu izlenimi vermek.

göstermelik, -ği [göster-me-lik] *is.* ve *sf.* **1.** Bir bütün hakkında bilgi sahibi olmak için verilen parça; örnek; numune; mostralık. **2.** Gösteriş niteliğinde olan. **3.** Bir yarar sağlamak amacıyla değil de yaptı desinler diye yapılan şey; gösteriş olsun diye yapılan. **4.** Bir yarar sağlanmadan bir yerde bulundurulan.

göstertme, [göster-t-me] *is.* Göstermesini sağlama eylemi.

göstertmek, [göster-t-mek كسترتمك] *gçl. f. [-ir]* **1.** Gösterme işini bir başkasına yaptırmak; göstermesini sağlamak. **2.** *{eAT}* Göstermek.

göşmek, [göç-mek / göş-mek كشمك] *{eAT} gçsz. f. [-ür]* **1.** Göçmek. **2.** Ölmek; rıhlet etmek.

göt, -tü [*eT.* köt > göt] *is.* **1.** *kaba.* Anüs; kıç; makat. **2.** Alt taraf; dip. **3.** *mecaz.* Cesaret; yüreklilik. **4.** *{ağız}* Arka; sırt. [DS] **5.** *{ağız}* Testi, bardak, küp gibi şeylerin dip kısmı. [DS] **6.** *{ağız}* Oturulacak yeri tahta olan bir tür salıncak. [DS] **7.** *argo.* Aşağılık, değersiz kişi. **8.** *argo.* Sersem; aptal; alık. **göt altına gitmek,** *argo. 1. Çok zor duruma düşmek. 2. Hiçbir kusuru ve suçu yokken suçlu duruma düşmek.*|| **göt altı olmak,** *argo. Başkasının kusuru yüzünden zarar görmek; başkalarının gadrine uğramak.*|| **göt atmak,** *1. argo. Kandırmak; kıç atmak. 2. Hevesli olmak; elde etmek için her şeyi verebileceğini davranışları ile belli etmek. 3. {ağız} Bir iş karşısında beceriksiz olmak.* [DS] *4. {ağız} (Hayvan için) çifte atmak.* [DS] *5. {ağız} Hoplamak; zıplamak.* [DS]|| **göt göbek yerinde,** *argo. Aşırı şişman ve kilolu kimse.*|| **göte küstü,** *1. {OsT} Bele kadar olan kısa kürk. 2. argo. Kalçaları örtmeyen, bele kadar olan kısa ceket.*|| **göt içi kadar yer,** *argo. Çok küçük ve daracık yer.*|| **Göt ister.** *argo. Bu işi başarmak için cesaret ister; yürek gerekir.*|| **göt kolan,** *{ağız} Öne kaymasını önlemek için semerin arkasına takılan ve hayvanın kıçından dolaştırılan kayış veya örme ip.* [DS]|| **göt olmak,** *argo. Şaşırmak; afallamak; apışıp kalmak.*|| **göt soluğu,** *{ağız} Çalışan kişilerin dinlenmek için çalışmaya verdikleri kısa ara.* [DS]|| **göt tokuşturmak,** *argo. Biriyle sıkı fıkı olmak; çok samimi olmak.*|| **götten bacaklı,** *argo. Kısa boylu; şişman; bodur; tıknaz.*|| **götü boklu,** *argo. 1. Acemi; toy; yeni yetme. 2. Elinden iş gelmeyen, beceriksiz.*|| **götü kalkmak,** *argo. 1. Beceremeyeceği bir işe girişmek. 2. Başarırım sanısıyla kendine aşırı güvenmek. 3. (Edilgen eşcinsel erkek için) cinsel ilişkiye girme istekleri uyanmak.*|| **götü kırmızı,** *argo. Maymun.*|| **götü kurtarmak,** *argo. Tehlikeli bir işten az bir zararla kurtulmak.*|| lafı (sözü) **götünden anlamak,** *argo. 1. Sözü işine geldiği yöne çekmek. 2. Yanlış anlamak.*|| **götünden büyük osurmak,** *argo. Başaramayacağı iş başına geçmek.*|| **götünden korkmak,** *argo. Arışı şüpheci davranmak.*|| **götünde pireler uçuşmak,** *argo. Herkes uyandığı hâlde daha uyuyor olmak.*|| **götüne batmak,** *argo. 1. Zararını görmek. 2. İlgisi olmadığı hâlde durup dururken işe, söze karışanlara "Sana ne oluyor? Sana ne?" anlamında kullanılır.*|| **götüne gitmek,** *{ağız} (Yiyecek için) besleyici olmamak.* [DS]|| **götüne güvenmek,** *argo. Bir işe cesaretle girişmek.*|| **götüne tekme atmak,** *argo. Kovmak; kıçına tekme atmak.*|| **götüne kına yakmak,** *argo. Çok sevinmek; kıçına kına yakmak.*|| **götün götün,** *kaba. Geri geri; kıçın kıçın; gerisin geriye.*|| **götünü çıkarmak,** *{ağız} Bütün gücünü harcamak; işi bitmek; tükenmek.* [DS]|| **götünü görmek,** *argo. Palavracı birinin iddiasını ispatlamasını istemek.*|| **götünün harcı olmamak,** *{ağız} O işi yapabilecek kapasitede olmamak.* [DS]|| **götünü yalamak,** *argo. Birine yaltaklanmak; dalkavukluk etmek.*|| **götünü yırtmak,** *argo. Çok bağırıp çağırmak; öfke ile çıkışmak.*|| **götü patlamak,** *{ağız} Bir iş için bütün gücünü harcamak.* [DS]|| **götü sıkı,** *{ağız} Herhangi bir zorlama karşısında dayanıklı olma hâli.* [DS]|| **götü trampet çalmak,** *argo. Bir şeye aşırı sevinmek.*|| **götü tu-**

tuşmak, *argo. Korkudan telaşa kapılmak.*|| **götü varıp gelmek,** *argo. Çok korkmak.*|| **götü yemek,** *argo. Yeterli cesaret sahibi olmak.*|| **götü yer görmemek,** *argo. Hiç oturmamak.*|| **götüyle balık avlamak,** *argo. Çok şanslı olmak.*|| **götüyle gülmek,** *argo. Bir şeyi gülecek değerde bile görmemek.*|| **götü yosun tutmak,** *argo. Yaşlanmak.*

götçek, -ği [göt-çek] *{ağız} is.* Oturma tahtası. [DS]

götçü, [göt-çü] *is. argo.* Etken olarak anüsten cinsel ilişkide bulunmaktan zevk alan sapık erkek; sodomist.

götduvar, [göt + Far. dīvār] *{ağız} is.* Yapının yola bakmayan tarafındaki duvar; arka duvar. [DS]

götlek, [*eT.* köt-lük > göt-le-k] *sf. kaba.* **1.** (Hakaret sözü) edilgen eş cinsel erkek; ibne. *{ağız} (aynı)* [DS] **2.** *{ağız}* Başıboş gezen; ipsiz. [DS] **3.** *{ağız}* (Kişi için) kalçası büyük ve düşük olan. [DS] ⊡ **götlek ormanı,** *{ağız} Böğürtlen.* [DS]

götlemek, [göt-le-mek] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(ü)-yor]* **1.** Hoplamak; zıplamak. **2.** Zengin iken yoksul duruma düşmek. [DS]

götlesen, [götlesen ?] *{ağız} sf.* (Kişi için) işsiz, kararsız ve şaşkın dolaşan. [DS]

götlez, [göt-le-z] *{ağız} sf.* **1.** (Kişi için) kısa ve tıknaz. **2.** (Tavuk, horoz vb. için) kuyruksuz. [DS]

götlük, -ğü [*eT.* köt-lük > göt-lük] *is.* **1.** Eyer örtüsünün arka kısmı. **2.** *{ağız}* At ve eşek gibi hayvanların arkasına örtülen kilim ya da çul parçası. [DS] **3.** *{ağız}* Binici pantolonlarının arkasına geçirilen parça. [DS] **4.** *{ağız}* Etek; eteklik. [DS] **5.** *{ağız}* Arkasız iskemle. [DS]

götrülmek, [göt(ü)r-ül-mek كترلك] *{eAT} [-ür] edil. f. [-ür]* **1.** Yukarı kaldırılmak. **2.** Yok edilmek; ortadan kaldırılmak; bertaraf edilmek. **3.** Toplanmak; hasat edilmek.

götsüz, [göt-süz] *sf.* **1.** (Kap, kova vb. için) altı olmayan; dipsiz. **2.** *argo. mecaz.* Cesaretsiz; yüreksiz.

götügızıl, [göt-ü+kızıl] *{ağız} sf.* (Kişi için) iş görmez; tembel. [DS]

götügömme, [göt-ü+gömme] *{ağız}* is. Baharda kuzuları barındırmak için yapılan üstü örtülü alçak dam. [DS]

götürge[1], [götür-ge] *{ağız} is.* **1.** Kaldıraç; manivela. **2.** Değirmen taşını kaldırmak ve indirmek için kullanılan ayar düzeni. **3.** Öğütülecek buğdayı değirmen teknesinden taşın ortasına yavaşça akıtan düzenek. **4.** Döveni ata bağlayan ipe takılı araç. **5.** Tahta sandalye; iskemle. **6.** Kasık bağı. [DS]

götürge[2], [götür-ge] *{ağız} is.* **1.** Yük. **2.** İş. [DS]

götürgü, [götür-gü] *{ağız} is.* **1.** Kasık bağı. **2.** Kerpiç yapmak için çamuru kalıba taşıyan araç. [DS]

götürme, [götür-me] *is.* Taşıma, beraberinde alıp gitmek işi.

götürmek, [*eT.* köt-ür-mek / köt-ör-mek > göt-ür-mek كترمك] *gçl. f. [-ür]* **1.** Beraberinde taşımak; yüklenmek; ulaştırmak; kılavuzluk ederek gideceği yere varmasına yardımcı olmak. *{eAT} {OsT} (aynı)* **2.** Bir nesneyi bir yerden alıp başka yere koymak. **3.** Bir kimseyi bir yere kadar yanında yürütmek. **4.** Bir parçayı bütünden ve yerinden ayırmak. **5.** Dayanmak, sabretmek; tahammül etmek; kaldırmak. *{eAT} {OsT} {ağız} (aynı)* [DS] **6.** Bir haberi iletmek. **7.** (Hastalık, felaket vb. için) öldürmek; yok etmek. **8.** Bir hizmeti, yardımı bir yere veya halka vermek; yararına sunmak. **9.** Hayalden geçmiş bir zaman veya bir mekânı canlandırmak; o ortamı yaşatmak. **10.** Güvenlik görevlilerince tutulmak. **11.** Bir fikri veya bir kişiyi belirli bir sonuca ulaştırmak. **12.** *{eAT}* Ortadan kaldırmak; yok etmek; bertaraf etmek. **13.** *{eAT} {OsT}* Ayırmak; uzaklaştırmak; kaldırmak. **14.** *{eAT} {OsT}* Yukarı kaldırmak. **15.** *{eAT}* Hasat etmek; toplamak. **16.** *argo.* Çalmak; aşırmak.

götürmemek, [götür-me-mek كوترممك] *{eAT} gçl. f. [-z]* Çekememek; haset etmek.

götürtme, [götür-t-me] *is.* Götürme işini yaptırma eylemi.

götürtmek, [götür-t-mek] *gçl. f. [-ür]* Birinin bir şeyi götürmesini sağlamak.

götürü, [göster-mek > götür-ü كوترو] *sf.* **1.** *{eAT} {OsT}* Bütün; tamam; toptan; büsbütün; hep. **2.** Bir malın tek tek ölçümü yapılmadan veya her kalemi ayrı ayrı değil de bütünü üzerinde yapılan alış veriş, pazarlık vb. işlemi; toptan. *{ağız} (aynı)* [DS] **3.** Bu şekilde yapılan iş. **4.** *is. {ağız}* Düğünde götürülen hediye ve para. [DS] **5.** *{ağız}* Değer. [DS] ⊡ **götürü iş,** *Ayrıntıların tek tek dökümü yapılmadan bütünüyle yapılan iş; toptan iş.*|| **götürü pazarlık,** *Ölçüp tartmadan malın bütünü üzerinde yapılan pazarlık.*

götürücü, [götür-ücü] *sf.* **1.** Götürmek işlemini yapan. **2.** (Hastalık için) kurtuluşu olmayan; ölüme yol açan; ölümcül; öldürücü. **3.** *is. argo.* Hırsız.

götürülecek, [götür-ül-ecek] *sf.* Götürülme eylemine uğrayacak olan. ⊡ **götürülecek borç,** *huk. Alacaklının konutunda ödenmesi gereken borç.*

götürülme, [götür-ül-me] *is.* Götürülmek işi.

götürülmek, [göster-mek > götür-ül-mek كوترلك] *edil. f. [-ür]* **1.** Götürmek işi yapılmak. **2.** *{eAT} {OsT}* Yukarı kaldırılmak. **3.** *{eAT} {OsT}* Yok edilmek; bertaraf edilmek.

götürüm, [götür-üm] *is.* Dayanma gücü; tahammül; sabır; direnme. *{ağız} (aynı)* [DS]

götürümlü, [götür-üm-lü] *sf.* Götürümü çok olan; dayanıklı; sabırlı; mütehammil. *{ağız} (ayın)* [DS]

götürümsüz, [götür-üm-süz] *sf.* **1.** Dayanıksız; sabırsız; tahammülsüz. **2.** *{ağız}* Başkalarının varlıklı oluşunu çekemeyen; bencil. [DS]

götürüngü, [göster-mek > götür-üngü] *{ağız} is.* Dokuma tezgâhında tefe denilen aracın üst tahtasını götüren ip ve çıtadan yapılan askı. [DS]

götürünülmek, [götür-ün-ül-mek كوتورونلمك] *{OsT} edil. f. [-ür]* Götürülmek.

götürüş, [göster-mek > götür-üş] *is.* Götürme eylemi veya biçimi.

göv[1], [gök / göğ] *{ağız} is.* Mavi; gök. [DS]

göv[2], [gök / göğ] *{ağız} is.* Taze; yeşil; ham. [DS]

gövcek, [göcek] *{ağız} is.* Ekinin başak bağlayıncaya kadar olan yeşil hâli; göcek. [DS]

gövde, [*eT.* kövdöñ / kevde] *is.* **1.** Bir nesnenin asıl ve önemli bölümü. **2.** *anat.* Vücudun baş, kol ve bacaklar dışında kalan kısmı. **3.** Bitkilerde kök, dal ve yaprakları dışında kalan, yaprak ve üreme organlarını taşıyan yapılar. **4.** Hayvanlarda baş, ayak ve kuyruk dışında kalan kısım. **5.** *dbl.* Kelime köklerinden yapım ekleriyle türetilen ve başka türetmelerde, işletmelerde kullanılan biçim. **6.** *müz.* Çeşitli çalgıların tekne kısmı. ⊡ **gövde bağlamak,** *{eAT} Semirmek; şişmanlamak.*|| **gövde gösterisi,** *Aynı amaçla bir araya gelen kişilerin büyük bir kalabalıkla yaptıkları gösteri.*|| **gövdeye** (atmak) **indirmek,** *Oburca yiyip bitirmek.*

gövdelenme, [gövde-le-n-me] *is.* Gövde sahibi olma durumu ve eylemi.

gövdelenmek, [gövde-le-n-mek] *dönşl. f. [-ir]* **1.** Gövde sahibi olmak. **2.** Gövdesi belirgin duruma gelmek; kalınlaşmak; irileşmek.

gövdeli, [gövde-li] *sf.* **1.** (Belirtilen nitelikte) gövdesi olan. **2.** Vücut yapısı iri olan; cüsseli; şişman; kocaman. **3.** *{ağız}* Hamile. [DS]

gövdelü, [gövde-lü كودلو] *{OsT} sf.* İri yapılı; cüsseli.

gövdesel, [gövde-sel] *sf.* Gövde ile ilgili; bedensel.

gövdesiz, [gövde-siz] *sf.* **1.** Gövdesi olmayan. **2.** Zayıf; cılız. **3.** (Bitkiler için) görünürde gövdesi olmayan.

göve, [*eT.* küye] *{ağız} is.* Yünlü kumaş ve dokumaları yiyen bir tür böcek; güve. [DS]

göveç, -ci [? güveç] *{ağız} is.* **1.** İçinde yemek pişirilen toprak kap. **2.** Toprak tencerede pişen yemek. [DS]

göveğen, [gök > gö(ğ)-eğen ?] *{ağız} is.* Sığırlara dadanan zar kanatlı bir tür sinek, *(Tabanus).* [DS]

gövek, -ği [gök > göğ-ek > göv-ek] *is.* **1.** Bazı meyveleri saran etli kısım; cevizin dışındaki yeşil ve etli kısım. **2.** *{ağız}* Cevizin yeşil kabuğu. **3.** Ham meyve. [DS]

gövel, [gök *(yeşil)* > gö(ğ)-el كوكل > göv-el] *sf.* **1.** (Ördek için) yeşil başlı. **2.** *{ağız}* (Kuş için) güzel. [DS] **3.** *{OsT}* → gövel ördek. ⊡ **gövel ördek,** *{OsT} Yeşil başlı ördek.*

göveleç, -ci [göbe(k)-le-ç] *{ağız} is.* Büyük tahta kova. [DS]

gövelek[1], **-ği** [gö(k)-ele-k] *{ağız} is.* **1.** Bazı ağaçlarda asalak olarak yaşayan hep yeşil bir bitki; ökse otu. **2.** Olmamış, ham meyve. [DS]

gövelek[2], **-ği** [göbe(k)-le-k] *{ağız} is.* **1.** Yenilen bir tür mantar; göbelek; göbek, *(Morcehella conica).* **2.** Araba tekerleğinin ortasında dingil başının takıldığı şişkince ağaç başlık. **3.** Tahta kova. [DS]

gövelek[3], **-ği** [gö(k)-ele-k] *{ağız} is.* Sığırlara dadanan zar kanatlı bir tür sinek, *(Tabanus).* [DS]

gövelek[4], **-ği** [kov-mak > kov-ala-k / gö(k)-ele-k] *{ağız} sf.* (Dişi sığır için) kızgınlık döneminde olan. [DS]

göveleme, [gövele-me] *{ağız} is.* **1.** İki yaşına kadar kısır keçi. **2.** İlk kez yavrulayacak keçi. [DS]

gövelemek, [göğ-ele-mek] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(i)-yor]* → göğelemek. [DS]

göveletmek, [göğele-t-mek] *{ağız} gçl. f. [-ir]* İneği çiftleştirmek. [DS]

göveleyci, [göğele-y-ici] *{ağız} sf.* (Dişi sığır için) çiftleşmek isteyen. [DS]

gövem[1], [göğ-em > göv-em] *is.* **1.** → göğem, *(Tabanus).* **2.** *{ağız}* Bitki yeşilliği. [DS] ⊡ **gövem eriği,** *bot. Meyveleri hekimlikte kullanılan bir alıç ağacı türü; geyik dikeni; yaban çileği; karaçalı; akdiken. (Rhamnus)*

gövem[2], [gök *(mavi)* > gö(ğ)-em] *{ağız} is.* **1.** Vişne çürüğü renk **2.** *sf.* Kınalı. [DS]

göven, [? göven / güven] *{ağız} is.* Toprağın bitirme gücü; biteklik. [DS]

govenç, -ci [güvenç] *{ağız} is.* Güvenç. [DS]

gövenmek, [göven-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* Bir şeyin olacağına kesin olarak inanmak. [DS]

göver[1], [gök *(yeşil)* > gö(ğ)-er / Yun. kokkeri] *{ağız} is.* Tohumluk küçük soğan; arpacık soğanı. [DS]

göver[2], [? göver] *{ağız} is.* Su arkı; gever. [DS]

gövercin, [gö(k)-er-cin] *{ağız} is.* → güvercin. [DS] ⊡ **gövercin göksü,** *{ağız} Yemek yapılan bir ot.* [DS]|| **gövercin göze,** *{ağız} Süpürge yapılan bir ot.* [DS]|| **gövercin topuğu,** *{ağız} Güvercin göksü.* [DS]|| **gövercin taklası,** *{ağız} Çocukların birbirlerinin üzerinden atlayarak oynadıkları bir oyun.* [DS]

gövercinnik, -ği [gö(k)ercin-lik كوكرجنك] *{OsT} is.* → güvercinlik.

göverdim, [gök *(yeşil)* > gö(ğ)-er-dim] *{ağız} is.* Yeni dikilen bağın filizlenmiş hâli. [DS]

göveren, [gök *(yeşil)* > gö(ğ)-er-en] *{ağız} is.* **1.** Yeşillik. **2.** Sebze ekili alan; sebzelik. **3.** Sebze. [DS]

göverenlik, -ği [göveren-lik] *{ağız} is.* Sebze ekilen yer. [DS]

göveri, [gök *(yeşil)* > gö(ğ)-er-mek > göğ-er-i] *{ağız} is.* **1.** Yeşillik; sebze; zerzevat. **2.** İlkbaharda ekilen bitkilerden yazın alınan ürün. **3.** Fide. **4.** Filiz. **5.** Bostan; bahçe. **6.** Mısır, susam, pamuk, kavun, karpuz vb. tarlası. [DS]

göverik, -ği [gök *(ham)* + erik] *{ağız} is.* Can eriği. [DS]

göveriş, [göğ-er-iş] *is.* Yeşillenme eylemi veya biçimi.

göverme, [göğ-er-me] *is.* **1.** Yeşillenme durumu. **2.** Morarma durumu.

govermek[1]**,** [gök *(yeşil)* > gö(ğ)-er-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* → göğermek[1]. [DS]

govermek[2]**,** [gök *(mavi)* > gö(ğ)-er-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* → göğermek[2]. [DS]

göverti[1]**,** [? göverti] *{ağız} is.* Örme kuyu. [DS]

göverti[2]**,** [gök *(mavi)* > gö(ğ)-er-t-i] *{ağız} is.* → göğerti[2]. [DS]

göverti[3]**,** [gök *(yeşil)* > gö(ğ)-er-t-i] *{ağız} is.* → göğerti[3]. [DS]

govertme[1]**,** [gök *(yeşil)* > gö(ğ)-er-t-me] *{ağız} is.* Büyüyüp gelişmiş, yeşillenmiş güzlük ekin. [DS]

gövertme[2]**,** [gök *(mavi)* > gö(ğ)-er-t-me] *{ağız} is.* Çok sulu ayran. [DS]

gövertmeç, -ci [gök *(mavi)* > gö(ğ)-er-t-meç] *{ağız} is.* Çok sulu ayran. [DS]

gövez, [gök *(mavi)* > gö(ğ)-ez] *{ağız} is.* **1.**→ göğez, *(Sorbus domestica).* [DS] **2.** Vişne çürüğü renk. ⧉ **gövez rengi,** *{ağız} Sarımtırak, kirli kahverengi.* [DS]

govezî, [gövez + Ar. -ī] *{ağız} is.* **1.** Koyu kırmızı; vişne çürüğü renk. **2.** Gök mavisi. [DS]

gövesek, -ği [boğa-sa-k ?] *{ağız} sf.* (İnek ya da dişi manda için) çiftleşmek için boğa isteyen. [DS]

gövkazı, [gök *(gökyüzü)* > gö(ğ)+kaz-ı] *{ağız} is.* Turna. [DS]

gövle, [gök *(ham)* > gö(ğ)-le] *{ağız} zf.* (Meyve için) ham olarak. [DS]

gövlek[1]**, -ği** [göv-le-k ?] *{ağız} is.* **1.** Kova. **2.** Ağzı dibinden daha geniş ağaç kap. **3.** Kağnı tekerleğinin ortasında dönen ağaç. [DS]

gövlek[2]**, -ği** [gök *(ham)* > gö(ğ)-lek] *{ağız} zf.* (Meyve için) ham olarak. [DS]

gövleme, [göğle-me] *{ağız} is.* Keçi yavrusu. [DS] ⧉ **göğleme defteri,** *{ağız} Eskiden, ürünlerden alınan aşar vergisinin kayıtlarının tutulduğu defter.* [DS]

gövlemek, [gö(ğ)-ele-mek / kov-ala-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(ü)-yor]* **1.** (Hayvanlar için) çiftleşmek; döl tutmak. **2.** Çiftleşmek [DS]

gövlez, [gök *(yeşil)* > gö(ğ)-lez] *{ağız} sf.* (Ekin için) tamamen sararmamış; biraz yeşillik kalmış. [DS]

gövnümek, [göynü-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ür]* (Meyve için) olgunlaşmak. [DS]

gövşen, [gök *(mavi)* > gök-çen] *{ağız} sf.* Maviye çalan renkte. [DS]

gövter, [? gövter / köfter] *{ağız} is.* Pekmez, un ve yağ ile yapılan bir yemek. [DS]

gövü, [güvey] *(gövü:) {ağız} is.* Damat; güvey. [DS]

gövüdürmek, [göyün-dür-mek ?] *{ağız} gçsz. f. [-ür]* (Elbise için) ateş karşısında yanmak; kavrulmak. [DS]

gövüllü, [göñül-lü] *{ağız} sf.* (Kişi için) alıngan; hassas. [DS]

gövündürmek, [göy-ün-dür-mek] *{ağız} gçsz. f. [-ür]* (Elbise için) ateş karşısında yanmak; kavrulmak. [DS]

gövünmek, [göynü-mek كوينمك] *{ağız} dönşl. f. [-ür]* **1.** *{OsT}* Yanmak. **2.** (Elbise için) ateş karşısında yanmak; kavrulmak. **3.** (Armut, elma, muşmula vb. meyveler için) yumuşamak. [DS]

gövüşlük, [gövüş-lük] *{ağız} is.* Sabır. [DS]

göy[1]**,** [gök *(mavi)*] *{ağız} is.* Mavi; gök. [DS]

göy[2]**,** [gök *(yeşil)*] *{ağız} sf.* Yeşil; taze; ham; olgunlaşmamış. [DS] ⧉ **göy biber,** *{ağız} Yeşil biber.* [DS]

göy[3]**,** [gök] *{ağız} is.* Gökyüzü. [DS]

göyde, [köğ-de كويده] *{eAT} is.* Gövde; beden; vücut.

göydürmek, [göy-dür-mek كويدرمك] *{eAT} gçl. f. [-ür]* Yakmak.

göyendirmek, [gücen-dir-mek > göy-en-dir-mek] *{ağız} gçl. f. [-ir]* **1.** Bıktırmak. **2.** Küstürmek. [DS]

göyenmek, [*eT.* küñ-mek *(yanmak; kavrulmak)* > göyen-mek كوينمك] *{OsT} dönşl. f. [-ür]* Yanmak.

göyermek, [gök *(yeşil)* > gö(ğ)-er-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* → göğermek. [DS]

göylek, -ği [göyle-k / külek ?] *{ağız} is.* Küçük su fıçısı. [DS]

göyme, [göy-me] *is.* Yakma eylemi.

göymek, [*eT.* küñ-mek *(yanmak; kavrulmak)* > göy-mek] *gçl. f. [-er]* **1.** Yakmak. **2.** *gçsz. f. {ağız}* Katlanmak; sabretmek; dayanmak. [DS] **3.** *{ağız}* İzin vermek. [DS]

göynek[1]**, -ği** [köñ-lek كوينلك] *{ağız} is.* **1.** *{eAT} {OsT}* Gömlek. **2.** İç çamaşırı. **3.** Bayan mantosu. [DS]

göynek[2]**, -ği** [*eT.* köñ *(göğüs)* > köñ-lek] *{ağız} is.* **1.** Mısır koçanını saran yapraklar. **2.** Mısır koçanının en içteki ince kabuğu. [DS]

göynemek[1]**,** [*eT.* küñ-mek *(yanmak)* > göyn-e-mek كوينمك] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-n(ü)-yor]* **1.** *{eAT}* Yanmak. **2.** (Yara için) çok fazla sızlamak. **3.** Yana yakıla ağlamak. [DS]

göynemek[2]**,** [göynü-mek] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-n(ü)-yor]* **1.** Çürümeye yüz tutmak. **2.** (Meyve için) olmak; olgunlaşmak. [DS]

göynü, [göy-(ü)n-ü] *{ağız} sf.* (Meyve için) iyice olgunlaşmış; yumuşamaya yüz tutmuş. [DS]

göynük, -ğü [*eT.* küñ-mek *(yanmak; kavrulmak)* > göyn-ük كوينوك] *{ağız} sf.* **1.** Yanık; az yanmış; kızarmış. *{eAT} {OsT} (aynı)* **2.** *{eAT} {OsT}* Acı; ıstırap; keder. **3.** *{eAT} {OsT}* Hicran. **4.** *{OsT}* Hararet. **5.** Güneşte yanmış. **6.** (Meyve için) iyice olgun-

laşmış. **7.** *mecaz.* Acısı olan; üzüntülü; elemli. **8.** Ağlar durumda olan. **9.** *is.* Orman yakılarak açılan tarla. **10.** Bayır. **11.** Vücutta meydana gelen morluklar. **12.** Bir şeyin yumuşamış, çürümüş hâli. [DS]

göynüklenmek, [göynük-le-n-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* Ağlayacak hâle gelmek; içlenmek; dertlenmek. [DS]

göynüklü, [göynük-lü گوینوكلو] *{eAT} {OsT} sf.* **1.** Gönül yakıcı; acıklı; yanık; etkili. **2.** Bağrı yanık.

göynükmek[1], [*eT.* göñ *(göğüs)* > göñ-ük-mek] *gçsz. f. [-ür]* **1.** Gönlü çekmek; istemek. **2.** *{ağız}* Gücenmek; darılmak. [DS] **3.** *{ağız}* Ağlayacak hâle gelmek; dertlenmek; içlenmek. [DS] **4.** İçini çekerek ağlamak.

göynükmek[2], [göy(ü)n-ük-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ür]* (Meyve için) durduğu yerde fazla olgunlaşmaktan dolayı bozulmak.

göynülmek, [göy(ü)n-ül-mek گوینولمك] *{eAT} {OsT} {ağız} dönşl. f. [-ür]* (Meyve için) olgunlaşmak. [DS]

göynüme, [göynü-me] *is.* **1.** Çok üzülme durumu. **2.** Meyve için çok olgunlaşma hâli.

göynümek[1], [*eT.* güñ-mek *(yanmak; kavrulmak)* > göy(ü)n-ü-mek / göy-ün-mek گوینمك] *{ağız} gçsz. f. [-r]* **1.** *{eAT}* **1.** Ateş karşısında durmaktan hafif yanmak; sararmak; kızarmak; yanmak. **2.** Dertlenmek; üzülmek; içlenmek. **3.** Ağlamaktan yorulmak; kendinden geçecek derecede içli ağlamak. **4.** Takati kesilmek; dayanma gücü kalmamak; katlanamamak; dayanamamak. [DS]

göynümek[2], [göy(ü)n-ü-mek گوینمك] *{ağız} gçsz. f. [-ür]* **1.** (Meyve için) ham olarak toplanmışken durduğu yerde olgunlaşmak; yumuşamak. **2.** Buruşmak; pörsümek. **3.** Çürümek. [DS]

göynüttürmek, [göy(ü)n)-üt-tür-mek] *{ağız} gçl. f. [-ür]* Kendinden geçirmek.

göyük, -ğü [*eT.* güñ-mek *(yanmak; kavrulmak)* > göñ-ük] *sf.* **1.** Yanık; yanmış. **2.** Hastalık ateşi; humma.

göyün, -ynü [köñ *(göğüs)*] *{ağız} is.* **1.** Gönül. **2.** İç. ☞ **göynü alçaktan,** *{ağız} Lütfen!* [DS]|| **göynü bulanmak,** *{ağız} Midesi bulanmak.* [DS]|| **göynü dönmek,** *{ağız} Midesi bulanmak.* [DS]

göyündürme, [göyün-dür-me گویندرمه] *is.* **1.** Vücutta etle deri arasındaki şişlik. **2.** *{OsT}* Çok acıyıp yanan bir yara.

göyündürmek, [göyün-dür-mek گویندرمك] *{eAT} {OsT} gçl. f. [-ür]* Yakmak.

göyünegelmek, [göyün-mek+gel-mek گوینه كلمك] *{eAT} gçsz. b. f. [-ür]* **1.** Yanıvermek. **2.** Merhamet ve şefkat duymak; içi acımak.

göyünek, -ği [köñlek > göyünek گوینك] *{OsT} is.* Gömlek.

göyünmek, [*eT.* küñ-mek *(yanmak)* > göy-ün-mek گوینمك] *{ağız} dönşl. f. [-ür]* **1.** *{eAT}* Yanmak. **2.** Biraz yanmak. **3.** Üzülmek; kederlenmek. [DS] ☞ **göyünü göyünü,** *{eAT} Yana yana.*

göyüş, [gök > göy-üş] *{ağız} is.* Kertenkele. [DS]

göyvermek, [koy-mak + ver-mek] *{ağız} gçl. b. f. [-ir]* Bırakmak; koyuvermek. [DS]

göz[1], [*eT.* kö z > göz] *is.* **1.** Görme organı. **2.** Bakış; görüş; nazar. **3.** Çeşitli duyguları ifade eden bakış. **4.** İstek; arzu. **5.** Kıskançlık veya hayranlıkla bakıldığında uğursuzluk getirdiğine inanılan bakış; nazar. **6.** Sevgi, ilgi ve gönül bağlantısı. **7.** Bir çeşit yün dokuma motifi. ☞ **göz açamamak,** *Yoğun işler yüzünden önemli bir işi yapma imkânı bulamamak.*|| **göz açıcı,** *1. {eAT} Göz hekimi. 2. {ağız} Yankesici.* [DS]|| **göz açıp kapayıncaya kadar,** *Çok kısa bir zaman içinde.* || **göz açmak,** *1. Doğmak. 2. Rahata ermek. 3. Yeniden ortaya çıkmak.*|| **göz açtırmamak,** *Başka bir iş yapmasına zaman ve imkân bırakmamak; rahat vermemek; fırsat tanımamak.*|| **göz ağarmak,** *{eAT} {OsT} Göze beyaz perde gelmek; katarakt oluşmak.*|| **göz ağartmak,** *{ağız} 1. Korkutmak için veya öfke sebebiyle gözlerinin akını göstererek bakmak.* [DS]|| **göz ağrısı,** *Sevgili.*|| **göz ahbaplığı,** *Uzaktan sağlanan tanışıklık.*|| **göz akı,** *anat. Göz yuvarının dışını saran, katılgan dokudan meydana gelmiş, dayanıklı beyaz çeper.*|| **göz alabildiğine,** *Gözün görebileceği kadar genişlik ve uzaklıkta yer alan.*|| **göz alacalanmak,** *{OsT} Göz kamaşmak; alaca bulaca görmek.*|| **göz aldanımı,** *Görüşteki yanılma.* || **göz alıcı,** *Güzelliği ile ilgi çeken; alımlı; göze çarpan; çekici; cazibeli.*|| **göz alımı,** *Gözün alabildiği uzaklık; bakış.*|| **göz almak,** *1. Güzelliği ile dikkati çekmek; göz kamaştırmak. 2. {ağız} Nazar olmak.* [DS]|| **göz ardı etmek,** *Gerektiği kadar önemsememek; gereken önemi vermemek.*|| **göz aşinalığı,** *Arada sırada görmekle doğan tanıdıklık.*|| **göz atmak,** *Kısa süre bakıvermek; ayrıntılara inmeden okumak.*|| **göz aydını,** *İyi bir habere duyulan sevince ortak olmak.*|| **Göz aydın olsun!** *İyi bir haberi duyurma sırasında söylenen sevinç sözü.*|| **göz bağcı,** *El çabukluğu ile seyircilere olmayan bir şeyi oluyormuş gibi gösteren sanatçı; illüzyonist.*|| **göz bağcılık,** *1. Özel olarak hazırlanmış araçlarla göz yanılgısından yararlanarak gösteri yapma sanatı; illüzyonizm. 2. El çabukluğu ile göz yanıltma; göz boyama.*|| **göz bağı,** *1. El çabukluğu ve ustalıkla gerçekte olmayan bir şeyi oluyor gibi gösterme işi. 2. mecaz. Akıl ve duyguları yanıltan sebep. 3. {ağız} Göz alıcı şey.* [DS]|| **göz bağlamak,** *1. El çabukluğu ile veya dalgınlığına getirerek kandırmak. 2. {ağız} Hokkabazlık numarası yapmak.* [DS] *3. {OsT} Sihir yapmak; büyülemek.*|| **göz bankası,** *İhtiyacı olanlara nakledilmek için gönüllü vericilerin ölümünden sonra gözünün saydam tabakasının alınarak saklandığı*

klinik.|| **göz banyosu,** *1. Göz hastalıklarının tedavisi için yapılan banyo. 2. argo. Kadınlara hoşlanarak bakma; göz süzme.*|| **göz basmak,** *{ağız} Nazar değmek.* [DS]|| **göz basmış,** *Göz değmiş çocuk.*|| **göz bayıcı,** *{ağız} Sihirbaz.* [DS]|| **göz bebeği,** *1. Işığın azlık veya çokluğuna göre daralıp genişleyen, göz irisindeki yuvarlak delik. 2. mecaz. Çok sevilen, önem verilen.*|| **göz belermek,** *{eAT} {OsT} Gözler gereğinden çok açılıp hareketsiz kalmak.*|| **göz belertmek,** *{eAT} {ağız} 1. Korkutmak için veya öfke sebebiyle gözlerinin akını göstererek bakmak. 2. Başkasını korkutarak malını elinden almak. 3. Bir isteği olumsuz karşılamak.* [DS]|| **göz bilimi,** *tıp. Gözün yapısının, çalışmasının ve hastalıklarının incelendiği hekimlik dalı; oftalmoloji.*|| **göz billuru,** *anat. Gözün ön kısmında bulunan ve dışarıdaki cisimlerin görüntüsünün ağ tabaka üzerine düşmesini sağlayan mercek biçiminde saydam cisim; göz merceği.*|| **göz boncuğu,** *Göz değmesin diye takılan göz biçimindeki mavi beyaz çerçeveli boncuk; nazar boncuğu. {OsT} (aynı)* || **göz boyacı,** *{ağız} Sihirbaz.* [DS]|| **göz boyamak,** *Kandırmak; yanıltmak; gösteriş yaparak aldatmak.*|| **göz bucağı,** *{OsT} Göz ucu.*|| **göz buğu,** *{ağız} Körlük.* [DS]|| **göz bulağı,** *{ağız} Gözün buruna bitişik açısı; göz pınarı.* [DS]|| **göz bunu,** *{ağız} 1. Göz değmesi; nazar. 2. Körlük.* [DS]|| **göz çukura dönmek,** *{eAT} Göz çukurlaşmak.*|| **göz çukuru,** *anat. Gözün içine yerleştiği kemiksi boşluk.*|| **göz dağı vermek,** *Korkutmaya kalkışmak.*|| **göz değdi,** *Nazar.*|| **göz değmek,** *1. Kötülük getirdiğine inanılan kıskanç ve hayran bakışlar dolayısıyla kötü duruma düşmek. 2. {eAT} {OsT} Nazar değmek.*|| **göz deliği,** *1. tiy. Sahneden salonu seyredebilmek için perdeye açılan küçük delik; gözetleme deliği. 2. {ağız} Mutfak ve odalarda göz dengine gelecek yerde açılan oyuklar.* [DS] *3. {ağız} Eski evlerin sokak kapılarına özel olarak açılmış küçük, gizli delik.* [DS] *4. {eAT} Göz yuvası; göz evi.*|| **göz demiri,** *dnz. Gemilerin baş tarafında bulunan, her zaman kullanılan büyük çapa.*|| **gözden ayırmamak,** *Göz önünde bulundurmak.*|| **gözden bırakmak,** *{eAT} {OsT} 1. Gözden düşürmek; itibardan düşürmek. 2. Bakmaktan vazgeçmek.*|| **gözden çıkarmak,** *Bir malın veya paranın elden gitmesini kabul etmek.*|| **gözden çıkmak,** *{eAT} Gözünü kaybetmek; gözden olmak.*|| **gözden düşmek,** *1. Kendisine duyulan sevgi ve ilgiyi kaybetmek. 2. İtibarı, değeri kalmamak; kendine güven duyulmaz olmak.*|| **gözden düşürmek,** *Birinin sevgi ve ilgiyi kaybetmesine neden olmak.*|| **gözden geçirmek,** *1. Baştan sona ayrıntılarına dikkat etmeden okumak. 2. Bir şeyin niteliğini, değerini anlamak için her tarafını incelemek, bakmak. 3. (Bir makine veya araç için) çalışıp çalışmadığına veya bir arızası bulunup bulunmadığına bakmak; kontrol etmek.*|| **gözden ırak olmak,** *1. Her zaman görüşemeyecek kadar uzakta bulunmak. 2. Gözle görülmeyecek kadar çok uzakta bulunmak.*|| **gözden kaçmak,** *Dikkatle bakılmasına karşılık farkına varılmamak; görülmemek.*|| **gözden kaybolmak,** *Ortadan çekilmek veya görünmez olmak.*|| **gözden salmak,** *{eAT} Göz önünden uzaklaştırmak.*|| **gözden savmak,** *{eAT} Önem vermemek; nazara almamak.*|| **gözden sürmeyi çalmak,** *Çok usta ve becerikli olarak hırsızlık yapmak.*|| **gözden sürmeyi çekmek,** *Ustaca hırsızlık yapmak.*|| **gözden uzaklaşmak,** *Ayrılıp başka bir yere gitmek; kayıplara karışmak; görünmez olmak.*|| **gözden uzak tutmamak,** *Göz önünde bulundurmak.*|| **göz deprenmek,** *{OsT} Göz seğirmek.*|| **gözde uçmak,** *{eAT} {OsT} Gözde tütmek; çok arzu etmek; özlemek.*|| **göz devirmek,** *Öfkeyle bakmak.* || **göz dikeği,** *Pek çok istenerek, arzulanarak üzerine düşülen şey; amaç.*|| **göz dikmek,** *Bir şeyi elde etmek isteğine kapılmak; sahip olma isteği taşımak.*|| **göz dişi,** *Üs çenedeki köpek dişlerinden her biri.*|| **göz doldurmak,** *Görünüşü ile umulduğundan çok etkilemek.*|| **göz donmak,** *{eAT} (Göz için) kararmak; bulanmak; dunuklaşmak.*|| **göz doyurmak,** *Görünüşü ile gözü umulduğundan çok etkilemek.*|| **göz dunmak,** *{OsT} Göz kararmak; bulanmak; donuklaşmak.*|| **göz dutmak,** *1. {OsT} Gözetlemek. 2. {eAT} {OsT} Umutla beklemek. 3. {ağız} Beğenmek.* [DS]|| **göze almak,** *1. {OsT} Önem vermek. 2. Bir işe girişirken gelebilecek her türlü olumsuzlukları veya tehlikeleri baştan kabullenmek.*|| **göze batmak,** *1. Ortaya çıkmak; görünmek. 2. Tedirgin etmek; ilgi çekmek. 3. Uygunsuz veya yakışıksız görünmek. 4. Kıskançlığa yol açmak; çekilemez olmak.*|| **göze çarpmak,** *İlk bakışta görünmek; aşırı derecede dikkat çekmek.*|| **göze diken olmak,** *Pek çok kişinin kıskançlığını üzerine çekmek; çekilemiyor olmak.*|| **göze geçmek,** *{ağız} Büyükleri tarafından beğenilmek; değer verilmek.* [DS]|| **göze gelmek,** *1. Kötülük getirdiğine inanılan kıskanç ve hayran bakışlar dolayısıyla kötü duruma düşmek; nazar olmak; göz değmek. 2. {ağız} Haddinden çok büyümek, gelişmek, olgunlaşmak ya da güzelleşmek.* [DS]|| **göze girmek,** *Yaptığı işler, davranışlar ve yetenekleriyle beğenilmek, ilgi görmek; önem kazanmak; takdir edilmek.*|| **göze görkem,** *{ağız} (Kişi için) göze hoş görünen; gösterişli; dikkat çeken.* [DS]|| **göze görünmek,** *1. Besbelli ve açık olmak. 2. Var olmadığı hâlde varmış gibi görünmek.*|| **göze görünmemek,** *1. Ortalıkta görünmemek; saklanmak; ortaya çıkmamak. 2. Kendisi var olduğu hâlde göz ile fark edilememek; göz tarafından algılanamamak.* || **göze göz,** *{eAT} 1. Göz göze; yüz yüze. 2. {OsT} Açıktan açığa; göz göre göre.*|| **göze göz, dişe diş,** *Kendisine uygulanan biçimde aynısı ile; misilleme; kısas.*|| **göze ilişmek,** → gözüne ilişmek.|| **göz emeği,** *Gözü çok yoran ince iş.*|| **göz**

eri, *{eAT} Gözcü; bekçi.*|| **göz erimi,** *1. {eAT} {OsT} Göz alabildiğine kadar olan uzaklık. 2. {ağız} Gökyüzü ile yeryüzünün birleşmiş gibi göründüğü yer; ufuk.* [DS]|| **göze su inmek,** *{eAT} Karasu hastalığına yakalanmak.*|| **göz etmek,** *1. Gözle işaret ederek anlatmak. 2. Kadın ve erkek aralarında duygusal yaklaşım kurmak amacıyla göz kırpmak.*|| **göz evi,** *Göz yuvarlarının içinde bulunduğu oyuklardan her biri; göz yuvarı.*|| **göze yasak olmaz,** *Gözün görmesini engelleyecek bir kural veya yasa getirilemez.*|| **göz gezdirmek,** *1. Derinlemesine inmeden okumak. 2. Bir şeyi, bir yeri çabucak incelemek; şöylece bakıvermek.*|| **göz göre göre,** *Belli ve apaçık olarak; herkesin gözü önünde.*|| **Göz görmeyince gönül katlanır.** *1. Yakınımızda bulunmayanların acısına daha kolay katlanabiliriz. 2. Üretilirken hangi aşamalardan geçtiğini bilmediğimiz ürünleri daha kolay seçebiliriz.*|| **göz göze,** *Bakışları karşı karşıya olarak.*|| **göz göze gelmek,** *Bakışları karşılaşmak.*|| **göz gözü görmek,** *{eAT} Ortalık ağarmak; sabah olmak.*|| **göz gözü görmemek,** *Havada asılı bulunan toz, sis, duman gibi sebeplerle veya karanlık yüzünden hiçbir şey görememek.*|| **göz hakkı,** *Görüp de imrenenlerin bulunacağını düşünerek onlara ayrılan pay.*|| **göz hapsi,** *huk. Bir kişiye bulunduğu yerden ayrılmaması biçiminde verilen ceza.*|| **göz hapsine almak,** *Birinin bütün davranışlarını dikkatle izlemek; bakışlarını üzerinden ayırmamak; bakarak kontrol altında tutmak; gözetlemek.*|| **göz ırımı,** *{ağız} Ufuk.* [DS]|| **göz ilimi,** *{ağız} Ufuk.* [DS]|| **göz ilmek,** *{ağız} Göz görebilmek.* [DS]|| **göz irimi** (erimi), *1. {eAT} Gözün görebildiği kadar uzaklık. 2. {ağız} Ufuk.* [DS]|| **göz kaçığı,** *{ağız} (Kişi için) göz önünden kaçan; sıvışan.* [DS]|| **göz kadehi,** *Göz banyosunda kullanılan kadeh biçimindeki kap.*|| **göz kafiyesi,** *ed. Birbirine yakın seslerin oluşturduğu kafiye.*|| **göz kahmak** (kakmak), *{eAT} {OsT} Göz ile işaret etmek; göz etmek; göz kırpmak.*|| **göz kamaştırıcı,** *Aşırı güzel; olağanüstü gösterişli.*|| **göz kamaştırmak,** *1. (Kuvvetli ve parlak ışık için) kısa bir an görüşü bulandırmak. 2. mecaz. Beğenilen özellikleri dolayısıyla görenleri hayran bırakmak.*|| **göz kapağı,** *anat. Göz yuvarının önünde bulunan, birbirine yaklaşarak gözü kapatan uçlarında kirpikler bulunan koruyucu organ.*|| **göz kapmak,** *{eAT} Göz kırpmak; gözle işaret etmek.*|| **göz karanuluğu,** *{eAT} Göz kararması.*|| **göz kararı,** *Ölçü ve tartı aletlerini kullanmadan göz yardımıyla oranlama yaparak miktar belirleme işi; bakarak tahminde bulunma.*|| **göz karartmak,** *{OsT} Hiçbir şeyi göremez hâle gelmek; iradesini yitirmek.*|| **göz karası,** *{eAT} Göz bebeği.*|| **göz karatmak,** *{OsT} Hiçbir şeyi göremez olmak; iradesini yitirmek.*|| **göz kazanmak,** *{eAT} İyi görüş sahibi olmak.*|| **göz kesilmek,** *Bütün dikkatiyle bakmak.*|| **göz kesimi,** *{ağız} Bir şeyin miktarını gözle görerek belirleme; tahmin; göz kararı; oranlama.* [DS]|| **göz kıpmak,** *{eAT} {OsT}* → göz kırpmak.|| **göz kırımı,** *{ağız} Ufuk.* [DS]|| **göz kırpmadan,** *1. Acımadan; merhamet etmeksizin. 2. Hiç duraksamadan; ara vermeden; hiç çekinmeden.*|| **göz kırpmak,** *1. Göz kapağını kapayıp açmak. 2. Başkasına söylediklerinin doğru olmadığını işaretle anlatmak için, benimsediği kimseye bakarak gözünü kapayıp açmak.*|| **göz kırpmamak,** *Hiç uyumamak.*|| **göz kızartmak,** *{OsT} Kendinden geçmek; mest olmak; çok hoşlanmak.*|| **göz konuğu,** *{eAT} Göze arız olan boz perde, leke.*|| **göz koymak,** *Bir kimseyi veya bir şeyi ele geçirmeyi istemek; sahiplenmek arzusunda bulunmak; sahip olmayı aklına koymak.*|| **göz kulak kesilmek,** *Çevreyi dikkatle incelemek ve dinlemek.*|| **göz kulak olmak,** *1. Birini veya bir şeyi korumak, gözetmek; bakmak. 2. Görme ve işitme yoluyla bilgi edinmeye çalışmak.*|| **göz kulak tutmak,** *{eAT} Göz kulak olmak.*|| **göz kuyruğu,** *Gözün şakak tarafındaki ucu; {OsT} (aynı).*|| **göz kuyruğu ile bakmak,** *Başını çevirmeden ve belli etmeden yandan bakmak.*|| **gözleri açılmak,** *1. Uyanmak. 2. İyiyi kötüyü; yararlı ile zararlıyı birbirinden ayırt edebilme niteliği kazanmak.*|| **gözleri almak,** *{ağız} Az uyumak.* [DS]|| **gözleri bayılmak,** *1. Çok uykusu geldiği gözlerinden belli olmak; gözleri kapanmak. 2. Herhangi bir isteği gözlerinden anlaşılır olmak.*|| **gözleri buğulanmak,** *Gözleri yaşlanarak çevreyi bulanık görmek.*|| **gözleri bulutlanmak,** *Gözleri yaşlanarak çevreyi bulanık görmek.*|| **gözleri çakmak çakmak olmak,** *Ateşli hastalık veya öfkeden gözleri kızarmış ve parlamış olmak.*|| **gözleri çekik,** *Gözleri şakaklara doğru çekilmiş olan.*|| **gözleri çukura kaçmak,** *Bir hastalık veya zayıflama yüzünden gözleri çökmüş gibi görünmek.*|| **gözleri dolmak,** *Sevinç ya da üzüntü yüzünden ağlayacak kadar duygulanmak; ağlamaklı olmak.*|| **gözleri dolu dolu olmak,** *Ağlayacak kadar duygulanmak; gözyaşları damlayacak hâle gelmek.*|| **gözleri dönmek,** *1. Ateşli hastalık veya ölüm hâli dolayısıyla gözlerinin renkli kısmı kapak altında kalmak. 2. Öfkesinden ne yaptığını bilememek; çok öfkelenmek.*|| **gözleri evinden fırlamak,** *Korku, öfke veya telaş yüzünden gözleri çok açık duruma gelmek.*|| **gözleri fal taşı gibi açılmak,** *Büyük bir şaşkınlık veya öfkeden dolayı gözleri olağan olmayan bir biçimde açılmak.*|| **gözleri fıldır fıldır etmek,** *Kötülük düşünürcesine veya çapkınca bakmak.*|| **gözleri kamaşmak,** *1. Şiddetli bir ışık yüzünden bakamaz olmak. 2. Bir durum veya olay karşısında hayran olmak; büyülenmek.*|| **gözleri** (kan çanağına dönmek) **kanlanmak,** *Uykusuzluk, yorgunluk, ağlama gibi sebeplerle gözleri çok kızarmak.*|| **gözleri kapanmak,** *1. Ölmek. 2. Çok aşırı uykusu gelmek.*|| **gözleri kararmak,** *Açlık, yorgunluk ve baş dönme-*

si gibi sebeplerle iyi göremez olmak.|| **gözlerinde fer kalmamak,** *Gözleri görme yeteneğini yitirmek.*|| **gözlerinden okunmak,** *Birinin düşündüklerinin niteliğini, iyi veya kötü olduğunu gözlerinden, bakışlarından anlamak.*|| **gözlerinde şimşekler çakmak,** *1. Çok kızmak; öfkelenmek. 2. Üzücü bir sebepten dolayı sarsılmak.*|| **gözlerine inanamamak,** *Hiç umulmayan, beklenmeyen bir şey görülünce çok şaşırmak; gördüklerinin gerçek olduğuna inanamayacak duruma gelmek.*|| **gözlerine mil çekmek,** *Eskiden bir tür ceza olarak uygulanan, kızgın demirle birinin gözlerini kör etmek.*|| **gözlerine uyku girmemek,** *Hiç uyuyamamak; uykusuzluk hastalığına yakalanmak.*|| **gözlerini açmak,** *Uyanmak.*|| **gözlerini alamamak,** *Bakışlarını ayıramamak.*|| **gözlerini bayıltmak,** *Çeşitli nedenlerle gözlerini yarı kapatmak.*|| **gözlerini belertmek,** *Akı görününceye kadar gözlerini açmak.*|| **gözlerini açmak,** *Uyanmak.*|| **gözlerini devire devire bakmak,** *Öfkeyle bakmak.*|| **gözlerini devirmek,** *Birine öfke ile bakmak.*|| **gözlerini dikmek,** *Bir yere, bir kimseye gözünü ayırmadan bakmak; dikkatle bakmak.*|| **gözlerini fal taşı gibi açmak,** *Şaşkınlık, hayret ve hayranlık içinde gözlerini kocaman kocaman açarak bakmak.*|| **gözlerini kaçırmak,** *Birisi ile göz göze gelmemek için bakışlarını başka tarafa çevirmek.*|| **gözlerini kan bürümek,** *Birini öldürecek kadar öfkelenmek.*|| **gözlerini kapamak,** *Ölmek.*|| **gözlerinin içi gülmek,** *Çok sevindiğini belli etmeyen birisinin, sevindiği gözlerinin bakışından ve yüzünün ifadesinden anlaşılmak.*|| **gözlerinin içine bakmak,** *1. Sevgiyle bakmak. 2. Emre hazır beklemek. 3. Yalvararak bakmak.*|| **gözlerinin içine kadar kızarmak,** *Utanç yüzünden çok kızarmak.*|| **gözlerinin içi gülmek,** *Çok sevindiği gözlerinden belli olmak; çok sevinmek.*|| **gözlerini oymak,** *Kızdığı birisine çok fena kötülük yapmak.*|| **gözlerini uyku tutmamak,** *Çeşitli sebeplerle uyuyamaz olmak.*|| **gözleri parlamak,** *Sevinç veya bir arzu gözlerde belirmek.*|| **gözleri sulanmak,** *Gözlerine yaş gelmek; ağlamak.*|| **gözleri süzülmek,** *1. Hafif uyku gelmek. 2. Zayıflık veya hastalık gibi sebeplerle halsizliği gözlerinden belli olmak.*|| **gözleri velfecri okumak,** *Gözlerinden kurnazlığı anlaşılmak.*|| **gözleri yaşarmak,** *1. Gözleri sulanmak. 2. Duygulanmak; ağlayacak gibi olmak.*|| **gözleri yollarda kalmak,** *Bir yolcuyu veya gelmesi arzulanan birisini, bir haberi özlem veya merak içinde beklemek.*|| **gözleri yuvalarından uğramak,** *Korku, öfke veya telaş yüzünden gözleri çok açık duruma gelmek.*|| **gözle yemek,** *1. Bir şeye veya kimseye çok istekle veya dik dik bakmak. 2. Göz değdirmek; nazar etmek.*|| **göz merceği,** *1. anat. Gözün ön kısmında bulunan ve dışarıdaki cisimlerin görüntüsünün ağ tabaka üzerine düşmesini sağlayan mercek biçiminde saydam cisim; göz billuru. 2. Birleşik optik bir cihazda göz önüne düşen mercek.*|| **göz muayenesi,** *{ağız} Askerlikte ilk yoklama.* [DS]|| **göz muncuğu,** *{ağız} Göz biçimi verilmiş nazar boncuğu.* [DS]|| **göz nuru,** *1. Görme yeteneği. 2. Meydana getirilmesi için gözleri çok yoran iş; göz emeği.*|| **göz nuru dökmek,** *1. Gözlerin önemi daha çok olan bir işi yapmak, bitirmek; çok göz emeği vermek; göz emeği harcamak. 2. Çok ince ayrıntılara inerek çalışmak.*|| **göz odası,** *anat. Gözün irisle kornea arasında kalan ve içinde saydam bir sıvı bulunan ön boşluğu; ön oda.*|| **göz otacısı,** *{OsT} 1. Göz hekimi. 2. Göze ilaç koyan.*|| **göz otu,** *{OsT} Göz ilacı.*|| **göz oturuşmak,** *{eAT} {OsT} Göz çukurlaşmak; çökmek.*|| **göz oyumu,** *{OsT} Göz çukuru; göz evi.*|| **göz önü,** *Görülebilen, ilgilenilebilen yakın yer.*|| **göz önünde** (bulundurmak) **tutmak,** *Yapılan işteki etkisini hesaba katmak; dikkate almak.*|| **göz önüne gelmek,** *Zihinde canlanmak.*|| **göz önüne getirmek,** *Zihinde canlandırmak; tasavvur etmek.*|| **göz parlama,** *{ağız} Korkutmak için gözün beyazı daha çok görünecek şekilde açma.* [DS]|| **göz pekliği,** *Cesaret; yiğitlik.*|| **göz perdesi,** *1. {OsT} Göze inen beyaz perde; katarakt. 2. Gaflet; gurur.*|| **göz pıñarı,** *Göz kapaklarının burun tarafında meydana getirdiği açı. {OsT} (aynı)* || **göz sarmak,** *{ağız} Beğenmek.* [DS]|| **göz sevdası,** *Yalnız bakmakla yetinilen sevgi.*|| **göz süzmek,** *Göz kapaklarını birbirine yaklaştırarak anlamlı ve baygın baygın bakmak.*|| **göz tutmak,** *{eAT} Gözetlemek.*|| **göz ucuyla bakmak,** *Belli etmeden ve başını çevirmeden gözlerini kaydırarak bakmak.*|| **göz urmak,** *{eAT} 1. Dikkatle bakmak. 2. Göz koymak.*|| **gözü aç,** *1. Ne kadar yerse yesin bir türlü doymak bilmeyen; aç gözlü. 2. Kazandığı mal ve parayı bir türlü yeterli görmeyen; hırslı; haris; kanaatkâr olmayan.*|| **gözü açık,** *Uyanık; becerikli; işini bilen; açıkgöz.*|| **gözü açık gitmek,** *Gerçekleşmesini çok istediği bir dileğine erişemeden ölmek; istediğini yapamadan ölmek; muradına eremeden ölmek.*|| **gözü açılmak,** *İyiyi kötüyü, yararlı ile zararlıyı ayırt edebilir duruma gelmek.*|| **gözü akık,** *{ağız} (Kişi için) şaşı.* [DS]|| **gözü akmak,** *Yaralanma sonucu gözü kör olmak.*|| **gözü alası dört olmak,** *{eAT} Gözü fal taşı gibi açılmak.*|| **gözü alışmak,** *1. Işık vb. nedenlerle önceden iyi göremezken iyi görmeye başlamak. 2. mecaz. İlk olumsuz etkisini yitirmek; yadırganmaz olmak.*|| **gözü almamak,** *Bir işi yapabileceğini sanmamak; aklı yatmamak.*|| **gözü anlamak,** *{eAT} Görüp tanımak; gözü ısırmak.*|| **gözü arkada kalmak,** *Bir yere giderken geride bıraktığı kişi veya nesne ile ilgili olarak tedirginliği sürmek; merak ve endişe içinde bulunmak.*|| **gözü bağlı,** *1. Olayları akıllı bir şekilde değerlendiremeyen; gafil: aymaz. 2. Sorup soruşturmadan; anlayıp dinlemeden; araştırmadan.*|| **gözü bar götürmemek,** *{ağız} Kıskanmak; çekememek.* [DS]||

gözü belermek, *{ağız} Korkutmak için veya öfke sebebiyle gözlerini iyice açarak bakmak.* [DS]|| **gözü boz,** *{ağız} Serseri; enayi.* [DS]|| **gözü bozluk,** *{ağız} Hep kendi çıkarını düşünme; açıkgözlük.* [DS]|| **gözü bulanmak,** *Bulanık görmeye başlamak; net görememek.*|| **gözü büyük,** *Hayalperest.*|| **gözü büyükte olmak,** *Büyük emeller beslemek.*|| **Gözü çıkasıca!** *Birinin gözünün kör olması için söylenen ilenç sözü.*|| **gözü dalmak,** *Bir noktaya bakışlarını dikerek durmak; dalgın dalgın bakmak.*|| **gözü dışarıda,** *1. Eşine sadık olmayan, başka kimselerle de ilişkide bulunan. 2. Çalıştığı işi beğenmeyerek başka bir işe geçmeyi tasarlayan kimse.*|| **gözü dolukmak,** *{OsT} Gözü yaşla dolmak; ağlayacak hâle gelmek.*|| **gözü doymak,** *Çok istenen bir şeyin bir kısmını elde ettikten sonra gerisini istememek; yeterli bulmak; yetinmek; kanaat getirmek.*|| **gözü doymamak,** *Elde ettiği malı, parayı yeterli görmeyerek daha fazlasını istemek; ulaştığı mevki ve şöhreti yeterli görmeyerek daha ilerisine aşırı istek duymak.*|| **gözü doymaz,** *Haris.*|| **Gözü dönesi!** *Çok kızılan birisi için ölmesi dileğiyle yapılan ilenç sözü.*|| **gözü dönmek,** *1. Öfkeden ne yaptığını bilememek; aşırı saldırgan hâle gelmek. 2. Aşırı istek veya ihtirastan dolayı olağan dışı davranışlarda bulunmak.*|| **gözü dört açılmak,** *1. Edindiği deneyimden sonra iyiyi kötüyü ayırt eder olmak. 2. Etrafını çok iyi kollamak.*|| **gözü dumanlanmak,** *Öfkeden gözü hiçbir şeyi göremez duruma gelmek.*|| **gözü dünyayı görmemek,** *1. Dünya ile ilgili hiçbir şeye, kimseye değer vermemek. 2. Heyecan, iş yoğunluğu, hastalık vb. yüzünden başka bir şeyle ilgilenemez olmak.*|| **gözü gibi esirgemek,** *Çok değer verdiği bir şeyi özenle korumak.*|| **gözü gibi sakınmak,** *1. Bir şeye aşırı ilgi göstermek. 2. Çok değer verdiği bir şeyi özenle korumak.*|| **gözü gibi saklamak,** *Çok değer verdiği bir şeyi özenle korumak.*|| **gözü gibi sevmek,** *Aşırı derecede sevmek.*|| **gözü gitmek,** *Bir şeye istemeden bakmak; elinde olmadan görmek; tesadüfen bakmak.*|| **gözü gönlü açılmak,** *1. Neşelenmek; sevinmek. 2. Gördüğü güzel bir şey ile içi huzura kavuşmak.*|| **gözü gönlü tok,** *Zorunlu ihtiyaçları karşılanınca bununla yetinen; fazla para ve mal istemeyen; müstağni.*|| **gözü görmemek,** *1. Görmez olmak; kör olmak. 2. Belli bir şeyden başkası ile hiç ilgilenmemek. 3. Öfkeden dolayı her türlü kötülüğü yapabilecek duruma gelmek.*|| (bir şeyi / birini) **gözü görmez olmak,** *Artık ona değer vermemek; değerini yitirmek.*|| **Gözü göz değil!** *İyi bir kimse olmadığı bakışlarından ve yüz ifadelerinde anlaşılıyor.*|| **gözü hiçbir şey görmemek,** *Heyecana kapılarak başka bir şeyle ilgilenmemek.*|| (bir kimseyi) **gözü ısırmak,** *Birini tanır gibi olmak; nereden tanıdığını, kim olduğunu çıkaramamak.*|| (birinin) **gözü ile bakmak,** *Kendini o kişinin yerine koymak.*|| **gözü ilişmek,** *İstemeden görmüş olmak.*|| **gözü ilmek,** *{eAT} Gözü ilişmek; gözüne çarpmak.*|| **gözü kaçmak,** *1. Gözünde biraz şaşılık olmak. 2. Bir şeye istemeden bakmak.*|| **gözü kalmak,** *1. Beğendiği bir şeyi çok istemek; imrenmek; gönlü çekmek. 2. Elde edilemeyen bir şeyi başkasından kıskanmak.*|| **gözü kapalı,** *1. Hiç düşünmeden, duraksamadan. 2. Çevresinde olup bitenlerden habersiz olan.*|| **gözü kapıda,** *1. Kaçmak için fırsat kollayan. 2. Heyecanla birinin gelmesini bekleyen.*|| **gözü kara,** *Korkusuz; cesur.*|| **gözü kararmak,** *1. Baş dönmesi sonucu hafif baygınlık geçirmek. 2. mecaz. Umutsuzluk veya ihtiras sonucu davranışlarını kontrol edemez olmak.*|| **gözü kaymak,** *1. Gözünde biraz şaşılık olmak. 2. Bir şeye istemeden bakmak.*|| **gözü keskin,** *Özellikle uzağı çok iyi gören.*|| (bir şeyi / birini) **gözü kesmek,** *Bir işi yapabileceğine dair umut beslemek; kendine güvenmek; kendini bir işe layık bulmak.*|| (bir şeyi / birini) **gözü kesmemek,** *1. Bir işi yapabileceğine dair umudu olmamak; kendine güvenememek. 2. Beğenmemek. 3. Seçememek.*|| **gözü kızarmak,** *{ağız} Kendine hakim olamayacak kadar öfkelenmek.* [DS]|| **gözü kızmak,** *Gözü hiçbir şeyi görmeyecek biçimde, aşırı derecede öfkelenmek; ateş püskürmek.*|| **gözü korkmak,** *Önceden edindiği kötü deneyimden sonra birinden veya bir şeyden kendisine kötülük gelebileceği sanısında olmak; tedirgin olmak.*|| **Gözü kör** (olasıca) **olsun!** *1. İhtiyaç duyulan şeyin yokluğunu ifade için söylenilen söz. 2. Zorunlu durumda zararı istemeden kabullenmeyi ifade eden söz.*|| **Gözüm!** *Sevgi ifade eden bir seslenme sözü.*|| **Gözümün nuru!** *Sevgi anlatan bir seslenme sözü.*|| **Gözüm çıksın!** *Bir şeyin doğruluğuna inandırmak için yemin olarak söylenir.*|| **Gözüm kör olsun!** *Bir şeyin doğruluğuna inandırmak için yemin olarak söylenir.*|| **Gözüm görmesin!** *Kızılan birisi için, "Bana hiç görünme(sin); yüzünü görmek istemiyorum; artık çevremde bulunma(sı)nı istemiyorum." anlamında söz.*|| **gözümün nuru,** *Sevilen kimseler için kullanılan seslenme sözü.*|| **Gözün aydın!** *Sevinçli bir olay veya durum dolayısıyla kullanılan kutlama sözü.*|| **gözünde,** *Bir kimsenin değer ölçülerine göre; nazarında; indinde.*|| **gözünde büyümek,** *(Yapılmak istenen bir iş veya şey için) olduğundan fazla zor veya önemli görmek.*|| **gözünde büyütmek,** *Bir kimseyi veya olayı abartmak.*|| **gözündeki olmak,** *{ağız} Canı istediği şeyi elde edememekten meydana gelen bir çeşit sinir hastalığı.* [DS]|| **gözünde** (...) **olmak,** *Kendi değer ölçülerine göre öyle sayılmak; öyle değerlendirilmek.*|| **gözünde olmamak,** *Yaşamakta olduğu olumsuz bir durum veya üzüntü dolayısıyla, söz konusu şeye veya kişiye değer verecek durumda olmamak; ilgi duymamak.*|| (bir şeyi) **gözünden esirgemek,** *1. Çok sevmek. 2. Her türlü tehlikeye karşı korumak.*|| **gözünden**

kaçmak, *Dikkat etmemek; görememek; fark edememek; farkına varamamak; dikkat etmemiş olmak.*|| **gözünden kaçmamak,** *Dikkatle izleme sonucu olumsuzluklara meydan vermemek.*|| **gözünden sürmeyi çalmak,** *Çok usta ve becerikli olarak hırsızlık yapmak.*|| **gözünden uyku akmak,** *Çok uykulu olmak; çok uykusu gelmek.*|| **gözünde tütmek,** *Çok özlemek; göreceği gelmek.*|| **gözüne bakmak,** *1. Bir kimsenin üstüne titremek. 2. Emrini yerine getirmek üzere hazır beklemek. 3. Bir arzunun gerçekleşmesi için karşısındakine gözleriyle yalvarmak.*|| **gözüne batmak,** *Huzursuz etmek; çok bulmak.*|| **gözüne, dizine durmak,** *Yapılan iyilik karşısında, iyilik yapana karşı bir kötü davranışta bulunma yüzünden başına felaket gelmek.*|| **Gözüne dizine dursun!** *Nankörlük eden kimseye karşı söylenen ilenç sözü.*|| **gözüne getirmemek,** *{eAT} 1. Yüzünü görmek istememek. 2. Göz göze gelmek istememek.*|| (birinin) **gözüne girmek,** *O kişinin sevgi ve ilgisini kazanmak.*|| **gözüne hiçbir şey görünmemek,** *Kendi sıkıntısı veya dertleri dolayısıyla başka hiçbir kimse veya şeyle ilgilenememek; hiçbir şeye önem vermemek.*|| **gözüne ilişmek,** *İstemeden görmek; birdenbire görmek.*|| **gözüne kara su inmek,** *1. Kara su hastalığına yakalanmak. 2. Gelmesini arzuladığı birisinin yolunun uzun süre gözlemek.*|| **gözüne karşu,** *{eAT} Gözü önünde.*|| **gözüne kestirmek,** *1. Yapabileceğini, başarabileceğini ummak. 2. Elde edebileceğine inanmak. 3. Zevkine uygun bulmak; beğenmek; almak istemek.*|| **gözüne koruk vermemek,** *{OsT} Yararı olmayan bir şeyi bile vermekten çekinmek, esirgemek.*|| **gözüne salındırmamak,** *{OsT} Önem vermemek; gözünde büyütmemek; hafif görmek.*|| **gözüne sallandırmamak,** *{eAT} Önem vermemek; gözünde büyütmemek; hafif görmek.*|| **gözüne salmamak,** *{eAT} {OsT} Önem vermemek; gözünde büyütmemek; hafif görmek.*|| **gözüne sokmak,** *1. Birinin görmediği veya bulamadığı şeyi biraz sert bir tavırla göstermek. 2. Görmeğe mecbur etmek.*|| **gözüne urmak,** *{eAT} Gözüne sürmek.*|| **gözüne uyku girmemek,** *Hiç uyuyamamak; uykusuz kalmak.*|| **Gözüne yandığımın...** *argo. Sevgi ve alçaltma için kullanılır.*|| **gözüne yendirmek,** *{OsT} Küçük görmek.*|| (bir yer) **gözüne zindan olmak,** *Orada çok acı ve sıkıntı çekmek.*|| **gözün ezmek,** *{eAT} Gözünü süzmek.*|| **gözün kurdu,** *{ağız} Cesaret.* [DS]|| **gözünü açmak,** *1. Uyanmak. 2. Dikkatli davranmak. 3. (Birinin) Görüşünü değiştirecek bilgi vermek; uyarmak; gerçeğe yöneltmek. 4. Çevreyi, olayları tanımaya başlamak.*|| **gözünü** (birinde) **açmak,** *(Kadın için) ilk cinsel ilişkiyi o erkekle yapmış olmak.*|| **gözünü ağartmak,** *1. Gözlerinin akı görünecek şekilde çok açmak. 2. Yapması gereken işi yapmadan, gerekli tedbiri almadan aptalca seyretmek.*|| **gözünü alamamak,** *Güzelliği, ilgi çekiciliği vb. sebeplerle bir şeye, bir yere bakmaktan kendini kurtaramamak; gözünü oradan başka bir yere çevirememek.*|| **gözünü ayırmak,** *Bakılan yerden bakışlarını uzaklaştırmak, başka yere bakmak.*|| **gözünü ayırmamak,** *Bir şeye sürekli olarak bakmak; bakmaktan kendini alamamak; ısrarla bakmak.*|| **gözünü bağlamak,** *Birinin düşünce ve duygularını yanıltmak.*|| (bir şeyin) **gözünü çıkarmak,** *1. Beceriksiz davranmak, bozmak; o şeyi zarara uğratmak. 2. İyisi dururken gidip en kötüsünü seçmek.*|| **gözünü budaktan sakınmamak,** *Her türlü tehlikeye karşı korku nedir bilmemek; korkusuz davranmak; cesaret göstermek.*|| **gözünü daldan budaktan** (esirgememek) **sakınmamak,** *Tehlikeli işlere girişmekten çekinmemek.*|| **gözünü** (bir şeye) **dikmek,** *Bir yere, bir kimseye gözünü ayırmadan bakmak; sabit bir şekilde bakmak; dikkatle bakmak.*|| **gözünü doyurmak,** *Bir şeyi bol bol vermek.*|| **gözünü dört açmak,** *Aldatılmak tehlikesine karşı çok dikkatli olmak; uyanık davranmak.*|| **gözünü gözüne dikmek,** *Birinin gözlerine dikkatle bakmak.*|| **gözünü hırs bürümek,** *Çok fazla istekte bulunmak; aşırı istemek.*|| **gözünü kan bürümek,** *Adam öldürecek kadar öfkelenmek.*|| **gözünü kapamak,** *1. Ölmek. 2. Uyumak. 3. Görmezden gelmek.*|| **gözünü kapamamak,** *1. Ölmemek. 2. Uyumamak. 3. Görmezden gelmemek.*|| **gözünü kırpmadan,** *Korkusuz ve çekintisiz olarak; düşünmeden.*|| **gözünü korkutmak,** *Yıldırmak.*|| **gözünün bebeği gibi sevmek,** *Çok sevmek.*|| **gözünün çapağını silmeden,** *Sabahleyin uyanır uyanmaz.*|| **gözünün içine baka baka,** *Cesaretle; soğukkanlılıkla.*|| **gözünün içine bakmak,** *1. Bir kimseye karşı itina göstermek; üstüne titremek. 2. Buyruğunu yerine getirmeye hazır bulunmak. 3. Bir arzunun gerçekleşmesi için gözleriyle birine yalvarmak.*|| **gözünün kuyruğuyla bakmak,** *Belli etmeden, başını çevirmeden gözlerini devirerek bakmak.*|| **gözünün önünde olmak,** *1. Sürekli denetim altında tutmak. 2. Olmuş bir olayı hiç unutmamak; olduğu gibi en ince ayrıntılarına kadar hatırlamak.*|| **gözünün önünden geçmek,** *Hatırlamak.*|| **gözünün önünden gitmemek,** *Birini veya bir şeyi unutamamak.*|| **gözünün önüne gelmek,** *Bir şeyi zihninde canlandırmak; hatırlamak; tasarlamak.*|| **gözünün ucuyla bakmak,** *Belli etmeden, başını çevirmeden gözlerini çevirerek bakmak.*|| **gözünün üstünde kaşı olmak,** *Beğenilmeyecek yön bulmak; başkaları tarafından takdir edilirken kendince bir eksiklik bulup çıkarmak.*|| **gözünün üstünde kaşın ver dememek,** *Birinin bütün davranışlarını hoş görmek.*|| **gözünün yaşma bakmamak,** *Acıma duymadan gereğini yapmak; esirgememek; merhamet etmemek.*|| **gözünün yaşına bakmamak,** *Hiç acımamak; hiç merhamet etmemek.*|| **gözünü oymak,** *Kızdığı birisine çok kötülük yapmak.*|| **gözünü öğ-**

retmek, *{eAT} Gözünü çevreye alıştırmak.*|| **Gözünü sevdiğim!** *Sevilen kimseye karşı söylenen okşama sözü; özlem ve arayış bildirir.*|| **Gözünü seveyim!** *Birinden bir işi rica ederken söylenen söz.*|| **Gözünü toprak doyursun!** *Kendisine verilen şey ne kadar çok olursa olsun, bir türlü yetinme bilmeyenler için söylenen ilenç sözü.*|| **gözünü yıldırmak,** *Korkutmak; yıldırmak.*|| **gözünü yummak,** *1. Ölmek. 2. (Bir şeye karşı) görmezden gelmek.*|| **gözü** (bir şey veya yerde) **olmak,** *Dikkatini orada toplamak.*|| (bir şeyde / birinde) **gözü olmak,** *Bir şeyi ele geçirmek isteği taşımak; çok arzulamak.*|| **gözü pek,** *Korkusuz; cesur; yürekli; atak.*|| **gözü seğirmek,** *Göz kapağı irade dışı titremek.*|| **gözü sidikli,** *Önemsiz olaylarda bile ağlayıveren; göz yaşını tutamayan.*|| **gözü sönmek,** *Kör olmak.*|| **göz üstüne,** *{eAT} Baş üstüne; peki!*|| **gözü sulu,** *Önemsiz olaylarda bile ağlayıveren; göz yaşını tutamayan.*|| **gözü takılmak,** *1. Bir şeyi ansızın görmek. 2. Dikkati çeken bir şeyden bakışlarını ayıramamak; dalarak bakmak.*|| **gözü tok,** *Paraya, mala, mevkie, şöhrete önem vermeyen; aç gözlülük etmeyen; kanaat getiren.*|| **gözü toprağa bakmak,** *Ölmek üzere olmak.*|| (birini / bir şeyi) **gözü tutmak,** *Beğenmek; güvenmek.*|| **gözü tutmamak,** *Beğenmemek; güvenmemek.*|| **gözü uyku tutmamak,** *Uyuyamamak.*|| **gözü üstünde kalmak,** *1. Herkesin dikkatini çekmek. 2. Kıskançlık sebebiyle herkesin ilgisini çekmek.*|| **gözü üstünde olmak,** *Korumak, kollamak; ihtimam göstermek.* || **gözü yassı,** *{ağız} (Kişi için) miskin.* [DS]|| **gözü yememek,** *Bir işi yapabilecek gücü kendisinde bulamamak; yılgınlık göstermek; cesaret edememek.*|| **gözü yeñmek,** *{OsT} Gözü kesmek; yapabileceğini tahmin etmek.*|| **gözü yılmak,** *Daha önce edindiği deneyim sonucu, bir kötü durumla karşılaşmaktan korkarak o işe girişememek; bundan sonra cesaret edemez olmak; korkmak; çekinmek.*|| (bir şeye) (birinin) **gözüyle bakmak,** *Kendini onun yerine koyarak değerlendirmek.*|| **gözüyle görmek,** *Bir olaya tanık olmak.*|| **gözü yolda,** *Birisini bekleyen.*|| **gözü yolda** (yollarda) **kalmak,** *Birinin gelmesini özlemle beklemek.*|| **gözü yüksekte** (yükseklerde) **olmak,** *Bulunduğu durumdan daha yukarılarda bir duruma ulaşma isteği taşımak; büyük istekleri olmak.*|| **Göz var, izan var.** *Bir şeyin veya olayın görme ve düşünme yoluyla kavranabilecek nitelikte olduğunu anlatan söz.*|| **göz verimi,** *{ağız} Ufuk.* [DS]|| **göz yalbırdatmak,** *{eAT} Gözünü ışıldatmak; kapalı iken açmak; gözünü kapayıp açmak.*|| **göz yaşartıcı,** *1. Gözden yaş akıtacak nitelikte olan. 2. Ağlatacak kadar acıklı, duygulu.*|| **göz yaylası,** *Görüş alanı.*|| **göz yaylımı,** *{ağız} is. Ufuk.* [DS]|| **göz yeri,** *{OsT} Gözetleyecek yer; gözcü yeri; tarassut noktası.*|| **göz yeringeci,** *{ağız} (Kişi için) hastalıklı; sakat.* [DS]|| **göz yıldırmak,** *Korkutmak.*|| **göz yılgınlığı,** *Dehşet; korku.*|| **göz yıpıldatmak,** *{ağız} Göz kapağını hızlı hızlı açıp kapatmak.* [DS]|| **göz yummak,** *1. Kusurları görmezlikten gelmek. 2. Umudunu kesmek; umutsuzluğa düşmek.*|| **göz yummamak,** *1. Hiç uyumamak. 2. Hoş görmemek; bağışlamamak.*|| **göz yumması,** *{ağız} Saklambaç oyunu.* [DS]|| **göz yumuk,** *{ağız} Körebe oyunu.* [DS]|| **göz yumusu,** *{ağız} Körebe oyunu.* [DS]|| **göz yuvarı,** *anat. Kafatasının ön bölümünde bir oyuk içine yerleşmiş bulunan gözün yuvarlak bölümü.*|| **göz yuvası,** *anat. Göz yuvarlarının içinde bulundukları kemik oyuklarından her biri; göz evi.*

göz², [göz] *{ağız} is.* **1.** Su kaynağı; pınar. **2.** Derelerdeki su dönemeçleri; girdap. **3.** Kuyu. **4.** Derin bataklık. [DS] ⊞ **göz bardağı,** *{ağız} Yağmur sularını çeken yer çatlakları.* [DS]

göz³, [göz کز] *is.* **1.** *{OsT}* Uç. **2.** *{OsT}* Taraf. **3.** Ağaçların dal veya yaprak çıkaran küçük tomurcukları. **4.** Yaraların uç kısmı. ⊞ **göz açmak,** *{ağız} İlkbaharda üzüm kütüklerinin diplerini açmak.* [DS]|| **göz aşısı,** *Ağaç dalları üzerindeki gözleri anaç üzerinde açılan çiziklere yerleştirmek suretiyle yapılan aşı.*|| **göz biti,** *{ağız} Üzüm çubuklarındaki tomurcuklarda gelişen, gözlerin özünü yiyerek yaprak ve çiçek açmasına engel olan bir zararlı.* [DS]|| **göz eksiği,** *{ağız} Hastalıktan iç tutmayan buğday başağı.* [DS]|| **göz kaçığı,** *{ağız} Ekinin yeni başak iken iç tutmamış olan taneleri.* [DS]|| **göz kırımı,** *{ağız} Çok küçük.* [DS]|| **göz taşı,** *kim. Koyu mavi renkte bazı bitki hastalıklarında kullanılan zehirli bir tuz olan bakır sülfat,* $CuSO_4$.

göz⁴, [göz] *is.* **1.** Nesnelerdeki delik veya oyuklar. **2.** Çekmece veya dolap bölmelerinden her biri. **3.** Binalarda oda veya bölümler; bölüm; hane. **4.** Terazilerin her bir kefesi. **5.** Elek veya tel kafes delikleri. **6.** *{ağız}* Değirmenlerdeki taşların her biri. **7.** Domuz avında kullanılan telden yapılmış yuvarlak bir araç. [DS] ⊞ **göz göz,** *1. Oda oda. 2. Üzerinde birçok delik veya boşluk bulunmak.*|| **göz göz olmak,** *Üzerinde pek çok oyuk ve delik meydana gelmek.*|| **göz kaçığı,** *{ağız} Çorap, kazak vb. örgülerde örülmeyerek atlanmış ilmek.* [DS]|| **göz kaçmak,** *{ağız} Örgülerde ilmek kaçmak.* [DS]|| **göz pencere,** *Çatı katlarında veya kapı üstlerinde yuvarlak, süslü küçük pencere.*

göz⁵, [köz] *{ağız} is.* Yanmış ateşli kömür; kor; köz. [DS]

gözaçan, [göz+aç-an] *{ağız} sf.* (Kişi için) İri gözlü; patlak gözlü. [DS]

gözaltı, [göz+alt-ı] *is.* **1.** *huk.* Bir kimsenin güvenlik kuvvetleri tarafından belli bir yerde yargı önüne çıkarılıncaya kadar alıkonulması; nezaret. **2.** *dnz.* Yanları kapalı, üstü örtülü çekek yeri. ⊞ **gözaltına almak,** *1. huk. (Güvenlik kuvvetleri için) suçlu sayılan kişiyi yargıç önüne çıkıncaya kadar belli bir

yerde bir süre tutmak; nezarete almak. 2. Bir kimseyi sürekli denetim altında tutmak; denetlemek.

gözaydın, [göz-(ün)+aydın (ola)] *is.* Sevindirici bir durum. ⊡ **gözaydına gitmek,** *Birine kavuştuğu sevindirici durum dolayısıyla tebrike gitmek.*

gözbağcı, [göz+bağ-cı كوزباغجى] *{eAT} is.* → gözbayıcı.

gözbağı, [göz+bağ-ı كوزباغى] *{eAT} is.* Büyü; sihir.

gözbağıcı, [göz+bağ-ı-cı كوزباغجى] *{eAT} is.* → gözbayıcı.

gözbayıcı, [göz+bay-ıcı كوزبايجى] *{eAT} is.* Büyücü; sihirbaz.

gözbayıcılık, -ğı [göz+bay-ıcı-lık كوزبايجيلق] *{eAT} is.* Büyücülük; sihirbazlık; hokkabazlık.

gözceğen, [göz-ce(ğ)-en] *{ağız} is.* Ufuk. [DS]

gözcek, -ği [göz-cek] *{ağız}is.* Gözlük. [DS]

gözcü, [göz-cü كوزجى] *is.* **1.** Gözleme görevini yapan kimse. *{OsT} (aynı)* **2.** Gözetleme durumunda olan kişi. **3.** *tıp.* Göz hekimi. **4.** Sınavlarda, sınavın kurallara uygun olarak yapılmasını sağlamakla görevli kimse. **5.** Çaşıt; casus; hafiye. **6.** *{ağız}* Cem törenlerinde elinde asa ile düzen sağlayan kimse. [DS]

gözcük, -ğü [göz-cük] *{ağız} is.* Yağıştan sonra ortaya çıkıp daha sonra kaybolan su kaynağı. [DS]

gözcülük, -ğü [göz-cü-lük] *is.* **1.** Göz hekimliği. **2.** Gözcünün yaptığı iş veya görev. **3.** Sınavların kurallara uygun yapılmasını sağlama işi.

gözdağı, [göz+dağ *(yanık)* -ı] *is.* Sonradan verilecek bir ceza ile korkutma; yıldırma; tehdit etme. ⊡ **göz dağı vermek,** *Birini tehdit etmek.*

gözde, [Far. güzīde] *sf.* **1.** Benzerleri arasında taşıdığı nitelikler dolayısıyla daha üstün tutulan; önem verilen; beğenilen. **2.** *is.* Çok eşlilikte, bir erkeğin en çok sevdiği kadın.

gözdeği, [göz-deği] *{ağız} is.* Övünme; gösteriş. [DS]

gözdekçi, [göz-de-k-çi] *{ağız} is.* Gözcü; gözetleyen. [DS]

gözdeki, [göz-dek-i] *{ağız} is.* Hayvanlarda görülen göz zarı sertleşmesi hastalığı. [DS]

gözdemek, [göz-le-mek / göz-de-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [d(i)-yor]* Gözlemek; beklemek; gözetlemek. [DS]

göze[1], [göz-e] *is.* **1.** Suyun çıktığı yer; su kaynağı. *{ağız} (aynı)* [DS] **2.** *{ağız}* Çeşme. [DS] **3.** *{ağız}* İlkbaharda çıkıp yazın kaybolan su kaynağı. [DS]

göze[2], [göz *(bölme)* > göz-e] *is. biy.* İnce bir zar içindeki protoplazma ve çekirdekten oluşmuş, bir organizmanın yapı ve görev bakımlarından en küçük yapı taşı; hücre. *(1935) {ağız} (aynı)* [DS]. ⊡ **göze bilimi,** *biy. Hücrenin yapısını ve özelliklerini inceleyen bilim dalı; hücre bilimi; sitoloji.*|| **gözeler arası,** *biy. Dokularda gözelerin arasında yer alan; hücreler arası.*|| **göze yutarlığı,** *biy. Vücuda giren mikropların yutar hücreler tarafından yutulup yok edilmesi olayı; hücre yutarlığı; fagositoz.*

göze[3], [göz-e] *{ağız} is.* **1.** Köşe; kenar. **2.** Suların kenarında olan küçük çayırlık. **3.** Dam. **4.** Saman dökmek için evin damında açılan delik. **5.** Hıyar dikmek için açılan çukur. [DS]

göze[4], [göz-e] *{ağız} is.* Testi. [DS]

göze[5], [göz-e كوزه] *{eAT} is.* Örme; örgü; yama.

göze[6], [göz-e] *{ağız} is.* Su akıntısını kolaylaştırmak için evlerin damına verilen eğiklik. [DS]

gözedici, [göz-e(t)-ici كوزه دجى] *{eAT} is.* Bekçi; gözcü.

gözeğet, [göz-et > gözeğet] *{ağız} is.* Nişan. [DS] ⊡ **gözeğet almak,** *{ağız} Nişan almak.* [DS]

gözeğir, [göz-eği-r] *{ağız} sf.* (Kişi için) Göze hoş görünen; gösterişli; dikkat çeken. [DS]

gözek[1], **-ği** [göz-ek] *is.* Dürbün. ⊡ **gözek taşı,** *{ağız}* → gözet daşı. [DS]

gözek[2], **-ği** [göz-ek] *{ağız} is.* Su kaynağı; göz. [DS]

gözek[3], **-ği** [*eT.* köze-mek > göze-k] *{ağız} is.* Örülmüş, tamir edilmiş çamaşır, çorap vb. [DS]

gözel, [göz-el] *{ağız} sf.* Güzel. [DS]

gözelek, [göz-ele-k] *{ağız} is.* Tepenin yüksek noktası; doruk; zirve. [DS]

gözeleme, [göz-ele-me] *{ağız} is.* Beşik çemberi. [DS]

gözelemek, [göz-ele-mek] *{ağız} gçl. f. [-er] [-l(i)-yor]* Örgü türü giyeceklerin deliklerini örerek tamir etmek. [DS]

gözelleme, [gözel-le-me] *{ağız} is.* Halk şiirinde bir nazım türü; güzelleme. [DS]

gözem, [göz-em] *{ağız} sf.* (Kişi için) başkasının ilgisini çeken; gösterişli; güzel. [DS]

gözeme, [göz-e-me] *is.* Herhangi bir yerdeki boşluk veya delik kısımları doldurma eylemi.

gözemek[1], [*eT.* köz-ē-mek > göz-e-mek كوزمك] *gçl. f. [-r] [-z(ü)-yor]* **1.** Bir kumaştaki delikleri örerek kapatmak. *{eAT} {OsT} {ağız} (aynı)* [DS] **2.** Dikilen bitkilerin arasında kalan boşlukları doldurmak; tamamlamak.

gözemek[2], [göz-e-mek كوزمك] *{OsT} gçl. f. [-r]* Tahılı gözerden geçirmek; elemek.

gözen[1], [göz-en كوزن] *{eAT} {ağız} sf.* Başkalarını etkisi altında bırakan; sevimli; hoşa giden; sempatik. [DS]

gözen[2], [göz-en] *{ağız} is.* Pınar. [DS]

gözen[3], [göz-en] *{ağız} is.* Sulak arazi. [DS]

gözen[4], [göz-en كوزن] *{eAT} {ağız} is.* Keler; kertenkele. [DS]

gözene, [göz-e-ne] *is.* Kovandan bal alırken başa geçirilen ön tarafı telden başlık; arıcı gözlüğü.

gözenek, -ği [göz-enek كوزه نك] *is.* **1.** *{OsT}* Bir arada bulunan birçok delikten her biri. [Kamus] **2.** *{ağız}* Küçük delik. [DS] **3.** *{ağız}* Arı peteğindeki her delik. [DS] **4.** *biy.* Bitkilerde solunumu sağlayan, yaprakların alt yüzeyinde bulunan çok küçük delik; mesame. *(1935 yeniden)* **5.** *anat.* Canlı dokularda dış deri üzerinde bulunan küçük delikler; mesame. **6.** Güneş yüzeyinde görülen lekelerden her biri. **7.** *{ağız}* Pencere. [DS] **8.** Bir işlemede, örgüde, ipliklerin kesilmesi, oyulması ile meydana getirilen boşluk; ajur. **9.** *{ağız}* Balkon. [DS] **10.** *{ağız}* Raf, dolap ya da duvar oyularak yapılan eşya koyacak yer. [DS] **11.** *{ağız}* Çekmece. [DS]

gözenekli, [göz-enek-li] *sf.* Gözenekleri bulunan; gözenekleri olan; delikli.

gözeneklilik, -ği [göz-enek-li-lik] *is.* Gözenekli olma durumu.

gözeneksiz, [göz-enek-siz] *sf.* Gözeneği olmayan; üzerinde gözenek bulunmayan.

gözeneksizlik, [göz-enek-siz-lik] *is.* Gözeneksiz olma durumu.

gözeni[1], [göz-en-i كوزنى] *{OsT} is.* Göz çapağı.

gözeni[2], [göz-en-i] *{ağız} is.* **1.** Levha. **2.** Göze iyi görünen. **3.** Cazip; göze çarpan. [DS]

gözenmek, [göz-en-mek كوزنمك] *{eAT} {OsT} edil. f. [-ir]* (Yırtık veya delik için) örülerek kapatılmak.

gözenti, [göz-enti] *{ağız} is.* Karasevda denilen akıl hastalığı. [DS]

gözer, [göze-mek > göze-r كوزر] *{eAT} {OsT} {ağız} is.* İri taneli tahıl veya toprak elemekte kullanılan geniş delikli kalbur. [DS]

gözerlemek, [göz-er-le-mek كوزرلمك] *{eAT} {ağız} gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* Tahılı gözerden geçirerek elemek. [DS]

gözerlenmek, [göz-er-le-n-mek كوزرلنمك] *{OsT} edil. f. [-ir]* İri gözlü kalburdan geçirilmek; gözerle elenmek.

gözet, [*eT.* közet > göz-et] *{ağız} is.* **1.** Gözetleme yeri. **2.** Baharda geceleri hayvan otlatılan yer. [DS] ⎘ **gözet daşı,** *{ağız} Çevreyi gözetlemeye uygun yüksek yer.* [DS]

gözetdemek, [gözet-le-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-d(i)-yor]* Gözetlemek. [DS]

gözetici, [*eT.* közet-çī > göz-et-ici] *sf.* **1.** Gözetmek işini yapan; koruyucu; bakıcı; kollayıcı. **2.** *spor.* Yarışmalarda, yarışçıları aralarındaki mesafelere göre değerlendirmek amacıyla ellişer metre ara ile dizilen görevli.

gözetilme, [göz-et-il-me] *is.* Gözetme işi yapılma durumu.

gözetilmek, [göz-et-il-mek] *edil. f. [-ir]* Gözetme işi yapılmak.

gözetim, [göz-et-im] *is.* **1.** Gözetme işi; nezaret. **2.** Koruma; himaye. **3.** Gözaltı. ⎘ **gözetime almak,** *huk. (Güvenlik kuvvetleri için) suçlu sayılan kişiyi yargıç önüne çıkıncaya kadar belli bir yerde bir süre tutmak; nezarete almak.*

gözetiş, [göz-et-iş] *is.* Gözetme işi ve biçimi.

gözetlek, -ği [göz-et-le-k] *{ağız} is.* Takvim. [DS]

gözetleme, [göz-et-le-me] *is.* Gözetme işini yapma eylemi.

gözetlemek, [göz-et-le-mek] *gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* **1.** Birini veya bir şeyi gizlice gözlemek, bakmak. **2.** Birinin yaptıklarını belli etmeden izlemek. **3.** Yakalamak için gizlenerek beklemek.

gözetleniş, [göz-et-le-n-iş] *is.* Gözetlenme durumu veya biçimi.

gözetlenme, [göz-et-le-n-me] *is.* Yaptıkları denetim altında tutulma durumu ve eylemi.

gözetlenmek, [göz-et-le-n-mek] *edil. f. [-ir]* Yaptıkları denetim altında tutulmak; gözetleme işine tabi tutulmak.

gözetletme, [göz-et-le-t-me] *is.* Gözetleme işini yaptırma eylemi.

gözetletmek, [göz-et-le-t-mek] *gçl. f. [-ir]* Gözetlemek işini birine yaptırmak.

gözetleyici, [göz-et-le-y-ici] *is. as.* Savaş hedeflerini, düşman kuruluşlarını öğrenmek, haber vermek, atışları tanzim ve kontrol etmek gibi görevler için yetiştirilmiş asker.

gözetleyiş, [göz-et-le-y-iş] *is.* Gözetleme eylemi veya biçimi.

gözetme, [göz-et-me] *is.* Denetleme ve koruma eylemi.

gözetmek, [*eT.*közē-d-mek > göze-t-mek كوزه تمك] *gçl. f. [-ir]* **1.** Korumak; kollamak; özen göstermek; himaye etmek. **2.** Bir şeye önem vermek; ayrı tutmak. **3.** Başkalarına karşı korumak; destek olmak; kayırmak. **4.** Göz önünde bulundurmak. *{eAT} {OsT} (aynı)* **5.** Bir işte sonuca giderken bütün ayrıntı ve etkenleri dikkate almak. **6.** *{eAT} {OsT}* Bakmak; beklemek. **7.** *{eAT} {OsT}* Ummak.

gözetmen, [göz-et-men] *is.* **1.** Okullarda veya dershanelerde düzeni sağlamakla görevli kimse; mubassır. **2.** *sin.* Film çekimlerinde yapımcı adına çalışmaları ve para işlerini düzenleyen kimse.

gözetmenlik, -ği [göz-et-men-lik] *is.* Gözetmenin yaptığı iş.

gözettirme, [göz-et-tir-me] *is.* Gözetleme işlemini yaptırma eylemi.

gözettirmek [göz-et-tir-mek] *gçl. f. [-ir]* Gözetmek işini yapmasını sağlamak; yaptırmak.

gözeyici, [göze-y-ici كوزيجى] *{OsT} is.* Örücü; tamirci; yamacı.

gözge, [göz-ge] *{ağız} is.* Çeşme. [DS]

gözgeç, -ci [göz-geç] *{ağız}* *is.* Ayna. [DS]

gözgen, [göz-gen] *{ağız}* *is.* Kapaksız küçük dolap. [DS]

gözger, [? gözger] *{ağız}* *is.* Teskere. [DS]

gözgere, [? gözgere] *{ağız}* *is.* **1.** Ocakların ve büyük dolapların iki yanındaki küçük hücrecikler. **2.** Kömür sobalarının ya da lağım kapaklarının üzerindeki demir ızgara. [DS]

gözgöz, [göz+göz] *{ağız}* *is.* Un, bulgur vb. koymaya yarayan içi bölünmüş büyük sandık. [DS]

gözgü, [*eT.* köz-ñü > göz-gü كوزكو] *{eAT}* *{OsT}* *{ağız}* *is.* Ayna. [DS]

gözigü, [*eT.* köz-ñü > göz-gü كوزكو] *{eAT}* *is.* Ayna.

gözleği, [göz-le-mek > göz-leği] *is.* **1.** *{ağız}* Gözetleme yeri. [DS] **2.** Av bekleme yeri.

gözlek, -ği [göz-le-k] *is.* **1.** Gezinme yeri. **2.** *{ağız}* Gözetleme yeri. [DS] **3.** Nezarethane. **4.** *{ağız}* Nöbetçi; gözcü; bekçi. [DS] **5.** *{ağız}* Dağların yüksek yerlerinde, nişan almak için yapılan gözetleme yeri. [DS] **6.** Rasathane. **7.** *{ağız}* Sabah. [DS] ⧉ **gözlek adam,** *{ağız}* *İyi nişan alan adam.* [DS]

gözlekçi, [göz-le-k-çi] *{ağız}* *is.* **1.** İyi nişancı. **2.** Toplantı ve törenleri düzenleyen kimse. [DS]

gözlem, [göz-le-m] *is.* **1.** Olayları, insanları, canlı ve cansız varlıkları incelemek işi. **2.** Bir nesnenin, olayın veya bir gerçeğin niteliklerini bilmek amacıyla bir plan dahilinde dikkatle incelenmesi işi; müşahede. *(1942)* **3.** Bu eylemin sonucu elde edilen değer. **4.** *fel.* Çeşitli araç ve gereçlerin yardımıyla olayların sebeplerini anlamak amacıyla uygulanan bilimsel yöntem. **5.** *ed.* Bir yazı veya eseri yazmadan önce konu ile ilgili bilgi, deney, inceleme ve araştırma yapma işi. **6.** *gök b.* Bir gök cismini bir araç veya çıplak gözle izleyerek görülen değerleri tespit etme işlemi; rasat. ⧉ **gözlem evi,** *gök b. Gök cisimleri ve olaylarının gözlendiği yer; rasathane; observatuar.*

gözlemci, [göz-le-m-ci] *is.* **1.** Dikkatle, eleştirici bir gözle gözlem yapan kimse; gözlem yapma alışkanlığı olan kişi; müşahit. **2.** Toplantı, konferans, kongre vb. çalışmalarda doğrudan görevi, yetkisi ve oy hakkı olmayan, yalnızca kendi veya başkası adına gelip izleyici olarak bulunan kişi. **3.** *gök b.* Gök gözlemlerini yapan kişi. **4.** Evrende bulunduğu noktaya veya olayların geliştiği özel şartlara göre düşünülen kişi.

gözlemcilik, -ği [göz-le-m-ci-lik] *is.* Gözlemcinin görevi ve işi.

gözleme[1], [göz-le-me] *is.* **1.** Gözlemek işi; tarassut. **2.** *gök b.* Gök bilimi ile uğraşanların bazı aletlerle yaptıkları inceleme.

gözleme[2], [köz-le-me *(közde pişirme)*] *is.* *{ağız}* Tavada veya sacda kızartılan tatlı veya tuzlu bir hamur işi yemek. [DS]

gözlemek, [*eT.* köz-lē-mek > göz-le-mek *(gözle bakmak)* كوزلمك] *gçl. f.* *[-r] [-l(i)-yor]* **1.** Bir şeyin olmasını beklemek; intizar etmek. **2.** Gelmesi gereken birini beklemek; intizar etmek. **3.** Dikkatle bakmak, incelemek; tarassut etmek. **4.** İncelemek, araştırmak. **5.** Gizlice bakmak; gözetlemek. **6.** *{ağız}* Onarmak; yamamak. [DS] **7.** *{ağız}* Nişan almak. [DS] **8.** *{eAT}* *{OsT}* Gözetmek; yanlış yapmaması için başında beklemek. **9.** *{eAT}* *{OsT}* Gözetlemek; bakmak; tarassut etmek; tecessüs etmek.

gözlemleme, [göz-le-m-le-me] *is.* Gözlemde bulunma eylemi.

gözlemlemek, [göz-le-m-le-mek] *gçl. f.* *[-r] [-l(i)-yor]* **1.** Bir şey, durum veya olay hakkında gözlemde bulunmak. **2.** Dış dünyada olan bir olayı iyi kavrayabilmek için dikkati onun üzerinde tutarak incelemek; müşahede etmek; müşahede altına almak.

gözlemleyici, [göz-le-m-le-y-ici] *sf.* **1.** Gözlemle işlemini yapan. **2.** *dbl.* İletişimde, ilgili olguları hiçbir yorum ve yeni tanım katmadan olduğu gibi alan ve aktaran. **3.** *dbl.* Dil ögelerine, olgularına gözlem yuluyla yaklaşan.

gözlenemez, [göz-le-n-e+bil-mek > göz-le-n-e-mez] *sf.* Gözlemi yapılamayan.

gözlengeç, -ci [göz-le-n-geç] *{ağız}* *is.* Av tüfeklerinde, sol elle tutulan metal bilezik üzerine takılan, hedefi daha kolay göstermeye yarayan oluk biçimindeki araç. [DS]

gözlengiç, -ci [göz-le-n-giç] *{ağız}* *is.* Beklenen kimse; gözlenen kimse. [DS]

gözlenme, [göz-le-n-me] *is.* Hakkında gözleme eylemi uygulanma durumu.

gözlenmek[1], [göz-le-n-mek كوزلنمك] *edil. f.* *[-ir]* **1.** Hakkında gözleme işi yapılmak. **2.** *{OsT}* Görüp gözetilmek; himaye edilmek.

gözlenmek[2], [göz-le-n-mek كوزلنمك] *{eAT}* *dönşl. f.* *[-ir]* (Deniz, ırmak vb. için) göz gibi kabarcıkar oluşturmak; köpürmek.

gözleşmek, [göz-le-ş-mek] *{ağız}* *işteş. f.* *[-ir]* Birbiriyle zıt gitmek; birbirine kızgın olmak. [DS]

gözletme, [göz-le-t-me] *is.* Gözleme işini yaptırma eylemi.

gözletmek, [göz-le-t-mek] *gçl. f.* *[-ir]* Gözleme işini birine yaptırmak.

gözleyici, [göz-le-y-ici] *is.* Gözleme işini yapan; müşahit; rasıt.

gözleyiş, [göz-le-y-iş] *is.* Gözleme işi veya biçimi.

gözleyüdurmak, [göz-le-y-ü+dur-mak كوزليودورمق] *{eAT}* *gçl. b. f.* Gözden kaçırmamak; sürekli gözlemek.

gözlü[1], [göz-lü] *{eAT}* *sf.* **1.** İyi gören. **2.** *tasvf.* Kalp gözü açık olan; basiretli. [YE]

gözlü[2], [göz-lü] *sf.* **1.** Gözü olan; göz bulunan. **2.** Deliği olan. **3.** Bölmesi bulunan.

gözlüce, [göz-lü-ce] *{ağız} is.* Geviş getiren hayvanların midesinin üçüncü bölümü; kırkbayır. [DS]

gözlük[1], **-ğü** [*eT.* köz-lük > göz-lük] *is.* **1.** Görme kusurlarını düzeltmek veya gözü dış etkenlerden korumak için kullanılan çerçeveye yerleştirilmiş özel cam. **2.** Atların ürkmemesi için gözlerinin yan taraflarına takılan siper. **3.** *{ağız}* Arıcıların yüzlerini arılara karşı korumak için kullandıkları tel kafes; gözene. [DS] **4.** Baş zırhındaki görme deliği. 🗗 **gözlük takmak,** *İyi görmek; dikkat etmek.*

gözlük[2], **-ğü** [göz-lük] *{ağız} is.* **1.** Lahana, pancar, turp gibi sebzelerin tohumları. **2.** İnce taneli bulgur. [DS]

gözlük[3], **-ğü** [göz-lük] *{ağız}* **1.** Ocak kenarlarında kibrit vb. şeyler koymaya yarayan küçük oyuklar. **2.** Ocakta ateş yakılan kısım. **3.** Küçük pencere. [DS]

gözlük[4], **-ğü** [köz-lük] *{ağız} is.* Tandırda ateş yakmak için tezek ya da çalı çırpıdan yapılan yığın. [DS]

gözlük[5], **-ğü** [göz-lük] *{ağız} is.* **1.** Su kaynağı. **2.** Değirmen taşını döndürecek kadar akan su. **3.** Büyüklü küçüklü, akıntılı ve akıntısız bataklıklar. **4.** Değirmen taşı. [DS]

gözlükçü, [göz-lük-çü] *is.* **1.** Gözlük satan veya onaran kimse. **2.** Gözlük satma ve onarma işlerinin yapıldığı dükkân.

gözlükçülük, -ğü [göz-lük-çü-lük] *is.* **1.** Gözlük satma işi. **2.** Gözlük çerçevesine cam takma veya çerçeve onarma işi.

gözlüklü, [göz-lük-lü] *sf.* Gözlüğü olan; gözlük takmış olan; gözlük kullanan. 🗗 **gözlüklü yılan,** *zool. Kobragillerden Afrika ve Asya'nın sıcak bölgelerinde yaşayan, çok zehirli, kızıl esmer ve sarı renklerde bir yılan türü; kobra, (Naja).*

gözlüksüz, [göz-lük-süz] *sf.* **1.** Gözlüğü olmayan. **2.** Gözlük takmamış olan.

gözmek, -ği [göz-mek] *{ağız} is.* **1.** Çeşme. **2.** Küçük delik. [DS]

gözsüz, [göz-süz كوزسوز / كزسز / كوزسز] *sf.* **1.** Gözü olmayan. **2.** *{eAT} {OsT}* Görmez; kör; âmâ. **3.** *{ağız}* Köstebek. [DS] **4.** *{ağız} sf.* Utanmaz; arlanmaz. [DS] 🗗 **gözsüz alkışı,** *{eAT} {OsT} Körü körüne övme.*|| **gözsüz sepet,** *{eAT} Köstebek.*|| **gözsüz tebek,** *{OsT} Köstebek.*

gözügü, [*eT.* köz-ñü > göz-gü كوزكو] *{eAT} is.* Ayna.

gözüğen, [göz-ük-en] *{ağız} sf.* Görünen. [DS]

gözükme, [göz-ük-me] *is.* Görünmek işi.

gözükmek, [göz-ük-mek كوزكمك] *{eAT} {OsT} gçsz. f. [-ür]* Görünmek.

gözüldürük, -ğü [*eT.* köz-ül-dürük > göz-ül-dürük] *is.* Gözlük.

gözünek, [göz-ün-mek *(görünmek)* > göz-ün-ek] *{eT} is.* Ak ev (değirmi keçe çadır) parçalarından pencere; közünük; köznök. [Nevâyî]

gözünge, [*eT.* kōz > köz-ün-mek > göz-ün-ge] *{ağız} is.* Ayna. [DS]

gözüngü, [*eT.* kōz > köz-ün-mek > göz-ün-gü كوزنكى / كوزنكو] *{eAT} {OsT} {ağız} is.* Ayna. [DS]

gözüngü, [*eT.* kōz > köz-ün-mek > göz-üñ-gü كوزكو / كوزككو] *(gözüñgü) {eAT} {OsT} {ağız} is.* Ayna.

gözünke, [*eT.* kōz > köz-ün-mek >göz-ün-ke] *{ağız} is.* Ayna. [DS]

gözyaşı, [göz+yaş-ı] *is.* Bazı durumlarda gözyaşı bezlerinin salgıladığı, içinde bakterilere karşı bolca lizozim enzimi ve A antikoru bulunan sıvı ve duru damlacıklar. 🗗 **gözyaşı aygıtı,** *anat. Gözyaşı kanalcıkları, gözyaşı kesesi ve gözyaşı bezlerinin tümüne verilen ad.*|| **gözyaşı bezleri,** *anat. Göz çukurunun üst dış yanında yer alan, salgıladığı sıvıyı göz kapaklarının altındaki kanallardan göze akıtarak göz yuvarının sürekli ıslak kalmasını sağlayan bezler.*|| **gözyaşı dökmek,** *Ağlamak.*|| **gözyaşı** (etçiği) **memesi,** *anat. Gözün iç açısındaki kırmızı çıkıntı.*

grad, [Lat. gradus > Fr. grade] *(g'rad) is.* **1.** Bir şeyin ölçüsü; değeri; kalitesi. **2.** Bir çemberin 400'de birine eşit yayı gören merkez açıya eşit düzlem açı birimi; 0.9 dereceye eşittir.

gradin, [İt. gradin] *is.* Yelkenlerin etrafına dikilen halat.

grado, [İt. grado] *(g'ra'do) is.* **1.** Bir şeyin derecesi; ölçüsü. **2.** *kim.* Bir sıvı içindeki alkol derecesi.

graf, [Fr. graphe] *(g'raf) is.* Bir fonksiyonun grafik gösterimi.

grafik, -ği [Fr. graphique] *(g'rafik) is.* **1.** Bir olayın, bir niceliğin çeşitli durumlarını göstermeye veya birkaç şey arasında karşılaştırma yapmaya yarayan çizgilerden oluşmuş şekil; çizge. **2.** Bilinen veya gözlenmiş bir olgunun çizgi, desen veya benzeri biçimlerle canlandırılması.

grafit, [Fr. graphite] *(g'rafit) is. jeol.* Kolay kırılabilen, yumuşak, metal parlaklığında, grimsi siyah, altıgen yapraklar hâlinde yapay olarak billurlaşabilen, ısı ve elektriği iyi ileten, kurşun kalem yapılan doğal karbon.

grafitleme, [grafit-le-me] *(g'rafitleme) is.* İçine grafit karıştırma veya üzerini grafitle kaplama işlemi.

grafitlemek, [grafit-le-mek] *(g'rafitlemek) gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* **1.** Bir metalin içine grafit karıştırmak. **2.** Bir metalin yüzeyini grafitle kaplamak.

grafitlenme, [grafit-le-n-me] *(g'rafitlenme) is.* Gaz sanayiinde yüksek sıcaklıkta kömürleştirme işlemi yapılırken damıtma odalarında grafit birikmesi.

grafitlenmek, [grafit-le-n-mek] *(g'rafitlenmek) dönşl. f. [-ir]* Grafit birikmek.

grafitleşmek, [grafit-le-ş-mek] *(g'rafitleşmek) dönşl. f. [-ir]* Grafit hâline dönüşmek.

grafitleştirici, [grafit-leş-tir-ici] *(g'rafitleştirici) is.* Dökme demir içinde grafit oluşmasına yol açan silisyum vb. bir element.

grafitleştirme, [grafit-leş-tir-me] *(g'rafitleştirme) is.* Özellikle elektrot yapımında kullanılmak üzere biçimsiz karbonun uzun süre menevişleme işleminden geçirilerek grafit hâline dönüştürülmesi işlemi; dövülgenleştirme.

grafitleştirmek, [grafit-leş-tir-mek] *(g'rafitleştirmek) gçl. f. [-ir]* Grafit hâline dönüştürmek.

grafitli, [grafit-li] *(g'rafitli) sf.* **1.** İçinde grafit bulunan. **2.** İçine grafit katılmış.

grafolog, -ğu [Fr. graphologeu] *(g'rafolog) is.* El yazısı uzmanı.

grafoloji, [Fr. graphologie] *(g'rafoloji) is.* Bir el yazısının incelenmesinden elde edilen bilgilerin bilimsel açıdan değerlendirilmesi.

grafometre, [Fr. graphomètre] *(g'rafome'tre) is.* Planların yapımında, arazi üzerindeki açıları ölçmekte kullanılan bir alet.

grafoskop, [Fr. graphoscope] *(g'rafoskop) is.* Yazıları incelemeye yarayan büyük çaplı büyüteç.

grah[1], [Sansk. grah / garh] *(g'rah) {eT} is.* Gezegen. [Gabain]

grah, [Bulg. grah] *(g'rah) {ağız} is.* **1.** Bezelye. **2.** Fasulye. [DS]

gram, [Yun. gramma *(ağırlık)* > Fr. gramme] *(g'ram) is.* C.G.S. (santimetre, gram, saniye) sisteminde kilogramın binde biri değerindeki temel ağırlık ölçüsü birimi, gram kütle, sembolü: g.

gramağırlık, -ğı [gram+ağır-lık] *(g'ramağırlık) is.* Bir gram kütleye, 45° kuzey enlemindeki deniz seviyesinde Yer'in uyguladığı kuvvet; gramkuvvet.

gramaj, [Fr. grammme + age *(Fransızcada kullanılmaz)*] *(g'ramaj) is.* (Ekmek veya kâğıt için) belli bir miktarın taşıdığı ağırlık miktarı.

gramatikal, -li [Fr. grammatical] *(g'ramatikal) sf.* Dil bilgisi ile ilgili; dil bilgisine dayanan; gramere ilişkin.

gramatikos, [Yun. grammatikos] *(g'ramatikos) is.* **1.** Yazıcı. **2.** İmparatorluk döneminde Rumca antlaşmaları yazan Rum kâtiplere verilen isim.

gramer, [Fr. grammaire] *(g'ramer) is.* Bir dilin ses, biçim ve cümle yapısını inceleyip kurallarım tespit eden bilim; dil bilgisi.

gramerci, [gramerci] *(g'ramerci) is.* Dil bilgisi uzmanı.

gramkuvvet, [gram+kuvvet] *(g'ramkuvvet) is.* Bir gram kütleye, 45° enlemindeki deniz seviyesinde Yer'in uyguladığı kuvvet; gramağırlık.

gramofon, [Fr. grammophon *(marka adı)*] *(g'ramofon)is.* Plağa kaydedilmiş sesleri mekanik olarak tekrarlayan âlet; sesyazar; fonograf.

gramsantimetre, [Fr. gramme+centimètre] *(g'ramsantimetre) is. fiz.* Bir gram ağırlığındaki bir cismin bir santimetre yer değiştirmesini sağlayan kuvvet birimi; kilogrammetrenin yüz binde biri.

granat, [Lat. granatum] *(g'ranat) is. jeol.* Grena.

grandi, [İt. grande] *(g'ra'ndi) is. dnz.* Yelkenli gemilerde baştan ikinci direk.

grandük, [Fr. grand-duc] *(g'ra'ndük) is.* **1.** Büyük bir düklüğün başında bulunan düke verilen unvan. **2.** Çarlık Rusya'sında prenslere verilen unvan.

grandüşes, [Fr. grand-duchesse] *(g'ra'ndüşes) is.* Grandükün karısı veya büyük bir düklüğe hükmeden kadın.

granit, [İt. granito > Fr. granite] *(g'ranit) is. jeol.* Kuvars, feldspat, ortoklaz ve mika gibi ağır maddelerden meydana gelmiş iri taneli magma kalıntısı kayaç. ⮺ **granit gibi,** *mecaz. Güçlü; dayanıklı; sert.*|| **granit grisi,** *Koyu gri.*

granitleşme, [granit-le-ş-me] *(g'ranitleşme) is.* **1.** Granit durumuna gelmek işi. **2.** *jeol.* İç kuvvetlerin etkisi ile yer yuvarlağı içindeki kayaların granite dönüşmesi.

granitleşmek, [granit-le-ş-mek] *(g'ranitleşmek) dönşl. f. [-ir]* Granit durumuna gelmek.

granitli, [granit-li] *(g'ranitlı) sf.* Bileşiminde granit bulunan.

grantuvalet, [Fr. grande toilette] *(g'rantuva:let) sf.* En güzel biçimde giyinmiş olarak.

granül, [Fr. granule] *(g'ranül) is.* **1.** Herhangi bir maddenin küçük yuvarlak ya da oval tanesi; tane. **2.** *kim.* Asıltı adı verilen bulanık bir ortam içinde dağılmış taneciklere verilen ad; tane.

granüla, [Fr. granulat] *(g'ranüla) is.* Beton ve harçların birleşiminde bulunan kum, çakıl, kırma taş gibi katı maddelerin tümü.

granülasyon, [Fr. granulation] *(g'ranülasyon) is.* Taneleme.

granülin, [Fr. granuline] *(g'ranülin) is. min.* Bir opalin türü.

granülit, [Fr. granulite] *(g'ranülit) is. min.* Beyaz mikalı veya çift mikalı granit.

grappa, [İt. grappa] *(g'rappa) is.* Üzüm posasından üretilen bir içki.

gravimetre, [Fr. gravimètre *(g'ravime'tre)*] *is.* Yer çekimi alanının dikey bileşenini büyük bir kesinlikle ölçmeye yarar alet.

gravimetri, [Fr. gravimétrie] *(g'ravimetrı) is. fiz.* Yer çekimi alanının şiddetini inceleyen fizik dalı.

gravitasyon, [Fr. gravitation] *(g'ravitasyon) is.* Bütün cisimlerin özünde var olan, kütleleriyle doğru, uzaklıklarıyla ters orantılı olarak karşılıklı birbirlerini çekme kuvveti; genel çekim.

gravür, [Fr. gravure] *(g'ravür) is.* **1.** Kazıma tekniği veya sanatı. **2.** Kazılmış veya taş basması bir zeminden çekilen resim.

gravürcü, [gravür-cü] *(g'ravürcü) is.* Kalemle kazıma veya kazıma yoluyla resim yapan kimse.

gravyer, [La Gruyère *(İsviçre'de bir şehir)* > Fr. gruyère] *(g'ravyer) is.* Bir çeşit peynir.

gray, [İng. gray] *(g'rey) is.* Bir kilogramlık bir maddeye bir joul enerji veren ışınım miktarı, kısalt: Gy.

Gregoryen[1], [Grigor Lusavoriç *(Ermeni kilisesinin kurucusu)* > Fr. gregorienne / grégorien] *(g'regoryen) is.* **1.** Hristiyan mezheplerinden Ermenilerin dahil olduğu bir mezhep. **2.** Bir Katolik ilahisi.

Gregoryen[2], [Gregorius *(Din adami)* > Fr. grégorien] *(g'regoryen) is.* 1538 yılından beri uygulanmakta olan takvim sistemi.

Grek, [Fr. grec / greque] *(g'rek) is.* **1.** Eski Yunanlı. **2.** Eski Yunanlılara özgü.

Grekçe, [Grek-çe] *(g'rekçe) is.* Eski Yunan dili.

grekoromen, [Fr. gréco-romain] *(g'rekoroman) is.* **1.** *spor.* Belden aşağı tutmamak, ayaklarla oyun yapmamak gibi kuralları olan bir tür güreş. **2.** *argo.* Cinsel ilişki. ☞ **grekoromen konuşmak,** *argo. Cinsellikle ilgili şeyler anlatmak; açık saçık hikâyeler anlatmak.*

gren, [Fr. grain] *is.* Tanecik.

grena, [Fr. grenat / İt. grana] *(g'rena) is. jeol.* **1.** Nar çiçeği renginde değerli bir taş; Süleyman taşı. **2.** Kübik sistemde billurlaşan alüminyum silikat ile kalsiyum, magnezyum, demir veya manganez gibi madenlerden birinin birleşmesinden oluşmuş çeşitli renkteki mineral.

gres, [Lat. crassus > crassia *(yağlı)* > Fr. graisse] *(g'res) is.* Makine yağı. ☞ **gres yağı,** *Rafine edilmiş bir yağlama yağı ile bir sabunun istenen kıvama göre değişen oranlarda iyice karıştırılması ile elde edilen yarı koyu yağlama yağı.*

gresör, [Fr. graisseur] *(g'rsör) is.* Yağlama pompası.

grev, [Place de la Grève *(Paris'te eskiden işsiz kimselerin toplandığı alan)* > Fr. gréve] *(g'rev) is.* **1.** Bir ücretliler topluluğunun anlaşıklı iş bırakımı; iş bırakımı. **2.** *gnşl.* Bir yerde veya ayrı yerlerdeki işveren veya tacirlerin topluca yaptıkları anlaşmalı iş yerlerini tatil etmeleri eylemi. ☞ **grev gözcüsü,** *huk. Bir iş yerinde grev ilan etmiş olan işçi kuruluşunun üyelerinin greve katılıp katılmadıklarını denetlemek ve propaganda yapmak amacıyla giriş ve çıkış noktalarında görevlendirdikleri kişi.*|| **grev kırıcı,** *Grevcilere katılmayan veya dışarıdan grevci işçiler yerine çalışmaya gelerek grevin etkisini azaltmak amacıyla yasal olmayan işlerde bulunan.* || **grev kırıcılığı,** *Grevin etkisini azaltmak amacıyla işveren veya ona yardımcı olan birisinin yasal bakımdan yasak olan eylemlerde bulunması.*|| **grev sözcüsü,** *huk. Grev yapmaya karar vermiş olan bir sendikanın grev kararını açıklayan kimse.*|| **grev yapmak,** *huk. İş bırakmak.*

grevci, [grev-ci] *(g'revci) is.* İş bırakımı yapan kimse; iş bırakımcı; greve katılan kişi.

greyder, [İng. to grade *(düzenlemek)* > grader] *(g'reyder) is.* Bir araziyi düzlemek, taş toprak gibi artık malzemeleri kenara yığmak gibi işlerde kullanılan iş makinesi.

greyderci, [greyder-ci] *(g'reyderci) is.* Greyder kullanan uzman.

greyfurt, [İng. grape-fruit] *(g'reyfurt) is. bot.* Turunçgillerden portakaldan daha iri, kanarya sarısı renginde, tadı acımsı ve ekşi, bol miktarda C vitamini ihtiva eden ılıman iklim meyvesi; altın top; kız memesi, *(Citrus decumana).*

gri, [Fr. gris] *(g'ri) sf.* Kül rengi; beyaz ile siyah karışımı; boz.

grifon, [Fr. griffon] *(g'rifon) is.* **1.** Tarazlı sert kıllı bir süs ve ev köpeği türü. **2.** Kanatlı, aslan vücutlu, kuş başlı hayalî bir mitoloji hayvanı.

gril, [Fr. grille] *(g'rille) is.* Izgara.

grip, -bi [Fr. gripper *(tutmak)* > grippe] *(g'rip) is. tıp.* Ağrı, ateş, kırıklık ve yorgunluk ile belirgin hâle gelen bulaşıcı bir tür virüsün yol açtığı hastalık; nezle; paçavra hastalığı; enflüanza.

gripli, [grip-li] *(g'riplı) sf.* Gribe yakalanmış olan hasta.

grizu, [Fr. grisou] *(g'rizu) is.* Kömür ocaklarında, normal basınç ve sıcaklıkta ortaya çıkan kolay tutuşabilir saf metan gazı.

grizumetre, [Fr. grisoumètre] *(g'rizumetre) is.* Maden ocaklarında havada biriken metan gazının oranını ölçmeye yarayan alet; grizu ölçer.

grizuölçer, [grizu+ölç-er] *(g'rizuölçer) is.* Maden ocaklarında havada biriken metan gazının oranını ölçmeye yarayan alet; grizumetre.

grosa, [Fr. grossa] *(g'rosa) is.* On iki düzine; yüz kırk dört adet.

groston, [İng. gross ton] *(g'roston) is.* Hela, banyo, mutfak, döşek altı boşluğu, ambar tirizleriyle, borda arasındaki boşluklar çıkarıldıktan sonra geminin kullanılabilen bölümünün ton birimi (1 t = 2,84 m^3) cinsinden karşılığı

grostonluk, -ğu [groston-luk] *(g'roston) sf.* (Gemi için) belirtilen miktarda groston ölçüsünde olan.

grotesk, [İt. grotesca] *(g'rotesk) is.* **1.** İlk Çağ Roma yapılarında, aralarında insan şekilleri de bulunan iç içe geçmiş karmaşık ve gülünç figürlerle yapılmış süsleme. **2.** *tiy.* Kaba gülünçlükleri, beklenmedik biçimdeki şakaları, zıtlıkları olmayacak biçimde bir araya getirmek suretiyle oynanan güldürü.

grup, -bu [İt. gruppo *(düğüm)* > Fr. groupe] *(g'''rup) is.* **1.** Aynı yerde, aynı cinsten bulunan nesne veya kişiler topluluğu; küme; öbek. **2.** *mecaz.* Çıkarları veya görüşleri bir olan kişiler bütünü. **3.** Ortak nitelikleri bulunan nesneler, varlıklar bütünü. **4.** *as.* Çeşitli sınıf veya birliklere bağlı elemanların, belir-

li bir taktik görevi gerçekleştirmek üzere tek bir kumandanın emri altında birleştirilmesinden meydana gelen kıta topluluğu. [ML] **5.** *istk.* Bir veya birçok özelliği dolayısıyla gözlenen veya birlikte değerlendirilen olay, olgu veya kimseler; sınıf. **6.** *mat.* Her elemanla birlikte tersini ve her eleman cümlesi ile birlikte bileşenlerini kapsayan aynı özellikte elemanlar kümesi; küme; cümle. **7.** *biy.* Bitki ve hayvan bilimlerinde sınıflandırmada kullanılan ancak şube, sınıf, takım, cins gibi belirli bir sıraya konulamayan alt bölüm.

gruplama, [grup-la-ma] *(g^u^ruplama) is.* Bir varlığın hangi kümede olduğunu belirlemek işi.

gruplamak, [grup-la-mak] *(g^u^ruplamak) gçl. f. [-r] [-l(u)-yor]* Her varlığın özelliklerine göre ait olduğu kümeyi belirlemek.

gruplandırma, [grup-la-n-dır-ma] *(g^u^ruplandırma) is.* Grup oluşmasını sağlama eylemi.

gruplandırmak, [grup-la-n-dır-mak] *(g^u^ruplandırmak) gçl. f [-ır]* **1.** Nesneleri, varlıkları, verileri ortak niteliklerine göre kümelere ayırmak. **2.** Dağınık olan şeyleri bir araya toplamak; öbek yapmak; toplamak.

gruplanma, [grup-la-n-ma] *(g^u^ruplanma) is.* Grup oluşturulma eylemi.

gruplanmak, [grup-la-n-mak] *(g^u^ruplanmak) dönşl. f. [-ır]* **1.** Ayrı ayrı kümelere yerleştirilmek. **2.** Bir araya gelerek grup oluşturmak; gruplaşmak.

gruplaşma, [grup-la-ş-ma] *(g^u^ruplaşma) is.* Birlikte grup meydana getirmek işi.

gruplaşmak, [grup-la-ş-mak] *(g^u^ruplaşmak) işteş. f. [-ır]* Gruplara ayrılmak; gruplar meydana getirmek; bölünmek.

gruplaştırma, [grup-la-ş-tır-ma] *(g^u^ruplaştırma) is.* **1.** Gruplaşmalarını sağlama eylemi. **2.** *istk.* Anlaşılması güç bir gerçeği bir şema ile göstermek üzere özet brüt verileri bir mantık çerçevesi içinde toplama veya bir değişken grubunu toplam bir değere indirgeme. [ML]

gruplaştırmak, [grup-la-ş-tır-mak] *(g^u^ruplaştırmak) gçl. f. [-ır]* **1.** Gruplaşmalarını sağlamak. **2.** Grup yapmak.

-gsa-, [-ġ / -g *(sıfat fiil eki)* + -sa- / -e- *(dilek eki)* > -ġsa- / -gse-] *yap. e.* Bir şeyi *yapmak istemek* anlamı katarak fiilden fiil yapan ek.

-gse-, [-ġ / -g *(sıfat fiil eki)* + -sa- / -e- *(dilek eki)* > -ġsa- / -gse-] *yap. e.* → -gsa-.

-gu[1], [-gı / -gi / -ki / -kı / -gu / -gü / -kü / -ku] *yap. e.* → -gı.

-gu[2], [-ġu / -gü / ku / -kü / -a-ġu / -e-gü] *{eT} yap. e.* Genelleştirme ve pekiştirme anlamı katan bir isimden isim yapma eki. Sayı adlarına eklendiğinde ortaklık bildirir. *av-ı-n-ġu (avunma, avuntu)*

-gu[3], [-ġu / -gü] *{eAT}{eT} yap. e.* **1.** Fiilden isimler türeten ek; eylemlerden eylem ve eyleyici adları türetir. [ETY] *kürä-gü (kaçak), kor-ı-gu (muhafız), kay-ġu, yan-ku, sev-gü, yar-ġu* **2.** Bütün Türk lehçe ve şivelerinde kullanılan ve gelecek zaman ile gereklilik ifadesi taşıyan sıfat fiil türetir. *"Yula tamtur-ġu (meşale tutuşturulacak = tutuşturulması gereken) küler."* Türkische Turfan-Texte. **3.** *{eT}* Nitelik bildiren adlar türetir. [ETY] **4.** *{eT}* Gelecek zamanı gösteren *"yapılacak (şey), yapmaya yarayan (şey)"* anlamı katarak sıfat fiil yapar. *ay-ıt-ġu sözüm (söyleyecek sözüm)*

gu[1], [gu / gü] *{eT} e.* Çok seyrek kullanılan bir soru edatıdır. Konuşmalarda, cevabı "hayır" olan soru cümleleri kurmakta kullanılır. *"Bu sabımda igid bar gu?" (Bu sözümde yanlışlık var mı?)* [ETY] [Tekin]

gu[2], [gu] *{eT} e.* Fiillerin emir kipi üzerine gelerek zaman, yer ve araç ismi yapan edat. [DLT]

gu[3], [Far. güften *(söylemek)* > gū / gūy گو / گوی] *(gu:) {OsT} is.* **1.** Söyleme; deme. **2.** *{ağız}* Ses. [DS]

guan, [Soğd. ġuvān] *{eT} is.* Suç; yazık; günah; kabahat. [EUTS]

guanin, [Fr. guanine] *is. biy.* DNA ve RNA'nın yapısına giren bir pirün bazı; guanozin nükletoit, kısalt: G.

guano, [İsp. guano] *is.* **1.** Bazı deniz kuşlarının pisliklerinin bir kıyıda birikmesi ile meydana gelen gübre. **2.** Değişik türdeki organik gübrelere verilen isim.

guanozin, [Fr. guanosine] *is. biy.* Riboza, guanin eklenmesi ile oluşan nükleosite verilen ad. ⊡ **guanozin difosfat,** *biy. Guanin, riboz veya deoksiriboz ve fosfat grubu kapsayan nükleotit, kısalt: GDP.*|| **guanozin monofosfat,** *biy. Guanin, riboz veya deoksiriboz ve bir fosforik asitten oluşan nükleotit, kısalt: GMP.*|| **guanozin trifosfat,** *biy. Bir guanin, bir riboz ya da deoksiriboz ve üç fosfat grubu kapsayan, enerji kaynağı olarak kullanılan nükleotit, kısalt: GTP.*|| **guanozin trifosfataz,** *biy. Guanozin trifosfatı guanozin difosfata katalizleyen ve enerji açığa çıkaran enzim, GTPaz.*

guarani, [İsp. guarani] *is.* Yüz Centimos'tan meydana gelen Paraguay para birimi.

guaş, [İt. guazzo > Fr. gouache] *is.* **1.** Zamklı bir tür sulu boya. **2.** Bu tür boya ile yapılmış resim.

guatr, [Fr. goitre] *is. tıp.* Boyundaki kalkan bezinin aşırı büyümesi ile beliren hastalık; guşa; cedre.

gub, [gub / gup / güb / güp *(yans.)*] *is.* Çarpma, atma, vurma, tepme, dürtme, düşme ve benzer hareketleri anlatan kök. [Zülfikar] *gub-ür-tü* ⊡ **gub dememek,** *{ağız} Cevap verememek.* [DS]

guba, [gub *(yans.)* > gub-a] *{ağız} zf.* (Düşmek işi için) yüzükoyun. [DS]

gubak, -ğı [gubak *(yans.)*] *{ağız} is.* Kekliğin ötme sırasında çıkardığı ses. [DS]

gubar, [Ar. ġubār غبار] *(guba:r) {OsT} is.* **1.** Toz, top-

rak; ince toprak. **2.** Esrar. **3.** *hat.* Bir yazı türü. **4.** *{ağız}* Sis; duman. [DS] ⊡ **gubār-ālûd,** *Toza bulanmış, tozlanmış.*|| **gubār-ı gam,** *Gam tozu; esrar.*|| **gubār-ı hātır,** *Keder; elem.*|| **gubār-ı tāl,** *bot. Çiçek tozları; polen.*|| **gubār-ı tārik,** *Yolun tozu.*

gubare, [Far. gūbāre گوباره] *(gu:ba:re) {OsT} is.* **1.** Sığır sürüsü. **2.** Sığır ahırı. **3.** Mandıra.

gubari, [Ar. ġubārī غباري] *(guba:ri:) {OsT} sf.* **1.** Tozla ilgili. **2.** Toza benzer. **3.** Eski yazıda bir çeşit.

gubarmak, [gubar-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* Gururlanmak; böbürlenmek. [DS]

gubaş, [guba-ş ?] *{ağız} is.* **1.** Ortaklık; şirket. **2.** Değişme; takas. [DS]

gubaşık, -ğı [guba-ş-ık] *{ağız} is.* **1.** Yayla komşusu. **2.** Sürü ortağı. [DS]

gubaşmak, [guba-ş-mak] *{ağız} işteş f. [-ır]* İmece ile iş görmek; yardımlaşmak. [DS]

gubat, [Ar. ġabī *(anlayışsız)* > ġabāvet > ġubat غبات] *(guba:t) {OsT} sf.* **1.** Kaba; biçimsiz. **2.** *{ağız}* Kaba; görgüsüz. [DS]

gubatça, [gubat-ça] *(guba'tça) {ağız} zf.* Kabaca. [DS]

gubeyra, [Ar. ġubeyrā غبيرا] *(gubeyra:) {OsT} is.* Üvez, *(Sorbus domestica).*

gubudak, -ğı [gubu-d-ak] *{ağız} is.* Yalan; palavra. [DS]

gubur[1], [Ar. ḳubūr ?] *{ağız} is.* **1.** Üzüm posası. **2.** Baca pisliği. **3.** Kanalizasyon. [DS]

gubur[2], [? gubur] *{ağız} is.* **1.** Bir tür tabanca. **2.** Fişeklik. [DS]

gubuz, [? gubuz] *{ağız} is.* **1.** Yalan; palavra. **2.** Dolma çifte tüfeğin dip kısmı. **3.** Göğüs kemiğinin çıkık, kambur kısmı. [DS] ⊡ **gubuz atmak,** *{ağız} Yalan söylemek; abartmak.* [DS]

gubuzca, [gubuz-ca] *{ağız} sf.* Ölçüsüz konuşan; çok abartan. [DS]

gucuklanmak, [gocuk-mak > gucuk-la-n-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* Korkmak; kaygılanmak. [DS]

gucukmak, [gocuk-mak > gucuk-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ur]* Gocunmak. [DS]

gucur, [? gucur] *{ağız} sf.* (Kişi için) kısa boylu; bodur. [DS]

-guç, [-gıç / -giç / -guç / -güç / -kiç / -kıç / -küç / -kuç] *{eAT} yap ek.* **1.** Fiillerden alet isimleri yapar. *çatla-ġuç.* **2.** Fiillerden sıfat yapar. *alda-ġuç, dal-ġuç.*

-guçı, [-gu-çı] *{eT} yap. ek.* Eyleyici adları türeten ek. [ETY] *ay-gu-çı (kağanın danışmanı veya sözcüsü)*

guçmak, [*eT.* kuç-mak] *{ağız} gçl. f. [-ar]* Kucaklamak; sevmek. [DS]

gud, [gıd / gud *(yans.)*] *is.* Tavuk vb. kümes hayvanlarının çıkardığı sesleri, bu biçimde bağırmayı, kesik kesik konuşmayı anlatan kök. [Zülfikar] *gud gud, gud gud gud-u-la-mak* ⊡ **gud gud gudullamak,** *{ağız} Kendi kendine konuşmak; homurdanmak* [DS]

gudde, [Ar. ġudde غدّه] *(gudde) {OsT} is. anat.* Bez; beze; salgı bezi. ⊡ **gudde-i arākıye,** *{OsT} Ter bezi.*|| **gudde-i dem'iye,** *{OsT} Gözyaşı bezi.*|| **gudde-i dakıye,** *{OsT} anat. Kalkan bezi.*|| **gudde-i dühniye,** *{OsT} anat. Yağ bezi.*|| **gudde-i em'a-i rakîka,** *{OsT} anat. Bağırsak bezleri.*|| **gudde-i fer'iye,** *{OsT} anat. Yardımcı bezler.*|| **gudde-i fevk'al-kilye,** *{OsT} anat. Böbrek üstü bezi.*|| **gudde-i inebî,** *{OsT} Salkımsı bez.*|| **gudde-i luābiye,** *{OsT} anat. Tükrük bezi.*|| **gudde-i mi'deviye,** *{OsT} anat. Mide salgı bezleri.*|| **gudde-i nekfiye,** *{OsT} tıp. Çene altı bezlerinin iltihaplanması ile ouşan şişlik.*|| **gudde-i sanevberiye,** *{OsT} bot. Kozalaksı bez.*|| **gudde-i teht'el-fekkiye,** *{OsT} anat. Çene altı bezi.*|| **gudde-i taht'el-lisān,** *{OsT} Dil altı bezi.*

guddeli, [gudde-li] *sf.* Guddesi olan; gudde bulunan.

guddevi, [Ar. ġuddevī غدوي] *(gudevi:) {OsT} sf.* Salgı bezleri ile ilgili; bezel.

guddi, [Ar. guddī غدي] *(guddi:) {OsT} sf.* Gudde ile ilgili; guddeye ait.

guded, [Ar. ġuded غدد] *{OsT} is. anat.* Bezler. ⊡ **guded-i beşere-i muhātî,** *anat. Bez epiteli.*|| **guded-i cildiye,** *Cilt bezleri.*

gudek[1], **-ği** [Far. güdek گودك] *(gu:dek) {OsT} is.* Çocuk.

gudek[2], **-ği** [güt-mek > güt-ek] *{ağız} is.* Sıra; nöbet. [DS]

gudekân, [Far. gūdekān گودكان] *(gu:dekâ:n) {OsT} is.* Çocuklar.

gudekâne, [Far. güdekāne گودكانه] *(gu:dekâ:ne) {OsT} zf.* Çocukça; çocuk gibi.

gudera, [Ar. ġuderā' غدراء] *(gudera:) {OsT} is.* **1.** Gölcükler. **2.** Su birikintileri.

gudruf, [Ar. ġuḏrūf / ġużrūf غضروف] *(gudera:) {OsT} is. anat.* Kemiklerin uç kısmında bulunan beyaz, sert ve esnek doku; kıkırdak. ⊡ **gudrūf-ı darakî,** *{OsT} anat. Kalkansı kıkırdak.*|| **gudrūf-ı halkavî,** *{OsT} anat. Kıkırdak halka.*|| **gudrūf-ı tercihālî,** *{OsT} anat. İbriksi kıkırdak.*|| **gudrūf-ı türsū,** *{OsT} anat. Kalkansı kıkırdak.*|| **gudrūf-ı vustānî,** *{OsT} anat. Burun deliklerini ayıran kıkırdak perde.*

gudrufî, [Ar. ġużrūfī غضروفي] *(gudru:fi:) {OsT} is.* Kıkırdakla ilgili; kıkırdağa ilişkin.

gudrufin, [Ar. ġużrūfīn غضروفين] *(gudru:fi:n) {OsT} is. anat.* Kabuklaşma.

gudubet, [Ar. ġaḏab > ġaḏübet *(öfkeli kadın)* غضوبت] *(gudu:bet) {OsT} sf.* Çok çirkin ve sevimsiz; suratsız.

gudubetlik, -ği [gudubet-lik] *is.* Çok çirkin ve sevimsiz.

guduk, -ğu [gud-uk] *{ağız} is.* **1.** Gaga. **2.** Burun. **3.** Meme ucu. [DS]

gudumsuz, [Ar. ḳudüm => kudüm-süz] *{ağız} sf.* **1.** Uğursuz adam. **2.** Kıskanç adam. **3.** Açgözlü ve obur adam. [DS]

gudurgan, [kudur-gan] *{ağız} sf.* Yaramaz; azgın. [DS]

gudurmak, [*eT.* kutur-mak > kudur-mak] *{ağız} gçsz. f. [-ur]* Kudurmak. [DS]

guduruk, -ğu [kudur-uk] *{ağız} sf.* Kudurmuş. [DS]

guduz, [*eT.* kutuz > kuduz] *{ağız} is.* Kuduz. [DS]

gudüm, [Ar. ḳudüm *(önden gitme)*] *{ağız} is.* Uğur. [DS]

gudümlü, [kudüm-lü] *{ağız} sf.* Uğurlu. [DS]

gudümsüz, [kudüm-süz] *{ağız} sf.* Sözünü tartmadan konuşan; densiz. [DS]

gudüran, [Ar. ġadir > ġudürān غدران] *(gudüra:n) {OsT} is.* **1.** Su birikintileri. **2.** Gölcük.

gudüv, [Ar. ġudüvv غدو] *{OsT} zf.* (İş veya yola çıkmak işi için) sabah vakti; sabah sabah.

gudve, [Ar. ġudve غدوه] *{OsT}* is. Tan ile güneş doğumu arası zaman; sabah.

gufran, [Ar. ġufrān غفران] *(gufra:n) {OsT} is.* **1.** Merhamet etme; affetme; yarlığama. **2.** Allah'ın kullarının günahlarını affetmesi. ⊡ **gufrān-ı ilâhî,** *Allah'ın günahları affetmesi.*

guful, -lü [Ar. ġufūl غفول] *(gufu:l) {OsT} is.* **1.** Dikkatsizlik sonucu yanılma. **2.** Bir işin sonucunu kestirememe.

gug, [gag / gağ / gak / geg / geğ / gey /gıg / gığ / gık / gog / gug / guk / gurk / güg / güğ / gürk *(yans.)*] *is.* Tavuk vb. kümes hayvanlarının çıkardığı sesleri, buna benzer sinirli konuşma, bağrışma çağrışma ve seslenmeleri anlatan kök. [Zülfikar] *gug-gu kuşu, gug+guş (kuş), gug-u, gug-u-cuk, gug-uk*

guggu, [gug *(yans.)* > gug-gu] *{ağız} is.* **1.** Baykuş. **2.** Puhu kuşu. [DS] ⊡ **guggu kuşu,** *{ağız} Guguk kuşu.* [DS]

gugird, [Far. gūgird گوگرد] *(gu:gird) {OsT} is.* Kükürt.

gugu[1], [gugu *(yans.)*] *is.* Tavuk çağırırken söylenen söz. ⊡ **gugu çiçeği,** *Diz boyu yükseklikte çok yıllık, pembe çiçekli, otsu bir süs bitkisi; hüsnüyusuf; kızıl hanım, (Dianthus barbatus).*

gugu[2], [gug *(yans.)* > gug-u] *{ağız} sf.* Aptal. [DS]

gugucuk, -ğu [Bulg. gugutka [Tietze] / gug *(yans.)* > gug-u-cuk] *{ağız} is.* **1.** Kumru. **2.** Yusufçuk kuşu. [DS]

guguç, -cu [gug-uç] *{ağız} is.* Şeftali çiçeği. [DS]

guguk[1], **-ğu** [gug *(yans.)* > gug-uk] *is. zool.* **1.** Gugukgillerden Avrupa'da yaşayan ve "guguk" diye öten, küçük kuşların yuvasına bıraktığı yumurtalarının ve çıkan yavrularının bakımını bu kuşlara yaptıran, erkek sayısı çok olduğu için dişisi pek çok erkekle beraber olan, karnı beyaz çizgili, siyaha çalan kül renkli, 35 cm. kadar boyunda, böcek ve tırtıllarla beslenen bir tırmanıcı kuş, *(Cuculus canorus).* **2.** Çocukların biriyle alay etmek için çıkardıkları guguk kuşunun sesini andırır ses. **3.** *{ağız}* Bir tür kır güvercini. [DS] **4.** Çavuş kuşu. *{ağız}* [DS] **5.** *{ağız}* Baykuş. [DS] ⊡ **guguk gibi kalmak,** *Yalnız başına kalmak; yalnız başına oturmak.*|| **guguk ötümü,** *{ağız} Dokuz mart.* [DS]|| **guguk yapmak,** *(Alay etmek için) guguk sesi çıkarmak.*

guguk[2], **-ğu** [gug *(yans.)* > gug-uk] *{ağız} is.* Parçalanmamış ceviz içi. [DS]

gugukgiller, [guguk-gil-ler] *is. zool.* Omurgalı hayvanların kuşlar sınıfından, çoğunluğu yumurtalarını yabancı kuşların yuvalarına bırakan ve yavrularını onlara baktıran, kendi yavrularının farkına varmaması için yuvanın sahibi olan kuşun yavrusu çıktıkça onu yuvadan aşağı atan, uzun kuyruklu, kıvrık gagalı kuşlar familyası, *(Cuculidae).*

guguklar, [guguk-lar] *is. zool.* Guguk kuşlarını içine alan takım, *(Coccygomorphe).*

guguklu, [guguk-lu] *sf.* **1.** Guguğu bulunan. **2.** *is.* Guguklu saatin kısa söylenişi. ⊡ **guguklu saat,** *Saat başlarında açılan bir kapaktan çıkarak saat sayısı kadar guguk kuşu gibi öten saat.*

gugul[1], [Yun. koukkuli => gugul] *{ağız} is.* **1.** Tomurcuk. **2.** Ekmek. **3.** Yağlı ekmek dürümü. [DS]

gugul[2], [gugul] *{ağız} is.* **1.** Ot bağlamaya yarayan küçük bağ. **2.** Barabot denilen balık ağı torbasının tepesine konan işaret mantarı. **3.** Balık ağının en çok balık toplanan sık gözenekli yeri. [DS]

gugumavık, -ğı [Yun. khoukhouvgıa => kukumavık] *{ağız} is.* Baykuş. [DS]

guh, [Far. gūh گوه] *(gû:h) {OsT} is.* Pislik; nacaset.

guk[1], [gag / gağ / gak / geg / geğ / gey /gıg / gığ / gık / gog / gug / guk / gurk / güg / güğ / gürk *(yans.)*] *is.* Tavuk vb. kümes hayvanlarının çıkardığı sesleri, buna benzer sinirli konuşma, bağrışma çağrışma ve seslenmeleri anlatan kök. [Zülfikar] *guk-la-mak, guk yatmak,* ⊡ **guk yatmak,** *{ağız} Kuluçkaya yatmak.* [DS]

guk[2], [Far. gūk گوك] *(gu:k) {OsT} is.* Kurbağa.

-guka, [-ġuka /-güke] *{eT} yap. e.* Zarf fiil (ulaç) eki. *-gu / -gü* sıfat fiil eki ile *-a / -e* yönelme durum ekinin birleşmesiyle meydana gelmiştir. *-mek için, -mak için* anlamı verir. *bul-guka (bulmak için)*

gukguk, -ğu [guk+guk] *{ağız} is.* Baykuş. [DS] ⊡ **gukguk kuşu,** *{ağız} Guguk kuşu.* [DS]

guklamak, [guk-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(u)-yor]* Çağırmak. [DS]

gul[1], [gul *(yans.)*] *is.* Hindinin çıkardığı sesi anlatan kök. [Zülfikar] *gul-u gulu, gul-uk*

gul[2], [*eT.* kul] *{ağız} is.* Kul; köle. [DS]

gul[3], [Ar. ġul غل] *{OsT} is.* Suçlu kimsenin boynuna veya ellerine takılan halka; kelepçe.

gul[4], [Far. gūl گول] *(gu:l) {OsT} sf.* Ahmak; safdil.

gul[5], [Ar. ġūl غول] *(gu:k) {OsT} is.* **1.** Hortlak; hayalet. **2.** Arap mitolojisinde insanlara kötülük eden, her türlü kılığa giren bir cin. ☞ **gûl-i beyābânî,** *Gulyabani; korkunç dev.*

gula, [*eT.* kulā] *{ağız} is.* **1.** Sarı ile kızıl renkli beygir. **2.** Kulak arkasındaki tüyleri kahverengi olan keçi. **3.** Krem rengi; açık sarı. [DS]

gulak, -ğı [*eT.* kulkak / kulġak] *{ağız} is.* **1.** Kulak. **2.** Sabanın iki kenarına çiziyi açmak için konan ağaç parçası; kulak. **3.** Bir tür mantar. [DS]

gulam, [Ar. ġulām غلام] *(gula:m) {OsT} is.* **1.** Erkek çocuk; genç; delikanlı. **2.** Esir; köle. ☞ **gulâmbāre,** *Kulampara.*

gulaman, [Ar. ġulāmān غلامان] *(gula:ma:n) {OsT} is.* **1.** Erkek çocuklar; delikanlılar. **2.** Esirler.

gulamçe, [Ar. ġulām + Far. -çe غلامچه] *(gula:mçe) {OsT} is.* Sayısı beşten az ve acemi ocağına alınmayan 8-10 yaşlarındaki devşirme çocuklar.

gulamhane, [Ar. ġulām + Far. ḫāne غلامخانه] *(gula:-hāne) {OsT} is.* Selçuklular döneminde esir edilmiş Hıristiyan çocuklarının okutulduğu köle okulları.

gulamiye, [Ar. ġulāmiyye غلاميه] *(gula:miye) {OsT} is.* İmparatorluk döneminde cizye tahsil eden kapıkulu süvarilerine, her cizye için ödenen on akçelik ücret.

gulan, [*eT.* kulān *(yaban eşeği)* / kulun *(tay)*] *{ağız} is.* → kulan. [DS]

gulane, [Ar. ġūlāne غولانه] *(gula:ne) {OsT} zf.* **1.** Hortlaklara yakışacak biçimde; hortlakça. **2.** Olağanüstü bir güçle.

gulasmamak, [kulak+as-ma-mak] *gula:smamak) {ağız} gçsz. f. [-z] [-m(ı)-yor]* Önemsememek; boş vermek. [DS]

gulaş, [kul+aş-ı / kulak + aşı *(mantı)* > Mac. gulyas] *is.* Macarlara ait kırmızı biber, kıyılmış soğan, sarımsak, kimyon, mercanköşk otu, küçük Hindistan cevizi ile birlikte hazırlanmış ve yavaş ateşte üç dört saat kaynatılarak pişirilmiş, salçalı bir sığır eti yemeği.

gulat, [Ar. ġali > ġulāt غلات] *(gula:t) {OsT} is.* **1.** Coşkunluğu ve taşkınlığı aşırı dereceye vardıranlar; aşırılar. **2.** Din ve mezhepte aşırı mutaassıplar; galiye.

gulatözü, [kulak+toz-u] *(gula:tözü) {ağız} is.* Kulaktozu. [DS]

gulaz, [Ar. ġulāẓ غلاظ] *(gula:z) {OsT} sf.* Kaba; kalın.

gulbağa, [kurbağa] *{ağız} is.* Kurbağa. [DS]

guld, [guld / güld *(yans.)*] *is.* Gür bir suyun çağlayarak akışını, karın gurultusunu, buna benzer gürültülü konuşmayı anlatan kök. [Zülfikar] *guld-ur guldur, guld-ur-da-mak*

Gulden, [Hol. gulden / guilder] *is.* Hollanda para birimi olan florinin diğer adı.

guldur[1], [guld *(yans.)* > guld-ur] *is.* Gür bir suyun akışını, karın gurultusunu, buna benzer gürültülü bir şekilde konuşmayı anlatan yansımalı gövde. ☞ **guldur guldur,** *{ağız} (Bağırsak için) gurultu yaparak.* [DS]

guldur[2], [? guldur] *{ağız} sf.* Başıboş; işsiz. [DS]

guldur[3], [? guldur] *{ağız} is.* Kumru. [DS]

guldur[4], [? guldur] *{ağız} is.* **1.** Fıtık. **2.** Fıtık hastalığı olan kimse. **3.** Guatr hastalığı. [DS]

gulduramak, [guld *(yans.)* > guld-ur-a-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-r(u)-yor]* Açlıktan ya da üşütmekten dolayı bağırsaklar ses çıkarmak; guruldamak. [DS]

guldurdamak, [guld *(yans.)* > guld-ur-da-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-d(u)-yor]* Birisinin arkasından konuşmak. [DS]

guldurdatmak, [guld *(yans.)* > guld-ur-da-t-mak] *{ağız} gçl. f. [-ır]* Dedikoduyu kızıştırmak. [DS]

guldürgünçan, [guld *(yans.)* > guld-ür-gün+çan] *{ağız} is.* Develere takılan büyük çan. [DS]

gule, [Far. gūle گوله] *(gu:le) {OsT} is.* Gülle. ☞ **gülendāz,** *Topçu; nişancı.*

gulet, [Fr. goélette] *is. dnz.* İki direkli, yelkenli savaş gemisi.

gulfe, [Ar. ġulfe غلفه] *{OsT} is anat.* Sünnet derisi.

gulfevî, [Ar. ġulfevī غلفوى] *(gulfevi:) {OsT} sf.* Sünnet derisi ile ilgili.

gulgule, [Far. ġulġule غلغله] *{OsT} is.* **1.** Bağırıp çağırma; gürültü. **2.** Dar ağızlı bir kaptan akan suyun çıkardığı ses. ☞ **gulgule-endāz,** *{OsT} Gürültü yapan; ses çıkaran; yankılanan.*|| **gulgule-i etfāl,** *{OsT} Çocuk gürültüsü.*|| **gulgule-i sukūt,** *{OsT} Düşme gürültüsü.*|| **gulgule-i yā Müteāl,** *{OsT} "Ya Allah!" sesleri.*

gulgulu, [Far. ġulġule] *{ağız} is.* Küçük su testisi. [DS]

gulgulü, [Far. ġulġule] *{ağız} is.* Ağaçtan yapılmış kulplu su kabı. [DS]

guli, [gulu *(yans.)*] *{ağız} is.* Hindi. [DS] ☞ **guli bacağı,** *{ağız} Büyük lahana.* [DS]

gulk[1], [gulk *(yans.)*] *is.* Su içerken boğazdan çıkan ya da testi veya sürahiden dökülen suyun çıkardığı sesi anlatan kök. [Zülfikar] *gulk gulk*

gulk[2], [gurk *(yans.)*] *{ağız} sf.* → gurk. [DS]

gullanmak, [kullan-mak] *{ağız} gçl. f. [-ır]* Kullanmak. [DS]

gullap, -bı [Ar. ḳullāb *(kanca)*] *{ağız}* *is.* **1.** Kapı sürgüsü. **2.** Demircilerin yaptığı bir tür menteşe. [DS]

gulle, [Far. gülūle] *{ağız}* *is.* **1.** Gülle. **2.** Ağır olma; çok fazla ağırlık. **3.** Büyük lokma. [DS]

gulluk, -ğu [kul-luk] *{ağız}* *is.* **1.** Hizmet; ikram; kulluk. **2.** Memur. **3.** Bodrum. **4.** Sokak kapısının önündeki taşlık yer. [DS]

gulmet, [Ar. ġulmek غلمت] *{OsT}* *is.* Şehvet fazlalığı.

gulp, [Ar. ḳulb] *{ağız}* *is.* **1.** Sap; kulp. **2.** *mecaz.* Uydurma veya bahane edilen kusur; sebep. [DS] ⊡ **gulpunu bulmak,** *{ağız} Bir işin yöntemini, yolunu bulmak.* [DS]

gulplu, [kulp-lu] *{ağız}* *is.* → kulplu. [DS]

gulu, [gulu *(yans.)*] *is.* Hindi sesi. ⊡ **gulu gulu,** *Hindi.*

guluç, -cu [Ar. ġūlunc] *{ağız}* *is.* → kulunç. [DS]

guluguş, [gulu+guş] *{ağız}* *is.* Baykuş. [DS]

guluk, [guluk *(yans.)*] *is.* Su içerken boğazdan, ya da bir testiden, sürahiden su boşaltırken çıkan ses.

-guluk, [-ġuluk / -gülük] *{eT}* *yap. e.* İş, oluş ve eylem bildiren ek. [ETY] *top-ul-guluk (delmek)*

gulul, -lü [Ar. ġulūl غلول] *(gulu:l)* *{OsT}* *is.* Dolandırıcılık; aldatma; hile.

gulule, [Far. ġulūle غلوله] *(gulu:le)* *{OsT}* *is.* İplik yumağı; ip topu.

gulun[1], [*eT.* kulun *(tay)*] *{ağız}* *is.* → kulun. [DS] ⊡ **gulun kısrak,** *{ağız} Damızlık kısrak.* [DS]

gulun[2], [? gulun] *{ağız}* *is.* Kısa namlulu av tüfeği. [DS]

gulunç, -cu [Ar. ġūlunc] *{ağız}* *is.* **1.** Kürek kemiklerinin arası. **2.** Omuzlardaki ya da iki kürek kemiği arasındaki ağrı. [DS] ⊡ **gulunca çökmek,** *{ağız} (Alacaklı için) borcunu ödemesi için borçluyu sıkıştırmak.* [DS]

gulunlamak, [kulun-la-mak] *{ağız}* *gçsz. f.* *[-r] [-l(u)-yor]* → kulunlamak. [DS]

gulüf, [Ar. ġulüf غلف] *{OsT}* *is.* Kılıflar; kınlar; mahfazalar.

gulüv, -vvü [Ar. ġulüvv غلو] *{OsT}* *is.* **1.** Haddini aşma; ileri gitme; aşırı davranış; taşkınlık. **2.** Saldırı; ayaklanma. **3.** *ed.* Yerme, alay etme ve taşlamada kullanılan abartmayı aşırı ölçüde tutma sanatı.

gulyabani, [Ar. ġūli + Far. beyabānī غليبانى] *(gulyaba:ni:)* *{OsT}* *is.* Tenha ve karanlık yerlerde, kırlarda insanların önüne çıktığına inanılan korkunç hayalet; hortlak.

gum[1], [gum / güm *(yans.)*] *is.* Katı şeylerin çarpmasını, yere düşmesini, bu tarzda suyun dökülüşünü, gök gürlemesini anlatan kök. [Zülfikar] *gum gum*

gum[2], [kum] *{ağız}* *is.* → kum. [DS]

guma, [Moğ. kuma *(cariye)*] *{ağız}* *is.* **1.** → kuma. **2.** Elti. [DS]

guman, [? guman] *{ağız}* *sf.* Gebe. [DS]

gumandar, [Lat. commandare] *{ağız}* *is.* Kumandan. [DS]

gumarazlanmak, [gubar-mek > gumar-az-la-n-mak ?] *{ağız}* *dönşl. f.* *[-ır]* Övünmek; kıvanmak. [DS]

gumaşlayamamak, [*eT.* kumaş-mak > gumaş-la-y-a-ma-mak ?] *{ağız}* *gçsz. f.* *[-z] [-m(ı)-yor]* Zengin olamamak. [DS]

gumat, [İt. commando] *{ağız}* *is.* Emir; kumanda. ⊡ **gumat etmek,** *{ağız} 1. Zorlamak. 2. Kışkırtmak.* [DS]

gumbar, [Far. mubār => mumbar / bumbar] *{ağız}* *is.* **1.** → mumbar. **2.** *sf.* Hastalıklı; sıska. [DS]

gumburdamak, [gumb-ur-da-mak] *{ağız}* *gçsz. f.* *[-r] [-d(u)-yor]* Cimrilik etmek. [DS]

gumbuz, [tombuz *(topuz)* > gumbuz] *{ağız}* *is.* Yumruk. [DS]

gume, [? güme] *{ağız}* *is.* **1.** Avcı kulübesi. **2.** Ahır. [DS]

gumele, [? gumele] *{ağız}* *is.* → gümele. [DS]

gumguma, [gum *(yans.)* > gum+gum-a] *{ağız}* *is.* Küçük toprak sürahi. [DS]

gumpir, [Bul. krumpir] *{ağız}* *is.* Patates; kumpir. [DS]

gumum, [Ar. ġam > ġumūm غموم] *(gumu:m)* *{OsT}* *is.* Gamlar; üzüntüler.

gumuz, [Ar. ġumūż غموض] *(gumu:z)* *{OsT}* *is.* (Söz için) anlaşılmaz oluş; güç anlaşılırlık.

gumuzet, [Ar. ġumūżet غموضت] *(gumu:zet)* *{OsT}* *is.* Güç anlaşılırlık; karışıklık.

-gun[1], [Çin. kun *(sürü; kalabalık; topluluk; toplantı; sınıf; türdeş)* > -kun / -kün / -kın / -kin / -ġın / -gin / -ġun / -gün] *{eT}* *çek. e.* Çokluk ve topluluk eki. [ETY] *ini* (erkek kardeş) > *iniy-gün (erkek kardeşler, biraderler), kelin-gün (gelinler), tay-gun (taylar; tay gibi oğullar)*

-gun[2], [-ġun / -kun] *{eAT}* *yap. e.* Hem geçişsiz, hem de geçişli fiillerden sıfat ve isimler türeten ek. *az-ġun, kız-ġun, çap-kun, yan-ġun, ar-ġun, bas-ġun, dut-ġun, kır-ġun*

gûn, [Far. gūn گون] *(gû:n)* *{OsT}* *is.* **1.** Renk. **2.** Tarz; usul; biçim.

gun, [gün] *{ağız}* *is.* → gün. [DS] ⊡ **gun çığırmak,** *{ağız} Gün doğmak.* [DS]|| **gune tapan,** *{ağız} Ayçiçeği.* [DS]|| **gun gedikten inmek,** *{ağız} Gün doğmak; ortalık aydınlanmak.* [DS]

gûna, [Far. gūnā / gūne گونه / گونا] *(gû:na:)* *{OsT}* *is.* Tür; çeşit; tarz. ⊡ **gûna-gûn,** *Çeşitli; türlü türlü; renk renk.*

gunan, [Moğ. kunan] *{eT}* *is.* Üç yaşına basmış tay. [Nevâyî]

gunc, [Ar. ġunc غنج] *{OsT}* *is.* Kırıtma; eda; cilve. ⊡ **gunc ü delâl,** *Naz ve eda.*

guncu, [gun-cu ?] *{ağız} sf.* İnatçı adam. [DS]

gundak, -ğı [Erme. kuntag > kunda-k] *{ağız} is.* **1.** Kundak. **2.** Mısır koçanı; kundak. [DS] ☞ **gundak bağlamak,** *{ağız} (Mısır bitkisi için) koçanları olmak.* [DS]

gundakçı, [kundak-çı] *{ağız} sf.* İki yüzlü; yaltaklık yapan. [DS]

gundul, [? gundul] *{ağız} sf.* Ufak tefek; çok küçük. [DS]

gunduru, [? kunduru] *{ağız} is.* Sert buğday. [DS]

gûne, [Far. güne گونه] *(gû:ne) {OsT} is.* → gûna. ☞ **gûne-gûn,** *Renk renk; türlü türlü.*

gungula, [Far. ġulġule] *{ağız} is.* Küçük su testisi. [DS]

gunlacı, [kulun-la-y-ıcı] *{ağız} sf.* Kulunlayıcı.

gunlamak, [kulun-la-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(u)-yor]* Kulunlamak. [DS]

gunnacı, [kulun-la-y-ıcı] *{ağız} sf.* **1.** Kulunlayıcı. **2.** (Hayvan için) gebe. [DS]

gunnamak, [kulun-la-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-n(u)-yor]* **1.** (At, eşek vb. için) doğurmak. **2.** Yumurtlamak. [DS]

gunne, [Ar. ġunne غنّه] *{OsT} is. dbl.* **1.** Burundan söyleme. **2.** Genizden gelen ses.

gunt, [Erme. kunt *(top)*] *{ağız} sf.* Ağır; tok; dolgun. [DS]

gunude, [Far. ġunūden *(uyumak)* > ġunūde غنوده] *(gunu:de) {OsT} sf.* **1.** Uyumuş; uyuklamış. **2.** Uykuda olan. ☞ **gunūde-i hāk-i rahmet,** *Rahmet toprağı üzerinde uyumuş; ölmüş.*

gûnya, [Far. gūnyā گونیا] *(gû:nya:) {OsT} is. mat.* Dik çizmekte kullanılan geometri aleti; gönye.

gup[1], [gub / gup / güb / güp *(yans.)*] *is.* Çarpma, atma, vurma, tepme, dürtme, düşme ve benzer hareketleri anlatan kök. [Zülfikar] *gup gup*

gup[2], [*eT.* köp] *{ağız} sf.* Çok. [DS]

gupa, [İt. coppa] *{ağız} is.* → kupa. [DS]

gupürdemek, [gup *(yans.)* > gup-ür-de-mek] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-d(ü)-yor]* Tepinmek; gürültü etmek. [DS]

-gur-, [-kir- / -ḳur- / -kür- / -ġır- / -gir- / -ġur- / -gür-] *{eT} {eAT} yap. e.* Fiillerden fiil türeten ek; ettirgenlik eki. [ETY] *od-gur-mak (uyandırmak), tir-gür-mek (yaşatmak), dir-gür-mek, tur-ġur-mak.*

gur[1], [gor / gur / gür *(yans.)*] *is.* Suyun gür akışını, ateşin harlı ve sesli olarak yanışını, buna benzer kalın ve gür sesleri, bağırmayı, haykırmayı ve karın gurlamasını anlatan kök. [Zülfikar] *gur gur, gur-ul-da-mak, gur-la-mak, gur-ul-tu* ☞ **gur gur etmek,** *Guruldamak.*

gur[2], [Far. gûr گور] *(gû:r) {OsT} is.* **1.** Mezar; kabir. **2.** Yaban eşeği. ☞ **gūr-hāne,** *Türbe.*|| **gūr-istān,** *Mezarlık; kabristan.*|| **gūr-ken,** *Mezar kazan; mezarcı.*

gura, [? gura] *{ağız} is.* Toprak çorba çanağı. [DS]

gurab[1], [Ar. ġurāb غراب] *(gura:b) {OsT} is.* **1.** Karga; kuzgun. **2.** *mecaz.* Kötü adam. ☞ **gurāb-ı ebka,** *zool. Saksağan.*|| **gurāb-ı esved,** *zool. Kara karga; kuzgun.*|| **gurāb-ı zemin,** *Karanlık.*|| **gurābü'l-beyn,** *zool. Alakarga.*

gurab[2], [Far. gūrāb گوراب] *(gû:ra:b) {OsT} is.* Ilgım; serap.

gurabe, [Far. gūrābe گورابه] *(gu:ra:be) {OsT} is.* Kümbetli türbe; türbe kubbesi.

gurabi, [Ar. ġurābī غرابی] *(gura:bi:) {OsT} sf.* Karga ile ilgili.

gurabin, [Ar. ġurābīn غرابین] *(gura:bi:n) {OsT} is.* Kargalar.

gurabiye, [Ar. ġurābī > ġurābiyye غرابیه] *(gura:biye) {OsT} is.* **1.** Karga ile ilgili. **2.** İki kara karga kadar birbirine benzeyen Hz. Ali ile Hz. Muhammed'i Cebrail birbirine karıştırdığı için Ali'ye bildireceği vahyi Hz. Muhammed'e verdiği, daha da ileri giderek Hz. Ali'nin tanrı olduğu şeklinde İslamî inançlara aykırı fikirler ileri süren bir mezhep.

gurada, [Sur. Ar. ḳurada] *{ağız} sf.* Yıkılmaya yüz tutmuş; çürük. [DS]

gurağız, [kuruğ-az] *{ağız} sf.* Kurumaya yüz tutmuş. [DS]

gurağızlanmak, [kuruğaz-la-n-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* Kurumaya yüz tutmak. [DS]

gurak[1], **-ğı** [kurak] *{ağız} sf.* Kurak.

gurak[2], **-ğı** [kıvra-k] *(gu:ᵛrak){ağız} sf.* Çabuk iş yapan; ivecen; kıvrak. [DS]

guraklık, -ğı [kurak-lık] *{ağız} is.* Kuraklık. [DS]

gurama[1], [Ar. ġarāmet > ġarīm *(alacaklı)* > ġuramā غرماء] *(gurama:) {OsT} is.* **1.** Alacaklılar. **2.** Düşman; rakip. **3.** Tan vakti. **4.** *huk.* Çocuğun düşmesine sebep olanların ödeyeceği diyet. ☞ **guramā-i sıhhat,** *huk. Hastanın sağlıklı durumda iken alacaklıları.*

gurama[2], [kur-mak > kur-a-ma] *{ağız} is.* Tasarı; düşünce. [DS]

gurat, -dı [*eT.* kurtġa *(yaşlı kadın)* > gurat] *{ağız} is.* Kısır kadın. [DS]

gurbağa, [kurbağa] *{ağız} is.* **1.** Kapı sürgüsü. **2.** Menteşe. [DS]

gurban, [Ar. ḳurbān] *{ağız} ünl.* **1.** "Kurban olayım, kurban olduğum" anlamında seslenme ve sevgi sözü. **2.** "Kardeş" anlamında seslenme sözü. **3.** *is.* Kurban. [DS] ☞ **gurban etmek,** *{ağız} Vermemek; vermek istememek.* [DS]

gurbet, [Ar. ġurbet غربت] *{OsT} is.* **1.** Kendi memleketinden uzakta yaşama; yabancılık; gariplik. **2.** Doğup yaşanılan yerden uzakta olan yer; yabancı memleket. ☞ **gurbet çekmek,** *(Yabancı memleket-*

te olan için) yurt özlemi çekmek.|| **gurbete çıkma,** *tasvf. 1. Dervişin, şeyhinin emri ile bağlı olduğu tekkeyi bırakarak başka yerlere gitmesi. 2. Dervişin zaman zaman Allah'tan uzaklaştığı kaygısına kapılarak günlük hayatla ilgisini kesmesi, yalnızlık içinde gönlünde Allah'ı araması.*|| **gurbete düşmek,** *Aile ocağından uzakta bir yere gitmek.*|| **gurbet eli,** *Yabancı memleket.*|| **gurbet-gâh,** *{OsT} Yabancı memleket.*|| **gurbet oğlanı,** *{eAT} Çingene çocuğu.*

gurbetçi, [gurbet-çi] *is.* Gurbete çıkan; gurbette gezen; geçimini yabancı memleketlerde sağlayan kimse.

gurbetçilik, -ği [gurbet-çi-lik] *is.* Gurbetçi olma durumu.

gurbetlik, -ği [gurbet-lik] *is.* Gurbet.

gurbetzede, [Ar. ġurbet + Far. zede غربتزده] *{OsT} sf.* Gurbete düşmüş; gurbette yaşayan; gurbet sıkıntısını çeken; sürgün.

gurd, [gurd *(yans.)*] *is.* Kazma, karıştırma gibi eylemleri anlatan kök. [Zülfikar] *gurd-a-mak, gurd-a-la-mak*

gurdala, [? gurdala] *{ağız} is.* Sandık. [DS]

gurdalamak, [gurd *(yans.)* > gurd-ala-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Karıştırmak; kurcalamak. [DS]

gurdale, [İt. cordola] *{ağız} is.* → kurdele. [DS]

gurdamak, [gurd *(yans.)* > gurd-a-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-d(u)-yor]* Karıştırmak; kurcalamak. [DS]

gurdanmak, [gurd *(yans.)* > gurd-a-n-mak] *dönşl. f. [-ır]* **1.** Oyalanmak. **2.** Uğraşmak. *{ağız}* [DS]

gurdeşenek, -ği [gurd-eş-enek / kurt+eş-en-ek ?] *{ağız} is.* → kurdeşen. [DS]

gurdezen, [gurd *(yans.)* > gurd-ez-en] *{ağız} is.* Süt koymaya yarayan leğen şeklindeki toprak kap. [DS]

gurdlanmak, [kurt-la-n-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* → kurtlanmak.

gureba, [Ar. ġarīb > ġurebā غربا] *(gureba:) {OsT} is.* **1.** Garipler; memleketinden uzakta yaşayanlar; gurbetçiler. **2.** İmparatorluk dönemi ordusunda kapıkulu süvarilerinden ikisinin adı. ⊡ **gureba mektebi,** *{OsT} Kimsesiz, öksüz ve yetim çocukların okutulması için açılan eğitim kurumu.*|| **gurebā-i müslimîn,** *{OsT} Müslüman kimsesizler.*

gurebi, [Yun. khopi] *{ağız} is.* Eğri uçlu küçük balta. [DS]

guref, [Ar. ġurfe > ġuref غرف] *{OsT} is.* **1.** Köşkler; çardaklar. **2.** Balkonlar; çıkıntı pencereleri. ⊡ **Guref Suresi,** *Kur'an-ı Kerim'in 39. suresinin adı.*

gurelik, -ği [göre-lik] *{ağız} is.* Kısa zaman; an. [DS]

gurema, [Ar. ġuremā غرما] *(gurema:) {OsT} is.* → gurama.

gurer, [Ar. ġurre > ġurer غرر] *{OsT} is.* **1.** Beyazlıklar. **2.** Atın alnındaki beyazlık.

gurfalık, [Ar. ġurfe => gurfa-lık] *{ağız} is.* Tezgâh. [DS]

gurfe, [Ar. ġurfe غرفه] *{OsT} is.* **1.** Oda. **2.** Köşk; çardak. **3.** Balkon; çıkıntılı pencere.

gurg[1], [gurg / gurk *(yans.)*] *is.* Kuluçkaya yatan tavuğun ya da diğer kümes hayvanlarının çıkardığı sesleri anlatan kök. [Zülfikar] *gurg gurg*

gurg[2], [gurk / gurk] *{ağız} is.* Kuluçka. [DS] ⊡ **gurg olmak,** *{ağız} Kuluçka olmak.* [DS]

gurgum, [kur-mak > gur-gun ?] *{ağız} sf.* Kibirli; gururlu. [DS]

gurgur[1], [gur *(yans.)* > gur+gur] *is.* Guruldama sesi.

gurgur[2], [gur+gur ?] *{ağız} is.* Çam kozalağı. [DS]

gurgura, [gur+gur-a] *{ağız} is.* Gırtlak. [DS]

gurk[1], [gag / gağ / gak / geg / geğ / gey /gıg / gığ / gık / gog / gug / guk / gurk / güg / güğ / gürk *(yans.)*] *is.* Tavuk vb. kümes hayvanlarının çıkardığı sesleri, buna benzer sinirli konuşma, bağrışma çağrışma ve seslenmeleri anlatan kök. [Zülfikar] *gurk olmak, gurk yatmak, gurk-la-mak*

gurk[2], [gurg / gurk *(yans.)*] *is.* Kuluçkaya yatan tavuğun ya da diğer kümes hayvanlarının çıkardığı sesleri anlatan kök. [Zülfikar] *gurk basmak, gurk-a gelmek, gurk-la-mak*

gurk[3], [gurk *(yans.)*] *{ağız} is.* **1.** Kuluçka. **2.** Erkek hindi. [DS] ⊡ **gurka gelmek,** *{ağız} (Kümes hayvanı için) kuluçka olmak.* [DS]|| **gurk basmak,** *{ağız} (Kümes hayvanları için) kuluçkaya yatmak.* [DS]|| **gurk gurk etmek,** *1. (Tavuk için) kuluçkaya yatmak istediğinde veya civcivlerini çağırırken "gurk" sesi çıkarmak. 2. (Erkek hindi için) "gurk" sesi çıkarmak.*|| **gurk olmak,** *(Tavuk için) kuluçkaya yatmak istemek.*|| **gurka yatmak,** *(Tavuk için) civciv çıkarmak üzere yumurtalar üzerine oturmak.*

gurka, [gurk *(yans.)* > gurk-a] *{ağız} is.* Kurbağa. [DS]

gurklama, [gurk-la-ma] *is.* Gurk sesi çıkarma eylemi.

gurklamak, [gurk *(yans.)* > gurk-la-mak] *gçsz. f. [-r] [-l(u)-yor]* **1.** (Tavuk için) kuluçka olmak. **2.** (Erkek hindi için) kabarmak.

Gurkalar, [Hint. gurka + T. –lar] *özl. is.* Çanakkale Savaşlarında İngiliz ordusunda yer alan Hindistan'ın kuzey doğu sınırındaki dağlık Nepal asıllı askerler olup Zığındere'deki 25. ve 26. alaylara ait yaralı askerlerimizin tedavi edildiği seyyar hastaneyi basıp yaralılarımızı süngüden geçirmişlerdir.

gurlama, [gur-la-ma] *is.* Karında gurultu sesi olması durumu.

gurlamak, [gur *(yans.)* > gur-la-mak] *gçsz. f. [-r] [-l(u)-yor]* Sindirim yollarında gaz veya sıvı geçerken "gur" sesi çıkmak.

gurluk, -ğu [gur-luk] *{ağız} is.* Evlerde taşlık giriş; avlu. [DS]

gurm, [Ar. ġurm غرم] *{OsT}* *is.* Ödeme yapma; ödemede bulunma.

gurmak, [kur-mak] *{ağız}* *gçl. f.* *[-ar]* Kurmak; yapmak. [DS]

gurme, [Fr. gourmet] *is.* Yemek ve içmekten zevk alan kimse; damak zevki yerinde olan kişi.

gurna[1], [Erm. gurn / Yun. krounion] *{ağız}* *is.* → kurna. [DS]

gurna[2], [? gurna] *{ağız}* *is.* Güneş alan duvar. [DS]

gurna[3], [Ar. ḳurne] *{ağız}* *is* Köşe; bucak; açı. [DS]

gurneç, [? gurneç] *{ağız}* *is.* Sıcakta koyunların başlarını birbirinin altına sokarak yaptıkları küme. [DS]

gurpedek, -ği [gürp *(yans.)* > gürp-edek] *{ağız}* *zf.* → gürpedek. [DS]

gurran, [Far. ġurriden > ġurrān غران] *(gura:n)* *{OsT}* *sf.* **1.** Kükreyen; homurdayan. **2.** Gürüldeyen. **3.** Öfkeli.

gurre, [Ar. ġurre غره] *{OsT}* *is.* **1.** Beyazlık; parlaklık. **2.** Atın alnındaki beyazlık; akıtma. **3.** Şafağın beyazlığı. **4.** Yeni ay. **5.** *huk.* Gebe bir kadının çocuğunun düşürülmesine sebep olandan alınan tazminat. **6.** Arabî ayların ilk yirmi dört saati. ⧉ **gurre-i muharrem,** *{OsT} Muharrem ayının ilk yirmi dört saati.*

gurrende, [Far. ġurrende غرنده] *{OsT}* *sf.* Korkunç şekilde bağıran; gürleyen; haykıran.

gurruk, -ğu [gur(r)-uk] *{ağız}* *sf.* Fıtıklı kimse. [DS]

gursak, -ğı [*eT.* kurusġak] *{ağız}* *is.* **1.** Kursak. **2.** Mide. **3.** Kalp. **4.** Akıl. **5.** Yemek borusu. [DS]

gursaklı, [kursak-lı] *{ağız}* *sf.* İşine düşkün; çalışkan. [DS]

gursaksız, [kursak-sız] *{ağız}sf.* Kendine söylenen kötü sözlere aldırmayan. [DS]

gurşak, -ğı [*eT.* gurşaġ] *{ağız}* *is.* **1.** Kuşak; kemer. **2.** Kapı arkasına çakılan ve sürgü olarak kullanılan tahta. **3.** Gök kuşağı. [DS]

gurt, -du [kurt] *{ağız}* *is.* → kurt. [DS] ⧉ **gurt büzüğü,** *{ağız} Kendine çekme özelliği; sempati.* [DS]

gurtarmak, [kot-ar-mak] *{ağız}* *gçl. f.* *[-ır]* → kotarmak. [DS]

gurtlanmak, [kurt-la-n-mak] *{ağız}* *dönşl. f.* *[-ır]* **1.** Kurtlanmak. **2.** *mecaz.* Kıskanmak. [DS]

gurtlu, [kurt-lu] *{ağız}* *sf.* **1.** Kurtlu. **2.** Kıskanç, **3.** Eğlenceye düşkün. [DS]

gurtulmak, [kurtul-mak] *{ağız}* *dönşl. f.* *[-ur]* → kurtulmak. [DS]

guru[1], [Sansk. guru] *is.* **1.** Brahmacılıkta yüksek sınıf çocuklarını eğiten öğretmen; muallim. [EUTS] [ETY] [Gabain] **2.** *gnşl.* Hıristiyan misyonerleri.

guru[2], [kuru] *{ağız}* *is.* → kuru. [DS] ⧉ **guru gatı,** *{ağız} (Yiyecek için) iyi kötü, tatlı tatsız ne varsa.* [DS]|| **guru yel,** *{ağız} Romatizma.* [DS]

gurub, [Ar. ġurūb غروب] *(guru:b)* *{OsT}* *is.* **1.** Bir gök cisminin batıda görünmez olması; batma; batış. **2.** Batılar; batı yönler. ⧉ **gurūb-i şems,** *Güneşin batması.*

gurubaş, [kuru+baş] *{ağız}* *sf.* Çocuğu olmayan. [DS]

gurubî, [Ar. ġurūbī غروبی] *(guru:bi:)* *{OsT}* *sf.* Gurupla ilgili. ⧉ **gurubî saat,** *{OsT} Güneşin battığı anda 12'yi gösteren saat sistemi.*

gurufat, [Ar. gurufāt غرفات] *(gurufa:t)* *{OsT}* *is.* Çardaklar; köşkler.

guruk, -ğu [*eT.* kuruġ ?] *{ağız}* *is.* **1.** Kılçıksız buğday. **2.** Küçük kulaklı keçi. [DS]

gurukguk, -ğu [gur-uk+guk] *{ağız}* *is.* Testi. [DS]

gurul[1], [gur *(yans.)* > gur-ul] *is.* Suyun gür akışını, ateşin harlı ve sesli olarak yanışını, buna benzer kalın ve gür sesleri, bağırmayı, haykırmayı ve karın gurlamasını anlatan yansımalı gövde. ⧉ **gurul gurul,** *{ağız} Gurultulu sesler çıkararak.* [DS]

gurul[2], [kuru-l] *{ağız}* *is.* Kurul; encümen.

guruldama, [gur-ul-da-ma] *is.* Gurultu çıkarma durumu.

guruldamak, [gur *(yans.)* > gur-ul-da-mak] *gçsz. f.* *[-r] [-d(u)-yor]* Sindirim yollarından sıvı geçerken veya gaz oluşması sonucu gurultu sesi çıkmak.

gurulmak, [kur-ul-mak] *{ağız}* *dönşl. f.* *[-ur]* Böbürlenmek; kibirlenmek. [DS]

gurultu, [gur *(yans.)* > gur-ul-tu] *is.* Sindirim yolunda meydana gelen gurlama sesi.

guruluk, -ğu [kuru-luk] *{ağız}* *is.* Hayvanların altına serpilen kuru gübre. [DS]

gurum[1], [*eT.* kurun > kurum] *{ağız}* *is.* → kurum. [DS]

gurum[2], [kur-mak > kur-um] *{ağız}* *is.* İnsanın yapısı; bünye. [DS]

gurumak, [kuru-mak] *{ağız}* *gçsz. f.* *[-ur]* Kurumak. [DS]

gurumlu, [kur-um-lu] *{ağız}* *sf.* Kibirli. [DS]

gurumsak, -ğı [kuru-msa-k] *{ağız}* *sf.* **1.** Arsız; azgın. **2.** Kabadayı. [DS]

gurumsamak, [kuru-msa-mak] *{ağız}* *gçsz. f.* *[-r] [-s(u)-yor]* Bulunmayan yiyeceklere istek duymak. [DS]

gurun[1], [kulun ?] *{ağız}* *is.* Büyük eşek. [DS]

gurun[2], [? kurun] *{ağız}* *is.* Köşe. [DS]

guruntu, [kur-untu] *{ağız}* *is.* → kuruntu. [DS]

gurup, -bu [Ar. ġurūb غروب] *(guru:p)* *{OsT}* *is.* **1.** Güneş'in batması; batmak. **2.** Bir gök cisminin batıda ufkun altına geçmesi ile görünmez olması. **3.** *mecaz.* Ortadan kaybolmak; adı unutulmak. ⧉ **gurup etmek,** *(Güneş için) batmak.*|| **gurup rengi,** *1. Turuncuya çalan kırmızı. 2. Bu renkte olan.*

gurur, [Ar. ġurūr غرور] *(guru:r)* *{OsT}* *is.* **1.** Kendini

beğenme; büyüklenme; kibir. **2.** Övünme; kurum; çalım; iftihar. **3.** Onur; şeref. ⊡ **gurur duymak,** *Gururlanmak.*|| **gurur gelmek,** *Gurur duymak; kurumlanmak.*|| **gurūr-i civānî,** *{OsT} Gençlik gururu.*|| **gurūr-ı taāt,** *{OsT} İbadetlere güvenme gururu.*|| **gururunu okşamak,** *Bir kimseye övünç vermek.*

gururî, [Ar. ġurūrī غروری] *(guru:ri:) {OsT} sf.* **1.** Gururla ilgili. **2.** *müz.* Eski Türk musikisi makamlarından birisi.

gururlanma, [gurur-la-n-ma] *is.* Büyüklenme, övünme durumu ve eylemi.

gururlanmak, [gurur-la-n-mak] *dönşl. f. [-ır]* Büyüklenmek; kibirlenmek; övünmek.

gururlu, [gurur-lu] *sf.* **1.** Kendi kişiliğine önem veren; onurlu; gururlanmış; mağrur. **2.** Kurumlu; çalımlı.

gururluca, [gurur-lu-ca] *(gururlu'ca) zf.* Gururlu bir biçimde.

guruş, [Al. Grosch غروش] *is.* → kuruş.

gurut, [kuru-t] *{ağız}* tis. **1.** Kurutulmuş suyu süzülmüş ayran ve çökelek karışımı. **2.** Çökelek. [DS] ⊡ **gurutdu aş,** *Üzerine çökelek dökülmüş erişte. {ağız}* [DS]

gurve, [Ar. ġurve غروه] *{OsT} is. anat.* Burnun ucundaki kıkırdak.

gurvet, [Ar. ġurbet] *{ağız} is.* → gurbet. [DS]

gusak[1], **-ğı** [Slav. gúsak] *{ağız} is.* Erkek kaz. [DS]

gusak[2], **-ğı** [kus-ak] *{ağız} is.* Kusmuk. [DS]

gusale[1], [Ar. ġusl *(yıkanma)* > ġusāle غساله] *(gusa:le) {OsT} is.* Yıkanma suyu; yıkantı.

gusale[2], [Far. gusāle گساله] *(gusa:le) {OsT} is.* **1.** Buzağı; dana. **2.** Kösele.

gusas, [Ar. ġuṣṣa *(üzüntü)* > ġuṣaṣ غصص] *{OsT} is.* Kederler; üzüntüler; tasalar; kaygılar. ⊡ **gusas-ı mevt,** *Ölüm acıları.*

guseyn, [Ar. ġuṣayn غصين] *{OsT} is. bot.* Küçük dal; dalcık; budakçık.

gusfend, [Far. gūsfend گوسفند] *(gu:sfend) {OsT} is.* Koyun.

gusgun, [? kuskun] *{ağız} is.* → kuskun. [DS]

gusl, [Ar. ġusl غسل] *{OsT} is.* → gusül.

gusletme, [gusl+et-me] *is.* Boy abdesti alma eylemi.

gusletmek, [gusl+et-mek] *gçsz. f. [-e(d)-er] [-e(d)-i-yor]* Müslümanlıkta, farz olan ve cünüplük adı verilen maddî ve manevi kirlilikten arınmak için el, ağız, burun ile vücudun bütününü hiç kuru yer kalmamacasına yıkama biçiminde temizlenmek; boy abdesti almak.

guslhane, [Ar. ğusl + Far. ḫāne غسلخانه] *(guslha:ne) {OsT} is.* **1.** Yıkanma yeri; yıkanacak yer. **2.** Eski evlerde altı çinko ile kaplı yıkanma yerleri.

gusmak, [kus-mak] *{ağız} gçsz. f. [-ar]* Kusmak. [DS]

gusn, [Ar. ġuṣn غصن] *{OsT} is.***1.** Dal; budak. **2.** *anat.* Damar ve sinir sistemi. ⊡ **gusn-i şecer,** *{OsT} Ağaç dalı.*|| **gusn-i meksur,** *{OsT} Kırık dal.*

gusne, [Ar. ġuṣne غصنه] *{OsT} is.* Tek dal.

gusnî, [Ar. ġuṣnī غصنی] *(gusni:) {OsT} sf.* Dalla ilgili; dala ait.

guspend, [Far. gūspend گوسپند] *(gu:spend) {OsT} is.* Koyun. ⊡ **guspend-küşān,** *{OsT} Kurban bayramı.*

gussa, [Ar. ġuṣṣa *(boğazı tıkayan şey)* غصه] *{OsT} is.* Keder; kaygı; üzüntü. ⊡ **gussa dutmak,** *{eAT} Üzüntü çekmek; endişe etmek.*|| **gussa etmek,** *Üzülmek.*|| **gussa-nāk,** *{OsT} Kaygılı; kederli; tasalı.*|| **gussa vermek,** *Birini üzmek.*|| **gussa yemek,** *Birinin üzüntüsünü, kaygısını çekmek.*|| **gussa-yı āşık,** *{OsT} Âşığın tasası.*|| **gussa yimek,** *{eAT} Endişe etmek.*

gussadaş, [Ar. ġussa + T. -daş غصه داش] *{OsT} is.* Dert ortağı.

gussuz, [gus-suz ?] *{ağız} sf.* Açgözlü; obur. [DS]

gusto, [İt. gusto] *(gu'sto) is.* **1.** Zevk; beğeni. **2.** Tat alma.

gustolu, [gusto-lu] *sf.* Zevkli; beğeni sahibi.

gustosuz, [gusto-suz] *sf.* Zevksiz.

gusun, [Ar. ġusn > ġusūn غصون] *(gusu:n) {OsT} is.* Dallar; budaklar. ⊡ **gusūn-i ter,** *{OsT} Genç dallar.*

gusül, -slü [Ar. ġusl غسل] *is.* Müslümanlarca, cünüplük adı verilen maddî ve manevi kirlilikten arınmak için el, ağız, burun ile vücudun bütününü hiç kuru yer kalmamacasına yıkama biçiminde farz olan temizlik; boy abdesti.

gusülhane, [Ar. ġusl + Far. ḫāne غسلخانه] *(gusülha:ne) is.* Eski evlerde yıkanmak amacıyla kullanılan altı sac kaplı küçük odacık.

guş[1], [Far. ġūş گوش] *(gu:ş) {OsT} is.* **1.** Kulak. **2.** Dinleme; işitme. ⊡ **gūş-asb,** *{OsT} 1. Rüya. 2. Düş azma. 3. Tüysüz genç.*|| **gūş-dār,** *{OsT} 1. Kulak tutan; dikkatle dinleyen. 2. Öğütlere uyan.*|| **gūş etmek,** *{OsT} Dinlemek.*|| **gūş-girān,** *{OsT} Ağır işiten.*|| **gūş-girifte,** *{OsT} Ağır işiten.*|| **gūş-güzār,** *{OsT}Kulağa gelen; işitilen.*|| **gūş-hurde,** *{OsT} Kulağı bükülmüş; eğitilmiş.*|| **gūş-i cān,** *{OsT} Can kulağı.*|| **gūş-i cān ile,** *{OsT} Can kulağı ile; içten gelerek; dikkatle.*|| **gūş-i hūş,** *{OsT} 1. Akıl kulağı. 2. Dikkatlice dinleme.*|| **gūş-i māhî,** *{OsT} Yumuşakçalardan bir tür deniz hayvanının kabuğundan yapılmış kadeh.*|| **gūş-māl,** *{OsT} 1. Kulak bükme; cezalandırma. 2. Telli sazları ayar etme.*|| **gūş-māl**

etmek, *{OsT} Kulak bükerek cezalandırmak.*|| **gūş-pîç,** *{OsT} 1. Kulak çekerek cezalandırma. 2. Soğuktan üşümesin diye kulak kepçesine takılan örtü.*|| **gūş-sengîn,** *{OsT} Ağır işiten.*|| **gūş-tîn,** *{OsT} Etten ibaret olan; etten.*|| **gūş-vār,** *{OsT} Küpe.*|| **gūş-vāre,** *{OsT} Küpe.*|| **gūş-zed,** *{OsT} Kulağa çarpar; işitilen.*

guş², [kuş] *{ağız} is.* → kuş. [DS] ⊡ **guş yüreği pakla,** *{ağız} Barbunya fasulye.* [DS]

guşa, [Ar. ġuşā غشا] *(guşa:) {OsT} is.* Tiroit bezinin büyümesi ile meydana gelen hastalık; cedre; guatr.

guşab, [Far. guşāb گشاب] *{OsT} is.* Pekmez.

guşak, [*eT.* kurşāġ > kuşa-k] *{ağız} is.* → kuşak. ⊡ **guşak açmak,** *{ağız} Çiş yapmak.* [DS]

guşan, [Far. gūşān گوشان] *(gu:şa:n) {OsT} is.* Pekmez.

guşanmak, [*eT.* kurşa-n-mak > kuşa-n-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* Kuşanmak. [DS]

guşbunnu, [kuş+burnu] *{ağız} is.* Kuşburnu. [DS]

guşburnu, [kuş+bur(u)n-u] *{ağız} is.* Yabanî gül ağacı ve meyvesi. [DS]

guşe, [Far. gūşe گوشه] *(gu:şe) {OsT} is.* Köşe; bucak. ⊡ **gūşe-bend,** *{OsT} 1. Köşebent. 2. kütp. Ciltli kitapların kapağının dört köşesine yapılan süsleme.*|| **gūşe-dār,** *{OsT} Köşeli.*|| **gūşe-gîr,** *{OsT} Köşeye çekilen.*|| **gūşe-güzîn,** *{OsT} İnsanlardan uzaklaşan; uzlete çekilen.*|| **gūşe-i çeşm,** *{OsT} Göz ucu.*|| **gūşe-i dāmen,** *{OsT} Etek ucu.*|| **gūşe-i dehān,** *{OsT} Ağzın iki yanı.*|| **gūşe-i ferāgat,** *{OsT} Dinlenme köşesi.*|| **gūşe-i kitāb,** *{OsT} Kitap köşesi.*|| **gūşe-i rahāt,** *{OsT} Dinlenme köşesi.*|| **gūşe-i uzlet,** *{OsT} Tenha köşe.*|| **gūşe-i vahdet,** *{OsT} Yalnızlık; tenha köşe.*|| **gūşe-nişîn,** *{OsT} İnsanlardan uzaklaşan; bir köşeye çekilen.*

guşgana, [kuş+ Far. ḫāne] *{ağız} is.* Kulpsuz bakraç; küçük tencere. [DS]

guşiş, [Far. kūşiden *(çabalamak)* > kūşiş / gūşiş گوشش] *(gu:şiş) {OsT} is.* Uğraşma; çalışma; çabalama.

guşluk, -ğu [kuş-luk] *{ağız} is.* → kuşluk. [DS]

guşt, [Far. gūşt گوشت] *(gu:şt) {OsT} is.* Et.

guştin, [Far. gūştīn گوشتین] *(gu:şti:n) {OsT} sf.* Etten; et cinsinden olan.

guşuk, -ğu [? guşuk] *{ağız} is.* Ürperme; titreme. [DS]

guşum, [? guşum] *{ağız} is.* Bir şeyin meydana gelip gelmeyeceği hakkında duyulan kaygı. [DS]

guşvar, [Far. guşvār / guşvāre گوشوار / گوشواره] *(gu:şiş) {OsT} is.* **1.** Küpe. **2.** *mecaz.* Öğüt. **3.** *ed.* Gazel veya kasidenin ilk beyti.

gut, [Fr. goutte] *is. tıp.* Vücuttaki ürik asidin atılmayarak ayak baş parmağı, topuk veya eklem gibi bedenin bazı yerlerinde birikmesinden ileri gelen, ağrı ve şişliklerle ortaya çıkan hastalık; damla hastalığı; nikris.

gutan, [Erme. gu'tan] *{ağız} is.* Pulluk. [DS]

gutarmak, [kurtar-mak] *(gu:tarmak) {ağız} is.* Kurtarmak. [DS]

gute, [Far. ġūte غوطه] *(gu:te) {OsT} is.* **1.** Dalma, dalış. **2.** Batıp çıkma; gavta. ⊡ **gūte-hār,** *{OsT} Suya dalan.*|| **gūte-hor,** *{OsT} Suya dalan.*

gutlu, [kut-lu] *{ağız} sf.* → kutlu. [DS]

gutmu, [Ar. ḳutnī] *{ağız} is.* → kutnu. [DS]

gutu, [kutu] *{ağız} is.* → kutu. [DS]

guvalak, -ğı [kof *(boş, boşluk)* > kof-ala-k] *{ağız} is.* **1.** Hasır örülen, süpürge yapılan yuvarlak gövdeli ince saz. **2.** *sf.* Sersem; budala. [DS]

guvan, [kov *(boş)* > kov-an] *{ağız} is.* Kötü ahlaklı kadın; fahişe. [DS]

guvaşlanmak, [guvaş-la-n-mak ?] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* Vurmaya yeltenip de vurmamak. [DS]

guvat¹, [Ar. ḳuvvet] *{ağız} is.* → kuvvet. [DS]

guvat², [Ar. ġavāyet *(azgınlık)* > ġāvi *(azgın)* > ġuvāt] *(guva:t) is.* **1.** Azgınlar. **2.** Sapmışlar.

guvenmek, [güven-mek ?] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* Kabadayılık etmek. [DS]

guver, [? guver] *{ağız} is.* Dövenle boyunduruk arasındaki eğri ağaç. [DS]

guvermek, [koy-mak + ver-mek] *(gu:ʸvermek) {ağız} gçl. f. [-ir]* Bırakmak; salmak; koyuvermek. [DS]

guvernör, [Fr. gouverneur] *is.* **1.** Bir kamu kuruluşunu yöneten kimse. **2.** Genel vali; vali.

guvrag, [kuvrā-ġ / ġuvrā-ġ] *{eT} is.* Cemaat; meclis;

gûy, [Far. guy گوی] *(gu:y) {OsT} is.* **1.** Küre. **2.** Çevgen oyununda kullanılan top. ⊡ **gūy-bāz,** *{OsT} Atlı top Çevgen oyuncusu.*|| **gūy-i çevgân,** *{OsT} Çevgen gibi oyunu; polo.*|| **gūy-i musābakāt,** *{OsT} Yer.*|| *oyunlarda kullanılan top.*|| **gūy-i sākin,** *{OsT}* **gūy-i sîm,** *{OsT} Gümüş top; Ay.*|| **gūy-i zerrîn,** *{OsT} Altın top; Güneş.*

guya¹, [? guya] *{ağız} is.* Bodur ardıç ağacı. [DS]

guya ², [güvey] *(guya:) {ağız} is.* Güvey; damat. [DS]

gûya³, [Far. güften *(söylemek)* > gūyā / guyān گویا] *(gû:ya:) {OsT} sf.* **1.** Söyleyen; konuşan. **2.** *zf.* Sanki.

guyalık, -ğı [guya-lık] *{ağız} is.* **1.** Ardıçlık. **2.** Çalılık; makilik. [DS]

gûyan, [Far. gūyān گویان] *(gu:ya:n) {OsT} sf.* **1.** Söyleyen; söyleyici. **2.** *zf.* Sanki.

guyaş, [*eT.* kuyāş] *{ağız} is.* Güneş. [DS]

gûyende, [Far. guyende گوینده] *(gu:yende) {OsT} sf.* Söyleyen, konuşan. ⊡ **gūyende-gî,** *Konuşmacılık; söyleyicilik.*

gûyi, [Far. guyī گویی] *(gu:yi:) {OsT} is.* Söyleyiş; söylemek işi.

gûyiş, [Far. gūyiş گويش] *(gu:yiş) {OsT} is.* Konuşma.

gûyiya, [Far. güften *(söylemek)* > guyī *(dersin)* > gūyiyā گوييا] *(gu:yiya:) {OsT} zf.* Sanki; sözde.

guymak[1], [*eT.* kuḏ-mak] *{ağız} gçl. f. [-ar]* → kuymak. [DS]

guymak[2], [guy-maç] *{ağız} is.* **1.** Tereyağlı un çorbası. **2.** Un, yağ, şeker ve süt ile yapılan bir tatlı. **3.** Bulamaç. **4.** Un helvası. [DS]

guyruklamak, [kuyruk-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-ar] [-l(u)-yor]* (Kızı için) birine sözlemek. [DS]

guyruklu, [kuyruk-lu] *{ağız} is.* **1.** → kuyruklu. **2.** *sf.* Dedikoducu. [DS]

guşurgu, [kuy(u)ş-ur-gu] *{ağız} is.* Balya edilmiş eşya; denk. [DS]

guytu, [kuytu] *{ağız} is.* → kuytu. [DS]

guyu, [*eT.* kuḏuğ] *{ağız} is.* → kuyu. [DS]

guyulamak, [kuyu-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(u)-yor]* → kuyulamak. [DS]

guyub, [Ar. ġayb > ġuyūb غيوب] *(guyu:b) {OsT} is.* Kayıplar.

guyum, [Ar. ġaym *(bulut)* > ġuyūm غيوم] *(guyu:m) {OsT} is.* Bulutlar.

guyus, [Ar. ġayṡ *(yağmur)* > ġuyūṡ غيوث] *(guyu:s) {OsT} is.* Yağmurlar.

guz[1], [ok-uz *(oklar)* > og-uz > guz] *is.* Oğuz kelimesinin kısaltılmış hâli.

guz[2], [*eT.* kuz] *{ağız} is.* **1.** Güneş almayan yer; gölgelik. **2.** Engebeli yer. [DS]

guz[3], [güz] *{ağız} is.* Sonbahar. [DS]

guz[4], [Far. gavz] *{ağız} is.* Ceviz; koz. [DS]

guzat, [Ar. ġāzī > ġuzāt / ġuzzāt غزات] *(guza:t) {OsT} is.* Gaziler.

guzay, [kuz-ey] *{ağız} is.* → kuzey. [DS]

guze, [Far. güze غوزه / گوزه] *(gu:ze) {OsT} is.* Koza. ▭ **guze-i āb,** *{OsT} Su kabarcığı.*|| **gūze-i penbe,** *{OsT} Pamuk kozası.*

guzgun, [*eT.* kuzġün] *{ağız} is.* Yırtıcı bir kuş; kuzgun. [DS]

guzla, [Slav. guzla] *is.* Balkanlarda yaşayan bazı Slav topluluklarının kullandığı bükülmüş at kılından yapılma iki veya tek telli kemana benzer bir tür müzik aleti.

guzlacı, [kuzu-la-y-ıcı] *{ağız} sf.* (Koyun, keçi vb. hayvanlar için) gebe. [DS]

guzlamak, [kuzu-la-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(u)-yor]* → kuzulamak. [DS]

guzu, [*eT.* kuzī] *{ağız} is.* **1.** Kuzu. **2.** Yün dokumada bir motif. [DS]

guzudişi, -ni, -şleri [kuzu+diş-i] *{ağız} is.* Küçük taneler halinde yağan dolu. [DS]

guzugulağı, -nı, -kları [kuzu+kulak-ı] *{ağız} is.* → kuzukulağı, *(Rumex acetosella).* [DS]

guzuluk, -ğu [kuzu-luk] *{ağız} is.* → kuzuluk. [DS]

guzzat, [Ar. ġāzī > ġuzzāt غزات] *(guzza:t) {OsT} is.* Gaziler.

-gü[1], [-gı / -gi / -ki / -kı / -gu / -gü / -kü / -ku] *yap. e.* → -gı.

-gü[2], [-ġu / -gü / ku / -kü / -a-ġu / -e-gü] *{eT} {eAT} yap. e.* → -gu.

gü, [gu / gü] *{eT} e.* → gu.

güb, [gub / gup / güb / güp *(yans.)*] *is.* Çarpma, atma, vurma, tepme, dürtme, düşme ve benzer hareketleri anlatan kök. [Zülfikar] *güb-ür-de-mek, güb-ül-tü*

gübeç, -ci [küp-eç] *{ağız} is.* Küçük küp. [DS]

gübek, -ği [*eT.* köb-ek] *{ağız} is.* Göbek. [DS]

gübel, [Yun. kopil] *{ağız} is.* → kopil. [DS]

gübelek, -ği [göbek-lek] *{ağız} is.* **1.** Mantar. **2.** Küçük harman yığını. **2.** Portakal, limon ve turunç gibi ağaçların tomurcuğu. [DS]

gübermek, [kabar-mak / güb-re-mek ?] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* Kabarmak. [DS]

gübez, [? gübez] *{ağız} is.* Dişi hindi. [DS]

gübleği, [güb-leği] *{ağız} is.* Balta, keser vb. aygıtlarda sap geçirilen delik; kovan. [DS]

güblek, -ği [göbek-lek] *{ağız} sf.* (Kişi için) göbekli; göbeği büyük. [DS]

güblemek, [güb *(yans.)* güb-le-mek] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(ü)-yor]* **1.** İstenilen yere çabuk varmak. **2.** (Kalp için) hızlı hızlı atmak. [DS]

gübmek, [güb-mek] *{ağız} gçl. f. [-er]* Yüklemek. [DS]

gübre[1], [Yun. kopria] *is.* Verimi artırmak amacıyla bitkinin ihtiyaç duyduğu besinleri ihtiva eden her türlü hayvan dışkısı, kimyasal veya bitkisel madde; kemre. ▭ **gübre böceği,** *is. zool. Gübre içinde yaşayan böceklerin genel adı, (Corpis, Onitis, Geotrupes vb.)*

gübre[2], [? gübre] *{ağız} is.* Küp. [DS]

gübreci, [gübre-ci] *is.* Yapay gübre satıcısı.

gübrecil, [gübre-cil] *sf.* Gübre topakları içinde gelişen.

gübreleme, [gübre-le-me] *is.* Toprağa gübre dökme, gübre karıştırma eylemi.

gübrelemek, [gübre-le-mek] *gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* Verimini arttırmak amacıyla toprağa gübre dökmek, karıştırmak.

gübrelenme, [gübre-le-n-me] *is.* Gübre verilmek işi.

gübrelenmek, [gübre-le-n-mek] *edil. f. [-ir]* (Bitkiler için) toprağına gübre karıştırılmak.

gübreleşme, [gübre-le-ş-me] *is.* Gübre hâline gelmek işi.

gübreleşmek, [gübre-le-ş-mek] *dönşl. f. [-ir]* (Bitki veya diğer atıklar) çürüyerek gübre hâline gelmek

gübreli, [gübre-li] *sf.* **1.** Gübresi olan. **2.** Gübre atılmış, gübre dökülmüş olan.

gübrelik, -ği [gübre-lik] *is.* **1.** Gübre yığınlarının bulunduğu, gübrenin biriktirildiği yer. **2.** *sf.* Gübre yapımına uygun olan.

gübremek, [köp-ür-e-mek > güb-re-mek ?] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-r(ü)-yor]* Kabarmak. [DS]

gübresiz, [gübre-siz] *sf.* Gübresi bulunmayan; gübre verilmemiş olan.

gübrüz, [Far. gürbüz] *{ağız} sf.* Gürbüz. [DS]

gübü, [gübü] *{ağız} is.* Yayık. [DS]

gübüdük, -ğü [güb *(yans.)* > güb(ü)-dük] *is.* Düşme sesi. ⊡ **gübüdük gübüdük,** *{ağız} Koşa koşa.* [DS]

gübül, [Yun. kopil] *{ağız} sf.* **1.** Kısa boylu; bodur. **2.** *is.* Küçük köpek. **3.** Yeni doğan çocuk. [DS]

gübültü, [güb *(yans.)* > güb-ül-tü] *{ağız} is.* Gürültü. [DS]

gübür, [Yun. kopria => gübre / gübüre] *{ağız} is.* **1.** Gübre. **2.** Süprüntü; toz; çöp. **3.** Kuru bitki yaprakları; gazel. [DS] ⊡ **gübür kabı,** *{ağız} 1. Çöp kutusu. 2. Faraş.* [DS]|| **gübür kaldıran,** *{ağız} Ormanda çam yaprağı çürüklerinin altından çıkan bir tür mantar.* [DS]

gübürdemek, [güb *(yans.)* > güb-ür-de-mek] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-d(ü)-yor]* **1.** Tepinmek. **2.** Kibirlenmek. [DS]

gübürdetmek, [güb *(yans.)* > güb-ür-de-t-mek] *{ağız} gçl. f. [-ir]* Tepinerek gürültü yapmak. [DS]

gübürge, [gübür-ge] *{ağız} is.* **1.** Selin sürüklediği ağaç vb. şeyler. **2.** Süprüntü; toz; çöp. [DS]

gübürlenmek, [gübür-le-n-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* Kirlenmek; pislenmek. [DS]

gübürtü, [güb *(yans.)* > güb-ür-tü] *{ağız} is.* Güçlü ayak sesi; ayak patırtısı; gürültü. [DS]

gübüş, [küp-eç / gübüş] *{ağız} is.* → küpeç. [DS]

güc, [*eT.* küç > güc كوج] *{eAT} is.* **1.** *{OsT}* Zulüm; haksızlık; eziyet. **2.** Şiddet; cidal. ⊡ **güce görmek,** *{eAT} 1. Güçlükle yapmak; zorlukla yapmak. 2. Zorlamak. 3. Zoruna gitmek; nefsine ağır gelmek. 4. Güçlük çıkarmak; zora getirmek.*|| **güc ile,** *{ağız} Zoraki; zorla; güç bela.*|| **güc ile gökcek,** *{OsT} Ancak süslenerek güzelleşmiş.*|| **güc ile güzel,** *{OsT}* → güc ile gökcek.

gücca, [küçük+ağa / koca+ağa] *(gücca:) {ağız} is.* Ağabey. [DS]

güccek, -ği [küçük-cek] *{ağız} is.* Çocuklar için yapılan küçük kül çöreği. [DS]

güccücek, -ği [küçük-cek] *{ağız} sf.* → küçücek. [DS]

güccücük, -ğü [küçük-cek] *{ağız} sf.* → küçücük. [DS]

güccük[1]**, -ğü** [küçük>güccük كوجك / كجك / كوججك] *{eAT} {OsT} {ağız} sf.* → küçük. [DS] ⊡ **güccük ölüm,** *{eAT} Uyku.*

güccük[2]**, -ğü** [külçe / külçük > güccük] *is.* Çörek. ⊡ **güccük üleştirmek,** *{ağız} Arife günü çocuklara yağlı katmer dağıtmak.* [DS]

güce[1], [Far. gūce / Yun. khokhhi] *{ağız} is.* **1.** Kırılmış buğday; yarma; göce. **2.** Yarılmış mısır, burçak. [DS]

güce[2], [? gücü / güçü] *{ağız} is.* → gücü. [DS]

gücek, -ği [gücük] *{ağız} sf.* **1.** (Hayvan için) kuyruğu eksik. **2.** Kısa boylu; bodur. **3.** *is.* Kollu kadın yeleği. **4.** Bir tarafı geniş, diğer tarafı dar olan tarla parçası. [DS]

gücelmek, [güc-el-mek كوجلمك] *{OsT} dönşl. f. [-ür]* Güçleşmek; zorlaşmak.

güceltmek, [güc-el-t-mek كوجلتمك] *{OsT} gçll. f. [-ür]* Güçleştirmek; zorlaştırmak.

gücem, [*eT.* küçe-m *(baskı)* > gücem] *{ağız} is.* Kukla. [DS]

gücemek, [*eT.* küçē-mek *(zorlamak)* كوجمك] *gçsz. f. [-r] [-c(ü)-yor]* **1.** *{eAT}* Zorlamak; icbar etmek. **2.** *{eAT}* Güç duruma düşürmek; güçlük içinde bırakmak. **3.** *{ağız}* Üzülmek. [DS]

gücemlemek, [*eT.* küçē-mek *(sıkmak, zorlamak)* > güce-m-le-mek كوجملمك] *{eAT} {OsT} gçl. f.* **1.** Zorlamak; icbar etmek. **2.** Güç duruma düşürmek; güçlük içinde bırakmak.

gücendirici, [gücen-dir-ici] *sf.* **1.** Gönül kıran; inciten; gücendiren. **2.** *zf.* Gönül kırıcı, incitici biçimde.

gücendirme, [gücen-dir-me] *is.* Birinin gönlünü kırma, incitmek işi.

gücendirmek, [gücen-dir-mek] *gçl. f. [-ir]* Birinin gönlünü kırmak; incitmek; üzmek.

gücenik, -ği [gücen-ik] *sf.* Gönlü kırılmış; gücenmiş; incinmiş; gücenik; küskün.

güceniklik, -ği [gücen-ik-lik] *is.* Gücenik olma durumu; dargınlık; küskünlük.

gücenilme, [gücen-il-me] *is.* Gücenme durumuna düşülmek işi.

gücenilmek, [gücen-mek > gücen-il-mek] *edil. f. [-ir]* Gücenme durumuna düşülmek.

güceniş, [gücen-iş] *is.* Gücenme durumu ve biçimi.

gücenme, [gücen-me] *is.* Gücenik olma durumu.

gücenmek, [*eT.* küçē-mek> güce-n-mek] *dönşl. f. [-ir]* **1.** Birinin yaptığı davranış veya sözlerinden dolayı üzülerek gönlünde ona karşı kırgınlık duymak; gücüne gitmek; kırılmak; darılmak. **2.** *{ağız}* Gıdıklanmak. [DS]

güceymen, [güc-eymen كوجيمن] *{eAT} {OsT} is.* **1.** Kadın başörtüsü. **2.** Gelinlerin başlarına giydikleri süslü örtü; taç.

gücimen, [güci-men كجيمن] *{eAT} {OsT} is.* → güceymen.

gücü, [? küçü / gücü] *is.* Dokuma tezgâhlarında arışları öne arkaya çekerek aralarından mekiğin geçmesini sağlayan alet. ⊡ **gücü ağacı,** *{ağız} Gü-*

cü. [DS]|| **gücü ipliği,** *Dokumacılıkta kullanılan kalın ve sağlam iplik.*

gücücek, -ği [küçü(k)-cek كوجيجك] *{eAT} sf.* Pek küçük; ufacık.

gücügücü, [gücü+gücü] *{ağız} is.* Halı tezgâhında ipleri sıkıştırmaya yarayan sırık. [DS]

gücüğen, [gücü-ğen كوجكن] *{ağız} is.* **1.** Kartal. [DS] **2.** *{OsT}* Baykuşa benzer alaca renkli bir kuş.

gücük[1], **-ğü** [küc-ük كوجك] *sf.* **1.** Kısa boylu; yeterince gelişmemiş; bodur. **2.** Kuyruğu kesilmiş; kuyruksuz. **3.** Kuvvetsiz; zayıf. **4.** *{eAT}* Kısır. **5.** *is. {OsT} {ağız}* Şubat ayı. [DS] **6.** *{ağız}* 1 Şubattan 22 Marta kadar olan zaman [DS] **7.** *{ağız}* Kısa ceket. [DS] **8.** *{ağız}* Hırka. [DS] **9.** *{ağız}* Sıkma denilen kadın ceketi. [DS] **10.** *{ağız}* Evin dış duvarlarının köşesi. [DS] **11.** *{ağız}* Semer ya da eyerin arka tarafı. [DS] **12.** *{ağız}* Zampara. [DS] **13.** *{ağız}* Tütün içmekte kullanılan ağızlık; çubuk. [DS] ☞ **gücük ay,** *Şubat ayı.*|| **gücük tane,** *{ağız} Labada; pazı.* [DS]

gücük[2], **-ğü** [güç-ük] *{ağız} is.* Utanma. [DS]

gücüklenmek, [gökçek > gücük-le-n-mek كوجكلنمك] *{eAT}* Böbürlenmek.

gücüklük, -ğü [gücük-lük] *{ağız} is.* Zamparalık. [DS]

gücül, [güç > güc-ül] *sf. fiz.* Yalnız güç olarak kalan; gerçekte bir etkisi bulunmayan; kuvvî.

gücüie, [güç+ile] *{ağız} zf.* **1.** Hemen; şimdi; az önce. **2.** Güçlükle; ancak; zorla. [DS]

gücülemek, [gücü-le-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ü)-yor]* **1.** İşini becermek. **2.** Takip etmek. [DS]

gücülen, [güç+ile-n] *{ağız} zf.* Güçlükle; ancak; zorla. [DS]

gücüleyin, [güç+ile-y-in] *{ağız} zf.* **1.** Hemen; şimdi; az önce. **2.** Ancak; güçlükle; az önce. [DS]

gücümen, [küçü(k)-men] *{ağız} sf.* Küçük; ufak. [DS]

gücümenik, -ği [küçü(k)-men-ik] *{ağız} sf.* Küçük; ufak. [DS]

gücümseme, [küç *(kuvvet; erk)* > gü(c)-ümse-me] *is.* Güç bulma eylemi.

gücümsemek, [küç *(kuvvet; erk)* > gü(c)-ümse-mek] *gçl. f. [-r] [-s(ü)-yor]* Bir şeyin yapılmasını zor bulmak; bir işi isteksiz olarak yapmak.

gücün, [*eT.* küç > gü(c)-ün كوجين] *{ağız} zf.* **1.** Ucu ucuna; dara dar; zoru zoruna. **2.** *{eAT}* Güçlükle; ancak; zorlayarak; zorlukla. [DS] ☞ **gücün gücüne,** *{ağız} Zorlukla.* [DS]

gücünen, [güç+ile-n] *{ağız} zf.* Güçlükle; zoru zoruna: ancak. [DS]

gücünmek, [gü(c)-ün-mek كوجنمك] *{ağız} dönşl. f. [-ür]* **1.** Şüphelenmek. [DS] **2.** *{OsT}* Kendisine güç gelmek; güçlük duymak; zorlanmak.

gücürgenmek, [gü(c)-ür-ge-n-mek كوجركنمك] *dönşl. f. [-ür]* **1.** *{OsT} {ağız}* Bir işi isteksiz, gönülsüz yapmak; üşenmek; güç saymak; zor bulmak. **2.** *{eAT}* Gücenmek; gücüne gitmek. **3.** *{ağız}* Elinden gelen iyiliği yapmak. [DS]

gücürgetmek, [gü(c)-ür-ge-t-mek كوجركتمك] *{OsT} gçl. f. [-ür]* Güçlük yaratmak; zahmet vermek.

gücürlenmek, [gü(c)-ür-le-n-mek كوجرلنمك] *{OsT} dönşl. f. [-ür]* Güç görmek; zor saymak.

gücüzgenmek, [gü(c)-üz-gen-mek كوجزكنمك] *{eAT} dönşl. f. [-ür]* Güç saymak; güç bulmak.

gücüzmek[1], [gü(c)-üz-mek] *{ağız} gçsz. f. [-er]* (Çocuk için) yaramazlık yapmak. [DS]

gücüzmek[2], [gü(c)-üz-mek] *{ağız} gçsz. f. [-er]* **1.** Etkilenmek; müteessir olmak. **2.** Canı sıkılmak; üzülmek. [DS]

-güç, [-gıç / -giç / -guç / -güç / -kiç / -kıç / -küç / -kuç] *yap. e.* → -gıç.

güç[1], **-cü** [*eT.* küç *(kuvvet; erk)* > güç] *is.* **1.** Fizik, düşünce ve ahlak yönünden bir etki yapabilme veya böyle bir etkiye dayanabilme yeteneği; kuvvet; erk; hayat enerjisi; kudret. **2.** Bir olaya sebep olan her türlü hareket; etkileme kuvveti; takat; şiddet. **3.** Sınırsız ve mutlak nitelik. **4.** *mecaz.* Büyük etkinliği olan nitelik; önem. **5.** Zihnî kuvvet; yetenek. **6.** *fiz.* Birim zamanda yapılan iş; bir makinenin yaptığı işin, bu işin tamamlanması için geçen zamana bölümü. **7.** Bir aygıtın, makinenin iş yapabilme niteliği. **8.** *fel.* Bir etkinin ortaya çıkmasını sağlayabilecek nitelikte olmasına rağmen henüz daha gerçekleşmemiş imkân; kuvve. **9.** *huk.* Devletin, özel bir organ tarafından yerine getirilen görevi. **11.** Bir millet, ordu vb.nin ekonomik, endüstriyel ve askerî potansiyeli. **12.** Siyasî, ekonomik, askerî bakımdan etki ve önemi olan devlet. **13.** *coğ.* Bir akarsuyun aşındırma ve taşıma yeteneği. **14.** *mecaz.* Güvenilirliğini ve yeterliliğini kanıtlamış kimse. **15.** Bir toprağın verimlilik durumu. ☞ **güce görmek,** *{ağız} Üzerine atılmak; saldırmak; vurmak.* [DS]|| **güce uğramak,** *{eAT} Güçlükle karşılaşmak; sıkıntıya düşmek.*|| **Gücü gücü yetene!** *"Kim kimin hakkından gelirse!" anlamında kullanılır.*|| **gücü kesilmek,** *{eAT} Gücü kalmamak; yorgun düşmek.*|| **gücü kurumak,** *{eAT} Korkudan donakalmak; dermanı kesilmek.*|| **gücü kuvveti yerinde,** *Sağlığı yerinde; kuvvetli.*|| **gücün dutmak,** *{eAT} Zorla yaptırmak; icbar etmek.*|| **gücüne gelmek,** *{OsT} Gücüne gitmek; ağırına gitmek.* [Kamus]|| **gücünü kurutmak,** *{OsT} Kuvvetini kesmek.*|| **gücünü üzmek,** *{eAT} {OsT} Âciz bırakmak; bir şey yapamaz duruma getirmek; yormak; gücünü kesmek.*|| **gücünü yenmek,** *Bir duygu ve isteğini yatıştırmak.*|| **gücünü yitirmek,** *Takatini kaybetmek; kuvvetsiz kalmak.*|| **gücü yetmek,** *Yapabil-*

mek.|| **gücü yetmemek,** *Yapamamak.*|| **güç birliği,** *Birden çok kişi veya kuruluşun güçlerini bir araya getirmek suretiyle meydana getirdikleri birlik.*|| **güç gelmek,** *Bir şeyin yapılmasında zorluk ve sıkıntı ile karşılaşmak.*|| **güç kaynağı,** *Enerji kaynağı.*|| **güç yetirmek,** *Gücünü kullanabilmek.*

güç², **-cü** [*eT.* küç *(kuvvet; baskı)* > güç] *sf.* **1.** Yapılması zor ve çetin olan. **2.** Ağır ve yorucu emekle yapılan; büyük çabalar isteyen; müşkül. **3.** Sıkıntı ve endişe veren. **4.** *zf.* Zorlukla. **5.** *is.* Çetinlik; sıkıntı. **6.** *{eAT}* Zulüm; haksızlık; eziyet. **7.** *{eAT}* Öfke; şiddet; cidal. ⊡ **güce sarmak,** *Bir iş giderek güçleşmek; güç gelmeye başlamak.*|| **gücü gücüne,** *Büyük güçlüklerle; zorla; güçlükle.*|| **gücüne koşmak,** *Kolayı dururken bir işi zor yanından yapmak.*|| **güç belâ,** *Zorlukla; güçlükle.*|| **güç buyurmak,** *{eAT} Ağır işler yaptırmak istemek.*|| **güç değürmek,** *{eAT} Eziyet etmek; zulmetmek.*|| **güç dökmek,** *{eAT} Kuvvet sarf etmek.*|| || **güç edici,** *{eAT} {OsT} Zalim.*|| **güç etmek,** *{eAT} {OsT} 1. Güçlük çıkarmak. 2. Zorlamak; tazyik etmek.* || **güç eylemek,** *{eAT} {OsT} Zorlamak; tazyik etmek.*|| **güç görmek,** *{OsT} {OsT} Zahmet çekmek; zorluklara katlanmak.*|| **güç götürmek,** *{OsT} Güçlüğü katlanmak.*|| **güç hâlle,** *Büyük güçlüklerle; zorla; güçlükle.*|| **güç kılmak,** *{eAT} {OsT} Güçlük çıkarmak.*

güç³, **-cü** [*eT.* küç *(erk)* > güç] *{ağız} is.* Gönül; yürek; can. [DS] ⊡ **güce gitmek,** *{ağız} Onura dokunmak.* [DS]|| **gücüne gitmek,** *Gönlü kırılmak; ağır gelmek; onuruna dokunmak; gücenmek.*|| **gücünü üzmek,** *{ağız} 1. Canını sıkmak. 2. Boş yere yorulmak.* [DS]|| **gücü üzmek,** *{ağız} 1. Can sıkmak; yaramazlık yaparak üzmek. 2. Acıya, ıstıraba salmak.* [DS]|| **gücü üzülmek,** *{ağız} Canı sıkılmak; üzülmek.* [DS] || **güç görmek,** *{eAT} {OsT} 1. Zulüm görmek. 2. Zorluk, zahmet çekmek.*|| **güç götürmek,** *{eAT} {OsT} Güçlüğe, zulme katlanmak.*|| **güç kurusu,** *{ağız} Keder; tasa.* [DS]|| **güç kurutmak,** *{ağız} Can sıkmak; yaramazlık yaparak üzmek.* [DS]|| **güç üzgünü,** *{ağız} (Kişi için) can sıkan; üzüntü veren.* [DS]|| **güç üzülmek,** *{ağız} Can sıkılmak; gönül üzülmek.* [DS]|| **güç üzüntüsü,** *{ağız} Sürekli iç sıkıntısı.* [DS]

güç⁴, **-cü** [? güç] *{ağız} is.* Saat. [DS]

güççük, **-ğü** [küçük] *{ağız} sf.* **1.** Küçük. **2.** *is.* Üç okkalık tahıl ölçeği. **3.** En küçük rakı şişesi. [DS]

güçgün, [göç-gün] *{ağız} is.* Taburun beraberinde götürdüğü eşya; ağırlık. [DS]

-güçi, [-ġu-çı / gü-çi] *{eT} yap. e.* Eyleyici adı yapan ek. *it-güçi (yapımcı)*

güçken, [güç-ken کوچکن] *{eAT} is.* Baykuşa benzer alaca renkli bir kuş.

güçlemek, [güç-le-mek کچلمك] *{eAT} gçl. f. [-r]* Zorlamak.

güçlendirici, [güç-le-n-dir-ici] *sf.* Güç veren; güç katan.

güçlendirme, [güç-le-n-dir-me] *is.* Güçlü duruma getirmek işi.

güçlendirmek, [güç-le-n-dir-mek] *gçl. f. [-ir]* **1.** Güç kazanmasını sağlamak. **2.** Güçlü duruma getirmek.

güçleniş, [güç-le-n-iş] *is.* Güçlü duruma gelme eylemi veya biçimi.

güçlenme, [güç-le-n-me] *is.* Güçlü duruma gelmek işi.

güçlenmek, [*eT.* küç-le-n-mek > güç-le-n-mek کوچلنمك] *dönşl. f. [-ir]* **1.** Güçlü duruma gelmek. **2.** *{eAT}* Kuvvet bulmak.

güçleşme, [güç-le-ş-me] *is.* Güç duruma gelme eylemi; zorlaşma.

güçleşmek, [güç-le-ş-mek] *dönş. f. [-ir]* Güç duruma gelmek; zorlaşmak.

güçleştirme, [güç-le-ş-tir-me] *is.* Güç duruma getirme; güçleşmesini sağlama eylemi.

güçleştirmek, [güç-leş-tir-mek] *gçl. f. [-ir]* Güç duruma getirmek; zorlaştırmak.

güçlü, [*eT.* küç-lüg > güç-lü کوچلو] *sf.* **1.** *{eAT}* Gücü olan; kuvvetli; zorlu. **2.** *mecaz.* Önem ve etkisi büyük olan. **3.** *mecaz.* Nitelikleri ile etki yaratan; etkili. ⊡ **güçlü kuvvetli,** *Gücü çok olan; çok kuvvetli; dayanıklı.*|| **güçlü ünlü,** *dbl. Bir dilde, diğer ünlülere göre söylenişi daha belirgin ve duyumu daha yüksek olan ünlü, Türkçede "a" güçlü bir ünlüdür.*

güçlük, **-ğü** [*eT.* küç-lük > güç-lük] *is.* **1.** Güç olan şeyin niteliği; zorluk. **2.** Bir şeyi zor hâle getiren nitelik. **3.** Engel. **4.** Ücret; bedel. **5.** (Kalp için) tıkanıklık. ⊡ **güçlük çekmek,** *Bir işi yaparken güçlükle karşılaşmak.*|| **güçlük çıkarmak,** *Bir iş yapılırken birine zorluk veya engel çıkarmak.*|| **güçlükleri yenmek,** *Güç durumları ortadan kaldırmak; güçlük yaratan şeyleri gidermek.*

güçlükle, [güç-lük-le] *(güçlü'kle) zf.* Güç bir şekilde.

güçlülük, **-ğü** [güç-lü-lük] *is.* Güçlü olma durumu.

güçsünme, [güç-sü-n-me] *is.* Güç olarak değerlendirmek işi.

güçsünmek, [güç-sün-mek] *gçsz. f. [-ür]* Bir şeyi güç olarak değerlendirmek; güç saymak.

güçsüz, [güç-süz] *sf.* Gücü olmayan; zayıf; âciz. ⊡ **güçsüz düşmek,** *Zayıflamak; gücü yetmez olmak.*|| **güçsüzler evi,** *Yaşlı ve güçsüz düşmüş kimselerin bakıldığı, barındırıldığı yer; düşkünler evi; darülaceze.*

güçsüzce, [güç-süz-ce] *sf.* ve *zf.* Güçsüz bir biçimde.

güçsüzlük, **-ğü** [güç-süz-lük] *is.* **1.** Güçsüz olma durumu. **2.** Güçsüze yakışır davranış; aciz. **3.** İktidarsızlık.

güçücükten, [küçü(k)-cük-ten کچوجکدن] *{eAT} zf.* → küçücükten.

güçüğen, [güçü-ğen كوچوكن / كچكن] *{eAT} is.* Baykuşa benzer alaca renkli bir kuş.

güd, [? güd] *{ağız} is.* Düzenli bir şekilde kızarmayan, yarısı yanmış ekmek. [DS]

güdahte, [Far. güdāḫte گداخته] *(güda:hte) {OsT} sf.* Erimiş.

-güdaz, [Far. güdaḫten > güdāz گداز -] *(güda:z) {OsT} son ek.* Sonuna getirildiği Farsça kelimelere *"yakan, eriten, tutuşturan, mahveden"* anlamı katarak birleşik sıfatlar yapan son ek.

güdaz, [Far. güdaḫten > güdāz گداز] *(güda:z) {OsT} is.* Yanma.

güdazende, [Far. güdāzende گدازنده] *(güda:zende) {OsT} sf.* Eritici; eriten.

güdaziş, [Far. güdāziş گدازش] *(güda:ziş) {OsT} sf.* Yanma; tutuşma; yakılış.

güddek, -ği [güt-mek > gü(dd)-ek *{ağız} is.* Sığır çobanı. [DS]

güddem, [Ar. hükkām ?] *{ağız} sf.* Bilgiç; çok bilen. [DS]

güde, [? güde] *{ağız} is.* Gebe inek. [DS]

güdecek, -ği [güd-ecek] *{ağız} is.* **1.** Okurken satırları izlemekte kullanılan çubuk. **2.** Odun parçası; kıymık. [DS]

güdeğer, [? güdeğer] *{ağız} is.* Bir arada çalışma; ortak. [DS]

güdek[1], -ği [güt-mek > gü(d)-ek] *is.* Amaçlanan sonuç; güdülen şey.

güdek[2], -ği [gü(d)-ek] *{ağız} is.* **1.** Oyunda ceza; ceza sırası. **2.** Oyunda ebelik. [DS]

güdek[3], -ği [? güdek] *{ağız} is.* Kadın elbisesi. [DS]

güdek[4], -ği [gü(d)-ek] *{ağız} is.* Otlak; güdü yeri. [DS] ⧉ **güdek parası,** *{ağız} Çoban ücreti.* [DS]

güdekçi, [güdek-çi] *{ağız} is.* **1.** Oyunda ebe. **2.** Çoban; sığırtmaç. [DS]

güdeksiz, [güt-mek > gü(d)-ek-siz] *sf.* Bir amaca dayanmayan; garazsız.

güdeleç, -ci [küt > (g)üd(d)-ele-ç] *{ağız} sf.* Bodur; kısa; gelişmemiş. [DS]

güdelek, -ği [güt-mek > gü(d)-ele-k] *{ağız} is.* Okurken satırları izlemekte kullanılan çubuk. [DS]

güdeleme, [güt-mek > gü(d)-ele-me] *is.* Ardına düşüp kovalama eylemi.

güdelemek, [güt-mek > gü(d)-ele-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* Ardına düşmek; kovalamak; sürmek. [DS]

güdelmek, [küt-el-mek كودلك] *{OsT} edil. f. [-ür]* (Hayvan için) kuyruğu kesilmek. [Kamus]

güdemeç, -ci [güt-mek > gü(d)-e-meç] *{ağız} is.* Okurken satırları izlemekte kullanılan çubuk. [DS]

güdemek, -ği [güt-mek > gü(d)-e-mek] *{ağız} is.* **1.** Okurken satırları izlemekte kullanılan çubuk. **2.** Kazın kanat kemiği. [DS]

güdemen, [küt > gü(d)-e-men / göde-men] *{ağız} sf.* Küçük; ufak. [DS]

güden, [güt-mek > gü(d)-en كودن] *{ağız} is.* **1.** Çoban; sığırtmaç. *{eAT} {OsT} (aynı)* **2.** Bandoyu yürüten adam. [DS]

güdengüt, [gü(d)-en+güt] *{ağız} is.* Ot çekirgesi. [DS]

güderi, [Yun. dodari / Far. gevderī / küdar / Moğ. küderi] *is.* **1.** Genellikle geyik veya keçi derisinden yapılmış yıkanabilir, yumuşak ve mat deri. **2.** *sf.* Bu tür deriden yapılmış olan.

güderici, [güderi-ci] *is.* **1.** Derileri balık yağı ile sepileyen derici. **2.** Güderi satıcısı.

güderlemek, [güd-er-le-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ü)-yor]* (Yemek için) karıştırmak. [DS]

gütermek, [güt-mek > güd-er-mek] *{ağız} gçl. f. [-ir]* Hayvan otlatmak. [DS]

güdermek, [küt > gü(d)-er-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* **1.** Kamburlaşmak. **2.** Şişmek. [DS]

güdmek, [güt-mek] *{ağız} gçl. f. [-(d)-er]* Arkasını bırakmamak. [DS]

güdü[1], [*eT.* küt-mek > gü(d)-ü] *{ağız} is.* **1.** Hayvan otlatma işi. **2.** At, sığır, koyun sürüsü. [DS] ⧉ **güdü parası,** *{ağız} Çoban ücreti.* [DS]|| **güdü yeri,** *{ağız} Otlak.* [DS]|| **güdüye vermek,** *{ağız} Hayvanı otlatması için sürüye katmak.* [DS]

güdü[2], [*eT.* küt-mek *(beklemek)* > gü(d)-ü] *is.* **1.** Bilinçli veya bilinçsiz olarak davranışları doğuran, bu davranışın sürekliliğini sağlayan ve ona yön veren herhangi bir güç; saik. *(1935)* **2.** *fel.* Kaynağı duygulanma değil de akıl olan sebep. **3.** Bir etkinlik veya işin gizli sebebi. **4.** *sos.* Bireyleri bilinçli ve amaçlı işlerde bulunmaya yönelten dürtü veya dürtüler bileşkesi; saik. **5.** *{ağız}* İstek; emel. [DS] ⧉ **güdü incelemesi,** *Bir malın alınmasını veya tavsiyesini belirleyen psikolojik etkenlerin incelenmesi.*|| **güdü yeri,** *{ağız} Hafıza; bellek.* [DS]

güdü[3], [küt > gü(d)-ü] *{ağız} is.* Küçük çömlek; güveç. [DS]

güdücü, [güt-mek > gü(d)-ücü كودجى] *sf.* **1.** Gütme işini yapan; güden. **2.** *{eAT}* Çoban; sığırtmaç.

güdük[1], -ğü [*eT.* ket-mek *(çentmek)* > ket-ük > güd-ük كودوك] *sf.* **1.** Eksik bir yanı bulunan; tamamlanmamış. **2.** (Hayvan için) kuyruğu kesilmiş. *{OsT} (aynı)* **3.** Sonuca ulaşamamış; yetersiz. **4.** *{ağız}* (Sivri nesneler için) ucu sivriliğini kaybetmiş olan; küt. [DS] **5.** *{ağız}* Kolsuz yelek. [DS] **6.** *{ağız}* Kısa ceket. [DS] **7.** *{ağız}* Gömlek; mintan. [DS] **8.** *{ağız}* Küçülmüş sigara; izmarit. [DS] ⧉ **güdük aylar,** *Kısa aylar.*|| **güdük kalmak,** *1. Bitmemiş durumda olmak; sonuçsuz olmak. 2. Çocuğu olmamak. 3. Boyu büyüyememek; bodur kalmak.*|| **güdük tavuk,** *1. Tüyü veya kuyruğu olmayan tavuk. 2. mecaz. Zavallı kimse; değersiz kişi.*

güdük[2], **-ğü** [güt-mek > gü(d)-ük] *{ağız}* *is.* Hileci adam. [DS]

güdük[3], [güt-mek > gü(d)-ük] *is.* **1.** Kâr. **2.** *{ağız}* Faiz. [DS]

güdük[4], **-ğü** [? güdük] *{ağız}* *is.* Ölçek. [DS]

güdükçü, [güd-ük-çü] *is.* **1.** Tefeci; faizci. **2.** *{ağız}* Takip eden kimse. [DS]

güdükleme, [*eT.* ketük > güdük-le-me] *is.* **1.** *dbl.* Baş veya son tarafından bir veya birçok hecenin kaldırılmasıyla bir kelimenin kısaltılması. **2.** *{ağız}* Kısa ceket. [DS]

güdükleşme, [güd-ük-le-ş-me] *is.* Güdük duruma gelmek işi.

güdükleşmek, [güd-ük-le-ş-mek] *dönşl. f. [-ir]* Güdük duruma gelmek.

güdüklük, -ğü [güd-ük-lük] *is.* Güdük olma durumu.

güdül[1], [? güdül] *{ağız}* *is.* **1.** Ekmek; somun. **2.** Toprak ya da kabaktan yapılma su kabı; testi. **3.** Kepçe. **4.** Kuru, yaşlı ağaç. **5.** İçi oyularak kullanılan silindir şeklindeki ağaç gövdeleri. [DS]

güdül[2], [? güdül] *{ağız}* *sf.* **1.** Çirkin. **2.** (Kişi için) açıkgöz, becerikli ve ufak yapılı. **3.** Kambur. [DS]

güdüleç, -ci [güt-mek > güd-ül-eç] *{ağız}* *is.* **1.** Dümen. **2.** Direksiyon. **3.** Kalın ve kısa sopa. [DS]

güdülek, -ği [küt > güdül-ek] *{ağız}* *is.* **1.** Sapsız sepet; sele. **2.** Ağzı ve kulpu kırık testi. [DS]

güdülenme, [küt-mek *(beklemek)* > güt-mek > gü(d)-ü-le-n-me] *is.* **1.** Güdü kazanma eylemi. **2.** *psikol.* Bireyin, işinin yönünü ve öncelik sırasını belirleyen iç veya dış dürtülerin etkisi ile harekete geçmesi; motivasyon. **3.** Canlıda işe veya öğrenmeye geçme isteği. **4.** *ekon.* Ekonomik bir öznenin davranışını belirleyen etkenlerin tümü.

güdülenmek, [güdü-le-n-mek] *dönşl. f. [-ir]* Güdü kazanmak.

güdülgü, [güdül-gü] *{ağız}* *is.* Kısa ve kalın sopa. [DS]

güdülme, [güt-mek > gü(d)-ül-me] *is.* Gütme işinin yapılma durumu.

güdülmek[1], [güt-mek > gü(d)-ül-mek] *edil. f. [-ür]* **1.** Gütme işi yapılmak. **2.** *mecaz.* (Bir topluluk veya kişi için) birinin düşünce veya amacı doğrultusunda yönetilmek.

güdülmek[2], [*eT.* ket-mek > güd-ül-mek گودلك] *{OsT}* *edil. f. [-ür]* (Hayvan için) kuyruğu kesilmek.

güdülük[1], **-ğü** [güt-mek > güdü-lük] *{ağız}* *is.* **1.** Çobana verilen para. **2.** Oyunda ebe. [DS]

güdülük[2], **-ğü** [güdür-ük] *{ağız}* *is.* → güdürük. [DS]

güdüm[1], [güt-mek > gü(d)-üm] *is.* **1.** Yönetmek işi; sevk ve idare. *(1944)* **2.** *{ağız}* Sürme, gönderme işi. [DS] **3.** Bilişimde, bir olaylar dizisini veya bir aracı yöneltme ve düzenlemeyle ilgili işlevlerin bütünü. **4.** Hayvan otlatma. **5.** *{ağız}* Birisine para ile hayvanlara baktırma işi. [DS] **6.** *{ağız}* Çobanın ücreti. [DS] ⧉ **güdüm bilimi,** *Canlılarda ve makinelerde denetim, işleyiş ve iletişimi inceleyen bilim; kibernetik; sibernetik.*

güdüm[2], [Ar. ḳudūm] *{ağız}* *is.* → kudüm. [DS]

güdümcü, [güdüm-cü] *sf.* Güdümcülükten yana olan.

güdümcülük, -ğü [güdüm-cü-lük] *is.* Bir ülkenin tarım, ekonomi ve sanayi işlerinde tutulan güdümlü yol.

güdümeç, -ci [güt-mek > güdüm-eç] *{ağız}* *is.* Okurken satırları izlemekte kullanılan çubuk. [DS]

güdümen, [? güdümen] *{ağız}* *is.* Şimşek. [DS]

güdümleme, [güdüm-le-me] *is.* Bir görüş, kanaat veya inancı benimsetme çabası.

güdümlemek, [güdüm-le-mek] *gçl. f. [-r] [-l(ü)-yor]* Bir kimseyi veya bir şeyi bir hedefe veya belli bir amaca yöneltmek.

güdümlenme, [güdüm-le-n-me] *is.* Güdümlü hâle getirilmek işi.

güdümlenmek, [güdüm-le-n-mek] *edil. f. [-ir]* **1.** Güdümleme eylemi yapılmak. **2.** Güdümlü hâle getirilmek.

güdümlü, [güdüm-lü] *sf.* **1.** Güdülebilen; yöneltilebilir; güdümlenebilir. **2.** Bir şeye yöneltilmiş; bir yöne çevrilmiş. **3.** *mecaz.* Bir plan, bir tasarım doğrultusunda yürütülen bir amacı, bir eğilimi yansıtan. ⧉ **güdümlü mermi,** *as. İzleyeceği yolun bir bölümünü veya bütününü öz güdüm veya uzaktan kumanda ile kateden nükleer veya klasik başlıklı mermi; füze.*|| **güdümlü öğrenme,** *Öğretmenin rehberliğinde önceden tasarlanmış bir plana göre gerçekleşen öğrenme.*|| **güdümlü sanat,** *Belli bir siyasi, toplumsal öğretiye bağlı kalınarak yapılan sanat.*

güdümlülük, -ğü [güdüm-lü-lük] *is.* Güdümlü olma durumu.

güdümsüz, [güdüm-süz] *sf.* Güdümlü olmayan. ⧉ **güdümsüz eğitim,** *Buyurgan olmayan bir sisteme dayanan eğitim.*

güdür[1], [küt > güdür] *{ağız}* *is.* **1.** Yuvarlak ekmek. **2.** Küçük kulaklı hayvan. [DS]

güdür[2], [? güdür] *{ağız}* *is.* Güç; kuvvet. [DS]

güdürlü, [güdür-lü] *{ağız}* *sf.* Güçlü; kuvvetli. [DS]

güdürük, -ğü [güdür-ük] *{ağız}* *is.* **1.** Kulpsuz sepet; sele. **2.** Kulpu ve ağzı kırık testi. [DS]

güdüş, [gü(d)-üş] *{ağız}* *is.* Emziği kırık ibrik. [DS]

güfer, [? güfer] *{ağız}* *is.* Kuvvet; güç. [DS]

güft[1], [Far. güft گفت] *{OsT}* *is.* **1.** Söz; laf; lakırdı. **2.** *çek. f.* Dedi; söyledi. ⧉ **güft ü gû,** *Dedikodu.*|| **güft ü şinîd,** *Duyulan haberler; dedikodu.*

güft[2], [? güft] *{ağız}* *is.* Gönül isteği; arzu. [DS]

güftar, [Far. güftār گفتار] *(güfta:r)* *{OsT}* *is.* Söz. ⧉ **güftār-ı ātıl,** *{OsT} Boş söz.*|| **güftār-ı senc,** *{OsT} Söz tatan; ölçülü ve uygun söz söyleyen.*|| **güftār-ı şîrîn,** *{OsT} Tatlı söz.*

güfte, [Far. güfte گفته] *{OsT}* *sf.* **1.** Söylenmiş. **2.** Söyleniş. **3.** *is.* *müz.* Müzik eserlerine ait sözlerin yazılı metni; söz. ⊡ **güfte-kârî,** *{OsT}* *1. Üzeri yazı ve desenlerle süslenmiş pirinç fener altlığı. 2. Üzeri yazılarla süslü bir tür İran halısı.*

güfteci, [güfte-ci] *is.* Söz yazarı; şarkı sözü yazan kimse.

güg, [gag / gağ / gak / geg / geğ / gey /gıg / gığ / gık / gog / gug / guk / gurk / güg / güğ / gürk *(yans.)*] *is.* Tavuk vb. kümes hayvanlarının çıkardığı sesleri, buna benzer sinirli konuşma, bağrışma çağrışma ve seslenmeleri anlatan kök. [Zülfikar] *güg-ük, güg-ür-dek*

gügek, -ği [gök *(yeşil)* > gö(ğ)-ek] *{ağız}* *is.* **1.** Cevizin yeşil kabuğu. **2.** Ham meyve. [DS]

gügerenlik, -ği [gök *(yeşil)* > gö(ğ)-er-en-lik] *{ağız}* *is.* Otlak. [DS]

gügü, [? gügü] *{ağız}* *is.* Ayna. [DS]

gügük, -ğü [güg-ük ?] *{ağız}* *is.* **1.** Lale tomurcuğu. **2.** Parçalanmamış ceviz içi. [DS] ⊡ **gügük kışı,** *{ağız}* *Nisan ayındaki yağmurlu ve soğuk günler.* [DS]

güğ, [gag / gağ / gak / geg / geğ / gey /gıg / gığ / gık / gog / gug / guk / gurk / güg / güğ / gürk *(yans.)*] *is.* Tavuk vb. kümes hayvanlarının çıkardığı sesleri, buna benzer sinirli konuşma, bağrışma çağrışma ve seslenmeleri anlatan kök. [Zülfikar] *güğ-ül-de-mek, güğ-ül güğül*

güğe, [küye > güğe کوکه] *{OsT}* *is.* Güve.

güğegündüz, [gü(ğ)-e + gü/ndüz کوکاکوندوز] *{eAT}* *pekşt.* *zf.* Tamamen gündüz iken; güpegündüz; gündüzleyin.

güğem, [gök *(mavi)* > gö(ğ)-em کوکم] *{ağız}* *is.* **1.** Mavi renk. [DS] **2.** *{eAT}* Yaban eriği.

güğemgündüz, [gü(ğ)-em+gü/ndüz کوکم کوندوز] *{eAT}* *pekşt.* *zf.* Tamamen gündüz iken; güpegündüz; gündüzleyin.

güğermek, [gök *(yeşil)* > gü(ğ)-er-mek] *{ağız}* *gçsz.* *f.* *[-ir]* (Çim, ekin vb. için) yeşermek. [DS]

güğmek, [göy-mek / güy-mek] *{ağız}* *gçsz.* *f.* *[-er]* Dayanmak; tahammül etmek. [DS]

güğül[1], [güğ *(yans.)* > güğ-ül] *is.* Tavuk vb. kümes hayvanlarının çıkardığı sesleri, buna benzer sinirli konuşma, bağrışma çağrışma ve seslenmeleri anlatan yansımalı gövde.

güğül[2], [Yun. koukkuli => کوکل] *{ağız}* *is.* **1.** İpekböceği kozası. *{eAT}* *{OsT}* *(aynı)* **2.** İçi boş koza. [DS] ⊡ **güğül bağlamak,** *{eAT}* *İpek kozası oluşmak.*|| **güğül kozağı,** *{eAT}* *İpek kozası.*|| **güğül kurdu,** *{eAT}* *{OsT}* *İpek böceği.*

güğüldemek, [güğ *(yans.)* > güğ-ül-de-mek] *{ağız}* *gçsz.* *f.* *[-r]* *[-d(ü)-yor]* (Çocuk için) konuşmaya başlamak. [DS]

güğüm, [Yun. koukoumi / Lat. cucuma => güğüm کوکم] *{ağız}* *is.* **1.** Yandan kulplu, boynu uzun, çoğunlukla bakırdan yapılmış su kabı. [DS] **2.** *argo.* Kadın ve kızda göğüs; meme. ⊡ **güğüm başı,** *{OsT}* *tar.* *Saray kuruluşunda koğuş subayına verilen ad.*

güğümek, [güğ-ü-mek / güy-mek] *{ağız}* *gçsz.* *f.* *[-r]* Dayanmak; tahammül etmek. [DS]

güğündürmek, [göy-ün-dür-mek] *{ağız}* *gçl.* *f.* *[-ür]* Bir şeyi hafifçe yakmak. [DS]

güğürcük, -ğü [düğür-cük] *{ağız}* *is.* Küçük dolu tanesi. [DS]

güğüş, [gök *(mavi)* > göğ-üş] *{ağız}* *is.* Mavi renk. [DS]

güher, [Far. gevher گهر] *{OsT}* *is.* **1.** Maddenin özü; cevher. **2.** Süs ve takı olarak kullanılan değerli taş vb. şeyler; mücevher. **3.** Nükteli ve güzel söz. **4.** Anlayış; kavrayış. **5.** Bilim. ⊡ **güher-bār,** *{OsT}* *Cevher yağdıran.*|| **güher-feşān,** *{OsT}* *Mücevher saçan.*|| **güher-fürūş,** *{OsT}* *Cevher satan.*|| **güher-pāre,** *{OsT}* *Cevher parçası.*|| **güher-pāş,** *{OsT}* *Mücevher saçan.*|| **güher-rîz,** *{OsT}* *Cevher döken.*

güherçile, [Far. güher+çile] *is.* Tarımda gübre, hekimlikte ilaç ve barut gibi patlayıcı yapımında kullanılan, beyaz renkte, ince billur şeklinde birleşik madde; potasyum nitrat: KNO_3

gükçük, -ğü [küçük > gükçük ? کوکجك] *{OsT}* *sf.* Küçük.

-güke, [-ġuka /-güke] *{eT}* *yap. e.* → -guka.

gükremek, [kük-(ü)r-e-mek] *{ağız}* *gçsz.* *f.* *[-r]* *[-r(ü)-yor]* **1.** Öfkeden ağzı köpürmek. **2.** Azmak. **3.** Kızmak. [DS]

güküm, [? güküm] *{ağız}* *sf.* Kimsesi olmayan; düşkün. [DS]

gül[2], [*eT.* -kil > gül] *{ağız}* *is.* Köşe. [DS]

gül[2], [Far. gul *(çiçek)* > gül گل] *{OsT}* *is.* *bot.* **1.** Taç yaprakları kalın ve katmerli, keskin kolu, beyazdan kırmızıya kadar pek çok rengi bulunan, gülgillerin örnek bitkisi, *(Rosa)*. **2.** Bu bitkinin kokulu ve güzel görünümlü çiçeği. **3.** *gnşl.* Divan edebiyatında güzel ve sevgili karşılığı olarak kullanılan bir tema. **4.** *tasvf.* Mecazî aşkın sembolü. **5.** *gnşl.* Derviş. **6.** *{ağız}* Kısrakların tüylerinde beliren doğurma işareti. [DS] **7.** *{ağız}* Fes üzerine konan, boncuk ve taşlarla bezenmiş gümüş süs. [DS] ⊡ **gül-āb,** → gülab.|| **gül-bāğ,** *{OsT}* *Gül bahçesi.*|| **gül-bahār,** *{OsT}* *1. Pembe boya. 2. Bir tür tavla oyunu.*|| **gül bahçesi,** *Gül ağaçları dikilmiş bahçe.*|| **gül bayramı,** *Hz. Musa'nın Tur dağında Allah'ın tecellisi ile On Emir'i aldığı günü kutlamak için yapılan bayram.*|| **gül beden,** *{OsT}* *Vücudu gül gibi güzel ve taze olan (kadın).*|| **gül-berg,** *{OsT}* *Gül yaprağı.*|| **gül-berg-i bağ-ı ömr,** *{OsT}* *Ömür bahçesinin gülünün yaprağı; torun.*|| **gül-be-şeker,** *{OsT}* *Bir tür gülsuyu katılmış tatlı.*|| **gül-bezek,** *{OsT}* *Açılmış*

gül biçimindeki bir süs ögesi.|| **gül-bister,** *{OsT} Gül yatak; sevgilinin yatağı.*|| **gül-bîz,** *{OsT} Gül serpen.*|| **gül-büse,** *{OsT} Gül öpücüklü; öpüşü gül gibi zarif ve hafif olan.*|| **gül-bün,** *{OsT} 1. Gül fidanı. 2. Gül yetişen yer; güllük.*|| **gül cemāl,** *{OsT} Gül gibi güzel yüz.*|| **gül-çehre,** *{OsT} Yüzü gül gibi güzel ve hoş olan.*|| **gül-çîn,** *{OsT} Gül toplayan.*|| **gül-dān,** *{OsT} Çiçeklik; gül konulan kap.*|| **gül defnesi,** *bot. Zakkum; ağu ağacı, (Nerium cleander).*|| **gül-dehen** (dehan), *{OsT} Ağzı gül gibi küçük ve güzel olan.*|| **gül-deste,** *{OsT} 1. Gül demeti. 2. Türk müziğinin eski bir makamı.*|| **gül düğlünceği,** *{OsT} Gül goncası.*|| **gül düğmesi,** *{eAT} {OsT} Gül goncası.*|| **gül-efsūn,** *{OsT} Büyülü şarap.*|| **gül-efşān,** *{OsT} Gül saçan.*|| **gül-endām,** *{OsT} İnce ve güzel boylu; gül boylu.*|| **gül-engübîn,** *{OsT} Gül yaprağı ve bal karışımı bir tatlı.*|| **gül-fām,** *{OsT} Gül renkli; pembe.*|| **gül-fem,** *{OsT} Gül ağızlı; küçük ağızlı.*|| **gül-feşān,** *{OsT} Gül saçan.*|| **gül-geşt,** *{OsT} Gül seyri; gül gezintisi.*|| **gül-geşt-i sahrā,** *{OsT} Gül ve çiçeklerle süslü bahçe veya kırda yapılan gezinti.*|| **gül gibi,** *Çok güzel, çok iyi.*|| **gül gibi bakmak,** *1. Baktığı kişilerin geçimini para sıkıntısı çekmeden sağlamak. 2. Temiz, iyi ve güzel bir şekilde bakmak, korumak.*|| **gül gibi geçinmek,** *1. Çok iyi geçinmek; anlaşmak; kavgasız gürültüsüz bir arada yaşamak. 2. Pek zengin olmamakla birlikte rahat ve huzur içinde yaşamak.*|| **gül gibi yaşamak,** *Kimsenin desteğine gerek duymadan rahat ve mutlu bir ömür geçirmek.*|| **gül-gonca,** *{OsT} Henüz açılmamış gül; gül goncası.*|| **gül-gonce,** *{OsT} Henüz açılmamış gül; gül tomurcuğu.*|| **gül-gûn,** *{OsT} Gül renkli; pembe.*|| **gül-gûne,** *{OsT} 1. Gül renkli. 2. Gül yanaklı. 3. Pembe renkli allık.*|| **gül-gûn kümeyt,** *{OsT} Kırmızı şarap.*|| **gül gülistān,** *İç açıcı, ferahlık veren yer.*|| **gül-hen,** *{OsT} Hamam ocağı; külhan.*|| **gül-hîz,** *{OsT} Gül yetiştiren.*|| **gül-i gül-zār,** *{OsT} Gül bahçesinin gülü.*|| **gül-i ra'nā,** *{OsT} Dışı sarı, içi kırmızı renkli bir tür gül.*|| **gül-i ruhsār,** *{OsT} Güle benzer yanak.*|| **gül-i sad-berg,** *{OsT} Büyük ve katmerli bir çeşit gül.*|| **gül-i surh,** *{OsT} Kırmızı gül.*|| **gül-i ter,** *{OsT} Taze gül.*|| **gül-izār,** *{OsT} Gül yüzlü; gül yanaklı; pembe yanaklı.*|| **gül-izār-ı gonce fem,** *{OsT} Ağzı goncaya benzer gül yanaklı güzel.*|| **gül-i zemîn,** *{OsT} Danışma kurulu; meşveret meclisi.*|| **gül-i zibā,** *{OsT} Güzel ve parlak gül.*|| **gül-kand,** *{OsT} Bir tür gül tatlısı.*|| **gül-kâr,** *{OsT} Gül bakıcısı; gül yetiştiricisi; bahçıvan; çiçekçi.*|| **gül mazısı,** *Zar kanatlılardan mazı böceğinin sokması ile gül ağaçlarında meydana gelen saçaklı ur.*|| **gül-nahl,** *{OsT} Gül fidanı; gül ağacı.*|| **gül-nār,** *{OsT} Nar çiçeği.*|| **gül-nārî,** *{OsT} Nar çiçeği renginde.*|| **gül-nefesî,** *{OsT} Güzel kokululuk; hoşsohbetlilik.*|| **gül-nihâl,** *{OsT} Gül fidanı.*|| **gül-nikāb,** *{OsT} Yüzü gülle örtülü; pembe yanaklı.*|| **gül oya,** *Şekilleri güle benzeyen bir tür oya.*|| **gül-nūş,** *{OsT} Gül içen.*|| **gül-pūş,** *{OsT} Gül örtülü; pembe yanaklı.*|| **gül reçeli,** *{OsT} Meyve yerine gül yaprağı kullanılarak yapılan bir tür reçel.*|| **gül-reng,** *{OsT} Gül renkli; pembe.*|| **gül rengi,** *{OsT} Pembe.*|| **gül-reng-i feyz,** *{OsT} Bir tür lale.*|| **gül-rîz,** *{OsT} Gül saçan.*|| **gül-rū,** *{OsT} Al yanaklı; gül yanaklı.*|| **gül-rūh,** *{OsT} Gül yanaklı.*|| **gül-ruhsār,** *{OsT} Gül yanaklı.*|| **gül-rūy,** *{OsT} Al yanaklı; gül yanaklı.*|| **gül sirkesi,** *Gül yapraklarından yapılan sirke.*|| **gül suyu,** *Gül yağı üretimi sırasında yan ürün olarak elde edilen kokulu berrak sıvı.*|| **gül-şāh,** *{OsT} Gül dalı.*|| **gül-şeker,** *{OsT} Gül tatlısı.* || **gül-şen,** *{OsT}* → gülşen.|| **gül şurubu,** *Gülden yapılan bir tür şurup.*|| **gül-ten,** *{OsT} Gül gibi taze ve ince tenli.*|| **gül tırnak,** *{ağız} Güzel biçimli tırnak.* [DS]|| **Gülü seven dikenine katlanır.** *Kişi sevdiği insan veya iş yüzünden gelebilecek olumsuzluklara ve sıkıntılara göğüs germek durumundadır.*|| **gül üstüne gül koklamamak,** *Bir eş üzerine ikinci bir kadını sevgili tutmamak.*|| **Gülü tarife ne hacet, ne çiçektir biliriz.** *(Birinin olumsuz davranışları sayılıp dökülürken) "Bunları saymaya gerek yok, biz onu gayet iyi biliriz." anlamında kullanılan söz.*|| **gül yağcı,** *Gül yağı üreten ya da satan kimse.*|| **gül yağcılık,** *Gül yağı çıkarma ve satma işi.*|| **gül yağı,** *Güllerin imbikten geçirilmesi ile elde edilen gül suyu üzerinde toplanan kokulu yağ.*|| **gül-zār,** *{OsT}* → gülzar.|| **gül-zemîn,** *{OsT} mecaz. İçki içilen yer.*

gül³, [? gül] *{ağız} is.* Bel suyu; meni; sperma. [DS]

gülab, [Far. gül-āb گلاب] *(gülâ:b) {OsT} is.* Gül yağı.

gülabdan, [Far. gül + āb-dān *(suluk)* گلابدان] *(gülâ:bda:n) {OsT} is.* Gül suyu serpmek için kullanılan dibi geniş, ağzı dar kap.

gülabiye, [Far. gülābiye گلابیه] *(gülâ:biye) {OsT} is.* Bir tür pasta; kek.

gülac, [Slav. koláç [Tietze] / Far. gülāc گلاج] *(güla:c) {OsT} is.* **1.** Nişastadan yapılma ince yufka; güllaç. **2.** Eczacıların içerisine toz halindeki ilaçları koymakta kullandıkları ince nişasta yufka.

gülan, [Far. gülān گلان] *(gülâ:n) {OsT} is.* **1.** Güller. **2.** *{ağız}* Mayıs ayı. [DS]

gülayı, [Far. gül + T. ay-ı] *{ağız} is.* Mayıs ayı. [DS]

gülbam, [Far. gülbām *(ses)* گلبام] *(gülba:ng) {OsT} is.* → gülbang

gülbang, [Far. gülbang *(ses)* گلبانگ] *(gülba:ng) {OsT} is.* **1.** Bir ağızdan yüksek sesle bağırma. **2.** Bir topluluğun bir ağızdan yüksek sesle yaptığı dua. **3.** *tasvf.* Tekkelerde, Bektaşî ve Mevlevî törenlerinde tarikat büyüklerini anmak için söylenen ilahî. **4.** Saraylarda belirli törenler sırasında yüksek sesle okunan dua. **5.** Savaşçıların saldırı sırasında "Al-

lah! Allah!" nidaları ile bağırmaları. **6.** *ed.* Bülbül sesi. **7.** Belli zamanlarda belli yerlerde okunmak üzere düzenlenmiş yeniçeri duası. *"Allah Allah! İllallah! Baş üryân, sine püryân, kılıç al kan, bu meydanda nice başlar kesilir; olmaz hiç soran. Eyvallah, eyvallah! Kahrımız, kılıcımız düşmana ziyan. Kulluğumuz padişaha âyan. Üçler, yediler, kırklar; gülbang-ı Muhammedî, nur-ı nebî, kerem-i Alî, pîrimiz, sultanımız hünkâr Hacı Bektaş Velî demine hu diyelim hu!"* ⊡ **gülbāng-ı Muhammedî,** *{OsT} Ezan.*|| **gülbāng-i Muhammedî,** *{OsT} Ezan.*|| **gülbang taşı,** *{OsT} tar. Yeniçeri kışlalarında gülbank çekmek için üzerine çıkılan taş.* **gül-bank,** *{OsT}* → gülbang.

gülbank, -gı [Far. gülbāng *(ses)* گلبانگ > gülbank] *(gülba:nk) {OsT}* → gülbang.

gülbaş, [gül + baş] *{ağız} is.* Namlusunun üzerinde üç büyük bilezik bulunan çakmaklı tüfek. [DS]

gülbenk, -gi [Far. gülbāng *(ses)* گلبانگ > gülbenk] *{ağız} is.* Düğünlerde silah patlatarak yapılan eğlence. [DS]

gülbeşeker, [Far. gül-be-şeker گل به شكر / گلبشكر / گل بشكر] *{OsT} is.* **1.** Gül yaprağından yapılan macun kıvamında bir tür tatlı; gül reçeli. **2.** *{ağız}* Koyu kırmızı renkli gül. [DS] ⊡ **gülbeşeker şemsiyesi,** *Reçellik gülden hazırlanan bir çeşit ezme.*

gülbet, [Ar. ġurbet] *{ağız} is.* Gurbet. [DS]

gülbezek, [Far. gül + T. beze-k] *is.* Açılmış bir gül biçimindeki mimarî süs unsuru.

gülburnu, -nu, -unları [Far. gül + T. bur(u)n-u] *{ağız} is.* → kuşburnu meyvesi. [DS]

gülbüz, [Far. gürbüz] *{ağız} sf.* → gürbüz. [DS]

gülcen, [? gülcen] *{ağız} is.* İplik çilesini makaraya sarmak için iplik çilesinin takıldığı silindir biçimindeki araç; çıkrık; elemge. [DS]

gülcü, [gül-cü] *is.* Gül yetiştiren bahçıvan.

gülçe, [Far. gül-çe گلچه]) *{OsT} is.* **1.** Küçük gül; gülcük. **2.** Çiçekçik. **3.** Fildişi oyma ve kakmalarda küçük bir gül şeklinde düzenlenmiş süs ögesi.

güld[1], [guld / güld *(yans.)*] *is.* Gür bir suyun çağlayarak akışını, karın gurultusunu, buna benzer gürültülü konuşmayı anlatan kök. [Zülfikar] *güld-ür-de-k, güld-ür güldür*

güld[2], [güld *(yans.)*] *is.* Gök gürlemesini, buna benzer sesle yıkılmayı anlatan kök. [Zülfikar] *güld-ür güldür, güld-ür goca, güld-ür-e-dek*

güldeste, [Far. güldeste گلدسته] *is.* **1.** Gül demeti. **2.** Çiçek demeti. **3.** Şiir antolojisi. **4.** *müz.* Klasik Türk musikisinde birleşik bir makam. **5.** *tasvf.* Bektaşi nefeslerinde Hz. Ali'ye karşı derin bir bağlılık ifadesi olarak kullanılan deyim.

güldibi, [Far. gül + T. di(b)-i] *{ağız} is.* Gelincik tomurcuğu. [DS]

güldür, [güld-ür *(yans.)*] *is.* Büyük bir gürültü ile akma, yıkılma veya gök gürlemesi sesi. ⊡ **güldür güldür,** *1. (Akış için) hızlı ve gürültülü bir şekilde. 2. (Yarış veya okuyuş için) hızlı olarak. 3. Çok gürültü ederek.*

güldür, [? güldür] *{ağız} is.* **1.** Su bardağı; maşrapa. **2.** Küçük yayık. [DS]

güldürdek, -ği [güld *(yans.)* > güldür-de-k] *{ağız} is.* **1.** Çağlayan. **2.** Deve ve koyunlara takılan büyük çan.

güldüredek, -ği [güld *(yans.)* > güldür-ede-k] *{ağız} zf.* (Yıkılma, çökme için) ansızın. [DS]

güldürek, -ği [güld *(yans.)* > güldür-e-k] *{ağız} is.* **1.** Gaz tenekesi. **2.** Bir tür tava. **3.** Büyük çan. **4.** Gök gürültüsü. [DS]

güldüremek, [güld *(yans.)* >güld-ür-e-mek كولدرمك] *gçsz. f. [-r] [-r(ü)-yor] [{OsT} güldüreyorur]* Güldürdemek; gürlemek. *{eAT} (aynı)*

güldürgü, [güld *(yans.)* > güldür-gü] *{ağız} is.* Büyük çan. [DS]

güldürgücük, -ğü [güld *(yans.)* > güldür+gücük] *{ağız} sf.* (İş için) yarım yamalak; eksik kalmış olan. [DS]

güldürme, [gül-dür-me] *is.* Gülmesini sağlama eylemi.

güldürmek, [*eT.* kül-mek > kül-tür-mek > gül-dür-mek] *gçl. f. [-ür]* Birinin gülmesini sağlamak; gülmesine sebep olmak.

güldürü, [gül-dür-ü] *sf.* **1.** Güldürme özelliği taşıyan. **2.** *is. ed.* İnsan, olay ve durumların gülünç yönlerini ortaya koyan sahne eseri; komedi; fars. *(1935)*

güldürücü, [gül-dür-ücü] *sf.* Gülmeyi sağlayan; gülmeye yol açan; komik. ⊡ **güldürücü gaz,** *kim. Koklandığında neşeli ve tatlı bir çeşit sarhoşluk meydana getiren diazot monoksit (N_2O) gazı.*|| **güldürücü kas,** *anat. Dudakların kenarlarında yer alan, gülmeyi sağlayan, değişken bir yüz kası.*

güldürüm, [güldür-üm] *{ağız} is.* Büyük taş parçası. [DS]

güldürümlü, [güldür-üm-lü] *{ağız} sf.* (Yağmur için) şiddetli. [DS]

güldürtü, [güldür-tü] *is.* Yıkılma veya nesnelerin çok sayıda birbirine vurmasından çıkan ses; gürültü; gümbürtü. ⊡ **güldürtü gölü,** *{ağız} Çağlayan.* [DS]

güle, [Far. güle گله] *{OsT} is.* **1.** Bükülmüş zülüf; kıvrılmış saç. **2.** *{ağız}* Koyun yünü kırkılırken ayaklarına bağlanan ip. [DS]

gülebez, [? gülebez] *{ağız} is.* Köpek. [DS]

güleç, -ci [gül-mek > gül-eç گلچ] *{eAT} {OsT} sf.* Her zaman gülen; güler yüzlü; güleğen; mütebessim. ⊡ **güleç yüzlü,** *{eAT} Güler yüzlü.*

güleçlik, -ği [gül-mek > gül-eç-lik گلچلك] *is.* Güleç olma durumu; beşaşet; *{OsT} (aynı).*

güledüşmek, [gül-mek+düş-mek گلە دشمك] *{OsT} gçsz. b. f. [-er]* Hemen gülmeğe başlamak.

gülef, [Far. gülef گلف] *{OsT} is. bot.* Bir tür kırmızı gül.

güleğen, [kül-mek > gül-mek > gül-eğen كلكن / كولكن / كوكن] *sf.* **1.** Çok gülen; sürekli gülen; *{eAT} {OsT} (aynı).* **2.** Güler yüzlü.

gülek[1], **-ği** [gül-mek > gül-ek] *{ağız} sf.* Güleryüzlü; sevimli; güleç; güleğen. [DS]

gülek[3], **-ği** [Erme. kovlak كولاك] *{OsT} {ağız} is.* **1.** Süt, yağ, su vb. koymak için ağaçtan yapılmış büyükçe kap. **2.** Bir tahıl ölçüsü. **3.** Araba başlığı. [DS]

gülek[2], **-ği** [göl-ek / göl-et] *{ağız} is.* Küçük su birikintisi; gölet. [DS]

gülek[4], **-ği** [gölük] *{ağız} is.* **1.** At, kısrak sürüsü. **2.** Topal eşek. [DS]

gülem, [gül-mek > gül-em] *{ağız} is.* Hoşlanma; beğenme; hoş. [DS] ☞ **gülemine gitmek,** *{ağız} Hoşlanmak; beğenmek.* [DS]

gülembe, [Far. güle => güle-m(m)e / elemge ?] *{ağız} is.* Dokumacı çıkrığı. [DS]

gülemek[1], [güle-mek ?] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ü)-yor]* Yontmak; sivriltmek. [DS]

gülemek[2], [güle-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ü)-yor]* Koyun kırkılırken ayaklarını bağlamak. [DS]

gülemme, [Far. güle => güle-m(m)e / elemge ?] *{ağız} is.* Dokumacı çıkrığı. [DS]

gülenç, -ci [gül-mek > gül-enç گلنج] *{eAT} sf.* Her zaman gülen; güler yüzlü; güleğen; mütebessim. ☞ **gülenç yüzlü,** *{eAT} Güler yüzlü.*

güler, [gul *(yans.)* > gül-er] *{ağız} is.* Hindi. [DS]

gülerlenmek, [gül-er-le-n-mek گلرلنمك] *{eAT} {OsT} dönşl. f. [-ür]* Gülümsemek; tebessüm etmek.

gülesimek, [gül-mek > gül-esi-mek] *{ağız} gçsz. f. [-r]* Güleceği gelmek; gülmek istemek. [DS]

güleste, [? güleste] *{ağız} is.* Kızgın develerin ayaklarına bağlanan zincir köstek. [DS]

güleş[1], [gül-eç] *{ağız} sf.* → güleç. [DS]

güleş[2], [güreş كلش] *{OsT} is.* → güreş.

güleşçi, [güreş-çi كولشچى] *{OsT} is.* → güreşçi.

güleşmek, [güreş-mek كولشمك] *{OsT} {ağız} işteş. f. [-ür]* → güreşmek. [DS]

gülev, [Far. gül + T. ev] *{ağız} is.* Alev. [DS]

gülevlemek, [gülev-le-mek] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(i)-yor]* (Kömür için) yanmaya başlamak; tutuşmak. [DS]

gülevlenmek, [gülev-le-n-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* (Kömür için) alevlenmek; yanmaya başlamak; tutuşmak. [DS]

güleyazmak, [gül-mek + yaz-mak] *{ağız} gçsz. b. f. [-ar]* Gülmemek için kendini zorlamak; gülecek gibi olmak. [DS]

gülfatma, [Far. gül-i ḫatmī] *{ağız} is.* → gülhatmi. [DS]

gülfidan, [Far. gül + Yun. phyton > fidan] *is.* **1.** Gül fidanı. **2.** *mecaz.* Gül gibi güzel ve ince narin yapılı.

gülgani, [Far. gül + T. kan-ı] *{ağız} is.* Şeker rengi. [DS]

gülgez, [? gülgez] *{ağız} sf.* Temiz. [DS]

gülgezi, [güvezi] *{ağız} is.* → güvezi. [DS]

gülgiller, [gül-gil-ler] *is. bot.* Elma, armut, çilek, gül, badem gibi iki çenekli, ayrı taç yapraklı pek çok otsu bitki ve ağaç türlerini içine alan çiçekli bitkiler familyası, *(Roseceae).*

gülgüli, [Far. gülgülī گل گلى] *(gülgüli:) {OsT} sf.* Gül renkli; pembe.

gülgülü[1], [Far. gülgülī] *{ağız} sf.* **1.** Pembe. **2.** Kan kırmızısı. **3.** *is.* Pembe üzüm. **4.** Gelincik. [DS]

gülgülü[2], [Far. ġulġule] *{ağız} is.* Müzikte bir makam. [DS]

gülhatmi, [Far. gül-i ḫatmī گلختمى] *(gülhatmi:) {OsT} is. bot.* Ebegümecigillerden, bahçelerde yetiştirilen ve halk hekimliğinde kullanılan bir yıllık otsu bir süs bitkisi, *(Althaea rosa).*

gülî, [Far. gülī گلى] *(güli:) {OsT} sf.* Gül gibi; gül renkli.

gülibrişim, [Far. gül+ebrişem] *is. bot.* Gölge ve süs ağacı olarak yetiştirilen, boyu on beş yirmi metreyi bulan, çiçekleri kömeç biçiminde, yassı badıç biçimli meyveleri olan mimozagillerden bir ağaç, *(albizzia).*

gülistan, [Far. gül-istān گلستان] *(gülista:n) is.* Gül bahçesi; güllük.

gülk, [? gülk] *{ağız}* is. Sebzelerin çiçekli durumu. [DS]

gülkurusu, [gül+kuru-s-u] *sf.* Pembe gülün kuruduktan sonra aldığı renk. ☞ **gülkurusu rengi,** *Kurutulmuş pembe gül rengi.*

güllabi, [Far. gülābī گلابى] *(güllâ:bı) is.* **1.** Akıl hastanelerinde görevli hademe. **2.** İkiyüzlü; pohpohçu; yağcı. **3.** *{ağız}* İri ve tatlı bir armut türü. [DS]

güllabici, [güllābi-ci] *(güllâ:bici) is.* Akıl hastanelerinde görevli hademe.

güllabicilik, -ği [güllābi-ci-lik] *(güllâ:bicilik) is.* Güllabicinin yaptığı iş; akıl hastanesi hademeliği. ☞ **güllabicilik etmek,** *Aşırı taşkınlık ve şımarıklık eden kimseye katlanarak yüzüne gülmek.*

güllaç, -cı [Far. gülāc / gül-lü + aş] *(güllâ:c) is.* **1.** Nişastadan hazırlanan çok ince kuru yufka. **2.** Bu tür yufkadan yapılmış tatlı. **3.** İçilmesi zor bazı ilaçların içine konulduğu küçük nişasta kap.

gülle, [Far. gulūle گلوله > gülle گله] *{OsT} is. {OsT} is.* **1.** Küre biçimindeki top mermisi. **2.** [گله] *{OsT}* Çocukların oynadığı bilye; zıpzıp. **3.** *spor.* Atletizm yarışlarında sporcuların mümkün olduğu kadar uzağa atmak zorunda oldukları metal küre. ⧉ **gülle atma,** *spor. Bayanlarda 4 kg., erkeklerde 7, 257 kg. ağırlığındaki gülleyi mümkün olduğu kadar uzağa atmaya dayanan atletizm yarışlarından biri.*|| **gülle gibi,** *Çok ağır.*

gülleci, [gülle-ci] *is.* **1.** Top güllesi yapan usta. **2.** *spor.* Gülle atma sporu yapan kimse.

güllek, -ği [? güllek] *{ağız} is.* Uçan kuş kümesi. [DS]

gülleme, [kül-le-me] *{ağız} is.* Pirzola. [DS]

güllü, [gül-lü] *sf.* **1.** Gülü bulunan. **2.** Üstüne gül deseni işlenmiş bulunan. **3.** *{ağız}* Güzel. [DS]⧉ **güllü diba,** *İri güllerle işlenmiş diba kumaşı.*|| **güllüm kailım,** *{ağız} Çok sıkı fıkı; samimi.* [DS]

güllük[1], **-ğü** [gül-lük گللوك / گللك] *is.* **1.** *{OsT}* Gül bahçesi. **2.** Gülü bol olan yer. **3.** Gülün bol ve iyi yetiştiği yer. ⧉ **güllük gülistanlık,** *Bakımlı ve güzel, yeşillik yer; iç açıcı güzellikte olan yer.*

güllük[2], **-ğü** [gölük] *{ağız} is.* Beygir; at. [DS]

güllük[3], [gül-lük] *{ağız} is.* Hela; tuvalet; yüznumara. [DS]

gülme, [kül-mek > gül-me] *is.* Gülmek durumu ve eylemi.

gülmece, [gül-mece] *is.* **1.** Eğlendirmek, güldürmek amacı güden veya birini incitmeden takılmak için yapılan ince alay; mizah; şaka; humor. *{ağız} (aynı)* [DS] **2.** *ed.* Bazı durumları, olayları ve kişileri gülünç yönleri ile ortaya koyan edebî eser; mizah.

gülmeceli, [gül-me-ce-li] *sf.* İçinde gülmece unsurları bulunan (yazı, resim veya eser); mizahî.

gülmek, [*eT.* kül-mek > gül-mek] *gçsz. f. [-er]* **1.** (İnsan için) hoşuna veya tuhafına giden olaylar veya durumlar karşısında, genellikle sesli bir biçimde duygusunu açığa vurmak. **2.** Neşe, sevinç, mutluluk belirten bir durum almak. **3.** Mutlu olmak. **4.** Hoşça zaman geçirmek; eğlenmek. **5.** Bir kimseyle alay etmek. **6.** Küçümsemek; önemsiz bulmak. **7.** (Kader; şans vb. için) şanslı olmak; yardımcı olmak. ⧉ **güle güle,** *1. Gülerek. 2. Bir yolcuyu uğurlarken söylenen iyi yolculuk dileme sözü. 3. Üzüntüsüz, mutlu ve rahat bir şekilde (giy, otur, kullan).*|| **güle oynaya,** *Sevinç ve neşeyle; sevinerek.*|| **Gülerim!** *Yersiz bir davranış karşısında küçümseme sözü.*|| **gülerken ısırır,** *Görünüşü çok iyi olmasına rağmen kötü niyet taşıyan birisini tarif için kullanılan söz.*|| **güler martı,** *zool. Avrupa ve Asya'nın büyük şehirleri yakınlarındaki nehir ve göllerinde yaşayan, başında yazın koyu esmer, kışın beyaz bir tepelik bulunan martı, (Larus ridibundus).*|| **Güler misin, ağlar mısın?** *Hem gülünecek hem de üzülünecek durumda kalınınca söylenir.*|| **güler yüz,** *1. İçten ve yapmacıksız bir gülümseme ile karşılayan; iyilik; güzellik. 2. Yumuşak, okşayıcı davranış.*|| **güler yüzlü,** *Yakınlık gösteren; içten davranan; sürekli gülümseyen.*|| **güler yüzlülük,** *Güler yüzlü olma durumu.*|| **Güleyim bari.** *Yersiz bir davranış karşısında küçümseme sözü.*|| **gülmekten** (katılmak) **kırılmak,** *Aşırı derecede sarsıla sarsıla gülmek.*|| **gülüp geçmek,** *Önem vermemek; üzerinde durmamak; aldırış etmemek.*|| **gülüp oynamak,** *Neşeli ve hoşça vakit geçirmek; eğlenmek.*

gülmelü, [gül-me-lü كولمه لو] *{OsT} sf.* Gülünç; gülünecek durumu olan; tuhaf.

gülmeşeker, [Far. gül-be-şeker / گل بشكر / گل به شكر گلبشكر] *{ağız} is.* Güzel ve sevilen kişi. [DS]

gülmih, [Far. gül + mīḫ گلميخ] *(gülmi:h) {OsT} is.* **1.** Çivi altlarına konulan pul. **2.** Büyük kapılara çakılan yaldızla süslü büyük başlı çivi; kabara.

gülnak, -ki [Far. gül-nāk گلناك] *(gülna:k) {OsT} is.* Hisar; kale; sur.

gülnazik, -ği [Far. gül-nāzik] *{ağız} is.* Menekşe. [DS]

güloz, [Fr. gulose] *is. kim.* Glikozlar sınıfından bir sentetik şeker.

gülruh, [Far. gül+ Ar. rūḥ گلروح] *(gülru:h) {OsT} is. müz.* Türk musikisinin birleşik makamlarından birisi.

gülşen, [Far. gülşen گلشن] *{OsT} is.* Gül bahçesi; çiçek bahçesi. ⧉ **gülşen-i vefa,** *{OsT} Türk musikisinde bir birleşik makam.*

gülteraş, [Far. gülterāş گلتراش] *(gültera:ş) {OsT} is.* Enfiye kutusu.

gülu, [Far. gülū گلو] *(gülû:) {OsT} is.* (İnsan ve hayvan için) boğaz. ⧉ **gülü-bend,** *{OsT} Boyun atkısı; boğaz sargısı.*|| **gülü-gîr,** *{OsT} 1. Boğaz tutan; boğazda kalan veya boğazdan güçlükle geçen. 2. Boğazdan zor geçen yabanî armut; ahlat.*|| **gülü-güdāz,** *{OsT} Boğazı yakan.*

gülü[1], [gülü *(yans.)*] *{ağız} is.* Hindi. [DS]

gülü[2], [? gülü] *{ağız} is.* Ana baba bir ya da baba bir, ana ayrı olan kardeşler. [DS]

gülübağı, [Far. gülü + T. bağ-ı] *{ağız} is.* Kırkılacak hayvanın ayaklarını bağlamakta kullanılan ip. [DS]

gülübsinmek, [gül-ümsün-mek > gül-übsin-mek كلبسنمك] *{eAT} dönşl. f.* Gülümsemek.

gülücük, -ğü [gül-ü-cük] *is.* Çocuk gülümsemesi.

gülüf, [Far. gül + T. ev / gülve] *{ağız} is.* Yangın alevi. [DS]

-gülük, [-ġuluk / -gülük] *{eT} yap. e.* İş, oluş ve eylem bildiren ek. *üz-gülük (kırmak)*

gülük[1], **-ğü** [kölük > gölük] *{ağız} is.* **1.** Eşek. **2.** Eşek sıpası; eşek yavrusu. [DS]

gülük[2], **-ğü** [guluk *(yans.)*] *{ağız} is.* Hindi. [DS]

gülükse, [Bul. kloçka => gülükse كلكسه] *{OsT} is.* Kuluçka.

gülüm, [gül-üm] *is.* Gülmek işi.

gülümdanlık, -ğı [Far. gül + T. -üm + Far. -dan + T. -lık] *{ağız} is.* Gülsuyu ya da kolonya şişesi. [DS]

gülümek, [gülü-mek] *{ağız} gçl. f. [-r]* Kırkılacak koyun veya keçinin ayaklarını bağlamak. [DS]

gülümlü, [gül-üm-lü] *sf.* Gülünç; güldürücü.

gülümseme, [gül-ümse-me] *is.* Yüz çizgilerinde hafif bir gülme belirtisi olma durumu; hafifçe gülme; tebessüm.

gülümsemek, [gül-ümse-mek] *gçsz. f. [-er] [-s(ü)-yor]* Yüz çizgilerinde hafif bir hareketlenme ile sevinçli bir durum ifade etmek; hafifçe gülmek; tebessüm etmek.

gülümser, [Far. gūle > gülü-mse-r ?] *{ağız} is.* Atın başını yukarı tartmaması için koltuk altlarından iki ön ayağına dolanarak karın kolanına bağlanan yular ipi. [DS]

gülümseyiş, [gül-ümse-y-iş] *is.* Gülümseme durumu veya biçimi.

gülümsünmek, [gül-ümsü-n-mek كلمسنمك] *{eAT} {OsT} dönşl. f. [-ür]* Gülümsemek; tebessüm etmek.

gülümsüremek, [gül-ümsü-re-mek] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-r(ü)-yor]* Gülümsemek. [DS]

gülüncek, -ği [gül-ün-(e)cek كولنجك] *{OsT} is.* **1.** Başkalarının güleceği kişi veya durum; maskara. **2.** Sevinç. ☞ **gülünceğe almak,** *{OsT} Alay etmek.*

gülünç, -cü [gül-ünç] *sf.* **1.** Gülünecek durumda olan. **2.** Alay konusu olan. ☞ **gülünce almak,** *{OsT} Maskaraya almak; alay etmek.*|| **gülüncün istemek,** *{eAT} Gülünç duruma düşmesini istemek.*

gülünçleşme, [gül-ünç-le-ş-me] *is.* Gülünç duruma gelmek işi.

gülünçleşmek, [gül-ünç-le-ş-mek] *dönşl. f. [-ir]* Gülünç duruma gelmek.

gülünçleştirme, [gül-ünç-lş-tir-me] *is.* Gülünç duruma getirmek işi.

gülünçleştirmek, [gül-ünç-lş-tir-mek] *gçl. f. [-ir]* Gülünç duruma getirmek.

gülünçlü, [gül-ünç-lü] *sf.* Güldürücü özelliği bulunan; komik. ☞ **gülünçlü destan,** *ed. Kahramanlık olaylarının yanında güldürü unsurlarını da ele alan manzume.*

gülünçlük, -ğü [gül-ünç-lük] *is.* **1.** Alay edilecek, gülünecek durum. **2.** Gülünç olma durumu; komiklik

gülündürmek, [gül-ün-dür-mek كلندرمك] *{OsT} gçl. f. [-ür]* Birini gülünç duruma düşürmek; başkalarının ona gülmesine yol açmak.

gülündürük, -ğü [gülün-dürük ?] *{ağız} is.* Dama enine konulan uzun ağaç. [DS]

gülünme, [gül-ün-me] *is.* Gülme eylemi yapılma durumu.

gülünmek, [gül-ün-mek] *edil. f. [-ür]* **1.** Gülmek işi yapılmak. **2.** Alay edilmek.

gülüser, [Gölhisar *(Burdur'un ilçesi; pazartesi günü pazar kurulur)*] *{ağız} is.* Pazartesi. [DS]

gülüş, [gül-üş] *is.* Gülme eylemi veya biçimi.

gülüşken, [gül-üş-ken كلشكن] *{OsT} is.* Birlikte gülüşen; çok gülen.

gülüşme, [gül-üş-me] *is.* Karşılıklı ve birlikte gülmek işi.

gülüşmek, [gül-üş-mek] *işteş. f. [-ür]* Karşılıklı ve birlikte gülmek.

gülüşmelü, [gül-üş-me-lü كولوشمه لو] *{eAT} sf.* Gülünç; gülünecek durumu olan; tuhaf.

gülüşmelüce, [gül-üş-me-lü-ce كلشملوجه] *{eAT} sf.* Gülünç; gülünecek durumu olan; tuhaf.

gülüşülme, [gül-üş-ül-me] *is.* Birlikte gülünmek işi.

gülüşülmek. [gül-üş-ül-mek] *edil. f. [-ür]* Birlikte gülünmek.

gülüt, [gül-üt] *{ağız} is.* **1.** Gülümseme. [DS] **2.** *tiy.* Bir tiyatro veya gösteriye eklenen gülünç sözler veya durumlar; gag.

gülütçü, [gül-üt-çü] *is. tiy.* Bir tiyatro veya gösteri sonuna eklenen gülünç sözleri veya durumları hazırlayan kimse; gagcı.

gülve, [Far. gülve گلوه] *{OsT} is.* **1.** Fırın bacası. **2.** *{ağız}* Tandırın kül çıkarılan deliği. [DS]

gülvend, [Far. gül-vend گلوند] *{OsT} is.* (Kuru yemişlerden hazırlanmış) hediye.

gülzar, [Far. gül-zār گلزار] *(gülza:r) {OsT} is.* **1.** Gül bahçesi. **2.** *müz.* Türk musikisinde karcığar ve hüseynî makamlarından meydana gelmiş bir birleşik makam. ☞ **gülzār-ı firāk,** *Ayrılığın gül bahçesi.*|| **gülzār-ı hümāyunsāy,** *Padişahlara yakışır gül bahçesi.*

güm[1], [gum / güm *(yans.)*] *is.* **1.** Katı şeylerin çarpmasını, yere düşmesini, bu tarzda suyun dökülüşünü, gök gürlemesini anlatan kök. [Zülfikar] *güm güm etmek, güm atmak, güm demek, güm-e gitmek, güm-le-mek, güm-ü gümü, güm-ü-le-mek, güm-ül-tü* **2.** Derinden ve gürültülü bir şekilde duyulan patlama sesi. **3.** *is. argo.* Yalan; uydurma şey. ☞ **güm atmak,** *argo. Yalan söylemek.*|| **güm güm,** *Tekrarlanan gürültülü sesler.*

güm[2], [güm] *{ağız} is.* Suyun derin yeri. [DS]

güm[3], [Far. güm گم] *{OsT} sf.* **1.** Kaybolmuş; kayıp; yitik. **2.** Yanılgıya düşmüş; yanılmış. ☞ **güme gitmek,** *{ağız} argo. 1. Boşa gitmek; yok olmak.* [DS] *2. (İnsan için) bir hiç yüzünden ölmek; boşu boşu-*

na ölmek.|| **güm-geşt** (geşte), *Kaybolmuş.*|| **güm-kerde,** *Kaybedilmiş; izi kalmamış.*|| **güm-nām,** *Unutulmuş; adı sanı yok olmuş.*|| **güm-şüde,** *1. Kaybolmuş; yitmiş. 2. Elden çıkmış; telef.olmuş.*

güman, [Far. gümān گمان] *(güma:n) {OsT} is.* **1.** Sanma; sezme; zan. **2.** Şüphe. **3.** Kaygı; düşünce. **4.** *{ağız}* Umut. [DS] ⊡ **güman etmek,** *{ağız} Umut etmek.* [DS]|| **güman iletmek,** *{eAT} Şüpheye düşmek; şüphelenmek.*

gümane, [Far. gümāne گمانه] *(güma:n) {OsT} is.* → güman.

gümanlı, [güman-lı] *sf.* **1.** Kaygılı. **2.** *{ağız}* Gebe. [DS] ⊡ **gümanlı olmak,** *{ağız} Gebe olmak.* [DS]

gümaşte, [Far. gümāşte گماشته] *(güma:şte) {OsT} is.* Vezir; vekil.

gümb, [gom / gümb / gümm / gümp *(yans.)*] *is.* Ağır ve katı şeylerin yere düşmesini, çarpmasını, patlayıp dağılmasını, buna benzer biçimde suların dökülüşünü, gök gürlemesini anlatan kök. [Zülfikar] *gümb-e-dek, gümb-ü, gümb-ül-tü, gümb-ür-tü, gümb-ür gümbür, gümb-ür deve,*

gümbedek, [güm *(yans.;patlama sesi)* > güm-b-e-dek] *zf.* (Düşmek işi için) birdenbire ve gürültülü bir biçimde.

gümbedî, [Far. günbedī] *(gümbedi:) sf.* **1.** Kümbetle ilgili. **2.** Kümbet biçiminde.

gümbek, -ği [gümb-ek] *{ağız} sf.* **1.** (Kadın için) orta boylu şişman. **2.** *is.* Boynuzsuz öküz. **3.** Göğüs çukuru. [DS]

gümbet, [Far. günbed / gümbed گنبد] *is.* **1.** Üstü kubbeli bina; kubbe; kümbet. **2.** *gnşl.* Gök; sema. **3.** *{ağız}* Küçük derelerdeki derin yer; çukur. [DS]

gümbez, [Far. günbet ?] *{ağız} is.* Üstü yuvarlak olan şey; tümsek. [DS]

gümbül, [güm(b)-ül] *{ağız} is.* **1.** Biçilmiş ekin yığını. **2.** Bohça. [DS]

gümbüldek, -ği [gümb-ül-de-k] *{ağız} is.* Çağlayan. [DS]

gümbültü, [gümb-ül-tü] *{ağız}* tis. **1.** Fışkıran suyun yere düşerken çıkardığı ses. **2.** Katı cisimlerin suya düşerken çıkardığı ses. [DS]

gümbür, [gümb *(yans.)* > gümb-ür] *is.* **1.** Büyük bir gürleme ve yankılı patlama sesi. **2.** *{ağız}* Bir yayık türü. [DS] ⊡ **gümbür gümbür,** *Art arda gelen gümleme gürültüsü biçiminde.*

gümbürdek, -ği [gümb-ür-de-k] *{ağız} is.* **1.** Büyük çan. **2.** Çağlayan. [DS]

gümbürdeme, [gümb-ür-de-me] *is.* Gürültülü bir ses çıkarma eylemi.

gümbürdemek, [gümb-ür-de-mek] *gçsz. f. [-r] [-d(ü)-yor]* **1.** Büyük bir gürültü çıkarmak. **2.** *{ağız}* (Su için) çağlayarak akmak. [DS] **3.** *argo.* Ölmek.

gümbürdetme, [gümb-ür-de-t-me] *is.* Gümbürdemesini sağlama eylemi.

gümbürdetmek, [gümb-ür-de-t-mek] *gçl. f. [-ir]* Gümbürdemesini sağlamak.

gümbürdeyiş, [gümb-ür-de-y-iş] *is.* Gümbürdeme eylemi veya biçimi.

gümbürek, -ği [gümb-ür-ek] *{ağız} is.* Büyük çan. [DS]

gümbürtü, [gümb-ür-tü] *is.* Büyük bir gümbürdeme sesi.

gümbürtülü, [gümb-ür-tü-lü] *sf.* Büyük bir gümbürdeme sesi çıkaran.

gümdü, [? gümdü] *{ağız} is.* Balta ve keser gibi araçların tepesindeki düz yer. [DS]

güme[1], [*eAT.* göm *(iç, dip)* > gümele / güme] *{ağız} is.* **1.** Bir su kıyısında, ördek, çulluk gibi kuşları avlamak maksadıyla avcılar tarafından gizlenmek için kullanılan üstü örtülü gizlenme yeri. **2.** Bağ ve bostan gibi beklenmesi gereken yerlere yapılan basit bekçi kulübesi. **3.** Ahır. [DS]

güme[2], [*eAT.* göm *(iç, dip)* > güm-e] *{ağız} is.* **1.** Cevizli sucuk. İçine ceviz içi, fındık gibi kuru yemiş ezmesi konulan hamur işi. [DS]

güme[3], [? güme] *{ağız} is.* Av tüfeğindeki arpacık. [DS]

gümeç, -ci [*eT.* köveç > köm-eç > güm-eç] *is.* **1.** Petekleri oluşturan altıgen biçimindeki gözeneklerden her biri. **2.** Külde pişirilen ekmek. ⊡ **gümeç balı,** *Peteğiyle birlikte bulunan, süzülmemiş bal.*

gümele, [*eAT* göm *(iç, dip)* > güm-ele / güm-e گمله] *{ağız} is.* **1.** Bir su kıyısında, ördek, çulluk gibi kuşları avlamak maksadıyla avcılar tarafından gizlenmek için kullanılan üstü örtülü gizlenme yeri; avcı kulübesi. *{eAT} {OsT} (aynı)* **2.** Bostan çardağı; bekçi kulübesi. **3.** Ahır. **4.** Samanlık. [DS]

gümelek, -ği [güm-ele-k] *{ağız} is.* Ağzı ve sapı kırılmış testi. [DS]

gümelemek, [güm *(yans.)* > güm-ele-mek] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(i)-yor]* (Dalgalar için) kıyıya çarparak ses çıkarmak. [DS]

gümelte, [göm-el-t-i / güm-el-t-e گوملته] *{OsT} is.* **1.** Avcıların çalı çırpı veya taştan yaptıkları gizlenme yeri. **2.** Kulübe.

gümen[1], [Far. gümān ?] *{ağız} is.* **1.** İnanç. **2.** Kanaat. **3.** İstek; heves. **4.** Neşe. [DS] ⊡ **gümen etmek,** *{ağız} Tahmin etmek.* [DS]

gümen[2], [? gümen] *{ağız} is.* Doğumun yaklaştığı gebelik durumu. [DS]

gümenli, [gümen-li] *{ağız} is.* Gebe kadın. [DS]

gümgüm, [güm+güm / güğüm ?] *{ağız}* is. Bakır testi. [DS]

gümgürük, -ğü [güm-gür-ük] *{ağız} sf.* Kulağı olmayan. [DS]

gümlek, -ği [güm-le-k] *{ağız} is.* Bakraç. [DS]

gümleme, [güm-le-me] *is.* Güm diye ses çıkarma durumu ve eylemi.

gümlemek[1], [güm *(yans.)* > güm-le-mek] *gçsz. f. [-r] [-l(ü)-yor]* Güm sesi çıkarmak.
gümlemek[2], [Far. güm => güm-le-mek] *gçsz. f. [-r] [-l(ü)-yor] argo.* **1.** Ölmek. **2.** Sınıfta kalmak. ☞ **gümleyip gitmek,** *Beklenmedik bir zamanda ölmek.*
gümletme, [güm-le-t-me] *is.* Güm sesi çıkartmak durumu ve eylemi.
gümletmek, [güm *(yans.)* > güm-le-t-mek] *gçl. f. [-ir]* Bir şeyin, hızla vurma, çarpma veya patlatma sonucu güm sesi çıkarmasını sağlamak.
gümlü, [güm-lü] *{ağız} is.* **1.** Küçük çömlek; güveç. **2.** Yağ testisi. [DS]
gümlüç, -cü [? gümlüç كوملج] *{eAT} is.* **1.** Bir tür sinek; yavsı; atsineği. **2.** Böcek yavrusu.
gümm, [gom / gümb / gümm / gümp *(yans.)*] *is.* Ağır ve katı şeylerin yere düşmesini, çarpmasını, patlayıp dağılmasını, buna benzer biçimde suların dökülüşünü, gök gürlemesini anlatan kök. [Zülfikar] *gümm-ür-de-mek, gümm-ür gümmür*
gümmek, -ği [güm *(yans.)* > güm-mek كوم مك] *{OsT} gçl. f. [-er]* Güm güm vurmak.
gümmük, -ğü [gümm *(yans.)* > gümm-ük] *{ağız} is.* Yumruk. [DS]
gümnü, [güm-lü] *{ağız} is.* **1.** Küçük çömlek; güveç. **2.** Kavanoz. [DS]
gümp, [gom / gümb / gümm / gümp *(yans.)*] *is.* Ağır ve katı şeylerin yere düşmesini, çarpmasını, patlayıp dağılmasını, buna benzer biçimde suların dökülüşünü, gök gürlemesini anlatan kök. [Zülfikar] *gümp-ül-de-mek*
gümpüş, [gümp *(yans.)* > gümp-üş] *{ağız} sf.* Kaba ve şişman. [DS]
gümrah, [Far. güm *(kayıp)* + rāh *(yol)* گمراه] *(gümra:h) {OsT} is. sf.* **1.** Yolunu şaşırmış; yoldan çıkmış. **2.** (Saç, sakal, su, ses gibi bir yerden çıkan şeyler için) gür; bol; sık.
gümrahan, [Far. gümrahān گمراهان] *(gümra:ha:n) {OsT} is.* Doğru yoldan ayrılmış olanlar; sapıklar.
gümrahî, [Far. gümrāhī گمراهى] *(gümra:hi:) {OsT} is.* Doğru yoldan ayrılma; sapıtma.
gümrahlanmak, [gümrah-la-n-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* Aşırı derece büyümek; azmanlaşmak. [DS]
gümrahlık, -ğı [gümrah-lık] *is.* Gümrah olma durumu; bolluk; gürlük.
gümremek, [güm *(yans.)* > güm-re-mek كمرمك] *{eAT} gçsz. f. [-r]* Homurdanmak.
gümrenmek, [güm *(yans.)*> güm-re-n-mek كمرنمك] *{ağız} dönşl. f. [-ürr]* **1.** Homurdanmak. *{eAT} {OsT} (aynı)* **2.** (Çocuk için) konuşma taklidi yapmak. **3.** Ağıt söylemek. **4.** (Hayvan için) bağırmak; böğürmek. [DS]
gümrek, -ği [güm-rek] *{ağız} sf.* İsterisi olan; isterik. [DS]
gümreşmek, [güm *(yans.)* > güm-re-ş-mek كومرشمك] *{eAT} işteş. f.* Homurdaşmak.
gümrük[1], **-ğü** [Lat. commercium / Yun. kumerki] *is.* **1.** Bir ülkeye giren ve çıkan mal veya eşya üzerinden alınan vergi. **2.** Bu verginin alınmasını sağlayan, ülkeye giren ve çıkan malları denetleyen devlet kuruluşu. **3.** Bu işlemlerin yapıldığı bina. ☞ **gümrükten mal kaçırır gibi,** *Gereksiz yere telaş ederek; acele olarak.*
gümrük[2], **-ğü** [güm-(ü)r-ük] *{ağız} is.* Küçük kulaklı koyun. [DS]
gümrükçü, [gümrük-çü] *is.* **1.** Gümrük kuruluşunda çalışan görevli. **2.** Başkalarına ait eşyanın gümrük işlemlerinin yapılmasını ve gümrükten geçirilmesini sağlayan aracı; gümrük komisyoncusu.
gümrükçülük, -ğü [gümrük-çü-lük] *is.* **1.** Gümrük kuruluşunda görevli olma durumu; gümrük memurluğu. **2.** Gümrükten başkaları adına eşya çıkarma işi; gümrük aracılığı; gümrük komisyonculuğu.
gümrükleme, [gümrük-le-me] *is.* Gümrükten giriş işlemi yapma eylemi.
gümrüklemek, [gümrük-le-mek] *gçl. f. [-r] [-l(ü)-yor]* (Bir mal için) gümrükten giriş işlemlerini yapmak.
gümrüklendirme, [gümrük-le-n-dir-me] *is.* Bir malın gümrükleme işlemini yaptırma eylemi.
gümrüklendirmek, [gümrük-le-n-dir-mek] *gçl. f. [-ir]* Gümrüğe tabi bir malm gümrükleme işlemini yaptırmak.
gümrüklenme, [gümrük-le-n-me] *is.* Gümrükleme işleminin yapılma durumu ve eylemi.
gümrüklenmek, [gümrük-le-n-mek] *edil. f. [-ir]* Bir malın gümrükleme işlemi yapılmak.
gümrüklü, [gümrük-lü] *sf.* **1.** Gümrük vergisine tabi olan. **2.** Gümrük vergisi ödenmiş durumda olan.
gümrüksüz, [gümrük-süz] *sf.* **1.** Gümrük vergisine tabi olmayan; gümrük vergisi ödenmesi gerekmeyen. **2.** Gümrük vergisi ödenmeden yurda sokulmuş olan; kaçak. ☞ **gümrüksüz satış,** *Gümrüğe tabi malların, devletin izin verdiği yerlerde gümrük vergisi alınmadan yapılan satış işlemi.*
gümü, [güm *(yans.)* > güm-ü] *is.* **1.** Kendi kendine konuşma, homurdanma, içi boş şeylere vurulduğunda veya bunlar çarptığında çıkan ses. **2.** *{ağız} is.* Bakır güğüm. [DS] ☞ **gümü gümü etmek,** *{ağız} Kendi kendine konuşmak; homurdanmak.* [DS]
gümük, -ğü [küm-ü-k] *{ağız} sf.* → kümük. [DS]
gümül[1], [güm-ül] *is.* Yüksek sesle konuşma, homurdanma ve içi boş şeylerin çarpması ile çıkan sesi anlatan yansımalı gövde. ☞ **gümül gümül,** *{ağız} (Söylenmek için) yüksek sesle.* [DS]
gümül[2], [güm-ül] *{ağız} is.* **1.** Susam ve ekin demeti. **2.** Susam ve ekin yığını. **3.** Düzine. [DS] ☞ **gümül**

yapmak, *{ağız} Biçilmiş ekinleri, tarlada belirli aralıklarla küme yapmak.* [DS]

gümülcü, [gümül-cü ?] *{ağız} sf.* Bencil. [DS]

gümülemek[1], [gün-ü-le-mek] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(ü)-yor]* **1.** Dedikodu yapmak; arkadan çekiştirmek. **2.** Çekememek; kıskanmak. [DS]

gümülemek[2], [Far. gün => gün-ü-le-mek] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(ü)-yor]* **1.** Kaybolmak. **2.** Ölmek.

gümültü, [güm-ül-tü] *{ağız} is.* Kuvvetli ayak sesi. [DS]

gümüncemek, [güm-ünce-mek ?] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-c(ü)-yor]* Küflenmek. [DS]

gümür, [güm *(yans.)* > güm-ür] *is.* Konuşma ve homurdanma bildiren yansımalı gövde. ⊡ **gümür gümür,** *{OsT} Homur homur.*|| **gümür gümür söyleşmek,** *{ağız} Biriyle güzel güzel ve samimi olarak konuşmak.* [DS]|| **gümür samur eylemek,** *{eAT} Homurdanmak; mırıldanmak.*

gümürdemek, [güm *(yans.)* > güm-ür-de-mek كومردمك] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-d(ü)-yor]* **1.** Bağırmak. **2.** Sinirli olarak çokça konuşmak. [DS] **3.** *{OsT}* Homurdanmak.

gümürdenmek, [güm-ür-de-n-mek كومردنمك] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* **1.** Alçak sesle kendi kendine konuşmak; homurdanmak. *{eAT} {OsT} (aynı)* **2.** Fısıldaşmak. [DS]

gümürdü, [güm *(yans.)* > güm-ür-tü كومردى] *{OsT} is.* **1.** Gürültü; gümbürtü. **2.** Homurtu.

gümürtlek, -ği [güm-ür-t-le-k] *{ağız} is.* Kıkırdak. [DS]

gümürtü, [güm *(yans.)* > güm-ür-tü كومردى] *{ağız} is.* **1.** Uzaktan gelen ve anlaşılmayan sesler; gürültü; gümbürtü. *{eAT} {OsT} (aynı)* **2.** Aslan, deve ve sığır gibi hayvanların sesi; böğürtü. [DS] **3.** *{eAT} {OsT}* Homurtu.

gümüş, [*eT.* kümüş] *is.* **1.** *kim.* Parlak beyazımsı gri renkte, kolay işlenebilen, tel hâline getirilebilen; oksitlenmeyen, atom sayısı 47, atom ağırlığı 107.88, yoğunluğu 10.5 olan, 960°C'de ergiyebilen bir element; sembolü: Ag. **2.** *sf.* Bu elementten yapılmış. **3.** *argo.* Kadın eş; zevce. **4.** *argo.* Saçkıran. ⊡ **gümüş balığı,** *zool. 1. Sırt tarafı yeşilimsi sarı, yanları kül rengi, karın kısmı gümüş parlaklığında, eti makbul ve lezzetli kemikli bir balık, (Atherina presbyter). 2. {ağız} Hamsi balığı.* [DS]|| **gümüş balığıgiller,** *zool. Kemikli balıklar takımından, örnek hayvanı gümüşbalığı olan bir familya,(Atherinidae).*|| **gümüş işi,** *Gümüşle yapılan her türlü iş veya eşya.*|| **gümüş rengi,** *1. Gümüşü andırır renkte. 2. Gümüş parlaklığında olan; gümüşî.*|| **gümüş servi,** *Ayın suya yansımasıyla meydana gelen parıltılı görünüm.*|| **gümüş yıl,** *Evliliğin yirmi beşinci yılı.*

gümüşçü, [gümüş-çü] *is.* **1.** Gümüşü işleyen sanatçı. **2.** Gümüşten yapılmış eşya satan.

gümüşçün, [gümüş-çün] *is. zool.* Eski kitap ve döşeme aralıklarında, şekerli maddeler ve tahta kırıntıları yiyerek yaşayan, vücudu pullarla örtülü, püskül kuyruklulardan, kanatsız bir böcek; kitap güvesi, *(Lepisma saccharina).*

gümüşgöz, [gümüş+göz] *sf.* **1.** Paraya karşı aşırı düşkünlüğü olan; para canlısı. **2.** *{ağız}* Açgözlü. [DS] **3.** *{ağız}* Cimri. [DS]||

gümüşî, [gümüş + Ar. -ī > gümüşī كموشى] *(gümüşi:) sf.* Gümüş renkli.

gümüşileşme, [gümüşī-le-ş-me] *is.* Gümüş rengini alma.

gümüşileşmek, [gümüşī-le-ş-mek] *dönşl. f. [-ir]* Gümüş rengini almak.

gümüşleme, [gümüş-le-me] *is.* Gümüşle kaplama veya süslemek işi.

gümüşlemek, [gümüş-le-mek] *gçl. f. [-r] [-l(ü)-yor]* **1.** Gümüşle kaplamak. **2.** Gümüş rengini vermek.

gümüşlenme, [gümüş-le-n-me] *is.* Gümüşle kaplanma eylemi.

gümüşlenmek, [gümüş-le-n-mek] *edil. f. [-ir]* **1.** Gümüşle kaplanmak. **2.** *dönşl. f. mecaz.* Gümüş gibi parlamak. **3.** Gümüş sahibi olmak; gümüş edinmek.

gümüşletme, [gümüş-le-t-me] *is.* Gümüşle kaplatma veya süsletmek işi.

gümüşletmek, [gümüş-le-t-mek] *gçl. f. [-ir]* **1.** Bir şeyi gümüşle kaplatmak. **2.** Bir şeyi gümüşle süsletmek.

gümüşlü, [*eT.* kümüş-lüg > gümüş-lü] *sf.* **1.** Gümüşü olan. **2.** Gümüşle süslenmiş olan. **3.** Gümüşle kaplanmış olan. ⊡ **gümüşlü böcek,** *{ağız} Ateşböceği.* [DS]|| **gümüşlü vızvızı,** *{ağız} Ateşböceği.* [DS]

gümüşlük, -ğü [gümüş-lük] *is.* **1.** İçine gümüş takı vb. konulan özel kap. **2.** Gümüş takı ve eşyanın korunduğu özel dolap.

gümüşsü, [gümüş-sü] *sf.* Gümüşe benzer; gümüş gibi.

-gün, [Çin. kun *(sürü; kalabalık)* > -kun / -kün / -kın / -kin / -ğm / -gin / -ğun / -gün] *{eT} yap. e.* → -gun.

gün[1], [*eT.* kün > gün كون] *is.* **1.** Güneş'in yeryüzüne saçtığı ısı ve ışık. **2.** Güneş.; *{eAT} {OsT} (aynı)* ⊡ **gün açılmak,** *{eAT} Güneş ortaya çıkmak; hava açmak.*|| **gün ağarmak,** *Tan yeri aydınlanmak.*|| **gün akşamlıdır,** *Bu dünya hayatının, iyi ve kötü günlerin gelip geçici olduğunu vurgulamak için söylenen söz.*|| **gün aktarılmak,** *{OsT} Güneş zevale dönmek; batmak.*|| **gün anasına kavuşmak,** *{ağız} Güneş batmak.* [DS]|| **gün anaya inmek,** *{ağız} Güneş batmak.* [DS]|| **gün anaya kavuşmak,** *{ağız} Güneş batmak.* [DS]|| **gün ayağu dururken,** *{eAT} Güneş henüz batmamışken.*|| **gün balı,** *Güneşte bekletilerek bal kıvamına getirilmiş üzüm şı-*

rası.|| **gün balığı,** *zool. Lapinagillerden kabukluların bol olduğu yerlerde, biraz derin sularda yaşayan, Akdeniz ve Avrupa kıyılarında yaygın olan kemikli bir balık, (Coris turcica)*|| **gün batı,** *{ağız} Batıdan esen yel.* [DS]|| **gün batımı,** *Güneşin ufukta kaybolması; gurup.*|| **gün batısı,** *Batı.*|| **gün burnu,** *{ağız} Güneş doğarken ya da batarken görünen küçük parçası.* [DS]|| **gün cavınak,** *{ağız} Sabahleyin güneş dağlara vurmak.* [DS]|| **gün çalmak,** *{ağız} 1. Güneş vurmak; güneş almak. 2. Sabahleyin güneş dağlara vurmak.* [DS] *3. {eAT} {OsT} Güneş çarpmak.*|| **gün çardak,** *{ağız} Balkon.* [DS]|| **gün çıtlamak,** *{ağız} Sabahleyin güneş doğarken dağlara vurmak.* [DS]|| **gün çiçeği,** *bot. 1. Ay çiçeği; günebakan; gündöndü. 2. {ağız} Sabah açılan akşam kapanan çiçek.* [DS]|| **gün çoğu,** *Sıcakta titrer gibi görünen toprağa yakın hava tabakası.*|| **gün çöreği,** *{OsT} Güneş yuvarlağı.*|| **gün dala,** *{ağız} Koyunlarda sıcaktan oluşan bir hastalık.* [DS]|| **gün darısı,** *{ağız} Güneşte kurutulmuş mısır.* [DS]|| **günde gün,** *{eAT} Günden güne; bir günden öbürüne.*|| **gün devrilmek,** *{ağız} Öğleden sonra olmak.* [DS]|| **gün dikilmek,** *{ağız} 1. Öğleye yaklaşmak. 2. Öğle vakti olmak.* [DS]|| **gün dikilmesi,** *Tam öğle vakti; zeval.*|| **gün dikimi,** *{ağız} Öğle vakti.* [DS]|| **gün dinenmesi,** *{ağız} Güneş tutulması.* [DS]|| **gün dinlenmek,** *{ağız} Güneş batmak.* [DS]|| **gün dinnenmek,** *{ağız} Güneş batmak.* [DS]|| **gün dinlendi,** *{ağız}* → gündinlendi. [DS]|| **gün doğmak,** *1. (Güneş için) dünyayı aydınlatmaya başlamak; güneş ışıklarının görünmesi; sabah olmak. 2. mecaz. Eline fırsat geçmek. 3. Arzu edilen duruma ulaşmak; feraha çıkmak.*|| **gün doğrusu,** *{ağız} Doğu rüzgârı.* [DS]|| **gün doğusu,** *1. Doğu. 2. Doğudan esen rüzgâr.*|| **gün doğu yeli,** *{ağız} Doğu rüzgârı.* [DS]|| **gün dolaması,** *{ağız} 1. Güneydoğu. 2. Güneybatı.* [DS]|| **gün döndü,** *{ağız}* → gündöndü. [DS]|| **gün dönmek,** *{ağız} Yılda iki kez (21 Mart ve 21 Eylül) günlerin uzaması sona ermek.* [DS]|| **gün dönümü,** *Gece ile gündüzün eşit olduğu (21 Mart ve 21 Eylül) zaman.*|| **gün dulunmak,** *{ağız} Güneş batmaya başlamak.* [DS]|| **gün durumu,** *ast. Güneşin açılımının en çok olduğu gün.*|| **güne doğrulum,** *Gün ışığına yönelme.*|| **gün eğilmek,** *{eAT} Öğleden sonra güneş, batıya doğru gitmek.*|| **gün eğilmesi,** *{ağız} İkindiden sonraki zaman.* [DS]|| **gün eğişmesi,** *Öğle ile ikindi arası.*|| **gün erişmek,** *{ağız} Güneş ışınları her tarafa yayılmak.* [DS]|| **güne tapan,** *{ağız} Ayçiçeği.* [DS]|| **gün eyişmesi,** *{ağız} Öğle ile ikindi arası.* [DS]|| **gün galmak** (kalmak), *{ağız} Güneş, renkleri soldurmak.* [DS]|| **gün gavışmak,** *{ağız}* → gün kavuşmak. [DS]|| **gün geçmek,** *Güneş çarpmak.*|| **gün gibi,** *Apaçık; belli.*|| **gün göbeği,** *{ağız} Güneş.* [DS]|| **gün göğe dikilmek,** *{eAT} Güneş zeval noktasına gelmek.*|| **gün görmek,** *{ağız} (Meyve için) olgunlaşmak.* [DS]|| **gün görmez,** *{eAT} (Kadın için) kapalı; sokağa çıkmaz.*|| **gün hamuru,** *{ağız} Kesme makarna.* [DS]|| **gün ışımak,** *{ağız} Sabah olmak.* [DS]|| **gün indi,** *{ağız}* → günindi. [DS]|| **gün ineturmak,** *{eAT} Güneş batmaya yaklaşmak.*|| **gün inimi,** *{ağız}* → güninimi. [DS]|| **gün inmek,** *{eAT} Güneş batmak.*|| **gün kaşı,** *Güneşin ilk parıltısı.*|| **gün kavuşmak,** *Güneş batmak; akşam olmak.*|| **gün kavuşması,** *{ağız} Güneş batımı zamanı.* [DS]|| **gün kaynamak,** *{ağız} Güneş sıcaklığını vermek.* [DS]|| **gün kesiği,** *{ağız} At ve eşeğin sırtında çıkan büyük yara.* [DS]|| **gün kızmak,** *{OsT} Günün sıcak zamanı gelmek.*|| **gün merkezli,** *gök b. Güneş merkezi esas alınarak ölçülen, değerlendirilen.*|| **gün tutulması,** *gök b. Ay'ın Güneş ile Dünya arasına girmesi ile güneşin kararır gibi olması olayı; Güneş tutulması.*|| **gün uçmak,** *{ağız} Akşam olmak.* [DS]|| **gün urmak,** *{OsT} Güneş yakmak; güneş sıcaklığı kavurmak.*|| **gün üzülmesi,** *{ağız} Güneş batarken dağ tepelerinde kalan son ışıklar.* [DS]|| **gün verdi,** *{ağız} Berabere kalınan oyunlarda galibi belirleyen son oyun.* [DS]|| **gün yağmuru,** *{ağız} Güneş varken yağan iri damlalı yağmur.* [DS]|| **gün yağşalayan,** *{ağız} Ayçiçeği.* [DS]|| **gün yaka,** *{ağız} Dağların güneşe bakan tarafı.* [DS]|| **gün yayı,** *gök b. Güneşin gök küresinde bir gün boyunca çizdiği çemberin ufuk üstünde kalan parçası.*|| **gün yılımı,** *{ağız} Güneşin ikindiye doğru inmek üzere olan durumu.* [DS]|| **gün yufkası,** *{ağız} Yumurtalı hamurdan yapılan, güneşte kurutulduktan sonra ufalanarak pişirilen yufka.* [DS]

gün², [kün > gün كون] *is.* **1.** Güneşin doğmasından batmasına kadar geçen zaman; gündüz. *{eAT} {OsT} (aynı)* **2.** Yer yuvarlağının kendi ekseni etrafında bir kere dönmesiyle geçen yirmi dört saatlik süre. **3.** İçinde bulunulan zaman; tarih. **4.** Bayram niteliğindeki özel gün; beklenilen kutlu gün. *{eAT} (aynı)* **5.** Kadınların kendi aralarında yaptıkları toplantı. **6.** İyi yaşanmış, mutluluk içinde geçen zaman. **7.** Kısa bir süre. **8.** Sıra; zaman; vakit. *{eAT} (aynı)* **9.** Çağ; devir. ⧉ **gün almak,** *1. Birinden veya bir kurumdan kendisi için bir gün ayırmasını istemek; gün ayırtmak; randevu almak. 2. Bir yaşı tamamlayıp bir üst yaştan birkaç gün daha yaşamış olmak.*|| **gün başına,** *{OsT} Her gün için.*|| **Gün bu gün!** *Tam zamanı.*|| **günden güne,** *Gün geçtikçe; gittikçe.*|| **gün eğsilmek,** *{ağız} Günler kısalmak.* [DS]|| **gün geldüğünce,** *{eAT} Günler geçip belirlenen zaman yaklaştıkça.*|| **gün geldükçe,** *{eAT} Gün geçtikçe.*|| **gün görmek²**, *Rahat, huzurlu ve güzel bir hayat sürmek.* || **gün görmüş,** *1. İyi günler yaşamış olan. 2. Tecrübeli.*|| **gün gün,** *{eAT} Günden güne.*|| **gün günden,** *1. Her gün biraz daha. 2. {eAT} Günden güne.* || **gün güne,** *{eAT} Günden güne.*|| **gün günin,** *{eAT} Günden güne.*|| **gün koymak,** *Gününü belirtmek.*|| **günlerden bir gün,** *Belirli olmayan bir zamanda; vaktiyle; bir zamanlar.*|| **günleri gece**

olmak, *Çok üzüntülü günler geçirmek.*|| **günleri sayılı olmak,** *1. Bir yere gidecek olan kişinin hareketine birkaç gün kalmış olmak. 2. Hasta bir kimsenin ölümünün yakın olduğu tahmin edilmek.*|| **gün nice gelürse,** *{eAT} Zamana göre; zamanın gereklerine uygun olarak.*|| **Gün ola, harman ola!** *"Bir gün onun da zamanı gelir." anlamında bir beklenti sözü.*|| **gün ortası,** *Tam öğle vakti; gündüzün ortası.*|| **gün önü,** *{ağız} Gün doğmasına yakın zaman.* [DS]|| **gün saymak,** *1. İstenilen bir günü özlemle beklemek. 2. (Ağır bir hasta için) ömrünün son günlerini yaşıyor olmak.*|| **gün sürmek,** *{eAT} Gün geçirmek; vakit geçirmek.*|| **gün tün eşitliği,** *21 Mart ile 21 Eylülde gece ile gündüzün eşit olması durumu.*|| **günü birlik,** *1. Bir gün boyunca. 2. Gece kalmadan, yalnızca gündüz.*|| **günü birliğine,** *Sabah gidip akşam dönmek üzere.*|| **günü gününe,** *Tam vaktinde.*|| **günü gününe uymamak,** *Ne yapacağı belli olmamak; tutarsız olmak.*|| **günün adamı,** *1. Bir süre kendisinden söz edilen; adı dillerde dolaşan. 2. Her döneme ayak uydurabilen kimse.*|| **günün birinde,** *Belirsiz bir günde.*|| **gününü doldurmak,** *Belirlenen süreyi doldurmak.*|| **gününü görmek,** *1. Kötü bir olayla ve başkalarını sevindirecek bir sonuçla karşılaşmak. 2. (Kadın için) âdet görmek; aybaşı olmak.*|| **gününü göstermek,** *Cezalandırmak.*|| **gününü gün etmek,** *Günlerini zevk ve eğlence içinde geçirmek; yaşadığı her anın tadını çıkarmak.*|| **günü yetmek,** *1. (Hasta için) eceli gelmek. 2. (Kadın için) doğum zamanı gelmek.*|| **gün yapmak,** *(Ev hanımları için) kararlaştırılan bir günde misafir kabul etmek.*

gün³, [Far. gün گن] *{OsT} is. anat.* Erbezi; haya; husye. ❐ **gün dalabı,** *{ağız} Kısrağın, gebe kalmayıp zevk için çiftleşmesi durumu.* [DS]

günah, [Far. günāh گناه] *(güna:h) {OsT} is.* **1.** Allah'ın emir ve yasaklarına aykırı düşen davranış. **2.** Dince suç sayılan eylem. **3.** Vicdanı rahatsız eden suç. ❐ **günaha girmek,** *Dinî acıdan suç sayılacak bir eylemde bulunmak.*|| **günaha sokmak,** *Karşısındakini çileden çıkararak günah sayılacak bir davranışta bulunmasına sebep olmak.*|| **günah benden gitti,** *"Ben üzerine düşen görevi yaptım, bundan sonra sorumlu değilim, artık sorumluluk sana ait." anlamında kullanılan uyarı sözü.*|| **günah çıkarmak,** *Katolik papazına bağışlanması için işlediği suçları itiraf etmek.*|| **Günahı boynuna!** *Günah sayılan bir davranışın sebebinin karşısındakine ait olduğunu ifade eden söz.*|| **günahı kadar sevmemek,** *Hiç sevmemek.*|| **günahına girmek,** *Birini haksız yere suçlamak; dedikodusunu yapmak.*|| **günahını almak,** *1. Haksız yere birini suçlamak. 2. Hakkında kötü zanda bulunmak.*|| **günahını çekmek,** *İşlediği bir günahın cezasını çekmek.*|| **günahını vermemek,** *Çok cimri olmak.*|| **günah işlemek,** *Günah sayılan davranışta bulunmak.*|| **günah kazanmak,** *Günah sayılacak bir davranışta bulunmak.*|| **günah keçisi,** *1. Musevilerin eskiden her yıl günahlarını yükleyerek çöle saldıkları keçi. 2. Kusurların tümünün yüklendiği kişi.*|| **günah kuyusu,** *Çok günah işleyen kimse.*|| **günahlarından soyunmak,** *Günahlarından temizlenmek; tövbe etmek; pişmanlık duymak.* || **Günah olur!** *"Yazıktır!" anlamında acıma sözü.* || **günāh-pîşe,** *Günah işlemeyi alışkanlık edinen.*|| **günāh-pîşegân,** *Günah işlemeyi alışkanlık edinmiş olanlar.*|| **günah tutmak,** *{eAT} Günah saymak.*|| **günah yazılmak,** *İşlenen bir günahın Allah katında kaydedildiğine inanmak.*

günahkâr, [Far. günāh-kār گناهكار] *(günahkâ:r) {OsT} sf.* Günah işleyen; günah sahibi; dinen suçlu.

günahkârane, [Far. günāhkārāne گناهكارانه] *(günahkâ:ra:ne) {OsT} zf.* Günahkâra yakışacak biçimde.

günahkârî, [Far, günāhkārī گناهكارى] *(günahkâ:ri:) {OsT} is.* Günahkârlık.

günahkârlık, -ğı [günahkâr-lık] *(güna:hkâ:rlık) is.* Günahkâr olma durumu.

günahlı, [günah-lı] *sf.* Günahı olan.

günahsız, [günah-sız] *sf.* Günahı ve suçu olmayan.

günahsızlık, -ğı [günah-sız-lık] *is.* Günahsız olma durumu.

günaşığı, [gün+âşı(ğ)-ı] *{ağız} is.* Ayçiçeği. [DS]

günaşırı, [gün+aş-ır-ı] *zf.* Birer gün ara ile; iki günde bir.

günaştı, [gün+aş-tı] *{ağız} is.* Batı. [DS]

günay, [gün-ey] *{ağız} is.* Güneş gören yer; güney. [DS]

günaydın, [gün+aydın] *ünl. "Gününüz aydın olsun!"* anlamında genellikle sabahları söylenen bir iyi dilek sözü.

günbatısı, -nı [gün+bat-ı-s-ı كون باتيسى] *{eAT} {OsT} is.* Güneşin battığı yön; batı. ❐ **günbatısı yeli,** *{OsT} Batıdan esen yel.*

günbatusu, -nı [gün+bat-u-s-u كون باتوسى] *{eAT} is.* Güneşin battığı yön; batı.

günbed, [Far. günbed گنبد] *{OsT} is.* **1.** Üstü küremsi örtülü yapı. **2.** Bu biçimdeki herhangi bir çıkıntı. **3.** Kümbet. ❐ **günbed-i āb,** *Su kabarcığı.*|| **gürbed-i a'zam,** *Dokuzuncu gök.*|| **günbed-i azrak,** *Gökyüzü.*|| **günbed-i destār,** *Sarık.*|| **günbed-i devrān,** *Gökyüzü.*|| **günbed-i devvār,** *Dönen kubbe; gökyüzü.*|| **günbed-i ekvār,** *Gökyüzü.*|| **günbed-i hadrā,** *Yeşik kubbe; gökyüzü.*|| **günbed-i imāme,** *Sarık.*|| **günbed-i mînā,** *Gökyüzü.*|| **günbed-i mînā-fām,** *Gökyüzü.*

günbedî, [Far. günbedī گنبدى] *(günbedi:) {OsT} sf.* **1.** Kümbet ile ilgili. **2.** Kümbet biçiminde.

günbelek, -ği [gün+bele-k] *{ağız}* *is.* **1.** Beli bükülmüş adam. **2.** İki kat olmuş şey. [DS]

günberi, [gün+beri] *is. gök b.* Bir gezegen yörüngesinin Güneş'e en yakın olan noktası.

güncayiş, [Far. günciden *(sığmak)* > güncāyiş گنجایش] *{OsT}* *is.* Sığma; sığışma. ⇨ **güncāyiş-pezîr,** *Sığabilen; sığışan.*

günce, [gün-ce] *is. ed.* **1.** Günü gününe tutulan anı. *(1974)* **2.** Bu tür anıların yazılı olduğu defter veya kitap. **3.** *{ağız}* Gazete. [DS]

güncek, -ği [gün-cek] *is.* Şemsiye.

güncel, [gün-ce-l] *sf.* (Haber, olay vb. için) Günün konusu olan; şimdiki; bugünkü; aktüel.

güncelik, -ği [gün-ce-l-lik] *is.* Güncel olma durumu; güncel olan şeyin niteliği.

güncelleşme, [gün-ce-l-leş-me] *is.* Güncel duruma gelmek işi.

güncelleşmek, [gün-ce-l-leş-mek] *gçsz.* *[-ir]* Güncel duruma gelmek.

güncelleştirme, [gün-ce-l-leş-tir-me] *is.* Güncel duruma getirmek işi.

güncelleştirmek, [gün-ce-l-leş-tir-mek] *gçl. f.* *[-ir]* Güncel duruma getirmek.

güncellik, -ği [gün-ce-l-lik] *is.* Güncel olma durumu; aktüel. ⇨ **güncelliğini yitirmek,** *Üzerinden zaman geçmekle veya başka önemli konular çıkması sebebiyle ilgiyi veya önemi kaybetmek.*

güncide, [Far. günciden *(sığmak)* > güncîde گنجیده] *(günci:de)* *{OsT}* *sf.* Sığmış; sığdırılmış.

günciṣk, [Far. günciṣk گنجشك] *{OsT}* *sf.* Serçe kuşu.

güncül, [gün-cül] *sf.* → güncel.

günçe, [gün-çe گنجه] *{OsT}* *is.* Güneşli yer; çoğaç.

gündaş, [gün-daş] *sf.* Aynı günde olan.

günde, [gün-de كونده] *(gü'nde)* *zf.* Her gün. *{eAT}* *{OsT}* *(aynı)* ⇨ **günde gün,** *{eAT}* *{OsT}* *Günden güne.*

gündeleşmek, [gün-de-le-ş-mek] *dönşl. f.* *[-ir]* Her gün yapılır hâle gelmek.

gündelik, -ği [gün-de-lik] *sf.* **1.** Her gün olan; her günkü; yevmî. **2.** (Gazete, dergi vb. için) her gün yayımlanan; her gün çıkan; günlük. **3.** *is.* Gün hesabıyla, her gün için ödenen ücret; yevmiye. ⇨ **gündelik dil,** *dbl. Ölçünlü dilin dışında ağız, argo gibi etmenlerin söz konusu olduğu, karşılıklı konuşmalarda daha çok eksiltili anlatımların yer aldığı, sınırlı sayıda söz varlığından oluşan dil.*

gündelikçi, [gün-de-lik-çi] *is.* ve *sf.* Gündelikle çalışan kimse. ⇨ **gündelikçi kadın,** *Gündelikle ev işlerinde çalışan hizmetçi veya temizlikçi kadın.*

gündelikçilik, [gün-de-lik-çi-lik] *is.* **1.** Gündelikçi olma durumu; gündelikle çalışma hali. **2.** İlerisini düşünmeme durumu.

gündelikli, [gün-de-lik-li] *sf.* **1.** Gündeliği olan. **2.** Gündelikle yapılan. **3.** Gündelikle çalışan.

gündem[1], [gün-dem] *is.* Bir meclis, kurultay, kongre vb. kurul toplantılarında görüşülüp karara bağlanacak konuların listesi; ruzname. *(1944)* ⇨ **gündem dışı,** *Bir toplantıda görüşülecek konuların listesinin dışında veya görüşülen konu ile ilgisi olmayan.*|| **gündeme almak,** *Bir konuyu görüşülecek konular arasına almak.*|| **gündeme geçmek,** *Bir kurul toplantısında açış konuşmasının ardından usulüne uygun olarak gündem maddelerini görüşmeye başlamak.*

gündem[2], [? gündem] *{ağız}* *sf.* (Kişi için) her şeyi kolay kabul eden; uysal. [DS]

günder, [Yun. kontari => gönder] *{ağız}* *is.* → gönder. [DS]

gündinlendi, [gün+din-le-n-di] *{ağız}* *is.* Batı. [DS]

gündeye, [gün-de-y-e كونديه] *{OsT}* *sf.* Her gün kullanılan; gündelik.

gündiye, [gün-de-y-e] *{ağız}* *sf.* Gündelik. [DS]

gündoğacak, -ğı [gün+doğ-acak كون دوغاجق] *{eAT}* *is.* Doğu; maşrık.

gündoğdu, [gün+doğ-du] *{ağız}* *is.* Doğu rüzgârı. [DS]

gündoğrusu, [gün+doğru-s-u كون طغروسی] *{eAT}* *is.* **1.** Güneşin doğduğu yön; şark; maşrık. **2.** *{ağız}* *is.* Doğu rüzgârı; *{eAT}* *(aynı)* [DS]

gündoğusu, [gün+doğu-s-u كون طغوسی] *{eAT}* *{OsT}* *is.* **1.** Güneşin doğduğu yön; şark; maşrık. **2.** *{ağız}* *is.* Doğu rüzgârı. *{eAT}* *(aynı)* [DS] ⇨ **gündoğusu yeli,** *{OsT}* Doğudan esen rüzgâr.

gündönderen, [gün+dön-der-en] *{ağız}* *is.* Ayçiçeği. [DS]

gündöndü, [gün+dön-dü] *{ağız}* *is.* Ayçiçeği. [DS]

gündönümü, [gün+dön-üm-ü] *is.* **1.** Güneş'in bir yıl içinde ekvatordan en uzakta bulunduğu zaman. **2.** Güneş'in yörüngesi üzerinde bu devreye tekabül eden nokta.

gündüz, [*eT.* kün-düz > gündüz] *is.* **1.** Güneşin doğmasından batımına kadar geçen aydınlık zaman. **2.** *zf.* Günün aydınlık geçen zamanında. ⇨ **gündüz ateşi,** *tıp. Gündüzün yükselen vücut ateşi.*|| **gündüz çekilmesi,** *as. Çok acil durumlarda geceyi beklemeden gündüz vakti yapılan çekilme harekâtı.*|| **gündüz feneri,** *şaka. Zenci.*|| **gündüz gözüyle,** *Her şeyin açık seçik görüldüğü gündüz vaktinde; gündüzün.*|| **gündüz külahlı, gece silahlı,** *Göründüğü gibi iyi olmayan kimse; iki yüzlü.*|| **gündüz yırtıcıları,** *zool. Atmaca, kartal gibi gündüz avlanan çengel gagalı, sivri ve kıvrık tırnaklı, iyi uçan kartallar takımından yırtıcı kuşlar alt takımı.*

gündüzcü, [gündüz-cü] *is.* **1.** Çalışma sırası gündüz vaktine rastlayan görevli. **2.** Gündüz öğrenim gören öğrenci. **3.** *argo.* Gündüzleri içki kullanan kimse.

gündüzlece, [gündüz-le-ce كوندوزلجه] *{OsT}* *is.* **1.** Günlük görev veya iş. **2.** Bir günlük rızk. **3.** Gündelik.

gündüzleme, [gündüz-le-me] *is. argo.* **1.** Gündüz vakti kurulan cinsel ilişki sonucu meydana gelen çocuk. **2.** Babası belli olmayan çocuk; piç.

gündüzleri, [gündüz-ler-i] *zf.* **1.** Hep gündüz vakti. **2.** Her gün.

gündüzlü, [gündüz-lü] *sf.* (Öğrenci için) yatılı olmayan, okula gündüz giden; neharî.

gündüzlük, -ğü [gündüz-lük] *sf.* **1.** Gündüze ait olan; gündüzle ilgili olan. **2.** Gündüzleri giyilen. **3.** *{ağız}* Keçi derisinden yapılan, çobanların giydiği ceket. [DS]

gündüzsefası, -nı, -aları [gündüz+ Ar. sefā-s-ı] *is. bot.* Yalnız gündüzleri çiçek açan bir süs bitkisi kahkaha; çiçeği, *(Convulvulus arvensis).*

gündüzün, [gündüz-ün] *(gündü'zün) zf.* Gündüz vaktinde.

günebakan, [gün-e+bak-an كونه باقان] *is. bot.* Bileşikgillerden tohumlarından yağ elde edilen, bütün ve dişil yapraklı, geniş, sarı ve gösterişli çiçekleri bulunan bir yıllık otsu kültür bitkisi; günebakan; gündöndü; günâşığı; ayçiçeği; *{OsT} (aynı), (Helianthus annuus).*

güneç, -ci [gün-eç] *is.* Gün alan taraf; dağların güneş alan yamaçları.

güneğik, -ği [gün(e)+eğ-ik] *is. bot.* Haşlanarak yenebilen, parçalı ve tüylü mavimsi yapraklı, geniş kömeçler halinde açık mavi çiçekli bir veya çok yıllık otsu bitki; hindiba, *(Cichorium endiva).*

güneh, [Far. günāh > güneh گنه] *{OsT} is.* Günah. 🗗 **güneh-pîşe,** *Günahkâr.*

günehkâr, [Far. güneh-kār گنهكار] *(günehkâ:r) {OsT} sf.* → günahkâr.

günehkârî, [Far. günehkārī گنهكارى] *(günehkâ:ri:) {OsT} is.* Günah işleyicilik.

günek, -ği [gün-ek] *{ağız} is.* Takvim. [DS]

güneküsen, [gün+küs-en] *{ağız} is.* Gündüz açıp akşam büzülen bir tür sarmaşık. [DS]

günelek, -ği [gün-ele-k] *{ağız} is.* Çok güneş alan yer. [DS]

günem, [güne-m] *{ağız} is.* Kardeş. [DS]

günemek, [*eT.* künī-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-n(ü)-yor]* Kıskanmak; çekememek. [DS]

günemiği, [gün+emi(k)-i] *{ağız} is.* Çok güneş alan yer. [DS] 🗗 **günemiğine durmak,** *{ağız} Güneşe karşı durmak.* [DS]

günendi, [gün+in-di] *{ağız} is.* Denizden gelen rüzgâr. [DS]

günenmek, [*eT.* küñ *(göğüs)* > gönen-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* Mutlu ve rahat bir hayat yaşamak. [DS]

güner[1], [gün+er] *{ağız} is.* Tan vakti. [DS]

güner[2], [Yun. kukunaria] *(gü:ner){ağız} is.* Çam fıstığı; künar. [DS]

günerek, [gün+er-ek] *is. gök b.* Güneş sisteminin saniyede 20 km'lik bir hızla ilerlemiş göründüğü Herkül takım yıldızında bulunan bir uzay noktası.

güneş, [*eT.* kün > kün-eş > güneş كونش] *is.* Dünyamızın da dahil olduğu sistemin merkezinde bulunan büyük bir gök cismi olan Güneş''n yaydığı ısı ve ışık; gün ışığı. *{eAT} (aynı)* 🗗 **güneş açmak,** *Güneşin bulutlardan sıyrılıp çıkması.*|| **güneş ağılı,** *{eAT}. Bazen güneşin çevresinde görülen halka; hâle.*|| **güneş almak,** *Güneş ışınlarıyla aydınlanacak durumda olmak.*|| **güneş aydını,** *{OsT} Güneşin ışığı; güneş ziyası.*|| **Güneş balçıkla sıvanmaz.** *Herkes tarafından görülen gerçekler gizlenemez.*|| **güneş banyosu,** *Gün ışığında kalarak vücudun bir bölümünü veya bütününü güneşlendirmek.*|| **güneş batmak,** *Gün sonunda Güneş'in ufuk altında kaybolması.*|| **güneş bebeği,** *{OsT} Güneş yuvarlağı.*|| **güneş çalımı,** *{ağız} Güneş doğduktan hemen sonraki zaman.* [DS]|| **güneş çalmak,** *1. {eAT} Güneş çarpmak. 2. {ağız} Dağlara güneş doğmak.* [DS]|| **güneş çarpmak,** *Güneş altında fazla kalarak güneş ışınlarının etkisinden dolayı rahatsızlanmak.*|| *{ağız}* **güneş çavmak,** *Dağlara güneş doğmak; gün ışığı yayılmak.* [DS]|| **güneş çiçeği,** *{ağız} Ay çiçeği.* [DS]|| **güneş çöreği,** *{OsT} Güneş yuvarlağı.*|| **güneş doğmak,** *Güneş ışıklarının ufuktan görünerek yükselmeye başlaması.*|| **güneşe karşı işemek,** *argo. Saygı gösterilmesi gereken değerlere gereken saygıyı göstermemek.*|| **güneş gibi,** *1. Çok parlak. 2. Apaçık; meydanda.*|| **güneş görmek,** *Gün ışıklarını doğrudan alır olmak.*|| **güneş hayvancıkları,** *Kökbacaklılardan, ışın biçimindeki yalancı bacaklarıyla hareket eden bir hücreli hayvanlar takımı; günsüler.*|| **güneşin alnında,** *Güneşin yakıcı ışınları altında.*|| **güneş saati,** *Dilimlenmiş bir düzlem üzerine dikilmiş bir çubuğun gölgesine göre zaman gösteren bir araç.*|| **güneş yağı,** *Güneşin zararlı ışınlarının etkisinden vücudu korumak için sürülen bir kozmetik.*|| **güneş yanığı,** *Güneş ışınlarının insan teni üzerinde bıraktığı esmerlik.*

Güneş, [*eT.* küneş] *is. gök b.* Dünyamızın da içinde bulunduğu Güneş sistemindeki gezegenlerin merkezinde yer alan, ısı ve ışık kaynağı, büyük gök cismi. 🗗 **Güneş-Dil Teorisi,** *Dillerin türeyişi, yayılışı, felsefesi, psikolojisi ve sosyolojisi alanında Atatürk'ün de benimsediği ve Türk diline uygulamaya çalıştığı kuram.*|| **Güneş günü,** *gök b. Güneş'in, Yer'in herhangi bir meridyeninden arka arkaya iki defa geçişi arasında kalan zaman dilimi.*|| **Güneş lekeleri,** *gök b. Güneş'in yüzeyinde görülen siyah benekler.*|| **Güneş Sistemi,** *gök b. Güneş ve onun çevresinde dönen yıldızlardan mey-*

dana gelen gök cisimleri dizgesi.|| **Güneş tacı,** *gök b. Güneş atmosferinin alevli bölümü.*|| **Güneş takvimi,** *Güneşin görünürdeki günlük ve yıllık hareketine göre düzenlenen takvim.*|| **Güneş tekeri,** *gök b. Güneşin gökyüzündeki izdüşümü olan parlak daire.*|| **Güneş tutulması,** *gök b. Ay'ın Yer ile Güneş arasına girmesinden dolayı gün ışığının kararmış gibi görünmesi durumu; gün tutulması.*|| **Güneş yılı,** *gök b. Güneşin görünürdeki hareketine göre tanımlanan yıl.*

güneşbalığı, -m, -kları [güneş+balı(k)-ı] *is. zool.* Lapinagillerden sıcak ve ılık denizlerin sığ kesimlerinde yaşayan, boyuna parlak çizgili, yanlardan basık bir balık, *(Coris julis).*

güneşiği, [gün+eşi(k)-i] *{ağız} is.* Sabah. [DS]

güneşkıran, [güneş+kır-an] *is.* Binalarda camlı bölmeleri yazın güneş ışığından koruyacak, kışın ise güneş ışığının içeri girmesine engel olmayacak biçimde düzenlenmiş saçak.

güneşleme, [güneş-le-me] *is.* Güneşe çıkarak vücudunu güneş ışığının etkisine bırakma eylemi; güneş banyosu.

güneşlemek, [güneş-le-mek] *gçsz. f. [-r] [-l(i)-yor]* Güneşe çıkarak vücudunu güneş ışığının etkisine bırakmak.

güneşlenme, [güneş-le-n-me] *is.* Vücudunu güneş ışınlarının etkisinden yararlandırma eylemi; güneş banyosu yapma.

güneşlenmek, [güneş-le-n-mek] *dönşl. f. [-ir]* Vücudunu güneş ışınlarının etkisinden yararlandırmak; güneş banyosu yapmak.

güneşletme, [güneş-le-t-me] *is.* Gün ışığından yararlanması amacıyla birini güneşe çıkarma eylemi.

güneşletmek, [güneş-le-t-mek] *gçl. f. [-ir]* Gün ışığından yararlandırmak amacıyla birini veya bir şeyi güneşe çıkarmak; güneşin etkisine bırakmak.

güneşli, [güneş-li] *sf.* **1.** Güneş ışınlarıyla aydınlanmış bulunan. **2.** (Hava için) açık ve aydınlık; bulutsuz.

güneşlik, -ği [güneş-lik] *is.* **1.** Güneş ışınlarının etkisinden korunmak için kullanılan perde, çadır veya buna benzer araç. **2.** Şapka cinsi giyeceklerin önde bulunan siperliği. **3.** Gözleri güneş ışınlarının etkisinden korumak için göz çevresine takılan gölgelik veya sürülen siyah boya. **4.** *sin.* Kameralarda alıcı merceğin doğrudan güneş ışığından etkilenmesini önlemek amacıyla merceğin önüne takılan yardımcı eleman. **5.** *sf.* (Yer için) bol güneş alan; güneş ışınlarını doğrudan alan.

güneşsel, [güneş-sel] *sf.* **1.** Güneş'le ilgili; Güneş'e ilişkin. **2.** (Gök cisimleri için) Güneş'le birlikte doğup batan.

güneşsiz, [güneş-siz] *sf.* **1.** (Yer için) Güneş ışınlarını alamayan; Güneş ışınlarından yararlanamayan. **2.** (Hava için) bulutlu; kapalı.

güneşsizlik, -ği [güneş-siz-lik] *is.* Güneşsiz olma durumu.

güneştopu, [güneş+top-u] *is. bot.* Gelincikgillerden, sarı veya turuncu çiçekli, yıllık veya çok yıllık süs bitkisi; Acem lalesi; Kaliforniya haşhaşı, *(Eschscholzia californica).*

güney, [gün-ey كوني] *is.* **1.** Güneş alan yer; güneşi hiç eksilmeyen yer; güneşe karşı olan yer; güneç; çoğaç. *{OsT} (aynı)* [Bürhan-ı Katı'] **2.** Dört ana yönden biri; yüzümüzü doğuya döndüğümüz zaman sağ tarafımıza düşen ana yön; cenup. **3.** Bulunulan yere göre güneye düşen yer. **4.** Ülkemizin güneye düşen bölgesi. **5.** Güneyden gelen rüzgâr; lodos. **6.** Dağların güneşe bakan yamaçları. ☐ **Güney Kutbu,** *1. Ekvatorun güneyinde bulunan Yer kutbu. 2. Mıknatısın serbest hâlde iken güneye yönelen ucu; mıknatısın eksi (S) ucu.*|| **güney noktası,** *gök b. Güney doğrultusunun ufuk düzlemini deldiği nokta.*|| **güney yarıküre,** *Yer'in iki yarıküresinden ekvatorun güneyinde bulunanı.*

Güneybalığı, -nı [güney+balı(k)-ı] *is. gök b.* Güney yarımkürede bir takım yıldız.

güneybatı, -yı, -nın, -sı [gün-ey+bat-ı] *is.* Güney ile batı arasındaki ara yön.

güneydoğu, -yu, -nun, -su [gün-ey+doğ-u] *is.* Güney ile doğu arasındaki ara yön.

güneyik, -ği [güne + eğ-ik [TS Deş. XVI] كونيك] *{eAT} is.* → güneğik.

güneyli, [gün-ey-li] *is.* ve *sf.* **1.** (Kişi veya topluluk için) güney bölgelerinden olan; cenubî. **2.** Türkiye'nin güney bölgelerinden birinden olan kişi.

güng, [Far. güng گنگ]) *{OsT} sf.* Dilsiz.

güngörmez, [gün+gör-mez] *sf.* **1.** (Yer için) güneş almayan. **2.** *{ağız} is.* Reçine. [DS] **3.** *{ağız}* Su kaynağı. [DS] **4.** *{ağız}* Yelkenin iç kenarındaki ip. [DS]

güngen, [gün-gen] *{ağız} is.* **1.** Saat. **2.** Takvim. [DS]

güngmek, [küñ-mek / güñ-mek] *(güñmek) {eT} gçsz. f. [-r]* Yanmak.

güngörmüş, [gün+gör-müş] *sf.* **1.** Hayat deneyimi olan. **2.** Rahat ve huzur içinde yaşamış.

güngük, [*eT.* küñ-ük > güñ-ük] *(güñük) sf.* Yanık; göynük.

güngülenmek, [güng-ü-le-n-mek كونكولنمك] *(güñülenmek) {OsT} dönşl. f. [-ür]* (Diş için) ekşi nesne yemek yüzünden kamaşmak. [Kamus]

güngülü, -nü / -lleri [gün+gül-ü] *{ağız} is.* Gelincik. [DS]

güni, [*eT.* künī كوني] *{eAT} is.* Kıskançlık; çekememek; haset.

günindi, [gün+in-di] *{ağız} is.* **1.** Gurup vakti. **2.** Batı. [DS]

güninimi, -ni, -mleri [gün+in-im-i] *{ağız} is.* Batı. [DS]

günleme, [gün-le-me] *is.* Tarih.
günlemeç, -ci [gün-le-meç] *{ağız} is.* Tarih. [DS]
günlemek, [gün-le-mek] *gçsz. f. [-r] [-l(ü)-yor]* **1.** Günü bir yerde geçirmek. **2.** Gününü belli etmek; tarihi tespit etmek.
günlemeli, [gün-le-me-li] *sf.* Tarihli.
günlü[1], [gün-lü] *sf.* **1.** Tarihli. **2.** Belli bir zamanla sınırlı olan.
günlü[2], [günü-lü] *{ağız} sf.* Suçlu. [DS]
günlük[1], **-ğü** [gün[1]-lük] *sf.* **1.** O günkü; o günle ilgili. **2.** Üzerinden belirtilen sayıda gün geçmiş bulunan. **3.** Her gün yapılan. **4.** Her gün yayınlanan; her gün çıkan. **5.** *is. ed.* Günü gününe yazılan anı; muhtıra. **6.** Bu tür anıların yer aldığı defter veya kitap; günce. ⊡ **günlük defter,** *Bir işletmenin yaptığı işleri günü gününe yazdığı defter; yevmiye defteri.*
günlük[2], **-ğü** [gün[2]-lük كونلك / كنلك] *{ağız} is.* **1.** Şemsiye; güneşlik. **2.** Balkon; seren. **3.** Gelin ata ya da arabaya bindiği zaman üzerine örtülen uzun örtü. [DS]
günlük[3], **-ğü** [gün-lük] *is.* Güneşli olma durumu; güneşlilik.⊡ **günlük güneşlik,** *Açık ve bol güneşli; aydınlık; ferah..*
günlük[4], [Erm. / Far. ḫung [Nişanyan] => gün-lük / günnük ?] *is.* **1.** Hekimlikte kullanılan bir tür reçine. **2.** Tütsü için kullanılan günlük ağacının kabuğu veya sakızı. ⊡ **günlük ağacı,** *bot. Kendisinden günlük sakızı çıkarılan bir tür ağaç, (Styrax; Boswelia).*
günlük[5], **-ğü** [gün-lük كونلك] *{ağız} is.* Bir gün içinde ödenen para miktarı; ücret; yevmiye; gündelik.
günlükçü[1], [gün-lük-çü] *is.* Günlük yazarı.
günlükçü[2], [gün-lük-çü] *{ağız} is.* Gündelikçi. [DS]
günnemek[1], [kulun-la-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-n(ü)-yor]* Yavrulamak; doğurmak. [DS]
günnemek[2], [gün[2]-le-mek] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-n(ü)-yor]* → günlemek. [DS]
günnemek[3], [günü-le-mek] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-(ü)-yor]* Çekememek; kıskanmak. [DS]
günnetmek, [gün-le-t-mek] *{ağız} gçl. f. [-ir]* Güneşlendirmek. [DS]
günnü, [gün-lü] *{ağız} is.* Parlaklık; berraklık. [DS]
günnük[1], **-ğü** [gün-lük] *{ağız} is.* Beş vakit namaz. [DS]
günnük[2], **-ğü** [gün-lük] *{ağız} is.* Ücret; yevmiye. [DS]
günnük[3], **-ğü** [gün-lük] *{ağız}* → günlük[2]. [DS]
günnük[4], **-ğü** [günlük[4]] *{ağız} is.* → günlük[4]. [DS]
günöte, [gün+öte] *is. gök b.* Dünya'nın veya bir gök cisminin yörüngesinde yer alan güneşe en uzak nokta; evç.
günselik, -ği [gün-se-lik ?] *{ağız} is.* **1.** Bir işe başlamak için belirlenen gün. **2.** Düğün için kararlaştırılan zaman. [DS]
günsemek, [gün-se-mek] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-s(ü)-yor]* (Süt, yoğurt vb. için) güneşte kalmaktan dolayı bozulmak. [DS]
günsü, [gün-sü] *{ağız} is.* **1.** Sürekli güneş alan yer. **2.** Güneşte kurutulan sebzelerdeki özel koku. **3.** İki günlük çiğ sütün kaymağı ve bu kaymağın kokusu. [DS] ⊡ **günsü çalmak,** *{ağız} (Güneşte kalan sebze ve meyveler için) güneş yanığı gibi kokmak.* [DS]
günsüler, [gün-sü-ler] *is. zool.* Kökbacaklılardan, ışın biçimindeki yalancı bacaklarıyla hareket eden bir hücreli hayvanlar takımı; güneş hayvancıkları.
günsümek, [gün-sü-mek] *{ağız} gçsz. f. [-r]* → günsemek. [DS]
günsüz, [gün-süz] *{ağız} is.* **1.** Zamanından önce doğan yavru. **2.** *huk.* Henüz yargı kararı ile hapis yatacağı süre belli olmamış suçlu. [DS] ⊡ **günsüz doğmuş,** *{ağız} 1. Tembel. 2. Çok üşüyen.* [DS]
günü[1], [*eT.* künī كونى] *{eAT} {OsT} is.* Kıskançlık; çekemezlik; haset. ⊡ **günü eylemek,** *{OsT} Kıskanmak; haset etmek.* || **günü kılmak,** *{eAT} {OsT}* → günü eylemek.|| **günü salmak,** *{OsT} Başkalarında kıskanma duygusu uyandırmak; kıskandırmak.*
günü[2], [? günü] *{ağız} is.* Çok evli erkeğin eşlerinden her biri; kuma. [DS]
günübirlik, -ği [gün-ü + bir-lik] *zf.* Bir gün için.
günücü, [*eT.* künī > günü-cü كونوجى /كونيجى] *{eAT} {OsT} sf.* Başkalarını çekemeyen; kıskanç; hasetçi.
günücük, -ğü [*eT.* künī > günü-cük] *{ağız} is.* → günücülük. [DS]
günücülük, -ğü [*eT.* künī > günü-cü-lük كنوجلك] *{eAT} is.* Kıskançlık; hasetlik.
günük[1], **-ğü** [gün-lük > gün-ük] *{ağız} is.* Bir günde ekilebilecek genişlikte tarla alanı; bir hektar toprak. [DS]
günük[2], **-ğü** [gün+ in-ik] *{ağız} is.* Akşam. [DS]
günüleme, [günü-le-me] *is.* Kıskanma durumu ve eylemi.
günülemek, [*eT.* küni-le-mek > günü-le-mek كونولك / كونى لك / كنلمك / كونيلامك] *{eAT} {OsT} gçsz. f. [-r] [-l(ü)-yor]* Çekememek; kıskanmak; haset etmek.
günülenmek, [günü-le-n-mek كنولنمك] *edil. f. [-ir] [eAT. -ür]* **1.** *{OsT}* Kendisine haset edilmek; kıskanılmak. **2.** *dönşl. f.* Çekememezlik etmek; hasetlenmek.
günüleşmek, [günü-le-ş-mek كنولشمك] *{eAT} işteş. f. [-ür]* Birbiri ile çekişmek; rekabet etmek.
günümek[1], [*eT.* künī-mek > günü-mek] *{ağız} gçl. f. [-r]* Çekememek; kıskanmak; günülemek. [DS]
günümek[2], [gün-ü-mek] *{ağız} gçsz. f. [-ür]* (Ham meyve için) dura dura yumuşamak. [DS]
günür, [*eT.* künī > günü-r] *{ağız} sf.* Kıskanç; günücü. [DS]

günüşük, -ğü [gül-üş-ük] *{ağız} zf.* Konuşa gülüşe. [DS]

günüz, [gün > gün-üz] *{OsT} {ağız} is.* Gündüz. [DS]

günüzün, [gün-üz-ün] *{OsT} zf.* Gündüz vakti; gündüzleyin; bütün gün.

güp[1], [gub / gup / güb / güp *(yans.)*] *is.* Çarpma, atma, vurma, tepme, dürtme, düşme ve benzer hareketleri anlatan kök. [Zülfikar] *güp güp, güp(b)-ül-de-mek, güb+düş-en, güp-mek, güp-ür-tü, güp-ür güpür, güp-ür-e-dek*

güp[2], [*eT.* küp] *{ağız} is.* Küp. [DS]

güp[3], [köp] *{ağız} is.* Kağnının ön tarafındaki uzun tahta; köp. [DS]

güpbük, -ğü [güp *(yans.)* > güp(b)-ük] *{ağız} is.* İbibik kuşu. [DS]

güpbürdemek, [güp *(yans.)* > güp(b)-ür-de-mek] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-d(ü)-yor]* zıplamak ve gürültü etmek. [DS]

güpçen, [küp-çen] *{ağız} is.* Küp biçiminde su mahzeni. [DS]

güpdüşen, [güp + düş-en ?] *{ağız} is.* **1.** İri bir armut türü. **2.** Yakarca denilen küçük sinek. [DS]

güpeç, -ci [küp-eç] *{ağız} is.* Ağzı geniş küçük küp; küpeç. [DS]

güpegündüz, [gü(p)-e + gü/ndüz] *(güpe'gündüz) pekşt. zf.* Ortalık iyice aydınlamış durumda iken; tam gündüz iken.

güpeli, [küpe-li] *{ağız} is.* → küpeli. [DS]

güperim, [güper-em ?] *{ağız} is.* Sağlam ve çalışkan kadın. [DS]

güpgüzel, [gü(p)+gü/güzel] *(güpgü'zel) pekşt. sf.* Çok güzel; aşırı güzel.

güpleği, [güp-le-ği] *{ağız} is.* Balta ve keser gibi araçlarda sapın geçirildiği delik; kovan. [DS]

güplek, -ği [küp-lek] *{ağız} sf.* (Kişi için) şiş karınlı fakat sıska. [DS]

güplemek, [güp *(yans.)* > güp-le-mek] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(ü)-yor]* Bir yere çabuk varmak. [DS]

güpmek, [güp *(yans.)* > güp-mek] *{ağız} gçsz. f. [-er]* Düşmek; yere kapaklanmak. [DS]

güpür[1], [Yun. kupria => gübür / güpür] *{ağız} is.* **1.** Süprüntü. **2.** Boyanmamış yün veya kıldan dokunmuş kilim. [DS]

güpür[2], [Fr. guipure] *{ağız} is.* → gipür.

güpürdemek, [güb *(yans.)* > güp-ür-de-mek] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-d(ü)-yor]* Atıla atıla koşmak. [DS] ⧉ **güpürdeyip durmak,** *{ağız} Yerli yersiz herkese çıkışmak.* [DS]

güpüredek, -ği [güp-ür-edek] *{ağız} zf.* **1.** Çabucak. **2.** Gürültü yaparak. [DS]

güpürtü, [güp *(yans.)* > güp-ür-tü] *{ağız} is.* Ayak patırtısı; gürültü. [DS]

-gür-, [-kir- / -ķur- / -kür- / -ġır- / -gir- / -ġur- / - gür-] *{eT} {eAT} yap. e.* → -kır.

gür[1], [gor / gur / gür *(yans.)*] *is.* Suyun gür akışını, ateşin harlı ve sesli olarak yanışını, buna benzer kalın ve gür sesleri, bağırmayı, haykırmayı ve karın gurlamasını anlatan kök. [Zülfikar] *gür-ül gürül, gür-le-mek, gür-le-y-ik, gür-le-k, gür-lük, gür-ül-tü* ⧉ **gür gür,** *Hızlı ve gürültülü olarak çalışma durumu.*

gür[2], [*eT.* kür > gür كور] *sf.* **1.** Sık ve güçlü olarak çıkan veya fışkıran; çok fazla; kesif; gümrah. *{eAT} {OsT} (aynı)* **2.** Bol; verimli. *{eAT} (aynı)* **3.** *{eAT}* Yüksek. **4.** *{eAT} {OsT}* Kuvvetli.

gür[3], [gür] *{ağız} is.* **1.** Sık çalılık; ormanlık. **2.** Böğürtlen; yaban gülü. **3.** Kesilmiş ağacın sürgünü. [DS]

güraz, [Far. gürāz گراز] *(güra:z) {OsT} is.* Azgın erkek domuz.

gürbe[1], [Far. gürbe گربه] *{OsT} is.* Kedi. ⧉ **gürbe-i deştî,** *zool. Yaban kedisi.*

gürbe[2], [Ar. ķırba] *{ağız} is.* **1.** Büyük küp. **2.** İki kulplu ya da kulpsuz çömlek. **3.** Tahıl ambarı. [DS]

gürbüz, [Far. gürbüz گربز => *eAT.* كربز] *{eAT} {OsT} sf.* **1.** Zeki; bahadır. **2.** Güçlü; sağlığı yerinde; iyi gelişmiş; iri. **3.** *{eAT}* Önemli. **4.** Fütüvvet ehline verilen isim.

gürbüzleşme, [gürbüz-le-ş-me] *is.* Gürbüz ve gelişkin duruma gelme; gürbüzleşmek işi.

gürbüzleşmek, [gürbüz-le-ş-mek] *dönşl. f. [-ir]* Gürbüz duruma gelmek; gelişmek.

gürbüzlük, -ğü [gürbüz-lük] *is.* Gürbüz ve gelişmiş olma hâli.

Gürcü, [Far. gurcī] *is.* **1.** Gürcistan halkından veya bu halkın soyundan olan. **2.** Gürcistan halkına ait.

Gürcüce, [gürcü-ce] *(gürcü'ce) is.* **1.** *dbl.* Kafkas dilleri öbeğinden Gürcülerin konuştuğu dil. **2.** Çerkez tavuğu yemeği.

gürd, [Far. gürd گرد] *{OsT} sf.* Kahraman; cesur; yiğit.

gürdare, [İt. cordola] *{ağız} is.* → kurdele. [DS]

gürdas, [Far. gürdās گرداس] *(gürda:s) {OsT} sf.* Kıyıcı; zalim; gaddar.

gürde[1], [Far. gürde گرده] *{OsT} is.* Böbrek.

gürde[2], [? gürde] *{ağız} is.* Ferace. [DS]

gürdek, -ği [? gürde-k] *{ağız} is.* Yeşillik. [DS]

gürdenk, -gi [? gürdenk] *{ağız} is.* Yığınlardan deste indirmeye yarayan ucu üç çatallı ağaç. [DS]

gürdük, [gürdü-k ?] *{ağız} is.* **1.** Hayvanların çiftleşme zamanı. **2.** Kızışmış kedi. **3.** Hoppa isterik kadın. [DS]

gürdükmek, [gürdü-k-mek] *gçsz. f. [-ür]* **1.** (Dişi kedi veya et yiyen hayvanların dişisi için) kızışmak.

gürdükmüş, [gürdük-müş] *{ağız} sf.* (Hayvan için) kızışmış. [DS]

gürdümek, [gürdü-mek] *gçsz. f. [-r]* **1.** (Ağaçlar için) gümrahlaşmak. **2.** (Kadın için) erkekle oynaşmak.

güre[1], [gür-e] *{ağız} sf.* (Kısrak veya dişi eşek için) kızışmış. [DS]

güre[2], [güre] *{ağız} is.* **1.** Bir yaşından itibaren üç yaşına kadar olan tay. **2.** Küçük kulaklı koyun. [DS]

güre[3], [*eT.* kür > gür-e] *{ağız} sf.* **1.** Kuvvetli; dinç. **2.** Gür; sık. [DS] ☞ **güre olmak,** *{ağız} Toprak ekilecek duruma gelmek.* [DS]

güre[4], [güre] *{ağız} is.* Verimli olmayan toprak. [DS]

güre[5], [gür-e] *is.* Enerji.

güre[6], [güre كوره] *{ağız} sf.* **1.** (Hayvan için) hiç bağlanmamış, serbestçe gezmiş. **2.** Çekingen; ürkek; korkak. **3.** (Hayvan için) vahşi; eğitilmemiş; işe yabancı olan; işe alışmamış. *{eAT} {OsT} (aynı)* **4.** Soğukkanlı. [DS] **5.** *{OsT}* Zıpır; haşarı. ☞ **güre olmak,** *{OsT} Azgınlaşmak; zıpırlaşmak.*

güre[7], [güre] *{ağız} sf.* Uzak. [DS]

güre[8], [güre] *{ağız} is.* Hemen yapılıp bozulabilen basit ocak. [DS]

güreci[1], [güre[2]-ci] *is. tar.* İmparatorluk döneminde saray ahırlarındaki taylara bakmakla görevli olan has ahır mensubu.

güreci[2], [güre[5]-ci] *is. fel.* Gürecilik yanlısı.

gürecilik, -ği [güre[5]-ci-lik] *is. fel.* Ortaya çıkan ve beliren bütün olguların kendiliklerinden etkin olduklarını, gelişmelerini sağlayan gücün dışarıdan gelmeyip kendileriyle özdeş olduğunu ileri süren öğreti; dinamizm; devimselcilik.

gürel[1], [güre[5]-l] *is.* **1.** *fiz.* Kuvvetler ve bu kuvvetlerin doğurduğu hareketler arasındaki bağıntıları inceleyen mekanik bölümü; dinamik. **2.** *fel.* Olayları zaman içindeki gelişimine göre değerlendiriş; devimsel; dinamik. **3.** *sf.* Devamlı hareket halinde olan; canlı; atılgan; enerji dolu.

gürel[2], [gürel] *{ağız} is.* Hindi. [DS]

gürel[3], [gök *(mavı)* > gö(ğ)-er-mek > göğrel ?] *{ağız}* Maviye yakın koyu bir renk. [DS]

gürelemek[1], [küre-mek > güre-le-mek] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(i)-yor]* Yığılmak. [DS]

gürelemek[2], [*eT.* kürē-mek *(kaçmak)* > güre-le-mek] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(i)-yor]* Canlanmak; hareketlenmek. [DS]

gürelemek[3], [*eT.* kürī-mek *(eşmek)* > güre-le-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* Bir şeyi kaldırıp atmak. [DS]

gürelemek[4], [*eT.* kürē-mek *(kaçmak)* > güre-le-mek] *{ağız} gçsz. f. [-r]* (Eşek, kısrak için) çiftleşmek. [DS]

gürelenmek, [*eT.* kürē-mek *(kaçmak)* > güre-le-n-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* **1.** Yabanîleşmek; yozlaşmak. **2.** Yavaş yavaş alışkanlığını kaybetmek. [DS]

güreli, [güre-li] *sf.* **1.** Enerjisi olan. **2.** *{ağız}* Kuvvetli; dinç; hararetli. [DS]

gürelik, [*eT.* kürē-mek *(kaçmak)* > güre-lik كوره لك] *is.* **1.** Güre olma durumu. **2.** Zenginlik yüzünden taşkınlık gösterme; gururlanma; serkeşlik. *{eAT} {OsT} {ağız} (aynı)* [DS] [Kamus] **3.** *{ağız}* Aşırı istek. [DS]

gürelmek, [*eT.* kürē-mek *(kaçmak)* > gür-el-mek كورلمك] *{ağız} gçsz. f. [-ir]* **1.** Çoğalmak. [DS] **2.** *{eAT}* Azgınlaşmak; zıpırlaşmak.

gürem, [güre-m] *{ağız} is.* Küme; sürü; kafile. [DS]

güremek[1], [*eT.* kürē-mek *(kaçmak)* > gür-e-mek كوره مك] *{eAT} {ağız} gçsz. f. [-r] [-r(ü)-yor]* **1.** (Kısrak, eşek için) çiftleşme istemek; aygırsamak; güre olmak. **2.** *{ağız}* (Dişi hayvan için) döllenmek. [DS]

güremek[2], [güre-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-r(ü)-yor]* Beşiği ya da salıncağı sallamak. [DS]

güren[1], [Yun. kireno => güren / giren كورن] *{OsT} {ağız} is.* **1.** Kızılcık. **2.** *{ağız }* Kızılcık suyu ile yapılan tarhana. [DS]

güren[2], [Moğ. küriyen] *{ağız} is.* **1.** Sürü. **2.** Kalabalık. [DS]

güren[3], [? güren] *{ağız} is.* Hindi. [DS]

güren[4], [? güren كران] *{OsT} sf.* (At için) rengi sarı ile doru arasında olan.

gürenci, [gürenç-çi > güren-ci] *is.* Tımarlı hassa kuşbazlarından avcı kuşları yetiştirmekle görevli bir sınıf.

gürençlemek, [gürenç-le-mek] *gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* **1.** (Kuşlar için) tüy dökmek. **2.** Doğan cinsi kuşları eğitmek.

güresek, -ği [*eT.* kürē-mek *(kaçmak)* > güre-se-k] *{ağız} sf.* (Eşek, kısrak için) çiftleşmek isteyen. [DS]

güreş, [*eT.* kürī-mek *(eşmek)* > güre-ş كورش] *is.* **1.** *spor.* İki sporcunun birbirinin sırtını yere getirmek için yaptıkları spor oyunu. **2.** Bazı hayvanların birbiri ile yaptıkları mücadele; dövüş. ☞ **güreş tutmak,** *Güreşmek.*

güreşçi [güreş-çi كورشجى] *is. spor.* Güreş sporu yapan kişi; pehlivan. ☞ **güreşçi köprüsü,** *spor. Sırt yere dönük olarak vücudun bir yay gibi avuçlar ve tabanlar ile yere değer vaziyette bulunduğu biçim.*|| **güreşçi tonu,** *{OsT} Pehlivan kispeti.*

güreşçilik, -ği [güreş-çi-lik] *is.* **1.** Güreşçi olma durumu. **2.** Sporun güreşle uğraşan kolu; pehlivanlık.

güreşilme, [güreş-il-me] *is.* Güreş yapılma eylemi.

güreşilmek, [güreş-il-mek] *edil. f. [-ir]* Güreş yapılmak.

güreşme, [güreş-me] *is.* Güreş yapma eylemi.

güreşmek, [*eT.* kürī-mek *(eşmek)* > küreş-mek > güreş-mek] *işteş. f. [-ir]* Güreş yapmak; güreş tutmak.

güreştirme, [güreş-tir-me] *is.* Güreş yaptırma eylemi.

güreştirmek, [güreş-tir-mek] *gçl. f. [-ir]* Güreş yaptırmak; güreşmelerini sağlamak.

güreybe, [Ar. ġureybīye] *{ağız} is.* Kurabiye. [DS]

gürg, [Far. gürg گرگ] *{OsT} is.* Kurt; canavar, *(Canis lupus).* ☞ **gürg-beçe,** *Kurt yavrusu.*|| **gürg-i bārān-dîde,** *1. Yağmur görmüş kurt. 2. Görmüş geçirmiş; feleğin çemberinden geçmiş; eski kurt.*|| **gürg-zāde,** *Kurt yavrusu.*

gürgân, [Far. gürgān گرگان] *(gürgâ:) {OsT} is.* Kurtlar.

gürgen, [? gürgen] *is. bot.* Kerestesi sert ve sıkı dokulu, ülkemizin Karadeniz bölgesinde yetişen, bazen boyları 20 metreyi bulan, fındıkgillerden bir orman ağacı, *(Carpinus betulus).*

gürgengiller, [gürgen-gil-ler] *is. bot.* İki çeneklilerden, çiçek durumları tırtılsı, gürgen, fındık, huş, kızıl ağaç, meşe gibi ağaç türlerini içine alan, kerestelik ağaçlar familyası.

gürgenlik, [gürgen-lik] *is.* ve *sf.* Gürgenle kaplı yer.

gürgüre, [gür *(yans.)* > gü+gür-e] *{ağız} is.* Yüksek yerden dökülen su; çağlayan. [DS]

gürgüt, -dü [? gürgüt] *{ağız} is.* **1.** Keçilerin kıllarının dibinde bulunan ve tarakta kalan ince tüyler. **2.** Damların üzerine dökülen toprak. [DS]

gürihte, [Far. gürīḫten *(kaçmak)* > gürīḫte گریخته] *(güri:hte, h kalın söylenir) {OsT} sf.* Kaçmış; kaçak.

gürisne, [Far. gürisne / gürsine گرسنه] *{OsT} sf.* **1.** (Kişi için) aç. **2.** Yoksul. ☞ **gürisne-çeşm,** *Açgözlü.*|| **gürisne-çeşm-āne,** *Açgözlücesine; cimrice.*|| **gürisne-gân,** *Açlar; yoksullar.*

gürisnegî, [Far. gürisne-gī گرسنگی] *(gürisnegi:) {OsT} is.* Açlık; yoksulluk.

güriz, [Far. gürīz گریز] *(güri:z) {OsT} is.* **1.** Kaçma; kaçış; firar. **2.** *ed.* Kasidelerde konuya girmeden önce söylenen beyit; girizgâh. **3.** *sf.* Kaçan; kaçmış. ☞ **güriz-gâh,** *1. Kaçacak yer. 2. ed. Girizgâh beyti.*|| **güriz-pā,** *Kaçan ayak; bir yerde durmayan.*

gürizan, [Far. gürīzān گریزان] *(güri:za:n) {OsT} sf.* Kaçan; kaçıcı.

gürizanî, [Far. gürīzānī گریزانی] *(güri:za:ni:) {OsT} is.* Kaçıcılık.

gürizende, [Far. gürīzende گریزنده] *(güri:zende) {OsT} sf.* Kaçan; kaçıcı.

gürk, [gag / gağ / gak / geg / geğ / gey /gıg / gığ / gık / gog / gug / guk / gurk / güg / güğ / gürk *(yans.)*] *is.* Tavuk vb. kümes hayvanlarının çıkardığı sesleri, buna benzer sinirli konuşma, bağrışma çağrışma ve seslenmeleri anlatan kök. [Zülfikar] *gürk-le-mek*

gürlegen, [gür-le-gen] *{ağız} is.* Çağlayan. [DS]

gürleğen, [gür *(yans.)* > gür-le-ğen گورلکن] *{OsT} sf.* Çok bağırıp çağıran; haykıran.

gürlek[1], **-ği** [gür *(yans.)* > gür-le-k] *is.* **1.** Çağlayan. **2.** *sf.* (Su için) coşkun; bol. **3.** (Ses için) gür.

gürlek[2], **-ği** [gür-le-k] *{ağız} sf.* **1.** Atılgan; mert. **2.** Neşeli. [DS]

gürlek[3], **-ği** [gür-le-k] *{ağız} is.* Yayık. [DS]

gürleme, [gür-le-me] *is.* Gür ve kalın ses çıkarma eylemi.

gürlemek[1], [gür *(yans.)* > gür-le-mek] *gçsz. f. [-r] [-l(ü)-yor]* **1.** Kalın ve gür bir ses çıkarmak. **2.** (Su için) gürül gürül akmak; çağlamak. **3.** (Ateş için) alevli olarak, hızla yanmak. ☞ **gürleyip gitmek,** *mecaz. Beklenmedik bir zamanda ölmek; yok olmak.*

gürlemek[2], [gür-le-mek] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(ü)-yor]* **1.** Anlatmak; söylemek. **2.** Öfkeyle bağırmak; bir kimsenin üzerine yürüyerek bağırmak. **3.** Neşelenmek. [DS]

gürlen, [gürle-n] *is.* İki kulplu, ağzı ve karnı geniş yağ testisi; çömlek.

gürleşme, [gür-le-ş-me] *is.* Bol, sık veya güçlü olarak fışkırma eylemi.

gürleşmek, [gür-le-ş-mek] *dönşl. f. [-ir]* Gür bir duruma gelmek.

gürlevik[1], **-ği** [gür > gür-le-mik] *{ağız} is.* Sulak ve gür çalılık olan yer. [DS]

gürlevik[2], **-ği** [gür *(yans.)* > gür-le-mek > gür-le-y-ik] *{ağız} is.* Yer altından akan suyun sesi. [DS]

gürleyik[1], **-ği** [gür-le-y-ik] *{ağız} is.* **1.** Serçe. **2.** Kahverengi tüylü, sebze tohumlarını eşeleyen bir kuş. [DS]

gürleyik[2], **-ği** [gür-le-y-ik] *{ağız} is.* Çağlayan. [DS]

gürleyiş, [gür *(yans.)* > gür-le-y-iş] *is.* Gürleme eylemi veya biçimi.

gürlük[1], **-ğü** [kür > gür-lük] *is.* **1.** Bol, sık veya güçlü olarak fışkırma durumu. **2.** Verimlilik; feyiz. **3.** Mutluluk.

gürlük[2], **-ğü** [gür-lük] *{ağız} is.* **1.** Sık çalılı, ağaçlı yer. **2.** Yabani ot ve dikenli yerler. [DS]

gürlük[3], **-ğü** [gür-lük] *is. fiz.* İşitme duyumunun, sesin akustik basıncına bağlı niteliği; ses kuvveti.

gürlük[4], **-ğü** [gür-lük] *{ağız} is.* Birini kızdıracak bir davranışta bulunma. [DS]

gürmih, [Far. gürmi:ḫ گرمیخ] *(gürmi:h, h kalın söylenir) {OsT} is.* **1.** Büyük çivi; enser. **2.** Hayvan bağlanan büyük kazık.

gürmük, -ğü [? gürmük] *{ağız} is.* Yumruk. [DS]

gürnek, -ği [gür(ü)n-e-k] *{ağız} is.* Sıcağın etkisi ile koyunların birbiri altına başlarını sokarak toplanması durumu. [DS]

gürnemek, [gür(ü)n-e-mek] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-n(ü)-yor]* (Koyunlar için) sıcağın etkisi ile başlarını birbirinin altına sokarak toplanmak. [DS]

gürneşmek, [gürne-ş-mek] *{ağız} işteş. f. [-ir]* (Koyunlar için) sıcağın etkisi ile başlarını birbirinin altına sokarak toplaşmak. [DS]

güröy, [? güröy] *{ağız}* tis. **1.** Rehin; karşılık. **2.** Adak. [DS]

gürp, [garp / görp / gürp *(yans.)*] *is.* Bir şeyin birden kopup düşmesini ve yere çarpmasını anlatan kök. [Zülfikar] *gürp-e-dek, gürp-ül-de-mek*

gürpedek, -ği [gürp *(yans.)* > gürp-edek] *{ağız} zf.* Birdenbire ansızın. [DS]

gürpüz, [Far. gürbüz گربز => *eAT.* گربز] *{eAT} is.* → gürbüz.

gürrek, -ği [gür *(yans.)* > gür-rek گوررك] *{OsT} zf.* Biraz gür olarak; gürce.

gürs[1], [Fars. gürs گرس] *{OsT} is.* **1.** Açlık. **2.** Kir; leke; pas. **3.** Saç kıvrımları; zülüf; kâkül.

gürs[2], [? gürs] *{ağız}* tis. Rüzgârın sürüklediği kar yığını. [DS]

gürt, [? gürt] *{ağız} is.* Söz. ☞ **gürt atmak,** *{ağız} Söz atmak.* [DS]

gürtük, -ğü [kür(ü)t-ük] *{ağız} is.* Çukurlara toplanmış kar. [DS]

gürtün, [kürtün] *{ağız} is.* → kürtün. [DS]

güruh, [Far. gürūh گروه] *(güru:h) {OsT} is.* (Hoşa gitmeyen kimseler için) kalabalık; topluluk. ☞ **gürūhā gürūh,** *{OsT} Takım takım; bölük bölük.*|| **gürūh gürūh,** *{OsT} Bölük bölük.*|| **gürūh-i eşkıyā,** *{OsT} Soyguncu takımı.*

gürü, [? gürü] *{ağız} is.* **1.** Sıpa. **2.** Bir yaşındaki kısrak. [DS]

gürüf, [Far. gürūh] *{ağız} is.* Sürü. ☞ **gürüf gürüf,** *{ağız} Sürü sürü; alay alay.* [DS]

gürük[1], **-ğü** [gürü-k ?] *{ağız} is.* **1.** Küçük kulaklı koyun. **2.** Eşek. [DS]

gürük[2], **-ğü** [gürü-k ?] *{ağız} is.* Kılçıksız buğday. [DS]

gürük[3], **-ğü** [gürü-k ?] *{ağız} is.* Fıtıklı insan. [DS]

gürül, [gür *(yans.)* > gür-ül] *is.* Akıcı cisimlerin düşme ve çarpması sonucu çıkan ses. ☞ **gürül gürül,** *(Ses için) bol ve gür çıkıp akarak.*

gürüldeme, [gür *(yans.)* > gür-ül-de-me] *is.* Hızlı ve gür bir ses çıkarma eylemi.

gürüldemek, [gür *(yans.)* > gür-ül-de-mek] *gçsz. f. [-r] [-d(ü)-yor]* Çok hızlı ve güçlü bir gürültü çıkarmak.

gürültmek, [gürü-l-t-mek ?] *{ağız} gçsz. f. [-ür]* Üşümekten tüyler diken diken olmak. [DS]

gürültü, [gür *(yans.)* > gür-ül-tü] *is.* **1.** Aralarında uyum bulunmayan düzensiz seslerin meydana getirdiği, insanı rahatsız edici, hatta uzun sürede sağlık bozucu etkisi görülen seslerin bütünü; patırtı; şamata. **2.** *mecaz.* Birçok kişinin karıştığı kavga, dövüş veya karışıklık. **3.** *bsy.* Bilgilerin bilgi işlem makinesine verilmesi veya oradan alınması sırasında dış ortamdan gelen ve değerlendirmeye alınmayacak anlamsız işaretler. **4.** *dbl.* İletişimde, iletme işlemini engelleyen ve iletiye ait olmayan her türlü ses. **5.** *fiz.* Konuşma sırasında havanın devirsiz titreşmesi sonucu meydana gelen dil sesleri dışı sesler. **6.** *iletişim.* Radyo ve televizyon yayınlarında sinyallerin üzerine eklendiğinde, bu sinyalleri bozan, az çok değerini değiştiren her türlü parazit etki. ☞ **gürültü çıkarmak,** *1. Kulağı rahatsız edici düzensiz sesler çıkarmak. 2. Kavga çıkarmak; karışıklık yaratmak; tartışma çıkarmak*|| **gürültü etmek,** *Kulağı rahatsız edici düzensiz sesler çıkarmak.*|| **gürültü patırtı,** *1. Gürültülü kavga, dövüş. 2. Kişiler arasında doğan karışıklık.*|| **gürültü yapmak,** *Kulağı rahatsız edici düzensiz sesler çıkarmak.*|| **gürültüye gelmek,** *Karışıklığa gelerek fark edilmemek.*|| **gürültüye** (boğmak) **getirmek,** *1. İlgililerin dikkatini başka yöne sapıtarak bir şeyin göze batmasını, dikkat çekmesini önlemeye çalışmak. 2. Söz kalabalığından veya karışıklıktan yararlanarak istediğini elde etmek.*|| **gürültüye gitmek,** *1. Bir telaş ve karışıklığa rastlayarak değeri anlaşılmamak. 2. Karışıklığa kurban gitmek.*|| **gürültüye pabuç bırakmamak,** *Korkutma ve tehditlere aldırmayarak dilediği gibi davranmak.*|| **gürültüye vermek,** *Gereksiz yere telaş çıkarmak; karışıklık çıkmasına neden olmak.*

gürültücü, [gür-ül-tü-cü] *sf.* Gürültü yapan; gürültü çıkaran.

gürültülü, [gür-ül-tü-lü] *sf.* **1.** Gürültüsü olan. **2.** *mecaz.* Karışık olaylarla dolu. ☞ **gürültülü patırtılı,** *Çok gürültülü ve karışık olan.*

gürültüsüz, [gür-ül-tü-süz] *sf.* **1.** Gürültüsü olmayan. **2.** *mecaz.* Kimsenin dikkatini çekmeyen; karışık olmayan; olaysız.

gürün, [Yun. krunos ?] *is.* Hayvanların su içtiği çeşme yalağı.

gürüz[1], [kür / gür > gür-üz] *{ağız} is.* **1.** Sık ormanlık; çalılık. **2.** Böğürtlen çalıları. **3.** Ormanda yeni yetişen çam filizleri. [DS]

gürüz[2], [? gürüz گرز] *{ağız} is.* **1.** Kambur. *{eAT} {OsT} (aynı)* **2.** Palavra. [DS]

gürüzlük[1], **-ğü** [gürüz-lük] *{ağız} is.* Çalılık. [DS]

gürüzlük[2], **-ğü** [gürüz-lük گرزلك] *{OsT} is.* Kamburluk.

gürz, [Far. gurz گرز] *{OsT} is.* Ateşli silahların icadından önce savaşlarda kullanılmış ucu topuzlu bir silah; topuz; bozdoğan; matrak. ☞ **gürz-i girān,** *İri ve ağır topuz.*

gürzbaz, [Far. gürz-bāz گرزباز] *(gürzba:z) {OsT} is.* İmparatorluk döneminde çeşitli ağırlıkları kaldırıp hüner gösterileri düzenleyen sporculara verilen isim.

gürze, [? gürze] *{ağız} is.* Ağaçtan yapılmış su kabı. [DS]

-güsar, [Far. güsār گسار -] *(güsa:r) {OsT} son ek.* Sonuna getirildiği isimlere *"içen, içici, yiyen, yiyici"* kavramları katarak birleşik sıfatlar yapan son ek. *mey-güsār (şarap içen)*

güsgüdelek, -ği [gü(s)+gü/delek] *{ağız} pekşt. sf.* Kısa, şişman ve bodur. [DS]

güsbe, [Far. küsbe] *{ağız} is.* Hayvan yemi; küspe. [DS]

güsiste, [Far. güsisten / güsihten *(boşanmak; kopmak)* > güsiste / küsiste گسسته] *{OsT} sf.* **1.** Kırılmış. **2.** Kopmuş. **3.** Gevşemiş; çözülmüş. ☞ **güsiste-aşiyān,** *Yuvası yıkılmış.*|| **güsiste-bünyād,** *Temelden yok edilmiş.*|| **güsiste-dem,** *Soluğu kesilmiş.*|| **güsiste-dil,** *Kalbi kırılmış.*|| **güsiste-mahar,** *1. Yuları kopmuş; azgın at. 2. Serseri, azgın, zapt edilemeyen kişi.*|| **güsiste-kemer,** *1. Kemeri kopuk. 2. mecaz. Derbeder; kalender.*

güsn, [Far. güsn گسن] *{OsT} is.* Açlık.

güsne, [Far. güsne گسنه] *{OsT} is.* → güsn.

güssül, [? güssül] *{ağız} is.* **1.** Çatı. **2.** Beşik örtüsü çatılarda ortaya konan ağacın iki taraftan dayandığı babalar. [DS]

güstah, [Far. güstāḫ گستاخ] *(güsta:h) {OsT} sf.* Utanmaz; arsız; saygısız, küstah. ☞ **güstāh-çeşm,** *Gözü pek; cesur.*|| **güstāh-rūy,** *Yüzsüz; edepsiz.*|| **güstāh-zebān,** *Ağzına geleni söyleyen.*

güstahane, [Far. güstāhāne گستاخانه] *(güsta:ha:ne) {OsT} zf.* Sıra ve saygı gözetmeksizin; küstahça.

güstahî, [Far. güstāhī گستاخى] *(güsta:hi:) {OsT} is.* Utanmazlık; küstahlık.

-güster, [Far. güsterden *(yaymak; döşemek)* > güster / küster گستر] *{OsT} son ek.* Sonuna getirildiği Farsça kelimelere *"yayan, dağıtan"* anlamı katarak birleşik sıfatlar yapan son ek. *adālet-güster (adalet dağıtan).*

güsterde, [Far. güsterden *(yaymak; döşemek)* > güsterde / küsterde گسترده] *{OsT} sf.* Yayılmış; döşenmiş.

güsüm, [? güsüm] *{ağız} sf.* **1.** Şirin; güzel; edalı. **2.** *is.* Sürünün önünden giden koç ya da teke. [DS]

-güşa, [Far. güşā گشا -] *(güşa:) {OsT} son ek.* Sonuna getirildiği Farsça kelimelere *"açan, açıcı"* anlamı katarak birleşik sıfatlar yapan son ek. *dil-güşā (gönül açan; iç açıcı).*

güşad, [Far. güşāden *(açmak)* > güşād گشاد] *(güşa:d) {OsT} is.* **1.** Açma; küşat. **2.** Açılış. **3.** Bir tür tavla oyunu. **4.** Bir tür ok atışı. ☞ **güşād-ı dil,** *Gönül açılması.*|| **güşād-ı gonce-i dil,** *Gönül goncasının açılması.*|| **güşād-nāme,** *1. Boşanma belgesi. 2. Padişah fermanı.*

güşade, [Far. güşāden *(açmak)* > güşāde گشاده] *(güşa:de) {OsT} sf.* **1.** Açılmış; açık; küşade. **2.** Ferah; şen. ☞ **güşāde-dest,** *Eli açık; cömert.*|| **güşāde-destān,** *Eli açıklar; cömertler.*|| **güşāde-destî,** *Eli açıklık; cömertlik.*|| **güşāde-dil,** *Gönlü şen.*|| **güşāde-dilî,** *Gönül şenliği.*|| **güşāde-ebrū,** *Güler yüzlü.*|| **güşāde-gî,** *Açıklık; ferahlık; şenlik.*|| **güşāde-hātır,** *Gönlü rahat.*|| **güşāde-pîşānî,** *Alnı açık.*|| **güşāde-rū,** *Açık yüzlü.*|| **güşāde-zebān,** *Dili açık.*

güşane, [kuş + Far. ḫāne] *{ağız} is.* **1.** Küçük tencere. **2.** Küçük bakır tabak. [DS]

güşayende, [Far. güşāden *(açmak)* > güşāyende گشاينده] *(güşa:yende) {OsT} sf.* Açıcı; açan.

güşayiş, [Far. güşāden *(açmak)* > güşāyiş گشايش] *(güşa:yiş) {OsT} is.* **1.** Açılma; açılış. **2.** Ferahlama. ☞ **güşāyiş-i hātır,** *İç açıklığı; gönül ferahlığı.*|| **güşāyiş-i hevā,** *Havanın açıklığı.*

güşlü, [güç-lü كشلو] *{eAT} sf.* Güçlü.

güşta, [Far. güştā گشتا] *(güşta:) {OsT} is.* Cennet.

güştasb, [Far. güştāsb گشتاسب] *(güşta:sb) {OsT}is.* Allah'ın kullarına rahmetini ulaştırdığına inanılan manevî yol.

guşud, [Far. güşūd گشود] *(güşu:d) {OsT} sf.* Açılmış olan; açık.

güşude, [Far. güşāden *(açmak)* > güşūde گشوده] *(güşu:de) {OsT}* Açılmış; küşade.

-güt, [-gıt / -git / -gut / -güt] *yap. e.* → -gıt.

gütaperka, [İng. gutta-percha] *(gütape'rka) is.* Sumatra ve çevresindeki adalarda yetişen büyük bir cins ağaçtan elde edilen, kablo yapımında kullanılan, kauçuğa benzer zamklı bir madde.

güt, [güt] *{ağız} is.* Ümit; emel; gaye. [DS]

gütkü, [güt-mek > güt-kü] *{ağız} is.* Okurken satırları izlemekte kullanılan çubuk. [DS]

gütlekçi, [güt-lek-çi ?] *{ağız} is.* Çoban. [DS]

gütlez, [güt-le-z] *{ağız} sf.* Şişman. [DS]

gütme, [küt-mek > güt-me] *is.* Hayvanları otlatma ve yöneltmek işi.

gütmek, [*eT.* küḏ-mek > güt-mek كتمك / كوتمك] *gçl. f. [-ü(d)-er] [-ü(d)-ü-yor]* **1.** *{eAT} {OsT}* İzlemek; kollamak; peşinden gitmek. **2.** Hayvan veya hayvan sürüsünü önüne katarak otlatmak; sürmek. **3.** *mecaz.* Bir düşünce, duygu ve amaç peşine düşerek gerçekleştirmeye çalışmak. **4.** *mecaz.* Bir topluluğu veya kimseyi kendi düşünceleri doğrultusunda yönetmek; sevk ve idare etmek. **5.** *mecaz.* Belli bir amaca doğru sürüklemek; sevk etmek ☞ **güdüp gözetmek,** *{ağız} Korumak; göz kulak olmak.* [DS]|| **Güttüğüm domuzu bana öğretme!** *"Yıllardır tanıdığım birinin huylarını da bilirim." anlamında kullanılan söz.*

gütrüm, [kötürüm] *{ağız}* *sf.* Kötürüm. [DS]

güttekçi, [güt(t)-ek-çi] *{ağız}* *is.* Çoban. [DS]

güv, [güv *(yans.)*] *is.* Bebeklerin boğuk boğuk konuşmalarını ya da benzeri seslenmelerini anlatan kök. [Zülfikar] *güv-il-de-mek, güv-ür-de-mek, güv-ül-dü.*

güva, [Far. güvā گوا] *(güva:)* *{OsT}* *is.* **1.** Tanık; şahit. **2.** Delil.

güvah, [Far. güvāh / gevāh گواه] *(güva:h)* *{OsT}* *is.* **1.** Tanık. **2.** Delil.

güvahi, [Far. güvāhī / gevāhī گواهی] *(güva:hi:)* *{OsT}* *is.* Tanıklık.

güvar, [Far. güvār گوار] *(güva:r)* *{OsT}* *sf.* (Yemek için) sindirimi kolay.

güvara, [Far. güvārā / güvārān گوارا / گواران] *(güva:ra:n)* *{OsT}* *sf.* Sindirimi kolay olan.

güvarende, [Far. güvārende گوارنده] *(güva:ra:nde)* *{OsT}* *sf.* **1.** Sindirimi kolay. **2.** *is.* Sindirim.

güvariş, [Far. güvāriş گوارش] *(güva:riş)* *{OsT}* *is.* Sindirme.

güvaş, [Far. güvāş گواش] *(güva:ş)* *{OsT}* *is.* Renk; boya.

güvaşe, [Far. güvāşe گواشه] *(güva:şe {OsT}* *is.* → güvaş.

güve[1], [küye > güye / güge > güve] *is. zool.* Kurtçuğu odun, deri, yün, kürk gibi şeyleri yiyerek zarar veren pul kanatlılardan bir böcek, *(Tinea pellionella).* ☞ **güve ilâcı,** *Kürk, yünlü kumaş, halı vb. şeyleri güveden korumak için kullanılan, güve uzaklaştırıcı veya öldürücü maddeler.*|| **güve otu,** *{ağız} Naftalin.* [DS]|| **güve tutmak,** *{ağız} İçine dert olmak.* [DS]|| **güve yeniği,** *Güve tarafından zarar verilmiş olan.*

güve[2], [güvey] *(güve:ʸ)* *{ağız}* *is.* Damat; güveyi. [DS]

güveç, -ci [*eT.* küveç > güveç] *is.* **1.** Geniş ağızlı ve az çukur toprak tencere. **2.** Bu kapta pişirilmiş olan çeşitli yemeklerin genel adı. ☞ **güveç kebabı,** *Güvece kat kat, kuşbaşı koyun eti, soğan, domates konularak orta sıcaklıktaki fırında iki saat pişirilerek yapılan yemek.*

güvegen, [gök *(mavi)* > gö(k)-egen کوکن / کووکن] *{OsT}* *{ağız}* *is.* Büvelek. [DS]

güvegiller, [güve-gil-ler] *is. zool.* Güveleri de içine alan pul kanatlı böcekler familyası, *(Tinea).*

güveği, [güvey] *{ağız}* *is.* → güveyi. [DS] ☞ **güveği başı,** *{ağız}* → güvey başı [DS]|| **güveği kömü,** *{ağız}* → güvey gömü. [DS]|| **güveği önü,** *{ağız}* → güvey önü. [DS]

güveğilik, -ği [güveği-lik] *{ağız}* *is.* Damat için yaptırılan elbise ve giyecek. [DS]

güvek, -ği [gök *(yeşil)* > gö(ğ)-ek] *{ağız}* *is.* Cevizin yeşil kabuğu. [DS]

güvel, [gök *(yeşil)* > gö(ğ)-el] *{ağız}* *is.* Ördek. [DS]

güvelek[1], **-ği** [göv-le-k / güve-le-k ?] *{ağız}* *is.* **1.** Dibi geniş üstü dar yağ kutusu. **2.** Araba tekerleğinin ortasında mil takılan ağaç başlık. [DS]

güvelek[2], **-ği** [gök *(yeşil)* > gö(ğ)-ele-k] *{ağız}* *is.* Ağaçlarda biten asalak bitki; ökseotu; burç. [DS]

güveleme, [güveği-le-me] *{ağız}* *is.* Düğünde, cuma gecesi damadın arkadaşlarından birisinin verdiği yemek. [DS]

güvelenme, [güve-le-n-me] *is.* Güveler tarafından zarar verilmek işi.

güvelenmek, [güve-le-n-mek] *dönşl. f.* *[-ir]* (Kürk, yün vb. için) güveler tarafından yenmek; zarar verilmek.

güvem, [gök *(yeşil)* > gö(ğ)-em > güvem] *is.* **1.** Barut ağacı ve akdiken türü ağaçlar ve bunların meyveleri. **2.** *{ağız}* Bir tür yaban eriği. [DS] **3.** *{ağız}* Yeşillik; çayır. [DS] ☞ **güvem eriği,** *Meyveleri hekimlikte kullanılan bir alıç ağacı türü; geyik dikeni; yaban çileği; karaçalı; akdiken, (Rhamnus).*|| **güvem olmak,** *{ağız} (Sebzeler için) aşırı gübre yüzünden birdenbire gelişmek; büyümek; fazla dallanmak.* [DS]

güven[1], [*eT.* *küvē-mek *(büyüklenmek)* > küve-n-mek > güv-en] *is.* **1.** Herhangi bir korku, çekinme ve şüphe duymadan birine bağlanma ve inanma duygusu; itimat. *(1935)* **2.** Yüreklilik; cesaret. **3.** Bir toplumun siyasi ve çalışma hayatı bakımından korku ve huzursuzluğa düşmeden yaşama durumu. **4.** Parlamentonun hükümete verdiği destek. ☞ **güven beslemek,** *Bir kötülük gelmeyeceğine ilişkin inanç duymak; güvenmek; itimat etmek.*|| **güven hesabı,** *Bir bankanın başka bir bankaya, biri için verdiği ödeme emri; akreditif.*|| **güven kazanmak,** *Kendisine inanılır, emniyet edilir olmak; itimat kazanmak.*|| **güven ışığı,** *Karanlıkta çalışmayı gerektiren işlerde duyar katları etkilemeyen, ancak çalışma için gerekli hareketleri sağlayacak kadar aydınlık sağlayan ışık.*|| **güvenilirliği onaylanmış olmak,** *Biri için bir bankadan başka bankaya ödeme emri yazılmış olmak; akredite olmak.*|| **güveni sarsılmak,** *Güvenmez olmak; güveni kalmamak.*|| **güven mektubu,** *Bir elçinin gittiği ülke devlet başkanına sunulmak üzere kendi başkanı tarafından eline verilen belge; itimat mektubu; itimatname.*|| (birine) **güven olmak,** *O kimseye kaşı güven duyulmak; itimat edilir olmak*|| **güven oylaması,** *Göreve yeni başlamış veya görev başında bulunan bir hükümetin durumunu değerlendirmek için mecliste yapılan oylama.*|| **güven vermek,** *Güven duygusu uyandırmak; itimat telkin etmek.*|| **güven yazısı,** *Bir bankanın başka bir bankaya biri için verdiği ödeme emri; akreditif.*

güven[2], [küve-n-mek > güven] *{ağız}* *is.* Sevinç; mutluluk. [DS]

güven^{3}**,** [gök > göğem / göğen] *{ağız} is.* Yaban vişnesi. [DS]

güven^{4}**,** [göven / güven ?] *{ağız} is.* Toprağın bitirme gücü; biteklik. [DS]

güvence, [güven-ce] *is.* **1.** Güven veren şey; teminat. **2.** Bir anlaşmada taraflardan birinin sorumluluğu üzerine alması; inanca; teminat; garanti. *(1935)* **3.** Alınan sorumluluğa karşı olarak ortaya konulan şey. **4.** *mecaz.* Birinin şüphelerini dağıtmak için söylenen inandırıcı sözler; teminat. ☞ **güvence akçesi,** *Herhangi bir sorumluluk taraflardan birisi tarafından yerine getirilmediği takdirde karşı tarafın el koyacağı para.*|| **güvence vermek,** *1. Bir anlaşmada taraflarda birisi adına sorumluluğu yüklenmek. 2. Bir sorumluluk karşılığı olarak para vb. şey ortaya koymak; inanca vermek; teminat vermek; garanti vermek.*|| **güvenceye bağlamak,** *Teminat altına almak.*

güvenceli, [güven-ce-li] *sf.* **1.** Güvencesi olan. **2.** Güvence sağlayan; garantili.

güvencesiz, [güven-ce-siz] *sf.* **1.** Güvencesi olmayan. **2.** Güvence sağlamayan; garantisiz.

güvenç, -ci [*eT.* küven-ç كوونج] *is.* **1.** Güvenme duygusu; itimat. **2.** *{ağız}* Dayanak; arka; yardım. [DS] **3.** *{eAT} {OsT}* Sevinç. **4.** *{eAT}* İstek; emel; arzu. **5.** *{ağız} sf.* Sevinçli. [DS]

güvende, [Far. ġuyanda] *{ağız} is.* Kötü yola düşmüş kadın; fahişe. [DS]

güvendik, -ği [güven-dik] *{ağız} is.* Başkasına güvenerek, yüz bularak meydan okuma; birinin korumasına girdikten sonra meydan okuma. [DS]

güvenilir, [güven-il-ir] *sf.* Güven duygusu veren; güvenilen.

güvenilirlik, -ği [güven-il-ir-lik] *is.* **1.** Güvenilir olma durumu. **2.** Güvenilir bir kişinin veya nesnenin niteliği.

güvenilme, [güven-il-me] *is.* **1.** Güven duyulma durumu ve eylemi. **2.** Güvenle bakılma.

güvenilmek, [güven-il-mek] *edil. f. [-ir]* **1.** Kendisine güven duyulmak. **2.** Güvenle bakılmak.

güvenirlik, -ği [güven-ir-lik] *is.* **1.** Güvenir olma durumu; güvenme duygusu. **2.** Bir aracın çalışma güvenliğini belirten büyüklük. **3.** Yapılması istenen ölçütlere göre bir aletin işleme ihtimali ölçüsü.

güveniş, [güven-iş] *is.* **1.** Güven duyma; güvenme. **2.** Güvenme biçimi.

güvenli, [güven-li] *sf.* **1.** Güven verici; itimat edilir; emin. **2.** Güvenliği sağlanmış.

güvenk, [? güvenk] *{ağız} is.* Van yöresinde kadm ve erkekler tarafından oynanan bir bar. [DS]

güvenlik, -ği [güven-lik] *is.* **1.** Toplum yaşayışında yasal düzenin aksaksız olarak yürütülmesi; kişilerin korkusuz biçimde yaşayabilmesi; asayiş. *(1935)* **2.** Herhangi bir tehlike bulunmaması durumu. **3.** Dağcılıkta en az riskle yol almayı sağlayan yöntemlerin tümü. **4.** Çalınmaya, açılmaya karşı özel donanım. ☞ **güvenliğe almak,** *Düşmeyi önleyici ip kullanarak geçiş veya inişleri güvenli sağlamak.*|| **güvenlik borusu,** *Buharlı tesisatlarda basıncın belirli bir değer üzerine çıkmasını önleyen U biçimindeki boru.*|| **güvenlik camı,** *Kırılma hâlinde kesiklere yol açmayan cam.*|| **güvenlik görevlisi,** *yön. 1. Toplum düzenini sağlamakla görevli polis, jandarma vb. kişi. 2. Banka vb. yerlerde güvenliği sağlamakla görevli kişi.*|| **güvenlik hattı,** *Tehlikeli alanları işaretlenmiş, aşıldığı takdirde tehlike ile karşılaşılacak yer, yol vb.*|| **güvenlik kâğıdı,** *Değerli kâğıt ve paralarda sahtekârlığı belirlemek için özel biçimde hazırlanmış kâğıt.*|| **güvenlik vanası,** *Buharlı tesisatlarda basınç belirli seviyenin üstüne çıkınca açılarak tehlikeyi önleyen vana; emniyet supabı.*

güvenme, [küven-mek > güven-me] *is.* Güvenli bulma durumu ve eylemi; güven duyma.

güvenmek, [*eT.* küve-n-mek > güven-mek كوانمك] *dönşl. f. [-ir]* **1.** Güven beslemek; güven duymak; itimat etmek; dayanmak; bel bağlamak. *{eAT} {OsT} (aynı)* **2.** *{eAT} {ağız}* Sevinmek. [DS] **3.** *{ağız}* Ümit etmek. [DS] **4.** *{eAT}* Övünmek; iftihar etmek. ☞ **güvendiği dağlara kar yağmak,** *Güvenilen kimseden umduğunu bulamamak; beklentiler, umutlar boşa çıkmak.*

güvenoyu, [güven+oy-u] *is.* Göreve yeni başlayan veya görevine devam etmekte olan hükûmete güven duyulup duyulmadığını belirlemek üzere verilen oy; itimat reyi. ☞**güvenoyu almak,** *(Hükûmet için) tutumu hakkında meclisten olumlu oy almak.*|| **güvenoyu vermek,** *Hükûmetin tutumu ile ilgili olumlu oy kullanmak.*

güvensiz, [güven-siz] *sf.* Kendisine güven duyulmayan; güven olmayan.

güvensizlik, -ği [güven-siz-lik] *is.* Güvenmeme duygusu; güvensiz olma durumu; itimatsızlık. ☞ **güvensizlik önergesi,** *Hükûmetin uygulamalarına karşı verilen güvensizlik bildiren önerge.*

güver, [Yun. kokkari] *{ağız} is.* Tohumluk küçük soğan; göğer; göver [DS]

güvercin, [*eT.* kö(k)-ür-ç-gün > kö(k)erçin > كوكرجن > göğer-cin > güvercin] *is. zool.* **1.** Güvercingillerden, hızlı ve uzun süre uçabilen, sık tüylü, kısa vücutlu, evcilleştirilebilen birçok türü bulunan, yemle beslenir kuş, *(Columba).* **2.** *tasvf.* Her türlü suç ve yanlıştan arınmış, gök katlarının her basamağında yeri olan, gönülden gönüle haber ulaştıran; Allah ile ermişler arasında aracılık ettiğine inanılan kuş; insan ruhu; ermiş kimselerin ruhu; şeyhlerin habercisi. **3.** İnsanlara kardeşçe yaşama duygusunu, barışı, gönül sevincini götüren sembol kuş. ☞ **güvercin taklası,** *{ağız} Arkaları birbirine dönük, elleri dizlerinde olarak eğilmiş dört çocuk üzerinden takla atmak suretiyle oynanan bir çocuk oyunu.* [DS]

güvercinboynu, [güvercin+boyn-u] *is.* Yeşil, mavi ve pembe arasında dalgalanır gibi görünen renk.
güvercinci, [güvercin-ci] *is.* Güvercin yetiştiricisi.
güvercincilik, [güvercin-ci-lik] *is.* Güvercin yetiştiriciliği.
güvercingiller, [güvercin-gil-ler] *is. zool.* Güvercin ve kumru gibi kalın gövdeli, kısa bacaklı, kuvvetli kanatları bulunan kuşları kapsayan familya, *(Columbidae).*
güvercingöğsü, [güvercin+göğs-ü] *is.* Yeşil, mavi ve pembe arasında dalgalanır gibi görünen renk.
güvercinler, [güvercin-ler] *is. zool.* Güvercin ve buna benzer kuşları kapsayan alt takım, *(Columbiformes).*
güvercinlik, -ği [güvercin-lik] *is.* **1.** Evcil güvercin yetiştirmek amacıyla yapılmış küçük evcikler. **2.** Kalelerde güvercinliklere benzer korunaklar.
güvere, [? güvere] *{ağız} is.* Büyük su tulumu. [DS]
güveri, [gök *(yeşil)* > gö(ğ)-er-i] *{ağız} is.* **1.** Yeşil renk. **2.** Sebze ve bostan bahçesinde yetişen ürünler. [DS]
güveriye, [göver + Ar. -iyye] *{ağız} is.* Aşar zamanı meyve ve diğer ürünlerden alınan para. [DS]
güvermek[1], [gök > gö(ğ)-er-mek] *{ağız} gçsz. f [-ir]* **1.** (Bitki için) büyüyüp gelişmek; yeşillenmek. **2.** Filizlenmek. [DS]
güvermek[2], [gök > gö(ğ)-er-mek] *{ağız} gçsz. f. [-ir]* Yorgunluktan yüzü morarmak. [DS]
güvermek[3], [koy+ ver-mek] *(gü:ʸvermek) {ağız} gçl. f. [ir]* Bırakmak; salmak. [DS]
güvermek[4], [gevre-mek > güvre-mek] *{ağız} gçsz. f. [-ir]* Gevremek. [DS]
güvermek[5], [gök *(yeşil)* > gö(ğ)-er-mek] *{ağız} gçsz. f. [-ir]* (Yiyecek için) paslanmak; bozulmak. [DS]
güverse, [? güverse] *is.* **1.** Kuyumculukta meydana getirilmiş küçük altın veya gümüş topağı. **2.** Ayarı kontrol edilmek istenen külçeden alınan örnek.
güverseli, [güverse-li] *sf.* Kuyumculukta basık burunlu bir kalemle yüzeyine taneli bir görünüş verilen maden.
güverte, [İt. coverta] *(güve'rte) is.* **1.**Gemide ambar ve kamaraların üstünü örten düz zemin. **2.** *argo.* Üstünde barbut oynanan masa. ⧉ **güverte yolcusu,** *Kamara bileti almayarak güvertede yolculuk yapan kimse.*|| **güverte seyahati,** *Şoför yardımcısının arka bagajda gitmesi durumu.*
güverti, [gök *(yeşil)* > gö(ğ)-er-t-i] *{ağız} is.* **1.** Yeşillik; yeşerti. **2.** Sebze. [DS]
güvertme, [gök > gö(ğ)-er-t-me] *{ağız} is.* Güzün ekilen ekin. [DS]
güveş, [? güveş] *{ağız} is.* Öpücük. [DS]
güvey, [*eT.* küḏ-mek > küḏē-gü / küyē-gü > güveği / güvey] *is.* **1.** Evlenme töreni sırasında evlenen erkeğe verilen ad. **2.** Evlenen bir kızın aile büyüklerine göre eşi; damat. ⧉ **güvey başı,** *{ağız} folk. Düğün günü, damadın yakın akrabalarından birinin verdiği akşam yemeği.* [DS]|| **güvey çamaşırı,** *folk. Kız evinden güvey için gönderilen giyecek.*|| **güvey değişmek,** *{ağız} folk. (Damat için) tıraş olduktan sonra gelin tarafından gönderilen elbiseleri giymek.* [DS]|| **güvey eğelenmesi,** *{ağız} folk. Güvey hamamında yapılan eğlence.* [DS]|| **güvey gezdirmek,** *{ağız} folk. (Sağdıç için) damadı hamamdan sonra kırlarda gezdirmek.* [DS]|| **güvey gezdirmesi,** *folk. Düğünden sonra güveyin, arkadaşları tarafından alınarak gezdirilmesi.*|| **güvey girmek,** *1. (Erkek için) evlenmek. 2. Evlendiği kızın evine yerleşmek.*|| **güvey donatmak,** *{ağız} folk. Törenle damadı giydirmek.* [DS]|| **güvey düzmek,** *{ağız} folk. Törenle damadı giydirmek.* [DS]|| **güvey kömü,** *{ağız} Kürek ile boğaz ve gerdana yakın yerlerden yapılan pastırma.* [DS]|| **Güvey olmadık amma dış kapıda bekledik.** *"Konuyu ayrıntıları ile bilmiyorum ama büsbütün de yabancısı değilim." anlamında kullanılır.*|| **güvey önü,** *{ağız} folk. 1. Düğün gecesi gelin tarafından gönderilen tatlı ve yemek. 2. Gerdek gecesi damadın arkadaşlarına verdiği yemek.* [DS]|| **güvey seyranı,** *{ağız} folk. Damadın arkadaşları ile birlikte kırda gezdirilmesi; güvey gezdirmesi.* [DS]|| **güvey yastığı,** *Gelinin getirdiği sırmalı yastık.*|| **güvey yemeği,** *folk. Erkek evi tarafından düğün akşamı akraba ve tanıdıklara verilen ziyafet.*
güveyfeneri, [güvey+fener-i] *is. bot.* Patlıcangillerden sürüngen gövdeli, tek tek sönük beyaz çiçekli, sonradan çanak yaprakları kırmızı-turuncu renk alarak büyüyüp tepesi kapanan, içinde halk hekimliğinde idrar söktürücü olarak kullanılan parlak kırmızı ve ekşi bir meyve oluşan çok yıllık otsu bitki; gelinotu; fener çiçeği, *(Physalis alkekengi).*
güveygi, [kefeki] *{ağız} is.* Boz rente çürük taş; kefeki. [DS]
güveyi, -si [*eT.* küḏē-gü / küyē-gü > güveği / güvey] → güvey. ⧉ **güveyi donatmak,** *{ağız} folk.* → güvey donatmak. [DS] || **güveyi düzmek,** *{ağız} folk.* → güvey düzmek. [DS]
güveyilik, -ği [güveği-lik] *{ağız} is.* Damat için yaptırılan elbise ve giyecek. [DS]
güveykandili, [güvey+kandil-i] *is. bot.* Çin ve Japonya kökenli, park ve bahçelerde süs bitkisi olarak yetiştirilen, sarı çiçekli, tek yanlı almaşık yapraklı bir ağaç; *(Koelreuteria panicilata).*
güveylik, -ği [güvey-lik] *is.* **1.** Güvey olma durumu. **2.** *sf.* Güvey için alınan, yapılan. **3.** Güvey iken yapılan.
güveyotu, [güvey+ot-u] *is. bot.* Ballıbabagillerden beyaz ve pembe çiçekler açan, kurutulmuş dalları terletici, idrar söktürücü olarak halk hekimliğinde kullanılan, mercanköşk türlerinden çok yıllık otsu bir bitki; İstanbul kekiği; Çanakkale kekiği; keklik otu *(Origanum vulgare).*

güvez[1], [gök *(mavı)* > gö(ğ)-ez] *is.* **1.** Mora çalan koyu kırmızı; vişne çürüğü. *{ağız} (aynı)* [DS] **2.** *{ağız}* Yeşil ile mor arası bir renk. [DS]

güvez[2], [gök *(yeşil)* > gö(ğ)-ez] *{ağız} sf.* Acele yemek yiyen; sabırsız; aç gözlü. [DS]

güvezi, [gök *(mavı)* > gö(ğ)-ez-i كوزى] *{ağız} sf.* **1.** Mora çalan kırmızı renkte; vişne çürüğü renginde. [DS] **2.** *{OsT}* Morumsu. **3.** *{OsT}* Yeşilimsi.

güvi, [güvi كوى] *{eAT} is.* Hışırtı; gürültü; uğultu.

güvlek, -ği [Erme. kovlak => külek كوولك] *{ağız} sf.* **1.** Köknar tahtasından yapılmış fıçı. **2.** *{eAT}* Tahta su kabı; külek; çotra. **3.** Ağaçtan kulplu ya da kulpsuz bakraç. **4.** Kapaklı yağ kutusu. **5.** İki teneke tahıl. [DS]

güvlemek, [güv-le-mek كولمك] *{eAT} gçsz. f. [-r]* Gürlemek.

güvleyedüşmek, [güv-le-y-e + düş-mek كوليه دشمك] *{eAT} {OsT} gçsz. f. [-ür]* Bir şeyin üzerine aşırı bir istekle atılmak.

güvmek[2], [*eT.* küñ-mek > güy-mek] *{ağız} gçsz. f. [-er]* **1.** Sabretmek; dayanmak **2.** Ümit etmek. **3.** Emin olmak; içi rahat etmek.

güvmek[1], [*eT.* küd̲-mek > güy-mek] *gçl. f. [-er]* Beklemek; yolunu gözlemek. [DS]

güvremek, [*eT.* kevrē-mek > gevre-mek] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-r(i)-yor]* Gevremek. [DS]

güvü, [güv-ü كوو] *{eAT} is.* Hışırtı; gürültü; uğultu.

güvül, [Yun. khoukhouli => güvül] *{ağız} is.* İpekböceği. [DS] ⧉ **güvül gömlek,** *{ağız} İpekten dokunmuş iç gömleği.* [DS]|| **güvül kuşu,** *{ağız} İpekböceği.* [DS]

güvüldemek, [güv-ül-de-mek كولدمك] *gçsz. f. [-r]* Gürüldemek.

güvüldü, [güv-ül-dü كولدو] *{eAT} is.* Gürültü; hışırtı; uğultu.

güvüm, [güv-mek > güv-üm] *{ağız} is.* Dayanmak gücü; sabır; tahammül. [DS]

güvünç, [güvü-nç كونچ] *{eAT} is.* Kendisine güvenilen; güvenç.

güvürdemek, [güğ *(yans.)* > güğ-ül-demek] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-d(ü)-yor]* (Çocuk için) konuşmaya başlamak; yarı anlaşılır yarı anlaşılmaz sesler çıkarmak. [DS]

güvürmek, [güvü-r-mek كووروومك] *{eAT} gçl. f. [-ür]* İçine koymak; sokmak; ithal etmek; yerleştirmek.

güvüşlük, -ğü [güvü-ş-lük] *{ağız} is.* Dayanma gücü; sabır; tahammül. [DS]

güya, [Far. güften *(demek)* > güyi *(dersin)* > güyiyā > güyā كويا] *(gü:ya) {OsT} e.* Dediğine göre; denildiğine göre; sözde; sanki.

güye, [*eT.* küyē > güye / güve كويه] *{eAT} {OsT} {ağız} is.* Güve. [DS]

güyeç, -ci [*eT.* küveç > güveç] *{ağız} is.* Toprak kap; güveç. [DS]

güyeğü, [*eT.* küd̲ē-gū / küyē-gū كوياكو] *{eAT} {OsT} is.* Güvey; damat. ⧉ **güyeğü keküğü,** *{eAT} Kekik otu; zahter.*|| **güyeğü otu,** *{eAT}* → güyeğü kekiği.

güyeğülük, -ğü [güyeğü-lük كويكولك] *{OsT} is.* Güveylik.

güyelek, -ği [göv-lek / güv-ele-k ?] *{ağız} is.* Tahta kutu. [DS]

güyenmek, [*eT.* küñ-mek > güy-en-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* **1.** Kül olmak. **2.** Hiç olmak; yok olmak. [DS]

güyer, [? Erme. kavar *(su arkı)*] *{ağız} is.* **1.** Su yolu; ark. **2.** Suyun aktığı yer. **3.** Musluk takılan yer. [DS]

güyi, [? güyi] *{ağız} is.* Saçak altı. [DS]

güylek, -ği [Erme. kovlak => külek > güylek] *{ağız} is.* **1.** Ağaç kova. **2.** Kapaklı bakraç. **3.** Bir tahıl ölçeği. [DS] ⧉ **güylek cevizi,** *{ağız} İri taneli ceviz.* [DS]

güylekçi, [güylek-çi] *{ağız} is.* Pazarda zahire ölçmekle görevli kimse. [DS]

güymek[1], [*eT.* küñ-mek] *gçsz. f. [-er]* **1.** Dayanmak; sabretmek. **2.** Beklemek; yolunu gözlemek. **3.** Zor gelmek; gözü yememek.

güymek[2], [*eT.* küd̲-mek)] *{ağız} gçsz. f. [-er]* (Yemek için) hafifçe yanmak; yanık kokmak. [DS]

güynümek, [göy(ü)n-ü-mek] *{ağız} gçsz. f. [-ür]* (Meyve için) olgunlaşmak. [DS]

güyük, -ğü [kovuk] *{ağız} is.* **1.** Kovuk; oyuk. **2.** İçi boş ceviz. [DS]

güyül, [göğ-ül / güm-ül] *{ağız} is.* Başaklar içeride, kökler dışarıda bir daire oluşturacak biçimde yığılmış ekin destesi. [DS]

güyümsüz, [güyüm-süz] *{ağız} sf.* Sabırsız. [DS]

güz[1], [*eT.* küz > güz] *is.* **1.** (Kuzey yarım küre için) yazdan sonra ve kıştan önce gelen, genellikle meyve toplama zamanı olan mevsim; sonbahar. **2.** *gök b.* 22 Eylül ile 21 Aralık arasındaki dönem. **3.** *gnşl.* Yaşlılık öncesi dönem. ⧉ **güz cülüğü,** *{ağız} 1. Güzün çıkan civciv. 2. Sıska ve çok üşüyen çocuk.* [DS]|| **güz çiğdemi,** *bot. Sonbaharda çiçek açan, yaprak ve meyveleri ancak gelecek ilkbaharda meydana gelen, genellikle Yörüklerin yayladan inme zamanını gösteren pek çok türü bulunan zehirli çiğdem türleri; sürincam; itboğan; acı çiğdem; it sarımsağı (Colchicum autumnale, C. cilicicum vb.).*|| **güz dönemi,** *Okullarda sonbaharda yapılan etkinlikler, imtihan vb.*|| **güz kesiği,** *{ağız} Güzün kesilen odun.* [DS]|| **güz noktası,** *gök b. Güneş'in gök ekvatoru çizgisi üzerinde 22 Eylül günü (gün-tün eşitliği) bulunduğu nokta; sonbahar noktası; sonbahar ılımı.*|| **güz suyu,** *{ağız} Sonbaharda bostanlara verilen su.* [DS]|| **güz yeri,** *{ağız} Yüksek yer; tepe.* [DS]|| **güz yiğidi,** *{ağız} Harman işini erken bitirmiş çiftçi.* [DS]

güz[2], [kuz > güz] *{ağız}* *is.* Güneş görmeyen yer. [DS]

güzaf, [Far. güẕāf گزاف] *(güza:f)* *{OsT}* *sf.* **1.** Anlamsız; boş; beyhude. **2.** *is.* Anlamsız söz.

-güzar, [Far. güẕār گذار -] *(güza:r)* *{OsT}* *son ek.* Sonuna getirildiği Farsça isimlerden *"geçiş, geçiren, yapan, beceren"* anlamlarında birleşik sıfatlar yapan son ek. *maslahat-güzar (iş yapan, elçi)*

güzar, [Far. güẕāşten *(geçmek)* / güẕārden *(geçirmek)*> güẕār گذار] *(güza:r)* *{OsT}* *is.* **1.** Geçme; geçiş. **2.** Becerme; yapma. **3.** *sf.* Geçiren; geçirici. ⊡ **güzār-ı bā-şitāb,** *{OsT}* *Hızla geçiş.*|| **güzār-ı ömr,** *{OsT}* *Ömrün geçişi.*

güzare, [Far. güzāre گزاره] *(güza:re)* *{OsT}* *is.* Düş yorma.

güzarende, [Far. güẕārende گذارنده] *(güza:rende)* *{OsT}* *sf.* **1.** Geçici. **2.** Geçen. **3.** Geçirici; geçiren. ⊡ **güzārende-i evkāt,** *{OsT}* *Zaman geçiren.*

güzariş[1], [Far. güẕāriş گذارش] *(güza:riş)* *{OsT}* *is.* Geçme; geçiş. ⊡ **güzāriş-i hayāt,** *{OsT}* *Hayatın geçişi.*

güzariş[2], [Far. güzāriş گزارش] *(güza:riş)* *{OsT}* *is.* Düş yorma; rüya tabir etme. ⊡ **güzāriş-ger,** *{OsT}* *Rüya yorumcusu.*|| **güzāriş-nāme,** *{OsT}* *Rüya yorumu kitabı.*

güzaşte, [Far. güẕāşten *(geçmek)* > güẕāşte گذشته] *(güza:şte)* *{OsT}* *sf.* Geçmiş olan; geçmiş.

güzdek, [güz-lek] *{ağız}* *sf.* Güz mevsiminde yumurtadan çıkıp da kışa yeteri kadar gelişemeyen civciv. [DS]

güzel, [*eT.* köz *(göz)* > göz-e-l > güzel] *sf.* **1.** Biçimindeki uyum, ölçülerindeki denge ve görünüşündeki hoşluk ile insanda beğeni uyandıran. **2.** Görsel ya da işitsel estetik zevk veren; iyi; hoş. **3.** Beklenene uygun; başarı düşüncesi uyandıran. **4.** Üstünlüğüyle hayranlık uyandıran. **5.** (Zihin ve karakter için) düşünceleri bakımından üstün nitelikte görülen. **6.** Ahlakça üstünlük ve soyluluk duygusu veren. **7.** Görgü kurallarına uygun olan. **8.** (Hava için) sakin ve insanın hoşuna giden. **9.** İnsanın duygularını etkileyen; okşayıcı; aldatıcı; kandırıcı. **10.** Pek iyi; doğru. **11.** *is.* Güzel kadın veya kız. **12.** Güzellik yarışmalarında birinci olan; güzellik kraliçesi. **13.** *is.* Güzel olan şeyin niteliği; doğası. **14.** *zf.* Hoşa giden; beğenilen; iyi, hoş ve doğru bulunan. **15.** *ünl.* Peki; doğru; tamam; kabul. ⊡ **güzel adlandırma,** *dbl. Anlamı, çağrışımı sevilmeyen, iğrenilen ya da korkulan ögeler taşıyan sözcükler yerine bu çağrıştımları engelleyecek başkaca sözcükler kullanma olayı. Hakkın rahmetine kavuşmak (ölmek), ince hastalık (verem, kanser) gibi.*|| **güzel ağrı,** *{ağız} Verem.* [DS]|| **güzel düşmek,** *Yakışmak.*|| **güzel duyu,** *1. Güzellik duygusu ile ilgili olan; estetik. 2. Parçaları arasında hoşa giden bir uyum bulunan ve insana güzel hissi veren. 3. Doğadaki veya sanat eserlerindeki güzelliği ve güzeli inceleyen bilim; bediiyât. 4. Güzeli ve güzelliği değerlendirme biçimi ve bunlarla ilgili değer yargılarının tümü. 5. fel. İnsana güzel hissini veren şeyin ne olduğunu anlamaya çalışan kuram; estetik.*|| **güzel duyuculuk,** *ed. Sanatı güzel ve güzellik dışı unsurlardan arındırıp salt duyarlık olarak ele alan ve "Sanat, sanat içindir." görüşünü savunan akım; estetizm.*|| **güzel duyusal,** *Güzellik duygusu ile ilgili olan; estetik.*|| **güzel düşmek,** *{OsT} Yakışmak.*|| **güzel güzel,** *Gereği gibi; güzelce.*|| **güzelim,** *1. sf. Değer verilen; sevilen; beğenilen; güzel olan. 2. ünl. Teklifsiz konuşmalarda kullanılan seslenme sözü.*|| **güzel olmak,** *1. Güzelleşmek. 2. İyi gitmek; uymak; yakışmak. 3. Bir yeri güzel hâle getirmek; açmak.*|| **güzel sanatlar,** *Edebiyat, müzik, resim, heykel, mimarlık, tiyatro gibi insanda coşku ve hayranlık uyandıran sanatlar.*|| **güzel yazı sanatı,** *Harflere güzel bir biçim vererek yazma sanatı; hüsnühat; kaligrafi.*

güzelavrat otu, [güzel+ Ar. avrāt + T. ot-u] *is. t. bot.* Patlıcangillerden, bir metre kadar boyunda, ormanlık bölgelerdeki açıklıklarda yetişen, pis kokulu, kök ve yapraklarından atropin denilen zehirli bir alkoloit çıkarılan çok yıllık bir otsu bitki, *(Atropa belladonna).*

güzelce[1], [güzel-ce] *(güze'lce)* *zf.* **1.** İyice; dikkatle; adamakıllı. **2.** *sf.* Güzele yakın; biraz güzel.

güzelce[2], [güzel-ce] *{ağız}* *is.* **1.** Börülce. **2.** Gelincik denilen hayvan. [DS]

güzelemek, [güz-ele-mek] *gçsz. f. [-r] [-l(i)-yor]* **1.** (Sebzeler için) kırağı yağıncaya kadar dayanmak; güze erişmek. **2.** *{ağız}* Hava soğumak; güz gelmek. [DS]

güzelhatun çiçeği, [güzel+hatun + çiçe(k)-i] *is. t. bot.* Anayurdu Güney Amerika, Afrika ve Hindistan'ın tropik bölgeleri olan, hoş kokulu ve iri çiçeklerinden dolayı süs bitkisi olarak yetiştirilen pek çok türü bulunan bitki; nergis zambağı, *(Amaryllis belladonna; Amaryllis formassima).*

güzelleme, [güzel-le-me] *is. ed.* **1.** Türk halk edebiyatında kadın, yer, tabiat vb. şeylerin güzelliklerini öven lirik manzumelere verilen ad. **2.** Bu tür manzumenin bestelenmesi ile meydana gelen bir halk musikisi türü. **3.** *{ağız}* Verem. [DS]

güzellenmek, [güzel-le-n-mek كوزللنمك] *{OsT}* *dönşl. f. [-ür]* Güzelleşmek.

güzelleşme, [güzel-le-ş-me] *is.* Güzel duruma gelmek işi.

güzelleşmek, [güzel-le-ş-mek] *dönşl. f. [-ir]* **1.** Güzel bir duruma gelmek. **2.** Güzel olmak; güzellik kazanmak.

güzelleştirilme, [güzel-le-ş-tir-il-me] *is.* Güzel hâle getirilmek işi.

güzelleştirilmek, [güzel-le-ş-tir-il-mek] *edil. f. [-ir]* Güzel hâle getirilmek; güzel yapılmak; güzellik verilmek.

güzelleştirme, [güzel-le-ş-tir-me] *is.* Güzel hâle getirmek işi.

güzelleştirmek, [güzel-le-ş-tir-mek] *gçl. f. [-ir]* Güzel hâle getirmek; güzel yapmak; güzellik vermek.

güzellik, -ği [güzel-lik] *is.* **1.** Görsel ve işitsel duyular aracılığıyla hoşa giden ve beğeni uyandıran biçim ve özelliklerin oluşturduğu ahenkli nitelik; hüsün. **2.** Güzel olanın niteliği. **3.** Okşayıcı söz veya davranış; iyilik; yumuşaklık. **4.** Ahlakî ve düşünsel nitelikleriyle hayranlık uyandıran şey. **5.** Yüze sürülen düzgün. **6.** *{ağız}* Şark çıbanı. [DS] ⊡ **güzellik enstitüsü,** *Kadınların yüz ve vücut bakımlarının yapıldığı yer.*|| **güzellik kraliçesi,** *Yalnız yüz ve vücut güzelliği göz önüne alınarak yapılan yarışmalarda birinci olan kız.*|| **güzellik** (malzemesi) **müstahzarları,** *Makyaj malzemelerinin genel adı.*|| **güzellik salonu,** *Kadınların yüz ve vücut bakımlarının yapıldığı yer.*|| **güzellik uzmanı,** *Güzellik enstitülerinde çalışan uzman.*|| **güzellik yarışması,** *Yalnız yüz ve vücut güzelliğinin esas alındığı yarışma.*

güzellikle, [güzel-lik-le] *zf.* Yumuşak, ince ve nazik bir biçimde; okşayıcı söz ve davranışla.

güzelsimek, [güzel-si-mek] *gçl. f. [-er]* Bir şeyi güzel bulmak; güzel saymak; güzel olarak değerlendirmek.

güzem[1], [güz-em] *{ağız} is.* Sonbaharda kırkılan koyun, kuzu yünü. [DS]

güzem[2], [göz-em > güz-em] *{ağız} sf.* Şirin; güzel; edalı. [DS]

güzer[1], [göz-er] *{ağız} is.* Büyük delikli kalbur; gözer. [DS]

güzer[2], [Far. güẕeşten / güẕerden *(geçmek, geçirmek)* > güẕer گذر] *{OsT} is.* **1.** Geçme; geçiş. **2.** *sf. Geçen; geçici.* ⊡ **güzer etmek,** *Geçmek.*

güzeran, [Far. güẕer > güẕerān گذران] *(güzera:n) {OsT} sf.* Geçici; geçen.

güzergâh, [Far. güẕer-gāh گذرگاه] *(güzergâ:h) {OsT} is.* **1.** Yol üstü; uğranılacak, geçilecek yer. **2.** Yol boyu.

güzergeh, [Far. güẕer-geh گذرگه] *{OsT} is.* → güzergâh.

güzername, [Far. güẕernāme گذرنامه] *(güzerna:me) {OsT} is.* Geçiş belgesi.

güzerti, [güz-er-t-i] *{ağız} is.* Sonbahar soğuğu. [DS]

güzeşt, [Far. güẕeşten *(geçmek)* > güẕeşt گذشت] *{OsT} is.* Geçme; geçiş.

güzeşte, [Far. güẕeşten *(geçmek)* > güẕeşte گذشته] *{OsT} sf.* **1.** Geçmiş; geçen. **2.** İmparatorluk döneminde halktan devletin aldığı borçlara karşılık faiz yerine kullanılan terim; işlemiş faiz.

güzeştegân, [Far. güẕeşte-gān گذشتگان] *(güzeştegâ:n) {OsT} is.* Geçmişler; önceden gelmişler; eskiler.

güzey, [kuz-ey > güz-ey] *{ağız} is.* **1.** Dağlık bölgelerde kuzeye bakan yamaçlar; kuz yönü. **2.** Gölgede kalan yer. [DS]

güzgere, [göz-ger-e ?] *{ağız} is.* Ocak üzerinde bulunan delikler. [DS]

güzgü, [gözüñü] *{ağız} is.* Ayna. [DS]

güzide, [Far. güzīden *(seçmek)* > güzīde گزیده] *(güzi:de) {OsT} sf.* Seçilmiş; beğenilmiş; seçkin. ⊡ **güzîde-suhen,** *Seçkin söz söyleyen; beğenilen sözler söyleyen.*

güzidegân, [Far. güzīde-gān گزیدگان] *(güzi:degâ:n) {OsT} is.* Seçkin kimseler.

güzidelik, [güzīde-lik] *is.* Seçkin olma durumu.

-güzin, [Far. güzīden *(seçmek)* > -güzīn گزین -] *(güzi:n) {OsT} son ek.* Sonuna getirildiği Farsça isimlere *"seçen, beğenen, seçmiş"* anlamı katan son ek. *halvet-güzîn (tenha yerleri beğenen).*

güzin, [Far. güzīden *(seçmek)* > güzīn گزین] *(güzi:n) {OsT} sf.* **1.** Seçilmiş; seçkin. **2.** Beğenmiş. **3.** Seçen.

güziniş, [Far. güzīniş گزینش] *(güzi:niş) {OsT} is.* Seçme; beğenme; seçiş.

güzir, [Far. güzīr گزیر] *(güzi:r) {OsT}is.* Çare; derman.

güzle, [güz-lek] *{ağız} is.* **1.** Yörüklerin en son oturduğu daha az serin ve köye yakın yayla. **2.** Bağ evi. **3.** Sonbahar ekini ve otları. [DS]

güzlek, -ği [güz-lek] *{ağız} is.* **1.** Yayladan kışlağa giderken güz mevsimini geçirmek üzere konulan yer. **2.** Sonbaharda yağan yağmurlar. **3.** Zamanında olgunlaşmamış, sonbahara kalmış ürün. **4.** Sonbaharda ekilen ekin. [DS]

güzleme, [güz-le-me] *is.* Güzü bir yerde geçirmek işi.

güzlemek, [*eT.* küz-le-mek > güz-le-mek] *gçsz. f. [-er] [-l(ü)-yor]* **1.** Sonbaharı bir yerde geçirmek. **2.** *{ağız}* Sonbahar yağmuru ile ekinler ve otlar gelişmek. [DS]

güzleyi, [güz-le-y-i] *{ağız} zf.* Güz zamanı; güzün. [DS]

güzlük, -ğü [güz-lük] *sf.* **1.** Güzün yapılan. **2.** *{ağız} is.* Güzün ekilen ekin. [DS] ⊡ **güzlük buğday,** *{ağız} Sonbaharda ekilen sert ve koyu renkli bir buğday türü.* [DS]

güzü, [gücü] *{ağız} is.* Dokuma tezgâhında iplikleri çaprazlama işinde kullanılan ağaç. [DS]

güzün, [güz-ün] *(gü'zün) zf.* Güz mevsiminde.

ÖTÜKEN
TÜRKÇE
SÖZLÜK

h, [h / H] *(he) is.* Latin asıllı Türk alfabesinin onuncu harfi olup ses olarak katı, tonlu (ötümsüz) ve sızıcı bir gırtlak ünsüzüdür, *he* diye adlandırılır.

H, [İng. Henry *(Amerikalı fizikçi Joseph Henry (1797-1878))*] *kısalt. fiz.* İndükleme birimi olan *henry'*nin *sembolüdür.*

H, [Yun. hydro *(su)* + gennon *(üretme; doğurma)*] *kısalt. kim.* Oksijenle birleşerek suyu oluşturan, atom numarası 1, renksiz, kokusuz ve tatsız gaz element olan hidrojenin sembolü.

H, *müz.* Harfle gösterilen nota sisteminde *si* sesini gösterir.

-ha, [Far. -ḫā / -ḫāy خا / خاى] *(ha:) {OsT} sf.* Sonuna getirildiği Farsça isimlere *"çiğneyen"* anlamı katarak birleşik sıfatlar yapan son ek.

Ha, [Otto Hahn *(Alman kimyacı)* > hahnium] *is. kim.* Atom numarası 105, kaliforniyum atomlarının azot çekirdekleri ile bombardımanından elde edilmiş yapay element olan hahniyum elementinin sembolü.

ha[1], [Ar. ḥa ح] *{OsT} is.* Arap asıllı Türk alfabesinin sekizinci harfi olup *"ebced hesabı"*nda sekiz sayısına karşılık gelir.

ha[2], [ha *(yans.)*] *ünl.* **1.** İstek uyandırmak, birini bir işe yüreklendirmek, gayrete getirmek için kullanılır; haydi; haydi bakalım! *{eAT} (aynı). Ha gayret!* **2.** *(ha:)* Bir şeyin ansızın hatırlanıldığım belirtir. *Ha size kitap verecektim!* **3.** *(ha:)* (Cümle sonunda) dikkati çekmek ve uyarmak amacıyla kullanılır. *İşten çıkınca dükkâna uğramayı unutma ha!* **4.** *(ha:)* Şaşma anlatır. *Demek öyle ha!* **5.** *(ha:)* Soruda ısrar bildirir. *Bunu sen yaptın ha!* **6.** *bağ.* Tekrarlanarak kullanıldığında eşitlik anlamı katar. *Ha kar yağmış, ha yağmur; fark etmez.* **7.** *kaba.* Evet anlamında kullanılır. **8.** *kaba.* Çağırma ve seslenmelerde "efendim" anlamında cevap olarak kullanılır. **9.** *kaba.* Sorulan bir soruya "anlamadım" anlamında cevap vermede kullanılır. **10.** *zf.* (Tekrarlanan emir kipleri arasında) eylemin bıkkınlık verecek kadar uzadığım bildirir. *Yüz ha yüz!* **11.** (Görülen geçmiş ve gelecek zaman çekimli fiillerden önce) neredeyse, anlamı verir. *Ha yıkıldı, ha yıkılacak.* **12.** *{eAT}* Evet; işte. *"Bulardan satar mısın? Ha, dedi."* (Ferec) **13.** *{eAT}* Sürekli olarak; mütemadiyen; durmadan. *"Gece gündüz demeyip ha giderler / Önü ardı gözetirler giderler."* Şehname. 🗗 **ha babam** (ha babam ha), *1. Karşısındakinin çabasını artırmak, teşvik etmek için söylenen söz. 2. Hiç durmadan; sürekli olarak*|| **ha bire,** → habire.|| **ha bola ki,** *{ağız} Yazık; yazıklar olsun!* [DS]|| **ha bugün ha yarın,** *Neredeyse; hemen.*|| **ha demi,** *{eAT} Felaket zamanı.*|| **ha deyince,** *1. İstendiği zaman. 2. {eAT} Hemen; derhal.*|| **ha deyü,** *{eAT} Durmadan; sürekli; mütemadiyen.*|| **Ha Hoca Ali, ha Ali Hoca!** *Değişik gibi görünen fakat aslında aynı olan, aynı niteliği taşıyan şeyleri ifade etmek için kullanılır.*|| **ha ki,** *{eAT} Sakın ha; zinhar; ola ki.*|| **Ha şöyle!** *Yapılan bir şeyin beğenildiğini, çok uygun olduğunu ifade etmek için kullanılır.*|| **Ha şunu** (bunu) **bileydin!** *"Bunu daha önce anlaman gerekirdi!" anlamında kullanılır.*

ha[3], [Far. hā ها] *(ha:) {OsT} e.* **1.** Çoğul edatı. **2.** *zm.* O.

haat, -ti [Ar. ḫā'āt خآت] *(ha:a:t) {OsT} is.* (Arap alfabesindeki) *hı'*lar.

hab[1], [hab / hap *(yans.)*] *is.* Yemek ya da konuşmak amacıyla ağzı birden açıp kapamayı, ağzıyla kapıp yakalamayı anlatan kök. [Zülfikar] *hab etmek, hab(b)-a, hab-ık etmek*

hab[2], [Far. ḫᵛāb خواب] *(ha:b) {OsT} is.* **1.** Uyku. **2.** Rüyâ. 🗗 **hāb-ālūd** (âlûde), *{OsT} Uykusu gelmiş; uykulu.*|| **hāb-āver,** *{OsT} Uyku getirici; uyutucu.*|| **hāb-cāme,** *{OsT} Gecelik; pijama.*|| **hāb-dār,** *{OsT} Uykulu.*|| **hāb-dîde,** *{OsT} 1. Rüya görmüş. 2. Buluğa ermiş.*|| **hāb-gâh,** *{OsT} Uyunacak yer; yatak odası.*|| **hāb-güzār,** *{OsT} Uyuyan; uyuyucu.*|| **hāb-ı adem,** *{OsT} Yokluk uykusu; ölüm.*|| **hāb-ı cāvid,** *{OsT} Ebedî uyku; ölüm.*|| **hāb-ı ecel,** *{OsT} Ölüm uykusu.*|| **hāb-ı gaflet,** *{OsT} Gaflet uykusu.*|| **hāb-ı girān,** *{OsT} Ağır uyku.*|| **hāb-ı gurūr,** *{OsT} 1. Gu-*

rur uykusu. 2. Kendini büyük sanma.|| **hāb-ı hargūş,** *{OsT} Tavşan uykusu; hafif uyku.*|| **hāb-ı nāz,** *{OsT} 1. Naz uykusu; cilve ile kendini uykuda gösterme. 2. Sevgilinin uykusu.*|| **hāb-ı nāz-ı yār,** *{OsT} Sevgilinin naz uykusu.*|| **hāb-ı nūşîn,** *{OsT} Tatlı uyku.*|| **hāb-ı pür-ıztırāb,** *{OsT} Rahatsız eden uyku; huzursuz uyku.*|| **hāb-ı rāhāt,** *{OsT} Dinlenme uykusu.*|| **hāb-istān,** *{OsT} Yatak odası; yatakhane.*|| **hāb-nā-dîde,** *{OsT} Buluğa ermemiş.*|| **hāb-nāk,** *{OsT} Uykulu; uykusu gelmiş.*|| **hāb-nāme,** *{OsT} Rüya kitabı.*|| **hāb-nūş,** *{OsT} Uyumuş.*

hab³, [Ar. ḥāb / ḥābe حاب / حابه] *(ha:b) {OsT} is.* Suç; günah.

hab⁴, -bbı [Ar. ḥabb حب] *{OsT} is.* **1.** Tane. **2.** Tahıl tanesi; tohum; çekirdek. **3.** Ufak taneler hâlinde yapılmış ilaç; hap. ⊡ **habbü'l-bulūğ,** *{OsT} Ergenlik çağında gençlerin yüzünde çıkan sivilce; ergenlik.*|| **habbü'l-gamām,** *{OsT} Gökten yağan dolu taneleri.*|| **habbü'l-gurāb,** *{OsT} bot. Kargabüken denilen ağaç ve bunların meyveleri, (Strychnos nox vomica).*|| **habbü'l-lezîz,** *{OsT} bot. Akdeniz bölgesinde ve Afrika'da yetişen bir ağacın dut kurusu şeklindeki yağlı ve tatlı yemişi; buttum; abdülleziz.*

hab⁵, -bbı [Ar. ḫabb خب] *{OsT} sf.* Kandırıcı; aldatıcı; hilekâr.

hab⁶, -bbı [Ar. ḫabb خب] *{OsT} is.* Denizin dalgalanması, kabarması.

haba, [Yun. khapa / Ar. ʿabā عبا => haba] *{ağız} is.* **1.** Çözgüsü kıl, atkısı yün ipliğinden dokunan kilim. **2.** Yünden dokunmuş cepken gibi kısa bir tür erkek ceketi. **3.** Palto. **4.** Kaba kumaş.

habab, [Ar. ḥabb > ḥabāb / ḥabābe حباب / حبابه] *(haba:b) {OsT} is.* Su üzerinde meydana gelen hava kabarcığı.

hababir, [Ar. ḥabābīr حبابير] *(haba:bi:r) {OsT} is. zool.* Toy kuşunun yavruları.

habaib, [Ar. ḥabībe > ḥabāʾib حبائب] *(haba:ib) {OsT} is.* Sevilen kadınlar; sevgililer.

habaik, [Ar. ḥabāʾik حبائك] *(haba:ik) {OsT} is.* **1.** Çizgiler. **2.** Samanyolları.

habail, [Ar. ḥibāle > ḥabāʾil حبائل] *(haba:il) {OsT} is.* İpten yapılma tuzaklar; ağlar. ⊡ **habāil-i mevt,** *{OsT} Ölüme yol açan sebepler; ölüm tuzakları.*|| **habāilü'ş-şeytān,** *{OsT} Şeytanın tuzakları; kadınlar.*

habair, [Ar. ḥabāri > ḥabāʾir حبائر] *(haba:ir) {OsT} is. zool.* Toy kuşları.

habais, [Ar. ḫabīs̱e > ḫabāʾis̱ خبائث] *(haba:is) {OsT} is.* Kötülükler; zararlı hareketler; kötü işler.

habak¹, -ğı [Ar. ḥabaḳ حبق] *{OsT} is. bot.* Su kıyılarında biten bir tür yabani nane; yarpuz; *(Mentha pulegium).*

habak², -ğı [Far. ḫabāk خباك] *(haba:k) {OsT} is.* **1.** Etrafı çevrilmiş yer; avlu. **2.** Ağıl; mandıra.

habal, -li [Ar. ḫabāl خبال] *(haba:l) {OsT} is.* **1.** Düzensizlik; bozulma. **2.** Üzüntü; sıkıntı.

habala, [Ar. ḥublāʾ > ḥabālā حبالى] *(haba:lâ:) {OsT} is.* Gebe olanlar.

habaleyat, [Ar. ḥabālā > ḥabāleyāt حباليات] *(haba:leya:t) {OsT} is.* Gebeler.

haban, [? haban] *{ağız} sf.* **1.** (Kişi için) başıboş; serseri. **2.** (Bağ için) bakımsız; körelmiş. **3.** Su tulumu veya azık torbası.

habanera, [İsp. Habana *(Havana)* > habanera] *(habane'ra) is.* **1.** Çok kıvrak ritimli Afrika-Küba kökenli bir dans. **2.** *müz.* Bu dansa ait müzik.

habar¹, [Ar. ḫaber] *{ağız} is.* **1.** Haber. **2.** Küfür.

habar², [Ar. ḥabār / ḥibār حبار] *(haba:r) {OsT} is.* **1.** Damga. **2.** İmza.

habaran, [Ar. ḫabbaz *(ekmekçi)* => habbazan > habaran / hab *(yans.)* > hab-ar-an ?] *{ağız} sf.* Pisboğaz; obur.

habarat, [Ar. ḥabārāt حبارات] *(haba:ra:t) {OsT} is.* **1.** Damgalar. **2.** İmzalar.

habarir, [Ar. ḥibrīr >ḥabārīr حبارير] *(haba:ri:r) {OsT} is.* Dağ çiçekleri.

habaset, [Ar. ḫabās̱et خباثت] *(haba:set) {OsT} is.* Kötülük; alçaklık.

habat, [Ar. ḥabaṭ حبط] *{OsT} is.* Yara ya da dayak izi.

habaya, [Ar. ḫabiʾe > ḫabāyā خبايا] *(haba:ya:) {OsT} is.* **1.** Gizli şeyler; bilinmeyenler. **2.** Defineler.

habaz, [? habaz] *{ağız} is.* Tokat.

habaza, [? habaza] *{ağız} sf.* Yaramaz.

habbak, -ğı [Ar. ḳabḳāb] *{ağız} is.* **1.** Takunya; nalın. **2.** Altı tahta ayakkabı. [DS]

habbal, -li [Ar. ḥabl > ḥabbāl حبال] *(habba:l) {OsT} is.* İp, urgan vb. satıcısı; urgancı.

habban, [habb *(yans.)* > habb-a-n] *{ağız} is.* **1.** Çocukların kaydırak oynadığı yassı yuvarlak taş. **2.** Kuş avlamak için kurulan bir tür tuzak. [DS]

habbar, [Ar. ḥabbār حبار] *(habba:r) {OsT} is.* **1.** Mürekkepçi. **2.** Terzi.

habbas, [Ar. ḥabs > ḥabbās حباس] *(habba:s) {OsT} is.* Hapseden kimse; gardiyan; zindancı.

habbat, [Ar. ḥabbe > ḥabbāt حبات] *(habba:t) {OsT} is.* **1.** Habbeler; taneler. **2.** Haplar.

habbaz, [Ar. ḫubz > ḫabbāz خباز] *(habba:z) {OsT} is.* Ekmekçi.

habbazan, [Ar. ḥubz > ḥabbāz > ḥubbāzān خبازان] *(habba:za:n) {OsT} is. tar.* İmparatorluk döneminde Şehreminliğine bağlı olarak çalışan ekmekçi esnafı.

habbazî, [Ar. ḥabbāzī خبازى] *(habba:zi:) {OsT} sf.* Ekmekçilikle ilgili olan.

habbazîn, [Ar. ḥabbāzīn خبازين] *(habba:zi:n) {OsT} is.* Ekmekçiler.

habbe, [Ar. ḥabbe حبه] *{OsT} is.* **1.** Tahıl tanesi; tohum. **2.** Su kabarcığı. **3.** Kullanılan bölgelere, tartılan maddelere göre değişmekle birlikte 64,3417 mg. olan ağırlık ölçüsü birimi. **4.** *tiy.* Ortaoyunu ve Karagöz'de bazı tiplerin "yemek yemek" yerine kullandıkları söz. ☞ **habbe-i hadrā,** *{OsT} bot. Çitlembik.*|| **habbe-i sevdā,** *{OsT} bot. Çörek otu.*|| **habbe-i vāhide,** *{OsT} Hiçbir şey.*|| **habbesi kalmadı,** *Hiçbir şeyi kalmadı.*|| **habbesi yok,** *Hiçbir şey yok.*|| **habbetü'l-kalb,** *{OsT} Kalpte bulunduğuna inanılan siyah nokta.*|| **habbeyi kubbe yapmak,** *Önemsiz ve küçük bir şeyi büyütmek, çok önemli imiş gibi davranmak.*

habbeli, [habbe-li] *sf.* Habbesi bulunan. ☞ **habbeli cam,** *İşleme sırasında içinde istemeden veya isteyerek hava kabarcığı oluşturulmuş cam.*

habbevi, [Ar. ḥabbevī حبوى] *(habbevi:) {OsT} sf. bot.* Tanecikli.

habbeza, [Ar. ḥabbeẕā حبذا] *(habbeza:) {OsT} ünl.* Ne güzel, ne hoş şey.

habe[1], [Far. ḫabe خبه] *{OsT} is.* **1.** Boğulma. **2.** Bunalma; sıkılma.

habe[2], [Çing. ḫabe] *is.* **1.** *argo.* Ekmek; yemek. **2.** *{ağız}* Mide. [DS] ☞ **habe etmek** (koymak, uçlanmak), *Karnını doyurmak.*

habe[3], [Ar. ḥaḳībe => heybe] *(ha:be) {ağız} is.* Kırmızı renkli, omuza atılarak kullanılan iki gözlü yün torba; heybe. [DS]

habeb, [Ar. ḫabeb خبب] *{OsT} is.* Aldatma; kandırma; hile.

habeci, [Çing. ḫabe > habe-ci] *sf. argo.* Aptal; budala. ☞ **habeci kostik,** *Sersem.*

habeden, [Yun. apona / Çing. ḫabe => habe-den] *sf. argo.* Hiç emek harcamadan; bedava olarak elde edilen.

habek, -ği [Far. ḫabek خبك] *{OsT} is.* Üzülme; sıkılma.

habel, [Ar. ḥabel حبل] *{OsT} is.* **1.** Ana karnındaki çocuk. **2.** Gebelik; gebelik zamanı. **3.** *fel.* Musallat fikir; takınak.

haben[1], [Ar. ḥaben حبن] *{OsT} is.* **1.** Kısaltma; kasma. **2.** *ed.* Aruzun *fâilâtün* kalıbını *fâilün* şekline koyma.

haben[2], [Ar. ḫaben خبن] *{OsT} is. tıp.* Karında su toplanmasına yol açan hastalık; siroz.

habene, [? habene / habbane / hebene / hebeni] *{ağız} is.* Testi. [DS]

habenneka, [? habenneka] *{ağız} sf.* Aptal. [DS]

haber, [Ar. ḫaber خبر] *{OsT} is.* **1.** Görerek bilme; bilgisi olma. **2.** Bir olay, bir olgu veya bir kişi hakkında edinilen bilgi. **3.** Bir süredir görülmeyen birisi veya bazı kişiler hakkında edinilen bilgi. **4.** Belirtilerden yararlanılarak olabilecek olay veya ortaya çıkabilecek durumlar hakkında önceden verilen bilgi., **5.** Kişiden kişiye taşınmak suretiyle dolaşan bilgi. **6.** Belli bir konu ile ilgili bilgi. **7.** *iletş.* İletişim ve yayın organları ile duyurulan yurt ve dünya olayları hakkındaki bilgiler; gazetenin yayımlandığı, radyo ve televizyon yayınının yapıldığı gün olmuş veya o gün için önemli sayılan olayın yayın organlarında aldığı şekil. **8.** Bilgi. **9.** *dbl.* Arap dilbilgisinde isim cümlelerinin yüklemi. **10.** *din.* Hz. Muhammed'in sözlü, eylemli ve anlatılan sünnetlerine verilen isim; hadîs. ☞ **haber ajansı,** *Yurt ve dünya olaylarını derleyip basına bildiren kuruluş; basın ajansı.*|| **haber alma,** *as. Her çeşit askerî bilgilerin barışta ve savaşta toplanması, değerlendirilmesi ve haber hâline getirilmesi için yapılan sürekli çalışma.*|| **haber almak,** *1. Bilgi edinmek; olayı veya olayları öğrenmek. 2. Kendisine bildirilmiş olmak.*|| **haber atlamak,** *(Gazetecilikte) önemli bir haberi zamanında yayımlayamamak.*|| **haber atlatmak,** *(Muhabirlerin ustalığı veya açıkgözlülüğü sayesinde) o günkü olayların yalnız kendi gazetelerinde haber olarak yayınlanmasını sağlamak.*|| **haber bilmek,** *{eAT} Haber almak; bilgi edinmek.*|| **haber bülteni,** *Radyo, televizyon ve çeşitli haber ajanslarının yayınladığı iç ve dış olaylarla ilgili bilgi veren kısa yazılar.*|| **haber çalmak,** *Bir haberi yasal olmayan ve ahlak dışı yollardan elde etmek.*|| **haber çıkmamak,** *(Bir haber alınma durumu söz konusu iken) bir türlü bilgi alınamamak.*|| **haber değerlendirmesi,** *iletş. Bir haberin gazetenin neresinde veya radyo ve televizyon haber programında ne ölçüde, hangi sırada yer alacağını belirleme işi.*|| **haber geçmek,** *(Bir basın ve yayın organının muhabirleri için) iletişim araçları yardımı ile bir olayı merkeze bildirmek.*|| **haber göndermek** (yollamak, salmak), *Belli bir konudaki bilgileri, bir araçla ilgilisine ulaştırmak.*|| **haber-i kāzib,** *{OsT} Yalan haber.*|| **haber-i meşhūr,** *{OsT} din. Birinci nesil sahabede iki, üç veya dört râvi tarafından nakledilen; ancak sonraki tabiîn ve teba-i tabiîn adı verilen iki nesilde ise çok sayıda râviler tarafından rivayet edilen hadîslere verilen ad.*|| **haber-i mütevātir,** *{OsT} isl. Mantıkça yalan üzerine ittifak etmeleri mümkün olmayan çok sayıda râvi tarafından veya çok sayıda doğru kişiler-*

den meydana gelen ravilerin naklettikleri hadîs.|| **haberi olmak,** *Bilgi edinmiş olmak; bilgisi olmak; bilmek.*|| **Haberin olsun!** *"Bil ki" "bilgin olsun" anlamında uyarı sözü olarak kullanılır.*|| **haber-i sādık,** *{OsT} 1. Doğru haber. 2. din. Hz. Muhammed'in sözü olduğu kesinlikle kabul gören hadîs.*|| **haber-i vāhid,** *{OsT} Mütevatir hadîs dışındaki hadîslere kelamcılarla usulcülerin verdiği ad.*|| **haber kipi,** *Gerçek ve kesin olarak gösterilen olayları belirten kip.*|| **haber sızdırmamak,** *Bir bilgiyi, haberi ilgili olanların dışındakilere duyurmamak.*|| **haber-şinās,** *{OsT} İyi haber alan.*|| **haber toplamak,** *(Muhabir için) haber kaynaklarını dolaşarak o günkü olayla ilgili bilgi edinmek.*|| **haber uçurmak,** *1. Gizli olarak tez elden bilgi ulaştırmak. 2. {eAT} Acele ve süratle haber göndermek.*|| **haber vermek,** *1. Haber ulaştırmak; bilgi vermek; bildirmek; haberdar etmek. 2. Gelecek bir tehlike hakkında uyarıda bulunmak. 3. Gelecekteki bir durumun, bir olayın belirtisi olarak görünmek; habercisi olmak.*|| **haber yollamak,** *Haber göndermek.*

haber², [Ar. ḥaber خبر] *{OsT} is.* **1.** Çürüme. **2.** Berelenme.

haberci, [haber-ci] *is.* **1.** Haber getirip götüren, haber niteliğinde bilgi taşıyan kimse; ulak. **2.** *mecaz.* İleride meydana gelecek bir olayın veya ortaya çıkacak olan bir durumun belirtisi. **3.** *as.* Barışta ve savaşta emir ve raporları ilgili komutanlıklara götüren askerî görevli. **4.** *tıp.* Mikroplu bir hastalık ortaya çıkmadan önce vücutta görülen ön belirtiler. ⊡ **habercisi olmak,** *Gelecekte ortaya çıkacak bir olayın veya durumun belirtisi olmak.*

habercilik, -ği [haber-ci-lik] *is.* **1.** Habercinin yaptığı iş. **2.** *gaz.* Bir haberi gazete, radyo ve televizyonda usulüne göre hazırlayıp yayınlama işi.

haberdar, [Ar. haber + Far. dār خبردار] *(haberda:r) {OsT} sf.* Haberli olan; bilgisi olan. ⊡ **haberdar etmek,** *Haber vermek; bilgilendirmek; bildirmek.*|| **haberdar olmak,** *Haber almak; bilgisi olmak; bilgilenmek.*

haberî, [Ar. ḥaberī / ḥaberiyye خبری / خبریه] *(haberi:) {OsT} sf.* **1.** Haberle ilgili. **2.** Haberden ibaret olan. **3.** *dbl.* Yüklemle ilgili olan.

haberleşme, [haber-le-ş-me] *is.* **1.** Karşılıklı haber ve bilgi alma veya verme işi; muhabere; iletişim. **2.** Yazışma. **3.** İki ve daha çok nokta arasında telefon, telgraf, telsiz, radyo vb. araçlar yardımı ile bilgi aktarılma işi.

haberleşmek, [haber-le-ş-mek] *işteş. f. [-ir]* Karşılıklı haber alıp vermek; iletişmek; muhabere etmek; iletişim kurmak. ⊡ **haberleşme özgürlüğü,** *huk. Radyo, televizyon ve gazete gibi kitle iletişim araçlarıyla haber edinebilme ve bu bilgileri serbestçe yayabilme özgürlüğü.*

haberli, [haber-li] *sf.* **1.** Bir konuda bilgisi olan; haberi olan; haberdar. **2.** Önceden haber vermiş, bildirmiş olan veya haber almış, öğrenmiş olan. **3.** *zf.* Önceden haber vererek, bildirerek.

haberlik, -ği [haber-lik] *sf.* Haber niteliği taşıyan.

haberpijuh, [Ar. ḥaber + Far. pijūh خبر پژوه] *(haberpiju:h) {OsT} sf.* Haber araştıran; haber almaya çalışan.

habersiz, [haber-siz] *sf.* **1.** Bir konuda bilgisi olmayan; haberi olmayan. **2.** Önceden haber vermemiş, bildirmemiş olan veya haber almamış, öğrenmemiş olan. **3.** *zf.* Önceden haber vermeyerek, bildirmeyerek; habersizce. ⊡ **habersiz bırakmak** (koymak), *Kendisi ile ilgili bilgi vermemek; haber ulaştırmamak.*

habersizce, [haber-siz-ce] *(habersi'zce) zf.* **1.** Haber vermeden; gizlice; habersiz. **2.** Haberi olmadan.

habersizlik, -ği [haber-siz-lik] *is.* **1.** Haber alamama durumu. **2.** Haberi olmama durumu.

habese, [Ar. ḥabīs̱ > ḥabes̱e خبثه] *{OsT} is.* Kötüler alçaklar; pisler.

Habeş, [Ar. ḥabeş / ḥabeşī حبش / حبشی] *{OsT} öz. is.* **1.** Etiyopya halkından veya bu halktan birinin soyundan olan kimse; Etiyopyalı. **2.** *sf.* (Kişi için) çok koyu esmer derili.

Habeşe, [Ar. ḥabeşe حبشه] *{OsT} öz. is.* **1.** Habeşistan; Etiyopya. **2.** Habeş.

habeşî, [Ar. ḥabeşī حبشی] *(habeşi:) {OsT} is.* **1.** Tezhip, hat ve minyatür gibi eski güzel sanatlarda kullanılan iyi bir kâğıt türü. **2.** *sf.* Çok esmer.

Habeşistan, [Ar. ḥabeş + Far. istān حبشستان] *(habeşista:n) {OsT} öz. is.* Habeş ülkesi; Etiyopya.

habezan, [Çing. habezan *(aç)*] *{ağız} sf.* (Kişi için) uzun süre cinsel ilişkide bulunmamış olan; abazan. [DS]

habhab, [Ar. kabkāb > ḥabḥāb خبخاب] *(habha:b) {OsT} is.* **1.** Takunya; nalın cinsi ayakkabı. **2.** Cambaz ayaklığı.

habhabi, [Ar. ḥabḥābī خبخابی] *(habha:bi:) {OsT} sf. mecaz.* Boş gezen; haylaz.

habıç, -cı [apıç] *{ağız} is.* Apış. [DS]

habıt, [Ar. hubūṭ > hābıṭ هابط] *(ha:bıt) {OsT} sf.* Aşağıya düşen; inen.

habib, [Ar. ḥabīb حبیب] *(habi:b) {OsT} sf.* **1.** (Erkek için) sevgili. **2.** Seven; dost.

habibe, [Ar. ḥubb > ḥabībe حبیبه] *(habi:be) {OsT} sf.* (Kadın için) sevgili.

Habibullah, [Ar. ḥabīb'ul-lah حبیب الله] *(habi:bulla:h) {OsT} is.* Allah'ın sevdiği kimse; Hz. Muhammed.

habide, [Far. ḫābīden *(uyumak)*>ḫābīde خوابیده] *(ha:-bi:de) {OsT} sf.* Uykuda olan; uyuyan.

habidegân, [Far. ḫābīden *(uyumak)* > ḫābīde-gān خوابیدگان] *(ha:bi:degâ:n) {OsT} is.* Uyuyanlar.

habie, [Ar. ḫabīe خبیئه] *(habi:e) {OsT} sf.* **1.** Görülmemiş; henüz keşfedilmemiş. **2.** Göze görünmeyen.

habike, [Ar. ḥabīke حبیكه] *{OsT} is.* **1.** Çizgi. **2.** Samanyolu.

habil[1], [Ar. ḥibl > ḥābil حابل] *(ha:bil) {OsT} is.* Büyücü.

habil[2], [Ar. ḥabl حابل] *(ha:bil) {OsT} is.* Av köpeği.

habil[3], [Ar. ḥabīl حبیل] *(habi:l) {OsT} is.* **1.** Tuzak. **2.** Yiğit.

habile, [Ar. ḥabel *(cenin)* > ḥābile حابله] *(ha:bile) {OsT} sf.* Yüklü; gebe; hamile.

habin, [Ar. ḥabīn حبین] *(habi:n) {OsT} is .bot.* **1.** Zakkum ağacı. **2.** *sf.* Sıska; zayıf.

habip, -bi [Ar. ḥubb > ḥabīb حبیب] *(habip) {OsT} sf.* → habib.

habir[1], [Ar. ḥabīr حبیر] *(habi:r) {OsT} sf.* Yeni; taze; turfanda.

habir[2], [Ar. ḫaber > ḫabīr خبیر] *(habi:r) {OsT} sf.* **1.** Haberi olan; bilgisi olan. **2.** *"Her şeyi bilen"* anlamında Allah'ın sıfatı.

habirane, [Ar. ḫabīr + Far. āne خبیرانه] *(habi:ra:ne) {OsT} zf.* Haberli olana yakışacak biçimde.

habire, [ha+bre] *(ha'bire) zf.* Durmadan; aralık vermeden; sürekli olarak; arka arkaya; ha bire.

habis[1], [Ar. ḥabīs حبیس] *(habi:s) {OsT} sf.* Parasız olarak verilen; bağışlanan.

habis[2], [Ar. ḥabs > ḥābis حابس] *(ha:bis) {OsT} sf.* **1.** Hapseden; tutuklayan. **2.** Tutan; alıkoyan.

habis[3], [Ar. ḫabāṣet > ḫabīṣ خبیث] *(habi:s) {OsT} sf.* **1.** Kötü; aşağılık; alçak. **2.** *tıp.* (Ur için) sürekli büyüyen ve komşu dokulara yayılan; kötü huylu; kötücül.

habis[4], [Ar. ḫabīṣ / ḫabīṣa خبیص / خبیصه] *(habi:s) {OsT} is.* Un helvası.

habise, [Ar. ḫabīṣe خبیثه] *(habi:se) {OsT} is.* **1.** Kötü huy; kötü alışkanlık. **2.** Kötü durum; çirkin hâl. **3.** Kötü hareket.

habislik, -ği [habis[3]-lik] *is.* Habis olma durumu; kötülük; alçaklık.

habistan, [Far. ḫābistān خوابستان] *(ha:bista:n) {OsT} is.* Yatak odası.

habitus, [Lat. habitus] *(habi'tus) is.* **1.** *fizy.* İnsan vücudunun dış görünüşü, hareket, mimik, solunum gibi genel görünüşü. **2.** *sosy.* Bir toplumun sonradan edindiği ancak doğuştan sanılabilecek ölçüde doğallaşmış davranış biçimi.

habl, [Ar. ḥabl حبل] *{OsT} is.* **1.** İp; urgan. **2.** Vücuttaki bazı damar ve sinirlerin adı. ⊡ **habl-i metîn,** *{OsT} Sağlam ip; İslam dini.*|| **habl-i mevhūm,** *{OsT} Gerçekleşecek gibi görünmesine rağmen gittikçe uzaklaşan amaç.*|| **habl-i savtî,** *{OsT} anat. Ses telleri.*|| **habl-i sürrevî,** *{OsT} anat. Göbek bağı.*|| **habl-i zahrî,** *{OsT} anat. Sırt ipliği.*|| **Hablullah,** *{OsT} İslam dini; Kur'an-ı Kerim.*|| **hablü'l-mesākîn,** *{OsT} bot. Sarmaşık.*|| **hablü'l-verîd,** *{OsT} anat. Şah damarı.*

habliye, [Ar. ḥabliyye حبلیه] *{OsT} is. zool.* İpsiler.

habn, [Ar. ḫabn خبن] *{OsT} is.* **1.** Eteklerin kaldırılıp toplanması. **2.** *ed.* Aruz ölçüsünde, başta bulunan uzun hecenin, ünsüzü kaldırılarak açık hece durumuna getirilmesi işi. *fâilâtün (– · – –) > feilâtün (· · – –), müstef'ilün (– – · –) > mefâilün (· – · –), fâilün (– · —) > feilün (· · –), mef'ûlâtü (– – – ·) > mefâîlü (· – – ·)*

habr, [Ar. ḥabr حبر] *{OsT} is.* **1.** Bilgin; âlim. **2.** İsrailoğullarınm bilgini.

habs[1], [Ar. ḥabs حبس] *{OsT} is.* **1.** Hapsetme; tutuklama; alıkoyma; hapis. **2.** Hapishane. **3.** Nefsini tutma. **4.** *huk.* Bir kişiyi veya malı bir süre gözetim altında tutma; hapis. ⊡ **habs-gâh,** *{OsT} Tutuk evi.*|| **habs-hāne,** *{OsT} Tutuk evi.*|| **habs-i bevl,** *{OsT} İdrar tutukluğu.*|| **habs-i nefs,** *{OsT} 1. Nefsini tutma. 2. Bir kimsenin hüküm giyme veya tutuklama nedeniyle hapsedilmesi.*

habs[2], [Ar. ḫabṣ خبث] *{OsT} sf.* **1.** Çirkin; pis; murdar. **2.** Ayıp.

habt[1], [Ar. ḥabṭ حبط] *{OsT} is.* **1.** Bir kimseyi bir konuşma sırasında susturma; ağzını kapama. **2.** İptal etme; bozma. **3.** Neticesiz ve yararsız olma. ⊡ **habt-i a'māl,** *{OsT} isl. Dinden çıkan birinin daha önceden yaptığı ibadetlerin boşa gitmesi durumu.*

habt[2], [Ar. ḫabṭ خبط] *{OsT} is.* Yanılma; yanlış davranma. ⊡ **habt-ı dimāğî,** *{OsT} Delilik.*|| **habt ü hatā,** *{OsT} Yanılma ve eksiklik.*|| **habt ü halel,** *{OsT} Yanılma ve zarar.*

habtetmek, [Ar. ḥabṭ + T. etmek] *{OsT} gçl. f. [-er]* Tartışmada üstün gelerek karşıdaki kimseyi susturmak.

habu, [ha+bu] *(ha'bu:) {ağız} zf* İşte bu. [DS]

habuk, -ğu [Ar. ḫabūḳ خبوق] *(habu:k) {OsT} is.* Akşamları içilen şarap.

habule, [ha+bu+ile > ha+böyle] *(ha'bu:le) {ağız} zf.* Böyle. [DS]

habura, [ha+bu-ra] *(ha'bura:) {ağız} zf.* Buraya. [DS]

hac[1], **-ccı** [Ar. ḥacc حج] *{OsT} is.* **1.** İslam'ın beş şartından birisi olarak Kurban bayramından önce Arafat'ta belli bir süre bulunmayı, Kâbe'nin belirlenen kurallara göre ziyaret ve tavafını, Kurban bayramının en az iki gününü Mekke'de geçirmeyi emreden ibadet. **2.** Çoğunlukla tek tanrılı dinlerde, mensuplarının kutsal olarak tanınan yerleri yılın belli aylarında ziyaret etmesi. **3.** *Hrist.* Dindarca duygularla, kutsal tanınan bir yerin ziyaret edilmesi. ◘ **hacca gitmek,** *1. İsl. Hac ibadetini yerine getirmek üzere Mekke'ye gitmek. 2. Hrist. (Hıristiyanlar için) kutsal sayılan yerlere gitmek.*|| **hacc-ı asgar,** *{OsT} Küçük hac; hac mevsimi dışında herhangi bir zamanda Kâbe'yi ziyaret etme; umre.*|| **hacc-ı ekber,** *{OsT} Büyük hac; Arafat'a çıkılma gününün Cuma gününe denk geldiği yılki hac.*|| **hac mevsimi,** *Hac ibadetinin yerine getirildiği, zilkade, zilhicce ve muharrem ayları.*|| **Hac Suresi,** *Kur'an-ı Kerim'in 22. suresi olup 78 ayettir. 27-33. ayetlerinde hac ibadeti ile ilgili bilgiler verdiğinden bu ismi almıştır.*

hac[2], [Ar. ḥāc حاج] *(ha:c) {OsT} is.* **1.** Dilekler; istekler. **2.** *bot.* Deve dikenleri; akdikenler.

hac[3], [Erme. ḫac > Far. ḫāc خاج] *(ha:c) {OsT} is.* Haç; put; salip.

hac[4], [Ar. ḥācc حاج] *(ha:c) {OsT} sf.* Hacca giden; hacı. ◘ **hāccü'l-Harerneyn,** *{OsT} Hac mevsiminde Mekke ve Medineyi ziyaret eden kimse.*

hacalet, [Ar. ḫacālet خجالت] *(haca:let) {OsT} is.* Utanma; utanç. ◘ **hacālet-āver,** *{OsT} Utanç verici.*

hacamat, [Ar. ḥicāmet حجامت] *(haca:mat) {OsT} is.* **1.** Vücudun herhangi bir yerinde hafifçe çizik atarak üzerine kapatılan boynuz veya bardak ile kan alma şeklinde uygulanan bir halk hekimliği tedavi usulü. **2.** *argo.* Hafif şekilde yaralama. ◘ **hacamat baltası,** *Hacamat işleminde kullanılan küçük kesici bıçak.*|| **hacamat boynuzu,** *Hacamat işleminde şişe yerine kullanılan ve bastırıldığı yerde kan toplanmasını sağlayan boynuz.*|| **hacamat etmek** (yapmak), *1. Hacamat işlemini uygulamak. 2. argo. Hafifçe yaralamak.*|| **hacamat şişesi,** *tıp. Ağzı dibinden dar ve içinde yakılan pamuk ile kapatıldığı yerde kan toplanmasını sağlayan bir tür özel şişe.*

hacamatçı, [hacāmat-çı] *(haca:matçı) is. ve sf.* **1.** Hacamat yapan kimse; haccam. **2.** *argo.* Kavgada kesici ve yaralayıcı alet kullanan kişi.

hacamatlama, [hacāmat-la-ma] *(haca:matlama) is.* Hacamat yapma işi.

hacamatlamak, [hacāmat-la-mak] *(haca:matlamak) gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* **1.** Hacamat yaparak kan almak. **2.** *argo.* Çakı, bıçak gibi kesici aletle yaralamak.

hacamet, [Ar. ḥacāmet حجامت] *(haca:met) {OsT} is.* → hacamat.

hacana, [Far. ḫace + T. ana] *{ağız} is.* Düğünde geline önderlik eden kadın; yenge. [DS]

hacat, [Ar. ḥācet > ḥācāt حاجات] *(ha:ca:t) {OsT} is.* **1.** Gerekli olan şeyler; ihtiyaçlar. **2.** İstekler; dilekler. **3.** Alet. ◘ **hacat yeri,** *{ağız} Dolap.* [DS]

hacb, [Ar. ḥacb حجب] *{OsT} is.* **1.** Yasaklama. **2.** Sahip olmasını önleme. **3.** Bir kişiyi mirastan mahrum bırakma.

haccac, [Ar. ḥaccāc حجاج] *(hacca:c) {OsT} sf.* Delil ile galip olan.

haccacane, [Ar. ḥaccāc + Far. -āne حجاجانه] *(hacca:ca:ne) {OsT} zf* Haccac'a yakışır biçimde; zulmederek; zulümle.

haccal, -li [Ar. ḥaccāl حجال] *(hacca:l) {OsT} sf.* Gösterişli; şatafatlı.

haccam, [Ar. ḥacāmet > ḥaccām حجام] *(hacca:m) {OsT} is.* Hacamat yapan kimse; hacamatçı.

haccar, [Ar. ḥacer > ḥaccār حجار] *(hacca:r) {OsT} sf.* Taş işleyen kimse; taş ustası; taşçı.

hacce[1], [Ar. ḥācce حاجه] *(ha:cce) {OsT} is. bot.* Akdiken.

hacce[2], [Ar. ḥācce حاجه] *(ha:cce) {OsT} sf.* (Bayan için) hacca giden; hacı olan.

haccetme, [Ar. ḥacc + T. etme] *is.* Hac ibadetini yerine getirme eylemi.

haccetmek, [Ar. ḥacc+ T. etmek] *gçsz. f. [-(d)-er] [-(d)-i-yor]* Hac ibadetini yerine getirmek.

hace[1], [Ar. ḥācet > ḥāce حاجه] *(ha:ce) {OsT} is.* Gerek duyma; ihtiyaç.

hace[2], [Far. ḫāce خواجه] *(ha:ce) {OsT} is.* **1.** Efendi; ağa. **2.** Aile büyüğü. **3.** Din adamı; hoca. **4.** Öğretmen. **5.** Vezir. **6.** Tüccar. ◘ **hāce-i ālem,** *{OsT} Evrenin hocası; Hz. Muhammed.*|| **hāce-i büzürg,** *{OsT} Baş vezir.*|| **hāce-i dü serā,** *{OsT} İki sarayın efendisi; Hz. Muhammed.*|| **hāce-i evvel,** *{OsT} 1. İlk hoca. 2. İlkokul öğretmeni. 3. Bilimsel verileri halkın anlayabileceği dille yaymaya çalışan kimse.*|| **hāce-i kâināt,** *{OsT} Evrenin efendisi; Hz. Muhammed.*|| **hāce-i serā,** *{OsT} Saray efendisi; haremağası.*|| **hace-tāş,** *{OsT} Bir efendinin kölesi.*

haceb, [Ar. ḥaceb حجب] *{OsT} is. anat.* Gırtlak.

hacebe, [Ar. ḥācib > ḥacebe حجبه] *{OsT} is.* Kapıcılar; perdeciler; kapıyı tutanlar.

hacegân, [Far. ḫᵛācegān خواجگان] *(ha:cega:n) {OsT} is.* **1.** Hocalar. **2.** Devlet dairesindeki memurlar. **3.** Eskiden, bugünkü yüzbaşının karşılığı olan bir sivil

rütbe. ⇗ **hācegân-ı dîvān-ı hümāyūn,** *{OsT} Eskiden hükûmette (Divân-ı âlî) çalışan üst düzey yöneticiler.*

hacegî, [Far. ḫᵛācegī خواجگی] *(ha:cegi:) {OsT} is.* **1.** Efendi olma durumu; efendilik; hocalık. **2.** Tüccar.

hacel, [Ar. ḥacel حجل] *{OsT} is.* Utanma; utanç dolayısıyla şaşırma.

hacelik, [Far. ḫāce + T. -lik] *(ha:celik) is.* Efendilik; hocalık; öğretmenlik.

hacer, [Ar. ḥacer حجر] *{OsT} is.* Taş; kaya; çakıl. ⇗ **hacer-i bürkânî,** *{OsT} jeol. Volkanik kaya.*|| **hacer-i fil,** *{OsT} Amyant taşı.*|| **hacer-i mıknatısî,** *{OsT} Mıknatıslı taş.*|| **hacer-i necmî,** *{OsT} jeol. Yıldız taşı.*|| **hacer-i semāî,** *{OsT} jeol. Gökten düşen taş.*|| **hacer-pāre,** *{OsT} Taş parçası.*|| **hacer şecer makulesi,** *{OsT} Önemsiz ve derme çatma şeyler.*|| **hecerü'l-cevl,** *{OsT} gök b. Gök taşı.*|| **Hacerü'l-esved,** *{OsT}* → haceriesved.|| **hacerü'n-nur,** *{OsT} Kükürt ve demir alaşımı.*

hacereyn, [Ar. ḥacereyn حجرين] *{OsT} is.* **1.** İki taş. **2.** Altın ve gümüş.

hacerî, [Ar. ḥacerī حجرى] *(haceri:) {OsT} sf.* Taş gibi olan; taştan.

haceriesvet, [Ar. ḥacerü'l-esved حجر الاسود] *{OsT} is.* Kâbe'nin doğu köşesinde yerden bir buçuk metre kadar yüksekte bulunan ve Hz. İbrahim'in temele koyduğu ilk iki taştan birincisi olduğuna inanılan ve hac sırasında tavafın başlangıcını belirten kutsal taş.

hacet, [Ar. ḥācet حاجت] *(ha:cet) {OsT} is.* **1.** Herhangi bir şey için gerekli olma; gerek; gereklilik; lüzum; ihtiyaç. **2.** Allah'tan beklenen dilek. **3.** Kutsal sayılan bir yerden veya bir kişiden beklenen dilek; dilenen şey. **4.** İhtiyaç duyulan şey; gerekli madde. **5.** Küçük ya da büyük aptes; def-i hacet. ⇗ **hacet bağı,** *Bir dileğin kabul olması dileğiyle kutsal sayılan kabirlere veya türbelere bağlanan kumaş parçası.*|| **hacet bayramı,** *Kocaeli ve çevresinde yapılan kiraz bayramı.*|| **hacet görmek,** *1. İhtiyaçlarını gidermek. 2. Gerekli bulmak. 3. Büyük ya da küçük aptes yapmak.*|| **haceti olmak,** *Tuvalete gitmesi gerekmek.*|| **haceti yok,** *Gerek duyulmuyor; istemez.*|| **hacet kalmamak,** *Gerek duyulmaz olmak; ihtiyaç hissetmemek.*|| **hacet kapılarının açılması,** *Dileklerin yerine getirilmesi; duaların kabul edilmesi.*|| **hacet kapısı** (penceresi), *Dua etmek için önünde durulan türbe kapısı veya penceresi.*|| **hācet-mend,** *{OsT} Gereksinme duyan; ihtiyacı olan; muhtaç.*|| **hācet-mendān,** *{OsT} İhtiyaç sahipleri.*|| **hācet-mendāne,** *{OsT} İhtiyaç içinde olarak; gereksinim duyarak.*|| **hācet-mendî,** *{OsT} Muhtaç olma durumu; gerek duyma hâli.*|| **hacet namazı,** *Herhangi bir dileğin Allah tarafından kabul edilmesi için kılınan nafile namaz.*|| **hācet ne!** *"Ne gereği var? Gereksiz." anlamında kullanılır.*|| **hācet-revā,** *{OsT} İhtiyaç karşılayan; gereksinimi gideren.*|| **hacet tepesi,** *Üzerinde edilen duaların kabul olunacağına inanılan tepe.*|| **hacet yeri,** *Hela; tuvalet.*

hacı, [Ar. ḥacc > ḥācī حاجى => hacı] *{OsT} is.* **1.** Hac ibadetini yerine getirmiş Müslüman. **2.** Kudüs, Efes gibi kutsal sayılan yerleri gezmiş olan Hıristiyan. **3.** *gnşl.* Arabistan halkına verilen ad. ⇗ **hacı ana,** *{ağız} Yolsuz birleşmelere aracılık eden kadın.* [DS]|| **hacı ayı,** *{ağız} Eylül.* [DS]|| **hacı baba,** *Hacca gitmiş yaşlı erkek.*|| **hacı bekler gibi beklemek,** *Gelecek olan kişiyi sabırsızlıkla beklemek.*|| **hacı bıldırcın,** *{ağız} Suçlu olduğu hâlde olaydan haberi yokmuş ve suçsuzmuş gibi davranan.* [DS]|| **hacı fışfış,** *Arap halkından olanlar için kullanılan alaycı bir söz.*|| **hacı gemisi,** *Hacca gidecek olan hacıları Cidde limanına taşıyan özel donanımlı yolcu ve yük gemisi.*|| **hacı hanım,** *Hacca gitmiş kadın.*|| **hacılar bayramı,** *{eAT} Kurban bayramı.*|| **hacılar kuşağı,** *Gök kuşağı.*|| **hacılar yolu,** *{eAT} Samanyolu.*|| **hacı lokumu,** *Hacdan dönenleri ziyarete gidenlere Zemzem suyu ile birlikte ikram edilen lokum.*|| **hacı olmak,** *Hacca giderek, gereklerini yerine getirmek.*|| **hacısı hocası,** *Herkes; kim varsa.*|| **hacı tehniyesi,** *Hacdan dönenleri kutlamak için yapılan toplantı.*|| **hacı yağı,** *Gül yağından elde edilen ve genellikle hacıların kullandığı özel koku.*

hacıağa, [Ar. ḥācı + T. ağa] *is.* Kırsal kesimden büyük kentlere gelerek bol para harcayan zengin ve görgüsüz kişi.

hacıağalık, -ğı [hacı+ağa-lık] *is.* Hacıağa olma durumu. ⇗ **hacıağalık etmek,** *Gereği yokken bol para harcayarak gösteriş yapmak.*

hacıbaba, [hacı+baba] *{ağız} is.* Leylek. [DS]

hacıbakan, [hacı+bak-an] *{ağız} is.* Dama çıkmaya yarayan tavandaki delik. [DS]

Hacıbektaş taşı, [Hacıbektaş *(ilçe adı)* + taş-ı] *is. t. min.* Cilalamaya elverişli beyaz, yumuşak yarı saydam ve yoğun özelliğe sahip bir kalsiyum karbonat veya kalsiyum sülfat; kaymak taşı; balgam taşı; oniks.

hacıgötüret, [hacı+götür-et ?] *{ağız} is.* Zayıf ve güçsüz eşek. [DS]

hacıkabak, -ğı [hacı+kabak] *{ağız} is.* Çamların arkasından yükselen çıplak tepe; doruk; zirve. [DS]

hacıkuşu, [hacı+kuş-u] *{ağız} is.* Baykuş. [DS]

hacılamak, [hacı-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* (Yoğurt yapmakta kullanılan maya veya ateş yakmakta kullanılan komşudan alınmış korlar için) üretmek; çoğaltmak. [DS]

hacılık, -ğı [hacı-lık] *is.* Hacı olma durumu.

hacıyatmaz, [Ar. ḥācı+T. yat-maz] *is.* **1.** Dibinde bulunan ağırlık nedeniyle nasıl bırakılırsa bırakılsın

hemen ayağa kalkan oyuncak. **2.** *mecaz.* Herhangi bir zor durumda kişiliğinden öz veride bulunarak çıkarlarını korumasını bilen ve kendi durumunu en iyi hâle getiren kişi.

hacıyolu, [Ar. ḥācı + T. yol-u] *is.* Saman yolu.

haci, [Ar. hicv > hācī هاجى] *(ha:ci:) {OsT} is.* Hicveden; yergi yazarı.

hacib, [Ar. ḥicāb > ḥācib حاجب] *(ha:cib) {OsT} is.* **1.** Kapıcı; perdeci. **2.** Eskiden sadrazam, vezir ve mabeyinci gibi üst düzey devlet görevlilerine verilen unvan. **3.** Perde; örtü. **4.** Kaş. ⊡ **hācib-i bārî,** *{OsT} Cebrail.*|| **hācib-i garbî,** *{OsT} gök b. Kutup yıldızının çizdiği elipse yakın yörüngesinin büyük çapının sol yanı.*|| **hācib-i şarkî,** *{OsT} gök b. Kutup yıldızının çizdiği elipse yakın yörüngesinin büyük çapının sağ yanı.*|| **hācib-i yemîn,** *{OsT} Sağ kaş.*|| **hācib-i yesār,** *{OsT} Sol kaş.*

hacibeyn, [Ar. ḥācibeyn حاجبين] *(ha:cibeyn) {OsT} is.* İki kaş.

hacif, [Ar. ḥacīf حجيف] *(haci:f) {OsT} is.* Karın gurultusu.

hacil[1], [Ar. ḥacīl حجيل] *(haci:l) {OsT} is.* Üç ayağı beyaz olan at.

hacil[2], [Ar. ḫacālet > ḫacīl خجيل] *(haci:l) {OsT} sf.* **1.** Utanmış. **2.** *{ağız}* Kederli; üzgün. [DS] ⊡ **hacîl etmek,** *Utandırmak.*

hacim[1], **-cmi** [Ar. ḥacm حجم] *{OsT} is.* **1.** Bir cismin uzayda işgal ettiği üç boyutlu kesim; oylum; cirm. **2.** Bir kabın sığası.

hacim[2], [Ar. ḥācim حاجم] *(ha:cim) {OsT} is.* Hacamat eden.

hacim[3], [Ar. hācim هاجم] *(ha:cim) {OsT} is.* Saldıran; hücum eden.

hacimli, [hacim-li] *sf.* **1.** Hacmi olan; oylumlu. **2.** *mecaz.* Büyük, geniş.

hacimlice, [hacim-li-ce] *(hacimli'ce) sf.* Hacmi biraz büyükçe olan; oylumluca.

hacimsel, [hacim-sel] *sf.* Hacimle ilgili.

hacir[3], [Ar. hecr *(göç etme)* > hācir هاجر] *(ha:cir) {OsT} sf.* Bir yerden göç eden (kişi).

hacir[2], [Ar. hecr *(sayıklama)* > hācir هاجر] *(ha:cir) {OsT} sf.* Sayıklayan.

hacir[1], **-cri** [Ar. ḥacr حجر] *{OsT} is.* **1.** Bir yere kapatma; özgürlüğünü kısıtlama; karantinaya alma. **2.** Kucak. **3.** Koruma. **4.** *huk.* Birinin kendi malını kullanmasını yasal yoldan engelleme; kısıtlılık. ⊡ **hacir etmek,** *Birinin malını kullanmasını veya bir şey yapmasını engellemek.*|| **hacir altına almak,** *Birini mallarını kullanmaktan alıkoymak.*

hacire[1], [Ar. hücr > hācire هاجره] *(ha:cire) {OsT} is.* Kaba söz; küfür.

hacire[2], [Ar. hācire هاجره] *(ha:cire) {OsT} is.* Günün en sıcak zamanı.

hacis, [Ar. hācis / hācise هاجس] *(ha:cis) {OsT} is.* **1.** İç sıkıntısı; gam; tasa. **2.** Hatıra; anı..

hacise, [Ar. hācise هاجسه] *(ha:cise) {OsT} is.* Gönle doğan tedirginlik; endişe; merak.

hacivat, [Ar. ḥācivād *(Hacivat ile Karagöz oyununda bir tip)* حاجيواد] *{OsT} is.* Kendini herkesten üstün görerek, bilgiçlik taslayan ve özentili bir kitap dili kullanan kişi.

haciyan, [Ar. ḥācı + Far. yān حاجيان] *(ha:ciya:n) {OsT} is.* Hacılar; hac ibadetini yapmak üzere Hicaz'a gidenler.

haciyane, [Ar. ḥāci + Far. -yāne حاجيانه] *(ha:ciya:ne) {OsT} zf.* Yerer gibi; hicvedercesine.

haciz[1], [Ar. ḥacz > ḥāciz حاجز] *(ha:ciz) {OsT} sf.* **1.** İki şeyi birbirinden ayıran. **2.** Haciz koyduran.

haciz[2], **-czi** [Ar. hacz حجز] *{OsT} is.* **1.** Engelleme; engel koyma; kapatma. **2.** Ayırma; bölme. **3.** *huk.* Bir alacağın tahsili için borçlunun parasına, aylığına veya malına devletçe el konulması işlemi. ⊡ **haciz konmak,** *Borçlunun malına ve parasına devletçe el konulmak.*|| **haciz koydurmak,** *(Alacaklı tarafından) borçlunun para ve mallarına devletçe el konulmasını sağlamak.*|| **haciz koymak,** *Borçlunun parasına veya malına el koymak.*

hacizli, [haciz-li] *sf.* Haczedilmiş; haciz konulmuş; mahcuz.

hacle, [Ar. ḥacle حجله] *{OsT} is.* Gelin odası; gerdek.

haclegâh, [Ar. ḥacle + Far. -gāh حجله گاه] *{OsT} is.* Gelin odası; gerdek.

haclet, [Ar. ḫaclet خجلت] *{OsT} is.* Utanma; şaşırma. ⊡ **haclet-āver,** *{OsT} Utanç verici; utandırıcı.*|| **haclet-engîz,** *{OsT} Utanç verici; utandırıcı.*

hacm, [Ar. ḥacm حجم] *{OsT} is.* → hacim. ⊡ **hacm-i istiābî,** *{OsT} Bir şeyin içine hacim olarak alabildiği miktar; iç hacmi.*

hacmen, [Ar. ḥacmen حجماً] *{OsT} zf.* Hacimce; hacim bakımından; büyüklükçe.

hacr[1], [Ar. ḥacr حجر] *{OsT} is.* **1.** Kucak. **2.** Koruma; himaye.

hacr[2], [Ar. ḥacr حجر] *{OsT} is.* → hacir.

hacren, [Ar. ḥacr > ḥacren حجراً] *{OsT} zf.* Hacir altına alarak; kısıtlı olarak.

hacvari, [Far. ḫāc-vārī خاجوارى] *(ha:cva:ri:) {OsT} sf.* → haçvari.

hacz, [Ar. ḥacz حجز] *{OsT} is.* → haciz.

haczetme, [Ar. ḥacz + T. etme] *is.* Haciz koyma eylemi.

haczetmek, [Ar. ḥacz + T. etmek] *gçl. b. f. [-(d)-er] [-e(d)-i-yor]* Bir alacağın tahsili için borçlunun geçim ve mesleği için gerekli olanlar dışındaki mal ve parasına devletçe el konmak.

haç[1], [Er. khaç *(ağaç direk, haç)* / Far. ḥaç خچ] *is.* **1.** Eskiden idam mahkûmlarının üzerine bağlandıkları, birbirine çapraz olarak çakılmış sehpa; çarmıh. **2.** Hz. İsa'nın üzerine çakılarak öldürüldüğü bu tür sehpa; çarmıh. **3.** Birbirini kesen iki dik parçadan oluşmuş, genellikle Hristiyanların kutsal tanıdıkları süs eşyası; istavroz; salip. ◻ **haç çıkarmak,** *Katolik ve Ortodoks Hıristiyanlarda el hareketleri ile haç işareti yapmak.*|| **haçı suya atmak,** *Kışın üzerinde Hz. İsa'nın resmi bulunan bir haçı suya atıp çıkarmak biçiminde uygulanan bir dinî tören.*

haç[2], [kaç / ḥaç] *(khaç) {eT} sf.* Kaç; ne kadar; bir çok. [EUTS]

haçan, [kaçan / ḥaçan] *(khaçan) {eT} {eAT} {ağız} zf.* **1.** Ne zaman; ne vakit. [EUTS] **2.** *bağ.* Madem ki. [DS]

haçanabir, [haçan-a+bir] *{ağız} zf.* Ne zamana kadar? [DS]

haçanda, [haçan-da] *{ağız} zf.* Ne vakit; ne zaman? [DS]

haçat, [Ar. ḥācet] *{ağız} is.* Bir iş için gerekli olan araç. [DS]

haçıg, [kaçıġ / ḥaçıġ] *(khaçıg) {eT} is.* Duyu organı. [EUTS]

haçlama, [haç-la-ma] *is.* Haça germek eylemi.

haçlamak, [haç-la-mak] *gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Haça germek.

haçlı, [haç-lı] *sf.* **1.** Haçı olan. **2.** Haçlı seferlerine katılan Hıristiyan. ◻ **haçlı örümcek,** *zool.* Sırtında haç biçiminde çukur bir benek bulunan yuvarlak, şişkin karınlı bir örümcek, *(Araneus).*

Haçlılar, [haç-lı-lar] *is.* Haçlı seferine katılan Hıristiyan Avrupalı; ehl-i salip.

haçvari, [Far. ḥāc-vārī خاچواری] *(haçva:ri) {OsT} sf.* Haç biçiminde olan.

had[1], **-ddi** [Ar. ḥadd حد] *{OsT} is.* **1.** Sınır; uç. **2.** Derece; mertebe. **3.** Değer. **4.** *mat.* Cebirde denklemi veya orantıyı oluşturan kısımlardan her biri. **5.** *man.* Bir önermede konu ile ilgili yüklemden her biri; terim. **6.** Bir şeyin sonu. **7.** *tasvf.* Allah'ın sonsuz, sınırsız yüceliği karşısında yaratılanların zaman ve mekân ile sınırlı olduğunu ifade eden terim. ◻ **hadd-i asgar,** *{OsT} man. Küçük önerme.*|| **hadd-i asgar-i te'sîr,** *{OsT} psikol. Uyarım eşiği.*|| **hadd-i a'zamî,** *{OsT} En yüksek derece; en büyük mertebe.*|| **hadd-i buluğ,** *{OsT} Ergenlik çağı.*|| **hadd-i cenûbî,** *{OsT} yer b. Bir arazi üzerinde üçgen oluşturan üç noktadan en güneyde bulunanı.*|| **hadd-i ekber,** *{OsT} man. Büyük önerme.*|| **hadd-i evvel,** *{OsT} mat. Herhangi bir matematik formülde artı ve eksi işaretlerinden biriyle ayrılmış kısımlardan ilki; ilk terim.*|| **hadd-i evsat,** *{OsT} man. Orta terim.*|| **hadd-i fâsıl,** *{OsT} İki bölgeyi birbirinden ayıran sınır.*|| **hadd-i garbî,** *{OsT} yer b. Arazi üzerinde üç nirengi belirlenmiş üçgenin batıdaki köşe noktası.*|| **hadd-i hakîkî,** *{OsT} mant. Bir terimin esas tanımı.*|| **haddi hesabı olmamak,** *Çok sayıda, aşırı derecede bulunmak.*|| **hadd-i i'câz,** *{OsT} Dil akıcılığının en yüksek derecesi.*|| **hadd-i imkân,** *Mümkün olabilecek en üst derece.*|| **hadd-i istiabî,** *{OsT} Taşıyabilme sınırı; kapasite.*|| **hadd-i i'tidâl,** *Ilımlı, makul derece.*|| **hadd-i ittisâl,** *Bitişme yeri.*|| **hadd-i kat'-ı tarîk,** *{OsT} huk. Yol kesenlere eskiden uygulanan ceza.*|| **hadd-i kazf,** *{OsT} huk. Bir masuma zina isnat edene verilen ceza.*|| **hadd-i kemâl,** *{OsT} Olgunluk derecesi.*|| **hadd-i kifâye,** *{OsT} Yeterlilik derecesi.*|| **hadd-i kifâyeyi bulmak,** *{OsT} Yeterince olmak.*|| **hadd-i kusvâ,** *{OsT} Son sınır.*|| **hadd-i lafzî,** *{OsT} Kelime tanımı; sözlük anlamı.*|| **hadd-i lâyık,** *{OsT} Uygun görülen derece; tam değer.*|| **hadd-i ma'rûf,** *{OsT} Herkesçe kabul edilen sınır.*|| **Haddim mi?** *"Benim gücümün dışında." "Ben buna layık değilim." "Ne hakkım var?" anlamlarında kullanılır.*|| **hadd-i müntehâ,** *{OsT} Son nokta; uç.*|| **hadd-i müşterek,** *{OsT} Ortak sınır.*|| **haddinden fazla,** *Gereğinden çok.*|| **haddini aşmak,** *Aşırı davranmak.*|| **haddini bildirmek,** *Gerekli olan cezayı vermek.*|| **haddini bilir,** *Nazik ve terbiyeli.*|| **haddini bilmek,** *1. Nezaket kurallarına uymayı, belirli durumlarda nasıl davranacağını bilmek. 2. Kendi gerçek gücünü, değerini bilmek.*|| **haddini bilmek,** *Ölçülü davranmak.*|| **haddini bilmez,** *Terbiyesiz; edepsiz.*|| **haddi olmamak,** *1. Yetkisi dışında bulunmak. 2. Hakkı olmamak.*|| **hadd-i resmî,** *{OsT} Tam tanım.*|| **hadd-i sâlis,** *{OsT} mat. Bir matematik formülde eksi ve artı işaretleri ile ayrılmış kısımlardan ikincisi; ikinci terim.*|| **hadd-i sekr,** *{OsT} huk. Bilerek sarhoş edici bir içkiyi içene eskiden verilen ceza.*|| **hadd-i sirkat,** *{OsT} huk. Eskiden hırsızlık yapanlara verilen el kesme cezası.*|| **hadd-i şarkî,** *{OsT} yer b. Bir arazi üzerinde belirlenmiş nirengilerin oluşturduğu üçgenin doğudaki köşe noktası.*|| **hadd-i şer'î,** *{OsT} Şeriat kurallarına göre uygulanan ceza.*|| **hadd-i şürb,** *{OsT} huk. Eskiden bilerek içki içmiş olanlara kırk kere kamçı ile sırtına vurmak şeklinde uygulanan ceza.*|| **hadd-i ta'bir,** *{OsT} Anlatma ve tasvir gücü.*|| **Haddi varsa...** *Cesaret edebiliyorsa...*|| **hadd-i vasat,** *{OsT} Orta hâl.*|| **hadd-i zâtinde,** *{OsT}* → haddizatında|| **hadd-i zinâ,** *{OsT} huk. Eskiden zina işleyenlere verilen ceza.*|| **hadnâ-şinâs,** *{OsT} Haddini bilmez.*|| **had-nâ-şinâsâne,** *{OsT} Edepsizcesine.*|| **had-şinâs,** *{OsT} Haddini*

bilen.|| **had vurmak,** *Şeriat kurallarına göre birini dayak ile cezalandırmak.*

had², [Ar. ḥiddet *(keskinlik)* > ḥādd حاد] *{OsT} (ha:d) sf.* **1.** Keskin; sivri. **2.** Dar. **3.** Sert. **4.** Ekşi. **5.** (Hastalık için) şiddetli; çabuk ilerleyen; azgın. **6.** (Bunalım, geçimsizlik gibi toplumsal durumlar için) aşırı; şiddetli; gergin. ⊡ **hadd-i seyf,** *{OsT} Kılıcın keskin ucu.*

had³, **-ddi** [Ar. ḫadd خد] *{OsT} is.* **1.** Yanak. **2.** Yeri kazma, yarma. ⊡ **hadd-i azrā,** *{OsT} Kız yanağı; Kûfe şehri.*

had⁴, [Ar. ḥād حاد] *{OsT} (ha:d) is. zool.* Çaylak.

had⁵, [Ar. hād هاد] *(ha:d) {OsT} sf.* **1.** (Ses için) denizden gelen ve gürültülü. **2.** Gürültü ile yıkılan. **3.** Gürültülü bir sesle çağıran.

hada, [hay+de / haydi] *{ağız} ünl.* **1.** Haydi! **2.** Eyvah! [DS]

hadaa, [Ar. ḫadīʿ > ḫadaʿa خدعه] *{OsT} is.* Aldatıcılar; hilekârlar; dalavereciler.

hadağa, [? hadağa] *{ağız} is.* Bayram arifesi veya pazar sebebiyle çarşıda oluşan kalabalık. [DS]

hadai, [Ar. ḫadīʿa > ḫadāʾiʿ خدائع] *(hada:i) {OsT} is.* Oyunlar; hileler; aldatmalar.

hadaic, [Ar. ḥidāce > ḥadāʾic حدائج] *(hada:ic) {OsT} is.* Deve sırtına vurulan yükler.

hadaid, [Ar. ḥadīd *(demir)* > ḥadāʾid حدائد] *(hada:id) {OsT} is.* **1.** Demirden yapılmış şeyler. **2.** Keskin ve sivri şeyler. **3.** Sert şeyler.

hadaidat, [Ar. ḥadāʾid > ḥadāiʾdāt حدائدات] *{OsT} is.* Demirden yapılmış nesneler.

hadaik, [Ar. ḥadīḳa > ḥadāʾiḳ حدائق] *(hada:ik) {OsT} is.* Bahçeler. ⊡ **hadāik-i hāssa,** *{OsT} Padişah sarayının bahçeleri.*

hadak¹, **-ğı** [? hadak] *{ağız} is.* **1.** Çiftçilerin yanındaki yardımcı çocuk; yanaşma; yamak. **2.** Çoban. [DS]

hadak², [Ar. ḥadaḳ حدق] *is.* Patlıcan.

hadakyıldızı, [hadak+yıldızı] *{ağız} is.* Çobanyıldızı. [DS]

hadal¹, [? hadal] *{ağız} sf.* Kendini beğenmiş; kibirli. [DS]

hadal², [Yun. Hades *(cehennem tanrısı)* > hadal] *sf.* (Okyanuslar için) derinliği altı bin metreyi geçen.

hadala, [? hadala] *{ağız} sf.* **1.** Şişman. **2.** *is.* Mısır unundan yapılmış ekmek. [DS]

hadalet, [Ar. ḫadālet خدالت] *(hada:let) {OsT} is.* Kol ve baldırın etli olması durumu.

hadaret¹, [Ar. ḫaḍāret خضارت] *(hada:ret) {OsT} is.* Yeşillik.

hadaret², [Ar. ḥadāret حدارت] *(hada:ret) {OsT} is.* Alçak gönüllülük.

hadaset, [Ar. ḥadāṣet حداثت] *(hada:set) {OsT} is.* **1.** Tazelik; gençlik. **2.** Yenilik. **3.** Önce; iptida. ⊡ **hadāset-i sin,** *{OsT} Yaş küçüklüğü.*

hadaş, [kadaş / ḫadaş] *(khadaş) {eT} is.* Arkadaş; akraba. [EUTS]

hadda¹, **-aı** [Ar. ḫudaʿ > ḫaddāʿ خداع] *(hadda:) {OsT} sf.* Hilekâr; aldatıcı.

hadda², [Ar. ḥaddā حدا] *(hadda:) {OsT} is.* **1.** Deve çobanı. **2.** Deve sürücüsü.

haddad, [Ar. ḥadīd *(demir)* > ḥaddād حداد] *(hadda:d) {OsT} is.* **1.** Demirci; demir işleri yapan. **2.** Kapıcı. **3.** Gardiyan; muhafız.

haddadî, [Ar. haddādī حدادی] *(hadda:di:) {OsT} is.* Demircilik.

haddam, [Ar. ḫıdmet > ḫaddām خدام] *(hadda:m) {OsT} sf.* **1.** İşinde becerikli ve çalışkan olan. **2.** *is.* Hizmetçi.

haddas, [Ar. ḥads > ḥaddās حداس] *(hadda:s) {OsT} sf.* Anlayışlı; çabuk kavrayan; sezici.

hadde, [Ar. ḥādd *(dar)* > ḥādde حاده] *{OsT} is.* **1.** Bileme. **2.** Ergimiş hâldeki sıcak metalden tel çekmeye yarar, üzerinde değişik çaplarda delikler bulunan çelik aygıt. ⊡ **haddeden çekmek,** *mecaz. Birinin hâlini dikkatle incelemek; en küçük ayrıntısına kadar incelemek, araştırmak.*|| **haddeden geçirmek,** *İnceden inceye araştırmak.*|| **haddeden geçmiş,** *Süzülmüş.*|| **hadde fabrikası,** *Demire çubuk, levha gibi biçimler veren yapım yeri.* || **hadde-i tedkîk,** *{OsT} Dikkatle inceleme.*

haddeci, [hadde-ci] *is.* Haddeleme işlemlerini yapan kişi.

haddehane, [Ar. ḥādde + Far. ḫāne حاده خانه] *(haddeha:ne) {OsT} is.* **1.** İçinde ham demirin ergitilerek çeşitli kalınlıkta tel veya levha, köşebent, profil üretilen iş yeri; büyük ocak; fırın. **2.** Eskiden uygulamalı eğitimin yapıldığı fabrika ve okullara verilen ad.

haddeleme, [hadde-le-me] *is.* Bir metali ters yönde dönen iki silindir arasından açıklığı gittikçe daraltılarak geçirmek suretiyle istenilen kalınlıkta levha üretme işi.

haddelemek, [hadde-le-mek] *gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* Metalleri haddeden geçirerek istenilen kalınlığa veya biçime sokmak.

haddeyn, [Ar. ḥaddeyn حدين] *{OsT} is.* İki terim; iki hat.

haddizatında, [Ar. ḥadd-i ẕāt + T. ı-n-da] *(haddi'za:tında) {OsT} zf.* Aslında.

hade, [ha+de] *{ağız}* *ünl.* **1.** Sahi mi; gerçek mi? **2.** Haydi! [DS]

hadeb, [Ar. ḥadeb حدب] *{OsT}* *sf.* **1.** Kambur; yumru. **2.** *is.* Kamburluk.

hadebe, [Ar. ḥadebe حدبه] *{OsT}* *is.* **1.** Vücuttaki kamburluk. **2.** Yumru. **3.** Deve gibi hayvanların sırtındaki çıkıntı; hörgüç.

hadebiyet, [Ar. ḥadebiyyet حدبيت] *{OsT}* *is.* Kamburluk; yumruluk.

hadec, [Ar. ḥadec حدج] *{OsT}* *is.* *bot.* Ebucehil karpuzu.

haded, [Ar. ḥaded حدد] *{OsT}* *is.* Engel; mâni; set.

hadeka, [Ar. ḥadeḳa حدقه] *{OsT}* *is.* Göz bebeği. ⊡ **hadeka-yi ayn,** *{OsT}* *Gözün bebeği.*

hadek, -ği [? hadek] *{ağız}* *is.* Gelinin getirdiğ çeyiz. [DS]

hadekî, [Ar. ḥadeḳī حدقى] *{OsT}* *sf.* Göz bebeği ile ilgili.

hadem, [Ar. ḫadem خدم] *{OsT}* *is.* Hizmetçiler; odacılar.

hademe, [Ar. ḫidmet > ḫādim > ḫademe خدمه] *{OsT}* *is.* **1.** Devlet daireleri ile iş yerlerinde temizlik ve ayak işlerine bakan görevli; odacı. **2.** Hizmetçiler. ⊡ **hademe-i bāb-ı āsāfî,** *{OsT}* *Tanzimat öncesi imparatorluk döneminde, Bâbıâlî'de görev alan hacegânlarla beylikçi, mektupçu, teşrifatçı, kethüda bey kâtibi, çavuşlar kâtibi ve gedikli kâtibi görevlerini yapanlara verilen ad.*|| **hademe-i hāssa,** *{OsT}* *Padişahın sarayında görev yapanlar.*|| **hademe-i hayrāt,** *{OsT}* *Hayır kurumlarında, dinî kuruluşlarda temizlik ve ayak işlerine bakan kişi.*|| **hademe-i hümāyūn,** *{OsT}* *İmparatorluk döneminde, sarayda görevli olanlara verilen ad.*|| **hademe-i hümāyūn ferîki,** *{OsT}* *Sarayda görevli bulunanların ileri gelenleri.*|| **hademe-i rikâb-ı hümāyūn-ı hāssa,** *{OsT}* *Padişahın gezisi sırasında emrinde bulunanlar.*|| **hedeme-i vakf,** *{OsT}* *Bir vakıfta görevli bulunan ve kendilerinden yararlanılan kimseler.*|| **hadem ü haşem,** *{OsT}* *Hizmetçiler ve maiyet halkı.*

hademelik, -ği [hademe-lik] *is.* **1.** Hademe olma durumu. **2.** Hademenin görevi; odacılık.

hadeng, [Far. ḫadeng خدنگ] *{OsT}* *is.* **1.** Kayın ağacı. **2.** Kayın ağacından yapılmış savaş oku.

hader, [Ar. ḫader خدر] *{OsT}* *is.* Uyuşma; uyuşukluk. ⊡ **hader-i şitā,** *{OsT}* *Kış uykusu; kış uyuşukluğu.*|| **hader-i umūmî,** *{OsT}* *Bütün vücudu kaplayan uyuşukluk.*|| **haderü'l-benān,** *{OsT}* *tıp.* *Parmak uçlarının uyuşması.*

hades, [Ar. ḥades̱ حدث] *{OsT}* *is.* **1.** Yeni ortaya çıkan şey. **2.** Yeni meydana gelme. **3.** *din.* Abdest veya guslün yenilenmesine gerektiren durum. **4.** İnsan pisliği; necaset. **5.** *din.* Fıkıh kurallarına göre temiz olmama durumu; yıkanmayı gerektiren hâl. **6.** *sf.* Genç; taze; delikanlı.

hadesan, [Ar. ḥades̱ān حدثان] *{OsT}* *(hadesa:n)* *is.* **1.** Talihsizlik. **2.** Kaza.

hadesat, [Ar. ḥades̱āt حدثات] *(hadesa:t)* *{OsT}* *is.* **1.** Yeni ortaya çıkan şeyler; yenilikler. **2.** Pislikler.

hadım, [Ar. ḫādim خادم] *(ha:dım)* *{OsT}* *is.* **1.** Hizmet eden köle. **2.** Cinsiyet bezleri çıkarılmış veya köreltilmiş olan erkek; iğdiş. ⊡ **hadım ağası,** *tar.* *İmparatorluk döneminde saraylarda ve vezir konaklarında kadınlara özgü harem denilen kadınlar bölümünde hizmet eden iğdiş edilmiş erkek hizmetçi; harem ağası; tavaşi.*|| **hadım etmek,** *Kısırlaştırmak; enemek.*

hadımlaştırma, [hadım-la-ş-tır-ma] *is.* İğdiş etme suretiyle kısırlaştırma işlemi.

hadımlaştırmak, [hadım-la-ş-tır-mak] *gçl.* *f.* *[-ır]* Cinsiyet bezlerini çıkarmak veya köreltmek suretiyle kısırlaştırmak.

hadımlık, -ğı [hadım-lık] *is.* Hadım olma durumu; hadım edilmiş kişinin niteliği.

hadır, [Ar. ḫādır خادر] *{OsT}* *sf.* Uyuşmuş; tembel.

hadi[1], [haydi > hadi] *(hadi:)* *ünl.* Haydi; yeter. ⊡ **Hadi canım sen de!** *"Böyle bir şey olmaz; inanmam." anlamında kullanılır.*|| **Hadi hadi!** *1. "Uzatma, kısa kes!" anlamında uyarı sözü. 2. "Beni aldatamazsın." anlamında kullanılır. 3. Çabukluk, acele bildirir.*|| **Hadi oradan!** *Kovmak ve azarlamak için kullanan söz.*|| **hadi ordan,** *1. Kovmak veya azarlamak için kullanılır. 2. "Böyle şey olmaz, inanmam" anlamında kullanılır.*

hadi[2], [ha *(yans.)* + de > hadi / haydi] *(ha:'di)* *ünl.* İsteklendirme ve çabuklaştırma istemek için yapılan uyarı sözü. ⊡ **hadi hadi,** *1. Yeter artık. 2. Acele et.*

hadi[3], [Ar. ḥady > ḥādī حادى] *(ha:di:)* *{OsT}* *sf.* **1.** Birinci; önde giden. **2.** Hayvanları ve özellikle develeri şarkı söyleyerek güden çoban. **3.** Yardım eden kimse; yardımcı.

hadi[4], [Ar. hidāyet > hādī هادى] *(ha:di:)* *{OsT}* *sf.* **1.** (Kişi için) doğru yol gösteren; hidayet eden. **2.** Kılavuz; rehber. **3.** (Kişi için) önde giden. **4.** *is.* Mızrak veya ok ucu. ⊡ **hādî-i sebîl,** *{OsT}* *Büyük yol gösterici; Hz. Muhammed.*|| **hādîü't-tarîk,** *{OsT}* *Doğru yolu gösteren; Allah.*

hadi[5], **-i'ı** [Ar. ḫādiʿ خدع] *(ha:di)* *{OsT}* *sf.* **1.** Aldatan; hile yapan. **2.** Bozuk; kötü; fena.

hadi[6], [Ar. hādi هادى] *(ha:dı)* *{OsT}* *is.* Elde tutulduğu zaman köpeklerin havlamayacağına inanılan taş.

hadi'a, [Ar. ḫudʿa > ḫadīʿa خديعه] *(ha:dia) {OsT} is.* Oyun; hile; aldatma.

hadi'ane, [Ar. ḫādiʿ + Far. -āne خادعانه] *(ha:dia:ne) {OsT} zf.* Hile yaparak; kandırarak.

hadiaşer, [Ar. ḥādī-ʿaşer حادى عشر] *(ha:di:aşer) {OsT} sf.* On birinci.

hadib, [Ar. ḫāḍib خضيب] *(hadi:b) {OsT} sf.* **1.** Boyanmış; boyalı. **2.** Kınalanmış; kınalı.

hadic, [Ar. ḫadīc خديج] *(hadi:c) {OsT} is.* **1.** Düşük doğmuş hayvan yavrusu. **2.** Erken doğmuş erkek çocuk.

hadice, [Ar. ḫadīce خديجه] *(hadi:ce) {OsT} is.* **1.** Düşük doğmuş dişi yavru. **2.** Erken doğmuş kız çocuk.

hadid[1], [Ar. ḥadd *(keskinlik)* > ḥadīd حديد] *(hadi:d) {OsT} sf.* **1.** Keskin. **2.** Sert; hiddetli; öfkeli. **3.** Kurnaz; açıkgöz. 🗗 **hadîd-i şems,** *{OsT} gök b. Yer'in yörüngesinin güneşe en yakın olduğu nokta; günberi.*|| **hadîdü'l-basar,** *{OsT} Gözü iyi görüşlü; keskin görüşlü.*|| **hadîdü'l-mizāc,** *{OsT} Sert yaradılışlı; sinirli; asabi.*

hadid[2], [Ar. ḥadīd حديد] *(hadi:d) {OsT} is.* Haddelenmiş demir, çelik. 🗗 **Hadîd Suresi,** *Kur'an-ı Kerim'in elli yedinci suresinin adı.*

hadid[3], [Ar. ḥaḍīḍ / ḥażīż حضيض] *(hadi:d) {OsT} is.* **1.** En alt; en aşağı; zir. **2.** Dağ eteği. **3.** *gök b.* Ay'ın yörüngede iken Dünya'ya en yakın olduğu nokta. 🗗 **hadîd-i mezellet,** *{OsT} Zilletlerin en aşağısı.*

hadidî, [Ar. ḥadd *(keskinlik)*> ḥadīdī / ḥadīdiyye حديدى / حديديه] *(hadi:di:) {OsT} sf.* **1.** Demirden yapılmış **2.** Demirle ilgili.

hadife, [Ar. hādife هادفه] *(ha:dife) {OsT} is.* Halktan bir grup; kalabalık.

hadik, -ği [? hadik] *{ağız} is.* Kar üzerinde yürümeyi kolaylaştıran bir kasnak üzerine gerilmiş deri parçalarından oluşan ayakkabı; kar ayakkabısı. [DS]

hadika, [Ar. ḥadḳ *(kuşatmak)* > ḥadīḳa حديقه] *(hadi:ka) {OsT} is.* **1.** Etrafı çit ve duvarla çevrilmiş, suyu bol bahçe; bostan. **2.** Meyve bahçesi. 🗗 **hadîka-yı ferahfezā,** *{OsT} Gönle ferahlık veren bahçe; iç açıcı bahçe.*|| **hadîka-yı rūh,** *{OsT} Ruhun bahçesi.*|| **hadîkatü'l-cevāmî,** *{OsT} Camiler bahçesi.*|| **hadîkatü'l-ervāh,** *{OsT} 1. Ruhlar bahçesi. 2. Mevlana'nın dergâh içindeki kabristanı.*|| **hadîkatü'l-mülūk,** *{OsT} Hükümdarlar bahçesi.*|| **hadîkatü'l-vüzerā,** *{OsT} Vezirler bahçesi.*|| **hadîkatü's-süedā,** *{OsT} Mutlular bahçesi.*

hadil, [Ar. hādil هادل] *(ha:dil) {OsT} sf.* Aşağı sarkıtılmış; sarkık.

hadim[1], [Ar. ḫidmet > ḫādim خادم] *(ha:dim) {OsT} sf.* **1.** Yardımcı olan. **2.** *is.* Hizmet eden kimse. **3.** Köle olmayan hizmetçilere verilen isim. **4.** Harem ağası. **5.** *tasvf.* Tarikata giren dervişlere, dünya ve ahiretlerini mutluluk içinde geçirmeleri için çalıştıklarından tarikat şeyhleri tarafından verilen isim. **6.** Harem ağası. 🗗 **Hādim-i pîr,** *{OsT} gök b. Satürn gezegeni; Zühal.*|| **hādimü'l-fukarā,** *{OsT} Yoksullara yardım eden.*|| **hādimü'l-Haremeynü'ş-şerîfeyn,** *{OsT} 1. Mekke ve Medine'ye hizmet etmekle görevli olan. 2. Osmanlı padişahlarının unvanlarından biri.*

hadim[2], [Ar. hedm > hādim هادم] *(ha:dim) {OsT} sf.* Yıkan; yıkıcı; tahrip edici. 🗗 **hādimü'l-lezzāt,** *{OsT} Tatları bozan; ölüm; Azrail.*

hadimala, [? hadimala] *{ağız} is.* Dereotu. [DS]

hadime, [Ar. ḫādime خادمه] *(ha:dime) {OsT} is.* Kadın hizmetçi.

hadin, [Ar. ḫadīn خادين] *(hadi:n) {OsT} is.* Dost; arkadaş. 🗗 **hadîn-i kadîm,** *{OsT} Eski dost.*

hadir[1], [Ar. ḥadir حادر] *(ha:dir) {OsT} sf.* (Organ için) şişen; yumrulaşan.

hadir[2], [Ar. ḫadr *(tembelce yatma)* > ḫādir خادر] *(ha:dir) {OsT} sf.* Uyuşuk; tembel; uyumuş.

hadir[3], [Ar. hedr *(ses çıkarmak)* > hādir هادر] *(ha:dir) {OsT} sf.* (Hayvanlar için) öten, bağıran; ses çıkaran.

hadis[1], [Ar. ḥadīs̱ حديث] *(hadi:s) {OsT} is.* **1.** Ortaya sonradan çıkmış olan şey; yeni bir şey. **2.** Duyurma; bildirme; tebliğ. **3.** Haber; bilgi; söylenti. **4.** *isl.* Hz. Muhammed'in gelişen olaylar ve konular üzerinde müminleri aydınlatmak, Kur'an'ın bazı ayetlerini açıklamak için söylediği sözler. **5.** Hadisleri ve hadisle ilgili konuları inceleyen bilim. **6.** *sf* Yeni; taze. 🗗 **hadîs-i a'lîl,** *{OsT}* → hadis-i ma'lūl.|| **hadîs-i erbaîn,** *{OsT} Kırk hadis.*|| **hadîs-i hasen,** *{OsT} Sahih ile zayıf arasında yer alan, ancak sahihe daha yakın olan hadis.*|| **hadîs-i ilāhî,** *{OsT}* → kudsi hadis.|| **hadîs-i kudsî,** *{OsT} Anlamı Allah tarafından vahyedilen ve peygamberimiz tarafından söylenen hadis.*|| **hadîs-i makbūl,** *{OsT} Çoğunlukla doğruluğu kabul edilmiş ve uyulabilecek nitelikte olan hadisler.*|| **hadîs-i maklūb,** *{OsT} Ya rivayet edenlerin isimlerinin veya sözlerinin değiştirilerek aktarıldığı belirlenen hadislere denir.*|| **hadîs-i maktū',** *{OsT} Rivayet zinciri tabiînde kalan hadislere denir.*|| **hadîs-i ma'lūl,** *{OsT} Görünüşte doğru, ancak aslında doğruluğuna engel oluşturacak gizli bir kusur taşıyan hadislere denir.*|| **hadîs-i ma'rūf,** *{OsT} Zayıf rivayetçinin güvenilir bir rivayetçiden aktardığı, ancak onun rivayetine aykırı hükümler taşıyan hadis; hadîs-i münker.*|| **hadîs-i merfū',** *{OsT} Rivayetleri Hz. Muhammed'e kadar ulaşan hadislere denir.*|| **hadîs-i meş-**

hür, *{OsT} En az ikiden fazla rivayetçinin aktardığı hadislere verilen ad.*|| **hadîs-i mevkûf,** *{OsT} Sahabelerden rivayet edilen sözler ve davranışlar.*|| **hadîs-i mevkûf ve mukayyed,** *{OsT} Sahabelerin ve daha sonra gelenlerin söz, davranış ve durumları.*|| **hadîs-i mevsûl,** *{OsT} Rivayetçilerden her biri kendi üstündeki rivayetçi ile görüşüp ondan işitmek veya almak sureti ile aktarılan hadislere denir.*|| **hadîs-i mevzû',** *{OsT} Başkası tarafından söylenip Hz. Muhammed'e aitmiş gibi gösterilen sözler ve işler; uydurma hadis.*|| **hadîs-i muallâk,** *{OsT} Rivayetçiler tamamını veya birkaçını belirtmeden aktarılan hadislere denir.*|| **hadîs-i mu'allel,** *{OsT}* → hadîs-i ma'lûl.|| **hadîs-i mu'an'an,** *{OsT} Aktarıcının, aktaranların ismini vermeden "filandan rivayet edildiğine göre" veya sadece "rivayet edildiğine göre" diye başlayan hadislere verilen ad.*|| **hadîs-i mu'del,** *{OsT} Senedinde, sahabeye varıncaya kadar iki ve daha fazla aktarıcının birbiri ardınca düştüğü hadislere denir.*|| **hadîs-i muharref,** *{OsT} Sözlerinin yeri değiştirilerek aktarılmış hadislere verilen ad.*|| **hadîs-i munkatı',** *{OsT} Her nasıl olursa olsun senedinde aktarıcı zinciri kopmuş olan hadislere denir.*|| **hadis-i musahhaf,** *{OsT} Kaynak veya metinde bir kelimesi değişikliğe uğratılarak aktarılmış olan hadis.*|| **hadîs-i mu'tel,** *{OsT}* → hadîs-i ma'lûl.|| **hadîs-i muttasıl,** *{OsT} Birbiri ile doğrudan ve yüz yüze görüşerek hadis aktaran rivayetçilerden gelen hadisler.*|| **hadîs-i muztarib,** *{OsT} Birbirine aykırı rivayette bulunan, doğruluk ve bellek konusunda birbirinden fark bulunmadığı için bir tercih yapılamayan hadislere verilen ad.*|| **hadîs-i müdelles,** *{OsT} Bir aktarıcının, kendisinden hadis aktardığını belirttiği kimseden doğrudan almadığı, ancak ondan aktardığı zannını uyandıran hadislere denir.*|| **hadîs-i müdrec,** *{OsT} Kaynak kişilerine ya da metnine aktarıcı tarafından öyle olduğu zannı ile eklemeler yapılmış olan hadis.*|| **hadîs-i münkalib,** *{OsT}* → hadîs-i maklûb.|| **hadîs-i münker,** *{OsT} Aktarıcının çelişkisinden doğan zayıf hadis.*|| **hadîs-i mürsel,** *{OsT} Peygamberi görmemiş veya zamanında yaşamamış ikinci kuşak bir aktarıcının sahabeden birinden duyduğu hâlde, doğrudan peygamberin buyurduğunu ifade etmiş olduğu türden hadis.*|| **hadîs-i müselsel,** *{OsT} Bütün aktarıcı kaynaklar tarafından isnat ve metninde bulunan söz ve davranışların her ikisini ya da birini aynen bildirdikleri tür hadislere verilen ad.*|| **hadîs-i müsned,** *{OsT} 1. Kaynakların dayanağı hiçbir kopukluk olmadan bizzat Hz. Peygambere kadar ulaşan hadis türü. 2. Bizzat Hz. Peygambere isnat edilen hadis.*|| **hadîs-i müstefîz,** *{OsT} İkiden çok yoldan gelen ancak mütevatır derecesine ulaşmayan hadis.*|| **hadîs-i mütevâtır,** *{OsT} Yalan söylemeleri veya uydurmaları hiçbir surette kabul görmeyecek çok sayıda kişiden aktarılmış bulunan hadis.*|| **hadîs-i nebevî,** *{OsT}* → hadis-i kudsî.|| **hadîs-i sahîh,** *{OsT} Doğru, dürüst ve adaletli olan kişi veya kişilerin aktardığı hadisler.*|| **hadîs-i sâz,** *{OsT} Rivayet bakımından doğru olmakla birlikte, hadis kitaplarında, çizgisi uzun bir sad (ـص) işareti konularak söz ve anlam bakımından bozuk olduğu belirtilmiş olan hadislere verilen ad.*|| **hadîsü's-sin,** *{OsT} 1. Yaşı taze olan. 2. Genç; delikanlı.*|| **hadîs-i zaîdü's-sika,** *{OsT} Metninde fazlalık bulunan hadis.*|| **hadîs-i zaîf,** *{OsT} Rivayet edeni zayıf ya da kaynak kişilerden birisi düşmüş olan hadis.*|| **hadîs-i ziyâdetü's-sika,** *{OsT}* → hadîs-i ziyâdet'üs-sika.|| **hadîs-i ziyâdetü's-sikât,** *{OsT}* → hadîs-i ziyâdet'üs-sika.

hadis[2], [Ar. ḥudūs̱ > ḥādis̱ حادث] *(ha:dis) {OsT} sf.* **1.** Ortaya çıkan; zuhur eden. **2.** Eskiden yokken sonradan ortaya çıkan; yeni çıkan. **3.** Sonradan var olan. ⊡ **hâdis dâva,** *{OsT} huk. Yeni bir dava.*|| **hâdis olmak,** *Ortaya çıkmak; eskiden yokken ortaya çıkmak.*

hadisat, [Ar. ḥudūs̱ > ḥādis̱āt حادثات] *(ha:disa:t) {OsT} is.* Olaylar; hadiseler. ⊡ **hâdisât-ı fizîkiye,** *{OsT} Fizik olayları.*|| **hâdisât-ı kimyeviye,** *{OsT} Kimyasal olaylar.*

hadise, [Ar. ḥudūs̱ > ḥādise حادثه] *(ha:dise) {OsT} is.* **1.** Meydana çıkan durum. **2.** Olay. ⊡ **hadise çıkarmak,** *Bir kavgaya veya tatsız bir duruma sebep olmak.*

hadiseli, [hadise-li] *(ha:diseli) sf.* Olaylı.

hadisene, [ha *(yans.)* + de > hadi-sen-e / haydi-sen-e] *(hadise'ne) ünl.* Haydi ünleminin buyurma bildiren biçimi; *"De! Çabuk ol!"*

hadisesiz, [hâdise-siz] *sf.* Olaysız.

hadisî, [Ar. ḥādis̱ī حادثى] *(ha:disi:) {OsT} sf.* Olayla ilgili.

hadisiye, [Ar. ḥādis̱iyye حادثيه] *(ha:disiye) {OsT} is. fel.* Zaman ve mekân içinde ortaya çıkan ve deney konusu olabilecek olaylardan başka hiçbir şeyin var olmadığını ileri süren doktrin; görüngücülük; fenomenizm.

hadiş, [Far. ḫadīş خديش] *(hadi:ş) {OsT} is.* Evdeki büyük kadın; büyük hanım.

hadiye, [Ar. hādiye هاديه] *(ha:diye) {OsT} is.* **1.** Değnek; asa. **2.** Suyun dışına çıkmış, sivrilmiş kaya.

hadlamak, [? had-la-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Ölmek. [DS]

hadra, -a'i [Ar. ḫudret *(yeşillik)* > ḫaḍrāʿ حضراء] *(hadra:) {OsT} sf.* **1.** Yeşil. **2.** *is.* Sebze; yeşillik. **3.** *müz.* Klasik Türk Müziğinde bir birleşik makam. **4.** *tasvf.* Allah'ın huzurunda bulunmak. ⊡ **hadrâ-yı**

dimen, *{OsT} 1. Çöplükte biten bitki. 2. Orta malı kadın.*

hadravat, [Ar. ḫaḏravāt / ḫażravāt حضروات] *(hadrava:t) {OsT} is.* Yeşillikler; sebzeler.

hads, [Ar. ḥads حدس] *{OsT} is.* **1.** Zan ve tahmin. **2.** Sezgi; seziş.

hadsî, [Ar. ḥadsī حدسى] *(hadsi:) {OsT} sf.* **1.** Zan ve tahmin ile ilgili. **2.** Sezgili.

hadsiyat, [Ar. ḥadsiyyāt حدسيات] *(hadsiya:t) {OsT} is.* Zanlar; tahminler; sanılar.

hadsiz, [Ar. hadd *(sınır; mertebe)* + T. -siz] *zf.* Sayılamayacak ölçüde çok; sayısız. ⧉ **hadsiz hesapsız,** *Sayılamayacak derecede çok.*

hadşe, [Ar. ḫadşe خدشه] *{OsT} is.* **1.** Tırmalama. **2.** İncitme. **3.** Kuruntu. **4.** Tehlike. ⧉ **hadşe-āver,** *{OsT} Rahatsızlık veren; inciten.*|| **hadşe-i derūn,** *{OsT} İç sıkıntısı.*|| **hadşe-nisār,** *{OsT} Kuruntu saçan.*

haduş, [Ar. ḫadūş خدوش] *{OsT} is.* **1.** Sinek. **2.** Pire.

haf[1], [haf *(yans.)*] *is.* Kaba biçimde yemeyi anlatan kök. [Zülfikar] *haf-ıl hafıl, haf-ı-la-mak* ⧉ **haf haf böreği,** *Çok kabarmış sac böreği.*

haf[2], [haf *(yans.)*] *is.* Köpek havlamasını, derin ve zor soluk almayı anlatan kök. [Zülfikar] *haf-il-demek, haf-kır-mak, haf-la-mak*

haf[3], **-ffı** [Ar. ḥāff حف] *(ha:f) {OsT} sf* Bir şeyin çevresini saran.

haf[4], **-ffı** [Ar. ḫaff خف] *{OsT} is.* Ayakkabı.

haf[5], [İng. half-back] *is. spor.* Futbol gibi takım oyunlarında ileri ve geri oyuncuları arasında bağlantı kurmakla görevli oyuncu.

haf[6], [? haf] *{ağız} is.* Bilgi; haber. [DS] ⧉ **haf etmek,** *{ağız} Kuşkulanmak.* [DS]

haf[7], [Ar. havż => haf] *{ağız} is.* Yalak. [DS]

hafa, [Ar. ḫafā' خفاء] *(hafa:) {OsT} is.* **1.** Gizlilik; görünmezlik. **2.** Bir şeyin gizli yönü.

hafafiş, [Ar. ḫuffāş >ḫafāfīş خفافيش] *(hafa:fi:ş) {OsT} is.* Yarasalar; yarasa kuşları.

hafagâh, [Ar. ḫafā' + Far. -gāh خفاگاه] *(hafa:gâ:h) {OsT} is.* Saklanma yeri.

hafair, [Ar. ḥafir > ḥafā'ir حفائر] *(hafa:ir) {OsT} is.* Oyuk yerler; çukurlar.

hafakan, [Ar. ḫafaḳān خفقان] *{OsT} is.* Yürek oynaması; sıkıntı; çarpıntı. ⧉ **hafakanlar basmak,** *Çok sıkılmak; bunalmak.*

hafat, [Ar. ḥafe > ḥāfāt حافات] *(ha:fa:t) {OsT} is.* Kenarlar; kıyılar.

hafaya, [Ar. ḫafī > ḫafāyā خفايه] *(hafa:ya:) {OsT} is.* Gizli şeyler; sırlar. ⧉ **hafāyā-yı umūr,** *{OsT} İşlerin gizli tarafı.*

hafaza, [Ar. ḥāfiẓ > ḥafaẓa حفظه] *{OsT} is.* **1.** İnsanların bu dünyada yaptığı iyi ve kötü her şeyin kaydını tutan melekler. **2.** Bekçiler. ⧉ **hafaza'n-Allāh,** *{OsT} (Kötü bir ihtimal söz konusu edilirken) Allah korusun!*|| **hafaze'k-Allāh,** *{OsT} Allah seni korusun!*

hafe, [Ar. ḥāfe حافه] *(ha:fe) {OsT} is.* **1.** Kıyı; sahil. **2.** Yan; kenar. **3.** İki veya daha çok düzeyin bir açı meydana getirerek birleşmesinden ortaya çıkan keskinlik. ⧉ **hāfe-i halfiye,** *{OsT} anat. Bir organ ya da kemiğin normal duruşu sırasında iken arka kıyısı.*|| **hāfe-i kuddāmiye,** *{OsT} anat. Doğal durumunda bulunan bir organ ya da kemiğin ön kenarı.*|| **hāf-i nehr,** *{OsT} Irmak kıyısı.*|| **hāfe-i tarîk,** *{OsT} Yol kenarı.*|| **hāfe-i süflā,** *{OsT} anat. Doğal durumundaki bir kemik ya da organın alt kenarı.*|| **hāfe-i ulyā,** *{OsT} anat. Doğal durumunda bulunan bir kemik ya da organın üst kenarı.*|| **hāfe-i ünsiye,** *{OsT} anat. Doğal durumda bulunan kemik ya da organın insan bedenini yukarıdan aşağı doğru bölen eksene yakın olan kenarı.*|| **hāfe-i vahşiye,** *{OsT} anat. Doğal durumda bulunan organ ya da kemiğin insan bedeninin yukarıdan aşağı doğru bölen hayalî orta çizgiden uzakta olan kenarı.*

hafet, [Ar. ḫafet خفت] *{OsT} is. zool.* Islıklı yılan.

haffaf, [Ar. ḫaff > ḫaffāf خفاف] *(haffa:f) {OsT} is.* ve *sf* Ayakkabıcı; kavaf. ⧉ **haffāf-hāne,** *{OsT} Ayakkabı üretim yeri; ayakkabı atölyesi.*

haffar, [Ar. ḥafr *(toprak kazma)* > ḥaffār حفار] *(haffa:r) {OsT} is.* **1.** Kazıcı. **2.** Mezar kazmakla görevli kişi.

hafık, [Ar. ḫāfıḳ خافق] *(ha:fik) {OsT} sf.* **1.** Vuran; çarpan. **2.** Batı veya doğu yönleri. **3.** Ufuk. **4.** *is.* Bir tür kadın gerdanlığı.

hafıkan, [Ar. ḫāfıḳān / ḫāfıḳayn خافقان / خافقين] *(ha:fika:n) {OsT} is.* Batı ve doğu.

hafılamak, [haf *(yans.)* > haf-ı-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Acele ve ses çıkararak yemek. [DS]

hafıl, [haf *(yans.)* > haf-ıl] *is.* Kaba biçimde yemeyi anlatan yansımalı gövde. ⧉ **hafıl hafıl,** *{ağız} (Yemek için) çabuk ve saygısız biçimde.* [DS]

hafız[1], [Ar. ḥıfẓ *(koruma)* > ḥāfıẓ حافظ] *(ha.fiz) {OsT} sf.* **1.** Koruyan; saklayan. **2.** Ezberleyen. **3.** *argo.* Ezberci. **4.** *argo.* Aptal; ahmak; bön. **5.** *is.* Kur'an'ı baştan sona sırasıyla ezberleyen ve okuyan kişi. ⧉ **hāfız-ı hakîkî,** *{OsT} Gerçek hafız; Allah.*|| **hāfız-ı Kur'an,** *{OsT} Kur'an-ı Kerim'i başından sonuna kadar ezberleyen kimse.*|| **hāfız-ı kütüb,** *{OsT}* → hafızkütüp.|| **hāfız-ı mutlak,** *{OsT} {OsT} Mutlak hafız; Allah.*

hafız[2], [Ar. ḫafz > ḫāfıż خافض] *(ha:fız) {OsT} sf.* **1.** Aşağıya indiren; bastıran. **2.** Allah'ın sıfatlarından; kahreden.

hafıza, [Ar. ḥıfẓ *(koruma)* > ḥāfiẓa حافظه] *(ha:fıza) {OsT} is.* **1.** İnsan zihninin her türlü algıyı belleme ve hatırda tutma yetisi; bellek. **2.** Bildirimlerin zihne yerleşmesini ve daha sonra hatırlanmasını sağlayan genel işlev. **3.** *bsy.* Bir bilgi işlem ortamında bir taraftan programı, diğer yandan değişmeyen verileri, cetvelleri, yapılacak iş için ara sonuçları muhafaza eden manyetik parça. ⧉ **Hāfıza-i beşer nisyān ile ma'lūldür.** *{OsT} Geçmişte olan toplumsal olaylardan ders alınmadığı ve yine aynı hatalara düşme durumunda "İnsan belleğinin unutma gibi bir eksikliği vardır." anlamında kullanılır.*|| **hāfıza-i enām,** *{OsT} Halkın belleği.*|| **hafıza kuvveti,** *Belleme, ezberleme gücü.*|| **hāfıza-pirā,** *{OsT} 1. Belleği süsleyen. 2. Uğur sayılarak ezberlenen şey.*|| **hafızasını yoklamak,** *Hafızasındakileri hızla zihninden geçirmek suretiyle hatırlamaya çalışmak.*|| **hafızasını yitirmek,** *Geçmişe ait algıları zihninde tutamamak; bellek kaybına uğramak; yaşanılan olayları hatırlayamamak; belleğini yitirmek.*

hafızalı, [hafıza-lı] *(ha.fızalı) sf.* **1.** (Bazı aygıtlar için) bilgileri belleğinde tutma özelliği bulunan; hafızası bulunan. **2.** Güçlü bir hafızaya sahip olan; bellekli.

hafızali, [Hāfız+ Ali] *is. bot.* Trakya ve Marmara bölgesinde yetiştirilen çavuş üzümü çeşitlerinden kokulu, kalın kabuklu, etli ve parlak altın sarısı renginde seyrek ve iri taneli bir tür sofralık üzüm.

hafızasız, [hafıza-sız] *(ha:fızasız) sf.* **1.** (Bazı aygıtlar için) bilgileri belleğinde tutma özelliği olmayan; hafızası bulunmayan; belleksiz. **2.** Hafızası zayıf olan.

hafızavi, [Ar. ḥāfıẓavī حافظوى] *(ha:fızavi:) {OsT} sf. psikol.* Hafıza ile ilgili; belleksel.

hafızıkütüp, -bü [Ar. ḥāfıẓ-ı kütüb حافظ كتب] *(ha:fızı'kütüp) {OsT} is.* Bir kütüphanede bulunan kitapların bakım, onarım ve korunması ile görevli kimse.

hafızlama, [hafız-la-ma] *(ha:fızlama) is. argo.* Ezberleme.

hafızlamak, [hafız-la-mak] *(ha:fızlamak) gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor] argo.* Ezberlemek; çok çalışmak; inek-lemek.

hafızlık, -ğı [hafız-lık] *(ha:fızlık) is.* **1.** Hafızın yaptığı iş. **2.** Hafız olma durumu. **3.** *argo.* Aptallık; bönlük. **4.** *argo.* Ezbercilik.

hafi[1], [Ar. ḥafā' > ḥāfī حفى] *(hafi:) {OsT} sf.* **1.** Çok güler yüz gösteren. **2.** Çok ikramda bulunan. **3.** Yalınayak dolaşan.

hafi[2], **-yyü** [Ar. ḫafā' *(gizlilik)* > ḫafī خفى] *(hafi:) {OsT} sf.* Gizli; saklı; gizli olan; saklı olan. ⧉ **hafi celse,** *huk. Genel ahlak veya güvenlik gerekçesi ile yargılamanın basın ve diğer kişilerin alınmaması biçimi; gizli celse; hafi celse.*|| **hafiyy ü celî,** *{OsT} Gizli ve açık.*|| **hafiyyü'l-harāre,** *{OsT} kim. Isı alan; endotermik.*

hafid, [Ar. ḥafīd حفيد] *(hafi:d) {OsT} is.* → hafit.

hafidane, [Ar. ḥafīd + Far. āne حفيدانه] *(hafi:da:ne) {OsT} zf.* Toruna yakışacak biçimde.

hafide, [Ar. ḥafīde حفيده] *(hafi:de) {OsT} is.* Kız torun.

hafif[1], [Ar. ḫıffet > ḫafīf / ḫafīfe خفيف / خفيفه] *(hafi:f) {OsT} sf.* **1.** (Bağıl veya mutlak) ağırlığı az olan; yeğni. **2.** Kalınlığı veya yoğunluğu az olan. **3.** (Yemek için) sindirilmesi kolay veya az miktarda. **4.** Etkisi az olan. **5.** Gücü az, belli belirsiz olan. **6.** Güç algılanabilir nitelikte. **7.** (Yokuş veya yamaç için) eğimi az olan; dikliği çok olmayan. **8.** Önemli sayılmayan. **9.** Yorucu olmayan; kolay. **10.** (Kişi için) ciddiyetten, ağırbaşlılıktan uzak; düşüncesiz davranan, uçarı; hoppa. **11.** Davranışları toplumun ahlak kurallarına uymayan. **12.** Ferah; sıkıntısız. **13.** *argo.* Parası olmayan veya az olan. **14.** *müz.* 36 zamanlı ve 26 darplı büyük bir Türk müziği usulü. **15.** *zf.* Hafif bir biçimde; hafif olarak. ⧉ **hafif atlatmak,** *(Bir kaza veya felaketi) büyük bir sıkıntı veya zarar görmeden geçirmek.*|| **hafife almak,** *Önem vermemek; küçümsemek.*|| **hafif gelmek,** *Beklenen etki veya güçte olmadığı anlaşılmak.*|| **hafif giyinmek,** *Terletmeyecek veya bunaltmayacak kalınlıkta elbise giyinmek.*|| **hafif hafif,** *Yavaş yavaş; ağır ağır.*|| **hafif hapis cezası,** *huk. Ayrı hücreye kapatılmadan çektirilen hapis cezası.*|| **hafîf-i rūh,** *1. Ruhu hafif olan. 2. Hoşsohbet.*|| **hafif kalmak,** *1. Beklenen etki veya başarıyı gösterememek. 2. Rakibine göre daha güçsüz ve yeteneksiz durumda olmak.*|| **hafîf meşreb,** *{OsT}* → hafifmeşrep.|| **hafif para cezası,** *huk. Miktarı günün koşullarına göre değişmekle birlikte oldukça az sayılabilecek nitelikteki para cezası.*|| **hafif sanayi,** *Tüketim maddeleri üreten sanayi kuruluşlarının tümü.*|| **hafif sıklet,** *spor. Bazı karşılaşmalarda ağırlığı az olan yarışma kategorisi (güreşte 68, halter ve boksta 67.5 kg.)*|| **hafif tertip,** *1. Aşırılığa kaçmadan. 2. Şöyle böyle.*|| **hafif uyku,** *Kolaylıkla uyanılabilen uyku; derin olmayan uyku.*|| **hafîfü'l-mizāc,** *{OsT} Hoppa; hareket ve davranışlarında kararsız.*

hafif[2], [Ar. ḥafīf حفيف] *(hafi:f) {OsT} is.* Bazı hayvan ve cisimlerin hareketinden çıkan hışırtı. ⧉ **hafîf-i esb-i tāzi,** *{OsT} Arap atının koşarken çıkardığı ses.*|| **hafîf-i evrāk-ı eşcār,** *{OsT} Ağaç yapraklarının hışırtısı.*|| **hafîf-i kebūter,** *{OsT} Güvercinin uçarken çıkardığı ses.*

hafif[3], [Ar. ḫafīf خفيف] *(hafi:f)* *{OsT}* *is.* Kavaf.

hafifçe, [hafif-çe] *(hafi'fçe)* *zf.* Hafif bir biçimde; hafif olarak; belli belirsiz; fazla bir güç harcamadan; göze batmayacak biçimde.

hafifleme, [hafif-le-me] *is.* Hafif duruma gelme; hafiflemek eylemi.

hafiflemek, [hafif-le-mek] *gçsz. f. [-r] [-l(i)-yor]* **1.** Hafif duruma gelmek. **2.** Ağırlığı azalmak. **3.** Miktarı, yoğunluğu, etkisi ve gücü azalmış olmak. **4.** Bir sıkıntıdan kurtulmak; rahatlamak.

hafifleşme, [hafif-le-ş-me] *is.* Hafif duruma gelme; hafifleşmek eylemi.

hafifleşmek, [hafif-le-ş-mek] *dönşl. f. [-ir]* **1.** Hafif duruma gelmiş olmak. **2.** *mecaz.* Ağırbaşlılığını yitirmek.

hafifleştirme, [hafif-le-ş-tir-me] *is.* Hafifleşmiş duruma getirme eylemi.

hafifleştirmek, [hafif-le-ş-tir-mek] *gçl. f. [-ir]* Hafiflemesine yol açmak; ağırlığını azaltmak.

hafifletici, [hafif-le-t-ici] *sf.* Hafifletme özelliği olan; ağırlığı azaltan. ⊡ **hafifletici** (neden) **sebep,** *huk. Suçun türünü ve niteliğini değiştirmeyen, ama verilecek cezada indirime yol açabilecek neden.*

hafifletilmek, [hafif-le-t-il-mek] *edil. f. [-ir]* Hafif hâle getirilmek; hafiflemesine yol açılmak.

hafifletme, [hafif-le-t-me] *is.* Hafif duruma getirme eylemi.

hafifletmek, [hafif-le-t-mek] *gçl. f. [-ir]* **1.** Hafif duruma getirmek. **2.** Hafiflemesini sağlamak.

hafifleyiş, [hafif-le-y-iş] *is.* Hafiflemek durumu veya biçimi.

hafiflik, -ği [hafif-lik] *is.* **1.** Yeğni olma durumu; yeğnilik. **2.** Ruhsal ve bedensel yönden rahatlama; sevinç; mutluluk. **3.** İtibar ve değer kırıcı, küçültücü davranış. **4.** Önemi az olanın durumu. **5.** Ciddi olmayanın durumu. ⊡ **hafiflik etmek,** *Yakışıksız bir davranışta bulunmak veya söz söylemek.*

hafifmeşrep, -bi [Ar. ḫafīf-meşreb خفيف مشرب] *(hafi:fmeşrep)* *{OsT}* *is.* (Kadın için) içinde bulunduğu toplumun ahlak kurallarına uymayan.

hafifseme, [hafif-se-me] *is.* Birini hafife alma eylemi; istihfaf; yeğniseme.

hafifsemek, [hafif-se-mek] *gçsz. f. [-r] [-s(i)-yor]* Bir kişiyi veya şeyi önemsememek; hafife almak; istihfaf etmek; yeğnisemek; küçümsemek.

hafifseyiş, [hafif-se-y-iş] *is.* Hafifsemek işi veya biçimi.

hafiften, [hafif-ten] *zf.* Hafifçe; belli belirsiz; yavaş yavaş. ⊡ **hafiften almak,** *Önem vermemek; küçümsemek; hafifsemek.*

hafildemek, [haf *(yans.)* > haf-il-de-mek] *{ağız}* *is.* Nefesi daralarak sık sık solumak. [DS]

hafilemek, [haf *(yans.)* > haf-il-e-mek] *{ağız}* *is.* **1.** Nefesi daralarak sık sık solumak. **2.** Bir şeyin üzerine çokça düşmek. [DS]

hafili, [? hafi-li] *{ağız}* *is.* Ayağa uygun hafif yemeni. [DS]

hafilli, [? hafil-li] *{ağız}* *sf.* Esmer. [DS]

hafir[1], [Ar. ḥafr > ḥāfir حافر] *(ha:fir)* *{OsT}* *sf.* (Kişi için) kazan; kazıcı.

hafir[2], [Ar. ḥafr > ḥafīr / ḥafīre حفير / حفيره] *(hafi:r)* *{OsT}* *is.* **1.** Kazılmış yer; çukur. **2.** Kabir; mezar.

hafit, -di [Ar. ḥafīd حفيد] *(hafi:t)* *{OsT}* *is.* Bir kimsenin çocuğunun erkek çocuğu; erkek torun.

hafiye, [Ar. ḫafā' *(gizlilik)* > ḫāfiyye خافيه] *(ha:fiye)* *{OsT}* *is.* **1.** Birini gizlice takip ederek hakkında gizli bilgiler toplayan kimse; dedektif; gizli polis. **2.** *sf.* Gizli.

hafiyelik, -ği [hafiye-lik] *is.* **1.** Hafiye olma durumu. **2.** Hafiyenin işi ve görevi. ⊡ **hafiyelik** (etmek) **yapmak,** *Başkalarına ait gizli şeyleri bildirmek.*

hafiyen[1], [Ar. ḥafā' > ḥafiyyen حفيا] *{OsT}* *zf.* **1.** İkram ederek. **2.** Güler yüz göstererek. **3.** Yalınayak dolaşarak.

hafiyen[2], [Ar. ḫafiyyen خفيا] *{OsT}* *zf.* Gizli olarak; gizlice.

hafiyen[3], [Ar. ḥāfiyen حافيا] *{OsT}* *zf.* **1.** Yalınayak olarak. **2.** İkram ederek.

hafiyye, [Ar. ḫafiyye خفيه] *{OsT}* *is.* **1.** Gizli polis. **2.** *sf.* Gizli.

hafiyyeten, [Ar. ḫafiyyeten خفية] *{OsT}* *zf.* Gizli, saklı olarak; gizlice.

hafiz, [Ar. ḥıfẓ > ḥafīẓ حفيظ] *{OsT}* *(hafi:z)* *sf.* Çok esirgeyen, koruyan; Allah'ın sıfatlarından biri. ⊡ **hafîz-Allāh,** *{OsT} Allah korusun.*

hafkırmak, [haf *(yans.)* > haf-kır-mak] *{ağız}* *gçsz. f. [-ır]* **1.** Karşı gelmek; yüze gelmek. **2.** (Köpek için) havlamak. [DS]

hafkırtmak, [haf *(yans.)* > haf-kır-t-mak] *{ağız}* *gçl. f. [-ır]* İyileşeceği inancı ile baş ağrısı için dua okutmak. [DS]

hafl, [Ar. ḥafl حفل] *{OsT}* *is.* **1.** Bir yerde birikme; toplanma. **2.** Suyu havuzlamak üzere akıtma.

haflamak, [haf *(yans.)* > haf-la-mak] *{ağız}* *gçsz. f. [-r]* Açık ağızla ses çıkararak solumak. [DS]

haflenmek, [haf-le-n-mek] *{ağız}* *dönşl. f. [-ir]* Hayaletten korkmak. [DS]

hafniyum, [Hafnié *(Kopenhag'ın eski adı)* > Fr. hafnium] *is. kim.* Atom numarası 72, atom ağırlığı 178,6 olan beyaz renkli, 2500°C'de eriyen, kullanım alanı çok az ve az bulunur bir element; sembolü: Hf.

hafr, [Ar. ḥafr حفر] *{OsT}* *is.* Toprağı kazma. ⊡ **hafr etmek,** *{OsT} Kazmak.*

hafriyat, [Ar. ḥafriyyāt حفريات] *(hafriya:t)* *{OsT}* *is.* **1.** Kazılar. **2.** Kazma işi; toprağı kazma; çukur açma işi.

hafriyatçı, [hafriyat-çı] *(hafriya:tçı)* *is.* Toprağı kazma işini yapan kişi; kazıcı.

hafs, [Ar. ḥafṣ حفص] *{OsT}* *is.* Biriktirme; toplama.

hafsı, [Lat. capsa] *{eT}* *is.* Hokka; küçük kutu. [DLT]

hafsız, [haf-sız] *{ağız}* *zf.* Ansızın; habersizce. [DS]

hafş[1], [Ar. ḥafş حفش] *{OsT}* *is.* **1.** Kazmak eylemi; kazma. **2.** Kazınma.

hafş[2], [Ar. ḫafş خفش] *{OsT}* *is. tıp.* Tavuk karası denilen bir göz hastalığı.

haft, [Ar. ḥavż => haft] *is.* **1.** Çeşme yalağı. **2.** Tahtadan hayvan yemliği. **3.** Çeşitli amaçlarla kullanılan tahta tekne.

hafta, [Far. heft *(yedi)* > hefte هفته] *{OsT}* *is.* **1.** Yedi günlük zaman dilimi. **2.** Birbirini takip eden yedi günlük süre. **3.** Pazartesi ile pazar arasındaki iş günleri dizisi. ⊡ **hafta arası,** *Cumartesi ve pazar günleri dışındaki günlerde özellikle çarşamba veya perşembe günü.*|| **hafta başı,** *Pazartesi günü.*|| **hafta içi,** *Cumartesi ve pazar günleri dışındaki günlerde, özellikle çarşamba veya perşembe günü.*|| **hafta sekiz, gün dokuz,** *Çok sık olarak; tedirgin edercesine.*|| **hafta sonu,** *Haftanın son günü; cumartesi veya pazar günü.*|| **hafta tatili,** *Çalışanlar için haftanın belli gününde çalışmaya ara verilmesi; genellikle pazar günü.*

haftalık, -ğı [hafta-lık] *sf.* **1.** Her hafta yapılan, tekrarlanan. **2.** (Gazete, dergi ve diğer yayınlar için) haftada bir defa yayınlanan. **3.** Süresi yedi gün olan. **4.** *is.* Haftada bir ödenen ücret veya harçlık.

haftalıkçı, [hafta-lık-çı] *is.* Ücretini haftadan haftaya alan işçi; haftalıklı.

haftalıklı, [hafta-lık-lı] *sf.* → haftalıkçı.

haftan, [Ar. ḫaftān خفتان] *(hafta:n)* *{OsT}* *is.* **1.** Kaftan. **2.** Savaşta zırh üzerine giyilen bir tür pamuklu elbise.

haftaym, [İng. half time] *is. spor.* Devreler hâlinde oynanan spor karşılaşmalarında aradaki dinlenme süresi; ara.

haftıra, [haf-tır-a] *sf.* (İnsan için) sallana sallana yürüyen.

hafz, [Ar. ḫafż خفض] *{OsT}* *is.* **1.** Basıklık. **2.** Ölçülülük; aşırı olmama durumu. **3.** Arap dilbilgisinde kesre işareti. ⊡ **hafz ü takdîr,** *{OsT}* *dbl. Kesik cümle.*

hagan, [Çin. hu-yü => ḫağan] *{eT}* *is.* Kağan. [Gabain]

haganlamak, [ḫağan-la-mak] *{eT}* *gçl. f.* *[-r]* Kağan sahibi yapmak; kağanlamak.

haganlıg, [ḫağan-lığ] *{eT}* *sf.* Hakanlı; hakan sahibi.

hagansıramak, [ḫağan-sıra-mak] *{eT}* *gçsz. f.* *[-r]* Kağansız kalmak.

hagansıratmak, [ḫağan-sıra-t-mak] *{eT}* *gçl. f.* *[-ur]* Kağansız bırakmak; hakandan mahrum bırakmak.

hagari, [ha+ Ar. ġayret] *{ağız}* *ünl.* Ha gayret. [DS]

hagine, [Far. ḫāgīne خاگينه] *(ha:gi:ne)* *{OsT}* *is.* Kaygana,

hağ, [? hağ] *{ağız}* *is.* **1.** Yemiş sepeti veya küfe. **2.** Kurutulacak üzümlerin potaslı suya batırıldığı kap. [DS]

-hah, [Far. ḫāh خواه] *(ha:h)* *{OsT}* *son. e.* Sonuna getirildiği Farsça isimlere "... *isteyen, ... ister*" anlamı katarak birleşik sıfatlar yapan son ek. *hayır-hāh (iyilik isteyen); bed-hāh (kötülük isteyen).*

hah[1], [hah *(yans.)*] *is.* Öksürmeyi, balgam vb. çıkarmayı anlatan kök. [Zülfikar] *hah-ı-rak, hah-ir-ik*

hah[2], [hah / hak *(yans.)*] *is.* Bir şeye vurmayı, çarpmayı ya da vurarak sokmayı anlatan kök. [Zülfikar] *hah-a-la-mak*

hah[3], [hah / hak *(yans.)*] *is.* Kuru şeylerin birbirine çarpması, sürtünmesi sırasında çıkan sesleri anlatan kök. [Zülfikar] *hah-ır-da-k*

hah[4], [hah / hak / hık / hik *(yans.)*] *is.* Gülmeyi, kahkaha atmayı anlatan kök. [Zülfikar] *hah-a, hah-a kiki*

hah[5], [hah *(yans.)*] *ünl.* **1.** Beklenen ve istenilen bir durum gerçekleştiğinde duyulan sevinci ve onama duygusunu belirten söz. **2.** *{ağız}* İşte o. **3.** Tamam; evet. [DS] ⊡ **hah şöyle,** *Yapılan bir işin beğenildiğini ifade için söylenir.*

hah[6], [Far. ḫāh خواه] *(ha:h)* *{OsT}* *sf.* İsteyen; ister. ⊡ **hāh nā hāh,** *İster istemez.*

haham, [İbr. hohma *(hikmet)*] *is.* **1.** Hikmet sahibi. **2.** Bir Musevi topluluğunun dinî ayinlerini yöneten dinî ve ruhani lideri.

hahambaşı, [haham+baş-ı] *is.* Bir ülkedeki Musevi topluluğun din adamlarının lideri; hahamlarının amiri.

hahambaşılık, -ğı [haham+baş-ı-lık] *is.* **1.** Hahambaşının görevi. **2.** Hahambaşına yardımcı olan kuruluş.

hahamhane, [İbr. haham + Far. ḫāne] *(hahamha:ne)* *{OsT}* *is.* Hahambaşının ve bağlı örgütünün görev yaptığı yer.

hahamlık, -ğı [haham-lık] *is.* **1.** Hahamın unvanı. **2.** Hahamın görevi ve işi.

hahan, [Far. ḫāhān خواهان] *(ha:ha:n)* *{OsT}* *sf.* İstekli.

hahcik, -ği [Erme. ahçik] *{ağız}* *is.* **1.** Rus veya Ermeni kızı. **2.** Hoppa kız. [DS]

hahçuk, -ğu [Erme. ahçik] *{ağız}* *is.* Teyze. [DS]

haher, [Far. ḫāher خواهر] *(ha:her)* *{OsT}* *is.* Kız kardeş; hemşire. ⊡ **hāher-zāde,** *{OsT}* *Kız kardeş çocuğu; yeğen.*

haherî, [Far. ḫāherī خواهری] *(ha:heri:) {OsT} is.* Kız kardeşlik.

hahha, [hah-ha *(yans.)*] *(ha'hha) is.* Alaylı ve yapmacık bir gülüş ifade eden söz. ⊡ **hahha güleyim bari,** *Yersiz bir düşünceyi veya sözü alaya almak için söylenen söz.*

hahhah, [hah-hah *(yans.)*] *(ha'hhah) is.* Alaylı ve yapmacık bir gülüş ifade eden söz.

hahılı, [kak-mak > kak-ıl-ı] *{ağız} sf.* Dolu; yığılı; pek çok. [DS]

hahırak, -ğı [hah *(yans.)* > hah-ıra-k] *{ağız} is.* Balgam. [DS]

hahirik, -ği [hah *(yans.)* > hah-ir-i-k] *{ağız} is.* → hahırak. [DS]

hahiş, [Far. ḫᵛāhiş خواهش] *(ha:hiş) {OsT} is.* İsteyen; isteyici; istekli.

hahişkâr, [Far. ḫᵛāhiş-kār خواهشکار] *(ha:hişkâ:r) {OsT} sf.* İsteyici; istekli.

hahişker, [Far. ḫᵛahiş-ker خواهشکر] *(ha:hişker) {OsT} sf.* → hahişkâr.

hahişkeran, [Far. ḫᵛāhiş-kerān خواهشکران] *(ha:hişkera:n) is.* İsteyiciler; isteyenler.

hahniyum, [Otto Hahn *(Alman kimyacı)* > hahnium] *is. kim.* Atom numarası 105, kaliforniyum atomlarının azot çekirdekleri ile bombardımanından elde edilmiş yapay element; nilsbohryum; sembolü: Ha.

hahut, [? hahut] *{ağız} sf.* **1.** Sağlam olmayan; çürük; eskimiş; yıpranmış. **2.** *is.* Baştan savma yapılan bina. [DS] ⊡ **hahut olmak,** *{ağız} 1. Yıpranmak. 2. Bitkinleşmek.* [DS]

hahutlamak, [hahut-la-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır] [-l(u)-yor]* Yıpranmak; eskimek. [DS]

ha'ib¹, [Ar. ḫaybet > ḫā'ib خائب] *(ha:ib) {OsT} sf.* **1.** Yoksun; mahrum. **2.** Zarara uğrayan. **3.** İsteği olmayan. **4.** Umutsuz; kederli; meyus.

ha'ib², [Ar. heybet > hā'ib هائب] *(ha:ib) {OsT} sf.* **1.** Korkak; korkan. **2.** Utangaç; utanan.

ha'iben, [Ar. ḫaybet > ḫā'iben خائباً] *(ha:iben) {OsT} zf.* Dilediği olmadan; istediğinden mahrum kalarak.

ha'ibîn, [Ar. ḫaybet > ḫā'ibīn خائبین] *(ha:ibi:n) {OsT} is.* **1.** İsteği olmayan kimseler. **2.** Yoksun kalanlar. **3.** Umutsuzluğa düşenler.

ha'ic, [Ar. hā'ic هائج] *(ha:ic) {OsT} sf.* Heyecan dolu; coşkun.

ha'id, [Ar. hā'id هائد] *(ha:id) {OsT} sf.* Pişman; nadim; tövbekâr.

ha'if¹, [Ar. ḥā'if حائف] *(ha:if) {OsT} sf.* Zulmeden; gadreden.

ha'if², [Ar. ḫavf > ḫā'if خائف] *(ha:if) {OsT} sf.* Korkak; korkan.

ha'ifane, [Ar. ḫavf > ḫā'if + Far. -āne خائفانه] *(ha:ifa:ne) {OsT} zf.* Korkakçasına; çekinerek; korkarak.

ha'ifen, [Ar. ḫavf > ḫā'ifen خائفاً] *(ha:ifen) {OsT} zf.* Korkarak.

ha'il², [Ar. hevl > hā'il هائل] *(ha:il) {OsT} sf.* Korkunç.

ha'il¹, [Ar. ḥavl *(çevre)* > ḥā'il حائل] *(ha:il) {OsT} is.* **1.** Engel. **2.** Bir engel meydana getiren şey.

ha'ile, [Ar. hevl > hā'ile هائله] *(ha:ile) {OsT} is.* **1.** Acıklı olay; facia; trajedi. **2.** *tiy.* Manzum trajedi. ⊡ **hâile-nüvîs,** *{OsT} Trajedi yazarı.*

ha'ilevi, [Ar. hā'ile + Far. -vī هائلوی] *(ha:ilevi:) {OsT} sf.* Korkunç biçimde; trajik.

ha'im, [Ar. hā'im هائم] *(ha:im) {OsT} sf.* **1.** Şaşkın; hayrette kalmış. **2.** Sevgisi yüzünden şaşkına dönmüş.

haimavadi, [? ḫaimavadi] *{eT} is.* Bir şeytan adı. [EUTS]

ha'in, [Ar. ḫıyānet > ḫā'in خائن] *(ha:in) {OsT} sf.* → hain. ⊡ **hāin-i vatan,** *{OsT} Vatan haini.*|| **hāin-i nān ü nemek,** *{OsT} Ekmek ve tuz haini; nankör.*

hain, [Ar. ḫıyānet > ḫā'in خائن] *(ha:in) sf.* **1.** Kendisine güvenildiği hâlde başkasına veya ideallerine ihanet eden. **2.** Başkalarını üzmekten, başkalarına zarar vermekten; kötülük etmekten zevk alan. **3.** Kötü bir niyet taşıyan. **4.** *is.* Hıyanet eden kimse. **5.** *ünl.* Sitemli şekilde bir seslenme sözü olarak kullanılır. ⊡ **hain hain,** *1. Kötü kötü. 2. Pis pis. 3. Haince.*

ha'inane, [Ar. ḫā'in + Far. -āne خائنانه] *(ha:ina:ne) {OsT} sf.* → haince.

haince, [hāince] *(ha:i'nce) sf.* **1.** Haine uygun. **2.** Hain bir biçimde.

hainleşme, [hāin-le-ş-me] *(ha:inleşme) is.* Haince davranma durumu.

hainleşmek, [hāin-le-ş-mek] *(ha:inleşmek) dönşl. f. [-ir]* Haince davranır olmak.

hainlik, -ği [hāin-lik] *(ha:inlik) is.* **1.** Hain olma durumu. **2.** Haince davranış. ⊡ **hainlik etmek,** *Birine haince davranmak; kötülük etmek.*

ha'ir, [Ar. ḥayret > ḥā'ir / ḥā'ire حائر / حائره] *(ha:ir) {OsT} sf.* Hayrette kalmış; şaşırmış. ⊡ **hāir-i bāir,** *{OsT} Ne yapacağını bilemeyen; şaşkın.*

ha'it, [Ar. ḥıṭā *(çevreleme)* > ḥā'iṭ حائط] *(ha:it) {OsT} is.* Bir yeri çevreleyen duvar, çit vb. şeyler.

ha'iz¹, [Ar. ḥavz *(elde tutma)* > ḥā'iz حائز] *(ha:iz) {OsT} sf.* → haiz¹. ⊡ **hāiz-i ehemmiyet,** *{OsT} Önemli.*

ha'iz[2], [Ar. ḥā'iż / ḥā'iḏ حائض] *(ha:iz) {OsT} sf.* → haiz[2].

haiz[1], [Ar. ḥavz *(elde tutma)* > ḥā'iz حائز] *(ha:iz) {OsT} sf.* **1.** Taşıyan; içinde bulunduran; içeren; kapsayan. **2.** Elinde bulunduran; sahip olan; malik olan. ⊡ **haiz olmak,** *İçinde bulundurmak; içermek.*

haiz[2], [Ar. ḥā'iż / ḥā'iḏ حائض] *(ha:iz) {OsT} sf.* **1.** (Kadın için) âdet gören. **2.** Namazsız.

hajiyografi, [Yun. hagio *(aziz)* + graphein *(yazmak)* > Fr. hagiographie] *is.* **1.** Kutsal şeylerle ilgili eser. **2.** Azizlerin hayatını konu alan bilim dalı.

hajiyoloji, [Fr. hagiologie] *is.* Azizler ve kutsal şeylerle ilgili eser.

hak[1], [hah / hak *(yans.)*] *is.* Bir şeye vurmayı, çarpmayı ya da vurarak sokmayı anlatan kök. [Zülfikar] *hak-mak*

hak[2], [hah / hak *(yans.)*] *is.* Kuru şeylerin birbirine çarpması, sürtünmesi sırasında çıkan sesleri anlatan kök. [Zülfikar] *hak-ır-ak, hak-ır-da-k*

hak[3], [hah / hak / hık / hik *(yans.)*] *is.* Gülmeyi, kahkaha atmayı anlatan kök. [Zülfikar] *hak-ıl-da-mak, hak-ır-a-mak, hak-ır hakır, hak-ır-tı*

hak[4], **-kı** [Ar. ḥak حق] *{OsT} sf.* **1.** Ne çok iyi ne de çok kötü; orta; vasat. **2.** (Kişi için) insaniyetli; mert; yiğit. **3.** *{eAT}* Tam; ta; çak. *"harmanın hak vasatına bir ağaç dikip.."* Akse'l-ireb. ⊡ **hakü'l-edeme,** *{OsT} Derenin orta yeri.*|| **hakü'l-varak,** *{OsT} bot. Yaprak ortası.*

hak[5], **-kkı** [Ar. ḥaḳḳ حق] *{OsT} is.* **1.** Adalet. **2.** Adaletin, hukukun ve geleneğin gerektirdiği şey. **3.** Kişiye adaletin, hukukun tanıdığı, ayırdığı şey. **4.** Gerçek ve doğru olan şey. **5.** İddia ve savunma sonucunda varılan kararda gerçeğe uygunluk; davada geçerlilik. **6.** Birine geçmiş, harcanmış emek. **7.** Emek karşılığı olan ücret. **8.** Bir işten düşmesi gereken pay; hisse. **9.** *huk.* Bireyin, korunmasını isteme konusunda yetkili sayıldığı, hukuk yönünden tanınmış çıkar. **10.** *{ağız}* Nişanlı. [DS] **11.** *{ağız}* Gelin. [DS] **12.** *{ağız}* Gelin alma töreni. [DS] **13.** *{ağız}* Tahıl ölçeği. [DS] **14.** *{ağız}* Değirmencinin öğütme karşılığı aldığı un veya tahıl. [DS] **15.** *{ağız}* Gelinin babasına verilen armağan. [DS] **16.** *sf.* Doğru; gerçek. **17.** Uygun; münasip; layık. ⊡ **hak-bîn,** *{OsT} Hak gözeten; hak tanıyan.*|| **hak-bînāne,** *{OsT} Hak tanıyarak; hak gözeterek.*|| **hak-bînî,** *{OsT} Hakkı görme; hak tanıma.*|| **hāk-cū,** *{OsT} Hak arayan.*|| **hak ediş,** *Müteahhitler tarafından yaptıkları işlere karşılık devletten alacaklarının dökümü.*|| **hak etmek,** *1. Bir emek harcanarak sahip olma yetkisi kazanmak. 2. (Yapılan bir kötülük için) karşılığı olan cezayı görmek. 3. (Başarı dolayısıyla) ödül almak.*|| **hak-gûyāne,** *{OsT} Doğru söyleyene yakışır biçimde.*|| **hak-gûyî,** *{OsT} Doğru söyleyicilik.*|| **hak günü,** *{ağız} Düğün günü.* [DS]|| **hak-güzār,** *{OsT} Doğruluktan, haktan ayrılmayan.*|| **hak kazanmak,** *Vermiş olduğu emeğin karşılığı olan ücret vb.yi alabilecek duruma gelmek.*|| **hakk-āşinā,** *{OsT} Doğruyu, gerçeği bilen; hakkı ayırıp gözeten.*|| **hakk-ı āmiriyet,** *{OsT} Amirlik hakkı.*|| **hakkı geçmek,** *1. Birinin payı başka birisine verilmiş olmak. 2. Bir şeyde veya birinde emeği olmak.*|| **hakk-ı hayāt,** *{OsT} Yaşama hakkı.*|| **hakk-ı hıyār,** *{OsT} huk. Seçme hakkı.*|| **hakk-ı huzūr,** *{OsT}* → hakkıhuzur.|| **hakk-ı ibād,** *{OsT} Kul hakkı.*|| **... hakkı için,** *(Kutsal şeyleri ifade eden kelimelerden sonra) ant içmek amacıyla kullanılır.*|| **hekk-ı intifāk,** *{OsT} huk. Bir taşınmazdan birden çok kişinin yararlanma hakkı.*|| **hakk-ı kadem,** *{OsT} Ayakbastı parası.*|| **hakk-ı karār,** *{OsT} huk. On yıl boyunca hiçbir çekişme olmaksızın elde bulundurulan arazi üzerinde elde edilen sahip olma hakkı.*|| **hakk-ı kazā,** *{OsT} Yargı hakkı.*|| **hakkına komak,** *{eAT} Gereken dersi vermek; hakkından gelmek.*|| **hakkından çıkmak,** *{eAT} Hakkından gelmek.*|| **hakkından gelmek,** *1. Zor bir işi başarı ile bitirmek. 2. Birine hak ettiği cezayı vermek; öç almak; yenmek.*|| **hakkı-mecrā,** *{OsT} huk. İhtiyacı olan suyu getirmek için komşu taşınmazdan geçirme hakkı.*|| **hakk-ı mesîl,** *{OsT} huk. Bir taşınmazdan çıkan suyu o taşınmazın dışına akıtma hakkı.*|| **hakk-ı mürūr,** *{OsT} huk. Birine ait taşınmazdan geçmeyi sağlayan hak.*|| **hakk-ı nān ü nemek,** *{OsT} 1. Ekmek tuz hakkı. 2. Sadakat; bağlılık.*|| **hakk-ı nefs,** *{OsT} Yaşamak için gerekli olan.*|| **hakkını aramak,** *Hakkı olduğuna inandığı bir şeyi elde etmek için çalışmak.*|| **hakkını helal etmek,** *Hakkını veya emeğinin karşılığını almayarak bağışlamak; bir haktan başkasının yararına olarak içten gelerek vazgeçmek.*|| **hakkını helal etmemek,** *Hakkını veya emeğinin karşılığını bağışlamamak.*|| **hakkını vermek,** *1. Bir işi gerektiği gibi en iyi şekilde yapmak. 2. Birinin çalışmasını veya başarısı yeterince değerlendirmek veya ücretini gerektiği gibi ödemek.*|| **hakkını yemek,** *Birinin malı, emeğinin karşılığı veya payı olan şeye el koymak, kendine mal etmek; karşılığını tam olarak vermemek.*|| **hakkı olmak,** *1. Payı, hissesi, alacağı olmak. 2. Sözünde, düşüncesinde, iddiasında haklı olmak.*|| **hakkı ödenmemek,** *(Birinin) iyiliklerine, emeğine karşılık ne yapılırsa yapılsın karşılığı olmamak.*|| **hakk-ı rāy,** *{OsT} Hayvan otlatma hakkı.*|| **hakk-ı süknā,** *{OsT} huk. Bir kimseye bir konutta ya da konutun bir bölümünde oturma yetkisi veren hak.*|| **hakk-ı sükût,** *{OsT} Sus payı; susmalık.*|| **hakk-ı şefe,** *{OsT} Su içme hakkı.*|| **hakk-ı şürb,** *{OsT} Bir akarsudan içme, kullanma, sulama amaçlı olarak sıra ile yararlanma hakkı.*|| **hakk-ı te'lif,** *{OsT} Telif ücreti.*|| **hakk-ı terceme,** *{OsT} Tercüme ücreti.*|| **hakkı var,** *Birinin doğru düşündüğünü, doğru söy-*

lediğini, doğru davrandığını belirtmek için söylenen söz.|| **hakk-ı zamm,** *{OsT} Velinin çocuğu yanında bulundurma hakkı.*|| **hakk'ullāh,** *{OsT} tasvf. Geziye çıkacak Bektaşi babası veya müritlerine arkadaşları tarafından yapılan yardım.*|| **hak-nāşinās,** *{OsT} Hak tanımayan; hak tanımaz.*|| **hak olmak,** *{eAT} Yerini bulmak; layık olmak; reva olmak.*|| **hak-perest,** *{OsT} Doğuluktan ayrılmayan; doğruluğu seven.*|| **hak-perestāne,** *{OsT} Doğruluktan ayrılmayana yakışır biçimde.*|| **hak-şinās,** *{OsT} Hakkı koruyan; hak tanımanın gereklerine uyan.*|| **hak-şināsāne,** *{OsT} 1. Hakkı gözetene yakışır biçimde. 2. Hakkı gözeterek; hak tanıyarak.*|| **hak-şināsî,** *{OsT} Hak tanırlık; hak gözetme.*|| **hak vermek,** *Birinin savunduğu görüş, düşünce, iddia veya davasını doğru bulmak; beğenmek; takdir etmek.*|| **hak yemek,** *Başkalarının emeğinin veya başka yollarla elinde bulunan değerlerinin karşılığını vermemek veya bunları karşılıksız olarak almak; gasbetmek.*|| **hak yerini bulur,** *Haksızlık yapan er geç cezasını görür.*|| **hak yolu,** *Doğruluk.*

hak[6], **-kki** [Ar. ḥakk حك] *{OsT} is.* **1.** Kazıma; sürtme. **2.** Maden, ağaç, taş üzerine kalem adı verilen ucu sivri ve kesici araçlarla yapılan oyma. **3.** *hat.* Kâğıt üzerinde, yanlış yazılmış olan bir yazıyı çakı veya bıçak gibi araçlarla kazıyarak silme. ⧉ **hak etmek,** → hakketmek.|| **hakk-i mühr,** *{OsT} Mühür kazıma.*|| **hakk-i sehv,** *{OsT} Yanlış yazıyı kazıma.*

hak[7], **-ki** [Far. ḫāk خاك] *(ha:k) {OsT} is.* **1.** Toprak. **2.** *gnşl.* Dünya. **3.** Mezar. ⧉ **hāk-ālūd,** *{OsT} Toprakla karışmış; toprakla kirlenmiş.*|| **hāk-bîz,** *{OsT} Toprak eleği.*| **hāk-būsî,** *{OsT} 1. Yeri öpme. 2. Büyük bir kişinin huzuruna varıp ayaklarına kapanma veya bastığı yeri öpme.*|| **hāk-dān-ı fenā,** *{OsT}* → hākdān-ı fenā.|| **hāk-dil,** *{OsT} Bilgisiz.*|| **hāk-i beden,** *{OsT} Vücut toprağı.*|| **hāk-i beyābān,** *{OsT} Çölün toprağı.*|| **hāk-i bîmār,** *{OsT} Hasta toprak; altın.*|| **hāk-i cenāb-ı südde-i devlet-meāb,** *{OsT} Padişahın kapısı önünde.*|| **hāk-i kadem,** *{OsT} Ayak toprağı.*|| **hâk ile yeksan etmek,** *Tamamen yok etmek; yıkmak.*|| **hak ile yeksan olmak,** *Tamamen yok olmak; yıkılmak.*|| **hāk-i mezār,** *{OsT} Mezar toprağı.*|| **hāk-i mezellet,** *{OsT} Düşkünlük toprağı.*|| **hāk-i mürde,** *{OsT} Ölmüş toprak; verimsiz toprak.*|| **hāk-i pāk,** *{OsT} Temiz toprak.*|| **hāk-i pāy,** *{OsT} Ayak toprağı; ayak tozu.*|| **hāk-i pāyine yüz sürmek,** *{OsT} Ayaklarına kapanarak yalvarmak.*|| **hāk-i rāh,** *{OsT} Yolun toprağı; uğur.*|| **hāk-i tārik,** *{OsT} 1. Karanlık toprak. 2. mecaz. İnsan cesedi.*|| **hāk-i teng,** *{OsT} Mezar; kabir.*|| **hāk-i tîre,** *{OsT} 1. Kara toprak. 2. Mezar toprağı.*|| **hāk-i vatan,** *{OsT} Vatan toprağı.*|| **hāk-i zaîf,** *{OsT} İnsan.*|| **hāk-nihād,** *{OsT} Alçak gönüllü; iyi huylu.*|| **hāk-nişîn,** *{OsT} 1. Toprakta oturan. 2. Dilenci; yoksul.*|| **hāk-nişînî,** *{OsT} 1. Toprakta oturma. 2. Yoksulluk; dilencilik.*|| **hāk olmak,** *1. Toprak olmak. 2. Alçak gönüllü olmak.*|| **hāk-pā,** *{OsT} Ayağın toprağı; ayak tozu.*|| **hāk-pāy,** *{OsT}* → hāk-pā.|| **hāk-rāh,** *{OsT} Yol toprağı.*|| **hāk-rūb,** *{OsT} Süpürge.*|| **hāk-sār,** *{OsT} 1. Toprakla beraber. 2. Toz toprak içinde kalmış; durumu çok dağınık olan.*|| **hāk-sārî,** *{OsT} Perişanlık; düşkünlük.*|| **hāk-tıynet,** *{OsT} Alçak gönüllü.*

hak[8], [kak-mak *(yarmak)* > kak] *{ağız} is.* Dilimlenerek kurutulmuş meyve. [DS]

Hak, -kkı [Ar. ḥakk حق] *is.* Var ve gerçek olan; varlığı kendiliğinden olan anlamında Allah'ın adlarından biri. ⧉ **Hak Çalap,** *{eAT} Allahü Taâla.*|| **Hak dini,** *İslamiyet.*|| **Hak getire!** "*Yoktur, bulunmaz, ne arar" anlamında kullanılır.*|| **Hakk'a erenler,** *Allah'ın sırrına erişip manevi güç kazananlar.*|| **Hakk'a kavuşmak,** *Ölmek.*|| **Hakk'a yürümek,** *Ölmek.*|| **Hakke'l-yakîn,** *{OsT} tasvf. Birlik katında Hakk'ı gözleme.*|| **Hakk'ın rahmetine kavuşmak,** *Ölmek.*|| **Hak-perest,** *{OsT} Allah'a tapan.*|| **Hak-perestāne,** *{OsT} Allah'a tapana yakışır biçimde.*

hakaid, [Ar. ḥaḳā'id حقائد] *(haka:id) {OsT} is.* Garezler; kinler.

hakaik, [Ar. ḥaḳā'iḳ حقائق] *(haka:ik) {OsT} is.* → hakayık.

hakan, [Çin. hu-yü ? / Moğ. ḳāan > ḳāğān > ḫağan / ḫāḳān خاقان] *(ha:ka:n) {eT} is.* **1.** Eski Türk ve Moğol devletlerinde hanlar hanına verilen unvan; padişah; imparator; kayser; hükümdar; sultan; melik. **2.** Afrasyab'a verilen unvan. [DLT] ⧉ **hākān-ı mağfūr,** *{OsT} Ölmüş hükümdar.*

hakani, [*eT.* ḫāḳān + Ar. -ī خاقانى] *(ha:ka:ni:) {OsT} sf.* Hakan ile ilgili; hakana ait. ⧉ **hākānî kös,** *{OsT} İmparatorluk döneminde padişahlara mahsus mehterde yer alan en büyük davul.*

hakanlık, -ğı [hakan-lık] *(ha:kanlık) is.* **1.** Hakan olma durumu. **2.** Hakanın işi ve görevi. **3.** Hakan ile yönetim biçimi. **4.** Hakanın egemen olduğu ülke.

hakaret, [Ar. ḥaḳāret حقارت] *(haka:ret) {OsT} is.* **1.** Onur kırıcı, onura dokunucu, küçültücü, aşağılayıcı söz veya davranış; hor görme; küçük düşürme; incitme. **2.** *huk.* Bir kimsenin, başka birine özel madde isnat ederek onur ve saygınlığını kırması. ⧉ **hakaret etmek,** *Birine küçük düşürücü, alçaltıcı söz söylemek; onurunu kırmak.*|| **hakaret görmek,** *Birinin onur kırıcı söz ve davranışı ile karşılaşmak.*|| **hakaret saymak,** *Birinin söz veya davranışını onur kırıcı olarak değerlendirmek.*|| **hakarete uğramak,** *Birinin hakaret sayılacak söz veya davranışıyla karşılaşmak; hakaret görmek.*

hakaretamiz, [Ar. ḥaḳāret + Far. -āmiz حقارت آميز] *(haka:reta:miz) {OsT} sf.* Hakaretle karışık; hakaret yollu; hakaretli.

Hakas, [Hakas] *öz. is.* Kazakistan'ın doğusunda yaşayan bir Türk boyu.

Hakasça, [Hakas-ça] *is.* Hakasların konuştuğu Türkçe.

hakayık, [Ar. ḥaḳḳ > ḥaḳā'iḳ حقائق] *(haka:yık) {OsT} is.* Gerçek ve doğru olan şeyler; hakikatler.

hakbilir, [Ar. ḥaḳḳ + T. bil-ir] *sf.* Adalete, hak ve hukuka uygun davranmayı kendine ilke edinmiş olan; haktanır.

hakbilirlik, -ği [ḥaḳḳ +bil-ir-lik] *is.* **1.** Adalete, hak ve hukuka uygun davranış. **2.** Hakbilir olanın niteliği.

hakça, [Ar. ḥaḳ + T. -ça] *zf.* Adalete, hak ve hukuka uygun biçimde; doğrulukla.

hakçası [hakça-s-ı] *is.* Adaletli, doğru olanı; hakça olanı; doğrusu.

hakçı, [hak-çı] *{ağız} is.* Gelin almaya gelenler. [DS]

hakçılar, [hak-çı-lar] *{ağız} is.* Gelin alayı.

hakdan, [Far. ḫāk *(toprak)* + -dān خاكدان] *(ha:kda:n) {OsT} is.* Dünya; Yer. ⌘ **hākdān-ı dev,** *{OsT} Bu dünya.*|| **hākdān-ı fenā,** *{OsT} 1. Fâni toprak. 2. Bu dünya.*|| **hākdān-ı gurūr,** *{OsT} Bu dünya.*

hakdani, [Far. ḫāk-dānī خاكدانى] *(ha:kda:ni:) {OsT} sf.* Toprakla ilgili.

hakelek, -ği [? hakelek] *{ağız} is.* Süs; gösteriş. [DS]

hakem, [Ar. ḥakem حكم] *{OsT} is.* **1.** Bir anlaşmazlığı gidermek, bir tartışma veya çekişmeyi sona erdirmek için vereceği karara uymak üzere taraflarca seçilmiş kişi; yargıcı. **2.** Futbol, güreş, boks vb. spor oyunlarını yöneten sorumlu. **3.** *as.* Bir manevrada, kumanda heyetince verilen emir ve görevlerin, savaş koşullarına olduğunca uygun bir biçimde yerine getirilmesini sağlayan görevli. **4.** Mutlak hâkim olan Allah'ın *anlaşmazlıkları giderici* anlamındaki adı. ⌘ **hakem atışı,** *spor. Spor karşılaşmalarında devre başında, ortak hata veya topun paylaşılamaması gibi durumlarda iki taraftan birer oyuncunun yanında hakemin topu havaya fırlatması veya yere bırakması; hava atışı.*|| **hakem heyeti,** *1. Yarışma ve münazaralarda en doğru sonucu tespit etmekle görevli hakemler kurulu. 2. Bazı ülkelerde mahkemelerde yargı görevi yapmak üzere yurttaşlardan seçilmiş geçici özel kurul; jüri.*|| **Hakemü'l-Hakem,** *{OsT} Hakemlerin hakemi anlamında Allah'ın isimlerinden biri.*

hakemeyn, [Ar. ḥakemeyn حكمين] *{OsT} is.* İki hakem.

hakemlik, -ği [hakem-lik] *is.* **1.** Anlaşamayan taraflar arasında doğruyu gözeterek aracılık yapma işi; yargıcılık. **2.** Futbol, güreş, boks gibi spor oyunlarında kurallara uymayı sağlama, galip tarafı tespit etme görevi.

hakendaz, [Ar. ḥakk + Far. –endāz ?] *{ağız} is.* Kürek. [DS]

hakeza, [Ar. hā-keẕā هكذا] *(ha:keza:) {OsT} e.* Bunun gibi; böylece; böyle.

hakget, [Ar. ḥaḳīḳāt] *{ağız} zf.* Gerçekten. [DS]

hakgötüre, [Ar. ḥakk + T. götür-e] *{ağız} is.* Saman kaldırmakta kullanılan büyük yaba. [DS]

hakık, [Ar. ʿaḳīḳ عقيق] *{ağız} is.* Süs eşyası ve sigara ağızlığı yapımında kullanılan sarıdan siyaha kadar renkleri değişen değerli bir taş. [DS]

hakıkçılık, -ğı [hakık-çı-lık] *{ağız} is.* Akikten süs eşyası yapma sanatı. [DS]

hakıkiye, [Ar. ḥaḳīḳıyye حقيقيه] *(hakı:kiye, k'ler kalın söylenir) {OsT} is.* Gerçekçilik; realizm.

hakıldamak, [hak *(yans.)* > hak-ıl-da-mak] *{ağız} gçsz f. [-r] [-d(ı)-yor]* → hakırdamak. [DS]

hakılmak, [kak-ıl-mak] *{ağız} edil. f. [-ır]* **1.** Çoğalmak; artmak; yığılmak. **2.** Saplanmak; çökmek; oturmak [DS]

hakınca, [ḥak-ınca حقنجه] *{eAT} zf.* Gereği gibi.

hakır, [hak *(yans.)*] *is.* Gülmeyi, kahkaha atmayı anlatan yansımalı gövde. ⌘ **hakır hakır,** *{ağız} (Gülmek için) arsız biçimde kahkaha atarak.* [DS]

hakıramak, [hak *(yans.)* > hakır-a-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-r(ı)-yor]* **1.** Kahkaha atarak gülmek. **2.** Yüksek sesle konuşmak. [DS]

hakırdak, -ğı [kak *(yans.)* > hak-ır-da-k] *{ağız} is.* Koyun kuyruğu eritilip süzdürüldükten sonra geriye kalan kıkırdaklı posa. [DS]

hakırdamak, [hak *(yans.)* > hak-ır-da-mak] *gçsz. f. [-r] [-d(ı)-yor]* Kahkaha atarak gülmek.

hakırdım, [hak *(yans.)* > hak-ır-dım] *{ağız} is.* Gülüp oynama; eğlence; neşelenme. ⌘ **hakırdım çekmek** *{ağız} Gülüp oynamak; gürültü yapmak.* [DS]

hakırtı, [hak *(yans.)* > hak-ır-tı] *{ağız} is.* **1.** Gürültü patırtı. **2.** Sesli olarak gülme; kahkaha. [DS]

haki[1], [Ar. ḥikāye > ḥākī حاكى] *(ha:ki:) {OsT} sf.* Hikâye eden; hikâye anlatan; hikâyeci.

haki[2], [Far. ḫāk *(toprak)* > ḫākī خاكى] *(ha:ki:) {OsT} sf.* **1.** Toprakla ilgili; toprağa ait. **2.** Yeşile çalar koyu sarı; toprak rengi; asker rengi.

hakik, [Ar. ḥaḳḳ > ḥaḳīḳ حقيق] *(haki:k) {OsT} sf.* **1.** Haklı olan; hak kazanan. **2.** Hak etmiş olan; layık; müstahak.

hakikat, -ti [Ar. ḥaḳīḳat حقيقت] *(haki:kat) {OsT} is.* **1.** Çelişkisiz ve yalansız; doğru; akla ve mantığa, düşünme yasalarına uygun. **2.** Bir nesne, bir nitelik veya bir durum olarak var olma; varlığı inkâr edilememe; gerçek. **3.** Bir şeyin nitelik bakımından aslı; esas; asıl. **4.** *mecaz.* Sürekli sevme ve bağlılık; vefa. **5.** *ed.* Bir kelimenin mecaz anlamı ile değil de

gerçek anlamıyla kullanılması. **6.** *fel.* Doğru olanın niteliği. **7.** *tasvf.* Tasavvufta dört makamdan *(şeriat, tarikat, hakikat, marıfet)* Allah'ın yeryüzünde görünmesi biçiminde beliren sıfatlarını ifade eden üçüncüsü. **8.** *zf.* Doğrusu; gerçekten. ⊟ **hakîkat-bîn,** *{OsT} Gerçeği gören; görüşü doğru çıkan.*|| **hakîkat-gû,** *{OsT} Gerçeği, doğruyu söyleyen.*|| **hakîkat hükmü,** *{OsT} fel. Gerçeğin yargısı.*|| **hakîkat-i akliye,** *{OsT} {OsT} Akıl yoluyla bulunan gerçek.*|| **hakîkat-i ehadiye,** *{OsT} tasvf. Gerçek tek varlık; Allah.*|| **hakîkat ehli,** *{OsT} tasvf. Tek gerçeğin Allah'ta olduğuna inanarak kendini o yola vermiş olanlar; Allah'ın gerçek zatını bilenler.*|| **hakîkat-i eşyā,** *{OsT} Gerçek; varlığın doğası.*|| **hakîkat-i fenniye,** *{OsT} Teknik gerçek.*|| **hakîkat-i hâl,** *{OsT} İşin gerçeği; işin doğrusu.*|| **hakîkat-i ilāhiye,** *{OsT} İlahî gerçeklik.*|| **hakîkat-i kasıra,** *{OsT} ed. Mecazlı anlatımın en kısa hali.*|| **hakîkat-i lügāviye,** *{OsT} Sözün gerçek anlamı; mecaz, terim ve deyim anlamı dışındaki anlam.*|| **hakîkat-i mukayyide,** *{OsT} tasvf Geçici varlık; dünya; âlem.*|| **hakîkat-i mutlaka,** *{OsT} Mutlak doğru; yalın gerçek.*|| **hakîkat-i örfiye,** *{OsT} ed. Çok ve yaygın kullanım sebebiyle bir mecazın yaygınlık kazanarak asıl anlammış gibi kabul görmesi; mecaz anlamın gerçek anlam yerine geçmesi.*|| **hakîkat-i riyāziye,** *{OsT} Matematiksel gerçek.*|| **hakîkat-i şer'iye,** *{OsT} huk. İslamî hükümler dikkate alınarak ortaya konan doğrular.*|| **hakikat olmak,** *{OsT} (Bir düşünce, tasarı, hayal vb. için) gerçek duruma gelmek; gerçekleşmek.*|| **hakîkat-perest,** *{OsT} Doğruya bağlı; gerçeği seven.*|| **hakîkat-şinās,** *{OsT} Gerçeği bilen.*|| **hakîkat-şināsāne,** *{OsT} Gerçeği bilene yakışır biçimde.*|| **hakîkatü'l-emr,** *{OsT} İşin aslı; gerçeği.*|| **hakîkatü'l-hakāyık,** *{OsT} Gerçeklerin gerçeği, bütün gerçeklerin temeli olan ve her şeyin kendisinden geldiği tek varlık; Allah.*

hakikaten, [Ar. ḥaḳīḳaten حقيقةً] *(haki:'katen) {OsT} zf.* Gerçekten; gerçek olarak; doğrusu.

hakikatli, [hakikat-li] *(haki:katli) sf.* Dostluğu, yakınlığı sürekli olan; bağlı; vefalı.

hakikatsiz, [hakikat-siz] *(haki:katsiz) sf.* Bağlılığı olmayan; dostluğu, yakınlığı uzun sürmeyen; vefasız. ⊟ **hakikatsiz çıkmak,** *Yakınlığı, bağlılığı uzun sürmemek; vefasız çıkmak.*

hakikatsizlik, -ği [hakikat-siz-lik] *(haki:katsizlik) is.* Dostluğunu ve yakınlığını uzun sürdürmeme durumu; vefasızlık. ⊟ **hakikatsizlik etmek,** *Dostlarına bağlı kalmamak; arayıp sormamak; vefasızlık etmek.*

hakikatte, [hakikat-te] *(haki:katte) zf.* Gerçekte; aslında.

hakiki, [Ar. ḥaḳīḳī / hakīkīye حقيقى / حقيقيه] *(haki:ki: / k'ler kalın söylenir) {OsT} sf.* **1.** Nitelik ve nicelik bakımından değişikliğe uğramamış, bu özellikleri gerçek olan; asıl; gerçek; sahici. **2.** Kusursuz ve eksiksiz. ⊟ **hakikî adet,** *{OsT} mat. Tam sayı.*

hakikiyun, [Ar. ḥaḳīḳat >ḥaḳīḳī>ḥaḳīḳiyyūn حقيقيون] *(haki:kiyu:n, k'ler kalın söylenir) {OsT} is. fel.* Bilinçten bağımsız olarak bir gerçeğin var olduğunu savunan felsefî görüş sahibi olanlar; gerçekçiler; realistler.

hakîm, [Ar. ḥikmet > ḥakīm حكيم] *(haki:m) {OsT} is.* **1.** Hikmet sahibi; bilge; filozof. **2.** Çok bilgili. **3.** Buyrukları ve bütün işleri bir hikmete dayanan tek varlık; Allah.

hâkim, [Ar. ḥükm > ḥākim حاكم] *(ha:kim) {OsT} sf.* **1.** Egemenliği altında bulunduran; buyruğunu geçiren; sözünü dinleten; egemen; hükmeden. **2.** Diğerlerine göre baskın çıkan; başta olan; başta gelen. **3.** Denetimi altında tutan; yöneten; idare eden. **4.** Bir yeri tam olarak gören; yüksekte olan. **5.** İradesiyle duygu, davranış ve isteklerini denetleyebilen. **6.** *biy.* Kendine benzer canlılar arasında güç bakımından üstün gelen; baskın çıkan; başat; dominant. **7.** *is. huk.* Millet adına yargı yetkisini kullanarak uyuşmazlıkları karara bağlayan, bağımsız kamu görevlisi; yargıç. ⊟ **hâkim adayı,** *Hâkimlik mesleğine başlayabilmek için aday olarak çalışan kimse.*|| **hâkim devlet,** *Hükümeti başka bir hükümetin denetiminde veya vesayeti altında bulunmayan devlet; egemen devlet.*|| **hākim-i hakikî,** *{OsT} Allah.*|| **hākim-i lemyezel,** *{OsT} Allah.*|| **hākim-i mutlak,** *{OsT} Allah.*|| **hākim-i örf,** *{OsT} Bir yerin sivil hâkimi.*|| **hākim-i şer',** *{OsT} Bir yerin kadısı.*|| **hākim-i vakt,** *{OsT} Zamanın hâkimi; hükümdar.*|| **hâkim karakter,** *biy. Bir melezde daima ortaya çıkan karakter.*|| **hâkim olmak,** *Egemen olmak; buyruğu ve denetimi altında tutmak; hükmünü geçirmek; sözünü dinletmek.*|| (kendine) **hâkim olmak,** *Yersiz ve gereksiz bir davranışta bulunmamak için kendini tutmak.*|| **hākim mevzî',** *{OsT} Çevresini denetim altında tutabilecek özellikte ve yükseklikteki mevzi.*|| **hākimü'ş-şer',** *{OsT} Şeriat hâkimi.*|| **hâkim yaka,** *Hâkim cüppelerinin yakasına benzer dik yaka.*

hakîmane, [Ar. ḥikmet > ḥakīm + Far. -āne حكيمانه] *(haki:'ma:ne) {OsT} zf.* Bilge kişiye yakışır biçimde; bilgece.

hâkimane, [Ar. ḥükm > ḥākim + Far. -āne حاكمانه] *(ha:kima:ne) {OsT} zf.* **1.** Tavırları buyuran ve hükmeden kimseye yakışır biçimde. **2.** Hükmedercesine.

hâkime, [Ar. ḥākim > hākime حاكمه] *(ha:kime) {OsT} is.* **1.** Hâkim isminin dişili. **2.** Bayan hâkim; bayan yargıç.

hâkimîn, [Ar. ḥākimīn حاكمين] *(ha:kimi:n) {OsT} sf.* Hüküm veren; yargılayan.

hâkimiyet, [Ar. ḥükm > ḥākimiyyet حاكميت] *(ha:kimiyet) {OsT} is.* **1.** Buyruğunu, egemenliğini yürütme durumu; hükümranlık; hâkimlik; egemenlik; hegemonya. **2.** Üstünlük. **3.** *spor.* Bir oyuncunun veya takımın oyunun gelişimini kendi isteklerine göre ellerinde tutabilme durumu. ⊡ **hâkimiyet-i milliye,** *{OsT} Ulusal egemenlik; millî irade.*|| **hâkimiyet kanunu,** *biy. Başatlık yasası.*

hâkimlik, -ği [hâkim-lik] *(ha:kimlik) is.* **1.** Buyruğunu yürütme, sözünü geçirme durumu. **2.** Mahkemede uyuşmazlığı giderme ve karar verme yetki ve görevi; yargıçlık. **3.** Mahkemede hâkimin ve bağlı elemanların görev yaptığı yer.

hâkimun, [Ar. ḥākim > ḥākimūn حاكمون] *(ha:kimu:n) {OsT} is.* Hâkimler.

hakir[1], [Ar. ḥaḳāret *(küçük görme)* > ḥaḳīr حقير] *(haki:r) {OsT} sf.* **1.** Küçük; önemsiz; değersiz. **2.** Hor görülen; aşağılık. **3.** Zavallı. **4.** *is.* Eskiden "bu değersiz kişi" anlamında "ben" yerine kullanılan söz. ⊡ **hakir görmek,** *Küçümsemek; değer vermemek; hor görmek.*

hakir[2], [Ar. ḥakīr حكير] *{OsT} is.* Eskiden şalvar ve üç etek yapımında kullanılan, oldukça dayanıklı, işlemeli imiş gibi görünen ipekli bir kumaş.

hakirane, [Ar. ḥaḳīr + Far. -āne حقيرانه] *(haki:ra;ne) {OsT} zf.* Alçak gönüllülükle.

hakirge, [? hakirge] *{ağız} is.* Akarsuların içinden geçtiği boru ya da künk gibi şeyler. [DS]

hakister, [Far. ḫākister خاكستر] *(ha:kister) {OsT} is.* **1.** Kül; ateşin külü. **2.** *macaz.* Bülbül.

hakisterî, [Far. ḫakisterī خاكسترى] *(ha:kisteri:) {OsT} sf.* **1.** Külle ilgili; küle ait. **2.** Kül gibi.

hakitmek, [Ar. ḥaḳḳ + T. ét-mek] *{ağız} gçl. f. [-(d)-er]* **1.** Yapmak; tamamlamak. [DS] **2.** Üstesinden gelmek; becermek.

hakiyan, [Ar. ḫākī > ḫākiyān خاكيان] *(ha:kiya:n) {OsT} is.* Topraktan yaratılmış olanlar.

hakiyyetli, [Ar. ḥaḳiḳat + T. -li] *{ağız} sf.* Vefalı. [DS]

hakka[1], [Ar. ḥaḳḳ > ḥaḳḳā حقا] *(hakka:) {OsT} ünl.* Gerçekten; doğrusu.

hakka[2], [Ar. ḥāḳḳa حاقه] *(ha:kka) {OsT} is.* **1.** Yıkım; afet; bela; musibet. **2.** Kıyamet günü. ⊡ **Hakkā Suresi,** *Kur'an'ın 69. suresi olup elli iki ayettir; kıyametin kesin olarak geleceğini ifade eder.*

hakkak[1], **-kı** [Ar. ḥaḳḳāḳ حقاق] *(hakka:k, k'ler kalın söylenir) {OsT} is.* Kutucu; hokkacı.

hakkâk[2], **-ki** [Ar. ḥakk *(kazıma)* > ḥakkāk حكاك] *(hakka:k, k'ler ince söylenir) {OsT} is.* **1.** Metal, taş veya buna benzer malzeme üzerine resim, yazı veya desen kazıyan sanatçı; gravürcü. **2.** Mühür kazıyan kimse. ⊡ **hakkâk kalemi,** *Kuyumcuların değerli taşları işlemek için kullandıkları ucu elmaslı kesici alet.*

hakkakan, [Ar. ḥaḳḳ + T. kak-an] *{ağız} sf.* Hak gözetmeksizin hemen her şeye sahip olmak isteyen; bencil. [DS]

hakkâkî, [Ar. ḥakkākī حكاكى] *(hakka:ki:) {OsT} is.* Hakkâklık.

hakkâklık, [hakkāk-lık] *(hakka:klık, ilk üç k ince söylenir) is.* **1.** Kazıma ve oyma gibi el sanatları; gravürcülük. **2.** Değerli taşlar ile, metal ve ağaç gibi malzeme üzerine yapılan değişik türdeki süslemeler.

hakkaniyet, [Ar. ḥaḳḳ => ḥaḳḳāniyyet حقانيت] *(hakka:niyet) {OsT} is.* **1.** Hak, hukuk ve adalete uygunluk; doğruluk. **2.** Allah sevgisi.

hakkaniyetli, [hakkāniyet-li] *(hakka:niyetli) sf.* Hak ve adalete uygun.

hakkaniyetsiz, [hakkāniyet-siz] *(hakka:niyetsiz) sf.* Hak ve adalete uygun olmayan; adaletsiz.

hakkedilmek, [Ar. ḥakk *(kazıma)* + T. ed-il-mek] *edil. f. [-ir]* Oyularak, kazınarak resim veya desen yapılmak; oyulmak; kazılmak.

hakketme, [Ar. ḥakk *(kazıma)* + T. et-me] *is.* Metal, taş ve ağaç üzerine kazıyarak, oyarak şekil ve resim yapma.

hakketmek, [Ar. ḥakk *(kazıma)* + T. et-mek] *gçl. f. [-(d)-er] [-(d)-i-yor]* Metal, taş ve ağaç üzerine şekil ve resim kazımak; oyma yapmak.

hakkıhıyar, [Ar. ḥaḳḳ-ı ḫıyār حق خيار] *(ha'kkıhıya:r) {OsT} is.* Seçme hakkı.

hakkıhuzur, [Ar. ḥaḳḳ-ı ḥużūr حق حضور] *(ha'kkıhuzu:r) {OsT} is.* Bir toplantıda bulunma veya bir kurulda çalışma karşılığı olarak alınan ücret; oturum ücreti.

hakkıldamak, [hak *(yans.)* > hakk-ıl-da-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-d(ı)-yor]* → hakırdamak. [DS]

hakkırdamak, [hak *(yans.)* > hakk-ır-da-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-d(ı)-yor]* → hakırdamak. [DS]

hakkında, [hakk-ı-n-da] *zf.* İlgili olarak; üzerine; hususunda; konusunda.

hakkısükût, [Ar. ḥaḳḳ-ı sükūt حق سكوت] *(ha'kkısükû:t) {OsT} is.* Bir konuda bildiği şeyler olan kimseye, bildiklerini söylememesi için verilen para; susma parası; susturmalık; susmalık.

hakkıyla, [Ar. ḥaḳḳ T. -ı + ile > hakkıyla] *(k'ler kalın söylenir) zf.* Gereği gibi; iyice.

hakkullah, [Ar. ḥaḳḳu'llāh حق الله] *(hakkulla:h) {OsT} is.* Geziye çıkacak dervişe veya babaya diğer

ihvan tarafından yapılan yardıma Bektaşilerce verilen ad.

hakkuran, [? hakuran] *{ağız} is. zool.* → hakuran. [DS]

haklama, [hak-la-ma] *is.* Haklamak eylemi.

haklamak[1], [hak-la-mak] *gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* **1.** Yenmek; bozmak; perişan etmek; hakkından gelmek; hınç çıkarmak; intikam almak. *{eAT} (aynı)* **2.** *{ağız}* (Çengi için) düğünde her davetlinin önünde çalıp oynadıktan sonra bahşiş almak. [DS] **3.** *{eAT}* Haksız yere para almak; haksız yere ceza uygulamak.

haklamak[2], [kak / hak *(yans.)* > hak-la-mak] *gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* **1.** Kırmak; bozmak. **2.** *alay.* Yiyip bitirmek. **3.** *{ağız}* Eti kemiğinden sıyırarak kavurmalık, pastırmalık vb. için ayırmak [DS] **4.** *{ağız}* Fasulyeyi kabuğundan ayırmak. [DS]

haklaşma, [hak-la-ş-ma] *is.* Karşılıklı hak ve borçlarını hesaplayıp ödeşme.

haklaşmak, [hak-la-ş-mak] *işteş. f. [-ır]* (İki taraf için) birbirine haklarını verip ödeşmek; birbirinde alacağı kalmamak; hesaplaşmak. *{eAT} (aynı)*

haklaştırmak, [hak-la-ş-tır-mak] *işteş f. [-ır] {eAT}* Birinin hakkını bir başkasının üzerinde bırakmamak.

haklı, [hak-lı] *sf.* **1.** Doğru; yerinde. **2.** İddiası, davası ve davranışı adalete uygun ve doğru olan. **3.** *{ağız}* Nişanlı. [DS] **4.** *zf.* Hakka, adalete uygun biçimde. ⊡ **haklı bulmak,** *Davasını, iddiasını, düşüncesini, davranışını doğru bulmak, yerinde görmek.*|| **haklı çıkmak,** *Davasının, iddiasının, düşüncesinin veya davranışının doğru olduğu anlaşılmak.*|| **haklı olmak,** *Davası, iddiası, düşüncesi adalete uygun olmak.*

haklık[1], **-ğı** [kak > kak-lık] *{ağız} is.* **1.** Kaya ve dağlardaki büyük su birikintisi. **2.** On iki okka (15.5 kg) tohumun ekildiği tarla alanı. **3.** Küçük tahıl ambarı. [DS]

haklık[2], [Ar. ḥaḳḳ > hak-lık] *{ağız} is.* Su değirmeninde öğütme bedeli olarak alınan tahılın konulduğu yer. [DS]

haklılık, -ğı [Ar. ḥaḳḳ > hak-lı-lık] *is.* **1.** Haklı olma durumu. **2.** Haklı olanın niteliği.

haklu, [Ar. ḥaḳ + T. -lu] *{eAT} is.* Nikâhlı eş.

hakmak, [Ar. ḳabḳab / ḥabḥab] *{ağız} is.* Takunya; nalın. [DS]

hakperest, [Ar. ḥaḳḳ + Far. perest حق پرست] *{OsT} sf.* Hakka tapan; doğruluğu seven; haksever; doğrucu.

hakperestane, [Ar. ḥaḳḳ+Far. perestāne حق پرستانه] *(hakperesta:ne) {OsT} zf.* Hakka tapan kimseye yaraşır biçimde.

hakperestlik, -ği [hakperest-lik] *is.* Doğruluğu sever olma durumu; doğruculuk.

hakramak, [hak *(yans.)* > hak-ra-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-r(ı)-yor]* **1.** Çok hızlı ve bağırarak konuşmak. **2.** Yüksek sesle gülmek. [DS]

haksever, [hak+sev-er] *sf.* Doğru bildiğinden şaşmayan; doğruluktan ayrılmayan; hakperest.

hakseverlik, -ği [hak+sev-er-lik] *is.* Doğruluktan ayrılmama durumu; haksever olma durumu.

haksız, [hak-sız] *sf.* **1.** Adalete ve hakka uygun olmayan. **2.** Davası, düşüncesi, davranışı, iddiası yerinde ve doğru olmayan. **3.** Geçerli ve akla uygun nedenlere dayanmayan. **4.** *zf.* Hak ve adaletle bağdaşmayacak biçimde. ⊡ **haksız bulmak,** *Bir iddiayı veya düşünceyi yerinde ve doğru bulmamak.*|| **haksız çıkarmak,** *1.(Birinin) en sonunda haksız olduğunu ortaya koymak. 2. Haksız bulmak.*|| **haksız çıkmak,** *Davasının, düşüncesinin veya iddiasının yersizliği anlaşılmak.*|| **haksız kazanç,** *Yasal olmayan yollardan veya başkalarının zararına olarak elde edilen gelir.*|| **haksız rekabet,** *Aldatıcı davranışlarla veya iyi niyet kurallarına aykırı yollarla başkaları ve toplum zararına girişilen ticarî rekabet.*|| **haksız yere,** *Hak etmediği hâlde; geçerli bir nedene dayanmadan; haksız olarak.*

haksızca, [hak-sız-ca] *(haksı'zca) zf.* Hakka ve adalete uymayan biçimde; haksız bir biçimde.

haksızlık, -ğı [hak-sız-lık] *is.* **1.** Haksız olma durumu. **2.** Hak ve adalete aykırılık. **3.** Haksız söz veya eylem. ⊡ **haksızlık etmek,** *Adalete aykırı davranmak; haksız bir davranışta bulunmak; haksız bir söz söylemek.*

hakşinas, [Ar. ḥaḳḳ + Far. -şinās حق شناس] *(hakşi-na:s) {OsT} sf.* Herkesin hakkını gözeten; hakbilir; haktanır.

hakşinasane, [Ar. ḥaḳḳ + Far. -şināsāne حق شناسانه] *(hakşina:sa:ne) {OsT} zf.* Hakkı tanıyıp gözetene yakışır biçimde.

hakşinasi, [Ar. ḥaḳḳ + şināsī حق شناسى] *(hakşina:si:) {OsT} is.* Hakşinaslık.

hakşinaslık, -ğı [hakşinas-lık] *(hakşina:slık) is.* Herkesin hakkını gözetme durumu.

haktanır, [hak+tanı-r] *sf.* Hakka, adalete uygun davranmayı kendisine ilke edinmiş olan; hakbilir.

haktanırlık, -ğı [hak+tanı-r-lık] *is.* **1.** Hakka ve adalete uygun davranma durumu. **2.** Hakça davranış veya söz.

hakud, [Ar. ḥaḳūd حقود] *(haku:d) {OsT} sf.* Çok kin güden; kindar.

hakudane, [Ar. ḥaḳūd + Far. -āne حقودانه] *(haku:-da:ne) {OsT} zf.* Kin gütdercesine; kin güderek.

hakuka, [? hakuka] *{ağız} is.* Duvar altından geçen su yolu deliği. [DS]

hakuran, [hakur-an] *is. zool.* Bir kumru türü. ⊡ **ha-**

kuran kafesi gibi, *(Oda, ev vb. için) pek çok açıklık ve deliği bulunan.*

hakurka, [? hakurka] *{ağız} is.* Hayvanların sırtlarında çıkan yaralarda bulunan kurtçuklar. [DS]

hakvuran, [Ar. ḥaḳḳ + T. vur-mak *(vurmak)* ?] *is. zool.*→ hakuran.

hal[1], **-li** [Fr. halle] *is.* Şehirlerde üstü kapalı sebze ve meyve satılan yer.

hal[2], **-li,** [Far. ḫāl خال] *(ha:l) {OsT} is.* Vücudun değişik yerlerinde görülen esmer lekeler; ben. ☞ **hāl-dār,** *{OsT} Benli; benekli.*|| **hāl-i müşgîn,** *{OsT} Mis kokulu ben.*|| **hāl-i siyāh,** *{OsT} Kara ben.*|| **hāl-istān,** *{OsT} Vücutta birkaç tane benin topluca bulunduğu yer.*

hal[3], **-l'i** [Ar. ḫalᶜ خلع] *{OsT} is.* **1.** Hafifçe çekip çıkarma; soyma; soyunma. **2.** Boşanma. **3.** Tahttan indirme.

hal[4], **-li** [Ar. ḫāl خال] *(ha:l) {OsT} is.* Annenin erkek kardeşi; dayı.

hal[5], **-lli** [Ar. ḥall حل] *{OsT} is.* **1.** Çözülme; erime. **2.** Eritme; ögelerine, birleşenlerine ayırma; çözme. **3.** Karışık bir sorunu giderme; konu ile ilgili bir karara varma. **4.** Çözümleme; tahlil; analiz. **5.** Zor bir işi başarma. **6.** İçinden çıkarma. **7.** Bir düğümü çözme. ☞ **hal çaresi,** *Çözüm yolu.*|| **hall-i mesele,** *{OsT} Sorunun çözülmesi.*|| **hall-i müşkilāt,** *{OsT} Zorlukların giderilmesi.*|| **hall ü akd,** *{OsT} ed. İş bitirme; bilmece gibi düzenleyip açıklama.*|| **hail ü akd ü umūr,** *{OsT} İşlerin yapılıp sonuç alınması.*|| **hall ü fasl,** *{OsT} 1. Sona erdirme. 2. Olumlu bir sonuca vardırma. 3. Açıklayarak bitirme.*

hal[6], **-lli** [Ar. ḫall خل] *{OsT} is.* Sirke.

hal[7], [Erme. hâl / hel] *{ağız} is.* **1.** Harman yerinde sap toplamakta kullanılan araç. **2.** Kar küremekte kullanılan büyük kürek.

hâl, -li [Ar. ḥāl حال] *(ha:l) {OsT} is.* **1.** Bir nesnenin nitelikleri ile içinde bulunduğu koşulların tümü; vaziyet. **2.** Tutum, davranış. **3.** İçinde bulunulan an; şimdiki zaman. **4.** *mecaz.* Takat; güç, kuvvet. **5.** Dert; keder; sıkıntı. **6.** *dbl.* İsimlerin cümlede kullanırken girdikleri biçim ve içinde bulundukları durumlardan her biri; isim çekimi biçimlerinden her biri. **7.** *tasvf.* Sofilerin geçici bir süre dış dünya ile ilişkilerini keserek girdikleri özel vecit ve coşku durumu. ☞ **hāl-āşinā,** *{OsT} Hâlden anlar.*|| **hâl böyle iken,** *Durum böyle iken.*|| **hâl budur ki,** *{eAT} Hâlbuki.*|| **hâl bu hâl ki,** *{eAT} Hâlbuki.*|| **hâl değişimi,** *ast. Bir yıldızın sıcaklık, basınç, yoğunluk, aydınlatma gücü veya kütle bakımından değişikliğe uğraması.*|| **hâlden anlamak,** *Bir kimsenin kötü durumunu sezerek anlayışlı davranmak.*|| **hâlden bilmek,** *Karşısındakinin özel durumlarını kavrayabilmek.*|| **hâlden düşmek,** *1. Takatsiz kalmak. 2. Durumu iyi iken kötü bir duruma düşmek.*|| **hâlden gitmek,** *{eAT} 1. Bulunduğu durumu yitirmek; durumu değişmek. 2. Kendini kaybetmek.*|| **hâlden hâle girmek,** *Utanılacak bir durum karşısında ne yapacağını bilemez duruma gelmek; çok utanmak.*|| **hâle koymak** (sokmak), *İstenilen duruma getirmek; duruma getirmek.*|| **hâle yola koymak,** *1. Düzenlemek; tertip etmek. 2. Düzeltip iyi bir duruma getirmek; iyileştirmek; ıslah etmek 3. Kararlaştırmak. 4. Saf dışı bırakmak.*|| **hâl hatır sormak,** *Birinden sağlık durumu hakkında bilgi almak.*|| **hâli duman olmak,** *argo. Çok kötü duruma düşmek; perişan olmak.*|| **hâli hâl olmamak,** *Çok kötü ve ağır durumda bulunmak.*|| **hâli harap olmak,** *Durumu çok kötü olmak; çok perişan olmak; yıkılmak; bitkin düşmek.*|| **hāl-i hāzır,** *{OsT} Şimdiki durum.*|| **hāl-i hāzır kıymet,** *{OsT} eko. Geleceğe ilişkin bir hizmet veya malın şimdiki fiyatı.*|| **hāl-i harb,** *{OsT} Savaş durumu.*|| **hāl-i ihtizār,** *{OsT} Can çekişme; ölüm hâli.*|| **hāl-i intizār,** *{OsT} Bekleme durumu.*|| **hāl-i işbā,** *{OsT} Doyma hâli; doygunluk durumu.*|| **hâli kalmamak,** *Dayanacak gücü kalmamak; takati tükenmek; halsiz düşmek.*|| **hāl-i medenî,** *Medenî durum.*|| **Hâlimi sorma!** *Çok sıkıntılı ve perişan bir durumda olduğunu ifade eden yakınma sözü.*|| **hāl-i müstakbel,** *{OsT} Gelecek zaman.*|| (...) **hâlinde,** ... *görünümünde olarak.*|| **hâline bakmadan,** *İçinde bulunduğu duruma aldırmadan; güç yetiremez durumuna bakmadan.* || **hâline bakmamak,** *Kendi gerçek durumunu düşünmeyerek başaramayacağı işlere girişmek.*|| **hâline köpekler gülmek,** *Çok kötü ve gülünç duruma düşmek.*|| **... hâline sokmak,** *(...) biçimine getirmek.*|| **... hâlini almak,** *(...) biçimine girmek.*|| **Hâlin nedir, diyen yok (olmadı).** *"Kötü şartlar altında bulunmama rağmen kimse benimle ilgilenmedi." anlamında yakınma sözü.*|| **hâlini sormak,** *Durumunu öğrenmek; nasıl olduğunu anlamaya çalışmak; hatır sormak.*|| **hâli olmamak,** *1. Sağlık açısından dayanma gücü olmamak. 2. (Para bakımından) yeterli geçim kaynağı bulunmamak; durumu elverişli olmamak.*|| **hāl-i perîşān,** *{OsT} Acınacak durum.*|| **hāl-i pür-melāl,** *{OsT} Keder verici durum.*|| **hāl-i sābıka ircā',** *{OsT} Eski durumuna sokma.*|| **hāl-i sahv,** *{OsT} huk. Aklî dengesi bozuk olan birisinin geçici olarak düzelmesi durumu.*|| **hāl-i tabiî,** *{OsT} kim. Doğal durum.*|| **hâli tavrı yerinde olmak,** *Durumu ve davranışları düzgün, iyi olmak.*|| **hāl-i tevellüdî,** *{OsT} Doğuş halinde; ortaya çıkmak üzere.*|| **hâl ü keyfiyet,** *{OsT} Durum ve nitelik.*|| **hâli vakti yerinde olmak,** *Yaşama sıkıntısı çekmeyecek kadar parası ve malı bulunmak; maddî durumu iyi olmak; zengin sayılacak kadar malı mülkü bulunmak.*|| **hâl olmak,** *1. Çok kötü bir duruma düşmek. 2. Ölmek.*|| **hâl takınmak,** *Tavır almak; böbürlenmek.*|| **hâl tercümesi,** *Birinin öz-*

geçmişi.|| **hâl ulacı,** *Zarf-fiil.*|| **hâl yatlığı,** *{eAT} Kılık kıyafet perişanlığı; sefalet.*

hala, [Ar. ḫāle *(teyze)* > ḫāla خاله] *(ha'la) {OsT} is.* Çocuğa göre babanın kız kardeşi.

halâ, [Ar. ḫalā' خلاء] *(halâ:) {OsT} sf.* **1.** Boş. **2.** *is.* Ayakyolu; tuvalet; aptesane.

hâlâ, [Ar. ḥālā حالا] *(ha:lâ:, l ince söylenir) {OsT} zf.* **1.** Şu anda bile; daha; henüz. **2.** Şu ana kadar; şimdiye kadar.

hala'at, [Ar. ḫalāᶜat خلاعت] *(halâ:at) {OsT} is.* Yüzsüzlük; hayasızlık.

halab, [Far. ḫalāb خلاب] *(halâ:b) {OsT} is.* **1.** Çamur. **2.** Bataklık. **3.** Bataklık arazi.

halaca, [Far. ḫalāca خلاجه] *(halâ:ca) {OsT} is.* Ayakyolu; aptesane.

halaç, [? halaç] *is.* İğ.

Halaç, [kal + aç > halaç] *öz. is.* İran'ın güneyinde yaşayan bir Türk boyu.

Halaçça, [halaç-ça] *(hala'çça) öz. is.* Halaç Türklerinin konuştuğu Türkçe.

halaçka, [Slav. halúçka] *{ağız} is.* Uzunlamasına kesilmiş yufka içine peynir ve ceviz konularak yapılan bir börek türü. [DS]

haladız, [? haladız] *{ağız} sf.* Seyrek. [DS]

halafet, [Ar. ḫalāfet خلافت] *(halâ:fet) {OsT} is.* Aptallık; budalalık; ahmaklık.

halahil, [Ar. ḫalāḫil خلاخل] *(halâ:hil) {OsT} is.* Ayak bilezikleri; halhallar.

hala'i, [Ar. ḫalāī خلائی] *(halâ:i:) {OsT} sf.* Boşlukla ilgili.

hala'if, [Ar. ḫalīfe > ḫalāif خلائف] *(halâ:if) {OsT} is.* Halifeler.

hala'ik, [Ar. ḫalḳ *(yaratma)* > ḫalīḳa *(yaratık)* > ḫalā'iḳ خلائق] *(halâ:ik, k kalın söylenir) {OsT} is.* Mahlukat; yaratıklar.

hala'il, [Ar. ḥalīle *(kadın eş)* > ḥalā'il حلائل] *(halâ:il) {OsT} is.* Nikâhlı eşler; zevceler.

hala'iyyun, [Ar. ḫalā'iyyūn خلائیون] *(halâiyyu:n) {OsT} is. fel.* Boşlukçular.

halak[1], **-kı** [Ar. ḥalḳa > ḥalaḳ حلق] *{OsT} is.* **1.** Halkalar. **2.** *{ağız}* Mahalle. [DS] ⧉ **halak ağızlı,** *{ağız} Boşboğaz.* [DS]

halak[2], **-kı** [Ar. ḫalaḳ خلق] *{OsT} is.* Kullanılmak suretiyle yıpranmış şey; paçavra.

halak, [Ar. ḫalāḳa خلاق] *(halâ:k) {OsT} is.* Pay; hisse; nasip.

halaka[1], [Ar. ḥalaḳa حلقه] *{OsT} is.* **1.** Halka. **2.** *{ağız}* Çevre; dolay. [DS] **3.** *{ağız}* Köy meydanı; köyün oyun yeri. [DS] **4.** *{ağız}* Mahalle. [DS] **5.** *{ağız}* Ev önlerindeki birkaç evlek sebzelik. [DS] **6.** *{ağız}* Hayvan sağma yeri. [DS]

halaka[2], [Ar. ḥāliḳ > ḥalaḳa حلقه] *{OsT} is.* Berberler.

halakat[1], [Ar. ḥalka >ḥalaḳāt حلقات] *(halaka:t) {OsT} is.* Halkalar.

halakat[2], [Ar. ḫalāḳat خلاقت] *(halâ:kat) {OsT} is.* **1.** İyi ahlaklılık; halukluk. **2.** Düzlük; dümdüzlük.

halaki, [Ar. ḫalāḳī خلاقی] *(halâ:ki:, k kalın söylenir) {OsT} is.* Paçavracı; eskici.

halakim, [Ar. ḥulḳum > ḥalāḳim حلاقیم] *(halâ:ki:m, k kalın söylenir) {OsT} is.* Gırtlaklar; boğazlar.

halaklamak, [halak-la-mak ?] *{ağız} dönşl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* (Koyun, kuzu için) zayıflamak. [DS]

halal, -li [Ar. ḫalāl خلال] *(halâ:l) {OsT} is.* **1.** Dostluk. **2.** (İki nesne arası için) açık olma.

halale, [Ar. ḥalāle حلاله] *(halâ:le) {OsT} is.* Kadın eş.

halalet, [Ar. ḫalālet خلالت] *(halâ:let) {OsT} is.* Samimiyet; içten dostluk.

halaluş, [Far. ḫalālüş خلالوش] *(halâ:lû:ş) {OsT} is.* Kavga gürültü; şamata.

halaoğlu, [hala+oğ(u)l-u] *is.* Birine göre halasının oğlu.

halas, [Ar. ḫalāṣ خلاص] *(halâ:s) {OsT} is.* Bir yerden veya bir şeyden kurtulma; kurtuluş. ⧉ **halās bulmak,** *Kurtulmak.*|| **halās-dîde,** *{OsT} Kurtulmuş; halas görmüş.*|| **halas etmek,** *Kurtarmak; azat etmek; serbest bırakmak.*|| **halas olmak,** *Kurtulmak.*

halasa, [al *(hile)* > alasa ?] *{ağız} sf.* (Kişi için) iki yüzlü. [DS]

halaskâr, [Ar. ḫalāṣ + Far. -kâr خلاصکار] *(halâ:skâ:r, l ve k ince söylenir) {OsT} is.* Kurtarıcı.

halastar, [? halastar] *{ağız} is.* **1.** Çay demliği. **2.** Küçük güğüm. [DS]

halaşa, [Far. ḫalāşe] *{ağız} sf.* **1.** Yaramaz; haşarı; edepsiz. **2.** Uyuşuk; güçsüz. **3.** (At için) işe yaramayan. **4.** Söz getirip götüren. [DS]

halaşalık, -ğı [halaşa-lık] *{ağız}* is. Yaramazlık; haşarılık. [DS]

halaşe, [Far. ḫalāşe خلاشه] *(halâ:şe) {OsT} is.* **1.** Çör çöp. **2.** Gemi dümeni.

halat[1], [Yun. kalodio] *is.* Kenevirden bükülmüş kalın ip. ⧉ **halat çekme,** *spor. Bir halatın iki ucundan çekmek suretiyle yapılan güç denemesi.*

halat[2], [? halat] *{ağız}* **1.** Armağan. **2.** Erkek tarafının kız tarafına verdiği eşya. **3.** Araç; parça. **4.** Organ. **5.** Küçük bakır tencere. **6.** Kap kacak. **7.** Yaysız yük arabası. [DS] ⧉ **halat arabası,** *{ağız} Binilen ya da yük taşınan bir tür araba.* [DS]

halat[1], [Ar. ḥālet > ḥālāt حالات] *(ha:lâ:t)* *{OsT}* *is.* Haller; durumlar; nitelikler. ⊡ **hālāt-ı nevm,** *{OsT} Uykuda uğranılan haller.*|| **hālāt-ı selāse,** *{OsT} Üç hâl.*

halat [2], [Ar. ḫala > ḫālāt خالات] *(ha:la:t)* *{OsT}* *is.* Halalar.

halatçı, [halat-çı] *is.* **1.** İpleri veya kenevir liflerini bükmek suretiyle halat hâline getiren işçi. **2.** *dnz.* Limanlarda gemilerin halatlarını atmak, bağlamak ve çözmekle görevli kimse.

halavat, [Ar. ḫālā *(boş)* > ḫalāvāt خلاوات] *(halâ:va:t)* *{OsT}* *is.* Boşluklar; boş yerler; tenha yerler.

halavet, [Ar. ḥalāvet حلاوت] *(halâ:vet)* *{OsT}* *is.* Sevimlilik; tatlılık; şirinlilik. ⊡ **halāvet-bahş,** *{OsT} Zevk veren.*|| **halāvet-i kelām,** *{OsT} Sözün tatlılığı.*|| **halāvet-i taām,** *{OsT} Yemeğin tadı.*|| **halāvet-yāb,** *{OsT} Zevk bulan.*

halavetli, [halavet-li] *sf.* Zevk veren; tatlı; şirin; hoş.

halavurt, [? halavurt] *{ağız}* *is.* Kaba adam. [DS]

halay, [Yun. alae => alay > halay] *is. folk.* Davul ve zurna eşliğinde toplu olarak oynanan halk oyunlarının genel adı. ⊡ **halay başı,** *folk. Halayda, sıranın başında yer alan ve diğer oyuncuları idare eden, elinde mendil taşıyan oyuncu.*|| **halay çekmek,** *folk. Halay oynamak.*|| **halay tepmek,** *folk. 1. Halay çekmek. 2. Çok gürültü patırtı etmek; tepinmek.*

halayık, -ğı [Ar. ḫalā'iḳ خلائق] *{OsT}* *is.* Kadın köle; cariye; karavaş.

halayıklı, [halayık-lı] *sf.* Halayığı olan.

halayıklık, -ğı [halayık-lık] *is.* **1.** Halayık olma durumu; kölelik; cariyelik. **2.** Halayığın yaptığı iş.

halaylım, [han+öy > hanay-lı-m] *{ağız}* *is.* Düz dam örtülü yüksek ev. [DS]

halaylim, [halay-li-m / Ar. ʿalā'īm ?] *{ağız}* *is.* Çalım. [DS]

halaz, [Yun. khaladz] *{ağız}* *is.* Dolu (yağış). [DS]

halaza, [Ar. ḫaraze خرزه] *{ağız}* *is.* Hasat sırasında dökülen tanelerden ertesi yıl kendiliğinden yetişen ürün. [DS]

halazade, [Ar. hala + Far. zāde خاله زاده] *(halaza:de)* *{OsT}* *is.* (Bir kimseye göre) babanın kız kardeşinin çocuğu.

halazlama, [alaz-la-ma] *{ağız}* *is. vet.* At, katır ve eşeğin derisinde çıkan kabarcıklar. [DS]

halazlamak, [halaz-la-mak] *{ağız}* *gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* **1.** (Hasat edilen ürün döküntüleri için) sonradan çıkmak. [DS] **2.** Tarlada kalmış olan soğan ve patatesi toplamak.

halb[1], [Ar. ḥalb حلب] *{OsT}* *is.* Süt sağma.

halb[2], [Ar. ḫalb خلب] *is.* **1.** (Yırtıcı hayvan için) pençe vurarak parçalama. **2.** Birinin aklını başından alma.

halba[1], [Ar. ḫalbā خلبا] *(halba:)* *{OsT}* *sf.* Aklı başından alınmış; şaşkın; ahmak.

halba[2], [Ar. aḫleb > ḫalbā خلبا] *(halba:)* *{OsT}* *sf.* Aldatıcı; hilekâr.

halbe, [Ar. ḥalbe حلبه] *{OsT}* *is.* Yarışmak ya da yardım amacıyla bir araya gelmiş atlı topluluğu.

hâlberi, [Ar. ḥāl + T. beri] *{ağız}* *zf.* Kolaylıkla; kolay kolay. [DS]

hâlbukısa, [Ar. ḥāl + T. bu +ki + i-se] *{ağız}* *e.* Hâlbuki. [DS]

hâlbuki, [Ar. ḥāl + T. bu + ki حالبوكه] *(ha'lbuki, l ince söylenir)* *bağ.* İki zıt cümleyi anlamca birbirine bağlar; oysa; oysa ki; aksine olarak.

hâlbuksam, [Ar. ḥāl + T. bu+ ki + i-se-m] *{ağız}* *bağ.* Hâlbuki. [DS]

hâlbuku, [Ar. ḥāl + T. bu + ki] *{ağız}* *bağ.* Hâlbuki. [DS]

hâlbuysa, [Ar. ḥāl + T. bu + ise حال بو ايسه] *(halbu'ysa, l ince söylenir)* *bağ.* Hâlbuki.

halc, [Ar. ḥalc حلج] *{OsT}* *is.* Pamuk veya yün atma.

hald[1], [hald / held / hıld *(yans.)*] *is.* Yuvarlanmayı, hızlı hareket etmeyi, bu biçimde ses çıkarmayı, düzensiz konuşmayı anlatan kök. [Zülfikar] *hald-ır-da-k, hald-ır haldır, hald-ır-da-t-mak, hald-ır-mak*

hald[2], [Ar. خلد] *is.* Devamlılık; süreklilik.

halde, [Alm. halde] *is.* Bir maden ocağında yıkama veya ayıklama sonunda çıkan artıkların yığılmasından meydana gelen tepe; artık yığını.

haldır, [hald *(yans.)* > hald-ır] *is.* **1.** Yuvarlanmayı, hızlı hareket etmeyi, bu biçimde ses çıkarmayı, düzensiz konuşmayı anlatan yansımalı gövde. **2.** Hareket hâlinde bulunan cisimlerin yuvarlanma ve birbirine vurma sonucunda çıkardıkları ses. ⊡ **haldır haldır,** *1. Hızla ve çarpma, vurma sesi çıkararak. 2. (İş yapmak için) çabuk ve gürültülü biçimde. 3. (Konuşmak için) kaba saba. 4. (Yürüyüş için) sallana sallana.*|| **haldır huldur,** *1. Çevresine dikkat etmeden çarpıp devirerek. 2. (Giyecek için) çok geniş; bol. 3. Ayak kayması sırasında çıkan ses.*

haldıramak, [hald *(yans.)* > hald-ır-a-mak] *{ağız}* *gçsz. f [-r] [-r(ı)-yor]* Saçma sapan konuşmak.

haldırdak, -ğı [hald *(yans.)* > hald-ır-da-k] *{ağız}* *sf.* **1.** (Kişi için) saçma sapan konuşan. **2.** Kırıp döken. [DS]

haldırdamak, [hald *(yans.)* > hald-ır-da-mak] *{ağız}* *gçsz. f. [-r] [-(ı)-yor]* Gürültü çıkarmak. [DS]

haldırdatmak, [hald-ır-da-t-mak] *{ağız}* *gçl. f. [-ır]* **1.** Gürültü çıkartmak. [DS] **2.** Acele ve düzensiz biçimde yapıp bitirmek.

hale[1], [Ar. hāle هاله] *(ha:le)* *{OsT}* *is.* **1.** Bazı geceler

ayın ve diğer gök cisimlerinin etrafında görülen ışıklı halka; ay evi; ayla; ağıl. **2.** Hıristiyanlıkta azizlerin başlarının çevresine çizilen halka. **3.** Meme başını çevreleyen koyu renkli bölge; ağırşak. **4.** *tıp.* İltihaplı bir bölgeyi çevreleyen kırmızı bölge. ⧉ **hāle-dār,** *{OsT} Hâlesi olan; hâlelenmiş.*|| **hāle-i māh,** *{OsT} Ay ağılı.*|| **hāle-vār,** *{OsT} Hale biçiminde olan; hâlesi bulunan.*

hale[2], [Ar. ḫāle *(teyze)* خاله] *(ha:le) {OsT} is.* Hala. ⧉ **hāle-zāde,** *{OsT} 1. Hala kızı 2. Hala oğlu. 3. Teyze oğlu.*

hale[3], [Ar. ḫāle خاله] *(ha:le) {OsT} is.* Kadınlarda, meme başının çevresinde bulunan koyu renkli daire; ağırşak.

haleb, [Ar. ḥaleb حلب] *{OsT} is.* **1.** Süt sağma. **2.** Yeni sağılmış süt. **3.** Hurmadan yapılmış bir içki.

halebe[1], [Ar. ḥalebe حلبه] *{OsT} is.* Süt sağan kimseler.

halebe[2], [Ar. ḫālib > ḫalebe خلبه] *{OsT} sf.* Aldatanlar; kandıranlar.

halebî, [Ar. ḥalebī حلبی] *(halebi:) {OsT} sf.* **1.** (*H büyük*) Halepli. **2.** *is.* Eskiden kumaş ölçmekte kullanılan ve 50 ile 70 cm. arasında değişen bir uzunluk ölçüsü; arşın; *{ağız} (aynı)* [DS].

halecan, [Ar. ḫalecān خلجان] *(haleca:n) {OsT} is.* Çarpıntı; heyecandan kaynaklanan kalp çarpıntısı; helecan. ⧉ **halecān-ı kalb,** *{OsT} Yürek çarpıntısı.*

halef, [Ar. ḫalef خلف] *{OsT} is.* **1.** Oğul. **2.** *gnşl.* Sonradan gelen; birinin yerini alan kimse; ardıl. **3.** Memurlukta görevden ayrılan birinin yerine atanarak gelen ve göreve başlayan kimse. ⧉ **halef selef,** *Sonradan gelen ile önceki.*|| **halef selef olmak,** *Yeni gelen eskisinin yerini almak; biri ötekinin yerini almak.*|| **halef ü selef,** *{OsT} 1. Sonradan gelen ve önceki. 2. Oğul ve baba; baba oğul.*

halefen, [Ar. ḫalefen خلفاً] *(hâle'fen) {OsT} zf.* Biri diğerinin yerini alarak; arkadan gelerek; ardıl olarak. ⧉ **halefen an selef,** *{OsT} Haleften selefe geçmek yoluyla.*|| **halefen ba'de halef,** *{OsT} Birçok haleften sonra.*

halefî, [Ar. ḫalefī خلفی] *{OsT} (halefi:) sf.* Halefle ilgili olan; haleflikle ilgili.

halefiyet, [Ar. ḫalefiyyet خلفیت] *{OsT} is.* Birinin yerine geçmiş olma durumu; haleflik; ardıllık.

haleflik, [halef-lik] *is.* Birinin yerini alma durumu; yerine geçme işi; ardıllık; halef olma durumu.

halel, [Ar. ḫalel خلل] *{OsT} is.* **1.** Bozma; bozukluk. **2.** Zarar. **3.** Düzensizlik. **4.** İki nesnenin arasında bulunan boşluk; bağlantısızlık. ⧉ **halel gelmek,** *Bozulmak; zarar görmek.*|| **halel getirmek,** *Bozmak; zarara uğratmak; engel olmak; ket vurmak.*|| **halel-pezîr,** *{OsT} Bozulmak durumunda olan; bozulması kesin olan; bozulucu.*|| **halel vermek,** *Bozmak; dağıtmak; sarsmak; engel olmak; ket vurmak.*

halelbar, [Ar. ḫalel + Far. -bār خللبار] *{OsT} (halelba:r) is.* Osmanlı ordusunda kullanılan ucu piramit biçiminde bir tür balta.

haleldar, [Ar. ḫalel + Far. -dār خللدار] *(halelda:r) {OsT} sf.* Bozukluğu olan; bozulmuş; bozuk. ⧉ **haleldar etmek,** *Bozmak; zarara uğratmak; zarar vermek.*|| **haleldar olmak,** *Bozulmak; zarara uğramak; zarar görmek.*

halelenme, [hale-len-me] *is.* Çevresinde hâle meydana gelme eylemi.

halelenmek, [hale-len-mek] *gçsz. f. [-ir]* Çevresinde hâle meydana gelmek.

haleli, [hale-li] *sf.* Hâlesi bulunan.

halemat, [Ar. ḥalme > ḥalemāt حلمات] *(halema:t) {OsT} is.* Meme başları.

haleme, [Ar. ḥalme > ḥaleme حلمه] *{OsT} is.* Meme ucu.

halemî, [Ar. ḥaleme > ḥalemī حلمی] *{OsT} sf.* **1.** Meme ucu ile ilgili. **2.** *anat.* Mememsi.

hâlen, [Ar. ḥālen حالاً] *(ha:'len) {OsT} zf.* Şu anda; şimdi; bugünkü günde.

halenciye, [Ar. ḫalenciyye خلنجیه] *(ha:lenciye) {OsT} is. bot.* Fundagiller.

Halep çıbanı, [Halep + çıban-ı] *is. t. tıp.* Tatarcık adlı zararlı böceğin ısırması ile insana bulaşan *leishmania* adlı bir hücrelinin meydana getirdiği bir deri hastalığı; şark çıbanı.

halet, [Ar. ḥāl > ḥālet حالت] *(ha:let) {OsT} is.* Durum; keyfiyet. ⧉ **hālet-efzā,** *{OsT} Bir lale türü.*|| **hālet-engîz,** *{OsT} İnsanı türlü biçimlere sokan durum.*|| **hālet-i cer,** *{OsT} dbl. Arap dilbilgisinde kelimenin kesreli hâli.*|| **hālet-i gaşy,** *{OsT} Baygınlık hâli.*|| **hālet-i maraziye-i ruhiye,** *{OsT} Psikolojik bozukluk.*|| **hālet-i nezi,** *{OsT} Ölüm hâli; can çekişme.*|| **hālet-i ruhiye,** *{OsT} Ruhsal durum; psikolojik durum.*

hal'etme, [Ar. ḫalᶜ + T. et-me خلع ایتمه] *{OsT} is.* Tahttan indirme eylemi.

hal'etmek, [Ar. ḫalᶜ + T. et-mek خلع ایتمك] *{OsT} gçl. f. [-(d)-er]* Hükümdarı vb. tahttan indirmek; hükümdarlıktan düşürmek.

halevat, Ar. ḫalā > ḫalevāt خلوات] *(haleva:t) {OsT} is.* **1.** Boşluklar. **2.** Yalnız bulunulacak yerler; halvet yerleri.

haleyçik, -ği [*eT.* alak *(kulübe)* > alak-çuk > alaçu / ala-cık] *{ağız} is.* Bağ ve bahçelere ağaç dallarından yapılan çardak; hayma; alacık. [DS]

haleylim, [halay-lı-m / Ar. ʿalāim ?] *{ağız} sf.* Giyinişi düzgün olmayan. [DS]

halezun, [Ar. ḥalezūn حلزون] *(halezu:n) {OsT} is.* → helezon.

half[1], [Ar. ḥalf حلف] *{OsT} is.* **1.** Yemin etme. **2.** Yemin.

half[2], [Ar. ḫalf خلف] *{OsT} is.* **1.** Sırt; arka; art. **2.** *sf.* Sonradan gelen. **3.** Kötü evlat. ⊡ **half-ı imām,** *{OsT} İmamın arkası.*

halfa, [Ar. ḥalfā حلفا] *(ha'lfa:) {OsT} is. bot.* Buğdaygillerden lifleri, ip, çuval ve kâğıt yapımında kullanılan bir tür buğday; beşparmak otu; alfa. *(Stipa tenacissima).*

halfe[1], [Ar. ḫalīfe خليفه] *{ağız} is.* Kalfa. [DS]

halfe[2], [Ar. ḥalfe حلفه] *{OsT} is.* Yemin etme.

halfî, [Ar. ḫalfī خلفى] *(halfi:) {OsT} sf.* Arka ile ilgili olan; arkaya ait.

half-time, [İng. half-time] *(häftaym) is.* Yarı zaman; haftaym; ara.

halhal, [Ar. ḫalḫāl خلخال] *(halha:l) {OsT} is.* **1.** Kadınların ayak bileklerine taktıkları Hint geleneği kaynaklı bir tür bilezik; mengel; ayak bileziği. **2.** *{ağız}* Taştan örülmüş ağıl. [DS]

halhalamak, [Ar. ḥalḳa => halka-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Uzun ipi dirsek ve başparmak ile el arasından geçirmek suretiyle dolayıp halka gibi yapmak. [DS]

halhale, [Ar. ḫalḫale خلخله] *{OsT} is.* Esneklik; elastikiyet.

halhalı, [Ar. ḫalḫale ?] *{ağız} sf.* (Bilezik, yüzük vb. için) geniş; bol. [DS]

halhallı, [Ar. ḫalḫāl / ḥalḳa => halha-lı] *{ağız} sf.* Benekli. [DS]

halı, [Far. ḳālī] *is.* Yere, mobilya üstüne serilen veya duvarlara kaplamak suretiyle kullanılan özel biçimde yün veya ipekten dokunmuş, nakışlı, kısa ve sık tüylü, kalın yaygı. ⊡ **halı çubuğu,** *{ağız} Halı dokurken arışlar arasına geçirilen halı enindeki ağaç çubuk.* [DS]|| **halı dibi,** *{ağız} Halı dokunan yer.* [DS]|| **halı hulu,** *{ağız} İyiye yakın; orta.* [DS]|| **halı saha,** *Amatörce top oynamak amacıyla düzenlenmiş ve zemine halı serilmiş saha.*|| **halı tokmağı,** *{ağız} Dokuma tezgâhında kullanılan dişli tarak; kirkit.* [DS]

halıcı, [halı-cı] *is.* Halı dokuyan veya satan kişi.

halıcılık, -ğı [halı-cı-lık] *is.* **1.** Halı dokuma işi ve sanatı. **2.** Halı üretim sanayii. **3.** Halı alıp satma işi; halı ticareti.

halıça, [Far. ḳālī-çe] *{ağız} is.* Küçük halı; seccade. [DS]

halıg, [ḳal-ıġ / ḫalıg] *{eT} is.* Hava; atmosfer; havaküre. [EUTS]

halık, -ğı [Yun. khalikhi] *{ağız}* **1.** Eski ayakkabı. **2.** Ağaçsız semer. [DS]

halın, [ḳal-ın / ḫalın] *{eT} sf.* **1.** Kalın. [EUTS] **2.** Kız tarafının damat tarafından aldığı para veya mal; başlık. *{ağız}* [DS]

halıslamak, [Ar. (Sur.) ḫāliṣ => alaz-la-mak ?] *{ağız}* **1.** Hazırlamak. **2.** (Güreş, dövüş vb. için) rakibi yenmek; hakkından gelmek. [DS]

halışka, [Slav. halúşka] *{ağız} is.* **1.** Erişte. **2.** Mısır unundan yapılan bir tatlı. **3.** Mantı. [DS]

halıtmak, [ḳal-ıt-mak / ḫalıtmak] *{eT}* Kaldırmak. [EUTS]

halıza, [ala-z-a ? > halaza] *{ağız} is.* **1.** Halaza. **2.** Filiz. **3.** Yabani çavdar. **4.** Yeni yetişen ekin. **5.** Küçük soğan. **6.** Otlak olarak ekilen ekin. [DS]

hali[1], [Ar. ḫalā *(boş)* > ḫālī خالى] *(ha:li:) {OsT} sf.* **1.** Boş; ıssız; tenha; münhal. **2.** Başıboş; gamsız; gailesiz. **3.** *is.* Evlenmemiş erkek. **4.** Açık yer. ⊡ (bir şeyden) **halî olmak,** *(O şeyden) arınmış olmak; uzak kalmak; (o şeysiz) olmak.*|| **hālîyü'z-zihn,** *{OsT} Zihni boş.*

hali[2], **-i'ı** [Ar. ḫāliʿ خالع] *(ha:lı) {OsT} is.* Boşanmış erkek.

hali[3], **-i'ı** [Ar. ḫalīʿ خليع] *(hali:) {OsT} sf.* **1.** Soyulmuş. **2.** Kovulmuş. ⊡ **halî'ü'l-izār,** *{OsT} 1. Yüzü yırtık. 2. mecaz. Edepsiz; alnının damarı çatlamış.*

hâlî, [Ar. ḥāl > ḥālī حالى] *(ha:li:) {OsT} sf.* Şimdiki; şu ana ilişkin.

halia, -a'ı [Ar. ḫāliʿa خالعه] *(ha:lı) {OsT} is.* Boşanmış kadın.

halic[1], [Ar. ḥālic / ḥālice حالج / حالجه] *(ha:lic) {OsT} sf.* Pamuk eğiren.

halic[2], [Ar. ḫālic / ḫālice خالج / خالجه] *(ha:lic) {OsT} is.* Oynatma; sarsma; hareket ettirme.

halic[3], [Ar. ḫalīc خليج] *(hali:c) {OsT} is.* → haliç.

haliç, -ci [Ar. ḫalīc خليج] *{OsT} is.* **1.** Kanal. **2.** *coğ.* Gel-git hareketlerinin aşındırması sonucu bir huni biçiminde genişlemiş akarsu ağzı. **3.** *{ağız}* Orak. [DS]

haliçe, [Far. ḳālī-çe] *{ağız} is.* Küçük ipek halı. [DS]

halid, [Ar. ḫālid / ḫālide خالد / خالده] *(ha:lid) {OsT} sf.* **1.** Sonsuz; daim; ebedî. **2.** (Ot, ağaç vb. için) bir yıldan çok yaşayan.

halidat, [Ar. ḫālidāt خالدات] *(ha:lida:t) {OsT} is.* Sürüp gidenler.

halide[1], [Ar. ḫālide خالده] *(ha:lide) {OsT} sf.* Halid'in dişili.

halide[2], [Far. ḫalīde خليده] *(hali:de) {OsT} sf.* Dürterek saplanmış; sançılmış.

halidîn, [Ar. ḫālidīn خالدين] *(ha:lidi:n) {OsT} sf.* → halid.

halidun, [Ar. ḫālidūn خالدون] *(ha:lidu:n) {OsT} sf.* → halid.

halif[1], [Ar. ḥālif حالف] *(ha:lif) {OsT} sf.* Yemin eden; and içen.

halif[2], [Ar. ḫalef > ḫālif خالف] *(ha:lif) {OsT} sf.* **1.** Sonra gelen. **2.** Birinin yerine geçen. **3.** Çürümüş; bozulmuş.

halif[3], [Ar. ḥalīf حليف] *(hali:f) {OsT} sf.* (Kişilerden her biri için) yemin ederek sözleşen.

halif[4], [Ar. ḫalīf خليف] *(hali:f) {OsT} sf.* Birinin yerine geçen; sonradan gelen,

halife, [Ar. ḫalef > ḫālīfe خليفه] *(hali:fe) {OsT} is.* **1.** Birinden sonra yüksek bir makama geçen kimse; halef olan. **2.** Hz. Muhammed'in vefatından sonra Müslümanların imamlığını ve şeriatın koruyuculuğunu yapmakla görevli kimse. **3.** Osmanlı padişahlarının kullandıkları unvanlardan birisi. **4.** Hükümdar. **5.** Babiâli kalemlerinde kâtipbaşından sonra gelen kâtip. **6.** İkinci usta; kalfa. **7.** *mecaz.* Çok iyi yetişmiş ve eğitim almış kimse. **8.** *tasvf.* Tarikatlarda şeyhin yerine geçme yetkisi olan kimse. **9.** *{ağız}* Kalfa; tezgâhtar. [DS] ⊡ **halîfe-i evvel,** *{OsT} Devlet dairelerinde yazı işlerinde çalışanlardan üçüncü ve en alt düzeyde olanlar.*|| **halîfe-i Müslimîn,** *{OsT} Müslümanların halifesi.*|| **halîfe-i rūy-i zemîn,** *{OsT} 1. Yeryüzünün halifesi. 2. Yavuz Selim'den sonra gelen padişahlar için kullanılan unvan.*|| **halîfe-i sānî,** *{OsT} devlet dairelerinde yazı işlerinde çalışanlardan ikinci sırada olanlar.*

halifelik, -ği [halife-lik] *(hâli:felik) is.* **1.** Halifenin görevi; hilafet. **2.** Halife olma hâli ve niteliği. **3.** Halifenin makamı. **4.** Halifenin egemenliği altındaki ülkeler.

hâlihazır, [Ar. ḥāl-i ḥāzır حال حاضر] *(ha:'liha:zır) {OsT} is.* Şu andaki durum; bugünkü durum; şimdiki durum.

halik[1], [Ar. helāk *(yok olma)* > hālik هالك] *(ha:lik) {OsT} sf.* Helak olan; kalıcı olmayan; ölümlü.

halik[2], [Ar. ḥalḳ *(tıraş etme)* > ḥāliḳ / ḥallāḳ حالق] *(ha:lik, k kalın söylenir) {OsT} is.* Tıraş eden; berber.

halik[3], [Ar. ḥalḳ *(tıraş etme)* > ḥalīḳ حليق] *(hali:k, k kalın söylenir) {OsT} sf.* Tıraş edilmiş; tıraşlı.

halik[4], **-kı** [Ar. ḫalḳ *(yaratma)* > ḫāliḳ خالق] *(ha:lik, k kalın söylenir) {OsT} sf.* **1.** Yaratıcı; yaratan; yoktan var eden. **2.** *öz. is. (H büyük yazılır)* Bütün varlıkları yaratan Allah. ⊡ **hālik'ul-berāyā,** *{OsT} Yaratılmışların yaratıcısı.*

halik[5], **-ği** [Yun. heliks] *{ağız} is.* **1.** Moloz. [DS] **2.** *{eAT}* Helik.

halika, [Ar. ḫalḳ *(yaratma)* > ḫilḳat > ḫalīḳa خليقه] *(hali:ka) {OsT} is.* Yaratılmış olanların tümü; mevcudat; mahlukat; tabiat; yaratık.

halike, [Ar. hālike هالكه] *(ha:like) {OsT} is.* Çok hırslı olan nefis.

halikıyet, [Ar. ḫāliḳ > ḫāliḳıyyet خالقيت] *(ha:likıyet) {OsT} is.* Yaratıcılık.

halil[1], [Ar. ḥelāl > ḥalīl حليل] *(hali:l) {OsT} is.* Kadının nikâhlı eşi; koca; zevce.

halil[2], [Ar. ḫill > ḫalīl خليل] *(hali:l) {OsT} sf.* Sadık; samimi; içten dost; sevgili. ⊡ **Halilü'r-rahmān,** *{OsT} 1. Allah'ın sevgilisi anlamında Hz. İbrahim için kullanılan unvan. 2. Hz. İbrahim'in mezarının bulunduğu yer.*

halile[1], [Ar. ḥalīle حليله] *(hâli:le) {OsT} is. bot.* Mirobalan denilen meyvelerinden aselbent elde edilen ve sıcak iklimlerde yetişen bir tür ağaç, *(Terminalia chebula).*

halile[2], [Ar. ḥalīle حليله] *(hâli:le) {OsT} is.* Mevlevi ayinlerinde çalınan bir tür müzik aleti; zil; çimbali. ⊡ **halîle-zen,** *{OsT} Tekkelerde zil çalan derviş.*

halile[3], [Ar. ḥelāl > ḥalīle حليله] *(hali:le) {OsT} is.* Nikâhlı kadın; eş; zevce.

halim, [Ar. ḥilm > ḥalīm حليم] *(hali:m) {OsT} sf.* **1.** Yumuşak tabiatlı. **2.** Yumuşak; sakin. **3.** *isl.* Suçluların cezasını vermeye gücü yetip dururken bunu yapmayıp onlar hakkında yumuşak davranarak cezalarını geri bırakan anlamında Allah'ın isimlerinden. ⊡ **halim selim,** *Yumuşak huylu ve sakin; doğru.*

halimane, [Ar. ḥalīm + Far. -āne حليمانه] *(hali:ma:ne) {OsT} zf.* Yumuşak huyluya yakışır biçimde; sakin ve yumuşak olarak.

halis, [Ar. ḫulūṣ > ḫāliṣ خالص] *(ha:lis) {OsT} sf.* Karışık olmayan; saf ve katışıksız. ⊡ **halis muhlis,** *1. Hiç katışıksız; eksiksiz. 2. Öz.*|| **hālisü'd-dem,** *{OsT} Soyuna başka kan karışmamış; saf kan.*

halisane, [Ar. ḫāliṣ + Far. -āne خالصانه] *(ha:lisa:ne) {OsT} zf.* İçtenlikle; temiz yüreklikle.

halise, [Ar. ḫāliṣe خالصه] *(ha:lise) {OsT} sf.* Hilesiz; katışıksız.

halisen, [Ar. ḫāliṣen خالصاً] *(ha:lisen) {OsT} zf.* **1.** Katışıksız olarak. **2.** İçten gelerek.

haliset, [Ar. ḫāliṣet خالصت] *(ha:liset) {OsT} is. dbl.* Cümlenin düzgün ve akıcı olması.

halisiyet, [Ar. ḫāliṣiyyet خالصيت] *(ha:lisiyet) {OsT} is.* **1.** Doğruluk, iç temizliği. **2.** Saflık.

halit[1]**,** [Ar. ḫalṭ > ḫalīṭ خليط] *(hali:t) {OsT} is.* Bir akarsuda hissesi bulunan kişilerden her biri.

halit[2]**,** [Fr. halite] *is.* Kaya tuzu.

halita, [Ar. ḫalṭ *(karıştırma)* > ḫāliṭ > ḫalīṭa خليطه] *(hali:ta) {OsT} is. kim.* **1.** İki ve daha fazla maddenin birleşmesinden meydana gelen karışım; alaşım. **2.** *mecaz.* Karışma; bir arada bulunma.

hâliya, [Ar. ḥāl > ḥālā > ḥāliyyā حاليا] *(ha:liya:) {OsT} zf.* Şimdiki zamanda.

haliyat, [Ar. ḫāliyye > ḫāliyyāt خاليات] *(ha:liyya:t) {OsT} is.* Bekâr kadınlar.

haliye[1]**,** [Ar. ḥaliyye حاليه] *(ha:liye) {OsT} is.* İbadet sırasında el şaklatma ve raksetme gibi şeyleri helal sayan bir tarikat.

haliye[2]**,** [Ar. ḥāliyye حاليه] *(ha:liye) {OsT} is. tasvf.* İbadet sırasında el vurma ve raksetmeyi helal sayan tarikat.

haliye[3]**,** [Ar. ḫāliyye خاليه] *(ha:liye) {OsT} is.* Bekâr kadın.

hâliyen[1]**,** [Ar. ḥāl > ḥāliyen حالاً] *(ha:'liyen) {OsT} zf.* Şimdiki zamanda; şimdiki durumda.

haliyen[2]**,** [Ar. ḫāl > ḫāliyen خالياً] *ha:'liyen) {OsT} zf.* Boş olduğu hâlde.

haliyle, [Ar. ḥāl + T. -i + ile حاليله] *(ha:liyle) {OsT} zf.* **1.** Normal olarak; doğal olarak; ister istemez. **2.** Olduğu gibi; bulunduğu durumda. **3.** *bağ.* Tabii olarak; doğal olarak; olağan bir sonuç olarak.

halizeyn, [Ar. ḫālī *(boş)* + ẕihn] *{ağız} sf.* Bön; aptal; saf. [DS]

halk[1]**,** [Ar. ḥalḳ حلق] *{OsT} is.* Boğaz.

halk[2]**,** [Ar. ḥalḳ حلق] *{OsT} is.* Tıraş etme.

halk[3]**,** [Ar. ḫalḳ خلق] *{OsT} is.* **1.** Yaratma. **2.** İcat. **3.** Yaratılma. **4.** İnsan; insan soyu. **5.** Bir arada yaşayan insan topluluğu. **6.** Bir ülkede yaşayan aynı uyruktan olan insan topluluğu. **7.** Aynı soydan gelmelerine rağmen ayrı ülkelerin uyruğu altında yaşayan insan topluluğu. **8.** Bir ülke içinde yaşayan ayrı milletlerden gelme insan topluluklarının her biri. **9.** Belli bir bölgede yaşayan küçük topluluk. **10.** Yöneticilere göre ülkedeki yurttaşların bütünü. **11.** Aydınlar dışında kalan insanların tümü. **12.** Bir olay veya değişik sebeplerle bir yerde birikmiş insan kalabalığı; ahali. ☞ **halk adamı,** *Halk arasından yetişerek gelmiş veya halka yakınlığıyla tanınan kişi.*|| **halka dönük,** *Halkın yararına olan.*|| **halka gitmek,** *(Siyasetçiler için) genel seçim yapmak.*|| **halk ağzı,** *dbl. Bir dilin belli bir lehçesinin içinde daha küçük ayrılıklar gösteren ve belli yerleşim bölgelerine özgü olan konuşma.*|| **halka inmek,** *(Yöneticiler için) halkın arasına girerek onun anlayış ve görüş düzeyine göre davranmak.*|| **halk avcılığı,** *Gerçeğe aykırı sözler söylemek, halkın kolay olana veya özel tutkularına uygun tutumları körüklemek suretiyle kendi itibarını artırmaya veya iktidarda kalmaya yönelme; laf ebeliği; demagoji*|| **halk avcısı,** *Halkın tutkularını ve ön yargılarını överek çıkar sağlamayı uman kişi; laf ebesi.*|| **halk bandı,** *Özel ve tüzel kişilerin her türlü iletişim ihtiyaçlarında, can ve mal güvenliği sağlamada kullandıkları 27 MHz. dolayındaki frekans bandı; CB (citizen band).*|| **halk bilgisi,** *Halk biliminin, çevreyi oluşturan canlı, cansız doğal nesnelerle ilgili inanç ve uygulamaları konu alan dalı.*|| **halk bilimci,** *folk. Halk bilimiyle ilgili inceleme, araştırma, derleme yapan kimse; folklorcu.*|| **halk bilimi,** *folk. Bir ülkede yaşayan insan topluluğunun kültür ürünlerini, gelenek ve göreneklerini, töre ve inançlarını, müzik ve oyunlarını, masal ve bilmecelerini, halk hekimliğini vb. inceleyen, bunların birbirleri ile ilişkilerini, kaynaklarını, yayılışını ve etkileşimini kurallara bağlamaya çalışan bilim dalı; halkiyat; folklor.*|| **halk bilimsel,** *Halk bilimi özelliği taşıyan; folklorik.*|| **halk dili,** *Halk ağızlarından ortak dile geçerek yaygın bir biçimde ortak dil ile birlikte kullanılan ağız özelliklerinin tümü.*|| **halk düşmanı,** *Halkın zararına davranan.*|| **halk edebiyatı,** *Halk ozanlarının veya adı belli olmayan kişilerin ürettikleri şiir, destan veya hikâye türünden edebî eserler.*|| **halk eğitimi,** *Ülke çapında her yaştan yetişkin kimselere yönelen, planlı, çok yönlü eğitim; yetişkinler eğitimi.*|| **halk etmek,** *Yoktan var etmek; yaratmak.* **halk evi,** *Halk evleri kuruluşunun görev yaptığı bina.*|| **halk evleri,** *Halkı eğitip millî birlik ve ülküye yöneltmek amacıyla kurulmuş bulunan bir halk eğitim kurumu.*|| **halk felsefesi,** *Geniş kalabalığın inanç ve dünya görüşü.*|| **halk günü,** *Sinema ve tiyatrolarda gelir düzeyi düşük kişilerin yararlanması amacıyla düzenlenen ucuz tarifeli gösteriler.*|| **halk hikâyesi,** *Âşıkların anlattığı kahramanlık, aşk ve serüven hikâyeleri.*|| **halk hükümeti,** *Halkın devlet gücünü elinde bulundurduğu yönetim biçimi.*|| **halk-ı dü-cihān,** *{OsT} 1. İki dünyanın halkı. 2. Ölüler ve diriler.*|| **halkın ağzına düşmek,** *Dedikodusu herkesin dilinde dolaşmak; dedikodulara konu olmak.*|| **halk kütüphanesi,** *Her yaştan ve seviyeden herkesin gidip yararlanabildiği genel kütüphane.*|| **halk matinesi,** *Çeşitli eğlence yerlerinin düzenledikleri ucuz matine.*|| **halk müziği,** *müz. Yazılı bir notası olmadan, kulaktan kulağa aktarılma yoluyla gelen ve halkın ortak malı olan geleneksel müzik.*|| **halk odası,** *Köy odası karşılığı olarak halkın kendi arasında oturup konuştuğu, gerektiğinde birlikte toplanıp kararlar aldıkları yer; köy kahvesi.*|| **halk oylaması,** *Toplumun büyük*

kesimini ilgilendiren bir kısım siyasi kararların alınabilmesi için halkın olumlu veya olumsuz görüşünü belirtmesi için yapılan oylama; referandum.|| **halk ozanı,** *ed. Halk içinden geleneksel olarak yetişen, deyişlerini kopuz veya saz eşliğinde söyleyen, sözlü şiir geleneğine bağlı şair; ozan; kam; baksı.*|| **halk tabakası,** *Aydınların dışında kalan kesim.*|| **halk yardakçılığı,** *Bilimsel verilere ters bile olsa halkın gönlünü hoş etmeyi amaçlayan, halka hoş görünmeyi ilke edinen davranışlar bütünü; ucuz halkçılık; popülizm.*|| **halk yardakçısı,** *Halka hoş görünmek amacıyla doğruları söylemekten kaçınan; popülist.*

halka, [Ar. ḥalḳa حلقه] *is.* **1.** Ortası boş daire biçiminde herhangi bir şey. **2.** Bir şeyi tutturmaya yarar genellikle tahta veya metalden yapılmış çember. **3.** Evliliğin veya nişanlılığın belirtisi olarak değerli madenlerden yapılmış ve parmağa takılan süs eşyası. **4.** Durgun su vb. sıvının içine bir taş vb. düşmesiyle meydana gelen ve gittikçe büyüyen çemberler dizisi. **5.** Çember meydana getirecek şekilde dizilmiş topluluk. **6.** Yorgunluk, uykusuzluk ve üzüntü gibi sebeplerle göz altında oluşan mor daireler. **7.** Küçük çemberler hâlinde yapılmış bir tür küçük simit. **8.** *biy.* Mantarlarda sapın üst kısmında yer alan değirmi levha. **9.** Çok yıllık odunsu gövdeye sahip bitkilerde her yıl oluşan çepeçevre odun ve soymuk tabakası; yaş halkası. **10.** Lunaparklarda konulan ödülleri üzerine geçirmek suretiyle kazanmayı temin etmek için belirli bir uzaklıktan atılan çember. **11.** *spor.* Yüksek bir yere asılı iki çelik halat ucuna takılı birbirine paralel iki çemberden oluşan jimnastik aleti; bu aletle yapılan erkeklere özgü spor. **12.** *argo.* Edilgen eşcinsel erkek. **13.** *{ağız}* Saban ile boyunduruğu birleştiren ağaç. [DS] **14.** *{ağız}* Köpeğin boynuna takılan demir tasma. [DS] ⧉ **halka-be-guş,** *{OsT} 1. Kulağı halkalı; kulağı küpeli. 2. mecaz. Köle.*|| **halka-be-gūşān,** *{OsT} 1. Kulağı halkalılar; kulağı küpeliler. 2. mecaz. Köleler.*|| **halka-bend,** *{OsT} Bir araya gelerek halka oluşturup oturma.*|| **halka dizilişi,** *{OsT} bot. Aynı eksen çevresinde oluşan dizilme.*|| **halka-i āb-gûn,** *{OsT} Gökyüzü.*|| **halka-i dür,** *{OsT} İnci dizisi.*|| **halka-i gîsū-yi müşg-efşān,** *{OsT} Misk saçan saçın kıvrımı.*|| **halka-i gudrūfiye,** *{OsT} anat. Kıkırdak halka.*|| **halka-i havlü'l-merî,** *{OsT} anat. Yemek borusu.*|| **halka-i şeh-per,** *{OsT} Büyük kanat halkası.*|| **halka-i tesbih,** *{OsT} 1. Tespih halkası. 2. Tespih çekip dua eden kimselerin çevresi.*|| **halka-i teslîm,** *{OsT} Teslim halkası; dervişlerin boyun eğme sembolü olarak üzerlerinde taşıdıkları halka.*|| **halka-i zikr,** *{OsT} Zikir halkası; zikir yapanların oluşturduğu halka.*|| **halka olmak,** *Bir çember gibi dizilmek.*|| **halka oyunları,** *El ele tutuşarak çember biçiminde dizilmek suretiyle oynanan oyunlar.*|| **halka yay,** *Boru anahtarının daha iyi kavramasını sağlamak için çevrilen anahtar kolu arasına konulan sarmal yay.*

halkacı, [halka-cı] *is.* Halka yapa veya satan kişi.

halkacık, [halka-cık] *is.* **1.** Küçük halka. **2.** Demir kerpeteniyle bir şey tutulmak istendiği zaman iki kolu birbirine yaklaştıran küçük halka. **3.** *mim.* Yuvarlak silmeleri süsleyen küçük halkalar.

halkalama, [halka-la-ma] *is.* **1.** Halka meydana getirme eylemi. **2.** Bir hayvana veya nesneye halka takma eylemi. **3.** Kerestelik ağaca böcek ve odun kurtlarının zarar vermesini önlemek amacıyla gövdesinden yara yeri kavuşmayacak genişlikte kabuk çıkarmak.

halkalamak, [halka-la-mak] *gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* **1.** Çubuk şeklindeki bir maddeyi kıvırarak çember biçimine sokmak. **2.** Bir yer veya nesnenin çevresini çember biçiminde kuşatmak.

halkalanış, [halka-la-n-ış] *is.* **1.** Halka olma durumu veya biçimi. **2.** Halka sahibi olma.

halkalanmak, [halka-la-n-mak] *edil. f. [-ır]* **1.** Halka biçimine sokulmak. **2.** (Çevresinde) halka oluşturulmak. **3.** (Hayvanlar için) burnuna vb. yerine halka takılmak. **4.** *dönşl.* Bir şeyin çevresinde dizilerek halka oluşturmak. **5.** Kıvrılarak halka biçimi almak. **6.** Halka sahibi olmak; halka edinmek.

halkalaştırmak, [halka-la-ş-tır-mak] *gçl. f. [-ır]* **1.** Halka durumuna gelmesini sağlamak. **2.** *kim.* (Kimyasal madde için) açık zinciri kapalı zincir hâline getirmek.

halkalatmak, [halka-la-t-mak] *gçl. f. [-ır]* Halka yapılmasını veya takılmasını sağlamak.

halkalayış, [halka-la-y-ış] *is.* Halkalama eylemi veya biçimi.

halkalı, [halka-lı] *sf.* **1.** Halkası olan. **2.** Üzerinde halka biçiminde desenler bulunan. **3.** *{ağız} is.* Gümüş bilezik. [DS] ⧉ **halkalı damar,** *bot. Bitkilerin gelişmesini sağlayan halka biçimindeki damar.*|| **halkalı gözler,** *Çevresi asıl ten renginden daha koyu olan gözler.*

halkalılar, [halka-lı-lar] *is. zool.* Vücut halkaları dıştan bakıldığında gözle görülebilen sülük ve solucanları içine alan sınıf.

halkamaç, -cı [halka-maç] *{ağız} sf.* Eğri; bükük. [DS]

halkamsı, [halka-msı] *sf.* Halka biçiminde olan; halkayı andıran.

halkan, [Ar. ḥalḳ > ḥalḳan خلقاً] *(ha'lkan) {OsT} zf.* Yaradılışça.

halkâr, [Far. ḥālkār حالكار] *(halkâ:r) {OsT} is.* Yazı veya minyatürü çevreleyen çiçek motiflerinden meydana gelmiş altın yaldızlı süsleme.

halkâri, [Far. ḥālḳārī حالكارى] *(ha:lkâ:ri:) {OsT} is.* **1.** İnce tel işleme. **2.** Halkâr tarzındaki süsleme.

halkavi, [Ar. ḥalḳa + Far. -vī حلقوى] *{OsT} sf.* Halka biçiminde olan; halkamsı.

halkaviye, [Ar. ḥalḳa + Far. -vī + Ar. -ye حلقويه] *{OsT} is.* **1.** *bot.* Küpe çiçeğigiller. **2.** *zool.* Halkalılar.

halkçı, [halk-çı] *sf.* **1.** Halkın yararı için uğraşan (kimse). **2.** (Görüş için) halkçılık yanlısı.

halkçılık, -ğı [halk-çı-lık] *is.* **1.** Halkı bütün olarak ele alıp bireyleri arasında herhangi bir ayrım gözetmemeyi esas alan siyasi görüş. **2.** Hiçbir kişi veya sınıf ayrımı gözetmeden halkın yaşayış düzeyini yükseltmeyi, refah ve mutluluğunu artırmayı amaçlayan çalışmaların tümü. **3.** *ed.* Konusunu halkın yaşayışından alan ve halkın duygu ve düşüncelerini ön plana getirmeyi amaçlayan edebî yönelim. **4.** Rusya'da 19. yy. sonlarında halka dayanarak Çar yönetimiyle mücadele etmek amacıyla gelişen siyasi hareket.

halkecük, -ğü [Yun. ḫalkio => helke > ḫelkecük] *{eAT} is.* Küçük bakraç.

halkıyat, [Ar. ḫalḳ-iyyāt > ḫalḳiyyāt خلقيات] *(halkiya:t) {OsT} is.* → halkiyat.

halkıye, [Ar. ḥalḳıyye حلقيه] *{OsT} sf.* Ebediyen; sonsuz.

halkiyat, [Ar. ḫalḳ-iyyāt > ḫalḳiyyāt خلقيات] *(halkiya:t) {OsT} is.* Bir ülkede yaşayan insan topluluğunun kültür ürünlerini, gelenek ve göreneklerini, töre ve inançlarını, müzik ve oyunlarını, masal ve bilmecelerini, halk hekimliğini vb. inceleyen, bunların birbirleri ile ilişkilerini, kaynaklarını, yayılışını ve etkileşimini kurallara bağlamaya çalışan bilim dalı; halk bilimi; folklor.

halkiyatçı, [halkiyat-çı] *(halkiya:tçı) is.* Halk bilimiyle ilgili inceleme, araştırma, derleme yapan kimse; halk bilimci; folklorcu.

halkoyu, [halk+oy-u] *is.* **1.** Halkın toplumu ilgilendiren konularda olumlu veya olumsuz olarak taşıdığı görüş; kamu oyu. **2.** Bu görüşü belirlemek için yapılan oylamadan çıkan sonuç.

hallab, [Ar. ḫallāb خلاب] *(halla:b) {OsT} sf.* **1.** Çok yalancı. **2.** Çok hilekâr.

hallac, [Ar. ḥalc > ḥallāc حلاج] *(halla:c) {OsT} is.* → hallaç.

hallacî, [Ar. ḥallāc > ḥallācī حلاجى] *(halla:ci:) {OsT} sf.* **1.** Hallaçla ilgili. **2.** Hallaçlıkla ilgili.

hallaciye, [Ar. Hallāc-ı Mansur *(857-922)* > ḥallāciyye] *(halla:ciye) {OsT} is.* Hallac-ı Mansur'un tarikatı.

hallaç, -cı [Ar. ḥale > ḥallāc حلاج] *is.* Yün, pamuk vb.ni yay, tokmak adı verilen özel araçlarla kabartan ve diten kimse; atımcı. ⊡ **hallaç işçisi,** *Tekstil pamuğunu açan işçi.*|| **hallaç makinesi,** *Balya halindeki sıkıştırılmış pamuk veya yünü açmaya yarayan makine.*|| **hallaç pamuğu gibi atmak,** *Toplu bulunan nesne veya kişileri darmadağın etmek.*|| **hallaç usulü,** *Halk müziğinde davul ve zurna ile çalınan parçalarda kullanılan 16 zamanlı 10 darplı bir usul.*

hallaçlama, [hallaç-la-ma] *is. tekst.* Balyadan boşaltılan yünü hallaç makinesinde didiklemek suretiyle açma, kabartma ve rulo hâline getirme işlemi.

hallaçlık, -ğı [hallaç-lık] *is.* Hallacın yaptığı iş veya meslek; atımcılık.

hallaf, [Ar. ḥalf *(yemin)* > ḥallāf حلاف] *(halla:f) sf.* Çok fazla yemin eden; yeminci.

hallak[1], **-kı** [Ar. ḥalḳ *(tıraş etme)* > ḥallāḳ حلاق] *(hallâ:k) {OsT} is.* Berber.

hallak[2], **-kı** [Ar. ḫalḳ *(yaratma)* > ḫallāḳ خلاق] *(hallâ:k) {OsT} sf.* Sürekli olarak yaratan; yaratıcı; Allah.

hallal[1], [Ar. ḥall *(çözme)* > ḥallāl حلال] *(hallâ:l) {OsT} sf.* (Bir sorunu) çözen; halleden; sorunu gideren. ⊡ **hallāl-i müşkilât,** *{OsT} Güçlükleri yenen.*|| **hallālü'l-ukād,** *{OsT} Düğümleri çözen; güçlükleri ortadan kaldıran.*

hallal[2], [Ar. ḫal *(sirke)* > ḫallāl خلال] *(hallâ:l) {OsT} is.* Sirke yapan ve satan kimse; sirkeci.

hallanmak, [hal-la-n-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* **1.** Doymak. **2.** Yuvarlanmak. [DS]

hallaşmak, [hal-le-ş-mek / helal-la-ş-mak ?] *{ağız} işteş. f. [-ır]* Anlaşmak. [DS]

hallat, [Ar. ḫalṭ > ḫallāṭ خلاط] *(hallâ:t) {OsT} sf.* Yersiz sözler söyleyerek ortalığı karıştıran.

hailede, [Ar. ḫallede خلد] *{OsT} ünl.* (Allah) sonsuza kadar korusun! ⊡ **halled'Allāh,** *{OsT} Allah daim ve baki eylesin.*

hâllenme, [hâl-le-n-me] *is.* Hallenmek durumu ve eylemi.

hâllenmek, [hâl-le-n-mek] *dönşl. f. [-ir]* **1.** Yeni bir duruma girmek; durum değiştirmek. **2.** Bayılır gibi olmak; kendinden geçmek. **3.** (Hasta için) sağlığı düzelir gibi olmak. **4.** Parasal durumu düzelmek. **5.** Aşırı sevinmek. **6.** *argo.* Bir şeye karşı çok istek duymak; imrenmek. ⊡ **hallenip küllenmek,** *Kendi olanaklarıyla iyi kötü hayatını devam ettirmek; kendi yağıyla kavrulmak.*

hâlleşme, [hâl-le-ş-me] *is.* Karşılıklı dertleşme eylemi; hasbıhâl.

hâlleşmek, [hâl-le-ş-mek] *işteş. f. [-ir]* **1.** Karşılıklı birbirinin hâlini sorma; dertleşme; hasbıhâl etmek. **2.** *mecaz.* Bir şeyle yakından ilgilenmek.

halletme, [Ar. ḥall *(çözülme)* + et-me] *is.* Halletmek eylemi; çözme; çözümleme.

halletmek, [Ar. ḥall *(çözülme)* + et-mek] *gçl. f. [-(d)-*

er] [-(d)-i-yor] **1.** Çözmek. **2.** Güç bir iş, olay veya duruma çözüm getirmek. **3.** *mat.* Problem çözmek. **4.** Olumlu sonuca ulaştırmak; yoluna koymak. **5.** Katı bir maddeyi bir sıvı içinde eritmek. **6.** Bir yemeği kaplara dağıtarak kolay yenecek duruma getirmek.

halli[1], [Ar. ḥallī حلی] *(halli:) {OsT} sf.* Çözüme ilişkin; çözümle ilgili; çözümlemeli; analitik.

halli[2], [Ar. ḥāllī حالی] *(ha:lli:) {OsT} sf.* **1.** Güçlü; kuvvetli. **2.** Zengin.

halli[3], [Ar. ḫallī / ḫalliyye خلی] *(halli:) {OsT} sf.* Sirke ile ilgili; sirkeye ilişkin.

hâlli[4], [Ar. ḫalīl *(sadık dost)*] *{ağız} is. çoc. d.* Yakın arkadaşlık. [DS]

hallice, [hâl-li-ce] *(ha'llice) sf.* Durumu benzerlerine göre biraz daha iyi olan.

hallihamur, [Ar. ḥall *(çözülme)* + ḫamīr حل خمير] *(ha'llihamur) {OsT} zf.* Duruma ve şartlara uyma durumu. ◻ **hallihamur etmek,** *Duruma uydurmak.*|| **hallihamur olmak,** *Duruma uymak.*

halliyet, [Ar. ḫall *(sirke)* > ḫalliyyet خليت] *{OsT} is. kim.* Sirke asidi tuzu.

hallo cello, [Ar. ḫalīl + celīl > hall-o + cell-o] *{ağız} is. ikile.* Ayak takımı; söz anlamaz kişiler. [DS]

hallolma, [Ar. ḥall *(çözülme)* + ol-ma] *is.* Hallolmak eylemi; çözülme; çözümlenme.

hallolmak, [Ar. ḥall *(çözülme)* + ol-mak] *gçsz. f. [-ur]* **1.** Çözümlenmek; sonuçlanmak. **2.** Bir sıvı içinde erimek.

hallolunma, [Ar. ḥall *(çözülme)* + ol-un-ma] *is.* Hallolunmak eylemi; çözümlenme.

hallolunmak, [Ar. ḥall *(çözülme)* + ol-un-mak] *edil. f.* **1.** Çözülmek; bir sonuca bağlanmak.

halluk, -ğu [Yun. foli => fol-luk] *{ağız} is.* Folluk. [DS]

halmatekin, [? halma + tekin] *{ağız} zf.* Kolay kolay. [DS]

halme, [Ar. ḥalme حلمه] *{OsT} is.* Meme başı. ◻ **halme-i sınâiye,** *{OsT} Emzik.*

halobiyoz, [Yun. halos *(deniz; tuz)* + bios *(hayat)* > Fr. halobios] *is. biy.* Deniz canlıları.

halofit, [Fr. halphyte] *is. biy.* Tuzlu topraklarda yetişen bitki türleri.

halojen, [Fr. halogène] *is.* **1.** *kim.* Metallerle birleşince tuz verebilen flor, klor, brom ve iyot elementlerinin genel adı. **2.** *sf.* Bu gazlardan birinin kullanıldığı ark lambası. ◻ **halojen lamba,** *Bir halojen elementle ömrü uzatılmış ve ışığı arttırılmış ampul.*

halojenleme, [halojen-le-me] *is.* Bir moleküle halojenler eklenmesi temeline dayanan kimyasal işlem.

halojenlendirici, [halojen-le-n-dir-ici] *is.* Bir halojen verebilen ve bunu başka bir bileşiğe bağlayabilen kimyasal madde.

halojenli, [halojen-li] *sf.* Bileşiminde halojen bulunan.

halojenür, [Fr. halogénüre] *is. kim.* **1.** Halojenli bileşik. **2.** Bir alkoldeki bir hidroksil grubunun veya bir hidrokarbondaki hidrojen atomunun bir halojen atomu ile yer değiştirmesi sonucu oluşan flüorür, klorür, bromür ve iyodür türü ürün.

halpaç, -cı [? halpaç] *{ağız} sf.* **1.** (Ayakkabı için) geniş. **2.** (Kişi için) büyük ağızlı. **3.** *sf.* (Kişi için) iriyarı olduğu hâlde güçsüz. [DS]

hâlsiz, [hâl-siz] *sf.* **1.** Durumu iyi olmayan. **2.** Dayanma gücü kalmamış; dermansız; takatsiz; bitkin. **3.** Parasal yönden durumu kötü olan.

hâlsizce, [hâl-siz-ce] *(halsi'zce) zf.* Hâlsiz bir biçimde olan.

hâlsizleşme, [hâl-siz-le-ş-me] *is.* Hâlsiz bir duruma gelme eylemi.

hâlsizleşmek, [hâl-siz-le-ş-mek] *dönşl. f. [-ir]* Hâlsiz bir duruma gelmek; bitkin düşmek.

hâlsizlik, -ği [hâl-siz-lik] *is.* **1.** Hâlsiz olma durumu; bitkinlik; dermansızlık. **2.** Parasal yönden yetersizlik.

halt[1], [hald / held / hıld *(yans.)*] *is.* → hald[1]. ◻ **halt halt gelmek,** *{ağız} Bastığı yeri bilmeden güçlü adımlarla koşmak.* [DS]

halt[2], [Ar. ḫalṭ خلط] *{OsT} is.* **1.** Karışma. **2.** Karıştırma. **3.** Hoşa gitmeyen ve duruma uygun düşmeyen şey. **4.** Uygunsuz ve yersiz söylenen söz veya yapılan iş. **5.** Gereksiz ve yakışıksız sözler söyleme. **6.** Nazlanma. **7.** Gravürcülükte kezzap dökerek aşındırma işlemi uygulanırken aşınması istenmeyen yerlere sürülen iç yağı ve sıvı yağ karışımı bir madde. **8.** *tıp.* Kan, lenf, safra gibi başka şeylere karışabilen sıvı. **9.** Pislik; dışkı. ◻ **halt etmek** (karıştırmak, yemek)**,** *1. Gereksiz ve uygunsuz söz söylemek. 2. Hoşa gitmeyen bir davranışta bulunmak.*|| **halt-ı anâsır,** *{OsT} Ögeleri, bileşenleri karıştırma.*|| **halt-ı kelâm,** *{OsT} Sözü karıştırma.*

halta, [Ar. ḫālṭa حالطه] *{OsT} is.* **1.** Köpeklerin boynuna takılan halka; tasma. *{eAT} (aynı)* **2.** Boyunduruk. **3.** *{ağız}* Kravat. [DS] **4.** *{ağız}* Şalvar. [DS] **5.** *{ağız}* Çarık veya ayakkabı yamalığı. [DS] **6.** *{ağız} sf.* Geniş; bol. [DS]

haltağaç, -cı [Ar. ḫalṭ *(karıştırma)* + T. ağaç] *{ağız} sf.* (Kişi için) her işe karışan; boşboğaz. [DS]

haltan, [? haltan] *{ağız} sf.* (Kişi için) güzel. [DS]

halter, [Fr. haltère / İng. halter *(tutamak, silâh kabzası)*] *(l ince söylenir) is. spor.* **1.** Bar adı verilen çubuğun ucuna takılıp çıkarılabilen ve çeşitli miktardaki ağırlıklardan oluşan spor aleti. **2.** Bu aletle kaldırılabilecek en fazla ağırlığı kaldırma temeline dayanan spor dalı.

halterci, [halter-ci] *(l ince söylenir) is.* Halter sporu yapan kişi.

haltercilik, -ği [halter-ci-lik] *(l ince söylenir) is.* Halterci olma durumu; halter sporculuğu.

haltı, [ḳal-tı / ḫaltı] *{eT} zf.* Kaldı ki; ne zaman ki; vaktaki. [EUTS]

haltıyat, [Ar. ḫalṭ > ḫalṭıyyāt خلطيات] *(haltıya:t) {OsT} is.* Yakışıksız sözler; münasebetsizlikler.

haltî, [Ar. ḫalṭ > ḫalṭī خلطى] *(halti:) {OsT} sf.* Halta ilişkin; yakışıksız söz ve davranışlarla ilgili.

haluç, -cu [alıç / ḫaluç] *{ağız} {eAT} is.* Alıç. [DS]

haluçka, [Slav. halúçka] *{ağız} is.* **1.** Et ve lokma gibi hamurdan yapılan bir yemek. **2.** Tatar böreği. [DS]

haluk[1], [Ar. hālūk هالوك] *(ha:lu:k) {OsT} is. bot.* **1.** Sıçan otu. **2.** Mercimek ocağı.

haluk[2], [Ar. ḫulḳ *(huy)* > ḫalūḳ خلوق] *(halû:k) {OsT} sf.* Herkesle iyi geçinen; ahlaklı; iyi ve temiz huylu.

halüsinasyon, [Fr. hallucination] *is.* Gerçekte olmayan bir şeyi varmış gibi görme; sanrı; hayal.

halüsinojen, [Fr. hallucinogène] *sf.* (Kimyasal madde için) kana karıştığı zaman algı bozukluklarına ve halüsinasyonlara yol açan.

haluşga, [? haluşga] *{ağız} is.* Mantı. [DS]

haluşka, [? haluşka] *{ağız} is.* **1.** Taze asma yaprağı doğranarak yapılan sarmısaklı bir sebze yemeği. **2.** Arpa ve mısır unundan yapılan bir hamur yemeği. [DS]

halva, [Ar. ḥalvā] *{ağız} is.* Helva. [DS]

halvaçı, [halva-çı] *{eT} is.* Helvacı; tatlıcı. [Nevâyî]

halvet, [Ar. ḫalā *(boşluk)* > ḫalvet خلوت] *{OsT} is.* **1.** Kapalı veya ıssız bir yerde yalnız kalma. **2.** Kimsenin bulunmadığı ıssız ve kapalı yer. **3.** Hamamlarda tek kişinin yıkandığı kapalı ve sıcak bölme. **4.** Karı kocanın başkalarının girmesine izin verilmeyen yerde baş başa kalması. **5.** *tar.* İmparatorluk döneminde sayarlarda kadınların gezip dolaşması için yapılmış özel yer. **6.** *tasvf.* Dervişin dünyadan el etek çekip bir hücreye kapanarak gönül aynasında Allah'ı görmek üzere yalnız kalması. ⊡ **halvete dönmek,** *(Kapalı yer için) çok sıcak olmak.*|| **halvet-gâh,** *{OsT} 1. Halvet yeri. 2. Gizli görüşme yeri. 3. Yalnız başına oturup ibadetle vakit geçirilecek yer.*|| **halvet gibi,** *Çok sıcak.*|| **halvet-güzîde,** *(Kişi için) tenha bir yeri seçmiş olan.*|| **halvet-i fasîde,** *{OsT} 1. Bozguncu yaklaşma. 2. huk. Cinsel ilişkiye engel bir durumun bulunması hâlinde karı koca arası ilişki.*|| **halvet-i hümâyun sokakları,** *{OsT} Padişahlar halvet yaparken yolun iki tarafına çekilen, gerilen yelken bezleri.*|| **hâlvet-i sahîha,** *{OsT} 1. Doğru yaklaşma. 2. Cinsel ilişkiye engel bir durum olmaması hâlinde karı koca arası ilişki.*|| **halvet olmak,** *İçeriye başka bir kimseyi almayarak kapalı bir yerde baş başa görüşmek; yalnız kalmak.*|| **halvet-nişîn,** *{OsT} (Kişi için) yalnız başına oturan.*|| **halvet-sarāy,** *{OsT} 1. Halvet yeri. 2. Hükümdarın özel dairesi.*

halvethane, [Ar. ḫalvet + Far. -ḫāne خلوتخانه] *(halvetha:ne) {OsT} is.* **1.** *tar.* Eski saraylarda girilmesi yasak olan oda. **2.** *tasvf.* Dervişlerin tekkelerde yalnız ibadet etmek ve çile doldurmak için kapandıkları oda; çilehane. **3.** Dinlenme yeri.

halvetî, [Ar. ḫalvetī خلوتى] *(halveti:) {OsT} sf.* **1.** Halvetle ilgili olan. **2.** *öz. is.* İbadetlerini tenha yerlerde yapanların tabi oldukları bir tarikat. **3.** Bu tarikat mensubu kimse.

Halvetiye, [Ar. *(Şeyh Ömer* Ḫalvetī*)* > ḫalvetīyye خلوتيه] *(halveti:ye) {OsT} is.* Gerçeğe gizli zikirle ulaşılacağına inanan Sünnî bir tarikat.

ham[1], [ham *(yans.)*] *is.* **1.** Yemek ve konuşma amacıyla ağzın her açılış ve kapanışında çıkan sesleri anlatan kök. [Zülfikar] *ham hum, ham etmek, ham(m)+et-mek* **2.** (Çocuk dilinde) yemek. ⊡ **ham etmek,** *(Çocuk için) yemek.*|| **ham hum,** *Anlaşılmaz sözler.*|| **ham hum etmek,** *Anlaşılmaz birtakım sözler söylemek.*|| **ham hum şaralop,** *1. Hile ve el çabukluğuyla yapılan akıl almaz güç iş. 2. Boş ve önemsiz söz.*

ham[2], [ham / höm / hüm *(yans.)*] *is.* Kabaca ve iştahla yemek yerken boğazdan gelen sesleri anlatan kök. [Zülfikar] *ham-ul hamul*

ham[3], [Ar. ḥamm حم] *{OsT} is.* Şiddetli hararet; aşırı sıcaklık.

ham[4], [Far. ḫamīden > ḫam خم] *{OsT} sf.* **1.** Eğri; bükülmüş; eğrilmiş. **2.** Kemer kubbe. ⊡ **ham-be-ham,** *{OsT} Büklüm büklüm; kıvrım kıvrım.*|| **ham-geşte,** *{OsT} Eğrilmiş; bükülmüş.*|| **ham-ı zülf,** *{OsT} Zülfün kıvrımı; saç lülesinin büklümü.*|| **ham-şüde,** *{OsT}* → ham-geşte.

ham[5], [Far. ḫām خام *(çiğ)*] *{OsT} sf.* **1.** (Meyve için) yeteri kadar olgunlaşmamış. **2.** (Madde için) doğal hâlde bulunan; işlenmemiş. **3.** *mecaz.* (Düşünce, tasarı vb. için) gerçekleşmesi olanaksız olan; boş. **4.** (Kişi için) kaba, nezaketsiz; terbiye ve görgüsü kıt. **5.** Bir işe henüz alışmamış. **6.** (Vücut için) idmansız; antrenmansız. **7.** *tasvf.* Tarikata yeni giren dervişin niteliği. **8.** *{eAT}* İyi pişmemiş; çiğ. ⊡ **ham almak,** *{ağız} Dokunmuş kumaşı boyaya yatırmadan önce kirecini gidermek.* [DS]|| **ham armut gibi boğaza durmak,** *Yolunda giden bir işe söz ve davranışları ile engel çıkarmak.*|| **ham armudun ham sözü,** *Nezaketsiz bir adamın kaba sözü.*|| **ham ayva,** *{ağız} Yeni yetişmekte olan kızın göğsü.* [DS]|| **ham besi suyu,** *bot. Bitkilerde kökler tarafından emilerek yapraklara kadar taşınan besi suyu.*|| **ham çalmak,** *{ağız} 1. (Terli iken ahıra bağlanan hayvan için) hastalanmak. 2. (Uzun süre çalışmayan hayvan için) zorla çalıştırınca hastalanmak. 3. (Meyve için) tam olgunlaşmamak.* [DS]|| **hām-dest,** *{OsT} Eli işe yatmayan; beceriksiz.*||

ham düve, *{ağız} İlk kez yavrulayan inek.* [DS]|| **hām-ervāh,** *{OsT} İncelikten yoksun, yakışıksız, yersiz söz ve davranışları olan kimse; çiğ adam.*|| **ham gaz,** *Henüz işlenmemiş doğal gaz.*|| **ham hayal,** *Gerçekleşmesi olanaksız tasarı, düşünce.*|| **ham ipek,** *Kozadan çekildiği gibi duran, yıkama ve boyama işlemlerinden geçirilmemiş ipek; işlenmemiş ipek.*|| **ham madde,** *İşlenmiş bir ürün elde etmek için hazırda tutulan madensel ya da tarımsal maddeler.*|| **ham payı,** *Zıvanalı geçmeleri sağlamlaştırmak amacı ile zıvanadan genellikle üçte bir oranında çıkarılan parça.*|| **ham petrol,** *Topraktan çıkarıldığı gibi duran, henüz işlenmemiş veya arıtılmamış petrol.*|| **ham söz,** *Kırıcı ve kaba söz.*|| **ham teklif,** *Kabul edilmesi olanaksız öneri.*|| **ham toprak,** *Sürülüp ekilmemiş toprak.*

ham[6], [? ham] *{ağız} is.* Deniz dalgası. [DS]

hamadak, -ğı [? hamadak] *{ağız} sf.* Akılsız; budala. [DS]

hamag, [Far. hamāġ => kamaġ] *{eT} zf.* Hep; bütün; tamamen. [ETY]

hama'id, [Ar. ḥamd > ḥamīde > ḥamā'id حمائد] *(hama:id) {OsT} is.* Övülmeye değer işler.

hama'il, [Ar. ḥamā'il حمائل] *(hama:il {OsT}) is.* **1.** Omuzdan bele doğru çaprazlama inen kılıç veya sancak askı bağı; hamaylı. **2.** Muska.

hama'ilî, [Ar. ḥamā'ilī حمائلى] *(hama:ili:) {OsT} sf.* Çapraz; aykırı.

hama'im, [Ar. ḥamāme > ḥamāim حمائم] *(hama:im) {OsT} is.* Güvercinler.

hamak, -ğı [Karaib. hamacu > İsp. hamaca / Fr. hamac / İng. hammock] *is.* İki ağaca bağlanarak içine yatılan ve sallanabilen ağ veya bezden yapılmış yatak; ağ yatak; bellem.

hamakat, -ti [Ar. ḥamāḳat حماقت] *(hama:kat) {OsT} is.* Anlayışsızlık; ahmaklık; bönlük; aptalca davranma.

hamaköçek, -ği [hama + köçek ?] *{ağız} zf.* Hep birlikte. [DS]

hamal, [Ar. ḥaml *(yük)* > ḥammāl حمال] *{OsT} is.* **1.** Beden gücüyle yük taşıyarak geçimini sağlayan kimse; taşıyıcı; yükçü. **2.** *sf.* Kaba; nezaketsiz. ⮺ **hamala semeri yük olmaz,** *İnsana kendi işi ağır gelmez.*|| **hamal camal,** *Hamal ve benzeri kimseler.*|| **hamal sırığı,** *Sırık hamallarının yük taşımakta kullandıkları kalın sopa.*

hamalane, [Ar. ḥammal + Far. -āne حمالانه] *{OsT} zf.* Hamala yakışacak şekilde; hamalcasına.

hamalbaşı, [hamal+baş-ı] *is.* Hamallara başkanlık eden kimse.

hamaliye, [Ar. ḥammāliyye حماليه] *(hamma:liye) {OsT} is.* Hamala taşıdığı yükten dolayı ödenen ücret; hamallık.

hamallık, -ğı [hamal-lık] *is.* **1.** Hamalın yaptığı iş. **2.** Hamala yapılan ödeme; hamaliye. **3.** *mecaz.* Kaba ve ağır iş. **4.** Gereksiz yere yüklenme veya taşınma. **5.** *mecaz.* Belleği gereksiz bilgilerle doldurma. ⮺ **hamallık yapmak,** *Bir işin önemsiz fakat ağır ve yorucu yükünü taşımak.*

hamam[1], [Ar. ḥamm *(sıcaklık)* > ḥammām حمام] *{OsT} is.* **1.** Yıkanma yeri; yunak. **2.** Halkın yıkanma gereksinimini karşılayan genel yapı. **3.** *argo.* Okul disiplin kurulu. **4.** *{ağız}* Çamaşırhane. [DS] ⮺ **hamama dayanmak,** *{ağız} folk. (Gelin için) hamama gitmek.* [DS]|| **hamam anası,** *1. İri yarı ve şişman kadın. 2. Katı yürekli kadın. 3. Kadınlar hamamında çalışanların başı; baş natır.*|| **hamam böceği,** *zool. Hamam böceğigillerden, temiz tutulmayan yerlerde üreyen zararlı bir böcek, (Blatta orientalis)*|| **hamam böceğigiller,** *zool. Düz kanatlılar takımından ve örnek türü hamam böceği olan yarı başkalaşmalı böcekler familyası, (Blattidae).*|| **hamam gibi,** *Çok sıcak.*|| **hamamın namusunu kurtarmak,** *Kötü bilinen bir yere sözde itibar kazandırmaya yönelik çalışmada bulunmak.*|| **hamam nalını suratlı,** *Çok çirkin kadın.*|| **hamam otu,** *Vücuttaki gereksiz kılları temizlemek için macun kıvamına getirilerek kullanılan kimyasal madde.*|| **hamam takımı,** *Peştamal, havlu, takunya, hamam tası, kese ve sabunluk gibi yıkanma işinde gerekli olan araçların tümü.*|| **hamam tası,** *Hamamda kurnadan su alıp dökünmekte kullanılan kap.*|| **hamam yapmak,** *Yıkanmak; banyo yapmak.*

hamam[2], [Ar. ḥamām / ḥamāme حمام / حمامه] *(hama:me) {OsT} is. zool.* **1.** Güvercin. **2.** Kumru.

hamamcı, [hamam-cı] *is.* Hamam işleten kimse. ⮺ **hamamcı olmak,** *argo. Boy abdesti alması gerekmek.*

hamamcık, -ğı [hamam-cık] *{ağız} is.* Küçük hamam; gusülhane. [DS]

hamamcılık, -ğı [hamam-cı-lık] *is.* **1.** Hamamcı olma durumu. **2.** Hamamcının yaptığı iş.

hamamlık, -ğı [hamam-lık] *is.* Bazı evlerde yıkanmak için ayrılmış ve dolaba benzer odacık.

haman, [? haman] *{ağız} is.* Güç kuvvet. [DS]

haman, [Far. hemen] *{ağız} zf.* Hemen; şimdi; derhal. [DS]

hamanca[1], [? hamanca] *{ağız} {eAT} is.* Çobanların kullandığı ağzı büzgülü, süslü azık çantası. [DS]

hamanca[2], [hemen-ce] *{ağız} zf.* Çarçabuk; hemen. [DS]

hamancak, -ğı [hemen-cek] *{ağız} zf.* Hemen; şimdi; derhal [DS]

hamança, [? hamança] *{ağız} is.* → hamanca[1]. [DS]

hamandan, [hemen-den] *{ağız} zf.* Çarçabuk; hemen. [DS]

hamarat, [Lat. emerod [Eyuboğlu] / Erme. hamarod

[Nişanyan]] *sf.* (Kadın için) ev işlerinde çok çalışkan ve becerikli olan. ⊡ **hamarat taze,** *Çalışkan, becerikli genç kadın.*

hamaratça, [hamarat-ça] *(hamara'tça) zf.* Hamarat bir biçimde.

hamaratlaşma, [hamarat-la-ş-ma] *is.* Hamarat duruma gelme.

hamaratlaşmak, [hamarat-la-ş-mak] *dönşl. f. [-ır]* Çalışkan ve becerikli bir duruma gelmek; hamarat olmak.

hamaratlık, -ğı [hamarat-lık] *is.* Çalışkan ve becerikli olma durumu.

hamase, [Ar. ḥamāse حماسه] *(hama:se) {OsT} is. ed.* Savaşlarda gösterilen kahramanlığı anlatan şiir.

hamaset, [Ar. ḥamāset حماست] *(hama:set) {OsT} is.* Kahramanlık; yiğitlik; cesaret.

hamasi, [Ar. ḥamāsī حماسی] *(hama:si:) {OsT} sf.* **1.** Kahramanlıkları, yiğitlikleri anlatan. **2.** Kahramanlıkla ilgili; epik. **3.** *is. ed.* Kahramanlık şiiri.

hamasiyat, [Ar. ḥamāsiyyāt حماسیات] *(hama:siya:t) {OsT} is. ed.* Kahramanlık şiirleri; destanlar.

hamay[1], [Ar. ḥamā'il] *{ağız} is.* Muska; nazarlık. [DS]

hamay[2], [Yun. khamoyi] *{ağız} is.* Sofa. [DS]

hamaylı, [Ar. ḥamā'il حمائل] *is.* **1.** Omuzdan bele doğru çapraz inen kılıç veya bayrak asmaya yarayan bağ. **2.** Boyundan göğse doğru asılarak taşınan tılsım, muska. **3.** *{ağız}* Kadınların boyunlarına taktıkları altın ya da gümüş kolye. [DS] **4.** *{ağız}* Madenî muska kılıfı. [DS] ⊡ **hamaylı baklava,** *Üçgen şeklindeki baklava.*

hamaz[1], [? hamaz / hambaz] *{ağız} is.* Çevrintili esen rüzgâr; küçük hortum; kasırga. [DS]

hamaz[2], [? hamaz] *{ağız} sf.* (Toprak için) verimsizleşmiş. [DS] ⊡ **hamaz toprak,** *{ağız} Otuz kırk yıl işlendikten sonra bitekliğini kaybettiği için bir daha işlenmeyen toprak.* [DS]

hamaz[3], [Ar. ġammāz] *{ağız} sf.* **1.** Kurnaz; hileci. **2.** Söz taşıyıcı; fitneci. **3.** Yobaz. [DS]

hamaza, [? hamaza] *{ağız} zf.* Her zaman; genellikle. [DS]

hamazlamak, [gammaz-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Söz getirip götürmek; dedikodu etmek. [DS]

hamazlamak[2], [hamaz-la-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Kasırga esmek. [DS]

hambak, -ğı [? hambak] *{ağız} is.* Badem, ceviz gibi yemişlerin üzerindeki yeşil kabuk. [DS] ⊡ **hambak açmak,** *{ağız} (Badem, ceviz, kestane gibi kabuklu meyveler için) ağaçta iken yeşil kabukları açılmak.* [DS]

hambaklamak, [hambak-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Badem, ceviz vb. meyveleri yeşil kabuklarından ayıklamak. [DS]

hambal, [Ar. ḥammāl] *{ağız} is.* Hamal. [DS]

hambalat, [Ar. ḥammal => hambalat ?] *{ağız} is.* **1.** Taşınması güç eşya. **2.** Ağırlığı az, boyutu büyük yük. **3.** *sf.* Beceriksiz; miskin. [DS]

hamburger, [Alm. hamburg *(Hamburg şehri)* > İng. hamburger] *is.* İçine köfte konularak yapılmış bir tür sandviç.

hamburgerci, [hamburger-ci] *is.* **1.** Hamburger yapıp satan kimse. **2.** Hamburger yapılan ve satılan dükkân.

hamd, [Ar. ḥamd حمد] *{OsT} is.* → hamd. ⊡ **hamd ü senā,** *{OsT} Övgü ve teşekkür bildirme.*

hamdele, [Ar. ḥamdele حمدله] *{OsT} is.* **1.** Elhamdülillah sözünün kısaltılmışı. **2.** Kitapların başına konulan Allah'a hamd etme ifadesi.

hamdüsena, [Ar. ḥamd ü senā حمد و ثنا] *(hamdü'sena:) {OsT} is.* Övgü ve teşekkür bildirme.

hame[1], [Ar. hāme هامه] *(ha:me) {OsT} is.* Başın üst kısmı; tepe.

hame[2], [Far. ḫāme خامه] *(ha:me) {OsT} is.* Kalem. ⊡ **hāme-cün-bān,** *{OsT} Kalem oynatan; yazar.*|| **hāme-dān,** *{OsT} Kalemlik; kalem kutusu.*|| **hāme-güzār,** *{OsT} Kalemle yazılmış.*|| **hāme-i edeb,** *{OsT} Edebiyat kalemi.*|| **hāme-i ezelî,** *{OsT} Allah'ın kaderleri belirlediği kalem.*|| **hāme-i mūy,** *{OsT} Kıl kalem.*|| **hāme-i mūyî,** *{OsT} Kıl kalem.*|| **hāme-i mūyîn,** *{OsT} Kıl kalem.*|| **hāme-i şeker-rîz,** *{OsT} Şeker saçan kalem.*|| **hāme-i şekvā,** *{OsT} Şikâyet kalemi; şikâyet yazan kalem.*|| **hāme-keş,** *{OsT} 1. Yazan. 2. Yazıyı üstünü çizerek iptal eden.*|| **hāme-rān,** *{OsT} Kalem yürüten; yazar.*|| **hāme vü şemşîr,** *{OsT} Kalem ve kılıç.*|| **hāme-zen,** *{OsT} Üzerinde kalem ucu kesilecek araç; makta.*

hamel, [Ar. ḥamel حمل] *{OsT} is.* **1.** Kuzu. **2.** (H büyük yazılır) Koç Burcu.

hamelat, [Ar. ḥamle > ḥamelāt حملات] *(hamela:t) {OsT} is.* Hamleler; saldırılar; saldırmalar.

hamele, [Ar. ḥaml > ḥāmil > ḥamele حمله] *{OsT} is.* Taşıyanlar; yüklenenler. ⊡ **hamele-i arz,** *{OsT} Arzı taşıyanlar: İsrafil, Cebrail, Mikâil; Azrail.*|| **hamele-i hüccet,** *{OsT} Günah ve sevapları yazan melekler.*|| **hamele-i Kur'an,** *{OsT} Kur'an'ı ezberden bilenler; hafızlar.*

hameyli, [Ar. ḥamā'il] *{ağız} is.* **1.** Genç erkeklerin boyunlarına taktıkları üçgen biçimindeki kolye. **2.** Gümüş kuşak. [DS]

hamhama, [Ar. ḥamḫama حمخمه] *{OsT} is.* Genizden konuşma; hımhımlık.

hamhalat, [ham + halat] *sf.* İri yarı, aptal ve görgüsüz.

hamhumcu, [ham *(yans.)* > ham+hum-cu] *{ağız} sf.* Rüşvet alan; yiyici. [DS]

hamır, [Ar. ḫamīr] *{ağız} {eAT} is.* Hamur. [DS]

hamırsız, [hamur-suz] *{ağız} is.* **1.** Mısır unundan yapılan mayasız ekmek. **2.** Mayasız hamura kuyruk yağı katılarak yapılan bir tür börek. [DS]

hamısı, [kamu-s-u] *{ağız} zm.* Hepsi. [DS]

hamıt, [Slav. hamut] *{ağız} is.* **1.** Beygirleri arabaya ya da sabana koşmak için kullanılan, boyunlarına geçirilen, halka biçimindeki bir tür boyunduruk. **2.** Develerin sırtına konulup yük vurulan takım; havut. [DS]

hamız, [Ar. ḥamż *(ekşilik)* > ḥāmıż / ḥāmıża حامض / حامضه] *(ha:mız) {OsT} is.* **1.** Asit. **2.** Ekşi. **3.** Kekre. ⊡ **hāmız-ı azot,** *{OsT} kim. Nitrik asit.*|| **hāmız-ı bevl,** *{OsT} kim. Ürik asit.*|| **hāmız-ı fahim,** *{OsT} kim. Karbonik asit.*|| **hāmız-ı hadîd,** *{OsT} kim. Demir asidi; demir oksit.*|| **hāmız-ı hal,** *{OsT} kim. Sirke asidi; asetik asit.*|| **hāmız-ı hummās,** *{OsT} kim. Oksalik asit.*|| **hāmız-ı karbon,** *{OsT} kim. Karbonik asit.*|| **hāmız-ı kibrit,** *{OsT} kim. Sülfürik asit.*|| **hāmız-ı kiyanik,** *{OsT} kim. Siyanik asit.*|| **hāmız-ı klor-i mā,** *{OsT} kim. Hidroklorik asit.*|| **hāmız-ı neml,** *{OsT} kim. Formik asit.*|| **hāmız-ı pikrik,** *{OsT} kim. Trinitro-fenol; pikrik asit.*|| **hāmız-ı safsāf,** *{OsT} kim. Asetil-salisil asit; aspirin.*|| **hāmız-ı tırtır,** *{OsT} kim. Tartarik asit.*

hamızat, [Ar. ḥāmıżāt حامضات] *(hamıza:t) {OsT} is.* **1.** Asitler. **2.** Ekşi ve kekre şeyler. ⊡ **hāmızāt-ı gayr-i uzviye,** *{OsT} kim. Organik olmayan asitler; inorganik asitler.*|| **hāmızāt-ı şanmiye,** *{OsT} kim. Yağ asitleri.*|| **hāmızāt-ı uzviye,** *{OsT} kim. Organik asitler.*

hamızî, [Ar. ḥāmıżī حامضى] *(ha:mızi:) {OsT} sf.* Asit veya ekşilikle ilgili.

hamıziyet, [Ar. ḥāmıżiyyet حامضيت] *(ha:mıziyet) {OsT} is.* **1.** Ekşilik. **2.** Kekrelik.

hami[1], [Ar. ḥimāye > ḥāmī حامى] *(ha:mi:) {OsT} sf.* **1.** Birini koruyan; destek olan; koruyucu; himaye eden. **2.** Kayıran; kayırıcı.

hami[2], [Far. ḫāmī خامى] *(ha:mi:) {OsT} is.* Hamlık; gevşeklik.

hamid[1], [Ar. ḥamd > ḥāmid حامد] *(ha:mid) {OsT} sf.* Şükreden; teşekkür eden.

hamid[2], [Ar. ḥamd > ḥamīd / ḥamīde حميد / حميده] *(hami:d) {OsT} sf.* **1.** Övgü ve teşekküre layık olan. **2.** Allah'ın övgüye değer olan sıfatı.

hamid[3], [Ar. ḫamed > ḫāmid خامد] *(ha:mid) {OsT} sf.* Alevi gittikçe sönen, kuvveti azalmış ve kor hâline gelmiş ateş.

hamide, [Far. ḫamīden *(bükülmek)* > ḫamīde خميده] *(hami:de) sf.* **1.** Eğilmiş; bükülmüş. **2.** Kambur. ⊡ **hamîde-kamet,** *İki büklüm.*

hamidegî, [Far. ḫamīdegī خميدگى] *(hami:degi:) is.* **1.** Eğrilik. **2.** Kamburluk.

hamidîn, [Ar. ḥāmid > ḥāmidīn / ḥāmidūn حامدين / حامدون] *(ha:midi:n) is.* Şükredenler; hamd edenler.

hamil[1], [Ar. ḥami > ḥāmil حامل] *(ha:mi:l) {OsT} sf.* **1.** Üstünde taşıyan; bulunduran. **2.** Sahip olan. **3.** Yüklü. **4.** Gebe. **5.** *is.* Destek. **6.** *tic. huk.* Değerli kâğıt niteliğindeki evrakı bir hakka dayanarak elinde bulunduran kimse. ⊡ **hāmil-i bār-i girān,** *{OsT} Ağır yük yüklenen.*|| **hāmil-i Kur'an,** *{OsT} Kur'an'ı ezberleyen kimse; hafız.*|| **hāmil-i muştiye,** *{OsT} zool. Taraklılar.*|| **hamiline yazılı çek,** *Üstünde tahsil edecek kişinin adı yazılı olmayan ve bankaya kim götürürse tahsil edebilecek türden düzenlenmiş çek.*|| **hāmil-i vahy,** *{OsT} Cebrail.*|| **hāmil-i ünbūbe,** *{OsT} kim. Tüplük.*|| **hamil olmak,** *Üzerinde bulundurmak; taşımak.*

hamil[2], [Ar. ḫāmil خامل] *(ha:mil) {OsT} sf.* (Kişi için) adı kötüye çıkmış.

hamile[1], [Ar. ḥaml > ḥāmile حامله] *(ha:mile) {OsT} sf.* (Kadın ve dişi hayvanlar için) karnında yavrusu bulunan; gebe; yüklü. ⊡ **hāmiletü's-spor,** *{OsT} bot. Spor taşıyan.*

hamile[2], [Ar. ḥamīle حميله] *(hami:le) {OsT} is.* **1.** Kılıç kayışı; kılıç bağı. **2.** Muska. **3.** Deve Kuşu tüyü; kadife kumaş tüyü.

hamilelik, -ği [hamile-lik] *(ha:milelik) is.* Hamile olma durumu; hamile olma süreci.

hamilen, [Ar. ḥāmilen حاملاً] *(ha:'milen) {OsT} zf.* Üzerinde bulundurarak; taşıyarak; hamil olarak.

hamilikart, [Ar. ḥamil-i + Fr. kart] *(ha:mi'likart) {OsT} is.* Aracılık yapması için nüfuzlu bir kişinin konu ile ilgili kısa notu yazılı kartvizitini taşıyan kimse.

hamim, [Ar. ḥamm *(sıcaklık)* > ḥamīm حميم] *(hami:m) {OsT} sf.* **1.** Çok sıcak; kaynar. **2.** *is.* Soy sop.

haminne, [hanım+ nine > haminne] *(hami'nne) is.* Aile içinde saygı duyulan yaşlı kadınlara verilen unvan.

hamir[1], [Ar. emīr => Oğuz. hamir] *{eT} is.* Emir; bey. [DLT]

hamir[2], [Ar. ḫamīr / ḫamīre خمير / خميره] *(hami:r) {OsT} is.* **1.** Hamur. **2.** Maya. ⊡ **hamîr-gâr,** *{OsT} Hamur yoğurucu; hamurcu.*|| **hamîr-i māye,** *{OsT} Mayalı hamur.*

hamis, [Ar. ḫams > ḫamīs خميس] *(hami:s) {OsT} sf.* **1.** Beşinci. **2.** Öncü, sağ, sol, artçı ve merkez güçlerinden meydana gelmiş büyük ordu.

hamis, [Ar. ḫams>ḫāmis / ḫāmise خامس / خامسه] *(ha:-mis) {OsT} sf.* **1.** Beşinci. **2.** Haftanın beşinci günü; perşembe.

hamise, [Ar. ḫāmise خامسه] *(ha:mise) {OsT} is.* Tanzimat'tan sonra düzenlenmiş olan derecelemeye göre devlet memurlarının mülkî rütbelerinden ilki.

hamisen, [Ar. ḫams > ḫāmisen خامساً] *(ha:mi'sen) {OsT} zf.* Beşinci olarak.

hamisiz, [hami-siz] *(ha:misiz) sf.* Kendisini koruyacak, kayıracak kimsesi olmayan.

hamiş, [Ar. hāmiş هامش] *(ha:miş) {OsT} is.* **1.** Kitabın kenarına eklenen not veya düşünce; çıkma. **2.** Mektup yazılıp bittikten sonra akla geldiği için kâğıdın boş yerine eklenmiş not.

hamiye, [Ar. ḥamiyye حميه] *{OsT} is.* Millî onur; millî haysiyet.

hamiyet, [Ar. ḥamiyyet حميت] *{OsT} is.* **1.** Sıcaklık. **2.** Coşku. **3.** Bir insanın yurdunu, milletini ve ailesini koruma duygusu ve çabası; insanlık; fazilet. ⮺ **hamiyyet-i cāhiliye,** *{OsT} Gerçeğe karşı harcanan emek.*

hamiyetkâr, [Ar. ḥamiyet + Far. kār حميتكار] *{OsT} sf.* → hamiyetli.

hamiyetli, [hamiyet-li / hamiyetlû] *sf.* **1.** Yurdunu ve yakınlarını seven, koruyan. **2.** Millî onur sahibi. **3.** İmparatorluk döneminde hamise rütbesini alan mülkî erkâna hitap ederken kullanılan saygı sözü.

hamiyetmend, [Ar. ḥamiyet + Far. mend حميتمند] *{OsT} sf.* → hamiyetli.

hamiyetmendan, [Ar. ḥamiyet + Far. mendān حميتمندان] *(hamiyetmenda:n) {OsT} is.* Hamiyetliler.

hamiyetmendane, [Ar. ḥamiyet + Far. mendāne حميتمندانه] *(hamiyetmenda:ne) {OsT} zf.* Hamiyetli olan kimseye yakışır biçimde.

hamiyetmendî, [Ar. ḥamiyet + Far. mendī حميتمندى] *(hamiyetmendi:) {OsT} is.* Vatan ve millet sevgisi.

hamiyetperver, [Ar. ḥamiyyet + Far. perver حميتپرور] *{OsT} sf.* Yurdunu ve yakınlarını sevme ve koruma çabası besleyen.

hamiyetperverlik, -ği [hamiyyetperver-lik] *is.* Yurdunu ve yakınlarını sevme ve koruma çabası besleme durumu.

hamiyetsiz, [hamiyet-siz] *sf.* **1.** Yurdunu sevmeyen. **2.** Yakınlarına bağlı olmayan. **3.** İnsaniyetsiz.

hamiyetsizlik, -ği [hamiyet-siz-lik *is.* Hamiyetsiz olma durumu.

hamka, [Ar. ḥamḳā حمقا] *(hamka:) {OsT} sf.* (Kadın için) ahmak; budala.

hamkalamak, [ham *(yans.)* > ham-ka-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Parçalamak, bölmek ya da acıtmak amacıyla avuçlamak. [DS]

haml, [Ar. ḥaml حمل] *{OsT} is.* **1.** Gebelik. **2.** Ana rahmindeki çocuk. **3.** Yük; ağırlık. **4.** Yüklü olma hâli; yüklenme.

hamla, [Ar. ḥamle حمله] *(ha'mla) {OsT} is. dnz.* **1.** Kürek çekerken küreklerin bir defa suya daldırılıp çıkarılması hareketi. **2.** Her kürek hareketinde sandalın aldığı yol. **3.** Kıçtan birinci oturak.

hamlac, [Ar. ḥamlāc حملاج] *(hamla:c) {OsT} is.* → hamlaç.

hamlacı, [hamla-cı] *is.* **1.** Kürek çeken kimse; sandalcı. **2.** Büyük sandal ve kayıklarda kıçtan birinci oturakta kürek çeken kimse. **3.** İmparatorluk döneminde saray sandal ve kayıklarında çalışan bostancı ocağına bağlı kürekçi. **4.** *spor.* Kürek sporunda, ekip yarışmalarında en ön sıradaki kürekçi.

hamlaç, -cı [Ar. ḥamlāc حملاج] *(hamla:ç) {OsT} is.* **1.** Küçük körük. **2.** Sanayide eritme ve kaynak yaparken, laboratuarlarda yüksek sıcaklık elde etmek için kullanılan alev fışkırtan alet; üfleç; şalumo.

hamlama, [ham-la-ma] *is.* **1.** Hareketsizlikten dolayı bedenin kısa sürede yorulması durumu. **2.** Çini ve porselen üretiminde vernikleme işinden önce yapılan pişirme işi. **3.** İlk pişirmeden geçmiş seramik. **4.** Bu pişirmenin yapıldığı fırın.

hamlamak, [ham-la-mak] *gçsz. f. [-r] [-l(ı)-yor]* (Çoğunlukla hayvan için) idmansızlık veya hareketsizlikten dolayı dayanıklılığını, çevikliğini ve gücünü kaybetmek, kısa sürede yorulmak. *{eAT} (aynı)*

hamlaşma, [ham-la-ş-ma] *is.* İdmansızlık veya hareketsizlikten dolayı dayanıklılığını, çevikliğini ve gücünü kaybetme durumu; ham duruma gelme.

hamlaşmak, [ham-la-ş-mak] *dönşl. f. [-ır]* İdman sonucu meydana gelmiş bulunan dayanıklılığını, çevikliğini ve gücünü kaybetmek; kısa sürede yorulur olmak; ham duruma gelmek.

hamle, [Ar. ḥamle حمله] *{OsT} is.* **1.** Yüklenme. **2.** Atılış; ileri atılma hareketi. **3.** İleri atılırken insanın kendine verdiği itme durumu. **4.** Saldırış; saldırı. **5.** Bir işin daha iyi duruma getirilmesi için bütün gücünü toplayarak yapılan ilerleme ve yükselme çabası; atılım. **6.** *mecaz.* İleri doğru atılan adım. **7.** *mecaz.* İlerleme çabası. **8.** Çözümlenecek bir maddenin bir sıvıda çözülebilecek duruma getirilmesi için başka bir maddenin etkisi altında bırakılması. **9.** Satranç ve damada taş sürme eylemi. **10.** Eskrimde bir ayağı yerinde bırakıp öbür ayağı hızla ileri sürme eylemi. **11.** Haltercinin, kaldırdığı halterin altından geçerken vücudunu sıçratması. **12.** Kürek yarışında kürekçilerin küreğin hareketini hızlandırma eylemi. ⮺ **hamle etmek,** *Saldırmak; ileri*

atılmak.|| **hamle getürmek,** *{eAT} Hamle yapmak; hücum etmek.*|| **hamle yapmak,** *1. Büyük işlere girişmek; ileri doğru büyük bir adım atmak; yeni ve önemli yatırım yapmak. 2. Saldırmak; atılmak.*

hamleci, [hamle-ci] *is.* **1.** Hamle yapan; ileri atılan. **2.** Atılımcı. **3.** *{ağız}* Kayık ya da sandalda kürek çeken. [DS]

hamletme, [Ar. ḥaml *(yük)* + T. et-me] *is.* Bir nedene bağlama durumu ve eylemi.

hamletmek, [Ar. ḥaml + T. et-mek] *gçsz. f. [-(d)-er] [-(d)-i-yor]* Bir nedene bağlamak; yüklemek; yormak; isnat etmek.

hamlık, -ğı [ham-lık] *is.* **1.** Ham olma hâli. **2.** Egzersiz ile oluşan kas gelişimine bağlı çevikliğini ve gücünü uzun süre hareketsiz kalarak kaybetme durumu. **3.** Kaba söz veya davranış. **4.** *{ağız}* Kışlık için ham olarak toplanan meyve. [DS] ⮺ **hamlık etmek,** *Yersiz veya kaba davranışta bulunmak; kaba söz söylemek.*|| **hamlık tutmak,** *{ağız} (Uzun süre çalıştırılmamış hayvan için) hamlamak.* [DS]

hamli, [Ar. ḥamlī / ḥamliyye حملى / حمليه] *(hamli:) {OsT} sf. man.* Yüklemli.

hammaç, [ham *(yans.)* > ham(m) + aş / ham-maç] *{ağız} is.* Çorba. [DS]

hammal, [Ar. ḥammāl حمال] *(hamma:l) {OsT} is.* → hamal.

hammalane, [Ar. ḥammāl + Far. -āne حمالانه] *(hamma:la:ne) {OsT} zf.* Hamala yakışır biçimde; hamal gibi.

hammaliye, [Ar. ḥammāliyye حماليه] *(hamma:liye) {OsT} is.* Hamallara verilen taşıma ücreti; hamallık ücreti.

hammam, [Ar. ḥamm > ḥammām حمام] *(hamma:m) {OsT} is.* Hamam; banyo. ⮺ **hammām-çe,** *{OsT} Küçük hamam.*|| **hammām-ı harr,** *{OsT} Sıcaklık derecesi insan vücudu sıcaklığına yakın hamam.*|| **hammām-ı mari,** *{OsT} kim. Mari banyosu.*|| **hammām-ı mu'tedil,** *{OsT} Sıcaklığı 18-25°C arasında olan hamam.*|| **hammām-ı tennūrî-i rātıb,** *{OsT} Sıcaklığı 40-55°C arasında olan hamam.*|| **hammām-nāme,** *{OsT} ed.* → hammamiye.

hammamî, [Ar. ḥammāmī حمامى] *(hamma:mi:) {OsT} is.* Hamamcı; hamam yöneticisi.

hammamiye, [Ar. ḥammāmiye] *(hamma:miye) {OsT} is. ed.* Divan edebiyatında, giriş bölümü hamam eğlencelerini konu alan kaside.

hammar[1], [Ar. ḥamr > ḥammār حمار] *(hamma:r) {OsT} is.* Eşek bakıcısı; eşek çobanı.

hammar[2], [Ar. ḫamr > ḫammār خمار] *(hamma:r) {OsT} is.* **1.** Şarap yapan veya satan kimse; şarapçı. **2.** *tasvf. mecaz.* Doğru yolu gösteren mürşit.

hamme, [Ar. hāmme هامه] *(ha:mme) {OsT} is.* **1.** Zararlı böcek; haşere. **2.** Binek hayvanı.

hampa[1], [? hampa] *{ağız} is.* **1.** Sırt; omuz. **2.** Para ve emek harcamadan kazanılan şey. **3.** *sf.* Zengin. [DS] ⮺ **hampa olmak,** *{ağız} Vurgundan, karaborsadan zengin olmak.* [DS]

hampa[2], [Far. hem-pā] *{ağız} is.* **1.** Hırsızlara yataklık eden kimse. **2.** Aracı kadın. **3.** Bir tarım aracı olan belin ayakla basılan yeri. **4.** Yarışmacı. [DS] ⮺ **hampa çıkmak,** *{ağız} Kavga eden iki kişiden birisine bir üçüncü kişi yardımcı çıkmak; taraf tutmak.* [DS]

hampacı, [hampa-cı] *{ağız} sf.* **1.** (Kişi için) hazırdan yiyen; hazırcı. **2.** (Kişi için) koruyucu. [DS]

hampalamak[1], [hampa-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Korumak; desteklemek. [DS]

hampalamak[2], [hampa-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Açgözlülük ederek yiyecek kapmak. [DS]

hampalıbel, [hampa-lı+bel] *{ağız} is.* Ayakla basacak kulakları olan bir tür kürek; bel. [DS]

hampırmak, [hamp *(yans.)* > hamp-ır-mak] *{ağız} gçsz. f. [-ır]* Çok kızmak; öfkelenmek. [DS]

hampışmak, [hamp *(yans.)* > hamp-ış-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* Bir şeyin üzerine abanarak iyice çökmek. [DS]

hampur, [hamp *(yans.)* > hamp-ur] *{ağız} sf.* Aptal; salak. [DS]

hampurlamak, [hamp *(yans.)* > hamp-ur-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(u)-yor]* **1.** Hakkı olmayan bir parayı almak. **2.** Yutmak. [DS]

hamsamak, [ham-sa-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-s(ı)-yor]* Hamlaşmak; çevikliğini yitirmek. [DS]

hamr, [Ar. ḫamr *(mayalanmış)* خمر] *{OsT} is.* Şarap; içki.

hamra, -a'i [Ar. ḥumret *(kırmızılık)* > ḥamrā' حمراء] *(hamra:) {OsT} is.* Kırmızı.

hamrî, [Ar. ḫamrī خمرى] *(hamri:) {OsT} sf.* Şarapla ilgili; şaraba ait.

hamriye, [Ar. ḫamriyye خمريه] *{OsT} is. ed.* Şarabı öven kaside.

hams, [Ar. ḫams خمس] *{OsT} is.* Beş.

hamse, [Ar. ḫamse خمسه] *{OsT} sf.* **1.** Beş ögeden oluşan. **2.** *is. ed.* Manzum beş ayrı mesneviyi içine alan eser. ⮺ **hamse-nüvîs,** *{OsT} ed. Hamse sahibi şair.*

hamsi, [Yun. ḫampsi] *is. zool.* Sıcak ve ılık denizlerde yaşayan, geniş ve uzun ağız yarıklı, karın kısmı keskin omurgamsı yapıda kemikli, küçük, ince, uzun balık, *(Engraulis encrasicholus).*

hamsigiller, [hamsi-gil-ler] *is. zool.* Hamsi, ringa, sardalye ve tirsi gibi küçük balıkları kapsayan ilkel kemikli balıklar familyası, *(Engraulidae).*

hamsikuşu, [hamsi+kuş-u] *is.* Kılçıkları çıkarılmış ve dörde bölünmüş hamsileri, ince kıyılmış soğan, maydanoz, nane, mısır unu ve yumurta karışımına bulayıp yağda kızartmak suretiyle yapılan bir Karadeniz yemeği.

hamsin[1], [Ar. ḫams > ḫamsīn خمسين] *{OsT} is.* **1.** Elli. **2.** 31 Ocak ile 21 Mart arasındaki en soğuk elli günlük süreyi kapsayan dönem. **3.** *din.* Hz. Musa'ya Sina dağında Allah tarafından On Emir'in indirildiği günü kutlayan Yahudi bayramı. **4.** *din.* Katolik kilisesinde, havarilerin üzerine Kutsal Ruhun inişinin kutlandığı bayram; Gül Paskalyası, *(Pasha Rosatum)*

hamsin[2], [Yun. ḫampsi] *{eAT} is.* Hamsi.

hamsun, [Ar. ḫams > ḫamsün خمسون] *(hamsu:n) {OsT} is.* Elli (50).

hamşor, [Far. ham *(olmamış)* + şūr *(verimsiz)*] *{ağız} sf.* **1.** Okuma yazma bilmeyen; cahil. **2.** Deneyimsiz; acemi. **3.** *is.* Olgunlaşmamış meyve. [DS]

hamt, -dı [Ar. ḥamd حمد] *{OsT} is.* Allah'a övgü ve şükür bildirme. ◘ **hamt etmek,** *Allah'a karşı memnuniyetini bildirmek; şükretmek.*|| **hamt olsun,** *"Allah'a şükürler olsun!" anlamında halinden memnuniyet ifade eden dua sözü.*

hamu, [*eT.* kamuġ > ḫamu] *{eAT} sf.* Kamu; bütün; hep.

hamul[1], [ham *(yans.)* > ham-ul] *is.* Yeme sırasında çıkan sesleri anlatan yansımalı gövde. ◘ **hamul hamul,** *{ağız} (Yemek için) çabuk çabuk ve görgüsüzce.* [DS]

hamul[2], [Ar. ḥaml *(yüklenme)* > ḥamül حمول] *(hamu:l) {OsT} sf.* Tahammüllü; sabırlı; dayanıklı.

hamulane, [Ar. ḥamūl + Far. -āne حمولانه] *(hamu:la:ne) {OsT} zf.* Dayanıklılık göstererek; tahammül ederek.

hamule, [Ar. ḥaml *(yüklenme)* > ḥamūle حموله] *(hamu:le) {OsT} is.* **1.** Taşınan veya taşınacak olan yük. **2.** Bir geminin yüklemiş olduğu ticaret eşyasının tümü.

hamuli, [Ar. ḥaml > ḥamūlī حمولى] *(hamu:li:) {OsT} is.* Sabırlılık; dayanıklılık.

hamuls, [Lat. hamuls *(küçük çengel)*] *is. zool.* Bir kısım böceklerde, erkek cinsiyet organının bir parçası.

hamun, [Far. hāmūn هامون] *(ha:mu:n) {OsT} is.* Büyük çöl; düz ova. ◘ **hāmūn-nevred,** *Kırda dolaşan; çölde gezen.*

hamur, [Ar. ḫamīr خمير] *{OsT} is.* **1.** Unun su veya başka sıvılarla yoğrulmasından meydana gelen koyu kıvamlı madde. **2.** Ekmek mayası. **3.** (Kâğıt için) iyi cins. **4.** Heykeltıraşların, heykel kalıbının içine doldurdukları balmumu veya çamur parçası. **5.** *mecaz.* Öz; asıl; maya. **6.** *sf.* (Ekmek ve diğer hamur işi yiyecekler için) iyi pişmemiş. ◘ **hamur açmak,** *Yoğrulmuş hamuru oklava ile basa basa incelterek yufka hâline getirmek; yufka açmak.*|| **hamur boya,** *Ressamın resmine sürmek için boya tablası üzerinde hazırladığı hamur kıvamındaki yağlı boya.*|| **hamur eğişi,** *{ağız} Hamur kesmekte ve tekne kazımakta kullanılan araç.* [DS]|| **hamur gibi,** *1. (Unlu yiyecek için) iyi pişmemiş. 2. (Sulu yiyecekler için) çok pişmekten bulamaç hâline gelmiş. 3. Halsiz; bitkin hâlde.*|| **hamur fırçası,** *Hamur işlerinin üstüne yumurta sarısı sürmeye yarar küçük fırça.*|| **hamur gibi olmak,** *Çok yorulmak, bitkin düşmek.*|| **hamur işi,** *Hamurdan yapılmış yiyeceklerin genel adı.*|| **hamur işine karışmak,** *Yeteneklerinin üstünde veya görevinin dışında kalan bir işi yapmaya kalkışmak.*|| **hamur keseceği,** *Yufka açarken hamur parçası bölmeye veya yufkayı belirli biçimde kesmeye yarayan üçgen ağızlı küçük bıçak.*|| **hamur makinesi,** *Hamur yoğurmaya yarayan araç.*|| **hamur patlatma,** *{ağız} Vücutta meydana gelen civerme denilen hastalığın iyileşeceğine inanarak yedi evden toplanan undan yapılan çörekleri köpeklere verme.* [DS]|| **hamur pilavı,** *{ağız} Makarna yemeği.* [DS]|| **hamur saplısı,** *{ağız} Delikli kepçe.* [DS]|| **hamur sepeti,** *İçinde ekmek için hamur mayalandırılan sepet.*|| **hamur tahtası,** *Üzerinde hamur açılan yuvarlak veya dörtgen geniş sehpa.*|| **hamur teknesi,** *İçinde ekmek hamuru yoğrulan büyükçe bir kap.*|| **hamur tutmak,** *Yapılacak olan yiyeceğe göre unu yağ, süt, su vb. ile karıştırarak yoğurmak.*|| **hamur yoğurmak,** *Una çeşitli sıvılar katarak karıştırmak, özleştirmek.*

hamurcu, [hamur-cu] *is.* Ekmek veya hamur işi yiyecekleri üreten bir iş yerinde hamur yoğurmakla görevli işçi.

hamurculuk, -ğu [hamur-cu-luk] *is.* Hamurcunun yaptığı iş.

hamurkâr, [Ar. ḫamir + Far. -kār خميركار] *(hamurkâ:r) {OsT} is.* Ekmek fırınlarında hamur yoğuran işçi.

hamurlama, [hamur-la-ma] *is.* Hamur sürme eylemi; hamur bulaştırma işlemi.

hamurlamak, [hamur-la-mak] *gçl. f. [-r] [-l(u)-yor]* **1.** Hamur yapmak. **2.** Hamur sürmek; hamur bulaştırmak. **3.** Tencere, güveç gibi kaplar içindeki yiyeceklerin daha yüksek sıcaklıkta ve kısa sürede pişmesini sağlamak için kapağının kenarını hamur sıvayarak kapatmak. **4.** *{ağız}* İyi pişmemiş ekmek yemek yüzünden hastalanmak. [DS]

hamurlanma, [hamur-la-n-ma] *is.* Üzerine hamur bulaşma durumu.

hamurlanmak, [hamur-la-n-mak] *edil. f. [-ır]* **1.** Üzerine hamur bulaştırılmak; hamur sürülmek; ha-

mur bulanmak. **2.** *dönşl.* Üzerine hamur bulaşmak. **3.** İçine hamur karışmak; hamurlu hâle gelmek.

hamurlaşma, [hamur-la-ş-ma] *is.* Hamur gibi olma durumu; hamur kıvamına gelme; yumuşama.

hamurlaşmak, [hamur-la-ş-mak] *dönşl. f. [-ır]* Hamur kıvamına gelmek; yumuşamak.

hamurlaştırıcı, [hamur-la-ş-tır-ıcı] *is.* Kâğıt fabrikalarında kâğıtları veya kâğıt üretiminde kullanılan lifleri parçalayarak özel sıvı içinde asıltılı hâle getiren alet.

hamurlaştırma, [hamur-la-ş-tır-ma] *is.* Hamur hâline getirme; hamurlaştırmak eylemi.

hamurlaştırmak, [hamur-la-ş-tır-mak] *gçl. f. [-ır]* Hamur hâline getirmek.

hamurlu, [hamur-lu] *{ağız} is.* Mayalı hamurdan yapılarak sac üzerinde pişirilen bir tür ekmek. [DS]

hamurluk, -ğu [hamur-luk] *{ağız} is.* Ekmek mayası. [DS]

hamursu, [hamur-su] *sf.* Hamuru andırır biçimde; hamur gibi.

hamursuz, [hamur-suz] *is.* **1.** Mayasız hamurdan yapılan yiyecek. **2.** *{ağız}* İçine karanfil, çörek otu, sakız konularak mayalı hamurdan yapılan bir tür ekmek. [DS] **3.** *{ağız}* Mayasız hamurdan küle gömülerek pişirilen kalın bazlama. [DS] **4.** *din.* Yahudilerin Mısır'dan çıkışlarının hatırasını canlı tutmak için Hamursuz Bayramında yedikleri mayasız ekmek. ⊡ **Hamursuz Bayramı,** *din. Musevilerin Mısır'dan çıkışlarını anmak amacıyla her yıl kutladıkları bayram.*

hamursuzcular, [hamur-suz-cu-lar] *is.* Ortodoksların, ayinlerde mayasız ekmek kullanan Katoliklere verdikleri ad.

hamurumsu, [hamur-umsu] *sf.* Hamuru andırır biçimde; hamur gibi.

hamuryağı, [hamur+yağ-ı] *{ağız} is.* Zeytinyağı. [DS]

hamuş, [Far. ḫāmūşiden *(susmak)* > ḫāmūş خاموش] *(ha:mu:ş) {OsT} sf.* Susan; susmuş; sessiz. ⊡ **hamuş olmak,** *Susmak.*

hamuşan, [Far. ḫāmūşiden *(susmak)* > ḫāmūşān خاموشان] *(ha:mu:şa:n) {OsT}* **1.** Sessiz olanlar; susanlar. **2.** *mecaz.* Mevlevilikte ölüler veya mezarlık için kullanılan söz.

hamuşane, [Far. ḫāmūşāne خاموشانه] *(ha:mu:şa:ne) {OsT} zf.* Sessiz bir biçimde; sessizliği andırırcasına.

hamuşî, [Far. ḫāmūşī خاموشی] *(ha:mu:şi:) {OsT} is.* Sessizlik; susmuşluk.

hamut, -du [İslav. ḫamut] *is.* Araba koşumunda atların boynuna geçirilen içi kıtık dolu meşin ve ağaçtan yapılmış geniş halka.

hamyaze, [Far. ḫamyāze خمیازه] *(hamya:ze) {OsT} is.* **1.** Bezginlik; usanç. **2.** Hoşa gitmeyen davranış. ⊡ **hamyāze-i gayr-i ihtiyārî,** *{OsT} Elinde olmadan, bilmeden esneme.*|| **hamyāze-i resen,** *{OsT} İp, halat vb.nin esnemesi.*|| **hamyāze-bahş,** *{OsT} Esneme getiren; gevşeklik veren.*|| **hamyāze-keş,** *{OsT} 1. Esneyen. 2. İnsanın ruhunu sıkan.*

hamz, [Ar. ḥamż حمض] *{OsT} is.* Ekşilik; burukluk; kekrelik.

-han, [Far. ḫānden > -ḫᵛān خوان] *{OsT} son ek.* Sonuna eklendiği Farsça isimlere *"... okuyan, ... okuyucu"* anlamı katarak birleşik sıfatlar yapan son ek. *mevlit-hān (mevlit okuyan), gezel-hān (gazel çeken)*

han[1], [han *(yans.)*] *is.* Aksırmayı anlatan kök. [Zülfikar] *han-kır-mak*

han[2], [Moğ. ḫan] *(khan) {eT} is.* **1.** Türklerin en büyük başbuğu; han; kral; hükümdar. [DLT] [EUTS] [Gabain] **2.** Rütbe ve derece itibariyle kağandan aşağı olan. **3.** Eski Türk devlet kuruluşunda hakandan sonra gelen ve ikinci derecedeki devlet veya beyliğin başkanı. **4.** Osmanlı padişahlarının ve bazı Türk beylerinin kullandığı unvan.

han[3], [Far. ḫān خان] *{OsT} is.* **1.** Şehir içinde veya dışında yolcular için yapılmış konaklama yapıları. **2.** Serbest meslek mensubu kimselerin kiralayarak çalıştıkları büro ve iş yerlerini içine alan büyük yapı. **3.** İçinde bekârlara ait odaların bulunduğu bina. **4.** *{ağız}* Dükkân. [DS] **5.** Meyhane. **6.** *{ağız}* At, eşek gibi hayvanların yattığı yer. [DS] ⊡ **han gibi,** *(Yer için) gereğinden büyük; çok büyük.*|| **han hamam sahibi,** *Varlıklı kimse; mülk sahibi.*|| **hān-ı sebîl,** *{OsT} Yoksul yolcuların barındığı konaklama yeri.*

han[4], [Far. ḫᵛān خوان] *(ha:n) {OsT} is.* **1.** Üzerinde yemek yenilen sini veya sofra. **2.** Aşçı dükkânı. **3.** Yemek. ⊡ **hān-ı yağmā,** *1. Yoksullara verilen yemek. 2. Tabiatın sunduğu nimetler.*

hana[1], [Hotan, Kençek. ana => hana] *{eT} is.* Ana. [DLT]

hana[2], [Mog. hana] *{eT} is.* Eyerin yüksek yeri. [Nevâyî]

hana[3], [? hana] *{ağız} is.* Halı, kilim ya da bez dokuma tezgâhı. [DS]

hanabile, [Ar. İmam Ahmed bin Hanbelī *(dört mezhep imamından biri)* > ḥanābile حنابله] *(hana:bile) {OsT} is.* Hanbeliler.

hanacir, [Ar. ḥancere > ḥanācir حناجر] *(hana:cir) {OsT} is.* Gırtlaklar.

hanadık, [Ar. ḫandaḳ > ḫanādıḳ خنادق] *(hana:dık) {OsT} is.* Hendekler.

hanadır, [Ar. ḥanādır حنادر] *(hana:dır) {OsT} sf.* Görme gücü yüksek olan.

hanafis, [Ar. ḫunfesā>ḫanāfis خنافس] *(hana:fis)* *{OsT}* *is. zool.* Bok böcekleri; mayıs böcekleri.

hanak, [Ar. ḥanaḳ حنق] *{OsT}* *is.* **1.** Darılma. **2.** Kızma; hiddetlenme.

hanan[1], [Ar. ḥanān حنان] *(hana:n)* *{OsT}* *is.* Acıma duygusu; yürek yufkalığı; merhamet.

hanan[2], [ḫān + Far. -ān خانان] *(ha:na:n)* *{OsT}* *is.* Hükümdarlar.

hanat, [Far. ḫān + Ar. -āt خانات] *(ha:na:t)* *{OsT}* *is.* **1.** Hanlar. **2.** Alış veriş dükkânları.

hanay, [han+ öy *(ev)* / Yun. anoi ?] *{ağız}* *is.* **1.** İki ve daha çok katlı ev. **2.** Evlerin üst katı. **3.** Büyük oda; salon. *{eAT}* *(aynı)* **4.** Sofa; hol; koridor. *{eAT}* *(aynı)* **5.** Avlu. **6.** Asma merdiven. **7.** Kiler. [DS] **8.** *{eAT}* Penceresi çok, etrafı açık ev; yaz evi.

hanaylı, [hanay-lı] *{ağız}* *is.* Önünde çardak bulunan ev. [DS]

hanazıl, [Ar. ḥanẓal >ḥanāẓıl حناظل] *(hana:zıl)* *{OsT}* *is. bot.* Ebucehil karpuzları.

hanazir, [Ar. ḫınzīr>ḫanāzīr خنازير] *(hana:zi:r)* *{OsT}* *is.* Domuzlar.

Hanbelî, [Ar. Ahmet ibn Hanbel > ḥanbelī حنبلي] *(hanbeli:)* *{OsT}* *is.* **1.** İslam dininde belli başlı ve en çok taraftarı olan, nasa önem veren, sahabenin söylediği ve yaptığı işlerden muhalefet edilmemiş olanlarına uyan, peygamberi görmüş olanlar arasında aykırılık varsa Kur'an'a yakın olanı tutan, inkârcı ve itham edici olmamak kaydıyla zayıf ve mürsel hadislere de önem veren, bu şartlar bulunmadığı zaman ise kıyasa (tasım) baş vuran ehl-i sünnetten bir mezhep. **2.** Bu mezhepten olan birisi.

hanbere, [Far. ḫān-bere خان بره] *(ha:nbere)* *{OsT}* *is.* Koç Burcu; Hamel Burcu.

hanc, [hanc *(yans.)*] *is.* Oburca yemeyi anlatan kök. [Zülfikar] *hanc-ıl hancıl*

hanca[1], [kan-ca] *{ağız}* *zf.* **1.** Çoktan beri; çoktan. **2.** Ne vakit. [DS]

hanca[2], [Far. ḫᵛan-çe] *{ağız}* *is.* Sofra. [DS]

hancabir, [kan-ca+bir] *{ağız}* *is.* Kan kardeşi. [DS] ⊟ **hancabir olmak,** *Kan kardeşi olmak.*

hancer, [Ar. ḫancer خنجر] *{OsT}* *is.* → hançer. ⊟ **hancer-i ebrū,** *{OsT}* *1. Kaşların hançeri. 2. ed. Hançere benzer kaşlar.*|| **hancer-i felek,** *{OsT}* *Güneş ışığı.*|| **hancer-i müjgân,** *{OsT}* *1. Kirpiklerin hançeri. 2. ed. Hançere benzer kirpikler; âşığın kalbini bir hançer gibi delen kirpikler.*|| **hancer-i sîm,** *{OsT}* *Güneş ışığı.*|| **hancer-i subh,** *{OsT}* *Güneş ışığı.*|| **hancer-i zer,** *{OsT}* *Güneş ışığı.*

hancere, [Ar. ḥancere حنجره] *{OsT}* *is.* → hançere.

hancerî[1], [Ar. ḫancerī / ḫanceriyye خنجرى / خنجريه] *(hanceri:)* *{OsT}* *sf.* **1.** Hançer gibi olan. **2.** Hançerle ilgili olan; hançere ait.

hancerî[2], [Ar. ḥancerī / ḥanceriyye حنجرى / حنجريه] *(hanceri:)* *{OsT}* *sf.* Gırtlağa ilişkin.

hancı, [han-cı] *is.* Han işleten veya handa çalışan kimse. ⊟ **hancı sarhoş, yolcu sarhoş,** *"Kimsenin ne yaptığından haberi yok." anlamında kullanılan söz.*

hancıl, [hanc *(yans.)* > hanc-ıl] *is.* Oburca yemeyi anlatan yansımalı gövde. ⊟ **hancıl hancıl,** *{ağız}* *(Yemek için) oburca.* [DS]

hancılık, -ğı [han-cı-lık] *is.* **1.** Hancının mesleği. **2.** Handa kalmak için hancıya verilen ücret.

hancıllamak, [hanc-ıl-la-mak] *{ağız}* *gçsz. f.* *[-r] [-l(ı)-yor]* Oburca yemek. [DS]

hança, [Far. ḫᵛan-çe] *{ağız}* *is. folk.* **1.** Davetlilerin düğüne götürdükleri armağan. **2.** Gelin almaya giden dünürcüye erkek evinden verilen yemek. [DS]

hançe, [Far. ḫᵛān -çe خوانچه] *{OsT}* *is.* Küçük tepsi; küçük sofra. ⊟ **hānçe-i zer,** *1. Küçük altın tepsi. 2. Güneş.*

hançer, [Ar. ḫancer => ḫançer خنچر] *{OsT}* *is.* **1.** Ucu eğri ve sivri, kamaya benzer kısa bıçak. **2.** Işık demeti. **3.** *mecaz.* Sevgilinin kaş ve kirpiği.

hançere, [Ar. ḥancere => ḥançere حنچره] *{OsT}* *is.* Gırtlak.

hançerî, [Ar. ḥancerī => ḥançerī حنچرى] *(hançeri:)* *{OsT}* *sf.* Gırtlakla ilgili.

hançeriye, [Ar. ḫanceriyye => ḥançeriyye حنچريه] *{OsT}* *is. bot.* Latinçiçeğigiller.

hançerleme, [hançer-le-me] *is.* Hançerle yaralama veya öldürme eylemi.

hançerlemek, [hançer-le-mek] *gçl. f.* *[-r] [-l (i)-yor]* Hançerle yaralamak veya öldürmek; hançer saplamak.

hançerlenme, [hançer-le-n-me] *is.* Hançerle yaralanma veya öldürülme eylemi.

hançerlenmek, [hançer-le-n-mek] *edil. f.* *[-ir]* Hançerle yaralanmak veya öldürülmek.

handa, [kanda / kayda/ kayuda / ḫanda] *{eT}* *{eAT}* *zf.* Nerede. [DLT]

handahand, [Far. ḫandā-ḫand خنداخند] *(handa:-hand)* *{OsT}* *is.* **1.** Uzun süre devamlı gülme. **2.** *sf.* Sürekli.

handan[1], [Far. ḫandīden *(gülmek)* > ḫandān خندان] *{OsT}* *sf.* Gülen; neşeli. ⊟ **handān handān,** *Güle güle; gülerek.*|| **handān-rū,** *{OsT}* *Güler yüzlü; güleç.*|| **handān-rūy,** *{OsT}* → handān-rū.

handan[2], [kan-dan / hani-den] *zf.* Çoktan; çok önceleri.

handan[3], [Far. ẖandān] *{ağız} sf.* (Çocuk için) babası belli olmayan; piç. [DS]

handasa, [kanda + i-se / handise] *{eAT} zf.* Nerede olsa.

hande, [Far. ẖandīden *(gülmek)* > ẖande خنده] *{OsT} is.* **1.** Gülme; gülüş. **2.** Alay etme; eğlenme. **3.** Açılma; açılış; patlama. ☞ **hande-bahşā,** *{OsT} Güldürücü.*|| **hande-bār,** *{OsT} Güldürücü.*|| **hande-fermā,** *{OsT} Güldürücü.*|| **hande-feşān,** *{OsT} Gülücükler saçan.*|| **hande-fezā,** *{OsT} Güldürücü.*|| **hande-harîş,** *{OsT} Birine alaycı tavırla gülme.*|| **hande-i āftāb,** *{OsT} Güneşin gülmesi; güneş doğmak.*|| **hande-i cām,** *{OsT} Kadehin insana gülmesi; içine içki konulduğu zaman kadehin buğulanması.*|| **hande-i dîrîne,** *{OsT} Eski gülüş.*|| **hande-i gül,** *{OsT} Gülün gülmesi; gülün açılması.*|| **hande-i istihfāf,** *{OsT} Alaylı gülüş; hafifseme dolu gülüş.*|| **hande-i zemîn,** *{OsT} Toprağın gülmesi; yerin yeşillenmesi.*|| **hande-kâr,** *{OsT} Gülen; gülücü.*|| **hande-künān,** *{OsT} Güle güle; gülerek.*|| **hande-meşhūn,** *{OsT} Çok gülen; hep gülen.*|| **hande-mu'tad,** *{OsT} Gülme alışkanlığı olan; her zaman gülen.*|| **hande-nümā,** *{OsT} Gülen.*|| **hande-rîz,** *{OsT} Gülüp duran.*|| **hande-rūy,** *{OsT} Güler yüzlü.*|| **hande-zād,** *{OsT} Gülümsemenin eseri.*|| **hande-zen,** *{OsT} Gülen.*

handek, -ği [Ar. ẖandeḳ / Far. kandak خندق] *{eAT} is.* Hendek.

handeris, [Ar. ẖanderīs خندريس] *(handeri:s) {OsT} is.* Yıllanmış şarap; eski şarap.

handeriş, [Far. ẖande-rīş خنده ريش] *(handeri:ş) {OsT} is.* **1.** Alay; gülme. **2.** *sf.* (Kişi için) alay konusu olan; gülünecek.

handikap, -bı [İng. handicap *(el şapkada)*] *is.* **1.** Oyunda karşı tarafa baştan tanınan puan. **2.** At yarışlarında, binicilerle eyerlerin ağırlığının atların koşuyu kazanma şansını etkileyecek biçimde ayarlanması. **3.** *mecaz.* Elverişsiz durum; engel.

handikapçı, [handikap-çı] *is.* At yarışlarında, yarış kazanmış olan atların bir sonraki yarışta hangi handikapla yarışacağını belirleyen görevli.

handikaplı, [handikap-lı] *sf.* (Yarış için) atların ağırlıkları ayarlanarak kazanma şansları denkleştirilmiş olan.

handiyse, [kanda *(nerede)* + ise > handa + ise > handiyse] *(ha'ndiyse) zf.* Nerede ise.

-hane, [Far. -ẖāne خانه] *{OsT} son ek.* Sonuna getirildiği isimlerden yer isimleri yapan Farsça son ek. *gül-hāne, hasta-hāne, pasta-hāne*

hane[1], [Ar. ẖāne خانه] *(ha:ne) {OsT} is.* İçkili gazino; meyhane.

hane[2], [Far. ẖāne خانه] *(ha:ne) {OsT} is.* **1.** Ev; mesken; konut. **2.** Yer; mekân. **3.** Bir bütünü meydana getiren bölümlerden her biri; bölüm; göz. **4.** Ev halkı. **5.** *mat.* Onluk sistemde rakamların bulunduğu basamakların her biri. **6.** *müz.* Saz eserlerinin ayrıldığı bölümlerden her biri. **7.** Satranç, dama ve tavla gibi oyunlarda taşların konulduğu bölümlerden her biri. **8.** *ed.* Dörtlüklerden kurulu şiirlerin bölümlerinin her biri. ☞ **hāne-bāz,** *{OsT} 1. Evle oynayan. 2. Evine kadar her şeyinin kumarda kaybeden.*|| **hāne-ber-endāzāne,** *{OsT} Yuva yıkarcasına.*|| **hāne-ber-endāzî,** *{OsT} Yuva yıkıcılık.*|| **hāne-dār,** *{OsT} Aile reisi; vekilharç.*|| **hāne-fürūş,** *{OsT} Ev komisyoncusu.*|| **hāne-gî,** *{OsT} Eve mensup; hane halkından olan.*|| **hāne-gîr,** *{OsT} Bir yeri kendine mekân sayan.*|| **hāne-harāb,** *{OsT} Evi yıkılmış.*|| **hāne-hudā,** *{OsT} Ev sahibi.*|| **hāne-hudāyî,** *{OsT} Ev sahipliği.*|| **hāne-i āfet-rîz,** *{OsT} 1. Bela saçan ev. 2. Bu dünya.*|| **hāne-i āvārız,** *{OsT} tar. İmparatorluk döneminde köylerin nüfus, emlak ve arazileri dikkate alınarak belirlenmiş vergi oranı.*|| **hāne-i āyine,** *{OsT} Duvarları camla kaplı oda, salon veya saray.*|| **hāne-i bāriyān,** *{OsT} Padişahın avcılarından bir kısmının barındığı yer.*|| **hāne-i bāz,** *{OsT} Terazi burcu.*|| **hāne-i bāziyan,** *{OsT} 1. Doğancı koğuşu. 2. Padişahın avcı birliklerinden bazılarının barındığı yer.*|| **hāne-ber-dūş,** *{OsT} 1. Evi omzunda. 2. Yersiz yurtsuz; serseri.*|| **hāne-ber-endāz,** *{OsT} Yuva yıkan.*|| **hāne-i dil,** *{OsT} 1. Gönül evi. 2. Kâbe.*|| **hāne-i ferdā,** *{OsT} 1. Yarınki ev. 2. Ahret.*|| **hāne-i gül,** *{OsT} Bu dünya.*|| **hāne-i has,** *{OsT} Has oda.*|| **hāne-i hassa,** *{OsT} Topkapı sarayında Kutsal Emanetlerin bulunduğu bölüm.*|| **hāne-i Hüda,** *{OsT} Kâbe.*|| **hāne-i zer,** *{OsT} 1. Güneş. 2. Dördüncü gök.*|| **hāne-i zerîn,** *{OsT} 1. Güneş. 2. Yıldızlar.*|| **hāne-i zünbūr,** *{OsT} Arı kovanı.*|| **hāne-küş,** *{OsT} Mirasyedi.*|| **hāne-nişîn,** *{OsT} Evde oturan; evine bağlı.*|| **hāne-perdāz,** *{OsT} Ev yapan.*|| **hāne-perver,** *{OsT} 1. Evde yetişmiş. 2. mecaz. Olayları ve çevreyi yeterince tanımayan.*|| **hāne-perverd,** *{OsT}* → hāne-perver.|| **hāne-perverî,** *{OsT} Evde yetişmiş olma.*|| **hāne-sūz,** *{OsT} 1. Yuva yıkan. 2. Evini ihmal eden; gözü dışarıda olan.*|| **hāne-zād,** *{OsT} Hizmet gördüğü evde doğan köle ya da hizmetçi.*

haneb, [Ar. ẖaneb خنب] *{OsT} is.* Atın arka ayaklarında bulunan dirsek gibi çıkıntılı kısım.

hanedan, [Far. ẖāne-dān خاندان] *(ha:neda:n) {OsT} is.* **1.** Kökten büyük ve soylu aile. **2.** Peygamber, hükümdar veya bir devlet büyüğü gibi bir şahsa dayalı soy; büyük aile; ocak. **3.** *sf.* Belli ve büyük bir soydan gelen. **4.** *mecaz.* Eli açık ve konuksever; gönlü zengin

hanedanlık, -ğı [hanedan-lık] *(ha:neda:nlık) is.* **1.** Hanedan olma durumu; soyluluk. **2.** Bir hanedan tarafından yönetilen ülke. **3.** Cömertlik ve konukseverlik.

hanef, [Ar. ḥanef حنف] *{OsT} is.* **1.** Doğruluk. **2.** Doğru gidiş.

Hanefî, [Ar. Ebu Hanefî>ḥanefī حنفى] *(hanefi:) {OsT} sf.* **1.** Ebu Hanefi yolunu tutan; ona uyan. **2.** Hanefilik mezhebi ve bu mezheple ilgili.

Hanefilik, [hanefi-lik] *(hanefi:lik) is.* İslamiyet'te ehl-i sünnetten olan dört mezhepten biri.

Hanefiyun, [Ar. ḥanefiyyūn حنفيون] *(hanefiyu:n) {OsT} is.* Hanefiler.

hanek[1], [Ar. ḥanek حنك] *{OsT} is.* Ağız tavanı; damak.

hanek[2], [Erme. hanak / ḥanek حنك] *{ağız} is.* **1.** Söz; lakırdı. **2.** Konuşma. [DS] ⊡ **hanek etmek,** *{ağız} 1. Konuşmak. 2. Şakalaşmak.* [DS]

hanekî, [Ar. ḥanekī حنكى] *(haneki:) {OsT} sf.* Damakla ilgili; damaksı.

haneli, [hane-li] *(ha:neli) sf.* **1.** Belli sayıda bölmesi olan; hanesi bulunan. **2.** (Belirtilen sayıda) evi bulunan.

hanelik, -ği [hane-lik] *(ha:nelik) sf.* Belirtilen sayıda evi bulunan; evlik.

hanende, [Far. ḫᵛānden *(okumak)* > ḫᵛānende خواننده] *(ha:nende) {OsT} is.* Gazel veya şarkı söylemeyi kendisine meslek edinmiş olan kişi; şarkıcı; ses sanatçısı.

hanendegân, [Far. ḫānendegān خواننده گان] *(ha:nendegâ:n) {OsT} is.* Hanendeler; şarkıcılar.

hanendegî, [Far. ḫānendegī خواننده گى] *(hanendegi:) {OsT} is.* Hanendelik; şarkıcılık.

hanendelik, -ği [hanende-lik] *(ha:nendelik) is.* Hanende olma durumu; şarkıcılık; okuyuculuk; ses sanatçılığı.

haneşiye, [Ar. ḥaneşiyye حنشيه] *{OsT} is. zool.* Yılanlar.

hanev, [Far. ḫān + T. ev] *{ağız} is.* Büyük ev; hanay. [DS]

haney, [Far. ḫān + T. ev] *{ağız} is.* → hanay. [DS]

haneyli, [haney-li] *{ağız} is.* Dört katlı ev. [DS]

hang[1], [hang / hank / heng / hıng / hınk / hing / hong / höng / hönk / hun / hüng *(yans.)*] *is.* Kahkahayla ve katıla katıla gülmeyi anlatan kök. [Zülfikar] *hang-ır hangır, hang-ır-da-mak, hang-ır-tı*

hang[2], [hang / hing / höng / hönk *(yans.)*] *is.* Sıçramayı, zıplamayı, titremeyi, yerli yersiz patırtılı hareket etmeyi anlatan kök. [Zülfikar] *hang-ır hangır, hang-ır-da-mak*

hangâh, [Far. ḫān-gāh خانگاه] *(ha:ngâ:h) {OsT} is.* Derviş evi; tekke.

hangar, [Fr. hangar] *is.* Uçak, araba, tarım aracı, eşya gibi nesneleri barındırmaya yarar kapalı yer; sundurma. ⊡ **hangar gibi,** *Çok büyük ve geniş yer.*

hangara, [hangi-ra] *{ağız} zf.* Nereye? [DS]

hangel, [? hangel] *{ağız} is.* **1.** Erkekliği iyi giderilmemiş boğa. **2.** Tek husyeli boğa. [DS]

hangem, [Far. hengām] *{ağız} is.* Kavga; dövüş. [DS] ⊡ **hangem çıkarmak,** *{ağız} Kavga çıkarmak.* [DS]

hangı, [*eT.* kangı / hangi] *{ağız} sf.* Hangi. [DS]

hangıl, [hang *(yans.)* > hang-ıl] *is. ünl.* Sıçramayı, zıplamayı, titremeyi, yerli yersiz patırtılı hareket etmeyi anlatan yansımalı gövde. ⊡ **hangıl hangıl,** *(Suyun akışı için) hızlı hızlı.*

hangır, [hang *(yans.)*] *is.* **1.** Kahkahayla ve katıla katıla gülmeyi anlatan yansımalı gövde. **2.** Sıçramayı, zıplamayı, titremeyi, yerli yersiz patırtılı hareket etmeyi anlatan yansımalı gövde. ⊡ **hangır hangır,** *{ağız} 1. (Ağır bir şeyin düşmesi, yuvarlanması için) ses çıkararak. 2. (Titremek için) zangır zangır.* [DS]

hangıra, [kangı-ra] *{ağız} zf.* **1.** Nereye? **2.** Neresi? [DS]

hangırada, [kangı-ra-da] *{ağız} zf.* Nerede? [DS]

hangırda, [kangı-ra-da] *{ağız} zf.* → hangırada. [DS]

hangırdamak, [hang *(yans.)* > hang-ır-da-mak] *{ağız} gçsz. f.* **1.** Kaba ve çirkin olarak gülmek; kahkaha atmak; hakırdamak. **2.** Oynamak; zıplamak. **3.** Hoppalık yapmak. [DS]

hangırdan, [kangı-ra-dan] *{ağız} zf.* Nereden? [DS]

hangırdaşmak, [hang *(yans.)* > hang-ır-da-ş-mak] *{ağız} işteş. f. [-ır]* Yüksek sesle ve çirkin biçimde gülüşmek. [DS]

hangırı, [kangı-rı] *{ağız} zm.* Hangisi? [DS]

hangırtı, [hang *(yans.)* > hang-ır-tı] *{ağız} is.* Yuvarlanan ağır bir şeyin çıkardığı ses. [DS]

hangi, [*eT.* kangı > hangi] *(ha'ngı) sf.* **1.** İki ve daha çok şeyden birini belirtecek bir cevap almak için kullanılan soru sıfatı. **2.** Fiili dilek şart veya şart bileşik zamanında olan cümlelerde, nesnenin veya cümlenin belirteni durumunda olduğunda nesnedeki kavramı genelleştirir. ⊡ **Hangi akla hizmet ediyor?** *"Nasıl bir düşünce ile böyle mantıksız ve sonuçsuz bir iş yapıyor?" anlamında yadırgama sözü.*|| **Hangi biri?** *Çok olanlardan hangisi?*|| **Hangi dağda kurt öldü?** *Kendisinden beklenmedik bir davranış görülen kişiye şaşma ve sitem ifade eden söz.*|| **Hangi rüzgâr attı?** *Bir yere uzunca bir süre uğramamışken ansızın çıkıp gelene sitem için söylenen söz.*|| **Hangi taşı kaldırsan altından çıkar.** *1. Her işten anlar veya anladığını iddia eder. 2. Her işe karışır.*

hangil, [? hangil] *{ağız} is.* Kova; bakraç. [DS]

hangisi, [*eT.* kangı *(hangi)* > hangisi] *(ha'ngisi) zm.* **1.** (Birkaç kişi arasından) kim? **2.** (Birkaç şey arasından) hangi şey.

hangsız, [ḳañ *(baba)* > ḫañ-sız] *{eT}* *sf.* Babasız. [EUTS]

hanıhandan, [kangı+kan-dan ?] *{ağız}* *zf.* Çok zamandan beri; çoktan. [DS]

hanık[1], **-ğı** [? hanık] *{ağız}* *sf.* Hazıra konan. [DS]

hanık[2], **-ğı** [Ar. ḫunḳ > ḫānıḳ خانق] *(ha:nık)* *{OsT}* *sf.* Boğan; boğucu. ☞ **hānıkü'l-kelb,** *{OsT}* *1. Köpek boğan. 2. bot. Çiğdem.*|| **hānıkü'l-nemir,** *{OsT}* *bot. Kurtboğan.*|| **hānıkü'l-zeneb,** *{OsT}* *bot. Kurtboğan.*

hanıkmak, [hanık-mak] *{ağız}* *gçsz. f.* *[-ır]* Hazır olmak. [DS]

hanım, [*eT.* kan > kan-um *(kağan eşi)* > han-ım] *is.* **1.** Kadın veya kızlara verilen unvan veya saygı sözü; bayan. **2.** Hitaplarda saygı için kadın isimlerinden sonra kullanılan nezaket ve saygı sözü. **3.** Eş; karı. **4.** Hizmetinde bulunulan kadın. **5.** *sf.* Kadınlığın bütün iyi niteliklerini kendinde toplayan. ☞ **hanım böceği,** *zool. Kın kanatlılardan, kara benekli, kırmızı renkte, kurtçukları yediği için yararlı sayılan bir böcek; gelin böceği; uğur böceği, (Coccinella).*|| **hanım evladı,** *Nazlı büyütülmüş; çıtkırıldım.*|| **hanım hanımcık,** *1. (Kadın için) evine, çocuklarına, işine gereği gibi bakan. 2. Çevresiyle uyumlu, ağırbaşlı davranışları olan.*|| **hanım sultan,** *is. İmparatorluk döneminde padişah kızlarının hanedandan olmayan kocadan dünyaya getirdiği kız çocuğu.*

hanımağzı, -nı, -ğızları [hanım+ağ(ı)z-ı] *{ağız}* *bot.* Aslanağzı çiçeği. [DS]

hanımanne, [hanım+anne] *(hanı'manne)* *is.* Kayın valide; kaynana.

hanımbudu, [hanım+bud-u] *{ağız}* *is.* Kavun, karpuz ve tatlı kabağı. [DS]

hanımefendi, [hanım+efendi] *(hanı'mefendi)* *is.* Aşırı saygı göstermek için kadın isimlerinden sonra getirilen veya onların isimlerinin yerine kullanılan hitap sözü.

hanımefendilik, -ği [hanım+efendi-lik] *is.* **1.** Hanımefendi olma durumu ve özelliği. **2.** Ağırbaşlı, saygın ve nazik kadının taşıdığı nitelik.

hanımeli, -yi / -ni, -elleri [hanım+el-i] *(hanı'meli)* *is. bot.* **1.** Hanımeligillerden, kokulu ve iki parçalı çiçekleri dolayısıyla park ve bahçelerde yetiştirilen tırmanıcı, sarılgan çalımsı bitki, *(Lonicera caprifolium).* **2.** Bu bitkinin güzel kokulu çiçeği.

hanımeligiller, [hanım+el-i-gil-ler] *is. bot.* İki çeneklilerden, örneği hanımeli olan otsu ve sarılgan bitki familyası, *(Caprifoliaceae).*

hanımgöbeği, -ni, -eleri [hanım+göbe(k)-i] *is.* Yağ, pirinç unu, un, su ve şekerle yapılan bir tür hamur tatlısı.

hanımiğnesi, -ni, -eleri [hanım+iğne-s-i] *{ağız}* *is.* Çengelli iğne. [DS]

hanımlık, -ğı [hanım-lık] *is.* **1.** Hanım olma durumu ve özelliği. **2.** Ağırbaşlı, kibar, saygı uyandıran kadının niteliği.

hanımnine, [hanım+nine] *is.* Saygıdeğer yaşlı kadın.

hanımparmağı, -nı, -akları [hanım+parma(k)-ı] *is.* İnce uzun, parmak biçiminde bir çeşit hamur tatlısı.

hanımteni, -ni, -nleri [hanım+ten-i] *{ağız}* *sf.* Pembe. [DS]

hanıyada, [hani+ya+da] *(ha'nıyada {ağız}* *ünl.* Bir şeyin olmasını çok arzu etmeyi anlatır. [DS]

hani[1], [*eT.* kangu > kayu / hani] *(ha'nı)* *zf.* **1.** Nerede? **2.** Ne oldu? **3.** Nerede kaldı? **4.** Önceden bilinen ve birlikte yaşanmış bir olayı birine hatırlatmak için kullanılan söz. **5.** Daha önce verilen bir sözün tutulmadığını hatırlatmak için kullanılan sitem sözü. **6.** Bari. **7.** Doğrusunu söylemek gerekirse. **8.** Kaldı ki; üstelik. ☞ **Hani ya?** *Hani?*|| **hani yok mu?** *Arkadan gelecek söze dikkat çekmek için kullanılan söz.*|| **hanidir,** *Çoktandır; epey zamandır; ne vakittir.*

hani[2], **-i'ı** [Ar. ḫāniʿ خانع] *{OsT}* *is.* **1.** Kocasından boşanmış kadın. **2.** Karısını boşamış erkek.

hani[3], [Yun. ḫanni] *is. zool.* Sıcak denizlerin 100-200 m. kadar derinliklerinde dibe yakın kesimlerdeki kayalık ve taşlık yerlerde yaşayan, gövdesi yandan basık, sarımtırak renkli ve benekli, büyük ağızlı ve dişli kemikli bir balık, *(Serranus cabrilla).*

haniden, [hani-den] *{ağız}* *zf.* → hanidir. [DS]

hanidir, [hani-dir] *{ağız}* *zf.* Çoktan beri; eskiden beri. [DS]

hanif[1], [Ar. ḥanīf حنيف] *(hani:f)* *{OsT}* *sf.* **1.** İslam dinine sıkı sıkıya bağlı olan. **2.** İslamiyet'ten önce tek Tanrı inancında olanlar için kullanılan sıfat.

hanif[2], [Ar. ḫānif خانف] *(ha:nif)* *{OsT}* *sf.* **1.** Küskün; dargın. **2.** Gururlu.

hanigiller, [hani-gil-ler] *is. zf.* Örnek türü hani ve yazılı hani olan çok yırtıcı ve etçil kemikli balık familyası, *(Serranidae).*

hanikmek, [hanik-mek] *{ağız}* *gçsz. f.* *[-ir]* Şımarıklık yaparak koşup gezmek. [DS]

hanin, [Ar. ḥanīn حنين] *(hani:n)* *{OsT}* *is.* **1.** Şiddetli arzu ve istek. **2.** Şiddetli arzu ve istekten dolayı ağlama, inleme.

hanis[1], [Ar. ḥanīs حنيس] *(hani:s)* *{OsT}* *sf.* Andını bozan ve kefaretini ödemeyen.

hanis[2], [Ar. ḥānis حانس] *(ha:nis)* *{OsT}* *sf.* *("Olmak" fiili ile)* verdiği sözü, ettiği yemini yerine getirmeyen.

haniye[1], [hani-y-e] *(ha'niye)* *{ağız}* *zf.* Nerede; hani? [DS]

haniye[2], [Ar. ḫāniye خانيه] *(ha:niye)* *{OsT}* *is.* Şarap.

hank[1], [hang / hank / heng / hıng / hınk / hing / hong

/ höng / hönk / hun / hüng *(yans.)*] *is.* Kahkahayla ve katıla katıla gülmeyi anlatan kök. [Zülfikar] *hank-ır hankır, hank-ır-mak, hank-ır-tı*

hank^{2}, [hank *(yans.)*] *is.* Haykırmayı, bağırmayı anlatan kök. [Zülfikar] *hank-ır-da-mak*

hank^{3}, [Ar. ḫanḳ خنق] *is.* **1.** Boğazım sıkarak boğma. **2.** Boğazı sıkılarak boğulma.

hankâh, [Far. ḫān-gāh خانگاه] *(ha:ngâ:h) {OsT} is.* Tekke.

hankan, [Ar. ḫanḳan خنقا] *(ha'nkan) {OsT} zf.* Boğarak; boğmak suretiyle.

hankır, [hank *(yans.)* > hank-ır] *is.* Kahkaha ile gülmeyi anlatan yansımalı gövde. 🗗 **hankır hankır,** *{ağız} Olur olmaz şeylere gülmeyi anlatır.* [DS]

hankırdamak, [hank *(yans.)* > hank-ır-da-mak] *{ağız}* **1.** Yüksek sesle, kaba ve çirkin bir şekilde bağırmak, konuşmak, gülmek. **2.** (Manda için) bağırmak. [DS]

hankırık, -ğı [hank *(yans.)* > hank-ır-ık] *{ağız} is.* Balgam. [DS]

hankırmak^{1}, [hank *(yans.)* > han-kır-mak] *{ağız} gçsz. f. [-ır]* Yüksek sesle, kaba ve çirkin bir şekilde gülmek. [DS]

hankırmak^{2}, [hank *(yans.)* > hank-ır-mak] *{ağız} gçsz. f. [-ır]* Aksırmak. [DS]

hanlık, -ğı [ḫan-lık] *{eT} is.* **1.** Han olma durumu ve görevi; hükümdarlık. **2.** Hanın yönetimi altındaki ülke.

hanman, [Far. ḫānmān خانمان] *(ha:nma:n) {OsT} is.* Ev; aile ocağı; yuva. 🗗 **hānmān-ber-endāz,** *{OsT} Yuva yıkıcı.*|| **hānmān-sūz,** *{OsT} Ev bark yakan; ocak söndürücü; aileyi dağıtan.*

hannak, [Ar. ḫannāḳ خنّاق] *(hanna:k) {OsT} sf.* **1.** Boğan. **2.** Boğucu.

hannan, [Ar. ḥanān / ḥannān حنّان] *(hanna:n) {OsT} sf.* Çok esirgeyen; Allah.

hannas, [Ar. ḫannās خنّاس] *(hanna:s) {OsT} is.* Şeytan.

hannasi, [Ar. ḫannāsī خنّاسی] *(hanna:si:) {OsT} sf.* Şeytanla ilgili.

hanönü, [han+ön-ü] *{ağız} is.* Çarşı. [DS]

hansalar, [Far. ḫᵛān-sālār خوانسالار] *(ha:nsa:la:r) {OsT} is.* **1.** Sofracıbaşı. **2.** Kilercibaşı.

hansar, [Far. ḫᵛānsār خوانسار] *(ha:nsa:r) {OsT} is.* Sofracıbaşı.

hansı, [kangı-s-ı] *{ağız} zm.* Hangisi? [DS]

hansi, [kangı-s-ı] *{eAT} sf.* Hangi.

hant^{1}, [hant *(yans.)*] *is.* Şapur şupur yemeyi anlatır. *hant-ıl-da-mak, hant-ıl hantıl* 🗗 **hant hant,** *Rahatsız edici ve aşırı istek ifadesi.*|| **hant hant ötmek,** *Rahatsız edici biçimde ve aşırı derecede istek duymak.*

hant^{2}, [hant / hönd *(yans.)*] *is.* Haykırma, bağırma, kavga sırasında çıkan sesleri anlatan kök. [Zülfikar] *hant hant, hant-ı* 🗗 **hant etmek,** *{ağız} Ah çekmek.* [DS]|| **hant hant ötmek,** *{ağız} Bağıra bağıra, kavga eder gibi konuşmak.* [DS]

hant^{3}, [hant] *{ağız} is.* Yiyecek şey. [DS]

hant^{4}, [Ar. ḥaṭṭ] *{ağız} is.* **1.** Yer. **2.** Sınır. [DS]

hantal, [? hantal] *sf.* **1.** İri ve kaba görünüşlü. **2.** Ağır ve beceriksiz hareket eden.

hantallaşma, [hantal-la-ş-ma] *is.* Hantal duruma gelme eylemi.

hantallaşmak, [hantal-la-ş-mak] *dönşl. f. [-ır]* Ağır, kaba ve beceriksiz duruma gelmek.

hantallık, -ğı [hantal-lık] *is.* **1.** Hantal olma durumu. **2.** Hantal olan şeyin niteliği.

hantı, [hant-ı] *{ağız} sf.* Yüksek sesle bağıran; gürültücü. [DS]

hantıl, [hant *(yans.)* > hant-ıl] *is.* Oburca ve şapırtılı biçimde yemeyi anlatan yansımalı gövde. 🗗 **hantıl hantıl,** *{ağız} (Yemek için) şapur şupur ve oburca.* [DS]|| **hantıl hantıl etmek,** *(Hayvan için) yiyecek aranmak.*

hantılamak, [hantı-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* İstediği şeyi elde etmek için peşinden koşmak; fırsat kollamak. [DS]

hantuman, [? hantuman] *{ağız} is.* Felaket. [DS]

hanturmak, [ḳan-tur-mak > ḫan-tur-mak] *{eT} gçl. f. [gçl. f. [-ur]* Tatmin etmek; kandırmak; inandırmak. [EUTS]

hanuç, -cu [? hanuç] *{ağız} is.* Minare. [DS]

hanuk, -ğu [? hanuk] *{ağız} sf.* **1.** Hazıra konan; tembel. **2.** İnatçı. [DS]

hanume, [Ar. ḥanūme حنومه] *(hanu:me) {OsT} is. tıp.* Mide ekşimesi.

hanut^{1}, [Erm. hanut *(dükkân)* ?] *is. argo.* Dükkân sahiplerinin kendilerine yeni müşteri getiren kimselere verdikleri komisyon.

hanut^{2}, [Ar. ḥānuṭ حانط] *(ha:nut) {OsT} is.* Ölüyü tahnit etmekte kullanılan ilaç.

hanut^{3}, [Ar. ḥānūt حانوت] *(ha:nu:t) {OsT} is.* **1.** Dükkân. **2.** Meyhane.

hanutçu, [hanut-çu] *is.* Dükkânlardan aldığı komisyon ile geçimini sağlayan kişi.

hanüman, [Far. ḫānmān خانمان] *(ha:nüma:n) {OsT} is.* Ev; bark; konut; ocak; yuva.

Hanya, [Yun. khania] *(ha'nya) öz. is.* Girit adasında bir liman şehri. 🗗 **Hanya'yı Konya'yı anlamak,** *1. Bir işin sıkıntılı ve zor yanlarını görerek aklı başına gelmek. 2. İşin gerçek yanını öğrenerek pişmanlık duyacak şekle gelmek; aklı başına gelmek*||

Hanya'yı Konya'yı göstermek, *Gerekli cezayı vermek; haddini bildirmek.*

hanyu, [ḳāñu / ḳa-yu / ḫanyu] *(khanyu) {eT} zm.* Hangi; hangisi; kim. [EUTS]

hanzal, [Ar. ḫanẓal حنظل] *{OsT} is. bot.* Kabakgillerden, sürüngen gövdeli sarı çiçekli, parçalı yapraklı, elma büyüklüğündeki Ebucehil karpuzu denilen portakal büyüklüğünde acı meyveleri müshil olarak kullanılan çok yıllık otsu bir bitki; acı karpuz; acı elma; acı hıyar; it hıyarı, *(Citrullus colocynthis).*

hanzo, [Alm. Hans *(erkek adı)* => hanzo] *sf. argo.* Anlayışı kıt; aptal; sersem.

hap[1], [hab / hap *(yans.)*] *is.* **1.** Yemek ya da konuşmak amacıyla ağzı birden açıp kapamayı, ağzıyla kapıp yakalamayı anlatan kök. [Zülfikar] *hap etmek, hap-ı-cık, hap-ır hapır, hap hap, hap hap yemek.* **2.** (Çocuk dilinde) yutma. ⊡ **hap etmek,** *(Çocuk dilinde) yemek; yutmak; ham etmek.*|| **hap hap yimek,** *{eAT} İştahlı bir şekilde ve sesler çıkararak yemek.*

hap[2], [hap *(yans.)*] *is.* Birden ortaya çıkmayı, beliriververmeyi anlatan kök. [Zülfikar] *hap-a hap, hap-a-dan-a, hap-a+hap gelmek*

hap[3], [hap / hep / höp *(yans.)*] *is.* Hapşırmayı, aksırmayı anlatan kök. [Zülfikar] *hap-(ı)ş-ır-mak, hap-(ı)ş-ır-ık, hap-şu*

hap[4], [hap / hob / hop *(yans)*] *is.* Sıçramayı, zıplamayı, titremeyi, sağa sola koşmayı anlatan kök. [Zülfikar] *hap-ır-da-mak, hap-ur hapur* ⊡ **hap etmek,** *{ağız} çoc. d. Sırta binmek.* [DS]

hap[5], [Ar. ḥabb *(tohum, tane)* حب] *{OsT} is.* **1.** Kolay yutulmak için küçük top veya tablet hâline getirilmiş ilaç. **2.** *argo.* Bir içimlik afyon. **3.** *{ağız}* Hayvanlara yedirmek için hazırlanan kepek ve arpa unu karışımı hamur topağı. [DS] ⊡ **hapı yutmak,** *Kötü bir duruma düşmek.*|| **hap kutusu,** *Hastaların almaları gereken ilaçları kolay taşımaları için hap konulan küçük kutu.*|| **hap yapmak,** *argo. Burundaki pislikleri parmakla çıkarıp küçük top yapmak.*

hap[6], [? hap] *{ağız} is.* **1.** Vapur ambarındaki ḳömür yığını. **2.** Harman yığını. [DS] ⊡ **hap bacası,** *{ağız} Maden ocaklarında kömür alındıktan sonra moloz doldurulan baca.* [DS]|| **hap götüren,** *{ağız} Yaba.* [DS]|| **hap yutan,** *{ağız} Yaba.* [DS]

hapa, [? hapa] *{ağız} is.* Tokaç. [DS]

hapaç, -cı [*eT.* abı-mak > apış] *{ağız} is.* Bacak arası; apıç. [DS]

hapahap, [hap *(yans.)* > hap-a+hap] *{ağız} zf.* **1.** Birdenbire; ansızın. [DS] **2.** (Söze karşılık vermek için) anında; hemen; bire bir. **3.** *sf.* Ağzına kadar dolu olan. ⊡ **hapahap gelmek,** *{ağız} Yüz yüze gelmek; karşı karşıya gelmek.* [DS]

hapak, -ğı [kapak] *{ağız} is.* Kuyu vb. şey kapağı. [DS]

hapalamak, [hap *(yans.)* > hap-ala-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Karıştırmak; deşmek. [DS]

hapan, [hap *(yans.)* > hap-an ?] *{ağız} sf.* Aç. [DS]

hapan, [Ar. ḳabbān] *{ağız} is.* **1.** Tahıl ve sebze satılan yer; hal; kapan. **2.** Üzeri açık veya kapalı geniş avlu. [DS]

hapanlamak[1], [hap *(yans.)* > hap-an-la-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Tökezlemek. [DS]

hapanlamak[2], [hap *(yans.)* > hap-an-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* **1.** Doldurmak. **2.** Avuçlamak. [DS]

hapap, -bı [Ar. ḫabḫab] *{ağız} is.* Takunya. [DS]

hapapçı, [hapap-çı] *{ağız} is.* Takunyacı. [DS]

hapas, [? hapas] *{ağız} is.* Sacda pişen ekmeği çevirmekte kullanılan araç. [DS]

hapaz, [Erme. ap's anel ? > hapaz / apaz] *{ağız} is.* **1.** Avuç dolusu. **2.** Tokat; sille. *{eAT} (aynı)* [DS] ⊡ **hapaz hapaz,** *{ağız} Avuç avuç.* [DS]

hapalamak, [hapaz-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Avuçlamak. [DS]

hapenk, -gi [Erme. ġabank *(kilit)*] *{ağız} is.* **1.** Yer altındaki depo; mahzen. **2.** Bodruma inen üstü kapalı merdiven. **3.** Ahıra girmek için evden ahıra açılan kapı. **4.** Baca kapağı. **5.** Pencere üstündeki dolap. **6.** Dama çıkılan merdivenin üstündeki kapak. **7.** Kepenk. [DS]

hapçı, [hap-çı] *is.* **1.** Hap yapan veya satan kimse. **2.** *sf.* (Kişi için) afyon vb. uyuşturuculara alışmış olan.

hapçılık, -ğı [hap-çı-lık] *is.* Hapçı olma durumu.

haphap, [hap *(yans.)* > hap+hap] *{ağız} is.* **1.** Geveze. **2.** Sinirli. [DS]

haphapa, [hap *(yans.)* + hap+hap-a] *{ağız} zf.* Yüz yüze; karşı karşıya. [DS]

hapıcık, -ğı [hap-ıcık] *is.* (Çocuk dilinde) bir lokmacık. ⊡ **hapıcık yapmak,** *Yutmak.*

hapın, [hap-ın] *{ağız}* **1.** Yoksul; aç. **2.** Açık. [DS]

hapır, [hap *(yans.)* > hap-ır] *is.* Gürültülü şekilde yeme ve yutmayı anlatan yansımalı gövde. ⊡ **hapır hapır,** *(Yemek) iştahlı ve gürültülü bir biçimde.*|| **hapır hupur,** *(Yemek) iştahlı ve gürültülü bir biçimde.*

hapırcın, [hap *(yans.)* > hap-ır-cın] *{ağız} sf.* Birdenbire sevinen. [DS]

hapırdamak, [hap *(yans.)* > hap-ır-da-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-d(ı)-yor]* **1.** Gürültü etmek. **2.** Titremek. **3.** Bir iş için telaş etmek, öteye beriye koşmak. [DS]

hapış, [kap-ış] *{ağız} is.* Kapış. ⊡ **hapış hapış,** *{ağız} Kapış kapış.* [DS]

hapis, -psi [Ar. ḥabs حبس] *{OsT} is.* **1.** Birini veya bir şeyi kaçmasını önlemek için bir yere kapatmak. **2.** Yasalara göre suçlu bulunan birini ceza evine kapatmak eylemi; tutuklama. **3.** Suçlu bulunan ve ce-

zaya çarptırılmış kişilerin kapatıldıkları yer; hapishane; ceza evi. **4.** *sf.* Ceza evine kapatılmış; tutuklu; mahpus; hapsedilmiş. **5.** Bir tür tavla oyunu. ⊡ **hapis damı,** *{ağız} Cezaevi.* [DS]|| **hapis giymek,** *Hapis cezası almak.*|| **hapis yemek,** *Hapis cezası almak.*|| **hapse atmak,** *Ceza evine koymak; tutuklamak.*

hapise, [Ar. ḫabīṣa خبيصه] *{ağız} is.* Şıradan yapılma pestil. [DS]

hapishane, [Ar. ḥabs + Far. -ḫāne حبسخانه] *(hapisha:ne) {OsT} is.* Tutukluların, tutukluluk cezaları süresince kapatıldıkları yer; cezaevi. ⊡ **hapishane kaçkını,** *1. Suçlu bulunduğu hâlde henüz tutuklanmamış kişi. 2. Tutuklandığı hâlde ceza evinden kaçmış kimse. 3. mecaz. Üstü başı perişan, serseri; hoyrat.*

hapislik, -ği [hapis-lik] *is.* Hapiste olma durumu veya süresi.

hapişik, -ği [? hapişik] *{ağız} is.* Pide. [DS]

hapkapan, [hap *(yans.)* + kap-an] *is.* Elma, armut ve ayva türü meyveleri toplamak için ucuna sırık çakılmış ağzı çemberli küçük torba.

haplamak, [hap-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* **1.** Rüşvet vermek. **2.** Kesilecek olan kümes hayvanını besiye çekmek. [DS]

haploit, [Fr. haploïde] *sf. biy.* **1.** Çekirdeğinde her kromozom çiftinden yalnız biri bulunan. **2.** (Organizma için) bu tür hücrelerden meydana gelen.

haploitlik, [haploit-lik] *is.* Haploit olanın durumu.

haploloji, [Fr. haplologie] *is. dbl.* Orta hece yutumu; hece düşmesi.

hapmak, [hap-mak] *{ağız} gçsz. f. [-ar]* Yıkılmak; çökmek. [DS]

happak, -ğı [Ar. ḫabḫab] *{ağız} is.* Takunya. [DS]

hapramak, [hap *(yans.)* > hap-ra-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-r(ı)-yor]* Ürpermek. [DS]

hapsedilme, [Ar. ḥabs+ T. e(t)-il-me] *is.* Hapse konulma eylemi; tutuklanma.

hapsedilmek, [Ar. ḥabs+ T. e(t)-il-mek] *edil. f. [-ir]* **1.** Hapse konulmak; ceza evine konulmak; tutuklanmak. **2.** Bir yere kapatılmak, salıverilmemek. **3.** Serbest dolaşması veya gelişmesi engellenmek; dar sınırlar içinde bırakılmak.

hapsen, [Ar. ḥabsen حبساً] *(ha'psen) {OsT} zf.* Tutuklu olarak.

hapsetme, [Ar. ḥabs+ T. et-me] *is.* Hapse koyma eylemi; tutuklama.

hapsetmek, [Ar. ḥabs+ T. et-mek] *gçl. f. [-ir]* **1.** Hapse koymak; tutuklamak. **2.** Suçluyu hapishaneye kapatmak. **3.** Bir yere kapatıp salıvermemek. **4.** *mecaz.* Bir şeyi veya kimseyi boş yere bir yerde alıkoymak; oyalamak; tutmak.

hapsettirme, [Ar. ḥabs+ T. et-tir-me] *is.* Hapse konulmasını sağlama; tutuklattırma.

hapsettirmek, [Ar. ḥabs+ T. et-tir-mek] *gçl. f. [-ir]* Hapse konulmasını sağlamak; tutuklattırmak.

hapsüt, -dü [Yun. apsis] *{ağız} is.* Kağnı tekerleğinin parçaları. [DS]

hapşırık, -ğı [hapş *(yans.)* > hapş-ır-ık] *is.* Nefes borusundaki bir gıcıklanmadan dolayı nefes verdirici kasların ani kasılmasıyla ağızdan ve burundan şiddetli, gürültülü ve itici hava çıkması; aksırık.

hapşırıklı, [hapş *(yans.)* > hapş-ır-ık-lı] *sf.* Hapşırığı olan; çok hapşıran; aksırıklı.

hapşırma, [hapş *(yans.)* > hapş-ır-ma] *is.* Hapşırma eylemi; aksırma.

hapşırmak, [hapş *(yans.)* > hapş-ır-mak] *gçsz. f. [-ır]* Nefes borusundaki bir gıcıklanmadan dolayı nefes verdirici kasların ani kasılmasıyla ağızdan ve burundan şiddetli, gürültülü ve itici hava çıkmak; aksırmak.

hapşırtma, [hapş *(yans.)* > hapş-ır-t-ma] *is.* Hapşırmasına neden olma durumu ve eylemi; aksırtma.

hapşırtmak, [hapş *(yans.)* > hapş-ır-t-mak] *gçl. f. [-ır]* Birinin hapşırmasına yol açmak; aksırtmak.

hapşu, [hapşu *(yans.)*] *(hapşu:) is.* Hapşırırken çıkan ses; hapşırma sesi.

hapt, [Ar. ḥabṭ حبط] *{OsT} is.* **1.** Heder olma. **2.** Bir tartışmada karşısındakini susturma.

haptek, [hap *(yans.)* > hap + *eT.* tek *(gibi)*] *{ağız} zf.* Çabuk; ivedi. [DS]

haptetme, [Ar. ḥabṭ + T. et-me] *is.* Tartışmada karşısındakini cevap veremez duruma getirme eylemi; susturma.

haptetmek, [Ar. ḥabṭ + T. et-mek] *{ağız} gçl. f. [-(d)-er] [-(d)-i-yor]* Bir tartışmada çeşitli mantık ve söz oyunları ile karşısındakini konuşamaz, iddiasını savunamaz duruma getirmek; susturmak; mat etmek. [DS]

haptırmak, [hap-tır-mak ?] *{ağız} gçl. f. [-ır]* (Bardak vb. için) baş aşağı, ağız aşağı kapatmak. [DS]

haptometre, [Fr. haptomètre] *is.* Dokunma basıncının kişiler arasındaki farkını ölçmeye yarar aygıt.

haptotropizm, [Fr. haptotropisme] *is. biy.* Büyüme sırasında bazı bitkilerin katı bir cisme dokunduklarında görülen bükülme ve sarılma eylemi.

hapuçlamak, [avuç > hapuç-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(u)-yor]* Avuçlamak; yoğurmak; mıncıklamak. [DS]

hapul, [? hapul] *{ağız} is.* Çöplerin çürümesi ile oluşmuş gübre. [DS]

hapur, [hap *(yans.)* > hap-ur] *is.* **1.** Zıplama, sıçrama bildiren yansımalı gövde. **2.** Kaynama, köpürme bildiren yansımalı gövde. ⊡ **hapur hupur,** *{ağız} 1. (Giyinmek için) düzensiz; sallapatice. 2. (Kaynamak için) ses çıkararak.* [DS]

hapuş, [apış] *{ağız} is.* Apış. [DS] ⊡ **hapış etmek,** *{ağız} Çocuğu kucağa alarak gezdirmek.* [DS]

hapuşa, [? hapuşa] *{ağız} is.* Maşrapa. [DS]

haputlamak, [hap *(yans.)* > hap-ut-la-mak] *{ağız} gçl. f. [/r] [-l(u)-yor] çoc. d.* Kucaklamak. [DS]

har[1], [har / hır *(yans.)*] *is.* Sürekli çalışma ve işlemeyi, bu sırada çıkan sesleri, yıkılmayı, dağılmayı, dökülmeyi anlatan kök. [Zülfikar] *har hur, harıl harıl, har-la-mak, har(r)-ıl-da-mak, har-ıl hurul* ⊡ **har gür,** *Gürültülü bir biçimde tartışıp çekişerek.*|| **har har,** *1. Gürültülü olarak. 2. Bol bol. 3. Sürekli; kesintisiz bir şekilde.*|| **har hur,** *Karışıklık ve anlaşılmazlık içinde.*|| **har olmak,** *{ağız} İyi beslenme sonucu azgınlaşmak; zapt edilemez olmak.* [DS]|| **har vurup harman savurmak,** *1. Düşüncesiz bir biçimde harcamak. 2. Bol bol harcamak; tüketmek.*

har[2], [har / hır / hor / hör / hur *(yans.)*] *is.* Horlamayı, derin solumayı, öfke ile soluyarak saldırmayı anlatan kök. [Zülfikar] *har har, har-ıl-da-k, har-la-mak, har-la-k, har(r)-ıl-da-mak, har(r)-ıl-da-ş-mak* ⊡ **har har,** *{ağız} 1. Havlama biçimi. 2. (Bağırıp çağırmak için) havlar gibi.* [DS] *3. {eAT} Harıl harıl.*

har[3], [har / hor / hör *(yans.)*] *is.* Gür akan suyun çağlayarak akışını ve dökülüşünü anlatan kök. [Zülfikar] *har-la-mak, har-la-k, har-lık,*

har[4], [Ar. hār هار] *(ha:r) {OsT} sf.* **1.** Yıkılmış. **2.** *{ağız}* Sürülmeyerek birkaç yıl dinlenmeye bırakılmış tarla. [DS] **3.** *{ağız}* Bakımsızlıktan kendi hâlinde gelişmiş bahçe veya bağ. [DS]

har[5], **-rrı** [Ar. ḥarr حر] *{OsT} is.* **1.** Sıcaklık; hararet; sıcak. **2.** Isınma; tavını bulma. **3.** Bırakma; çıkarma; salıverme. **4.** Şiir söyleme; yazı yazma. **5.** *{ağız}* Pişmiş yumurta sarısı. [DS] ⊡ **harı başına vurmak,** *Kendini tutamayacak hâle gelmek; çok kızmak; azmak.*|| **harı geçmek,** *1. Kızgınlığı, sıcaklığı geçmek. 2. Öfkesi, hevesi veya isteği kalmamak.*|| **har olmak,** *{ağız} Kurumlu olmak.* [DS]|| **harr-ı şedîd,** *{OsT} Etkili sıcaklık.*|| **harr-ı temmûz,** *{OsT} Temmuz sıcağı.*

har[6], **-rrı** [Ar. ḥārr حار] *(ha:r) {OsT} sf.* **1.** Sıcak; yakıcı; kızgın. **2.** Keskin ve acı bir tadı olan; acı.

har[7], [Far. ḫār خار] *(ha:r) {OsT} is.* Diken. ⊡ **hār-istān,** *{OsT} Dikenlik; çalılık.*|| **hār-keş,** *{OsT} Yoksulluktan dolayı evine çalı çırpı toplayan kimse.*|| **hār-püşt,** *{OsT} Diken sırtlı; kirpi.*|| **hār-zār,** *{OsT} Dikenlik; çalılık.*

har[8], [Far. ḫar خر] *{OsT} is.* **1.** Eşek. **2.** *sf. mecaz.* Akılsız; aptal. **3.** *{ağız} sf.* (Kişi için) kötü. [DS] ⊡ **har-gâh,** *{OsT} Büyük çadır; otağ.*|| **har-gâh-ı māh,** *{OsT} Ay ağılı; hâle.*|| **har-gedā,** *Zorla yardım isteyen.*|| **har-geh,** *{OsT}* → har-gâh.|| **har-gele,** *{OsT} 1. Eşek sürüsü. 2. Terbiyesiz kişi.* || **har-kürre,** *{OsT} Eşek yavrusu.*|| **har-meniş,** *{OsT} Eşek yaradılışlı.*|| **har-mühre,** *{OsT} Katır boncuğu.*|| **har-nāme,** *{OsT} Eşek şiiri.*|| **har-vār,** *{OsT} Eşek yükü.*

har[9], [Far. hᵛār خوار] *(ha:r) {OsT} sf.* **1.** Hor; bayağı; adi; zavallı; itibarsız. **2.** Yiyen; yiyici. ⊡ **hār-gâr,** *{OsT} Hakaret edici; hakaret eden.*|| **hār ü zār,** *{OsT} Zavallı; hor.*

har[10], [? har] *{ağız} is.* **1.** Bitki, hayvan ve insanlarda görülen her türlü bulaşıcı hastalık. **2.** Gül yaprakları üzerinde görülen beyaz böcek. **3.** Pas. [DS] ⊡ **har olmak,** *{ağız} Nezle olmak.* [DS]

har[11], [? har] *{ağız} is.* Atın rahvan yürüyüşü. [DS] ⊡ **hara kaldırmak,** *{ağız} Atı dörtnala koşturmak.* [DS]

har[12], [? har] *{ağız} is.* Defne. [DS]

hara[1], [ḳangı-ra > ḫara] *(ha:ra) {ağız} zf.* Nereye? [DS]

hara[2], [ḳara / ḫara] *{eT} sf.* Kara; siyah. ⊡ **hara huş,** *Kartal; kara kuş.* [EUTS]

hara[3], [Fr. haras] *is.* **1.** Tay yetiştirmek üzere bir araya getirilmiş aygır ve kısrak topluluğu. **2.** At üretimi yapılan çiftlik; aygır deposu.

hara[4], [Far. ḫārā خارا] *(ha:ra:) {OsT} is.* **1.** Üzeri menevişli kumaş. **2.** *jeol.* Çok sert bir mermer veya taş türü. ⊡ **hārā-şikâf,** *{OsT} 1. Mermer yarıcı. 2. Üzeri menevişli kumaş.*

harab, [Ar. ḫarāb / ḫarābe خراب / خرابه] *(hara:b) {OsT} sf.* → harap. ⊡ **harāb-ābād,** *{OsT} Yıkıklık; tam harabe.*|| **harāb-ı gām,** *{OsT} Gam yıkıntısı.*|| **harāb-ender-harāb,** *{OsT} Büsbütün bozulmuş; yıpranmış.*

haraba[1], [? haraba] *{ağız} is.* Erkek cinsiyet organı. [DS]

haraba[2], [Ar. rubāᶜ *(dörtlü)*] *{ağız} is.* Araba. [DS]

harabat, [Ar. ḫarāb > ḫarābe > ḫarābāt خرابات] *(hara:ba:t) {OsT} is.* **1.** Yıkıntılar; harabeler; viraneler. **2.** İçki içilen eğlenceli yerler; meyhaneler. **3.** *tasvf.* Gerçeğe ulaşılan yer; rint ve olgun kişilerin buluşma yeri.

harabati, [Far. ḫarābātī خراباتی] *(hara:ba:ti:) {OsT} sf.* **1.** (Kişi için) dağınık; derbeder; süflî. **2.** Maddî şeylere değer vermediği için giyim kuşam düzensizliği ile özensizliğini yaşam biçimi olarak seçmiş. **3.** Vaktini meyhanede içki içip eğlenerek geçiren.

harabatilik, -ği [harabati-lik] *(hara:ba:ti:lik) is.* **1.** Görünümüne, giyimine özen göstermeme durumu; dağınıklık; derbederlik; pejmürdelik. **2.** Meyhanede içki içip eğlenme durumu. ⊡ **harabatiliğe vurmak,** *Kendini kapıp koyuvermek.*

harabe, [Ar. ḫarāb > ḫarābe خرابه] *(hara:be) {OsT} is.* **1.** Eski çağlardan kalmış şehir veya yapı yıkıntısı; ören; kalıntı. **2.** Yıkılmış veya yıkılmaya yüz tutmuş bina; yıkık; virane. **3.** Doğal afetlerden sonra

geriye kalan kısım; yıkıntı. ⊡ **harābe-nişîn,** *{OsT} Yıkıntılıklarda oturan.*|| **harābe-zār,** *{OsT} Yıkıklık.*

harabelik, -ği [harabe-lik] *(hara:belik) is.* Harap olmuş, yıkılmış yer; yıkıklık.

harabi, [Ar. ḫarābī خرابى] *(hara:bi:) is.* **1.** Yıkıklık; ören yer. **2.** Okun, nişan alınan hedefin önündeki bir engele çarptıktan sonra hedefi vurması.

harabiyet, [Ar. ḫarābiyet خرابيت] *(hara:biyet) {OsT} is.* **1.** Yıkıklık; örenlik. **2.** Okun, hedef önüne düştükten sonra sıçrayarak hedefe isabet etmesi.

harac, [Ar. ḫarāc خراج] *(hara:c) {OsT} is.* → haraç[1]. ⊡ **harāc-güzār,** *{OsT} Haraç veren.*|| **harāc-ı mukāseme,** *{OsT} Müslüman olmayan tebaanın ürünlerinden alınan onda bir ile yarısına kadar değişik oranlardaki vergi.*|| **harāc-ı mukassem,** *{OsT} Toprağın verimlilik derecesine göre onda birden yarıya kadar alınan ürün vergisi.*|| **harāc-ı muvazzaf,** *{OsT} Müslüman olmayan tebaadan, arazisinin durumuna göre, orana bağlı olmaksızın alınan belirli miktardaki vergi.*

haraç[1], -cı [Ar. harāc خراج] *{OsT} is.* **1.** Vergi. **2.** Bir yerden veya birinden zor kullanılarak alınan para. **3.** *tar.* İmparatorluk döneminde Müslüman olmayan halktan alınan arazi vergisi. **4.** *tar.* İmparatorluk döneminde genel olarak toprak sahiplerinin devlete ödedikleri vergi. **5.** *{ağız} zf.* Hiç yoktan; boşu boşuna. [DS] ⊡ **haraca bağlamak,** *Bir kimseyi belli zamanlarda belli miktarda para ödemeye zorlamak.*|| **haraca kesmek,** *Zorbalıkla başkalarından para almak.* || **haraç almak,** *Başka birinden hakkı olmayan bir para veya malı alarak geçinmek.*|| **haraç mezat satmak,** *Açık artırma ile satmak.*|| **haraç yemek,** *argo. Başka birinin sırtından geçinmek; asalak yaşamak.*

haraç[2], -cı [? haraç] *{ağız} is.* Aşısız keçiboynuzu ağacı. [DS]

haraççı, [haraç-çı] *is.* **1.** İmparatorluk döneminde vergi toplamakla görevli kimse. **2.** *gnşl.* Zor kullanarak birinden para alan veya sızdıran kimse; haraç alan.

haraççılık, -ğı [haraç-çı-lık] *is.* **1.** Haraç toplayan vergi memurunun görevi. **2.** Zor kullanarak birinden veya bir yerden para alan kişinin yaptığı yasa dışı iş.

haraçlı, [haraç-lı] *sf.* **1.** Vergi ödeyen. **2.** Haraca bağlanmış olan.

haradan[1], [har *(yans.)* > har-ada-n ?] *{ağız} zf.* Tümüyle ve birdenbire. [DS]

haradan[2], [? haradan] *{ağız} is.* Erkek arı. [DS]

haradan[3], [kangı-ra-dan] *{ağız} zf.* Nereden? [DS]

harahir, [Ar. ḫarḫara>ḫarāḫir خراخر] *(hara:hir) {OsT} is.* **1.** Horlamalar; horultular. **2.** *tıp.* Akciğer hırıltısı.

haraib, [Ar. ḥarāib حرائب] *(hara:ib) {OsT} is.* Bir kimsenin geçineceği şeyler.

haraid, [Ar. ḫarīde > ḫarā'id خرائد] *(hara:id) {OsT} is.* **1.** Bakire kızlar. **2.** Delinmemiş inciler.

haraif, [Ar. ḫarīfe > ḫarā'if خرائف] *(hara:if) {OsT} is.* Ev için güz hazırlıkları.

harait, [Ar. ḫarīṭa > ḫarā'iṭ خرائط] *(hara:it) {OsT} is.* Haritalar.

harak, [Yun. ḫaraks] *{ağız} is.* Üzerinde küçük dalcıklar bulunan kesilmiş ağaç dalı. [DS]

harakçin, [Ar. ʿaraḳ *(ter)* + Far. -çīn *(toplayan)*] *{ağız} is.* Keçeden yapılma süslü gelin başlığı. [DS]

harakiri, [Jap. hara-kiri] *(haraki'ri) is.* Japonlara özgü karnını bıçakla deşerek yapılan intihar.

haraklamak, [arak-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Çalmak. [DS]

haral, [Ar. ġirār غرار] *{ağız} is.* Kıl ya da ketenden yapılma büyük çuval; harar. [DS]

haralda, [her+halde] *{ağız} zf.* Herhâlde. [DS]

haralı[1], [kangı-ra-lı] *{ağız} zf.* Nereli? [DS]

haralı[2], [hara-lı] *{ağız} sf.* Olduğundan fazla gösterilen; abartılı. [DS]

haram, [Ar. ḥarām حرام] *(hara:m) {OsT} is.* **1.** *isl.* İslamiyet'te yasaklanan nesneler ve işler; Allah'ın, kullarının yapmasına, söylemesine, yemesine, içmesine izin vermediği ve aksine davrananların cezalandırılacağını Kur'an-ı Kerim'de açıkça belirttiği şeyler. **2.** Dinî hükümlere ve ahlaka kesinlikle aykırı olan işler. **3.** Dokunulması veya içine girilmesi dinen yasaklanmış olan yer. **4.** *mecaz.* Yasak. **5.** Herhangi bir sebeple artık yapmaktan zevk alınamayan veya yapılamayan durum. **6.** *{ağız} sf.* (Çocuk için) piç. [DS] ⊡ **harama uçkur çözmek,** *Nikâhsız olarak cinsel ilişkide bulunmak; zina etmek.*|| **haram etmek,** *1. Yararlanılamaz ve zevk alınamaz hâle getirmek. 2. Helalleşmemek; hakkını helal etmemek.*|| **harām-kâr,** *{OsT} Nikâhsız olarak cinsel ilişkide bulunan.*|| **harām-nemek,** *{OsT} 1. İyilik bilmez kimse; nankör. 2. (Evlat için) tembel.*|| **haram olmak,** *Bir şeyden gereği gibi yararlanamamak.*|| **Haram olsun!** *1."Bir yararını görme." anlamında beddua. 2. Hakkını helal etmediğini belirten söz.*|| **haram para,** *Bir emek karşılığı veya yasal olmayan yollardan kazanılan para.*|| **haram yemek,** *1. Hakkı olmayan bir şeyi sahiplenmek. 2. İslamiyet'in yasak kıldığı yollardan geçimini sağlamak veya böyle bir şeye sahip olmak.*|| **harām-zāde,** *{OsT}* → haramzade.

harama, [? harama] *(hara'ma) is.* Kunduracıların dikişi gizlemek için kösele içine açtıkları yarık. ⊡ **harama açmak,** *Dikişleri gizlemek için taban astarına veya köseleye yarık açmak.*|| **harama bıçağı,**

Köselede harama açmak için kullanılan özel bıçak; haramaki.

haramaki, [? haramaki] *is.* Kunduracıların dikişi gizlemek için kösele üzerinde yarık açmakta kullandıkları özel bıçak; haram bıçağı.

haramî, [Ar. ḥarāmī حرامی] *(hara:mi:) {OsT} sf.* **1.** Haramla ilgili; haram yiyen; haramcı. **2.** Başkasının malına zorla el koyan kimse; haydut; yol kesici; hırsız.

haramilik, -ği [harami-lik] *(hara:mi:lik) is.* Hırsızlık; haydutluk; yol kesicilik; eşkıyalık.

haramsız, [haram-sız] *sf.* **1.** Haram olmayan; içine haram karışmamış olan. **2.** Elde edilmesinde, üretilmesinde ve kullanılmasında dinen yasaklanmış bir yol veya mal bulunmayan.

haramzade, [Ar. harām + Far. -zāde حرام زاده] *(hara:mza:de) {OsT} is.* **1.** Yasa dışı birleşme sonucunda doğan çocuk; piç. **2.** Yasa dışı ve haram yollardan zengin olan kişi; haram yiyici.

haran, [Fa. ḫᵛār > ḫᵛārān خواران] *(hā:rā:n) {OsT} sf.* Yiyenler; yiyiciler.

harana, [Far. harānī] *{ağız} is.* Dışı ocak isinden kararmış büyük tencere. [DS]

haranı, [Far. harānī] *{ağız} is.* **1.** Tencere. **2.** Tek kulplu büyük bakraç. **3.** Küçük kulplu tava. [DS]

haransa, [Yun. praso] *{ağız} is.* Pırasa. [DS]

haranta, [? haranta] *{ağız} is.* Gösterişli tavır; çalım. [DS]

harap, -bı [Ar. ḫarāb خراب] *(hara:p) {OsT} sf.* **1.** Bakımsızlık, eskime vb. sebeplerden bayındırlığı kalmamış, yıkılacak duruma gelmiş; yıkık; viran; yıkkın. **2.** Yorgunluk veya üzüntülerle halsiz düşmüş olan; bitkin; yorgun; perişan. **3.** *mecaz.* Kimsesiz, sahipsiz ve çok kötü durumda olan. **4.** Aşırı derecede sarhoş. **5.** *{ağız}* Meyve vermeyen ağaç; üzüm vermeyen asma. [DS] **6.** *{ağız} sf.* (Meyve için) ufak; yabani. [DS] ☐ **harap edici,** *tıp. Bir dokuyu, bir organı yıkan, yıpratan.*|| **harap etmek,** *Harap hâle getirmek; yıpratmak.*|| **harap olmak,** *Harap hâle gelmek; perişan olmak; yıkılmak.*

haraplaşma, [harap-la-ş-ma] *is.* Harap duruma gelme eylemi.

haraplaşmak, [harap-la-ş-mak] *dönşl. f. [-ır]* Harap duruma gelmek; yıkılmak; viran olmak; çökmek; perişan olmak.

haraplık, -ğı [harap-lık] *is.* Harap olma durumu; perişanlık; yıkkınlık.

harar, [Ar. ġırār غرار] *(hara:r) is.* **1.** Kıldan dokunmuş büyük çuval. **2.** *{ağız}* Büyük sepet; küfe. [DS] **3.** *{ağız}* Eyer bellemesi; haşa. [DS] ☐ **harar gibi,** *1. İçine çok şey alabilen; geniş; büyük. 2. (Giyecek için) ütüsüz; düzgün olmayan.*

hararet, [Ar. ḥarāret حرارت] *(hara:ret) {OsT} is.* **1.** Isı. **2.** Sıcaklık. **3.** Susama; susuzluk. **4.** Herhangi bir sebeple yükselen vücut ısısı. **5.** *mecaz. Coşkunluk; ateşlilik.* ☐ **hararet basmak,** *1. Çok susamak. 2. Vücut sıcaklığı artmak.*|| **harāret-bîn,** *{OsT} Termometre; sıcaklık ölçer.*|| **hararet gidermek,** *Susuzluğu gidermek.*|| **harāret-i hevā,** *{OsT} Havanın sıcaklığı.*|| **harāret-i garîziye,** *{OsT} Vücudun normal sıcaklığı.*|| **harāret-i intirak,** *{OsT} kim. Yanma ısısı.*|| **harāret-i muhtefiye,** *{OsT} fiz. Gizli ısı.*|| **harāret-i şems,** *{OsT} Güneşin ısısı.*|| **hararet kesmek,** *Susuzluğu gidermek.*|| **hararet vermek,** *Susamağa yol açmak.*

hararetlendirme, [hararet-le-n-dir-me] *is.* Hararetlenmesine yol açma.

hararetlendirmek, [hararet-le-n-dir-mek] *gçl. f. [-ir]* **1.** Isısını arttırmak. **2.** Canlandırmak; kızıştırmak; coşturmak.

hararetlenme, [hararet-le-n-me] *is.* Hararetli bir hâl alma.

hararetlenmek, [hararet-le-n-mek] *dönşl. f. [-ir]* **1.** Canlanmak; coşmak; kızışmak. **2.** Ateşi yükselmek; ateşlenmek. **3.** Çok susamak.

hararetli, [hararet-li] *sf.* **1.** Harareti olan. **2.** Isısı, sıcaklığı olan. **3.** *mecaz.* Canlı; coşkun; ateşli. **4.** Vücut ısısı yüksek olan.

haras[1], [Ar. ḫaras خرس] *{OsT} is.* **1.** Dilsiz olma. **2.** Dilsizlik.

haras[2], [Far. ḫarās خراس] *(hara:s) {OsT} is.* Hayvanla döndürülen değirmen. ☐ **harās-ı harāb,** *{OsT} 1. Harap değirmen. 2. Dünya.*

harasan, [horasan] *{ağız} is.* Horasan denilen harç. [DS]

haraset, [Ar. ḫarāṣet خراثت] *(hara:set) {OsT} is.* Toprağı işleme ve ekin ekme işiyle uğraşma; çiftçilik.

haraş, [Far. ḫarāş خراش] *(hara:ş) {OsT} is.* Çizgi çizmek.

haraşe, [Ar. ḫarāşe خراشه] *(hara:şe) {OsT} is.* **1.** Talaş. **2.** Terementi; sakız.

haraşif, [Ar. ḫarşef > ḫarāşif خراشف] *(hara:şif) {OsT} is.* **1.** Pul pul olan şeyler. **2.** Balık pulları. **3.** Enginar gibi yaprakları balık puluna benzeyen bitkiler.

haraşo, [Rus. haraşo *(iyi; güzel)*] *is.* **1.** İlmeği hep aynı yönde almak suretiyle yapılan bir tür yün örme biçimi. **2.** *argo.* Rus kadını.

haratîn, [Ar. ḫarāṭīn خراطين] *(hara:ti:n, t kalın söylenir) {OsT} is. zool.* Solucan. ☐ **harātîn-i hāssa,** *{OsT} tar. Topkapı sarayında bir nevi tornacılık işlerini yürüten sanatkârlara verilen ad.*

haratiniye, [Ar. ḫarāṭīniye خراطينيه] *(hara:ti:niye) {OsT} is. zool.* Halkalı solucanlar.

harava, [? harava] *{ağız} is.* **1.** Araba. **2.** Yolcu trenlerindeki eşya vagonu. [DS]

haraval, [karakol ?] *{ağız} is.* Yol gösteren. [DS]

haravel, [? haravel] *{ağız} is.* Türkü. [DS]

haraza[1], [Ar. maraża] *is.* **1.** Ağız kavgası. **2.** Öfke; sinir. **3.** Ciğer hastalığı; öksürük. ☞ **haraza çıkarmak,** *{ağız} Kavga etmek.* [DS]

haraza[2], [Ar. ḫaraza خرزه] *{ağız} is.* **1.** Çok semirmiş hayvanlarda kalbin çevresini saran yağ. **2.** Sığırın öd kesesinden ve şirdeninden çıkarılan ve halk hekimliğinde sarılık tedavisinde kullanılan taş. *{eAT} (aynı)* [DS]

harazalı[1], [haraza-lı] *{ağız} sf.* Hırçın; kavgacı. [DS]

harazalı[2], [haraza-lı] *{ağız} sf.* **1.** Kesik kesik öksüren; solugan. **2.** Saralı. **3.** Hastalıktan zayıf düşmüş. [DS]

harazet, [Ar. ḫarāżet خراضت] *(hara:zet, z kalın söylenir) {OsT} is.* Hastalığın sürüp gitmesi; müzminleşme.

harb, [Ar. ḥarb حرب] *is.* → harp. *{OsT}* ☞ **harb-cū,** *{OsT} Savaş arayan.*|| **harb-darb,** *{OsT} Savaş; savaşma.*|| **harb-gâh,** *{OsT} Savaş alanı.*

harba, [Ar. ḫarba خربه] *{OsT} is.* Güneş ışığının bulutlara vurması.

harbak, [Ar. ḫarbaḳ خربق] *{OsT} is. bot.* **1.** Zambakgillerden iki tür bitkinin adı. **2.** Çöpleme. ☞ **harbak-ı ebyāz,** *{OsT} bot. Ak çöpleme.*|| **harbak-ı esved,** *{OsT} bot. Kara çöpleme.*

harban, [Far. ḫar-bān خربان] *(harba:n) {OsT} is.* Eşekçi.

harbat, [Far. ḫarbaṭ خربط] *{OsT} is.* **1.** İri kaz. **2.** *sf.* Ahmak; budala. **3.** Dolandırıcı.

harbe, [Ar. ḥarbe حربه] *{OsT} is.* **1.** Kısa mızrak; süngü. **2.** Ateşli silahların içini temizlemekte kullanılan çubuk.

harbeci, [harbe-ci] *is.* Eskiden savaşlarda süngü kullanan asker.

harbende, [Far. ḫar-bende خربنده] *{OsT} is.* **1.** Yük hayvanı bakıcısı. **2.** İmparatorluk döneminde saray katırlarının bakımını üstlenen kimse.

harbî, [Ar. ḥarbī حربی] *(harbi:) {OsT} is.* **1.** Ateşli silahları temizlemeye yarayan metal çubuk. **2.** *sf. mecaz.* Doğru; güvenilir; hilesiz; mert. *{ağız} (aynı)* [DS] **3.** *{ağız} zf.* (Konuşma için) açıkça; doğrudan doğruya. [DS] **4.** *{ağız}* Çabuk; tez. [DS] ☞ **harbî bas,** *Doğru, hızlı yürü git.*|| **harbî konuşmak,** *Gerçeği gizlemeden, dosdoğru; açık konuşmak.*|| **harbî zar,** *Hilesiz zar; sahte olmayan zar.*

harbî, [Ar. ḥarbī حربی] *(harbi:) {OsT} sf.* **1.** Savaşla ilgili. **2.** *is. tar.* İmparatorluk döneminde, devlet ile henüz barış yapmamış ve düşman olan devletlerle bunların uyruğu olan kimseler; düşman. **3.** *tar.* İmparatorluk döneminde ticaret işiyle uğraşan Müslüman olmayan, yabancı kişiler.

harbilik, -ği [harbi-lik] *is.* **1.** Silahlarda harbinin konulduğu yuva. **2.** Doğruluk; mertlik; temizlik.

harbiye, [Ar. ḥarb > ḥarbiyye حربيه] *{OsT} sf.* **1.** Harp ile ilgili; harbe ait. **2.** (H büyük yazılır) subay yetiştiren yüksek okul; Harp Okulu. ☞ **Harbiye Nezareti,** *{OsT} İmparatorluk döneminde Millî Savunma Bakanlığına verilen ad.*

harbiyeli, [harbiye-li] *is.* Harp okulu öğrencisi.

harbüz, [Ar. ḫarbüz / ḫarbüze خربز / خربزه] *{OsT} is.* Kavun; karpuz. ☞ **harbüze-fürūş,** *{OsT} Kavun karpuz satan adam.*|| **harbüze-zār,** *{OsT} Karpuz, kavun tarlası.*|| **harbüz-i Hindî,** *{OsT} Karpuz.*|| **harbüz-i rūbah,** *{OsT} Ebucehil karpuzu.*

harc, [Ar. ḫarc خرج] *{OsT} is.* **1.** Vergi. **2.** Bir iş için kullanılan nesne. **3.** Gider; sarf. ☞ **harc-ı ālem,** *{OsT}* → harcıâlem.|| **harc-ı āmm,** *{OsT} Herkese uygun; herkesin alabileceği nitelikte.*|| **harc-ı rāh,** *{OsT}* → harcırah.

harcama, [harc-a-ma] *is.* **1.** Parayı elden çıkarma işi. **2.** Bir şeyi kullanarak tüketme. **3.** Bir şeyi almak için verilen para; gider.

harcamak, [harc-a-mak] *gçl. f. [-r] [-c(ı)-yor]* **1.** Bir şey satın almak için para vermek. **2.** (Bir işte) kullanmak; tüketmek. **3.** *mecaz.* Manevî bakımdan birinin mahvına sebep olmak; feda etmek. **4.** Birinin itibar ve onurunu kırıcı durum yaratmak. **5.** *argo.* Birinin zarara uğramasına, yok olmasına sebep olmak; feda etmek. **6.** *argo.* Öldürmek.

harcanma, [harc-a-n-ma] *is.* Elden çıkarılıp tüketilme eylemi.

harcanmak[1], [harc-a-n-mak] *edil. f. [-ır]* Harcama eylemine uğramak; sarf edilmek. *{eAT} (aynı)*

harcanmak[2], [harc-a-n-mak] *{eAT} dönşl. f. [-ur]* Harcamak; sarf etmek.

harcatmak, [harc-a-t-mak] *gçl. f. [-ır]* **1.** Harcama işini yaptırmak. **2.** Sarf ettirmek; tükettirmek. **3.** *mecaz.* Manevî ölüme mahkûm ettirmek. **4.** Mağdur duruma düşürtmek.

harcayış, [harc-a-y-ış] *is.* Harcama eylemi veya biçimi.

harcı, [Ar. ḫarc > ḫarcī => ḫarcı] *sf.* Bayağı; ucuz.

harcıâlem, [Ar. ḫarc-i ʿālem خرج عالم] *(ha'rcıa:lem) {OsT} sf.* **1.** Herkesin yapabileceği; yapmak için özel bir yetenek veya beceriye gerek olmayan. **2.** Herkes tarafından kullanılabilecek nitelikte olan. **3.** Herkesin işine yarayan. **4.** Herkesin satın alabileceği fiyatta olan. **5.** Hiçbir yeniliği, özelliği olmayan; basmakalıp.

harcırah, [Ar. ḫarc-i + Far. rāh *(yol)* راه خرج] *(ha'r-*

cıra:h) {OsT} is. Bir yerden başka bir yere gönderilen veya tayin edilen görevliye verilen yol masrafı; yolluk.

harç[1], **-cı** [Ar. ḫarc خرج] *{OsT} is.* **1.** Harcanan para. **2.** Bir iş için sarf edilen para; gider; masraf. **3.** Resmî işlerde devlete ödenen para. **4.** Devlet ve kamu kurumlarının gelirleri. **5.** İmparatorluk döneminde asker tayinleri ve alınacak asker miktarını belirten terim. ☞ **harca sürmek,** *{eAT} 1. Sarf edip bitirmek; harcamak. 2. Telef etmek; tüketmek; öldürmek.*|| **harca sürülmek,** *{eAT} Harcanmak; sarf edilmek.*

harç[2], **-cı** [Far. herc *(karışma)* هرج] *{OsT} is.* **1.** Bir şeyin yapımında kullanılan malzeme; ham madde. **2.** Değişik maddelerle hazırlanan çiçek ve sera toprağı. **3.** Bağlayıcı bir madde olarak kireç veya çimento ile birleştirilmiş kum tanelerinden meydana gelen ve yapılarda taş, tuğla gibi malzemeyi tutturmakta veya duvarı sıvamakta kullanılan koyu bulamaç. **4.** Bir yemeğin yapılmasında kullanılan ve tat veren malzemelerin tümü. **5.** Elbiselerin dikiminde kullanılan malzemelerin tümü. **6.** *{ağız}* Düğüne götürülen hediye. [DS] **7.** *{ağız}* Deri terbiyesinde kullanılan çam kabuğu ve palamut karışımı. [DS] ☞ **harç dolabı,** *{ağız} Tabakların köseleyi pişirdikleri dolap.* [DS]|| **harcı olmak,** *Yapabileceği, üstesinden geleceği nitelikte olmak.*

harçeng, [Far. ḫarçeng خرچنگ] *{OsT} is. zool.* Yengeç.

harçin, [Far. ḫārçīn خارچین] *(ha:rçi:n) {OsT} sf.* **1.** Diken toplayan. **2.** Cımbız.

harçini, [Far. herçīnī هرچینی] *{OsT} is.* Eskiden ayna yapmakta kullanılan bir madde.

harçlamak, [harç-la-mak] *gçl. f. [-r] {-l(ı)-yor]* Harçla sıvamak.

harçlanmak, [harç-la-n-mak] *{eAT} edil. f. [-ır]* **1.** Sarf edilmek; harcanmak. **2.** *dönşl. f.* Harcamak.

harçlı, [harç-lı] *sf.* **1.** Harcı olan. **2.** Harçla sıvanmış ve örülmüş. **3.** Harca bulanmış. **4.** (Giyecek için) süs meydana getiren parçalarla donatılmış. ☞ **harçlı entari,** *Yaka kenarına, ön kısmına veya başka yerlerine şerit, kordon veya ipek dikilerek süslenen kadın elbisesi.*

harçlık, -ğı [harç-lık] *is.* Ufak tefek kişisel giderleri karşılamak için ayrılan para.

harçlıkçı, [harç-lık-çı] *is. tar.* Osmanlı devleti zamanında savaş sırasında paraları kalmayan erlere harçlık getirmek için izinle memleketine gönderilen erlere verilen ad.

harçsız, [harç-sız] *sf.* Harcı olmayan.

harda[1], [har-da] *{ağız} zf.* Nerede? [DS]

harda[2], [har-da] *{ağız} zm.* Bu; şu; o. [DS]

harda[3], [? harda] *{ağız} is.* Kıldan yapılma yaygı ya da hayvan örtüsü. [DS]

hardal, [Ar. ḫardāl خردال] *{OsT} is. bot.* **1.** Turpgillerden bir metre boyunda, sarı çiçekli, deriyi yakıcı nitelikte olan tohumu halk hekimliğinde kullanılan, yaprakları almaşık ve ayası sapsız, tadı acı bir yıllık otsu bitki, *(Brassica nigra)* **2.** Bu bitkinin dövülerek toz hâline getirilen tohumları sarımsak, tuz, çörekotu, tarçın vb. maddelerle kokulandırıldıktan sonra sirke ile yoğrularak ete sürülmek üzere hazırlanmış iştah açıcı macun. ☞ **hardal geven,** *{ağız} Bir şeyden haberi olmayan.* [DS]|| **hardal tanesi,** *Hardal tohumu.*

hardala, [Ar. ḫardāla خردالە] *{OsT} is.* Hardal tanesi.

hardalaşmak, [Yun. khorata => horata-la-ş-mak] *{ağız} işteş. f. [-ır]* (Çocuklar için) şakalaşmak; boğuşmak. [DS]

hardaliye, [Ar. ḫardāliyye خردالیه] *(harda:liye) {OsT} is.* Mayalanıp ekşimemesi için içine hardal katılarak yapılan üzüm şırası.

hardallamak, [hardal-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Sonu iyi olmamak. [DS]

hardallı, [hardal-lı] *sf.* İçine hardal katılmış olan.

hardallık, [hardal-lık] *is.* İçine hardal konulan kap.

hardalsı, [hardal-sı] *sf.* Hardal görünümünde olan; hardala benzer.

hardalsız, [hardal-sız] *sf.* İçinde hardal bulunmayan; hardalı olmayan.

hardama, [? hardama] *{ağız} is.* Kiremit yerine kullanılan çatı tahtası. [DS]

hardamsamak, [harda-msa-mak] *{ağız} dönşl. f. [-r] [-s(ı)-yor]* (Ağaç için) çürümeye yüz tutmak. [DS]

hardan, [kangıra-dan > har-dan] *{ağız} zf.* Nereden? [DS]

hare, [Far. ḫāre / ḫārā خاره / خارا] *(ha:re) {OsT} is.* **1.** Bazı nesneler üzerinde dalgalanır gibi görünen ince parlak çizgiler; meneviş; dalgır. **2.** Üzerinde dikkatle bakıldığında dalgalı çizgiler bulunan kumaş. **3.** Çok sert taş; mermer.

hâreci, [hare-ci] *(ha:recı) is.* Kumaş, kâğıt ve madenleri hâreleyen işçi.

harek, [Yun. kharaks *(kamış)* > harek] *is.* **1.** *müz.* Telli müzik aletlerinde üzerinden tellerin geçirilmesine yarayan köprücük; eşik. **2.** *{ağız}* Fasulye sırığı. [DS]

harekât, [Ar. ḥareket > ḥarekāt *(hareketler)* حركات] *(harekâ:t) {OsT} is.* **1.** Davranışlar; hareketler; işler. **2.** *as.* Askerî birliklere belirli bir amaçla yaptırılan manevra, kovalama, çekilme, çarpışma veya çevirme gibi işler. ☞ **harekât alanı,** *as. İçinde askerî harekât yapılabilecek bölge.*|| **harekât araştırması,** *istk. En uygun sonuçları sağlayacak kararların nasıl alınacağını araştıran bilimsel çözümleme*

tekniği ve metodu.|| **harekât-ı harbiye,** *{OsT} as. Savaş hareketleri.*|| **harekât-ı havliye,** *{OsT} biy. Sağımsal hareketler.*|| **harekât-ı millîye,** *{OsT} Millî hareketler.*|| **harekât-ı müştereke,** *{OsT} Ortak hareket veya davranışlar.*|| **harekât-ı nā-pesendāne,** *{OsT} Hoşa gitmeyecek davranışlar.*|| **harekât-ı selase,** *{OsT} dbl. Arapçada hecelerin üstün, esre ve ötre ile okunuşu.*|| **harekât-ı zarūriye,** *{OsT} Zorunlu ve gerekli davranışlar veya eylemler.*

hareke, [Ar. ḥareke حركه] *{OsT} is. dbl.* Arapça, Farsça ve Osmanlıca'da kısa ünlüyü göstermek üzere harfin altına veya üstüne konulan üstün, esre, ötre adındaki küçük işaretler.

harekeleme, [hareke-le-me] *is.* Bir ünsüzü okutabilmek için hareke koyma işi.

harekelemek, [hareke-le-mek] *gçl. f. [-er] [-l(i)-yor]* Ünsüzü okutabilmek için uygun hareke işaretini koymak.

harekeli, [hareke-li] *sf.* **1.** Harekesi olan. **2.** Kendisinden sonra kısa ünlü bulunan harf.

harekesiz, [hareke-siz] *sf.* **1.** Harekesi bulunmayan. **2.** Kendisinden sonra ünlü gelmeyen harf.

hareket, [Ar. ḥareket حركت] *{OsT} is.* **1.** Bir cismin yer değiştirmesi; devinim. **2.** Vücudu oynatmak, kımıldatmak eylemi. **3.** Vücudun herhangi bir yerindeki kımıldama; kıpırdanma. **4.** Davranış. **5.** İnsanların, araçların gidip gelmesi. **6.** Yola çıkma. **7.** Yer sarsıntısı; deprem. **8.** Fiyat vb. sayıların, değerlerin değişmesi; oynama. **9.** Ufak ayaklanma. **10.** Düşüncelerde değişim sağlamaya yönelik toplu eylem; akım. **11.** *müz.* Bir parçanın yavaşlık veya hızlılık derecesi. **12.** *fiz.* Durağan bir noktaya göre bir cismin yerinin değişmesi durumu; devinim. **13.** Demiryollarında katarların uğrayacağı istasyonlar ve hangi istasyonlarda ne kadar duracağını düzenleme işi. **14.** *fel.* Varlıkların durumlarında veya bu varlıkları meydana getiren ögelerin durumunda ortaya çıkan değişiklik. **15.** *gök b.* Gök cisimlerinin görünür ya da gerçek yer değiştirmesi olayı. **16.** *biy.* Canlılardan özellikle hayvanların bir bütün olarak yer değiştirmesi. **17.** Eskiden medrese öğreticileri ile ilgili bir derece. ⊡ **harekete geçmek,** *1. Bir işi yapmaya başlamak. 2. Bitirmek amacıyla bir işe girişmek. 3. Yola çıkmak.*|| **harekete geçirmek,** *1. Bir işin yapılmasına sebep olmak. 2. Canlandırmak; kımıldatmak.*|| **harekete gelmek,** *Kımıldanmaya, kıpırdanmaya veya yürümeye başlamak.*|| **harekete getirmek,** *Kımıldatmak; canlandırmak.*|| **hareket etmek,** *1. Yola çıkmak. 2. Davranmak. 3. Vücudu oynatmak, kımıldatmak.*|| **hareket-i altmışlı,** *Kanunî zamanında öğretim üyelerinden sekizinci derecedekilere verilen unvan.*|| **hareket-i amibiye,** *{OsT} biy. Lenfa ve kanda bulunan akyuvarların hareketi.*|| **hareket-i anîfe,** *{OsT} anat. Dış etkenlere karşı direnme ya da içindeki yabancı maddeleri gidermek için bazı organizmaların yaptığı aşırı çaba; takallüs.*|| **hareket-i arz,** *{OsT} Yer sarsıntısı; deprem.*|| **hareket-i dāhil,** *{OsT} Kanunî zamanında öğretim üyelerinden dördüncü derecedekilere verilen unvan.*|| **hareket-i devrāniye,** *mat. Noktalarının hepsi sabit bir eksene dikey daireler çizen bir cismin hareketi.*|| **hareket-i dîdānî,** *{OsT} fizy. Solucansı hareket.*|| **hareket-i dūdiye,** *{OsT} fizy. Bağırsaklarda görülen solucan gibi büzülüp açılma şeklindeki ilerleme hareketi; solucansı hareket.*|| **hareket-i irādiye,** *{OsT} fizy. İstendiği an yapılabilen hareket; istemli hareket.*|| **hareket-i gayr-i ihtiyāriye,** *{OsT} İstemeden yapılan hareket; istemsiz hareket.*|| **hareket-i gayr-i irādiye,** *{OsT} İstemeden yapılan hareket.*|| **hareket-i gayr-i muntazama,** *{OsT} Düzensiz hareket.*|| **hareket-i hakikiye,** *{OsT} fiz. Gerçek hareket.*|| **hareket-i hāric,** *{OsT} Kanunî zamanında öğretim üyelerinden ikinci derecedekilere verilen unvan.*|| **hareket-i ihtilaf-ı manzar,** *{OsT} gök b. Paralaktik hareket; ıraklık açısı hatası.*|| **hareket-i ihtizāziye,** *{OsT} fiz. Titreşim hareketi.*|| **hareket-i intikāliye,** *{OsT} fiz. Bir cismin sabit olmayan noktalara göre hareketi.*|| **hareket-i izāfiye,** *{OsT} fiz. Bir noktanın sabit olmayan noktalara göre hareketi.*|| **hareket-i kasriye,** *{OsT} fiz. Bir dış etken ile oluşan hareket.*|| **hareket-i mer'iye,** *{OsT} Aslında olmadığı hâlde varmış gibi görünen hareket; zahirî hareket.*|| **hareket-i muahhara,** *{OsT} fiz. Yavaşlayan hareket.*|| **hareket-i muntazama,** *{OsT} fiz. Yavaşlayan hareket.*|| **hareket-i mutlaka,** *{OsT} fiz. Hareketli bir noktanın sabit bir noktaya göre hareketi; bağıl hareket.*|| **hareket-i muttasıla,** *{OsT} fiz. Daima bir tarafa yönelen cismin hareketi.*|| **hareket-i müktesebe,** *{OsT} fiz. Dış etkene bağlı hareket.*|| **hareket-i müstakime,** *{OsT} fiz. Doğrusal hareket.*|| **hareket-i müstedîre,** *{OsT} fiz. Dairesel hareket.*|| **hareket-i mütehavvile,** *{OsT} fiz. Eşit zamanlarda aldığı yol artan veya azalan noktanın hareketi; değişken hareket.*|| **hareket-i mütehavvile-i muntazama,** *{OsT} fiz. Düzgün değişen hareket.*|| **hareket-i mütesāviye,** *{OsT} fiz. Eşit zamanlarda eşit yol alan noktanın hareketi.*|| **hareket-i seneviye,** *{OsT} gök b. Yıllık hareket.*|| **hareket-i yevmiye,** *{OsT} gök b. Günlük hareket.*|| **hareket-i zāhiriye,** *{OsT} fiz. Gerçekte olmadığı halde varmış gibi görünen hareket.*|| **hareket noktası,** *1. Bir sonuca varmak için başlangıç kabul edilen durum. 2. Bir yolculuğun başladığı yer.* || **hareket yitimi,** *tıp. Kimi hastalıklarda görülen bazı hareketleri yapma güçlüğü veya imkânsızlığı; akinezi.*

hareketlendirme, [hareket-le-n-dir-me] *is.* Bir şeyin harekete geçmesini sağlama eylemi.

hareketlendirmek, [hareket-le-n-dir-mek] *gçl. f. [-ir]* Bir şeyin veya kimsenin harekete geçmesini sağlamak.

hareketlenme, [hareket-le-n-me] *is.* Harekete geçme eylem.

hareketlenmek, [hareket-le-n-mek] *dönşl. f. [-ir]* **1.** Harekete geçmek. **2.** Hareket kazanmak.

hareketli, [hareket-li] *sf* **1.** Hareket eden. **2.** Yer değiştiren; devingen; müteharrik. **3.** *mecaz.* Canlılık gösteren; canlı; kıpırdak. **4.** *is.* Hareketi olan nesne.

hareketlilik, -ği [hareket-li-lik] *is.* **1.** Hareket edenin niteliği; devingenlik. **2.** Hareket ettirenin niteliği. **3.** Hareket etme veya ettirme kolaylığı. **4.** *mecaz.* Canlılık. **5.** *sosy.* Ülke içindeki göçler dolayısıyla meydana gelen bölgeler veya kesimler arasındaki nüfus farklılıkları. ⊡ **hareketlilik oranı,** *Toplum içindeki göçler dolayısıyla meydana gelen nüfus değişim oranı.*

hareketsiz, [hareket-siz] *sf.* **1.** Hareket etmeyen. **2.** Yerinden kımıldamayan; durağan; durgun. **3.** *res.* (Resim için) ayrıntıların az, ışıkların ölgün ve renklerin sönük olması.

hareketsizlik, -ği [hareket-siz-lik] *is.* Hareketsiz olma durumu.

harekî, [Ar. ḥarekī حركى] *(hareki:) {OsT} sf.* **1.** Hareketle ilgili olan; devimsel; kinetik. **2.** Hareket durumunda olan. **3.** (Sinir için) hareket ettiren. ⊡ **harekî elektrik,** *{OsT} fiz. Kinetik elektrik; devimsel elektrik; elektrodinamik.*

harekiyat, [Ar. ḥarekiyāt حركيات] *(harekiya:t) {OsT} is. fiz.* Kinematik hareket bilimi.

hâreleme, [hare-le-me] *(ha:releme) is.* **1.** Hâre meydana getirme eylemi. **2.** Kumaş üzerinde dalgalı ve küçük çizgiler meydana getirmek için uygulanan teknik işlemlerin tümü.

hârelemek, [hare-le-mek] *(ha:relemek) gçl. f. [-r] [-l(i)yor]* **1.** Hâre meydana getirmek. **2.** Kumaş veya çinko gibi malzemeler üzerinde dalgalı çizgiler oluşturacak işlemleri uygulamak.

hârelenme, [hare-le-n-me] *(ha:relenme) is.* **1.** Hâreli duruma getirilme eylemi. **2.** Hâreli bir görünüm alma durumu.

hârelenmek, [hare-le-n-mek] *(ha:relenmek) edil. f [-ir]* **1.** Hâreli duruma getirilmek; üzerinde hâreler oluşturulmak. **2.** *dönşl.* Hâreli bir görünüm sergilemek.

hâreli, [hare-li] *(ha:reli) sf.* **1.** Hâresi olan. **2.** İnci çizgili ve dalgalı gibi olan. **3.** (Kumaş için) dalgası olan. **4.** (Ahşap kaplama için) mermer görüntüsü veren. **5.** (Metal saç için) özel teknikle parıltılı bir görünüm verilmiş olan.

harem[1], [Ar. ḥarem حرم] *{OsT} is.* **1.** Yasak olan şey; girilmesi, görülmesi, dokunulması yasak olan şey. **2.** Saray, konak gibi büyük konutlarda yalnız kadınlara ayrılan bölüm. **3.** Bu bölümde oturan kadınlar topluluğu. **4.** Eş; karı. **5.** Yalnız bir erkeğe ait ve onunla yatıp kalkan kadın grubu. **6.** Herkesin girmesine izin verilmeyen kutsal yer. **7.** Hicaz'da ihrama girilen yerden Kâbe'ye kadar uzanan alan. ⊡ **harem ağası,** *{OsT} Saray ve konaklarda harem kısmına hizmet eden hadım köle.*|| **harem bahçesi,** *{OsT} Sarayda kadınların bulunduğu bölümün bahçe kısmı.*|| **harem dairesi,** *{OsT} Sarayda kadınların bulunduğu bölüm.*|| **harem-gâh,** *{OsT} Harem dairesi.*|| **harem-i hümāyun,** *{OsT} Padişah saraylarının harem dairesi.*|| **harem-i nebevî,** *{OsT} Medine ve dolayları.*|| **harem-i şerîf,** *{OsT} Kâbe ve dolayları.*|| **harem-i yār,** *{OsT} Sevgilinin odası.*|| **harem kâhyası,** *{OsT} Haremin alış veriş işlerini yürüten erkek.*|| **harem-serāy,** *{OsT} 1. Harem dairesi. 2. Cami içi.*

harem[2], [Ar. ḥarem حرم] *{OsT} is. ed.* Manzum bir parçanın birinci beytinin ilk dizesinin başlangıcındaki ilk harekeli sessiz harfi kaldırılarak aruz ölçüsü biriminde değişiklik yapılması olayı *(mefāīlün > mef'ūlün vb.)*

Haremeyn, [Ar. ḥaremeyn حرمين] *{OsT} is.* Müslümanlarca kutsal olan Mekke ve Medine şehirlerine verilen ortak isim. ⊡ **Haremeyn-i Şerifeyn,** *{OsT} Mekke'deki Kâbe ile Medine'deki Ravza-i Mutahhare.*

haremlik, -ği [harem-lik] *is.* **1.** Saray ve konaklarda kadınlara ayrılan bölüm. **2.** Karılık; eşlik. ⊡ **haremlik selamlık olmak,** *(Kadın ve erkekler için) bir toplantıda ayrı ayrı yerlerde oturmak.*

Harezmî yol, [Ebu Abdullah Muhammed bin Musa; el-Harizmī *(9. yy. İslam matematikçisi)* > Alguarismo *(İspanyolca söyleniş şekli)*] *{OsT} is. mat.* Orta Çağda batılıların Müslümanlardan öğrendikleri onluk düzende hesap yapma sistemi; algoritma.

hares, [Ar. ḥares خرس] *{OsT} is.* Dilsizlik.

harf[1], **-fi** [Ar. ḥarf *(kesik, oyuk)* حرف] *{OsT} is.* **1.** Dildeki sesleri yazıda gösteren ve alfabeyi meydana getiren özel işaretlerden her biri. **2.** Basımda alfabedeki işaretleri gösteren kalıplardan her biri. **3.** Söz; laf. **4.** *bsy.* Bir harf, bir sayı, bir noktalama işareti veya herhangi bir sembolün basılmasına yarayan bilgi işlem unsurlarından her biri; karakter. ⊡ **harf-āferîn,** *{OsT} 1. Şair; hatip. 2. Allah.*|| **harf-āşinā,** *{OsT} 1. Harfleri tanıyan. 2. Söz anlayan.*|| **harf atmak,** *{OsT} 1. Tanımadığı bir kadına yaklaşmak amacıyla uygunsuz sözler söylemek; sözlü sataşma; sözle sarkıntılık etmek; söz atmak. 2. Anlamsız ve boş sözler söyleyerek dikkat çekmeye çalışmak.*|| **harf be harf,** *{OsT} Harf harf; olduğu gibi; aslından ayrılmaksızın.*|| **harf-çîn,** *{OsT}* → harfçin.|| **harf-endāz,** *{OsT}* → harfendaz.|| **harf-endāzî,** *{OsT} Söz atıcılık.*|| **harf-gîr,** *{OsT}* → harfgir.|| **harf-gîrî,** *{OsT} Herşeyde ayıp ve noksan arayıcılık.*|| **harfi harfine,** *{OsT} Gerçekte olduğu gibi; tam olarak; noksansız.*|| **harf-i āb-dār,** *{OsT}*

Güzel ve anlamlı söz.|| **harf-i âbî,** *{OsT}* س *sin,* ع *ayn,* ك *kef.* ج *cim,* خ *hı,* ز *ze,* ر *re harflerinden her biri.*|| **harf-i ālā,** *{OsT}* ى *ye,* ط *tı,* ع *ayn,* ا *elif,* ح *ha,* ر *rı,* س *sin,* ص *sad,* م *mim,* ل *lam,* ك *kef.* ق *kaf,* ن *nun,* ـه *he harflerinin her biri.*|| **harf-i arzî,** *{OsT}* ع *ayn,* ف *fe,* ل *lam,* ح *ha,* د *dal,* ذ *zel,* ش *şin harflerinin her biri.*|| **harf-i aslî,** *{OsT} dbl. Arapça kelimelerin kökünde bulunan harfler.*|| **harf-i āteşî,** *{OsT}* ط *tı,* م *mim,* لا *lam-elıf,* ا *elif,* ت *te,* ص *sad,* ض *dat harflerinin her biri.*|| **harf-i atf,** *{OsT} dbl. İki kelime veya cümleyi bir yargıda toplayan, birini diğerine bağlayan harf; bağlama edatı.*|| **harf-i bî-mağz,** *{OsT} Anlamsız söz; boş laf.*|| **harf-i cer,** *{OsT} dbl. İsimleri kesreli okutan harfler.*|| **harf-i cevab,** *{OsT} dbl. Cevap cümlesinin başına gelen harf.*|| **harf-i ednā,** *{OsT}* ذ *zel,* د *dal,* ت *te,* ب *be,* ع *ayn,* ض *dat harflerinin her biri.*|| **harf-i gūlū-sūz,** *{OsT} 1. Sert söz. 2. Kılıcın keskin tarafı.*|| **harf-i hakî,** *{OsT}* ع *ayn,* ف *fe,* ل *lam,* ح *ha,* د *dal,* ذ *zel,* ش *şin harflerinin her biri.*|| **harf-i halk,** *{OsT}* ذ *zel,* د *dal,* ت *te,* ب *be,* ع *ayn,* ض *dat harflerinin her biri.*|| **harf-i hātır-renc,** *{OsT} İnciten söz.*|| **harf-i Hindî,** *{OsT} Arap rakamları (*١ *1,* ٢ *2,* ٣ *3,* ٤ *4,* ٥ *5,* ٦*6,* ٧*7,* ٨*8,* ٩*9,* ٠ *0)*|| **harf-i huşk,** *{OsT} Kuru söz; boş laf.*|| **harf-i illet,** *{OsT} dbl.* ا *elif,* و *vav,* ى *ye harfleri.*|| **harf-i inhiraf,** *{OsT} Akıcı ünsüzler:* ر *re,* ل *lam.*|| **harf-i istidrāk,** *{OsT} dbl. Ayırıcı bağlaç görevi bulunan harf.*|| **herf-i istifhām,** *{OsT} dbl. Soruyu belirtmekte kullanılan harf: soru edatı.*|| **harf-i istisnā,** *{OsT} dbl. İstisnayı belirtmekte kullanılan edat.*|| **harf-i istitāle,** *{OsT}* ض *dat harfi.*|| **harf-i kalb,** *{OsT} Bir örneğin orta harfi.*|| **harf-i kamerî,** *{OsT} dbl. Kamerî harf: huruf-i kameriye.*|| **harf-i kalkale,** *{OsT} dbl. Kur'an okumada titreşimli olan* ب *be,* ج *cim,* د *dal,* ط *tı,* ق *kaf,* ك *kef harfleri.*|| **harf-i laklaka,** *{OsT} dbl. Kur'an okumada titreşimli olan* ب *be,* ج *cim,* د *dal,* ط *tı,* ق *kaf,* ك *kef harfleri.*|| **harf-i kasr,** *{OsT} dbl. Kelime sonlarına gelebilen kısa harfler:* ى *ye, {OsT}* ا *elif.*|| **harf-i mağz-dār,** *{OsT} Değerli söz.*|| **harf-i maksūr,** *{OsT} dbl. Kelime sonlarına gelebilen kısa harfler:* ى *ye,* ا *elif.*|| **harf-i ma'nā,** *{OsT} Fiil ve isim olmayan herhangi bir kelime.*|| **harf-i ma'rūf,** *{OsT} dbl. Uzun "ū"olarak okunan* و *vav, uzun "ī" olarak okunan* ى *ye harfleri.*|| **harf-i mechūl,** *{OsT} dbl. "O" olarak okunan* و *ve, "e" olarak okunan* ى *ye harfleri.*|| **harf-i meczūm,** *{OsT} dbl. Kimi durumlarda harekesiz okunan harf.*|| **harf-i med,** *{OsT} dbl. Arapçada önceki harfi uzun okutan* ا *elif,* و *vav,* ى *ye harfleri.*|| **harf-i mehmūs,** *{OsT}* ص *sad,* ف *fe,* ه *he,* ك *kef,* ت *te,* ث *se,* ح *ha,* س *sin,* ش *şın harflerinin her biri.*|| **harf-i mektūbî,** *{OsT}* ن *nun,* م *mim,* و *vav harfleri.*|| **harf-i melbūbî,** *{OsT}* ن *nun,* م *mim,* و *vav harfleri.*|| **harf-i melfūzî,** *{OsT} dbl. Adı üç harfle yazılan harfler.*|| **harf-i menkut,** *{OsT} Noktalı harf.*|| **harf-i merfu'** *Yalın hâlde bulunan kelimenin sonundaki* ط *tı,* م *mim,* لا *lam-elıf,* ا *elif,* ت *te,* ص *sad,* ض *dat harflerinin her biri.*|| **harf-i mesrūrî,** *{OsT} dbl. Adı iki harfle yazılan* و *vav,* ن *nun,* م *mim harfleri.*|| **harf-i mu'cem,** *{OsT} Noktalı harf.*|| **harf-i musavvat,** *{OsT} dbl. Belirli bir ünlüyü belirten harf.*|| **harf-i mutbak,** *{OsT} dbl. Söylenirken dil üstü damağa dokunan* ص *sad,* ض *dat,* ط *tı,* ظ *zı harfleri.*|| **harf-i mücerred,** *{OsT} Noktasız harf.*|| **harf-i müfred,** *{OsT} Şekilce farklı olan* ه *he,* و *vav,* م *mim,* ا *elif harfleri.*|| **harf-i mühmel,** *{OsT} Noktasız harf.*|| **harf-i münfetih,** *{OsT}* ا *elif,* ب *be,* ت *te,* ث *se,* ج *cim,* ح *ha,* خ*hı,* د *dal,* ذ *zel,* ر *rı,* ز *zı,* س *sin,* ع *ayın,* غ *ğayn,* ف *fe,* ق *kaf,* ك *kef,* ل *lam,* م *mim,* ن *nun,* ـه *he,* و *vav,* ى *ye,* لا *lam-elif harflerinden her biri.*|| **harf-i müselsel,** *{OsT} Birbiri ile ilişkili birkaç konu üzerine açılan tartışma.*|| **harf-i müstakil,** *{OsT} dbl. Konuşmada dilin yükselmesini gerektirmeyen* ا *elif,* ب *be,* ت *te,* ث *se,* ج *cim,* ح*ha,* د *dal,* ذ *zel,* ر *rı,* ز *ze,* س *sin,* ش *şın,* غ *ğayn,* ف *fe,* ك *kef.* ل *lam,* م *mim,* ن *nun,* ـه *he,* و *ve,* ى *ye harfleri.*|| **harf-i müstali,** *{OsT} dbl. Konuşmada dilin yükselmesini gerektiren* ط *tı,* ض *dat,* ص *sad,* خ *hı,* ق *kaf,* ع *ayn,* ظ *zı harfleri.*|| **harf-i mütecānis,** *{OsT} dbl. Aynı sınıftan olan* ت *te,* ط *tı harfleri.*|| **harf-i mütakarib,** *{OsT} Söyleyişte aynı sesi veren* ذ *zel,* ض *dat harfleri.*|| **harf-i müteşabih,** *{OsT} Noktalı ve diğer harflerden ayrılmış olan* ت *te,* ث *se,* ب *be harfleri.*|| **harf-i nāsıb,** *{OsT} dbl. İçinde bulunduğu muzarî fiilin sonunu üstün okutan dört harften biri.*|| **harf-i nefy,** *{OsT} dbl. Olumsuzluk edatı.*|| **harf-i nevāî,** *{OsT} ed.* و *vav,* ن *nun,* ق *kaf,* ظ *zı,* ث *se,* ب *be,* ى *ye harfleri.*|| **harf-i nidā,** *{OsT} dbl. Seslenme edatı.*|| **harf-i pehlū-dār,** *{OsT} ed. Kinaye.*|| **harf-i revî,** *{OsT} ed. 1. Kafiyenin esas ünsüzü. 2. İran edebiyatında bir kafiyenin son harfi.*|| **harf-i safîr,** *{OsT} Islığı andıran ses.*|| **harf-i sāit,** *{OsT} Ünlü; vokal.*|| **harf-i sākin,** *{OsT} dbl. Bazı durumlarda harekesiz okunan harf.*|| **harf-i**

okunan harf.|| **harf-i sāmit,** *{OsT} Ünlüleri karşılayan* ا *elif,* و *vav,* ى *ye dışında kalan* ب *be,* ت *te,* ث *se,* ج *cim,* ح *ha,* خ *hı,* د *dal,* ذ *zel,* ر *rı,* ز *zı,* س *sin,* ش *şın,* ص *sad,* ض *dat,* ط *tı,* ظ *zı,* ع *ayn,* غ *ğayn,* ف *fe,* ق *kaf,* ك *kef,* ل *lam,* م *mim,* ن *nun,* ه *he harfleri.*|| **harf-i sebük,** *{OsT} Anlamsız ve boş söz.*|| **harf-i sehl,** *{OsT} Anlamsız ve boş söz.*|| **harf-i serd,** *{OsT} Sert söz.*|| **harf-i şedîd,** *{OsT} dbl. Hece sonunda uzun okunmayan* د *dal,* ب *be,* ج *cim,* ت *te,* أ *hemze,* ك *kef,* ق *kaf,* ط *tı harfleri.*|| **harf-i şefehî,** *{OsT} dbl. Dudak sesi.*|| **harf-i şefevî,** *{OsT} dbl. Dudak sesi.*|| **harf-i şemsî,** *{OsT} Başına "el" harfitarifi geldiğinde "l" yerine ilk harfi şeddeli okutan* ز *ze,* ر *re,* ث *se,* ت *te,* ن *nun,* ط *tı,* ظ *zı,* ض *dat,* ص *sad,* ش *şın,* س *sin,* د *dal,* ذ *zel harfleri.*|| **harf-i taksîr,** *{OsT} dbl. Kelime sonlarına gelebilen kısa harfler:* ى *ye,* ا *elif.*|| **harf-i ta'rif,** *{OsT} dbl. Tanım harfi.*|| **harf-i ta'rif-i gayr-i muayyen,** *{OsT} dbl. Belirsiz tanım edatı.*|| **harf-i ta'rif-i muayyen,** *{OsT} dbl. Belirginlik tanım edatı.*|| **harf-i tenkîr,** *{OsT} dbl. Belirsizlik edatı.*|| **harf-i vāhî,** *{OsT} Boş söz; saçma söz.*|| **harf-i vāhid,** *{OsT} Hiçbir harf; hiçbir söz.*|| **harf-i varak-gîr,** *{OsT} Yazıda bir boşluğu doldurmak için uzatılan harf.*|| **harf-i veted,** *{OsT} dbl. Bir sırada bulunan harflerin birinci, dördüncü, yedinci ve onuncusu.*|| **harf-i zāid,** *{OsT} dbl. Bir kelimede asıl harfler dışında fazla olarak görülen* ا *elif,* و *vav,* ى *ye harfleri.*|| **harf-i zulmānî,** *{OsT}* ذ *zel,* د *dal,* ت *te,* ب *be,* ع *ayn,* ض *dat harflerinin her biri.*

harf[2], [Ar. ḫarf خرف] *{OsT} is.* Yemiş toplama.

harf[3], [? harf] *{ağız} is.* Haya; namus; utanç. [DS]

harfana, [Ar. ḫarîf *(meslektaş)* + Far. -āne خريفانه] *{ağız} is.* Arkadaşların aralarında para toplayarak yaptıkları eğlence; herfene. [DS]

harfendaz, [Ar. ḥarf + Far. endāz حرف انداز] *(harfenda:z) {OsT} sf.* **1.** Söz söyleyen; laf atan. **2.** Onur kırıcı sözler söyleyen. **3.** *{ağız}* Ateş küreği. [DS]

harfendazlık, -ğı [harfendāz-lık] *(harfenda:zlık) is.* Onur kırıcı sözler söyleme, laf atma durumu.

harfgir, [Ar. ḥarf + Far. gīr حرف گر] *(harfgi:r) {OsT} sf.* Her şeyde bir ayıp veya eksiklik arayan; kusur arayıcı.

harfiyen, [Ar. ḥarfiyyen حرفياً] *(harfi:'yen) {OsT} zf.* Hiçbir değişiklik yapmadan; harfi harfine.

harfkeş, [Ar. ḥarf + Far. -keş حرفكش] *{OsT} sf.* **1.** Yazı yazan; çizgi çeken. **2.** Saçma sapan konuşmaları ile can sıkan.

harfli, [harf-li] *sf.* **1.** Harfi olan; içinde harf bulunan. **2.** *{ağız}* Saygılı. [DS] 🗗 **harfli ifade,** *mat. Bazı büyüklüklerin harflerle gösterildiği cebirsel anlatım.*

harfpeyma, [Ar. ḥarf + Far. peymā حرف پيما] *(harfpeyma:) {OsT} sf.* Çok güzel konuşan.

harfzen, [Ar. ḥarf + Far. zen حرفزن] *{OsT} sf.* Geveze; çalçene.

harga, [ḳar-ġā / ḫarġa] *{eT} is.* Karga. [EUTS]

hargâh, [Far. ḫar-gāh / ḫar-geh خرگاه / خرگه] *(harga:h) {OsT} is.* Büyük çadır; otağ.

hargele, [Far. ḫar *(eşek)* + gele *(sürü)* خرگله] *{OsT} is.* **1.** Eşek sürüsü. **2.** *sf.* Terbiyesiz; hergele.

harguş, [Far. ḫar *(eşek)* + gūş *(kulak)* خرگوش] *(hargu:ş) {OsT} is.* Tavşan.

harguşek, -ği [Far. ḫargūşek خرگوشك] *(hargu:şek) {OsT} is.* Tavşan yavrusu.

harhar, [Far. ḫārḫār خارخار] *(ha:rha:r) {OsT} is.* **1.** Yürek sıkıntısı; gönül üzgünlüğü. **2.** Sürekli istek. **3.** Sürekli kaşıntı.

harhara, [Ar. ḫarḫara خرخره] *{OsT} is.* Sürekli hırıltı; horultu.

harharyas, [Yun. karcharias] *is. zool.* Örnek türü adam yiyen mavi derili, boyu yedi sekiz metreyi bulan çok hızlı yüzücü ve korkunç yırtıcı, yılda otuz kadar yavru doğuran köpek balığı türü, *(Carchahinus glaucus).*

harhıt, [? harhıt] *{ağız} sf.* **1.** Kullanılmayan; eski; bozuk. **2.** Beceriksiz; miskin. [DS]

harhişe, [Far. ḫarḫişe خرخشه] *{OsT} is.* Gürültü patırtı; kavga.

harhur, [har *(yans.)* + hur *(yans.)*] *{ağız} is.* **1.** Nargile. **2.** Ağız kavgası. **3.** *sf.* Saygısızca davranışlarda bulunan; densiz. [DS] 🗗 **harhur etmek,** *{ağız} 1. Ağız kavgası etmek. 2. Gözdağı vermek.* [DS]

harhut, [har *(yans.)* + hut *(yans.)*] *{ağız} sf.* **1.** Bozuk; eski. **2.** Yıkık. **3.** (Elbise için) bol ve biçimsiz. [DS]

harhuta, [har+hut-a] *{ağız} sf.* Eskimiş; bozulmuş; yıkılmış. [DS]

harhutlu, [harhut-lu] *{ağız} sf.* (Kişi için) kıyafeti eski püskü olan; düzensiz giyenen. [DS]

harı, [ḳarı / ḫarı] *{eT} sf.* Koca; ihtiyar; yaşlı. [EUTS]

harık[1], [Ar. ḥārık حارق] *(ha:rık) {OsT} sf.* **1.** Yakan; yakıcı. **2.** Yanan; yanıcı.

harık[2], [Ar. ḫarḳ *(yırtma)* >ḫārıḳ خارق] *(ha:rık) {OsT} sf.* Yırtan; pençeleyen.

harıl, [har *(yans.)* > har-ıl] *is.* Sürekli çalışma, konuşma sırasında veya sürekli akan su tarafından çıkarılan gürültü sesi. 🗗 **harıl harıl,** *Sürekli olarak; aralıksız olarak; durmaksızın.*

harılanma, [harı-lan-ma] *is.* Hayvanın huysuzlanma durumu.

harılanmak, [harı-lan-mak] *gçsz. f. [-ır]* (Hayvan için) huysuzluk etmek.

harıldak, [har *(yans.)* > har-ıl-da-k] *{ağız} is.* **1.** Çağlayan. **2.** Tahtadan yapılan bir çeşit oyuncak. [DS]

harıldama, [har *(yans.)* > har-ıl > har-ıl-da-ma] *is.* Gürültülü olarak akma ve çalışma eylemi.

harıldamak, [har *(yans.)* > har-ıl > har-ıl-da-mak] *gçsz. f. [-r] [-d(ı)-yor]* **1.** (Akarsu ve sıvılar için) gürültülü olarak akmak. **2.** Sürekli olarak akmak. **3.** (Kalabalık için) çalışma veya konuşma gürültüsü çıkarmak. **4.** (Köpek için) havlayarak saldırmak. **5.** *{ağız}* Yanmak. [DS]

harıltı, [har *(yans.)* > har-ıl > har-ıl-tı] *is.* Harıldama sesi; harıldarken çıkan ses.

harım, [Ar. ḥarīm => harım] *{ağız} is.* **1.** Etrafı duvar, çit veya çalı ile çevrili sebze ve meyve bahçesi. **2.** Sulanabilir arazi. **3.** Köye, eve yakın tarla. **4.** Tarla veya bahçe kenarındaki çit. **5.** Taş duvar. **6.** Derin çukur; hendek. **7.** Tepe. **8.** Dikenli yapraklı, bodur palamut çalısı. [DS] ⊡ **harım olmak,** *{ağız} 1. (Tarla için) çalı kaplamak. 2. (Budanmayan asma için) dal budak salmak.* [DS]

harımak, [ḳarı-mak / ḫarımak] *{eT} gçsz. f. [-ur]* Kocamak; ihtiyarlamak; yaşlanmak. [EUTS]

harın[1], [Ar. ḥarūn] *{ağız} sf.* **1.** (Hayvan için) bir şeyden huylanıp yürümeyen, geri geri giden. **2.** *mecaz.* Huysuz; hain. **3.** *mecaz.* Obur. **4.** (Hayvan ve insan için) büyük karınlı. **5.** (Hayvan için) çalışmamak yüzünden hamlaşmış, güçsüzleşmiş. **6.** (İnsan için) dayanıklılığını, çevikliğini yitirmiş. **7.** Tembel. **8.** (Hayvan için) erkekliği tam olarak giderilememiş. [DS]

harın[2], [ḳarın / ḫarın] *{eT} is.* Karın. [EUTS]

harınlamak, [harın-la-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(ı)-yor]* **1.** (Hayvan için) huylanıp yürümemek. **2.** Hareketsizlikten yorulmak, yürüyemez olmak. **3.** Huysuzlaşmak. **4.** *mecaz.* Oburlaşmak. **5.** Fenalığa yönelmek. **6.** (At için) nefes nefese kalmak; iyice yorulmak. [DS]

harınlaşmak, [harın-la-ş-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* Güçten kuvvetten düşmek. [DS]

harınlık, -ğı [harın-lık] *{ağız} is.* İsteksizlik. [DS]

harıs, [Ar. ḥırṣ >ḥārıṣ حارص] *(harıs) {OsT} sf.* **1.** Hırslı olan. **2.** *{ağız}* İstek; heves; merak. [DS]

harısa, [Ar. ḥārısa حارصه] *(ha:rısa) {OsT} is.* İnsanın baş veya yüzünde kan çıkmayacak şekilde meydana gelen yaralanma.

hari[1], [Ar. ḥarī حرى] *(hari:) {OsT} sf.* Hak etmiş; layık; müstahak.

hari[2], [Far. ḫᵛarī خوارى] *(ha:ri:) {OsT} is.* Horluk; hakirlik.

harib[1], [Ar. hārib هارب] *(ha:rib) {OsT} sf.* Kaçan; firar eden.

harib[2], [Ar. ḥarīb حريب] *(hari:b) {OsT} sf.* Yağmalanmış; soyulmuş; talan edilmiş.

harib[3], [Ar. ḫārib خارب] *(ha:rib) {OsT} sf.* **1.** Yıkan; harap eden. **2.** Yol kesici; haydut.

haribe, [Ar. ḥarībe حريبه] *(hari:be) {OsT} is.* Bir kimsenin geçimliği; azık.

haric[1], [Ar. ḥarīc حريج] *(hari:c) {OsT} sf.* **1.** Ensiz; dar. **2.** Kuşatılmış.

haric[2], [Ar. ḥāric حارج] *(ha:ric) {OsT} sf.* Günah işlemiş; suçlu.

haric[3], [Ar. ḫāric خارج] *(ha:ric) {OsT} is.* → hariç. ⊡ **hāric ani'l-merkez,** *{OsT} mat. Dış merkezli.*|| **hāric ani'l-merkeziyet,** *{OsT} mat. Dış merkezlilik.*|| **hāric ani'l-merkeziyet hesabı,** *{OsT} Arazi yükselti ölçümlerinde üzerine çıkılamayan noktanın çevre yükseltiler ölçüldükten sonra yükseltisi o noktaya indirgenmek suretiyle hesaplanması; merkeze indirgeme yoluyla hesap.*|| **hāric ez memleket,** *{OsT} Bir ülkede iken hükmen başka ülkede sayılma.*|| **hāric-i kısmet,** *{OsT} mat. Bölme işleminde kalan sayı.*|| **hāric-i vatān,** *{OsT} Yurt dışı.*

haricen, [Ar. ḫāricen خارجا] *(ha:'ricen) {OsT} zf.* Dıştan; dışarıdan. ⊡ **hāricen mersum dāire,** *{OsT} mat. Çokgenin köşelerinden geçen daire.*|| **hāricen mersum mudallā,** *{OsT} mat. Dış çokgen.*|| **hāricen mümās dāire,** *{OsT} mat. Dış teğet daire.*|| **hāricen mütebādil,** *{OsT} mat. (Açı için) dış ters.*

haricî, [Ar. ḫāricī خارجى] *(ha:rici:) {OsT} sf.* Dışla ilgili; dışardan olan. ⊡ **hāricî haşefe-i nebāt,** *{OsT} bot. Dış yönlü başçık.*|| **hāricî merkez,** *{OsT} Dış merkez.*|| **hāricî tufeyli,** *{OsT} zool. Dış asalak.*|| **hāricî tufeyliyet,** *{OsT} Dış asalak oluş; dış asalaklık.*

hariciye, [Ar. ḫāriciyye خارجيه] *(ha:riciye) {OsT} is.* **1.** Bir ülkenin dış siyaset işleri; dış işleri. **2.** Vücudun dış kısmı ve cerrahî ile ilgili hekimlik dalı. **3.** *sf.* Dışarıyla ilgili.

hariciyeci, [hariciye-ci] *(ha:riyeci) is.* **1.** Dış siyaset ile uğraşan meslek adamı. **2.** Dış hastalıkları hekimi.

hariciyecilik, -ği [hariciye-ci-lik] *(ha:riciyecilik) is.* **1.** Hariciyeci olma durumu. **2.** Hariciyecinin yaptığı iş.

hariç, -ci [Ar. ḫurūc *(dışarı çıkma)* > ḫāric خارج] *{OsT} is.* **1.** Dış; dışarı. **2.** Bir yönetimin sınırları dışında kalan yer; yabancı memleket. **3.** *zf.* Dışarıda kalmak üzere bir yana bırakıldığında; dışında sayılmak üzere. ⊡ **hariç olmak,** *Bir işin içinde olmamak.*|| **hariçten gazel okumak,** *1. İşin aslını*

veya konunun özünü bilmeden görüş ve düşünce bildirmek. 2. Bir konuşmaya yersiz ve zamansız olarak karışmak.

harid[1], [Ar. ḥarīd حريد] *(hari:d) {OsT} sf.* Tek; ayrı.

harid[2], [Ar. ḥārid حارد] *(ha:rid) {OsT} sf.* Öfkeli; kızgın; hiddetli.

harid[3], [Ar. ḫarīd / harīde خريد / خريده] *(hari:d) {OsT} is.* **1.** Kız oğlan kız. **2.** Delinmemiş inci.

harid[4], [Far. ḫariden *(satın almak)* > ḫarīd خارد] *(hari:d) {OsT} is.* Satın alma.

haridar, [Far. ḫariden *(satın almak)* > ḫarīdār خاردار] *(hari:da:r) {OsT} sf.* Satın alan kişi; müşteri; istekli.

haride[1], [Ar. ḫarīde خريده] *(hari:de) {OsT}* → harid[3].

haride[2], [Far. ḫariden *(satın almak)* > ḫarīde خريده] *(hari:de) {OsT} sf.* Satın alınmış kimse.

harif[1], [Ar. ḥırfet > ḥarīf حريف] *(hari:f) {OsT} is.* **1.** Meslek arkadaşı; aynı meslekten olan kimse. **2.** Teklifsiz dost; eğlence arkadaşı. **3.** Bayağı adam; herif.

harif[2], [Ar. ḫarīf خريف] *(hari:f) {OsT} is.* Sonbahar; güz.

harif[3], [Ar. ḫārif خارف] *(ha:rif) {OsT} sf.* Yemiş toplayan.

harifane, [Ar. ḥarīf + Far. āne حريفانه] *(hari:fa:ne) {OsT} zf.* **1.** Esnaf arasında ortaklaşa olarak; esnaf usulünde. **2.** *is.* Arifane; herfene.

harife, [Ar. Ar. ḫarīfe خريفه] *(hari:fe) {OsT} is.* Ev için yapılan sonbahar hazırlığı.

harifî, [Ar. ḫarīfī خريفى] *(hari:fi:) {OsT} sf.* Sonbaharla ilgili.

harik[1], [Ar. ḥarḳ *(yakma)* > ḥarīḳ حريق] *(hari:k, k kalın söylenir) {OsT} sf.* **1.** Delen; yırtan. **2.** *is.* Bir yerin veya nesnenin yanması; yangın; ateş. **3.** Nezle; bronşit. *{ağız} (aynı)* [DS] ☐ **harîk-i hānmānsūz,** *{OsT} Evi yakıp kül eden yangın.*|| **harîk-zede,** *{OsT} Yangın felaketine uğramış; evi yanmış; yangından zarar görmüş kimse.*|| **harîk-zede-gân,** *{OsT} Yangından zarar görmüşler.*

harik[2], [Ar. ḥarīk حريك] *(hari:k) {OsT} sf.* (Erkek için) erkekliği olmayan.

harik[3], **-ği** [? harik] *{ağız}* **1.** Kendirden yapılan bir tür ayakkabı. **2.** Eski ayakkabı. [DS]

harika[1], [Ar. ḥarīḳa حريقه] *(hari:ka) {OsT} is.* **1.** Bulamaç. **2.** Lapa. **3.** Acı; sızı.

harika[2], [Ar. ḥarḳ *(yakma)* > ḥāriḳa حارقه] *(ha:rika) {OsT} is.* Ateş. ☐ **hārika-i sevdā,** *{OsT} Aşk ateşi.*

harika[3], [Ar. ḫarḳ *(yırtma, parçalama)* >ḫāriḳa خارقه] *(ha:rika) {OsT} sf.* **1.** Sırayı ve düzeni bozan; sıradışı. **2.** Yaratılışı, güzelliği ve imkânların üstündeki nitelikleriyle insanda hayranlık uyandıran. **3.** (Eser, iş vb. için) az rastlanır mükemmellikte. **4.** Çok büyük bir hayranlık uyandıran; eksiksiz; kusursuz; mükemmel. ☐ **harikalar yaratmak,** *Hayran bırakacak başarılar kazanmak.*

harikat, [Ar. ḫārikāt خارقات] *(ha:rika:t) {OsT} is.* İnsanda hayret uyandıran şeyler; şaşılıp kalınan şeyler.

harikavi, [Ar. ḫārikāvī خارقاوى] *(ha:rika:vi:) {OsT} sf.* Şaşılacak şeyler türünden; harika gibi.

harikulade, [Ar. ḫāriḳü'l-ʿāde خارق العاده] *(ha:rikulâ:de) {OsT} sf.* **1.** Âdeti yırtan, delen; alışılmışın üstünde. **2.** Eşi ve benzeri görülmemiş; şaşkınlık yaratıcı; olağanüstü; şaşırtıcı. **3.** *ünl.* Çok güzel.

harikuladelik, [harikulade-lik] *(ha:rikulâ:de-lik) is.* Harikulade olma durumu.

harim[1], [Ar. ḥarem > ḥarīm حريم] *(hari:m) {OsT} is.* **1.** Kişiye özel kutsal şey. **2.** Başkalarının girmesi ve bilmesi yasak olan, bir kimse için çok özel olan şey. **3.** Gizli, bilinmeyen yer. **4.** Konak ve saraylardaki harem dairesi. **5.** Bir evin çevresi. **6.** Yakın arkadaş; dost. **7.** Camilerde toplu namaz kılınan ana mekân. **8.** Ortak; şerik. **9.** Hacıların hac zamanı büründükleri örtü. ☐ **harîm-i hāss,** *{OsT} Tanınmış ve büyük bir kimsenin kendi dairesi.*|| **harîm-i ismet,** *{OsT} Kutsal ocak; namus ocağı.*|| **harîm-i kâbe-i aşk,** *{OsT} Aşk kâbesinin kutsal köşesi.*

harim[2], [Ar. ḫarīm خريم] *(hari:m) {OsT} sf.* Saygısız; çekintisiz.

harime, [Ar. ḥarem > ḥarīme حريمه] *(hari:me) {OsT} is.* Bir kimsenin istediği gibi kullandığı özel malı.

harimek, [karı-mak / ḫarimek] *(kharimek) {eT} gçsz. f. [-r]* İhtiyarlamak. [Gabain]

harin, [karın / ḫarin] *(kharin) {eT} is.* Karın. [Gabain]

harir[1], [Ar. ḥarīr حرير] *(hari:r) {OsT} is.* İpek.

harir[2], [Ar. ḥarr *(ateş)* > ḥarīr حرير] *(hari:r) {OsT} sf.* Ateşli; hareketli.

harirî, [Ar. ḥarīrī حريرى] *(hariri:) {OsT} sf.* **1.** İpekten yapılmış olan. **2.** İpek gibi. **3.** Hat, tezhip ve minyatür işinde kullanılan, eskiden Semerkant'ta yapılan bir tür ipek kâğıt.

haris[1], [Ar. ḥarṣ > ḥāriṣ حارث] *(ha:ris) {OsT} is.* Çiftçi; ekici. ☐ **hāris-i gayūr,** *{OsT} Çalışkan çiftçi.*

haris[2], [Ar. ḥirāset > ḥāris حارس] *(ha:ris) {OsT} is.* Koruyucu; bekçi; muhafız. ☐ **hāris-i vatan,** *{OsT} Vatanın bekçisi.*

haris[3], [Ar. ḥāriṣ حارص] *(ha:ris) {OsT} sf.* Son derece hırslı olan.

haris[4], [Ar. ḥırṣ > ḥarīṣ حريص] *(hari:s) {OsT} sf.* **1.**

Bir şeyi çok fazla isteyen, üzerine düşen. **2.** Hırslı; aç gözlü; istekli. ⊡ **harîs-i cāh,** *{OsT} Mevki düşkünü.*|| **harîs-i māl,** *{OsT} Mal düşkünü.*|| **harîs-i şöhret,** *{OsT} Şöhret düşkünü.*

harisane, [Ar. ḥarîṣ + Far. -āne حريصانه] *(hari:sa:ne) {OsT} zf.* Aç gözlü bir şekilde.

harita, [Yun. harta / Lat. charta > Ar. ḫarīṭa خريطه] *(hari'ta) {OsT} is.* **1.** Meşinden yapılmış kulplu torbacık; kese; dağarcık. **2.** Coğrafya, tarih, dil, nüfus vb. olgularla ilgili yer yüzünün veya parçasının belli bir orana göre küçültülerek düzlem üzerine çizilen saymaca çizim. ⊡ **haritada olmak,** *Göz önünde bulundurulmuş, tasarlanmış olmak.*|| **haritadan silinmek,** *1. (Bir ülke için) başka devletin egemenliği altına girmek. 2. (Köy, kasaba vb. yer için) deprem vb. olaylar sonunda yok olmak.*|| **harîta-i bahriye,** *{OsT} Deniz haritası.*|| **harîta-i inkişāfiye,** *{OsT} Tanıtma haritası.*|| **harîta-i müsteviye,** *{OsT} Plan.*|| **harîta-i semāviye,** *{OsT} gök b.* Gök haritası.

haritacı, [harita-cı] *(hari:tacı) is.* Harita yapan kimse.

haritacılık, -ğı [harita-cı-lık] *(hari:tacılık) is.* **1.** Haritacı olma durumu. **2.** Çeşitli türdeki haritaların yapım tekniği veya yöntemi; kartografi.

hariz[1], [Ar. ḥarīz حريز] *(hari:z) {OsT} sf.* **1.** Ezberlenmiş. **2.** Saklanmış.

hariz[2], [Ar. ḥarīż حريض] *(hari:z) {OsT} sf.* (Kişi için) güçsüz; takatsiz.

Harizm, [Far. ḫᵛarizm خوارزم] *{OsT} öz. is.* Amuderya'nın aşağı mecrasının tarihteki adı.

harizmî, [Far. ḫᵛarizmī خوارزمى] *(harizmi:) {OsT} sf.* Harizmle ilgili olan; Harizme ait.

harizmiye, [Far. ḫarizmiye خوارزميه] *{OsT} is.* Harzem yolu; horzumlu yolu; algoritma.

hark[1], [hark *(yans.)*] *is.* Geniz veya boğazda çeşitli gürültüler yaparak gülme, burun çekme vb. hareketleri anlatan kök. [Zülfikar] *har-ıl harkıl, hark-ıl-da-mak*

hark[2], [Ar. ḥarḳ حرق] *{OsT} is.* Yakma.

hark[3], [Ar. ḫarḳ خرق] *is.* **1.** Su kanalı; su arığı. **2.** Fide ekmek için tavalar arasına açılan hendek.

harkafa, [Ar. ḥarḳafa حرقفه] *{OsT} is. anat.* **1.** Uyluk kemiğinin başı. **2.** Kalça kemiği.

harkafî, [Ar. ḥarḳafī حرقفى] *{OsT} sf.* Kalça kemiği ile ilgili; kalça kemiğine ilişkin.

harkıldamak, [hark *(yans.)* > hark-ıl-da-mak] *gçsz. f. [-r] [-d(ı)-yor]* **1.** Aşırı ses çıkarmak; gürültü yapmak; bağırmak. **2.** *{ağız}* Gürültülü bir şekilde kahkaha ile gülmek. [DS] **3.** *{ağız}* Gürültü ile sümüğünü çekmek. [DS] **4.** *{ağız}* Boşboğazlık yapmak. [DS]

harkıt, [hark-ıt ?] *{ağız} sf.* **1.** Eski. **2.** Yıkık. **3.** Çürük. **4.** Kırık; bozuk. [DS]

harkut, [hark *(yans.)* > hark-ut] *{ağız} sf.* **1.** Obur. **2.** Çok çirkin. [DS]

harlak[1], **-ğı** [har *(yans.)* > har-la-k] *{ağız} is.* **1.** Harıltı ile akan su; çağlayan. **2.** Harıl harıl ses çıkaran şey. **3.** Dere. **4.** Devamlı akan çeşme. **5.** Güneşten ya da bakımsızlıktan gevşemiş toprak. **6.** Irmağın çekildiği yataklardan meydana gelen tarla. [DS]

harlak[2], **-ğı** [har *(yans.)* > har-la-k] *{ağız} sf.* **1.** Hafif sarhoş. **2.** Yorgun. **3.** Çabuk kızan. **4.** (At için) kızgın. [DS]

harlaka, [har *(yans.)* > har-la-k-a] *{ağız} is.* Su yolu; ark. [DS]

harlama, [har *(yans.)* > har-la-ma] *is.* Harlamak eylemi.

harlamak[1], [har *(yans.)* > har-la-mak] *gçsz. f. [-r] [-l(ı)-yor]* **1.** (Su için) harıltı ile akmak; çağlamak. **2.** (Köpek için) havlayarak saldırmak. **3.** *{ağız}* Gürültü ile yıkılmak. [DS]

harlamak[2], [har *(yans.)* > har-la-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(ı)-yor]* **1.** Birden öfkelenerek saldırmak; birine çıkışmak. **2.** *{ağız}* Onur kırmak. [DS] **3.** *{ağız}* Kızmak. [DS]

harlamak[3], [har *(yans.)* > har-la-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(ı)-yor]* **1.** (Ateş için) birden alevlenmek; parlamak. **2.** (Ekin ve bağ için) sıcaktan kavrulmak. **3.** Kurumak; kızarmak. [DS]

harlamak[4], [har *(yans.)* > har-la-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(ı)-yor] {ağız}* **1.** Yorgunluk yüzünden sesli olarak hızlı hızlı soluk almak. **2.** (At için) hırıltılı sesler çıkarmak. [DS]

harlanmak, [har *(yans.)* > har-la-n-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* **1.** (Kavga için) kızışmak. **2.** (Çiçek için) solmaya başlamak. [DS]

harlatma, [har-la-t-ma] *is.* Harlamasını sağlamak eylemi.

harlatmak, [har-la-t-mak] *gçl. f. [-ır]* **1.** (Ateş için) kuvvetlendirmek; alevlendirmek; parlatmak. **2.** *{ağız}* (Depo, havuz vb. içindeki su için) tıkacını çıkarıp çok akıtmak. [DS]

harlavuk, -ğu [harla-ġ-uk] *{ağız} sf.* (Kişi için) sesli nefes alan. [DS]

harlayık, -ğı [harla-y-ık] *{ağız} is.* Çağlayan. [DS]

harlı, [har-lı] *sf.* (Ateş için) kuvvetli, alev alev, harıl harıl yanan.

harman, [Far. hırmen / harmen => harman] *is.* **1.** Dövülmek için bir yere toplanmış ekin yığını. **2.** Bir yere yığılmış bulunan tahıl demetlerinin üzerinden döven geçirilerek tanelerini saplarından ayırma işi. **3.** Bu işin yapıldığı yer. **4.** Bu işleri yapma zamanı. **5.** Çay, tütün vb. şeylerin birkaç çeşidinden birer parça koyarak karıştırma işlemi. **6.**

mat. Sayfa veya kopya sayısına göre ve ciltlenmek üzere düzenlenmiş basılı kâğıt demeti. **7.** İyileri ayrıldıktan sonra arta kalan kömür. **8.** *sf. argo.* Esrar içip çakır keyif olan. **9.** *{ağız}* Tepe. [DS] 🗗 **harman çevirmek,** *Bir çember oluşturacak biçimde dolaşmak.*|| **harman çorman,** *Karmakarışık.*|| **harman dilencisi,** *Harman zamanı köy köy dolaşıp hububat toplayan dilenci.*|| **harman dövmek,** *Ekinin tanelerini sapından ayırma işlemini yapmak.*|| **harman etmek,** *1. Bir maddenin değişik cinslerinden birer parça alarak karıştırmak. 2. Ayırma ve düzenleme yapmak.*|| **harman gibi,** *Büyük bir yığın hâlinde duran.*|| **harman horozu,** *{ağız} Çavuşkuşu.* [DS]|| **harmanına yağmamak,** *{ağız} İşi yolunda gitmemek.* [DS]|| **harman kabağı,** *{ağız} Harman zamanı yetişen kabak.*||[DS] **harman savurmak,** *Harman dövüldükten sonra rüzgâra karşı savurarak taneleri samanından ayırmak.*|| **harman sonu,** *1. Harman mevsiminin sonu. 2. Harman yerinden tahıl kaldırıldıktan sonra yerde kalan tozlu topraklı taneler. 3. mecaz. Büyük bir servetten veya işten geri kalanlar.*|| **harman sonu dervişlerin,** *Bir işin sonunda iyi pay alanların kazancını belirten söz.*|| **harman süpürgesi,** *{ağız} Sığırkuyruğu otu; balık otu.* [DS]|| **harman tahtası,** *{ağız} Döven.* [DS]|| **harman üstü,** *{eAT} Harman kalkar kalkmaz.*|| **harman yapmak,** *Bir maddenin birçok çeşidinden alarak iyi bir karışım elde etmek.*|| **harman yeri,** *Harman dövme işinin yapıldığı düz ve sert zeminli yer.*

harmancı, [harman-cı] *is.* **1.** Harman işi ile uğraşan kişi. **2.** *mat.* Kâğıtları belirli bir sıra veya sayfa düzenine koyan işçi.

harmancılık, -ğı [harman-cı-lık] *is.* **1.** Harman işçiliği. **2.** Harmancı olma durumu.

harmançalık, -ğı [harman-ca-lık] *{ağız} is.* Harman zamanı, harmanlardan toplanan sadaka. [DS]

harmanda, [Far. ḫarbanda] *{ağız} is.* **1.** Hizmetçi; uşak. **2.** At, eşek gibi hayvan sürüsüne bakan uşak. [DS]

harmandal, [? harmandal] *{ağız} is.* Yaba. [DS]

harmandalı, [? harmandalı] *is.* Ege bölgesinde genel olarak tek kişi tarafından -hem erkek, hem de kadın olabilir- ayrı ayrı yiğitçe ve kabadayıca oynanan bir efe oyunu.

harmani, [İt. carmagnola] *(harma:ni:) is.* → harmaniye.

harmaniye, [İt. carmagnola] *(harma:niye) is.* Bütün bedeni örten kolsuz örtü biçimindeki giyecek; pelerin.

harmanlama, [harman-la-ma] *is.* Harman etme.

harmanlamak, [harman-la-mak] *gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* **1.** Harman hâline getirmek. **2.** Bir çember oluşturacak biçimde dolaşmak; dönmek. **3.** (Gemi için) az bir dümen eğimi ile geniş bir yay çizecek biçimde gitmek. **4.** Uygun bir karışım elde etmek amacıyla aynı şeyin eşitli cinslerinden birer parça alarak karıştırmak. **5.** *mat.* Basılı kâğıtların kopyalarını veya sayfalarını denk gelecek şekilde üst üste yığmak. **6.** *{ağız}* Eşyayı kırıp dökmek. [DS] **7.** *{ağız}* Hırpalamak. [DS] **8.** *{ağız}* (Ay için) çevresinde ağıl oluşmak. [DS]

harmanlanma, [harman-la-n-ma] *is.* Harman oluşturulma.

harmanlanmak, [harman-la-n-mak] *edil. f. [-ır]* **1.** Harman oluşturulmak. **2.** *dönşl.* (Ay için) etrafında hâle oluşmak.

harmanlaşmak, [harman-la-ş-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* **1.** (Ay için) etrafında hâle oluşmak. **2.** Havada dağılmak. [DS]

harmanlatma, [harman-la-t-ma] *is.* Harmanlama işini yaptırma; harmanlatmak eylemi.

harmanlatmak, [harman-la-t-mak] *gçl. f. [-ır]* Harmanlama işini yaptırmak.

harmanlık, -ğı [harman-lık] *is.* **1.** Harman yeri. **2.** Harman olma durumu.

harmel, [Ar. ḥarmel حرمل] *is. bot.* Üzerlik otu.

harmen, [Far. ḫarmen خرمن] *{OsT} is.* Harman. 🗗 **harmen-gâh,** *{OsT} Harman yeri.*

harmonyum, [Fr. harmonium] *(harmo'nyum) is.* Körükle işletilen piyanoya benzer org.

harmul, [? harmul] *{ağız} zf.* **1.** Zengin. **2.** Kibirli. [DS]

harmut[1], [? harmut] *{ağız} is.* **1.** Sıcak suyu ılıştırmakta kullanılan soğuk su. **2.** Çorbaya karıştırılan unlu su. [DS]

harmut[2], [Ar. ḫarnūb] *{ağız} is.* → harnup. [DS]

harmutlamak, [harmut-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(u)-yor]* **1.** İki şeyi birbirine karıştırarak istenen oranı elde etmek. **2.** Sıcak suyu soğuk su ile ılıştırmak.

harnıp, [Ar. ḫarnūb] *{ağız} is.* Kocayemiş ağacı ve meyvesi. [DS]

harnub, [Ar. ḫarnūb خرنوب] *(harnu:b) {OsT} is.* → harnup.

harnup, -bu [Ar. harrūb / Far. harnūb] *is. bot.* Akdeniz ülkelerinde yetişen, erguvangillerden boyu on metreyi bulan meyvesi ballı ve çok lezzetli, yapraklarını kışın dökmeyen bir ağaç; keçiboynuzu, *(Cerotania siliqua).*

harp[1], [harp *(yans.)*] *is.* Aniden ortaya çıkma, belirme bildiren kök. [Zülfikar] *harp-a harp, harp-a-dak*

harp[2], [harp / herp *(yans.)*] *is.* Çalkalanmayı, çarpmayı anlatan kök. [Zülfikar] *harp-ıl-da-mak*

harp[3], **-bi** [Ar. ḥarb حرب] *is.* İki veya daha çok devletin aralarındaki diplomatik ilişkileri keserek orduları vasıtası ile çarpışması; savaş. 🗗 **harp açmak,** *Bir veya daha fazla devlete karşı savaş ilan etmek.*|| **harp akademisi,** *Silahlı kuvvetlere kumandan ve*

kurmay subay yetiştiren yüksek okul.|| **harp başlığı,** *Torpidoların patlayıcı madde taşıyan ilk bölümü.*|| **harp ceridesi,** *Askerî birliklerin sevk ve idaresi ile ilgili karar ve emirlerin yazıldığı, önemli olayların kaydedildiği, birliğin yapısı, personeli, malzemesi hakkında bilgiler taşıyan defter.*|| **harp dairesi,** *Millî Savunma Bakanlığında savaş araç ve gereçlerini sağlayan kuruluş.*|| **harp esiri,** *Savaşta esir düşen asker.*|| **harp etmek,** *Savaşmak.*|| **harp hâli,** *Bir memleketin savaş içinde bulunması durumu.*|| **harp malûlü,** *Savaşta sakatlanarak devletten malullük aylığı almaya hak kazanan kimse.*|| **harp okulu,** *Silahlı kuvvetlere subay yetiştiren okul.*|| **harp oyunu,** *Harita üzerinde uygulanan taktik ve stratejik eğitim.*|| **harp zengini,** *Savaşın yol açtığı kargaşadan yararlanarak birden zengin olan kimse.*

harp[4], [Fr. harpe] *is.* Dik tutularak parmakla çalınan, üçgen yapılı, telli, büyük bir çalgı; arp.

harp[5], [? harp] *{ağız} is.* Ekmek. [DS]

harpada, [harp *(yans.)* > harp-ada] *{ağız} zf.* Harpadak. [DS]

harpadak, -ğı [harp *(yans.)* > harp-adak / hırpadak] *zf.* **1.** Birdenbire; ansızın; harp diye. **2.** Uygun bir biçimde; tıpatıp; hartadak.

harpıdak, -ğı [harp *(yans.)* > harp-adak] *{ağız} zf.* Harpadak. [DS]

harpıldamak, [harp *(yans.)* > harp-ıl-da-mak] *{ağız}* **1.** (Yürek için) hızlı hızlı çarpmak. **2.** Heyecanlanmak. [DS]

harpışta, [? harpışta] *{ağız} is.* Evlerin önüne asmaların yayılması için yapılan çardak. [DS]

harpıt, -dı [? harpıt] *{ağız} is.* Rüşvet. [DS]

harpıtlamak, [harp-ıt-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [l(ı)-yor]* Bir şeyi baştan savma yapmak. [DS]

harpıtmak, [harp-ıt-mak] *{ağız} gçl. f. [-ır]* Çabuk çabuk yemek. [DS]

harpıza, [? harpıza] *{ağız} is.* Düşmanlık. [DS]

harpuç, -cu [? harpuç] *{ağız} is.* Tahta ev; baraka. [DS]

harpuçça, [? harpuçça] *{ağız} is.* Çivi. [DS]

harpuşluk, -ğu [? harpuş-luk] *{ağız} is.* Pazar eşyalarının üzerine gerilen örtü. [DS]

harpuşta, [Far. ḫār-püşte *(kirpi)*] *{ağız} is.* **1.** Asma çardağı. **2.** Evlerin önüne yapılan tahta saçak. [DS]

harput, [? harput] *{ağız} is.* Taş, kerpiç veya yığma toprak ile çevrili olan yer. [DS]

harputça, [? harputça] *{ağız} is.* Kuyu veya çeşme yanında bulunan yalak. [DS]

harpuz, [Far. ḫarbüz] *{ağız} is.* Karpuz. [DS]

harradak, [har *(yans.)* > harr-adak] *{ağız} zf.* Birdenbire ve gürültü çıkararak. [DS]

harrak, -ğı [Ar. ḥarrāḳ حراق] *(harra:k) {OsT} is. tıp.* Pehlivan yakısı.

harraka, [Ar. ḥarrāḳa حراقه] *(harra:ka) {OsT} is.* Eskiden düşman gemi ve şehirlerini yakmak için tutuşturucularla donanmış savaş gemilerine verilen ad.

harran, [Asur. ḫarrānu > Ar. ḥarrān حران] *(harra:n) {OsT} is.* **1.** Yol. **2.** *müz.* Bugüne hiçbir örneği kalmamış olan eski bir birleşik Türk müziği makamı.

harrangürra, [harran+gürra *(yans.)*] *(hara'ngürra) zf.* Gürültülü ve düzensiz biçimde.

harras, [Ar. ḥarāṡet > ḥarrāṡ حراث] *{OsT} is.* Çiftçi; ekinci.

harrat, [Ar. ḫarṭ *(döndürerek biçimlendirme)* > ḫarrāṭ خراط] *(harra:t) {OsT} is.* **1.** Çıkrıkçı. **2.** Doğramacı.

harratîn, [Ar. ḫarrāt > ḫarrāṭīn خراطين] *(harra:ti:n, t kalın söylenir) {OsT} is.* **1.** Çıkrıkçılar. **2.** Doğramacılar.

harrub, [Ar. ḫarrūb خروب] *(harru:b) {OsT} is. bot.* Keçiboynuzu; harnup.

hars, [Ar. ḥarṡ *(çift sürme)* حرث] *{OsT} is.* **1.** Tarla sürme; çiftçilik. **2.** Sürülmüş tarla. **3.** Bir milletin manevi özelliklerini ve değerlerini meydana getiren her türlü gelenek halindeki duygu, düşünce ve davranışlarının tümü; kültür; millî kültür.

harsa, [? harsa] *{ağız} is.* **1.** Kızgınlık; öfke. **2.** Heves. [DS]

harsan, [horasan] *{ağız} is.* Harç yerine kullanılan alçı taşı. [DS]

harsıkmak, [har-sı-k-mak] *{ağız} gçsz. f. [-ır]* Canı sıkılmak. [DS]

harsî, [Ar. ḥarṡī حرثى] *(harsi:) {OsT} sf.* Harsla ilgili; kültürel.

harsiyat, [Ar. ḥarṡiyyāt حرثيات] *{OsT} is.* Kültürle ilgili işler.

harşef, [Ar. ḫarşef حرشف] *{OsT} is.* **1.** Balık pulu. **2.** Enginar. **3.** Kalkan balığı.

harşefî, [Ar. ḫarşefī حرشفى] *(harşefi:) {OsT} sf.* Balık pulu şeklinde olan.

harşuf, [Ar. ḫarşūf حرشوف] *{OsT} is. bot.* Enginar.

hart[1], [hart / hırt / hirt / hort *(yans.)*] *is.* **1.** Keserek ya da çekerek koparmayı, ayırmayı, kazımayı, ısırmayı anlatan kök. [Zülfikar] *hart-a-dak, hart-a-dan, hart hart, hart(t)-a-dak* **2.** *zf.* Sert bir şekilde hart sesi çıkararak. ⊡ **hart çalmak,** *{ağız} 1. (Köpek için) havlamak. 2. mecaz. Birinin arkasından düşmanca konuşmak.* [DS]|| **hart hart,** *1. Kaba ve sert bir ses çıkararak. 2. Telaş içinde; şiddetle.*|| **hart hurt,** *Ağız dolusu ve kaba bir şekilde ses çıkararak.*|| **hart hurt etmek,** *{ağız} Kabadayılık taslamak.* [DS]

hart[2], [hart / hort / hört *(yans.)*] *is.* **1.** Bulunduğu yerden aniden çıkmayı, fırlamayı, filizlenmeyi anlatan kök. [Zülfikar] *hart-la-k* **2.** *{ağız}* Tinsel güç. [DS] ⊟ **hartı bozuk olmak,** *{ağız} (Hayvan için) yaşlılık yüzünden geviş getirememek.* [DS]|| **hartı geçmek,** *{ağız} İş yapamamak.* [DS]|| **hart olmak,** *{ağız} Birden kızmak.* [DS]

hart[3], [Ar. ḫarṭ خرط] *{OsT} is.* **1.** Döndürmek suretiyle ağaç vb. şeyleri yontma ve soyma işlemi. **2.** Elle ağaç yapraklarını sıyırma.

hart[4], [? hart] *{ağız} is.* Okul. [DS]

harta[1], [hart *(yans.)* > hart-a] *is.* **1.** Yersiz ve saygısız davranış. **2.** *{ağız}* Tehlike. [DS] **3.** *{ağız}* Şaka. [DS] ⊟ **hartası hurtası olmamak,** *1. Kaba ve saygısız bir davranışı olmamak. 2. Şaka götürür yanı bulunmamak; ciddi olmayı gerektirmek.*

harta[2], [? harta] *{ağız} is.* Ortak. [DS]

hartadak, [hart *(yans.)* > hart-adak] *(ha'rtadak) zf.* **1.** (Koparma ve ısırma için) kuvvetlice. **2.** (Bıçak veya buna benzer şeyi batırmak için) hart sesi çıkaracak biçimde. **3.** *{ağız}* Birdenbire. [DS]

hartadan, [hart *(yans.)* > hart-adan] *(ha'rtadan) zf.* → hartadak.

hartalaş, [har + tala-ş ?] *{ağız} sf.* Saldırgan. ⊟ **hartalaş köpeği,** *{ağız} 1. Saldırgan köpek; azgın köpek. 2. mecaz. (Kişi için) herkese saldırıp kavga çıkaran.* [DS]

hartama, [Yun. ḫartoma] *{ağız} is.* **1.** Tahta parçalarından oluşan eğimli çatı örtüsü. **2.** Kiremit yarine kullanılan veya kiremit altına döşenen ince tahta. [DS]

hartamacı, [hartama-cı] *is.* At hırsızı.

hartı[1], [hart-ı] *{ağız} is.* **1.** İplik eğirirken örekeye dolanan pamuk ya da yün parçasını tutturmaya yarayan kayış parçası. **2.** Deri; gön. **3.** Derinin ince yeri. **4.** Delinen çarığa konulan parça. [DS]

hartı[2], [hart-ı] *{ağız} sf.* **1.** Kalın. **2.** Sert. [DS]

hartı[3], [? hartı] *{ağız}* **1.** Asker kaputu. **2.** Palto. [DS]

hartı[4], [Lat. charta / Ar. ḫarīta] *{eAT} is.* Harita.

hartıl, [hart *(yans.)* > hart-ıl] *is.* **1.** Sert bir şekilde koparma, ısırma, saplama ya da bunlara benzer sesler çıkarmayı anlatan yansımalı gövde. **2.** Yükselmeyi, boylanmayı anlatan yansımalı gövde. ⊟ **hartıl hurtul,** *{ağız} Düzensiz; biçimsiz.* [DS]

hartkakan, [hart+kakan] *{ağız} is.* **1.** Ağaçkakan. **2.** Yabani horoz. [DS]

hartlagan, [hart-la-gan] *{ağız} is.* Ağaçkakan. [DS]

hartlamak, [hart-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-ır [-l(ı)-yor]* **1.** Birdenbire ve sert biçimde batmak. **2.** Kabaca ve gelişigüzel dikmek. [DS]

harttadak, [hart *(yans.)* > hart(t)-adak] *(ha'rttadak) zf.* → hartadak.

hartuc, [İt. cartoccio / Fr. cartouche > Far. ḫartūc خرتوج] *(hartu:c) {OsT} is.* Topa merminin arkasından sürülen barut kesesi.

hartuç, -cu [İt. cartoccio *(kâğıt külâh)* > Fr. cartouche] *is.* **1.** Topla atışta kullanılan, hazır barut hakkı taşıyan kâğıt veya kumaş kesecik. **2.** *{ağız}* Nargile şişesini temizlemekte kullanılan bir tür fırça. [DS]

hartuş, [hartuç] *{ağız} is.* Su borularının içini temizlemekte kullanılan ucuna bez takılmış değnek. [DS]

hartuşlamak, [hartuş-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(u) -yor]* Karıştırmak. [DS]

hartut, [Far. ḫar-tüt خرتوت] *(hartu:t) {OsT} is.* İri, yapışkan ve tatsız bir dut.

haruk, [Ar. ḥarūḳ حروق] *(haru:k) {OsT} is.* Kav.

haruldaşmak, [har *(yans.)* > har-ıl-da-ş-mak] *{ağız} işteş. f. [-ır]* Gereksiz gürültü yapmak. [DS]

harum[1], [? harum] *{ağız} sf.* (Kişi için) kaygısız. [DS]

harum[2], [Ar. ḥarīm ?] *{ağız} is.* **1.** Ot yığını. **2.** Bir tutam ot. [DS]

harun, [Ar. ḥarūn حرون] *(haru:n) {OsT} sf.* **1.** (Hayvan için) ileri gideceği yerde inat edip yerinde duran. **2.** İnatçı. **3.** Duran yürümeyen.

haruni, [Ar. ḥarūnī حرونى] *(haru:ni:) {OsT} is.* Hayvanın huysuzluğu; harınlık.

harur, [Ar. ḥarr > ḥarūr حرور] *(haru:r) {OsT} is.* **1.** Sıcaklık; ısı. **2.** Güneşin ısısı. **3.** Geceleyin esen sıcak rüzgâr.

harup, -bu [Ar. harrūb] *is.* Harnup.

haruri, [Ar. ḥarūrī / ḥarūriye حرورى / حروريه] *(haru:ri:) {OsT} sf.* Hararetle ilgili.

harut, [Ar. Harūt > harūt هروت] *(haru:t) {OsT} sf. mecaz.* Büyücü; sihir yapan.

harutî, [Ar. hārutī هروتى] *(ha:ruti:) {OsT} is.* **1.** Büyücülük. **2.** Büyücü.

harvani, [İt. carmagnola] *{eAT} is.* Harmani.

harzamba, [? harzamba] *{ağız} is.* Çok eşyanın meydana getirdiği karışıklık. [DS]

harzıma, [? hırızma] *{ağız} is.* Kadınların burunlarına taktıkları mercan ya da gümüş düğme. [DS]

harzıval, [? harzıval / harzuval] *{ağız} is.* Odun, kömür, çör çöp döküntüsü. [DS]

has[1], [Ar. ḥaṣ حث] *{OsT} is.* Birini, bir işi yapması için kandırma; kışkırtma; ayartma.

has[2], [Ar. ḥas خس] *{OsT} sf.* Alçak: bayağı; adi.

has[3], [Ar. ḥiss > ḥass / ḥasse حاس / حاسه] *{OsT} sf.* Duyan; hisseden.

has[4], [Far. ḫas خس] *{OsT} is.* **1.** Dal parçası. **2.** Ot parçası; ot kırıntısı. **3.** Yonga. ⊟ **has ü haşak,** *{OsT} Çör çöp.*

has[5], [Ar. ḫāṣṣ خاص] *(ha:s) {OsT} sf.* **1.** Özel; seçkin. **2.** Belli bir kişiye veya nesneye ait; mahsus; özgü.

3. Katışıksız olan. 4. İyi cins. 5. *mecaz.* (Kişi için) iyi nitelikleri kendinde toplamış olan. 6. Bir kimsenin yakını olup da ona içten bağlılık gösteren. 7. Hükümdara ait olan. 8. *is.* İmparatorluk döneminde yıllık vergi geliri yüz bin akçeyi aşan dirlik. ⊡ **has ahır,** *Padişahın atlarına ve bunlara bakan kişilere ayrılmış olan saray bölümü.*|| **has bahçe,** *Sarayda sadece padişahlara ve yakınlarına ayrılmış olan bahçe ve bostan.*|| **has ekmek,** *Kepeksiz buğday unu ile yapılan ekmek.*|| **has isim,** *Özel isim.*|| **has matbāh** (mutfak), *Sarayda sadece padişah ve yakınlarına yemek pişirilen mutfak.*|| **has sofra,** *Sarayda konuk elçi ve protokol erkânına verilen yemek.*|| **has un,** *Kepeksiz buğday unu.*

has[6], [? has] *{ağız} is.* Duvar. [DS]

has[7], [Ar. ḫāṣṣa خاصه] *{ağız} is.* İpekli. [DS]

has[8], [? has] *{ağız} is.* Boş yer. [DS]

hasa, [Ar. ḫāṣṣa خاصه] *{ağız} is.* 1. Patiska. 2. Pamuktan yapılan bir tür bez. 3. Tülbent. [DS]

hasad, [Ar. ḥaṣād حصاد] *(hasa:d) {OsT} is.* → hasat.

hasadet, [Ar. ḥasādet حسادت] *(hasa:det) {OsT} is.* Kıskançlık; hasetlik.

hasafet, [Ar. ḥaṣāfet حصافت] *(hasa:fet) {OsT} is.* 1. Sağlamlık; olgunluk. 2. Doğru oy; oy sağlamlığı.

hasail, [Ar. ḫaṣlet > ḫaṣā'il خصائل] *(hasa:il) {OsT} is.* İyi huylar; hasletler.

hasais[1], [Ar. ḫaṣīṣa > ḫaṣā'iṣ خصائص] *(hasa:is) {OsT} is.* Bir şeye özgü olan nitelikler.

hasais[2], [Ar. ḫasā'is خسائس] *(hasa:is) {OsT} sf.* Kötü ve bayağı yaradılışlar.

hasale, [Ar. ḥaṣāle حثاله] *(hasa:le) {OsT} is. bot.* Bazı çiçeklerin çeneği.

hasalî, [Ar. ḥaṣalī حثالى] *(hasali:) {OsT} sf.* Göbek ve kasık arası ile ilgili.

hasalmak, [Ar. ḫāṣṣ خاص > has-al-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* (Hasat için) iyileşmek. [DS]

hasanet, [Ar. ḥaṣānet حصانت] *(hasa:net) {OsT} is.* 1. Bir binanın sağlamlığı. 2. Kadının nefsine hâkim olması.

hasar, [Ar. ḫasār / ḫasāret خسار / خسارت] *(hasa:r) {OsT} is.* 1. Zarar; kayıp; ziyan. 2. Herhangi bir olayın, kazanın veya doğal afetin yol açtığı kırılma, dökülme ve yıkılma gibi zarar. ⊡ **hasār-dîde,** *{OsT} Hasar görmüş; zarar görmüş.*|| **hasar görmek,** *Kırılma, yıkılma gibi durumlarla zarara uğramak.*

hasarat, [Ar. ḫasārāt خسارات] *(hasa:ra:t) {OsT} is.* Zararlar.

hasaret[1], [Ar. ḥaṣāret حثارت] *(hasa:ret) {OsT} is.* (Sulu ve sıvık bir şey için) koyulaşıp katılaşma.

hasaret[2], [Ar. ḫasāret خسارت] *(hasa:ret) {OsT} is.* Zarar; ziyan.

hasarlı, [hasar-lı] *sf.* Zarar görmüş, hasara uğramış olan; hâsır bulunan.

hasas, [Ar. ʿases] *{ağız} is.* Bekçi. [DS]

hasase, [Ar. ḫaṣāṣe / ḫaṣāṣet خصاصه / خصاصت] *(hasa:se) {OsT} is.* 1. İhtiyaç. 2. Yoksulluk; züğürtlük.

hasaset, [Ar. ḫasāset خساست] *(hasa:set) is.* 1. Cimri olma hâli; cimrilik. 2. Bayağılık; alçaklık.

hasat[1], [Ar. ḥaṣāt حصات] *(hasa:t) {OsT} is.* 1. Taş. 2. *tıp.* Böbrek, karaciğer ve mesane gibi organlarda oluşan taş. ⊡ **hasāt-ı bevlîye,** *{OsT} tıp. Böbrek ve idrar yollarında oluşan taş.*|| **hasāt-ı ihlilîye,** *{OsT} tıp. Erkeklerin mesanesinde oluşan taş.*|| **hasāt-ı kebed,** *{OsT} tıp. Karaciğerde biriken taş.*|| **hasāt-ı kilyevîye,** *{OsT} Böbreklerde oluşan taş.*|| **hasāt-ı mesāne,** *{OsT} tıp. İdrar kesesinde görülün taş.*|| **hasātü'l-em'a,** *{OsT} tıp. Bağırsaklarda oluşan taş.*|| **hasātü'l-üzn,** *{OsT} 1. İşitme taşı. 2. anat. Kulaktozu.*

hasat[2], **-dı** [Ar. ḥaṣād حصاد] *{OsT} is.* 1. Tarladaki ekini biçip ürünü alıp gelme işi; ürün kaldırma. 2. *mecaz.* Bir iş veya girişimden elde edilen sonuç. ⊡ **hasat zamanı,** *Ürün toplama zamanı.*

hasatçı, [hasat-çı] *is.* Ekin biçme, ürün toplama işleriyle uğraşan kişi.

hasatçılık, -ğı [hasat-çı-lık] *is.* 1. Hasatçının işi. 2. Ürün toplama işi.

hasb, [Ar. ḥasb *(akıl yürütme)* حسب] *{OsT} zf.* Göre; gereğince; dolayı. ⊡ **hasbe'l-beşeriye,** *{OsT} İnsanlık gereği olarak.*|| **hasbe'l-hamiyye,** *{OsT} Hamiyet yüzünden.*|| **hasbe'l-îcāb,** *{OsT} Durum dolayısıyla; durumun gereği olarak.*|| **hasbe'l-iktizā,** *{OsT} Gerektiğinden dolayı.*|| **hasbe'l-isti'dād,** *{OsT} Memuriyet dolayısıyla.*|| **hasbe'l-kader,** *{OsT}* → hasbelkader.|| **hasbe'l-lüzūm,** *{OsT} Gerektiği için.*|| **hasbe'l-me'mūriye,** *{OsT} Memuriyet dolayısıyla.*|| **hasbe'l-mevsim,** *{OsT} Mevsime göre.*|| **hasbe'l-ubūdiyye,** *{OsT} Kulluk gereği olarak.*

hasbe, [Ar. ḥaṣbe حصبه] *{OsT} is. tıp.* Kızamık hastalığı.

hasbelkader, [Ar. ḥasbe'l-ḳader حسب القدر] *(ha'sbelkader) {OsT} zf.* Rastlantı sonucu olarak; tesadüfen; kaderden.

hasbeten, [Ar. ḥasbeten حسبةً] *(ha'sbeten) {OsT} zf.* Karşılıksız olarak; bedava.

hasbetenlillah, [Ar. ḥasbeten-li'llāh حسبةً لله] *(ha's-*

betenlilla:h) {OsT} zf. Allah rızası için; hiçbir karşılık beklemeksizin; Allah hakkı için.

hasbıhâl, [Ar. ḥasbe'l-ḥāl *(durum değerlendirmesi)* حسب حال] *(hasbıha:l) {OsT} is.* Dostça konuşup dertleşme; söyleşi; sohbet. ◘ **hasbıhāl etmek,** *Sohbet etmek; dertleşmek; söyleşmek.*

hasbî, [Ar. ḥasb > ḥasbī حسبى] *(hasbi:) {OsT} sf.* **1.** Bir karşılık beklemeden, çıkar gözetmeden ve isteyerek yapılan; gönüllü; bedava. **2.** *mecaz.* Sebepsiz; boşu boşuna; haksız yere. ◘ **hasbî geçmek,** *1. Önem vermemek, aldırmamak; üzerinde yeterince durmamak. 2.* Susmak.

hasbilik, -ği [hasbi-lik] *(hasbi:lik) is.* **1.** Hasbî olma durumu. **2.** Bir karşılık beklemeden çalışma; gönüllülük.

hasbir, [Ar. ʿaṣfer *(sarı)* عصفر] *{ağız} is.* Bazı yemeklere koku ve kırmızı sarı renk vermekte kullanılan bir tür safran; aspur. [DS]

hasbükallah, [Ar. ḥasbük-allāh حسبك الله] *(hasbükalla:h) {OsT} ünl.* → hasbünallah.

hasbünallah, [Ar. ḥasbün-allāh حسبن الله] *(hasbünalla:h) {OsT} ünl.* **1.** Allah'ım bana yeter. **2.** Allah'ım sen bilirsin. ◘ **hasbün-Allah ve ni'melvekîl,** *{OsT} Bize Allah yeter, o her işimizi güzel yapar.*

hasçak, -ğı [has⁶-çak] *{ağız} zf.* **1.** İyi. **2.** Güzel. [DS]

haseb, [Ar. ḥaseb حسب] *{OsT} is.* Baba tarafından gelen şeref; asillik; soyluluk.

hasebiyet, [Ar. ḥasebiyyet حسبيت] *{OsT} is.* Akrabalık; hısımlık.

hasebiyle, [Ar. ḥaseb *(ölçü)* + T. ile] *{OsT} ed.* Dolayısıyla; -den dolayı.

hased, [Ar. ḥased حسد] *{OsT} is.* Kıskançlık; çekememezlik. ◘ **hased iltmek,** *{eAT} Haset etmek; kıskanmak.*

hasede, [Ar. ḥasede حسده] *{OsT} is.* Haset edenler; çekemeyenler; kıskananlar.

hasek, [Ar. ḥasek حسك] *{OsT} is.* **1.** Kin. **2.** Üç köşeli demir çivili bir savaş aleti.

hasekî, [Ar. ḥāṣṣakī / Far. ḥaṣagī *(seçilen)* حصكى] *{OsT} is. tar.* **1.** İmparatorluk döneminde sarayda görevli silahlı koruculara, bostancı ocağının küçük dereceli subaylarına verilen unvan. **2.** Bir görevde eskimiş olanlara verilen unvan. **3.** Cariyeler arasından seçilen padişah gözdesine verilen unvan. ◘ **haseki sultan,** *Padişahtan erkek çocuğu olan cariye.*

hasekiküpesi, [haseki+küpe-s-i] *is. bot.* Düğün çiçeğigillerden, ılıman bölgelerde yetişen, taç yaprağı boru biçiminde, parlak renkli çiçekleri olan çok yıllık bir süs bitkisi, *(Aquilegia).*

hasele, [Ar. ḥaṣele خثله] *{OsT} is. tıp.* Karnın kasık ile göbek arasındaki bölümü.

hasen, [Ar. ḥasen حسن] *{OsT} is.* Hoş; güzel. ◘ **hasenü'l-hulk,** *{OsT} Huyu güzel.*|| **hasenü'l-vech,** *{OsT} Güzel yüzlü.*|| **hasenü's-savt,** *{OsT} Güzel sesli.*

hasenat, [Ar. ḥasenāt حسنات] *(hasena:t) {OsT} is.* Yararlı, güzel ve iyi işler.

hasene, [Ar. ḥasene حسنه] *{OsT} sf.* **1.** Güzel. **2.** *is.* Güzellik; iyilik. **3.** İyi ve hayırlı iş. **4.** Osmanlı devletinde kullanılan altın paralardan biri.

Haseneyn, [Ar. ḥasen-eyn حسنين] *{OsT} is.* Hz. Ali'nin oğulları Hasan ve Hüseyin.

hasep, -bi [Ar. ḥaseb حسب] *{OsT} is.* Kişisel özellikler, nitelikler; kişisel değerler. ◘ **hasebi nesebi,** *Soyu sopu.*|| **hasepsiz nesepsiz,** *Soyu sopu belli olmayan; belli ve bilinen bir soydan gelmeyen.*|| **hasep ve nesep,** *Bir kişide kişisel ve kalıtım yoluyla var olan özellikler.*

haset, -di [Ar. ḥased حسد] *{OsT} is.* Başkalarının sahip olduğu mutluluk, varlık ve mevki gibi üstünlük sayılan şeyleri kıskanma durumu; kıskançlık; çekememezlik; günülük. ◘ **haset etmek,** *Kıskanmak; çekememek; günülemek.*

hasetçi, [haset-çi] *is.* Başkalarının sahip olduğu iyi ve üstün durumları kıskanan; haset eden; kıskanç; günü.

hasetlenme, [haset-le-n-me] *is.* Çekememe ve kıskançlık durumu; hasetlenmek eylemi; günüleme.

hasetlenmek, [haset-le-n-mek] *dönşl. f. [-ir]* Çekememek; kıskanmak; günülemek.

hasetli, [haset-li] *sf.* Haset dolu; günülü.

hasetlik, -ği [haset-lik] *is.* Haset olma durumu; hasetçi davranış; kıskançlık; çekememezlik; günülük.

hasf, [Ar. ḥasf خسف] *{OsT} is.* **1.** Yere batma; çökme. **2.** Işığı sönme; nuru gitme. **3.** Ay tutulması.

hasgal, [? hasgal] *{ağız} is.* Yarı olmuş meyve. [DS]

hasganmak, [ḳaz-ġa-n-mak / ḫasganmaḳ] *{eT} dönşl. f. [-ur]* Kazanmak; toplamak; biriktirmek. [EUTS]

hashasa, [Ar. ḥaṣḥaṣa حصحصه] *{OsT} is.* **1.** Açık olma. **2.** İki şeyi karıştırmak için bir şey içinde iyice sallama.

hası, [kangı-s-ı] *(ha:'sı) {ağız} zf.* Hangisi. [DS]

hasıb, [Ar. ḥāṣıb حاصب] *{OsT} is.* Ortalığı birbirine katan rüzgâr; tipi.

hasıd, [Ar. ḥāṣıd حاصد] *{OsT} is.* Orak biçen adam; hasatçı.

hasıda, [Ar. ʿasīde] *{ağız} is.* Un yağ ve şekerden yapılan bir tatlı. [DS]

hasıl[1], [Ar. ḥuṣūl > ḥāṣıl حاصل] *(ha:sıl {OsT})* *is.* **1.** Meydana gelen; olan; ortaya çıkan; görünen. **2.** Yerden biten; topraktan çıkan. **3.** Dört işleme ilişkin sonuç. ⊡ **hâsıl etmek,** *1. Meydana getirmek; ortaya çıkarmak. 2. Yaratmak.*|| **hāsıl-ı cem,** *{OsT} mat. Toplam.*|| **hāsıl-ı kelām,** *{OsT}* → hasılıkelâm.|| **hāsıl-ı masdār,** *{OsT} dbl. Fiil ismi.*|| **hāsıl-ı ref',** *{OsT} mat. Üs sonucu.*|| **hāsıl-ı tarh,** *{OsT} mat. Çıkan.*|| **hāsıl-ı zarp,** *{OsT} mat. Çarpım.*|| **hāsıl olmak,** *{OsT} Meydana gelmek; türemek; ortaya çıkmak.*

hasıl[2], [Ar. ḳaṣīl قصيل] *{ağız} is.* **1.** Yenice başak tutmaya başlamış yeşil ekin. **2.** Tahıl sapı. **3.** Kavun, karpuz, salatalık gibi bitkilerin kökenleri. **4.** Kira. **5.** Şaplanmış çarıklık deri. **6.** *sf.* Çabuk iş gören; hamarat. **7.** Şişman; toplu. [DS] ⊡ **hasıl etmek,** *Toprağı iyice işlemek.*|| **hasıl hasıl,** *1. (İş yapmak için) çabuk çabuk. 2. (Ham yemiş yemek için) oburca.*|| **hasıl tarla,** *{ağız} Sürülmüş ekime hazır tarla; işlenmiş tarla.* [DS]|| **hasıl toprak,** *{ağız} Birkaç kez sürülmüş ve otları sökülmüş kuvvetli tarla.* [DS]

hasıla, [Ar. ḥāṣıla حاصله] *(ha:sıla) {OsT} is.* Bir işten elde edilen sonuç; kazanç; netice.

hasılat, [Ar. ḥāṣılāt حاصلات] *(ha:sıla:t) {OsT} is.* **1.** Ekilip dikme sonucunda elde edilen ürün. **2.** Bir işten elde edilen gelir; kazanç. ⊡ **hāsılat-ı gayr-i sāfiye,** *{OsT} Gelirin bütünü; kazancın tamamı.*|| **hāsılat-ı sāfiye,** *{OsT} Masraf ve girdiler çıktıktan sonra kalan net kazanç; kâr.*|| **hāsılat-ı seneviye,** *{OsT} Yıllık gelir.*

hasılatlı, [hāsılat-lı] *(ha:sılatlı) sf.* İyi gelir getiren; bol kazançlı; iyi ürün veren.

hasılı, [hāsıl-ı] *(ha:sılı) zf.* Sözün kısası.

hasılıkelam, [Ar. ḥāsıl-ı kelām حاصل كلام] *(ha:sılıkelâ:m) {OsT} zf.* Sözün kısası; sözün özü; anlaşıldığına göre.

hasıllamak, [hasıl-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* **1.** Temizlemek; arıtmak. **2.** (Tarla için) toprak iyice işlenmek. **3.** Hamuru kıvamında yoğurmak. **4.** Bir kimseyi iyice dövmek. [DS]

hasıllanmak[1], [hasıl-la-n-mak] *dönşl. f. [-ır]* (Çocuk ve ekin için) büyümek, gelişmek.

hasıllanmak[2], [hasıl-la-n-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* Alışmak. [DS]

hasıllı, [Ar. ḥāṣṣ > ḥaşıllı / hasrlı ?] *is.* Saraydaki Harem görevlilerinden olan zenci hadım ağalarının yükselebildiği en üst sınıf.

hasıllık, -ğı [hasıl-lık] *{ağız} is.* **1.** Yeşil iken hayvanlara yedirilmek için ekilen arpa. **2.** Yeşil sebze ve meyvelerin bulunduğu arazi; bahçe. [DS] ⊡ **hasıllık hâl,** *{ağız} Güç; kuvvet; takat.* [DS]

hasım[1], **-smı** [Ar. ḫaṣm خصم] *{OsT} is.* **1.** Çeşitli sebeplerle birinin kötülüğünü isteyen veya ona zarar vermeye çalışan kimse; yağı; düşman. **2.** Birine karşı kin ve nefret duyguları ile dolu olan kimse; yağı; düşman. **3.** Birbiri ile aralarında çatışmaya varacak derecede anlaşmazlık bulunan taraflardan her biri. **4.** Birbiri ile savaşan devletler ve bu devletlerin uyruğu olan kişiler. **5.** Bir oyun, yarış veya karşılaşmada karşı taraf; rakip. **6.** Bir davada davalı ve davacı olanlardan birine karşı öbür taraf. ⊡ **hasım taraf,** *Dava sırasında karşı taraf.*|| **hasm-āne,** *{OsT}* → hasmane.|| **hasm-ı bîser ü pā,** *{OsT} Sefil düşman.*|| **hasm-ı ca'li,** *{OsT} huk. Aslında hasım olmadığı hâlde, yargıç karşısında karşı taraf sayılan kimse.*|| **hasm-ı cān,** *{OsT} Can düşmanı.*|| **hasm-ı ekber,** *{OsT} En büyük düşman.*|| **hasm-ı mütevārî,** *{OsT} huk. Mahkemeye gelmekten veya vekil göndermekten çekinen kimse.*|| **hasmının ağzına ot tıkamak,** *Karşısındakini konuşamaz duruma getirmek; yenilgiye uğratmak; susturmak.*

hasım[2], [Ar. ḥāṣm حاصم] *(ha:sım) {OsT} sf.* Düşman olan; düşmanlık eden.

hasımca, [hasım-ca] *zf.* Düşmanca; antagonist.

hasımlık, -ğı [hasım-lık] *is.* Düşman olma durumu; düşmanlık; antagonizm.

hasın, [Ar. ḥāṣın / ḥāṣıne حاصن / حاصنه] *(ha:sıne) {OsT} sf.* (Kadın için) iffetli; namuslu; şerefli.

hasır[1], [Ar. ḥaṣr *(etrafını örme)* > ḥaṣīr حصير] *{OsT} is.* **1.** Kurumuş bitki saplarından, kamış, hasırotu ve rafya gibi maddelerden örülmüş, genellikle taban yaygısı, bazen de tavan ve duvar örtüsü olarak kullanılan bitkisel kilim. **2.** *sf.* Hasırdan veya hasır örgüsü biçiminde yapılmış. **3.** Duvar, perde, döşeme gibi geniş yüzeyli betonarme alanlarda kullanılan çelik örgü. ⊡ **hasıra sarmak,** *Çalmak; hırsızlık etmek.*|| **hasıra sarılmak,** *argo. (Şoför için) bir iş yapamamış olmak.*|| **hasır beton,** *Zeminde çelik örgü üzerine atılan beton.*|| **hasır etmek,** *argo. Çalmak; aşırmak.*|| **hasır gibi serilmek,** *Yere boylu boyunca uzanmak, yatmak.*|| **hasır olmak,** *argo. Oyunda yenilmek.*|| **hasır otu,** *bot. Hasır otugillerden, bataklıklarda yetişen, çiçekleri silindir biçimli, düz, ince ve uzun yaprakları hasır, zembil örmeye veya kıtık yapmaya yarayan çok yıllık bir tür saz; zembil otu; semerci sazı; su kamışı; kofa; kiliz, (Typha).*|| **hasır otugiller,** *bot. Örneği hasır otu olan, su kıyılarında ve bataklıklarda yetişen çok yıllık otsu bitkiler familyası, (Typhaceae).*|| **hasır ovası,** *{ağız} tar. Eskiden kışla meydanlarında askerlere dayak cezası verilen yer.* [DS]|| **hasır örgü,** *Örgü malzemesini karşılıklı olarak bir alttan bir üstten geçirmek suretiyle yapılan örgü şekli.* || **hasır sazı,** *Bataklık yerlerde, göl kenarlarında yetişen ve yaprakları hasır şapka, sepet ve hasır yapımında kullanılan, sık çalı görünümünde çok yıllık bir otsu bitki, (Juncus).*

hasır[2], [Ar. ḥaṣr > ḫāṣır خاصر] *(ha:sır) {OsT} sf.* Bir yerin çevresini kuşatan; muhasara eden.

hasıra, [Ar. ḫāṣıra خاصره] *(ha:sıra) {OsT} is. anat.* Böğür; boşböğür.

hasıraltı, [hasır+alt-ı] *is.* Bir şeyi gizleme; ört bas etme; sorulan soruyu cevapsız bırakarak başka tarafa yönelme. ⊡ **hasıraltı etmek,** *Yapması gereken bir işi veya değerlendirmesi gereken bir şikâyetin gereklerini haksız olarak yerine getirmemek; ört bas etmek.*

hasıramak, [Ar. ḥasret => hasır-a-mak] *{ağız} gçl. f. [-r [-r(ı)-yor]* Özlemek. [DS]

hasırcı, [hasır-cı] *is.* **1.** İşi ve mesleği hasır örmek ve satmak olan kişi. **2.** *argo.* Hırsız.

hasırcılık, -ğı [hasır-cı-lık] *is.* **1.** Hasır örme zanaatı veya satma işi. **2.** *argo.* Hırsızlık.

hasırlama, [hasır-la-ma] *is.* Hasır döşeme veya hasırla örtme eylemi.

hasırlamak, [hasır-la-mak] *gçl. f. (-r] [-(ı)-yor]* **1.** Bir nesnenin üzerine hasır döşemek. **2.** Üstünü hasırla örtmek.

hasırlanma, [hasır-la-n-ma] *is.* **1.** Hasırla örtülmek eylemi. **2.** Hasır sahibi olma.

hasırlanmak, [hasır-la-n-mak] *edil. f. [-ır]* **1.** Hasırla örtülmek; hasır döşenmek. **2.** *dönşl. f.* Hasır sahibi olmak.

hasırlı, [hasır-lı] *sf.* **1.** Hasırı olan. **2.** Hasırla kaplanmış, örtülmüş olan. **3.** *is.* Dışına hasır kaplanmış damacana.

hasib[1], [Ar. ḥaseb *(soyluluk)* > ḥasīb حسيب] *(hasi:b) {OsT} sf.* → hasip.

hasib[2], [Ar. ḥasīb حسيب] *(hasi:b) {OsT} is.* **1.** Muhasebeci. **2.** *isl.* Herkesin hayatı boyunca yapıp ettiklerinin hesabını bütün ayrıntı ve incelikleri ile iyi bilen; Allah.

hasib[3], [Ar. ḥāsib حاسب] *(ha:sib) {OsT} sf.* Hesap yapan; hesap eden.

hasib[4], [Ar. ḫaṣīb خصيب] *(hasi:b) {OsT} sf.* **1.** (Yer için) bolluk ve ucuzluk olan. **2.** (Kişi için) eli açık; cömert.

hasid, [Ar. ḥased > ḥāsid حاسد] *(ha:sid) {OsT} sf.* Kıskanç; kıskanan; haset eden.

hasidane, [Ar. ḥāsid + Far. -āne حاسدانه] *(ha:sida:ne) {OsT} zf.* Kıskanç olarak; kıskanırcasına; kıskanarak.

haside, [Ar. ʿasīde] *{ağız} is.* Şeker ve nişasta ile yapılan bir çeşit tatlı. [DS]

hasif[1], [Ar. ḥaṣīf حصيف] *(hasi:f, s kalın söylenir) {OsT} sf.* Sağlıklı yargıda bulunan; aklı başında; olgun.

hasif[2], [Ar. ḫusūf *(kaybolma)* > ḫāsif خاسف] *(ha:sif) {OsT} sf.* Rengini ve parlaklığını kaybetmiş olan; solmuş; sararmış.

hasifane, [Ar. ḥaṣīf + Far. -āne حصيفانه] *(hasi:fa:ne, s kalın söylenir) {OsT} zf.* Olgun insana yakışacak şekilde.

hasife, [Ar. ḥasīfe حسيفه] *(hasi:fe) {OsT} is.* → hasike.

hasike, [Ar. ḥasīke حسيكه] *(hasi:ke) {OsT} is.* Gizli tutulan kin ve düşmanlık.

hasim[1], [Ar. ḥasm > ḥāsim حاسم] *(ha:sim) {OsT} sf.* Kesen; kesip atan.

hasim[2], [Ar. ḫaṣm > ḫaṣīm خاصم] *(ha:sim, s kalın söylenir) {OsT} sf.* İki düşmandan her biri.

hasin, [Ar. ḥıṣn > ḥaṣīn حصين] *(hasi:n, s kalın söylenir) {OsT} sf.* Sağlam; kuvvetli; müstahkem.

hasip, -bi [Ar. ḥaseb *(soyluluk)* > ḥasīb حسيب] *(hasi:p) {OsT} sf.* Soylu; itibar sahibi.

hasir[1], [Ar. ḥasīr حسير] *(hasi:r) {OsT} sf.* **1.** Parlaklığı gitmiş; donuklaşmış. **2.** Hasret çeken.

hasir[2], [Ar. ḥasret > ḥāsir حاسر] *(ha:sir) {OsT} sf.* **1.** Hasret çeken. **2.** Meramına erişemeyen. **3.** İstediğine kavuşamayan. **4.** Kendisini koruyamayan; silahsız; çıplak

hasir[3], [Ar. ḥaṣīr حصير] *(hasi:r, s kalın söylenir) {OsT} sf.* **1.** Konuşma ve okuma sırasında dili tutulan. **2.** *is.* Hasır.

hasir[4], [Ar. ḫasār > ḫāsir خاسر] *(ha:sir) {OsT} sf.* Zarara uğramış; perişan olmuş. ⊡ **hasir yesir olmak,** *{ağız} Kırılıp dökülmek.* [DS]

hasiran, [Ar. ḫāsirān خاسران] *(ha:sira:n) {OsT} is.* Zarara uğrayanlar.

hasiren, [Ar. ḫāsiren خاسراً] *(ha:siren) {OsT} zf.* Zarara uğrayarak; zarar gördüğü hâlde.

hasirîn, [Ar. ḫāsirīn خاسرين] *(ha:siri:n) {OsT} is.* → hasirun.

hasirun, [Ar. ḫāsirūn خاسرون] *(ha:siru:n) {OsT} is.* Zarara uğrayanlar.

hasis, [Ar. ḫısset *(cimrilik)* > ḫasīs خسيس] *{OsT} sf.* **1.** Eli sıkı; cimri; pinti. **2.** Bayağı; adi; insanı küçülten. **3.** *{ağız}* Kinci. [DS]

hasisa, [Ar. ḫaṣīṣa خصيصه] *(hasi:sa, s'ler kalın söylenir) {OsT} is.* Kendine özgü nitelik; karakter.

hasise, [Ar. ḥasise حسيسه] *(hasi:se) {OsT} is.* Kötü huy; kötü yaradılış.

hasislik, -ği [hasis-lik] *is.* **1.** Hasis olma durumu; cimrilik; pintilik. **2.** Cimricesine davranma. ⊡ **hasislik etmek,** *Cimrice davranmak; cimrilik etmek.*

hasiy, [Ar. ḫaṣiyy خصي] *{OsT} sf.* **1.** (Kişi için) hadım edilmiş. **2.** (Hayvan için) burulmuş; hadım edilmiş.

hasiyet[1], [Ar. ḥass>ḫāssiyyet *(doymak)* خاصيت] *(ha:-siyet) {OsT} is.* **1.** Bir şeye özgü olan nitelik; hassa. **2.** (Yiyecek, içecek için) yarar; etki. **3.** *{ağız}* Özel değer; özel yarar; özellik. [DS]

hasiyet[2], [Ar. ḫāṣṣiyyet خاصيت] *(ha:siyet, s kalın söylenir) {OsT} is.* Bir şeye ilişkin güç; kuvvet; etki. ⊟ **hasiyet-i kat'-ı hayāt,** *{OsT} Ölümün etkisi.*

hasiyetli, [hasiyet-li] *(ha:siyetli) sf.* **1.** Kendine özgü bir niteliği bulunan. **2.** (Yiyecek içecek için) yararlı, etkili.

hasl, [Ar. ḥasl حثل] *{OsT} is.* Kötü bir durum sahibi olma.

haslet, [Ar. ḫaṣl *(elde etme)* > ḫaṣlet خصلت] *{OsT} is.* **1.** Eğitimle kazanılan şeyler. **2.** İnsanın yaratılışından gelen özellik; huy. ⊟ **haslet-i cemîle,** *{OsT} Güzel huy.*

haslık, -ğı [Ar. ḫāṣ > has-lık] *is.* **1.** Saf ve katışıksız olma durumu. **2.** (Kişi için) iyi olma ve birine içten bağlı olma durumu. **3.** *tekst.* Renkli bir kumaşın ışığa, yıkanma ve klora karşı dayanıklılığı; solmazlık.

hasm[1], [Ar. ḥasm حسم] *{OsT} is.* **1.** Kesme; kesip atma. **2.** Çözümleme; halletme. ⊟ **hasm-ı da'vā,** *{OsT} Sorunun çözümü.*

hasm[2], [Ar. ḫaṣm خصم] *{OsT} is.* → hasım.

hasmane, [Ar. ḫaṣm + Far. -āne خصمانه] *(hasma:ne) {OsT} zf.* Hasımca; düşmanca.

hasmen, [Ar. ḥasmen حسماً] *{OsT} zf.* Kesin sonuca bağlayarak.

hasmeyn, [Ar. ḫaṣm-eyn خصمين] *{OsT} is.* Davalı ve davacı olmak üzere her iki taraf.

hasmî, [Ar. ḫaṣmī خصمى] *(hasmi:) {OsT} is.* Düşmanlık.

hasna[1], [Ar. ḥüsn > ḥasnā' حسناء] *(hasna:) {OsT} sf.* (Kadın ve kız için) iyi; güzel. ⊟ **hasnā-yi müstesnā,** *{OsT} Eşi olmayan güzel.*

hasna[2], [Ar. ḫaṣnā خصنا] *(hasna:) {OsT} sf.* (Kadın ve kız için) aşırı namuslu. ⊟ **hasnā-yi hüsnā,** *{OsT} Hem namuslu hem güzel.*

hasm, [Far. ḳāsnī] *{eT} is.* Çocukları semirtmek için bir kese içine konularak ağızlarına verilen bir tür ilaç. [DLT]

haspa, [Yah. İsp. ḥaspa / İbr. ḥuṣpā / Ar. ḥaṣba حصبه] *sf.* **1.** Küstah; saygısız. **2.** (Kadın için) güzel görünüşlü; duruşu güzel. **3.** (Kadın için) temiz ve saf kalpliliğinden dolayı aşırı bağlılık gösteren. **4.** *ünl.* Şaka yollu, küçümseme amacıyla kadın ve kızlar için kullanılan hitap sözü. ⊟ **Haspaya yakışır doğrusu!** *Başkaları için eleştirilen bir durum kendi yakınlarından biri söz konusu olunca hoş görüldüğünü ifade eden söz.*

haspir, [Ar. ʿuṣfur عصفر] *{OsT} {ağız} is.* **1.** Yemeklerde kullanılan ve safrana benzeyen bir otun çiçeği. **2.** Buğdaya karıştırılıp kavrularak yenilen, ayçiçeği tohumundan küçük yağlı bir tohum. [DS]

haspuş, [Far. ḫas-pūş خسپوش] *(haspu:ş) {OsT} sf.* **1.** Yalancı; hilekâr. **2.** Çalı çırpı ile örtülü.

haspuşi, [Far. ḫaspūşī خسپوشی] *(haspu:şi:) {OsT} is.* Hile; iki yüzlülük; riya.

hasput, [Yun. aspida] *{ağız} is.* Kağnı tekerleğinin ağaç kısmı. [DS]

hasr[1], **-srı** [Ar. ḥaṣr حصر] *{OsT} is.* **1.** Bir yere kapatma. **2.** Sıkıştırma. **3.** Etrafını çevirme. **4.** Hareketten alıkoyma. **5.** Bir şeye özgü kılma. **6.** Bir şeye ayırma, bağlama. **7.** Zaman ayırma. **8.** Konuşma veya okuma sırasında tutulup kalma. ⊟ **hasr-ı iştigāl,** *{OsT} Bütün çalışmalarını belirli bir işe ayırma.*|| **hasr-ı nazār,** *{OsT} Bakışı bir yere veya noktaya yöneltme; gözlerini dikme.*

hasr[2], [Ar. ḫaṣr خصر] *{OsT} is. anat.* **1.** Bel. **2.** Böğür.

hasreme, [Ar. ḫaṣreme خثرمه] *{OsT} is.* Üst dudağın alt dudak üzerine taşması.

hasren, [A. ḥasren حصراً] *(ha'sren) {OsT} zf.* **1.** Etrafını çevirerek; kuşatarak. **2.** Tek bir şeye özgü olarak; yalnızca onun için.

hasret, [Ar. ḥasr *(acı, yorgunluk)* > ḥasret حسرت] *{OsT} is.* **1.** Keder; üzüntü; acı. **2.** Birini veya bir şeyi göreceği gelme; özleme. **3.** Kaybedilmiş ve bir daha ele geçmeyecek bir şey için duyulan üzüntü. **4.** *sf.* Ayrı ve özlem içinde olan. ⊟ **hasret çekmek,** *Bir şeye veya bir kişiye karşı kavuşma, görme isteği duymak; özlemek.*|| **hasret çiçeği,** *{ağız} Damkoruğu bitkisi, (Senpervivum).* [DS]|| **hasret-dîde,** *{OsT} Hasret görmüş.*|| **hasret etmek,** *{eAT} Üzüntü duymak.*|| **hasret-figen,** *{OsT} Hasret gideren.*|| **hasret-fiken,** *{OsT}* → hasretfigen.|| **hasret gitmek,** *Çok sevdiği kişiye veya bir şeye kavuşamadan ölmek.*|| **hasret-güdāz,** *{OsT} Özlemle yanan.* || **hasretini çekmek,** *1. Çok fazla özlemiş olmak. 2. Gerek duyduğu ve elde edemediği şeyin üzüntüsünü yaşamak.*|| **hasret kalmak,** *Özlem duyduğu kişi veya şeye kavuşamayıp büyük üzüntü içinde bulunmak.*|| **hasret-keş,** *{OsT} Özlem çeken.*|| **hasret-keşāne,** *{OsT} Hasret çekene özgü; hasret çekercesine.*|| **hasret-nāme,** *{OsT} ed. Ayrılık ve özleme dolayısıyla yazılan mektup; özlem mektubu.*|| **hasret-zede,** *{OsT} Hasrete düşmüş; ayrı kalmış.*|| **hasret-zede-gân,** *{OsT} Hasrete düşmüşler.*|| **hasret-zede-gî,** *{OsT} Hasrete düşme.*|| **hasret yimek,** *{eAT} Hasret çekmek; acı duymak.*

hasretli, [hasret-li] *sf.* Hasreti olan; özleyen veya özlenen.

hasretlik, -ği [hasret-lik] *is.* Sevilen bir kişi veya şeyden ayrı kalma durumu; ayrılık.

hasretme, [Ar. ḥaṣr + T. et-me] *is.* Bir şeye veya yere ayırma, verme durumu ve eylemi.

hasretmek, [Ar. ḥaṣr + T. et-mek] *gçl. f. [-(d)-er] [-(d)-i-yor]* **1.** Bir şeyi bütünüyle birine veya bir şeye ayırıp vermek, harcamak. **2.** Bütün zamanını bir işe veya bir kimseye harcamak; yalnız onunla ilgilenmek; vakfetmek.

hasrolunma, [Ar. ḥaṣr + T. ol-un-ma] *is.* Bir şeyin yalnız bir şeye ayrılma, harcanma durumu.

hasrolunmak, [Ar. ḥaṣr + T. ol-un-mak] *edil. f. [-ur]* Yalnız bir şeye ayrılmış, verilmiş, harcanmış olmak.

hassa, [Ar. ḫuṣūṣ > ḫāṣṣa خاصه] *{OsT} is.* **1.** Özel. **2.** Bir kişiye veya nesneye özgü olma durumu. **3.** Padişahlara ve saraylarına ait olan şeyler. **4.** *{ağız} sf.* İyi; güzel. [DS] ⊡ **hāssa askeri,** *{OsT} Padişahı korumakla görevli askerî güç; özel koruma birliği.*

hassa, [Ar. ḫaṣṣa] *{ağız} is.* Patiska. [DS]

hassad, [Ar. ḥaṣṣād حصاد] *(hassa:d) {OsT} is.* Ekin biçen; hasatçı; orakçı.

hassan, [Ar. ḥüsn > ḥassān حسان] *(hassa:n) {OsT} sf.* Çok güzel olan.

hassas[1], [Ar. ḥiss > ḥassās حساس] *(hassa:s) {OsT} sf.* **1.** Çok çabuk etkilenen. **2.** En küçük duyumları bile algılayabilen; çok hisseden; duyarlı. **3.** En hafif uyarımlara cevap verebilen; iyi hisseden. **4.** Çabuk duygulanan; duygulu; alıngan; içli. **5.** Duygusal yapısı zayıf olan. **6.** (Alet vb. için) yapımı ve çalışması büyük özen isteyen ve kesin doğru ölçüler gerektiren işlerde kullanılan; çok doğru ölçüm yapan.

hassas[2], [Ar. ʿases] *{ağız} is.* Bekçi. [DS]

hassasane, [Ar. ḥassāsāne حساسانه] *(hasa:sa:ne) {OsT} zf.* Duygulu kimselere yakışır biçimde.

hassasiyet, [Ar. ḥassāsiyyet حساسيت] *(hassa:siyet) {OsT} is.* **1.** Hassas olma durumu; duyarlık; hassaslık. **2.** Hassas olan kişinin niteliği; duygunluk. **3.** Tepki vermeye yatkınlık.

hassaslaşma, [hassas-la-ş-ma] *is.* Hassas duruma gelme eylemi; hassaslık kazanma.

hassaslaşmak, [hassas-la-ş-mak] *dönşl. f. [-ır]* **1.** Hassas duruma gelmek. **2.** Hassaslık kazanmak. **3.** Duyarlı hâle gelmek. **4.** Duyarlılığı artmak.

hassaslaştırma, [hassas-la-ş-tır-ma] *is.* Hassas duruma getirme eylemi; hassaslık kazandırma; duyarlı hâle getirme.

hassaslaştırmak, [hassas-la-ş-tır-mak] *gçl. f. [-ır]* **1.** Hassas duruma getirmek. **2.** Hassaslık kazandırmak. **3.** Duyarlı hâle getirmek. **4.** Duyarlığını arttırmak.

hassaslık, -ğı [hassas-lık] *is.* **1.** Hassas olma durumu; duyarlık; hassaslık. **2.** Hassas olan kişinin niteliği; duygunluk. **3.** Tepki vermeye yatkınlık. **4.** Bir ölçü aletinin, ölçülecek büyüklüğün gerçek değerine en yakın ölçüyü verme niteliği.

hassaten, [Ar. ḫuṣūṣ > ḫaṣṣeten خاصةً] *(ha'ssaten) {OsT} zf.* Özellikle; ayrıca; bilhassa; özel olarak.

hasse[1], [Ar. ḥiss > ḥāsse حاسه] *{OsT} is.* **1.** Bir şeye ilişkin olan güç ve durum. **2.** *biy.* İnsan ve hayvanların dış dünyadan gelen uyarımları duyu organları yardımıyla alma yetisi; duyu. ⊡ **hāsse-i lems,** *{OsT} Dokunma duyusu.*|| **hāsse-i rü'yet,** *{OsT} Görme duyusu.*|| **hāsse-i selîme,** *{OsT} Sağduyu; doğru algılayış ve karara varma.*|| **hāsse-i sem',** *{OsT} İşitme duyusu.*|| **hāsse-i şem,** *{OsT} Koklamak duyusu.*

hasse[2], [Ar. ḫāṣṣa خاصه] *{OsT} is. tekst.* Bez ayağı armürle, metrik 56 numara çözgü, metrik 74 numara atkı ipliğiyle dokunan bir tür pamuklu kumaş.

hasseten, [Ar. ḫāṣṣeten خاصةً] *(ha:'sseten) {OsT} zf.* Özellikle; özel olarak; hususi olarak.

hassiyet, [Ar. ḫāṣṣ > ḫāṣṣiyyet خاصيت] *(ha:ssiyet) {OsT} is.* Kuvvet; etki; özellik.

Hast, [Sank. hasta => ḫast] *{eT} is.* Bir yıldız adı. [EUTS]

hasta, [Far. ḫasten *(yaralamak)* > ḫaste خسته] *{OsT} sf.* **1.** Yaralı; incinmiş. **2.** Organlarının işleyişinde bir düzensizlik ve ağrı hisseden; sayrı. **3.** Sağlığı bozuk; esenliği yerinde olmayan. **4.** Zihnî veya ruhî yeteneklerinde bozukluk olan. **5.** *argo.* Parasız; züğürt. **6.** Kötü durumda olan; yolunda ve düzeninde gitmeyen. ⊡ **hasta arabası,** *Hastanelerde hastayı taşımaya yarayan tekerlekli sedye.*|| **hasta bakıcı,** *Temizlik ve diğer türlü bakım gerektiren durumlarda hastaya ve hemşireye yardımcı olan kişi.*|| **hasta bakıcılık,** *Hasta bakıcının işi ve mesleği.*|| **hasta etmek,** *1. Hastalanmasına neden olmak. 2. Sinirlendirmek.*|| **hasta olmak,** *1. Hastalanmak. 2. Psikolojik olarak kendini kötü hisseder olmak.*|| **hastası olmak,** *1. Çok düşkünü olmak; ele geçirmedikçe rahat edememek. 2. Sinirleri bozulmak; çok sinirlenmek.*

hastacağı, [ḫasta-cağı] *{eAT} sf.* Hastalıklı.

hastacıl, [Far. ḫasta + T. -cıl] *{ağız} sf.* Hastalıklı. [DS]

hastahane, [Far. ḫaste+ḫāne خسته خانه] *(hastaha:ne) {OsT} is.* Tedavi amacıyla hasta kabul eden sağlık kurumu.

hastahanelik, -ği [hastahane-lik] *is.* Tedavi edilmek üzere hastahaneye kaldırılacak durumda olan. ⊡

hastahanelik etmek, *1. Hastahaneye yatmasını gerektirecek duruma getirmek. 2. Çok aşırı derecede dövmek.*|| **hastahanelik olmak,** *1. Hastahaneye yatmayı gerekli kılacak ölçüde rahatsız olmak. 2. Aşırı ölçüde dayak yemek.*

hastalandırma, [hasta-la-n-dır-ma] *is.* Hasta olmasına neden olma eylemi.

hastalandırmak, [hasta-la-n-dır-mak] *gçl. f. [-ır]* Hasta olmasına neden olmak; hasta etmek.

hastalanış, [hasta-la-n-ış] *is.* Hastalanma eylemi veya biçim.

hastalanma, [hasta-la-n-ma] *is.* Hasta olma; hastalanmak eylemi.

hastalanmak, [hasta-la-n-mak] *dönşl. f. [-ır]* Hasta olmak; sağlığı bozulmak.

hastalı, [ḫasta-lı] *{eAT}* sf. Hastalıklı.

hastalık, -ğı [hasta-lık] *is.* **1.** Canlılarda fizyolojik yapıyı, organların işlevini ve dengesini bozan durum; sayrılık; maraz. **2.** Psikolojik yapı bozukluğu; ruhsal dengesizlik. **3.** Bitkilerin gelişimini engelleyen organik bozukluk. **4.** Olağan dışı ve aşırı saplantılı durum. **5.** *mecaz.* Aşırı derecede düşkünlük; tutku. ⊡ **hastalık almak,** *Bulaşıcı bir hastalığa yakalanmak.*|| **hastalık hastası,** *Hiçbir hastalığı olmadığı hâlde sürekli kendisini hasta sanan kişi.*|| **hastalık sigortası,** *Hastalık durumunda, sigortalı işçi ve yakınlarına tedavi imkânları sağlayan sigorta türü.*|| **hastalık tablosu,** *Hastalıkla ilgili belirtilerin tümü; sendrom.*

hastalıklı, [hasta-lık-lı] *sf.* **1.** Herhangi bir hastalığı olan; hasta. **2.** Sık sık hastalanan. **3.** Çabuk hastalığa yakalanan; vücut direnci zayıf olan; mariz; marazlı. **4.** Görünüşü hastaymış hissi veren. **5.** Hastalığa benzer tutum; böyle bir tutumu olan.

haste[1], [Far. ḫaste خسته] *{OsT} is.* → hasta. ⊡ **hastebend,** *{OsT} Sargı bezi; sargı.*|| **haste-ciger,** *{OsT} 1. Gönlü hasta; ruhen hasta. 2. Âşık.*|| **haste-dil,** *{OsT} Gönlü hasta; üzüntülü; sıkıntılı.*|| **haste-gân,** *{OsT} Hastalar.*|| **haste-gî,** *{OsT} Hastalık.*|| **hastehâl,** *{OsT} 1. Hoş olmayan; nahoş. 2. Hasta gibi olan; hasta görünen.*|| **haste-hâne,** *{OsT}* → hastahane.|| **haste-mizâc,** *{OsT} 1. Zayıf: güçsüz; dayanıksız. 2. Hastalığa yatkın veya sürekli hasta olan.*

haste[2], [Far. ḫāsten > ḫāste خاسته] *(ha:ste) {OsT} sf.* Ayağa kalkmış.

haste[3], [Far. ḫᵛaste خواسته] *(ha:ste) {OsT} sf.* İstenilmiş; istenilen.

hastgâr, [Far. ḫᵛāsten > ḫᵛāstgār خواستگار] *(ha:stgâ:r) {OsT} f.* İsteyici; isteyen.

hastgârî, [Far. ḫᵛāstgārī خواستگاری] *(ha:stgâ:ri:) {OsT} is.* İsteyicilik.

hastırak, -ğı [hasta => hast(ı)-rak] *{ağız} zf.* Biraz hastaca. [DS]

hasudane, [Ar ḥasūd + Far. -āne حسودانه] *(hasu:da:ne) {OsT} sf.* Haset edercesine; kıskanarak.

hasudî, [Ar. ḥasūdī حسودی] *(hasu:di:) {OsT} is.* Kıskançlık.

hasud, [Ar. ḥasūd حسود] *(hasu:t) {OsT} sf.* Kıskanç; haset eden; hasetçi; günücü.

hasur, [Ar. ḥaṣūr حصور] *(hasu:r) {OsT} sf.* **1.** Üzüntü yüzünden içi daralan. **2.** Sır saklayan. **3.** Evlenmeye ve kadınlarla ilişkiye önem vermeyen.

hasut, -du [Ar. ḥasūd] *{ağız} sf.* **1.** Cimri. **2.** Görgüsüz. [DS]

hasve, [Ar. ḥasve حسوه] *{OsT} is.* Azar azar içme; yudum yudum içme.

hasyaka, [? hasyaka] *{ağız} is.* **1.** Yengi; galibiyet. **2.** Savunma. [DS]

hasyanar, [Far. ḫas + T. yan-ar] *{ağız} is.* Ocak ayı. [DS]

haş[1], [haş / hış *(yans.)*] *is.* Kuru ve sert şeylerin birbirine sürtünmesini, çarpmasını; cam ya da metal eşyaların birbirine dokunmasını ve bu sırada çıkan sesleri anlatan kök. [Zülfikar] *haş-ır-da-mak, haş-ır-da-t-mak, haş-ır haşır.*

haş[2], [Far. ḫāş خاش] *(ha:ş)* tis. **1.** Kırıntı; döküntü; süprüntü. **2.** Kızgınlık; şiddet.

haş[3], [? haş] *{ağız} is.* **1.** Sığır işkembesi. **2.** Çekirdekli kayısı kurusu. [DS]

haşa[1], [Ar. ġāşiye غشیه] *is.* **1.** At ve eşek gibi binek hayvanlarının sırtı ile eyer arasına örtülen keçe veya kalın dokuma; belleme; yapık. *{ağız} (aynı)* [DS] **2.** *{ağız}* Süslü at eyeri. [DS] **3.** *{ağız}* Büyük çuval. [DS]

haşa[2], [Ar. ḥaşā حشا] *(haşa:) {OsT} is.* **1.** *anat.* Bütün karın içi; karın. **2.** Yan; taraf; kenar.

haşa[3], [? haşa] *{ağız} is.* Küllü su ile yıkanmış çamaşır. [DS]

haşa[4], [Ar. ḥaşv *(dışlama)* > ḥāşā حاشا] *(ha:'şa:) {OsT} ünl.* **1.** Dışarı dursun! **2.** Bir durum veya davranışın kesinlikle reddedildiğini belirten söz. **3.** Dine aykırı olabilecek bir şeyin zorunlu olarak söylendiğini belirtmek için kullanılır. ⊡ **haşa huzurdan,** *Öyle bir sözü yanınızda söylemekten çekinirim; huzurunuza yakıştıramam anlamında kullanılan söz.*|| **hâşâ min et-teşbîh,** *{OsT} Benzetmekten korkulur; benzetilemez.*|| **hâşâ min huzûr,** *{OsT} (Söylediklerim) burada bulunanlarla ilgili değil; kimse alınmasın.*|| **hâşâ sümme hâşâ,** *{OsT} Kesinlikle öyle değildir.*

haşafet, [Ar. ḥaşāfet حشافت] *(haşa:fet) {OsT} is.* Kin ve düşmanlık.

haşahiş, [Ar. ḫaşḫāş > ḫaşāḫiş خشخیش] *(haşa:hiş, h'ler kalın söylenir) {OsT} is.* Haşhaşlar.

haşaiş, [Ar. ḥaşīş > ḥaşā'iş حشائش] *(haşa:iş)* *{OsT}* *is.* Kuru otlar.

haşak, [Far. ḫāşāk خاشاك] *(ha:şa:k)* *{OsT}* *is.* **1.** Süprüntü. **2.** Küçük parçacıklar; yonga. 🗗 **hāşāk-ı zaîf,** *{OsT} Kuru çalı çırpı.*

haşal, [? haşal] *{ağız}sf.* **1.** (Kişi için) tembel; beceriksiz. **2.** (Hayvan için) hamlamış. **3.** (At için) soluğan. [DS]

haşalak, -ğı [haşa-la-k] *{ağız} sf.* İşe yaramayan; değersiz. [DS]

haşaldak, -ğı [haşa-l-da-k] *{ağız} sf.* (Kişi için) kaba vücutlu ve güçsüz. [DS]

haşallaşmak, [haşa-l-la-ş-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* Tembelleşmek. [DS]

haşar, [? haşar] *{ağız} is.* Fasulye sırığı. [DS]

haşarat, [Ar. ḥaşere > ḥaşerāt حشرات] *(haşara:t)* *{OsT} is.* **1.** Böcek, tırtıl cinsi küçük hayvancıklar. **2.** *mecaz.* Değersiz ve zararlı kimseler; ayak takımı.

haşarı, [Ar. ḥaşr > ḥaşare => haşarı] *sf.* **1.** Çok yaramaz; ele avuca sığmaz. **2.** Yerinde duramayan. **3.** (At vb. için) huysuz; azgın.

haşarıca, [haşarı-ca] *sf.* **1.** Biraz haşarı. **2.** *(haşarı'ca) zf.* Haşarıya yakışır biçimde; haşarı gibi.

haşarılaşma, [haşarı-la-ş-ma] *is.* Haşarılık yapmaya başlama eylemi; haşarı olma durumu.

haşarılaşmak, [haşarı-la-ş-mak] *gçsz. f. [-ır]* Haşarı duruma gelmek; haşarı davranışlarda bulunmak.

haşarılık, -ğı [haşarı-lık] *is.* **1.** Haşarı olma durumu. **2.** Haşarıca davranış.

haşat[1], [Far. hışt *(tuğla)* => haşat ?] *sf. argo.* **1.** Darmadağınık; bozuk; işe yaramaz. **2.** Çok aşırı yorulmuş. 🗗 **haşat etmek,** *Çok kötü duruma sokmak; bozmak.*|| **haşatı çıkmak,** *1. İşe yaramaz duruma gelmek; bozulmak. 2. Çok yorulmak; bitkinleşmek.*|| **haşat olmak,** *1. Çok kötü bir duruma düşmek; bitkin bir hâle gelmek. 2. {ağız} Kırılmak; ezilmek; darmadağın olmak.* [DS]

haşat[2], **-dı** [? haşat] *{ağız} is.* **1.** Evcil hayvan. **2.** Bir arada bulunan at, eşek, davar, sığır vb. hayvanlar. [DS]

haşayiş, [Ar. ḥaşīş > ḥaşāyiş حشايش] *(haşa:yiş)* *{OsT} is.* Kuru otlar.

haşeb, [Ar. ḫaşeb خشب] *{OsT} is.* Kereste yapılan kalın kuru ağaç; odun. 🗗 **haşeb-i kāzib,** *{OsT} 1. Yalancı odun. 2. bot. Ağacın kabuğa yakın yumuşak kısmı.*|| **haşeb-i sādık,** *{OsT} bot. Ağacın gerçek odun hâline gelen kısmı.*|| **haşeb-pāre,** *{OsT} Odun parçası; tahta parçası; yonga.*

haşebe, [Ar. ḫeşebe خشبه] *{OsT} is.* Ağaç; odun; yonga.

haşebî, [Ar. ḫaşebī خشبى] *(haşebi:)* *{OsT} sf.* **1.** Odunla ilgili olan. **2.** Oduna benzeyen. **3.** *bot.* Ağaçsıl. **4.** Eskiden kullanılan bir kâğıt çeşidi.

haşebiyet, [Ar. ḫaşebiyyet خشبيت] *{OsT} is.* Odunsu olma özelliği; odunluk.

haşed, [Ar. ḥaşed حشد] *{OsT} is.* İnsan topluluğu.

haşefe, [Ar. ḥaşefe حشفه] *{OsT} is.* **1.** *anat.* Erkek cinsiyet organının şişkin baş kısmı. **2.** Saç, ekin vb. şeylerin kesildikten sonra kalan dip kısmı. **3.** Suyun içinde çıkıntı hâlinde bulunan kaya. **4.** *bot.* Polen kesesi.

haşel, [Ar. ḥaşel حشل] *{OsT} is.* Bayağılık; rezillik.

haşelek, -ği [eşgelek / eşelek] *{ağız} is.* **1.** Meyvenin yenmeyen iç kısmı. **2.** Çürük meyve. [DS]

haşelillah, [Ar. ḥāşe li'llāh حاشا لله] *(ha:şelilla:h)* *{OsT} ünl. "Allah korusun"* anlamında dua sözü.

haşem, [Ar. ḥaşem حشم] *{OsT} is.* **1.** Büyük bir insanın adamları; emrinde ve hizmetinde bulunanlar; maiyet. **2.** Aile. **3.** Hademe. 🗗 **haşem-nişîn,** *{OsT} Göçebe.*

haşerat, [Ar. ḥaşere > ḥaşerāt حشرات] *{OsT} is.* → haşarat. 🗗 **haşerāt-ı lā yüflihūn,** *{OsT} mecaz. İnsanı rahatsız eden küçük çocuk topluluğu.*

haşere, [Ar. ḥaşr *(kalabalık, kaynaşma)* > ḥaşere حشره] *{OsT} is.* Böcek, karınca gibi küçük hayvancık; böcek.

haşeş, [Ar. ḫaşḫaş] *{ağız} is.* Haşhaş. [DS]

haşetli, [? haşet-li] *{ağız} is.* Çizgili kumaş. [DS]

haşgeş, [Ar. ḫaşḫāş] *{ağız} is.* Haşhaş. [DS]

haşhaş[1], [Ar. / Far. ḫaşḫaş خشخاش] *{OsT} is. bot.* Gelincikgillerden, anayurdu Anadolu olan, tohum kapsüllerinden afyon, tohumlarından yağ elde edilen bir yıllık kültür ve sanayi bitkisi, *(Papaver somniferum).* 🗗 **haşhaş şurubu,** *tıp. Bir litre suya on gram afyon tentürü katılmak suretiyle yapılan öksürük ilâcı.*|| **haşhaş yağı,** *Haşhaş tohumlarının mengenelerde sıkılması ile elde edilen ince boya üretiminde kullanılan yenilebilir yağ.*

haşhaş[2], [haş *(yans.)* > haş+haş] *{ağız} is.* Yaprak sesi; hışırtı. [DS] 🗗 **haşhaş etmek,** *(Çalı çırpı, yaprak vb. için) ses çıkarmak; hışırdamak.*

haşhaşhane, [Ar. ḫaşḫaş+Far. -ḫāne خشخاشخانه] *(haşhaşha:ne)* *{OsT} is.* Haşhaş tohumlarından yağ çıkarma işleminin yapıldığı işletme.

haşhaşiler, [haşhaşi-ler] *is.* **1.** Afyon kullananlar. **2.** On birinci yüzyılda Hasan Sabbah tarafından kurulmuş gizli bir Şiî-İsmailî tarikatı.

haşhaşiye, [Ar. ḫaşḫaşiye خشخشيه] *{OsT} sf.* Haşhaşla ilgili olan.

haşıl[1], [haş *(yans.)* > haş-ıl] *is.* Haşlama sırasında çıkan ses.

haşıl[2], [Erme. ḫaşil / Ar. ḥaşīn حشين] {ağız} is. **1.** Buğday, mısır veya darı unundan yapılma bir yemek. **2.** Tarhana mayası ile mısır unundan yapılan bir bulamaç. **3.** Pişirilmiş hamur ve pekmez ile yapalan bir yemek. **4.** Pirinç, darı ve mısır yarması ile kimi zaman süt katılarak yapılan bir tür lapa. **5.** Unu suda pişirdikten sonra üzerine peynir ve yağ dökülerek yapılan bir yemek. **6.** Fırından çıkan ekmeğin üzerine sürülen unlu bulamaç. **7.** Bulgur pilavı. **8.** Yarmadan yapılan bir tür pilâv. **9.** Unu su ve yağ ile pişirip içine şeker konularak yapılan bir tür tatlı. **10.** *tekst.* Kumaşları sertleştirmekte kullanılan nişasta ve tutkal cinsi bir tür bulamaç. *{eAT} (aynı)* **11.** Kepek, un ve yemek artıklarının sıcak suda karıştırılması ile elde edilen bir hayvan yemi. **12.** Bulanık su. **13.** Sıcak suda ıslatılmış çamaşır. **14.** Çok kaynar şey. **15.** *sf.* Çok yorgunluktan bitkin durumda olan. [DS] ⧉ **haşıl gibi olmak,** *{ağız} Çok yorulmak.* [DS]|| **haşıl haşıl,** *(Kumaş için) kaba; sert.*|| **haşıl olmak,** *{ağız} Zayıflamak.* [DS]

haşıl[3], [haş *(yans.)* > haş-ıl] *{ağız} sf.* Yaradılıştan kırıcı olan. [DS]

haşıllama, [haşıl-la-ma] *is.* Dokuma tezgâhına takılmadan önce iplikleri sertleştirmek için özel olarak hazırlanmış bulamaca daldırma işlemi.

haşıllamak, [haşıl-la-mak] *gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* **1.** *{ağız}* Fırından yeni çıkan ekmeğin üstüne unlu bulamaç sürmek. [DS] **2.** *{ağız}* İpliği unlu ya da çirişli suya batırmak. [DS] **3.** Dokuma ipliklerini tezgâha takmadan önce özellikle amilazlı banyodan geçirmek.

haşım[1], [haş *(yans.)* > haş-ım] *is.* Haşlanma durumu veya biçimi. ⧉ **haşım haşım haşlanmak,** *Aşırı derecede haşlanarak yanmak; pişmek.*

haşım[2], [Ar. ġaşīm غشيم] *{ağız} sf.* Acemi; toy. [DS]

haşır[1], [haşır *(yans.)*] *is.* Sert cisimlerin sürtünmesi sırasında çıkan ses. ⧉ **haşır haşır,** *(Sert cisimler için) sürtünme sesi çıkararak.*|| **haşır huşur,** *(Sert cisimler için) sürtünme ve çarpışma sesi çıkararak.*

haşır[2], [Ar. ḥaşr *(toplanma)* > ḥāşır حاشر] *(ha:şır) {OsT} sf.* Bir araya getiren; toplayan.

haşırdama, [haşır-da-ma] *is.* Haşırtı sesi çıkarma durumu.

haşırdamak, [haşır-da-mak] *gçsz. f. [-r] [-d(ı)-yor]* (Kâğıt, kuru yaprak, kolalı kumaş vb. için) birbirine sürtünürken sert ve haşırtılı sesler çıkarmak.

haşırlı, [haşır-lı] *{ağız} is.* Kullanılmamış, yeni elbise. [DS]

haşırtı, [haşır-tı] *is.* Sürtünme sesi; haşırdama sesi.

haşırtılı, [haşır-tı-lı] *sf.* Haşırtısı olan; sürtünme sesi çıkaran.

haşî, [Ar. ḫuşū' > ḫāşi' خاشع] *(ha:şi) {OsT} sf.* Alçak gönüllü olan.

haşi'an, [Ar. ḫāşi'an خاشعا] *(ha:şian) {OsT} zf.* → haşiane.

haşi'ane, [Ar. ḫāşi'ane خاشعانه] *(ha:şiane) {OsT} zf.* Alçak gönüllülükle; tevazu göstererek.

haşi'in, [Ar. ḫāşi'īn خاشعين] *(ha:şii:n) {OsT} is.* Alçak gönüllüler; tevazu gösterenler.

haşikeş, [Ar. ḫaşḫaş] *{ağız} is.* Haşhaş. [DS]

haşil, [Erme. ḫaşil / haş *(yans.)* > haş-ıl] *{ağız} is.* **1.** Haşıl. **2.** İpliği sarartmak için nar, yaprak, soğan kabuğu kaynatılarak yapılan bir tür boya. **3.** Kullanılmamış eşya. **4.** Dövülmemiş bulgur. [DS]

haşim[1], [Ar. hāşim هاشم] *(ha:şim) {OsT} sf.* **1.** (Çorba vb. içine) ekmek doğrayan. **2.** Kıran; ezen; parçalayan.

haşim[2], [Ar. ḥaşīm حشيم] *(haşi:m) {OsT} sf.* Haşmetli; gösterişli.

haşin, [Ar. ḫuşūnet > ḫaşin / ḫaşīn خشن / خاشن] *(haşi:n) {OsT} sf.* **1.** Sert davranan. **2.** Kabalık eden. **3.** Gönül kırıcı. **4.** Hoşgörüsüz.

haşindi, [ha + şimdi] *{ağız} zf.* Hemen; şimdi. [DS]

haşinleşme, [haşin-le-ş-me] *is.* Haşin duruma gelme; haşinleşmek eylemi.

haşinleşmek, [haşin-le-ş-mek] *dönşl. f. [-ir]* Haşin duruma gelmek; sertleşmek; gönül kırıcı olmak.

haşinleştirmek, [haşin-le-ş-tir-mek] *gçl. f. [-ir]* Hain bir durum almasına yol açmak.

haşinlik, -ği [haşin-lik] *is.* Hain olma durumu; gönül kırıcılık.

haşir, -şri [Ar. ḥaşr حشر] *{OsT} is.* **1.** Toplanma; bir araya gelme. **2.** *isl.* Kıyamet günü ölülerin yeniden dirilip bu dünyada yaptıklarının hesabını vermek üzere bir araya toplanması. ⧉ **haşir neşir olmak,** *Kaynaşmak; bir arada bulunmak.*|| **haşr-gâh,** *{OsT} 1. Kıyamet günü toplanılacak yer. 2. Muharremin onuncu günü Hasan ve Hüseyin'e ağlamak için toplanılan yer.* || **haşr-ı emvāt,** *{OsT} Ölülerin bir araya toplanması; kıyamet günü.*|| **haşr ü neşr,** *{OsT} Toplanıp dağılma.*

haşiş, [Ar. ḥaşīş حشيش] *(haşi:ş) {OsT} is.* **1.** Kuru ot. **2.** Hint kenevirinden çıkarılan esrar maddesi; Hint keneviri yaprağı.

haşişe, [Ar. ḥaşīşe حشيشه] *(haşi:şe) {OsT} is.* Ot. ⧉ **haşîşetü'd-dîk,** *{OsT} bot. Ökse otu.*|| **haşîşetü'd-dînar,** *{OsT} bot. Şerbetçi otu.*|| **haşîşetü'd-dūd,** *{OsT} Solucan otu.*|| **haşîşetü'l-buzāk,** *{OsT} bot. Tükrük otu.*|| **haşîşetü'l-cereb,** *{OsT} bot. Uyuz otu.*|| **haşîşetü'l-hattāf,** *{OsT} bot. Kırlangıç otu.*|| **haşîşetü'l-humār,** *{OsT} bot. Eşek otu.*|| **haşîşetü'r-rie,** *bot. Ciğer otu.*|| **haşîşetü'r-ruhbān,** *{OsT} bot. Papaz otu.*|| **haşîşetü'z-zibāk,** *{OsT} bot. Yaban fesleğeni.*|| **haşîşetü'z-zücāc,** *{OsT} bot. Yapışkan otu.*

haşişî, [Ar. ḥaşīşī حشيشى] *(haşi:şi:) {OsT} sf.* Otsu.

haşişîn, [Ar. ḥaşīş > ḥaşīşīn / ḥaşīşiyyūn حشيشين / حشيشيون] *(haşi:şi:n) {OsT} is.* **1.** Afyon kullananlar. **2.** On birinci yüzyılda Hasan Sabbah tarafından kurulmuş gizli bir Şiî-İsmailî tarikatı; haşhaşiler.

haşiv, -şvi [Ar. ḥaşv حشو] *{OsT} is.* **1.** Doldurma. **2.** Bir boşluğu doldurmaya yarayan nesne. **3.** Şişirme söz, yazı. **4.** Boş ve anlamsız söz. **5.** Küçük kalabalık. **6.** *anat.* Bez doku. **7.** Vücuttaki bazı boşlukları dolduran organlar. **8.** *bot.* Bitkilerde ve meyvelerde bazı boşlukları dolduran yumuşak doku. **9.** *ed.* Cümleyi meydana getiren kelime gruplarının, anlamı açıklamaya yaramayan gereksiz kelimelerle doldurulması veya birbirinin aynı olan fikirlerin tekrarlanması. ⧉ **haşv-i gayr-i müfsit,** *{OsT} Anlamı bozmayan gereksiz söz.*|| **haşv-i kabîh,** *{OsT} Anlam bakımından bir yararı olmamakla birlikte anlatımın akıcılığını engellemeyen doldurma söz.*|| **haşv-i melîh,** *{OsT} Hem sözün anlamını tamamlayan hem de cümleyi süsleyen doldurma söz.*|| **haşv-i mutavassıt,** *{OsT} Sözün anlamını tamamlamadığı hâlde ifade şeklini de bozmayan doldurma söz.*|| **haşv-i müfsid,** *{OsT} Anlatılmak istenen sözün güzelliğini bozan doldurma söz.*

haşiye, [Ar. ḥaşv *(dışlama)* > ḥāşiye حاشيه] *(ha:şiye) {OsT} is.* **1.** Kenar; kıyı; sayfa kenarı. **2.** Bir metnin altına veya kenarına açıklama yapmak amacıyla yazılan notlar; çıkma; dip not. **3.** Bir eserin anlaşılması zor olan yerlerini açıklayan eser.

haşiyelemek, [hāşiye-le-mek] *(ha:şiyelemek) gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* Bir yazıya not veya açıklama eklemek.

haşiyeli, [hāşiye-li] *(ha:şiyeli) sf.* **1.** Haşiyesi olan. **2.** El yazması kitaplarda kenarı yaldızlı ve saçaklı olan (sayfa).

haşkeş, [Ar. ḫaşḫaş] *{ağız} is.* Haşhaş. [DS]

haşl, [Ar. ḥaşl حشل] *{OsT} sf.* (Nesneler için) en kötüsü; en bayağısı.

haşlak[1], **-ğı** [haş-la-k] *{ağız} is.* **1.** Sıcak. **2.** Sıcağın etkisi ile kuruyup cılız kalan ekin vb. ürünler. **3.** Yarı pişmiş ekmek. **4.** (Kişi için) cılız; sıska. **5.** Sıkılgan; utangaç. **6.** Kötü; fena. **7.** Yoksul. [DS]

haşlak[2], **-ğı** [aşı-la-mak > aş-la-k] *{ağız} is.* Yeni aşılanmış zeytin ağacı. [DS]

haşlaklık, -ğı [aş-la-k-lık] *{ağız} is.* Yeni aşılanmış zeytinlik. [DS]

haşlama[1], [haş-la-ma] *is.* **1.** Sıcak su içinde yarı pişirme eylemi. **2.** Sıcak suda pişirme suretiyle yapılmış yiyecek. **3.** *{ağız}* Tütün, mısır vb. bitkilere zarar veren bunaltıcı, sıcak hava. [DS] **4.** *{ağız}* Pişmiş patates. [DS] **5.** *{ağız}* Taze börülce. [DS] **6.** *sf.* Suda kaynatılmış; haşlanmış.

haşlama[2], [aşı-la-ma] *{ağız} is.* **1.** Tütün fidesi. **2.** Ekmek hamuruna katılmak için hazırlanmış mısır hamuru. [DS] ⧉ **haşlama tatlısı,** *{ağız} Mısır unu, yağ ve şekerle yapılan bir çeşit tatlı.* [DS]

haşlamak, [Erme. ḫaşel *(suda kaynatmak)* > haşlamak] *gç. f. [-r] [-l(ı)-yor]* **1.** Bir şeyi sıcak suda pişirmek. **2.** Sıcak suya batırmak veya üzerine sıcak su dökmek. **3.** (Kaynar hâldeki sıvılar için) yakmak. **4.** (Don ve kırağı için) sebze ve meyve gibi bitkileri don etkisi ile öldürmek; yakmak. **5.** (Böcekler için) sokmak; dalamak. **6.** *mecaz.* Kızgınlıkla bağırıp çağırmak; azarlamak.

haşlamlılar, [haşla-m-lı-lar] *is. zool.* Bir hücreli canlılardan, vücutlarında hareketlerini sağlayan kirpiğimsi tüyleri ve beslenmelerini sağlayan çekme adı verilen çıkıntıları olan, çoğu sularda yaşayan, mikroskopla görülebilen hayvanlar grubu. ⧉ **haşlamlı toprağı,** *Bir hücreli hayvan kalıntılarından oluşmuş toprak.*

haşlanış, [haşla-n-ış] *is.* Haşlanma eylemi veya biçimi.

haşlanma, [haşla-n-ma] *is.* Haşlama eylemine uğrama durumu.

haşlanmak, [haşla-n-mak] *edil. f. [-ır]* **1.** Haşlama eylemine uğramak. **2.** Kaynar su vb. dökülmek veya bu şekilde yanmak.

haşlatma, [haşla-t-ma] *is.* Haşlama işini birine yaptırma eylemi.

haşlatmak, [haşla-t-mak] *gçl. f.[-ır]* **1.** Haşlama işini birine yaptırmak. **2.** Haşlamasına neden olmak.

haşmet, [Ar. ḥışm > ḥaşmet حشمت] *{OsT} is.* **1.** Hiddet; kızgınlık; kıyıcılık. **2.** Büyüklük; ihtişam; gösteriş; debdebe; heybet; görkem. **3.** Nezaket; kibarlık. **4.** Alçak gönüllülük. **5.** Saygı yüzünden çekinme.

haşmetli, [haşmet-li] *sf.* **1.** Haşmet sahibi; büyük; ihtişamlı; gösterişli; heybetli; ulu; görkemli. **2.** (Kişi için) ulu; yüce; gösterişli. **3.** Hükümdarlar için kullanılan unvan.

haşmetlü, [Ar. ḥaşmet + T. -li / -lü حشمتلى / حشمتلو] *(haşmetlû:) {OsT} is.* Tanzimat sonrasında yabancı hükümdarlar için kullanılan unvan; majeste.

haşmetmeab, [Ar. ḥaşmet-me'āb حشمتمآب] *(haşmetmea:b) {OsT} sf.* Hükümdarlara hitap ederken kullanılan bir saygı sözü; majesteleri.

haşr, [Ar. ḥaşr حشر] *{OsT} is.* → haşir.

haşretmek, [Ar. ḥaşr + T. et-mek] *gçl. f. [-(d)-er] [-(d)-i-yor]* Bir araya getirmek; toplamak.

haşrolmak, [Ar. ḥaşr + T. ol-mak] *gçsz. f. [-ur]* Bir araya gelmek; toplanmak.

haşşaş, [Ar. ḥaşşāş حشاش] *(haşşa:ş) {OsT} sf.* Esrar içen; esrarkeş.

haşvat, -dı [? haşvat] *{ağız} sf.* (Kişi için) dişsiz. [DS]

haşv, [Ar. ḥaşv حشو] *{OsT} is.* → haşiv.

haşvî, [Ar. ḥaşvī حشوى] *(haşvi:) {OsT} sf.* **1.** Doldurma ile ilgili. **2.** Doldurmaya benzer; doldurulmuş gibi. **3.** Anlamsız sözler söyleyen.

haşviyat, [Ar. ḥaşv > ḥaşviyāt حشويات] *(haşviya:t {OsT}) is.* **1.** Söz ve yazıda gereksiz ve şişirme ifadeler; doldurmalar. **2.** Konuşma sırasında söylenen *"efendim, şey, sözüm yabana vb."* sözler.

haşye[1], [? haşye] *{ağız} is.* Ev ve mutfak eşyası. [DS]

haşye[2], [Ar. ḫaşye / ḫaşyet خشيه / خشيت] *{OsT} is.* → haşyet.

haşyet, [Ar. ḫaşyet خشيت] *{OsT} is.* Korku; korkma; çekinme. ⊡ **haşyetu'llah,** *{OsT}* Allah korkusu.

haşyeten, [Ar. ḫaşyeten خشيةً] *(ha'şyeten) {OsT} zf.* Korkarak; korkuyla. ⊡ **haşyeten min-Allāh,** *{OsT} Allah'tan korkarak.*

hat[5], [Far. ḫāt خات] *{OsT} is. zool.* Çaylak.

hat[3], [Ar. ḥaṭṭ حطّ] *{OsT} is.* **1.** İnme; aşağı düşme. **2.** İndirme; yere koyma. **3.** Oyunda taş çıkarma.

hat[1], [hat / hıt *(yans.)*] *is.* Kırmayı, kesmeyi ve koparmayı, sert biçimde ısırmayı, kazımayı anlatan kök. [Zülfikar] *hat-ır hatır, hat-ır hutur, hat-ır-tı*

hat[2], [ḳat / ḫat] *(khat) {eT} is.* Kat; tabaka; kalınlık. [EUTS]

hat[4], **-ttı** [Ar. ḫaṭṭ خطّ] *{OsT} is.* **1.** Çizgi. **2.** İki ögeyi birbirinden ayıran gerçek veya hayalî çizgi. **3.** Elektrik akımı taşıyan tel veya kablolar dizisi. **4.** Ulaşım sağlayan bir taşıtın geçtiği ve durakladığı yerlerin tümü. **5.** Bir bütün oluşturacak şekilde birbiri ile ilişkilendirilmiş görev ve sorumluluk noktaları dizisi; sınırı oluşturan bölge; cephe. **6.** Güzel yazı; Arap harfleriyle özel üsluplara göre güzel yazı yazma sanatı. **7.** Padişahlar tarafından herhangi bir iş için çıkarılan yazılı emir; padişah buyruğu. **8.** Genç erkeklerde seyrek olarak çıkan bıyık veya sakal teli. **9.** Genişliğine uzanan askerî birlik düzeninin düşman ile karşılaşan cephesi. **10.** Telgraf, telefon, televizyon, radyo gibi iletişim araçlarında iletişimi sağlayan yol; kanal. **11.** *mat.* Üç boyutun her biri. **12.** İki yüzeyin kesişim yeri. **13.** Boru şebekesi; kanalizasyon. **14.** Resimde bir şeklin çerçevesini oluşturan çizgi. ⊡ **hat bekçisi,** *Demir yolu ve telgraf hatlarını korumakla görevli kişi.*|| **hat birliği,** *as. Hatta savaşan askerî birlik.*|| **hat çekmek,** *Telgraf, telefon vb. tellerini döşemek.*|| **hat düzeni,** *as. Savaş, eğitim ve manevrada personel ve araçların yan yana dizilmiş durumdaki düzeni.*|| **hat genişliği,** *Rayların iç kenarları arasındaki genişlik.*|| **hat pilotu,** *Sivil nakliye uçağı pilotu.*|| **hat-şinās,** *{OsT} Yazı uzmanı.*|| **hatt-āver,** *{OsT} Yeni sakal çıkarmış genç.*|| **hatt-ı āb,** *{OsT} Gözle görülmeyen yazı.*|| **hatt-ı afitābî,** *{OsT} Kuyruklu harflerin sonunu süslemek suretiyle yazılan bir tür yazı türü.*|| **hatt-ı amūdî,** *{OsT} mat. Dikey çizgi.*|| **hatt-ı āteş-hān,** *{OsT} Ateşe gösterilmek suretiyle okunabilen Arapça bir yazı.*|| **hatt-ı ayağ,** *{OsT} Kadehin kenarı.*|| **hatt-ı āzādî,** *{OsT} Kölelikten bağışlanma belgesi.*|| **hatt-ı balā,** *{OsT} coğ. İki nehrin havzası arasındaki sırt dizisi; doruk çizgisi.*|| **hatt-ı bātıl,** *{OsT} Bir yazıyı iptal eden çizgi.*|| **hatt-ı bendegî,** *{OsT} huk. Köle sahibi olabilmek için alınan belge.*|| **hatt-ı beyzāvî,** *{OsT} Harflerin sonundaki kıvrımları yuvarlatmak suretiyle yazılan bir yazı türü.*|| **hatt-ı butlān,** *{OsT} İptal için bir yazı veya sayfanın üzerine çekilen çizgi.*|| **hatt-ı cām,** *{OsT} Cemşid'in kadehi üzerindeki yazı.*|| **hatt-ı cānibî,** *{OsT} Yanal çizgi.*|| **hatt-ı celî,** *{OsT} Uzaktan okunabilecek kadar iri yazılmış yazı; sülüs yazının irisi.*|| **hatt-ı çeşm-i mūrî,** *{OsT} Çok ince ve küçük harflerle yazılmış yazı; mikroskobik yazı.*|| **hatt-ı dest,** *{OsT} El yazısı.*|| **hatt-ı divānî,** *{OsT} Resmî yazışmalarda kullanılan düz ve devirli kısımları daha kısa, dolayısıyla daha hızlı yazılabilen bir yazı türü.*|| **hatt-ı eman,** *{OsT} 1. Özür dileme mektubu. 2. Düşman ülkelerde seyahat için verilen izin tezkeresi.*|| **hatt-ı esās,** *{OsT} mat. Geometrik çizgilerde esas alınan çizgi.*|| **hatt-ı evvel,** *{OsT} 1. Allah'ın buyruğu. 2. Mekke. 3. Arap alfabesinin ilk harfi olan elif.*|| **hatt-ı fāsıl,** *{OsT} 1. Ara çizgi. 2. İki şeyi birbirinden ayıran çizgi.*|| **hatt-ı firārî,** *{OsT} res. Resimde, gerçekte paralel olduğu hâlde perspektif dolayısıyla uzakta birleşir gibi görünün çizgi.*|| **hatt-ı gubārî,** *{OsT} sf. Bir yazı biçimi.*|| **hatt-ı gülzār,** *{OsT} Çevresi çiçek resimleri ile süslenmiş bir yazı türü.*|| **hatt-ı hareket,** *{OsT} Bir işi yapmak için tutulacak yol.*|| **hatt-ı hatā,** *{OsT} İptal çizgisi.*|| **hatt-ı havāî,** *{OsT} Havadan geçen hat.*|| **hatt-ı hisār,** *{OsT} Sihirli daire.*|| **hatt-ı hubān,** *{OsT} Sevgilinin yanağında çıkan ince tüyler.*|| **hatt-ı hudūd,** *{OsT} Sınır çizgisi.*|| **hatt-ı hūn,** *{OsT} Baş kesilerek idam için verilen ferman.*|| **hatt-ı hurūc,** *{OsT} mat. Teğet geçen çizgi.*|| **hatt-ı hümāyun,** *{OsT} Padişahların herhangi bir iş için yazdıkları emir; padişah buyruğu.*|| **hatt-ı icāzet,** *{OsT} Osmanlılarda sülüs ve nesih arası özellikleri taşıyan bir tür yazı.*|| **hatt-ı ictimā-ı miyāh,** *{OsT} Suların toplandığı çizgi; dere.*|| **hatt-ı imtiyāz,** *{OsT} 1. İmtiyaz sınırı. 2. On dokuzuncu yüzyılda Romanya, Sırbistan gibi beylik olan yerlerin sınırı.*|| **hatt-ı irtisām,** *{OsT} mat. Daireye teğet olan çizgi.*|| **hatt-ı istivā,** *{OsT} 1. coğ. Ekvator. 2. tasvf. Mevlevilikte, semahanede şeyh postunun önünden meydan kapısına kadar uzandığı varsayılan çizgi.*|| **hatt-ı istivā-i semāvî,** *{OsT} gök b. Dünya'nın merkezinden geçen çizgiye dik düzlemin gök küresini kestiği yerdeki sanal arakesit.*|| **hatt-ı i'tidāl,** *{OsT} gök b. Ekvator çizgisinin üzerinden güneşin geçtiği daire.*|| **hatt-ı kat'ı,** *{OsT} Sekant.*|| **hatt-ı**

kebir, *{OsT} Demiryolunda ana hat.*|| **hatt-ı kebg,** *{OsT} Kekliğin tüyü üzerindeki çizgi.*|| **hatt-ı kirdār,** *{OsT} İnsanın bütün yaptığı işlerin ve davranışların melekler tarafından yapılan kaydı.*|| **hatt-ı kûfî,** *{OsT} Kitabe, sikke ve Kur'an yazılan bir tür yazı.*|| **hatt-ı lā ism-i leh,** *{OsT} anat. Göğüs kemiği üzerinden karına doğru inen sanal çizgi.*|| **hatt-ı leb,** *{OsT} Genç çocuğun dudağı üzerindeki tüy.*|| **hatt-ı mağribî,** *{OsT} Mağrib adı verilen Cezayir, Tunus ve Faslılara ilişkin yazı.*|| **hatt-ı mendel,** *{OsT} Sihirli daire.*|| **hatt-ı mevhūm,** *{OsT} Hayalî çizgi.*|| **hatt-ı mihî,** *{OsT} Çivi yazısı.*|| **hatt-ı mismārî,** *{OsT} Çivi yazısı.*|| **hatt-ı muhakkak,** *{OsT} Bir buçuk parçası düz geri kalanı devirli yazılan sülüs ile nesih arası bir yazı türü.*|| **hatt-ı munassıb,** *{OsT} mat. Bir açıyı ikiye bölen çizgi; açı ortay.*|| **hatt-ı muvāzî,** *{OsT} mat. Paralel çizgi.*|| **hatt-ı mücānib,** *{OsT} Asimptot.*|| **hatt-ı müdāfaa,** *{OsT} as. Korunma hattı; savunma hattı.*|| **hatt-ı mümās,** *{OsT} Teğet.*|| **hatt-ı münebbih,** *{OsT} mat. Ara doğru.*|| **hatt-ı münhāni,** *{OsT} mat. Eğri çizgi.*|| **hatt-ı münkesir,** *{OsT} mat. Kırık çizgi.*|| **hatt-ı müstakîm,** *{OsT} mat. Doğru çizgi.*|| **hatt-ı müstedir,** *{OsT} mat. Dairesel çizgi.*|| **hatt-ı müşgîn,** *{OsT} Yanaktaki ben.*|| **hatt-ı nāzım,** *{OsT} mat. Normal çizgi.*|| **hatt-ı nesih,** *{OsT} Kalınlığı sülüs yazının üçte biri kadar olan kolay okunan bir yazı türü.*|| **hatt-ı nesta'lîk,** *{OsT} Talik yazı.*|| **hatt-ı nev,** *{OsT} Yeni çıkmaya başlamış sakal.*|| **hatt-ı nevhîz,** *{OsT}* → hatt-ı nev.|| **hatt-ı nevîn,** *{OsT}* → hatt-ı nev.|| **hatt-ı nev-zuhūr,** *{OsT} Yüzde yeni çıkmaya başlayan tüy.*|| **hatt-ı nısfi'n-nehār,** *{OsT} coğ. Meridyen.*|| **hatt-ı nısfi'l-leyl,** *{OsT} gök b. Gece yarısı çizgisi.*|| **hatt-ı nil,** *{OsT} Nazardan koruyacağına inanılarak çocuğun alnına konulan işaret.*|| **hatt-ı nisyān,** *{OsT} Unutma.*|| **hatt-ı nîşeste,** *{OsT} Gelişmiş ve tam olgunlaşmış el yazısı.*|| **hatt-ı pāy-ı kelāğ,** *{OsT} Karmakarışık ve okunaksız yazı.*|| **hatt-ı pençe-i gürbe,** *{OsT} Okunaksız, kargacık burgacık yazı.*|| **hatt-ı pişānî,** *{OsT} Alın yazısı.*|| **hatt-ı puhte,** *{OsT} Gelişmiş ve işlek yazı.*|| **hatt-ı reyhānî,** *{OsT} Sülüs kalınlığında, gözleri açık bir yazı türü.*|| **hatt-ı rıka',** *{OsT} Harflerinin çoğu bitişik, belirli bir kalınlığı olmayan, çabuk yazılabilme özelliği bulunan, tevkiye benzer bir yazı türü.*|| **hatt-ı rık'a,** *{OsT} Sadeleşmiş divanî yazı biçimi olup çabuk yazılabilmesi için devir ve meyilleri azaltılmış bir yazı.*|| **hatt-ı saf,** *{OsT} bot. Arı döl.*|| **hatt-ı sak,** *{OsT} mat. Bir üçgenin tabanı.*|| **hatt-ı sebz,** *{OsT} 1. Yeni biten sebze; turfanda. 2. Çocuğun yanağında görülen tüyler. 3. Şimdiki zaman ile ebediyet arasında bulunan dünya.*|| **hatt-ı semt-i kıble,** *{OsT} Kıbleyi gösteren yön çizgisi.*|| **hatt-ı siyah,** *{OsT} Cemşid'in kadehindeki yazıların dördüncü satırı.*|| **hatt-ı siyākat,** *{OsT} Her kelimede bir kısaltma yapılmış, okunması zor, noktasız bir yazı türü.*|| **hatt-ı sülüs,** *{OsT} Harflerinin üçte ikisi düz, üçte biri devirli, meşk kalemi kalınlığında bir yazı türü.*|| **hatt-ı şafak ü fecr,** *{OsT} Usturlaptaki şafak ve fecr çizgisi.*|| **hatt-ı şecerî,** *{OsT} Budak biçiminde bir yazı çeşidi.*|| **hatt-ı şikeste,** *{OsT} İran'a ait bir yazı türü.*|| **hatt-ı şuā-i müteşābihe,** *{OsT} mat. Özdeş vektörler.*|| **hatt-ı taksîm-i miyāh,** *{OsT} coğ. Su bölümü çizgisi; su çatı.*|| **hatt-ı ta'lîk,** *{OsT} Bütün harfleri devirli, sülüs kalınlığında bir İran yazısı.*|| **hatt-ı taziya,** *{OsT} Kırbaç darbesinin bıraktığı iz.*|| **hatt-ı tertib,** *{OsT} mat. Ordinat.*|| **hatt-ı tev'emān,** *{OsT} İki ayrı kâğıda yazılan, ancak yerleştirildiği zaman okunabilen bir yazı.*|| **hatt-ı tevki',** *{OsT} Yarısı düz yarısı devirli, nesih kalınlığında, ferman, vakfiye gibi belgelerde kullanılan bir yazı.*|| **hatt-ı ufk,** *{OsT} Ufuk çizgisi.*|| **hatt-ı ufkî,** *{OsT} mat. Yatay çizgi.*|| **hatt-ı vāsıt,** *{OsT} mat. Kenar ortay.*|| **hatt-ı vasl,** *{OsT} Bitiştiren çizgi.*|| **hatt-ı vetedü'l-arz,** *{OsT} gök b. Usturlapta, yer küresinin altında meridyendeki tutulum derecesini gösteren çizgi.*|| **hatt-ı veter,** *{OsT} mat. Kiriş; dairenin kirişi.*|| **hatt-ı yemānî,** *{OsT} Asıl Arap harflerinden oluşan yazı.*|| **hatt-ı zemîn,** *{OsT} coğ. Yer ekseni.*|| **hatt-ı zerendūd,** *{OsT} Altınla yazılmış celî yazılar.*|| **hattü's-semt ve'l-kadem,** *{OsT} gök b. Bir gözlemcinin bulunduğu noktadan ve gökkürenin merkezinden geçerek iki yana doğru uzanan ve gökküreyi iki noktada delen çizginin bu iki nokta arasında kalan kısmı.*|| **hattü's-semt ve'n-nazîr,** *{OsT} gök b. Gözlemcinin bulunduğu nokta ile yer kürenin merkezinden geçip iki yana doğru uzanarak gök küreyi delen sanal çizgi ve bu çizginin bu iki nokta arasında kalan parçası.*|| **hat uçağı,** *Sivil hatlarda kullanılan uçak.*

hata[1], [ata > Hotan ve Kençek d. hata] *{eT} is.* **1.** Ata. [DLT] **2.** *{ağız}* Büyükanne. [DS]

hata[2], [ḳata / ḫata] *{eT} is.* Defa; kez. [EUTS]

hata[3], [Ar. ḫaṭā' خطاء / خطى] *(hata:) {OsT} is.* **1.** Yanlış; yanlışlık; yanılgı; yanılma. **2.** İstemeden ve bilmeden yapılan yanlışlık; kusur. **3.** Suç; kabahat; günah. **4.** *istk.* Bir ölçmenin gerçek değeri ile gözlemlenen değer arasındaki fark. **5.** Gerçeğe uymayan bir olguyu benimseme; yanlış olanı benimseme; yanılgı. **6.** *spor.* Oyuncuların teknik olarak yaptıkları kural dışı hareket; faul. **7.** Bir kurala, bir metot ve tekniğe uymamak yüzünden oluşan yanlışlık. **8.** Bir kasıt gütmeksizin yapılan dinî esaslara aykırı davranış. ⊡ **hata aralığı,** *İstatistikte örnekleme yoluyla alınan değerlerin kararlama ve değişkenlik derecesi.*|| **hatā-bahş,** *{OsT} Hatayı göremeyen; affeden; bağışlayan.*|| **hata etmek,** *Bilerek veya bilmeden yanlış yapmak; yanılmak.*|| **hatākâr,** *{OsT} Suç işleyen; yanılan.*|| **hatā muādelesi,** *yer b. Hata denklemi.*|| **hata oranı,** *Sayısal farkın*

gerçek değere bölünmesi ile elde edilen oran.|| **hata payı,** *Bir ölçümde gözlenen değer ile gerçek değer arasındaki fark.*|| **hatā-pūş,** *{OsT} Suçları, kusurları örten; görmezlikten gelen.*|| **hata sevap cetveli,** *Bir kitaptaki dizgi yanlışlıklarının kitap basıldıktan sonra doğrusunu gösteren cetvel; yanlış doğru cetveli; düzeltmeler.*|| **hatā-ver,** *{OsT} Hatalı.*|| **hata vuruşu,** *spor. Oyuncuların teknik olarak yaptıkları kural dışı hareket dolayısıyla hakem tarafından yaptırılan yeni vuruş.*|| **hataya düşmek,** *Bilmeden yanılmak.*|| **hata yüzdesi** *Sayısal değerin gerçek değere bölünmesi ile elde edilen oranın yüzde olarak ifadesi.*

Hata, [Ar. ḫaṭā خطا] *{OsT} öz. is.* Kuzey Çin.

hatab, [Ar. ḥaṭab حطب] *{OsT} is.* Odun.

hataen, [Ar. ḫaṭā'en خطاءً] *(hata:'en) {OsT} zf.* Yanlışlıkla; yanlış olarak.

hataglanmak, [ḳat-ağ-la-n-mak / ḳaktığ-la-n-mak / ḫataglanmaḳ] *{eT} dönşl. f. [-ur]* Gayret etmek; ceht etmek; çalışmak. [EUTS]

Hatai, [ḫatai] *(khatai) {eT} {OsT} is.* Çin.

hataire, [Ar. ḫaṭire > ḫaṭāi're خطائره] *(hata:ir) {OsT} is.* Önemli işler.

hataiyat, [Ar. ḫaṭā > ḫaṭāiyyāt خطائيات] *(hata:iya:t) {OsT} is.* Yanlışlar; yanlışlıklar.

hatap, -bı [Ar. ḳatab *(semer)* قتب] *{ağız} is.* **1.** Deve semerlerinin dayanıklı olması için iki tarafına konulan ağaç parçaları. **2.** Hayvana takılan çan. [DS]

hatai, [? hantal] *{ağız} sf.* **1.** Hantal; beceriksiz. **2.** (Hayvan için) sürüye katılamayacak kadar hantal veya zayıf. **3.** (Koyun için) yaşlı. [DS]

hatalı, [hata-lı] *sf.* **1.** Bir yanlışlığı, eksiği veya kusuru bulunan; hatası olan. **2.** *sf.* Hata yapmış olarak; hatası bulunmak suretiyle.

hatalmak, [ḳat-al-mak / kat-ıl-mak / ḫatalmaḳ] *{eT} dönşl. f. [-ur]* Birleşmek; karışmak. [EUTS]

hatar[1], [Ar. ḥatār حتار] *(hata:r) {OsT} is.* **1.** Çadırın eteklerine bağlanan parça. **2.** Bir şeyin etrafını çevreleyen çember vb. şeyler; çerçeve.

hatar[2], [Ar. ḫaṭar خطر] *{OsT} is.* Güvenlik eksikliği; tehlike. ⊡ **hatar-gâh,** *{OsT} Tehlikeli yer.*|| **hatar-geh,** *{OsT}* → hatar-gâh.|| **hatar-mend,** *{OsT} Tehlikeli; korkunç.*|| **hatar-nāk,** *{OsT} Tehlikeli; korkunç.*

hatar[3], [? hatar] *{ağız} is.* Odun, toprak yığını. [DS]

hatar[4], [Ar. ḳaṭār] *{ağız} is.* Katar; dizi. [DS]

hatarat, [Ar. ḫaṭṭarāt خطرات] *(hatara:t) {OsT} is.* Tehlikeler.

hatasız, [hata-sız] *sf.* **1.** Bir yanlışlığı, bir eksikliği bulunmayan; doğru; gerçek; hatası olmayan. **2.** *zf.* Bir hata yapmadan; hatası olmadan.

hataş, [Far. āteş] *{ağız} is.* Ateş. [DS]

hatat[1], [Ar. ḥatāt حتات] *(hata:t, t'ler ince söylenir) {OsT} is.* Bağırma çağırma.

hatat[2], [Ar. ḥaṭāṭ حطاط] *(hata:t) {OsT} is.* **1.** Süt kaymağı. **2.** *tıp.* Cilt üzerindeki yaraların kabukları dökülerek iyi olanları.

hatatif, [Ar. ḫuṭṭāf > ḫaṭāṭīf خطاطيف] *(hata:ti:f, t'ler kalın söylenir) {OsT} is.* Kırlangıçlar.

hatavat, [Ar. ḫaṭve > ḫaṭavāt خطوات] *(hatava:t, ikinci t inci söylenir) {OsT} is.* Adımlar. ⊡ **hatavātü'ş-şeytān,** *Şeytanın adımları; eğri yol; şeytanın işi.*

hataya, [Ar. ḫaṭāyā خطايا] *(hata:ya:) {OsT} is.* Hatalar; kusurlar; yanlışlar; suçlar; günahlar.

hatayî, [Ar. ḫatāī *(Hata: Mançurya, Moğolistan ve Doğu Türkistan)* > ḫātāyī خطايى] *(hata:yi:) {OsT} is.* **1.** Hıtay'da yetişen gül gibi katmerli bir çiçek. **2.** Kökeni bu bölgeye dayanan stilize edilmiş çiçek, dal ve yaprak motiflerinden oluşan süsleme türü. **3.** İpekli bir kumaş türü.

hatayli, [? hatayli] *{ağız} is.* Tepe. [DS]

hatekin, [ha+de-y-in / ha + de-diğ-in ?] *{ağız} zf.* (Olumsuz cümlelerde) ha deyince; kolay kolay; tez; çabuk. [DS]

hatem[1], [Ar. ḥātem حاتم] *(ha:tem) {OsT} sf.* Çok cömert.

hatem[2], [Ar. ḫātem خاتم] *(ha:tem) {OsT} is.* **1.** Mühür. **2.** Mühür yüzüğü; yüzük. **3.** *gnşl.* Son; en sonuncu. ⊡ **hātem-bend,** *{OsT} Mühür kazıyan; mühürcü.*|| **hātem-i merāret,** *{OsT} Acılık mührü.*|| **hātem-i sadāret,** *{OsT} Osmanlı padişahları tarafından sadrazamlara verilen mühür.*|| **hātem-kârî,** *{OsT} Oyma ve kakma suretiyle yapılan süslemecilik.*|| **hātemü'l-enbiyā,** *{OsT} Peygamberlerin en sonuncusu; Hz. Muhammed.*|| **hātemü'l-mülk,** *{OsT} Hükümdar mührü.*|| **hātemü'l-mürselîn,** *{OsT} Peygamberlerin sonuncusu; Hz. Muhammed.*|| **hātemü'l-vahy,** *{OsT} Vahiy mührü; Hz. Muhammed.*|| **hātemü'n-nübüvvet,** *{OsT} 1. Peygamberlik işareti. 2. Hz. Muhammed'in iki omuzu arasındaki ben.*

hatemallah, [Ar. ḫateme'Allāh ختم الله] *(hatemalla:h) {OsT} ünl. "Allah sona erdirsin"* anlamında bir dilek sözü. ⊡ **hatem'Allahü avākibbehu bi'l-hayr,** *{OsT} Allah sonunu hayırlı kılsın.*

hatemane, [Ar. ḥātem + Far. āne حاتمانه] *(ha:tema:ne) {OsT} zf.* Cömertçe.

hatemat, [Ar. ḫatme > ḫatemāt ختمات] *(hatema:t) {OsT} is.* Bir kitabı baştan sona okuyup bitirme işleri; hatim etmeler; bitirmeler.

hateme, [Ar. ḫateme ختمه] *{OsT} ünl. "Allah sona erdirsin"* anlamında bir iyi dilek sözü.

hatemi[1], [Ar. ḫātemī خاتمى] *(ha:temi:) {OsT} sf.* **1.** Cömertlikle ilgili olan. **2.** *is.* Cömertlik. ⊟ **hātemî kerem,** *{OsT} Cömert olan; bağışı çok olan.*

hatemi[2], [Ar. ḫātemī خاتمى] *(ha:temi:) {OsT} sf.* **1.** Mühürle ilgili. **2.** Mühür yapan.

haten, [Ar. ḫaten ختن] *{OsT} is.* Damat.

hatenat, [Ar.ḫatenāt ختنات] *(hatena:t) {OsT} is.* Kaynanalar.

hatene, [Ar. ḫatene ختنه] *{OsT} is.* Kaynana.

hatf[1], [Ar. ḥatf حتف] *{OsT} is.* Ölüm; ölme.

hatf[2], [Ar. ḫaṭf خطف] *{OsT} is.* **1.** Kapma. **2.** Şiddetli bir ışık karşısında gözün kamaşması. ⊟ **hatf-ı ebsār,** *{OsT} Göz kamaşması.*

hatgagan, [hat+ kak-an] *{ağız} is.* Ağaçkakan. [DS]

hatıb, [Ar. ḥāṭıb حاطب] *(ha:tıb) {OsT} sf.* **1.** Odun toplayan. **2.** *is.* Oduncu. **3.** İyiyi kötüden ayırt edemeyen kimse. ⊟ **hātıb-ı leyl,** *{OsT} 1. Gece odun toplayan. 2. mecaz. Saçma sapan konuşan.*

hatıf, [Ar. ḫaṭf > ḫāṭıf خاطف] *(ha:tıf) {OsT} sf.* **1.** Kapıp kaçan; kapan. **2.** Göz alan; göz kamaştıran.

hatıg, [ḳatıġ / ḫatıg] *{eT} sf.* **1.** Katı; sağlam. [EUTS] **2.** Karışık; katışık; karma. [EUTS]

hatıgrak, [ḳatıġ-rak / ḫatıgrak] *{eT} sf.* Sağlam; sapasağlam. [EUTS]

hatıl, [Ar. ḫaṭīl خطيل] *is.* **1.** Duvarın sağlamlığını arttırmak için örme malzemesi arasına yatay olarak yerleştirilen ahşap, demir veya beton öge. *{ağız} (aynı)* [DS] **2.** Çeşme yalağı. **3.** *{ağız}* Hayvan yemliği. [DS] **4.** *{ağız}* İçinde üzüm ezilen tekne. [DS] **5.** *{ağız}* Kereste. [DS] **6.** *{ağız}* Orman içinde büyük odunların bulunduğu yer. [DS] ⊟ **hatıl atmak,** *{ağız} Kerpiç duvarlarda, kapı ve pencere üstü hizasından birbirine çatkılı ağaçlarla dolanmak.* [DS]|| **hatıl vurmak,** *Bir duvara direk yerleştirmek.*

hatıllama, [hatıl-la-ma] *is.* Hatıl koyma işlemi.

hatıllamak, [hatıl-la-mak] *gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Duvar içine hatıl koymak suretiyle güçlendirmek.

hatım, [Ar. ḥāṭım حاطم] *(ha:tım) {OsT} sf.* Kırıcı; kırıp ufalayan.

hatır[1], [hat *(yans.)* > hat-ır] *is.* Kırma, kesip koparma ve sertçe ısırma sesi. ⊟ **hatır hatır,** *1. (Kesme, yeme, koparma, sürtme ve kaşınma için) sert ve katı sesler çıkararak. 2. {ağız} Çabuk çabuk.* [DS]|| **hatır hutur,** → hatır hatır.

hatır[2], [Ar. ḫuṭūr > ḫāṭır خاطر] *(ha:tır) {OsT} is.* **1.** Düşünme. **2.** Akılda tutma yetisi; bellek; hafıza; zihin; akıl. **3.** Aklına gelme; anımsama. **4.** Önemseme. **5.** Birine karşı duyulan saygı, sevgi. **6.** Bir kimsenin başka birisinden beklediği saygı, ilgi. **7.** Gönül; kalp. **8.** Durum; keyif; hâl. **9.** *tasvf.* Kalbe doğan ilahî hitap; ilham; sevgi; duygu. ⊟ **hatıra gelmek,** *Hatırlanmak.*|| **hatır-āsā,** *{OsT} Huzurlu; kaygısız.*|| **hātır-āşüfte,** *{OsT} Gönlü perişan olan.*|| **hatıra ve hayale gelmemek,** *Bir şeyin gerçekleşebileceğini hiç düşünmemek.*|| **hatıra yörendirmek,** *{eAT} Hatıra getirmek.*|| **hātır-āzār,** *{OsT} Gönül kıran; hatır kıran.*|| **hātır-āzārî,** *{OsT} Hatır gönül kırıcılık.*|| **hātır-āzürde,** *{OsT} Hatırı kırılmış.*|| **hatır belāsı,** *Sevilen ve sayılan birisi için katlanılan sıkıntı.*|| **hātır-cū,** *{OsT} Hatır alan; gönül alan.*|| **hatırda kalmak,** *Unutulmamış olmak.*|| **hātır-dāşt,** *{OsT} Hatırda tutma; akılda tutma.*|| **hatırda tutmak,** *Unutmamak; aklında bulundurmak.*|| **hatırdan çıkarmak,** *Unutmak.*|| **hatırdan çıkmak,** *Unutulmak.*|| **hātır-firîb,** *{OsT} Gönül aldatıcı.*|| **hātır-girifte,** *{OsT} Üzgün; kırgın.*|| **hatır gönül bilmemek,** *1. Kimsenin yararını veya zararını düşünmeden doğru bildiği bir işi yapmak; doğru söylemek. 2. İnsanların duygusunu, beklentilerini düşünmeden hareket etmek; kırıcı davranmak.*|| **hātır-güsār,** *{OsT} Gönle ferahlık veren.*|| **hātır-güşā,** *{OsT} Gönle ferahlık veren.*|| **hātır-hāh,** *{OsT} Gönlün istediği.*|| **hātır-hırāş,** *{OsT} Hatır kıran; gönül inciten.*|| **hātır-ı ātır,** *{OsT} Mektuplarda geçen hatır sorma formülü.*|| **hatırı için,** *Duyulan saygı için.*|| **hatırı kalmak,** *Gücenmek; kırılmak.*|| **hātır-ı melekî,** *{OsT} tasvf. Ahret muhabbeti.*|| **Hatırına bir şey gelmesin!** *Kötü bir amacım yok.*|| **hatırına gelmek,** *Hatırlamak; aklına gelmek.*|| **hātır-ı nāşād,** *{OsT} Tasalı gönül.*|| **hatırında kalmak,** *Unutmamak; hatırlamak.*|| **hatırında olmak,** *Unutmamış olmak.*|| **hatırında tutmak,** *Unutmamak.*|| **hatırından çıkmamak,** *Sevdiği, saydığı birinin isteğini yerine getirmek zorunda kalmak.*|| **hatır-ı nefsānî,** *{OsT} tasvf. Nefis ve dünya sevgisinin bedensel güçlere üstünlüğü.*|| **hatırını almak,** *Gönlünü alarak hoşnut etmek.*|| **hatırını hoş etmek,** *Sevindirmek; gönlünü almak.*|| **hatırını kırmak,** *Gücendirmek; üzmek.*|| **hatırını saymak,** *Gerekli saygıyı göstermek.*|| **hatırını sormak,** *Sağlığı, durumu ve keyfi ile ilgili bilgiler edinmeye çalışmak; gönlünü almak.*|| **hatırını yapmak,** *Gönlünü hoş etmek.*|| **hātır-ı rahmānî,** *{OsT} tasvf. Tasavvuf yolcusunun gönlünde birlik yüzünün görünüşü ile tam bir durgunluğa ulaşması.*|| **hātır-ı şeytānî,** *{OsT} tasvf. Nefis sevgisi yüzünden şehvet ve dünya bağlılığı.*|| **hatırı sayılır,** *1. Saygıdeğer. 2. Oldukça çok; hesaba katmaya değer.*|| **hatır için,** *Aslında yapmak istemediği bir işi birinin gönlü kırılmasın diye (yapmak).*|| **hātır-mānde,** *{OsT} Hatırı kırılmış; gücenmiş.*|| **hātır-māndegî,** *{OsT} Hatırı kalmış olan; gücenmiş.*|| **hātır-nevāz,** *{OsT} Gönül okşayan; hatırnaz.*|| **hātır-nevāzî,** *{OsT} Gönül okşayı-

cılık; hatırnazlık.|| **hâtır-nişân,** *{OsT}* → hâtır-nişîn.|| **hâtır-nişîn,** *{OsT} Hatırda kalan; akılda kalan.*|| **hâtır-pesend,** *{OsT} Sevilen; beğenilen.*|| **hâtır-pezîr,** *{OsT} Sevilen; beğenilen.*|| **hâtır-pürs,** *{OsT} Hâl hatır soran.*|| **hatır saymak,** *Birinin mevki ve itibarı için ona saygı duymak.*|| **hatır-sâz,** *{OsT} Gönül yapan; hoşnut eden.*|| **hatır senedi,** *Gerçekte borçlu olmadığı hâlde alacaklıya bazı ticarî imkân sağlamak amacıyla düzenlenen senet.*|| **hatır sormak,** *Birinin sağlığı, durumu ve keyfi ile ilgili bilgiler edinmeye çalışmak.*|| **hâtır-şiken,** *{OsT} Hatır kıran; gönül inciten.*|| **hâtır-şikeste,** *{OsT} Gönlü kırık; incinmiş.*|| **hâtır-şinâs,** *{OsT}* → hatırşinas.|| **hâtır-şinâsâne,** *{OsT} Gönül alıcı biçimde.*|| **hâtır-şinâsî,** *{OsT} Gönül alıcılık.*|| **hâtır-zâd,** *{OsT} Akla gelen; gönle doğan.*

hatıra, [Ar. ḫāṭır => ḫāṭıra خاطره] *(ha:tıra) {OsT} is.* **1.** Akla gelen şey. **2.** Geçmişe ait olay, izlenim ve duygulardan henüz bellekte saklanmaya devam edenler; anı. **3.** Yaşanmış olayların yazılmış şekli. **4.** Bir kimseyi veya olayı anımsatan şeyler; anı olarak alınıp verilen veya saklanan eşya; andaç; anmalık; yadigâr; bergüzar. **5.** Turistik veya tarihî bir yeri ziyaret için gelen gezginlere satılan özel eşya. ⊡ **hatıra defteri,** *Hatıraların keleme alınıp yazıldığı defter.*|| **hatıra eşya,** *Bir yeri ziyaret edenlerin aldıkları o yere özgü küçük eşya.*|| **hatıra yazmak,** *1. Yaşanılan olayları kaydetmek. 2. Bir kimsenin hatıra defterine yazmak.*

hatıralık, -ğı [hatıra-lık] *is.* Anmak, hatırlanmak için verilen şey; yadigâr; anmalık.

hatırat, [Ar. ḫāṭırāt خاطرات] *(ha:tıra:t) {OsT} is.* **1.** Hatıralar; anılar. **2.** *ed.* Bir kimsenin yaşadığı veya tanık olduğu olayları anlattığı eser.

hatırlama, [hatır-la-ma] *is.* Akla getirme, anma durumu ve eylemi; zihinde canlandırma; anımsama.

hatırlamak, [hatır-la-mak] *gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* **1.** Hafızada geçmişe ait bir olayı, duyguyu veya izlenimi tekrar canlandırmak; hatıra getirmek; anımsamak. **2.** Geçmişte olan bir olayı veya tanıdığı birini aklına getirmek; anmak.

hatırlanma, [hatır-la-n-ma] *is.* Hatıra getirilmiş olma durumu; anımsanma

hatırlanmak, [hatır-la-n-mak] *edil. f. [-ır]* Hatıra getirilmek; anılmak; anımsanmak.

hatırlatma, [hatır-la-t-ma] *is.* Hatırlatmak eylemi; anımsatma; uyarma.

hatırlatmak, [hatır-la-t-mak] *gçl. f. [-ır]* **1.** Birinin unuttuğu bir şeyi hatırlamasını sağlamak; aklına getirmek; anımsatmak. **2.** Birinin bir şeyi unutmamasına sağlamak; uyarmak.

hatırlayış, [hatır-la-y-ış] *is.* Hatırlama eylemi veya biçimi.

hatırlı, [hatır-lı] *sf.* Hatırı sayılır; etkili; saygın.

hatırnaz, [Ar. ḫāṭır + Far.-nevāz] *sf.* Gönül okşayan.

hatırsız, [hatır-sız] *sf.* Hatırı sayılmayan; etkisiz; saygın değil.

hatırşinas, [Ar. ḫāṭır + Far. şinās خاطرشناس] *(hatırşina:s) {OsT} sf.* Hatırı sayan; hatır kırmayan; saygılı; saygı gösteren.

hatırşinaslık, [hatırşinās-lık] *(hatırşina:slık) is.* Saygılı olma, hatır sayma hâli.

hatî, [Ar. ḫāṭī خاطی] *(ha:ti:, t kalın söylenir.) {OsT} sf.* Hataya düşüren; yanıltan; şaşırtan.

hati'a, [Ar. ḫaṭī'a خطیئه] *(hati:a) {OsT} is.* **1.** Günah; kabahat; suç. **2.** Yanlışlık. **3.** Yanlış.

hatib[1], [Ar. ḫaṭīb خطیب] *(hati:b, t kalın söylenir) {OsT} is.* **1.** Camide hutbe okuyan. **2.** Güzel ve düzgün konuşan kimse.

hatib[2], [Ar. ḫāṭib خاطب] *(ha:tib t, kalın söylenir) {OsT} sf.* Konuşan; söz söyleyen; hitabeden.

hatibane, [Ar. ḫaṭīb + Far. -āne خطیبانه] *(hati:ba:ne) {OsT} zf.* Güzel konuşanlara yakışır biçimde; hatip gibi; hatibe yakışır biçimde.

hatibe, [Ar. ḫaṭībe خطیبه] *(hati:be, t kalın söylenir) {OsT} is.* Odunluk; ormanlık.

hati'e, [Ar. ḫaṭī'e خطیئه] *{OsT} is.* → hatia.

hatif, [Ar. hetef > hātif هاتف] *(ha:tif) {OsT}* **1.** Sesi işitildiği hâlde kendisi görünmeyen. **2.** Yüksek sesle çağıran; çağırıcı; tellal. **3.** *is.* Gaipten seslenir gibi haber veren melek. **4.** Görülmeyen bir kuvvetten gelen ses.

hatifane, [Ar. hātif + Far. āne هاتفانه] *(ha:tifa:ne) {OsT} zf.* Hatife yakışacak şekilde.

hatifî, [Ar. hātifī هاتفی] *(ha:tifi:) {OsT} sf.* Hatifle ilgili; hatife ilişkin.

hatil, [Ar. ḥātil هاتل] *(ha:til) {OsT} sf.* **1.** (Yağmur için) durmadan yağan. **2.** Yorgun; dingin.

hatim[1], **-tmi** [Ar. ḫatm *(kapatma; sona erdirme)* ختم] *{OsT} is.* **1.** Bir kitabı baştan sona okuyup bitirme. **2.** Sona erdirme; bitirme. **3.** Kur'an'ı baştan sona kadar okuyup bitirme. **4.** Mühürleme. **5.** *{ağız}* Düğünde konuklara yedirilen yemek. [DS] ⊡ **hatim duası,** *Kur'an baştan sona kadar okunduktan sonra edilen dua.*|| **hatim indirmek,** *Kur'an'ı okuyup bitirmek.*|| **hatim sürmek,** *Kur'an okumaya devam etmek.*|| **hatm-i hâcegân,** *{OsT} Nakşibendî tarikatı mensuplarının toplu hâlde Kur'an-ı Kerim'den bazı sureler okuyup salavat getirmek suretiyle yaptıkları ayin.*

hatim[2], [Ar. ḫatm > ḫātim خاتم] *(ha:tim) {OsT} sf.* **1.**

Sona erdiren; bitiren. **2.** Sonuncu. **3.** Mühürleyen; mühürleyici.

hatime, [Ar. ḫatm > ḫātime خاتمه] *(ha:time) {OsT} is.* **1.** Son; nihayet. **2.** *ed.* Bir konuyu sona erdiren bölüm; son bölüm; son söz. **3.** Resmî yazışmalarda son cümle. **4.** Son nefeste kelime-i şahadet getirme. ☞ **hatime çekmek,** *Son vermek; sona erdirmek.*|| **hātime-keş,** *{OsT} Sona erdiren; bitiren.*

hatip, -bi [Ar. ḫiṭāb > ḫaṭīb خطيب] *(hati:p) {OsT} is.* **1.** Bir topluluğa karşı konuşan, söz söyleyen kimse; konuşmacı. **2.** Güzel söz söyleyen, güzel konuşan kişi. **3.** Camilerde hutbe okuyan din görevlisi. ☞ **hatip kılıcı,** *Yalnız gösteriş için yapılan şeyler; işe yaramayan; göstermelik.*|| **hatip ebrusu,** *Kırmızı yeşil damarlı mermere benzer desenli süsleme kâğıdı.*

hatiplik, -ği [hatip-lik] *is.* Hatip olma durumu veya hatibin işi.

hatir[1], [Ar. ḫatīr ختير] *(hati:r) {OsT} sf.* Hilekâr.

hatir[2], [Ar. ḫaṭr > ḫaṭīr خطير] *(hati:r, t kalın söylenir) {OsT} sf.* **1.** Büyük ölçüde. **2.** (Kişi için) şan ve şeref sahibi; yüce; ulu; büyük; şerefli. **3.** Tehlikeli.

hatire, [Ar. ḥaṭīre حظيره] *(hati:re) {OsT} is.* Etrafı duvarla çevrili yer; hazire.

hatlak, [at-la-mak > at-la-k] *{ağız} is.* Atlanacak yer. [DS]

hatlamak[1], [kat-la-mak / ḫatlamak]*) {eT} dönşl. f. [-r]* Birleşmek; karışmak. [EUTS]

hatlamak[2], [at-la-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Atlamak. [DS]

hatlamak[3], [ak-la-mak / ayık-la-mak] *gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor] {ağız}* Ayıklamak; temizlemek. [DS]

hatm[1], [Ar. ḫatm ختم] *{OsT} is.* → hatim.

hatm[2], [Ar. ḫatm ختم] *sf.* **1.** Arı; halis; saf. **2.** *is.* Bir yargı ve kaza gerektirme. **3.** Sağlamlaştırma.

hatm[3], [Ar. ḫaṭm خطم] *{OsT} is.* **1.** Kuş gagası. **2.** (İnsan ve hayvan için) burun.

hatman, [Leh. hatman] *is.* Leh ve Rus kazaklarının başbuğlarına verilen unvan.

hatme, [Ar. ḫatm > ḫatme ختمه] *{OsT} is.* **1.** Bir kitabı baştan sona kadar okuyup bitirme. **2.** Kur'an'ı baştan sona kadar okuyup bitirmek.

hatmetme, [Ar. hatm + T. et-me] *is.* Bir kitabı baştan sona kadar okuma eylemi; bitirme.

hatmetmek, [Ar. hatm + T. et-mek] *gçl. f. [-er] [-(d)-i-yor]* **1.** Kur'an'ı veya bir kitabı baştan sona kadar okumak. **2.** Sona erdirmek; bitirmek.

hatmi, [Ar. ḫaṭmī خطمى] *(hatmi:) {OsT} is bot.* **1.** Ebegümecigillerden kökü ve yaprakları halk hekimliğinde göğüs yumuşatıcı olarak kullanılan pembe beyaz çiçekli, uzun boylu, çok yıllık otsu bir bitki, *(Althea officinalis).* **2.** Gülhatmi, *(Althea rosa).*

hatn, [Ar. ḫatn ختن] *{OsT} is.* **1.** Sünnet etme. **2.** Damat.

hatne, [Ar. ḫatne ختنه] *{OsT} is.* Kaynana.

hatnene, [ata+nine] *{ağız} is.* Büyükanne. [DS]

hatra, [Ar. ḫaṭra خطره] *{OsT} is. dz.* Nehirlerde işleyen gemilerin iskandil direği.

hatta, [Ar. ḥattā حتى] *(ha'tta:) {OsT} e.* **1.** Anlamı güçlendirmek amacıyla kullanılan bir cümle başı edatı; ta ki. **2.** Üstelik; **3.** Bundan başka. **4.** Bile. **5.** Dahi. **6.** Ayrıca.

hattab, [Ar. ḥaṭab *(odun)* > ḥaṭṭāb حطاب] *(hatta:b) {OsT} is.* Oduncu.

hattaf, [Ar. ḫaṭṭāf خطاف] *(hatta:f) {OsT} sf.* **1.** Kapıp kaçan; aşıran. **2.** *is.* Kırlangıç.

hattan, [Ar. ḫatn *(sünnet etme)* > ḫattān ختان] *(hatta.n) {OsT} is.* Sünnetçi.

hattar, [Ar. ḫattār ختار] *(hatta:r) {OsT} sf.* Hilekâr.

hattat, [Ar. ḫaṭṭ *(yazı, çizgi)* > ḫaṭṭāṭ *(çizici)* خطاط] *{OsT} is.* **1.** Güzel yazı yazan kimse. **2.** Mesleği güzel yazı yazmak olan kimse.

hattatlık, -ğı [hattat-lık] *is.* **1.** Hattat olma durumu. **2.** Hattatın mesleği.

hattıhareket, [Ar. ḫaṭṭ-ı ḥareket خط حركت] *(ha'ttıhareket) {OsT} is.* Tutulan yol; tutulacak yol; davranış; tutum; teknik; metot.

hattır, [hat *(yans.)* > hat(t)-ır] *is.* Sesli olarak kesme, parçalama ve ısırmayı anlatan yansımalı gövde. ☞ **hattır huttur,** *{ağız} 1. (Yemek eylemi için) acele ile ve oburca. 2. (İş yapmak eylemi için) acele ve dikkatsizce.* [DS]

hattuk, -ğu [hot *(yans.)* + tuk *(yans.)* > hattuk] *{ağız} is.* Kalem kalınlığında söğüt dalının kabuğu boru gibi çıkarılarak yapılan bir düdük. [DS]

hatun, [Soğd. ḫᵛatēn => ḫātun / ḳātun / Far. ḫātūn خاتون] *{eT}* **1.** Hakan eşlerine veya yüksek seviyeli görevlilerin eşlerine verilen unvan; hakan eşi; kraliçe. [EUTS] [Gabain] **2.** *{OsT}* Kadın; bayan; hanım. **3.** *{OsT}* Karı; eş; zevce. ☞ **Hātūn-ı Arab,** *{OsT} Mekke.*|| **Hātūn-ı cennet,** *{OsT} Cennet kadını; Hz. Fatma.*|| **hātūn-ı cihān,** *{OsT} Güneş.*|| **hātūn-ı felek,** *{OsT} Güneş.*|| **hātūn-ı hūm,** *{OsT} Şarap.*|| **Hātūn-ı kâinât,** *{OsT} Mekke.*|| **hātun-ı yağmā,** *{OsT} Güneş.*|| **hatun kişi,** *{eAT} Kadın; hanım; bayan.*

hatuncuk, -ğu [hatun-cuk] *is.* **1.** Genç bayan. **2.** Ufak tefek yapılı bayan. **3.** *{ağız}* Görümce. [DS]

hatur, [? hatur] *{ağız} is.* Bitli; pis. [DS]

hatuz, [*eT.* kutas > hotoz] *{ağız} is.* Kadınların başlarına taktıkları süs; hotoz; sorguç. [DS]

hatve, [Ar. ḫaṭve خطوه] *{OsT} is.* Adım. ⊡ **hatve-endāz,** *{OsT} Adım atan.*|| **hatve-endāzî,** *{OsT} Adım atıcılık.*|| **hatve-şümār,** *{OsT} 1. Adım sayan. 2. Güvenlik gerekçesi ile çekinerek yürüyen.*

hav[1], [hav / hev / höv *(yans.)*] *is.* Havlamayı, derinden soluk almayı ve vermeyi, bu biçimde seslenmeyi, haykırmayı anlatan kök. [Zülfikar] *hav hav, hav-kır-mak, hav-la-mak*

hav[2], [Ar. ḫāv خاو / Erme. ḫav] *is.* **1.** Kadife, çuha, havlu vb. kumaşların yüzeyindeki ince tüyler. **2.** Şeftali gibi bazı meyvelerin üzerinde bulunan ince tüyler. ⊡ **hav ayarı,** *Bazı kadife tezgâhlarında hav kesim yüksekliğini ayarlayan çerçeve.*|| **hav doldurmak,** *Kadife kumaşlarda dokuma hatasından doğan hav boşluğunu özel teknikle gidermek.*|| **hav eziği,** *Kadife ve bunun gibi kumaşlarda katlama veya başka baskılardan dolayı meydana gelen ezik kısım.*|| **hav işçisi,** *Pamuk kumaşların yüzeyini tarayan işçi.*|| **hav tüyü,** *1. Kuşların gövdesinde büyük tüy ve teleklerin altında bulunan yumuşak ve ince tüy. 2. Yavru kuşların henüz gelişmemiş ince tüyleri.*|| **hav yatığı,** *Uzun süre askıda kalan kumaşın bazı kısımlarında hav kabarmaması şeklinde ortaya çıkan üretim hatası.*|| **hav yatırma,** *Bir kumaşın havlarını bastırma.*

hav[3], [kav] *{ağız} is.* Yılanların ilkbaharda attıkları ince kabuk; kav. [DS]

hav[4], [Ar. ḥavf => haf / hav] *{ağız} is.* Haber. [DS]

hava, [Ar. ḥavāʾ هواء] *(hava:) {OsT} is.* **1.** Hava yuvarını oluşturan bütün canlıların solunumu için gerekli renksiz, kokusuz, akışkan gaz karışımı. **2.** Gökyüzü. **3.** Çevreyi kuşatan boşluk. **4.** Belli bir yer ve zamanda basınç, sıcaklık, nemlilik, rüzgâr, yağış durumunun bütünü. **5.** Canlılar üzerindeki etkisine göre hava yuvarının etki durumu. **6.** Gökyüzü doğrultusu; başımızın üstündeki boşluk. **7.** Esinti. **8.** *mecaz.* Manevi durum; psikolojik hâl. **9.** Ortam; durum; atmosfer. **10.** Keyif; âlem. **11.** (Görünüş veya davranış için) bir kimsenin durumu. **12.** (Durum, davranış için) sonuçsuz; anlamsız; hiçbir şey; boş. **13.** *müz.* Müzik parçalarında tür. **14.** *müz.* Müzik aletlerinden çıkan ses perdesi. **15.** Tarz; üslup. **16.** Çekicilik; albeni; alım; cazibe. ⊡ **hava açmak,** *(Hava için) güneşli bir durum almak; gökyüzünün aydınlanması; bulut ve sisin dağılarak gündüz güneşin, geceleyin yıldız ve ayın görünür olması.*|| **hava ağı** *Uçak seferlerinin yapıldığı merkezler arası bağlantıların bütünü.*|| **hava akını,** *as. Savaş uçaklarının bir hedefi toplu olarak bombalaması.*|| **hava alanı,** *Uçakların inip kalkması için yapılmış düz, geniş ve asfaltlanmış yer.*|| **hava almak,** *1. Teneffüs etmek; açık havada gezinti yapmak. 2. Umduğunu bulamamak; hiçbir şey kazanamamak. 3. (Bir şey için) içine hava girmek.*|| **hava atışı,** *spor. Basket ve futbol oyunlarında hakemin her iki takımdan birer oyuncu önünde topu havaya atarak, durmuş oyunu tekrar başlatması.*|| **hava atmak,** *argo. Üstünlük taslamak; böbürlenmek; caka satmak.*|| **hava bacası,** *Köprü, tünel veya maden ocağının içindeki havayı yenilemek amacıyla bırakılan boşluk.*|| **hava basıncı,** *fiz. Yer yuvarının herhangi bir noktada yeryüzüne yapmış olduğu basınç.*|| **hava baskın olmak,** *{ağız} Yazın sıcaklarda havanın nem oranının yüksekliği ile havada bir sıkıntı, dolayısıyla insanda bunaltı olmak.* [DS]|| **hava basmak,** *1. Tekerlek, balon vb. cisimleri hava ilę doldurmak; şişkinliğini artırmak; şişirmek; hava vermek. 2. tıp. Akciğerlere basınç altında hava veya oksijen doldurmak. 3. argo. Gururlanmak; büyüklenmek.*|| **hava bilgisi,** *Hava durumunun, sıcaklık, yağış, rüzgâr, basınç vb. özelliklerini gözleme ve hava yuvarı hareketlerinin yasalarını incelemeye dayanan yer fiziği dalı; meteoroloji.*|| **hava birliği,** *Hava kuvvetlerinden oluşan askerî birlik.*|| **hava boşaltma makinesi,** *fiz.* Kapalı bir yerdeki havayı boşaltmaya yarayan alet; boşaltaç.|| **hava boşluğu,** *fiz. Yeryüzündeki engebeler dolayısıyla havada oluşan basınç farkının doğurduğu yoğunluk değişmesi ile aşağı doğru olan hava akımı olayı.*|| **hava bozmak,** *Yağmur, kar vb. yağış olacağı belirmek.*|| **hava bozulmak,** *Havada fırtına, yağmur vb. etkiler görülmek.*|| **hava bulanmak,** *Havada sislenme veya yağmur belirtileri ortaya çıkmak.*|| **hava bungunluğu olmak,** *{ağız}* → hava baskın olmak. [DS]|| **hava burgacı,** *Havanın girdap biçiminde oluşturduğu akım; türbülans.*|| **hava çalgınlığı,** *{ağız} Yaz sıcakları yüzünden ekinlerin tane bağlamaması durumu.* [DS]|| **hava çalmak,** *{ağız} 1. Fırtınalı havada ardı ardına şimşek çakmak. 2. Güneşte çok kalarak hasta olmak.* [DS]|| (her biri başka bir) **hava çalmak,** *Birbiri ile çelişen tutumlar içinde bulunmak.*|| **hava çalmak,** *Müzik parçası seslendirmek.*|| **hava çarpmak,** *(İklim ve hava şartları) insan üzerinde sağlığı bozucu etkide bulunmak; rüzgârdan etkilenmek.*|| **hava çekmek,** *{ağız} Şarkı, türkü söylemek.* [DS]|| **havada kalmak,** *1. (Düşünce, iddia için) dayanaksız kalmak. 2. (İş, girişim için) sonuca ulaşamamak. 3. (Nesne için) bulunması gereken yerden daha yüksekte durmak.*|| **hava değişimi,** *1. Havanın bulutlanması, yağması, soğuması, ısınması gibi değişimlerin genel adı. 2. Hastaların daha iyi hava koşullarında sağlığına kavuşması için yapılan yer değiştirme işlemi.*|| **hava değiştirmek,** *İklimi daha iyi bir yere gidip bir süre oturmak.*|| **hava deliği,** *Bodrum ve tünel gibi yerlerdeki odaların veya bir şeyin içindeki havanın değiştirilmesi veya boşaltılması için açılan delik.*|| **hava dolaşımı,** *Bir alandaki hava akışı; sirkülasyon.*|| **hava durumu,** *Belli bir yerde, belli bir anda sıcaklık, rüzgâr, nem, yağış gibi özellikler bakı-*

mından hava yuvarının durumu.|| **hava düzenleyicisi,** *Kapalı yerlerde sıcaklık yönünden istenilen hava koşullarını sağlayan araç.*|| ... **hava estirmek,** *İstediği biçimde ortam oluşturmak.*|| **hava filosu,** *as. Uçak, helikopter vb. hava araçlarından meydana gelen filo.*|| **hava gazı,** *1. Maden kömüründen çıkarılan, yakılarak ısı ve ışık sağlayan gaz. 2. argo. Boş söz; önemsiz şey.*|| **hava gazı beki,** *Havagazı ocağının yüksek sıcaklık veren ucu.*|| **hava gazı fırını,** *Hava gazı ile çalışan fırın.*|| **hava gazı sayacı,** *Bir yerde kullanılan hava gazı miktarını belirleyen sayaç.*|| **hava haritası,** *Uçaklardan veya uydulardan çekilen fotoğraflardan yararlanarak düzenlenen harita.*|| **hava hattı,** *Bir hava yolu şirketinin düzenli olarak çalıştığı yol.*|| **Hava hoş!** *"Nasıl olursa olsun, fark etmez!" anlamında kullanılan söz.*|| **hava indirme harekâtı,** *Askerî birlikleri havadan indirmek suretiyle gerçekleştirilen harekât.*|| **hava iyi esmek,** *Uygun bir ortam belirmek.*|| **hava hukuku,** *Hava ulaşımını sağlama hak ve kurallarını düzenleyen hukuk kuralları.*|| **hava kaçırmak,** *(İçinde hava bulunan nesneler için) içindeki havayı dışarı bırakmak.*|| **hava kanalı,** *Havayı bir yerden başka bir yere taşımakta kullanılan kanal veya boru.*|| **hava kapağı,** *Bir kanaldan geçen havanın niteliğini ayarlayan kapak.*|| **hava kapanmak,** *(Gökyüzü için) bulut veya sis ile örtülmek.*|| **hava kararmak,** *1. Güneşin batması ile ortalık yarı karanlık olmak. 2. (Gökyüzü) iyice bulutlanmak.*|| **hava kesesi,** *1. zool. Balıkların aşağı ve yukarı hareketini sağlayan ve hava ile dolup boşalan kese. 2. Kuşlarda akciğere bağlı olarak vücudun değişik yerlerinde bulunan kese. 3. Böceklerde trake boruları üzerinde yer almış bulunan hava dolu şişkinlikler.*|| **hava keşfi,** *Düşmanın askerî hareketleri ile stratejik noktalarını ve ikmal yollarını hava araçları ve uydu ile gözlemeye dayanan keşif.*|| **hava kırılmak,** *(Hava için) sıcaklığı artmak, soğuğu azalmak.*|| **hava köprüsü,** *Zorunlu durumlarda iki şehir veya ülke arasında hava yoluyla sağlanan ulaşım.*|| **hava kötü** (fena) **esmek,** *Uygunsuz bir ortam belirmek.*|| **hava kuşu,** *{ağız} Uçurtma.* [DS]|| **hava kuvvetleri,** *Ülkenin havadan savunmasını sağlamak için uçak, helikopter vb. araçlarla ve bunlarla ilgili yer donanımından meydana gelen savunma gücü.*|| **hava küre,** *gök b. coğ. Yer yuvarlağını kuşatan çeşitli gazlardan oluşan örtü; atmosfer.*|| **hava limanı,** *1. Şehirler ve ülkeler arası hava ulaşımı için gerekli teknik ve ticarî kuruluşların bütünü. 2. Bu tür bir alt yapının gerçekleştirilmesini sağlayan kuruluş.*|| **hava meydanı,** *Uçakların inip kalkması için yapılmış düz, geniş ve asfaltlanmış yer; hava alanı.*|| **havanın gözü yaşlı olmak,** *Yağış olacağını ifade eden söz.*|| **hava oyunu,** *Fiyatının artacağı anlaşılan bir malın, ileride tamamını almak üzere söz vererek bir miktarını alıp gerisini daha sonra teslim almak ve ona göre ödemede bulunmak üzere girişilen bir tür riskli alışveriş.*|| **hava örtüsü,** *as. Düşmanın görmesine veya vurmasına engel olmak amacıyla bir bölge üzerinde savaş uçaklarını uçurmak işi.*|| **hava parası,** *Bir yeri kira ile tutabilmek için sahibine veya içindekilere açıktan ödenen para.*|| **hava payı,** *1. Bir inşaatta veya eşyalar arasında yer darlığı çekmemek için fazladan bırakılan boşluk. 2. Köprüler altında bırakılan boşluk.*|| **hava pompası,** *Lastik, balon vb. şeyleri şişirmek için el veya ayakla kullanılan pompa.*|| **hava raporu,** *Bir yerdeki, belirli bir gün ve saatteki iklim olayları ile ilgili ölçümlerin tümünü oluşturan döküm.*|| **hava saati,** *Otomobillerdeki havanın basıncını ölçmeye yarayan manometre.*|| **hava sahası,** *huk. Bir devletin yalnız kendisinin kullanma hakkının olduğu, başka devletlerin ancak ilgili devletten izin almak suretiyle kullanabildikleri, kendi sınırlarıyla ilgili gökyüzü parçası.*|| **hava savunması,** *Her türlü hava saldırısını önceden tespit ederek karşı koymak için kullanılan araçlar ve alınan önlemlerin tümü.*|| **havası olmak,** *Cana yakın, çekici olmak.* || (birinde birinin) **havası olmak,** *O kişiye benzemek; onu hatırlatmak.*|| **havasına uymak,** *Bulunduğu ortama uymak.*|| **havasını bulmak,** *1. Bir kişiye etki edebilecek yolu bulmak. 2. Bir işi sona erdirecek tekniği bulmak. 3. Kendi düşüncesine uygun bir ortamı bularak keyiflenmek; neşelenmek.*|| **hava süzgeci,** *Kapalı bir alana giren havanın içinde bulunan yabancı maddeleri süzmek amacıyla kullanılan düzenek; hava filtresi.*|| **hava şartları,** *İklim özellikleri.*|| **hava tahmini,** *Kısa bir süre için havanın güneş, sıcaklık, yağış bakımından nasıl olacağını belirten tahmin.*|| **hava taşı,** *Uzaydan yer yüzüne düşen taş; gök taşı; meteorit.*|| **hava taşımacılığı,** *Uçaklarla ve diğer hava taşıtlarıyla yapılan yolcu, yük ve posta taşıma işi.*|| **hava taşıtı,** *Havada yol alarak yolcu, yük vb. taşımakta kullanılan her türlü uçak, helikopter, balon gibi araçların tümü.*|| **hava tebdili,** *Hastaların daha iyi hava koşullarında sağlığına kavuşması için yapılan yer değiştirme işlemi.*|| **hava tutması,** *Uçak yolculuğu sırasında görülen bulantı vb. tür rahatsızlık.*|| **hava ulaşımı,** *Yolcu veya askerî birlikleri havadan taşıma işi.*|| **hava üssü,** *as. 1. Askerî harekâtlarda kullanılan her türlü donanıma sahip üs. 2. Askerî hava birliklerini göreve hazırlamak için gerekli olan araç ve makinelerin tümü.*|| **havaya,** *Boşuna; sonuçsuz olarak.*|| **havaya baş koşmak,** *{eAT} Boyun eğmek.*|| **havaya gitmek,** *Boşa gitmek; işe yaramamak; iyi bir sonuç elde edememek.*|| **hava yakmak,** *{ağız} Türkü düzmek.* [DS]|| **havaya pala sallamak,** *Boşuna gayret ve emek harcamak.*|| **havaya savurmak,** *1. Boş yere harcamak. 2. Bir şeyi havaya fırlatmak.*|| **havaya uçmak,** *1. Bir patlama sonucunda yıkılmak, parça-*

lanmak. 2. Boşa gitmek; işe yaramamak.|| **hava vermek,** *1. Otomobil lastiği vb. şeyleri hava ile şişirmek. 2. Bir yerin ilgi çekiciliğini, güzelliğini ve etkileyiciliğini arttırmak; güzel bir görünüm kazandırmak.*|| **hava yastığı,** *Taşıtlarda çarpışma anında yolcuların sert maddelere çarparak yaralanmasını önlemek amacıyla aniden şişen lastik balon.*|| **hava yemek,** *dnz. Şiddetli bir fırtınaya yakalanmak.*|| **havayı bozmak,** *Bir topluluktaki uyumlu ilişkiyi bozmak.*|| **havā-yi nesîmî,** *{osT} gök b. Hava küre; atmosfer.*|| **hava yolu,** *Hava taşıtlarının uçuş sırasında izlemek zorunda kaldıkları yol.*|| **hava yolu ile,** *Uçak veya hava taşıtı ile.*|| **hava yuvarı,** *gök b. coğ. Yer yuvarlağının kuşatan çeşitli gazlardan oluşan örtü; atmosfer.*

hava, [Ar. hevā هوا / هوى] *(hava:) {OsT} is.* → heva.

havac, [Ar. ḥacce > ḥavācc حواج] *(hava:c) {OsT} is.* Hacca gitmiş kadınlar.

havacı, [hava-cı] *is.* **1.** Hava taşıtlarında görevli kişi. **2.** *as.* Hava kuvvetlerinde görevli olan asker. **3.** Okçulukta okların düştüğü yeri denetleyen görevli.

havacılık, -ğı [hava-cı-lık] *is.* **1.** Havacının yaptığı iş veya mesleği. **2.** Havada uçma tekniği. **3.** Hava ulaşımı ile ilgili teknikleri inceleyen bilim dalı.

havacıva, [Ar. hevā / ḥavā + Far. civa هواجيوه / حواجيوه] *{OsT} is. bot.* **1.** Sığır diligillerden, Akdeniz bölgesinin kalkerli kesimlerinde yetişen, mavi veya firfiri renkte çiçekleri olan ve köklerinden kırmızı boya elde edilen çok yıllık otsu bitki, *(Alkanna tinctoria).* **2.** *argo.* Hiçbir değeri olmayan; değersiz; önemsiz. ⊟ **havacıva merhemi,** *Havacıva bitkisi köklerinden yapılan bir tür ilaç.*

havacib, [Ar. ḥācib > ḥavācib حواجب] *(hava:cib) {OsT} is.* Perdeler.

havada, [hava-da] *zf.* (Bir dans veya bale için) bir figürün ayaklar yerden kesilerek (yapılacağını belirtir).

havadan, [hava-dan] *zf.* **1.** Hava yoluyla. **2.** *mecaz.* Emek harcamadan; karşılığı ödenmeden; açıktan. **3.** Boş veya değersiz; spekülatif. ⊟ **havadan sudan konuşmak,** *Belirli bir konuyla ilgili değil de rastgele konulardan, rastgele şeylerden söz etmek; şundan bundan konuşmak.*|| **havadan taşıma,** *as. Bir askerî birliği hava taşıtları yardımı ile bir yerden başka bir yere götürme işi.*

havadar, [Ar. ḥavā' + Far. -dār حوادار] *(hava:da:r) sf.* Temiz hava alınabilen; hava akımlarına açık.

havadarlık, [havadar-lık] *(hava:da:rlık) is.* Havadar olma durumu; havadar olan şeyin durumu.

havadis, [Ar. ḥādiṡe > ḥavādiṡ حوادث] *(hava:dis) {OsT} is.* **1.** Olaylar; hadiseler; durumlar. **2.** İlgiyle karşılanabilecek haber.

havafi, [Ar. ḫāfiye > ḫavāfī خوافى] *(hava:fi:) {OsT} anat.* Omuzun iç yüzleri.

havafir, [Ar. ḥavāfir حوافر] *(hava:fir) {OsT} is.* Kazıcılar; kazıyıcılar.

havaî, [Ar. havā' => havā'ī هوائى] *(hava:i:) {OsT} is.* **1.** Hava ile ilgili. **2.** Havada bulunan. **3.** Gökyüzü renginde olan. **4.** Hevesine bağlı olarak davranan; dilediğince davranan; uçarı; hoppa. **5.** *mecaz.* Değeri olmayan; boş; değersiz. **6.** *argo.* Hileli zar. ⊟ **havaî fişek,** *1. Törenlerde veya şenliklerde gösteri amacıyla kullanılan, atıldığında ışıklar saçarak patlayan fişek. 2. Askerî harekâtlarda geceleri düşman bölgesini aydınlatarak düşmanın hareketini gözetlemek için kullanılan küçük roket.*|| **havaî mavi,** *1. Gökyüzü rengi; açık mavi. 2. sf. Bu renkte olan.*|| **havaî hat,** → hava hattı.

havailik, -ği [havai-lik] *(hava:i:lik) {OsT} is.* Hoppa ve kararsız olma durumu; uçarılık; hoppalık.

havaiyat, [Ar. havā'iyyāt هوائيات] *(hava:iya:t) {OsT} is.* **1.** Küçük ve değersiz şeyler. **2.** Boş ve değersiz iş ve sözler.

havak, -ğı [ha + Ar. vaḳt] *{ağız} zf.* Ne zaman? [DS]

havakin, [*eT.* ḫāḳan > *(Ar. kurallara göre çoğul)* ḫavāḳīn خواقين] *(hava:ki:n, k kalın söylenir) {OsT} is.* Hakanlar.

havaklanmak, [havak-la-n-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* → havakmak. [DS]

havakmak, [havak-mak] *{eAT} {ağız} gçsz. f [-ır]* (Yara için) şişmek; irinlenmek; azmak; şiddetlenmek. [DS]

havaklı, [havak-lı] *{ağız} sf.* Olmayacak şeyler isteyen; yüksek fiyat isteyen. [DS]

havai, [kaval] *{ağız} is.* Yemenileri kalıba çekmekte kullanılan ağaçtan yapılma bir tür düzenek. [DS]

havala, [Ar. ḥavāle] *{ağız} is.* **1.** Sıkıntı. **2.** Düğünde son gün yapılan toplantı. **3.** Duvak. [DS] ⊟ **havala günü,** *{ağız} 1. Gelin geldikten sonraki ilk gün. 2. Duvak günü.* [DS]

havalacı, [havale-ci] *{ağız} is.* Sulama suyunu yöneten görevli. [DS]

havalak, -ğı [hava-la-k] *{ağız} sf.* Yukarı doğru; havaya doğru; kalkık. [DS]

havalandırıcı, [hava-la-n-dır-ıcı] *is.* Kapalı bir yerin havasını sürekli ve doğal olarak havalandırmaya yarayan düzenek.

havalandırılma, [hava-la-n-dır-ıl-ma] *is.* Havalandırılmak eylemi.

havalandırılmak, [hava-la-n-dır-ıl-mak] *edil. f. [-ır]* Bir yerdeki kirli hava boşaltılarak yerine temiz hava gelmesi sağlanmak.

havalandırma, [hava-la-n-dır-ma] *is.* **1.** Havalanmasını sağlama. **2.** Kapalı bir yerdeki havayı tazele-

mek amacıyla kurulmuş düzenek; havalanmayı sağlayan şey.

havalandırmak, [hava-la-n-dır-mak] *gçl. f.* *[-ır]* **1.** Bir yerdeki kirli havanın yerine temiz hava gelmesini sağlamak; hava göndermek. **2.** Açık havaya çıkarmak. **3.** (Kuş, uçak vb.) uçurmak; uçmasını sağlamak.

havalandırmalı, [hava-la-n-dır-ma-lı] *sf.* Havalandırması olan.

havalanma, [hava-la-n-ma] *is.* **1.** Hava alma, havasını değiştirme eylemi. **2.** Havaya kalmak; uçmak.

havalanmak, [hava-la-n-mak] *dönşl. f.* *[-ır]* **1.** Kapalı bir yerin havasını değiştirmek. **2.** Temiz hava almak. **3.** Havaya yükselmek; uçmak. **4.** Rüzgârla, hava akımıyla hareket etmek. **5.** *mecaz.* Beğenilmeyen davranışlarda bulunmak. **6.** *mecaz.* Yerinde oturamaz duruma gelmek.

havalat, [Ar. ḥavālāt حوالات] *(hava:la:t)* *{OsT}* *is.* Havaleler.

havale, [Ar. ḥavāle *(döndürme; başkasına yükleme)* حواله] *(hava:le)* *{OsT}* *is.* **1.** Bir işi başka birinin sorumluluğuna bırakma; devretme; ısmarlama. **2.** Parayı başka bir yerde ilgilisine ödettirme. **3.** Parayı başka bir yerdeki kişiye banka veya posta yoluyla gönderme işinde kullanılan belge. **4.** Bir arsayı çevirmek amacıyla yapılan duvar. **5.** Bir binadan başka bir binanın içini görebilme durumu. **6.** *huk.* Bir borcu, bir zimmetten diğer bir zimmete geçirme. **7.** Yüksek ve büyük bir görünüşü olma. **8.** Bir şeyle vurma; saldırma. **9.** Resmî kâğıt üzerinde ilgili yere gönderildiğine dair yazılan not. **10.** Hamile kadınlarla küçük çocuklarda görülen bir tür çırpmmalı ve ateşli hastalık. **11.** Devletin mülkleriyle ilgili paraları toplayan görevli. ☞ **havale etmek,** *1. Bir şeyin alınması, yapılması işini bir başkasına bırakmak; ısmarlamak; devretmek. 2. Yollamak; göndermek.*|| **havāle-gâh,** *{OsT} 1. Sıkıntı ve darlık halinde başvurulan yer. 2. Gezinti yeri; eğlenilen, vakit geçirilen yer; gönül avutulan yer.*|| **havale gelmek,** *1. Banka veya posta yoluyla parası gelmek. 2. Hamile kadınlarla küçük çocuklarda bir tür çırpınmalı ve ateşli hastalık krizleri görülmek.*|| **havale göndermek,** *Banka veya posta yoluyla başka yerdeki birine para göndermek.*|| **havāle-i muaccele,** *{OsT} huk. Karşı tarafça hemen ödenmesi gereken havale.*|| **havāle-i mukayyede,** *{OsT} huk. Havale gönderenin, ödeyici elinde bulunan malından ödenmek üzere gönderilen havale.*|| **havāle-i mübheme,** *{OsT} huk. Ödeyicinin hemen veya geciktirerek ödeme yapabileceği belirtilmemiş havale.*|| **havāle-i müeccele,** *{OsT} huk. Vadesinde ödenmesi gereğiyle yapılan havale.*|| **havāle-nāme,** *{OsT}* → havalename.|| **havale yollamak,** *Banka veya posta yoluyla başka yerdeki birine para göndermek.*

havaleli, [havale-li] *(havāle-li)* *sf.* **1.** Havalesi olan. **2.** Çok yüksek ve büyük olan. ☞ **havaleli yük,** *Dikine yüksekliği çok olan yük.*

havalename, [Ar. ḥavāle + Far. nāme حواله نامه] *(hava:lena:me)* *{OsT}* *is.* Posta veya banka yoluyla para gönderildiğinde gönderen, alıcı ve gönderilen para miktarını belirten belge; havale kâğıdı.

havaleten, [Ar. ḥavāleten حوالةً] *(hava:leten)* *{OsT}* *zf.* Havale olarak; havale ile.

havalı, [hava-lı] *sf.* **1.** Havası olan. **2.** Temiz hava alabilen. **3.** Basınçlı hava ile çalışan. **4.** *mecaz.* Aklı havada; havalanmış; uçarı. **5.** Yaramaz. **6.** Göz alıcı; çekici; cazibeli. **7.** *{ağız}* Yüksek. [DS] ☞ **havalı fren,** *Basınçlı hava ile çalışan fren düzeneği.*

havalık, [hava-lık] *is.* **1.** Kanalizasyon sisteminin açık hava ile bağlantısını sağlayan boşluk. **2.** *{ağız}* Balıkların solungacı. [DS]

havali, [Ar. ḥavl *(dönme)* > ḥavālī حوالی] *(hava:li:)* *{OsT}* *is.* Yöre; çevre; dolay. ☞ **havālî-i beyne'l-hücerāt,** *{OsT} bot. Bitki hücrelerinin aralarındaki boşluklar.*

havamil, [Ar. ḥāmile > ḥavāmil حوامل] *(hava:mil)* *{OsT}* *is.* Hamileler; gebe kadınlar.

havamis, [Ar. ḫamse > ḫavāmis خوامس] *(hava:mis)* *{OsT}* *is.* Beşler; beşlikler. ☞ **havāmis-i Süleymāniye,** *{OsT} Süleymaniye medresesini meydana getiren medreselerden beşinin müderrislerine verilen unvan.*

havan, [Far. hāven / hāvān هاون / هاوان] *{OsT}* *is.* **1.** İçinde bir şey dövülüp ufalanmaya yarayan ağaç, taş ve metalden yapılmış çukur kap. **2.** Tütün kıyma makinesi. *{ağız}* **3.** Develere takılan büyük çan. [DS] **4.** *{ağız}* Huni. [DS] ☞ **havanda su dövmek,** *Boş yere uğraşmak.*|| **havan dövücünün hınk deyicisi,** *Kendisinin gücü olmadığı hâlde başkasına yardım ediyormuş gibi görünen yardakçı kimse.*|| **havan elçeği,** *{eAT} Havaneli.*|| **havan topu,** *as. Aşırtma atış yapmakta kullanılan kısa namlulu bir tür silah.*

havaneli, [Far. havān + T. el-i] *is.* Havanda bir şeyi dövmeye yarayan ucu topuzlu ağaç veya metal tokmak.

havanık, [Ar. ḫavānıḳ خوانق] *(hava:nık)* *{OsT}* *is.* Tekkeler.

havanit, [Ar. ḥānūt > ḥavānīt حوانیت] *(hava:ni:t)* *{OsT}* *is.* **1.** Dükkânlar. **2.** Meyhaneler.

havaölçer, [Ar. ḥavā' + T. ölç-er] *is.* Kapalı yerlerdeki havanın basıncını ölçmeye yarayan alet; manometre.

havar[1], [? avar] *{ağız}* *is.* → avar. [DS]

havar[2], [? havar] *{ağız}* *is.* **1.** Yaygara; gürültü; abartmalı anlatım. **2.** İmdat. [DS]

havar[3], [? havar] *{ağız}* *is.* Öç. [DS]

havara, [Ar. ḥavvāre حواره] *{ağız}* *is.* **1.** Yumuşak yapı taşı. **2.** Kireç; kireç badana. **3.** *sf.* (Tahıl başak ve taneleri için) boş; arık. [DS]

havare, [Far. ḫavāre خواره] *(hava:re)* *{OsT}* *is.* Yiyecek.

havarı[1], [Far. ḫavāre] *{ağız}* *is.* Sebze. [DS]

havarı[2], [Far. avāre] *{ağız}* *sf.* **1.** (Kişi için) her şeyi hoşgörü ile karşılayan; aldırmaz. **2.** (Erkek için) ağırbaşlı olmayan. [DS]

havarık, [Ar. ḫārıḳa > ḫavārıḳ خوارق] *(hava:rik, k kalın söylenir)* *{OsT}* *is.* **1.** İnsanda hayranlık uyandıran şeyler; alışılmışın dışında olan. **2.** Okun taşı delerek öte yandan çıkıp gitmesi olayı. ☞ **havārık-ı âdet,** *{OsT} Kelam bilimlerine göre açıklanabilen olağanüstü (mucize, irhasat, keramet, istidracat, maunet, ihanet) gibi durumlar.*

havari, [Arami. ḫavār *(beyaz giyinmiş)* > Ar. ḥavārī حواری] *(hava:ri:)* *{OsT}* *is.* **1.** Yardımcı. **2.** Hz. İsa'nın, İncil'i ve onun esaslarını yaymakla görevlendirdiği on iki yardımcıdan her biri. **3.** *mecaz.* Bir görüşü, düşünceyi, inancı yaymaya çalışan kimse.

havaric, [Ar. ḫāric > ḫavāric خوارج] *(hava:ric)* *{OsT}* *is.* **1.** İsyan edenler; isyancılar. **2.** Hz. Ali'ye isyan eden topluluk.

havarilik, -ği [havari-lik] *(hava:ri.lik)* *is.* Havari olma durumu.

havariyun, [Ar. ḥavāriyyūn حواریون] *(hava:riyu:n)* *{OsT}* *is.* Havariler.

havarmak, [havar-mak] *{ağız}* *gçsz. f.* *[-ır]* **1.** Karşı gelmek. **2.** Sert cevap vermek. **3.** Bağırıp çağırmak. [DS]

havas[1], **-ssı** [Ar. ḫaṣṣ > ḫavāṣṣ *(seçkinler)* خواص] *(hava:s)* *{OsT}* *is.* **1.** Nitelikler; özellikler. **2.** Kendilerini halktan üstün sayan kimseler. **3.** Okumuşlar, bilginler. **4.** Eskiden bazı hastalıkları iyileştirmek için okunan dualar. **5.** Bazı manevi etkiler için okunan dualar. **6.** Saygın olanlar. ☞ **havāss-ı hümāyun,** *{OsT} Osmanlı devletinde yeni alınan topraklardan hazine adına alıkonanlar.*|| **havāss-ı Kostantiniyye,** *{OsT} Eyüp ilçesinin 16. yy.daki adı.*|| **havāss-ı memūrîn,** *{OsT} Memurların üst kademelerde olanları.*|| **havāss-ı refî'a,** *{OsT} Eyüp kadıları.*|| **havāss-ı vüzerā,** *{OsT} İmparatorluk döneminde vezirlere, eyalet paşalarına ve sancak beylerine tahsis edilen haslar.*

havas[2], [Ar. ḥāsse > ḥavāss حواس] *(hava:s)* *{OsT}* *is.* Duyu alma işi; duyumlar. ☞ **havāss-ı hamse-i bātına,** *{OsT} İçteki beş duyu (ortak duygu, hayal, vehim, hafıza, mutasarrıfa).*|| **havāss-ı hamse-i zāhire,** *{OsT} Dıştaki beş duyu (görme, işitme, tatma, koklama, dokunma).*

havasıb, [Ar. ḥāṣıb > ḥavāṣıb حواصب] *(hava:sıb)* *{OsT}* *is.* Şiddetli rüzgârlar.

havasın, [Ar. ḥāsın>ḥavāsın حواصن] *(hava:sın)* *{OsT}* *is.* Namuslu kadınlar.

havasız, [hava-sız] *sf.* **1.** Havası olmayan. **2.** Havası temiz veya yeterli olmayan. **3.** *mecaz.* Alımlı ve çekici olmayan.

havasızlık, -ğı [hava-sız-lık] *is.* Havasız olma durumu.

havassî, [Ar. ḥavāssī حواسی] *(hava:ssi:)* *{OsT}* *is. biy.* Duyumsal.

havaşî, [Ar. ḥāşiye > ḥavāşī حواشی] *(hava:şi:)* *{OsT}* *is.* **1.** Bir yazının kenarına yazılan notlar; çıkma. **2.** Kuyruklar. **3.** Maiyet görevlileri.

havatıf, [Ar. ḫāṭıf > ḫavāṭıf خواطف] *(hava:tıf)* *{OsT}* *is.* Göz kamaştırıcı şeyler.

havatır, [Ar. ḫāṭır > ḫavāṭır خواطر] *(hava:tır)* *{OsT}* *is.* **1.** Düşünceler; fikirler. **2.** Hatıralar. **3.** Telkinler. ☞ **havātır-ı nefsāniye,** *{OsT} İnsan nefsiyle ilgili düşünceler.*|| **havātır-ı rabbāniye,** *{OsT} İlahî telkinler.*|| **havātır-ı şeytāniye,** *{OsT} Şeytanca düşünceler; şeytanın telkinleri.*

havatim, [Ar. ḫātem > ḫavātim خواتم] *(hava.tim)* *{OsT}* *is.* **1.** Mühürler. **2.** Bitişler; sonlar. ☞ **havātim-i resmiye,** *{OsT} Resmî mühürler.*

havatîn, [*eT.* ḫātūn => ḫavātīn خواطین] *(hava:ti:n, t kalın söylenir)* *{OsT}* *is.* Kadınlar; bayanlar.

havayı, [*OsT* ḥavāī] *{ağız}* *sf.* **1.** Kabadayı; dikbaşlı. **2.** *is.* Uçurtma. [DS]

havayic, [Ar. ḥācet > ḥavāyic حوایج] *(hava:yic)* *{OsT}* *is.* Gerekli olan şeyler; ihtiyaçlar. ☞ **havāyic-i zarūriye,** *{OsT} Zorunlu ihtiyaçlar; giderilmesi gerekli olan ihtiyaçlar.*

havcar, [kavcar] *{ağız}* *sf.* (Meyve için) bozuk; çürük. [DS] ☞ **havcar olmak,** *{ağız} 1. Eskimek; dağılmak; çürümek. 2. Yük altında ezilmek.* [DS]

havcarlamak, [kavcar-la-mak] *{ağız}* *gçsz. f.* *[r] [-l(ı)-yor]* Erimek. [DS]

havdan, [avgan] *{ağız}* *is.* **1.** Şırahanelerde üzüm ezilen yer. **2.** Şıranın toplandığı yer. **3.** Davara yem ve su vermek için ağaçtan oyulmuş kap; tekne; yalak. [DS]

have, [Fr. havée] *is.* Kömür ocağı.

havelan, [Ar. ḥavelān حولان] *(havela:n)* *{OsT}* *is.* **1.** Dönme; dolaşma. **2.** Değişim; değişiklik.

haven, [Far. hāven هاون] *{OsT}* *is.* Havan.

havene, [Ar. ḫā'in > ḫavene خونه] *{OsT}* *is.* Hiyanet edenler; hainler.

haver, [Far. ḫāver خاور] *(ha:ver)* *{OsT}* *is.* Güneşin doğduğu yön; doğu. ☞ **hāver ü bahter,** *{OsT} Doğu ve batı.*

haveran, [Far. ḫāverān خاوران] *(ha:vera:n) {OsT} is.* Doğu ile batı.

haverî, [Far. ḫāverī خاوری] *(ha:veri:) {OsT} sf.* Doğuya ait; doğuya ilişkin; doğu ile ilgili.

haveristan, [Ar. ḫāveristān خورستان] *(ha:verista:n) {OsT} is.* Doğu tarafı.

havf, [Ar. ḫavf خوف] *{OsT} is.* **1.** Korkma duygusu; korku; fobi. **2.** *tasvf.* Süluk makamlarından biri; dervişin ettiği ibadeti görmeyerek kendisini korku içinde hissetmesi. ☞ **havf-i ār,** *{OsT} Utanma korkusu.*|| **havf-l bāri,** *{OsT} Allah korkusu.*|| **havf-i füshāt,** *{OsT} psikol. Açık alan korkusu.*|| **havf-i mehat,** *{OsT} Kapalı yer korkusu.*|| **havf-i mine'l-mā'** *{OsT} Su korkusu.*|| **havf-nāk,** *{OsT} Korkulu.*

havfen, [Ar. ḫavfen خوفاً] *(ha'vfen) {OsT} zf.* Korkarak; korkuyla. ☞ **havfen min'Allah,** *{OsT} Allah'tan korkarak.*

havhav, [hav *(yans.)* + hav] *is. çocuk d.* Köpek.

havıç, -cı [? havıç] *{eAT} is.* Yemeğe katılan sebze.

havıksınmak, [hav-ık-sın-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* **1.** Kıskanmak. **2.** *gçl. f.* Bir kimseyi sürekli tedirgin etmek. [DS]

havır, [? havır] *{ağız} is.* Tabaklanmış boyasız koyun derisi. [DS]

havırdaşmak, [hav *(yans.)* hav-ır-da-ş-mak] *{ağız} işteş. f. [-ır]* Gereksiz yere yüksek sesle konuşmak; bağırıp çağırmak; gürültü etmek. [DS]

havırlamak, [hav-ır-la-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Kavun, karpuz, hıyar gibi bitkilerin yaprakları kurumak. [DS]

havırmak, [havır-mak] *{ağız} gçsz. f. [-ır]* Bilincini kaybetmek. [DS]

havıt¹, -dı [Far. hevid] *{ağız} is.* Havut; kürtün. [DS] ☞ **havıt ağız,** *{ağız} Boşboğaz; geveze; sır saklamayan.* [DS]

havıt², -dı [Ar. ḥavż حوض => havuz > havıt] *{ağız} is.* **1.** Irmaklarda odun taşımak için yapılan su bendi. **2.** Havuz. [DS]

havi¹, [Ar. ḥāvi حاوی] *(ha:vi) {OsT} is.* **1.** İçine alan; içeren. **2.** Kapsamına alan; kapsayan; toplayan. ☞ **havi olmak,** *İçinde bulundurmak; kapsamak.*

havi², [Ar. ḫāvi خاوی] *(ha:vi) {OsT} sf.* **1.** Issız; boş; tenha. **2.** Harap.

haviye, [Ar. ḥāviye حاویه] *{OsT} is.* Havya.

haviye, [Ar. hāviye هاویه] *(ha:viye) {OsT} is.* Cehennemin en derin yeri.

havkal, [Ar. ḥavḳal حوقل] *{OsT} is.* → havkale.

havkalamak, [avk-ala-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* **1.** (Köpek için) saldırmak ve yaralamak. **2.** Yakalamak; tutmak. **3.** Ovalamak. [DS]

havkale, [Ar. ḥavḳal / ḥavḳale حوقله] *{OsT} is.* **1.** *"La havle vela kuvvete illa billah!"* sözünün kısaltılmışı. **2.** Hızlı yürüme. **3.** *sf.* Çelimsiz ve zayıf kimse.

havkalı, [havka-lı] *{ağız} sf.* Kılıksız; düzensiz. [DS]

havkalık, -ğı [havka-lık] *{ağız} is.* **1.** Atılganlık. **2.** Gevezelik. [DS]

havkırmak, [hav *(yans.)* > hav-kır-mak] *{ağız} gçsz. f. [-ır]* **1.** (Köpek için) havlamak. **2.** (Tilki, çakal vb. için) bağırmak; kevkirmek. **3.** *mecaz.* Bir kimseye kızgınlıkla olumsuzca cevap vermek. **4.** (Bazı tarikat mensupları için) kendinden geçerek bağrışmak. [DS]

havl¹, -li [Ar. ḥevl هول] *{OsT} is.* → hevl.

havl², -li [Ar. ḥavl حول] *{OsT} is.* **1.** Yıl. **2.** Güç; kuvvet; mecal. **3.** Çevre; etraf. **4.** Zekâtın verilmesi için bir mala sahip olduktan sonra geçmesi gereken süre.

havla, [Ar. ḥālva] *{ağız} is.* Helva. [DS]

havlaka, [Ar. ḥavlaḳa حولقه] *{OsT} is. "La havle vela kuvvete illa billah!"* sözünün kısaltılmışı.

havlamak, [hav *(yans.)* -la-mak] *gçsz. f. [-r] [-l(ı)-yor]* (Köpek için) hav hav diye bağırarak ses çıkarmak; ürümek.

havlandırmak, [Far. ḫāv > hav-la-n-dır-mak] *is.* Bir kumaşı özel makinelerde çekmek suretiyle, kumaşın yüzünü havlarla kaplamak.

havlangaç, -cı [hav-la-n-gaç] *{ağız} is.* Köpek. [DS]

havlanma, [Ar. hāv > hav-la-n-ma] *is.* Kumaşların üzerinde hav oluşma.

havlanmak, [Ar. hāv > hav-lan-mak] *gçsz. f. [-ır]* (Kumaş için) üzerinde havlar oluşmak.

havlat, [Ar. ḫalvet] *{ağız} sf.* **1.** Tenha. **2.** (Değirmen için) boş. [DS]

havlatma¹, [hav-la-t-ma] *is.* Bir kumaşın üzerinde hav oluşturma eylemi.

havlatma² [hav-la-t-ma] Köpeğin havlamasını sağlama eylemi; ürütme.

havlatmak¹, [Far. ḫāv > hav-la-t-mak] *gçl. f. [-ır]* **1.** Bir kumaşın üzerinde hav oluşturmak. **2.** *{ağız}* Deri üzerindeki tüyleri ateşe tutarak gidermek; ütelemek. [DS]

havlatmak², [hav *(yans.)* hav-la-t-mak] *gçl. f. [-ır]* Köpek vb.nin havlamasını sağlamak; ürütmek.

havlayış, [hav-la-y-ış] *is.* **1.** Havlama eylemi veya biçimi. **2.** Kumaş vb. yüzeyinde hav oluşturma eylemi veya biçimi.

havlı¹, [hav-lı] *sf.* **1.** Havı olan; ince tüylü, üzerinde tüyler bulunan.**2.** *{ağız} is.* Havlu. [DS]

havlı², [avlu] *{ağız} is.* **1.** Avlu. *{eAT} (aynı)* **2.** Koridor. [DS]

havlıcan, [Far. ḫavlincān خولنجان] *is. bot.* Zencefilgillerden, kök sapları ıtır ve uyarıcı olarak kullanı-

lan, Asya'nın tropikal alanlarında yetişen, güzel çiçekli, zarif görünüşlü kök saplı bir bitki, *(Alpinia officinarum).*

havlu, [Ar. ḫāv خاو / Erme. ḫav + T.-li > havlu] *is.* Üzerinde ince iplikçikler hâlinde havları bulunan, kurulanmaya yarar kumaş parçası; havlı bez.

havlucu, [havlu-cu] *is.* **1.** Havlu üreten veya satan kişi. **2.** Hamam vb. yerlerde müşterilere havlu sağlayan veya yıkananları havlu ile kurulayan kimse

havluculuk, -ğu [havlu-cu-luk] *is.* **1.** Havlu dokuma ve satma işi. **2.** Hamam vb. yerlerde kurulayıcılık yapma işi.

havluluk, -ğu [havlu-luk] *is.* **1.** Havlu asmak için özel olarak yapılmış askılık; havlu asacağı. **2.** Banyolarda vb. yerlerde havluların konulduğu küçük dolap. **3.** *sf.* (Kumaş için) havlu yapmak amacıyla özel olarak dokunmuş.

havme, [Ar. ḥavme حومه] *{OsT} is.* Yönetim yeri; tasarruf dairesi.

havöz, [Fr. haveuse] *is.* Kömür ocaklarında kazı yapmak için kullanılan özel kazı makinesi.

havra[1], [İbr. hebr *(toplantı)* > hebrā] *(ha'vra) is.* **1.** Musevilerin ibadet etmek için toplandıkları bina. **2.** *mecaz.* Çok gürültülü yer.

havra[2], [kav-(ı)r-a] *{ağız} is.* **1.** Caka. **2.** Kuru gürültü. [DS]

havrız, [Far. āb-rīz] *{ağız} is.* → havruz. [DS]

havruz, [Far. ābrīz *(abdesthane)* > havruz] *is.* Lazımlık.

havsadılmak, [ḳav-sa-d-ıl-mak / kav-şa-d-ıl-mak / ḫavsadılmak] *{eT} edil. f. [-ur]* Birleştirilmek. [EUTS]

havsal, [Ar. ḥavṣal حوصل] *{OsT} is.* Havuzun kenarında suyun durulduğu yer.

havsala, [Ar. ḥasala *(elde etme)* > ḥavāsıl > ḥavṣala *(stok, hasılat)* حوصله] *{OsT} is.* **1.** Kuş kursağı. **2.** *anat.* Mide. **3.** *anat.* Kalça kemikleri arasındaki boşluk; leğen. **4.** *mecaz.* Zihnin bir şeyi anlama ve kavrama yetisi; anlayış; akıl; zihin. ⊡ **havsala almaz,** *Aklın kabul etmeyeceği veya anlamakta güçlük çekeceği biçimde olan.*|| **havsalası almamak,** *Aklı yatmamak; aklı kabul etmemek.*|| **havsalası dar,** *1. Anlayışı kıt olan. 2. Anlayışsız olan.*|| **havsalası geniş,** *Geniş hoşgörü sahibi olan.*|| **havsalasına sığmamak,** *1. Aklı almamak; kavrayamamak. 2. Kabul edememek.*|| **havsala-sūz,** *{OsT} Dayanma gücünü yok eden.*

havsalî, [Ar. ḥavsalī حوصلى] *(havsali:) {OsT} is.* Havsala ile ilgili; havsalaya ait.

havsız[1], [hav-sız] *sf.* Havı bulunmayan; havı dökülmüş olan.

havsız[2], [Ar. ḫavf => hav-sız] *{ağız} sf.* Habersiz; boş bulunarak. [DS]

havsurmak, [ḳav-(ı)s-ur-mak / kav-(ı)ş-ur-mak / ḫavsurmak] *{eT} gçl. f. [-ur]* Kavuşturmak; birine bağlamak. [EUTS]

havşa, [kağ-şa-mak > kağ-şa > havşa] *is.* **1.** Çivi ve vida başlarının açıkta kalmaması için çakılacağı yere vida veya çivinin başına göre önceden açılan oyuk. **2.** Kuyumculukta değerli taşların yerleştirilmesi için açılan konik oyuklar. **3.** *{ağız}* Rende bıçağını sıkıştırmak için çakılan ağaç kama. [DS]

havşalama, [havşa-la-ma] *is.* Bir somun veya pulun yüzeye iyice oturması için ana parçada yeterli oyuk açma işlemi.

havşaştırmak, [havşa-ş-tır-mak] *{ağız} gçl. f. [-ır]* Buruşturmak. [DS]

havşalı, [havşa-lı] *sf.* (Ana parça için) havşa açılmış olan; havşası bulunan.

havşeşmek, [havşe-ş-mek] *{ağız} işteş. f. [-ır]* **1.** Sıkışmak; yerleşmek. **2.** Toparlanmak. [DS]

havşık, [havş-ık] *sf.{ağız}* (Koyun, keçi ve inek için) sütü çekilmiş. [DS]

havşolmak, [havş+ol-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ur]* **1.** (Meyve için) sepette ezilmek. **2.** (Düşen bir şey için) kırılmak, bozulmak, parçalanmak; sakatlanmak. [DS]

havt, [Ar. Ar. ḥavż حوض => havuz > havıt > havt / haft] *{ağız} is.* **1.** Çeşme yalağı. **2.** Hayvan yemliği. [DS]

havuç[1], **-cu** [Far. hevīc] *is. bot.* Maydanozgillerden, karoten bakımından zengin ve besleyici olan etli kökü yenilen, iki yıllık otsu bir kültür bitkisi; yere geçen; pürçüklü, *(Daucus carota).* ⊡ **havuçlu kek,** *İçine havuç parçaları konulmuş kek.*|| **havuç suyu,** *Havucun sıkılmak suretiyle elde edilen ve içecek olarak kullanılan suyu.*

havuç[2], **-cu** [? havuç] *{ağız} is.* Deriyi sertleştirmek için kullanılan kaynatılmış palamut ve sumak suyu. [DS]

havuç[3], **-cu** [? havuç] *{ağız} is.* **1.** Nişastadan yapılarak kızartılmış hamur üzerine bal dökülerek yapılan bir tatlı. **2.** Pişmiş buğday veya bulgur. [DS]

havuçlamak, [avuç-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(u)-yor]* Tohumları birbirine karıştırmak. [DS]

havuçluk, -ğu [havuç-luk] *{ağız} is.* Sebze tarlası. [DS]

havuk, -ğu [? havuk] *{ağız} sf.* Kolay. [DS]

havuşlamak, [avuç-la-mak] *{ağız} gçl. f [-r] [-l(u)-yor]* (Köfte vb. için) yoğurmak. [DS]

havut[1], **-du** [Ar. ḥavḍ *(kap)*] *{ağız} is.* **1.** Su kaynağı. **2.** Hayvan yemliği. **3.** İçinde üzüm ezilen taş oluk. **4.** Çeşme yalağı. **5.** Kurna. [DS]

havut[2], **-du** [? avut / Far. hevid ?] *is.* **1.** Yük taşıma amacıyla devenin sırtına vurulan semer; kürtün; kom. **2.** Semere doldurulan ot. ⊡ (deveyi) **havuduyla yutmak,** *Aşırı derecede çıkar sağlamak;*

rüşvet almak.|| **havut delen,** *Danaburnu denilen bir zararlı böcek.*|| **havut dükkânı,** *{ağız} Kireçlenmiş derileri kireçten arıtma yeri.* [DS]|| **havuttan yemek,** *{ağız} 1. (Deve için) yiyecek bulamayınca havudun içindeki otları yemek. 2. Hazırdan yemek.* [DS]

havut[3], **-du** [? havut] *{ağız} sf.* **1.** (İnsan için) ağzında diş kalmamış. **2.** *is.* Avurt. [DS]

havut[4], **-du** [kav-ut] *{ağız} is.* **1.** Bulgur unu ve pekmezle yapılan bir yemek. **2.** Her tür tahıl unu. [DS] **3.** *{eAT}* Kavrulmuş tahıl unu; kavut.

havut[5], **-du** [? havut] *{ağız} is.* İstek. [DS]

havuz[1], [Ar. ḥavḍ *(kap)* => ḥavuz] *is.* **1.** Su biriktirmek, yüzmek veya çevreyi güzelleştirmek için yapılmış, etrafı beton, mermer vb. malzemeden duvarla çevrilerek içine su doldurulan çukurluk. **2.** Gemilerin onarılmak için çekildikleri yüzer tekne. **3.** *spor.* İçine kum doldurulan yer. **4.** *teknik.* İçine asit konulan geniş yer.

havuz[2], [kavuz] *{ağız} is.* **1.** Kavuz. **2.** İyice olgunlaşmadan kuruyan tahıl tanesi. [DS]

havuz[3], [Ar. ḥāfıẓ] *{ağız} is.* Hafız. [DS]

havuzcuk, -ğu [havuz-cuk] *is.* **1.** Küçük havuz. **2.** *anat.* İdrar borularının böbrekle birleştiği yerde bulunan huni biçimindeki genişlik. **3.** Sızan suların toplanması için galerinin tabanına açılan küçük havuz.

havuzlama, [havuz-la-ma] *is.* Gemiyi onarmak için havuza alma işi.

havuzlamak, [havuz-la-mak] *gçl. f. [-r] [-l(u)-yor]* **1.** Bir şeyi havuza almak. **2.** Gemiyi onarmak amacıyla havuza çekmek.

havuzlanma, [havuz-la-n-ma] *is.* Havuza alınmak eylemi.

havuzlanmak, [havuz-la-n-mak] *edil. f. [-ır]* **1.** Havuza konulmak. **2.** (Gemi için) onarım için havuza çekilmek.

havuzlu, [havuz-lu] *sf.* Havuzu olan.

havuzsuz, [havuz-suz] *sf.* Havuzu bulunmayan.

Havva, [Ar. ḥavvaʾ حواء] *{OsT} is.* **1.** Yaratılan ilk kadın; Hz. Âdem peygamberin eşi. **2.** Esmer kadın. ⊡ **Havva ana,** *Hz. Havva.*

havvaanaeli, [Ar. havva + T. ana + el-i] *is.* Turpgillerden batı Asya'da yetişen küçük beyaz çiçekli bir yıllık otsu bitki, *(Anastatica hierochuntia).*

havya, [Ar. ḥāviye حاويه] *(ha'vya) is.* Lehimleme işlerinde ateş veya elektrik ile ısıtılarak lehim eritmekte kullanılan araç.

havyar, [Far. ḫāya-dār / ḫaviyār *(yumurta taşıyan)* > Yun. caviar] *is.* **1.** Mersin balıklarının hafifçe tuzlanmış veya salamura edilmiş yumurtaları. **2.** *{ağız}* Üzüm salkımlarının çiçek açmadan önceki hâli. [DS] ⊡ **havyar ezmek,** *argo. Boşa vakit geçirmek; vakit öldürmek.*

havye, [Ar. ḥavye حويه] *{OsT} is.* Yaranın etrafındaki kabarık etler.

havz[1], [Ar. ḥavz حوز] *{OsT} is.* Etrafı çitle çevrili yer.

havz[2], [Ar. ḥavż حوض] *{OsT} is.* Havuz. ⊡ **havz-ı behişt,** *{OsT} Cennet havuzu.*|| **havz-ı hayāl,** *{OsT} Hayal havuzu.*|| **havz-ı Kevser,** *{OsT} Sırattan geçenlerin Cennete girebilmek için yıkandıkları havuz.*|| **havz-ı mā',** *{OsT} Su havuzu.*|| **havz-ı māhî,** *İçinde balık bulunan havuz.*|| **havz-ı mevt,** *{OsT} 1. Ölüm havuzu. 2. Suyundan içince her şeyi unutturduğuna inanılan havuz.*|| **havz-ı resūl,** *{OsT} Kıyamet günü, cennette bulunanların su içeceğine inanılan havuz.*|| **havz-ı sabîh,** *{OsT} Yüzer havuz.*|| **havz-ı tersā,** *{OsT} Şarabın içinde mayalandığı havuz.*

havz[3], [Ar. ḫavz خوض] *{OsT} is.* **1.** Suya girme. **2.** Sakınılacak bir işe girme; işe girişme.

havza, [Ar. ḥavża *(sınırları içinde olan)* حوضه] *{OsT} is.* **1.** Sahip olunan mülk veya arazi. **2.** Bir şeyin sınırları içinde bulunan. **3.** *coğ.* Dağ tepe ve sırtları ile çevrili ve suları aynı denize akan coğrafî bölge. **4.** Deniz boyunca uzanan kıyı. **5.** Maden yatağının kapladığı bölge; geniş maden yatağı. **6.** *jeol.* Katman eğimleri bir veya iki dereceyi aşmamak şartıyla tortul dolgu ile kaplı ve ortası biraz alçalmış bölge; tekne. **7.** Bir devletin elinde bulunan toprakların bütünü.

havzal, [kavuz > kavz-al] *{ağız} is.* **1.** Buğdayın işe yaramayan kısmı. **2.** Elenen, ayrılan, seçilen şeylerin işe yaramayan kısımları; döküntü. **3.** Kömür tozu, kömür kırıntısı. **4.** Küçük taşlı, kumlu toprak. **5.** Su yosunu. **6.** Mısır yaprağı. [DS]

hay[1], [hay *(yans.)*] *is.* Sürüp götürme, sevk etme, kovalama ünlemi ve bu eylemi anlatan kök. [Zülfikar] *hay-da-la-mak, hay-da-mak, hay-la-mak*

hay[2], [hay / hey / hiy / hög / höy / hüy *(yans.)*] *is.* Haykırma, bağırma anlatan kök. [Zülfikar] *hay-kır-mak, hay-kır-ış.* ⊡ **hay vermek,** *{ağız} 1. Coşarak bağırmak. 2. Coşturmak; kışkırtmak.* [DS]

hay[3], [hay / hey] *{ağız} is.* **1.** Seslenme bildirir; hey. **2.** Haber. [DS] ⊡ **haya bakmak,** *{ağız} Sese ya da işarete bakarak hareket etmek.* [DS]

hay[4], [hay] *{ağız} is.* **1.** Kaygı. [DS] **2.** *{eAT} ünl.* Asla; sakın; zinhar; sakın ha; aman. **3.** *{eAT}* Aman; medet; eyvah. **4.** *{eAT}* Hah; tamam; işte. **5.** *{eAT}* Vay. **6.** *{eAT}* Hey; ey. ⊡ **haya getirmek,** *{ağız} 1. Meram anlatmak. 2. Yola yönteme koymak.* [DS] ⊡ **hay deyince,** *{eAT} Hemen; derhal; bir anda.*

hay[5], [Far. hāy هاى] *(ha:y) {OsT} ünl.* İyi dilek, şaşma ve sevinç, azarlama bildirmede kullanılan sözlerin başına getirilir. ⊡ **Hay Allah!** *1. İyi dilek. 2. Şaşkınlık ifade eden söz.*|| **Hay Allah kahretsin,** *Bek-*

lenmedik bir kötü durum karşısında yakınma bildiren beddua sözü.|| **haydan gelen huya gitmek,** *"Hiçbir emek harcanmadan kolayca kazanılan şeyler, kolayca elden çıkar." anlamında söylenir.*

hay[6], **-yyi** [Ar. ḥayy حى] *{OsT} sf.* **1.** Diri; canlı. **2.** Ezelî ve ebedî hayat sahibi olan; daima canlı, her şeyi yapan ve gücü yeten; Allah. ☞ **hayy-i lāyemut,** *{OsT} Ölümsüz olan Allah.*|| **hayyü'l-kayyūm,** *{OsT} Ölümsüz olan Allah.*

hay[7], [Slav. hâyka [Tietze]] *{ağız} is.* Sürek. ☞ **hay avı,** *{ağız} Sürek avı.* [DS]|| **hay hay avı,** *{ağız} Keklikleri diri yakalamak için hay hay diye bağırarak yapılan bir avlanma türü.* [DS]

haya, [Far. ḫāye خايه] *{OsT} is.* **1.** Er bezi. **2.** Yumurta.

hayâ, [Ar. ḥayā' حياء] *(haya:) {OsT} is.* **1.** Utanma; sıkılma; çekinme; utanç. **2.** Ahlak kurallarına bağlılık. **3.** Allah'tan çekinerek günah işlemekten uzak durma. ☞ **hayā-dār,** *{OsT} Utangaç; sıkılgan.*|| **hayâ perdesi yırtılmak,** *Utanç duymamak.*|| **hayā-yı fıtrî,** *{OsT} Doğuştan gelen hayâ.*|| **hayā-yı imānî,** *{OsT} İmandan gelen hayâ.*

hayadid, [Mac. hayduk > *OsT* ḥaydūd > ḥayādīd حيادید] *(haya:did) {OsT} is.* Haydutlar; yol kesiciler; şakiler.

hayahay, [Far. ḥāyāhāy هایاهای] *(ha:ya:ha:y) {OsT} is.* Yas tutan kimsenin iniltisi.

hayahuy, [Far. ḥāyāhūy هایاهوی] *(ha:ya:hu:y) {OsT} is.* **1.** Çalıp eğlenmeden çıkan gürültü; şamata. **2.** Vaveyla. **3.** Çağıltı.

hayal, -li [Ar. ḫayāl خيال] *(haya:l) {OsT}* **1.** Zihinde tasarlanan, canlandırılan ve gerçekleşmesi istenen şey; imge; hülya. **2.** *psikol.* Duyu organlarının algıladığı bir kimse veya nesnenin zihinde bıraktığı iz; imge. **3.** Duyularla alınan bir uyarı söz konusu olmaksızın ve gerçekte var olmayan şeyleri zihinde şekil vererek canlandırma yetisi; imge; imaj. **4.** *fiz.* Herhangi bir nesnenin mercek, ayna, su vb. şeylerle yansıma ve diğer ışık olayları sonucu elde edilen görüntüsü; görüntü. **5.** Belli belirsiz olarak görülen nesne; gölgeli görünen şey; gölge. **6.** Kuruntu; vehim. **7.** Perde arkasından ışık yansıtma suretiyle gösterilen oyun ve bu oyundaki deriden yapılan insan şekilleri; Karagöz oyunu. ☞ **hayal âlemi,** *İnsanın gerçekler dışında kalan ve yalnız kendi kurduğu hayallerle ilgili ortam.*|| **hayāl-bāz,** *{OsT} Hayal oynatan; Karagöz oynatan; Karagözcü.*|| **hayale dalmak,** *Dış dünyadan ve çevresinde olanlardan uzak kalarak gerçekleşmesini istediği şeyleri ya da geçmişe ait hatırlarını düşünmek.* || **hayale dönmek,** *Çok zayıflamak; incelmek.*|| **hayale kapılmak,** *Kurduğu ve geliştirdiği hayallerinin etkisi altında kalmak.*|| **hayal etmek,** *Bir şeyi gerçekmiş gibi düşünerek zihinde tasarlayıp canlandırmak.*|| **hayal gibi,** *1. Hayale benzer şekilde. 2. (Kişi için) çok zayıf. 3. İnce, zarıf.*|| **hayāl-gede,** *{OsT} Hayaletlerin bulunduğu dünya; bu dünya.*|| **hayal gücü,** *1. Zihnin hayal üretme yetisi; hayal kurma gücü; imgelem; muhayyile. 2. Teknik bir araç vb. şeyler için, zihninde canlandırarak tasarımda bulunabilme yetisi. 3. Zihninde edebî türlerle ilgili olay kurgusu geliştirebilme gücü.*|| **hayāl-hāne,** *{OsT}* → hayalhane|| **hayāl-hırāş,** *{OsT} Hayali yırtan; hayali parçalayan.*|| **hayāl-i āşıkāne,** *{OsT} Âşıkçasına hayal.*|| **hayāl-i beşer,** *{OsT} İnsan hayali.*|| **hayal içinde,** *Gerçekle ilgisi olmayan, zihinde geliştirilen düşsel nesne ve olaylar arasında.*|| **hayāl-i hakîkî,** *{OsT} fiz. Gerçek görüntü.*|| **hayāl-i hatā,** *{OsT} Yanlış tasarı.*|| **hayalinden geçirmek,** *1. Hayal etmek; düşünmek. 2. Gerçekleşmesini istemek.*|| **hayāl-i sāf,** *{OsT} 1. Temiz hayal. 2. Bönce düşünce.*|| **hayāl-i sefîd,** *{OsT} Beyaz hayal.*|| **hayāl-i teslîm,** *{OsT} Teslim olmayı kurma.*|| **hayāl-i zāhirî,** *{OsT} fiz. Zahirî görüntü.*|| **hayal kırıklığı,** *Gerçekleşmesi hâlinde hayatında oluşacak pek çok değişikliklerin hayali ile avunan kişinin, şiddetle arzuladığı bu şeyin gerçekleşmeyişinden duyduğu üzüntü.*|| **hayal kurmak,** *Gelecek hakkında gerçekleşmesini arzu ettiği şeyleri düşünmek; kendini o ortamda yaşıyor varsaymak.*|| **hayal meyal,** *Açık ve belli olmayan; belli belirsiz.*|| **hayal olmak,** *1. Gerçekleşmemek. 2. Geçmişte yaşanan bir olayın yalnızca anıları kalmak; hatıra olmak.*|| **hayal oyunu,** *Karagöz oyunu.*|| **hayal perdesi,** *1. Kukla gösterilerinde kuklacıyı gizleyen perde. 2. Karagöz oyununda gölge düşürülen perde.*|| **hayal ülke,** *Şair ve yazarların gerçeklerden kaçarak kendilerini içinde yaşadıklarını sandıkları ve öyle tasvir ettikleri yer veya ülke; ütopya.*

hayalat, [Ar. ḫayālāt خيالات] *(haya:lâ:t) {OsT} is.* Hayaller. ☞ **hayālāt-ı āliye,** *{OsT} Yüksek hayaller.*|| **hayālāt-ı askeriye,** *{OsT} Askerlik hayalleri.*

hayalci, [hayal-ci] *is.* **1.** Zihninde tasarladığı şeyi gerçekleşmiş gibi kabul eden kimse. **2.** Karagöz oynatan kimse. **3.** *sf.* Aşırı olarak hayale kapılan; hayal kuran; hayalperest.

hayalcilik, -ği [hayal-ci-lik] *is.* **1.** Hayal kurma, hayalci durumu. **2.** Karagözcülük.

hayalen, [Ar. ḫayālen خيالاً] *(ha'ya:len) {OsT} zf.* Zihinde tasarlayıp canlandırarak; hayal olarak; hayal ederek.

hayalet, [Ar. ḫayālet خيالت] *(haya:let) {OsT} is.* **1.** Gerçekte var olmadığı hâlde bazen görüldüğü söylenilen ve cin, peri, hortlak olarak adlandırılan şey. **2.** Gerçekte var olmadığı hâlde varmış gibi gelen şey; görüntü. **3.** Belli belirsiz şekil; görüntü.

hayalhane, [Ar. ḫayāl+Far. ḫāne خيالخانه] *(haya:la:-*

ne) {OsT} is. **1.** Hayal kurma yeteneği; hayal gücü. **2.** Karagöz oynatılan yer.

hayâlı, [Ar. hayā + T. -lı] *(haya:lı) sf.* Utanma duygusu taşıyan; utangaç; sıkılgan.

hayalî, [Ar. ḫayālī خيالى] *(haya:li:) {OsT} sf.* **1.** Gerçekte var olmadığı hâlde hayal ürünü olan; hayal niteliği taşıyan. **2.** *is.* Karagöz oynatan kimse. ◘ **hayalî ihracat,** *Gerçekte ihraç edilmediği hâlde yasa dışı kazanç elde etmek amacıyla ihraç edilmiş gibi gösterilen dış satım işlemi.*

hayalîfener, [Ar. hayālī + Yun. fener] *(haya:'lifener) {OsT} is.* **1.** Camlarındaki resimleri duvara yansıtan bir tür gösteri aracı; sihirbaz feneri. **2.** *mecaz.* Son derece zayıf kimse. ◘ **hayalîfenere dönmek,** *Çok zayıflamak.*

hayaliyat, [Ar. ḫayāliyāt خياليات] *(haya:liya:t) {OsT} is.* Hayalî şeyler.

hayaliyun, [Ar. ḫayāliyyūn خياليون] *(haya:liyu:n) {OsT} is. ed.* Romantik şair ve yazarlar.

hayalli, [hayal-li] *sf.* Hayali olan; hayal sahibi.

hayalperest, [Ar. ḫayāl + Far. perest خيالپرست] *(haya:lperest) {OsT} is.* **1.** Sürekli hayal kuran. **2.** Hep hayalleri peşinde koşan.

hayalperver, [Ar. ḫayāl + Far. perver خيالپرور] *(haya:lperver) {OsT} sf.* Hayale çok düşkün; hayale gereğinden çok yer veren; hayalci.

hayan, [? hayan] *{ağız} is.* **1.** Biçilmiş tarla. **2.** Başakların dövüldükten sonraki durumu. [DS]

hayasımak, [haya-sı-mak] *{ağız} gçsz. f. [-ır]* (Pişmekte olan yemek için) ateşi yavaşladığında pişmesi durarak tadı ve rengi bozulmak. [DS]

hayâsız, [hayâ-sız] *(haya:sız) sf.* Utanma, çekinme duygusu olmayan; arsız.

hayâsızca, [hayâ-sız-ca] *(haya:sı'zca) zf.* **1.** Utanmadan; sıkılmadan. **2.** *sf.* Sıkılmadan yapılan.

hayâsızlık, -ğı [hayâ-sız-lık] *(haya:sızlık) is.* **1.** Utanmazlık; sıkılmazlık. **2.** Utanmaz, sıkılmaz kimsenin durumu.

hayat[1], [Ar. ḥayy > ḥayāt حيات] *(haya:t) {OsT} is.* **1.** Canlılarda doğumdan ölüme kadar süren yaşama işlevlerinin tümü; dirim; yaşam. **2.** Doğumdan ölüme kadar geçen süre; ömür. **3.** Geri kalan ömür. **4.** İçinde bulunulan ve yaşanılan doğal koşulların bütünü; yaşama biçimi; yaşantı. **5.** Yaşamayı sağlayan şartların tümü; yaşamaya değer kazandıran şey veya nitelik. **6.** Toplumsal, ekonomik, kültürel, tarihsel vb. koşulların belirlediği bir döneme, bir topluma veya bir bölgeye özgü yaşama biçimi. **7.** Canlılığın ifadesi olan hareket ve kaynaşma. **8.** Kader. **9.** Yaşamayı sağlayan yiyecek, içecek, giyecek vb. şeylerin tümü. **10.** Geçim araçları; iş ve meslek. **11.** Bir kimsenin geçmişi; hayat hikâyesi; biyografi; yaşam öyküsü. ◘ **hayat adamı,** *Zamanın gerektirdiği durumlara kolaylıkla uyan ve güçlükleri yenmesini bilen kimse.*|| **hayat ağacı,** *1. Bir soyun bilinen en eski atadan itibaren bütün üyelerini gösteren çizelge; soy ağacı, soy kütüğü; soy zinciri; şecere. 2. anat. Beyincik kesitinde boz maddenin içinde ağaç biçiminde görülen ak madde kütlesi. 3. Falcılıkta gökyüzü ile yeryüzü arasındaki bağlantının çizgisel ifadesi.*|| **hayat arkadaşı,** *Evli olan eşler; karı kocadan her biri; eş.*|| **hayata atılmak,** *Geçimini sağlamak üzere çalışmaya ve para kazanmaya başlamak; işe atılmak.*|| **hayata gözlerini yummak,** *Ölmek.*|| **hayata küsmek,** *Yaşama isteğini yitirecek kadar bezgin ve kötümser olmak.*|| **hayāt-bahş,** *Hayat veren; canlılık kazandıran.*|| **hayat çizgisi,** *1. Bir kişinin hayatı boyunca görüp geçirdiği olumlu ve olumsuz olay ve durumların izlediği yol. 2. Bilekten başlayarak avuç içinden işaret parmağına doğru uzanan çizgi.*|| **hayāt-dār,** *Hayatta olan; hayatı olan; dirimli.*|| **hayat dolu,** *1. Yaşama isteği çok olan. 2. Neşeli; canlı, hareketli, güler yüzlü.*|| **hayat düzeyi,** *Gelir ve kültür durumunun zorunlu kıldığı yaşama biçimi.*|| **hayāt-efza,** *{OsT} Hayat artıran; canlılık katan.*|| **hayāt-engiz,** *Yaşamaya zorlayan; yaşatan.*|| **hayat felsefesi,** *Kişinin hayatını sürdürmede esas aldığı dünya görüşü.*|| **hayat geçirmek,** *Varlığını sürdürmek; yaşamak.*|| **hayat hikâyesi,** *Bir kimsenin hayatı boyunca geçirdiği dönemler, yaşadığı önemli olayların anlatıldığı, kişinin tanıtıldığı yazı; yaşam öyküsü; biyografi.*|| **hayāt-ı alîl,** *{OsT} Hastalıkla geçen ömür.*|| **hayāt-ı askeriye,** *{OsT} Askerlik yaşamı.*|| **hayāt-ı cāvidānî,** *{OsT} Sürekli hayat; ölümsüzlük.*|| **hayāt-ı husūsiye,** *{OsT} Özel hayat.*|| **hayāt-ı insānî,** *{OsT} İnsan hayatı; insanın hayatı.*|| **hayatı kaymak,** *argo. Yıkıma uğramak; işleri ters gitmek; mahvolmak.*|| **hayāt-ı ma'neviye,** *{OsT} Manevî hayat.*|| **hayāt-ı ma'sumāne-i tıflāne,** *{OsT} Çocuğa yakışır masumlukta geçen ömür.*|| **hayāt-ı muhayyel,** *{OsT} Hayalî hayat.*|| **hayāt-ı müstear,** *Geçici hayat; ödünç hayat.*|| **hayāt-ı müştereke,** *{OsT} Ortak hayat.*|| **hayatın baharı,** *Gençlik dönemi.*|| **hayatına girmek,** *Evlilik veya evlilik dışı ilişkilerle bir müddet biri ile beraber yaşamak; hayatında yer almak.*|| **hayatını bağlamak,** *Geleceğini veya hayatını belirli bir kişi veya işe vakfetmek.*|| **hayatını birine borçlu olmak,** *1. Ölüm tehlikesinden o kişinin yardımı ile kurtulmuş olmak. 2. Bir başkasının yardım ve desteği ile yaşamaya çalışmak.*|| **hayatını kazanmak,** *Geçimini kendi emeği ve çalışması ile sağlamak.*|| **hayatını yaşamak,** *Her türlü baskıdan uzak, dilediğince yaşamak.*|| **hayāt-ı sahîha,** *{OsT} Sağlıklı ve esenlik içinde geçen ömür.*|| **hayāt-ı takdiriye,** *{OsT} Ana rahminde bulunan çocuğun hayatı.*|| **hayāt-ı uhreviye,** *{OsT} Ahret hayatı; öbür dünyadaki yaşam.*|| **hayat kadını,** *Başka*

erkeklerle cinsel ilişkiye girerek yaşamayı kendine meslek edinmiş kadın; fahişe; orospu.|| **hayat kavgası,** *Yaşayabilmek ve geçinebilmek için verilen mücadelenin tümü.*|| **hayat memat,** *Ölüm kalım.*|| **hayat memat meselesi,** *Ölüm kalım meselesi.*|| **hayat mücadelesi,** *Yaşayabilmek ve geçinebilmek için verilen mücadelenin tümü.*|| **hayat pahalılığı,** *Kişinin yaşayabilmek için gerek duyduğu barınma, yiyecek, içecek ve giyecek gibi maddelerin pahalı olması durumu.*|| **hayat sahası,** *Bir devletin nüfus artışı ve ekonomik ihtiyaçları karşılamak gerekçesiyle varlığının olmazsa olmaz saydığı toprak parçası; yaşamak için gerekli olan alan.*|| **hayat seviyesi,** *Gelir ve kültür durumunun zorunlu kıldığı yaşama biçimi.*|| **hayat sigortası,** *Bir kimsenin yaşlılık durumunda kendisine veya mirasçılarına ödemede bulunulmak üzere yaptığı sosyal güvenlik anlaşması; hayat güvencesi.*|| **hayat standardı,** *Bir toplumun geçim ve kültürel faaliyetler için harcamak zorunda kaldığı en az miktar.*|| **hayat suyu,** *Âb-ı hayat.*|| **hayat şartları,** *Yaşamak için gerekli olan koşullar.*|| **hayatta olmak,** *Sağ olmak; yaşıyor olmak.*|| **hayat tarzı,** *Yaşama biçimi.*|| **hayat tecrübesi,** *Kişinin hayatı boyunca edinmiş olduğu yaşama ile ilgili deneyimler.*|| **hayat umudu,** *(Hasta için) yaşama ve sağlığa kavuşma umudu.*|| **hayat vermek,** *1. Canlandırmak. 2. Hareketli ve işler duruma getirmek.*

hayat[2], [Ar. ḥa'iṭ *(koruma, etrafını çevirme)* > ḥıyāṭ *(duvarlar)* حياط => hayat] *(ha'yat)* *{OsT}* *is.* **1.** Bazı evlerin bahçeye bakan üstü kapalı, etrafı açık veya bir yanı açık çıkma kısmı; sofa. *{ağız} (aynı)* [DS] **2.** *{ağız}* Balkon. [DS] **3.** Avlu; ev bahçesi. *{eAT} (aynı)* **4.** *{ağız}* Sundurma. [DS] **5.** *{ağız}* Davarların gecelemeleri için yapılmış kapalı yer; davar damı. [DS] **6.** *{ağız}* Misafir odası. [DS] **7.** *{ağız}* Arsa. [DS]

hayat[3], [? hayat] *{ağız}* *is.* İpek iplik. [DS]

hayatî, [Ar. ḥayatī حياتى] *(haya:ti:)* *sf.* **1.** Hayatla ilgili; yaşamaya dayanan. **2.** Canlılığı meydana getiren. **3.** *mecaz.* En önemli; önemi çok büyük olan; temel. **4.** Hayat için olmazsa olmaz. ⊡ **hayatî etkinlikler,** *Yaşamaktan doğan canlılık belirtileri.*|| **hayatî tepkiler,** *Canlı cisimciklerin fiziksel ve kimyasal etkilere karşı gösterdikleri tepki.*

hayatiyat, [Ar. ḥayātiyyāt حياتيات] *(haya:tiya:t)* *{OsT}* *is.* Biyoloji; yaşam bilimi.

hayatiyet, [Ar. ḥayātiyyet حياتيت] *(haya:tiyet)* *{OsT}* *is.* **1.** Hayatın devam etmesi ve gelişmesi için gerekli güç; yaşama gücü; canlılık. **2.** *mecaz.* Uzun süre devam etme yeteneği; yaşama.

hayatiyūn, [Ar. ḥayātiyyūn حياتيون] *(haya:tiyu:n)* *{OsT}* *is.* Biyoloji bilginleri; biyologlar.

hayatsız, [hayat-sız] *{ağız}* *sf.* (Kişi için) kavgacı; terbiyesiz. [DS]

haybahasıl, [Ar. ḫā'ib ü ḫāsir خائب و خاسر] *{OsT}* *zf.* Umutsuz ve yoksul biçimde.

haybat[1], [Ar. ḥaybet] *{ağız}* *sf.* İri; kaba. [DS]

haybat[2], [? haybat] *{ağız}* *is.* Gürültü patırtı; yaygara. [DS]

haybatçı, [haybat-çı] *{ağız}* *sf.* Olur olmaz şeylere kızan, bağıran veya ağlayan kimse; yaygaracı; gürültücü. [DS]

haybatlamak, [haybat-la-mak] *{ağız}* *gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Abartmak. [DS]

haybatsız, [haybat-sız] *{ağız}* *sf.* **1.** (Kişi için) sevimsiz. **2.** (Kişi için) terbiyesiz. [DS]

haybe, [Ar. ḥayb *(başarısızlık)* > ḫaybet خيبت => haybe] *{OsT}* *sf.* **1.** İşe yaramayan. **2.** Anlamsız. **3.** Boş. ⊡ **haybeye kürek çekmek,** *Boş yere uğraşmak, çabalamak.*

haybeci, [haybe-ci] *is.* *argo.* **1.** Dolandırıcıların aldatmak istedikleri kişi. **2.** İşsiz güçsüz kimse.

haybeden, [haybe-den] *zf.* *argo.* Hiç yoktan; bedavadan.

haybet, [Ar. ḫaybet خيبت] *{OsT}* *is.* İsteklerin yerine gelmemesi; hayal kırıklığı. ⊡ **haybet-zede,** *{OsT}* *Sıkıntıya uğrayan; keder içinde olan.*

haycı, [Slav. hajka => hay-cı] *{ağız}* *is.* Domuz veya kurt avında bağırarak hayvanları ürkütüp meydana çıkaran kimse. [DS]

hayda, [hay + de > hayda] *(ha'yda)* *ünl.* **1.** Hayvanları harekete geçirmek veya yürürken hızlandırmak amacıyla söylenen söz; deh. **2.** *(ha'yda:)* Şaşkınlık ifade etmek için kullanılan söz. **3.** *{ağız}* Haydi; yürü! [DS]

haydak, -ğı [hay-dak] *{ağız}* *is.* Gölgelik; çardak. [DS]

haydalama, [hayda-la-ma] *is.* Hayvanı yürütmek için *"Hayda!"* diye bağırma; dehleme.

haydalamak, [hayda-la-mak] *gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Hayvanları yürütmek için *"Hayda!"* diye bağırmak; dehlemek.

haydalanma, [hayda-la-n-ma] *is.* *"Hayda!"* diye bağırarak yürütülme; dehlenme.

haydalanmak, [hayda-la-n-mak] *edil. f. [-ır]* (Hayvan için) *"Hayda!"* diye bağırarak yürütülmek; dehlenmek.

haydama, [hayda-ma] *is.* Hayvanı yürütmek için *"Hayda!"* diye bağırma; dehleme.

haydamak[1], [hayda-mak] *gçl. f. [-r] [-d(ı)-yor]* **1.** Hayvanı yürütmek için *"Hayda!"* diye bağırmak; dehlemek. *{ağız} (aynı)* [DS] **2.** Hayvanı sürmek, yürütmek.

haydamak[2], [hayda-mak] *{ağız}* *gçsz. f. [-r] [-d(ı)-yor]* Zamanını boşa geçirmek; yan gelip yatmak. [DS]

haydamak[3], [hay *(yans.)* + de-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-(d)i-yor] argo.* Defetmek; kovmak. [DS]

haydan, [? haydan] *{ağız} is.* Ottan, çalı çırpıdan yapılan yazlık kulübe. [DS]

haydana, [? haydan-a] *{ağız} zf.* Hayır için; sevap için. [DS]

haydar, [Ar. ḥaydar حيدر] *{OsT} is.* **1.** Aslan. **2.** *mecaz.* Cesur ve yiğit kimse. **3.** Hz. Ali'nin lakabı.

haydara, [Ar. ḥaydara حيدره] *{OsT} is.* → haydar.

haydarane, [Ar. ḥaydar + F. –āne حيدرانه] *(hayda-ra:ne) {OsT} zf.* **1.** Cesurcasına. **2.** Hz. Ali'ye yakışır biçimde.

haydari, [Ar. ḥaydarī حيدرى] *(haydari:) {OsT} is.* **1.** Aslanlık. **2.** Dervişlerin giydiği kolsuz, kısa, açık yakalı, yün aba. **3.** Sarımsak, nane, dere otu, maydanoz katılmış yoğurt. ☞ **haydari yaka,** *Yelek, hırka gibi giyeceklerin V biçimindeki yakası.*

haydariye, [Ar. ḥaydarīyye حيدريه] *(haydari:ye) {OsT} is.* Hırka altına giyilen kolsuz ve kısa elbise.

haydır, [hay *(yans.)* > hay-dır] *is.* **1.** Sürüp götürme, sevk etme, kovalama ünlemi ve bu eylemi anlatan yansımalı gövde. **2.** Haykırma, bağırma anlatan yansımalı gövde. ☞ **haydır huydur,** *{ağız} 1. Gürültü patırtı. 2. (Davranış için) düzensiz. 3. (Uğraş için) gereksiz. 4. (Ayak kayması için) sürüklenerek, yuvarlanarak; paldır küldür.* [DS]

haydi, [hay *(yans.)* + de > haydi] *(ha'ydi) ünl.* **1.** Acele etmesi gerektiğini belirtmek için kullanılan ünlem. **2.** İsteklendirmek için kullanılır. **3.** *"Peki, olsun!"* anlamında kabul ve doğrulama bildirir. **4.** *"Farz edelim ki; öyle sayalım ki; varsayalım ki"* anlamında karşısındakinin düşünce ve sözlerinin beğenilmediğini ifade için kullanılır. **5.** İhtimal bildirir. **6.** Hafifseme anlatır. **7.** Hoş görme durumunda kullanılır. ☞ **haydi haydi,** *1. Bol bol; kolay kolay; ferah ferah. 2. Olsa olsa; en; çoğu.*|| **haydi canım sen de,** *"Böyle şey olmaz, inanmam" anlamında kullanılır.*|| **haydi oradan,** *1. Kovmak veya azarlamak için kullanılır. 2. "Böyle şey olmaz, inanmam" anlamında kullanılır.*

haydin, [hay + edin / deyin / den > haydin] *(ha'ydin) ünl.* İsteklendirmek ve acele ettirmek için bir kalabalığa karşı kullanılır; *"haydi"* ünleminin çoğulu.

haydindi, [hay + deyin-di > haydindi] *(ha'ydindi) {ağız} ünl. "Çabuk ol, acele et"* anlamında kullanılır. [DS]

haydisene, [hay + de-sen + e > haydisene] *(haydise'ne) ünl. "Çabuk ol, acele et"* sözünün pekiştirmeli ve emir (dilek şart) biçimi.

haydur, [hay *(yans.)* > hay-dur] *is.* **1.** Sürüp götürme, sevk etme, kovalama ünlemi ve bu eylemi anlatan yansımalı gövde. **2.** Haykırma, bağırma anlatan yansımalı gövde. ☞ **haydır hoydur,** *{ağız} (Gezmek için) başıboş.* [DS]|| **haydur huydur,** *{ağız} "Ne yap yap!"; yap da nasıl yaparsan yap.* [DS]

haydut, -du [Mac. hajduk / Ar. ḥaydūd حيدود] *{OsT} is.* **1.** Yalnız başına veya bir çete içinde silahlı soyguna katılan kimse; eşkıya. **2.** *sf mecaz.* (Küçük çocuklar için) yaramaz. ☞ **haydut gibi,** *1. Söz dinlemez, hâlden anlamaz. 2. Görünüşü bakımından korku uyandıran; iri yarı ve kaba.*

haydutluk, -ğu [haydut-luk] *is.* **1.** Haydut olma durumu; şakilik; şekavet. **2.** Haydudun yaptığı yasa dışı iş. **3.** Haydutlara yakışır biçimde davranış. ☞ **haydutluk etmek,** *1. Haydut gibi davranmak. 2. Soygunculuk yapmak; yol kesmek.*

haye, [Far. ḫāye خايه] *(ha:ye) {OsT} is.* **1.** Er bezi; haya. **2.** Yumurta.

hayende, [Far. ḫāyiden > ḫāyende خاينده] *(ha:yende) {OsT} sf.* Ağzında çiğneyen.

hayevan, [Ar. ḥayevān حايوان] *(ha:yeva:n) {OsT} is.* Hayvan.

hayevi[1], [Ar. ḥayy > ḥayevī حايوى] *(hayevi:) {OsT} sf. fel.* Canlı; dirimsel.

hayevi[2], [Ar. ḥayye *(yılan)* > ḥayevī حايوى] *(hayevi:) {OsT} sf.* Yılanla ilgili.

hayeviye, [Ar. ḥayy > ḥayeviye حايويه] *{OsT} is. fel.* Canlıların organlarındaki değişmelerin yalnız kimyasal ve fiziksel sebeplerden ileri gelmediğini, aynı zamanda bir ilkeye dayandığını savunan görüş; dirimselcilik.

hayf, [Ar. ḥayf حيف] *{OsT} is.* **1.** Haksızlık; zulüm. **2.** İlenç; beddua. **3.** *ünl.* Yazık; eyvah!

hayfa, [Ar. hayfā' حيفا] *(hayfa:) {OsT} ünl.* Yazık; eyvah.

hayfetmek, [Ar. ḥayf + T. et-mek] *gçsz. f. [-(d)-er] [-(d)-i-yor]* Üzülmek; eseflenmek.

haygene, [Far. ḫāygine خايگنه] *(ha:ygene) {OsT} is.* Yumurta ve un ile yapılan bir yemek; kaygana.

hayhal, [Ar. ḫalḫāl] *{ağız} is.* Cam veya madenden yapılan bir tür bilezik. [DS]

hayhavar, [hay+havar] *{ağız} is.* **1.** Yaygara; çığlık. **2.** İmdat. [DS]

hayhay, [hay *(yans.)* + hay] *(ha'yhay) is. "Peki, elbette!" "Baş üstüne!" "Elbette!"* anlamlarında kullanılır. ☞ **hayhayı gidip vayvayı kalmak,** *Sağlığı veya gençliği gitmiş, artık sağlığından ve yaşlılığından yakınır duruma gelmiş olmak.*|| **hayhay tavı,** *{ağız} Ocak ayında ekime elverişli zaman. 2. Olmak üzere iken; tam zamanında.* [DS]

hayhop, [hay *(yans.)* + hop] *{ağız} sf.* Aklına eseni yapan; şımarık. [DS]

hayhuy, [Far. hāyā-hūy / hāy ü hüy] *is.* **1.** Herkesin

aynı anda konuşmasından veya eğlenmesinden doğan gürültü; şamata. **2.** *mecaz.* Sonucu boş çıkan çaba.

hayıf, -yfı [Ar. ḥayf *(zarar verme)* حيف] *{OsT} is.* **1.** Edilen haksızlık. **2.** İnsafsız davranış. **3.** Acınma; üzülme. **4.** *ünl.* Eyvah! Yazık! Heyhat! Vah! ☞ **hayıf almak,** *{eAT} İntikam almak; öç almak.*

hayıflanma, [hayıf-la-n-ma] *is.* Üzülme, acınma durumu; hayıflanmak eylemi.

hayıflanmak, [hayıf-la-n-mak] *dönşl. f. [-ır]* Üzülmek; acınmak; esef etmek.

hayıfsınmak, [hayıf-sı-n-mak] *{eAT} dönşl. f. [-ır]* Üzülmek; hayıflanmak; esef etmek.

hayıkmak, [ay-ık-mak] *{ağız} gçsz. f. [-ır]* **1.** Çabuk anlamak. **2.** Ayıkmak. [DS]

hayıpsınmak, [Ar. ʿayb + T. -sı-n-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* **1.** Darılmak. **2.** Tasalanmak. [DS]

hayır[1], [Ar. ḫayr خير] *(ha:'yır) e.* **1.** Sorulara olumsuz cevap bildiren kelime. **2.** *"Yok, öyle değil"* şeklinde kabul etmeme, reddetme bildirir. **3.** Olumsuz cümlelerdeki olumsuzluğu pekiştirmek için kullanılır. ☞ **hayır dememek,** *1. Cevap vermemek. 2. Bir şeyi geri çevirmemek.*

hayır[2], **-yrı** [Ar. ḫayr خير] *{OsT} is.* **1.** Karşılık beklemeksizin yapılan her tür yardım; iyilik. **2.** Yarar; çıkar. **3.** *{ağız}* Ölümün kırkıncı günü verilen ziyafet. [DS] **4.** *sf.* İyi; yararlı; faydalı; hayırlı. ☞ **Hayırdır inşallah!** *1. (Rüya için) Allah iyiye çıkarsın. 2. Merak edilen konuyu öğrenmek için sorulan soru sözü.*|| **hayır etmemek,** *1. Yararı olmamak. 2. İyileşmemek; düzelememek.*|| **hayır gelmemek,** *Herhangi bir yararı olmamak; fayda umulmamak.*|| **hayır görmemek,** *Yararını görmemek.*|| **hayır işlemek,** *1. Yararlı, iyi bir iş ve davranışta bulunmak. 2. Dinî açıdan ve insanlık için iyi ve yararlı işlerde bulunmak.*|| **hayır işleri,** *1. İnsanların yararına yapılan çalışmalar. 2. Yoksul kişilerin zorunlu ihtiyaçlarını karşılamaya yönelik işler.*|| **hayır kalmamak,** *İşe yarar durumu kalmamak.*|| **hayır kurumu,** *Hayır işleri ile uğraşan kurum.*|| **hayırla anmak,** *Ölmüş birisinin ardından iyi konuşmak; iyiliklerinden söz etmek.*|| **hayırlar,** *"Ne var ne yok?" sözünün cevabı.*|| **hayır sahibi,** *Herkesin iyiliğini isteyen; iyiliksever.*|| **hayır sanmak,** *{eAT} Hayır düşünmek; iyilik istemek.*|| **hayra alamet,** *Hayırlı olacağı tahmin edilen bir iş için söylenen iyi dilek sözü.*|| **Hayra alamet değil.** *Uğursuz sayılan bir işten söz edilirken söylenir.*|| **hayra yormak,** *Rüya veya fal için iyi olmasını dilemek.*|| **hayrı dokunmak,** *Yararı görülmek.*|| **Hayrını gör!** *"Güle güle kullan!" anlamında yeni alınan bir şey için söylenen dua.*|| **Hayrola!** *"Ne var, ne yok?" anlamında soru sözü.*

hayır[3], [Ar. ḥāyır حاير] *(ha:yır) {OsT} sf.* Hayrette kalan; şaşıran.

hayır[4], [? hayır] *{ağız} is.* İncir. [DS]

hayır[5], [? hayır] *{ağız} is.* Susam veya haşhaş dövülen tokmak. [DS]

hayırdua, [Ar. ḫayır + duā خيردعا] *(hayırdua:) {OsT} is.* İyilik dileme; iyi olması için dua etme; iyilik dileği. ☞ **hayırdua etmek,** *İyi dilekte bulunmak.*

hayırhah, [Ar. ḫayr + Far. –ḫāh خيرخواه] *(hayırha:h) {OsT} sf.* İyilik dileyen; iyilik isteyen; hayırsever.

hayırlaşma, [hayır-la-ş-ma] *is.* Alış veriş sonrası karşılıklı olarak hayırlı olmasını dileme.

hayırlaşmak, [hayır-la-ş-mak] *işteş. f. [-ır]* Bir alış veriş sonrasında karşılıklı olarak bu işin hayırlı olması için dilekte bulunmak.

hayırlı, [hayır-lı] *sf.* **1.** Yararı, iyiliği, hayrı olan. **2.** Birisine yararı dokunan. **3.** Uğurlu, iyi, güzel. ☞ **hayırlı kuş,** *{ağız} Baykuş.* [DS]|| **Hayırlı olsun!** *İyiliği, yararı dokunsun.*|| **hayırlısı ile,** *İyilik ve yarar getireni ile.*|| **Hayırlısı olsun!** *En iyisi, en yararlısı olsun; sonu iyi olsun.*

hayırperver, [Ar. ḫayr + Far. –perver خيرپرور] *{OsT} sf.* İyiliksever; yardımsever; hayırsever.

hayırsever, [Ar. ḫayr + T. sev-er] *is.* Yoksullara, düşkünlere, yardıma muhtaç olanlara karşılıksız iyilik ve yardım eden ve bunu seven kişi; iyiliksever; yardımsever.

hayırseverlik, -ği [hayır+sev-er-lik] *is.* **1.** Hayırsever olma durumu. **2.** Hayırsever olanın özelliği ve niteliği; iyilikseverlik; yardımseverlik.

hayırsız, [hayır-sız] *sf.* **1.** Kimseye yararı, yardımı ve iyiliği dokunmayan. **2.** Kendisinden beklenen ilgi ve bağlılığı göstermeyen; vefasız. ☞ **hayırsız ada,** *Yerleşime uygun olmayan ada.*

hayırsızlık, -ğı [hayır-sız-lık] *is.* **1.** Hayırsız olma durumu. **2.** Hayırsız olanın özelliği ve niteliği.

hayısmak, [? hayıs-mak] *{ağız} gçsz. f. [-ır]* Pörsümek. [DS]

hayış, [? hayış] *{ağız} is.* **1.** Düşünce. **2.** Hoşlanış; işine gelme. [DS]

hayıt, [Ar. ʿīd عيد] *is. bot.* Mine çiçeğigillerden, Akdeniz bölgesinde yetişen mavi, beyaz veya mor çiçekler açan, dalları sepet örme işinde kullanılan insan boyunda çalı; ayıt, *(Vutex agnus-castus).* ☞ **hayıt yeşili,** *{ağız} Hayıt ağacı yaprağından elde edilen ve kaynatılarak şaplanmış bir dokuma boyası ve rengi.* [DS]

hayız, -yzı [Ar. ḥayż حيض] *{OsT} is.* Kadınlarda aybaşı hâli. ☞ **hayız görmek,** *Aybaşı olmak.*

hayic, [Ar. hāyic هائج] *(ha:yic) {OsT} sf.* Heyecanlı; coşkun.

hayide, [Far. ḫāyiden >ḫāyide خايده] *(ha:yide) {OsT} sf.* **1.** Ağızda çiğnenmiş. **2.** Ağızdan ağza dolaşmış söz; bayat haber vb. ⊡ **hāyide-gû,** *{OsT} Boş ve değersiz sözler söyleyen.*|| **hāyide-suhen,** *{OsT} Bayağı şair.*

hayih, [Ar. ḥāyiḥ حايح] *(ha:yih) {OsT} is.* Gerekli olduğu zaman bulunmayan nesne.

hayik, [Ar. ḥāyik حايك] *(ha:yik) {OsT} is.* Bez dokuyan; çulha.

hayir, [? hayır / hayir] *{ağız} is.* İncirlik. [DS]

hayka[1], [? hayka] *{ağız} is.* Tekerleğin düşmemesi için dingilin başına geçirilen somun. [DS]

hayka[2], [Slav. hajka] *{ağız} is.* Sürek avı. [DS] ⊡ **hayka yapmak,** *{ağız} Sürek avı yapmak.* [DS]

haykırı, [hay *(yans.)* > hay-kır-ı] *is.* **1.** Bağırma; bağırtı. **2.** *dbl.* Ünlem.

haykırıcı, [hay *(yans.)* > hay-kır-ıcı] *{ağız} sf.* (Kişi için) geriden av kaldıran. [DS]

haykırış, [hay *(yans.)* > hay-kır-ış] *is.* **1.** Bağırma, haykırma işi ve biçim. **2.** Haykırma sesi.

haykırışma, [hay *(yans.)* > hay-kır-ış-ma] *is.* Birlikte haykırma eylemi; bağrışma.

haykırışmak, [hay *(yans.)* > hay-kır-ış-mak] *işteş. f. [-ır]* Birlikte haykırmak; bağrışmak.

haykırma, [hay *(yans.)* > hay-kır-ma] *is.* Haykırmak eylemi; bağırma.

haykırmak, [hay *(yans.)* > hay-kır-mak] *gçsz. f. [-ır]* **1.** Korku, telaş vb. sebeple yüksek sesle bağırmak. **2.** *{ağız}* Çağırmak; seslenmek. [DS] **3.** *mecaz.* (Durum veya nitelik için) belirgin olarak görünmek. **4.** *{ağız}* İleri götürmek; haykırarak yönlendirmek. [DS]

haykırtı, [hay *(yans.)* > hay-kır-tı] *is.* Yüksek sesle acı acı bağırma; haykırma.

haykırtma, [hay *(yans.)* > hay-kır-t-ma] *is.* Haykırmasını sağlama eylemi.

haykırtmak, [hay *(yans.)* > hay-kır-t-mak] *gçl. f. [-ır]* Haykırmasını, yüksek sesle bağırmasını sağlamak.

hayl, [Ar. ḫayl خيل] *{OsT} is.* **1.** At. **2.** At sürüsü. **3.** Süvari takımı. **4.** *mecaz.* Düzensiz kalabalık; güruh.

hayla, [Ar. ḥālā] *{ağız} zf.* **1.** Şimdiye kadar. **2.** Hem de. **3.** Gerçekten. **4.** Nasıl? **5.** Çok. [DS]

haylama, [Rus. chájat [Tietze] / hay *(yans.)* > hay-la-ma] *{ağız} is.* Ormanda avlanırken tavşan ve keklikleri taş ve sopa ile çıkartma. [DS]

haylamak[1], [Rus. chájat [Tietze] / hay *(yans.)* > hay-la-mak] *gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* **1.** Bağırma, seslenme ile bir hayvanı sürmek; dehlemek. **2.** *{ağız}* Hayvanı bağırarak ürkütmek. [DS] **3.** *{ağız}* Peşinden koşmak; kovalamak. [DS] **4.** *{ağız}* Kışkırtmak. [DS] **5.** *{ağız}* Hızla vurmak. [DS]. **6.** *{ağız}* Dövmek. [DS] **7.** *{ağız}* Azarlamak. [DS] **8.** *{ağız}* Kınamak. [DS] **9.** *{ağız}* Bağırarak ihale yapmak; ihale birinin üstünde kalmak. [DS]

haylamak[2], [hay-la-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(ı)-yor]* **1.** Seslenmek. **2.** Bağırıp çağırmak. **3.** Bakmak. **4.** İlgilenmek. **5.** Darılmak. **6.** Korkmak. **7.** Saldırmak. **8.** (Para, malzeme vb. için) yetmek; yetişmek. **9.** Çaba göstermek. **10.** Acele etmek. [DS] **11.** *{ağız}* Göze çarpmak; gözüne ilişmek. [DS]

haylamak[3], [hay-la-mak] *{eAT} gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* **1.** Önem vermek. **2.** *{ağız}* Korumak; gözetmek; dikkat etmek. [DS] **3.** *{ağız}* Avutmak. [DS] **4.** *{ağız}* Dinlemek. [DS] **5.** Sözünü tutmak; hürmet etmek

haylamalı, [hay-la-ma-lı] *{ağız} sf.* (Kişi için) gayretli. [DS]

haylamamak, [hay-la-ma-mak] *{ağız} gçl. olmsz. f. [-z] [-m(ı)-yor]* **1.** Önem vermemek; aldırış etmemek; hafif görmek. **2.** Zor bir işi başaramamak; becerememek. [DS]

haylamaz, [hayla-ma-z] *{ağız} sf.* Esen; sağlıklı; iyi. [DS] ⊡ **haylamaz olmak,** *{ağız} İyi olmak; sağlıklı olmak.* [DS]

haylangaz, [hay-lang-az ?] *{ağız} sf.* Haylaz; yaramaz. [DS]

haylanmak, [hay-la-n-mak] *{ağız} edil. f. [-ır]* **1.** (Av köpeği için) ava doğru sürülmek. **2.** *dönşl. f.* Haber almak. [DS]

haylaz, [*eT.* ayla-mak *(dolaşmak)* > hay-la-mak > hay-la-z] *sf.* **1.** Haşarı ve hoşa gitmeyen davranışlarda bulunan (kimse). **2.** Çalışmaya veya bir işi yapmaya gücü yettiği hâlde çalışmayan; tembellik yapan; aylaklık eden.

haylazca, [haylaz-ca] *(hayla'zca) zf.* Haylaza yakışır biçimde; haylaz gibi.

haylazlaşma, [haylaz-la-ş-ma] *is.* Haylaz duruma gelme.

haylazlaşmak, [haylaz-la-ş-mak] *dönşl. f. [-ır]* Haylaz duruma gelmek.

haylazlık, -ğı [haylaz-lık] *is.* **1.** Haylaz olma durumu. **2.** Haylazca davranış. ⊡ **haylazlık etmek,** *Haylazca davranışlarda bulunmak.*

hayle, [ha+öyle] *{ağız} zf.* Öyle. [DS]

haylecene, [ha+öyle-cene] *{ağız} zf.* Göründüğü gibi; öylece. [DS]

hayleden, [ha+ öyle-den] *{ağız} zf.* Durup dururken. [DS]

haylesine, [ha+öyle-s-i-n-e] *{ağız} zf.* Şuraya buraya doğru; öylesine. [DS]

hayli, [Far. ḫaylī / Ar. ḫayl *(at sürüsü)* > ḫaylī خيلى] *(ha'yli) {OsT} sf.* **1.** Çok sayıda; oldukça çok; epey. **2.** Bir takım. **3.** *zf.* Oldukça.

haylice, [hayli-ce] *(ha'ylice) zf.* Epeyce; çokça.

hayliye, [Ar. ḫayliyye خيليه] *{OsT} is. zool.* Atgiller.

haylulet, [Ar. ḥaylūlet حيلولت] *(haylu:let) {OsT} is.* **1.** Yolu kapama. **2.** Engel olma. **3.** Araya girme.

hayma, [Ar. ḫayme] *{ağız} is.* **1.** Bağ ve bahçelerde çalı çırpıdan yapılan çardak. **2.** Kış için hazırlanmış ot yığını. **3.** Çul tezgâhının iki yan direği. [DS]

haymak, [? hay-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-(ı)-yor]* **1.** Bunamak. **2.** Şaşakalmak. [DS]

haymalık, -ğı [hayma-lık] *{ağız} is.* **1.** Avlu; hayat. **2.** Odunluk. **3.** Çamaşırlık. **4.** Bahçe çardağı. **5.** Ekmeklik. [DS]

haymana[1], [Hayme Ana > Haymana *(ilçe adı)*] *{ağız} is.* **1.** Başıboş hayvanların salıverildiği çayırlık alan. **2.** Tembel. **3.** İşsiz serseri. **4.** Vahşi. **5.** (Çocuk için) yaramaz. **6.** Hayvan sürüsü. [DS] ☞ **haymana beygiri gibi dolaşmak,** *İşsiz güçsüz dolaşmak; başıboş gezmek.*|| **haymana sığırı** (mandası, öküzü), *İri yarı; tembel.*

haymana[2], [Ar. ḫayme + Far. ḫāne] *{ağız} is.* Mesken, ağıl, mağara gibi şeyler. [DS]

haymanalık, -ğı [haymana-lık] *{ağız} is.* Bir şeyin bol ve sürekli verildiği yer; hayrat. [DS]

haymatlos, [Alm. heimat *(yurt)* + Yun. -los *(-siz)*] *sf.* **1.** Yersiz yurtsuz. **2.** *is.* Herhangi bir devletin hukukuna göre yurttaşlık haklarından yoksun bırakılan kişi.

haymatlosluk, -ğu [haymatlos-luk] *is.* Yersiz yurtsuz, vatansız olma durumu.

hayme, [Ar. ḫayme خيمه] *{OsT} is.* **1.** Çadır. **2.** *{ağız}* Bağ, bahçe ve bostan gibi yerler için yapılan basit kapı. [DS] ☞ **hayme-gâh,** *{OsT} Çadır yeri.*|| **hayme-geh,** *{OsT} Çadır yeri.*|| **hayme-i kebūt,** *{OsT} 1. Mavi çadır. 2. Gökyüzü; sema.*|| **hayme-i ezrak,** *{OsT} 1. Mavi çadır. 2. Gökyüzü; sema.*|| **hayme-nişîn,** *{OsT} 1. Çadırda oturan. 2. Göçebe.*|| **hayme-nişînî,** *{OsT} Çadırda oturma; göçebelik.*|| **hayme-serāy,** *{OsT} Hükümdar çadırı; otağ.*|| **hayme-şebbāzî,** *{OsT} Çadır kuklası.*

haymedet, [? haymedet] *{ağız} is.* **1.** Göz yumma; hoş görme. **2.** *zf.* Nasıl olsa... [DS]

haymete, [? haymete / haymede] *{ağız} e.* Doğru; gerçek. [DS]

haymî, [Ar. ḫaymī خيمى] *(haymi:) {OsT} sf.* Çadır biçiminde olan.

haymur, [? haymur] *{ağız} is.* Erkeklik organı. [DS]

haypıtmak, [hayp-ıt-mak] *{ağız} gçl. f. [-ır]* Yük ve koşum hayvanlarını işten, yükten kurtarmak; çözmek. [DS]

hayr[1], [Ar. ḫayr خير] *{OsT} is.* **1.** İyilik. **2.** İyi ve yararlı iş. **3.** Yarar. ☞ **hayr-i mukayyed,** *{OsT} Birine göre iyi ve yararlı olduğu hâlde diğerine göre zararlı olan şey.*

hayr[2], [Ar. ḫayr خير] *{OsT} sf.* **1.** İyi. **2.** Yararlı. **3.** Hayırlı. ☞ **hayr-endîş,** *{OsT} İyilik düşünen.*|| **hayr-endîşāne,** *{OsT} Hayırlı iş düşünene yakışır biçimde.*|| **hayr-endîşî,** *{OsT} İyilik düşünücü.*|| **hayr-hāh,** *{OsT} İyiliksever.*|| **hayr-hāhāne,** *{OsT} İyilikseverlikle.*|| **hayr-hāhî,** *{OsT} İyilikseverlik.*|| **hayrü'l-beriye,** *{OsT} Yaratıkların, halkın en hayırlısı; Hz. Muhammed.*|| **hayrü'l-beşer,** *{OsT} İnsanların hayırlısı; Hz. Muhammed.*|| **hayrü'l-enām,** *Varlıkların hayırlısı; Hz. Muhammed.*|| **hayrü'l-fātihîn,** *{OsT} 1. Fatihlerin en hayırlısı. 2. İşini en iyi yapan kişi.*|| **hayrü'l-halef,** *{OsT} Hayırlı oğul.*|| **Hayrü'l-umūri evsātuha.** *{OsT} Her işte orta yol hayırlıdır.*|| **hayrü'l-verā,** *{OsT} 1. Halkın hayırlısı. 2. Âlemin hayırlısı; Hz. Muhammed.*|| **hayrü'n-nisā,** *{OsT} Kadınların en hayırlısı; Hz. Fatma.*

hayran, [Ar. ḫayret > ḫayerān حيران] *(hayra:n) {OsT} sf.* **1.** Bir şeyi veya birini çok beğenen; hayran olan. **2.** Şaşırmış. **3.** Afyon sarhoşu. **4.** *is.* Beğenen, takdir eden kimse. ☞ **hayran etmek,** *Hayranlık duygusu bırakmak.*|| **hayran olmak,** *İyi, güzel veya olağanüstü durum ve davranışlar karşısında beğenme duygusu ile birlikte saygı duymak.*

hayrani, [Ar. ḫayrānī حيرانى] *(hayra:ni:)v is.* Hayranlık; şaşkınlık.

hayranlık, -ğı [hayran-lık] *is.* **1.** Hayran olma durumu. **2.** Güzel bir şey veya durum karşısında duyulan şaşkınlıkla karışık beğenme duygusu. **3.** *mecaz.* Aşırı istek; tutku. **4.** *{eAT}* Esrar; haşiş. ☞ **hayranlıkla,** *Çok beğenerek; hayran kalarak.*

hayrat, [Ar. ḫayr > ḫayrāt خيرات] *(hayra:t) {OsT} is.* **1.** Hayır işleri. **2.** Sevap kazanmak üzere yapılan iyilik. **3.** Halkın yararlanması için yapılan cami, okul, çeşme, han gibi kurumlara verilen ad. **4.** *sf.* Sevap amacıyla yapılmış olan.

hayret[1], [Ar. ḫayret حيرت] *{OsT} is.* **1.** Beklenmedik ve hiç görülmedik bir olay veya durum karşısında duyulan şaşkınlık; şaşırma. **2.** *ünl.* Şaşılacak bir şey karşısında kalınca söylenen söz. ☞ **hayret-bahş,** *{OsT} Şaşırtıcı; şaşkınlık verici.*|| **hayret-bahşā,** *{OsT} Hayret veren.*|| **hayret-dih,** *{OsT} Şaşkınlık veren.*|| **hayret-efzā,** *{OsT} Şaşkınlık artıran.*|| **hayret-engîz,** *{OsT} Hayret içinde bırakan.*|| **hayret etmek,** *Şaşırmak; şaşakalmak.*|| **hayrete düşmek,** *Şaşırmak; şaşakalmak.*|| **hayret-fezā,** *{OsT} Şaşkınlık veren; şaşırtan.*|| **hayret-i gam,** *{OsT} Üzüntünün verdiği şaşkınlık.*|| **hayret-i sırfe,** *{OsT} Tam şaşkınlık.*|| **hayretle,** *Şaşkınlıkla; şaşarak; şaşırarak.*|| **hayretlere düşmek,** *Şaşırmak; şaşakalmak.*|| **hayretler içinde kalmak,** *Şaşırmak; şaşakalmak.*|| **hayrette bırakmak,** *Şaşmasına sebep olmak; şaşırtmak.*|| **hayrette kalmak,** *Şaşırmak.* || **hayret-zā,** *{OsT} Şaşkınlık doğuran.*|| **hayret-zede,** *{OsT} Hayrete düşmüş olan.*

hayret[2], [Ar. ḫayrāt] *{ağız} is.* Pazar ve panayır gibi kalabalık yerlerde bir kişi tarafından belli bir miktar para vererek karcıya yaptırılıp dağıttırılan pekmez, kar ve su karışımı içecek. [DS]

hayri[1], [Ar. ḫayrī / ḫayriyye خيرى / خيريه] *(hayri:)* *{OsT}* *sf.* Hayırla ilgili; iyiliğe ilişkin.

hayri[2], [? hayri] *{ağız}* *is.* Bakır kâse. [DS]

hayrola, [Ar. ḫayr + T. ol-a] *(ha'yrola)* *ünl.* *"Ne var? Ne oluyor?"* anlamında kullanılır.

hayrullah, [Ar. ḫayru'llāh خيرالله] *{OsT}* *sf.* Allah katında hayırlı olan.

hays, [Ar. ḥayṡ حيث] *{OsT}* *is.* **1.** İlgi. **2.** Saygınlık; saygı.

haysana, [? haysana] *{ağız}* *is.* Bileği taşı. [DS]

haysanmak, [haysa-n-mak] *{ağız}* *dönşl. f.* *[-ır]* Kıskanmak; çekememek. [DS]

haysınmak, [hay-sı-n-mak / kaysın-mak ?] *{ağız}* *dönşl. f.* *[-ır]* **1.** Pişman olmak. **2.** Kıskanmak **3.** Şaşmak. **4.** Kaygılanmak. [DS]

haysiyet, [Ar. ḥayṡ *(nerede)* > ḥayṡiyyet حيثيت] *{OsT}* *is.* **1.** Sosyal konum; statü. **2.** Değer; saygınlık; itibar. **3.** Onur; şeref; öz saygı. ⊡ **haysiyet divanı,** *Bir dernek veya kurulun üyelerinden dernek veya kurulun ilkelerine aykırı davranışları olan kimselerin durumunu inceleme ve ceza verme yetkisi olan dernek organı; onur kurulu.*|| **haysiyetine dokunmak,** *Onuru zedelenmiş olmak; şerefine halel gelmek.*|| **haysiyet-şiken,** *Onur kırıcı; saygınlık düşürücü.*

haysiyetiyle, [Ar. ḥayṡiyyet + T. ile] *(haysiyeti'yle)* *zf.* Dolayısıyla; ...-den dolayı; .... sebebiyle.

haysiyetli, [haysiyet-li] *sf.* **1.** Haysiyeti olan; değerli; saygın. **2.** Onurlu; şerefli.

haysiyetsiz, [haysiyet-siz] *sf.* **1.** Haysiyeti bulunmayan; değer verilmeyen; saygın olmayan; itibar edilmeyen. **2.** Onur kırıcı davranışlara boyun eğen; şerefsiz; onursuz.

haysiyetsizlik, -ği [haysiyet-siz-lik] *is.* **1.** Haysiyetsiz olma durumu; itibarsızlık. **2.** Onur kırıcı davranışlara boyun eğme durumu; onursuzluk; şerefsizlik.

haysunmak, [hay-su-n-mak] *{ağız}* *dönşl. f.* *[-ur]* Kıskanmak; çekememek. [DS]

hasutlanmak, [haysut-la-n-mak] *{ağız}* *dönşl. f.* *[-ır]* Kıskanmak; çekememek. [DS]

haysü, [Ar. ḥayṡü حيث] *{OsT}* *zf.* İtibariyle; dolayısıyla. ⊡ **haysü'l-esmā,** *{OsT}* *İsimler dolayısıyla kişiyi tanıma.*|| min **haysü'l-mücmū',** *{OsT}* *Toptan.*|| min **haysü'l-sıfat,** *{OsT}* *Sıfatı dolayısıyla kişiliğini tanıma.*

hayşum, [Ar. ḫayşum خيشوم] *(hayşu:m)* *{OsT}* *is.* *anat.* Geniz.

hayşumî, [Ar. ḫayşūmī خيشومى] *(hayşu:mi:)* *{OsT}* *sf.* Genze ait; genizle ilgili. ⊡ **hayşūmî sāmit,** *{OsT}* *dbl. Geniz ünsüzü.*

hayt[1], [Ar. ḫayṭ خيط] *{OsT}* *is.* **1.** İplik; tel. **2.** *mecaz.* Uzun boylu ve ahmak; boyu uzun aklı kısa. **3.** *anat.* Tel gibi olan organ. ⊡ **hayt-ı bātıl,** *{OsT}* *Uzun ve ahmak.*|| **hayt-ı ebyāz,** *{OsT}* *Güneş doğarken ufukta görülen ışık demetleri.*|| **hayt-ı esved,** *{OsT}* *Güneş doğarken yavaş yavaş silinen gecenin iplik iplik karanlığı.*|| **hayt-ı hayme,** *{OsT}* *Çadır ipleri.*|| **hayt-ı mülevven,** *{OsT}* *bot. Kromatik iplik.*|| **hayt-ı nesc-i gudrūfî,** *{OsT}* *anat. Telsi kıkırdak dokusu.*|| **hayt-ı rakabe,** *{OsT}* *anat. Omurilik.*|| **hayt-ı şuā,** *{OsT}* *1. Işık demetleri. 2. Güneşin iplik gibi görünen ışınları.*

hayt[2], [hayt] *{ağız}* *ünl.* Öküzleri durdurmak için söylenir. [DS]

hayta[1], [Ar. ḫayṭa خيطه] *{OsT}* *is.* **1.** Urgan. **2.** Çadır ipi. **3.** Kazık; çadır kazığı.

hayta[2], [Erme. ḫayd *(kara leke, damga)* > ḫaydarag ?] *(ha'yta)* *sf.* **1.** Rezil; utanmaz. **2.** Başıboş; serkeş; serseri; külhanbeyi. **3.** *{ağız}* Yardakçı. [DS] **4.** *{ağız}* (Kişi için) duygusuz. [DS] **5.** *{ağız}* Hayvan besleyen. [DS] **6** *is.* Osmanlı imparatorluğunun sınır uçlarında konuşlanan, zaman zaman düşman ülkelerine akın için gönderilen savaşçı komando birlikleri. **7.** *{eAT}* Zorba; isyancı; eşkıya. **8.** *{ağız}* Çirkin vücutlu kadın. [DS] **9.** *{ağız}* Eş; karı; aile. [DS]

haytalık, -ğı [hayta-lık] *is.* **1.** Hayta olma durumu. **2.** Serserilik; haydutluk; külhanbeylik. ⊡ **haytalık etmek,** *Serserice davranışlarda bulunmak; külhanbeylik etmek.*

haytanmak, [hayta-n-mak] *{ağız}* *dönşl. f.* *[-ır]* Sırt üstü uzanmak; sırt üstü yatmak. [DS]

haytarmak, [hayt-ar-mak / kayt-ar-mak ?] *{ağız}* *gçl. f.* *[-ır]* Getirmek. [DS]

haytısınmak, [hayt-ı + sı-n-mak] *{ağız}* *dönşl. f.* *[-ır]* Ümidi kesilmek; ümidi kırılmak. [DS]

haytî, [Ar. ḫayṭī خيطى] *(hayti:, t kalın söylenir)* *{OsT}* *sf.* Tel biçiminde olan.

haytiye, [Ar. ḫayṭiyye خيطيه] *(t kalın söylenir)* *{OsT}* *is.* *zool.* İpsiler.

hayu[1], [ḳaṅu / kayu / ḫayu] *(khayu)* *{eT}* *zm.* **1.** Her kimse. [EUTS] **2.** *sf.* Hangi; hani. [DLT]

hayu[2], [Far. ḫayū خيو] *(hayu:)* *{OsT}* *is.* Tükürük; salya.

hayuk, -ğu [oyuk / höyük / hayuk] *{ağız}* *is.* Tarla ve bahçedeki ürünlere kuş vb. hayvanların zarar vermelerini önlemek için tahta veya paçavradan yapılmış korkuluk. [DS]

hayunet, [Ar. ḥayūnet حيونت] *(hayu:net)* *{OsT}* *is.* (Vakit için) yaklaşma.

hayusınga, [ḳayu-sı-ṅa / ḫayusınga] *{eT}* *zm.* Her birine. [EUTS]

hayuta, [ḳayu-ta / ḫayuta] *{eT}* *zf.* Herhangi bir yerde. [EUTS]

hayva[1], [Far. ābiyā] *{eAT} {ağız} is.* Ayva. [DS]

hayva[2], [Ar. ḥaviye] *{ağız} is.* Havya. [DS] ⊕ **hayva demiri,** *{ağız} Havya.* [DS]

hayvadene, [Yun. aghıovotano] *{ağız} is. bot.* → ayvadana. [DS]

hayvah, [hay+vah / ey+vah] *(ha'yva:h) {ağız} ünl.* Eyvah! [DS]

hayvan, [Ar. ḥayy *(dirı)* > ḥayvān حيوان] *(hayva:n) {OsT} is.* **1.** Canlılık; dirilik. **2.** Diri şey; canlı şey; canlı varlık. **3.** *biy.* Organik katı maddelerle beslenen, bu besinlerini ağız yardımı ile yutan ve sindiren, sindirim artıklarını boşaltım yoluyla vücudundan atan, sindirim sırasında gerekli maddeleri kan yoluyla vücudunun bütün organlarına dağıtan ve hareket edebilen canlı varlık. **4.** Duygu ve hareket yeteneği olan canlı varlık. **5.** (Daha dar anlamda) insandan farklı olarak dil ve akıl yeteneğinden yoksun canlı varlık. **6.** At, eşek ve sığır gibi yük taşıma işlerinde kullanılan canlı. **7.** *mecaz.* Yeteneksiz ve aklını iyi kullanamayan kimse; düşüncesiz; kaba; hoyrat; ahmak. ⊕ **hayvan bilimci,** *biy. Hayvan bilimi uzmanı; zoolog.*|| **hayvan bilimi,** *biy. Hayvanların yapı, görev, davranış ve sınıflandırılması, yeryüzündeki dağılışları gibi konularla ilgili araştırma ve incelemelerde bulunan biyoloji dalı; hayvanlar bilimi; zooloji.*|| **hayvan gibi,** *1. Kaba, duygusuz ve akılsız; beceriksiz. 2. İri yarı.*|| **hayvān-ı gayr-i nātık,** *{OsT} Konuşmayan hayvan.*|| **hayvān-ı nātık,** *{OsT} Konuşan hayvan; insan.*|| **hayvan hikâyesi,** *ed. İçinde öğretici ögeler bulunan ve hayvanlar arasında geçmiş gibi yazılan Orta Çağ hikâyesi; fabl.*|| **hayvan kömürü,** *Kan ve kemik gibi hayvansal ürünlerden elde edilerek hekimlikte kullanılan bir tür kömür.*

hayvanat, [Ar. ḥayvanāt حيوانات] *(hayva:na:t) {OsT} is.* **1.** Hayvanlar. **2.** Hayvan bilimi; zooloji. ⊕ **hayvānāt-ı bahriye,** *{OsT} zool. Denizde yaşayan hayvanlar.*|| **hayvānāt-ı berriye,** *{OsT} zool. Karada yaşayan hayvanlar.*|| **hayvānāt-ı ehliye,** *{OsT} zool. Evcil hayvanlar; insana alışkın hayvanlar.*|| **hayvānāt-ı ibtidāiye,** *{OsT} biy. Tek hücreli hayvanlar.*|| **hayvānāt-ı māiye,** *{OsT} zool. Su hayvanları.*|| **hayvānāt-ı nakîa,** *{OsT} Sulu şeyler içinde gelişimini tamamlayan hayvanlar.*|| **hayvānāt-ı nebātiye,** *{OsT} zool. Deniz hıyarları, (Holothuroidea).*|| **hayvānāt-ı tāliye,** *{OsT} biy. Çok hücreli hayvanlar.*|| **hayvānat-ı türābiye,** *{OsT} zool. Toprakçıl hayvanlar.*|| **hayvānāt-ı vahşiye,** *{OsT} Yırtıcı ve yabani hayvanlar.*|| **hayvanat bahçesi,** *Değişik bölgelerden gelme ve sık görülmeyen türden hayvanların halka gösterilmesi amacıyla düzenlenmiş bir tür park.*

hayvanca, [hayvan-ca] *(hayva'nca) zf.* **1.** Hayvana yakışır biçimde. **2.** Kaba; hoyratça; nezaketten uzak.

hayvancık, -ğı [hayvan-cık] *is.* Mikroskoplar yardımı ile görülebilen çok küçük hayvan.

hayvancılık, -ğı [hayvan-cı-lık] *is.* Evcil hayvan yetiştirme ve onlara bakma işi.

hayvani, [Ar. ḥayvānī حيوانى] *(hayva:ni:) {OsT} sf.* **1.** Hayvanla ilgili; hayvana ilişkin. **2.** Hayvandan elde edilen; hayvansal. **3.** *mecaz.* Kaba ve hoyratça; hayvanca.

hayvaniyet, [Ar. ḥayvāniyyet حيوانيت] *{OsT} is.* Hayvan olma durum ve niteliği; hayvanlık.

hayvanlaşma, [hayvan-la-ş-ma] *is.* Hayvan durumuna gelme; kabalık ve hoyratlık etme.

hayvanlaşmak, [hayvan-la-ş-mak] *dönşl. f. [-ır]* **1.** Hayvan durumuna gelmek. **2.** İnsanlık özelliklerini, erdemlerini kaybetmek; kabalaşmak.

hayvanlık, -ğı [hayvan-lık] *is.* **1.** Hayvan olma durumu. **2.** *mecaz.* Hayvanca davranışlarda bulunma; kabalık. ⊕ **hayvanlık etmek,** *Hayvanca davranışlarda bulunmak; kabalık etmek; hoyratça davranmak.*

hayvansal, [hayvan-sal] *sf.* **1.** Hayvanla ilgili; hayvana ait. **2.** Hayvandan elde edilen. **3.** Hayvandan kaynaklanan.

hayvar, [Far. ḫāye / Yun. cavier] *{ağız} is.* **1.** Havyar. **2.** Koruğun ilk durumu. [DS]

hayvara, [Far. āvāre] *{ağız} sf.* **1.** İşsiz güçsüz ve kararsız biçimde dolaşan. **2.** Zararını hesaba katmadan rastgele iş yapan. [DS]

hayvatlamak, [hayvat-la-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r [-l(ı)-yor]* (Çocuk için) heyecanla bağırmak. [DS]

hayya, [Ar. ḥayyā حيا] *(hayya:) {OsT} is.* Yılan.

hayyah, [hay+yāh] *(hayya:h) {ağız} e.* Evet; öyle. [DS]

hayyak, [Ar. ḥāik > ḥayyāk حياك] *(hayya:k) {OsT} is.* Çulhalar.

hayyakallah, [Ar. hayyāk Allāh حياك الله] *(hayya:kalla:h) {OsT} ünl. "Allah ömürler versin!"* anlamında iyi dilek sözü.

hayyal[1], **-li** [Ar. ḫayl *(at sürüsü)* > ḫayyāl خيال] *(hayya:l) {OsT} sf.* **1.** Binici; süvari. **2.** At yetiştiricisi.

hayyal[2], **-li** [Ar. ḥīle > ḥayyāl حيال] *(hayya:l) {OsT} sf.* Hileci.

hayyam, [Ar. ḫayme >ḫayyām خيام] *(hayya:m) {OsT} sf.* Çadırcı.

hayyat[1], [Ar. ḥayye > ḥayyāt حيات] *(hayya:t) {OsT} is.* **1.** Yılanlar. **2.** *mecaz.* Geçimsiz, huysuz kimse.

hayyat[2], [Ar. ḫayṭ *(dikme)* > ḫayyāṭ خياط] *(hāyyat) {OsT} is.* Dikici; terzi. ⊕ **hayyāt-ı māhir,** *{OsT} Usta terzi.*

hayyatîn, [Ar. ḫayyāṭīn خياطين] *(hayya:ti:n, t kalın*

söylenir) {OsT} is. Terziler. ☞ **hayyātîn-i hāssa,** *{OsT} Saray terzileri.*

hayye[1], [Ar. ḥayye حى] *{OsT} ünl.* Toplanıp gelin. ☞ **hayye ale's-salā,** *{OsT} Toplanıp namaza gelin.*|| **hayye ale'l-felāh,** *{OsT} Toplanıp kurtuluşa gelin.*

hayye[2], [Ar. ḥayye حيه] *{OsT} is.* Yılan. ☞ **hayye-i esved,** *{OsT} Kara yılan.*

hayyen, [Ar. ḥayy > ḥayyen حيًا] *{OsT} zf.* Canlı ve diri olarak. ☞ **hayyen meyyiten,** *{OsT} Ölü ya da diri.*

hayyetmek, [Ar. ḥayy + T. et-mek] *gçl. f. [-(d)-er] [-(d)-i-yor]* Canlandırmak; dirilmek.

hayyı, [hay + ya] *{ağız} e.* Elbet; tabii; evet. [DS]

hayyır, [? hayyır / hayır] *{ağız} is.* İncir. [DS]

hayyir, [Ar. ḥayr *(iyilik)* > ḥayyir خير] *{OsT} sf.* **1.** İyiliksever; her zaman iyilik eden. **2.** Çok hayırlı.

hayyiz, [Ar. ḥayyiz حيز] *{OsT} is.* **1.** Mekân; yer; mevki. **2.** Göğüs boşluğu. **3.** Bir şeyin uzayda kapladığı yer; uzam. ☞ **hayyiz-i husūl,** *{OsT} Meydana gelme yeri.*|| **hayyiz-i imkân,** *{OsT} İmkân sağlanabilecek ortam ve durum.*|| **hayyiz-i i'tibār,** *{OsT} Saygı gösterilen yer ve durum.*|| **hayyiz-i müselles,** *{OsT} anat. Göğüs içini uzunlamasına ikiye ayıran boşluk.*|| **hayyiz-i tabii,** *{OsT} anat. Göğsü içten iki eşit bölüme ayıran zar.*

hayz, [Ar. ḥayż حيض] *{OsT} is.* Kadınlarda aybaşı durumu.

hayzran, [Far. hayz-rān / hayzurān حيزران] *{OsT} is.* → hezaren.

hayzuran, [Far. hayz-rān / hayzurān حيزران] *{OsT} is.* → hezaren.

haz[1], **-z'ı** [Ar. ḥaz' حزع] *{OsT} is.* → haza[2].

haz[2], **-zzı** [Ar. ḥaẓẓ حظ] *{OsT}* **1.** Hoşa giden bir şeyin insanda uyandırdığı duygu; hoşlanma; zevklenme. **2.** *fel.* Bir şeyden duyusal ve manevi zevk duyma. **3.** *psikol.* Sürdürmek istenen doygunluk ve hoşlanma veren heyecan. **4.** Talih; hisse; nasip. **5.** *{ağız}* İştah. [DS] ☞ **haz açacağı,** *{ağız} İştah açmak için yenilen biber, baharat vb. şeyler.* [DS]|| **haz duymak,** *Zevk almak; hoşlanmak; hazzetmek.*|| **haz vermek,** *Hoşlanmasını, zevk almasını sağlamak.*

haz[3], [Far. ḫāz خاز] *{OsT} (haz:) is.* Kir; pas.

haza[1], [Ar. hazā هذا] *(ha'za:) {OsT} zm.* **1.** Bu; şu; o. **2.** *sf. argo.* Kusursuz; eksiksiz; mükemmel. ☞ **haza serseri,** *Tam deli.*|| **haza şehzade,** *Tam; mükemmel bir şehzade gibi.*

haza[2], **-a'ı** [Ar. ḥaza' حزع] *{OsT} is.* **1.** Kesme; kısaltma. **2.** Kazıma; silme. **3.** Yırtma. ☞ **haza'-i şezen,** *{OsT} tıp. Soluk borusunu yarıp açmak.*

hazaar, [ha + Ar. ẓāhir] *(ha:za-a:r{ağız} zf.* Belki. [DS]

hazabi, [Ar. ḥizbā > ḥazābī حزابى] *(haza:bi:) {OsT} is.* Engebeli yerler.

hazafe, [Ar. ḫazāfe خزافه] *(haza:fe) {OsT} is.* Lavanta çiçeği.

hazahar, [ha + ẓāhir] *{ağız} e.* Şüphesiz. [DS]

hazahır, [ha+ ẓāhir] *{ağız} e.* Evet. [DS]

hazain, [Ar. ḫazīne > ḫazā'in خزائن] *(haza:in) {OsT} is.* Hazineler. ☞ **hazāin-i medfūne,** *{OsT} Gömülü hazineler.*

hazair, [Ar. ḥaẓire > ḥaẓā'ir حظائر] *(haza:ir) {OsT} is.* **1.** Çevresi duvarlı mezarlıklar. **2.** Duvar veya çit ile çevrilmiş ağıl.

hazakat, -ti [Ar. ḥaẕāḳat حذاقت] *(haza:kat) {OsT} is.* (Hekimler için) ustalık; maharet; beceriklilik; uzluk.

hazakatli, [hazakat-li] *(haza:katli) sf.* (Hekim için) usta; işinin ehli; becerikli; uz.

hazal, [Ar. ġazel] *{ağız} is.* Kuruyup dökülen ağaç yaprağı. [DS]

hazamet, [Ar. ḥazm > ḥazāmet حزامت] *(haza:met) is.* Doğru ve kesin kararlar.

hazan[1], [Far. ḫazān خزان] *(haza:n) {OsT} is.* Sonbahar; güz. ☞ **hazān-dîde,** *{OsT} 1. Hazan görmüş; sararıp solmuş. 2. Felakete uğramış.*|| **hazān-gâh,** *{OsT} Dünya; âlem.*|| **hazān-istān,** *{OsT} 1. Hazan görmüş yer. 2. Felakete uğramış yer.*|| **hazān-lika,** *{OsT} Soluk benizli; hazan benizli.*|| **hazān-nümā,** *{OsT} Sonbahar görünüşlü; hüzün verici.*|| **hazān-resîde,** *{OsT} Hazan mevsimine ulaşmış; solup sararmış.*|| **hazan yaprağı gibi titremek,** *Üşüme, korku, heyecan vb. sebeplerle çok titremek.*

hazan[2], [? hazan] *{ağız} is.* **1.** Yoksul. **2.** (Kişi için) aç gözlü. [DS]

hazanî, [Far. ḫazānī خزانى] *(haza:ni:) {OsT} sf.* Sonbahar mevsimine ait; güzle ilgili.

hazar, [Ar. ḥażar حضر] *{OsT} is.* **1.** Yerleşik hayat yaşayanların oturdukları yer. **2.** Köy ve şehir gibi bir yerleşim biriminde sefer, savaş gibi durumlar dışında oturma durumu. **3.** Barış ve güven. ☞ **hazar ve sefer,** *1. Evde oturma ve yolculuk. 2. Barış ve savaş zamanı.*

hazareniye, [Ar. ḫazāreniyye خزارنيه] *(haza:reniye) {OsT} is. bot.* Kavun ağaçları.

hazaret, [Ar. ḥażāret حضارت] *(haza:ret) {OsT} is.* **1.** Hazır olma. **2.** Yakınında, yanında bulunma.

hazarî, [Ar. ḥażarī حضرى] *(hazari:) {OsT} sf.* **1.** Bir köy veya şehirde yerleşik olarak yaşayanların hayatlarına ilişkin. **2.** Hazarla ilgili; barışa ait. **3.**

Tekke ve zaviyelerin mutfak ihtiyaçlarını karşılamak üzere saray tarafından yapılan aynî ve nakdî yardım.

hazaz, [Ar. ḥazāz حزاز] *(haza:z) {OsT} is.* Yosun. ⊡ **hazāzü's-sahr,** *{OsT} bot. Ciğer otu, (Marchantia polymorpha).*

hazaze, [Ar. ḥazāze حزازه] *(haza:ze) {OsT} is. tıp.* Bulaşıcı ve öldürücü bir cilt hastalığı.

hazcı, [haz-cı] *sf.* **1.** Hazcılıkla ilgili olan. **2.** *is.* Hazcılığı benimseyen ve savunan kimse; hedonist.

hazcılık, -ğı [haz-cı-lık] *is.* **1.** Hazza ve zevk almaya hastalık derecesinde düşkün olma durumu. **2.** *fel.* Zevki, insan hayatının tek amacı ve tek değeri sayan, haz veren her şeyin iyi olduğunu kabul eden öğreti; hedonizm. **3.** Haz aramayı çok aşırı ve sapıklık derecesine vardırma şeklinde ortaya çıkan ruhsal bozukluk. **4.** *ekon.* Ekonomik etkinliğin hazzın en yüksek derecesine varacak biçimde geliştirilmesini savunan öğreti; hedonizm.

hazef, [Ar. ḫazef خزف] *{OsT} is.* **1.** Topraktan yapılmış çanak çömlek türü şeyler. **2.** *ed.* Divan edebiyatında noktasız harflerle şiir yazma sanatı. ⊡ **hazef-pāre,** *{OsT} Çömlek kırığı.*|| **hazef-rîze,** *{OsT} Çömlek kırıntısı.*

hazefî, [Ar. ḫazefī خزفى] *(hazefi:) {OsT} sf.* Çanak çömlekle ilgili.

hazefiye, [Ar. ḫazefiyye خزفيه] *{OsT} is.* **1.** Çanak çömlek gibi topraktan yapılmış şeyler. **2.** Çanak çömlek işçiliği veya sanayii.

hazel, [Ar. ġazel] *{ağız} is.* → hazal. [DS]

hazelat, [Ar. ḫazele > ḫazelāt خذلات] *(hazela:t) {OsT} is.* Alçak kimseler; kalleşler; bayağılar

hazele, [Ar. ḫāẕil > ḫaẕele خذله] *{OsT} is.* **1.** Bayağı ve dönek kimseler; alçaklar; kalleşler. **2.** *{ağız}* Ele avuca sığmayan yaramaz çocuk. [DS]

hazem, [Ar. ḫazem خزم] *{OsT} is.* **1.** Dizme. **2.** *ed.* İlk beytin ortasına bir ila dörde kadar harf ekleme.

hazen[1], [Ar. ḥazen حزن] *{OsT} is.* Tasa; kaygı; gam.

hazen[2], [Far. ḫāzen خازن] *(ha:zen) {OsT} is.* Baldız.

hazer[1], [Ar. ḥaẕer حذر] *{OsT} is.* Sakınma; çekinme. ⊡ **hazer etmek,** *Sakınmak.*|| **hazer üzre olmak,** *{OsT} Uyanık ve tetik durmak.*

hazer[2], [? hazer] *{ağız} sf.* (Kişi için) büyüklük taslayan. [DS]

hazeran[1], [Hazer / Hazar > hazeran] *(hazera:n) is.* Hazarlar tarafından yapılan bir tür kılıç.

hazeran[2], [Far. ḫayzerān خيزران] *(hazera:n) is.* → hezaren.

hazerat, -tı [Ar. ḥażret > ḥażerāt حضرات] *(hazera:t) {OsT} is.* Hazretler; saygıdeğer kişiler.

hazf, [Ar. ḥaẕf حذف] *{OsT} is.* **1.** Ortadan kaldırma; aradan giderme. **2.** Sözün uzamasını önlemek için bazı kelimelerin çıkarılması. **3.** *ed.* Yalnız noktasız harfleri kullanarak şiir veya nesir yazmak.

hazfetme, [Ar. ḥaẕf + et-me] *is.* Ortadan kaldırma; giderme.

hazfetmek, [Ar. ḥaẕf + et-mek] *gçl. f. [-r] [-(d)-i-yor]* Gidermek; ortadan kaldırmak.

hazganç, [ḳaz-ga-nç / ḫazganç] *{eT} is.* Kazanç; servet; hazine. [EUTS]

hazhaza, [Ar. ḫażḫaża خضخضه] *{OsT} is.* **1.** El ile harekete getirme; sallama. **2.** El ile cinsel doyuma varma; istimna.

hazı, -ı'ı [Ar. ḫużū' *(alçak gönüllülük)*> ḫāżı' خاضع] *(ha:zı) {OsT} sf.* Alçak gönüllü; mütevazı.

hazı'an, [Ar. ḫāżı'an خاضعا] *(ha:zıan) {OsT} zf.* Alçak gönüllü olarak.

hazı'ane, [Ar. ḫāżı' + Far. āne خاضعانه] *(ha:zıa:ne) {OsT} zf.* Alçak gönüllülükle.

hazık, [Ar. ḥaẕāḳat > ḥāẕıḳ حاذق] *(ha:zık) {OsT} sf.* (Hekim için) Ustalık sahibi; işinin ehli; uz; usta.

hazıkane, [Ar. ḥāẕıḳ + Far. -āne حاذقانه] *(ha:zıka:ne) {OsT} zf.* (Hekimlik için) ustacasına.

hazıkıyet, [Ar. ḥāẕıḳıyyet حاذقيت] *(ha:zıkıyet) {OsT} is.* Hekimlikte ustalık.

hazım[1], [Ar. ḥāzm *(ihtiyat)* > ḥāzım حازم] *(ha:zım) {OsT} sf.* İhtiyatlı.

hazım[2], **-zmı** [Ar. hażm هضم] *{OsT} is.* **1.** Yenilen yiyeceklerin parçalanma ve kimyasal değişikliklere uğrayarak vücuda yarayacak hâle gelmesi; sindirim. **2.** *mecaz.* Benimseme; kabul etme. ⊡ **hazm-ı nefs,** *{OsT} Hislerine hakim olma; katlanma.*

hazım[3], [Ar. hāżım هاضم] *(ha:zım) {OsT} is.* Sindiren; hazmettiren.

hazıma, [Ar. hāżıma هاضمه] *(ha:zıma) {OsT} is.* Sindirme gücü.

hazımlı, [hazım-lı] *sf.* **1.** *mecaz.* Yersiz davranışlara, hakaret edici sözlere aldırmayan; büyük hoşgörü sahibi. **2.** Benimseyen, katlanan, kabullenen.

hazımsız, [hazım-sız] *sf.* **1.** Yediklerini sindirmekte güçlük çeken veya sindiremeyen. **2.** *mecaz.* Yersiz davranış ve sözlere karşı tahammül edemeyen. **3.** *mecaz.* Kabullenemeyen; benimsemeyen.

hazımsızlık, -ğı [hazım-sız-lık] *is.* **1.** Yenilen yiyeceklerin sindirilememe durumu. **2.** *mecaz.* Hoşgörü ile karşılayamama; benimseyememe; katlanamama; kabullenememe.

hazın, [Ar. ḫazīn] *{ağız} is.* **1.** İnsan ve hayvanlar için kışlık yiyecek. **2.** Yakacak odun. [DS] ⊡ **hazın**

damı, *{ağız} Kiler.* [DS]|| **hazm evi,** *{ağız} Kiler.* [DS]

hazma, [Ar. ḥāżına حاضنه] *(ha:zına) {OsT} sf.* Emziren; emzirici.

hazınlık, -ğı [hazın-lık] *{ağız} is.* Kiler. [DS]

hazır[1], [Ar. ḥāżır حاضر] *{OsT} sf.* **1.** Bir yerde bulunan; huzurda olan. **2.** Bir iş yapmak veya başlamak için gereken her şeyi tamamlamış olan; anık; amade; müheyya. **3.** Belli bir işe yarayacak duruma getirilmiş; hazırlanmış. **4.** Önceden yapılıp satışa sunulacak duruma getirilmiş olan. **5.** *zf.* (Cümle başında kullanıldığında) bir fırsat doğmuşken. **6.** *is.* Miras yoluyla ele geçen veya önceden biriktirilmiş olan para, mal vb. servet. ⊡ **hazıra konmak,** *Başkasının emeği ile kazanılmış olan şeyden yararlanmak.*|| **hāzır-bahş,** *{OsT} 1. Hazır edilmiş. 2. Hazır ol!*|| **hāzır-bi'l-meclis,** *{OsT} Bir toplantı veya toplulukta hazır bulunanlar.*|| **hazır bulunmak,** *1. Bir yerde var olmak, kendi bulunmak. 2. Bir şeyi hemen yapabilecek durumda olmak.*|| **hāzır-cevābî,** *{OsT} Hazırcevaplık.*|| **hāzır-cevāb,** *{OsT}* → hazırcevap.|| **hazır çorba,** *Yalnızca ısıtmak veya sıcak su eklemekle sofraya konulabilecek durumda olan çorba.*|| **hazırda,** *Kullanılabilecek durumda; el altında.*|| **hazırdan yemek,** *Yenisini kazanmadan eldekini harcamak, tüketmek.*|| **hazır değer,** *Bankalarda veya bir işletmede hemen kullanılabilecek durumda elde bulunan para veya para yerine kullanılabilir varlık.*|| **hazır elbise,** *Belirli ölçülere göre dikilmiş ve az bir işlemden sonra müşteriye uydurulabilecek şekilde dikilmiş elbise.*|| **hazır etmek,** *Hemen kullanılabilecek durumda tutmak.*|| **hazır evin has kadını,** *Daha önceden kurulmuş bir düzenden yararlanmasına rağmen ona hiçbir katkıda bulunmayan kimse.*|| **hazır kahve,** *Sadece sıcak su eklemek suretiyle içilebilir kahve.*|| **hazır kıta,** *as. Gerektiği zaman hemen kullanılabilecek durumda teçhizatlı olarak bekleyen askerî birlik.*|| **hazır mezarın ölüsü,** *Kendisi hiçbir şey yapmayan, her şeyi başkalarından bekleyen; tembel.*|| **Hazır ol!** *Askerlikte esas duruş denilen baş ve vücut dik, bakışlar ileride, eller uyluklara yapışmış bir biçimde duruş için komutan tarafından verilen emir.*|| **hazır ol duruşu,** *spor. Vücut ve baş dik, göğüs ileride, omurga ve bacaklar gergin, topuklar bitişik, kollar doğal yerinde, avuçlar uyluklarda olarak ayakta bulunulan durum.*|| **hazır olmak,** *1. Bir işe veya harekete girişecek durumda bulunmak. 2. Bir yerde bulunmak.*|| **hazır para,** *Bankalarda veya bir işletmede hemen kullanılabilecek durumda elde bulunan para; disponibilite.*|| **hāzır ü nāzır,** *{OsT} Her yerde her zaman bulunan; Allah.*|| **hazır yemek,** *1. Hemen sofraya konup yenilebilecek durumda her şeyi hazır olan yemek. 2. Kendi kazanmaksızın, önceden kazanılmış olan parayı, serveti harcamak.*|| **hazır yiyici,** *Çalışmadan önceden kazanılmış veya başkalarının kazandığını harcayan kişi; mirasyedi.*

hazır[2], [Ar. ḥāẕır حاذر] *(ha:zır) {OsT} sf.* Korkup çekinen; hazer eden.

hazıra, [Ar. ḥāżıra حاضره] *(ha:zıra) {OsT} is.* **1.** Kentli; şehirli. **2.** Bir yere yerleşmiş.

hazırcevabî, [Ar. ḥāżır-cevābī حاضر جوابى] *(ha:zır-ceva:bi:) {OsT} is.* Hazırcevaplık.

hazırcevap, -bı [Ar. ḥāżır-cevāb حاضر جواب] *{OsT} sf.* Gerektiği zaman hemen ve yerinde cevaplar veren.

hazırcevaplık, -ğı [hazırcevap-lık] *is.* Gerektiği zaman hemen ve yerinde cevap verme durumu.

hazırcı, [hazır-cı] *is.* **1.** *mecaz.* Kendisi bir emek harcamaksızın her şeyi elde etmek, başkalarından yararlanmak isteyen kişi; hazır yiyici. **2.** Hazır elbise satan kimse.

hazırcılık, -ğı [hazır-cı-lık] *is.* **1.** Her şeyi hazır olarak bulmayı isteme durumu. **2.** Hazır elbise üretme veya satma işi.

hazırîn, [Ar. ḥāżırīn حاضرين] *(ha:zıri:n) {OsT} sf.* Bizzat orada bulunanlar; hazır olanlar.

hazırun, [Ar. ḥāżırūn حاضرون] *(ha:zıru:n) {OsT} sf.* Bizzat huzurda olanlar; istenilen yerde bulunması gerekenlerden orada bulunanlar.

hazırlama, [hazır-la-ma] *is.* Bir şeyi hazır duruma getirme.

hazırlamak, [hazır-la-mak] *gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* **1.** Bir şeyi kullanılabilecek, yararlanılabilecek duruma getirmek. **2.** Bir eseri, vb. şeyi ortaya koymak; meydana getirmek; gerçekleştirmek. **3.** Gerçekleştirilmesi düşünülen bir şey için önceden gerekli iş ve işlemleri yapıp tamam etmek; önceden düzen kurmak. **4.** Önceden gelecek için önlem almak; ihtiyaçları tespit etmek. **5.** Sebep olmak; yol açmak; meydana getirmek. **6.** Bir kimseyi, bir şeyi yapabilecek veya bir sorunu yüklenebilecek duruma getirmek; gerekli bilgilerle donatmak; yetiştirmek. **7.** Kötü bir haber vermeden önce kişiyi psikolojik yönden dirençli kılacak sözler söylemek; alıştırmak. **8.** *kim.* Bir maddeyi elde etmek.

hazırlanış, [hazır-la-n-ış] *is.* Hazırlanma eylemi veya biçimi.

hazırlanma, [hazır-la-n-ma] *is.* Kendini hazır duruma getirme.

hazırlanmak, [hazır-la-n-mak] *dönşl. f. [-ır]* **1.** Kendini hazırlamak; hazır bulunmak. **2.** *edil. f.* Hazır duruma getirilmek.

hazırlatma, [hazır-la-t-ma] *is.* Hazır duruma getirme eylemi.

hazırlatmak, [hazır-la-t-mak] *gçl. f. [-ır]* Hazır duruma getirmek.

hazırlayış, [hazır-la-y-ış] *is.* Hazır duruma getirme eylemi ve biçimi.

hazırlık, -ğı [hazır-lık] *is.* **1.** Bir şeyi kullanabilecek duruma getirmek için yapılan çalışma. **2.** Bir işe girişmek için gerekli olan şeyleri hazır hâle getirme işlemleri. ⊡ **hazırlık** (devresi) **dönemi,** *Bir iş veya girişim için gerekli hazırlığı tamamlamaya yetecek süre.*|| **hazırlık görmek,** *Yapılacak iş veya girişim için gerekli şeyleri sağlamak; temin etmek; hazırlık yapmak.*|| **hazırlık sınıfı,** *Öğrenciye belirli bir sınıfı, bir okulu okuyabilecek temel bilgilerin verildiği öğretim dönemi; ihzari sınıf.*|| **hazırlık soruşturması,** *Suçun işlendiğini haber alan Cumhuriyet Savcısının kamu davası açılıp açılmayacağını araştırmak amacıyla yaptığı ön soruşturma.*

hazırlıklı, [hazır-lık-lı] *sf.* **1.** Hazır duruma gelmiş olan; bir iş için gerekli şeyleri tamamlamış olan. **2.** Karşılaşacağı güçlükleri ve engelleri aşmak için kendinde maddî ve manevî gücü toplamış bulunan. **3.** Hazırlığı bulunan. **4.** *zf.* Hazır olarak; hazırlığı tamamlamış olarak. ⊡ **hazırlıklı** (bulunmak) **olmak,** *Hazır durumda olmak; hazırlanmak.*

hazırlıksız, [hazır-lık-sız] *sf.* **1.** Hazırlık yapmamış olan; hazır olmayan. **2.** *zf.* Hazırlık yapmadan; hazırlık yapılmamış durumda. ⊡ **hazırlıksız** (bulunmak) **olmak,** *Hazırlanmamış olmak; hazırlanmamak.*

hazırlop, [Ar. ḥāżır + Fr. lobe] *sf.* **1.** (Yumurta için) sarısı katılaşacak derecede haşlanarak pişirilmiş. **2.** Başkası tarafından sağlanmış; bir emek harcanmadan elde edilen; emeksiz; külfetsiz.

hazil, [Ar. ḫāẕil خاذل] *(ha:zil) {OsT} sf.* Arkadaşını zor durumda bırakıp kaçan; kalleş.

hazile, [Ar. ḥāẕile حاذله] *(ha:zile) {OsT} is.* Kenarında kirpik bulunmayan çok kırmızı göz kapağı.

hazim[1], [Ar. hezīmet > hāzim هازم] *(ha:zim) {OsT} sf.* **1.** Bozguna uğratan. **2.** Galip.

hazim[2], [Ar. ḫāẕim خاذم] *(ha:zim) {OsT} sf.* Sarhoş.

hazimane, [Ar. ḫāẕim+Far.-āne خاذمانه] *(ha:zima:ne) {OsT} zf.* Sarhoşçasına; sarhoş gibi.

hazime, [Ar. hāżime هاضمه] *(ha:zime) {OsT} is.* Midenin sindirici gücü; hazım.

hazin[1], [Ar. ḥüzn > ḥazīn حزين] *(hazi:n) {OsT} sf.* **1.** Üzüntü veren; kederlendiren; acıklı; dokunaklı. **2.** Üzüntü içinde bulunan; üzüntülü; hüzünlü; kederli.

hazin[2], [Ar. ḫizāne > ḫāzin خازن] *(ha:zin) {OsT} is.* **1.** Hazine bekçisi; hazinedar. **2.** Bekçi; muhafız. ⊡ **hāzin-i bāb-ı hümāyūn,** *{OsT} tar. İmparatorluk döneminde iç hazinenin korunması ile görevli memurlara verilen ad; hazinedar.*

hazine, [Ar. ḫazīne خزينه] *(hazi:ne) {OsT} is.* **1.** Altın, gümüş, mücevher gibi değerli maden ve mal yığını; büyük servet. **2.** Bu tür değerli mal ve eşyanın saklandığı yer. **3.** Gömülü veya saklanmış iken bulunan değerli eşya ve paraların tümü; define. **4.** Devletin her türlü mal ve para varlığı; bunlardan taşınabilir olanların saklandığı yer; devlet malı. **5.** *mecaz.* Kendisine büyük bir bağlılık duyulan ve güvenilen kimse veya nesne. **6.** Vazgeçilemez derecede değerli bulunan şey veya kimse. **7.** Başvuru kitabı; kaynak. **8.** Devlet bütçesinin gelirlerini toplayan, paralarını koruyan, işleten ve gerektiği zamanda ödeyen bir tür banka özelliği taşıyan devlet kurumu. ⊡ **hazine bonosu,** *Hazinenin bütçe kanunundan aldığı yetkiye dayanarak çıkardığı ve bankalara iskonto ettirdiği kısa vadeli borçlanma kâğıdı.*|| **hazine defterdārı,** *Eyaletlerde devlete ait gelirlerin tahsili ve hesapların tutulması ile görevli memurlara verilen ad.* || **hazîne-i āmire,** *{OsT} Devlet hazinesi.*|| **hazîne-i emîriye,** *{OsT} Maliye kuruluşu.*|| **hazîne-i enderūn,** *{OsT} 1. İç hazine. 2. Savaş veya olağanüstü durumlarda harcanmak üzere ayrılmış hazine.*|| **hazîne-i eslihā,** *{OsT} 1. Silah hazinesi. 2. Askerî müze.*|| **hazîne-i evkāf,** *{OsT} 1. Vakıf hazinesi. 2. Vakıf yönetimi.*|| **hazîne-i evrāk,** *{OsT} Arşiv.*|| **hazîne-i gayb,** *{OsT} tasvf. Allah'ın nimetlerinin görünmeyen hazinesi.*|| **hazîne-i hāssa,** *{OsT} Padişahlık makamına ait ödenek, mal ve taşınmazların tümü.*|| **hazîne-i hāssa nezāreti,** *Sarayın gelir ve giderlerinden sorumlu olmak üzere Tanzimat'tan sonra kurulmuş bakanlık.*|| **hazîne-i hümāyūn,** *{OsT} Devlet hazinesi.*|| **hazîne-i millet,** *{OsT} 1. Millet hazinesi. 2. Maliye yönetimi.*|| **hazîne-i raht,** *{OsT} İmparatorluk döneminde has ahır hazinesine verilen ad.*|| **hazîne kethüdāsı,** *Saraya giren ve çıkan demirbaş eşyanın korunmasından sorumlu yüksek dereceli saray görevlisi.*|| **hazine nihayeti,** *Top namlusunun iç boşluğunda yiv başlangıcına verilen ad.*|| **hazine odası,** *Değerli eşya, para ve para değerindeki kâğıtların konulduğu, saklandığı yer.*|| **hazine pulları,** *Damga pulları ile harç pullarına verilen isim.*|| **hazine sarrafları,** *İmparatorluk döneminde mültezimlerle devlet arasında aracılık eden ve kendilerine devletçe yetki verilen sarraflara verilen ad.*

hazinedar, [Ar. ḫazīne + Far. -dār خزينه‌دار] *(hazi:neda:r) {OsT} is.* Bir hazineyi bekleyen veya yöneten kişi. ⊡ **hazînedār ağa,** *{OsT} Siyah harem ağalarından haremin giderleri ile ilgilenen görevli.*|| **hazînedār başı,** *{OsT} İmparatorluk döneminde devlet hazinesinin korunması ile ilgili memurların amirine verilen ad.*|| **hazînedār kalfa,** *{OsT}* → hazînedār usta.|| **hazînedār usta,** *{OsT} Sarayda padişahın giydirip kuşatmak, yatırıp kaldırmak gibi özel işlerine bakan ve haremin değerli eşyasının korunmasından sorumlu cariyelere verilen ad; hazinedar kalfa.*

hazinedarî, [Ar. ḫazīne +Far. -dārī خزينداری] *(hazi:-neda:ri:)* *{OsT}* *is.* Hazinedarlık.

hazinedarlık, -ğı [hazinedar-lık] *(hazi:nida:rlık)* *is.* Hazineyi koruma ve yönetme görevi; hazinedarın işi.

hazinemande, [Ar. ḫazīne + Far. mānde خزينه مانده] *(hazînema:nde)* *{OsT}* *is.* Harcanmak üzere bütçede ayrılmış olmasına rağmen tasarruf edilerek harcanmadan devlet bütçesine kalan para.

haziran, [Akad. ḫzīrān / Süry. ḥazīrān] *(hazi:ran)* *is.* Yılın altıncı ayı, otuz gündür. ⊕ **haziran böceği,** *zool. Yaprak duyargalılardan Avrupa ve Asya'da yaygın olarak yaşayan, bitki yaprakları, başak ve köklerle beslendiğinden çok zararlı kın kanatlı bir böcek, (Amphimallus solstitialis)*

hazire, [Ar. ḥażīre حضيره] *(hazi:re)* *{OsT}* *is.* **1.** Etrafı duvar veya çit ile çevrilmiş olup içine girilmesi mümkün olmayan yer. **2.** Bir cami veya türbe bahçesinde etrafı çit veya parmaklık ile çevrili mezarlık. **3.** Duvarla çevrili ağıl. ⊕ **haziretü'l-kuds,** *{OsT}* *mecaz. Cennet.*

haziz[1], [Ar. ḥaẓīẓ حظيظ] *(hazi:z)* *{OsT}* *sf.* **1.** Mutlu; mesut. **2.** Bir payı olan; nasipli.

haziz[2], [Ar. ḥażīż حضيض] *(hazi:z)* *{OsT}* *is.* **1.** En aşağı; yer. **2.** Dağ eteği. **3.** Gezegenlerden birinin veya Ay'ın yörüngesinin Dünya'ya en yakın olduğu nokta. ⊕ **hazîz-i mezellet,** *{OsT}* *Zilletin en aşağısı.*

hazlamak, [haz-la-mak] *{ağız}* *gçl. f.* *[-r] [-l(ı)-yor]* **1.** Çizmek. **2.** Arkın suyunu belli ölçülere göre birkaç bağa, bahçeye bölüştürmek. [DS]

hazm[1], [Ar. ḥażm حزم] *{OsT}* *is.* **1.** Kararlı olma; direnme; sebat. **2.** Doğru karar. **3.** Göz açıklığı; uyanıklık.

hazm[2], [Ar. hażm هضم] *{OsT}* *is.* → hazım[2].

hazmetme, [Ar. hażm + T. et-me] *is.* **1.** Sindirme eylemi. **2.** Hoşlanma; katlanma durumu.

hazmetmek, [Ar. hażm + T. et-mek] *gçl. f.* *[-(d)-er] [-(d)-i-yor]* **1.** (Alınan besinler için) parçalanarak vücuda yararlı hâle getirmek. **2.** *mecaz.* Beğenilmeyen ve hakaret edici bir söz veya davranışa tepki göstermeyip kabullenmek; içine atmak. **3.** *mecaz.* Bir olumsuzluğa, güçlüğü karşı dayanmak; direnmek; sabretmek; dayanmak.

hazna, [Ar. ḫazne] *{ağız}* *is.* **1.** Hazine. [DS] **2.** Hazne. ⊕ **hazna kemiği,** *{ağız}* *Döl yatağı çevresindeki kemikler.* [DS]

hazne, [Ar. ḫazīne > ḫazne خزينه] *{OsT}* *is.* **1.** Hazine. **2.** Küçük su veya sıvı deposu. **3.** On altı bin kuruş tutarı. **4.** *anat.* Döl yolu. **5.** Dalyanlarda balığın sıkıştırıldığı en son bölme. ⊕ **hazne bağlamak,** *{eAT}* *Para ve değerli eşyayı sarıp paketlemek; denk yapmak.*

hazra, [Ar. ḥużret *(yeşillik)* > ḥażrā / ḥaḏrā' حضراء] *{OsT}* *sf.* **1.** Yeşil. **2.** Taze. **3.** *is.* Yeşillik. **4.** Gökyüzü. ⊕ **hazrā-yı dimen,** *{OsT}* *1. Çöplükte biten ot. 2. Yasa dışı ilişki yaşayan kadın, kız.*

hazret, [Ar. ḥużr *(hazır bulunma)* > ḥużūr *(ön, makam)* > ḥażret حضرت] *{OsT}* *is.* **1.** Saygı duyulan erkek. **2.** Kutsal sayılan isimlerin önüne getirilen saygı sözü. **3.** İsmi söylenmeyen bir erkekten söz edilirken alay veya hafife almak için onun adı yerine kullanılır. **4.** Seslenme veya bir erkeği çağırma sözü. ⊕ **hazretleri,** *Eskiden saygı duyulan kişilerin adlarının veya unvanlarının baş tarafına getirilen saygı sözü.*

hazul, [Ar. ḫaẕl > ḫaẕūl خذول] *(hazu:l)* *{OsT}* *sf.* Kimsesiz ve yardımsız kalmış.

hazulane, [Ar. ḫaẕūl + Far. -āne خذولانه] *(hazu:lâ:ne)* *{OsT}* *zf.* Kimsesiz ve çaresiz kalmış olarak.

hazur, [Ar. ḥaẕer *(çekinme)* > ḥaẕūr حذور] *(hazu:r)* *{OsT}* *sf.* Çok çekingen.

hazval, [? hazval] *{ağız}* *is.* Sebzeler toplandıktan sonra bostanda kalan tevekleri. [DS]

hazzaf, [Ar. ḥazef > ḥazzāf خزاف] *(hazza:f)* *{OsT}* *is.* Çömlekçi.

hazzan, [Ar. ḥazzān حزان] *(hazza:n)* *{OsT}* *sf.* **1.** Hüzünlü. **2.** Hüzün verici.

hazzetme, [Ar. ḥaẓ + T. et-me] *is.* Hoşlanma durumu ve eylemi.

hazzetmek, [Ar. ḥaẓ + T. et-mek] *gçsz. f.* *[-(d)-er] [-(d)-i-yor]* Zevk almak; hoşlanmak.

h&d, [Hurter ve Drieffeld] *is.* *kısalt.* Fotoğraf filmlerinin duyarlığını belirten aritmetik dizi hâlinde yükselen değer.

he[1], [he *(yans.)*] *ünl.* **1.** Evet anlamında kullanılan doğrulama ve onama sözü; iyi; tamam; kabul. **2.** *{ağız}* Al! [DS] **3.** *{ağız}* *zf.* Ne? [DS] ⊕ **he demek,** *Söylenen şeyi kabul etmek; onamak; evet demek.* || **he mi?** *{eAT}* *Öyle mi; öyle değil mi; değil mi?*

he[2], [Ar. he / hā' هـ] *{OsT}* *is.* Arap alfabesinin yirmi altıncı, Arap asıllı Türk alfabesinin otuzuncu harfinin adı. Ebced hesabında değeri beşi gösterir.

He, [Yun. helios *(güneş)* > Fr. hélium] *is.* *kim.* Atmosferde yer alan, yoğunluğu 0.138 gr/cm^3, atom numarası 2, kütlesi 4.0026 olan, helyum adlı bir asal gazın sembolü.

heb, [Ar. hebb هب] *{OsT}* *is.* Uykudan uyanma.

heba, [Ar. hebā' *(toz olma)* هباء] *{OsT}* *is.* **1.** Hiçbir işe yaramadan yok olma; boşa gitme; yararsız duruma gelme; boşu boşuna. **2.** İnce toz; zerre. ⊕ **he-**

ba etmek, *Boş yere harcamak; ziyan etmek.*|| **heba olmak,** *Boş yere kullanılmak; ziyan edilmek.*

heba'en, [Ar. hebā'en هباءً] *(heba:en) {OsT} zf.* Boş yere; boşuna. ⧉ **hebāen mensūrā,** *{OsT} Boşuna harcanarak.*

hebe[1], [Ar. ḥaḳībe =>T. hegbe] *{ağız} is.* Heybe. [DS]

hebe[2], [Ar. hībe] *{ağız} is.* Nişan töreninde oğlan tarafının kız tarafına verdiği para. [DS]

hebenneka, [Ar. Hebenneḳa *(Ahmaklığı ile tanınan Yezit adında bir Arap'ın unvanı)* > hebenneḳa هبنقه] *{OsT} sf.* Ahmak olduğu hâlde kendisini zeki ve becerikli zanneden.

hebep, [? hebep] *{ağız} is.* Hortlak. [DS]

hebeyle, [he+böyle] *(he'beyle) {ağız} zf.* İşte böyle. [DS]

hebib, [Ar. hebīb هبيب] *(hebi:b) {OsT} is.* Rüzgâr.

hebire, [habire] *{ağız} zf.* Sürekli olarak. [DS]

heblem, [? heblem] *{ağız} sf.* Ahmak. [DS]

hebt, [Ar. hebṭ هبط] *{OsT} is.* **1.** Aşağı inme. **2.** Aşağı indirme.

hebut, [Ar. hebūṭ هبوط] *{OsT} is.* İniş yer.

heca, [Ar. hiecā' هجاء] *(heca:) {OsT} is.* **1.** Bir kimseyi şiir veya nesir yoluyla yerme; hiciv. **2.** Hece. ⧉ **hecā-gû,** *{OsT} Yergi yazan; yergici.*

hecaî, [Ar. hecā'ī هجائى] *(heca:i:) {OsT} sf.* Hece veznine ait.

hecaya, [Ar. hecāyā هجايا] *(heca:yi:) {OsT} is.* Heceler.

heccav, [Ar. hicv > heccāv هجاو] *(hecca:v) {OsT} sf.* **1.** Çok hicveden. **2.** *is.* Hiciv yazan kimse; yergi yazarı.

hecdehhezār, [Ar. hecdeh-hezār هجده هزار] *(hecdeh-heza:r) {OsT} sf.* On sekiz bin.

hece, [Ar. hecv *(yergi söyleme)* > hece *(yergi)* هجه] *{OsT} is. dbl.* **1.** Konuşma sırasında bir solukta veya ağzın bir tek hareketi ile çıkarılan ses veya sesler topluluğu; bir ünlü veya bir ünlü etrafında toplanmış sesler bütünü; seslem. **2.** *gnşl.* Hece vezni. **3.** *{eAT}* Mezar taşı. ⧉ **hece ölçüsü,** *Hece sayısı eşitliği esasına dayanan şiir ölçüsü; parmak hesabı.*|| **hece taşı,** *{eAT} {ağız} Mezar taşı.* [DS]|| **hece vezni,** *Hece ölçüsü.*|| **hece yutumu,** *dbl. Kelime içinde veya birleşik kelimelerde benzer hecelerden birinin kaybolması olayı: pazar ertesi > pazartesi, kilitlenmek > kitlenmek.*

hececi, [hece-ci] *is. ed.* Hece ölçüsü ile şiir yazan şair.

heceleme, [hece-le-me] *is.* Bir kelime veya cümleyi hece hece söyleme.

hecelemek, [hece-le-mek] *gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* **1.** Bir kelime veya cümleyi hece hece söylemek. **2.** İlk anda birden okuyamayıp bazı heceleri diğerlerinden kopuk ve anlam bütünlüğünü sağlayamadan okumak.

heceletmek, [hece-le-t-mek] *gçl. f. [-ir]* Hecelemesini sağlamak.

heceli, [hece-li] *sf.* **1.** Hecesi olan. **2.** (Bir sayı sıfatından sonra) o sayı kadar hecesi olan.

hecet, [Ar. ḥācet] *{ağız} is.* **1.** Aygıt. **2.** Eşya. [DS]

hecik, -ği [? hecik] *{ağız} is.* İnce bulgur; düğürcük. [DS]

hecil, [Ar. hecil هجل] *{OsT} is.* İki dağın arasındaki vadi.

hecin, [Ar. hecīn هجين] *{OsT} sf.* **1.** Yamuk; eğri. **2.** Bozuk ve yanlış; kusurlu. **3.** *is. zool.* Devegiller familyasından, boyu iki metreye kadar varan, sırtında besin depo etmeye yarayan tek hörgücü bulunan, hızlı yürüyen bir memeli hayvan türü, *(Camellus dromedarius).*

hecir, [Ar. hecīr هجير] *(heci:r) {OsT} is.* Yazın öğle zamanındaki sıcaklık.

hecirget, [? hecirget] *{ağız} is.* Tandır üzerine tencere koymaya yarar demir ızgara. [DS]

hecme, [Ar. hecme هجمه] *{OsT} is.* Şiddet. ⧉ **hecmetü'ş-şitā,** *{OsT} Kışın şiddeti.*

hecr, [Ar. hecr هجر] *{OsT} is.* Ayrılık; ayrılma.

hecs, [Ar. hecs هجس] *{OsT} is.* Gönle düşen hatıralar.

heç[1], [hiç / heç] *{ağız} zf.* Hiç. [DS] ⧉ **heç olmak,** *{ağız} Boşa gitmek; ziyan olmak.* [DS]

heç[2], [? heç] *{ağız} is.* **1.** Mısır sapı. **2.** Patlamış mısır. [DS] ⧉ **heç heç,** *Atları sıkıştırmak ve gayrete getirmek için söylenen söz.* [DLT]

heçtinmek, [heç-ti-n-mek / hışt-ın-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* Bırakmak; vazgeçmek. [DS]

hed, [Ar. hedd هد] *{OsT} is.* Bir binayı gürültü ile yıkma.

hedahid, [Ar. hüdhüd > hedāhīd هداهيد] *(heda:hi:d) {OsT} is.* Çavuş kuşları; ibibikler; hüthütler.

hedaya, [Ar. hediyye > hedāyā هدايا] *(heda:ya:) {OsT} is.* Hediyeler; armağanlar.

hedbe, [Ar. hedbe هدبه] *{OsT} is.* Ufak tespih böceği.

hedcan, [Ar. hedcān هدجان] *(hedca:n) {OsT} is.* Yavaş yürüyüş.

hedde[1], [? hedde] *{ağız}* is. **1.** Bakır yapmakta kullanılan bir kalaycı aracı. **2.** Kayışa çizgi çizmekte kullanılan saraç aracı. [DS]

hedde[2], [Ar. hedde هده] *{OsT} is.* Yıkılan şeylerin çıkardığı gürültü.

hedden, [? hedden] *{ağız} is.* Eskiden kuyumcular

tarafından ağırlık yerine kullanılan keçi boynuzu çekirdeği. [DS]

hedeb, [Ar. hedeb هدب] *{OsT} is.* **1.** Kirpik. **2.** Minder kenarındaki saçaklar. **3.** Sarık feslerinde bulunan püskül. **4.** El havlusu. **5.** Sarık.

hedebî, [Ar. hedebī هدبى] *(hedebi:)v sf.* Kirpiğimsi.

hedef, [Ar. hedef هدف] *{OsT} is.* **1.** Nişan alınacak nokta; nişan noktası; amaç. **2.** Nişangâh. **3.** *mecaz.* Ulaşılmak istenen şey; gaye; amaç; erek. **4.** *mecaz.* Bir araştırma, kamuoyu yoklaması veya piyasa araştırmasının ulaşmak istediği kitle. **5.** *as.* Silah ateşi ile dövülecek veya herhangi bir harekâtla ele geçirilecek yer. ⊡ **hedef almak,** *1. Nişan almak. 2. Ulaşılmak istenen amaca göre davranmak. 3. Birini veya bir şeyi yıpratmak amacıyla karşı durmak; olumsuz tenkitte bulunmak.*|| **hedef değiştirmek,** *Bir hedefi izlemekten vazgeçerek başka hedefe yönelmek.*|| **hedef-i āmāl,** *{OsT} Ulaşmak istenilen nokta.*|| **hedef işaretleme,** *Bir hava bombardımanından önce hedefi aydınlatma fişekleriyle belirtme veya etrafını işaret fişekleriyle gösterme işi.*|| **hedef kâğıdı,** *Askerî atışlarda kullanılan ortası işaretli kâğıt.*|| **hedef kitle,** *Bir hizmet veya mesajın ulaşması istenen grup veya kişiler.*|| **hedef olmak,** *Hoş olmayan bir davranışa uğramak.*

hedefe, [Ar. hedef > hedefe هدفه] *{OsT} is.* **1.** *top.* Yer ölçümü doğrultusu almaya yarayan ortasında küçük bir delik ve her ucunda birer alidat bulunan bakır levhacık. **2.** *dnz.* Pusuladan kerteriz almaya yarayan alet.

hedefleme, [hedef-le-me] *is.* Hedef olarak seçme eylemi.

hedeflemek, [hedef-le-mek] *gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Bir şeyi hedef olarak seçmek; yöneltmek; hedef almak.

hedeme[1], [he+de-me] *{ağız} is. folk.* Evlenmelerde kız tarafının erkek tarafından aldığı para veya armağan. [DS]

hedeme[2], [Ar. ḫādim] *{ağız} is.* Hadım edilmiş kimse. [DS]

heder, [Ar. heder هدر] *{OsT} is.* **1.** Boşa gitme; ziyan olma; karşılığını alamama. **2.** Dökülmesi mubah sayılan kan. ⊡ **heder almak,** *{ağız} İbret almak.* [DS]|| **heder etmek,** *Boşa harcamak; ziyan etmek.*|| **heder olmak,** *Boşa harcanmak; boşa gitmek; boşuna geçmek; ziyan olmak.*

hederlenmek, [heder-le-n-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* Korkmak. [DS]

hederli, [heder-li / keder-li] *{ağız}* is. Kusurlu; özürlü. [DS]

hedersiz, [heder-siz] *{ağız} sf.* **1.** Utanmaz. **2.** Düşüncesiz. [DS]

hedhede, [Ar. hedhede هدهده] *{OsT} is.* Ötme; bağırma.

hedi, [haydi] *{ağız} ünl.* Haydi! [DS] ⊡ **hedi hedi,** *{ağız} Yavaş yavaş.* [DS]

hedik[1], **-ği** [Erme. hedig] *is.* **1.** Kaynatılmış buğday veya mısır. **2.** Çocukların ilk dişi çıktığında kaynatılarak dağıtılan bulgur veya mısır. **3.** Çerez. **4.** *{ağız}* Aşure. [DS] ⊡ **hedik aşı,** *{ağız} 1. Pekmezle yapılan bir tür çorba. 2. Haşlanmış bulgur, mısır, nohut vb.* [DS] *3. {eAT} Aşura çorbası.*|| **hedik kurmak,** *{ağız} Kaynamış buğday veya mısırla ceviz içini karıştırmak.* [DS]

hedik[2], **-ği** [*eT.* etük] *{ağız} is.* **1.** Edik. **2.** Kara batmamak için, bir kasnağa gerilmiş şeritlerden hazırlanmış altlığı olan bir tür kar ayakkabısı. **3.** Çocuk ayakkabısı. **4.** Örme terlik. [DS]

hedir, [Ar. hedīr هدير] *(hedi:r) {OsT} is.* **1.** Güvercin ve benzeri kuşların ötmesi. **2.** Aygırın kişnemesi.

hediy, [Ar. hedy *(yol gösterme, yolcu etme)* هدى] *{OsT} is.* **1.** Hacda kesilen kurban. **2.** Kefaret veya ceza için kesilen kurban.

hediye, [Ar. hedy > hediyye هديه] *{OsT} is.* **1.** Yola çıkmadan önce kesilen hayvan; yol armağanı; kurban. **2.** Hoşa gitmek için birine verilen şey; armağan. **3.** (Dinî kitaplar için) üzerine konulan fiyat; kıymet; değer. ⊡ **hediye beha,** *tar. İmparatorluk döneminde beylerbeyi gibi büyük unvanlarla bir yerden başka yere atananlara halktan toplanarak verilen hediye.*|| **hediye etmek,** *Armağan olarak vermek.*|| **hediye-i dendān,** *{OsT} Diş kirası.*|| **hediye-i yākut,** *{OsT} Yakut hediyesi.*

hediyelik, -ği [hediye-lik] *sf.* **1.** Hediye verilmek üzere hazırlanmış olan. **2.** Hediye olarak verilebilecek değerde olan.

hediyeten, [Ar. hediyeten هديةً] *(hediye'ten) {OsT} zf.* Hediye olarak; armağan olarak.

hediyleme, [he+diñ-le-me] *{ağız} is.* Gizli şeyleri dinleme veya gözetleme. [DS]

hedm, [Ar. hedm هدم] *{OsT} is.* Yıkma; harap etme. ⊡ **hedm etmek,** *{OsT} Yıkmak; tahrip etmek.*

hedonist, [Fr. hédoniste] *is. fel.* **1.** Hazcılıkla ilgili olan. **2.** *is.* Hazcılığı benimseyen ve savuna kimse; hazcı.

hedonizm, [Yun. hedone *(zevk)* > Fr. hédonisme] *is. fel.* **1.** Hazza ve zevk almaya hastalık derecesinde düşkün olma durumu. **2.** *fel.* Zevki, insan hayatının tek amacı ve tek değeri sayan, haz veren her şeyin iyi olduğunu kabul eden öğreti; hedonizm. **3.** Haz aramayı çok aşırı ve sapıklık derecesine vardırma şeklinde ortaya çıkan ruhsal bozukluk. **4.** *ekon.* Ekonomik etkinliğin hazzın en yüksek derecesine varacak biçimde geliştirilmesini savunan öğreti; hazcılık.

hedrosel, [Yun. hedra *(makat)* + kele *(ur)*] *is. tıp.* Makattan çıkan bağırsak fıtığı.

hee, [hee هى] *{ağız} ünl.* **1.** Evet! *{eAT} (aynı).* **2.** Şaşma bildirir. [DS]

hefevat, [Ar. hefve > hefevāt هفوات] *(hefeva:t) {OsT} is.* **1.** Ayak kaymaları; sürçmeler. **2.** Yanılmalar; yanlışlıklar.

hefkere, [? hefkere] *{ağız} is.* **1.** Evin çevresindeki küçük sebzelik. **2.** Etrafı çevrili avlu. [DS]

hefnek, -ği [? hefnek] *{ağız} sf.* (Kişi için) korkak. [DS]

heft, [Far. heft هفت] *{OsT} sf.* Yedi. ⊡ **heft-ahter,** *{OsT} Yedi gezegen.*|| **heft-asmān,** *{OsT} Yedi kat gök.*|| **heft-āşiyāne,** *{OsT} 1. Yedi yuva. 2. Gökler.*|| **heft-āyine,** *{OsT} Yedi gezegen.*|| **heft-bānū,** *{OsT} Yedi gezegen.*|| **heft-bünyād,** *{OsT} Yedi yapı; gökler.* || **heft-çūş,** *{OsT} Demir, çinko, kurşun, bakır, kalay, altın ve gümüş alaşımı.*|| **heft-dāne,** *{OsT} Aşurede kullanılan yedi çeşit hububat.*|| **heft-deryā,** *{OsT} Pasifik Okyanusu, Atlas Okyanusu, Akdeniz; Karadeniz, Taberiye; Hazar ve Aral'dan ibaret yedi deniz.*|| **heft-devr,** *{OsT} Yaratılıştan kıyamet gününe kadar geçecek olan yedi dönem.*|| **heft-ejdehā,** *{OsT} Yedi gezegen.*|| **heft elvān,** *{OsT} 1. Yedi renk. 2. Hz. İsa'ya gönderilen yedi çeşit yemek.*|| **heft-endām,** *{OsT} Baş, göğüs, karın, iki el ve iki ayaktan ibaret yedi organ.*|| **heft-evreng,** *{OsT} gök b. Büyük ayı veya Küçük ayı yıldız kümelerini oluşturan yedi yıldız.*|| **heft-gâh,** *{OsT} 1. Yedi durak. 2. Eski bir Türk müziği makamı.*|| **heft-gâne,** *{OsT} Yedi tane; yedi çeşit.*|| **heft-hān,** *{OsT} Yedi konaklık yol.*|| **heft-hān,** *{OsT} Yedi sofra.*|| **heft-hūm,** *{OsT} Cennetin yedi katı.*|| **heft-hūn,** *{OsT} Cehennemin yedi katı.*|| **heft-iklim,** *{OsT} Yedi iklim.*|| **heft-kalem,** *{OsT} Sülüs, muhakkak, tevki, reyhani, rık'a, nesih, ve ta'likten ibaret yedi tür yazı.*|| **heft-kâr,** *{OsT} Yedi ayrı renk iplikle dokunan kumaş.*|| **heft-kişver,** *{OsT} Yedi iklim.*|| **heft-mend,** *{OsT} 1. Ashab-ı kehf. 2. Yedi büyükler.* || **heft-mendān,** *{OsT}* → heft-mend.|| **heft-merd,** *{OsT} Yedi büyükler.*|| **heft-merdān,** *{OsT}* → heft-merd.|| **heft-meyve,** *{OsT} Kuş üzümü, üzüm, incir, kayısı, şeftali, hurma ve erikten ibaret yedi tür meyve.*|| **heft-muhit,** *{OsT} Yedi deniz.*|| **heft-peder,** *{OsT} Yedi kat gök.*|| **heft-peyker,** *{OsT} 1. Yedi kat gök. 2. Büyük ve Küçük ayı takım yıldızları.*|| **heft-reng,** *{OsT} 1. Yedi renk. 2. Yedi renk iplikle dokunmuş kumaş.*|| **heft-tenān,** *{OsT} 1. Ashab-ı kehf. 2. Yedi büyükler.*

heftad, [Far. heft-ād هفتاد] *(hefta:d) {OsT} sf.* Yetmiş.

heftik[1], -ği [? heftik] *{ağız} is.* İşsizlik; boşluk. [DS] ⊡ **heftik etmek,** *{ağız} Oyalanmak; vakit geçirmek.* [DS]

heftik[2], -ği [? heftik] *{ağız} is.* **1.** Kuruntu; endişe; vesvese. **2.** Ruh; iç. [DS]

heftik[3], -ği [? heftik] *{ağız} is.* Arka; peş. [DS]

heftiklemek, [heftik-le-mek] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(i)-yor]* **1.** İşe geç kalmak; gecikmek. **2.** Kararsız olmak; ne yapacağını şaşırmak. [DS]

heftiklenmek, [heftik-le-n-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* **1.** Kederlenmek. **2.** Kaygılanmak. [DS]

heftvane, [Far. heft-vāne هفتوانه] *(heftva:ne) {OsT} is.* Aşure.

hefvan, [Ar. hefvān هفوان] *(hefva:n) {OsT} is.* **1.** Hızla gitme. **2.** Ayak kayma; sürçme. **3.** Yanılma; yanlışlık.

hefve, [Ar. hefve هفوه] *{OsT} is.* **1.** Ayak kayması; sürçme. **2.** Yanılma; yanlışlık; hata.

heg, [Ar. ḥaḳ] *{ağız} is.* Hak. [DS]

hegemonya, [Yun. hegemonia *(öncü olma)*] *(hegemo'nya) is.* **1.** Eski çağda Yunan devletinin bir konfederasyon içindeki üstünlüğü. **2.** Bir devletin başka bir devlet üzerinde kurduğu siyasi üstünlük ve baskı.

hegke, [Ar. ḥakībe] *{ağız} is.* Heybe. [DS]

heğ[1], [? heğ / he / hek] *{ağız} is.* Meyve, sebze taşımakta kullanılan büyük sepet; küfe. [DS]

heğ[2], [hey / heğ] *{ağız} ünl.* **1.** Seslenme ünlemi; hey! **2.** Davar çağırma ünlemi. [DS]

heğe, [he / heğe] *{ağız} e.* Evet. [DS]

heğit, [? heğit] *{ağız} is.* Yayla çalınan üç telli kemençe. [DS]

heheyyenam, [he+hey+ya+ana-m] *{ağız} ünl.* Kınama bildirir. [DS]

hejdeh, [Far. hejdeh هژده] *{OsT} sf.* On sekiz.

hek[1], [he / heğ / hek] *{ağız} e.* Evet. [DS]

hek[2], -ği [? he / heğ / hek] *{ağız} is.* Küfe. [DS]

hek[3], -ği [? hek] *{ağız} is.* Azılı erkek domuz. [DS]

heke, [öfke] *{ağız} is.* **1.** Kızgınlık; öfke. **2.** Heyecan. [DS]

hekelek, -ği [heke-le-k] *{ağız} sf.* (Kişi için) iri ve şişman. [DS]

hekelenmek, [heke-le-n-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* Kızmak; sinirlenmek; öfkelenmek. [DS]

hekengaz, [Ar. ḥarḳ + Far. endāz] *{ağız} is.* Ateş küreği. [DS]

heket, [Ar. ḥikāyet] *{ağız} is.* **1.** Hikâye; öykü. **2.** Masal. **3.** Dedikodu. **4.** Sohbet. [DS] ⊡ **heket vermek,** *Hikâye anlatmak.*

hekik, [Ar. hekīk هكيك] *{OsT} is.* Kadın tavırlı erkek.

hekim, [Ar. ḥakīm حكيم] *{OsT} is.* Hastaları tedavi işini kendisine meslek edinmiş kişi; tıp doktoru; tabip.

hekimbaşı, [Ar. ḥekīm + T. baş-ı] *is.* İmparatorluk döneminde sarayın ve ülkenin sağlık işlerinden sorumlu kişiye verilen unvan.

hekimlik, -ği [hekim-lik] *is.* **1.** Hekim olma durumu; tabiplik. **2.** Tedavi işlemini yapma; hekimin işi ve mesleği. **3.** Hekim olan kişilerin sahip olduğu bilgi;

tıp bilgisi. **4.** *sf.* (Hastalık için) hekime başvurulması gereken.

hekir, [Ar. ʿaker عكر => hekir] *{ağız} is.* Eritilmiş yağın tortusu. [DS]

heklemek[1], [hek-le-mek] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(i)-yor]* Köpek havlamak; ürümek. [DS]

heklemek[2], [herk-le-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* Tarlayı sürmek; herk etmek. [DS]

hekt-, [Yun. hekatōn > Fr. / İng. hect-] *ön. ek.* Başına getirildiği Latince kökenle ölçü kelimelerine yüz kat anlam katan ön ek.

hektar, [Fr. hectare] *is.* On bin metre kareye eşit alan ölçüsü; hektometre kare; yüz ar; kısaltması: ha.

hekto-, [Yun. hekatōn > Fr. / İng. hect-] *ön. ek.* → hekt-.

hektogram, [Fr. hectogramme] *is.* Yüz grama eşit ağırlık ölçüsü; kısaltması: hg.

hektolitre, [Fr. hectolitre] *(hektoli'tre) is.* Yüz litreye eşit hacim ölçüsü; kısaltması: hl.

hektometre, [Fr. hectomètre] *is.* Yüz metrelik uzunluk ölçüsü; kısaltması: hm.

hel[1], [? hel] *{ağız} is.* **1.** Gelin teli; gelin süsü. **2.** Yaldız. [DS]

hel[2], [? hel] *{ağız} is.* Kakule. [DS]

hel[3], [Ar. ḥall *(çözülme)*] *{ağız} is.* Karışma; yumuşama. ⊡ **hel olmak,** *{ağız} 1. (Toprak için) yumuşak olmak. 2. İki madde birbirine iyice karışmak.* [DS]

hela, -a'i / -yı [Ar. ḫalāʾ خلاء] *(hela:) {OsT} is.* **1.** Boşluk; boş alan. **2.** Doğal boşaltım ihtiyacının giderildiği yer; ayak yolu; apteshane; tuvalet; yüz numara.

helahil, [Ar. hülhül > helāhil هلاهل] *(hela:hil) {OsT} is.* Öldürücü zehir. ⊡ **helāhil-nisār,** *{OsT} Öldürücü zehir saçan.*|| **helāhil-rîz,** *{OsT} Öldürücü zehir saçan.*

helak, -ki [Ar. helāk هلاك] *(helâ:k) {OsT} is.* **1.** Yok olma; tükenme. **2.** Ölüm. **3.** *mecaz.* Aşırı derecede yorulma; bitkin duruma düşme. ⊡ **helak etmek,** *1. Öldürmek; ortadan kaldırmak; yok etmek. 2. mecaz. Aşırı derecede yormak; bitkin düşürmek.*|| **helak olmak,** *1. Yok olmak; ölmek. 2. Bitkin duruma düşmek; yorulmak.*

helal, -li [Ar. ḥall *(çözme)* >ḥalāl حلال] *(helâ:l) {OsT} sf.* **1.** Yasak olmayan; yasal. **2.** İslamiyet'in yasaklamadığı; yapılmasında veya kullanılmasında bir sakınca olmayan. **3.** *gnşl.* Nikâhlı olan eş. **4.** *zf.* Kurallara uygun olarak. ⊡ **helal etmek,** *Hakkından Allah'ı tanık tutarak vazgeçmek; hakkını bağışlamak.*|| **Helal hoş olsun!** *Birine verilen bir şeyi dilediği gibi tasarruf edebileceğini belirten söz.*|| **helāl-kâr,** *{OsT} Haramdan kaçınan; helâl iş yapan.*|| **helāl-nemek,** *{OsT} Tuz hakkı bilen; sadık.*|| **Helal olsun!** *1. "Hakkımdan gönüllü olarak vazgeçiyorum, size bağışlıyorum." anlamında bağışlama sözü. 2. Çok beğenilen bir durum veya davranış karşısında söylenen hoşnutluk sözü.*|| **helal süt emmiş,** *Doğru ve dürüst olan.*

helalî, [Ar. ḥülle > ḥelālī حلالى] *(helâ:li:) {OsT} sf.* **1.** Helal ile ilgili olan. **2.** El tezgâhlarında çözgüsü bürümcük, atkısı pamuk ipliği ile dokunan kıvırcık görünümlü bir tür kumaş. **3.** (Giyecek vb.) bu bezden yapılmış. **4.** Bakır veya tahta kabı olan saat.

helalinden, [helal-i-n-den] *zf.* Helal olarak; doğru ve yasalara uygun yollardan elde edilerek.

helalleşme, [helal-le-ş-me] *is.* Karşılıklı olarak helallik dileme.

helalleşmek, [helal-le-ş-mek] *işteş. f. [-ir]* **1.** Karşılıklı olarak birbirinden helallik dilemek ve geçmiş olan haklarını bağışlamak. **2.** Bir alış veriş, ayrılık veya ölüm anında birbirine bilmeden geçmiş olan haklarını bağışlamak.

helalleştirmek, [helal-le-ş-tir-mek] *gçl. f. [-ir]* Helalleşmelerini temin etmek.

helalli, [helal-li] *sf.* Nikâhlı eş.

helallik, -ği [helal-lik] *is.* **1.** Nikâhlı eş. **2.** Helal olan şey. ⊡ **helallik dilemek,** *Bir kimseden kendisini bağışlamasını veya üzerine geçmiş olan hakkını bağışlamasını istemek.*

helalzade, [Ar. ḥalāl+Far. zāde حلالزاده] *(helâlza:de) {OsT} is.* **1.** Nikâhlı ilişki sonucu doğan çocuk. **2.** *mecaz.* Doğruluktan ayrılmayan; helal süt emmiş; dürüst kişi.

helbet, [elbet] *{ağız} zf.* **1.** Elbet; şüphesiz. **2.** Herhâlde. [DS]

helçe, [Far. ḳalı-çe] *{ağız} is.* Küçük duvar halısı; seccade. [DS]

helçek, -ği [helke-cek ?] *{eAT} is.* Bakır tencere.

held, [hald / held / hıld *(yans.)*] *is.* Yuvarlanmayı, hızlı hareket etmeyi, bu biçimde ses çıkarmayı, düzensiz konuşmayı anlatan kök. [Zülfikar] *held-ir heldir*

heldir, [held *(yans.)* > held-ir] *is.* Yuvarlanmayı, hızlı hareket etmeyi, bu biçimde ses çıkarmayı, düzensiz konuşmayı anlatan yansımalı gövde. ⊡ **heldir heldir,** *{ağız} (Yürümek için) düzensiz ve sallanarak.* [DS]|| **heldir hoyuk etmek,** *{ağız} Çukur kazmak.* [DS]|| **heldir hüldür,** *{ağız} (Tencere, çaydanlık vb. için) sallanan; sağlam konulmamış.*

hele, [Far. hele هله] *(he'le) {OsT} bağ.* **1.** *"Her şeyden önce", "hiç olmazsa", "özellikle"* anlamlarıyla bir sözün başına veya sonuna getirilerek belirtilen o şeyin önemi ve ayrıcalığını anlatan söz. **2.** Geciken davranış ve beklentilerin olması, yapılması durumunda *"sonunda", "nihayet"* anlamında kullanılır. **3.** Tehdit, uyarma ve vaat bildiren bir cümleyi ilgili asıl cümleye bağlar. **4.** *"Bir dakika", "bak"* anla-

mıyla yan cümlenin başına getirilir. **5.** *{ağız} zf.* Sonra. [DS] **6.** *{eAT}* Madem; madem ki. ⊡ **hele bak,** *1. Şaşkınlık bildirmek için kullanılır. 2. Dikkat çekmek için kullanılır.* || **hele bir,** *Uyarma ve tehdit bildirmek için kullanılır.* || **hele de,** *Üstelik.* || **hele hele,** *1. Karşısındakini heveslendirmek veya bir şeyin devamını anlattırmak için kullanılır. 2. Söylenen bir sözü pekiştirmek için kullanılır. 3. Boğayı çiftleşmeye kışkırtmak için söylenen söz.* || **hele hüle,** *{ağız} Orta hâlli; fena değil; iyice.* [DS]|| **hele ki,** *{ağız} İyi ki; yerinde ki.* [DS]|| **hele mele,** *{ağız} 1. Şöyle böyle. 2. Hayal meyal.* [DS]|| **hele sakası,** *{ağız} Ansızın meydana gelen; kaza bela.* [DS]|| **hele şükür,** *Beklenen bir şeyin en sonunda gerçekleştiğini ifade etmek için kullanılır; çok şükür.*

helecan, [Ar. ḫalecān خلجان] *(heleca:n) {OsT} is.* **1.** Titreme; sarsılma. **2.** Heyecandan kaynaklanan yürek çarpıntısı; çırpıntı; çarpıntı.

helecanlanma, [helecan-lan-ma] *is.* Yürek çarpıntısına tutulma durumu.

helecanlanmak, [helecan-la-n-mak] *dönşl. f. [-ır]* Yürek çarpıntısına tutulmak.

heleke, [? heleke] *{ağız} is.* Çember; daire. [DS]

helekeci, [heleke-ci] *{ağız} is.* **1.** Komisyoncu; simsar. **2.** Vurguncu. [DS]

heleklemek, [Ar. helāk => helek-le-mek] *{eAT} gçl. f. [-r]* Helak etmek.

helelik, -ği [hele-lik] *{ağız} zf.* Şimdilik. [DS]

helemeş, [? helemeş] *{ağız} sf.* (Kadın için) ağırbaşlı olmayan; oynak. [DS]

helemme, [hele+amma] *{ağız} bağ.* Ya; amma. [DS]

Helen, [Yun. Helles > Fr. hellène] *is.* **1.** Dorlar; İyonlar. **2.** Barbarlar. **3.** Grek.

Helenist, [Fr. hellénist] *is.* **1.** Grek kültür, medeniyet ve tarihi ile ilgili konularda uzman kişi. **2.** Yunan dilini ve paganizmini benimsemiş Yahudilere verilen ad.

Helenistik, -ği [Fr. hellénistique] *sf.* **1.** Büyük İskender'den sonraki Yunan sanatı, kültürü ve tarihi ile ilgili. **2.** Helenist görüşü benimsemiş olan.

helenizm, [Fr. hellénisme] *is.* **1.** Yunan uygarlığı; Grek uygarlığı. **2.** Yunan olmadığı hâlde Yunanistan dışında gelişmiş olan Yunan uygarlığı. **3.** Yalnız Yunan diline özgü konuşma biçimi; Yunanca anlatım.

helep, [kelep] *{ağız} is.* Büyük iplik çilesi. [DS]

helesa, [hele + İt. issa] *{ağız} ünl.* Denizciler tarafından kullanılan kışkırtma sözü. [DS]

helese, [helese] *{ağız}* is. Çok kaynamaktan bulamaç hâline gelmiş yemek. [DS]

heleşe[1], [? heleşe] *{ağız} is.* Meş'ale. [DS]

heleşe[2], [? heleşe] *{ağız} is.* **1.** Şaka. [DS] **2.** Kadın ve erkeklerin bir araya gelerek yaptıkları eğlence; sohbet. ⊡ **heleşe etmek,** *{ağız} 1. Konuşmak; sohbet etmek. 2. Eğlenmek.* [DS]|| **heleşe keleşe,** *{eAT} Dedikodu.*

heleşek, -ği [? heleşek] *{ağız} is.* Eğlence; oyun. [DS] ⊡ **heleşek çekmek,** *Hora tepmek; oynamak.*

heleşem, [? heleşem] *{ağız} is.* → heleşenk. ⊡ **heleşem yapmak,** *{ağız} Gürültü yaparak eğlenmek.* [DS]

heleşenk, [? heleşenk] *{ağız} is.* Şenlik; gürültülü patırtılı eğlence. [DS]

heletmek, [helet-mek] *{ağız} gçl. f. [-(d)-er] [-d(i)-yor]* Çok kazanmak; çok ürün almak. [DS]

helevetsiz, [helevet-siz] *{ağız} sf.* (İş için) gönülsüz; isteksiz. [DS]

heleyun, [Ar. heleyūn هليون] *(heleyu:n) {OsT} is. bot.* Kuşkonmaz, *(Asparagus officinalis).*

helez, [Erme. ḫlēz] *{ağız} sf.* Kertenkele. [DS]

heleze, [? heleze] *{ağız} sf.* **1.** Geveze; alaycı. **2.** Kavgacı. **3.** Serseri; başıboş. [DS]

helezon, [Ar. ḥelezūn حلزون] *{OsT} is.* Sarmal ve kıvrımlı biçim; helis.

helezoni, [Ar. ḥelezūnī حلزونى] *(helezo:ni:) {OsT} sf.* Sarmal kıvrımlı olan.

helezonlaşma, [helezon-la-ş-ma] *is.* Helezon biçimine gelme eylemi.

helezonlaşmak, [helezon-la-ş-mak] *gçsz. f. [-ır]* Sarmal kıvrımlı duruma gelmek; helezon biçimine gelmek.

helezonlu, [helezon-lu] *sf.* Helezonu bulunan; sarmal kıvrımı olan.

helhel[1], [Ar. ḫalḫāl] *{ağız} is.* Bilezik. [DS]

helhel[2], [? helhel] *{ağız} is.* **1.** Çaylak. **2.** Atmacadan küçük bir yırtıcı kuş. [DS]

helhel[3], [? helhel] *{ağız} sf.* **1.** Serseri. **2.** (Kişi için) ağırbaşlı olmayan. [DS]

helhel[4], [? helhel] *{ağız} ünl.* **1.** Birini kızdırmak için söylenen söz. **2.** Kadına hakaret için söylenen söz. [DS]

helhel[5], [? helhel] *{ağız} zf.* İvedi. [DS]

helhele, [? helhele] *{ağız} is.* Şarkı; türkü. [DS] ⊡ **helhele çağırmak,** *{ağız} Düğünlerde şarkı söylemek.* [DS]

helik, -ği [Yun. ḫeliki] *is.* **1.** Duvar örme işinde büyük taşların arasını doldurmakta kullanılan küçük yassı taşlar. *{eAT} (aynı)* **2.** *{ağız}* Kiremit ve tuğla parçaları. [DS] **3.** *{ağız}* Yemeğin içinde bulunan taneler. [DS] **4.** *{ağız}* Erik ezmesi gibi yemeklerin içinde bulunan çekirdek ve kabuk parçaları. [DS] **5.** *{ağız}* Sellerle sürüklenip gelen ağaç parçaları. [DS] **6.** *{ağız}* Ortasına iğ geçirilmiş, ip bükmekte kullanılan, huni biçimindeki taş. [DS] ⊡ **helik hülük,** *{ağız} Değersiz, önemsiz, ufak tefek şeyler.* [DS]

heliklemek, [helik-le-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(i)-*

yor] Duvar örerken büyük taşlar arasını küçük taşlarla doldurmak. [DS]

helikletmek, [helik-le-t-mek] *{ağız} gçl. f. [-ir]* Duvarda büyük taşlar arasında bulunan boşlukları küçük taşlarla doldurtmak. [DS]

helikoit, -di [Fr. hélicoïde] *is.* Sarmal düzendeki bir yüzey veya bu yüzeyin meydana getirdiği hacim.

helikon, [Fr. helicon] *is. müz.* Boyundan geçirilip sol omuz üzerinde taşınarak çalınan üflemeli, pistonlu bakır çalgı.

helikopter, [Yun. heliks *(helezon)* + pteron *(kanat)* > Fr. hélicoptère] *is.* Dikine kalkış ve iniş yapabilen, birden çok yönlü pervanesi bulunan bir tür hava taşıt aracı.

helile, [Far. helīle هليله] *(heli:le) {OsT} is. bot.* → halile[1].

helime, [Ar. ḥelīme هليمه] *(heli:me) {OsT} is.* Helme.

helimlenmek, [helim-le-n-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* (Yemek için) koyulaşmak; helmelenmek. [DS]

helis, [Yun. heliks > Fr. hélice] *is. mat.* Bir silindirin ana doğrularını sabit açı ile kesen eğri.

helise, [Ar. harīsa => helise] *{ağız} is.* **1.** Şeker, un ve yağla yapılan bir tür helva. **2.** Bazı bölgelerde keşkeğe verilen isim. *{eAT} (aynı)* **3.** Tarçın, şeker ve nişastanın kaynatılması ile elde edilen ve baş dönmesine iyi geldiği söylenen bir tür ilaç. [DS]

helisel, [Fr. hélice T. -l] *sf.* Helezon biçiminde olan; helezoni; spiral. ⊡ **helisel dişli,** *Dişlerinin farklı noktaları aynı adımlı fakat farklı yarıçaplı helisler çizen dişli.*|| **helisel hareket,** *Farklı noktaları aynı eksenli ve aynı adımlı helisler çizen katı bir cismin hareketi.*|| **helisel uzay,** *Helisel hareket yapan bir doğrunun meydana getirdiği yüzey.*

helize, [? helize] *{ağız} sf.* **1.** Piç. **2.** (Kişi için) kendisine güven duyulmayan. **3.** Geveze. **4.** (Kişi için) ablak yüzlü. [DS]

helizen, [helezon] *{ağız} is.* Salyangoz. [DS]

helke, [Yun. halkio] *{ağız} is.* **1.** Ağzı ve dibi geniş, ortası dar, kulplu bakır vb. kap. **2.** Ağaçtan yapılmış su kabı. **3.** Tahta satır. [DS] **4.** *{eAT}* Bakır tencere; bakraç.

helkecük, -ğü [helke-cük] *{eAT} is.* Küçük bakraç.

helki, [Yun. ḫalkio] *{eAT} {ağız} is.* → helke. [DS]

helle[1], [? helle] *{ağız} is.* **1.** Un çorbası. **2.** Un. [DS] ⊡ **helle çorbası,** *{ağız} Un çorbası.* [DS]

helle[2], [? helle] *{ağız} ünl.* Yuh! [DS] ⊡ **helle basmak,** *{ağız} Yuhalamak.* [DS]

hellec, [Ar. ḥallāc] *{ağız} is.* Hallaç. [DS]

hellek, [? hellek] *{ağız} zf.* Dağılmak, ezilmek, karışmak, birbirine girmek anlamındaki *"hellek mellek olmak"* deyiminde geçer. [DS] ⊡ **hellek mellek olmak,** *{ağız} Dağılmak; ezilmek; karışmak; birbirine girmek.* [DS]

hellim[1], [Ar. ḥilm *(yumuşaklık)* > ḥallūm] *is.* Kıbrıs'ta üretilen bir tür beyaz peynir.

hellim[2], [Ar. ḥilm > ḥellim] *{ağız} sf.* Dürüst ve ciddi olmayan. [DS]

helme, [Ar. helīme هليمه] *{OsT} is.* **1.** Bazı bitkilerin kök, çiçek ve tohumlarında bulunan koyu kıvamlı sıvı madde. **2.** Yapışkan bir maddenin suda eritilmesiyle meydana gelen koyu ve yoğun sıvı. **3.** Fasulye, nohut, buğday, pirinç gibi taneli bitkilerin suda kaynatılması ile suya karışan nişastanın dibe çökmesi sonucunda meydana gelen koyu madde. ⊡ **helme dökmek,** *1. (Kaynatılmış tahılların suyu için) koyulaşmak. 2. {ağız} Karpuz vb. yiyecek şeyler tanelenmek.* [DS]|| **helme gibi,** *İyice pişmiş; helmesi çıkacak kadar yumuşamış.*

helmekin, [? helmekin] *{ağız} sf.* Davranma; atılma. ⊡ **helmekin olmak,** *{ağız} Davranmak; atılmak.* [DS]

helmelenme, [helme-le-n-me] *is.* Helme duruma gelme eylemi.

helmelenmek, [helme-le-n-mek] *gçsz. f. [-ir]* Helme durumunu almak; helmesi çıkmak.

helmeli, [helme-li] *sf.* **1.** Helmesi olan. **2.** (Yemek için) helme durumunda olan. **3.** Helme kıvamında olan.

helmintoloji, [Yun. helmins *(solucan)* + -logos] *is. zool.* Asalak kurt ve solucanları inceleyen bilim dalı.

help, [help *(yans.)*] *is.* Sıvı maddelerin çalkalanma durumunu anlatan kök. [Zülfikar] *help-il-de-mek, help-i-mek*

helpildemek, [help *(yans.)* > help-il-de-mek] *{ağız} dönşl. f. [-r] [-d(i)-yor]* (Kaptaki sıvı için) sarsıntı sonucu çalkalanmak. [DS]

helpimek, [help *(yans.)* > help-i-mek] *{ağız}* → helpildemek. [DS]

heltek, -ği [? heltek] *{ağız} sf.* Bol; geniş. ⊡ **heltek gelmek,** *{ağız} Bol gelmek; geniş gelmek.* [DS]

heltik, -ği [? heltik] *{ağız} is.* İşsizlik. [DS]

helük, -ğü [Yun. ḫeliki] *{eAT} is.* → helik.

helva, [Ar. ḥalvā حلوا] *{OsT} is.* Şeker, yağ, un veya irmikle yapılan tatlı. ⊡ **helva bastırmak,** *İrmik veya un helvası yaptırmak.*|| **helvā-furūş,** *{OsT} Helvacı.*|| **helvā-ger,** *{OsT} Helvacı.*|| **helvā-hāne,** *{OsT} Helva pişirmeye uygun nitelikte kazan.*|| **helva sohbeti,** *folk. Eski Türk yaşayışında uzun kış gecelerinde komşu evlerde toplanarak yapılan sohbet ve eğlencelere verilen ad.*

helvacı, [helva-cı] *is.* Helva yapan veya satan kimse. ⊡ **helvacı kabağı,** *Tatlısı yapılan dışı boz, içi sarı iri bir kabak türü, (Cucurbita maxima).*|| **helvacı kökü,** *bot. Karanfilgillerden diz boyu yükselen, eflatun ve açık pembe çiçekli, kök sapları sabun ve beyazlatıcı etkili bir madde taşıyan, bu sebeple*

helvacılıkta ağdayı beyazlatmak için kullanılan çok yıllık otsu bitki; çöven, (Saponaria calabrica; S. vaccaria).|| **helvacı kuşu,** {ağız} Çulluk. [DS]

helvacılık, [helva-cı-lık] *is.* Helva yapma ve satma işi.

helvacıyan, [Ar. ḥelvā + T. -cı + Ar. -y-ān حلواجيان] *(helvacıya:n) {OsT} is.* Helvacılar. ⊡ **helvāciyān-ı hāssa,** *{OsT} Saray helvacıları.*

helvahane, [Ar. ḥelvā + Far. -hāne حلواخانه] *{OsT} is.* Helva pişirmekte kullanılan geniş fakat derinliği az olan tencere.

helvalaşma, [helva-la-ş-ma] *is.* Helva durumuna gelme.

helvalaşmak, [helva-la-ş-mak] *dönşl. f. [-ır]* Helva durumuna gelmek.

helvalık, -ğı [helva-lık] *{eAT} is.* Bahşiş.

helvayi, [Ar. ḥelvāyī حلوايى] *(helva:yi:) {OsT} is.* Helva satıcısı; helvacı.

helyodor, [Fr. héliodore] *is.* Kuyumculukta kullanılan, berilden oluşmuş altın sarısı renginde bir taş.

helyograf, [Fr. héliographe] *is.* **1.** Güneşten yayılan ısı miktarını ölçen alet. **2.** Güneş alma süresini tespit etmekte kullanılan alet. **3.** Güneş ışınlarından yararlanılarak optik mors işareti vermeye yarayan araç.

helyografi, [Fr. héliographie] *is.* **1.** Bir yazı veya resmin aslına uygun biçimde basılmasını ışık düşürme ve özel maddeler kaplama yoluyla sağlayan baskı tekniği. **2.** *gök b.* Güneş'in tanımlanması.

helyogravür, [Fr. héliogravure] *is.* Fotomekanik usullerle baskı kalıpları hazırlama ve kullanma tekniğinin genel adı; tifdruk.

helyometre, [Fr. héliomètre] *is.* Güneş, Ay ve diğer gezegenlerin görünür çaplarını ve iki gök cismi arasındaki açısal uzaklığı ölçmeye yarar alet.

helyoterapi, [Fr. héliothérapie] *is. tıp.* Güneş ışınlarından yararlanarak uygulanan tedavi.

helyum, [Yun. helios *(güneş)* > Fr. hélium] *is. kim.* Atmosferde yer alan, yoğunluğu 0.138 gr/cm^3, atom numarası 2, kütlesi 4.0026 olan asal gaz; sembolü; He.

helyun, [Ar. helyūn هليون] *(helyu:n) {OsT} is. bot.* Kuşkonmaz, *(Asparagus officinalis).*

hem-, [Far. hem- هم] *{OsT} e.* Türkçedeki *"-daş"* ve *" -dak"* eklerinin görevini karşılayan Farsça edat veya ön ek. ⊡ **hem-āgūş,** *{OsT} Kucak kucağa.*|| **hem-āheng,** *{OsT} Uygun; denk.*|| **hem-ān-dem,** *{OsT} Çabucak; o anda; hemen.*|| **hem-ān-gâh,** *{OsT} O anda; hemen.*|| **hem-ārāmiş,** *{OsT} Birlikte dinlenen.*|| **hem-asıl,** *{OsT} Aynı asıldan.*|| **hem-asr,** *{OsT} Aynı çağda yaşayan; çağdaş.*|| **hem-āşiyān,** *{OsT} Bir yerde, bir yuvada birlikte bulunan.*|| **hem-āvāz,** *{OsT} 1. Aynı sesleri çıkaran; sesdeş. 2. Arkadaş.*|| **hem-āver,** *{OsT} 1. Efendileri bir olan köleler. 2. Kapı yoldaşı. 3. Arkadaş.*|| **hem-āverd,** *{OsT} Savaşan iki kişiden her biri.*|| **hem-āviz,** *{OsT} Savaşta karşılaşan iki kişiden her biri.*|| **hem-ayār,** *{OsT} Denk; eşit.*|| **hem-bār,** *{OsT} Aynı yükü yüklenmiş olan.*|| **hem-bāz,** *{OsT} 1. Birlikte oynayan. 2. Ortak.*|| **hem-ber,** *{OsT} Birlikte oturan; birbirine yakın olan.*|| **hem-bezm,** *{OsT} 1. Aynı toplulukta oturan. 2. Dernek arkadaşı. 3. İçki arkadaşı.*|| **hem-bū,** *{OsT} 1. Aynı kokuda olan. 2. mecaz. Tarz ve uygulamaları bir.*|| **hem-cāy,** *{OsT} Aynı yerde oturanlar; hemşehri.*|| **hem-cenāh,** *{OsT}. Eşit; denk.*|| **hem-cenb,** *{OsT} Akran.*|| **hem-cereyān,** *{OsT} Akışları denk.*|| **hem-cins,** *{OsT}* → hemcins.|| **hem-cinsî,** *{OsT} Aynı cinslilik.*|| **hem-civār,** *{OsT} Komşu.*|| **hem-civārî,** *{OsT} Komşuluk.*|| **hem-çü,** *{OsT} Onun gibi.*|| **hem-çünān,** *{OsT} Böylece.*|| **hem-çünîn,** *{OsT} Böylece.*|| **hem-dāmān,** *{OsT} Bacanak.*|| **hem-dāstān,** *{OsT} 1. Aynı sözleri söyleyenler; ağız birliği edenler. 2. Güç bakımından denk olanlar.*|| **hem-dem,** *{OsT} Sıkı fıkı; canciğer arkadaş.*|| **hem-demî,** *{OsT} Sıkı fıkı arkadaşlık.*|| **hem-derd,** *{OsT} Dert ortağı.*|| **hem-dest,** *{OsT}* → hem-dāstān.|| **hem-destān,** *{OsT}* → hem-dāstān.|| **hem-destāne,** *{OsT} Güç ve yeteneklerini birleştirerek.*|| **hem-destî,** *{OsT} 1. Birlik; beraberlik. 2. Ortaklık.*|| **hem-dîger,** *{OsT} Her birinden bir diğeri.*|| **hem-dih,** *{OsT} Aynı köyden olanlar.*|| **hem-dil,** *{OsT} Düşünceleri; yürekleri bir olan; gönüldeş.*|| **hem-düş,** *{OsT} Omuz omuza gelen; müsavî.*|| **hem-fikir,** *{OsT}*→ hemfikir.|| **hem-fi'l,** *{OsT} Suç ortağı.*|| **hem-firāş,** *{OsT} Yatak arkadaşı.*|| **hem-ginān,** *{OsT} Bütün insanlar.*|| **hem-güşe,** *{OsT} Komşu.*|| **hem-hāb,** *{OsT} 1. Beraber uyuyan; yatak arkadaşı. 2. Eş.*|| **hem-hābe,** *{OsT} 1. Yatak arkadaşı. 2. Oda arkadaşı.*|| **hem-hāh,** *{OsT} İstekleri denk olan.*|| **hem-hāl,** *{OsT}* → hemhâl.|| **hem-hālet,** *{OsT} Aynı durumda olanlar.*|| **hem-hāne,** *{OsT} Bir evde oturanlar; arkadaş.*|| **hem-hudut,** *{OsT}* → hemhudut.|| **hem-hūy,** *{OsT} Aynı huyda olanlar; huyları denk olan.*|| **hem-inān,** *{OsT} Yan yana birlikte olanlar; arkadaş.*|| **hem-kad,** *{OsT} Boyları denk; aynı boyda.*|| **hem-kadeh,** *{OsT} Kadeh arkadaşı.*|| **hem-kadem,** *{OsT} Ayaktaş; arkadaş.*|| **hem-kadr,** *{OsT} Dereceleri aynı olan.*|| **hem-kamet,** *{OsT} Aynı boyda olan; boydaş.*|| **hem-kâr,** *{OsT} İşleri bir olan; aynı işte veya iş yerinde çalışan.*|| **hem-kâse,** *{OsT} Kadehleri, çanakları bir olan.*|| **hem-kefş,** *{OsT} Pabucu bir olma; aynı numara ayakkabıyı giyme.*|| **hem-ken,** *{OsT} İş arkadaşı.*|| **hem-kırān,** *{OsT} 1. Aynı yaşta olma. 2. Güçte denk olma.*|| **hem-kıymet,** *{OsT} Değerleri aynı olma.*|| **hem-kîş,** *{OsT} Aynı din ve mezhepte bulunan; dindaş.*|| **hem-kitāb,** *{OsT} 1. Kitabı bir olan. 2. (Öğrenci için) aynı dersi gören. 3. Aynı dinden olan.*|| **hem-kudret,** *{OsT} Görevleri*

bir olan.|| **hem-kûn,** *{OsT} İş ve meslek birliği.*|| **hem-ma'nā,** *{OsT} Aynı anlama gelen; anlamdaş.*|| **hem-maleb,** *{OsT} İstek ve amaçları bir olan.*|| **hem-meşreb,** *{OsT} Görüş, ahlak ve huyları bir olan; kafadar.*|| **hem-mezheb,** *{OsT} Bir din ve mezhepte olan; mezhep yoldaşı.*|| **hem-mizāc,** *{OsT} Huyları bir olan; aynı yaradılışta olan.*|| **hem-nām,** *{OsT} Adaş.*|| **hem-neberd,** *{OsT} 1. Savaş arkadaşı. 2. Rakip.*|| **hem-nefes,** *{OsT} Arkadaş.*|| **hem-nesl,** *{OsT} 1. Aynı soydan gelme; soydaş. 2. Yaşıt; akran.*|| **hem-nişîn,** *{OsT} Birlikte bulunanlar; beraber oturup kalkanlar; teklifsiz arkadaş.*|| **hem-pā,** *{OsT} 1. Ayakları bir. 2. (Kötü işlerde) arkadaş; ayaktaş.*|| **hem-pāye,** *{OsT} Makamlarının derecesi bir olanlar; rütbeleri denk olanlar.*|| **hem-pāye-gân,** *{OsT}* → hem-pāye.|| **hem-pîşe,** *{OsT} Aynı sanatı yürütenler; sanatları bir olanlar.*|| **hem-rād,** *{OsT} Kahramanlık ve cömertlikte denk olanlar.*|| **hem-rāh,** *{OsT} Yol arkadaşı; yoldaş.*|| **hem-rāhān,** *{OsT} Yol arkadaşları; yoldaşlar.*|| **hem-rāhî,** *{OsT} Yol arkadaşlığı; yoldaşlık.*|| **hem-rāz,** *{OsT} Sır arkadaşı; birbirlerinin sırlarını bilenler; sıkı fıkı arkadaş.*|| **hem-rāzî,** *{OsT} Arkadaşlık; dostluk.*|| **hem-reh,** *{OsT}* → hem-rāh.|| **hem-reng,** *{OsT} 1. Aynı renkte; rengi bir olanlar. 2. mecaz. Huyları bir.*|| **hem-rev,** *{OsT} Beraber giden; yol arkadaşı.*|| **hem-re'y,** *{OsT} Oyları, görüşleri aynı olanlar.*|| **hem-rikāb,** *{OsT} 1. Üzengileri bir. 2. mecaz. Atbaşı gidenler; denk; eşit; beraber.*|| **hem-rîş,** *{OsT} 1. Sakalları aynı olanlar; bir örnek sakal. 2. Bacanak.*|| **hem-rütbe,** *{OsT} Aynı rütbede bulunanlar.*|| **hem-sāl,** *{OsT} Yaşıt; akran.*|| **hem-sāye,** *{OsT} 1. Gölgesi bir. 2. mecaz. Komşu.*|| **hem-sāye-gân,** *{OsT} Komşular.*|| **hem-sāye-gî,** *{OsT} Komşuluk.*|| **hem-sāye-i mesîh,** *{OsT} Güneş.*|| **hem-sāz,** *{OsT} 1. Uygunluk. 2. Uygun olan. 3. Arkadaş. 4. Arkadaşlık.*|| **hem-sebāk,** *{OsT} Ders arkadaşı; okul arkadaşı.*|| **hem-sefer,** *{OsT} Yol arkadaşı; yoldaş.*|| **hem-seferān,** *{OsT} Yol arkadaşları; yoldaşlar.*|| **hem-seng,** *{OsT} Bir tartıda, bir ölçüde olanlar.*|| **hem-ser,** *{OsT} 1. Arkadaş; kafadar. 2. Erkek ve kadın eşlerden her biri; karı koca.*|| **hem-serî,** *{OsT} Karı kocalık.*|| **hem-sıfāt,** *{OsT} Aynı nitelikte olanlar; özellikleri aynı.*|| **hem-sifāl,** *{OsT} Kadeh arkadaşı.*|| **hem-sin,** *{OsT} Yaşları denk; yaşıt.*|| **hem-sohbet,** *{OsT} Birbiri ile konuşan; sohbet arkadaşı.*|| **hem-sufre,** *{OsT} Sofra arkadaşı.*|| **hem-süvār,** *{OsT} Beraber at binmiş olanlar; yol arkadaşı.*|| **hem-şehrî,** *{OsT}* → hemşehri.|| **hem-şekl,** *{OsT} Biçimleri bir olan; eş biçimli.*|| **hem-şer,** *{OsT} Kötülükte birlik olanlar.*|| **hem-şehver,** *{OsT} Kocaları bir olan kadınlar; ortak; kuma.*|| **hem-şikem,** *{OsT} İkiz çocuk.*|| **hem-şîre,** *{OsT}* → hemşire.|| **hem-şūy,** *{OsT} Kuma; ortak.*|| **hem-tā,** *{OsT} Benzer; denk; eşit.*|| **hem-tāziyāne,** *{OsT} 1. Yağma arkadaşı. 2. Omuzdaş.*|| **hem-tek,** *{OsT} Yoldaş; arkadaş.*|| **hem-terāzū,** *{OsT} Terazileri bir; ağırlıkları eşit.*|| **hem-vār,** *{OsT} 1. Düz yer; düzlük. 2. Daima.*|| **hem-vāre,** *{OsT} Her zaman.*|| **hem-vārî,** *{OsT} Düzlük; düz olma.*|| **hem-yān,** *{OsT} Çanta; heybe; büyük kese.*|| **hem-yānçe,** *{OsT} Küçük kese; küçük çanta.*|| **hem-zād,** *{OsT} Yaşı bir olanlar; yaşıt.*|| **hem-zānū,** *{OsT} Yan yana oturan; diz dize oturup konuşan.*|| **hem-zebān,** *{OsT} 1. Aynı dili konuşanlar. 2. Ağız birliği etmiş olanlar.*|| **hem-zemān,** *{OsT} 1. Çağdaş. 2. Aynı zaman ve sürede işleyen.*|| **hem-zemānî,** *{OsT} Çağdaşlık.*|| **hem-zemîn,** *{OsT}* → hemzemin.

hem[1], [Far. hem هم] *{OsT} bağ. ve zf.* **1.** *"Özellikle", "zaten", " bir de", "şurası var ki"* anlamlarında bir kimseyi uyarmak, bir şeyi açıklamak veya anlamı kuvvetlendirmek için kullanılır. **2.** Açıklayıcı nitelikteki ikinci cümleyi birinciye bağlar. **3.** Aynı görevdeki kelimeleri, cümleleri pekiştirme, birlikte olma veya karşıtlık anlamlarıyla birbirine bağlamak için *"hem... hem"* biçiminde tekrarlanarak kullanılır. ⊡ **hem de,** *1. Anlamı kuvvetlendirmek için kullanılır. 2. Bir veya daha çok ögeye bir başkasının eklendiğini belirtmek için kullanılır.*|| **hem de nasıl,** *1. Pek çok; üstün derecede. 2. Büyük bir dikkatle; özenerek.*|| **hem İsa'yı, hem Musa'yı memnun etmek,** *İstekleri birbirinin karşıtı olan iki kişiyi birden memnun etmek.*|| **Hem kaçar, hem davul çalar!** *Bir işi yapmak istemeyenlerin aynı zamanda bu işten vazgeçemediklerini belirtmek için kullanılır.*|| **Hem kel hem fodul,** *Eksikliği olmasına rağmen büyüklük taslayan.*|| **hem nalına hem mıhına vurmak,** *İki taraflı konuşmak; idare etmek.*|| **hem suçlu hem güçlü olmak,** *Kendisi suçlu olduğu hâlde bunu kabullenmeyerek başkasına yüklemek.*|| **hem ziyaret hem ticaret,** *Ziyarete gittiği yerde bir iş yaparak çıkar sağlama durumu.*

hem[2], **-mmi** [Ar. hemm هم] *{OsT} is.* Üzüntü; tasa; kaygı.

hemahim, [Ar. hemheme > hemāhim هماهم] *(hema:him) {OsT} is.* Dertler; üzüntüler.

hemal, -li [Far. hemāl همال] *(hema:l) {OsT} is.* Birbirine benzeyen şeylerden her biri; eş; benzer.

heman, [Far. hemān همان] *(hema:n) {OsT} is.* **1.** O anda; hemen; derhal. **2.** Öylece; böylece.

hemana, [Far. hemānā همانا] *(hema:na:) {OsT} e.* **1.** Sanki; güya. **2.** Tamamen; tıpkı; aynen.

hemanjiyom, [Fr. hémangiome] *is. tıp.* Kılcal damarlarda oluşan damar uru.

hemare, [Far. hem-vāre همواره] *{OsT} zf.* Her zaman; daima.

hemati, [Fr. hématie] *is.* Kanın hemoglobinle renklenmiş alyuvarı.

hematit, [Fr. hématite] *is. jeol.* Kırmızı veya esmer renkte olan doğal demir oksidinden oluşan bir mineral; kan taşı, (Fe_2O_3).

hematolog, -ği [Fr. hématolog] *is.* **1.** Kan ile ilgili incelemelerde bulunan araştırmacı; kan bilimci. **2.** *tıp.* Kan hastalıklarını tedavi eden hekim.

hematoloji, [Fr. hématologie] *is.* Kan bilimi.

hematoz, [Fr. hématose] *is.* Dolaşım sırasında akciğerlerde kana oksijen girmesi ve aynı anda karbondioksit çıkması durumu.

hembelik, -ği [hem-belik] *{ağız} sf.* Sırdaş. [DS]

hemcins, [Far. hem + Ar. cins هم جنس] *{OsT} is.* Aynı cinsten olan; türdeş; soydaş.

hemcinslik, [hemcins-lik] *sf.* Aynı cinsten veya aynı soydan olma durumu.

hemdes, [Far. hem-dest ?] *{ağız} sf.* Acemi. [DS]

heme, [Far. heme همه] *{OsT} sf.* Hep; bütün; cümle.

hemec, [Ar. hemec همج] *{OsT} is. zool.* **1.** Sivrisineğe benzer küçük bir böcek. **2.** *sf.* (Kişi için) şaşkın.

hemece, [Yun. imitsea] *{ağız} is.* İmece.

hemegân, [Far. heme-gān همگان] *(hemegâ:n) {OsT} zf.* Hepsi; tamamı; cümlesi; tümü; bütünü.

hemen, [Far. hem-ān *(aynı anda)* همان] *(he'men) {OsT} zf.* **1.** Zaman geçmeden; hiç vakit geçirmeden; gecikmeden; çabucak; derhal. **2.** Yaklaşık olarak; aşağı yukarı. **3.** Yalnız; sadece. **4.** Öyle; öylece. ◻ **hemen hemen,** *1. Nerede ise. 2. Tam değilse bile çok yaklaşık olarak; tama yakın.*

hemence, [hemen-ce] *(heme'nce) {eAT} zf.* Hemencecik; derhal.

hemencecik, [hemen-ce-cik] *(heme'ncecik) zf.* Çok çabuk; çarçabuk; anında.

hemençe, [? hemençe] *{ağız} is.* Omuzda taşınan yün, bez ya da deriden yapılma azık çantası. [DS]

hemezat, [Ar. hemezāt همزات] *(hemeza:t) {OsT} is.* Kuruntular; vesveseler.

hemeze, [Ar. hemeze همزه] *{OsT} is.* İnsana rahatsızlık veren yersiz düşünce; kuruntu.

hemfikir, -kri [Far. hem + Ar. fikr همفکر] *{OsT} sf.* Düşünceleri aynı olan; ortak fikir ve oy sahibi olanlar.

hemger, [Far. hemger همگر] *{OsT} is.* Tezgâhta bez dokuyan kişi; dokuyucu; dokumacı.

hemhâl, -li [Far. hem + Ar. ḥāl همحال] *(hemha:l) {OsT} sf.* Durumları aynı olan.

hemhudut, -du [Far. hem + Ar. ḥudūd همحدود] *(hemhudu:t) {OsT} sf.* Sınır komşusu olanlar; sınırdaş.

hemicik, -ği [hemi-cik] *{ağız} sf.* (Kişi için) güçsüz; bitkin. [DS]

hemicük, -ğü [hemi-cük] *{ağız} sf.* Çok genç; çocuk. [DS]

hemidek, -ği [hem-i+dek] *{ağız} zf.* Biraz önce. [DS]

hemil[1], [Ar. ḫemīl خميل] *(hemi:l) {eAT} {OsT} is.* Bir tür sarmaşık.

hemil[2], [? hemil] *{ağız} is.* **1.** Çiçek tohumu. **2.** Ağaç ürünlerinin bolluğu. [DS]

hemim, [Ar. hemīm هميم] *(hemi:m) {OsT} sf.* (Yağmur için) ince.

hemîn, [Far. hem-īn همين] *(hemi:n) {OsT} zf.* Her zaman bu şekilde; bu biçimde.

hemişe, [Far. hem-īşe هميشه] *(hemi:şe) {OsT} zf.* Her zaman; daima.

hemk, [Ar. hemk همك] *{OsT} is.* Birini bir işe daldırma; bir işle oyalama.

hemmaz, [Ar. hemmāz همّاز] *(hemma:z) {OsT} sf.* Kovucu.

hemodiyaliz, [Fr. hémodialise] *is. tıp.* Böbreklerin çalışmaması durumunda kanı geçirgen bir zardan geçirerek süzme ve zararlı atıklardan temizleme biçiminde uygulanan tedavi.

hemofil, [Fr. hémophile] *sf. tıp.* (Hasta için) kanaması dinmeyen; hemofili hastalığına yakalanmış.

hemofili, [Fr. hémophilie] *is. tıp.* Kanın pıhtılaşmasındaki bir bozukluğa bağlı olan kan dinmemesi hastalığı.

hemoglobin, [Fr. hémoglobine] *is. biy.* Soluk alma sırasında kandaki karbonu havaya veren, havadaki serbest oksijeni de alarak organizmanın ilgili yerlerine taşıyan, birleşiminde demir, azot, hidrojen, kömür ve kükürt bulunan alyuvarların en önemli bölümü.

hemaroji, [Yun. hemo *(kan)* + rhage *(fışkıram)* > Fr. hémorrhagie] *is. tıp.* Kanama.

hemoroit, -di [Yun. haimorrhois *(kan akıtan)* > Fr. hémorrhoïde] *is. tıp.* Basur.

hempa, [Far. hem-pā همپای] *(hempa:) {OsT} is.* **1.** Ayakları denk; bir ayak; ayak uyduran; adımları uygun. **2.** *mec.* Kötü işlerde birlikte hareket edenler; ayaktaş; omuzdaş.

hemsiz, [*eT.* em > em-siz] *{ağız} sf.* Beceriksiz. [DS]

hemşehri, [Far. hem-şehrī همشهری] *{OsT} is.* **1.** Aynı memleket, aynı şehir veya köyden olanlar; memleketli. **2.** *"Hey arkadaş"* anlamında seslenme sözü olarak kullanılır.

hemşehrilik, -ği [hemşehri-lik] *is.* Hemşehri olma durumu.

hemşire, [Far. hem + şir *(süt)* > hemşīre همشيره] *(hemşi:re) {OsT} is.* **1.** Aynı memeden emmiş olanlar; süt ortakları. **2.** Kız kardeş; bacı. **3.** Hastaların

bakımı için eğitim görmüş kadın. ⊟ **hemşîre-zâde,** *{OsT} Kız kardeş çocuğu; yeğen.*

hemşirelik, -ği [hemşire-lik] *is.* **1.** Kız kardeş olma durumu. **2.** Hemşirenin yaptığı iş veya hemşirelik mesleği.

hemşirezade, [Far. hemşīre-zāde همشيره زاده] *(hemşi:reza:de) {OsT} is.* Kız kardeşin çocuğu; yeğen.

hemşirmek, [hemş *(yans.)* > hemş-ir-mek] *{ağız} gçsz. f. [-ir]* Aksırmak; hapşırmak. [DS]

hemz, [Ar. hemz همز] *{OsT} is.* **1.** Parmakla sıkma; çimdikleme. **2.** Dürtme. **3.** Isırma. **4.** Yere çalma.

hemze, [Ar. hemze همزه] *{OsT} is.* **1.** Parmakla sıkma; çimdikleme. **2.** Bir yere sıkıştırma. **3.** Dürtme. **4.** *dbl.* Arapça'da elif harfinin bir başka adı; ünsüz elif. **5.** Arapçada *"elif, vav, ye"* harflerinin üzerine konan (ء) işareti.

hemzemin, [Far. hem + Ar. zemīn همزمين] *{OsT} is.* Aynı seviyede olanlar. ⊟ **hemzemin geçit,** *Kara yolu ve demir yolunun aynı seviyede kesiştiği kavşak.*

hen, [hen] *sf.* Sır; gizli; saklı. ⊟ **hen gitmek,** *{ağız} Gizli gitmek.* [DS]

henazır, [Ar. ḫmzīr > ḫenāzīr خنازير] *(hena:zır) {OsT} is.* **1.** Domuzlar. **2.** *mecaz.* Kötü ve ahlaksız kimseler.

hende, [*eT.* kande] *{ağız} zm.* Bu; şu; o. [DS]

hendek, -ği [Ar. ḫandeḳ / Far. kandak خندق] *{OsT} is.* **1.** Geçmeğe engel olacak biçimde bir bina veya mülkün etrafına çekilen çukur. **2.** Eskiden ölülerin gömüldüğü geniş çukur. **3.** Yolda su birikmesini önlemek için yol boyunca yol kenarına açılan çukur. **4.** Orman yangınlarının yayılmasını önlemek için parseller arasına boylamasına açılan çukur. ⊟ **hendek kesmek,** *{eAT} Hendek açmak; çukur açmak.*|| **hendek kestirmek,** *{eAT} Çukur açtırmak; hendek kazdırmak.*

hendeği, [hende-ki] *{ağız} zm.* Onu. [DS]

hendeğirede, [hende-ği-re-de] *{ağız} zf.* Orada. [DS]

henden, [henden / handan] *{ağız} sf.* Babası bilinmeyen; piç. [DS]

henderde, [hende-r(e)-de] *{ağız} zf.* Şurada. [DS]

hendere, [hende-re] *{ağız} zf.* Şura; şuraya. [DS]

hendese, [Ar. hendese هندسه] *{OsT} is.* **1.** Geometri. **2.** *mecaz.* Şekil. ⊟ **hendese-i âdiye,** *{OsT} mat. Elemanter geometri.*|| **hendese-i murakkama,** *{OsT} mat. Kodlu geometri.*|| **hendese-i mücesseme,** *{OsT} mat. Uzay geometri.*|| **hendese-i müsteviye,** *{OsT} mat. Düzlem geometri.*|| **hendese-i resmiye,** *{OsT} mat. Tasarı geometri.*

hendesehane, [Ar. hendese + Far. -ḫāne هندسه خانه] *(hendeseha:ne) {OsT} is.* Tanzimat öncesi kurulmuş olan mühendislik yüksek okulu.

hendeseli, [hendese-li] *sf.* Geometrik düzende veya geometriye uygun olan; geometrik; hendesî.

hendesesiz, [hendese-siz] *sf.* **1.** Geometrik esaslara uygun biçimde olmayan. **2.** Biçimi düzgün olmayan; şekilsiz.

hendesî, [Ar. hendesī هندسى] *(hendesi:) {OsT} sf.* **1.** Geometri ile ilgili. **2.** Geometrik. ⊟ **hendesî silsile-i ale'l-vilā,** *{OsT} Geometrik dizi.*

hendeş, [hen-deş] *is.* Akran; arkadaş; sırdaş.

henek, -ği [Ar. ḥanek [Tietze] / Erme. hanak] *{ağız} is.* **1.** Şaka; latife. **2.** Alay. **3.** Oyun yeri. **4.** Kısmet; pay. ⊟ **henek etmek,** *{ağız} Şaka yapmak.* [DS]

heneke, [heneke] *is.* Kumarda herkesin önüne koyduğu para.

henez, [? henez] *{eAT} is.* Büyük toprak küp.

heneze, [enez-e] *{ağız} sf.* Zayıf; cılız. ⊟ **heneze heneze,** *{ağız} (Yağmur yağışı için) yavaş yavaş; ince ince.* [DS]

henezimek, [enez-i-mek] *{ağız} gçsz. f. [-r]* **1.** Maddî ve manevi yönden zayıflamak; düşkün olmak. **2.** (Eşya için) eskimek; aşınmak. [DS]

heng[1], [hang / hank / heng / hıng / hınk / hing / hong / höng / hönk / hung / hüng *(yans.)*] *is.* Kahkahayla ve katıla katıla gülmeyi anlatan kök. [Zülfikar] *heng-kir-mek*

heng[2], [Far. āheng] *{ağız} is.* Seyretme; izleme; ahenk. [DS] ⊟ **heng etmek,** *{ağız} Oyun yapmak.* [DS]|| **hengine bakmak,** *{ağız} Seyretmek.* [DS]

hengâm, [Far. hengām هنگام] *(hengâ.m) {OsT} is.* Zaman; vakit; mevsim. ⊟ **hengâm-ı şitā,** *{OsT} Kış mevsimi.*

hengâme, [Far. hengām / hengāme هنگامه] *(hengâ:me) {OsT} is.* **1.** Belli bir zaman; çağ; devir. **2.** Gürültü patırtı. **3.** Kavga; dövüş. **4.** Savaş. **5.** Toplantı; cemiyet. ⊟ **hengâme-gâh,** *{OsT} 1. Toplantı zamanı. 2. Kavga zamanı.*|| **hengâme-gîr,** *{OsT} 1. Kavgacı; gürültücü. 2. Bağırarak satıcılık yapan kişi; sokak satıcısı; çığırtkan. 3. Hikâyeler anlatan; hokkabazlık yapan.*|| **hengâme-i azab,** *{OsT} Azap zamanı.*

hengâmî, [Far. hingāmī هنگامى] *(hengâ:mi:) {OsT} sf.* Ömrü bir mevsim olan; mevsimlik.

hengebe, [Yun. enkapē => engebe] *{ağız} is.* Çukur. [DS]

hengem, [Far. hengām هنگام] *{ağız} is.* **1.** İş. **2.** Söz kalabalığı. **3.** Kavga; gürültü. [DS]

hengerlemek, [henger-le-mek] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(i)-yor]* Yorgun düşmek. [DS]

heni, [Ar. heniyet > henī هنى] *(heni:) {OsT} sf.* **1.** Sindirimi kolay. **2.** Sağlık için yararlı.

henien, [Ar. henī'en هنيئا] *(heni:en) {OsT} ünl.* Afiyet olsun!

henim, [? henim] *{ağız}* *is.* Az önce; daha şimdi. [DS]

henir, [? henir] *{ağız}* *is.* Nefes; ses. [DS]

henk[1]**, -gi** [Erme. hanak] *{ağız}* *is.* **1.** Oyun; cümbüş; eğlence; şamata. **2.** Seyir. [DS]

henk[2]**,** [? henk] *{ağız}* *is.* Dokuma tezgâhında atkıların geçirildiği uzunlamasına gerilen ipler; çözgü. [DS]

henki, [hangi] *{ağız}* *zf.* Hangi? [DS]

henkini, [henki-n-i] *{ağız}* *zf.* Yanındakini; elindekini. [DS]

henleşmek, [hen-le-ş-mek] *{ağız}* *işteş. f.* *[-ir]* İddialaşmak; bahse girmek. [DS]

hennaz, [? hennaz] *{ağız}* *sf.* Sıska. [DS]

henry, [İng. henry *(Amerikalı fizikçi Joseph Henry)*] *is. fiz.* Kapalı bir devreden geçen elektrik akımı 1 amper değiştiğinde, içinde 1 voltluk elektromotor kuvveti meydana gelen devrenin öz indükleme kat sayısına eşit öz indükleme birimine verilen ad; kısaltması: H; *CGS sisteminde öz indükleme kat sayısı 10^{-9} henrydir.*

hent[1]**,** [Far. hengām ?] *{ağız}* *is.* Zaman; an. [DS]

hent[2]**,** [Erme. ḫent / hend] *is. argo.* Deli.

hentbol, [İng. hand *(el)* + ball *(top)*] *is.* **1.** Sadece elle oynanan top oyunu; el topu. **2.** Futbolda topa elle müdahalede bulunulması durumu.

hentbolcu, [hetbol-cu] *is.* El topu oyuncusu.

henteri, [Ar. ʿanterī] *{ağız}* *is.* Giyecek; kadın elbisesi; entari. [DS]

henteş, [hen-deş] *{ağız}* *is.* Akran; yakın; arkadaş. [DS]

henüz, [Far. henūz هنوز] *(he'nüz)* *{OsT}* *zf.* **1.** (Olumlu cümlede) daha şimdi; az önce; yeni. **2.** (Olumsuz cümlede) hâlâ; daha.

hep[1]**,** [hap / hep / höp *(yans.)*] *is.* Hapşırmayı, aksırmayı anlatan kök. [Zülfikar] *hep-çir*

hep[2]**,** [*eT.* kop / köp ? > hep] *zf.* **1.** Hiçbir ögesinin dışarıda kalmaması şartıyla; eksik olmamak üzere; bütün olarak; tümü. **2.** Sürekli olarak; her zaman; daima. **3.** (İyelik ekleri almak suretiyle) bir şeyi oluşturan parçaların tümü. ⊡ **hep beraber,** *Birlikte; beraberce.*|| **hep bir ağızdan,** *Aynı anda pek çok kişinin aynı şeyi söylemesi durumu.*|| **hep bir ağız olmak,** *Anlaşarak hep aynı şeyi söylemek; söz birliği etmek.*|| **hep birden,** *Topluca; toplu olarak.*|| **heple hiç ilkesi,** *fel. man. Evrensel bir konu üzerinde ileri sürülen bir yargının o tür ve cinsin bireyleri için de geçerli ve doğru olması ilkesi.*

hepatit, [Fr. hépatite] *is. tıp.* Karaciğer iltihabı; sarılık.

hepatoloji, [Fr. hépatologie] *is. tıp.* Karaciğerin yapısını, işleyişini ve hastalıklarını konu edinen bilim dalı.

hepcek, -ği [hep-cek] *{ağız}* *zf.* Hep birlikte. [DS]

hepçeken, [hep+çek-en] *{ağız}* *is.* Dört tekerlekli arabaların uzayıp kısalmasını sağlayan ağaç. [DS]

hepçil, [hep-çil] *sf.* Hem hayvansal, hem de bitkisel besinlerle beslenen.

hepçirmek, [hepç *(yans.)* > hepç-ir-mek] *{ağız}* *gçsz. f.* *[-ir]* Hapşırmak; aksırmak. [DS]

hepedek, -ği [hep-edek] *(hepe'dek)* *{eAT}* *zf.* Hep birden; bütünüyle; kâmilen.

hepek[1]**, -ği** [Erme. ġabenk *(kilit)* => hapenk / hepenk] *{ağız}* *is.* **1.** Bodruma inen üstü kapaklı merdiven. **2.** Ev ve dükkânların pencerelerindeki kapak; kepenk. **3.** Yeraltı deposu. [DS]

hepek[2]**, -ği** [? hepek] *{ağız}* *is.* Tuzak; kapan. [DS]

hephepine, [hep+hep-i-n-e] *{ağız}* *zf.* Tamamiyle. [DS]

hepi, [hep-i] *{eAT}* *{ağız}* *zf.* Hepsi; tamamı. [DS]

hepilemek, [help *(yans.)* > help-i-le-mek] *{ağız}* *gçsz. f.* *[-r]* *[-l(i)-yor]* (Deniz için) çalkalanmak; dalgalanmak. [DS]

hepimiz, [hep-imiz] *zm.* Konuşanın kendisi ve birlikte olanlar.

hepiniz, [hep-iniz] *zm.* Hitap edilen kişilerin tümü.

heplek, -ği [hep-le-k] *sf.* Bir şeyin bütününe sahip olan; tümünü alan. ⊡ **heplek demek,** *{ağız}* *Aşık oyununda rakibini yenip ortaya konulan bütün aşıkları kazanmak.* [DS]

heppi, [hep(p)-i] *{eAT}* *zf.* Hepsi.

hepsi, [hep-(i)-s-i] *(he'psı)* *zf.* Bütünü; tamamı; tümü; cümlesi. ⊡ **hepsi bir kapıya çıkmak,** *Amacı aynı olmakla birlikte farklı yol veya metot izlenmesinin bir sakıncası yoktur.*

hepşelemek, [hepş *(yans.)* > hepş-ele-mek] *{ağız}* *gçsz. f.* *[-r]* *[-l(i)-yor]* Aksırmak. [DS]

heptan, [Fr. heptane] *is.* Formülü C_7H_{16} olan doymuş hidrokarbon.

hepten[2]**,** [Fr. heptène] *is. kim.* Birbirinin izomeri olan yedi karbon atomlu ve açık zincirli dört etilenik hidrokarbondan her biri.

hepten[1]**,** [hep-ten] *(he'pten)* *zf.* Büsbütün; tamamıyla; bütün olarak; iyice.

hepyek, [hep + Far. yek هب يك] *{OsT}* *is.* Tavla oyununda her iki zarın da bir gelmesi.

her[1]**, -rri** [Ar. herr هر] *{OsT}* *is.* Köpek hırlaması; köpek havlaması.

her[2]**,** [Far. her هر] *{OsT}* *sf.* **1.** Tekil isimlerden önce getirilerek *"birer birer olarak"*, *"-in hepsi"* anlamı ile aynı tür ve özellikte olanların tümünü teker teker belirtmek için kullanılır. **2.** Tüm; bütün; hep. ⊡ **her an,** *Her zaman; sürekli.*|| **her aşın kaşığı,** *Her işe karışan; her işe burnunu sokan.*|| **her-bār,** *Her defa; daima.*|| **her bir,** *Ayrı ayrı; tek tek hepsi.*|| **her biri,** *Ayrı ayrı hepsi.*|| **Her boyayı boyadı da fıstıki yeşil kaldı.** *Yapılması gereken bir şey varken*

başka işlerle ilgileniliyor, anlamında kullanılır; bir bu eksik kalmıştı.|| **her-çend,** *{OsT} Her ne zaman.*|| **her-çî-bād-ābād,** *{OsT} Ne olursa olsun; ister istemez.*|| **her-çîh,** *{OsT} Her ne şekilde.*|| **her-dāim,** *{OsT} Her zaman; sürekli olarak; daima.*|| **her dayım** *{ağız} Her zaman; sürekli.* [DS]|| **her-dem,** *{OsT} Her zaman; her dakika; daima.*|| **her-dem tāze,** *{OsT} 1. Parlaklığını, tazeliğini hiç kaybetmeyen; yaşlı olduğu hâlde genç görünen. 2. Yıl boyunca yeşil yapraklı olan (bitki).*|| **her derde deva,** *mecaz. Birçok işe yarayan.*|| **Her Firavun'un bir Musa'sı çıkar.** *Her zalimden insanı kurtaracak bir kişi çıkar.*|| **her-gâh,** *{OsT} Her zaman, her vakit.*|| **her-heft,** *{OsT} Kadınların süslenmekte kullandıkları kına, çivit, allık, üstübeç, antimon, altın varak ve misten ibaret yedi nesne.*|| **her gördüğü sakallıyı babası sanmak,** *Görünüşe aldanmak.*|| **her gün,** *Bütün günler.*|| **her günlük,** *Her gün kullanılan.*|| **her hâl,** *{ağız} Herhâlde.* [DS]|| **herhâlde,** *1. Her durumda; kesinlikle; ne yapıp ne edip; mutlaka. 2. Büyük bir olasılıkla; mutlaka.*|| **her hâl ü kârda,** *{OsT} Her türlü durum ve şarta rağmen.*|| **her hepsi,** *{ağız} Tamamı; hepsi.* [DS]|| **Her horoz kendi çöplüğünde öter.** *Herkes ancak kendi çevresinde tanınır ve sözünü orada geçirebilir.*|| **her ihtimale karşı,** *Olabilecek bütün olasılıkları düşünerek.*|| **her işe burnunu sokmak,** *Bilip bilmeden her iş ile ilgilenmek, karışmak.*|| **her işin başı sağlık,** *İnsanın yapacağı bütün işlerdeki başarı vücut sağlığına bağlıdır.*|| **her kafadan bir ses çıkmak,** *Bir konu ile ilgili olsun olmasın bir çok kişi aynı anda konuşmak.*|| **her kişi,** *{eAT} Herkes.*|| **her nasılsa,** *Beklenmeyen bir durumu belirtmekte kullanılır.*|| **her ne** *{eAT} Herhangi.*|| **her nedense,** *Sebebi bilinmez.*|| **her ne hâl ise,** *Uzatmayalım; geçiniz.*|| **her ne ise,** *1. Ne olursa olsun; ne kadar ise; ne kadar tutarsa. 2. Olan olmuş artık; konuyu uzatmayalım; kapatalım.*|| **her ne kadar,** *Başına getirildiği şartlı cümle yargı bakımından doğru görünmesine rağmen tam yeterli sayılmadığını belirtir.*|| **her neyse,** *1. Ne olursa olsun; ne kadar ise; ne kadar tutarsa; ne pahasına olursa olsun. 2. Olan olmuş artık; konuyu uzatmayalım; kapatalım.*|| **her ne zaman,** *Bir iş ve durumun her ortaya çıkışı sırasında anlamında cümle başına getirilir.*|| **her nice,** *{eAT} 1. Her zaman. 2. Herhangi. 3. Her ne kadar. 4. (Fiyat, bedel vb. için) ne kadar; ne olursa.*|| **her tarakta bezi olmak,** *Çok çeşitli alanlarda ustalığı olmak.*|| **her telden çalmak,** *Değişik konularda bilgisi olmak; hemen her işten anlamak.*|| **her yerdelik,** *1. Bir velinin aynı anda değişik yerlerde görülmesi durumu. 2. Hıristiyan azizlerinin aynı anda değişik yerlerde görülmesi durumu.*|| **her zaman,** *Ara vermeden; sürekli; hep.*

heran, [Far. her-ān هرآن] *(her-a:n) {OsT} zf.* → her an.

herat, [Herat *(Afganistan'da şehir)* هرات] *{OsT} is.* Şemseli fakat yaldızla süslenmemiş cilt.

herayine, [Far. her-āyine هرآينه] *(har-a:yine) {OsT} zf.* Her hâlde; mutlaka; kesin olarak.

herc, [Far. herc هرج] *{OsT} is.* Karışıklık; kargaşa. ⧉ **herc ü merc,** *{OsT}* → hercümerç.

hercai, [Far. her-cā'ī هرجائى] *(herca:i:) {OsT} sf.* **1.** Her yerde yetişen. **2.** Hiçbir şeyde kararlı olmayan; kararsız; yeltek; gelgeç; havai. **3.** Sevgide sebatsız; sık sık sevgili değiştiren. ⧉ **hercai menekşe,** *bot. Çiçekleri menekşeye benzemekle birlikte mor, sarı, beyaz renklerle karışık bir yıllık süs bitkisi, (Viola tricolor).*|| **hercai meşrep,** *Hiçbir şeye gerektiği gibi değer vermeyen; kararsız; havai.*

hercaice, [hercai-ce] *(herca:i'ce) zf.* Hercai gibi; hercaiye uygun biçimde.

hercailik, -ği [hercai-lik] *(herca:i:lik) is.* **1.** Hercai olma durumu. **2.** Hercaice davranış.

herce, [hır *(yans.)* hır-a > hır-a-ca > herce] *sf.* (İnsan, hayvan, eşya için) küçük; boysuz.

hercümerc [Far. herc ü merc هرج و مرج] *{OsT} sf.* → hercümerç.

hercümerç, -ci [Far. herc ü merc هرج و مرج] *{OsT} sf.* Karışık; dağınık; darmadağınık; alt üst. ⧉ **hercümerç etmek,** *Altını üstüne getirmek; karıştırmak; düzen ve tuzağı bozmak.*|| **hercümerç olmak,** *Karışmak; alt üst olmak; düzeni bozulmak.*

hereb, [Ar. hereb هرب] *{OsT} is.* **1.** Kaçma. **2.** Şiddetli üzüntü.

hereban, [Ar. herebān هربان] *(hereba:n) {OsT} is.* Korkup kaçma.

herece, [? herece] *{ağız} is.* Yayık. [DS]

herek[1], -ği [Yun. ḫaraki *(kamış)*] *is.* **1.** Yeni dikilen ağaç fidanlarının zarar görmemesi için yanlarına dikilen kazık. **2.** Fasulye gibi sarılgan bitkilerin dik durmalarım sağlamak için yanlarına dikilen sopa; ispalya; fasulye sırığı. **3.** Asmaların yere yatmasını önlemek için yanlarına ve üstlerine yerleştirilen sehpa. *{eAT} (aynı)* **4.** *{ağız}* Küçük ağaç. [DS] **5.** *{ağız} mecaz.* Çirkin ve uzun boylu adam. [DS] ⧉ **herek gelmek,** *{ağız} İnce gelmek.* [DS]

herek[2], -ği [? herek] *{ağız} is.* Kıvırcık koyun. [DS] ⧉ **herek çanı,** *{ağız} Kuzulara takılan küçük çan.* [DS]

herekeme, [herek-e-me] *{ağız} is.* Aşılanmamış ağaç. [DS]

herekeş, [? herekeş] *{ağız} is.* Ortaklık; bir iş için güçlerini birleştirme. ⧉ **herekeş etmek,** *{ağız} Birleşerek elbirliği ile bir işi yapmak.* [DS]

herekleme, [herek-le-me] *is.* Herek dikme ve hereğe bağlama eylemi.

hereklemek[1], [herek-le-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(i)-*

yor] (Bir bitkiyi) yanına kazık dikerek sarılmasını ve ağmasını sağlamak. [DS]

hereklemek[2], [Ar. ḥarḳ => herek-le-mek] *{ağız}* (Toprak kaplar için) kir ve yağını ateşte yakarak temizlemek. [DS]

hereksi, [herek-si] *{ağız} sf.* (Hayvan için) iri yapısına rağmen zayıf olan. [DS]

herelemek, [here-le-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* Özen göstermek; üstüne düşmek. [DS]

herelenmek, [here-le-n-mek / höre-le-n-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* Üzerine yürümek; saldırmak; çullanmak. [DS]

herem[1], [Ar. herem هرم] *{OsT} is.* **1.** Piramit. **2.** Yaşlanma; ihtiyarlama. **3.** *{ağız}* Kalın duvar. [DS] ⊟ **herem-dîde,** *{OsT} Kocamış; yaşlanmış; ihtiyarlamış.*|| **herem-resîde,** *{OsT} İhtiyarlığa ulaşmış; kocalmış.*

herem[2], [İbr. herem] *is.* Musevilerde kadın ve çocukların hepsinin yok edilmesi şeklinde uygulanan bir tür aforoz cezası.

heremān, [Ar. heremān هرمان] *(herema:n) {OsT} is.* Mısır piramitlerinden ikisi.

heremî, [Ar. heremī هرمی] *(heremi:) {OsT} sf.* Piramit ile ilgili; piramit gibi.

hereni, [Far. harānī] *{eAT}* is. Küçük kazan.

herenk, [herek] *{ağız} is.* Bir tarafı kalın, öbür tarafı ince ağaç. [DS]

heresi, [her-i-s-i] *{ağız} zm.* **1.** Hepsi. **2.** Her birisi. [DS]

herfene, [Ar. ḥarif + Far. -āne حریفانه] *{ağız.} sf.* **1.** Masrafa ortaklaşa katılmak suretiyle yapılan yemekli, içkili toplantı. **2.** Düğün ve bayramlarda gençlerin birleşerek bir kuzu keserek yemeleri. **3.** Çocukların ayrı ayrı evlerden malzemelerini toplayıp kırda yaptıkları pilav. **4.** Pişmiş yumurta.

hergeldi[1], [? hergeldi] *{ağız} sf.* Kırık; delik. [DS]

hergeldi[2], [hır+gel-di] *{ağız} sf.* Küçük; ufak tefek. [DS]

hergele, [Far. ḥar *(eşek)* + gele *(sürü)* خرگله] *{OsT} is.* **1.** Eşek sürüsü. **2.** Yük taşımaya veya bineğe alıştırılmamış at veya eşek. **3.** Huysuz binek atı. **4.** *mecaz.* (Sövgü sözü olarak) terbiyesiz ve görgüsüz kimse. ⊟ **hergele aşı,** *{ağız} Su böreği.* [DS]

hergeleci, [hergele-ci] *is.* **1.** At ve eşek çobanı; kovboy. **2.** Yabani atları eğitip alıştıran kimse.

hergelelik, -ği [hergele-lik] *is.* **1.** Hergele olma durumu. **2.** Terbiyesizlik.

hergetmek, [Ar. ḥarḳ + T. et-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-(d(ı)-yor]* Bir yıl dinlenmiş olan tarlayı tekrar sürmek. [DS]

hergil, [Yun. khélkhino => hergil / herkil] *{ağız} is.* **1.** Yiyecek konulan sandık; erzak sandığı. **2.** Erzak ambarı. [DS]

hergillemek, [hergil-le-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* Toprak kapları güneşte bırakarak kokusunu gidermek. [DS]

hergine, [her+gine ?] *{ağız} zf.* Yıl aşırı. [DS]

hergiz, [Far. her-giz هرگز] *{OsT} e. "Asla, hiçbir vakit."* anlamında olumsuzluk bildirir.

herhangi, [Far. her + T. hangi هرهنگی / هرقنغی] *(herha'ngi) {OsT} sf.* Özellikleri iyice belli olmayan; rastgele; belirsiz. ⊟ **herhangi bir,** *Belli olmayan, rastgele bir kişi veya kimse.*|| **herhangi biri,** *Tam tanımlanmadan rastgele biri.*

herif, [Ar. ḥırfet > ḥarīf حریف] *{OsT} is.* **1.** Meslektaş; arkadaş; yoldaş. **2.** Kendisine güven duyulmayan veya güven vermeyen kimse; aşağılık; bayağı adam. **3.** *argo.* Adam.

herifçioğlu, [herif-çi+oğ(u)l-u] *is.* Kendisine kızılan veya kendisinden beklenmedik bir işi becerebilen kişiden söz ederken kullanılan aşağılama sözü.

herik[1], **-ği** [Erme. herk] *{ağız} is.* **1.** Kazma. **2.** Kürek. [DS]

herik[2], **-ği** [Yun. ḥaliki] *{ağız} is.* Çakıl taşı; helik. [DS]

heril, [Ar. ḥarīr] *{ağız} is.* **1.** İnce ipekli. **2.** Tel ve pulla işlenmiş gelin duvağı. [DS]

herim[1], [Ar. ḥarīm] *{ağız} is.* Sarp ve yalçın kayalık; uçurum. [DS]

herim[2], [Ar. herem > herīm هریم] *(heri:m) {OsT} sf.* **1.** Çok yaşlı. **2.** Aşırı derecede çökmüş.

herir, [Ar. herīr هریر] *{OsT} is.* **1.** Köpeğin hırlaması. **2.** Köpek uluması.

herise, [Ar. herīse هریسه] *(heri:se) {OsT} is.* **1.** Keşkek. **2.** *{ağız}* Az kavrulmuş un ve tavuk etiyle yapılan pelte şeklinde bir yemek. [DS]

herişte, [Far. rişte] *{ağız} is.* Ev makarnası; erişte. [DS]

herk, [Erme. herk] *{ağız} is.* **1.** Toprağı sürme. **2.** Sürüldükten sonra bir yıl dinlendirilen tarla; nadas. *{eAT} (aynı)* **3.** Sabanın tarlada bıraktığı iz. **4.** Ürünü alınmış tarla. **5.** Sebze fidesi yetiştirilmek üzere hazırlanmış yer. [DS] ⊟ **herk aktarmak,** *{ağız} Tarlayı sürmek; toprağı alt üst etmek.* [DS]|| **herk edilmek,** *{eAT} Nadas olunmak.*|| **herk etmek,** *Tarlayı sürmek; tarlayı sürdükten sonra nadasa bırakmak.*|| **herk eylemek,** *{eAT} Nadas etmek.*

herke, [Yun. ḥalkio] *{ağız} is.* **1.** Bakraç; kova; helke. **2.** Su içilen küçük kap; maşrapa. [DS]

herkele, [Ar. herkele هرکله] *{OsT} is.* **1.** İnce, zarif, nazik kadın. **2.** *{ağız}* Ayakkabı çekeceği. [DS]

herkendaz, [Ar. ḥarḳ + Far. endāz] *{ağız} is.* Ateş küreği. [DS]

herkenek, -ği [börkenek] *{ağız} is.* Külah; kalpak; başlık. [DS]

herkes, [Far. her + T. kes *(kimse)* هركس] *(he'rkes)* *{OsT} zm.* **1.** İnsanların bütünü. **2.** Olur olmaz kişiler; önüne gelen.

herkil, [? herkil / hergil] *{ağız} is.* → hergil. [DS]

herkildek, -ği [herk-il-de-k] *{ağız} sf.* (Kişi için) kötü huylu. [DS]

herle, [? herle] *{ağız} is.* **1.** Yağda kavrulmuş un çorbası; bulamaç. **2.** Un. [DS] ⊟ **herle aşı,** *{ağız} Herle.* [DS]|| **herle çorbası,** *{ağız} Herle.* [DS]

herlemek[1], [her *(yans.)* > her-le-mek] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(ı)-yor]* **1.** (Eşek için) anırmak. **2.** (Köpek için) sıcağın etkisi ile serinlemek için dilini çıkararak solumak. **3.** Saygısızca karşılık vermek. [DS]

herlemek[2], [her-le-mek] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(i)-yor]* **1.** Hız almak; ivme kazanmak. **2.** Kötülük yapmak için birini izlemek. [DS]

herlenmek, [her-le-n-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* Dönmek; dolanmak. [DS]

hermetik, -ği [Fr. hérmetique] *sf.* Gizli ilimlere ilişkin; bâtıl.

hernik, -ği [? hernik] *{ağız} is.* Toprağın tavı. [DS] ⊟ **hernik etmek,** *{ağız} (Yağmur için) toprağın derinliğine kadar işlemek.* [DS]

herp, [harp / herp *(yans.)*] *is.* Çalkalanmayı, çarpmayı anlatan kök. [Zülfikar] *herp-mek*

herpes, [Lat. herpes] *is.* Uçuk.

hepişte, [? herpişte] *{ağız} is.* Deniz kıyılarındaki ince sazlar. [DS]

herpitmek, [herp *(yans.)* > herp-it-mek] *{ağız} gçl. f. [-ir]* Sallamak. [DS]

herpmek, [herp *(yans.)* > herp-mek] *{ağız} gçl. f. [-er]* (Kaptaki sıvı için) çalkalanmak. [DS]

herru, [Kürt. herrō *(git)*] *(he'rrü) ünl.* Sonu ne olursa olsun anlamına gelen *"ya herru ya merru"* sözünde geçer.

hers[1], [Ar. hers هرس] *{OsT} is. bot.* Mersin ağacı.

hers[2], [Ar. ḥırṣ] *{ağız} is.* Öfke. [DS]

herse, [Ar. herīse هريسه] *{ağız} is.* **1.** Haşlanmış buğday veya mısır ezildikten sonra bal veya şeker ile karıştırılarak yapılan bir tatlı. **2.** *sf.* Çok pişmiş; lapa. [DS]

hersek, -ği [Far. herseng] *{ağız} is.* Taşlık yer. [DS]

herseme, [Ar. herṯeme هرثمه] *{OsT} is.* **1.** Burun ucu. **2.** Aslan.

hersimek, [hersi-mek] *{ağız} gçsz. f. [-r]* (Kar için) erimek [DS]

hersinyen, [Fr. hercynien] *sf. jeol.* Karbon devri sonundan Permiyen devri sonuna kadar süren dağ oluşumu.

herslenmek, [hers-le-n-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* Öfkelenmek; hırslanmak. [DS]

hersli, [hers-li] *{ağız} sf.* Hırslı. [DS]

hersün, [? hersün] *{ağız} is.* Ateş küreği. [DS]

hert[1], [Ar. hert هرت] *{OsT} is.* **1.** Yırtma. **2.** Dürtme. **3.** Dokunaklı söyleme.

hert[2], [? hert] *{ağız} is.* Ölü; hortlak. [DS]

herti, [? herti] *{ağız} sf.* Bayat. [DS]

hertz, [Alm. hertz *(fizikçi Henrich Hertz)*] *is. fiz.* Bir saniyede bir titreşim yapan devirli bir olayın frekansına eşit frekans birimi; kısaltması: Hz.

herv, [Ar. herv هرو] *{OsT} is.* **1.** Sopa ile dövme; sopalama. **2.** Pişirme.

hervane, [İt. carmagnola] *{ağız} is.* Harmaniye. [DS]

hervaniye, [İt. carmagnola] *{ağız} is.* Harmaniye. [DS]

hervele [Ar. hervele هروله] *{OsT}* **1.** Koşma. **2.** Tempolu yürüyüş. **3.** Mekke'de Safa ile Merve arasında, erkeklerin biraz hızlıca yürümeleri işi. **4.** At yürüyüşü.

herze[1], [Far. herze هرزه] *{OsT} is.* **1.** Saçma sapan söz; boş söz; zevzeklik. **2.** *{ağız}* Pislik. [DS] ⊟ **herze-derāy,** *{OsT} Saçma sapan konuşan.*|| **herze-gû,** *{OsT} Saçma sözler söyleyen.*|| **herze-gûyî,** *{OsT} Saçma sapan konuşma işi.*|| **herze-hā,** *{OsT} Saçma sözler söyleyen.*|| **herze-hār,** *{OsT} Saçma sözler söyleyen.*|| **herze-hārān,** *{OsT} Saçma sapan konuşanlar.*|| **herze-hāyî,** *{OsT} Saçma sapan konuşma.*|| **herze-kâr,** *{OsT} Saçma sapan konuşan.*|| **herze-lā,** *{OsT} Saçma sözler söyleyen.*|| **herze-pāş,** *{OsT} Saçma sözler söyleyen.*|| **herze yemek,** *argo. 1. Yersiz söz söylemek. 2. Gereksiz davranışta bulunmak.*

herze[2], [Far. ḫar *(eşek)* + zeh *(yavru)* [Nişanyan]] *{OsT} is.* **1.** Kaba ve anlamsız davranış. **2.** Çocuk. **3.** Erkek cinsel organı. **4.** Büyük ve biçimsiz erkek cinsel organı.

herzevat, [Far. herze + Ar. -vāt هرزه وات] *(herzeva:t)* *{OsT} is.* Saçmalıklar; boş sözler.

herzevekil, [Far. herze + Ar. vekīl هرزه وكيل] *{OsT} sf.* **1.** Kendisini ilgilendirmeyen işlere burnunu sokan kişi. **2.** Gereksiz yere konuşan; gevezelik eden; boşboğazlık eden; saçma sapan konuşan. ⊟ **herze-vekîl-i kâināt,** *{OsT} Boşboğazlığıyla tanınmış.*

hesab, [Ar. ḥisāb حساب] *(hesa:b)* *{OsT} is.* → hesap.

hesabat, [Ar. ḥisābāt حسابات] *(hesa:ba:t)* *{OsT} is.* Hesaplar.

hesabî, [Ar. ḥesābī حسابى] *(hesa:bi:)* *{OsT} sf.* **1.** Hesaplı. **2.** Hesabını iyi bilen; eli sıkı.

hesap, -bı [Ar. ḥisāb حساب] *(hesa:p)* *{OsT} is.* **1.** Birden çok sayı arasındaki çeşitli işlemlere bağlı olarak sayısal sonuç elde etme; aritmetik. **2.** Alacak verecek durumu. **3.** Yapılan işlerin tutarı; ödenmesi gereken para tutarı. **4.** Kabataslak bulma; tahmin;

oranlama. **5.** *mecaz.* Bir girişimin veya bir işin başarıya ulaşması için alınan önlemlerin bütünü. **6.** (İsim tamlamalarında tamlanan olduğu zaman) tutum, durum ve anlayış. ⊡ (bir şeyi) **hesaba almak,** *Bir iş yaparken veya bir girişimde bulunurken (o şeyi de) dikkate almak, ona göre değerlendirmek.*|| **hesaba almamak,** *Dikkate almamak; değerlendirmeye tabi tutmamak; önem vermemek.*|| **hesaba çekmek,** *1. Bir kişi veya kuruldan yaptığı ve sorumlu olduğu işlerle ilgili açıklama istemek; sorgulamak. 2. Yaptığı işlerin doğruluğundan şüpheye düşünce ilgiliden açıklama istemek; sigaya çekmek.*|| **hesaba dökmek,** *Sayılarla ifade edilen bir şeyin ayrıntılarını kâğıt üzerine yazarak gerektiğinde ispat belgesi olarak düzenlemek.*|| **hesaba gelmez,** *1. Sayılamayacak kadar çok. 2. Umulmadık ve beklenmedik.*|| **hesaba katmak,** *Bir iş yaparken veya bir girişimde bulunurken (o şeyi de) dikkate almak, ona göre değerlendirmek; göz önünde bulundurmak.*|| **hesaba katmamak,** *Dikkate almamak; değerlendirmeye tabi tutmamak; önem vermemek.*|| **hesāb-ı cāri,** *eko. İki kişi arasındaki alacak ve borç hesaplarının ayrıntılı biçimde yazılması.*|| **hesabı kapamak,** *Borcunu ödemek; alacak verecek bırakmamak.*|| (biri ile) **hesabı kesmek,** *1. O kişi ile alış veriş etmemek. 2. İlişkiyi kesmek; görüşmemek.*|| **... hesabına,** *1. Durumunu göz önüne alarak; yönünden; için. 2. Adına; yararına.*|| **hesabına gelmek,** *Durumuna uygun bulmak; işine uygun düşmek; çıkarı doğrultusunda olmak; elverişli olmak.*|| **hesabını almak,** *Bir iş sonunda emeğinin karşılığı olan hakkını almak.*|| **hesabını bilmek,** *Tutumlu olmak.*|| **hesabını görmek,** *1. Alacağını vermek ve ilişiğini kesmek. 2. Cezalandırmak.*|| **hesabını vermek,** *Herhangi bir davranışın sebebini açıklamak.*|| **hesabı temizlemek,** *Borcunu tamamen ödemek; borç bırakmamak.*|| **hesap açmak,** *1. Bankaya yatırılan para için ilk işlemi yapmak. 2. Birinin borçlanmasını sağlamak; ödünç vermek. 3. Müşteriye dair alacak ve borç hesapları için deftere yazmak.*|| (haddi) **hesabı yok.** *Sayılamayacak kadar çok; sayısız.*|| **hesap cetveli,** *Elektronik ve mekanik hesap makinelerinden önce kullanılan matematik işlemlerinin kolay yapılmasını sağlamak amacıyla iç içe geçmiş ve biri diğerinin üzerinde kayabilen bir cetvel.*|| **hesap cüzdanı,** *Bankaya para yatıranlara verilen ve üzerine yatırılan ve çekilen miktarları tarihleri ile birlikte belirten bir defter.*|| **hesap çıkarmak,** *Önceden yapılmış alış veriş ve ödemelerin dökümünü yaparak en son durumu belirtmek.*|| **hesap etmek,** *1. Bir işlemin sonucunu çıkarmak. 2. Yapılacak işi tasarlamak; iyi ve kötü yönlerini düşünmek. 3. Bir işteki gider ve kazanç durumlarının dökümünü yaparak bir sonuca varmak.*|| **hesap etmek, kitap etmek,** *Bütün ayrıntıları dikkate almak; iyice düşünmek.*|| **hesap görmek,** *Alacak verecek karşılaştırması yaparak ödeşmek.*|| **hesap günü,** *Kıyamet günü.*|| **hesap işi,** *İşleme yapılacak bez zemin üzerindeki iplik tellerini sayarak yapılan el işi türü.*|| **hesap kitap,** *Düşünme taşınma sonucu; düşünme.*|| **hesap meydanda,** *Her şey açık açık belli; ortada.*|| **hesap özeti,** *Banka veya işletmelerde belirli bir dönem içinde yapılan işlemlerin dökümünü gösteren belge; ekstre.*|| **hesap sormak,** *1. Birinin yaptığı iş veya sorumlu olduğu işlerle ilgili olarak açıklama yapmasını istemek. 2. Suçlu veya bir konuda yanlışlığı olan birisini sorgulamak; hesaba çekmek.*|| **hesapta olmamak,** *Tahmin edememek; beklenen durumun dışında gelişmek; daha önce düşünülen şeylerin dışında olmak.*|| **hesaptan düşmek,** *Alacağına karşılık sözü edilen şeyin değeri kadar indirme yapmak; alacağa karşılık borç yazmak; mahsup etmek.*|| **hesap tutmak,** *1. Alış veriş veya diğer türlü para hesaplarını bir yere yazmak. 2. mecaz. Birinin yaptığı hataları ileride değerlendirmek üzere hatırda tutmak.*|| **hesap uzmanı,** *1. Uzmanlaşmış muhasebeci. 2. Hesap işlerini iyi yapan kimse.*|| **hesap vermek,** *1. Yapmış olduğu sorumluluğu dahilindeki işlerin sonucunu açıklamak. 2. Kusurlarından dolayı yetkili kişi tarafından uyarılmak, azarlanmak; cezalandırılmak.*

hesapça, [hesap-ça] *(hesa'pça) zf* **1.** Hesaba göre; hesaba uygun olarak. **2.** Tahminî.

hesapçı, [hesap-çı] *sf.* **1.** Hesabını iyi bilen; tutumlu. **2.** *is.* Çıkarını kollayan; bütün davranışlarını buna göre düzenleyen kimse.

hesaplama, [hesap-la-ma] *is.* **1.** Sayılara dayalı aritmetik işlemi yapma eylemi. **2.** Değerlendirme işi.

hesaplamak, [hesap-la-mak] *gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor)]* **1.** Hesap etmek; hesap işlemini yapmak. **2.** *mecaz.* Bir durumu ayrıntılı biçimde düşünmek; değerlendirmek; ölçüp biçmek; uzun uzun düşünmek. **3.** Belli bir amaca uygun düşünmek, tasarlamak. ⊡ **hesaplamak kitaplamak,** *Ölçüp biçmek; uzun uzun düşünmek; çok iyi değerlendirmek; ayrıntıları ile ele almak.*

hesaplanış, [hesap-la-n-ış] *is.* Hesap yapılma durumu ve biçimi.

hesaplanma, [hesap-la-n-ma] *is.* Hesaplamak eylemi.

hesaplanmak, [hesap-la-n-mak] *edil. f. [-ır]* Hesabı yapılmak.

hesaplaşma, [hesap-la-ş-ma] *is.* **1.** Karşılıklı olarak alacak verecek durumlarını çıkarma eylemi. **2.** Kavga etme; dövüşme. **3.** Bir şeyin olumlu ve olumsuz yönlerini ortaya koyarak bir karar varma eylemi. **4.** Hesap durumuna gelme; hesap gibi olma.

hesaplaşmak, [hesap-la-ş-mak] *işteş. f. [-ır]* **1.** Karşılıklı olarak alacak verecek durumlarını çıkarmak. **2.** Kavga etmek; dövüşmek. **3.** Bir şeyin olumlu ve

olumsuz yönlerini ortaya koyarak bir karar varmak. **4.** *dönşl. f.* Hesap durumuna gelmek; hesap gibi olmak.

hesaplayış, [hesap-la-y-ış] *is.* Hesaplama eylemi veya biçimi.

hesaplı, [hesap-lı] *sf.* **1.** Satın alınabilecek fiyatta; fiyatı uygun; hesaba gelir; ekonomik. **2.** Bütün yönleriyle düşünülüp tasarlanılmış; planlı; rasyonel. **3.** Parasını ölçülü harcayan; tutumlu. **4.** *mecaz.* Ölçülü davranan. ⊡ **hesaplı hareket etmek,** *Ölçülü davranmak.*

hesaplıca, [hesap-lı-ca] *(hesaplı'ca) sf.* ve *zf.* Hesaplı bir biçimde.

hesapsız, [hesap-sız] *sf.* **1.** Hesabı tutulmayan. **2.** Sayılamayacak kadar çok olan. **3.** Önceden iyi düşünülmemiş; sonu belirsiz. **4.** Tutumsuz; ölçüsüz; savruk; müsrif. ⊡ **hesapsız kitapsız,** *1. Bir yere kaydı yapılmamış, deftere yazılmamış olarak. 2. mecaz. Sorumsuz; ölçüsüz.*

hesapsızca, [hesap-sız-ca] *(hesapsı'zca) sf.* ve *zf.* Hesapsız bir biçimde.

hesapsızlık, -ğı [hesap-sız-lık] *is.* **1.** Hesapsız olma durumu. **2.** Hesapsızca davranış.

hesat, [Ar. ḥased] *{ağız} is.* Başkalarını çekemeyen; kıskanç; haset. [DS]

hesbi, [Ar. ḥasbī] *{ağız} sf.* En candan; en yakın. [DS]

hesek, -ği [? hesek] *{ağız} sf.* (Kişi veya hayvan için) zayıf; cılız; hastalıklı. [DS]

heselmek, [hesel-mek ?] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* Büyümek; gelişmek. [DS]

hesilemek, [Ar. ḥasret => hesir-e-mek / hesil-e-mek] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(i)-yor]* Özlemek. [DS]

heslemek, [hes-le-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* Dolandırmak. [DS]

hester, [Far. ester *(katır)*] *{ağız} is.* Katır. [DS]

hestî, [Far. hesten *(var olmak)* > hestī هستى] *{OsT} is.* **1.** Varlık; var olma. **2.** *mecaz.* Zenginlik; varlıklı olma. **3.** *mecaz.* Bencillik.

heş[1]**,** [hiç] *{ağız} zf.* Hiç. [DS]

heş[2]**, -şşi** [Ar. heşş هش] *{OsT} sf.* **1.** Neşeli; şen; keyifli. **2.** (Ekmek için) gevrek.

heşbilek, [hiç+bile-k] *{ağız} zf.* Asla. [DS]

heşek, -ği [? heşek] *{ağız}* **1.** Bez dokunurken dokuma arasına geçirilen iki kat bükülmüş kalın iplik. **2.** Hayvan sürüsü. [DS]

heşeri, [Ar. ḥaşere] *{ağız} is.* Yaramaz; haşarı. [DS]

heşlemek, [heşle-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* **1.** Bozmak. **2.** Örselemek. [DS]

heşt, [Far. heşt هشت] *{OsT} sf.* Sekiz. ⊡ **heşt behişt,** *{OsT} Kur'an-ı Kerim'de adı geçen sekiz cennet.* || **heşt-pā,** *{OsT} zool. Ahtapot.*

heştad, [Far. heştād هشتاد] *(heşta:d) {OsT} sf.* Seksen.

heştek, -ği [? heştek] *{ağız} is.* **1.** Entari ve pantolonlarda bacak arası ile koltuk altlarına konulan üçgen biçimli kumaş parçaları. **2.** Yuvarlak köprü yapmaya yarayan bir araç. [DS]

heştüm, [Far. heştüm هشتم] *{OsT} sf.* Sekizinci.

het, [het / höt *(yans.)*] *{ağız} ünl.* Korkutmak, susturmak, gözdağı vermek için söylenir. [DS]

hete, [Ar. ḫaṭā'] *{ağız} is.* Hata; yanlışlık; kusur. [DS]

hetelek, -ği [hete-le-k ?] *{ağız} sf.* (Kişi için) düşünmeden, acele iş yapan. [DS]

hetero-, [Yun. héteros *(başka)* > Fr. hétéro-] *ön. ek.* Başına getirildiği Latince kelimeler *"başka, ayrı"* anlamları katan ön ek.

heterodoks, [Fr. hétérodoxe] *sf.* (Görüş için) resmî öğretiden farklı olan.

heterojen, [Fr. hétérogenès] *sf.* Değişik cinslerden meydana gelen; ayrı cinsten; karışık. ⊡ **heterojen ağ,** *Farklı tipten bilgisayarların birbirine bağlanması suretiyle oluşturulan ağ.*

heterotrof, [Fr. hétérotrophe] *sf. biy* (Canlı için) kendisi için gerekli maddeleri sentez yoluyla yapamadığı için yeşil bitkilerden veya diğer organizmaların vücutlarındaki organik maddelerden sağlayan.

heterotrofi, [Fr. hétérotrophie] *is. biy.* Kendisi için gerekli maddeleri sentez yoluyla yapamadığı için yeşil bitkilerden veya diğer organizmaların vücutlarındaki organik maddelerden sağlama.

hetf, [Ar. hetf هتف] *{OsT} is.* **1.** Bir şeyi gizlice inceden inceye hatırlatma. **2.** Fısıldama.

hetil, [Ar. ḫaṭīl] *{ağız} is.* Duvar örülürken kapı ve pencere üstü hizasından konulan çatkılı ağaç; hatıl. [DS]

hetk, [Ar. hetk هتك] *{OsT} is.* **1.** Perdeyi kaldırma; yırtma; yarma. **2.** Alçaltma; onur kırma. ⊡ **hetk-i hicāb-ı ismet,** *{OsT} Namus perdesini yırtma.* || **hetk-i perde-i ırz,** *{OsT} Namus perdesini yırtma; ırza saldırma.*

hetl, [Ar. hetl هتل] *{OsT} is.* (Yağmur için) sürekli yağma.

hetlan, [Ar. hetl > hetlān هتلان] *(hetlâ:n) {OsT} is.* Sürekli yağan hafif yağmur.

hetn, [Ar. hetn هتن] *{OsT} is.* Sürekli yağmur yağma.

hetr, [Ar. hetr هتر] *{OsT} is.* **1.** Bir kimseyi kötü sözlerle aşağılama, kötüleme. **2.** Bunama. **3.** Sersemleme.

hettak, [Ar. hettāk هتاك] *(hetta:k) {OsT} is.* Yırtıp parçalayan.

hev, [hav / hev / höv *(yans.)*] *is.* Havlamayı, derinden soluk almayı ve vermeyi, bu biçimde seslenmeyi,

haykırmayı anlatan kök. [Zülfikar] *hev-i-le-mak, hev-kir-mek*

heva, [Ar. hevā هوى] *(heva:) {OsT} is.* **1.** Heves; istek. **2.** Aşk; sevgi. ⊡ **hevā-dār,** *{OsT} Yar; dost.*|| **hevā-hāh,** *{OsT} Dost; yar.*|| **hevā-perestî,** *{OsT} Zevkine, nefsinin isteklerine aşırı düşkünlük.*|| **hevā vü heves,** *{OsT} Zevk ve şehvetler.*|| **hevā-yi çeşm-i mest,** *{OsT} Mahmur gözün arzusu.*|| **hevā-yı ışk,** *{OsT} Aşk arzusu.*|| **hevā-yi sevdā-fezā,** *{OsT} Sevda artıran hava.*|| **hevā-yi vatan,** *{OsT} Vatan havası.*

hevacis, [Ar. hācise>hevācis هواجس] *(heva:cis) {OsT} is.* Zihinde meydana gelen kötü düşünceler; kuruntular.

hevadar, [Ar. hevā+Far.-dār هوادار] *(heva:da:r) {OsT} sf.* (Yer için) etrafı açık ve rüzgârlı; havadar.

hevadî, [Ar. hidāyet > hādi > hevādī هوادى] *{OsT} is.* **1.** Doğru yolu gösterenler; hidayet edenler. **2.** Yol göstericiler; rehberler; kılavuzlar.

hevadic, [Ar. hevdec > hevādic هوادج] *(heva:dic) {OsT} is.* Kadınlar için devenin üzerine konulan küçük mahfeler.

hevai, [Ar. hevāī هوائى] *(heva:i:) {OsT} sf.* **1.** Nefis ve şehvetine yenilmekle ilgili. **2.** Nefsine düşkün olan; iyi ve ciddi şeylere karşı ilgisiz. **3.** Hava ile ilgili; havaya ait. **4.** Havada bulunan. ⊡ **hevâî hat,** *{OsT}* → havâî hat.|| **hevâî hisse,** *{OsT} Osmanlı devletinde tımar ve zeamet sahiplerine verilen ek paylar.*|| **hevâî meşreb,** *{OsT} Gelgeç yaradılışlı; hoppa.*

hevaiyyat, [Ar. hevāiyyāt هوائيات] *(heva:iya:t) {OsT} is.* Gelip geçici şeyler; havailikler.

hevam, -mmı [Ar. hāmme > hevām] *(heva:m) {OsT} is.* **1.** Böcekler; haşarat. **2.** Sürüngenler. ⊡ **hevamm-ı cerebî,** *{OsT} Uyuz hastalığı böceği.*

hevan, [Ar. hevān هوان] *(heva:n) {OsT} is.* Aşağılık; alçaklık.

hevdec, [Ar. hevdec هودج] *{OsT} is.* Kadınlar için deve üzerinde yapılmış mahfe.

heveglik, -ği [hevenk-lik] *{ağız} sf.* İpe dizilmek için ayrılmış üzüm salkımları. [DS]

hevek, -ği [Far. āveng] *{ağız} is.* **1.** Hevenk. **2.** Kara üzüm. [DS]

heveklemek, [hevek-le-mek / herek-le-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Asmaları bir dayağa bağlamak. [DS]

hevenk, -gi [Far. āveḫten *(asmak)* > āveng] *is.* **1.** Bir ipe dizilmiş veya saplarından bağlanmış meyve demeti. **2.** *gnşl.* Bir ışık kaynağından gelen ışın demeti. **3.** *bot.* Salkım veya kömeç şeklindeki iri çiçeklik. **4.** *mim.* Yaprak veya çiçeklerden meydana gelmiş çember biçimindeki süs. **5.** *{ağız}* Herek. [DS]

hevenkleşme, [hevenk-le-ş-me] *is.* Hevenk durumuna gelme.

hevenkleşmek, [hevenk-le-ş-mek] *dönşl. f. [-ir]* Hevenk durumuna gelmek.

heves, [Ar. heves هوس] *{OsT} is.* **1.** Bir şeye karşı duyulan istek; eğilim; şevk; arzu. **2.** Gelip geçici istek. **3.** Zevk; eğlence. ⊡ **heves bağlamak,** *{eAT} Heves etmek; hevese kapılmak.*|| **heves-bāz,** *{OsT} Hevesli; istekli.*|| **heves-dār,** *{OsT} İstekli; hevesli.*|| **heves etmek,** *Bir şeye karşı aşırı istek duymak; eğilimli olmak.*|| **heves-güzār,** *{OsT} Dilediğince vakit geçiren.*|| **heves-güzārāne,** *{OsT} Dilediğince vakit geçirircesine.*|| **hevesi içinde kalmak,** *Çok istediği bir şeyi elde edememek.*|| **hevesi kursağında kalmak,** *Çok istediği bir şeyi elde edememek.*|| **... hevesine düşmek,** *O şeyi kuvvetle istemek.*|| **hevesini almak,** *Önceden çok istediği bir şeye sahip olarak doymak; artık istemez olmak.*|| **hevesini kırmak,** *Birinin isteklerine, eğilimlerine engel olmak; heves almasını engellemek.*|| **heves-kâr,** *{OsT}* →heveskâr.|| **heves-kâr-āne,** *{OsT} Heves eden kimseye yakışır biçimde.*|| **heves-kârî,** *{OsT} Hevesli oluş; heveskârlık.*|| **heves-kârān,** *{OsT} İstekliler; hevesliler.*|| **heves-nāk,** *{OsT} Heves edici; hevesli.*|| **heves-nākân,** *{OsT} İstek duyanlar; hevesliler.*|| **heves-perver,** *{OsT} Hevesli.*|| **heves-perverān,** *{OsT} Hevesliler; istekliler.*|| **heves-perver-āne,** *{OsT} Heves edene yakışır biçimde.*|| **heves-rūbā,** *{OsT} İstek uyandıran.*

hevesat, [Ar. hevesāt هوسات] *(hevesa:t) {OsT} is.* Düşkünlükler; hevesler. ⊡ **hevesāt-ı nefsāniye,** *{OsT} Nefis düşkünlükleri.*

hevesimek, [heves-i-mek] *{eAT} gçsz. f. [-r]* Hevelenmek.

heveskâr, [Ar. heves + Far. -kār هوسكار] *(heveskâ:r) {OsT} sf.* Heves eden; hevesli olan; istekli; amatör.

heveskârlık, -ğı [heveskâr-lık] *(heveskâ:rlık) is.* Hevesli olma durumu.

heveslendirmek, [heves-le-n-dir-mek] *gçl. f. [-ir]* Heves etmesini sağlamak; isteklendirmek.

hevesleniş, [heves-le-n-iş] *is.* Heveslenme eylemi veya biçimi.

heveslenme, [heves-le-n-me] *is.* Heves etme.

heveslenmek, [heves-le-n-mek] *dönşl. f. [-ir]* Heves etmek; isteklenmek; çok istemek; arzu etmek; eğilim duymak.

hevesli, [heves-li] *sf.* **1.** Bir şeye karşı aşırı istek duyan; merak sarmış olan; istekli. **2.** Bir işi veya sanatı meslek olarak değil de zevk için yapan; özengen; amatör. ⊡ **... heveslisi,** *Çok isteklisi; o şeyi çok isteyen.*

hevessiz, [heves-siz] *sf.* Heves duymayan; hevesi olmayan; isteksiz.

hevilemek, [hev *(yans.)* > hev-i-le-mek] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(ı)-yor]* (Köpek için) havlamak. [DS]

hevişe, [? hevişe] *{ağız} is.* **1.** Üstü açık davar ağılı. **2.** Bağ ve bahçelerde çalı çırpı ve kerpiçten yapılan kulübecik. [DS]

hevke, [? hevke] *{ağız} sf.* **1.** Geveze. **2.** Cilveli; oynak. [DS]

hevkirmek, [hev *(yans.)* > hev-kir-mek] *{ağız} gçsz. f. [-ir]* (Çakal, tilki, tavşan vb. için) bağırmak. [DS]

hevl, [Ar. hevl هول] *{OsT} is.* Korkma; ürkme; korku. ☐ **hevl-âver,** *{OsT} Korku veren; korkunç.*|| **hevl-engîz,** *{OsT} Korkunç.*|| **hevl-nāk,** *{OsT} Korkunç; korkulu.*

hevlek, -ği [Yun. avlakhi [Tietze] / ev-le-k] *{ağız} is.* **1.** Evlek. **2.** Sabanın tarlada açtığı iz. [DS]

hevn, [Ar. hevn هون] *{OsT} is.* **1.** Kolaylık. **2.** Değersizlik; önemsizlik.

hevtik, -ği [? hevtik] *{ağız} is.* Neşe; eğlence. [DS]

hevtiklenmek, [hevtik-le-n-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* **1.** Neşelenmek. **2.** Oyalanmak. **3.** Duraksamak. [DS]

hevüş, [Ar. ḥavş حوش=> hevüş] *{ağız} is.* Bahçe. [DS] ☐ **hevüş avlu,** *{ağız} Hayat.* [DS]

hey[1], [hay / hey / hiy / höğ / höy / hüy *(yans.)*] *is.* **1.** Haykırma, bağırma anlatan kök. [Zülfikar] *hey-kirmek* **2.** Birinin dikkatini çekmek için kullanılan seslenme sözü. **3.** Sitem, yakınma, azar, şüphe, beğenme gibi duyguları anlatan cümlelerin başında haykırma sözü olarak kullanılır. ☐ **hey dimek,** *{eAT} 1. Yuhalamak. 2. "Dikkat, sakın!" demek.*|| **hey diyince,** *{eAT} Derhal; hemen.*|| **heye urmak,** *{eAT} Yuhalamak.*|| **hey gidi,** *1. Duyguları pekiştirmek için kullanılır. 2. Geçmişe ve anılara özlem bildirir. 3. Acınma için kullanılır.*|| **hey urmak,** *{eAT} Yuhalamak.*

hey[2], [héy] *{ağız} sf.* Denk; eşit; oranlı. [DS]

hey[3], [hey] *{ağız} ünl.* **1.** Keçi çağırma ünlemi. **2.** At kovalama ünlemi. [DS]

heyahay, [Ar. heyā-hāy هیاهای] *(heya:ha:y) {OsT} ünl.* Çok acı çeken birinin bağırması.

heyallamak, [héyal-la-mak / hıyal-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Sezmek; anlamak; fark etmek. [DS]

heyakil, [Ar. heykel > heyākil هیاکل] *(heya:kil) {OsT} is.* Heykeller. ☐ **heyākil-i kadîme,** *{OsT} Eski heykeller.*

heyam, [Ar. heyām هیام] *(heya:m) {OsT} is.* Hayranlık durumu.

heyamola, [İt. hey a mola] *is.* **1.** Gemicilerin veya birlikte ağır bir işte çalışanların birbirlerini gayrete getirmek ve aynı anda hareketi sağlamak için bir ağızdan söyledikleri *"haydi çek, gayret"* anlamında söyledikleri söz. **2.** Eskiden dilenci çocukların ramazan geceleri para toplarken makamla söyledikleri söz.|| **heyamola ile,** *Büyük bir güçlük ve kalabalık bir grup ile.*

heyat, [Ar. heyʾet > heyʾāt هیآت] *(heya:t) {OsT} is.* Heyetler.

heyban, [Ar. heybān هیبان] *(heyba:n) {OsT} sf.* **1.** Korku veren; korkunç. **2.** Çok utangaç.

heybe, [Ar. ḥaḳībe حقیبه => T. hegbe > heybe] *is.* **1.** Omuzda taşınan veya binek hayvanlarına asılan, meşin, kilim veya halıdan yapılma iki gözlü torba. **2.** Sapı omuza geçirilerek taşınan bir tür çanta. ☐ **heybe atmak,** *{ağız} Yük olmak; angarya yüklemek.* [DS]|| **heybe güzeli,** *{ağız} Havuç.* [DS]

heybeci, [heybe-ci] *is.* Heybe yapan veya satan kimse.

heybeli, [heybe-li] *{ağız} sf.* (Sığır için) sırtında, heybe yüklenmiş gibi iki yana doğru beyazlıkları olan. [DS]

heybet, [Ar. heybet هیبت] *{OsT} is.* **1.** İnsanda korku ile karışık ürküntü uyandıran durum veya görünüş; mehabet. **2.** Büyüklük; ululuk; azamet. **3.** *tasvf.* Büyüklük, ululuk ve azamet karşısında duyulan ürperti.

heybetli, [heybet-li] *sf.* **1.** Görünüşü korku ile karışık saygı uyandıran. **2.** Büyük; ulu; azametli.

heybetlice, [heybet-li-ce] *sf.* Oldukça heybetli.

heyc, [Ar. heyc] *is.* **1.** Savaşın başlangıcı. **2.** Heyecanlanma; telaşlanma; galeyana gelme. **3.** Tahrik olma. **4.** *sf.* (Gün için) tozlu ve rüzgârlı.

heyca, [Ar. heycāʾ هیجاء] *(heyca:) {OsT} is.* Kavga; dövüş; savaş. ☐ **heycā-gâh,** *{OsT} Savaş yeri.*|| **heycā-zār,** *{OsT} Savaş yeri.*

heyd, [Ar. heyd هید] *{OsT} is.* Yaba; harman yabası.

heydenli, [? heyden-li] *{ağız} sf.* **1.** (Kişi için) iriyarı; şişman. **2.** Üstü başı düzensiz; dağınık. [DS]

heyecan, [Ar. heyecān هیجان] *(heyeca:n) {OsT} is.* **1.** Kızgınlık, sevinç, korku, üzüntü, kıskançlık, sevgi gibi duygularda bir tepki hâlinde meydana gelen güçlü ve geçici şiddetlenme; coşkunluk. **2.** Coşku. **3.** Tozmak. ☐ **heyecana gelmek,** *Coşmak.*|| **heyecana kapılmak,** *Telaşlanmak.*|| **heyecan duymak,** *Coşmak; heyecanlanmak.*|| **heyecan vermek,** *Heyecan duymasına yol açmak; coşturmak.*

heyecanlandırma, [heyecan-la-n-dır-ma] *is.* Heyecan duymasına sebep olma; coşturma.

heyecanlandırmak, [heyecan-la-n-dır-mak] *gçl. f. [-ır]* Büyük bir duygu coşkunluğuna kapılmasına yol açmak; heyecan duymasına sebep olmak; heyecan vermek; coşturmak.

heyecanlanış, [heyecan-la-n-ış] *is.* Heyecanlanmak işi veya biçimi.

heyecanlanma, [heyecan-la-n-ma] *is.* Heyecan duyma.

heyecanlanmak, [heyecan-la-n-mak] *gçsz. f. [-ır]* Büyük bir duygu coşkunluğuna kapılmak; heyecan duymak; coşmak.

heyecanlı, [heyecan-lı] *sf.* **1.** Çabuk heyecana kapılan; müteheyyiç. **2.** Çok heyecan duyan. **3.** Heyecan veren; coşkulu. **4.** Heyecanla yapılan.

heyecanlılık, -ğı [heyecan-lı-lık] *is. psikol.* Kişinin durumundaki ani ve beklenmedik bir değişme karşısında beliren tepkisel duygunluk hâli.

heyecansız, [heyecan-sız] *sf.* **1.** Heyecanı olmayan. **2.** Çabuk ve kolay heyecanlanmayan. **3.** Heyecan vermeyen. **4.** Heyecanla yapılmayan.

heyelan, [Ar. heyl *(yığılma)* > heyelān هيلان] *(heyelâ:n) {OsT} is.* Toprak veya kaya parçalarının, bulundukları yerden aşağılara doğru kayıp yuvarlanması; toprak kayması; kayşa; göçü.

heyet, [Ar. hey' *(hazırlama)* > hey'et هيئت] *{OsT} is.* **1.** Şekil; görünüş. **2.** Durum; hâl; keyfiyet. **3.** Kıyafet. **4.** Parçalardan oluşmuş bütün. **5.** Bir topluluğu temsil etmekle görevli kimselerin tümü; kurul; komite; delegasyon. **6.** Astronomi. ☞ **hey'et-i aslî,** *{OsT} Esas biçim.*|| **hey'et-i a'yān,** *{OsT} Ayan meclisi; senato.*|| **hey'et-i bahriye,** *{OsT} Gök cisimlerine göre geminin yön tayinini esas alan astronomi dalı.*|| **hey'et-i ictimâiye,** *{OsT} Kurul; toplantı; toplum; millet.*|| **hey'et-i ihtiyāriye,** *{OsT} İhtiyarlar meclisi; köy yönetim kurulu.*|| **hey'et-i mahsūsa,** *{OsT} Bir iş için özel olarak meydana getirilmiş kurul.*|| **hey'et-i meb'ūsān,** *{OsT} Meclis genel kurulu.*|| **... hey'et-i mecmūası,** *{OsT} Bütünü; toplamı; tamamı; hepsi.*|| **hey'et-i mecmūa-i milliye,** *{OsT} Millî topluluk; millet.*|| **hey'et-i ta'-limiye,** *{OsT} Öğretim kurulu.*|| **hey'et-i temsiliye,** *{OsT} Temsilciler kurulu.*|| **hey'et-i umūmiye,** *{OsT} 1. Genel kurul. 2. Bir şeyin tamamı; bütünü.*|| **hey'et-i vekîle,** *{OsT} Bakanlar kurulu.*|| **hey'et-i vükela,** *{OsT} Bakanlar kurulu.*|| **hey'et-i zahire,** *{OsT} Görünürdeki şekil; bilinen hâli.*|| **hey'et-şinās,** *Gök bilimi uzmanı; astronomi bilgini.*

heyetiyle, [Ar. heyet + T. -i + ile] *zf.* **1.** Olduğu gibi; bütünüyle; değiştirmeden. **2.** Tamamıyla; hep birden.

heyha, [? heyha] *{ağız} ünl.* Yuha! [DS] ☞ **heyha etmek,** *{ağız} Deveyi kovalamak; döndürmek.* [DS]

heyhat, [Ar. heyhāt هيهات] *(heyha:t) {OsT} ünl.* Yazık; çok yazık; ne yazık!

heyhey[1], [hey *(yans.)* + hey] *is.* **1.** Sinirlilik; asap bozukluğu. **2.** Düğün; eğlence; bayram ☞ **heyheyler geçirmek,** *Heyecanlı anlar yaşamak.*|| **heyheyleri tutmak,** *Çok sinirlenmek.*|| **heyheyleri üstünde olmak,** *Çok sinirli olmak.*

heyhey[2], [Far. heyhey هى هى] *{OsT} is.* Bir ziyafet sonrası içilen büyük bir kadeh dolusu içki.

heyi, [Far. heyī هيى] *(heyi:) {OsT} is.* Madde; varlık.

hey'î, [Ar. hey'ī هيئى] *(hey-i:) {OsT} sf.* Astronomik.

heyiklemek, [heyik-le-mek] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(i)-yor]* **1.** (Hayvan için) korkarak kulak kabartmak; kuşkulanmak. **2.** Çevreyi kollamak; gözetlemek. [DS]

heykel, [Ar. heykel هيكل] *{OsT} is.* **1.** Büyük ve yüksek yapı. **2.** Tapınak. **3.** Kalıba dökülmek, yoğrulup pişirilmek veya yontulmak suretiyle taş, tunç, alçı ve kil gibi maddelerden meydana getirilen sanat eseri; yontu. **4.** *sf. mecaz.* (Kişi için) soğuk ve duygusuz. **5.** Güzel; yakışıklı. ☞ **heykel gibi,** *1. Soğuk, duygusuz ve hareketsiz. 2. Görünüşünden korkulacak büyüklükte. 3. mecaz. (Vücut için) çok güzel.*|| **heykel-i lîfî,** *{OsT} anat. Stoma.*|| **heykel-i zî-rūh,** *{OsT} Canlı heykel.*|| **heyke-tırāş,** *{OsT}* → heykeltıraş.

heykelci, [heykel-ci] *is.* Heykel yapan kimse; heykeltıraş. ☞ **heykelci kalemi,** *Heykelcilerin kil, alçı gibi gereçlerden heykel taslağını oluşturmak için kullandıkları ucu keskin yontucu ve düzeltici araç.*

heykelcik, [heykel-cik] *is.* Pişmiş kil veya topraktan yapılan küçük boydaki heykel.

heykelcilik, -ği [heykel-ci-lik] *is.* Heykel yapma sanatı; heykeltıraşlık; yontuculuk.

heykelli, [heykel-li] *sf.* Heykeli olan; heykel bulunan.

heykeltıraş, [Ar. heykel + Far. tırāş هيكلتراش] *{OsT} is.* Heykel yapan kimse; heykelci.

heykeltıraşi, [Ar. heykel + Far. tırāş هيكلتراشى] *{OsT} is.* Heykel yapma sanatı; heykelcilik; heykeltıraşlık.

heykeltıraşlık, -ğı [heykeltıraş-lık] *is.* Heykel yapma sanatı; heykelcilik; yontuculuk.

heyket, [Ar. ḥikāyet] *{ağız} is.* **1.** Masal. **2.** Eğlenceli konuşma. **3.** Kovuculuk. **4.** Yergi. [DS] ☞ **heyket etmek,** *{ağız} Konuşmak.* [DS]|| **heyket vermek,** *{ağız} Haber vermek.* [DS]

heykir, [hey-kir] *{ağız} is.* Av yerinde, hayvanları çeviren kimse. [DS]

heykirmek, [hey-kir-mek / hay-kır-mak] *{ağız} gçl. f. [-ir]* **1.** Bir şeyi çevirmek. **2.** Sürüden kaçan hayvanları bağırarak toplamak, çevirmek. **3.** *gçsz. f.* Korkudan bağırmak; haykırmak. **4.** Yüksek sesle ağlamak; höykürmek. **5.** Soğuk sudan etkilenmek; ürpermek. [DS]

heyleme, [hey-le-me] *{eAT} is.* Heylemek eylemi; seslenme; haykırma. ☞ **heyleme etmek,** *{eAT} Hey etmek; haykırmak.*

heylemek[1], [hey-le-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Yükü dengelemek. [DS]

heylemek[2], [hey-le-mek / hay-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* **1.** Hayvan sürüsünü toplamak için çağırmak, bağırmak. **2.** Şarkı söylemek. [DS]

heylim, [hey-(i)l-im ?] *{ağız}* *zf.* Görünüşe göre; anlaşılan; galiba. [DS]

heym, [Ar. heym / heyemān هيم / هيمان] *{OsT}* *is.* **1.** Âşık olma; âşıklık. **2.** Şaşkınlık.

heyma, [Ar. heymā هيما] *(heyma:)* *{OsT}* *is.* Susuz çöl.

heyme, [Ar. ḫayme] *{ağız}* *is.* Asma çardağı. [DS]

heyn, [Ar. heyn هين] *{OsT}* *sf.* **1.** Kolay. **2.** Rahat.

heyne, [Ar. heyne هينه] *{OsT}* *is.* *tıp.* Kolera.

heyrek, [Yun. ḫareki] *{ağız}* *is.* **1.** Bağ çubuğunu gövdeden ayırmaksızın dalı ortasından toprağa gömerek köklendirme usulü. **2.** Dilmeler üzerine kaldırılan üzüm çubukları. **3.** Fidanların düzgün büyümelerini sağlamak için diplerine çakılan kazık. **4.** *sf.* Zayıf; cılız. **5.** (Hayvan için) anormal şekilde büyüyen. [DS]

heyrender, [? heyrender] *{ağız}* *is.* İyilik için varlığını başkalarına dağıtan kimse; hayırsever. [DS]

heyrilenmek, [heyri-le-n-mek] *{ağız}* *dönşl. f.* *[-ir]* Yas tutmak; ağlamak. [DS]

heyt, [? heyt] *{ağız}* *is.* Disiplin. [DS] ⊡ **heyt ipi,** *{ağız} Tahtaları düzgün biçmek için ağaç üzerine çizgi çekmekte kullanılan ip.* [DS]

heyula, [Yun. hyle *(şekilsiz madde)* > Ar. heyūlā' هيولاء] *(heyula:)* *{OsT}* *is.* **1.** Madde. **2.** *fel.* Eski felsefecilere göre eşyanın, cisimlerin gerçek ve ilk maddesi. **3.** *fel.* Dünyanın meydana gelmesinden önce evrenin içinde bulunduğu karışık durum; kaos. **4.** Bütün varlığın esası olarak düşünülen madde. **5.** *tasvf.* Bütün tabiat. **6.** Zihinde tasarlanan şey; hayal ürünü. **7.** Korkunç hayal. **8.** Önemsiz ve küçük şey.

heyulaî, [Ar. heyulā'ī هيولائى] *(heyulâ:i:)* *{OsT}* *sf.* **1.** Maddeye ait, maddî. **2.** Hayal gibi.

heyulani, [Ar. heyulānī هيولانى] *(heyulâ:ni:)* *{OsT}* *sf.* → heyulaî.

heyulaniyun, [Ar. heyulāniyun هيولانيون] *(heyulâ:niyu:n)* *{OsT}* *is.* Maddeciler; materyalistler.

heyulazar, [Ar. heyūlā + Far. -zār هيولازار] *(heyu:lâ:za:r)* *{OsT}* *is.* **1.** Hayal âlemi. **2.** İlk madde eylemi.

heyva[1], [Ar. eyvā] *{ağız}* *e.* Evet. [DS]

heyva[2], [ayva / hayva] *{ağız}* *is.* Ayva. [DS]

heyyin, [Ar. heyyin هين] *{OsT}* *sf.* Kolay.

heyza, [Ar. heyża هيضه] *{OsT}* *is.* *tıp.* **1.** Şiddetli kusma. **2.** Kolera hastalığı.

heyzum, [Ar. heyzum هيزم] *{OsT}* *is.* Kuru odun. ⊡ **heyzum-pāre,** *Odun parçası.*

hezabir, [Ar. hizerb > hezābir هزابر] *(heza:bir)* *{OsT}* *is.* **1.** Aslanlar. **2.** *mecaz.* Yiğitler.

hezan, [Erme. hecan] *{ağız}* *is.* **1.** Toprak damların üzerine konulan kalın ağaç kiriş. **2.** Kirişin üzerine dikine konulan ağaç. [DS]

hezar[1], [Far. hezār هزار] *(heza:r)* *{OsT}* *is.* Bülbül.

hezar[2], [Far. hezār هزار] *{OsT}* *sf.* **1.** Bin. **2.** Pek çok. ⊡ **hezār-aşinā,** *{OsT} Tanıdıkları çok olan.*|| **hezār-āvā,** *{OsT} Bülbül.*|| **hezār-āvāz,** *{OsT} Bülbül.*|| **hezār-bār,** *{OsT} Bin kere.*|| **hezār-dāstān,** *{OsT} Bülbül.*|| **hezār-destān,** *{OsT} Bülbül.*|| **hezār-fen,** *{OsT} Elinden çok iş gelir; her şeyden anlayan.*|| **hezār-mîh,** *{OsT} 1. Her tarafı yamalı derviş hırkası. 2. Yıldızlı gökyüzü.*|| **hezār-pā,** *{OsT} Bin ayak; çok ayak; kırkayak.*|| **hezār-pāre,** *{OsT} Bin parça; kırk parça.*|| **hezār-reng,** *{OsT} Renk renk.*|| **hezār-tābe,** *{OsT} Güneş.*|| **hezār-yār,** *{OsT} Bin kez; bin kere; bin defa.*

hezar[3], [? hezar] *{ağız}* *is.* Örnek. [DS]

hezaran, [Far. hezārān هزاران] *(heza:ra:n)* *{OsT}* *is.* Bülbüller.

hezaren[1], [Far. ḫayzerān / hīzrān / hezāren حيزران] *(heza:ren)* *{OsT}* *is.* *bot.* **1.** Sıcak ülkelerde yetişen uzun yapraklı, esnek bir tür kamış; bambu, *(Calamus rotang).* **2.** Bu kamıştan yapılmış ev eşyası.

hezaren[2], [Far. hezār + reng] *(heza:ren)* *is.* **1.** Bin renk. **2.** Düğün çiçeğigillerden tarlalarda altmış kadar türü bulunan dördü süs bitkisi olarak kullanılan, biri de hekimlikte kullanılan zehirli, otsu bitki, *(Delphinium).*

hezaren[3], [? hezaren] *{ağız}* *sf.* Boş. [DS]

hezec, [Ar. hezec هزج] *{OsT}* *is.* **1.** Neşeli olarak şarkı söyleme. **2.** Arap aruzunda altıncı bahir. **3.** Türk musikisinde büyük bir usul.

hezel, [Ar. hezl هزل] *{OsT}* *is.* → hezl.

hezen[1], [Erme. hecan] *{ağız}* *is.* → hezan. [DS]

hezen[2], [? hezen] *{ağız}* *sf.* İri; büyük. [DS]

hezen[3], [? hezen] *{ağız}* *is.* **1.** Bir odalı ev. **2.** Bahçe kulübesi. [DS]

hezer, [hezer] *{ağız}* *is.* Kalın ağaç gövdesi. [DS]

hezeyan, [Ar. hezy > hezeyān هذيان] *(hezeya:n)* *{OsT}* *is.* **1.** Anlamsız ve yersiz söz söyleme veya böyle bir davranışta bulunma; saçmalama; saçma sapan konuşma. **2.** Sayıklama. **3.** Gerçek âlemle hiçbir ilintisi olmayan, yalnızca gerçek dışı düşünceye dayanan marazi zihnî durum. **4.** Zihni ve duyuları karmakarışık edecek derecede zihnî coşkunluk. ⊡ **hezeyān-ālūd,** *{OsT} Hezeyan bulaşmış; saçma.*|| **hezeyan etmek,** *{OsT} Sayıklar gibi saçma sapan sözler söylemek; saçmalamak.*|| **hezeyān-ı mürteiş,** *{OsT} Sarhoşluktan ileri gelen titremeli sayıklama hastalığı.*

hezeyanat, [Ar. hezeyanāt هذيانات] *{OsT}is.* **1.** Saçmalıklar. **2.** Sayıklamalar.

hezheze, [Ar. hezheze هزهزه] *{OsT} is.* Cisimlerin herhangi bir etken yüzünden titremesi.

heziklemek, [hezik-le-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [l(i)-yor]* Dayak atmak; dövmek. [DS]

hezil, [Ar. hezīl هزيل] *(hezi:l) {OsT} is.* Zayıflık; arıklık; bitkinlik.

hezim, [Ar. hezīm هزيم] *(hezi:m) {OsT} is.* **1.** Gök gürültüsü. **2.** Sağanak yağmur. **3.** Koşarken kişneyen at.

hezimet, [Ar. hezm > hezīmet هزيمت] *(hezi:met) {OsT} is.* Büyük yenilgi; bozgun. ⊡ **hezimete uğramak,** *Yenilgiye uğramak; bozguna uğramak.*

hezin, [? hezin] *{ağız} is.* **1.** Fazla eşyaların konulduğu yer. **2.** Kiler. **3.** Bodrum. [DS]

hezin, [Ar. ḥazīn] *{ağız} sf.* Yavaş; sakin. [DS] ⊡ **hezin hezin,** *{ağız} Yavaş yavaş; sakin sakin.* [DS]

hezir, [? hezir] *{ağız} is.* Eskiden bahçe ürünlerinden alınan onda bir oranındaki vergi. [DS]

hezl, [Ar. hezl هزل] *{OsT} is.* **1.** Şaka; alay; mizah. **2.** Bir şiire alaycı bir anlatım verme. **3.** *ed.* Şaka niteliğindeki manzumeler. ⊡ **hezl-āmîz,** *{OsT} (Söz için) şaka ile karışık.*|| **hezl-gû,** *{OsT} Şakacı; şaka yapan.*|| **hezl-gûne,** *{OsT} Şaka biçiminde; şaka yollu.*|| **hezl-gûy-āne,** *{OsT} Şaka yapana yakışır biçimde.*|| **hezl-gûyî,** *{OsT} Şakacılık.*

hezliyat, [Ar. hezliyyāt / hezeliyyāt هزليات] *(hezliya:t) {OsT} is.* Alaycı bir hava içinde yazılmış olan şiir türü.

hezm, [Ar. ḫezm خزم] *{OsT} is.* **1.** Sıkma; sıkıştırma. **2.** Bozguna uğratma; bozma.

hezne, [Ar. ḫazīne] *{ağız} is.* **1.** Define. **2.** Hazine. [DS]

hezr, [Ar. hez̠r هذر] *{OsT} is.* (Söz için) anlamsız; boş; saçma.

hezzār, [Ar. hez̠z̠ār هذار] *(hezza:r) {OsT} sf.* (Kişi için) daima saçmalayan.

Hf. [Fr. Hafnié *(Kopenhag'ın eski adı)* > Fr. hafnium] *is. kim.* Atom numarası 72, atom ağırlığı 178,6 olan beyaz renkli, 2500°C'de eriyen, kullanım alanı çok az ve az bulunur bir element olan hafniyumun sembolü.

hg [Fr. hectogramme] *is.* Yüz grama eşit ağırlık ölçüsü biriminin kısaltması.

Hg. [Yun. hydor *(su)*+arguros *(gümüş)* > hydrargyre] *is. kim.* Atom sayısı 80, kütlesi 200.59, normal şartlarda sıvı halde bulunan metal parlaklığında bir element olan cıvanın sembolü.

hı[1], [hı] *{ağız} e.* **1.** Doğrulama bildirir; evet. **2.** İşte. [DS]

hı[2], [Ar. ḫı خ] *{OsT} is.* **1.** Arap alfabesinin altıncı, Arap asıllı eski Türk alfabesinin dokuzuncu harfinin adı. **2.** Ebcet hesabında 600 sayısını karşılar.

hıba, [Ar. ḫıbā خبا] *(hıba:) {OsT} is.* **1.** Yağmurdan korunmak için kurulan çadır; tente. **2.** *gök b.* İki ay konağı arası mesafe. ⊡ **hıbā-yı yemanî,** *{OsT} gök b. Karga takımyıldızı.*

hıbar, [? hıbar] *{ağız} is.* Duvar örülürken taş ya da kerpiç arasına konulan moloz. [DS]

hıbazet, [Ar. ḫıbāzet خبازت] *(hıba:zet) {OsT} is.* Ekmek yapma işi; ekmekçilik.

hıbaziye, [Ar. ḫıbāziyye خبازيه] *(hıba:ziye) {OsT} is. bot.* Ebegümecigiller.

hıbılık, -ğı [? hıbılık] *{ağız} sf.* Korkak. [DS]

hıc[1], [hıc *(yans.)*] *is.* Zorluk içinde ve eziyet çekerek, hırıltı çıkararak soluk almayı anlatan kök. [Zülfikar] *hıc-ıl hıcıl, hıc-ıl-da-mak, hıc-ıl-tı*

hıc[2], [? hıc] *{ağız} is.* Kayısı, erik, kiraz, vişne gibi ağaçların gövdelerinden çıkan yapışkan madde; kedi balı; püz. [DS]

hıcıl, [hıc *(yans.)* > hıc-ıl] *is.* Zorluk içinde ve eziyet çekerek, hırıltılı soluk almayı anlatan yansımalı gövde. ⊡ **hıcıl hıcıl,** *{ağız} (Nefes alıp vermek için) zorlanarak ve hırıltı çıkararak.* [DS]|| **hıcılını almak,** *{ağız} Cinsel ilişkide kadını tatmin etmek.* [DS]|| **hıcıl olmak,** *{ağız} Utanmak; sıkılmak.* [DS]

hıcılcı, [hıc-ıl-cı] *{ağız} sf.* **1.** (Kişi için) bir işi yapmak için kendini zorlayan. **2.** Hayvana çok yük vuran. [DS]

hıcıldamak, [hıc *(yans.)* > hıc-ıl-da-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [d(ı)-yor]* **1.** (Hasta için) nefes alırken zorlanmak ve hırıltılar çıkarmak. **2.** (Yağmur ve sel için) hışırtılı bir ses çıkarma. [DS]

hıcıltı, [hıc *(yans.)* > hıc-ıl-tı] *{ağız} is.* Öksürürken boğazdan çıkan hırıltılı ses. [DS]

hıcım, [Far. ḫışm] *{ağız} is.* **1.** Öfke; kızgınlık. **2.** Güç; kuvvet. [DS]

hıcırlıyük, -ğü [hıc *(yans.)* > hıc-ır-la-y-ık] *{ağız} is.* Hırıltılı nefes alıp verme hastalığı. [DS]

hıç[1], [hıç / hış / hic *(yans.)*] *is.* Hıçkırmayı anlatan kök. [Zülfikar] *hıç-kır-mak, hıç-kır-a hıçkıra, hıç-kır-ık*

hıç[2], **-cı** [? hıç] *{ağız} sf.* Topraktan çiçek sökmekte kullanılan sopanın ucundaki sivri demir. [DS]

hıçıcık, -ğı [hıra-cı-cık] *{ağız} sf.* Küçücük. [DS]

hıçır, [? hıçır] *{ağız} sf.* Beceriksiz. [DS]

hıçkırık, -ğı [hıç *(yans.)* > hıç-kır-ık] *is.* **1.** Çok yemekten veya sinirsel bir sebepten diyaframda meydana gelen kasılma sonucu akciğerlerden gelen havanın çıkardığı ses. **2.** Ağlarken iç çekme sonucu tutuk tutuk çıkan ses. ⊡ **hıçkırık tutmak,** *Sürekli olarak hıçkırmak; hıçkırığa yakalanmak.*

hıçkırış, [hıç-kır-ış] *is.* Hıçkırma eylemi veya biçimi.

hıçkırma, [hıç-kır-ma] *is.* Ağrı veya sinirsel bir etki

ile diyaframın istemsiz kasılmasıyla göğüsteki havanın birdenbire ve sesli olarak atılması.

hıçkırmak, [hıç-kır-mak] *gçsz. f. [-ır]* **1.** Ağrı veya sinirsel bir etki ile diyaframın istemsiz kasılımı sonucu, birdenbire ve sesli olarak göğüsteki hava atılmak. **2.** Sesli ve şiddetli olarak ağlamak. ◘ **hıçkıra hıçkıra,** *Hıçkırıklarla; sürekli hıçkırarak.*|| **hıçkıra hıçkıra ağlamak,** *Kendini tutamayarak sarsıla sarsıla ağlamak*

hıçkırtma, [hıç-kıt-ma] *is.* Hıçkırmasına sebep olma durumu ve eylemi.

hıçkırtmak, [hıç-kır-t-mak] *gçl. f. [-ır]* Hıçkırmasına sebep olmak.

hıçtınmak, [hıç-(ı)t-ın-mak] *{ağız} gçsz. f. [-ır]* **1.** Gürültü etmemek. **2.** Korumak; gözetmek; ilgilenmek. **3.** Vazgeçmek. [DS]

hıd, [hıd *(yans.)*] *is.* Üşüme, titreme bildiren yansıma kökü.

hıda, -a'ı [Ar. ḫudāʿ > ḫıdāʿ خداع] *(hıda:) {OsT} is.* Kandırma; aldatma; hile.

hıdab, [Ar. ḫıḏāb / ḫıżāb خضاب] *(hıda:b) {OsT} is.* **1.** Kına. **2.** Boya.

hıdad, [Ar. ḥıdād حداد] *(hıda:d) {OsT} is.* → hidad.

hıdakmak, [hıd-ak-mak] *{ağız} gçsz. f. [-ır]* Alışkanlık hâline getirmek; alışmak; huy edinmek. [DS]

hıdane, [Ar. ḫıḏāne / ḫıżāne خضانه] *(hıda:ne) {OsT} is.* **1.** Çocuğu kucağa alma; kucaklama. **2.** Çocuğu besleme, büyütme. **3.** *huk.* Çocuğa bakması kanunen kendisine tanınmış kişinin belirli bir süre bu çocuğa bakma ve yetiştirmesi işi. **4.** Okullarda verilen süt analık dersi.

hıdat, -dı [Ar. ḫaṭaṭ خطاط] *(hıda:t) {OsT} is.* Göz boyası; sürme.

hıdıdık, -ğı [hıd *(yans.)* > hıd-ı-dık] *is. {ağız}* Üşüme sonucu çeneleri birbirine vuracak biçimde titreme. ◘ **hıdıdık çekmek,** *{ağız} Çeneleri birbirine vurarak titremek.*

hıdıdıklamak, [hıd *(yans.)* > hıd-ı-dık] *is. {ağız}* → hıdıdık çekmek.

hıdığlanmak, [hıd *(yans.)* > hıd-ığ-la-n-mak] *{ağız} dönşl. f. [ır]* Gıdıklanmak. [DS]

hıdıksınmak, [hıd-ık-sın-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* Alışkanlık edinmek; huy edinmek. [DS]

Hıdır, [Ar. ḫıḏr / ḫıżr خضر] *{OsT} is.* Halk inanışlarına göre ölmezlik sırrına ermiş ulu kişi; Hızır'ın başka türlü yazılışı.

hıdırgen, [hıd-ır-gen] *{ağız} sf.* Alışkan; dadanmış; müptela. [DS]

hıdırlık, -ğı [ḫıdır-lık] *{ağız} is.* Mezarlık. [DS]

hıdırmak, [hıd-ır-mak] *{ağız} gçsz. f. [-ır]* Gezmek; eğlenmek. [DS]

hıdiv, [Far. ḫıdīv خدیو] *(hıdi:v) {OsT} is.* **1.** Bey, prens; hükümdar. **2.** *tar.* İmparatorluk döneminde ilk olarak Kavalalı Mehmet Ali Paşa'ya, daha sonra da -Sultan Abdülaziz'den sonra- Mısır valilerine verilen unvan. ◘ **hıdîv-āne,** *{OsT} Hıdive yakışır biçimde.*

hıdivî, [Far. ḫıdīvī خدیوی] *(hıdi:vi:) {OsT} sf.* Hıdiv ile ilgili; hidive ait.

hıdivlik, [hıdiv-lik] *is.* **1.** Hıdiv olma durumu. **2.** Hıdiv yönetimindeki ülke toprakları. **3.** *tar.* İmparatorluk döneminde, sadrazamla aynı rütbe ve derecede olmak üzere Mısır valilerine tanınan unvan.

hıdr, [Ar. ḫıdr خدر] *{OsT} is.* **1.** Perde. **2.** Engel.

hıdrellez, [Ar. Hıḍır + İlyās خضر الیاس] *{OsT} is.* **1.** Hızır ve İlyas peygamberlerin her yıl buluştukları kabul edilen altı mayıs günü. **2.** Altı Mayısta yapılan eğlence veya bayramlar.

hıfaz, [Ar. ḥıfāẓ حفاظ] *{OsT} is.* Haktanırlık; vefalılık.

Hıfçak, [kıpçak / hıfçak] *is.* Altmordu devletinin kuruluşundan önce 15. yy.a kadar Güney Rusya bozkırlarında yaşamış ve devlet kurmuş olan bir Türk boyu; Kıpçak; Kuman.

hıfz, [Ar. ḥıfẓ حفظ] *{OsT} is.* **1.** Saklama; koruma. **2.** Ezberleme; akılda tutma. ◘ **hıfza çalışmak,** *Kur'an'ı ezberlemeye çalışmak; hafızlık öğrenmek.*|| **hıfz etmek,** *1. Saklamak; korumak; muhafaza etmek. 2. Akılda tutmak; ezberlemek.*|| **hıfz-ı bilād ü ibād,** *{OsT} Şehirlerin ve halkının güvenliğinin sağlanması.*|| **hıfz-ı emānet,** *{OsT} Canını koruma.*|| **hıfz-ı hukuk,** *{OsT} Hakları koruma.*|| **hıfz-ı Kur'an,** *{OsT} Kur'an'ı baştan sona ezberleme işi.* || **hıfzü's-sıhha,** *{OsT}* → hıfzıssıhha.

hıfzıssıhha, [Ar. ḥıfẓ *(koruma)* + ṣıḥḥat *(sağlık)* > ḥıfẓu'ṣ-ṣıḥḥa حفظ الصحه] *{OsT} is.* Sağlıklı yaşamak için gerekli olan sağlık şartlarını inceleyen; gerekli tedbirleri alan ve bu alandaki bilgileri konu alan hekimlik dalı; sağlık bilgisi; hijyen.

hıfzî, [Ar. ḥıfẓī حفظی] *(hıfzi:) {OsT} sf.* Bellekle ilgili; belleksel.

hıggıcık, -ğı [hık *(yans.)* > hıg+gıc-ık] *{ağız} is.* Hıçkırık. [DS]

hıgtılım, [? hıgtılım] *{ağız} bağ.* Fakat. [DS]

hık[1], [hah / hak / hık / hik *(yans.)*] *is.* Gülmeyi, kahkaha atmayı anlatan kök. [Zülfikar] *hık-ır hakır, hık-(ı)r-ıl-ma*

hık[2], [hık *(yans.)*] *is.* Hıçkırmayı, ağlamayı anlatan kök. [Zülfikar] *hık-çır-ık, hık-gak, hık(k)-ı-dık, hık mık, hık tutmak* ◘ **hık dedirtmemek,** *{ağız} Bir uğraşta karşı tarafa fırsat vermemek; zaman bırakmamak.* [DS]|| **Hık demiş ...in burnundan düşmüş,** *Sözü edilen kişiye çok benzediğini anlat-*

mak için kullanılan söz.|| **hıkı mıkı yok,** *Öyle kaçmak yok; kesinlikle.*|| **hık mık,** *Zorlukla; güç bela.*|| **hık mık etmek,** *Bir şeyden kaçmak için bahane uydurmak.*

hıkçırık, -ğı [hıç *(yans.)* > hıç-kır-ık] *{ağız} is.* Hıçkırık. [DS]

hıkd, [Ar. ḥıḳd حقد] *{OsT} is.* Kin tutma; öç alma duygusu.

hıkgak, -ğı [hık *(yans.)* > hık+gak] *{ağız} is.* Hıçkırık. [DS]

hıkgıdık, -ğı [hık *(yans.)* > hık+gıd-ık] *{ağız} is.* Hıçkırık. [DS]

hıkgık, -ğı [hık *(yans.)* > hık+gık] *{ağız} is.* Hıçkırık.

hıkık, -ğı [hık *(yans.)* > hık-ık] *{ağız} is.* **1.** Hıçkırık. **2.** Boğazda oluşan ur. [DS]

hıkır, [hık *(yans.)* > hık-ır] *is.* **1.** Gülmeyi, kahkaha atmayı anlatan yansımalı gövde. **2.** Hıçkırmayı, ağlamayı anlatan yansımalı gövde. ⊡ **hıkır hıkır,** *{ağız} 1. (Ağlamak için) genizden sesler çıkararak. 2. (Hastanın nefes alması için) zorlukla ve hırıltılı biçimde. 3. (Nezleli birinin burun çekişi için) burnundan fıkırtılı sesler çıkararak.* [DS]

hıkış, [? hıkış] *{ağız} is. anat.* **1.** Damar. **2.** Sinir. [DS] ⊡ **hıkış hıkış,** *{ağız} Yavaş yavaş.* [DS]

hıkkak, -ğı [hık *(yans.)* > hık+gak] *{ağız} is.* → hıkgak. [DS]

hıkkıdık, -ğı [hık *(yans.)* > hık+gıd-ık] *{ağız} is.* → hıkgıdık [DS]

hıkkık, -ğı [hık *(yans.)* > hık+gık] *{ağız} is.* → hıkgık. [DS]

hıklama, [hık *(yans.)* > hık-la-ma] *{ağız} is.* Hıçkırma. [DS]

hıklım, [hık-lı-m] *{ağız} is.* Aynı; tıpkı. [DS]

hıkrama, [hık-ra-ma] *{ağız} is.* Ses çıkarma. [DS]

hıkrılma, [hık-(ı)r-ıl-ma] *{ağız} is.* Ses çıkararak ağlama. [DS]

hıl, [ḳıl / ḫıl] *(khıl) {eT} is.* Kıl. [EUTS]

hıla, [? hıla] *{ağız} is.* **1.** Pişirilen ekmeğin sarıldığı yaygı. **2.** Dut silkelemek için ağacın altına serilen yaygı. **3.** Önlük. **4.** Çarşaf. [DS]

hılab, [Ar. ḫılāb خلاب] *(hıla:b) {OsT} is.* Yırtıcı kuş veya yırtıcı hayvan pençesi.

hılat, [Ar. ḫılāṭ خلاط] *(hıla:t) {OsT} is.* Bir şeye karışma; içine girme ve kaybolma.

hılatlanmak, [hılat-la-n-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* Karmakarışık olmak; birbirine geçmek. [DS]

hılca, [? hılca / hılıça] *{ağız} is.* Taze mısır. [DS]

hıld, [hald / held / hıld *(yans.)*] *is.* Yuvarlanmayı, hızlı hareket etmeyi, bu biçimde ses çıkarmayı, düzensiz konuşmayı anlatan kök. [Zülfikar] *hıld-ır-ik*

hıldırgen, [hıld-ır-gen] *{ağız} is.* Çağırıcı; davetçi. [DS]

hıldırhış, [hıld-ır+hış] *{ağız} sf.* **1.** Sağlam olmayan; çürük; yıkık. **2.** Bozuk. [DS]

hıldırik, -ği [hıld-ır-ik] *{ağız} is.* **1.** Yuvarlak biçimli çocuk oyuncakları. **2.** *sf.* Sağlam olmayan; çürük; yıkık. [DS]

hılfatsız, [? hılfat-sız] *{ağız} sf.* Çelimsiz: güçsüz. [DS]

hılge, [Yun. ḫalkio] *{ağız} is.* Bakraç. [DS]

hılhış, [hıl+hış ?] *{ağız} is.* İnsana yaramayan yiyecek. [DS]

hılhıt, -dı [? hılhıt] *{ağız} is.* Anahtar deliği. [DS]

hılıça, [? hılıça / hılca] *{ağız} is.* Taze mısır. [DS]

hılık[1], **-ğı** [hıl-ık ?] *{ağız} is.* **1.** Eski kilim veya eski halı. **2.** Hasır otu, talaş vb. döküntüler. [DS]

hılık[2], **-ğı** [Ar. ḥalḳa ?] *{ağız} is.* Halka. [DS]

hılıkkiçi, [hılıkki-çi ?] *{ağız} sf.* Alaycı. [DS]

hılım, [hıl-ım ?] *{ağız} is.* Parça; lime; dökülme. ⊡ **hılım hılım olmak,** *{ağız} Parça parça olmak; lime lime olmak.* [DS]

hılınç, [ḳıl-ınç / ḫılınç] *(khılınç) {eT} is.* İş; fiil; hareket; amel. [EUTS]

hılız, [? hılız] *{ağız} is.* **1.** Çerçöp. **2.** *sf.* (Kişi için) iyi büyüyememiş; çelimsiz; cılız. [DS]

hılızık, -ğı [hılız-ık] *{ağız} is. anat.* Eklemlerde bulunan yapışkan sıvı. [DS]

hılızlık, -ğı [hılız-lık] *is. bot.* → dişotu; hıltan, *(Ammi visnaga).*

hılk, [Ar. ḫılḳ خلق] *{OsT} is.* Boğaz balgamı.

hıllamak, [hıl *(yans.)* > hıl-la-mak] {ağız} *gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor)* Sallamak; sarsmak. [DS]

hıllangaç, -cı [hıl-la-n-gaç] *{ağız} is.* Salıncak. [DS]

hıllangıç, -cı [hıl-la-n-gıç] *{ağız} is.* Salıncak. [DS]

hılle, [Ar. ḥīle] *{ağız} sf.* Düzme; hileli; sahte. [DS]

hıllı[1], [hır-lı] *{ağız} sf.* **1.** (Kişi için) doğru dürüst; işe yarar. **2.** İyi ahlak sahibi; dürüst. [DS] ⊡ **hıllı durmak,** *{ağız} Huzursuzluk çıkarmadan durmak; rahat durmak.* [DS]

hıllı[2], [Ar. ḫaylī] *{ağız} zf.* **1.** Daha çok. **2.** Epey zaman.

hıllık[1], **-ğı** [hıl-lık] *{ağız} is.* Şiddet; hız. [DS]

hıllık[2], **-ğı** [hıl-lık] *{ağız} is.* Çoban kepeneği. [DS]

hıllıklamak, [hıllık-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Sezmek; şüphe etmek. [DS]

hılmak, [ḳıl-mak / ḫılmak] *{eT} gçl. f. [-ur]* Kılmak; yapmak. [EUTS]

hılt[1], [? hılt] *{ağız} sf.* **1.** Hareketleri yavaş olan; uyuşuk; şişman. **2.** Gevşek; laçka. **3.** *is.* Mayasıl. [DS] ⊡ **hılt olmak,** *1. Utangaçlıktan dili tutulmak; mahcup olmak. 2. Sırılsıklam olmak.*

hılt[2], [Ar. ḫılṭ خلط] *{OsT} is.* **1.** Bir şeye karışan başka bir şey. **2.** Bir karışımı oluşturan maddelerden her biri. **3.** Canlı vücudu oluşturduğu söylenen kan, safra, irin ve balgam gibi dört çeşit sıvıya eski hekimlerin verdiği ad; suyuk. **4.** *{ağız}* Karışık. [DS] ⊡ **hılt-ı mahmut,** *{OsT} Vücudun sağlıklı oluşu.*||

hılt-ı mâî, *{OsT} bot. Su gözeneği.*|| **hılt-ı redî,** *{OsT} Vücudun hastalanmasına sebep olan madde.*

hılt³, [? hılt] *{ağız} is.* Harmanda tam saman hâline gelmemiş ekin. [DS] ▫ **hılt olmak,** *Yemek iyice pişmek.*

hılt⁴, [? hılt] *{ağız} is.* Kışın el ve ayakların soğuktan kızararak şişmiş durumu. [DS] ▫ **hılt olmak,** *1. Ayaklar soğuktan üşüyüp kaşınmak. 2. Yorgunluktan bitkin düşmek; gevşemek.*

hılt⁵, [? hılt] *{ağız} is.* Hile. [DS] ▫ **hılt olmak,** *Çok kıskanmak.*

hılt⁶, [? hılt] *{ağız} sf.* **1.** (Kişi için) dürüst olmayan; düzenbaz. **2.** Bencil. [DS]

hılt⁷, [? hılt] *{ağız} is.* Can sıkıntısı. [DS] ▫ **hılt olmak,** *Üzülmek.*

hıltak, [hılt-ak] *{ağız} sf.* Gevşek; bol; geniş. [DS]

hıltamak, [hılt-a-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-t(ı)-yor]* Gevşemek; yerinden oynamak; kımıldamak. [DS]

hıltan, [Ar. ḫılṭ > ḫılṭān خلطان] *(hılta:n) {OsT} is. bot.* Maydanozgillerden, bir metre kadar boylanabilen, top durumundaki çiçekleri kuruduktan sonra kürdan, meyveleri kurt düşürücü olarak kullanılan, bir veya iki yıllık, otsu bir bitki; dişotu; hıltan, *(Ammi visnaga).*

hıltar, [Yun. letarı [EREN] => ıltar / hıltar] *{ağız} is.* **1.** Kara keçi kılından örülen ip. **2.** Davar ve sığırları bağlarken kullanılan ip veya kayış yulara ekli ucunda döner halka bulunan boyun tasması. **3.** Köpeklerin boynuna bağlanan tasma. **4.** Düğüm. [DS] ▫ **hıltar olmak,** *{ağız} (Elbise vb. için) yamanmak yüzünden ağırlaşmak.* [DS]

hıltı, [? hıltı] *{ağız} is.* Çocukta çok yemek yüzünden oluşan mide bozukluğu. [DS]

hıltık, -ğı [? hıltık] *{ağız} sf.* **1.** Bol; geniş. **2.** *is.* Fesin düşmemesi için kadınların çene altından bağladıkları süslü ip ve zincir gibi şeyler. **3.** Gerdanlık; gıdık. [DS]

hıltî, [Ar. ḫılṭī خلطى] *(hılti:, t kalın söylenir) {OsT} sf.* Vücut sıvılarından her biri ile ilgili; suyuksal.

hıltiyun, [Ar. ḫılṭıyyūn خلطيون] *(hıltıyu:n) {OşT} is.* Vücut sağlığının suyuklarla ilgili olduğunu savunan hekimler; suyukçular.

hım¹, [hım / him / hom / höm / hum / hüm *(yans.)*] *is.* **1.** Burundan solumayı, böylece öfkeyi belli etmeyi, öfkeli seslenme ve konuşmayı anlatan kök. [Zülfikar] *hım hım, hım-hır-ık < (hım-kır-ık), hım-ır-ık, hım-ır-da-ma, hım-ır hımır, hım-kır-mak* **2.** Uyuşuk bir kimsenin hareket ederken çıkardığı tembellik, uyuşukluk sesi. **3.** Genzinde rahatsızlık olan kişilerin konuşurken çıkardıkları geniz sesi. ▫ **hım hım,** *{ağız} 1. (Kişi için) içinden pazarlıklı. 2. Miskin; uyuşuk.* [DS]

hım², [? hım] *{ağız} is.* Temel. [DS]

hıma, [? hıma] *{ağız} is.* Harç; çamur. [DS]

hımb, [hımb / hömb / humb *(yans.)*] *is.* Şişmanlığı, uyuşuk davranmayı, sarsaklığı ve düzensiz yürümeyi anlatan kök. [Zülfikar] *hımb-ıl, hımb-ıl-lık*

hımbıl, [hımb *(yans.)* > hımb-ıl] *sf.* **1.** Uyuşuk; tembel. **2.** Budala; aciz; zavallı. **3.** *is.* Bir çeşit iskambil oyunu.

hımbıllık, -ğı [hımbıl-lık] *is.* Hımbıl olma durumu veya hımbıl olanın niteliği.

hımhım, [hım *(yans.)* + hım / Ar. ḫamḫame [EREN]] *sf.* **1.** Sesleri genizden çıkararak konuşan (kimse). **2.** *zf.* Burundan çıkan ses gibi; boğuk.

hımhımlık, -ğı [hım+hım-lık] *is.* **1.** Hımhım olma durumu. **2.** Burun boşluklarının ön tarafında bulunan bir et parçası dolayısıyla aşırı ses titreşimine yol açan ses değişikliği.

hımhış, [hım *(yans.)* > hım+hış] *{ağız} sf.* Dopdolu; tıklım tıklım. [DS] ▫ **hımhış olmak,** *{ağız} 1. Parça parça olmak; ufalanmak. 2. Çok yorulmak; yorgun düşmek.* [DS]

hımık¹, -ğı [hım-ık / kım-ık] *{ağız} sf.* Biraz; bir parça. [DS]

hımık², -ğı [hım-ık] *{ağız} sf.* (Kişi için) genizden konuşan; hımhım. [DS]

hımık³, -ğı [hım-ık] *{ağız} sf.* Tatlı; tatlımsı. [DS]

hımıklamak, [hımık-la-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Genizden konuşmak. [DS]

hımır¹, [hım *(yans.)* > hım-ır] *is.* **1.** Burundan solumayı, böylece öfkeyi belli etmeyi öfkeli seslenme ve konuşmayı anlatan yansımalı gövde. **2.** Uyuşuk bir kimsenin hareket ederken çıkardığı tembellik ve uyuşukluğu anlatan gövde. ▫ **hımır hımır,** *{ağız} (Konuşmak için) yavaş sesle; gizlice; fıs fıs.* [DS]

hımır², [hım *(yans.)*] *{ağız} sf.* Cılız. [DS]

hımırdamak, [hım *(yans.)* > hım-ır-da-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-(ı)-yor]* Alçak sesle konuşmak. [DS]

hımırdanmak, [hım *(yans.)* > hım-ır-da-n-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* Kendi kendine alçak sesle konuşmak, söylenmek; mırıldanmak. [DS]

hımırgan, [hım *(yans.)* > hım-ır-gan] *{ağız} sf.* (Kişi için) kendi kendine söylenen; mırıldanan. [DS]

hımırsık, -ğı [hım *(yans.)* > hım-ır-sık] *{ağız} sf.* (Kişi için) içten pazarlıklı. [DS]

hımırtı, [hım *(yans.)* > hım-ır-tı] *{ağız} is.* Yavaş ses; fısıltı; mırıltı. [DS]

hımırtlak, -ğı [hım *(yans.)* > hım-ır-t-la-k] *{ağız} is.* Kıkırdak. [DS]

hımıs, [? hımıs] *{ağız} sf.* **1.** Cimri. **2.** Aç gözlü. [DS]

hımış¹, [? hımış] *{ağız} is.* **1.** Arası kerpiç veya tuğla ile doldurulmuş ahşap duvar. **2.** Ağaçtan, tahtadan yapılmış çatı vb. [DS]

hımış², [? hımış] *{ağız} sf.* (Kişi için) fazla hareket etmeyen. [DS]

hımız, [hım-ız] *{ağız} sf.* **1.** Cimri. **2.** Aç gözlü. **3.** Dedikoducu; söz taşıyan; fitneci. [DS]

hımkırmak, [hım *(yans.)* > hım-kır-mak] *{ağız} gçsz. f. [-ır]* Ses çıkararak ağlamak; hıçkırmak. [DS]

hımsımak, [hım-sı-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r]* (Yemek için) bayatlamak; ekşimek; kokmak. [DS]

hın, [hın / hin / hün *(yans.)*] *is.* Burundan soluk almayı, soluk basıncı ile burun silmeyi ve burundan konuşma sırasında çıkan sesleri anlatan kök. [Zülfikar] *hın hın, hın-ık, hın-kır-mak, hın-la-mak*

hına, [Ar. ḥınā / ḥınnā حنا] *(hına:) {OsT} is.* Kına. ⊡ **hınā-i girye,** *{OsT} Ağlayışın acılığı.*|| **hınā-i kadeh,** *{OsT} Kırmızı şarap.*

hınaça, [? hınaça] *{ağız} is.* Küçük küp. [DS]

hınaî, [Ar. ḥınāī حنائى] *(hına:i:) {OsT} is.* Kına satıcısı; kınacı.

hınak, -ğı [Ar. ḥanak > ḥınāḳ حناق] *(hına:k) {OsT} is.* **1.** Darılmalar; kızmalar. **2.** Kin tutmalar.

hınam, [? hınam] *{ağız} is.* Öç; kin. [DS]

hmami, [? hınami] *{ağız} is.* **1.** Damat ve gelinin anne ve babaları; dünür. **2.** Akraba. [DS]

hınamlanmak, [? hınam-la-mak] *{ağız} dönşl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Kederlenmek; içlenmek. [DS]

hınarmak, [hın-ar-mak] *{ağız} gçsz. f. [-ır]* (Oyunu kaybeden için) mızıkçılık etmek. [DS]

hınas, [Ar. ḥunsā > ḥınāṡ حناث] *(hına:s) {OsT} is.* Hem erkek, hem kadın özelliği taşıyanlar; erselikler; hünsalar.

hınat, [Ar. ḥınṭa > ḥınaṭ حنط] *{OsT} is.* Buğdaylar.

hınaz, [? hınaz] *{ağız} sf.* (Kişi için) içten pazarlıklı; sinsi. [DS]

hınbıl, [? hınbıl] *{ağız} is.* **1.** Hizmetçi. **2.** Eşek. [DS]

hıncadek, [hınc-a+dek ?] *{ağız} sf.* Çok ağır. [DS]

hıncahınç, [Far. ḫenc ā ḫenc] *(hı'ncahınç) zf.* Ağzına kadar dolu olarak; dopdolu; tıka basa.

hıncal, [? hmcal] *{ağız} is.* Kama. [DS]

hıncalma, [hınc-al-ma] *{ağız} is.* Sinirlenme. [DS]

hıncık, -ğı [hın-cık] *{ağız} is. anat.* Omuz başı. [DS]

hıncıklamak, [hınc-ık-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [l(ı)-yor]* Yumrukla dövmek. [DS]

hıncıklanmak, [hınc-ık-la-n-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* Sinirlenmek; kederlenmek; tasalanmak. [DS]

hıncımak, [hınc-ı-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r]* (Sebze için) çürümek. [DS]

hınç[1], [hınç *(yans.)*] *is.* Kuvvetlice soluk almayı, hıçkırmayı anlatan kök. [Zülfikar] *hınç-ır-ık, hınç-kır-ık, hınç-ır-mak*

hınç[2], **-cı** [? hınç] *is.* **1.** Öç almaya yönelik aşırı öfke; intikam; gayz. **2.** *{ağız}* Hız. [DS] ⊡ **hıncını almak,** *Daha önceden uğradığı bir haksızlığın öcünü almak.*|| **hıncını çıkarmak,** *Öcünü almak.*|| **hınç almak,** *Öç almak.*

hınç[3], **-cı** [? hınç] *{ağız} is.* Vurma yüzünden deride oluşan kan oturma hâli. [DS] ⊡ **hınç etmek,** *{ağız} 1. Bir şeyi döve döve ezmek. 2. Burun silmek.* [DS]

hınçalamak, [hınç-ala-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* **1.** Parçalamak; hırpalamak. **2.** Kuvvetle sarsmak. [DS]

hınçar, [? hınçar] *{ağız} is.* **1.** Çok derin dere. **2.** Toprağın, alttaki taşla karışık sert kısmı. [DS]

hmçarmak, [? hınç-ar-mak] *{ağız} gçsz. f. [-ır]* **1.** Karşı gelmek. **2.** Söz tutmamak. [DS]

hınçhınç, [hınç+hınç] *{ağız} zf.* Ağzına kadar dolu; dopdolu. [DS]

hınçık, -ğı [hınç-ık] *{ağız} is.* Yollardaki yükselti ve çukurluklar; engebe; kasis. [DS]

hınçıklatmak, [hınç-ık-la-t-mak] *{ağız} gçl. f. [-ır]* (Kağnı, araç vb. için) yoldaki çukura düşürmek. [DS]

hınçırık, -ğı [hınç-ır-ık] *{ağız} is.* Hıçkırık. [DS]

hınçkırık, -ğı [hınç-kır-ık] *{ağız} is.* Hıçkırık. [DS]

hınçkırmak, [hınç *(yans.)* > hmç-kır-mak] *{ağız} gçsz. f. [-ır]* Hıçkırmak. [DS]

hınçlamak, [hınç-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r]* Bir kaba normal şartlarda alabileceğinden fazlasını doldurmak. [DS]

hınçlı, [hınç-lı] *sf.* Hıncı olan; öfkeli.

hınçmak, [hınç-mak] *{ağız} gçl. f. [-ar]* **1.** Sarsmak. **2.** Hırpalamak. [DS]

hınçsız, [hınç-sız] *sf.* Hıncı olmayan; hınç taşımayan; öfkesiz.

hınçurmak, [ḫınç-ur-mak] *{eAT} gçsz. f. [-ur]* Hıçkırmak.

hındalmak, [hınd-al-mak] *{ağız} gçsz. f. [-ır]* **1.** Kızmak; öfkelenmek. **2.** Hırslanmak. [DS]

hındık, -ğı [hınd-ı-k] *{ağız} sf.* **1.** Açgözlü. **2.** Arsız. [DS]

hındıkmak, [hınd-ı-k-mak] *{ağız} gçl. f. [-ır]* Ummak. [DS]

hındıl, [hmd-ı-l] *{ağız}* sf. (Kişi için) üstü başı yırtık ve perişan. [DS]

hındım, [hınd-ı-m] *{ağız} is.* **1.** Sazlı sözlü eğlence; çalgılı ziyafet. **2.** Bir şeyin üstüne fazlaca düşme; ifrata kaçma.

hındımlamak, [hınd-ı-m-la-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(ı)-yor]* **1.** Birinin üstüne düşmek. **2.** Çullanmak; üstüne çökmek. [DS]

hındırgan, [hmd-ır-gan] *{ağız} is.* Düğün davetçisi. [DS]

hmdırhıt, -dı [hınd-ır+hıt / hınd-ır-gıt ?] *{ağız} sf.* Orta hâlli. ⊡ **hındırhıt olmak,** *{ağız} Ortahalli olmak.* [DS]

hındik, -ği [hınd-i-k / hın-ı-k] *{ağız} is.* Sümük. [DS]

hındikli [hındik-li] *{ağız} sf.* Sümüklü. ⊡ **hındikli böcik,** *{ağız} Salyangoz.* [DS]

hıng, [hang / hank / heng / hıng / hınk / hing / hong / höng / hönk / hun / hüng *(yans.)*] *is.* **1.** Kahkahayla

ve katıla katıla gülmeyi anlatan kök. **2.** Katılarak ağlamayı anlatan kök. [Zülfikar] *hıng-ı-la-mak, hıng-ıl-da-mak, hıng-ır-da-mak*

hıngal, [hıng-a-l] *{ağız} is.* **1.** Patatesli veya kıymalı börek; tatar böreği. **2.** Yağsız bulgur köftesi. 3. Baklava dilimi şeklinde kesilmiş makarna. [DS]

hıngıç, -cı [hıng+iç ?] *{ağız} is.* Ceviz ya da kestane içi. [DS]

hıngılamak, [hıng *(yans.)* > hıng-ı-la-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r]* Ağlamaya hazır olmak; ağlamaklı olmak. [DS]

hıngıldamak[1], [hıng *(yans.)* > hıng-ıl-da-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-d(ı)-yor]* **1.** Ağlamaklı olmak. **2.** (Çocuk için) yavaş yavaş ve sessiz ağlamak. **3.** (Çocuk için) ağlamaklı sesle ve ısrarla bir şey istemek. [DS]

hıngıldamak[2], [ıng-ıl-da-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-d(ı)-yor]* Sallanmak. [DS]

hıngılgaç, -cı [hıng-ıl-gaç] *{ağız} is.* Salıncak. [DS]

hıngırdamak, [hıng-ır-da-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-d(ı)-yor]* Ağlamaklı olmak; ağlamaya hazır olmak. [DS]

hıngırmak, [hın-kır-mak] *{ağız} gçsz. f. [-ır]* Sümkürmek. [DS]

hıngızıngında, [hın+kızıñ-ı-n-da / hın+kızık-ı-n-da ?] *{ağız} zf.* **1.** Bir işin başlayacağı ya da biteceği an; tam zamanında. **2.** Olsa olsa; en son derecede. [DS]

hınglamak, [hıng-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Taranacak yünü daha önce elle ayıklamak. [DS]

hını, [? ḫını] *(khını) {ağız} is.* Paylama; azar. [DS]

hınıç, -cı [? hınıç] *{ağız} sf.* Şişman. [DS]

hınık[1], **-ğı** [hın-ık] *{ağız} sf.* (Kişi için) açgözlü. [DS]

hınık[2], **-ğı** [hın-ık] *{ağız} is.* Sümük. [DS]

hınılamak, [hın-ı-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] l(ı)-yor]* **1.** Azarlamak. **2.** *gçsz. f.* Genizden konuşmak. [DS]

hınılı, [hın-ı-lı] *{ağız} sf.* Genizden konuşan. [DS]

hınırsık, -ğı [hın-ır-sık] *{ağız} sf.* (Kişi için) asık suratlı; cana yakın olmayan. [DS]

hınıs[1], [? hınıs / hınısı] *{ağız} is.* Topraktan yapılma yayık. [DS]

hınıs[2], [? hınıs] *{ağız} sf.* **1.** Cimri. **2.** Sinsi. [DS]

hınk[1], [hang / hank / heng / hıng / hınk / hing / hong / höng / hönk / hun / hüng *(yans.)*] *is.* **1.** Kahkahayla ve katıla katıla gülmeyi anlatan kök. **2.** Katılarak ağlamayı analtan kök. [Zülfikar] *hınk-ıl-da-mak, hınk-la-mak,*

hınk[2], [hınk *(yans.)*] *is.* Balta, kazma, dibek sokusu gibi ağır şeyleri sallayarak vuran kişinin çıkardığı ses. ☞ **hınk deyici,** *Yardım eder görünen.*

hınkılamak, [hınk-ı-la-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Hırçınlaşmak. [DS]

hınkıldamak, [hınk-ıl-da-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-d(ı)-yor]* **1.** (Çocuk için) ağlamaklı seslerle ısrarla bir şey istemek. **2.** (Çocuk için) uykuda hoşnutsuz bir şekilde mırıldanmak; sayıklamak. [DS]

hınkırdamak[1], [hınk-ır-da-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-d(ı)-yor]* (Çocuk için) bir şey istemekte ağlamaklı sesler çıkararak ısrar etmek. [DS]

hınkırdamak[2], [hınk-ır-da-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-d(ı)-yor]* (Evlenmek isteyen genç için) bu isteklerini aşırı hareketlerle belli etmek.

hınkırmak, [hın-kır] *{ağız} gçsz. f. [-ır]* Sümkürmek. [DS]

hınkırtı, [hınk-ır-tı] *{ağız} is.* Gürültü ve saçma sapan sözler. [DS]

hınlamak, [kulun-la-mak / kun-la-mak ?] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Doğurmak. [DS]

hınmak, [ḳın-mak / ḫın-mak] *{eT} sf.* Sabit; sağlam; muhkem. [EUTS]

hıns, [Ar. ḥınṣ حنث] *{OsT} is. huk.* Yeminini bozmak.

hınsık, -ğı [hın-sık ?] *{ağız} sf.* (Kişi için) söz tutmayan. [DS]

hınsır, [Ar. ḫınṣır خنصر] *{OsT} is.* Serçe parmak.

hınt[1], [? hınt] *{ağız} is.* **1.** Yorgunluk. **2.** Güç kuvvet; takat. **3.** Kızgınlık; öfke. [DS]

hınt[2], [? hınt] *{ağız} is.* **1.** Ev. **2.** Değnekle oynanan bir top oyununda kale. [DS]

hınt[3], [Ar. ḥınṭa] *{ağız} is.* Arpa. [DS]

hınta[1], [Ar. ḥınṭa حنطه] *{OsT} is.* Buğday. ☞ **hınta-i esved,** *1. Siyah buğday. 2. Burçak.*

hınta[2], [? hınta] *{ağız} sf.* Sıska; cılız. [DS]

hıntık, -ğı [hınt-ı-k] *{ağız} sf.* (Kişi için) inatçı; ayak direyen. [DS]

hıntıklamak, [hıntık-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* İtişip kakışmak. [DS]

hıntılmak, [hınt-ı-l-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* Yorulmak. [DS]

hıntımak, [hınt-ı-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r]* (Kol, bacak vb. için) çıkmak. [DS]

hıntın, [hınt-ı-n] *{ağız} sf.* İçli; duygulu. [DS]

hıntırık, -ğı [hınt-ır-ık] *{ağız} is.* Nezle. ☞ **hıntırık olmak,** *{ağız} (Koyun veya keçi için) tozdan nezle olarak soluyamamak.* [DS]

hıntış, [hınt-ı-ş] *{ağız} sf.* **1.** İhtiyar. **2.** Cimri. [DS]

hıntışlamak, [hıntış-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* **1.** Kakmak; dürtmek; zorlamak. **2.** Bir şeyi kör bıçakla düzensiz ve gelişigüzel olarak kesmek. [DS]

hıntışmak, [hınt-ış-mak] *{ağız} işteş. f. [-ır]* Atışmak; dalaşmak; kavga etmek. [DS]

hıntmak, [hınt-mak] *{ağız} gçsz. f. [-ar]* Küsmek; darılmak; kırılmak. [DS]

hınzır, [Ar. ḫınzīr خنزير] *{OsT} is.* **1.** Domuz. **2.** *sövgü.* Kötü ve katı yürekli kimse; gaddar. **3.** *(hı'nzı:r) mecaz.* (Şaka olarak) genellikle hoşa giden bir dav-

ranış için söylenir. ⊟ **hınzır ekmeği,** *Domalan; yer mantarı.*

hınzırca, [hınzır-ca] *(hınzı'rca) zf.* **1.** Hınzır bir biçimde. **2.** Hınzır gibi; kurnazca.

hınzırlık, -ğı [hınzır-lık] *is.* **1.** *mecaz.* Hınzır olma durumu; kurnazca. **2.** Muziplik; şakacılık. ⊟ **hınzırlık etmek,** *Zarar verici, sinirlendirici, ters davranışlarda bulunmak.*

hıp, [? hıp] *{ağız} is.* Yumuşak ve yapışkan kar. [DS]

hıpırlı, [hıp-ır-lı] *{ağız} zf.* Büsbütün; tümüyle; hepten. [DS]

hıplamak, [hıp-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [l(ı)-yor]* Tahtayı cilalamadan önce cam ve zımpara ile düzeltmek. [DS]

hıppatana, [hıp(p)-a-dan-a] *{ağız} zf.* Birdenbire; aniden. [DS]

hıppırık, -ğı [hıp(p)-ır-ık / hım-kır-ık] *{ağız} is.* Balgam. [DS]

hır[1], [har / hır *(yans.)*] *is.* Sürekli çalışma ve işlemeyi, bu sırada çıkan sesleri, yıkılmayı, dağılmayı, dökülmeyi anlatan kök. [Zülfikar] *hır hır, hır çıkarmak, hır-ıl-dak, hır-ıl-tı, hır-la-mak*

hır[2], [har / hır / hor / hör / hur *(yans.)*] *is.* **1.** Horlamayı, derin solumayı, öfke ile soluyarak saldırmayı anlatan kök. [Zülfikar] *hır hır, hır-da-laş-mak, hır-ıl-da-mak, hır-la-mak, hır-la-k, hır-ıl-tı, hır-la-vuk.* **2.** Kavga; gürültü; dalaş. ⊟ **hıra hır,** *{ağız} Kavga gürültü.* [DS]|| **hır boğmak,** *{ağız} Lafa boğmak.* [DS]|| **hır çıkarmak,** *Kavgaya yol açmak.*|| **hır hır,** *{eAT} Hırlaşarak.*

hır[3], [hır] *{ağız} is.* İyilik; insanlık. [DS]

hıra, [hıra] *{ağız} sf.* **1.** Zayıf; çelimsiz; cılız; sıska. *{eAT} (aynı)* **2.** (Çocuk için) küçük. **3.** (Çocuk için) kimsesiz. **4.** (Çocuk için) ortanca. **5.** (Kişi için) çok yiyen; obur. **6.** (Kişi için) dertli. [DS] ⊟ **hıra cura,** *{eAT} Zayıf; çelimsiz; sıska.*

hıraca, [hıra-ca] *{ağız} sf.* Zayıf; çelimsiz; sıska. [DS]

hıracık, -ğı [hıra-cık] *{ağız} sf.* Zayıf; çelimsiz. [DS]

hırak, [Ar. ḫırḳa > ḫıraḳ خرق] *{OsT} is.* Hırkalar.

hıralık, -ğı [ḫıra-lık] *{eAT} is.* Zayıflık.

hıralmak, [hıra-l-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* Zayıflamak. [DS]

hıram[1], [? hıram] *{ağız} is.* **1.** Çoğalan suyun ark veya kanaldan taşma durumu. **2.** Kırılmış, ufalanmış taş parçaları. [DS] ⊟ **hırama gitmek,** *{ağız} Su yatağını yıkarak taşmak; boşa gitmek.* [DS]

hıram[2], [Far. ḫırāmiden *(sallanmak)* > ḫırām خرام] *(hıra:m) {OsT} is.* Naz ve eda ile salınarak yürüme; salınma. ⊟ **hıram etmek,** *Salınarak yürümek.*

hıraman, [Far. ḫırāmiden *(sallanmak)* > ḫırāmān خرامان] *(hıra:ma:n) {OsT} sf.* **1.** (Güzel için) salına salına, naz ve eda ile yürüyen. **2.** *zf.* Nazlı nazlı, salına salına. ⊟ **hıraman olmak,** *Salına salına naz ve eda ile yürümek.*

hıramende, [Far. ḫırāmende خرامنده] *(hıra:mende) {OsT} sf.* Salınarak yürüyen.

hıramık, -ğı [hıra-mık] *{ağız} sf.* Zayıf; hastalıklı; büyüyememiş. [DS]

hıraset, [Ar. ḫırāset خراست] *(hıra:set) {OsT} is.* **1.** Bekleme. **2.** Koruma.

-hıraş, [Far. ḫırāşīden > ḫırāş] *(hıra:ş) son ek.* Eklendiği Farsça kelimelere *"tırmalayan; tırmalayıcı"* anlamları katarak bireşik sıfatlar yepen son ek.

hırbeş, [? hırbeş] *{ağız} zf.* Ne olursa olsun; kesin. [DS]

hırbo, [Kürt. hırbo] *(hı'rbo) sf.* **1.** (Kişi için) iri yarı; kaba saba görünüşlü. **2.** Ahmak. **3.** Karagözde uzun boylu, aptal bir tip.

hırboluk, -ğu [hırbo-luk] *is. argo.* Sersemlik; salaklık.

hırca, [hır-ca] *{ağız} sf.* Küçük; ufak. [DS]

hırcacık, -ğı [hırca-cık] *sf.* Ufacık; küçücük.

hırcılanmak, [ḫırcı-la-n-mak] *{eAT} dönşl. f. [-ur]* Aksilenmek; hırçınlaşmak.

hırç, [? hırç] *{ağız}* is. Etteki sinirli kısım [DS]

hırça[1], [? hırça] *is. dnz.* Çapa zincirlerinin alt uçlarının zincirlikle bağlandıkları çok kuvvetli halka; hırça mapası.

hırça[2], [? hırça] *{ağız} is.* Yayık. [DS]

hırça[3], [hır-ça] *{ağız} sf.* Zayıf; cılız. [DS]

hırçık, -ğı [hırç-ı-k / hırç-i-k] *{ağız} sf.* (Eşya için) eski; lime lime; yamalı. [DS]

hırçıklı, [hırç-ı-k-lı] *{ağız} sf.* Düzensiz. [DS]

hırçın, [Erme. ḫırçan] *sf.* **1.** Olur olmaz şeylere kızarak huysuzluk eden; aksi. **2.** (Ses için) tiz ve öfkeli.

hırçınlaşma, [hırçın-la-ş-ma] *is.* Hırçın duruma gelme.

hırçınlaşmak, [hırçın-la-ş-mak] *gçl. f. [-ır]* Hırçın bir durum almak; hırçın davranmak; hırçınlık etmeye başlamak.

hırçınlık, -ğı [hırçın-lık] *is.* **1.** Hırçın olma durumu. **2.** Hırçınca davranış. ⊟ **hırçınlık etmek,** *Huysuzluk, terslik etmek.*|| **hırçınlık yapmak,** *Hırçın davranmak.*

hırçik, -ği [hırç-ık] *{ağız} sf.* **1.** Eski; lime lime. **2.** (Hayvan için) tüyleri uzun ve karışık. **3.** (Kişi için) saçları birbirine girmiş. **4.** Kimseyle ilişki kuramayan, huysuz. [DS]

hırda, [? hırda] *{ağız} is.* Boncuk. [DS]

hırdalamak, [hırda-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Parçalamak; hırpalamak. [DS]

hırdalaşmak, [hırda-la-ş-mak/hır+dal-aş-mak] *{ağız} işteş. f. [-ır]* İtişip kakışmak; boğuşmak. [DS]

hırdavat, [Far. ḫürde > *OsT* hırdevāt خرده وات] *{OsT} is.* **1.** Kilit, menteşe, çivi, tel gibi metal eşya. **2.** Önemsiz, ufak tefek eşya.

hırdavatçı, [hırdavat-çı] *is.* Hırdavat alım satımı ile uğraşan kimse; nalbur.

hırdavatçılık, -ğı [hırdavat-çı-lık] *is.* Hırdavatçının yaptığı iş; nalburluk; nalburiye.

hıred, [Far. ḫıred خرد] *{OsT} is.* İnsandaki düşünme ve anlama yetisi; akıl. ☞ **hıred-āmūz,** *{OsT} Öğretici; öğreten.*|| **hıred-āşūb,** *{OsT} Akıl dağıtan; başkalarına akıl veren.*|| **hıred-fersa,** *{OsT} Aklı yoran; aklı yıpratan.*|| **hıred-mend,** *{OsT} Akıllı.*|| **hıred-mendān,** *{OsT} Akıllılar.*|| **hıred-mendāne,** *{OsT} Akıllıca.*|| **hıred-mendî,** *{OsT} Akıllılık.*|| **hıred-pesend,** *{OsT} Akıllı; düşünen.*|| **hıred-sūz,** *{OsT} Akıl yakan; şaşırtan.*|| **hıred-ver,** *{OsT} Aklı olan; akıllı.*

hırfıllamak, [hırfıl-la-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Yaşlılık dolayısıyla düşkün hâle gelmek. [DS]

hırgat, [Yun. ergatis] *{ağız} is.* Irgat. [DS]

hırgür, [hır *(yans.)* + gür *(yans.)*] *is.* **1.** Kavga, gürültü. **2.** Geçimsizlik. ☞ **hırgür etmek,** *Kavga etmek; geçimsiz davranmak.*|| **hırgür yapmak,** *Kavga çıkarmak.*

hırhındilik, -ği [? hırhındilik] *{ağız} is. bot.* Maydanozgillerden, yarım metre ile bir metre arasında değişen boyda, iki yıllık, seyrek tüylü, parçalı yapraklı, yumru köklü, beyaz çiçekli Erzurum belgesinde kabuğu soyulduktan sonra gövdesi çiğ olarak yenilen otsu birkaç bitki, *(Chaerophylllum bulbosum, C. byzantinum, C. libannticum, Anthriscus hemorosa).* [DS]

hırhır[1], [hır *(yans.)* > hır+hır] *{ağız} is.* **1.** Elle çekilen küçük araba. **2.** Kızağın hızını kesmek için önüne konulan ağaç. [DS]

hırhır[2], [hır *(yans.)* > hır+hır] *{ağız} sf.* (Kişi için) sesi kısık ve boğuk olan. [DS]

hırhır[3], [hır *(yans.)* > hır+hır] *{ağız} is.* Bulgur öğütme aracı. [DS]

hırhırık, -ğı [hır *(yans.)* > hır+hır-ık] *{ağız} is.* İki cevizi delip ip geçirerek yapılan bir oyuncak. [DS]

hırhışır, [hı(r)+hı/şır] *(hı'rhışır) {ağız} pekşt. sf.* Paramparça. ☞ **hırhışır olmak,** *{ağız} Paramparça olmak; tamamen kırılıp dökülmek.* [DS]

hırhız, [hırsız] *{ağız} is.* Hırsız. [DS]

hırı, [kır *(yans.)* > kırı] *{ağız} is.* Eşek. [DS]

hırıf, [Ar. ḥarīf => herif] *{ağız} sf.* Yaşlı. [DS]

hırıflamak, [hırıf-la-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Yaşlanmak. [DS]

hırık[1], **-ğı** [hır *(yans.)* > hır-ı-k] *{ağız} is.* Ekşi koruk. [DS]

hırık[2], **-ğı** [kır-ık] *{ağız} is.* Küçük odun parçası; yonga. [DS]

hırıkcırık, -ğı [hır *(yans.)* > hır-ı-k+cır-ı-k] *{ağız} zf.* Çekine çekine; istemeyerek. [DS]

hırıl, [hır *(yans.)* > hır-ıl] *is.* **1.** Sürekli çalışma ve işlemeyi, bu sırada çıkan sesleri, yıkılmayı, dağılmayı, dökülmeyi anlatan yansımalı gövde. **2.** Horlamayı, derin solumayı, öfke ile soluyarak saldırmayı anlatan yansımalı gövde. **3.** Boğazdan çıkan sürekli hırlama sesi. ☞ **hırıl hırıl,** *Sürekli hırıltı çıkararak.*|| **hırıl hırıl etmek,** *Boğazdan sürekli olarak boğuk boğuk ses çıkarmak.*

hırılak, -ğı [hır *(yans.)* > hır-ı-la-k] *{ağız} is.* Göğüsten hırlayarak çıkan monoton ses. [DS]

hırıldak, -ğı [hır *(yans.)* > hır-ıl-da-k] *{ağız} is.* Değirmen taşı döndükçe ses çıkaran ve tanelerin değirmenin boğazına akmasını sağlayan, beş parçalı, ağaçtan yapılma araç. [DS]

hırıldaklı, [hır *(yans.)* > hır-ıl-da-k-lı] *{ağız} sf.* (Kişi için) hır hır diye ses çıkaran. [DS]

hırıldama, [hır-ıl-da-ma] *is.* **1.** Hırıltılı ses çıkarma eylemi. **2.** Hırıltı sesi.

hırıldamak, [hır *(yans.)* > hır-ıl-da-mak] *gçl. f. [-r] [-d(ı)-yor]* **1.** Nefes alıp verirken solunum yollarından hırıltı sesi çıkarmak. **2.** (Motor vb. için) hırıltılı bir ses çıkararak çalışmak.

hırıldaşma, [hır-ıl-da-ş-ma] *is.* Karşılıklı hırıltı çıkarma; kavga etme.

hırıldaşmak, [hır-ıl-da-ş-mak] *işteş. f. [-ır]* Kavga etmek; birbirine bağırıp çağırmak; öfkeli olarak söylenmek; hırlaşmak.

hırıldayış, [hır-ıl-da-y-ış] *is.* Hırıldama eylemi veya biçimi.

hırılık, -ğı [hır *(yans.)* > hır-ı-lık ?] *{ağız} is.* İnce bulgur; düğürcük. [DS]

hırıltı, [hır *(yans.)* > hır-ıl-tı] *is.* **1.** Herhangi bir sebeple solunum yolundan çıkan boğuk sesler. **2.** Gürültüyle çıkan ses. **3.** *mecaz.* Geçimsizlik; kavga.

hırıltıcı, [hır-ıl-tı-cı] *sf.* Geçimsiz.

hırıltılı, [hır-ıl-tı-lı] *sf.* Hırıltısı olan; hırıltı çıkaran.

hırımak, [hırı-mak] *{ağız} gçsz. f. [-ır]* (Yemek, yoğurt vb. için) ekşimek; bozulmak. [DS]

hırıncımak, [hırı-n-cı-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* (Yemek için) uzun süre kaynadığı hâlde pişmemek; çiğ kalmak. [DS]

hırışmak, [hır-ış-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* **1.** Haksız bir işte direnmek; inat etmek. **2.** Başkasına güvenerek tembellik yapmak. **3.** *işteş. f.* Boğuşmak; dalaşmak; vuruşmak. [DS]

hırışman, [hır-ış-man] *{ağız} sf.* Miskin; uyuşuk. [DS]

hırıt, -dı [hır-ı-t] *{ağız} sf.* Zayıf; çelimsiz. [DS] ☞ **hırıt gürüt,** *{ağız} Kavga gürültü; geçimsizlik.* [DS]

hırıtçı, [hırıt-çı] *{ağız} sf.* **1.** (Kışı için) sebepsiz kavga çıkaran. **2.** Sürüsü sayılamayacak kadar az hayvanı olan. [DS]

hırızma[1], [? hırızma] *(hırı'zma) is.* **1.** Boğa vb. azgın hayvanların bakıcısına boyun eğmesi için burun veya dudaklarına geçirilen halka. **2.** Ayıları oynatmak için burunlarına takılan halka. **3.** Kadınların

süs olarak burunlarına taktıkları bir tür küpe; hızma. **4.** *{ağız}* Türkmen gelin ve kızlarının burunlarını delerek taktıkları karanfil vb. şeyler. [DS] ❐ **hırızması çıkmış,** *1. Parça parça olmuş; lime lime olmuş. 2. Derisi veya kabuğu yüzülmüş.*

hırızma², [Yun. girisma] *{ağız} is.* Toprağı derince işleme; kirizma. [DS]

hırızma³, [Yun. khrīsma *(merhem)* [Tietze] => hırızma] *{ağız} is.* Gerdek gecesinden bir gün önce yapılan gelin hamamı. [DS]

hırızman, [Yun. khrīsma *(merhem)* [Tietze] => hırızman] *{ağız} is.* → hırızma³. [DS]

hıridar, [Far. ḫırīdār خريدار] *(hıri:da:r) {OsT} is.* Satın alan; müşteri.

hıride, [Far. ḫırīde خريده] *(hıri:de) {OsT} sf.* **1.** Satın alınan. **2.** Satın alınmış.

hırik, -ği [kır *(yans.)* > kır-ik] *{ağız} is.* Sıpa. [DS]

hırka, [Ar. ḫırḳa خرقه] *{OsT} is.* **1.** Önden açık, genellikle yünden örülmüş, kalın, kollu giyecek. **2.** Eskiden erkeklerin cüppelerinin altına veya gecelik entarilerinin üstüne giydikleri dizlere kadar uzanan içi pamuk kıtıkları ile doldurulmuş kalın giyecek. **3.** Dervişlerin giydikleri ve sembol hâline gelmiş basit fakat kalın giyecek. ❐ **hırka-bāzî,** *{OsT} Vecde gelen sofinin hırkası ile oynaması.*|| **hırka-ber-endāz,** *{OsT} Zikir sırasında vecde gelen dervişin hırkasını çıkarıp atması.*|| **hırka giymek,** *Derviş olmak.*|| **hırka-ı Alî,** *{OsT} Hz. Ali her zaman hırka giydiği için tarikatlarda şeyhin Hz. Ali'ye bağlılığını bildirmek amacıyla dervişe giydirdiği hırka.*|| **hırka-i hezār-pāre,** *{OsT} Melami dervişlerinin giydikleri çok parçalı hırka.*|| **hırka-i irādet,** *{OsT} Birinin dervişliğe ilk kabulü töreninde giydiği hırka.*|| **Hırka-i Saādet,** *{OsT} Hz. Peygamberin Topkapı Sarayında bir sandık içinde saklanan hırkası.*|| **hırka-i sofiye,** *{OsT} Tarikat yoluna girenlerin, tarikatın özelliği olarak törenle giydikleri hırka.*|| **hırka-i şerîf,** *{OsT} H. Peygamberin hırkası.*|| **hırka-i teberrük,** *{OsT} Bir adayın dervişliğe ilk kabulünde törenle giydiği hırka.*|| **hırka-pûş,** *{OsT} Hırka giyen.*|| **hırka-pūşāne,** *{OsT} Dervişçesine; fakirce.*|| **hırka-pūşî,** *{OsT} Yoksulluk; dervişlik.*|| **hırkayı başına çekmek,** *1. Uyumak. 2. Dünya işlerinden el etek çekmek.*

hırkalı, [hırka-lı] *sf.* Hırkası olan; hırka giymiş bulunan.

hırkasız, [hırka-sız] *sf.* Hırka giymemiş olan.

hırkıl, [hırk-ıl] *{ağız} sf.* Zayıf; kötü. [DS]

hırkıtlaşmak, [hırk-ıt-la-ş-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* Eskimek; işe yaramaz duruma gelmek. [DS]

hırkımık, -ğı [hırkı-mık] *{ağız} zf.* (Dövüş için) boğaz boğaza. [DS]

hırladız, [? hırladız] *{ağız} is.* Sarımsak. [DS]

hırlak, -ğı [hır *(yans.)* > hır-la-k] *{ağız} is* **1.** Çok havlayan köpek. **2.** Dövüşe hazır kimse. **3.** Bir tür öküz hastalığı. [DS]

hırlama, [hır *(yans.)* > hır-la-ma] *is.* Hırıltı sesi çıkarma; dalaşma; kavga etme.

hırlamak, [hır *(yans.)* > hır-la-mak] *gçsz. f. [-r] [-l(ı)-yor]* **1.** (Köpek için) saldırma öncesi hır sesi çıkarmak. **2.** Nefes alıp verirken boğazdan hırıltılı ses çıkarmak. **3.** Kızgınlıkla ters ve yarı anlaşılır yarı anlaşılmaz konuşmak; kavga etmek; gürültü çıkarmak. **4.** *{ağız}* Çalışmak; işlemek. [DS]

hırlaşma, [hır-la-ş-ma] *is.* Karşılıklı hırlama; kavga; dalaş.

hırlaşmak, [hır-la-ş-mak] *işteş. f. [-ır]* **1.** Karşılıklı birbirine hırlamak. **2.** Kavga etmek; ağız kavgasına girmek.

hırlatma, [hır-la-t-ma] *is.* Hırlamasına sebep olma.

hırlatmak, [hır-la-t-mak] *gçl. f. [-ır]* Hırlamasına neden olmak.

hırlavuk, -ğu [hır *(yans.)* > hır-la-muk / hırlavuk] *{ağız} sf.* (Kişi için) üşütme yüzünden hırlayan. [DS]

hırlayuk, -ğu [hır *(yans.)* > hır-la-y-uk] *{eAT} sf.* Hırlayan; hırıltılı; hırlamış.

hırlayış, [hır-la-y-ış] *is.* Hırlama eylemi veya biçimi.

hırlı, [Ar. ḥayr => hır > hır-lı / ḫır-lı / ḫır-lu] *sf.* **1.** (Kişi için) güvenilir; sağlam karakterli; dürüst. *{eAT} (aynı)* **2.** (Eşya için) işe yarar; iyi. *{eAT} (aynı)* **3.** *{eAT} {ağız}* Hayırlı; uğurlu. [DS] **4.** *{ağız} mecaz.* Yaramaz; şımarık; kötü. [DS] **5.** *{ağız}* Hileci; düzenbaz. [DS] ❐ **hırlı ayakkabı değil,** *Ona güvenilmez; pek de iyi insan değil.*|| **hırlı mı, hırsız mı?** *(Kişi için) işi ve ahlakının nasıl olduğu bilinmeyen, kendisinden şüphe edilen.*

hırlıca, [hırlı-ca] *(hırlı'ca) {eAT} zf.* İyice; esaslı olarak; yolu yordamı ile.

hırlu, [hır-lu] *{eAT} sf.* → hırlı.

hırman, [Ar. hırmān حرمان] *(hırma:n) {OsT} is.* İstenilen şeyi elde edememenin verdiği üzüntü; ümitsizlik.

hırnık¹, -ğı [? hırnık] *{ağız} is.* Keklik yavrusu. [DS]

hırnık², -ğı [hır *(yans.)* > hır-(ı)n-ı-k] *{ağız} sf.* **1.** (Kişi için) kavgacı; geçimsiz. **2.** Verdiği sözü tutmayan. **3.** Burundan konuşan. [DS]

hırpadak, -ğı [hırp *(yans.)* > hırp-adak] *{ağız} zf.* Uygun bir biçimde; tıpatıp. [DS]

hırpadan, [hırp *(yans.)* > hırp-a-dan] *{ağız} zf.* Birdenbire; ansızın; hemencecik. [DS]

hırpalama, [hırp *(yans.)* > hırp-ala-ma] *is.* **1.** Örseleme eylemi; yıpratma. **2.** Dövme. **3.** Azarlama; kötü davranma.

hırpalamak, [hırp *(yans.)* > hırp-a-la-mak] *is.* **1.** Örselemek; yıpratmak. **2.** Dövmek. **3.** *mecaz.* Azarlamak; kötü davranmak; üzmek.

hırpalanış, [hırp-a-la-n-ış] *is.* Hırpalanma eylemi veya biçimi.

hırpalanma, [hırp-a-la-n-ma] *is.* Hırpalanmak eylemi.

hırpalanmak, [hırp-a-la-n-mak] *edil. f. [-ır]* Başkası tarafından kendi üzerinde hırpalama eylemi uygulanmak; yıpratılmak; örselenmek; azarlanmak; dövülmek.

hırpalaşmak, [hırp *(yans.)* > hırp-a-la-ş-mak] *{ağız} işteş. f. [-ır]* El şakası yapmak; itişip kakışmak. [DS]

hırpalatma, [hırp-a-la-t-ma] *is.* Bir şeyi veya birini başkasının hırpalamasını sağlama.

hırpalatmak, [hırp-a-la-t-mak] *gçl. f. [-ır]* **1.** Başkasının, birini veya bir şeyi hırpalamasını sağlamak; yıprattırmak; örseletmek. **2.** Azarlatmak; dövdürmek.

hırpalayış, [hırp-a-la-y-ış] *is.* Hırpalama eylemi veya biçimi.

hırpani, [Far. ḫār-bānī *(eşek güden)*] *(hırpa:ni:) sf.* Kılığı perişan olan; üzerine giydiği her şey dökülmek üzere olan.

hırpanilik, -ği [hırpānī-lik] *(hırpa:ni:lik) is.* Derbeder ve perişan kılıklı olma durumu.

hırpıt, -dı [Yun. peripodi => hırpıt] *{ağız} sf.* **1.** (Kişi için) üstü başı yırtık; perişan kılıklı. **2.** Hastalıklı ve zayıf. **3.** *is.* Çok eski ve yamalı elbise. **4.** Elde örülerek yapılan yün ceket veya palto; hırka. **5.** Ufak tefek eşya. [DS]

hırran, [Ar. ḫırrān خران] *(hırra:n) {OsT} sf.* Boyun eğen; itaat eden.

hırs[1], [Ar. ḥırṣ حرص] *{OsT} is.* **1.** Sonu gelmez derecede aşırı istek; tutku. **2.** Öfke; kızgınlık. **3.** Azgınlık. ⧉ **hırs-ı cāh,** *{OsT} Makam hırsı; mevki hırsı.*|| **hırs-ı māl,** *{OsT} Mala olan düşkünlük.*|| **hırs-ı pîrî,** *{OsT} İhtiyarlığın verdiği hırs.*|| **hırsından çatlamak,** *Çok kızmak; öfkelenmek.*|| **hırsını alamamak,** *Öfkesini yenememek.*|| **hırsını çıkarmak,** *Öfkelenmesine sebep olan şeyle ilgili vurma, dövme, söylenme gibi eylemlerde bulunarak rahatlamak.*|| **hırsını yenmek,** *1. Öfkesini tutmak. 2. Aşırı isteklerine engel olmak.*

hırs[2], [Far. ḫırs خرس] *{OsT} is. zool.* Ayı. ⧉ **hırs-bān,** *{OsT} Ayı oynatan; ayıcı.*|| **hırs-beçe,** *{OsT} Ayı yavrusu.*

hırs[3], [Ar. ḫırṣ خرص] *{OsT} is.* Takdir ve kıyas.

hırs[4], [? hırs] *{ağız} is.* Hayvanlara yalatılan kaya tuzu topağı. [DS]

hırsek, -ği [Far. ḫırsek خرسك] *{OsT} is.* Ayı yavrusu.

hırsız, [Ar. ḫayr => hayır + T. -sız] *is.* Başkasının malını çalan kimse; uğru. ⧉ **hırsız adım,** *Çok yavaş ve sessiz yürüyüş.*|| **hırsız almaz,** *{ağız} (Kız için) evlenmemiş; evde kalmış.* [DS]|| **hırsız anahtarı,** *Her kilidi açan anahtar; maymuncuk.*|| **hırsıza yol göstermek,** *Kötülük yapan birine farkında olmadan yardım etmek.*|| **hırsız feneri,** *Karşısındakini gösteren, taşıyanı göstermeyen önü perdeli fener.*|| **hırsız gibi,** *Kimseye görünmeden; çok gizli olarak.*|| **hırsız küreği,** *{eAT} dnz. 1. Sandalı yürütürken fışıltı yapmaması için suyun dibine doğru çekilen kürek. 2. Küreğin bu biçimde çekilişi.*|| **hırsız masası,** *Çalışma masasının gizli bölmesi.*|| **hırsız yatağı,** *1. Hırsızların saklandığı yer. 2. Çalınmış şeyleri alıp satan kimse. 3. Hırsızı çok olan yer.*

hırsızlama, [hırsız-la-ma] *is.* **1.** Kimseye belli etmeden; çok gizli olarak; hırsız gibi. **2.** *sf.* Kendisine fark ettirmeden alınan (mal).

hırsızlık, -ğı [hırsız-lık] *is.* **1.** Başkalarının malını çalma işi; uğruluk. **2.** Çalma suçu; sirkat. ⧉ **hırsızlık etmek,** *Başkalarının malını haberi olmadan almak; çalmak.*|| **hırsızlık yapmak,** *Hırsız olmak; çalmak.*

hırslandırma, [hırs-la-n-dır-ma] *is.* Hırslanmasına sebep olma eylemi.

hırslandırmak, [hırs-la-n-dır-mak] *gçl. f. [-ır]* **1.** Hırslanmasına sebep olmak. **2.** Kızdırmak; öfkelendirmek.

hırslanış, [hırs-la-n-ış] *is.* Hırslanma eylemi veya biçimi.

hırslanma, [hırs-la-n-ma] *is.* Hırs sahibi olma.

hırslanmak, [hırs-la-n-mak] *gçsz. f. [-ır]* Hırs sahibi olmak.

hırslı, [hırs-lı] *sf.* **1.** Doymak bilmez derecede istekleri olan; haris. **2.** Çok öfkeli; kızgın. **3.** Nasıl, nereden ve hangi şartlarda olursa olsun mutlaka elde etmeyi düşünen; hırs dolu.

hırssız, [hırs-sız] *sf.* Hırsı olmayan.

hırt[1], [hart / hırt / hirt / hort *(yans.)*] *is.* Keserek ya da çekerek koparmayı, ayırmayı, kazımayı, ısırmayı anlatan kök. [Zülfikar] *hırt-la-mak, hırt-la-k-la-mak, hırt-la-ş-mak, hırt-la-t-ma, hırt-la-k*

hırt[2], [hart / hort / hört *(yans.)*] *is.* Bulunduğu yerden aniden çıkmayı, fırlamayı, filizlenmeyi anlatan kök. [Zülfikar] *hırt-la-mak, hırt-la-k,*

hırt[3], [hırt *(yans.)*] *is.* **1.** Sert ve iri pürüzlü yüzeylere sürtünmeyi anlatan kök. [Zülfikar] *hırt-ıl hırt-ıl, hırt olmak, hırt-ış-la-mak, hırt-ış-mak* **2.** *{ağız}* Gündüz güneşte üzeri eriyen karın geceleyin ayazda donması ile meydana gelen sertleşmiş hâli. [DS] **3.** *{ağız}* Soğuktan el, ayak ve kulaklarda meydana gelen sertlikler. [DS]

hırt[4], [hırt *(yans.)*] *is. argo.* Kaba, aptal, görgüsüz, sersem, budala, ahmak, anlamlarında sövgü sözü.

hırt[5], [hırt *(yans.)*] *{ağız} is.* **1.** Ham kabak. **2.** Hıyar. [DS]

hırt[6], [Ar. ḫırṭ خرط] *{OsT} is.* **1.** Kesik süt. **2.** Erkek keklik.

hırtapoz, [? hırtapoz] *is.* **1.** *argo.* Aptal, anlayışsız,

kaba ve sersem (kişi) anlamında sövgü sözü. **2.** *sf. {ağız}* Serseri; giyimi düzensiz olan. [DS]

hırtapozluk, -ğu [hırtapoz-luk] *is. argo.* Hırtapoz olma durumu.

hırtı[1], [hırt *(yans.)* > hırt-ı] *is.* **1.** Eski eşya. **2.** *{ağız}* Gereksiz eşya kalabalığı. [DS] **3.** *{ağız}* Tarlaya, yaylaya vb. geçici gidilen bir yere götürülen eşya. [DS] ⊡ **hırtı pırtı,** *1. İşe yaramayan, değersiz eşya; döküntü. 2. {ağız} Bez, paçavra veya parça kumaş yığını.* [DS] *3. {eAT} Eski püskü.*

hırtı[2], [hırt *(yans.)* > hırt-ı] *{ağız} sf.* **1.** Kâğıt gibi; ince. **2.** *is.* İnce deriden yapılmış çarık. [DS]

hırtı[3], [hırt *(yans.)* > hırt-ı] *{ağız} sf.* **1.** (Kişi için) sıskalık, hastalık ya da gebelik gibi sebeplerle vücudu orantılı olmayan. **2.** Küçük kavun karpuz. **3.** Davarların tüylerine yapışan dikenli tohumlar; pıtrak. [DS]

hırtık[1], **-ğı** [hırt-ık] *{ağız} sf.* (Kişi için) kavgacı ve saldırgan. [DS]

hırtık[2], **-ğı** [hırt-ık] *{ağız} is.* (Kol ve bacak için) çıkık. [DS]

hırtık[3], **-ğı** [hırt-ık] *{ağız} is.* Boğaz; gırtlak. [DS]

hırtık[4], **-ğı** [hırt-ık] *{ağız} is.* **1.** Romatizma sancısı. **2.** Ansızın gelen güçlü sancı. [DS]

hırtıl, [hırt-ıl] *is.* **1.** Sert ve iri pürüzlü yüzeylere sürtünmeyi anlatan yansımalı gövde. **2.** *{ağız} is.* Havuç. [DS] ⊡ **hırtıl hırtıl,** *{ağız} 1. (Eski elbise için) taraz taraz. 2. (Deri için) sertleşmiş, pürüzlenmiş. 3. (Pişirilen sebzeler için) diri diri.* [DS]

hırtım, [hırt-ım] *{ağız} sf.* (Halk için) kalabalık; yığın; kütle hâlinde. [DS]

hırtımak, [hırt-ı-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r]* (Yemek için) zor pişmek. [DS]

hırtıp, [? hırtıp] *{ağız} is.* Güç; kuvvet; takat. [DS]

hırtış[1], [hırt-ı-ş] *{ağız} sf.* Zayıf; güçsüz; hastalıklı. [DS]

hırtış[2], [hırt-ış] *{ağız} is.* **1.** Eşya kalabalığı. **2.** Kazınan işkembeden çıkan posa. **3.** Kepek. **4.** Ciltteki pürüzler. [DS] ⊡ **hırtış hırtış olmak,** *{ağız} Testere ağzı gibi dişli, pürüzlü olmak.* [DS]

hırtışık, -ğı [hırt-ı-ş-ık] *{ağız} sf.* **1.** Buruşuk. **2.** Pürüzlü. [DS]

hırtışlamak, [hırt-ı-ş-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-y(ı)-yor]* Kör bıçakla kesmeye çalışmak. [DS]

hırtışmak, [hırt-ı-ş-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* **1.** Zayıflamak. **2.** Bozulup pörsümek; büzüşmek. **3.** (Sebze için) kartlaşmak. **4.** Sertleşmek. **5.** (yemek için) tam pişmemek. [DS]

hırtik, -ği [hırt-i-k ?] *{ağız} is.* **1.** Sabun parçası. **2.** Çene altı; gıdık. **3.** Boğmacaya benzer bir hastalık. **4.** Kuşpalazı gibi nefes darlığı yapan bir hastalık. [DS]

hırtlak[1], **-ğı** [hırt-la-k] *{ağız} is.* **1.** Gırtlak. **2.** Kadınların boyunlarına taktıkları altın süs eşyası. [DS]

hırtlak[2], **-ğı** [hırt-la-k] *{ağız} is.* Olmamış, ham kavun. [DS]

hırtlak[3], **-ğı** [hırt-la-k / hort-la-k] *{ağız} is.* Hortlak. [DS]

hırtlaklamak, [hırt-la-k-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ı) -yor]* Birinin boğazını sıkmak; gırtlaklamak. [DS]

hırtlamak, [hırt-la-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(ı)-yor]* **1.** Hortlamak. **2.** Vücudu yıpratacak kadar çok çalışmak. **3.** (Oyunda kaybeden kişi için) mızıkçılık etmek. **4.** Çok kalabalık olmak. **5.** *gçl. f.* Bir işi zorlukla yapmak, çözmek. [DS]

hırtlamba, [hırt *(yans.)* > hırt-la-n-ma > hırtlamba] *sf.* **1.** Derbeder ve yoksul bir biçimde giyinmiş olan. **2.** Sürekli olarak öksüren; hastalıklı. **3.** *{ağız}* (Kişi için) obur. [DS] ⊡ **hırtlamba gibi giyinmek,** *Gereksiz yere üst üste giyinmek.*|| **hırtlambası çıkmak,** *1. Çok zayıf ve hastalıklı olmak. 2. Pejmürde bir biçimde giyinmiş olmak. 3. (Eşya için) çok eskiyip dökülür gibi olmak.*

hırtlık, -ğı [hırt-lık] *is. argo.* **1.** Hırt olma durumu; kabalık; görgüsüzlük; sersemlik; aptallık; ahmaklık. **2.** Kaba, görgüsüz ve aptal birine yakışır davranış.

hırtmak, [hırt-mak] *{ağız} gçsz. f. [-ar]* **1.** (Eklem için) çıkmak veya burkulmak; incinmek. **2.** Usanmak; nefret etmek. **3.** İğrenmek; tiksinmek. **4.** Kinlenmek. [DS]

hırtmırt, [hırt+mırt] *{ağız} is.* Eskimiş ve işe yaramaz durumdaki eşya. [DS]

hırvani, [Far. ḫār-bānī *(eşek güden)*] *is.* Düz yakalı, önden ilikli bir çeşit elbise.

Hırvat, [Slav. hırvat] *is.* **1.** Hırvatistan halkından olan. **2.** Hırvatlara ait.

hırvat[1], [? hırvat] *{ağız} sf.* **1.** (Kişi için) düzensiz ve dağınık giyimli. **2.** Büyük vücutlu. [DS]

hırvat[2], [? hırvat] *{ağız} is.* Destelenmiş ekin sapları. [DS]

hırvati, [Slav. hırvat Ar. -ī] *(hırva:ti:) is. tar.* Sipahilerin başlarına giydikleri külah biçimindeki başlık.

hırz, [Ar. ḥırz حرز] *{OsT} is.* **1.** Sığınak. **2.** Nazar boncuğu vb. şey. **3.** Tılsım.

hıs[1], [hıs *(yans.)*] *is.* Kıs kıs gülmeyi anlatan kök. [Zülfikar] *hıs hıs* ⊡ **hıs hıs,** *{ağız} (Gülmek için) sessizce; kıs kıs.* [DS]

hıs[2], [Ar. ḫıṣṣ خص] *{OsT} sf.* Eksik; noksan.

hıs[3], [? hıs] *{ağız} sf.* Gizli; habersiz. [DS]

hısa, [Ar. ḫıṣāʿ خصاء] *(hısa:) {OsT} is.* **1.** Bir erkeği hadım etme. **2.** Erkek hayvanı burma; iğdiş etme.

hısal, -li [Ar. ḫaṣlet > ḫıṣāl خصال] *(hısa:l) {OsT} is.* Yaratılıştan gelen özellikler; huylar; hasletler.

hısam[1], [Ar. ḫıṣām خصام] *(hısa:m) {OsT} is.* Düşmanlık; çekişme; mücadele.

hısam[2], [Ar. ḫıṣām خصام] *(hısa:m)* *{OsT}* *is.* **1.** (İki kişi için) birbirine düşmanlık etme. **2.** Çarpışma; musahama.

hısan[1], [Ar. ḥıṣān حصان]*(hısa:n)* *{OsT}* *is. zol.* Aygır.

hısan[2], [Ar. ḫıṣān خصان] *(hısa:n)* *{OsT}* *is.* Seçkin kişiler.

hısas, [Ar. ḥiṣṣe > ḥıṣaṣ حصص] *{OsT}* *is.* Paylar; hisseler.

hısb, [Ar. ḫıṣb خصب] *{OsT}* *is.* **1.** Ucuzluk. **2.** Bolluk.

hısım, [Ar. ḫısm خصم] *{OsT}* *is.* Soy bakımından ve evlenme dolayısıyla aralarında bağ bulunanlar; akraba. ⊟ **hısım akraba,** *Yakın ve uzak akraba.*

hısımcak, -ğı [hısım-cak] *{ağız}* *sf.* (Kişi için) akrabalarını çok seven. [DS]

hısımlık, -ğı [hısım-lık] *is.* Bir veya birkaç kimseyi kendi aralarında birleştiren bağ; evlilik bağı.

hısırık, -ğı [hıs-ır-ık / hıs-(ı)r-ık] *{ağız}* *is.* Islık. [DS] ⊟ **hısırık atmak,** *{ağız}* *Islık çalmak.* [DS]

hıska, [ḳıs-ḳa / ḫısḳa] *(khıska)* *is.* Kıssa; hikâye. [EUTS]

hısn, [Ar. ḥısn حصن] *{OsT}* *is.* **1.** Korunmuş yer; kale. **2.** Girilmesi güç veya imkânsız yer; sarp yer.

hıssisa, [Ar. ḫıṣṣīṣā خصيصا] *(hıssi:sa:)* *{OsT}* *sf.* Bir kişiye veya bir şeye özgü olma durumu.

hısta, [Ar. ḥıṣṣa] *{ağız}* *is.* Pay; hisse. [DS]

hış[1], [haş / hış *(yans.)*] *is.* Kuru ve sert şeylerin birbirine sürtünmesini, çarpmasını; cam ya da metal eşyaların birbirine dokunmasını ve bu sırada çıkan sesleri anlatan kök. [Zülfikar] *hış hış, hış-ır hışır, hış-ır olmak, hış-ır-tı, hış-ta-k* ⊟ **hış hış,** *Sürtünen ipek vb. kumaşların çıkardığı ses.*

hış[2], [hıç / hış / hic *(yans.)*] *is.* Hıçkırmayı anlatan kök. [Zülfikar] *hış-kır-mak, hış-kır-t-mak, hış-kır-ık*

hış[3], [hış *(yans.)*] *is.* Soluk alıp vermeyi, öksürmeyi ve söylenmeyi anlatan kök. [Zülfikar] *hış-da-mak, hış hış, hış-ı-la-mak, hış-ır-da-mak, hış-la-mak, hış-ta-mak, hış-ta-m*

hış[4], [hış / hoş / höş *(yans.)*] *is.* Suyun kaynamasını, kaynayıp yeryüzüne çıkmasını anlatan kök. [Zülfikar] *hış-ıl-da-k, hış-ır su*

hış[5], [hış *(yans.)*] *{ağız}* *is.* **1.** Kemik, ağaç vb. şeylerin ezilmesini, ufalanmasını anlatan kök. **2.** *sf.* İçi boş; çürük. [DS] ⊟ **hışı çıkmak,** *1. Parçalanmak. 2. Çok yorulmak.*

hış[6], [hış *(yans.)*] *{ağız}* *sf.* **1.** Ağır. **2.** Çok. [DS]

hış[7], [? hış] *{ağız}* *is.* Kurt köpeklerinin boynuna takılan demirli özel tasma. [DS]

hış'a, [Ar. ḥış'a حشعه] *{OsT}* *is.* Doğum sırasında ölen annenin karnı yarılarak çıkarılan çocuk.

hışadan, [hış *(yans.)* > hış-a-dan] *{ağız}* *zf.* Birden ve sert bir hışırtı ile. [DS]

hışar, [? hışar] *{ağız}* *e.* Eğer. [DS]

hışarmak, [hış-ar-mak] *{ağız}* *gçsz. f.* *[-ır]* **1.** Islanmak. **2.** (Cilt için) terden veya sıcaktan kızarmak. [DS]

hışdamak, [hış *(yans.)* > hış-da-mak / hış-ta-mak] *{ağız}* *gçsz. f.* *[-r] [-d(ı)-yor]* Söylemek; ses çıkarmak. [DS]

hışdanmak[1], [hış *(yans.)* > hış-da-n-mak] *{ağız}* *gçsz. f.* *[-ır]* Susmak; ses çıkarmamak.

hışdanmak[2], [hış *(yans.)* > hış-da-n-mak] *{ağız}* *dönşl. f.* *[-ır]* Söylenmek; seslenmek. [DS]

hışdınmak, [hış *(yans.)* > hışt-ın-mak] *{ağız}* *dönşl. f.* *[-ır]* **1.** Önem vermemek; boş vermek; oralı olmamak; aldırmamak. **2.** Ayrılmak; bırakmak. [DS]

hışf, [Ar. ḫışf خشف] *{OsT}* *is.* Geyik yavrusu.

hışhış, [hış *(yans.)* > hış+hış] *{ağız}* *sf.* (Kişi için) öksürüklü. [DS]

hışıl, [hış *(yans.)* > hış-ıl] *is.* **1.** Kuru ve sert şeylerin birbirine sürtünmesini, çarpmasını; cam ya da metal eşyaların birbirine dokunmasını ve bu sırada çıkan sesleri anlatan yansımalı gövde. **2.** Hıçkırmayı anlatan yansımalı gövde. **3.** Soluk alıp vermeyi, öksürmeyi ve söylenmeyi anlatan yansımalı gövde. **4.** Suyun kaynamasını, kaynayıp yeryüzüne çıkmasını anlatan yansımalı gövde. **5.** Kemik, ağaç vb. şeylerin ezilmesini, ufalanmasını anlatan yansımalı gövde.

hışılamak, [hış-ı-la-mak] *{ağız}* *gçsz. f.* *[-r] [-l(ı)-yor]* Sık sık ve ses çıkararak soluk alıp vermek. [DS]

hışıldama, [hış *(yans.)* > hış-ıl-da-ma] *is.* **1.** Hışıltı sesi çıkarma. **2.** Sürtünme sesi.

hışıldak, -ğı [hış-ıl-da-k] *{ağız}* is. Kükürtlü kaynak suyu. [DS]

hışıldamak, [hış *(yans.)* > hış-ıl-da-mak] *gçsz. f.* *[-r] [-d(ı)-yor]* **1.** Hışıltılı ses çıkarmak. **2.** Sert ve sürekli sürtünme sesi çıkarmak.

hışıldatma, [hış *(yans.)* > hış-ıl-da-t-ma] *is.* Hışıltı sesi çıkartma.

hışıldatmak, [hış *(yans.)* > hış-ıl-da-t-mak] *gçl. f.* *[-ır]* Hışıldamasına yol açmak.

hışıltı, [hış *(yans.)* > hış-ıl-tı] *is.* Sert ve sürekli sürtünme sesi.

hışıltılı, [hış *(yans.)* > hış-ıl-tı-lı] *sf.* Hışıldama sesi çıkaran; hışıltısı olan.

hışıltısız, [hış *(yans.)* > hış-ıl-tı-sız] *sf.* Hışıltısı olmayan.

hışım, [hış *(yans.)* > hış-ım] *{ağız}* *is.* **1.** Sel. **2.** Yağış biçimi olarak dolu. **3.** *sf.* (Su için) çok sıcak. **4.** Pek çok. [DS]

hışım, -şmı [Far. ḫışm خشم] *{OsT}* *is.* Kızgın olma durumu; öfke; kızgınlık. ⊟ **hışma gelmek,** *Kızmak; öfkelenmek.*|| **... in hışmına uğramak,** *Birisi-*

nin öfke ve kızgınlığından dolayı azarlanmak, dövülmek vb. zarara uğramak.

hışımlanma, [hışım-la-n-ma] *is.* Öfkelenme; kızma.

hışımlanmak, [hışım-la-n-mak] *dönşl. f. [-ır]* Kızgın hâle gelmek; öfkelenmek.

hışınmak, [hış *(yans.)* > hış-ın-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* **1.** Yumruğunu kaldırarak vuracakmış gibi yapmak; öfkelenmek. **2.** Rahat etmek. [DS]

hışır[1], [hış *(yans.)* > hış-ır] *is.* **1.** Kuru ve sert şeylerin birbirine sürtünmesini, çarpmasını; cam ya da metal eşyaların birbirine dokunmasını ve bu sırada çıkan sesleri anlatan yansımalı gövde. **2.** Hıçkırmayı anlatan yansımalı gövde. **3.** Soluk alıp vermeyi, öksürmeyi ve söylenmeyi anlatan yansımalı gövde. **4.** Suyun kaynamasını, kaynayıp yeryüzüne çıkmasını anlatan yansımalı gövde. **5.** Kemik, ağaç vb. şeylerin ezilmesini, ufalanmasını anlatan yansımalı gövde. ⊡ **hışır hışır,** *Hışırtı yaparak.*

hışır[2], [Ar. kışr *(kabuk)* => hışır] *is.* **1.** Kavunun kabuk kısmı. **2.** Olgunlaşmamış kavun. **3.** Kötü tabaklama sonucu bazı sert kısımları olan deri. **4.** *{ağız}* Taze salatalık. [DS] **5.** *{ağız}* Sebze, meyve. [DS]

hışır[3], [Erme. ḫoşor] *{ağız} sf.* **1.** (Kişi için) iri, şişman ve güçlü. **2.** Sert karakterli ve kaba. **3.** *argo.* Aptal; düşüncesiz. **4.** İçi içine sığmayan; yaramaz. [DS]

hışır[4], [hış-ır] *{ağız} sf.* **1.** (İnsan, hayvan vb. için) hastalıklı; zayıf; çelimsiz. **2.** (Sebze meyve için) çürümüş. **3.** (Meyve için) sulu. **4.** *is.* Bir şeyin artığı; işe yaramayanları; süprüntü ve döküntüsü. [DS] ⊡ **hışır etmek,** *{ağız} 1. Parçalamak. 2. Birini kendinden geçecek kadar dövmek. 3. Yok etmek; bozmak.* [DS]|| **hışırı çıkmak,** *(Eşyalar için) yıpranmış olmak; örselenmek.*|| **hışır olmak,** *{ağız} 1. Parça parça olmak; ufalmak. 2. Eskimek; yıpranmak. 3. Hastalıktan ya da yorgunluktan bitkin düşmek.* [DS]

hışır[5], [hış-ır] *{ağız} is.* **1.** Nemli toprak. **2.** Çamur olduğu için zamanında ekilemeyen toprak. **3.** Ürün yetişmesine elverişli olmayan, sert toprak. **4.** İri taneli kumluk yer. **5.** Suya batmayan çakıl. **6.** Yaş odun. [DS]

hışır[6], [hış-ır] *{ağız} is.* **1.** Patiska veya amerikan bezlerinin kolası; çiriş. **2.** Yastık, yatak, yorgan vb. şeylerin içine konulan pamuk ya da yün; kıtık. **3.** Açılmış pamuk kozası. [DS] ⊡ **hışır otu,** *{ağız} bot. Mısır yoncası, (Trifolium lenguminosae).* [DS]

hışır[7], [hış-ır] *{ağız} is.* Çok sıcak su. [DS] ⊡ **hışır su,** *{ağız} Kaynar su.* [DS]

hışır[8], [hış-ır] *{ağız} is.* **1.** İri saman. **2.** Samanından tamamıyla ayrılmamış tahıl. **3.** Tahıl içindeki saman ve toz toprak. [DS]

hışır[9], [hış-ır] *{ağız} is.* Yorgunluk. [DS] ⊡ **hışırı çıkmak,** *{ağız} Yorgunluktan bitkin düşmek.* [DS]|| **hışır olmak,** *{ağız} Çok yorulmak; yorgun olmak.* [DS]

hışır[10], [hış-ır] *{ağız} sf.* **1.** Küçük. **2.** Bol; çok. [DS]

hışır[11], [hış-ır] *{ağız} is.* Tezek kırıntıları. [DS]

hışırdama, [hış-ır-da-ma] *is.* Hışırtı çıkarma eylemi.

hışırdamak, [hış-ır-da-mak] *gçsz. f. [-r] [-d(ı)-yor]* Hışırtı sesi çıkarmak.

hışırdatma, [hış-ır-da-tma] *is.* Hışırdamasını sağlama eylemi.

hışırdatmak, [hış-ır-da-t-mak] *gçl. f. [-ır]* Hışırdamasını sağlamak.

hışırdayış, [hış-ır-da-y-ış] *is.* Hışırdama eylemi ve biçimi.

hışırlık, -ğı [hışır-lık] *is.* Hışır olma durumu; kabalık aptallık.

hışırtı, [hış-ır-tı] *is.* İnce ve sert cisimlerin sürtünmesinden çıkan hışırdama sesi.

hışırtılı, [hış-ır-tı-lı] *sf.* Hışırtısı olan.

hışırtısız, [hış-ır-tı-sız] *sf.* Hışırtısı olmayan.

hışkı, [Yun. phouski] *{ağız} is.* → fışkı. [DS]

hışkıllı, [hışkıl-lı] *{ağız} sf.* Saygısız. [DS]

hışkırık, [hıç-kır-ık] *{ağız} is.* Hıçkırık. [DS]

hışkırtmak, [kış-kır-t-mak] *{ağız} gçl. f. [-ır]* Kışkırtmak. [DS]

hışlama, [hış-la-ma] *is.* Hışıltı sesi çıkarma eylemi.

hışlamak, [hış-la-mak] *gçsz. f. [-r] [-l(ı)-yor]* **1.** Hışıltı sesi çıkarmak. *{eAT} (aynı)* **2.** *{ağız}* Homurdanmak. [DS] **3.** *{ağız}* Sık sık nefes almak. [DS]

hışm, [Far. ḫışm خشم] *{OsT} is.* → hışım. ⊡ **hışm-ālūd,** *{OsT} Darılmış; kırgın.*|| **hışm-gîn,** *{OsT} Darılmış; dargın; öfkeli; kızgın.*|| **hışm-nāk,** *{OsT} Öfkeli; kızgın.*

hışma, [? hışma] *{ağız}* is. Avuç. [DS]

hışmalamak, [hışma-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-ar] [-l(ı)-yor]* Avuçlamak. [DS]

hışmar, [? hışmar] *{ağız} is.* Üzüm salkımlarının yere değmemesi için asma dallarınan altına destek olarak konulan çatal değnekler. [DS]

hışmin, [Far. ḫışmīn خشمین] *(hışmi:n) {OsT} sf.* Darılmış; dargın.

hışnamak, [hış-la-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Sık sık nefes alıp vermek. [DS]

hışt, [Far. ḫışt خشت] *{OsT} is.* **1.** Kerpiç. **2.** Tuğla. **3.** Küçük bir mızrak biçiminde, ortası ip halkalı ve orta parmağa takılarak atılan eski bir savaş aracı. **4.** *{ağız}* Büyük bıçak. [DS] **5.** *{ağız}* Ucu sivri demir. [DS] **6.** *{ağız}* Zıpkın. [DS] ⊡ **hışt etmek,** *{ağız} Kesip atmak.* [DS]|| **hışt-ı hām,** *{OsT} Pişmemiş kerpiç.*|| **hışt-i pühte,** *{OsT} Fırınlanmış tuğla.*|| **hışt-tābe,** *{OsT} Tuğla ocağı.*|| **hışt-zen,** *{OsT} Tuğlacı.*

hışta, [? hışta] *{ağız} is.* Kurt köpeklerinin boynuna takılan demirli tasma. [DS]

hıştam, [hış-ta-m] *{ağız} is.* Homurtu; gürültü. [DS]

hıştama, [hış-ta-ma] *{ağız} is.* **1.** Duyurma. **2.** Sezdirme. [DS]

hıştamak, [hış-ta-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-t(ı)-yor]* **1.** Hiçbir şeye aldırmamak. **2.** Ses çıkarmak; söylenmek. [DS]

hıştaman, [hış-ta-man] *{ağız} sf.* Çok konuşmayan. [DS]

hıştanmak, [hış-ta-n-mak] *{ağız} dönşl. f. [ır]* Susmak. [DS]

hıştandık, [hış-ta-n-dık] *{ağız} ünl.* Sus artık!

hıştek, [Far. ḫıştek خشتك] *{OsT} is.* Küçük kerpiç.

hıştık, -ğı [hışt-ık] *{ağız} sf.* (Öküz, manda vb. için) boynuzları yukarı doğru kavisli olan. [DS]

hıştınmak[1], [hış-tı-n-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* **1.** Ses çıkarmadan uslu uslu durmak. **2.** Ürkmek; korkmak. [DS]

hıştınmak[2], [hışt-ın-mak] *{ağız} gçl. f. [-ır]* **1.** Birine gözdağı vermek. **2.** Önemsemek; üstüne almak; alındırmak. **3.** Korumak; gözetmek; ilgilenmek. [DS]

hıştınmak[3], [hiç-si-n-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* Bir şeyi kendi hâline bırakmak; boş vermek; terk etmek. [DS]

hışva, [? hışva] *{ağız} is.* **1.** Pamuk kozası. **2.** Çok kurumuş şey. **3.** Çerçöp. **4.** (Çamaşır, elbise vb. için) eski. [DS] ⧉ **hışvası çıkmak,** *{ağız} Parçalanmak; eskimek.* [DS]

hıt[1], [hat / hıt *(yans.)*] *is.* Kırmayı, kesmeyi ve koparmayı, sert biçimde ısırmayı, kazımayı anlatan kök. [Zülfikar] *hıt-ır-da-tmak*

hıt[2], [? hıt] *{ağız} is.* **1.** Kötülük. **2.** Kin. **3.** *sf.* Cimri. [DS]

hıtam, [Ar. ḫıtām خطام] *(hıta:m) {OsT} is.* Yular; dizgin.

hıtar, [Ar. ḫatar > ḫıṭār خطار] *(hıtār) {OsT} is.* Tehlikeler.

hıtat, [Ar. ḫıṭṭa > ḫıṭāṭ خطاط] *(hıta:t) {OsT} is.* Ülkeler; memleketler.

hıtbe, [Ar. ḫıṭbe خطبه] *{OsT} is. huk.* **1.** (Erkek için) bir kadın ile evlenme iradesinin açıklanması. **2.** Evlenilmek üzere istenilmiş ya da teklifte bulunulmuş kız veya kadın.

hıthıtlanmak, [hıt+hıt-la-n-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* Kederlenmek; kaygılanmak. [DS]

hıtık[1], **-ğı** [hıt-ık] *{ağız} sf.* (Kişi için) şişman ve kısa boylu. [DS]

hıtık[2], **-ğı** [hıt-ık] *{ağız} is.* Hıçkırık. [DS]

hıtır, [Ar. ʿıṭr] *{ağız} is.* **1.** Çam ağacı. **2.** Itır çiçeği. [DS]

hıtış, [hıt-ış] *{ağız} sf.* Dağınık; düzensiz. [DS]

hıtlak, -ğı [hıt-la-k / hırt-la-k] *{ağız}* **1.** Gırtlak. **2.** Ham kavun, karpuz. [DS]

hıtta, [Ar. ḫıṭṭa خطه] *{OsT} is.* Ülke; memleket. ⧉ **hıtta-i cesîme,** *{OsT} Büyük ülke.*|| **hıtta-i evvel,** *{OsT} gök b. Dokuzuncu ve en sonuncu gök tabakasına kadar bütün arş.*|| **hıtta-i kül,** *{OsT} gök b.* → hıtta-i evvel.

hıv, [ḳıv / ḫıv] *{eT} is.* Kut; saadet. [EUTS]

hıvga, [hıv-ga] *{ağız} is.* İç sıkıntısı. [DS]

hıvgamak, [hıv-ga-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-g(ı)-yor]* **1.** Bir felaketi önceden sezerek sıkılmak. **2.** *gçl. f.* Kışkırtmak; ayartmak. **3.** Özendirmek. [DS]

hıvlıg, [ḳıv-lıġ / ḫıv-lıġ] *{eT} sf.* Kutlu. [EUTS]

hıyaban, [Far. ḫıyābān خيابان] *(hıya:ba:n) {OsT} is.* **1.** İki tarafı sık ve yüksek ağaçlarla çevrili geniş yol. **2.** Ortasından su akan ağaçlık yer.

hıyabet, [Ar. ḫıyābet خيابت] *(hıya:bet) {OsT} is.* Payı bulunma; nasibi olma.

hıyallamak, [hıyal-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* **1.** Sezmek; anlamak; hissetmek. **2.** Farkına varmak. **3.** Hayal görmek. [DS]

hıyam, [Ar. ḫayme > ḫıyām خيام] *(hıya:m) {OsT} is.* Çadırlar.

hıyanat, [Ar. ḫıyānet > ḫıyānāt خيانات] *(hıya:na:t) {OsT} is.* Hainlikler; kötülükler.

hıyanet, [Ar. ḫıyānet خيانت] *(hıya:net) {OsT} is.* **1.** Kutsal sayılan değerlere karşı kötülükte bulunma, el uzatma; hainlik. **2.** Güveni kötüye kullanma. **3.** Aşkta vefasızlık; aldatma. **4.** *sf.* Sözünde durmayan; vefasız. ⧉ **hıyānet-kâr,** *{OsT} Hıyanet eden; hain.*|| **hıyānet-kârāne,** *{OsT} Hainlik edercesine.*|| **hıyānet-i vatan,** *{OsT} Vatana kötülük etme; vatan hainliği.*

hıyaneten, [Ar. ḫıyāneten خيانةً] *(hıya:ne'ten) {OsT} zf.* İyiliğe karşı kötülük ederek; hainlik ederek.

hıyanetlik, -ği [hıyānet-lik] *(hıya:netlik) is.* İyiliğe karşı yapılan kötülük; hainlik.

hıyar[1], [Far. ḫiyār خيار] *(hıya:r) {OsT} is. bot.* **1.** Kabakgillerden, uzun iri meyveli, sürüngen gövdeli, çiçekleri sarı renkli ve bir evcikli, oldukça düzgün, tüylü ve dikencikli ve çok tohumlu bir yıllık otsu bitki, *(Cucumis sativus)*. **2.** Bu bitkinin sebze olarak yenilen meyveleri; salatalık. **3.** *argo.* Kaba saba, yol yordam bilmez, görgüsüz kimse; budala. ⧉ **hıyar kesen,** *{ağız} Bitkilerin köklerini keserek zarar veren bir böcek; danaburnu.* [DS]

hıyar[2], [Ar. ḫiyār خيار] *(hıya:r) {OsT} is. huk.* **1.** Bir şeyi yapma veya yapmama hakkı; seçim yapma özgürlüğü. **2.** Alışverişte sonradan cayma işi; malı iade edebilme hakkı; muhayyer olma durumu. ⧉ **hıyār-ı ayb,** *{OsT} Malın ayıplı olması dolayısıyla iade etme hakkı.*|| **hıyār-ı bülūğ,** *{OsT} Buluğ sebebiyle nikâhı feshettirme muhayyerliği.*|| **hıyār-ı**

gabn ü ta'rîr, *{OsT} Satıcının söylediğine güvenerek alınan bir malın yüksek fiyatlı olduğunun anlaşılması üzerine doğan iade etme hakkı.*|| **hıyār-ı hiyānet-i mürābaha,** *{OsT} Satıcının kötü niyet ve davranışının anlaşılması üzerine malın iadesi ile ilgili muhayyerlik.*|| **hıyār-ı hiyānet-i tevlîye,** *{OsT} Peşin olarak satın alınan bir malın, satıcının kötü niyetliliğinin anlaşılması üzerine doğan iade etme serbestliği hakkı.*|| **hıyār-ı ıtk,** *{OsT} Efendisi tarafından birisi ile evlendirilmiş olan cariyenin azat olunduğunda, kocasını istemediği takdirde nikâhı bozabilme serbestliği.*|| **hıyār-ı nakd,** *{OsT} Ödeme için gün belirlenmiş bir alışverişte, satıcının parayı belirlenen günde alamaması durumunda ortaya çıkan muhayyerlik hakkı.*|| **hıyar maraz,** *{eT} Ücretle çalışan adam; ırgat.* [DLT]

hıyar[3], [Ar. ḫayr > ḫayyir > ḫıyār خيار] *(hıya:r) {OsT} sf.* İyiliği çok olan; hayrı çok olan.

hıyarağa, [Ar. ḫiyār + T. ağa] *is. argo.* Kaba saba, yol yordam bilmez, görgüsüz kimse; budala.

hıyarağalık, -ğı [Ar. ḫiyār + T. ağa-lık] *is. argo.* Kaba saba olma, yol yordam bilmezlik, görgüsüzlük; budalalık.

hıyarağası, [Ar. ḫiyār + T. ağa-s-ı] *is. argo.* Kaba saba, yol yordam bilmez, görgüsüz kimse; budala.

hıyarat, [Ar. ḫıyārāt خيارات] *(hıya:ra:t) {OsT} is.* Alışverişteki sonradan cayma veya kabul etme konusundaki serbestlikler; hıyarlıklar.

hıyarcık, -ğı [hıyar-cık] *is. tıp.* Kasık lenf bezlerinin iltihaplanması ile ortaya çıkan hastalık.

hıyarcıl, [hıyar-cıl] *is. tıp.* → hıyarcık.

hıyarlama, [hıyar-la-ma] *{ağız} is.* Ham kavun; kelek. [DS]

hıyarlaşma, [hıyar-la-ş-ma] *is. argo.* Kabalık etmeye başlama.

hıyarlaşmak, [hıyar-la-ş-mak] *is. argo.* Kabalık etmeye, budalaca davranışlarda bulunmaya başlamak.

hıyarlık, -ğı [hıyar-lık] *is. argo.* Kaba saba olma, yol yordam bilmezlik, görgüsüzlük; budalalık. ◻ **hıyarlık etmek,** *Kabalık etmek, budalaca davranışlarda bulunmak.*

hıyarşembe, [Ar. ḫıyār + Far. senber خيارشنبر] *{OsT} is. bot.* Baklagillerden tropikal bölgelerde yetişen tüysü yapraklı, sarı çiçekli; siyah renkte olan meyvelerinin içinde ağrısız hafif bir müshil etkisi gösteren bir helme bulunan bir bitki; Hint hıyarı, *(Cassia fistula).*

hıyat[1], [Ar. ḥāit > ḥıyāṭ حياط] *(hıya:t) {OsT} is.* Perdeler; engeller.

hıyat[2], [Ar. ḫıyāṭ خياط]*(hıya:t) {OsT} is.* **1.** İpek iplik; ibrişim. **2.** Dikiş iğnesi.

hıyate, [Ar. ḫıyāṭe خياطه] *(hıya:te) {OsT} is.* **1.** Dikiş dikme işi; terzilik. **2.** *tıp.* Kesilen bir uzvun ameliyatla yerine dikilmesi. **3.** Ameliyatta dikiş için kullanılan iplik vb. şeyler.

hıyatet, Ar. ḫıyāṭet خياطت] *(hıya:tet) {OsT} is.* Dikiş işleri; terzilik. ◻ **hıyātet-hāne,** *{OsT} Dikiş yurdu; dikim evi.*

hıyaz, [Ar. ḥayż > ḥıyāż حياض] *(hıya:z) {OsT} is. tıp.* Aybaşı hâlleri.

hıyaz, [Ar. ḥavż > ḥıyāż حياض] *(hıya:z) {OsT} is.* Havuzlar.

hıyaze, [Ar. ḥiyāzet حيازه] *(hıya:ze) {OsT} is. huk.* Sahipsiz olan ve özel mülkiyete geçirilmesi uygun bulunan bir malı ihraz ederek kendi mülkiyetine geçirme.

hıyem, [Ar. ḫayme > ḫıyem خيم] *{OsT} is.* Çadırlar; gölgelikler.

hıyere, [Ar. ḫıyere خيره] *{OsT} is.* **1.** Benzerlerinden ayırma; beğenme; seçme. **2.** Seçilmiş; beğenilmiş; seçkin. ◻ **hıyere-i nās,** *{OsT} Seçkin kimseler.*|| **hıyeret'ullah,** *{OsT} Allah'ın seçtiği.*

hıyır, [kıy-ır] *{ağız} is.* Sürtünme sesini anlatır; kıyırtı; gıcırtı. ◻ **hıyır hıyır,** *{ağız} (Sebze için) çok taze.* [DS]

hıyırtı, [kıy-ır-tı / hıy-ır-tı] *{ağız}* is. Tavandan dökülen toprak sesi; hışırtı. [DS]

hıylı, [hıy-lı] *{ağız} sf.* Öfkeli. [DS]

hıynı, [? hıynı] *{ağız} sf.* **1.** Budala. **2.** *is.* Büyü. [DS]

hıynılanmak, [hıynı-la-n-mak] *{ağız} edil. f. [-ır]* Büyülenmek. [DS]

hıyre, [Far. ḫıyre خيره] *{OsT} sf.* **1.** (Göz için) donuk; fersiz. **2.** Kamaşmış. ◻ **hıyre-bahş,** *{OsT} Göz kamaştıran; akıl durduran.*|| **hıyre-çeşm,** *{OsT} 1. Kamaşık göz; gözü kamaşmış. 2. Fersiz gözlü. 3. Utanmaz; hayâsız. 4. İnatçı. 5. Cesur.*|| **hıyre-dest,** *{OsT} Tuttuğu işi bozan; eli sakar.*|| **hıyre-gî,** *{OsT} 1. (Göz için) donukluk; kamaşıklık. 2. Şaşkınlık.*|| **hıyre-küş,** *{OsT} 1. Haksız yere adam öldüren. 2. Sevilen; sevgili.*|| **hıyre-re'y,** *Kötü oy sahibi; oyu zarar getiren.*|| **hıyre-sāz,** *{OsT} Göz kamaştırıcı; şaşırtıcı.*|| **hıyre-ser,** *{OsT} Sersem; alık.*|| **hıyre-serāne,** *{OsT} Sersemcesine; alıkçasına.*|| **hıyre-serî,** *{OsT} Sersemlik; alıklık.*

hız[1], [hız] *is.* **1.** Çabukluk; sürat. **2.** Bir hareketten doğan güç; şiddet. **3.** Çaba; gayret; takat; güç. **4.** *fiz.* Alman yolun zamana bölümü; sürat. ◻ **hız almak,** *Oldukça uzağa atlamak veya bir engelden sıçramak için geri çekilerek birden fırlama.*|| **hız etmek,** *{eAT} Hızlanmak; ileri atılmak.*|| **hızını alamamak,** *1. Yavaşlayamamak; duramamak. 2. Öfkesini yenememek; yatışamamak.*|| **hızını almak,** *1. Yavaşlamak; süratini kaybetmek. 2. Yatışmak;*

öfkesini yitirmek.|| **hızını kaybetmek,** *Yavaşlamak; etkisini yitirmek; hükmü kalmamak; geçerliliğini yitirmek.*|| **hız vermek,** *1. Hızlandırmak; süratlendirmek. 2. İsteklendirmek; şevk vermek.*

hız², [ḫız] *{eT} is.* Kız. [EUTS] [DLT]

hız³, [? hız] *{ağız} is.* Borç; ödünç. [DS]

hızal, [? hızal] *{ağız} is.* Hile. [DS]

hızan¹, [kız > kız-an *(genç)*] *{ağız} is.* **1.** Çocuk; kızan. **2.** Aile; çoluk çocuk. **3.** Hizmetçi; uşak. [DS] ⊡ **hızan hırtık,** *{ağız} Çoluk çocuk.* [DS]

hızan², [kız-an] *{ağız} is.* Çifleşme dönemindeki dişi hayvan; kızan. [DS] ⊡ **hızana gelmek,** *{ağız} (Dişi hayvanlar için) çiftleşme dönemi gelmek.* [DS]

hızan³, [? hızan] *{ağız} is.* Bina yapımında kullanılan uzun yuvarlak ağaçlar. [DS]

hızan⁴, [? hızan] *{ağız} sf.* **1.** Cimri. **2.** Sonradan görme; görmemiş. **3.** Yoksul; düşkün. **4.** Aç gözlü. **5.** Tembel. **6.** Ahmak. [DS] ⊡ **hızan etmek,** *{ağız} Yoksul düşmek.* [DS]

hızan⁵, [? hozan / hızan] *{ağız} is.* Birkaç yıl ekilmemiş tarla. [DS]

hızan⁶, [? hızan / hızman] *{ağız} is.* Bağ evi. [DS]

hızane¹, [Ar. ḫızāne خزانه] *(hıza:ne) {OsT} is.* → hizane.

hızane², [Ar. ḫıżāne خضانه] *(hıza:ne) {OsT} is.* **1.** İmparatorluk döneminin sonlarına doğru medresede verilen sütanalık dersi. **2.** *huk.* Bir kişinin bir çocuğu himayesi altına alıp besleme, büyütme hak ve yetkisi.

hızanet¹, [Ar. ḫızāne خزانه] *(hıza:net) {OsT} is.* → hizanet.

hızanet², [Ar. ḫıżānet خضانت] *(hıza:net) {OsT} is.* **1.** Çocuğun bakımı için tutulmuş olma; sütanalık; dadılık. **2.** Hemşirelik.

hızanlık, -ğı [hızan-lık] *{ağız} is.* Yoksulluk. [DS]

hızar, [Erme. ḫizar] *(hı'zar) is.* **1.** Daha çok su, elektrik enerjisi veya motor gücü ile çalışan, tahta ve kereste biçmeye yarayan büyük bıçkı. **2.** *{ağız}* Döşeme tahtası. [DS]

hızarcı, [hızar-cı] *is.* Hızar işleten veya hızarla kereste biçen kimse.

hızarcılık, -ğı [hızar-cı-lık] *is.* Hızar ile kereste biçme işi veya bu işle ilgili meslek.

hızarık, -ğı [hızar-ık ?] *{ağız} is.* **1.** Talaş. **2.** Yonga. [DS]

Hızır, [Ar. ḫıżr خضر] *{OsT} is.* **1.** Halk inanışlarına göre ölmezlik sırrına ermiş ulu kişi. **2.** (Küçük h ile) çabuk davranan veya beklenmedik bir anda yardıma gelen kimse. ⊡ **hızır gibi yetişmek,** *Çok sıkışık durumda olan birinin beklemediği anda başka biri yardıma gelmek.*

hızırilyas, [Ar. ḫıżır-elyās خضرالیاس] *{OsT} is.* Altı mayıs günü; hıdırellez.

hızırilyaslamak, [hızırilyas-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Hayvanların boyun ve kuyruk üstündeki tüylerini tıraş etmek. [DS]

hızka, [Ar. ḫızḳa خرقه] *{OsT} is.* Kalabalık; yığın.

hızkal, [? hızkal] *{ağız} is.* **1.** Teskere. **2.** Dışarı götürülen yemeklerin üzerine örtülen bez peçete. [DS]

hızla, [hız-la] *(hı'zla) zf.* Çabuk olarak; çabucak; süratle; hızlı bir biçimde.

hızlaba, [? hızlaba] *{ağız} is.* Nefes darlığı ve bronşit gibi solunumu güçleştiren hastalık. [DS]

hızlanan, [hızlan-an] *sf.* Hızlanma işini yapan.

hızlandırıcı, [hızlan-dır-ıcı] *sf.* **1.** Hız veren; hızı artıran. **2.** Donma, kuruma gibi fiziksel olayları çabuklaştıran. **3.** *kim.* Bir kimyasal tepkimenin sonucunu çabuk almayı sağlayan; katalizör. **4.** *is. nükl.* Bir nükleer deneyde kullanılan büyük enerjili tanecikleri üreten makine.

hızlandırılma, [hızlan-dır-ıl-ma] *is.* Hızlandırma işinin yapılma durumu.

hızlandırılmak, [hızlan-dır-ıl-mak] *edil. f. [-ır]* Hızlandırmak işi yapılmak; hız verilmek; hızı artırılmak.

hızlandırma, [hızlan-dır-ma] *is.* Hız verme eylemi; hızlı hâle getirme.

hızlandırmak, [hızlan-dır-mak] *gçl. f. [-ır]* Hız vermek; hızlı hâle getirmek; hızını arttırmak.

hızlanış, [hızlan-ış] *is.* Hızlanma durumu ve biçimi.

hızlanma, [hız-la-n-ma] *is.* Hız kazanma.

hızlanmak, [hız-la-n-mak] *dönşl. f. [-ır]* Hız kazanmak; çabuklaşmak; süratlenmek; hızı artmak.

hızlı, [hız-lı] *sf.* **1.** Çabuk; süratli; seri. **2.** *zf.* Güç kullanarak; şiddetle. **3.** Yüksek sesle. **4.** İvedi olarak; ivedilikle. **5.** *mecaz.* Uçarı; çapkın; hovarda. ⊡ **hızlı hızlı,** *İvedilikle; çabuk çabuk.*|| **hızlı** (akın) **hücum,** *Basketbolde, karşı tarafın toparlanmasına fırsat vermeden yapılan hızlı hücum; fast break.*

hızlılık, -ğı [hız-lı-lık] *is.* Hızlı olma durumu; sürat.

hızma, [? hırızma / hızma] *is.* → hırızma.

hızman, [? hızman] *{ağız} is.* **1.** Söğüt çubuklarından örüldükten sonra dışı hayvan gübresi ile sıvanmış bir tür eski tip kovan. **2.** Çalı ve değneklerden yararlanılarak yapılmış bahçe kulübesi. **3.** Çiriş kökünden yapılan yağ kabı. [DS]

hızmık, -ğı [? hızmık] *{ağız} sf.* **1.** (Hayvan veya bitki için) zayıf; iyi gelişmemiş; arık. **2.** *is.* Yıkanan buğdayın su üstünde toplanan kabuk ve diğer saman artıkları; kapçık. **3.** Küçük taneli veya tane tutmayan mısır. [DS]

hızölçer, [hız + ölç-er] *is. fiz.* Hareketli bir cismin birim zamanda aldığı yolu ölçen alet; ivmeölçer.

Hızr, [Ar. ḫıżr خضر] *{OsT} is.* → Hızır.

hi, [hi] *{ağız} e.* **1.** Evet; doğru. **2.** *ünl.* Buyur! [DS]

hiar, [Orta Far. ḫiyār خیار] *{eT} is.* Yardımcı; dost. [Gabain]

hib[1], [hib / hüb *(yans.)*] *is.* İbibik (çavuş) kuşunun ötüşünü anlatan kök. [Zülfikar] *hib-i+bik*

hib[2], **-bbi** [Ar. ḥibb حب] *{OsT} is.* **1.** Sevgi. **2.** Sevgili. **3.** Yol arkadaşı.

hib[3], **-bbi** [Ar. ḫibb خب] *{OsT} sf* Hileci; aldatıcı.

hiba[1], [Ar. ḥibā حبا] *(hiba:) {OsT} is.* **1.** Bahşiş. **2.** Kadına kocasından kalan pay. **3.** Vergi.

hiba[2], [Ar. ḫibā خبا] *(hiba:) {OsT} is.* Keçe veya abadan yapılma çadır; ak ev.

hibab, [Ar. ḥabb > ḥibāb حباب] *(hiba:b) {OsT} is.* **1.** Haplar. **2.** Tohumlar; taneler.

hibal, [Ar. ḥabl > ḥibāl حبال] *(hiba:l) {OsT} is.* İpler; urganlar. ⧉ **hibāl-i savtıyye-i süflā,** *{OsT} anat. Alt ses telleri.*|| **hibāl-i savtıyye-i ulyā,** *anat. Üst ses telleri.*

hibale, [Ar. ḥabl > ḥibāle حباله] *(hiba:le) {OsT} is.* **1.** (Maddî ve manevi) tuzak; ağ. **2.** Bağ. **3.** Kement. ⧉ **hibāle-i izdivāc,** *{OsT} Evlilik bağı.*|| **hibāle-i elbisāt,** *{OsT} Gizli kapaklı tuzak.*

hibar, [Ar. ḥibār حبار] *(hiba:r) {OsT} is.*→ habar.

hibat, [Ar. hibe > hibāt هبات] *(hiba.t) {OsT} is.* Hibeler; bağışlar.

hibban, [Ar. ḥibbān حبان] *(hibba:n) {OsT} is.* Sevgililer.

hibbe, [Ar. hibbe هبه] *{OsT} is.* Kesilmiş kumaş parçası; paçavra.

hibe, [Ar. hībe هيبه] *(hi:be) {OsT} is.* **1.** Birine bir şey bağışlama; karşılıksız verme; bağış. **2.** *huk.* Bir kişinin kendi elinde bulunan malını bir başkasına veya kuruma karşılıksız olarak vermesi işlemi; bağışlama; teberru etme. ⧉ **hibe etmek,** *Birine karşılıksız bir şey vermek; bağışlamak; hediye olarak vermek.*|| **hibe-nāme,** *{OsT} Birine bir şey bağışlandığı zaman yapılan senet.*

hibeb, [Ar. hibeb هبب] *{OsT} is.* Kesik kumaş parçaları; paçavralar.

hibere, [Ar. ḫibere خبره] *{OsT} is.* Yol yol çubuklar hâlinde dokunmuş kumaştan yapılan elbise; çubuklu elbise.

hibernasyon, [Fr. hibernation] *is.* **1.** Fizikî şartları değiştirmek ve ilaç kullanmak yoluyla, bir sıcak kanlı hayvanın veya insanın vücut ısısı, metabolizması ve oksijen alımını azaltarak hayatî faaliyetlerini yavaşlatma. **2.** Kış uykusu.

hibibik, **-ği** [hib+ibik / *eT* übgük] *{ağız} is.* Çavuşkuşu; ibibik. [DS]

hibr, [Ar. ḥibr حبر] *{OsT} is.* **1.** Bilgin. **2.** Öğretmen. **3.** Yahudi hahamı, bilgin veya doktoru. **4.** Saygıya değer kişi. **5.** Mürekkep.

hibre[1], [Ar. ḫibre / ḫibret خبره / خبرت] *{OsT} is.* **1.** Bir şey hakkında kesin ve eksiksiz bilgi. **2.** Tecrübe.

hibre[2], [? hibre] *{ağız} is.* Nafaka. [DS]

hibrir, [Ar. ḥibrīr حبرير] *(hibri:r) {OsT} is.* Dağ çiçeği.

hibrit, [Lat. hybrida *(Romalı baba ile yabancı bir kadının çocuğu)* > Fr. hybride] *is. biy.* Irk ve tür olarak farklı ana ve babadan olan ara ırk; melez; çandır.

hibritleşme, [hibrit-le-ş-me] *is. biy.* **1.** Asıl ırk özelliklerini kaybederek melez nesil ortaya çıkması. **2.** Melezleşme; melez duruma gelme; çandırlaşma.

hic, [hıç / hış / hic *(yans.)*] *is.* Hıçkırmayı anlatan kök. [Zülfikar] *hic-ik*

hica[1], **-a'i** [Ar. ḥicā' حجاء] *(hica:) {OsT} is.* Bilmece; bulmaca.

hica[2], **-a'i** [Ar. hicā' هجاء] *(hica:) {OsT} is.* Hicvetme.

hicab, [Ar. hicāb حجاب] *(hica:b) {OsT} is.* → hicap. ⧉ **hicāb-ı ebr,** *{OsT} Bulut perdesi.*|| **hicāb-ı çihre,** *{OsT} Yüz örtüsü.*|| **hicāb-ı hāciz,** *{OsT} 1. anat. Göğüs boşluğu ile karın boşluğunu ayıran zar; diyafram. 2. Fotoğraf makinelerinde objektif açıklığını büyültüp küçülten düzenek.*|| **hicāb-ı meşîmî,** *{OsT} Dölütü saran zar.*|| **hicāb-ı müstabtın,** *{OsT} anat. Plevra.*|| **hicābü'l-cevf,** *{OsT} anat. Diyafram.*|| **hicābü'l-kebed,** *{OsT} anat. Diyafram.*

hicabat, [Ar. ḥicāb > ḥicābāt حجابات] *(hica:ba:t) {OsT} is.* Şirinlik muskaları; tılsımlar.

hicabet, [Ar. ḥicāb > ḥicābet حجابت] *(hica:bet) {OsT} is.* **1.** Perdecilik; kapıcılık. **2.** Mabeyincinin işi ve mesleği.

hicabî, [Ar. ḥicābī حجابى] *(hica:bi:) {OsT} sf.* Zar ve perde ile ilgili olan.

hicac[1], [Ar. ḥicāc حجاج] *(hica:c) {OsT} is. anat.* Gözün ikinci katı.

hicac[2], [Ar. ḥicāc حجاج] *(hica:c) {OsT} is.* Deliller; belgeler.

hical[1], **-li** [Ar. ḥacle > ḥicāl حجال] *(hica:l) {OsT} is.* Gelin odaları; gerdekler.

hical[2], **-li** [Ar. hecl > hicāl هجال] *(hica:l) {OsT} is.* Çukurlar; uçurumlar.

hicam, [Ar. ḥicām حجام] *(hica:m) {OsT} is.* (Hayvan için) ağızlık.

hicamet, [Ar. ḥicāmet حجامت] *(hica:met) {OsT} is.* → hacamat.

hican, Ar. hecīne > hicān هجان] *(hica:n) {OsT} is. zool.* Hecinler.

hicap, **-bı** [Ar. ḥicāb حجاب] *(hica:p) {OsT} is.* **1.**

Perde; örtü; zar. **2.** Utanma; sıkılma; utanç; ar. **3.** *tasvf.* Mutasavvıflara göre gözle görülen dünyanın, insan kalbinde gerçeklerin tecelli etmesine engel olan etkisi. ⧉ **hicap duymak,** *Utanç duymak; utanmak.*|| **hicap etmek,** *Utanmak; sıkılmak; arlanmak.*

hicaplı, [hicap-lı] *sf.* **1.** Örtülü. **2.** Utangaç; sıkılgan.

hicapsız, [hicap-sız] *sf.* **1.** Örtüsü, perdesi olmayan. **2.** Utanmaz; sıkılmaz; arsız.

hicar, [Ar. ḥacer > ḥicār / ḥicāre حجاره] *(hica:re) {OsT} is.* Taşlar.

hicaz, [Ar. ḥicāz حجاز] *(hica:z) {OsT} is. müz.* **1.** Türk musikisinin dügâh perdesinde karar kılan sekiz numaralı basit bir makamı. **2.** Türk müziğinde do diyez notasını andıran perde.

hicazi, [Ar. ḥicāzī حجازى] *(hica:zi:) {OsT} sf.* **1.** Hicaz'a ait. **2.** Hicazlı.

hicazkâr, [Ar. ḥicāz+Far. kār حجازكار] *{OsT} is. müz.* Türk müziğinde rast perdesinde karar kılan güzel bir makam.

hicazyolu, [Ar. ḥicāz + T. yol-u] *{ağız} is.* Samanyolu. [DS]

hicce, [Ar. ḥacc > ḥicce حجه] *{OsT} is.* Bir kere hacca gitme. ⧉ **hiccetül-vedā,** *Veda haccı.*

hice, [Ar. hece] *{eAT} is.* Mezar taşı. ⧉ **hice taşı,** *{eAT} Mezar taşı.*

hiciklemek, [hicik-le-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Gözetlemek. [DS]

hicikmek, [hic-ik-mek] *{ağız} gçsz. f. [-ir]* **1.** İçini çekerek ağlamak. **2.** Ürpermek. [DS]

hicir, [Ar. hicīr هجير] *(hici:r {OsT}) is.* Yaradılış; huy; âdet.

hiciren, [? hiciren] *{ağız} is.* İhtihap. [DS]

hiciv, -cvi [Ar. hecv هجو] *{OsT} is.* **1.** Kusur ve gülünçlüklerin anlatıldığı şiir; yergi. **2.** Kişisel, siyasi, dinî, ahlakî veya edebî alanlarda yazılmış veya söylenmiş yergi. **3.** Törelerin yerildiği yazı. **4.** Biri ile veya bir şeyle alay edilen herhangi bir yazı veya konuşma.

hicr, [Ar. hicr / hecr هجر] *{OsT} is.* **1.** Ayrılık; ayrılma. **2.** Sayıklama.

hicran, [Ar. hicr > hicrān هجران] *(hicra:n) {OsT} is.* **1.** Bir yerden veya bir kişiden ayrılma; ayrılık. **2.** Ayrılığın doğurduğu çok büyük üzüntü. ⧉ **hicrān-meāl,** *{OsT} Hicran bildiren.*|| **hicrān-zede,** *{OsT} 1. Ayrılığa düşmüş. 2. Üzülmüş; kederli.*|| **hicran olmak,** *{OsT} 1. Ayrılığa yol açmak. 2. Üzüntü vermek; dert olmak.*

hicret, [Ar. hicr > hicret هجرت] *{OsT} is.* **1.** Bulunduğu yerden başka bir yere göç etme; yer değiştirme; göç. **2.** *isl.* Hicrî takvimin başlangıcı kabul edilen Hz. Muhammed'in Miladî 622 senesinde Mekke'den Medine'ye yapmış olduğu göç. ⧉ **hicret etmek,** *Göç etmek; göçmek; yer değiştirmek.*|| **hicret-i nebeviyye,** *{OsT} Hz. Muhammed'in Mekke'den Medine'ye göç etmesi.*

hicrî, [Ar. hicrī هجرى] *(hicri:) {OsT} sf.* **1.** Hicretle ilgili. **2.** Hz. Muhammed'in Mekke'den Medine'ye yapmış olduğu göçle ilgili; bu olaya dayanan. **3.** Hicreti başlangıç olarak kabul eden. ⧉ **hicrî takvim,** *Hz. Muhammed'in hicretini başlangıç noktası olarak kabul eden ve Güneş yılına göre on gün kısa olduğu için her 36,5 yılda bir yıl fazlalık gösteren takvim.*

hicv, [Ar. هجو] *{OsT} is.* → hiciv.

hicvetme, [Ar. hicv + T. et-me] *is.* Alay yollu anlatma eylemi; alaylı tenkit.

hicvetmek, [Ar. hicv + T. et-mek] *gçl. f. [-(d)-er] [-(d)-i-yor]* Alay ederek eleştirmek; yermek.

hicvi, [Ar. hicvī هجوى] *(hicvi:) {OsT} sf.* Yergi ile ilgili; yermeli.

hicviyat, [Ar. hicviyāt هجويات] *(hicviya:t) {OsT} is. ed.* Yergili şiirler.

hicviye, [Ar. hicviyye هجويه] *{OsT} is. ed.* Konusu bir kişi veya kurumu alay ederek eleştirmek olan şiir; yergi; taşlama.

hiç[1], [Far. hīç هيچ] *{OsT} zf.* **1.** Olumsuz bir cümlenin anlamını pekiştirmek için kullanılır. **2.** Soru cümlelerinde *"herhangi bir zaman, tesadüfen"* anlamlarını verir. **3.** *is.* Boş; değersiz ve önemsiz olan şey. **4.** *ünl.* Bir soruya açık ve net cevap verilmek istenmediği zaman söylenir. **5.** *{eAT}* Kötü; değersiz. ⧉ **hîç-ā-hîç,** *{OsT} 1. Tamamıyla yok olan. 2. Hiç olmayan.*|| **hiç de,** *Kesinlikle; katiyen.*|| **hiç değil,** *Asla; kesin olarak; kesinlikle.*|| **hiç değilse,** *1. Önemli olmasa bile; başka bir şey yoksa da. 2. En az; en azından. 3. Bari.*|| **hiçe dilemek,** *{eAT} Yok pahasına almak istemek.*|| **hiçe gitmek,** *Boşa gitmek; kaybolup gitmek; kaybolmak.*|| **hiçe indirgemek,** *Hiç saymak; önemsiz bulmak; önemsiz saymak.*|| **hiçe satmak,** *{eAT} 1. Yok pahasına vermek. 2. Karşılık alamayarak telef etmek.*|| **hiçe saymak,** *Önem vermemek; önemsiz bulmak.*|| **hîç-istān,** *{OsT} Yokluk ülkesi; adem.*|| **hîç-kâre,** *{OsT} İşi yolunda gitmeyen.*|| **hîç-kes,** *{OsT} Hiç kimse.*|| **hiç kimse,** *(İnsan olarak) ortalıkta görünmeyen; bulunmayan.*|| **hiç kitap açmamak,** *Ders çalışmamak.*|| **hiç mi hiç,** *Tamamen yok; hiç.*|| **hiç olmak,** *Kaybolmak; eriyip gitmek.*|| **hiç yoktan,** *1. Hiçbir sebep veya zorunluluk yokken; sebepsiz yere; sebepsiz olarak. 2. "Bununla da yetinebiliriz." anlamı katar.*|| **hiç yüzünden,** *Önemli sayılabilecek bir zorunluluk ve sebep olmaksızın.*

hiç[2], [? hiç] *{ağız} is.* Bacak kemiği. [DS]

hiç[3], [? hiç] *{ağız}* *is.* Mısır patlağı; kavurga. [DS]
hiç[4], [? hiç] *{ağız}* *is.* Tuz. [DS]
hiçbir, [Far. hīç + T. bir] *(hi'çbir)* *sf.* Önüne getirildiği isme ait varlıktan bir tane bile bulunmadığını ifade eder.
hiçbiri, [Far. hīç + T. bir-i] *(hi'çbiri)* *zm.* Söylenenlerden bir tekinin bile ortada bulunmadığını belirtir.
hiççi, [hiç-çi] *is.* **1.** *fel.* Gerçeğin bir temeli bulunmadığını, her türlü gerçek varlığı inkâr eden aşırı bireyci. **2.** Her türlü siyasi düzeni inkâr ile toplumun bireyler üzerindeki baskısını kabul etmeyen kişi.
hiççilik, -ği [hiç-çi-lik] *is.* **1.** *fel.* Gerçeğin bir temeli bulunmadığını, her türlü gerçek varlığı inkâr eden aşırı bireycilik; yokçuluk; nihilizm. **2.** Her türlü siyasi düzeni inkâr ederek toplumun bireyler üzerindeki hiçbir baskısını kabul etmeyen görüş. **3.** Ahlakî gerçeği ve değerleri reddeden öğreti; nihilizm; yokçuluk.
hiçî, [Far. hīçī هيچى] *(hi:çi:)* *{OsT}* *is.* Yokluk; boşluk.
hiçi, [gici / gicik] *{ağız}* *sf.* Kirli; pis. [DS]
hiçik, -ği [*eAT* gicik] *{ağız}* *is.* Göz ağrısı. [DS]
hiçin, [? hiçin] *{ağız}* *is.* Yürek; kalp. [DS]
hiçleme, [hiç-le-me] *is.* Hiç yerine koyma; önem vermeme; önemsememe.
hiçlemek, [hiç-le-mek] *gçl. f.* *[-r]* *[-l(i)-yor]* **1.** Hiç yerine koymak; yok saymak; önem vermemek; önemsememek. **2.** *{ağız}* Ziyan etmek. [DS]
hiçleştirme, [hiç-le-ş-tir-me] *is.* **1.** Hiç durumuna getirme; yok etmeden yok sayma; inkâr etme. **2.** *fel.* Kendini inkâr etme.
hiçleştirmek, [hiç-le-ş-tir-mek] *gçl. f.* *[-ir]* **1.** Hiç durumuna getirmek; yok etmeden yok saymak; inkâr etmek. **2.** *fel.* Kendini inkâr etmek; kendi benliğinde hiçliği kabul etmek.
hiçli, [hiç-li] *{ağız}* *sf.* Taşlı. ⊡ **hiçli toprak,** *{ağız}* *Taşlı toprak.* [DS]
hiçlik, -ği [hiç-lik] *is.* **1.** Hiç olma durumu; yok olma; yokluk. **2.** *fel.* Modern varoluşçu felsefede gerçeklerin, gerçekteki özelliklerin, gerçek olan durumların inkâr veya başka yollarla yok sayılması; yokluk.
hiçsinmek, [hiç-si-n-mek] *{ağız}* *dönşl. f.* *[-ir]* Boş vermek; önem vermemek; hışdınmak. [DS]
hiçten, [Far. hīç +T. -ten] *sf.* **1.** Önemsiz; değersiz. **2.** *zf.* Gereksiz yere; yok yere; karşılıksız olarak; çabasız.
hidab[1], [Ar. ḥadeb > ḥidāb حداب] *(hida:b)* *{OsT}* *is.* Kamburluklar.
hidab[2], [Ar. ḫiżāb خضاب] *(hiza:b)* *{OsT}* *is.* Boya; kına. ⊡ **hidāb-ālūd,** *{OsT}* *Renkli; renk renk.*
hidac, [Ar. ḫidāc خداج] *(hida:c)* *{OsT}* *sf.* Kusurlu; eksikli.
hidace, [Ar. ḥidāce حداجه] *(hida:ce)* *{OsT}* *is.* Deve yükü.
hidad, [Ar. ḥidād حداد] *(hida:d)* *{OsT}* *is.* Dul kadınların süslenmekten ve parfüm kullanmaktan vazgeçmesi.
hidadet, [Ar. ḥidādet حدادت] *(hida:det)* *{OsT}* *is.* Demircilik.
hidak, [Ar. ḥedeḳa > ḥidāḳ حداق] *(hida:k)* *{OsT}* *is.* Göz bebekleri.
hidal, -li [Ar. ḫidāl خدال] *(hida:l)* *{OsT}* *is.* Kolları bacakları semiz, etli butlu kadınlar.
hidam, [Ar. ḫidām خدام] *(hida:m)* *{OsT}* *is.* Deve ayaklarına bağlanan köstekler.
hidan, [Ar. hidān هدان] *(hida:n)* *{OsT}* *sf.* Ahmak.
hidas, [Ar. ḥidās حداس] *(hida:s)* *{OsT}* *is.* Son; bitim; nihayet.
hidaş, [Ar. ḫidāş خداش] *(hida:ş)* *{OsT}* *is.* Tırmalama.
hidat, [Ar. hādī > hidāt هدات] *(hida:t)* *{OsT}* *is.* Doğru yolu gösterenler.
hidatit, -di [Fr. hydatide] *is.* *zool.* İnsan ve pek çok canlının karaciğerinde gelişen köpek tenyasının larvası, *(Eohinococcus granulosus).*
hidaye, [Ar. ḥidāye حدايه] *(hida:ye)* *{OsT}* *is.* *zool.* Çaylak.
hidayet, [Ar. hidāyet هدايت] *(hida:yet)* *{OsT}* *is.* **1.** Doğru yola yöneltme. **2.** Bir kimseye Allah tarafından ilham edilen doğru yolu bulma sezisi; hak yol. **3.** Doğru yol; kurtuluş; İslamlık. ⊡ **hidayete ermek,** *Müslüman olmak; kurtuluşa ermek.*
hiddet, [Ar. ḥiddet حدت] *{OsT}* *is.* **1.** Kızgınlık; öfke. **2.** Keskinlik; sertlik. ⊡ **hiddete gelmek,** *Sinirlenmek; kızmak.*|| **hiddete kapılmak,** *Öfkelenmek; kızmak.*|| **hiddet etmek,** *Öfkelenmek; kızmak.*|| **hiddet-i basār,** *{OsT}* *Görüş keskinliği.*|| **hiddet-i havās,** *{OsT}* *Duyuların keskinliği.*|| **hiddet-i seyf,** *{OsT}* *Kılıcın keskinliği.*|| **hiddet-i tīğ,** *{OsT}* *Kılıcın keskinliği.*|| **hiddet-i zekâ,** *{OsT}* *Zekâ keskinliği*
hiddetlendirme, [hiddet-le-n-dir-me] *is.* Kızdırma; öfkelendirme.
hiddetlendirmek, [hiddet-le-n-dir-mek] *gçl. f.* *[-ir]* Bir kimsenin hiddetlenmesine yol açmak; kızdırmak, öfkelendirmek.
hiddetleniş, [hiddet-le-n-iş] *is.* Hiddetlenme eylemi veya biçimi.
hiddetlenme, [hiddet-le-n-me] *is.* Kızma; öfkelenme.
hiddetlenmek, [hiddet-le-n-mek] *dönşl. f.* *[-ir]* Hiddetli bir duruma gelmek; kızmak; öfkelenmek.
hiddetli, [hiddet-li] *sf.* Öfkeli; kızgın.
hiddetsiz, [hiddet-siz] *sf.* Öfkesi ve kızgınlığı olmayan; öfkesiz.

hide, [? hide] *{ağız} is.* Ayakkabı. [DS]

hidem, [Ar. ḫidmet > ḫidem خدم] *{OsT} is.* İşler; görevler; hizmetler.

hidemat, [Ar. ḫidem > ḫidemāt خدامات] *(hidema:t) {OsT} is.* İşler; görevler; hizmetler. ☞ **hidemāt-ı şākka,** *{OsT} Mahkûmlara gördürülen ağır işler; prangaya vurulma; kürek cezası.*

hidik, -ği [edik > hidik] *{ağız} is.* Bir tür kar ayakkabısı. [DS]

hidileşmek, [hidi-le-ş-mek] *{ağız} işteş. f. [-ir]* Birbirine düşman olmak. [DS]

hidillenmek, [hidi-l-le-n-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* Birilerine düşman olmak. [DS]

hidiri, [? hidiri] *{ağız} is.* Lades. [DS]

hidmet, [Ar. ḫidmet خدمت] *{OsT} is.* **1.** İş; görev; hizmet. **2.** Birinin işini yapma. ☞ **hidmet-güzār,** *{OsT} 1. Başkalarının işini yapıveren; işgüzar. 2. Komisyoncu.*|| **hidmet-i askeriye,** *{OsT} Askerlik görevi.*|| **hidmet-i yārān-ı safā,** *{OsT} Safa dostlarının hizmeti.*|| **hidmet-kâr,** *{OsT} Hizmetçi.*

hidmetlenmek, [ḫidmet-le-n-mek] *{eAT} dönşl. f. [-ir]* Birini işe almak; işte kullanmak.

hidra, [Fr. hydre] *is. biy.* Hidralar takımından 1 cm. uzunluğunda, torbayı andırır bir vücudu olan, ağız çevresinde on kadar dokunacı bulunan bir tatlı su hayvanı, *(Hydra).*

hidralar, [hydra-lar] *is. biy.* Örnek hayvanı hidralar olan selentereler takımı.

hidrasit, -di [Hidrogéne + acide > Fr. hydracide] *is. kim.* Hidrojenin bazı ametallerle oksijensiz ortamda birleşmesinden meydana gelen bir tür asit.

hidrat, [Fr. hydrat] *is. kim.* **1.** Bir maddenin su ile verdiği birleşik. **2.** Eskiden hidroksitlere verilen isim.

hidratlama, [hidrat-la-ma] *is. kim.* Bir maddeyi su bağlayarak hidrat durumuna getirme.

hidratlamak, [hidrat-la-mak] *gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor] kim.* Su ile birleştirmek.

hidratlaşmak, [hidrat-la-ş-mak] *dönşl. f. [-ır] kim.* Hidrat durumuna gelmek.

hidratlaştırıcı, [hidrat-la-ş-tır-ıcı] *sf. kim.* Bir hidratlaşma meydana getiren.

hidratlaştırılabilen, [hidrat-la-ş-tır-ıl-a+bil-en] *sf. kim.* Hidrat hâline getirilebilen.

hidratlı, [hidrat-lı] *sf. kim.* **1.** Su ile birleşmiş olan. **2.** Birleşiminde su bulunan.

hidro-, [Yun. hydor *(su)* > Fr. hydro-] *ön ek.* Başına getirildiği latince kökenli kelimelere *"su ile ilgili, suya ait"* anlamları katan ön ek.

hidrobiyoloji, [Fr. hidrobiologie] *is.* **1.** Sularda yaşayan canlıların hayatını inceleyen bilim. **2.** *sf.* Bu bilimle ilgili olan.

hidrodinamik, -ği [Fr. hydrodynamique] *is.* **1.** Sıkıştırılmamış suların akış hızı, akıntıların doğrultusu, debisi, basıncı gibi olayları ve bunlarla ilgili kanunları, bu sıvıların içine batırılmış cisimlerin karşılaştıkları direnci inceleyen bilim dalı. **2.** *sf.* Bu bilimle ilgili olan.

hidroelektrik, -ği [Fr. hydro-élèctrique] *sf.* Yüksekten düşen veya akıntının etkisi ile elektrik enerjisi üretimine dayanan. ☞ **hidroelektrik santral,** *Su gücüyle elektrik enerjisi üreten merkez.*

hidrofil, [Fr. hydrophile] *sf.* **1.** Suya düşkün; sucul. **2.** Suyu soğuran. **3.** Bazı sıvıların içine konunca şişen koloidal madde. **4.** *biy.* Su böceği. ☞ **hidrofil pamuk,** *Pansumanda kolayca sıvı emebilen dezenfekte pamuk.*

hidrofobi, [Fr. hydrophobie] *is.* Su korkusu.

hidrofor, [Fr. hydrophore] *is.* Suyu üst katlara basmak için kullanılan özel pomba.

hidrograf, [Fr. hydrographe] *is.* Bir bölgedeki yer üstü ve yer altı sularını inceleyen uzman.

hidrografi, [Fr. hydrographie] *is.* **1.** Bir bölgedeki yer altı ve yer üstü sularının durumunu inceleyen bilim. **2.** Bir bölgedeki akarsu ile göllerin bütünü. **3.** Bir bölgedeki kıyıların, adaların topografyası.

hidrojen, [Yun. hydro *(su)* + gennon *(doğuran)* > Fr. hydrogène] *is. kim.* Oksijenle birleşerek suyu oluşturan, atom numarası 1, renksiz, kokusuz ve tatsız gaz element; sembolü: H. ☞ **hidrojen bağlantısı,** *kim. Bileşiminde hidrojen ile flüor, oksijen ve azot gibi element bulunan iki molekül arasındaki bağlantı biçimi.*|| **hidrojen bombası,** *Ağır hidrojen atomlarının çekirdeklerinin kaynaşarak helyum meydana getirmesi sırasında açığa çıkan çok büyük miktardaki enerji temeline dayanan bomba; termonükleer bomba.*|| **hidrojen gidermek,** *Bir bileşikteki hidrojeni almak, açığa çıkarmak.*|| **hidrojen iyonu,** *Elektronunu kaybetmiş ve yalnızca proton hâlinde olan hidrojen atomu.*

hidrojenleme, [hidrojen-le-me] *is. kim.* Bir maddeye hidrojen bağlanmasına dayanan kimyasal işlem.

hidrojenlemek, [hidrojen-le-mek] *gçl. f. [-r] [-l(i)-yor] kim.* Bir birleşik veya elementi hidrojen ile birleştirmek.

hidrojeoloji, [Fr. hydrogéologie] *is.* Yer altı sularının araştırılması ve elde edilmesi ile uğraşan bilim dalı.

hidrokarbon, [Fr. hydro+carbone] *is. kim.* Hidrojen ve karbonun meydana getirdiği ikili bileşik.

hidrokarbonat, [Fr. hydro+carbonate] *is. kim.* Hidratlı bazik karbonat.

hidrokarbür, [Fr. hydro+carbure] *is. kim.* Hidrojen ve karbonun meydana getirdiği ikili bileşik; hidrokarbon.

hidroklorik, -ği [Fr. hydrochlorique] *sf. kim.* Hidrojen ile klorun birleşmesinden meydana gelen. ☞ **hidroklorik asit,** *Ekşi, kokusu keskin, renksiz, 1.27*

özgül ağırlığında, kolayca sıvılaşabilen hidrojen ve klorun bileşimi ile meydana gelmiş asit; tuz ruhu: HCl.

hidroksil, [Fr. hydroxile] *is. kim.* Suyun, hidroksitlerin, oksiasitlerin, alkollerin formüllerinde bulunan tek değerli –OH köküne verilen isim. ⊡ **hidroksil iyon,** *Bir elektron bağlandığı zaman eksi elektrik yükü alan* -OH *kökü.*

hidroksit, -di [Fr. hydroxide] *is. kim.* **1.** Bir metal oksidin su ile vermiş olduğu bileşik. **2.** Artı yüklü iyonlarla hidroksil kökü (OH)'nden oluşan bileşik.

hidrolik, -ği [Fr. hydrolique] *sf.* **1.** Su ile ilgili. **2.** Su veya diğer bir sıvı ile işleyen cendere. **3.** *is.* Suların akışı ile ilgili yasaları ve suların şebekelerle dağıtılması sırasında ortaya çıkan sorunları inceleyen bilim dalı.

hidroliz, [Fr. hydrolyse] *is. kim.* **1.** Bir molekülün su etkisi ile ikiye ayrılmasını sağlayan tepkime. **2.** Bir monoalkol veya polialkol esterine su bağlayarak bir maddenin yapısında bulunan alkol ve yağ asidini yeniden elde etme metodu.

hidrolog, -ğu [Fr. hydrologue] *is.* Suların fiziksel, kimyasal ve mekanik özelliklerini inceleyen bilim adamı veya bu konuda uzman.

hidroloji, [Fr. hydrologie] *is.* Suların fiziksel, kimyasal ve mekanik özelliklerini inceleyen bilim dalı.

hidrometre, [Fr. hydromètre] *is.* **1.** Herhangi bir haznedeki su yüksekliğini ölçmeye yarar alet; suölçer. **2.** Gelgit yüksekliğini ve yönünü ölçmeye yarar alet. **3.** Akarsuların taşkınlar sırasındaki yüksekliğini ölçmeye yarar cetvel.

hidroplan, [Fr. hydroplane] *is.* Bir hava pervanesi veya tepkili motorla itilen, altı düz gemi; hidroglisör.

hidrosefal, -li [Fr. hydrocéphale] *sf.* Beyin karıncıklarında beyin-omurilik sıvısı toplanmış olan.

hidrosefali, [Fr. hydrocéphale] *is.* **1.** Beyin karıncıklarında beyin-omurilik sıvısı toplanması biçiminde ortaya çıkan hastalık. **2.** Aynı sıvının beyin çevresinde, beyin zarı içinde toplanması.

hidrosel, [Fr. hydrocèle] *is.* Erbezi torbalarında sıvı toplanması.

hidrosfer, [Fr. hydrosphère] *is.* Yer yuvarlağının su ile kaplı olan bölümü; su küre.

hidrosiyanik, -ği [Fr. hydrocyanique] *sf.* Siyonejen ile hidrojenin birleşmesinden oluşan ve formik asidin nitrilini oluşturan asit: HCN.

hidroskopi, [Fr. hydroscopie] *is.* Yer altı sularını arayıp bulma işi.

hidrozol, -lü [Fr. hydrosol] *is. kim.* Sıvı ortamı su veya sulu çözeltiden oluşan eriyik.

hidrür, [Fr. hydrure] *is. kim.* Hidrojenin bir element veya bileşikle bağlanmasından meydana gelen yeni bileşik.

hife, [Ar. ḫīfe خيفه] *(hi:fe) {OsT} is.* → havf.

hiffet, [Ar. ḫiffet خفت] *{OsT} is.* **1.** Hafif olma durumu; hafiflik. **2.** Çabuk hareket etme yeteneği. **3.** Huzur ve rahat içinde olma. **4.** *mecaz.* Sevgide kararsızlık; hoppalık. ⊡ **hiffet-i mizāc,** *{OsT} Hoppalık.*|| **hiffet-i yed,** *{OsT} El çabukluğu; beceriklilik.*|| **hiffet-meşrep,** *{OsT} Sevgi işlerinde kararsız olan; hoppa; hafifmeşrep.*

hi-fi, [İng. high fidelity] *(hayfi) sf.* Kulağın normal olarak duyamayacağı kadar az sesleri ileten veya yükselten.

higro-, [Yun. hygrós *(nem)* > Fr. hygro-] *ön ek.* Başına getirildiği Latince kökenli kelimeler *"nemle ilgili, neme ait"* anlamları katan ön ek.

higrofil, [Fr. hygrphile] *sf.* (Bitkiler için) nemli yerleri seven; nemli yerlerde yetişen; nemcil.

higrometre, [Fr. hygromètre] *is.* Bir ortamdaki nem miktarını ölçmeye yarar alet; nemölçer.

higroskop, -bu [Fr. hygroscope] *is.* Bir tür nem ölçer.

higroskopik, -ği [Fr. hygroscopique] *sf.* Nemçeker.

higrostat, [Fr. hygrostat] *is.* **1.** Bir ortamdaki nem oranını sabit tutan alet. **2.** Nem denetimi.

higrotropizm, [Fr. hygrotropisme] *is.* Neme yönelim.

hijyen, [Yun. hygeia *(sağlık)* > Fr. hygiène] *is.* **1.** Sağlık koruma. **2.** Sağlık bilgisi.

hijyenik, -ği [Fr. hygiènique] *sf.* **1.** Sağlık koruma ile ilgili. **2.** Sağlık bilgisi kurallarına uygun. **3.** Sağlığa yararı olan.

hik[1], [hah / hak / hık / hik *(yans)*] *is.* Gülmeyi, kahkaha atmayı anlatan kök. [Zülfikar] *hik-ir hikir, hik-ir-de-mek, hik-ir-ti*

hik[2], [Far. ḫīk خيك] *(hi:k) {OsT} is.* Deriden yapılmış kap; tulum. ⊡ **hîk-i şerāb,** *{OsT} Şarap tulumu.*

hikâyat, [Ar. ḥikāye > ḥikāyāt حكايات] *(hikâ:ya:t) {OsT} is.* Hikâyeler; öyküler.

hikâye, [Ar. ḥikāye / ḥikāyet حكايه / حكايت] *(hikâ:ye) {OsT} is.* **1.** Yazılı veya sözlü olarak bir olayın anlatılması. **2.** Yazılı veya sözlü olarak anlatılan olay. **3.** *ed.* Gerçekte olmuş veya tasarlanmış olayların belirli bir kalıp içinde anlatımı ile ortaya çıkan edebî tür; öykü. **4.** Aslı olmayan olay veya söz. ⊡ **hikâye bileşik zamanı,** *dbl.* Basit zamanlı bir fiilin geçmişte yapıldığını anlatan birleşik zaman; *idi (-di)* ekiyle kurulur.|| **hikâye etmek,** *Bir olayı, bir şeyi bütün ayrıntılarıyla anlatmak.*|| **hikâye-i māsebak,** *{OsT} Geçmişi anlatma.*|| **hikâye-nüvîs,** *{OsT} Hikâye yazarı.*|| **hikâye-perdāz,** *{OsT} Hikâye anlatan.*

hikâyeci, [hikâye-ci] *(hikâ:yeci) is.* **1.** Hikâye yazarı; öykücü. **2.** Hikâye anlatan.

hikâyecilik, -ği [hikâye-ci-lik] *(hikâ:yecilik) is.* Hikâye yazma ve anlatma sanatı; öykücülük.

hikâyeleme, [hikâye-le-me] *(hikâ:yeleme) is.* Anlatma; tahkiye; öyküleme.

hikâyeleşme, [hikâye-le-ş-me] *is.* Hikâyeleşmek eylemi; öyküleşme.

hikâyeleşmek, [hikâye-le-ş-mek] *dönşl. f. [-ir]* Hikâye durumuna gelmek; öyküleşmek.

hikâyeleştirme, [hikâye-le-ş-tir-me] *(hikâ:yeleştirme) is.* Hikâye durumuna getirme eylemi; öyküleştirme.

hikâyeleştirmek, [hikâye-le-ş-tir-mek] *(hikâ:yeleştirmek) gçl. f. [-ir]* Hikâye durumuna getirmek; öyküleştirmek.

hikâyeli, [hikâye-li] *(hikâ:yeli) sf.* Belli bir hikâyesi olan; öykülü.

hikâyetlemek, [hikâye-t-le-mek] *{eAT} gçl. f. [-r]* Hikâye etmek; hikâye hâlinde anlatmak.

hikçe, [Far. ḫīkçe خیکچه] *(hi:kçe) {OsT} is.* Küçük tulum.

hikem, [Ar. ḥikmet > ḥikem حکم] *{OsT} is.* Hikmetler.

hikemî, [Ar. ḥikem > ḥikemī حکمی] *(hikemi:) {OsT} sf.* Hikmet ve felsefe ile ilgili. **2.** Akıl ve mantık sahibi olan. **3.** Fiziksel. ☞ **hikemî vādî,** *{OsT} ed. Divan şiirinde düşünceye ve felsefeye önem veren edebî çığır.*

hikemiyat, [Ar. ḥikemiyyāt حکمیات] *(hikemiya:t) {OsT} is.* Bilgelikle ilgili söz veya düşünceler.

hiket, [? hiket] *{ağız} is.* Yalan. [DS]

hikirdemek, [hik-ir-de-mek / kik-ir-de-mek] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-d(i)-yor]* Kısa kısa ses çıkararak gülmek; kikirdemek. [DS]

hikka, [Ar. ḥiḳḳa حقه] *{OsT} is.* Dört yaşındaki dişi deve.

hikke, [Ar. hikke حکه] *{OsT} is.* Kaşıntı.

hikmet, [Ar. ḥikmet حکمت] *{OsT} is.* **1.** Bilgelik; hakîmlik. **2.** Felsefe. **3.** Bilinmeyen sebep; akıl erdirilemeyen oluşum. **4.** Allah'ın insanlar tarafından anlaşılmayan ve çeşitli yollarla insanlara bildirilmeyen amaçları. **5.** Ahlaka ve gerçek dünyaya ait kısa söz, atasözü veya şiir. **6.** Eskiden fizik bilmine verilen ad. **7.** Allah'ın zatî ve sübutî sıfatlarıyla, Kur'an'ın derin anlamını anlama ve ona göre davranma. **8.** Derin bir düşünceyi veya ilahî bir niteliği kavrama. **9.** *tasvf.* Aklın ve imanın ötesinde derin bir sezgi, bir kendinden geçiş, aşk ile dış dünyaya ait varlıklardan sıyrılarak gerçeğe ulaşma yolu. ☞ **hikmet-āmiz,** *{OsT} Hikmetle karışık; hikmetli.*|| **hikmet-āmuz,** *{OsT} Hikmet öğretici; hikmetli.*|| **hikmet-fürūş,** *{OsT} Hikmetli sözler söylediğini sanan; hikmet satan.*|| **hikmet-i ameliye,** *Pratik bilgi; uygulamalı bilgi.*|| **hikmet-i bedāyi,** *{OsT} Güzel sanatlar; estetik bilgisi.*|| **hikmet-i hukūk,** *{OsT} Hukuk bilgisi.*|| **hikmet-i hukukî,** *Hukuk felsefesi.*|| **hikmet-i hulkiye,** *{OsT} Ahlak felsefesi.*|| **hikmet-i hükûmet,** *{OsT} Hükûmetin akıl erdirilemez işleri.*|| **hikmet-i ilāhiye,** *{OsT} 1. Yaratılmış olan şeylerin var oluş sebebi; metafizik. 2. Yalnız Allah'ın bileceği iş.*|| **hikmet-i Lokman'dan haber almak,** *En güvenilir kaynaklardan bilgi edinmek.*|| **hikmet-i madde,** *{OsT} İşin hikmeti.*|| **hikmet-i meçhūle,** *{OsT} Allah'ın bilinmeyen sırları.*|| **hikmet-i nazariye,** *{OsT} Teoriye dayanan metafizik, matematik ve fizik bilimleri.*|| **hikmetinden sual olunmamak,** *Allah'ın işlerinde bizim kavrayamamamıza rağmen kendince bir amaç olduğunu ifade eden söz; sebebi araştırılamaz olmak.*|| **hikmet-i riyaziye,** *{OsT} Matematik.*|| **hikmet-i siyāsiye,** *{OsT} Siyasi felsefe; siyasi iktisat.*|| **hikmet-i tabîiye,** *{OsT} Fizik.*|| **hikmet-i tecrübiye,** *{OsT} Deneye dayanan hikmet.*|| **hikmet-i teşrî,** *{OsT} Allah'ın emir ve yasaklarının dayanağı sayılan ilahî prensipler.*|| **hikmet-i vücut,** *{OsT} Varlığın sebebi; gerçek sebep.*|| **hikmet-perest,** *{OsT} Felsefeyi seven; filozof.*|| **hikmet-şinās,** *{OsT} 1. Felsefe bilen. 2. Fizik bilgini.*

hikmeten, [Ar. ḥikmeten حكمةً] *(hikme'ten) {OsT} zf.* **1.** Hikmetle ilgili olarak. **2.** Hikmet bakımından.

hikmetihuda, [Ar. ḥikmeti ḫudā حكمت خدا] *{OsT} is.* Allah'ın sebebini bizzat kendisinin bildiği işler; akıl erdirilemez işler.

hikmetli, [hikmet-li] *sf.* Akıl erdirilemez özellikleri bulunan; hikmeti bulunan.

hil, -lli [Ar. ḥill حل] *{OsT} is.* **1.** Dince yapılmasına izin verilmiş; helal. **2.** Hac zamanında ihramlı bulunulan yerin dışındaki her yer.

hila, -a'ı [Ar. ḫilʿat > ḫilaʿ خلع] *{OsT} is.* **1.** Giydirilen şeyler; hil'atlar. **2.** *{ağız}* Tahıl kurutmaya ya da ağaçtan meyve silkmeye yarayan büyük çarşaf. [DS]

hilaf[1], [Ar. ḫalefe *(karşı olma)* > ḫilāf خلاف] *(hilâ:f) {OsT} is.* **1.** Karşıt; zıt; aykırı. **2.** Karşıtlık; aykırılık; ihtilaf; zıtlık. **3.** Yalan. **4.** Osmanlı medreselerinde okutulan cedel ilminin dallarından biri olarak ferdin karşısındakini, deliller bularak ikna etmesi ve yenmesi için güdülecek yolu öğreten ders. ☞ **hilāf-gîr,** *{OsT} Karşı görüşte olan; aksini söyleyen.*|| **hilāf-gîrān,** *{OsT} Karşı olanlar; muhalifler.*|| **hilāf-gîrāne,** *{OsT} Muhalife yakışır surette.*|| **hilāf gîrî,** *{OsT} Karşı tarafı tutma.*|| **hilāf-ı āde,** *{OsT} fel. Sapıklık; düzgüsüzlük.*|| **hilāf-ı ādi,** *{OsT} Alışılagelmişin aksine; kural dışı.*|| **hilāf-ı hakîkat,** *{OsT} Gerçeğe aykırı olan; yalan.*|| **hilāf-ı tabîat,** *{OsT} Yaradılış dışı; anormal.*|| **hilāf olmasın,** *Yan-*

lışlık olmasın; yanılmış olmayayım; sanıyorum ki.|| **hilāfü'l-āde,** *{OsT} Yöntem ve kurallara aykırı.*

hilaf[2], [Ar. ḫilāf خلاف] *(hilâ:f) {OsT} is.* Söğüt ağacı. ⊡ **hilaf-ı Belhî,** *{OsT} Salkım söğüt.*

hilafen, [Ar. ḫilāfen خلافاً] *(hilâ:fen) {OsT} zf.* **1.** Tersine; aksine. **2.** Yalan olarak.

hilafet, [Ar. ḫalef > ḫilāfet خلافت] *(hilâ.fet) {OsT} is.* **1.** Birinin yerine geçme. **2.** Hz. Muhammed'in vefatından sonra Müslümanların önderliğini veya şeriatın korunmasını üslenme; halifelik. **3.** Halifelik süresi. **4.** *tasvf.* Bir dergâhta şeyhin veya pîrin yerine geçme, sorumluluğunu yüklenme. ⊡ **hilafetin ilgası,** *Halifeliğin yasal olarak kaldırılması.*|| **hilafet ordusu,** *Kurtuluş Savaşı sırasında Anadolu'da başlayan kurtuluş hareketine karşı işgal güçlerinin baskısı ile İstanbul hükûmetinin düzenlediği ordu.*|| **hilafet-penah,** *{OsT} 1. Halifeliği koruyan. 2. Halife unvanına sahip olan. 3. Padişah.*

hilafetname, [Ar. ḫilāfet+Far. nāme خلافتنامه] *(hilâ:fetna:me) {OsT} is.* Tarikat mensuplarından belirli bir mertebeye yükselenlere şeyhleri tarafından verilen belge.

hilafına, [hilaf-ı-n-a] *(hilâ:fına) zf.* Aksine, tersine; zıt olarak.

hilafî, [Ar. ḫilāfī خلافى] *(hilâ:fi:) {OsT} sf.* **1.** Tartışmalı; münakaşalı. **2.** Tartışan; münakaşacı. **3.** Açık tartışma sistemiyle ilgili.

hilafiyat, [Ar. ḫilāfiyyāt خلافيات] *(hilâ:fiya:t) {OsT} is.* Polemik bilgisi.

hilafsız, [hilāf-sız] *sf.* Hiç şüphesiz; mutlak.

hilal[1], **-li** [Ar. hilāl هلال] *(hila:l) {OsT} is.* **1.** Ay'ın yay biçiminde görülen şekli; yeni ay; ayça. **2.** Tırnağın dibindeki beyaz leke. **3.** Türk bayrağındaki beyaz şekillerden Ay'ın bu biçimine benzeyeni. **4.** *mecaz.* İnce ve yaya benzer kaş. **5.** *{ağız}* Kadınların alınlarına taktıkları altın dizisi. [DS] ⊡ **hilāl-ebrū,** *{OsT} Ay gibi kaşı olan.*|| **hilāl gibi,** *İnce ve düzgün yay biçimindeki kaş.*|| **hilāl-i ahdār,** *{OsT} Yeşilay.*|| **hilāl-i ahmer,** *{OsT} Kızılay.*|| **hilāl-i beyzā,** *{OsT} Beyaz hilâl; tırnağın dibindeki beyaz leke.*|| **hilāl-manzar,** *{OsT} 1. Ay görünümlü. 2. Yüzü ay gibi güzel olan sevgili.*|| **hilāl-vāri,** *{OsT} Hilal gibi olan.*

hilal[2], **-li** [Ar. ḫilāl خلال] *(hilâ:l) is.* **1.** Diş veya kulak karıştırmaya yarayan, bir ucu sivri diğer ucu kaşık biçiminde tahta, kemik veya boynuzdan yapılmış alet. **2.** Yeni okumaya başlayan çocukların satırları ve kelimeleri şaşırmamak için satır ve sayfa üzerinde gezdirdikleri küçük çubuk. **3.** İki şey arasına sokulan üçüncü şey. **4.** Ara; aralık. **5.** Zaman aralığı. ⊡ **hilāl-i sütūr,** *{OsT} Satır aralığı.*|| **hilāl-i şa'bān,** *{OsT} Şaban ayı içinde.*|| **hilal otu,** *{ağız} Diş otu; kürdan otu, (Ammi visnaga).* [DS]

hilaldan, [Ar. ḫilāl + Far. -dān خلالدان] *(hilâ:lda:n) {OsT} is.* Kürdanlık.

hilale, [Ar. hilāle هلاله] *(hilâ:le) {OsT} is.* Hâle.

hilalet, [Ar. ḫilālet خلالت] *(hilâ:let) {OsT} is.* Samimi dostluk; arkadaşlık.

hilalî, [Ar. hilālī هلالى] *(hilâ:li:) {OsT} sf.* **1.** Ay gibi olan. **2.** Ayla ilgili olan. **3.** *is.* Bir yazı türü. **4.** *{ağız}* Bürümcük adı verilen bir tür bez. [DS] ⊡ **hilālî saat,** *Kabı bakır veya tombak olan eski bir saat biçimi.*

hilaliye, [Ar. hilāliyye هلاليه] *(hilâ:li:ye) {OsT} is. bot.* Kırlangıç otu, *(Chelidonium majus).*

hilasi, [Ar. ḫilāsī خلاسى] *(hilâsi:) {OsT} sf.* Beyaz ve zenci melezi.

hil'at, -ti [Ar. ḫilʿat خلعت] *{OsT} is.* Eskiden padişah veya vezirler tarafından takdir edilen kişilere giydirilen süslü elbise; kaftan. ⊡ **hil'at-bahā,** *{OsT} Hilat giydirecek kadar önemsenmeyen kişilere verilen elbise bedeli.*|| **hil'at-düz,** *{OsT} Hilat diken kimse.*|| **hil'at giydirme,** *{OsT} 1. Padişah veya sadrazamın bir devlet adamına mükâfat olarak hilat hediye etmesi. 2. Yazı öğretmenlerinin kendilerinden ders gören öğrencilerin yazılarının üstüne kaş çizmesi.*|| **hil'at-i fāhire,** *{OsT} Gösterişli elbise veya çok değerli kaftan.*|| **hil'at-i vedā,** *{OsT} Sarayda ağırlanan misafirlere giderlerken giydirilen kaftan.*|| **hil'at-i zerrîn,** *{OsT} Altınla işlenmiş kaftan.*

hil'atlemek, [ḫil'at-le-mek] *{eAT} gçl. f. [-r]* Hilat giydirmek.

hilay, [? hilāy] *(hila:y) {ağız} is. zool.* Atmaca. [DS]

hilaz, [? hilāz] *(hila:z) {ağız} sf.* (Kişi için) çabuk hasta olan; hastalıklı. [DS]

hilb, [Ar. ḫilb خلب] *{OsT} is.* **1.** Yırtıcı hayvan tırnağı. **2.** Asma yaprağı. **3.** Ciğer. **4.** Turp. **5.** *sf.* Zampara.

hilbi, [? hilbi] *{ağız} is.* Dört yanı taşa sürtülerek aşındırılmış, düzleştirilmiş aşık. [DS]

hilbili, [hilbi-li] *{ağız} sf* Aşık oyunu. [DS]

hildirik, -ği [hil-dirik / hild-ir-ik ?] *{ağız} is.* Merdane. [DS] ⊡ **hildirik etmek,** *{ağız} Kullanılamayacak kadar eskitmek; işe yaramaz duruma getirmek.* [DS]

hile, [Ar. ḥīle *(dönüş)* حيله] *(hi:le) {OsT} is.* **1.** Birini aldatmak, yanıltmak, kandırmak için yapılan düzen veya oynanan oyun. **2.** Çıkar sağlamak için bir şeye değersiz veya daha az değerli bir şey karıştırma. ⊡ **hîle-bāz,** *{OsT}* → hilebaz.|| **hile hurda,** *Aldatma; kandırma; dalavere; dolap.*|| **hîle-i şer'iye,** *{OsT} Açıklamakta zorluk çekilen bir durumla karşılaşılınca ustaca bir çıkar yol bulma. 2. İslam hukukunda somut bir olayda hukukî bir çözüm yolu bulma*

veya yasak olan bir şeyi meşru yollardan hareketle yasaksız sayma.|| **hîle-kâr,** *{OsT} Hileci.*|| **hîle-perdāz,** *{OsT} Hileci.*|| **hîle-sāz,** *{OsT} Hileci.*|| **hilesi hurdası olmamak,** *1. Yalanı ve kandırmak, aldatmak gibi huyları olmamak. 2. İçinde değerini düşürecek bir şey bulunmamak.*|| **hile yapmak,** *1. Aldatmak. 2. Çıkar sağlamak amacıyla bir şeyin içine saflığını bozacak daha az değerli bir şey karıştırmak.*

hilebaz, [Ar. ḥīle + Far. -bāz حيله باز] *{OsT} sf.* Hile yapan; hileci.

hileci, [hile-ci] *sf.* Hile yapan; hile karıştıran; hilekâr; hilebaz.

hilecilik, -ği [hile-ci-lik] *is.* Hileye başvurma durumu; hilekârlık.

hilek, [dile-k > hilek ?] *{ağız} is.* Arzu; dilek. [DS]

hilekâr, [Ar. ḥīle + Far. -kār حيله كار] *(hilekâ:r) {OsT} sf.* Hile yapan; hile karıştıran; hileci; hilebaz.

hilekârlık, -ğı [hilekâr-lık] *(hilekâ:r) sf.* Hileye başvurma durumu; hilecilik.

hileli, [hile-li] *sf.* Hilesi olan; içine hile karıştırılmış olan; gerçek ve saf olmayan. ◘ **hileli iflas,** *Borçlu olduğu kişileri zarara sokmak için gerçekte iflas etmediği hâlde hileye baş vurarak iflas etmiş gibi görünme.*

hiles, [? hiles] *{ağız} is.* Salyangoz. [DS]

hilesiz, [hile-siz] *sf.* **1.** Hile yapmayan; kandırma ve düzen bilmeyen; dürüst. **2.** İçine hile karıştırılmamış; hilesi olmayan; saf.

hilez, [Erme. ḫlez] *{ağız} is.* Kertenkele. [DS]

hilf, [Ar. ḥilf حلف] *{OsT} is.* **1.** Ant; yemin. **2.** Birlik; ittifak.

hilhili, [? hilhili] *{ağız} is.* Atmaca. [DS]

hilhit, -di [? hilhit] *{ağız} is.* Anahtar deliği. [DS]

hilhüp, [hil+hüp] *{ağız} sf.* Parasız pulsuz, yiyeceksiz, giyeceksiz. [DS]

hilim[1], [? hilim] *{ağız} is.* Az eski olduğu hâlde atılan eşya. [DS] ◘ **hilim hilim,** *{ağız} Eski püskü.* [DS]

hilim[2], [? hilim] *{ağız} is.* Sıcaklık. [DS]

hilime, [Ar. helīme] *{ağız} is.* **1.** Çorba, pişmiş süt, aşure gibi yiyeceklerin üstünde oluşan ince kaymak. **2.** Krema. [DS]

hilkat, -ti [Ar. ḫalḳ *(yaratma)* > ḫilḳat خلقت] *{OsT} is.* **1.** Yaratılma; yaratık. **2.** Yaratılmış olan şey. **3.** Yaratılış; fıtrat.

hilkaten, [Ar. ḫilḳaten خلقةً] *(hilka'ten)v zf.* Yaratılış olarak; yaratılış yönünden.

hilkatî, [Ar. ḫilḳatī خلقتى] *(hilkati:) {OsT} sf.* **1.** Yaratılıştan gelen; doğuştan olan. **2.** Yaratılışla ilgili olan. **3.** Doğal olan.

hilkatiyat, [Ar. ḫilḳatiyyāt خلقتيات] *(hilkatiya:t) {OsT} is.* Doğal nitelikler.

hilkatiyet, [Ar. ḫilḳatiyet خلقتيت] *{OsT} is.* Doğuştan var olan özellik.

hilke[1], [Yun. halkio] *{ağız} is.* Çeşme ağızlığı. [DS]

hilke[2], [Ar. ḥalḳa] *{ağız} is.* Halka. [DS]

hilkıyat, [Ar. ḫilḳıyāt خلقيات] *(hilkıya:t) {OsT} is.* Yaradılıştan var olan özellikler.

hilkıyet, [Ar. ḫilḳıyet خلقيت] *{OsT} is.* Yaradılışta bulunma; yaradılışta olma.

hılkî, [Ar. ḫılkī / ḫılḳiye خلقى / خلقيه] *(hılki:) {OsT} sf.* Yaratılışla ilgili; yaradılışa ait.

hilkmek, [il-mek] *{ağız} is.* İple yapılan ilmek. [DS]

hille[1], [Ar. ḥille حله] *{OsT} is.* Durak; istasyon.

hille[2], [? hille] *{ağız} is.* Kenarları leğen kadar yüksek kazan. [DS]

hillik, [hil-lik ?] *{ağız} is.* **1.** Çoban kepeneği. **2.** *sf.* (Elbise için) eski; yırtık. [DS]

hilliklemek, [hil-lik-le-mek] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(i)-yor]* Çabalamak; var kuvvetiyle hareket etmek. [DS]

hillikleşme, [hil-lik-le-ş-me] *is.* İnat etme; zıt gitme; ısrar etme.

hillikleşmek, [hil-lik-le-ş-mek] *{ağız} işteş. f. [-ir]* İnatlaşmak. [DS]

hilm, [Ar. ḥilm حلم] *{OsT} is.* Karakterdeki yumuşaklık; sakinlik; halim olma durumu.

hilmi, [Ar. ḥilm > ḥilmī / ḥilmiyye حلمى / حلميه] *(hilmi:) {OsT} sf.* Yumuşak huylu olan; kibar.

hilmiyet, [Ar. ḥilmiyyet حلميت] *{OsT} is.* Davranış ve huydaki yumuşaklık; sakinlik.

hilozoizm, [Fr. hylozoïsme] *is. fel.* Maddenin canlılığını, madde ile hayatın birbirinden ayrılmazlığını, evrenin tüm ve tek varlık olduğunu ileri süren görüş; canlı özdekçilik.

hiltik, -ği [? hiltik / il-t-ik ?] *{ağız} is.* Şapka ve başlık gibi giyecekleri çene altından bağlamaya yarayan bağ. [DS]

hiltit, [Ar. ḥilttīt حلتيت] *(hilti:t) {OsT} is. bot.* Kötü kokulu bir tür zamk; şeytan tersi.

hilye, [Ar. ḥilye حليه] *{OsT} is.* **1.** İnsanda bulunan övünç duyulabilecek dış güzellikler. **2.** Süs; ziynet. **3.** Güzel yüz. **4.** Hz. Muhammed'in niteliklerini, karakterini, fizik ve ruhsal durumunu anlatan eser; hilye-i şerif. **5.** Bir yazı biçimi. ◘ **hilye-i çihār-yār-i güzîn,** *{OsT} Dört halife için yazılmış tanıtım yazıları.*|| **hilye-i enbiyā,** *{OsT} Peygamberler hakkında yazılmış hayat hikâyeleri.*|| **hilye-i fahr-i ālem,** *{OsT} Hz. Muhammed'in yazılı portresi.*|| **hilye-i nebevî,** *{OsT} Hz. Muhammed'in yazılı portresi.*|| **hilye-i şerîf,** *{OsT} Hz. Muhammed'in yazılı portresi.*

hilyevn, [Ar.hilyevn هليون] *{OsT} is. bot.* → helyun.

him[1], [hım / him / hom / höm / hum / hüm *(yans.)*] *is.* Burundan solumayı, böylece öfkeyi belli etmeyi, öfkeli seslenme ve konuşmayı anlatan kök. [Zülfikar] *him-ih-le-mek < (him-ik-le-mek), him-ik*

him[2], [Ar. ḫīm خيم] *(hi:m) {OsT} is.* Yaradılış; huy; tabiat.

him[3], [Erme. himn] *{ağız} is.* **1.** Temel. **2.** Duvar dibi. **3.** Büyük taş; yerli kaya. **4.** Köşe; aralık. **5.** Çalıdan yapılan çit. **6.** Çalılık, dikenlik yer. [DS] ☞ **him urmak,** *{eAT} Temel atmak; yapı kurmak.*

himale, [Ar. ḥimāle حماله] *(hima:le) {OsT} is.* → hamail.

himan, [Ar. hīmān هيمان] *(hi:ma:n) {OsT} sf.* Susamış; susuz.

himar, [Ar. ḥimār حمار] *(hima:r) {OsT} is.* Erkek eşek. ☞ **himārü'l-vahş,** *{OsT} Yaban eşeği.*

himarî, [Ar. ḥimārī حماري] *(hima:ri:) {OsT} sf.* **1.** Eşekle ilgili; eşeğe ait. **2.** Eşek gibi.

himariyet, [Ar. ḥimāriyet حماريت] *(hima:riyet) {OsT} is.* **1.** Eşek olma durumu; eşeklik. **2.** *mecaz.* Aptallık.

himaye, [Ar. ḥimāye / ḥimāyet حمايه / حمايت] *(hima:ye) {OsT} is.* **1.** Koruma; yardım etme; kayırma. **2.** Özel anlaşma ile bir devletin daha güçlü bir devlet tarafından diğer devletlere karşı korunması veya idarece kontrolü. ☞ **himaye etmek,** *Korumak; kayırmak.*|| **Himāye-i Etfal Cemiyeti,** *{OsT} Çocuk Esirgeme Kurumu.*|| **himāye-kâr,** *{OsT} Koruyan; koruyucu nitelikli; taraf tutan.*|| **himayesine almak,** *Koruyuculuğunu üslenmek; kötü şeylere karşı korumak.*

himayecilik, -ği [himaye-ci-lik] *(hima;yecilik) is.* Bir ülkenin tarım, sanayi ve ticareti ile ilgili girişimleri yabancı rekabetlerden korumak için bazı önlemler almayı öngören sistem.

himayeli, [himaye-li] *(hima:yeli) sf.* Korunan; savunulan.

himayesiz, [himaye-siz] *(hima:yesiz) sf.* Koruması olmayan; himayeden yoksun bırakılmış olan.

himbirlik, -ği [him+bir-lik] *{ağız} is.* Gizli sözleşme; ağız birliği. [DS]

hime, [Far. hīme هيمه] *(hi:me) {OsT} is.* Odun; kütük. ☞ **hîme-keş,** *{OsT} Odun taşıyıcı; oduncu.*

himem, [Ar. himmet > himem همم] *{OsT} is.* Gayret ve çalışmalar; emekler.

himemat, [Ar. himem / himmet > himemāt هممات] *(himema:t) {OsT} is.* Emekler; gayretler.

himen, [Fr. hymen] *is. anat.* Ergen kızlarda döl yolu ağzında bulunan ve ilk cinsel ilişki ile şekli değişen yarımay biçimindeki zar; kızlık zarı.

himiklemek, [him *(yans.)* > him-ik-le-mek / himih-le-mek] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(i)-yor]* Genizden konuşmak. [DS]

himik, [him *(yans.)* > him-ik] *{ağız} sf.* **1.** Genizden konuşan. **2.** *is.* Sümük. [DS]

himl, [Ar. ḥiml حمل] *{OsT} is.* Yük. ☞ **himl-i cesîm,** *{OsT} Ağır yük.*|| **himl-i hafîf,** *{OsT} Hafif yük.*

himmet, [Ar. himm *(manen yönelme)* > himmet همت] *{OsT} is.* **1.** Yardım; bağış. **2.** İyi muamelede bulunmak. **3.** Kasıt; niyet. **4.** Çalışma; emek; gayret. **5.** Ermiş veya kutsal sayılan bir kişi tarafından yapılan yardım veya destek; lütuf. ☞ **himmet etmek,** *Yardım etmek; emek vermek; gayret etmek.*|| **Himmetinizle!** *Yapılan bir iyiliğe teşekkür anlamında söylenen söz.*|| **Himmetin var olsun!** *Yaptığınız iyilik ve yadımla bu duruma geldik, anlamında bir teşekkür sözü.*

himmetli, [himmet-li] *sf.* Himmeti bulunan; himmet eden; yardımsever.

himye, [Ar. ḥimye حميه] *{OsT} is.* (Yemek için) perhiz.

himyevi, [Ar. ḥimyevī حميوي] *(himyevi:) {OsT} sf.* Perhizle ilgili.

hin[1], [hın / hin / hün *(yans.)*] *is.* Burundan soluk almayı, soluk basıncı ile burun silmeyi ve burundan konuşma sırasında çıkan sesleri anlatan kök. [Zülfikar] *hin-ik, hin(n)-ik, hin-li*

hin[2], [? (h)in / in / Nog. (y)in] *sf.* **1.** Kurnaz; cin fikirli; zamane; sezeğen; hassas. **2.** *{ağız}* Zekâsını hile yapmakta kullanan. [DS]

hin[3], [Ar. ḥīn حين] *(hi:n) {OsT} is.* Zaman; zamanın bir parçası; an. ☞ **hîn-i hācet,** *{OsT} Gerektiği zaman.*|| **hîn-i sefer,** *{OsT} 1. Yolculuk anı. 2. Ölüm.*

hina, [Far. ḫīnā خينا] *(hi:na:) {OsT} is.* Şarkı söyleme. ☞ **hînā-ger,** *{OsT} Şarkı söyleyen; hanende.*

hinas, [Ar. ḫināṣ خناث] *(hina:s) {OsT} is.* Hem erkeklik hem de dişilik özelliği taşıyanlar.

hinaza, [hinaza] *sf.* Kin güden; içinden pazarlıklı.

hincek, -ği [hin-cek] *{ağız} sf.* Kötülük düşünen. [DS]

hinci, [imdi > hinci / hincik] *{ağız} zf.* Şimdi; hemen. [DS]

hindam, [Ar. hindām هندام] *(hinda:m) {OsT} is.* **1.** İyi tertipleme. **2.** Uygunluk. **3.** Simetri.

hindarsız, [hindar-sız] *{ağız} sf.* Onursuz. [DS]

hindi[1], [Hind *(16. yy.da Antil adaları yanlışlıkla Batı Hint adaları sanılmıştı, oradan getirilen kuş)* > Ar. hindī هندي] *{OsT} is.* **1.** (H, büyük harfle) Hint veya Hindistan ile ilgili; Hindistan'dan gelen; Hintli. **2.** *zool.* Tavukgillerden Kuzey Amerika çıkışlı, on beşinci yüzyılda evcilleştirilen, tüyleri madenî parlak yeşil parıltılı esmer, başı ve boynu çıplak, di-

kilgen ibikli, sekiz veya on kuyruk teleği bulunan en büyük kümes hayvanı, *(Melegris gallopavo)*. **3.** Tezhip, hat ve minyatür sanatlarında kullanılan bir tür kâğıt. **4.** *argo.* Aptal; şaşkın. **5.** *{ağız}* Başörtüsü; yemeni. [DS] ⧉ **hindi gibi kabarmak,** *Büyüklük taslamak; gururlanmak; böbürlenmek.*

hindi², [imdi > hindi] *{ağız} zf.* Şimdi. [DS]

hindiba, [Yun. entybion > Ar. hindibā' هندباء] *(hindiba:) is. bot.* Birleşikgillerden, geniş kömeçler hâlinde mavi ve beyaz çiçekler açan, kumsal yerlerde kendiliğinden yetişen, bazı türleri sebze olarak tüketilen birkaç yıllık otsu bitki; güneğik, *(Cichurium endivia)*.

hindici, [hindi-ci] *is.* Hindi yetiştiricisi veya satıcısı.

hindik, -ği [imdi > hindik] *{ağız} zf.* Şimdi. [DS]

Hindistan cevizi, [Ar. hindī + Far. stan + ceviz-i] *is. bot.* **1.** Palmiyegillerden tropikal bölgelerde yetişen bir ağaç, *(Cocos nucifera)*. **2.** Bu ağacın sert kabuklu ve portakaldan daha büyük, içi sütlü meyvesi.

Hindolog, -ğu, [Fr. hindologue] *is.* Hint dili uzmanı veya bilim adamı.

Hindoloji, [Fr. hindologie] *is.* Hint dili bilimi.

Hindu, [Far. hindū هندو) *(hindu:) is.* **1.** Hindistan'da yaşayan Mecusi halk. **2.** Hindistan'ın resmî dili. **3.** Yanaktaki siyah ben. **4.** *gök b.* Satürn; Zuhal; Sekendiz. **5.** *sf.* (İnsan ırkı için) siyah renkli.

hindubar, [Far. hindūbār هندوبار] *hindu:ba:r) {OsT} is.* **1.** Yazı hokkası. **2.** *öz. is.* Hindistan.

hinduvane, [Far. hinduvāne هندوانه] *(hinduva:ne) is.* **1.** Kavun. **2.** Karpuz.

Hinduizm, [Fr. hindouisme] *is.* Batılı yazarlar tarafından çok katı ve tutucu olan geç devir Brahmacılığma verilen isim.

hine, [Ar. hīne هينه] *(hi:ne) {OsT} is.* Onurlu olma hâli.

hing¹, [hang / hank / heng / hıng / hınk / hing / hong / höng / hönk / hun / hüng *(yans.)*] *is.* Kahkahayla ve katıla katıla gülmeyi anlatan kök. [Zülfikar] *hing-il-de-mek, hing-ir-de-mek hing-ir mingir*

hing², [hang / hing / höng / hönk *(yans).*] *is.* Sıçramayı, zıplamayı, titremeyi, yerli yersiz patırtılı hareket etmeyi anlatan kök. [Zülfikar] *hing-il-de-mek, hing-il-im şingilim*

hingiç, -ci [? hingiç] *{ağız} is.* **1.** Kestane. **2.** Ceviz içi. [DS]

hingil¹, [? hingil] *{ağız} is.* Su kovası. [DS]

hingil², [hing *(yans.)* > hing-il] *{ağız} sf.* Perişan. [DS]

hingildemek¹, [hing *(yans.)* > hing-il-de-mek] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-d(i)-yor]* **1.** (Çocuk için) söylenerek ısrarla bir şey istemek. **2.** (Çocuk için) kıs kıs gülmek. [DS]

hingildemek², [hing *(yans.)* > hing-il-de-mek] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-d(ı)-yor]* **1.** (Beli bükülmüş yaşlı için) sendeleyerek yürümek. **2.** Tam hazırlanmadan, acele ile yola çıkmak. **3.** Terbiyesizce davranışlarda bulunmak. [DS]

hingilim, [hing *(yans.)* > hing-il-im] *{ağız} is.* Yersiz yapılan gürültü patırtı. [DS] ⧉ **hingilim atmak,** *{ağız} Keyfine göre gezip eğlenmek; fink atmak.* [DS]|| **hingilim şingilim,** *{ağız} (Bir iş yaparken veya bir yere gelirkenki davranış için) saygısızca.* [DS]

hingir¹, [hing-ir] *is.* Kahkahayla ve katıla katıla gülmeyi anlatan yansımalı gövde. ⧉ **hingir hingir,** *{ağız} (Gülmek için) kahkahaya yakın bir sesle; kıkır kıkır.* [DS]

hingir², [? hingir] *{ağız} is.* Hadım edilmiş kimse; iğdiş. [DS]

hingirdemek, [hing *(yans.)* > hing-ir-de-mek] *{ağız} gçsz. f. [-r] [d(i)-yor]* **1.** Sesli olarak gülmek; gülmek. **2.** Ağlamak. **3.** Kendi kendine söylenmek. [DS]

hingirdeşmek, [hing *(yans.)* > hing-ir-de-ş-mek] *{ağız} işteş f. [-ır]* Ses çıkararak gülüşmek; fingirdeşmek. [DS]

hingirti, [hing *(yans.)* > hing-ir-ti] *{ağız} is.* Cilveli gülüş. [DS]

hingişmek, [hing *(yans.)* > hing-iş-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* (Hafifmeşrep kadın için) uygunsuz davranışlarda bulunmak. [DS]

hinik, -ği [hin-ik] *{ağız} is.* Sümük. [DS]

hinilemek, [hin-i-le-mek] *{ağız} gçsz. f. [-r] [l(i)-yor]* Direnmek. [DS]

hink¹, **-gi** [Ar. ḫink خنك] *{OsT} is.* Kır at.

hink², **-gi** [? hink] *{ağız} is.* **1.** Çelik çomak oyununda kale olarak kazılan çukur. **2.** Kardan yapılan tümsek. [DS]

hinka, [? hinka] *{ağız} is.* Huni. [DS]

hinleşme, [hin-le-ş-me] *is.* Kurnazca davranışlarda bulunma.

hinleşmek, [hin-le-ş-mek] *dönşl. f. [-ir]* Kurnazca davranışlarda bulunmak.

hinli, [hin *(yans.)* > hin-li] *{ağız} sf.* (Kişi için) genizden konuşan. [DS]

hinlik, -ği [hin-lik] *is.* Kurnaz olma durumu; kurnazlık; sinsilik.

hinnas, [? hinnas] *{ağız}* is. Kerpiç ve çamurdan yapılan tahıl ambarı. [DS]

hinne, [? hinne] *{ağız} is.* Tandırda pişirilen küçük ekmek. [DS]

hinoğlu, [hin + oğ(u)l-u] *sf.* Kurnazlıkta aşırı giden; sinsi.

hinoğluhin, [hin + oğ(u)l-u + hin] *sf.* Kurnazlığı ile her devrin şartlarına uyarak işini yürüten.

hinsan, [Ar. insān] *{ağız} is.* İnsan. [DS]

Hint, [Ar. hind هند] *{OsT} is.* Asya kıtasının, güneyinde ve ortada yer alan en büyük yarımadası. ⧉

Hint-Arî, *Bugünkü İran diline benzer Hindistan'da konuşulan Avrupa dilleri.*|| **Hint armudu,** *bot. Mersingillerden Amerika'da yetişen bir tür meyve ağacı, (Psidium).*|| **Hint-Avrupa dilleri,** *dbl. Dilciler tarafından ortak bir köke oturtulan Avrupa ve Asya'da konuşulan bazı diller.*|| **Hint ayvası,** *bot. Tropikal bölgelerde yetişen annona adlı bitkinin meyvesi.*|| **Hint bademi,** *Kakao.*|| **Hint baklası,** *bot. Beş metreye kadar boylanabilen tohumları kene görünümünde, ülkemizin Ege ve Akdeniz bölgelerinde yetişen, zehirli olan tohumlarından yağ elde edilen, çok yıllık bir ağaç; Japon şemsiyesi; kene otu; Hint yağı ağacı (Ricinus comminus).*|| **Hint bezelyesi,** *bot. 1. Baklagillerden tropikal ülkelerde yetişen, fasulye gibi tohumlu bir bitki. 2. Börülce.*|| **Hint biberi,** *Kırmızı biber.*|| **Hint darısı,** *bot. Buğdaygillerden, taneleri yenilen, darıya benzeyen bir bitki, (Sorghum vulgare).*|| **Hint domuzu,** *zool. 1. Büyük Okyanustaki adalarda yaşayan, köpek dişleri boynuz gibi yukarı kıvrık bir tür domuz, (Porcus babyrussa). 2. Kobay.*|| **Hint fıstığı,** *bot. Sütleğengillerden, meyve çekirdekleri zehirli bir bitki; kürkas, (Jatropha curcas).*|| **Hint fulü,** *bot. Beyaz çiçekli bir tür nilüfer; mısır fulü, (Nelubrium).*|| **Hint güreşi,** *spor. Karşıt yönde ve yan yana sırt üstü yatan bir çiftin iç yandaki bacaklarını kenetleyerek rakibini çevirmeye dayanan bir güreş oyunu.*|| **Hint hıyarı,** *bot. Baklagillerden tropikal bölgelerde yetişen tüysü yapraklı, sarı çiçekli; siyah renkte olan meyvelerinin içinde ağrısız hafif müshil etkisi gösteren bir helme bulunan bir bitki; hıyarşembe, (Cassia fistula).*|| **Hint hurması,** *bot. Palmiyegillerden, taze filizleri Hindistan'da sebze olarak yenen, meyvesinden reçel yapılan bir ağaç, (Borrassus).*|| **Hint inciri,** *bot. 1. Kaktüsgillerden düz ve yassı yapraksı eklemli gövdeli, meyveleri yenilebilen, pek çok türü bulunan bir bitki, (Ficus sycomorus); Frenk inciri; kaynana dili; firavun inciri. 2. Dalların ucundan aşağı sarkan dalları yere değdikten sonra kök salarak yerden hem besi suyu alan yer üstü köklü bir bitki türü, (Ficus İndica)* || **Hint irmiği,** *Bazı hurma ağaçlarının özünden çıkarılan ve pirinç gibi kullanılan nişastalı madde.*|| **Hint kamışı,** *bot. Buğdaygillerden sıcak ülkelerde yetişen, 25 m. kadar boylanabilen, kabarık düğümlü gövdesinden mobilya, merdiven, baston gibi eşya yapılabilen, yirmi beş kadar türü bulunan kamış bitkiler, (Bambusa vulgaris); bambu; hezaren.*|| **Hint keneviri,** *bot. Kenevirgillerden, Asya ve Amerika'da yetişen, yapraklarından esrar, kıf veya marihuana denilen uyuşturucu elde edilen bir dişi kenevir, (Cannabis sativa indica).*|| **Hint kertenkelesi,** *zool. İguanagillerden, bir iki metre boyunda, sırtında dikenli çıkıntılar bulunan, pullu büyük bir sürüngen; iguana, (İguana tuberculara).*|| **Hint kestanesi,** *bot. Beyaz ve pembe çiçekleri hoş kokulu, yaprakları el ayası şeklinde, cadde ve meydanları süslemek için yetiştirilen, meyveleri yenmez ancak taze iken p vitamini bakımından zengin olan 15-30 m. kadar büyük bir ağaç; atkestanesi, (Aesculus).*|| **Hint kirazı,** *bot. Antep fıstığıgillerden, sıcak ülkelerde yetişen, zeytin iriliğindeki meyvesi yenilebilen bir tür ağaç ve bu ağacın meyvesi; mango, (Mangifera indica).*|| **Hint kumaşı,** *Eskiden Hindistan'da dokunan ve batı ülkelerinde bulunmadığı için değerli sayılan bir tür ipekli kumaş.*|| **Hint safranı,** *bot. Zencefilgillerden, kök saplarından safrana benzer boyar madde çıkarılan, sivri yapraklı, sarı çiçekli çok yıllık bir bitki; zerdeçal, (Cudcuma longa)* || **Hint sarısı,** *Hint kirazı yaprakları ile beslenmiş ineğin sidiğinden elde edilen ve yağlıboya resimde kullanılan bir sarı boya.*|| **Hint yağı,** *Hint baklasının (kene otu) tohumlarından elde edilen, hekimlikte ve sanayide kullanılan bir bitkisel yağ.*|| **Hint yağı bitkisi,** *bot.* → Hint baklası, *(Ricinus communis).*|| **Hint yasemini,** *bot. Zakkumgillerden, Amerika kökenli, mızrak gibi yapraklı ve dal uçlarında talkım hâlinde ortası sarı, kenarları beyaz, büyük kokulu çiçekleri olan görünüşü güzel bir ağaç, (Plumeria acutifolia / acuminata)*|| **Hint zamkı,** *Kuzeydoğu Asya'da yetişen bir ağaçtan (Garcinia hanburyı) elde edilen zamk; Hint reçinesi.*

Hintçe, [Hint-çe] *is. dbl.* Sanskiritçe'den etkilenmiş Hint-Ari dilleri grubundan Hindistan'da büyük bir çoğunluğun konuştuğu dil; Hint dili; Hindu; Hindî.

hinterlant, -dı [Al. hinter *(geri)* + land *(ülke)*] *is.* **1.** Kıyı gerisindeki topraklar. **2.** Ticaret limanı veya bir sanayi bölgesini besleyen çevre il ve bölge; iç bölge; arka bölge.

hintleşmek, [hint-le-ş-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* Çalışmak. [DS]

Hintli, [Hint-li] *is.* **1.** Hint halkından veya bu halkın soyundan olan kimse. **2.** Hindistan'da yaşayan kimse.

hinto, [Mac. hintou] *is.* Karoça da denilen, eskiden elçilerin bindikleri bir tür yaylı araba.

hiper, [Yun. hyper] *sf.* Yüksek; fazla.

hiperaktif, [Fr. hyperactif] *sf.* Aşırı etken; aşırı hareketli.

hiperakuzi, [Fr. hyperacousie] *is. tıp.* Aşırı gürültü veya sesten rahatsız olma durumu.

hiperbol, -lü [Yun. hyperbállein *(yukarı atmak)* > Fr. hyperbole] *is. mat.* Bir düzlemin yeri değişmeyen iki ayrı noktaya göre sabit uzaklıklarının meydana getirdiği eğri.

hiperbolik, -ği [Fr. hyperbolique] *sf.* **1.** Hiperbol biçiminde olan. **2.** Hiperbol ile ilgili olan.

hiperboloidal, -li [Fr. hyperboloïdale] *sf.* Hiperboloit biçiminde olan.

hiperboloit, -di [Fr. hyperboloïde] *sf.* **1.** Hiperbole

benzer. **2.** Hiperbolün eksenlerinden birisi etrafında döndürülmesi ile ortaya çıkan yüzey; asimptotik bir konisi bulunan ikinci derece yüzey.

hiperglisemi, [Fr. hyperglycémie] *is. tıp.* Kanda normalin üstünde şeker bulunması durumu.

hiperinsülinizm, [Fr. hyperinsulinisme] *is. tıp.* Pankreasın aşırı ensülin salgılaması durumu.

hiperkalsemi, [Fr. hypercalcémie] *is. tıp.* Kandaki kalsiyum miktarının artması durumu.

hiperkapni, [Fr. hypercapnie] *is. tıp.* Kanda karbondioksitin fazla miktarda bulunması durumu.

hiperkolesterolemi, [Fr. hypercholestérolémie] *is tıp.* Kanda dolaşan kolesterol oranının bir litrede 2.20 mg'dan fazla olması durumu.

hipermetrop, -bu [Fr. hypermétrope] *sf. tıp.* **1.** (Göz için) cisimlerin görüntüleri ağ tabakanın gerisinde kaldığı için yakını iyi göremeyen. **2.** Gözleri böyle olan (kimse).

hipermnezi, [Fr. hypermnésie] *is. tıp.* Kişinin geçmişle ilgili ve gerçekten yaşayıp yaşmadığını kestiremediği olayları birdenbire hatırlaması biçiminde ortaya çıkan hezeyan.

hiperon, [Fr. hypéron] *is. kim.* Kütlesi protonun kütlesinden büyük; dötonun kütlesinden küçük olan atom altı taneciklerin genel adı.

hiperparazit, [Fr. hyperparasite] *is. biy.* Bir asalakta asalak yaşayan başka bir asalak.

hipersekrasyon, [Fr. hypesécrétion] *is. tıp.* Bir salgı bezinin aşırı derecede salgı salması.

hipersonik, [Fr hypersonique] *sf.* Hızı 15°C'ta yaklaşık olarak 6000 km/saat olan.

hipertansiyon, [Yun. hyper + Lat. tension > Fr. hypertension] *is. tıp.* Kanın atar damarlara yaptığı, normalden daha yüksek basınç; yüksek atar damar basıncı; yüksek tansiyon.

hipertroidi, [Fr. hyperthyroïdie] *is. tıp.* Tiroit bezi salgısının aşırı artması durumu.

hipnotize, [Fr. hypnotisé] *sf.* Yapay olarak uyutulmuş ve tepki veremez duruma getirilmiş durumda olan. ⚲ **hipnotize etmek,** *1. Yapay olarak uyutmak. 2. Birini etkisi altına alarak kendi iradesini kullanamaz duruma getirmek; büyülemek.*|| **hipnotize olmak,** *Birinin etkisi altında kalarak büyülenmiş gibi donup kalmak; çekiciliğine kapılmak.*

hipnotizma, [Fr. hypnotisme] *is.* Yapay uyku hâli vermeye yarayan tekniklerin tümü.

hipnoz, [Fr. hypnos] *is. tıp.* Yapay yollarla insanı uyutma ve algılama işlevini azaltma.

hipo-[1], [Yun. hypo *(alçak)* > Fr. / İng. hypo-] *ön ek.* Başına getirildiği Yunanca kökenli kelimelere *"alçak, aşağı, az, eksik"* gibi anlamlar katan ön ek.

hipo-[2], [Yun. hippos > Fr. İng. hippo-] *ön ek.* Başına getirildiği Yunanca kelimelere *"at ve atla ilgili"* anlamı katan ön ek.

hipoderm, [Fr. hypoderme] *is. anat.* Alt deri.

hipodermoz, [Fr. hypodermose] *is. vet.* Büvelek kurtçuklarının sığırların sırt, omuz ve boyun bölgelerinde şişkinlikler hâlinde meydana getirdiği hastalık.

hipodrom, [Yun hippo *(at)* + drómos *(koşu)* > Fr. hippodrome] *is.* **1.** Eski Yunan ve Roma'da at ve araba yarışlarının yapıldığı yer. **2.** At yarışı yapılan alan; koşu alanı.

hipofiz, [Yun. hypo *(alt)* + physis *(varlık)* > Fr. hypophyse] *is. anat.* Beynin alt yüzünde bulunan ve bazı iç salgı bezlerinin salgılanmasında, bazılarının da azaltılmasında etkili olan, ayrıca kendisi de doğrudan bazı fizyolojik olaylarda temel rol oynayan bir iç salgı bezi.

hipoglisemi, [Fr. hypoglicémie] *is. tıp.* Kanda glikoz miktarının azalması sonucu ortaya çıkan aşırı halsizliğe, aşırı terlemeye ve hafif baygınlığa yol açan hastalık.

hipokolesterolemi, [Fr. hypocholestérolémie] *is. tıp.* Kanda kolesterol miktarının normalden aşağı düşmesi durumu.

hipokondri, [Fr. hypocondrie] *is. psikol.* Bütün ruhsal hayatın sağlık durumu ile ilgili kaygılara yönelmesi şeklinde ortaya çıkan psikolojik rahatsızlık.

hipokondriyak, [Fr, hypocandriaque] *sf.* Karamsar; tedirgin; üzgün.

hipopotam, [Yun. hippos *(at)* + portamós *(nehir)* > Fr. hippopotame] *is. zool.* Afrika'da ırmak boylarında yaşayan çok iri yapılı, geniş ağızlı, çift parmaklı memeli bir hayvan; su aygırı, *(Hippopotamus).*

hipopotamgiller, [hipopotamgiller] *is. zool.* Örnek türü su aygırı olan iri yapılı memeli hayvanlar familyası; su aygırıgiller.

hipostaz, [Fr. hypostase] *is.* Felsefî görüşlerin veya dinî kuralların dayandırıldığı temellerden her biri; uknum; dayantı.

hipotalamus, [Fr. hypothalamus] *is. anat.* Beyinde talamusun ön, hipofizin üst yanında yer alan cinsiyet oluşumu, kandaki cinsiyet hormonu salgısını, vücut sıcaklığını, uyku ve uyanıklık hallerini düzenleme ve sempatik sinir sistemi merkezi gibi önemli hayatî merkezlerin yer aldığı beynin ana bölümlerinden biri.

hipotansiyon, [Fr. hypotesion] *is. tıp.* Atar damar basıncının normalden daha aşağı düşmesi durumu.

hipotenüs, [Yun. hypoteinein *(alta çekilmek)* > hypoteinusa *(altta gerili olan)* > Fr. hypoténuse] *is. mat.* Dik üçgende, dik açının karşısına düşen en büyük kenar.

hipotermi, [Fr. hypothermie] *is. tıp.* Vücut sıcaklığının normalden aşağı düşmesi durumu.

hipotetik, -ği [Fr. hypothétique] *sf.* Varsayıma dayanan; varsayımla ilgili; farazi.

hipotez, [Yun. hypothèse *(temel)* > Fr. hypothèse] *is.* Varsayım; faraziye.

hippi, [İng. hippy / hippie *(son moda)*] *is.* Devlet, din, aile, evlilik, ekonomik yaşayış, okul vb. pek çok toplumsal kurumları reddederek derbederce yaşayan örgütlü gençlik topluluğu.

hippilik, -ği [hippi-lik] *is.* Hippi olma durumu.

hir, -rri [Ar. hirr هر] *{OsT} is.* Kedi.

hirabe, [Ar. ḫirābe خرابه] *(hira:be) {OsT} is.* Haydutluk; yol kesiciliği.

hiram[1], [Far. ḫirām خرام] *(hira:m) {OsT} is.* Salına salına, edalı edalı yürüme.

hiram[2], [Ar. herem > hirām هرام] *(hira:m) {OsT} is* Piramitler.

hiras, [Far. hirāsiden > hirās هراس] *(hira:s) {OsT} is.* Korkma ; korku.

hirasan, [Far. hirāsān هراسان] *(hira:sa.n) {OsT} sf.* Korkak; ödlek.

hirase, [Far. hirāse هراسه] *{OsT} is.* Korkulacak şey; korkuluk.

hiraset[1], [Ar. ḫirāset حراثت] *{OsT} is.* Toprağı ekip sürmek; ekincilik; tarım.

hiraset[2], [Ar. ḫirāset حراست] *{OsT} is.* Koruma; savunma.

hiraşı, [Ar. hirr + T. aş-ı] *{ağız} is.* Çorba. [DS]

hirave, [Ar. hirāve هراوه] *(hira:ve) {OsT} is.* Baston; asa.

hirba, [Ar. ḥirbā حربا] *(hirba:) {OsT} is. zool.* **1.** Bukalemun. **2.** *mecaz.* Kendine özgü bir düşüncesi olmayan, sık sık görüş değiştiren kimse.

hirbed, [Far. hirbüd > hirbed هربه] *{OsT} is.* Mecusi rahibi.

hirçik, -ği [hirç-ik ?] *{ağız} sf.* Yırtık pırtık; eski. [DS]

hirçimik, -ği [hirç-i-mik] *{ağız} sf.* Üstü başı düzgün olmayan kimse. [DS]

hire[1], [? hire] *{ağız} is.* **1.** Testi. **2.** Küçük ağaç yayık. [DS]

hire[2], [hıra] *{ağız} sf.* → hıra. [DS]

hire[3], [Far. hīre هیره] *(hi:re) {OsT} sf.* **1.** Şaşırıp kalmış; şaşkın. **2.** Bir işe yaramaz; boş; gayesiz. **3.** Cesaretli; mert. **4.** Utanmaz; arsız. **5.** Bulanık, donuk (göz). ⊞ **hîre-bahş,** *{OsT} Akıllara durgunluk veren; göz kamaştırıcı.*|| **hîre-çeşm,** *{OsT} 1. Donuk bakışlı. 2. Aç gözlü; utanmaz. 3. Şaşkın; cesur.*|| **hîre-dest,** *{OsT} Elinden hiçbir şey gelmeyen; sakar.* || **hîre-gî,** *{OsT}* → hiregî.|| **hîre-küş,** *{OsT} 1. Yok yere adam öldüren; gaddar. 2. Cesur, korkusuz. 3. mecaz. Sevgili.*|| **hîre-re'y,** *{OsT} Görüşleri zararlı olan.*|| **hîre-sâz,** *{OsT} Göz kamaştıran; şaşırtıcı.*|| **hîre-ser,** *{OsT} Sersem; aptal; alık.*|| **hîre-serâne,** *{OsT} Sersemce.*|| **hîre-serî,** *{OsT} Aptallık; alıklık; sersemlik.*

hired, [Far. ḫired خرد] *{OsT} is.* Akıl; us.

hiref, [Ar. ḥirfet > ḥiref حرف] *{OsT} is.* Meslekler; işler; sanatlar.

hiregî, [Far. hīre-gī خیرگی] *(hi:regi:) is.* **1.** Kamaştırıcılık. **2.** Şaşkınlık; donduruculuk.

hirelenmek, [hire-le-n-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* Yola çıkmak; yollanmak. [DS]

hirem, [Ar. hirem هرم] *{OsT} is.* → ehram.

hiremî, Ar. hiremī هرمی] *(hiremi:) {OsT} sf.* Piramit gibi.

hiren, [Bulg. hrěn] *{ağız} is. bot.* İnce uzun yapraklı, kökü pancara benzer ve hardal yerine kullanılan bir tür ot. [DS]

hirevül, [Moğ. iregül] *{eT} is.* Savaşta ön safta savaşan kıta; öncü; öncü bölüğü; irevül. [Nevâyî]

hirevün, [? hirevün] *{ağız} sf.* (Tandır vb. için) çok kızgın. [DS]

hirfet, [Ar. ḥirfet / ḥırfet حرفت] *{OsT} is.* **1.** Meslek; sanat iş. **2.** Güzel sanatlar dışında kalan sanatlar; zanaatlar.

hirif, [? hirif] *{ağız} sf.* Zayıf bellekli; bunamış. [DS]

hiriflemek, [hirif-le-mek] *{ağız} gçsz. f. [-r]* Bunamak. [DS]

hirik, -ği [hir-i-k ?] *{ağız} sf.* (Ayakkabı, elbise vb. için) eski. [DS]

hirim, [hir-i-m] *{ağız} is.* Seki duvarı. [DS]

hirk, [Erme. herk] *{eAT} is.* → herk.

hirmen, [Far. ḫirmen خرمن] *{OsT} is.* Harman. ⊞ **hirmen-i meh,** *{OsT} 1. Ayın çevresindeki hâle. 2. Yanaktaki ben.*|| **hirmen-sûhte,** *{OsT} 1. Harmanı yanmış. 2. mecaz. Büyük zarara uğramış.*

hirmengâh, [Far. ḫirmengāh خرمنگاه] *(hirmengâ:h) {OsT} is.* Harman yeri.

hirnik, -ği [yir-in-ik ?] *{ağız} sf.* **1.** (Kişi için) üst dudağı yirik olan. **2.** Çok zayıf; sıska. [DS]

hirre, [Ar. hirre هره] *{OsT} is.* Dişi kedi.

hirriye, [Ar. hirriyye حریه] *{OsT} is. zool.* Kedigiller.

hirsenk, -gi [? hirsenk] *{ağız} is.* Kıldan yapılmış kilim. [DS]

hirt, [hart / hırt / hirt / hort *(yans.)*] *is.* Keserek ya da çekerek koparmayı, ayırmayı, kazımayı, ısırmayı anlatan kök. [Zülfikar] *hirt-lik, hirt-le-k*

hirtik, -ği [? hirtik] *{ağız} sf.* (Kişi için) yaşlı. [DS]

hirtlek, -ği [hirt *(yans.)* > hirt-le-k] *{ağız} is.* **1.** Gerdanlık. [DS] **2.** Gırtlak.

hirtmek, [hirt-mek] *{ağız} is.* Sıkı bağlanmış, kolay çözülmeyen düğüm. [DS]

his[1], **-ssi** [Ar. ḥiss حس] *{OsT} is.* **1.** Duyma; algılama; hissetme. **2.** Kişinin dışardan gelen uyaranları alabilme yeteneği; duyu. **3.** Bir olayın veya durumun insanın iç dünyasında uyandırdığı izlenim; duygu. **4.** Ahlakî, felsefî, estetik değerlere karşı bağlılık ve onları değerlendirme biçimi. **5.** Herhangi bir şeye yönelen eğilim; duygu. **6.** Sezme; seziş. ⊡ **hiss-i bātın,** *{OsT} İçe doğan duygu; seziş.*|| **hiss-i derūnî,** *{OsT} İçe doğuş; seziş.*|| **hiss-i hâl,** *{OsT} Hâl duygusu.*|| **hiss-i hareket,** *{OsT} Devin duyumu.*|| **hiss-i ihtiyāc,** *{OsT} Gerekseme.*|| **hiss-i kable'l-vukū',** *{OsT} Ön sezi.*|| **hiss-i mukaddem,** *{OsT} Ön sezi.*|| **hiss-i müşterek,** *{OsT} Beyinde var olduğuna inanılan duyguları algılama merkezi.*|| **hiss-i selîm,** *{OsT} Sağduyu.*|| (bir şey) **hissi uyandırmak** (vermek), *(O şeye) benzer bir duygu vermek.*|| **hislerine kapılmak,** *Duygusal olarak davranmak.*

his[2], [is] *{ağız} is.* İs. [DS]

hisa, [Ar. ḫiṣa خصه] *{OsT} is.* Erkeklik organı durduğu hâlde husyelerin çıkarılmış olması.

hisab, [Ar. ḥisāb حساب] *(hisa:b) {OsT} is.* Hesap. ⊡ **hisāb-ı amelî,** *{OsT} Pratik hesap.*|| **hisāb-ı asgar-ı nā-mütenāhî,** *{OsT} mat. Sonsuz küçükler hesabı.*|| **hisāb-ı a'şārî,** *{OsT} mat. Ondalık hesap.*|| **hisāb-ı cümel,** *{OsT} Ebcet hesabı.*|| **hisāb-ı havāî,** *{OsT} Zihinden hesaplama.*|| **hisāb-ı kat'î,** *{OsT} Kesin hesap.*|| **hisāb-ı tefāzulî,** *{OsT} mat. Diferensiyel hesap.*|| **hisāb-ı temāmî,** *{OsT} mat. İntegral hesap.*|| **hisāb-ı zihnî,** *{OsT} Zihinden hesaplama işi.*|| **hisābü'l-benān,** *{OsT} 1. Parmak hesabı. 2. ed. Hece ölçüsü.*

hisabî, [Ar. ḥisābī حسابى] *(hisa:bi:) {OsT} sf.* **1.** Hesabını iyi bilen. **2.** Eli sıkı; cimri.

hisal, -li [Ar. ḫiṣāl خصال] *(hisa:l) {OsT} is.* Hasletler.

hisan, [Ar. ḥiṣān حصان] *(hisa:n) {OsT} is.* Aygır.

hisar, [Ar. ḥaṣr > ḥiṣār *(çit)* حصار] *(hisār) {OsT} is.* **1.** Bir şehrin veya mevkinin düşman saldırısından korunmasını sağlamak için yüksek taş duvarla çevrili, kuleli, etrafında hendekler bulunan küçük kale. **2.** Kuşatma; etrafını çevirme; muhasara etme. **3.** *müz.* Türk musikisinde birleşik bir makam. ⊡ **hisar eri,** *Eskiden hisarları korumakla görevli bir sınıf asker.*|| **hisar erliği,** *{eAT} Hisar üzerinde bekçi ve gözcülere mahsus delik.*|| **hisar eylemek,** *{eAT} Kuşatmak; muhasara etmek.*|| **hisār-peçe,** *{OsT} Bir kule, kapı veya köprüyü korumak amacıyla onun ilerisine yapılan siperli kule.*|| **hisar perdesi,** *müz. Türk musikisinde tiz sekizlinin yedinci perdesi.*

hisaraşiran, [Ar. ḥisār + Far. aşīrān حصارعشيران] *(hisa:raşi:ra:n) {OsT} is. müz.* Türk müziğinde Rakım Erkutlu tarafından bulunmuş olan birleşik bir makam.

hisarbuselik, -ği [Ar. hisār + Far. būselik حصار بوسه لك] *(hisa:rbu:selik) {OsT} is. müz.* Türk müziğinde hisar makamının dizisine buselik eklenmek suretiyle bulunmuş birleşik bir makam.

hisarlı, [hisar-lı] *sf.* **1.** Hisarı bulunan. **2.** Hisarla çevrili yer. **3.** Hisarda oturan. **4.** *is.* Eskiden sınırlarda bulunan şehir ve kalelerde topçu hizmetlerinde kullanılan bir sınıf asker.

hisban, [Ar. ḥesāb > ḥisbān حسبان] *(hisba:n) {OsT} is.* **1.** Hesap etme. **2.** Sanma; zannetme. **3.** Ceza; azap.

hisbaniye, [Ar. ḥisbān > ḥisbāniyye حسبانيه] *(hisba:niye) {OsT} is. fel.* Kuşkuculuk; şüphecilik; septisizm.

hisbe, [Ar. ḥisbe حسبه] *{OsT} is.* İslam hukukunda devlet muhasebesi; hesap dairesi.

hisleniş, [his-le-n-iş] *is.* Duygulanma eylemi veya biçimi.

hislenme, [his-le-n-me] *is.* Duygulu bir durum alma.

hislenmek, [his-le-n-mek] *gçsz. f. [-ir]* Duygulu bir durum almak; duygulanmak.

hisli[1], [his-li] *sf.* **1.** Duygularla dolu; duygulu. **2.** İçli; hassas.

hisli[2], [is-li] *{ağız} sf.* İsli. ⊡ **hisli boz,** *{ağız} Kirli boz.*

hisse, [Ar. ḥiṣṣe حصه] *{OsT} is.* **1.** Bölünebilen bir veya birçok nesneden bir kişiye veya bir birime düşen miktar; pay. **2.** *mecaz.* Bir olaydan veya olay anlatımından çıkarılan öğüt; edinilen ders. ⊡ (kendisine) **hisse çıkarmak,** *1. Sonucun kendisini ilgilendirdiğini anlamak; kendisi ile ilgi kurmak; alınmak. 2. Bölünebilen nesnelerden kendisi için de bir parça ayırmak; pay edinmek.*|| **hisse-çîn,** *{OsT} Pay alma.*|| **hisse-dār,** *{OsT}* → hissedar.|| **hisse-i mahabbet,** *{OsT} Muhabbet dersi.*|| **hisse-i menfaat,** *{OsT} Kazanç; çıkar.*|| **hisse-i müfreze,** *huk. Bir arazinin paylaşımı sırasında pay sahiplerinin her birine düşen yer.*|| **hisse-i şāyia,** *{OsT}* → hisseişayia.|| **hisse kapmak,** *Bir olaydan kendisi için yararlı bir görüş edinmek.*|| **hisse-mend,** *{OsT} 1. Payı olan. 2. Pay alan. 3. İbret alan.*|| **hisse senedi,** *1. Ticarî işletmelerde ortaklık sermayesine belirli oranda sahip olunduğunu belirten belge; pay belgiti; aksiyon. 2. Anonim ve limitet ortaklıklarda sermayenin eşit olarak bölünmüş parçalarından her birini belirten ve kanunda açıklanan özellikleri taşıyan değerli kâğıt; pay belgiti; aksiyon.*|| **hisse-yāb,** *{OsT} Pay bulan; hisse alan.*

hissedar, [Ar. ḥiṣṣe + Far. dār حصه دار] *(hisseda:r) {OsT} is.* Herhangi bir mal, işletme, ortaklık veya

bir işte payı, katkısı ve buna karşılık bazı hakları bulunan kimse; hissesi bulunan; paydaş.

hissedilme, [Ar. hiss + T. e(t)-il-me] *is.* Duyulur, algılanır olma durumu ve eylemi.

hissedilmek, [Ar. hiss + T. e(t)-il-mek] *edil. f. [-ir]* **1.** Duyulur, algılanır olmak. **2.** Anlaşılmak; sezilmek; farkına varılmak.

hisseişayia, [Ar. ḥişşe-i şāyiā حصهء شايعه] *(hissei'şa:yia:) {OsT} is.* Paylara bölünmemiş mülkiyet üzerinde hak sahibi olunan paylardan her biri.

hisseişayialı, [hisseişayia-lı] *(hisse'işa:yia:lı) sf.* Birkaç kişinin belirli oranda payları bulunmasına rağmen henüz bölüşülmemiş ortak mülkiyet hâlinde bulunan.

hisseli, [hisse-li] *sf.* **1.** İçin de birkaç kişinin payı bulunan; paydaşlı; paylı. **2.** (Olay veya hikâye için) ders çıkarılabilecek nitelikte.

hissen, [Ar. ḥissen حساً] *{OsT} zf.* Duygusal olarak; duygulanarak.

hisset, [Ar. ḫısset خسّت] *{OsT} is.* Cimrilik; hasislik; pintilik.

hissetme, [Ar. ḥiss + T. et-me] *is.* Duyma, farkına varma, anlama durumu ve eylemi.

hissetmek, [Ar. ḥiss + T. et-mek] *gçl. f. [-er]* **1.** Ses, sarsıntı vb. fiziksel bir uyartıyı algılamak. **2.** Bir şeyin psikolojik etkisi altında kalmak; duygulanmak. **3.** Farkına varmak; sezmek; anlamak.

hissettirme, [Ar. ḥiss + T. et-me] *is.* Hissetmesini sağlama eylemi; sezdirme.

hissettirmek, [Ar. ḥiss + T. et-mek] *gçl. f. [-ir]* **1.** Ses, sarsıntı vb. fiziksel bir uyartıyı algılatmak; hissetmesini sağlamak; duyurmak. **2.** Farkına varmasını sağlamak; anlamasını sağlamak; sezdirmek.

hissî, [Ar. ḥissī / ḥissiyye حسی / حسیه] *(hissi:) {OsT} sf.* **1.** Duygularla ilgili; duygulara yönelik olan. **2.** Sevme ve gönül bağlama durumuyla ilgili.

hissiyat, [Ar. ḥissiyyāt حسیات] *(hissiya:t) {OsT} is.* **1.** Hisler; duygular. **2.** Sezişler. ⇨ **hissiyāt-ı hafiyye,** *{OsT} Gizli duygular.*|| **hissiyāt-ı kalbiyye,** *{OsT} Gönüldeki duygular.*|| **hissiyāt-ı ulvîye,** *{OsT} Yüksek duygular.*|| **hissiyāt-perver,** *{OsT} Duygulu.*|| **hissiyāt-perest,** *{OsT} Duyucu.*|| **hissiyāt-perestî,** *{OsT} Duyuculuk.*

hissiyet, [Ar. ḥissiyyet حسیت] *{OsT} is.* **1.** Duygusal olma durumu; duygusallık. **2.** Duyarlık.

hissiz, [his-siz] *sf.* Duygusuz; vurdumduymaz; duyarsız.

hissizlik, -ği [his-siz-lik] *is.* Duygusuz olma durumu; duygusuzluk; vurdumduymazlık; duyarsızlık.

histamin, [Fr. histamine] *is. biyo-kim.* Çavdar mahmuzu ve böbrek gibi bazı hayvansal dokularda yer alan, salgıları artıran, düz kasların kasılmasına, atardamar kan basıncının düşmesine, dokularda ödem ve anafilaktik şoka neden olan histidinden karboksil grubunun atılmasıyla türeyen aminli bir baz.

histerektomi, [Fr. hystérectomie] *is. tıp.* Rahmin ameliyatla kesilip çıkarılması işlemi.

histerezis, [Fr. hystérésis] *is.* **1.** Doğa olaylarındaki gelişmenin gecikmesi durumu. **2.** Fiziksel bir olayın ortaya çıkmasına sebep olan diğer bir olayın ortaya çıkışına göre ölçülen gecikme. **3.** Bir elektrik yalıtkanı veya yumuşak demir mıknatıslamalarında, mıknatıslanmanın uygulanan indüklemeden önceki bir başka indüklemenin etkisinde kalmış olması durumu.

histeri, [Yun. hysterikós *(rahile ilişkin)* > Fr. hystérie] *is. tıp.* **1.** Sinir buhranları veya çırpıntılarla dışa vuran sinir bozukluğu; isteri. **2.** *mecaz.* Aşırı coşkunluk.

histerik, [Fr. hystérique] *sf.* **1.** Histeriye tutulmuş olan. **2.** Histeri ile ilgili.

histogram, [Fr. histogramme] *is.* Tabanları eşit yükseklikleri gösterilecek olan birimlerle orantılı olarak yan yana yerleştirilmiş dikdörtgenlerden meydana gelen grafik türü; diyagram.

histokimya, [Yun. histion + Ar. kimya] *is.* Hücrelerin ve dokuların kimyasal yapısını inceleyen bilim dalı.

histoloji, [Fr. histologie] *is. biy.* Canlılardaki dokuların oluşum, gelişim ve birleşimini inceleyen bilim dalı; doku bilimi.

hiş[1], [hiş *(yans.)*] *ünl.* Teklifsiz bir şekilde birine seslenme sözü.

hiş[2], [hiç] *{ağız} e.* Hiç. [DS]

hiş[3], [Far. ḫᵛīş خویش] *(hi:ş) {OsT} is.* Akraba.

hişan, [Far. ḫᵛīşān خویشان] *(hi:şa:n) {OsT} is.* Akrabalar.

hişavendan, [Far. ḫᵛīşāvendān خویشاوندان] *(hi:şa:venda:n) {OsT} is.* Akrabalar.

hişavend, [Far. ḫᵛīşāvend خویشاوند] *(hi:şa:vend) {OsT} is.* Akraba.

hişdamamak, [hış-da-ma-mak] *{ağız} olsz. gçsz. f. [-r] [-d(ı)-yor]* Boş vermek; önem vermemek; aldırmamak. [DS]

hişdar, [Far. ḫᵛīşdār خویشدار] *(hi:şda:r {OsT}) sf.* Temizlik kurallarına sıkı sıkıya bağlı olan.

hişer, [? hişer] *{ağız} zf.* Kesinlikle; gerçekten. [DS]

hişgil, [Far. hişt > ? hişgil] *{ağız}* is. Büyük bıçak; saldırma. [DS]

hişir, [hiş-ir] *{ağız} sf.* (Sebze ve meyve için) çürümüş; çürük. [DS]

hişirik, -ği [hiş-ir-ik] *{ağız} sf.* **1.** Çok kurumuş. **2.** Yağış biçimi olarak dolu. [DS]

hişt[1], [hişt *(yans.)*] *ünl.* Teklifsiz bir şekilde birine

seslenme sözü. ⊡ **hişt hişt,** *"Buraya bak!" anlamında seslenme sözü.*

hişt[2], [Far. ḫişt خشت] *{OsT} is.* **1.** Eski savaş araçlarından kısa bir mızrağa benzer silah. **2.** Hançer. **3.** Deliksiz tuğla; kerpiç. ⊡ **hişt-i ham,** *{OsT} Pişmemiş tuğla; kerpiç.*|| **hişt-i puhte,** *{OsT} Pişmiş tuğla.*|| **hişt-i zer,** *{OsT} Altın mızrak; güneş.*|| **hişt-tabe,** *{OsT} Tuğla, kiremit veya kireç ocağı veya fırını.*|| **hişt-zen,** *{OsT} 1. Tuğlacı. 2. Mızrak atan; mızrakçı.*

hiştek, [Far. ḫişt > ḫiştek خشتك] *{OsT} {ağız}* **1.** Koltuk altı. **2.** Elbisede koltuk altına konulan üç köşeli parça. [DS]

hişten, [Far. ḫᵛīşten خويشتن] *{OsT} zm.* Kendi. ⊡ **hîşten-dār,** *{OsT} Sağlığını koruyan; kendine iyi bakan.*

hiştik, -ği [? hiştik] *{ağız} is.* Kedi. [DS]

hit, [İng. hit *(başarı)*] *is.* Özellikle müzik eserleri için türü içinde en çok beğenilmiş, tutulmuş olma durumu. ⊡ **hit olmak,** *En sevilen müzik parçası durumuna gelmek.*

hitab, [Ar. ḫiṭāb خطاب] *(hita:b) {OsT} is.* → hitap.

hitabe, [Ar. ḫiṭābe خطابه] *(hita:be) {OsT} is.* Bir topluluğu coşturmak için yapılan konuşma; söylev.

hitaben, [Ar. ḫiṭāben خطابا] *(hita:'ben) {OsT} zf.* Sözlerini birisine yönelterek; birine söyleyerek; hitap yoluyla.

hitabet, [Ar. ḫiṭābet خطابت] *(hita:bet) {OsT} is.* **1.** Etkili ve güzel söz söyleme sanatı; söz sanatı; retorik. **2.** Camide hutbe okuma. **3.** *ed.* Bir düşünceyi, bir görüşü dinleyicilere ustaca iletme ve böylece karşısındakileri etkileme sanatı. ⊡ **hitabet beratı,** *{OsT} Cami hatiplerine, hatipliğe tayin edildiklerine dair verilen berat.*

hitabi, [Ar. ḫiṭābī خطابى] *(hita:bi:) {OsT} sf.* Hitapla ilgili; söz söylemeye dayanan.

hitabiyat, [Ar. ḫiṭābiyyāt خطابيات] *(hita:biya:t) {OsT} is.* Hitap biçiminde söylenilen sözler; hitaplar.

hitabiyye, [Ar. ḫiṭābiyye خطابيه] *(hita:biye) {OsT} is.* Yalnızca hitap olarak söylenenler.

hitam, [Ar. ḫatm *(kapatma)* > ḫitām ختام] *(hita:m) {OsT} is.* **1.** Son; bitim; nihayet. **2.** Tükenme; bitme. **3.** Kapanış. **4.** Basıldığı kâğıtta mühürün kalan izi. ⊡ **hitama ermek,** *Son bulmak; sona ermek; bitmek.*|| **hitam bulmak,** *Son bulmak; bitmek.*|| **hitâmpezîr,** *{OsT} Sona eren; nihayetlenen.*|| **hitam vermek,** *Bitirmek; sona erdirmek.*

hitan[1], [Ar. ḫitān ختان] *(hita:n) {OsT} is.* Sünnet etme; sünnet.

hitan[2], [Ar. ḥāiṭ > ḥīṭān حيطان] *(hi:ta:n) {OsT} is.* **1.** Duvarlar; avlular. **2.** Engeller.

hitanet, [Ar. ḫitānet ختانت] *(hita:net) {OsT} is.* Sünnetçilik.

hitap, -bı [Ar. ḫiṭāb خطاب] *(hita:p) {OsT} is.* **1.** Birine söz söyleme, sözlerini yöneltme işi; seslenme. **2.** Söz. **3.** İlgilenilme; ilgisini çekme; ilgilendirme. **4.** *tasvf.* Dervişin, dünya bağlarından sıyrılması sonucu gönlünde tecelli eden Allah'ı gönül gözü ile dinlemesi. ⊡ **hitap etmek,** *1. Söz söylemek; seslenmek; söz yöneltmek; -e karşı söylemek. 2. İlgilenmek; ilgisini çekmek.*

hitar, [Ar. hitr > hītār هيتار] *(hi:ta:r) {OsT} is.* Saçma söz; herze.

hitayi, [? hitāyi] *(hita:yi) {ağız} sf.* (Kız için) kızlık zarı ameliyatsız açılamayan. [DS]

Hititçe, [İbr. Hethoei > Hittim > İng. Hittite > T. Hitit-çe] *is.* Eski Çağda (M.Ö. ikinci bin ile sekizinci yy.lar arası) Anadolu'da yaşamış ve devlet kurmuş olan bir ulusun kullandığı dil; Etice.

Hititolog, -ğu [Fr. hittitologue] *is.* Hitit dili ve kalıntıları ile uğraşan bilim adamı.

Hititoloji, [Fr. hittitologie] *is.* Hitit dili ve eserleri ile ilgili bilim dalı.

Hitlercilik, [Hitler > Hitler-ci-lik] *is.* Hitler yanlısı olan; Hitler'in görüş ve düşüncelerini benimseyen kimse.

hitleşmek, [hit-le-ş-mek] *{ağız} işteş. f. [-ir]* Tartışmak; uğraşmak. [DS]

hitmiye, [Ar. ḫatmī] *{ağız} is. bot.* Hatmi çiçaği. [DS]

hitr, [Ar. hitr هتر] *{OsT} is.* **1.** Anlamsız söz; boş laf. **2.** Yalan; kıtır.

hivel, [Ar. ḥivel حول] *{OsT} is.* Zeval.

hiy, [hay / hey / hiy / höğ / höy / hüy *(yans.)*] *is.* Haykırma, bağırma anlatan kök. [Zülfikar] *hiy-kirmek*

hiyab, [Ar. ḥıyāb / ḥıyābet حياب / حيابت] *(hiya:b) {OsT} is.* **1.** Kabahat; suç; günah. **2.** Kötü bir durumun başlangıcı. **3.** Yokluk.

hiyac, [Ar. hiyāc هياج] *(hiya:c) {OsT} is.* **1.** Ot kuruması. **2.** Savaş başlama. **3.** Iztıraplı olma; acı çekme.

hiyaket, [Ar. ḥiyāket حياكت] *(hiya:ket) {OsT} is.* Dokumacılık.

hiyal, -li [Ar. ḥiyāl حيال] *(hiya:l) {OsT} is.* **1.** Hayvanın kısır olma durumu. **2.** Yan; taraf; hiza.

hiyalık, -ğı [Ar. ḥiyāṭ => hiya-lık ?] *{ağız} is.* Bahçe. [DS]

hiyallamak, [hiyal-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* **1.** Gizli bir işi ortaya çıkarmak; bir işi sezmek. **2.** Kuşkulanmak. **3.** Denemek; sınamak. **4.** Hatırlamak. [DS]

hiyam, [Ar. himān > hiyām] *(hiya:m)* *is.* Suya ihtiyaç duyanlar; susamışlar.

hiyan, [Ar. ḥiyān حيان] *(hiya:n)* *{OsT}* *is.* Zaman; çağ; devre.

hiyaset, [Ar. ḥiyāset حياثت] *(hiya:set)* *{OsT}* *is.* Dikmek.

hiyat, [Ar. ḥiyāṭ / ḥiyaṭet حياط / حياطت] *(hiya:t)* *{OsT}* *is.* Bir şeyin etrafını çevirme; ihata etme.

hiyaz[1], [Ar. ḥayż > ḥiyāż حياض] *(hiya:z)* *{OsT}* *is.* Kadınların ay hâli.

hiyaz[2], [Ar. ḥavż > ḥiyāż حياض] *(hiya:z)* *{OsT}* *is.* Havuzlar.

hiyazet, [Ar. ḥiyāzet حيازت]] *(hiya:zet)* *{OsT}* *is.* **1.** Bir araya getirme; toplama. **2.** Bir şeyi kendine mal etme.

hiye, [Ar. hiye هي] *{OsT}* *zm.* Üçüncü teklik kişi; o.

hiyel, [Ar. ḫīle > ḫiyel خيل] *{OsT}* *is.* Aldatmalar; hileler; sahtekârlıklar.

hiyela, [Ar. ḫiyelā خيلا] *(hiyelâ:)* *{OsT}* *is.* Kendini beğenmişlik; gurur.

hiyem, [Ar. ḫayme > ḫiyem خيم] *{OsT}* *is.* Çadırlar.

hiyer-, [Yun. hierós *(tanrı ile dolu)* > Fr. hiér-] *ön ek.* Başına getirildiği Yunanca kökenli kelimelere *"kutsal"* anlamı katan ön ek.

hiyerarşi, [Yun. hieros *(kutsal)* + arkhe *(emir)* > hieraárkhes *(baş rahip)* > Fr. hiérarchie] *is.* **1.** Makam, mevki ve yetkilerin önem sırası; basamak; derece. **2.** Sıra gözetilerek yapılan bir sınıflama. **3.** *huk.* Aynı kurum veya kuruluşa bağlı kişiler arasında üstten alta doğru denetim, aşağıdan yukarı doğru sorumluluk imkânı veren ve astı üste bağlayan yönetim ilişkisi.

hiyerarşik, [Fr. hiérarchique] *sf.* Hiyerarşiye dayanan; hiyerarşi ile ilgili.

hiyerogami, [Fr. hiérogamie] *is.* Bir tanrı ile bir tanrıçanın veya karşı cinsten başka bir kişi ya da varlığın birleşmesine dayanan pek çok ilkel dinde var olan ilişki.

hiyeroglif, [Fr. hiéroglyphe] *is.* **1.** Kutsal Mısır yazısı. **2.** Eski Mısırlıların kullandıkları bir kelimeyi bir resimle ifade eden şekillerden her biri. **3.** Resim ve semboller kullanılarak yazılan bir tür yazı; resim yazı. **4.** Resim yazı ile yazılmış metin. **5.** Dinî kavramları resimlerle gizlenmiş yazı.

hiyerograf, [Fr. hiérographe] *is.* **1.** Kutsal şeyler üstüne, dinler tarihi üstüne eser yazan kişi. **2.** Eski büyücü dinleriyle ve gizli bilimlerle ilgilenen kişi.

hiyiklemek, [hiyik-le-mek] *{ağız}* *gçl. f.* *[-r] [-l(i)-yor]* **1.** Belgilemek; tespit etmek; saptamak. **2.** (Hayvan veya insan için) ürkme sonucu başını dik tutarak bakınmak; dikkatle dinlemek. [DS]

hiykirmek, [hiy-kir-mek] *{ağız}* *gçsz. f.* *[-ir]* Korku ile bağırmak. [DS]

hiyniktirmek, [hiy-(i)-n-ik-tir-mek] *{ağız}* *gçl. f.* *[-ir]* Korkutarak ürkütmek. [DS]

hiyya, [he + ya] *(hi'yya)* *{ağız}* *e.* Evet. [DS]

hiyye, [he + ya] *(ni'yye)* *{ağız}* *e.* Evet. [DS]

hiyyef, [Ar. ḫāif > ḫiyyef خيف] *{OsT}* *is.* Korkan; korkak.

-hiz, [Far. ḫasten *(ayağa kalkmak)* > -ḫīz خيز] *{OsT}* *son ek.* Sonuna getirildiği Farsça isimlere *"kalkan, kaldıran"* anlamı katarak birleşik sıfatlar yapan sıfat fiil eki.

hiz[1], [? hiz] *{ağız}* *sf.* **1.** Ürkek; duygulu. **2.** Anlayışlı. [DS]

hiz[2], [Far. ḥīz / hīz حيز / هيز] *{OsT}* *is.* Edilgen eşcinsel erkek; ibne erkek; puşt.

hiz[3], [Far. ḫiz خيز] *{OsT}* *is.* **1.** Yükselme. **2.** Dalgalanma. **3.** Duygulanarak coşma; coşkunluk.

hiza, [Ar. ḥiẕā' حذاء] *(hiza:)* *{OsT}* *is.* **1.** Karşı. **2.** Sıra oluş. **3.** Belli bir doğrultuda veya doğru bir çizgi üzerinde bulunma hâli; düz oluş. ☐ **hizaya gelmek,** *1. Düzgün bir şekilde sıra olmak. 2. Davranışlarını düzeltmek; yola gelmek; düzelmek.*|| **hizaya getirmek,** *1. Sıraya sokmak; düzenlemek; aynı ayarda tutmak. 2. Birinin davranışlarını düzeltmek; yola getirmek.*

hizab[1], [Ar. ḫiżāb خضاب] *(hiza:b)* *{OsT}* *is.* **1.** Boya. **2.** Kına. ☐ **hizāb-ālūd,** *{OsT}* Renk renk; rengârenk.

hizab[2], [Far. ḫīz + āb خيزاب] *(hi:za:b)* *{OsT}* *is.* Rüzgârın etkisiyle deniz yüzeyinde meydana gelen dalgalanma. ☐ **hizāb-engîz,** *{OsT}* *Dalga kaldıran.*|| **hizāb-gîr,** *{OsT}* *Çocukların oynadığı bir koşmaca ve tutmaca oyunu.*

hizalama, [hiza-la-ma] *(hiza:lama)* *is.* **1.** Hizaya getirme; hizaya sokma eylemi. **2.** *elkt.* Bir devrenin titreşim frekansını sığa ve indükleme değişimi uygulayarak ayarlama işi.

hizalamak, [hiza-la-mak] *(hiza:lamak)* *gçl. f.* *[-r] [-l(ı)-yor]* **1.** Hizaya getirmek; hizaya sokmak. **2.** *gçsz. f.* Hizaya girmek; doğrultuyu sağlamak.

hizan[1], [? hizan] *{ağız}* *sf.* **1.** Yoksul. **2.** Açgözlü. **3.** Cimri. **4.** Kıskanç; çekemeyen. **5.** Becerikli. [DS]

hizan[2], [kız-an / hızan] *{ağız}* *is.* Çoluk çocuk; aile. [DS]

hizan[3], [Far. ḫīzān خيزان] *(hiza:n)* *{OsT}* *sf.* Sıçrayarak kalkan; sıçrayan.

hizane, [Ar. ḫizāne / ḫizānet خزانه] *(hiza:ne)* *{OsT}* *is.* **1.** Hazine. **2.** Hazinenin saklandığı yer. **3.** *mecaz.* Gönül; hatır. ☐ **hizāne-gâh,** *{OsT}* *Hazinenin saklandığı yer.*

hizanet, [Ar. ḫizānet خزانت] *(hiza:net) {OsT} is.* Hazinedarlık.

hizb, [Ar. ḥizb حزب] *{OsT} is.* → hizip.

hizba, [Ar. ḥizbā حزبا] *(hizba:) {OsT} sf.* (Yer için) engebeli; arızalı.

hizber, [Ar. hizber / hizebr هزبر] *{OsT} is.* **1.** Aslan. **2.** *sf.* Cesur; yiğit. ◘ **hizber-endāz,** *{OsT} Aslanı bile yenecek kadar güçlü kimse.*

hizebran, [Ar. hizebr + Far. -ān هزبران] *(hizebra:n) {OsT} is.* Aslanlar.

hizebrane, [Ar. hizebr+Far. -āne هزبرانه] *(hizebra:ne) {OsT} zf.* Aslanlar gibi; cesurca.

hizem, [Far. hīzem هیزم] *{OsT} is.* Yakıt olarak kullanılan odun. ◘ **hîzem-keş,** *{OsT} Odun yaran; odun taşıyan; oduncu.*

hizende, [Far. ḫiziden > ḫizende خیزنده] *{OsT} sf.* Sıçrayan; sıçrayıcı.

hizip, -zbi [Ar. ḥizb *(birinin tarafını tutma)* حزب] *{OsT} is.* **1.** Bütünden ayrılmış parça; bölüm; bölük; kısım. **2.** Kur'an okuyan kişinin kendine göre bir seferde okumak üzere belirlediği bölüm; genellikle bir cüzün dörtte biri. **3.** Bir parti içinde partinin genel siyasi kararlarına karşı çıkarak grup olma. **4.** *sosy.* Bir toplum içinde inanç, düşünce vb. yönlerden ayrılıkçı davranarak toplumun büyük kısmıyla çatışma durumundaki küçük topluluk; klik.

hizipçi, [hizip-çi] *sf.* Hizip oluşturan; oluşmuş bir hizip içinde yer alan.

hizipçilik, -ği [hizip-çi-lik] *is.* **1.** Hizipçi olma durumu; hizipçinin yaptığı iş ve eylem. **2.** Örgütlü bir topluluk içinde bütünlüğü bozacak ve örgüte aykırı biçimde bir iç örgüt kurma.

hizipleşme, [hizip-le-ş-me] *is.* Örgütlü bir topluluk içinde bütünlüğü bozacak ve örgüte aykırı biçimde bir iç örgüt kurma; hizipçilik yapma.

hizipleşmek, [hizip-le-ş-mek] *işteş. f. [-ir]* Örgütlü bir topluluk içinde bütünlüğü bozacak ve örgüte aykırı biçimde bir iç örgüt kurmak; hizipçilik etmek.

hizlan, [Ar. ḫiẕlān خذلان] *(hizla:n) {OsT} is.* **1.** Yardımsız ve kimsesizlik yüzünden sefil duruma düşme. **2.** Bir kimseye yardım etmeme; kötü durumda bırakma. **3.** Herhangi bir yanlış davranış yüzünden Allah'ın yardımından yoksun kalma; Allah'ın adaletiyle bağdaştırılamayacak durum.

hizmet, [Ar. ḫidmet خدمت] *{OsT} is.* **1.** Başkalarının işlerini görme. **2.** Birinin yararına olan bir işi bulma. **3.** Bir değer uğruna çalışma; kişinin yerine getirmekle zorunlu olduğu görev; iş. **4.** Başkalarına ait temizlik, düzen gibi günlük işleri yapma. **5.** Bir kurumun veya kuruluşun yerine getirdiği, gördüğü işlerin tümü; çalışma; işletme. **6.** Bakım; özen; ihtimam. **7.** Yardım; katkı. **8.** *tasvf.* Bir şeyhe bağlandıktan sonra onun gösterdiği yolda gitmek. ◘ **hizmet akdi,** *huk. İş sözleşmesi; iş akdi.*|| **hizmet birleştirmesi,** *Değişik sosyal güvenlik kurumlarına bağlı olarak çalışan bir kimsenin bu sosyal güvenlik kurumlarında geçen sürelerini bir arada toplatması.*|| **hizmet birliği,** *as. Bağlı bulunduğu kıtanın donatım araç ve gereçlerinin bakımını, onarımını yapan özel birlik.*|| **hizmet etmek** (görmek), *Bir şey için çalışmak; görev yapmak.*|| **hizmete girmek,** *1. Çalışmaya, üretmeye, işlemeye başlamak. 2. Görev almak.*|| **hizmet içi eğitim,** *Çalışanların iş verimlerini artırmak amacıyla iş ortamında yetiştirilmeleri için verilen eğitim.*|| **...in hizmetine girmek,** *Bir kurumda veya bir kişinin yanında çalışmaya başlamak.*|| **...in hizmetinde olmak,** *Birinin yanında çalışarak buyurduğu bütün işleri görmek, yerine getirmek.*|| **hizmet kusuru,** *Yönetimin hukuka aykırı işlemleri dolayısıyla kamu hizmetinde ortaya çıkan olumsuzluk veya gecikme yüzünden bizzat işi yürüten görevliye değil de yönetime yüklenen malî sorumluluk.* || **hizmet sözleşmesi,** *Bir işçinin bir işi görme, iş sahibinin ise bir ücret ödeme yükümlülüğü altına girdiği sözleşme.*

hizmetçi, [hizmet-çi] *is.* **1.** İş gören kimse. **2.** Belli bir ücret karşılığında ev işleri yapmak için tutulan kadın işçi.

hizmetçilik, -ği [hizmet-çi-lik] *is.* Hizmetçinin yaptığı iş; hizmetçi olma durumu.

hizmetkâr, [Ar. ḫidmet + Far. -kār خدمتكار] *(hizmetkâ:r) {OsT} is.* Hizmet eden kimse; erkek hizmetçi.

hizmetkârlık, -ğı [hizmetkâr-lık] *is.* Hizmetkâr olma durumu; hizmetkârın yaptığı iş.

hizmetlenmek, [hizmet-le-n-mek] *{eAT} dönşl. f. [-ir]* İşe almak; istihdam etmek; işinde kullanmak.

hizmetli, [hizmet-li] *is.* Kamu kurumlarında veya bazı iş yerlerinde kapıcılık, odacılık gibi işler yapan kimse; müstahdem.

hizran, [Far. ḫīzrān خیزران] *(hizra:n) {OsT} is.* Hezaren ağacı. ◘ **hîzrān-ı beldî,** *{OsT} bot. Yabani mersin ağacı.*

hizy, [Ar. ḫizy / ḫizye خزی / خزیه] *{OsT} is.* Rezil olma; kepazelik.

ho, [ho] *{ağız} zm.* **1.** Şu. **2.** O. **3.** *ünl.* Ey. **4.** Öküzlere yürümeleri için emir niteliğinde seslenme sözü. [DS]

hob, [hap / hob / hop *(yans.)*] *is.* Sıçramayı, zıplamayı, titremeyi, sağa sola koşmayı anlatan kök. [Zülfikar] *hob(b)-a git-mek, hob-uç etmek*

hoban, [Erme. hopan] *{ağız} is.* Bakımsız bırakılmış tarla. [DS]

hobba, [hob(b)-a] *{ağız} is. çoc. d.* Gezme; atta. [DS]

⊟ **hobba gitmek,** *{ağız} (Çocuk dilinde) gezmeye gitmek.* [DS]

hobbaca, [hob(b)-a-ca] *{eAT} is.* Hoplama; zıplama. ⊟ **hobbaca eylemek,** *{eAT} Sırt üstü yatarak ayakları ile bir çocuğu havaya kaldırmak.*

hobbak, -ğı [hob(b)-ak] *{ağız} is.* Çerez. [DS]

hobi, [İng. hobby] *is.* **1.** Bir geçim ve kazanç amacıyla her zaman yapılan işlerin dışında zevk almak, merak veya kendini tatmin amacıyla yapılan iş ve çalışma. **2.** Severek yapılan iş; bir tür vakit geçirme yolu.

hobisi, [hobi-s-i] *{ağız}* zf. Şunun gibisi; şunun benzeri. [DS]

hobu[1], [hob-u] *{ağız} is.* **1.** Akbaba. **2.** Bir yaşını geçmiş erkek hindi. **3.** Leylek. **4.** *sf.* (Kişi için) iri ve biçimsiz vücutlu. **5.** Obur. [DS]

hobu[2], [hob-u] *{ağız} is.* Dilenci. [DS]

hobuç, -cu [hob *(yans.)* > hob-uç] *{ağız} is.* Sırta binme. [DS] ⊟ **hobuç etmek,** *{ağız} Çocuğu sırta almak.* [DS]

hobuçlamak, [hob *(yans.)* > hop-uç-la-mak] *gçl. f. [-r] [-l(u)-yor]* Çocuğu sırtına alarak taşımak.

hobuçmak, [hob *(yans.)* > hob-uç-mak] *{ağız} gçl. f. [-ur]* Çocuğu sırta alarak taşımak. [DS]

hobuz[1], [ḳobuz / ḫobuz] *{eT} is.* Kopuz. [EUTS]

hobuz[2], [? hobuz] *{ağız} is.* İki yıl ekilmemiş, sürülmemiş tarla. [DS]

hoca, [Far. ḫᵛāce *(efendi)* خواجه] *{OsT} is.* **1.** Müslümanlıkta din işleri ile uğraşan kimse; din görevlisi. **2.** Öğretmen. **3.** Birine bir şeyler öğreten; usta; üstat. **4.** Eskiden medresede öğretim görmüş sarık saran cüppeli din görevlisi. **5.** Bir Hint-Müslüman kastının adı. **6.** *mecaz.* Birine akıl öğreten, öğüt veren kimse; akıl hocası. ⊟ **hoca düğünü,** *{ağız} Az sayıda davetli ile çalgısız olarak yapılan düğün.* [DS]

hocalık, -ğı [hoca-lık] *is.* **1.** Hoca olma durumu. **2.** Hocanın yaptığı iş veya meslek. **3.** Öğretmenlik. ⊟ **hocalık etmek,** *1. Öğretmenlik yapmak. 2. mecaz. Akıl öğretmek; öğüt vermek.*

hocar, [? hocar] *{ağız}* is. Cüce. [DS]

hocest, [Far. ḥocest حجست] *{OsT} is. müz.* Bugüne örneği kalmamış eski bir birleşik Türk müziği makamı.

hoç, [hoç] *{ağız} is.* Deve kovalama ünlemi. [DS] ⊟ **hoç hoç,** *{eT} Keçi gütme veya sürme sırasında söylenen söz.* [DLT]

hoç, [Far. ḫoş] *{ağız} e.* Bununla birlikte. [DS]

hoççak, -ğı [hoş-cak] *{ağız} sf.* İyi; güzel; hoş. [DS]

hoçuk, -ğu [hoç-uk] *{ağız} sf.* (Kişi için) kalın boyunlu ve kırmızı yüzlü. [DS]

hoçum, [hoş-um] *{ağız} e.* **1.** Hoş; iyi. **2.** Bununla beraber; buna rağmen. [DS]

hoçur, [hoç-ur ?] *{ağız} sf.* Pis; pasaklı. [DS]

hoçuruk, -ğu [hoç-ur-uk] *{ağız} sf.* Çürük. [DS]

hod[1], [hod / hot *(yans.)*] *is.* Öfke ile söylenmeyi, homurdanmayı, buna bağlı olarak kaba davranışlarda bulunmayı anlatan kök. [Zülfikar] *hod-ul-da-n-mak, hod-ur-an-mak, hod-ul hodul* ⊟ **hod hod,** *{ağız} Eşek veya sıpayı durdurma ünlemi.* [DS]|| **hod kemiği,** *{ağız} Omurga.* [DS]

hod[2], [Far. ḫōd خود] *{OsT} zm.* **1.** Kendi. **2.** Bizzat. **3.** *is.* Baş zırhı; miğfer. ⊟ **hōd kendi,** *Bizzat kendi.*|| **hōd-ārā,** *{OsT} 1. Kendini süsleyen. 2. Kendini öven.*|| **hōd be hōd,** *{OsT}* → hodbehot.|| **hōd-endîş,** *{OsT} Kendini düşünen; bencil.*|| **hōd-figen,** *{OsT} Kendisini gönüllü olarak tehlikeye atan.*|| **hōd-fürūş,** *{OsT} Kendini satan; kendini çok öven.*|| **hōd-geşte,** *{OsT} Kendine dikkat etmeyen.*|| **hōd-kerde,** *{OsT} Kendi yapmış.*|| **hōd-küş,** *{OsT} Kendini öldüren; intihar eden.*|| **hōd-hümā,** *{OsT} Gösterişe düşkün olan; gösteriş meraklısı.*|| **hōd-perest,** *{OsT} Kendine tapan; kendini çok beğenen.*|| **hōd-pesent,** *{OsT} Kendini beğenmiş; gururlu.*|| **hōd-reng,** *{OsT} Bir şeyin kendi doğal rengi.*|| **hōd-reste,** *{OsT} Kendi kendine yetişmiş; kendi kendini yetiştirmiş.*|| **hōd-revîş,** *{OsT} Başına buyruk.*|| **hōd-re'y,** *{OsT} Kendi bildiğine giden; başına buyruk.*|| **hōd-rū** (rūy), *{OsT} Kendi kendine yetişmiş; yabani.*|| **hōd-ser,** *{OsT} 1. Bağımsız; müstakil. 2. Dik kafalı.*|| **hōd-serāne,** *{OsT} Dik başlılıkla.*|| **hōd-sitāy,** *{OsT} Kendini çok öven; övüngen.*|| **hōd-şinās,** *{OsT} Kendinin iyi ve kötü yönlerini çok iyi bilen; kendini tanıyan.*

hodabık, -ğı [hod *(yans.)* > hod-a-mık] *{ağız} sf.* (Kişi için) ipsiz sapsız. [DS]

hodak[1], **-ğı** [Erme. hotak] *{ağız} is.* **1.** Sığır çobanı; hayvanlara bakan uşak; sığırtmaç. **2.** Çiftçi yamağı. **3.** Kağnılarda öküzün boynuna oturarak öküzü süren çocuk. [DS] ⊟ **hodak yıldızı,** *{ağız} Çoban yıldızı.* [DS]

hodak[2], **-ğı** [hod *(yans.)* > hod-a-k] *{ağız} is.* **1.** Çam kozalağı; fıstık çamı kozalağı. **2.** Değnekle oynanan bir oyun. **3.** Topaç. [DS]

hodakçı, [hodak-çı] *{ağız} is.* Küçük çoban. [DS]

hodal, [hod *(yans.)* > hod-a-l ?] *{ağız} is.* Yalçın, sivri ve iki çatal hâlindeki dağ zirvesi. [DS]

hodala, [Ar. fūdlā] *{ağız} is.* **1.** Kazlara yedirilen hamur topağı. **2.** Yarım küre biçimindeki küçük çörek. **3.** Büyük ekmek. [DS]

hodalak, -ğı [hoda-la-k] *{ağız} is.* **1.** Küçük kavun, karpuz. **2.** *sf.* (Kişi için) toplu ve sağlam. [DS]

hodalama, [hoda-la-ma] *{ağız} sf.* (Kişi için) şişman yapılı; kaba. [DS]

hodaman[1], [hoda-man] *{ağız} is.* Yavrulama zamanından önce doğuran davar. [DS]

hodaman[2], [? kodaman] *{ağız} is.* Aile büyükleri. [DS]

hodan, [? hodan] *is. bot.* **1.** Hodangillerden gövdesi

ve yaprakları tüylü, çiçek ve yapraklarından halk hekimliğinde idrar artırıcı olarak yararlanılan, bir veya çok yıllık otsu bir bitki; zembil otu; sığır dili, *(Borrago officinalis, B. orientalis)*. **2.** *{ağız}* Sebze. [DS]

hodangiller, [hodan-gil-ler] *is. bot.* İki çeneklilerden, örnek türü hodan olan, üzeri sert dikenciklerle kaplı, yaklaşık iki bin türü bulunan, çok yıllık veya bir yıllık ağaççık ya da otsu bitki familyası, *(Borraninaceae)*.

hoday, [? hoday] *{ağız} is.* Akılsız. [DS]

hodaydan, [hoday-dan] *{ağız} zf.* **1.** Birdenbire. **2.** *is.* Gereksiz, boş söz. [DS]

hodbehod, [Far. ḫōd be ḫōd خودبخود] *(ho'dbeho:d) {OsT} zf.* Kimseye danışmadan; kendi kendine; kendi bilgi ve becerisiyle; kendi kafasıyla.

hodbin, [Far. ḫōdbīn *(kendini gören)* خودبين] *(hodbi:n) {OsT} sf.* Yalnız kendi çıkarlarının düşünen; bencil; egoist.

hodbinlik, -ği [hodbin-lik] *(hodbi:nlik) is.* Hodbin olma durumu; yalnız kendi çıkarlarım düşünme; bencillik; egoizm.

hoddak, -ğı [hod *(yans.)* > hod-dak] *{ağız} is.* Ağaç dalından ve boru gibi çıkarılmış kabuğundan yapılan ve patlama sesi çıkaran bir tür pistonlu oyuncak. [DS]

hoddik, -ği [hod+dik ?] *{ağız} is.* Çocuk oyunlarında nişan olarak dikilen taş vb. [DS]

hodduk, -ğu [hod *(yans.)* > hod-duk] *{ağız} is.* Söğüt dalının kabuğu çıkarılarak yapılan küçük borumsu düdük. [DS]

hode, [Far. ḫudā] *{ağız} is.* Tanrı. [DS]

hodelemek, [hode-le-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* Karşılıklı türkü söylemek. [DS]

hodemek, [hō + de-mek] *(ho:demek) {ağız} gçl. f. [-r] [-d(ı)-yor]* Sığırları durdurmak. [DS]

hodgâm, [Far. ḫōd-gām خودگام] *(hodgâ:m) {OsT} sf.* Bencil; kendini beğenmiş; egoist.

hodgâmane, [Far. ḫōd-gām-āne خودگامانه] *(hodgâ:m) {OsT} zf.* Bencilce; bencillikle.

hodgâmî, [Far. ḫōd-gāmī خودگامى] *(hodgâ:m) {OsT} is.* Bencillik.

hodibik, -ği [hod+ibik] *{ağız} sf.* **1.** (Kişi için) bilgiçlik taslayan. **2.** Büyüklük taslayan. [DS]

hodibiklemek, [hodibik-le-mek] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(i)-yor]* Kibirlenmek. [DS]

hodkâm, [Far. ḫōd-kām / ḫōd-gām خودگام] *(hodgâ:m) {OsT} sf.* Başkasını düşünmeyen; bencil; egoist.

hodkâmlık, -ğı [hodkâm-lık] *(hodkâ:mlık) is.* Hodbin olma durumu; yalnız kendi çıkarlarını düşünme; bencillik; egoizm.

hodman, [hod-man] *{ağız} sf.* **1.** (Kişi için) hatır gönül dinlemeyen, acı konuşan. **2.** İplik bükmeye yarayan ağaç; iğ. [DS]

hodpesendî, [Far. ḫōd-pesendī خودپسندى] *{OsT} sf.* Kendini beğenmişlik; mağrurluk.

hodpesend, [Far. ḫōd-pesend خودپسند] *{OsT} sf.* Kendini beğenmiş; gururlu.

hodri, [? kodri] *(ho'dri) ünl.* Boy ölçüşmek, birine veya birilerine meydan okumak için yapılan davet. ⊡ **hodri meydan,** *Kendine güvenen ortaya çıksın, anlamında meydan okuma sözü.*

hoduk[1], **-ğu** [koduk] *{ağız} is.* **1.** Sıpa. **2.** Tavşan yavrusu. **3.** Deve yavrusu. **4.** Manda yavrusu. **5.** Kedi yavrusu. [DS]

hoduk[2], **-ğu** [? hoduk] *{ağız}* is. **1.** Yeşil kabuklu fındık. **2.** Salkımından koparılmış üzüm taneleri. [DS]

hoduk[3], **-ğu** [? hoduk] *{ağız} is.* Bir bitkinin devrilmemesi için dikilen sopa; herek. [DS]

hoduklamak, [hoduk-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(u)-yor]* Eşeği sopa ile dürtmek. [DS]

hodul[1], [Ar. fuḍūl] *{ağız} sf.* **1.** Kendini beğenmiş; kibirli. **2.** Her işe burnunu sokan. **3.** Kabadayı. **4.** Anlayışsız. **5.** Hatır gönül dinlemeden konuşan; tok sözlü. **6.** Kötü ruhlu. **7.** Tembel. **8.** Az konuşup az gülen. **9.** Çekingen. **10.** Aksi huylu. **11.** Zorba. **12.** Biçimsiz; kötü. **13.** Her işe eli yatkın. [DS]

hodul[2], [Ar. fūdlā] *{ağız} is.* Kapaklı leğende sıcak kül altında pişirilen ekmek. [DS]

hodul[3], [hot *(yans.)* > hot-ul] *{ağız} is.* **1.** Çalı vb. dallarında bulunan dikenli küçük dalcıklar. **2.** Çalı çırpı. **3.** Dikenli çalılar. [DS]

hodulca[1], [hodul-ca] *(hodu'lca) {ağız} zf.* (Söz, davranış vb. için) sert ve kaba olarak. [DS]

hodulca[2], [hodul-ca] *{ağız} is.* Yüksek tepe. [DS]

hoduldamak, [hod *(yans.)* > hod-ul-da-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [d(u)-yor]* Öfkeyle söylenmek. [DS]

hoduldanmak, [hodul-da-n-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* Kimseyi beğenmemek; büyüklenmek. [DS]

hodulluk, -ğu [hodul-luk] *{ağız} is.* Kendini beğenmişlik. [DS]

hoduranmak, [hod *(yans.)* > hod-ur-a-n-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* Kızdığı bir kimse için kendi kendine söylenmek; homurdanmak. [DS]

hoğ, [? hoğ] *{ağız} is.* **1.** Aşırı cinsel arzu. **2.** Öç hırsı. [DS]

hoğduracı, [hoğ-dur-a-cı] *{ağız} sf.* Söz getirip götüren; dedikoducu. [DS]

hoğlamak, [hoğ-la-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(u)-yor]* **1.** Hücum etmek; üstüne yürümek; saldırmak. **2.** Korkmak; heyecanlanmak. [DS] **3.** Dar bir yerden çıkarak bütün gücüyle dışarı saldırmak.

hoh[1], [hoh *(yans.)*] *is.* Bir şeyin üzerine gür ve güçlü soluk vermeyi anlatan kök. [Zülfikar] *hoh-la-mak,*

hoh[2], [hoh *(yans.)*] *is.* Dudakları yuvarlak, ağzı geniş bir biçimde tutarak kuvvetlice dışarı soluk verme. ⊡ **hoh demek,** *Nefesindeki belirgin alkol vb. şeyleri anlamak için hoh diye soluk vermek; hohlamak.*

hohlama, [hoh *(yans.)* > hoh-la-ma] *is.* Hoh yapma; hohlamak eylemi.

hohlamak, [hoh *(yans.)* > hoh-la-mak] *gçsz. f. [-r] [-l(u)-yor]* Ağzını yaklaştırıp bir şeyin üzerine nefesini hızlıca vermek. ⊡ **hohlaya hohlaya,** *Sürekli hohlayarak.*

hohurdamak, [hoh *(yans.)* > hoh-ur-da-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-d(u)-yor]* Korkudan yüreği oynamak. [DS]

hok[1], [hok *(yans.)*] *is.* Sıvıların özellikle suyun kaynamasını, kaynayıp çıkmayı, kabarmayı ve buna benzer biçimde gülmeyi anlatan kök. [Zülfikar] *hok-ra-mak, hok-ur-da-n-mak, hok-ur-daş-mak, hok-ur-tu*

hok[2], [ḳok / ḫok] *{eT} is.* Toz; toprak; pislik. [EUTS]

hokey, [İng. hockey] *is. spor.* Ucu kıvrık sopalarla çayır veya buzda oynanan bir tür top oyunu.

hokka, [Ar. ḥuḳḳa حقه] *{OsT} is.* **1.** Küçük yuvarlak kutu. **2.** Metal, cam veya porselenden yapılma ve içine bir şey koymaya yarayan küçük kutu. **3.** Mürekkep şişesi. **4.** İçine tükürülen kap. ⊡ **hokka gibi,** *(Ağız için) biçimli ve küçük.*|| **hokka gibi oturmak,** *(Elbise için) vücuda tamamen oturmak, uymak.*|| **hokka-i bî-mağz,** *{OsT} Akılsız, ahmak kimse.*|| **hokka-i dehen,** *{OsT} Hokka gibi küçük ve biçimli ağız.*|| **hokka-i mînā,** *{OsT} Gök yüzü.*|| **hokka takımı,** *Eskiden kullanılan yazı için gerekli olan mürekkep, kum, kalem konulacak yerleri bulunan cam veya porselenden yapılma yazı takımı.*

hokkabaz, [Ar. ḥuḳḳa + Far. -bāz حقه باز] *(hokkaba:z) {OsT} is.* **1.** Hokka ve ona benzer yuvarlak nesnelerle çeşitli gösteriler yapan oyuncu; hokka oynatan. **2.** Göz yanıltarak inanılması güç gösteriler düzenleyen kişi; göz bağcı. **3.** *mecaz.* Başkalarını aldatarak, yalan dolan ile iş çevirmeye kalkışan kimse; hileci; hilekâr.

hokkabazlık, -ğı [hokkabaz-lık] *is.* **1.** Hokkabazın yaptığı iş. **2.** *mecaz.* Yalan dolan ile iş çevirme; hilekârlık. **3.** Söz ve hareketlerle yerli yersiz hareketlerde bulunma.

hokra[1], [Tat. ukra > hokra / nokra] *{ağız} is.* Sığırların sırtında bir sineğin yumurtası ile oluşan kurtçuklar ve bu kurtçukların meydana getirdiği yara. [DS]

hokra[2], [? hokra] *{ağız} is.* **1.** Rüşvet. **2.** Bedava yemek. [DS]

hokramak[1], [hok *(yans.)* > hok-ra-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-r(u)-yor]* **1.** Kabarmak. **2.** (Yoğurt için) ekşimek. [DS] **3.** (Yara için) azmak, iğrenç bir hâl almak.

hokramak[2], [hok *(yans.)* > hok-ra-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-r(u)-yor]* Fazla gülmek. [DS]

hokuk, -ğu [hok *(yans.)* > hok-uk] *{ağız} is.* Büyük boğaz uru. [DS]

hokur, [hok-ur] *{ağız} is.* İyice olgunlaşmadan haşlanmış mısır. [DS]

hokurdamak, [hok *(yans.)* > hok-ur-da-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-d(u)-yor]* (Su için) ses çıkararak kaynamak; fokurdamak. [DS]

hol[1], [ḳol > ḫol] *{eT} is.* Kol; el. [EUTS]

hol[2], **-lü** [İng. hall] *is.* **1.** Geniş salon; sofa. **2.** Bir evin, otelin veya bir resmî dairenin giriş katındaki geniş boşluk; sofa.

hol[3], [Yun. pholia] *{ağız} is.* Folluk yumurtası. [DS]

holamak, [hoğ-la-mak] *(ho:lamak) {ağız} gçsz. f. [-r] [-l(u)-yor]* **1.** Birinin üstüne yürümek; saldırmak. **2.** Koşmak. [DS]

holasa, [hoğ-la-sak ?] *{ağız} sf.* **1.** Beceriksiz. **2.** Tembel. **3.** Densiz. [DS]

holasak, [hoğ-la-sa-k] *{ağız} sf.* Densiz. [DS]

holasız, [hoğ-la-sız] *{ağız}* sf. Akılsız. [DS]

hold, [hold] *is.* Oynamayı, sallanmayı, yuvarlanmayı, geniş gelmeyi, rahat hareket etmeyi anlatan yansımalı kök.

holding, [İng. holding] *is.* **1.** Birçok şirketin ortaklık paylarını elinde bulundurarak onları denetimi altında tutan sermaye yatırım ortaklığı. **2.** Bir ortaklığın bir başka ortaklığa, onun yönetimini elinde tutacak oranda katılmasını belirten hukukî ilişki.

holdingleşme, [holding-le-ş-me] *is.* Holding durumuna gelme.

holdingleşmek, [holding-le-ş-mek] *dönşl. f. [-ir]* Holding durumuna gelmek.

holdur, [hold *(yans.)* > hold-ur] *is.* Geniş gelmeyi, bir şeyin içinde sallanmayı, oynamayı anlatan yansımalı gövde. ⊡ **holdur holdur,** *{ağız} (Giyecek vb. için) çok bol; çok geniş.* [DS]|| **holdur holuz,** *{ağız} Gelişigüzel.* [DS]|| **holdur hoyuk,** *{ağız} Çiçek bozuğu.* [DS]

holdurhop, [hold *(yans.)* > hold-ur + hop] *{ağız} zf.* Sıçrayarak. [DS]

holever, [havar *(çığlık)* > holever ?] *{ağız} is.* İki çoban arasında söylenen mani. [DS]

holeyli, [? holey-li] *{ağız} sf.* Sersem. [DS]

holigan, [İng. hooligan] *is.* → huligan.

holkum, [Ar. ḥulḳūm] *{ağız} is.* Gırtlak. [DS]

hollamak, [fol-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(u)-yor]* **1.** Ceviz, badem, soğan gibi şeylerin kabuğunu soymak. **2.** Oyunu bozmak. **3.** Tavuğu folluğa koymak. [DS]

hollanmak, [fol-la-n-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* Alışmak. [DS]

hollatmak, [fol-la-t-mak] *{ağız} gçl. f. [-ır]* **1.** Pişmiş yumurtanın kabuğunu düzgünce soymak. **2.** Yara kabuğunu yerinden oynatmak. [DS]

hollayası, [hort-la-y-ası] *(holla:yası)* *{ağız}* *ünl.* Ölen kimsenin ardından söylenen ilenme sözü. [DS]

hollik[1], **-ği** [hol-lik] *{ağız}* *sf.* **1.** Biçimsiz, bol ve sarkık elbise. **2.** Biçimsiz elbise giyen. [DS]

hollik[2], **-ği** [fol-luk] *{ağız}* *is.* Küçük çukur. [DS]

hollik[3], **-ği** [höl-lük ?] *{ağız}* *is.* Tavında olan toprak. [DS]

holliklemek, [hol-lik-le-mek] *{ağız}* *gçl. f.* *[-r] [-l(i)-yor]* Gelişigüzel savurup atmak. [DS]

holluk, -ğu [Yun. pholia => hol-luk] *{ağız}* *is.* **1.** Folluk. **2.** Bostan beklemek için yapılan çardak. [DS]

holmak, [ḳol-mak / ḫolmak] *(kholmak)* *{eT}* *gçl. f.* *[-ur]* İstemek; arzulamak. [EUTS]

holmiyum, [Stock**holm** > Fr. holmium] *(l ince söylenir)* *is. kim.* Nadir elementler grubundan, atom numarası 67, atom ağırlığı 164,94 olan, oksidi açık sarı, tuzları renksiz veya portakal sarısı renginde bir element, sembolü: Ho.

holografi, [Fr. holographie] *is.* Biri doğrudan lazer cihazından, diğeri cisimden yansıyarak gelen iki lazer demetinin üst üste binmesiyle meydana gelen girişimden yararlanan kabartmalı fotoğraf tekniği.

hologram, [Yun. holos *(tüm)* > Frb hologramme] *is.* Üç boyutlu görüntü kayıt tekniği ve sistemi.

holosen, [Fr. holocène] *is. jeol.* Jeolojik devirlerden, insanın ormanları yok etme, toprağı aşındırma, aşağılara genç alüvyonların birikmesi gibi insanın engebe evriminde etkisinin gittikçe arttığı Dördüncü Zamanm en yakın (MÖ. 8000 ile 4000 arası) devri.

holotüritler, [Yun. holothuroide > holotürit-ler] *is. zool.* Örnek türü deniz hıyarı olan derisi dikenliler; deniz hıyarları, *(Holothuroidea)*.

holta[1], [İt. volta => olta] *{ağız}* *is.* **1.** Olta **2.** Köpeklerin boyunlarına takılan çivili halka. **3.** Gezinti. **4.** Yol kıvrımı; dönemeç. **5.** *sf.* (Kişi için) sarhoş gibi bilinçsizce hareketler yapan. [DS] ⊡ **holta etmek,** *{ağız} 1. Acele acele ve kol kola gezinmek. 2. Dolaşmak.* [DS]|| **holta vurmak,** *{ağız} Yürüyerek gezinti yapmak.* [DS]|| **holtayı çekmek,** *{ağız} Kaçmak; gitmek.* [DS]

holta[2], [holt *(yans.)* > holt-a] *{ağız}* *is.* **1.** Golf pantolon. **2.** Bol paçalı, yabanlık kadın şalvarı. [DS]

holtan, [holt-an] *{ağız}* *is.* **1.** Çarık ve ayakkabılara konan keçe. **2.** Ayakkabı yaması. **3.** Yemeni ve ayakkabılardaki dikiş yapılan kenar. **4.** Çarıkla giyilen bir tür dolak. [DS]

holu, [Yun. pholia] *{ağız}* *is.* Fol. [DS]

holucu, [holu-cu] *{ağız}* *is.* Çok tembel. [DS]

holusu, [? holusu] *{ağız}* *is.* Kestane. [DS]

holuz, [? holuz] *{ağız}* is. İri gözlü kalbur; gözer. [DS]

hom[1], [hım / him / hom / höm / hum / hüm *(yans.)*] *is.* Burundan solumayı, böylece öfkeyi belli etmeyi öfkeli seslenme ve konuşmayı anlatan kök. [Zülfikar] *hom-ur homur, hom-ur-da-n-mak, hom-ur-tu*

hom[2], [*eT.* kom > Alt. kom > hom] *{ağız}* *is.* Deniz dalgası. [DS]

hom[3], [? hom] *{ağız}* *is.* Kalabalık. [DS]

homa[1], [oma] *{ağız}* *is.* Kalça kemiği. [DS] ⊡ **homa kemiği,** *{ağız} Kalça kemiğinin uç kısmı. 2. Topuk kemiği.* [DS]|| **homa peyniri,** *{ağız} İnek sütünden yapılan topak halindeki peynir.* [DS]

homa[2], [? homa] *{ağız}* *sf.* Dik; yüksek. [DS] ⊡ **homa durmak,** *{ağız} Baş yerde ayaklar havada durmak.* [DS]

homaça, [oma-ça] *{ağız}* *is.* **1.** Oma. **2.** Büyük kemik. [DS]

homak, -ğı [? homak] *{ağız}* *is.* **1.** Yığın. **2.** Bir yerde birikmiş av kuşları. **3.** Kütükten kesilen meşe ağacının ağaçta kalan yumru kısmı. **4.** Başın tepesi. [DS]

homaklamak, [homak-la-mak] *{ağız}* *gçsz. f.* *[-r] [--l(ı)-yor]* Tepe üstü düşmek. [DS]

homb, [homb *(yans.)*] *is.* Boğazdan homurtulu sesler çıkararak yeme ve içmeyi anlatan kök. [Zülfikar] *homb-ul hombul*

homba, [homa > homba] *{ağız}* *is.* → homa[2]. ⊡ **homba durmak,** *{ağız} Baş yerde ayaklar havada durmak.* [DS]

hombal, [homb *(yans.)* > homb-al] *{ağız}* *is.* Tatar böreği. [DS]

hombat, [homb *(yans.)* > homb-at ?] *{ağız}* *is.* Köfte. [DS]

hombuk, -ğu [homb *(yans.)* > homb-uk] *{ağız}* *is.* Boğaz. [DS]

hombul[1], [homb *(yans.)* > homb-ul] *is.* Boğazdan homurtulu sesler çıkararak yeme ve içmeyi anlatan yansımalı gövde. ⊡ **hombul hombul yemek,** *{ağız} Kabaca ve ses çıkartarak yemek.* [DS]

hombul[2], [homb *(yans.)* > homb-ul] *{ağız}* *is.* Omur. [DS]

hombur[1], [homb *(yans.)* > homb-uk] *{ağız}* *is.* Boğaz. [DS]

hombur[2], [homb *(yans.)* > homb-ur] *{ağız}* *is.* Çocukların kaydırak oynarken diktikleri yuvarlak taş. [DS]

homcuk, ğu [hom *(yans.)* > hom-cuk / homc *(yans.)* > homc-uk] *is.* Ağzını doldurarak oburca yemek yemeyi anlatan yansımalı gövde. ⊡ **homcuk homcuk,** *{ağız} (Küçük çocukların yemek yiyişi için) ağzını doldurarak, oburca ve kıskançça.* [DS]

homça, [hom-ça] *{ağız}* *is.* **1.** Üzerinde odun kırılan kütük. **2.** Ucu yanmış odun. **3.** Kalça. **4.** Kalça kemiği. [DS]

homman, [? homman] *{ağız}* *is.* Külde pişirilen çörek ya da ekmek. [DS]

homo-, [Yun. homos > Fr / İng. homo-] *ön ek.* Başına getirildiği Yunanca kökenli batı dilleri kelimelerine *"bir, beraber, aynı"* kavramları katan ön ek.

homojen, [Yun. homolos *(benzer)* + genos *(cins)* >

Lat. homogenus > Fr. homogène] *sf.* **1.** Bir bütün meydana getiren ögelerinin tümü aynı nitelikleri taşıyan; bağdaşık; mütecanis. **2.** *mat.* (Çok terimli için) bütün terimleri aynı derecede olan.

homojenlik, -ği [homojen-lik] *is.* Homojen olma durumu; bağdaşıklık.

homolog, -ğu [Yun. homo *(benzer)* + logos *(ilişki)* Fr. homologue] *(l ince söylenir) sf.* **1.** (Karşılaştırmalı anatomide vücut parçaları için) değişik türlerde birbirine karşılık düşen. **2.** Eskiden (hasta dokular için) sağlam dokulara benzeyen. **3.** *mat.* Benzer şekillerde birbirine karşılık gelen elemanlar. ⊡ **homolog kromozomlar,** *Biri anadan, diğeri babadan gelen çift kromozomlar.*

homonim, [Fr. homonyme] *sf.* Eş adlı; eş sesli.

homoseksüel, [Fr. homosexuel] *is.* ve *sf.* Kendi cinsinden olan yani kadın kadına veya erkek erkeğe cinsel tatminde bulunan; eş cinsel.

homoseksüellik, -ği [homoseksüel-lik] *is.* **1.** Kendi cinsinden olanlarla cinsel ilişkide bulunma durumu; eş cinsellik. **2.** Kendi cinsinden olanlarla cinsel ilişkide bulunma şeklinde sapma gösteren psikolojik bozukluk; eş cinsellik.

homoteti, [Fr. homothétie] *is. mat.* Merkez alınan bir noktaya göre birer noktasının geometrik yerleri karşılıklı olarak aynı olan iki nokta grubunun durumu.

homotetik, -ği [Fr. homothétique] *sf. mat.* Aralarında homoteti bulunan.

hompur, [Bulg. krumpir] *{ağız} is.* Patates. [DS]

homu[1]**,** [hom *(yans.)* > hom-u] *{ağız} sf.* **1.** (Kişi için) boğuk sesli. **2.** Derbeder. [DS]

homu[2]**,** [? homu] *{ağız} is.* Yayıkta dövülerek yağ elde edilen ekşi süt. [DS]

homukmak, [hom *(yans.)* > hom-uk-mak] *{ağız} gçsz. f. [-ur]* **1.** Küsmek. **2.** (Deve için) bir şeyden ürkerek koşmak. **3.** Bırakıp gitmek. **4.** (At ve tay için) başını yukarı kaldırarak sağa sola koşmak. **5.** (Eşek için) başka eşeği görünce başını yukarı kaldırıp koşmak. **6.** Gururlanmak. [DS]

homur, [hom *(yans.)* > hom-ur] *is.* Burundan soluyarak öfkeli ve gürültülü biçimde ayı sesine benzer konuşmayı anlatır. ⊡ **homur homur,** *1. Sürekli homurtular çıkararak. 2. {ağız} (Söylenmek için) kalın bir sesle anlaşılmaz biçimde.* [DS]

homurdanış, [hom-ur-da-n-ış] *is.* Kendi kendine homurdama durumu veya biçimi.

homurdanma, [hom-ur-da-n-ma] *is.* Homurtulu sesler çıkarma.

homurdanmak, [hom-ur-da-n-mak] *dönşl. f. [-ır]* Kendi kendine, öfkeyle yarı anlaşılır yarı anlaşılmaz biçimde söylenmek.

homurmak, [hom *(yans.)* > hom-ur-mak] *{ağız} gçsz. f. [-ur]* Surat asmak. [DS]

homurtkan, [hom *(yans.)* > hom-ur-t-kan] *{ağız} sf.* (Kişi için) kendi kendine söylenen. [DS]

homurtmak, [hom *(yans.)* > hom-ur-t-mak] *{ağız} gçl. f. [-ur]* Surat asmak. [DS]

homurtu, [hom-ur-tu] *is.* **1.** Bir kişinin çıkardığı homurdanma sesi. **2.** Ayı sesi. **3.** Çalışan bir motorun çıkardığı boğuk ve aşırı gürültülü ses.

homurtulu, [hom-ur-tu-lu] *sf.* Homurtusu olan.

homurtusuz, [hom-ur-tu-suz] *sf.* Homurtusu olmamak.

homutmak, [hom *(yans.)* > hom-ut-mak] *{ağız} gçsz. f. [-ur]* Surat asmak. [DS]

hon[1]**,** [hon / hong *(yans.)*] *is.* İçi boş metal eşyaların birbirine çarpmasını ve bu sırada çıkan sesleri anlatan kök. [Zülfikar] *hon hon, hon hon honlamak*

hon[2]**,** [? hon] *{ağız} is.* **1.** Çift sürerken tarlanın başlangıcından uygun bir dönüş yerine kadar olan yer; dönek. **2.** Ekin biçerken yan yana sıralanmış işçi grubu. **3.** Bu işçilerin başlangıç yerinden tarlanın öbür ucuna kadar biçtikleri alan. [DS] ⊡ **hon dermek,** *{ağız} Ekin biçmek.* [DS]

hon[3]**,** [Far. ḫün] *{ağız} is.* Kan. ⊡ **hon olmak,** *{ağız} 1. Birinden bıkmak, usanmak. 2. Karşı cinsten birini çok sevmek; ona karşı çok istek duymak.* [DS]

hona, [Moğ. ōna] *{eT} is.* Geyik türlerinden olan sığının erkeği; erkek sığın. [Nevâyî]

honamaz, [hona-maz] *{ağız} sf.* **1.** (Yaşlı kimse için) kıskanç. **2.** Düzenci; kurnaz. **3.** *is.* Dört yaşından büyük keklik. [DS]

honarı, [hoñ *(yans.)* > hoñ+arı] *{ağız} is.* Büyük yaban arısı. [DS]

honaz, [hon *(yans.)* > hon-az] *{ağız} sf.* **1.** Yaşlı; kart; içi geçmiş. **2.** Düzenci; kurnaz. **3.** (Hayvan için) hainlikte ustalaşmış. [DS]

honaza, [honaz-a ?] *{ağız} sf.* (Kişi için) hoşsohbet. [DS]

honazmak, [hon *(yans.)* > hon-az-mak] *{ağız} gçsz. f. [-ır]* Kocalmak. [DS]

honba, [homb-a / honba] *{ağız} is.* Tepe üstü; baş aşağı; başının üzerinde. [DS] ⊡ **honba durmak,** *{ağız} (Aşık için) tepe üstü durmak.* [DS]

honca, [Far. ḫᵛānça / honça] *{ağız}* is. **1.** Bir yere giderken götürülen hediye. **2.** Püsküllü sırt torbası; dağarcık. [DS]

honcu, [hon-cu] *{ağız} is.* Ekin biçen kimse. ⊡ **honcu başı,** *Ekin biçen işçi sırasının başında bulunan ve işçileri yönlendiren kişi.* [DS]

honcuklamak, [honc-uk-la-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(u)-yor]* (Hayvan için) çifte atmak. [DS]

honça, [Far. ḫᵛān-ça / honça] *{ağız} is.* **1.** Kız evinden oğlan evine, oğlan evinden kız evine çeşitli düğün ve nişan sırasında veya yeni evlilere gerdek akşamı gönderilen yiyecek, tatlı. ve çerezlere verilen ad. **2.** Herhangi bir sebeple verilen bahşiş; armağan. **3.** Çocuk doğduğu zaman dağıtılan çerez. **4.** Piliç kızartması. **5.** Bir kadının kocası evinden babası evi-

ne gizlice gönderdiği eşya. **6.** Üstünde yemek de yenilen hamur tahtası. [DS]

honçaklamak, [honça-k-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Bir şeyi gelişigüzel tutarak taşımak. [DS]

honçuk, -ğu [hon-çuk] *{ağız} sf.* (Kişi için) kısa boylu; tıknaz. [DS]

hondaz, [hon-da-z ?] *{ağız} sf.* (Kişi için) kabasaba; biçimsiz. [DS]

hondu, [hond-u ?] *{ağız} sf.* **1.** İri. **2.** (Kişi için) kabasaba; biçimsiz. **3.** Ahmak. [DS]

hondum, [hond-um] *{ağız} sf.* Obur; çok yemek yiyen. 🗗 **hondum boğaz,** → hondum.

hondumak, [hond-u-mak] *{ağız} gçl. f. [-r]* Bağlamak; düğümlemek. [DS]

hong^{1}, [hang / hank / heng / hıng / hınk / hing / hong / höng / hönk / hun / hüng *(yans.)*] *is.* Kahkahayla ve katıla katıla gülmeyi anlatan kök. [Zülfikar] *hong-ur hongur*

hong^{2}, [hon / hong *(yans.)*] *is.* İçi boş metal eşyaların birbirine çarpmasını ve bu sırada çıkan sesleri anlatan kök. [Zülfikar] *hong-ur-da-k*

hongadak, -ğı [hong-adak] *(ho'ngadak) {ağız} zf.* (Su vb. sıvılar içine elini veya bir şeyi daldırmak için) patavatsızca. [DS]

hongala, [hong-al-a] *{ağız} sf.* (Kişi için) iri, çirkin ve biçimsiz. [DS]

honguldamak, [hong-ul-da-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-(d)u-yor]* **1.** Sevdiği yemeği görünce iştahı kabarmak. **2.** Yaşlanmak; içi geçmek. [DS]

hongumak, [hong-u-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r]* Çok yaşlanmak; kocalmak. [DS]

hongurdak, -ğı [hong *(yans.)* > hong-ur-da-k] *{ağız} is.* Hayvanların boynuna takılan çan. [DS]

honguz, [ḳonĝuz / ḫoñuz] *{eT} is.* Böcek. [EUTS]

honlama, [hon-la-ma] *is.* Taşlama sırasında silindirsel iç yüzeylerde meydana gelen pürüzleri gidermek amacıyla uygulanan daha ince aşındırma işlemi.

honlamak, [hon-la-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(u)-yor]* (Rüzgâr ve soğuk için) açık bırakılan kapı veya pencereden içeriye dolmak. [DS]

honluk, [hon-luk] *{ağız} is.* **1.** Bahçelere su almak için bahçe duvarının dibinden açılan delik. **2.** *sf. mecaz.* Pisboğaz. [DS]

hont^{1}, [hont] *{ağız} sf.* **1.** (Kişi için) sözü anlaşılmayan; tutuk. **2.** Asık suratlı. **3.** *is.* Bezden yapılma top. [DS]

hont^{2}, [hont] *{ağız} sf.* Geniş; bol. [DS]

hont^{3}, [hont] *{ağız} is.* Uyluk kemiği. [DS]

hont^{4}, [hont] *{ağız} is.* Alçalma; tenezzül. [DS] 🗗 **hont etmek,** *{ağız} Bayağı bir şeye tenezzül etmek.* [DS]

hontul, [hont-ul] *{ağız} sf.* Kaba. [DS]

hontumak, [hont-u-mak] *{ağız} gçsz. f. [-ur]* Çok yaşlanmak. [DS]

hontumuş, [hont-u-muş] *{ağız} sf.* Çok yaşlanmış.

hontuş, [hont-u-ş] *{ağız} sf.* **1.** Kat kat, üst üste giyinen. **2.** Kaba. **3.** (Çocuk için) obur. [DS]

honu, [Yun. khoni] *{ağız} is.* **1.** Tenekeden yapılmış kulplu su kabı; maşrapa. **2.** Huni. **3.** Cezve. **4.** Kutu. [DS]

honusuz, [honu-suz] *{ağız} sf.* Sersem. [DS]

hop^{1}, [hap / hob / hop *(yans.)*] *is.* **1.** Sıçramayı, zıplamayı, titremeyi, sağa sola koşmayı anlatan kök. [Zülfikar] *hop hop, hop-la-mak, hop(p)-a-lık, hop(p)-a-la, hop-ra-mak, hop-ur hopur, hop-uş etmek* **2.** Birden sıçrama, kalkma durumu veya bunu sağlamaya yönelik bağırma sesi. **3.** *zf.* Birden; aniden; hızla. 🗗 **hopa hop,** *{ağız} 1. Karşı karşıya; yüz yüze. 2. Tamamı tamamına.* [DS]|| **hop diye,** *Ani bir hareketle zıplayarak.*|| **hop etmek,** *{ağız} 1. Arkaya, sırta almak. 2. Atlamak; düşmek. 3. (Çocuk için) anasının sırtına binmek.* [DS]|| **hop hop sıçramak,** *Yerinde duramaz olmak.*|| **hop kılmak,** *{eAT} Hop etmek; hoplamak; şaşırarak oturduğu yerden birden fırlamak.*|| **hop oturtup hop kaldırmak,** *Birine telaş ve heyecan verecek davranışta bulunmak.*|| **hop oturup hop kalkmak,** *Öfke ve heyecan dolayısıyla yerinde oturamamak; duramamak.*

hop^{2}, [hop / höp / hup / hüp *(yans.)*] *is.* Atıştıra atıştıra yemek yemeyi, dolu dolu yudumlarla içmeyi ve bu sıradaki kaba ve görgüsüz hareketleri anlatan kök. [Zülfikar] *hop-ur-da-t-mak* 🗗 **hop etmek,** *{ağız} (Çocuk dili) ağza bir şey almak.* [DS]

hop^{3}, [hop *(yans.)*] *(ho:'p) is.* **1.** Uyarma ve dikkat çekme sözü. **2.** *{ağız}* Atları durdurma ünlemi. [DS] 🗗 **Hop! Hop!** *Uyarmak veya dikkat çekmek için söylenen söz.*

hop^{4}, [hop] *{ağız} is.* **1.** Sırt; arka; omuz. **2.** Kucak. [DS] 🗗 **hopına binmek,** *{ağız} Birini izlemek; saklandığı yere giden gizli yolu bulmak.* [DS]

hop^{5}, [Erme. ḫop] *{ağız} is.* Saban demiri. [DS]

hopa^{1}, [Çağ. oban / obaz > hopa [EREN]] *{ağız} is.* **1.** Yaşlı manda. **2.** Damızlık erkek deve. [DS]

hopa^{2}, [? hopa] *{ağız} is.* Yeni çırpılmış kabarık yatak. [DS]

hopa^{3}, [? hopa] *{ağız} is.* **1.** Derelerde balığın bulunduğu veya gizlendiği yer. **2.** Sazlık ve bataklık yerler. [DS]

hopak, -ğı [öbek > hopak] *{ağız} is.* Sazlıklarda ot ve kamış köklerinin birbirine sarılmasından oluşan adacıklar. [DS] 🗗 **hopak hopak,** *{ağız} Top top; öbek öbek.* [DS]

hopal, [Erme. ha^{v}p'al] *{ağız} is.* **1.** Yaban güvercini; orman güvercini. **2.** Köpek yavrusu. [DS]

hopalak, -ğı [hop-ala-k] *{ağız} sf.* **1.** Sevimli. **2.** *{ağız}* Sevinçli. [DS]

hopallanmak, [hop-al-la-n-mak] *{ağız} dönşl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* (Çocuk, bitki ve hayvan yavrusu için) gelişip serpilmek. [DS]

hopan, [Erme. ḫopan] *{ağız}* *is.* **1.** Bakımsız kalmış bağ, bahçe, ev vb. yer. **2.** Az üzümlü bağ. **3.** Ev. **4.** *ünl.* *"Yıkılası"* anlamında ilenç sözü. [DS]

hopbak, -ğı [hop *(yans.)* > hop(b)-ak] *{ağız}* *sf.* (Kişi için) gürültücü. [DS]

hoparlör, [Fr. haut-parleur] *is.* **1.** Elektrik dalgalarını ses dalgalarına çeviren ve yükselten aygıt. **2.** Radyo, teyp, pikap vb. araçlarda sesi yükselterek duyulur hâle getiren alet.

hopbullamak, [hop *(yans.)* > hop(b)-ul-la-mak] *{ağız}* *gçsz. f.* *[-r] [l(u)-yor]* Atlamak; sıçramak; hoplamak. [DS]

hopçukmak, [hop *(yans.)* > hop-çuk-mak] *{ağız}* *gçsz. f.* *[-ur]* **1.** Arkaya, sırta almak. **2.** (Çocuk dili) atlamak. **3.** (Çocuk dili) düşmek. **4.** Birinin yardımı ile bir yükü sırtına almak. **5.** (Çocuk için) annesinin sırtına binmek. [DS]

hopçuramak, [hop *(yans.)* > hop(u)ç-ur-a-mak] *{ağız}* *gçsz. f.* *[-r] [-r(u)-yor]* Atlamak; sıçramak; hoplamak. [DS]

hopı, [? hopı] *{ağız}* *is.* **1.** Mısır koçanı kabuğu. **2.** Fasulye kabuğu. [DS]

hoplama, [hop *(yans.)* > hop-la-ma] *is.* Bulunduğu yerden havaya doğru sıçrama durumu ve eylemi.

hoplamak, [hop *(yans.)* > hop-la-mak] *gçsz. f.* *[-r] [-l(u)-yor]* **1.** Sevinç, korku veya oyun gereği olarak bulunduğu yerden yukarıya doğru fırlamak; zıplamak; sıçramak. **2.** *{ağız}* Arkaya, sırta binmek. ⊡ **hoplaya hoplaya,** *1. Art arda hoplamak suretiyle; hoplayarak. 2. mecaz. Büyük bir istekle; severek; zevkle.*

hoplatılma, [hop-la-t-ıl-ma] *is.* Hoplatma eylemine uğramış olma durumu.

hoplatılmak, [hop-la-t-ıl-mak] *edil. f.* *[-ır]* Hoplatma eylemine uğramak.

hoplatış, [hop-la-t-ış] *is.* Hoplatma eylemi veya biçimi.

hoplatma, [hop-la-t-ma] *is.* Hoplamasını sağlama eylemi.

hoplatmak, [hop-la-t-mak] *gçl. f.* *[-ır]* **1.** Bir şeyin veya kimsenin hoplamasını sağlamak; zıplatmak. **2.** Çocukları koltuklarından tutarak yukarıya doğru hafifçe zıplatmak suretiyle eğlenmek.

hoplayış, [hop-la-y-ış] *is.* Hoplama eylemi veya biçimi.

hopmak, [hop-mak] *{ağız}* *gçsz. f.* *[-ar]* (Çocuk için) sırta binmek; arkaya binmek.

hoplop, [hop *(yans.)* > hop+lop] *{ağız}* *sf.* **1.** (Kişi için) sinirli. **2.** Çok gezen. **3.** *is.* Çavuşkuşu. [DS]

hoppa, [hop *(yans.)* > hop(p)-a] *ünl.* **1.** Çocuğu hoplatırken söylenen hoplatma hareketinin sözü. **2.** (Kız veya kadın için) davranışları yersiz ve ölçüsüz; dileğince davranan; delişmen.

hoppaca, [hoppa-ca] *(hoppa'ca)* *zf.* Hoppa kimseye yakışır biçimde; hoppaya özgü.

hoppadak, [hop(p)-adak] *(ho'ppadak)* *zf.* Birdenbire; hemen; hop diye; bir atılışta.

hoppala, [hop *(yans.)* > hop-pa-la] *(ho'ppala)* *ünl.* **1.** Beklenmedik bir davranış veya söz karşısında şaşkınlık veya kınama belirtmek için söylenen söz. **2.** Bebekleri hoplatırken veya bir yerden atlatırken söylenen yüreklendirme sözü. **3.** *is.* İçine konulan bebeklerin zıplamalarını sağlayan bir tür salıncak. **4.** *{ağız}* *sf.* (Kişi için) hoppa; oynak. [DS] ⊡ **hoppala bebeği,** *Davranışları çocukça olan kimse.*

hoppalık, -ğı [hop-pa-lık] *is.* Hoppa olma durumu; hoppa kimsenin davranışı; hafifmeşreplik. ⊡ **hoppalık etmek,** *Hoppaca davranışlarda bulunmak; hafifmeşrep olmak.*

hopramak, [hop *(yans.)* > hop-ra-mak] *{ağız}* *gçsz. f.* *[-r] [-r(u)-yor]* (Yürek için) korkudan hoplamak. [DS]

hopsa, [? hopsa / opsa] *{ağız}* *is.* **1.** Üvendirenin ucundaki demir parçası. **2.** Uzun zaman sürülmemiş tarla; gen. [DS]

hopsar, [? hopsar] *{ağız}* *is.* **1.** Yemek pişirilen çömlek. **2.** Uzun zamandır sürülmemiş tarla. [DS]

hopturmak, [hop-tur-mak] *{ağız}* *gçl. f.* *[-ur]* Sırtına bindirmek; arkasına almak. [DS]

hopucuk, -ğu [hop *(yans.)* > hop-u-cuk] *{ağız}* *is.* Hoplama; zıplama. ⊡ **hopucuk etmek,** *{ağız}* *Çocuk severken havaya atıp tutmak.* [DS]|| **hopucuk kalkmak** *{ağız}* *Ayağa kalkıp oturarak sevincini belli etmek.* [DS]|| **hopucuk olmak,** *{ağız}* *Hemen ayağa kalkmak.* [DS]

hopuduk, -ğu [hop *(yans.)* > hop-ut-uk] *{ağız}* *is.* Tavuk yumurtası. [DS]

hopuk, -ğu [hop-uk] *{ağız}* *is.* Kucak. [DS]

hopur[1], [hop *(yans.)* > hop-ur] *is.* Bir şeyi obur bir şekilde yer veya içerken çıkarılan ses. ⊡ **hopur hopur etmek,** *{ağız}* *Acele acele yemek.* [DS]

hopur[2], [hop-ur] *{ağız}* *sf.* Oynayan; atlayan. [DS] ⊡ **hopur hopur,** *{ağız}* *Neşeli ve canlı olarak.* [DS]|| **hopur hopur etmek,** *{ağız}* *Ele avuca sığmamak.* [DS]|| **hopur hopur hoplamak,** *{ağız}* *Yerinde duramamak; hoplamak.* [DS]|| **hopur hopur oynamak,** *{ağız}* *Yerinde duramamak; hoplamak.* [DS]

hopur[3], [? hopur] *{ağız}* *is.* **1.** Orman ya da makilikten açılmış tarla. **2.** Sürülmüş tarla. **3.** *sf.* Kabartılmış; kabarık. [DS] ⊡ **hopur etmek,** *{ağız}* *1. Toprağı bel ya da kazma ile derin kazmak. 2. Ormandan tarla açmak.* [DS]||

hopur[4], [? hopur] *{ağız}* is. Armut kurusundan yapılan marmelat. [DS]

hopurdamak, [hop *(yans.)* > hop-ur-da-mak] *{ağız}* *gçsz. f.* *[-r] [d(u)-yor]* (Yürek için) korkudan hızlı hızlı çarpmak; oynamak. [DS]

hopurdatma, [hop *(yans.)* > hop-ur-da-t-ma] *is.* Hopurtular çıkararak yeme veya içme.

hopurdatmak, [hop *(yans.)* > hop-ur-da-t-mak] *{a-*

ğız} gçl. f. [-ır] Hopurtular çıkararak büyük bir iştahla veya görgüsüzce yemek, içmek; höpürdetmek. [DS]

hopurtu, [hop *(yans.)* > hop-ur-tu] *is.* Bir şeyi obur bir şekilde yer veya içerken çıkarılan ses.

hopuş, [hop-uş] *{ağız} sf.* (Kişi için) çok şişman. [DS]

hoputmak, [hop *(yans.)* > hop-ut-mak] *{ağız} gçl. f. [-ur] [-(d)-u-yor]* Sırtına bindirerek götürmek. [DS]

hopuz, [? hopuz] *{ağız} is.* Şaka ile vurulan yumruk. [DS]

-hor, [Far. ḫörden > ḫᵛör خور] *(ho:r) son ek.* Sonuna eklendiği Farsça isimlere *"yiyen, yiyici"* anlamı katarak birleşik sıfatlar yapan son ek.

hor¹, [har / hır / hor / hör / hur *(yans.)*] *is.* Horlamayı, derin solumayı, öfke ile soluyarak saldırmayı anlatan kök. [Zülfikar] *hor hor, hor-ul horul, hor-lamak, hor-ul-tu*

hor², [har / hor / hör *(yans.)*] *is.* Gür akan suyun çağlayarak akışım ve dökülüşünü anlatan kök. [Zülfikar] *hor hor*

hor³, [Far. ḫᵛār / ḫōr خور] *(ho:r) sf.* **1.** Bir değeri ve önemi olmayan; aşağılık; bayağı. **2.** *{ağız}* Gösterişsiz; çelimsiz. [DS] **3.** *{ağız}* Çirkin; sevimsiz. [DS] **4** *{ağız}*. Bereketsiz. [DS] **5.** *{ağız}* Eskimiş. [DS] ☞ **hor bakmak,** *Önem vermemek; değersiz saymak.*|| **hor görmek,** *Önemsiz saymak; küçük görmek; beğenmemek.*|| **hor kullanmak,** *Özen göstermeden kullanmak; çok çabuk yıpratmak.*|| **hor tutmak,** *Birine karşı incitici ve küçük düşürücü davranışlarda bulunmak.*

hor⁴, [Far. ḫōr / ḫūr خور] *(ho:r) {OsT} is.* **1.** Güneş. **2.** Aydınlık; ışık.

hor⁵, [? hor] *{ağız} is.* Kışın karda yolu bulabilmek için dağlarda yol kenarlarına konulan yığın halindeki taşlar. [DS]

hor⁶, [? hor] *{ağız} sf.* **1.** Beğenilen; hoşa giden. **2.** *{ağız} is.* İyilik. [DS] ☞ **hora geçmek,** *İşe yaramak; makbule geçmek; beğenilmek; eme yaramak.*

hor⁷, [? hor] *{ağız} is.* Yumurta sarısı. [DS]

hora¹, [o-ra] *{ağız} e.* Gösterme edatı; ora; bura; şura. [DS]

hora², [Yun. ḫoró / ḫoros *(dans yeri)*] *(ho'ra) is.* **1.** Birçok kişi tarafından omuz, el veya belden tutulmak suretiyle ve sık sık tekrar edilen yere ayak vurma figürleriyle oynanan bir halk oyunu. **2.** 6/8'lik ritimde oynanan Rumen halk dansı. ☞ **horada başı çekmek,** *1. Hora oyununda yönetici olmak. 2. mecaz. Gürültü çıkarma işinde elebaşılık etmek.*|| **hora tepmek,** *1. Hora oynamak. 2. mecaz. Ayaklarını yere vurarak gürültü çıkarmak.*

hora³, [? hora] *{ağız} is.* Abartma. [DS]

horak, -ğı [? horak] *{ağız} is.* Bükülerek kürek biçiminde yemek lokmalarını alabilen sac ekmeği; yufka. [DS]

horaklamak, [horak-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* **1.** Yemeği yufkadan yapılan kürek biçimindeki lokmalarla yemek. **2.** Büyük lokmalarla hoş olmayan biçimde yemek. [DS]

horan, [? horan] *{ağız} is.* **1.** Odalarda ve köşe başlarında toplanarak konuşan kalabalık. **2.** Oyun; dans. **3.** Çalgılı, eğlenceli kalabalık. **4.** Oğlan çocuğu. **5.** Aile; ev halkı. **6.** Toplantı. [DS] ☞ **horan soğumak,** *{ağız} Toplantı dağılmak.* [DS]|| **horan tepmek,** *{ağız} El ele tutuşarak horan oynamak.* [DS]

horanlama, [horan-la-ma] *{ağız} is.* **1.** Masal; uydurma söz. **2.** Gelişigüzel, yerli yersiz konuşma; ölçüsüz konuşma. [DS]

horansız, [horan-sız] *{ağız} sf.* Savurgan; tutumsuz. [DS]

horanta¹, [Far. ḫōrende *(yiyici)* خورنده] *{ağız} (horan'ta) is.* **1.** Aynı çatı altında yaşayan kişilerin bütünü; hane halkı; aile. **2.** Gürültü; şamata. **3.** *sf.* (Nesne ve canlılar için) işe yaramaz durumda olan. [DS]

horanta², [? horanta] *{ağız} is.* **1.** Büyük delik. **2.** *sf.* Büyük; kocaman. [DS]

horasan, [Far. ḫōr *(güneş ışığı)* + āsān *(doğan)* > Horāsān *(bölge adı)* خراسان] *{OsT} is.* **1.** Elenmiş tuğla veya kiremit tozuna kireç, su ve yumurta akı karıştırılarak yapılan bir sıva harcı. **2.** *{ağız}* Bu harçla sıvanan ya da örülen duvar. [DS] **3.** *müz.* Türk müziğinde on sekizinci yüzyıldan önce kullanılmış olan bir makam. **4.** *{ağız} sf.* (Akıl için) eksik; normal olmayan. [DS]

horasani, [Far. Horosanī خراسانی] *(horasa:ni:) {OsT} is.* **1.** Horasanla ilgili; Horasan'dan gelmiş olan. **2.** Hacegân rütbeli Bâbıâli kalemi amirlerinin giydiği, tepesi düz kenarları dikişli, içi pamuklu ve astarlı üzerine beyaz ya da yeşil ipekliden sarık sarılan bir tür kavuk. **3.** *bot.* Türkistan bozkırlarında yetişen, bileşikgillerden, kurt düşürmek amacıyla halk hekimliğinde kullanılan bir tür bitki, *(Artemisia maritima; A. acina).*

horata, [Yun. ḫorata] *{ağız} is.* **1.** Şaka; alay; *{eAT} (aynı)*. **2.** Güldürücü oyunlar. **3.** Eğlence; *{eAT} (aynı)*. **4.** Söz; sohbet. **5.** Sohbet toplantısı. **6.** Dedikodu. **7.** *sf.* Eğlendirici; maskara. [DS] ☞ **horata etmek** (eylemek), *{ağız} 1. Konuşmak. 2. Alay etmek. {eAT} (aynı) 3. Şaka yapmak. {eAT} (aynı)* [DS]|| **horataya dutmak,** *{eAT} Alaya almak; maskara etmek.*|| **horataya getürmek,** *{eAT} Alaya almak; lafa boğmak.*|| **horataya götürmek,** *{eAT} Alaya almak; lafa boğmak.*

horatalaşmak, [horata-la-ş-mak] *{eAT} işteş. f. [-ır]* Şakalaşmak; birbirine şaka yapmak.

horatalık, -ğı [horata-lık] *{ağız} is.* Küçük parçalara ayrılmış tarla. [DS]

horav, [? horav] *{ağız} sf.* Kızgın. [DS]

horavı, [? horavı] *{ağız} sf.* Edepsiz; haşarı. [DS]

horavlamak, [horav-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* **1.** Çekememek. **2.** *gçsz.* Ürkmek. [DS]

horavlanmak, [horav-la-n-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* **1.** Sinirlenmek. **2.** Heyecanlanmak. **3.** (At için) azmak; şahlanmak. [DS]

horavu, [horavu] *{ağız} sf.* **1.** (Hayvan için) insandan kaçan; yabani. **2.** (Kişi için) kimseye sokulmayan; insanı yadırgayan. **3.** (Kişi için) eli işe yatkın olmayan. [DS]

horaz, [Far. ḫorūs] *{ağız} is.* **1.** Horoz. **2.** Av tüfeği çakmağı. [DS] ⊡ **horoz önü,** *{ağız} Gece yarısı ile imsak arası zaman.* [DS]

horazlanmak, [horoz-la-n-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* Horozlanmak. [DS]

horçuklaşmak, [horçuk-la-ş-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* (Yaşlı kimse için) yüzü buruşmak. [DS]

horçum, [horç-um ?] *{ağız} sf.* Düşüncesiz. [DS]

hord, [Far. ḫōrd خورد] *{OsT} is.* **1.** Yenilecek şey. **2.** *mecaz.* (Kişi için) uyuşuk; tembel; gayretsiz.

horda¹, [Moğ. ordu > Fr. ḫōrde خورده] *{OsT} is.* Göçebe, savaşçı ve yağmacı ilkel topluluk.

horda², [o-ra-da] *(ho:'rda) {ağız} zf.* Orada. [DS]

hordan, [o-ra-dan] *(ho:'rdan) {ağız} zf.* **1.** Oradan. **2.** İleriden. [DS]

hordein, [Fr. hordéine] *is. biy.-kim.* Arpada bulunan glutamik asitçe zengin bitkisel protein.

horece, [? horece] *{ağız} is.* Mahkeme kararını bildiren resmî belge; ilam. [DS]

horek, -ği [Az. horek] *{ağız} is.* Yemek. [DS]

horende, [Far. horden *(yemek)* > ḫōrende خورنده] *(ho:rende) {OsT} is.* Bir kimsenin beslemekle yükümlü olduğu kimseler; boğaz.

horendegân, [Far. ḫōrende-gān خورنده گان] *(ho:rendegâ:n) {OsT} is.* Birinin beslediği kimseler; horantalar; boğazlar; aile bireyleri.

horgınç, [ḳork-ınç /ḫorgınç] *{eT} is.* Korkunç. [EUTS]

horhop, [ho(r)+ho/p] *(ho'hop){ağız} zf.* Hep birden; birlikte. [DS]

horhor, [hor *(yans.)* > hor+hor] *is.* **1.** Gürültüyle akan gür su. **2.** *mecaz.* Durmadan akan nezleli burun. **3.** *{ağız}* Kayalar arasında açılan geniş, korkunç yarıklar. [DS] **4.** *{ağız}* Kaynakçıların kullandığı küçük ispirto ocağı. [DS] ⊡ **horhor kebabı,** *mutf. Soyulmuş patlıcanlar kızartıldıktan sonra karnı yarılarak içine soğan ve salçayla pişirilmiş kuşbaşı et doldurulup pişirilen bir yemek.*

horhori, [horhor-ī ?] *{ağız} sf.* Hesabını kitabını bilmeyen. [DS]

horitmek, [hor+etmek > horitmek] *gçsz. f. [-er] [-d(i)-yor]* Halay çekmek.

hork, [? hork] *{ağız} is.* **1.** Ahlaken düşük kadın. **2.** İhtiyar kadın. **3.** Ayakkabının arkasındaki sert kısım. [DS]

horkuç, -cu [hork-uç] *{ağız} is.* **1.** Çok eski elbise; paçavra. **2.** Dilenci torbası. **3.** *sf.* Cimri. [DS]

horlak, -ğı [hor *(yans.)* > hor-la-k] *{ağız} is.* **1.** Kaynak; pınar. **2.** *sf.* (Kişi için) çok ihtiyar. [DS]

horlama¹, [hor-la-ma] *is.* Uyurken horultulu nefes alıp verme.

horlama², [Far. ḫᵛar > ḫōr + T. -la-ma] *is.* Küçük görme; beğenmeme.

horlamak¹, [hor *(yans.)* > hor-la-mak] *gçsz. f. [-r] [-l(u)-yor]* Uyurken horultulu nefes alıp vermek.

horlamak², [Far. ḫᵛar > ḫōr + T. -la-mak] *gçl. f. [-r] [-l(u)-yor]* **1.** Birini küçük görmek; beğenmemek; kırıcı ve kaba davranmak; hor görmek; *{eAT} (aynı).* **2.** *{ağız}* Birine kin beslemek; nefret etmek. [DS] **3.** *{ağız}* Çekememek; kıskanmak. [DS] **4.** *{ağız}* Alay etmek; ayıplamak. [DS]

horlanış, [hor-la-n-ış] *is.* Küçük görülme, aşağılanma durumu veya biçimi.

horlanma, [hor-la-n-ma] *is.* Küçük görülme, aşağılanma durumu.

horlanmak, [hor-la-n-mak] *edil. f. [-ır]* Küçük görülmek; aşağılanmak.

horlaşmak, [hor-la-ş-mak] *{eAT} işteş. f. [-ır]* Birlikte horlamak; hep beraber horlamak.

horlavık, -ğı [hor-lağı-k] *{ağız} is.* **1.** Derelerdeki çukurlar. **2.** Ses çıkararak nefes alan kimse. [DS]

horlayış, [hor-la-y-ış] *is.* Uyurken horultu çıkarma eylemi veya biçimi.

horluk, -ğu [hor-luk] *{eAT} is.* Zillet; alçaklık.

hormon, [Yun. ormao *(uyarmak)* / ormān *(heyecanlandırmak)* > Fr. hormone] *is. biy.* İç salgı bezleri tarafından salgılanarak kana karışan ve bazı fizyolojik fonksiyonların yerine getirilmesinde etkili olan madde. ⊡ **hormon tedavisi,** *tıp. Vücutta eksikliği hissedilen bir hormonu vücuda dışardan vermek suretiyle uygulanan iyileştirme.*

hormul, [? hormul] *{ağız} sf.* **1.** (Kişi için) kaba; sert; gönül kırıcı. **2.** Zengin. [DS]

hormullanmak, [hormul-la-n-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* Kibirlenmek; büyüklenmek. [DS]

hormuz, [? hormuz / hozmur / hözmür] *{ağız} is.* Patates. [DS]

Hormuzda, [Soğd. ḫormuzda] *(khormuzda) {eT} is.* **1.** (Budacılıkta) İndra adlı tanrıçanın adı. [EUTS] [Gabain] **2.** İlk insan. (Mani dininde) [EUTS]

hornaka, [? hornaka / hornuk] *{ağız} is.* Bahçe duvarlarının altından geçen su yolu. [DS]

hornblendit, [Fr. hornblendite] *is. jeol.* Hornblentten meydana gelmiş iri taneli iç kayaç.

hornblent, -di [Al. horn *(boynuz)* + blenden *(parlamak)*] *is. min.* Koyu yeşil, siyaha yakın kahverengi, koyu siyah yaprak biçiminde kütleler veya altı yüz-

lü kısa prizma şeklinde bulunan amfibol türü doğal magnezyum, demir, kalsiyum ve alüminyum silikat.

hornuk, -ğu [? hornaka / hornuk] *{ağız} is.* → hornaka. [DS]

horom, [Erme. ḫorom] *{ağız} is.* **1.** Biçilmiş mısır saplarından yapılan yığınlar. **2.** Tarladaki küçük burçak veya mercimek yığınları. [DS]

horomcu, [horom-cu] *{ağız} sf.* (Kişi için) biçilmiş ot veya ekin demetlerini yapan. [DS]

horomlamak, [horom-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(u)-yor]* Biçilmiş ekin veya otları destelemek; yığın yapmak. [DS]

horon, [Yun. ḫoros] *is. folk.* Doğu Karadeniz kıyısında toplu ve bir dizi hâlinde çok seri olarak oynanan oyunlara verilen isim. ⮺ **horon başı,** *Horon oyunlarını yöneten ve dizinin en sağ başında oynayan kişi.*

horopter, [Fr. horoptére] *is.* İki gözün merkezini birleştiren ve optik eksenlerin kesiştiği noktadan geçen doğruya paralel doğru.

horos, [Far. ḫurūs خروس] *{OsT} is.* **1.** Horoz. **2.** Atların çevirdiği taşlarla buğday öğüten değirmen. **3.** Görünüşü süslü fakat dayanıksız bir tür dokuma. ⮺ **horos gediği,** *tar. Değirmencilerin bağlı olduğu esnaf kuruluşu.*

horoskop, [Fr. horoscope] *is.* Doğum, evlenme vb. olaylarla ilgili olarak o an için düzenlenen yer merkezli gök haritası.

horoz, [Far. ḫorūs خروس] *is.* **1.** *zool.* Tavukgillerden, bir kümes hayvanı olan tavuğun gösterişli, kuyruğu ve ibiği dik ve büyük, iri yapılı erkeği. **2.** Genel olarak bütün kuşların erkeği. **3.** Kapı zembereğinin mandalı. **4.** Bazı silahlarda merminin ateşleme düzeninde yer alan ve tetiğin kapsüle hızla çarparak ateşlemeyi sağlaması için konulan parça. **5.** Kapı zembereğinin mandalı. **6.** Bir dişli çarkın geri dönmesini önleyen tırnak şeklindeki küçük durdurma parçası. **7.** *mecaz.* Kabadayılık taslamaya kalkışan kişi. ⮺ **horoz abla,** *{ağız} Yeşil kertenkele.* [DS]|| **horoz ağırlık,** *spor. Boks, güreş ve halterde 51-57 kg. olan sporcu ağırlığı kategorisi.*|| **horoz akıllı,** *Aptal; akılsız; sersem; beyinsiz; budala; şaşkın.*|| **horoz budağı,** *{ağız} Siyah renkli, kalın kabuklu, büyük çekirdekli bir çeşit üzüm.* [DS]|| **horozdan kaçmak,** *(Kadınlar için) erkeklerden uzak durmak; erkeklerle bir arada bulunmamak.*|| **horoz demiri,** *{ağız} Arabanın çatalı üzerindeki demir.* [DS]|| **horoz dövüşü,** *spor. 1. Çömelik durumda iki kişinin ellerini birbirine çarparak ittirmesi biçiminde oynanan eğlenceli bir karşılaşma. 2. Özel olarak yetiştirilmiş horozların eğlence veya yarışma amacıyla dövüştürülmesi.*|| **horoz gibi,** *1. Kabadayılık taslayan (erkek). 2. Sürekli kavga çıkaran; kavgacı.*|| **horoz herif,** *Olur olmaz şeylere öfkelenen erkek.*|| **horoz kafalı,** *Aptal; akılsız; sersem; beyinsiz; budala; şaşkın.*|| **horozlar ötmek,** *Sabah olmak; tan ağarmak.*|| **horozlar ötmeden,** *Sabah olmadan; tan yeri ağarmadan.*|| **horoz mantarı,** *Ormanlık alanlarda yetişen sarkık lamelli ve yenebilen bir tür mantar, (Cantherellus cibarius).*|| **horoz oğlu işi,** *Kaba olarak yapılan, incelikten ve güzellikten uzak (iş).*|| **horoz ötümü,** *{ağız} Sabaha karşı horozların ötmeğe başladığı zaman* [DS]|| **horoz sıklet,** *spor. Boks, güreş ve halterde 51-57 kg. olan sporcu ağırlığı kategorisi.*|| **horoz şekeri,** *Horoz biçiminde çocuklar için çeşitli renklerde yapılmış ve ince bir çubuğa takılı şeker.*|| **horozu başına bağlamak,** *Sabah erkenden dışarı çıkmak.*|| **horoz vakti,** *Horozların sabahleyin ötmeye başladıkları zaman; tan vakti.*|| **horoz yumurtası,** *Çok küçük tavuk yumurtası.*

horozayağı, [horoz+ aya(k)-ı] *is.* Tüfekten sıkışmış kovanı çıkarmakta kullanılan burgu.

horozbina, [horoz+bina ?] *(horozbi'na) is. zool.* Kıyılarda ve tatlı sularda yaşayan eti yenir, sırt yüzgeci uzun, pulsuz kaygan bir balık, *(Blennius sangouinolentus).*

horozbinagiller, [horoz+bina-gil-ler] *is. zool.* Derisi pulsuz ve genellikle yapışkan, karın yüzgeçleri boyun altında, sır yüzgeçleri bütün sırtı kaplayan, çok yırtıcı, bazı türleri doğurarak üreyen kemikli balık familyası, *(Blenniidae).*

horozcuk, [horoz-cuk / horozcuk otu] *is. bot.* Kırlarda yetişen ve eskiden kuduz tedavisinde kullanılan turpgillerden ıtırlı bir bitki, *(Lepidium campestre).*

horozgözü, [horoz+göz-ü] *is. bot.* Genellikle çorak yerlerde yetişen, bir metreye kadar boylanabilen, maydanozgillerden, beyaz ve pembe çiçekli bir bitki *(Seseli tortuosum).*

horozibiği, [horoz+ibi(k)-i] *is. bot.* **1.** Koyu kadife renginde ve horoz ibiği görünümünde çiçekleri olan bir süs bitkisi *(Amaranthus).* **2.** Tüfek horozunun üst parçası. ⮺ **horozibiği çıkıntısı,** *anat. Kafatasında kalbur kemiğinin dikey yassı uzantısının üst kısmı.*

horozibiğigiller, [horoz+ibi(k)-i-gil-ler] *is. bot.* Ispanaklar takımından, örneği horoz ibiği olan, basit almaşık yapraklı, kömeç ya da başak çiçekli bitkileri içine alan familya *(Amaranthaceae).*

horozlanış, [horoz-la-n-ış] *is.* Kabadayıca davranma eylemi veya biçimi.

horozlanma, [horoz-la-n-ma] *is.* Kabadayıca davranışlarda bulunma eylemi.

horozlanmak, [horoz-la-n-mak] *dönşl. f. [-ır]* **1.** Kabadayıca davranışlarda bulunmak; çalım satmak. **2.** Kafa tutmak.

horozlaşma, [horoz-la-ş-ma] *is.* Horoz durumuna gelme; horoz olma durumu.

horozlaşmak, [horoz-la-ş-mak] *gçsz. f. [-ır]* **1.** Ho-

roz durumuna gelmek. **2.** Horoz olmak. **3.** *mecaz.* Kabadayılık taslamaya kalkışmak. **4.** Dikleşmek; itiraz etmek.

horsa, [? horsa] *{ağız} is.* **1.** Heves; arzu; merak. **2.** Kızgınlık; öfke. [DS] ⊡ **horsa okumak,** *{ağız} İnkâr etmek.* [DS]|| **horsası inmek,** *{ağız} Öfkesi geçmek.* [DS]|| **horsasını almak,** *{ağız} 1. Öfkesini çıkarmak.* [DS] *2. Hevesini yatıştırmak; şöyle veya böyle isteğine ulaşmak. 3. Hevesle giriştiği bir işten umduğunu bulamayarak bir deneyim kazanmak.*|| **horsa uyumak,** *{ağız} Hiçbir şeyi duymayacak kadar derin uyumak.* [DS]

horsunmak, [hor-su-n-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ur]* **1.** Değersiz bulmak; aşağı görmek; küçümsemek; hakir görmek. *{eAT} (aynı)* **2.** Tiksinmek. **3.** Gerekli olmasına rağmen istememek. **4.** Ağır bir şeyi birden kaldırmak. **5.** *spor.* Güreşte birden yakalamak. [DS]

hort[1], [hart / hırt / hirt / hort *(yans.)*] *is.* Keserek ya da çekerek koparmayı, ayırmayı, kazımayı, ısırmayı anlatan kök. [Zülfikar] *hort hort etmek*

hort[2], [hart / hort / hört *(yans.)*] *is.* Bulunduğu yerden aniden çıkmayı, fırlamayı, filizlenmeyi anlatan kök. [Zülfikar] *hort-la-mak, hort-la-mak, hort-lak, hort-da-mak*

hort[3], [hort *(yans.)*] *is.* Kuvvetli solumayı anlatan kök. [Zülfikar] *hort-la-mak, hort-la-k* ⊡ **hort burun,** *{ağız} Sürekli akan burun.* [DS]

hort[4], [Yun. khorato] *{ağız} is.* Sopa ve kıldan yapılma top ile oynanan bir çocuk oyunu. [DS] ⊡ **hort atmak,** *{ağız} Abartmak; övünmek; palavra sıkmak.*|| **hort etmek,** *Gizli konuşmak.* [DS]

hort[5], [? hort] *{ağız} sf.* **1.** Semiz; şişman; toplu. **2.** Delikanlı; babayiğit. [DS]

hort[6], [? hort] *{ağız} is.* İki bıçağın ağızlarını birbirine vurmak suretiyle meydana getirilen çentik. [DS]

horta, [Yun. khorato] *{ağız} is.* **1.** Dedikodu. **2.** Söz. **3.** Çıkrıkla iplik eğirmek için bir araya gelmiş birkaç kadın. [DS] **4.** Övünme. ⊡ **horta atmak,** *1. Abartmalı konuşmak. 2. Şakalaşmak.*

hortdatmak, [hort *(yans.)* > hort-la-t-mak] *{ağız} gçl . f. [-ır]* Uyandırmak; ayıltmak. [DS]

hortuk, -ği [? hortuk] *{ağız}* is. Eşek, katır, domuz, deve gibi hayvanların yavrusu. [DS]

hortlak, -ğı [hort *(yans.)* > hort-la-k] *is.* **1.** Mezarından çıkarak insanları korkuttuğuna inanılan ölü; hayalet. **2.** *{ağız}* Filiz. [DS]

hortlama, [hort *(yans.)* > hort-la-ma] *is.* Mezardan çıkma; yeniden ortaya çıkma.

hortlamak[1], [hort *(yans.)* > hort-la-mak] *gçsz. f. [-r] [-l(u)-yor]* **1.** (*Yanlış bir inanış ürünü olarak* ölü için) korkunç bir görünüşle mezardan çıkmak. **2.** *mecaz.* (Geçtiği, önemini yitirdiği zannedilen bir sorun için) yeniden ortaya çıkmak; tekrar belirmek. **3.** *{ağız}* (Bitki için) bol yağmurdan iyi gelişmek. [DS] **4.** *{ağız}* (yara için) azmak. [DS] **5.** *{ağız}* Ansızın bir yerden çıkıvermek. [DS] **6.** *{ağız}* Çabuk kızmak; hemen öfkelenmek. [DS]

hortlamak[2], [hort-la-mak] *{eAT} gçsz. f. [-r] [-l(u)-yor]* Burundan hurultulu bir ses çıkarmak.

hortlamık, [hort-la-mık] *{ağız} is.* Sevilmeyen yaşlı kadın. [DS]

hortlaşmak, [hort-la-ş-mak] {ağız} *işteş. f. [-ır]* Bıçakları birbirine vurarak ağızlarında çentik açmak. [DS]

hortu, [? hortu] *{ağız} is.* Toprak damlı evlerde, mertek ile toprak arasına konulan çalı. [DS]

hortuk, -ğu [? hortuk] *{ağız} sf.* (Kişi için) kısa boylu. [DS]

hortulamak, [hort-u-la-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(u)-yor]* Küsmek. [DS]

hortum, [Ar. ḫurṭūm خرطوم] *{OsT} is.* **1.** Fil ve birçok böceklerde boru şeklinde uzamış ağız veya burun. **2.** Bahçe vb. yerlerde suyu istenilen yere akıtmak için çeşmeye takılan plastik vb.den yapılmış esnek su borusu. **3.** Hava akımlarının etkisi ile havanın veya suyun hızla bir boru gibi yükselerek yer değiştirmesi şeklinde beliren dönel rüzgâr. **4.** *{ağız}* Yemek borusu. [DS] ⊡ **hortum gibi,** *(Burun için) çok uzun.*|| **hortum sıkmak,** *Hortumdan akan suyu parmakla sıkıştırarak yağmur gibi dağıtmak.*

hortumacı, [hortuma-cı] *{ağız} is.* **1.** At hırsızı. **2.** Hırsıza yataklık eden kimse. [DS]

hortumak, [hortu-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r]* Yaşlılık sebebiyle değişmek; biçimi bozulmak. [DS]

hortumlu, [hortum-lu] *sf.* Hortumu olan; hortumu bulunan. ⊡ **hortumlu böcekler,** *Ağız veya burunları emmeyi sağlamak amacıyla bir hortum şeklinde gelişmiş olan pek çok tarım ve orman zararlısını içine alan böcekler topluluğu, (Rhynchota).*

hortumlular, [hortum-lu-lar] *is. zool.* Pek çok türünün nesli tükenmiş, bugün ancak örneğini filde görebildiğimiz, burnu üst dudaklarıyla birleşerek bir hortum biçiminde uzamış, üst kesici dişleri uzayarak savunma aracı durumuna gelmiş bulunan memeli hayvanlar alt takımı, *(Porboscidea)* .

hortut, [? hortut] *{ağız} is.* Asmanın budanmış dalları. [DS]

horu, [koru] *{ağız} is.* **1.** Ormanda veya dağlarda kendiliğinden çoğalmaya bırakılan hayvanların dolaşmaları için ayrılan yerler; doğal park; millî park. **2.** Korunan yer. **3.** *sf.* İşsiz gezen; serseri. [DS]

Horug, [ḳoruġ / ḫoruġ] *{eT} is.* Tanrı adı. [EUTS]

horuk[1], **-ğu** [koru-k] *{ağız} is.* Meyve zamanı dokunulmaması için, ağaçların dibine ya da dallarına konulan dikenli ağaç. [DS]

horuk[2], **-ğu** [? horuk] *{ağız} is.* Kağnıyı çekemeyen öküzlere yardım için koşulan ikinci çift öküz. [DS]

horul[1], [hor *(yans.)* > hor-ul] *is.* Sürekli çıkan horla-

ma sesi. ⮺ **horul horul,** *Sürekli horultu çıkararak; horlayarak.*

horul², [? horul] *{ağız}* is. Fırında pişirilmiş taze armut, elma gibi meyveler. [DS]

horuldama, [hor *(yans.)* > hor-ul > hor-ul-da-ma] *is.* Uyurken horultulu ses çıkararak nefes alıp verme.

horuldamak, [hor *(yans.)* > hor-ul > hor-ul-da-mak] *gçsz. f. [-r] [d(u)-yor]* Uyurken horultulu sesler çıkararak nefes alıp vermek.

horuldayış, [hor-ol-da-y-ış] *is.* Horuldama eylemi veya biçimi.

horultu, [hor *(yans.)* > hor-ul > hor-ul-tu] *is.* Horuldama sesi.

horum¹, [Erme. ḫorom] *{ağız} is.* → horom. [DS]

horum², [? horum] *{ağız} is.* Deve ahırı. [DS]

horuntu, [hor-untu] *{ağız} is.* **1.** Çalı çıpı; yaprak kırıntısı. **2.** Talaş. [DS]

horus, [Far. ḫurūs] *{ağız} is.* Kapı zembereğinin mandalı; horoz. [DS]

horyat¹, [hoyrat > horyat] *{ağız} is.* Tek başına söylenen bir tür ezgi; mani; hoyrat. [DS]

horyat², [Yun. ḫoriatis] *{ağız} sf.* **1.** (Kişi için) kaba; yontulmadık; hoyrat; *{eAT} (aynı).* **2.** İnsafsız kimse. [DS]

horyatlık, -ğı [horyat-lık] *{eAT} is.* Hoyratlık.

hos¹, [hos / hös *(yans.)*] *is.* Balon, lastik, top vb.ni şişirme ya da havasını alma sırasında çıkan kaba sesi, yanma sırasında çıkan sesleri anlatan kök. [Zülfikar] *hos-la-mak, hos-la-k, hos-ul-da-mak* ⮺ **hos ciğer,** *{ağız} Akciğer.* [DS]|| **hos göt,** *{ağız} Tembel.* [DS]

hos², [? hos] *{ağız} sf.* Hastalıklı; sıska. [DS]

hosak, -ğı [? hosak] *{ağız} is.* Merdiven; basamak. [DS]

hosalak, -ğı [hos-ala-k] *{ağız} sf.* **1.** İçi boş; kof. **2.** Erkeklik bezi. [DS]

hosan, [? hosan] *{ağız} is.* Büyük ve yüksek kayalar arasındaki derin vadiler. [DS]

hoshos, [hos *(yans.)* + hos] *{ağız} sf.* **1.** Yüzü gülmeyen; somurtkan. **2.** Yol yöntem bilmeyen. [DS]

hosillemek, [hos *(yans.)* > hos-il-le-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* Bir işi baştan savma yapmak. [DS]

hoslak, -ğı [hos *(yans.)* > hos-la-k] *{ağız} sf.* **1.** (Kişi için) hastalıklı; cansız. **2.** Beceriksiz; gevşek; uyuşuk; tembel. [DS] ⮺ **hoslak olmak,** *{ağız} Pişerken çok kabarmak.* [DS]

hoslamak, [hos *(yans.)* > hos-la-mak] *{ağız}* **1.** Kabarmak. **2.** (Cilt için) su toplamak. [DS]

hosmat, [? hosmat] *{ağız} sf.* (Kişi için) geçimsiz; huysuz. [DS]

hosna, [Ar. ḫünşā] *{ağız} is.* Hem erkeklik hem de dişilik organı olan hayvan. [DS]

hostes, [İng. hostess] *is.* **1.** Taşıtlarda, özellikle uçaklarda yolcuları ağırlayan genç kadın görevli. **2.** Bir toplantı, konferans vb. yerlerde davetlileri karşılayan, yer gösteren ve gerektiğinde ağırlayan görevli.

hosteslik, -ği [hostes-lik] *is.* **1.** Hostes olma durumu. **2.** Hostesin görevi.

hostu, [hos-tu] *{ağız} is.* **1.** Külde pişirilmiş patlıcan. **2.** Fırında pişirilmiş elma, armut kurusu. **3.** Taze mısır. [DS]

hosuk, -ğu [hos-uk] *is.* Kayalar arasında içine su biriken çukurlar; kak; kaklık.

hosuldamak, [hos-ul-da-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-d(u) -yor]* **1.** Fosuldamak. **2.** Hızlı hızlı solumak. [DS]

hoş¹, [hış / hoş / höş *(yans.)*] *is.* Suyun kaynamasını, kaynayıp yeryüzüne çıkmasını anlatan kök. [Zülfikar] *hoş-ur hoş-ur, hoş-ur-da-mak*

hoş², [Far. ḫōş خوش] *(ho:ş) {OsT} sf.* **1.** Duyguları okşayan; zevk veren; beğenilen. **2.** Tuhaf; garip. **3.** *bağ.* Bununla birlikte; buna rağmen; zaten. **4.** *zf.* Duyguları okşayan bir biçimde; beğenilen. ⮺ **hōş-āb,** *{OsT} 1. Hoşaf. 2. Parlak. 3. Mücevher vb.nin parlaklığı.*|| **hoşa gitmek,** *Güzel ve iyi bulunmak; beğenilmek.*|| **hōş-āheng,** *{OsT} Ahenkli.*|| **hōş-alef,** *{OsT} 1. Çok şey yiyen hayvan. 2. Haram ve helal gözetmeden her şeyi yiyen.*|| **hōş-āmed,** *{OsT} Hoş geldi.*|| **hōş-āmed-gû,** *{OsT} "Hoş geldiniz." diyen.*|| **hōş-āmed-gûyān,** *{OsT} "Hoş geldiniz." diyenler.*|| **hoş-āmed-gûyî,** *{OsT} "Hoş geldiniz." deyicilik.*|| **hōş-āmedî,** *{OsT} Hoş geldine gitme.*|| **hōş-āne,** *{OsT} Güzel.*|| **hōş-āvāz,** *{OsT} Sesi güzel.*|| **hōş-āyende,** *Beğenilen.*|| **hōş-āyende-gân,** *Hoşa gidenler; beğenilenler.*|| **hōş-bîn,** *Hoşgörü sahibi olan.*|| **hōş-bû,** *{OsT} Güzel kokulu.*|| **Hoş bulduk!** *Konuk karşılama sözü olan "Hoş geldiniz!" sözüne karşılık olarak söylenir.*|| **hōş-büyî,** *{OsT} Güzel kokma; güzel kokulu oluş.*|| **hoş değil,** *{eAT} Rahatsız; keyifsiz.*|| **hōş-dem,** *{OsT} 1. Arkadaş. 2. Durumu iyi olan arkadaş.*|| **hōş-dil,** *{OsT} Memnun; gölü hoş.*|| **hoş dutmak,** *{eAT} 1. İncitmemek; iyi davranmak. 2. Ağırlamak; ikramda bulunmak.*|| **hōş-edā,** *{OsT} Güzel davranış sahibi.*|| **hōş-elhān,** *{OsT} Sesi güzel olan; makamı güzel olan.*|| **hōş-endām,** *{OsT} Endamı düzgün ve güzel olan.*|| **hōş-engüşt,** *{OsT} Kulağa hoş gelen.*|| **hoş etmek,** *{eAT} İyi yapmak.*|| **hoş geçmek,** *{eAT} Hoş vakit geçirmek; iyi yaşamak.*|| **Hoş geldiniz!** *Konuk gelen kimseye söylenen esenleme sözü.*|| **hoş giçmek,** *{eAT}* → hoş geçmek.|| **hoş görmek,** *Gerçekte kızılacak, gücenilecek bir davranışı affetmek; müsamaha ile karşılamak.*|| **hōş-gû,** *{OsT} Tatlı dilli.*|| **hōş-güftār,** *{OsT} Güzel konuşan.*|| **hōş-güvār,** *{OsT} 1. Lezzetli; tatlı. 2. Sindirimi kolay.*|| **hōş-güzeşte,** *{OsT} İyi yaşanmış ve güzel geçmiş günler.*|| **hōş-hâl,** *{OsT} Geçimi yerinde, olan; varlıklı.*|| **hōş-hān,** *Güzel okuyucu.*|| **hōş-hırām,** *Güzel yürüyen.*|| **hoş imdi,** *{eAT} Eh artık; o hâlde; pekâlâ.*||

hōş-kadem, *{OsT} Ayağı uğurlu gelen.*|| **hōş-kalem,** *{OsT} 1. Güzel yazı yazan. 2. Hileci.*|| **hoş kalemlik,** *{eAT} Yazıyı tahrif etme.*|| **hōş-kām,** *{OsT} İsteklerini elde etmiş; mutlu.*|| **hōş-kenār,** *{OsT} mecaz. Sevgili.*|| **hoş kişi geçinmek,** *{ağız} İyi görünmeye çalışmak.* [DS]|| **hōş-manzar,** *{OsT} 1. Görünüşü güzel. 2. Güzel yüzlü.*|| **hōş-meniş,** *{OsT} {OsT} İyi huylu.*|| **hōş-meşreb,** *{OsT} Sevimli.*|| **hōş-meze,** *Tadımı güzel ve iyi yiyecek.*|| **hōş-nāğme,** *Sesi güzel; güzel sesli.*|| **hōş-nazār,** *{OsT} Kendisine alışılan, konuşulup görüşülebilen kimse.*|| **hōş-nemek,** *{OsT} Sevimli; sempatik.*|| **hōş-nevā,** *{OsT} Sesi güzel olan.*|| **hōş-nevāz,** *{OsT} Çalgıcı; sazende.*|| **hōş-nigâh,** *{OsT} Güzel bakışlı; bakışı süzgün ve güzel.*|| **hōş-nihād,** *{OsT} Yaradılışı iyi; iyi huylu.*|| **hōş-nişîn,** *{OsT} 1. İyi yerleşmiş; rahat etmiş. 2. Göçebe.*|| **hōş-nişînān,** *{OsT} 1. Rahatça yerleşmiş olanlar. 2. Göçebeler.*|| **hōş-nümā,** *{OsT} Güzel görünüşlü.*|| **hōş-nüvîs,** *{OsT} Hattat.*|| **hoş olmak,** *{eAT} 1. Huzura kavuşmak; rahat olmak. 2. İyileşmek.*|| **hōş-reftār,** *{OsT} Yürüyüşü, gidişi güzel olan.*|| **hōş-rūy,** *{OsT} Yüzü sevimli olan.*|| **hōş-sohbet,** *{OsT}* → hoşsohbet.|| **hōş-tāb',** *{OsT} Güzel huylu.*|| **hōş-ter,** *{OsT} Çok hoş.*|| **hoş tutmak,** *Birine sevecen ve iyi davranmak.*|| **hoşuna gitmek,** *Birinin duygularını okşamak.*|| **hōş-vakt,** *{OsT} Zamanını iyi geçiren; rahat; mutlu.*|| **hoş varmak,** *{eAT} İyi yapmak.*

hoş^3, [? hoş] *{ağız} is.* Tatlı limon. [DS]

hoşa, [Far. ḫōşā خوشا] *(hoşa:) {OsT} ünl.* Ne güzel; çok hoş.

hoşaf, [Far. ḫōş+āb خوشاب => hoşaf] *is.* Kayısı, erik vb. meyve kurularının şekerli suda kaynatılması ile elde edilen tatlı içecek. ◘ **hoşaf gibi,** *Yorgun ve bitkin bir durumda; çok yorgun; bitkin.*|| **hoşafın yağı kesilmek,** *Söyleyecek söz, verecek karşılık bulamamak.*|| **hoşafına gitmek,** *argo. Çok beğenmek; hoşuna gitmek.*|| **hoşaf soğutmak,** *{ağız} Dalkavukluk etmek.* [DS]

hoşaflık, -ğı [hoşaf-lık] *sf.* **1.** Hoşaf yapmaya elverişli olan. **2.** *mecaz.* Güçsüzlük; dermansızlık.

hoşalmak, [hoş-al-mak] *{ağız} gçsz. f. [-ır]* (Hava için) yumuşamak; ılıklaşmak. [DS]

hoşamadı, [Far. ḫoş-amedī] *{ağız} sf.* (Kişi için) sözüne güvenilmeyen iki yüzlü. [DS] ◘ **hoşamadıya tutmak,** *{ağız} 1. Tatlı tatlı konuşup aldatmaya çalışmak; kandırmak. 2. Okşamak.* [DS]

hoşamatçı, [Far. ḫoş-amed + T. -çı] *{ağız} sf.* Dalkavuk. [DS]

hoşbeş, [Far. ḫōş + T. beş خوش بش] *ünl.* **1.** Hoş ol. **2.** *is.* Samimi sohbet. **3.** Buluşanlar arasında hâl hatır sorma eylemi. ◘ **hoşbeş etmek,** *Samimi bir biçimde sohbet etmek; söyleşmek; konuşmak.*|| **hoşbeşi olmamak,** *Hiçbir samimiyeti olmamak.*

hoşbilezik, [Far. ḫōş + T. bilezik] *is.* Erzincan ve Erzurum yörelerinde erkek ve kadınların ayrı ayrı oynadıkları bir halk oyunu.

hoşça, [hoş-ça] *(ho'şça) sf.* **1.** Hoş bir biçimde. **2.** *(ho'şça) zf.* Hoş bir şekilde; güzel ve iyi bir biçimde; hoş olarak; güzelce; iyice. **3.** Garip ve acayip biçimde. ◘ **hoşça kal,** *Bir yerden ayrılırken kalanlara söylenen iyi dilek sözü.*

hoşdamak, [hoş-da-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* Hoşlanmak. [DS]

hoşduğunan, [hoş-luk + ile-n] *{ağız} zf.* Güzellikle; iyilikle. [DS]

hoşgördü, [hoş+gör-dü] *{ağız} is.* Bahşiş. [DS]

hoşgörü, [Far. ḫōş + T. gör-ü] *is.* **1.** Davranış ve görüşleri bizimkilere ters olanlara karşı anlayışlı davranma; kendisine yapılan kötü davranışları affetme; hoş görme; müsamaha; tolerans. **2.** *spor.* Bir boksörün ağırlık sınıfında kabul edilebilir nitelikte görülen ağırlığı.

hoşgörücü, [hoş+gör-ü-cü] *sf.* Hoş gören; müsamahakâr; toleranslı.

hoşgörülü, [hoş+gör-ü-lü] *sf.* Hoşgörü sahibi olan; hoşgörüyle karşılayan; müsamahalı; toleranslı.

hoşgörürlük, -ğü [hoş+gör-ür-lük] *is.* Hoşgörülü davranma durumu.

hoşgörüsüz, [hoş+gör-ü-süz] *sf.* Hoşgörüsü olmayan; müsamahasız; tolerans tanımayan.

hoşgörüsüzlük, -ğü [hoş+gör-ü-süz-lük] *is.* Hoşgörü sahibi olmama durumu; müsamahasız kimsenin tutumu; müsamahasızlık; toleranssızlık.

hoşhoş, [hoş *(yans.)* + hoş] *is.* (Çocuk dili) köpek.

hoşırak, -ğı [hoş-(ı)-ra-k] *{eAT} zf.* Daha iyi; iyice.

hoşlamak, [hoş-la-mak] *gçl. f. [-r] [-l(u)-yor]* Birinin gönlünü hoş edecek iyi davranışlarda bulunmak; hoşlandırmak.

hoşlanış, [hoş-la-n-ış] *is.* Hoşlanma durumu veya biçimi.

hoşlanma, [hoş-la-n-ma] *is.* Hoşuna gitmiş olma durumu ve eylemi.

hoşlanmak, [hoş-la-n-mak] *dönşl. f. [-ır]* **1.** Bir şeyi hoş bulmak; beğenmek; sevmek. **2.** Zevk almak. **3.** Memnuniyet duymak.

hoşlaşma, [hoş-la-ş-ma] *is.* **1.** Beğenme; hoşlaşmak eylemi. **2.** Karşılıklı hoşlanma eylemi.

hoşlaşmak^1, [hoş-la-ş-mak] *dönşl. f. [-ır]* **1.** İyi, güzel, hoş duruma gelmek. **2.** Zevk almak; haz duymak; iyilik hissetmek.

hoşlaşmak^2, [hoş-la-ş-mak] *işteş. [-ır]* Karşılıklı birbirinden hoşnut olmak; birbirinden memnun olmak; karşılıklı hoşlanmak.

hoşlaştırma, [hoş-la-ş-tır-ma] *is.* **1.** Hoş hâle getirme. **2.** Karşılıklı hoşlanmalarını sağlama.

hoşlaştırmak, [hoş-la-ş-tır-mak] *gçl. f. [-ır]* **1.** Hoş hâle getirmek. **2.** Karşılıklı hoşlanmalarını sağlamak.

hoşluk, -ğu [hoş-luk] *is.* **1.** Hoş olma durumu; iyilik; güzellik; letafet. **2.** (Bir sıfatı ile) olağan sayılmayan bir durum. **3.** *{eAT} sf.* Hoş; tatlı; güzel.

hoşmeri, [Far. ḫoş-merem] *{eAT} is.* Höşmerim.

hoşmerim, [Far. ḫoş-merem] *{eAT} is.* Sulu kaymak ya da peynire un katılarak yapılan bir yemek; höşmerim.

hoşnud, [Far. ḫōşnūd خوشنود] *{OsT} sf.* → hoşnut.

hoşnudi, [Far. ḫōşnūdī خوشنودى] *{OsT} is.* Hoşnut olma durumu; hoşnutluk.

hoşnudiyet, [Far. ḫoşnūd+Ar. -iyyet خوشنوديت] *{OsT} is.* Hoşnutluk.

hoşnut, -du [Far. ḫōşnūd خوشنود] *{OsT} sf.* **1.** Bir kimseden, bir davranıştan veya bir durumdan memnun olan. **2.** *zf.* Mutlu ve memnun olarak. ❐ **hoşnut etmek,** *Mutlu etmek; memnun olmasını sağlamak.*|| **hoşnut olmak,** *Memnun olmak; mutluluk duymak.*

hoşnutluk, -ğu [hoşnut-luk] *is.* Hoşnut olma durumu. ❐ **hoşnutluk getirmek,** *Memnun olduğunu belirtmek, davranışları ile göstermek.*

hoşnutsuz, [hoşnut-suz] *sf.* Bir kimseden, bir davranıştan veya bir durumdan memnun olmayan; memnuniyetsiz.

hoşnutsuzluk, -ğu [hoşnut-suz-luk] *is.* Hoşnut olmama durumu; memnuniyetsizlik.

hoşsohbet, [Far. ḫōş + Ar. ṣūḥbet خوش صحبت] *{OsT} sf.* Konuşması ilgiyle izlenen; güzel ve tatlı konuşan.

hoşt, [hoşt *(yans.)*] *is.* **1.** Köpekleri susturmak, korkutmak ve kovalamak için söylenen söz. **2.** *mecaz. "Hadi ordan!"* anlamında hakaret sözü. ❐ **hoşt hoşt,** *Kavgada çok bağırıp çağırana susması için söylenen hakaret sözü.*

hoşu, [? hoşu] *{ağız} is.* Kötü kadın. [DS]

hoşur[1], [hoş *(yans.)* > hoş-ur] *is.* **1.** Suyun kaynamasını anlatan yansımalı gövde. **2.** *{ağız} is.* Yüksekten dökülen suyun açtığı çukur. [DS] ❐ **hoşur hoşur,** *{ağız} (Suyun kaynaması için) hoşurtulu sesler çıkararak.* [DS]

hoşur[2], [Erme. ḫoşor] *{ağız} sf.* **1.** Bir değeri, inceliği ve albenisi olmayan; kaba. **2.** *argo.* (Kadın için) güzel ve şişman. [DS]

hoşurdamak, [hoş-ur-da-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-d(u)-yor]* (Kaynayan su için) ses çıkarmak. [DS]

hoşuruk, -ğu [hoşur-uk] *{ağız} sf.* Dağınık, eski püskü giyinen. [DS]

hot[1], [hot] *is.* **1.** Kesik kesik öten boru sesini anlatan kök. **2.** Dokunma, sürtünme, toslama bildiren kök. ❐ **hot hot,** *{ağız} 1. (Konuşma için) kaba; dobra dobra. 2. Kendini beğenmiş; kendi bildiğini okuyan.* [DS]|| **hot hot etmek,** *{ağız} Razı olmak; gönlü yatmak.* [DS]

hot[2], [hot] *{ağız} is.* **1.** Kalça kemiği. **2.** Büyük hayvanların aşık kemiği. **3.** Yuvarlak taş, kutu vb. şeye vurmak suretiyle oynanan bir tür çelik çomak oyunu. **4.** *sf.* (Taş için) biçimi yuvarlak olan. [DS] ❐ **hot ağaç oyunu,** *{ağız} Sopa ile topu çukura atarak oynanan bir çeşit oyun.* [DS]|| **hot kemiği,** *{ağız} Aşık kemiği.* [DS]

hota[1], [? hota] *{ağız} is.* Kaydırak oyununda hedef olarak kullanılan yuvarlak taş. [DS]

hota[2], [Yun. khorato] *{ağız} sf.* Kabadayı. [DS]

hotaç, -cı [Yun. khorato => hota-ç] *{ağız} sf.* Başarısından dolayı gururlanan; böbürlenen. [DS]

hotak, -ğı [? hotak / hot-ak] *{ağız} is.* **1.** Baş; kafa. **2.** Boynuzsuz hayvan. **3.** *sf.* (Kişi için) kısa boylu. [DS]

hotaklamak, [hotak-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [l(ı)-yor]* **1.** Azarlamak. **2.** Birine batacak söz söylemek; iğnelemek; laf dokundurmak. [DS]

hotal, [hot-al ?] *{ağız} is.* Sel sularının, nehirlerin sürüklediği ya da dalgaların kıyıya attığı odun vb. [DS]

hotalak, -ğı [hot-ala-k ?] *{ağız} sf.* **1.** (Kişi için) kaba ve sert davranışlı. **2.** Yuvarlak; topalak. **3.** Yakacak olarak sökülen ağaç kökü. [DS]

hotalamak, [*eT.* ot-a-mak > ota-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Zehirlemek. [DS]

hotalanmak, [*eT.* ot-a-mak > ota-la-n-mak] *{ağız} edil. / dönşl. f. [-ur]* Zehirlenmek. [DS]

hotamak[1], [hota-mak ?] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-t(u)-yor]* Yaşamak. [DS]

hotamak[2], [hota-mak] *{ağız} is.* Odun ve ağaç dallarının budaklı yeri. [DS]

hotaman, [hota-man ? / kodaman] *{ağız} is* **1.** Şişman, sevimli ve güzel adam. **2.** İleri gelen; kodaman. [DS]

hotamış, [hota-mış] *{ağız} sf.* (Kişi için) burnu geniş ve etli. [DS]

hotar[1], [? hotar] *{ağız} is.* Yayla. [DS]

hotar[2], [? hotar] *{ağız} is.* Çıralı eski çam ağacı. [DS]

hotara, [? hotara] *{ağız}* tis. Küçük ev; kulübe. [DS]

hotaş, [? hotaş] *{ağız}* is. Toplanma; toplantı. [DS]

hotat, -dı [hot *(yans.)* > hot-a-t] *{ağız} is.* Baharda söğüt ağacı dalının kabuğu yarılmadan boru gibi çıkarıldıktan sonra inceltilen bir ucundan ağza alınarak üfürmek suretiyle öttürülen kalın sesli düdük; hottuk. [DS]

hotaz[1], [*eT.* kutas] *{ağız} is.* **1.** Gelin duvağı. **2.** Tavus vb. kuşların başındaki uzun tüyler. **3.** Saçların kabararak karışmış durumu. [DS] **4.** *{eAT}* Sorguç; hotoz.

hotaz[2], [? hotaz] *{ağız} is.* Sert davranış; öfke. [DS] ❐ **hotaz etmek,** *{ağız} Kırıp dökmek; darmadağın etmek.* [DS]

hotdak, -ğı [hot-da-k] *(ho'tdak) {ağız} zf.* Birdenbire; ansızın. [DS]

hot-dog, [Amer. İng. hot-dog *(sıcak köpek)*] *is.* Sıcak sosisli sandviç.

hotduk, -ğu [hot-du *(yans.)* > hotdu-k] *{ağız} is.* → hotat. [DS]

hotlak, -ğı [hot-la-k] *{ağız} is.* Çamur ve karda yürümek için veya çocukların oyun için çatalına basarak gezdikleri sırık. [DS]

hotmak[1], [hot-mak] *gçsz. f. [-ar]* (Hayvan sırtındaki yük veya çuvalın bir ucu için) sürtünmek; dokunmak; çarpmak.

hotmak[2], **-ğı** [hot-mak] *{ağız} is.* Tavşan yavrusu. [DS]

hotman, [Far. hödbīn] *{ağız} sf.* **1.** Acı sözlü. **2.** *is.* Kibir; gurur. [DS]

hotoz, [*eT.* kutas > hotoz] *is.* **1.** Eskiden kadınların başlarına taktıkları, kâkül ve perçemlerin dışında bütün başı örten, üzerinde tüy veya başka maddelerden süsü bulunan başlık. **2.** Kuşların başlarında bulunan gösterişli tüyler. **3.** Bina ve bazı eşyaların tepesine konulan çeşitli biçimlerdeki tepelik. **4.** *{ağız}* Erkek hindi. [DS]

hotozlu, [hotoz-lu] *sf.* Hotozu olan; tepesinde hotoz bulunan.

hotra, [? hotra] *{ağız} is.* İnat. [DS]

hottik, -ği [hot+dik] *(ho'ttik) {ağız} sf.* Dimdik. [DS]

hottuk, -ğu [hot *(yans.)* > hot-tu-k] *{ağız} is.* **1.** Su yürümüş ağaç kabuklarından ya da içi boş bitki saplarından yapılan ve üflendiği zaman *"hottuu!"* diye ses çıkaran bir çeşit düdük. **2.** Leblebi. **3.** *sf.* (Kişi için) kaba ve ağır canlı. [DS]

hotu, [? hotu] *{ağız} is.* Kalça. [DS]

hotuk, -ğu [? koduk / hotuk] *{ağız} is.* Eşek yavrusu; sıpa. [DS]

hotul, [? hotul] *{ağız}* **1.** Bataklık yerlerden çıkan iyi içme suyunu ayırmak için yerleştirilen ağaç kovan. **2.** Ağaç havan. [DS]

hotulamak, [hot-u-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(u)-yor]* **1.** Çekememek. **2.** Kötü davranışlarda bulunmak; geçimsizlik etmek. [DS]

hotulcuk, -ğu [hotul-cuk] *{ağız} is.* Pek derin olmayan kuyu. [DS]

hotuldamak, [hot-ul-da-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-d(u)-yor]* Kötü davranışlarda bulunmak; geçimsizlik çıkarmak. [DS]

hotun, [? hotun / hutun] *{ağız} is.* **1.** Arı kovanı. **2.** Ağaç yayık. [DS]

hotur, [hot-ur] *{ağız} sf.* Yaşlı; ihtiyar. [DS]

hoturdamak, [hot *(yans.)* > hot-ur-da-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-d(u)-yor]* Homurdanmak. [DS]

hoturdatmak, [hot *(yans.)* > hot-ur-da-t-mak] *{ağız} gçl. f. [-ır]* Burnunu çekmek. [DS]

hotuz, [*eT. kutas*] *{ağız} is.* **1.** Kadınların saçlarını arkaya toplayarak yaptıkları topuz. **2.** Kadınların süslü başörtüsü. **3.** Gelin tacı. [DS]

hov, [hoğ / hov] *{ağız} is.* **1.** Şiddetli istek; heves. **2.** Hız. **3.** Hınç; öfke; ihtiras; azgınlık. **4.** Şiddet [DS] ⊡ **hovunu almak,** *1. Soluk almak; genişlemek. 2. Hıncını alarak yatışmak.* ⊡ **hovu geçmek,** *{ağız} Güçten düşmek.* [DS]|| **hovunu almak,** *{ağız} 1. Kızgınlığını gidermek; hırsını almak. 2. Soluk almak; rahatlamak. 3. Cinsel ihtiyacını gidermek. 4. (Hayvan için) döl almak.* [DS]

hovakmak, [hov-ak-mak] *{ağız} gçsz. f. [-ar]* (Yara için) azmak. [DS]

hovarda, [Far. ḫuvār *(yiyici; içici)* > ḫuver-de خوره] *is.* ve *sf.* **1.** Zevki için para harcamaktan kaçınmayan; çok para harcayan. **2.** Sürekli sevgili değiştiren; hızlı aşk hayatı yaşayan; çapkın. **3.** Evlilik dışı cinsel ilişkilerde bulunan kadının parası çok olan erkek arkadaşı.

hovardaca, [hovarda-ca] *zf.* (Harcama için) hovardaya yakışır biçimde; bol bol; döke saça.

hovardalaşma, [hovarda-la-ş-ma] *is.* Hovarda durumuna gelme eylemi.

hovardalaşmak, [hovarda-la-ş-mak] *gçsz. f. [-ır]* Hovarda durumuna gelmek; hovarda gibi davranmaya başlamak.

hovardalık, -ğı [hovarda-lık] *is.* **1.** Hovarda olma durumu; hovardanın yaptığı iş ve davranış. **2.** Hovardaca davranış. ⊡ **hovardalık etmek,** *1. Zevki için para harcamaktan kaçınmamak; çok para harcamak. 2. Sürekli sevgili değiştirerek hızlı aşk hayatı yaşamak; çapkınlık etmek. 3. Evlilik dışı cinsel ilişkilerde bulunan kadınlara para vererek veya onlar için para harcayarak arkadaşlık etmek.*

hoverkraft, [İng. hovercraft] *is.* Hava aracı.

hovlamak, [hoğ / hov > hov-la-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(u)-yor]* **1.** Hücum etmek; saldırmak. **2.** Topluca saldırmak. **3.** Dışarıya fırlamak; koşmak. [DS] **4.** *{eAT}* Bağırarak şiddetle saldırmak.

hovlanmak, [hov-la-n-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* Hızlanmak. [DS]

hovli, [hov-lu] *{ağız} sf.* Hızlı. [DS]

hoy, [hoy *(yans.)*] *{ağız} is.* Seslenme sözü; ayol! [DS] ⊡ **hoy günü,** *{ağız} İnsanın darda kaldığı, bir yardım beklediği zaman.* [DS]|| **hoy kılmak,** *{eAT} Bağırarak şiddetle saldırmak.*

hoydak[1], **-ğı** [boydak > hoydak] *{ağız} sf.* (Kişi için) başıboş; serseri. [DS]

hoydak[2], **-ğı** [hoy-da-k] *sf.* (Ev için) düzensiz; gelişigüzel yapılmış.

hoydana, [hoy + dana ?] *sf.* (İnsan için) işsiz güçsüz; ipsiz sapsız.

hoydur, [hoy-dur] *{ağız} sf.* (Kişi için) işsiz güçsüz; serseri. [DS]

hoyduruk, -ğu [hoy-dur-uk] *{ağız} sf.* (Kişi için) yürüyüş ve davranışları kaba olan. [DS]

hoyduruklamak, [hoy-dur-uk-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(u)-yor]* Kaçırmak. [DS]

hoyhoy, [hoy + hoy] *{ağız} sf.* **1.** İşsiz. **2.** Serseri. **3.** *is.* Toplu olarak şarkı, türkü söyleme; şarkılı türkülü eğlence. **4.** *zf.* (İş yapmak için) düzensiz, tertipsiz. [DS]

hoylamak, [hoy-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(u)-yor]* **1.** Bir hayvanı seslenerek uzaklaştırmak; kovalamak. **2.** Sığır sürmek. **3.** Saldırmak, hücum etmek. **4.** *gçsz.* Haykırmak; bağırmak. **5.** Koşmak. **6.** Hoplamak; zıplamak; atlamak. **7.** (Su için) yatağından taşmak. [DS]

hoylu¹, [hoy-lu] *{ağız} sf.* **1.** (Kişi için) iş ve hareketleri kaba saba olan. **2.** Yarı deli; dengesiz. **3.** (Kişi için) soylu. [DS]

hoylu², [? hoylu] *{ağız}* is. Koridor; sofa. [DS]

hoynu¹, [*eT.* kangı > hani] *{ağız} is.* **1.** Şaşma bildirir. **2.** *e.* Hani ya. **3.** Böyle. **4.** Doğrulama ve gerçekleme edatı. **5.** *zf.* Özellikle. [DS]

hoynu², [? hoynu] *{ağız} is.* Yağmurdan korunmak için çuvalın bir köşesini öteki köşesi içine sokmak suretiyle yapılan bir tür başlık; taç ibik. [DS]

hoyo, [hoyo] *{ağız} e.* Evet; öyle. [DS]

hoyok, -ğu [oy-uk / hoy-uk] *{ağız} is.* Bostan korkuluğu. [DS]

hoyon, [? hoyon] *{ağız} ünl. "Efendi, ağa"* gibi seslenme sözü. [DS]

hoyrat¹, [? hoyrat] *is.* **1.** Türk halk edebiyatının en kısa şiir türü olan mânilerin Güney-Doğu Anadolu ve Kerkük Türkleri arasındaki adı; cinaslı mâni. **2.** Şanlıurfa'da erkekler tarafından söylenen mânilere verilen isim.

hoyrat², [Yun. khóros *(kır, taşra)* > khoriatis *(kaba adam)*] *sf.* **1.** Bir şeyi özensiz olarak, sert ve kırıcı bir biçimde kullanan; kaba. **2.** *{ağız}* Yakışıksız; çirkin. **3.** [DS] *{ağız}* Acemi. [DS] **4.** *{ağız}* Dikkatsiz. [DS] **5.** *{ağız}* Söz dinlemeyen; itaatsiz. [DS] **6.** *{ağız}* Biçimsiz. [DS] **7.** *{ağız}* Tembel. [DS] **8.** *{ağız}* Savruk. [DS] **9.** *{ağız}* İnsana pek fazla sokulmayan; soğuk yaradılışlı. [DS] **10.** *{ağız}* (Çocuk için) bakımsız. [DS] **11.** *{ağız}* Tuhaf. [DS] **12.** *{ağız}* Tutumsuz. [DS] **13.** *{ağız}* Cimri. [DS] ❐ **hoyrat etmek,** *{ağız} Birini utanacak durumda, zor durumda bırakmak.* [DS]

hoyratça, [hoyrat-ça] *zf.* Kaba bir şekilde; dikkat ve özen göstermeden.

hoyratlamak, [hoyrat-la-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(ı-yor]* Çirkinleşmek. [DS]

hoyratlık, -ğı [hoyrat-lık] *is.* **1.** Hoyrat olma durumu. **2.** Hoyratça davranış; savrukluk. ❐ **hoyratlık etmek,** *Dikkat ve özen göstermeyerek kaba bir biçimde davranmak.*

hoyraz, [Yun. voreas] *{ağız} is.* Poyraz. [DS]

hoytmak, [hoyt-mak] *{ağız} gçl. f. [-ur]* Toprakta çukur açmak. [DS]

hoytuklamak, [hoyt-uk-la-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(u) -yor]* **1.** Korkmak; ürkmek; çekinmek. **2.** *gçl. f.* Bir düzen kurmak; hile tasarlamak. [DS]

hoyuk, -ğu [oy-uk / hoy-uk] *{ağız}is.* **1.** Bostan korkuluğu. **2.** Ağaçtan yapılma insan heykeli; heykel. **3.** Çobanların dağ başlarında taşları üst üste yığarak meydana getirdikleri bir tür kule. **4.** Tarla sınırlarını belirlemek için dikilen taş; sınır taşı; an taşı. **5.** Görüntü; hayal. **6.** *sf.* Serseri; aptal. [DS]

hoyuklamak, [hoy-uk-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(u)-yor]* **1.** Gözetlemek. **2.** *gçsz.* (Hayvan için) kulak kabartmak. **3.** Birinin karşısında ayakta durmak. [DS]

hoyum, [hoy-um] *is.* Demet.

hoyun, [hoy-un] *sf.* Görevini iyi yapmayan; tembel.

hoyun, [ḳoyun / ḫoyın] *{eT} is.* **1.** Koyun; göğüs. [EUTS] **2.** On iki hayvanlı Türk takviminde bir yılın adı. [EUTS] **3.** Koyun. [EUTS]

hoyurlanmak, [hoy-ur-la-n-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* **1.** Kızmak; öfkelenmek. **2.** (Yara için) azmak; kabarmak. [DS]

hoz, [? hoz] *{ağız} is.* Boş arazi. [DS]

hoza¹, [? hoza] *{ağız} is.* Bağ; bahçe. [DS] ❐ **hoza biçmek,** *{ağız} Tırpanla bir çeşit ekin biçmek.* [DS]

hoza², [koza] *{ağız} is.* Püskül; saçak. [DS]

hozalak, -ğı [hoz-ala-k] *{ağız} is.* **1.** Olgunlaşmaya başlamış dut meyvesi. **2.** Çamların yeşil yaprakları. [DS]

hozalanmak, [hoz-ala-n-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* Alay etmek; eğlenmek. [DS]

hozalmak, [hoz-a-l-mak] *{ağız} gçsz. f. [-a-r] [-l(ı)-yor]* Gururlanarak, büyüklenerek konuşmak. [DS]

hozan, [Erme. ḫozan] *{ağız} is.* **1.** Birkaç yıl ekilmeyerek toprağı güçlendirilmiş tarla. **2.** Bakımsız ve terk edilmiş bağ. **3.** Biçilmiş ekinin tarlada kalan dip sapları. **4.** Ekini biçilmiş tarla. **5.** Hiç sürülmemiş ya da çoktan beri işlenmemiş tarla. **6.** Ekime elverişli tarla. **7.** Tarla. **8.** Otlak. **9.** Ekime elverişli olmayan tarla. **10.** Kırlık yer. **11.** Mısır tarlası. **12.** Harmanı savrulmuş tarla. **13.** Tarlada kendiliğinden yetişen otlar. **14.** *mecaz.* Geveze. **15.** Cahil; okuma yazma bilmeyen. [DS] ❐ **hozana atlamak,** *{ağız} (Çok sıkıştırılan kimse için) büyüğüne karşı gelmek.* [DS]|| **hozan bağlamak,** *{ağız} Bakımsızlık yüzünden tarlayı yabancı otlar kaplamak.* [DS]|| **hozan tilkisi,** *{ağız} Tüyleri dökülmüş, zayıf tilki.* [DS]

hozancı, [hozan-cı] *{ağız} sf.* **1.** Yalan söyleyen. **2.** Şakacı. [DS]

hozelek, -ği [? hozelek] *{ağız} is.* Salyangoz. [DS]

hozene, [? hozene] *{ağız} e.* Boşuna değil; sebepsiz değil. [DS]

hozgem, [? hozgem] *{ağız} is.* Mutluluk. ❐ **hozgem canına,** *{ağız} Ne mutlu ona.* [DS]

hozik, -ği [? hozik] *{ağız} is.* **1.** Canavar. **2.** Ham dut. **3.** Yapışkan ot tohumları. [DS]

hozmak, [hoz-mak] *{ağız} gçsz. f. [-ar]* Atlamak; zıplamak. [DS]

hozmur, [? hozmur] *{ağız} is.* **1.** Güzün dökülen tohumlardan ilkbaharda kendiliğinden çıkan bitki; halaza. **2.** Patates. **3.** *sf.* Zayıf; cılız. [DS]

hozu, [hoz-u] *{ağız} sf.* **1.** İnsandan kaçan; çekingen; yabani. **2.** (Kişi için) kaba saba. [DS]

hozukmak, [hoz-uk-mak] *{ağız} gçsz. f. [-ur]* Korkmak; ürkmek; çekinmek. [DS]

hozzik, -ği [? hozzik] *{ağız} sf.* (Kişi için) gelişemeyerek ufak tefek kalmış fakat zeki olan. [DS]

höbbene, [höbbene] *{ağız} is.* Çukur. [DS]

höbek, [öbe-k > höbek] *{ağız} is.* **1.** Yığın; öbek. *{eAT} (aynı)* **2.** Küçük tepe. *{eAT} (aynı)* **3.** Açılmamış tomurcuk. [DS] **4.** Ekin sapı yığını. **5.** Tarla sınırlarını belirtmekte kullanılan taş yığını. **6.** Ot yığını.

höbelek, -ği [höb-ele-k] *{ağız} is.* Bir tür mantar. [DS]

höbelen, [höb-ele-n] *{ağız} is.* **1.** Höbelek. **2.** Dikdörtgen biçiminde yemek sahanı. **3.** Boyu, eninden uzun olan sahne. [DS]

höbelenme, [höbe-le-n-me] *{ağız}* is. Birinin üstüne yüklenme. [DS]

höbere, [höb-e-re] *{ağız} sf.* **1.** (Kişi için) şişman ve ölçüsüz vücutlu. **2.** (Kişi için) ince ve uzun boylu. [DS]

höbermek, [höb-er-mek] *{ağız} gçsz. f. [-ir]* Bağırıp çağırarak saldırmaya hazırlanmak. [DS]

höbet, [? höbet] *{ağız} is.* Savrulmak için yığılmış buğday yığını; tınaz. [DS]

höbüç, -cü [höb-üç] *{ağız} is.* Çocuğu sırta alma. [DS]

höbüdek, -ği [höb-üd-ek] *{ağız} sf.* (Kişi için) çok uzun boylu. [DS]

höbüdük, -ğü [höb-üd-ük] *{ağız} sf.* Sersem; aptal. [DS]

höbük[1]**, -ğü** [höb-ük] *{ağız} is.* Tarlayı sürgüleyerek düzeltmeye yarayan el sürgüsü. [DS]

höbük[2]**, -ğü** [höb-ük] *{ağız} is.* İmece. [DS]

höbül, [höb-ül] *{ağız} is.* **1.** Ortaklaşa yapılan iş; imece. **2.** Ortak. **3.** Ödünç. [DS] ☞ **höbül etmek,** *{ağız} Ortaklaşa iş yapmak.* [DS]

höbür, [? höbür] *{ağız} is.* **1.** Mürekkep. **2.** Tarlada su basmayan tümsek yer. [DS]

höbüt, [? höbüt] *{ağız} is.* Dut. [DS]

höccem, [? höccem] *{ağız} is.* Büyük kız kardeş; abla. [DS]

höcceten, [Ar. ḥücceten] *(hö'cceten) {ağız} zf.* (Ölmek için) ansızın. [DS]

höceke, [? höceke] *{ağız} sf.* **1.** Çok zengin. **2.** (Çocuk için) çok bilgili; sanki büyümüş de küçülmüş. [DS]

höcekli, [höcek-li] *{ağız} sf.* Sabıkalı. [DS]

höcene, [Ar. ḥücre => höcere > höcene] *{ağız} is.* Köy evlerinde ocakların yanında bulunan küçük raflar. [DS]

höcere[1]**,** [Ar. ḥücre] *{ağız} is.* **1.** Küçük kapaksız dolap. **2.** Sandıktaki küçük raflar. [DS]

höcere[2]**,** [? höcere] *{ağız} sf.* (Yapı için) yıkılmaya yüz tutmuş; eski; dayanıksız. [DS]

höceren, [? höceren] *{ağız} sf.* → höcere[2] [DS]

höcükmek, [höc-ük-mek] *{ağız} gçsz. f. [-ür]* Yemeğin sofraya gelmesine kadar dayanamayacak biçimde acıkmak. [DS]

höcüren[1]**,** [höc-ür-en] *{ağız} sf.* **1.** Korkunç; tehlikeli. **2.** Höcere[2]. [DS]

höcüren[2]**,** [Ar. ḥücre] *{ağız} is.* Medreselerde öğrencilere ait küçük odalar. [DS]

höç, -cü [höç] *{ağız} ünl.* Deveyi kaldırmak için söylenen söz. [DS]

höddem, [Ar. ḥüddām] *{ağız} is.* Bir olayı daha önceden duyma gücü; sezgi. [DS]

höddü, [? höddü] *{ağız} is.* (Çocuk için) yaşından umulmayacak kadar akıllıca hareketler yapan veya konuşan. [DS]

höddürük, -ğü [höd *(yans.)* > höd(d)-ür-ük / öt-mek > öt-tür-mek > öt-tür-ük] *{ağız} is.* Ağaç dallarından yapılan düdük. [DS]

hödek, -ği [öd-le-k / ödek] *{ağız} sf.* Korkak. [DS]

hödelek, -ği [öd-le-k / höd *(yans.)* > höd-ele-k] *{ağız} sf.* **1.** Korkak; hödük. **2.** Salak. **3.** *is.* Akıl. [DS]

hödelen, [? hödelen] *{ağız} is.* Süzülmüş yoğurttan yapılan peynir topağı. [DS]

hödeme, [höd-eme ?] *{ağız} sf.* Salak. [DS]

hödük, -ğü [Mac. haidu *(piyade)* > Fr. heiduque / Far. hodīk *(bencil)* / öd-le-k] *sf.* **1.** Anlayışı kıt; görgüsüz; kaba. **2.** Korkak; ödlek. **3.** Çekingen; ürkek. **4.** Uyuşuk; beceriksiz. **5.** Acemi; toy. **6.** Kısa boylu ve göbekli. **7.** Aceleci. **8.** Kabadayı. **9.** Şüpheli. **10.** Tuhaf; acayip. ☞ **hödüğüne gitmek,** *{ağız} Bir söz ya da davranış, utanmaya neden olmak.* [DS]|| **hödük vermek,** *{eAT} Korku vermek; ürkütmek.*

hödükçe, [hödük-çe] *zf.* Hödük gibi; hödüğe yakışır biçimde.

hödüklemek, [hödük-le-mek] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(ü)-yor]* **1.** Korkarak çekingen bir tavır almak; çekinmek; korkmak. **2.** Şüphelenmek. [DS]

hödükleşme, [hödük-le-ş-me] *is.* Hödük durumuna gelme.

hödükleşmek, [hödük-le-ş-mek] *dönşl. f. [-ir]* **1.** Hödükçe davranışlarda bulunmaya başlamak. **2.** Hödük durumuna gelmek.

hödüklük, -ğü [hödük-lük] *is.* **1.** Hödük olma durumu; kabalık; sersemlik. **2.** Hödükçe davranış. ☞ **hödüklük etmek,** *Görgüsüz ve kaba davranışlarda bulunmak.*

höflü, [höf-lü] *{ağız} sf.* Korkunç. [DS]

höğ, [hay / hey / hiy / höğ / höy / hüy *(yans.)*] *is.* Haykırma, bağırma anlatan kök. [Zülfikar] *höğ-ürmek*

höğeç, [öğeç] *{ağız} is.* **1.** Baharda bir yaşında olan koyun; toklu. **2.** İki veya üç yaşındaki erkek koyun. [DS]

höğelenmek, [hava-la-n-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* Uçmak. [DS]

höğeme, [höğeme] *{ağız} is.* **1.** Uzay. **2.** *zf.* (Konuşmak için) atıp tutarak; yüksekten; düşünmeden. [DS]

höğkürmek, [hög-kür-mek] *{ağız} gçsz. f. [-ür]* Öfkeden köpürmek; parlamak; taşmak. [DS]

höğürmek, [hög-ür-mek] *{ağız} gçsz. f. [-ür]* **1.** Böğürmek. **2.** Öfke ile haykırmak. [DS]

höke, [? höke] *{ağız} is.* Kibirli; ukala. [DS]

hökel, [hökel] *{ağız} sf.* Anlayışı kıt. [DS]

hökelek, -ği [hök-ele-k ?] *{ağız} is.* **1.** Büyüklük; çalım; kurum; gösteriş. **2.** Çobanların kullandığı ucu topuzlu değnek. [DS]

hökelekli, [hökelek-li] *{ağız} sf.* **1.** (Kişi için) çalımlı; gösterişli. **2.** İri yapılı. **3.** Kıyafeti düzgün. **4.** Ağırbaşlı; olgun. **5.** Boyu bosu yerinde olan. **6.** Etine dolgun. [DS]

hökena, [Ar. ʿuḳalā] *{ağız} is.* Kabadayı. [DS]

hökkem, [? hökkem] *{ağız} sf.* Geveze. [DS]

hökki, [? hökki] *{ağız} sf.* Kendini beğenmiş; kibirli. [DS]

höküç, -cü [? höküç] *{ağız} is.* Değnek. [DS]

hökünmek, [öy-kü-n-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ür]* **1.** Konuşmak. **2.** Yalvarmak. **3.** Birinin konuşmasını taklit ederek alay etmek. [DS]

höl, [*eT.* öl > höl] *{ağız} is.* **1.** Yaşlık; az ıslaklık; nem. *{eAT} (aynı)* **2.** Sürülmeye, ekilmeye hazır hâle gelmiş toprak; tavlı toprak. **3.** *sf.* (Toprak, çamaşır vb. için) yaş. [DS] ⊡ **höllü toprak,** *{ağız} Yaş, nemli toprak.* [DS]

höldür, [? höldür] *{ağız} is.* Delik; yırtık. [DS]

höldüremek, [höld-ür-e-mek] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-r(ü) -yor]* Zayıflıktan gözleri çukura kaçmak. [DS]

höldürevik, -ği [höld-ür-e-mik] *{ağız} sf.* (Kişi için) çok bağıran. [DS]

höle, [o + ile] *(hö:'le) {ağız} zf.* Şöyle; böyle. [DS]

höleke, [? höleke] *{ağız} is.* Aşık kemiği. [DS]

hölemez[1], [? hölemez] *{ağız} is.* Mısır unundan yapılan bir pasta. [DS]

hölemez[2], [öl-mez / öle-mez] *{ağız} is.* Mavi çiçekli, dal ve yaprakları beyaz bir tür deve dikeni. [DS]

hölemezlik, [hölemez-lik] *{ağız} is.* Deve dikenlerinin çok bulunduğu yer. [DS]

hölhöpürdek, [höl+höp-ür-de-k] *{ağız} zf.* **1.** Düzensiz bir biçimde. **2.** Saygısızca. [DS]

höllemek, [höl-le-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ü)-yor]* **1.** Yuvarlamak. **2.** Bağırarak bir hayvanın üzerine yürüyüp ürkütmek. [DS]

höllenbeç, -ci [höllen-beç / höllen-meç] *{ağız} is.* Muhallebi gibi cıvık olma durumu. [DS]

höllük[1], **-ğü** [*eT.* öl > höl-lük] *{ağız} is.* **1.** Eskiden bebek bezi yerine kullanılan kuru toprak. **2.** Toprak. [DS] ⊡ **höllük höllük,** *{ağız} (Tarla için) iyice sürülmüş, işlenmiş.* [DS]

höllük[2], **-ğü** [Yun. haliki] *{ağız} is.* **1.** Kar yağdığı zaman yolları belirtmek için yol kenarlarına dökülmüş olan taş yığınları. **2.** Kaydırak oyununda taşın konulduğu çukur. [DS]

höllüklemek, [höllük-le-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [l(ü) -yor]* Çocuğu kundaklamak. [DS]

höllüklenmek, [höllük-le-n-mek] *{ağız} edil. f. [-ir]* **1.** Kundaklanmak. **2.** *dönşl. f.* (Tavuk için) eşinmek. [DS]

höllüm, [höl(l)-üm] *{ağız} sf.* **1.** (Kişi için) vücutça gelişmiş olmasına rağmen zekâca geri kalan. **2.** Düzensiz ve yırtık pırtık giyinen. **3.** Bol elbise giyerek şişman görünen. [DS] ⊡ **höllüm höllüm,** *{ağız} (Yürümek için) yorgun, düşünceli ve salına salına.* [DS]

hölpük, -ğü [hölp-ük] *{ağız} sf.* Yumuşamış; biçimi bozulmuş; pörsümüş. [DS]

hölsek, -ği [höl-se-k] *{ağız} sf.* Derbeder; sünepe. [DS]

hölsümek, [höl-sü-mek] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-s(ü)-yor]* Kırılıp dökülmek. [DS]

hölül, [? hölül] *{ağız} sf.* (Kişi için) herkese çatan; kavgacı. [DS]

hölümek[1], [*eT.* öl > höl-ü-mek] *{ağız} gçl. f. [-ür]* **1.** Bir şeyi su ile ıslatarak nemlendirmek; tavlamak. **2.** Islatılmış pamuk tohumunu toprağa sürterek ekilecek duruma getirmek. **3.** *gçsz. f.* Islanmak. **4.** (Meyve için) çok olgunluktan dolayı yumuşamak. [DS]

hölümek, -ği [hölü-mek] *{ağız} is.* Çekirdek. [DS]

hölütmek, [hölü-t-mek] *{ağız} gçl. f. [-ür]* Islatmak. [DS]

höm[1], [ham / höm / hüm *(yans.)*] *is.* Kabaca ve iştahla yemek yerken boğazdan gelen sesleri anlatan kök. [Zülfikar] *höm-ül-mek, höm-ür-mek, höm-ür-t-le-k*

höm[2], [hım / him / hom / höm / hum / hüm *(yans.)*] *is.* Burundan solumayı, böylece öfkeyi belli etmeyi, öfkeli seslenme ve konuşmayı anlatan kök. [Zülfikar] *höm-kür-mek*

hömb, [hımb / hömb / humb *(yans.)*] *is.* Şişmanlığı, uyuşuk davranmayı, sarsaklığı ve düzensiz yürümeyi anlatan kök. [Zülfikar] *hömb-ül, hömb-ül hömbül yürümek,*

hömbe, [hömb *(yans.)* > hömb-e] *{ağız} is.* Bir tür çörek. [DS]

hömbek, -ği [hömb *(yans.)* > hömb-ek] *{ağız} is.* **1.** Ebeyi taklit etmeye dayanan bir çocuk oyunu. **2.** Birdirbir. [DS]

hömbeles, [? hömbeles] *{ağız} is.* Mersin bitkisi ve meyvesi. [DS]

hömbeşik, -ği [hömb *(yans.)* > hömb-eş-ik] *{ağız} is.* **1.** Herkesin yiyecek getirerek yaptığı yemekli toplantı. **2.** Özel toplantı. [DS]

hömbük, -ğü [hömb *(yans.)* > hömb-ük] *{ağız} is.* Kambur. [DS]

hömbül, [hömb *(yans.)* > hömb-ül] *{ağız} is.* **1.** Mısır patlatma aracı. **2.** *sf.* Tembel. [DS] 🗗 **hömbül hömbül yürümek,** *{ağız} (İri kimseler için) deve gibi yukarı doğru yükselerek ve yaylana yaylana yürümek.* [DS]

höme, [köme / köme] *{ağız} is.* Küme; birikinti. [DS]

hömelmek, [höm *(yans.)* > höm-el-mek] *{ağız} gçsz. f. [-ir]* **1.** Birisine kızarak saldırmaya hazırlanmak. **2.** Karşı koymak. [DS]

hömermek, [höm *(yans.)* > höm-er-mek] *{ağız} gçsz. f. [-ir]* **1.** Birisine kızarak saldırmaya hazırlanmak. **2.** Karşı koymak; sırtarmak. **3.** Kabadayılık taslamak; hiddetlenmek. **4.** Israr etmek. [DS]

hömkürmek, [höm *(yans.)* > höm-kür-mek] *{ağız} gçsz. f. [-ür]* Birisine kızarak saldırmaya hazırlanmak. [DS]

hömlemek, [höm *(yans.)* > höm-le-mek] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(ü)-yor]* **1.** (Kalabalık için) birdenbire harekete geçmek. **2.** (Köpek için) havlayarak saldırmak. [DS]

hömmük, -ğü [hömb *(yans.)* > hömb-ük] *{ağız} sf.* → hömbük. [DS]

hömpülmek, [hömp-ül-mek] *{ağız} gçsz. f. [-ür]* (Ayı için) bağırmak. [DS]

hömsek, -ği [höm *(yans.)* > höm-se-k] *{ağız} sf.* Yaşı geçkin kadın. [DS]

hömsül, [höm *(yans.)* > höm-(ü)s-ül] *{ağız} sf.* Ahmak; aptal. [DS]

hömülmek, [höm *(yans.)* > höm-ül-mek] *{ağız} gçl. f. [-ür]* Çay, çorba vb. şeyleri ses çıkartarak içmek; höpürdetmek [DS]

hömürmek, [höm *(yans.)* > höm-ür-mek] *{ağız} gçl. f. [-ür]* Bir şeyi yiyip tüketmek; sömürmek. [DS]

hömürtlek, -ği [höm *(yans.)* > höm-ür-t-lek] *{ağız} is.* **1.** Gırtlak. **2.** Kulak memesi. **3.** Burun direği. **4.** Bağ budama işinde kütükte bırakılan çubuk. [DS]

hönçe, [? hönçe] *{ağız} sf.* Şişman; hantal. [DS]

hönd, [hant / hönd *(yans.)*] *is.* Haykırma, bağırma, kavga sırasında çıkan sesleri anlatan kök. [Zülfikar] *hönd-ür-lü*

höndelek, -ği [hönd *(yans.)* > hönd-ele-k] *{ağız} is.* Böbrek. [DS]

höndül, [hönd *(yans.)* > hönd-ül] *{ağız} sf.* (Kişi için) işe yaramayan. [DS]

höndüllenmek, [hönd *(yans.)* > hönd-ül-le-n-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* Gururlanmak. [DS]

höndürlü, [hönd *(yans.)* > hönd-ür-lü] *{ağız} sf.* **1.** Zorlu. **2.** Öfkeli. [DS]

höne, [o-n-a / ho-n-a] *(hö:'ne) {ağız} zm.* Ora; şura; karşıki. [DS]

höng[1], [hang / hank / heng / hıng / hınk / hing / hong / höng / hönk / hun / hüng *(yans.)*] *is.* Kahkahayla ve katıla katıla gülmeyi anlatan kök. [Zülfikar] *höng-ür höngür, höng-ür-de-mek*

höng[2], [hang / hing / höng / hönk *(yans.)*] *is.* Sıçramayı, zıplamayı, titremeyi, yerli yersiz patırtılı hareket etmeyi anlatan kök. [Zülfikar] *höng-ül höngül, höng-ül-meç*

höngere, [höng-e-re] *{ağız} is.* Sergen; raf. [DS]

höngül[1], [höng *(yans.)* > höng-ül] *is.* Sıçramayı, zıplamayı, titremeyi, yerli yersiz patırtılı hareket etmeyi anlatan yansımalı gövde.

höngül[2], [höng-ül] *{ağız} is.* **1.** Patates. **2.** Yer elması. **3.** Pancar. **4.** Şalgam. [DS]

höngül[3], [höng *(yans.)* > höng-ül] *{ağız} is.* Deve. [DS] 🗗 **höngül höngül yürümek,** *{ağız} (İri kimse için) deve gibi yaylana yaylana yürümek.* [DS]

höngüre, [*eT.* kangıra > höngüre] *{ağız} zf.* **1.** Nereye; ne tarafa? **2.** Oraya. [DS]

hönk[1], [hang / hank / heng / hıng / hınk / hing / hong / höng / hönk / hun / hüng *(yans.)*] *is.* Kahkahayla ve katıla katıla gülmeyi anlatan kök. [Zülfikar] *hönk-ür-de-mek*

hönk[2], [hang / hing / höng / hönk *(yans.)*] *is.* Sıçramayı, zıplamayı, titremeyi, yerli yersiz patırtılı hareket etmeyi anlatan kök. [Zülfikar] *hönk-ür-ek-li*

hönkeri, [hönk-er-i] *{ağız}* sf. Gururlu. [DS]

hönkürdemek, [hönk-ür-de-mek] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-d(ü)-yor]* **1.** Hıçkırarak ağlamak. **2.** (Sığır için) kan gördüğü zaman ses çıkarmak; böğürmek. [DS]

höntüldemek, [hönt-ül-de-mek] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-d(ü)-yor]* İyi yürüyememek. [DS]

hönü, [o-n-u / ha+ ön-ü] *{ağız} zm.* Orası. [DS]

hönük, -ğü [hön-ük ?] *{ağız} sf.* **1.** Tembel. **2.** *is.* Ilık su. [DS]

hönüt, [önüt ?] *{ağız} sf.* Soğukkanlı. [DS]

höp[1], [hap / hep / höp *(yans.)*] *is.* Hapşırmayı, aksırmayı anlatan kök. [Zülfikar] *höp-kür-mek*

höp[2], [hop / höp / hup / hüp *(yans.)*] *is.* Atıştıra atıştıra yemek yemeyi, dolu dolu yudumlarla içmeyi ve bu sıradaki kaba ve görgüsüz hareketleri anlatan kök. [Zülfikar] *höp-ür-de-t-mek, höp-ür-t-mek, höp-ür-düm*

höpenk, -gi [Erme. gobank] *{ağız} is.* Tandır bacasının kapağı. [DS]

höpkürmek, [höp-kür-mek] *{ağız} gçsz. f. [-ür]* Bağırarak birinin üzerine yürümek. [DS]

höppü, [höp *(yans.)* > höp(p)-ü] *{ağız} is.* Söğüt dalından yapılan düdük. [DS]

höpücük, -ğü [hop *(yans.)* > hop-uç-uk] *{ağız} is.* Arka; sırt. [DS]

höpületmek, [höp *(yans.)* > höp-ü-le-t-mek] *{ağız} gçl. f. [-ir]* Suyu yudum yudum içmek. [DS]

höpürdetme, [höp *(yans.)* > höp-ür-de-t-me] *is.* Höpürtü sesi çıkararak içme eylemi.

höpürdetmek, [höp *(yans.)* > höp-ür-de-t-mek / *eT.* öpürt-mek] *gçl. f. [-ir]* Çay, kahve gibi içeceklerle çorba türü yiyecekleri höpürtü sesi çıkararak içmek.

höpürdüm, [höp *(yans.)* > höp-ür-düm] *{ağız} is.* Yudum. [DS]

höpürtmek, [höp *(yans.)* > höp-ür-t-mek / *eT.* öpürt-mek] *{ağız} gçl. f. [-ür]* Çabuk çabuk yemek. [DS]

höpürtü, [höp *(yans.)* > höp-ür-tü] *is.* Çay, kahve çorba gibi şeyleri hızla içince çıkan ses.

hör[1], [har / hır / hor / hör / hur *(yans.)*] *is.* Horlamayı, derin solumayı, öfke ile soluyarak saldırmayı anlatan kök. [Zülfikar] *hör-ü-mek*

hör[2], [har / hor / hör *(yans.)*] *is.* Gür akan suyun çağlayarak akışını ve dökülüşünü anlatan kök. [Zülfikar] *hör-ül hörül, hör-ül-de-mek, hör-ül-tü*

hör[3], [? hör] *{ağız} is.* **1.** Kalın pamuk ipliği. **2.** Kıl iplik. [DS]

hörbü, [? hörbü] *{ağız} is.* Küçük kaval. [DS]

hörç, -cü [hörç / hörüç] *{ağız} is.* **1.** Piramit biçimindeki toprak veya taş yığını. **2.** Kayanın ya da tepenin en yüksek yeri. **3.** *fik.* → hülle. [DS]

hörçümlemek, [hörç-üm-le-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ü)-yor]* (Usta için) işini iyi yapamamak. [DS]

hördele, [? hördele] *{ağız} sf.* (Kişi için) iri yarı ve iri kemikli. [DS]

hördellek, -ği [hördel-le-k] *{ağız} is.* Sırık. [DS]

hördemsiz, [hördem-siz] *{ağız} sf.* **1.** Düzensiz; beceriksiz. **2.** Tedbirsiz. [DS]

hördümek, [hörd-ü-mek] *{ağız} gçl. f. [-ür]* Bir şeyi bölmek; parçalamak. [DS]

hördürmek, [ör-dür-mek] *{ağız} gçl. f. [-ür]* Ördürmek.

höre, [? höre / hıra] *{ağız} sf.* Küçük. [DS]

hörek[1], **-ği** [? hörek] *{ağız} is.* Büyük aşık kemiği. [DS]

hörek[2], **-ği** [Far. ḫōr-ek] *{ağız} is.* Yemek. [DS]

höreke, [Yun. rokha => öreke] *{ağız} is.* **1.** Pamuk ve yün eğirmekte kullanılan iğ. **2.** Bükülerek iplik yapılacak yapağının konulduğu uzun saplı, ucu çatallı ağaç. **3.** Yün tarağı; öreke. **4.** Ağaç veya saçtan yapılmış su kovası. **5.** *sf.* (Kişi için) iri ve yakışıksız. [DS]

hörelenmek, [höre-le-n-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* Üzerine atılmak; saldırmak. [DS]

hörenk, -gi [? hörenk] *{ağız} is.* Su borusu; künk. [DS]

hörf, [? hörf] *{ağız} is.* Korku. [DS]

hörfene, [Ar. ārifāne = > herfene] *{ağız} is.* → herfene. [DS]

hörflenmek, [hörf-le-n-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* Korkmak. [DS]

hörflü, [hörf-lü] *{ağız} sf.* Korkunç. [DS]

hörgelek, -ği [hörg-ele-k] *{ağız} sf.* Cahiller grubu. [DS]

hörgüç, -cü [*eT.* *ökreç > öğreç > hörgüç [EREN] / *eT* örmek *(yükselmek)* > ör-güç] *is.* **1.** Devenin sırtındaki çıkıntı. **2.** *gnşl.* Hörgüç gibi görünen tümsek.

hörgüçlü, [hörgüç-lü] *sf.* (Deve için) hörgücü olan.

hörhör, [hör *(yans.)* > hör+hör] *{ağız} sf.* Bağırarak konuşan. [DS]

hörküç, -cü [hörgüç] *{ağız} is.* Hörgüç. [DS]

hörküçlemek, [hörgüç-le-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ü) -yor]* Duvarın üstünü balık sırtı gibi örmek. [DS]

hörkül, [hörk / hörp *(yans.)* > hörk-ül] *is.* Bir şeyi çabuk ve sesli olarak yemeyi anlatan yansımalı gövde. ⊡ **hörkül hörkül,** *{ağız} (Yemek için) çabuk çabuk ve ses çıkartarak.* [DS]

hörlek, -ği [hör-le-k] *{ağız} sf.* (Kişi için) bağırıp çağıran; gürültücü. [DS]

hörlemek, [hör-le-mek] *{ağız} gçsz. f. [-r]* **1.** Üstüne çullanmak. **2.** Bağırmak. **3.** (Su için) ses çıkararak akmak; harlamak. **4.** *argo.* İşemek. [DS] **5.** (Kar için) hemen erimek.

hörleşmek, [hör-le-ş-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* (Yemek için) gereğinden çok pişmek. [DS]

hörp, [hörp / hürp *(yans.)*] *is.* Kaba ve görgüsüz biçimde yeme ve içme anlatan kök. [Zülfikar] *hörp-le-t-mek, hörp-ül-de-t-mek, hörp-le-k* ⊡ **hörp olmak,** *{ağız} Sırılsıklam olmak; ıslanmak.* [DS]

hörpetmek, [hörp *(yans.)* > hörp-et-mek] *{ağız} gçl. f. [-ir]* Ses çıkararak içmek; höpürdetmek. [DS]

hörplek, -ği [hörp-le-k] *{ağız} is.* Yudum. [DS]

hörpüldetmek, [hörp *(yans.)* > hörp-ül-de-t-mek] *{ağız} gçl. f. [-ir]* Bir şeyi ses çıkararak içmek; höpürdetmek. [DS]

hörpülmek, [hörp-ül-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ür]* (Tüyler için) diken diken olmak; dikilmek. [DS]

hörpüm, [hörp-üm] *{ağız} is.* Yudum. [DS]

hörpümek, [hörp-ü-mek] *{ağız} gçsz. f. [-r]* Gevşemek; bollanmak; sarkmak. [DS]

hörpürtmek, [hörp-ür-t-mek] *{ağız} gçl. f. [-ür]* Höpürdetmek. [DS]

hörpüt, [hörp-üt] *{ağız} sf.* Çok kalın. [DS]

hörrük, -ğü [hör(r)-ük] *{ağız} sf.* (Kişi için) övüngen. [DS]

hörsemek, [hör-se-mek] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-s(ü)-yor]* (Makara ya da yumak için) dolaşmak; karışmak; düğümlenmek. [DS]

hörsetmek, [hör-se-t-mek] *{ağız} gçl. f. [-ir]* Masuradaki ya da yumak halindeki ipliği karıştırmak; dolaştırmak. [DS]

hört[1], [hart / hort / hört *(yans.)*] *is.* Bulunduğu yerden aniden çıkmayı, fırlamayı, filizlenmeyi anlatan kök. [Zülfikar] *hört-le-mek, hört-le-k*

hört[2], [hört *(yans.)*] *is.* Kaba ve görgüsüz biçimde, iştahla yeme ve içme anlatan kök. [Zülfikar] *hört-le-t-mek, hört-lüm*

hörtlek, -ği [hört *(yans.)* > hört-le-k] *{ağız} sf.* (Kişi için) gözü dışarı fırlak; patlak gözlü. [DS]

hörtlemek, [hört *(yans.)* > hört-le-mek] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(ü)-yor]* (Göz için) dışarı fırlamak. [DS]

hörtlenbeç, [hört-le-n-meç] *{ağız} is.* Yollardaki çukurlar. [DS]

hörtletmek, [hört-le-t-mek] *{ağız} gçl. f. [-ir]* Höpürdetmek. [DS]

hörtleyim, [hört-le-y-im] *{ağız} is.* Yudum. [DS]

hörtlük, -ğü [hört-lük] *{ağız} is.* Yudum. [DS]

hörtmek, -ği [hört-mek] *{ağız} is.* Soğanın tohuma kaçan kısmı. [DS]

hörtük, -ğü [hört-ük] *{ağız} is.* **1.** Yara (ilenç olarak kullanılır). **2.** Korku; kuruntu. [DS]

hörtükmek, [hört-ük-mek] *{ağız} gçsz. f. [-ür]* (Hayvan için) ürkmek. [DS]

hörtüm, [hört-üm] *{ağız} is.* **1.** Yudum. **2.** Cinsel istek.

hörük[1], **-ğü** [hör-ük ?] *{ağız} is.* Öküz arabalarında asıl öküzlerin önüne koşulan yardımcı öküz. [DS]

hörük[2], **-ğü** [ör-mek > ör-ük] *{ağız} is.* **1.** Saç örgüsü; örük. **2.** At ve eşek gibi hayvanları otlarken ayaklarına bağlanan uzun ip. [DS]

hörüklemek, [hör-ük-le-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ü) -yor]* Tepeleme doldurmak; yığmak. [DS]

hörüklü, [hör-ük-lü] *{ağız} sf.* Tepeleme dolu; çok dolu; yığılı. [DS]

hörül[1], [hör *(yans.)* > hör-ül] *is.* **1.** Horlamayı, derin solumayı, öfke ile soluyarak saldırmayı anlatan yansımalı gövde. **2.** Gür akan suyun çağlayarak akışını ve dökülüşünü anlatan yansımalı gövde. ⊡ **hörül hörül,** *{ağız} Çok çok; gürül gürül.* [DS]|| **hörül hörül içmek,** *{ağız} Ses çıkararak içmek.* [DS]|| **hörül olmak,** *{ağız} Çok sarhoş olmak.* [DS]

hörül[2], [? hörül] *{ağız} is.* **1.** Kalın pamuk ipliği. **2.** Bir şeye karşı olan aşırı düşkünlük. [DS]

hörül[3], [hörül] *{ağız} sf.* Beceriksiz. [DS]

hörülük, -ğü [hör-ü-lük] *{ağız} is.* Gırtlak. [DS]

hörüm, [hörüm / harım] *{ağız} is.* Yolunmuş burçak, mercimek veya nohut vb. ürünlerden yapılan yığın. [DS]

hörümek, [hör-ü-mek] *{ağız} gçsz. f. [-r]* Uykuda horlamak. [DS]

hörüş, [hör-üş] *{ağız} is.* Hoşaf. [DS]

hörüşmek, [hör-üş-mek] *{ağız} işteş. f. [-ür]* (Öküzler için) bağrışmak; böğrüşmek. [DS]

hörüzme, [hörüz-me] *{ağız} sf.* (Kişi için) eli işe yakışmayan; işin ustası olmayan. [DS]

hörzemek, [hör-se-mek] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-z(ü)-yor]* → hörsemek. [DS]

hös[1], [hos / hös *(yans.)*] *is.* Balon, lastik, top vb.ni şişirme ya da havasını alma sırasında çıkan kaba sesi, yanma sırasında çıkan sesleri anlatan kök. [Zülfikar] *hös-le-t-mek*

hös[2], [hös *(yans.)*] *is.* Böbürlenme ve caka satma anlatan kök. [Zülfikar] *hös hös, hös-ül hösül, hös-ür hösür*

hös[3], [hös / hüs *(yans.)*] *is.* Binek hayvanlarını durdurmak, kovalamak, susturmak ve yürütmek ya da çiftleştirmek için kışkırtma ünlemi. *hös, hös-mek*

hösbek, -ği [hös-me-k ?] *{ağız} sf.* Uyuşuk; miskin. [DS]

hösbermek, [hösber-mek] *{ağız} gçsz. f. [-ir]* Vücutta bir yer kabarmak. [DS]

hösebe, [hös-e-me] *{ağız} sf.* Beceriksiz; saf. [DS]

höselek, -ği [hös-ele-k] *{ağız} sf.* **1.** (Kişi için) asık yüzlü. **2.** Sinsi. **3.** Kaba. [DS]

höserlemek, [hös-er-le-mek / örs-ele-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* Örselemek; buruşturmak. [DS]

höshös, [hös *(yans.)* > hös+hös] *{ağız} is.* Kuyruk sokumu ve çevresi. [DS]

hösletmek, [hös-le-t-mek] *{ağız} gçl. f. [-ir]* Kibrit, barut gibi şeyleri tutuşturmak. [DS]

höslü, [hös-lü] *{ağız} is.* Köstebek. [DS]

hösmek, [hös-mek] *{eAT} {ağız} gçsz. f. [-er]* Susmak. [DS]

höst, [höst *(yans.)*] *ünl.* **1.** At ve katır cinsi hayvanları durdurmak, kovalamak ya da uyarmak için söylenen söz. **2.** *mecaz.* Davranışları hoyratça olan birini uyarmak için söylenen kaba uyarı sözü. **3.** *{ağız}* Sus! [DS]

höstürük, -ğü [höst-ür-ük] *{ağız} sf.* Çirkin; yakışıksız; biçimsiz. [DS]

hösül, [hös *(yans.)* > hös-ül] *is.* Böbürlenme ve caka satma anlatan yansımalı gövde. ⊡ **hösül hösül,** *{ağız} (Gitmek, yürümek için) başı önde olarak; kös kös.* [DS]

hösür[1], [hös *(yans.)* > hös-ür] *is.* Böbürlenme ve caka satma anlatan yansımalı gövde. ⊡ **hösür hösür,** *{ağız} (Gitmek, yürümek için) başı önde olarak; kös kös.* [DS]

hösür[2], [hös-ür] *{ağız} is.* Yünün ancak yular yapmakta kullanılabilecek kaba ve kıtıklı olan kısmı. [DS]

hösürcü, [hös-ür-cü] *{ağız} sf.* (Dokumacı için) iyi dokuyamayan. [DS]

höş[1], [hış / hoş / höş *(yans.)*] *is.* Suyun kaynamasını, kaynayıp yeryüzüne çıkmasını anlatan kök. [Zülfikar] *höş-ür höşür, höş-ür-üm*

höş[2], [höş / hüş *(yans.)*] *is.* Hayvanları özellikle köpekleri, kovalama, durdurma kışkırtma ünlemi. *höş*

höşbek, -ği [? höşbek] *{ağız} is.* Erik, elma pekmezi. [DS]

höşek, -ği [*eT.* köşek / höş(ş)-ek] *{ağız} is.* **1.** Vaşak. **2.** Deve yavrusu. [DS]

höşlemek, [höş-le-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ü)-yor]* Öküz ve mandaları yürütmek. [DS]

höşmek, [ölç-mek > höş-mek ?] *{ağız} gçl. f. [-er] [-ş(ü)-yor]* Benzetmek; karşılaştırmak. [DS]

höşmeklendirmek, [höşmek-le-n-dir-mek] *{ağız} gçl. f. [-ir]* Bir olayı veya şeyi benzetme ile canlandırarak anlatmak. [DS]

höşmelim, [höşmerim] *{ağız} is.* **1.** Höşmerim. **2.** Yağı alınan kaymağın dibindeki tortu. **3.** Mısır ununundan yapılan tepsi böreği. [DS]

höşmer, [Far. hoş+merem] *{ağız} is.* **1.** Bir çeşit tatlı. **2.** Kavrulmuş kaymak. [DS]

höşmeri, [Far. hoşmerem] *{ağız} is.* **1.** Höşmerim. **2.** Un çorbası. **3.** Nişasta ve şekerle yapılan bir tatlı. [DS]

höşmerik, -ği [höşmerik] *{ağız} is.* Hoşveren denilen, ıspanak benzeri bir ottan yapılan yemeğe Karadeniz'de verilen ad. [DS]

höşmerim, [Far. hōş *(tatlı)* + merem *(kaymak)* [Nişanyan] / ? höşmerim [EREN] / hoş mu erim [halk]] *is.* **1.** Un, tereyağı, şeker ve tuzsuz peynirden yapılan geleneksel bir tür tatlı. **2.** Et ve yumurta ile yapılan bir tür yemek. **3.** Peynir helvası. **4.** Un helvası. **5.** Hamur tatlısı. **6.** Kaymak ve un ile yapılan bir tatlı. **7.** Kavrulmuş un ve kıyma ile yapılan pelte şeklinde bir yemek. **8.** Sade yağ ve un kavrularak yapılan bir yiyecek.

höşşek, -ği [köşek] *{ağız} is.* **1.** Deve yavrusu. **2.** Vaşak. [DS]

höşt, [höşt *(yans.)*] *ünl.* Köpek kovalama ve ürkütme ünlemi. *höşt*

höştürü, [höşt-ür-ü] *{ağız} sf.* (Kişi için) kalabalık içine karışmayan; çekingen. [DS]

höşük, -ğü [höş-ük] *{ağız} is.* **1.** Yaşlı kadın. **2.** Kuraklıktan büyüyememiş, gelişememiş mısır koçanı. **3.** Buruşmuş meyve. **4.** Saçma sapan söz. [DS]

höşül, [höş-ül] *{ağız} is.* **1.** Suyu alınmış meyve posası. **2.** Un bulamacı. [DS] 🗗 **höşül olmak,** *{ağız} (Yemek için) çok pişmek yüzünden ezilerek birbirine karışmak.* [DS]

höşümlenmek, [höş-üm-le-n-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* Kuşkulanmak; kuruntu yapmak. [DS]

höşür[1], [höş *(yans.)* > höş-ür] *is.* Suyun kaynamasını, kaynayıp yeryüzüne çıkmasını anlatan yansımalı gövde. 🗗 **höşür höşür,** *{ağız} (Suyun kaynayışı için) ses çıkararak.* [DS]

höşür[2], [höş-ür] *{ağız} is.* **1.** Uçurum. **2.** İnişli çıkışlı, engebeli yer. **3.** Sık çalılık. [DS]

höşürük, -ğü [höş-ür-ük] *{ağız} is.* Çocukların cildinde çıkan sulu sivilceli yara. [DS]

höşürüm, [höş-ür-üm] *{ağız} is.* Kayalardan akan suyun açtığı delik. [DS]

höt, [höt *(yans.)*] *is.* Dikkat çekmek veya korkutmak amacıyla bağırarak söylenen söz. 🗗 **höt demek,** *1. Korkutmak; göz dağı vermek. 2. Ansızın gelip çatmak.*|| **höt hötlemek,** *{ağız} Azarlamak.* [DS]

höte, [*eT.* öt-mek *(geçmek)* > öt-e] *{ağız} is.* Öte; biraz ileri; o taraf. [DS]

hötelek, -ği [höt-ele-k] *{ağız} sf.* (Kişi için) kaba ve somurtkan. [DS]

hötlek, -ği [öd-le-k] *{ağız} sf.* Korkak; ödlek. [DS]

hötlemek, [höt-le-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ü)-yor]* İplik yumağını dolaştırmak; karıştırmak; bozmak. [DS]

hötmür, [höt-mür] *{ağız} sf.* **1.** Sabırsız. **2.** Kendi bildiğini yapan; söz dinlemez. [DS]

höttemen, [hötte-men] *{ağız} sf.* Zayıf; cılız. [DS]

höttük, -ğü [höt-tü-k] *{ağız} is.* Gırtlak. [DS]

höttüklemek, [höt-tü-k-le-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ü)-yor]* Eşarbı başa enseden bağlayıp uçlarını sarkıtmak. [DS]

höttüldek, [höt(t)-ül-de-k] *{ağız} sf.* (Kişi için) düzgün yürümeyen; apul apul yürüyen. [DS]

hötük, -ğü [höt-ük ?] *{ağız} sf.* Yadırganan; yabansı. [DS]

hötüm, [höt-üm] *{ağız} sf.* **1.** Kötürüm. **2.** Yara; sulu sivilce. [DS]

hötümen, [höt-ü-men] *{ağız} sf.* Kötürüm. [DS]

hötürmek, [höt-ür-mek / öt-ür-mek] *{ağız} gçsz. f. [-ür]* İshal olmak. [DS]

hötürük, -ğü [höt-ür-ük / öt-ür-ük] *{ağız} is.* **1.** İç sürgünü; ishal. **2.** İshal olmuş kimse. [DS] 🗗 **hötürük olmak,** *{ağız} İshal olmak.* [DS]

hötürüm, [kötür-üm / hötürüm] *{ağız} sf.* Kötürüm. [DS]

höv, [hav / hev / höv *(yans.)*] *is.* Havlamayı, derinden soluk almayı ve vermeyi, bu biçimde seslenmeyi, haykırmayı anlatan kök. [Zülfikar] *höv-kür-mek*

höveç, -ci [öveç] *{ağız} is* → öveç. [DS]

hövelmek, [höv-el-mek] *{ağız} gçsz. f. [-ir]* Bükülmek; yumrulmak; eğrilmek. [DS]

hövkürmek, [höv-kür-mek] *{ağız} gçsz. f. [-ür]* Birisine kızarak saldırmaya hazırlanmak. [DS]

hövül, [höv-ül] *is.* Havlamayı, derinden soluk almayı ve vermeyi, bu biçimde seslenmeyi, haykırmayı anlatan yansımalı gövde. 🗗 **hövül hövül,** *{ağız} 1. (Elbise için) bol; geniş . 2. Koşa koşa.* [DS]

höy, [hay / hey / hiy / höğ / höy / hüy *(yans.)*] *is.* Haykırma, bağırma anlatan kök. [Zülfikar] *höy-kür-mek*

höyke, [höy-ke ?] *{ağız}* is. Dağ ve tepelerdeki yüksek düzlükler. [DS]

höykelek, -ği [höyk- ele-k / hök-ele-k] *{ağız} is.* Büyüklük; çalım; kurum; kibir; gurur. [DS]

höykerekli, [köy-ker-e-k-li / hök-er-e-k-li] *{ağız} sf.* Çalımlı; gösterişli; kibirli; gururlu. [DS]

höykünmek, [öy-kü-n-mek / höy-kün-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ür]* Söylenmek; söylemek. [DS]

höykürme, [höy-kür-me] *is.* Hep bir ağızdan bağrışma eylemi.

höykürmek, [höy *(yans.)* > höy-kür-mek] *gçsz. f. [-ür]* **1.** (Tekkelerdeki dervişler için) kendinden geçmiş bir hâlde, bir ağızdan yüksek sesle zikretmek. **2.** *{ağız}* Heyecanlı heyecanlı bağırarak konuşmak. **3.** Haykırmak; korkudan bağırmak. **4.** Yüksek sesle ağlamak. **5.** (İnsan için) coşmak. **6.** Alaylı bir şekilde birinin konuşmasını taklit etmek. [DS]

höyle, [öyle] *{ağız} zf.* O şekilde, öyle. [DS]

höytüklemek, [höyt-ük-le-mek] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(ü)-yor]* (Hayvan için) ürkmek. [DS]

höyük, -ğü [*eT.* öy-ük / üyük *(yığma tepe)* > höyük] *is.* **1.** Bir yerleşim biriminin çeşitli sebeplerle yıkılması ve üzerine tekrar yeni binalar yapılması biçiminde yinelenerek günümüzde yayvan bir tepe hâlini almış tarihî kalıntı. *{ağız} (aynı)* [DS] **2.** Küçük tepecik; yayvan tepe. **3.** *{ağız}* İki tepe arasındaki alçak yer. [DS] **4.** *{ağız}* İki tarla arasındaki sınırı belirlemek için konulan işaret. [DS] **5.** *{ağız}* Bağ ve bostan korkuluğu. [DS]

höyüklemek[1], [höyük-le-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ü)-yor]* Taşları üst üste yığmak. [DS]

höyüklemek[2], [höy-ük-le-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ü)-yor]* **1.** Küçük tepeler üzerinden çevreyi gözetlemek veya seyretmek. **2.** *gçsz. f.* Bir şeyden ansızın korkmak; ürkmek. [DS]

höyürmek, [höy-ür-mek] *{ağız} gçsz. f. [-ür]* Bağırmak.

höyürtlek, -ği [höy-ür-t-le-k] *{ağız} sf.* (Kişi için) bir iş yapamadığı hâlde yapıyormuş gibi görünen. [DS]

höyüş, [? höyüş] *{ağız} sf.* Yaş; kurumamış; ıslak. [DS]

hözek, -ği [özek] *{ağız} is.* **1.** At arabalarında arka kısmı ön kısma bağlayan parça. **2.** Mısır koçanı. [DS]

hözen, [? hözen] *{ağız} sf.* (Kişi için) geçimsiz; dirlik vermeyen. [DS]

hözmür, [? hözmür] *{ağız} is.* Patates. [DS]

hözün, [? hözün] *{ağız} is.* Hile. [DS]

Hp, [horse-power] *is. kısalt.* 75,9 kgm/s veya 0.7457 KWh'a eşit güç birimi olan *"beygir gücü"* teriminin kısaltması, Türkçe BG.

Hristiyan, [Yun. khristós *(kutsal yağla meshedilmiş olan)* > ḫristos > khristianos] *(h'ristiyan) is.* **1.** Hz. İsa'nın getirmiş olduğu fakat sonradan insanlar tarafından tahrif edilmiş ve İslamiyet'in gelmesi ile hükümleri geçersiz kılınmış İncil'e tabi olan; İsevi; Nasrani. **2.** *sf.* Bu dine ait olan.

Hristiyanlaşma, [hristiyan-la-ş-ma] *(h'ristiyanlaşma) is.* Hristiyanlığı kabul etme; Hristiyan olma.

Hristiyanlaşmak, [hristiyan-la-ş-mak] *(h'ristiyanlaşmak) dönşl. f. [-ır]* Hristiyanlığı kabul etmek; Hristiyan olmak.

Hristiyanlaştırma, [hristiyan-la-ş-tır-ma] *(h'ristiyanlaştırma) is.* Hristiyanlığı kabul etmesini sağlama eylemi.

Hristiyanlaştırmak, [hristiyan-la-ş-tır-mak] *(h'ristiyanlaştırmak) gçl. f. [-ır]* Bir topluluk veya bir kişinin Hristiyan olmasını sağlamak.

Hristiyanlık, -ğı [hristiyan-lık] *(h'ristiyanlık) is.* **1.** Hristiyan dini; İsevilik; Nasranilik. **2.** Hristiyan devletler veya toplumların tümü; Hristiyan dünyası.

hristo teyeli, [Hristo *(özel isim)* + teyel-i] *(h'risto) is. t.* Çaprazlama yapılan teyel dikişi; kazayağı dikiş.

Hroştag, [ḳroştag / ḫroştag] *(khroştag) {eT} is.* Bir tanrı adı. [EUTS]

hu[1], [hu *(yans.)*] *ünl.* **1.** Kadınlar arasında kullanılan bir seslenme sözü. **2.** Eskiden dervişler arasında kullanılan çağırma ve seslenme sözü.

hu[2], [o] *{ağız} sf.* Bu; şu; o. [DS]

hu[3], [Ar. kūḫ] *{ağız} is.* → huğ. [DS]

hu[4], [? hu] *{ağız} is.* Yemlik. [DS]

hu[5], [Ar. hüve *(o)* > hū هو] *(hu:) {OsT} is.* **1.** Allah; Allah'ın adlarından biri. **2.** İnsanlar tarafından bilinemeyen gayb âlemi. **3.** Gelip geçici olmayan, sürekli kalan tek varlık; Allah. **4.** Allah'ın gizli ve açık her şeyi gören gözü **5.** *ünl.* Orada bulunduğu tahmin edilen ancak kendisi görünmeyen kişilere *"kim var orda"* anlamında seslenmek için söylenir. ⊡ **hū çekmek,** *Tekkelerde dervişler tarafından zikir amacıyla sürekli "Hu!" demek.*|| **hū salā,** *{OsT} Mevlevilerde mukabele ve lokma için yapılan çağırma.*|| (Yā) **Hū!** *{OsT} Ya Allah.*

hu[6], [Far. ḫü] *{eAT} is.* Huy; tabiat; ahlak. ⊡ **hū alıştırmak,** *{eAT} Alışkanlık kazanmak.*|| **hū etmek,** *{eAT} 1. Alışmak. 2. Huy edinmek.*|| **hū eylemek,** *{eAT}* → hu etmek.

hua, [Çin. ḫua] *{eT} is.* Bir tür çiçek. [EUTS] [Gabain]

hualıg, [ḫua-lıġ] *{eT} sf.* Hua çiçeği ile süslenmiş; çiçekli. [EUTS]

huaşin, [Çin hua-schen] *{eT} is.* Beliren cisim; değişen vücut. [EUTS]

hub[1], **-bbi** [Ar. ḥubb حب] *{OsT} is.* Sevgi. ⊡ **hubb-i câh,** *{OsT} Mevki, makam, rütbe hırsı.*|| **hubbi-dîn,** *{OsT} Din sevgisi.*|| **hubb-i dünyā,** *{OsT} Dünya sevgisi; dünyaya bağlılık.*|| **hubb-i gayr,** *{OsT} Başkasını sevme; özgecilik.*|| **hubb-i vatan,** *{OsT} Vatan sevgisi.*|| **hubbü'l-gayr,** *{OsT} fel. Özgecilik.*|| **hubbü'l-vatan,** *{OsT} Vatan sevgisi.*|| **hubbü'l-vatan mine'l-imān,** *{OsT} Vatan sevgisi imandandır.*

hub[2], **-bbi** [Ar. ḫub خب] *{OsT} sf.* Kandırıcı; hileci; aldatıcı; düzenci.

hub[3], [Far. ḫūb خوب] *(hu:b) {OsT} sf.* **1.** Güzel; fevkalade. **2.** İyi. ⊡ **hūb-āvāz,** *{OsT} Güzel sesli.*|| **hūb-hisāl,** *{OsT} İyi davranışlı; karakteri iyi olan.*|| **hūb-likā,** *{OsT} Güzel yüzlü.*|| **hūb-rū,** *{OsT} Güzel yüzlü.*|| **hūb-ruhsār,** *{OsT} Güzel yüzlü.*

huban, [Far. ḫūbān خوبان] *(hu:ba:n)* *{OsT}* *is.* **1.** Güzeller. **2.** İyiler.

hubanname, [Far. ḫūbān-nāme خوبانامه] *(hu:ba:n-na:me)* *{OsT}* *is. ed.* Güzel ve yakışıklı erkekler hakkında yazılan eser.

hubbaz, [Ar. ḫubbāz خوباز] *(hubba:z)* *{OsT}* *is. bot.* Ebegümeci.

hubbaziye, [Ar. ḫubbāziye خوبازیه] *(hubba:ziye)* *{OsT}* *is. bot.* Ebegümecigiller.

hubeb, [Ar. ḥubeb حبب] *{OsT}* *is.* Buğday, arpa gibi bitkilerin taneleri.

hubesa, [Ar. ḫabīs̱ > ḫubes̱ā خبثاء] *{OsT}* *is.* Habisler.

hubeyb, [Ar. ḥabb > ḥubeyb / ḥubeybe حبيب / حبيبه] *{OsT}* *is.* Çok küçük tohum; tanecik.

hubeybat, [Ar. ḥubeyb > ḥubeybāt حبيبات] *(hubey-ba:t)* *{OsT}* *is.* Çok küçük tohumlar; tanecikler. ⊡ **hubeybāt-ı mülevvene,** *Kromoplast.*

hubeybe, [Ar. ḥubeybe حبيبه] *{OsT}* *is.* Tanecik.

hubeybî, [Ar. hubeybī حبيبى] *(hubeybi:)* *{OsT}* *sf.* Tanecik biçiminde olan.

hubi, [Far. ḫūbī خوبى] *(hu:bi:)* *{OsT}* *is.* İyilik; güzellik.

hubla, [Ar. ḥublā حبلى] *(hubla:)* *{OsT}* *is.* Gebe; hamile.

hubr, [Ar. ḫubr خبر] *{OsT}* *is.* **1.** Bilgi; bilme. **2.** Deneme; sınama.

hubs, [Ar. ḫubs̱ خبث] *{OsT}* *is.* **1.** Kötülük; fenalık. **2.** Pislik; murdarlık.

hubter, [Far. ḫūbter خوبتر] *(hu:bter)* *{OsT}* *sf.* Daha iyi; daha güzel.

hubterîn, [Far. ḫūbterīn خوبترين] *(hu:teri:n)* *{OsT}* *sf.* En iyi; en güzel.

hubub[1], [Ar. ḥubāb *(kabarcık)* > ḥubub حبب] *{OsT}* *is.* Suyun üzerinde ve içindeki hava kabarcıkları.

hubub[2], [Ar. ḥabb *(tane)* > ḥubūb حبوب] *(hubu:b)* *{OsT}* *is.* Tohumlar; taneler.

hububat, [Ar. ḥubūb > ḥubūbāt حبوبات] *(hubu:ba:t)* *{OsT}* *is.* Buğday, arpa, çavdar gibi taneli bitkiler; tahıl.

hubul, [Ar. ḥabl > ḥubūl حبول] *(hubu:l)* *{OsT}* *is.* İpler; urganlar; halatlar.

hubur[1], [Ar. ḥubūr خبور] *(hubu:r)* *{OsT}* *is.* Aşırı derecede sevinç.

hubur[2], [Ar. ḫubūr خبور] *(hubu:r)* *{OsT}* *is.* Haberler; bilgiler; havadisler.

hubut, [Ar. ḥubūṭ خبوط] *{OsT}* *is.* İşe yaramaz olma; kullanımdan düşme; yürürlükten kalkma.

hubüb, [Ar. ḫubüb خبب] *{OsT}* *is.* Kabarcıklar; habbeler.

hubz, [Ar. ḫubz خبز] *{OsT}* *is.* Ekmek. ⊡ **hubz-i hınta,** *{OsT}* *Buğday ekmeği.*|| **hubz-i Rūmî,** *{OsT}* *Peksimet.*|| **hubz-i şaîr,** *{OsT}* *Arpa ekmeği.*

hubza, [Ar. ḫubza خبزه] *{OsT}* *is.* **1.** Bir parça ekmek; ekmek kırıntısı. **2.** Kül pidesi.

huc, [Far. ḫuc خوج] *(hu:c)* *{OsT}* *is.* **1.** Kuş tepeliği; ibik. **2.** *bot.* Horozibiği. ⊡ **hūc-i hurūs,** *{OsT}* *Horozibiği.*|| **hūc-i hüdhüd,** *{OsT}* *zool.* *Hüthüt kuşu; ibibik.*

huceste, [Far. ḫuceste خجسته] *{OsT}* *is.* Uğurlu; hayırlı; kutlu. ⊡ **huceste-ahter,** *Yıldızı uğurlu.*|| **huceste-fāl,** *{OsT}* *Uğurlu; şanslı.*|| **huceste-hisāl,** *{OsT}* *Yaradılışı uğurlu.*|| **huceste-ma'nā,** *{OsT}* *Anlamı uğurlu.*|| **huceste-re'y,** *{OsT}* *Düşüncesi yerinde ve uğurlu.*|| **huceste-sıfāt,** *{OsT}* *İyi ahlaklı; iyi huylu.*

hucu, [? hucu] *{ağız}* *is.* **1.** Hırsız. **2.** *sf.* İşsiz güçsüz; boş gezen; serseri. [DS]

huç, -cu [? huç] *{ağız}* *sf.* (Ceviz, fındık, fıstık vb. için) kof. [DS]

huçunek, [Far. küçünek] *{eT}* *is.* Tatlı bir kavun. [DLT]

hud, [Far. ḫūd خود] *(hu:d)* *{OsT}* *is.* Miğfer; zırh başlık. ⊡ **hūd-ı hurūs,** *{OsT}* *Horozibiği.*

hud'a, [Ar. ḫudʿa خدعه] *{OsT}* *is.* Aldatma; hile; düzen; kandırma; dalavere. ⊡ **hud'a etmek,** *{OsT}* *Aldatmak; kandırmak; hile yapmak.*|| **hud'a-ger,** *{OsT}* *Hile yapan; hileci.*|| **hud'a-i harbiye,** *{OsT}* *Savaş hilesi.*|| **hud'a-kâr,** *{OsT}* *Düzenbaz; oyuncu.*|| **hud'a-kârî,** *{OsT}* *Düzenbazlık; hilekârlık.*

Huda, [Far. ḫod-āy *(kendi gelen)* > ḫudā خدا] *(huda:)* *{OsT}* *is.* **1.** Allah. **2.** Sahip. ⊡ **Hudā-bende,** *{OsT}* *Allah'a kulluk eden.*|| **Hudā-dād,** *{OsT}* *Allah sevgisi.*|| **Hudā-dān,** *{OsT}* *Allah'ı tanıyan; bilen.*|| **Hudā-dūr,** *{OsT}* *Allah'tan uzak duran.*|| **Hudā-fürūş,** *{OsT}* *Allah'ı satan; münafık; iki yüzlü.*|| **Hudā-fürūşān,** *{OsT}* *İkiyüzlü sofular.*|| **Hudā-fürūşî,** *{OsT}* *Riyakârca sofuluk.*|| **Hudā-gîr,** *{OsT}* *Allah'ın adaletine mazhar olan.*|| **Hudā-hāfız,** *{OsT}* *Allah korusun!*|| **Hudā-hān,** *{OsT}* *1. Allah'ı çağıran. 2. Şahadet parmağı.*|| **Hudā-meşreb,** *{OsT}* *Dindar.*|| **Hudā-negerde,** *{OsT}* *Allah göstermesin.*|| **Hudā-perest,** *{OsT}* *Allah'a tapan.*|| **Hudā-perestî,** *{OsT}* *Allah'a ibadet etme; tapınma.*|| **Hudā-pesend,** *{OsT}* *Allah'ın hoşuna gidecek şey.*|| **Hudā-rā,** *{OsT}* *Allah için.*|| **Hudā-şinās,** *{OsT}* *Allah'ı tanıyan; mümin.*|| **Hudā-ters,** *{OsT}* *Allah'tan korkan.*|| **Hudā-yı bî-enbāz,** *{OsT}* *Eşsiz ve benzersiz Allah.*|| **Hudā-yı lem-yezel,** *{OsT}* *Sonu olmayan; zeval görmeyen Allah.*|| **Hudā-yı teālā,** *{OsT}* *Yüce Tanrı; ulu Allah.*

hudak, -ğı [? hudak] *{ağız}* *is.* Hizmetçi. [DS]

hudaret, [Ar. ḫuḍāret خضارت] *{OsT}* *is.* **1.** Yeşillik; sebze. **2.** *mecaz.* İç açıcılık.

hudatmış, [ḳud-ad-mış > ḫudatmış] *{eT}* **1.** Kutlanmış. [EUTS] **2.** Bir unvan; bir rütbe. [EUTS]

hudavend, [Far. ḫudāvend خداوند] *(huda:vent)* *{OsT}* *is.* **1.** Allah. **2.** Efendi; sahip; malik. **3.** Padişah; hükümdar; bey.

hudavendane, [Far. ḫudāvend-āne خداوندانه] *(huda:-venda:ne)* *{OsT}* *zf.* Efendilere yakışacak biçimde.

hudavendigâr, [Far. ḫudāvendigār خداوندگار] *(huda:vendigâ:r)* *{OsT}* *is.* **1.** Hükümdar; efendi; sahip. **2.** Birinci Murat'ın lakabı. **3.** Bursa'nın eski ismi.

hudavendî, [Far. ḫudāvendī خداوندی] *(huda:vendi:)* *{OsT}* *is.* Sahiplik; efendilik.

hudaver, [Far. ḫudā-ver خداور] *{OsT}* *is.* ve *sf.* **1.** Sahip; malik. **2.** Bey; hükümdar; hakim.

Huday, [Far. ḫudāy خدای] *{OsT}* *is.* Allah.

Hudaya, [Far. ḫudāyā خدایا] *(huda:ya:)* *{OsT}* *ünl.* Ey Allah'ım.

Hudayi, [Far. ḫudāyī خدایی] *(huda:yi:)* *{OsT}* *sf.* **1.** Allah ile ilgili; ilahî. **2.** Allah tarafından verilen. ◘ **Hudāyî-fürūş,** *{OsT} İlahlık taslayan; kendisini Allah'ın yerine koyan.*|| **Hudāyî sille,** *Allah'a sığınılarak vurulan tokat; şiddetli tokat.*

hudayigân, [Far. ḫudāyīgān خدایگان] *(huda:yi:gâ:n)* *{OsT}* *is.* **1.** Allah. **2.** *"Ulu padişah", "Efendimiz"* anlamlarında eskiden üst kademe yöneticilerine hitap ederken kullanılan söz.

hudayinabit, [Far. ḫudā-yı + Ar. nābit خدای نابت] *(huda:yınā:bit)* *{OsT}* *sf.* **1.** (Bitki için) kendi kendine biten; yetişen. **2.** *mecaz.* (İnsan için) başıboş yetişen. **3.** *mecaz.* Eğitim görmemiş fakat kendisini yetiştirmiş kimse; amatör.

huddam, [Ar. ḫıdmet > ḫādem > ḫuddām خدام] *(hudda:m)* *{OsT}* *is.* **1.** Hizmet edenler; hizmetçiler; hademeler. **2.** Kur'an'dan bazı ayetleri okuyarak bir kısım afet ve hastalıkların geçmesi için bir tür büyü yapanlara hizmet eden cinlerin adı.

-hude, [Far. ḫūde خوده] *(hu:de)* *{OsT}* *son ek.* **1.** Eklendiği Farsça isimlere *"gerçek, doğru, sahih"* anlamı katan son ek. **2.** *is.* Yarar; fayda.

hudena, [Ar. ḫadīn > ḫudenā خدنا] *(hudena:)* *{OsT}* *is.* Sadık dostlar.

hudeybat, [Ar. ḥudeybāt حدیبات] *(hudeyba:t)* *{OsT}* *is.* *biy.* Yumrucuklar.

hudeybe, [Ar. ḥudeybe حدیبه] *{OsT}* *is.* *anat.* Yumrucuk,

hudret, [Ar. ḫuḍret خضرت] *{OsT}* *is.* Yeşillik; yeşil renklilik. ◘ **hudret-i evrāk,** *{OsT} Klorofil.*

hudu, -u'u [Ar. ḫuḍūʿ خضوع] *(hudu:)* *{OsT}* *is.* Alçakgönüllülük.

hudud[1], [Ar. ḥadd > ḥudūd حدود] *(hudu:d)* *{OsT}* *is.* → hudut. ◘ **hudūd-i memālik,** *{OsT} Ülke sınırları.*|| **hudūd-i şer'iye,** *{OsT} Şeriatça yasaklanmış olan eylemleri işleyen suçlulara verilecek cezaların sınırı.*

hudud[2], [Ar. ḫadd > ḫudūd خدود] *(hudu:d)* *{OsT}* *is.* **1.** Yanaklar. **2.** Toprağı kazma işleri.

huduk, -ğu [? huduk] *{ağız}* *is.* Sosyal yaşantısı olmayan. [DS]

hudul, [? hudul] *{ağız}* *is.* Engebeli topraklarda güneş görmeyen yerler. [DS]

hudun, [? hudun] *{ağız}* *is.* Yağsız sütten yapılan bir tür peynir. [DS]

hudus, [Ar. ḥudūs حدوث] *(hudu:s)* *{OsT}* *is.* **1.** Sonradan ortaya çıkma; meydana gelme. **2.** *fel.* (İslam felsefesinde yaratılışın her an sürüp gittiğini savunanlara göre) yeniden ortaya konma; oluş. **3.** *fel.* (İslam felsefesinde yaratılışın bir defa olduğunu savunanlara göre) ortaya çıkış. **4.** *tasvf.* Ezelî değil sonradan olma; Allah'ın dışındaki her şeyin var oluş niteliği.

hudut, -du [Ar. ḥadd > ḥudūd حدود] *(hudu:t)* *{OsT}* *is.* **1.** İki ayrı devletin egemenlik alanlarım belirleyen toprakları birbirinden ayıran çizgi; sınır. **2.** Tarla, bağ, bahçe gibi kişilere ait toprak parçalarının birbirinden ayrıldığı sınır çizgisi. **3.** İl, ilçe, köy vb. yönetim bölümlerinin sorumluluk alanlarını birbirinden ayıran çizgi. **4.** *mecaz.* Bir şeyin en son noktası; uç noktası. **5.** Şeriat mahkemelerince verilen dayak cezası. ◘ **hudut boyu,** *Ülke sınırlarının geçtiği yerler.*|| **hudut dışı etmek,** *Ülke sınırları dışına çıkarmak.*

hudutlandırma, [hudut-la-n-dır-ma] *is.* Bir şeyin veya yerin sınırlarını belirleme eylemi.

hudutlandırmak, [hudut-la-n-dır-mak] *gçl. f.* *[-ır]* **1.** Bir konunun sınırlarını çizmek. **2.** Bir yerin sınırlarını belirlemek.

hudutlanmak, [hudut-la-n-mak] *edil. f.* *[-ır]* **1.** Hudut konulmak; sınırları çizilmek. **2.** *gçsz. f.* Son bulmak; sona ermek; uzunluğu, genişliği vb. bitmek.

hudutlu, [hudut-lu] *sf.* **1.** Sınırları çizgilerle veya başka işaretlerle belirlenmiş olan. **2.** Sınırları olan. **3.** *mecaz.* Kurallarla çevrilmiş, sınırlandırılmış olan.

hudutsuz, [hudut-suz] *sf.* **1.** Sınırları çizgilerle veya başka işaretlerle belirlenmemiş olan. **2.** Sınırları olmayan; sınırsız. **3.** *mecaz.* Hiçbir kural konulmamış, sınırlandırılmamış olan.

huf, [Ar. huff خف] *{OsT} is.* **1.** Abdest alırken ayağı yıkamamak için giyilen bir tür mest; çizme. **2.** Deve. **3.** *bot.* Devetabanı. ☞ **huff ü hafîr,** *{OsT} Deve ve at.*

huffaş, [Far. ḫuffāş / ḫuffāşe خفاش / خفاشه] *(huffa:ş) {OsT} is. zool.* Yarasa.

huffaşiye, [Far. ḫuffāşiyye خفاشيه] *(huffa:şiye) {OsT} is. zool.* Yarasalar.

huffaz, [Ar. ḥāfız > ḥuffāz حفاظ] *(huffa:z) {OsT}* **1.** Kur'an'ı ezbere okuyanlar; hafızlar. **2.** Ezberciler.

huffî, [Ar. ḫuff > ḫuffī خفی] *(huffi:) {OsT} is.* Eskiden hekimler tarafından kullanılan, mukavvasız olarak deri ciltten yapılmış ve çizme içinde taşınabilen kitap.

hufre[1], [Ar. ḥufre حفره] *{OsT} is.* **1.** Yerdeki kazılmış çukur; oyuk yer. **2.** *anat.* Vücuttaki, dokular arasındaki boşluk. ☞ **hufre-i ārām,** *{OsT} Sessiz çukur; dinlenme yeri.*|| **hufre-i inhidāmiye,** *{OsT} coğ. Çöküntü hendeği.*|| **hufre-i mezār,** *{OsT} Mezar çukuru.*|| **hufre-i sükûn,** *{OsT} Sessiz ve hareketsiz çukur.*

hufre[2], [Fr. gouffre > ḥufre حفره] *{OsT} is.* **1.** Girdap. **2.** Uçurum.

hufreteyn, [Ar. ḥufreteyn حفرتين] *{OsT} is.* İki çukur. ☞ **hufreteyn-i enf,** *{OsT} anat. Burun delikleri.*

hufte, [Far. ḫufte خفته] *{OsT} sf* **1.** Yatmış; uyumuş; uykuda olan. **2.** *mecaz.* Hiçbir şeyden habersiz; gafil.

huftegân, [Far. ḫufte-gān خفتگان] *(huftegâ:n) {OsT} is.* Yatmış, uyumuş olanlar.

huftegî, [Far. ḫuftegī خفتگی] *(huftegi:) {OsT} is.* Uyumuş olma durumu.

hufye, [Ar. ḫufye خفيه] *{OsT} is.* Saklanma; gizlenme.

hufyeten, [Ar. ḫufyeten خفيةً] *(hufye'ten) {OsT} zf* Gizli saklı olarak; gizlice.

hugar, [? hugar] *{ağız} is.* Alışkanlık; huy. [DS]

huğ[1], [Ar. küḫ [Tietze] / *eT.* üğ *(çadır direği)*] *is.* **1.** Üzeri kamışla örtülmüş, duvarları sıvalı bahçe evi; saz kulübe. *{eAT} (aynı)* **2.** *{ağız}* Çevresi çitle çevrilmiş ağıl. [DS]

huğ[2], [hoğ] *{ağız} is.* Kızgınlık; öfke. [DS]

huğ[3], [Ar. ḥav] *{ağız} is.* Kumaşlardaki ince tüy; hav. [DS]

huğlamak, [huğ-la-mak] *{ağız} gçsz. f [-r] [-l(u)-yor]* (Kulak için) çınlamak. [DS]

huğlu, [huğ-lu] *{ağız} is.* Biçilmiş mısır saplarının kuruması için yapılan yığın. [DS]

huk, [Ar. ḫūk خوك] *{OsT} is.* Domuz. ☞ **hūk-bān,** *{OsT} Domuz çobanı.*

hukçur, [? hukçur] *{ağız} is.* Eşek. [DS]

hukerde, [Ar. ḫū-kerde خوكرده] *(hu:kerde) {OsT} sf.* Terlemiş.

hukeşan, [Ar. hū + Far. keşān هوكشان] *(hu:keşa:n) {OsT} is.* Yeniçeri ocağındaki Bektaşi müritleri.

hukne, [Ar. ḥukne حقنه] *{OsT} is.* Şırınga.

hukuk, [Ar. ḥakḳ > ḥuḳūḳ *(haklar)* حقوق] *(huku:k) {OsT} is.* **1.** Toplum düzenini sağlamak amacıyla devletin yetkili organları tarafından konulan ve devletin yaptırım gücünü belirleyen yasaların tümü; tüze. **2.** Toplum düzeni ve yasa ile ilgili ilişkileri incelemeyi konu edinen bilim dalı. **3.** Yasaların ceza ile ilgili olmayıp alacak verecek gibi davaları ilgilendiren bölümü. **4.** Tek bir konu veya alanı ilgilendiren yasalar. **5.** Hukuk eğitiminin verildiği yüksek okul; hukuk fakültesi. **6.** Haklar. **7.** *mecaz.* Çok sıkı dostluk, ahbaplık. ☞ **hukuka aykırılık,** *Kişilerin mal ve şahsî varlıklarını doğrudan doğruya koruyan, emredici bir yasa kuralına aykırı davranma.*|| **hukuka bağlı devlet,** *Eylemleri, önceden konulmuş nesnel hukuk kurallarına bağlı tutulan ve bu kurallara uygun hareket edip etmediği bağımsız mahkemeler tarafından denetlenen devlet; hukuk devleti.*|| **hukuk devleti,** *Hukuka bağlı devlet.*|| **hukuk-i āmme,** *{OsT} Kamu hukuku.*|| **hukuk-i arz,** *{OsT} Devletin araziyi kullanan kimseden aldığı vergi.*|| **hukuk-i beşer,** *İnsanın şahsî hukuku; insan hakları.*|| **hukuk-i cezāiye,** *{OsT} Ceza hukuku.*|| **hukuk-i düvel,** *{OsT} Devletler hukuku.*|| **hukuk-i emîriye,** *{OsT} Öşür.*|| **hukuk-i ibād,** *{OsT} İnsan hakları, hukuku.*|| **hukuk-i idāre,** *{OsT} İdare hukuku.*|| **hukuk-i kadîme,** *{OsT} Eski dostluk; eski tanışıklık.*|| **hukuk-i medeniye,** *{OsT} Medenî hukuk.*|| **hukuk-i mevzuā,** *{OsT} Çıkarılmış kanunlar konusu.*|| **hukuk-i milel,** *{OsT} Milletler hukuku.*|| **hukuk-i millîye,** *{OsT} Millî haklar.*|| **hukuk-i mücerret,** *{OsT} Eşyaya bağlı haklar; eşya hukuku.*|| **hukuk-i siyāsiye,** *{OsT} Siyasi hukuk.*|| **hukuk-i tabiîye,** *{OsT} İnsanların doğuştan sahip oldukları haklar; doğal haklar; doğal hukuk.*|| **hukuk-i ticāret,** *{OsT} Ticaret hukuku.*|| **hukuk-i zevciye,** *{OsT} Karı kocanın birbirlerine karşı taşıdıkları haklar; aile hakları.*|| **hukuk-perver,** *{OsT} Sadık dost; vefalı arkadaş.*|| **hukuk-şinās,** *{OsT} 1. Hukuk bilgisine sahip olan. 2. Vefalı.*

hukukan, [Ar. ḥuḳūḳ-an حقوقاً] *(huku:'kan) {OsT} zf.* → hukuken.

hukukça, [hukuk-ça] *(huku:'kça) zf.* Hukuk açısından; hukuka göre; hukuk kurallarının gerektirdiği biçim ve yolda.

hukukçu, [hukuk-çu] *is.* Hukukla ilgili dallardan birini kendisine meslek edinmiş kimse; hukukla uğraşan kişi.

hukukçuluk, -ğu [hukuk-çu-luk] *is.* Hukukçu olma durumu; hukukçunun özelliği.

hukuken, [Ar. ḥuḳūḳ-an حقوقاً] *(huku:'ken, k'ler kalın söylenir)* *{OsT}* *zf.* Hukuk açısından; hukuka göre; hukuk kurallarına dayandırılarak; hukukça.

hukuki, [Ar. ḥuḳūḳī حقوقى] *(huku:ki: k'ler kalın söylenir)* *{OsT}* *sf.* **1.** Hukukla ilgili; tüzel. **2.** Hukuka uygun olan.

hukukiyat, [Ar. ḥuḳūḳiyyāt حقوقيات] *(huku:kiya:t)* *{OsT}* *is.* Hukuk bilimi.

hukukiye, [Ar. ḥuḳūḳiyye حقوقيه] *(huku:ki:ye, k'ler kalın söylenir)* *{OsT}* *sf.* → hukuki.

hukuklu, [hukuk-lu] *sf.* Hukuk eğitimi veren yüksek okullarda okuyan; hukuk fakültesi öğrencisi.

hukuksal, [hukuk-sal] *sf.* **1.** Hukukla ilgili; tüzel; hukuki. **2.** Hukuka uygun olan; hukuki.

hul[1], [ḳul / ḫul] *(khul)* *{eT}* *is.* Kul; köle. [EUTS]

hul[2], [Ar. ḫulʿ خلع] *{OsT}* *is.* *huk.* **1.** Kadının isteği üzerine erkeğin onu boşaması. **2.** Kadının kocasına boşanma isteğinde bulunması. ⊡ **hul okuşmak,** *{eAT}* *(Karı koca için) karşılıklı olarak birbirlerine boşandıklarını, ayrıldıklarını ifade etmek.*

hul[3], [? hul] *{ağız}* *sf.* Sağır. [DS]

hul[4], [? hul] *{ağız}* *is.* **1.** Yeni doğan buzağıların konulduğu yer. **2.** Yaylalarda sütleri saklamak için taş veya ağaçtan yapılan kulübe. [DS]

hula, [Havai d. hula] *is.* Havai kültürünün temel ögelerinden biri olan Havai dansı. ⊡ **hula hula,** *{ağız}* *Çok kalabalık.* [DS]

hulalet, [Ar. ḫulālet خلالت] *(hulâ:let)* *{OsT}* *is.* İçten dostluk.

hulanmak, [Far. ḫū => hū-la-n-mak] *{eAT}* *dönşl. f.* *[-ır]* Huy edinmek; adet edinmek; huylanmak.

hulasa, [Ar. ḫulāṣa خلاصه] *(hulâ:sa)* *{OsT}* *is.* **1.** Özet; fezleke. **2.** Bir şeyin özü; öz. **3.** Hayvansal veya bitkisel bir maddeyi su, alkol, eter vb. içinde erittikten sonra buharlaştırma ile elde edilen koyu ve etkili öz. **4.** *zf.* Sözün kısası. ⊡ **hulasa çıkarma,** Aromatik hidrokarbonlar gibi damıtma ile ayrılmayan maddeleri belirli bir eritici yardımıyla ayırma işlemi.|| **hulasa etmek,** *Özetlemek.*|| **hulāsa-i hesābiye,** *{OsT}* *Hesap özeti.*|| **hulāsa-i kelâm,** *{OsT}* *Sözün kısası.*|| **hulāsatü'l-hulāsa,** *{OsT}* *1. Özün özü; en kısa özet; 2. Hesap bilançosu.*

hulasaten, [Ar. ḫulāsaten خلاصةً] *(hulâ:'saten)* *{OsT}* *zf.* Özet olarak; kısaca.

hulb, [Ar. ḥulb هلب] *{OsT}* *is.* **1.** Hayvanların kuyruk veya yele kılı. **2.** Domuz kılı. **3.** Kıl fırça; kıl kalem.

huld, [Ar. ḫuld خلد] *{OsT}* *is.* **1.** Devamlılık; ebedîlik. **2.** Sürüp giden, sonu olmayan varlık. **3.** Cennet. ⊡ **huld-ı berîn,** *{OsT}* *Kutsal cennet.*|| **huld-zār,** *{OsT}* *Cennet.*

hulefa, [Ar. ḫalīfe > ḫulefā خلفاء] *(hulefa:)* *{OsT}* *is.* **1.** Halifeler. **2.** Resmî bir dairede kalem amirinin çalıştırdığı kimse. ⊡ **hulefā-yı aklām,** *{OsT}* *Kalem memurları.*|| **Hulefā-yı Rāşidîn,** *{OsT}* *tar. İslâm tarihinde ilk dört halifeye verilen isim.*

hulel, [Ar. ḥulle > ḥulel حلل] *{OsT}* *is.* Elbiseler.

hulema, [Ar. ḥalīm > ḥulemā حلما] *(hule:ma)* *{OsT}* *is.* Yumuşak huylular.

hulesan, [Ar. ḫılṣ > ḫuleṣān خلصان] *(hulesa:n)* *{OsT}* *is.* Dostlar.

huleyme, [Ar. ḥuleyme حليمه] *{OsT}* *is.* **1.** Memecik. **2.** Deri ve dil üzerinde oluşan kabarcık.

huleymî, [Ar. ḥuleymī حليمى] *(huleymi:)* *{OsT}* *sf.* *biy.* Mememsi.

hulf, [Ar. ḫulf خلف] *{OsT}* *is.* Sözünde durmama. ⊡ **hulf-i va'd,** *{OsT}* *Verdiği sözü tutmama; cayma.*|| **hulf-i yemin etmek,** *{OsT}* *Yeminini bozmak.*

hulfe, [Ar. ḥulfe / ḥulfet حلفه / حلفت] *{OsT}* *is.* Bunama.

hulgak, [ḳulgaḳ > ḫulgaḳ] *{eT}* *is.* Kulak. [EUTS]

hulıng, [Çin. ho ling / hu ling => ḫulıñ] *{eT}* *is.* Çin'den getirilen çok renkli ipekli bir tür kumaş. [DLT]

huligan, [İng. (İrl.) Houlihan *(Bir İngiliz sülâlesi)* > hooligan] *is.* Tuttuğu futbol takımına aşırı bağlılık yüzünden çevreye ve diğer insanlara zarar veren taraftar.

huliy, -yyi [Ar. ḥuliyy حلى] *{OsT}* *is.* Altın, gümüş, yakut, zümrüt cinsinden süs eşyası.

huliyyat, [Ar. ḥuliyyāt حليات] *(huliyya:t)* *{OsT}* *is.* Değerli taş ve madenlerden yapılmış süs eşyaları; mücevherat.

hulk, [Ar. ḫulḳ خلق] *{OsT}* *is.* **1.** Bir insanda doğuştan gelen yaratılış özelliği; huy; tabiat. **2.** *{ağız}* Ruh. [DS] ⊡ **hulkı dar,** *{eAT}* *Tahammülsüz.*

hulkan, [Ar. ḫulḳan خلقاً] *(hu'lkan)* *{OsT}* *zf.* Yaratılış bakımından; huyca.

hulki, [Ar. ḫulḳī خلقى] *(hulkî:)* *{OsT}* *sf.* Yaratılışla ilgili olan.

hulkiyet, [Ar. ḫulḳiyyet خلقيت] *{OsT}* *is.* Törecilik; moralizm.

hulkum, [Ar. ḥulḳūm حلقم] *(hulku:m)* *{OsT}* *is.* Gırtlak; boğaz.

hulla, [Ar. ḥulle => ḥulla حله] *{OsT}* *is.* Orta Çağda Doğudan veya İspanya'dan getirilen değerli bir kumaş çeşidi.

hullan, [Ar. ḥalīl > ḥullān خلّان] *(hullâ:n)* *{OsT}* is. Sadık dostlar.

hulle, [Ar. ḥulle حلّه] *{OsT}* *is.* **1.** Cennet elbisesi. **2.** İki parçadan oluşan bir elbise. **3.** Hülle. ⮞ **hulle-bāf,** *{OsT} Elbise diken; terzi.*|| **Hulle-i Âdem,** *{OsT} Hz. Âdem'in elbisesi.*

hulled-Allah, [Ar. ḫulled-Allāh خلّد الله] *(hulledalla:h) {OsT} ünl. "Allah daim ve baki kılsın!"* anlamında iyi dilek sözü.

hullet, [Ar. ḫullet خلّت] *{OsT} is.* İçten sevgi; dostluk.

hulli, [Ar. ḥullī / ḥulliy حلى] *{OsT} is.* Altın, yakut, zümrüt gibi süs eşyası.

hulliyat, [Ar. ḥullī > ḥulliyyāt حليات] *(hulliya:t) {OsT} is.* Kıymetli maden ve taşlardan yapılmış kadın süs eşyası; mücevherat; asım takım; takı.

hulm, [Ar. ḥulm حلم] *{OsT} is.* Rüya; hayal.

hulud, [Ar. ḫulūd خلود] *(hulû:d) {OsT} is.* Ölmezlik; bakilik.

huluk, [Ar. ḫuluḳ خلق] *{OsT} is.* Yaradılış; huy; tabiat. ⮞ **huluk-i azîm,** *{OsT} Hz. Muhammed'in huyları.*

hulul[1], **-lü** [Ar. ḥulūl حلول] *(hulû:l) {OsT} is.* **1.** (Zaman, mevsim için) gelme; erişme; başlama. **2.** Girme; içine işleme; sinme; nüfuz etme. **3.** Yanaşma. **4.** Geçme. **5.** *fel.* Ruhun bedene girmesi. **6.** Çocuk ana rahmindeyken başka bir ruhun gelip ceninde yerleşmesi inancı. **7.** *fiz.* Geçişme; ozmos. **8.** *kim.* Bazı maddelerin geçişme özelliği. **9.** *tasvf.* Allah'ın özündeki sonsuz irade gücüyle, bu iradesinin eseri olan her varlık türünde kendini göstermesi; tecelli etmesi. **10.** *tasvf.* Bir varlığın başka bir varlık biçiminde ortaya çıkması. ⮞ **hulul etmek,** *1. Gelip çatmak; erişmek. 2. Nüfuz etmek.*|| **hulūl-i hāricî,** *{OsT} fiz. Dışa geçişim; eksozmos.*|| **hulūl-i ramazān,** *{OsT} Ramazanın gelip çatması.*|| **hulūl-i şitā,** *{OsT} Kışın gelip çatması.*

hulul[2], **-lü** [Ar. ḫall > ḫulūl خلول] *(hulû:l) {OsT} is.* **1.** Sirkeler. **2.** Sirkede bulunan kurtçuklar; sirke sineği larvaları.

hululî, [Ar. ḥulūlī حلولى] *(hulû:li:) {OsT} sf.* **1.** Hulul ile ilgili. **2.** *is.* Tanrının cisim bulduğuna, cisimleştiğine inanan kimse.

Hululiye, [Ar. ḥulūl > ḥulūliyye حلوليه] *(hulû:liye) {OsT} is.* Bazı din bilginlerince, Kur'an'a aykırı olarak, âlemlerin ruhu olan Allah'ın Hz. Ali'de ve kendisinden sonra gelen soyunda görünmüş olduğunu savunan düşünce ve inanç.

hulus, [Ar. ḫulūṣ خلوص] *(hulû:s) {OsT} is.* **1.** İyi niyetlilik; gönül temizliği; saflık; içtenlik. ⮞ **hulus çakmak,** *Yaranmak için sahte bir şekilde bağlılık göstermek; dalkavukluk etmek.*|| **hulūs-i bāl,** *{OsT} İçten gelen bağlılık; gönül dostluğu; samimiyet.*|| **hulūs-i kalb,** *{OsT} Kalp temizliği; samimiyet.*|| **hulūs-i niyyet,** *{OsT} Niyet temizliği.*|| **hulūs-nāme,** *{OsT} Bağlılık mektubu.*

hulusi, [Ar. ḫulūṣī خلوصى] *(hulû:si:) {OsT} sf.* Samimi; içten.

hulusiyet, [Ar. ḫulūṣiyyet خلوصيت] *(hulû:siyyet) {OsT} is.* Katışıksız dostluk.

huluskâr, [Ar. ḫulūṣ + Far. -kār خلوصكار] *(hulû:skâ:r) {OsT} sf.* **1.** Temiz duygulu; samimi. **2.** *mecaz.* İki yüzlü; dalkavuk.

huluskârane, [Ar. ḫulūṣ+Far. -kārāne خلوصكارانه] *(hulû:skâ:ra:ne) {OsT} zf.* **1.** Samimiyetle. **2.** *mecaz.* Dalkavuğa yakışacak biçimde; dalkavukça; huluskârca.

huluskârlık, [huluskâr-lık] *(hulû:skâ:rlık) is.***1.** Samimiyet. **2.** *mecaz.* Dalkavukça davranış; dalkavukluk.

huluz, [? huluz] *{ağız} sf.* (Hayvan ve insan için) huysuz. [DS]

hulüm, [Ar. ḥulüm حلم] *{OsT} is.* Rüya; hayal.

hulüv, [Ar. ḫulüvv خلو] *{OsT} is.* **1.** Boş olma durumu; boşluk. **2.** *huk.* Eşlerin anlaşarak evlilik ilişkilerine son vermeleri. **3.** *huk.* Kiralanan bir taşınmaz veya akar üzerinde bulunan kiracının hakkı ve çıkarları. **4.** Bir sanatı veya ticareti yapmak, bir şeyden yararlanmak için verilen hak; sanat ve ticaretle uğraşma yetkisi; imtiyaz; gedik. **5.** Hava parası; peştamallık.

hulv, [Ar. ḥulv حلو] *{OsT} is.* Tatlı.

hulviyat, [Ar. ḥulviyyāt حلويات] *{OsT} is.* **1.** Tatlı şeyler. **2.** Hoş şeyler.

hulya, [Yun. melangkholia > Ar. māliḫuliyā > ḫulyā خوليا] *(hulya:) {OsT} is.* **1.** Düşüncede tasarlanan ve olmuş, gerçek imiş gibi davranılan durum; kuruntu; hayal. **2.** İnsanda mutluluk duygusu uyandıran tatlı düş. ⮞ **hulyā-āmiz,** *{OsT} Hayal dünyasına götüren; hayal kurmayı sağlayan.*|| **hulyā-dār,** *{OsT} Hayal kuran; hayal sahibi.*|| **hulya kurmak,** *Olmayan bir şeyi zihinde tasarlamak; hayal etmek.*|| **hulyaya dalmak,** *Hayal kurmak.*

hulyalaşma, [hulya-la-ş-ma] *(hulya:laşma) is.* Hülya durumuna gelme.

hulyalaşmak, [hulyā-la-ş-mak] *gçsz. f. [-ır]* Hülya durumuna gelmek.

hulyalaştırma, [hulya-la-ş-tır-ma] *is.* Hülya durumuna getirme.

hulyalaştırmak, [hulya-la-ş-tır-mak] *gçl. f. [-ır]* Hülya durumuna getirmek.

hulyalı, [hulya-lı] *sf.* **1.** Hayal kuran. **2.** İnsanı hayal kurmaya yönelten; insanı hayal dünyasına götüren.

hum[1], [hım / him / hom / höm / hum / hüm *(yans.)*] *is.* Burundan solumayı, böylece öfkeyi belli etmeyi, öfkeli seslenme ve konuşmayı anlatan kök. [Zülfikar] *hum hum*

hum[2], [Far. ḫum خم] *{OsT} is.* **1.** Küp. **2.** Şarap küpü. **☞ hum-ı Eflātūn,** *{OsT} Diyojen'in içinde yaşadığı fıçı.*|| **hum-ı mey,** *{OsT} Şarap küpü.*

humaka, [Ar. ḥumḳ > ḥamiḳ > ḥumaḳā حوقا] *{OsT} is.* → humeka.

humar, [Ar. ḫumār خمار] *(huma:r) {OsT} is.* **1.** İçki sonrası duyulan baş ağrısı. **2.** Uyku sersemliği. **3.** Süzgün ve baygın bakış. **☞ humār-ālūd,** *{OsT} 1. Kendinden geçen. 2. (Göz için) baygın bakışlı; süzgün.*

humaru, [Far. ḫumārū خمارو] *{eT} is.* **1.** Armağan olarak verilen mal; andaç olarak verilen mal. **2.** Ölen adamın malından hakana ayrılan en güzel mal. **3.** Uzağa giden adamın yakınlarına bıraktığı mal. [DLT] **4.** Miras. [DLT]

humarulanmak, [humaru-la-n-mak] *{eT} dönşl. f. [-ur]* Mirasa konmak; dostunun veya başkasının malından kendisine azık edinmek. [DLT]

humasi, [Ar. ḫumāsī خماسى] *(huma.si:) {OsT} sf.* **1.** Beş harfli; beş heceli. **2.** Her kıtası beş mısradan ibaret olan nazım türü.

humat, [Ar. ḥāmī > ḥumāt حمات] *(huma:t) {OsT} is.* Koruyucular; gözetmenler; hamiler.

humata, [Malezya d. humata] *sf.* Malezya'da yirmi kadar türü bulunan eğrelti otu *(Humata tyermannii).*

humayın, [Ar. hümāyūn] *{ağız} is.* Amerikan bezi; patiska. [DS]

humb, [hımb / hömb / humb *(yans.)*] *is.* Şişmanlığı, uyuşuk davranmayı, sarsaklığı ve düzensiz yürümeyi anlatan kök. [Zülfikar] *humb-ur-mak*

humba, [? humba] *{ağız} is.* **1.** Bodrum. **2.** Duvarda eşya koymak için yapılmış oyuklar. [DS]

humbara, [Far. ḫum *(küp)* > ḫumbere خمبره] *{OsT} is.* Eskiden kullanılan tunç veya demirden dökülmüş havan tipi bir tür top; kumbara. **☞ humbara ocağı,** *tar. İmparatorluk döneminde humbara imal eden veya humbara kullanan bölük.*

humbaracı, [humbara-cı] *{OsT} is. tar.* Humbarayı kullanan er; kumbaracı.

humbarahane, [Far. ḫumbara + ḫāne خمبره خانه] *{OsT} is.* **1.** *tar.* Humbara imal edilen atölye; humbara döküm yeri. **2.** 1739 yılında humbaracı yetiştirmek üzere açılan askerî okul.

humbaz, [Far. ḫum-bāz خمباز] *(humba:z) {OsT} is.* **1.** Küp içine girilerek oynatılan bir tür kukla gösterisi. **2.** Bu kuklayı oynatan kimse.

humbul, [humb-ul] *{ağız} sf.* Budala; miskin. [DS]

humburmak, [humb-ur-mak] *{ağız} gçsz. f. [-ur]* Olduğu yerde hoplamak; zıplamak. [DS]

humçe, [Far. ḫumçe خمچه] *{OsT} is.* Küçük küp.

humeka, [Ar. ḥumḳ > ḥamiḳ > ḥumaḳā حوقا] *{OsT} is.* (Ahmaklar); ahmak; sersem.

humk, [Ar. ḥumḳ حمق] *{OsT} is.* Ahmaklık; budalalık; aptallık.

humevi, [Ar. ḥumevī / ḥumeviyye حموى / حمويه] *(humevi:) {OsT} is.* Sıtma ile ilgili; sıtmaya ilişkin.

humeyra, [Ar. ḥumeyrā حميرا] *(humeyra:) {OsT} is.* Küçük kırmızı nesne.

humeyya, [Ar. ḥumeyyā حميا] *(humeyya:) {OsT} is.* Şiddet.

humhane, [Ar. ḫumḫāne خمخانه] *(humha:ne) {OsT} is.* **1.** Küplerin konulduğu yer. **2.** Şarap deposu. **3.** Meyhane.

humhum, [hum+hum / hım+hım] *{ağız} sf.* Genizden konuşan. [DS]

humk, [Ar. ḥumḳ حمق] *{OsT} sf.* Ahmak; sersem; aptal.

humma, [Ar. ḥumm *(ısınma)* > ḥummā حمى] *(humma:) {OsT} is.* **1.** Ateşli hastalık; nöbet. **2.** Sıtma.

hummalı, [humma-lı] *(humma:lı) sf.* **1.** Humması bulunan. **2.** *mecaz.* Çok sıkı; hareketli; sürekli; yoğun; hararetli. **☞ hummā-i balgamiye,** *{OsT} tıp. Balgamlı humma.*|| **hummā-i cemreviye,** *{OsT} tıp. Dalak humması.*|| **hummā-i cerhiye,** *{OsT} tıp. Vurma, çarpma vb.den oluşan humma.*|| **hummā-i dāire,** *{OsT} tıp. Dönüşümlü nöbetler hâlinde gelen humma.*|| **hummā-i dikkıye,** *{OsT} tıp. Eritici humma.*|| **hummā-i merzgıye,** *{OsT} tıp. Bataklık humması.*|| **hummā-i müsellese,** *{OsT} tıp. İki günde bir gelip altı saat süren humma.*|| **hummā-i nifāsiye,** *{OsT} tıp. Loğusa humması.*|| **hummā-i rācia,** *{OsT} tıp. Dönüşlü humma.*|| **hummā-i rub,** *{OsT} tıp. Üç günde bir gelen sıtma nöbeti.*|| **hummā-i safrā,** *{OsT} tıp. Sarı humma.*|| **hummā-i safraviye,** *{OsT} tıp. Öd humması.*|| **hummā-i sevdāviye,** *{OsT} tıp. Karasevda.*|| **hummā-i vebāviye,** *{OsT} tıp. Veba.*

hummavi, [Ar. ḥummāvī حماوى] *(humma:vi:) {OsT} sf.* **1.** Ateşli bir hastalığa ilişkin. **2.** *is.* Aşırı ateş; çok fazla vücut sıcaklığı.

hummaz, [Ar. ḥummāż حماض] *(humma:z) {OsT} bot.* Kuzukulağı.

hummaziye, [Ar. ḥummāżiye حماضيه] *(humma:ziye) {OsT} is. bot.* Ekşiyoncagiller.

hummeyat, [Ar. ḥummeyāt حميات] *(hummeya:t) {OsT} is.* Hummalar; ateşli hastalık nöbetleri.

hummus, [Ar. ḥummuṣ حمص] *{OsT} is. bot.* Nohut.

humor, [İng. humeur] *is.* **1.** Ruh hâli. **2.** Mizah yeteneği.

humpur, [Bulg. kompiri => kumpir] *{ağız} is.* Patates. [DS]

humra, [? ḫumra خمره] *{eAT} is.* Ağzı geniş toprak kap; toprak çanak; kavata.

humran, [Ar. ḥumrān حمران] *(humra:n) {OsT} is.* Kırmızılar.

humre, [Ar. ḥumre حمره] *{OsT} is.* **1.** Kızıllık; kırmızılık. **2.** *tıp.* Yılancık hastalığı; alazlama.

humret, [Ar. ḥumret حمرت] *{OsT} is.* Kırmızılık; kızıllık. ⊡ **humret-i hicāb,** *{OsT} Utanmanın verdiği kızarıklık.*|| **humret-i şafak,** *{OsT} Şafak kızıllığı.*

hums, [Ar. ḫums خمس] *{OsT} sf.* Beşte bir.

humsuz, [hum-suz] *{ağız} sf.* (Kişi için) obur. [DS]

humsuzluk, -ğu [hum-suz-luk] *{ağız} is.* **1.** Açgözlülük. **2.** Sabırsızlık. [DS]

humud, [Ar. ḫumūd خمود] *(humu:s) {OsT} is.* **1.** Alevi sönmüş ancak kor durumunda olan ateş. **2.** Zayıf düşme; düşkünlük.

humul, -lü [Ar. ḫumūl خمول] *(humu:l) {OsT} is.* Bir kimsenin adı sanı, ünü kaybolma; batma.

humulus, [Lat. humulus] *is.* Çiçekleri halk hekimliğinde yatıştırıcı olarak kullanılan çok yıllık, tırmanıcı, otsu bir bitki; şerbetçi otu; bira çiçeği; maya otu, *(Humulus lupulus).*

humus[1], **-msu** [Ar. ḥummuṣ حمص] *{OsT} is.* **1.** Nohut. **2.** Nohut, tahin ve baharatla yapılan bir Arap yemeği.

humus[2], [Lat. humus] *(hu'mus) is.* Bitkilerin çürümesiyle meydana gelen koyu renkli toprak; organik toprak.

humuz, [? humuz] *{ağız} is.* Pay; hisse. [DS]

humuza, [Ar. ḥumūża حموضه] *(humu:za) {OsT} is.* Ekşilik.

humuzat, [Ar. ḥumūżat حموضات] *(humuza:t) {OsT} is.* Oksitler.

humuzet, [Ar. ḥumūżet حموضت] *(humu:zet) {OsT} is.* Ekşilik.

humz, [Ar. ḥumż حمض] *{OsT} is.* Oksit.

hun[1], [hang / hank / heng / hıng / hınk / hing / hong / höng / hönk / hun / hüng *(yans.)*] *is.* Kahkahayla ve katıla katıla gülmeyi anlatan kök. [Zülfikar] *hun-ur hunur*

hun[2], [hun] *is.* **1.** Hazine. **2.** Tarla biçilirken herkese ayrılan parça. **3.** *{ağız}* Küçük parça; bölüm. [DS]

hun[3], [Far. ḫūn خون] *{eT} sf.* Kaba; yararsız. [DLT] ⊡ **hun hara ışlamak,** *Kaba, yararsız iş yapmak.* [DLT]

hun[4], [Far. ḫūn خون] *{OsT} is.* **1.** Kan. **2.** Öldürme. **3.** Öç. ⊡ **hūn-āb,** *{OsT} 1. Kanlı su. 2. Gözyaşı.*|| **hūn-ābe,** *{OsT}* → hūn-āb.|| **hūn-ālūd** (alūde), *{OsT} Kana bulaşmış; kanlı.*|| **hūn-āşām,** *{OsT} 1. Kan içen. 2. Gaddar sevgili.*|| **hūn-bahā,** *{OsT} Kan pahası; kan bedeli.*|| **hūn-bār,** *{OsT} Kan yağdıran.*|| **hūn-çegân,** *{OsT} Kan damlayan; kan damlatıcı.*|| **hūn-efşān,** *{OsT} Kan saçan.*|| **hūn-feşān,** *{OsT} Kan saçan; kan saçıcı.*|| **hūn-germ,** *{OsT} Sıcak kanlı; alışmış; ısınmış.*|| **hūn-hāh,** *{OsT} Kan isteyen; kan güden.*|| **hūn-hār,** *{OsT}* → hunhar.|| **hūn-i bed,** *{OsT} mecaz. Şarap.*|| **hūn-i cām,** *{OsT} Şarap.*|| **hūn-i cehān,** *{OsT} Şafak kızıllığı.*|| **hūn-i ciğer,** *{OsT} Üzüntü göz yaşları; keder; elem.*|| **hūn-i dil,** *{OsT} mecaz. Keder; kaygı.*|| **hūn-i hām,** *{OsT} Üzüm şarabı.*|| **hūn-i hayvān,** *{OsT} Süt, yoğurt, bal gibi hayvan ürünleri.*|| **hūn-i helāl,** *{OsT} Dökülmesi kanunca uygun görülen kan.*|| **hūn-i kebūter,** *{OsT} Güvercin kanı; şarap.*|| **hūn-i mürde,** *{OsT} Küçük sıyrık veya çizikten çıkan kan.*|| **hūn-în,** *{OsT} Kana bulaşmış; kanlı.*|| **hūn-i pāk,** *{OsT} Temiz kan.*|| **hūn-i rez,** *{OsT} Üzüm kanı; şarap.*|| **hūn-i siyāvuş,** *{OsT} 1. Tan yerinin kızıllığı. 2. Şarap.*|| **hūn-i şîşe,** *{OsT} Şarap.*|| **hūn-i tāk,** *Şarap.* || **hūn-pāş,** *{OsT} Kan saçan.*

Hun, [hun] *is.* **1.** Orta Asya'da ve Avrupa'da yaşamış olan Türk boylarından birisi. **2.** Bu halktan veya soydan olan kimse. **3.** *sf.* Hunlara ait.

huna, [şu-n-a / o-n-a] *(hu'na) {ağız} zf.* Buna; şuna. [DS]

hunamaz, [huna-maz] *{ağız} sf.* Kıskanç. [DS]

hunça, [Far. ḫun-ça] *{ağız} is.* Nişan töreni. [DS]

hunçui, [Çin. kung chu => ḫunçui / kunçüy] *{eT} is.* Prenses. [EUTS]

hundaçı, [ḳun-daçı / ḫundaçı] *{eT} is.* Hırsız. [EUTS]

hundarsız, [hundar-sız] *{ağız} sf.* Sabırsız. [DS]

hunefa, [Ar. ḥanīf > ḥunefā' حنفاء] *(hunefa:) {OsT} is.* İslamiyete sıkı sıkıya bağlı olanlar.

hunfesa, -a'i [Ar. ḫunfesa' خنفساء] *(hunfesa:) {OsT} is.* **1.** *zool.* Mayıs böceği; bok böceği. **2.** *mecaz.* Piç; veled-i zina.

hunhar, [Far. ḫūn-ḫ^{v}ār خونخوار] *(hunha:r) {OsT} sf.* Kana susamış; kan dökücü; gaddar; zalim.

hunharane, [Far. ḫūn-ḫ^{v}ārāne خونخوارانه] *(hunha'ra:-ne {OsT}) zf.* Zalimce; gaddarca.

hunharlık, -ğı [hunhar-lık] *is.* Kan dökücülük; zalimlik; gaddarlık.

huni[1], [Far. ḫūnī خونى] *(hu:ni:) {OsT} sf.* **1.** Kanlı; kan dökmeye eğilimi olan. **2.** Katil; gaddar; zalim.

huni[2], [Yun. ḫouni] *is.* Bir sıvıyı ağzı dar bir kaba boşaltmakta kullanılan ağzı geniş, koniye benzer araç.

hunide, [Far. ḫūnīde خونیده] *(hu:ni:de) {OsT} sf.* Beğenilmiş; tutulmuş; makbul.

hunimsi, [huni-msi] *sf.* Biçimi huniyi andıran.

hunîn, [Far. ḫūnīn خونین] *(hu:ni:n) {OsT} sf.* Kanlı; kana bulaşmış. ⊡ **hūnîn-i ciğer,** *{OsT} Ciğeri kanlı; çok üzgün.*|| **hūnîn-i dil,** *{OsT} Gönlü kanlı; çok üzgün.*

hunjui, [Çin. kung chu => ḫunçui / kunçūy] *{eT} is.* Prenses. [EUTS]

hunmak, [ḳun-mak / ḫunmak] *{eT} gçl. f. [-ar]* Çalmak; soymak. [EUTS]

hunnak, [Ar. ḫunnāḳ خناق] *(hunna:k) {OsT} is. tıp.* Boğmaca veya boğaz iltihabı. ⊡ **hunnāk-ı sadrî,** *{OsT} Göğüs anjini.*

hunnaki, [Ar. ḫunnāḳī خناقی] *(hunna:ki:, k kalın söylenir.) {OsT} is. tıp.* Boğaz, bademcik iltihabı ile ilgili.

hunriz, [Far. ḫūn-rīz خونریز] *(hu:nri:z) {OsT} sf.* Kan döken; kan dökücü; kanlı.

hunrizane, [Far. ḫūn-rīz-āne خونریزانه] *(hu:nri:za:ne) {OsT} zf.* Kan dökene yakışır biçimdi; kan dökücü olarak.

hunrizî, [Far. ḫūn-rīzī خونریزی] *(hu:nri:zi:) {OsT} is.* Kan dökücülük; zalimlik.

huntumuş, [huntu-muş] *{ağız} sf.* Çok yaşlı; ihtiyar. [DS]

hunu[1], [o-n-u / bu-n-u] *{ağız} zm.* Bunu; şunu; onu. [DS]

hunu[2], [Yun. khoni] *{ağız} is.* **1.** Huni. **2.** Maşrapa. **3.** Kutu. [DS]

hunük, [Far. ḫunük خنك] *{OsT} ünl.* Ne güzel; ne hoş!

hunya, Far. ḫunyā خنيا] *(hunya:) {OsT} is.* Şarkı türkü söyleme. ⊡ **hunyā-ger,** *{OsT} Şarkıcı.*|| **hunyā-gerān,** *{OsT} Şarkıcılar.*

hup, [hop / höp / hup / hüp *(yans.)*] *is.* Atıştıra atıştıra yemek yemeyi, dolu dolu yudumlarla içmeyi ve bu sıradaki kaba ve görgüsüz hareketleri anlatan kök. [Zülfikar] *hup-kur-mak,*

hupbak, -ğı [hop *(yans.)* > hup(b)-ak] *{ağız} is.* Portakal. [DS]

hupiya, [? hupiya] *{ağız} is.* **1.** Mısır koçanını örten yeşil yapraklar. **2.** *mecaz.* Kâğıt para. [DS]

hupkurmak, [hup-kur-mak] *{ağız} gçl. f. [-ur]* Kahve, çay vb. içecekleri ses çıkararak içmek; höpürdetmek. [DS]

hur[1], [har / hır / hor / hör / hur *(yans.)*] *is.* Horlamayı, derin solumayı, öfke ile soluyarak saldırmayı anlatan kök. [Zülfikar] *hur-ul-da-mak*

hur[2], [Far. hür هور] *(hu:r) {OsT} is.* Güneş.

hur[3], [Far. ḫūr خور] *(hu:r) {OsT} is.* **1.** Güneş. **2.** Yiyecek; azık. ⊡ **hūr ü māh,** *{OsT} Güneş ve ay.*

hur[4], [Ar. ḥavrā > ḥūr حور] *{OsT} is.* **1.** Güzel kızlar. **2.** Ahu gözlü güzel kız. **3.** Cennette var olduğuna inanılan güzel kızların her biri. ⊡ **hūr-ı behiştî,** *{OsT} 1. Cennet kızları. 2. Cennet kızlarına benzeyen güzel.*|| **hūr-likā,** *{OsT} Yüzü huri kadar güzel olan; güzel yüzlü.*|| **hūr-peyker,** *{OsT} Peri yüzlü; huri yüzlü.*

hur[5], [? hur] *{ağız} is.* Pamuk ipliği. [DS]

hur[6], [? hur] *{ağız} is.* **1.** Ceviz kütüğü. **2.** Ceviz kütüklerindeki yumrular. [DS]

hura, [o-ra / bu-ra] *{ağız} zf.* Buraya; şuraya; oraya. [DS]

hurac, [Ar. ḫurāc خراج] *(hura:c) {OsT} is. tıp.* Çıban.

huraca, [Ar. ḫurāce خراجه] *(hura:ce) {OsT} is. tıp.* **1.** Çıban. **2.** İrinlenme.

hurada, [Ar. ḫurada خرده / Sur. Ar. ḳurāża [EREN]] *{OsT} sf.* İşe yaramaz; yıpranmış olan; *{ağız} (aynı)* [DS].

hurafat, [Ar. ḫurāfāt خرافات] *(hura:fa:t) {OsT} is.* Gerçeğe uymayan masal gibi şeyler; hurafeler. ⊡ **hurāfāt-ı evvelîn,** *{OsT} Eski hurafeler; masallar.*

hurafe, [Ar. ḫurāfe خرافه] *(hurāfe) {OsT} is.* **1.** Dine sonradan karışmış boş inanç. **2.** Uydurma ve garip hikâye.

huramak, [hura-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-r(u)-yor]* Kötülemek; yermek. [DS]

huran, [Far. ḥūrān حوران] *(hu:ra:n) {OsT} is.* Cennetteki iri gözlü güzel kızlar.

hurant, [Far. ḫ[v]örende] *{ağız} is.* Aile; ev halkı; horanta. [DS]

huraşe, [Ar. ḫurāşe خراشه] *(hura:şe) {OsT} is.* Küçük parça; kırıntı.

hurc, [Ar. ḫurc خرج] *{OsT} is.* → hurç.

hurç, -cu [Ar. ḫurc خرج / Erme. ḫo[v]rj [EREN]] *{OsT} is.* Eşya nakletmekte kullanılan yelken bezi, meşin veya plastikten yapılmış büyük çuval.

hurd[1], [Far. ḫurd خرد] *{OsT} sf.* **1.** Ufak; küçük. **2.** Önemsiz. **3.** Kırık; parça. ⊡ **hurd-sāl,** *{OsT} Küçük yaşlı.*|| **hurd uşanmak,** *{eAT} Parça parça olmak; hurdahaş olmak.*|| **hurd uşadmak,** *{eAT} Parçalamak; ufaklamak; un ufak etmek.*|| **hurd ü mürd,** *{OsT} Ufak tefek; parça parça.*

hurd[2], [Far. ḫ[v]ürd خورد] *{OsT} is.* Yiyecek; azık.

hurda, [Far. ḫūrde *(yenilmiş şey)* خرده] *sf.* **1.** İşe yaramayacak şekilde bozulmuş veya sakatlanmış olan; bozulmuş. **2.** *mecaz.* İnce; ufak. **3.** *is.* Küçük maden parçaları. **4.** *argo.* Esrar. ⊡ **hurda fiyatına**

satmak, *Kullanılmış herhangi bir eşyayı ham madde fiyatına satmak.*

hurdacı, [hurda-cı] *is.* Kullanılmış veya yıpranmış eşyayı ham madde fiyatına kilo ile satın alan kişi.

hurdacılık, -ğı [hurda-cı-lık] *is.* Hurdacının yaptığı iş.

hurdahaş, [Far. ḫurde ḫāş خرد خاش] *sf.* Kırılıp parçalanmış; işe yarayacak yeri kalmamış olan; param-parça. ⊡ **hurdahaş etmek,** *Parça parça etmek; kırıp dökmek.*|| **hurdahaş olmak,** *Kırılıp parçalanmak; iler tutar yeri kalmamak.*

hurdalamak, [hurda-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ı)yor]* Ufalamak. [DS]

hurdalık, -ğı [hurda-lık] *is.* Hurdaların bulunduğu, alınıp satıldığı yer veya dükkân.

-hurde, [Far. ḫᵛürden *(yemek)* > ḫᵛürde خورده] *{OsT} son ek.* **1.** Eklendiği Farsça isimlerden "... *yemiş*" anlamında birleşik sıfatlar yapan son ek. **2.** *sf.* Yemiş.

hurde, [Far. ḫurde خرده] *{OsT} is.* **1.** Ufak şey; önemsiz, değersiz şey. **2.** Nükte; ince anlam. ⊡ **hurde-bān,** *{OsT} 1. Bir şeyin inceliklerini bilen. 2. Çok dikkat eden.*|| **hurde-bîn,** *{OsT}* → hurdebin.|| **hurde-çîn,** *{OsT} Kırıntı, döküntü toplayan; dilenci.*|| **hurde-dān,** *{OsT} Dikkat sahibi; sözdeki inceliği ve nükteyi anlayabilen.*|| **hurde-fürūş,** *{OsT} 1. Ufak tefek şeyler satan; çerçi. 2. Çalım satmayı seven cahil kişi.*|| **hurde-gîr,** *{OsT} Kusur arayan; ince eleyip sık dokuyan; eleştirici.*|| **hurde-i kalem,** *{OsT} 1. Kalem kırıntısı. 2. Yazı hatası.*|| **hurde-i tarikat,** *{OsT} Mevlevilikte tarikata yeni girenlerin edinmeleri gerekli tarikatla ilgili ön bilgiler.*|| **hurde-sāl,** *{OsT} Yaşı küçük.*|| **hurde-şinās,** *{OsT} İnce şeyleri anlayan; dikkatli.*

hurdebin, [Far. ḫurde *(küçük)* + bīn *(gören)* خرده بين] *{OsT} is.* **1.** Küçük şeyleri görmeye yarayan alet; mikroskop. **2.** Dikkat sahibi; incelikleri gören.

hurdebinan, [Far. ḫurde *(küçük)* + bīn-ān خرده بينان] *(hurdebi:na:n) {OsT} is.* Dikkat sahibi kimseler.

hurdebinane, [Far. ḫurde *(küçük)*+bīn-āne خرده بينانه] *(hurdebi:na:ne) {OsT} zf.* **1.** İnceden inceye. **2.** Dikkat sahibi kimseye yakışır biçimde; dikkatlice.

hurdebinî, [Far. ḫurde *(küçük)* + bīnī خرده بينى] *(hurdebi:ni:) {OsT} sf.* Mikroskobik.

hurdemürde, [Far. ḫurde-mürde خرده مرده] *{OsT} is.* Ufak tefek şeyler.

hurdengâh, [Far. ḫᵛürden-gāh خوردنگاه] *{OsT} sf.* Yemek odası.

hurdenî, [Far. ḫᵛürdenī خوردنى] *{OsT} is.* Yiyecek; azık.

hurdevat, [Far. ḫurde-vāt خرده وات] *(hurdeva:t) {OsT} is.* Kırık dökük şeyler.

hurekile, [Ar. hurekile هركله] *{OsT} sf.* **1.** (Kadın için) zarif. **2.** (Yürüyüş için) zarif.

huremat, [Ar. ḥürmet > ḥuremāt حرمات] *(hurema:t {OsT}) is.* Dinen yasak olan işler; haramlar.

hurhut, [? hurhut] *{ağız} is.* **1.** Ezilmiş, berelenmiş şey. **2.** *sf.* Yorgunluktan bitkin düşmüş olan. [DS] ⊡ **hurhut etmet,** *{ağız} 1. Parçalamak; ufalamak. 2. Birini çok dövmek.* [DS]

huri, [Ar. ḥūr > ḥūrī حورى] *(hu:ri:) {OsT} is.* **1.** Eski Arap mitolojisinde ak peri. **2.** Cennette yaşadığına inanılan güzel kızlara verilen isim. **3.** *ed.* Sevgilinin ve güzelliğin yüce ve kutsal örneği. **4.** *tasvf.* İnsan gönlünün ve her türlü geçici dünya isteklerinden arınmış olma durumu. **5.** Allah katına çıkma özelliği kazanmış derviş. **6.** Günahtan arınmış insan. ⊡ **huri gibi,** *(Kız ve kadın için) çok güzel.*|| **hūri-veş,** *{OsT} Huri gibi.*

hurik, -ği [kurik] *{ağız} is.* **1.** Sıpa. **2.** Tay. [DS]

huriyan, [Ar. ḥūriyān حوريان] *(hu:riya:n) {OsT} is.* Huriler.

Huriye, [Ar. ḥūriyye حوريه] *(hu:riye) {OsT} is. tasvf.* Mensuplarının coşkunluk anlarında hurilerle görüştüğü söylenen bir tarikat.

huriye, [Ar. ḥūriyye حوريه] *(hu:riye) {OsT} is.* → huri.

hurkak, [ḳurkağ / ḫurkak] *{eT} sf.* Kuru. [EUTS]

hurkat[1], [Ar. ḥurḳat حرقت] *{OsT} is. tıp.* Yanma; yanık; çıban. ⊡ **hurkatü'l-bevl,** *{OsT} Bel soğukluğu.*

hurkat[2], [Ar. ḫurḳat خرقت] *{OsT} is.* **1.** Akılsızlık. **2.** Bilgisizlik.

hurlavuk, -ğu [hur-la-muk / hur-lağ-uk ?] *{ağız} is.* Keklik büyüklüğünde, boz renkli, göğsünün altı siyah bir kuş. [DS]

hurma, [Far. ḫurmā خرما] *{OsT} is. bot.* **1.** Boyu 15-30 m. arasında değişen, odunundan yakacak, öz suyundan hurma şarabı, yapraklarından hasır ve sepet yapılan, etli, tatlı ve besleyici meyveleri olan iki evcikli bir palmiye türü ağaç, *(Phoenix dactylifera)* **2.** Bu ağacın tatlı ve etli meyveleri. ⊡ **hurma ağacı,** *Süslemede kullanılan bir çeşit motif.*|| **hurma dalı,** *Zafer veya şehitlik sembolü olarak kullanılan hurma dalı biçimindeki süsleme motifi.*|| **hurma koruğu,** *{eAT} Olmamış hurma; ham hurma.*|| **hurma tatlısı,** *Hurma biçimi verilerek yapılmış bir hamur tatlısı.*

hurmadarı, [Far. ḫurmā + T. doru] *{ağız} is.* **1.** Açık kestane at donu. **2.** Koyu al; hurma gibi at donu. **3.** Siyaha yakın at donu. [DS]

hurmak, [vur-mak] *{ağız} gçl. f. [-ar]* **1.** Vurmak. **2.** (Yemek için) ocağa koymak; tencere vurmak. [DS]

hurmalık, -ğı [hurma-lık] *is.* Hurma yetiştirilen yer.

hurmat, [Ar. ḥürmet>ḥurmāt حرمات] *(hurma:t) {OsT} is.* → huremat.

hurmuzta, [Soğd. ḫormuzda / Far. hürmüzd هرمزد] *{eT} is.* **1.** İndra tanrıçasının adı. [EUTS] **2.** İlk insan. [EUTS]

hurra, [İng. hurray] *(hu'rra) ünl.* **1.** Batılı kişilerin *"Yaşa! Var ol!"* anlamında kullandıkları başarıyı onaylama sözü. **2.** İslav, Germen ve Anglosakson askerlerinin hücum anında attıkları nara. **3.** Fransız bahriyesinin, yabancı bir devlet başkanının gemilerini ziyareti sırasında attıkları nara.

hurras, [Ar. ḥarāset > ḥarīs > ḥurrās حراس] *(hurra:s) {OsT} is.* Bekçiler; korumalar; nöbetçiler.

hurrem, [Far. ḫurrem خرم] *{OsT} sf.* **1.** Gönül açıcı; güler yüzlü; şen; taze. **2.** Mutlu **3.** Şanslı **4.** Yeşil. **5.** *hat.* Bir yazı türü. ⊡ **hurrem-ābād,** *{OsT} Neşesi bol olan yer.*|| **hurrem-gâh,** *{OsT} Şenlendirici ve gönül açacak derecede güzel olan yer.*|| **hurrem-geh,** *{OsT}* →hurrem-gâh.|| **hurrem-rū,** *{OsT} Yüzü gülen; hoş yüzlü.*|| **hurrem-rūz,** *{OsT} Her ayın sekizinci günü.*

hurremî, [Far. ḫurremī خرمی] *(hurremi:) {OsT} sf.* Sevinç.

hursadılmak, [ḳursa-t-ıl-mak / ḫursadılmak] *{eT} edil. f. [-ur]* Kuşatılmak; çevrilmek. [EUTS]

hursandiye, [Far. ḫursend + Ar. iyye] *{ağız} is.* Yetkili makamca verilmiş belge; tasdikli belge. [DS]

hursend, [Far. ḫursend خرسند] *{OsT} sf.* Kendi payına düşene rıza gösteren; kanaat eden; kani; gözü tok; memnun; hoşnut. ⊡ **hursend-āne,** *{OsT} Tok gözlülükle; kanaatkârca.*

hursendî, [Far. hursendī خرسندی] *(hursendi:) {OsT} is.* Tok gözlülük; kanaatkârlık.

hurşid, [Far. ḫūrşīd خورشید] *(hu:rşi:d) {OsT} is.* Güneş. ⊡ **hurşîd-fürūğ,** *{OsT} Güneş gibi parlayan.*|| **hurşîd-i cihān-tāb,** *{OsT} Dünyayı aydınlatan güneş.*|| **hurşîd-i iştihār,** *{OsT} Şöhret güneşi.*|| **hurşîd-i leb-i bām,** *{OsT} 1. Güneşin batışı. 2. Hayatın sonları.*|| **hurşîd-i ser-i dîvān,** *{OsT} 1. Gün batımı. 2. Ömrün son demleri.*|| **hurşîd-lemaān,** *{OsT} Güneş gibi parlayan.*|| **hurşîd-perestān,** *{OsT} Güneşe tapanlar.*|| **hurşîd-süvārān,** *{OsT} 1. Sabah erken kalkanlar. 2. Keşişler. 2. Melekler.*|| **hurşîd-tal'at,** *{OsT} Görünümü güneşin doğuşu gibi güzel olanlar.*

hurtul, [hurt-ul] *{ağız} is.* Gırtlak. [DS]

hurtulmak, [ḳurtul-mak / ḫurtulmak] *{eT} dönşl. f.* Kurtulmak. [EUTS]

hurtum, [Ar. ḫurṭūm خرطوم] *(hurtu:m) {OsT} is.* Filin hortumu; filin burnu.

huru, -u'u [Ar. ḫurūʿ خروع] *(huru:) is.* Tohumlarından hintyağı çıkarılan bir ağaç; Hint baklası; Hint yağı bitkisi; kene otu, *(Ricinus communis).*

hurub, [Ar. ḥarb > ḥurūb حروب] *(huru:b) {OsT} is.* Savaşlar.

huruc, [Ar. ḫurūc خروج] *(huru:c) {OsT} is.* → huruç.

huruç, -cu [Ar. ḫurūc خروج] *is.* **1.** Kapalı bir yerden dışarı çıkma; çıkış. **2.** Çeşitli sebeplerle sıkıntılı bir hayatın sürdüğü bölgeden daha rahat bir yere göç etme; göç. **3.** Ayaklanma; isyan. ⊡ **huruç etmek,** *1. Çıkmak. 2. Baş kaldırmak; ayaklanmak; isyan etmek.*|| **huruç kapıları,** *Sur duvarlarına açılan ve düşmana ani saldırı gerçekleştirmekte kullanılan kapılar.*

huruf, [Ar. ḥarf > ḥurūf حروف] *(huru:f) {OsT} is.* **1.** *dbl.* Alfabeyi oluşturan işaretler; harfler. **2.** *tasvf.* Varlıkların meydana gelmeden önce ilm-i İlahî'de tespit edilmiş şekilleri (âyan-ı sabite) olan basit gerçekler. ⊡ **hurūf-i aliyāt,** *{OsT} Allah katında gizli olan maddeler.*|| **hurūf-i alîle,** *{OsT} dbl. Bir kelimenin kendi harfleri arasında bulunan elif, vav, ye harfleri.*|| **hurūf-i āniye,** *{OsT} dbl. Uzatılmayan harfler.*|| **hurūf-i bedel,** *{OsT} dbl. Zayıf köklerin yerine konulan harfler.*|| **hurūf-i cāzime,** *{OsT} dbl. Kelimeyi sakin yapan son ünsüz harfler.*|| **hurūf-i hafîfe,** *{OsT} dbl. İnce sesli harfler.*|| **hurūf-i hançeriye,** *{OsT} dbl. Gırtlak sesleri.*|| **hurūf-i hecā,** *{OsT} dbl. 1. Alfabe harfleri. 2. Elif, vav, ye harfleri.* || **hurūf-i illet,** *{OsT} dbl. Elif, vav, ye harfleri.*|| **huruf ilmi,** *{OsT} Harflerden anlam çıkarıp yorumlama bilgisi.*|| **hurūf-i imlā,** *{OsT} dbl. Ünlüler; /a/, /e/, /ı/, /i/, /o/, /ö/, /u/, /ü/ harfleri.*|| **hurūf-i kalkale,** *{OsT} dbl. Kur'an okurken kaf, te, cim, ve dal harflerinin sonundaki harekeleri düşürerek okuma.*|| **hurūf-i kameriye,** *{OsT} dbl. "el" harf-i tarifini "l" okutan elif, be, cim, gayın, ha, fe, kef, mim, vav, ye ve ayn harfleri.*|| **hurūf-i lisevî,** *{OsT} dbl. Diş etlerinden çıkan sesler.*|| **hurūf-i menkuta,** *{OsT} dbl. Noktalı harfler.*|| **hurūf-i mukataa,** *{OsT} dbl. Kur'an-ı Kerim'in surelerinden 29 tanesinin baş tarafında yer alan ve her biri kendi sesiyle değil de adı ile okunan harfler.*|| **hurūf-i munfasıla,** *{OsT} dbl. Kendisinden sonra gelenlere birleşmeyen harfler.*|| **hurūf-i muttasıla,** *{OsT} dbl. Kendisinden sonra gelenlere bitişen harfler.*|| **huruf-i mühmele,** *{OsT} dbl. Alfabedeki noktasız harfler.*|| **hurūf-i nariye,** *{OsT} dbl. Elif, he, te, mim, sat, dat harfleri.*|| **hurūf-i nıt'iye,** *{OsT} dbl. Dil-damak sesleri.*|| **hurūf-i rahve,** *{OsT} dbl. Yumuşak (tonlu) sesler.*|| **hurūf-i resmiye,** *{OsT} dbl. Yazıldığı hâlde okunmayan harfler.*|| **huruf-i sadāiye,** *{OsT} dbl. Sesli harfler.*|| **hurūf-i safîr,** *{OsT} dbl. Islığa benzer sürtünme sesleri; se; zel.*|| **hurūf-i sahîhe,** *{OsT} dbl. Kelimenin ana harfleri; aslî harfler.*|| **hurūf-i sakîle,** *{OsT} dbl. Kalın sesli*

harfler.|| **hurūf-i sākine,** *{OsT} dbl. Harekesiz harfler; sessizler.*|| **hurūf-i şemsiye,** *{OsT} dbl. "el" harf-i tarifini kendisine benzeten sesler: /d/, /n/, /r/, /s/, /ş/, /t/, /z/.*|| **hurūf-i tehecci,** *{OsT} dbl. Alfabe harfleri.*|| **hurūf-i vasliye,** *{OsT} dbl. Kendisinden sonra gelen harflere bitişenler.*|| **hurūf-i zāide,** *{OsT} dbl. Kelimenin kök harfleri dışındaki harfler.*|| **hurūf-i zevlākiye,** *{OsT} dbl. Dil-dudak sesleri.*

hurufat, [Ar. ḥurūf > ḥurūfāt حروفات] *(huru:fa:t) {OsT} is.* **1.** Harfler. **2.** Matbaacılıkta, dizgi işlerinde kullanılan harf, rakam vb. kalıpları; font; karakter. **3.** *matb.* Dizgi işlerinde kullanılan harf çeşitlerinin tümü. ☐ **hurufat kasası,** *matb. Çok sayıda çekmecesi ve her çekmecede her harfe, rakama, vb. işaretlere ait birer gözü bulunan dolap.*|| **hurufat takımı,** *matb. Benzer türdeki bütün harf ve işaretleri kapsayan harflerin tümü.*

hurufi, [Ar. ḥurūf > ḥurūfī حروفى] *(huru:fi:) {OsT} is.* **1.** Harflerden bir anlam çıkarıp yorumda bulunan. **2.** *özl. is.* Kur'an harflerinden kelime ve sözlük anlamı dışında gizli anlamlar çıkarmaya çalışan mezhep. **3.** Bu mezhebe bağlı olan.

Hurufilik, -ği [Fazlurrahman Hurūfi > hurufi-lik] *(huru:filik) is.* Yeni Eflatuncu görüş ile eski Anadolu kültür ve inançlarını İslamiyet'in bazı esasları ile bağdaştırmaya, varlığın ve oluşun özünü ve sırlarını harflerle ve sayılarla açıklamaya çalışan bir tarikat.

Hurufiye, [Ar. Fazlurrahman Hurūfi > ḥurūfiyye حروفيه] *(huru:fiye) {OsT} öz. is.* Hurufilik.

huruldamak, [hur-ul-da-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-d(u)-yor]* Uykuda horultuya benzer ses çıkarmak. [DS]

hurum, [? hurum] *{ağız} is.* Cep. [DS]

hurumat, [Ar. ḥürmet > ḥurumāt حرمات] *(hurma:t) {OsT} is.* → huremat.

hurun, [Ar. fürn] *{ağız} is.* Fırın. [DS]

hurus, [Far. ḫurūs خروس] *(huru:s) {OsT} is.* Horoz. ☐ **hurus-beçe,** *{OsT} Piliç.* **hurūs-i arş,** *{OsT} Diğer horozları da uyandırmak için sabahları öttüğüne inanılan kutsal horoz.*|| **hurūs-i bî-mahāl,** *{OsT} 1. Yersiz konuşan kimse. 2. Zamansız gelen kişi.*|| **hurūs-i Hindî,** *{OsT} Hindi.*|| **hurūs-i sahrāi,** *{OsT} Sülün.*

huruş[1], [Far. ḫurūşīden > ḫurūş خروش] *(huru:ş) {OsT} is.* Coşma; kabarma; gürültü patırtı; şamata. ☐ **hurūşa gelmek,** *Coşmak.*|| **hurūş-bîn,** *{OsT} Maddelerin kaynama derecelerini ölçmekte kullanılan aygıt; ebülyoskop.*|| **hurūş etmek,** *Coşmak; gürüldemek.*

huruş[2], [? huruş] *{ağız} is.* Fırında kurutulmuş meyve. [DS]

huruşan, [Far. ḫurūşān خروشان] *(huru:şa:n) {OsT} sf.* **1.** Coşan; çağlayan; kabaran; telaşlı; coşkulu. **2.** Bağırıp çağırıp gürültü, şamata yapan. **3.** *zf.* Coşarak; çağlayarak; taşkınlık yaparak.

huruşlanmak, [huruş-la-n-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* Şımarmak. [DS]

hurya[1], [o-ra-y-a] *(hu'rya) {ağız} zf.* Oraya; şuraya. [DS]

hurya[2], [Fr. currier] *{ağız} is.* Meşin sırt çantası; dağarcık. [DS]

husa[1], [Ar. ḫuṣye > ḫuṣā خوصى] *(husa:) {OsT} is.* Er bezleri; husyeler; hayalar.

husa[2], [Ar. ġussā] *{ağız} is.* Tasa; kaygı; keder. [DS] ☐ **husa çekmek,** *{ağız} Kaygılanmak; tasalanmak.* [DS]|| **husa etmek,** *{ağız} Kendine dert edinmek.* [DS]

husaf, [Ar. ḥuṣāf حصاف] *(husa:f) {OsT} is.* **1.** Ekin biçme; hasat etme. **2.** Hasat zamanı; harman zamanı.

husafe, [Ar. ḥusāfe حسافه] *(husa:fe) {OsT} is.* Gizli düşmanlık; kin gütme.

husake, [Ar. ḥusāke حساكه] *(husa:ke) {OsT} is.* Gizli düşmanlık; kin gütme.

husalanmak, [husa-la-n-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* Kaygılanmak; tasalanmak; bir şeyi kendine dert edinmek. [DS]

husale, [Ar. husāle حساله] *(husa:le) {OsT} is.* Ufalanmış şey; küçük parça; kırıntı.

husalı, [husa-lı] *{ağız} sf.* Kaygılı; tasalı. [DS]

husam, [Ar. ḥusām حسام] *(husa:m) {OsT} is.* Keskin kılıç.

husasız, [husa-sız] *{ağız} sf.* Düşüncesiz; gailesiz. [DS]

husban, [Ar. ḥusbān حسبان] *(husba:n) {OsT} is.* Azap; sıkıntı.

husema, [Ar. ḫaṣīm > ḫuṣemā' خصماء] *(husema:) {OsT} is.* **1.** Bir davada taraf olanlar; davalı ile davacının birbirine göre durumları; hasımlar. **2.** Muhalifler; düşmanlar.

huseyle, [Ar. ḥuṣeyle حثيله] *{OsT} is. bot.* Kavuzcuk.

husmān, [Ar. ḫaṣm > ḫuṣmān خصمان] *(husma.n) {OsT} is.* Düşmanlar; hasımlar.

husr, [Ar. ḥuṣr حصر] *{OsT} is.* **1.** Kabızlık; peklik. **2.** İdrar tutukluğu.

hus[1], **-ssu** [Ar. ḥuṣ حص] *{OsT} is. bot.* **1.** Eğrelti otu. **2.** Hurma yaprağı.

hus[2], [Far. ḫū / ḫuy => ḫü-s ?] *{eAT} is.* Huy; tabiat; mizaç.

hussad, [Ar. ḥāsid > ḥussād حساد] *(hussa:d) {OsT} is.* Kıskançlık edenler; kıskananlar; hasetçiler.

hussar[1], [Ar. ḥussār حسار] *(hussa:r)* *{OsT}* *is.* Hasret çekenler.

hussar[2], [Ar. ḥuṣṣār حصار] *(hussa:r)* *{OsT}* *is.* Muhasara edenler; kuşatanlar.

husuf, [Ar. ḫusūf خسوف] *(husu:f)* *{OsT}* *is.* *gök b.* Ay tutulması. ⊡ **husūf-i cüz'î,** *{OsT}* *Ayın bir kısmının tutulması; kısmi ay tutulması.*|| **husuf-i küllî,** *{OsT}* *Tam ay tutulması.*

husul, -lü [Ar. ḥuṣūl حصول] *(husu:l)* *{OsT}* *is.* Meydana çıkma; oluşum. ⊡ **husul bulmak,** *Meydana çıkmak; olmak.*|| **husule gelmek,** *Meydana gelmek; olmak.*|| **husūl-pezîr,** *{OsT}* *Meydana gelebilen; olabilen.*|| **husûl-yāfte,** *{OsT}* *Meydana gelmiş.*

husum[1], [Ar. ḥusūm حسوم] *(husu:m)* *{OsT}* *is.* **1.** Uğursuzluk. **2.** Birbiri ardınca devam etmek üzere hazır bulunan. **3.** Sürekli esen rüzgâr; fırtına.

husum[2], [Ar. ḫaṣm > ḫuṣūm خصوم] *(husu:m)* *{OsT}* *is.* **1.** Düşmanlar; hasımlar.

husumet, [Ar. ḫuṣūm > ḫuṣūmet خصومت] *(husu:met)* *{OsT}* *is.* **1.** Düşmanlık; hasımlık. **2.** *huk.* Yargıda taraf olma yeterliliği.

husun, [Ar. ḥıṣn > ḥuṣūn حصون] *(husu:n)* *{OsT}* *is.* Kaleler. ⊡ **husūn-i refia,** *{OsT}* *Yüksek kaleler.*

husus, [Ar. ḫuṣūṣ خصوص] *(husu:s)* *{OsT}* *is.* **1.** Bir konuşma ve yazıda ele alınan şey; konu; madde. **2.** Bir şeyin önem verilen yanı; özellik taşıyan kısmı.

hususa, [Ar. ḫuṣūṣā خصوصا] *(husu:sa:)* *{OsT}* *zf.* Ayrıca; bundan başka; hususiyle.

hususat, [Ar, ḫuṣūṣāt خصوصات] *(husu:sa:t)* *{OsT}* *is.* **1.** Konular; maddeler; meseleler. **2.** Yollar; yöntemler; teknikler.

hususen, [Ar. ḫuṣūṣen خصوصاً] *(husu:'sen)* *{OsT}* *zf.* Ayrıca; bundan başka; hususiyle.

hususi, [Ar. ḫuṣūṣī خصوصی] *(husu:si:)* *{OsT}* *sf.* **1.** Bir kimseye, bir şeye özgü olan. **2.** Ortak olmayan; özel.

hususilik, [husūsi-lik] *is.* **1.** Bir kişi veya şeye ait olan özellik; hususi olma durumu; özel olma durumu; özellik. **3.** *huk.* Tüzel kişilerin, amaçları doğrultusunda kendilerine tanınan haklar çerçevesinde iş yapabilmeleri.

hususiyat, [Ar. ḫuṣūṣiyāt خصوصیات] *(husu:siya:t)* *{OsT}* *is.* Bir kimsenin özel hayatı ile ilgili işler.

hususiye, [Ar. ḫuṣūṣiyye خصوصیه] *(husu:si:ye)* *{OsT}* *sf.* **1.** Bir kimseye, bir şeye özgü olan. **2.** Ortak olmayan; özel.

hususiyet, [Ar. ḫuṣūṣīyyet خصوصیت] *(husu:si:yet)* *{OsT}* *is.* **1.** Bir şeyi başka bir şeyden ayıran temel nitelik, özellik. **2.** Bir kimse ile ileri derecede tanışık olma durumu; yaşayışında özel bir yeri bulunma; yakınlık; ahbaplık

hususuyla, [Ar. husūs + T. -u + ile > husus-u-y-la] *(husu:su:'yla)* *zf* Özel olarak; özellikle; hele.

husye, [Ar. ḫuṣye خصیه] *{OsT}* *is.* Er bezi; haya. ⊡ **husyet-ān,** *{OsT}* *Haya çifti; iki haya.*|| **husyet-eyn,** *{OsT}* *Haya çifti; iki haya.*|| **husyetü's-semek,** *{OsT}* *Balık yumurtası; havyar.*

huş[1], [huş] *is.* Gürgengillerden otuz kadar türü bulunan, Kuzey Yarıkürenin soğuk ve ılıman bölgelerinde yetişen kerestelik bir ağaç, *(Betula).*

huş[2], [ḳuş / ḫuş] *(khuş)* *{eT}* *is.* Kuş. [EUTS]

huş[3], [Far. hūş هوش] *(hu:ş)* *{OsT}* *is.* **1.** Akıl; fikir; şuur. **2.** Ölüm. **3.** Zehir. ⊡ **hūş-ber,** *{OsT}* *Aklı bozan ilaç.*|| **hūş-der dem,** *{OsT}* *Her nefeste uyanık olmak; tarikata yeni girmiş bir dervişin her soluk alıp verişini bilecek kadar içe dönük ve uyanık olması.*|| **hūş-fersā,** *{OsT}* *Şaşırtıcı.*|| **huş-i gūş,** *{OsT}* *Akıl kulağı; anlayış.*|| **hūş-rübā,** *{OsT}* *Aklı kapan.*|| **hūş-rübūde,** *{OsT}* *Aklı kapılmış olan; aklı alınmış.*

huş[4], [? huş] *{ağız}* *ünl.* Şaşma bildirir. [DS]

huşe, [Far. ḫūşe خوشه] *(hu:şe)* *{OsT}* *is.* **1.** Başak. **2.** Salkım. **3.** Ürün yığını. ⊡ **hūşe-çîn,** *{OsT}* → huşeçin.|| **hūşe-i çarh,** *{OsT}* *gök b. Başak burcu.*|| **hūşe-i engūr,** *{OsT}* *Üzüm salkımı.*|| **hūşe-i hurmā,** *{OsT}* *Hurma salkımı.*|| **hūşe-i sipihr,** *{OsT}* *gök b. Başak burcu.*

huşeçîn, [Far. ḫūşe-çīn خوشه چین] *(hu:şeçi:n)* *{OsT}* *sf.* Harman sonu tarlada kalan başakları toplayan; başakçı.

huşenk, [Far. hūşenk هوشنك] *(hu:şenk)* *{OsT}* *is.* Akıl; fikir; anlayış; izan.

huşeyfat, [Ar. ḥuşeyfāt حشیفات] *(huşeyfa:t)* *{OsT}* *is.* *bot.* Başçıklar.

huşeyfe, [Ar. ḥuşeyfe حشیفه] *{OsT}* *is.* *biy.* Küçük baş; başçık. ⊡ **huşeyfe-i nebāt,** *{OsT}* *bot. Başçık.*

huşgu, [? huşgu] *{ağız}* *is.* Yakacak olarak kullanılan tezek vb.nin ufak parçaları; tezek kırıntıları. [DS]

huşk, [Far. ḫuşk خشك] *{OsT}* *sf.* **1.** Kuru. **2.** İşe yaramaz. **3.** *mecaz.* Kaba; görgüsüz. ⊡ **huşk-ahur,** *{OsT}* *Kıtlık yılı.*|| **huşk-cān,** *{OsT}* *Kalın kafalı; bilgisiz; cahil.*|| **huşk- dehān,** *{OsT}* *1. Ağzı kuru. 2. mecaz. Oruçlu.*|| **huşk-leb,** *{OsT}* *Dudağı kurumuş; susamış.*|| **huşk-mağz,** *{OsT}* *Kalın kafalı; beyinsiz.*|| **huşk-nihād,** *{OsT}* *Kimseye iyilik etmeyen; acımasız.*|| **huşk-pay,** *{OsT}* *Uğursuz.*|| **huşk rîşe,** *{OsT}* *tıp. Cilt üzerinde kabuk hâlinde kalmış olan yara izi; kangren artığı.*|| **huşk-sāl,** *{OsT}* *Kuraklık ve kıtlık yılı.*|| **huşk-ser,** *Kaçık; akılsız; deli.*|| **huşk-tıynet,** *{OsT}* *İyilik sevmez.*|| **huşk ü ter,** *{OsT}* *1. Kuru ve yaş. 2. İyi ve kötü. 3. Deniz ve kara.*

huşki, [Far. ḫuşkī حشکی] *(huşki:)* *{OsT}* *is.* **1.** Kuruluk. **2.** Kabızlık.

huşmend, [Far. hūş-mend هوش مند] *(hu:şment)* *{OsT}* *sf.* Akıl ve anlayış sahibi; akıllı.

huşmendan, [Far. hūş-mendān هوش مندان] *(hu:şmenda:n)* *{OsT}* *is.* Akıl ve anlayış sahipleri; aklı başında olanlar.

huşmendane, [Far. hūş-mendāne هوش مندانه] *(hu:şmenda:ne)* *{OsT}* *zf.* Akıllıca; akıllı ve anlayışlı olarak; aklı başında olarak.

huşmendî, [Far. hūş-mendī هوش مندی] *(hu:şmendi:)* *{OsT}* *is.* Akıllı olma durumu; akıllılık.

huşu, -u'u [Ar. ḫuşūʿ خشوع] *(huşu:)* *{OsT}* *is.* **1.** Aşağıdan alma; alçak gönüllü olma. **2.** Allah'a karşı boyun eğme; gönlü günah işleme ve Allah'ın gazabına uğrayacak işlerden kaçınma ve çekinti içinde bulunma; Allah'a sürekli hürmet gösterme. **3.** *tasvf.* Allah'ın huzurunda bulunduğunu sürekli hatırda tutarak kendi nefsini hor ve hakir görme.

huşum, [? huşum] *{ağız}* *sf.* (Çocuk için) söz dinlemez; yaramaz; arsız. [DS]

huşunet, [Ar. ḫuşūnet خشونت] *(huşu:net)* *{OsT}* *is.* Sertlik; kabalık; kırıcılık; katılık.

huşunetli, [huşūnet-li] *sf.* Sert; kaba; kırıcı.

huşuntu, [huş-untu] *{ağız}* *is.* Öç. [DS]

huşur, [? huşur] *{ağız}* *is.* **1.** Öğütülmüş tuz. **2.** Sulu kar. [DS]

huşyar, [Far. hūşyār هوشیار] *(hu:şya:r)* *{OsT}* *sf.* Aklı başında olan.

huşyarane, [Far. hūşyārāne هوشیارانه] *(hu:şya'ra:ne)* *{OsT}* *zf.* Akıllıca; akıllı bir biçimde.

huşyarî, [Far. hūşyārī هوشیاری] *(hu:şya:ri:)* *{OsT}* *is.* Akıllı olma hâli; akıllılık.

hut[1], [ḳut / ḫut] *{eT}* *is.* Kut; saadet. [EUTS]

hut[2], [Ar. ḥūt حوت] *(hu:t)* *{OsT}* *is.* **1.** Büyük balık. **3.** *öz. is. gök b.* Balık burcu.

hut[3], [Ar. ḥavż] *{ağız}* *is.* Şıra yapılan yer. [DS]

huta, [? huta] *{ağız}* *is.* Kağnı kayışının ucuna sokulan parmak kalınlığındaki meşe ağacından yapılma kama. [DS]

hutab, [Ar. ḫuṭbe > ḫuṭāb خطاب] *(huta:b)* *{OsT}* *is.* Konuşmalar; hutbeler.

hutadmak, [kut-ad-mak / ḫutadmak] *{eT}* *gçl. f.* *[-ur]* Kutlu kılmak. [EUTS]

hutam, [Ar. ḥuṭām حطام] *(huta:m)* *{OsT}* *is.* **1.** Kuru ot parçası; çerçöp. **2.** *mecaz.* Değersiz, boş ve anlamsız şeyler. ❐ **hutām-ı dünyā,** *{OsT}* *Dünya malı; mal mülk.*

hutame, [Ar. ḥuṭāme حطمه] *(huta:me)* *{OsT}* *is.* İnatçı münkirlerin atılacağı yer olan, cehennemde Gayya kuyusunun bulunduğu beşinci kat.

hutbe, [Ar. ḫuṭbe خطبه] *{OsT}* *is.* **1.** Cuma ve bayram namazlarında camilerde minberde verilen öğüt ve edilen dua. **2.** Kitapların başlarında bulunan süslü nesir. **3.** Kız isteme; dünürlük işleme. ❐ **hutbetü'n-nikâh,** *{OsT}* *Nikâh memurunun verdiği öğüt.*

hutbehan, [Ar. ḫuṭbe-ḫᵛān خطبه خوان] *(hutbeha:n)* *{OsT}* *is.* Hutbe okuyan.

huteba, [Ar. ḫuṭebāʾ خطباء] *(huteba:)* *{OsT}* *is.* Hutbe okuyanlar; hutbeler.

hutmak, [ut-mak] *{ağız}* *gçl. f.* *[-ar]* Girdiği iddiayı kazanmak; yenmek. [DS]

huttaf, [Ar. ḫuṭṭāf خطاف] *(hutta:f)* *{OsT}* *is.* *zool.* Kırlangıç.

Huten, [Far. Huten / Hotan] *{OsT}* *is.* Çin ile Türkistan arasında misk geyikleri ile meşhur bölge.

hutgarmak, [ḳut-ġar-mak / ḫutgarmak] *{eT}* *gçl. f.* *[-ur]* Kurtarmak. [EUTS]

hutrulmak, [ḳut-(u)r-ul-mak / ḫutrulmak] *{eT}* *edil. f.* *[-ur]* Kurtulmak. [EUTS]

hutub, [Ar. ḫuṭūb خطوب] *(hutu:b)* *{OsT}* *is.* İşler; konular; maslahatlar.

hutuf, [Ar. ḥatf > ḥuṭūf حطوف] *(hutu:f)* *{OsT}* *is.* Ölümler.

hutun[1], [Ar. ḫuṭūn / ḫuṭūnet خطون] *(hutūn)* *{OsT}* *is.* **1.** Kadın tarafından olan akrabalık. **2.** Damat olma; damatlık. **3.** Evlenme.

hutun[2], [? hutun / hotun] *{ağız}* *is.* **1.** Kütük kovan. **2.** İçi boş ağaç. **3.** *sf.* Şişman; gürbüz. [DS]

hutur, [Ar. ḫuṭūr خطور] *(hutu:r)* *{OsT}* *is.* Hatıra gelme; akla düşme.

hutut, [Ar. ḫaṭṭ > ḫuṭūṭ خطوط] *(hutūt)* *{OsT}* *is.* **1.** Hatlar; çizgiler. **2.** Yazılar. **3.** Yollar. ❐ **hutūt-i cebhiye,** *{OsT}* *mat. Alın doğruları.*|| **hutūt-i ebeviye,** *{OsT}* *Sakal, bıyık gibi baba ile ilgili çizgiler.*|| **hutūt-i mütevāziye,** *{OsT}* *mat. Paraleller.*|| **hutūt-i ümmiye,** *{OsT}* *Kaş, kirpik, saç gibi ana ile ilgili çizgiler.*

hutuvat, [Ar. ḫuṭve > ḫuṭūvāt خطوات] *(hutu:vat)* *{OsT}* *is.* Şeytan aldatmaları.

huv[1], [Ar. kūḫ] *is.* Bostan çardağı; huğ. [DS]

huv[2], [hoğ / huv] *{ağız}* *is.* **1.** Kızgınlık; öfke; sinir. **2.** Alay. [DS]

huva, [? huva] *{ağız}* *is.* **1.** Bir iş yaptırmak için görevliye verilen armağan; rüşvet. **2.** Yemlik. [DS]

huvarta, [Far. ḫuverde] *{ağız}* *is.* Yasalara ve törelere aykırı olarak cinsel ilişkiye giren kadın veya erkek. [DS]

huveyn, [Ar. ḥayvan > ḥuveyn حويں] *{OsT} is.* Gözle görülemeyecek kadar küçük canlı; mikrop. ☞ **huveyn-i menevî,** *{OsT} zool. Sperma hayvancığı.*

huveynat, [Ar. ḥuveynāt حوينات] *(huveyna:t) {OsT} is.* Mikroplar.

huveynî, [Ar. ḥuveynī حوينى] *(huveyni:) {OsT} sf.* Mikroplarla ilgili.

huveysal, [Ar. ḥuveyṣal حويصل] *{OsT} is.* Deri altında meydana gelen içi sıvı dolu kabarcık; deri yangısı sonra çıkan kabarcık. ☞ **huveysal-i menevî,** *{OsT} anat. Sperma kesesi.*|| **huveysal-i rievî,** *{OsT} anat. Akciğer keseciği.*|| **huveysal-i sem'î,** *{OsT} anat. İşitme keseciği.*

huveysala, [Ar. ḥuveyṣala حويصله] *{OsT} is. biy.* Havuzcuk. ☞ **huveysala-i kilye,** *{OsT} anat. Böbrek havuzcuğu.*

huveysalat, [Ar. ḥuveyṣalāt حويصلات] *(huveysala:t) {OsT} is.* Deride oluşan içi su dolu kabarcıklar.

huveyza, [Ar. ḥuveyżā حويضا] *(huveyza:) {OsT} is. tıp.* İshal; iç sürme.

huvvan, [Ar. ḫāin > ḫuvvān خوان] *(huvva:n) {OsT} is.* Hainler; hainlik edenler.

huy[1], [Far. ḫöy / ḫūy خوى] *(hu:y) {OsT} is.* Ter.

huy[2], [Far. ḫūy / ḫü خوى] *(hu:y) {OsT} is.* **1.** Yaratılıştan gelen karakter; mizaç; tabiat; doğa; ahlak. **2.** Vazgeçilemeyen alışkanlık. ☞ **Huy canın altındadır.** *Doğuştan gelen karakterlerin değiştirilmesi mümkün değildir; can çıkar huy çıkmaz.*|| **huy edinmek,** *Bir şeyi köklü bir alışkanlık hâline getirmek.*|| **hūy-gerde,** *{OsT} Bir şeye alışmış.*|| **hūy hūs** *{eAT} Ahlak huy; tabiat; âdet.*|| **hūy-i bed,** *{OsT} Kötü alışkanlık; fena huy.*|| **huyu huyuna, suyu suyuna,** *İki kişinin huylarının birbirine tıpatıp uygun olduğunu belirten söz.*|| (birinin) **huyunu suyunu bilmek,** *Bir kimsenin alışkanlıklarını ve davranışlarının nasıl olacağını bilmek; iyi tanımak.*|| **huyu suyu,** *İnsanın doğuştan gelen karakteri.*|| **huyuna suyuna gitmek,** *Birini kızdırmayacak, ürkütmeyecek şekilde davranmak.*

huy[3], [? huy] *{ağız} is.* Top oyununda topu arkadaşına verme; pas. [DS]

huy[4], [huy] *{ağız} is.* Tavuk ve kuş kovalama ünlemi. ☞ **huy avı,** *{ağız} Kekliği kandırarak ovaya indirmek suretiyle yapılan av.* [DS]

huy[5], [huy] *{ağız} is.* Çocukları kandırmakta kullanılan bilinmeyen, görünmez bir varlık. ☞ (bir şeyi) **huy almak,** *{ağız} (Çocuğun oynamak istediği fakat zarar vereceğinden korkulan bir nesne için) kaybolmak; bilinmez bir yaratık alıp götürmek.*

huylamak, [huy-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(u)-yor]* **1.** (Kuş için) kaçırtmak; kovalamak. **2.** Alay etmek. [DS]

huylandırma, [huy-la-n-dır-ma] *is.* İşkillenmesine sebep olma durumu ve eylemi.

huylandırmak, [huy-la-n-dır-mak] *gçl. f. [-ır]* İşkillenmesine sebep olmak; kuşkulandırmak; tedirgin etmek; pirelendirmek.

huylanış, [huy-la-n-ış] *is.* Huylanma eylemi veya biçimi.

huylanma, [huy-la-n-ma] *is.* İşkillenme durumu ve eylemi.

huylanmak, [huy-la-n-mak] *dönşl. f. [-ır]* **1.** *{eAT}* Huy edinmek; alışkanlık kazanmak. **2.** Tedirginlik duymak; işkillenmek; kuşkulanmak. **3.** Olmayacak nedenlerden ötürü sinirlenmek; huzursuz olmak. **4.** (Hayvan için) ürkmek; sinirlenmek.

huylu, [huy-lu] *sf.* **1.** Kendine özgü bir huya sahip olan; huy sahibi. **2.** Çabuk işkillenen; kuşkucu. **3.** (Binek hayvanları için) çabuk ürken; sinirli; uysallık göstermeyen.

huyma, [Ar. ḫayme] *{ağız} is.* Bağ veya bostan kulübesi. [DS]

huymalık, -ğı [huyma-lık] *{ağız} is.* → huyma. [DS]

huynuk, -ğu [? huynuk] *{ağız} zf.* **1.** Her şeyden önce. **2.** Özellikle. **3.** En çok. [DS]

huysuk, -ğu [huy-su-k] *{ağız} sf.* Huysuz. [DS]

huysukmak, [huy-su-k-mak] *{ağız} gçsz. f. [-ur]* **1.** Çekinmek; tedirgin olmak. **2.** Kötü huy edinmek. [DS]

huysukturmak, [huy-su-k-tur-mak] *{ağız} gçl. f. [-ur]* **1.** Huylandırmak. **2.** Huy edindirmek. [DS]

huysunmak, [huy-su-n-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ur]* Kötü huy edinmek. [DS]

huysutmak, [huy-su-t-mak] *{ağız} gçl. f. [-ur]* **1.** Kötü huy edinmek. **2.** Huylandırmak. [DS]

huysuz, [huy-suz] *sf.* İyi huy sahibi olmayan; geçimsiz; kavgacı; şirret.

huysuzca, [huy-suz-ca] *(huysu'zca) sf.* ve *zf.* **1.** Biraz huysuzluk eden. **2.** Huysuz bir biçimde; huysuz kimseye özgü olarak.

huysuzlanış, [huysuz-la-n-ış] *is.* Huysuzluk etme eylemi ve biçimi.

huysuzlanma, [huysuz-la-n-ma] *is.* Huysuzluk etme.

huysuzlanmak, [huysuz-la-n-mak] *gçsz. f. [-ır]* **1.** Huysuzluk etmek; huysuzca davranmak; geçimsizlik çıkarmak; şirretçe davranışlarda bulunmak. **2.** (Hayvanlar için) ürkek davranışlarda bulunmak; uysallığı yitirmek.

huysuzlaşma, [huysuz-la-ş-ma] *is.* Huysuz duruma gelme.

huysuzlaşmak, [huysuz-la-ş-mak] *gçsz. f. [-ır]* Huysuzluk gösteren davranışlar edinmek; huysuz bir duruma gelmek; sürekli sorun çıkarır olmak.

huysuzlaştırma, [huysuz-la-ş-tır-ma] *is.* Huysuz duruma gelmesini sağlama; huysuzlaştırmak eylemi.

huysuzlaştırmak, [huysuz-la-ş-tır-mak] *gçl. f. [-ır]* Huysuz bir duruma gelmesine yol açmak; huysuz duruma getirmek.

huysuzluk, -ğu [huy-suz-luk] *is.* **1.** Kötü ve ters davranışlarda bulunma durumu; huysuz bir kişiye özgü nitelik. **2.** Huysuzca davranış. ☞ **huysuzluk etmek,** *Huysuz davranışlarda bulunmak; terslik etmek.*

huyul, [Ar. ḫayl > ḫuyūl خيول] *(huyu:l) {OsT} is.* **1.** Atlar. **2.** Atlı alaylar. **3.** *mecaz.* Kötüler kalabalığı.

huyut, [Ar. ḫayṭ > ḫuyūṭ خيوط] *(huyu:t) {OsT} is.* İpler; iplikleri; teller; lifler. ☞ **huyut-i rakîka,** *{OsT} İnce iplikler.*

huz, [Ar. aḫz > ḫuẕ خذ] *{OsT} ünl.* Al *(emir)*!

huzami, [Ar. ḫuzāmī خزامي] *(huza:mi:) {OsT} is. bot.* Lavanta çiçeği.

huzaret, [Ar. ḫużāret خضارت] *(huza:ret) {OsT} is.* **1.** Yeşillik. **2.** Sebze.

huzem, [Ar. ḥuzme > ḥuzem حزم] *{OsT} is.* Demetler.

huzemat, [Ar. ḥuzme > ḥuzemāt حزمات] *(huzema:t) {OsT} is.* Işınlar; ışık demetleri; huzmeler.

huziaşiran, [Ar. ḫüzi + ʿaşīrān خوزى عشيران] *(hu:zi-aşi:ra:n) {OsT} is.* Klasik Türk müziğinde huzi makamına aşiran perdesinde bir hüseynî beşlisi eklenerek meydana getirilmiş birleşik bir makam.

huzlanmak, [huz-la-n-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* Kuşkulanmak. [DS]

huzme, [Ar. ḥuzme حزمه] *{OsT} is.* **1.** Demet. **2.** Işın demeti.

huzme, [? hızma / hırızma] *{ağız} is.* Mahmuz. [DS]

huzmeli, [huzme-li] *sf.* Işık saçan.

huzmur, [? huzmur] *{ağız} is.* Gençliğe özenen yaşlı kimse. [DS]

huzu, [Ar. ḫużūʿ خضوع] *(huzu:) {OsT} is.* **1.** Alçak gönüllülük. **2.** *tasvf.* Kulun kendisini Allah huzurunda hakir ve hor görmesi. **3.** *{ağız} sf.* Kaba saba; ince ruhlu olmayan. [DS]

huzur, [Ar. ḥużūr حضور] *(huzu:r) {OsT} is.* **1.** (Bir yerde) bulunma; hazır olma. **2.** (Yer için) sessizlik; sükûnet. **3.** Yetkili bir kişinin bulunduğu yer, makamı, önü, yanı. **4.** Padişah katı, makamı; yanı. **5.** *tasvf.* Her türlü sıkıntı, kaygı gibi insanda tedirginlik ve rahatsızlık veren ortam ve durumların ortadan kalkması ile insanda meydana gelen ruhsal hoşluk; gönül hoşluğu; ruh dinginliği; gönül ve baş rahatlığı. **6.** *tasvf.* Mevlevilerin Konya'daki Mevlana türbesine ve tekkesine verdikleri isim. ☞ **huzura girmek,** *Bir türbe veya dergâhı ziyaret etmek.*|| **huzur-âver,** *{OsT} Rahatlık ve huzur veren; rahatlatıcı; dinginlik verici.*|| **huzur dersleri,** *tar. Ramazan ayları boyunca haftada iki gün, padişahın huzurunda mukarrer denilen din bilginleri tarafından anlatılan dersler.*|| **huzur evi,** *Yaşlı kimselerin bakıldığı, barındığı yer.*|| **huzur hakkı,** *Bir toplantıya katılan kurul üyelerine kendi işlerinde kaybettikleri zaman ve iş karşılığı olmak üzere ödenen para.*|| **huzūr-ı kalb,** *{OsT} İç rahatlığı.*|| **huzūr-ı küllî,** *{OsT} isl. Allah'ın her yerde bulunduğunu ifade eden inanç.*|| **huzurunu kaçırmak,** *Rahatsız etmek; dirliğini bozmak; tedirgin etmek.*|| **huzūr ü hāb,** *{OsT} Rahat ve uyku.*|| **huzūr ü sükûn,** *{OsT} Rahatlık ve güvenlik.*|| **huzur vermek,** *Gönül rahatlığı tattırmak; dirlik vermek; dinlendirmek.*

huzurlu, [huzur-lu] *sf.* **1.** (Kişi için) ruhsal ve zihinsel dinginlik içinde bulunan; kaygı ve düşünceden uzak; kendi ile barışık; rahat. **2.** (Yer için) sessiz; sakin; tehlikesiz.

huzursuz, [huzur-suz] *sf.* **1.** (Kişi için) huzuru olmayan; tedirgin; rahatsız. **2.** (Yer için) insanı rahatsız ve tedirgin eden; tehlikeli. **3.** (Zaman için) insanı rahatsız ve tedirgin eden olaylarla geçen; huzursuz geçen.

huzursuzca, [huzur-suz-ca] *zf.* **1.** İnsanı biraz huzursuz eder biçimde. **2.** Huzursuz olarak. **3.** *sf.* Huzursuzluktan kaynaklanan.

huzursuzluk, -ğu [huzur-suz-luk] *is.* **1.** Huzursuz olma durumu. **2.** İnsana tedirginlik ve rahatsızlık veren şey. **3.** Huzursuzca davranış.

huzuz, [Ar. ḥaẓẓ > ḥuẓūẓ حظوظ] *(huzu:z) {OsT} is.* İnsanın hoşuna giden şeyler; sevinçler; zevkler; hazlar; memnuniyetler.

huzuzat, [Ar. ḥuẓūẓ > ḥuẓūẓāt حظوظات] *(huzu:za:t) {OsT} is.* İnsanın hoşuna giden şeyler; zevkler; hazlar.

huzzak, [Ar. ḥāẕıḳ > ḥuẕẕāḳ حذاق] *(huzza:k) {OsT} is.* İşinin ehli olanlar; eli uz olanlar.

huzzān, [Ar. ḫāzin > ḫuzzān خزان] *(huzza:n) {OsT} is.* Hazine bekçileri.

huzzar, [Ar. ḥāżır > ḥużżār حضار] *(huzza:r) {OsT} is.* Hazır bulunanlar; seyirciler. ☞ **huzzār-ı meclis,** *{OsT} Toplantıda bulunanlar; toplantıya katılanlar.*

hüb, [hib / hüb *(yans.)*] *is.* İbibik (çavuş) kuşunun ötüşünü anlatan kök. [Zülfikar] *hüb(b)-ük, hüb-ü+bük*

hübbük, -ğü [hüb(b)-ük] *{ağız} is.* **1.** Çavuş kuşu; ibibik. **2.** Düdük. [DS]

hübe, [? hübe] *{ağız} is.* Kulübe. [DS]

hübek, -ği [öbek] *{ağız} is.* Bitki yığını. [DS]

hübnem, [hüb *(yans.)* > hüb-le-m / hüb-ne-m] *{ağız} is.* Yudum. [DS]

hübub, [Ar. hübūb هبوب] *(hübu:b) {OsT} is.* **1.** Rüzgârın esmesi. **2.** Üfleme; üfürme ☞ **hübūb-i riyāh,** *{OsT} Rüzgârların esmesi.*

hübut, [Ar. hübūṭ هبوط] *(hubu:t)* *{OsT}* *is.* **1.** Aşağı inme. **2.** Düşme. **3.** Uyuşma. ☐ **hübūt-ı Âdem,** *{OsT} Hz. Âdem'in cennetten yeryüzüne inmesi.*

hübük², **-ğü** [Ar. ḥübük حبك] *{OsT}* *is.* **1.** Çizgiler. **2.** Samanyolları; galaksiler.

hübük¹, **-ğü** [ibik / übük] *{ağız}* *is.* Tarla, ev vb. kenarı; uç kısmı. [DS]

hübür, [? hübür] *{ağız}* *is.* Dut. [DS]

hübürüklü, [hüb-ür-ük-lü] *{ağız}* *sf.* (Kişi için) küçük şeyleri abartarak anlatan; mübalağacı. [DS]

hüccab, [Ar. ḥacīb > ḥüccāb حجاب] *(hücca:b)* *{OsT}* *is.* **1.** Kapıcılar. **2.** Perdeciler.

hüccac, [Ar. ḥācc > ḥāci > ḥüccāc حجاج] *(hücca:c)* *{OsT}* *is.* Hac yolculuğu yapmış olanlar; hacılar.

hüccet, [Ar. ḥüccet حجت] *{OsT}* *is.* **1.** Bir borç veya yükümlülüğü belirtmek için düzenlenip imzalanan kâğıt; senet. **2.** *man.* Bir önermeyi ispat için kullanılan ve önceden ispatı yapılmış veya doğruluğu kabul edilmiş başka bir önerme; delil; bürhan; belgit. **3.** Bir hükmü içine alan ve eskiden şeriat mahkemesi tarafından verilen belge. **4.** Eskiden bilginlere verilen unvan. **5.** Üç yüz bin hadîsi metin ve kaynakları ile ezbere bilen kişi. ☐ **hüccet-i dāfia,** *{OsT} huk. İsteğin reddini gerekli kılan delil.*|| **hüccet-i kāsıra,** *{OsT} huk. Kişiye ait olup başkasına bulaşmayan delil.*|| **hüccet-i müsbite,** *{OsT} huk. Bir iddiayı ispata yeterli delil.*|| **hüccet-i müteaddiye,** *{OsT} huk. Hükmü yalnız taraflara yönelik olmayıp başkaca ilgililere de yönelen delil.*|| **hüccet-i zahriye,** *{OsT} huk. Arka yüzünde sebebi yazılı kararın tasdikli sureti.*

hücciyet, [Ar. ḥücciyyet حجيت] *{OsT}* *is.* Tanık göstermeye yetkili olma.

hücec, [Ar. ḥüccet > ḥücec حجج] *{OsT}* *is.* Deliller; belgeler. ☐ **hücec-i hattiye,** *{OsT} Padişah beratları, mahkeme sicilleri, defterhane kayıtları gibi yazılı belgeler.*

hücekelenmek, [höce-ke-le-n-mek] *dönşl. f. [-ir]* Bilgiçlik taslamak.

hücerat, [Ar. ḥücre > ḥücerāt حجرات] *(hücera:t)* *{OsT}* *is.* **1.** Odacıklar. **2.** Sürü konulan yerler; ağıllar; damlar. **3.** Kur'an-ı Kerim'in kırk dokuzuncu suresinin adı. ☐ **hücerāt-ı tenāsüliyye,** *{OsT} (Bitki ve hayvanlar için) üreme organı.*

hüceyrat, [Ar. ḥüceyre > ḥüceyrāt حجيرات] *(hüceyra:t)* *{OsT}* *is.* **1.** Küçük delikler. **2.** Küçük hücreler; hücrecikler.

hüceyre, [Ar. ḥücre > ḥüceyre حجيره] *{OsT}* *is.* **1.** Küçük delik. **2.** Küçük hücre; hücrecik.

hücnet, [Ar. ḥücnet حجنت] *{OsT}* *is.* **1.** Ayıp; kusur. **2.** Sözdeki kabalık; ayıp. **3.** Soyda karışıklık; melezlik. **4.** Bayağılık; aşağılık. ☐ **hücnet-i kelām,** *{OsT} Sözün uygunsuzluğu; bayağı anlatım.*

hücra, [Ar. ücrā => hücrā] *(hücra:)* *{ağız}* *sf.* Uzak; ıssız, tenha.

hücrat, [Ar. ḥücrāt حجرات] *(hücra:t)* *{OsT}* is. Gözler; odacıklar; bölmeler.

hücre, [Ar. ḥücre / ḥöcre حجره] *{OsT}* *is.* **1.** Küçük oda; odacık. **2.** *biy.* Virüsler dışında bütün canlıların özümleme gücüne sahip en küçük morfolojik ve fizyolojik birimi; göze. **3.** Tutuklu veya hükümlülerin tek başlarına kapatıldıkları küçük oda. **4.** Siyasi ve gizli örgütlenmede en küçük birim veya aynı işi yapanların bir arada bulundukları yer. **5.** Eski evlerin oda duvarlarında bulunan kanatsız dolap. **6.** Manastırlarda dünyadan el etek çekerek tapınmaya yönelenlerin kapandıkları yer. **7.** Eski dinlerde din adamlarının kimseye görünmeden yaşadıkları oda. **8.** Medreselerde bir veya iki öğrencinin barınmasına ayrılmış oda. **9.** *tasvf.* Tekke ve zaviyelerde bir veya iki kişinin barınması için ayrılan oda. **10.** Dervişlerin tekkelerde çile doldurdukları oda. **11.** *{ağız}* Küçük sandık. [DS] **12.** *{ağız}* Eski köy evlerinde ocak yanında bulunan, içine küçük şeyler koymaya yarayan oyuklar. [DS]☐ **hücre bilimi,** *biy. Hücrenin yapısı, görevi, çoğalma ve hayatı ile ilgili biyoloji dalı; göze bilimi; sitoloji.*|| **hücreler arası,** *Dokularda hücreler arasında yer alan boşluk; gözeler arası.*|| **hücreler arası boşluk,** *Hücreler arasında yer alan ve içinde gaz veya salgı ürünleri bulunan boşluk.*|| **hücreye çıkmak,** *tasvf. (Mevlevi dervişleri için) mutfak hizmetini tamamlayıp hücreye geçmek.*|| **hücre yutarlığı,** *biy. Vücuda giren mikropların hücreler tarafından yutulup yok edilmesi olayı; göze yutarlığı; fagositoz.*

hücresel, [hücre-sel] *sf.* Hücreyle ilgili; hücrevi.

hücrevi, [Ar. ḥücrevī حجروى] *(hücrevi:)* *{OsT}* *sf.* **1.** Hücre ile ilgili olan; hücresel. **2.** Hücreye benzer; hücre gibi olan.

hücu, -uu [Ar. hücūʿ هجوع] *(hücu:)* *{OsT}* *is.* Uyku.

hücud, [Ar. hücūd هجود] *(hücu:d)* *{OsT}* *is.* Gece az uyuma; uykusuz kalma.

hücul, -lü [Ar. hecl > hücūl هجول] *(hücu:l)* *{OsT}* *is.* **1.** Çukurlar. **2.** Uçurumlar.

hücum, [Ar. hücūm هجوم] *(hücu:m)* *{OsT}* *is.* **1.** Bir kimseye veya topluluğa düşmanca saldırma; saldırı. **2.** Bir yere doğru yönelmiş hareket; üşüşme. **3.** Şiddetli ve sert eleştirme; itham. **4.** *spor.* Sayı yapmak amacıyla yapılan ileri akın; hamle. **5.** *as.* Saldıranın düşmana yaklaşmasını sağlayan en son sıçrama hareketi. **6.** *ünl.* İleri! Saldır! ☐ **hücuma geçmek,** *Savunma ya da bekleme durumundan çıkıp saldırıya geçmek.*|| **hücuma kalkmak,** *Siperden çıkarak düşman üzerine saldırmak.*|| **hücuma uğ-**

ramak, *Bir saldırı ile karşılaşmak; saldırıya hedef olmak.*|| **hücum etmek,** *Saldırmak.*|| **hücūm-i dilîrān-ı nîzedār,** *{OsT} Mızraklı savaşçıların saldırısı.*|| **hücum oyuncusu,** *spor. Futbolda takımın ileri hattında görevlendirilmiş olan oyuncu; forvet.*

hücumbot, [Ar. hücūm + İng. boat] *is. as.* Bir çeşit küçük su üstü savaş gemisi.

hücut, [Ar. vücūd] *{ağız} is.* Vücut. [DS]

hücüb, [Ar. ḥicāb > ḥücüb حجوب] *{OsT} is.* Perdeler; kapılar.

hücürat, [Ar. ḥücürāt حجرات] *(hücüra:t) {OsT} is.* Gözler; odacıklar; bölmeler.

hüçünek, [Far. küçünek] *{eT} is.* → huçunek.

hüda[1], [Ar. hidāyet > hüdā هدى] *(hüda:) {OsT} is.* **1.** Doğru yolu gösterme; doğru yola gitme; hidayet. **2.** Kur'an-ı Kerim.

hüda[2], [Far. ḫudā خدا] *(huda:) is.* → huda.

hüdafet, [Ar. hüdāfet هدافت] *(hüda:fet) {OsT} is.* Etli oluş; semizlik.

hüdam, [Ar. hüdām هدام] *(hüda:m) {OsT} is.* Deniz tutması.

hüdat, [Ar. hüdā > hüdāt هدات] *(hüda.t) {OsT} is.* Doğru yolu gösterenler.

hüddan, [Ar. ḫuddām] *{ağız} is.* Bilgiç. [DS]

hüddede, [? hüd + T. dede] *{ağız} is.* Yürek; kalp. [DS]

hüdhüd, [Ar. hüdhüd هدهد] *{OsT} is.* Süleyman peygamber ile Saba melikesi Belkıs arasında haber getirip götüren efsanevi kuşun adı; hüthüt.

hüdn, [Ar. hüdn هدن] *{OsT} is.* Barış; sulh.

hüdne, [Ar. hüdne هدنه] *{OsT} is.* Savaşçılarla bir karşılaşma yapma.

hüdüb, [Ar. hüdüb هدب] *{OsT} is.* **1.** Kirpik. **2.** Mendil; el sileceği. **3.** Minder kenarlarında bulunan saçak. **4.** Sarık ve feslerde bulunan püskül. **5.** *bot.* Kirpik.

hüdübî, [Ar. hüdübī هدبى] *(hüdübi:) sf.* Kirpiğimsi.

hüdük, -ğü [hödük] *{ağız} sf.* **1.** (Kişi için) çok gıdıklanan. **2.** (Kişi için) değersiz. **3.** (Kişi için) ürkek; çekingen. **4.** (Kişi için) ahmak. **5.** *is.* Korku; kuruntu. [DS]

hüdüklemek, [hödük-le-mek] *{ağız} gçsz. f. [-er] [-l(ü)-yor]* **1.** Korkmak; ürkmek. **2.** Gücüne gitmek; gururuna yedirememek. **3.** *gçl. f.* Kızdırmak; öfkelendirmek. [DS]

hüdüklenmek, [hödük-le-n-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* Korkmak; ürkmek. [DS]

hüdüt, [Ar. ḥudūd] *{ağız} is.* Sınır. [DS]

hüggi, [? hüggi] *{ağız} sf.* Kibirli; gururlu. [DS]

hügül, [huğ-ul ?] *{ağız} is.* Tarla ve bostanlara yapılan küçük bekçi kulübesi. [DS]

hüğ, [Ar. kūḫ [Tietze] / *eT* üg > üğ / hüğ] *{ağız} is.* **1.** Höyük. **2.** Bostan çardağı. **3.** Mısırı koçanı ile saklamak için çitten yapılan silindirik ambar. [DS]

hüğme, [Ar. ḫayme] *{ağız} is.* Çardak. [DS]

hüğmek, [hüğ-mek] *{ağız} gçl. f. [-er]* **1.** Bir kabı alacağından fazla olarak tepeleme doldurmak. **2.** Bir şeyi yığmak; tepe gibi yapmak. [DS]

hükema, [Ar. ḥakīm > ḥükemā' حكماء] *(hükema:) {OsT} is.* Bilim adamları; hakîmler; filozoflar.

hükkam, [Ar. ḥākim > ḥükkām حكام] *(hükka:m) {OsT} is.* Hâkimler; yargıçlar. ▭ **hukkâm-i adliye,** *{OsT} Adliye hâkimleri.*|| **hükkâm-ı zābitān,** *{OsT} Sivil ve askerî hükûmet memurları.*

hükle, [Ar. ḥükle حكله] *{OsT} is.* Dil tutukluğu.

hükm, [Ar. ḥükm حكم] *{OsT} is.* → hüküm.

hükmen, [Ar. ḥükm > ḥükmen حكماً] *(hü'kmen) {OsT} zf.* **1.** Hakem kararıyla; hüküm yoluyla. **2.** *spor.* (Maç sonuçları için) hakem kararlarına bağlı olarak.

hükmetme, [Ar. ḥükm + T. et-me] *is.* Egemenliği altında bulundurma eylemi.

hükmetmek, [Ar. ḥükm + T. et-mek] *gçsz. f. [-(d)-er] [-(d)i-yor]* **1.** Egemenliği altında bulundurmak; etkisi altına almak; emir vermek. **2.** Düşünme veya yargılama sonunda bir kişi veya konu üzerinde bir kanıya varmak; karar vermek; fikir yürütmek. **3.** Aklına öyle esmek.

hükmî, [Ar. ḥükmī حكمى] *(hükmi:) {OsT} sf.* Hükümle ilgili; tüzel. ▭ **hükmî şahsiyet,** *{OsT} Tüzel kişilik.*

hükmolunma, [Ar. ḥükm + ol-un-ma] *is.* Yargıda bulunma ve karar verilme eylemi.

hükmolunmak, [Ar. ḥükm + ol-un-mak] *edil f. [-ur]* Yargıda bulunup karar verilmek.

hükûmat, [Ar. ḥukūmāt حكومات] *(hükû:mat) {OsT} is.* Hükûmetler. ▭ **hükûmāt-ı müttehide,** *{OsT} Birleşmiş hükûmetler.*

hükûmet, [Ar. ḥukūmet حكمت] *(hükû:met) {OsT} is.* **1.** Devletin yürütme görevlerini yerine getiren yetkili organ; bakanlar kurulu. **2.** Ülkenin yönetim kuruluşları. **3.** Devlet yönetimi. **4.** Hükûmet konağı. ▭ **hükûmet darbesi,** *Bir ülkenin yönetim düzeninde değişiklik yapmak için zora dayanarak yapılan yasa dışı iş.*|| **hükûmet etmek,** *Bir ülkenin yönetimini elinde bulundurmak.*|| **hükûmet-gâh,** *{OsT} Başkent.*|| **hükûmet gibi,** *Her dediğini yaptıran; güçlü.*|| **hükûmet-i ādile,** *{OsT} Adaletli hükûmet.*|| **hükûmet-i adi,** *{OsT} Şer'î mahkemelerde bilirkişi tarafından belirlenen diyet veya tazminat.*|| **hükûmet-i ağniyā,** *{OsT} sosy. Zengin er-*

ki.|| **hükûmet-i āmme,** *{OsT} sosy. El erki; demokratlık.*|| **hükûmet-i avām,** *{OsT} sosy. El erki; demokratlık.*|| **hükûmet-i cumhuriye,** *{OsT} Cumhuriyet hükûmeti.*|| **hükûmeti devirmek,** *Zor kullanarak devlet yönetiminde değişiklik yapmak.*|| **hükûmet-i gayr-i müstakille,** *{OsT} Bağımsız olmayan devlet.*|| **hükûmeti kurmak,** *Başbakan tarafından ülkeyi yönetecek bakanlar kurulu üyelerini seçmek.*|| **hükûmet-i meşrūta,** *{OsT} Meşrutiyetle yönetilen devlet.*|| **hükûmet-i mu'tedilāne,** *{OsT} Ilımlı bir biçimde hüküm sürme.*|| **hükûmet-i müstakile,** *{OsT} Bağımsız devlet yönetimi.*|| **hükûmet-i müstebide,** *{OsT} Baskıcı hükûmet; istibdat yönetimi.*|| **hükûmet-i rūhāniye,** *{OsT} sosy. Din erki; teokrasi.*|| **hükûmet-i ruhbāniye,** *{OsT} Dinci erki; teokratik yönetim.*|| **hükûmet-i sābıka,** *{OsT} Eski hükûmet.*|| **hükûmet kapısı,** *Devlet dairesi.*|| **hükûmet konağı,** *{OsT} İllerde vali, ilçelerde kaymakam başta olmak üzere hükûmet görevlilerinin çalıştığı yapı.*|| **hükûmet komiseri,** *Toplantı ve gösterilerde, tüzel kişilerin yaptığı genel kurullara devlet adına gözlemci olarak katılan görevli.*|| **hükûmet merkezi,** *Başkent; başşehir.*|| **hükûmet sürmek,** *Ülke yönetimi işlerini bir süre yürütmek.*|| **hükûmetü'l-elem,** *{OsT} 1. Acı bedeli. 2. huk. Yaralanan kimseye çekmiş olduğu ıstırap dolayısıyla verilen ve miktarı bilirkişi tarafından tespit edilen şer'î tazminat.*

hüküm[1], [üğ / ük > hük-üm ?] *{eT} sf.* Yığın hâlinde. [Gabain]

hüküm[2], **-kmü** [Ar. ḥükm حكم] *{OsT}is.* **1.** Bir kimse, o kimsenin eylemi veya bir olay hakkında edinilen yargı, varılan karar; yargı. **2.** Egemen olma; egemenlik; hâkim olma; hâkimiyet. **3.** Geçerli olma durumu; yaptırım gücü; geçerlilik; önem; değer; kuvvet. **4.** Etkide bulunabilme, kendini gösterebilme gücü; etki; hız; şiddet. **5.** *huk.* Mahkemenin görevini bitiren ve yargıya son veren karar türü. **6.** *man.* İki kavram arasındaki bağlantının konu, yüklem, koşaç gibi üç ayrı kavramla cümle hâlinde bildirilmesi işlemi. **7.** *din.* İslam dinine göre, Kur'an-ı Kerim'de bildirilen ve Allah tarafından konulmuş, değişmez, tartışmasız kararlar. ⧉ **hükm-berdār,** *{OsT} Buyruklara boyun eğen; hüküm altına giren.*|| **hükm-fermā,** *{OsT} Hükmü yürürlükte olan; egemenliği devam eden.*|| **hükm-i ādil,** *{OsT} huk. Adaletle verilmiş karar.*|| **hükm-i ālî,** *{OsT} 1. Yüksek karar. 2. Padişahın buyruğu.*|| **hükm-i ālîşān,** *{OsT} 1. Şan ve şerefi yüce olan yargı. 2. Padişah buyruğu.*|| **hükm-i cehān-mutā',** *{OsT} 1. Bütün dünyanın boyun eğdiği karar. 2. Padişah buyruğu.*|| **hükm-i gıyābî,** *{OsT} huk. Taraflardan biri olmadığı hâlde verilen karar.*|| **hükm-i hakānî,** *{OsT} Padişahın yazılı buyruğu.*|| **hükm-i hümāyun,** *{OsT} Padişahın yazılı buyruğu.*|| **hükm-i Karakūşî,** *{OsT} 1. Karakuş kararı. 2. Mantığa aykırı ve mevcut yasalarda yer almayan karar.*|| **hükm-i kazā,** *{OsT} 1. Kazanın kararı. 2. Her konuda Allah tarafından önceden verilmiş bulunan karar.*|| **hükm-i münif,** *{OsT} 1. Ulu karar. 2. Padişahın buyruğu.*|| **hükm-i nizāmî,** *{OsT} Şer'iye mahkemeleri dışındaki disiplin mahkemelerinin verdiği karar.*|| **hükm-i padşāhî,** *{OsT} Padişahın yazılı buyruğu.*|| **hükm-i sultānî,** *{OsT} Padişahın yazılı emri.*|| **hükm-i ref'î,** *{OsT} 1. Yüksek karar. 2. Padişahın buyruğu.*|| **hükm-i şer'î,** *{OsT} Şeriatın gereklerine uygun olarak verilmiş karar.*|| **hükm-i şerîf,** *{OsT} Padişahın yazılı emri.*|| **hükm-i ümmehat,** *{OsT} Esas karar.*|| **hükm-i vācibü'l-iz'ān,** *{OsT} 1. Bütün dünyanın boyun eğdiği karar. 2. Padişah emri.*|| **hükm-i vicāhî,** *{OsT} huk. Tarafların hazır bulunduğu sırada verilen karar.*|| **hükm-i vicdānî,** *{OsT} Vicdana ait yargı ve karar.*|| **hükm-i zımnî,** *{OsT} Dolaylı karar.*|| **hükm-keş,** *{OsT} Emre boyun eğen.*|| **hüküm-fermā,** *{OsT} Hüküm süren.*|| **hüküm giymek,** *{OsT} Mahkeme tarafından hakkında cezalandırılma kararı verilmek.*|| **hüküm-nāme,** *{OsT}* → hükümname. || **hüküm sürmek,** *{OsT} 1. Yönetimi elinde bulundurmak; hükümdarlık yapmak. 2. Etkisi, hızı, şiddeti geçmek bilmemek, sürmek. 3. Yaygın olmak.*|| **hüküm yemek,** *{OsT} Mahkûm olmak.*|| **hükmü geçmek,** *{OsT} 1. Etkisi yürürlükte olmak; etkili olmak. 2. (Kişi için) sözü dinlenir, uygulanır olmak. 3. Etkisi kalmamak; yürürlükten kalkmak.*|| el-**hükmü li'l-lāh,** *{OsT} Hüküm Allah'ındır.*|| el-**hükmü li'l-gālib,** *{OsT} Hüküm verme yetkisi galip gelene aittir.*|| (bir şey) **hükmünde olmak,** *(O şeyin) değerinde, onun yerinde olmak.*|| **hükmü yürümek,** *Etkisi görülmek, devam etmek.*

hükümdar, [Ar. ḥükm + Far. -dār حكمدار] *(hükümda:r) {OsT} is.* **1.** Egemen olma ve buyurma yetkisine sahip olan kişi. **2.** Tahta oturarak halkı yönetme hak ve yetkisinde bulunan kişi; padişah, kral, hakan gibi devlet başkanı.

hükümdaran, [Ar. ḥükm+Far. -dārān حكمداران] *(hükümda:ra:n) {OsT} is.* Hükümdarlar; padişahlar.

hükümdarane, [Ar. ḥukm + Far. –dārāne حكمدارانه] *(hükümda:ra:ne) {OsT} zf.* Hükümdara yakışır biçimde; hükümdar gibi.

hükümdari, [Ar. ḥukm + Far. -dārī حكمدارى] *(hükümda:ri:) {OsT} sf.* **1.** Hükümdarla ilgili. **2.** *is.* Hükümdarlık.

hükümdarlık, -ğı [hükümdar-lık] *is.* **1.** Hükümdar olma durumu. **2.** Bir hükümdar tarafından yönetilen ülke.

hükümlü, [hüküm-lü] *sf.* Hakkında mahkemece ceza verilmiş olan.

hükümlülük, -ğü [hüküm-lü-lük] *is.* Hakkında mahkemece ceza verilmiş olma durumu.

hükümname, [Ar. ḥükm + Far. nāme حكمنامه] *(hükümna:me) {OsT} is.* **1.** Bir karar ya da hükümdar buyruğu yazılmış kâğıt. **2.** *tar.* İmparatorluk döneminde, sarayın harem dairesinden çıkan ve valide sultan tarafından bir işle görevlendirilen kişilere verilen yazılı emirler.

hükümran, [Ar. ḥükm + Far. -rān *(götüren)* حكمران] *(hükümra:n) {OsT} sf.* **1.** Egemen; hüküm süren; hâkim olan. **2.** *is.* Egemen olma ve buyurma durumunun devam etmesi.

hükümrani, [Ar. hukm + Far. -rānī حكمرانى] *(hükümra:ni:) {OsT} sf.* **1.** Egemen olan kişiyle ilgili olan. **2.** *is.* Egemen olma; hüküm sürme.

hükümranlık, -ğı [hükümran-lık] *is.* **1.** Egemen olma durumu; egemenlik. **2.** *huk.* Egemenliği ülke içinde olduğu gibi ülke dışında da koruyabilme; devletin dış ilişkilerinde bağımsız olma durumu.

hükümsüz, [hüküm-süz] *sf.* Yürürlüğü olmayan; yürürlükten kalkmış veya kaldırılmış; geçerliliği olmayan; geçersiz; hükmü kalmamış.

hükümsüzlük, -ğü [hüküm-süz-lük] *is.* Hükümsüz; geçersiz olma durumu.

hüküntü, [ürk-mek > ürk-üntü] *{ağız} is.* Korku. [DS]

hüküntürük, -ğü [ürküntü-lük > hüküntürük] *{ağız} is.* **1.** Cesaretsizlik. **2.** Heyecan. [DS]

hül, [huy / ḫüy / hül] *{ağız} is.* Top oyunlarında pas. [DS]

hülam, [Ar. hülām هلام] *(hülâ:m) {OsT} is.* **1.** Hayvanların kemik ve kıkırdak dokularından elde edilen peltemsi madde; jelatin. **2.** Soğuyunca koyulaşan ya da katılaşan şeyler. ◆ **hülām-ı hayvānî,** *{OsT} Kemikten elde edilen tutkal veya jelâtin.*|| **hülām-ı nebātî,** *{OsT} Bitkisel jelatin.*

hülamî, [Ar. hülāmī هلامى] *(hülâ:mi:) {OsT} sf.* Jelatinli; pektinli; albüminli.

hülamiyat, [Ar. ḥülāmiyāt هلاميات] *(hülâ:miya:t) {OsT} is.* Tutkalımsı veya jelatinli maddeler.

hülasa, [Ar. ḫulāṣa] *(hülâ:sa) {OsT} is.* → hulasa.

hülb, [Ar. hülb هلب] *{OsT} is.* **1.** At ve katır cinsi hayvanların yele ve kuyruklarındaki kalın kıllar. **2.** Kıl fırça; kıl kalem.

hülbe, [? hülbe] *{ağız}* is. Küçük çekmece. [DS]

hülek, -ği [? hülek] *{ağız} is.* Domates. [DS]

hülf, [Ar. ḫavf] *{ağız} is.* Çekingenlik; korku. [DS]

hülhül, [Ar. hülḫül / hüleḫül هلحل] *{OsT} is.* Öldürücü zehir.

hülhülü, [? hülhülü] *{ağız} zf.* **1.** Boş yere; boşuna. **2.** *sf.* Kuruntulu. [DS]

hülle[1], [Ar. ḥulle حله] *{OsT} is. isl. huk.* Boşandıktan sonra tekrar birbiriyle evlenen eşlerin, bu şekilde boşanma ve evlenmelerinin tekrarı ve kadının kocası tarafından üçüncü kez boşanması hâlinde birbirleriyle dördüncü evliliği yapabilmeleri yasaklandığı için, kadının anlaşmalı bir başka erkekle evlendirilmesi ve ertesi gün bu erkek tarafından boşanması biçimindeki hile-i şeriye denilen uygulama.

hülle[2], [Far. külbe] *{ağız} is.* **1.** Sazdan yapılmış kulübe; çardak. **2.** Tandırın hava alması için önüne bırakılan boru şeklindeki boşluk. [DS]

hülleci, [hülle-ci] *is.* **1.** Hülle yapan kişi. **2.** Hülle yapmak amacıyla bir günlüğüne kadınla nikâhlanan ve ertesi günü o kadını boşayan erkek.

hüllembe, [? hüllembe] *{ağız} is.* Kandilin fitil geçirilen başlığı. [DS]

hüllemek, [hül-le-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ü)-yor]* Ateş yakmak. [DS]

hüllenmek, [hül-le-n-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* Sallanmak. [DS]

hüller, [hül-le-r] *{ağız} is.* Salıncak. [DS]

hüllüdede, [hül-lü+dede] *{ağız} is.* Yürek; kalp. [DS]

hüllük, -ğü [*eT.* öl > höl-lük] *{ağız} is.* → höllük. [DS]

hüllümek, [hül-lü-mek] *{ağız} gçsz. f. [-ür]* **1.** Acele etmek. **2.** Hoplamak. [DS]

hülpmek, [hülp-mek] *{ağız} gçsz. f. [-er]* Çökmek; yıkılmak. [DS]

hülu, [Far. hülū هلو] *(hülû:) {OsT} is.* Sulu ve lezzetli bir tür şeftali.

hülü[1], [? hülü] *{ağız}* **1.** Yağmur. **2.** Muz fidanlarının ekildiği çukur. [DS]

hülü[2], [Far. hülū] *{ağız} is.* Bir tür şeftali; kızmemesi. [DS]

hülübe, [? hülübe] *{ağız} is.* Kaval. [DS]

hülübeli, [hülübe-li] *{ağız} sf.* (Kişi için) saçı başı, kılığı dağınık; perişan; derbeder. [DS]

hülübesiz, [hülübe-siz] *{ağız} sf.* (Kişi için) sözünden sohbetinden hoşlanılmayan. [DS]

hülübü, [? hülübü] *{ağız} is.* Taze fasulye. [DS]

hülühülü, [hülü+hülü] *{ağız} ünl.* Kınama, ayıplama sözü. [DS]

hülük[1], **-ğü** [hölük] *{ağız} is.* **1.** Bağ çubukları için açılan zukur. **2.** Höllük. [DS]

hülük[2], **-ğü** [? hülük] *{ağız} is.* **1.** Taneleri ayıklanmış mısır koçanı. **2.** Sabun artığı. [DS]

hülülük, -ğü [hülü-lük] *{ağız} is.* Mısır unundan yapılmış bir tür çorba. [DS]

hülülüm, [hülülü-m] *{ağız} ünl.* Neşeli olmayı belirten ünlem. ◆ **hülülüm çekmek,** *{ağız} Neşeyle bağırmak.* [DS]

hülülün, [? hülülün] *{ağız} is.* Huni. [DS]

hülümek, [öl *(nem)* > öl-ü-mek > hülü-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ü)-yor]* Islatmak. [DS]

hülün, [? hülün] *{ağız} sf.* (İnsan ya da hayvan için) yavrusuna düşkün olan. [DS]

hülüp, -bü [? hülüp] *{ağız} is.* Toprak çanak. [DS]

hülüşkü, [hülüş-kü] *{ağız} sf.* **1.** (Nesneler için) karmakarışık **2.** Paçavra olmuş. [DS]

hülya, [Yun. melan *(siyah)* + kholé *(safra)* > Ar. mālihūlyā] *is.* → hulya.

hüm[1], [ham / höm / hüm *(yans.)*] *is.* Kabaca ve iştahla yemek yerken boğazdan gelen sesleri anlatan kök. [Zülfikar] *hüm-ür-t-le-k*

hüm[2], [hım / him / hom / höm / hum / hüm *(yans.)*] *is.* Burundan solumayı, böylece öfkeyi belli etmeyi, öfkeli seslenme ve konuşmayı anlatan kök. [Zülfikar] *hüm-ür-tü, hüm-ür-t-le-k*

hüm[3], [? hüm] *{ağız} is.* Korku verme; zorbalık. [DS]

hüma[1], [Ar. hümā هما] *(hüma:) {OsT} zm.* İki kişinin yerini tutan kişi zamiri.

hüma[2], [*eT.* umay / Far. hümā / hümāy هما / همای] *(hüma:) {OsT} is.* **1.** Güvercin büyüklüğünde ve zümrüt yeşili kanatlı, üzerinden geçtiği kimselere mutluluk ve zenginlik getireceğine inanılan mitolojik bir kuş; devlet kuşu. **2.** *ed. folk.* Masal kuşu. **3.** Mutluluk; kutluluk; saadet. **4.** Devlet kuşu; şans. ⧉ **hümā-pāye,** *{OsT} Derecesi çok yüksek olan.*|| **hümā-sāye,** *{OsT} Gölgesi dünyaya yayılmış; iyilikleri her tarafı kaplamış.*|| **hümā-yi beyzā-i dîn,** *{OsT} Dinin beyaz devlet kuşu; Hz. Muhammed.*|| **hümā-yi ikbāl,** *{OsT} 1. Devlet kuşu. 2. Yüksek talih; uğur.*|| **hümā-yi lā-mekân,** *{OsT} Yersiz hüma; Allah.*||

hümanist, [Fr. humaniste] *is.* **1.** Kendini eski dil ve edebiyatları öğrenmeye adamış bilim adamı. **2.** On beşinci yüzyılda ilk çağın klasik eserlerini canlandıran edebiyatçılara verilen isim. **3.** *fel.* Sistemini insan ve insan ilişkileri üzerine kuran filozof. **4.** *sf.* Bütün insanları ayrım gözetmeksizin seven; insancıl.

hümanistleşme, [hümanist-le-ş-me] *is.* Hümanist durumuna gelme eylemi.

hümanistleşmek, [hümanist-le-ş-mek] *gçsz. f. [-ir]* Hümanist özelliği kazanmak; hümanist olmak.

hümanizm, [Lat. humanus *(insanî)* > Fr. humanisme] *is.* **1.** Yunan ve Latin dillerine dayanan öğretim metodu. **2.** Yöntem ve felsefesini on altıncı yüzyılda Avrupa'da gelişen ilkçağ metinlerinin incelenmesinden alan düşünce akımı. **3.** İnsandaki temel niteliklerin geliştirilmesini amaç edinen zihnî ve felsefî akımların tümü. [ML] **4.** İnsan kişiliğine bütün yönleri ile saygı duyma; insanları sevme ülküsü; insancılık.

hümanizma, [Lat. humanisma] *is.* Hümanizm.

hümayun, [Far. hümā *(kutlu)* > hümāyūn همايون] *(huma:yu:n) {OsT} sf.* **1.** Kutlu; uğurlu; mutlu. **2.** Hükümdar veya padişahla ilgili; padişaha, hükümdara ait. **3.** *müz.* Klasik Türk müziğinde dügâh perdesinde karar kılan bir makam. **4.** *tekst.* Astar olarak kullanılan yumuşak ve iyi cins pamuklu bir dokuma türü. **5.** *{ağız}* Amerikan bezi; patiska. [DS]

hümayunnāme, [Far. hümāyūn-nāme همايوننامه] *(hüma:yu:nna:me) {OsT} is.* Padişahın bir hükümdara göndermiş olduğu mektup.

hümbek, -ği [tümb *(yans.)* > tümb-ek] *{ağız} is.* Höyük. [DS]

hümbül, [? hümbül] *{ağız} sf.* Pis boğaz. [DS]

hümcünmek, [hüm-cü-n-mek ?] *{ağız} dönşl. f. [-ür]* Dövmeye kalkışmak. [DS]

hümermek, [hüm-er-mek] *{ağız} gçsz. f. [-ir]* Karşı koymak; sırtarmak. [DS]

hümeze, [Ar. hümeze همزه] *{OsT} is.* Şeytani vesvese; şeytanca kuruntu. ⧉ **Hümeze Suresi,** *{OsT} Kur'an-ı Kerim'in 104. suresi.*

hümkürmek[1], [hüm-kür-mek] *{ağız} gçsz. f. [-ür]* Ses çıkararak burun temizlemek veya silmek. [DS]

hümkürmek[2], [hüm-kür-mek] *{ağız} gçsz. f. [-ür]* Öfkeli öfkeli söylenmek. [DS]

hümma, [Ar. ḥümmā حمى / حما] *(hümma:) {OsT} is.* **1.** Sıtma. **2.** Hastalık yüzünden vücutta meydana gelen ateş. **3.** Nöbetli hastalık.

hümmen, [Far. gümān [Tietze] => hümmen] *{ağız} is.* Düşünce. [DS]

hümmeyat, [Ar. hümmeyāt حميات] *(hümmeya:t) {OsT} is.* **1.** Sıtmalar. **2.** Hastalık ateşleri. **3.** Nöbetli hastalıklar.

hümum, [Ar. hemm > hümūm هموم] *(hümu:m) {OsT} is.* Üzüntüler; sıkıntılar; kaygılar.

hümumet, [Ar. hümūmet همومت] *(hümu:met) {OsT} is.* İleri yaşlılık.

hümürmek[1], [hüm-ür-mek] *{ağız} gçsz. f. [-ir]* Birisine kızarak saldırmaya hazırlanmak. [DS]

hümürmek[2], [hüm-ür-mek] *{ağız} gçl. f. [-ür]* **1.** Çorba tasını başa kaldırarak dikip içmek. **2.** Acele yemek. [DS]

hümürtlek[1], **-ği** [hüm-ür-t-le-k] *{ağız} is.* Gırtlak. [DS]

hümürtlek[2], **-ği** [hüm-ür-t-le-k] *{ağız} is.* Ağaçların ilkbaharda vermiş olduğu taze sürgünler. [DS]

hümürtü, [hüm-ür-tü] *{ağız} is.* Yavaş sesle konuşma. [DS]

hün, [hın / hin / hün *(yans.)*] *is.* Burundan soluk almayı, soluk basıncı ile burun silmeyi ve burundan konuşma sırasında çıkan sesleri anlatan kök. [Zülfikar] *hün-kür-mek*

hünbet, [Ar. ümmet] *{ağız} is.* Ümmet. [DS]

hüncü, [küncü] *{ağız} is.* Susam. [DS]

hündür, [? hündür] *{ağız} sf.* (Boy ve dağ yüksekliği için) yüksek; uzun. [DS]

hünelmek, [hün-el-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* Gelişmek; ilerlemek. [DS]

hüner[1], [Far. hüner هنر] *{OsT} is.* **1.** Beceriklilik; ustalık; maharet; marifet. **2.** Bir sanat ve ustalık gösterisi olarak ortaya çıkan. ⊟ **hüner-dār,** *{OsT} Hüner sahibi.*|| **hüner-fürūş,** *{OsT} Hüner satıcısı.*|| **hüner göstermek,** *Başkalarının yapamayacağı bir işi yapmak; ustalığını ortaya koymak; becerisini sergilemek.*|| **hüner-mend,** *{OsT} Hünerli; becerikli.*|| **hüner-mendān,** *{OsT} Hünerliler; becerikliler.*|| **hüner-mendî,** *{OsT} Hünerlilik; erdemlilik.*|| **hüner-nāme,** *{OsT} Hünerler kitabı.*|| **hüner-nümā,** *{OsT} Hüner gösteren.*|| **hüner-perver,** *{OsT} Sanatsever.*|| **hüner-perverān,** *{OsT} Hüneri seven ve koruyanlar.*|| **hüner-perverî,** *{OsT} Hünerli oluş; ustalık.*|| **hüner-pîşe,** *{OsT} Hünerli.*|| **hüner satmak,** *{OsT} Sahip olmadığı bir yeteneği, beceriyi varmış gibi göstermeye kalkışmak.*|| **hüner-ver,** *{OsT} İşini bilen; işinin ehli.*|| **hüner-verān,** *{OsT} Hünerli kimseler; artistler.*|| **hüner-verî,** *{OsT} Hüner sahibi oluş; artistlik.*

hüner[2], [? hüner] *{ağız} is.* Huni. [DS]

hünerli, [hüner-li] *sf.* **1.** Hüneri olan; elinden iş gelen. **2.** Hünerle yapılan; ustalıkla yapılmış.

hünersiz, [hüner-siz] *sf.* **1.** Hüneri olmayan. **2.** Elinden hiçbir iş gelmeyen; beceriksiz. **3.** Yapımında herhangi bir sanat ve ustalık özelliği olmayan; basmakalıp.

hüng, [hang / hank / heng / hıng / hınk / hing / hong / höng / hönk / hun / hüng *(yans.)*] *is.* Kahkahayla ve katıla katıla gülmeyi anlatan kök. [Zülfikar] *hüng-ür hüngür, hüng-ür-de-mek*

hüngülmeç, -ci [hüng-ül-meç] *{ağız} is.* Tahteravalli. [DS]

hüngür [hüng *(yans.)* > hüng-ür] *is.* Katılarak ağlama sırasında çıkarılan ses. ⊟ **hüngür hüngür,** *(Ağlamak için) yüksek sesle ve hıçkıra hıçkıra.*

hüngürdeme, [hüng-ür-de-me] *is.* Yüksek sesle katılarak ağlama.

hüngürdemek, [hüng-ür-de-mek] *gçsz. f. [-r] [-d(ü)-yor]* Yüksek sesle ve katılarak ağlamak.

hüngürtü, [hüng-ür-tü] *is.* Yüksek sesle ve katılarak ağlarken çıkarılan ses.

hünkâr, [Far. ḫünkār خنكار] *(hünkâ:r) {OsT} is.* İmparatorluk döneminde yalnızca padişahlar için kullanılan unvan; hükümdar; sultan. ⊟ **hünkâr defteri,** *{OsT} tar. Saraydaki erkek ve kadın memurların, hizmetçilerin adlarının yazıldığı defter.*|| **hünkâr gemisi,** *{OsT} dnz. Padişahlara mahsus bir tür baştarda.*|| **hünkâr imamı,** *{OsT} tar. Namazlarda padişahlara imamlık eden kimse.*|| **hünkâr imamı gibi,** *Kendini önemli bir kişiymiş gibi gösteren.*|| **hünkâr kalfası,** *{OsT} tar. Padişahların hizmetlerini gören kadınlara verilen isim.*|| **hünkâr kayığı,** *{OsT} dnz. Padişahların gezme ve ziyaretlerde kullandığı özel kayık.*|| **hünkâr mahfili,** *{OsT} mim. Osmanlı camilerinde padişahların namaz kılmaları için yapılan bölme.*

hünkârbeğendi, [Far. hünkâr + T. beğen-di] *is.* Patlıcan ezmesi.

hünkârî, [Far. ḫünkārī خنكارى] *(hünkâ:ri:) {OsT} sf.* Padişahla ilgili; padişaha ait olan. ⊟ **hünkârî kâğıt,** *{OsT} tar. İmparatorluk döneminde sadrazamların padişahlara yazdıkları yazılarda kullandıkları özel ve iyi cins bir kâğıt; arz kâğıdı.*

hünkürmek, [hün *(yans.)* > hün-kür-mek] *{ağız}* → hümkürmek. [DS]

hünmek, [hün-mek] *{ağız} gçsz. f. [-er]* Yılmak. [DS]

hünnap, -bı [Ar. ʿunnāb عناب] *is. bot.* **1.** Ayrı çanak yapraklı iki çeneklilerden büyük bir ağaç; çiğde, *(Zizyphus jujuba).* **2.** Bu ağacın kırmızı kabuklu, sert çekirdekli, zeytin iriliğinde, güzün olgunlaşan meyvesi.

hünnapgiller, [hünnap-gil-ler] *is. bot.* Örnek bitkisi hünnap olan, ayrı taç yapraklı ve iki çeneklilerden sıcak ülkelerde yetişen bir bitki familyası, *(Rhamnacea).*

hünnapsı, [hünnap-sı] *sf.* Hünnaba benzer; hünnap gibi. ⊟ **hünnapsı halka,** *anat. Kürek kemiği üzerindeki çukur çevresinde yer alan ve bu çukurun derinliğini arttırmaya yarayan telsel kıkırdak halka.*

hünnek, -ği [hün(n)-ek] *{ağız} sf.* (Kişi için) gözü korkan; göze alamayan. [DS]

hünsa, [Ar. ḫünsā خنثى] *(hünsa:) {OsT} sf.* **1.** Hem erkeklik hem de dişilik kromozomları taşıyan; çift cinsiyetli; er dişi; erselik. **2.** Kadın gibi olan erkek; efemine. **3.** *is. bot.* Aynı çiçekte dişi ve erkek organların bulunması durumu. ⊟ **hünsā-i müşkil,** *{OsT} Her iki cinsiyet organını taşımakla birlikte biri diğerinden farklı bir eylemde bulunamayan.*|| **hünsā-i recūlî,** *{OsT} Erkeklik fonksiyonları daha çok olan hünsa; erkek hünsa.*|| **hünsā-i nisāî,** *{OsT} Kadınlık fonksiyonları daha çok olan hünsa; dişi hünsa.*

hünsaiyet, [Ar. ḫünsaiyyet خنثعيت/ خنثيت] *{OsT} is.* Aynı şahısta aynı zamanda hem erkek hem dişilik özelliklerinin bulunması durumu; er dişilik; erselik olma; hünsalık.

hünük[1], **-ğü** [hün-ük] *{ağız} sf.* (Kişi için) sıkılgan. [DS]

hünük[2], **-ğü** [? hünük] *{ağız} is.* İzbe ve kuytu yer; güneş görmeyen yer. [DS]

hünük[3], **-ğü** [hün-ük] *{ağız} sf.* (Su için) ılık. [DS]

hüp, [hop / höp / hup / hüp *(yans.)*] *is.* Atıştıra atıştıra yemek yemeyi, dolu dolu yudumlarla içmeyi ve bu sıradaki kaba ve görgüsüz hareketleri anlatan kök. [Zülfikar] *hüp-le-t-mek, hüp-ü-le-mek*

hüpkürmek, [hüp-kür-mek] *{ağız} gçsz. f. [-ür]* Üflemek. [DS]

hüpleme, [hüp-le-me] *{ağız} is.* Yudum. [DS]

hüplemek, [hüp-le-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ü)-yor]* Sıcak çay, kahve gibi içecekleri ses çıkartarak içmek; höpürdetmek. [DS]

hüpletmek, [hüp-le-t-mek] *{ağız} gçl. f. [-ir]* **1.** Çabuk içmek. **2.** Yudum yudum içmek. [DS]

hüplümen, [? hüplümen] *{ağız} sf.* Akıllı. [DS]

hüppülüç, -cü [hüp(p)-ül-üç] *{ağız} is.* Omuz. [DS]

hüpül, [hüp-ül] *{ağız} sf.* (Kişi için) şişman. [DS]

hür, [Ar. ḥarr *(serbet bırakma)* > ḥürr حر] *{OsT} sf.* **1.** Köle olmayan. **2.** Tutsak olmayan. **3.** Hiçbir baskı ve etki olmadan kendi düşüncesine göre eylemlerini seçebilen. **4.** Yabancı bir devlet veya bir gücün baskısı altında bulunmayan; bağımsız; müstakil. **5.** Kanunların ve toplumun kurallarının dışına çıkmadan, hiçbir baskıya uğramadan serbest hareket edebilen; özgür. ⊡ **hür dünya,** *Sovyetler Birliği dağılmadan önce Varşova paktı ülkelerine karşılık olarak Nato üyesi gelişmiş ülkelerin kendilerine verdiği isim.*|| **hür düşünce,** *Yalnız insan aklının egemen olduğu, din ve toplum dogmalarının dışında kalan düşünme eylemi; özgür düşünce.*|| **hür düşünceli,** *Baskı ve etkilerden kurtularak yalnızca aklı ile hareket eden; özgür düşünceli.*|| **hür teşebbüs,** *Özel girişim.*

hürde, [? hürde] *{ağız} is.* Eskiden koyun sayısına göre ödenen bir vergi. [DS]

hüre, [Far. kürre] *{ağız} is.* Eşek yavrusu; sıpa. [DS]

hürer, [Ar. hirre > hürer هرر] *{OsT} is.* Dişi kediler.

hüriyet, [Ar. hüviyet] *{ağız} is.* Kimlik belgesi. [DS]

hürle, [? hūrle هورله] *(hü:rle) {eAT} is. bot.* Hayvan yemi olarak kullanılan bir tür burçak.

hürlemek, [hür-le-mek] *{ağız} gçsz. f. [-r]* **1.** (Ateş için) birden alev almak. **2.** Birden sinirlenmek. [DS]

hürlük, -ğü [hür-lük] *is.* Hür olma durumu; özgürlük; hürriyet.

hürmet[1], [Ar. ḥürmet حرمت] *{OsT} is.* Bir büyüğe veya değere karşı duyulan saygı; değer verme; itibar etme; ikram; izaz. ⊡ **hürmet etmek,** *Saygı duymak; saygılı olmak.*|| **...in hürmetine,** ... *in hatırı için; onun hatırını sayarak.*||

hürmet[2], [Ar. ḥürmet حرمت] *{OsT} is.* Şeran haram olma durumu; haramlık; haram oluş. ⊡ **hürmet-i galîza,** *{OsT} fıkh. Üç kere üst üste boşandıktan sonra kadın ve erkek arasında bir daha evlenmeyi yasaklayan haramlık.*|| **hürmet-i hafife,** *{OsT} fıkh. Birinci ve ikinci boşanma dolayısıyla eskiden karı koca olan kadın ve erkek arasındaki haramlık.*|| **hürmet-i hafiye,** *{OsT} fıkh. Boşanma dolayısıyla kadının eski kocasına haram oluşu.*|| **hürmet-i raza,** *{OsT} fıkh. Bir çocuğa süt verilmesinden dolayı evlenmeyi yasak kılan haramlık.*|| **hürmet-i musâhere,** *{OsT} fıkh. Evlenme dolayısıyla eşlerin bazı yakınları arasında oluşan haramlık.*|| **hürmet-i muvakkate,** *{OsT} fıkh. Eşler arasında geçici bir süre olan haramlık.*|| **hürmet-i müebbede,** *{OsT} fıkh. Nikâhı sürekli yasaklanan kadınlarda olduğu gibi ebedî olarak haram oluş.*

hürmeten, [Ar. ḥürmeten حرمةً] *(hürme'ten) {OsT} zf.* Saygı olsun diye; saygı gereği olarak.

hürmetkâr, [Ar. ḥürmet + Far. kār حرمتكار] *{OsT} sf.* Saygı gösteren; saygılı olmasını bilen; saygılı.

hürmetkârane, [Ar. ḥürmet + Far. -kārāne حرمتكارانه] *(hürmetkâra:ne) {OsT} zf.* Saygılı olarak; hürmet göstererek.

hürmetkârlık, [hürmetkâr-lık] *is.* Saygılı olma durumu.

hürmetli, [hürmet-li] *sf* Saygı gösteren; saygı duyan; saygılı; hürmetkâr.

hürmetlice, [hürmet-li-ce] *sf.* Oldukça büyük.

hürmetsiz, [hürmet-siz] *sf.* Saygı göstermeyen; saygısız.

hürmetsizlik, -ği [hürmet-siz-lik] *is.* Saygısız olma durumu; saygısızlık.

hürp, [hörp / hürp *(yans.)*] *is.* Kaba ve görgüsüz biçimde yeme ve içme anlatan kök. [Zülfikar] *hürp-ü-le-mek, hürp-üt-mek*

hürpülemek, [hürp-ü-le-mek] *{ağız} gçl. f. [-r]* → hüplemek. [DS]

hürpüm, [hürp-üm] *{ağız} is.* Yudum. [DS]

hürpütmek, [hürp-üt-mek] *{ağız} gçl. f [-ür]* → hüplemek. [DS]

hürre, [Ar. ḥürr > ḥürre حره] *{OsT} is.* Hür kadın; köle veya cariye olmayan kadın. ⊡ **hürre-i mükellefe,** *{OsT} Rüştüne ermiş kadınlar.*

hürriyet, [Ar. ḥürr > ḥürriyet حريت] *{OsT} is.* **1.** Herhangi bir baskı, zorlama ve sınırlama olmama durumu; özgürlük. **2.** Hiçbir yabancı ülkenin baskı ve etkisi altında bulunmayan devletin durumu; bağımsızlık; istiklal. **3.** Tutsak olmayan kimsenin durumu. **4.** *huk.* Yasak edilmeyen her şeyi yapabilme gücü; yasaklayıcı veya kısıtlayıcı kurallar dışında kendi kararını kendisi verebilme ve bu karara göre davranabilme durumu. **5.** Engellenmeden dilediğini yapabilme gücü. **6.** Kişilere tanınan ve belli bir alanda hareket serbestliği veren hakların tümü. **7.** (Nesneler için) fiziksel bir engel ve zorlama yokluğu. ⊡ **hürriyet-i bedeniye,** *Kişisel özgürlük.*|| **hürriyet-i ma'neviye,** *{OsT} İnanç, vicdan ve düşünce özgürlüğü.*|| **hürriyeti seçmek,** *(Tutsak için) baskıdan kurtulmak ve özgürlüğü elde etmek için girişimde bulunarak özgür duruma gelmek.*|| **hürriyet kilimi,** *{ağız} Afşar kilimlerinden biri.* [DS]

hürriyetçi, [hürriyet-çi] *sf* Siyasi ve düşünce alanında hürriyeti savunan kimse; hürriyet yanlısı; özgürlükçü.

hürriyetçilik, -ği [hürriyet-çi-lik] *is.* Hürriyetçi olma durumu; özgürlükçülük.

hürriyetperver, [Ar. ḥürriyet+Far. perver حریت پرور] *{OsT} is.* Hürriyet taraftarı olan; hürriyetine düşkün olan; özgürlükçü.

hürriyetperveran, [Ar. ḥürriyet+Far. perevrān حریت پروران] *(hürriyetpervera:n) {OsT} is.* Hürriyetseverler.

hürriyetperverane, [Ar. hürriyet + Far. perverāne حریت پرورانه] *(hürriyetpervera:ne) {OsT} zf.* Hürriyetine düşkün olana yakışır biçimde.

hürriyetperverlik, [hürriyetperver-lik] *is.* Hürriyetine düşkün olma durumu; hürriyet taraftarı olma durumu; özgürlükçülük.

hürriyetsiz, [hürriyet-siz] *sf.* Hürriyeti olmayan; köle; tutsak; özgür olmayan.

hürriyetsizlik, -ği [hürriyet-siz-lik] *is.* Hürriyeti olmama durumu; kölelik; tutsaklık; özgürlüksüzlük.

hürset, [Ar. furṣat] *{ağız} is.* Fırsat. ⧉ **hürset yesiri,** *{ağız} Fırsatçı.* [DS]

hürtük, -ğü [kür(ü)t-ük] *{ağız} is.* Çığ. [DS]

hürü, [Ar. ḥūr > ḥūrī حوری] *(hu:ri:) {eAT} is.* Huri.

hürüş, [? hürüş] *{ağız} is.* **1.** Ağaç dibine dökülmüş çürük meyve. **2.** Hoşaf. [DS]

hürüşmek, [hür-üş-mek] *{ağız} işteş. f. [-ür]* Yarışarak düşmanlığı sürdürmek. [DS]

hürya, [hurra ? / hürya *(yans.)*] *(hü'rya) zf.* Hep birden; cümbür cemaat; kalabalık bir şekilde. ⧉ **hürya etmek,** *(Bir yerden çıkarken veya bir yere girerken) birden atılmak, koşuşmak; hücum etmek.*

hürye, [bür-ge > hürge / hürye ?] *{ağız} is.* Deriden yapılmış yiyecek çantası; dağarcık. [DS]

hüs, [hös / hüs *(yans.)*] *is.* Binek hayvanlarını durdurma, kovalama, susturma ve yürütmek ya da çiftleştirmek için kışkırtma ünlemi. *hüs-mek, hüs(s)-ük-le-mek*

hüsam, [Ar. ḥüsām حسام] *{OsT} is.* İyi bilenmiş, keskin kılıç. ⧉ **hüsāmü'd-dîn,** *{OsT}* → hüsamettin.

hüsamettin, [Ar. ḥüsāme'd-dīn حسام الدین] *{OsT} is.* Dinin keskin kılıcı.

hüsar, [Ar. ḥosār خسار] *(hüsa:r) {OsT} is.* Atlı Alman askeri.

hüseyn, [Ar. ḥüseyn حسین] *{OsT} is.* Küçük sevgili.

hüseynî, [Ar. ḥuseynī حسینی] *(hüseyni:) {OsT} is.* **1.** Eskiden kadın elbiselerini süslemekte kullanılan ipek, yün veya pamuk şerit vb. **2.** *müz.* Klasik Türk musikisinde dügâh perdesinde karar kılan basit bir makam. **3.** Türk müziğinde mi notası.

hüseyniaşiran, [Ar. hüseynī-ʿaşīrān حسینی عشیران] *(hüseyni:aşi:ra:n) {OsT} is. müz.* Türk müziğinden birleşik bir makam.

hüsmek, [kös-mek > hüs-mek / hös-mek] *{ağız} gçsz. f. [-er]* Susmak. [DS]

hüssük, -ğü [hüs(s)-ük] *{ağız} is.* Söğüt dalı kabuğundan yapılma düdük. [DS]

hüssüklemek, [hüs(s)-ük-le-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ü)-yor]* Öküzü üvendire ile dürtmek. [DS]

hüsn, [Ar. ḥüsn / ḥüsün حسن] *{OsT} sf.* **1.** Göze hoş ve güzel görünen; duyuları okşayan; iyi; güzel. **2.** *is.* Güzellik; iyilik. **3.** Her türlü kusurdan uzak olma; tamlık; olgunluk. ⧉ **hüsn-āmîz,** *{OsT} 1. Güzellikle yoğrulmuş; çok güzel. 2. Bir tür lale.*|| **hüsn-āver,** *{OsT} Güzellik artırıcı.*|| **hüsn-ābād,** *{OsT} İyi davranışlar; naziklik.*|| **hüsn-i ādāb,** *{OsT} Güzel terbiye; güzel görgü.*|| **hüsn-i ahlāk,** *{OsT} Ahlak güzelliği; dürüstlük.*|| **hüsn-i ākıbet,** *{OsT} Güzel ve mutlu son.*|| **hüsn-i beyān,** *{OsT} İfade güzelliği.*|| **hüsn-i cîret,** *{OsT} İyi ve güzel komşuluk.*|| **hüsn-i endām,** *{OsT} Vücut, beden güzelliği.*|| **hüsn-i hāl,** *{OsT}* → hüsnühâl.|| **hüsn-i hāl varakası,** *{OsT}* → hüsnühâl kâğıdı.|| **hüsn-i hareket,** *{OsT} İyi ve güzel davranış.*|| **hüsn-i hat,** *{OsT}* → hüsnühat.|| **hüsn-i hisāl,** *{OsT} İyi huylar.*|| **hüsn-i hitām,** *{OsT} İyi sona erme.*|| **hüsn-i hizmet,** *{OsT} İyi iş görme.*|| **hüsn-i hulk,** *{OsT} İyi huy, iyi karakter.*|| **hüsn-i ibāret,** *{OsT} Güzel hazırlanmış metin.*|| **hüsn-i ibtidā',** *{OsT} ed. Bir kitabın baş tarafına konulan o kitabın içindekileri özetleyen güzel sözler.*|| **hüsn-i idāre,** *{OsT} İyi yönetim.*|| **hüsn-i imtizaç,** *{OsT} Başkaları ile uyuşma; iyi geçinme; bağdaşma.*|| **hüsn-i insicam,** *{OsT} Düzgün ve akıcı üslup.*|| **hüsn-i inşād,** *{OsT} 1. ed. Güzel okuma. 2. Güzel konuşma. 3. Bir dili güzel söyleme sanatı.*|| **hüsn-i intizām,** *{OsT} Düzenlilik; iyi düzen.*|| **hüsn-i isti'māl,** *{OsT} İyi kullanma.*|| **hüsn-i i'tibār,** *{OsT} İyi itibar gösterme; çok değer verme; iltifat etme.*|| **hüsn-i i'tikād,** *{OsT} Tam inanç.*|| **hüsn-i kabūl,** *{OsT}* → hüsnükabul.|| **hüsn-i lika',** *{OsT} Yüz güzelliği.*|| **hüsn-i makal,** *{OsT} Söz güzelliği.*|| **hüsn-i makta',** *ed. Bir gazelde son beyitten önceki beyit.*|| **hüsn-i ma'nevî,** *{OsT} İç güzelliği.* || **hüsn-i matla',** *{OsT} ed. Bir gazelde ikinci beyte verilen ad.*|| **hüsn-i matleb,** *{OsT} 1. Konuya güzel giriş. 2. Bir isteğe güzel başlangıç yapma. 3. (Konuşmada) isteği ifadeye güzel biçimde başlama.*|| **hüsn-i meyelān,** *{OsT} Sevgi güzelliği.*|| **hüsn-i muāmele,** *{OsT} İyi davranma.*|| **hüsn-i muāşeret,** *{OsT} İyi davranış.*|| **hüsn-i nazar,** *{OsT} Takdir etme; övme.*|| **hüsn-i netîce,** *{OsT} İyi sonuç.*|| **hüsn-i niyet,** *{OsT} İyi niyet.*|| **hüsn-i re'y,** *{OsT} Sağlam ve köklü görüş; iyi kanaat.*|| **hüsn-i sadā,** *{OsT} 1. Ses güzelliği. 2. Güzel ses.*|| **hüsn-i sūret,** *{OsT} 1. Yüz güzelliği. 2. Güzel yüz.*|| **hüsn-i sūrî,** *{OsT} Dış görünüşe ait güzellik.*|| **hüsn-i sülūk,** *{OsT} Namusluluk; dürüstlük.*|| **hüsn-i şöhret,** *{OsT} İyi tanınma.*|| **hüsn-i tabîat,** *{OsT} İyi zevklere sahip olma.*|| **hüsn-i ta'bir,** *{OsT} Söyleyiş güzelliği.*|| **hüsn-i**

tahallus, *{OsT} ed. Olağan bir şeyin oluşunu hayalden güzel bir sebebe bağlama; hüsn-i talil.*|| **hüsn-i takvim,** *{OsT} 1. En mükemmel ve doğru düzen ve yol. 2. En güzel ve mükemmel biçimde yaratılmış olan insan.*|| **hüsn-i tālil,** *{OsT} ed. Bir şiirde iki ayrı kavram ve olay arasında en güzel bağlantıyı kurma sanatı.*|| **hüsn-i tedbîr,** *{OsT} Yerinde ve hesaplıca alınmış tedbir.*|| **hüsn-i tefsîr,** *{OsT} İyiye yorma; yerinde yorum.*|| **hüsn-i telākkî,** *{OsT}* → hüsn-i telakki.|| **hüsn-i tesādüf,** *{OsT} Mutlu rastlantı.*|| **hüsn-i te'sîr,** *{OsT} İyi etki; güzel etki.*|| **hüsn-i teveccüh,** *{OsT} 1. İyi muamele; iyi niyet. 2. Sevgi ile karışık beğenme.*|| **hüsn-i zan,** *{OsT} Bir kimse hakkında iyi zanda bulunma; iyi kanaat sahibi olma.*|| **hüsn ü ān,** *{OsT} Güzellik ve zarafet.*|| **hüsn ü aşk,** *{OsT} Güzellik ve aşk.*|| **hüsn ü kubh,** *1. Güzellik ve çirkinlik. 2. Hanefî fıkhının en önemli konularından biri.*|| **hüsn ü letāfet,** *{OsT} Güzellik ve hoşluk.*

hüsna, [Ar. ḥüsn > ḥüsnā حسنا] *(hüsna:) {OsT} sf.* Çok güzel; en güzel.

hüsnî, [Ar. ḥüsnī حسنى] *(hüsni:) {OsT} sf.* Güzellikle ilgili; güzelliğe ait.

hüsniyat, [Ar. ḥüsnīyāt حسنيات] *(hüsni:ya:t) {OsT} is.* Güzel olan işler.

hüsniye, [Ar. ḥüsnīyye حسنيه] *(hüsni:ye) {OsT} sf.* Güzellikle ilgili; güzelliğe ait.

hüsnühâl, -li [Ar. ḥüsn-i ḥāl حسن حال] *(hü'snüha:l) {OsT} is.* Bir kimsenin yaşayışında yasaya aykırı davranış ile toplum kuralları bakımından uygunsuz tutum olmaması durumu; iyi hâl. ⧉ **hüsnühâl kâğıdı,** *Bir kimsenin yaşayışında kötü bir durum olmadığını, doğru ve dürüst bir kimse olduğunu belirten belge; iyi hâl kâğıdı; hüsn-i hâl varakası.*

hüsnühat, -ttı [Ar. ḥüsn-i ḫaṭṭ حسن خط] *(hü'snühat) {OsT} is.* Güzel yazı sanatı.

hüsnükabul, -lü [Ar. ḥüsn ü ḳabūl *(güzellik ve kabul)* حسن قبول] *(hü'snükabu:l) {OsT} is.* İyi karşılama; güler yüz gösterme. ⧉ **hüsnükabul göstermek,** *Gelen birisini güler yüzle ve nazik bir şekilde karşılamak; güler yüz göstermek.*

hüsnükuruntu, [Ar. ḥüsn-i +T. kuruntu حسن قورونتو] *(hü'snükuruntu) {OsT} is.* Herhangi bir art niyet gütmeksizin bir olayı veya durumu kendi lehine ve iyiye yorumlama.

hüsnüniyet, [Ar. ḥüsn-i niyyet حسن نيت] *(hü'snüniyet) {OsT} is.* Bir kişi veya konu hakkında hiçbir kötü düşünce ve niyet taşımama; iyi niyet; yürek temizliği;

hüsnütelakki, [Ar. ḥüsn-i telākkī حسن تلاقى] *(k'ler kalın söylenir, hü'snütelâkki:) {OsT} is.* Bir durumu veya olayı iyi karşılama; iyiye yorma; olumsuz bulmama.

hüsnüyusuf, [Ar. ḥüsn-i yūsuf حسن يوسف] *(hü'snüyusuf) {OsT} is. bot.* Karanfilgillerden bahçelerde süs bitkisi olarak yetiştirilen bir tür karanfil; kır karanfili, *(Dianthus barbatus).*

hüsr, [Ar. ḫüsr خسر] *{OsT} is.* **1.** Zarar; kayıp. **2.** Soyut ve somut kayıplar karşısında duyulan şiddetli acı.

hüsran, [Ar. ḫüsr > ḫüsrān خسران] *(hüsra:n) {OsT} is.* **1.** Zarar; ziyan; kayıp. **2.** Beklenilen şeyin elde edilememesinden duyulan acı; mahrum kalma; yoksunluk. **3.** Bir olay karşısında duyulan güçlü üzüntü, acı. ⧉ **hüsrana uğramak,** *Yapılan bir iş veya girişimden beklenilen sonucun elde edilememesi yüzünden büyük üzüntü duymak; çok üzülmek.*

hüsrev, [Far. ḫusrev خسرو] *{OsT} is.* Hükümdar; şah; padişah; sultan; kağan.

hüsrevan, [Far. ḫusrevān خسروان] *(hüsreva:n) {OsT} is.* Güçlü padişahlar; güçlü sultanlar.

hüsrevane, [Far. ḫusrevāne خسروانه] *(hüsreva:ne) {OsT} sf.* ve *zf.* **1.** Hükümdara yakışır biçimde; hükümdarca; hükümdar gibi. **2.** (H büyük yazılır) meşhur Pers hükümdarlarından Hüsrev'e benzer nitelikte.

hüsrevani, [Far. ḫusrevānī خسروانى] *(hüsreva:ni:) {OsT} sf.* Hükümdarlara layık görülecek kadar güzel, hoş.

hüsrevî, [Far. ḫusrevī خسروى] *(hüsrevi:) {OsT} is.* Hükümdarlık; padişahlık; sultanlık.

hüsüm, [küs-üm / Ar. ḫuṣum *(düşmanlar)*] *{ağız} is.* Kin. [DS]

hüsün, -snü [Ar. ḥüsn / ḥüsün حسن] *{OsT} sf.* **1.** Göze hoş ve güzel görünen; duyuları okşayan; iyi; güzel. **2.** *is.* Güzellik; iyilik. **3.** Her türlü kusurdan uzak olma; tamlık; olgunluk. ⧉ → hüsn.

hüsür, [? hüsür] *{ağız} is.* **1.** Keçi kılı veya koyun yününün iyisi alındıktan sonra geri kalan döküntüsü. **2.** . Pamuğun kötü kısmı. **3.** Bir şeyin kötüsü; döküntüsü. **4.** *sf.* Çok küçük; gerektiği gibi gelişememiş. [DS]

hüş, [höş / hüş *(yans.)*] *is.* Hayvanları, özellikle köpekleri, kovalama, durdurma, kışkırtma ünlemi. *hüş-ük-tür-mek*

hüşgü, [Yun. fuski] *{ağız} is.* **1.** Gübre. **2.** Çöplük; gübrelik. **3.** Olgunlaşmamış meyve. [DS] ⧉ **hüşgü etmek,** *{ağız} Alt üst etmek; karıştırmak.* [DS]

hüşhüş, [hüş+hüş] *{ağız} is.* **1.** Aptal; salak. **2.** Yolsuz cinsel ilişkilere arabuluculuk eden. [DS]

hüşhüşlemek, [hüş+hüş-le-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ü) -yor]* Aldatmak; avutmak. [DS]

hüşke, [? hüşke] *{ağız} is.* **1.** Meyvelerin yenilmeyen kısmı. **2.** Suyu sıkılmış üzüm posası. [DS]

hüşkü, [? hüşkü] *{ağız} sf.* **1.** (Meyve için) buruşmuş, çürümüş, işe yaramayan. **2.** *is.* Paçavra. [DS]

hüşküre, [Yun. ksystra *(rende, kaşağı)* > Far. küştere كشتره => hüşküre] *{ağız} is.* Marangoz rendesi. [DS]

hüşlemek, [hüş-le-mek / hoş-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-er] [-l(ü)-yor]* Köpeği kışkırtmak. [DS]

hüşüktürmek, [hüş-ük-tür-mek] *{eAT.} gçl. f. [-ür]* Kışkırtmak.

hüşüm, [hüş-üm] *{ağız} is.* Kuşku; kuruntu; korku. [DS]

hüşümlenmek, [hüşüm-le-n-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* Ürkmek; korkmak; kuşkulanmak. [DS]

hüşüntü, [hüşün-tü] *{ağız} is.* Rendeden dökülen kırıntı; rende talaşı. [DS]

hüşür, [hüş-ür ?] *{ağız} is.* Meyve, sebze küspesi. [DS]

hüşüş, [hüş-üş] *{ağız} is.* Söz getirip götüren. [DS]

hüşyar, [Ar. hüşyār هشيار] *(hüşya:r) {OsT} sf.* Aklı başında; akıllı uslu.

hüşyarane, [Far. hüşyārāne هشيارانه] *(hüşya:ra:ne) {OsT} zf.* Akıllıca; akıllı gibi.

hüşyari, [Far. hüşyārī هشيارى] *(hüşya:ri:) {OsT} is.* Akıllılık.

Hüt, [Ar. ʿuhud عهود > T. hüt] *{OsT} is.* Çok şişmiş, kabarmış nesneleri anlatırken kullanılan, kendisine benzetilen Uhut dağı. ⮺ **Hüt dağı gibi şişmek,** *Çok güzel kabarmak; çok şişmek.*

hütaf, [Ar. hütāf هتاف] *(hüta:f) {OsT} is.* Seslenme; çağırma.

hütame, [Ar. hütāme هتامه] *(hüta:me) {OsT} is.* Kırpıntı; kesinti; yonga.

hüthüt, [Ar. hüdhüd هدهد] *{OsT} is. zool.* **1.** Gök kuzgunumsular takımının çavuş kuşugiller familyasından, geniş siyah ve beyaz çizgili, kızılımsı renkli, başında iri bir tepelik bulunan, eski dünyanın sıcak ve ılıman bölgelerinde yaşayan, yuvasını ağaç kovuklarına yapan böcekçil bir kuş; çavuş kuşu; ibibik, *(Upupa epops)* **2.** Hüdhüd.

hütlü, [hüt-lü] *{ağız} sf.* (Kişi için) ağırbaşlı. [DS]

hütr, [Ar. hütr هتر] *{OsT} is.* Budalalık; ahmaklık; aptallık.

hüttak, [Ar. hātik > hüttāk هتاك] *(hütta:k) {OsT} is.* **1.** Yırtanlar; yırtıcılar. **2.** Bozanlar; bozucular.

hütul, -lü [Ar. hütūl هتول] *(hütu:l) {OsT} is.* Sürekli yağmur yağma.

hütum, [Ar. hütūm هتوم] *(hütu:m) {OsT} is.* Sürekli yağmur yağma.

hütun, [Ar. hütūn هتون] *(hütu:n) {OsT} is.* Sürekli yağmur yağma.

hüvam, [Ar. hüvām هوام] *(hüva:m) {OsT} is.* Hayranlık durumu; hayran oluş.

hüve, [Ar. hüve هو] *{OsT} zm.* **1.** Teklik üçüncü kişi zamiri; o. **2.** *tasvf.* Allah. ⮺ **hüve hüvesine,** *Tamı tamına.*|| **hüvesi hüvesine,** *Tamı tamına.*

hüvelbaki, [Ar. hüve'l-bāḳī هوالباقى] *(hü'velba:ki:) {OsT} is.* Çoğunlukla mezar taşlarına yazılan ve Allah'ı kasıtla *"Kalıcı yalnız odur."* anlamındaki sözce.

hüveyda, [Far. hüveydā هويدا] *(hüveyda:) {OsT} sf.* Açıkça belli olan; apaçık; besbelli.

hüveyza, [Ar. hüveyżа هويضا] *(hüveyza:) {OsT} is.* **1.** İshal. **2.** Kolera sürgünü.

hüviyet, [Ar. hüve > *OsT* hüviyyet هويت] *{OsT} is.* **1.** Bir şeyin aslı; gerçek; hakikat. **2.** Bir kişinin kimliği. **3.** Öz benlik; kişilik. **4.** Kimlik belgesi. **5.** *tasvf.* İlahî özellik; doğa üstü güç. **6.** *müz.* Bir makam dizisindeki seslerin tiz veya pes taraflarında bulunan seslerce sınırlandırılmış oluşları; sesin kendisi. ⮺ **hüviyet cüzdanı,** *Kimlik belgesi.*|| **hüviyetini ispat etmek,** *Kimliğini, kim olduğunu yetkili kişi veya makama inandırıcı biçimde açıklayabilmek.*

hüy[1], [hay / hey / hiy / höğ / höy / hüy *(yans.)*] *is.* Haykırma, bağırma anlatan kök. [Zülfikar] *hüy-kürmek, hüy-kür-ü*

hüy[2], [hüy] *{ağız} is.* Top oyunlarında verilen pas. [DS]

hüykürmek, [hüy-kür-mek] *{ağız} gçsz. f. [-ür]* Zikir esnasında bağırmak. [DS]

hüykürü, [hüy-kür-ü] *{ağız} is.* Zikir. [DS]

hüylümek, [hüy-lü-mek / hül-lü-mek] *{ağız} gçsz. f. [-ür]* Zıplamak; hoplamak. [DS]

hüyam, [Ar. hüyām هيام] *(hüya:m) {OsT} is.* Azgınlık. ⮺ **hüyām-ı rahm,** *Kadınlarda şehvet azgınlığı.*

hüyyam, [Ar. hāim > hüyyām هيام] *(hüyya:m) {OsT} is.* Sevgiden şaşırmış olanlar.

hüyük, -ğü [höyük] *{ağız} is.* **1.** Höyük. **2.** Piramit gibi yığılmış ekin sapı. **3.** Tarladaki taş yığınları. [DS] ⮺ **hüyük kesilmek,** *{ağız} Taş kesilmek.* [DS]

hüyükmek, [hüy-ük-mek / höy-ük-le-mek] *{ağız} gçsz. f. [-er]* Küçük tepeler üzerinden çevreyi gözetlemek, [DS]

hüzal, -li [Ar. hüzāl هزال] *(hüza:l) {OsT} is.* Zayıflık; arıklık. ⮺ **hüzāl-i asabî,** *tıp. Sinir bozukluğu yüzünden vücutta beliren titreklik.*

hüzema, [Ar. ḥüzemā حزما] *(hüzema:) {OsT} is.* İhtiyatlı kimseler; tedbirliler.

hüzi, [Ar. hüzī هزى] *(hüzi:) {OsT} is.* Kedi yavrusu.

hüzme, [? hızma / hırızma] *{ağız} is.* Hızma. [DS]

hüzmün, [? hüzmün] *{ağız} is.* Patates. [DS]

hüzn, [Ar. ḥüzn حزن] *{OsT} is.* → hüzün. 🗗 **hüzn-ā-lūd,** *{OsT} Hüzün bulaşmış; hüzünlü; kederli; tasalı.*|| **hüzn-āmîz,** *{OsT} Hüzün karışık.*|| **hüzn-āver,** *Hüzün getiren; kederlendiren.*|| **hüzn-efzā,** *{OsT} Hüzün artıran.*|| **hüzn-engîz,** *{OsT} Hüzün koparan; hüzün veren.*

hüzul, -lü [Ar. hüzūl هزول] *(hüzu:l) {OsT} is.* Zayıflık; arıklık; bitkinlik.

hüzün, -znü [Ar. hüzn حزن] *{OsT} is.* **1.** Üzüntü; iç sıkıntısı; keder; gönül üzgünlüğü. **2.** *tasvf.* Sevince ulaşabilmek için aşılması gerekli, Allah'tan ayrı kaldığı için gönlünde derin acı duyma basamağı.

hüzünlendirme, [hüzün-le-n-dir-me] *is.* Üzüntü duymasına, hüzünlenmesine sebep olma.

hüzünlendirmek, [hüzün-le-n-dir-mek] *gçl. f. [-ir]* Birinin üzüntü duymasına neden olmak; hüzünlü duruma getirmek.

hüzünleniş, [hüzün-len-iş] *is.* Hüzünlenmek eylemi veya biçimi.

hüzünlenme, [hüzün-le-n-me] *is.* Hüzünlü duruma gelme.

hüzünlenmek, [hüzün-le-n-mek] *dönşl. f. [-ir]* Hüzünlü duruma gelmek; üzülmek; kederlenmek; üzüntü duymak; tasalanmak.

hüzünlü, [hüzün-lü] *sf.* **1.** Üzüntüsü olan; kederli; tasalı. **2.** Gönle sıkıntı veren; üzüntüye yol açan.

hüzzam. [Ar. huzām هزام] *(hüzza:m) {OsT} is. müz.* Klasik Türk müziğinde segâh perdesinde birleşik bir makam.

hviştim, [? ḫᵛiştim] *{eT} is.* Öğretmen; muallim; öğretici. [EUTS]

ÖTÜKEN
TÜRKÇE
SÖZLÜK

I

ı, [I / ı] *(ı:) is.* Latin asıllı Türk alfabesinin on birinci harfidir. Ses olarak kalın (art), dar ve düz bir ünlüyü karşılar.

-ı-[1], [-a- / -e- / -ı- / -i- /-u- / -ü-] *{eT} yap. e.* → -a-.

-ı-[2], [-ı- / -i- / -ü- / -u-] *yap. e.* Fiilden fiil türeten ek. Fiile devamlılık veya tekrar kavramı katarak yeni fiiller türetir: *kazımak, sürümek, sancımak, taşımak, {eT} (aynı), eş-ü-mek (örtmek).*

-ı-[3], [-ı- / -i- / -ü- / -u-] *yap. e.* Fiilden zarf yapan ek. Birleşik fiillerden tezlik bildiren *vermek* fiili ile asıl fiil arasına girer: *biçivermek, yazıvermek, düşüvermek, tutuvermek.*

-ı-[4], [-i- / -u- / -ü-] *{eT} {eAT} yap. e.* İsimden fiil yapma eki. Geçişsiz fiiller türetir. *bay-ı-mak (zengin olmak), yaş-u-mak > ış-ı-mak, kak-ı-mak.*

-ı[1], [-a / -e / -ı / -i / -u / -ü / -y-a / -y-e / -y-ı / -y-i / -y-u / -y-ü] *{eAT} yap. e.* → -a.

-ı[2], [-ı / -i / -u / -ü; -s-i / -s-ı / -s-u / -s-ü] *çek. e.* İyelik eki. Getirildikleri isme, ilgi, aitlik, sahiplik kavramları katan ve ismi isme bağlayan tekil üçüncü kişi iyelik eki; *{eT} {eAT} (aynı): çınar ağacı, (onun) ağacı, ısı kaynağı, eğitim bilimi, okulun bahçesi, (onun) bahçesi, babası, ordusu.*

-ı[3], [-ı / -i / -u / -ü / -y-ı / -y-i / -y-u / -y-ü] *çek. e.* Belirtme durum eki. İsmi çekimli fiile veya cümledeki fiilimsilere bağlayan isim çekim ekidir; yükleme durumu eki. İsmin hal eki; ad durum eki. -i hali eki; *{eT} (aynı): evi, okulu, yaylayı, çiçeği.*

-ı[4], [*eT.* -ıg > -i / -ü / -u] *yap. e.* **1.** Fiilden isim türeten işlek bir ek. Tamamlanmış bir işin sonucu veya ürünü kavramı katarak isimler türetir: *örtü, yakı, takı, yapı, çatı, sürü, ölü, ütü.* **2.** Belirli bir amaçla yapılmış olanı veya bir işin sonucunu ifade eden isimler türetir: *sayı, çeki, ölçü, doğu, açı, dizi, başarı, batı, çağrı, oku, yatı, gezi.* **3.** [-ı / -i] *{eT}* Fiilden isim yapma ekidir. *yar-ı (yarı)*

-ı[5], [-ı / -i / -u / -ü] *{eAT} yap. e.* **1.** Bir ulaç eki olup *"-arak, -up, -mağa, -mak üzere"* anlamları ile kullanılır. *"Yüğürü (yüreyerek) var yüğürü (yürüyerek) gel yel gibi."* Mantıku't-Tayr. **2.** -a değerinde ulaç eki. *"Geyik sıçramak ve yelerken atılı atılı (atlaya atlaya) gitmek."* Babüsü'l-Vasıt. **3.** Eski Türkçede zarf fiil eki iken kalıplaşmıştır. *daḫ-ı, ulaşdur-ı, öt(ü)r-ü.* **4.** *{eT}* Zarf fiil eki. 🗗 **-ı bilmek,** *{eAT} Yeterlik fili yapar; -abilmek. "Ne mal alıbildim (alabildim) ne sim ü ne zer / Yanımda bulundu bu birkaç güher."* Süheyl ü Nevbahar.

-ı[6], [-ı / -i / -u / -ü / -y-ı / -y-i / -y-u / -y-ü] *{eAT} çek e.* **1.** İsmin yönelme durumu *"-a"* değerinde kullanılır. *"Yârden ayrı görüp ahımla gözüm yaşını / Hep denizler her bulut ağlar acır kamu beni (bana)."* Divan-ı Türkî-i Basit. **2.** İsmin bulunma durumu *"-da"* değerinde kullanılır. *"Görme misin sen anı ey bî-haber / İki geyik bir yeri (yerde) otlar gezer."* Ruşenî Divanı. **3.** İsmin yükleme durumu *"-i"* değerinde kullanılır. **4.** -lığınca; -lığı kadar.

ı[1], [ī] *(ı:) {eT} e.* Hayır. [DLT]

ı[2], [ī / yī] *(ı:) {eT} is.* **1.** Orman; ağaçlık yer. [ETY] [EUTS] [Gabain] [Tekin] **2.** Ağaç. [ETY] [EUTS] **3.** Bitki; nebat; ekin. [ETY] [EUTS] [Gabain] [Tekin] 🗗 **ı bar baş,** *Ormanlı zirve.*|| **ı ıgaç,** *Ağaç.* [EUTS]|| **ı tarıg,** *Nebat; ekin; bitki.* [EUTS]|| **ı taş,** *1. Dışarısı. 2. Dağ bayır. 2. Orman.*

ı[3], [ī] *(ı:) {eT} is.* Turuncu renkli kumaş. [DLT]

ı[4], [ī] *(ı:) {ağız} ünl.* Anlamadım, tekrar et anlamında söylenir.[DS]

ıb, [ıb *(yans.)*] *is.* Çavuş kuşu vb. kuşların ötüşünü ve seslerini anlatan kök. [Zülfikar] *ıb+ıb-ık, ıb+ıb-ık demek*

ıba, [Far. āb *(su)* > ab > ıba ?] *is.* Nem; çiy; az yaşlık.

ıbalanmak, [ıba-la-n-mak] *dönşl. f. [-ır]* Nemlenmek; az ıslaklık belirmek.

ıbanmak, [ıba-n-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* Geç kalmak. [DS]

ıbdınmak, [ıb-dı-n-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* Kötü bir alışkanlık edinmek. [DS]

ıbı, [? ıbı] *{ağız} sf.* **1.** Sinsi; kurnaz. **2.** Sağır ve dilsiz. [DS]

ıbıbık[1], -ğı [hübübük / ibibik] *{ağız} is.* → ibibik. [DS]

ıbıbık[2], **-ğı** [ıb *(yans.)* > ıb-ıb-ık] *{ağız} is.* Sıtma nöbeti geçiren kimsenin üşümeyle birlikte titrerken çıkardığı ses. [DS]

ıbıbık[3], **-ğı** [? ıbıbık] *{ağız} is.* Usanma; bıkkınlık. [DS] ⊡ **ıbıbık demek,** *Usanç getirmek.*

ıbıklaşmak, [ıb-ık-la-ş-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* Vurdumduymaz olmak.[DS]

ıbıl, [(ı)bıl *(yans.)*] *is.* Oynamayı, kımıldanmayı anlatan kök. [Zülfikar] *(ı)bıl ıbıl* ⊡ **ıbıl ıbıl,** *{ağız} Aşırı tombul; bıllık bıllık.* [DS]

ıbılık, [ıb-ı-lık] *{ağız} is.* Dere ve ırmaklarda balıkların barınabildiği akıntısız yerler. [DS]

ıbılman, [ıbıl-man] *{ağız} sf.* **1.** Serseri. **2.** Yaramaz. [DS]

ıbınmak, [ıb-ın-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* **1.** Sıçramak. **2.** Kıpırdanmak; kımıldanmak. [DS]

ıbış, [ıb *(yans.)* > ıb-ış] *is.* Sallanma, hareket etme ve yavaş yürümeyi anlatan yansımalı gövde. ⊡ **ıbış ıbış,** *{ağız} (Yürümek çin) yavaş yavaş.*[DS]

ıbıt, [Ar. ıbṭ إبط] *{OsT} is.* **1.** *anat.* Omuzun iç ve alt tarafı; koltuk altı. **2.** *bot.* Yaprakların dallarla; dalların da ana gövde ile bitiştiği yerde meydana gelen açı.

ıbkal, [Ar. iḳbāl] *{ağız} is.* Talih. [DS]

ıblık, -ğı [(ı)blık / bıllık *(yans.)* > ıblık ابلق] *is.* **1.** Şişmanlık ve yağlı olmayı anlatan kök. [Zülfikar] *ıblık ıblık* **2.** *{ağız}* Şişman. [DS] **3.** *{ağız}* Besili; semiz; şişman. [DS] **4.** Daha iyi yağlanması için iğdiş edilmiş horoz. **5.** *{eAT}* Enenmiş hayvan. **6.** *sf.* Erkeklik duygusu kalmamış olan; iğdiş; hadım.⊡ **ıblık etmek,** *Horozu iğdiş etmek.*|| **ıblık ıblık,** *{ağız} 1. Çok tombul. 2. (Kan için) pıhtı pıhtı.* [DS]

ıbrık, -ğı [Ar. ibrīḳ]*{ağız} is.* İbrik. [DS]

ıbtî, [Ar. ıbṭ > ıbṭī إبطي] *(ıbti:) {OsT} sf.* **1.** Koltuk altı ile ilgili. **2.** *is.* Ağaç yapraklarının dallarla bitiştiği yerden çıkan çiçek.

ıbtiye, [Ar. ıbṭiyye إبطيه] *{OsT} is.* Koltuğa ait; koltukla ilgili

-ıcagaz, [-ı-ca(k)-ız / -ucağ-ız / -üceğ-iz / -ıcağ-az / -iceğ-ez /- ıcağ-(ı)z-ın / -iceğ-(i)z-in / -ıncağ-az / -ıncağ-ız / -ıncağ-(ı)z-ın] *{eAT} yap. e.* → -ıcağız.

-ıcagız, [-ı-ca(k)-ız / -ucağ-ız / -üceğ-iz / -ıcağ-az / -iceğ-ez /- ıcağ-(ı)z-ın / -iceğ-(i)z-in / -ıncağ-az / -ıncağ-ız / -ıncağ-(ı)z-ın] *{eAT} yap. e.* Fiillerden zarf fiil yapan ek; ulaç eki olan *"-ınca"* değerinde kullanılır. *"Tan atıcağaz (atınca) yine görmüş idi."* Süheyl ü Nevbahar.

-ıcagzın, [-ı-ca(k)-ız / -ucağ-ız / -üceğ-iz / -ıcağ-az / -iceğ-ez /- ıcağ-(ı)z-ın / -iceğ-(i)z-in / -ıncağ-az / -ıncağ-ız / -mcağ-(ı)z-ın] *{eAT} yap. e.* → -ıcağız.

-ıcak, [-ı-cak / -icek / -u-cak / -ü-cek / -ı-n-cak / -i-n-cek] *{eAT} yap. e.* **1.** Fiillerden zarf fiil yapan ek; ulaç eki olan *"-ınca, -dığı vakit; -dıktan sonra"* değerinde kullanılır; bir eylemin, zarf fiil eki almış olan eylemin bitiminden sonra olacağını ifade eder. *"Yeni avrat al, yaz biticek (bitince) çiçek / Ki takvim işe gelmez iskiyicek (eskiyince)."* Ferhengname-i Sadî Tercümesi. **2.** Ulaç eki olan *"-ıncaya kadar"* değerinde kullanılır. **3.** Bir eylemin yapılmasının, zarf fiil eki almış eylemin yapılacağı ana rastladığı durumlarda kullanılır; *"-i-rken"* değerinde kullanılır. **4.** Bir eylemin yapılmasının, zarf fiil eki almış eylemin geçtiği anda olduğunu gösterir; bugünkü *"-dığında, -da iken"* değerinde kullanılır. **5.** Zamanı şarta bağlayan ve bugünkü *"-ırsa-m / -ırsa-n ... "* değeriyle karşılanabilen zarf fiil yapar.

ıccak, -ğı [(ı)sıcak] *{ağız} sf.* **1.** Sıcak. **2.** *is.* Hamam. [DS]

-ıcı, [-ıcı /-ici / -ücü / -ucu] *yap. e.* **1.** Fiillerden isim türeten işlek bir ek. Bir işi meslek olarak yapan veya o eylemi kendisine uğraşı alanı seçmiş olan kimse kavramı katar: *sürücü, satıcı, çalıştırıcı görücü, dilenci, tüketici, yönetici.* **2.** İşi yapan kavramı katarak isimler yapar ve bu isimler sıfat olarak da kullanılabilir: *akıcı, zorlayıcı, zorlayıcı (sebep), uyarıcı, uyarıcı (etken).* **3.** Fiilin belirttiği eylemle ilgili özellikler taşıyan kavramı katarak isimler yapar ve bu isimler sıfat olarak kullanılabilir: *akıcı, akıcı (madde), yakıcı, yakıcı (madde), öldürücü, öldürücü (zehir), bulaşıcı, bulaşıcı (hastalık), boğucu, boğucu (gazlar).* **4.** Fiilin belirttiği eylemle ilgili araç ve gereç isimleri yapar ve bu isimler eylemlere bağlı özellik belirten sıfatlar olarak kullanılabilir: *yansıtıcı, yansıtıcı (yüzey), alıcı, alıcı (kuş).*

ıcıcık, -ğı [azıcık] *{ağız} sf.* Çok az. [DS]

ıcık[1], [ıcık *(yans.)*] *is.* Vıcık vıcık olmayı, didiklemeyi anlatan kök. [Zülfikar] *ıcık, ıcı(ğ)-ı cıcığı,* ⊡ **ıcığı cıcığı,** *Hepsi; içi dışı.*|| **ıcığını cıcığını çıkarmak,** *Çok ince ayrıntılarına kadar incelemek; didik didik etmek.*|| **ıcığını cıcığını sormak,** *(Bir kimsenin) soyunu, ailesini, durumunu en ince ayrıntılarına kadar öğrenmek için soru sormak.*

ıcık[2], **-ğı** [az-cık > az-ı-cık > accık > ıccık > ıcık] *{ağız} (ı'cık) zf.* **1.** Çok az; küçücük; biraz. **2.** *sf.* Küçük parça. [DS]

ıcık[3], **-ğı** [ıcık] *{ağız} is.* Azmış yara.[DS]

ıcıktan, [az-(ı)-cık-tan] *{ağız} zf.* Birazdan; biraz sonra. [DS]

ıcırık, -ğı [? ıcırık] *{ağız} is.* Yağ tavası. [DS]

-ıç, [-aç / -eç / -ıç / -iç / -uç / -üç] *yap. e.* → -ç.

ıç, [ıç / ış *(yans.)*] *is.* Hıçkırmayı anlatan kök. [Zülfikar] *ıç-kır-ık*

ıça, [ıça] *{eT} is.* Abla. [ETY]

ıçangu, [ıç-an-ğu] *{eT} is.* Çekinme; dikkate alma. [EUTS]

ıçanmak, [ıç-an-mak] *{eT} dönşl. f. [-ur]* Çekinmek; kaçınmak; sakınmak; dikkat etmek. [EUTS] [Gabain]

ıçgınmak, [ıç-ğın-mak / ıç-km-mak / uç-ğun-mak]

{eT} dönşl. f. [-ur] **1.** Kaybolmak; yitmek; bozulmak; elden gitmek; [DLT] [ETY] [Gabain] **2.** Kurtulmak. [Gabain]. **3.** Dağılmak; kaybolmak; ufalmak. [EUTS] **4.** Kaybedilmek; yok edilmek; elden gitmek. [DLT] [KB] **5.** Yellenmek; kaçırmak. [DLT] **6.** *gçl. f.* Elden kaçırmak; elden çıkarmak; yitirmek. [ETY] [Tekin] [KB] **7.** Yakalatmak. [KB] ⊡ **ıçgınu ıdmak,** *{eT} Elden çıkarıvermek.*

ıçgırmak, [ıç-ġır-mak ایچغرمق] *{eAT} gçsz. f. [-ur]* Alçalmak.

ıçgunguçı, [ıç-ġun-ġu-çı] *{eT} sf.* Kaybeden. [EUTS]

ıçgunmak, [ıç-ġun-mak / ıç-ġın-mak] *{eT} dönşl. f. [-ur]* → ıçgınmak. [EUTS]

ıçın, [? ıçın] *is.* Meşale. [EUTS] [Gabain]

ıçkı, [ıçkı] *{ağız} is.* Ağaç kesmekte kullanılan iki saplı ve testereli bıçak. [DS]

ıçkın[1], [Far. aşhuvān] *is.* → ışkın.

ıçkın[2], [ıç-kın] *is.* Ağaçların köklerinden çıkan sürgünler; fışkın; piç.

ıçkınmak[1], [ıç-kın-mak] *{eT} dönşl. f. [-ur]* → ıçgınmak. [EUTS]

ıçkınmak[2], [ıç-kın-mak] *{ağız} gçl. f. [-ır]* **1.** Şaşırtmak. **2.** Kurtulmak. [DS]

ıçkırık, -ğı [ıç-ḳır-ıḳ ایچقرق] *{eAT} is.* → ınçgırık.

ıçlagu, [ıç-lağu] *{eT} is.* Elbise astarı; astar. [EUTS]

ıçmak, [ıç-mak] *{eT} gçsz. f. [-ur]* Saklanmak; gizlenmek; kaybolmak.

ıd, [īḏ / iḏ / yīḏ] *(ı:d) {eT} is.* Koku; misk.

ıdaa, [Ar. ıḏāa اضاعه] *(ıḏa:a) {OsT} is.* → ızaa.

ıdalamak, [ıda-lā-mak] *(ıdala:mak) {eT} gçsz. f. [-r]* Son vermek; vazgeçmek; el çekmek; bırakmak; terk etmek. [EUTS] [Gabain]

ıdduk, [ıd-mak > ıd(d)-uk] *{eT} sf.* → ıduk. [EUTS]

ıdhak, -ki [Ar. ḍıḥk > iḍḥāk اضحاك] *(ıdha:k) {OsT} is.* Gülme; güldürülme.

ıdı[1], [īḏ-mak *(bırakmak)* > īḏ-ı] *(ıdı:) {eT} e.* **1.** Olumsuzun kuvvetlendiricisi. [Gabain] **2.** *zf.* Hiç; hiçbir biçimde. [İKPÖy.] **3.** Tamamen; tam bir biçimde; tümü ile; toptan. [EUTS] [İKPÖy.] **4.** Fevkalade. [EUTS] **5.** Kesin olarak. [EUTS]

ıdı[2], [? ıdı] *{ağız} sf.* **1.** Miskin; tembel; hımbıl. **2.** *is.* Aklı ve bedeni az gelişmiş kimse. [DS] ⊡ **ıdı gıdı,** *{ağız} Bir şeyin en ince ayrıntısı.* [DS]

ıdıdık, -ğı [ıd *(yans.)* > ıd-ı-dık] *{ağız} is.* Titreme. ⊡ **ıdıdık kılmak,** *{ağız} Soğuktan titremek.* [DS]

ıdık[1], [ıd-ık] *{eT} sf.* → ıduk.

ıdık[2], **-ğı** [? ıdık] *{ağız} is.* Gömlek. [DS]

ıdılmak, [īḏ-mak > ıḏ-ıl-mak / ıt-ıl-mak] *{eT} edil. f. [-ur]* **1.** Gönderilmek. [EUTS] **2.** Salıverilmek. [DLT] **3.** *dönşl.* Boşanmak. [DLT]

ıdım, [ıdım / ıtım] *{eT} is.* **1.** Zaruret; ihtiyaç. [EUTS] [Gabain] **2.** Tehlike. [EUTS] [Gabain]

ıdımak, [īḏ-ı-mak] *{eT} dönşl. f. [-r]* Zenginleşmek; varlıklanmak. [EUTS]

ıdınçu, [īḏ-mak *(salmak; bırakmak)* > ıḏ-ın-çu] *{eT} sf.* Bırakılan; salınan. ⊡ **ıdınçu saç,** *{eT} Erkeğin sonradan bırakılan saçı.* [DLT]|| **ıdınçu yılkı,** *{eT} Yük vurulmayarak bırakılan hayvan.* [DLT]

ıdırıksız, [Ar. idrāk => ıdırık-sız] *{ağız} sf.* Beceriksiz; elinden iş gelmeyen. [DS]

ıdış, [ıd-ış] *{eT} is.* Kap. [KB]

ıdışmak, [īḏ-mak *(bırakmak)* > ıḏ-ış-mak / ıy-ış-mak] *{eT} işteş. f. [-ur]* Birbirine armağan vermek; armağanlaşmak ve bunda yarış etmek. [DLT]

ıdıtmak, [īḏ-mak > ıḏ-ıt-mak] *{eT} gçl. f. [-ur]* Kokutmak. [EUTS]

ıdlal, [Ar. ḍalālet > ıḍlāl / ıżlāl اضلال] *(ıdlâ:l) {OsT} is.* Doğruluktan ayırma; şaşırtma; azdırma. ⊡ **ıdlāl etmek,** *{OsT} Doğru yoldan çıkarmak; şaşırtmak; azdırmak.*

ıdlaliyet, [Ar. iḍlāliyyet اضلاليت] *(ıdlâ:liyet) {OsT} is.* İnsanı azgınlığa itecek düşünceler.

ıdma, [īḏ-mak > ıḏmā] *(ıdma: {eT}) sf.* Salıverilmiş; salınmış; serbest bırakılmış.

ıdmak[1], [īḏ-mak] *(ı:dmak) {eT} gçl. f. [-ur]* **1.** Salmak; serbest bırakmak. [DLT] [KB] **2.** Gitmesine izin vermek; göndermek. [DLT] [İKPÖy.] [EUTS] [Tekin] [KB] [ETY] [Yüknekî] **3.** Terk etmek; bırakmak. [Gabain] [ETY] [İKPÖy.] **4.** Neşretmek; yaymak. [EUTS] **5.** Ulaştırmak. [KB] **6.** Kaçırmak. [EUTS] [Gabain]

ıdmak[2], [īḏ-mak] *(ı:dmak) {eT} yard. f. [-ur]* Tezlik fiili yapar. [ETY]

ıdrad, [Ar. ıṭrād اطراد] *(ıtra:d) {OsT} is.* Biriyle bahse tutuşma.

ıdsamak, [ıḏ-sā-mak] *(ıdsa:mak) {eT} gçl. f. [-r]* Göndermek istemek. [DLT]

ıdu, [īḏ-mak *(bırakmak)* > īḏ-u] *(ı:du) {eT} is.* **1.** Üzüntü; sıkıntı. **2.** Zaruret; zahmet. [DLT]

ıduk, [īḏ-mak *(bırakmak)* > ıḏ-uḳ / ıy-īḳ] *{eT} sf.* **1.** Salıverilen; gönderilen; gönderilmiş. [DLT] [Tekin] [ETY] [EUTS] [Gabain] **2.** Tanrı adına ayin yaparak salıverilen hayvan; tanrıya adanan; kutsanmış hayvan. [DLT] [ETY] [EUTS] [Tekin] [Gabain] **3.** Kutlu ve mübarek olan; mukaddes; kutsal; aziz. [DLT] [Tekin] [ETY] [EUTS] [Gabain] [KB] ⊡ **ıduk kut,** *{eT} 1. Bir rütbe.* [EUTS] *2. Şehzadelere verilen isim.* [EUTS]|| **ıduk tag,** *{eT} Geçitsiz sıra dağlar.* [DLT]

ıdukluk, [ıḏ-uk-lūk] *(ıduklu:k) {eT} is.* **1.** Kutsallık. [ETY] **2.** Kader. [ETY]

ıf, [ıf *(yans.)*] *is.* Üflemeyi ve hafif bir esintiyi anlatan kök. [Zülfikar] *ıf-ıl ıfıl*

ıfıcık, -ğı [ıf-ı-cık] *{ağız} is.* Gün doğumu öncesinde tan yerinde görülen kızıllık; şafak kızıllığı. [DS]

ıfıl, [ıf *(yans.)* > ıf-ıl] *is.* Üflemeyi ve hafif bir esintiyi anlatan yansımalı gövde. ⊡ **ıfıl ıfıl,** *{ağız} (Rüzgârın esişi için) yavaş yavaş.* [DS]

ıfılanmak, [ıf-ı-la-n-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* (Meyve ve sebze için) çürümek; geçmek.[DS]

ıfıt cıfıt, [ıfıt + Ar. cühût] *{ağız} ikil. sf.* (Kişi için) kötü. [DS]

-ıg, [-ıġ / -ig / -uġ / -üg] *{eAT} çek. e.* Yükleme hâli eki; belirtme hâli eki.

ıg¹, [ıg *(yans.)*] *is.* Bebek konuşmasını anlatan kök. [Zülfikar] *ıg-ıl-da-n-mak*

ıg², [ıg / ığ *(yans.)*] *is.* Sürekli ve hafif bir akmayı, esintiyi anlatan kök. [Zülfikar] *ıg-ıl ıgıl, ıg-ıl-dak*

ıg³, [ıg / ığ /ıh *(yans.)*] *is.* Ağrı ve sızılı olmayı ve bu sebeple ağlamayı, inlemeyi anlatan kök. [Zülfikar] *ıg-ım-lı, ıg-la-mak*

ıg⁴, [ī-ġ] *(ı:ğ) {eT} is.* Su. [ETY]

ıg⁵, [īġ] *(ı:ğ) {eT} is.* Acınma bildiren ünlem. [ETY]

ıgaç, [ī *(orman)* / *īġ *(akma, sızma)* > ıġ-aç / yıġāç / ıġāç] *{eT} is.* Ağaç. [ETY] [EUTS] [Gabain] [Tekin]

ıgaççı, [ıġaç-çī / yıġaççı:] *(ığaççı:) {eT} is.* Döşemeci; mobilyacı; ağaççı. [EUTS] ⊡ **ıgaççı beg,** *{eT} Bir memuriyet unvanı.* [EUTS]

ıgaçlanmak, [ıġaç-la-n-mak / yıġaç-la-n-mak] *{eT} dönşl. f. [-ur]* Ağaçlanmak.

ıgaçlık, [ıġaç-lık / yıġaç-lık] *{eT} is.* Ağaçlık.

ıgal, [ıġ *(su)* > ıġ-al] *{eT} is.* Rutubetli toprak. [ETY]

ıgar, [Soğd. yġ'r] *{eT} sf.* **1.** Kuvvetli; güçlü; kudretli [Tekin] [Gabain] **2.** Değerli; kıymetli. [ETY] **3.** Sevgili. [ETY] **4.** Gayrı; başka; diğer. [ETY]

ıgıl, [ıġ *(yans.)* > ıġ-ıl] *{eT} sf.* (Suyun akışı için) ağır ağır. [ETY] ⊡ **ıgıl ıgıl,** *{ağız} (Sıvıların akışı için) sürekli ve yavaş yavaş.* [DS]

ıgıldak, -ğı [ıg *(yans.)* > ıgıl-ı-da-k] *{ağız} is.* Korku ya da heyecan yüzünden insanın içinde oluşan titreme. [DS]

ıgımlı, [ıg *(yans.)* > ıg-ım-lı] *{ağız} sf.* → ığımlı. [DS]

ıglamak, [ıġ *(yans.)* > ıġ-lā-mak / yıġ-lā-mak] *(ıgla:mak) {eT} gçsz. f. [-r]* **1.** Hıçkırmak; ağlamak; inlemek; [Gabain]. [İKPÖy.] [EUTS] [ETY] [DLT] **2.** Yakınmak. [İKPÖy.]

ıglaşmak, [ıġ-lā-mak > ıġ-la-ş-mak / yıġla-ş-mak] *{eT} işteş. f. [-ur]* Ağlaşmak. [ETY] [DLT] [İKPÖy.] [EUTS]

ıglatmak, [ıġ-lā-mak > ıġla-t-mak / yıġ-la-t-mak] *{eT} gçl. f. [-ur]* Ağlatmak.

ıglık, [ıġ-lık] *{eT} is.* Oluk. [ETY]

-ıgma, [-ıġma / -igmä /-ügmä / -uġma / -ġma / -ġmä] *{eT} yap. e.* Eyleyici adı olarak bir işi eden, yapan anlamı taşıyan sıfat fiiller yapan ek. *ölteçiçä sakınıgma (ölecekmiş gibi düşünüp duran)*

ıgmak, [īġ > ıġ-mak] *{eT} gçsz. f. [-ur]* **1.** Durgunlaşmak; tıkanmak. [EUTS] **2.** (Sıvılar için) ağır ağır akmak. [EUTS] [ETY]

ığ¹, [ıg / ığ *(yans.)*] *is.* Sürekli ve hafif bir akmayı, esintiyi anlatan kök. [Zülfikar] *ığ-ıl ığıl, ığ-ıl-damak*

ığ², [ıg / ığ /ıh *(yans.)* / *eT.* ıġ *(ağlama)*] *is.* Ağrı ve sızılı olmayı ve bu sebeple ağlamayı, inlemeyi anlatan kök. [Zülfikar] *ığ-ım-lı, ığ-ı-mak*

ığ³, [ığ *(yans.)*] *is.* Kıpırdanmayı, kaynaşmayı anlatan kök. [Zülfikar] *ığ-ıl ığıl, ığ-ır ığır,*

ığ⁴, [ığ / ıh /ık *(yans.)*] *is.* Soluğun kesilmesini, zor solumayı anlatan kök. [Zülfikar] *ığ-ın-mak, ığ-ın-ık, ığ-(ı)n-ık*

ığ⁵, [ığ / ıh /ık *(yans.)*] *is.* Yavaş yavaş yürümeyi, sürümeyi anlatan kök. [Zülfikar] *ığ-ış ığış*

ığ⁶, [ığ] *{ağız} is.* Duman. [DS]

ığaç, -cı [ığ-aç / ağaç] *{ağız} is.* Eskiden kullanılan bir tür uzunluk ölçüsü; arşın. [DS]

ığal, [ığ-al] *{ağız} is.* Toprağın yaşlığı; nem; gönen. [DS]

ığdır, [ağ-mak *(yamulmak)* > ığ-dır] *{ağız} sf.* Eğik; yamuk; şaşı. ⊡ **ığdır göz,** *{ağız} Şaşı göz.* [DS]

ığdırık, -ğı [eğ-mek / ağ-mak > ığ-dır-ık] *{ağız} sf.* (Kapı için) aralık.[DS]

ığdırıp, [ığ-dır-ıp ?] *{ağız} sf.* Bir şeye düşkün olan; alışkın. [DS]

ığdırmak, [eğ-dir-mek / ağ-dır-mak > ığ-dır-mak] *{ağız} gçl. f. [-ır]* **1.** Eğmek; eğdirmek; ağdırmak. **2.** (Kapı, pencere vb. için) aralık bırakmak. [DS]

ığeşmek¹, [ığ-eş-mek ?] *{ağız} işteş. f. [-ir]* Yarışmak. [DS]

ığeşmek², [ığ-eş-mek ?] *{ağız} işteş. f. [-ir]* Gereksiz ve sudan sebeplerle tartışmak. [DS]

ığıl¹, [īġ *(yans.)* > ıġ-ıl] *{eT} sf.* → ıgıl.

ığıl², [ığ *(yans.)* > ığ-ıl] *is.* **1.** Akarsulardaki durgunmuş gibi görünen yavaş akıntı. **2.** Aktığı belli olmayacak kadar yavaş akan su. **3.** *sf.* Yavaş. ⊡ **ığıl ığıl,** *(Suyun akışı, rüzgârın esişi için) yavaş yavaş; ağır ağır; belli belirsiz.*|| **ığıl ığıl etmek,** *{ağız} (Çok ve ağır yüklü bir şey için) yavaş yavaş sallanmak.* [DS]|| **ığıl ığıl olmak,** *{ağız} 1. Korku ve heyecan yüzünden insanın içine bir şeyler akar gibi olmak. 2. Çok şişmanlamak.* [DS]|| **ığıl ığıl pişmek,** *{ağız} (Et için) çok pişmek.* [DS]

ığılamak, [ığa-la-mak > ığı-la- mak] *{ağız} gçsz. f. [-ır]* (Kayısı, erik gibi meyveler için) kurumaya yüz tutmak. [DS]

ığıldamak, [ığ *(yans.)* > ığ-ıl-da-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-d(ı)-yor]* (Su için) yavaş yavaş akmak.[DS]

ığıldanmak, [ığ *(yans.)* > ığ-ıl-da-n-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* Bebek konuşmasına benzer sesler çıkarmak. [DS]

ığım, [ığ *(yans.)* > ığ-ım] *{ağız} is.* **1.** Ağrı; sızı. **2.** Hastalık; dert. [DS]

ığımlı, [ığ *(yans.)* > ığ-ım-lı] *{ağız} sf.* Sürekli hastalıklı; dertli. [DS]

ığınık, [ığ *(yans.)* > ığ-ın-ık] *{ağız} is.* **1.** Büyük abdestteki peklik hâli; kabızlık. **2.** *is.* İshale yol açan hastalık; ishal; dizanteri vb. [DS] **3.** Herhangi bir amaçla ıkınma durumu. ⊡ **ığınık memesi,** *{ağız} Basur hastalığı.* [DS]

ığınmak, [ığı *(yans.)* > ığ-ın-mak] *dönşl. f. [-ır]* **1.** (Büyük abdest veya kadınlar doğum yaparken) gerekli kasları sıkmak; ıkınmak. **2.** *{ağız}* Soluğunu içinde tutarak büyük aptes vb. için kendini zorlamak. [DS] **3.** *{ağız}* Ağır bir yük kaldırırken veya buna benzer zor bir iş yaparken ses çıkarmak. [DS]

ığır, [ığ *(yans.)* > ığ-ır] *is.* Kıpırdanma ve kaynaşmayı anlatan yansımalı gövde. ⊡ **ığır ığır,** *{ağız} (Kalabalık için) çok ve kaynaşır durumda.* [DS] || **ığır ığır ığranmak,** *{ağız} (Kalabalık için) kaynaşmak.* [DS]

ığırcık, [ak-ar-mak > ağ-ar-mak > ığır-cık] *is.* **1.** Akşam ile yatsı arasındaki alaca karanlık. **2.** Sabahın alaca karanlığı.

ığış[1], [ığ *(yans.)* > ığ-ı-ş] *is.* Yavaş yavaş gitmeyi, hareket etmeyi anlatan yansımalı gövde. ⊡ **ığış ığış,** *{ağız} (Çocuğun yürüyüşü için) yavaş yavaş.*[DS]

ığış[2], [ığ *(yans.)* > ığ-ı-ş] *{ağız} is.* Çok yemek yüzünden oluşan mide şişkinliği. [DS]

ığıtlamak, [ığıt-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* (Tahıl için) rüzgârda savurarak samanından temizlemek.[DS]

ığıtmak, [ığıt-mak] *{ağız} gçl. f. [-ır]* Göstermeden almak; çalmak. [DS]

ığlama, [ığ-la-ma] *{ağız} is.* Üzüm bağı karıklarında sırtların en yüksek yeri. [DS]

ığlamak, [ığ-la-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(ı)-yor]* (Kesilmiş süt için) dibe çökmek. [DS]

ığlı, [*eT.* īg *(hastalık)* > ig-lig > ığ-lı] *{ağız} sf.* Dertli; hastalıklı. [DS]

ığlık, [ığ-lık] *{ağız} is.* **1.** Küçük sepet. **2.** Saman çuvalı; harar. [DS]

ığlız, [iğ > ığ-lız / ıh-lız] *{ağız} is.* Karışmasını veya dolaşmasını önlemek için iplik sarılan nesne; masura. [DS]

ığmak, [ığ-mak] *{ağız} gçsz. f. [-ar]* **1.** Bir yerden kayarak inmek; sıyrılıp inmek. [DS] **2.** Yükselmek. **3.** (Bitki, hayvan ve çocuk için) gelişmek; büyümek; boy atmak.

ığna, [Ar. iknā] *{ağız} is.* İnandırma; kandırma. ⊡ **ığna etmek,** *{ağız} İnandırmak.* [DS]

ığnık, -ğı [ığ *(yans.)* > ığ-(ı)n-ık] *{ağız} is.* Bağırsak bozukluğu; ishal. [DS]

ığralamak, [*eT.* ırġā-mak > ırga-la-mak ايرغالمق] *{eAT} {ağız} gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Sarsmak; sallamak. [DS]

ığralanmak, [*eT.* ırġā-mak > ığra-la-n-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* Sallanmak. [DS]

ığramak, [*eT.* ırġā-mak > ığ-ra-mak / ırga-mak ايرغمق] *{eAT} {ağız} gçl. f. [-r] [-r(ı)-yor]* Sarsmak; sallamak. [DS]

ığrançüş, [ığ *(yans.)* > ığ-ra-n + çüş] *{ağız} is.* Tahterevalli. [DS]

ığrandırmak, [ığ-ra-n-dır-mak اغراندیرمق] *{eAT} gçl. f. [-ır]* **1.** Sallamak; kımıldatmak. **2.** *{ağız}* Ağır bir şeyi kaldıraç yardımıyla yerinden oynatmak. [DS]

ığranmak, [*eT.* ırġā-mak > ığ-ra-n-mak اغرانمق] *{eAT} {ağız} dönşl. f. [-ır]* [*eT. -ur]* Sallanmak; sarsılmak. [DS]

ığrat, [Yun. ergates] *{ağız} is.* Irgat. [DS]

ığratmak, [*eT.* ırġā-mak > ığra-t-mak] *{ağız} gçl. f. [-ır]* Sallamak; sarsmak. [DS]

ığrık, -ğı [? ığrık / ığırcık] *{ağız} is.* **1.** Akşam ile yatsı arasındaki alaca karanlık. **2.** Sabahın alaca karanlığı; tan vakti. **3.** Karanlık; gece. [DS]

ığrıp, -bı [Biz. Yun. gripos [Tietze] اغرب] *is.* **1.** *dnz.* Dipten biraz yukarıda yüzen balıkları avlamak için kurşun ağırlıklar takılmış ince delikli, torbalı bir tür balık ağı; ırıp. *{eAT} (aynı)* **2.** *{eAT} {ağız}* Yalan; düzen; hile; tuzak. [DS] **3.** *{ağız}* Kolay iş yolu; yöntem. [DS] **4.** *{ağız}* Biçim; ustalık. [DS] **5.** *{ağız}* Yetenek. [DS] **6.** *{ağız}* Gerçek dışı sebep; uydurma sebep; sözde neden. [DS] ⊡ **ığrıbını bulmak,** *Yapılacak bir işin tam zamanını, sırasını bilmek; kolayını bulmak.*|| **ığrıp çekmek,** *Balık yakalamak üzere atılmış olan ığrıbı yukarı çekmek.*|| **ığrıp çevirmek,** *1. Ustalıkla kısa zamanda büyük kâr sağlamak; vurgun vurmak. 2. Yalan dolanla iş çevirmek; birini aldatmak.*|| **ığrıp demiri,** *Küçük deniz araçlarında kullanılan dört veya beş kollu demir.*|| **ığrıp kayığı,** *Beş çifte kürekli balıkçı kayığı.*

ığrıplı, [ığrıp-lı] *{ağız}* sf. Yalancı. [DS]

ığşalamak, [ığ-(ı)ş-ala-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* **1.** (Ağaç için) meyvelerinin dökülmesi için sallamak; silkmek. **2.** (Hayvan için) başını sallamak. [DS]

ığşamak, [ığ-(ı)-ş-a-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-ş(ı)-yor]* **1.** (Çakılı, dikili olan nesneler için) gevşemek; sallanmak. **2.** *gçl. f.* Sallamak; silkmek. [DS]

ıh[1], [ıg / ığ /ıh *(yans.)*] *is.* Ağrı ve sızılı olmayı ve bu sebeple ağlamayı, inlemeyi anlatan kök. [Zülfikar] *ıh-ıl-tı, ıh-ıl-tı kütültü*

ıh[2], [ığ / ıh /ık *(yans.)*] *is.* Soluğun kesilmesini, zor solumayı anlatan kök. [Zülfikar] *ıh-ır-mak, ıh-la-mak*

ıh[3], [ığ / ıh /ık *(yans.)*] *is.* Yavaş yavaş yürümeyi, sürümeyi anlatan kök. [Zülfikar] *ıh-ış ıhış*

ıh[4], [ıh /ık *(yans.)*] *is.* Hıçkırmayı anlatan kök. [Zülfikar] *ıh-ır-cık*

ıh[5], [ıh *(yans.)*] *ünl.* Deveyi çöktürmek için söylenen söz.

ıh[6], [? ıh] *{ağız} sf.* Hafif sıcak. [DS]

ıh[7], [ıh *(yans.)*] *{ağız} ünl.* Söyle.[DS]

ıharmak, [ıh *(yans.)* > ıḫ-ar-mak ایخارمق] *{ağız} gçl. f. [-ır]* **1.** Deveyi çöktürmek. *{eAT} (aynı)* **2.** Birkaç kişinin yapabileceği işi, bir kişiye angarya olarak yükletmek. [DS]

ıhartmak, [ıh *(yans.)* > ıh-ar-t-mak] *{ağız} gçl. f. [-ır]* Boğazlamak; öldürmek.[DS]

ıhcırık, -ğı [ıhc / hıc *(yans.)* > ıhc-ır-ık] *{ağız} is.* Boğaz gıcık yaptığı zaman çıkan ses. [DS]

ıhdırmak, [ıh *(yans.)* > ıh-tır-mak] *{ağız} gçl. f. [-ır]* → ıharmak. [DS]

ıhı[1], [aha > ıhı] *{ağız} e.* İşte; burada. [DS]

ıhı[2], [ıh *(yans.)* > ıh-ı] *argo. is.* Buruna çekilen esrar; esrar.

ıhıl, [ıh *(yans.)* > ıh-ıl] *is.* **1.** Ağrı ve sızılı olmayı ve bu sebeple ağlama ve inlemeyi anlatan yansımalı gövde. **2.** Zor soluklanmayı anlatan yansımalı gövde. **3.** Yavaş yürüme veya sürünmeyi anlatan yansımalı gövde. ⎘ **ıhıl tıhıl etmek,** *{ağız} Zorlanmak; ıkınmak.* [DS]|| **ıhıl tısıl,** *{ağız} (Durum için) sıkıntılı, bunaltılı.* [DS]

ıhılamak, [ıh *(yans.)* > ıh-ı-la-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(ı)-yor]* *"Ih, ıh!"* diye ses çıkarmak. [DS] ⎘ **ıhılamak tıhılamak,** *{ağız} Zorlanma; ıkınmak.* [DS]

ıhıltı, [ıh *(yans.)* > ıh-ıl-tı] *is.* İnilti sesi; ıhıldama sesi. ⎘ **ıhıltı kütültü,** *{ağız} Hastanın inleme sesi.* [DS]

ıhınmak, [ıh *(yans.)* > ıh-ın-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* → ıkınmak. [DS]

ıhırcık, -ğı [ıhır-cık / ığırcık] *is.* Akşamdan sonraki alaca karanlık.

ıhırmak, [ıh *(yans.)* > ıh-ır-mak / ıh-ar-mak] *{ağız} gçl. f. [-ır]* **1.** (Hayvanı) yatırmak. **2.** (Hayvanı) kesmek. **3.** Deveyi çöktürmek; ıhtırmak. [DS]

ıhış, [ıh *(yans.)* > ıh-ı-ş] *is.* Yavaş yavaş hareket etmeyi anlatan yansımalı gövde. ⎘ **ıhış ıhış,** *{ağız} (Yürümek için) yavaş yavaş.* [DS]

ıhkın, [ıh-mak > ıh-kın] *{ağız} sf.* **1.** (Ekmek, pasta vb. için) yüzü iyi piştiği hâlde kabarmadığı için içi yeteri kadar pişmemiş olan. **2.** (Kişi için) yorulup çökmüş. [DS]

ıhlama, [ıh-la-ma] *is.* Hasta veya yorgunluk belirtisi olarak *"ıh"* sesi çıkarma.

ıhlamak, [ıh *(yans.)* > ıh-lā-mak / ık-la-mak] *gçsz. f. [-r] [-l(ı)-yor]* **1.** Hasta veya yorgunluk belirtisi olarak *"ıh"* sesi çıkarmak. **2.** *{eT}* Göğüs geçirmek; iç çekmek; ahlamak. [DLT]

ıhlamur, [Yun. phlamuri>Ar. ıḫlāmūr اخلامور] *{OsT} is. bot.* **1.** Ihlamurgillerden, kerestesi değerli, geniş yapraklı, gölge ağacı olarak yetiştirilen büyük bir orman ağacı, *(Tilia).* **2.** Bu ağacın kurutulmuş beyaz çiçeklerinden yapılan sıcak içecek.

ıhlamurgiller, [ıhlamur-gil-ler] *is. bot.* Örneği ıhlamur olan iki çeneklilerden bir orman ağacı familyası, *(Tiliaceae).*

ıhlatma, [ıh *(yans.)* > ıh-la-t-ma] *is.* Ihtırma; ıhlatmak eylemi.

ıhlatmak, [ıh *(yans.)* > ıh-la-t-mak] *gçl. f. [-ır]* Deveyi çöktürmek; ıhtırmak.

ıhlım, [Ar. ʿıḳlim ?] *{ağız} is.* Sıcak. [DS]

ıhlız, [? ıhlız] *{ağız} is.* Bükülmüş ipliği çile hâline getirmek için karşılıklı iki çıkıntısı olan araç. [DS]

ıhma, [ıh-ma] *is.* Çökme, oturma eylemi.

ıhmak[1], [ıḫ-mak اخمق] *{ağız} gçsz. f. [-ar]* **1.** (Deve için) çökmek. *{eAT} (aynı)* **2.** *mecaz.* Bir şeyin başına geçip oturmak. **3.** Bir şeyin üzerine çullanmak; abanmak; yüklenmek. **4.** Üzüntü ve şaşkınlık yüzünden oturup kalmak. **5.** Anlaşmak; sulh olmak; barışmak. **6.** (Ürün vb. için) iyi ve çok olmak. [DS]

ıhmak[2], [ıh-mak] *{ağız} gçsz. f. [-ar]* **1.** (Hasta için) iyileşmek. **2.** İyi olamamak; iyileşememek. **3.** Zayıf ve güçsüz kalmak. **4.** (Bitki için) canlanmak; dirilmek. [DS]

ıhn, [Ar. ʿıhn اعهن] *{OsT} is.* Boyanmış yünlü kumaş. ⎘ **ıhn-ı menfūş,** *{OsT} Didilmiş kumaş.*

ıhram, [Ar. iḥrām] *{ağız} is.* Battaniye. [DS]

ıhrız, [? ıhrız] *{ağız} is.* Eski elbise ve ayakkabı. [DS]

ıhsan, [Yun. aksoni] *{ağız} is.* Kağnının iki tekerleğini birleştiren ağaç; **mil**; dingil. [DS]

ıhtı, [ıh-tı] *{ağız} sf.* **1.** Kuytu; siper; engin. **2.** Düşkün; fakir; yoksul. **3.** Zayıf. [DS]

ıhtırılma, [ıh-tır-ıl-ma] *is.* Ihtırılmak eylemi.

ıhtırılmak, [ıh-tır-ıl-mak] *edil. f. [-ır]* (Deve için) çöktürülmek.

ıhtırma, [ıh-tır-ma] *is.* Ihtırmak eylemi.

ıhtırmak, [ıh-tır-mak] *gçl. f. [-ır]* **1.** (Deve için) çökmesini sağlamak; çöktürmek; yatırmak. **2.** *argo.* Birisinin üzerine çullanarak yere yıkmak; çöktürmek.

ıı, [ıı] *(ı'ı){ağız} ünl.* Hayır. [DS]

ııh, [ııh] *(ı'ıh) {ağız} ünl.* Hayır. [DS]

ıjmaklanmak, [ıjmak-la-n-mak] *{eT} dönşl. f. [-ur]* **1.** Çok şap olmak. **2.** Kelliği artmak, azmak. [DLT]

-ık-, [-ık- / -ik- / -uk- / -ük-] *{eAT} yap. e.* **1.** Fiilden fiil türetme eki. Çok az kullanılmıştır. *dur-uk-mak, kay-ık-mak.* **2.** *{eAT} yap. e.* İsimden isim yapma eki; geçişsiz fiiller yapar. *aç-ık-mak, bir-ik-mek.*

-ık, [-k /-ı-k / -i-k / -ü-k / -u-k] *yap. e.* İsimden isim yapan ek. Yansıma bildiren ve *-ir* sesiyle biten ikincil biçimler üzerine gelerek o sese dayalı isimler yapar: *çıkrık (< çıkırık), püskürük, öskürük.*

ık[1], [ığ / ıh /ık *(yans.)*] *is.* **1.** Soluğun kesilmesini, zor solumayı anlatan kök. [Zülfikar] *ık-ıl-da-mak, ık-ın-mak, ık-la-mak, ık-lay-a sıklaya* **2.**Yavaş yavaş yürümeyi, sürümeyi anlatan kök. [Zülfikar] *ık-ış ıkış, ık-ış-la-mak*

ık[2], [ık *(yans.)*] *is.* Dönekliği, sözünün eri olmamayı anlatan kök. [Zülfikar] *ık-ır-cık, ık-ır cıkır etmek, ık-ır-cık-la-mak*

ık³, [ık *(yans.)*] *{eT}* *is.* Hıçkırık; hık. [DLT] ⊡ **ık tutmak,** *{eT} Hıçkırık tutmak; hık tutmak.* [DLT]

ık⁴, [ık] *{ağız}* *sf.* **1.** (Yer için) sıcak. **2.** (Yer için) havasız; karanlık; korkunç. **3.** (Yer için) kuytu; rüzgâr tutmayan; dulda. [DS]

ıkad, [Ar. ḳuʿud > ıḳʿād اقعاد] *(ıka:d) {OsT} is.* **1.** Bir nesneyi veya bir kimseyi yere oturtma. **2.** *mecaz.* Bir kimseyi yüksek bir makama oturtma veya derecesini yükseltme.

ıkal, -li [Ar. ʿıḳāl عقال] *(ıka:l) {OsT} is.* **1.** Devenin kaçmaması için ön ayağı ile arka ayağını birbirine bağlayan ip; köstek. **2.** Alçak çit ile çevrili hara. **3.** *mecaz.* Ayak bağı; engel.

ık'ar, [Ar. ḳāʿr > ıḳʿār اقعار] *(ıka:r) {OsT} is.* Derinleştirme; derin hâle getirme.

ıkarmak, [ıh-ar-mak] *{ağız} gçl. f. [-ır]* → ıharmak. [DS]

ıkartmak, [ıh-ar-t-mak] *{ağız} gçl. f. [-ır]* **1.** Dizleri üstüne oturtmak.**2.** Elinden almak. [DS]

ıkban, [Ar. ʿuḳāb > ʿıḳbān عقبان] *{OsT} is.* Karakuşlar.

ıkbaz, [Ar. ḳabż > ıḳbāż اقباض] *{OsT} is.* Elde bulundurtma; satın aldırarak elde tutturma.

ıkd, [Ar. ʿıḳd عقد] *{OsT} is.* **1.** Gerdanlık. **2.** İnci dizilen iplik. **3.** İnci dizisi. **4.** Hurma salkımı. ⊡ **ıkd-ı mufassal,** *{OsT} Aralarına başka süsler konularak aralıklı mücevher dizisinden oluşan gerdanlık.*|| **ıkd-ı Süreyyā,** *{OsT} gök b. (İkişer ikişer aralıklı yıldızlarla dizilmiş olan) Ülker yıldız kümesi.*|| **ıkd-ı şeb-efrūz,** *{OsT} Yıldızlar.*|| **ıkd-ı şeb ü rūz,** *{OsT} Gündüzün geceyi izlemesi.*

ıkfal, [Ar. ḳufl > ıḳfāl اقفال] *(ıkfa:l) {OsT} is.* Kilitleme.

ıkhar, [Ar. ḳahr > ıḳhār اقهار] *(ıkha:r) {OsT} is.* **1.** Kahretme. **2.** Kahrolma; kahredilme. ⊡ **ıkhār-ı düşmān,** *{OsT} Düşmanı yenme; kahretme.*

ıkıcık, -ğı [ık *(yans.)* > ık-ıc-ık] *{ağız} is.* Hıçkırık. [DS]

ıkıl, [ık *(yans.)* > ık-ıl] *is.* Bir sıkıntıdan dolayı sıkıntı ile soluk alıp verirken çıkarılan sesi anlatan yansımalı gövde. ⊡ **ıkıl ıkıl,** *1. Boğulur gibi sıkıntılı bir biçimde. 2. {ağız} Zorla; güçlükle, zorluk içinde.* [DS]

ıkılaç, [? ıḳīlāç] *{eT} is.* Asil; yüğrük at. [DLT]

ıkılamak, [ık *(yans.)* > ık-ı-la-mak] *gçsz. f. [-r] [-l(ı)-yor]* **1.** Zorlukla nefes alıp vermek; nefesi tıkanmak. **2.** *{ağız}* Yorgunluktan ya da hastalık yüzünden sık sık nefes almak; inlemek. [DS] **3.** *{ağız}* Sözü ağzında gevelemek. [DS] **4.** *{ağız}* Canı çekmek; imrenmek. [DS] **5.** *{eT}* Ağlamak; inlemek. [Gabain]

ıkıldamak, [ık *(yans.)* > ık-ıl-da-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-d(ı)-yor]* Ağlar gibi sesler çıkarmak. [DS]

ıkıldu, [ık / ıh *(yans.)* > ık-ıl-tı ایقلدو] *{eAT} is.* İniltili ses çıkarma; ıkıltı; ıhıltı.

ıkılmak, [ık *(yans.)* > ık-ıl-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ar]* İnilti ve sıkıntı ile soluk alıp vermek. [DS]

ıkım, [ık *(yans.)* > ık-ı-m] *{ağız} is.* Azarlama; çıkışma. [DS]

ıkındırma, [ık-ın-dır-ma] *is.* Ikınmasını sağlama eylemi.

ıkındırmak, [ık *(yans.)* > ık-ın-dır-mak] *gçl. f. [-ır]* Ikınmasına sağlamak veya buna yol açmak.

ıkınma, [ık *(yans.)* > ık-ın-ma] *is.* Ikınma durumu ve eylemi..

ıkınmak, [ık *(yans.)* > ık-ın-mak] *dönşl. f .[-ır]* **1.** Bir zorluk, bir acı veya ağır bir şeyi kaldırma gibi durumlarda soluğunu içinde tutarak kendini zorlamak. **2.** Peklik sebebiyle büyük abdestini yaparken nefesini içinde tutarak kaslarına yardımcı olmak. **3.** (Kadın için) doğum sırasında derin bir nefes alarak doğum için kendisini zorlamak. **4.** *mecaz.* Bir iş yaparken büyük bir güç sarf etmek. **5.** *{ağız}* Bir iş yaparken güçlük çektiğini belirtmek. [DS] **6.** *{ağız}* Kanmak. [DS] **7.** *{ağız}* Duraksamak; duraklamak. [DS] ⊡ **ıkına sıkına,** *1. Büyük bir güç sarf ederek; güçlükle; güç bela. 2. Utanarak; çekinerek; sıkılarak.*|| **ıkına tıkına,** *Tokluktan dolayı sıkıntı içinde olarak.*|| **ıkınıp sıkınmak,** *1. Bir iş yaparken kendini çok zorlamak. 2. Çekinerek; utanarak; sıkılarak.*

ıkıntı, [ık *(yans.)* > ık-ın-tı] *is.* **1.** Ikınmak eylemi. **2.** Ikınma sırasında çıkarılan ses. **3.** *{ağız}* Sürgün; ishal. [DS]

ıkır, [ık *(yans.)* > ık-ır] *is.* Zorlama sonucu çıkan anlaşılması güç ses. ⊡ **ıkır cıkır** *{ağız} Sözündü durmayan; dönek.* [DS]|| **ıkır cıkır etmek,** *{ağız} 1. Bir konuyu sonuca ulaştırmayarak sallantıda bırakmak. 2. Sözü dolaştırarak istenen cevabı vermemek.* [DS]|| **ıkır cıkır olmak,** *{ağız} Çekingen olmak.* [DS]

ıkıranmak, [ık *(yans.)* > ık-ır-a-n-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* (Hasta çocuk için) uyurken ses çıkarmak. [DS]

ıkırcak, -ğı [ık *(yans.)* > ık-ır-cak] *{ağız} is.* Kararsızlık. [DS]

ıkırcaklı, [ık *(yans.)* > ık-ır-cak-lı / ık-ır-cık-lı] *{ağız} sf.* Açık seçik belli olmayan; şüpheli; kararsız; karışık. [DS]

ıkırcık, -ğı [ıkır-cık] *is.* **1.** Akşam karanlığı. **2.** Tereddüt; şüphe; ikircik. **3.** *sf.* Arkaya kalan; geriye kalan; kalıntı.

ıkırcıklamak, [ık *(yans.)* > ık-ır-cık-la-mak] *{ağız} gçsz. f. [-ar] [-l(ı)-yor]* Şüphe uyandıracak üstü örtülü sözler söylemek. [DS]

ıkırcıklanmak, [ık *(yans.)* > ık-ır-cık-la-n-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* Bir işi, karar vermeyip sallantıda bırakmak. [DS]

ıkırcıklı, [ık *(yans.)* > ık-ır-cık-lı] *sf.* Şüpheli; belli belirsiz; karışık; ikircikli. ☞ **ıkırcıklı olmak,** *{ağız} Çekingen olarak.* [DS]

ıkış, [ık *(yans.)* > ık-ış] *is.* **1.** Ağır davranma, ağırlık, yavaşlık, vurdumduymazlık anlatan yansımalı gövde. **2.** *sf.* Midesini çok doldurarak rahatsızlığa uğrayan. **3.** *{ağız}* Şişmanlıktan zor yürüyen. [DS] **4.** *{ağız}* Ağır canlı; vurdumduymaz. [DS] ☞ **ıkış ıkış,** *{ağız} 1. (Yürümek için) ağır ağır; yavaş yavaş. 2. Ağır bir yük altında zorlukla soluk alış. 3. Ağzına kadar dolu; tıklım tıklım.* [DS]|| **ıkış olmak,** *{ağız} Çok yemek yüzünden mide şişkinliğine uğramak.* [DS]|| **ıkış tıkış,** *Ağzına kadar dolu; tıklım tıklım.*

ıkışlamak, [ık *(yans.)* > ık-ış-la-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(ı)-yor]* **1.** Çok yorulmak; bu yüzden yürüyememek. **2.** Yük altında sık sık solumak. [DS]

ıkışmak[1], [ık *(yans.)* > ık-ış-mak] *{ağız} gçsz. f. [-ır]* **1.** (Yük altında iken) sık sık ve zorlukla soluk alıp vermek. **2.** Çok yorulmak; bu yüzden yürüyememek. **3.** Çabalamak; zorlanmak. **4.** Dağınık biçimde oturmak. [DS]

ıkışmak[2], [ık *(yans.)* >ık-ış-mak] *{ağız} işteş. f. [-ır]* Tartışmak; dalaşmak. [DS]

ıkıt, [? ıkıt] *{ağız} sf.* Eksik. [DS]

-ıkla-, [-a-k-la- / -ekle- / -ıkla- / -ikle- / -ukla- / -ükle-] *yap. e.* → -akla-.

ıklab, [Ar. ḳalb *(döndürme)* > ıḳlāb اقلاب] *(ıklâ:b) {OsT} is.* Tersine döndürme; çevirme.

ıklal, -li [Ar. ḳıllet *(azlık)* > iḳlāl اقلال] *(ıklâ:l) {OsT} is.* **1.** Azaltma; eksiltme. **2.** Az bulma; azımsama.

ıklama, [ık *(yans.)* > ık-la-ma] *is.* Zor bir iş yaparken *"ık"* sesi çıkarma eylemi.

ıklamak, [ık *(yans.)* > ık-la-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(ı)-yor]* **1.** Kaldırılan veya taşınan ağır bir nesneden dolayı zorlukla soluk alıp vermek. **2.** Soluğu kesilircesine iç çekerek ağlamak. [DS] ☞ **ıklaya sıklaya,** *{ağız} Gücünün yettiği kadar, kendini zorlayarak.* [DS]

ıklığ, [ıḳlıġ اقلغ] *{eAT} is.* Rebap; ayaklı keman; ıklık.

ıklık, -ğı [ık-lık / ıklıġ / okluğ اقلق] *is.* **1.** Kabak veya oyulmuş ağaçtan yapılmış, kemençeye benzer üç telli bir eski Türk sazı. **2.** *{ağız}* Bülbül. [DS]

ıklım, [ık *(yans.)* > ık-lım] *{ağız} sf.* Hiç boş yer kalmayacak şekilde dolu. [DS] ☞ **ıklım ıklım,** *{ağız} Ağzına kadar dolu; tıklım tıklım.* [DS]|| **ıklım tıklım,** *Ağzına kadar dolu biçimde; dopdolu; lebalep.*

ıklid, [Ar. ıḳlīd اقليد] *(ıkli:d) {OsT} is.* Anahtar.

ıklim, [Ar. ıḳlīm اقليم] *(ıkli:m) {OsT} is.* → iklim.

ıklimî, [Ar. ıḳlīmī اقليمى] *(ıkli:mi:) {OsT} sf.* İklim ile ilgili.

ıkma, -aı [Ar. ıḳmāʿ اقماع] *(ıkma:) {OsT} is.* **1.** Birini aşağılama. **2.** Gelen bir kimseyi, hemen geri çevirme.

ıkmah, [Ar. ıḳmāḫ اقماخ] *(ıkma:h) {OsT} is.* Kibir ve azametle kafa tutma.

ıkmak, [ık-mak / ak-mak] *{eT} gçsz. f. [-ur]* Akmak; dökülmek.

ıkman, [Ar. idmān] *{ağız} is.* Beden eğitimi; egzersiz. [DS]

ıkmar, [Ar. ıḳmār اقمار] *(ıkma:r) {OsT} is.* Ayın doğmasını bekleme.

ıkmas, [Ar. ıḳmāṣ اقماص] *(ıkma:s) {OsT} is.* Suya daldırıp çıkarma.

ıknas, [Ar. ıḳnās اقناس] *(ıkna:s) {OsT} is.* Aşağılık bir kimsenin soyluluk iddiasında bulunması.

ıknat, [Ar. ıḳnāt اقنات] *(ıkna:t) {OsT} is.* **1.** Allah'a dua etme, yalvarma. **2.** Namazda kıyamı uzatma. **3.** İnkisar etme.

ıkra boncuğu, [? ıkra + boncu(k)-u] *{ağız} is. t.* Nazar boncuğu. [DS]

ıksa, [Ar. ıḳṣā اقصا] *(ıksa:) {OsT} is.* **1.** Uzaklaştırma. **2.** Uzaklaştırılma.

ıksam, [Ar. ıḳsām اقسام] *(ıksa:m)v is.* Yemin etme; ant içme.

ıksar, [Ar. ıḳṣār اقصار] *(ıksa:r) {OsT} is.* Yapabilecek güçte iken yapmama; ihmal etme.

ıksat, [Ar. ıḳsāṭ اقساط] *(ıksa:t) {OsT} is.* Doğrulukla hareket etme; hakkaniyet gösterme.

ıkşalamak, [ık-(ı)ş-ala-mak / ığ-şa-la-mak] *gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Ağacı sallamak.

ıkta, [Ar. ḳaṭʿ > ıḳṭāʿ اقطاع] *(ıkta:) {OsT} is.* **1.** *tar.* Sultanın bir toprağı mülk olarak veya sadece vergi gelirinden yararlanmak üzere birine vermesi. **2.** Bir haraç toprağının gelirinden yararlanmak fakat satmamak üzere birine verilmesi. **3.** Birini, delil göstermek suretiyle susturmak.

ıktaat, [Ar. ıḳṭāʿat اقطاعات] *(ıkta:at) {OsT} is.* Ikta yoluyla verilenler; ıktalar.

ıktar, [Ar. ḳaṭre > ıḳṭār اقطار] *(ıkta:r) {OsT} is.* **1.** Damlatma. **2.** Damlatılma.

ıktida, -a'i [Ar. ıḳtidāʾ اقتداء] *(ıktida:) {OsT} is.* Örnek edinme; uyma.

ıktidaen, [Ar. ıḳtidāen اقتداءً] *(ıktida:en) {OsT} zf.* Örnek edinerek; uyarak.

ıktifa, -ai [Ar. ḳafāʾ > ıḳtifāʾ اقتفاء] *(ıktifa:) {OsT} is.* Birine uyup ardından gitme.

ıktifaen, [Ar. ıḳtifāen اقتفاءً] *(ıktifa:en) {OsT} zf.* Birine uyarak; ardından giderek; örnek edinerek.

ıkurmak, [ık-ur-mak] *{eT} gçsz. f.* Tıkanmak; tıkanıklık hissetmek. [EUTS]

ıkval, -li [Ar. ḳavl > ıḳvāl اقوال] *(ıkva:l) {OsT} is.* Birinin söylemediği sözü söylediğini iddia etme.

ıkvaliyat, [Ar. ıḳvāl > ıḳvāliyyāt اقواليات] *(ıkva:liya:t) {OsT} is.* Yersiz, temelsiz ve yalan iddialar.

-ıl- [-ıl- / -il- /-ul- / -ül-] *yap. e.* Fiilden fiil yapma eki; edilgenlik ve dönüşlülük eki. *{eAT} dut-ıl-mak, vir-il-mek, dür-ül-mek.*

-ıl, [-ıl /-il / -ül / -ul] *yap. e.* **1.** İsimden isim yapan ek. Yansıma bildiren kelimelerden ikileme halinde kullanılan zarflar yapar: *şırıl şırıl, vızıl vızıl, parıl harıl, mışıl mışıl, gürül gürül.* **2.** *{eAT} yap. e.* Renk adlarına gelerek renk adı yapar; *kız-ıl, yaş-ıl.*

ıl[1], [ıl] *{ağız} is.* **1.** Çok uzaktan görülebilen dağ. [DS] **2.** Yabancı; el. ⊡ **ıl dal,** *Çok uzakta olup da hayal meyal görünen şey.*

ıl[2], [ıl / yıl يل] *{eAT} is.* Yıl; sene.

-ıla, [-la / -le / -ıla / ile / -y-ıla / -y-ile] *{eAT} çek e.* → -la.

ıladanaz, [Yun. elatinos => ıladanaz] *{ağız}* is. **1.** Budanmış ağaç. **2.** Gürgen odunu. [DS]

ılal, [ılal / ilel] *{eT} ünl.* (Beylere, hakanlar cevap verirken) evet. [DLT]

ılamaz, [ı-la-maz] *{ağız} sf.* Yaramaz. [DS]

ılan, [yılan > ılan ايلان / الان] *{eAT} {ağız} is.* Yılan. [DS]

ılancak, -ğı [ır *(yans.)* > ır-la-n-(a)cak] *(ı:lancak) {ağız} is.* Salıncak. [DS]

ılangaç, -cı [ır *(yans.)* > ır-la-n-gaç] *(ı:langaç) {ağız} is.* Salıncak. [DS]

ılaşık, -ğı [ıla-ş-ık] *{ağız} is.* **1.** Çökelek. **2.** Lor. [DS]

ılbade, [Far. libāçe لباچه ? > ılbāde] *(ılba:de) {ağız} is.* Ceket; hırka. [DS]

ılbıda, [Yun. lapathon] *{ağız} is. bot.* Labada. [DS]

ılbık, -ğı [ıl-bı-k ?] *{ağız} sf.* Kuvvetli; güçlü. [DS]

ılbız, [*eT.* albız > ıl-bı-z ?] *sf.* Hastalıklı; cılız; zayıf.

ılcak, -ğı [ılı-cak] *{ağız} sf.* Ilık. [DS]

ıld, [ıld *(yans.)*] *is.* Hafif gürültüyü, patırtıyı; titrek titrek ışık saçmayı anlatan kök. [Zülfikar] *ıld-ır ıldır, ıld-ır-tı, ıld-ır-a-mak*

ıldır, [ıld *(yans.)* > ıld-ır] *is.* **1.** Hafif gürültüyü, titrek titrek ışık saçmayı anlatan yansımalı gövde. **2.** *is.* Alaca karanlık. ⊡ **ıldır ayaz,** *(Ev için) her yanı açık, penceresiz, kapısız, camsız.*|| **ıldır ıldır,** *1. Tertemiz; pırı pırıl; ışıl ışıl. {eAT} (aynı) 2. {ağız.} Aydınlık. 3. Saydam. 4. Yavaş yavaş.* [DS] *5. İyi pişmemiş yemeğin diri kalmış taneli hâli.*|| **ıldır ıldır ıldıramak,** *{ağız.} Parıl parıl parlamak.* [DS]|| **ıldır ıldır ıldırdamak,** *{ağız} Parıl pırıl parlamak.* [DS]|| **ıldır ışık,** *{ağız} 1. (Ev için) kapısız ve penceresiz; her tarafı açık. 2. Sabahın alaca karanlığı. 3. (Hava için) yıldızlı, açık ve ayaz. 3. (Ev, oda vb. için) aydınlık.* [DS]|| **ıldır mıldır,** *{ağız} Düşe kalka.* [DS]

ıldırak, -ğı [ıld *(yans.)* > ıld-ır-a-k] *{ağız.}sf.* Parlak. [DS]

ıldıramak, [ıld-ır-a-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-r(ı)-yor]* **1.** Ara sıra parlamak; ışılamak; ışıldamak. **2.** Çok hafif ışık vermek. [DS]

ıldıran, [ıld-ır-a-n] *sf.* **1.** *{ağız}* Ilık; sıcak. [DS] **2.** Sıcak yer. **3.** Yaylalarda, taş döşenen bir çukur üzerinde ateş yakılmak suretiyle ısıtıldıktan sonra çadır kurularak yapılan bir tür hamam.

ıldıratmak, [ıld-ır-a-t-mak الدرتمق] *{eAT} gçl. f. [-ır]* Parlatmak.

ıldırcıyan, [? ıldırcıyan] *{ağız} is.* At izi. [DS]

ıldırdamak, [ıld-ır-da-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-d(ı) -yor]* **1.** Ara sıra parlamak. **2.** (Sıvı için) yavaş yavaş akmak. [DS]

ıldırgıç, [ıld-ır-gıç] *is.* Bahane.

ıldırık, -ğı [ıld-ır-ık] *{ağız} is.* **1.** Sıcaklık. **2.** Aydınlık. **3.** Kıvılcım. **4.** Tenekeden yapılan şişesiz gaz lambası; idare lambası. [DS]

ıldırım, [yıld-ır-ım /ıld-ır-ım الدرم] *{eT} {eAT} {ağız} is.* Yıldırım. [DK] [DS]

ıldırmak[1], [ıld *(yans.)* > ıld-ır-(a)-mak] *{ağız} gçsz. f. [-ır]* Parıldamak. [DS]

ıldırmak[2], [yıl-mak > yıl-dır-mak] *{ağız} gçl. f. [-ır]* Korkutmak; yıldırmak. [DS]

ıldırtı[1], [ıld-ır-tı] *{ağız} is.* **1.** Parıltı; küçük ışık; uzaktan görülen ışık. **2.** Geceleri deniz üzerinde görülen küçük dalgaların oluşturduğu parıltı; yakamoz. [DS]

ıldırtı[2], [ıld-ır-tı] *{ağız} is.* Pıtırdı; hafif gürültü. [DS]

ıldız[1], [ıld-uz / ıld-ız الدز] *{eT} {eAT} {ağız} is.* **1.** Yıldız. [DK] **2.** Gün dönümünden on gün önceki zaman. [DS] ⊡ **ıldız böcüğü,** *{ağız} Yıldız böceği.* [DS]|| **ıldız dişiliği,** *{ağız} Kendini herkese sevdirme yeteneği.* [DS]|| **ıldızı dik olmak,** *{ağız} Kimse tarafından sevilmemek.* [DS]|| **ıldız kökü,** *{ağız} Yer elması.* [DS]

ıldız[2], [ıld *(yans.)* > ıld-ız] *{ağız} is.* İpliği çile yapmaya yarayan, iki ucu çengelli, ağaçtan yapılan bir araç. [DS]

ıldıznama, [yıldız + Far. nāme] *{ağız} is.* **1.** Yıldız bilimcilik. [DS] **2.** Yıldız falı.

ıldızsız, [yıldız-sız] *{ağız} sf.* (Kişi için) çirkin; sevimsiz. [DS]

ıldurmak[1], [ıl-dur-mak] *{eT} gçl. f. [-ur]* İndirmek. [DLT]

ıldurmak[2], [ıld *(yans.)* > ıld-ur-mak] *{eAT} gçsz. f. [-ur]* Parlamak.

ılduz, [ıld-uz / ıld-ız الدوز] *{eAT} {ağız} is.* Yıldız. ⊡ **ılduz atılmak,** *{eAT} Yıldız kaymak; yıldız akmak;*

meteor düşmek.|| **ılduzı alçah,** *{eAT} Talihsiz; bedbaht.*|| **ılduzu ışımak,** *{eAT} Talihi açılmak; şansı dönmek.*

ılg[1], [ılg *(yans.)*] *is.* Hafif hafif kımıldanmayı anlatan kök. [Zülfikar] *ılg-ı*

ılg[2], [*eT.* erk > ılg ?] *{ağız} is.* Kuvvet; güç. [DS] ⧉ **ılga vermek,** *{ağız}* Kavgayı kızıştırmak; kışkırtmak. [DS]

ılga[1], [ıl-ġa] *{eT} is.* Irmak kenarı; vadi. [ETY]

ılga[2], [ılg *(yans.)* > ılga] *{ağız} is.* **1.** Serap. **2.** Hayal. [DS]

ılga[3], [? ılga] *{ağız} is.* Geçimsizlik; kargaşa; karışıklık. [DS]

ılga[4], [ılı-ġ > ılga] *{ağız} is.* Yorgunluk ya da kırgınlık nedeni ile yükselen vücut ateşi. [DS]

ılga[5], [ıl-ġa-r > ıl-ga] *{ağız} zf.* Çabuk; hızlı; koşarak. ⧉ **ılga gitmek,** *{ağız} Çabuk gitmek; koşarak gitmek.* [DS]

ılgalamak, [ılga-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Damarına basmak; kışkırtmak. [DS]

ılgam, [ılg *(yans.)* > ılg-a-m] *{ağız} is.* Serap. [DS]

ılgama, [ıl-ġa-ma] *{ağız} is.* Saldırma; hücum etme; ılgar. [DS]

ılgamak, [ıl-ġā-mak ايلغامق] *(ılga:mak) {eT} gçl. f. [-r] [-g(ı)-yor]* **1.** Atlarla hücum etmek. **2.** Baskın yapmak; akın yapmak. **3.** Dörtnala saldırmak. [DK] **4.** Atı dört nala sürmek. **5.** *{eAT} {ağız} gçsz. f.* (At için) dörtnala koşmak. [DS]

ılgar[1], [ılġā-mak > ıl-ġa-r] *is.* **1.** *{eAT}* At ile yapılan akın; düşman üzerine hücum; atlı saldırı; akın; hücum. *{ağız} (aynı)* [DS] [DK] **2.** Dizginleri bırakılmış atın dörtnala koşması. **3.** *{ağız}* Hayvanın yürüme ile koşma arası bir yürüyüş biçimi. [DS] **4.** *{ağız} sf.* Çok çabuk; hızlı. [DS] ⧉ **ılgar etmek,** *Atlı olarak hücum etmek; saldırmak; ılgarlamak.*

ılgar[2], [*eT.* ıl-ıġ > ıl-(ı)ġ-ar] *{ağız} sf.* **1.** (Hava, gökyüzü için) parlak ve açık. **2.** Ateşli. [DS]

ılgar[3], [ılġ-ar] *{ağız} is.* Kışın yer ısınmaya başladığında yerden yükselen su buharının görünümü. [DS] ⧉ **ılgar çekilmek,** *{ağız} Sıcağın etkisi ile karların erimesi sonucunda oluşan buhardan sis meydana gelmek.* [DS]

ılgar[4], [Ar. ikrār] *{ağız} is.* Söz verme. [DS]

ılgar[5], [? ılgar] *{ağız} is.* Sıra; nöbet. [DS]

ılgar[6], [? ılgar] *{ağız} is.* Öfke. [DS]

ılgara, [ıl-ġa-r-a] *{ağız} zf.* **1.** (Atın yürüyüşü için) koşma ile yürüme arasında. **2.** Sürekli. [DS]

ılgarcı, [ıl-ga-r-cı] *is. tar.* Eskiden düşman ülkesine akın düzenleyen hafif süvari birliğine verilen isim; akıncı.

ılgarla, [ılgar-la] *{ağız} zf.* Koşarak. [DS]

ılgarlama, [ıl-ga-r-la-ma] *is.* Saldırma; akın etme eylemi.

ılgarlamak, [ıl-ga-r-la-mak] *gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* **1.** Bir ülkeye hafif süvari birliği ile saldırmak; akın etmek. **2.** *{ağız}* Kaygılanıp sabırsızlık göstermek; telaş etmek. [DS]

ılgarlen, [ılgar-leyin] *{ağız} zf.* Birdenbire. [DS]

ılgarmak[1], [ıl-(ı)g-ar-mak] *{ağız} gçsz. f. [-ır]* **1.** (Güneş için) yeni doğmak. [DS] **2.** (Sabah için) şafak sökmek üzere olmak.

ılgarmak[2], [ılg-ar-mak] *{ağız} gçsz. f. [-ır]* (Ekin için) yerden çıkarak belirmek; yeşermek. [DS]

ılgarmak[3], [ılg-ar-mak] *{ağız} gçsz. f. [-ır]* Yaklaşmak. [DS]

ılgartmak, [ılgar-t-mak] *{ağız} gçl. f. [-ır]* Kavga çıkartmak için abartılı sözler söylemek; kışkırtmak. [DS]

ılgat, [ılg-a-t] *{ağız} zf.* Belli belirsiz. ⧉ **ılgat görünme,** *{ağız} Belli belirsiz görünme.* [DS]

ılgatmak, [ıl-ga-t-mak] *{ağız} gçsz. f. [-ır]* Üzerine atılmak; saldırmak; hücum etmek. [DS]

ılgaz, [*eAT* ılġar > ılgaz] *{ağız} is.* **1.** Akın; hücum; saldırı. **2.** Atın dizginleri boş olarak dört nala koşması. [DS]

ılgazlamak, [ılgaz-la-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Akın etmek; saldırmak. [DS]

ılgı[1], [yılkı] *{ağız} is.* **1.** At, eşek veya keçi sürüsü; sürü. **2.** Koyun. **3.** Keçi. **4.** Koyun veya keçi çobanı. **5.** *sf.* Kendi hâlinde; başıboş.[DS]

ılgı[2], [il-mek > ilgi > ılgı] *{ağız} is.* **1.** Düğme. **2.** Soy sop. **3.** Hısım akraba. [DS] ⧉ **ılgı hayvanı,** *{ağız} Damızlık hayvan.* [DS]

ılgı[3], [cılga > ılgı?] *{ağız} is.* Keçi yolu; patika; cılga. [DS]

ılgı[4], [ıl-gı] *{ağız}* is. Ses; seda. [DS]

ılgı[5], [? ılgı] *{ağız} is.* Ev eşyası. [DS]

ılgıd, [ılg-ı-t] *{ağız} is.* Yavaş ve hafif esen rüzgâr. [DS] ⧉ **ılgıd ılgıd,** *{ağız}* → ılgıt ılgıt. [DS]

ılgıdı, [ılg-ıd-ır] *{ağız} is.* Ilgıdır. [DS]

ılgıdık, [ılg-ıd-ık] *{ağız} is.* Çocuk beşiği. [DS]

ılgıdır[1], [ılg *(yans.)* > ılg-ıd-ır الغدر] *{ağız} is.* **1.** İplikleri çile hâline getirmeye yarar, bir tahtaya altı santimetre kadar aralıkla çakılmış iki çividen oluşan araç. **2.** Eskiden çile hâlindeki iplikleri ölçmekte kullanılan ve uçlarına iki çivi çakılmış, bir metreye yakın boyda, tahtadan ölçü aleti. **3.** Çorabı genişletmek ya da düz tutmak için içine geçirilen düz tahta araç. **4.** İp bükmeye yarayan çatal ağaç. [DS] **5.** *{eAT}* Geniş delikli kalbur; gözer.

ılgıdır[2], [ılg *(yans.)* > ılg-ıd-ır] *{ağız} sf.* **1.** Zayıf; çelimsiz; sıska; cılız. **2.** Anlayışı kıt; saf; ahmak. [DS] ⧉ **ılgıdır incik,** *{ağız} (Kişi için) çok ince bilekli.* [DS]|| **ılgıdır kesilmek,** *{ağız} Zayıflamak.* [DS]|| **ılgıdır olmak,** *{ağız} Zayıflamak.* [DS]

ılgım, [ılg *(yans.)* > ılg-ı-m الغم] *{ağız} is.* **1.** Çöllerde çok uzaklarda su gibi görünen ışık yanıltmacı; yalgın; pusarık; serap. *{eAT} (aynı)* **2.** Gözün görebildi-

ği son nokta; göz erimi; ufuk. [DS] ◘ **ılgım ılgım,** *{ağız} 1. (Rüzgâr veya akarsu için) yavaş yavaş; azar azar; ağır ağır. 2. Belli belirsiz.* [DS]|| **ılgım salgım,** *1. {eAT} Serap. 2. {ağız} Belli belirsiz; gözle zor seçilen.* [DS]

ılgın[1], [*eT.* yıl-ğun > ılgın] *is.* **1.** *bot.* Bahçelerde çit ve süs bitkisi olarak yetiştirilen, çelikle üretilebilen, beyaz ve pembe çiçekli, hafif ve ince yapraklı, gösterişli küçük ağaççık, *(Tamarix).* **2.** *{ağız}* Sepet örmeye uygun bir tür söğüt ağacı. [DS]

ılgın[2], [ılg-ı-n] *{ağız} is.* **1.** Serap; ılgım. **2.** Hayal. **3.** Yaz sıcaklarında topraktan ısınarak yükselen hava tabakasının uzaktan dalgalı görüntüsü. **4.** Gerçek dışı yaratık. **5.** *sf.* Gerçek dışı; düşsel; hayalî. [DS]

ılgın[3], [ıl-(ı)g > ılgın ايلغين] *{ağız} sf.* **1.** (Su vb. için) ılık; ısıtılmış; biraz sıcak. **2.** *is.* Kavurucu sıcak. [DS] **3.** *{eAT}* Ilıca.

ılgın[4], [yıl-mak > yıl-gın] *{ağız} sf.* **1.** (Kişi için) gözü yılmış; gözü korkmuş; yılgın. **2.** Dargın; gücenmiş. **3.** Geçkin; baygın. [DS]

ılgın[5], [ıl-gın] *{ağız} sf.* **1.** Çok uzak. **2.** *zf.* Belli belirsiz. [DS] ◘ **ılgın salgın,** *{ağız} Belli belirsiz.*[DS]

ılgın[6], [ıl-gın ?] *{ağız} sf.* İnce. [DS]

ılgın[7], [ıl-gın ?] *{ağız} is.* Parça; bölüm. [DS]

ılgınca, [ılg-ın-ca ايلغينجه] *{eAT} zf.* Belli belirsiz. ◘ **ılgınca salgınca,** *{eAT} Hayal meyal; belli belirsiz.*

ılgıncar, [? ılgıncar] *is.* Yabanî kiraz; kuş kirazı.

ılgıngiller, [ılgın-gil-ler] *is. bot.* Örnek bitkisi ılgın olan ayrı taç yapraklı bitkiler familyası, *(Myricaria).*

ılgır, [ılg-ı-r] *{ağız} is.* **1.** Yaz sıcaklarında topraktan ısınarak yükselen hava tabakasının uzaktan dalgalı görüntüsü. **2.** Serap. **3.** Fitil. [DS]

ılgırtı, [ılg-ı-r-tı] *{ağız} is.* Çör çöple yakılan küçük ateş. [DS]

ılgıt, [ılg-ı-t] *{ağız} sf.* **1.** (Görünüm için) belli belirsiz. **2.** (Su için) aktığı belli olmayan. **3.** (İnsan için) yavaş; halim selim. [DS] ◘ **ılgıt ılgıt,** *{ağız} 1. (Akış, esinti için) yavaş yavaş; ağır ağır. {eAT} (aynı) 2. İnce ince.* [DS]

ılgıtır, [ılg-ı-t-ır] *{ağız} is.* Elli cm. uzunluğunda keten arşını. [DS]

ılgıtırınlık, -ğı [ılgıtır-ın-lık] *{ağız} sf.* (Kişi için) ince ve eğri bacaklı. [DS]

ılgız, [ılg-ı-z] *{ağız} is.* **1.** İplik arşını; ılgıdır. **2.** İplikleri kelep yapmak için kullanılan araç; ılgıdır. **3.** *sf.* Haylaz; sersem; ipsiz. [DS]

ılgum, [ılg-u-m] *{eAT} is.* → ılgım.

ılğın, [yıl-gın] *{ağız} sf.* Korkak. [DS]

ılğıt, [ılg-ı-t] *{ağız} is.* Bahar güneşi. [DS]

-ılı, [-ı-lı / -i-li / -u-lu / -ü-lü] *yap. e.* → -lı.

ılı[1], [*eT.* ılı-ğ > ılı ايلي] *{eAT} {ağız} sf.* (Hava ve su için) biraz sıcak; ısınmış; ılık. [DS] ◘ **ılı su,** *{eAT} Ilıca.*|| **ılu su,** *{eAT} Ilıca.*|| **ılı sucu,** *{eAT} Hamamcı.*

ılı[2], [ı-lı] *{ağız} sf.* **1.** Korkunç. **2.** Sevimsiz. [DS]

ılıbada, [Yun. lapathon] *{ağız} is.* Labada. [DS]

ılıbıdı, [Yun. lapathon] *{ağız} is.* Labada. [DS]

ılıca, [ılığ-ca > ılı-ca ايلجه] *(ılı'ca) is.* **1.** Yerden kaynayan sıcak ve şifalı su; sıcak su kaynağı. *{eAT} (aynı)* **2.** Böyle bir sudan yararlanılarak kurulmuş bir tür hamam.

ılıcak, -ğı [ılığ-cak ايلجق] *{ağız} sf.* **1.** Biraz ılık; ılıkla soğuk arası; ılıkça. *{eAT} (aynı)* **2.** *is.* Sıcak su kaynayan yer; ılıca. **3.** Yoğurt yapmak üzere yeni mayalanmış süt. [DS] ◘ **ılıcak söz,** *{eAT} Tatlı ve yumuşak söz.*|| **ılıcak su,** *{eAT} Sıcak su kaynağı; ılıca.*

ılıç, -cı [ılıç] *is. bot.* **1.** Karaağaçgillerden ılıman ve tropikal bölgelerde yetişen, düzgün kabuklu, kerestesi sert ve dayanıklı, seyrek ve oval yapraklı büyük bir ağaç; çitlembik, *(Celtis australis).* **2.** Bu ağacın buruk lezzette küçük meyvesi.

ılıfıtı, [? ılıfıtı] *{ağız} is.* Az pişmiş yumurta; rafadan.[DS]

ılığ, [ılı-ğ / yılī-mak > yılı-ğ] *{eT} sf.* Ilık. [DLT]

ılığıvermek, [yıl-ık-mak > yılık-ı+ver-mek] *{ağız} gçsz. f. [-ir]* Oturmak; ilişmek. [DS]

ılık[1], **-ğı** [*eT.* ılı-ğ / yılı-ğ > ılı-k] *sf.* Sıcakla soğuk arası; hafifçe sıcak.

ılık[2], **-ğı** [ılı-k ?] *{ağız} is.* **1.** Güç kuvvet; dinçlik. **2.** Sevgi; muhabbet. **3.** *sf.* Cana yakın; sıcakkanlı. [DS]

ılık[3], **-ğı** [el+iğ-i > elig] *{ağız} is.* İplik bükmekte kullanılan araç. [DS] ◘ **ılık çeken,** *{ağız} Çuvaldız.*[DS]

ılıka, [? ılıka] *{ağız} is.* Bitki kabuklarından yapılan kalın ip; urgan. [DS]

ılıkça, [ılık-ça] *sf.* Biraz ılık; ılığa yakın.

ılıkçıl, [ılık-çıl] *sf. bot.* (Bitki için) yaşayabilmek için bol nem ve 15-20°C sıcaklık isteyen.

ılıklaşma, [ılık-la-ş-ma] *is.* Ilık duruma gelme.

ılıklaşmak, [ılık-la-ş-mak] *dönşl. f. [-ır]* Ilık duruma gelmek.

ılıklaştırma, [ılık-la-ş-tır-ma] *is.* Ilık duruma getirme.

ılıklaştırmak, [ılık-la-ş-tır-mak] *gçl. f. [-ır]* Ilık duruma getirmek; ılıtmak.

ılıklık[1], **-ğı** [ılık-lık] *is.* Ilık olma durumu.

ılıklık[2], **-ğı** [Yun. lukhuari => ılıkma > ılık-lık ?] *{ağız} is.* İdare lambası. [DS]

ılıkma[1], [ıl-ı-k-ma] *is.* **1.** Gönül akma; aşkla sevme; âşık olma. **2.** Acele etme; ivme.

ılıkma[2], [Yun. lukhuari => ılıkma] *{ağız}* İdare lambası; kandil. [DS]

ılıkmak[1], [ıl-ı-k-mak] *{eT} gçl. f. [-ur]* Korumak. [KB]

ılıkmak^{2}, [ıl-ı-k-mak] *{ağız} gçl. f. [-ır]* **1.** Beğenmek; kanı kaynamak; içi ısınmak. **2.** Gönülden sevmek; âşık olmak. **3.** Heveslenmek; imrenmek. [DS]

ılıktırmak, [ıl-ı-k-tır-mak ايلقدرمق] *{eAT} gçl. f. [-ır]* **1.** Isındırmak; sevdirmek. **2.** Meylettirmek. **3.** Rağbet ettirmek; imrendirmek.

ılım^{1}, [ıl-ı-m] *is.* **1.** İsteklerinde, arzularında, tutkularında ölçülü davranabilme erdemi; ölçülülük; itidal. **2.** *gök b.* Güneş'in, gece ve gündüz eşitliği sırasında gök ekvatorunda bulunduğu nokta. ⊡ **ılım yel,** *{ağız} Ilık eser rüzgâr; meltem.* [DS]

ılım^{2}, [Far. lime] *{ağız} sf.* Parça; bölük. ⊡ **ılım ılım,** *{ağız} Parça parça; lime lime.* [DS] || **ılım pılım,** *{ağız} Parça parça; lime lime.* [DS]

ılıma^{1}, [ılı-ma] *is.* Ilık duruma gelme eylemi.

ılıma^{2}, [ı-lı-ma] *{ağız} is.* Yılma; yatışma; sinme.[DS]

ılımak^{1}, [*eT.* yılı-mak > ılı-mak ايليمق] *gçsz. f. [-ır]* Ilık duruma gelmek; biraz ısınmak; *{eAT} (aynı).*

ılımak^{2}, [ı-lı-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r]* Yavaş yavaş anlaşmaya yaklaşmak.

ılımak^{3}, [ı-lı-mak] *{ağız} gçl. f. [-r]* Yemeği sindirmek. [DS]

ılıman^{1}, [ılı-man / Yun. liman [EREN] ايليمان] *sf.* **1.** *coğ.* (Yer için) sıcaklığı orta derecede olan; mutedil. *{eAT} (aynı)* **2.** Ilık kaynak suyu; ılıca.

ılıman^{2}, [ıl-ı-man ?] *{ağız} is.* **1.** Kaynak. **2.** Akarsuyun çağlamayan yeri. [DS]

ılımanlık, -ğı [ılı-man-lık] *{ağız} sf.* (Hava için) ılık; orta derece sıcaklıkta; mutedil. [DS]

ılımannık, -ğı [ılı-man-lık] *{ağız} sf.* → ılımanlık. [DS]

ılımbız, [ıl-ım(m)-ız] *{ağız} is.* Yıldırım. [DS]

ılımga, [ıl-ımga / al-ımga] *{eT} is.* Hakanın mektuplarını Türk yazısı ile yazan kimse; kâtip; özel kalem müdürü. [DLT] [KB]

ılımıklı, [ıl-ım-ık-lı] *{ağız} sf.* Büyümesi, gelişmesi iyi olan. [DS]

ılımlı, [ılı-m-lı] *sf.* **1.** Aşırılığa kaçmayan; ölçülü; mutedil. **2.** Şiddet ve nicelik bakımından orta seviyede bulunan. **3.** (Siyasetçi için) aşırı uçlar arasında orta yolu savunan.

ılımlılık, -ğı [ılı-m-lı-lık] *is.* Ilımlı olma durumu; mutedillik; mutediliyet.

ılımuk, -ğu [ılı-muk] *{ağız} sf.* Ilıkça. [DS]

ılıncak^{1}, **-ğı** [ıl-ın-cak] *{ağız} is.* Salıncak. [DS]

ılıncak^{2}, **-ğı** [ılı-n-cak] *{ağız} sf.* Ilık. [DS]

ılındırma, [ılı-n-dır-ma] *is.* Ilık duruma getirme eylemi.

ılındırmak, [ılı-n-dır-mak] *gçl. f. [-ır]* Ilık duruma getirmek; ılıştırmak; ılımasına sağlamak; ılıtmak.

ılıngaç, [ıl-ın-gaç] *{ağız} is.* Çocuk salıncağı. [DS]

ılıngı, [ıl-ıñı ?] *(ılıñı){ağız} sf.* Paçavra. [DS]

ılınız, [ıl-ıñız ?] *(ılıñız) {ağız} sf.* Cimri. [DS]

ılınma, [ılı-n-ma] *is.* Ilık duruma gelme eylemi; ılıma.

ılınmak^{1}, [ılı-n-mak] *dönşl. f. [-ır]* Ilık duruma gelmek; ılıklaşmak.

ılınmak^{2}, [ıl-ın-mak / il-in-mek] *{eT} dönşl. f. [-ur]* İlişmek; tutulmak; uğramak; takılmak; [DLT]

ılıntı, [ıl-ıntı] *{ağız} sf.* (Kişi için) çelimsiz; kuvvetsiz; zayıf. [DS]

ılış, [ıl *(yıl)* > ıl-ış ?] *{ağız} zf.* Önceki; daha önce; geçen. [DS] ⊡ **ılış ıl** (yıl), *{ağız} Geçen yıldan önceki yıl; iki yıl öncesi.* [DS]

ılışgan, [yıl-ış-kan] *{ağız} sf.* (Kişi için) soğuk ve yapmacık bir tavırla gülen. [DS]

ılışık, -ğı [ılı-ş-ık] *{ağız} sf.* (Su için) ılışmış durumda olan; ılık. [DS]

ılışlamak^{1}, [ılı-ş-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Sıcak suya soğuk su ekleyerek ılık hâle getirmek. [DS]

ılışlamak^{2}, [ışı-l-a-mak] *{ağız} gçsz. f. [-l(ı)-yor]* Parlamak; ışıldamak. [DS]

ılışma^{1}, [ılı-ş-ma] *is.* (Soğuk ve sıcak su karıştırılarak) birbirini ılık hâle getirme.

ılışma^{2}, [yıl-mak > yıl-ış-ma] *{ağız} is.* Arsızca sırıtarak gülme. [DS]

ılışmak^{1}, [ıl-ış-mak / ilişmek] *{eT} işteş. f. [-ur]* **1.** Birbirine ilişmek; çatışmak. [DLT] **2.** Asmakta yardım etmek; birlikte asmak. [DLT] ⊡ **ılış tıkış,** *{ağız} Çok kalabalık.* [DS]

ılışmak^{2}, [ıl-ış-mak] *{eT} işteş. f. [-ur]* Birlikte inmek; inmekte yarış etmek; inişmek. [DLT]

ılışmak^{3}, [ılı-ş-mak] *işteş. f. [-ır]* **1.** (Soğuk ve sıcak su karışarak) birbirini ılık hâle getirmek. **2.** *{ağız}* Birbiri ile anlaşmak; kaynaşmak; uyuşmak; birbirine ısınmak. [DS] **3.** *dönşl. f.* Ilık hâle gelmek; ılımak.

ılıştırma, [ılı-ş-tır-ma] *is.* Sıcak ve soğuk suyu birbirine karıştırarak ılık duruma getirme.

ılıştırmak, [ılı-ş-tır-mak] *gçl. f. [-ur]* Sıcak ve soğuk suyu birbirine karıştırarak ılık duruma getirmek.

ılıtma, [ılı-t-ma] *is.* Ilık duruma getirme; ılımasını sağlama.

ılıtmak, [ılı-t-mak ايليتمق] *gçl. f. [-ır]* Ilık duruma getirmek; ılımasını sağlamak; hafif ısıtmak; ılıştırmak; *{eAT} (aynı).*

ılız^{1}, [ıl-ız] *{ağız} is.* İplik sarmakta kullanılan ağaçtan yapılan bir araç. [DS]

ılız^{2}, [cıl-ız] *{ağız} sf.* Zayıf. [DS]

ılk, [Ar. ʿırḳ => ılk] *is.* **1.** Soy; sülale. **2.** Zürriyet; nesil. ⊡ **ılkı bozuk olmak,** *{ağız} Soysuz olmak; sütü bozuk olmak.* [DS]|| **ılkı kesilmek,** *{ağız} Tükenmek; bitmek.* [DS]

ılkaç, -cı [ıl-ka-ç] *{ağız} sf.* (Kişi için) işini yoluna koyan. [DS]

ılkatmak, [ıl-ka-t-mak] *{ağız} gçl. f. [-ır]* Saldırmak. [DS]

ılkı[1], [ılkı / yılkı يلقى] *{eT} {eAT} {ağız} is.* → yılkı. [DK] [DS] ⊡ **ılkıdan tutma,** *{ağız} 1. (İnsan veya hayvan için) yabani. 2. mecaz. Emeksiz meydana geliş.* [DS]

ılkı[2], [ılkı] *{ağız} is.* **1.** Keçi. **2.** Keçi sürüsü. **3.** Koyun. **4.** Damızlık kısrak. [DS]

ılkı[3], [Ar. ʿırḳ => ılkı] *{ağız} is.* Soy sop. [DS]

ılkı[4], [ılkı] *{ağız} is.* **1.** Fidanların toplu olarak bulunduğu yer. **2.** *sf.* (Yer için) kuytu; dulda; siper. [DS]

ılkıcı, [ılkı-cı / yılkı-cı] *{eT} is.* → yılkıcı. [DK]

ılkıdır[1], [ılk-ıd-ır / ılg-ıd-ır] *{ağız} is.* → ılgıdır. [DS]

ılkıdır[2], [ılk-ıd-ır] *{ağız} sf.* İnce. [DS]

ılkılık, -ğı [ılkı-lık] *{ağız} is.* Keçilerin gölgelendiği yer. [DS]

ılkım, [ılg-ı-m / ılk-ı-m] *is.*→ ılgım. ⊡ **ılkım salkım,** *{eAT}* → ılgım salgım.

ılkımak[1] [ılk-ı-mak] *gçsz. f. [-ır]* Serap olmak; ufukta dalgalanır gibi olmak; bir görünüp bir kaybolmak.

ılkımak[2], [ılk-ı-mak] *{ağız} gçl. f. [-ır]* **1.** Süt sağmak. **2.** *mecaz.* (Gönül için) akmak; meyletmek; içi ısınmak; kanı kaynamak. [DS] *"Yarimi görünce gönlüm ılkıyor."*

ılkışıma, [ilk+ışı-ma / ılk-ış-ma] *{ağız} is.* Gün doğmadan önce ufukta görülen aydınlık. [DS]

ılkıt, [ıl-kı-t / ılg-ı-t] *is.* **1.** Çok uzak nesnelerin belli belirsiz görüntüsü. **2.** *sf.* Yavaş yavaş; ağır ağır; sakin sakin.

ılkız, [ıl-k-ız] *{ağız} is.* İpliği çile yapmaya yarayan iki ucu çengelli tahta araç. [DS]

ılku, [yılkı / ılkı يلقو] *{eAT} is.* → yılkı.

ıllamak, [ır-la-mak > ıl-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Sallamak; sarsmak. [DS]

ılmak[1], [ıl-mak / il-mek] *{eT} dönşl. f. [-ur]* **1.** Bağlanmak; iliştirilmek. [İKPÖy.] **2.** (Kargı vb) saplamak; hücum etmek. [Nevâyî]

ılmak[2], [ıl-mak / in-mek] *{eT} gçsz. f. [-ur]* İnmek. [DLT]

ılmak[3], [ıl-mak] *{ağız} gçsz. f. [-ır]* Hafif uykuya dalmak; kestirmek; içi geçmek. [DS]

ılman, [ı-l(ı)-man] *{ağız} sf.* Ilık; ılıman. [DS]

ılmık, -ğı [ıl-mık] *{ağız} is.* **1.** Yerden beş santimetre kadar yükselmiş ekin. **2.** Bitkilerin üzerinde bulunan küçük kıl veya tüycükler. [DS] ⊡ **ılmık ılmık,** *{ağız} Parça parça; lime lime.* [DS]

ılpıdın, [? ılıpıdın] *{ağız} is.* Haşlanmış yumurta. [DS]

ılsamak, [ıl-sa-mak / in-se-mek] *{eT} gçsz. f. [-r]* İnmek istemek. [DLT]

ıltar, [Yun. lıtari] *{ağız} is.* **1.** Yular sapı; yular ulağı; yıltar. **2.** Köpeklerin kurda karşı daha iyi savunmaları için boyunlarına takılan çivili halka. **3.** İp. **4.** İnce halat. [DS]

ıltarmak, [ılt-a-r-mak] *{ağız} gçl. f. [-ır]* Çuval, heybe cinsi eşyaları tamir etmek. [DS]

-ılu, [*eT.* -ı-ġ-lı > -ı-lu / -i-lu] *{eAT} yap e.* **1.** Sıfat fiil yapan ve "-ılmış" değerinde kullanılır. *"Sünüğe sar-ılu (sarılmış) etsiz deriyem / Semizlikten halavetten beriyem."* Pendname-i Güvehî. **2.** Geçişsiz fiillerden sıfat türetir. *kork-ılu.*

-ım[1], [-m / -ım / -im / -um / -üm] *{eT} {eAT} çek. e.* → -m.

-ım[2], [men > ben > -ım / -im / -um / -üm] *çek. e.* **1.** Birinci tekil kişi fiil çekim eki olup belirsiz geçmiş zaman, geniş zaman, gelecek zaman, gereklik ve istek kiplerinde kullanılır. **2.** İsimlerin ek fiille şimdiki zaman ve geniş zamanda çekimini sağlayan birinci tekil kişi eki: *öğrenciyim, gencim, yazılıyım, yolcuyum.*

-ım[3], [-ım / -im / -um / -üm] *{eAT} yap. e.* Hem geçişli, hem de geçişsiz fiillerden isim türeten ek. Genellikle bir defada veya bir hamlede yapılan işleri gösterir. *öl-üm, toy-um, ad-ım, bak-ım, tad-ım.*

ım, [ım *(yans.)*] *is.* Hafif hafif kıpırdamayı anlatan kök. [Zülfikar] *ım-ıl ımıl*

ımacı, [Yun. imitsea => imece] *{ağız} sf.* İmeceye katılan, yardım eden. [DS]

ımağı, [ı-ma(k)-ı] *is.* Taze sebze.

ımak[1], [ı-mak] *{ağız} gçl. f. [-r]* Önem vermemek.

ımak[2], [ī-mak / ıy-mak] *(ı:mak) {eT} gçl. f.* **1.** Göndermek. [ETY] [EUTS] [Gabain] **2.** Terk etmek. [Gabain] **3.** Kaçırmak. [Gabain]

ımakmak, [ı-mak-mak] *{ağız} gçl. f. [-ır]* Önem vermemek. [DS]

-ımamak, [u-mak *(muktedir olmak)* > u-ma-mak > -ı-ma-mak / -i-me-mek / -u-ma-mak / -ü-me-mek] *{eAT} yap. e.* Yeterlik fiilinin olumsuzunu yapar; -amamak. *"Katlanımadı (dayanamadı) anın hicranına / Okudu bir hadimi eyvanına."* Mantıku't-Tayr.

ımasılamak, [ı-ma-sı-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Taklit etmek. [DS]

ımaz, [ım *(yans.)* > ım-az] *{ağız} sf.* Yavaş. ⊡ **ımaz ımaz,** *{ağız} (Suyun akışı için) yavaş yavaş.* [DS]

ımb, [ımb *(yans.)*] *is.* Şişmanlığı, yağlı olmayı, cıvık cıvık olmayı anlatan kök. [Zülfikar] *ımb-ıl ımbıl, ımb-ıl-dak*

ımbal, [Yun. emvole] *is. {ağız}* **1.** Övendirenin ucuna çakılan çivi; nodul. **2.** Üvendire. **3.** Yay. [DS]

ımbarlamak, [Yun. emvole => embel > embel-lemek / imbal-la-mak > ımbar-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Öküzü övendirenin ucundaki çivi ile dürtmek; nodullamak. [DS]

ımbık, -ğı [Ar. enbīk] *{ağız} is.* Çaydanlık. [DS]

ımbıl[1], [ımb *(yans.)* > ımb-ıl] *is.* Şişman ve yağlı olmayı, cıvık cıvık olmayı anlatan yansımalı göv-

de. ⊟ **ımbıl ımbıl,** *{ağız} (Şişmanlık için) yürüyemeyecek şekilde çok.* [DS]

ımbıl[2], [Yun. empoli] *{ağız} is.* Evlek; bir dönümün dörtte biri. [DS]

ımbıldak, -ğı [ımb *(yans.)* > ımb-ıl-da-k] *{ağız} is.* Oynak bataklık. [DS]

ımbış, [ımb *(yans.)* > ımb-ış] *{ağız} sf.* (Hayvan için) ağır yürüyen. [DS]

ımcınmak, [ım-(ı)-c-ın-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* Yatarken kalkmaya davranmak. [DS]

ımga[1], [Çin. im ġo dar > ımgā] *{eT} is.* Mal müdürü; tahsildar; hazinedar. [DLT]

ımga[2], [ım-ġā] *(ımga:) {eT} is.* Dağ keçisi. [EUTS] [KB]

ımgılıkış, [ım-(ı)-g-ıl-ı + kıç ? / ınkılış] *{ağız} sf.* Durgun; beceriksiz. [DS]

ımık[1], **-ğı** [ı-m-ı-k] *{ağız} sf.* **1.** (Hava için) ılık ve durgun. **2.** Ilık; az sıcak. **3.** Rüzgârsız, kuytu yer; dulda. **4.** Süt tadı geçmemiş ve iyi tutmamış yoğurt. [DS]

ımık[2], **-ğı** [ım-ık ?] *{ağız} sf.* Az; biraz. [DS] ⊟ **ımık ımık,** *{ağız} 1. Belli belirsiz. 2. Hafif.hafif.* [DS]

ımık, -ğı [? ımık] *{ağız} is.* Bir tür diş hastalığı. [DS]

ımıklamak, [ımık-la-mak] *{ağız} gçsz. f. [-ır]* Birisine varıp çatmak; dokunmak. [DS]

ımıklaşmak, [ı-m-ı-k-la-ş-mak] *dönşl. f. [-ır]* (Hava için) ılıklaşmak; biraz ısınmak.

ımıklık, [ı-m-ı-k-lık] *{ağız} is.* **1.** Bulutlu, durgun hava. **2.** Ilıklık. [DS]

ımıl, [ım *(yans.)* > ım-ıl] *is.* **1.** Hafif hafif kıpırdanmayı anlatan yansımalı gövde. **2.** *sf.* Yavaş; durgun. ⊟ **ımıl ımıl,** *{ağız} Yavaş olarak; durgun bir hâlde; hafifçe; yavaş yavaş.* [DS]

ımıltı, [ım-ıl-tı] *{ağız} is.* Yiyecek şey. [DS]

ımımak, [ı-m-ı-mak ?] *{ağız} gçsz. f. [-r]* Ilınmak; ısınmak. [DS]

ımır, [(ı)mır *(yans.)*] *is.* Uyuşuk olmayı, mıymıntılığı anlatan kök. [Zülfikar] *ımır-mak, ımır-sak, ımır-sık, ımır-sık-lan-mak* ⊟ **ımır yamur etmek,** *{ağız} Sözleri ağızda geveleyerek konuşmak.* [DS]|| **ımır yamur söylemek,** *{eAT} {ağız} Sözü anlaşılamayacak biçimde geveleyerek söylemek.* [DS]

ımırcık, -ğı [ımır-cık] *{ağız} zf.* Az önce; zamanından önce. ⊟ **ımırcık karanlık,** *{ağız} Alaca karanlık; tan atma zamanı.* [DS]

ımırga, [ım-ır-ga / ımırgı] *{ağız} sf.* **1.** (Sebze ve meyve için) taze; körpe. **2.** (İnsan için) genç irisi. **3.** Zamanından önce serpilip büyümüş. [DS]

ımırgamak, [ım-ır-ga-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-g(ı)-yor]* Acele etmek. [DS]

ımırgaz, [ım-ır-ga-z] *{ağız} sf.* **1.** Bir şeyi seyretmekten hoşlanan; meraklı. **2.** Bilgiçlik taslayan; kendisini ilgilendirmeyen konulara karışan. **3.** (Kişi için) kendisinden hoşlanılmayan ve orada bulunması gereksiz görülen. [DS]

ımırgı, [ım-ır-gı] *{ağız} sf.* Körpe; taze. [DS]

ımırgılanmak, [ımır-gı-la-n-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* **1.** (Ağaçlar için) tomurcuklanmak. **2.** (Tohum için) toprak altında filizlenmek. [DS]

ımırmak, [ımır-mak] *{ağız} gçsz. f. [-ır]* Uyur uyanık durmak; uyuklamak. [DS]

ımırsıh, [ımır-sı-k > ımır-sı-ẖ] *{ağız} sf.* Arkadaşının iyiliğini istemeyen; kıskanç. [DS]

ımırsık, [ımır-sı-k] *{ağız} sf.* **1.** Uyuşuk; beceriksiz. **2.** Huysuz; arsız. **3.** İçinden pazarlıklı; sinsi. [DS]

ımırsıklanmak, [ımır-sı-k-la-n-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* **1.** Mızmızlanmak. **2.** Miskinleşmek. [DS]

ımışak, [ım-ış-ak / ımı-ş-ık] *{ağız} sf.* **1.** Biraz sıcak; ılık. **2.** (Hava için) ılık; mutedil; mülayim. [DS]

ımışkan, [ım-ış-kan] *{ağız} sf.* (Kişi için) yaltakçı; yılışık. [DS]

ımıştırmak, [ım-ış-tır-mak] *{ağız} gçl. f. [-ır]* Ilık hâle getirmek; ılıştırmak. [DS]

ımıtmak, [ım-ıt-mak] *{ağız} gçl. f. [-ır]* Az ılıtmak.[DS]

-ımız, [-mız / -miz / -muz, / -müz, / -ımız, / -imiz, / -umuz, / -ümüz] *{eT} çek. e.* → -mız.

ımız[1], [(ı)mız *(yans.)*] *is.* Mıymıntılığı, mızmız olmayı anlatan kök. [Zülfikar] *ımız-ga-mak, ımız-ga-n-mak, ım(ız)-ık, ım(ı)z-ık-çı*

ımız[2], [ımız] *{ağız}* is. Yeni mayalanmış süt. [DS]

ımızgamak, [ımız-ga-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-g(ı)-yor]* Hafif uykuya dalmak; uyanıklıkla uyku arası durumda bulunmak. [DS]

ımızganma, [ımız-ga-n-ma] *{ağız} is.* Uyku ile uyanıklık arasında bulunma durumu. [DS]

ımızganmak[1], [ımız-ga-n-mak غمز اغمز] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* **1.** Uyku ile uyanıklık arasında bulunmak; pineklemek. *{eAT} (aynı)* **2.** İki durum karşısında kararsız kalmak; tereddüt etmek. **3.** (Ateş için) kararıp sönmek üzere olmak. **4.** Uyuşmak. **5.** (Çocuk için) mızmızlanmak. [DS]

ımızganmak[2], [ımız-ga-n-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* Soyunmak. [DS]

ımızkamak, [ımız-ka-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-k(ı)-yor]* → ımızgamak. [DS]

ımızlanmak, [ımız-la-n-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* Uyuklamak. [DS]

-ımlı, [-m-lı / -mli / -mlu / -mlü / -imli / -ımlı / -umlu / -ümlü] *yap. e.* → -mlı.

ımlık, -ğı [ıb-lık > ım-lık املیق] *{ağız} is.* **1.** Daha iyi yağlanması için iğdiş edilmiş horoz veya başka bir hayvan. **2.** Hadım edilmiş erkek. **3.** İğdiş olarak doğmuş hayvan. [DS] ⊟ **ımlık etmek,** *{eAT} Horozu iğdiş etmek.*

-ımnı, [-ım *(iyelik eki)* + -nı > -ım-nı] *{eAT} çek e.* -ımı. *"Gözümün yaşı kesülsün k'eyledi sırrımnı (sırrımı) faş."* Ruşenî Divanı.

ımrak, [amra-k / ımra-k] *{eT} is.* Sevgili; aziz. [EUTS]

ımraz, [Ar. emrāż] *{ağız} sf.* Hasta ve çok zayıf bünyeli. [DS]

ımrek, -ği [imre-k] *{ağız} sf.* (Kişi için) imrenen; özenen. [DS]

-ımsa-, [-msa- / -mse- / -ı-m-sa- / -i-m-se-] *yap. e.* → -msa.

-ımsı, [-m-sı / -msi / -msu / -msü / -imsi / -ımsı / -umsu / -ümsü] *yap. e.* → -msı.

ımsık, -ğı [ım-(ı)s-ık] *{ağız} sf.* **1.** Utangaç; sıkılgan. **2.** Kaygısız; gamsız. **3.** Miskin; tembel. **4.** Sır saklayan. **5.** (Yemek için) kokmuş, bozulmuş. [DS] ⊡ **ımsık olmak,** *{ağız} (Yemek için) ekşimek; bozulmak.* [DS]

ımsımak, [ımsı-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r]* → ımzımak. [DS]

-ımsız, [-m-sız / -msiz / -msuz / -msüz / -imsiz / -ımsız / -umsuz / -ümsüz] *yap. e.* → -msız.

ımşağ, [*eT.* yım-(ı)ş-a-k ایمشاغ] *{eAT} sf.* Yumuşak; mülayim.

-ımtı, [-ımtı / -imti] *{eAT} yap. e.* -ımsı; -ımtırak.

-ımtık, [-am-tık / -ım-tık / -im-tık / -um-tuk] *{eAT} yap e.* → -amtık.

-ımtırak, [-m-tır-ak / -imtırak / -ımtırak / -umtırak / -ümtırak] *yap. e.* → -mtırak.

ımzanmak, [ım(ı)z-a-n-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* Mırıldanmak. [DS]

ımzıganmak, [ım(ı)z-ga-n-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* Uyuklamak. [DS]

ımzık¹, -ğı [ım(ı)z-ık / ım(ı)s-ık] *{ağız} sf.* **1.** Miskin; mızmız; beceriksiz. **2.** Arsız; sümsük. **3.** Sıkılgan; sessiz; utangaç. **4.** Sinsi; içinden pazarlıklı. **5.** Cimri. [DS]

ımzık², -ğı [ım(ı)z-ık] *{ağız} sf.* (Yemek için) ekşimiş; kokmuş. [DS] ⊡ **ımzık kurdu,** *{ağız} Kokmuş etin üzerinde görülen kurt.* [DS]

ımzıkmak, [ım(ı)z-ık-mak] *{ağız} gçsz. f. [-ır]* (Yemek için) bozulmak; ekşimek; kokmak.[DS]

ımzıksımak, [ım(ı)z-ık-sı-mak] *{ağız} gçsz. f. [-ır]* (Et ve yemek için) bayatlamak; kokmaya yüz tutmak. [DS]

ımzıma, [ım(ı)z-ı-ma] *{ağız} is.* (Su vb. için) ılıma. [DS]

ımzımak, [ım(ı)z-ı-mak] *{ağız} gçsz. f. [-ır]* (Yemek için) bozulmak; kokmak; ekşimek. [DS]

-ın-, [-n- / -in- / -ın- / -un- / -ün-] *yap. e.* → -n- *{eAT} (aynı).*

-ın¹ ... ın, [-ın ... -ın / -in ... -in] *{eAT} yap e.* **1.** Sayı sıfatlarından üleştirme sıfatı ya da nicelik zarfı ikilemeleri yapar; -ar ...-ar; -şer ...-şer. *"Gel imdi dinle sözü serdideyin / Birin birin (birer birer) anı sana diyeyin."* Yunus Emre. *"Anın çün ki aşka katlanmazın / Eridi tenim külli azın azın (azar azar)."* Süheyl ü Nevbahar. **2.** ... tarafına doğru; ... üzerine. *"Boğa götün götün gitti."* Dede Korkut.

-ın², [-ın / -in / -un / -ün / -n-in / -n-ın / -n-un / -n-ün] *çek. e.* İsmin hâl eki; ad durumu eki. İsim tamlamalarında tamlayana gelir. İlgi eki veya tamlayan eki diye adlandırılır. İsmi isme veya edata bağlayan isim çekim eki; ilgi durumu eki; tamlayan durum eki. İsimle isim, zamirle edat arasında ilgi kurar: *evin bahçesi, köyün muhtarı, dağın başı, kalenin burcu, borcun kalanı, bahçenin (köşesı), suyun (dibi), çocuğun (kalemı), onun (için).*

-ın³, [-ın / -in / -un / -ün] *{eAT} çek e.* İyelik eki almış isimlere gelen yükleme durumu eki *"-ı , -n-ı"* değerinde kullanılır. *"Süngüsin (süngü-s-ü-n-ü) oynatıp kılıcın (kılıcını) yalabıttı."* Ahtername.

-ın⁴, [-ın / -in / -un / -ün] *{eAT} yap e.* **1.** İsimlerden zarf yapar. *öy-ün, yak-ın, uz-un.* **2.** Zaman zarfı göreviyle *"-leyin, -da, ... zamanında, ... esnasında"* değerinde kullanılır. *"Şol yıldız kurdu kim dünün (geceleyin) od gibi ışılar..."* Kelile ve Dimne. **3.** Ulaç görevinde *"... olarak, -lıkla, ... iken"* değerinde kullanılır. *"Yedi iklim halkın davet kılın / Gelmeyeni gengsüzin (isteksiz olarak) alıp gelin.."* Garibname. **4.** ... *üzerinde; ... üzerine; -da. "Cemi beyler ayağın (ayakta) dururlardı."* Tarih-i Âl-i Selçuk Tercümesi. **5** *-daki; -da olanı.* **6.** *-ında.* **7.** ... *ile.* **8.** *-lığını.* **9.** *-lığında olanı.* **10.** *-ı "Bana sensiz cihan milkin (mülkünü) gerekmez."* Yusuf ile Zeliha.

-ın⁵, [-ın / -in / -un / -ün] *{eAT} yap. e.* Geçişli ve geçişsiz fiillerden isim türeten ek. *ak-ın*

-ın⁶, [-ın / -in / -un / -ün] *çek. e.* İkinci tekil kişi fiil çekim eki olup emir kipinin çekiminde kullanılır.

-ın⁷, [-ın / -in / -un / -ün] *yap. e.* → -n.

-ın⁸, [-ın / -in] *{eAT} çek e.* **1.** Fiil çekiminde birinci teklik kişi eki *"-ım, -um"* değerinde kullanılır. *"Kâfire men vurayın (vurayım)."* Dede Korkut Kitabı. **2.** Ek fiil çekiminde birinci teklik kişi eki *"-m"* değerinde kullanılır. *"Ben, sana, saçından köstek eyleyip veren hatunun oğluyın (oğluyum)."* Rahatü'l-Ervah.

-ın⁹, [-n / m / -in / -un / -ün] *{eAT} çek. e.* → -n.

-ın¹⁰, [-n / -ın / -in / -un / -ün] *çek. e.* → -n.

-ın¹¹, [-n / -ın / -in / -un / -ün] *yap. e.* **1.** İsimlerden zaman zarfları yapar. *yaz-ın, güz-ün, gecele-y-in* **2.** İsimlerden ve sıfatlardan zarflar yapar. *uç-un > için, ilk-in, art-ın > ard-ın.*

ın¹, [ın *(yans.)*] *is.* Vınlama sesi çıkararak dönmeyi anlatan kök. [Zülfikar] *ın-ı-la-mak*

ın², [ıng / ın / ıñ *(yans.)*] *is.* Bebeğin ses çıkarmasını, inleme ve kaba biçimde seslenmeyi anlatan kök. [Zülfikar] *ın-ır-mak, ın-ır yanır, ın-ı-la-mak, ıngngıl-damak (ıñ-ñıl-damak), ıng-ra-mak (ıñ-ra-mak)*

ın³, [ıng / ın / ınk *(yans.)*] *is.* Sabit şeylerin yerinde sallanmasını, kımıldanmayı, cam ve metal eşyala-

rın birbirine çarpmasını anlatan kök. [Zülfikar] *ın-ıl-damak, ın-ıl ınıl*

ın[4], [*eT.* én / eñ] *{ağız} is.* Hayvanların kulağına yapılan işaret. [DS]

ınag, [ınā-mak > mā-ġ / ınak] *(ına:ġ) {eT} is.* **1.** Sığınak. [EUTS] **2.** Güvenli; emin. [EUTS] **3.** Ümit. [EUTS] **4.** (Arkadaş için) samimi; çok yakın.

ınagaru, [mā-mak > ına-ġaru] *{eT} zf.* **1.** ... doğrultusunda. [ETY] **2.** Bütün; kâmilen. [ETY]

ınagsız, [ına-ġ-sız] *{eT} sf.* **1.** Melcesiz; sığınaksız. [EUTS] **2.** Mutsuz; güvensiz; huzursuz.

ınak[1], [ınā-mak > ına-k] *{eT} is.* **1.** Dost; arkadaş. [EUTS] **2.** Melce; sığınak. [Gabain] **3.** Maiyetteki en inanılır ve güvenilir kimse. [DK]

ınak[2], **-ğı** [ına-k ?] *{ağız} is.* **1.** Angarya. **2.** Sığırların toplandığı yer. **3.** Kullanılacak eşya. [DS]

ınal, [ınā-mak *(güvenmek)* > ınā-l] *(ına:l) {eT} sf.* **1.** *sf.* İnanılır, güvenilir; itimat edilir. **2.** *is.* Bir memuriyet ve rütbe unvanı. [EUTS] [İKPÖy.] **3.** Bakan. [Gabain] **4.** Anası hakan soyundan, babası halktan olan bütün gençlere verilen unvan; beyzade. [DLT] [KB]

ınamak, [mā-mak] *{eT} gçsz. f. [-r]* **1.** İnanmak; güvenmek. [ETY] [İKPÖy.] **2.** Emanet etmek. [İKPÖy.]

-ınan, [-man / -inen / -unan / -ünen] *{eAT} yap e.* ... ile; -le *"Yürü bire yürü Antep elleri / Senin yakışığın yazınan (yaz ile) gelir."* Karacaoğlan.

ınanç, [ınā-mak *(inanmak, güvenmek)* > ına-n-mak > ınan-ç] *{eT} sf.* **1.** İnanılan; güvenilen; itimat edilen. [DLT] [ETY] **2.** *is.* İnanma; güvenme. **3.** Güvenilir kişi; sadık dost. [İKPÖy.] **4.** Bir rütbe ve unvan; yüksek bir rütbe; [Gabain] [EUTS] [İKPÖy.] [ETY] **5.** Bakan. Vezir; vekil; inak; mutemet; nazır. [EUTS] [İKPÖy.] ⊡ **ınanç beg,** *İnanılan, güvenilen bey.* [DLT]|| **ınanç buyruķ,** *Mutemet; inak.* [EUTS]

ınançlıg, [ına-n-ç-lıġ] *{eT} sf.* **1.** Güvenilir; sağlam; emin. **2.** İnançlı; şayan-ı itimat. [ETY]

ınançsız, [ına-n-ç-sız] *{eT} sf.* Güvenilmez; dönek.

ınançu, [mā-mak *(inanmak, güvenmek)* > ına-nçu] *{eT} sf.* **1.** Kendisine inanılan, güvenilen. [ETY] **2.** *is.* Bir memuriyet unvanı. [EUTS]

ınanmak, [mā-mak > ına-n-mak] *{eT} dönşl. f. [-ur]* İnanmak; güvenmek. [DLT] [EUTS] [Gabain] [Yüknekî]

ınaru, [anġ *(o)* + ġarū *(yönünde)* > ıngaru / ınarū] *(ınaru:) {eT} zf.* **1.** Peşinden. [İKPÖy.] **2.** İleri doğru; buraya. [EUTS] [İKPÖy.] **3.** Aşağı doğru. [İKPÖy.] **4.** -den başka; -den itibaren; buraya. [EUTS] ⊡ **ınaru barı,** *İleri geri.* [EUTS]

ınc[1], [ınc *(yans.)*] *is.* Hıçkırmayı anlatan kök. [Zülfikar] *ınc-gır-mak, ınc-gır-ık*

ınc[2], [ınc *(yans.)*] *is.* Küçük boyutlu cam ve metal eşyaların çıkarmış olduğu sesleri anlatan kök. [Zülfikar] *ınc-ık cıncık*

-ınca, [-mca / -ince /-unca / -ünce / -y-ınca / -y-ince / -y-unca / -y-ünce] *{eAT} yap e.* **1.** Fiillerden zarf fiil yapan ek; bugünkü *"-ı kadar; -ı gibi"* değerinde kullanılır. *"Edepsizliği kâr edinme kesil / Katı uzanma yorganungca (yorganın kadar) kösül."* Güvahi. **2.** Fiillerden zarf fiil yapar; *"-ıncaya kadar"* değerindedir. *"Yenile âşık oldum eski derdim tazelendirdim. / Ölünce (ölünceye kadar) bendesi olmalu bir şah-ı cihan buldum."* Yahya Bey. **3.** *-ı sıra; -ından; -ında. "Bilesince (yanında) yürürdü dâye gibi / Yanınca (yanı sıra) sürünürdü sâye gibi."* Yusuf ve Zeliha. **4.** *-lığınca; -lığı kadar. "İki kendü ağırınca (ağırlığı kadar) burçak unıyle karışturalar."* Yadigâr-ı ibni Şerif. **5.** *-ı sürece; -dıkça. "Kaçmak istedüklerince (istedikleri sürece) ayakları lamelif gibi birbirine dolaşır."* Solakzade Tarihi. **6.** *-acağına; -acağı yerde. "Dökünce (dökeceği yerde) ve saçınca (saçacağı yerde) çok malini"* Süheyl ü Nevbahar. **7.** *-ı gibi.* **8.** *-dığı kadar.*

-ıncagaz, [-ı-ca(k)-ız / -ucaġ-ız / -üceğ-iz / -ıcaġ-az / -iceğ-ez /- ıcaġ-(ı)z-ın / -iceğ-(i)z-in / -ıncaġ-az / -ıncaġ-ız / -ıncaġ-(ı)z-ın] *{eAT} yap. e.* → -ıcağız.

-ıncagız, [-ı-ca(k)-ız / -ucaġ-ız / -üceğ-iz / -ıcaġ-az / -iceğ-ez /- ıcaġ-(ı)z-ın / -iceğ-(i)z-in / -ıncaġ-az / -ıncaġ-ız / -ıncaġ-(ı)z-ın] *{eAT} yap. e.* → -ıcağız.

-ıncagızın, [-ı-ca(k)-ız / -ucaġ-ız / -üceğ-iz / -ıcaġ-az / -iceğ-ez /- ıcaġ-(ı)z-ın / -iceğ-(i)z-in / -ıncaġ-az / -mcaġ-ız / -mcaġ-(ı)z-ın] *{eAT} yap. e.* → -ıcağız.

-ıncak[1], [-ı-cak / -icek / -u-cak / -ü-cek / -ı-n-cak / -i-n-cek] *{eAT} yap e.* → -ıcak.

-ıncak[2], [-ı-n-cak / -y-ı-n-cak / -i-n-cek / -y-in-cek] *{eAT} yap. e.* Fiilden zarf fiil yapan ek; seyrek kullanılmıştır, günümüzdeki *"-ınca"* göreviyle karşılanır. *"Gör-incek Kâbeyi bengzün uçuna."* Ahmet Fakih.

ıncak, [ın-cak اينجاق] *{ağız} is.* **1.** Merhamet; koruma. **2.** Karşılıklı gönderilen hediye. [DS] **3.** *{eAT} sf.* Durumundan, davranışından üzüntülü olduğu belli olan; kendisine merhamet çeken.

ıncalız, [? ıncalız] *is. bot.* Turşu yapılan bir tür yaban soğanı.

ıncgırık, -ğı [ınc *(yans.)* > ınc-ğır-ık اينجغرق] *{eAT} is.* Hıçkırık.

ıncgırmak, [ınc *(yans.)* > mc-gır-mak اينجغرمق] *{eAT} gçsz. f. [-ır]* Hıçkırmak.

-ıncı, [-ncı / -nci / -inci / -ıncı / -uncu / -üncü] *yap. e.* → -ncı.

ıncık[1], **-ğı** [ınc-ık] *{ağız} sf.* **1.** Bir işe girişmeden önce çok fazla incelemede bulunan; ince eleyip sık dokuyan; güç beğenir; titiz. **2.** Mızmız; miskin. **3.** İnatçı; somurtkan; aksi. **4.** Her şeyi inceden inceye hesap eden; kuruntulu. [DS]

ıncık[2], **-ğı** [mc-ık] *{ağız} is.* **1.** Ceviz. **2.** Çocukların boynuna taktığı süs eşyası. [DS] ⊡ **ıncık cıncık** *{ağız} 1. Gereksiz eşya; öteberi. 2. Boncuk türü süs*

eşyası. [DS] || **ıncık kıncık,** *{ağız} Küpe, bilezik gibi süs eşyası.* [DS]|| **ıncık mıncık etmek,** *{ağız} 1. Bir şeyi kurcalayıp bozarak kullanılmaz duruma getirmek. 2. Yiyecek şeyi ezip bozarak, karıştırarak yenmez duruma getirmek.* [DS]

ıncık[3], **-ğı** [ın-cık ?] *{ağız} ünl.* İştecik; orada. [DS]

ıncık[4], **-ğı** [incik > ınc-ık] *{ağız} is.* Bacağın dizden yukarı kısmı. [DS]

ıncıklamak, [ınc-ık-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Beğenmemek.

ıncıklanmak, [ınc-ık-la-n-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* Hüzünlenmek; kederlenmek. [DS]

ıncıkma, [ınc-ık-mak] *{ağız} is.* **1.** Kararsız olma; duraksama. [DS] **2.** Kederlenme durumu; rahatsız olma; bunalma.

ıncıkmak, [ınc-ık-mak] *{ağız} gçsz. f. [-ır]* **1.** Birisine kızmak. [DS] **2.** Kederlenmek; rahatsız olmak; bunalmak.

ıncınuk, [inc-in-ik] *{ağız} is.* Dargınlık. [DS]

ınckırık, [ınc-kır-ık] *{eAT} sf.* → ıncgırık.

-ınç, [*eT.* -nç > -ınç / -inç / -unç / -ünç] *{eAT} yap. e.* **1.** Geçişsiz fiillerden sıfat türeten ek. *kork-unç* **2.** Geçişli fiillerden isim yapan ek. *bas-ınç, kak-ınç, sev-inç.*

ınç, [ınç *(yans.)*] *is.* Hıçkırmayı anlatan kök. [Zülfikar] *ınç-kır-mak*

ınça, [anġ *(o)* > anġ-ça / ın-ça] *{eT} zf.* Böyle; böylece. [EUTS]

ınçak, [ınç-ak / ınçaġ] *{eT} sf.* Kaygılı; gamlı. [EUTS]

ınçık, [ınç-ık] *{eT} sf.* **1.** İniltili; bitkin. **2.** *zf.* İnleye inleye. **3.** *ünl.* Ah vah. [KB]

ınçıklamak, [ınç-ık-lā-mak] *(ınçıkla:mak) {eT} gçsz. f.* **1.** Hıçkırarak ağlamak; inlemek; hıçkırmak; feryat etmek. [EUTS] [KB] **2.** Şikâyet etmek. [KB]

ınçıp, [ança erip > ınçıp] *{eT} zf.* Böylece. [EUTS]

ınçkırık, [ınç-kır-ık انچقرق] *{eAT}* → ıncgırık.

ınçkırmak, [ınç-kır-mak انچقرمق] *{eAT} gçsz. f. [-ır]* → ıncgırmak.

ınçkurmak, [ınç-kur-mak انچقورمق] *{eAT} gçsz. f. [-ır]* → ıncgırmak.

-ında, [-ında / -inde] *{eAT} yap. e.* **1.** -ı içinde. *"... deniz kuşlarında (kuşları içinde) bir dürlü kuş olur..."* Kelile ve Dimne. **2.** -sında. *"Gördü bir avrat uyur, çar kıyında (kıyısında) turur."* Tuhfetü'l-Letaif.

ındağ, [andāġ / ındāġ] *{eT} zf.* Öyle. [DLT]

ındalamak[1], [ında-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Çok incelemek; kılı kırk yarmak. [DS]

ındalamak[2], [ında-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Sallamak. [DS]

ındallamak, [ınd-al-la-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Tereddüt etmek; ikirciklenmek; duraksamak. [DS]

ındın, [anġ-dın / ın-dın / ın-tın] *{eT} sf.* Bu; şu.

-ıng[1], [-ıñ / -ıñ / -uñ / -üñ /-n-ñ / -n-iñ / -n-uñ / -n-üñ] *(ıñ) {eT} {eAT} çek. e.* İsmin ilgi hâl ekidir; tamlama hâli eki. Bugünkü *"-ın"* görevi ile kullanılır. *"dünya-n-uñ dirliği geçer kalmaz."* Sultan Veled.

ıng[1], [ıng / ın / ıñ *(yans.)*] *is.* Bebeğin ses çıkarmasını, inleme ve kaba biçimde seslenmeyi anlatan kök. [Zülfikar] *ıng-a, ıng-ıl-da-mak, ıng-ra-mak*

ıng[2], [ıng / ın / ınk *(yans.)*] *is.* Sabit şeylerin yerinde sallanmasını, kımıldanmayı, cam ve metal eşyaların birbirine çarpmasını anlatan kök. [Zülfikar] *ıng-ıl-da-mak, ıng-ıl cıngıl, ıng-ıl ıkış*

-ıng[2], [-ng / ñ / -nglar / -ngler / -ıng / -ing / -ıngız / -ungız] *{eT} çek. e.* → -ng.

ınga[1], [ıngā] *(ınga:) {eT} sf.* **1.** Değersiz; aşağılık; iğrenç; berbat. [KB] **2.** Daha kötü; en kötü; daha aşağı. [KB] **3.** Namussuz; rezil. [KB]

ınga[2], [ıng-a] *{ağız} is.* Küçük çocuk. [DS]

ıngalanmak, [ıñ-ala-n-mak] *(ıñalanmak) {ağız} dönşl. f. [-ır]* Sallanarak yürümek; sallanmak. [DS]

ıngan, [ıng *(yans.)* > ıng-an] *{eT} is.* Dişi deve. [DLT]

ıngar, [ıng-ar ?] *{ağız} is.* Dağ. [DS]

ıngaru, [an *(o)* > an-ġa-rū / ın-ġa-rū] *(ıngaru:) {eT} zf.* **1.** İleri; [ETY] [EUTS] **2.** Buraya. [ETY] [EUTS] **3.** ...-den başka; -den itibaren; .. den sonra; .. den öte; ... itibaren; [ETY] [EUTS]

ıngastan, [Ar. an-ḳaṣtin] *{ağız} zf.* Yalancıktan; şakacıktan. [DS]

ıngaz, [Ar. an-ḳaṣtin] *{ağız} is.* Yalan; şaka.[DS]

ıngez, [ıñ-ez] *(ıñaz) {ağız} sf.* (Kişi için) hastalıktan çok zayıflamış. [DS]

ınggıldamak[2], [ıñ *(yans.)* > ıñg-ıl-da-mak] *gçsz. f. [-r]* **1.** *{eAT}* Rahatsız olduğunu bildirmek. **2.** *{ağız}* Gocunmak; üstüne alınmak. [DS] **3.** *{ağız}* Huysuzlanmak. [DS]

ınggıldaşmak, [ıñ *(yans.)* > ıññıl-da-ş-mak] *{eAT} gçsz. f. [-ur]* Bir araya gelerek rahatsızlıklarını dile getirmek.

ınggıldı, [ıñ *(yans.)* > ıñgıl-dı] *(ıñgıldı) is. {eAT}* Rahatsız olma; hoşnut olmama.

ıngıl, [ıng *(yans.)* > ıng-ıl] *is.* Sabit şeylerin sallanmasını, kımıldamayı, cam ve metal eşyaların birbirine çarpmasını anlatan yansımalı gövde. ⊡ **ıngıl cıngıl,** *{ağız} Süslü.* [DS]|| **ıngıl ıkış,** *{ağız} (Hastalıktan yeni kalkmış kişinin yürüyüşü için) yavaş yavaş; ağır ağır.* [DS]|| **ıngıl zıngıl,** *{ağız} (Kız ve erkek için) davranışları ile töreleri umursamayan.* [DS]

ıngılçuş, [ıng-ıl + çuş] *{ağız} is.* Tahterevalli. [DS]

ıngıldamak, [ıng *(yans.)* > ıng-ıl-da-mak / ıñgıl-da-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-d(ı)-yor]* **1.** (Diş, ağaç vb. köklü şeylerle bir yere çakılmış bulunan sabit parçalar için) kökünden, bağından sallanmak; oynamak; gevşemek. **2.** *mecaz.* (Yalan için) meydana

çıkmasından korkarak telaşa kapılmak; gocunmak. **3.** Huysuzlanmak. **4.** Üstüne alınıp telaşa düşmek; gocunmak. [DS]

ıngıldana, [ıng-ıl-da-n-a] *{ağız} is.* Dişleri karıştırmakta ve diş etlerini kanatarak tedavi etmekte kullanılan bir ot. [DS]

ıngıldatmak, [ıng-ıl-da-t-mak / ıñg-ıl-da-t-mak] *{ağız} gçl. f. [-ır]* Hafifçe kımıldatmak; oynatmak; sallamak; yerini hafifçe değiştirmek. [DS]

ıngıhk, ğı [ıng-ı-lık] *{ağız} is.* Kaygı; düşünce. [DS]

ıngılıp, [ıng-ıl-ıp ?] *{ağız} sf.* **1.** Çok zayıf. **2.** İğreti duran; sağlam olmayan.[DS]

ıngıraz, [ıng-ır-a-z] *{ağız} sf.* **1.** Zayıf; çelimsiz; hastalıklı. **2.** Bakımsız. **3.** *is.* Uzun süre devam etmesine rağmen tehlikeli olmayan bir hastalık. [DS]⧉ **ıngıraz düşmek,** *{ağız} Zayıf.düşmek.* [DS]

ıngırcak, [ıng-ır-cak] *{ağız} is.* **1.** Tarla, bağ bahçe çitlerinin dallardan yapılmış kapısı. **2.** Salıncak. **3.** Tahteravalli.[DS]

ıngırız, [ıng-ır-ız] *{ağız} sf.* Zayıf; çelimsiz; cılız. [DS]

ıngırızlamak, [ıng-ır-ız-la-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Yavaş yavaş zayıflamak; sağlığı giderek bozulmak. [DS]

-ıngız, [-ñ / -ñlar / -ñler / -ıñ / -iñ / -ıñız / -uñız] *(ıñız) {eT} çek. e.* → -ng / -ngız / -ñız.

ınglamak, [ıñ *(yans.)* > ıñ-la-mak] *(ıñlamak) {eAT} gçsz. f. [-r]* İnlemek.

ıngramak, [añ *(yans.)* > añ-ra-mak > ıng-ra-mak اكرمق] *(ıñramak) {eT} {eAT} gçsz. f. [-r]* **1.** (Eşek için) anırmak. [Nevâyî] **2.** (Deve için) inlemek. [DLT] **3.** *{eAT}* Homurtulu ses çıkarmak.

ıngranmak, [ıñ-ra-n-mak / ig-re-n-mek / ing-re-n-mek اكرنق] *(ıñranmak) {eT} {eAT} dönşl. f. [-ur]* Ağlamak; dertli olarak gizli gizli ağlamak, inlemek. [Nevâyî] [DLT]

ıngraşmak, [ıñ-ra-ş-mak اكرشمق] *(ıñraşmak) {eT} {eAT} işteş. f. [-ur]* İnleşmek; birlikte homurtulu sesler çıkarmak. [DLT]

ıngratmak, [ıñ-ra-t-mak] *(ıñratmak) {eT} gçl. f. [-ur]* İnletmek. [DLT]

ıngrıma, [ıñ *(yans.)* > ıñ-(ı)r-a-ma] *(ıñrıma) {ağız} is.* Ne istediğini anlatamayan kimse. [DS]

ıngıçgamak, [ıñ-ıç-ga-mak] *(ıñıçgamak) {ağız} gçsz. f. [-r] [-g(ı)-yor]* İnlemek. [DS]

-ını, [-ı-n-ı / -ini] *{eAT} çek e.* İyelik eki üzerine ismin yükleme durum eki gelmiştir; -ıyı; -ısını. *gayr-ini (başkasını).*

ınıhmak, [ın-ık-mak] *{eAT} gçsz. f. [-ur]* İtaat etmek.

ınık, -ğı [ın-ık] *{ağız} sf.* Şişman; semiz; yağlı. [DS] ⧉ **ınık ınık,** *{ağız} Ağır ağır.* [DS]

ınıkmak, [ın-ık-mak انقمق] *{ağız} gçsz. f. [-ır]* **1.** Âdet edinmek; huy edinmek. **2.** Özenmek. **3.** *{eAT}* Açgözlülük etmek. [DS] **4.** *{eAT}* İtaat etmek; yumuşak başlı olmak.

ınıl, [ın *(yans.)* > ın-ıl] *is.* Hareket etmeyi, sallanmayı anlatan yansımalı gövde. ⧉ **ınıl ınıl,** *{ağız} (Yürümek için) yavaş yavaş.* [DS]

ınılamak, [ın *(yans.)* > ın-ı-la-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(ı)-yor]* **1.** Kendi kendine yavaş sesle şarkı söylemek. **2.** (Topaç için) dönerken ses çıkarmak. [DS]

ınıldamak, [ın *(yans.)* > ın-ıl-da-mak / ıng-ıl-da-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-d(ı)-yor]* → ıngıldamak. [DS]

-ınılmak, [-ın-ıl-mak / -inilmek] *{eAT} yap e.* Dönüşlülük eki üzerine edilgenlik eki gelmiştir; -ıl-mak. *"Bu yıl dahı yandurınıldı..."* Rahatü'l-Ervah.

ınıltı, [ın-ıl-tı] *{ağız} is.* İnilti. [DS]

ınır, [ın *(yans.)* > ın-ır] *is.* Bebek sesine benzer inleme veya ses çıkarmayı anlatan yansımalı gövde. ⧉ **ınır yanır** (yañır) **etmek,** *{ağız} Bir öneriyi kabul etmemek için sudan sebepler göstererek çekintili davranmak. [DS]*

ınıramak, [ın *(yans.)* > ın-ır-a-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-r(ı)-yor]* Mırıltı hâlinde ses çıkarmak; mırıldanmak.

ınıramaz, [ın *(yans.)* > ın-ır-a-maz] *{ağız} sf.* Hiçbir işe karışmayan; sessizce duran.[DS]

ınırcık, -ğı [ınır-cık / ığır-cık] *{ağız} is.* Akşam vakti. ⧉ **ınırcık sayrısı,** *{ağız} Gönülsüz olarak iş yapan.* [DS]

ınırmak, [ın-ır-mak] *{ağız} gçsz. f. [-ır]* (Deve için) bağırmak.[DS]

ınışmak, [ın-ış-mak] *{eT} işteş. f. [-ur]* Birlikte inmek; inişmek. [DLT]

-ınız, [-ınız / -iniz / -unuz / -ünüz] *çek. e.* İkinci çoğul kişi fiil çekim eki olup emir kipinin çekiminde kullanılır; *gel-iniz, yaz-ınız, oku-y-unuz, götür-ünüz.*

ınk, [ıng / ın / ınk *(yans.)*] *is.* Sabit şeylerin yerinde sallanmasını, kımıldanmayı, cam ve metal eşyaların birbirine çarpmasını anlatan kök. [Zülfikar] *ınk-ıl-da-mak, ınk-ır mınkır, ınk-ıl-ış*

ınkıldamak, [ınk *(yans.)* > ınk-ıl-da-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-d(ı)-yor]* → ıngıldamak. [DS]

ınkılış, [ınk *(yans.)* > ınk-ıl-ış] *{ağız} sf.* **1.** Durgun; hareketsiz. **2.** Beceriksiz. **3.** Zoraki. **4.** *is.* Yavaş yürüyen kimse. [DS]

ınkır, [ınk *(yans.)* > ınk-ır] *is.* Sabit şeylerin sallanmasını, metal ve cam eşyanın birbirine çarpmasını anlatan yansımalı gövde. ⧉ **ınkır mınkır etmek,** *{ağız} Anlaşılmaz şeyler söylemek; konuşması yeterince anlaşılır olmamak.* [DS]

ınnak, -ğı [ın(n)-a-k ?] *{ağız} sf.* Azıcık. [DS]

ınnak, -ğı [ınnak ?] *{ağız} is. çoc. d.* Mama. [DS]

ınnin, [Ar. ʿınnīn عنين] *(ınn:in) {OsT} sf.* **1.** Cinsel yönden güçsüz; iktidarsız. **2.** Kısır.

ınraz, [ıng-ra-z / ıñ-ra-z] *{ağız} sf.* (Kişi için) hastalık yüzünden işe yaramaz hâle gelmiş. [DS]

ınrık, -ğı [ın-(ı)r-ık] *{ağız} is.* Sabah karanlığı. [DS]

ınrıma, [ın-(ı)r-ı-ma / ıñ-(ı)r-ı-ma] *{ağız} is.* Ne söylediği anlaşılmayan kimse. [DS]

-ınsuz, [-n-suz / -ın-suz / -in-süz / -uñ-suz / -üñ-süz] *{eAT} yap. e.* İyelik eki üzerine, olumsuzluk bildiren yapım eki gelmiştir; -ı olmaksızın. *"Anın dileğinsüz (dileği olmaksızın) bir çöp deprenmez."* Leyla ve Mecnun.

-ıntı, [-n-tı /-nti / -ıntı / -inti / -untu / -üntü] *yap. e.* → -ntı.

ıntın, [an-dın / ın-dın / ın-tın] *{eT} sf.* → ındın.

ıntırga, [Fr. intrique => entrika] *{ağız} is.* Düzen; hile. [DS]

ıntırkalı, [entrika-lı] *{ağız} sf.* Şüpheli; karışık; korkulu. [DS]

-ıp, [-ıp /-ip / -up / -üp / -y-ıp / -y-ip / -y-up / -y-üp] *yap. e.* Fiillerden zarf türeten ek. Zarf-fiil, bağ-fiil yapar. Eyleme zaman ve tarz bakımından sınırlılık kavramı katar: *geçip, verip, alıp, atıp, okuyup, üfleyip, tutuşup.*

ıp, [ıp *(yans.)*] *is.* Titrek bir ışık saçmayı, parıltılar saçarak yanmayı anlatan kök. [Zülfikar] *ıp-ıl-damak,*

ıpar, [*eT.* yıpar / ıpar ايپار] *{eAT}* is. Yavşan denilen güzel kokulu ot. ⊡ **ıpar yavşan,** *{eAT} Yavşan.*

ıpıl [ıp *(yans.)*] *is.* Parıltı; ışıltı. ⊡ **ıpıl ıpıl,** *{ağız} 1. Pırıl pırıl. 2. (Işık için) yanıp yanıp sönerek. 3. Hafif.hafif.parlama. 4. (Yürümek için) yavaş yavaş. 5. (Güneş için) yakıcı; kavurucu. 5. (Yemeğin pişmesi için) yavaş yavaş. 6 . Gümüş gerdanlık.* [DS]

ıpılak, -ğı [ıp *(yans.)* > ıp-ıl-a-k] *{ağız} sf.* Parlak; cilalı. [DS]

ıpılamak, [ıp *(yans.)* > ıp-ıl-a-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Dalgalı ve hareketli bir şekilde parıldamak. [DS]

ıpıldak, -ğı [ıp *(yans.)* > ıp-ıl-da-k] *{ağız} is.* Parlaklık veren şey.[DS]

ıpıldamak, [ıp *(yans.)* > ıp-ıl-da-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-d(ı)-yor]* **1.** Parıldamak; ışıldamak. **2.** (Rüzgâr için) yavaş yavaş esmek; epildemek. **3.** (Küçük ve hafif ışık için) titremek. [DS]

ıpılık, -ğı [ıp *(yans.)* > ıp-ı-lık] *{ağız} is.* Hafif ateş. [DS]

ıpıpras, [ı(p)+ Far. rāst => ı/ras > ı(p)+ı/ras] *{ağız} sf.* Uygun; tastamam. [DS]

ıpıslak, -ğı [ı(p)+ ı/sla-k] *(ı'pıslak) sf.* Çok ıslak; her yanı ıslanmış.

ıpıssız, [ı(p)+ı/ssız] *(ı'pıssız) sf.* Çok ıssız.

ıpıtmak, [ıp-ıt-mak] *{ağız} gçl. f. [-ır]* (Ateş, lamba vb. için) biraz yakmak; biraz daha aydınlık verdirmek; parlatmak. [DS]

ıpras, [ı(p)+Far. rāst] *{ağız} sf.* Tastamam. [DS]

ıpratmak, [*eT.* oprā-mak > ıpra-t-mak / yıpra-t-mak ايپراتق] *{eAT} gçl. f. [-ur]* Eskitmek; yıpratmak.

-ır-[1], [-r- / -ar- / -er- / -ır- / -ir - / -ur- / -ür-] *{eAT} yap e.* → -ar-.

-ır-[2], [-ır- / -ir- / -ur- / -ür-] *yap. e.* **1.** Fiilden fiil türeten ek. Fiilin belirttiği eylemin bir başka kimse veya nesne üzerine aktarılmasını yani ettirgenlik sağlar. Geçişlilik yapar veya geçişliliği arttırır: *kaç-ır-mak, yat-ır-mak.* **2.** *{eAT}* Geçişlilik görevinde değildir. *seg-ir-mek.*

-ır[1], [-ır / -ir / -ur / -ür] *{eAT} çek. e.* Geniş zaman çekim eki; -er, -er. *"Bir kişi yünden gönlek geyür (giyer)."* Yüz Hadis Tercümesi.

-ır[2], [-ır / -ir / -ur / -ür] *{eAT} yap. e.* **1.** Ortaç eki; -acak; -mağa yarar. *"... getürün anın önüne silkin, yinür (yenecek) taamı üstüne dökün.."* Siyer-i Darir. **2.** Kesin olmuş ve süreklilik bildirir; -maktadır. *"Şimdi gördüm kanatları uvanmış inleyip yatur (yatmaktadır)."* Cevahirü'l-Ahbar. **3.** Geçmişe dönük kesinlik bildirir; -mıştır. *"Bir yiğit uğradı deve binür/ Anı göreli bu canım sevinür."* Yusuf ve Zeliha.

-ır[3], [-ır / -ir /-ur / -ür] *yap. e.* İsimden isim türeten ek. Yansıma kökenli isimlere gelir, ikincil biçimlerini yapar: *çat-ır, çıt-ır, küt-ür, tok-ur, şip-ir.*

-ır[4], [-r / -ar / -er / -ır / -ir / -ur / -ür] *{eAT} yap. e.* → -r.

-ır[5], [-r / -ar / -er / -ur / -ür / -ır / -ir / -maz / -mez] *{eT} yap. e.* → -r.

-ır[6], [-r / -ir / -ır / -ur / -ür / -ar / -ār] *{eT} yap. e.* *"Yapar, eder"* anlamlarında sıfat fiil yapan ek.

-ır[7], [-r / -ir- / -ır- / -ur- / -ür- / -ar- / -er] *yap. e.* → -r.

-ır[8], [-r / -ur / -ür / -ır / -ir / -ar / -er] *çek. e.* → -r. *{eT} (aynı)*

ır[1], [ır *(yans.)* / ıra / ırra / ir] *{eT} {ağız} is.* Utanma; hicap; ar. [DLT] [DS] ⊡ **ır bulmak,** *Utanmak.* [DLT]

ır[2], [īr / yır ار / یر] *(ı:r) {eT} {eAT} is.* **1.** Irlama. [DLT] **2.** Şarkı; ezgi; nağme; türkü; müzik; *{ağız} (aynı).* [DS] [DLT] [İKPÖy.] [Gabain] ⊡ **ır yolu,** *{eAT} Müzik yapma usulü; terennüm tarzı.*

ıra, [ıra] *is.* **1.** Seciye; karakter. **2.** *{ağız}* Yüz; çehre; görünüş. [DS]

ırab, [Ar. rabb] *{eT} is.* Tanrı; Rab. [EUTS]

ıracuk, -ğu [ırak-cık > ıra-cuk اراجق] *{eAT} zf.* Biraz uzak; uzakça.

ıraf, [Ar. / Far. rāf] *{ağız} is.* Raf. [DS]

ırafık[1], **-ğı** [? ırafık] *{ağız} sf.* (Çeşme ya da boru suyu için) ılık. [DS]

ırafık[2], **-ğı** [Ar. refiḳ] *{ağız} is.* Arkadaş; ortak. [DS]

ırafık[3], **-ğı** [Ar. rāf => raf-lık ?] *{ağız} is.* Raf. [DS]

ıraflamak, [ıraf-la-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(ı)-yor]* (Harman döven hayvan için) daireler çizerek dönmek. [DS]

ırağ, [*eT.* yıra-k / ıra-k / ırağ اراغ] *{eAT} sf.* Irak; uzak. ⊡ **ırağ eylemek,** *{eAT} Uzaklaştırmak; ayırmak.*

ıragırak, -ğı [*eT.* yıra-k / ıra-k > ıra(ğ)-ı-rak] *{ağız} zf.* Oldukça uzak; uzakça. [DS]

ırah, [*eT.* yıra-k / ırak / ıraḫ ایراخ] *{eAT} sf.* Irak; uzak. ⊕ **ırah düşmek,** *{eAT} Ayrı kalmak; ayrılmak.*|| **ırah gitmek,** *{eAT} Uzaklara gitmek.*|| **ırah olmak,** *{eAT} Uzaklaşmak; ayrılmak.*

ırahat, [Ar. raḥāt] *{ağız} sf.* **1.** Rahat. **2.** *is.* Kağnı durduğu zaman, ağırlığın öküzlerin boynuna binmemesi için kağnının altına dikilen sopa.[DS]

ırahvan, [Far. rāhvend] *{ağız} sf.* Atın yavaş yürüyüşü; rahvan. [DS]

-ırak, [-ırak / -irek / -urak / -ürek] *{eAT} yap. e.* Ulaç eki olan *"-arak"* değerinde kullanılır. *"Ulaşurak irişti birbirine / Ulaştı vü girişti birbirine."* Tarih-i Âl-i Osman

ırak[1], **-ğı** [ī-rak / yı-ra-ḳ ایراق] *{eT} {eAT} sf.* **1.** Uzaklaşmış; uzaktaki; [İKPÖy.] **2.** Uzak; ırak. *{ağız} (aynı)* [DS] [ETY] [Tekin] [Gabain] [Üç İtigsizler] [EUTS] [DK] ⊕ **ırak düşmek,** *{eAT} Ayrılmak.*|| **ırak etmek,** *{eAT} Uzaklaştırmak.*|| **ırak eylemek,** *{eAT} Uzaklaştırmak.*|| **ırak gitmek,** *{eAT} Uzaklaşmak.*|| **ırak kılmak,** *{eAT} Uzaklaştırmak.*|| **ırak olmak,** *{eAT} Uzaklaşmak; ayrılmak.*|| **ırak sağınçlu,** *{eAT} Endişesiz; kaygısız; korkusuz.*

ırak[2], [Ar. ʿırāḳ عراق] *(ıra:k) {OsT} is. müz.* Klasik Türk müziğinde kalın *fa* diyez perdesindeki birleşik makamlardan biri. ⊕ **ırāk-geveşt,** *{OsT} müz. Türk müziğinin eski birleşik makamlarından biri.*|| **ırāk-ı acem,** *{OsT} müz. Türk müziğinin eski birleşik makamlarından biri.*|| **ırāk-māye,** *{OsT} müz. Türk müziğinin eski birleşik makamlarından biri.*|| **ırāk-nevrūz,** *{OsT} müz. Türk müziğinin eski birleşik makamlarından biri.*|| **ırāk-selmek,** *{OsT} müz. Türk müziğinin eski birleşik makamlarından biri.*|| **ırāk-şehnāz,** *{OsT} müz. Türk müziğinin eski birleşik makamlarından biri.*

Irakan, [Ar. ʿırāḳān عراقان] *(ıra:ka:n) {OsT} is.* Irakta bulunan iki şehir; Basra ve Kûfe.

ırakçın, [Ar. ʿaraḳ + Far. -çīn] *{ağız} is.* Şapka altına giyilen, kenarı oyalı takke. [DS]

Irakeyn, [Ar. ʿırāḳeyn عراقین] *(ıra:keyn) {OsT} is.* → Irakan.

ırakgörür, [ıra-k+gör-ür] *is.* **1.** Teleskop. **2.** Dürbün.

ırakı, [Ar. ʿaraḳī] *{ağız} is.* Rakı. [DS]

Irakî, [Ar. ʿırākī عراقی] *(ırāki:) {OsT} sf.* **1.** Irakla ilgili. **2.** Iraklı.

Irakiye, [Ar. ʿırākiye عراقیه] *(ıra:kiye) {OsT} sf.* → Irakî.

ıraklama, [ıra-k-la-ma] *is.* Asıl anlatılmak istenen konunun dışına çıkma.

ıraklanmak, [ırak > ırak-la-n-mak / yırak-la-n-mak ایراقلنمق] *{eT} dönşl. f. [-ur]* **1.** Uzak bulmak; uzak saymak. [DLT] **2.** *{eAT}* Uzak durmak; uzaklaşmak; ayrılmak.

ıraklaşma, [ırak-la-ş-ma] *is.* Uzak duruma gelme.

ıraklaşmak, [ırak-la-ş-mak ایراقلشمق] *dönşl. f. [-ır]* Uzak duruma gelmek; uzaklaşmak. *{eAT} (aynı)*

ıraklaştırmak, [ıra-k-la-ş-tır-mak ایراقلشدرمق] *{eAT} gçl. f. [-ır]* Uzaklaştırmak.

Iraklı, [Ar. ʿırāk > ırak-lı] *(ı'raklı) sf.* Irak halkından ya da bu halkın soyundan olan.

ıraklık, -ğı [ırak-lık / yırak-lık ایراقلق] *{eT} {eAT} is.* Uzaklık; ırak olma durumu. [DLT] ⊕ **ıraklık açısı,** *Yerkürenin merkezinden geçen doğru ile yeryüzündeki bir kimsenin bulunduğu yerden geçen doğrunun, gözlemi yapılan bir gök cisminin merkezinde kesişmesi ile oluşan açı; paralaks.*

ıraksak, -ğı [ırak-sa-k] *sf.* **1.** *fiz. mat.* (Çizgi ve ışın demetleri için) gittikçe birbirinden uzaklaşan nitelikte. **2.** (Kimyasal veya nükleer tepkime) hızı gittikçe artan. ⊕ **ıraksak mercek,** *fiz. Üzerine düşen paralel ışınları dışa doğru birbirinden uzaklaştırarak kıran mercek.*

ıraksama, [ırak-sa-ma] *is.* **1.** Irak bulma eylemi; istibat. **2.** *fiz.* Iraksak olma durumu.

ıraksamak, [ırak-sa-mak] *gçl. f. [-r] [-s(ı)-yor]* Bir şeyin olacağına ihtimal vermemek; olmasını uzak ihtimal olarak düşünmek; istibat etmek.

ıraksanmak, [ırak-sa-n-mak / ıra-k-sı-mak] *gçl. f. [-ır]* Uzak saymak.

ıraksınma, [ırak-sı-n-mak] *is.* Uzak sayma; uzak bulma.

ıraksınmak, [ırak-sı-n-mak ایراقسنمق] *gçl. f. [-ır]* Uzak bulmak; uzak saymak; uzak görmek; *{eAT} (aynı).*

ıralama, [ıra-la-ma] *is.* Iralarını belirtme.

ıralamak[1], [ıra-la-mak] *gçl. f.[-r] [-l(ı)-yor]* Bir şeyin benzerlerinden farkını ortaya koymak; en belirgin ırası ile anlatmak; karakterize etmek.

ıralamak[2], [ır *(yans.)* > ır-ala-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Sallamak; ırgalamak.[DS]

ıralaşmak, [ıra-la-ş-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* Ayrılmak. [DS]

ıralmak, [ıra-l-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* Uzaklaşmak. [DS]

-ıram, [-r-am / -ar-am / -er-em / -ır-am / -ir-em / -ur-am / -ür-em] *{eAT} çek. e.* → -ram.

ırama[1], [ıra-ma] *is.* Uzaklaşma.

ırama[2], [? ırama] *{ağız} is.* Bir düğüne giden davetliler topluluğu. [DS]

ıramak, [ır-ā-mak ایرامق] *(ıra:mak) {eT} {eAT} gçsz. f.* **1.** Uzak olmak; uzaklaşmak; ara açılmak; uzamak. *{ağız} (aynı)* [DS] [İKPÖy.] [ETY] **2.** Kaçmak. [Gabain] **3.** *{ağız}* Aradan çok zaman geçmiş olmak. [DS]

ıramas[1], [? ıramas] *{ağız} is.* **1.** Harmanda dövülecek sap yığını. **2.** Tarlada yığın yapılan biçilmiş ekin.

ıramas[2], [? ıramas] *{ağız} is.* Kağnı eksenini çeken çatal ağaç; kağnı oku. [DS]

ıramaz, [? ıramaz] *{ağız} is.* Biçilmiş ekin yığını. [DS]

ıran, [? ıran] *{ağız} is.* Yalçın kayalıklar arasındaki çimenli vadiler. [DS]

ırandıran, [? ırandıran] *{ağız} sf.* Çok çok. [DS]

ırangıç, [ıran-gıç ?] *{ağız} is.* Süs; şatafat; gösteriş. [DS]

ırangıçlı, [ıran-gıç-lı] *sf.* Süslü.

ıranmak, [*eT.* ırġā-mak > ıra-n-mak اره نمق] *{eAT} dönşl. f. [-ur]* Sallanmak; ırgalanmak.

ıransa, [? ıransa] *{ağız} sf.* Yakışıklı. [DS]

ırapata, [? ırapata] *{ağız} is.* Çörek ya da ekmek hamurunu tandıra koymaya yarayan kalın bez. [DS]

ırasada, [? ırasada] *{ağız} sf.* (Meyve için) tam olgunlaşmamış. [DS]

ırasamak, [ırasa-mak ?] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-s(ı)-yor]* (Meyve için) iyice olgulaşmak.[DS]

ırastık, -ğı [Fr. elastique / İng. elastic] *{ağız} is.* Lastik. [DS]

ıraşmak, [ıra-ş-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* Uzaklaşmak; ıramak. [DS]

ıratmak, [ırā-mak > ıra-t-mak / yıra-t-mak] *{eT} gçl. f. [-ır]* **1.** Uzaklaştırmak; uzağa götürmek. [Üç İtigsizler] [DLT] **2.** *{ağız}* Geciktirmek; uzatmak. [DS]

ıravık[1], **-ğı** [? ıravık] *{ağız} is.* **1.** Süzme bal. **2.** Berrak su. [DS]

ıravık[2], **-ğı** [? ıravık] *{ağız} is.* Biçilmiş ekin demeti. [DS]

ırbam, [? ırbam] *{ağız} is.* Yulaf. [DS]

ırbasa, [? ırvasa / ırbasa] *{ağız} is.* → ırvasa. [DS]

ırbıh, [Ar. ibrīḳ = > ırbıẖ] *{ağız} is.* İbrik. [DS]

ırbık, [Ar. ibrīḳ] *{ağız} is.* Su kabı; ibrik. [DS]

ırcal, [? ırcal] *{ağız} sf.* Kibirli; kurumlu. [DS]

ırcı, [? ırcı] *{ağız} is.* Araba geçmesi için iki tarla arasında bırakılan ekilmemiş kısım. [DS]

ırda, -a'ı [Ar. ırżāʿ / ırḏāʿ ارضاع] *(ırda:) {OsT} is.* Süt emzirme.

ırdımak, [ırdı-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r]* Bilincini yitirmek. [DS]

ırfısa, [? ırbasa / ırvasa] *{ağız} is.* → ırvasa. [DS]

ırg[1], [*eT.* ırk *(fal)* > ırg] *{ağız} is.* Şans; talih. [DS] 🗗 **ırg etmek,** *{ağız} Adamak; söz vermek.* [DS]|| **ırgı gırılmak,** *{ağız} Morali bozulmak.* [DS]

ırg[2], [ırg] *{ağız} is.* Testere dişlerinin çaprazlığı. [DS] 🗗 **ırg vermek,** *{ağız} Testerenin dişlerinin çapraz ayarını yapmak.* [DS]

-ırga-, [-ır-ga- / -ir-ge-] *yap. e.* İsim kök ve gövdelerinden eylem türeten ek. *yad-ırga-mak.*

ırga, [? ırğa] *{eAT} is.* Çengel; kanca.

ırgaç, [*eT.* ırġā-mak > ırga-ç] *{ağız} is.* **1.** Sakaların su taşırken kullandıkları uzun sırık şeklindeki omuzluk; argaç. **2.** Dokumalarda çözgü üzerine enine atılan iplik; argaç.[DS]

ırgada, [? ırgada] *{ağız} is.* Su testisi. [DS]

ırgadamak, [ırga-da-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-d(ı)-yor]* Çabuk olmak; davranmak. [DS]

ırgadlıcak, -ğı [Yun. ergates => ırgat-lı-cak ارغادلجق] *{eAT} sf.* (İş için) bir ırgadın yapabileceği kadar küçük ve önemsiz.

ırgaf, [Ar. ırġāf ارغاف] *(ırğa:f) {OsT} is.* **1.** Hırsla bakma. **2.** Hızlı yürüme.

ırgag, [ırġā-mak *(sarsmak)* > ırġā-ġ / ırġā-k] *(ırga:g) {eT} is.* **1.** Kanca; çengel; kopça. [EUTS] **2.** Donmuş buzu buzluğa çekmekte kullanılan bir tür kanca. [DLT]

ırgak, [ırġā-mak > ırġā-ġ / ırġā-k] *(ırga:k) {eT} is.* → ırgag.

ırgalama, [ırġā-mak *(sarsmak)* > ırga-la-ma] *is.* Yerinden oynatma eylemi; sallama.

ırgalamak, [*eT.* ırġā-mak *(sarsmak)* > ırga-la-mak ایرغلامق / ارغلامق] *gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* **1.** *{ağız} {eAT}* Yerinden oynatmak; iki yana hafif hafif sallamak; sarsmak. [DS] **2.** *argo.* İlgilendirmek.

ırgalanma, [ırġā-mak *(sarsmak)* > ırga-la-n-ma] *is.* Yerinden oynatılma, sallanma eylemi.

ırgalandırmak, [ırga-la-n-dır-mak] *{ağız} gçl. f. [-ır]* Sallamak; sarsmak; oynatmak. [DS]

ırgalanmak, [ırġā-mak *(sarsmak)* > ırga-la-n-mak ارغلنمق] *edil. f. [-ır]* **1.** Yerinden oynatılmak; sallanmak; sarsılmak. **2.** *{ağız} {eAT} dönşl. f.* Sallanmak; hıraman olmak. [DS]

ırgalmak, [ırġā-mak > ırġa-l-mak / ırkalmak] *{eT} dönşl. f. [-ur]* **1.** Irgalanmak; sallanmak. [Gabain] [DLT] **2.** Sallanılmak. [EUTS] **3.** Silkinmek. [EUTS]

ırgam, [ırga-m] *{ağız} is.* Dut silkeleme mevsimi. [DS]

ırgama, [ırġā-mak *(sarsmak)* > ırga-ma] *is.* **1.** Yerinden oynatma, kımıldatma. **2.** *{ağız}* Çabuk olma, davranma. [DS] **3.** *{ağız}* Yerinden oynama; sallanma. [DS]

ırgamak, [ırġā-mak ارغمق] *(ırga:mak) {eT} {eAT} gçl. f. [-r] [-g(ı)-yor]* **1.** Sallamak; ırgalamak; sarsmak; yerinden oynatmak; kımıldatmak. [DLT] **2.** *gçsz. f.* Çabuk olmak; davranmak.

ırgandırmak, [ırga-n-dır-mak ارغندرمق] *{eAT} gçl. f. [-ur]* **1.** Sallamak; ırgalandırmak. **2.** Yerinden oynatmak.

ırgandurmak, [ırga-n-dır-mak] *{ağız} gçl. f. [-ur]* Ağır bir şeyi yerinden oynatmak. [DS]

ırganım, [ırġā-mak *(sarsmak)* > ırga-n-ım] *is. biy.* Bitkilerde büyüme ve yönelimle ilgili olmayan, dış etmenlerden ileri gelen hareket; nasti.

ırganma, [ırġā-mak *(sarsmak)* > ırga-n-ma] *is.* Sallanma; kımıldanma eylemi.

ırganmak, [ırġa-n-mak] *{eT} {eAT} {ağız} dönşl. f. [-ur]* Hafif hafif sallanmak; kımıldanmak; kıpırdanmak; ırgalanmak. [DS] [DLT]

ırgaşma, [ırga-ş-ma] *{ağız} is.* Yerinden oynama. [DS]

ırgaşmak, [ırġa-ş-mak] *{eT} işteş. f. [-ur]* Birlikte sallanmak. [DLT]

ırgaştırmak, [ırġā-mak *(sarsmak)* > ırga-ş-tır-mak] *{ağız} gçl. f. [-ır]* Yerinden biraz oynatmak; kımıldatmak. [DS]

ırgar, [ılgar ایلغار] *{eAT} is.* Ilgar.

ırgat, [Yun. ergátēs] *is.* **1.** Tarım işçisi. **2.** Beden gücüyle çalışan kişi. **3.** *dnz.* Gemilerde ve yapılarda kullanılan, yatay kollarla birkaç kişi tarafından çevrilen bocurgat. **4.** *argo.* Çok az para ile çalışan kimse. ⊡ **ırgat başı,** *Usta başı.*|| **ırgat gibi çalışmak,** *Çok ağır ve yorucu bir iş yapmak.*|| **ırgat pazarı,** *İşçilerin toplu hâlde bulunduğu ve iş buldukları yer.*|| **ırgat pazarına döndürmek,** *Bir yeri karmakarışık hâle getirmek.*

ırgatlık, -ğı [ırgat-lık] *is.* **1.** Irgat olma durumu. **2.** Bir iş günü sonunda işçiye verilen ücret; gündelik. **3.** *{ağız}* Hasat mevsimi. [DS]

ırgatmak, [ırġa-t-mak] *{eT} gçl. f. [-ır]* **1.** Yerinden oynattırmak; kımıldattırmak; sallatmak. *{ağız} (aynı)* [DS]. [DLT] **2.** *{ağız}* Kışkırtmak. [DS]

ırgaz, [ırġā-mak *(sarsmak)* > ırga-z] *is.* İyi ve rahat yürüyen at.

ırgı, [? ırgı] *{ağız} is.* Testere dişlerinin çaprazlığı. [DS]

ırgıdama, [? ırgıdama] *{ağız} is.* Cezve. [DS]

ırgın, [ır-gın] *{ağız} sf.* **1.** Rahatsız; hasta. **2.** Sıska; zayıf. **3.** Yorgun. **4.** Durgun; sessiz. [DS] ⊡ **ırgın etmek,** *{ağız} Gözünü korkutmak.* [DS]

ırgıncak, [ırg-ın-cak] *{ağız} is.* Ağıl kapısı. [DS]

ırgınlaşmak, [ır -gın-la-ş-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* (Çocuklar için) hastalık yüzünden zayıflamak veya gelişememek. [DS]

ırgınlık, [ır-gın-lık] *{ağız} is.* Kırgınlık; hâlsizlik; yorgunluk. [DS]

ırgınmak, [ırg-ın-mak] *{ağız} gçsz. f. [-ır]* Yılmak. [DS]

ırgıp, -bı [? ırgıp] *{ağız} sf.* Sokulgan.[DS]

ırgırlamak, [ırgı-r-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Vücudunu oynatmak; sallanmak. [DS]

ırgıtmak, [ırgı-t-mak / ırga-t-mak] *{ağız} gçl. f. [-ır]* Sallamak; oynatmak; ırgalamak. [DS]

ırhak, [? ırhak] *{ağız}* is. Leylak ağacı. [DS]

ırhı, [? ırhı] *{ağız} is.* Sel. [DS]

ırıb, [Yun. gripos => ığrıp] *(ı:rıb) {ağız} is.* Büyük balık ağı. [DS]

ırıhtı¹, [? ırıhtı] *{ağız} is.* Ev eşyası. [DS]

ırıhtı², [? ırıhtı] *{ağız} is.* Rüzgâr almayan kuytu yer. [DS]

ırık¹, [ırı-k] *{ağız} is.* **1.** Aralık; boşluk; yarık; çatlak. **2.** *sf.* Zayıf; cılız; aydaş. **3.** Erken. [DS]

ırık², [*eT.* ırk] *{ağız} is.* Şans; talih. [DS]

ırıkçı, [ırık-çı] *{ağız} is.* Ağrı ve sızıları büyü veya nefesle iyileştirdiğine inanılan kimse; büyücü. [DS]

ırıklama, [ırık-la-ma] *is.* Hastaya iyileşmesi için büyü yapma eylemi.

ırıklamak¹, [ırık-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Hastaya iyileşmesi için büyü yapmak. [DS]

ırıklamak², [ırı-k-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* **1.** Hafif aralık bırakmak. **2.** Davarı suya çekmek.[DS]

ırıklatmak, [ırık-la-t-mak] *{ağız} gçl. f. [-ır]* (Hasta için) kendisine büyü yaptırmak. [DS]

ırıkmak, [ırı-k-mak] *{ağız} gçsz. f. [-ır]* Yorulmak; güçsüz kalmak. [DS]

ırıktım, [? ırıktım] *{ağız} is.* Tavan aralıklarının üzerine kapatılan örtü. [DS]

ırılamak, [ırı-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Meyvelerinin dökülmesi için ağacı sarsmak. [DS]

ırıldamak, [*eT.* īr-mak > ır-ıl-da-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-d(ı)-yor]* Defolup gitmek.[DS]

ırılmak¹, [ırı-l-mak ایرلمق] *{eAT} {ağız} dönşl. f. [-ır]* Ayrılmak; uzaklaşmak; çekilip gitmek; defolmak. [DS]

ırılmak², [ır-ı-l-mak ایرلمق] *{ağız} {eAT} dönşl. f. [-ır]* **1.** Yorulmak; zahmet çekmek. **2.** Zayıf düşmek. [DS]

ırılmak³, [ır-ıl-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* **1.** Kımıldamak; sarsılmak. **2.** Yerinden oynamak. **3.** (Ana karnındaki çocuk için) ters gelmek; yerini değiştirmek. [DS]

ırıltmak, [ırı-l-t-mak] *{ağız} gçl. f. [-ır]* Uzaklaştırmak. [DS]

ırım¹, [ır-mak / er-mek > ır-ım] *{ağız} is.* Gözün görebildiği kadar uzaklık. [DS]

ırım², [? ırım] *{ağız} is.* Arazideki çıkıntı; burun. [DS] ⊡ **ırım gırım,** *{ağız} Dağ bayır; dere tepe.* [DS]|| **ırım kırım,** *{ağız} Her taraf: her yer.* [DS]

ırım³, [? ırım] *{ağız} is.* İşaret. [DS]

ırım⁴, [? ırım] *{ağız} is.* Sır; giz.[DS]

ırım⁵, [? ırım] *{ağız} is.* Ustalık; beceri; el uzluğu. [DS] ⊡ **ırım kırım,** *{ağız} Naz.* [DS]

ırım⁶, [Yuun. rúmī => ırım / irim ایرم] *{eAT} {ağız} is.* Sokak. [DS]

ırım⁷, [ır-mak / yır-mak > ır-ım] *{ağız} is.* Yırtık; yarık. ⊡ **ırım cırım etmek,** *{ağız} Parçalamak; yırtmak; paramparça etmek.*[DS]

ırımak¹, [ır-ı-mak] *{ağız} gçl. f. [-r]* Ayırmak. [DS]

ırımak², [ır-ı-mak] *{ağız} gçl. f. [-r]* Emanet etmek. [DS]

-ırın, [-r-men / -a-r-van / -a-r-van-m / -a-rva-m / -ır-ın / -a-r-am] *{eAT} çek e.* → -rmen.

ırıp, [Yun. gripos => ığrıp / ırıp] *{ağız} is.* **1.** İnce delikli büyük balık ağı. **2.** *mecaz.* Yöntem; teknik; usul; yol yordam; ığrıp. **3.** *mecaz.* Yalan; düzen; hile. [DS]

ırıp, [? ırıp] *{ağız} is.* Değiş tokuş edilen eşya. [DS]

ırıpçı, [ırıp-çı] *{ağız} sf.* Yalan ve düzen ile başkalarını aldatan; hilebaz; oyuncu; dalavereci; hileci. [DS]

ırıplı, [ırıp-lı] *{ağız} sf.* (Kişi için) her işi kuralına, usulüne göre yapan. [DS]

ırıs, [? ırıs] *{ağız} is.* Sandık eşyası. [DS] ⊟ **ırıs dolmak,** *{ağız} (Meyve için) olgunlaşmak.* [DS]

ırışgan, [ırış-gan] *{ağız} is.* Birini imrendirme; nispet. [DS] ⊟ **ırışgan etmek,** *{ağız} Nispet yapmak; imrendirmek.* [DS]|| **ırışgan sallamak,** *{ağız} Nispet etmek.* [DS]

ırışganlık, [ırış-kan-lık] *{ağız} is.* Kibirli olma durumu; çalım. [DS]

ırışkan, [ırış-kan] *{ağız} sf.* Çalımlı; kurumlu; kibirli. ⊟ **ırışkan vermek,** *{ağız} Nispet etmek; karşısındakinin hoşuna gitmeyecek hareketlerde bulunmak; damarına basmak.* [DS]

ırışkancı, [ırış-kan-cı] *{ağız} sf.* Nispet eden; aksine davranan; damarına basan. [DS]

ırışmak, [ır-ış-mak ایرشمق] *dönşl. f. [-ır]* **1.** *{ağız}* Sevinmek. [DS] **2.** *{eAT}* Kibirlenmek; büyüklenmek. **3.** *{eAT}* Çalım satmak; kurumlanmak. **4.** *{eAT}* Yorulmak; bunalmak; bayılacak hâle gelmek. **5.** *{eAT} işteş. f.* Birbirinden uzaklaşmak.

ırıt, [ır-ıt] *{ağız} sf.* Uzak. ⊟ **ırıt olmak,** *{ağız} 1. Uzak olmak. 2. Savuşup gitmek.* [DS]

ırıtmak, [ır-ıt-mak] *{ağız} gçsz. f. [-ır]* Ayrılmak; uzaklaşmak; ırılmak. [DS]

ırıvermek, [ır-(mak) +ı-ver-mek] *gçl. f. [-ir]* Bir işi birine yükleyivermek; havale etmek.

ırız, [ır-ız / ırz] *{ağız} is.* **1.** Eşya. **2.** Eğlencelik kuru yemiş. [DS] ⊟ **ırız içeri,** *{ağız} Kiler.* [DS]

ırızsız, [ar-sız / ırız-sız ?] *{ağız} sf.* **1.** Yüzsüz; arsız. **2.** Gürültücü; yaramaz. [DS]

ırihan, [Ar. reyḥān] *{ağız} is.* Fesleğen. [DS]

ırk[1], -kı [Ar. ʿırḳ عرق] *{OsT} is.* **1.** Kök; asıl. **2.** Damar. **3.** Kalıtımsal olarak belli, ortak fiziksel ve fizyolojik özelliklere sahip topluluk; zürriyet. **4.** Bir ailenin, bir halkın soyu; kendinden önceki ve sonrakilerin tamamı; soy. **5.** *biy.* Bir canlı türünde aynı karakteri taşıyan bir kısım bireylerin oluşturduğu alt bölüm. ⊟ **ırk ayrımı,** *sosy. Toplum içinde bulunan değişik ırklardan kimselerin haklarını eşit olarak kullanamama durumu; belirli ırktakilerin toplumdan dışlanmaları.*|| **ırk bilimi,** *Irkların özelliklerini ve yeryüzündeki insan ırklarını inceleyen bilim dalı.*|| **ırk birliği,** *Bir toplumu meydana getiren bireylerin hepsinin aynı ırktan olması durumu.*|| **ırk eşitliği,** *sosy. Bir ülkedeki insanların ırkları ne olursa olsun hepsinin aynı haklara sahip olması ilkesi.*|| **ırk-ı ahmer,** *{OsT} Kızıl derili; kızıl ırk.*|| **ırk-ı asfer,** *{OsT} Sarı derili; sarı soy.*|| **ırk-ı ebyāz,** *{OsT} Beyaz ırk; beyaz derili.*|| **ırk-ı esved,** *{OsT} Siyah ırk; kara derili.*|| **ırk-ı gayret,** *{OsT} Soydan gelen yardım duygusu veya kıskançlık.*|| **ırk-ı lîfî,** *{OsT} anat. Kılcal damar.*|| **ırk-ı nabz,** *{OsT} anat. Atardamar.*|| **ırku'n-nesā,** *{OsT} tıp. Siyatik.*|| **ırku's-sūs,** *{OsT} bot. Meyan kökü.*|| **ırk ü güher,** *{OsT} Damar ve öz.*|| **ırkü'z-zeheb,** *{OsT} bot. Altınkökü.*

ırk[2], [ırḳ] *{eT} is.* **1.** Kâhinlik; gönüldekini dışarı çıkarma. [DLT] **2.** Fal işareti; fal; [DLT] [ETY] [EUTS] [Gabain] **3.** İşaret; rumuz. [EUTS] **4.** Falcı. [EUTS] **5.** *{ağız}* Şans; talih; uğur. [DS]

ırk[3], [ırk / ırg] *{ağız} is.* Testere dişlerinin çapraz ayarı. [DS]

-ırka- [-irk-mek *(yığmak; biriktirmek)* + -e- *(pekiştirme eki)* > -ırka- / -irke- / -rka- / -rke-] *{eT} yap. e.* Fiil kökünün belirttiği duygu ya da niteliği kazanmak, onlarla dolmak anlamı veren isimden fiil yapma eki.

ırka, [Ar. ḫırḳa] *{ağız} is.* Basmadan yapılan kadın ceketi. [DS]

ırkalamak, [ırka-la-mak ارقه لق] *{eAT} {ağız} gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* → ırgalamak. [DS]

ırkalmak, [ırğa-l-mak / ırkalmak] *{eT} dönşl. f. [-ur]* → ırgalmak. [Gabain] [EUTS]

ırkanmak, [ırka-n-mak ایرقانمق] *{eAT} {ağız} dönşl. f. [-ur]* Sallanmak; titremek. [DS]

ırkçı, [ırk-çı] *sf.* **1.** Irkçılık yanlısı olan. **2.** *is.* Irkçılıktan yana olan kişi.

ırkçılık, -ğı [ırk-çı-lık] *is.* İnsanları ırklarına göre değerlendiren ve kendi ırkını diğer ırklardan üstün görmeyi ya da birtakım özel haklar edinmeyi amaçlayan siyasi görüş.

ırkı, [ır-kı / ır-km] *{ağız} sf.* **1.** Hastalıklı. **2.** Zayıf; cılız. [DS]

ırkılgan, [ırkı-l-gan ?] *{ağız} is.* Toprak kayması; heyelan; kayşa; göçü. [DS]

ırkılma, [ırkı-l-ma] *{ağız} is.* Üzerine doğru eğilme. [DS]

ırkın, [ır-kın / ır-kı] *{ağız} sf.* → ırkı. [DS]

ırkıyat, [Ar. ʿırḳıyyāt عرقيات] *(ırki:ya:t) {OsT} is.* Toplumların yapısındaki gelişmeleri ve gelişimin genel çizgilerini ortaya koymak için ırkların özelliklerini inceleyen bilim; budun bilimi.

ırkıye, [Ar. ʿırḳıyye عرقيه] *{OsT} sf.* → ırkî.

ırkî, [Ar. ʿırḳī عرقى] *(ırki:, k kalın söylenir) {OsT} sf.* Irka ait; ırkla ilgili; ırksal.

ırklamak[1], [ırk-lā-mak] *{eT} gçl. f. [-r]* Çeke çeke dışarı çıkarmak. [EUTS]

ırklamak², [ırk-lā-mak] *{eT} gçsz. f. [-r]* **1.** Kâhinlik etmek; fala bakmak. [DLT] **2.** Fala bakılan aracı kullanmak; bakla vb. atmak. **3.** Falcıdan sormak; falcıya danışmak. [EUTS]

ırksal, [ırk-sal] *sf.* Irka ait; ırkla ilgili.

ırktaş, [ırk-taş] *sf.* Aynı ırktan olanlar.

ırlağan, [ır-la-ğan ایرلغن] *{eAT} is.* Şarkı söyleyen; hanende.

ırlama, [ır-la-ma ایرلامه] *{eAT} is.* Müzik; taganni.

ırlamak¹, [yır / īr *(şarkı)* > ır-lā-mak / yır-lā-mak ایرلاق] *(ırla:mak) {eT} {eAT} gçsz. f. [-r] [-l(ı)-yor]* **1.** Şarkı söylemek; müziği seslendirmek; türkü söylemek; terennüm etmek; *{ağız} (aynı)* [DS] [İKPÖy.] **2.** *{ağız}* Kendi kendine söylenmek. [DS]

ırlamak², [ırla-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Sallamak; depremek. [DS]

ırlamak³, [hır *(yans.)* > hır-la-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(ı)-yor]* (Köpek için) saldırmadan önce hırlamak. [DS]

ırlamak⁴, [ır-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [l(ı-yor]* Süslemek. [DS]

ırlamaz, [ır-la-maz] *{ağız} is.* Suyu az akarsu. [DS]

ırlandırmak, [ır-la-n-dır-mak] *{ağız} gçl. f. [-ır]* Sallandırmak; kımıldatmak; depretmek. [DS]

ırlangeç, -ci [ır-la-n-geç] *{ağız} is.* Küçük ve kokulu bir tür kavun. [DS]

ırlanmak¹, [ır-la-n-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* Sallanmak; kımıldanmak; deprenmek. [DS]

ırlanmak², [yır-la-n-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* Türkü söylemek. [DS]

ırlantı, [ır-la-n-tı] *{ağız} is.* **1.** Sallantı. **2.** Deprem. [DS]

ırlaşmak, [ır-la-ş-mak ایرلاشمق] *{eAT} işteş. f. [-ur]* Birlikte şarkı söylemek.

ırlatmak, [ır-la-t-mak ایرلادمق] *{eAT} gçl. f. [-ur]* Şarkı söyletmek.

ırlayıcı, [ır-la-y-ıcı ایرلیجی] *{eAT} is.* Şarkı söyleyen; hanende; muganni.

-ırlık, [-r-lık /-rlik / -rluk / -rlük / -ırlık / -irlik / -urluk / -ürlük / -arlık / -erlik] *yap e.* → -rlık.

ırlık, -ğı [er-lik / ır-lık ?] *{ağız} is.* İmsak vakti. [DS]

ırmacuk, -ğu [ırma(k)-cuk ایرماجق] *{eAT} is.* Küçük ırmak.

ırmağ, [ırmağ ایرماغ] *{eAT} is.* Irmak; nehir.

ırmahlayın, [ırmaḫ-layın] *{eAT} zf.* → ırmaklayın.

ırmak¹, [ır-mak ارمق] *{ağız} gçl. f. [-ar]* **1.** Ayırmak; uzaklaştırmak; ıratmak; cüda kılmak. *{eAT} (aynı)* **2.** Kapı ve pencere gibi şeyleri açmak; aralamak. [DS] **3.** *{eAT}* Ayrılmak; uzaklaşmak; geçmek.

ırmak², [ır-mak] *{ağız} gçl. f. [-ar]* **1.** Üzmek; zahmet vermek. **2.** Rahatını kaçırmak; huzursuz etmek. **3.** Yormak. [DS]

ırmak³, [ır-mak] *{ağız} gçl. f. [-ar]* Zayıflatmak. [DS]

ırmak⁴, [ır-mak] *{ağız} gçl. f. [-ar]* Sallamak; kıpırdatmak. [DS] ⊡ **ırıp burmak,** *{ağız} İstenmeyen bir şeyi yerine getirmemek için uydurma sebepler bulmak.* [DS]

ırmak⁵, **-ğı** [*eT.* ırmak] *is.* Çoğunlukla denize dökülen, taşıdığı su ve suyunu aldığı havza bakımından büyük akarsu; nehir. ⊡ **ırmak ardıç kuşu,** *zool. Ötücü kuşlar takımının ötleğengiller familyasından, 15 cm. uzunluğunda, sırtı yeşilimsi kahverengi, ülkemizin Marmara bölgesinde kuluçkaya yatan, böceklerle beslenen bir göçmen kuş; ırmak ötleğeni, (Locustella fluviatilis).*|| **ırmak dalgıcı,** *zool. Yağmur kuşlarının deniz kırlangıcıgiller familyasından 40 cm. kadar uzunlukta, Avrupa ve Asya'nın göl kenarlarında yaşayan bir tür, (Sterna fluviatilis).*|| **ırmak roman,** *ed. Bir olayın geçtiği çok uzun bir zaman dilimi veya toplumun büyük bir kesimini içine alacak biçimde yazılmış uzun roman; nehir roman.*

ırmaklaşma, [ırmak-la-ş-ma] *is.* Irmak durumuna gelme.

ırmaklaşmak, [ırmak-la-ş-mak] *gçsz. f. [-ır]* Irmak durumuna gelmek.

ırmaklayın, [ırmak-layın] *{eAT} zf.* Irmak gibi.

ırman, [? ırman ایرمن] *{eAT} is.* Gammaz.

ırmaşmak, [ır-(ı)m-aş-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* Uzaklaşmak. [DS]

ırmık, [er-mek > er-mik]*{ağız} sf.* (Meyve için) olgunlaşmış; ermiş. [DS]

ırmızan, [Ar. ramażān] *{ağız} is.* Ramazan. [DS]

ırpalamak, [hırp-a-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [l(ı)-yor]* Dövmek. [DS]

ırpıt, [hırp-ıt] *{ağız} sf.* Eski; yıpranmış. ⊡ **ırpıt olmak,** *{ağız} Eskimek.* [DS]

ırra, [ır *(yans.)* > ır(r)-a] *{eT} is.* Utanma. [DLT]

ırs, [Ar. ʿırs عرس] *{OsT} is.* Evli eşlerden her biri.

ırsız, [ar-sız] *{ağız} sf.* **1.** (Çocuk için) çok ağlayan; yaramaz. **2.** (Kişi için) kavgacı; edepsiz. **3.** Dedikoducu. **4.** Namussuz. [DS]

ırsuzın, [ır-suz-ın ارسوزین] *{eAT} zf.* Sessizce.

ırşat, [? ırşat] *{ağız} sf.* Çirkin; suratsız. [DS]

ırşatsız, [ırşat-sız] *{ağız} sf.* **1.** Nursuz. **2.** Yakışıksız. [DS]

ırşı, [Sansk. ṛşi] *{eT} is.* Peygamber; bilge kişi; aziz. [İKPÖy.]

ırtalamak, [ırta-la-mak / érte-le-mek] *{eT} gçl. f. [-r]* Erken başlamak. [DLT]

-ırvam, [-r-vam / -ar-vam / -er-vem / -ır-vam / -ir-vem / -ur-vam / -ür-vem] *{eAT} çek. e.* → -rvam.

-ırvan, [-r-van / -ar-van / -er-ven / -ır-van / -ir-ven / -ur-van / -ür-ven] *{eAT} çek. e.* → -rvan.

ırvasa, [? ırvasa / ırbasa] *{ağız} is.* Hastalık için yaptırılan büyülü muska; hamaylı. [DS]

-ırvın, [-r-vın / -ir-vin / -ır-vın] *{eAT} çek. e.* → -rvın.

ırz[1], [Ar. ʿırż / ʿırḍ عرض] *{OsT} is.* **1.** Bir kimsenin başkaları tarafından dokunulmaması gereken cinsel onuru; namus; iffet. **2.** Perde. ⊡ **ırz düşmanı,** *Kendi cinsel isteklerini tatmin için hiçbir yasa ve kural tanımayan kimse; başkalarının cinsel onuruna zarar veren kimse.*|| **ırz ehli,** *Namusunu başkasına karşı koruyan; yasak ilişki içine girmemiş olan.*|| **ırzı kırık,** *argo. Cinsel ilişki bakımından kendisinin ve yakınlarının namusunu koruyamamış olan kimse.*|| **ırzına geçmek,** *1. Zor kullanarak birini kendi cinsel arzusunu tatmine alet etmek; zorla yasak cinsel ilişkide bulunmak. 2. Yapılmakta olan işi berbat etmek; bozmak; öz niteliklerini kaybettirerek soysuzlaştırmak.*|| **ırzını bozmak,** *1. Irzına geçmek. 2. Tazeliğini ve güzelliğini bozmak.*

ırz[2], [? ırız / ırz] *{ağız} is.* Eğlencelik kuru yemiş.[DS]

ırza[1], [Ar. ırżāʿ ارضاع] *(ırza:) {OsT} is.* Emzirme. ⊡ **ırzā-i etfāl,** *{OsT} Süt çocuklarını emzirme.*|| **ırzā-i gayr-i māderî,** *{OsT} Çocuğu anne sütüyle değil, hayvan sütü ile besleme.*|| **ırzā-i māderî,** *{OsT} Çocuğu anne sütüyle besleme.*|| **ırzā-i sun'î,** *{OsT} Emzikle besleme.*

ırza[2], [Ar. ırża ارضة] *{OsT} is.* Otu çok olan yer.

ırzan, [Ar. ʿırżan عرضا] *(ı'rzan) {OsT} zf.* Şeref, haysiyet ve namusla ilgili olarak.

ırzlı, [ırz-lı] *sf.* Namus sahibi; ırzını koruyan; başkasının ırzına saygı gösteren.

ıs[1], [ıs] *is.* Sahip.

ıs[2], [ıs] *{ağız} is.* Açıklık; doğruluk. [DS]

ıs'ab, [Ar. ıṣʿāb اصعاب] *(ıs-a:b) {OsT} is.* **1.** Güç olma; zor oluş. **2.** Bir işi güçleştirme; zorlaştırma.

ısabe, [Ar. ʿiṣābe عصابة] *(ısa:be) is.* **1.** İnsan topluluğu. **2.** Sargı bezi. **3.** Başa sarılan tülbent; sarık.

ısad, [Ar. ṣuūd > ıṣʿād اصعاد] *(ıs-a:d) {OsT} is.* Yükseğe kaldırma; yukarı çıkarma.

ısaga, [Ar. ıṣāğa اصاغة] *(ısa:ga) {OsT} is.* **1.** Şekilsiz bir maddeyi kalıba sokma; şekillendirme. **2.** Kuyumculuk yapma.

ısaha, [Ar. ıṣāḫā اصاخة] *(ısa:ha) {OsT} is.* Kulak vererek dinleme.

-ısak, [-ı-sa-k / -i-se-k] *{eAT} çek e.* Ekfiilin şart birinci çokluk ekidir; -isek; -sek. *"İçelim subha değin onmaz ısak (onmazsak) onmayalım."* Revanî Divanı.

ısalamak, [ısa-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [l(ı)-yor]* Sallamak. [DS]

ısam, [Ar. ʿıṣām عصام] *(ısa:m) {OsT} is.* Göze çekilen sürme.

-ısar, [-ı-sa-r / -i-se-r / -u-sa-r / -ü-se-r / -y-ı-sa-r / -y-ise-r] *{eAT} çek. e.* **1.** Gelecek zaman çekim eki; -acak. *"Sen bağçen içinde ağaç dikersin, kim bilir yemişini kim yiyiser (yiyecek)?"* Maarifname **2.** En işlek gelecek zaman çekim ekidir. *"-ıyor"* ve geniş zaman eki *"-ır"* değeriyle kullanılır. *"Aşkın odu çıkarısar (çıkarıyor) arşa değin dütünümü."* Yunus Emre. **3.** *{eT}* Gelecek zaman çekim ekidir. *yıg-la-y-ısar (ağlayacak)*

ısar, [Ar. ıṣʿār اصعار] *(ıs-a:r) {OsT} is.* Kibir ve gurur sergilemek için surat asma.

ısare, [Ar. ıṣāre اصارة] *(ısa:re) {OsT} is.* **1.** Çadır ipi. **2.** Çadır kazığı.

-ısarsız, [-ı-sa-r-sız / -y-ı-sa-r-sız / -i-se-r-siz / -y-i-se-r-siz] *{eAT} çek. e.* Gelecek zaman çokluk ikinci kişi eki.

-ısaruz, [-ı-sa-r-uz / -y-ı-sa-r-uz / -i-se-r-üz / -y-i-se-r-üz] *{eAT} çek. e.* Gelecek zaman çokluk birinci kişi eki.

-ısarvan, [-ı-sa-r-van / -y-ı-sar-van-ın / -y-ı-sa-r-vın / -ı-sa-r-vın / -ı-sa-r-am / -y-ı-sa-r-am / -i-se-r-ven / -y-i-ser-ven-in / -y-i-se-r-vin / -i-se-r-vin / -i-se-r-em / -y-i-se-r-em] *{eAT} çek. e.* Gelecek zaman teklik birinci kişi eki.

ısata, [Ar. ıṣāta اصاتة] *(ısa:ta) {OsT} is.* Seslenme; ses etme; ses çıkarma.

ısbaba, [Bul. skobá] *{ağız} is.* Taş duvar yapımında iki taşı birbirine bağlayan kenet demiri. [DS]

ısbah, [Ar. ṣubḥ > ıṣbāḥ اصباح] *(ısba:h) {OsT} is.* Sabah vakti; seher.

ısbara, [? ısbara] *{ağız} is.* Tatil. [DS]

ıscak, -ğı [ısı-cak] *{ağız} sf.* **1.** Sıcak. **2.** *is.* Hamam. [DS] ⊡ **ıscak doğmak,** *{ağız} Güneş doğmak.* [DS]

ıscaklık, -ğı [sıcak-lık] *{ağız} is.* Hamam. [DS]

ısbı, -ı'ı [Ar. ıṣbıʿ اصبع] *{OsT} is.* **1.** Parmak. **2.** Bir arşının yirmi dörtte biri değerinde eskiden kullanılan bir ölçü birimi; usbu.

ısda, [Ar. ṣadā > ıṣdāʾ اصداء] *(ısda:) {OsT} is.* Çıkarılan sesin bir engele çarparak geri dönmesi; yankı.

ısdak, -ğı [Ar. ıṣdāḳ اصداق] *(ısda:k) {OsT} is.* Mehir bedelini nikâhta kararlaştırma.

ısdar[1], [Ar. ṣudūr > ıṣdār اصدار] *(ısda:r) {OsT} is.* Çıkarma; çıkarılma.

ısdar[2], [Yun. istári] *{ağız} is.* Halı, kilim tezgâhı. [DS]

ısdıl, [? ısdıl] *{ağız} is.* Konuşurken sözcüklerin uzatma ya da başka ezgilerle şarkıya benzer şekilde söylenmesi. [DS]

ısfa, [Ar. ṣafāʾ > ıṣfāʾ اصفاء] *(ısfa:) {OsT} is.* **1.** Seçme; ayıklama. **2.** Temiz hâle getirme.

ısfahan, [Far. ıṣfahān اصفهان] *(ısfaha:.n) {OsT} is. müz.* Klasik Türk müziğinde dügâh perdesinde karar kılan birleşik makamlardan biri. ⊡ **ısfahān**

cedîd, *{OsT} müz. Klasik Türk müziğinin eski birleşik makamlarından biri.*|| **ısfahān gerdaniye,** *{OsT} müz. Klasik Türk müziğinin eski birleşik makamlarından biri.*|| **ısfahān geveşt,** *{OsT} müz. Klasik Türk müziğinin eski birleşik makamlarından biri.*|| **ısfahān ırak,** *{OsT} müz. Klasik Türk müziğinin eski birleşik makamlarından biri.*|| **ısfahān māye,** *{OsT} müz. Klasik Türk müziğinin eski birleşik makamlarından biri.*|| **ısfahān nevrūz,** *{OsT} müz. Klasik Türk müziğinin eski birleşik makamlarından biri.*|| **ısfahān selmek,** *{OsT} müz. Klasik Türk müziğinin eski birleşik makamlarından biri.*|| **ısfahān şehnāz,** *{OsT} müz. Klasik Türk müziğinin eski birleşik makamlarından biri.*|| **ısfahān zemzeme,** *{OsT} müz. Klasik Türk müziğinin eski birleşik makamlarından biri.*

ısfahanek, -ği [Far. ışfahānek اصفهانك] *(ısfaha:nek) {OsT} is. müz.* Klasik Türk müziğinin eski birleşik makamlarından biri.

ısfirar, [Ar. ṣufret *(sarılık)* > ışfirār اصفرار] *(ısfira:r) {OsT} is.* Sarı bir renk alma; sararma. ☞ **ısfirār-ı ayn,** *{OsT} Göz akının sararması.*|| **ısfirār-ı evrāk,** *{OsT} Yaprakların sararması.*

ısga, -a'i [Ar. işġā' اصغاء] *(ısğa:) {OsT} is.* **1.** Başkalarının konuşmasına kulak verme; kulak misafiri olma; dinleme. **2.** *mecaz.* Birinin isteklerini, arzusuna uygun olarak yerine getirme.

ısgal, [Ar. ishāl] *{ağız} is.* Bağırsak bozukluğu; ishal. [DS]

ısgar, [Ar. şıġār > ışġār اصغار] *(ısgār) {OsT} is.* Birini herkesin gözü önünde küçük düşürme; aşağılama.

ısgıran, [Yun. ksistérin] *{ağız} is.* **1.** Teknedeki hamuru kazımakta kullanılan araç; eysıran; sıyırgı. **2.** Ateş küreği. [DS]

ıshar, [Ar. şıhriyet > ışhār اصهار] *{OsT} is.* **1.** Akrabalık kurma. **2.** Damat olma. **3.** Damat edinme.

-ısı, [-ı-s-ı / -i-s-i] *{eAT} çek e.* Yükleme hâli eki; -ı; -u. *"... kabilesinin koyununun tüyisi (tüyü) sağışınca."* Miftahü'l-Cennet.

ısı[1], [*eT.* ısī-mak > ısı-ġ / isi-g > ısı] *is.* **1.** Bir cismin sıcaklığının artmasına ve uzama, erime, buharlaşma gibi birtakım fiziksel değişiklikler meydana gelmesine sebep olan enerji; hararet. **2.** Doğal vücut sıcaklığı; hararet. **3.** Sıcaklık. ☞ **ısı alıcı organ,** *biy. Çıngıraklı yılanlarda başın her iki yanında bulunan ve çevredeki canlıların vücut ısısına duyarlı olup onların yerlerini tespit etmeye yarayan organ.*|| **ısı bilimi,** *fiz. Isı üretimini, iletimini, kullanımını ve korunmasını inceleyen fizik dalı; termik.*|| **ısı cam,** *Camdan ısı kaybını azaltmak için iki cam levha arasında boşluk bırakılarak üretilmiş cam türü.*|| **ısı dam,** *{ağız} Hamam.* [DS]|| **ısı kaybı,** *Bir ortamda gerekli olan ısının yalıtımsız ortam dolayısıyla azalması.*|| **ısı kuşak,** *coğ. Oğlak ve Yengeç dönenceleri arasında kalan bölge; sıcak kuşak.*|| **ısı ölçümü,** *Çeşitli olaylar sırasında açığa çıkan ısı enerjisinin miktarını ölçmeyi konu alan fizik dalı; kalorimetri.*|| **ısıya göçüm,** *Bir organizmanın ısı etkisiyle tümden yer değiştirmesi; termotaktizm.*|| **ısı yalıtımı,** *Isı kaybını önlemek amacıyla bir ortamın ısı geçirimsiz maddelerle kaplanması işi.*|| **ısı yayımı,** *Hareketli cisimlerle ısının iletilmesi, bir yerden başka yere taşınması olayı; konveksiyon.*|| **ısı yuvarı,** *Sıcaklığın gittikçe arttığı yüz ile üç yüz km. yükseklikler arasındaki hava katmanı; termosfer.*

ısı[2], [? ısı] *{ağız}* sf. Acı; yakıcı. [DS]

ısıalan, [ısı+al-an] *sf. kim.* (Birleşme, tepkime vb. için) oluşum sırasında ısı alan; endotermik.

ısıcak, [sıca-k / ısıca-k سجاق / ايصيجق / اصيجق] *{eAT} {ağız} sf.* **1.** Sıcak. **2.** *is.* Sıcaklık; hararet. **3.** Hamam. [DS] ☞ **ısıcak dam,** *{ağız} Hamam.* [DS] || **ısıcak kanlu,** *{eAT} Cana yakın; sevimli; sıcak kanlı.*|| **ısıcak yüz,** *{eAT} Güler yüz; yumuşak yüz.*

ısıcakla, [ısıcak-la ايسيجقله] *{eAT} zf.* **1.** Sıcak iken. **2.** Hemen ardından; arasını soğutmadan; sıcağı sıcağına.

ısıdenetir, [ısı+dene-t-ir] *is.* Bir ortamın veya nesnenin sıcaklığının belirli düzeyde kalmasını sağlayan düzenek; termostat.

ısıg[1], [*yış-mak > yış-ıġ / ısıg] *{eT} is.* **1.** Halat; urgan; ip. [EUTS] **2.** Bir geminin donanımı için gereken yelken, ip vb. [EUTS] **3.** *sf.* Maddeten. [EUTS]

ısıg[1], [ısī-mak / isī-mek > ısı-ġ] *{eT} is.* **1.** Hararet; sıcaklık. [EUTS] **2.** *sf.* Sıcak; kuvvetli; yakıcı. [Nevâyî]

ısıglık, [isi-g-lik / ısı-ġ-lık] *{eT} is.* **1.** Sıcaklık. **2.** Sıcaklık duygusu. **3.** Muhabbet; sevgi.

ısık[1], **-ğı** [ısı-k] *{ağız} sf.* **1.** Sıcak; ısınmış. **2.** *is.* Hamam. [DS]

ısık[2], **-ğı** [ıs-ık] *{ağız} sf.* **1.** Sessiz; sakin. **2.** Ağzından kolay laf alınamayan; ağzı sıkı. **3.** Konuşmayan veya az konuşan. **4.** Sıkışık; sıkı. [DS]

ısıkerte, [ısı+kert-e] *{ağız} is.* Ortamın veya cisimlerin taşıdığı sıcaklığı ölçmeye yarayan araç; ısıölçer; termometre; kalorimetre. [DS]

ısıkmak, [ıs-ık-mak] *gçsz. f. [-ır]* (Meyve için) olgunlaşmak.

ısıl, [ısı-l] *sf fiz.* Isı ile ilgili; termik. ☞ **ısıl biçimlendirme,** *Yaprak halindeki plastik malzemeyi ısı ve basınç etkisi ile biçimlendirme yöntemi.*|| **ısıl bozunma,** *Bir kataliz kullanmadan ısı etkisi ile elde edilen kimyasal ayrıştırma; piroliz.*|| **ısıl çift,** *İki farklı metalden oluşan ve aralarındaki ısı farkının bir elektromotor kuvvetin ortaya çıkmasına neden olan devre; termoelektrik devre.*|| **ısıl çözümleme,** *Isıtma veya soğutma sırasında alaşımlarda meydana gelen değişimlerin belirlenmesi; termik*

çözümleme; termik analiz.|| **ısıl direnç,** *Değeri sıcaklığa göre doğrusal olmayacak şekilde değişen direnç; termistans.*|| **ısıl düzenleme,** *İnsan ve hayvanlardan memelilerle kuşlarda vücut iç sıcaklığını değişmez tutan fizyolojik işlev; termoregülasyon.*|| **ısıl elektrik,** *fiz. Isı enerjisinden yararlanılarak elde edilen elektrik enerjisi; termoelektrik.*|| **ısıl etki,** *Bir iletkenin ucunda elektronların ısıl çalkalanmasından meydana gelen gerilim dalgalanması; termik etki.*|| **ısıl etkin kesit,** *Isıl nötronlarla etkileşim için gerekli olan kesit.*|| **ısıl fisyon,** *Isıl nötronlar tarafından oluşturulan fisyon.*|| **ısıl ışıldama,** *Daha önce ısıtılmış bir maddenin yeniden ısıtılmasıyla yayınlanan ışıldama; termolüminesans.*|| **ısıl kimya,** *Tepkime sırasında açığa çıkan ısı enerjisini inceleyen kimya dalı; termokimya.*|| **ısıl kimyasal,** *Isıl kimya ile ilgili olan.*|| **ısıl nötron,** *Kendini çevreleyen ortamla ısıl dengede bulunan nötron.*|| **ısıl nükleer tepkime,** *Hafif çekirdeklerin, yüksek ısı altında kaynaşması sonucu oluşan nükleer füzyon tepkimesi.*|| **ısıl reaktör,** *İçindeki fisyonun, özellikle ısıl nötronlar tarafından oluşturulduğu reaktör.*|| **ısıl zırh,** *İyonlaştırıcı ışınım yoluyla üretilen ısıyı ve dış bölgeye ısı iletimini azaltmaya yarayan zırh.*

ısılık, -ğı [ısı-lık] *{ağız} is.* Boş laf. [DS]

ısılıklu, [ısı-lık-lu ایسیلقلو] *{eAT} sf.* Sıcak; ateşli; hararetli.

ısılmak[1], [ıs-ıl-mak] *{ağız} edil. f. [-ır]* **1.** (Dişler için) sıkılmak; kenetlenmek; açılmamak. **2.** (Toprak için) suyunu çekerek sertleşmek; kerpiç gibi olmak. [DS]

ısılmak[2], [ıs-ıl-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* Olgunlaşmamak. [DS]

ısılsertleşir, [ısı-l+sert-le-ş-ir] *sf.* (Polimer, plastik madde için) belli bir sıcaklığın üstünde sertleşen ve bir daha eski hâline dönmeyen.

ısımak, [sı-mak] *{ağız} gçl. f. [-r]* Kırmak. [DS]

ısın, [ısı-n] *is.* Normal atmosfer basıncında ısınma derecesi 15°C'lik suyunkine eşit olan bir cismin, bir gramının sıcaklığını 1°C artırmak için gerekli ısı miktarına eşit olan 4.1855 jul değerindeki ısı birimi; kalori. ☞ **ısın değeri,** *Bir besin maddesinin sağladığı kilokalori miktarı.*

ısınak, -ğı [ısı-n-ak] *is.* Barınma ve çalışma ortamını ısıtmaya yarayan soba, kalorifer, ocak, tandır gibi şeyler; ısınma aracı.

ısındırma, [ısı-n-dır-ma] *is.* Isınmasını sağlama eylemi.

ısındırmak, [ısı-n-dır-mak] *gçl. f. [-ır]* **1.** Isınmasını sağlamak; sıcaklık vermek; ısıtmak. **2.** *mecaz.* Birinin bir kimseye, bir işe alışmasını veya onu benimsemesini sağlamak.

ısınış, [ısı-n-ış] *is.* Isınma eylemi veya biçimi.

ısınma, [ısı-n-ma] *is.* **1.** Isı alma eylemi; sıcaklığı artma durumu. **2.** Sürtünme sonucu yağlama hatası ile ortaya çıkan sıcaklık artışı. **3.** Sporcuların bir yarış veya karşılaşma öncesi verimlerini artırmak amacıyla kaslarını yumuşatma ve vücut sıcaklığını artırma işi. ☞ **ısınma ısısı,** *Bir cismin bir gramının sıcaklığını bir santigrat derece yükseltmek için verilmesi gereken ısı miktarı.*|| **ısınma koşusu,** *Soğuk havalarda sporcuların verimini artırmak amacıyla yapılan hafif koşu.*

ısınmak[1], [ısı-n-mak / isinmek] *{eT} dönşl. f. [-ur]* İçi ısınmak; sevmek. [DLT] [KB]

ısınmak[2], [ısı-n-mak] *gçsz. f. [-ır]* **1.** Sıcaklığı artmak; daha sıcak duruma gelmek; ısı kazanmak. *{eT} (aynı)* [KB] **2.** (Kişi için) üşümesi geçmek; üşümez olmak. **3.** Bir ısıtma sisteminden yararlanmak. **4.** *mecaz.* Yadırgamaz olmak; hoşlanır olmak; alışmak. **5.** (Makine elemanları veya motor için) sıcaklığı beklenmedik şekilde, çokça artmak. **6.** *spor.* Kasları ağır çalışmalar için alıştırmak; hafif hareketlerle vücut ısısını arttırmak. ☞ **ısını yer,** *{ağız} Ilıca.* [DS]

ısıot, [ısı+ot / ıssı+ot] *is.* Biber.

ısıölçer, [ısı+ölç-er] *is.* Bir cismin ürettiği ya da açığa çıkardığı ısı miktarını ölçmeye yarayan araç; kalorimetre; ısıkerte.

ısır, [ıs-ır ?] *{ağız} is.* Sahip. [DS]

ısıran, [Yun. ksistérin] *{ağız} is.* **1.** Hamur teknelerindeki hamuru kazımaya ya da hamuru bölmeye yarayan araç; eğseren. **2.** Fırında veya saçta pişmekte olan börek, çörek ve ekmek çevirmeye yarayan bir tür kürek. **3.** Ateş küreği. [DS]

ısıranı, [Yun. ksistérin] *{ağız} is.* → ısıran. [DS]

ısırga, [ısır-ga] *{ağız} is.* Küpe. [DS]

ısırgan[1], [ısır-gan] *{eT} sf.* **1.** Çok ısıran; ısırgan. [DLT] **2.** *bot.* Ülkemizde bol miktarda yetişen gövdesi ve dalları içinde karınca asidi bulunan ısırıcı tüylerle kaplı, kök, yaprak ve tohumlarından halk hekimliğinde yararlanılan otsu bir bitki, *(Urtuca).*

ısırgan[2], [Yun. ksistérin] *{ağız} is.* → ısıran. [DS]

ısırgangiller, [ısır-gan-gil-ler] *is. bot.* Örnek bitkisi ısırgan olan, gövde ve yaprakları bazılarında basit, bazısında ısırıcı tüylerle kaplı basit almaşık yapraklı bitkiler familyası, *(Urticaceae).*

ısırgı[1], [ısır-gı ایصرغی] *{eAT} {ağız} is.***1.** *tıp.* Streptokokların sebep olduğu akut bir deri hastalığı; yılancık hastalığı. **2.** Hastalık nedeniyle yapılan perhiz. **3.** Hastalığın sebep olduğu ateş ve ürperme. [DS] ☞ **ısırgı tutmak,** *{ağız} Perhiz yapmak.* [DS]

ısırgı[2], [ısır-gı] *{ağız} is.* Isırgan otu. [DS]

ısırgın, [ısır-gın] *is. tıp.* Sıcak veya aşırı terleme sebebiyle vücudun değişik bölgelerinde meydana gelen ve kaşıntı veren, içi su dolu küçük kızarık kabarcıklar; isilik.

ısırgu, [ısır-gu ایصرغو] *is.* **1.** *{ağız}* Sivilce; ergenlik sivilcesi. [DS] **2.** *{eAT}* Yılancık hastalığı.

ısırıcı, [ısır-ıcı] *sf.* **1.** Dişlerini batıran; ısırma işini alışkanlık hâline getirmiş olan; ısıran. **2.** *mecaz.* (Kumaş vb için) vücudu dalayan; kaşındıran. 3. *mecaz.* (Rüzgâr, hava veya ayaz için) vücudun açık yerlerinde kızarıklık ve çatlamalar meydana getiren, sert ve soğuk.

ısırık, -ğı [ısır-ık] *is.* **1.** Isırılan yerde kalan iz. **2.** *sf.* (Miktar için) bir defada ısırılabilecek kadar; ısırımlık.

ısırılma, [ısır-ıl-ma] *is.* Üzerinde ısırma eylemi uygulanma.

ısırılmak, [ısır-ıl-mak] *edil. f. [-ır]* Isırma eylemi uygulanmak; dişler arasında sıkılmak, ezilmek veya dişlerle koparılmak.

ısırımlık, -ğı [ısır-ım-lık] *sf.* Bir ısırmada koparılabilecek kadar.

ısırın, [ısır-ın ?] *{ağız}* Doğranmış sac yufkası üzerine sarımsaklı yoğurt dökerek yapılan bir yemek. [DS]

ısırma, [ısır-ma] *is.* Dişleri ile sıkma veya koparma, ezme eylemi.

ısırmak, [ıs-ır-mak] *gçl. f. [-ır]* **1.** *{eT}* Sokmak. [DLT] [EUTS] [KB] [DK] [Gabain] **2.** Dişleri arasında sıkmak. [DLT] [EUTS] [KB] [DK] [Gabain] **3.** Dişlerini batırarak yaralamak. **4.** Dişle tutup kesmek, koparmak. **5.** *mecaz.* (Kumaş vb. için) vücudu dalamak, rahatsız etmek; kaşındırmak. **6.** (Soğuk, hava, rüzgâr için) sert, soğuk ve cildi tahriş edecek şekilde esmek.

ısırmuk, -ğu [ısır-muk] *{ağız} is.* Isırılmış, dişlenmiş şey. [DS]

ısırtma, [ısır-t-ma] *is.* Isırmasını sağlama eylemi.

ısırtmak, [ısır-t-mak] *gçl. f. [-ır]* Isırmasını sağlamak; ısırma işini yaptırmak; *{eT} (aynı).* [DLT]

ısısever, [ısı+sev-er] *sf.* (Mikroorganizmalar için) 50-70°C gibi yüksek ısıda yaşayıp gelişebilen.

ısısız, [ısı-sız] *sf.* **1.** Oluşum sırasında ısı açığa çıkarmayan. **2.** Isı soğurmayan.

ısışmak, [ısı-ş-mak / isişmek] *{eT} dönşl. f. [-ur]* Bir nesnenin bütün parçalarına sıcaklık yayılmak; ısınmak. [DLT]

ısıtan, [issi *(acı)* > ısıtan ? اصيتان] *{eAT} is.* Hardal bitkisi.

ısıtıcı, [ısı-t-ıcı] *is.* **1.** Isıtma işlevini yapan; ısıtan. **2.** *is.* Kullanmadan önce bir makinenin, bir ortamın veya bir akışkanın ısısını yükselten aygıt. **3.** İçine daldırıldığı veya konulduğu kaptaki suyu ısıtmaya yarayan elektrik devresi.

ısıtılma, [ısı-t-ıl-ma] *is.* Isıtılmak eylemi.

ısıtılmak, [ısı-t-ıl-mak] *edil. f. [-ır]* Isıtma eylemi uygulanmak.

ısıtış, [ısı-t-ış] *is.* Isıtma eylemi veya biçimi.

ısıtma, [ısı-t-ma استمه / استما] *is.* **1.** Sıcak duruma getirme eylemi. **2.** Bir yerin ısınmasını sağlamak için gerekli işleri yapma. **3.** *{eAT} {ağız}* Sıtma hastalığı. [DS] **4.** *{eAT}* Hastalık ateşi. ⊟ **ısıtma dutmak,** *{eAT} Sıtma tutmak.*

ısıtmak, [ısı-t-mak] *gçl. f. [-ır]* **1.** Sıcak duruma getirmek; sıcaklığını arttırmak. *{eT} (aynı)* [EUTS] **2.** (Kendisini veya el yüz, ayak gibi vücut parçaları için) bir ısı kaynağı yanında durarak üşümesini gidermek. **3.** (Kaslar için) daha iyi sonuç alabilmek için hafif bir ön alıştırma yapmak. **4.** (Motor veya bazı araçlar için) iyi işlemesi için kullanmadan önce uygun sıcaklığa getirmek. **5.** *{ağız} gçsz. f.* Sıtma tutmak. [DS]

ısıtutar, [ısı+tut-ar] *sf.* Isıyı bulunduğu ortamdan dışarı vermeyen, geçirgenliği az olan.

ısıveren, [ısı+ver-en] *sf. kim.* (Tepkime için) oluşum sırasında ısı açığa çıkaran; egzotermik.

ısıyayar, [ısı+yay-ar] *is.* Bir akışkanda ısıyı her tarafa dengeli olarak dağıtmaya yarayan alet; konvektör; ısı yayıcı.

ısız^{1}, [ı-sız / i-siz / es-siz / ıs-sız] *{eT} sf.* Ele avuca sığmayan, haşarı; utanmaz; arsız; fena; kötü. [DLT]

ısız^{2}, [ıs-sız / ısīz اسيز] *(ısı:z) {eAT} {ağız} sf.* Tenha; ıssız. [DS]

ıssız^{1}, [ı-sız / i-siz / es-siz / ıs-sız] *{eT} sf.* → ısız^{1}. ⊟ **ıssız gaçmak,** *{ağız} (Başıboş kalan koyun için) kaçmak.* [DS]|| **ıssız kişi,** *Yüzsüz, iyilik bilmez adam.* [DLT]

ıssız^{2}, [*eT.* is-siz *(sahipsiz)* > ıs-sız] *sf.* **1.** (Yer için) kimse bulunmayan ya da az insan bulunan; tenha; boş; oturulmayan. **2.** *mecaz.* (İnsan için) kimsesi olmayan; yalnız. ⊟ **ıssız kalmak,** *Tenhalaşmak; boşalmak; ıssızlaşmak.*

ıska^{1}, [Yun. iska / Ar. ḳizḥa [Tietze]] *{ağız} is.* İkinci yıl kuru ve taze soğan üretiminde kullanılan ve bir önceki yıl tohumlardan çıkan küçük soğanlar; tohumluk soğan. [DS]

ıska^{2}, [İt. scarto > ıska(rta) > ıska] *is. argo.* **1.** Rast getirememe. **2.** Boş verme; önem vermeme. ⊟ **ıska geçmek,** *argo. 1. Hedefe isabet ettirememek. 2. Önem vermemek; sıra ona gelince atlamak; geçmek; dokunmamak.*

ıska^{3}, [ıs-ka] *{ağız} sf.* Zayıf; sıska. [DS]

ıskaça, [İt. scassa] *is.* Yelkenli gemilerde direklerin alt uçlarının oturduğu yuvalar.

ıskala^{1}, [İt. scala] *is. müz.* **1.** Müzikte kullanılan bütün seslerin pesten tize doğru dizilmesiyle oluşan dizi; merdiven. **2.** *mat.* Renkli baskıda renk ayrımı provalarının tümü. **3.** Ölçü aletlerindeki gösterge çizelgesi. **4.** Gam. ⊟ **ıskala yapmak,** *Müzik aletini çalmak için perdelerde parmak alıştırması yapmak.*

ıskala^{2}, [İt. scarda => ıskala] *{ağız} is.* Yamaçlardaki toprak kaymasını ve erozyonu önlemek için alt taraflarına yapılan taş duvar. [DS]

ıskalama, [ıska-la-ma] *is. argo.* Hedefi tutturamama durumu.

ıskalamak, [ıska-la-mak] *gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor] argo.* Hedefi tutturamamak; rast getirememek.

ıskança, [İt. scanza] *is.* Tayfanın nöbet değişimi.

ıskar, [Yun. istári] *{ağız} is.* Kıl heybe, torba veya kolan türü şeyler dokumakta kullanılan bir tür küçük tezgâh. [DS]

ıskaran, [Yun. ksistérin] *{ağız} is.* → ısıran. [DS]

ıskarça, [İt. scarza] *is.* **1.** Bir şeyi tıka basa doldurmak. **2.** *dnz.* Bir limandaki gemi kalabalığı. **3.** *{ağız}* Eşyaları düzgün biçimde üst üste koymak suretiyle yapılan yığın. [DS]

ıskarda, [İt. scarda] *is.* Yukarılara doğru çıkıldıkça duvar kalınlığının azalmasından meydana gelen eğim.

ıskarlat, [İt. scarlatto] *is.* En çok kırmızısı tutulan, yeşil ve beyaz renkleri de bulunan bir tür Venedik çuhası.

ıskarmak, [ıs-kar-mak] *{eT} gçl. f. [-ur]* Hatırlamak; hesaba almak; kabul etmek. [Nevâyî]

ıskarmoz, [İt. scarmos / Yun. skarmós] *is.* **1.** *dnz.* Gemilerin kaburgalarını meydana getiren eğri ağaçların adı. **2.** *zool.* Hamsi, sardalye vb. küçük balıklarla beslenen palamut büyüklüğünde, yuvarlak gövdeli pullu bir balık, *(Sphyraena sphyraena).*

ıskarta, [İt. scarto *(atılmış)*] *sf.* **1.** (Mal için) değişik sebeplerle değerini kaybetmiş olan; değersiz; önemsiz; alım ve satımda kullanılamayan. **2.** Bazı iskambil kâğıtlarında kullanılmadığı için kenara ayrılan oyun kâğıdı. ⊡ **ıskartaya çıkarmak,** *Değersiz ve işe yaramaz olduğu için bir kenara bırakmak, ayırmak.*|| **ıskartaya çıkmak,** *Değersiz görülerek bir kenara bırakılmak.*

ıskat, [Ar. sukūṭ > ıskāṭ اسقاط] *(ıska:t) {OsT}* **1.** Düşürme; aşağı atma. **2.** Düşürülme. **3.** Yok etme; ortadan kaldırma. **4.** Geçersiz kılma; iptal etme; hükümsüz bırakma. **5.** *{ağız}* Ölen kişinin bazı ibadet borçlarından dolayı Allah katında azap görmemesi dileğiyle özel surette hesaplanıp fakirlere verilen sadaka ve bu iş için yapılan tören. [DS] **6.** Kendir iplerini dövmek için asılan ağaç. ⊡ **ıskat-ı cenîn,** *{OsT} Çocuk düşürme.*

ıskata, [Ar. ıskaṭ => ıskata] *argo. is.* Dışkı; bok.

ıskatat, [Ar. ıskāṭāt اسقاطات] *(ıska:ta:t) {OsT} is.* Düşürmeler.

ıskatçı, [ıskat-çı] *is.* Ölen kişi için dağıtılan ıskat sadakasını alan kişi.

ıskıran, [Yun. ksistérin] *{ağız}* is. → ısıran. [DS]

ıskırtmak[1], [ıs-kır-t-mak / ıs-kıt-mak] *{ağız} gçsz. f. [-ır]* Savuşup kaçmak. [DS]

ıskırtmak[2], [ıskır-t-mak] *{ağız} gçl. f. [-ır]* Çalmak. [DS]

ıskıtça, [ıskıt-ça ?] *{ağız} is.* Verem. [DS]

ıskıtmak[1], [ıskıt-mak] *{ağız} gçsz. f. [-ır]* Savuşmak; kaçmak. [DS]

ıskıtmak[2], [ıs-kı-t-mak ?] *{ağız} gçl. f. [-ır]* Damlatmak. [DS]

ıskoda, [Çek. skoda *(otomobil markası)*] *argo. is.* **1.** Bacakları içe, dizleri yanlara doğru yamuk olan kimse. **2.** Kendisi çirkin olmadığı hâlde zevksiz giyinen, kendisine, üstüne başına bakmayan bayan.

ıskonto, [İt. sconto] *(ısko'nto) is.* **1.** Satıcı tarafından alıcı lehine yapılan fiyat indirimi; indirim; tenzilat. **2.** Bir ticarî senedi vadesinden önce hamilinden almaktan doğan bir tür kredi işlemi. **3.** Bir ticarî senedi satın alan kişinin senet tutarı üzerinden yaptığı indirim. **4.** Vadeli bir para veya para değerindeki şeyin kararlaştırılmış bedeli ödendikten sonra alıcısının bunun kendisine teslim edilmesini isteme hakkı. **5.** Sözün bir kısmını söylenmemiş sayma. ⊡ **ıskonto etmek,** *1. Bir şeyin fiyatı üzerinden bir miktar indirim yapmak. 2. Vadeli bir senedi, vadesinden önce paraya çevirme işlemi.*

ıskontocu, [ıskonto-cu] *is.* **1.** Senet ıskonto eden kişi. **2.** Vadeli bir taşınır değerin, vadesinden önce kendisine teslim edilmesini isteyen kişi.

ıskontolu, [ıskonto-lu] *sf.* **1.** İndirimli; tenzilatlı. **2.** (Söz için) bir bölümü söylenmemiş sayılan.

ıskontosuz, [ıskonto-suz] *sf.* İndirimsiz; tenzilatsız.

ıskota, [İt. scotta] *(ısko'ta) is. dnz.* Büyük yelkenli gemilerde yelkeni yönetmeye yarayan ip.

ıskuna, [İng. scooner] *is.* İki direkli küçük yelkenli gemi.

ıslah, [Ar. ṣulḥ > ṣalāḥ > ışlāḥ اصلاح] *{OsT} is.* **1.** İyi duruma getirme; düzeltme; iyileştirme. **2.** Bir hayvan veya bitki türünden daha iyi verim ve iyi kalite ürün alabilmek için yapılan kalıtımsal düzenlemeler işlemi. **3.** Bir toprakta verimliliği yükseltici teknik düzenlemelerin yapılması işlemi. **4.** *huk.* Bir mahkeme tarafından verilmiş olan bir kararın, var olan bir aykırılık dolayısıyla başka bir mahkeme tarafından düzeltilmesi işlemi. ⊡ **ıslah etmek,** *1. İyi bir duruma getirmek; iyileştirmek; düzeltmek. 2. mecaz. Yola getirmek; terbiye etmek.*|| **ıslah evi,** *Suç işleyen çocukların eğitim ve ıslah edilmesi amacıyla kurulmuş ve ceza yasasına göre işleyen bir adlî eğitim kurumu; ıslahhane.*|| **ıslâh-ı hâl,** *{OsT} Kendi durumunu düzeltme; kötü davranış ve alışkanlıklardan vazgeçme.*|| **ıslâh-ı zâtü'l-beyn,** *{OsT} İki kişi arasındaki dargınlığı giderme; arayı düzeltme.*|| **ıslah olmak,** *İyileşmek; düzelmek.*|| **ıslah olmaz,** *İyileşmez; düzelmez; yola gelmez.*|| **ıslâh-pezîr,** *{OsT} Islaha elverişli; ıslah edilmesi mümkün olan; ıslah olur.*

ıslahat, [Ar. ışlāḥāt اصلاحات] *(ısla:ha:t) {OsT} is.* Görülen aksaklıkları ve bozuklukları gidermek için yapılan düzeltici ve iyileştirici düzenlemeler; reform. ⊡ **ıslahat hareketleri,** *tar. Osmanlı İmparatorluğunun son zamanlarında Batı'yı örnek alarak geliştirilen birtakım düzenlemelerin genel adı.*||

ıslâhât-ı adliye, *{OsT} Adalet kurumlarında yapılan düzenleme ve yenilikler.*|| **ıslâhât-ı askeriye,** *{OsT} Askerlik işlemlerinde ve kurumlarında yapılan yenilik ve düzenlemeler.*|| **ıslâhât-ı cedîde,** *{OsT} Yapılan ıslahatta görülen eksiklikleri gideren yeni düzenlemeler.*|| **ıslâhât-ı mâliye,** *{OsT} Maliye kurumlarında yapılan yenilik ve düzenlemeler.*|| **ıslâhât-ı mülkiye,** *{OsT} Yönetimde yapılan düzenleme ve yenilikler.*|| **ıslâhât-perver,** *{OsT} Yenilikçi; yenilik taraftarı; ıslahatçı.*

ıslahatçı, [ıslahat-çı] *is.* **1.** Islahat yapan kimse; reformcu. **2.** Islahat yapılması gerektiğini savunan kimse. **3.** Yapılmış olan ıslahatları benimseyen ve savunan kimse.

ıslahatçılık, -ğı [ıslahat-çı-lık] *is.* Islahatçı olma durumu; reformculuk.

ıslahen, [Ar. ıṣlāḥen اصلاحا] *(ısla:hen) {OsT} zf.* Düzelterek; ıslah ederek; ıslah yolu ile.

ıslahhane, [Ar. ıṣlāḥ + Far. ḫāne اصلاحخانه] *(ısla:hha:ne) {OsT} is.* Suç işleyen çocukların eğitim ve ıslah edilmesi amacıyla kurulmuş ve ceza yasasına göre işleyen bir adlî eğitim kurumu; ıslah evi.

ıslahî, [Ar. ıṣlāḥī اصلاحى] *(ısla:hi:) {OsT} sf.* Düzeltme ile ilgili; ıslah ile ilgili.

ıslahiye, [Ar. ıṣlāḥiye اصلاحيه] *(ısla:hiye) {OsT} sf.* → ıslahî.

ıslak, -ğı [su-la-k > us-la-k > ıs-la-k] *sf.* **1.** Suya batırılmış veya üzerine su dökülmüş olan; yaş. **2.** *{ağız}* Havlu; peştamal. [DS] ⊡ **ıslak karga,** *1. Tepeden tırnağa ıslanmış olan. 2. argo. Çok korkmuş olan. 3. argo. Çekingen.*|| **ıslak sıçan,** *İyice ıslanmış olan. 2. argo. Çok korkmuş olan.*

ıslaklık, -ğı [ıs-la-k-lık] *is.* Islak olma durumu.

ıslama, [ıs-la-ma] *is.* **1.** Islak hâle getirme eylemi. **2.** Bir şeyi yumuşaması için suya veya içinde sıvı bulunan kaba batırıp bekletmek eylemi. **3.** *{ağız}* Doğranmış ekmek üzerine et suyu dökerek yapılan bir tür yemek. [DS] **4.** *{ağız}* Sigara böreği biçiminde hazırlanarak hindi suyu ile yapılan bir tür hamur işi yemek. [DS] **5.** *{ağız}* Yumurta karıştırılmış yağlı suya ekmek doğramak suretiyle yapılan bir yemek. [DS] **6.** *{ağız}* Turşu. [DS] **7.** *{ağız}* Kireçlemeden önce deriye uygulanan yumuşatma işlemi. [DS]

ıslamak, [su-la-mak > ıs-la-mak] *gçl. f. [-ar] [-l(ı)-yor]* **1.** Su veya bir sıvı içine bir şeyi batırarak yahut da üzerine sıvı dökerek ıslak bir hâl almasını sağlamak; ıslatmak. **2.** *mecaz.* Kutlamak.

ıslanış, [ısla-n-ış] *is.* Islanma eylemi veya biçimi.

ıslanma, [ısla-n-ma] *is.* Islak duruma gelme eylemi.

ıslanmak[1], [ıs-la-n-mak / iş-le-n-mek] *{eT} dönşl. f. [-ur]* İslenmek. [DLT]

ıslanmak[2], [ısla-n-mak] *dönşl. f. [-ır]* **1.** Islak duruma gelmek; ıslak olmak. **2.** *{eAT} edil. f. [-ur]* Islatılmak.

ıslanmak[3], [ısla-n-mak] *{eAT} edil. f. [-ur]* Dayak atılmak; dövülmek.

ıslatıcı, [ısla-t-ıcı] *sf.* **1.** Islatma işin yapan. **2.** Pul veya zarf gibi şeyleri yapıştırmak için ıslatmakta kullanılan süngerli büro malzemesi.

ıslatılma, [ısla-t-ıl-ma] *is.* Üzerinde ıslatma eylemi uygulanma durumu.

ıslatılmak, [ısla-t-ıl-mak] *edil. f. [-ır]* **1.** Islak duruma getirilmek. **2.** Üzerinde ıslatma eylemi uygulanmak.

ıslatış, [ısla-t-ış] *is.* Islatma eylemi veya biçimi.

ıslatma, [ısla-t-ma] *is.* Islak hâle getirme eylemi.

ıslatmak, [ısla-t-mak] *gçl. f. [-ır]* **1.** Islak duruma getirmek. **2.** *mecaz.* Mutlu bir olayı yiyip içerek kutlamak. **3.** *argo.* Dövmek veya çok ağır hakarette bulunmak. **4.** *{ağız}* Bir kimseyi, ağır sözlerle aşağılamak; onurunu kırmak. [DS]

ıslı[1], [ıs-lı] *sf.* Sonuçsuz. ⊡ **ıslı bırakmak,** *{ağız} Neticesiz bırakmak.* [DS]

ıslı[2], [ıs-lı ? ایصلی] *{eAT} sf.* Bakımlı; bayındır; mamur.

ıslık, -ğı [ıs *(yans.)* > ıs-lık] *is.* **1.** Dudaklar büzülerek veya parmak dil üzerine yerleştirildikten sonra şiddetli bir soluk verme ile çıkarılan tiz, keskin ve uzun ses. **2.** Bu sese benzer ince ve tiz ses. **3.** *fiz.* Hızı ses hızının altına düşen merminin çıkardığı ses. ⊡ **ıslık çalan ördek,** *zool. Ördekgillerden, kuzey ülkelerinde kuluçkaya yatan, ülkemizde yalnız kış aylarında görülen yeşil baş ördekten daha küçük bir göçmen kuş; fiyu, (Anas penelope).*|| **ıslık çalmak,** *1. Islık sesi çıkarmak. 2. (Yılan ve ördek için) ses çıkarmak. 3. (Birine) ıslık sesi çıkararak haber vermek; ıslıkla dikkatini çekmek.*

ıslıkçı, [ıslık-çı] *{ağız} is. zool.* Islık çalan ördek. [DS]

ıslıklama, [ıslık-la-ma] *is.* Islık etme eylemi.

ıslıklamak, [ıslık-la-mak] *gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* **1.** Islık çalarak hoşlanmadığını belirtmek. **2.** Islık yoluyla haber vermek. **3.** Islık çalarak çağırmak. **4.** (Koyun, keçi ve eşek için) su içmesi için ıslık çalmak.

ıslıklanış, [ıslık-la-n-ış] *is.* Islık edilme eylemi veya biçimi.

ıslıklanma, [ıs-lık-la-n-ma] *is.* **1.** Islık edilme; kendisine ıslık çalınma eylemi. **2.** Islık hâline gelme.

ıslıklanmak, [ıs-lık-la-n-mak] *edil. f. [-ır]* **1.** Beğenildiğini ifade etmek için arkasından veya hemen sonra ıslık çalınmak. **2.** (Bir konuşma veya oyun için) protesto etmek için ıslık çalınmak. **3.** *dönşl. f.* Islık sesi çıkarır hâle gelmek.

ıslıklı, [ıs-lık-lı] *sf.* **1.** Islığı olan. **2.** Islık sesi çıkaran. **3.** (Ses için) ıslık gibi çıkan. ⊡ **ıslıklı ünsüz,** *dbl. Çıkarılma sırasında ses yolunda meydana gelen bir daralma ve dilin orta bölümünün oluk gibi bükülmesi sonucu oluşan ve ıslık sesi ile nitelenen daralmalı ünsüz: /s/, /z/.*

ısmak, [ıd̲-mak / ıs-mak] *{eT} gçl. f.* → ıdmak. [Yüknekî]

ısmak[1], [ıs-mak] *{ağız} gçl. f. [-ar]* **1.** Kısmak; sıkmak; büzmek. **2.** (Diş, çene için) sıkmak; kenetlemek; çenesini açmamak; ağzını sımsıkı kapamak. [DS]

ısmak[2], [sı-mak] *{ağız} gçl. f. [-ar]* Çekirdekleri kırarak içini çıkarmak. [DS]

ısmalak, -ğı [Yun. ispanaki] *{ağız} is.* Ispanak. [DS]

ısmam, [Ar. şamem *(sağırlık)* > işmām إصمام] *(ısma:m) {OsT} is.* **1.** Sağır etme; sağırlaştırma. **2.** Şişenin ağzını tıkama. ⧉ **ısmāmu'd-duā,** *{OsT} Kendisine edilen nasihatlere aldırış etmeyen.*

ısmanak, -ğı [Yun. ispanaki] *{ağız} is.* Ispanak. [DS]

ısmarıç, -cı [Far. sipurden > sipāriş] *{ağız} is.* **1.** Sipariş. **2.** Yapılması ya da alınması istenen nesne; ısmarlanan şey. [DS]

ısmarıççı, [sipariş-çi / ısmarıç-çı] *argo.* Mahkûmların dışarıdan istediği şeyleri alıp getiren kimse.

ısmarış, [Far. sipāriş] *{ağız} is.* Sipariş.[DS]

ısmarlama, [ısmar-la-ma] *is.* **1.** Bir şeyin getirilmesini veya yapılmasını başkasına söyleme eylemi. **2.** Sipariş. **3.** *sf.* Sipariş verilerek yaptırılan.

ısmarlamak, [Far. österden / sipurden *(emanet etmek)* => ospar-lā-mak > ıspar-lā-mak > ısmar-lā-mak اصمارلامق / اصپرلامق / اسمارلامق] *gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* **1.** Bir şeyin getirilmesini veya yapılmasını bir başkasına söylemek; sipariş vermek; *{eAT} (aynı).* [DK] **2.** Parasını ödemek suretiyle başkasına ikramda bulunmak. **3.** Birine kendi adına bir şey almasını söylemek. **4.** Bir şeyin yapılmasını veya birinin korunmasını, gözetilmesini birine bırakmak, tembihlemek; emanet etmek. *{eAT} (aynı)* [DK] **5.** Birine bir davranışı bırakması hakkında uyarıda bulunmak. **6.** Çağırmak. **7.** *{eAT}* Vermek; emanet etmek; tevdi etmek.

ısmarlanma, [ısmar-la-n-ma] *is.* Ismarlama işinin yapılması.

ısmarlanmak, [ısmar-la-n-mak] *edil. f. [-ır]* Bir şeyin yapılmasını veya getirilmesini istemek.

ısmarlatma, [ısmar-la-t-ma] *is.* Ismarlama işini birine yaptırma.

ısmarlatmak, [ısmar-la-t-mak] *gçl. f. [-ır]* **1.** Ismarlama işini birine yaptırmak. **2.** Kendisine ikramda bulunulmasını sağlamak.

ısmarlıç, -cı [Far. sipāriş] *{ağız} is.* Sipariş. [DS]

ısmat, [Ar. ışmāt إصمات] *(ısma:t) is.* **1.** Susturma. **2.** Susturulma.

ısmık, [ıs-mık] *{ağız} sf.* **1.** (Kişi için) sessiz; mahcup; az konuşan. **2.** Toy; beceriksiz. **3.** Ahmak; budala. [DS]

ısmınak, -ğı [Yun. spanaki] *{ağız} is.* Ispanak. [DS]

ısmırlık, -ğı [ıs-ır-mak > ısır-ım-lık / ısır-ma-lık] *{ağız} is.* Ekmek artığı. [DS]

ısmuk, -ğu [ıs-muk] *{ağız} sf.* **1.** Sessiz; utangaç. **2.** Sinsi. [DS]

ısna, -aı [Ar. ışnāʿ إصناع] *(ısna:) {OsT} is.* **1.** Yardım etme. **2.** Güç öğrenir bir kimsenin yeteri kadar öğrenmesi.

ısnan, [Ar. ışnān إصنان] *(ısna:n) {OsT} is.* **1.** Darılma; gücenme. **2.** Kibirlenme. **3.** Ayak direme; ısrar etme; inat etme.

ısot, [ısı+ot] *{ağız} is.* Biber. [DS]

ıspa, [? ıspa] *{ağız} is.* Toprak ürünlerinden alınan vergi. [DS]

ıspala, [İt. spala] *is. terz.* Elbise omuzu.

ıspanak, -ğı [Yun. ispanáki > Far. ispenāk] *is.* **1.** *bot.* Kazayağıgillerden iki evcikli, klorofil, saponin, oksalat, demir ve iyot bulunduğundan yeşil sebze olarak tüketilen, iki yıllık bir bitki, *(Spinacia oleracea).* **2.** *argo.* Değersiz kimse; aşağılık. **3.** *argo.* Salak; enayi. ⧉ **ıspanak mı dedin?** *argo. "Boş, gereksiz söz" anlamında kullanılır.*|| **ıspanak tohumu,** *argo. Aşağılık, değersiz kimse.*

ıspanakgiller, [ıspanak-gil-ler] *is. bot.* İki çeneklilerden ıspanak, pancar, kaz ayağı, pazı gibi bitkiler familyası, *(Chenopodiaceae).*

ıspanaklar, [ıspanak-lar] *is. bot.* Çanak yaprakları erkek organların karşısında, yumurtalığı çoğu zaman tek delikle ve yumurtacık göbek bağı altta, karanfillerle karabuğdaylar arasında sayılan horozibiğigiller, ıspanakgiller, şekerci boyasıgiller vb. familyaları içine alan iki çenekli, taçsız çiçekli bitkiler familyası, *(Chenopodiales).*

ıspanakzade, [ıspanak + Far. -zāde] *argo. is.* **1.** Soyu sopu aşağılık kimse. **2.** Doğuştan aptal.

ısparmaça, [İt. sparmezza] *(ısparma'ça) is. dnz.* Denizde zincirlerin birbirine dolaşması.

Isparta gülü, [Yun. sparte > ısparta + gül-ü] *is. t. bot.* Isparta ve çevresinde gül yağı elde etmek için yetiştirilen bol kokulu pembe çiçekli bir gül türü; Şam gülü; yağ gülü; fındık gülü, *(Rosa damascena).* ⧉ **Isparta semeri,** *argo. Kalçalar; kıç.*

ıspata, [Far. ispandān] *{ağız} is.* → ıspatan. [DS]

ıspatan, [Far. ispandān] *{ağız} is. bot.* Bir metre kadar boylanabilen, bileşik yapraklı, beyaz çiçekli, su içinde ve kenarlarında yetişen, yaprakları çiğ salata olarak yenilen çok yıllık bir otsu bitki; yabani tere, *(Nasturtium officinale).* [DS]

ıspatula, [Lat. spathula] *(ıspatu'la) is.* **1.** Mutfak işlerinden, alçı, heykel ve cerrahî işlerine kadar pek çok alanda kullanılan ve o kadar da çeşidi bulunan, çoğunun ağzı keskin olmayan, geniş veya sivri uçlu bir tür bıçak. **2.** Dökümcülerin alçıyı, boyacıların macunu yaymak veya sıyırmak amacıyla kullandıkları ucu düz ve geniş alet.

ıspavli, [İt. spavli] *(ıspa'vlı) is.* Çoğunlukla gemilerde kullanılan kalın sicim.

ıspazmoz, [Yun. spasmos] *is.* Aşırı titreme, çırpınma; kasılma. ⊡ **ıspazmoza tutulmak,** *Aşırı derecede titremeye başlamak.*

ıspır, [? ıspır] *{ağız} sf.* Yalancı. [DS]

ısr, [Ar. ışr اصر] *{OsT} is.* **1.** Kulaktaki küpe deliği. **2.** Yemin.

ısra, [as-rā / ıs-rā ایصرا / اصره / اسره] *{eT} {eAT} zf.* → asra.

ısrağı, [as-ra-ğı ?] *{eAT} zf.* Önceki.

ısran, [Yun. ksistérin] *{ağız} is.* **1.** Isıran. **2.** Övendirenin geri ucundaki çamur sıyırmaya yarayan demir araç. [DS]

ısrar, [Ar. işrār *(sürekli cırcır ötme)* اصرار] *(ısra:r) is.* Bir şeyin üzerinde inatla ve kuvvetle durma; direnme; üsteleme; ayak direme. ⊡ **ısrar etmek,** *1. Bir konuda, bir düşüncede inatla durmak; sürekli direnmek; ayak diremek; vazgeçmemek. 2. Çok arzu etmek; şiddetle istemek.*|| **ısrār-ı mahcūbāne,** *{OsT} Utanır bir durumda yapılan ısrar.*|| **ısrarla,** *Israr ederek; ısrarlı biçimde.*

ısrarcı, [ısrar-cı] *sf.* **1.** (Kişi için) ısrar eden; direnen. **2.** (Davranış için) ısrar edilen; vazgeçilmeyen; direnilen.

ısrarlı, [ısrar-lı] *sf.* Üstünde çok durulan; ısrar edilmiş olan; üstelenen; direnilen.

ısrık, [ısır-mak > ıs(ı)r-ık] *{eT} sf.* **1.** Isırılmış. **2.** *is.* Çocuklar nazara ve perilere karşı korumak için okunduğunda tekrarlanarak söylenen söz. [DLT]

ısrılmak, [ısır-mak > ıs-(ı)r-ıl-mak] *{eT} edil. f. [-ur]* Isırılmak. [DLT]

ısrım, [ıs(ı)r-ım] *{eT} sf.* Sinirli; öfkeli; sinirli. ⊡ **ısrım kişi,** *{eT} Suratsız adam.* [DLT]

ısrınmak, [ıs(ı)r-ın-mak] *{eT} dönşl. f. [-ur]* **1.** Öfkelenip toparlanmak. [DLT] **2.** Pişmek üzere olan sebzeye su konulduğunda sinirseklenmek. [DLT]

ısrışmak, [ıs(ı)r-ış-mak] *{eT} işteş. f. [-ur]* Birbirini ısırmak; ısırışmak. [DLT]

ısrumak, [ıs-(ı)r-u-mak] *{eT} gçl. f. [-r]* Isırmak. [DLT]

ısıslamak, [ıs(s)-ı-la-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r], [-l(ı)-yor]* (Büyük veya küçük aptes için) daralmak; sıkışmak. [DS]

ıssı, [ıs(s)-ı اسى] *{eAT} is.* **1.** Sıcaklık; hararet. **2.** *sf.* Sıcak. ⊡ **ıssı dam,** *{eAT} Hamam.*|| **ıssı don,** *{eAT} Kışlık giyecek.*|| **ıssı eylemek,** *{eAT} Isıtmak.*|| **ıssı olmak,** *{eAT} Isınmak.* || **ıssı ot,** *{eAT}* → ısot.|| **ıssı sovuk,** *{eAT} 1. Sıcak ve soğuk. 2. İyi ve kötü günler. 3. Her türlü durum ve şart.*|| **ıssı söz,** *{eAT} Güzel ve tatlı söz.*|| **ıssı vurmak,** *{eAT} Sıcak geçmek; sıcak çalmak.*|| **ıssı yel,** *1. {eAT} Sıcak esen rüzgâr. 2. {ağız} Sam yeli.* [DS]

ıssılık, -ğı [ıssı-lık ایسیلك / اسلك] *{eAT} is.* **1.** Sıcaklık; hararet. **2.** Sıcak yüzünden vücutta çıkan sivilceler.

ıssımak, [ıs(s)ı-mak] *{ağız} gçl. f. [-r]* Korkutarak sindirmek; yıldırmak. [DS]

ıssıot, [ıssı *(acı)* + ot] *{ağız} is.* → ısot. [DS]

ıssırom, [Yun. ksistérin => ıssıran] *{ağız} is.* Ucu yassı ve enli olup kürek gibi kullanılan bir çeşit maşa. [DS]

ıssırgı, [ıssı-r-gı] *{ağız} is.* Trahoma benzer bir tür göz hastalığı. [DS] ⊡ **ıssırgı olmak,** *{ağız} Yeni doğan bebeklerin vücudunda sıcaktan küçük sivilceler çıkmak; isilik olmak.* [DS]

ıssıtmak, [ıssı-t-mak ایستمق] *{eAT} gçl. f. [-ır]* Isıtmak; kızdırmak.

ıssız[1], [*eT.* is-siz *(sahipsiz)* > ıs-sız] *sf.* **1.** (Yer için) kimsenin bulunmayan ya da az insan bulunan; tenha; boş; oturulmayan. **2.** *mecaz.* (İnsan için) kimsesi olmayan; yalnız. ⊡ **ıssız kalmak,** *Tenhalaşmak; boşalmak; ıssızlaşmak.*

ıssız[2], [ı-sız / i-siz / es-siz / ıs-sız] *{eT} sf.* → ısız. ⊡ **ıssız gaçmak,** *{ağız} (Başıboş kalan koyun için) kaçmak.* [DS]|| **ıssız kişi,** *Yüzsüz, iyilik bilmez adam.* [DLT]

ıssızlaşma, [ıs-sız-la-ş-ma] *is.* Issız duruma gelme.

ıssızlaşmak, [ıs-sız-la-ş-mak] *dönşl. f. [-ır]* Issız duruma gelmek; boşalmak; tenhalaşmak; kimse kalmamak.

ıssızlık[1], [ıssız-lık] *{eT} is.* Kötülük, fenalık; haşarılık. [DLT]

ıssızlık[2], **-ğı** [ıs-sız-lık] *is.* Issız olma durumu; tenhalık. ⊡ **ıssızlık çökmek,** *Birden ıssız duruma gelmek; tenhalaşmak.*

ıssot, [ıssı+ot] *{ağız} is.* → ısot. [DS]

ıssuz, [ıs-suz] *{eAT} sf.* Sahipsiz.

ıstabl, [Yun. stablos >Ar. ıṣṭabl / eṣṭabl اصطبل] *{OsT} is.* Ahır. ⊡ **ıstābl-ı āmire,** *{OsT} Padişahın atlarına ait ahır; has ahır.*

ıstaflin, [Ar. ıṣṭaflīn اصطفلين] *(ıstafli:n) {OsT} is.* Havuç.

ıstahar, [Erme. staḫr / Süry. ıstahr > Far. ıṣṭaḫr / ıṣṭaḫr / ıṣṭaḫar اصطخر / اصطخر] *{OsT} is.* Su birikintisi; havuz; gölcük.

ıstakoz, [Yun. astakos] *is. zool.* Yengeçler grubundan, suda yaşayan, birinci ayak çifti gelişerek iki güçlü kıskacı oluşturmuş, beyaz eti için avlanan bir kabuklu böcek, *(Homarus vulgaris).* ⊡ **ıstakoz gibi,** *Çok kırmızı; kıpkırmızı.*

ıstakozlar, [ıstakoz-lar] *is. zool.* Örnek hayvanı ıstakoz olan, on ayaklılardan kabuklular takımı, *(Astacidae).*

ıstampa, [İt. stampa] *(ısta'mpa) is.* **1.** Ağaç, metal vb. üzerine oyulduktan sonra bir yere basmak suretiyle elde edilen şekil; baskı. **2.** Bu çeşit, şekil, resim veya yazıları basmaya yarayan araç; mühür; damga; kalıp. **3.** Mürekkep emdirilmiş ve mühür,

damga gibi araçları mürekkeplemeye yarayan küçük kutu.

ıstampacı, [ıstampa-cı] *is.* **1.** Istampa yapan veya satan kimse. **2.** Istampa ile baskı yapan kimse.

ıstampacılık, -ğı [ıstampa-cı-lık] *is.* Istampa yapma ve satma işi.

ıstampalama, [ıstampa-la-ma] *is.* **1.** Asıl parçaya en uygun şekli vermek için ham metali sıcak veya soğuk kalıpla şekillendirme işlemi. **2.** Sert bir cisim üzerine güçlü baskı makineleri yardımıyla kabartma, oyma veya kesme biçiminde şekiller, yazılar, resimler yapma işlemlerinin tümü.

ıstapan, [Far. ispandān] *{ağız} is.* Yabani hardal otu. [DS]

ıstar, [Yun. istári اسطر] *is.* **1.** *{eAT}* Dokuma tezgâhı. **2.** *{ağız}* Kurulu durumdaki halı tezgâhı. [DS] ⊡ **ıstar tarağı,** *{ağız} Çul ya da çuval dokumakta kullanılan ağaç tarak.* [DS]

ıstarah, [Ar. ıṣṭarah اصطرح] *{OsT} is.* → ıstahar.

ıstat, [ıssı *(acı)* + tat] *{ağız} is.* Karabiber. [DS]

ıstıad, [Ar. ṣuūd > ıṣṭıʿad اصطعد] *{OsT} is.* Yükseğe çıkma.

ıstıbab, [Ar. ıṣṭıbāb اصطباب] *(ıstıba:b) {OsT} is.* **1.** Damardan kan fışkırması. **2.** Dökülme.

ıstıbag, [Ar. ıṣṭıbāğ اصطباغ] *(ıstıba:ğ) {OsT} is.* Boyanma.

ıstıbar, [Ar. ṣabr > ıṣṭıbār اصطبار] *(ıstıba:r) {OsT} is.* Dayanma; katlanma.

ıstıdam, [Ar. ıṣṭıdām اصطدام] *(ıstıda:m) {OsT} is.* İki nesnenin birbirine şiddetli bir şekilde çarpması; çarpışma.

ıstıfa, [Ar. ṣāfi > ıṣṭıfā' اصطفاء] *(ıstıfa:) {OsT} is.* **1.** Bir şeyin iyisini, temizini, katıksızını seçip alma. **2.** Ayıklanma; seçilme; ayrılma. **3.** Seçme; seçkinlik. **4.** *biy.* Bütün canlıların bir ayıklanma sonucu varlıklarını devam ettirdiklerine dair biyolojik yaklaşım. ⊡ **ıstıfā-i tenāsülî,** *{OsT} biy. Eşeysel seçim.*

ıstıfaf, [Ar. ıṣṭıfāf اصطفاف] *(ıstıfa:f) {OsT} is.* Dizilme; sıralanma; saf bağlama.

ıstıhab, [Ar. ıṣṭıḥāb اصطحاب] *(ıstıha:b) {OsT} is.* **1.** Konuşma; sohbet etme; dostlukta bulunma. **2.** Saklama.

ıstıla, -a'i [Ar. ıṣṭılā' اصطلاء] *(ıstıla:) {OsT} is.* Ateşte ısınma.

ıstılah, [Ar. ṣalāḥ >ṣulḥ >ıṣṭılāḥ *(düzenleme)* اصطلاح] *(ıstıla:h) {OsT} is.* **1.** Bir bilim ve sanat dalına özgü kelime; terim. **2.** *mecaz.* Herkesin anlamadığı özel anlamda kullanılan kelime. ⊡ **ıstılah paralamak,** *1. Herkesin anlamadığı kelimelerle konuşmak. 2. Herkesin anlamayacağı biçimde bilgiçlik taslayarak konuşmak.*|| **ıstılāh-perdāz,** *{OsT} Herkesçe bilinmeyen ve kinayeli sözler söyleyen.*|| **ıstılāh-perdāzāne,** *{OsT} Herkesin anlamayacağı biçimde karışık söz ve terimler kullanana yakışır biçimde.*|| **ıstılāh-perdāzî,** *{OsT} Herkesin anlamayacağı türden söz ve terimler kullanma.*|| **ıstılāh-perver,** *{OsT} Herkesin bilmediği kelimelerle konuşmayı seven.*

ıstılahat, [Ar. ıṣṭılāḥāt اصطلاحات] *(ıstıla:ha:t) {OsT} is.* Terimler; ıstılahlar.

ıstılahî, [Ar. ıṣṭılāḥī اصطلاحی] *(ıstıla:hi:) {OsT} sf.* Bir bilim ve sanat dalına ait karışık ve anlaşılamayan kelimelerle ilgili; terimsel.

ıstılahiye, [Ar. ıṣṭılāḥiyye اصطلاحیه] *(ıstıla:hi:) {OsT} sf.* → ıstılahî.

ıstılam, [Ar. ṣalm > ıṣṭılām اصطلام] *(ıstıla:m) {OsT} is.* **1.** Kökünden söküp atma; kökünden kesme; koparma. **2.** Ekini soğuk vurma.

ıstına, -a'ı [Ar. ṣunʿ > ıṣṭınāʿ اصطناع] *{OsT} is.* Ayırma; seçme; seçim. ⊡ **ıstınā'-i sıddîk,** *{OsT} Sadık dost seçme.*

ıstırab, [Ar. ḍarb > iżṭırāb اضطراب] *(ıstıra:b) {OsT} is.* → ıstırap. ⊡ **ıstırāb-āver,** *{OsT} Acı veren; üzen.*|| **ıstırāb-ı cismānî,** *{OsT} Bedenî acı.*|| **ıstırāb-ı ruhiyye,** *{OsT} Psikolojik sıkıntı; ruhsal üzüntü.*|| **ıstırāb-ı kalbiye,** *{OsT} Gönle ait üzüntüler.*

ıstırabat, [Ar. iżṭırābāt اضطرابات] *(ıstıra:ba:t) {OsT} is.* Istıraplar; sıkıntılar; acılar; üzüntüler.

ıstıraç[1]**, -cı** [Yun. ksistérin => ısıran + ağaç] *{ağız} is.* Saç üstünde pişirilen yufkayı çevirmeye ve aktarmaya yarayan tahtadan yapılma kılıç biçimindeki araç; aktaraç. [DS]

ıstıraç, -cı [? ıstıraç] *{ağız} is.* Yazgı; kader. [DS]

ıstıram, [Ar. ıṣṭırām اصطرام] *(ıstıra:m) {OsT} is.* Saygı gösterme.

ıstırap, -bı [Ar. ḍarb>iżṭırāb اضطراب] *(ıstıra:p) {OsT} is.* **1.** İnsana ağrı ve acı veren durum. **2.** *mecaz.* Üzüntü verici bir durumun verdiği keder, sıkıntı; tasa. ⊡ **ıstırap çekmek,** *Büyük bir üzüntü ve acı içinde bulunmak.*|| **ıstırap vermek,** *Acı çektirmek; üzmek; tasalandırmak.*

ıstıraplı, [ıstırap-lı] *sf.* **1.** (Olay ve durumlar için) ıstırap veren; acı ve sıkıntı veren. **2.** (Kişi için) acısı, sıkıntısı olan.

ıstırar, [Ar. żarūret > ıżṭırār اضطرار] *(ıstıra:r) {OsT} is.* **1.** Zorunluluk; çaresizlik. **2.** Yasak olan bir şeyi zorunlu olarak yapma durumunda kalma. ⊡ **ıstırār hâli,** *Zorunluluk durumu.*|| **ıstırarında kalmak,** *Başka çıkar yol bulamamak; zorunda kalmak.*

ıstırarî, [Ar. ıżṭırārī اضطراری] *(ıstıra:ri:) {OsT} sf.*

Zorla olan; zorunlu olarak yapılan; mecburî; zorunlu.

ıstırariyat, [Ar. ıżṭırāriyyāt اضطراریات] *(ıstıra:riya:t)* *{OsT}* *is.* Zorunlu olarak yapılan işler.

ıstırga, [Bul. strıga] *{ağız}* *is.* Etrafı çalılarla çevrili, üstü açık, koyun ve davar ağılı. [DS]

ıstıyad, [Ar. ṣayd > ıṣṭıyād اصطیاد] *(ıstıya:t)* *{OsT}* *is.* Ava çıkma; avlanma.

ıstıyaf, [Ar. ıṭıyāf اصطیاف] *(ıstıya:f)* *{OsT}* *is.* Bir yerde yazlamak; yazı geçirmek.

ısuz, [ıssız / issiz / ıs-uz اسوز] *{eAT}* *sf.* → ıssız[1].

ısuzluk, -ğu [issiz-lik اسوزلق / اصزلق] *{eAT}* *is.* Issızlık.

ısva, -ai [Ar. ıṣvā' اصواء] *(ısva:)* *{OsT}* *is.* Kuruma; nemi gitme.

-ış-, [-ş- / -ış- / -iş- / -uş- / -üş-] *yap. e.* → -ş-.

-ış, [-ış / -iş / -uş / -üş] *yap. e.* **1.** Fiilden isim yapan ek. Eylemin kökündeki anlama bağlı iş ve oluş adları yapar. Kelimeye yapılan işin adı kavramım katar. **2.** Eylemin oluş ve kılınış tarzını anlatır: *{eT}* *{eAT}* *(aynı) anlayış, yaradılış, yaratılış, dönüş, uçuş, itiş, geçiş. "Eyü gün doġ-ış-ından bellüdür."* Marzuban-name Tercümesi.

ış[1], [ıç / ış *(yans.)*] *is.* Hıçkırmayı anlatan kök. [Zülfikar] *ış-kır-ık*

ış[2], [ış / eş] *{eT}* *is.* Eş; dost; ahbap. [EUTS]

ış[3], [ış / iş] *{eT}* *is.* **1.** Kurum; duman kiri; is. **2.** Sis. [KB]

ış[4], [īş / īş*(ı:ş)*] *{eT}* *is.* İş. [DLT] [EUTS] [Gabain] ⧉ **ış küdük,** *İş güç.* [DLT]

ışa, [Ar. ʿışā' عشاء] *(ışa:)* *{OsT}* *is.* Akşam ezanından yatsı ezanına kadar geçen süre.

ışaan, [Ar. ʿışāān عشاان] *(ışa:a:n)* *{OsT}* *is.* Akşam ve yatsı vakitleri.

ışalak, -ğı [ış-ala-k اشالق] *{eAT}* *sf.* Parlak; ışıldayan.

ışalamak, [ış-ala-mak اشالمق] *{eAT}* *gçsz. f.* *[-r]* → ışılamak.

ışam, [? ışam] *{ağız}* *is.* Çam. [DS]

ışan, [*eT.* ışan-mak > ışan] *{ağız}* *is.* **1.** Güven; inanç. **2.** Belirti; iz; nişan. [DS]

ışanlamak, [Ar. ʿışān => ışan-la-mak] *{ağız}* *gçsz. f.* *[-r] [-l(ı)-yor]* Şafak vakti hava aydınlanmak. [DS]

ışanlı, [ışan-lı] *{ağız}* *sf* **1.** Nişanlı. **2.** (Kişi için) güvenilir. [DS]

ışanmak, [ışa-n-mak] *{eT}* *{ağız}* *dönşl. f.* *[-ur]* Güvenmek; inanmak; itimat etmek. [KB] [DS]

ışaya, [Ar. ʿışāyā عشایا] *(ışa:ya:)* *{OsT}* *is.* Akşam ezanı ile yatsı ezanı arasında geçen zamanlar.

ışbara, [Sansk. isvara *(lord, prens)*] *{eT}* *is.* **1.** Yüksek bir unvan; yüksek bir rütbe. [ETY] [EUTS] [Gabain] [Tekin] **2.** Bey. [Gabain] [Tekin]

ışçı, [ış-çı] *{eT}* *is.* İşçi. [DLT]

ışdın, [ış-dın / ış-tın] *{ağız}* *is.* Aydınlık.[DS]

ışgalama, [ışga-la-ma] *{ağız}* *is.* Bir şeyi kımıldatma; hareket ettirme. [DS]

ışgın, [Far. aşḫun] *{ağız}* *is.* → ışkın.[DS]

ışgınlanmak, [ışgın-la-n-mak] *{ağız}* *dönşl. f.* *[-ır]* (Bitkiler için) filizlenmek; sürgün vermek.[DS]

ışgun, [Far. aşḫun] *{eT}* *is.* → ışkın. [DLT]

ışıg, [ış-ıġ / yış-ıġ] *{eT}* *is.* İp; halat. [İKPÖy.]

ışığan, [ışı-ğan] *{ağız}* *is.* *bot.* Karadeniz bölgesinde yetişen, kışın yapraklarını dökmeyen, yapraklarının kenarları dikenli dişli ve meyvesi parlak kırmızı renkli çalı görünümünde bir bitki, *(İlex colchica)*.[DS]

ışıh[1], [ışı-ḫ اشخ] *{eAT}* *is.* → ışık.

ışıh[2], [ışı-ḫ اشخ] *{eAT}* *is.* Miğfer.

ışık[1], -ğı [*eT.* yaşu-mak / yışı-mak > ışı-k اشق / ایشق / اشخ] *is.* **1.** Görmemizi ve renkleri ayırt etmemizi sağlayan fiziksel enerji; ziya; nur; şavk; *{eAT}* *(aynı)*. **2.** Yüksek derecede akkor hâle gelinceye kadar ısıtılan cisimlerle çeşitli enerji biçimleriyle uyarılan gazlarm yaydığı gözle görülür ışıma. **3.** Aydınlatma araçları. **4.** Aydınlatma araçları ile sağlanan aydınlık. **5.** *mecaz.* Mutluluk, sevinç ve zekâ sonucu yüz ve gözlerde beliren parıltı. **6.** *mecaz.* Bir topluma, gruba veya kişilere yol gösteren, zihinsel aydınlığa ulaştıran kimse, eser, düşünce vb. **7.** (Resim, fotoğraf vb. için) aydınlık, ışıklı, parlak, daha açık alan. **8.** *{eAT}* Eskiden kullanılan savaş başlığı; miğfer; tolga. **9.** *{eAT}* *sf.* Parlak ve güzel yüzlü. ⧉ **ışığa doğrulum,** *bot. Işık etkisiyle bir bitkide görülen büyüme hareketi; fototropizm.*|| **ışığa göçüm,** *biy. Bir hücrelilerde ani aydınlanma sonucu görülen tepki; fototaksi; fototaktizm.*|| **ışığa duyarlık,** *biy. Bir tür içinde olduğu gibi, türler arasında daha da çok farklılık gösteren ışık ışınımlarına karşı canlı bireylerin gösterdiği tepki.*|| **... ın ışığı altında,** *(Bir görüş veya tembih) dikkate alınarak; göz önünde bulundurularak.*|| **ışık akısı,** *fiz. Birim alandaki yüzeyden birim zamanda geçen ışık enerjisi.*|| **ışık bitkileri,** *biy. Gelişmeleri için güneş ışığına ihtiyaç duyan bitkiler.*|| **ışık hızı,** *Işığın boşlukta yayılma hızı: 299.793 km/s.*|| **ışık ıldırık,** *{ağız} Aydınlık.*[DS]|| **ışık ışını,** *fiz. Bir kaynaktan yayılan ışığın izlediği doğrultu.*|| **ışık küre,** *gök b. Güneş'te dışarıya ışık veren katman; ışık yuvarı; fotosfer.*|| **ışık ölçümü,** *fiz. Bir kaynaktan gelen ışığın miktarının ölçülmesini; cisimlerin ışığı iletme, yansıtma, kırma ve dağıtma gibi özelliklerini inceleyen fizik dalı; fotometri.*|| **ışık özü,** *fiz. Boşlukta 300.000 km. hızla ilerleyerek bir mermi gibi yayılan ışık taneciği veya enerji kuantumu; foton.*|| **ışık torbası,** *{ağız} Fener.* [DS]|| **ışık tutmak,** *1. Bir yeri*

ışıkla aydınlatmak. 2. Düşünceleri ile kılavuzluk etmek; tutulacak yolu göstermek; konuyu açıklayıcı görüşler ileri sürmek.|| **ışık urunmak,** *{eAT} Miğfer giymek.*|| **ışık yılı,** *ast. Uzaydaki mesafeleri ölçmekte kullanılan, saniyedeki hızı üç yüz bin km/s olan ışığın bir yılda aldığı yolu esas alan uzunluk birimi; 9.324.761.472.000 km.*|| **ışık yuvarı,** *gök b. Güneş'te dışarıya ışık veren katman; ışık küre; fotosfer.*

ışık[2], **-ğı** [? ışıḳ ایشق / ایشیق] *{eAT} {ağız} is.* Ehl-i sünnetten olmayan, Bektaşî ve Hurufîler içinde yaşadığı sanılan, Batınî ve Şiâ eğilimli bir grup derviş. [DS] ⧉ **ışık mezhep,** *{eAT} Bektaşî dervişi.*

ışık[3], **-ğı** [? ışık] *{ağız} sf.* (Erkek için) eşinin akrabalarına karşı iyi niyet beslemeyen. [DS]

ışıkça, [ışık-ça] *{ağız} is.* Işık veren araç. [DS]

ışıkçı, [ışı-k-çı] *is. tiy. sin.* Sahnenin gerektiği biçimde aydınlatılmasını sağlayan kimse.

ışıklama, [ışı-k-la-ma] *is. sin.* **1.** Bir eserin filme alınması sırasında konunun görüntüsünün duyar kat üzerinde bir müddet kalarak etkilemesi durumu. **2.** *res.* Resmi yapılacak olan konuya gelecek ışığın düzenlenmesi ve dağıtımı işlemi. **3.** *{ağız}* Pencere; ışıklık. [DS]

ışıklamak, [ışı-k-la-mak] *gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Bir resmin ışık görmesi istenilen kısımlarını aydınlatarak ışıklı hâle getirmek.

ışıklandırılma, [ışı-k-la-n-dır-ıl-ma] *is.* Işıklı hâle getirilme eylemi; aydınlatılma; ışıtılma.

ışıklandırılmak, [ışı-k-la-n-dır-ıl-mak] *edil. f. [-ır]* Işıklı hâle getirilmek; aydınlatılmak; ışıtılmak.

ışıklandırma, [ışı-k-la-n-dır-ma] *is.* Işıklı hâle getirme eylemi; aydınlatma; ışıtma.

ışıklandırmak, [ışı-k-la-n-dır-mak] *gçl. f. [-ır]* Işıklı hâle getirmek; aydınlatmak; ışıtmak.

ışıklanma[1], [ışı-k-la-n-ma] *is.* **1.** Işık sahibi olma; ışık edinme. **2.** *biy.* Bitkilerin sentez yapabilmek için ışık almaları.

ışıklanma[2], [ışı-k-la-n-ma] *is.* Işıklı hâle gelme; aydınlanma; ışıma.

ışıklanmak, [ışı-k-la-n-mak] *dönşl. f. [-ır]* **1.** Işıklı hâle gelmek; aydınlanmak; ışımak. **2.** Işık sahibi olmak; ışık edinmek.

ışıklı, [ışı-k-lı] *sf.* **1.** Işığı olan; aydınlık; ışıklandırılmış. **2.** Manevi aydınlık sahibi; nurlu; nurani. **3.** (Resim için) renkleri parlak ve aydınlık olan. **4.** *{ağız}* El tezgâhında seyrek dokunan bez. [DS] **5.** *{ağız}* Çarşamba. [DS] **6.** *argo.* (İş için) kârlı. **7.** *argo.* (Para için) faiz getiren.

ışıklık, -ğı [ışı-k-lık اشقلق] *is.* **1.** Binalarda veya tünel, bodrum gibi kapalı yerlerde doğal ışıktan yararlanmak üzere yapılmış küçük pencere ya da boşluk; aydınlık. **2.** *{ağız}* Pencere. [DS] **3.** *{ağız}* Lamba. [DS] **4.** *{ağız}* Üzerine lamba konan masa, sehpa vb. [DS] **5.** *{ağız}* Aydınlanmada kullanılan kuru çam çırası. [DS] **6.** *{eAT}* Miğfer.

ışıklılık, -ğı [ışı-k-lı-lık] *is.* **1.** Işıklı, aydınlık olma hâli. **2.** *fiz.* (Bir optik cihaz için) bir cisme çıplak gözle ve bu cihazla bakıldığında, gözün ağ tabakası üzerindeki birim yüzeyi etkileyen ışık miktarları arasındaki oran.

ışıklu, [ışık-lu] *{eAT} sf.* Miğferli; tolgalı.

ışıkölçer, [ışı-k + ölç-er] *is. fiz.* **1.** Işık miktarını ölçmeye yarayan alet. **2.** Bir ışık kaynağının belli bir uzaklıkta meydana getirdiği aydınlatmayı ölçmeye yarayan alet; fotometre.

ışıksız, [ışı-k-sız] *sf.* **1.** Işığı olmayan; ışık vermeyen; aydınlatmayan. **2.** Aydınlatılmamış; ışık almayan; karanlık.

ışıksızlık, -ğı [ışı-k-sız-lık] *is.* **1.** Işıksız olma durumu. **2.** Güneş ışığının su tarafından kırılmasıyla derin deniz diplerinde görülen durum.

ışıl, [ışı-l] *is.* Parıltı; titrek ışık. ⧉ **ışıl ışıl,** *1. Titrek ve parlak ışık saçarak. 2. Parıltılı; ışıltılı. 3. Aşırı temizlik ve bu temizliğin belli olduğu parlaklık.*|| **ışıl küf,** *bot. Çoğunluğu koloniler ve miselyumlar meydana getiren, çoğunluğu toprakta yaşamakla birlikte insan ve hayvanlar için zararlı olan mantar, (Actinomyces bovis).*|| **ışıl küfler,** *bot. Çeşitli türleri insan ve hayvanlarda asalak olarak yaşayan ipliksi ve dallanmış yapıdaki tallı bitkiler takımı, (Actinomycetales).*|| **ışıl küflüce,** *bot. Evcil hayvanlarda ve sığırlarda, ışıl küflerden meydana gelen ve insanlara da bulaşabilen ilkel mantar hastalığı.*

ışılak, -ğı [ışı-la-k] *{ağız} sf.* **1.** Parlak. **2.** Temiz. **3.** *is.* Göz. **4.** Rugan. [DS]

ışılama, [ışı-la-ma] *is.* Parlak ve titrek bir ışık yayma veya yansıtma durumu.

ışılamak[1], [ışı-la-mak اشلمق / اشلامق] *gçsz. f. [-r] [-l(ı)-yor]* **1.** *{eAT}* Parlak ve titrek bir ışık yaymak veya çoğunlukla yansıtmak. **2.** *{eAT} {ağız}* Parlamak. [DS] **3.** *{ağız}* Şenlenmek; neşelenmek.[DS]

ışılamak[2], [hış *(yans.)* > hış-ı-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* (Ağaçtaki meyveler için) sallayarak dökmek; silkmek. [DS]

ışılaşmak, [ışı-la-ş-mak اشلشمق] *{eAT} dönşl. f. [-ur]* Parlamak; ışılamak.

ışılayıcı, [ışı-la-y-ıcı اشليجى] *{eAT} is.* Pas sökücü; parlatıcı.

ışılatmak, [ışı-l-a-t-mak] *{ağız} gçl. f. [-ır]* Bir kimseye bir konuyu açmak; çıtlatmak. [DS]

ışılböceği, -ni, -kleri [ışı-l+böce(k)-i] *{ağız} is.* Ateşböceği. [DS]

ışıldak, -ğı [ışı-l-da-k] *is.* **1.** Karanlıkta yolu veya bir yeri aydınlatmak için dar ve güçlü bir ışık demeti çıkaran, genellikle elektrikli ışık kaynağı; projektör. *{ağız} (aynı)* [DS] **2.** *{ağız}* Pilli cep feneri. [DS] **3.** *{ağız}* Mücevher. [DS] **4.** *{ağız}* Para. [DS] **5.** *{a-*

ğız} Göz. [DS] **6.** *{ağız}* Yakamoz. [DS] **7.** *{ağız} sf.* Parlak; parıltılı; parlayan; ışıldayan; ışıltılı. [DS] ◻ **ışıldak böce,** *{ağız} Ateşböceği.* [DS]

ışıldama, [ışı-l-da-ma] *is.* **1.** Titrek ve parlak ışık saçma eylemi. **2.** *fiz.* Maddenin elektromanyetik ışıma yayma olayı; parlaklık.

ışıldamak, [ışı-l-da-mak] *gçsz. f. [-r] [-d(ı)-yor]* **1.** Kendi ışığıyla parlamak. **2.** Üzerinden ışıklı yansımalar gelmek. **3.** *mecaz.* Bir ruhsal durum dolayısıyla yüzünde ve gözlerinde mutluluk ve sevinç belirtileri olmak; parıldamak.

ışıldatma, [ışı-l-da-t-ma] *is.* Işıldamasını sağlama eylemi.

ışıldatmak, [ışı-l-da-t-mak] *gçl. f. [-ır]* Işıldamasını sağlamak; parlatmak.

ışılgı, [ışı-l-gı] *{ağız} is.* **1.** Ateş veya lamba ışığı. **2.** Lamba. [DS]

ışılmak, [īş *(iş)* > ış-ıl-mak] *{eT} dönşl. f. [-ur]* Ustalaşmak; eli alışmak.

ışıltı, [ışı-l-tı] *is.* **1.** Işıldayan şeyin saçtığı veya yansıttığı ışık. **2.** Hafif ışık. **3.** Parlaklık; aydınlık. *{ağız}(aynı)* [DS]

ışıltılı, [ışı-l-tı-lı] *sf.* **1.** Işıltısı olan. **2.** Hafifçe ışık veren; parıldayan.

ışıma, [ışı-ma] *is.* **1.** Işık yayma eylemi; ışıklanma; aydınlanma. **2.** *fiz.* Işın veya tanecik yayma yayımı; radyasyon. **3.** Bir maddeden yayılan ışınımların tümü. **4.** Herhangi bir etkenin bir maddeye girdikten sonra ışık hâlinde görünmesi. **5.** Bir yayım kaynağından enerji yayılması. ◻ **ışıma yeteneği,** *fiz. Cisimlerin ışınım yayma özelliği.*

ışımak, [*eT.* yaşu-mak > ışı-mak اشيمق] *gçsz. f. [-ır]* **1.** Işıklanmak; parlamak; aydınlanmak. *{eAT} {ağız} (aynı)* [DS] **2.** Işık yaymak; ışık saçmak. *{eAT} (aynı)* **3.** *fiz.* Işın veya tanecik yayma yayımı; radyasyon. **4.** *{ağız}* Dişlerini göstererek gülmek. [DS]

ışın, [ışı-n] *is.* **1.** Bir ışık kaynağından çıkarak her tarafa doğru yayılan ışık demeti; şua. **2.** Işınetkin özdeklerin her birinin yaydığı alfa, beta, gama parçacık demetlerinin her biri. **3.** *mat.* Bir noktadan çıkıp sonsuza doğru yönelen yarı doğrulardan her biri. **4.** *bot.* Şemsiye çiçeklerde çiçek saplarından her biri. ◻ **ışın bilimci,** *fiz. Işık, elektrik ve ısısal ışınların uygulama alanlarını inceleyen bilim adamı; radyolog.*|| **ışın bilimi,** *fiz. Işık, ısı ve elektrik ışınlarının özelliklerini ve uygulama alanlarını inceleyen fizik dalı; radyoloji.*|| **ışın duyarlık,** *biy. Canlı dokuların X ışınlarına ve ışınetkin cisimlerin etkisine karşı gösterdiği duyarlık.*|| **ışın tedavisi,** *Özel ışınlar yardımı ile uygulanan iyileştirme.*

ışınturmak, [aş-ın-dur-mak] *{eT} gçl. f. [-ur]* Geçirmek.

ışınetkin, [ışı-n+et-ki-n] *sf. fiz.* Işın etkinliği olan; radyoaktif.

ışınetkinlik, -ği [ışı-n+et-ki-n-lik] *is. fiz.* Alfa, beta ve gama ışınlarını yayma özelliği; radyoaktivite.

ışınım, [ışı-n-ım] *is. fiz.* **1.** Işın ve tanecik yayımı. **2.** Uzayda yayılan dalgayı oluşturan elemanların tümü; radyasyon. **3.** Bir enerjinin ışık demeti hâlinde yayılması; radyasyon. **4.** Isının bir kaynaktan ışın ve dalga hareketi hâlinde yayılması; radyasyon. ◻ **ışınım alanı,** *İçinde ışınım yayılan alan.*|| **ışınım basıncı,** *fiz. Işık ışınımlarının değdikleri cisimler üzerinde meydana getirdiği basınç.*|| **ışınım bulucusu,** *Işınım varlığını dolaylı ya da doğrudan bir uyarı ile bildiren veya gelen ışınımın boyutunu belirleyen aygıt; radyasyon detektörü.*|| **ışınım fiziği,** *İyonlaştırıcı ışınımın özelliklerini ve etkilerini inceleyen fizik dalı.*|| **ışınım hasarı,** *fiz. Bir maddenin ışınetkin kirlenmesi sonucu, fiziksel ve kimyasal özelliklerinde oluşan olumsuz değişmeler.*|| **ışınım kaynağı,** *İyonlaştırıcı ışınım yayan veya yayma yeteneği olan madde ya da aygıt.*

ışınımlama, [ışı-n-ım-la-ma] *is.* Bir ışınım etkisine maruz bırakma eylemi. ◻ **ışınımlama kanalı,** *fiz. Koruyucu zırhtan reaktörün içine doğru açılan ve içinde ışınlama yapılan kanal.*

ışınımlanma, [ışı-n-ım-la-n-ma] *is.* İyonlaştırıcı ışınımın etkisi altında kalma. ◻ **ışınımlanma dozu,** *fiz. Bir bölgede yaşayan bireylerin tamamının veya bir bölümünün doğal ya da yapay kaynaklı ışınımla etkilendiği doz miktarı.*|| **ışınımlanma olasılığı,** *Bir ışınımlanmanın insan sağlığı üzerinde yapacağı zararlı etki olasılığı.*

ışınımölçer, [ışı-n-ım+ölç-er] *is.* **1.** *gök b.* Bir kaynağın bütün dalga boylarındaki toplam ışınımını ölçen araç; bolometre. **2.** Işınımların yeğinliğini, iyonlaştırıcı ışınımın boyutunu belirlemeye yarayan ölçüm aygıtı. **3.** Elektromanyetik ve ses dalgaları ile taşman enerji akışını ölçmede kullanılan aygıt; radyometre.

ışınımsal [ışı-n-ım-sal] *sf.* Işınım ile ilgili; ışınıma dayanan. ◻ **ışınımsal bozukluk,** *fiz. İyonlaştırıcı ışınımın zararlı etkisiyle oluşan organik bozukluk.*

ışınlama, [ışı-n-la-ma] *is.* Işın etkisine tabi tutma eylemi.

ışınlamak, [ışı-n-la-mak] *gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* **1.** Işın etkisine tabi tutmak. **2.** Yiyecek maddelerine mikropların bulaşmasını önlemek için hafif iyonlaştırıcı ışınlar uygulamak. **3.** (Bilim kurgu için) bir varlığı atomlarına ayırarak görünmez yapmak veya bunun tersi olarak tekrar eski hâline getirmek. **4.** *mecaz.* Birinin işine son vermek veya başka yere göndermek.

ışınlandırma, [ışı-n-la-n-dır-ma] *is.* Cisimlerin gerçek çevreleri dışında ve olduğundan daha büyük görmeye dayanan, beyaz ışığın retina tabakasına etkisinden ileri gelen bir tür göz yanılması.

ışınlanma, [ışı-n-la-n-ma] *is.* Işın etkisine tabi tutulma; ışınlanmak eylemi.

ışınlanmak, [ışı-n-la-n-mak] *edil. f. [-ır]* Işın etkisine tabi tutulmak veya bu etkiye maruz kalmak.

ışınlayıcı, [ışı-n-la-y-ıcı] *is.* Bir ışıma kaynağı ile bir cismi ışınlamaya yarayan donanım.

ışınlılar, [ışı-n-lı-lar] *is. zool.* Bir hücreli hayvanlardan kök bacaklılar sınıfına giren, protoplazmalarından hareket ve duyu organı olarak yalancı ayaklar salan takım, *(Radiolaria).*

ışınmak, [hış *(yans.)* > hış-ın-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* Değer vermek; önemsemek. [DS]

ışınölçer, [ışı-n+ölç-er] *is. fiz.* Bir ışık ışımasının etkisinde kaldığı zaman dönme hareketi yapan birer yüzü karartılmış dört kanatçığı bulunan, içinde ileri derecede boşluk yaratılmış bir ampulden ibaret aygıt; radyometre.

ışınsal, [ışı-n-sal] *sf.* **1.** Bir tekerleğin parmakları görünümünde olan; her yana ışın salan. **2.** Işınla ilgili; ışınlara yönelik; ışınlardan kaynaklanan. ⊟ **ışınsal kanal,** *zool. Medüzlerde mideden uzanan ve çember kanalla birleşen dört kanaldan her birisi.*|| **ışınsal kapma,** *fiz. Bir gama ışınımı yayımından hemen sonra, bir parçacığın çekirdek tarafından kapılması.*

ışıntı, [ışı-n-tı] *is.* Bir kaynağın ışığını çok şiddetli olarak bir nokta veya alan üzerinde toplamaya yarayan aydınlatma aracı; spot. ⊟ **ışıntı lambası,** *Işıntıda kullanılan güçlü lamba.*

ışıtım, [ışı-t-ım] *is.* İçine konulan yağı ucundaki fitil sayesinde yakarak etrafı aydınlatmaya yarar eski bir kandil.

ışıtma, [ışı-t-ma] *is.* Aydınlatma; ışık saçma eylemi; ışıklandırma.

ışıtmak[1], [ışı-t-mak] *gçl. f. [-ır]* **1.** Işık saçmak; ışıklandırmak; aydınlatmak. **2.** *{eAT}* Parlatmak.

ışıtmak[2], [ışı-t-mak] *{ağız} gçl. f. [-ır]* **1.** Sezdirmek. **2.** Anımsatmak. [DS]

ışk, [Ar. ʿışḳ عشق] *{OsT} is.* Aşk. ⊟ **ışk eri,** *{eAT} Sevdiğine bağlı âşık; gönül sahibi.*

ışka[1], [ış-ka] *{eT} zf.* İşte.

ışka[2], [Ar. ʿışḳa عشقه] *{OsT} is. bot.* Sarmaşık.

ışkalamak, [ışka-la-mak ?] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* → ışalamak. [DS]

ışkı, [*eT.* yış-mak / yış-ı-mak *(rendelemek)* > Tat. ışkı *(rende)*] *{ağız} is.* Deri veya ahşap kazımaya yarar iki ucu saplı eğri bir tür bıçak. [DS]

ışkın[1], [Far. aşḫun] *is. bot.* Doğu Anadolu bölgesinde bol miktarda yetişen, karabuğdaygillerden, böbrek biçiminde yaprakları olan, küçük beyaz çiçekli, göbeğinden yumurtalı yemek yapılan, kökü halk hekimliğinde kullanılan ravent cinsi çok yıllık bir otsu bitki; ışgın; labada; tatlı ravent, *(Rheum ribes).*

ışkın[2], [ış *(yans.)* > ış-kın اشقين / عشقين] *is.* **1.** Ağaçların köklerinden çıkan sürgünler; fışkın; piç. **2.** *{eAT}* Filiz; sürgün.

ışkınlamak, [ışkın-la-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Filiz vermek; dal sürmek. [DS]

ışkırık, [ış *(yans.)* > ış-kır-ık] *{ağız} is.* Bir tür öksürük. [DS]

ışkırlak, -ğı [Ar. aşḳar ? > ışkır-la-k] *{ağız} is.* **1.** Başlık; fes; külah; börk; şapka. **2.** Karagöz'ün başındaki külah. [DS]

ışkırmak, [üş-kür-mek / ış-kır-mak] *{eT} gçl. f. [-ur]* Hatırlamak.

ışkırtmak, [*eT.* ışkır-mak > ış-kır-t-mak] *gçl. f. [-ır]* **1.** *{ağız}* Az veya çok bir şeyden haberdar etmek; kulağına çıtlatmak. [DS] **2.** Sembollerle anlatmak.

ışkıt, [? ışkıt] *{ağız} sf.* (Kişi için) çirkin; sevimsiz; gösterişsiz.[DS]

ışlamak[1], [ış-la-mak / işlemek] *{eT} gçsz. f. [-r]* İşlemek; çalışmak. [DLT]

ışlamak[2], [ışı-la-mak اشلامق] *{eAT} gçsz. f. [-r]* Parlamak; ışılamak.

ışlar, [ış-la-r / işi-le-r / iş-le-r] *{eT} is.* Kadın. [DLT]

ışlıg, [ış-lıġ] *{eT} sf.* İş sahibi olan. [DLT] ⊟ **ışlıg küdüglüg,** *{eT} İşli güçlü.* [DLT]

ışmak, [ış-mak / yış-mak] *{eT} gçsz. f. [-ur]* Usta olmak; eli alışmak.

ışmar, [Erme. işmar] *{ağız} is.* El, kaş, göz veya baş ile yapılan işaret. [DS] ⊟ **ışmar etmek,** *{ağız} İşaret etmek.* [DS]

ışrılkırş, [Ar. ʿışr *(on)* + T. kuruş > ışrı'l-kırş] *is.* **1.** Kuruşun onda biri. **2.** Abdülhamid Han devrinde Mısır'da tedavüle çıkarılan 25.653 Mısır Lirası değerindeki nikel ve 1500 Mısır Lirası değerindeki bakır paralar.

ışrunmak, [ış-(ı)r-un-mak] *{eT} dönşl. f. [-ur]* Talim etmek

ıştın, [ış-tı-n] *is.* Topraktan yapılmış kandil.

ıştınmak, [hış-t-ın-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* → hıştınmak. [DS]

ıştır, [Bulg. štir] *{ağız} is. bot.* Ispanakgillerden sapları etli, sebze olarak yenilen bir yıllık otsu bitki; yaban pazısı; sirken, *(Blitum capitatum / Chenopodium urbicum).* [DS]

ışuk, [ış-uḳ] *{eT} is.* Demir başlık; miğfer; tolga. [DK]

ışvar, [Sansk. isvara] *{eT} is.* → ışbara.

-ıt-[1], [-t- /-it- / -ıt- / -ut- / -üt-] *yap. e.* → -t-.

-ıt-[2], [-ıt- / -it-] *{eAT} yap. e.* Fiilden fiil yapan geçişlilik ekidir. *ak-ıt-mak, kork-ıt-mak,*

-ıt, [-t /-it / -ıt / -ut / -üt] *yap. e.* → -t.

ıt[1], [ı-t] *{eT} is.* **1.** *zool.* Köpek. [DLT] [ETY] [İKPÖy.] [EUTS] [KB] **2.** Eski Türk takviminde on birinci yılın adı; ıt yılı. [Tekin]

ıt[2], [? ıt] *{ağız} is.* Gıda. [DS]

ıta, [ıt-mak *(kaybolmak)* > ıt-a] *{eT} is.* **1.** Yok olma. [İKPÖy.] **2.** *ünl.* Ne yazık; boşuna; heyhat; ne yazık ki. [İKPÖy.]

ıtalamak, [ıt-ala-mak] *{eT} gçl. f. [-r]* Dağıtmak. [EUTS]

ıtam, [Ar. ıṭām اطعام] *(ıta:m) {OsT} is. tıp.* İdrarını yapamama; sidik tutulması; işeme zorluğu.

ıt'am, [Ar. ṭaʿām > ıṭʿām اطعام] *(ıt-a:m) {OsT} is.* Yemek yedirme; yemek verme; ziyafet çekme. ⊡ **ıt'ām-ı muhtācîn,** *Yoksulları doyurma; yoksullara yemek verme.*

ıt'amiye, [Ar. ıṭʿāmiyye اطعامیه] *(ıta:miye) {OsT} is.* Eskiden bazı vakıfların yoksulları doyurmak üzere bütçelerinden ayırdıkları para.

ıtare, [Ar. ıṭāre اطاره] *(ıta:re) {OsT} is.* **1.** Uçurma. **2.** Uçurulma.

ıtaret, [Ar. ʿıṭāret عطارت] *(ıta:ret) {OsT} is.* Aktarlık.

ıtarmak, [ıt-ar-mak] *{eT} gçl. f. [-ur]* Uzaklaştırmak. [EUTS]

ıtaş, [Ar. aṭşān > ʿıṭāş عطاش] *(ıta:ş) {OsT} is.* Susamış olanlar.

ıtbak, [Ar. ṭıbāḳ > ıṭbāḳ اطباق] *(ıtba:k) {OsT} is.* Kaplama. ⊡ **ıtbākü'z-zeheb,** *{OsT} Altın kaplama.*

ıter, [Ar. ʿıtret > ʿıter عتر]*{OsT} is.* Nesiller; zürriyetler; akrabalar.

ıtfak, [Ar. ıṭfāḳ اطفاق] *(ıtfa:k) {OsT} is.* Amacına ulaştırma; maksadına eriştirme.

ıtga, [Ar. ıṭġā اطغا] *(ıtga:) {OsT} is.* **1.** Azdırma. **2.** Azdırılma.

ıtık, -tkı [Ar. ʿıtḳ عتق] *{OsT} is.* Eskiden köle veya cariye üzerindeki mülkiyet hakkının, köle sahibi tarafından herhangi bir şekilde kaldırıldığının bildirilme işlemi; azat etme; köle ve cariyeyi serbest bırakma.

ıtıkname, [Ar. ʿıtḳ + Far. nāme عتقنامه] *(ıtıkna:me) {OsT} is.* Eskiden bir kölenin serbest bırakıldığını, bundan böyle medenî haklarını kullanabilecek nitelikte olduğunu belirten yazılı kâğıt.

ıtım, [ıt-ım] *{eT} is.* **1.** Zaruret; ihtiyaç. [EUTS] [Gabain] **2.** Tehlike. [EUTS] [Gabain]

ıtır, [Ar. ʿıṭr عطر]*{OsT} is.* **1.** Güzel koku. **2.** *bot.* Itır çiçeği. ⊡ **ıtır çiçeği,** *bot. Turna gagasıgillerden, birleşik çiçekleri basit şemsiye biçimli, çanak ve taç yaprakları düzensiz, çiçeklerinin güzelliği ile tanınan, yaprakları güzel kokulu çok yıllık bir süs bitkisi, (Palargonium radicula).*|| **ıtır-nāk,** *{OsT} Güzel kokan.*|| **ıtır yaprağı,** *Itır yaprağı şeklinde Türk süsleme sanatında çok kullanılan bir şekil.*

ıtırlı, [ıtır-lı] *sf.* Güzel kokulu; muattar; ıtrî.

ıtırşahî, [Ar. ʿıṭr + Far. şāhī عطرشاهی] *(ıtırşa:hi:) {OsT}* Baklagillerden çeşitli renklerde bol miktarda çiçek açan, Sicilya kökenli bir yıllık tırmanıcı bir süs bitkisi, *(Lathyrus odoratus).*

ıtışık, -ğı [ıtış-ık ?] *{ağız} sf.* Sözünde direnen kimse. [DS]

ıtızmak, [at-mak *(titremek)* > at-(ı)z-mak / ıt-(ı)z-mak / et-(i)z-mek] *{eT} f.* **1.** Titretmek. [İKPÖy.] **2.** Çınlatmak. [İKPÖy.] **3.** (Telli saz için) çalmak. [İKPÖy.]

ıtla[1], **-a'ı** [Ar. ṭulū > ıṭlaʿ اطلاع] *(ıtla:) {OsT} is.* Bildirme; haber verme.

ıtla[2], **-a'i** [Ar. ıṭlāʾ اطلاء] *(ıtla:) {OsT} is.* **1.** Bir şey bulaştırma; sürme. **2.** Olmayası şeylere heves etme.

ıtlak, [Ar. ṭalḳ > ıṭlāḳ اطلاق] *(ıtla:k) {OsT} is.* **1.** Bırakma; salıverme. **2.** Cezasını affetme; cezadan kurtarma. **3.** (Erkek için) boşama. **4.** İsim verme. ⊡ **ıtlak etmek,** *{OsT} 1. Boşamak. 2. Serbest bırakmak. 3. İsim vermek; adlandırmak.*|| **ıtlāk-ı inān,** *{OsT} 1. Dizgini salıverme. 2. Başıboş bırakma.*|| **ıtlāk-ı lisān,** *{OsT} Ağzına geleni sayıp dökme.*|| **ıtlāk-ı yed,** *{OsT} Hayır işleme.*|| **ıtlak olunmak,** *{OsT} Ad verilmek; adlandırılmak; adı olmak.*|| **ıtlak üzre,** *{OsT} Genel olarak.*

ıtlal, -li [Ar. ıṭlāl اطلال] *(ıtlâ:l) {OsT} is.* **1.** Zamanı boşa harcama; zamanı heder etme. **2.** Bir şey üzerine yüklenmek, havale olunma.

ıtlamak, [ıt-lā-mak] *{eT} gçl. f. [-r]* (Sövgü olarak) köpeğe benzetmek; köpeğe döndürmek. [DLT]

ıtlıg, [ıt-lıġ] *{eT} sf.* Köpekli; itli. [DLT] ⊡ **ıtlıg yılı,** *Türklerin on iki hayvanlı takvimindeki yıllardan on birincisi.* [DLT]

ıtlıhah, [Ar. ıṭlıḫāḫ اطلخاخ] *(ıtlıha:h) {OsT} is.* Gözden yaş gelme; göz yaşarması.

ıtlınsa, -a'i [Ar. ıṭlınsāʾ اطلنساء] *(ıtlınsa:) {OsT} is.* Çok terleme.

ıtma, -a'ı [Ar. ṭamāʿ > ıṭmāʿ اطماع] *(ıtma:) {OsT} is.* **1.** Tamah uyandırma; hırslandırma. **2.** Kışkırtma.

ıtmaat, [Ar. ıṭmāʿāt اطماعات] *(ıtma:a:t) {OsT} is.* Tamah uyandırmalar; hırslandırmalar; kışkırtmalar.

ıtmah, [Ar. ıṭmaḫ اطماخ] *(ıtma:h) {OsT} is.* Gözü yukarı dikme; yukarı bakma.

ıtmaiyat, [Ar. ıṭmāʿiyyāt اطماعیات] *(ıtma:iyā:t) {OsT} is.* Tamah uyandırmak, kışkırtmak için söylenen sözler.

ıtmak[1], [ıd-mak / ıt-mak] *{eT} gçl. f. [-ur]* → ıdmak. [ETY] [Gabain] [EUTS]

ıtmak[2], [ıy-mak *(aşağı bastırmak)* > ıy-(ı)t-mak > ıt-mak / yıt-mak] *{eT} f.* **1.** Kaybolmak. [İKPÖy.] [Yüknekî] **2.** Kendi sonunu hazırlamak. [İKPÖy.] [Yüknekî]

ıtmal, -li [Ar. ıṭmāl اطمال] *(ıtma:l) {OsT} is.* Yok etme; mahvetme.

ıtmi'nan, [Ar. ıṭmiʾnān اطمئنان] *{OsT} is.* **1.** Emin olma; inanma; güvenme. **2.** Birine güven duyma;

ona inanıp güvenme. 3. Kesin olarak bilme. ⊡ **ıtmi'nān-ı kalb,** *{OsT} Yürekten inanma.*

ıtnab, [Ar. ṭunūb > ıṭnāb اطناب] *(ıtna:p) {OsT} is.* **1.** Bir şeyi gereksiz yere çok uzun bir şekilde anlatma; sözü uzatma. **2.** *ed.* Sözü gereksiz kelimelerle uzatma; laf kalabalığı; düşünce ve hayallere, amaca aykırı düşünce ve hayaller karıştırmak; bir fikri aynı şekilde tekrarlamak. ⊡ **ıtnāb-ı makbūl,** *{OsT} ed. Gerekli ve geçerli bir nedenle sözü uzatma.*|| **ıtnāb-ı muhil,** *{OsT} ed. Fazlalıklar yüzünden istenilen anlamı veremeyen söz.*|| **ıtnāb-ı mü'mil,** *{OsT} ed. Sözü usanç verecek biçimde uzatma.*

ıtnabe, [Ar. ıṭnābe اطنابه] *(ıtna:be) {OsT} is.* **1.** Göl-gelik. **2.** Keman kirişi.

ıtr, [Ar. ʿıṭr عطر] *{OsT} is.*→ ıtır.

ıtra, -a'i [Ar. ıṭrāʾ اطراء] *(ıtra:) {OsT} is.* Bir kimseyi gereğinden çok övme. ⊡ **ıtra' etmek,** *{OsT} Abartılı bir şekilde övmek.*

ıtrab, [Ar. ṭarab > ıṭrāb اطراب] *(ıtra:b) {OsT} is.* Keyiflendirme; neşelendirme; keyfe getirme; şevk verme.

ıtraf, [Ar. ıṭrāf اطراف] *(ıtra:f) {OsT} is.* **1.** Önceden verilmeyen bir şeyi verme. **2.** Göz yumma.

ıtrah, [Ar. ṭarḥ > ıṭrāḥ اطراح] *(ıtra:h) {OsT} is.* Dışarı çıkarma; dışarı atma. ⊡ **ıtrah etmek,** *{OsT} Vücuttan atmak.*

ıtret, [Ar. ʿıtret عترت] *{OsT} is.* Soy; nesil. ⊡ **ıtretü'n-nebi,** *{OsT} Hz. Peygamberin sülalesi.*

ıtrî[1], [Ar. ʿıṭr > ʿıṭrī عطری] *(ıtri:) {OsT} sf.* **1.** Güzel koku ile ilgili olan; güzel kokan. **2.** *is.* Bir yere sarılarak büyüyen çiçek. **3.** Süslemede kullanılan ıtır yaprağı deseni.

ıtrî[2], [Ar. ʿıtret > ʿıtrī عترى] *(ıtri:) {OsT} sf.* Aynı soydan gelen; soydaş.

ıtrih, [Ar. ıṭrīḥ اطريح] *(ıtri:h) {OsT} is.* Devenin büyük hörgücü.

ıtriyat, [Ar. ʿıṭriyyāt عطريات] *(ıtriya:t) {OsT} is.* Güzel kokular; parfümler.

ıtriyatçı, [ıtriyat-çı] *is.* Sürünülecek güzel kokular, makyaj malzemeleri vb. satan kimse veya iş yeri.

ıtriyatçılık, -ğı [ıtriyat-çı-lık] *is.* Güzel koku, makyaj malzemesi vb. satma işi veya bu işle ilgili meslek.

ıtrşahî, [Ar. ʿıṭr +Far. şāhī عطر شاهى] *(ıtrşahi:) {OsT} is. bot.* → ıtırşahi.

ıttıla[1], **-a'ı** [Ar. ṭulūʿ > ıṭṭılāʿ اطلاع] *(ıttıla:) {OsT} is.* İyice öğrenme; anlama; bilme; bilgi. ⊡ **ıttıla' kesbetmek,** *{OsT} Öğrenmek; bilgisi olmak.*

ıttıla[2], **-a'i** [Ar. ıṭṭılāʾ اطلاء] *(ıttıla:) {OsT} is.* Koku sürünme; parfüm kullanma.

ıttıla'at, -ti [Ar. ıṭṭılāʿāt اطلاعات] *(ıttıla:a:t) {OsT} is.* Öğrenmeler; bilgi edinmeler; bilgiler.

ıttılak, [Ar. ıṭṭılāḳ اطلاق] *(ıttıla:k) {OsT} is.* Neşeli, ferah olma.

ıttırad, [Ar. ıṭṭırād اطراد] *(ıttıra:d) {OsT} is.* **1.** Birbirini takip etme; düzenli biçimde gitme. **2.** Bir üslupta olma; ritim.

ıtval, -li [Ar. ıṭvāl اطوال] *(ıtva:l) {OsT} is.* **1.** Uzatma. **2.** Uzatılma.

ıvacık, -ğı [? ıvacık] *{ağız} is.* Tahtakurusu yavrusu. [DS].

ıvaz, [Ar. ʿıvāż عواض] *{ağız} is.* Bedel; karşılık. [DS]

ıvazen, [Ar. ʿıvāżen عواضاً] *(ıva:zen) {OsT} zf.* Karşılık olarak; ... karşılığında.

ıvbıh, [Ar. ibrīk] *{ağız} is.* İbrik. [DS]

ıvga, [ıv-ga] *{ağız} is.* Kaygı; tasa.[DS]

ıvgacı, [ıvga-cı] *{ağız} sf.* Ayartan; kışkırtan. [DS]

ıvgalamak, [ıvga-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* **1.** Özendirmek; imrendirmek. **2.** Kışkırtmak; ayartmak. **3.** Söz taşıyarak kavgaya sebep olmak. [DS]

ıvgalanmak, [ıvga-la-n-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* Kaygılanmak; kuruntuya kapılmak; işkillenmek. [DS]

ıvgalı, [ıvga-lı] *{ağız}* sf. **1.** Kaygılı; işkilli; kuruntulu. **2.** İstekli; hevesli. [DS]

ıvık, [ıvık] *{eT} is.* **1.** Dişi geyik. [DLT] **2.** Kayalıklarda yaşayan geyik.

ıvılkurt, [ıvıl+kurt] *{ağız} is.* Mikrop.[DS]

ıvır, [ıv *(yans.)* > ıv-ır] *is.* Çekip çevirmekte, taşıyıp toplamakta güçlük çekmeme durumu. ⊡ **ıvır gıvır,** *{ağız} 1. Yararsız ve saçma şeyler. 2. İrili ufaklı.* [DS]|| **ıvır zıvır,** *1. Pek bir değer taşımayan ufak tefek şeyler; döküntü eşyalar. 2. Gereksiz; boş yere.*

ıvırmak, [ıv-ır-mak] *{ağız} gçsz. f. [-ır]* Naz ederek sallanmak; işvelenmek; nazlanmak. [DS] ⊡ **ıvırıp gıvırmak,** *{ağız} Nazlanıp aldatmaya çalışmak.* [DS]

ıvkar, [ıv(ı)-k-ar ? ايوقار] *{eAT} is.* Gulyabani; cin; şeytan.

ıvlak, -ğı [ıv-la-k] *{ağız} is.* **1.** Doğal su yolu. **2.** Kolluk. **3.** Bacak arası boşlukları. [DS]

ıvmak, [ıv-mek / év-mek] *{ağız} gçsz. f. [-ar]* Acele etmek. [DS]

ıvrık, [Ar. ibrīk] *{eT} is.* İbrik. [DLT]

ıvrıp, [Yun. gripos => ığrıp] *{ağız} is.* **1.** Sebep; neden. **2.** Yalan; düzen. [DS]

ıya, [ıy-a] *{eT} is.* **1.** Sahip. [EUTS] **2.** *sf.* Sonraki; devamı. [EUTS]

ıyad, [Ar. ʿıyād عياد] *(ıya:d) {OsT} is.* **1.** Hatır sormak için yapılan ziyaret. **2.** Hasta ziyareti.

ıyadet, [Ar. ʿıyādet عيادت] *(ıya:det)* *{OsT}* *is.* **1.** Hatır sormak için yapılan ziyaretler. **2.** Hasta ziyaretleri.

ıyadeten, [Ar. ʿıyādeten عيادةً] *(ıya:deten)* *{OsT}* *zf.* (Hasta için) hatır sorarak.

ıyafe, [Ar. ʿıyāfe عيافه] *(ıya:fe)* *{OsT}* *is.* Kuş ile fala bakma.

ıyal, -li [Ar. ʿıyāl عيال] *(ıya:l)* *{OsT}* *is.* **1.** Bir kimsenin geçimini sağlamak zorunda olduğu kişiler; aile. **2.** Kadın eş.

ıyar, [Ar.ʿıyār عيار] *(ıya:r)* *{OsT}* *is.* Ayar. ☞ **ıyārdān,** *Ölçü ve değer bilir; ekspertiz.*

ıyaz, [Ar. ʿıyāẕ عياذ] *(ıya:z)* *{OsT}* *is.* Sığınma.

ıyazen, [Ar. ʿıyāẕen عياذاً] *(ıya:zen)* *{OsT}* *zf.* Sığınarak. ☞ **ıyāzen-b'illāh,** *Allah'a sığınarak.*

ıygı, [ıy-gı] *{ağız}* *is.* Dokuma tezgâhlarında yukarıdan aşağıya doğru uzanan iplikler; çözgü. [DS]

ıyık, -ğı [ıy-ık] *{ağız}* *sf.* (Kişi veya ev için) tekin olmayan; uğursuz. [DS]

ıyık, -ğı [arı-k / ırı-k / ıyı-k] *{ağız}* *sf.* Zayıf; cılız. [DS]

ıyılmak, [ıyıl-mak ?] *{ağız}* *gçsz. f.* *[-ır]* **1.** Bir dizi hâlinde gitmek. **2.** Dağılmak; yayılmak. **3.** İki nokta arasında gidip gelmek. **4.** Düşmek. [DS]

ıyım, [ıy-ım] *{ağız}* *is.* Dokuma işinde çözgünün şekli ve bu şekli verme işi. [DS]

ıyımlık, -ğı [ıyım-lık] *{ağız}* *is.* Halı, kilim vb. dokumak için tezgâha çekilen ipler; çözgü. [DS]

ıyın, [ı-yın] *{eT}* *zf.* **1.** Yavaş yavaş; gittikçe. [EUTS] **2.** Dolayısıyla; olduğundan dolayı; göre. [EUTS] **3.** Kendi isteği ile; gönüllü olarak. [EUTS]

ıyınç, [ıy-mak *(bastırmak)* > ıy(ı)nç / iy(i)nç / ey(i)nç] *{eT}* *is.* **1.** Baskı; bastırma; tazyik; baskı. [EUTS] [İKPÖy.] **2.** Kovalama; takip. [EUTS] **3.** Zulüm; işkence. [EUTS]

ıyınmak, [ıy-ın-mak] *{eT}* *dönşl. f.* *[-ur]* Ikınmak. [DLT]

ıyıtmak, [ıy-mak *(aşağı bastırmak)* > ıy-(ı)t-mak] *{eT}* *gçsz. f.* **1.** Çekip gitmek; dibe inmek. [İKPÖy.] **2.** Gözden kaybolmak; yitmek. [İKPÖy.]

ıylım, [ıy-lı-m] *is.* Arka arkaya dizilme ve yavaş yavaş gelme, akma bildiren gövde. ☞ **ıylım ıylım,** *{ağız} 1. Arka arkaya; art arda. 2. Lif lif; lime lime. 3. (Sıvıların akışı için) yavaş ve ince olarak.* [DS]

ıyma, [ıy-ma] *{ağız}* *is.* **1.** Gerilme; çekilme. **2.** Halıcılıkta arış denilen uzunlamasına gerilen ipler; çözgü. [DS]

ıymak[1], [ıy-mak] *{eT}* *gçl. f.* *[-ur]* **1.** Dışarı gitmek. [İKPÖy.] **2.** Dışa doğru, aşağı doğru bastırmak; basmak; ezmek. [EUTS] [İKPÖy.] **3.** Göndermek.

ıymak[2], [ıy-mak] *{eT}* *gçl. f.* *[-ur]* Üzerine titremek; üstüne düşmek. [Üç İtigsizler]

ıymak[3], [ıy-mak] *{ağız}* *gçl. f.* *[-ar]* **1.** Dokunacak halı, kilim veya bez için çözgü iplerini germek; ip çözmek. [DS] **2.** İnce ince dökmek.

ıyn, [Ar. ʿaynā > ʿıyn عين] *{OsT}* *is.* İri ve güzel gözler.

-ıyom, [-ı-yo-m / -i-yo-m] *{eAT}* *çek. e.* Fiillerin geniş zaman çekiminde birinci teklik kişi biçimi; -ıyorum. *"Uyuyup da uykuya kanamıyom (kanamıyorum)."* Karacaoğlan.

-ıyon, [-ı-yo-n / -i-yo-n] *{eAT}* *çek. e.* Fiillerin geniş zaman çekiminde ikinci teklik kişi biçimi; -ıyorsun. *"Utanıyon (utanıyorsun), bildirmiyon (bildirmiyorsun) ne fayda."* Karacaoğlan.

-ıyor, [-ı-yor /-i-yor- / -u-yor- / -ü-yor] *çek. ek.* Fiillerin şimdiki zamanda çekimini sağlayan ek. Eskiden *yorımak* yardımcı fiilinin kalıplaşması sonucu oluşmuş bir ektir. Bu nedenle sesli uyumlarına aykırıdır: *gidiyor, uyuyor, duruyor, görüyor, yürüyor, yazıyor.*

ıyrım, [ıy-(ı)-r-ım] *{ağız}* *is.* Yırtık; parça. ☞ **ıyrım bıyrım,** *{ağız}* → ıyrım ıyrım. [DS]|| **ıyrım ıyrım,** *{ağız} Yırtık pırtık; parça parça.* [DS]

ıyu, [ıyu] *{eT}* *ünl.* Acınma bildiren ünlem; heyhat!

-ız[1], [biz > -ız / -iz / -uz / -üz / -y-ız / -y-iz / -y-uz / -y-üz] *çek. e.* Birinci çoğul kişi fiil çekim eki olup belirsiz geçmiş zaman, geniş zaman, gelecek zaman, gereklik ve istek kiplerinde kullanılır: *andınız, anmışsınız, anıyorsunuz, anarsınız, anacaksınız, anmalısınız, ansanız, anasınız, anınız, durgunuz, durgundunuz, durgunmuşuz, durgunsanız.*

-ız[2], [-z / -iz / -ız / -az / -ez /-uz / -üz] *yap. e.* → -z.

ız[1], [ız] *{eT}* *is.* **1.** İz; yol. [KB] **2.** Küçük parça; eser

ız[2], [az / ız] *{ağız}* *sf.* Az.[DS]

ıza, [? ıza] *{ağız}* *is.* **1.** Kabuklu buğday. **2.** Arpa. [DS] ☞ **ıza vermek,** *{ağız} Avutmak.* [DS]

ızaa, [Ar. żiyāʿ > ıżāʿa اضاعه] *(ıza:a)* *{OsT}* *is.* Zarara sokma; mahvetme; yok etme.

ızaf, [Ar. żaʿf > ıżʿāf اضعاف] *(ıza:f)* *{OsT}* *is.* Zayıf duruma düşürme; zayıflatma.

ızam, [Ar. ʿıẓām عظام] *(ıza:m)* *{OsT}* *is.* Büyük boyluluk; irilik; büyüklük. ☞ **ızām-ı kesîre,** *{OsT} a-nat. Kısa kemikler.*

ızar, [Ar. izār] *{ağız}* *is.* Çarşaf. [DS]

ızbandut, -du [İt. sbandire *(çete yapmak)* > sbandito *(çete mensubu)*] *sf.* **1.** Kan dökücü. **2.** *is. dnz.* Rum korsanlarına verilen isim. **3.** İri yarı, korkunç görünüşlü kişi. ☞ **ızbandut gibi,** *İri yarı ve korkunç görünüşlü.*

ızca, -a'ı [Ar. ıżcāʿ اضجاع] *(ızca:)* *{OsT}* *is.* **1.** Yırtma. **2.** Yanı üstüne yatma.

ızfar, [Ar. ıżfār اظفار] *(ızfa:r)* *{OsT}* *is.* **1.** Birini tırnaklama. **2.** Biri tarafından tırnaklanma.

ızga, [? ızga] *{ağız}* *sf.* Cimri; pinti. [DS]

ızgar, [? ızġar ازغار] *{ağız}* *sf.* **1.** Hastalıklı ve çok zayıf. **2.** Cimri; hasis; *{eAT} (aynı)*. **3.** Kurnaz. [DS]

ızgara, [Yun. eskhara > skara] *is.* **1.** Demir çubuklardan, ağaç dallarının aralıklı döşenmesi ile yapılan parmaklık veya kafes şeklindeki aygıt. **2.** Balık, et, köfte vb. pişirmekte kullanılan aralıklı çubuklar döşenmiş bir tür mangal. **3.** Bu mangalda pişmiş et vb. yiyecek. **4.** Su kanallarının girişine konulan ve su ile beraber çöp ve artıkların gitmesine engel olan parmaklık.

ızgaralama, [ızgara-la-ma] *is.* Kerestelerin çabuk kurumasını sağlamak amacıyla her sıra veya dizinin üstüne yanlamasına çıta konulmak suretiyle yapılan istif.

ızgaralık, -ğı [ızgara-lık] *sf.* (Et ve balık vb. için) ızgara yapmaya uygun olan.

ızgarlamak, [ızgar-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Bir şeyin üstüne çok düşmek; üstelemek; ilgilenmek. [DS]

ızgarlık, [ızgar-lık] *{ağız} is.* Tembellik. [DS]

ızgın, [? ızġın ايزغين] *{ağız} is.* **1.** *bot.* Bir karış kadar boylu, rozet yapraklı, sarı çiçekli, tohumlarından bezir yağı çıkartılan bir yıllık otsu bitki; *(Eruca cappadocica). {eAT} (aynı)* **2.** Kenevir tohumu. *{eAT} (aynı)*. **3.** Kışın mandalara yedirilen bir çeşit bitki tohumu, *(Eruca sativa).* [DS] ⊡ **ızgın bohçası,** *{ağız} İçine öteberi konulmuş çıkın.* [DS]

ızgınlı, [ızgın-lı] *{ağız} sf.* (İnsan için) şehvetli; hararetli; kızgın. [DS]

ızgırım, [ızgır-ım] *{ağız} is.* Korkutma; göz dağı verme. [DS]

ızı, [ızı] *{eT} is.* Gelecek sene. [DLT]

ızkar, [? ızkar ازقار] *sf.* **1.** (İnsan için) iş bitirmez; beceriksiz. **2.** *{eAT}* Cimri.

ızlak, [Ar. ızlāḳ ازلاق] *(ızla:k) {OsT} is.* **1.** Ayağını kaydırarak düşmesine yol açma. **2.** Ayağı kaydırılma. ⊡ **ızlāk-ı akdām,** *{OsT} Ayak sürçüp kayması.*

ızlal[1], -li [Ar. ıżlāl اضلال] *(ızla:l) {OsT} is.* Doğru yoldan çıkarma; azdırma; dalalete düşürme.

ızlal[2], -li [Ar. ıẓlāl اظلال] *(ızla:l) {OsT} is.* **1.** Gölgelendirme. **2.** Gölgeli oluş.

ızlaliyat, [Ar. ıżlāliyyāt اضلاليات] *(ızla:liya:t) {OsT} is.* Yoldan saptırıcı düşünce ve konular.

ızlam, [Ar. ẓulmet > ıẓlām اظلام] *(ızla:m) {OsT} is.* **1.** Karanlıkta bırakma; karartma. **2.** Karanlık.

ızlık, -ğı [ız-lık] *{ağız} is.* Çizgi; hat. [DS]

ızmak, [ıḏ-mak / ız-mak] *{eT} gçl. f. [-ur]* → ıdmak. [Yüknekî]

ızmam, [Ar. ıżmām اضمام] *(ızma:m) {OsT} is.* Zam yapma; üstüne koyma; zamlandırma.

ızmame, [Ar. ıżmāme اضمامه] *(ızma:m) {OsT} is.* Topluluk; cemaat.

ızmar, [Ar. żamir > ıżmār اضمار] *(ızma:r) {OsT} is.* Bir şeyi içte saklama; gizleme. ⊡ **ızmār-ı gayz,** *{OsT} Kin saklama.*|| **ızmar kable'z-zikr,** *{OsT} ed. Bir kelimenin söylenmesinden önce ona ait bir zamir kullanma.*

ızmarık, -ğı [İt. smarrito => izmarit] *{ağız} is.* İzmarit.

ızmık, -ğı [ız-mık] *{ağız} sf.* Sakin. [DS]

ızmıkçı, [ız *(yans.)* > ız-mık / ımız *(yans.)* > ımız-ı-k] *{ağız} sf.* Sürekli mızmızlanan; bir şeyi çok inceleyen. [DS]

ıznan, [Ar. ıẓnān اظنان] *(ızna:n) {OsT} is.* Birini kabahatli bulma; kabahatli çıkarma.

ızraf, [Ar. ıẓrāf اظراف] *(ızra:f) {OsT} is.* Bir kap içine koyma; zarflama.

ızram, [Ar. ıżrām اضرام] *(ızra:m) {OsT} is.* Ateşi tutuşturma; alevlendirme.

ızrar, [Ar. żarar > ıżrār اضرار]*{OsT} is.* Zarar verme; zarar vermesine yol açma. ⊡ **ızrar etmek,** *{OsT} Birine zarar vermek.*

ıztıba, [Ar. ıżṭıbāʿ اضطباع] *(ıztıba:) {OsT} is.* Hac sırasında usulüne uygun ihrama bürünme.

ıztıca, [Ar. ıżṭıcāʿ اضطجاع] *(ıztıca:) {OsT} is.* **1.** Namaz kılarken secdede kolları sıkarak göğsü yere değdirme. **2.** Yan tarafına yatma.

ıztımar, [Ar. ıżṭımār اضطمار] *(ıztıma:r) {OsT} is.* **1.** İnce belli, büyük karımsız olma. **2.** Atı, yola dayanacak kadar idmanla güçlendirme.

ıztına, -a'i [Ar. ıżṭınāʾ اضطناء] *(ıztına:) {OsT} is.* Utanma; sıkılma; çekinme.

ıztırab, [Ar. ıżṭırāb اضطراب] *(ıztıra:b) {OsT} is.* → ıstırap. ⊡ **ıztırāb-āver,** *{OsT} Istırap veren.*

ıztırabat, [Ar. ıżṭırābāt اضطرابات] *(ıztıra:ba:t) {OsT} is.* Acılar; üzüntüler; ıstıraplar.

ıztıram, [Ar. ıżṭırām اضطرام] *(ıztıra:m) {OsT} is.* **1.** Alevlenme. **2.** Saçına sakalına kır düşme.

ıztırar, [Ar. ıżṭırār اضطرار] *(ıztıra:r) {OsT} is.* Mecburiyet; çaresizlik; ihtiyaç içinde bulunma.

ıztırarî, [Ar. ıżṭırārī اضطراری] *(ıztıra:ri:) {OsT} sf.* Zorunlu; mecburi.

ıztırariyat, [Ar. ıżṭırāriyyāt اضطراریات] *(ıztıra:riya:t) {OsT} is.* Zorunlu olarak yapılan şeyler; zorunluluklar.

ıztırariye, [Ar. ıżṭırāriye اضطراریه] *(ıztıra:riye) {OsT} sf.* → ıztırarî.

ÖTÜKEN
TÜRKÇE
SÖZLÜK

i

i, [İ / i] *(i:)* *is.* **1.** Latin asıllı Türk alfabesinin on ikinci harfi olup ince, dar ve düz bir ünlüyü karşılar. **2.** Osmanlı Türkçesinde, kelime başında bulunan ve ince söylenen elif (ا) ve ayın (ع) harflerini karşılar.

-i-^{1}, [-a- / -e- / -ı- / -i- /-u- / -ü-] *{eT} yap. e.* → -a-.

-i-^{2}, [-ı- / -i / -ü / -u] *yap. e.* → -ı-.

-i^{1}, [-a / -e / -ı / -i / -u / -ü / -y-a / -y-e / -y-ı / -y-i / -y-u / -y-ü] *yap. e.* → -a.

-i^{2}, [-ı / -i / -u / -ü / -s-ı / -s-i / -s-u / -s-ü] *çek. e.* → -ı.

-i^{3}, [-ı / -i / -u / -ü / -y-ı / -y-i / -y-u / -y-ü] *çek e.* → -ı.

-i^{4}, [-si / -ı / -i] *{eT} çek. e.* → -sı.

-i^{5}, [-ıg > -i / -ü / -u] *{eT} yap. e.* → -ı.

i, [ī / īy اى] *(i:) {eAT} ünl.* **1.** Hey! Ey! **2.** *{ağız}* Şaşma bildirir.

İ. [Yun. iodes *(mor)* > Fr. iode] *is. kim.* Atom numarası 53, atom ağırlığı 126.92 olan metal parlaklığında mavimtırak esmer, keskin kokulu, yoğunluğu 4.9 gr/cm ve halojenler grubunun dördüncü ametali iyot elementinin sembolü.

i'ade, [Ar. ʿavd > iʿāde اعاده] *(ia:de) {OsT} is.* → iade. ⊡ **i'āde-i āfiyet,** *{OsT} Hastalıktan kurtulmak; tekrar iyileşmek; sağlığına kavuşmak.*|| **i'āde-i i'tibār,** *{OsT} 1. Saygınlığını geri verme. 2. İflas etmiş tüccarın bütün borçlarını ödedikten sonra tekrar itibar kazanması durumu.*|| **i'āde-i muhākeme,** *{OsT} huk. Yargılamanın yenilenmesi.*|| **i'āde-i mücrimîn,** *{OsT} huk. Uluslar arası ilişkilerde, suçluların kendi ülkelerine verilmesi işlemi.*|| **i'āde-i yemîn,** *{OsT} huk. Karşı tarafın teklif ettiği yemini, kendisine de ettirme.*|| **i'āde-i ziyāret,** *{OsT} Karşılıklı ziyarete gitmek; daha önce kendisini ziyaret eden birini ziyarete gitmek.*

iade, [Ar. ʿavd > iʿāde اعاده] *(ia:de) {OsT} is.* **1.** Alınan bir şeyi geri verme. **2.** Verilen bir şeyi geri almayarak reddetme; geri çevirme. **3.** Karşılıklı olarak yapma; karşılıklı yerine getirme; mukabele etme. **4.** Eski hâline getirme. **5.** *ed.* Bir beytin sonundaki kelimeyi arkadan gelen beytin başında tekrarlama. ⊡ **iade edilmek,** *Geri verilmek; geri çevrilmek.*|| **iade etmek,** *1. Geri vermek; geri çevirmek. 2. Karşılık olarak yapmak; mukabele etmek.*

iadeli, [iade-li] *sf.* **1.** Kendisine ulaştırılan bir gönderinin alındığını ispat için alıcıdan imza alarak göndericiye bildirme işi. **2.** *ed.* Divan edebiyatında her beytin son sözünü kendisinden sonra gelen beytin ilk sözü yapma sanatı. ⊡ **iadeli taahhütlü,** *(Mektup için) kendisine ulaştırılan bir gönderinin alındığını ispat için alıcıdan imza alarak göndericiye bildirilmek üzere kabullenilmiş.*

iadesiz, [iade-siz] *sf.* **1.** İade edilmez. **2.** *tic.* Bir poliçenin protesto edilmesi hâlinde geri alınmayacağını belirten ibare ve buna ilişkin işlem.

i'adeten, [Ar. iʿādeten اعادةً] *(ia:deten) {OsT} zf.* Geri çevrilmek üzere.

i'ale, [Ar. iʿāle اعاله] *(ia:le) {OsT} is.* Ailesinin geçimini sağlama.

i'anat, [Ar. iʿānāt اعانات] *{OsT} is.* **1.** Yardımlar. **2.** Yardım için toplanan paralar; yardım paraları.

i'ane, [Ar. ʿavn > iʿāne اعانه] *(ia:ne) {OsT}] is.* **1.** Yoksullara yardım için verilen para. **2.** Yardım. **3.** *huk.* Kişilerin, hayır kurumlarına veya kamuya hizmet eden kuruluşlara, amaçlarını gerçekleştirebilmeleri için karşılıksız olarak yaptıkları her türlü maddî yardım. ⊡ **iāne etmek,** *{OsT} Yardımda bulunmak.*|| **i'āne-i cihādiye,** *{OsT} Osmanlı devletinde savaş masraflarını karşılamak üzere halktan toplanan para.*

i'anet, [Ar. iʿānet اعانت] *(ia:net) {OsT} is.* Yardım.

i'aneten, [Ar. iʿāneten اعانةً] *(ia:ne'ten) {OsT} zf.* Yardım olarak.

i'arat, [Ar. iʿārāt اعارات] *(ia:ra:t) {OsT} is.* Ödünç vermeler.

i'are, [Ar. iʿāre اعاره] *(ia:re) {OsT} is.* Ödünç verme; iğreti verme. ⊡ **i'āre-i mukayyede,** *{OsT} Bir ma-*

lın birine bazı şartlar dahilinde ödünç verilmesi.|| **i'āre-i mutlaka,** *{OsT} Hiçbir kayıt ve şarta bağlı olmadan bir malın birine ödünç verilmesi.*

i'areten, [Ar. iʿāreten إعارة] *(ia:re'ten) {OsT} zf.* Ödünç olarak.

i'aşe, [Ar. ʿayş > iʿāşe اعاشة] *(ia:şe) {OsT} is.* → iaşe. ⊡ **i'āşe ve ibāte,** *{OsT} Besleme ve barındırma.*

iaşe, [Ar. ʿayş > iʿāşe اعاشة] *(ia:şe) {OsT} is.* **1.** Yaşatma. **2.** Yedirip içirme; geçimin yedirme, içirme ile ilgili kısmı; besleme; bakma.⊡ **iaşe etmek,** *{OsT} Yedirip içirmek; bakmak; beslemek.*

i'aza, [Ar. ʿivāż > iʿāża اعاضه] *(ia:za) {OsT} is.* Karşılık ödeme; bedel verme.

ib, [ib *(yans.)*] *is.* İbibik (çavuş) kuşunun ötüşünü anlatan kök. [Zülfikar] *ib-a-bak, ib(b)-ik, ib+ib-ik, ib-i-kuk-uk*

iba[1], **-a'i** [Ar. ibā' إبا] *(iba:) {OsT} is.* **1.** Bir işi yapmaktan çekinme. **2.** Razı olmama. **3.** İğrenme; tiksinme.⊡ **ibā' etmek,** *{OsT} 1. Çekinmek; sakınmak. 2. Razı olmamak; kabul etmemek.*

iba[2], [Ar. ībā إيبا] *(i:ba:) {OsT} is.* **1.** Tiksindirme. **2.** Tiksindirilme.

iba, [? iba] *{ağız} is.* Çiy; nem. [DS]

ibabap, [ib *(yans.)* > ib+ab+ak / ib+ab+ap] *{ağız} is.* Çavuşkuşu; ibibik. [DS]

ibabe, [Ar. ibābe ابابه] *(iba:be) {OsT} is.* Yol.

ib'ad, [Ar. buʿd > ibʿād ابعاد] *(ib-a:d) {OsT} is.* **1.** Uzaklaştırma; kovma. **2.** Uzaklaştırılma; kovulma.

ibad[1], [Ar. ʿabd > ʿibād عباد] *(iba:d) {OsT} is.* **1.** Kullar. **2.** İbadet edenler. **3.** *sf.* Çok bol; bereketli. ⊡ **ibād'ullāh,** → ibadullah.

ibad[2], [Ar. ibāḏ اباض] *(iba:d) {OsT} is. anat.* Bacaklarda diz ekleminin iç tarafındaki büyük damar.

ibadat, [Ar. ʿabd > ʿibādet > ʿibādāt عبادات] *(iba:-da:t) {OsT} is.* İbadetler; tapınmalar.

ibade, [? ibade] *{ağız} is.* **1.** Üç etek denilen elbise. **2.** Pamuklu kumaştan yapılma kolsuz, uzun hırka. [DS]

ibadet, [Ar. ʿabd > ʿibādet عبادت] *(iba:det) {OsT} is.* **1.** Buyruklarını yerine getirmek ve kendisine duyulan şükranı belirtmek üzere Allah'a tapınma. **2.** Allah'a yönelen saygı davranışı; tapınma. ⊡ **ibadet etmek,** *Buyruklarını yerine getirmek ve kendisine duyulan şükranı ifade etmek üzere Allah'a yönelen saygı davranışlarında bulunmak; tapınmak.*

ibadetgâh, [Ar. ʿibādet + Far. -gāh عبادتگاه] *(iba:det-gâ:h) {OsT} is.* İbadet yeri; tapınak.

ibadethane, [Ar. ʿibādet + Far. -hāne عبادتخانه] *(iba:-detha:ne) {OsT} is.* **1.** İbadet yeri; tapınak. **2.** *huk.* Kamu düzenine, genel ahlaka veya bu amaçlarla çıkarılan kanunlara aykırı olmamak kaydıyla serbestçe girilip ibadet yapılabilmesi için ayrılan yer.

ibadetkâr, [Ar. ʿibādet + Far. -kār عبادتكار] *(iba:det-kâ:r) {OsT} sf.* İbadet eden; tapınan.

ibadiye, [Ar. ibāż > ibāżiyye اباضيه] *(iba:diye) {OsT} öz. is.* Trablusgarp Berberilerinden Abdullah bin İbâd al-Murrî al-Temîmî tarafından kurulan, çeşitli rezillikleriyle insanlığa kötülüğü dokunmuş bulunan bir haricî kuruluş.

ibadullah, [Ar. ʿibādu'llāh عبادالله] *(iba:dulla:h) {OsT} is.* **1.** Allah'ın kulları; Allah'a ibadet edenler. **2.** *sf. mecaz.* Pek çok; aşırı; pek fazla.

iba'et, [Ar. ibāet اباءت] *(iba:et) {OsT} is.* **1.** Bir şeyi başka bir şeye indirgeme. **2.** *huk.* Kısas uygulaması ile katil ile maktul arasında fark kalmaması durumu.

ibahe[1], [Ar. ibāḥe / ibāḥet اباحه / اباحت] *(iba:he, h kalın söylenir) {OsT} is.* **1.** Yasaklanmış olan bir şeyin yasaklığını kaldırma; yasaklıktan çıkarma; mubah kılma. **2.** Allah'ın yasak ve haramlarım, haklı bir gerekçe ve kanıt olmaksızın mubah ve helal sayma. **3.** *huk.* Bir kişiye, bir şeyden karşılıksız yararlanma hakkı tanıma.

ibahe[2], [Ar. ibāḫe اباخه] *(iba:he, h kalın söylenir) {OsT} is.* Ateşi söndürme.

ibahî, [Ar. ibāḥī اباحى] *(iba:hi:) {OsT} is.* Haram olan şeylerin mubah ve helal olduğuna inanan kişi.

ibahiye, [Ar. ibāḥiyye اباحيه] *(iba:hiye) {OsT} is.* İnsanın iradesinin kendi elinde olmadığını, bu sebeple her şeyin mubah sayılması gerektiğini savunan kimse.

ibahiyun, [Ar. ibāḥiyyūn اباحيون] *(iba:hiyu:n) {OsT} is.* İnsanın iradesinin kendi elinde olmadığını, bu sebeple her şeyin mubah sayılması gerektiğini savunan tarikat ve mensupları.

ibak, -kkı [Ar. ibāḳ اباق] *(iba:k) {OsT} is.* Bir esir ya da kölenin sebepsiz yere efendisini bırakıp kaçması.

ibale, [Ar. ibāle اباله] *(iba:le) {OsT} is.* **1.** Hayvanları koruma. **2.** Kuyu bileziği.

ibalı, [iba-lı] *{ağız} is.* Çiy; nem. [DS]

iban, [? iban] *{ağız} is.* Yılan kokusu. [DS]

ibanmak, [iban-mak] *{ağız} is.* Oyalanmak. [DS]

ibar[1], [Ar. ibār ابار] *(iba:r) {OsT} is.* Yanmış veya eritilmiş kurşun.

ibar[2], [Ar. ibre > ibār ابار] *(iba:r) {OsT} is.* İbreler.

ibar[3], [Ar. ibār / ibāret ابار / ابارت] *(iba:r) {OsT} is.* **1.**

Ağaçları ve ekinleri ıslah etme. **2.** Köpeğe ekmekle iğne yutturma.

ibar[4], [? ibar] *{ağız} is.* Yılan kokusu. [DS]

ibarat, [Ar. ʿibāre > ʿibārāt عبارات] *(iba:ra:t) {OsT} is.* Bir düşünceyi anlatan, bir veya birkaç cümleden meydana gelmiş sözler; ibareler; sözceler.

ibare, [Ar. ʿibāre > ʿibāre عباره] *(iba:re) {OsT} is.* **1.** Bir düşünceyi anlatan, bir veya birkaç cümleden meydana gelmiş söz; sözce. **2.** Metinden çıkarılmış veya metnin dışına yazılmış cümleler, satırlar. ⊟ **ibāre-senc,** *{OsT} Açık ve düzgün söyleyen.*

ibaret, [Ar. ʿibāret عبارت] *(iba:ret) {OsT} sf.* **1.** (Bir şey veya şeylerden) meydana gelen; oluşan. **2.** ...den başkası değil. **3.** Kurulan; birleşik. ⊟ **ibaret olmak,** *1. (Bir şeyden) oluşmak. 2. Ancak o kadar olmak.*

ibas, [Ar. baʿs̱ > ibʿās̱ ابعاث] *(ib-a:s) {OsT} is.* Gönderme; yollama.

ibase, [Ar. ibʿās̱e ابعاثه] *(ib-a:se) {OsT} is.* **1.** İnceleme; denetleme. **2.** Bahsetme,

ibat, [Ar. ıbṭ > ibāṭ اباط] *(iba:t) {OsT} is.* Koltukta taşınabilen şey; paket; bohça vb..

ibate, [Ar. beyt *(ev)* > ibāte اباته] *(iba:te) {OsT} is.* **1.** Gece yatırma. **2.** Barındırma. ⊟ **ibate etmek,** *Barındırmak.*|| **ibāte ve i'āşe,** *{OsT} Barındırma ve yedirme.*

ibavet, [Ar. eb *(baba)* > ibāvet اباوت] *(iba:vet) {OsT} is.* **1.** Babalık. **2.** Kendi evladı olmayan bir çocuğa babalık etme.

ibban, [Ar. ibbān ابان] *(ibba:n) {OsT} is.* **1.** En uygun zaman; uygun mevsim. **2.** Bir şeyin mevsimi. ⊟ **ibbānü'l-ākiha,** *{OsT} Meyve mevsimi.*

ibbik, -ği [ib *(yans.)* ib-bik] *{ağız} is.* İbibik; çavuşkuşu. [DS]

ibcal, -li [Ar. becel > ibcāl اجبال] *(ibca:l) {OsT} is.* Ağırlama; saygı gösterme; ululama.

ibcam, [Ar. ibcām اجبال] *(ibca:m) {OsT} is.* Rahatsız etme.

ibcek, [ib-i-cek / ib-cek] *{ağız} is.* → ibicek. [DS]

ibda[1], **-ı** [Ar. ibdāʿ ابداع] *(ibda:) {OsT} is.* **1.** Meydana getirme; sebep olma; sahneye koyma. **2.** *ed.* Yepyeni bir konuyu kendine özgü bir üslûpla işleme.

ibda[2], **-i** [Ar. ibdā' ابداء] *(ibda:) {OsT} is.* Yoktan var etme; yaratma; icat; buluş. ⊟ **ibdā etmek,** *{OsT} Yaratmak.*

ibda[3], **-a'ı** [Ar. ibḏāʿ ابضاع] *(ibda:) {OsT} is.* **1.** Bir kimsenin, kârı tamamen kendisine ait olmak üzere bir başkasına sermaye vermesi. **2.** Sorulan şeye güzel cevap verme; güzel söz söyleme. **3.** İkna etme; kandırma. ⊟ **ibdā-kâr,** *{OsT} Yeni ve güzel şeyler bulup söyleyebilen.*

ibdad, [Ar. ibdād ابداد] *(ibda:d) {OsT} is.* **1.** Bir şey uzatma. **2.** Uzatılma.

ibda'i, [Ar. ibdāʿī ابداعی] *(ibda:i:) {OsT} sf.* **1.** Kendine özgü; ilk şekliyle; orijinal. **2.** Yaratıcı.

ibda'iye, [Ar. ibdāʿīyye ابداعیه] *(ibda:iye) {OsT} is. fel.* Yaratılış teorisi.

ibdal, -li [Ar. bedel > ibdāl ابدال] *(ibda:l) {OsT} is.* **1.** Bir kimsenin ya da bir nesnenin yerine başkasını getirme; değiştirme; tebdil. **2.** *ed.* Bir harfin yerine başka bir harfi getirip değiştirme. ⊟ **ibdāl etmek,** *{OsT} Değiştirmek; tebdil etmek.*

ibdan, [Ar. ibdān ابدان] *(ibda:n) {OsT} is.* **1.** Karavaş; cariye. **2.** Kısrak.

ibdî, [Ar. ibtidā] *{ağız} zf.* Önce. [DS]

ibdin, [? ibdin] *{ağız} is.* Alışkanlık; âdet. [DS] ⊟ **ibdin etmek,** *{ağız} Zorlamak; ayak diremek.* [DS]

-ibe, [-ib-e] *{eAT} yap. e.* Ortaç eki *"-ene"* değeriyle kullanılır. *"Etmek verir her bir yoldan eribe (erene, gelene)."* Yusuf ve Zeliha.

ibe, [? ibe / iba] *{ağız} is.* Çiy; nem. [DS]

ibegat, [Yun. elekati *(kuyu çıkrığı)* => ibegat] *{ağız} is.* Hallaç tokmağı. [DS]

ibek, [Far. ībek ایبك] *(i:bek) {OsT} is.* **1.** Put. **2.** Haç.

iber[1], [Ar. ʿibret > ʿiber عبر] *{OsT} is.* İbretler.

iber[2], [Ar. ibre > iber ابر] *{OsT} is.* **1.** İğneler; ibreler. **2.** Mıknatıslı iğneler.

ibertmek, [abar-t-mak > iber-t-mek] *{ağız} is.* Abartmak. [DS]

ibez, [? ibez] *{ağız} is.* Gelişememiş, cılız buğday. [DS]

ibezin, [ibez-in] *{ağız} sf.* Hileci. [DS]

ibgaz, [Ar. buġż > ibġāż ابغاض] *(ibga:z) {OsT} is.* Sevmeme; hoşlanmama; buğzetme.

ibha, [Ar. ibḥā ابحا] *(ibha:) {OsT} is.* Kesilme.

ibhac, [Ar. ibhāc ابهاج] *(ibha:c) {OsT} is.* **1.** Sevindirme; sevinç verme. **2.** Sevindirilme.

ibhah, [Ar. ibḥāḥ ابحاح] *(ibha:h) {OsT} is.* **1.** Sesini tutma. **2.** Sesini boğuk çıkarma.

ibhak, -kı [Ar. ibḥāḳ ابحاق] *(ibha:k) {OsT} is.* Kör etme.

ibhal, -li [Ar. ibhāl ابهال] *(ibha:l) {OsT} is.* Kendi hâline bırakma; salıverme.

ibham, [Ar. ibhām ابهام] *(ibha:m) {OsT} is.* **1.** Açıklamama; kapalı bırakma. **2.** Belli etmeme; gizli tutma. **3.** *ed.* Sözün anlaşılamayacak derecedeki kapalığı. **4.** El ve ayak baş parmağı. ⊟ **ibhām-ı**

lāfzî, *{OsT} mant. İkizlilik.*|| **ibhām-ı mānevî,** *{OsT} mant. İkiz anlam.*

ibhamat, [Ar. ibhāmāt ابهامات] *(ibha:ma:t) {OsT} is.* Açıklanmayan şeyler; gizli tutulan şeyler.

ibhar, [Ar. baḥr *(deniz)* > ibḥār ابحار] *(ibha:r) {OsT} is.* Deniz yolculuğu yapma.

ibhirar, [Ar. ibhirār ابهيرار] *(ibhi:ra:r) {OsT} is.* Gece yarısı olma.

ibi[1], [ibi / bibi] *{ağız} is.* **1.** Büyük anne. **2.** Dede. **3.** Abla; kız kardeş. **4.** Hala. [DS]

ibi[2], [ib-i] *{ağız} is.* **1.** Hindi; dişi hindi. **2.** Kaz. **3.** Kaz yavrusu. **4.** *ünl.* Kaz gütme sırasında kazları çağırma ve kovalama ünlemi. [DS]

ibi[3], [i+bé > ibī] *(i'bi:) {ağız} ünl.* **1.** Şaşma bildirir. **2.** *sf.* Aptal; budala. [DS]

ibibik[1], **-ği** [*eT.* üb-gük *(yans.)* > übüp > ibibik ايبيك] *is. zool.* Gök kuzgunumsular takımının çavuş kuşugiller familyasından geniş siyah ve beyaz çizgili, kızılımsı renkli, başında iri bir tepelik bulunan eski dünyanın sıcak ve ılıman bölgelerinde yaşayan, yuvasını ağaç kovuklarına yapan, böcekçil bir kuş; çavuşkuşu; hüthüt, *(Upupa epops). {eAT} {OsT} (aynı)*

ibibik[2], **-ği** [ib+ib-ik] *{ağız} is.* Gövdesinin içi boş bir ot. [DS]

ibibikgiller, [ibibik-gil-ler] *is. zool.* Gökkuzgunumsular takımından, gagaları uzun ve yanlardan basık, kanat örtü tüyleri kısa, dişisi oyuklarda kuluçkaya yatan ve erkek tarafından beslenen kuşlar familyası; çavuş kuşugiller, *(Upipidae).*

ibibili, [ib *(yans.)* > ib+ib-i-li] *{ağız} is.* → ibibik. [DS]

ibibuk, -ğu [*eT.* übgük > ibibuk] *{ağız} is.* → ibibik. [DS]

ibibük, -ğü [*eT.* übgük > ibibük] *{ağız} is.* → ibibik. [DS]

ibicek[1], **-ği** [ib *(yans.)* > ib-i-cek] *{ağız} is.* → ibibik. [DS]

ibicek[2], [ibi-cek / ib-cek] *{ağız} is. is.* Kura; ad çekme. [DS] ⧉ **ibicek atmak,** *{ağız} Kura çekmek.* [DS]

ibici, [biç-mek > biç-i / ib-i-ci] *{ağız} is. is.* Kulak ucu. [DS]

ibicik, -ği [biç-mek > biç-ik / ib-i-cik] *{ağız} is.* Köşe; kenar uç. [DS]

ibidik, -ği [*eT.* übgük > ibibük] *{ağız} is.* → ibibik. [DS]

ibigügük, -ğü [*eT.* übgük / ib-i+gü-gük] *{ağız} is.* → ibibik. [DS]

ibik[1], [ib *(yans.)* > ibik / übük / übgük ابك] *{eT} {eAT} is.* → ibibik; hüthüt; çavuşkuşu.

ibik[2], **-ği** [*eT.* üb-gük > ibü-k > ibik] *is.* **1.** *biy.* Horoz, hindi gibi hayvanların başlarında bulunan etli kırmızı çıkıntı veya tüylerden yapılmış taç biçimindeki püskül. **2.** *{ağız} is.* Kuş gagası. [DS] **3.** Balık ve bazı hayvanların başında bulunan uzantı. **4.** *anat.* Bazı kemiklerde bulunan ve kasların tutunmasına yarayan küçük çıkıntı. **5.** Feslere takılan kırmızı püskül. **6.** *{ağız}* Açının köşesi; köşe; kenar; uç. [DS] **7.** *{ağız}* Burun. [DS] **8.** *{ağız}* İbriğin su dökülen emzik kısmı. [DS] **9.** *{ağız}* Şapka siperi. [DS] **10.** *{ağız}* Çıralı çam odunu parçası veya kabuğu. [DS] **11.** *{ağız}* Düğme. [DS] **12.** *{ağız} sf.* Söz getirip götüren; dedikoducu. [DS] ⧉ **ibiği kalkmak,** *{ağız} Tartışmada yenilmek.* [DS]|| **ibiği kızarmak,** *{ağız} 1. Benzine kan gelmek; sağlığı düzelmek. 2. (Tavuk, horoz için) semirmek; besili hâle gelmek. 3. Zenginleşmek. 4. Kızmak; sinirlenmek.* [DS]

ibiken, [? ibiken] *{ağız} sf.* Kurnaz. [DS]

ibikgügük, -ğü [ibik+gü+gü-k] *{ağız} is.* → ibibik. [DS]

ibikkukuk, -ğu [ibik+ku+ku-k] *{ağız} is.* → ibibik. [DS]

ibiklemek, [ibik-le-mek] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(i)-yor]* **1.** (Verevine çekilen kumaş için) esnemek. [DS] **2.** *gçl. f.* (Kuşlar için) gagalamak. **3.** (Horoz için) tavukla çiftleşmek. **4.** Kulağından ya da eteğinden tutmak.

ibikli, [ibik-li] *sf.* **1.** İbiği olan. **2.** *{ağız} is.* Çavuşkuşu; ibibik. [DS] **3.** *{ağız}* Özlü ve çıralı çam kabuğu. [DS] ⧉ **ibikli kuş,** *{ağız} İbibik; çavuşkuşu.* [DS]

ibiklü, [ib *(yans.)* > ib-ik-lü ابيكلو] *{eAT} {OsT} is.* İbibik; çavuşkuşu.

ibil, [Ar. ibl ابل] *{OsT} is.* Dişi deve.

ibilcik, -ği [ib *(yans.)* > ib-il-cik] *{ağız} is.* → ibibik. [DS]

ibilemek, [ibi-le-mek] *{ağız} gçl. f. [-er] [-l(i)-yor]* **1.** Hatırlamak. **2.** Düşünmek. **3.** Çekememek; kıskanmak. **4.** Arzu etmek; istemek; dilemek. [DS]

ibileyik, -ği [ib *(yans.)* > ib-i-le-y-ik] *{ağız} sf.* → ibibik. [DS]

ibili[1], [ibi-li] *{ağız} sf.* **1.** Nazik; ince; narin. **2.** (Göz için) az gören. [DS]

ibili[2], [ibik-li > ibi-li] *{ağız} is.* **1.** Hindi. **2.** Hotozlu serçe. [DS]

ibilik[1], **-ği** [ib *(yans.)* > ib-i-lik] *{ağız} is.* → ibibik. [DS]

ibilik[2], **-ği** [ib *(yans.)* > ib-i-lik] *{ağız} is.* İki ucu yontularak inceltilmiş düzgün yüzlü çöp. [DS]

ibimek[1], [ib-i-mek] *{ağız} gçsz. f. [-ir]* Büyümek; gelişmek; gümrahlaşmak. [DS]

ibimek[2], [*eT.* yıḍ *(koku)* > ibi-mek] *{ağız} gçsz. f. [-r]* Çok kötü kokmak. [DS]

ibini, [? ibini] *{ağız} is.* Fesleğen çiçeği. [DS]

ibinmek, [iba / ibe *(nem)* > ibi-n-mek] *{ağız} gçsz. f. [-ir]* Islanmak. [DS]

ibirik, -ği [Ar. ibrīḳ ابريق => ibirik] *{ağız}* *is.* İbrik. [DS]

ibirmek, [éb-ir-mek / eb-er-mek > ib-ir-mek] *{ağız}* *gçl. f. [ir]* Getirmek. [DS]

ibis, [Lat. ibis] *is. zool.* Leyleksilerden Afrika ve Batı Asya'nın sulak kıyılarında yaşayan uzun ve eğri gagalı, orta uzun bacaklı, boyu 75 cm. kadar, kanat açıklığı bir buçuk metreyi bulan, kurbağa türü küçük hayvanlarla beslenen, bazı türleri eski Mısırlılarca kutsal sayılan değişik renkli kuşlar, *(Threskiornis / Ibis aethiopica)*

ibisgiller, [ibis-gil-ler] *is. zool.* Leyleksiler takımından, gagaları uzun ve orak biçiminde kıvrık olan, boyun ve bacakları uzun, sulak alanlarda yaşayan, çoğu iri yapılı kuş familyası; kelaynakgiller, *(Ibidae).*

ibiş, [**İ**brahim > ib-iş] *is.* **1.** Kukla ve halk tiyatrosunda aptal görünüşlü, gülünç tavırlı, uşak rolündeki tip. **2.** *{ağız}* Ördek. [DS] **3.** *{ağız}* Zenci. [DS] **4.** *{ağız}* *sf.* Şapşal; soytarı; palyaço. [DS] **5.** *{ağız}* Yasal olmayan cinsel ilişkilere aracılık eden kimse. [DS] **6.** *{ağız}* *is.* Kuvvetli ve tıknaz adam. ▫ **ibiş gibi,** *(Yüz veya davranış için) gülünç.* [DS]

ibişlemek, [ebiş-le-mek] *{ağız}* *gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* Çocuğu sırtta taşımak. [DS]

ibişmek, [eb-iş-mek / ap-ış-mak] *{ağız}* *gçsz. f.* (Çocuk için) sırta binmek. [DS]

ibitavuğu, [ibi+tavuk-u] *{ağız}* *is.* Hindi. [DS]

ibitmek[1], [iba / ibe *(nem)* > ibi-t-mek] *{ağız}* *gçl. f. [-ir]* Islatmak. [DS]

ibitmek[2], [Ar. ibāte + et-mek => ibi-t-mek] *{ağız}* *gçl. f. [-ir]* Korumak; himaye etmek; esirgemek. [DS]

ibitmek[3], [ibi-mek > ibi-t-mek] *{ağız}* *gçl. f. [-ir]* Kokutmak. [DS]

ibka[1], **-a'ı** [Ar. bāḳī > ibḳā' ابقاء] *(ibka:, k kalın söylenir) is.* **1.** Sürekli kılma; beka sağlama. **2.** Yerinde ve önceki durumda bırakma. **3.** Sınıf geçememe. ▫ **ibkā-yı mākân alā mākân,** *{OsT} Her şeyi olduğu gibi bırakma.* || **ibkā-yı nām,** *{OsT} İyi bir ün bırakma.*

ibka[2], **-a'i** [Ar. büka' *(ağlama)* > ibkā' ابكاء] *(ibkâ:)* *{OsT}* *is.* Ağlatma.

ibkaen, [Ar. ibḳā'en ابقاءً] *(ibka:'en, k kalın söylenir)* *{OsT}* *zf.* Yerinde ve olduğu gibi bırakarak. ▫ **ibkāen ta'yîn,** *İşinden ayrılan bir görevliyi tekrar eski görevine getirme.*

ibl, [Ar. ibl ابل] *{OsT}* *is.* Dişi deve.

ibla, -a'ı [Ar. belʿ > iblāʿ ابلاع] *{OsT}* *is.* Yutturma.

iblağ, [Ar. bulūġ > iblāġ ابلاغ] *(iblâ:ğ)* *{OsT}* *is.* **1.** Söylenilen veya verilen bir şeyi gerekli yere ulaştırma; vardırma. **2.** Eriştirme. **3.** Gönderme. **4.** Bir şeyin miktarını belirtilen miktara çıkarma; artırma. ▫ **iblağ etmek,** *{OsT} 1. Ulaştırmak; eriştirmek; yetiştirmek. 2. Bir şeyin miktarını arttırmak.*

iblan, [Ar. ibl > iblān ابلان] *(iblâ:n)* *{OsT}* *is.* İki sürü deve.

iblemek, [ip-le-mek] *{ağız}* *gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* Önem vermek; saymak. [DS]

ibli[1], [Ar. iblī ابلى] *(ibli:)* *{OsT}* *is.* Deveci.

ibli[2], [? ibli ابلى] *{eAT}* *sf.* **1.** İmalı; kinayeli. **2.** Esassız.

iblik, -ği [ip-lik] *{ağız}* *is.* İplik. [DS]

ibliklenmek, [ip-lik-le-n-mek] *{ağız}* *dönşl. f. [-ir]* Lif lif olmak; ipliklenmek; tiftiklenmek. [DS]

iblim, [Ar. iblīm ابليم] *(ibli:m)* *{OsT}* *is.* **1.** Bal. **2.** Amber.

iblis, [Ar. iblīs ابليس] *(ibli:s)* *{OsT}* *is.* **1.** Şeytan. **2.** *sf. mecaz.* Kötü; lanetli; hileci; düzenci.

iblisane, [Ar. iblīs + Far. -āne ابليسانه] *(ibli:sa:'ne)* *{OsT}* *zf.* Şeytana yakışır biçimde; şeytanca; şeytan gibi.

İBM, [İng. **I**nternational **B**usiness **M**achines *(Uluslararası İş Makineleri*] *(aybiem)* *kısalt.* Bilgisayar alanında faaliyet gösteren bir Amerikan şirketi ve bunların belirlediği standart.

ibn, [Ar. ibn ابن] *{OsT}* *is.* Oğul; erkek evlat. ▫ **ibn-i āmm,** *{OsT} Amca oğlu.*|| **ibn-i arz,** *{OsT} Gurbette bulunan; garip; yolcu.*|| **ibn-i haram,** *{OsT} Gayrimeşru çocuk; piç.*|| **ibn-i harb,** *{OsT} Eski savaşçı; asker; muharip.*|| **ibn-i helāl,** *{OsT} Meşru cinsel ilişkiden doğmuş olan çocuk.*|| **ibn-i hürre,** *{OsT}* → ibn-i hurre.|| **ibn-i hurre,** *{OsT} Namuslu, dürüst, temiz kimse.*|| **ibn-i irs,** *{OsT} 1. Çakal çocuğu. 2. Kurnaz kimse; sinsi.*|| **ibn-i leyi,** *{OsT} 1. Gecenin çocuğu. 2. Hırsız.*|| **ibn-i müzne,** *{OsT} Bulut arasından süzülüp gelen ay ışığı.*|| **ibn-i sebîl,** *{OsT}* → ibnü's-sebîl.|| **ibn-i tarîk,** *{OsT} 1. Yolcu; seyyah. 2. Derviş; tarikatçı. 3. Soyguncu; yol kesen.*|| **ibn-i yevm,** *{OsT} Kendini günün şartlarına hemen uyduran.*|| **ibn-i üsbuayn,** *{OsT} 1. Ayın on dördü. 2. Çok güzel genç.*|| **ibn-i vakt,** *{OsT}* → ibnü'l-vakt.|| **ibnü'l-Hattāb,** *{OsT} Hz. Ömer.*|| **ibnü's-sebîl,** *{OsT} Yolcu.*|| **ibnü'l-vakt,** *{OsT} Vaktin uyarına göre giden; zamana uyan.*|| **ibnü'z-zamān,** *{OsT} Zamane çocuğu.*|| **ibnü'z-zinā,** *{OsT} Piç.*

ibne, [Ar. ibne ابنه] *{OsT}* *is.* **1.** Kız çocuk. **2.** *argo.* Bir erkekle cinsel tatminini anüsünden sağlayan erkek; pasif eş cinsel erkek; verek. ▫ **ibnetü'l-cebel,** *{OsT} 1. Dağın kızı. 2. mecaz. Yankı.*

ibnelik, -ği [ibne-lik] *is.* **1.** İbne olma durumu. **2.** İbne gibi davranma.

ibnetor, [Ar. ibne+ Fr. teur] *is. argo.* Eş cinsel pasif erkek; ibne.

ibni, [Ar. ibni ابنِ] *{OsT} is.* **1.** Oğul; erkek evlat. **2.** *sf.* (Unvanlarda) oğlu; zade.

ibniye, [Ar. ibniyye ابنيه] *{OsT} is. isl. huk.* Ölen kimsenin kız torunu.

ibo, [ibe *(nem)* / iba ?] *{ağız} is.* Kırağı. [DS]

ibobik, -ği [ib+ib-ik / übgük] *{ağız} is.* → ibibik. [DS]

ibobop, -bu [ib+ob+op / ib+ib-ik] *{ağız} is.* → ibibik. [DS]

ibra, -a'i [Ar. berʾ *(doğru)* > ibrāʾ ابراء] *(ibra:) {OsT} is.* **1.** *huk.* Temize çıkarma; beraat ettirme; aklama. **2.** Temize çıkarılma; aklanma. **3.** Hastayı iyi etme. ⊡ **ibra etmek,** *{OsT} huk. Temize çıkarmak; beraat ettirmek; aklamak.*|| **ibrā-i āmm,** *{OsT} huk. Bütün davaların her birinden temize çıkmak.*|| **ibrā-i iskāt,** *{OsT} Bir kimse üzerinde bulunan haklarından bir kısmını veya tamamını bağışlama.*|| **ibrā-i istîfā,** *{OsT} huk. Bir kimse üzerinde bulunan hakkını aldığına dair söz ve tasdik.*|| **ibrā-i hās,** *{OsT} huk. Bir kimseyi, hakkındaki bir çok davanın yalnız birinden aklama.*

ibrad, [Ar. berd *(soğuk)* > ibrād ابراد] *(ibra:d) {OsT} is.* **1.** Soğutma. **2.** Güçsüzleştirme.

ibram, [Ar. ibrām ابرام] *(ibra:m) {OsT} is.* Birini usandırıncaya kadar ısrar etme; üstüne düşme; zorlama. ⊡ **ibram etmek,** *{OsT} Zorlamak; üstüne düşmek.*

ibramat, [Ar. ibrāmāt ابرامات] *(ibra:ma:t) {OsT} is.* Zorlamalar; usandırıcı ısrarlar.

ibran, [? ibran] *{ağız} is.* Buğday arasında biten ve yenilince baş döndüren bir tür yulaf; deli yulaf. [DS]

ibraname, [Ar. ibrāʾ + Fan. –nāme ابرانامه] *(ibra:na:me) {OsT} is.* Alacak verecek kalmadığına dair taraflarca hazırlanıp imzalanmış belge; ibra senedi; aklama belgesi.

İbranca, [Ar. ʿİbrānī+ T. -ca] *(ibra'nca) is.* Bugün İsrail'de kullanılan bir Sami dili.

İbrani, [Ar. ʿİbrānī عبرانى] *(ibra:ni:) {OsT} is.* **1.** Eskiden Yahudilere verilen isim. **2.** *sf.* Yahudilerle ilgili.

İbranice, [Ar. ʿİbrānī + T. -ce] *(ibra:'ni:ce) is.* Bugün İsrail'de kullanılan bir Sami dili.

ibrar, [Ar. ibrār ابرار] *(ibra:r) {OsT} is.* Yeminin doğruluğunun tasdiki.

ibraz, [Ar. bürūz > ibrāz ابراز] *(ibra:z) {OsT} is.* **1.** Ortaya koyma; meydana çıkarma; gösterme. **2.** Belgelendirme. ⊡ **ibraz etmek,** *{OsT} Göstermek.*|| **ibrāz-ı fazl u hüner,** *{OsT} Bilgi ve becerisini sergileme.*|| **ibrāz-ı sadākat,** *{OsT} Dostluk gösterme; bağlılığını ispatlama.*|| **ibrāz-ı şecāat,** *{OsT} Yiğitlik gösterme.*

ibre, [Ar. ibre ابره] *{OsT} is.* **1.** İğne. **2.** Ölçü aletlerinde miktar ve yönleri gösteren hareketli küçük iğne. **3.** *bot.* Çam, ardıç, sedir vb. ağaçların ucu iğne gibi sivri, ince uzun yaprağı. **4.** *bot.* Çiçeklerin tepeciği ile yumurtacığı arasındaki ince uzun sap. ⊡ **ibre-i havām,** *{OsT} Arı ve akrep gibi hayvanların zehirli iğnesi.*|| **ibre-i hayāt,** *{OsT} Terzi iğnesi, dikiş iğnesi.*|| **ibre-i lāmî,** *{OsT} Büyük iğne.*|| **ibre-i mıknatısî,** *{OsT} Pusula iğnesi.*|| **ibre-i rāiye,** *{OsT} bot. Itır çiçeği cinsinden "dön baba" denilen bir bitki.*|| **ibrenin inhitātı,** *{OsT} Herhangi bir gösterge ibresinin daha düşük dereceleri göstermesi.*

ibret, [Ar. ʿibret عبرت] *{OsT} is.* **1.** Yanlış veya kötü durumlardan sakınma olgusu. **2.** Yanlış ve kötü olaylardan alınacak uyarıcı, öğretici ders. **3.** *sf.* Çirkin; kötü; acayip. ⊡ **ibret almak,** *Bir olaydan edindiği izlenimlerden kendisine hareket tarzı belirlemek; ders almak; hisse kapmak.*|| **ibret-āmîz,** *{OsT} Ders çıkarmayı öğreten.*|| **ibret-āmūz,** *{OsT} Ders alınmasını sağlayan; ders çıkaran.*|| **ibret-bahş,** *{OsT} Ders veren.*|| **ibret-bîn,** *{OsT} Başına gelen kötü bir olaydan ders almış bulunan.*|| **ibret-endūz,** *{OsT} Ders almaya örnek oluşturan.*|| **ibret eylemek,** *{eAT} Ders almak; ibret almak.*|| **ibret gözü ile bakmak,** *Ders çıkarmak için incelemek.*|| **ibret-i müessîre,** *{OsT} Birini etkileyerek onun ders almasına yol açan.*|| **ibretin kudreti,** *Çok çirkin; pek acayip.*|| **ibret olmak,** *Çevredekilere ders verecek nitelikte olmak.*|| **ibret-nümā,** *{OsT} Ders alınacak olay gösteren.*|| **ibret-nümūn,** *{OsT} İbret gösteren.*|| **ibret-perîz,** *{OsT} Bir olaydan kendisi için ders çıkaran; ibret alan.*

ibreten, [Ar. ibreten عبرةً] *(ibre'ten) {OsT} zf.* Başkalarına ders olması için. ⊡ **ibreten li's-sāirîn,** *{OsT} Başkalarına ibret olmak üzere.*

ibretiâlem, [Ar. ibret-i+ālem عبرت عالم] *(ibre'tia:lem) {OsT} sf.* Başkalarına ders olan. ⊡ **ibretiālem için,** *Herkese ders olsun diye.*

ibrevi, [Ar. ibrevī ابروى] *(ibrevi:) {OsT} sf.* **1.** İbre ile ilgili. **2.** İğne biçiminde olan; iğne gibi.

ibreviye, [Ar. ibreviyye ابرويه] *{OsT} is. bot.* Sardunyagiller, *(Geraniaceae).*

İbrî, [Ar. ʿibrī عبرى] *(ibri:) {OsT} öz. is.* İbranî dininden olan; Yahudi.

ibrî, [Ar. ibrī ابرى] *(ibri:) {OsT} sf.* **1.** İğnesi olan; ibreli. **2.** İğne yapan; iğne satan; iğneci. **3.** *is. zool.* İğneliler,

ibric, [Ar. ibrīc ابريج] *(ibri:c) {OsT} is.* Yayık.

ibrik[1], -ği [Ar. ibrīḳ ابريق] *(ibri:k, k kalın söylenir)*

{OsT} is. Su ve diğer sıvıları koymaya yarayan kulplu ve emzikli kap. *{ağız} (aynı)* [DS] ⊡ **ibrîk gulāmı,** *{OsT} tar. İmparatorluk döneminde sarayda, el yüz yıkamak, abdest almak için kullanılan ibrik leğen işlerine bakmakla görevli kimselere verilen isim.*|| **ibrîk-i mey,** *{OsT} Şarap kabı.*

ibrik², **-ği** [İt. brig] *is. dnz.* Gemi hapishanesi.

ibrik³, **-ği** [ib+(i)r-ik] *{ağız} is.* → ibibik. [DS]

ibrikçi, [ibrik-çi] *is. tar.* → ibrikdar.

ibrikdar, [Ar. ibrik + Far. -dār ابریقدار] *(ibrikda:r) {OsT} is. tar.* Saraylarda ve konaklarda ibrikle su dökmekle görevli kimse. ⊡ **ibrikdar usta,** tar. *İmparatorluk döneminde sarayın harem dairesinde leğen ve ibriklere bakan, padişahın özel hizmetini gören karavaş.*

ibriksi, [ibrik-si] *sf.* İbrik gibi; ibrik görünümlü olan.

ibrim¹, [Far. ebrişüm => ibrim ابریم] *{eAT} is.* İbrişim. ⊡ **ibrim ibrim,** *{eAT} İbrişimle süslenmiş; ibrişimli.*

ibrim², [Yun. rúmi => irim > ibrim [Tietze]] *{ağız} is.* Küçük sokak. [DS]

ibrin, [Ar. ibrīn ابرین] *(ibri:n) {OsT} sf.* Güzel ve parlak yüzlü; sevgili.

ibrinşak, -kı [Ar. ibrinşāk ابرنشاق] *(ibrinşa:k) {OsT} is.* Ağacın çiçek açması; ağaç çiçeğinin tomurcuğu yarıp çıkması.

ibrisüm, [Far. ibrīsüm ابریسم] *(ibri:süm) {OsT} is.* → ibrişim.

ibrişe, [? ibrişe] *{ağız} is.* Yerden kaynayan su. [DS]

ibrişim, [Far. ebrīsüm ابریشم] *is.* İpeğin bükülmesi ile elde edilen iplik. ⊡ **ibrişim kurdu,** *İpek böceği.*

İbriye, [Ar. ʿibriyye عبریه] *{OsT} öz. is.* Bayan Yahudi.

İbriyun, [Ar. ʿibriyyūn عبریون] *(ibriyu:n) {OsT} is.* İbraniler; Yahudiler.

ibriz, [Ar. ibrīz ابریز] *(ibri:z) {OsT} is.* Saf, katışıksız altın; som altın.

ibrizî, [Ar. ibrīzī ابریزی] *(ibrizi:) {OsT} is.* → ibriz.

ibruk, -ğu [Ar. ibrīḳ] *{ağız} is.* İbrik. [DS]

ibrük, [Ar. ibrīḳ] *{ağız} is.* İbrik. [DS]

ibsal, -li [Ar. ibsāl ابسال] *(ibsa:l) {OsT} is.* **1.** Yasaklama. **2.** Bir şeyi rehin bırakma. **3.** Bir şeyi sipariş verme.

ibsan, [Ar. ibsān ابسان] *(ibsa:n) {OsT} is.* Yüz veya huy güzelliği.

ibsar, [Ar. başar > ibşār ابصار] *(ibsa:r) {OsT} is.* Dikkatle bakma.

ibsari, [Ar. ibṣārī ابصاری] *(ibsa:ri:) {OsT} sf.* Dikkatle bakmayla ilgili; dikkatli bakışa ilişkin.

ibsas, [Ar. ibs̱ās ابثاث] *(ibsa:s) {OsT} is.* **1.** Dağıtma; yayma. **2.** Bir gizlliği, sırrı ortaya çıkarma.

ibsirar, [Ar. ibs̱irār ابثرار] *(ibsira:r) {OsT} is.* At yarışında koşuşma.

ibşar, [Ar. büşr > ibşār ابشار] *(ibşa:r) {OsT} is.* İyi ve sevinilecek haber verme; müjde verme; müjdeleme.

ibşarat, [Ar. ibşārāt ابشارات] *(ibşa:ra:t) {OsT} is.* Müjde vermeler; müjdelemeler.

ibşaş, [Ar. ibşāş ابشاش] *(ibşa:ş) {OsT} is.* Bazı bitki veya çiçeklerin birbirine sarılıp karışması.

ibşir, [? ibşir] *{ağız} sf.* Haylaz; serseri. [DS]

ibta, -a'ı [Ar. ibṭāʿ ابطاع] *(ibta:) {OsT} is.* **1.** Ağır davranış; ağırdan alma. **2.** Gecikme. **3.** Geciktirme.

ibtal, -li [Ar. ibṭāl ابطال] *(ibta:l) {OsT} is.* → iptal.

ibtale, [Ar. ibṭāle ابطاله] *(ibta:le) {OsT} is.* Boş; boş yere; beyhude.

ibtar¹, [Ar. ibṭār ابطار] *(ibta:r) {OsT} is.* **1.** Yoksun bırakma; esirgeme; vermeme. **2.** Çocuksuz bırakma. **3.** Kesme; ayırma; bölme. **4.** Karar verme, bir meseleyi halletme; çözme. **5.** Güneş doğduktan sonra, kuşluk zamanı yapılan ibadet.

ibtar², [Ar. ibtār ابتار] *(ibta:r) {OsT} is.* **1.** Bir araca alabileceğinden fazla yük yükletme. **2.** Şaşma; şaşakalma.

ibtaş, [Ar. ibṭāş ابطاش] *(ibta:ş) {OsT} is.* Şiddetle kavrama; güçlü bir şekilde tutma.

ibtat, [Ar. ibtāt ابتات] *(ibta:t) {OsT} is.* Kesme.

ibtiar, [Ar. ibtiʾār ابتئار] *(ibtia:r) {OsT} is.* **1.** Kuyu kazma. **2.** Kuyu kazdırma.

ibtias, [Ar. baʿs > ibtiʿās̱ ابتعاث] *(ibtia:s) {OsT} is.* Gönderme.

ibtida¹, **-a'ı** [Ar. ibtidāʿ ابتداع] *(ibtida:) {OsT} is.* → ibda¹.

ibtida², **-a'i** [Ar. ibtidāʾ ابتداء] *(ibtida:) {OsT} is.* **1.** Başlama. **2.** Başlangıç. *zf.* İlkin; en önce; ilk önce. ⊡ **ibtidā-i dāhil,** *{OsT} Medreselerde orta öğrenimi verenler.*|| **ibtdā-i hāric,** *{OsT} Medresede üç öğrenim derecesinden ilki.*|| **ibtidā-i semt,** *{OsT} gök b. Doğuyu ve batıyı gösteren ufuk dairesi.*|| **ibtidā-i cülûs,** *{OsT} Tahta çıkışın başlangıcı; hükümdarlığın başlangıcı.*|| **ibtidā-şüdegān,** *{OsT} Aday; stajyer.*

ibtidad, [Ar. ibtidād ابتداد] *(ibtida:d) {OsT} is.* İki kişinin bir şeyi birer tarafından tutması.

ibtidaen, [Ar. ibtidāʾen ابتداءً] *(ibtida:'en) {OsT} zf.* **1.** Başlangıç olarak. **2.** En önceden.

ibtidah, [Ar. ibtidāh ابتداه] *(ibtida:h) {OsT} is.* Sözü düşünmeden o anda aklına geldiği gibi söyleme: irtical; doğaç.

ibtidaî, [Ar. ibtidā'ī ابتدائی] *(ibtida:i:) {OsT} sf.* **1.** İlk olan; başlangıca ait. **2.** Başlangıç derecesinde. **3.** (Madde için) ham; işlenmemiş. **3.** Gelişmemiş; ilk biçimiyle kalmış olan; ilkel. ⊡ **ibtidâî madde,** *{OsT} Ham madde.*

ibtidaiyat, [Ar. ibtidā'iyyāt ابتدائیات] *(ibtidaiya:t) {OsT} is.* **1.** Başlangıç bilgileri; ilk bilgiler. **2.** Bir okulun ilk sınıflarında öğretilen dersler. **3.** Bu derslere ilişkin kitaplar.

ibtidaiye, [Ar. ibtidā'iyye ابتدائیة] *(ibtida:iye) {OsT} is.* → ibtidaî.

ibtidar, [Ar. beder / büdūr > ibtidār ابتدار] *(ibtida:r) {OsT} is.* **1.** Bir işe başlama. **2.** Bir işe hemen girişme. ⊡ **ibtidar etmek,** *{OsT} İşe başlamak.*

ibtiga, [Ar. beğā > ibtiğā ابتغاء] *(ibtiga:) {OsT} is.* **1.** İstek; arzu; talep. **2.** Maksat; amaç; gaye. ⊡ **ibtigā-en li-merzāti'llāh,** *{OsT} Allah'ın rızasını istemek amacıyla.*|| **ibtigā-yı te'vil,** *{OsT} Sözü başka anlama çekme çabası.*

ibtihac[1], [Ar. ibtiḥāc ابتحاج] *(ibtiha:c) {OsT} is.* Her şeyde bolluk.

ibtihac[2], [Ar. behic > ibtihāc ابتهاج] *(ibtiha:c) {OsT} is.* Sevinçli olma; sevinme; gönlü açılma.

ibtihal, -li [Ar. bühl > ibtihāl ابتهال] *(ibtiha:l) {OsT} is.* Yalvarma; niyaz.

ibtihar, [Ar. ibtihār ابتهار] *(ibtiha:r) {OsT} is.* İkiye bölünme; iki parça olma.

ibtihas, [Ar. baḥs > ibtiḥāṡ ابتحاث] *(ibtiha:s) {OsT} is.* Bir şeyin doğruluğunu araştırma; sorma; soruşturma.

ibtika[1], **-a'ı** [Ar. ibtikā' ابتقاع] *(ibtika:) {OsT} is.* Rengin doğal olarak değişmesi.

ibtika[2], **-a'i** [Ar. bükā' > ibtikā' ابتكاء] *(ibtika:) {OsT} is.* Ağlama.

ibtikar, [Ar. ibtikār ابتكار] *(ibtika:r) {OsT} is.* Sabahleyin erken kalkma.

ibtila[1], **-a'ı** [Ar. bel' > ibtilā' ابتلاع] *(ibtilâ:) {OsT} is.* **1.** Zorlukla yutma. **2.** Gelini gerdeğe koyma.

ibtila[2], **-a'i** [Ar. ibtilā' ابتلاء] *(ibtilâ:) {OsT} is.* → iptila. ⊡ **ibtilā-i şedîd,** *{OsT} Şiddetli düşkünlük; aşırı tiryakilik.*

ibtilac, [Ar. ibtilāc ابتلاج] *(ibtilâ:c) {OsT} is.* Meydana çıkma; görünme.

ibtilal, -li [Ar. ibtilāl ابتلال] *(ibtilâ:l) {OsT} is.* Islanma.

ibtilaz, [Ar. ibtilāz ابتلاز] *(ibtilâ:z) {OsT} is.* Alma.

iptin, [? ibtin] *{ağız} is.* Alışkanlık; huy. [DS]

ibtina, -a'i [Ar. binā' > ibtinā' ابتناء] *(ibtina:) {OsT} is.* **1.** Bir şeyi, bir şeyin üzerine kurma. **2.** Bir tartışma veya davada doğruluğuna inanılır bir kanıta dayanma. **3.** Konuyu bir şey üzerine kurup geliştirme.

ibtinaen, [Ar. ibtināen ابتناءً] *(ibti'na:'en) {OsT} zf.* Dayanarak.

ibtira, -a'i [Ar. ibtirā' ابتراء] *(ibtira:) {OsT} is.* Ağaç yontma.

ibtirad, [Ar. ibtirād ابتراد] *(ibtira:d) {OsT} is.* **1.** Serinlemek için soğuk su içme. **2.** Soğuk su ile yıkanma; duş.

ibtisam, [Ar. besm *(gülümseme)* > ibtisām ابتسام] *(ibtisa:m) {OsT} is.* Gülümseme; gülümseyiş; tebessüm. ⊡ **ibtisām etmek,** *{OsT} Gülümsemek; tebessüm etmek.*

ibtisamat, [Ar. ibtisāmāt ابتسامات] *(istisa:ma:t) {OsT} is.* Gülümsemeler.

ibtisar[1], [Ar. ibtisār ابتسار] *(ibtisa:r) {OsT} is.* Bir şeye başlama.

ibtisar[2], [Ar. baṣar > ibtiṣār ابتصار] *(ibtisa:r) {OsT} is.* **1.** Kalp gözüyle görme. **2.** Bir şeyin gerçek yüzünü kavrama.

ibtişak, -ki [Ar. ibtişāk ابتشاك] *(ibtişa:k) {OsT} is.* **1.** Yalan söyleme. **2.** Haysiyet, şeref ve namusa dokunma.

ibtita, -a'i [Ar. ibtitā ابتتاء] *(ibtita:) {OsT} is.* Kesilme.

ibtitar, [Ar. ibtitār ابتتار] *(ibtita:r) {OsT} is.* Uyma; tabi olma.

ibtiya, -a'ı [Ar. bey' > ibtiyā' ابتياع] *(ibtiya:) {OsT} is.* Para karşılığında bir şeye sahip olma; satın alma.

ibtiyar, [Ar. ibtiyār ابتيار] *(ibtiya:r) {OsT} is.* **1.** Kavga etme. **2.** Güçsüz kuvvetsiz olma. **3.** Seçip kabul etme.

ibtiza, -a'ı [Ar. ibtizā' ابتزاع] *(ibtiza:) {OsT} is.* (Bir şey için) açıkta bulunma; meydanda olma.

ibtizal, [Ar. bezl > ibtizāl ابتذال] *(ibtiza:l) {OsT} is.* **1.** Hor kullanım. **2.** Bol bulunuş yüzünden değeri düşme; ucuzlama. **3.** Bir şeyi sürekli olarak kullanma. **4.** *ed.* Çok kullanılmış, ağızdan ağıza dolaşmış sözlerin kullanılması.

ibtizar, [Ar. ibtizār ابتزار] *(ibtiza:r) {OsT} is.* Zorla alma; soyma; gasp.

ibtizaz, [Ar. ibtiżāż ابتضاض] *(ibtiza:z) {OsT} is.* İhtiyaç yüzünden hakarete ve alçaltılmaya katlanma.

ibubuk, -ğu [ib+ib-ik] *{ağız} is.* → ibibik. [DS]

ibuk, -ğu [ib-uk] *{ağız} is.* Baykuş. [DS]

ibübük, -ğü [ib+üb-ük] *{ağız} is.* → ibibik. [DS]

ibük, [ib *(yans.)* > ib-ük ابك] *{eAT} {OsT} is.* → ibibik.

ibyizaz, [Ar. beyāż > ibyiżāż ابيضاض] *(ibyiza:z) {OsT} is.* Beyaz olma; beyazlama; ağarma.

ibza[1], -a'ı [Ar. bıḍā'a *(sermaye)* > ibżā' / ibḏā' ابضاع] *(ibza:) {OsT} is.* Bir kimsenin kârı tamamen kendine ait olmak üzere, (vekâlet gibi) birine işletmek üzere sermaye vermesi şeklindeki ortaklık.

ibza[2], -a'i [Ar. ibzā' ابزاء] *(ibza:) {OsT} is.* Birini son derece keder içinde bırakma; sıkıntıya düşürme.

ibza[3], -a'i [Ar. ibẕā' ابذاء] *(ibza:) {OsT} is.* Kötü söyleme.

ibzal, -li [Ar. ibẕāl ابذال] *(ibza:l) {OsT} is.* Sakınmadan, esirgemeden bol bol verme; yapma; kullanma. ⊡ **ibzāl etmek,** *{OsT} Cömertçe vermek; söylemek; yapmak; kullanmak.*|| **ibzāl-kârāne,** *{OsT} Bol olarak; bollukla; bolca.*

ibzar, [Ar. ibẕār ابذار] *(ibza:r) {OsT} is.* İsraf.

ibzaz[1], [Ar. ibżāż ابضاض] *(ibza:z) {OsT} is.* Bir şeyi gereğinden az verme.

ibzaz[2], [Ar. ibẓāẓ ابظاظ] *(ibza:z) {OsT} is.* Semirme; yağlanma.

ibzim, [Ar. ibẕīm ابذيم] *(ibzi:m) {OsT} is.* Metal kemer tokası.

ibzin, [Ar. ibzīn ابزين] *(ibzi:n) {OsT} is.* → ibzim.

ica, -a'ı [Ar. vecā' > īcā' ايجاع] *(i:ca:) {OsT} is.* Ağrı, ıstırap ve acı verme; acıtma. ⊡ **īcā' etmek,** *{OsT} Acıtmak; ağrı vermek.*

ica'a, [Ar. cū' > īcā'a ايجاعا] *(i:ca:a) {OsT} is.* Yiyecek içecek vermeyerek aç bırakma.

icab[1], i'cab, [Ar. 'ucb > i'cāb اعجاب] *(i-ca:b) (ica:b) {OsT} is.* **1.** İyiliğe ve güzelliğe hayran etme. **2.** Hayrete düşürme; şaşırtma. **3.** Kendini beğenmişlik.

icab[2], [Ar. vücūb > īcāb ايجاب] *(i:ca:b) {OsT} is.* **1.** Gerekme; gerek. **2.** Bir sözleşme için ilk söylenen söz. **3.** *mant.* Olumlama. ⊡ **īcāb-ı hāl,** *{OsT} Durumun gereği.*|| **īcāb-ı maslahāt,** *{OsT} İşin gereği.*|| **īcāb ve kabūl,** *{OsT} eko. İbraz edilen belge ve teklifin kabulü.*

icabat, [Ar. īcāb > īcābāt ايجابات] *(i:ca:ba:t) {OsT} is.* Gerekli olan şeyler; gerekler; icaplar.

icaben, [Ar. īcāb > īcāben ايجاباً] *(i:ca:'ben) {OsT} zf.* İster istemez; gerekli bularak.

icabet, [Ar. icābet اجابت] *(i:ca:bet) {OsT} is.* **1.** Bir davete uyma; çağrıyı yerine getirme. **2.** Bir buyruğa veya isteğe uyma; uygun bulma; razı olma; muvafakat etme. ⊡ **icabet etmek,** *{OsT} 1. Bir davete uyarak gitmek. 2. Bir buyruğa uygun olarak hareket etmek.*|| **īcābet-gāh,** *{OsT} Kabul etme yeri.*|| **īcābet-gāh-i ilāhī,** *{OsT} Allah'ın duaları kabul ettiği yer.*|| **īcābet-i makrūn,** *{OsT} Kabul edilmiş veya kabul edilebilir nitelikteki dua.*

icabî, [Ar. īcābī ايجابى] *(i:ca:bi:) {OsT} sf.* **1.** Çağrıya uyma ile ilgili **2.** Olumlu. ⊡ **īcābī ihtilāf,** *{OsT} Bir uyuşmazlık konusunda birden çok yargı makamının kendisini görevli ve yetkili sayması üzerine ortaya çıkan ihtilaf.*

icad[1], [Ar. icād اجاد] *(ica:d) {OsT} is.* Pencere ve kapı üstlerinde bulunan kemer.

icad[2], [Ar. īcād ايجاد] *(i:ca:d) {OsT} is.* **1.** Vücuda getirme. **2.** Vücuda getirilme. **3.** Yeniden bir şey çıkarma. **4.** *ed.* Yeni bir fikri, yeni bir konuyu zihinde bulma. ⊡ **īcād-gerde,** *{OsT} Yeni ortaya konulmuş.*|| **īcād-ı akl-ı insānī,** *{OsT} İnsan aklının buluşu.*|| **īcād-ı bedāyī,** *{OsT} Güzel şeyler yaratma.*

icade, [Ar. cūd > icāde / icādet اجادة] *(ica:de) {OsT} is.* **1.** İyi yapma; iyi işleme. **2.** İyi konuşma; iyi davranma. **3.** Cömertçe verme. **4.** Geçer akçe verme.

i'caf, [Ar. i'cāf اعجاف] *(i-ca:f) {OsT} is.* Hiç durmaksızın hastaya bakma.

ic'af, [Ar. ic'āf اجعاف] *(ic-a:f) {OsT} is.* Yere düşürme; yıkma.

icah, [Ar. icāḥ اجاح] *(ica:h) {OsT} is.* Perde; örtü.

i'cal, -li [Ar. i'cāl اعجال] *(i-ca:l) {OsT} is.* **1.** Acele ettirme. **2.** Öne geçme.

icale, [Ar. cevelān > icāle اجاله] *(ica:le) {OsT} is.* Gezdirme; dolaştırma. ⊡ **icāle-i esb,** *{OsT} Atı dolaştırma.*|| **icāle-i fikr,** *{OsT} Düşünüp taşınma.*|| **icāle-i kalem,** *{OsT} Kalem dolaştırma; yazı yazma.*

icalet, [Ar. 'acele > 'icālet عجالت] *(ica:let) {OsT} is.* **1.** Çarçabuk yapılan iş. **2.** Çabucak bulunan nesne. **3.** El kitabı.

icaleten, [Ar. 'icāleten عجالةً] *(ica:le'ten) {OsT} is.* Acele ile; çabucak; çarçabuk.

i'cam, [Ar. 'acem > i'cām اعجام] *(i-ca:m) {OsT} is.* (Arap alfabesi ile yazı için) harflerin noktasını koyma; noktalama.

icam[1], [Ar. eceme > icām اجام] *(ica:m) {OsT} is.* **1.** Ağaçlıklar; çalılıklar; koruluklar. **2.** Aslan yatakları.

icam[2], [ece > ecem ?] *{ağız} is.* Arkadaş. [DS]

ican, [Ar. 'icān عجان] *(ica:n) {OsT} is.* **1.** Boyun. **2.** Apış arası.

icap, -bı [Ar. vücūb > īcāb ایجاب] *(ica:p) is.* **1.** Bir şeyin gereği olan şey; gerek; lüzum. **2.** *huk.* Bir sözleşmenin yapılmasında taraflardan birinin karşı tarafa yapmış olduğu teklif. ⊟ **icabına bakmak,** *1. Gereğini yapmak; gerekeni yerine getirmek. 2. mecaz. Bir kimseyi öldürmek; yok etmek; ortadan kaldırmak.*|| **icabında,** *Gerekli olduğunda; gerektiğinde.*|| **icap etmek,** *Gerekmek; lüzum etmek.*|| **icap ettirmek,** *Gerektirmek.*

icapçı, [icap-çı] *sf.* (Uzman hekim için) nöbetçi olarak hastahanede değil de gerektiğinde çağrılmak üzere bilinen bir yerde bulunan.

icar, [Ar. ecr > īcār ایجار] *(i:ca:r) {OsT} is.* **1.** Kiraya verme; kiralama. **2.** Kiralanan şey için ödenen para; kira. ⊟ **icara vermek,** *Bir malı kira denilen belirli ücreti karşılığında birine kiralamak.*

icarat, [Ar. icārāt اجارات] *(ica:ra:t) {OsT} is.* Kira karşılığı alınan gelirler; iratlar.

icare, [Ar. ecr > icāre / icāret اجارت / اجاره] *(ica:re) {OsT} is.* **1.** Kira karşılığı alınan veya ödenen para. **2.** Gelir; irat; ücret. **3.** Kira olarak vakıf yönetimine veya devlete ödenen para. ⊟ **icāre-i akar,** *{OsT} Ev, arsa gibi malların kirası.*|| **icāre-i fāside,** *{OsT} huk. Kiralama işleminin bağlantı şartları tam olup da doğruluk şartlarından biri eksik olanı.*|| **icāre-i hayvān,** *{OsT} Hayvan kiralama.*|| **icāre-i mevkūfe,** *{OsT} huk. Başkasının hakkına ilişkin kira.*|| **icāre-i muaccele,** *{OsT} Peşin kira.*|| **icāre-i mūceze,** *{OsT} Sözleşme tarihinden başlayan kira.*|| **icāre-i muzāfe,** *{OsT} Şimdiden belirlenmiş fakat gelecekteki bir tarihten sonra yapılacak kira sözleşmesi.*|| **icāre-i müeccele,** *{OsT} Sonradan alınacak kira.*|| **icāre-i mün'akide,** *{OsT} huk. Sözleşme şartlarını bulunduran kira sözleşmesi.*|| **icāre-i müsānehe,** *{OsT} Yıllık yapılan kira sözleşmesi.*|| **icāre-i müşāhere,** *{OsT} huk. Aylık bedelle yapılan kira sözleşmesi.*|| **icāre-i nāfize,** *{OsT} huk. Başkasının hakkını ilgilendirmeyen kira.*|| **icāre-i sahîha,** *{OsT} huk. Öz ve vasıfça şartları tamam olan kira sözleşmesi.*|| **icāre-i tevîle,** *{OsT} huk. Uzun süreden beri yapılagelen kira sözleşmesi.*|| **icāre-i urūz,** *{OsT} huk. Belirli bir süre için bedeli belirtilerek yapılmış elbise kiralama işi.*|| **icāre-i vāhide,** *{OsT} Bir vakıf malının ay veya sene gibi kısa bir süre ile yapılan kiralama işi.*

icareliler, [icare-li-ler] *is. tar.* İmparatorluk döneminde ücretli topçu sınıfı yeniçeri.

icareteyn, [Ar. icāreteyn اجارتين] *(ica:reteyn) {OsT} is.* **1.** İki defa kira alma. **2.** Eskiden vakıf mallarından yangınlarla harap olanları kira karşılığı onarmayı kabul edenlerden ayrıca her yıl alınan düşük kira bedeli.

icat¹, -dı [Ar. vücūd > īcād ایجاد] *(i:ca:t) {OsT} is.* **1.** Yeni bir şey yaratma, bulma işi. **2.** Gerçekmiş gibi gösterme çabası ve bunun sonucu söylenen yalan. **3.** *ed.* İnandırmak amacıyla ortaya konacak araçları araştırma, bulma ve seçme. ⊟ **icat çıkarmak,** *1. Herkes tarafından yadırganan yeni ve tuhaf bir davranışta bulunmak; yadırganan bir yol tutmak. 2. Gereği olmayan bir sorunu ortaya atmak.*|| **icat etmek,** *1. İlk olarak yeni bir şey yaratmak. 2. mecaz. Olmayan bir şeyi varmış gibi göstermek; bir şeyi gerçekmiş gibi göstermek.*

icat², -dı [Ar. ḥācet => icat] *{ağız} is.* Su taşımakta kullanılan ucu çengelli uzun sopa. [DS]

icatçı, [icat-çı] *(i:catçı) is.* İcat yapan; bulan; bulucu; mucit; kâşif.

i'caz, [Ar. ʿacz > iʿcāz اعجاز] *(i-ca:z) {OsT} is.* **1.** Âciz bırakma. **2.** Şaşırtma, şaşkınlık içinde bırakma. **3.** Benzerini yapmanın olanaksız bulunması durumu. **4.** *ed.* Sözü herkesi şaşırtacak ve benzeri meydana getirilemeyecek biçimde söyleme. ⊟ **i'cāz-kâr,** *{OsT} 1. Herkesin başaramayacağı ölçüde ustaca eser meydana getiren. 2. Sözü ustalıkla kullanan.*|| **i'cāz-kârāne,** *{OsT} Herkesi âciz bırakacak biçimde.*|| **i'cāz-nümā,** *{OsT} 1. İcaz gösteren; olağanüstü ustalıkla eserler meydana getiren. 2. Mucizeler gösteren.*

icaz¹, [Ar. īcāz ایجاز] *(i:ca:z) {OsT} is.* Sözü kısa ve özlü olarak söyleme. ⊟ **îcāz-ı harf,** *{OsT} ed. Anlamı bozulmamak şartıyla cümleden bir kelime veya kelime grubunun çıkarılması.*|| **îcāz-ı hasr,** *{OsT} ed. Az sözle çok şey anlatma.*|| **îcāz-ı kasr,** *{OsT} ed. Sözde bir değişiklik olmadığı hâlde anlamın geniş ve zengin olması.*|| **îcāz-ı makbūl,** *{OsT} ed. Başka bir açıklamayı gerektirmeyecek biçimde.*|| **îcāz-ı muhil,** *{OsT} ed. Sözün, anlamı bildirmeye yeterli uzunlukta olmaması; anlaşılmaz kısa ifade.*|| **îcāz-ı takdir,** *{OsT} ed. Sözden, düşünüldükçe yeni anlamlar çıkarılması.*|| **îcāz-ı tazammum,** *{OsT} ed. Sözde hiçbir değişiklik yapılamayacak kadar mükemmellik.*|| **îcāz yoluyla,** *{OsT} Az ve öz söyleyerek.*

icaz², [Ar. ʿicāz عجاز] *(ica:z) {OsT} is.* Kadın başörtüsü.

icazane, [Ar. īcāz + Far. -āne ایجازانه] *(i:ca:za:ne) {OsT} zf.* Sözü kısaltarak; icaz yoluyla.

icazet, [Ar. cevāz > icāzet اجازت] *(ica:zet) {OsT} is.* **1.** İzin. **2.** Bir kimseye belirli bir eğitim ve öğretimden geçtiğini ve istenilen ustalığı kazandığını belirten belge; diploma. **3.** Hadîs tekniğinde muhaddisin veya hadîs kitabının rivayetine izin verilmesi. **4.** Medresede hocaların öğrencilerine verdikleri mezuniyet belgesi. **5.** Bir yazı türü. **6.** *huk.* Yapılmakta olan bir iş için sonradan veya bitmiş bir işlem için ilgili kişiden alınan muvafakat. ⊟ **icāzet almak,** *{OsT} 1. İzin almak. 2. Diploma almak.*|| **icāzet-i kavliyye,** *{OsT} Sözlü izin.*|| **icāzet-i küllî,** *{OsT}*

tar. İmparatorluk döneminde başkumandan veya elçilere savaşa girme veya yazışma yapmak için verilen tam yetki.|| **icāzet-i lāhika,** *{OsT} İzni olmadığı hâlde yapılmış bir işleme sonradan verilen izin.*

icazetname, [Ar. icāzet + Far. –nāme اجازتنامه] *(ica:zetna:me) {OsT} is.* **1.** İzin belgesi. **2.** Medresede eğitim görmüş kimselere verilen belge. **3.** Güzel yazı yazma ustalığını ispatlamış hattatlara verilen belge.

icbar, [Ar. cebr > icbār اجبار] *(icba:r) {OsT} is.* Birini, özgür isteği dışında, baskı yapanın kendi arzusu doğrultusunda hareket etmeye zorlama; zorlama. ◻ **icbar etmek,** *{OsT} Birini istemediği bir işe zorlamak; baskı yapmak.*|| **icbār-ı nefs,** *{OsT} Nefsine zorla hâkim olmak.*

iccane, [Ar. iccāne اجانه] *(icca:ne) {OsT} is.* Leğen; tekne.

iccar, [Ar. iccār اجار] *(icca:r) {OsT} is.* Evin çatısı; dam.

iccik, -ği [az-ıcık] *{ağız} sf.* Çok az; biraz. [DS]

iccil, [? iccil] *{ağız} is.* Çok küçük salyangoz. [DS]

icdaf, [Ar. icdāf اجداف] *(icda:f) {OsT} is.* Bağırıp çağırma.

icdan, [Ar. icdān اجدان] *(icda:n) {OsT} is.* Sonradan zengin olma.

ice[1], [*eT.* eçe / eçü > ece / ice] *{ağız} is.* **1.** Büykanne. **2.** Abla; kız kardeş. [DS]

ice[2], [iyi-ce] *(i:ce) {ağız} is.* İyice; adamakıllı. [DS]

-iceğez, [-ı-ca(k)-ız / -ucağ-ız / -üceğ-iz / -ıcağ-az / -iceğ-ez /- ıcağ-(ı)z-ın / -iceğ-(i)z-in / -ıncağ-az / -ıncağ-ız / -ıncağ-(ı)z-ın] *{eAT} yap. e.* → -ıcağız.

iceği, [iç-egü] *{ağız} is.* Bağırsak. [DS]

-iceğizlik, [-i-ce(k)-iz-lik] *{eAT} yap. e.* -ici hâlde olma. *"Kasırga didiği yele ki çevrüliceğizliğinden (çevrilici hâlde olmasından)."* Dekayıku'l-Hakayık.

-iceğzin, [-ı-ca(k)-ız / -ucağ-ız / -üceğ-iz / -ıcağ-az / -iceğ-ez /- ıcağ-(ı)z-ın / -iceğ-(i)z-in / -ıncağ-az / -ıncağ-ız / -ıncağ-(ı)z-ın] *{eAT} yap. e.* → -ıcağız.

-icek, [-ı-cak / -icek / -u-cak / -ü-cek / -ı-n-cak / -i-n-cek] *{eAT} yap e.* → -ıcak.

icem, [*eT.* eçü / ece > ice-m] *{ağız} is.* Küçük kardeş. [DS]

icfar, [Ar. icfār اجفار] *(icfa:r) {OsT} is.* Alışkanlıktan vazgeçme.

icfil, [Ar. icfīl اجفيل] *(icfi:l) {OsT} sf.* **1.** (Kişi için) korkak. **2.** (Kadın için) yaşlı.

icha, [Ar. ichā' اجهاء] *(icha:) {OsT} is.* Ayaz çıkma. ◻ **ichā-yi hevā,** *{OsT} Havanın ayazı.*

ichad, [Ar. ichād اجهاد] *(icha:d) {OsT} is.* **1.** Bir kimseyi çok kötü duruma düşürme; elem ve kedere uğratma. **2.** Çok kötü duruma düşme; kedere uğratılma.

ichar, [Ar. cehr > ichār اجهار] *(icha:r) {OsT} is.* **1.** Ortaya çıkarma; meydana koyma. **2.** Sesli olarak okuma.

icık, -ğı [az-ı-cık] *{ağız} is.* Azıcık; biraz. [DS]

icıkdan, [az-ı-cık-tan] *{ağız} is.* Birazdan; biraz sonra. [DS]

-ici, [-ıcı /-ici / -ücü / -ucu] *yap. e.* **1.** → -ıcı. **2.** *{ağız} çek. e.* Gelecek zaman eki; -ecek. [DS]

ici[1], [*eT.* eçü / ece > ici] *{ağız} is.* **1.** Baba. **2.** Büyükanne. **3.** Kardeş. [DS]

ici[2], [Far. icī اجى] *(ici:) {OsT} is.* **1.** Vezir. **2.** Hükümdar vekili. **3.** Atmaca.

icicik, -ği [az-ı-cık] *{ağız} is.* Azıcık. [DS]

icik[1], **-ği** [? icik] *{ağız} is.* Kırmızı et. [DS]

icik[2], **-ği** [az-ı-cık] *(i:cik) {ağız} is.* Azıcık. [DS]

icik[3], [iç-ik > icik] *is.* İçi. ◻ **iciği ciciği,** *İçi dışı, bütünüyle; bütün ayrıntılarıyla.*

icimen, [ici-men] *{ağız} sf.* Güzel. [DS]

iciran, [? iciran] *{ağız} is.* İltihap. [DS]

icit, [? icit] *{ağız} is.* Yalancı; dolandırıcı. [DS]

icl[1], [Ar. icl اجل] *{OsT} is. tıp.* Boyun ağrısı; boyun tutukluğu.

icl[2], [Ar. ʿicl عجل] *{OsT} is.* Erkek buzağı.

icla, [Ar. cilā' > iclā' اجلاء] *(iclâ:) {OsT} is.* **1.** Ayrı düşürme; uzaklaştırma; sürgün etme. **2.** Cilalama; parlatma. ◻ **iclā etmek,** *{OsT} Sürgün etmek; uzaklaştırmak.*|| **iclā-yı vatān,** *{OsT} Yurdundan uzaklaştırma.*

iclal, -li [Ar. celāl > iclāl اجلال] *(iclâ:l) {OsT} is.* **1.** Ağırlama; ikram; hoş tutma. **2.** Ululuk; büyüklük; kudret sahibi olma.

iclalen, [Ar. iclālen اجلالاً] *(iclâ:'len) {OsT} zf.* Büyükleyerek; ağırlayarak; ululayarak.

iclalî, [Ar. iclālī اجلالى] *(iclâ:li:) {OsT} sf.* **1.** Ağırlama ile ilgili. **2.** Büyüklük; ululuk; kudretli olma ile ilgili.

iclas, [Ar. cülūs > iclās اجلاس] *(iclâ:s) {OsT} is.* **1.** Oturtma. **2.** Oturtulma. **3.** Birini hükümdarlığa geçirme; tahta çıkarma. ◻ **iclās ettirmek,** *{OsT} Tahta çıkartmak.*

icle, [Ar. ʿicle عجله] *{OsT} is.* Dişi buzağı.

icma, -a'ı [Ar. cemʿ > icmāʿ اجماع] *(icma:) {OsT} is.* **1.** Dağınık ögeleri bir araya getirme; toplama; toparlama. **2.** Din bilginlerinin bir konuda düşünce ve görüş birliği içinde olmaları. **3.** *huk.* İslamiyet'te, Kur'an ve Hadîste açıklanmayan konularla ilgili

olarak birbirine yakın zamanlarda yaşamış müçtehitlerin hemfikir olması. ◊ **icmā-ı ümmet,** *{OsT} isl. Din bilginlerinin bir dinî konuda aynı kanaate varmaları; fikir birliği etmeleri.*

icmad, [Ar. icmād اجماد] *(icmâ:d) {OsT} is.* **1.** Dondurma. **2.** Dondurulma. ◊ **icmād-ı mā',** *{OsT} Suyun dondurulması.*

icma'en, [Ar. icmā'en اجماعاً] *(icma:'en) {OsT} zf.* Din bilginlerinin bir dinî konuda aynı kanaate varmaları ile ilgili olarak; fikir birliği ederek.

icma'î, [Ar. icmā'ī اجماعى] *(icma:i:) {OsT} sf.* İcma ile ilgili.

icmal, -li [Ar. cümle > icmāl اجمال] *(icma:l) {OsT} is.* **1.** Bir sözü ayrıntılarına inmeden kısa ve öz olarak anlatma; özet. **2.** Uzun bir hesabın özü. **3.** Gazetecilikte günlük siyasi durumu özetleyen baş makale. **4.** *mat.* Toplama işlemine eskiden verilen ad. ◊ **icmāl defteri,** *{OsT} tar. Padişahların haslarının, sancak beyleri ve toprak sahiplerinin tımar ve zeametlerinin özet olarak işlendiği defter.*|| **icmal etmek,** *{OsT} Özetlemek; kısaltmak.*

icmalen, [Ar. icmālen اجمالاً] *(icma:'len) {OsT} zf.* Özet olarak; özetleyerek.

icmalî, [Ar. icmālī اجمالى] *(icma:li:) {OsT} sf.* Kısa ve toplu hâlde; özet.

icmaliye, [Ar. icmāliyye اجماليه] *(icma:liye) {OsT} sf.* → icmalî.

icmallu, [Ar. icmāl + T. -li اجماللو] *(icma:llû:) {OsT} sf.* (Zeamet ve tımar için) değeri icmal defterinde yirmi akça ve daha fazla olan.

icmam, [Ar. icmām اجمام] *(icma:m) {OsT} is.* **1.** Atı dinlendirme. **2.** Biriktirme.

icnaf, [Ar. icnāf اجناف] *(icna:f) {OsT} is.* Doğruluktan ayrılma.

icnan, [Ar. icnān اجنان] *(icna:n) {OsT} is.* **1.** Bir şeyi örtme. **2.** Bir kimseyi deli etme.

icne, [Ar. icne اجنه] *{OsT} is. anat.* Yanak kemiği.

icnis, [Ar. icnīş اجنيص] *(icni:s) {OsT} sf.* (Kişi için) tembel.

icra, -a'i [Ar. cereyān > icrā' اجراء] *(icra:) {OsT} is.* **1.** Bir şeyi yapma; bir buyruğu yerine getirme; bir işi yürütme. **2.** *müz.* Notaları belli bir müzik eserini, çalgı ile seslendirmek; sesli olarak söylemek. **3.** *huk.* Borçluya, ödemekte geciktiği veya ödemek istemediği borcunu yargı yoluyla ödetme; adliyenin bu işle görevli dairesi. **4.** Suyu akıtma işi. ◊ **icra etmek,** *{OsT} 1. Yerine getirmek; yapmak. 2. Suyu akıtmak. 3. müz. Bir müzik parçasını seslendirmek.*|| **icrā heyeti,** *{OsT} 1. Yürütme kurulu. 2. müz. Bir müzik parçasını seslendiren topluluk.*|| **icra ve iflas hukuku,** *huk. Alacaklının devlet gücü ile alacağına nasıl kavuşacağını düzenleyen hukuk dalı.*|| **icrā vekili,** *{OsT} Bakan.*|| **icrā vekilleri heyeti,** *{OsT} Bakanlar kurulu.*|| **icraya vermek,** *huk. Alacağını borçludan tahsil edebilmek için icra dairesine başvurmak.*

icraat, [Ar. icrā'āt اجراآت] *(icra:a:t) {OsT} is.* (Bir kimse veya bir kuruluş için) yapılan işler; çalışmalar; sonuca ulaşan her türlü faaliyet; bu faaliyetlerin sonucu. ◊ **icraata geçmek,** *Konuşulan veya vaat edilen şeyleri ortaya koymak, sonuçlandırmak üzere çalışmaya başlamak; çalışmak.*

icraatçı, [icraat-çı] *(icra:a:tçı) sf.* Uygulayan; yapan; yürüten; yerine getiren; çalışan.

icracı [icra-cı] *(icra:cı) is. ve sf.* **1.** Bir emri yerine getiren kimse; icra eden. **2.** *müz.* Bir müzik eserini ağız veya çalgı ile seslendiren kimse; seslendiren. **3.** *huk.* Adliyedeki icra dairesinin verdiği kararı uygulayan görevli.

icraî, [Ar. icrā'ī اجرائى] *(icra:i:) {OsT} sf.* Yapma; yürütme ile ilgili; icraya ait.

icraiye, [Ar. icrā'iyye اجرائيه] *(icra:iye) {OsT} sf.* → icraî.

icram, [Ar. cürm > icrām اجرام] *(icra:m) {OsT} is.* Cürüm işleme; kabahat.

icren, [? iciran / icren] *{ağız} is.* İltihap. [DS]

icsa, -a'i [Ar. icṣā' اجثاء] *(icsa:) {OsT} is.* Diz üstü getirme; çökertme.

icşaş, [Ar. icşāş اجشاش] *(icşa:ş) {OsT} is.* Bir şeyi döverek küçültme.

ictiba, -a'i [Ar. cibāyet > ictibā' اجتباء] *(ictiba:) {OsT} is.* **1.** Toplama. **2.** Seçme; ayırma.

ictibaz, [Ar. ictibāz اجتباز] *(ictiba:z) {OsT} is.* (Miknatıs, kehribar vb. için) kendine çekme.

ictifa, -a'i [Ar. ictifā' اجتفاء] *(ictifa:) {OsT} is.* Kökünden koparma.

ictihad, [Ar. cehd > ictihād اجتهاد] *(ictiha:d) {OsT} is.* → içtihat.

ictihadat, [Ar. ictihādāt اجتهادات] *(ictiha:da:t) {OsT} is.* İçtihatlar.

ictihadî, [Ar. ictihādī اجتهادى] *(ictiha:di:) {OsT} is.* **1.** İçtihatla ilgili. **2.** İçtihada dayanan.

ictihadiye, [Ar. ictihādiyye اجتهاديه] *(ictiha:diye) {OsT} is.* → ictihadî.

ictihar, [Ar. cehr > ictihār اجتهار] *(ictiha:r) {OsT} is.* **1.** Herkesçe belli olan; meydanda, açıkta olan. **2.** Askeri çoğaltma.

ictima, -a'ı [Ar. cem'>ictimā' اجتماع] *(ictima:) {OsT}*

is. → içtima. ☞ **ictimā-i a'zām,** *{OsT} gök b. Birden çok gezegenin yörüngede iken gözlemciye göre birbiri üstüne gelmiş gibi görünmeleri; büyük kavuşum.*|| **ictimā-i hakîkî,** *{OsT} gök b. Yıldızların genişlik ve uzunlukları birbirine eşit olduğu zamanki kavuşum.*|| **ictimā-i küllî,** *{OsT} gök b. Bütün gezegenlerin gerçek bir kavuşum hâlinde bulunmaları.*|| **ictimā-i neyyireyn,** *{OsT} gök b. Ay ve Güneş'in bir doğru üzerine gelmeleri.*|| **ictimā-i servet,** *{OsT} eko. Bir ülkenin sahip olduğu zenginliklerin tümü.*|| **ictimā-i süflā,** *{OsT} gök b. İç gezegenlerin, Yer-gezegen-Güneş olmak üzere bir doğrultuda bulunmaları; alt kavuşum.*|| **ictimā-i ulyā,** *{OsT} gök b. İç gezegenlerin, Yer-Güneş-gezegen olmak üzere aynı doğrultu üzerinde bulunmaları; üst kavuşum.*|| **ictimā-i zāhirî,** *{OsT} gök b. Yalnız uzunlukları eşit, genişlikleri farklı gezegenlerin kavuşumları.*

ictima'at, [Ar. ictimāʿāt اجتماعات] *(ictima:at) {OsT} is.* Toplantılar; toplanmalar.

ictimaî, [Ar. ictimāʿī / ictimāʿiyye اجتماعى / اجتماعيه] *(ictima:i:) {OsT} sf.* → içtimaî.

ictimaiyat, [Ar. ictimāʿiyāt اجتماعيات] *(ictima:iya:t) {OsT} is.* Toplum bilimi; sosyoloji.

ictimaiyun, [Ar. ictimāʿiyūn اجتماعيون] *(ictima:iyu:n) {OsT} is.* Toplum bilimciler; sosyologlar.

ictimar, [Ar. ictimār اجتمار] *(ictima:r) {OsT} is.* Tütsülenme; buhurlanma.

ictina, -a'i [Ar. ceni > ictināʾ اجتناء] *(ictina:) {OsT} is.* (Meyve için) toplama, devşirme; koparma. ☞ **ictinā'-i semerāt-ı ulūm,** *{OsT} Bilgi yemişlerini toplama.*

ictinab, [Ar. ictināb اجتناب] *(ictina:b) {OsT} is.* **1.** Sakınma; çekinme. **2.** Uzaklaşma.

ictinah, [Ar. cenāḥ > ictināḥ اجتناح] *(ictina:h) {OsT} is.* **1.** Eğilme; meyillenme. **2.** Secdede ellerini yere koyup kollarını iki yana kanat gibi açma. ☞ **ictināh etmek,** *{OsT} Secde etmek; alçak gönüllülük göstermek.*

ictira[1], **-a'ı** [Ar. cürʿa > ictirāʿ اجتراع] *(ictira:) {OsT} is.* Suyu hiç nefes almadan bir dikişte içme.

ictira[2], **-a'i** [Ar. cür'et > ictirāʾ اجتراء] *(ictira:) {OsT} is.* Cüret etme; cesaret etme; yeltenme.

ictirah, [Ar. ictirāḥ اجتراح] *(ictira:h) is.* El emeği ile kazanılan parayla geçinme.

ictiram, [Ar. cürm > ictirām اجترام] *(ictira:m) {OsT} is.* Yasak bir şey yapma; suç sayılacak bir davranışta bulunma; cürüm işleme; günah işleme.

ictirar, [Ar. ictirār اجترار] *(ictira:r) {OsT} is.* **1.** Geviş getirme. **2.** İleri geri çekme.

ictisar, [Ar. cesāret => ictisār اجتسار] *(ictisa:r) {OsT} is.* Cüret etme; korkmayıp atılma; cesaretlenme. ☞ **ictisār etmek,** *{OsT} Cesaret etmek; cür'et etmek.*

ictisas, [Ar. cess > ictisās اجتساس] *(ictisa:s) {OsT} is.* Dikkatle araştırma.

ictiva, -a'i [Ar. ictivāʾ اجتواء] *(ictisa:s) {OsT} is.* Tiksinme; iğrenme.

ictiyal, -li [Ar. cevelān > ictiyāl اجتيال] *(ictiya:l) {OsT} is.* Dönüp dolaşıp gitme; doğru yoldan değil de dolaşık yoldan gitme.

ictiza, -a'ı [Ar. ictizāʿ اجتزاع] *(ictisa:s) {OsT} is.* Ağaç veya dal kesme.

ictizab, [Ar. cez̲b > ictiz̲āb اجتذاب] *(ictiza:b) {OsT} is.* Çekip uzatma.

ictizal, -li [Ar. ictiz̲āl اجتذال] *(ictiza:l) {OsT} is.* Sevinme.

ictizaz, [Ar. ictizāz اجتزاز] *(ictiza:z) {OsT} is.* **1.** Ot biçme; çayır biçme. **2.** Yün kırkma. ☞ **ictizāz-ı ağnām,** *{OsT} Koyun kırkma.*

iczal, -li [Ar. icz̲āl اجذال] *(icza:l) {OsT} is.* Gönlünü hoş etme; sevindirme.

iczam, [Ar. icz̲ām اجذام] *(icza:m) {OsT} is.* Kesme.

-iç, [-aç / -eç / -ıç / -iç / -uç / -üç] *yap. e.* → -ç.

iç[1], [uç *(sebep)* > iç] *is.* Sebep.

iç[2], [iç] *is.* **1.** Herhangi bir yer, alan, cisim veya durumun sınırları arasında kalan yer; dahil. *{eT} (aynı)* [EUTS] [DLT] [ETY] [Gabain] [İKPÖy.] **2.** Oyuk olan veya oyuk sayılabilen cisimlerin boşluk olan tarafı. **3.** Cisimlerin yüzeyleri arasında kalan her kısım, her nokta. **4.** Aynı türden nesnelerin meydana getirdiği topluluğun arası. **5.** Elbise ile ten arası. **6.** Kabuklu yiyeceklerde, kabuğun sardığı, örttüğü bölüm. **7.** *mutf.* Dolma türü yiyecekleri pişirmek için pirinç, baharat, soğan, domates gibi malzeme ile hazırlanan ve doldurulan harç. **8.** *anat.* İnsan vücudunun mide, bağırsak, kalp, ciğer gibi organlarının bulunduğu kısım. **9.** (Ülke için) sınırlardan uzak, merkeze yakın olan bölümleri. **10.** Ülke, şehir, köy vb. sınırları içinde bulunan her şey ve yapılan işler. **11.** Akıl, gönül, irade, sevgi gibi insanın manevi yapısını oluşturan şeylerin her biri. **12.** Bir konunun gerçek yönü. **13.** Bir kimsenin gizli tuttuğu, yalnız kendisinin bildiği şeyler. **14.** (Durum bildiren kavramlar için) o durumun tamamı, bütünü. **15.** *sf.* İki ve daha çok nesnelerde merkeze daha yakın olan. **16.** Kişinin manevi varlığıyla ilgili olan. **17.** (Ülke için) sınırlar içi ile ilgili olan; içeride olan. **18.** Sınırları aşmayan; içeride kalan. **19.** İçeri bakan; içeride olan. **20.** *{eT}* Has; hassa. [Tekin] ☞ **iç açıcı,** *1. Gönlü ferahlatan. 2. İyi durumda olan; umut veren.*|| **iç açılar,** *mat. 1. Bir üç-*

gen veya çokgenin içinde kalan açılar. 2. Paralel iki doğru bir üçüncü doğru ile kesildiğinden bu doğru ile paraleller arasında kalan açılar.|| **iç açmak,** *Gönlü ferahlamak; gönle ferahlık vermek; umut vermek.*|| **iç ağa,** *tar. İmparatorluk döneminde vezirlerin gözde uşağı.*|| **iç ağrısı,** *{eAT} 1. Karın ağrısı. 2. Dizanteri; {ağız} (aynı)* [DS]. *3. {ağız} Kin; düşmanlık.* [DS]|| **iç akışlı,** *coğ. (Bölge veya havza için) sürekli akmasına rağmen suyu denizlere ulaşamayan.*|| **iç akışma,** *dbl. Bir tek sözcükte, kulağa hoş gelen seslerin birbirini izlemesi olayı.*|| **iç almamak,** *{ağız} Sevmemek; kıskanmak.* [DS]|| **iç ara,** *{eAT} 1. Gizli. 2. Kendi aralarında.*|| **iç asalak,** *zool. Konakçının içinde yaşayan asalak; endoparazit.*|| **iç asalaklık,** *biy. Diğer bir organizmanın içinde asalak yaşama durumu; iç parazitlik.*|| **iç avlı,** *{ağız} Sofa.* [DS]|| **iç bağlam,** *dbl. Bir dil biriminin kendinden önce veya sonra gelen ve bu birimi etkileyen; onun değerini belirleyen birimler bütünü.*|| **iç bağlamak,** *Ceviz, fındık, badem gibi meyve veya fasulye, nohut gibi ürünlerin içi oluşmak; iç tutmak; tanelenmek.*|| **iç bakla,** *Taze baklanın içi.*|| **iç barış,** *Yurt içinde, kişiler ve toplum katmanları arasındaki uyum, huzur ve kavgasız yaşam.*|| **iç başkalaşım,** *jeol. Püskürük kayaların komşu ya da içine sokuldukları kayaçların etkisi altında geçirmiş oldukları değişim.*|| **iç bezelye,** *Kabuğu çıkarılmış, tane halindeki bezelye.*|| **iç bina,** *Bir büyük ve geniş bina ortasındaki boşluğa veya iç avluya yapılmış bina; dahilî bölme.*|| **iç boğazı,** *{ağız} Dingil yatağının iç kısmındaki delik.* [DS]|| **iç borç,** *eko. Devletin kendi yurttaşlarından veya piyasalardan sağladığı geri ödemeli gelirleri.*|| **iç bölge,** *coğ. Bir limanı dış satım veya alım bakımından besleyen, oraya çeşitli yollarla bağlanan ticarî ve sanayi bölgesi; hinterlant; art bölge.*|| **iç bulantısı,** *Mide bulanması; tiksinme.*|| **iç burmak,** *{eAT} {OsT} Karın ağrımak; sancılanmak.*|| **iç burun deliği,** *biy. Kemikli balıklardan akciğerli balıklarda görülen burun keselerinin ağza açıldığı delik.*|| **iç bükün,** *dbl. Bükünlü dillerde kelime içinde oluşan çekim ve türetme ile ilgili ses değişiklikleri.*|| **iç cep,** *Palto, ceket, pardösü gibi giyeceklerin ön parçalarının içine açılan cep.*|| **iç cümle,** *dbl. Bir cümle içinde yer alan, bir tümleç gibi kullanılan ve aynı zamanda yüklemi çekimli fiil olan cümle.* || **iç çamaşırı,** *Elbise altına giyilen ve tene değen çamaşırların tümü.*|| **iç çekmek,** *1. Üzüntü veya sıkıntı ile derin bir nefes almak; 2. Ağlarken nefesini tutarak veya içine çekerek hıçkırmak.*|| **iç çokgen,** *mat. Bütün köşeleri aynı çember üzerinde olan çokgen.*|| **iç daralması,** *Belirli bir sebep olmadan, herhangi bir nedene dayanmayan korku veya kaygı durumu.*|| **iç denge,** *Psikolojik yapı; ruhî durum.*|| **iç deniz,** *coğ. Boğazlarla ana denize bağlı olan deniz.*|| **iç deri,** *1. bot. Bitkilerde, kök, gövde, sap, yaprakların kabuğunun iç bölümü; endoderm. 2. anat. Sindirim ve solunum kanallarının iç yüzeyi ile sindirim kanalına bağlı bezlerin içini örten tabaka; endoderm.*|| **iç don,** *{eAT} {OsT} İç pantolon; don.*|| **iç donu,** *Elbise altına, ten üzerine giyilen don.*|| **iç döllenme,** *biy. Çiftleşmeden sonra dişiye taşınmış olan döllerin dişinin döl yatağında yumurtayı döllemesi.*|| **iç dönüşüm,** *fiz. Bir atomun uyarılmış çekirdeğindeki enerjinin serbest kalması sonucu, elektron yayınlaması.*|| **iç duyu,** *psikol. Kişinin, dolaysız olarak içinde bulunduğu ruhsal durumların ve iç yaşantılarının bilincine varması olayı.*|| **iç dünya,** *fel. Bireyin hem ruhî hem de ahlakî gelişmesi ile ilgili yaşamının tümü; kişinin iç yaşantılarının oluşturduğu bütün.*|| **içe bakış,** *psikol. Deneğin kendi bilincinde olanları izleyerek psikolojik süreçlerin özellik ve nitelikleri hakkında bilgi vermesi işi.*|| **içe batmak,** *{ağız} Yüreği sızlamak; içi sızlamak.* [DS]|| **iç edik,** *{eAT} {OsT} Kısa konçlu bir tür ayakkabı; mest.*|| **iç edikçi,** *{eAT} {OsT} Mest yapımcısı.*|| **içe dönük,** *1. İçe doğru kıvrılmış, bükülmüş durumda olan. 2. psikol. Ruhsal gerginlik ve çatışma anında kendi içine kapanarak başkalarından kaçan, insanlarla ilişkilerini koparan.*|| **içe dönüklük,** *psikol. Kişinin dış çevreden ve başka insanlardan uzaklaşarak yalnızca kendi iç dünyasına ait dikkat ve izlenimlerde bulunma hâli.*|| **iç edüğü,** *{eAT}* → iç edik.|| **iç edük,** *{eAT}* → iç edik.|| **içe eğik,** *bot. Dıştan içe, kıyıdan merkeze veya eksene doğru eğilmiş durumda olan.*|| **içe ilimek,** *{ağız} 1. (Yemek için) yararlı olmak; sindirmek. 2. Bir iş ya da sözden memnunluk duymak; içine sinmek.* [DS]|| **iç ek,** *dbl. Bazı dillerde (Türkçe'de yoktur) kelimenin kökünün içine giren ek.*|| **içe kapanık,** *psikol. Çevresi ve dış dünya ile ilişkisi zayıf; içine kapanık olan.*|| **içe kapanıklık,** *psikol. Bireyin dış dünya ile ilişkilerini koparması şeklinde beliren zihin durumu.*|| **içe kapanış,** *İçe kapanıklık durumu.*|| **iç et,** *{eT} Ciğere bitişik olan ince et; diyafram eti.* [DLT]|| **iç eteklik,** *Açık entari veya saydam elbise altına giyilen etek.*|| **iç etmek,** *1. {ağız} Fındık, ceviz ve badem gibi yemişlerin kabuklarını soyup içini çıkarmak.* [DS] *2. argo. Alınan veya ele geçirilen bir şeyi asıl sahibine vermeyerek kendine mal etmek. 3. argo. Çalmak.*|| **iç evlilik,** *sosy. Evlenecek kişinin eşini kendi soy veya boyu içinden seçmesi esasına dayanan evlilik biçimi; endogami.*|| **iç evürlük,** *{ağız} İç güveyiliği.* [DS]|| **içe yidirmek,** *{ağız} Hoşa gitmeyen bir davranışı veya sözü karşılıksız bırakmak; içe atmak.* [DS]|| **içe yöneliklik,** *psikol. Hayalî olaylara sığınacak kadar gerçeklerden kaçarak çözüm ve düşünceleri daha çok dileklere bağlama şeklinde beliren ruhî durum; otizm.*|| **iç ezan,** *isl. Cuma günü hutbeden önce cami içinde okunan ikinci ezan.*|| **iç geçirmek,** *1. Derin bir soluk alarak üzüntüsünü belli etmek; üzüntüyle ah*

etmek. 2. İmrenme sonucu içini çekmek.|| **iç geçürmek,** *{eAT} İshal vermek.*|| **iç gezegen,** *gök b. Yörüngesi Yer yörüngesinin içinde kalan gezegen.*|| **iç gıcıklamak,** *1. Cinsel istek uyandırmak. 2. Huylandırmak; işkillendirmek.*|| **iç göbek,** *bot. Çiçeklerin dişi organındaki yumurtacık ile yumurtalık kabuğu arasındaki bağ.*|| **iç gömleği,** *Ten ile elbise arasına giyilen bir tür gömlek.*|| **iç gömlek,** *Atardamarların en içteki gömleği.*|| **iç gösterici,** *dbl. Söylemsel ögelere gönderme yapan gösterici.*|| **iç güvey** (güveyi), *Ayrı bir ev açmayarak karısının ailesi yanında kalan damat.*|| **iç güveylik,** *(Damat için) karısının ailesi yanında oturma durumu.*|| **iç güveysi girmek,** *(Damat için) karısının ailesi yanında oturmayı kabul ederek evlenmek.*|| **iç güveysinden hallice,** *Oldukça iyi durumda; hayatından memnun.*|| **iç harp,** *Bir ülke içinde, kendi halkı arasında çıkan savaş veya çatışma; dahilî savaş.*|| **iç hastalıkları,** *tıp. Kalp, mide, böbrek gibi iç organlarda görülen hastalıklar; dahiliye.*|| **iç hastalıkları uzmanı,** *tıp. İç hastalıkları konusunda eğitim görmüş uzman hekim; dahiliye mütehassısı; dahiliyeci.*|| **iç hat,** *1. Bir ülke içinde yapılan ulaşım. 2. Ülke sınırları içindeki bilişim. 3. Bir kurum veya kuruluşun kendi içinde kurduğu haberleşme ağı.*|| **iç hizmet,** *as. Ordunun veya bir askerî birliğin kendi iç düzen ve disiplin işlerinin tümü.*|| **içi açılmak,** *Hoşa giden güzel bir şey karşısında sıkıntısı dağılmak; iç sıkıntısından kurtulmak; ferahlamak.*|| **içi almamak,** *1. Midesi bulanmak; beğenmediği bir şeyi yemekten hoşlanmamak. 2. Beğenmediği veya sakıncasını gördüğü bir işi yapmak istememek.*|| **içi bayılmak,** *1. Aşırı acıkma hissi duymak; açlık duygusu yüzünden fenalık geçirmek. 2. Çok şekerli veya yağlı yiyecek yüzünden rahatsız olmak; yiyecek ağır gelmek.*|| **içi beni dışı eli yakmak,** *Dış görünüşü iyi ve güzel olmasına rağmen aslında kötü ve zararlı yönleri de bulunmak.*|| **içi bulanmak,** *1. Midesi bulanmak; kusacak olmak. 2. Şüphelenmek.*|| **içi burkulmak,** *Bir şeye çok üzülmek.*|| **içi cız etmek,** *Ansızın içinde bir acı duymak, içi sızlamak.*|| **iç içe,** *1. Biri diğerinin içinde olma veya birinden diğerine geçilme durumu. 2. Karışık ve birbirine girmiş durumda olan. 3. Birbirinden çok iyi haberdar olan, birbiri ile çok yakından ilgilenen, birbirinin gizli kalması gereken durumlarını bile bilen ayrı kişilerin durumu.*|| **içi çekmek,** *Bir şeye karşı aşırı istek duymak; istek uyanmak; arzu etmek.*|| **içi çıfıt çarşısı olmak,** *Her fırsatta kötülük düşünmek.*|| **içi çürük,** *Her zaman şüphe içinde bulunan.*|| **içi dar,** *Beklemeye dayanamayan; sabırsız; tez canlı; tahammülsüz.*|| **içi daralmak,** *Sıkıntı duymak; sıkılmak; bunalmak.*|| **içi dayanmamak,** *1. Acıklı bir durum karşısında dayanamamak. 2. Kıskanmak; çekememek; fesatlık etmek. 3. Yaptığı bir kötülük veya yanlışlıktan dolayı zarar gören kişiye karşı vicdan azabı çekmek; vicdanına sığdıramamak.*|| **içi dışı bir,** *1. Düşündüğünü hemen söyleyen. 2. Gizli bir düşüncesi olmayan; açık yürekli. 3. İki yüzlü olmayan; özü sözü bir.*|| **içi dışı bir olmak,** *Düşündüklerini açıkça ifade etmek; gizli planlar veya dolaplar peşinde olmamak; açık yüreklilik etmek.*|| **içi dışına çıkmak,** *1. Aşırı derecede kusmak. 2. Bir taşıtta kötü yol şartları sebebiyle rahatsız olmak.*|| **içi dolmak,** *{eAT} Ağlayacak duruma gelmek.*|| **içi dönmek,** *Mide bulantısı duymak.*|| **içi eğri,** *{eAT} Kötü niyet taşıyan; kötülüğü içinde olan; kötü kalpli.*|| **içi erimek,** *Çok üzülmek; kaygılanmak.*|| **içi ezilmek,** *Hafif bir açlık duymak; acıkır gibi olmak; açlık yüzünden rahatsızlık duymak.*|| **içi fesat,** *Her şeyi kötü yönüyle değerlendiren.*|| **içi fık fık etmek,** *Sabırsızlık ve tedirginlik içinde heyecanlanmak.*|| **içi geçmek,** *1. İstemeden uyuyuvermek; uyku basmak; gevşemek. 2. (Meyve vb. için) işe yaramaz, kullanılmaz duruma gelmek; çürümeye yüz tutmak. 3. Yaşlılık veya güçsüzlük sebebiyle isteksiz davranmak; ilgi duymamak. 4. {eAT} {ağız} Bağırsakları bozulmak; ishal olmak.* [DS]|| **içi geniş,** *Tasasız; gamsız; endişesiz.*|| **içi gitmek,** *1. İshal olmak; içi sürmek; {eAT} {OsT} {ağız} (aynı).* [DS] *2. Bir şeyi çok istemek; aşırı arzu duymak.*|| **içi götürmemek,** *1. Acıklı bir durum karşısında dayanamamak. 2. Kıskanmak; çekememek; fesatlık etmek. 3. Yaptığı bir kötülük veya yanlışlıktan dolayı zarar gören kişiye karşı vicdan azabı çekmek; vicdanına sığdıramamak.*|| **içi göynümek,** *{eAT} Yüreği yanmak.*|| **içi göyünmek,** *İçi yanmak; üzüntü çekmek. {eAT} (aynı)* || **içi gülmek,** *Gizlice sevinç duymak; gizli gizli sevinmek.*|| **içi hop etmek,** *Beklenmedik bir durum veya olay karşısında aniden heyecanlanmak; korkudan irkilmek.*|| **içi ısınmak,** *Yakınlık duymak; hoşlanmak; sevmek.*|| **içi içine batmak,** *Pişman olmak ve üzüntü duymak.*|| **içi içine geçmek,** *Aşırı tedirgin olmak.*|| **içi içine sığmamak,** *Aşırı sevinçten dolayı coşkunluk göstermekten kendini alamamak; aşırı sevinç gösterisinde bulunmak; çok sevinmek; heyecan duymak.*|| **içi içini yemek,** *İstediği bir şeyi yapamamak yüzünden kendi kendine üzülmek; içten içe üzülmek; huzursuzluk duymak; dert edinmek.*|| **içi kabarmak,** *1. İğrenme yüzünden mide bulantısı duymak. 2. Aşırı ve taşkın bir ağlama duygusu içinde bulunmak. 3. Çok duygulanmak; heyecanlanmak.*|| **içi kabul etmemek,** *Bir şeyden dolayı midesi bulanmak; yemek istememek.*|| **içi kalkmak,** *1. İğrenme yüzünden mide bulantısı duymak. 2. Aşırı ve taşkın bir ağlama duygusu içinde bulunmak. 3. Çok duygulanmak; heyecanlanmak.*|| **içi kan ağlamak,** *Dıştan belli olmamakla birlikte çok aşırı üzüntü duymak.*|| **içi kapanmak,** *Sıkıntılı bir ruh hâli içinde olmak; bunalmak; sıkılmak.*|| **içi kara,** *(Kişi için) kötü kalpli; {eAT} (aynı).*|| **içi ka-**

rarmak, *1. Sıkıntı duymak; bunalmak. 2. Umutsuzluk içinde bulunmak; umutsuzluğa düşmek.*|| **içi kazınmak,** *Açlık yüzünden midesinde rahatsızlık verici bir durum ortaya çıkmak; çok acıkmak.*|| **içi kıyılmak,** *Açlık yüzünden midesinde rahatsızlık verici bir durum ortaya çıkmak; çok acıkmak.*|| **içi kopmak,** *{eAT} Çok heyecanlanmak.*|| **için bağlamak,** *{eAT} Peklik vermek; kabız etmek.*|| **...** in **içinde kaybolmak,** *1. Bir kalabalık arasında göze çarpmamak; görünmemek. 2. (Elbise için) çok büyük gelmek.*|| **içinde yüzmek,** *Olumlu veya olumsuz bir durumun aşırı derecesinde bulunmak.*|| **içinden çıkmak,** *Karışık ve zor bir işin üstesinden gelmek; güçlükleri yenmek.*|| **içinden demek,** *Kimsenin işitemeyeceği kadar yavaş sesle söylemek.*|| **içinden doğmak,** *Bir şeye karşı ani bir istek belirmek; öyle yapmayı istemek.*|| **içinden geçirmek,** *Bir şeyi yapmayı tasarlamak; açığa vurmayarak düşünmek.*|| **içinden geçmek,** *Aklından geçmek; düşünmek.*|| **içinden gelmek,** *Bir şeyi yapmak için içten bir istek duymak; yapmayı çok arzulamak.*|| **içinden gülmek,** *Birine veya bir şeye sezdirmeden gülmek; birinin uygunsuz duruma düşmesine çok sevinmek; gizlice alay etmek.*|| **içinden iğneli,** *{ağız} Sinsi; hileci; kurnaz; içten pazarlıklı.* [DS]|| **içinden kan gitmek,** *Çok aşırı üzüntü duymak; gizli gizli üzülmek.*|| **içinden konuşmak,** *Kimsenin işitmeyeceği kadar yavaş sesle söylenmek.*|| **içinden okumak,** *1. Kimsenin işitmeyeceği şekilde veya hiç ses çıkarmadan okumak. 2. argo. Gizlice sövmek; aklından sövme sözünü geçirmek.*|| **içinden pazarlıklı,** *Sinsi; içten pazarlıklı.*|| **için dokumak,** *{OsT} Solumak.*|| **içine almak,** *{ağız} Ağlamaktan tıkanıp hıçkırmak.* [DS]|| **içine almak,** *Kapsamak; kaplamak.*|| **içine ateş düşmek,** *Büyük bir acı veya üzüntünün etkisi altında kalmak; çok üzülmek.*|| **içine atmak,** *1. Bir sıkıntısını veya üzüntüsünü başkalarına belli etmeyerek gizlemek; sıkıntılarını paylaşmamak. 2. Kendisine yapılan bir kötülüğe ses çıkarmamakla birlikte zamanı gelince hesabını sormak üzere beklemek.*|| **içine baygınlıklar çökmek,** *Sıkıntı basmak; fenalık geçirmek.*|| **içine batmak,** *Bir iş veya davranış yüzünden aşırı pişmanlık duymak.* || **içine çakıl kaçmak,** *Tedirgin ve huzursuz olmak.*|| **içine çekilmek,** *Çevre ile, dışarı ile ilişkileri kesip kendi hâline kalmak; kabuğuna çekilmek.*|| **içine çekmek,** *1. Soluk almak veya solukla beraber ciğerlerine götürmek. 2. mecaz. Sonradan bilincine varmak; anlamak.*|| **içine dert olmak,** *1. Bir şeyi yapamamaktan dolayı çok üzülmek. 2. Bir şeyi önemseyerek üzüntü duymak. 3. Kendi iradesi çerçevesinde geçmişte gelişen bir olay veya durumdan dolayı sürekli üzüntü duymak.*|| **içine doğmak,** *Önceden hiçbir belirtisi yokken işin olacağını veya olmuş bir şeyin haberini almadan bilmek; malum olmak; olacakları sezmek.*|| **içine dokunmak,** *Dertlenmek; üzülmek.* || **içine etmek,** *Bozmak; berbat etmek.*|| **içine hüzün çökmek,** *Hüzünlenmek; kederlenmek; gariplik duymak.*|| **içine ılımak,** *{ağız} İçine sinmek; memnun olmak.* [DS]|| **içine ılıştırmak,** *{ağız} İçine sindirmek; hazmetmek; kabullenmek.* [DS]|| **içine ılımamak,** *{ağız} İçi rahat olmamak.* [DS]|| **içine ılıtmamak,** *{ağız} 1. İçine sindirmemek. 2. Pişman etmek.* [DS]|| **içine ilimek,** *{ağız} İçine sinmek; kendisine yapılan bir davranış veya söylenen sözden memnunluk duymak.* [DS]|| **içine işlemek,** *1. İç kısımlara doğru etkide bulunmak. 2. Duygulanmak; etkilenmek; dokunmak.*|| **içine kapanmak,** *Sıkıntıları dolayısıyla çevresindeki kimselerle ilişki kuramamak; duygularını kimseye açamamak.*|| **içine kurt düşmek,** *Yapılan bir işten kendisine zarar geleceği endişesine kapılmak; huylanmak; kuşkulanmak.*|| **içine oturmak,** *Gördüğü bir kötülük veya döneklik yüzünden çok üzülmek; aşırı etkilenmek.*|| **içine oynatmak,** *{ağız} Ortadan yok etmek; çalmak.* [DS]|| **içine sıçmak,** *argo. Bozmak; berbat etmek.*|| **içine sinmek,** *1. İstediği gibi olduğu için rahatlık, mutluluk duymak. 2. İçi rahat olmak; rahat etmek; huzur bulmak.*|| **içine sinmemek,** *1. İstediği gibi olmayan bir şey için rahatsız olmak, mutluluk duyamamak. 2. İçi rahat olmamak; rahat edememek; huzur bulamamak.*|| **içine sokacağı gelmek,** *Çok sevmek.*|| **içine tükürmek,** *Bir şeyi bozmak; berbat etmek.*|| **içine vurmak,** *{ağız} Bir şeyin değerini haksız yere az bulmak; beğenmemek.* [DS]|| **içini açmak,** *Derdini, sıkıntısını birine anlatmak; içini dökmek.*|| **içini bayıltmak,** *1. (Tatlı için) ağır geldiği için daha çok yiyememek; midesine ağır gelmek. 2. mecaz. Çok konuşarak veya istemediği şeyleri söyleyerek sıkıntı vermek. 3. Ağır davranarak usanç vermek.*|| **içini boşaltmak,** *1. Derdini ve sıkıntısını söylemek; açığa vurmak. 2. Sitem ve öfkesini açığa vurmak; bağırıp çağırmak.*|| **içini çekmek,** *Üzüntü veya özlemle derin bir soluk almak.*|| **içini dökmek,** *Sıkıntılarını ve dertlerini birine anlatmak.*|| **içini geçürmek,** *{OsT} İshal etmek.*|| **içini kemirmek,** *Bir üzüntüden dolayı rahatsızlık duymak; kaygı duymak.*|| **içini kıymak,** *Midesinde açlık duygusu uyandırmak veya sindirim sıkıntısı yaratmak.*|| **içini kurt kemirmek,** → içini kurt yemek.|| **içini** (bir) **kurt yemek,** *Sürekli tedirgin ve kaygı içinde bulunmak.*|| **içinin yağı erimek,** *Bir sıkıntı dolayısıyla telaş ve kaygı duyarak üzülmek.*|| **içini sıkmak,** *(Bir şey) sıkıntı vermek.* || **içini yakmak,** *(Bir şey) çok üzmek.*|| **içini yemek,** *(Bir şeyden dolayı) çok üzülmek.*|| **içini yürütmek,** *{eAT} İshal yapıcı madde vermek.*|| **için öttürmek,** *{OsT} Göğsünden hırıltılı sesler gelmek.*|| **için yār,** *{eAT} İçten dost; samimi arkadaş.*|| **için yāren,** *{eAT}* → için yār.|| **içi paralanmak,** *Birinin durumuna acıyarak çok üzülmek.*|| **içi pır pır etmek,** *Sabırsızlık ve tedirginlik içinde heyecanlanmak.*||

içi rahat etmek, *Kaygılanmayı gerektirecek bir durum olmadığını görerek rahat etmek; ferahlamak.*|| **içi sıkılmak,** *Sıkıntı duymak; bunalmak.*|| **içi sızlamak,** *Bir şeye çok üzülmek.*|| **iç iskelet,** *biy. 1. Omurgalı ya da omurgasızlarda canlının vücuduna desteklik eden kemik, kıkırdak gibi içteki yapı. 2. Balıklarda iskeleti oluşturan yapının bütünü.*|| **içi sürmek,** *İshal olmak. {eAT} (aynı)* || **iç işleri,** *1. Ülke içi ile ilgili sorunlar veya işler. 2. İçişleri Bakanlığının sorumluluğu alanında olan. 3. Bir kurumun kendi kuruluşunun sınırları içinde yer alan çalışma ve sorumluluklar.*|| **içi taşmak,** *{eAT} Çok bunalmak; dayanamaz duruma gelmek.*|| **içi tez,** *İşlerin çabucak yapılmasını isteyen; yavaş yapılan işten sıkıntı duyan; aceleci; sabırsız.*|| **içi titremek,** *1. Bir şey için aşırı özen göstermek; üzerine titremek. 2. Yüreği hoplamak. 3. Çok üşümek.*|| **içi vık vık etmek,** *Sabırsızlık ve tedirginlik içinde heyecanlanmak.*|| **içi yağ bağlamak,** *Çok istenilen bir şeyin olmasından dolayı aşırı ferahlık duymak; yüreği yağ bağlamak.*|| **içi yağlı,** *{ağız} İçi yağlanmış sac yufkası.* [DS]|| **içi yanmak,** *1. Aşırı susuzluk çekmek; çok susamak. 2. Büyük bir acı sebebiyle çok üzüntü duymak.*|| **içi yatlu,** *{eAT} Kötü düşünceli; kalbinde kötülük taşıyan.*|| **içi yürütmek,** *{eAT}* → içini yürütmek.|| **iç kale,** *Asıl kalenin içinde bulunan ve son savunma yeri olarak yapılmış daha küçük kale.*|| **iç kafiye,** *ed. Mısra ortasındaki bir kelime ile mısra sonundaki kelime arasındaki kafiye; iç uyak.*|| **iç kaplar tabaka,** *biy. Vücutta, yürek, kan, lenf damarları ile içi sıvı dolu diğer boşlukları astarlayan tek tabakalı yassı epitel doku; endotel; endotelyum.*|| **iç karartmak,** *{eAT} Ümitsizliğe düşürmek; karamsarlığa sevk etmek.*|| **iç katması,** *{ağız} İnce bulgur, soğan, zeytinyağı ve ekşi katılarak yapılan bir tür salata.* [DS]|| **iç kavuz,** *biy. Buğdaygillerin başağında bulunan tek bir çiçeği saran iki tabakalı örtü pulu.*|| **iç konuşma,** *ed. Roman ve hikâye kahramanlarının kendi dünyalarını ortaya koydukları konuşma.*|| **iç kulak,** *anat. Kulağın işitme sinirlerinin yer aldığı iç bölümü.*|| **iç lastik,** *Otomobil tekerleklerinin dıştaki koruyucu kalın lastik içine yerleştirilen ve hava ile doldurulan yumuşak ince parçası.*|| **içler acısı,** *(Durum veya olay için) çok acıklı, çok üzücü olan.*|| **iç merkez,** *jeol. Depremin başladığı kabul edilen yer içindeki nokta.*|| **iç mimar,** *Bir binanın içini süsleyip döşeyen sanatçı; dekoratör.*|| **iç mimarlık,** *Bir binanın içini döşeyip süslüme sanatı; dekoratörlük.*|| **iç oğlanı,** *tar. İmparatorluk döneminde saraylarda çeşitli devlet hizmetlerine aday olarak yetiştirilmek üzere alınan gençlere verilen isim: celep.*|| **iç organ,** *anat. Vücudun büyük boşluğunda bulunan mide, karaciğer, bağırsak, kalp gibi organların genel adı.*|| **iç patlama,** *1. Bir akışkanın, iç basıncı dış basınçtan daha düşük olan bir kaba aniden girerek kabı parçalaması. 2. dbl. Kapantılı sesler oluşurken, ses organlarının kapanma durumuna girdiği, daralma ve patlamadan önce gelen evre.*|| **iç parazit,** → iç asalak.|| **iç patlamalı,** *dbl. Ses yolunun kapanıp açılmaması ile oluşan kapantılı ses.*|| **iç pazar,** *tic. Ülke içinde yapılan pazarlama; ülke içi satış.*|| **iç pınar,** *{ağız} Hamam.* [DS]|| **iç pilav,** *Küçük doğranmış ciğer, künar, kuş üzümü, baharat konularak yapılan pilav.* || **iç plazma,** *biy. Bir hücreli canlılarda protoplazmanın merkez bölümü.*|| **iç poyra,** *{ağız} Araba tekerleğinin ortasında olan dingil yatağının iç kısmındaki demir halka.* [DS]|| **iç püskürme,** *jeol. Derinlerden gelen mineral maddenin yer yüzüne erişmeden daha derinlerdeki eski kayaçların içine yerleşmesi.*|| **iç salgı,** *biy. İç salgı bezlerinin doğrudan kana karışacak biçimde saldıkları salgı.*|| **iç salgı bezi,** *anat. Salgısı bir boşaltım organı veya yolu yerine doğrudan kana karışan salgı bezi.*|| **iç salgı bilimi,** *biy. İç salgı bezlerinin yapılarını, gelişmelerini, işlevlerini, hastalıklarını inceleyen tıp dalı; endokrinoloji.*|| **iç savaş,** *Bir ülke içinde, o ülkenin kendi halkı arasında çıkan savaş; dahilî harp; iç harp.*|| **iç ses,** *dbl. Bir kelimenin ilk ve son sesleri arasında kalan ses veya seslerden her biri.*|| **iç ses düşmesi,** *dbl. Zamanla kelimenin içindeki seslerden birinin yok olması biçiminde görülen gelişme.*|| **iç sıkıcı,** *Usandırıcı.*|| **iç sıkmak,** *Bıktırmak; usandırmak.*|| **iç sıvı,** *anat. İç kulakta, yarım daire kanallarının ve kohleanın içini dolduran sıvı; endolenf.*|| **iç solunum,** *biy. Hücre içindeki biyokimyasal solunum olayı.*|| **iç söz,** *{eT} Gönüldeki gizli şey.* [DLT]|| **iç sular,** *Denize kıyısı olan ülkelerde karasuları çizgisinin berisinde kalan ve egemenlik haklarının kullanıldığı deniz.*|| **içten pazarlıklı,** *Sinsi.*|| **iç ters açı,** *mat. İki paralel doğruyu kesen bir üçüncü doğru ile, ortaya çıkan bu doğrunun paralel doğruları kesim noktalarında meydana gelmiş olan, içte kalan ve birbirine bakmayan açılardan her ikisi.*|| **iç ton,** *{eAT}* → iç don.|| **iç tonlanmak,** *{eT} İç donu giymek.* [DLT]|| **iç turizm,** *Bir ülke sınırları içinde o ülke halkının kendi kendine yaptığı gezi.*|| **iç tutmak,** *Ceviz, fındık, badem gibi meyve veya fasulye, nohut gibi ürünlerin içi oluşmak; tanelenmek.*|| **iç tümce,** *dbl.* → iç cümle.|| **iç türeme,** *dbl. Kelimenin kökünde aslında bulunmayan bir sesin iç ses olarak ortaya çıkması şeklinde görülen gelişme.*|| **iç tüzük,** *Bir kurumun, kuruluşun, meclisin kendi içindeki işleyişini düzenleyen tüzük.*|| **iç uyak,** *ed. Mısra ortasındaki bir kelime ile mısra sonundaki kelime arasındaki kafiye.*|| **iç yaprak,** *{ağız} Arabalarda arka dingili birbirine bağlayan ve başı özeğe çivili demir levha.* [DS]|| **iç yâr,** *{eAT} Samimi arkadaş: candan dost.*|| **iç yarıçap,** *mat. Düzgün bir çokgenin içine çizilen dairenin yarı çapı.*|| **iç yer,** *{ağız} Verimli toprak.* [DS]|| **iç yükümü,** *İyilik görülen birisine karşı duyulan*

borçluluk duygusu; minnettarlık.|| **iç yüz,** *1. Bir nesnenin iç kısımda kalan yüzü. 2. Dıştan kimsenin anlayıp bilemediği, görünenden daha başka türlü olan sebep veya nitelik; mahiyet; künh; zamir.*|| **iç zar,** *bot. Çiçek tozunu saran zarlardan içte olanı.*

içbükey, [iç+bük-ey] *sf.* Yüzeyi düzgün yapılı bir çukur biçiminde olan; obruk; çukur; konkav; mukaar. ⧉ **içbükey ayna,** *Yüzeyi çukur olan ve paralel demetler hâlinde gelen ışık ışınlarını odakta toplayan ayna türü; çukur ayna; konkav ayna.*

içdin, [iç-din / iç-tin] *{eT} is.* İç; içeri. [Üç İtigsizler]

içe, [? içe] *{ağız} is.* Mutfak. [DS]

içecek, -ği [iç-ecek] *is.* **1.** Susuzluğu gidermek ya da serinlemek amacıyla içilen her türlü sıvı besin maddesi; meşrubat. **2.** *sf.* İçilmeye uygun; içilebilir nitelikte olan.

içegü, [iç-ēgü] *(içe:gü:) {eT}* Kaburga kemiklerinin iç tarafında bulunan organların tümü; içirik; iç; bağır; bağırsaklar. [EUTS] [DLT]

içeği, [iç-eği] *{ağız} is.* **1.** Bağırsak. **2.** Eskiden halk hekimliğinde kullanılan ve içine hastanın yatırıldığı yaş hayvan derisi. [DS]

içeğü, [iç-ēgü ايچكو] *{eAT} is.* Karın içindeki organlar ve bağırsaklar.

içenü, [iç-eñü] *{ağız} sf.* İçli; duygulu; alıngan. [DS]

içer, [içeri] *{ağız} is.* İçeri. [DS]

içeri, [*eT.* iç-gerü > içerü > içeri] *is.* **1.** İç yan; iç taraf; içteki kısım; iç bölüm. **2.** İçte kalan yüzey; iç. **3.** *mecaz.* Gönül; yürek. **4.** Hapishane. **5.** *{ağız}* Her zaman oturulan oda; oturma odası. [DS] **6.** *sf.* İç tarafta, iç yüzeyde iç bölümde bulunan. **7.** *zf.* İç kısımlara doğru; içe yönelik. ⧉ **içeriden çıkma,** *İmparatorluk döneminde saraydan çıkarılan veya çeşitli sebeplerle ayrılanlar için kullanılan ifade.*|| **içeriden evlenme,** *Bir kabile veya boy üyelerinin ancak kendi soy veya kabilelerinden olan bir karşı cinsle evlenebilmeleri durumu.*|| **içeride olmak,** *1. Bir ticarî işte zarar eder durumda olmak. 2. Kumarda kayıp hâlinde olmak. 3. Hapiste bulunmak.*|| **içeri gelen,** *{ağız} Az içeride.* [DS]|| **içeri evsimek,** *{ağız} Acıkmak; midesi kıyılmak.* [DS]|| **içeri girmek,** *1. Bir ticarî işte zarar etmek. 2. Kumarda kaybetmek. 3. Hapse girmek.*|| **içeri olmak,** *{ağız} Gerdeğe girmek.* [DS]|| **içeri salmak,** *{eAT} İçeri sokmak.*|| **içerisi gitmek,** *{ağız} Bağırsakları bozulmak.* [DS]|| **içeri tutmak,** *{ağız} Bir işte başkasını aldatıp zarar ettirmek.* [DS]|| **içerüden içerü,** *{eAT} İçten içe.*

içeriden, [içeri-den] *{ağız} zf.* Bizden; bizim aileden. [DS]

içerik, -ği [iç-er-ik] *is.* **1.** Bir şeyin içinde bulunan ögelerin tümü; bir şeyin kapsamı; muhteva. **2.** Bir metinde, anlatımda verilmek istenen duygu, düşünce ve hayallerin bütünü; öz. **3.** *psikol.* Herhangi bir ruhsal süreç veya düşünsel işlevi oluşturan ögelerin tümü. **4.** *dbl.* Bir kelimenin anlamı; bir dilsel bildirinin soyut, kavramsal yönü. **5.** *sf. man.* Bir cümle veya yargıda açıkça belirtilmemekle birlikte var olduğu anlaşılan; zımnî. ⧉ **içerik çözümlemesi,** *dbl. Konuşan ya da dinleyeni dikkate almaksızın yalnızca bildiriyi nicel ya da nitel yönlerden inceleme yöntemi.*

içerikli, [iç-er-ik-li] *sf.* **1.** (Anlatım için) herhangi bir nitelikte içeriği olan. **2.** (Anlatım için) herhangi bir konuda içeriği olan. **3.** İçeriği oldukça çok olan; içeriği zengin olan.

içeriki ölçer, [iç-er-ik + ölç-er] *is. fiz.* İyonlaştırıcı ışınım kaynağı içeren ve bir maddede bulunan element miktarını belirlemeye yarayan ölçüm aygıtı; tenörmetre.

içeriksel, [iç-er-ik-sel] *sf.* İçerikle ilgili; içeriği ilişkin olan.

içerili[1], [içeri-li] *{ağız} sf.* Bu yurdun ya da bu evin adamı; yerli. [DS]

içerili[2], [içeri-li] *{ağız} sf.* Kinci. [DS]

içerisi, -ni, -leri [iç-er-i-s-i] *is.* **1.** İç yan; iç taraf; içteki kısım; iç bölüm. **2.** İçte kalan yüzey; iç. **3.** *mecaz.* Gönül; yürek. **4.** Hapishane. **5.** *sf.* İç tarafta, iç yüzeyde iç bölümde bulunan.

içerlek, -ği [iç-er-(i)-le-k > iç-er-le-k] *sf.* Çevresindekilerden daha içeride, daha geride bulunan; içerlemiş olan; biraz içeri. *{ağız}(aynı)* [DS]

içerleme, [iç-er-(i)-le-me > iç-er-le-me] *is.* İçin için kızma, öfkelenme.

içerlemek, [iç-er-(i)-le-mek > iç-er-le-mek] *gçsz. f. [-r] [-l(i)-yor]* **1.** İçin için kızmak, öfkelenmek. **2.** *{ağız}* Borçlanmak. [DS]

içerleyiş, [iç-er-le-y-iş] *is.* İçerleme eylemi veya biçimi.

içerme, [iç-er-me] *is.* İçermek eylemi.

içermek, [iç-er-mek] *gçl. f. [-ir]* **1.** İçinde bulundurmak; bir şeyi veya birçok ögeyi kapsamak. **2.** Başka bir şeyin varlığını gerektirmek. **3.** Başka bir şeyin varlığını da düşündürmek veya mantıksal sonuç olarak içinde taşımak.

içertiler, [iç-er-ti-ler] *{ağız} is.* **1.** Aile üyelerinin tümü. **2.** Yakın akrabalar. [DS]

içesi, [iç-mek > iç-esi ايچسى] *{eAT} sf.* İçecek; içilecek.

içge, [iç-ge] *{ağız} sf.* (Kişi için) saygılı; kibar. [DS]

içgek, [iç-mek > iç-gek] *{eT} sf.* **1.** Çok içen **2.** Şeytan; iblis. **3.** Vampir. [EUTS]

içgermek, [iç-ger-mek] *{eT} gçsz. f. [-ür]* **1.** İçeri girmek. **2.** Bir şeyin içinde olmak. [EUTS] **3.** Tabi olmak. [EUTS] **4.** *gçl.* İtaat altına almak; bağımlı kılmak; tabi yapmak; tabi kılmak. [ETY] [EUTS] [Tekin] **5.** İthal etmek; itaati altına almak; eve dönmek; [Gabain] **6.** Eve dönmek. [EUTS] **7.** Suçlarını söylemek. **8.** Kovlamak. [DLT]

içgerü, [iç > iç-gerü] *(içgerü:)* *{eT}* *zf.* **1.** İçeriye; içerde. [İKPÖy.] **2.** Hükümdarın yanına doğru; kral sarayında. [İKPÖy.] **3.** *is.* Enderun; sarayın içi. [EUTS] **4.** İçeri; iç. [EUTS] **5.** Hükümdar sarayı. [İKPÖy.]

içgerülüg, [iç-gerü-lüg] *{eT}* *sf.* Saraya ait; hükümdara mahsus. [EUTS]

içgil[1], [işkil] *{ağız}* *is.* İşkil. [DS]

içgil[2], [iç-gil] *{ağız}* *is.* Kin; garez. [DS]

içgil[3], [iç-gil] *{ağız}* *is.* **1.** Alıngan. **2.** Suçlu. [DS]

içgili, [iç-gi-li] *{ağız}* *sf.* Kindar. [DS]

içgilik, -ği [içgi-lik] *{ağız}* *is.* Sucuk. [DS]

içgillenmek, [işkil-le-n-mek] *{ağız}* *dönşl. f.* *[-ir]* Kuşkulanmak. [DS]

içgilli[1], [işkil-li] *{ağız}* *sf.* İşkilli. [DS]

içgilli[2], [iç-gi-l-li] *{ağız}* *sf.* Alıngan; sıkılgan. [DS]

içginmek, [iç-gin-mek] *{eT}* *dönşl. f.* *[-ür]* Bağımlı olmak. [ETY]

içgirmek, [iç-gir-mek] *{eT}* *gçl. f.* *[-ür]* **1.** İçeri girdirmek. [ETY] **2.** İtaat altına almak. [ETY]

içgü, [iç-mek > iç-gü] *(içgü:)* *{eT}* *is.* İçecek; içki. [EUTS] [İKPÖy.] [Gabain] 🗗 **içgü etmek,** *{eAT}* *İçki içmek.*

içgüçi, [iç-gü > iç-gü-çi] *{eT}* *sf.* İçkiye alışkın. [KB]

içgüdü, [iç+gü(t)-ü] *is.* **1.** *psikol.* Canlılarda öğrenme ile edinilmeyen, akıl ve düşünceden bağımsız olarak doğuştan genetik yolla gelen duygulara, yargılara, eylemlere yön veren bilinçsiz iç dürtülerin tümü; sevk-i tabiî; insiyak. **2.** *zool.* Bir organizmayı o türe özgü bir amaca veya bir şeye yönelten doğal davranış eğilimi.

içgüdülü, [iç+güd-ü-lü] *sf.* İçgüdüsü olan; insiyakî.

içgüdüsel, [iç+güd-ü-sel] *sf.* İçgüdü ile ilgili; içgüdüye dayanan; insiyakî.

içgüyö, [iç+güveyi] *(i'çgüyö:)* *{ağız}* *is.* İç güveyi. [DS]

içi, [éçü > içī] *(içi:)* *{eT}* *is.* **1.** Yaşça büyük olan erkek kardeş; ağabey. [EUTS] [ETY] [Gabain] **2.** Kocanın yaşça büyük olan erkek kardeşi. [DLT] **3.** *{ağız}* Bir memleketin saygı duyulan ileri geleni. [DS]

içiboş, [iç-i+boş] *{ağız}* *is.* Kunduracı kerpeteni. [DS]

içici, [iç-ici] *sf.* Çok içki içen; içkiye düşkün olan.

içicilik, -ği [iç-ici-lik] *is.* İçki içmeyi alışkanlık hâline getirme işi.

içiç[1], [éşiç / işiç] *{eT}* *is.* Kazan. [EUTS]

içiç[2], [içi-ç] *{eT}* *is* Ağabeycik. [ETY]

içigen, [iç-ik-en] *{ağız}* *sf.* Sabırsız. [DS] 🗗 **içigen olmak,** *{ağız}* *Sabırsız olmak.* [DS]

içigızıl, [iç-i+kızıl] *{ağız}* *is.* Bir tür mantar. [DS]

içiglig, [iç-mek > iç-ig-lig] *{eT}* *sf.* İçecek; içilen; içilebilen.

içiglik, [iç-mek > iç-ig-lik] *{eT}* *is.* İçki; içecek; meşrubat. [EUTS] [Gabain]

içik, [iç-ik] *{eT}* *sf.* Aceleci; sabırsız; ivecen. *{ağız}* *(aynı)* [DS]

içikmek[1], [iç-ik-mek اجكمك] *{eT}* *{eAT}* *dönşl. f.* *[-ür]* **1.** Girmek; dahil olmak; içeriye girmek. [EUTS] **2.** İtaat etmek; tabi olmak; bağımlı olmak. [ETY] [Gabain] [Tekin] **3.** Savaşta kendi isteğiyle teslim olmak. [ETY] [DLT] 🗗 **içikmek yükünmek,** *{eT}* *Bağımlı olmak ve baş eğmek.*

içikmek[2], [iç-ik-mek] *{ağız}* *gçsz. f.* *[-ir]* **1.** Ağlarken hıçkırmak. **2.** Çok sevinmek. **3.** Korku ile iç çekmek. [DS]

içiksinmek, [iç-ik-si-n-mek] *{ağız}* *is. gçsz. f.* *[-ir]* Hoşuna gitmek; beğenmek; içine sinmek. [DS]

içili, [eçü > içi-li] *{eT}* *sf.* Ağabeyli; büyük erkek kardeşli. [ETY]

içilik, -ği [içi-lik] *{ağız}* *is.* Semer altına konulan keçe örtü. [DS]

içiliş, [iç-il-iş] *is.* İçilmek eylemi veya biçimi.

içilme, [iç-il-me] *is.* İçilmek eylemi.

içilmek, [iç-il-mek] *edil. f.* *[-ir]* İçmek işi yapılmak. *{eT}* *(aynı)* [DLT]

içilük, -ğü [içi-lük] *{ağız}* *is.* Kabağın çekirdekli kısmı. [DS]

içim, [iç-im] *is.* **1.** İçmek işi. **2.** Bir yudumda ya da bir kerede içilebilecek miktar. **3.** İçilen şeyin verdiği tat. **4.** *{eT}* Sıvı halindeki besin maddesi; içecek; içki. [Gabain] [EUTS] **5.** *{ağız}* Tat; lezzet. [DS]

içimen, [iç-mek > iç-i-men] *{ağız}* *is.* Hoşaf. [DS]

içimli, [iç-im-li] *sf.* **1.** (İçilen şey için) verdiği tat herhangi bir nitelikte olan. **2.** İçimi hoş ve iyi olan; lezzetli. *{ağız}* *(aynı)* [DS]

içimlik, -ği [iç-im-lik] *sf.* (Belirtilen sayı kadar) içilecek miktarda olan.

içimlü, [iç-mek > iç-im-lü اچملو] *{eAT}* *sf.* İçilebilir; içilecek durumda olan; içmeye uygun.

için[1], [iç-in ايچين / اچين] *{eT}* *zf.* **1.** İçten içe; için için. *{eAT}* *(aynı)* **2.** Gizli; gizlice. *{eAT}* *{OsT}* *(aynı)* **3.** *{OsT}* Özel; has. **4.** *{eAT}* Yürekten; deruni; içten. **5.** *{eAT}* İçinde. 🗗 **için için,** *Açığa vurmadan; içten içe.*

için[2], [uç *(sebep)* > uç-un > üçün > için] *e.* **1.** *{eT}* *"Ara, iç"* anlamı verir. [DLT] **2.** Amaç belirtir; amacıyla; maksadıyla. **3.** Sebep ve sonuç belirtir; ...-den dolayı; ...-den ötürü. **4.** Ayrılmış; özgü; mahsus; hasredilmiş **5.** Düşüncesince; göre; kendince. **6.** Hakkında. **7.** Göz önünde tutulursa; oranla; göre. **8.** Adına. **9.** Karşılık olarak; karşılığında. **10.** Uğruna; yararına; karşılığında. **11.** Yön belirtir. **12.** Süre bildirir. **13.** Yemin ederken dayanak ifade eden deyimler yapar. **14.**

içinde, [iç-i-n-de] *zf.* **1.** Zaman zarfıyla birlikte belli bir süre kapsamını belirtir; süresince; zarfında; esnasında; zamanında. *{eAT}* *(aynı)* **2.** Gelecekte bir sınır olarak kabul edilen tarihten önceki bir zamanı

belirtir. **3.** Ortamda; ortamında. **4.** Kendisinden önceki söze abartma olarak, "çok" veya "dolu hâlde" anlamı katar. *"Tarla su içinde."* **5.** *{eAT}* Hususunda.

içindekiler, [iç-i-n-de-ki-ler] *is.* **1.** Bir kitap veya derginin başına veya sonuna konulan, konu, kişi, yer adı vb.ni kolaylıkla bulmaya yarayan sayfaları belirten liste; fihrist. **2.** Bir mektup, kitap, dergi, gazete vb.nin içinde bulunan ve kapsadığı konular; münderecat.

içindeleme, [iç-i-n-de-le-me] *is.* Aralarında cins ve tür ilişkisi bulunan iki sınıf arasındaki bağıntı.

içindelik, -ği [iç-i-n-de-lik] *is.* İçinde olma durumu. ⊡ **içindelik durumu,** *dbl. Fin-Ugur dillerinde, kapalı bir yerde bulunmayı anlatan isim hâli.*

içine, [için / içine] *{ağız} e.* İçin. [DS]

içingir, [iç-in-gir] *{ağız} sf.* Hassas; duygulu; içli; alıngan. [DS]

içinlemek, [iç-in-le-mek] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(i)-yor]* Bir şeyden etkilendiğini bildirmek; içerlemek. [DS]

içinmek, [iç-in-mek ایچینمك] *{eAT} dönşl. f. [-ür]* Kendi kendine içmek.

içinnemek, [iç-in-le-mek] *{ağız} dönşl. f. [-r] [-(i)-yor]* Kimseye sezdirmeden kızmak; içerlemek. [DS]

içireki, [iç-i-rä-ki / iç-rä-ki] *{eT} zf.* **1.** İçteki; içindeki. [ETY] **2.** *sf.* Özel. [ETY] **3.** Saraya mensup. [ETY]

içirik, -ği [iç-ir-ik] *{ağız} is.* **1.** Yatak, yorgan, yastık gibi şeylerin içini doldurmaya yarayan, yün, pamuk ve kıtık gibi şeyler. **2.** Yatak içlerinin zamanla topaklaşmış parçaları. **3.** Su tulumbalarına sarılan sargı. **4.** Kasaplık hayvanların kalp, ciğer, dalak ve bağırsak gibi organları; sakatat. **5.** *sf.* (Elbise, ayakkabı vb. için) çok eski. **6.** İçi dışına çıkmış; alt üst olmuş. [DS] ⊡ **içirik olmak,** *{ağız} Alt üst olmak; karışmak.* [DS]

içirikli, [içirik-li] *{ağız} sf.* **1.** Kusurlu; suçlu; özürlü. **2.** Hastalıklı. [DS]

içirilme, [iç-ir-il-me] *is.* İçme eyleminin yaptırılma durumu.

içirilmek, [iç-ir-il-mek] *edil. f. [-ir]* İçme eylemi yaptırılmak; içirme eylemi yapılmak; içmesi sağlanmak.

içiriş, [iç-ir-iş] *is.* İçirme eylemi veya biçimi.

içirme, [iç-ir-me] *is.* İçme eylemini yaptırma; içmesini sağlama.

içirmek[1], [iç-ir-mek] *gçl. f. [-ir]* İçme işini yaptırmak; içmesini sağlamak.

içirmek[2], [iç-er-mek > iç-ir-mek] *{ağız} gçl. f. [-ir]* **1.** Bıçak, kama gibi şeyleri saplamak; içeriye geçirmek. **2.** Vurmak. [DS]

içirtme, [iç-ir-t-me] *is.* İçirme işini yaptırma eylemi.

içirtmek, [iç-ir-t-mek] *gçl. f. [-ir]* İçirme işini yaptırmak; birinin bir şeyi içmesini bir üçüncü kişi aracılığıyla sağlamak.

içiş, [iç-iş] *is.* İçme eylemi veya biçimi.

içişmek, [iç-mek > iç-iş-mek ایچشمك] *{eT} {eAT} {OsT} işteş. f. [-ür]* Birlikte içmek; içmekte yardım ve yarış etmek. [DLT]

içit, [iç-it ایچیت] *{eT} {eAT} is.* İçilecek şey; içecek. [DK]

içitim, [iç-it-im] *is. tıp.* Vücuda şırınga ile sıvı verme işi; zerk.

içitme[1], [iç-it-me] *is. tıp.* Vücuda şırınga ile sıvı verme; zerk etme.

içitme[2], [iç+ét-me / ört-me] *{ağız} is.* Başörtüsü. [DS]

içitmek, [iç-it-mek] *gçl. f. [-ir]* Vücuda şırınga veya damar yolu ile sıvı vermek; zerk etmek.

içkek, [iç-kek] *{eT} sf.* **1.** Çok içen. [Gabain] **2.** Kan emen; vampir. [EUTS] [Gabain] **3.** İblis; şeytan. [EUTS] [Gabain]

içkermek, [iç-ke-r-mek / iç-ger-mek] *{OsT} gçl. f.* **1.** İçine almak; içermek; ihata etmek; ithal etmek. [Üç İtigsizler] **2.** İtaati altına almak. [Gabain] **3.** *dönşl.* Eve dönmek. [Gabain] **4.** Tabi olmak. [EUTS] **5.** İçeri alınmak; götürülmek. [EUTS]

içkerü, [iç > iç-gerü] *(içgerü:) {eT} zf.* İçeri. [EUTS]

içki[1], [iç-ki] *is.* **1.** İçilmeye uygun her türlü sıvı; içecek. **2.** İçinde alkol bulunan içecek. **3.** Alkollü içki içme işi. ⊡ **içki âlemi,** *İçki içip yemek yemek suretiyle yapılan eğlenti.*|| **içki eylemek,** *{eAT} İçki ziyafeti vermek.*|| **içki masası,** *İçki içilen sofra.*|| **içki psikozu,** *İçki kullanma alışkanlığının meydana getirdiği bunalım.*|| **içki sefası,** *İçki içip yemek yemek suretiyle yapılan eğlenti.*|| **içki sofrası,** *İçki içilen sofra.*|| **içki yasağı,** *Alkollü içki kullanma ve satmayı önlemek amacıyla getirilen yasak.*|| (kendini) **içkiye vermek,** *Sıkıntı ve bunalımlarını unutmak için sık sık içki kullanmak.*

içki[2], [iç-ki / bıç-kı] *{ağız} is.* Ağaç kesmeye yarayan iki saplı testereli bıçak. [DS]

içkici, [iç-ki-ci ایچكیجی] *sf.* İçkiye, özellikle alkollü içkilere düşkün olan; ayyaş; sarhoş. *{eAT} {OsT} (aynı).*

içkicilik, -ği [iç-ki-ci-lik] *is.* İçkiye düşkün olma durumu.

içkil[1], [iç-ki-l] *{ağız} sf.* Çok içki kullanan; ayyaş. [DS]

içkil[2], [işkil] *{ağız} is.* İşkil. [DS]

içkil[3], [iç-ki-l] *{ağız} is.* **1.** Kin; garez. **2.** Umut. [DS]

içkili[1], [iç-ki-li] *sf.* **1.** Alkollü içki içmiş olan. **2.** (Yer ve eğlenti, toplantı için) içki içilen. **3.** *zf.* İçki içmiş olarak.

içkili[2], [işkil-li] *{ağız} is.* İşkilli. [DS]

içkilik, -ği [iç-ki-lik] *{ağız} is.* Sucuk. [DS]

içkillenmek, [işkil-le-n-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* İşkillenmek. [DS]

içkillenmek, [iç-ki-l-le-n-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* İçin için öfkelenmek; içerlemek. [DS]

içkilli, [işkil-li] *{ağız} sf.* İşkilli. [DS]

içkin[1], [iç-ik-mek > iç(i)k-in] *{eT} sf.* Sığınan; mülteci. ⮺ **içkin er,** *{eT} 1. Düşman tarafında iken bu tarafa geçen, sığınan.* [DLT] *2. Kendisine dokunulmayan baysallık verilen kişi; mülteci.* [DLT]

içkin[2], [iç-kin] *sf. fel.* **1.** Varlığın içinde, kendinde var olan; varlığın yapısına karışmış bulunan; mündemiç. **2.** *fel.* Yalnızca bilinçten olan; yalnızca bilinç içeriği olarak var olan; mündemiç. **3.** Deney içinde kalan; deneyi aşmayan. **4.** Dünyada, dünya içinde olan. **5.** *dbl.* → içkinlik.

içkincilik, -ği [iç-kin-ci-lik] *is. fel.* İçkinlik kavramına dayanan görüş ve düşünce.

içkinlik, -ği [iç-kin-lik] *is. fel.* **1.** Öznenin, ereklerin öznenin kendi içinde bulunması özelliği. **2.** Parçası olduğu şeyi etkileyen nedenin özelliği. **3.** *dbl.* Dilsel ögelerin, dil dışı olgu ve ilkelerden arındırılmış olarak incelenmesi yöntemi.

içkirli, [işkil-li] *{ağız} sf.* İşkilli. [DS]

içkisiz, [iç-ki-siz] *sf.* **1.** Alkollü içki içmemiş olan. **2.** (Yer, eğlenti ve toplantı için) içki içilmeyen. **3.** *zf.* İçki içmeden; içmemiş olarak.

içkit, [iç-ki-t] *sf.* Yok olan; gaip.

içkitmek, [iç-ki-t-mek] *{ağız} gçl. f. [-ir]* Kaybetmek. [DS]

içkur, [iç + kur *(kemer, kuşak)*] *{eT} is.* İç kuşağı; uçkur. [DLT]

içkü, [iç-mek > iç-kü] *{eT} is.* İçilen şey; içki. [DLT] [EUTS] [Gabain]

içkücü, [iç-kü-cü ایچكوجی] *{eAT} {OsT} sf.* → içkici.

içlegü, [iç-lē-mek > iç-lē-gü] *(içle:gü:) {eT} is.* Astar.

içlek, [iç-le-k] *sf.* **1.** Madde ile ilgili olmayan; manevi. **2.** *{ağız} is.* İç çamaşırı. [DS]

içlem, [iç-le-m] *is. man.* **1.** Bir kavramın çağrıştırdığı kaplama giren niteliklerin, temel özelliklerin tümü; tazammun. **2.** Bir nesnenin içeriğini oluşturan şey.

içlemek, [iç-lē-mek] *(içle:mek) {eT} gçl. f. [-r]* İç geçirmek; astarlamak. [DLT]

içlemsel, [iç-le-m-sel] *sf. man.* İçlemle ilgili.

içlendirme, [iç-le-n-dir-me] *is.* İçlenmesini sağlama.

içlendirmek, [iç-le-n-dir-mek] *gçl. f. [-ir]* **1.** İçlenmesine yol açmak. **2.** (Kabuklu yemiş, bakliyat için) iç bağlamasını sağlamak.

içleniş, [iç-le-n-iş] *is.* İçlenme eylemi veya biçimi.

içlenme, [iç-le-n-me] *is.* İçlenme eylemi.

içlenmek[1], [iç-lē-mek > iç-lē-n-mek] *dönşl. f. [-ir]* (Kabuklu yemiş ve bakliyat için) iç bağlamak; tanelenmek; içi olmak. *{eT} {ağız} (aynı)* [DLT] [DS]

içlenmek[2], [iç-le-n-mek] *dönşl. f. [-ir]* Kimseye belli etmeksizin bir şeyi kendi kendine dert edinmek; duygulanmak; gizli gizli üzülmek.

içli, [iç-li] *sf.* **1.** (Kabuklu yemiş, taneli bitkiler için) içi dolu; tanelenmiş; iç bağlamış; yenilecek duruma gelmiş. **2.** *mecaz.* Kolayca duygulanan; çabuk kırılıp incinen; hassas; duygulu; ince; hisli. **3.** *mecaz.* İnsanı duygulandıran; etkili; hüzünlü. **4.** Özlü; esaslı. **5.** *{ağız} is.* Bumbar dolması. [DS] ⮺ **içli dışlı,** *1. Hiçbir gizli işi olmayan; apaçık; olduğu gibi. 2. Birbirinden gizlisi saklısı olmayan; senli benli; aşırı teklifsiz.*|| **içli dışlılık,** *İçli dışlı olma durumu.*|| **içli dışlı olmak,** *1. Aşırı bir teklifsizlik içinde görüşmek; çok sıkı ilişkiler içinde bulunmak; çok samimi olmak; senli benli olmak. 2. Karşılıklı olarak kız ve oğullarını birbiri ile evlendirmek.*|| **içli köfte,** *mutf. Kıyma, yumurta, bulgur, soğan, maydanoz ve baharattan yapılan bir tür köfte.*

içlig, [iç-lig] *{eT} sf.* Gebe; yüklü; hamile. [EUTS] [Gabain]

içlik, -ği [iç-lik ایچلك] *is.* **1.** İçe giyilen çamaşır; iç çamaşırı. **2.** *{ağız}* İç gömleği. [DS] **3.** *{ağız}* Gömlek; frenk gömleği; pamuklu mintan. [DS] **4.** *{ağız}* Yelek. [DS] **5.** *{eT}* Eyer keçesi. [DLT] **6.** *{OsT}* Gömlek üstüne giyilen bir tür yelek. **7.** *{ağız}* Yatak doldurmakta kullanılan yün, pamuk, kıtık vb. şeyler. [DS] **8.** *mim.* Klasik Türk mimarisinde iç mekâna bakan süslü pencere.

içlilik, -ği [iç-li-lik] *is.* Duygulu olma durumu; duygululuk; hassasiyet.

içlük, -ğü [iç-lik] *{ağız} is.* Bir tür bayan ceketi. [DS]

içme, [iç-me] *is.* **1.** Bir sıvıyı yutma, yudumlama eylemi. **2.** (Genellikle çoğul olarak) içinde madensel tuzlar bulunan kaynak suyu veya bu tür bir kaynaktan yararlanmak için kurulmuş tesis. ⮺ **içme suyu,** *İçilebilecek nitelikte olan su; içmek üzere ayrılmış su.*

içmece, [iç-mece] *is.* İçinde madensel tuzlar bulunan su kaynağı.

içmek[1], [iç-mek] *gçl. f. [-er]* **1.** Bir sıvıyı ağız yolu ile yutmak; emerek içine çekmek. *{eT} (aynı)* [DLT] [EUTS] [ETY] [Gabain] **2.** Tütün türü şeylerin dumanını içe çekmek. **3.** (Gözenekli bir şey için) bir sıvıyı içine çekmek; emmek. **4.** Ağız yoluyla ilaç almak. **5.** *gçsz.* Alkollü içki kullanmak. ⮺ **içtikleri ayrı gitmemek,** *Çok samimi arkadaş olmak; her an beraber bulunmak.*

içmek[2], [iç-mek *(yumuşak bir madde ile doldurmak)*] *{eT} is.* Kuzu derisinden yapılmış kürk. [DLT]

içmeklenmek, [içmek-le-n-mek] *{eT} dönşl. f. [-ür]* Kuzu kürkü giymek; kuzu kürküne sahip olmak. [DLT]

içmeler, [iç-me-ler] *is.* İçinde madensel tuzlar bulunan kaynak suyu veya bu tür bir kaynaktan yararlanmak için kurulmuş tesis.

içmezlenmek, [iç-mez-le-n-mek ایچمزلنمك] *{OsT} dönşl. f. [-ür]* İçmez görünmek.

içran, [? iciran / içran] *{ağız} is.* İltihap. [DS]

içre, [iç-rē ایچرا / ایچره / ایچره] *(içre:) {eT} zf.* **1.** İçerisinde; içeride; içinde; arasında; -de. *{eAT} {OsT} (aynı)* [DLT] [ETY] [EUTS] [Gabain] **2.** İçte. [DLT] [Tekin] **3.** Gizli. [ETY] **4.** *{eAT}* İçine. **5.** *{eAT}* ... zamanında; ...-de. **6.** *is.* İç; ara. ⧉ **içre aşsız,** *{eT} İçerisi aşsız; karnı aç.*|| **içre sab,** *{eT} Gizli mesaj.*

içregi, [iç-rä-g-i] *{eT} sf.* → içreki. [ETY]

içrek, -ği [iç-re-k] *sf. fel.* (Bilgi, öğreti için) yalnızca bir toplumun üyeleri tarafından bilinen, diğer kişilere öğretilmeyen, sınırlı, dar çevrede kalan; Batınî. ⧉ **içrek bilim,** *Herhangi bir dinin, yalnızca sırra ve gizli bilgilere ermiş olanlara açıklanan yönü.*

içrekçilik, -ği [iç-re-k-çi-lik] *is. fel.* Toplumsal hiyerarşi veya ayrımcılık yaratmayı amaçlayan felsefe ya da tarikatlarda, bazı bilgi ve uygulamaların yabancılara açıklanmaması durumu; Batınilik.

içreki, [iç-rē-kī] *(içre:ki:) {eT} sf.* **1.** İçerdeki; içindeki. **2.** Saraya mensup; hareme ait; has; özel. [ETY] [Gabain] [Tekin] **3.** Saray mensupları ve harem halkı. [EUTS] ⧉ **içreki orun,** *{eT} Harem; iç daire.*|| **içreki orunçı,** *{eT} Saray memuru, müdürü.*

içreklik, -ği [iç-re-k-lik] *is. fel.* Gizlilik; içrek olma durumu.

içrüşmek, [iç-ür-mek > iç-(ü)r-üş-mek] *{eT} işteş. f. [-ür]* Birlikte içmek; içmekte yardımlaşmak; içme yarışı yapmak. [DLT]

içrik, -ği [içmek² > iç-ir-ik / iç-(i)r-ik] *{ağız} is.* Kırpıntı; paçavra. [DS]

içsel, [iç-sel] *sf.* **1.** İçle ilgili. **2.** Bir şeyin doğasında, özünde bulunan. **3.** İçten gelen.

içsemek, [iç-mek > iç-sē-mek] *(içse:mek) {eT} işteş. f. [-r]* İçmek istemek; canı içmeyi istemek. [DLT]

içsiz, [iç-siz] *sf.* **1.** İçi olmayan; boş. **2.** (Kabuklu yemiş veya baklagiller için) iç bağlamamış.

içten, [iç-ten] *sf.* **1.** Gerçek olarak duyulan; gönülden gelen; yapmacık olmayan; candan; yürekten; samimi. **2.** *zf.* İçeriden; grubun üyeleri arasından. ⧉ **içten büyüme,** *biy. Canlıların, eski dokuların arasına yenilerini katarak kütlelerini artırma şeklindeki büyüme.*|| **içten evlilik,** *sosy. Evlenecek kişinin eşini kendi soy veya boyu içinden seçmesi esasına dayanan evlilik biçimi; endogami.*|| **içten gelme,** *Yapmacık olmayan; içten geldiği gibi; samimi.*|| **içten içe,** *Gizli olarak; belli etmeden; gizli gizli.*|| **içten konuşmak,** *psikol. Davranış ve duyumlarla ilgili hayalleri zihinde canlandırarak kendi kendine konuşmak.*

içtenli, [iç-ten-li] *{ağız} sf.* Samimi. [DS]

içtenlik, -ği [iç-ten-lik] *is.* İçten olma durumu; içten davranış; samimiyet; samimilik.

içtenlikle, [iç-ten-lik-le] *(içtenli'kle) zf.* İçten olarak; içten gelen biçimle; içten gelerek; samimiyetle.

içtenlikli, [ic-ten-lik-li] *sf.* İçten olan; içtenlik taşıyan; samimi.

içtenliksiz, [iç-ten-lik-siz] *sf.* İçten olmayan; içtenlik taşımayan; samimiyetsiz.

içtenliksizlik, -ği [iç-ten-lik-siz-lik] *is.* İçten olmama durumu; içtenlik taşımama durumu; samimiyetsizlik.

içtensiz, [iç-ten-siz] *sf.* İçten gelmeden; içten olmayan; samimiyetsiz.

içtensizlik, -ği [iç-ten-siz-lik] *is.* İçten gelmeme durumu; içtenliksiz olma durumu; samimiyetsizlik.

içtepi, *psikol. is.* Otomatik olarak gerçekleşen, bazı basit veya karmaşık eylemlerin yapılmasını karşı konulmaz bir biçimde zorunlu kılan eğilim.

içtihadî, [Ar. ictihādī اجتهادى] *(içtiha:di:) {OsT} sf.* → ictihadî.

içtihat, -dı [Ar. cehd *(uğraşma)* > ictihād اجتهاد] *(içtiha:t) {OsT} is.* **1.** Büyük bir güç harcayarak bir şey yapmaya çalışma; çabalama. **2.** Bir kişinin bir konu hakkındaki görüş ve düşüncesi; yorumu; kişisel görüş; görüş açısı. **3.** *huk.* Yasalarda ve örfte açıkça hüküm bulunmayan hallerde yüksek yasama organının bildirmiş olduğu görüş. **4.** *isl.* Kur'an ve sünnette açıkça belirtilmemekle birlikte karşılaşılan somut durumlar karşısında İslam hukuku açısından, Kur'an ve sünnetten yararlanarak uygulanacak yolu bulabilme yetisi. ⧉ **içtihadı birleştirme kararı,** *huk. Bir konuda değişik mahkemelerin almış oldukları farklı kararları birleştirmek için yüksek mahkemenin almış olduğu karar.*

içtilenmek, [iç-ti-le-n-mek / işkil-le-n-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* Kuşkulanmak. [DS]

içtima, -a'ı [Ar. cemʿ>ictimāʿ اجتماع] *(içtima:) {OsT} is.* **1.** Toplanma; toplantı. **2.** Askerlerin silahlı ve teçhizatlı olarak bir arada toplanmaları. **3.** İki ve daha çok şeyin bir arada bulunması. **4.** *gök b.* İki ve daha çok gök cisminin merkezlerinin aynı tutulum boylamında bulunması; kavuşum. ⧉ **içtima etmek,** *{OsT} Toplanmak.*

içtima'i, [Ar. ictimāʿī اجتمائى] *(ictima:i:) {OsT} sf.* → içtimai.

içtimai, [Ar. ictimāʿī اجتمائى] *(ictima:i:) {OsT} sf.* Toplumla ilgili; toplulukla ilgili; toplumsal; sosyal. ⧉ **içtimai bilimler,** *{OsT} Sosyal bilimler.*|| **içtimai nizam,** *{OsT} Toplum düzeni; kamu düzeni.*|| **içtimai muavenet,** *{OsT} Sosyal yardım.*

içtimaileşmek, [içtimai-le-ş-mek] *dönşl. f. [-ir]* Kendini toplum yaşayışına uydurmak; sosyalleşmek.

içtimaiyat, [Ar. ictimāʿiyyāt اجتمائيات] *(içtima:iya:t) {OsT} is.* → ictimaiyat.

içtimaiyatçı, [içtimaiyat-çı] *is.* Toplum bilimci; sosyolog.
içtin, [iç-din / iç-tin] *{eT} is.* İçten; iç; dahilî. [EUTS] [Gabain]
içtinap, -bı [Ar. ictināb اجتناب] *(içtina:p) is.* Kaçma; kaçınma; sakınma; çekinme. ⊡ **içtinap etmek,** *Kaçınmak; çekinmek; sakınmak.*
içtinsiz, [iç-tin-siz] *{eT} sf.* Yüzeysel.
içtirti, [iç-tir-tī] *(içtirti:) {eT} zf.* İçeriye doğru; içe yönelmiş. [EUTS]
içton, [iç+ton] *{eT} is.* İç giyecek; iç çamaşırı; iç donu.
içtonlanmak, [iç+ton-la-n-mak] *{eT} dönşl. f. [-ur]* İç donu giymek.
içük, [içmek[2] > iç-ük] *{eT} is.* Samur, teğin gibi hayvanların derisinden yapılan kürk. [DLT]
içüklemek, [iç-ük-le-mek] *{eT} gçl. f. [-r]* Samur, teğin gibi hayvanların kürkünden elbisesine kaplatmak; içine geçirtmek. [DLT]
içüktürmek, [iç-ik-tir-mek] *{ağız} gçl. f. [-ür]* Bir şeyin tadına vardırmak; içine sindirtmek. [DS]
içün, [*eT.* uç *(sebep)* > iç-ün ایچون] *zf.* **1.** Sebepten; sebebiyle. **2.** *{eAT}* Maksadıyla; diye.
içürgen, [iç-ür-gen] *{eT} sf.* Çok içiren. [DLT]
içürmek, [iç-mek > iç-ür-mek] *{eT} gçl. f. [-ür]* Su içirmek; içirmek. [DLT] [EUTS] [Gabain]
içyağı, [iç+yağ-ı] *is.* Kasaplık hayvanların iç organlarını saran yağ.
id[1], [id] *{eT} is.* Sayı; hesap; adet. [EUTS]
id[2], [yīd / ıd / id] *(i:d) {eT} is.* Koku.
id[3], [Ar. ʿīd *(dönme)* عيد] *(i:d) {OsT} is.* Dinî bayram; şölen; tören. ⊡ **îd-i adhā,** *{OsT} Kurban bayramı.*|| **îd-i beşāret,** *{OsT} İsa peygamberin doğuşunu müjdeleyen gün için düzenlenen tören.*|| **îd-i cānān,** *{OsT} Sevgilinin bayramı.*|| **îd-i ekber,** *{OsT} Arifesi cuma gününe rastlayan kurban bayramı.*|| **îd-i fıtr,** *{OsT} Ramazan bayramı.*|| **îd-i hamsîn,** *{OsT} Hristiyanların paskalyadan elli gün sonra yaptıkları bayram.*|| **îd-i mevlîd,** *{OsT} Hz. Muhammed'in doğum günü olan Rebiü'l-evvel ayının on ikinci günü yapılan bayram.*|| **îd-i millî,** *{OsT} Millî bayram.*|| **îd-i sagîr,** *{OsT} Şeker bayramı; ramazan bayramı.*|| **îd-i tecellî,** *{OsT} Hristiyanlarca İsa peygamberin suretinin dağda değiştiğine inanılan 6 Ağustos gününün anısına yapılan yortu.*
id[4], [Lat. id] *is.* **1.** Üçüncü teklik şahıs; o. **2.** *psikol.* Bilinçaltı.
ida, -a'ı [Ar. vedīʿa > īdāʿ ايداع] *(i:da:) {OsT} is.* **1.** Emanet olarak verme. **2.** Malını, koruması için birine bırakma.
idab, [Ar. īdāb ايداب] *(i:da:b) {OsT} is.* **1.** Doğruluğu herkese bildirme. **2.** Herkesi yemeğe çağırma; sofrası herkese açık olma.
i'dad, [Ar. ʿadd > iʿdād اعداد] *(i-da:d) {OsT} is.* **1.** Hazırlama. **2.** Hazırlanılma. **3.** Geliştirme. **4.** Geliştirilme.
idad, [Ar. idād اداد] *(ida:d) {OsT} is.* **1.** Zor; güç. **2.** Üstünlük; zafer.
idade[1], [Ar. iḍāde اضاده] *(ida:de) {OsT} is. gök b.* Usturlabın sırtı üstüne konulan ve bir eksenin çevresinde dönerek yıldızların yüksekliğini ölçmeye yarayan cetvel; izade.
idade[2], [Ar. ʿiḍāde عضاده] *(ida:de) {OsT} is.* Kol bağı; pazubent.
i'dadî, [Ar. ʿadd > iʿdādī اعدادى] *(i:da:di:) {OsT} sf.* → idadî.
idadî, [Ar. ʿadd > iʿdādī / iʿdādiyye اعداديه / اعدادى] *(i:da:di:) {OsT} sf.* **1.** Hazırlanma ile ilgili; hazırlanmaya dayanan. **2.** Eskiden lise derecesindeki orta dereceli okul; hazırlık okulu.
idale, [Ar. idāle اداله] *(ida:le) {OsT} is.* Bir şey elden ele geçme; tedavüle çıkarma.
i'dam, [Ar. ʿadem > iʿdām *(yok etme)* اعدام] *(i:da:m) {OsT} is.* → idam[1]. ⊡ **i'dām-ı nefs,** *{OsT} Kendini öldürme; intihar.*
idam[1], [Ar. ʿadem > iʿdām *(yok etme)* اعدام] *(i:da:m) {OsT} is.* **1.** *huk.* Bir kimseye kanun gereği olarak uygulanan öldürme. **2.** Ölüm cezası. ⊡ **idam etmek,** *huk. Yargı tarafından verilen ölüm cezası işlemini uygulamak.*|| **idam sehpası,** *huk. Ölüm cezasına çarptırılan kişinin asıldığı üç ayaklı çardak; darağacı.*
idam[2], [Ar. idām ادام] *(ida:m) {OsT} is.* Ekmeğin yanında yenilen şey; katık.
idame, Ar. devām > idāme / idāmet ادامت / ادامه] *(ida:me) {OsT} is.* Devam ettirme; sürdürme. ⊡ **idame etmek,** *Devamını sağlamak; devam ettirmek; sürdürmek.*
idamlık, -ğı [idam-lık] *(i:damlık) sf.* **1.** Ölüm cezasına çarptırılmış olan. **2.** (Suç veya eylem için) idam cezasını gerektirir nitelikte olan.
idan, [Ar. ʿūd > ʿīdān عيدان] *(i:da:n) {OsT} is.* **1.** Ağaçlar; odunlar. **2.** Öd ağaçları. **3.** *müz.* Utlar.
idane, [Ar. deyn > idāne ادانه] *(ida:ne) {OsT} is.* Borç verme; ödünç verme. ⊡ **idāne sandığı,** *{OsT} Eskiden bazı dairelerde bulunan ve memurların aylıklarından kesilmek üzere borç aldıkları bir yardımlaşma düzeni.*
idaneten, [Ar. idāneten ادانةً] *(ida:ne'ten) {OsT} zf.* Borç vermek suretiyle; ödünç olarak.
idarat, [Ar. idāre > idārāt ادارات] *(ida:ra:t) {OsT} is.* Gelir ve ödeneği belirten eski belgeler.

idare[1], [Ar. devr > idāre اداره] *(ida:re) {OsT} is.* **1.** Döndürme. **2.** Bir işi çekip çevirme; yönetme; yönetim. **3.** Tutumlu davranarak ancak gerektiğinde harcamada bulunmak; yerinde harcama; tutumluluk; tutum. **4.** Kullanma; becerme. **5.** Yeterli olma; yetme. **6.** Ülke işlerinin yürütülmesi işi; kamu hizmetlerinin tümü. **7.** Bir kurum veya kuruluşun yönetildiği yer; bir işin çekip çevrildiği yer; yönetim yeri; idarehane. **8.** Bir kurumun işlerini yürüten kurul; yönetenlerin tümü. ⊡ **idare amiri,** *Yönetim adına tek başına karar verebilen sorumlu ve yetkili kişi.* || **idare bezi,** *Bir ipek iki pamuk olarak dokunmuş kaba ve ucuz bir cins dokuma; hitalî.* || **idare edenler,** *Siyasi iktidarı kullanan kişi veya partiler; hükümet edenler.*|| **idare etmek,** *1. Durumu, içinde bulunulan şartlara uydurmak; yönetmek; çekip çevirmek. 2. (Bir şeyi) tutumlu kullanma; israftan kaçınmak. 3. (Bir şey) bol gelmese de yetişmek; yeterli gelmek. 4. (Alış veriş için) yeterli olmak; kurtarmak; elvermek. 5. (Sorumlu kişi için) göz yummak; görmezden gelmek; hoş görmek. 6. (İşlenmiş bir kusur veya suç için) yetkili kişi tarafından örtbas edilmek.*|| **idāre-hāne,** *{OsT}* → idarehane.|| **idare heyeti,** *İllerde valinin, ilçelerde kaymakamın başkanlığında toplanan daire amirlerinden meydana gelmiş kurul.*|| **idare hukuku,** *Yönetimin kuruluşunu düzenleyen, kamu kurumu olma hakkını veren, iş ve işlemlerini belirleyen kuralların tümü.*|| **idāre-i akdāh,** *{OsT} Şerefe kadeh kaldırma.*|| **idāre-i askeriye,** *{OsT} 1. Askerlik işlerinin yönetimi. 2. Askerî yönetim.*|| **idāre-i beytiye,** *Ev yönetimi.*|| **idāre-i husūsiye,** *Özel idare.*|| **idāre-i kelām etmek,** *Kurnazca söz söylemek; birinin hoşuna gidecek şekilde konuşmak; diplomat ağzıyla konuşmak.*|| **idāre-i mahsūsa,** *{OsT} 1. Özel idare. 2. Eskiden "Devlet Vapur İşletmesi"ne verilen ad.*|| **idāre-i maslahat,** *{OsT}* → idareimaslahat.|| **idāre-i meşrūta,** *{OsT} Bir hükümdar başkanlığındaki meclislerle sağlanan yönetim biçimi.*|| **idāre-i mutlaka,** *{OsT} Yönetimin bizzat hükümdar elinde bulunması biçimi.*|| **idāre-i mülkiye,** *{OsT} Sivil yönetim.*|| **idāre-i müstebide,** *{OsT} Sıkı yönetim; istibdat idaresi.*|| **idāre-i örfiye,** *{OsT} Sıkı yönetim; örfî idare.*|| **idāre-i umūr,** *{OsT} 1. İşlerin görülmesi. 2. Yönetim bilgisi.*|| **idaresini bilmek,** *Tutumlu bir şekilde yerine ve zamanına göre harcamada bulunmak; ekonomik davranmak.*

idare[2], [Ar. devr > idāre اداره] *(ida:re) {ağız} is.* Küçük gaz veya yağ lambası. [DS] ⊡**idare** (kandili) **lambası,** *Camsız, açık fitilli gaz veya yağ ile yanan, küçük, az masraflı bir aydınlatma aracı.*|| **idare şamdanı,** *Artık mum parçalarının yakıldığı bir tür şamdan.*

idarece, [idare-ce] *(ida:re'ce) zf.* **1.** Yönetim tarafından. **2.** Yönetime göre; yönetimle ilgili olarak.

idareci, [idare-ci] *is.* **1.** Yönetim işlerinden sorumlu olan kişi; yönetici. **2.** *sf.* İsraftan kaçman; tutumlu; becerikli. **3.** *sf.* Hoşgörülü davranan; idare eden.

idarecilik, -ği [idare-ci-lik] *is.* **1.** Yönetici olma durumu; yöneticilik. **2.** Yöneticinin görevi; yöneticilik.

idarehane, [Ar. idāre + Far. -ḫāne اداره خانه] *(ida:reha:ne) {OsT} is.* **1.** Yönetim yeri; yöneticilerin bulunduğu yer; büro. **2.** Gazete, dergi gibi basın yayın kurumlarında yazı işlerinin yönetildiği yer; büro.

idareimaslahat, [Ar. idāre-i maṣlaḥat ادارۀ مصلحت] *(idare'imaslahat) {OsT} is.* Bir işi gerektiği gibi, kanun ve usullere uygun değil de günün şartlarına göre yürütme; işleri oluruna bırakma. ⊡ **idareimaslahat etmek,** *Bir işi gelişi güzel yapmak.*|| **idareimaslahat politikası,** *Bir işi kurallarına göre yapmak yerine oluruna bırakma tutumu.*

idareimaslahatçı, [idareimaslahat-çı] *sf.* Bir işi sağlam olarak kanun ve kurallara göre değil de günün şartlarına göre yapan (kimse).

idareli, [idare-li] *sf.* **1.** Yönetmesini bilen. **2.** Tutumlu; gereksiz harcamalardan kaçınan; ekonomik davranan. 3. İdareye uygun; tutumlu; fazla masraf gerektirmeyen.

idaresiz, [idare-siz] *sf.* **1.** Yönetim gücü olmayan; yönetimi beceremeyen. **2.** Tutum yapamayan; masraflı; masrafı çok.

idaresizlik, -ği [idare-siz-lik] *is.* **1.** İdaresiz olma durumu. **2.** Gevşeklik; beceriksizlik. **3.** Tutumsuzluk.

idareten, [Ar. idāreten ادارةً] *(ida:re'ten) {OsT} zf.* **1.** İşin gelişine göre hareket ederek; idare ederek; idare etmek üzere. **2.** Yönetim tarafından; idarece.

idarî, [Ar. idārī اداری] *(ida:ri:) {OsT} sf.* İdare ile ilgili; yönetimi ilgilendiren; yönetimsel.

idave, [Ar. idāve اداوه] *(ida:ve) {OsT} is.* **1.** Deriden yapılma su kabı. **2.** Asker matarası.

idbak, -kı [Ar. idbāḳ ادباق] *(idba:k) {OsT} is.* **1.** Yapıştırma. **2.** Yapıştırılma.

idbar, [Ar. dübūr > idbār ادبار] *(idba:r) {OsT} is.* İşlerin ters gitmesi; baht ve talihin kötüye gitmesi; bahtsızlık; talihsizlik.

idcan, [Ar. idcān ادجان] *(idca:n) {OsT} is.* **1.** Havanın çok sisli, dumanlı olması. **2.** Gökyüzünün yağmur bulutları ile örtülmesi.

iddet, [Ar ʿiddet عدت] *{OsT} is.* Doğacak çocuğun nesebinin karışmasını önlemek amacıyla boşanan veya kocası ölen kadının tekrar evlenebilmesi için beklemesi gereken süre. ⊡ **iddet-i eşhür,** *{OsT} Ay hesabı ile bekleme.*|| **iddet-i haml,** *{OsT} Çocuk doğurmakla biten bekleme süresi.*|| **iddet-i hayz,**

{OsT} Hayız hâli ile biten iddet.|| **iddet-i vefât,** *{OsT} Kocasının ölümü üzerine gereken iddet.*

iddia, [Ar. daʿvā > iddiʿā ادعاء] *(iddia:) {OsT} is.* **1.** İleri sürülerek ısrarla savunulan, üzerinde durulan düşünce; sav. **2.** Kendinde olmayan bir beceri ve yeteneği varmış gibi gösterme çabası. **3.** Söylediğinde direnme; inat etme. **4.** Amaç; gaye; hedef. ⊡ **iddia etmek,** *1. Bir görüş ileri sürmek. 2. Direnmek; dediğinde inat etmek.*|| **iddiaya tutuşmak,** *Birbirinin karşıtı iddiada bulunarak, kiminkinin doğru çıkacağı üzerine bahse girmek; iddialaşmak.*

iddiacı, [iddia-cı] *sf.* **1.** İddia eden. **2.** Haksız bile olsa iddiasında veya dediğinde direnen; inatçı.

iddiacılık, -ğı [iddia-cı-lık] *is.* **1.** İddia etme durumu. **2.** İddiasında ve dediğinde direnme durumu; inatçılık.

iddiaî, [Ar. iddiʿāī ادعائی] *(iddia:i:) {OsT} sf.* **1.** İddia ile ilgili. **2.** Delilsiz ve tanıksız.

iddiaiyat, [Ar. iddiʿāiyāt ادعائیات] *(iddia:iya:t) {OsT} is.* **1.** İddia ile ilgili sözler. **2.** Delilsiz ve tanıksız sözler.

iddialaşma, [iddia-la-ş-ma] *is.* Karşılıklı iddiaya girme durumu.

iddialaşmak, [iddia-la-ş-mak] *işteş. f. [-ır]* Karşılıklı iddiaya girişme; iddiaya tutuşmak.

iddialı, [iddia-lı] *sf.* **1.** İddiası olan. **2.** Kendisine çok güvenen.

iddianame, [Ar. iddiʿā + Far. nāme ادعانامه] *(iddia:na:me) {OsT} is. huk.* Bir kamu davasında son soruşturmanın yapılabilmesi için savcılığın yaptığı inceleme ve ön soruşturma sonucuna göre elde ettiği kanıtları, iddia ettiği hususları içinde toplayan ve mahkemeye sunulan rapor; savca.

iddiasız, [iddia-sız] *sf.* Herhangi bir iddiası olmayan.

iddiasızlık, -ğı [iddia-sız-lık] *is.* İddiasız olma durumu.

iddifa, [Ar. iddifāʾ ادفاء] *(iddifa:) {OsT} is.* Isınma. ⊡ **iddifā-i ma',** *{OsT} Suyun ısınması.*|| **iddifā-i taām,** *{OsT} Yemeğin ısınması.*

iddihal, [Ar. duḫūl > iddiḫāl ادخال] *(iddiha:l) {OsT} is.* Girme, dahil olma.

iddihan[1], [Ar. iddihān ادهان] *(iddiha:n) {OsT} is.* Güzel koku sürünme.

iddihan[2], [Ar. iddiḫān ادخان] *(iddiha:n) {OsT} is.* Duman çıkarma; tütme.

iddihar, [Ar. zaḫīre > iddiḫār ادخار] *(iddiha:r) {OsT} is.* **1.** Zahireyi, ürün kıtlığı zamanında pahalı satmak için toplayıp saklama. **2.** Toplama; biriktirme. ⊡ **iddihar etmek,** *Toplayıp biriktirmek.*

iddira, -a'i [Ar. iddirāʾ ادراء] *(iddira:) {OsT} is.* Hile yapma; aldatma.

iddisar, [Ar. iddis̱ār ادثار] *(iddisa:r) {OsT} is.* Çok mal mülk sahibi olma.

iddiyan, [Ar. deyn > iddiyān ادیان] *(iddiya:n) {OsT} is.* Borç alma; borca girme; borçlanma.

ide[1], [Lat. videre *(görmek)* > idea > Yun. eidea *(göz önüne getirme)* > Fr. idée] *is. fel.* **1.** Eflatun'a göre var olan her şeyin ebedî ve kusursuz örneği. **2.** Uzay ve zaman ötesinde, öznenin dışında, kendiliğinden var olan, duyularla değil, yalnızca ruhen algılanabilen asıl gerçeklik; düşünce; fikir; kavram.

ide[2], [*eT.* yigde > iğde] *(i:de) {ağız} is.* İğde. [DS]

idea, [Yun. idea > Fr. idée] *is.* → ide.

ideal, -li [Fr. idéal] *sf.* **1.** Düşünsel. **2.** Bir şeyin zihinde tasarlanan modeline uygun olan; mükemmel. **3.** *is.* Gerçekleşmesi mümkün olmamakla birlikte hep yalnızca gereklilik, yalnızca ulaşılması istenen amaç olarak kalan ve insanı duyular dünyasının üstüne yükselten kılavuz ilke; örnek yargı ölçüsü; ülkü; mefkûre. **4.** *sf.* Tasarlanabilen bütün üstün nitelikleri kendinde toplayan; mükemmel. **5.** *fel.* Gerçekte olmayıp da tasarım biçiminde yalnız düşüncede var olan; yalnızca düşünce ile kavranabilen şey.

idealist, [Fr. idéaliste] *sf.* **1.** Bir ülküyü kendine kılavuz edinmiş olan; ülkücü; mefkûreci. **2.** Bir ülküye özlemle bağlılık duyan; ülkücü. **3.** Felsefe, sanat ve edebiyatta idealizm öğretisine bağlı olan.

idealistlik, -ği [idealist-lik] *is.* İdealist olma durumu; ülkücülük.

idealize, [Fr. idéaliser] *sf.* İdeal bir duruma getirilmiş olan. ⊡ **idealize etmek,** *İdeal bir güzellik ve yetkinlik kazanmış duruma getirmek veya öyle tasarlamak.*

idealizm, [Fr. idéalisme] *is.* **1.** Bir ülküyü kendine kılavuz edinme, ya da bir ülküye özlemle bağlanma durumu; mefkûrecilik. **2.** *fel.* Varlığın, yalnız bu varlık hakkında edindiğimiz düşünceden ibaret olduğunu, düşünceden bağımsız bir gerçeklik bulunmadığını savunan öğreti. **3.** İdeali arama, ideale yönelme. **4.** Sanat ve edebiyatta gerçekten daha güzel bir ideali dile getirmeyi bekleyen ve amaçlayan öğreti.

idealleştirme, [ideal-le-ş-tir-me] *is.* İdeal duruma getirme eylemi.

idealleştirmek, [ideal-le-ş-tir-mek] *gçl. f. [-ir]* İdeal duruma getirmek.

idefiks, [Fr. idée + fixe] *is. psikol.* Sabit düşünce; saplantı; sabit fikir.

idegelmek, [ēt-mek > id-e+ gel-mek ایده كلمك] *{OsT} gçl. b. f. [-ür]* **1.** Yapmakta olmak. **2.** Yapmaya devam etmek.

ideğen, [ed-eğen ایدیكن] *{eAT} sf.* → edeğen.

idekakmak, [it-mek + kak-mak] *{ağız} gçl. f. [-ar]* İteklemek ve hırpalamak. [DS]

idelemek, [it-ele-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* Didişmek, döğüşmek. [DS]

idemir, [eğe+demir] *{ağız} is.* Ağaç delmeye yarayan, ucu yassı, 1.5 cm. eninde çelik araç; iskarpela. [DS]

identik, -ği [Fr. identique] *sf.* Özdeş.

ideografi, [Fr. idéographie] *is.* Düşüncenin, nesneyi gösteren işaretlerle belirtilmesi.

ideografik, [Fr. idéographique] *sf.* Düşünceyi belirten işaretlerle ilgili.

ideogram, [Fr. idéogramme] *is. dbl.* Bir düşünceyi bütünüyle belirten şekli, şekil-kavram ilişkisine dayanan kavramı veya sesi belirtmek için kullanılan işaret; yazı.

ideolog, -ğu [Fr. idéologue] *is.* Bir öğretiye sistemli biçimde bağlanan kişi.

ideologlar, [ideolog-lar] *is.* **1.** Bir ülküye bağlı olan kimseler. **2.** *fel.* Fizik ötesi her türlü görüşü ortadan kaldırarak manevi bilimleri antropoloji ve psikolojiye dayandırmaya çalışan Condillac'a bağlı Tracy, Condorcet, Laplace, Lamarck gibi felsefeciler.

ideoloji, [Fr. idéologie *(düşünce bilimi)*] *is.* **1.** Siyasi ve toplumsal bir öğreti oluşturan, bir partinin, bir sosyal sınıfın veya hükümetin hareketlerine yön veren düşünce ve görüşler sistemi. **2.** *fel.* Düşünceyi ve düşüncenin kaynağını incelemeyi amaçlayan ideologların sistemi.

ideolojik, -ği [Fr. idéologique] *sf.* İdeolojiye dayanan; ideoloji ile ilgili.

ideotip, [Lat. idem *(aynı)* + Yun. typos *(örnek)* > Fr. idéotype] *is. biy.* Örnek tiplerin bulunduğu alan dışında bir yerden toplanıp tip örneği ile karşılaştırılarak teşhis edilen örnek.

ider, [éḏer] *{eT} is.* Eyer; at eyeri. [EUTS]

iderişdürmek, [id-er-iş-dür-mek] *{eT} gçl. f. [-ür]* Birbirini takip ettirmek. [Üç İtigsizler]

iderlenmek, [id-er-le-n-mek ايدرلنمك] *{eAT} dönşl. f. [-ür]* → ederlenmek.

idermek, [iḏ-er-mek] *{eT} gçl. f. [-ür]* Aramak; takip etmek; arkasını bırakmamak; takılmak. [EUTS] [Gabain]

ideşmek, [it-iş-mek / it-eş-mek] *{ağız} işteş. f. [-ir]* Çekişmek; itişmek; döğüşmek. [DS]

idfa, -a'i [Ar. idfā' ادفاء] *(idifa:) {OsT} is.* Isıttırma.

idfan, [Ar. defn > idfān ادفان] *(idfa:n) {OsT} is.* Gömme; defnetme.

idgâh, [Ar. ʿīd + Far. -gāh عيدگاه] *(i:dgâ:h) {OsT} is.* Bayram yapılan yer; bayram yeri.

idgam, [Ar değām / dağm > idġām ادغام] *(idga:m) {OsT} is.* Arap telaffuzunda birbirine benzeyen art arda gelen iki harfi tek harfmiş gibi değerlendirip şedde ile okuma.

idgamlı, [idgam-lı] *sf.* İdgamı olan. ⊡ **idgamlı konuşmak,** *Kelimelerin söylenişinde gerektiğinden fazla titizlik göstermek; ukalalık etmek; ağdalı konuşmak.*

idgeh, [Ar. ʿīd + Far. -gāh عيدگه] *(i:dgeh) {OsT} is.* → idgah.

idhal, -li [Ar. duḫūl > idḫāl ادخال] *(idha:l) {OsT} is.* **1.** Dahil etme; içeri sokma. **2.** İthal.

idhalat, [Ar. idḫālāt ادخالات] *(idha:lâ:t) {OsT} is.* → ithalat.

idhan, [Ar. duḫān > idḫān ادخان] *(idha:n) {OsT} is.* Duman çıkarma; tütme.

idhar, [Ar. idḫār ادخار] *(idha:r) {OsT} is.* Hakir görme; tahkir.

idhaş, [Ar. dehşet > idhāş ادهاش] *(idha:ş) {OsT} is.* Korkutma; dehşet verme.

idi[1], [iḏī / iẕī] *(idi:) {eT} is.* **1.** Sahip; efendi; bey. [ETY] [Gabain] [Tekin] [KB] **2.** Tanrı; Rab. [DLT] [KB]

idi[2], [iḏī] *(idi:) {eT} zf.* **1.** Olumsuzun kuvvetlendiricisi; asla; hiç; büsbütün. [EUTS] [Tekin] [Gabain] [ETY] **3.** Herhangi. [EUTS] **4.** Fevkalade; kesin olarak. [EUTS] **5.** Tam; tümü ile; toptan. [EUTS] **5.** Pek; çok.[KB]

idi[3], [Ar. ʿīdī عيدى] *(i:di:) {OsT} sf.* Bayramla ilgili; bayrama ait.

idiç, -ci [iğdiş] *(i:diç){ağız} is.* İğdiş edilmiş at. [DS]

idig, [ét-mek > id-ig] *{eT} is.* Süs; bezek; ziynet. [EUTS]

idiği, [i-mek > i-diği / i-düğü ايدوكى / ايديكى] *{eAT} bağ.* Olduğu.

idiklemek, [it-ek-le-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* İteklemek; tartaklamak. [DS]

idikut, [Çin. ı-du-hu > ıdıhut > ıdıkkut > idiḳut] *is.* **1.** Basmıl Türk halkından alınmış hükümdar unvanı; Uygur kağanlarına verilen unvan. [EUTS]

idil[1], [Fr. idylle] *is. ed.* Kır yaşamı içinde aşk konusunu işleyen kısa şiir.

idil[2], [*eT.* yıḏ *(koku)* > iğdi-l / iğdi-n?] *(i:dil) {ağız} is.* Bozuk yumurta. [DS]

idilik, [iḏī-lik] *(idi:lik) {eT} is.* Efendilik. [KB]

idilmek[1], [ét-mek > id-il-mek] *{eT} dönşl. f. [-ür]* Süslenmek; süslenilmek; donanmak. [EUTS]

idilmek[2], [id-il-mek ?] *{ağız} edil. f. [-ir]* Tanımlanmak. [DS]

idim[1], [et-mek > éd-im] *{ağız} is.* Yapım. [DS]

idim[2], [? idim] *{ağız} is.* Bozuk, biçimsiz kılık. [DS]

idimek, [idī-mek / evdī-mek] *{eT} gçl. f. [-ür]* **1.** Toplamak; derlemek; yığmak; bir araya getirmek; biriktirmek. [EUTS] **2.** Elde etmek. [EUTS]

idimiş, [*eT.* idī-mek > idi-miş] *{ağız}* *sf.* Gösterişli. [DS]

idin, [*eT.* yıd̲ *(koku)* > iğdi-l / iğdi-n?] *(i:din)* *{ağız}* *is.* Bozuk yumurta. [DS]

idinmek, [ēt-mek > id-in-mek ايدنمك] *{eAT}* *{ağız}* *dönşl. f.* *[-ür]* → edinmek. [DS]

idiopati, [Fr. idiopathie] *is.* *tıp.* Sebebi bilinmeyen ve başka bir hastalık sonucu oluşmayan hastalık; kapan duygu.

idir, [? idir] *{ağız}* *sf.* İnce. [DS]

idirtmek, [*eT.* edig *(hazırlık)* > edi-r-t-mek / idi-r-t-mek] *{ağız}* *gçl. f.* *[-ir]* İnek sütünü indirsin diye buzağıya emiyormuş gibi yaptırmak. [DS]

idisiz, [ēd-i / id̲-ī > id̲-ī-siz] *(idi:siz)* *{eT}* *sf.* Sahipsiz; efendisiz. [ETY]

idiş[1], [id̲iş] *{eT}* *is.* **1.** Kâse; kap; bardak; kadeh; kap kacak; çanak çömlek; kadeh, tas, bardak, tencere gibi her çeşit kap. [DLT] [Gabain] [EUTS]. **2.** Mal mülk. [DLT] **3.** İçki. [KB] ⊡ **idiş ayak,** *{eT}* *Mutfak kap kacağı.* [EUTS]|| **idiş bitig,** *{eT}* *Bir tür sözleşme.* [EUTS]

idiş[2], [iğdiş] *(i:diş)* *{ağız}* *sf.* **1.** İğdiş. **2.** *is.* Zayıf at. [DS]

idiş[3], [? idiş] *{ağız}* *is.* Armut. [DS]

idişçi, [id̲iş-çi] *{eT}* *is.* Şarapçı; içkici. [KB]

idişlig, [id̲iş-lig] *{eT}* *sf.* Kaba konulmuş; kaptaki.

idişmek, [it-iş-mek] *{ağız}* *işteş. f.* *[-ir]* Tartışmak. [DS]

idiye, [Ar. ʿīdīyye عيديه] *(i:di:ye)* *{OsT}* *is.* **1.** Bayramlık. **2.** Bayram hediyesi; bayramlarda verilen bahşiş. **3.** *ed.* Divan edebiyatında şairlerin padişah, vezir ve diğer devlet adamlarına bayramlarda sundukları kasideler; övgü şiirleri.

idiyo, [Lat. idiota > Fr. idiot] *sf.* Budala; dünyadan habersiz.

idiz, [id-iz] *{eT}* *sf.* Yüce; yüksek. [EUTS] [Üç İtigsizler] [Gabain] ⊡ **idiz dag,** *{eT}* *Yüksek dağ.* [EUTS]

idlal, -li [Ar. delālet > idlāl ادلال] *(idlâ:l)* *{OsT}* *is.* Gösterme; işaret verme. ⊡ **idlāl etmek,** *Göstermek.*

idmac, [Ar. dümüc > idmāc ادماج] *(idma:c)* *{OsT}* *is.* Bir şeyi başka bir şeyin içine sokma; dahil etme.

idman, [Ar. idmān ادمان] *(idma:n)* *{OsT}* *is.* **1.** Beden gücünü artırmak için yapılan çalışma; jimnastik; beden eğitimi; spor. **2.** *mecaz.* Herhangi bir durum veya şeye karşı alışkanlık kazanmış olma; alışkanlık. ⊡ **idman yapmak,** *Beden hareketleri yapmak.*

idmancı, [idman-cı] *is.* **1.** İdman yapan sporcu. **2.** Beden eğitimi öğretmeni.

idmanlı, [idman-lı] *sf.* **1.** Beden eğitimi yaparak çeviklik kazanmış olan. **2.** *mecaz.* Herhangi bir şey konusunda alışkanlık kazanmış olan.

idmansız, [idman-sız] *sf.* **1.** Beden hareketlerine alışkanlığı olmayan; çevikliği olmayan; ham; hamlaşmış. **2.** Bir işe, bir duruma henüz alışıklığı olmayan; acemi.

idmek[1], [id-mek] *{eT}* *dönşl. f.* *[-er]* Kaybolmak; yitmek. [EUTS]

idmek[2], [ét-mek / id-mek] *{ağız}* *gçl. f.* *[-er]* Yapmak; etmek. [DS]

idol, -lü [Lat idolum *(biçim)* / Yun. eidolon *(görüntü)* > Fr / İng. idole] *is.* Tapınılan şey; yalancı tanrı.

idra, -a'i [Ar. idrāʾ ادراء] *(idra:)* *{OsT}* *is.* **1.** Bildirme. **2.** Bildirilme.

idrac, [Ar. derc > idrāc ادراج] *(idra:c)* *{OsT}* *is.* **1.** Bükülerek tomar hâline getirilmiş kâğıt; kâğıt tomarı. **2.** Bir yazıyı dergi veya gazeteye koydurma. **3.** *fel.* Özel bir durumu genel bir kavram içinde görme; altlama.

idrak, -ki [Ar. derk *(anlama)* > idrāk ادراك] *(idra:k)* *{OsT}* *is.* **1.** Ulaşma; varma. **2.** Anlama yeteneği; akıl erdirme; anlayış. **3.** *psikol.* İnsanın zekâsının verileri ile birleştirmek üzere nesnelere ait duyular yoluyla elde ettiği yalın bilgiler; algı. **4.** *biy.* Dış dünyanın uyarısı ile oluşan fiziksel duygunun zihinsel yorumu. ⊡ **idrak etmek,** *1. Beş duyu vasıtası ile dışarıda olup bitenler hakkında bilgi edinmek; algılamak; anlamak; kavramak. 2. Erişmek; ulaşmak.*|| **idrāk-i dakîk,** *{OsT}* *İnce anlayış; tam algı.*

idrakât, [Ar. idrākāt ادراكات] *(idra:ka:t)* *{OsT}* *is.* Anlayışlar; idrakler.

idrakî, [Ar. idrākī ادراكى] *(idra:ki:)* *{OsT}* *sf.* İdrak ile ilgili.

idrakiye, [Ar. idrākiyye ادراكيه] *(idra:kiye)* *{OsT}* *is.* Algıcılık.

idrakli, [idrak-li] *sf.* Anlayışlı; akıllı.

idraksiz, [idrak-siz] *sf.* Anlayışsız; ahmak.

idraksizlik, -ği [idrak-siz-lik] *is.* İdraksiz olma durumu; anlayışsızlık; ahmaklık.

idrar, [Ar. derr *(akıtma)* > idrār ادرار] *(idra:r)* *{OsT}* *is.* Böbreklerde kandan süzülerek idrar yolları ile dışarı atılan vücut sıvısı; sidik. ⊡ **idrar borusu,** *anat.* *Üreter.*|| **idrar kesesi,** *anat.* *Mesane.*|| **idrar torbası,** *anat.* *Mesane.*|| **idrar yolu,** *anat.* *İdrarın dışarı atılmasını sağlayan organların tümü; sidik yolu.*|| **idrar zoru,** *tıp.* *İdrar torbasında biriken sıvıyı dışarı atmada çekilen güçlük; işeme güçlüğü.*

idrarat, [Ar. derr > idrārāt ادرارات] *(idra:ra:t)* *{OsT}* *is.* Belirli zamanlarda, belirli yerlerden ve sürekli olarak gelen gelirler; varidat ve tahsisat.

idrig, [*id̲ir-mek > id̲(i)r-ig / irig] *{eT}* *is.* Katı nesne. [DLT]

idrik, [*idir-mek > id(i)r-ig / irig] *{eT} is.* → irig.

İdris, [Ar. idrīs إدريس] *(idri:s) {OsT} öz. is.* Kendisine otuz sayfalık kitap indirildiği kabul edilen, ilk defa elbise dikip giyen ve yazı yazan kimse olduğu için yazar ve terzilerin pîri sayılan, Allah adına Kabil'in kötü oğulları ile savaştığına inanılan, Kur'an-ı Kerim'de adı geçen peygamberlerden biri. ⧉ **idris ağacı,** *bot. On metre kadar boylanabilen, beyaz çiçekli, dalları ve meyvesi hoş kokulu, kerestesi güzel bir tür kiraz; mahlep; kokulu kiraz; endirez, (Cerasus mahaleb / Prunus mahaleb).*|| **idris otu,** *bot. Bir tür ayrık otu, (Andropogon).*

idüğü, [i-mek > i-düğ-ü ایدوكی] *zf.* **1.** Olduğu anlamında yalnızca *"ne idüğü belirsiz" (kim olduğu belirsiz)* sözünde geçer. **2.** *{eAT}* Olduğu.

ie, [iye] *{eT} is.* Bey; sahip. [EUTS]

if, [if *(yans.)*] *is.* Esinti ya da üfleme anlatan kök. [Zülfikar] *ıf-il ifil, fi-ir-mek, if-le-mek*

ifa, -a'i [Ar. vefā' > īfā' إيفاء] *(i:fa:) {OsT} is.* **1.** Yerine getirme; bir işi yapma. **2.** Ödeme. **3.** *huk.* Borçlanılan edimin yerine getirilmesiyle borcun sona ermesi. ⧉ **ifa etmek,** *1. Yerine getirmek. 2. Yapmak. 3. Ödemek.*|| **îfā'-yı vazîfe,** *{OsT} Görevi yerine getirme.*

ifad, [Ar. īfād إيفاد] *(i.fa:d) {OsT} is.* Birini elçi olarak gönderme.

ifadat, [Ar. ifādāt افادات] *(ifa:da:t) {OsT} is.* İfadeler. ⧉ **ifādāt-ı lāzime,** *{OsT} Gerekli ifadeler.*

ifade[1], [Ar. ifāde *(yararlanma)* افاده] *(ifa:de) {OsT} is.* **1.** Ders verme. **2.** Düşüncenin, duygunun söz, hareket vb. ile belirtilmesi; anlatım. **3.** Bir duyguyu belirten yüz hareket ve görünüşlerinin tümü. **4.** Zihinde tasarlanan bir konuyu yazılı veya sözlü olarak anlatma; söyleyiş, anlatım biçimi; deyiş. **5.** *huk.* Mahkemelerde tanık ya da sanıkların konu ile ilgili sözlü açıklamaları. **6.** *fel.* Ruhsal olayların dıştan gözlenebilir davranış ve anlatım ile yansıtılması durumu; insan ruhunun algılanabilecek biçimde kendini dışa yansıtması. **7.** *biy.* Bir gen tarafından meydana getirilen karakterin belirginlik derecesi. **8.** *mat.* Bilinen ve bilinmeyen büyüklüklerle, bunların arasındaki bağıntıları harf ve cebirsel işaretlerle belirten küme. **9.** *argo.* İş. ⧉ **ifade etmek,** *1. Anlatmak. 2. mecaz. Önem taşımak; önemi olmak.*|| **ifāde-i cebriye,** *{OsT} Zorla alınan ıfade.*|| **ifāde-i merām,** *{OsT} 1. Derdini anlatma. 2. Kitaplardaki ön söz.*|| **ifāde-i nā-hoşnūdî,** *{OsT} Hoşnutsuzluk ifadesi.*|| **ifade-i şifāhiye,** *{OsT} Sözlü anlatım.*|| **ifāde-i tahrîriye,** *{OsT} Yazılı anlatım.*|| **ifāde-i zımniye,** *{OsT} Üstü kapalı anlatım.*|| **ifadesini almak,** *1. Birini sorguya çekmek. 2. Görgü tanığının söylediklerini yazıya geçirmek. 3. argo. Halletmek; üstesinden gelmek; hesabını görmek.*|| **ifadesi tamam olmak,** *İşi bitmek; hapı yutmak.*|| **ifade vektörü,** *biy. Kapsadığı yabancı genin ifade edileceği şekilde düzenlenmiş DNA vektörü.*|| **ifade vermek,** *Bir olay hakkında gördüğünü ve bildiğini anlatmak; sorguya çekilmek.*|| **ifāde vü istifāde,** *{OsT} Anlatma ve yararlanma.*

ifade[2], [? ifade] *{ağız} is.* Dokumada mekikle atılan ip; atkı. [DS]

ifadelendirme, [ifade-le-n-dir-me] *is.* Anlamlandırma; ifadelendirmek eylemi.

ifadelendirmek, [ifade-le-n-dir-mek] *gçl. f. [-ir]* Bir şey anlatır duruma getirmek; anlamlandırmak.

ifadeli, [ifade-li] *(ifa:delı) sf* **1.** Bir şey ifade eden; ifadesi olan; anlamlı. **2.** (Müzik icracısı için) çaldığı veya söylediği müziğe duygusunu da katmış olarak.

ifadesiz. [ifade-siz] *(ifa:desiz) sf.* **1.** Bir anlamı olmayan; hiçbir şey anlatmayan. **2.** (Yüz ve bakış için) donuk.

ifadî, [Ar. ifādī / ifādiyye افاديه / افادى] *(ifa:di:) {OsT} sf.* İfade ile ilgili.

ifahe, [Ar. ifāhe افاحه] *(ifa:he) {OsT} is.* **1.** Kaynatma. **2.** Akıtma. **3.** Kan fışkırma.

ifakat, -ti [Ar. fevk > ifākat افاقت] *(ifa:kat) {OsT} is.* **1.** Hastalıktan kalkma; hastalıktan kurtulma; iyileşme. **2.** Hastalıktan kurtulduktan sonra tamamen iyileşinceye kadar geçen zaman. **3.** Sarhoşluktan veya baygınlıktan kurtulma, ayılma. ⧉ **ifākat-pezîr,** *{OsT} (Hasta için) iyileşmesi mümkün.*|| **ifākat-yāb,** *{OsT} Hastalıktan kurtulan; iyileşen.*

if'al, -li [Ar. fi'l > if'āl افعال] *(ifa:l) {OsT} is. dbl.* Arapça'da geçişsiz fiilleri geçişli, geçişli fiilleri de ettirgen yapan kalıp.

ifate, [Ar. fevt > ifāte افاته] *(ifa:te) {OsT} is.* **1.** Elverişli bir durumdan veya zamandan gereği gibi yarar sağlayamama. **2.** Zamanı gereği gibi verimli kullanamama; zaman kaybetme. ⧉ **ifāte etmek,** *{OsT} Elden çıkarmak; kaybetmek; kaçırmak.*|| **ifāte-i fırsat,** *{OsT} Fırsat kaçırma.*|| **ifāte-i vakt,** *{OsT} Zamanı gereksiz yere harcama.*

ifaza, [Ar. feyż > ifāża افاضه] *(ifa:za) {OsT} is.* **1.** Kabı taşacak biçimde ağzına kadar doldurma. **2.** Taşıp dökülme; yayılma. **3.** Bol bol verme. **4.** Bilgiyle aydınlatma; bilgi verme; açıklama. ⧉ **ifāza-bahş,** *{OsT} Feyizlendiren; feyiz aldıran.*|| **ifāza etmek,** *{OsT} Aydınlatmak; feyizlendirmek.*

ifaze, [Ar. ifāze افازه] *(ifa:ze) {OsT} is.* **1.** Kurtuluşa eriştirme. **2.** Galip getirme. **3.** Amaca ulaştırma.

ifcac, [Ar. ifcāc افجاج] *(ifca:c) {OsT} is.* Kuş sesi; cıvıldama; kuş ötmesi. ⧉ **ifcāc-ı tuyūr,** *{OsT} Kuşların cıvıldayışı.*

ifcar, [Ar. ifcār إفجار] *(ifca:r)* *{OsT}* *is.* **1.** Fecr zamanına girme. **2.** Bir kimseyi fitne olarak sayma. **3.** Bir kimseye günahkârlık yükleme.

ifcas, [Ar. ifcās إفجاس] *(ifca:s)* *{OsT}* *is.* Uygunsuz, anlamsız ve yersiz şeylerle böbürlenme.

ifdah, [Ar. fadīḥ > ifḍāḥ إفضاح] *(ifda:h)* *{OsT}* *is.* Bir kötülüğü, ayıbı açıklama.

ifdal, -li [Ar. fadl > ifḍāl إفضال] *(ifda:l)* *{OsT}* *is.* Lütuf ve bağış.

ifdoğum, [if+tohum ?] *{ağız}* *is.* Sonbaharda ekilen buğday; güzlük. [DS]

iffet, [Ar. ʿiffet عفت] *{OsT}* *is.* **1.** Cinsel ilişkide ahlak kurallarına bağlılık; namusluluk; temizlik; sililik; dürüstlük. **2.** Cinsel ilişki açısından yasaklara uyma durumu. **3.** Namus. ⊟ **iffet ani'z-zinā,** *{OsT} Bir kimsenin hayatı boyunca namuslu kalması, yasa ve ahlak kurallarına aykırı cinsel ilişkide bulunmaması durumu.*|| **iffet-fürūş,** *{OsT} Namusluluk satan; namuslu olmadığı hâlde namustan, namusluluktan söz eden; namusluluk taslayan.*

iffetli, [iffet-li] *sf.* İffetini koruyan; namuslu; sili; afif.

iffetlu, [ʿiffet-lū عفتلو] *(iffetlû:)* *{OsT}* *sf.* **1.** İffetli. **2.** Eskiden bayanlara mektup yazarken kullanılan hitap sözü.

iffetsiz, [iffet-siz] *sf.* Cinsel ilişki açısından yasalara ve ahlak kurallarına uymayan; namusunu korumayan; iffetten yoksun olan; namussuz; silisiz.

iffetsizlik, -ği [iffet-siz-lik] *is.* Cinsel ilişki açısından yasalara ve ahlak kurallarına uymama durumu; namusunu korumama; iffetten yoksun olma; namussuzluk; silisizlik.

ifgâr, [Far. ifgār افگار] *(ifgâ:r)* *{OsT}* *sf.* Yaralı.

ifhah, [Ar. ifhāh افهاه] *(ifha:h)* *{OsT}* *is.* Aciz kılma.

ifham[1], [Ar. fehm > ifhām افهام] *(ifha:m)* *{OsT}* *is.* Bir konu hakkında bilgi verme; bilgilendirme. ⊟ **ifhām etmek,** *{OsT} Bilgi vermek; aydınlatmak; anlatmak.*

ifham[2], [Ar. fuḥm > ifḥām افحام] *(ifha:m)* *{OsT}* *is.* **1.** Ağız açtırmama; susturma. **2.** Bir tartışmada karşısındakini konuşamaz duruma getirme; susturma.

ifhar, [Ar. fuḫr > ifḫār افخار] *(ifha:r)* *{OsT}* *is.* Övme; şereflendirme; başkalarından üstün tutma.

ifhaş, [Ar. fuḥş > ifḥāş افحاش] *(ifha:ş)* *{OsT}* *is.* Kötü söyleme; ahlaksızca konuşma.

ifil, [ifil *(yans.)*] *is.* Serin ve kesik esen rüzgârın durumu. ⊟ **ifil ifil,** *1. (Rüzgâr ve kar için) yavaş, kesintili ve hafif bir şekilde. 2. Saç, giysi gibi şeylerin rüzgârda dalgalanma biçimi; efil efil.*|| **ifil kurdu,** *{ağız} Kendisini ilgilendirsin ilgilendirmesin her şeye burnunu sokan kimse.* [DS]

ifildeme, [ifil-de-me] *is.* Hafifçe titreme, dalgalanma.

ifildemek, [ifil *(yans.)* > ifil-de-mek] *gçsz. f. [-r] [-d(i)-yor]* **1.** Hafif hafif titremek; dalgalanmak. **2.** Ürpermek. **3.** *{ağız}* Soğuktan titremek. [DS] **4.** *{ağız}* (Rüzgâr için) hafif hafif esmek. [DS]

ifirmek, [üf-ür-mek] *{ağız}* *gçl. f. [-ir]* Üflemek. [DS]

ifitlemek, [evit-le-mek > ifit-le-mek] *{ağız}* *gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* Seçmek. [DS]

ifk, [Ar. ifk افك] *{OsT}* *is.* **1.** Yalan söyleyerek aldatma. **2.** Suçu bir kimsenin üstüne atma; iftira. ⊟ **ifk-i mübîn,** *{OsT} Göz göre göre yalan söyleme.*

ifkad, [Ar. ifḳād افقاد] *(ifka:d)* *{OsT}* *is.* Kaybetme.

ifkah, [Ar. ifḳāh افقاه] *(ifka:h)* *{OsT}* *is.* Öğretme.

ifkar, [Ar. faḳr > ifḳār افقار] *(ifka:r)* *{OsT}* *is.* Yoksullaştırma.

iflah, [Ar. felāḥ > iflāḥ افلاح] *iflâ:h)* *{OsT}* *is.* **1.** Kutlu ve başarılı olma. **2.** Bir tehlikeden, güç bir durumdan veya hastalıktan kurtulma; iyileşme; onma. ⊟ **iflah etmek,** *Kötü bir durumdan veya hastalıktan kurtarmak; ondurmak.*|| **iflahını kesmek,** *1. Bir kimseyi aşırı derecede yormak; güçsüz bırakmak; gücünü yok etmek. 2. Bir daha doğrulamayacak, düzelemeyecek şekilde büyük zarar vermek.*|| **iflah olmak,** *Kurtulmak; onmak.*|| **iflah olmamak,** *1. Kurtuluş yolu kalmamak; kurtuluşu olmamak; çaresiz kalmak. 2. Bir daha düzelememek; eski durumuna gelememek.*

iflas, [Ar. fels / füls *(akçe; para)* > iflās افلاس] *(iflâ:s)* *is.* **1.** (Mal, para, bilgi vb. için) bitirme; tüketme. **2.** Borçlarını ödeyemediği yargı kararıyla tespit ve ilan olunan tüccarın alacakları yararına mal varlığı üzerine konulan cebrî icra yolu; batkı. **3.** *mecaz.* Yenilgiye uğrama; kendisinden bekleneni yerine getiremeyeceği kesinlikle anlaşılmış olma. ⊟ **iflas anlaşması,** *İflas durumuna düşmüş bir iş adamının alacaklıları ile yaptığı ve iflası kaldıran borç ödeme anlaşması; konkordato.*|| **iflas bayrağını çekmek,** *1. (Tüccar için) batmak; iflas etmek. 2. (Kişi için) her şeyini yitirmek.*|| **iflas borusunu çalmak,** *1. (Tüccar için) batmak; iflas etmek. 2. (Kişi için) her şeyini yitirmek.*|| **iflas etmek,** *1. (Kuruluş ve tüccar için) mahkeme kararı ile sermayesini kaybettiği açıklanmak; batmak. 2. (Düşünce, tez, iddia ve kimse için) yenilgiye uğramak; önemini ve değerini kesin olarak kaybetmek.*

iflemek, [? if-le-mek] *{ağız}* *gçsz. f. [-r] [-l(i)-yor]* Delirmek. [DS]

ifna, -a'i [Ar. fenā' > ifnā' افناء] *(ıfna:)* *{OsT}* *is.* **1.** Yok etme; ortadan kaldırma. **2.** Malı boş yere harcama; tüketme. ⊟ **ifna etmek,** *1. Ortadan kaldırmak; yok etmek. 2. Tüketmek.*|| **ifnā-yı beden,** *{OsT} Vücudu ortadan kaldırma; öldürme.*|| **ifnā-yı ha-**

yāt, *{OsT} Ömrü yitirme.*|| **ifnā-yı māl,** *{OsT} Malı sarf etme.*

ifrac, [Ar. ifrāc إفراج] *(ifra:c) {OsT} is.* **1.** Açılma. **2.** Ayrılma. ⊡ **ifrācü'l-bāhire,** *{OsT} Vapurun iskeleden ayrılması; sahilden açılması.*

ifrad, [Ar. ifrād إفراد] *(ifra:d) {OsT} is.* **1.** Ayırma. **2.** Tek olarak söyleme; müfret söyleme. **3.** Tek başına hacca gitme.

ifrağ, [Ar. ferāğ > ifrāğ إفراغ] *(ifra:ğ) {OsT} is.* **1.** Madenleri eriterek kalıba dökme işlemi. **2.** Bir şeyi olduğundan başka bir biçime sokma; biçimlendirme; şekillendirme. **3.** *biy.* Boşaltım; dışkılama. ⊡ **ifrāğ etmek,** *Biçim vermek; şekillendirmek.*

ifrah, [Ar. ferāḥ > ifrāḥ إفراح] *(ifra:h) {OsT} is.* Rahat ve huzura kavuşturma; ferahlatma; memnun etme.

ifram, [Ar. ifrām إفرام]] *(ifra:m) {OsT} is.* **1.** Doldurma. **2.** Doldurulma.

ifrar, [Ar. firār > ifrār إفرار] *(ifra:r) is.* **1.** Firar ettirme; kaçırma; kaçmaya zorlama. **2.** Kaçırılma.

ifraş, [Ar. ifrāş إفراش] *(ifra:ş) {OsT} is.* Döşeme; serme; tefriş etme.

ifrat, [Ar. farṭ > ifrāṭ إفراط] *(ifra:t) {OsT} is.* Bir konuda aşırı gitme; ileri gitme; sınırı aşma; ölçüyü aşma; aşırı davranma. ⊡ **ifrata kaçmak,** *Aşırı davranmak; ileri gitmek.*|| **ifrata vardırmak,** *Bir şeyin ölçüsünü kaçırmak.*|| **ifrat derecede,** *Aşırı ölçüde.*|| **ifrāt-ı his,** *{OsT} Aşırı duygu.*|| **ifrat-ı neşāt,** *{OsT} Aşırı neşeli olma.*|| **ifrāt ü tefrît,** *{OsT} Birbirinden ayrı ve uzak iki uç.*

ifratkâr, [Ar. ifrāṭ + Far. kār إفراطكار] *(ifra:tkâ:r) {OsT} sf.* Aşırı davranan.

ifratkârane, [Ar. ifrāt + Far. kārāne إفراطكارانه] *(ifra:tkâ:ra:ne) {OsT} zf.* Aşırı davranarak.

ifraz, [Ar. ferz *(ayrılma)* > ifrāz إفراز] *(ifra:z) {OsT} is.* **1.** Toplu bir bütünden bazı parçaları ayırma. **2.** *huk.* Bir arazinin bölünmesi, parsellere ayrılması. **3.** *biy.* Bazı bitkilerin öz suyu veya salgısı. ⊡ **ifraz etmek,** *1. Bir araziyi bölmek; parsellere ayırmak. 2. biy. Salgılamak. 3. Bazı bitkilerin öz suyunu veya esansını damıtma ya da sıkma yoluyla çıkarmak.*

ifrazat, [Ar. ifrāzāt إفرازات] *(ifra:za:t) {OsT} is.* Vücuttan çıkan kan, irin, ter gibi salgılar. ⊡ **ifrāzāt-ı cildiye,** *{OsT} Vücuttan cilt aracılığıyla atılan salgılar.*|| **ifrāzāt-ı dāhiliye guddeleri,** *{OsT} İç salgı bezleri.*|| **ifrāzāt-i dāime,** *{OsT} Vücuttan her zaman çıkan salgılar.*|| **ifrāzāt-ı munkatıā,** *{OsT} Tükürük ve mide salgıları gibi gerektiği zaman çıkarılan vücut salgıları.*

ifrazciyan, [Ar. ifrāz + T. -ci + Far. -ān إفرازجيان] *(ifra:zciya:n) {OsT} is.* İmparatorluk döneminde darphanede sikke kesenlere verilen ad.

ifrinka, -a'ı [Ar. ifrinḳāʿ إفرنقاع] *(ifrinka:) {OsT} is.* Parmak çıtırdatma.

ifrit, [Ar. ʿifrīt عفريت] *(ifri:t) {OsT} is.* **1.** Masal ve efsanelerde geçen korkunç ve kötü bir cin. **2.** Kur'an'a göre en güçlü cinlerden birinin veya en güçlü cinin adı. *(Neml S. ayet, 40)* **3.** Kötü cinlere inananlara göre şeytansı, kötü huylu ve kötü cin. **4.** *mecaz.* Ortalığı birbirine katan, öfkeli kimse. ⊡ **ifrit etmek,** *Birini çok öfkelendirmek; çok kızdırmak.*|| **ifrit gibi,** *{ağız} Çok eski.* [DS]|| **ifrit kesilmek,** *Çok öfkelenmek; çok kızmak.*|| **ifrit olmak,** *Çok öfkelenmek; çok kızmak; sinirlenmek.*

ifritleşme, [ifrit-le-ş-me] *is.* Çok kızma; ifrit gibi olma.

ifritleşmek, [ifrit-le-ş-mek] *gçsz. f. [-ir]* Çık kızmak; ifrit gibi olmak.

ifriz, [Ar. ifrīz إفريز] *(ifri:z) {OsT} is.* Dam saçağı; sundurma.

ifsad, [Ar. fesad > ifsād إفساد] *(ifsa:d) {OsT} is.* → ifsat.

ifsadat, [Ar. ifsād > ifsādāt إفسادات] *(ifsa:da:t) {OsT} is.* Bozgunculuklar; bozmalar; fesatlar; ifsatlar.

ifsadkâr, [Ar. ifsād + Far. kār إفسادكار] *(ifsa:dkâ:r) {OsT} sf.* → ifsatkâr.

ifsah[1], [Ar. fesḫ > ifsāḫ إفساخ] *(ifsa:h) {OsT} is.* **1.** Unutma; akıldan çıkarma. **2.** İhmal etme.

ifsah[2], [Ar. füsḥat > ifsāḥ إفساح] *(ifsa:h) {OsT} is.* Geniş bir hâle getirme; genişletme; açma.

ifsah[3], [Ar. feṣāḥet > ifṣāḥ إفصاح] *(ifsa:h) {OsT} is.* Açık, anlaşılır ve düzgün bir biçimde anlatma; dile getirme.

ifsam, [Ar. ifṣām إفصام] *(ifsām) {OsT} is.* **1.** Yağmurdan sonra havanın açması. **2.** Sona erme; tükenme; bitme. **3.** Hastanın ateşi düşme.

ifsat, -dı [Ar. fesād > ifsād إفساد] *(ifsa:t) {OsT} is.* **1.** Ortalığı karıştırma; düzeni bozma; karıştırma; fesat çıkarma. **2.** Kargaşa; anarşi.

ifsatçı, [ifsat-çı] *(ifsa:tçı) is.* Bozguncu; kargaşa çıkaran; karıştıran; ifsatkâr.

ifsatkâr, [Ar. ifsāt + Far. kār إفسادكار] *(ifsa:tkâ:r) {OsT} is.* İfsatçı.

ifşa, -a'i [Ar. fāʾş > ifşāʾ إفشاء] *(ifşa:) {OsT} is.* Gizli bir şeyi açığa çıkarma, ortaya dökme, yayma. ⊡ **ifşa etmek,** *Gizli şeyleri açığa vurmak; yaymak; duyurmak.*|| **ifşā'-yı rāz,** *{OsT} Bir gizliliği açığa vurma.*

ifşaat, [Ar. ifşāʾ > ifşāʾāt افشاآت] *(ifşa:a:t) {OsT} is.* Gizli şeyleri ortalığa yaymak, duyurmak için yapılan açıklamalar.

ifta, -a'i [Ar. fetvā' > iftā' افتاء] *(ifta:)* *{OsT}* *is.* **1.** Fetva verme. **2.** Şeyhülislamın bir konuyu Kur'an hükümlerine göre çözüme kavuşturması.

iftah, [Ar. feth *(açma)* > iftāḥ افتاح] *(ifta:h)* *{OsT}* *is.* Kapalı bir şeyi açma.

iftal, -li [Far. iftāl افتال] *(ifta:l)* *{OsT}* *is.* **1.** Yarık; yırtık. **2.** Dağınık.

iftam, [Ar. ifṭām افطام] *(ifta:m)* *{OsT}* *is.* Memeden, sütten kesme.

iftan, [Ar. fitne > iftān افتان] *(ifta:n)* *{OsT}* *is.* **1.** Fitneye yöneltme. **2.** Ayartma; azdırma.

iftar, [Ar. fiṭr > ifṭār افطار] *(ifta:r)* *{OsT}* *is.* **1.** Oruçlunun orucunu açması, bir şey yemesi, içmesi; oruç açma. **2.** Ramazan akşamları oruç açmak için verilen yemek. ⧉ **iftar etmek,** *Oruç açmak.*|| **iftar sofrası,** *Ramazanda akşam ezanı okunduktan sonra oruç açmak için hazırlanan akşam yemeği.*|| **iftar topu,** *İftar vaktinin geldiğini bildirmek için ramazanda akşam ezanı sırasında atılan top.*|| **iftar vakti,** *Oruç açma vakti olan akşam ezanının okunma zamanı.*|| **iftar yemeği,** *Ramazanda akşam ezanı okunduktan sonra oruç açmak için hazırlanan akşam yemeği.*

iftariye, [Ar. ifṭāriye افطاریه] *(ifta:riye)* *{OsT}* *is.* **1.** Oruç açmak için ramazan akşamları yemekten önce verilen çerez veya tatlı türü şeyler. **2.** Saray ve konaklarda eskiden iftar yemeklerinden sonra verilen bahşiş.

iftarlık, -ğı [iftar-lık] *is.* İftar için hazırlanmış yiyecek, içecek.

ifteri, [Yun. phtéri] *{ağız}* *is.* **1.** Eğrelti otu. **2.** Kökü yirmi cm. yüksekliğinde yeşil ot kümeleri. [DS]

iftermek, [il-(i)t-e-mek / if-(i)t-er-mek] *{ağız}* *gçl. f.* *[-ir]* İtmek; kakmak. [DS]

ifti'al[1], -li [Ar. fi'il > ifti'āl افتعال] *(iftia:l)* *{OsT}* *is.* **1.** İş sahibi olma; iş edinme. **2.** Arap dilbilgisi kurallarına göre dönüşlü fiil yapan mastar kalıbı.

ifti'al[2], -li [Ar. ifti'āl افتئال] *(iftia:l)* *{OsT}* *is.* Fala bakma; fal tutma.

iftica, -a'i [Ar. ifticā' افتجاء] *(iftica:)* *{OsT}* *is.* Ansızın oluverme.

iftidah, [Ar. iftiḍāḥ افتضاح] *(iftida:h)* *{OsT}* *is.* Bir kötülüğü, bir ayıbı açığa vurma.

iftiham, [Ar. iftihām افتهام] *(iftiha:m)* *{OsT}* *is.* Anlama; kavrama.

iftihar, [Ar. faḫr *(övme)* > iftiḫār افتخار] *(iftiha:r)* *{OsT}* *is.* Kıvanç duyma; öğünme; göğsü kabarma. ⧉ **iftihara geçmek,** *Okuldaki başarı ve davranışları sebebiyle örnek ve üstün öğrenci seçilmek.*|| **iftihar etmek,** *Övünmek; kıvanç duymak; göğsü kabarmak.*|| **iftihar listesi,** *Okullarda başarılı öğrencilerin isimlerinin yazılı olduğu şeref listesi.*

iftihariyat, [Ar. iftiḫāriyāt افتخاریات] *(iftiha:riya:t)* *{OsT}* *is.* Övmek amacıyla söylenen sözler.

iftihas, [Ar. iftiḥāṣ افتحاص] *(iftiha:s)* *{OsT}* *is.* **1.** Gerçeği dikkatle araştırma. **2.** (Gerçek için) dikkatle araştırılma.

iftikad, [Ar. iftiḳād افتقاد] *(iftika:d)* *{OsT}* *is.* **1.** Arayıp sorma. **2.** Aranıp sorulma.

iftikâk, [Ar. fekk *(kurtarma)* > iftikāk افتکاك] *(iftika:k)* *{OsT}* *is.* Rehin durumunda kalmış bir insanı kurtarma; rehini kaldırma.

iftikâl, -li [Ar. iftikāl افتکال] *(iftika:l)* *{OsT}* *is.* Bir işte çok emek harcama; çok çalışma.

iftikar, [Ar. faḳr > iftiḳār افتقار] *(iftika:r)* *{OsT}* *is.* **1.** Yoksulluğunu belli etme. **2.** Çok ihtiyaç duyma. **3.** *mecaz.* Alçak gönüllülük.

iftikârî, [Ar. iftiḳārī افتکاری] *(iftika:ri:)* *{OsT}* *sf.* **1.** Düşünce ile ilgili. **2.** Düşünce ve tasarımda bulunan.

iftikâriye, [Ar. iftiḳāriyye افتکاریه] *(iftika:riye)v* *is.* Ülkücülük; idealizm. ⧉ **iftikâriye-i tārihiye,** *{OsT}* *Tarihî ülkücülük.*

iftikâriyet, [Ar. iftiḳāriyyet افتکاریت] *(iftika:riyet)* *{OsT}* *is.* Düşüncellik.

iftilal, -li [Ar. iftilāl افتلال] *(iftilâ:l)* *{OsT}* *is.* **1.** Bükülme. **2.** (Asker için) savaştan yılma.

iftinan, [Ar. iftinān افتنان] *(iftinâ:n)* *{OsT}* *is.* Düşünmeden, birbirini tutmaz sözler söyleme.

iftinmek, [if *(yans.)* > if-(i)t-in-mek / dift-in-mek ?] *{ağız}* *dönşl. f.* *[-ir]* **1.** Bir işle uğraşıyor gibi görünmek; oyalanmak. **2.** Şaşırmak. [DS]

iftira, -a'i [Ar. iftirā' افتراء] *(iftira:)* *{OsT}* *is.* **1.** Kasıtlı ve asılsız suç yükleme; kara çalma, bühtan. **2.** *huk.* Bir kimsenin, başka biri hakkında, suçsuz olmasına rağmen ona bir suç yükleyerek ya da yalandan suç delilleri uydurarak yargı veya yasal kovuşturma yapacak bir makama şikâyette bulunması. ⧉ **iftira** (atmak) **etmek,** *Bir suçu, suçsuz birinin üzerine atmak; kara çalmak; kara sürmek.*|| **iftiraya uğramak,** *Kasıtlı ve asılsız suç yüklenmek.*

iftiraat, [Ar. iftirā'āt افترآت] *(iftira:a:t)* *{OsT}* *is.* Aslı olmayan suçlar yükleme; iftira etmeler.

iftiracı, [iftira-cı] *(iftira:cı)* *sf.* Kasıtlı olarak birine suç yükleyen kimse; iftira eden; kara çalan; müfteri.

iftiracılık, -ğı [iftira-cı-lık] *(iftira:cılık)* *is.* İftiracı olma durumu.

iftirak, [Ar. farḳ > iftirāḳ افتراق] *(iftira:k)* *{OsT}* *is.* **1.**

Bir yerden veya birinden ayrılma. **2.** Ayrılık; hicran. **3.** Dağılıp perişan olma. ⇗ **iftirak etmek,** *Ayrılmak.*

iftiras, [Ar. fers *(yırtma)* > iftirās افتراس] *(iftira:s) {OsT} is.* **1.** (Yırtıcı hayvan için) avını yakalayıp parçalama. **2.** Zorla yere yıkma.

iftiraz, [Ar. farż > iftirāż افتراض] *(iftira:z) {OsT} is.* Farz kılma; gerekli sayma.

iftisad, [Ar. iftiṣād افتصاد] *(iftisa:d {OsT}) is.* Kan alma.

iftisal, -li [Ar. faṣl *(ara)* > iftiṣāl افتصال] *(iftisa:l) {OsT} is.* **1.** Çocuğu sütten kesme; memeden ayırma. **2.** (Bitkiler için) fideyi köküyle tavadan söküp başka bir yere dikme; şaşırtma.

iftitah, [Ar. fetḥ > iftitāḥ افتتاح] *(iftita:h) {OsT} is.* **1.** Kapalı bir şeyi açma. **2.** Bir şehri veya kaleyi alma; zapt etme. **3.** Bir şeyin başlangıcı; başlama. ⇗ **iftitāh-ı kelām,** *{OsT} Sözün başlangıcı; bir konudan söz açma.*|| **iftitāh tekbiri,** *{OsT} Namaza başlarken getirilen ilk tekbir; başlama tekbiri.*

iftitahî, [Ar. iftitāḥī افتتاحی] *(iftita:hi:) {OsT} sf.* **1.** Açma ile ilgili. **2.** Açılma ile ilgili. **3.** Başlama ile ilgili.

iftitan, [Ar. fitne > iftitān افتتان] *(iftita:n) {OsT} is.* **1.** Fitneye uğratma. **2.** Ayartma.

iftiyal, -li [Ar. fāl > iftiyāl افتیال] *(iftiya:l) {OsT} is.* Fal tutma.

iftizah, [Ar. feżaḥat > iftiżāḥ افتضاح] *(iftiza:h) {OsT} is.* **1.** Bir kimseyi aşağılık, küçük duruma düşürme; rezil etme. **2.** Bir şeyi ufalayarak küçük parçalar hâline getirme.

iftizaz, [Ar. iftiżāż افتضاض] *(iftiza:z) {OsT} is.* **1.** Kızlığı giderme; bozma. **2.** *huk.* Dul kadının evlenebilmesi için gerekli olan üç ay on günlük süreyi doldurması.

ifzah, [Ar. feżāḥat > ifżāḥ افضاح] *(ifza:h) {OsT} is.* Birinin kötü eylemini veya ayıbını açık etmek, duyurmak.

ifzal, -li [Ar. fażl > ifżāl افضال] *(ifza:l) {OsT} is.* Bağışlama ve lütufta bulunma.

-ig, [-ığ / -ig / -uğ / -üg] *{eAT} çek. e.* → -ıg.

ig[1], [ig / iğ *(yans.)*] *is.* Zorlukla solumayı, eziyet çekmeyi ve bu sırada çıkan inlemeyi anlatan kök. [Zülfikar] *ig-in-mek*

ig[2], [ig / ik / yig / yik] *{eT} is.* İğ. [DLT]

ig[3], [īdī / iy / ig] *{eT} is.* Sahip. [EUTS]

ig[4], [īg] *(i:g) {eT} is.* Hastalık; illet; maraz. [DLT] [Gabain] [EUTS] [KB] ⇗ **ig agrıg,** *{eT} Hastalık.* [EUTS]|| **ig kigen,** *{eT} Bir hastalık.* [EUTS]

igan, [iki+an *(ek)* > igan ?] *{ağız} is.* İki çatallı yaba. [DS]

igaşmak, [iga-ş-mak / iye-ş-mek] *{ağız} işteş. f. [-ir]* Yarışmak. [DS]

igçil, [ig-çil] *{eT} sf.* Hasta; hastalıklı. [DLT]

igdemek, [ig-dē-mek] *(igde:mek) {eT} gçl. f. [-r]* Hilekârlık etmek; dolandırmak. [EUTS]

igdeyü, [ig-de-yü] *{eT} is.* Al; hile. [EUTS]

igdile, [ig-id-mek > igdi-le] *{eT} is.* İlaç olarak kullanılan bir şey. [EUTS]

igdilemek, [igdi-lē-mek] *{eT} gçl. f. [-r]* Beslemek. [KB]

igdilenmek, [ig-id-mek > ig(i)di-le-n-mek] *{eT} dönşl. f. [-ür]* **1.** İyice beslenilmek. **2.** *gçl. f.* Özen göstermek. [EUTS]

igdilmek, [ig-id-mek > ig(i)d-il-mek] *{eT} edil. f. [-ür]* **1.** Beslenmek, yemek verilmek. [DTL] **2.** Terbiye edilmek; eğitilmek. [DLT]

igdiş[1], [igid-mek > ig(i)d-iş] *{eT} is.* **1.** Kısırlaştırılmış at. **2.** Damızlık at. **3.** Melez.

igdiş[2], [ög-deş > igdiş] *{eT} is.* Ana bir kardeşler. [KB]

igdişçi, [igdiş-çi] *{eT} is.* At yetiştiricisi. [KB]

igdük, [igid-mek > ig(i)d-ük] *{eT} is.* Sütten yapılan peynir, yoğurt gibi yiyecekler. [DLT]

igdülemek, [ig-id-mek > igdü-le-mek] *{eT} gçl. f. [-r]* **1.** Beslemek; özen vermek; özenmek; itina ve dikkat etmek; ilgilenmek. [EUTS] **2.** (Hasta ve çocuk için) bakmak. [Gabain] **3.** Uzatmak. [EUTS]

ige, [ige] *{eT} is.* **1.** Sahip; bey. [EUTS] [Gabain] **2.** *mecaz.* Peri; ruh. [EUTS] ⇗ yir sub **igesi,** *Yer ve su perisi; yer tanrısı.* [EUTS]

igeçi, [Moğ. egeçi] *is.* Büyük kız kardeş; abla. [Nevâyî]

igemek[1], [égē-mek] *{eT} gçl. f. [-r]* Eğelemek; gıcırdatmak. [DLT]

igemek[2], [igē-mek] *{eT} gçsz. f. [-r]* İnat etmek. [DLT]

igen, [igen / iğen ایکن / اکن] *{eAT} zf.* Çok; pek fazla; daha ziyade.

igenmek, [ig-mek > ige-n-mek] *{eT} dönşl. f. [-ür]* **1.** Benimsemek. **2.** (Kısrak için) gebe kalmak; çamışlaşmak. **3.** Harınlaşmak; **4.** Çekinmek. [DLT]

igermek, [ige-r-mek / idermek] *{eT} gçl. f. [-ür]* **1.** Takip etmek; birinin, bir şeyin arkasından yürümek. **2.** Dönmek; döndürmek. [Nevâyî]

igeşmek[1], [égē-mek > ége-ş-mek] *{eT} işteş. f. [-ür]* **1.** Eğelemekte birbirine yardım etmek; birlikte eğelemek. **2.** Çarpışmak; boğuşmak; ısırışmak. [DLT]

igeşmek[2], [igē-mek > ige-ş-mek] *{eT} dönşl. f. [-ür]* **1.** Arka olmak. **2.** Güvenmek. [DLT]

igez, [*eT.* īg *(hastalık)* > ig-ez / eg-ez] *{ağız} sf.* Hastalıklı; zayıf; cılız. ⇗ **igez igez,** *{ağız} Ağır ağır; yavaş yavaş.* [DS]

igeze, [*eT.* īg *(hastalık)* > ig-ez-e] *{ağız} is.* Hastalık sonrası toparlanma devri; nekahat. [DS]

igi, [*eT.* edgü > iyi / igi] *{ağız} is.* İyi. [DS]

igid[1], [ig-id̲] *{eT} sf.* **1.** Yanlış; hata. [ETY] [Gabain] **2.** Yalan, gerçek dışı. [Tekin] [EUTS] [ETY] **3.** Yalancı; hilekâr. [EUTS] ⇗ **igid nom,** *Uydurma kanun.* [EUTS]

igid[2], [ig-id̲] *{eT} sf.* Yiğit; delikanlı; *{ağız} (aynı).* [DS] [EUTS]

igidemek, [igid̲-ē-mek] *{eT} gçl. f. [-r]* Yalan söylemek.

igidgen, [igid̲-gen] *{eT} sf.* **1.** Yetiştiren. **2.** Tanrı.

igidgüçi, [igid-gü-çi] *{eT} is.* Bakıcı; yetiştirici.

igidilmek, [igid̲-il-mek] *{eT} edil. f. [-ür]* Beslenmek; yedirilmek.

igidmek, [igid̲-mek] *{eT} gçl. f. [-ür]* **1.** Beslemek; doyurmak; büyütmek; yetiştirmek; bakmak. [EUTS] [ETY] [Gabain] [Tekin] **2.** Özen göstermek; itina göstermek. [EUTS] **3.** Doğrultmak. [ETY] ⇗ **igidmiş kagan,** *{eT} Doyurmuş hakan.*

igidsiz, [igid̲-siz] *{eT} sf.* Yalansız; yalan söylemeyen.

igik, [ig-ik / eng-ek] *{eT}* Çene kemiği. [Nevâyî]

igil[1], [igil / ügil] *{eT} zf.* Çok. [ETY]

igil[2], [igil] *{eT} sf.* **1.** Bayağı; genel. **2.** Dünya ile ilgili; dünyevi. [EUTS] [Gabain]

igil[3], [igil] *{eT} sf.* Yavuklu; nişanlı; adaklı. [EUTS]

iginmek, [ig *(yans.)* > ig-in-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* Bir yazıyı iyi okuyamamak. [DS]

igirmek, [ig-ir-mek] *{eT} gçl. f. [-ür]* Döndürmek; eğirmek. [Nevâyî]

igirmi, [*eT.* yigirmi] *{ağız} is.* Yirmi. [DS]

igiş, [igē-mek > igīş] *(igi:ş) {eT} sf.* **1.** (At veya herhangi bir yük ve binek hayvanı için) inatlaşan; çekişen; zıtlaşan. **2.** Düşman olan.

igit, [ig-id̲] *{eT} sf.* → igid.

igitilmek, [igid̲-il-mek] *{eT}* → igidilmek. [EUTS]

iglelmek, [ig-lē-mek > ig-le-l-mek] *{eT} dönşl. f. [-ür]* Hastalanmak. [DLT]

iglemek, [īg *(hasta)* > ig-lē-mek] *(igle:mek) {eT} gçsz. f. [-r]* Hasta olmak; sayrılanmak. [DLT] [EUTS]

iglenmek[1], [ég-le-n-mek] *{eT} dönşl. f. [-ür]* Duraklamak; oturmak; yerleşmek; vakit geçirmek; oyalanmak; eğlenmek. [Nevâyî]

iglenmek[2], [ig-lē-mek > igle-n-mek] *{eT} dönşl. f. [-ür]* Hastalanmak.

igleşmek, [ig-lē-mek > ig-le-ş-mek] *{eT} dönşl. f. [-ür]* Hastalanmak. [DLT]

igletmek, [ig-lē-mek > ig-le-t-mek] *{eT} gçl. f. [-ür]* Hasta etmek; hastalığa sebep olmak; hastalık yapmak. [DLT]

igli, [īg > ig-lig] *{eT} sf.* Sayrı; hasta; hastalıklı. [EUTS]

iglig, [īg > ig-lig] *{eT} sf.* Hastalıklı. [DLT] [Gabain]

iglik, [īg *(hasta)* > ig-lik] *{eT} is.* Hastalık.

iglu, [Eskimo d. iglu > İng. igloo] *is.* Eskimoların buzdan yaptığı ev.

-igme, [-ığma / -igmä /-ügmä / -uğma / -ġma / -ġmä] *{eT} yap. e.* Eyleyici adı olarak bir işi eden, yapan anlamı taşıyan sıfat fiiller yapan ek.

igne, [ignē] *(igne:) {eT} is.* İğne; ibre.

igrenmek[1], [ig-re-n-mek / ıg-ra-n-mak / ıng-ra-n-mak / ing-re-n-mek] *{eT} dönşl. f. [-ür]* Ağlamak; dertli olarak gizli gizli ağlamak; inlemek. [Nevâyî]

igrenmek[2], [yīg *(çiğ)* > yig-re-n-mek] *{eT} dönşl. [-ür]* Tiksinmek; iğrenmek.

igsiz, [īg *(hastalık)* > ig-siz] *{eT} sf.* Sağlam; hastalıksız; illetsiz. [EUTS] [Gabain]

igsizlik, [īg *(hastalık)* > ig-siz-lik] *{eT} is.* Vücut sağlığı; sıhhat. [KB]

igtülemek, [iktū-le-mek] *{eT} gçl. f. [r]* **1.** Beslemek; özen vermek; özenmek; itina ve dikkat etmek; ilgilenmek. [EUTS] **2.** Uzatmak. [EUTS]

iguana, [İsp. iguao] *is. zool.* İguanagillerden, Kuzey Amerika'nın tropikal bölgelerinde yaşayan, iki metreye kadar boyları olan, sırtı dikenli çıkıntılı, vücudu pullu büyük bir sürüngen; Hint kertenkelesi, *(Iguana tubercülara).*

iguanagiller, [iguana-gil-ler] *is. zool.* Sürüngenler sınıfından, Amerikanın sıcak bölgelerine özgü, oynak göz kapaklı, kaba dilli, üç yüz kadar türü bulunan kertenkeleler familyası, *(Iguanidae).*

iğ[1], [ig / iğ *(yans.)*] *is.* Zorlukla solumayı, eziyet çekmeyi ve bu sırada çıkan inlemeyi anlatan kök. [Zülfikar] *iğ-in-mek*

iğ[2], [iğ *(yans.)*] *is.* Ağrı ve sızıdan dolayı inlemeyi anlatan kök. [Zülfikar] *iğ-il iğil, iğ-i-le-mek, iğ-le-mek*

iğ[3], [*eT.* yig / yik / ik > iğ] *is.* **1.** *{OsT}* Eksen; mihver; kutup. **2.** Yün veya pamuktan iplik eğirmek için kullanılan, ortası şişkin, bir ucu bir yere takılması için çengelli araç; eğirmen; kirmen. **3.** *{ağız} is.* Araba okunun ekseni. [DS] **4.** *{ağız}* Dingilin tekerleklere geçen kısmı. [DS] **5.** *{ağız}* Değirmen taşının ortasında bulunan ve yukarı taşa geçen mil. [DS] **6.** *{ağız}* Su dolaplarının ortasında bulunan kalın ağaç. [DS] **7.** *{ağız}* Çıkrıklarda ipliklerin sarıldığı demir tel. [DS] **8.** *{ağız}* Dokuma tezgâhlarında kalemleri sarmak için kullanılan demir mil. [DS] **9.** *{ağız}* Çatılarda eşit aralıklarla ve birbirlerine paralel olarak konulan ağaçlar. [DS] **10.** *biy.* Mitoz bölünmenin ilk evresinde, hücrenin ilk iki kutbunda bulunan santrozomlar arasında gerili telsi demet; iğ iplik. **11.** *tekst.* Büküm makinelerinde bobinleri ve masuraları takmaya yarayan metal çubuk. ⇗ **iğ ağacı,** *bot. Asya'nın dağlık bölgelerinde yetişen, sivri ve*

karşıt yapraklı, kerestesi makbul, kömürü ile kara kalem resim yapılan küçük bir ağaç, (Evonymus).|| **iğ burnu,** *{ağız} Bükülmekte olan ipliğin bozuk ve kıvrık yerleri.* [DS]|| **İğde de var, çıkrıkta da.** *Suçun tek yanlı olmadığını ifade eden söz.*|| **iğ iplik,** *biy. Mitoz bölünme sırasında oluşan iğ şeklindeki telsi uzantı.*|| **iğ kalıntısı,** *biy. Hayvan hücrelerinde, stoplazma bölünmesinin son safhalarına doğru bölünme düzleminde görülen iğ ipliklerinin kalıntıları olduğu düşünülen yoğun yapı.*

iğ[4], [*eT.* īg / iğ ایغ / اغ] *is.* **1.** *{OsT}* Verem hastalığı; ince ağrı. **2.** *{ağız}* Hastalık; dert.

iğaç, [*eT.* ağaç / iğaç] *{ağız} is.* Aşağı yukarı beş km'lik uzaklık ölçüsü; fersah. [DS]

iğal, -li [Ar. īğāl ایغال] *(i:ğa:l) {OsT} is.* **1.** Çok uzağa gitme. **2.** Acele olarak birini bir yere sokma.

iğare, [Ar. ġayret > iġāre اغاره] *(iğa:re) {OsT} is.* **1.** Teşvik etme. **2.** Yağma amacıyla gece baskını düzenleme. **3.** Yağma; çapul.

iğase, [Ar. iġāṣe اغاثه] *(iğa:se) {OsT} is.* Yardım etme.

iğaza, [Ar. iġāẓa اغاظه] *(iğa:za) {OsT} is.* **1.** Darıltma. **2.** Kızdırma.

iğbirar, [Ar. ġubār > iġbirār اغبرار] *(iğbira:r) {OsT} is.* **1.** Tozlanma. **2.** Kırılma; gücenme.

iğbirar, [Ar. gubār > igbirār] *(iğbira:r) {OsT} is.* **1.** Üzeri toz olma; üstüne toz konma; tozlanma. **2.** *mecaz.* Birinden beklenilen davranışı göremeyince kırılma; gücenme.

iğci, [iğ-ci] *is.* **1.** İğ yapan veya satan kimse. **2.** Dokuma fabrikalarında iğlere bobin veya masura takmakla görevli işçi.

iğcik[1], **-ği** [iğ-cik] *is.* **1.** Küçük iğ. **2.** *zool.* Örümceklerde, ağ bezlerinin ucunda bulunan ve ipeğin geçmesini sağlayan küçük çıkıntı. **3.** *{ağız}* Yün eğirmekte kullanılan iğin altına konulan tabla. [DS]

iğcik[2], **-ği** [iğ-cik] *{ağız} is. bot.* İğ ağacı. [DS]

iğde, [*eT.* yigde / yikde > iğde] *is. bot.* **1.** İğdegiller familyasının örnek tipi olup nemli ve kumsal yerlerde yetişen kurşuni renkli, dar, uzun yapraklı sarı er dişi çiçekli bir ağaççık, *(Elaeagnus angustifoluia).* **2.** Bu bitkinin sarı veya kırmızımsı kabuklu, zeytin büyüklüğünde, sert çekirdekli, beyaz unlu, ekşimsi meyvesi. 🗗 **iğde bildiği,** *{ağız} İğdenin meyvesi.* [DS]

iğdegiller, [iğde-gil-ler] *is. bot.* Örneği iğde olan iki çeneklilerden çoğunluğu sarı çiçekli sabit yapraklı bitkiler familyası, *(Elaeagnaceae).*

iğdeli, [iğde-li] *sf.* İğdesi olan; iğde bulunan. 🗗 **iğdeli gelin,** *folk. Çorum yöresinde yalnız kadınlar tarafından oynanan bir türkülü halay oyunu.*

iğdemir, [eğe+demir] *{ağız} is.* Marangozlukta ağaç delmek için kullanılan çelik araç. [DS]

iğdemiri, [eğe+demir-i] *{ağız} is.* → iğdemir. [DS]

iğdiç, -ci [*eT.* igdiş] *{ağız} sf.* **1.** İğdiş. **2.** Erkek at. [DS]

iğdin, [*eT.* yıḏ *(koku)* > iğdi-l / iğdi-n?] *{ağız} is.* Bozuk yumurta; cılk. [DS] 🗗 **iğdin olmak,** *(Yumurta için) bozulmak; cılk olmak.*

iğdir[1], [*eT.* ig *(hastalık)* > iğ-(i)t-ir] *{ağız} sf.* **1.** Zayıf; cılız. **2.** Hastalıklı. [DS]

iğdir[2], [? iğdir] *{ağız} is. bot.* Hünnap. [DS]

iğdir[3], [iğ-(i)t-ir] *{ağız} sf.* Büyük. [DS]

iğdiş[1], [*eT.* igid-mek *(beslemek)* > ig(i)d-iş / iğdiç *(besleme)*] *sf.* (Erkek hayvan için) üreme işlemlerini gerçekleştirmesine engel olmak için erkeklik bezleri çıkarılmış; enenmiş. 🗗 **iğdiş etmek,** *Hayvanlarda üreme organlarından birini çıkarmak veya körletmek.*|| **iğdiş yoğurt,** *Kaymağı alınmış sütten yapılan yoğurt.*

iğdiş, [iğ-id-iş ?] *{ağız} is.* Bir tür küçük armut. [DS]

iğecen, [eğ-mek > iğ-ecen] *{ağız} is. bot.* Yaprakları yulaf yaprağına benzeyen bir tür ot. [DS]

iğeç, [Moğ. igeçi] *is.* Kız.

iğef, [*eT.* eyegü > eğef / iğef ?] *{ağız} is.* Eğef. [DS]

iğelemek, [eğe-le-mek] *{ağız} is. gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* Eğelemek. [DS]

iğen[1], [igen / iğen ایکن / اکن] *{eAT} {OsT} zf.* → igen. 🗗 **iğen katı,** *{eAT} Pek çok; çok fazla.*

iğen[2], [Ar. ʿayān *(gözler)*] *{ağız} is.* Yakın arkadaş. [DS]

iğende, [igen / iğende ایکنده / اکنده] *{eAT} zf.* → igen.

iğeş, [eğ-eş / eğ-iş / eğ-iç > iğeş] *{ağız} is.* Küçük çapa. [DS]

iğeşik, [*eT.* igē-ş-mek > iğ-eş-ik] *{ağız} is.* **1.** Karşılaşma; müsabaka; yarış. **2.** Savsaklama. **3.** *sf.* Bir işi üzerinden atan; savsaklayan. [DS]

iğeşmek, [*eT.* igē-ş-mek > iğ-eş-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* **1.** İnatlaşmak; zıt gitmek; aksilik etmek. **2.** *işteş. f.* Münakaşa etmek; tartışmak. [DS]

iğez[1], [*eT.* īg *(hastalık)* > iğ-ez] *{ağız} sf.* **1.** Zayıf; cılız. **2.** Hastalıklı. [DS]

iğez[2], [*eT.* uyaz > üvez] *{ağız} is.* Üvez. [DS]

iğeze, [*eT.* īg *(hastalık)* > iğ-ez-e] *{ağız} sf.* Müzmin hastalıklı. [DS]

iğfal, -li [Ar. ġaflet > iġfāl اغفال] *(iğfa:l) {OsT} is.* **1.** Kandırma; aldatma. **2.** Bir kadın veya kızı kandırarak yasak cinsel ilişkiye yöneltme; baştan çıkarma. **3.** *mecaz.* Birini kandırarak sonradan pişmanlık duyacağı bir işi yaptırma. 🗗 **iğfal etmek,** *1. Bir kadını kandırarak normal hâlde iken yapmayacağı yasak ilişkiye sokmak; kandırmak; baştan çıkarmak; aldatmak. 2. mecaz. Ayartmak.*

iğfalat, -tı [Ar. iġfālāt اغفالات] *(iğfa:lâ:t) {OsT} is.* Kandırmalar; aldatmalar; iğfal etmeler.

iğfalî, [Ar. iġfālī اغفالى] *(iğfa:li:)* *{OsT}* *sf.* Kandırma ile ilgili; aldatmaya dayanan.

iğfaliyat, [Ar. iġfāliyāt اغفاليات] *(iğfa:liya:t)* *{OsT}* *is.* Kandırmak amacıyla söylenen sözler.

iğfaliye, [Ar. iġfāliye اغفاليه] *(iğfa:liye)* *{OsT}* *is.* Kandırma ile ilgili; aldatmaya dayanan.

iğfalkârane, [Ar. iġfāl + Far. -kārāne اغفالكارانه] *(iğfa:lkâ:ra:'ne)* *{OsT}* *zf.* Kandırmacıya yakışacak biçimde; aldatırcasına.

iği, [? iği] *{ağız}* *is.* Bal gibi çok tatlı olan şeyler. [DS]

iğiç, -ci [eğ-mek > eğ-iç / eğ-iş / iğ-iş] *{ağız}* *is.* Hamur teknesini kazımaya yarayan araç. [DS]

iğil, [iğ *(yans.)* > iğ-il] *{ağız}* *is.* Ağrı ve sızıdan dolayı inlemeyi anlatan yansımalı gövde. ⧉ **iğil zarıl etmek,** *{ağız} Ahlayıp oflamak.* [DS]

iğilce[1], [eğ-mek > eğ-il-ce / iğ-il-ce] *{ağız}* *is.* Arpa başağına benzer bir ot. [DS]

iğilce[2], [eğ-mek > eğ-il-ce / iğ-il-ce / iğ-il-cen] *{ağız}* *is.* Yazın eşeklerin burnuna kaçan küçük bir sinek. [DS]

iğilcen[1], [eğ-mek > eğ-il-cen / iğ-il-cen] *{ağız}* *is.* Bir tür ot tohumu. [DS]

iğilcen[2], [eğ-mek > eğ-il-ce / iğ-il-ce / iğ-il-cen] *{ağız}* *is.* → iğilce[2]. [DS]

iğilemek[1], [iğ *(yans.)* > iğ-i-le-mek] *{ağız}* *gçsz. f.* *[-r] [-l(i)-yor]* (Tosun için) böğürmek. [DS]

iğilemek[2], [*eT.* ıg *(hastalık)* > iğ-i-le-mek] *{ağız}* *gçsz. f.* *[-er] [-l(ı)-yor]* **1.** Zayıf, cılız kalmak; gelişememek. **2.** (Ağaç için) meyvelerini dökmek. [DS]

iğilenmek, [iğ *(yans.)* > iği-le-mek / ıg-ı-la-mak] *{ağız}* *is.* → ıgılamak. [DS]

iğili, [*eT.* ıg *(hastalık)* > iğ-i-li] *{ağız}* *sf.* Zayıf; hastalıklı. [DS]

iğilik, -ği [*eT.* ıg *(hastalık)* > iğ-i-lik] *{ağız}* *sf.* Zayıf; hastalıklı. [DS]

iğinik, -ği [iğ-in-ik اككنك] *{eAT}* *is.* Buruntulu ishal; dizanteri.

iğinmek, [iğ-in-mek ايكنمك] *{OsT}* *dönşl. f.* *[-ür]* **1.** Ikınmak. *{ağız} (aynı)* [DS] **2.** Kusacak gibi olmak.

iğim[1], [*eT.* ıg *(hastalık)* > iğ-im] *{ağız}* *is.* **1.** Zayıflık. **2.** *sf.* Zayıf; ince. [DS] ⧉ **iğim iğim iğlemek,** *{ağız} Çok zayıflamak.* [DS]

iğim[2], [? iğim] *{ağız}* *is.* Torba, çuval dokumakta kullanılan el tezgâhı. [DS]

iğin, [*eT.* eñin / eyin] *{ağız}* *is.* İç çamaşırı. [DS]

iğindirik, -ği [iğ *(yans.)* > iğ-in-dirik] *{ağız}* *is.* Hayvanlarda kabızlığa yol açan hastalık. [DS]

iğinik, -ği [iğ *(yans.)* > iğ-in-ik] *{ağız}* *is.* → iğindirik. [DS]

iğinmek[1], [iğ *(yans.)* > iğ-in-mek] *{ağız}* *is.* İshalli ve kanamalı her türlü bağırsak hastalığı. [DS]

iğinmek[2], [iğ *(yans.)* > iğ-in-mek] *{ağız}* *dönşl. f.* *[-ir]* **1.** Ikınmak. **2.** Zahmet çekmek. **3.** Midesi bulanmak; öğürmek. [DS]

iğinti, [*eT.* egē-mek > eğe-le-mek > eğe-n-ti > iği-n-ti] *is.* Kuyumculukta eğeleme sonucu dökülen altın tozları.

iğirmi, [yigirmi / iğirmi ايكرمى] *{eAT}* *is.* Yirmi.

iğirciklik, -ği [iki-r-cik-lik] *{ağız}* *is.* İşkil. [DS]

iğirik, -ği [er-lik / ir-lik / iğirik] *{ağız}* *is.* Sahur yemeği. [DS]

iğirmek, [eğ-ir-mek / iğ-ir-mek] *{ağız}* *gçl. f.* *[-ir]* Bükmek. [DS]

iğirtmik, -ği [eğ-ir-t-mik / iğ-ir-t-mik] *{ağız}* *is.* Ağaç filizi. [DS]

iğit, [igit / yigit ايكت] *{eAT}* *sf.* Yiğit; genç.

iğitlik, -ği [yigit-lik / igit-lik ايكتلك] *{eAT}* *is.* Yiğitlik.

iğize, [*eT.* ıg *(hastalık)* > iğ-iz-e / iğ-ez-e] *{ağız}* *sf.* **1.** Geçimsiz; huysuz. **2.** Hastalık sonrası mızmızlık yapan; titizlenen. [DS]

iğla, -a'i [Ar. ġalā' > iġlā' اغلاء] *(iğla:)* *{OsT}* *is.* **1.** Kaynatma. **2.** Kaynatılma. **3.** Fiyatını yükseltme; pahalandırma.

iğlaf, [Ar. ġılāf > iġlāf اغلاف] *(iğla:f)* *{OsT}* *is.* Kılıfına sokma.

iğlak, -kı [Ar. iġlāḳ اغلاق] *(iğla:k)* *{OsT}* *is.* **1.** Karışık ve anlaşılması zor duruma getirme. **2.** Kapıyı veya bir geçidi kapatma. **3.** *ed.* Bir sözü anlaşılması güç bir duruma getirerek söyleme; kapalı anlatım. ⧉ **iğlāk-ı kelām,** *{OsT} Sözü anlaşılmaz biçime sokma.*

iğlakat, [Ar. iġlāḳāt اغلاقات] *(iğlâ:ka:t)* *{OsT}* *is.* Anlaşılmaz ve karışık sözler.

iğlat, [Ar. ġallat > iġlāt اغلات] *(iğlâ:t)* *{OsT}* *is.* Yanıltma.

iğlaz, [Ar. ġılzet > iġlāz اغلاز] *(iğlâ:z)* *{OsT}* *is.* Kaba konuşma; kötü sözler söyleme.

iğlazat, [Ar. iġlāzāt اغلازات] *(iğlâ:za:t)* *{OsT}* *is.* Kaba ve kötü sözler.

iğlek[1], **-ği** [iğlek / ilek] *is.* **1.** Erkek incir; *{ağız} (aynı).* [DS] **2.** *sf.* (Meyve için) hastalık veya bakımsızlık sebebiyle gelişmemiş.

iğlek[2], **-ği** [*eT.* ıg *(hastalık)* > iğ-le-k] *{ağız}* *sf.* **1.** Zayıf; güçsüz. **2.** *is.* Hastalık ya da susuzluktan gelişememiş, zayıf kalmış meyve. [DS]

iğlek[3], **-ği** [eğ-le-mek > eğ-le-k / iğ-le-k] *{ağız}* *is.* Eğlence yeri. [DS]

iğlemek[1], [*eT.* ıg-lē-mek > iğ-le-mek / iy-le-mek ايكلمك / اكلمك] *gçsz. f.* *[-r] [-l(ı)-yor]* **1.** *{ağız}* Zayıflamak; cılızlaşmak. [DS] **2.** *{ağız}* (Meyve için) hastalık veya kuraklık sebebiyle iyi gelişememek. [DS] **3.** *{ağız}* (Ağaç için) iyi gelişememek, meyve

vermemek. [DS] **4.** *{ağız} is.* Üzülmek; sıkıntıdan ezilmek. [DS] **5.** *{eAT}* Hastalık geçirmek; hastalanmak; eziyet çekerek hasta olmak; verem olmak. *{ağız} (aynı)* [DS] **6.** *{ağız}* (Bitki için) sararmak. [DS] **7.** *{ağız}* Üzülmek; ezilmek. [DS]

iğlemek[2], [in-le-mek / iğ-le-mek] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(ı)-yor]* İnlemek. [DS]

iğlemek[3], [iğ-le-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* Şişle delmek; şişlemek. [DS]

iğlemek[4], [yiğ-le-mek] *{ağız} gçzl. f. [-r] [-l(i)-yor]* Temizlemek. [DS]

iğlenmek[1], [*eT.* īg-lē-mek > iğ-le-n-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* Zayıflamak. [DS]

iğlenmek[2], [iğ-le-n-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* (Tohum için) toprakta filizlenmeye başlamak. [DS]

iğlez, [*eT.* īg-lē-mek > iğ-le-z] *{ağız} sf.* Zayıf; ince; cılız. [DS]

iğli, [*eT.* īg *(hastalık)* > iğ-li] *{ağız} sf.* **1.** Hastalıklı; zayıf. **2.** *is.* Kavun ve karpuzlarda görülen bir tür hastalık. **3.** Olgunlaşmadan yere düşen ham meyve. [DS]

iğlik, -ği [iğ-lik] *sf.* **1.** (Dokuma fabrikaları için) belirtilen sayıda iğ bulunan. **2.** *{ağız} is.* Kağnının tekerleğine geçen uzun demir; mil. [DS] **3.** *{ağız}* Küçük sepet. [DS] **4.** *{ağız}* Oklava konulan uzun torba. [DS]

iğlü, [iğ-lü اكلو] *{eAT} {OsT} sf.* **1.** Dertli. **2.** Gamlı.

iğma, -a'i [Ar. iġmā' اغماء] *(iğma:) {OsT} is. tıp.* Kendinden geçme; bayılma.

iğmad, [Ar. iġmād اغماد] *(iğma:d) {OsT} is.* **1.** Kınına sokma; kılıfına koyma. **2.** Birçok şeyi bir yere tıkma.

iğmam, [Ar. ġamm > iġmām اغمام] *(iğma:m) {OsT} is.* Üzüntüye sebep olma; tasalandırma.

iğmaz[1], [Ar. ġamż > iġmāż اغماض] *(iğma:z) {OsT} is.* **1.** Göz kapama. **2.** *mecaz.* Görmezlikten gelme; göz yumma. ⊡ **iğmazdan gelmek,** *İşi oluruna bırakmak; aldırış etmemek.*|| **iğmāz-ı ayn,** *{OsT} Bir kusuru görmezlikten gelme.*

iğmaz[2], [Ar. iġmāz اغماز] *(iğma:z) {OsT} is.* **1.** Gammazlama; bir kimsenin söz veya davranışlarını, duymasını istemediği başka birisine söyleme. **2.** Ayıplama; küçültme. ⊡ **igmaz etmek,** *Kötülemek; ayıplamak; hakaret etmek.*

iğme, [eğ-mek > iğ-me] *{ağız} is.* Ağıl ve ahır önlerine çalı çırpıdan yapılan gölgelik; eğme. [DS]

iğmeç, [eğ-meç / iğ-meç] *{ağız} is.* **1.** Değnek veya bastonun eğri olan yeri. **2.** Yün ipliklerinin birkaç kat bükülmesiyle yapılan kalın çarık veya çuval ipi. [DS]

iğmek[1], [iğ-mek] *{ağız} gçsz. f. [-er]* İp vb. şeyi germek. [DS]

iğmek[2], [*eT.* yıḏıg *(koku)* > yig > iğ-mek] *{ağız} gçsz. f. [-er]* Çok kötü kokmak; kötü koku çıkarmak. [DS]

iğmek[3], [eğ-mek / iğ-mek] *{ağız} gçl. f. [-er]* Eğmek. [DS]

iğmenmek, [iğ-men-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* Saygıdan dolayı çekingen davranmak; çekinmek. [DS]

iğna, -a'i [Ar. ġınā' > iġnā' اغنا] *(iğna:) {OsT} is.* **1.** Zengin hâle getirme; zenginlik verme; zenginleştirme. **2.** Yoksun bırakmama; muhtaç bırakmama.

iğne, [*eT.* yigne > iğne] *is.* **1.** Dikiş dikmekte kullanılan bir ucu sivri, diğer ucunda ipliğin geçmesi için bir deliği bulunan su verilmiş çelikten yapılmış araç. **2.** İki nesneyi birbirine tutturmaya yarayan ucu sivri ince metal araç. **3.** Altındaki iğne ile elbise yakasına veya göğüs kısmına tutturulan süs eşyası. **4.** Bazı araçların sivri uçlu parçası. **5.** Vücuda ilaç vermekte kullanılan ucu sivri ve içinden ilaç geçen sağlık gereci; şırınga; enjektör. **6.** Bu gereç ile vücuda ilaç verme işi. **7.** *biy.* Omurgasız hayvanlarda rastlanan silis ya da kalkerden iğne biçimindeki yapılar; iğne biçimindeki herhangi bir çıkıntı. **8.** *mecaz.* Dokunaklı, incitici, rahatsız edici söz. **9.** Bazı böceklerde bulunan ucu zehirli savunma organı. **10.** Balık tutma araçlarından oltanın ucundaki çelik çengel. **11.** *bot.* Çiçeklerde tepecik ile yumurtacık arasındaki sapçık. ⊡ **iğne ardı,** *terz. İğneyi kumaşın yüzüne çıkış yerinden geriye doğru önceki çıkış yerinden batırıp çıkış yerinden daha ileriden çıkarmak suretiyle yapılan bir tür aralıksız dikiş veya bezeme.*|| **iğne atımı,** *{ağız} Tütün yapraklarının koparıldığı zaman.* [DS]|| **iğne atmak,** *{ağız} 1. Tütün yapraklarının koparılması işlemine son vermek. 2. Köpekleri öldürmek için ekmeğin içine iğne koyarak yedirmek.* [DS]|| **iğne atsan yere düşmez,** *Çok kalabalık; çok bol.* || **iğne balığı,** *zool. Kemikli balıklardan, vücutları kuyruk gibi uzun, karın yüzgeçleri bulunmayan, pulsuz, deniz hıyarlarının kulağına gömülerek yaşayan bir tür balık, (Fierasfer acus).*|| **iğne batırmak,** *Birine dokunaklı, incitici söz söylemek; iğnelemek.*|| **iğne değiştirmek,** *{ağız} İki loğusa karşılaşınca kırkları karışacağı inancı ile bazı tedbirleri almak.* [DS]|| **iğne deliği,** *İğnenin küt ucundaki delik; iğne gözü; iğne yurdu.*|| **iğne deliğinden Hindistan'ı seyretmek,** *1. Küçük bir olaydan abartılı ve büyük anlamlar çıkarmaya kalkışmak. 2. Küçük bir olaydan büyük gerçeklere ulaşacak kadar keskin görüş sahibi olmak.*|| **iğneden ipliğe,** *1. En küçük ayrıntıya da dikkat ederek. 2. Her şey.*|| **iğne ile kuyu kazmak,** *1. Yetersiz araçlarla büyük ve güç bir işi başarmaya çalışmak; yavaş yavaş fakat güç şartlar altında yapmaya çalışmak. 2. Başarılması güç bir işe girişmek.*|| **iğne ipliğe dönmek,** *Çok zayıflamak.*|| **iğne iplik olmak,** *Çok zayıflamak.*|| (bir) **iğ-**

ne (bir) **iplik kalmak,** *Çok zayıflamak.*|| **iğne kalem,** *Sert bir maddeyi kazımakta kullanılan ucu çok sivri kalem.*|| **iğne solucanı,** *biy. İplik solucanları takımından, insan bağırsağının rektum bölgesinde yaşayan asalak solucan, (Oxyuris vermicularis).*|| **iğne topu** (topuzu), *Toplu iğnenin sivri olmayan baş kısmı.*|| **iğne vurmak,** *1. tıp. Vücuda iğne ile ilaç vermek; iğne yapmak; ilaç şırınga etmek. 2. terz. Dikiş ve işlemelerde belli tarzda dikiş ve süsleme yapmak.*|| **iğne yapmak,** *Vücuda iğne ile ilaç vermek; iğne vurmak.*|| **iğne yaprak,** *bot. İnce, uzun ve ucu sivri yaprak; ibre.*|| **iğne yapraklılar,** *bot. Kozalaklılar.*|| **iğne yastığı,** *Üzerine iğne saplanan küçük yastıkçık.*|| **iğneyi kendine çuvaldızı başkasına batırmak,** *Hoş olmayan bir şeyi önce kendi üzerinde denemek.*|| **iğne yurdamı,** *{ağız}* → iğne yurdu. [DS]|| **iğne yurdası,** *{ağız}* → iğne yurdu. [DS]|| **iğne yurdu,** *{ağız} İğnenin iplik geçirmek üzere küt olan ucundaki delik; iğne gözü; iğne deliği.* [DS]|| **iğne yurdusu,** *{eAT} {OsT} İğne deliği.*|| **iğne yutmuş köpeğe dönmek,** *Çok zayıf ve halsiz kalmak.*

iğneci, [iğne-ci] *is.* Hastalara iğne yapan sağlık görevlisi.

iğnecik, -ği [iğne-cik] *is.* **1.** Küçük iğne. **2.** *dnz.* Dümen yelpazesinin ön bölümünde, dümeni kıç bodoslamasına bağlayan düşey bir yuvaya geçirilmiş çivi şeklindeki muylu. **3.** *zool.* Bazı deniz canlılarında dikenimsi çıkıntılara verilen ad. *{ağız} (aynı)* [DS]

iğnecilik, -ği [iğne-ci-lik] *is.* Hastalara iğne yapma işi.

iğnedenlik, -ği [iğne + Far. -dān + T. -lik] *is.* Üzerine iğne saplanan iğne yastığı veya iğne konulan kap; iğnelik. *{ağız} (aynı)* [DS]

iğneleme, [iğne-le-me] *is.* **1.** İğne ile tutturma. **2.** *mecaz.* İncitici söz çarptırma.

iğnelemek, [iğne-le-mek] *gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* **1.** Bir şeyi bir yere iğne ile tutturmak. **2.** *mecaz.* Birine onur kırıcı ve kinayeli söz söylemek. **3.** İğne batırmak.

iğnelenme, [iğne-le-n-me] *is.* **1.** İğneyle tutturulma. **2.** İğne batırılma eylemi. **3.** Kendisine iğneli sözler söylenme. **4.** İğne sahibi olma.

iğnelenmek, [iğne-le-n-mek] *edil. f. [-ir]* **1.** İğneyle tutturulmak. **2.** İğne batırılmak. **3.** Vücudun herhangi bir yerinde kan dolaşımının aksamasından dolayı çok sayıda ve ince ince iğne batırılıyormuş gibi rahatsız olmak. **4.** *mecaz.* Kendisine iğneli sözler söylenmek. **5.** *dönşl. f.* İğne sahibi olmak.

iğneleyici, [iğne-le-y-ici] *sf.* **1.** (Söz veya davranış için) kırıcı; dokunaklı; incitici. **2.** *zf.* Kırıcı bir biçimde.

iğneleyiş, [iğne-le-y-iş] *is.* İğnelemek işi veya biçimi.

iğneli, [iğne-li] *sf.* **1.** İğnesi olan; iğne bulunan. **2.** İğne ile tutturulmuş olan; bir yere iğnelenmiş olan. **3.** *mecaz.* Kırıcı; dokunaklı; incitici; gücendirici; onur kırıcı; kinayeli. ⊟ **iğneli fıçı,** *1. İnsanı çok üzen ve büyük sıkıntıya düşüren durum. 2. İnsanı rahatsız edici, iğneli sözler söyleyen kimse.*|| **iğneli kaşık,** *{ağız} Yemek çatalı.* [DS]|| **iğneli ot,** *{ağız} İğnelik.* [DS]|| **iğneli söz,** *Dokunaklı ve kırıcı söz.*

iğnelik, -ği [iğne-lik] *is.* **1.** Üzerine iğnelerin saplandığı küçük yastık; iğne yastığı; iğnedenlik. **2.** İçine iğne konulan küçük kutu; iğnedenlik. *{eAT} {OsT} (aynı)* **3.** *{ağız}* Saat otu; turpagan otu; çoban iğnesi; dönbaba, *(Erodium ve Geranium).* [DS]

iğneliler, [iğne-li-ler] *is. zool.* Arı, yaban arısı, eşek arısı, karınca, atlı karınca, kanatlı karınca, altın arı gibi zehirli iğne taşıyan zar kanatlılar.

iğnemek, [ene-mek / iğ-ne-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-n(i)-yor]* Kuzu ve oğlaklara işaret koymak. [DS]

iğnemsi, [iğne-msi] *is.* İğneye benzer; iğne biçiminde olan.

iğner, [eğ-(i)n-e-mek / iğne-l] *{ağız} is.* Ekini biçmeden önce tarlada ayrılan bölümler. [DS]

iğnik, -ği [iğ *(yans.)* > iğ-in-ik] *{ağız} sf.* **1.** Bağırsak bozukluğu hastalığı; ishal. **2.** *is.* Cıvık dışkı. [DS]

iğra, -a'i [Ar. iġrā' إغراء] *(iğra:) {OsT} is.* **1.** Rağbet uyandırma. **2.** Birini başkası aleyhine kışkırtma. **3.** Hırslandırma.

iğrab, [Ar. ġurbet > iġrāb إغراب] *(iğra:b) {OsT} is.* Uzaklaştırma; uzak tutma.

iğrad, [Ar. iġrād إغراد] *(iğra:d) {OsT} is.* Güzel sesle şarkı söyleme.

iğrak, -kı [Ar. ġarḳ > iġrāḳ إغراق] *(iğra:k) {OsT} is.* **1.** Gark etme; suya batırma. **2.** Suda boğma. **3.** *ed.* Olması akla yatkın olduğu hâlde, olanaksız abartma.

iğrakat, [Ar. iġrāḳāt إغراقات] *(iğra:ka:t) {OsT} is.* Abartmalar; aşırı övme veya yermeler; abartılar.

iğrakıyat, [Ar. iġrāḳıyāt إغراقيات] *(iğra:kıya:t) {OsT} is.* Abartılarak söylenmiş saçmalıklar.

iğralamak, [*eT.* ırġā-mak *(sarsmak)* > ırga-la-mak / iğra-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* → ırgalamak. [DS]

iğralanmak, [*eT.* ırġā-mak > ırga-la-n-mak / iğra-la-n-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* → ırgalanmak. [DS]

iğram, [Ar. iġrām إغرام] *(iğra:m) {OsT} is.* Borç ödeme.

iğramak, [*eT.* ırġā-mak > iğra-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-r(ı)-yor]* → ırgalamak. [DS]

igranmak, [*eT.* ırġā-mak > iğra-n-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* → ırgalanmak. [DS]

iğras, [Ar. ġars > iġrās إغراس] *(iğra:s) {OsT} is.* **1.** Toprağa bir şey dikme. **2.** Ağaç dikme; fidan dikme.

iğrek, -ği [eğ-re-k > iğ-re-k] *{ağız} is.* Koyun veya keçi gibi hayvanların sıcakta gölgelendikleri, yattıkları yer; ağıl. [DS]

iğreklemek, [eğ-re-k-le-mek > iğ-re-k-le-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* **1.** Duraklamak. **2.** Koyun veya keçiyi yatağına veya suya götürmek. [DS]

iğremek, [iğ *(yans.)* > iğ-re-mek] *gçsz. f. [-r] [-r(ı)-yor]* (Sığır için) böğürmek.

iğrenç, -ci [*eT.* yig / yik > iğ *(tiksinti, ürperti)* > iğ-re-n-ç] *sf.* **1.** İnsanda güçlü bir tiksinme, bulanma ve iğrenme duygusu uyandıran; müstekreh. **2.** Nefret duygusu uyandıran; aşağılık; bayağı. **3.** Kaba; müstehcen; ayıp. **4.** *zf.* Tiksinti verici bir biçimde.

iğrençlik, -ği [iğ-re-n-ç-lik] *is.* **1.** İğrenç olma durumu. **2.** İğrenç olanın niteliği.

iğrendirme, [iğ-re-n-dir-me] *is.* İğrenmesine sebep olma durumu ve eylemi.

iğrendirmek, [iğ-re-n-dir-mek] *gçl. f. [-ir]* İğrenmesine neden olmak; iğrendirici davranışta bulunmak; tiksindirmek; tiksinti vermek.

iğrengeç, [iğ-re-n-geç] *sf.* Hemen her şeyden iğrenme huyu olan.

iğrengeçlik, [iğ-re-n-geç-lik] *is.* İğrengeç olma durumu; iğrenme.

iğrengen, [iğ-re-n-gen ایكرنكن] *sf.* Hemen her şeyden iğrenme huyu olan; çok iğrenen. *{eAT} {OsT} (aynı)*

iğrengenlik, -ği [iğ-re-n-gen-lik] *is.* İğrengen olma durumu; iğrenme.

iğrenilme, [iğ-re-n-il-me] *is.* İğrenme işi yapılma durumu ve eylemi.

iğrenilmek, [iğ-re-n-il-mek] *edil. f. [-ir]* İğrenme işi yapılmak.

iğreniş, [iğ-re-n-iş] *is.* İğrenme eylemi veya biçimi.

iğrenme, [iğ-re-n-me] *is.* İğrenme eylemi.

iğrenmek, [*eT.* yīg > iğ-re-n-mek] *gçsz. f. [-ir]* **1.** Bir şeyi tiksindirici, iğrenç bulmak; tiksinmek; istikrah etmek. **2.** Bir şeyi veya birini aşağılık veya bayağı bulmak; tiksinmek. **3.** *mecaz.* Nefret edilen şeye karşı tiksinti duymak.

iğrenti, [iğ-re-n-ti] *is.* İğrenme duygusu; tiksinti; iğrenme.

iğreti, [ig / eg / eğ > *(eğme, bükme, aşındırma)* > eğmek > eğ-re-ti > iğ-re-ti] *sf.* **1.** Sağlam ve köklü olmayan; geçici. **2.** Bir şeyin yerine geçici olarak kullanılan; muvakkat. **3.** İleride geri verilmek üzere alınan şey; ödünç. **4.** İleride geri alınmak üzere verilen şey. **5.** İstenildiği zaman sökülüp takılabilen. **6.** (Mücevher için) yalancı. **7.** *zf.* Yerine, yuvasına tam oturmamış durumda. **8.** *zf.* Sınırlı bir süre için; geçici olarak. ⮺ **iğreti almak,** *İşini görmek üzere geçici olarak almak.*|| **iğreti oturmak,** *Hemen kalkmak niyetiyle ilişmek.*|| **iğreti vermek,** *Ödünç vermek.*|| **iğretiye almak,** *Bir binanın alt bölümünü onarmak üzere üst kısmını destekler üzerine oturtmak.*

iğretileme, [eğ-re-ti-le-me > iğ-re-ti-le-me] *is. ed.* Bir varlığa, bir kavrama asıl adını değil de, benzediği bir başka varlığın adının söylenmesi ile yapılan edebî sanat; istiare; metafor.

iğretilik, -ği [eğ-re-ti-lik > iğ-re-ti-lik] *is.* Eğreti olma durumu; muvakkatlik.

iğrıp, [Yun. gripos => ığrıp] *{ağız} is.* Dolap; düzen. [DS]

iğri, [eğ-ri / iğ-ri] *{ağız} is.* Kayığın kaburga ağaçları. [DS]

iğrik, [iğ *(yans.)* > iğ-re-mek > iğ-re-k > iğ-ri-k] *sf.* (Hayvan için) çok böğüren.

iğrip, [Yun. gripos => ığrıp] *{ağız} is.* → ığrıp. [DS]

iğsas[1], [Ar. igṣāṣ اغصاص] *(iğsa:s) {OsT} is.* **1.** Sıkma; sıkıştırma. **2.** Bir yer halkını baskı ile sıkıntıya düşürme. **3.** (Halk için) sıkıntıya düşürülme.

iğsas[2], [Ar. iğsās اغساس] *(iğsa:s) {OsT} is.* **1.** Güzel yemek yedirme. **2.** Güzel yemek yedirilme.

iğsel, [ig *(hastalık)* > iğ > iğ-sel] *sf.* Hastalıkla ilgili olan; marazî.

iğsen, [Yun. asoni => eksen] *is.* **1.** *{ağız}* Kağnının iki tekerleği arasındaki kalın ağaç; iğ; mil. [DS] **2.** Mihver.

iğseri, [eñser>yeğseri / iğseri / eğseri اكسرى / ايكسرى] *{eAT} {ağız} is.* Demir çivi. [DS]

iğsi[1], [iğ-si] *sf.* İğ biçiminde olan.

iğsi[2], [eğ-si > iğ-si] *{ağız} is.* **1.** Bir ucu yanmış odun. **2.** Yanmamış kömür. [DS]

iğsik, -ği [*eT.* egsü-mek > egsü-g / eksü-k > iğsi-k] *{ağız} is.* Az; eksik; noksan. [DS]

iğsun, [Far. igsūn اگسون] *(igsu:n) {OsT} is.* Büyüklerin giydiği süslü ve değerli elbise.

iğşa, -a'i [Ar. ġışā' > iğşā' اغشاء] *(iğşa:) {OsT} is.* Örtme; kapama.

iğşaş, [Ar. > iğşāş اغشاش] *(iğşa:ş) {OsT} is.* **1.** Kışkırtma. **2.** Acele ettirme.

iğşe, [? iğşe] *{ağız} is.* Fidan. [DS]

iğşi, [*eT.* ekşī-mek > ekşü-g > ekşü / ekşi / iğşi] *{ağız} sf.* Ekşi. [DS]

iğşimik, [ekşi-mik / iğşi-mik] *{ağız} is.* Kaymağı alınmış sütten yapılan peynir. [DS]

iğta, -a'i [Ar. ġıṭa' > igṭā' اغطاء] *(iğta:) {OsT} is.* **1.** Bir şeyi, görünmesini engelleyecek biçimde uzanarak örtme, kapama. **2.** (Ağaç dalları için) yerde sürünme. **3.** (Asma için) yeşerme.

iğtida, -a'i [Ar. ġıdā' > iğtidā' اغتداء] *(iğtida:) {OsT} is.* Yiyip içme; gıdalanma.

iğtilaf, [Ar. ġılāf > iğtilāf اغتلاف] *(iğtila:f) {OsT} is.* Kılıf içine girme; kınına girme. ⮺ **iğtilāf-ı seyf,** Kılıcın kınına girmesi.

iğtilal, -li [Ar. iğtilāl اغتلال] *(iğtila:l) {OsT} is.* **1.**

İçme. **2.** Elbiseyi üst üste giyme. **3.** (Hayvan için) çok susama. **4.** (Koyun için) iyi sağılmamak yüzünden hastalanma.

iğtilam, [Ar. iġtilām اغتلام] *(iğtila:m) {OsT} is.* Hırs ve şehvetin galip gelmesi.

iğtimad, [Ar. iġtimād اغتماد] *(iğtima:d) {OsT} is.* **1.** (Kılıç için) kınına girme. **2.** (Kişi için) geceye girme.

iğtimam, [Ar. ġamm > iġtimām اغتمام] *(iğtima:m) {OsT} is.* Üzüntü duyma; tasalanma; gamlanma.

iğtimas, [Ar. iġtimās اغتماس] *(iğtima:s) {OsT} is.* Suya dalma.

iğtimaz, [Ar. iġtimāż اغتماض] *(iğtima:z) {OsT} is.* Gözünü yumma.

iğtina, -a'i [Ar. ġınā > iġtinā' اغتناء] *(iğtina:) {OsT} is.* Zenginleşme; zengin olma.

iğtinam, [Ar. ġanīmet > iġtinām اغتنام] *(iğtina:m) {OsT} is.* **1.** Ganimet olarak alma; yağma. **2.** Kolay kazınılmış mal gözüyle bakma. ◘ **iğtinam etmek,** *Savaşta düşmandan yağma yoluyla mal almak; çapul yapmak; ganimet almak.*|| **iğtinām-ı fırsat,** *{OsT} Fırsatı ganimet bilmek; fırsattan yararlanmak.*|| **igtinām-ı fursat,** *{OsT}* → iğtinam-ı fırsat.

iğtirab, [Ar. ġurbet > iġtirāb اغتراب] *(iğtira:b) {OsT} is.* **1.** Gurbete gitme. **2.** Göz önünden kaybolma. **3.** (Gök cisimleri için) batma.

iğtiraf, [Ar. iġtirāf اغتراف] *(iğtira:f) {OsT} is.* **1.** Eliyle su alma. **2.** Avuçla su içme.

iğtirak, -kı [Ar. ġarḳ > iġtirāḳ اغتراق] *(iğtira:k) {OsT} is.* **1.** Suda boğulma. **2.** Soluğu ciğerleri tamamen dolduracak biçimde içe çekme.

iğtiram, [Ar. iġtirām اغترام] *(iğtira:m) {OsT} is.* **1.** Borç verme. **2.** Diyet verme; ceza ödeme.

iğtirar, [Ar. ġurūr > iġtirār اغترار] *(iğtira:r) {OsT} is.* **1.** Kendine güvenerek asılsız büyüklük duygusuna kapılma; gururlanma; böbürlenme; mağrur olma. **2.** Güvenilmeyecek bir şeye güvenme. **3.** Birinin güven verici durumuna aldanma. **4.** Gaflette bulunma; gafil avlanma.

iğtiraren, [Ar. iġtirāren اغتراراً] *(iğtira:'ren) {OsT} is.* **1.** Gururlanarak. **2.** Bir şeye güvenerek.

iğtisab, [Ar. ġaṣb > iġtiṣāb اغتصاب] *(iğtisa:b) {OsT} is.* **1.** Bir kimsenin kendisine ait olmayan bir şeyi zorla ele geçirmesi; zorla alma; gasbetme. **2.** Zorlama. ◘ **iğtisāb etmek,** *{OsT} Zorla almak.*

iğtisabat, [Ar. iġtiṣābāt اغتصابات] *(iğtisa:ba:t) {OsT} is.* Zorla almalar; gasbetmeler.

iğtisal, -li [Ar. ġusl > iġtisāl اغتسال] *(iğtisa:l) {OsT} is.* İslamiyet'in emrettiği biçimde, gerektiğinde bütün vücudu yıkamak; gusletmek; yıkanmak.

iğtişaş, [Ar. ġışş > iġtişāş اغتشاش] *(iğtişa:ş) {OsT} is.* **1.** Kargaşa; karışıklık. **2.** (Yiyecekler için) saflığı bozulma; karışık olma.

iğtişaşat, [Ar. iġtişāşāt اغتشاشات] *(iğtişa:şa:t) {OsT} is.* **1.** Karışıklıklar; bozukluklar; kötülükler. **2.** Kokuşmalar.

iğtita, -a'i [Ar. iġtiṭā' اغتطاء] *(iğtita:) {OsT} is.* Bir şeye sarınıp örtünme.

iğtiyab, [Ar. ġıyāb > iġtiyāb اغتياب] *(iğtiya:b) {OsT} is.* Bir kimsenin arkasından kötülüklerini söyleme; gıybet etme; yerme; zemmetme.

iğtiyal, -li [Ar. iġtiyāl اغتيال] *(iğtiya:l) {OsT} is.* Birden bastırıp yok etme.

iğtiyar, [Ar. iġtiyār اغتيار] *(iğtiya:r)v is.* **1.** Yararlanma. **2.** Azık edinme; yiyecek olarak kullanma.

iğtiyaz, [Ar. ġayẓ > iġtiyāẓ اغتياظ] *(iğtiya:z)v is.* Bir şeye fazlaca sinirlenme; öfkelenme.

iğtiza, -a'i [Ar. ġıẕā' > iġtiẕā' اغتذاء] *(iğtiza:) {OsT} is.* İyi beslenme; iyi gıdalar alma.

iğtizab, [Ar. ġaḍab > iġtiżāb اغتضاب] *(iğtiza:b) is.* Öç alma duygusu ile heyecanlanma; kızma; öfkelenme; gazaba gelme; gazap etme; gazaplanma.

iğva, -a'i [Ar. ġaveye > iġvā' اغواء] *(iğva:) {OsT} is.* **1.** Yolunu şaşırtma; kışkırtma; yoldan çıkarma; azdırma; baştan çıkarma; aldatma. **2.** *din.* Allah'ın insanın erdemini sınamak için yaptığı deneme. **3.** Şeytanın veya bedenî isteklerin insanı kışkırtması. **4.** Azdırılma; baştan çıkarılma; yoldan sapıtılma.

iğval, [? iğval] *{ağız} is.* Yürek sıkıntısı; üzgü. [DS]

iğza[1]**, -a'i** [Ar. ġażā' > iġżā' اغضاء] *(iğza:) {OsT} is.* Görmezlikten gelme.

iğza[2]**, -a'i** [Ar. ġazā' > iġzā' اغزاء] *(iğza:) {OsT} is.* **1.** Gazaya gitme. **2.** Savaşa gönderilme. **3.** Savaşa gönderme. ◘ **igza etmek,** *{OsT} Savaşa göndermek.*

iğzab, [Ar. ġażab > iġżāb اغضاب] *(iğza:b) {OsT} is.* Korkulacak derecede öfkelendirme; kızdırma; gazaba getirme. ◘ **iğzab etmek,** *{OsT} Çok kızmasına sebep olmak; öfkelendirmek.*

ih, [ih *(yans.)* ايه] *{eAT} ünl.* İnleme sırasında çıkan ses.

iha, [Ar. īḥā ايحا] *(i:ha:) {OsT} is.* Gönderme; sevketme.

ihab, [Ar. ihāb اهاب] *(iha:b) {OsT} is.* Ham deri.

ihafe, [Ar. ḫavf > iḫāfe اخافه] *(iha:fe) {OsT} is.* **1.** Korkutma. **2.** Tehdit etme. **3.** Korkutulma. ◘ **ihāfe**

etmek, *{OsT} 1. Korkuya yol açmak. 2. Tehdit etmek.*

ihale, [Ar. ḥavl *(kuvvet)* > iḥāle إحالة] *(iha:le) {OsT} is.* Bir malı veya hizmeti satın alırken pek çok istekli arasından idare için en uygun teklifi getirene verme işi. ⊡ **ihale etmek,** *Bir işi veya malı en uygun kişiye vermek.*|| **ihaleye çıkarmak,** *En uygun şartı ileri sürene vermek üzere bir işi veya hizmeti eksiltme veya artırmaya çıkarmak.*

ihaleten, [Ar. iḥāleten إحالةً] *(iha:le'ten) {OsT} zf.* Bir iş veya hizmeti en uygun olana bırakmak suretiyle; ihale yoluyla; ihale ederek.

iham, [Ar. vehm > ihām إيهام] *(i:ha:m) {OsT} is.* **1.** Kuruntuya düşürme. **2.** *ed.* İki ve daha çok anlamı olan bir kelimeyi, en uzak anlamını da kast ederek kullanma sanatı. ⊡ **iham etmek,** *Bir amacı iki ve daha çok anlamı olan kelime ile ima ederek anlatmak.*|| **ihām-ı kabîn,** *{OsT} Ahlak kurallarına aykırı düşecek bir düşünceyi, bir kelimenin mecaz ya da az kullanılır anlamı ile anlatmak.*

ihame, [Ar. iḥāme اخامه] *(iha:me) {OsT} is.* Çadır kurma.

ihan[1], [Ar. vehn > īhān إيهان] *(i:ha:n) {OsT} is.* **1.** Birini zayıf ve kuvvetsiz bırakma. **2.** Bir kimseyi aşağılama; tahkir etme.

ihan[2], [Ar. iḥnet > iḥān إحان] *(iha:n) {OsT} is.* Öfkeler; hiddetler; gazaplar.

ihane, [Ar. iḥāne / iḥānet إحانت / إحانه] *(iha:ne) {OsT} is.* Birinin veya bir şeyin yok olmasına sebep olma; yok etme; helak etme.

ihanet, [Ar. hevn > ihānet إهانت] *(iha:net) {OsT} is.* **1.** Haksız yere kötülük etme; hainlik etme; hıyanet; hainlik. **2.** Sevgide vefasız davranma; sevgiliyi aldatma. **3.** Gerektiği zaman bir dostuna yardımda bulunmama. **4.** Bir güveni kötüye kullanma. ⊡ **ihanet etmek,** *1. Kötülük etmek. 2. (Eşler için) eşini aldatmak. 3. Güveni sarsıcı eylemde bulunmak; güveni kötüye kullanmak.*

ihase, [Ar. iḥāse إحاثه] *(iha:se) {OsT} is.* Toprağı kazıp içinde bir şey arama.

ihaş, [Ar. īḥāş إيحاش] *(i:ha:ş) {OsT} is.* Bir kimsenin namusuna dokunma.

ihaşe, [Ar. iḥāşe إحاشه] *(iha:şe) {OsT} is.* Avı tuzağa düşürmek için kovalama.

ihata, [Ar. ḥavṭ *(duvar)* > iḥāṭa إحاطه] *(iha:ta) {OsT} is.* **1.** Bir şeyin etrafını çevirme; sarma; kuşatma. **2.** *mecaz.* Anlayış; kavrayış. ⊡ **ihata etmek,** *1. Bir şeyin etrafını çevirmek, kuşatmak. 2. mecaz. Anlamak; kavramak.*|| **ihāta-i nazar,** *{OsT} Geniş görüşlülük; gen görü.*|| **ihata ordusu,** *as. Eskiden kaleleri kuşatmakla görevli atlı askerlerden oluşan birliklere verilen isim.*

ihatavi, [Ar. iḥāṭavī إحاطوى] *(iha:tavi:) {OsT} sf.* Kuşatacak gibi; içine alacak şekilde.

ihatalı, [ihata-lı] *sf.* **1.** Alanı geniş. **2.** Kapsamlı. **3.** *mecaz.* Geniş bilgili; tam anlayışlı, kavrayışlı; zeki.

ihaze, [Ar. iḥāẕe إحاذه] *(iha:ze) {OsT} is.* **1.** Kalkanın tutamağı. **2.** Kağanın verdiği yer; timar.

ihba, -a'i [Ar. ḫabā' > iḫbā' إخباء] *(ihba:) {OsT} is.* **1.** Örtme; gizleme. **2.** Ateşi bastırıp söndürme.

ihbak, -kı [Ar. iḫbāḳ إخباق] *(ihba:k) {OsT} is.* Yumuşaklıkla söz dinleme; boyun eğme.

ihbal[1], **-li** [Ar. iḳbāl] *{ağız} is.* Şans; kader. [DS]

ihbal[2], **-li** [Ar. iḫbāl إخبال] *(ihba:l) {OsT} is.* **1.** Gebe bırakma. **2.** (Erkek için) ergenlik belirtisi.

ihbar, [Ar. ḫaber > iḫbār إخبار] *(ihba:r) {OsT} is.* **1.** Bildirme; bildirim; haber verme. **2.** Yasaya aykırı bir işi veya bu işi yapanı yetkili makama gizlice bildirme. **3.** *iletş.* Bir aboneye, ismen istenen bir kişi tarafından kendisi ile telefon konuşması yapmak istendiğini bildirme işi. ⊡ **ihbar etmek,** *1. Bildirmek; haber vermek. 2. Bir suçluyu yetkili makama bildirmek; suç duyurusunda bulunmak.*|| **ihbār tasrîfi,** *{OsT} dbl. Basit zaman çekimi.*|| **ihbar tazminatı,** *huk. İş sözleşmelerinde, anlaşmanın feshi ile ilgili şartlara uymayan tarafın bildirim öncesinde ödemek zorunda olduğu tazminat; bildirim ödencesi.*

ihbarcı, [ihbar-cı] *is.* **1.** Haber veren, bildiren kimse. **2.** Bir olayı, bir kimseyi, bir hareketi yetkili kişiye bildiren kimse; muhbir.

ihbarcılık, -ğı [ihbar-cı-lık] *is.* Bir olayı, bir durumu veya bir kişiyi yetkili makama bildirme işi; ihbarcı olma durumu; muhbirlik.

ihbari, [Ar. iḫbārī / iḫbāriyye اخباريه / اخبارى] *(ihba:ri:) {OsT} sf.* **1.** Habere ilişkin; haberle ilgili. **2.** *is. dbl.* Basit zaman.

ihbariyat, [Ar. iḫbāriyāt اخباريات] *(ihba:ri:ya:t) {OsT} is.* Haberle ilgili sözler.

ihbariye, [Ar. iḫbāriyye اخباريه] *(ihba:riye) {OsT} is.* **1.** Bildirme kâğıdı; ihbarname. **2.** Kaçak eşyayı, suçlu birini veya kayıp bir eşyayı bildirene verilen para; muhbir ücreti.

ihbarlama, [ihbar-la-ma] *is.* Haber verme; bildirme.

ihbarlamak, [ihbar-la-mak] *gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Haber vermek; ihbar etmek.

ihbarlı, [ihbar-lı] *sf.* **1.** Önceden bildirilmiş olan; haber verilmiş olan. **2.** *zf.* Önceden bildirmek suretiyle; haber vererek. ⊡ **ihbarlı telefon,** *iletş. Telefon merkezleri ile yapılan görüşmelerde aranan kişinin çağrılması suretiyle yapılan telefon görüşmesi.*

ihbarname, [Ar. ihbār + Far. nāme اخبارنامه] *(ihba: -rna:me) {OsT} is.* Bir ödeme veya işlemle ilgili olarak birine gönderilen haber kâğıdı; bildirim.

ihbas[1], [Ar. iḥbās احباس] *(ihba:s) {OsT} is.* Hayır amaçlı olarak çeşitli yerlere hayvan vakfetme.

ihbas[2], [Ar. iḥbāṣ احباص] *(ihba:s) {OsT} is.* Bir kimsenin hakkını yok etme.

ihbat, [Ar. iḥbāṭ احباط] *(ihba:t) {OsT} is.* **1.** İptal etme. **2.** Bir işin karşılığını ödeme, verme.

ihcac, [Ar. ḥacc > iḥcāc احجاج] *(ihca:c) {OsT} is.* **1.** Kendi yerine başka birini hacca gönderme; hac görevini birine yaptırma. **2.** Başkasının yerine hacca gönderilme.

ihcaf, [Ar. iḥcāf احجاف] *(ihca:f) {OsT} is.* Eksiklik; noksanlık.

ihcal, -li [Ar. ḥacl / ḥacālet > iḥcāl احجال] *(ihca:l) {OsT} is.* **1.** Utandırma. **2.** Utandırılma.

ihcam, [Ar. iḥcām احجام] *(ihca:m) {OsT} is.* **1.** Bir şeyden korkup vazgeçme; cayma. **2.** Yasaklanma; men olunma.

ihci, [ih-ci ?] *{ağız} sf.* Yüze gülen; düzenci. [DS]

ihda[1], **-a'i** [Ar. hediyye > ihdā' اهداء] *(ihda:) {OsT} is.* Armağan verme; armağan gönderme; hediye etme.

ihda[2], **-a'i** [Ar. hidāyet > ihdā' اهداء] *(ihda:) {OsT} is.* Doğru yola götürülüme.

ihda[3], [Ar. aḥad > iḥdā احدى] *(ihda:) {OsT} sf.* Bir. 🗗 **ihdā aşer,** *{OsT} On bir.*

ihdad, [Ar. iḥdād احداد] *(ihda:d) {OsT} is.* Keskinleştirme.

ihdaf, [Ar. hedef > ihdāf اهداف] *(ihda:f) {OsT} is.* Karşısına dikilip durma; hedef olma.

ihdai'ye, [Ar. ihdā'iyye اهدائیه] *(ihda:iye) {OsT} is.* Armağan veren için yazılan övgü yazısı veya şiir.

ihdal, [Ar. iḫżāl اخضال] *(ihda:l) {OsT} is.* **1.** Islatma. **2.** Islatılma.

ihdar, [Ar. ḫadr > iḫdār اخدار] *(ihda:r) {OsT} is.* **1.** Bir organın duyarlılığını ortadan kaldırma; uyuşturma. **2.** Genç kızı yaşmaklandırma.

ihdar, [Ar. heder > ihdār اهدار] *(ihda:r) {OsT} is.* İptal etme; hükümsüz kılma. 🗗 **ihdār-ı dem,** *{OsT} huk. Maktülün diyetini katilden aldırmama.*

ihdas, [Ar. ḥadeṣ > iḥdāṣ احداث] *(ihda:s) {OsT} is.* **1.** Ortaya çıkarma; meydana getirme. **2.** Eskiden olmayan bir şeyi kural olarak koymak. **3.** (Bir şey) tesis etme; kurma. 🗗 **ihdas etmek,** *1. Meydana getirmek; ortaya çıkarmak. 2. Tesis etmek; kurmak.*|| **ihdas olmak,** *1. Ortaya konmak; kurulmak. 2. Yapılmış, ortaya konulmuş.*

ihevat, [Ar. iḫve > iḫevāt اخوات] *(iheva:t) {OsT} is.* **1.** Sadık, samimi ve candan dostlar. **2.** *tasvf.* Tarikat arkadaşları.

ihfa, -a'i [Ar. ḫafī' > iḫfā' اخفاء] *(ihfa:) {OsT} is.* Gizleme; saklama. 🗗 **ihfā etmek,** *{OsT} Gizlemek; saklamak.*

ihfaf, [Ar. ḫiffet > iḫfāf اخفاف] *(ihfa:f) {OsT} is.* **1.** Hafifletme; yeğniltme. **2.** Birinin onurunu kıracak sözler söyleme.

ihfik, -ki [Ar. iḫfīḳ اخفيق] *(ihfi:k) {OsT} is.* Yer sarsıntısının oluşturduğu çatlaklar; yer yarıkları.

ihi[1], [ih *(yans.)* > ih-i ایهی] *{eAT} ünl.* Gülme, alay etme bildiren ünlem.

ihi[2], [ıhı / ihi] *{ağız} ünl.* İşte. [DS]

ihicik, -ği [ıhı-cık / ihi-cik] *{ağız} ünl.* İşte; iştecik. [DS]

ihilemek, [iki-le-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* (Tarla için) ikilemek. [DS]

ihin, [ıhı / ihi-n] *{ağız} ünl.* İşte. [DS]

ihine, [ıhı / ihi > ihi-n] *{ağız} ünl.* İşte. [DS]

ihkab, [Ar. iḥḳāb احقاب] *(ihka:b) {OsT} is.* Arkası kesilme; sonu gelme.

ihkad, [Ar. iḥḳād احقاد] *(ihka:d) {OsT} is.* Başkasında kin ve garaz uyandırma.

ihkak, -kı [Ar. ḥaḳḳ > iḥḳāḳ احقاق] *(ihka:k) is.* Hakkı yerine getirme; hakkını verme. 🗗 **ihkak ettirmek,** *Hakkı yerine getirmek; hakkını vermek.*|| **ihkāk-ı hak,** *{OsT} huk. Kişilerin yasa yollarına başvurmadan kendi haklarını zor ve şiddet kullanarak almaya kalkışmaları eylemi.*

ihkâm, [Ar. ḥakem > iḥkām احكام] *(ihkâ:m) {OsT} is.* Manevi olarak sağlam duruma getirme; kuvvetlendirme. 🗗 **ihkâm etmek,** *{OsT} Güçlendirmek; sağlamlaştırmak.*

ihkar, [Ar. ḥaḳer *(kazanç amacıyla malı tutma)* > iḥḳār احقار] *(ihka:r) {OsT} is.* Bir yer üzerine, bina yapmak veya ağaç dikmek üzere kiraya verme; istihkâr.

ihla[1], **-a'i** [Ar. ḥulv > iḥlā' احلاء] *(ihlâ:) {OsT} is.* Tatlandırma; tatlılaştırma.

ihla[2], **-a'i** [Ar. ḫalā > iḫlā' اخلاء] *(ihlâ:) {OsT}* Boşaltma; boş bırakma. 🗗 **ihlā-yı sebîl,** *{OsT} Yolunu açık bırakma.*

ihlaf, [Ar. iḥlāf احلاف] *(ihlâ:f) {OsT} is.* Yemin ettirme; yemin verdirme.

ihlak, -ki [Ar. helāk > ihlāk اهلاك] *(ihlâ:k) {OsT} is.* **1.** Yok etme; yok olmasına neden olma; helak etme. **2.** Harcama; sarf etme; tüketme.

ihlal[1], **-li** [Ar. maḥall > iḥlāl إحلال] *(ihlâ:l) {OsT} is.* Yerleştirme; yer gösterme.

ihlal[2], **-li** [Ar. ḫalel > iḫlāl إخلال] *(ihlâ:l) {OsT} is.* **1.** Sağlam bir şeyi bozma; zarar verme; sakatlama. **2.** *huk.* Yasa, sözleşme vb. hukuk kurallarını hiçe sayma; çiğneme; bu kurallara aykırı davranma. **3.** *isl.* Helal sayma. ⊡ **ihlal etmek,** *Bozmak; çiğnemek; zarara uğratmak.*|| **ihlāl-i āsāyiş,** *{OsT} Kamu düzenini bozma.*

ihlas[1], [Ar. iḥlās إحلاس] *(ihlâ:s) {OsT} is.* **1.** Müşteriyi aldatma. **2.** İflas etme.

ihlas[2], [Ar. ḫulūṣ > iḫlāṣ إخلاص] *(ihlâ:s) {OsT} is.* **1.** Hiçbir art düşünce olmaksızın, yalansız, riyasız sevgi ve bağlılık; temiz sevgi; içten, gönülden gelen sevgi. **2.** Bütün işlerini ve ibadetini Allah'ın hoşnutluğu için yapma. ⊡ **ihlās-mend,** *{OsT} Samimi olarak inanmış; temiz yürekli.*|| **ihlās-mendāne,** *{OsT} Temiz kalpli olana yakışır biçimde.*|| **ihlās-mendî,** *{OsT} Temiz yüreklilik.*|| **ihlās-perver,** *{OsT} İçten gelerek seven; temiz yüreklilikle bağlanan.*|| **ihlās-perverāne,** *{OsT} Temiz yürekli olana yakışacak biçimde.*|| **ihlās-perverî,** *İhlâs sahibi olma; temiz yürekli oluş.*|| **İhlās Suresi,** *Kur'an-ı Kerim'in 112. suresi.*

ihlaslı, [ihlas[2]-lı] *sf.* Sevgi dolu, içten bağlanmış; ihlas sahibi.

ihlez, [iğ-le-z / ih-le-z] *{ağız} sf.* Zayıf; cılız. [DS]

ihlil, [Ar. iḥlīl إحليل] *(ihli:l) {OsT} is.* **1.** Erkeklik organın deliği; idrar yolu. **2.** Memede sütün aktığı delik.

ihlilec, [Ar. ihlīlec اهليلج] *(ihli:lec) {OsT} is.* Tohumları müshil olarak kullanılan ve *halile* denilen bitki, *(Phyllanthus emblica).*

ihlileci, [Ar. ihlīlecī اهليلجى] *(ihli:leci:) {OsT} sf.* Yumurta biçiminde olan; beyzî.

ihma, -a'i [Ar. iḥmā' إحماء] *(ihma:) {OsT} is.* Bir şeyi ateşte kızdırma.

ihmad, [Ar. iḫmād إخماد] *(ihma:d) {OsT} is.* **1.** Ateşin alevini söndürme. **2.** (Alev için) söndürülme.

ihmak, [ih-mak ?] *{ağız} gçsz. f. [-ar]* Canlanmak; onmak; gelişmek. [DS]

ihmal[1], **-li** [Ar. ḥaml > iḥmāl إحمال] *(ihma:l) {OsT} is.* **1.** Yükletme. **2.** Yükletilme.

ihmal[2], **-li** [Ar. ihmāl اهمال] *(ihma:l) {OsT} is.* **1.** Bir işte gerekli özeni göstermeme; baştan savma yapma; boşlama; savsaklama; savsama; önem vermeme. **2.** Bir iş veya nesneye zarar verebilecek, kusura yol açacak hususları dikkatten kaçırma; dikkatsizlik. ⊡ **ihmal etmek,** *1. Gereği gibi ve zamanında yapmamak; özen göstermemek; savsaklamak. 2. Birine karşı gereken ilgiyi göstermez olmak. 3. Unutmak; yapmamak.*|| **ihmāl-i kıyem,** *{OsT} istk. fel. Dikkate alınmaz değerler; önemsiz değerler.*

ihmalci, [ihmal-ci] *sf.* Bir işi yaparken gereken özeni göstermeyen; yeterli ilgiyi esirgeyen; titiz davranmayan; savsaklayan; ihmalkâr.

ihmalcilik, -ği [ihmal-ci-lik] *is.* Bir şeyi yaparken gerekli titizliği ve özeni göstermeme; bir şeyi zamanında yapmama durumu; ihmalci kişinin niteliği; ihmalci olma durumu; ihmalkârlık.

ihmalkâr, [Ar. ihmāl + Far. kār اهمالكار] *(ihma:lkâ:r) {OsT} sf.* Bir işi yaparken gereken özeni göstermeyen; yeterli ilgiyi esirgeyen; titiz davranmayan; savsaklayan; ihmalci.

ihmalkârane, [Ar. ihmāl + Far. kārāne اهمالكارانه] *(ihma:lkâ:ra:ne) {OsT} zf.* İhmalci bir tutum içinde; savsaklayarak.

ihmalkârlık, -ğı [Ar. ihmāl + Far. kâr + T. -lik] *(ihma:lkâ:rlık) {OsT} is.* Bir şeyi yaparken gerekli titizliği ve özeni göstermeme; bir şeyi zamanında yapmama durumu; ihmalci kişinin niteliği; ihmalci olma durumu; ihmalcilik.

ihmam, [Ar. ihmām اهمام] *(ihma:m) {OsT} is.* **1.** Kederlendirme; üzme. **2.** Yaşlandırma; ihtiyarlatma.

ihmirar, [Ar. ḥumret *(kızıllık)* > iḥmirār / iḥmīrār احميرار / احمرار] *(ihmira:r) {OsT} is.* **1.** Kırmızı renkli olma; kızarma. **2.** *tıp.* Kızıl hastalığı. ⊡ **ihmirār-i cildî,** *{OsT} tıp. Ürtiker.*

ihna, -a'i [Ar. iḥnā' إحناء] *(ihna:) {OsT} is.* Merhamet etme; acıma.

ihnac, [Ar. iḥnāc إحناج] *(ihna:c) {OsT} is.* **1.** Bir şeyi bir yana doğru eğme. **2.** (Nesne için) bir yana doğru eğilme.

ihnak, -kı [Ar. ḥunḳ > iḥnāḳ إحناق] *{OsT} is.* **1.** Kızdırma; darıltma; gazaplandırma. **2.** Kin bağlama. **3.** Boğma. ⊡ **ihnāk etmek,** *{OsT} Kızdırmak.*

ihnanaz, [? ihnanaz] *{ağız} sf.* Kıskanç; çekemeyen. [DS]

ihnet, [Ar. iḥnet إحنت] *{OsT} is.* Öfke; hiddet; gazap.

ihra, -a'i [Ar. iḥrā' إحراء] *(ihra:) {OsT} is.* **1.** Eksiltme. **2.** Eksiltilme.

ihrab[1], [Ar. iḫrāb إخراب] *(ihra:b) {OsT} is.* **1.** Harap etme. **2.** Harap edilme.

ihrab[2], [Ar. iḥrāb إحراب] *(ihra:b) {OsT} is.* **1.** Kavgayı kızıştırma. **2.** Savaş kızıştırılma.

ihrab[3], [Ar. ihrāb اهراب] *(ihra:b) {OsT} is.* **1.** Azmetme. **2.** Kaçmaya mecbur kılma.

ihrac, [Ar. iḫrāc إخراج] *(ihra:c) {OsT} is.* → ihraç.

ihracat, [Ar. ḫurūc > iḫrāc > iḫrācāt إخراجات] *(ihra:ca:t) {OsT} is.* **1.** Bir ülkenin ürünlerini başka ülke-

lere satması; dış satım. **2.** Harcanan paralar; masraflar. **3.** *biy.* Boşaltım. ⊡ **ihracat çarpanı,** *İhracatta meydana gelen artış yüzünden ulusal gelirde meydana gelen artışın ihracat artışına oranı.*|| **ihracat iskelesi,** *Yurt dışına satılan malların çıkarıldığı liman.*|| **ihracat primi,** *İhraç edilecek malın ucuzlatılması amacıyla ihracatçıya devletçe yapılan ödeme.*|| **ihracat teşviki,** *İhracatı arttırmak amacıyla ihracatçılara devletçe gösterilen her türlü kolaylık.*|| **ihracat vergileri,** *İhraç malları üzerinden devletçe alınan vergi.*|| **ihracat vergi iadesi,** *İhraç edilecek malın fiyatını ucuz tutması için ihracatçıya ödemiş olduğu vergilerden belirli bir kısmının devletçe geri ödenmesi.*|| **ihracat vergi muafiyeti** (bağışıklığı), *İhraç edilecek ürünün satışını gerçekleştirmek üzere ucuz tutulması amacıyla çeşitli vergi ve harçların devletçe alınmama durumu.*

ihracatçı, [ihracat-çı] *is.* ve *is.* **1.** Yurt dışına mal satımını kendisine meslek edinen. **2.** (Kişi ve kuruluş için) ihracat yapan; dış satımcı. **3.** (Devlet için) ticareti büyük ölçüde dış satıma dayanan. ⊡ **ihracatçı birlikleri,** *Belirli ürünlerin dış satımcılarını bir araya toplayan ve bakanlar kurulu kararı ile kurulan meslek birlikleri.*

ihracatçılık, -ğı [ihracat-çı-lık] *is.* İhracat işleriyle uğraşma; ihracat yapma; dış satımcılık.

ihraç, -cı [Ar. ḫurūc > iḫrāc اخراج] *{OsT} is.* **1.** Bir yerden dışarıya çıkarma; bir işten kovma; atma; uzaklaştırma. **2.** Üretim fazlası veya özel olarak üretilmiş bir ulusal malın yurt dışına satılması işlemi; bu şekilde satılan mal veya ürün. **3.** Çıkarma; üretme; satma. **4.** *huk.* Askerî yasalarda yer alan rütbe ve üniforma taşıma hakkını kaybetme durumu; askerlikten çıkarma. ⊡ **ihraç değeri,** *Bir tahvil veya hisse senedinin borsaya ilk çıktığı andaki fiyatı.*|| **ihraç edilmek,** *Çıkarılmak; kovulmak; dışarı atılmak; ilişkisi kesilmek.*|| **ihraç etmek,** *1. (Kişi için) ilişkisini kesmek; kovmak; uzaklaştırmak; dışarı atmak. 2. (Ürün ve mal için) dış ülkelere satmak. 3. (Hisse senedi, tahvil vb. için) satış maksadıyla piyasaya çıkarmak; sürmek.*|| **ihraç fazlası,** *İhraç edilmek üzere üretilen, ancak pazar bulunamadığı, fazla geldiği ya da kusurlu bulunduğu için ihraç edilemeyip de üreticinin elinde kalan ve iç piyasaya sürülen mal için kullanılan deyim.*

ihrak[1], -kı [Ar. ihrāḳ اهراق] *(ihra:k) {OsT} is.* Sıvıları akıtma, dökme. ⊡ **ihrāk-ı dumū,** *{OsT} Gözyaşı dökme.*

ihrak[2], -kı [Ar. iḥrāḳ احراق] *(ihra:k) {OsT}* **1.** Yakma; ateşe verme. **2.** Yangın. **3.** Ticarî değeri olmayan düşük kaliteli tütün. ⊡ **ihrāk bi'n-nār,** *{OsT} Ateşte yakma.*|| **ihrāk edilmek,** *{OsT} Ateşe verilmek; yakılmak.*|| **ihrāk etmek,** *{OsT} Yakmak; ateşe vermek.*

ihrakan, [Ar. iḥrāḳan احراقا] *(ihra:'kan) {OsT} zf.* Yakarak; yakma yoluyla.

ihrakiye, [Ar. iḥrāḳiyye احراقيه] *(ihra:kiye) {OsT}is.* Yedek olarak bulundurulan yakacak.

ihram, [Ar. ḥarem > iḥrām احرام] *(ihra:m) {OsT} is.* **1.** Bir şeyi haram kılmak. **2.** Bir şeyin haram olduğunu bildirmek. **3.** Müslüman hacıların Kâbe'yi tavaf ederken giydikleri yün, keten veya pamuktan yapılma beyaz dikişsiz elbise. **4.** Arapların sıcaktan korunmak amacıyla giydikleri beyaz çarşaf; maşlah. **5.** Araba, sedir vb. yerlere serilen yaygı. **6.** Eski Romalıların giydiği geniş, uzun yün manto. **7.** Bir kimsenin hac veya umredeki hâli. **8.** Müslüman'ın namazdaki hâli. ⊡ **ihrama girmek,** *Hac ibadetini yerine getirmek için ihram giyinmek.*|| **ihramdan çıkmak,** *Kâbe'nin tavafı bitince giymiş olduğu ihramı çıkarmak.*

ihraz, [Ar. ḥırz > iḥrāz احراز] *(ihra:z) {OsT} is.* **1.** Elde etme; kazanma. **2.** Erişme. **3.** *huk.* Sahipsiz bir taşınır mal üzerinde mülkiyet hakkı elde etmek ve malik olmak amacıyla zilyetlik kurulması durumu. ⊡ **ihraz etmek,** *Kazanmak; erişmek.*

ihriz, [Ar. iḥrīż احريض] *(ihri:z) {OsT} is.* Kımıldanmaya hâli olmayan; halsiz; dermansız; bitkin.

ihsa[1], -a'i [Ar. iḫsā' اختثاء] *(ihsa:) {OsT} is.* Hayvan tezeği yakma.

ihsa[2], -a'i [Ar. iḫṣā' اخصاء] *(ihsa:) {OsT} is.* **1.** Bir meslek veya bilim ile uğraşıp yalnız onda ilerleme; geniş bilgi edinme. **2.** Husyelerini çıkarma; iğdiş etme; burma.

ihsa[3], -a'i [Ar. ḥaṣā' > iḥṣā' احصاء] *(ihsa:) {OsT} is.* **1.** Sayı sayma. **2.** Sayılma.

ihsab, [Ar. iḫṣāb اخصاب] *(ihsa:b) {OsT} is.* Ucuzlama.

ihsad, [Ar. iḥṣād احصاد] *(ihsa:d) {OsT} is.* **1.** (Ekin, ot vb. için) biçme. **2.** Biçtirme.

ihsa'î, [Ar. iḥṣā'ī احصائی] *(ihsa:i:) {OsT} sf.* **1.** Sayma ile ilgili; sayımla ilgili. **2.** İstatistik. ⊡ **ihsā'î malūmat,** *{OsT} İstatistiksel bilgi.*

ihsaiyat, [Ar. iḥṣā' => iḥṣā'iyyat احصائيات] *(ihsa:iya:t) {OsT} is.* Sayıya vurma; istatistik.

ihsaiyun, [Ar. iḥṣā'ī > iḥṣā'iyyūn احصائيون] *(ihsa:iy:un) {OsT} is.* İstatistik yapanlar; istatistikçiler.

ihsan[1], [Ar. ḥıṣn > iḥṣān احصان] *(ihsa:n) {OsT} is.* **1.** Sağlamlaştırma; sağlam hâle getirme. **2.** İffetli ve namuslu olma **3.** *huk.* İslam hukukunda bir kimseye had uygulanabilmesi için o kişide bulunması gereken akıl, buluğ, hürriyet, islam, nikâh yanında eşinde de bu niteliklerin bulunması ve cinsel yakınlaşma olması gibi şartların tümü.

ihsan[2], [Ar. ḥüsn > iḥsān احسان] *(ihsa:n) is.* **1.** İyilik yapma; iyilikte bulunma; iyilik. **2.** Birine bağışta bulunma; bağışlama; bağış. **3.** Yapılan bağış. **4.** Karşılık beklemeden yapılan yardım; lütuf; kerem. **5.** *tasvf.* Gördüğü kötülüğe karşı iyilikte bulunma. **6.** Allah'ı görür gibi ibadet etme. ⊡ **ihsan buyurmak,** *(Yüksek mevkideki biri için) halktan birine bağışta bulunmak.*|| **ihsān-dîde,** *{OsT} İyilik görmüş; kendisine bağışta bulunulmuş.*|| **ihsān-dîdegân,** *{OsT} İyilik görmüş olanlar; bahşiş alanlar.*|| **ihsan** (buyurmak) **etmek,** *Bağışta bulunmak; yardım etmek.*|| **ihsān-ı şāhāne,** *{OsT} Padişahın bağışı; padişahın ihsanı.*|| **ihsān-nāme,** *{OsT} ed. İltifatlı ve güzel sözlerle yazılmış mektup.*

ihsanat, [Ar. iḥsānāt احسانات] *(ihsa:na:t) {OsT} is.* Yardımlar; bağışlar; iyilikler.

ihsanen, [Ar. iḥsānen احساناً] *(ihsa:nen) {OsT} zf.* **1.** Bağış yoluyla; bağışlayarak. **2.** Lütfederek.

ihsani, [Ar. iḥsānī احسانى] *(ihsa:ni:) {OsT} sf.* **1.** Bağış ile ilgili. **2.** *zf* Bağış yoluyla.

ihsar, [Ar. ḥaṣr > iḥṣār *(baskı yapma)* احصار] *(ihsa:r) {OsT} is.* **1.** Sarma; kuşatma. **2.** Kısaltma.

ihsas[1], [Ar. ḥiss > iḥsās اخثاث] *(ihsa:s) {OsT} is.* Kandırma.

ihsas[2], [Ar. ḥiss > iḥsās احساس] *(ihsa:s) {OsT} is.* **1.** Üstü kapalı anlatma; sezdirme. **2.** Duyum. ⊡ **ihsās etmek,** *{OsT} Hissettirmek.*|| **ihsās-ı kâzib,** *{OsT} Sözde duyum; yalancı duyum.*|| **ihsās-ı muzaaf,** *{OsT} Çift duyum.*|| **ihsās-ı re'y,** *{OsT} Oyunu belirtme; düşüncesini sezdirme; düşüncesini ima yoluyla belirtme.*

ihsas[3], [Ar. ḥiṣṣ > iḥṣāṣ احصاص] *(ihsa:s) {OsT} is.* **1.** Hisse verme; pay verme. **2.** Pay verilme. ⊡ **ihsās-ı ganāim,** *{OsT} Düşmandan ele geçirilen malları pay etme.*

ihsasat, [Ar. iḥsāsāt احساسات] *(ihsa:sa:t) {OsT} is.* **1.** Duyumlar. **2.** Sezdirmeler.

ihsasî, [Ar. iḥsāsī / iḥsāsiyye احساسيه / احساسى] *(ihsa:si:) {OsT} sf. psikol.* Duyumla ilgili; duyumsal.

ihsiran, [Yun. ksistréin] *{ağız} is.* Teknedeki hamurları kazımakta kullanılan bıçak. [DS]

ihşad, [Ar. iḥşād احشاد] *(ihşa:d) {OsT} is.* **1.** (İnsan için) birikme. **2.** Biriktirme.

ihşam, [Ar. iḥşām احشام] *(ihşa:m) {OsT} is.* Utandırma; kızdırma.

ihta, -a'i [Ar. iḫṭā' اخطاء] *(ihta:) {OsT} is.* **1.** Hataya düşme; yanılma. **2.** Hataya düşürülme; yanıltılma.

ihtar, [Ar. ḫāṭır / ḫuṭūr > iḫṭār اخطار] *(ihta:r) {OsT} is.* **1.** Dikkat çekme; uyarma. **2.** Unutulan bir şeyi birinin hatırına getirme; hatırlatma. **3.** *huk.* Disiplin amacıyla memura veya öğrenciye, davranışının suç teşkil ettiğini, tekrarı hâlinde daha ağır şekilde cezalandırılacağını bildirme; uyarma. **4.** *huk.* Bir borcun ifası ve unutulmaması için alacaklı tarafından borçluya ödemenin gerçekleşmesi için yapılan bildirim; uyarı. ⊡ **ihtar etmek,** *1. Dikkati çekmek; uyarmak. 2. Hatırlatmak.*

ihtarat, [Ar. iḫṭārāt اخطارات] *(ihta.ra:t) {OsT} is.* **1.** Hatırlatmalar. **2.** Uyarmalar.

ihtarname, [Ar. iḫtār + Far. nāme اخطارنامه] *(ihta:r-na:me) {OsT} is.* Resmî ihtar yazısı; protesto.

ihtırmak, [ıh *(yans.)* > ıh-tır-mak] *{ağız} gçl. f. [-ır]* → ıharmak. [DS]

ihti, [ıh-tı / ih-ti] *{ağız} is.* Rüzgâr ve yağmur işlemeyen kuytu yer. [DS]

ihtibak, [Ar. iḥtibāk احتباك] *(ihtiba:k) {OsT} is.* **1.** Kumaş dokuma. **2.** Sarma denilen işlemeyi yapma.

ihtibal, -li [Ar. ḥabl > iḥtibāl احتبال] *(ihtiba:l) {OsT} is.* İpten yapılma ağ ile tuzak kurarak av yakalama.

ihtibar, [Ar. ḫaber > iḫtibār اختبار] *(ihtiba:r) {OsT} is.* **1.** Bir kimsenin bir konu hakkında bilgisi olup olmadığını sınama. **2.** Bir şey hakkında önceden bilgisi olma. **3.** Bir şey hakkında sonradan bilgi edinme. **4.** *huk.* Adlî tıp araştırması.

ihtibari, [Ar. iḫtibārī اختبارى] *(ihtiba:ri:) {OsT} sf.* **1.** Denemeyle ilgili; denemeye dayanan. **2.** Ampirik.

ihtibariye, [Ar. iḫtibāriyye اختباريه] *(ihtiba:ri:ye) {OsT} is.* **1.** Deneyip yoklayıcı. **2.** *fel.* Bütün bilgilerin kaynağının deney olduğunu ileri süren felsefe akımı; ampirizm; görgücülük.

ihtibas, [Ar. ḥabs > iḥtibās احتباس] *(ihtiba:s) {OsT} is.* **1.** Tutulma; tutukluk. **2.** Kapanma; kapanıp kalma. **3.** Tıkanma; tıkanıklık. **4.** *psikol.* İtilme. ⊡ **ihtibās-ı bevl,** *{OsT} tıp. İdrar yollarındaki iltihaplanma sonucu meydana gelen tıkanıklık.*|| **ihtibās-ı hayz,** *{OsT} tıp. Aybaşı görememe hâli.*|| **ihtibās-ı safrā,** *{OsT} tıp. Safra kesesinin iltihaplanması sonucu meydana gelen safra akımı kesilmesi.*

ihtica, -a'i [Ar. hicv > ihticā' اهتجاء] *(ihtica:) {OsT} is.* Birbirini karşılıklı olarak hicvetme.

ihticab, [Ar. ḥicāb > iḥticāb احتجاب] *(ihtica:b) {OsT} is.* **1.** Perde altına girme; saklanma; örtünme; gizlenme. **2.** Doğumun bilinen süreden daha fazla gecikmesi.

ihticac, [Ar. ḥüccet > iḥticāc احتجاج] *(ihtica:c) {OsT} is.* Belge ve delil gösterme; belge olarak kullanma.

ihticacat, [Ar. iḥticācāt احتجاجات] *(ihtica:ca:t) {OsT} is.* Belge ve delil göstermeler.

ihticacen, [Ar. iḥticācen احتجاجاً] *(ihtica:'cen) {OsT} zf.* Belge ve delil göstererek.

ihticam, [Ar ḥacāmet > iḥticām احتجام] *(ihtica:m)* *{OsT}* *is.* **1.** *tıp.* Kan aldırma; hacamat olma. **2.** Organlardan birinin görevinin şiddetlenmesi.

ihtican, [Ar. iḥticān احتجان] *(intica:n)* *{OsT}* *is.* Bir yerin etrafını duvar ya da çit ile çevirme.

ihtida[1], **-a'ı** [Ar. ḫudᶜa *(hile)* > iḫtidāᶜ اختداع] *(ihtida:)* *{OsT}* *is.* Hile ile kandırma; aldatma.

ihtida[2], **-a'ı** [Ar. iḫtiżāᶜ اختضاع] *(ihtida:)* *{OsT}* *is.* Alçak gönüllülük; tevazu.

ihtida[3], **-a'i** [Ar. hidāyet > ihtidā' اهتداء] *(ihtida:)* *{OsT}* *is.* **1.** Doğru yola girme; kurtuluşa erme. **2.** Hâlini düzeltme. **3.** Başka bir din mensubu iken o dinden dönüp Müslümanlığı kabul etme; Müslüman olma. ⊡ **ihtida etmek,** *Başka bir dinde iken Müslümanlığı seçmek; Müslüman olmak.*

ihtidab, [Ar. iḫtiḍāb اختضاب] *(ihtida:b)* *{OsT}* *is.* **1.** Boyanma; renklenme. **2.** Saç ve sakalına kına yakma.

ihtidad, [Ar. ḥadd > iḥtidād احتداد] *(ihtida:d)* *{OsT}* *is.* **1.** Keskin hâle gelme; keskinleşme. **2.** Çok kızma; öfkelenme. **3.** Hastalık etkisinin azgınlaşması.

ihtidar, [Ar. iḫtidār اختدار] *(ihtida:r)* *{OsT}* *is.* Perde tutma; örtülenme.

ihtifa[1], **-a'i** [Ar. ḥafā' > iḥtifā' احتفاء] *(ihtifa:)* *{OsT}* *is.* Çıplak ayakla yürüme.

ihtifa[2], **-a'i** [Ar. ḫafā' > iḫtifā' اختفاء] *(ihtifa:)* *{OsT}* *is.* Bir yere saklanma; görünmemek için gizlenme. ⊡ **ihtifā-gâh,** *{OsT}* *Gizlenme yeri; gizlenecek yer.*

ihtifad, [Ar. iḥtifād احتفاد] *(ihtifa:d)* *{OsT}* *is.* Çabucak işleme; alelacele yapma.

ihtifaf, [Ar. iḥtifāf احتفاف] *(ihtifa:f)* *{OsT}* *is.* **1.** Yüzdeki kılları giderme. **2.** Kuşatma.

ihtifal, -li [Ar. ḥafl *(toplanma)* > iḥtifāl احتفال] *(ihtifa:l)* *{OsT}* *is.* Kalabalık hâlinde yapılan anma töreni; tören.

ihtifalat, [Ar. iḥtifāl > iḥtifālāt احتفالات] *(ihtifa:lâ:t)* *{OsT}* *is.* Törenler; anma toplantıları.

ihtifar, [Ar. ḥafr > iḥtifār احتفار] *(ihtifa:r)* *{OsT}* *is.* Kazma; kazılma.

ihtifaz, [Ar. iḥtifāż احتفاض] *(ihtifa:z)* *{OsT}* *is.* **1.** Darılma. **2.** Bir şeyi kendi nefsine ayırma.

ihtikâ, -â'i [Ar. iḥtikā' احتكاء] *(ihtikâ:)* *{OsT}* *is.* **1.** Dimağ heyecanı. **2.** Bir şeyin sağlamlığı.

ihtikak[1], [Ar. ḥaḳḳ > iḥtiḳāḳ احتقاق] *(ihtika:k, k'ler kalın söylenir)* *{OsT}* *is.* Bir hak üzerinde direnme; hakkı için ısrar etme.

ihtikâk[2], [Ar. ḥikke > iḥtikāk احتكاك] *(ihtikâ:k, k'ler ince söylenir)* *{OsT}* *is.* **1.** Birbirine sürtünen iki şeyin birbirini aşındırması. **2.** Sürtünerek kaşınma. ⊡ **ihtikâk-i himār,** *{OsT}* *Eşeğin bir yere sürtünerek kaşınması.*

ihtikan, [Ar. ḥuḳne > iḥtiḳān احتقان] *(ihtika:n, k kalın söylenir)* *{OsT}* *is.* *tıp.* **1.** Vücudun bir yerine kan toplanarak orada şişme ve kızarıklık meydana gelmesi. **2.** Kabızlık hallerinde şırınga ile bağırsağa su verilmesi; lavman yapma. ⊡ **ihtikān aleti,** *{OsT}* *Şırınga; lavman.*|| **ihtikān-ı dem,** *{OsT}* *Kan oturması; morarma; ödem meydana gelme.*

ihtikâr, [Ar. ḥakr *(zorla alma)* > iḥtikār احتكار] *(ihtikâ:r)* *{OsT}* *is.* Halkın zorunlu ihtiyaç maddelerini ucuzken toplayıp bir darlık anında veya darlık yaratarak halka pahalı satma; vurgunculuk; karaborsacılık.

ihtikar, [Ar. ḥaḳāret > iḥtiḳār احتقار] *(ihtika:r, k kalın söylenir)* *{OsT}* *is.* Birine karşı küçük düşürücü davranışlarda bulunma; hakaret etme; küçük görme; aşağılama. ⊡ **ihtikār-ı nefs,** *{OsT}* *Nefsini hor görme.*

ihtikârcı, [ihtikâr-cı] *is.* Karaborsa yoluyla ticaret yapan kimse; karaborsacı; vurguncu.

ihtikâren, [Ar. iḥtikāren احتكاراً] *(ihtikâ:'ren)* *{OsT}* *zf.* Karaborsa yoluyla; vurgunculukla.

ihtila[1], **-a'ı** [Ar. iḫtilāᶜ اختلاع] *(ihtilâ:)* *{OsT}* *is.* (Kadın için) mihrinden vaz geçerek nikâhı bozdurma; boşanma.

ihtila[2], **-a'i** [Ar. iḫtilā' اختلاء] *(ihtilâ:)* *{OsT}* *is.* Taze ot biçme.

ihtilab[1], [Ar. iḫtilāb اختلاب] *(ihtilâ:b)* *{OsT}* *is.* **1.** Aldatma. **2.** Aldatılma.

ihtilab[2], [Ar. iḥtilāb احتلاب] *(ihtilâ:b)* *{OsT}* *is.* Süt sağma.

ihtilac, [Ar. ḫulūc > iḫtilāc اختلاج] *(ihtilâ:c)* *{OsT}* *is.* → ihtilaç. ⊡ **intilāc-ı ayn,** *{OsT}* *Göz seğirmesi.*|| **ihtilāc-ı kalb,** *{OsT}* *Yürek çarpıntısı.*|| **ihtilāc-nāme,** *{OsT}* *Yüz ve göz seğirmesi üzerine yazılmış fal kitabı.*

ihtilacat, [Ar. iḫtilācāt اختلاجات] *(ihtilâ:ca:t)* *{OsT}* *is.* Çırpınmalar; seğirmeler. ⊡ **ihtilācat-ı asabiye,** *{OsT}* *Sinirsel çırpınmalar.*

ihtilaç, -cı [Ar. ḫulūc > iḫtilāc اختلاج] *(ihtilâ:ç)* *{OsT}* *is.* **1.** Kasların istek dışı kasılıp gevşemesi. **2.** Seğirme. **3.** Bazı heyecanların ve olumsuzlukların yol açtığı düzensiz ve iradesiz hareket. **4.** *mecaz.* Çarpma; çarpıntı; çırpıntı. ⊡ **ihtilaç etmek,** *Çırpınmak.*

ihtilaf, [Ar. ḫilaf *(karşı; zıt)* > iḫtilāf اختلاف] *(ihtilâ:f)* *{OsT}* *is.* **1.** Ayrılık; aykırılık. **2.** *huk.* Uyuşmazlık;

anlaşmazlık. **3.** Bozuşma. ⊡ **ihtilafa düşmek,** *Anlaşamamak; uyuşamamak; bozuşmak.*|| **ihtilāf-dār,** *{OsT} huk. Mirasçı ile miras bırakanın ayrı ülke halklarından oluşu.*|| **ihtilāf-ı kānūn,** *{OsT} huk. Yasa dışı.*|| **ihtilāf-ı manāzır,** *{OsT} gök b. Paralaks.*|| **ihtilāf-ı manzar,** *{OsT} gök b. Iraklık açısı.*|| **ihtilāf-ı rey-i ümmet,** *{OsT} Halkın düşüncelerinin birbirini tutmaması.*

ihtilafat, [Ar. iḫtilāfāt اختلافات] *(ihtilâ:fa:t) {OsT} is.* Aykırılıklar; uyuşmazlıklar; anlaşmazlıklar.

ihtilaflı, [ihtilaf-lı] *sf.* **1.** Uyuşmazlık durumunda olan. **2.** Görüş ve düşünceler arasında aykırılık bulunan.

ihtilak[1], **-kı** [Ar. iḫtilāḳ اختلاق] *(ihtilâ:k) {OsT} is.* Yalan uydurma.

ihtilak[2], **-kı** [Ar. iḥtilāḳ احتلاق] *(ihtilâ:k) {OsT} is.* **1.** Tıraş etme. **2.** Tıraş edilme.

ihtilaken, [Ar. iḫtilāḳen اختلاقاً] *(ihtilâ:'ken) {OsT} zf.* Yalan uydurarak.

ihtilakıyāt, [Ar. iḫtilāḳıyyāt اختلاقيات] *(ihtilâ:kıya:t) {OsT} is.* Yalanlar; uydurma sözler.

ihtilal, -li [Ar. ḫalel > iḫtilāl اختلال] *(ihtilâ:l) {OsT} is.* **1.** Bozukluk; bozulma. **2.** Karışıklık; düzensizlik; anarşi. **3.** Bir devletin siyasi, toplumsal ve ekonomik yapısını değiştirmek amacıyla hukuk kurallarına ve yasalara uymaksızın zor ve güç kullanarak yapılan toplumsal hareket; devrim. **4.** Herhangi bir alanda meydana getirilen köklü gelişme ve değişiklik. **5.** Mevcut hükümeti iş başından uzaklaştırmak amacıyla yapılan yasa dışı hareket. ⊡ **ihtilāl-i dimāğ,** *{OsT} Beyin bozukluğu.*|| **ihtilāl-i nizām,** *{OsT} Düzen bozukluğu.*|| **ihtilāl-i nutuk,** *{OsT} Konuşma bozukluğu.*|| **ihtilāl-i umūr,** *{OsT} İşlerin bozukluğu.*

ihtilalci, [ihtilal-ci] *sf.* **1.** İhtilal yapan veya yapmaya kalkışan; ihtilal için savaşan; devrimci. **2.** Yapılan veya yapılması düşünülen ihtilalden yana olan; ihtilali savunan; devrimci.

ihtilalcilik, -ği [ihtilal-ci-lik] *is.* İhtilalci olma durumu; devrimcilik.

ihtilam, [Ar. ḥulm *(düş)* > iḥtilām احتلام] *(ihtilâ:m) {OsT} is.* **1.** Uyku sırasında istem dışı olarak meni gelmesi; düş azması; hamamcı olma; şeytan aldatması. **2.** Ergen olma; buluğa erme.

ihtilas, [Ar. ḫalṣ / ḫulset *(kapma)* > iḫtilāṣ اختلاص] *(ihtilâ:s) {OsT} is.* **1.** Kapma. **2.** Kapılma. **3.** Çalma; aşırma; hırsızlık. **4.** *spor.* Uzak ve hareketli hedeflere hızlı çekişle yapılan bir tür ok atma biçimi. **5.** *huk.* Anlaşılmasını engelleyecek hile ve düzenlere başvurarak kendisine emanet edilmiş olan devlet parasını çalma veya zimmetine geçirme; hileli çalma. ⊡ **ihtilās-ı vakt,** *{OsT} Birçok iş arasında boş zaman bulabilme.*

ihtilasat, [Ar. iḫtilāṣāt اختلاصات] *(ihtilâ:sa:t) {OsT} is.* **1.** Çalmalar; aşırmalar. **2.** Kapmalar.

ihtilaskâr, [Ar. iḫtilāṣ + Far. -kār اختلاصكار] *(ihtilâ:skâ:r) {OsT} sf.* Çalıp çırpan; hırsızlık eden; aşıran.

ihtilaskâran, [Ar. iḫtilāṣ + Far. -kārān اختلاصكاران] *(ihtilâ:skâ:ra:n) {OsT} is.* Çalıp çırpanlar; hırsızlar; aşıranlar.

ihtilaskârane, [Ar. iḫtilāṣ + Far. -kārāne اختلاصكارانه] *(ihtilâ:skâ:ra:ne) {OsT} zf.* Çalıp çırpanlara, hırsızlık yapanlara yakışır biçimde.

ihtilat, [Ar. ḫalṭ > iḫtilāṭ اختلاط] *(ihtilâ:t) {OsT} is.* **1.** Karışıp kaynaşma; katışma. **2.** (Hastalık için) başka bir hastalığa dönüşme; komplikasyon. **3.** Karşılaşıp görüşme. **4.** Görüşüp kaynaşma; başkaları ile ilişkide bulunma. ⊡ **ihtilat etmek,** *{OsT} Karışmak; kaynaşmak.*|| **ihtilattan kesilmek,** *{OsT} Başkaları ile görüşmeyi kesmek.*|| **ihtilattan menetmek,** *{OsT} huk. (Tutuklu için) başkaları ile görüşmesini engellemek.*|| **ihtilat yapmak,** *{OsT} (Hastalık için) başka bir hastalığa yol açmak.*

ihtima, -a'i [Ar. ḥimye *(perhiz)* > iḥtimā' احتماء] *(ihtima:) {OsT} is.* **1.** Sakınma; korunma. **2.** Perhiz. **3.** Sığınma.

ihtimal, -li [Ar. ḥaml > iḥtimāl احتمال] *(ihtima:l) {OsT} is.* **1.** Bir şeyin olabilme durumu; olabilirlik; mümkün olma; olasılık. **2.** Akla yakın bulma. **3.** *zf.* Belki. ⊡ **ihtimāl-i baīde,** *{OsT} Uzak ihtimal.*|| **ihtimāl-i gālib,** *{OsT} Kuvvetli ihtimal.* || **ihtimal ki,** *Olması mümkündür ki; olabilir ki; belki.*|| **ihtimaller hesabı,** *mat. Bir olay için bütün durumları aynı derecede olabilir kabul ederek elverişli durumlar sayısının olabilir bütün durumlar sayısına oranı; şansların hesaplanmasına yarayan kuralların tümü; olasılıklar hesabı.*|| **ihtimal vermek,** *Bir şeyin olabileceğini düşünmek; gerçekleşme ihtimalini hesaba katmak.*|| **ihtimal vermemek,** *Bir şeyin olabileceğini hiç düşünmemek; gerçekleşebileceğini hesaba katmamak.*

ihtimalat, [Ar. iḥtimālāt احتمالات] *(ihtima:lâ:t) {OsT} is.* Olması mümkün olan durumlar; ihtimaller. ⊡ **ihtimalāt-ı baīde,** *{OsT} Uzak ihtimaller.*|| **ihtimālāt-ı karībe,** *{OsT} Yakın ihtimaller.*

ihtimalcilik, -ği [ihtimal-ci-lik] *(ihtima:lcilik) is. fel.* Mutlak doğrunun mümkün olmadığını, bilginin ancak ihtimallere dayalı olduğunu ileri süren felsefî akım; probabilizm; ihtimaliye; olasıcılık.

ihtimalî, [Ar. iḥtimālī احتمالى] *(ihtima:li:) {OsT} sf.* **1.** İhtimalle ilgili; olası; belki. **2.** Gerçekleşmesi şüpheli; belki.

ihtimaliye, [Ar. iḥtimāliyye احتماليه] *(ihtima:liye) {OsT} is. fel.* Mutlak doğrunun mümkün olmadığı-

nı, bilginin ancak ihtimallere dayalı olduğunu ileri süren felsefî akım; probabilizm; ihtimalcilik; olasıcılık.

ihtimalli, [ihtimal-li] *sf.* Çeşitli ihtimalleri bulunan; birden çok ihtimali olan.

ihtimam, [Ar. ḫemm > iḫtimām اهتمام] *(ihtima:m) {OsT} is.* **1.** Dikkatli davranma; özen gösterme; özen; itina. **2.** İyi ve dikkatli bakım; özen. ☞ **ihtimam etmek,** *1. Özen göstermek. 2. Dikkatle davranmak.*|| **ihtimām-ı beyt,** *{OsT} Evi süpürme.*

ihtimamlı, [ihtimam-lı] *(ihtima:mlı) sf.* İnce eleyip sık dokuyan; ihtimam gösteren; özenli.

ihtimamsız, [ihtimam-sız[*(ihtima:msız) sf.* Dikkatsiz; özen gösterilmeden yapılmış; özensiz.

ihtimar, [Ar. ḫamr > iḫtimār اختمار] *(ihtima:r) {OsT} is.* Ekşiyip kabarma; mayalanma. ☞ **ihtimār-ı küūlî,** *{OsT} kim. Alkol mayalanması.*

ihtinac, [Ar. iḥtināc احتناج] *(ihtina:c) {OsT} is.* Bir şeye yönelme; meyletme.

ihtinak, -kı [Ar. ḫanḳ *(boğma)* > iḫtināḳ اختناق] *(ihtina:k) {OsT} is.* **1.** Boğazdaki bir tıkanıklık yüzünden nefes alamama ve bu yüzden ölme. **2.** Boğulma. ☞ **ihtinăk-ı rahm,** *{OsT} tıp. İsteri.*

ihtinan, [Ar. iḫtinān اختتان] *(ihtina:n) {OsT} is.* Sünnet olma.

ihtira, -a'ı [Ar. iḫtirāʿ اختراع] *(ihtira:) {OsT} is.* **1.** O güne kadar benzeri görülmedik yeni bir şey bulma; türetme. **2.** Asılsız bir şey uydurarak gerçek gibi gösterme. **3.** *ed.* O güne kadar kimsenin kullanmadığı bir söz veya mazmun kullanma. ☞ **ihtira beratı,** *Bilinen araç ve gereçler yardımı ile yeni bir şey bulana, bulduğu şeyden yalnız kendisinin belirli bir süre yararlanması için devletçe verilen belge.*

ihtira'at, [Ar. iḫtirāʿāt اختراعات] *(ihtira:a:t) {OsT} is.* Daha önce benzeri olmadan meydana getirilenler; buluşlar.

ihtirab, [Ar. ḥarb > iḥtirāb احتراب] *(ihtira:b) {OsT} is.* Kavga etme; cenkleşme.

ihtira'i, [Ar. iḫtirāʿī اختراعى] *(ihtira:i:) {OsT} sf.* İhtira suretiyle meydana getirilmiş.

ihtira'iyat, [Ar. ihtirāʿiyyāt] *(ihtira:iyya:t) {OsT} is.* İhtira suretiyle meydana getirilmiş şeyler.

ihtirak, -kı [Ar. ḥarḳ > iḥtirāḳ احتراق] *(ihtira:k) {OsT} is.* **1.** Tutuşma; yanma. **2.** *gök b.* Bir gezegein Güneş'e yaklaşması. ☞ **ihtirak etmek,** *Yanmak; tutuşmak.*|| **ihtirāk-ı batî,** *kim. Yavaş yanma.*|| **ihtirāk-ı teneffüs,** *{OsT} biy. Soluk alma yoluyla akciğerlere giren oksijenin etkisi ile vücutta meydana gelen enerji; karbonhidratların yanması.*|| **ihtirak kabiliyeti,** *Tutuşabilme özelliği; tutuşma yeteneği.*|| **ihtirak noktası,** *fiz. Bir maddenin tutuşabilmesi için gerekli sıcaklık derecesi; tutuşma derecesi.*

ihtirakârane, [Ar. iḫtirāʿ + Far. -kār-āne اختراعكارانه] *(ihtira:kâra:ne) {OsT} zf.* Bir buluşçuya yakışır biçimde.

ihtirakerde, [Ar. iḫtirāʿ + Far. -kerde اختراعكرده] *(ihtira:kerde) {OsT} is.* Buluş sahibi; mucit.

ihtiraklı, [ihtirak-lı] *sf.* Yanan; tutuşan. ☞ **ihtiraklı mermi,** *as. Havada patlayan top mermisi.*

ihtiram, [Ar. ḥürmet > iḥtirām احترام] *(ihtira:m) {OsT} is.* Saygı gösterme; ağırlama; hürmet. ☞ **ihtiram birliği,** *as. Devlet büyüklerini, büyük rütbeli kumandanları karşılama ve uğurlama törenlerinde selamlama amacıyla görevlendirilen birlik.*|| **ihtiram duruşu,** *Saygı duruşu.*|| **ihtiram kıtası,** *as. Devlet büyüklerini, büyük rütbeli kumandanları karşılama ve uğurlama törenlerinde selamlama amacıyla görevlendirilen birlik.*

ihtiramat, [Ar. iḥtirāmāt احترامات] *(ihtira:ma:t) {OsT} is.* Saygılar.

ihtiramen, [Ar. iḥtirāmen احتراماً] *(ihtira:'men) {OsT} zf.* Saygılı olarak; saygı göstererek.

ihtiramkâr, [Ar. iḥtirām + Far. -kār احترامكار] *(ihtira:mkâ:r) {OsT} sf.* Saygılı.

ihtiras, [Ar. ḥırṣ > iḥtirāṣ احتراص] *(ihtira:s) {OsT} is.* **1.** Aşırı istek; güçlü arzu. **2.** Güçlü ve sürekli bir eğilimin yöneldiği amaç; tutku.

ihtiras, [Ar. ḥirāset > iḥtirās احتراس] *(ihtira:s) {OsT} is.* **1.** Bir düşmandan, bir tehlikeden korunma. **2.** (Birinden veya bir şeyden) çekinme. **3.** Korkma.

ihtirasat, [Ar. iḥtirāṣāt احتراصات] *(ihtira:sa:t) {OsT} is.* Aşırı istekler; tutkular.

ihtiraslı, [ihtiras-lı] *(ihtira:slı) sf.* Aşırı istek ve arzusu olan; tutkulu.

ihtirassız, [ihtiras-sız] *(ihtira:ssız) sf.* Aşırı istek ve arzusu olmayan; tutkusuz.

ihtiraz, [Ar. ḥırz > iḥtirāz احتراز] *(ihtira:z) {OsT} is.* **1.** Çekingen durma; çekinme; sakınma. **2.** Korkma.

ihtirazen, [Ar. iḥtirāzen احترازاً] *(ihtira:zen) {OsT} is.* Sakınma suretiyle; çekinerek; korkarak.

ihtirazî, [Ar. iḥtirāzī احترازى] *(ihtira:zi:) {OsT} sf.* Çekinme, sakınma ve korkma ile ilgili.

ihtirmek, [ıh *(yans.)* > ıh-tır-mak / ih-tir-mek] *{ağız} gçl. f. [-ir]* Yere yatırmak. [DS]

ihtisab, [Ar. ḥesāb > iḥtisāb احتساب] *(ihtisa:b) {OsT} is.* **1.** Sorguya çekme; hesaba çekme; hesap sorma. **2.** Ceza. **3.** Sorumluluk. **4.** Pazarlarda düzeni sağlayan kurum. **5.** Belediye. **6.** Belediyenin aldığı vergi. ☞ **ihtisab ağası,** *tar. 1. Lonca ve pazarlarda denetim yapan baş görevli. 2. Belediye başkanı.*

ihtisabiye, [Ar. iḥtisāb > iḥtisābiyye احتسابيه] *(ihtisa:biye) {OsT} is.* Belediyenin aldığı vergi.

ihtisad, [Ar. ḥaṣad > iḥtiṣād احتصاد] *(ihtisa:d) {OsT} is.* **1.** Bir ürün biçerek elde etme; ürün biçme; hasat etme; biçme. **2.** Biçilme. ⊡ **ihtisād-ı mezrūāt,** *{OsT} Ekinlerin biçilmesi.*

ihtisam, [Ar. ḫuṣūmet > iḫtiṣām اختصام] *(ihtisa:m) {OsT} is.* Düşmanlık; kin.

ihtisar, [Ar. ḫaṣr > iḫtiṣār اختصار] *(ihtisa:r) {OsT} is.* **1.** Sözü kısa tutma; kısaltma. **2.** Bir metinden gereksiz ayrıntıları çıkarma. **3.** *mat.* Sadeleştirme. ⊡ **ihtisar etmek,** *{OsT} Kısaltmak; sadeleştirmek.*|| **ihtisār-ı muhil,** *{OsT} ed. Bozucu kısaltma.*

ihtisaren, [Ar. iḫtiṣāren اختصاراً] *{OsT} zf.* Ayrıntılara girmeden; öz olarak; kısaca.

ihtisas, [Ar. ḥiss > iḥtisās احتساس] *(ihtisa:s) {OsT} is.* **1.** Duyma; duygu. **2.** Duygulanma. ⊡ **ihtisās-ı def'î,** *{OsT} Bastırılmış, itilmiş duygu.*|| **ihtisās-ı hüsn,** *{OsT} Güzel şeyler duyma.*|| **ihtisās-ı menfaat,** *{OsT} Çıkar duygusu.*|| **ihtisās-ı vazife,** *{OsT} Görev duygusu.*

ihtisas, [Ar. ḫuṣūṣ > iḫtiṣāṣ اختصاص] *(ihtisa:s) {OsT} is.* **1.** Bir bilim ve teknik alanında derin ve geniş bilgi kazanmış olma; uzmanlık. **2.** Bilgi; hüner. **3.** Bir kişiye çok fazla bağlanmış olma. ⊡ **ihtisas kazanmak,** *Uzman durumuna gelmek; ustalık elde etmek.*|| **ihtisas yapmak,** *Bir alanda derin ve geniş bilgi kazanmak üzere eğitim görmek; uzmanlaşmak.*

ihtisasat, [Ar. iḥtisāsāt احتساسات] *(ihtisa:sa:t) {OsT} is.* Duygular; hissetmeler.

ihtisasi, [Ar. iḫtiṣāṣī / iḫtiṣāṣiyye اختصاصى/اختصاصيه] *(ihtisa:si:) {OsT} sf.* Uzmanlıkla ilgili olan; uzmanlığa ait.

ihtisasiye, [Ar. iḥtisāsiyye احتساسيه] *(ihtisa:siye) {OsT} is. fel.* Duyumculuk; sensüalizm.

ihtisasiyun, [Ar. iḫtiṣāṣiyyūn اختصاصيون] *(ihtisa:siyu:n) {OsT} is.* Uzmanlar.

ihtisaslaşma, [ihtisas-la-ş-ma] *is.* Uzman duruma gelme eylemi.

ihtisaslaşmak, [ihtisas-la-ş-mak] *dönşl. f. [-ır]* Uzman duruma gelmek; ustalaşmak; ihtisas sahibi olmak.

ihtisat, [Ar. iḥtiṣāt احتشات] *(ihtisa:t) {OsT} is.* Rağbet etme; itibar gösterme.

ihtişa, -a'ı [Ar. iḫtişā' اختشاع] *(ihtişa:) {OsT} ıs.* Alçak gönüllülük; tevazu.

ihtişad, [Ar. iḥtişād احتشاد] *(ihtişa:d) {OsT} is.* Birikme; toplanma; yığılma.

ihtişam, [Ar. ḥaşmat > iḥtişām احتشام] *(ihtişa:m) {OsT} is.* **1.** Ulu ve şanlı görünüş; büyüklük. **2.** Gösterişlilik; göz alıcılık; görkem.

ihtişamlı, [ihtişam-lı] *(ihtişa:mlı) sf.* Gösterişli; görkemli.

ihtişar, [Ar. iḥtişār احتشار] *(ihtişa:r) {OsT} is.* **1.** Büyük başlı olma; koca başlılık. **2.** Toplanma.

ihtişaş, [Ar. iḥtişāş احتشاش] *(ihtişa:ş) {OsT} is.* Saman ve kuru ot biriktirme.

ihtitab[1], [Ar. ḥaṭab > iḥtiṭāb احتطاب] *(ihtita:b) {OsT} is.* → ihtitap.

ihtitab[2], [Ar. ḫuṭbe > iḫtiṭāb اختطاب] *(ihtita:b) {OsT} is.* (Bir kız veya kadını) evlenmek, nikâh etmek için isteme.

ihtitaf, [Ar. ḫaṭf > iḫtiṭāf اختطاف] *(ihtita:f) {OsT} is.* **1.** Kapıp kaçma; alma. **2.** Göz kamaşması. **3.** Göz kamaştırma.

ihtital, -li [Ar. iḫtitāl اختتال] *(ihtita:l) {OsT}* is. Gizli konuşulanı kulak kabartıp dinleme; kulak misafiri olma.

ihtitam, [Ar. ḫatm > iḫtitām اختتام] *(ihtita:m) {OsT} is.* Sona erme; bitme.

ihtitan, [Ar. ḫitān > iḫtitān اختتان] *(ihtita:n) {OsT} is.* Sünnet ettirme.

ihtitap, -bı [Ar. ḥaṭab>iḥtiṭāb احتطاب] *(ihtita:p) {OsT} is.* Odun toplama; odun kesme. ⊡ **ihtitap hakkı,** *huk. Bir kimsenin barındığı evi onarmak, yakacak ihtiyacını karşılamak için oturduğu yerdeki ormanlardan yararlanma hakkı; baltalık hakkı.*

ihtitat, [Ar. ḫaṭṭ > iḫtiṭāṭ اختطاط] *(ihtita:t) {OsT} is.* Bir yerin sınırını belirtme; sınır çekme; sınırlandırma.

ihtiva, [Ar. ḥivā' > iḥtivā' احتواء] *(ihtiva:) {OsT} is.* İçine alma; içinde bulundurma; kapsama; içerme. ⊡ **ihtiva etmek,** *İçine almak; kapsamak; içermek.*

ihtiyac, [Ar. ḥācet > ihtiyāc احتياج] *(ihtiya:c) {OsT} is.* → ihtiyaç. ⊡ **ihtiyāc-ı azîm,** *{OsT} Büyük ihtiyaç.*|| **ihtiyāc-ı rūh,** *{OsT} Ruhsal ihtiyaç.*|| **ihtiyāc-ı sevdā,** *{OsT} Sevgi ihtiyacı; sevme ihtiyacı.*|| **ihtiyāc-ı tefekkür,** *{OsT} Düşünme ihtiyacı.*

ihtiyacat, [Ar. ihtiyācāt احتياجات] *(ihtiya:ca:t) {OsT} is.* Gerek duyulan şeyler; ihtiyaçlar; ihtiyaç maddeleri. ⊡ **ihtiyācāt-ı siyasāsiye,** *{OsT} Siyasi ihtiyaçlar.*|| **ihtiyācāt-ı zarūrî,** *{OsT} Yeme, içme, barınma gibi zorunlu ihtiyaçlar.*

ihtiyaç, -cı [Ar. hācet > ihtiyāc احتياج] *(ihtiya:ç) {OsT} is.* **1.** Canlıların hayatlarını sürdürebilmeleri için gerekli eylemlere iten bir eksiklik ve tedirginlik duygusu; gerekseme; gereksinme. **2.** Çok güçlü

istek; zorunlu istek. **3.** Yoksun bulunulan şeyin istenmesine yol açan yoksunluk duygusu. **4.** Gereksinim duyulan şey; ihtiyaç konusu olan şey. **5.** Bir şeyi gerçekleştirebilmek için gerekli olan şey; gereksinim. **6.** Yoksulluk; yokluk; zaruret. **7.** *eko.* İnsanların yaşaması, beden ve ruhça gelişmesi için gerekli olan birinci derece; rahat yaşama gibi ikinci derece; hastalık, yaşlılık durumları gibi geleceğe yönelik olup her biri bir ekonomik faaliyeti doğuran; zamana, çevreye ve toplumdan topluma değişiklik gösteren ve giderilmesi gereken her şey. ⊡ **ihtiyaca cevap vermek,** *Bir ihtiyacı karşılar durumda olmak.*|| **ihtiyacı olmak,** *Bir şeyin eksikliği duyulur olmak; gerek duymak; gerekli olmak.*|| **ihtiyaç duymak,** *Bir şeyi kendisi için gerekli saymak; gereksemek; gereksinmek.*

ihtiyal[1], **-li** [Ar. iḫtiyāl اختيال] *(ihtiya:l) {OsT} is.* Büyüklenme; kibirlenme; gururlanma.

ihtiyal[2], **-li** [Ar. ḥīle > iḥtiyāl احتيال] *(ihtiya:l) {OsT} is.* Hile; düzen; aldatma.

ihtiyal[3], **-li** [Ar. ihtiyāl اهتيال] *(ihtiya:l) {OsT} is.* Korkma.

ihtiyalat, [Ar. iḥtiyālāt احتيالات] *(ihtiya:la:t) {OsT} is.* Hileler; aldatmalar; düzenler.

ihtiyan, [Ar. ḫıyānet > iḫtiyān اختيان] *(ihtiya:n) {OsT} is.* Hainlik etme; haince davranma.

ihtiyar, [Ar. iḫtiyār اختيار] *(ihtiya:r) {OsT} is.* **1.** Seçme; tercih etme. **2.** Kendi iradesi ile hareket etme gücü. **3.** Kötü bir duruma veya davranışa katlanma; tahammül etme. **4.** *sf.* Yaşı ilerlemiş olan; yaşlı; kocamış. **5.** *ünl.* Yaşlı bir kimseye karşı seslenme sözü. ⊡ **ihtiyar etmek,** *1. Seçmek. 2. Katlanmak; tahammül göstermek.*|| **ihtiyar heyeti,** *Köy tüzel kişiliğinin seçimle iş başına gelen muhtarın başkanlığındaki yönetim kurulu.*|| **ihtiyarı elden bırakmak,** *Bazı etkiler yüzünden davranışlarını kontrol edemez olmak.*|| **ihtiyarı elden gitmek,** *Davranışlarını kontrol etme yetisini kaybetmek.*|| **ihtiyār-ı külfet,** *{OsT} Güçlüklere katlanma.*|| **ihtiyār-ı sükût,** *{OsT} Susmayı tercih etme.*|| **ihtiyār-ı zahmet,** *{OsT} Zahmete, sıkıntıya katlanma.* || **ihtiyar meclisi,** *Köy tüzel kişiliğinin seçimle iş başına gelen muhtarın başkanlığındaki yönetim kurulu; ihtiyar heyeti.*

ihtiyarat, [Ar. iḫtiyārāt اختيارات] *(ihtiya:ra:t) {OsT} is. fal.* Yedi gezegenin ufuk üstündeki çeşitli durumlarına göre bir işin yapılıp yapılmayacağı konusunu belirlemeye yarayan eski bir falcılık işi.

ihtiyaren, [Ar. iḫtiyāren اختياراً] *(ihtiya:ren) {OsT} zf.* **1.** Kendi tercihine göre; kendisi seçerek. **2.** Gönüllü olarak.

ihtiyari, [Ar. iḫtiyārī / iḫtiyāriyye اختيارى / اختياريه] *(ihtiyāri:) {OsT} sf.* Zorunlu olarak değil de isteğe bağlı bir biçimde olan; seçimlik; seçmeli.

ihtiyariyat, [Ar. iḫtiyāriyyāt اختياريات] *(ihtiya:riya:t) {OsT} is.* Yapılıp yapılmaması insanın kendi elinde olan şeyler.

ihtiyarlama, [ihtiyar-la-ma] *is.* Yaşlanma; kocama.

ihtiyarlamak, [ihtiyar-la-mak] *gçsz. f. [r] [-l(ı)-yor]* **1.** Yaşlanmak; yaşlı hâle gelmek; kocamak. **2.** Yaşlı görünümü almak; yaşlı görünmek.

ihtiyarlatma, [ihtiyar-la-t-ma] *is.* Yaşlı duruma getirme.

ihtiyarlatmak, [İhtiyar-la-t-mak] *gçl. f. [-ır]* Yaşlı duruma getirmek; yaşlanmasına yol açmak.

ihtiyarlayış, [ihtiyar-la-y-ış] *is.* Yaşlanma işi veya biçimi.

ihtiyarlık, -ğı [ihtiyar-lık] *is.* **1.** İhtiyar olma durumu; yaşlılık. **2.** Hayatın ileri dönemleri. ⊡ **ihtiyarlık sigortası,** *huk. Çalışanlara emeklilik aylığı veya toptan ödeme sağlayan bir sigorta türü; yaşlılık sigortası.*

ihtiyarsız, [ihtiyar-sız] *zf.* Farkında olmadan; ister istemez; kendi iradesi dışında olarak.

ihtiyat, [Ar. iḥtiyāṭ احتياط] *(ihtiya:t) {OsT} is.* **1.** Herhangi bir konuda geleceği düşünerek ölçülü olma; sakınma. **2.** Beklenmedik olumsuz bir durumu karşılamak için önceden alman tedbir veya yapılan iş. **3.** *as.* Savaşta düşmanın herhangi bir beklenmedik harekâtı karşısında veya ortaya çıkan bir fırsatı değerlendirmek amacıyla her zaman savaşa girebilecek biçimde hazır olarak bekletilen askerî güç. **4.** *sf.* İhtiyaç fazlası olup da gelecekte gerekli olur düşüncesi ile saklanan; yedek. ⊡ **ihtiyat akçesi,** *Yedek akçe.*|| **ihtiyat kaydıyla,** *Doğruluğundan şüphe edilerek; çekinceli olarak.*|| **ihtiyat kuvvetleri,** *as. Yedek savaşçı birlikleri.*|| **ihtiyat tedbirleri,** *huk. Yargılamanın gerçeği yansıtması ve hızlı yürümesi için, yargılama başlamazdan önce bazı yetkili makamların uyguladığı sınırlama işlemleri.*|| **ihtiyat zabiti,** *{OsT} as. Yedek subay.*

ihtiyaten, [Ar. iḥtiyāṭen احتياطاً] *(ihtiya:ten) {OsT} is.* Her ihtimali düşünerek; gelecekte gerekli olur düşüncesiyle; şüphe ederek.

ihtiyati, [Ar. iḥtiyāṭī احتياطى] *(ihtiya:ti:, son t kalın söylenir.) {OsT} sf.* İlerisi düşünülerek yapılan. ⊡ **ihtiyati tedbir,** *1. İlerisi düşünülerek alınan önlem. 2. huk. Yargılama öncesi yetkili organlarca alınan önlemler.*

ihtiyatkâr, [Ar. iḥtiyāṭ+Far. -kâr احتياطكار] *(ihtiyā:t-kâ:r) {OsT} sf.* Bir şey yaparken gelecekte olabilecek ihtimalleri göz önüne alarak ona göre önlemler düşünen ve alan; tedbirli; ihtiyatlı; sakıngan.

ihtiyatkârane, [Ar. iḥtiyāṭ + Far. -kārāne احتياطكارانه]

(ihtiyā:tkâ:ra:ne) *{OsT}* *sf.* Tedbirini alarak; sakınganlıkla.

ihtiyatlı, [ihtiyat-lı] *sf.* İlerisini düşünerek her türlü önlemi alan; ölçülü davranan; sakıngan; ihtiyatkâr. ⊡ **ihtiyatlı bulunmak,** *Beklenmedik durumlara karşı hazırlıklı bulunmak.*|| **ihtiyatlı davranmak,** *1. Uyanık davranmak. 2. Hazırlıklı olmak.*|| **ihtiyatlı olmak,** *Bir konuda geleceği düşünerek ölçülü davranmak; tedbirli olmak.*

ihtiyatlık, -ğı [ihtiyat-lık] *is.* **1.** Yedekte bulunma; ihtiyatta olma. **2.** *as.* Herhangi bir savaş durumuna karşı yedek asker olarak hazırda bekleme durumu. ⊡ **ihtiyatlık yapmak,** *as. Yedek olarak askere alınmak.*

ihtiyatsız, [ihtiyat-sız] *sf.* Gelecekte olabilecek olumsuz durum veya olaylara karşı önceden tedbir düşünmeyen; ihtiyatlı davranmayan.

ihtiyatsızlık, -ğı [ihtiyat-sız-lık] *is.* İhtiyatsız olma durumu; tedbirsizlik. ⊡ **ihtiyatsızlık etmek,** *Önlem almadan hareket etmek; tedbirsiz davranmak.*

ihtiza[1], -a'ı [Ar. ḫużūʿ > iḫtiżāʿ اختضاع] *(ihtiza:)* *{OsT}* *is.* Alçak gönüllülük.

ihtiza[2], -a'i [Ar. iḥtiẕā' احتذاء] *(ihtiza:)* *{OsT}* *is.* Örneğine göre iş yapma.

ihtiza[3], -a'i [Ar. iḥtiżā' احتضاء] *(ihtiza:)* *{OsT}* *is.* Ateş yakıp alevlendirme.

ihtizab, [Ar. ḫażab > iḫtiżāb اختضاب] *(ihtiza:b)* *{OsT}* *is.* **1.** Boyanma. **2.** Saç veya sakala kına yakma.

ihtizam, [Ar. iḥtizām احتزام] *(ihtiza:m)* *{OsT}* *is.* **1.** Kuşak bağlama; kemer takma. **2.** Kemer takınma. ⊡ **ihtizām-ı arūs,** *{OsT}* *Gelinin kuşak takınması.*

ihtizar, [Ar. ḫużūr > iḫtiżār اختضار] *(ihtiza:r)* *{OsT}* *is.* **1.** Huzura çıkma. **2.** Can çekişme; ölüme yaklaşma.

ihtizar, [Ar. ḥaẕer > iḥtiẕār احتذار] *(ihtiza:r)* *{OsT}* *is.* **1.** Sakınma; çekinme. **2.** Korkma.

ihtizaz[1], [Ar. ḥaẓẓ > iḥtiẓāẓ احتظاظ] *(ihtiza:z)* *{OsT}* *is.* Haz duyma; hoşlanma; gönlü ferahlama; sevinç.

ihtizaz[2], [Ar. ḥażż > iḥtiżāż احتضاض] *(ihtiza:z)* *{OsT}* *is.* **1.** Hazmetme. **2.** İçi açılma; gönlü ferahlama.

ihtizaz[3], [Ar. hezz > ihtizāz اهتزاز] *(ihtiza:z)* *{OsT}* *is.* **1.** Hafif titreşim; hafifçe titreşme; titreme; titreşim. **2.** Sıçrayıp oynama; sallanma ⊡ **ihtizāz-ı arzānî,** *{OsT}* *yer b. Enine sarsıntı.*|| **ihtizāz-ı asabî,** *{OsT}* *Sinirlerin bozulması sonucu titreme; asabî titreme.*|| **ihtizāz-ı hāsir,** *{OsT}* *Zarara uğramaktan ileri gelen titreme.*|| **ihtizāz-ı pest,** *{OsT}* *Alçak titreme.*|| **ihtizāz-ı rikkāt,** *{OsT}* *Şefkat titreyişi.*

ihtizazat, [Ar. ihtizāzāt اهتزازات] *(ihtiza:zat)* *{OsT}* *is.* **1.** Titremeler; titreşimler; deprenmeler. **2.** Sıçrayıp oynamalar; sallanmalar.

ihtizazi, [Ar. ihtizāzī / ihtizāziye اهتزازیه / اهتزازی] *(ihtiza:zi:)* *{OsT}* *is.* Titreme ile ilgili.

ihvan, [Ar. aḫ > iḫvān اخوان] *(ihva:n)* *{OsT}* *is.* **1.** Kardeşler. **2.** Samimi dostlar; arkadaşlar; ahbaplar. **3.** Bir okul veya tarikatın mensupları. ⊡ **ihvān-ı bā-sefā,** *{OsT}* *1. İçi temiz olan kardeşler. 2. Mevlevi tarikatından olanlar.*|| **ihvān-ı din,** *Din kardeşleri; aynı dinden olanlar.*|| **ihvān-ı vatan,** *{OsT}* *Yurttaşlar.*|| **İhvānü's-sefā,** *{OsT}* *Onuncu yüzyılda Bağdat ve Basra taraflarında gizli olarak kurulmuş İslam felsefesini doğa bilimlerine dayandırmayı amaç edinen gizli bir tarikat.*

ihvaniyat, [Ar. iḫvāniyyat اخوانيات] *(ihva:niya:t)* *{OsT}* *is.* Arkadaş mektupları.

ihve, [Ar. aḫ > iḫve اخوه] *{OsT}* *is.* Erkek kardeşler. ⊡ **ihve-i müteferrikîn,** *{OsT}* *Ana-baba bir, ana bir ve baba bir kardeşlerin tümü.*

ihya, -a'i [Ar. ḥayāt > iḥyā' احياء] *(ihya:)* *{OsT}* *is.* **1.** Diriltme; canlandırma; hayat verme. **2.** Yeniden canlılık kazandırma; büyük ölçüde güçlendirme, geliştirme. **3.** Bir kimseye yaşama umudu verme; güç ve umut verme; erinç verme. **4.** Bir geceyi sabaha kadar ibadet ederek geçirme. ⊡ **ihya etmek,** *1. Canlandırmak; diriltmek. 2. Mamur kılmak. 3. Bir kimseyi lütfa gark etmek; mutluluğa kavuşturmak. 4. Geceyi ibadetle geçirmek.*|| **ihya gecesi,** *tasvf. Kur'an okunup namaz kılınarak geçirilen pazartesi ve cuma geceleri.*|| **ihyā-kerde,→** ihyakerde.|| **ihya olmak,** *1. Daha iyi duruma gelmek; mutluluğa kavuşmak. 2. Mamur duruma getirilmek.*

ihyakerde, [Ar. iḥyā' + Far. -kerde احياكرده] *(ihya:kerde)* *{OsT}* *sf.* **1.** Meydana getirilmiş; ihya edilmiş. **2.** Yaptırılmış.

ihyanen, [Ar. aḥyānen احياناً] *(ihya:'nen)* *{OsT}* *zf.* Ara sıra; zaman zaman (→ ahyānen).

ihza[1], -a'i [Ar. iḥẕā' احذاء] *(ihza:)* *{OsT}* *is.* **1.** Ayakkabı giydirme. **2.** Talandan pay ayırma.

ihza[2], -a'i [Ar. iḥẓā' احظاء] *(ihza:)* *{OsT}* *is.* **1.** Semirme. **2.** Semirtme. **3.** Semirtilme.

ihzak, -kı [Ar. iḥẓāḳ احزاق] *(ihza:k)* *{OsT}* *is.* Kahkaha atma; çok gülme.

ihzal[1], -li [Ar. iḫżāl اخضال] *(ihza:l)* *{OsT}* *is.* **1.** Islatma. **2.** Islatılma.

ihzal[2], -li [Ar. ihzāl اهزال] *(ihza:l)* *{OsT}* *is.* Çok şaka ve alay etme.

ihzan, [Ar. ḥüzn > iḥzān احزان] *(ihza:n)* *{OsT}* *is.* Üzme; tasalandırma.

ihzar[1], [Ar. ihẕār اهذار] *(ihza:r)* *{OsT}* *is.* Gevezelik etme; saçmalama.

ihzar[2], [Ar. ḥużūr > iḥżār إحضار] *(ihza:r) {OsT} is.* **1.** Hazırlama; hazırlık. **2.** Bir kimsenin bir yerde bulunmasını sağlama; çağırma. **3.** *biy.* Çoğalma; üreme. **4.** *psikol.* Kavrama yetisi. ⊡ **ihzar etmek,** *Hazırlamak.*|| **ihzar müzekkeresi,** *Tanık ya da sanıkların duruşmada hazır bulundurulması için kolluk güçlerine yargıç tarafından yazılan yazı.*

ihzarat, [Ar. iḥżārāt إحضارات] *(ihza:ra:t) {OsT} is.* Hazırlıklar, hazırlamalar.

ihzaren, [Ar. iḥżāren إحضاراً] *(ihza:'ren) {OsT} zf.* **1.** Hazır edilerek; hazır kılınarak. **2.** *huk.* Birini huzura davet ederek; mahkemeye davet ederek. ⊡ **ihzāren celb,** *{OsT} Birini duruşmaya kolluk güçleri ile getirtme işi.*

ihzari, [Ar. iḥżārī إحضاری] *(ihza:ri:) {OsT} sf.* **1.** Hazırlama ile ilgili; hazırlığa ait; hazırlık niteliğinde olan. **2.** Hazırlayıcı; hazır edici. ⊡ **ihzārî sınıf,** *{OsT} Hazırlık sınıfı.*

ihzariye, [Ar. iḥżāriyye إحضاریه] *(ihza:riye) {OsT} is.* Bir kimsenin mahkemeye getirilmesi için alınan harç.

ihzaz, [Ar. iḥẓāẓ إحظاظ] *(ihza:z) {OsT} sf.* Talih açıklığı; nasibi çok olma.

ijek, [Far. ījek ایژك] *(i:jek) {OsT} is.* Kıvılcım.

iişi, [īşi] *(i:şi) {eT} is.* Prenses; şehzade kadın. [EUTS]

-ik-, [-k- / -ik- / -ık- / -uk- / -ük-] *yap. e.* → -k-.

-ik, [-k / -ik / -ık / -uk / -ük] *yap. e.* → -k.

ik, [īk] *(i:k) {eT} is.* İğ. [DLT] [İKPÖy.]

ika, -a'ı [Ar. vuḳūʿ > īḳāʿ إيقاع] *(i:ka:) {OsT} is.* **1.** (Genellikle kötü işler için) yapma; yaptırma; meydana getirme; etme. **2.** İmamiye fıkhında, tek taraflı irade beyanı ile yargı doğuran hukukî işlemleri ifade eden terim; iltizam; tasarruf. **3.** *müz.* Klasik Türk müziğinin usul kalıplarından biri. ⊡ **îkā etmek,** *{OsT} Yapmak; etmek; işlemek.*

ikâ, -â'i [Ar. īkāʾ إيكاء] *(i:ka:) {OsT} is.* **1.** Dayanma. **2.** Dayanacak şey verme.

ikab, [Ar. ʿiḳāb عقاب] *(ika:b) {OsT} is.* **1.** Bir kötülük sonucu çekilen eziyet; cefa; azap. **2.** Öldükten sonra günahkârlara verilecek ilahî ceza.

ik'ad, [Ar. iḳʿād إقعاد] *(ik-a:d) {OsT} is.* **1.** Oturtma. **2.** Bir hükümdarı tahta çıkarma; tahta oturtma.

ikad[1], [Ar. īḳād إيقاد] *(i:ka:d) {OsT} is.* **1.** Yakma. **2.** Yakılma. ⊡ **îkād-ı kanādîl,** *{OsT} Kandillerin yakılması.*

ikad[2], [Ar. īkād إيكاد] *(i:ka:d) {OsT} is.* Sağlam kalma.

ikae, [Ar. iḳāe إقائه] *(ika:e) {OsT} is.* **1.** Kusturma. **2.** Kusturulma.

ikâf[1], [Ar. īkâf إيكاف] *(ika:f) {OsT} is.* Palan; semer; eyer. ⊡ **ikâf-i himār,** *{OsT} Eşek semeri.*

ikaf[2], [Ar. vaḳf > īḳāf إيقاف] *(ika:f) {OsT} is.* **1.** Vakıf olarak bağışlama; vakfetme. **2.** Önüne geçme; engel olma; durdurma. **3.** Durdurulma.

ikal, -li [Ar. ʿaḳl > ʿiḳāl عقال] *(ika:l) {OsT} is.* **1.** Bağ. **2.** Ayak bağı; köstek. ⊡ **ikāl olmak,** *{OsT} Bağ olmak; engel olmak.*

ikale, [Ar. ḳāl *(söz)* > iḳāle اقاله] *(ika:le) {OsT} is.* **1.** Söylenmemiş bir sözün söylendiğini iddia etmek. **2.** *huk.* Bir sözleşmenin, tarafların anlaşması sonucu kaldırılması, yok sayılması.

ikam, [Ar. ʿaḳīm > ʿiḳām عقام] *(ika:m) {OsT} is.* Sonu kesilenler; kısırlar.

ikame, [Ar. ḳıyām > iḳāme اقامه] *(ika:me, k kalın söylenir) {OsT} is.* **1.** Ayağa kaldırma; ayakta durdurma; dikeltme. **2.** Yerine koyma; oturtma. **3.** Yerine kullanma. **4.** *huk.* (Dava için) açma. **5.** Ortaya koyma; gösterme. **6.** *eko.* Aynı değerde olmamakla birlikte biri diğerinin yerine ihtiyacı karşılayabilen, tatmini sağlayan mal. **7.** *kim.* Molekülün geri kalan bölümü değişmemekle birlikte bir kökün yerine başka bir kök yerleştirme; köklere yer değiştirtme; ornatma. **8.** *sf.* Bir şeyin yerine konulan; yerine kullanılan. ⊡ **ikame etmek,** *1. Yerine koymak. 2. Ayakta durdurmak. 3. Dava açmak.*|| **ikāme-i beyyine,** *{OsT} huk. Şahit gösterme.*|| **ikāme-i da'vā,** *{OsT} huk. Dava açma.*|| **ikame mallar,** *eko. Aynı değerde olmamakla birlikte biri diğerinin yerine ihtiyacı karşılayabilen, tatmini sağlayan mallar.*

ikamet, [Ar. ḳıyām > iḳāmet اقامت] *(ika:met, k kalın söylenir) {OsT} is.* **1.** Bir yerde oturma; kalma; eğleşme. **2.** Cemaatle namaz kılmaya başlamadan önce müezzinin kamet getirmesi. ⊡ **ikamet etmek,** *Bir yerde oturmak; eğleşmek.*|| **ikamete memur edilmek,** *Yönetim merkezinden uzak bir yerde oturmaya mecbur edilmek; sürgün cezası verilmek.*|| **ikāmet-i hüccet,** *{OsT} Oturma belgesi.*|| **ikāmet-i salāt,** *{OsT} Namaza durma.*|| **ikamet tezkeresi,** *Türkiye'de bir aydan fazla kalacak olan yabancıların almak zorunda oldukları belge.*

ikametgâh, [Ar. iḳāmet + Far. -gāh اقامتگاه] *(ika:met-gâ:h, k kanlı söylenir) {OsT} is.* **1.** Oturulan yer; mesken; konut. **2.** *huk.* Kişinin yaşama faaliyetlerinin ana merkezi olan yer. ⊡ **ikametgâh ilmühaberi,** *Vatandaşların bazı resmî işlemlerinin yürütülebilmesi için oturdukları yer muhtarından aldıkları belge.*|| **ikametgâh kâğıdı,** *Vatandaşların bazı resmî işlemlerinin yürütülebilmesi için oturdukları yer muhtarından aldıkları belge.*

ikan, [Ar. yaḳīn > īḳān إيقان] *(i:ka:n, k kalın söylenir)*

{OsT} is. **1.** Bir şeyi kesinlikle bilme; sağlam biliş. **2.** İnanma.

ikani, [Ar. īḳānī إيقاني] *(ika:ni: k kalın söylenir) {OsT} sf. fel.* Sağlam gerçeklere ait.

ikanmak, [yıka-n-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* Yıkanmak. [DS]

ikapuntrak, [Sansk. ekapundarīka] *{eT} is.* Tanrı diyarı. [EUTS]

ikar[1], [Ar. ḳaʿr > iḳʿār إقعار] *(ika:r, k kalın söylenir) {OsT} is.* Kazma; derinleştirme.

ikar[2], [Ar. īkār إيكار] *(ikâ:r) {OsT} is.* **1.** Doldurma. **2.** Doldurulma.

ikaz, [Ar. yaḳaẓa *(uyanıklık)* > īḳāẓ إيقاظ] *(i:ka:z, k kanlı söylenir) {OsT} is.* **1.** Uyarma; uyarı; dikkat çekme; ihtar; tembih. **2.** Uyandırma. ⧉ **ikāz etmek,** *{OsT} Uyarmak; dikkat çekmek.*

ikbab, [Ar. ikbāb إكباب] *(ikba:b) {OsT} is.* **1.** Yüz üstü düşme; kapanma. **2.** Bir şeyin üstüne çok düşme; olması için çok gayret harcama. **3.** Çalışmada aşırı gitme.

ikbah, [Ar. ḳubḥ > iḳbāḥ إقباح] *(ikba:h) {OsT} is.* Kötülük yapma.

ikbal, -li [Ar. ḳabül > iḳbāl إقبال] *(ikba:l) {OsT} is.* **1.** Yüz çevirip bakma. **2.** Bir şeye veya birine karşı istek duyma; ilgilenme; rağbet. **3.** Yüksek bir mevkie veya duruma erişmiş olma; baht açıklığı; şanslı olma. **4.** Padişaha veya şehzadeye eş olmaya aday, gözde cariye. **5.** Padişahın özel hizmetlerini yürüten cariyelerden padişahın sevgisini kazananlara verilen ad. ⧉ **ikbāl-cū,** *{OsT} İkbal peşinde koşan; geleceğini sağlama almak, yükselmek için uğraşan.*|| **ikbalden düşmek,** *Gözden düşmek; rağbet görmemek; işleri kötü gitmek.*|| **ikbal düşkünlüğü,** *Önceleri rahat ve iyi bir yaşayışı varken sonraları yoksul düşme durumu.*|| **ikbal düşkünü,** *Önce iyi bir hayat sürmüşken sonraları gözden düşerek yoksul kalmış kimse.*|| **ikbal görmek,** *İyi hayat sürmek; rahat yaşamak; refah içinde olmak; gözde olmak; rağbet görmek.*|| **ikbāl-i beşer,** *{OsT} İnsanın mutluluğu.*|| **ikbāl-i dehr,** *{OsT} Dünyanın ve zamanın en talihlisi; padişah.*|| **ikbāl-i rüzigâr,** *{OsT} Dünyanın ve zamanın en talihlisi; padişah.*|| **ikbāl-mend,** *{OsT} Talihi iyi olan; mutlu.*|| **ikbāl-perest,** *{OsT} İkbale çok düşkün; iyi yaşama; gözde olma; geleceği sağlamlaştırma isteği hırs derecesinde olan.*|| **ikbāl-perestlik,** *{OsT} İkbale çok düşkün olma durumu.*

ikballi, [ikbal-li] *sf.* **1.** Refah içinde olan; işleri yolunda giden; gözde olan. **2.** Yükselme şansı olan; geleceği parlak.

ikbalsiz, [ikbal-siz] *sf.* İkbali olmayan; geleceği ve mevkii sağlam olmayan.

ikbar[1], [Ar. ḳabr > iḳbār إقبار] *(ikba:r, k kalın söylenir) {OsT} is.* **1.** Mezara koyma; gömme. **2.** Gömülme. ⧉ **ikbār-ı meyyit,** *{OsT}* Ölünün gömülmesi.

ikbar[2], [Ar. kibr > ikbār إكبار] *(ikba:r) {OsT} is.* Büyük görme; ululama.

ikdam, [Ar. ḳadem > iḳdām إقدام] *(ikda:m) {OsT} is.* **1.** Sürekli çalışma, çaba gösterme. **2.** İlerleme. ⧉ **ikdam etmek,** *Sürekli çalışmak, sebat etmek.*

ikdamat, [Ar. iḳdāmāt إقدامات] *(ikda:ma:t) {OsT} is.* Sürekli çalışmalar; çabalar.

ikdar, [Ar. ḳudret > iḳdār إقدار] *(ikda:r) {OsT} is.* **1.** Gücünü artırma. **2.** Geçimini sağlama. ⧉ **ikdar etmek,** *1. Güçlendirmek. 2. Geçindirmek.*

ikdi, [*eT.* iktü] *{ağız} sf.* (Kişi için) küçük çıkar peşinde koşan. [DS]

ikdirar, [Ar. keder > ikdirār إكدرار] *(ikdira:r) {OsT} is.* Bulanık olma; bulanma. ⧉ **ikdirār-ı mā,** *{OsT} Suyun bulanması.*

ikdiş, [ög-deş] *{eT} sf.* → igdiş[2]. [DLT]

ikdü, [*eT.* iktü ايكدو] *{eAT} sf.* **1.** Asalak. **2.** Dalkavuk. **3.** Alışkan.

ikdük, [igiḏ-mek > ig(i)ḏ-ük] *{eT}* → igdük. [DLT]

ikebana, [Jap. ike *(düzenleme)* + bana *(çiçek)*] *(ikeba'na) is.* Belirli kurallarla çiçek kompozisyonu yapma; çiçek düzenleme sanatı.

ikegü, [eki *(ikı)* > ikē-gü] *(ike:gü) {eT} is.* **1.** İki parça; iki bölük; iki. [ETY] [Tekin] **2.** İkisi bir arada. [EUTS] **3.** Karşıtlık; tezat [Gabain] ⧉ **ikegü bolmak,** *{eT} Tezatlı olmak.*

ikelmek, [ike-l-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* Heyecana kapılarak, onursuzca bir işi yarım bırakmak. [DS]

ikeme, [ike-me] *{eT} is.* Kopuz gibi çalınan bir tür saz. [DLT]

-iken, [ér-mek > ir-mek > i-mek) > i-ken] *zf.* **1.** Sonuna getirildiği kelimeye hâl ve zaman görevi yükler. **2.** Esnasında; -diği hâlde, -diği zaman anlamlarını verir.

ikenmek, [ike-n-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* İlenmek. [DS]

ikfa, [Ar. ḳafa > iḳfā إقفا] *(ikfa:) {OsT} is.* Yazılışları ayrı olmakla birlikte birbirine yakın olan seslerden kafiye yapma.

ikfal[1], **-li** [Ar. iḳfāl إقفال] *(ikfa:l) {OsT} is.* **1.** Kilitleme. **2.** Kilitlenme.

ikfal[2], **-li** [Ar. ikfāl إكفال] *(ikfa:l) {OsT} is.* Kefil ettirme.

ikhat, [Ar. iḳḥāṭ إقحاط] *(ikha:t) {OsT} is.* Kuraklığa ya da kıtlığa uğratma.

iki, [*eT.* ékī / ekkī / ikki > iki] *is.* **1.** Birden sonra

gelen sayının adı. *{eT} (aynı)* [EUTS] [ETY] [DLT] [Gabain] [Üç İtigsizler] **2.** Birden sonra gelen veya iki birimlik sayıyı gösteren rakam. **3.** *sf.* Sayısı birden bir fazla olan. **4.** Sırası birden sonra gelen; ikinci. **5.** Belirsiz bir azlığı olan. **6.** (Gün için) ayın ikinci günü. **7.** (Zaman için) gece ve öğleden sonra saatin ikiyi gösterdiği zaman. ☞ **iki ahbap çavuşlar,** *(Arkadaşlar için) her yerde birlikte olan; birbirinden hemen hiç ayrılmayan.*|| **iki aksonlu,** *anat. (Sinir hücresi için) iki aksonu bulunan.*|| **iki analı kuzu,** *1. Anne ve babası tarafından el üstünde tutulan. 2. İki kaynaktan yararlanan.*|| **iki anlamlı,** *dbl. İki anlama gelebilen; iki anlama da yorumlanabilen; ikircil.*|| **iki arada bir derede,** *Çok zor şartlar altında bile; bir fırsat bularak; bir imkân yaratarak.*|| **iki arada bir derede kalmak,** *Sıkışık ve zor şartlar altında kalmak.*|| **iki arada kalmak,** *Birbirine karşıt şeyler söyleyen iki kişi arasında kalarak ne yapacağını şaşırmak.*|| **iki ateş arasında kalmak,** *1. Karşıdan ve kendi bağlantısını sağladığı ya da geri çekilmek için kullanmayı düşündüğü yandan silahlı saldırıya uğramak. 2. Zor bir durumda kalarak karar veremez olmak; yapmakla yapmamak arasında bocalamak.*|| **iki ayağı bir pabuca girmek,** *Acele etmek; aceleden yapması gerekenleri tam ve düşünerek yapamamak.*|| **iki ayağını bir pabuca sokmak,** *Bir işi yapması için birini sıkıştırmak; acele ettirmek.*|| **iki ayaklı eşek,** *Düşüncesiz davranan kimse.*|| **iki başlı,** *(Uyluk ve ön kol kasları için) kemiğe iki bağlanma ucu bulunan.*|| **iki başlılık,** *biy. Bir canlıda iki baş bulunması durumu.*|| **iki başlı mektup,** *{ağız} Cevaplı taahhütlü mektup.* [DS]|| **iki başlı tel,** *{ağız} Cevaplı telgraf.* [DS]|| **iki başlı tutmak,** *Bir işte doğabilecek bütün olumsuz ihtimalleri düşünerek davranmak; tedbirli olmak; ihtiyatlı hareket etmek.*|| (bir şey) **iki baştan olmak,** *(Tarafları ilgilendiren bazı şeyler için) iki tarafın da yardım, destek, iyi niyet veya arzusu ile gerçekleştirilebilmek.*|| **iki biçimli,** *biy. İki değişik biçim alabilen; iki şekilli.*|| **iki biçimlilik,** *biy. Aynı hayvan ya da bitki türünün birbirinden farklı yetişkin iki özgül şeklinin varlığı durumu; iki şekillilik.*|| **iki bileşenli,** *kim. (Kimyasal tekstil elyafı için) farklı fiziksel ve kimyasal yapılarda olmasına rağmen birbiri ile kuvvetli biçimde kaynaşmış iki polimeriden oluşan.*|| **iki bir,** *Tavla oyununda zarların birinin iki, diğerinin bir benekli gelme durumu.*|| **iki bir etmek,** *{eAT} Tereddüt göstermek.*|| **iki bölüklük,** *{eAT} İkilik; tefrika.*|| **iki bölütlü,** *İki bölüm veya kısımdan meydana gelen.*|| **iki buçukluk,** *1. Eskiden iki yüz elli kuruş değerindeki madenî paraya verilen ad. 2. Beşibiryerdelerin küçüklerine verilen ad. 3. argo. Dışarıya kaçan topları toplayan kimse; top toplayıcı.*|| **iki büklüm,** *1. Beli aşırı derecede bükülmüş durumda. 2. Yaşlılıktan beli bükülmüş, kamburlaşmış. {ağız} (aynı)* [DS] *3. mecaz. Ezilmiş.*|| **iki büklüm olmak,** *1. Saygıdan dolayı eğilmek. 2. Yaşlılık ve hastalık gibi sebeplerle beli bükülmek. 3. Ezilmek.*|| **iki cambaz bir ipte oynamamak,** *(Kurnazlıkta, iş bilmede denk olanlar için) birbirini aldatamamak.*|| **iki cami arasında kalmış beynamaza dönmek,** *İki yoldan hangisini tutacağını şaşırmak; hangi yana yöneleceğini, kime yanaşacağını bilememek; işin doğrusunu kestirememek.*|| **iki canlı,** *1. (Kadın için) gebe; hamile. 2. {ağız} Kırmızı toprakla karışık kumlu yer.* [DS]|| **iki canlılık,** *(Kadın için) gebe olma durumu; gebelik; hamilelik.*|| **iki cihanda,** *Dünyada ve ahrette.*|| **iki cinsellik,** *biy. Bireyin taşıdığı dişilik ve erkeklik duygularının bir arada bulunması.*|| **iki cinsiyet,** *biy. Hayvan ve bitkilerde dişi ve erkek organlarının bir arada bulunması.*|| **iki cinsiyetli,** *biy. Hem dişi hem de erkek üreme organlarını bulunduran bitki ve hayvan.*|| **iki cinsli,** *biy. Hem erkek hem de dişi özelliği gösteren.*|| **iki cinslikli,** *biy. Erkek ve dişi eşey organları aynı bitkide ve bir arada bulunan; iki eşeyli.*|| **iki çekirdekli,** *biy. (Hücre için) içinde iki çekirdeği bulunan.*|| **iki çenekliler,** *bot. Tohumlarında iki çenek (embriyonu kaplayan etli bölüm) bulunan bitkiler, (Dicotyledoneae).*|| **iki çenetli,** *biy. Kabuğu veya kavkısı kırıldığında birbirine eş iki bölüme ayrılan.*|| **iki çenetliler,** *zool. İstiridye, midye vb. gibi vücudu iki sert parçadan oluşan yumuşakçalar sınıfı, (Bilvalvia).*|| **iki çıplak bir hamama yakışmak,** *İki yoksul kişinin birbiri ile evlenmesi uygun düşmemek.*|| **iki çifte kayık,** *dnz. İki çift küreği olan kayık.*|| **iki çifteli,** *dnz. İki çift kürekle kullanılan kayık.*|| **iki çift laf etmek,** *Biraz konuşmak; birkaç söz etmek; azıcık çene çalmak.*|| **iki çift lakırdı etmek,** *Biraz konuşmak; birkaç söz etmek; azıcık çene çalmak.*|| **iki çift söz etmek,** *Biraz konuşmak; birkaç söz etmek; azıcık çene çalmak.*|| **ikide bir,** *Sık sık; zaman zaman; ara sıra.*|| **ikide birde,** *Sık sık; zaman zaman; arada sırada.*|| **iki değerli,** *kim. Birleşme değeri iki olan.*|| **iki dilli,** *1. Günlük hayatında iki dil kullanan. 2. İki ayrı dilde olan. 3. {eAT} mecaz. İki yüzlü; münafık.*|| **iki dillilik,** *dbl. 1. (Birey için) günlük hayatında iki dil kullanma durumu. 2. (Toplum için) iki dil kullanılması durumu.*|| **iki dinden avare,** *1. Hiçbir gruba bağlı olmayan. 2. Belli bir inancı olmayan.*|| **iki dirhem bir çekirdek,** *Güzel ve özenle giyinmiş; aşırı derecede süslü giyinmiş; süslü.*|| **iki dünya,** *Dünya ve ahret.*|| **iki düzlemli,** *mat. 1. (Açı için) iki düzlemin kesişmesinden oluşan. 2. (Nokta için) üzerinden geçen teğetlerin geometrik yerleri iki ayrı düzlem sistemi oluşturan bir yüzey üzerinde bulunan.*|| **iki düzlemli açı,** *Uçaklarda yatay düzlemle kanat düzleminin yaptığı açı.*|| **iki el bir baş için olmak,** *(Kendini zor geçindiren kişiler için) başkasına yardımda bulunmaya gücü olmamak.*|| **iki eli böğründe kalmak,**

Çaresizlik içinde ne yapacağını bilememek.|| **iki elig,** *{eT} Kırk iki.*|| **iki eli kanda bulunmak,** *{eAT} Çok büyük günah işlemek.*|| **iki eli kanda** (bile) **olmak,** *1. Elindeki iş çok önemli bile olsa (bırakıp koşmak, yardım etmek vb). 2. Çok zor durumda olmak.*|| **iki eli on parmağı karada,** *Kötü şeyler düşünüp tasarlayan; iftiracı; kara çalmayı alışkanlık edinmiş olan.*|| **iki eli şakaklarında düşünmek,** *Derin derin düşünmek; derin düşüncelere dalmak.*|| **iki eli** (birinin) **yakasında olmak,** *1. (Bu dünyada hakkını alamadığı kişi için) öbür dünyada hesap günü hakkını almak üzere davacı olma hakkı saklı kalmak. 2. Hakkını helal etmemek. 3. Hesap sormak; hesaplaşmak. 4. Peşini bırakmamak.*|| **iki eli yanına gelmek,** *(Birinin yalan söylememesinin sebebı) hesap vermek üzere Allah'ın katına çıkacak olmak.*|| **iki eşeyli,** *bot. Erkek ve dişi eşey organları aynı bitkide ve bir arada bulunan; iki cinslikli.*|| **iki evcikli,** *bot. (Bitki için) erkek ve dişi eşey organları ayrı ayrı bitkilerde bulunan; ayrı cinslikli.*|| **iki evli,** *1. Aynı anda iki kadınla evli olan. 2. Birbirinden farklı zamanlarda iki defa evlilik yapmış olan.*|| **iki evlilik,** *Aynı zamanda iki ayrı kişi ile evli olma durumu.*|| **iki fazlı,** *Aralarında, devrenin dörtte biri kadar faz farkı olan aynı frekans ve genlikte iki alternatif akım veya gerilim.*|| **iki geçeli,** *Karşılıklı iki sıra hâlinde; iki yanlı.*|| **iki gözü iki çeşme,** *İki gözünden de yaşlar boşanarak ağlama; çok ağlama; sürekli ağlama.*|| **iki gözüm,** *Hitap edilen kişiye yakınlık ve sevgi duyulduğunu belirten seslenme sözü.*|| **İki gözüm önüme aksın!** *"Doğru değilse kör olayım!" anlamında yemin sözü.*|| **iki gözümün nuru,** *Hitap edilen kişiye yakınlık ve sevgi duyulduğunu belirten seslenme sözü.*|| **iki gözünü dört etmek,** *{eAT} Çok dikkatle bakmak: gözünü dört açmak.*|| **iki havdu,** *{ağız} Dört yaşında deve yavrusu.* [DS]|| **iki hırtı bir pırtı,** *Yoksulluk durumu; çok yoksul olma hâli.*|| **iki hörgüçlü deve,** *zool. Devegillerden, Asya'da yaşayan 3 m. kadar uzunlukta, esmer sarı tüylü, sırtında iki hörgücü bulunan, çöl hayatına iyi uyum sağlamış bir deve türü; Orta Asya devesi. (Camelus bactrianus).*|| **iki iki,** *{eAT} İkişer ikişer.*|| **iki iki yapmak,** *{ağız} Bir kezde yapılması gereken şeyi çeşitli nedenlerle iki kezde yapmak.* [DS]|| **iki kanatlılar,** *zool. Karasinek, ev sineği gibi bir çift kanadı bulunan emici veya sokucu ağız parçalarına sahip böcekler takımı; çift kanatlılar; sinekler, (Diptera).*|| **iki kaptan bir gemiyi batırır,** *"Bir işin birden çok emir vereni olursa o iş sağlıklı yürümez." anlamında söz.*|| **iki kardeş kavgası,** *{ağız} Karşıt yönlerden eserek toz kaldıran rüzgârlar.* [DS]|| **iki karpuzu bir koltuğa sığdırmak,** *Birden çok işi aynı anda yapmaya kalkışmak.*|| **iki kat,** *mat. 1. Çift değerde olan. 2. (Yiyecekler için) İki ölçü; çift porsiyon; duble.*|| **iki katlı,** *1. İki kat durumunda olan; ikiye katlanmış olan. 2. (Konut için) bir iç merdivenle birleştirilmiş iki kattan oluşan; dubleks.*|| **iki kat olmak,** *1. İki büklüm olmak. 2. Bir şey iki katına yükselmiş olmak. 3. {eAT} Rükû eder gibi eğilmek.*|| **iki kere iki dört etmek,** *Gerçekliğinden ve doğruluğundan hiç şüphe edilemeyecek kadar açık olmak.*|| **iki kere ikinin dört ettiği gibi,** *Gerçekliğinden ve doğruluğundan son derece emin olarak.*|| **iki konaklı,** *zool. (Yaprak biti için) gelişmesi için iki ayrı bitkide konaklaması gereken.*|| **iki koşullu,** *man. (Önerme veya olumlama için) iki koşula bağlı olan.*|| **iki kulak bir dil için,** *Çok dinleyip az konuşmak gerekliliği.*|| **iki kutupluluk,** *1. Bir topluluğa birbirinden farklı iki aşırı kutbun egemen olması. 2. Siyasete karşıt kesimlerden iki partinin egemen olması. 3. biy. Her iki yarı kürenin soğuk veya ılıman bölgelerinde yaşayan, dönenceler arasında rastlanmayan bitki ve hayvan toplulukları durumu.*|| **iki kuyruklu,** *argo. Kusurlu.*|| **iki laf etmek,** *Sohbet etmek; konuşmak.*|| **iki lafı bir araya getirememek,** *Düşündüklerini, dileklerini, isteklerini düzgün ve anlaşılır bir biçimde anlatamamak.*|| **iki lakırdı etmek,** *Birkaç söz söylemek; biraz konuşmak; iki çift lâf etmek.*|| **iki metalli,** *matb. (Ofset baskı donanımı için) biri su tutucu krom, diğeri mürekkep tutucu bakır plakadan oluşan.*|| **iki moleküllü,** *kim. 1. (Tepkime için) iki molekülün katıldığı. 2. (Cisim için) iki molekülün birleşme ya da karışmasından oluşan.*|| **iki nokta,** *Açıklanacak kelime ya da cümlelerden sonra üst üste konulmuş iki tane noktadan oluşan noktalama işareti; (:).*|| **iki odaklı,** *(Gözlük için) üzerinde iki ayrı görüş sağlayan mercek bulunan.*|| **iki ornatmalı,** *kim. (Birleşik için) iki hidrojen atomunun yerini, özdeş ya da farklı iki başka atom veya kökün alması sonucu oluşan.*|| **iki otuz,** *{eT} Yirmi iki.*|| **iki ölçü,** *Kullanılacak malzeme için hangi tür ölçü esas alınıyorsa ondan iki tane alınacağını belirten ifade.*|| **iki paralık,** *1. Değersiz; önemsiz; bayağı; aşağılık. 2. Utanılacak durumda olma.*|| **iki paralık etmek,** *Birinin veya saygınlığı olan bir manevi kişiliğin değerini düşürmek; utanılacak duruma düşürmek; rezil etmek; onurunu zedelemek.*|| **iki paralık olmak,** *Değerini, onurunu yitirmek; utanılacak hâle düşmek.*|| **iki parmaklı,** *zool. 1. (Hayvan için) iki parmağı olan. 2. (Organ için) parmak biçimli iki eklentiyle son bulan.*|| **iki partililik,** *İki partinin egemen olduğu, iktidarın bu ikisi arasında el değiştirdiği siyasi durum.*|| **iki rahmetten biri,** *(Çok acı çeken ağır hastalar için) ölüm veya iyileşme.*|| **iki sağlılık,** *Her iki elini de sağ eli gibi kullanabilme durumu; sağ elini de geliştirmiş solak kişinin durumu.*|| **iki satır dertleşmek,** *Sohbet etmek; biraz hâl hatır sorarak konuşmak.*|| **iki satır konuşmak,** *Biraz dostça konuşmak; sohbet etmek.*|| **iki satır laf etmek,** → iki satır konuşmak.|| **iki seksen uzanmak,** *argo. 1. Çarpma,*

vurma sonucu yere boylu boyunca uzanmak. 2. Tembel tembel yatmak. 3. Ölmek. 4. Bir haber veya durum karşısında zevkten, keyiften dolayı kendinden geçmek.|| **iki seksen uzatmak,** *argo. 1. Yere yıkılacak şekilde birini dövmek; vurmak, yıkmak. 2. Öldürmek.*|| **iki sıralı,** *bot. (Yapraklar için) Yarım devirlik bir farkla birbirinden ayrılmış olan.*|| **ikisi bir kapıya çıkmak,** *Hangi yol tercih edilirse edilsin aynı sonucu vermek; aynı sonuca ulaşmak.* || **ikisini bir kazana koysalar kaynamazlar,** *Aralarındaki anlaşmazlığın büyük olduğunu anlatan söz.*|| **ikisi ortası,** *Aşırı uçlara göre değil; ortalaması.*|| **iki söz bir pazar,** *Uzun süre pazarlık etmeden.*|| **iki sözlü,** *{eAT} Söyledikleri birbirini tutmayan.*|| **iki sözü bir araya getirememek,** *Düşündüklerini, dileklerini, isteklerini düzgün ve anlaşılır bir biçimde anlatamamak.*|| **iki şarh etme,** *{ağız} İkiye ayırma.* [DS]|| **iki şekilli,** *kim. Birbirinden farklı iki biçimde billurlaşan.*|| **iki şekillilik,** *biy. Aynı hayvan veya bitki türünde birbirinden farklı iki özgül biçim varlığı; iki biçimlilik.*|| **iki şıktan biri,** *İki seçenekten biri; iki çözüm yolundan biri; iki tercihten biri.*|| **İki şilte bir yastık, onu da terkiye astık.** *(Taşınacak şeyler için) çok az.*|| **iki tanrıcılık,** *Biri iyi, diğeri kötü aynı değerde iki tanrının varlığı inancı.*|| **iki taraf olmak,** *Bir toplulukta birbirine karşıt görüşte iki grup meydana gelmek.*|| **iki tek atmak,** *Acele ile ayakta birkaç kadeh içki içmek.*|| **iki telli,** *müz. İki teli bulunan tamburaya benzer bir tür saz. {ağız} (aynı)* [DS] || **iki terimli,** *mat. (Cebirsel ifade için) toplama (+) veya çıkarma. (–) işaretiyle birbirine bağlanan, dereceleri veya değişkenleri farklı iki terimden oluşan; binom; iki hadli.*|| **iki ucu boklu değnek,** *kaba. Ne yandan bakılırsa bakılsın çözülmesi güç, olumsuz veya çirkin iş, durum; tercihlerin hepsi de olumsuz.*|| **iki ucunu bir araya getirememek,** *1. Geliri ile giderini denkleştirememek; bütçede açık vermek. 2. İşleri derleyip toplayıp düzene koyamamak.*|| **iki üç,** *Sayısı az olan; birkaç.*|| **iki yakası bir araya gelmek,** *Durumunu düzeltmek; gelir ve giderini denk hâle getirmek.*|| **iki yakası bir araya gelmemek,** *Gelirle giderini denkleştirememek; geçim sıkıntısından kurtulamamak.*|| **iki yanlılık,** *zool. Hayvanlarda ve insanda görülen, ortadan geçen bir düzeleme göre iki eşit parçalı olma hâli; bakışımlılık.*|| **iki yanlı ünsüz,** *dbl. Dilin soluk borusunun orta kesimini tıkaması ile dilin iki yanından sızan havanın etkisi ile çıkarılan ünsüz (l).*|| **iki yar,** *{ağız} Birbirine karşıt veya düşman iki taraf.* [DS]|| **iki yarcılık,** *{ağız} İki düşman grup hâline gelme; ikiye ayırıcılık.* [DS]|| **iki yarılmak,** *{eAT} İki parçaya ayrılmak; ikiye bölünmek.*|| **iki yarlı,** *{ağız} İkiye bölünmüş; iki taraflı.* [DS]|| **iki yarlılık,** *{ağız} İki taraflılık.* [DS]|| **iki yar olmak,** *{ağız} Bir konuda ikiye ayrılmak.* [DS]|| **iki yatsı,** *{ağız} Gece yarısı.* [DS]|| **iki yaşamlılar,** *biy. Omurgalılardan, kurbağa ve semenderleri içine alan, larva evresinde suda yaşayan, erginleri solungaçla solunum yapan balık ile sürüngenler arası bir sınıf; amfibyumlar, (Amphibia).*|| **iki yaşayışlı,** *biy. Hem karada hem suda yaşayabilen; amfibi.*|| **ikiye bir,** *{ağız} İkide bir; sık sık.* [DS]|| **ikiye bölme,** *1. Elde bulunanı iki parçaya ayırma. 2. mat. Bir niceliği iki eşit parçaya ayırma işlemi.*|| **ikiye dalmak,** *{ağız} spor. Kara güreşte çift paçaya dalmak.* [DS]|| **iki yegirmi,** *{eT} On iki.*|| **iki yemin bir emin,** *Elle tutulur bir kanıt, ortaya atılmış pek çok görüşten daha güvenilir sayılır; eylem sözden daha geçerlidir.*|| **iki yerli,** *sosy. Evli çiftlerin birtakım borç yükümlülükleri sebebiyle bir müddet erkeğin ailesinin yanında, aynı müddet de kadının ailesinin yanında kalmalarını gerektiren hukukî durum.*|| **iki yıllık,** *bot. (Bitki için) birinci yıl kök ve yaprak çıkaran ikinci yıl çiçekli bir sap çıkararak tohum veya meyve veren.*|| **iki yırtmak,** *{eAT} Yırtarak ikiye ayırmak.*|| **iki yüz,** *{eAT} İki yüzlülük; tutarsızlık.*|| **iki yüzlerinde,** *{eAT} Her iki yüzünde.*|| **iki yüzlü,** *(Kumaş vb. için) kullanılabilir veya üste getirilebilecek iki yanı olan; iki yanı da yüz olarak kullanılabilen.*|| **iki yüzlülük etmek,** *İçinden geldiği gibi davranmamak; olduğu gibi görünmemek; ayrı yer ve zamanda aynı olay ve kişi için değişik davranışlar sergilemek.*

ikici, [iki-ci] *is. fel.* **1.** Madde ve ruh gibi iki varlığın bir arada ebedî olarak var olduğunu savunan kimse; düalist. **2.** İkicilikle ilgili.

ikicik[1], **-ği** [iki-r-cik / ikī-cik] *(iki:cik) {ağız} is.* İkircik. [DS]

ikicik[2], **-ği** [iḫi-cik] *{ağız} ünl.* İşte; şurada. [DS]

ikicikli, [iki-cik-li] *{ağız} sf* **1.** İki tarafın her birinden yana imiş gibi davranan; iki tarafı da kollayan. **2.** Kişiler arasında ayrılık yaratan. **3.** Hangisinin olacağı belli olmayan; şüpheli. **4.** (Kişi için) güvenilmez; kuşku veren. [DS]

ikicilik, -ği [iki-ci-lik] *is.* **1.** İkici olma durumu. **2.** *fel.* Birbirinden ayrı ve bağımsız, birbirine götürülemeyen, birbirinin yanında veya karşısında bulunan iki varlığın ebedî olarak var olduğunu savunan felsefî görüş; düalizm. **3.** *din.* Kötülüklerin iyi ve kötü olan iki ölümsüz varlığın çatışmasından kaynaklandığını ileri süren, İran kaynaklı, büyücülük ve ona dayanan çeşitli dinlere sokulmuş dinî akımlar. **4.** *din.* Yaratan ve yaratılan karşıtlığını savunan görüş. **5.** *dbl.* Dil birimleri arasındaki bağıntıları ünlü-ünsüz, sürekli-süreksiz vb. iki ögeli karşıtlıklara indirgeyen kuram. ☞ **ikicilik çıkarmak,** *{ağız} Taraflar arasında ayrılık yaratmak.* [DS] || **ikicilik taşımak,** *{ağız} Ayrılık gözetmek; ayrım yapmak.* [DS]

ikid, [ig-iḏ] *{eT} sf.* Yiğit; delikanlı. [EUTS]

ikidmek, [igiḏ-mek] *{eT} gçl. f.* → igidmek. [DLT]

ikigü, [ékkī > ékke-gǖ / ike-gü / eke-gü] *{eT} zf.* Her iki; her ikisi. [EUTS] [Üç İtigsizler]

ikigün, [ékkī > ékke-gǖ / ike-gü-n / eke-gü-n] *{eT} zf.* Her ikisi de; ikisi birden.

ikil[1], [? ikil] *{eT} sf.* **1.** Yavuklu; nişanlı; adaklı. [EUTS] **2.** Bayağı; dünya ile ilgili. [EUTS]

ikil[2], [iki-l] *is.* Bazı dillerde yer alan tekil ve çoğul arasında iki varlığı veya iki nesneyi belirten isim çekimi durumu.

ikile, [ékkī > iki-lē] *{eT} zf.* İki kez; iki defa; tekrar; yeniden. [EUTS]

ikileci, [iki-le-y-ici] *{ağız} sf.* Bir yıl doğurup bir yıl doğurmayan kısrak. [DS]

ikiledin, [iki-lē-din ایكيلدين] *{eAT} zf.* **1.** İkinci olarak; ikinci defa. **2.** Ondan sonra.

ikilem, [iki-le-m ?] *is.* **1.** Kendisini mutlak olarak kabul ettiren iki önermeden biri doğru ise diğeri kesin yanlış olan iki seçenekli önerme. **2.** *man.* *"Veya"* ile birbirine bağlı, her ikisi de biri doğru ise diğeri yanlış olan iki önermeli büyük önerme; dilemma; kıyas-ı mukassim.

ikileme, [iki-le-me] *is.* **1.** Bir varlığın sayısını ikiye çıkarma veya eylemi iki defa yapma durumu. **2.** Tekrarlama; yineleme. **3.** Tarlayı ekmeden önce iki defa sürme. **4.** *dbl.* Anlamı güçlendirmek için aynı kelimeyi art arda iki defa kullanma ya da yakın, zıt ve sesleri birbirini andıran kelimeleri birlikte kullanmak suretiyle yapılan kelime grubu; tekrarlar; ikizleme; tekrar grubu. **5.** *spor.* Voleybolda oyuncunun üst üste iki kez dokunması ile oluşan hata.

ikilemek[1], [iki-le-mek ایكلمك] *gçl. f. [-er] [-l(i)-yor]* **1.** Bir şeyin sayısını ikiye çıkarmak. **2.** Bir sözü bir daha söylemek; tekrarlamak. *{eAT} (aynı)* **3.** *{ağız}* Tarlayı ekimden önce iki defa sürmek. [DS] **4.** *{ağız}* Tarlayı hem enine hem boyuna sürmek. [DS] **5.** *argo.* Çekip gitmek; uzaklaşmak.

ikilemek[2], [iki-le-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* Karşıt taraflardan hangisini tutacağını bilememek; kararsız davranmak. [DS]

ikilenme, [iki-le-n-me] *is.* **1.** Sayının ikiye çıkarılma durumu ve eylemi. **2.** Tekrarlanma; yinelenme. **3.** *dbl.* Aynı sözcükte yan yana bulunan iki ünlünün iki hece oluşturacak biçimde söylenmesi olayı. *sa-at, ma-aş.*

ikilenmek, [iki-le-n-mek] *edil. f. [-ir]* **1.** İkiye yükseltilmek. **2.** Tekrarlanmak; yinelenmek. **3.** Bir daha yapılmak.

ikileşme, [iki-le-ş-me] *is.* İki tane olma durumu ve eylemi.

ikileşmek, [iki-le-ş-mek] *dönşl. f. [-ir]* İki tane olmak; aynı nitelikteki varlıkların sayısı ikiye çıkmak.

ikiletme, [iki-le-t-me] *is.* İkilenmesini sağlama.

ikiletmek, [iki-le-t-mek] *gçl. f. [-ir]* **1.** İkilemesini sağlamak. **2.** Sözü tekrarlatmak; yineletmek; tekrar ettirmek zorunda bırakmak.

ikileyden, [iki-le-y-den / iki-lē-din ایكلیدن] *{eAT} zf.* → ikileyin.

ikileydin, [iki-le-y-din / iki-lē-din ایكلیدن] *{eAT} zf.* → ikileyin.

ikileyin, [iki-leyin / iki-lē-din ایكلیدن] *{eAT} {OsT} zf.* **1.** İkinci olarak; ikinci defa. **2.** Ondan sonra.

ikileyü, [ékkī > iki-leyü] *{eT} zf.* Bir ikinci kez; ikileştirerek; yeniden; yine; ikinci olarak; tekrar. [EUTS] [Üç İtigsizler] [Gabain]

ikili, [iki-li] *sf.* **1.** İki parçadan oluşan. **2.** Kendisinde sözü edilen veya bilinen şeyden iki tane bulunan. **3.** (Oyun araçlarında) üzerinde iki işareti bulunan. **4.** (Anlaşma, sözleşme, karşılaşma vb. için) iki taraf arasında yapılmış olan. **5.** *mat.* (Sayı sistemi için) tabanı iki olan. **6.** *dbl.* İki öge içeren veya iki ayrı dilbilgisi özelliği taşıyan. **7.** *kim.* (Bileşikler için) iki elementten meydana gelmiş. **8.** *müz.* (Parça için) iki kişi, iki çalgı veya iki ses için düzenlenmiş. **9.** İki kişiden veya iki gruptan oluşan topluluk. **10.** At yarışlarında, yarışın birincisini ve ikincisini tahmin ederek oynanan kumar veya alınan bilet. ⧉ **ikili çatı,** *dbl. İki görevde de bulunabilen çatı durumu.*|| **ikili ek,** *dbl. Hem fiil hem de isim köküne getirilebilen ek.*|| **ikili ekleme,** *dbl. Bir kelimenin sonuna getirilen ekin iki ayrı koruyucu ses alması durumu.*|| **ikili kapakçık,** *anat. Kalbin sol kulakçığı ile sol karıncığı arasında bulunan kapakçık; mitral.*|| **ikili karşıtlık,** *dbl. İki seçenekli ayırıcı özellikleri bulunan karşıtlık.*|| **ikili kod,** *bsy. Bilgilerin 0 (hayır) veya 1 (evet) rakamlarını kullanarak kodlandığı sistem.*|| **ikili kodlanmış desimal** (onluk) **sistem,** *Her rakamı ikili kodlama ile ifade ederek onluk yapısını olduğu gibi koruyan numaralama sistemi.*|| **ikili kök,** *dbl. Hem isim hem de fiil olarak kullanılabilen kök.*|| **ikili oynamak,** *Birbiri ile çekişme içinde olan taraflardan hem birini hem de ötekini tutar görünmek.*|| **ikili sayı sistemi,** *mat. Gerçek sayıların on tabanı yerine bir ve sıfır rakamları kullanılarak iki tabanına göre yazıldığı sistem.*|| **ikili ünlü,** *dbl. Çıkarılışı sırasında başlangıçta ayrı, bitişte ayrı seslendirilen bir hecede yan yana bulunan iki ünlü (Türkçe'de yoktur.); diftong; çift ünlü.*|| **ikili ünlüleşme,** *dbl. Zaman içinde bir ünlünün tek hece içinde birbirinden ayrı iki ünlüye dönüşmesi olayı.*|| **ikili yaşantı,** *Bir hücreli organizmaların bulundukları ortama göre hava ile ve havasız yaşayabilme özelliği.*|| **ikili yatak,** *İki kişinin birlikte yatabileceği türden olan yatak; çift kişilik yatak.*

ikili[2], [iki-li] *{ağız} is.* **1.** İki yaşında burulmuş teke. **2.** Ortak; kuma. **3.** Elma, armut, ceviz vb. şeylerin bir kilosunun, buğday, pirinç vb. şeylerin iki kilosuyla değiştirilmesi işlemi. [DS] ⧉ **ikili birli,** *{ağız}*

1. İki pay birine, bir pay birine verilerek yapılan ortaklık. 2. → ikili[2]. [DS]

ikilik, -ği [iki-lik] *sf.* **1.** İki tanesi bir arada bulunan. **2.** İki ayrı ögeden veya değerden oluşan. **3.** İçine aynı şeylerden iki tane alabilen; iki tane taşıyabilen. **4.** İki değişik kullanımı veya uygulaması olan. **5.** *is.* (Görüş, düşünce veya siyasi ortam için) birbirine zıt veya farklı iki gruba bölünmüş olma durumu. **6.** *müz.* Birlik notanın ikide biri uzunluğu değerinde olan nota. **7.** İmparatorluk döneminde çıkarılmış iki kuruş (seksen para) değerindeki gümüş akçe. **8.** *fel.* Bazı mantıksal eklemler arasında var olan karşılıklık ilişkisi. **9.** *{ağız}* Bir çeşit aşık oyunu. [DS]

ikin, [ékkī > iki-n ایکین] *{eT} zf.* Tekrar; yeniden. [EUTS] ⊡ **ikin ara,** *İkisi arası.* [EUTS]|| **ikin ikin,** *{eAT} İkişer ikişer.*

ikinci, [iki-n-ti > iki-nci] *sf.* **1.** Benzerler arasında sıralama yapıldığında sırası iki olan. **2.** Değerlendirmede birinciden sonra gelen; ilk olamayan; başkasına göre daha az önemli olan; değeri daha az olan. **3.** Zaman içinde öncekine göre bir sonra yer alan. **4.** Kademeli düzende ilkten sonraki. **5.** *mecaz.* Ek olarak; yeni; bir başka. **6.** (Aynı tür işlem için) yinelenen; mükerrer. **7.** *is.* Birincinin arkasında yer alan kişi veya nesne. ⊡ **ikinci çağ,** *jeol. Birinci zaman ile üçüncü zaman arasında yaklaşık yüz elli milyon yıl sürdüğü tahmin edilen jeolojik çağ.*|| **ikinci derece,** *mat. İkinci kuvvetle ilgili olan veya karesi alınmış değer.*|| **ikinci derecedeki noktalar,** *huk. Sözleşme için gerekli olmasına rağmen taraflarca önem verilmeyen veya dikkate alınmayan konular.*|| **ikinci ferik,** *as. Eskiden tümgeneral rütbesine verilen isim.*|| **ikinci gelmek,** *Bir yarışmada birinciden sonraki ilk sırayı almak.*|| **ikinci güzlük,** *{ağız} Kasım ayından on gün sonra ekilen ekin.* [DS]|| **ikinci karşılaşma,** *spor. Bir sporcunun veya takımın yenildikten sonra aynı rakiple bir daha karşılaşması; öç alma; rövanş.*|| **ikinci kırdırma,** *bank. Kırdırılmış bir senedin bir daha kırdırılması işlemi; reeskont; mükerrer iskonto.*|| **ikinci şahıs,** *dbl. Şahıs zamiri ile fiil çekimine ait kişilerinden "sen" ve "siz" şahıslarını sıra sayısı ile belirten terim.*|| **ikinci tüketici,** *biy. Besin zincirinde bitkileri yiyen canlılarla beslenen hayvanlar.*|| **ikinci yarı,** *spor. Futbolda, iki dönemden sonraki.*|| **ikinci zar,** *bot. Bitki tohumunu örten zarların dıştan ikincisi.*

ikincil, [iki-nci-l] *sf.* **1.** İkinci sırada olan. **2.** İkinci derecede önem taşıyan; tali; sekonder. **3.** *tıp.* Başka olaylara bağlı olan. ⊡ **ikincil boğum,** *biy. Kromozom üzerinde bulunan ve metafazda iğe bağlanmayan, sendromerin dışında boyanmayan bölge; sekonder boğum.*|| **ikincil duygu hücresi,** *biy. Aldığı uyartıyı, kendisini saran sinir hücresi uzantıları ile ileten duygu hücresi tipi.*|| **ikincil elektron,** *fiz. Gelen ışınımla madde arasındaki etkileşim sonucu atom tarafından fırlatılan elektron.*|| **ikincil eşey karakterleri,** *anat. Erkeklerde androjen hormonların etkisinde gelişen sakal, bıyık gibi, dişilerde östrojen hormonları etkisinde gelişen memeler gibi eşey organları dışında gelişen özel eşey karakterleri; sekonder eşey karakterleri.*|| **ikincil koruyucu ekran,** *fiz. Saçılmış ya da sızıntı bir ışın demetini istenilen değere indirgemeyi sağlayan ekran.*|| **ikincil soğutma devresi,** *fiz. Nükleer santrallerde birincil soğutma devresinde oluşan ısıyı almaya yarayan soğutucu akışkanlı devre.*|| **ikincil soğutucu,** *fiz. Nükleer santrallerde birincil soğutma devresinde oluşan ısıyı almaya yarayan akışkan.*|| **ikincil süzgeç,** *fiz. İlk süzgecin yayınladığı ışını gidermeye yarayan süzgeç.*

ikincilik[1], -ği [iki-nci-lik] *is.* **1.** İkinci olma durumu. **2.** İkinci derece. **3.** *{ağız}* Bir şeyi beraber kullanma. [DS]

ikincilik[2], -ği [ikirci(k)-lik] *{ağız} is.* **1.** Kararsızlık; duraksama. **2.** Taraf tutma; ayırım yapma. [DS] ⊡ **ikincilik etmek** *{ağız} Taraflardan birine ayrı davranmak; bir tarafı kayırmak.* [DS]

ikincilikli, [ikirci-lik-li] *{ağız} sf.* **1.** (Kişi için) kuşkulu; kararsız. **2.** (İş için) çözümlenmemiş; bitmemiş; sonuçlanmamış. [DS]

ikincillik, -ği [iki-nci-l-lik] *is. psikol.* (Heymans ve Wiersman'a göre) çevresindeki olaylardan derin bir duygulanma içine giren, fakat bunları dolambaçlı ve karmaşık yollardan dile getiren bireyin durumu.

ikincüklü, [ikin-cük-lü] *{ağız} zf.* (Konuşmak için) iki tarafı da idare eder biçimde. [DS]

ikinç, [ékkī > iki-nç ایکینچ] *{eT} sf.* **1.** İkinci. [EUTS] [DLT] **2.** *{eAT} zf.* İkinci defa olarak. **3.** *{eAT}* Bu defa.

ikindi, [ékkī > iki-nti / éki-nti] *sf.* **1.** *{eT}* İkinci. [DLT] [EUTS] **2.** *{eT}* Öteki. [EUTS] [DLT] **3.** *zm. {eT}* Bazısı. [DLT] **4.** *is.* Öğle ile akşam arasındaki sürenin ortası. *{eT} (aynı)* [DLT] [KB] **5.** İkindi vakti kılınan namaz. ⊡ **ikindiden sonra dükkân açmak,** *Zamanı geçtikten sonra işe kalkışmak; işe geç kalmak.*|| **ikindi divanı,** *tar. İmparatorluk döneminde vezir konaklarında ikindi namazından sonra toplanan divan.*|| **ikindi ezanı,** *isl. İkindi vakti okunan günün üçüncü ezanı.*|| **ikindi güneşi gibi,** *1. (Zaman için) çok kısa süren. 2. Çabuk gelip geçen.*|| **ikindi namazı,** *isl. İkindi vakti kılınan günün üçüncü namazı.*|| **ikindi vakti,** *Öğle ile akşam arasındaki sürenin ortası.*|| **ikindi zamanı,** *Öğle ile akşam arasındaki sürenin ortası.*

ikindiüstü, [ikindi+ üst-ü] *zf.* İkindiye doğru; ikindi olduğu sıralarda.

ikindiüzeri, [ikindi+ü-z-er-i] *zf.* İkindiye doğru; ikindi sıralarında.

ikindiyin, [ikindi-y-in] *(ikindi'yin) zf.* İkindi vaktinde; ikindi olduğu zaman.

ikinti, [ékki > iki-nti] *{eT} sf.* İkinci. [Üç İtigsizler] [Gabain] [ETY] [EUTS]

ikintisiz, [ékkī > iki-nti-siz] *{eT} sf.* Emsalsiz; eşsiz; ikincisiz; yekta; benzersiz. [EUTS]

ikircik, -ği [*eT.* ikirç-gū̃ > ikirc-ik] *is.* **1.** Şüphe; işkil. *{ağız} (aynı)* [DS] **2.** Karar verememe; iki veya daha çok şeyden birini tercih edememe; kararsızlık; tercihsizlik; tereddüt *{ağız} (aynı)* [DS] **3.** *{ağız}* İki anlama gelen söz. [DS]

ikirciklenme, [ikircik-le-n-me] *is.* İşkillenme ya da kararsızlık içinde bulunma durumu ve eylemi.

ikirciklenmek, [ikircik-le-n-mek] *dönşl. f. [-ir]* **1.** İşkillenmek; şüphe etmek; şüphelenmek. *{ağız} (aynı)* [DS] **2.** Kararsızlık içinde bulunmak; kararsız olmak; tereddüt etmek.

ikircikli, [ikircik-li] *sf.* **1.** İşkilli; şüpheli; *{ağız} (aynı).* [DS] **2.** Karar veremeyen; iki veya daha çok şeyden birini tercih edemeyen; kararsız; tercihsiz; mütereddit. **3.** *{ağız}* (İş için) bitmemiş; sonuçlanmamış; çözümlenmemiş. [DS]

ikirciklik, -ği [ikircik-lik ایكرجكلك] *is.* İkircikli olma durumu; tereddüt.

ikircil, [*eT.* ikirç-gū̃ > ikircil] *sf. fel.* **1.** İki ayrı anlamı olan; iki anlama gelen; iki türlü yorumlanabilecek nitelikte olan. **2.** *man.* İçinde almaş bulunan; iki yolu olup da üçüncü bir yolu olmayan.

ikircim, [*eT.* ikirç-kün > ikirc-im] *is.* **1.** Şüphe; işkil; ikircik. **2.** Karar verememe; iki veya daha çok şeyden birini tercih edememe; ikircik; kararsızlık; tercihsizlik; tereddüt.

ikircimlenmek, [*eT.* ikirç-kün > ikircim-le-n-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* Kararsız davranmak. [DS]

ikircimli, [*eT.* ikirç-kün > ikircim-li] *sf.* **1.** İşkilli; ikircikli; şüpheli. **2.** Karar veremeyen; iki veya daha çok şeyden birini tercih edemeyen; kararsız; tercihsiz; mütereddit.

ikircimlik, -ği [*eT.* ikirç-kün > ikircim-lik] *is.* İkircikli olma durumu; tereddüt.

ikircinli, [*eT.* ikirç-kün > ikirc-in-li] *{ağız} sf.* Karar veremeyen. [DS]

ikircinlik, [*eT.* ikirç-kün > ikirç-in-lik ایكرجنلك] *{eAT} {OsT} is.* Tereddüt.

ikirçgü, [ékkī > iki-r-ç-gū̃] *{eT} is.* İşkil; şüphe; kuşku. [EUTS] [Gabain]

ikirçgün, [ékkī > ikirç-gü-n] *{eT} sf.* **1.** Şüpheli. **2.** Tereddütlü; ikircikli. [DLT] **3.** Tereddüt; ikircik.

ikirer, [ékkī-r-er] *{eT}* İkişer. [EUTS]

ikistire, [Fr. extra] *{ağız} sf.* En iyi. [DS]

ikişer, [*eT.* iki-re-r > iki-şer] *sf.* **1.** Her birine iki adet düşen. **2.** Her zaman ikisi bir arada bulunan. ⊡ **ikişer ikişer,** *Her defasında iki tanesi bir arada olarak.*|| **ikişer olmak,** *Her sırada iki kişi bulunacak şekilde dizilmek.*

ikişerli, [iki-şer-li] *sf.* Her sırasında iki adet bulunacak biçimde ayrılmış, bölünmüş veya dizilmiş olan; ikişer ikişer.

ikit, [ig-id̠] *{eT}* → igid. [DLT] [EUTS]

ikitmek, [ig-id̠-mek] *{eT}* → igidmek. [DLT]

ikiyle, [iki-y-le ایكیله] *{eAT} zf.* İkisi ile.

ikiyüzlü, [iki+yüz-lü] *sf.* **1.** Kendisinde bulunmayan bir erdemi varmış gibi gösteren; söyledikleri ile yaptıkları birbirini tutmayan; özü başka sözü başka olan; riyakâr. **2.** Birbirine karşı olan iki taraftan her birine ondan yanaymış gibi görünen; müraî.

ikiyüzlülük, -ğü, [iki+yüz-lü-lük] *is.* İkiyüzlü olma durumu; riya; müraîlik. ⊡ **ikiyüzlülük etmek,** *İkiyüzlü olan kişiye yakışır bir davranışta bulunmak; riyakârlık etmek.*

ikiz, [*eT.* ékkī > ékki-z > iki-z ایكز] *sf.* **1.** *{eAT}* İki tane; bir çift. **2.** (İki kardeş için) bir doğumda dünyaya gelen. *{eT} (aynı)* [ETY] **3.** *bot.* Aynı çiçekten oluşmuş birbirine yapışık iki meyve. **4.** Birbirine çok benzeyen; eş. ⊡ **ikiz anlam,** *man. 1. Bir önermenin birbirinden farklı iki anlam verebilecek biçimde kurulmuş olması; ipham. 2. İki türlü anlam verecek biçimde kurulmuş olan anlatım.* || **ikiz anlamlı,** *İkiz anlamı olan.*|| **ikiz doğurmak,** *1. Bir doğumda iki çocuk meydana getirmek. 2. Bir iş veya meseleden dolayı aşarı sıkıntıya düşmek.*|| **ikiz gibi,** *(Kardeşler ve başka çocuklar için) birbirine çok benzeyen.*|| **ikiz ünlü,** *dbl. Hecede yan yana bulunan iki ünlü; art arda iki ünlü (Türkçe'de yoktur.); diftong; çift ünlü.*|| **ikiz ünsüz,** *dbl. Aynı ses içinde farklı biçimlerde çıkarılan birbirine kaynaşmış iki ayrı ünsüz.*

ikizkenar, [iki-z + kenar] *sf.* İki kenarı birbirine eşit olan. ⊡ **ikizkenar üçgen,** *mat. İki kenarı birbirine eşit olan üçgen.*|| **ikizkenar yamuk,** *mat. Paralel olmayan kenarları birbirine eşit olan yamuk.*

ikizleme, [iki-z-le-me] *is.* **1.** İkiz duruma getirme eylemi. **2.** *dbl.* Kuruluş bakımından doğru olup da iki ayrı anlama gelen veya öyle yorumlanabilen cümlenin durumu.

ikizlemek, [iki-z-le-mek] *gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* **1.** (Koyun, keçi veya inek için) iki kez sağmak. **2.** İkiz doğurmak. **3.** *{ağız}* İkilemek. [DS]

ikizlenme, [iki-z-le-n-me] *is.* **1.** İkiz duruma gelme; ikiz olma. **2.** *kim.* Aynı türden iki ve daha çok kristalin düzenli biçimde iç içe geçmesi.

ikizlenmek, [iki-z-le-n-mek] *dönşl. f. [-ir]* **1.** İkiz olmak; ikiz duruma gelmek. **2.** *kim.* (İki ve daha çok kristal için) ikiz konum oluşturmak.

İkizler, [iki-z-ler] *is.* **1.** *gök b.* Zodyak üzerinde Boğa ile Yengeç burçları arasında yer alan, 1,6 ve 1,2 kadirden, birbirine çok yakın ve çok parlak, Sa-

manyolu'na paralel duran Kastor ve Polluks adlı iki temel yıldızla tanımlanan burçlar takım yıldızı. **2.** 22 Mayıs-22 Haziran arasına rastlayan burç; ikizler burcu.

ikizleşme, [iki-z-le-ş-me] *is.* **1.** Sonradan ikizlik özelliği kazanma. **2.** *tıp.* İki diş arasındaki tüm dokuların birbirine bitişmesi ile meydana gelen diş anomalisi.

ikizli, [iki-z-li] *sf.* **1.** (Anne için) ikiz çocuğu olan. **2.** (Araç için) aynı işe yarayan parça veya iki kolu bulunan. **3.** *man.* (Anlatım, önerme için) kendisinden iki anlam çıkarılabilen; ikiz anlamlı.

ikizlik, -ği [iki-z-lik] *is.* İkiz olarak bulunma durumu; ikiz olma durumu.

ikizlilik, -ği [iki-z-li-lik] *is.* **1.** İkiz çocuğu olma durumu. **2.** Aynı işe yönelik iki parçası veya kolu bulunan aracın durumu. **3.** *man.* Kendisinden iki anlam çıkarılabilen önerme veya anlatımın durumu; kaypaklık.

ikkiz, [ékkī > ikki-z] *{eT}* İkiz. [DLT] ⊞ **ikkiz oglan,** *{eT} İkiz çocuk.* [DLT]

iklab, [Ar. iḳlāb اقلاب] *(iklâ:b) {OsT} is.* **1.** Tersine çevirme; aksine döndürme. **2.** Tersine çevrilme.

-ikle-, [-a-k-la- / -ekle- / -ıkla- / -ikle- / -ukla- / -ükle-] *yap. e.* → -akla-.

iklemek, [irk *(zor, güç, kuvvet)* > irk-lē-mek] *{eT} gçl. f. [-r]* Toprağa düzenli aralıklarla basmak; ayakla çiğnemek. [DLT] [İKPÖy.]

ikleşmek, [irk-lē-mek > irk-le-ş-mek] *{eT} işteş. f. [-ür]* Birbirine uyup durmak; bir şeyi ayakla çiğnemekte birbirine yardım etmek. [DLT]

ikletmek, [irk-lē-mek > irk-le-t-mek] *{eT} gçl. f. [-ür]* Ayakla çiğnetmek; ayak bastırmak. [DLT]

iklil, [Ar. iklīl اكليل] *(ikli:l) {OsT} is.* **1.** Taç. **2.** Tırnağı çevreleyen deri. **3.** *bot.* Çiçeğin taç kısmı. **4.** Yazma eserlerde başlıklara verilen ad; serlevha; başlık. ⊞ **iklîl-i cenūbî,** *{OsT} gök b. Güney tacı.*|| **iklîl-i Şemsî,** *{OsT} gök b. Güneş tacı.*|| **iklîl-i şimālî,** *{OsT} gök b. Kuzey tacı; gök kürenin kuzey kutbunda parlak yıldızlardan meydana gelen bir küme, (Corona).*

iklilî, [Ar. iklīlī اكليلى] *(ikli:li:) {OsT} sf.* Taçla ilgili; çelenge ait.

iklim, [Yun. klima *(eğim)* > Ar. ıklīm اقليم] *{OsT} is.* **1.** Belli bir yerde insan ve diğer canlılar üzerinde etkili olan hava yuvarlağı olaylarının ortalama olarak gösterdiği çeşitli sıcaklık, yağış, rüzgâr, basınç vb. durumların tümü. **2.** Ülke; diyar; memleket. **3.** *mecaz.* Manevi ortam. **4.** Eski coğrafya bilgilerine göre ekvatordan kuzey kutbuna kadar olan yeryüzünün ayrıldığı yedi bölgeden her biri. **5.** *biy.* Canlıların sürekli olarak yaşayıp çoğalabildikleri yeni ortam. ⊞ **iklim bilimci,** *İklimleri inceleyen, onları kuşaklara göre sınıflandıran uzman; iklim bilimi uzmanı; klimatolog.*|| **iklim bilimi,** *1. İklimleri inceleyen ve kuşaklara göre sınıflandıran bilim dalı; klimatoloji. 2. tıp. İklimleri ve fiziksel, kimyasal, biyolojik vb. özelliklerini, sağlam veya hasta organizmalar üzerinde gösterdiği etki bakımından inceleyen tıp dalı.*|| **iklim tedavisi,** *tıp. Bir hastalığı iyileştirmek veya önlemek amacıyla çeşitli iklim özelliklerinden yararlanmayı amaçlayan iyileştirme yöntemi.*

iklimleme, [iklim-le-me] *is.* Yapıların ve kapalı ortamların sıcaklık, nem ve temizliğini, bu iş için gereken hava akımını sağlamaya yönelik işlemlerin tümü; klimatizasyon. ⊞ **iklimleme** (aygıtı) **cihazı,** *İstenilen iklimleme şartlarını sağlayan düzenek veya alet; klima.*

iklimlemek, [iklim-le-mek] *gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* İklimleme işlerini gerçekleştirmek.

ikmak, [yık-mak > ik-mak] *{ağız} gçl. f. [-ar]* (Sebze, ekin vb. için) yere yatırmak; devirmek. [DS]

ikmal, -li [Ar. kemāl > ikmāl اكمال] *(ikma:l) {OsT} is.* **1.** İstenilen düzeye getirme; kemale erdirme; olgunlaştırma. **2.** Eksik kalmış bir şeyi tamamlama; tamam hâle getirme. **3.** Bir şeyi bitirme, sona erdirme. **4.** *as.* Bir birliğin ihtiyaç duyduğu madde ve malzemeleri, nitelik ve miktarı açısından istenilen şekilde ve istenilen yerde hazır bulundurma işlemlerinin tümü. **5.** *ed.* Bir dize veya cümledeki anlamın diğer dize veya cümleler tarafından tamamlanması. ⊞ **ikmale kalmak,** *eğit. Sene içinde yapılan sınavda başarı gösteremeyerek yapılacak ikinci imtihana girme durumunda kalmak; başarısız olmak.*|| **ikmal etmek,** *Tamamlamak; bitirmek.*|| **ikmal gemisi,** *as. Denizaltı veya su üstü gemilerine yakıt, yiyecek, içecek ve gerekli diğer askerî malzemeyi ikmal etmekle görevli gemi.*|| **ikmal imtihanı,** *eğit. Sene içinde ya da yapılan ilk imtihanda derslerinden geçer not alamayanlar için açılan ikinci bir imtihan; bütünleme sınavı.*|| **ikmal subayı,** *as. Birliğin ikmal işlerini yerine getirmek üzere görevlendirilmiş subay.*|| **ikmal uçağı,** *as. Uçuş anında diğer uçaklara havadan yakıt ikmali yapmakta kullanılan yakıt taşıma uçağı.*|| **ikmal yapmak,** *as. Bir gemi, uçak veya taşıta, yakıt dahil, gerekli olan malzemeyi vermek, eksiklerini tamamlamak.*

ikmam, [Ar. ikmām اقمام] *(ikma:m) {OsT} is.* **1.** Elbiseye yen yapma. **2.** (Ağaç için) tomurcuklanma.

ikman, [Ar. idmān] *{ağız} is.* İdman; egzersiz. [DS]

ikmezimek, [enez-i-mek > ikmez-i-mek] *{ağız} gçsz. f. [-r]* (Şiddetli yağmur veya fırtına için) hafiflemek. [DS]

ikna, -a'ı [Ar. ḳanāʿat > iḳnāʿ اقناع] *(ikna:) {OsT}* **1.** Birini bir şey yapmaya razı etme. **2.** Bir konuda inandırma. **3.** Kandırma. **4.** Biri tarafından, bir şey

yapmaya razı edilme. **5.** Bir konuda inandırılma. **6.** Kandırılma. ⚿ **ikna etmek,** *Razı etmek; inandırmak; kandırmak.*|| **ikna olmak,** *Razı olmak; inanmak; kanmak.*

iknaiyat, [Ar. iḳnāʿiyyāt اقناعيات] *(ikna:iya:t)* *{OsT}* *is.* İkna etmek, inandırmak için söylenen sözler.

iknan, [Ar. iknān اكنان] *(ikna:n)* *{OsT}* *is.* Gizleme; örtme.

ikon, [Yun. eikon *(imge)* > Fr. icone] *is.* **1.** Bizans geleneğine bağlı doğu Hristiyan kiliselerinde İsa, Meryem veya ermişlerin tahta üzerine yumurtalı veya mumlu boyalarla yapılmış, ayin düzeninin tamamlayıcısı niteliğindeki resimler. **2.** *dbl.* Dış gerçekle bağlantısı bulunan şekil veya resim biçimindeki gösterge.

ikona, [Yun. eikon *(imge)*] *is.* Bizans geleneğine bağlı doğu Hristiyan kiliselerinde İsa, Meryem veya ermişlerin tahta üzerine yumurtalı veya mumlu boyalarla yapılmış, ayin düzeninin tamamlayıcısı niteliğindeki resimleri; kutsal resim ve şekiller..

ikonografi, [Fr. iconographie] *is.* **1.** İkonların tanıtılması ve açıklanması. **2.** Aynı konuyu gösteren çeşitli sanat eserlerinin tasnif edilmesi işlemi; böyle tasnifi yapılmış eserlerin görüntüsü. **3.** Portre koleksiyonu

ikra[1], **-a'i** [Ar. iḳra' اقراء] *(ikra:, k kalın söylenir)* *{OsT}* *is.* Okuma; okutma.

ikra[2], **-a'i** [Ar. ikra' اكراء] *(ikra:)* *{OsT}* *is.* **1.** Kiraya verme. **2.** Kiraya verilme.

ikrah, [Ar. kerh > ikrāh اكراه] *(ikra:h)* *{OsT}* *is.* **1.** Tiksinme; iğrenme. **2.** Birine isteği dışında zorlama ile bir iş yaptırma. **3.** *huk.* Bir sözleşme yapmak amacıyla sözleşme şartlarını kabul etmeyen tarafa diğer tarafın tehdit ve zor kullanması eylemi; korkutma. ⚿ **ikrah etmek,** *Tiksinmek.*|| **ikrah getirmek,** *Tiksinmeğe başlamak.*|| **ikrāh-ı gayr-i mülcî,** *{OsT} huk. Eskiden uygulanan dayak veya hapis cezalarına ilişkin zorlayıcılık.*|| **ikrāh-ı mülcî,** *{OsT} huk. Eskiden uygulanan ölüm veya organ kesmeye ilişkin zorlayıcılık.*|| **ikrāh-ı nākıs,** *{OsT} huk. Eskiden uygulanan dayak ve hapis gibi keder ve sıkıntıyı gerektiren cezalara ilişkin zorlayıcılık.*|| **ikrāh-ı tamm,** *{OsT} huk. Eskiden uygulanan öldürme veya organ kesmeye ilişkin zorunluluk.*

ikrahen, [Ar. ikrāhen اكراهاً] *(ikra:hen)* *{OsT}* *zf.* **1.** Tiksinerek. **2.** Tehdide baş vurularak; zoraki; zorla.

ikrahlık, -ğı [ikrah-lık] *is.* İğrenme, tiksinme durumu.

ikram, [Ar. kerem > ikrām اكرام] *(ikra:m)* *{OsT}* *is.* **1.** Konuğu ağırlama. **2.** Bir şeyi armağan olarak sunma. **3.** Alış verişte alıcı lehine hesap dışı olarak yapılan indirim. **4.** Sunulan şey. ⚿ **ikram etmek,** *1. Konuğu bir şey sunarak ağırlamak. 2. Konuğa bir şey sunmak. 3. Hediye vermek; armağan vermek. 4. Fiyatta alıcı lehine hesap dışı indirim yapmak.*|| **ikram görmek,** *Konuk olarak ağırlanmak.*

ikramat, [Ar. ikrāmāt اكرامات] *(ikra:ma:t)* *{OsT}* *is.* Ağırlamalar; ikramda bulunmalar.

ikramcı, [ikram-cı] *is.* İkramda bulunmayı seven; mükrim.

ikramen, [Ar. ikrāmen اكراماً] *(ikra:'men)* *{OsT}* *zf.* Ağırlayarak; saygı olsun diye.

ikramiye, [Ar. kerem > ikrām > ikrāmiyye اكراميه] *(ikra:miye)* *{OsT}* *is.* **1.** Bahşişler; bağışlar. **2.** Bir yerde çalışanlara kazançtan dağıtılan para. **3.** İyi çalışan personele maaştan ayrı ödenen para. **4.** Piyango, loto, toto gibi şans oyunlarında bir kişiye çıkan para veya eşya.

ikramiyeli, [ikramiye-li] *sf.* İkramiyesi olan.

ikrar, [Ar. ḳarār > iḳrār اقرار] *(ikra:r, k kalın söylenir)* *{OsT}* *is.* **1.** İnkâr etmeyerek açık olarak söyleme; saklamadan söyleme; itiraf etme. **2.** Kararını bildirme; dil ile söyleme; açıklama. **3.** Doğru bulma; benimseme; kabul; onama; tasdik. **4.** *huk.* Bir davada taraflardan birinin, aleyhine karşı tarafça ileri sürülen bir olayın doğruluğunu, mahkeme önünde beyan etmesi; doğruyu söyleme. ⚿ **ikrara gelmek,** *İnkâr etmekten vazgeçerek doğruyu söylemek.*|| **ikrardan dönmek,** *Verilen sözden dönmek; vazgeçmek.*|| **ikrar etmek,** *İnkâr etmeyerek açıkça söylemek; kabul etmek.*|| **ikrār-ı bi'l-kitābe,** *{OsT} Birine olan borcu yazı ile bildirme.*|| **ikrār-ı marîz,** *{OsT} Ölüm hâlinde edilen ikrar; vasiyetname.*|| **ikrār-ı mülk,** *{OsT} Mal beyanı.* || **ikrār-ı müphem,** *Güvenilmez demeç; şüpheli ikrar.*|| **ikrār-ı sarîh,** *{OsT} Açık ikrar.*|| **ikrar vermek,** *1. Söz vermek. 2. Bir tekkeye girip tarikata bağlanmak.*

ikraz, [Ar. ḳarz > iḳrāz اقراز] *(ikra:z, k kalın söylenir)* *is.* Ödünç verme; borç verme. ⚿ **ikraz etmek,** *Ödünç vermek.*|| **ikraz müesseseleri,** *Kredi kurumları.*|| **ikrāz ve istikrāz,** *{OsT} Borç verme ve borç alma.*

ikrazat, [Ar. iḳrāzāt اقرازات] *(ikra:za:t)* *{OsT}* *is.* Ödünç vermeler.

iks ışınları, [Fr. X + (ışı-n-lar-ı)] *is. fiz.* Fotonlardan oluşan ve dalga boyları gözle görülen ışığınkinden çok daha düşük olan ve gama ışını dışındaki ışınlar.

iksa[1], **-a'i** [Ar. ḳasvet > iḳsā' اقساء *{OsT}*] *(iksa:, k kalın söylenir)* *is.* Sıkıntı verme; sıkma; kasvet verme. ⚿ **iksā'-yı kalb,** *{OsT} İç sıkıntısı.*

iksa[2], **-a'i** [Ar. kisvet > iksā' اكساء] *(iksa:)* *{OsT}* *is.* Giydirme; giyecek verme. ⚿ **iksā'-yı eytām,** *{OsT} Yetimlerin giydirilmesi.*

iksad, [Ar. kisad > iksād اكساد] *(iksa:d)* *{OsT}* *is.* **1.** Alışverişte durgunluğa sürükleme. **2.** Alışverişte durgunluğa sürüklenme.

iksal, -li [Ar. kesel > iksāl اكسال] *(iksa:l)* *{OsT}* *is.* Bıkkınlık verme; bezdirme.

iksam, [Ar. ḳasem > iḳsām اقسام] *(iksa:m)* *{OsT}* *is.* Yemin etme; and içme.

iksar[1], [Ar. iḳṣār اقصار] *(iksa:r)* *{OsT}* *is.* Yapmak zorunda olduğu bir şeyi yapmak elinde iken yapmamak; savsaklamak.

iksar[2], [Ar. keṣret > ikṣār اكثار] *(iksa:r)* *{OsT}* *is.* **1.** Çoğaltma; artırma. **2.** Çoğaltılma. ☞ **iksār-ı kelām,** *{OsT}* *ed.* Sözü gereksiz yere uzatma.

iksat, [Ar. iḳsāṭ اقساط] *(iksa:t)* *{OsT}* *is.* Doğruluk gösterme; hak gözetme.

iksen, [Yun. akson] *{ağız}* *is.* Araba tekerleklerini birbirine tutturan ağaç; eksen; iğ. [DS]

ikseren, [Yun. ekstrem] *{ağız}* *is.* Teknedeki hamuru kazımakta kullanılan araç. [DS]

iksir, [Yun. eksairein *(damıtmak)* > Ar. iksīr اكسير] *(iksi:r)* *{OsT}* *is.* **1.** Etkili şurup. **2.** Eskiden insanı ölümsüzleştireceğine, maddeleri altına çevireceğine inanılan hayalî bir sıvı. **3.** İç ferahlığı veren ilaç, içki veya içecek. **4.** İnsana aşk ilhamı veren büyülü içki. **5.** Çeşitli maddeleri düşük dereceli ve kokulu, şekerli alkolde eritmek suretiyle elde edilen ilaç. **6.** *tasvf.* Ariflerin, ermişlerin bakışları. **7.** *tasvf.* Tarikat şeyhinin öğütleri, anlamlı sözleri. ☞ **iksîr-i a'zām,** *{OsT}* *Diğer madenleri altına çevirdiği sanılan taş.*|| **iksîr-i hayāt,** *{OsT}* *Ebedî hayata, sonsuzluğa kavuşturan içki.*

iksun, [Far. iksūn / eksūn اكسون] *{OsT}* *is.* Süslü elbise.

ikşi'rar, [Ar. iḳşiʿrār اقشعرار] *(ikşi-ra:r)* *{OsT}* *is.* Ürperme. ☞ **ikşi'rār-ı eş'ār,** *{OsT}* *Kılların diken diken olması.*

iktab, [Ar. kitābet > iktāb اكتاب] *(ikta:b)* *{OsT}* *is.* **1.** Birine söyleyerek yazdırma; dikte etme. **2.** Güzel yazı yazmasını öğretme.

iktam, [Ar. ketm > iktām اكتام] *(ikta:m)* *{OsT}* *is.* Saklama; gizleme.

iktan, [Ar. iktān اكتان] *(ikta:n)* *{OsT}* *is.* **1.** Yapıştırma. **2.** Yapıştırılma.

iktar, [Ar. iḳṭār اقطار] *(ikta:r)* *{OsT}* *is.* **1.** İmbikten çekme; damıtma. **2.** Damıtılma.

iktat, [Ar. iktāt اكتات] *(ikta:t)* *{OsT}* *is.* Kulağa fısıldama.

ikte, [*eT.* iktū > ekti / ikti / ikte] *{ağız}* *sf.* Acemilik dönemini geçirmiş olan; alışkın. [DS]

ikti, [*eT.* iktū > ekti / ikte / ikti ايكدى] *{ağız}* *sf.* **1.** (Hayvan vb. için) insana alışmış; insandan kaçmayan; çobana alışkın; alışkın. **2.** Anası öldüğü için başka bir koyunu emmeğe alıştırılmış kuzu, oğlak. **3.** (Çocuk için) anasız babasız büyüdüğünden şımarık davranan. **4.** Açgözlü. [DS]

iktibas, [Ar. iḳtibās اقتباس] *(iktiba:s, k kalın söylenir)* *{OsT}* *is.* **1.** Ödünç alma. **2.** *ed.* Yazıda başkasına ait bir sözü, bir fikri veya bir cümleyi olduğu gibi aktarma; alıntı. **3.** Şiirde ayet ve hadîs kullanma. ☞ **iktibas etmek,** *1. Ödünç almak. 2. ed. Başkasına ait bir söz, cümle veya fikri kendi yazısında kullanmak üzere kime ait olduğunu, hangi eserinden alındığını belirterek kullanmak; aktarmak; alıntılamak.*

iktibasat, [Ar. iḳtibāsāt اقتباسات] *(iktiba:sa:t, k kalın söylenir)* *{OsT}* *is.* Aktarmalar; alıntılar.

iktibasen, [Ar. iḳtibāsen اقتباساً] *(iktiba:sen, k kalın söylenir)* *{OsT}* *zf.* Alıntı yoluyla; aktararak; iktibas ederek.

iktida, -a'i [Ar. ḳıdve *(örnek)* > iḳtidā' اقتداء] *(iktida:, k kalın okunur)* *{OsT}* *is.* **1.** Örnek olarak alma. **2.** Uyma; tabi olma. ☞ **iktidā' etmek,** *Uymak; tabi olmak.*

iktidaen, [Ar. iḳtidā'en اقتداءً] *(iktida:en, k kalın söylenir)* *{OsT}* *zf.* Uyarak; uymak suretiyle; tabi olarak.

iktidar, [Ar. ḳudret > iḳtidār اقتدار] *(iktida:r, k kalın söylenir)* *{OsT}* *is.* **1.** Bir işi yapabilme gücü; erk; kudret; kuvvet. **2.** Bir işi başarabilme yeteneği. **3.** Yapabilme yetkisi; yetkiye dayalı güç. **4.** Devlet yönetimini elinde bulundurma, devlet gücünü kullanma yetkisi; hükümet etme. **5.** Devlet gücünü ve yönetimini elinde tutan kişi veya kuruluş; hükümet yönetimini elinde bulundurma; hükümet. **6.** *huk.* Bir topluluk içinde, doğal, maddî ve manevi etkenler sonucu bazı kişi, grup ve kurumların buyurma ve buyruklarını yaptırma gücü. **7.** *mecaz.* Kabiliyet; yetenek. **8.** *mecaz.* Erkek için cinsel güç bakımından yeterlilik. ☞ **iktidara gelmek,** *Devlet yönetimini üstlenmek; hükümet olmak.*|| **iktidarda olmak,** *Hükümet yönetimini elinde bulundurmak.*|| **iktidardan düşmek,** *Devlet yönetiminde hükümet olma yetkisini başka bir parti veya gruba bırakmak zorunda kalmak; devlet yönetimini devretmek.*|| **iktidār-ı kāmin,** *Gizli güç.*|| **iktidarı olmak,** *Bir işi yapabilecek güç, yetenek veya koşullara sahip olmak.*

iktidarî, [Ar. iḳtidārī اقتدارى] *(iktida:ri:, k kalın söylenir)* *{OsT}* *sf.* **1.** Gücü yetme ile ilgili. **2.** *is.* Yeterlik. ☞ **iktidārî fi'il,** *{OsT}* *dbl. Yeterlik fiili.*

iktidarlı, [iktidar-lı] *sf.* İktidar sahibi olan; güçlü; nüfuzlu.

iktidarsız, [iktidar-sız] *sf.* **1.** Bir işi yapmak için gücü, yeteneği, yetkisi olmayan; beceriksiz; yetersiz. **2.** (Erkek için) cinsel gücü olmayan; cinsel yetersizlik durumunda bulunan.

iktidarsızlık, -ğı [iktidar-sız-lık] *is.* **1.** Bir işi yapabilmek için kendinde güç eksikliği bulunma; etkin olamama durumu; güçsüzlük; beceriksizlik; yetersizlik. **2.** *tıp.* (Erkek için) cinsel ilişkinin herhangi bir evresinde görülen eksiklik.

iktifa, -a'i [Ar. kifâyet > iktifâ' اكتفاء] *(iktifa:) {OsT} is.* Bir şeyi kendisi için yeterli bularak daha çoğunu istememe; yetinme; yeter bulma; kanaat etme; kanma. ⊟ **iktifa etmek,** *Yeterli bulmak; yetinmek, kanmak.*

iktihal[1], **-li** [Ar. iktihāl اكتهال] *(iktiha:l) {OsT} is.* **1.** (Saç ve sakal için) kır düşme; ağarma. **2.** Yaşlanmak; kocama; ihtiyarlama.

iktihal[2], **-li** [Ar. iktiḥāl اكتحال] *(iktiha:l) {OsT} is.* Sürme çekme; sürme çekinme.

iktiham, [Ar. iḳtiḥām اقتحام] *(iktiha:m, k kalın söylenir) {OsT} is.* **1.** Bir şeyin üzerine saldırma; atılma. **2.** Göğüs germe; karşı durma; katlanma. **3.** Zorlukları yenme. **4.** Küçük görme; hakir bulma.

iktihamat, [Ar. iḳtiḥāmāt اقتحامات] *(iktiha:ma:t) {OsT} is.* **1.** Saldırışlar. **2.** Zorluklara katlanmalar. **3.** Güçlükleri yenmeler.

iktihan, [Ar. iktihān اكتهان] *(iktiha:n) {OsT} is.* Saçları kırarma; kır saçlı olma.

iktila, -a'ı [Ar. ḳalᶜ *(koparma)* > iḳtilāᶜ اقتلاع] *(iktilâ:, k kalın söylenir) {OsT} is.* **1.** Koparma. **2.** Kopma. **3.** Kapıp alma.

iktileşmek, [*eT.* iktü > ikti-le-ş-mek] *{ağız} is. gçsz. f. [-ir]* (Yaban hayvanları için) ehlileşmek. **2.** (Binek veya koşum hayvanları için) eyere veya koşuma alıştırılmak; uysallaşmak. **3.** Kurnazlaşmak. [DS]

iktilik, -ği [ikti-lik] *{ağız} is.* Açgözlülük. [DS]

iktim, [ilk-in / ilk-ten > iktim] *{ağız} zf.* İlk olarak; ilk kez; ilkten. [DS]

iktiman, [Ar. iktimān اكتمان] *(iktima:n) {OsT} is.* Gizlenme; saklanma. ⊟ **iktimān-ı sārık,** *{OsT} Hırsızın saklanması.*

iktina[1], **-a'i** [Ar. iktinā' اكتناء] *(iktina:) {OsT} is.* Gizlenme; saklanma.

iktina[2], **-a'i** [Ar. iḳtinā' اقتناء] *(iktinā:, k kalın söylenir) {OsT} is.* **1.** Çalışma ve kazanma. **2.** Bir iş edinme; meslek sahibi olma; iş tutma. **3.** Bir şeyi biriktirme; yığma; toplama. **4.** Tuzak kurarak avlanma.

iktinah, [Ar. iktināh اكتناه] *(iktina:h) {OsT} is.* Aslını esasını anlama; kökünü anlama.

iktinan, [Ar. iktinān اكتنان] *(iktina:n) {OsT} is.* Saklanma; gizlenme. ⊟ **iktinān-ı nisvān,** *{OsT} Kadınların erkeklerden kaçması; saklanması, gizlenmesi.*

iktinas, [Ar. ḳanṣ > iḳtināṣ اقتناص] *(iktina:s, k kalın söylenir) {OsT} is.* Tuzakla avlanma.

iktira[1], **-a'ı** [Ar. ḳurᶜa > iḳtirāᶜ اقتراع] *(iktira:, k kalın söylenir) {OsT} is.* Ad çekme; kur'a çekme; seçme.

iktira[2], **-a'i** [Ar. kirā' > iktirā' اكتراء] *(iktira:) {OsT} is.* Kira ile tutma; kiralama.

iktirab[1], [Ar. iktirāb اكتراب] *(iktira:b) {OsT} is.* **1.** Üzgün olma; kederlenme. **2.** Kaygı ve kuşku duyma; kaygılanma; kuşkulanma.

iktirab[2], [Ar. ḳurb *(yakın)* > iḳtirāb اقتراب] *(iktira:b, k kalın söylenir) {OsT} is.* **1.** Yakınlaşma; yakına gelme. **2.** Bir yere varma; ulaşma.

iktirac, [Ar. iktirāc اكتراج] *(iktira:c) {OsT} is.* Küflenme; paslanma.

iktirah, [Ar. ḳarḥ > iḳtirāḥ اقتراح] *(iktira:h) {OsT} is.* Akla geldiği gibi söyleyiverme; içe doğduğu şekilde ifade etme. ⊟ **iktirāh etmek,** *{OsT} İçe doğduğu şekilde söylemek.*

iktirahat, [Ar. iḳtirāḥāt اقتراحات] *(iktira:ha:t) {OsT}) is.* Birdenbire, düşünmeden içe doğduğu gibi söylenen şeyler.

iktiran, [Ar. ḳarn *(yakınlık)* > iḳtirān اقتران] *(iktira:n, k kalın söylenir) {OsT} is.* **1.** Bir şeyin yanına, yakınına gelme; yaklaşma; yakınlaşma. **2.** Bir yere varma; ulaşma. ⊟ **iktirān-ı kevākib,** *{OsT} gök b. İki gök cisminin birbirine yaklaşması; kıran.*|| **iktirān-ı sa'deyn,** *{OsT} Uğur sayılan, Venüs ve Jüpiter gezegenlerinin birbirine yaklaşması olayı.*

iktiras, [Ar. iḳtirāṣ اقتراث] *(iktira:s) {OsT} is.* **1.** Kötü bir durumla karşılaşma. **2.** Gücünü yitirme. **3.** Kederlenme. **4.** Bir şeyle ilgilenme.

iktiraz, [Ar. ḳarż > iḳtirāż اقتراض] *(iktira:z, k kalın söylenir) {OsT} is.* Borç alma; borca girme; ödünç alma.

iktisa[1], **-a'i** [Ar. kisvet > iktisā' اكتساء] *(iktisa:) {OsT} is.* Giyme; giyinme. ⊟ **iktisā etmek,** *Elbise giymek; giyinmek.*

iktisa[2], **-a'i** [Ar. iḳtiṣā' اقتثاء] *(iktisa:) {OsT} is.* **1.** Biriktirme. **2.** Biriktirilme. ⊟ **iktisā-yı nükūd,** *{OsT} Para biriktirme.*

iktisab, [Ar. kesb > iktisāb اكتساب] *(iktisa:b) {OsT} is.* Edinme; kazanma; edinim. ⊟ **iktisāb-ı şān ü şöhret,** *{OsT} Şan ve şöhret sahibi olma.*|| **iktisāb etmek,** *{OsT} Edinmek; kazanmak.*

iktisabat, [Ar. iktisābāt اكتسابات] *(iktisa:ba:t) {OsT} is.* Kazanımlar; edinimler.

iktisabî, [Ar. iktisāb > iktisābī اكتسابى] *(iktisa:bi:)* *{OsT} sf.* **1.** Kazanılmış; iktisap edilmiş. **2.** (Durum için) kazandırıcı.

iktisad, [Ar. ḳaṣd > iḳtiṣād اقتصاد] *(iktisa:d) {OsT} is.* **1.** Aşırı gitmeme; aşırı davranmama. **2.** → iktisat.

iktisaden, [Ar. iḳtiṣād > iḳtiṣāden اقتصاداً] *(iktisa:'-den, k kalın söylenir) {OsT} zf.* Ekonominin kurallarına göre; ekonomik bakımdan; iktisat açısından. ⊡ **iktisaden zayıf olmak,** *(Devlet, topluluk, kişi için) yoksul olmamakla birlikte geçimini zorlukla yürütmek; gelir düzeyi düşük olmak.*

iktisadi, [Ar. iḳtiṣād > iḳtiṣādī اقتصادى] *(iktisa:di:, k kalın söylenir) {OsT} sf.* **1.** Ekonomi ile ilgili olan; ekonomik. **2.** Harcamaları dikkatli, az ve tutumlu olan; hesaplı; kazançlı; ekonomik. ⊡ **iktisadi bütünleşme,** *İki ve daha çok ülkenin karşılıklı ekonomik çıkar sağlamak amacıyla yaptıkları birleşme ve işbirliği; ekonomik bütünleşme.*|| **iktisadi büyüme,** *Ülke ekonomisinin bir yıl içinde sağladığı gayrisafi artış.*|| **iktisadi davranmak,** *Gereksiz yere harcamada bulunmamak; tutumlu davranmak; ekonomik davranmak*|| **iktisadi** *olan ve ticari esaslara göre çalışan işletmeler.*|| **iktisadi gerileme,** *Ekonomik açıdan geri kalma; ekonomik ilişkilerin iyice yavaşlaması veya durması ile ortaya çıkan süreç; ekonomik gerileme.*|| **iktisadi kalkınma,** *Gelir düzeyi düşük ülke veya herhangi bir bölgenin ekonomik alanda sağladığı kalkınma; ekonomik kalkınma.*|| **iktisadi kriz,** *Ekonomik alanda ticari ilişkilerin bozukluğu, durgunluğu, üretim yokluğu veya azlığı, ürün satım ve dağıtımı beklentilerinin gerçekleşmemesi, işsizlik, para dolaşımı durgunluğu, alım gücü düşüklüğü, talep yokluğu vb. biçimlerde görülen beklenmedik olumsuzluk; ekonomik kriz.*|| **iktisadi model,** *Bir ülkenin kabul ettiği ekonomi anlayışı, uygulama biçimi vb. düzenlemelerin tümü.*|| **iktisadi sistem,** *Bir toplumda ekonomik kaynakların mülkiyeti, dağlımı ve ilişkiler düzeni ile ilgili ilke ve yöntemlerin tümü.*

iktisadiyat, [Ar. iḳtiṣādiyyāt اقتصاديات] *(iktisa:diya:t) {OsT} is.* **1.** Ekonomi ile ilgili şeyler. **2.** Ekonomi bilgisi; ekonomi biliminin çeşitli dalları. **3.** Bir ülkenin ekonomik göstergesi; ekonomik durum.

iktisadiye, [Ar. iḳtiṣādiyye اقتصاديه] *(iktisa:diye) {OsT} is.* → iktisadi.

iktisadiyun, [Ar. iḳtiṣādiyyūn اقتصاديون] *(iktisa:di-yu:n) {OsT} is.* Ekonomi bilimcileri; iktisatla uğraşanlar; ekonomistler; ekonomi uzmanları; iktisatçılar.

iktisam, [Ar. ḳısm *(parça)* > iḳtisām اقتسام] *(iktisa:m, k kalın söylenir) {OsT} is.* Bölüşme; paylara ayırma; paylaşma; hisselere ayırma. ⊡ **iktisām etmek,** *{OsT} Bölüşmek; paylara ayırmak.*

iktisar[1], [Ar. kesr > iktisār اكتسار] *(iktisa:r) {OsT} is.* **1.** Kırılma. **2.** Zorlanma.

iktisar[2], [Ar. ḳaṣr *(kısalık)* > iḳtiṣār اقتصار] *(iktisa:r, k kalın söylenir) {OsT} is.* Sözü çok uzatmama; kısa konuşma; sözü kısa kesme.

iktisas[1], [Ar. iḳtisās اقتساس] *(iktisa:s, k kalın söylenir) {OsT} is.* Koparıp atma; koparma.

iktisas[2], [Ar. ḳıṣṣa > iḳtiṣāṣ اقتصاص] *(iktisa:s, k kalın söylenir) {OsT} is.* **1.** Takip etme; izinden gitme. **2.** Hikâye anlatma; kıssa söyleme. **3.** Kısas isteme. **4.** Kısas uygulama.

iktisat, -dı [Ar. ḳaṣd > iḳtiṣād اقتصاد] *(iktisa:t, k kalın söylenir) {OsT} is.* **1.** Harcamada kısıntı yapma; gereksiz harcamalardan sakınma; tasarruf etme. **2.** Bir ülkede veya toplumda, bireylerin yaşayabilmek için üretme ve ürettiklerini paylaşma biçimleri ve bu faaliyetlerden doğan ilişkilerin tümü; ekonomi. **3.** Bu ilişkileri yani ekonomik değerlerin üretim, dağılım ve tüketimi gibi insan ilişkilerini inceleyen bilim dalı; ekonomi. **4.** Bir evi iyi yönetme sanatı. ⊡ **iktisat** (etmek) **yapmak,** *Tutumlu davranmak; gereksiz harcamalardan kaçınmak; harcamada kısıntı yapmak.*

iktisatçı, [iktisat-çı] *is.* Ekonomik olayları incelemede uzmanlaşmış kimse.

iktisatçılık, -ğı [iktisat-çı-lık] *is.* Ekonomi ile uğraşma işi; ekonomi uzmanlığı.

iktisatlı, [iktisat-lı] *sf.* **1.** (Makine ve araçlar için) aşırı harcama yapmayı gerektirmeyen; kullandığı enerji, yakıt vb. malzemeleri aşırı tüketmeyen; yaptığı iş için insana fazla harcamada bulunmayı gerektirmeyen. **2.** (Kişi için) aşırı harcama yapmayan; tutumlu. **3.** (Ekonomik faaliyet için) insana kâr bırakan; geliri giderinden fazla olan; kazançlı.

iktisatsız, [iktisat-sız] *sf.* **1.** (Makine ve araçlar için) aşırı harcama yapmayı gerektiren; kullandığı enerji, yakıt vb. malzemeleri aşırı tüketen; yaptığı iş için insana fazla harcamada bulunmayı gerektiren. **2.** (Kişi için) aşırı harcama yapan; tutumsuz. **3.** (Ekonomik faaliyet için) insana kâr bırakmayan; gideri gelirinden fazla olan; kazançsız.

iktitab, [Ar. kitābet > iktitāb اكتتاب] *(iktita:b) {OsT} is.* **1.** Yazı yazdırma. **2.** Bir kitabı elle kopya etme; istinsah etme.

iktitaf, [Ar. ḳatf > iḳtiṭāf اقتطاف] *(iktita:f, k kalın söylenir) {OsT} is.* **1.** Olgunlaşmış meyveleri toplama, devşirme. **2.** *mecaz.* Yapılan bir çalışmanın karşılığını almak; bir çalışmanın ürününü almak. **3.** *ed.* Seçme; antoloji meydana getirme.

iktitafat, [Ar. iḳtiṭāfāt اقتطافات] *(iktita:fa:t, k kalın söylenir) {OsT} is.* Meyve toplamalar.

iktitafiye, [Ar. iḳtiṭāfiyye اقتطافيه] *(iktita:fiye) {OsT}*

is. fel. Çeşitli dünya görüşlerinden derlenmiş düşüncelerle meydana getirilmiş felsefe; seçmecilik; intihabiye.

iktital, -li [Ar. ḳatl > iḳtitāl اقتتال] *(iktita:l, k kalın söylenir) {OsT} is.* Birbirini öldürme.

iktitam, [Ar. ketm > iktitām اكتتام] *(iktita:m) {OsT} is.* **1.** Bir sırrı veya bilgiyi saklama. **2.** Sararma.

iktiva[1]**, -a'i** [Ar. iḳtivā اقتواء] *(iktiva:) {OsT} is.* Kuvvetlenme.

iktiva[2]**, -a'i** [Ar. iktivā اكتواء] *(iktiva:) {OsT} is. tıp.* Dağlama yoluyla eskiden uygulanan bir tedavi usulü; dağlama.

iktiyad[1]**,** [Ar. iḳtiyād اقتياد] *(iktiya:d) {OsT} is.* **1.** Tutup götürme; yedme. **2.** Götürülme; yedilme.

iktiyad[2]**,** [Ar. iktiyād اكتياد] *(iktiya:d) {OsT} is.* Hile yapma; düzen hazırlama.

iktiyal, -li [Ar. kile > iktiyāl اكتيال] *(iktiya:l) {OsT} is.* Ölçü araçları yardımıyla ölçme.

iktiyas, [Ar. ḳiyās > iḳtiyās اقتياس] *(iktiya:s, k kalın söylenir) {OsT} is.* **1.** Karşılaştırma; ölçme; kıyaslama. **2.** Bir şeyin benzerini bulma.

iktiyoz, [Fr. ichtyose] *is. tıp.* Derinin boynuzsu tabakasında bozulma, kuruluk veya pul, kepek oluşması şeklinde beliren hastalık.

iktiza, -a'i [Ar. ḳażā' > iḳtiżā' اقتضاء] *(iktiza:, k kalın söylenir) {OsT} is.* **1.** Gerekli olma; gerekme. **2.** Gereklik; gerek; ihtiyaç. **3.** Gerektirme. **4.** Bir işe uygun olma; işe yarama. ⇨ **iktiza etmek,** *Gerekmek.*|| **iktizası olmak,** *Gerekmek.*|| **iktizasına göre,** *Gereğine göre; gereği gibi.*|| **iktizā'-yı hāl,** *{OsT} Durum gereğince; durumun gerektirdiği.*

iktizaz[1]**,** [Ar. iktizāz اكتزاز] *(iktiza:z) {OsT} is.* Bozulup buruşma. ⇨ **iktizāz-ı cild,** *{OsT} tıp. Cildin bozulması.*

iktizaz[2]**,** [Ar. iḳtiżāż اقتضاض] *(iktiza:z) {OsT} is.* **1.** Bekâret giderme. **2.** Irza geçme. ⇨ **iktizāz-ı bikr,** *{OsT} Kızlığını giderme; bozma.*

iktus, [Lat. ictus] *is. tıp.* Birdenbire gelen ve hastanın yıkılmasına sebep olan hastalık.

iktü, [ig-id-mek *(beslemek)* > iktü اكتو] *(iktü:) {eT} is.* **1.** Ekti; elde beslenen hayvan. [DLT] **2.** *{eAT}* Dalkavuk; davet edilmeksizin gelen; tufeyli; asalak.

iktülemek, [iktü-lē-mek] *{eT} gçl. f. [-r]* (İnsan ve hayvan için) yiyecek vermek; beslemek. [DLT]

iktülenmek, [iktü-le-n-mek] *{eT} dönşl. f. [-ür]* Beslenmek.

iktületmek, [*iktü-le-t-mek] *{eT} gçl. f. [-ür]* Yiyecek verdirmek; besletmek.

ikva, -a'i [Ar. iḳvā' اقواء] *(ikva:, k kalın söylenir) {OsT} is. ed.* Ünsüzü aynı olmakla birlikte ünlüsü değişen (u→ı; ü→i) ve eski edebiyatta hatalı olarak değerlendirilen kafiye; kafiye hatası.

ikval, [Ar. iḳvāl اقوال] *(ikva:l, k kalın söylenir) {OsT} is.* Bir kimsenin söylemediği bir sözü, söyledi diye iddia etme.

ikvaliyat, [Ar. iḳvāl اقواليات] *(ikva:liya:t, k kalın söylenir) {OsT} is.* Bir kimsenin söylemediği sözleri, söylediği iddiası ile söylenen sözler.

ikza, -a'ı [Ar. iḳzā' اقزاع] *(ikza:) {OsT} is.* Küfür etme; azarlama.

-il-, [-l- / -il- / -ıl- / -ul- / -ül-] *yap. e.* → -l-.

-il, [-l / -il / -ıl / -ul / -ül] *yap. e.* → -l.

il[1]**,** [él / il / īl ايل] *{eT} is.* **1.** Yurt; memleket; ülke. *{eAT} {OsT} {ağız} (aynı)* [ETY] [EUTS] [Tekin] [DS] **2.** Halk; ahali. *{eAT} {OsT} (aynı)* [ETY] [Tekin] **3.** Kabile; oba; aşiret. *{eAT} (aynı)* [Gabain] **4.** Devlet. [EUTS] [ETY] [Gabain] **5.** Saltanat. [KB] **6.** Hükümdar. [EUTS] **7.** *{eAT}* Hısım; akraba. **8.** *{eAT}* Yabancı olmayan; dost; yâr. ⇨ **il açmak,** *{eAT} Ülke almak; memleket fethetmek.*|| **il basmak,** *{eAT} Bir ülke üzerine istila amacıyla yürümek.*|| **il ebi,** *{eT} Hükûmet konağı.* [EUTS]|| **il eri,** *{eAT} Güvenlik görevlisi; zabıta kuvveti.*|| **il eylemek,** *{eAT} Barış yapmak.*|| **il gün,** *{eAT} 1. Ülke. 2. Halk.*|| **il issi,** *{eAT} 1. Vali. 2. Hükümdar.*|| **il kavmi,** *{eAT} Ülke halkı.*|| **il kayıran,** *{eAT} Sorumlu olmadığı halde halkın işleri ile uğraşan.*|| **il olmak,** *{eAT} Barış içinde bulunmak; dost olmak.*|| **il ortası,** *{eAT} Halkın arası; halkla iç içe olma durumu.*|| **il örgin,** *{eT} Saray.* [EUTS]|| **il urmak,** *{eAT} Ülke yağmalamak.*|| **il ügesi,** *{eT} Bir rütbe.* [EUTS]|| **il yazıcı,** *{eAT} Tapu kayıt memuru.*

il[2]**,** [*eT.* él / el / il] *is.* Vali tarafından merkezî hükümet adına yönetilen coğrafya durumuna, ekonomik durumuna ve kamu hizmetlerinin gereklerine göre ülke üzerinde yayılmış yönetim bölümlerinden her biri; vilayet. ⇨ **il başı,** *Vali.*|| **il daimî encümeni,** *İl genel meclisi üyeleri arasından seçilmiş valinin başkanlığında toplanarak il özel idare işlerini yürütmekle görevli kurul.*|| **il genel meclisi,** *İl özel idaresinin karar organı olan ve seçimle iş başına gelen kurul.*|| **il idare kurulu,** *Valinin veya vali yardımcısının başkanlığında hukuk işleri müdürü, defterdar, millî eğitim, bayındırlık, sağlık, tarım müdürleri ile gerektiğinde diğer şube başkanlarının da çağrı ile katılabildiği, hem idarî hem de yargı görevi olan kurul.*|| **il özel idaresi,** *Başı ve yürütme organı valilik, karar organı il genel meclisi ve il daimî encümeni olan tüzel kişiliğe sahip yerel yönetim.*

il[3]**,** [il] *{eT} is.* **1.** Ön; ön taraf. [ETY] [Gabain] **2.** Doğu; şark. [ETY] [Gabain]

il[4]**,** [il] *{eT} is.* Prens ve şehzadelere verilen unvan. [EUTS]

il[5], [īl] *(i:l) {eT} sf.* Kötü; alçak; aşağılık; itibarsız.⊡ **il kuş,** *{eT} Akbaba.*

il[6], [yél / yil / īl ایل] *(i:l) {eAT} is.* Yel; rüzgâr.

il[7], [el / il / īl ایل] *{eAT} {OsT} is.* **1.**Yabancı; başkası; el; *{ağız} (aynı).* [DS] **2.** *{ağız}* Yabancı yer. [DS] ⊡ **il gün,** *{ağız} Herkes.* [DS]|| **il iyisi,** *{ağız} Başkalarına sürekli iyilikte bulunup da kendi çoluğunu çocuğunu gereğince düşünmeyen kimse.* [DS]

il[8], [*eT.* yil / yıl > il] *{ağız} is.* Yıl. [DS]

il[9], [il] *{ağız} is.* Büyük dikiş; teyel. [DS]

ila[1], [Ar. ilā الی] *(ilâ:) {OsT} e.* **1.** İki sayı arasına gelerek *"küçükten büyüğe kadar"* anlamı verir. **2.** Zaman ifade eden kelimeler arasına gelerek *"...den ...e kadar", "...e kadar", "...e dek"* anlamlarını verir. ⊡ **ilā āhirihi,** *{OsT} Sonuna kadar.*|| **ilā gayri'n-nihāye,** *{OsT} Sonsuza kadar; sonu olmayan zamana kadar.*|| **ilā inkırāzi'z-zamān,** *{OsT} Sonuna kadar.*|| **ilā māşa'llāh,** *{OsT} (Sonu gelmez bir zaman için) Allah'ın takdir ettiği zamana kadar.*|| **ilā nihāye,** *{OsT} Sonuna kadar.*|| **ilā yevmi'l-kıyāme,** *{OsT} Kıyamet gününe kadar.*

ila[2], **-a'i** [Ar. ʿulüvv > iʿlā' اعلاء] *(ilâ:) {OsT} is.* **1.** Yükseğe çıkarma; yükseğe kaldırma; yukarıya çıkarma; yükseltme. **2.** Ününü arttırma; yüceltme. ⊡ **i'lā-yı kelime't-ullah,** *{OsT} Allah'ın adını yüceltip yayma; İslam'ı yayma.*

ila[3], **-a'i** [Ar. īlā' ایلاء] *(ilâ:) {OsT} is.* **1.** Yemin etme. **2.** Erkeğin bir süre karısı ile cinsel ilişkide bulunmamak üzere ettiği yemin.

ila[4], **-a'ı** [Ar. ilā' ایلاء] *(ilâ:) {OsT} is.* Hırslandırma; çok istekli kılma.

ila[5], [öyle > īlā] *(i:la:) {ağız} ünl.* Öyle mi? [DS]

il'ab, [Ar. ilʿāb العاب] *(il-a:b) {OsT} is.* **1.** Oynatma; oyun ile oyalama. **2.** Oynatılma; meşgul edilme.

ilac[1], [Ar. īlāc ایلاج] *(i:lâ:c) {OsT} is.* İçeri sokma; girdirme.

ilac[2], [Ar. ʿilāc علاج] *(ilâ:c) {OsT} is.* → ilaç. ⊡ **ilāc-nā-pezîr,** *{OsT} 1. İlaç kabul etmeyen; tedavi edilemeyen. 2. Çaresiz; imkânsız.*|| **ilāc-pezîr,** *{OsT} 1. İlaç kabul edip çaresini bulan. 2. Çaresi bulunabilen.*

ilaç, -cı [Ar. ʿilāc علاج] *is.* **1.** Bir hastalığı iyileştirmek amacıyla türlü yollardan kullanılan doğal veya sentetik madde; em; deva. **2.** *mecaz.* Bir sorunu gideren, bir sıkıntıyı gideren şey; çare; önlem; tedbir. ⊡ **ilaç gibi gelmek,** *(Gerekli olan şey için) beklenmedik bir zamanda ve tam ihtiyaç duyulduğu sırada bulunmak, ele geçmek.*|| **ilaç için,** *Çok az olsa da.*|| **ilaç için yok,** *Bir şeyin hiç bulunmadığını ifade etmek için kullanılır.*|| **ilaç yazmak,** *(Hekim için) hastaya reçete yazmak.*

ilaçlama, [ilaç-la-ma] *is.* İlaç verme, sürme veya püskürtme.

ilaçlamak, [ilaç-la-mak] *gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* **1.** (Vücudun bir bölümü, yara için) ilaç sürmek. **2.** (Ortam için) zararlı böcek ve mikroplardan arındırmak amacıyla ilaç atmak, püskürtmek veya sıkmak.

ilaçlanış, [ilaç-la-n-ış] *is.* İlaçlanmak işi veya biçimi.

ilaçlanma, [ilaç-la-n-ma] *is.* **1.** İlaçlı hâle getirilme. **2.** İlaç sahibi olma.

ilaçlanmak, [ilaç-la-n-mak] *edil. f. [-ır]* **1.** İlaç sürülmek. **2.** (Ortam için) ilaç atılmak, püskürtülmek veya sıkılmak. **3.** *dönşl. f.* İlaç sahibi olmak; ilaç edinmek.

ilaçlı, [ilaç-lı] *sf.* **1.** İçine ilaç karıştırılmış bulunan; içinde ilaç bulunan; ilaçla dezenfekte edilmiş olan. **2.** (Sebze, meyve vb. şeyler için) zararlılardan kurtulmak amacıyla ilaç atılmış olan. **3.** İlaçla tedaviyi kabul eder durumda olan; ilaçla tedavi imkânı olan.

ilaçlık,-ğı [ilaç-lık] *sf.* İlaç yapmaya uygun veya ilaç yapımı için kullanılmak üzere ayrılmış bulunan.

ilaçsız, [ilaç-sız] *sf.* **1.** (Tedavi için) ilaç kullanmadan gerçekleştirilen. **2.** (Sebze, meyve ve ortam için) ilaç kullanılmamış; ilaçlanmamış; dezenfekte edilmemiş. **3.** Gerekli olan ilacı bulamayan; elde edememiş olan; ilacı olmayan.

ilaçsızlık, -ğı [ilaç-sız-lık] *is.* **1.** İlacı olmama durumu. **2.** İlaçsız olma durumu.

ilad, [Ar. velede > īlād ایلاد] *(i:lâ:d) {OsT} is.* **1.** Doğurma. **2.** Doğurulma.

i'laf, [Ar. iʿlāf اعلاف] *(i-lâ:f) {OsT} is.* Hayvana yem yedirme; yemleme.

ilaf, [Ar. ülfet > īlāf ایلاف] *(i:lâ:f) {OsT} is.* **1.** Alışma. **2.** Alıştırılma.

ilağan, [Far. legen / Yun. lekani => leğen] *(ilâğan){ağız} is.* Karavana. [DS]

ilağat, [Yun. elekati *(kuyu çıkrığı)* => ilağat] *(ilâğat) {ağız} is.* Hallaç tokmağı. [DS]

ilah[1], [Ar. ilā-āḫirihi > ilāḫ الخ] *(ila:h) {OsT} is. kısalt. "... ve başkaları"; "... ve buna benzerleri"*

ilah[2], [İbr. elōah *(tanrı)* / Akad. ilu / Sami. d. elāh > Ar. ilāh اله] *(ilâ:h) {OsT} is.* **1.** Putperestlikte ve mitolojide erkek tanrı. **2.** Kendisine tapınılan varlık; mabut; tanrı. **3.** Bir alanda başarısı dolayısıyla çok ünlü olmuş; çok tutulmuş sevilmiş kimse. ⊡ **ilah gibi,** *Çok yakışıklı erkek.*

ilahare, [Ar. ilā-āhirihi الی آخره] *(ila:hare {OsT}) zf.* Sonuna kadar.

ilahe, [Ar. ilāh > ilāhe اله] *(ilâ:he) {OsT} is.* Putperestlikte ve mitolojide dişi tanrı; tanrıça; mabude.

ilahî[1], [Ar. ilāh > ilāhī الهی] *(ilâ:hi:) {OsT} sf.* **1.**

Allah'a ait; Allah'la ilgili. **2.** Tanrılara ait; tanrılarla ilgili olan; tanrısal. **3.** *mecaz.* Çok güzel; çok mükemmel; ancak Allah tarafından ortaya konulabilecek nitelikte mükemmel olan. ⊡ **ilahî bilgi,** *din. 1. Allah'ın varlığı, sıfatları ve adları ile ilgili bilgi. 2. Bütün varlıkların yaratıcısı olan yüce Allah'ın sınırsız bilme kudreti.*

ilahî², [Ar. ilāhī إلهى] *(ilâ:'hi:) {OsT} ünl.* **1.** (Allah'a hitap için) ey Allah'ım; yarabbi. **2.** *"Çok tuhaf bu ne hâl..."* anlamlarında şaşma ifadesi olarak kullanılır.

ilahi³, [Ar. ilāh > ilāhī إلهى] *(ilâ:hi:) {OsT} is.* **1.** *ed. tasvf.* Allah'ın varlığı, birliği konularını işleyen şiir veya Allah'tan yardım dileme niteliği taşıyan manzum dua. **2.** *müz.* Tekkelerde bu şiirlerin özel bir makamla bestelenmesi suretiyle meydana getirilmiş bir tür müzik; dinî musikinin *zemin + nakarat + miyan + nakarat* biçiminde besteli bir türü.

ilahici, [ilahi-ci] *sf.* **1.** İlahi okuyan. **2.** *is.* Eskiden okul ve tekkelerde ilahi okuyan güzel sesli öğrenci ya da derviş.

ilahileşmek, [ilahî-le-ş-mek] *(ilâ:hi:leşmek) gçsz. f. [-ir]* İlahî durumuna gelmek; kutsallaşmak; tanrılaşmak.

ilahiri, [Ar. ilā āḫirihi إلى آخره] *(ila:hiri) {OsT} e.* Ve başkaları; vesaire.

ilahiyat, [Ar. ilāh > ilāhiyyāt إلهيات] *{OsT} is.* **1.** Allah'ın varlığını, evren ile, yaratılış ile, yaratılmış olan bütün varlıklarla ve insan davranışlarıyla ilgili bağlantılarını belli bir düzen içinde inceleyen İslam felsefesi bölümü. **2.** Din bilimleri; teoloji. **3.** *ed.* İlahilerin topluca yer aldığı kitap veya kitabın ilahilere ayrılmış bölümü; ilahiler.

ilahiyatçı, [ilahiyat-çı] *(ilâ:hiya:tçı) is.* İlahiyatla uğraşan bilim adamı; ilahiyat uzmanı; teolog.

ilahiye, [Ar. ilāhiyye / ilahiyyet الهيت / إلهية] *(ilâ:-hiye) {OsT} is. tasvf.* Her şeyin ilahî birliğin kapsamı içinde yer aldığını, her şeyin ilahî varlığın bir yönünü yansıttığını, çokluk gibi görünen şeylerin aslında birliğin çeşitli görünümlerinden başka bir şey olmadığını ifade eden tasavvufî terim.

ilahiyun, [Ar. ilāhī > ilāhiyyūn إلهيون] *(ilâ:hiyu:n) {OsT} is. fel.* **1.** Görünen her şeyin ilahî birliğin kapsamı içinde olduğunu savunan filozoflar. **2.** İlahiye görüşünde olsun veya olmasın Tanrıdan bahseden filozofların tümü.

ilahlaşma, [ilah-la-ş-ma] *is.* İlah durumuna gelme; ilah durumuna getirilme.

ilahlaşmak, [ilah-la-ş-mak] *dönşl. f. [-ır]* Çok beğenilir, hayranlık uyandırır bir duruma gelmek; çok yücelmek.

i'lak, -kı [Ar. iʿlāḳ إعلاق] *(i-lâ:k) {OsT} is.* Sülük yapıştırma.

i'lal, -li [Ar. ʿillet > iʿlāl إعلال] *(i-lâ:l) {OsT} is.* **1.** *dbl.* Arap dilbilgisinde, içinde elif, vav, ye harfleri bulunan kelimenin asıl şeklinden nasıl türediğini ve diğer bir şekle nasıl girdiğini inceleyip uygulamasını gösteren bölüm. **2.** *fel.* Neden olma.

i'lalî, [Ar. iʿlālī إعلالى] *(i-lâ:li:) {OsT} sf.* İ'lal ile ilgili.

i'lam, [Ar. ʿilm > iʿlām إعلام] *(i-lâ:m) {OsT} is.* **1.** Bildirme; anlatma; ilan etme. **2.** → ilam¹. ⊡ **i'lâm-ı şer'î,** *{OsT} Şer'iye mahkemelerinin verdiği kararı bildiren belge.*

ilam¹, [Ar. ʿilm > iʿlām إعلام] *(i:lâ:m) {OsT} is. huk.* Yargılama sonucunda davalı ve davacıya verilen mühürlü, imzalı mahkeme kararı örneği. ⊡ **ilam almak,** *Mahkeme kararını bildiren resmî belgeyi almak.* || **ilam etmek,** *Bildirmek.*

ilam², [Ar. elem > i'lām إيلام] *(i-lâ:m) {OsT} is.* Üzüntü ve acı verme; kederlendirme.

ilam², [Ar. īlām إيلام] *(i:lâ:m) {OsT} is.* Düğün yemeği.

ilamat, [Ar. iʿlām > iʿlāmāt إعلامات] *(i-lâ:ma:t) {OsT} is.* Mahkemenin verdiği kararı belirten belgeler. ⊡ **ilāmāt-ı şer'iye,** *{OsT} İmparatorluk döneminde şer'iye mahkemelerinin verdiği kararın yazılı olduğu defterler, belgeler.* || **ilāmāt-ı nizāmiye,** *{OsT} Nizamiye mahkemelerinin verdiği kararları bildirir belge.* || **ilāmāt odası,** *tar. İmparatorluk döneminde şeyhülislama bağlı kadıların verdikleri kararları temyiz kanalıyla inceleyen fetvahane kalemlerinden birisi.*

ilamsız, [ilam-sız] *zf.* İlam olmaksızın; ilam olmadan.

ilamur, [Ar. iḫlāmür] *{ağız} is. bot.* Ihlamur. [DS]

i'lan, [Ar. ʿalen > iʿlān إعلان] *(i-lâ:n) {OsT}* → ilan¹.

ilan¹, [Ar. ʿalen > iʿlān إعلان] *(i:lâ:n) {OsT} is.* **1.** Açığa çıkarma; belli etme. **2.** Yayma; duyurma. **3.** Daha önce bilinmeyen bir şeyi veya durumu bildirmek için yapılan veya yayınlanan yazılı ve sözlü açıklama; bildirme; duyurma; açıklama; duyuru. **4.** Bir şeyi halka duyurmak için gazetelerde çıkan duyuru yazısı; aynı amaçla duvarlara asılmak için hazırlanmış basılı ya da elle hazırlanmış kâğıt; yine aynı amaçla yapılan radyo ve televizyonlardaki sözlü duyuru. **5.** Kamu kurumlarına ait yetkili organların kamu oyuna yaptıkları açıklama veya duyuru. **6.** Alınmış bir resmî kararı uygulamaya koyduğunu kamu oyuna, basına, ilgili dünya devletlerine duyurma eylemi. ⊡ **ilan edilmek,** *1. Duyurulmak. 2. Yürürlüğe konduğu duyurulmak.* || **ilan etmek,** *1. Bir durumu yayın araçları ile kamu oyuna bildirmek, duyurmak. 2. Bilinmeyen, açıklanmayan bir durumu herkesin ağzına düşecek şekilde*

yaymak. 3. Açıkça bildirmek.|| **i'lān-ı harb,** *{OsT} Bir devlete savaş açtığını açıkça bildirmek.*|| **ilan tahtası,** *Bir iş yerinde veya kamu kurumlarında ilgililerin açıkça görebilmelerini sağlamak amacıyla duyuru yazılarının asıldığı çerçeveli ya da çerçevesiz özel yer.*|| **ilan vermek,** *Basın ve yayın organlarına baş vurarak bir konuyu duyurmalarını sağlamak.*

ilan[2], [Ar. ʿilān إعلان] *(ilâ:n) {OsT} is.* Meydana çıkarma; açığa çıkarma; yayma.

ilan[3], [yılan] *{ağız} is.* Yılan. [DS]

ilanat, [Ar. iʿlānāt إعلانات] *(i:lâ:na:t) {OsT} is.* Duyurular; ilanlar.

ilancılık, -ğı [ilan-cı-lık] *(i:lâncılık) is.* Ticarî bir amaçla tanıtılması istenen şeyleri basın ve yayın araçları ile geniş kitlelere tanıtma, duyurma işi; reklamcılık.

ilanen, [Ar. iʿlānen إعلاناً] *(i:lâ:nen) {OsT} zf.* İlan yoluyla.

ilanıaşk, [Ar. iʿlān-ı aşk إعلان عشق] *(i:lâ:nı'aşk) {OsT} is.* Sevgisini söyleme; sevgisini sevdiği kişiye duyurma. ⊡ **ilanıaşk etmek,** *(Karşı cinsten birine) sevgisini duyurmak; sevdiğini söylemek; sevgisinden haberdar olmasını sağlamak.*

ilanihaye, [Ar. ilā nihāye إلى نهايه] *(i'lâ:niha:ye) {OsT} zf.* Sonsuza kadar.

ilanname, [Ar. iʿlān + Far. -nāme إعلاننامه] *{OsT} is.* **1.** Duyuruların basılı veya yazılı olduğu kâğıt. **2.** Devlet tarafından çıkarılan ilanların herkese duyurulması için yayınlanmış yayın aracı.

ilarya, [Yun. ilaria] *(ilâ'rya) is. zool.* Boyu on beş santimetreyi geçmeyen gümüş ve kefal balığı.

ilas[1], [Ar. īlās إيلاس] *(i:lâ:s) {OsT} is.* **1.** İğneli sözler söyleme. **2.** Kendisine iğneli sözler söylenme.

ilas[2], [Yun. ladzos] *(ilâs) {ağız} is.* Et bıçağı. [DS]

ilasan, [? ilasan] *{ağız} is.* Soğan tohumu. [DS]

ilasana, [? ilasana] *{ağız} is.* → ilasan. [DS]

ilat, [il + Ar. āt ات] *(ilâ:t) {OsT} is.* **1.** Eski İran idarî kuruluşunda imparatorluğun topraklarında yaşayan Türkmen soyundan kabilelere verilen isim. **2.** *{ağız}* Kat; orun; makam. [DS]

ilavat, [Ar. ʿilāve > ʿilāvāt علاوات] *(ilâ:va:t) {OsT} is.* Ekler; ilaveler.

ilave, [Ar. ʿilāve علاوه] *(ilâ:ve) {OsT} is.* **1.** Katma; ekleme; ulama. **2.** Bir bütüne eklenmiş, katılmış parça; ek. **3.** Artırma; çoğaltma; abartma. **4.** Bir yazıya sonradan eklenen kısım. **5.** Bir gazetenin asıl yayınının yanında verdiği ücretsiz gazete. **6.** Mektubun altına imza atıldıktan sonra hatıra geldiği için yazılan yazılar; hamiş. ⊡ **ilave etmek,** *Eklemek; ulamak; katmak.*

ilaveli, [ilave-li] *(ilâ:veli) sf.* **1.** Eki bulunan; ekli; ilavesi olan. **2.** Gerçeğin yanına yalan eklenmiş; abartılmış; büyütülmüş.

ilaveten, [Ar. ilāveten علاوةً] *(ilâ:ve'ten) {OsT} zf.* Ek olarak; ilave olarak; ekleme yoluyla; ekleyerek.

ilbad, [Ar. ilbād إلباد] *(ilba:d) {OsT} is.* **1.** Yapıştırma. **2.** Yamama. **3.** Yapıştırılma. **4.** Yamanma.

ilbade, [Far. libāçe => ilbade / ilbadi / ilibade] *{ağız} is.* Hırka; ceket. [DS]

ilbadi, [Far. libāçe => ilbade / ilbadi / ilibade] *{ağız} is.* → ilbade. [DS] *{ağız} is.* [DS]

ilbas, [Ar. libās > ilbās إلباس] *(ilba:s) {OsT} is.* **1.** Giydirme; donatma. **2.** Giydirilme. **3.** Örtme. ⊡ **ilbas etmek,** *Giydirmek; donatmak.*|| **ilbās-ı hırka,** *{OsT} Tekkelerde şeyhin dervişe hırka giydirmesi ve bu amaçla yapılan tören.*

ilbaşı, [il +baş-ı] *is.* Anadolu Selçukluları döneminde bir vilayete bağlı bütün köylerin yöneticilerinin başkanı.

ilbay, [il + bay] *is.* İl yönetiminin başı; vali.

ilbesün, [Moğ. ilbesün] *is.* Bir ördek türü. [Nevâyî]

ilbis[1], [Ar. iblīs => ilbiz / ilbis] *{ağız} is.* → ilbiz[1]. [DS]

ilbis[2], [? ilbis] *{ağız} is.* Kıymık, diken, çivi gibi batıcı şeyler. [DS]

ilbiz[1], [Ar. iblīs => īlbiz إيلبز] *{eAT} is.* Şeytan; cin.

ilbiz[2], [? ilbiz] *{ağız} is.* **1.** Örümcek. **2.** Örümcek ağı. **3.** Salyangoz. [DS]

ilbiz[3], [? ilbiz] *{ağız} sf.* **1.** Zayıf; cılız. **2.** Kötü; fena. [DS] ⊡ **ilbiz toprak,** *{ağız} Verimsiz toprak.* [DS]

ilboy, [īl+boy إيلبوي] *(i:lboy) {eAT} is.* **1.** Halk; ahali. *{OsT} (aynı)* **2.** Kabile.

ilbüz[1], [ilb-üz] *{ağız} is.* Dağ başlarında görülen ateş ışığı. [DS]

ilbüz[2], [? ilbüz] *{ağız} is.* Yumurta biçimindeki maden kömürü topağı. [DS]

ilca, -a'i [Ar. ilcā' إلجاء] *(ilca:) {OsT} is.* **1.** Zorlama; mecbur etme; (bir şey yapmak) zorunda bırakma. **2.** Bir kimseyi bir yere sığınmak zorunda bırakma. **3.** *psikol.* İç tepi; dürtü. ⊡ **ilcā etmek,** *Zorlamak; mecbur etmek.*

ilcaat, [Ar. ilcā'āt إلجاآت] *(ilca:at) {OsT} is.* Mecbur bırakmalar; zorlamalar.

ilcac, [Ar. ilcāc إلجاج] *(ilca:c) {OsT} is.* Feryat etme.

ilcam, [Ar. ilcām إلجام] *(ilca:m) is.* **1.** Gem takma; gemleme. **2.** Gem takılma; gemlenme.

ilçe, [il-çe] *is.* **1.** Küçük il. **2.** Merkezî yönetimin yurt yönetiminde ilden sonra gelen yönetim kademesi; kaymakamlık; kaza.

ilçebay, [il-çe + bay] *is.* İlçe yönetiminin başı; kaymakam.

ilçi, [él-çi] *{eT}* *is.* **1.** Elçi; sefir. *{ağız} (aynı)* [DS] [EUTS] [Gabain] **2.** Devlet adamı; bey; hükümdar. [KB]🗗 **ilçi bilgeler,** *{eT} Diplomatlar.* [EUTS]

ild, [ild *(yans.)*] *is.*Titrek ve parıltılı ışık saçmayı anlatan kök. [Zülfikar] *ild-ir-e-mek*

ildal, [ild *(yans.)* > ild-a-l] *{ağız}* *is.* Uzaktan belli belirsiz görünen şey. [DS]

ildar, [ild *(yans.)* > ild-a-l] *{ağız}* *sf.* Çok uzak. [DS]

ildaş, [il-daş] *{ağız}* *sf.* Hemşehri; kentteş; ildeş. [DS]

ildelemek, [irde-le-mek] *{ağız}* *gçl. f. [-r] [-l(i)-yor* Bir şeyin gerçeğini öğrenmeye çalışmak; kurcalamak; irdelemek. [DS]

ildir, [ild *(yans.)* > ild-ir] *{ağız}* *is.* Titrek ve parıltılı ışık saçmayı anlatan yansımalı gövde. 🗗 **ildir ildir,** *{ağız} (Elbise, kumaş vb. için) çok ince.* [DS]

ildiramak, [ıld *(yans.)* > ıld-ır-a-mak] *{ağız}* *is.* Parlayıp parlayıp sönmek. [DS]

ildirmek[1], [il-dir-mek ايلدرمك] *{eAT}* *gçl. f. [-ir]* **1.** Değdirmek; dokundurmak; isabet ettirmek; vurmak. *{ağız} (aynı)* [DS] **2.** İliştirmek. **3.** *{ağız}* Kabataslak dikmek; teyellemek. [DS] **4.** *{ağız}* Kapatmak. [DS]

ildirmek[2], [ild-ir-mek] *{ağız}* *gçl. f. [-ir]* Hafif ışık veren ateş yakmak. [DS]

ildişmek, [ild-iş-mek] *{eT}* *işteş. f.* **1.** Kavga etmek; itişmek. [EUTS] [Gabain] **2.** Münakaşa etmek. [EUTS] **3.** Sevk edilmek. [EUTS] **4.** Yaklaşmak. [EUTS]

ildrük, [ild(i)r-ük] *{eT}* *is.* Sedef otu; üzerlik, *(Peganum harmala).*

ildürmek, [īl-mek > il-dür-mek ايلدورمك] *{eT}* *gçl. f. [-ür]* **1.** İliştirmek; *{eAT} (aynı).* [KB] **2.** İndirmek. [KB] 3. *{eAT}* Dokundurmak; değdirmek.

-ile, [-la / -le / -ıla / ile / -y-ıla / -y-ile] *{eAT}* *çek e.* → -la.

ile, [birle > ile / il-mek > il-e *(zarf.fiil eki)*] *ed.* **1.** Bir kimseye eşlik etmeyi (birliktelik; işteşlik) bildirir. **2.** Bir iş yaparken bir şeyden yararlanmayı veya onu yanına almayı (araçlılık) bildirir. **3.** Eş zamanda oluşu (birliktelik) anlatır. **4.** Soyut kelimelerden sonra gelince durum belirtir. **5.** Sebeplilik bildirir. **6.** Karşılıklı ilişki veya oluşu belirtir. **7.** (Bir mastardan sonra gelirse) ondan başka anlamı verir. **7.** *{eAT}* İçin. *"Kâfirler çok günah işledüği ile rızkın kesmezem."*Miftahü'l-Cenne. **8.** *{eAT}* -e. *"Hasta kişi sağlığ ile yönelmek."* Babü'l-Vasıt **9.** *bağ.* Cümle içinde eş görevli kelime veya kelime gruplarını birbirine bağlar. 🗗 **ile beraber,** *1. –diği anda. 2. –den başka. 3. –diği hâlde.*

iledanaz, [Lat. ladonum / Yun. ìlátinos] *{ağız}* *is.* Köknar ağacı. [DS]

iledim, [iled-im ? ايلدم] *{eAT}* *sf.* Devam eden; sürdüren.

iledimlik, [īle-d-im-lik ايلدملك] *(i:ledimlik)* *{eAT}* *is.* Devam; sürdürme.

iledin, [Lat. ladonum] *{ağız}* *is.* Köknar ağacı. [DS]

ileğen, [Far. legen = > īleğen ايلكن] *{eAT}* *{OsT}* *is.* Leğen. *{ağız} (aynı)* [DS]

ilehen, [Far. legen] *{ağız}* *is.* Leğen. [DS]

ilek[1], **-ği** [él *(yabancı)* > il-ek / iğ-le-k] *(i:lek)* *is.* Çiçeklerinin dişi organında, asalak olarak ilek sineği yaşayan er dişi çiçekli yabani incir ağacı. 🗗 **ilek inciri,** *Yabani incir; iğlek.*|| **ilek sineği,** *zool. İlek incirinde yaşayan fakat yenen incirlerin döllenmesini sağlayan bir tür asalak sinek, (Blastophaga).*

ilek[2], [īlek] *(i:lek)* *{eT}* *is.* Sahip.[KB]

ilek[3], [*eT.* īg-lig > ilek] *{ağız}* *sf.* Zayıf; cansız. [DS]

ilekleme, [ilek-le-me] *is.* İlek sineği taşıyan ilek incirlerini lop incir elde etmek amacıyla incir ağaçlarına asma işi.

ileklemek, [ilek-le-mek] *{ağız}* *gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* İlek sineği bulunan incir dizili ipleri döllenmeyi sağlaması için dişi incir dallarına asmak. [DS]

ilekmen, [Yun. lukhuâni => ilikmen] *{ağız}* *is.* → ilikmen. [DS]

ilel[1], [il-el ?] *{eT}* *ünl.* (Beylere ve hanlara cevap verirken) evet; baş üstüne! [DLT] [KB]

ilel[2], [Ar. ʿillet > ʿilel علل] *{OsT}* *is.* **1.** Hastalıklar. **2.** Sakatlıklar. **3.** Sebepler; vesileler. **4.** Amaçlar; gayeler. **5.** *mecaz.* Hastalık hâlini almış olan alışkanlıklar. **6.** *fel.* Descartes'çıların ruh ile maddenin yalnız Allah'ın emri ile bir araya geldiğini savundukları görüş. 🗗 **ilel-i muhtelife,** *{OsT} Değişik hastalıklar.*|| **ilel-i sāriye,** *{OsT} Bulaşıcı hastalıklar.* || **ilel-i müstevliye,** *{OsT} Salgın hastalıklar.*|| **ilel ü emrāz,** *{OsT} Hastalıklar ve sakatlıklar.*

ilelan, [Ar. ilā-el-ān الى الآن] *(i'lela:n)* *{OsT}* *zf.* Bu ana kadar; şimdiye kadar.

ilelebet, [Ar. ilā-el-ebed الى الابد] *(ile'lebet)* *{OsT}* *zf.* Sonsuzluğa kadar; sürgit; sonsuza kadar.

ilem[1], [ile > ile-m / ile-n ايلم] *{eAT}* *{OsT}* *zf.* **1.** Birlikte olarak; beraber. **2.** ...-leyin; ..-le; ..-likle.

ilem[2], [İng. ylem] *is. fiz.* Evreni meydana getiren atomları oluşturduğu öne sürülen nötron, proton ve elektronun ilkel karışımı.

ilemek[1], [i-le-mek ?] *{ağız}* *gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* Yatak yapmak. [DS]

ilemek[2], [i-le-mek] *{ağız}* *gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* Yoğurmak. [DS]

ilemelik, -ği [ileme-lik] *{ağız}* *is.* Yaban çitlembiği. [DS]

ilemete, [? ilemete] *{ağız}* *is.* Hasır yaygı. [DS]

ilemlik, -ği [ilem-lik ?] *{ağız}* *is.* Pişmanlık. [DS]

ilen[1], [ile-n / inen ايلن] *e.* **1.** İle. **2.** *{eAT} {OsT} zf.* Birlikte olarak; beraber. **3.** *{eAT}* ...-leyin; ..-le; ..-likle.

ilen[2], [Far. legen = > leğen] *(ile:n) {ağız} is.* Leğen. [DS]

ilenç, -ci [īlen-mek > il-en-ç / yilenç ايلنچ] *is.* **1.** *{eT} {eAT} {OsT} {ağız}* Düşüncesinin yanlışlığı belli olan bir kişinin bir iş üzerine konuşmasını kınama; ayıplama; tekdir etme; çıkışma; azarlama. [DLT] [KB] [DS] **2.** İlenmek amacıyla söylenen söz; kötü dilek; beddua. *{eAT} {OsT} (aynı)* ⊡ **ilenç etmek,** *{eAT} İlenmek.*|| **ilenç vermek,** *{eAT} İlenmek.*

ilençe, [Far. legen-çe] *{ağız} is.* Büyük bakır tepsi veya leğen. [DS]

ilende, [? ilende] *{ağız} is.* Kurutulmuş kavun, karpuz ve ham inciri pekmezle kaynatmak suretiyle yapılan bir tatlı. [DS]

ilendere, [Far. rende] *{ağız} is.* Soğan rendesi. [DS]

ilenger, [Far. lenger] *{ağız} is.* Geniş ve çukur tencere. [DS]

ilengere, [Yun. ankyra] *{ağız} is.* Yün eğirmekte kullanılan araç; kirmen. [DS]

ilengeri, [Far. lenger] *{ağız} is.* Büyük ve yayvan kap; lenger. [DS]

ileniş [ilen-iş] *is.* İlenme eylemi veya biçimi. ⊡ **ileniş etmek,** *{eAT} İlenmek.*

ilenme, [ilen-me] *is.* Kötü dilekte bulunma; beddua etme.

ilenmek[1], [él > il-en-mek] *{eT} dönşl. f. [-ür]* **1.** Saltanat sürmek; devlet idare etmek; hüküm sürmek; hakimiyete geçmek. [Gabain] [EUTS] **2.** Bağlı, sadık olmak. [EUTS] **3.** Takılmak. [Gabain]

ilenmek[2], [*eT.* īl-e-n-mek ايلنمك] *dönşl. f. [-ir] [eT, eAT -ür]* **1.** *{eT}* Ayıplamak; tekdir etmek. [DLT] **2.** *{eAT} {OsT}* Küfretmek; kötü söylemek. **3.** *{ağız}* Bir kimse için kötü dilekte bulunmak; kötü dua etmek; beddua etmek. [DS]

ilenmek[3], [él > il-en-mek] *{eT} is.* İhtişam; saltanat; görkem. [EUTS]

ilenmeksiz, [īl-mek *(ilişmek)* > il-en-mek-siz] *{eT} sf.* İlişiksiz. [Gabain]

ilenti, [ilen-mek > ilen-ti / il-e-nti] *{ağız} is.* İlenç; beddua.

ilercesi, [ileri-ce-s-i] *{ağız} zf.* Evvelce; önceleri. [DS]

ilerde, [iler(i)-de] *zf.* **1.** Gelecek zamanda; gelecekte. **2.** Ötede; önde. **3.** *{ağız}* Geçende. [DS]

ileri, [*eT.* *ilk-gerü [Clauson] / *il *(ön)* > il-gerü *(ön taraf)* > ileri] *is.* **1.** Bir şeye göre daha önde bulunma durumu. **2.** Bir şeyin ulaşılacak, varılacak yönü. **3.** Ön taraf; ön. **4.** Henüz gelmemiş zaman; gelecek zaman; sonra. **5.** *as.* Hatlardan ötede, düşmana daha yakın olan yer. **6.** *sf.* Önde olan. **7.** Önceki; evvelki. **8.** Daha yaşlı; seçkin. **9.** Başarı göstererek öne geçmiş; ilerlemiş. **10.** (Saat için) gerçek saati daha önceden gösteren. **11.** Başarılı olmuş; ilerlemiş. **12.** *zf.* (Zaman ve mekân bakımından) hareket noktasından daha öne doğru; uzağa; ileriye doğru. **13.** *spor.* Esas duruşta ayak uçlarının gösterdiği yön. **14.** *ünl.* *"Amaca doğru durmadan yürü, ilerle!"* anlamında emir sözü. **15.** Bir askerî kıtayı yürütmek için verilen komutun bildirim kısmı. ⊡ **ileri almak,** *1. Öne almak. 2. Daha iyi bir yere geçirmek. 3. (Saat için) gerçek saatten daha ileri bir zamanı gösterecek şekilde ayarlamak.*|| **ileri atılmak,** *Benzerleri arasından öne doğru çıkmak; öne çıkmak.*|| **ileri benzeşim,** *dbl. Bir ses biriminin kendisinden sonra gelen ses üzerinde yaptığı etki.*|| **ileri çekmek,** *(Bir kişiyi) ilerletmek.*|| **ileri çıkmak,** *1. Bir sıra veya dizi hâlinde bulunan benzerlerinden daha öne çıkmak; ileri atılmak. 2. Birini karşılamaya çıkmak.*|| **ileri geçmek,** *1. Öne geçmek. 2. Daha üstün bir yere gelmek.*|| **ileri gelen,** *Toplum içinde sayılan, değer verilen, önemli kişi.*|| **ileri gelenler,** *Bir topluluk içinde sayılan, önem verilen kimseler; eşraf.*|| ...-den **ileri gelmek,** *1. Kaynaklık etmek. 2. Bağlı olmak. 3. Doğmak.*|| **ileri geri konuşmak,** *Birini kıracak biçimde dikkatsizce, rastgele konuşmak.* || **ileri geri söz,** *Yeri ve zamanı olmayan söz; yakışıksız söz.*|| **ileri gitmek,** *1. Davranış ve sözlerinde aşırı olmak; kabul edilebilir ölçüler dışına çıkmak; gereksiz davranışta bulunmak; saygısız davranmak. 2. (Saat için) gerçek zamandan daha ötesini gösterir olmak.*|| **ileri görüş,** *Olayların akışından gelecekte olması muhtemel olayları kestirebilme.*|| **ileri görüşlü,** *Günlük olayların değerlendirmesini iyi yaparak gelecek hakkında yerinde ve tutarlı tahminde bulunan.*|| **ileri karakol,** *as. Bir askerî birliğin konaklamak zorunda kaldığı sırada güvenliğini sağlamak için aldığı tedbirlerin tümü.*||...in **ilerisi,** *...in ötesi; ...in sonrası; ...in geleceği.*|| **ilerisini gerisini hesaplamak,** *Bir konuda bütün ayrıntıları ve ortaya çıkabilecek bütün ihtimalleri düşünmek; düşünerek hareket etmek; tedbirli olmak; ihtiyatlı olmak.*|| **ileri sürmek,** *1. Öne doğru yürütmek. 2. Düşüncesini, görüşünü söylemek; önermek; iddia etmek; serdetmek.*|| **ileri uç,** *spor. Futbolda ileri uç oyuncularından oluşan hücum hattı; forvet.*|| **ileri uç oyuncusu,** *spor. Futbolda takımın ileri hattında görevlendirilmiş oyuncu; forvet.*|| **ileriyi görmek,** *Olayların akışından gelecekte olması muhtemel olayları kestirebilmek; uzağı görmek.*

ilerici, [ileri-ci] *sf.* **1.** İlerlemekten yana olan. **2.** (Kişi veya düşünce için) daha ileri bir toplumsal yaşayış veya siyasi görüşü benimsemiş olan; terakkiperver.

ilericilik, -ği [ileri-ci-lik] *is.* **1.** İlerici olma durumu. **2.** Toplumu ilgilendiren her alanda ilerlemeyi amaçlama durumu.

ileride, [ileri-de / ilerde] *zf.* **1.** Gelecek zamanda; gelecekte. **2.** Ötede; önde. **3.** *{ağız}* Geçende. [DS]

ilerik, -ği [? ilerik] *{ağız} is.* İbrik. [DS]

ilerkaç, -cı [ileri+kaç ?] *{ağız} is.* Balkon. [DS]

ilerki, [ileri+ki] *{ağız} sf.* Geçen; geçmiş. 🗗 **ilerki yıl,** *{ağız} Geçen yıl.* [DS]

ilerlek, -ği [iler(i)-le-k] *sf.* **1.** İlerlemiş; yükselmiş; müterakki. *{ağız} (aynı)* [DS] **2.** İleriye varmış; öteye gitmiş; öne çıkmış. *{ağız} (aynı)* [DS] 🗗 **ilerlek benzeşme,** *dbl. Bir ses biriminin kendisinden sonra gelen ses veya sesler üzerinde yaptığı etki.*

ilerleme, [iler(i)-le-me] *is.* **1.** İleri gitme durumu ve eylemi. **2.** İleriye, öne doğru gitme. **3.** Yol alma. **4.** (Saat için) gerçek zamandan daha ötesini gösterme. **5.** (Hastalık, bozukluk, düzensizlik vb. için) daha kötü duruma gelme; kötüleşme. **6.** Toplumun mutluluğu için her alanda daha iyi, daha yetkin, daha değerli, daha yüksek bir duruma doğru oluşan bilimsel ve teknik gelişme; yükselme; gelişme; terakki.

ilerlemecilik, -ği [iler(i)-le-me-ci-lik] *is.* **1.** Her alanda ilerleme, gelişme sağlamak eğilimi. **2.** Marksizm'in ortaya koyduğu bazı insani değerleri bireyci ve liberal düşünce tarzına katma eğilimi [ML].

ilerlemek, [iler(i)-le-mek] *gçsz. f. [-r] [-l(i)-yor]* **1.** Öne doğru yürümek. **2.** İleri geçmek. **3.** Bulunduğu yerden daha öteye geçmek; yol almak; mesafe kat etmek. **4.** (Zaman için) geçmek; geç olmak. **5.** Daha iyi, daha yüksek bir düzeye; daha mutlu bir duruma gelmek; gelişmek; terakki etmek. **6.** (Hastalık, bozukluk, düzensizlik vb. için) daha kötü duruma gelmek; daha güçlü, daha etkili olmak; kötüleşmek.

ilerletme, [iler(i)-le-t-me] *is.* İlerlemesini sağlama durumu ve eylemi.

ilerletmek, [iler(i)-le-t-mek] *gçl. f. [-ir]* **1.** İlerlemesini sağlamak. **2.** İlerlemesine yol açmak.

ilerleyen, [iler(i)-le-y-en] *sf.* İlerleme eylemini yapan; ileri giden. 🗗 **ilerleyen kanıt,** *man. İlkelerden sonuçlara giden kanıt.*

ilerleyici, [iler(i)-le-y-ici] *sf.* **1.** İleri giden; ilerleyen. **2.** Bir başka şeye oranla büyüyen; gelişen. **3.** Derece derece iyiye giden; iyileşen. **4.** Derece derece kötüye doğru giden; kötüleşen. 🗗 **ilerleyici benzeşme,** *dbl. Bir kelimede önceki sesin sonraki sesi etkilemesi olayı.*

ilerleyiş, [iler(i)-le-y-iş] *is.* İlerleme eylemi veya biçimi.

ilermek, [il-mek > il-er-mek] *{eT} gçsz. f. [-ür]* Göze ilişmek; belirmek; görünür olmak. [DLT]

ilersik, -ği [*eT.* iler-sük] *{ağız} is.* Don uçkuru. [DS]

ilersük, -ğü [iler-sük] *{eT} {OsT} is.* Şalvar uçkuru; *{ağız} (aynı).* [DS] [DLT]

ilertmek, [il-er-mek > il-er-t-mek] *{eT} gçl. f. [-ür]* Görünür kılmak; göze ilişmesini sağlamak. [DLT]

ilerü, [*ilk-gerǖ [Clauson] > ilgerǖ / īlerü ایلرو] *{eT} {eAT} {OsT} zf.* **1.** Önce; önde; ileri; evvel; mukaddem. **2.** *sf.* Önceki; eskisi; evvelki. 🗗 **ilerü çekmek,** *{eAT} 1. Yükseltmek. 2. İlerletmek.*|| **ilerü dutmak,** *{eAT} 1. Öne sürmek; öneride bulunmak; teklif etmek. 2. Üstün tutmak; efdal saymak.*|| **ilerü geçenler,** *{eAT} Eskiler; geçmişteki insanlar.*|| **ilerü gelenler,** *{eAT}* → ileri geçenler.|| **ilerü gelmek,** *{eAT} 1. Ortaya çıkmak; meydana gelmek. 2. Öne çıkmak. 3. İlerlemek; yükselmek; gelişmek; terakki etmek.*|| **ilerü getirmek,** *{eAT} 1. Ortaya koymak; meydana getirmek. 2. İleri sürmek; ortaya atmak.*|| **ilerü getürmek,** *{eAT}* → ileri getirmek.|| **ilerü iletmek,** *{eAT} Sürdürmek; ileri götürmek; başa çıkarmak.*|| **ilerü turmak,** *{eAT} 1. Ortaya çıkmak; meydana çıkmak. 2. Beri gelmek.*|| **ilerü tutmak,** *{eAT}* → ilerü dutmak.|| **ilerü varmak,** *{eAT} İleri yürümek.*|| **ilerü yollu,** *{eAT} Mevki, rütbe ve derece bakımından yüksek olan.*|| **ilerü zaman,** *{eAT} Geçmiş zaman; eski zaman.*

ilerüki, [ilerü-ki / ileri-ki الروكه] *{eAT} zf.* Önceki; evvelki. 🗗 **ilerüki zaman,** *{eAT} Geçmiş zaman; eski zaman.*

ilerükiden, [ilerü-ki-den ایلروکیدن] *{eAT} zf.* Eskisinden; öncekinden; evvelkinden.

ilerüküler, [ilerü-kü-ler الروکولر] *{eAT} zm.* Geçmiş insanlar; eskiler.

ilerülek, [ilerü-le-k الرولك] *{eAT} zf.* Biraz ileri; ilerice.

ilerüler, [ilerü-ler الرولر] *{eAT} zm.* Geçmiş insanlar; eskiler.

ilerürecük, [ilerü-re-cük ایلرورجك] *{eAT} zf.* Biraz ileri; azıcık ileri.

ilerürek, [ilerü-rek الرورك] *{eAT} zf.* **1.** Daha önce. **2.** Daha ileri.

ileş, [Far. lāşe => leş] *{ağız} is.* Leş. [DS]

ileşber, [Far. rençber] *{ağız} is.* Çiftçi. [DS]

ileşmek[1], [ula-ş-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* Yetişmek. [DS]

ileşmek[2], [il-iş-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* Sataşmak. [DS]

ileştirmek, [üle-ş-tir-mek] *{ağız} gçl. f. [-ir]* Paylaştırmak; üleştirmek. [DS]

ileti, [il-et-i] *is.* **1.** Bildirme yazısı; mesaj. **2.** Bir konuşma veya yazının karşı tarafa vermek istediği ana düşünce; mesaj. **3.** *dbl. ed.* Bildiri.

iletici, [il-et-ici] *sf.* **1.** İletme özelliği olan. **2.** Bildirme yazısı götüren veya getiren; ileti taşıyan. **3.** *is.* Radyo dalgalarını iletmeye yarayan alet; verici.

iletiliş, [il-et-il-iş] *is.* İletilmek işi veya biçimi.

iletilme, [il-et-il-me] *is.* Bir şeyin bir yerden başka bir yere gönderilme ve ulaştırılma işi; bildirilme; ulaştırılma; götürülme.

iletilmek, [il-et-il-mek] *edil. f. [-ir]* Bir şeyin bir

yerden başka bir yere gönderilme ve ulaştırılma işi yapılmak; bildirilmek; ulaştırılmak; götürülmek.

iletim, [ilet-im] *is.* **1.** Bir şeyi bir yerden başka bir yere götürme, taşıma veya ulaştırma işi. **2.** Bildirim. **3.** *fiz.* İletken cisimlerden ısı ve elektrik enerjisinin bir noktadan başka bir noktaya geçmesi işi. **4.** *fiz.* Sesin ortam içinde yayılması; akustik. **5.** *tek.* Isının ortam içinde yayılma veya dolaşması; konveksiyon. **6.** *bilş.* İşaretlerin bir noktadan bir veya daha fazla noktaya iletilmesi, (İng. transmission). ⊡ **iletim ara yüzü,** *bilş. İki ayrı iletim düzeninin ara bağlantısına ait değişik nitelikteki işleyişlerini bağdaştıran ara yüz, (İng. transmission interface).*|| **iletim demeti,** *biy. Bitkilerde organik ve inorganik besin maddelerinin iletiminin yapıldığı odun ve soymuk borularından oluşan yapılar.*

iletir, [Yun. laturos => iletir] *{ağız} is.* Sahlep otu. [DS] ⊡ **iletir sakızı,** *{ağız} Kökünden sakız çıkarılan bir ot.* [DS]

iletiş, [il-et-iş] *is.* İletmek işi veya biçimi.

iletişim, [il-et-iş-im] *is.* **1.** Karşılıklı olarak iletmek işi. **2.** Duygu, düşünce ve isteklerin her türlü araç ile başkalarına iletilme işi; haberleşme; bildirişim; komünikasyon. **3.** Konuşma veya yazma ile bilgi veren ile dinleyici veya okuyucu arasında oluşan bilgi aktarımı. **4.** Haberleşme araçlarından yararlanılarak sağlanan bilgi alış verişi; bildirişim; haberleşme; komünikasyon. **5.** Kişiler arasında yakınlaşma ve anlaşma doğuran konuşma veya yakın ilişki; diyalog. **6.** Hayvanlar arasında davranışlarla belli edilen işaretleşme işi. ⊡ **iletişim ağı,** *Toplum içinde iletişimi sağlamaya yarayan araçların birbiriyle olan bağlantı kurma düzeni ve ortamı.*|| **iletişim araçları,** *Toplum içinde yazılı veya iletişimi sağlayan her türlü teknik araç ve gereç; medya.*|| **iletişim merkezi,** *Haberleri ve iletişime konu olan bildirişim ürünlerini toplama ve değerlendirme merkezi.*|| **iletişim ortamı,** *Bildirişim, haberleşme ve iletişim imkânlarının sağlandığı ortam; medya.*

iletişme, [il-et-iş-me] *is.* Karşılıklı olarak haber alış verişinde bulunmak işi.

iletişmek, [il-et-iş-mek] *işteş. f. [-ir]* **1.** Karşılıklı olarak haber alış verişinde bulunmak. **2.** Nesneleri veya durumla ilgili bilgileri karşılıklı olarak iletmek.

iletken, [il-et-ken] *sf.* **1.** İletme işini sağlayan. **2.** *is. fiz.* Elektrik akımı, ısı, ses ve titreşim gibi fiziksel özellikleri kütlesinin bir noktasından başka noktalarına aktaran cisim; yalıtkan karşıtı; nakil. **3.** Elektrik akımı ve ısı gibi bir etkin veya gaz ve sıvı gibi bir akışkanın bir yerden başka bir yere aktarılmasına, taşınmasına veya iletilmesine yarayan cisim veya ortam. ⊡ **iletken damarlar,** *bot. Bitkilerde besin maddelerini hücrelere ileten borucuklar.*

iletkenlik, -ği [il-et-ken-lik] *is.* **1.** İletken olma durumu veya niteliği; nakiliyet. **2.** *fiz.* Cisimlerin ya da ortamların ısı veya elektriği, kütlelerinin bir noktasından başka bir noktasına kolaylıkla iletme özelliği.

iletki, [il-et-ki] *is. mat.* Bir açıyı ölçmeye veya bir yerde ölçülen açıyı, başka bir yere aynı değerde taşımaya yarayan yarım daire biçimindeki geometri aracı; açıölçer; minkale.

iletme, [il-et-me] *is.* Bir şeyi götürmek, ulaştırmak veya geçirmek işi. ⊡ **iletme merkezi,** *Teknik düzenlemeyi yapan tek bir amirin sorumluluğu altında bulunan bir veya daha çok kişiyi birbirine bağlayan araçların tümü.*

iletmek, [*eT.* il / él *(ön; önce)* > il-(i)t-mek / el-e-t-mek / ilt-mek ایلتمك] *gçl. f. [-ir]* **1.** *{eT}* İlerletmek. [İKPÖy.] **2.** Bir nesneyi taşıyarak götürmek; vermek; ulaştırmak; nakletmek; götürmek; sevk etmek. *{eT} {eAT} {OsT} {ağız} (aynı)* [KB] [DLT] [ETY] [İKPÖy.] [DS] **3.** İlişmek. [KB] **4.** Bir durumu veya haberi ulaştırmak; bildirmek. **5.** *fiz.* Akım, ısı, ses veya akışkanı bir yerden başka bir yere götürmek, aktarmak; geçirmek.

ilettürmek, [īle-t-tür-mek ایلدورمك] *{eAT} gçl. f. [-ür]* **1.** Göndertmek. **2.** Götürtmek.

ilevent, [Far. rāvent] *{ağız} is.* Tohum tutmayan; tohum vermeyen bitki. [DS]

iley, [ileri > iler > iley ایلای / ایلی] *{eAT} {OsT} {ağız} is.* **1.** Huzur; kat; yan; ön. **2.** Karşı taraf. [DS] ⊡ **ileyini almak,** *{eAT} Yolunu kesmek; önüne çıkmak.*

ileyh, [Ar. ileyh الیه] *{OsT} zm.* (Erkek için) ona.

ileyha, [Ar. ileyhā الیها] *(ileyha:) {OsT} zm.* (Dişi için) ona.

ileyhim, [Ar. ileyhim الیهم] *{OsT} zm.* (Çok sayıda erkek için) onlara.

ileyhima, [Ar. ileyhimā الیهما] *(ileyhima:) {OsT} zm.* (İki kişi için) onlara.

ileyhünne, [Ar. ileyhünne الیهن] *{OsT} zm.* (Çok sayıda bayan için) onlara.

ilez, [ilē-z] *{eT} sf.* Acı. [ETY]

ileze, [Yun. akhnos / *eT* īg *(hastalık)* > iğ-ez-e / ileze] *{ağız} sf.* Hastalıklı; veremli. [DS]

ilezik, [*eT.* ildrük > ilezik] *{ağız} is.* Üzerlik otu. [DS]

ilezirlemek, [Ar. rezīl => irezil / ilezir > ilezirlemek] *{ağız} is.* Birini utanılacak, güç bir duruma düşürmek; rezil etmek. [DS]

ilf, [Ar. ilf الف] *{OsT} zm.* Alışkınlık; alışma.

ilfar, [Far. nīlüfer / Yun. noufaro => lilifer / ilfar] *{ağız} is.* **1.** Menekşe. **2.** Zambak. [DS]

ilfit, [Ar. ʿifrit => ilfit] *{ağız} sf.* **1.** Açıkgöz; zeki. **2.** *is.* Çok keskin zekâ. [DS] ☞ **ilfitin etmek,** *{ağız} Çok kızdırmak; ifrit etmek.* [DS]

ilga, -a'i [Ar. lağv > ilgā' إلغاء] *(ilga:) {OsT} is.* **1.** Varlığını ortadan kaldırma; yok etme. **2.** Yürürlükten kaldırma; hükümsüz sayma; feshetme. ☞ **ilga etmek,** *1. Varlığını ortadan kaldırmak; yok etmek. 2. Yürürlükten kaldırmak; hükümsüz bırakmak; işlemez hâle getirmek; feshetmek.*

ilgar, [*eT.* ılgar] *{ağız} is.* → ılgar. [DS]

ilgaz, [Ar. luġaz > ilġāz إلغاز] *(ilga:z) {OsT} is.* Asıl amacı gizleme; bilmece durumuna getirme. ☞ **ilgazla konuşmak,** *Kapalı bir şekilde, üstü örtülü olarak konuşmak.*

ilgeç, -ci [il-geç] *is.* **1.** *dbl.* Tek başına anlamı olmamakla birlikte öteki kelimelerle veya kelime gruplarıyla anlam ilişkisi kurmaya yarayan ve anlamı aynı bağlamdaki öbür birimlerle belirginleşen çekimsiz kelimeler; edat. **2.** *{ağız}* Çengelli iğne. [DS] **3.** Tutturma parçası. **4.** *{ağız}* Çengel. [DS] **5.** *{ağız}* Düğme. [DS] **6.** *{ağız}* Kalemin başlığında bulunan cebe takılmaya mahsus yer. [DS]

ilgeçli, [il-geç-li] *sf.* İlgeci bulunan. ☞ **ilgeçli tümleç,** *dbl. İlgeçle kurulmuş tümleç; edatlı tümleç.*

ilgemek[1], [ilgē-mek] *{eT} gçs. f. [-r]* Hücum etmek; saldırmak. [EUTS]

ilgemek[2], [ilge-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-g(i)-yor]* İlgilendirmek. [DS]

ilgendirmek, [ilge-n-dir-mek] *{ağız} gçl. f. [-ir]* Korku veya tiksinti vererek irkiltmek. [DS]

ilgenmek, [ilge-n-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* Korkarak irkilmek. [DS]

ilgeri, [*ilk-gerü [Clauson] > ilgerü] *{eT} zf.* Önce; önde.

ilgerü, [*ilk-gerü [Clauson] > ilgerü] *{eT} zf.* **1.** Doğuda; doğuya doğru. [ETY] [Gabain] [Tekin] **2.** İleri; ileride; ileriye doğru. [Tekin] [ETY] [EUTS] **3.** Önde. [Gabain]

ilgeşük, -ğü [*eT.* īl-mek > il-ge-ş-ük] *{ağız} is.* İlgi; alaka; bağlantı. [DS]

ilgi[1], [*eT.* īl-mek *(asmak)* > il-gi / il-gü إلكو] *is.* **1.** *{eAT}* Engel; mania. **2.** İki şey arasında, herhangi bir bakımdan var olan bağ, bağlılık; ilişki; alaka; taalluk. **3.** *psikol.* Bir şeye karşı duyulan merak; ondan alınan zevk. **4.** Dikkati özel olarak ve öncelikle belirli bir şey üzerinde yoğunlaştırma işi. **5.** Bir etkinliğe karşı yakınlık duyma, hoşlanma ve öncelik tanıma. **6.** Bir kimseye karşı duyulan yakınlık ve onu koruyup gözetmeyi amaçlayan dikkat. **7.** Bir kimsenin karşı cinsten birine karşı gösterdiği duygusal eğilim. **8.** *kim.* Şartları denk veya çok yakın olan ögelerin birleşmede gösterdikleri seçicilik. **9.** *ed.* Bir sözü gerçek anlamından mecaz anlamına geçirirken bulunan sebep veya ilişki. ☞ **ilgi adılı,** *dbl. Açıklayıcı ya da belirleyici bir cümleciği daha önce anılmış cümleye bağlayan zamir; ilgi zamiri.*|| **ilgi alanı,** *1. Bir kimsenin ilgilendiği konular. 2. Bir işletme veya kurumun iş ve uğraşı alanı.*|| **ilgi çekici,** *1. İlgiyi ve dikkati kendi üzerinde toplayan. 2. Merak uyandıran.*|| **ilgi çekmek,** *1. İlgiyi ve dikkati kendi üzerinde toplamak. 2. Merak uyandırmak.*|| **ilgi duymak,** *Duyuların beğenilen bir işe, bir olaya veya bir kimseye yönelmesi; önem vermek; yakınlık duymak; alaka duymak.*|| **ilgi eki,** *dbl. Aitlik ve bağlantı kavramı veren ek; -ki; -deki.*|| **ilgi görmek,** *Başkaları tarafından kendisi ile ilgilenilmek; ilgi çekmek.*|| **ilgi göstermek,** *1. İlgilenmek; alakalanmak. 2. İlgisini belli etmek; alaka göstermek.*|| **ilgisini kesmek,** *Bir kimse veya bir şey ile önceden var olan bütün bağlantılarını kaldırmak.*|| **ilgi toplamak,** *1. Bütün dikkatini bir konuda yoğunlaştırmak; ilgisini belli etmek. 2. Kendisi ile ilgilenilmek; ilgi çekmek.*|| **ilgi tümcesi,** *dbl. "ki" bağlacı ile birbirine bağlanan birleşik cümle.*|| **ilgi uyandırmak,** *1. İlgiyi ve dikkati kendi üzerinde toplamak. 2. Merak uyandırmak.*|| **ilgi zamiri,** *dbl. Bir kelimeyi bir kelime grubuna veya bir cümleyi bir kelimeye bağlayan zamir.*

ilgi[2], [*eT.* īl-mek > il-gi / il-gü] *{ağız} is.* **1.** Çengelli iğne. **2.** Büyük iğne. **3.** Düğme. **4.** Kaba dikiş: teyel. **5.** Paçaya dikilen bağ. **6.** Yorgan ipliği. **7.** Tuzakla kuş tutulan yer. [DS] ☞ **ilgi tığı,** *{ağız} Ayakkabı dikmekte kullanılan tığ.* [DS]

ilgiç, -ci [*eT.* īl-mek > il-giç] *{ağız} is.* Kalemi cebe tutturan çengel. [DS]

ilgiçli, [ilgiç-li] *{ağız} sf.* Çengelli. ☞ **ilgiçli iğne** *{ağız} Çengelli iğne.* [DS]

ilgik, -ği [*eT.* īl-mek > il-gük / il-gik] *{ağız} is.* Düğme deliği; ilik. [DS]

ilgileme, [il-gi-le-me] *is.* Birden çok nesneler arasında bağlantı kurma işi.

ilgilemek, [il-gi-le-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(i)-yor] is.* **1.** İki parçayı birbirine geçici olarak dikmek; iliştirmek. **2.** Gelişigüzel dikmek; teyellemek. [DS]

ilgilendiriş [il-gi-le-n-dir-iş] *is.* İlgilendirmek işi veya biçimi.

ilgilendirme, [il-gi-le-n-dir-me] *is.* **1.** Aralarında ilgi, bağ veya sorumluluk bulunma işi; ilgili kılma. **2.** İlgisini çekme, önem verme durumu; ilginç gelme. **3.** İlişkin olma. **4.** İhtiyaçlara ve harcama gücüne uygun düşme; elverişli olma.

ilgilendirmek, [il-gi-le-n-dir-mek] *gçl. f. [-ir]* **1.** Aralarında ilgi, bağ veya sorumluluk bulunmak; ilgili kılmak. **2.** İlgisini, dikkatini çekmek; önem vermek; merakını uyandırmak; ilginç gelmek. **3.** İlişkin olmak. **4.** İhtiyaçlara ve harcama gücüne uygun düşmek; elverişli olmak.

ilgileniş, [il-gi-le-n-iş] *is.* İlgi duymak işi ve biçimi.

ilgilenme, [il-gi-le-n-me] *is.* **1.** İlgi duyma. **2.** Yakınlık duyma. **3.** Bir şeyden zevk alma.

ilgilenmek[1], [il-gi-le-n-mek] *dönşl. f. [-ir]* **1.** Bir kimseye karşı yakınlık duymak; ondan hoşlanmak; sevmek; yakınlık duymak. **2.** Bir şeye karşı ilgi göstermek; alaka duymak; merak duymak. **3.** Bir şey üzerinde çalışmak; o şey üzerinde kafa yormak; uğraşmak; zevk almak; çekici bulmak. **4.** Bir işin sorumluluğunu, yükümlülüğünü üzerine almak; üstlenmek.

ilgilenmek[2], [ilgi-le-n-mek] *{ağız} edil. f. [-ir]* Bağlanmak; iliştirilmek. [DS]

ilgilenmek[3], [ilgi-le-n-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* Katılaşmak; sertleşmek. [DS]

ilgili, [ilgi-li] *sf.* **1.** Birine veya bir şeye ait olan; onları ilgilendiren; o şeyle ilgisi, ilişkisi ve bağı bulunan; müteallik. **2.** Biriyle veya belli bir şeyle ilgilenen; ilgilenmiş olan; onu seven; alakalı; alakadar. **3.** Belirli bir alanda etkinliği, yetkisi ve söz hakkı bulunan. **4.** *is.* Bir alanda etkinliği ve yetkisi bulunan kişi veya makam; yetkili. **5.** *{ağız}* Çengelli. ⊡ **ilgili iğne,** *{ağız} Çengelli iğne.* [DS]

ilgililik, -ği [ilgi-li-lik] *is.* İlgili olma durumu; mensubiyet.

ilgimek, [il-ki-mek / ilk-mek] *{ağız} gçsz. f. [-ir]* Birikmek. [DS]

ilgin[1], [*eT.* yel-gin [Clauson] > el-gin / il-gin ايلكين] *{eAT} sf.* Düşkün; sefil; miskin; aciz.

ilgin[2], [ılgın] *{ağız} is.* → ılgın. [DS]

ilginç, -ci [il-gi-nç] *sf.* İlgi uyandıran; ilgi ve dikkat çekici nitelikte olan; enteresan; alakabahş.

ilginçleşme, [il-gi-nç-le-ş-me] *is.* İlginç duruma gelme.

ilginçleşmek, [il-gi-nç-le-ş-mek] *dönşl. f. [-ir]* İlginç duruma gelmek.

ilginçlik, -ği [il-gi-nç-lik] *is.* **1.** İlgi uyandırma durumu; ilgi ve dikkat çekici nitelik; enteresanlık. **2.** İlginç olan şeyin durumu; enteresanlık.

ilgisiz, [il-gi-siz] *sf.* **1.** Birine veya bir şeye ait olmayan; onlarla ilgi kurulamayan; o şeyle ilgisi, ilişkisi, benzerliği ve herhangi bir bağı bulunmayan; alakasız. **2.** Biriyle veya belli bir şeyle ilgilenmeyen; ilgilenmemiş olan; ilgi duymayan lakayt; alakasız. **3.** Bir şeyi kendine dert edinmeyen; kayıtsız.

ilgisizlik, -ği [il-gi-siz-lik] *is.* **1.** İlgisiz olma durumu; ilgilenmeme durumu; ilgisiz kalma durumu. **2.** İki ve daha çok şey arasında bir yakınlık, bağ ve benzerlik bulunmama durumu.

ilgöksü, [il+gök(ü)s-ü ?] *{ağız} sf.* (Kişi için) namuslu. [DS]

ilgü, [*eT.* il-mek > il-gi / il-gü ايلكو] *{eAT} is.* Engel; mania.

ilgüdür[1], [ilgü-dür] *{ağız} is.* Sezgi; anlayış; duyuş. [DS]

ilgüdür[2], [ilgü-dür] *{ağız} sf.* (Yırtılan bir şey için) azıcık tutar yeri kalmış. [DS]

ilgünmek, [élgē-mek *(sarsmak, etki etmek)* > ilgü-n-mek] *{eT} dönşl. f. [-ür]* Müteessir olmak; etkilenmek. [EUTS]

ilğar, [ılgar] *{ağız} is.* Akın. [DS]

ilh, [Ar. ilā āḫirihi > ilḫ الخ] *(ilâ:a:hirihi) {OsT} zf. kısalt.* Ve benzerleri, ve diğerleri sözünün kısaltması; vb.

ilha, -a'i [Ar. ilhā' الهاء] *(ilha:) {OsT} is.* Boş şeylerle meşgul etme.

ilhab, [Ar. leheb > ilhāb الهاب] *(ilha:b) {OsT} is.* **1.** Alevlendirme. **2.** Şişirip kızartma. **3.** İltihaplandırma. ⊡ **ilhāb etmek,** *{OsT} 1. Tutuşturmak. 2. İltihaplandırmak.*

ilhad, [Ar. ilḥād الحاد] *(ilha:d) {OsT} is.* **1.** Kabrin yan tarafına açılan oyuk. **2.** Gerçek inançtan dönme. **3.** Kur'an'ın koyduğu kuralları tanımama; Kur'an'a karşı gelme; Allah'ın birliğine ve Hz. Muhammed'in peygamberliğine inanmama. **4.** Dinden dönme; din değiştirme. **5.** *mecaz.* Doğru yoldan ayrılma. **6.** *fel.* Tanrıtanımazlık; ateizm. **7.** *sf.* İslamiyet'e aykırı davranan; kâfir.

ilhaf, [Ar. ilḥāf الحاف] *(ilha:h) {OsT} is.* Israr.

ilhah[1], [Ar. laḥḥ > ilḥāḥ الحاح] *(ilha:h) {OsT} is.* **1.** Israr etme; direnme; **2.** Üstüne düşme; zorlama.

ilhah[2], [Far. nīlak / līlak => ilhah] *{ağız} is.* Leylak. [DS]

ilhahat, [Ar. ilḥāḥ > ilḥāḥāt الحاحات] *(ilha:ha:t) {OsT} is.* Diretmeler.

ilhak, -kı [Ar. ilḥāḳ الحاق] *(ilha:k) {OsT} is.* **1.** Ekleme; katma; kendine bağlama. **2.** *huk.* Bir ülke topraklarının bir kısmını veya tamamını kendi topraklarına katmak; egemenliği altına almak. ⊡ **ilhak etmek,** *1. Katmak; bağlamak. 2. Egemenliği altına almak.*

ilhakçı, [ilhak-çı] *sf.* Başka ülke topraklarını ilhak etmeyi amaçlayan.

ilhakçılık, -ğı [ilhak-çı-lık] *is.* Başka ülkelerin topraklarının ilhak edilmesini amaçlayan siyaset.

ilham, [Ar. ilhām الهام] *(ilha:m) {OsT} is.* **1.** Yaratıcı bir eyleme iten coşku veya içe doğuş; esin. **2.** İçe doğan şey; sezgi. **3.** *tasvf.* Allah tarafından kulun gönlünde doğan bilgi; sezgi. **4.** Allah tarafından peygamberlerin gönlüne gelen ve vahiy şeklinde beliren Tanrısal âleme ait duygu ve düşünceler. ⊡ **ilham almak,** *Birinden veya bir şeyden etkilenerek bir şeyler üretmek; esinlenmek.*|| **ilham etmek,** *Bir kişinin yaratıcı gücünü harekete geçirmek; içine doğmasına sebep olmak; esinlenmesine sebep olmak; esin kaynağı olmak; esindirmek*|| **ilham-ı ilā-**

hî, *{OsT} Allah tarafından insanın gönlüne telkin edildiğine inanılan duygu; İlahî sezgi.*|| **ilham perisi,** *Sanatçıların yaratıcılığına katkıda bulunduğu kabul edilen gerçeküstü varlık; sanatçının ilham kaynağı.*|| **ilham vermek,** *müz. İçe doğmasına, esinlenmesine sebep olmak.*

ilhamat, [Ar. ilhāmāt الهامات] *(ilha:ma:t) {OsT} is.* İlhamlar; esinler.

ilhami, [Ar. ilhāmī الهامى] *(ilha:mi:) {OsT} sf.* **1.** İlhamla ilgili; ilhama ilişkin. **2.** İlham sonucu elde edilen.

ilhamiye, [Ar. ilhāmiyye الهاميه] *(ilha:mi:ye) {OsT} is.* Kur'an-ı Kerim, hadîs, fıkıh, icma gibi temel kaynaklar yerine ilham sonucu yazılmış veya ortaya konmuş bilgilere önem veren bir sapık mezhep.

ilhan, [ilig+kan > Far. ilḫān الخان] *{OsT} is.* **1.** Eskiden ilhanlık adı verilen, çeşitli uluslardan meydana gelen devletin başında bulunan yönetici; hükümdar. **2.** Moğol imparatorluğunda, Karakurum'daki büyük hükümdara bağlı olarak imparatorluğun belirli bir bölgesini yöneten hükümdarın unvanı. **3.** İran Moğol (İlhanlı) hükümdarlarının unvanı.

ilhani, [Far. ilḫānī الخانى] *(ilha:ni:) {OsT} is.* **1.** İlhanlık. **2.** *sf.* İlhanla ilgili.

ilhanlık, -ğı [ilhan-lık] *is.* **1.** Çeşitli milletlerden meydana gelen imparatorluk. **2.** Böyle bir imparatorluğun sınırları içinde yaşayan ülkelerin tümü. **3.** İlhan olma durumu veya niteliği.

ilhaz, [? ilhaz] *{ağız} is.* **1.** Çuvaldız. **2.** Büyük iğne. [DS]

ilhıcı, [yılkı > yılkıcı] *{ağız} is.* At sürüsünü güden kimse. [DS]

-ili, [-ı-lı / -ili / -ulu / -ülü] *yap. e.* → -ılı.

ili[1], [*eT.* ılı-ğ / ili] *{ağız} is.* **1.** Ilık; sıcak. **2.** Sıcak pekmez. **3.** Buz tutan gölün donmayan yeri. [DS]

ili[2], [il-mek *(asmak; iliştirmek)* > il-ī] *sf.* **1.** Bağlı; asılı. [İKPÖy.] **2.** *{ağız} is.* Gelişigüzel dikiş. [DS] ⊡ **ili kapug,** *{eT} Anahtarsız açılan kapı; iliştirme kapı.* [DLT]

ili[3], [*eT.* ig > iğ-li] *(i:li) {ağız} sf.* Zayıf. [DS] ⊡ **ili toprak,** *{ağız} Sellerin getirdiği milli toprak.* [DS]

ili[4], [? ili] *{ağız} is.* Hayalet; cin; peri. [DS]

ilibada[1], [Yun. lapathon] *{ağız} is.* Labada. [DS]

ilibada[2], [Far. libāçe => ilbade / ilbadi / ilibade] *{ağız} is.* → ilbade. [DS]

ilibadı, [Yun. lapathon] *{ağız} is.* Labada. [DS]

ilibat, [Far. nevbet => nöbet] *{ağız} is.* Sıra; nöbet. [DS]

ilibitçe, [Yun. elelíphaskhos => ilibitçe / ilficce] *{ağız} is.* Gelincik çiçeği. [DS]

ilice, [ılı-ca] *{ağız} is.* Ilıca; kaplıca. [DS]

iliç, -ci [il-iç] *{ağız} is.* **1.** Uçları koparılan çam sürgünlerinin içinden akan sıvı. **2.** Çam kabuğunun altında bulunan tatlımsı ve yenilebilir tabaka. [DS]

ilif, [Ar. līf] *{ağız} is.* Çubuk balyası. [DS]

ilifar, [Far. nīlūfer] *{ağız} is.* Zambak. [DS]

ilficce, [Yun. elelíphaskhos] *{ağız} is.* Yabani afyon; gelincik çiçeği. [DS]

iliflemek, [alaf-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* Alevlendirmek. [DS]

ilig[1], [élig] *{eT} is.* **1.** El. [EUTS] [Gabain] **2.** Elli (50) [Gabain]

ilig[2], [él > il-ig] *{eT} is.* **1.** Hükümdar; kral; hakan. [ETY] [EUTS] [Gabain] [Tekin] [KB] **2.** Türklerde hükümdar ve hanedana mensup prenslere verilen unvan.⊡ **ilig beg,** *{eT} Şehzade; kral.* [EUTS]|| **ilig kan,** *{eT} Padişah; kral.* [EUTS]

ilig[3], [il-mek *(asmak; iliştirmek)* > il-(i)g] *{eT} sf.* Bağlayan; bağlanan; ilişik; üzerine asılmış. [EUTS] [İKPÖy.]

ilig[4], [iğ > iğ-lik > ilig] *{ağız} is.* İplik bükmeye yarayan araç. [DS]

ilig[5], [*eT.* inī > il-ig ?] *{ağız} is.* Kardeş. [DS]

iligen, [Far. legen] *{ağız} is.* Leğen. [DS]

iligerü, [*ilk-gerü [Clauson] > ilgerü] *{eT} zf.* → ilgerü. [ETY]

iligmen, [Yun. lukhuáni] *{ağız} is.* → ilikmen. [DS]

iligsiz[1], [élig-siz] *{eT} sf.* Elsiz. [EUTS]

iligsiz[2], [il-ig-siz] *{eT} sf.* Bağlantısız; ilgisiz; ilişiksiz; hiçbir bağlantısı olmaksızın.

ilik[1], **-ği** [*eT.* yilik > ilik] *is.* Kemiklerin içindeki boşluğu ve süngersi kemik bölümünü dolduran yağlı, yumuşak doku; kemik iliği. ⊡ **iliği kurumak,** *{eAT} Çaresizlik içinde bunalmak.*|| **iliğine geçmek,** *1. Yağmur ve etkisi vücuduna işlemek. 2. Soğuğun etkisi içine işlemek. 3. Bir olay veya durumdan derin bir şekilde etkilenmek.*|| **iliğine işlemek,** *1. (Yağmur veya soğuk için) elbiseden geçerek üşümek veya iyice ıslanmak. 2. (Herhangi bir huy veya düşünce) benliğini kaplayarak etkisi altına almak.*|| **iliğine kadar,** *1. Çok derinden; içten. 2. Vücudunun içine kadar.*|| **iliğine kadar ıslanmak,** *Yağmurdan tenine kadar ıslanmak; ıslanmadık hiçbir yeri kalmamak.*|| **iliğini kemiğini kurutmak,** *Bezginlik doğuracak kadar sıkıntı vermek.*|| **iliği sızlamak,** *Herhangi bir üzüntü verici durumdan derinlemesine etkilenmek.*|| **iliği su olmak,** *{eAT} Bitkin düşmek.*|| **ilik gibi,** *1. Çok lezzetli ve iştah uyandırıcı. 2. argo. (Kız veya kadın için) çok güzel ve istek uyandırıcı.*|| **ilik kesmek,** *{ağız} Bilerek isteyerek birini öfkelendirmek.* [DS]|| **ilik kıymak,** *{ağız} Tatlı yiyecekten midesi ezilmek; kıyılmak.* [DS]|| **ilikleri gevşemek,** *argo. İyi bir durum veya güzel bir kimse karşısında çok ilgi duyduğunu ve hoşlandığını belli edecek davranışta bulunmak.*|| **iliklerinde duymak,** *Benliğinde tamamıyla hissetmek.*|| **iliklerini kemirmek,** *1. Birinden elde edile-*

bilecek ne varsa hepsini almak; sömürmek. 2. Çok etkilemek.

ilik[2], **-ği** [*eT.* īl-mek *(ilişmek)* > il-ik] *is.* **1.** *{eT}* İlişik; üzerine asılmış. [EUTS] **2.** Bir düğmenin geçmesi ve iliklenmesi için gömlek, elbise, palto, nevresim gibi dokumaların bir yakası üzerinde açılan ve kenarları sarılan küçük yarık; düğme deliği. *{eT} (aynı)* [DLT] **3.** *{ağız}* Düğme. [DS] **4.** *{ağız}* Yaka. [DS] ⊡ **iliği ciciği,** *{ağız} Çoluğu çocuğu; ufak tefek hepsi.* [DS]|| **ilik çeken,** *{ağız} Deve havudu ağaçlarının tarağını birbirine bağlayan ipler.* [DS]|| **ilik evi,** *{ağız} Düğme deliği; ilik.* [DS]|| **ilik mantarı,** *{ağız} Orta büyüklükte, bej renginde bir mantar.* [DS]

ilik[3], [él-ig > ilig / ilik] *{eT} is.* **1.** Hükümdar; kral. [EUTS] **2.** El. [EUTS] [Gabain]

ilik[4], **-ği** [ilik] *{ağız} sf.* Temiz. [DS] ⊡ **ilik gibi,** *{ağız} Tertemiz.* [DS]

ilik[5], **-ği** [él-ig / ulak ?] *{ağız} is.* Söz götürüp getiren. [DS]

ilik[5], **-ği** [il-ik] *{ağız} is.* Kabak, bostan ve fasulyelerin uzayan dalları; filiz. [DS]

ilik [6], **-ği** [el-ik / ilik] *{ağız} is.* Küçük sepet. [DS]

ilikce, [ilek > ilek-çe] *{ağız} is.* Döllenmeyi sağlamak için dişi incir ağacına asılan erkek incir. [DS]

ilikcek, -ği [ilik-çek] *{ağız} is.* İlik; düğme deliği. [DS]

ilikçi, [ilik-çi] *sf.* Hazır giyim sanayiinde makine ile ilik açan işçi.

ilikge, [ilek > ilik-ge] *{ağız} is.* Ham incir. [DS]

ilikleme, [ilik-le-me] *is.* Düğmeyi iliğe geçirerek kapatma.

iliklemek[1], [ilik-le-mek] *gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* Düğmeyi iliğine geçirmek.

iliklemek[2], [ili-k-le-mek] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(i)-yor]* Su soğuktan donmak. [DS]

iliklenme, [ilik-le-n-me] *is.* **1.** İliklenmek eylemi. **2.** İlik sahibi olma; ilik edinme.

iliklenmek[1], [ilik[1]-le-n-mek] *dönşl. f. [-ir]* (Kemik için) iliği olmak; iliği gelişmek; ilik kazanmak.

iliklenmek[2], [ilik-le-n-mek] *edil. f. [-ir]* **1.** İlikleme işi yapılmak; iliğe geçirilmiş olmak. **2.** *dönşl. f.* Kendi kendine iliğe geçmek. **3.** İlik sahibi olmak; ilik edinmek.

ilikleşmek, [ilik[1]-le-ş-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* Beslenmek; semizleşmek. [DS]

ilikletme, [ilik[2]-le-t-me] *is.* İliklemesini sağlama; düğmeletme.

ilikletmek, [ilik[2]-le-t-mek] *gçl. f. [-ir]* İliklemesini, düğmelemesini sağlamak.

ilikleyiş, [ilik[2]-le-y-iş] *is.* İlikleme işi veya biçimi.

ilikli[1], [ilik[1]-li] *sf.* **1.** (Kemik için) içinde iliği bulunan; iliği olan. **2.** *{ağız}* Güçlü; kuvvetli; canlı. [DS] **3.** *{ağız}* Koyun yüreği. [DS] ⊡ **ilikli büyümek,** *{ağız} Bakımlı, sağlıklı büyümek.* [DS]

ilikli[2], [ilik[2]-li] *sf.* **1.** (Elbise vb. için) üzerinde ilikleri bulunan; ilik açılmış olan; düğme deliği bulunan. **2.** (Elbise vb. için) düğmeleri iliğe takılmış, geçirilmiş olan; kapalı; düğmelenmiş olan. **3.** *{ağız} is.* Düğmeyle oynanan bir çocuk oyunu. [DS] **4.** *{ağız}* İçe giyilen pamuklu hırka. [DS]

iliklik, -ği [īlik-lik] *{ağız} is.* Süs eşyası. [DS]

ilikme, [ilk-mek > il(i)k-me] *{ağız} is.* **1.** İçinde taze peynir biriktirilen tulum. **2.** Süt biriktirilen kap. [DS] ⊡ **ilikme yoğurdu,** *{ağız} Tarhana yoğurdu.* [DS]

ilikmeç, [ilik[2]-meç] *{ağız} is.* Kolay çözülebilir düğüm. [DS]

ilikmek[1], [īlik-mek ايلكمك] *{OsT} dönşl. f. [-ür]* (Su için) durgun hâle gelmek.

ilikmek[2], **-ği** [il-mik / ilik-mek] *{ağız} is.* Kolay çözülebilir düğüm. [DS]

ilikmek[3], **-ği** [ilik-mek] *{ağız} is.* Parmak eklemleri. [DS]

ilikmen[1], [Yun. lukhuáni =>īlīkmen / īlikmen ايليكمك / ايلكمن] *{OsT}{ağız} is.* Topraktan yapılma, içine konulan bezir yağına fitil sarkıtılmak suretiyle zayıf bir ışık elde edilen bir tür kandil. [DS]

ilikmen[2], [iğlik-men ?] *(i:likmen){ağız} is.* İçerisinde iği döndürmeye yarayan çukur tabak vb. şey. [DS]

ilikment[1], [Yun. lukhuáni=>īlīkmen / īlikmen ايليكمن / ايلكمن] *{ağız} is.* → ilikmen[1]. [DS]

ilikment[2], [? ilikment] *{ağız} is.* Koyun ve kuzuların kuyruklarının dibindeki sert kısım. [DS]

ilikmet, [Yun. lukhuáni => īlīkmen / īlikmen ايليكمن / ايلكمن] *is.* → ilikmen[1].

iliksantin, [Fr. ilixanthine] *is. kim.* Çobanpüskülü yapraklarından çıkarılan, şap veya başka alüminyum bileşikleriyle mordanlanan ve kumaşları sarıya boyamakta kullanılan bir boyar madde.

iliksiz[1], [ilik[1]-siz] *sf.* (Kemik için) içinde iliği bulunmayan; iliği olmayan.

iliksiz[2], [ilik[2]-siz] *sf.* **1.** (Elbise vb. için) üzerinde ilikleri bulunmayan; ilik açılmamış olan; düğme deliği bulunmayan. **2.** (Elbise vb. için) düğmeleri iliğe takılmamış, geçirilmemiş olan; açık; düğmelenmemiş olan.

ilildürmek, [īl-mek > il-il-dür-mek] *{eT} gçl. f. [-ür]* Birbirine bağlamak; ilindirmek; bağlantı kurmak. [Üç İtigsizler]

ilim[1], **-lmi,** [Ar. ʿilm علم] *{OsT} is.* **1.** Evrene ve olaylara ait bir bölüm birbirine bağlı konuları ele alıp deneye dayalı yöntemlerden yararlanarak gerçekleşebilir yasalar, kurallar çıkarmaya yönelik düzenli bilgi; bilim. **2.** Bazı olay ve olgu basamaklarına göre düzenlenmiş sistemli bilgiler bütünü. **3.** Bir şeyi öğrenmek amacıyla yola çıkarak edinilen bil-

giler süreci. **4.** Bilme; biliş. **5.** Haber; bilgi. **6.** Bir konuda okuma yoluyla elde edilen bilgiler; nazariyat. ⊡ **ilim postu,** *tasvf. Bektaşi tarikatında meydan makamlarından birinin adı.*|| **ilim ve amel,** *{OsT} Teori ve pratik; düşün ve eylem.* || **ilmini almak,** *Herhangi bir şeyin özelliklerini ve nasıl yapılacağını ince ayrıntılarına kadar edinmek, iyice öğrenmek.*

ilim[2], [*eT.* yelim > ilim] *{ağız} is.* Erik ve kayısı ağaçlarının çıkardığı zamk. [DS] ⊡ **ilim tadım,** *{ağız} İsteksiz.* [DS]

ilim[3], [? ilim] *{ağız} is.* Tanelerinden çorba yapılan, kedi kuyruğuna benzer başağı olan bir tür darı. [DS]

ilim[4], [? ilim] *{ağız} zf.* Çabuk. ⊡ **ilim ilim,** *{ağız} Çabuk çabuk.* [DS]|| **ilim ilim ilindirmek,** *{ağız} Sert ve fena koku yaymak.* [DS]|| **ilim ilim olmak,** *{ağız} İzini kaybederek uzaklaşmak.* [DS]|| **ilim ilim yitmek,** *{ağız} İzini kaybederek uzaklaşmak.* [DS]

ilim[5], [il-mek > il-im] *{ağız} is.* İlmek. ⊡ **ilim vurmak,** *{ağız} İlmek atmak.* [DS]

ilime, [Yun. leimma] *{ağız} is.* Kullanılmış sabun parçası. [DS]

ilimaç, [Yun. khlimatis] *{ağız} is.* Asmalara zarar veren bir tür ökse otu, *(Convolvolus arvensis).*[Tietze] [DS]

iliman[1], [Ar. līmūn] *{ağız} is.* Limon. [DS]

iliman[2], [Yun. limen => īlimān ايليمان] *{eAT} {OsT} is.* Gemi sığınağı; liman.

ilimanlık, [ılı-man-lık] *{ağız} is.* (Hava için) ılık. [DS]

ilimar, [? ilimar] *{ağız} is.* Kamış ya da ağaçtan yapılan masura. [DS]

ilimcilik, -ği [ilim-ci-lik] *is. fel.* Bilimin, insan zekâsının bütün gereklerini karşılayacağı savıyla on dokuzuncu yüzyıl sonlarında ortaya çıkan olgucu akım; bilimcilik.

ilime[1], [Yun. rúmi => irim > ilime] *{ağız} is.* Çalılar arasındaki dar yol; keçi yolu. [DS]

ilime[2], [Far. līme *(kesit)* > ilime] *{ağız} is.* **1.** Boyundan kuyruk sokumuna kadar iki parçaya bölünmüş davar etinin her bir parçası. [DS] **2.** Dilim. ⊡ **ilime ilime,** *{ağız} Dilim dilim.* [DS]

ilimek[1], [ili-mek] *{ağız} gçsz. f. [-r]* (Yenen veya içilen bir şey için) yaramak; sinmek; fayda vermek. [DS]

ilimek[2], [*eT.* īg *(hastalık)* > iğ-le-mek > ili-mek] *{ağız} gçsz. f. [-r].* Zayıflamak. [DS]

ilimek[3], [ili-mek] *{ağız} gçl. f. [-ir]* Heyecandan içi kalkmak; içi hop etmek. [DS]

ilimek[4], [ılı-mak] *{ağız} gçsz. f. [-ir]* Ilımak; ısınmak. [DS]

ilimek[5], [ili-mek ?] *{ağız} gçl. f. [-ir]* Araştırmak; aramak. [DS]

ilincak[1], **-ğı** [ılı-n-cak] *{ağız} is.* Ilık su. [DS]

ilinçak[2], **-ğı** [*eT.* īl-mek *(asmak; eğilmek)* > il-in-cak] *{ağız} is.* Salıncak. [DS]

ilinçü, [īl-mek *(asmak; eğilmek)* > il-in-mek *(eğlenmek)* > il-in-çü] *{eT} is.* Gezinti; eğlence. [EUTS] [İKPÖy.] [Gabain]

ilinçülegü, [ilinçü-legü] *{eT} zf.* Eğlene eğlene; eğlenerek. [EUTS]

ilinçülegülüg, [ilinçū-legü-lüg] *{eT} sf.* Eğlenceli; eğlence. [EUTS]

ilinçülemek, [ilinçü-lē-mek] *{eT} gçl. f. [-r]* Eğlenmek; oynamak. [EUTS]

ilindirmek, [il-in-dir-mek] *{ağız} gçl. f. [-ir]* Başına dolamak; başına bela etmek. [DS]

ilindurmak, [ılı-n-dır-mak] *{ağız} gçl. f. [-ır]* Suyu ılıştırmak. [DS]

ilinek, -ği [il-in-mek > il-in-ek] *is. fel.* **1.** Bağımsız bir varlığı olmayan, ancak var olmak için bir tözü gerekli kılan şey; araz. **2.** Bir nesneye bağlı olmayan, onun özünde bulunmayan, rastlantıyla var olan nitelik.

ilinekli, [il-in-ek-li] *sf.* İlinek niteliğinde olan.

ilineksel, [il-in-ek-sel] *sf.* Değişen; rastlantısal olarak var olan; ilinekle ilgili olan; özle ilgisi bulunmayan; arızî.

ilingir[1], [? ilingir] *{ağız} is.* **1.** Ezilip torbaya konularak süzdürülen üzüm suyu. **2.** Pekmez çamurundan yapılan sirke. [DS]

ilingir[2], [? ilingir / ilingiz] *{ağız} sf.* Zayıf; güçsüz. [DS]

ilingiz, [? ilingir / ilingiz] *{ağız} sf.* → ilingir[2]. [DS]

ilingür[1], [? ilingür] *{ağız} is.* İyi sirke. [DS]

ilingür[2], [? ilingür] *{ağız} sf.* Sıska; pısırık. [DS]

ilinmek[1], [īl-mek *(asmak, ilişmek)* > īl-in-mek ايلنمك] *dönşl. f. [-ir]* **1.** *{eT}* Yapışmak; asılmak; ilişmek; takılmak; takılıp kalmak. *{eAT} (aynı)* [EUTS] [ETY] **2.** *{eT}* Tutulmak; yakalanmak. [DLT] [ETY] **3.** *{eT}* Kapılmak.[KB] **4.** *{eT}* Batmak; bulaşmak. [ETY] **5.** Bir şeyle bağlantısı bulunmak; ilintili olmak; ilintisi bulunmak; taalluk etmek. **6.** Sonradan sökülmek üzere seyrekçe dikilip tutturulmak; teyellenmek. **7.** *{eAT} {OsT} {ağız}* Dokunmak; değmek: temas etmek. [DS] **8.** *{eAT}* İlgilenmek; alaka göstermek. **9.** *{ağız}* Göze ilişmek. [DS] **10.** *{eT} gçl. f.* Kaptırmak. [KB]

ilinmek[2], [ılı-n-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* (Su için) ısınmak; ılımak. [DS]

ilinmek[3], [*eT.* īg *(hastalık)* > iğ-li-n-mek] *(i:linmek) {ağız} dönşl. f. [-ir]* Hastalık çekmek. [DS]

ilinti[1], [il-in-ti ايلنتي] *is.* **1.** İki şey arasında bulunan bağlantı; ilişki. *{ağız} (aynı)* [DS] **2.** Seyrek dikiş; teyel *{eAT} {ağız} (aynı)* [DS] **3.** Zayıf arıların balını yemek için saldıran yabancı arı. **4.** *{ağız}* Sevgi; ilgi; aşk. [DS] **5.** *{ağız}* Az ilgi. [DS] ⊡ **ilinti ipliği,** *Teyel ipliği.*|| **ilinti yapmak,** *Sonradan sökmek üzere seyrekçe dikip tutturmak; teyellemek.*

ilinti[2], [īg > iğ-inti] *(i:linti)* *{ağız}* *is.* **1.** İç sıkıntısı. **2.** Kuruntu; kaygı; işkil. [DS]

ilinti[3], [il-inti] *{ağız}* *is.* **1.** Rüşvet. **2.** *sf.* (Kişi için) gördüğünü arsızca isteyen; asalak geçinen. **3.** Açgözlü. [DS]

ilinti[4], [il-inti] *{ağız}* *is.* Çok az akan su; sızıntı. [DS]

ilinti[5], [ılı-n-tı / ili-n-ti] *{ağız}* *is.* Az sıcak; ılık. [DS]

ilintileme, [il-in-ti-le-me] *is.* Seyrekçe dikip tutturmak işi.

ilintilemek, [il-in-ti-le-mek] *{ağız}* *is.* *gçl. f.* *[-r] [-l(i)-yor]* **1.** İki şeyi birbirine geçici olarak dikip tutturmak; teyellemek; ilgilemek. **2.** Gelişigüzel dikmek. [DS]

ilintilenmek, [ilinti-le-n-mek] *{ağız}* *dönşl. f.* *[-ir]* Meraklanmak; ilgi duymak. [DS]

ilintili, [il-in-ti-li] *sf.* **1.** Başka bir şeyle bağı, ilintisi; ilgisi olan. **2.** Üzüntüsü, tasası olan. **3.** Geçici olarak dikilmiş, tutturulmuş olan; teyelli.

ilintilik, -ği [ilinti-lik] *{ağız}* *is.* Asalaklık. [DS]

ilintürmek, [il-in-mek > ilin-tür-mek] *{eT}* *gçl. f.* *[-ür]* Astırmak; iliştirmek; taktırmak. [EUTS]

ilipin, [? ilipin] *{ağız}* *is.* Tarlaları sulamak için açılan ark. [DS]

ilirsik, [ilersük / ilersik / ilirsik] *{ağız}* *is.* Uçkur; bağ. [DS]

ilise, [? ilise] *{ağız}* *is.* Sebze fidesi. [DS]

iliske, [Yun. olusuko ?] *{ağız}* *is.* Erkek incir ağacının meyvesi. [DS]

ilistir, [Yun. ulistir] *{ağız}* *is.* **1.** Mutfak araçlarından büyük hacimli yiyecekleri süzmekte kullanılan iki yanından kulplu süzgeç; kevgir. **2.** Küçük leğen. **3.** Delikli kepçe. [DS] ☞ **ilistirden geçirmek,** *Koyu kıvamlı yiyecek veya yemek malzemesini kevgirden ezerek geçirmek veya süzmek.*

iliş, [il-mek *(iliştirmek)* > il-iş] *{eT}* *is.* İlişme; takma; yapışma; ruhi bağ. [EUTS]

ilişdürmek, [il-iş-dür-mek] *{ağız}* *gçl. f.* *[-ür]* **1.** Bağlamak; tutturmak. **2.** Bir kimseyi bir başkası ile dövüştürmek. [DS]

ilişe, [? ilişe] *{ağız}* *is.* **1.** Sebze fidesi. **2.** Sebzelerin yeni sürmüş filizleri. [DS]

ilişelik, -ği [ilişe-lik] *{ağız}* *is.* Sebze fideliği. [DS]

ilişgi, [*eT.* ülē-mek *(pay etmek)* > ülüş-kü / ilişgi] *{ağız}* *is.* Et sucuğu. [DS]

ilişgik, -ği [il-iş-gi-k] *{ağız}* *is.* → ilişgi. [DS]

ilişgü, [il-iş-gü] *{ağız}* *is.* → ilişgi. [DS]

ilişik[1], **-ği** [il-iş-ik] *sf.* **1.** Bir şeye veya bir yere iliştirilmiş; eklenmiş; bağlanmış; merbut. **2.** Bir şeye ait olan; bir şeyle ilişkisi, bağlantısı olan; ilintili. **3.** *is.* Bağlantı; bağ; ilgi; ilişki; münasebet. **4.** Eklenmiş olan kısım. ☞ **ilişiği kalmamak,** *Herhangi bir alıp vereceği kalmamak; ilgiyi kesmek.*|| **ilişiğini kesmek,** *Bir kimse veya iş ile olan ilgiye, bağlantıya son vermek; münasebeti kesmek.*|| **ilişik bırakmak,** *{ağız} Nişan için kıza ilk hediyeyi götürmek.* [DS]

ilişik[2], **-ği** [ili *(cin)* > ili-ş-ik] *{ağız}* *sf.* Cin çarptığı sanılan kimse. [DS]

ilişik[3], **-ği** [il-iş-ik] *{ağız}* *is.* Engel. [DS]

ilişikli, [īl-īş-īk-li ایلشیكلى] *sf.* Bir şeyle ilgisi, bağı olan; ilgili; münasebettar. ☞ **ilişikli söz,** *{eAT} 1. İmalı söz. 2. Nükteli söz. 3. İftira.*

ilişiksiz, [il-iş-ik-siz] *sf.* Hiçbir ilişiği, herhangi bir bağı olmayan.

ilişil, [iliş+il] *{ağız}* *is.* Evvelki yıl. [DS]

ilişilme, [il-iş-il-me] *is.* İlişmek işinin yapılma durumu.

ilişilmek, [il-iş-il-mek] *edil. f.* *[-ir]* İlişmek işi yapılmak.

ilişim, [il-iş-im] *is.* İlişmek işi; bitişme; ilişme.

ilişimsiz, [il-iş-im-siz] *sf.* Herhangi bir ilişimi, bitişimi olmayan.

ilişir, [īl-īş-īr ایلیشیر] *{eAT}* *is.* İlişki; alaka.

ilişken, [īl-iş-ken ایلشكن] *{OsT}* *sf.* **1.** (Kişi için) yapışkan tabiatlı; sırnaşık. *{ağız} (aynı)* [DS] **2.** *{ağız}* *is.* Batmış mavna kalıntısı. [DS] **3.** *{ağız}* Balık ağına takılarak onu yırtan deniz dibindeki şişe, tahta, demir, teneke parçaları. [DS] **4.** *{ağız}* Küçük dikenli tohumları bulunan bir tür ot. [DS]

ilişki[1], [il-iş-ki] *is.* **1.** İki veya daha çok şey arasındaki karşılıklı bağımlılık ve etkileşimlerle kendini ortaya koyan bağlantı; alaka; münasebet. **2.** Kişiler veya topluluklar arasında dostluk, iş vb. bakımlardan var olan karşılıklı bağ; münasebet; alaka. **3.** Kişiler arasında var olan ve onları birbirine yaklaştıran bağ. **4.** Bir ulaşım veya iletişim aracı ile kurulan bağ; bağlantı; temas. **5.** Karşı cinsler arasında kurulan cinsel ve duygusal bağ; münasebet; alaka. **6.** *fel.* Bir düşünce ve tasavvur ile başka bir düşünce veya tasavvur arasında zihnin kurmuş olduğu bağlantı. ☞ **ilişki işlevi,** *dbl. Konuşucu ile dinleyici arasında ilişki kurmayı veya ilişkiyi sürdürmeyi sağlayan bildirişim işlevi.*|| **ilişki kurmak,** *İlgi sağlamak; bağlantı sağlamak; münasebet kurmak.*

ilişki[2], [*eT.* ülē-mek *(pay etmek)* > ülüş-kü / ilişki] *{ağız}* *is.* Et sucuğu. [DS]

ilişkilendirme, [ilişki-le-n-dir-me] *is.* **1.** İlişki kurmalarını sağlama. **2.** İlişik olduğunu sanma veya ortaya koyma. **3.** *dbl.* Bir sözcede bulunan bir ögeyi, başka bir sözcede kullanma. *Siz denizi seviyorsunuz, ben ise yaylayı. (Sevmek fiili yayla ile ilişkilendirilmiştir.)*

ilişkili, [il-iş-ki-li] *sf.* **1.** İlişkisi olan; bağlantısı bulunan; bağlantılı; ilgili. **2.** *zf.* İlgili, bağlantılı olarak.

ilişkin[1], [il-iş-kin] *is.* İlgisi ve ilişiği olan; bağlı; bağlantılı; merbut; ait; müteallik.

ilişkin[2], [iliş-kin ?] *{ağız}* *is.* → ilişki[2]. [DS]

ilişkir, [iliş-kir ?] *{ağız}* *is.* → ilişki[2]. [DS]

ilişkisiz, [il-iş-ki-siz] *sf.* **1.** İlişkisi olmayan; bağlantı-

sı bulunmayan; bağlantısız; ilgisiz. **2.** *zf.* İlgisiz, bağlantısız olarak.

ilişkisizlik, -ği [il-iş-ki-siz-lik] *is.* İlişkisiz olma durumu; ilişkisi ve bağlantısı olmayan şeyin niteliği.

ilişme, [il-iş-me] *is.* Eğreti olarak eklenme; geçici olarak bulunma, oturma; dokunma; elleme.

ilişmek, [*eT.* īl-mek > il-iş-mek] *işteş. f. [-ir]* **1.** *{eT}* Birbirine takılmak; yapışmak; tutuşmak. [KB] **2.** *{eT}* (Köpek için) çiftleşmek. **3.** *{eT}* Çatışmak. [KB] **4.** *{eT}* Asmakta yardımlaşmak; birlikte asmak. [DLT] **5.** *dönşl. f.* Bir şeye veya kimseye hafifçe dokunmak; değmek; takılmak. **6.** Bilinçli olarak dokunmak; ellemek; elini sürmek. **7.** Bir şeyin var olan düzenini değiştirmek, bozmak; alıp kullanmak. **8.** Bir şeyin kenarına eğreti ve geçici olarak oturmak; hemen kalkmak üzere oturmak. **9.** Birini rahatsız edecek biçimde sataşmak; ona rahat vermemek; karışmak; müdahale etmek. **10.** Konuşma ve yazmada kısaca değinmek; üzerinde biraz durmak. **11.** Elle veya sözle şaka yapmak; takılmak. *{ağız} (aynı)* [DS] **12.** *{ağız}* Irza geçmek. [DS] **13.** *{ağız}* Parlamak; tutuşmak; yanmak. [DS]

iliştir[1], [Yun. úlistra] *{ağız} is.* İlistir. [DS]

iliştir[2], [? iliştir] *{ağız} is.* Ezik, ezilmiş şey. [DS]

iliştirik, -ği [[*eT.* ülē-mek *(pay etmek)* > ülüş-mek > iliş-tir-ik] *{ağız} is.* Et sucuğu. [DS]

iliştirilme, [il-iş-tir-il-me] *is.* Geçici ve eğreti olarak eklenmek işi.

iliştirilmek, [il-iş-tir-il-mek] *edil. f. [-ir]* Geçici ve eğreti olarak ekleme, iliştirme işi yapılmak.

iliştirme, [il-iş-tir-me] *is.* Geçici ve eğreti olarak eklemek işi.

iliştirmek[1], [il-iş-tir-mek] *gçl. f. [-ir]* **1.** Bir şeyi başka bir şey üzerine veya ucuna eğreti ve geçici olarak tutturmak; hafifçe tutturmak; bağlamak; eklemek; dikmek. *{ağız} (aynı)* [DS] **2.** *{ağız}* Hayvanı bir yere gelişigüzel bağlamak. [DS]

iliştirmek[2], [ili-ş-tir-mek] *{ağız} gçl. f. [-ir]* (Ateş için) yakmak; tutuşturmak. [DS]

iliştirmek[3], [ılı-ş-tır-mak] *{ağız} gçl. f. [-ir]* (Su için) ılıştırmak. [DS]

ilit, [? ilit] *{ağız} is.* Ormandan açılan tarla. [DS]

ilitme[1], [ili-t-me ?] *{ağız} is.* Yağda pişirilmiş yumurta. [DS]

ilitme[2], [ılı-t-ma] *{ağız} is.* Isıtma; ılıtma. [DS]

ilitmek[1], [īl-mek > il-it-mek] *{eT} gçl. f. [-ür]* **1.** Götürmek; hücum etmek. [Gabain] **2.** Sevk etmek. [EUTS]

ilitmek[2], [ılı-t-mak] *{ağız} gçl. f. [-ır]* (Su için) ılıtmak; ısıtmak. [DS]

iliya, [öyle+ya] *(i:liya:) {ağız} ünl.* Değil mi? [DS]

iliyan, [Far. legen] *{ağız} is.* Leğen. [DS]

iliyen, [Far. legen] *{ağız} is.* Leğen. [DS] ☞ **iliyen şapka,** *{ağız} Fötr şapka.* [DS]

iliyer, [ili *(cin)* + yer] *{ağız} is.* Cinli, perili olduğu sanılan yer; uğursuz yer. [DS]

iliyertemi, [ili+yer+tem-i ?] *{ağız} sf.* Cin ve peri tarafından çarpıldığı sanılan; sinir hastası. [DS]

iliyh, [*eT.* yil-ik > il-ik] *{ağız} is.* Kemik iliği. [DS]

iliz, [il-iz] *{ağız} sf.* Yavaş. [DS] ☞ **iliz iliz,** *{ağız} 1. (Ağrı sızı, sancı vb. için) yavaş yavaş. 2. (Sıvının akışı için) yavaş yavaş. 3. (Kumaş için) çok eski; parça parça.* [DS]

ilk, [*eT.* il *(ön)* > il-k] *sf.* **1.** Zaman, sıra, yer ve önem bakımından benzerlerinden önce gelen. **2.** Herhangi bir şeyin, eylemin, gelişmenin, bir dizinin başında yer alan; başlangıçta bulunan. **3.** Sonrakilere temel olan; asıllık eden. **4.** *is.* Herhangi bir şeyin en önce geleni; başlangıçta bulunanı. **5.** *fel.* Her şeyin bağlı olduğu, ancak kendisi hiçbir şeye bağlı olmayan. **6.** *{eT} {eAT} zf.* Her şeyin öncesi; birinci olarak; önce; başlangıç; ilkin. [DLT] [ETY] [EUTS] [Gabain] [Tekin] **7.** *zf.* En başta bulunarak; en önce, birinci olarak. ☞ **ilk adım,** *Başlangıç; bir işte en başta yapılan girişim.*|| **ilk ağız,** *biy. 1. Embriyonun gastrula devresinde oluşan bağırsak taslağının kapısı. 2. Gebelik sonucunda süt bezlerinden salgılanan, sütten farklı ve besin değeri daha yüksek saydam sıvı.*|| **ilk ağızda,** *İlk seferde; başlangıçta; öncelikle; önce; ilk iş olarak.*|| **ilk bağırsak,** *biy. Embriyonun gastrula devresinde oluşan bağırsak taslağı.*|| **ilk bağırsak boşluğu,** *biy. Bağırsak oluşumundan sonra bağırsak içinde meydana gelen boşluk.*|| **ilk bağırsak çatısı,** *biy. Gastrula safhasındaki embriyonun ilkel bağırsağını oluşturan boşluk duvarı; arkenteron.*|| **İlk Çağ,** *Tarihin bilinen en eski zamanlarından M.S. 395 yılına kadar olan devreye verilen ad.*|| **ilk defa,** *İlk olarak; en önce; ilk kez; tekrarı olmadan.*|| **ilk dördün,** *gök bil. Ay'ın yeni ay evresinden bir hafta sonra yarım daire biçiminde göründüğü evre.*|| **ilk eğitim,** *Çocuğun eğitiminde uygulanan başlangıç eğitimi; ilköğretimdeki eğitim.*|| **ilk elden,** *1. Başka aracı girmeden; doğrudan doğruya; dolaysız. 2. Baştan beri.*|| **ilk evre,** *biy. Kromozom ve santrozomların değişikliğe uğradığı, iğ ipliklerin oluştuğu mitoz bölünmenin ilk evresi; profaz.*|| **ilk evvel,** *En önce; ilk başta; ilk önce.*|| **ilk fırsatta,** *Hemen; bir an önce.*|| **ilk görüşte,** *İlk görüldüğü anda.*|| **ilk görüşte vurulmak,** *Daha ilk karşılaşmada âşık olmak.*|| **ilk gösteri,** *Bir tiyatro oyununun ilk gösterimi; prömiyer.*|| **ilk göz ağrısı,** *1. İlk sevilen kişi; ilk sevgili; ilk aşk. 2. (Anne ve baba için) ilk doğan çocuk.*|| **ilk güz,** *{ağız} Sonbaharın ilk ayı olan eylül.* [DS]|| **ilk güzlük,** *{ağız} Kasım ayına bir ay kala ekilen ekin.* [DS]|| **ilk hız,** *fiz. Fırlatılan bir cismin, fırlatıldığı andaki hızı.*|| **ilk horoz,** *{ağız} Kuşluk vakti.* [DS]|| **ilk insan,** *İlkel insan.*|| **ilk kalemde,** *Her şeyden önce; ilk önce.*|| **ilk kânun,** *Aralık ayı.*|| **ilk kat,** *Yapıştırıcının tutmasını sağlamak için uygulanan ilk yapış-*

tırıcı katmanı.|| **ilk kış,** *{ağız} Kış mevsiminin ilk ayı; aralık.* [DS]|| **ilk kültür,** *biy. Sürekli olarak ikincil hücre dölleri verebilen hücre kültürü.*|| **ilk öğrek,** *{ağız} Sonbaharda ilk kez ekin ekme zamanı.* [DS]|| **ilk önce,** *En önde olarak; ilk başta; birinci öncelikli olarak.*|| **ilk örnek,** *Üretilen veya icat edilen bir şeyin ilk yapılanı; ana tip; prototip.*|| **ilk partide,** *İlk olarak; öncelikli olarak; ilkin.*|| **ilk sezi,** *fel. Bir konuda edinilen ilk ve yalın bilgi; kavrayış.*|| **ilk soruşturma,** *1. huk. Ceza davalarında dava açılıp açılmayacağına karar vermek üzere yapılan ön soruşturmanın son aşaması. 2. man. Aksiyom.*|| **ilk söz,** *Başlangıç sözü.*|| **ilk teşrin,** *Ekim ayı.*|| **ilk yardım,** *1. Acil durumlarda hayati tehlikeyi gidermek veya aza indirmek için uygulanan ilk ve basit tedavi. 2. Tedavisi gereken kimselere uygulanan ilk tedavi. 3. Bu işlemin uygulandığı sağlık kuruluşu veya buna benzer yer; acil servis.*|| **ilk yardım çantası,** *Acil durumlarda ilk müdahalenin yapılabilmesi için gerekli sağlık malzemesinin korunduğu çanta.*|| **ilk yardım hastanesi,** *İlk yardım uygulamalarının yapıldığı sağlık kuruluşu.*|| **ilk yarı,** *spor. Futbol, basketbol gibi oyunlarda önce oynanan devre.*

ilka, -a'i [Ar. liḳā' > ilḳā' إلقاء] *(ilka:) {OsT} is.* **1.** Bir şey içine damlatma; atma; bırakma; koyma. **2.** Belli inanç ve görüş doğrultusuna getirmeye çalışma; telkin etme; ilham etme. **3.** Bir suçu başkasının üzerine atma. ⊟ **ilka etmek,** *1. Atmak. 2. Telkin etmek; ilham etmek.*|| **ilkā'-yı asā,** *{OsT} Yolculuktan vazgeçme.*|| **ilkā'-yı hirās etmek,** *{OsT} Korku salmak; dehşet uyandırmak.*

ilkaat, [Ar. ilḳā'āt إلقاآت] *(ilka:a:t) {OsT} is.* Ayartıcı ve baştan çıkarıcı sözler.

ilkah, [Ar. laḳḥ > ilḳāḥ إلقاح] *(ilka:h) {OsT} is. biy.* **1.** Dölleme. **2.** Aşılama; aşı yapma. **3.** Döllenme. ⊟ **ilkāh etmek,** *{OsT} 1. Döllemek; gebe bırakmak. 2. Aşılamak.*|| **ilkāh-ı dāhilî,** *{OsT} biy. İç döllenme.*|| **ilkāh-ı hāricî,** *{OsT} biy. Dış döllenme.*

ilkbahar, [ilk + Far. bahār] *is.* **1.** (Kuzey yarım küre için) kış ile yaz arasında yer alan, 21 Martta gece-gündüz eşitliği ile başlayan ve 22 Haziranda gün dönümü ile sona eren, ılımlı mevsim; ilk yaz; bahar. **2.** Mart, Nisan ve Mayıs aylarını içine alan zaman dilimi. **3.** *mecaz.* İlkbahar havasına benzer yumuşak ve ılımlı hava. **4.** *mecaz.* Gençlik. ⊟ **ilkbahar ılımı,** *Güneşin ilkbahar noktasına geldiği an.*|| **ilkbahar noktası,** *Güneş'in görünür yıllık hareketi sırasında yaklaşık olarak 21 Martta, tutulumun gök ekvatoru ile kesiştiği nokta.*

ilkçeken, [ilk+çek-en] *{ağız} is.* Çuvaldız. [DS]

ilkçıktı, [ilk+çık-tı] *{ağız} sf.* Turfanda. [DS]

ilke, [ilk-e] *is.* **1.** Başka şeylerin kendisinden türediği, kaynağında yer alan, onların ilk nedeni olan şey; ilk sebep; kök; kaynak; öge; unsur. **2.** Bir düşünce, inceleme ve araştırmanın dayandığı temel düşünce ve bu uygulamada kesinlikle gerçekleştirilmesi gereken kurallardan her biri; umde; unsur; yasa; kural; prensip. **3.** Bir görüşme veya anlaşma sırasında, taraflar arasında sonraki çalışmalara temel oluşturacak, kılavuzluk edecek ana kurallardan her biri; prensip. **4.** Bir şeyin özünü, temelini belirleyen olay, durum veya konu; prensip. **5.** Bir konuda ya da bilim dalında ilk anda öğrenilen ve daha sonraki yeni bilgilerin üzerine kurulduğu temel bilgi ya da bilgiler. **6.** Bir davranışı biçimleyen ahlak kuralı; davranış kuralı; prensip. **7.** *man.* Bir akıl yürütmede temel ödevini gören, her tür tartışmanın dışında tutulan öncül; mebde; prensip. **8.** *fiz.* Fizik biliminin bir bölümünü tümüyle ilgilendiren, sonuçlarının doğruluğu kesinlik kazanmış çok genel kapsamlı yasa. ⊟ **ilke olarak,** *1. Temel kurallara bağlı kalındığında; genel kural göz önüne alınacak olursa. 2. Herhangi bir engel çıkmadığı takdirde; görünüşe bakılırsa.*

ilkel, [ilk-el] *sf.* **1.** Ortaya çıktığı ilk durumda kalmış bulunan; başlangıçtaki basitlik içinde olan; iptidai; basit; primitif. **2.** Zaman bakımından ilk çağların özelliğini taşıyan; gelişmemiş. **3.** Bir gelişme zinciri bulunmasına rağmen henüz gelişmenin başlangıcında yer alan; primitif. **4.** *mecaz.* Uygarlığın gerekleri olan bilgi ve eğitimi almamış; eğitimsiz; kültürsüz; görgüsüz; kaba saba; ham; medeniyetsiz. **5.** İhtiyaca göre, teknik imkânlar yeterince hesaplanıp düşünülmeden yapılmış; üstünkörü; basit; iptidai. **6.** *biy.* Körelmiş bir organın taslağı veya bir organın ilk izlerini taşıyan. ⊟ **ilkel kordalılar,** *zool. Sinir sistemleri sırtta, sindirim borusunun ön kısmında solungaç yarıkları bulunan, derileri tek tabakalı, korda denilen ilkel bir iskelet sistemine sahip omurgalılara yakın ve denizde yaşayan bir hayvan sınıfı; ilkipsiler, (Prochordata).*|| **ilkel memeliler,** *zool. Karınca yiyen, gagalı memeli gibi yumurtlayan memelilerin bir alt sınıfı; tek deliklil̇er.*|| **ilkel solucanlar,** *biy. Yassı ve yuvarlak solucanlar ile nemertinleri içine alan türler.*|| **ilkel terim,** *mat. Bir matematik tanım veya kuramında tanımını yapmak gereği duyulmayan terim.*|| **ilkel toplum,** *Yazılı kültürü bulunmayan, toplumsal kurumları oluşmamış, sanayileşmemiş, tamamen tarım, hayvancılık veya toplamacılıkla geçinen şehirleşmemiş toplum.*

ilkelce, [ilk-el-ce] *(ilke'lce) zf.* **1.** İlkel bir biçimde. **2.** İlkellik gösteren birine yakışır biçimde.

ilkelciler, [ilk-el-ci-ler] *is.* İlkelcilik yanlısı olan sanatçılar; primitivistler.

ilkelcilik, -ği [ilk-el-ci-lik] *is.* **1.** İnsanlık tarihini, başlangıçtaki basit ve kusursuz durumun bozulması olarak niteleyen ve kurtuluşun o zamanki gibi basit

yaşayışa dönülmesi ile mümkün olabileceğini savunan dünya görüşü; primitivizm. **2.** Avrupa sanatının günümüze kadar geçirdiği evrelerden habersiz görünerek ilkel ulusların sağlam, sade ve kaba görünüşlü sanatını benimseyen sanat anlayışı; ilkelleri taklit etme; yapmacık saflık; primitivizm.

ilkeleşme, [ilk-e-le-ş-me] *is.* İlke durumuna gelme; ilke olma.

ilkeleşmek, [ilk-e-le-ş-me] *dönşl. f. [-ir]* İlke durumuna gelmek; ilke olmak.

ilkeleştirme, [ilk-e-le-ş-tir-me] *is.* Bir şeyi ilke durumuna getirme; ilke yapma.

ilkeleştirmek, [ilk-e-le-ş-tir-mek] *gçl. f. [-ir]* Bir şeyi ilke durumuna getirmek; ilke yapmak.

ilkelleşme, [ilk-el-le-ş-me] *is.* İlkel olma durumu.

ilkelleşmek, [ilk-el-le-ş-mek] *dönşl. f. [-ir]* **1.** İlkel duruma gelmek; ilkel olmak. **2.** İlkelce davranışlarda bulunmak.

ilkelleştirme, [ilk-el-le-ş-tir-me] *is.* İlkel duruma getirme.

ilkelleştirmek, [ilk-el-le-ş-tir-mek] *gçl. f. [-ir]* İlkel duruma getirmek .

ilkellik, -ği [ilk-el-lik] *is.* **1.** İlkel olma durumu. **2.** İlkel olanın niteliği. **3.** İlkelce davranış.

İlker, [Ülker] *{ağız} is.* Ülker yıldızı. [DS]

ilkesel, [ilk-e-sel] *sf.* **1.** İlkeyle ilgili; ilkeye bağlı; ilkeye ait olan. **2.** Bir tez ileri süren; tez ortaya koyan. **3.** Herhangi bir şeyi belli bir gerçekliğe göre ortaya koyan.

ilkgerü, [ilk-gerü [Clauson]] *{eT} zf.* İleri.

ilki[1], [il-kī] *(ilki:) {eT} sf.* Birinci; ilk önce; ilk olan; başlangıç; baş; birinci; önceki. [ETY] [EUTS] [Gabain] [Tekin] [Üç İtigsizler]

ilki[2], [? ilki] *{ağız} is.* **1.** Küçük çalılık. **2.** Yeni süren çalı veya ağaç filizleri. **3.** Küçük ormanlık. **4.** Sakız ağacı. [DS]

ilki[3], [yılkı] *{ağız} is.* At sürüsü. [DS]

ilki[3], [il-mek > il-ki] *{ağız} is.* Arabalarda iki dingili ortasından birbirine bağlayan ağaç; özek. [DS]

ilkidin, [ilk-ī-din] *(ilki:din) {eT} zf.* **1.** İlkin; önce. [Gabain] **2.** *{ağız}* İlk çocuk. [DS]

ilkilik[1], **-ği** [iilk-mek *(biriktirmek)* > ilk-i-lik] *{ağız} is.* Biriktirilmiş yoğurt. [DS]

ilkilik[2], **-ği** [ilki-lik] *{ağız} is.* → ilki[2]. [DS]

ilkilmek[2], [ilk-mek *(biriktirmek)* > ilk-il-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* (Su ve başka sıvılar için) birikmek; toplanmak. [DS]

ilkilmek[2], [irk-il-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* Yürürken durmak. [DS]

ilkimek, [ilk-i-mek] *{ağız} gçsz. f. [r]* Birikmek; toplanmak. [DS]

ilkin, [ilk-in] *(i'lkin) zf.* Başlangıçta; ilk olarak; başta; önce; ilk önce; iptida.

ilkindi, [iki-ndi] *{ağız} is.* İkindi vakti. [DS]

ilkindi, [ilk-mek *(biriktirmek)* > ilk-inti] *{ağız} is.* Birikinti. ⮺ **ilkindi sular,** *{ağız} Kesilmiş arkya da çeşmede kalan birikinti sular.* [DS]

ilkindin, [iki-ndin] *{ağız} is.* İkindi vakti. [DS]

ilkindiotu, [ikindi+öt-mek *(geçmek)*] *{ağız} is.* İkindi vakti. [DS]

ilkinmek, [irk-in-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* **1.** Korkudan sıçramak; irkilmek. **2.** Oturduğu yerden kalkar gibi yapmak; kımıldamak. **3.** Yürürken duraklamak. [DS]

ilkinti[1], [ilk-mek > ilk-inti] *{ağız} is.* Birikinti. [DS]

ilkinti[2], [ikindi] *{ağız} is.* İkindi vakti. [DS]

ilkintü, [ilk-intü] *{ağız} is.* Birikinti. [DS]

ilkiplemek, [il(i)k+ip-le-mek ?] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* İki ipi düğümlemeden birbirine geçirmek. [DS]

ilkirek, [ilk-i-re-k ايلكرك] *{eAT} zf.* En önce.

ilkisiz, [ilkī > ilkī-siz] *(ilki:siz) {eT} sf.* **1.** Başı olmayan; ilki olmayan; başlangıçsız; öncesiz; ezelî. [Gabain] [EUTS] **2.** Mebdesiz; esassız. [EUTS] [Gabain]

ilkit, [? ilkit] *{ağız} is.* Dil tutukluğu. [DS]

ilkitmek, [ilk-mek > ilk-it-mek] *{ağız} gçl. f. [-ir]* Biriktirmek; toplamak. [DS]

ilkiva, [ilk+ Ar. evvelā] *(ilkiva:) {ağız} zf.* Önce; evvel. [DS]

ilklik, -ği [ilk-lik] *is.* En başta olma durumu; ilk olan şeyin durumu.

ilkmek[1], [ilk-mek] *{ağız} gçl. f. [-er]* **1.** Biriktirmek; toplamak. **2.** İneği ikinci kez sağmak. [DS]

ilkmek,[2] [irk-mek / ürk-mek] *{ağız} gçsz. f. [-er]* Korkudan sıçramak; ürkmek. [DS]

ilkmen, [Yun. lukhiáni => ilkmen] *{ağız} is.* → ilikmen. [DS]

ilkment, [Yun. lukhiáni => ilkment] *{ağız} is.* → ilikmen. [DS]

ilkokul, [ilk+oku-l] *is.* Yakın geçmişe kadar zorunlu eğitim veren ve devlet tarafından açılmış, temel eğitim ve öğretimin verildiği beş yıllık okul; ilköğretimin birinci kademesi.

ilköğrenim, [ilk+öğre-n-im] *is.* İlköğretim okullarında edinilen öğrenim.

ilköğretim, [ilk+öğre-t-im] *is.* Birkaç öğretim basamağından oluşan, temel vatandaşlık bilgileri ile okuyup yazma, gerekli aritmetik gibi bilgi ve becerilerin kazandırıldığı, zorunlu ve devlet tarafından açılmış öğretim ve eğitim kurumları; sekiz yıllık zorunlu eğitim ve öğretim süreci. ⮺ **ilköğretim haftası,** *İlköğretim kurumlarının açıldığı, ilk öğretimin ve okuyup yazmanın öneminin belirtildiği eylül ayının üçüncü haftası.*

ilksel, [ilk-sel] *sf.* **1.** Bir şeyin ilk durumuna ait olan; zaman açısından en eski olan. **2.** Bir şeyin ilk şekline yakın durumda olan; iptidai.

ilksiz, [ilk-siz] *sf. fel.* Öncesi olmayan; öncesiz; ezelî.

ilksizlik, [ilk-siz-lik] *is. fel.* Başlangıcı olmayan zaman durumu; ezeliyet.

ilkten, [ilk-ten] *(i'lkten) zf.* İlk önce; ilkin.

ilkün, [él+kün] *{eT} is.* Halk; millet; budun. [EUTS]

ilkyaz, [ilk+yaz] *is.* İlkbahar; bahar.

illa, [Ar. illā إلا] *(i'llâ:) {OsT} zf.* **1.** ... den başka. **2.** Hangi şartlar altında olursa olsun; ne olursa olsun; mutlaka; ille. **3.** Aksi durumda; aksi hâlde; yoksa; olmazsa. **4.** Özellikle; hele. **5.** Yalnız.

illaba, [? illaba] *{ağız} zf.* Önce. [DS]

illaki, [Ar. illā + Far. -ki إلاكه] *(i'llâ:ki) {OsT} zf.* **1.** Hangi şartlar altında olursa olsun; ne olursa olsun; mutlaka; ille. **2.** Aksi durumda; aksi hâlde; yoksa; olmazsa. **3.** *e.* Özellikle; hele.

illallah, [Ar. illāllah إلى الله] *(i'llalla:h) {OsT} ünl.* **1.** Allah'tan başka. **2.** Bıkkınlık ve bezginlik anlatan söz. ⊟ (Bir şeyden, birinden) **illallah demek,** *O şeyden veya kimseden aşırı derecede bıkkınlık ve bezginlik göstermek.*|| **illallah etmek,** *Bıkmak, usanmak, bezmek; yaka silkmek.*|| **illallahi ve rasulihi,** *{OsT} Aşırı derecede bıkma ve usanma anlatan söz.*

illamur, [Ar. iḫlāmūr] *{ağız} is.* Ihlamur. [DS]

ille[1], [Ar. illā => ille إلى] *(i'lle) zf.* **1.** Hangi şartlar altında olursa olsun; ne olursa olsun; mutlaka. **2.** Aksi durumda; aksi hâlde; yoksa; olmazsa. **3.** Olasılıkla. **4.** *e.* Özellikle; hele. ⊟ **ille velakin,** *{OsT} Bununla birlikte; gel gelelim.*

ille[2], [il-mek > il-le] *{ağız} is.* **1.** Eşeklere takılan ip üzengi. **2.** Kasapların et taktıkları çengel. [DS]

illegal, -li [Fr. illégal] *(i'llegal) sf.* Yasaya aykırı olan; yasal olmayan; yasa dışı.

illem, [Ar. illā => illem] *{ağız} zf.* Muhakkak; ne olursa olsun. [DS]

illemek[1], [él *(devlet)* > īl-lē̆-mek ايللمك] *(ille:mek) {eT} gçl. f. [-r]* **1.** Devlet kurmak. [ETY] [Tekin] **2.** Yurt edinmek; il tutmak.

illemek[2], [il *(teyel)* > il-le-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* Gelişigüzel ve iri iri dikmek; teyellemek. [DS]

illeşmek, [īl-mek > il-le-ş-mek اللشمك / ايلشلمك] *{eT} {eAT} işteş. f. [-ür]* Barışmak; uzlaşmak; sulh yapmak.[KB]

illet, [Ar. ʿillet علت] *{OsT} is.* **1.** Hastalık; sakatlık. **2.** Sürekli hastalık veya zaman zaman ortaya çıkan rahatsızlık; sık sık nükseden hastalık. **3.** *mecaz.* Hastalık derecesine varmış alışkanlık; merak. **4.** *mecaz.* Bozukluk; aksaklık. **5.** *mecaz.* İnsanı kızdıran, sinirlendiren olay, durum veya kimse. **6.** *fel.* Sebep. ⊟ **illet etmek,** *1. Sakatlamak. 2. mecaz. Aşırı sinirlendirmek; çok kızdırmak.*|| **illet harfleri,** *{OsT} Arapça'da elif, vav, ye harfleri.*|| **illet-i ādiye,** *{OsT} mant. Sebep; neden.*|| **illet-i akliye,** *{OsT} tıp. Akıl hastalığı.*|| **illet-i fāile,** *{OsT} fel. Etken sebep.*|| **illet-i gāiye,** *{OsT} fel. Amaçsal sebep.*|| **illet-i tamme,** *{OsT} fel. Tam sebep.*|| **illet-i vahîme,** *{OsT} tıp. Kuruntu hastalığı.*|| **illet olmak,** *mecaz. Çok sinirlenmek; kızmak.*

illetli, [illet-li] *sf.* **1.** Bir illeti bulunan; illet sahibi olan; hastalıklı. **2.** *mecaz.* Sık sık aksaklığa uğrayan, bozulan; bir arızası bulunan. **3.** Kusuru, eksiği bulunan; sakat. **4.** *dbl.* Arapça'da içinde *elif, vav, ye* harflerinden biri bulunan (kelime).

illetlilik, -ği [illet-li-lik] *is.* İlletli olma durumu; illeti bulunan şeyin veya kimsenin durumu.

illetsiz, [illet-siz] *sf.* **1.** Hiçbir hastalığı, sakatlığı bulunmayan; sağlam. **2.** *huk.* Kanun ve kurallara uygun olan; herhangi bir hilesi bulunmayan; meşru. ⊟ **illetsiz iktisap,** *huk. Kanun ve kurallara uygun olan kazanç; herhangi bir hileye başvurmadan, meşru yollardan zenginleşme; meşru kazanç.*

illetsizlik, -ği [illet-siz-lik] *is.* Sağlam olma durumu; sağlamlık.

illî, [Ar. ʿillī علی] *(illi:) {OsT} sf. fel.* Sebeple ilgili; nedensel. ⊟ **illî muāmele,** *{OsT} huk. Geçerli olması için, borçlandırıcı işlemin de geçerli olması şartına bağlı olan kazandırıcı işlem.*

illibide, [Yun. lápathon] *{ağız} is. bot.* Labada. [DS]

illig, [él-lig] *{eT} sf.* Devleti olan; devletli; bağımsız. [ETY] [Tekin]

illik[1], [īl-lik ايللك / ايلك] *{eAT} is.* **1.** Barışıklık; dostluk; sulh. **2.** İtaat.

illik[2], [él-lik / īl-lik ايللك] *{eAT} {OsT} is.* Memleket malı; beylik; kamu malı.

illik[3], **-ği** [el *(yabancı)* > el-lik / il-lik] *{ağız} is.* **1.** Başkasına verilecek, başkasına gidecek şey. [DS] **2.** İnsan topluluğu; halk. **3.** *{ağız}* İnsan. [DS]

illik[4], **-ği** [il-lik ?] *{ağız} sf.* Derli toplu olmayan; dağınık; derbeder. [DS]

illik[5], **-ği** [il-lik ?] *{ağız} is.* Çocukların saklambaç oyununda ebeyi seçmek için çektikleri kura. [DS]

illim, [il-li-m ?] *{ağız} sf.* → illik[4]. [DS] ⊟ **illimi tillimi çıkmak,** *{ağız} Parça parça olmak; çok eskimek.* [DS]

illiyet, [Ar. ʿillī > ʿilliyyet علیت] *{OsT} is. fel.* Sebep ile sonuç arasındaki bağ; nedensellik. ⊟ **illiyet bağı,** *huk. Kişinin dışında meydana gelen bir hukukî olayın, kişiye isnat edilebilmesi için o kişinin hareketinden doğması veya onun hareketi ile ortaya çıkmış bulunması durumunda kurulabilen sebep sonuç ilişkisi varlığı; nedensellik bağı.*

illis, [? illis] *{ağız} is.* Saklambaç oyunu. [DS]

illiyun, [Ar. ʿilliyyūn / illiyyīn علیین / علیون] *(illiy-*

yu:n) {OsT} is. İslamiyet'e göre gökyüzünün ve cennetin en yüksek ve en kutsal tabakası.

illop, [? illop] {ağız} sf (Kişi için) büyük başlı. [DS]

illü, [ēl-lüg > il-lü اللو] {eAT} sf. Memleket halkı; yerli halk; yurttaş.

illüstrasyon, [Lat. illustrare *(aydınlatmak)* > Fr. illustration] *is.* **1.** Resimlerle süsleme. **2.** Bir kitapta yer alan, kitabın hacmini arttırmak ya da yazıları açıklamak için kitabın uygun yerlerine konulmuş desen ya da gravürlerin genel adı. **3.** Kitap veya derginin metni içinde yer alan desen veya gravür.

illüzyon, [Lat. illudere *(alay etmek)* > Fr. illusion] *is.* **1.** El çabukluğu, hile ve göz yanılması gibi durumlardan yararlanarak olmayacak bir şeyi gerçekmiş gibi gösterme hüneri; göz bağlama. **2.** Duyuları ve aklı yanıltarak meydana getirilen etki; yanılsama.

illüzyonist, [Fr. illusioniste] *is.* El çabukluğu ile seyircilere olmayan bir şeyi oluyormuş gibi gösteren sanatçı; göz bağcı.

illüzyonizm, [Fr. illusionisme] *is.* **1.** Özel olarak hazırlanmış araçlarla göz yanılgısından yararlanarak gösteri yapma sanatı; göz bağcılık. **2.** El çabukluğu ile göz yanıltma; göz boyama.

ilm, [Ar. ʿilm علم] *{OsT} is.* → ilim.☞ **ilm-el yakîn,** *{OsT} Kesin bilgi.*|| **ilm-i ahādîs,** *{OsT} Hz. Muhammed ve ashabının davranış ve sözleriyle ilgili gelenekleri konu edinen bilim dalı.*|| **ilm-i ahcār,** *{OsT} yer b. Taş bilimi.*|| **ilm-i ahlāk,** *{OsT} Ahlak bilgisi.*|| **ilm-i ahvāl-i cev,** *{OsT} Gök taşlarının oluşumunu inceleyen bilim dalı.*|| **ilm-i ahvāl-i rūh,** *{OsT} psikol. Ruhsal olayları inceleyen bilim dalı; davranış psikolojisi.*|| **ilm-i akvām,** *{OsT} Kavimlerin, milletlerin, görenek, ruh, kültür vb. nitelik ve niceliklerini inceleyen bilim dalı; etnoloji; budun bilimi.*|| **ilm-i akvām-ı beşer,** *{OsT} İnsanlığın ırklara ayrılışını, ırklar arasındaki farklılık ve benzerlikleri, tarihî ilişkileri; nereden çıkıp nerelere yayıldıklarını inceleyen karşılaştırmalı bilim dalı; ırk bilimi.*|| **ilm-i alāim-i cevviye,** *{OsT} Gök taşlarının oluşumunu inceleyen bilim dalı.*|| **ilm-i arūz,** *ed. Nazım ölçüleriyle ilgili bilgiler; vezin tekniği.*|| **ilm-i arz,** *{OsT} yer b. Dünyanın oluşumu ve bugünkü durumuyla ilgili bütün olayları inceleyen bilim dalı; yer bilimi.*|| **ilm-i asār-ı atîka,** *{OsT} Arkeoloji.*|| **ilm-i azāim,** *{OsT} Ruhları davet ve yatıştırma bilgisi.*|| **ilm-i bātın,** *{OsT} Akıl, mantık ve deney dışında sezgi yoluyla elde edilen bilgi.*|| **ilm-i bedāyi',** *{OsT} Güzelliği bulma bilgi ve teknikleri; estetik; güzellik bilimi.*|| **ilm-i beden,** *{OsT} İnsan vücudunu inceleyen bilim dalı.*|| **ilm-i bedi',** *{OsT} ed. Güzel yazma ve söyleme tekniği ve bilgisi.*|| **ilm-i bedihî,** *{OsT} Akıl ve düşünce olmadan, sezgi yoluyla gerçekleri anlama, öğrenme bilimi.*|| **ilm-i belāgat,** *{OsT} ed. Güzel söz söylemeyi ve yazmayı edinme bilgisi.*|| **ilm-i beyān,** *{OsT} ed. Güzel söz söyleme tekniği.*|| **ilm-i cebir,** *{OsT} mat. Cebir bilgisi.*|| **ilm-i cedel,** *{OsT} Bilimsel tartışma.*|| **ilm-i cerr-i eskal,** *{OsT} Çeşitli araç ve makinelerle meydana getirilen kuvvetler ve bu kuvvetlerin oluşturduğu hareketleri inceleyen bilim dalı; dinamik.*|| **ilm-i cev,** *{OsT} Meteoroloji.*|| **ilm-i edeb,** *{OsT} dbl. Arap dilbilgisi.*|| **ilm-i edvār,** *{OsT} müz. Müzik ve kompozisyon bilgisi.*|| **ilm-i ektāf,** *{OsT} Kürek kemiği veya kürek kemiği parçalarına bakarak gelecek veya geçmişle ilgili haber verme bilimi.*|| **ilm-i elsine,** *{OsT} dbl. Dillerin tarihi, karşılaştırılması, incelenmesi ve araştırılması konularını ele alan bilim dalı; dil bilimi; lengüistik.*|| **ilm-i emrāz,** *{OsT} tıp. Hastalıkları inceleyen ve tedavi yollarını gösteren bilim dalı; tıp.*|| **ilm-i ensāb,** *{OsT} Soy gelişimini inceleyen bilim.*|| **ilm-i ensāc,** *{OsT} tıp. Doku bilimi.*|| **ilm-i envā,** *{OsT} Ay'ın zamanlarını ve evrelerini inceleyen bilim dalı.*|| **ilm-i esmā,** *{OsT} Allah'ın isimlerinin anlamı ve açıklamasını konu edinen bilim dalı.*|| **ilm-i ezelî,** *{OsT} 1. Geçmişi bilme, okuma bilgisi. 2. Allah'ın öncesiz bilgisi. 3. Önce bilimi.*|| **ilm-i ferāiz,** *{OsT} huk. İslam hukukuna göre mirasın bölüşümü konularını ele alan bilim dalı.*|| **ilm-i fetvā,** *{OsT} huk. 1. Kur'an, hadîs ve icmadan yararlanarak güncel konularda yargıda bulunabilmek için edinilen bilgiler. 2. Bu bilgilerin oluşturduğu bilim dalı.*|| **ilm-i fıkh,** *{OsT} huk. 1. İslam hukukunu belirleyen kuralların tümü. 2. Bu bilgilerin oluşturduğu bilim dalı.*|| **ilm-i gaybî,** *{OsT} Geleceğe ait bazı olayların önceden bilinmesi için yapılan çalışmaları kapsayan bilim.*|| **ilm-i haber,** *1. Bildirme bilgisi. 2. Hz. Muhammed'in sözlerini inceleyen ve bunları açıklayan bilim dalı.*|| **ilm-i hāl,** *{OsT} 1. Durum bilgisi. 2.* → ilmihâl.|| **ilm-i hat,** *{OsT} Yeryüzü ve toprakla ilgili nesneler aracılığıyla fal bakma işi ve bilgisi.*|| **ilm-i hayvanāt,** *{OsT} zool. Hayvanların yetişme, üreme, ıslahı gibi konuları inceleyen bilim dalı; zooloji.*|| **ilm-i hendese,** *{OsT} Geometri.*|| **ilm-i hesāb,** *{OsT} mat. Hesap bilgisi; aritmetik.*|| **ilm-i hey'et,** *{OsT} gök b. Gök cisimlerinin, hareket, durum ve yapılarını inceleyen bilim dalı; gök bilimi; astronomi.*|| **ilm-i hikmet,** *{OsT} fel. Felsefe konularını inceleyen bilim; felsefe.*|| **ilm-i hilāf ü cedel,** *{OsT} Tartışma yeteneğini geliştirmek için edinilen deneysel bilgi.*|| **ilm-i hisāb,** *{OsT} mat. Aritmetik; sayılar hesabı.*|| **ilm-i hiyel,** *{OsT} Konusu mekanik ve makine olan bilgi; mekanik.*|| **ilm-i hukūk,** *{OsT} Hukuk bilgisi; hukuk konuları ile ilgili bilim dalı.*|| **ilm-i ictimā** (ictimāî), *{OsT} sosy. Toplumsal olayları inceleyerek birtakım sonuçlar çıkaran bilim dalı; toplum bilimi; sosyoloji.*|| **ilm-i idāre,** *{OsT} Yönetim bilgisi.*|| **ilm-i iktisād,** *{OsT} eko. Servet ve üretimin oluşum ve yönetimini konu alan bilim dalı; ekonomi.*|| **ilm-i ilāhî,** *{OsT} 1. Din bilimi; teoloji. 2. fel. Allah'ın afetlerini savunan, en yüksek iyi-

liğin oluşabilmesi için bunların gerekli olduğuna inanılan dünya görüşü ile ilgili tezler bilgisi.|| **ilm-i imlā,** *{OsT} 1. dbl. Dilbilgisi kurallarına göre yazma bilgisi. 2. res. Perspektif bilgisi; teknik resim.*|| **ilm-i isnād,** *{OsT} Bir görüşü ilk defa ortaya atanın araştırılması ve ona atfedilmesi için yapılan çalışma.*|| **ilm-i iştikāk,** *{OsT} dbl. Kelimelerin kök ve türeme yollarını araştıran dilbilgisi dalı; etimoloji.*|| **ilm-i kablettārih,** *{OsT} Tarih öncesi devirleri inceleyen bilim dalı; prehistorya.*|| **ilm-i kāfiye,** *{OsT} ed. Şiirde uyak ve ritim sağlama bilgisi ve tekniği.*|| **ilm-i kal,** *{OsT} tasvf. Medresede öğretilen bilim.*|| **ilm-i keff,** *{OsT} Avuç çizgilerine bakarak geçmişi okuma, geleceği bilme esasına dayanan falcılık bilgisi.*|| **ilm-i kehānet,** *{OsT} Gelecekteki olayları tahmin etme bilimi; falcılık; fütürizm.*|| **ilm-i kelām,** *{OsT} İslam dininin kitabı olan Kur'an'ın hükümlerini açıklayan ve yorumlayan bilim dalı.*|| **ilm-i kelām ve akāid,** *{OsT} İslam dinini skolastik açıdan yorumlayan bilginlerin ortaya koyduğu dinî bilgiler; metafizik.*|| **ilm-i kıhf,** *{OsT} Kafatası yapısı ile akıl ve zekâ arasında bağ kurmaya yönelik araştırma.*|| **ilm-i kırāat,** *{OsT} Kur'an'ın ilk defa ve yedi usta hafız tarafından nasıl okunduğunu tespit eden ve bu şekilde okunması gerektiği yolundaki çalışmaların tümü.*|| **ilm-i kıyafet,** *{OsT} Giyim kuşam bilgisi.*|| **ilm-i kimyā,** *{OsT} 1. Kimya bilgisi. 2. Yapay olarak altın ve gümüş meydana getirme bilgisi.*|| **ilm-i kitāb,** *{OsT} Kur'an'ın açıklama ve yorumuna dair bilgiler.*|| **ilm-i kitābet,** *{OsT} ed. 1. Sözü ve yazıyı güzel ve etkili biçimde düzenleme bilgisi; kompozisyon. 2. Bu tekniği veren ders.*|| **ilm-i ledün,** *{OsT} Allah'ın sıfatlarına ilişkin bilgi.*|| **ilm-i lügat,** *{OsT} dbl. Sözlük bilimi.*|| **ilm-i maād,** *{OsT} 1. Ölüm sonrası yaşayışa ilişkin olan bilgiler. 2. Allah'ın isim ve niteliklerini açıklamaya yönelik bilgiler.*|| **ilm-i maānî,** *{OsT} dbl. Anlam bilimi.*|| **ilm-i maāş,** *{OsT} Hayat bilgisi.*|| **ilm-i ma'badü't-tabiā,** *{OsT} fel. Doğada var olanlardan daha üstün olay ve ülküler bulunduğuna dair bilgilerin tümü; metafizik.*|| **ilm-i ma'deniyāt,** *{OsT} Madenlerin bulunması, çıkarılması, işlenmesi gibi teknik bilgilerle fiziksel ve kimyasal özelliklerini ele alan bilim dalı.*|| **ilm-i mahāsin,** *{OsT} Estetik.*|| **ilm-i manā,** *{OsT} ed. Güzel söz söyleme bilgisi.*|| **ilm-i ma'nevî,** *{OsT} psikol. Ruhsal ve zihinsel olguları konu edinen bilim dalı.*|| **ilm-i menāhic,** *{OsT} Bir işin yönetilmesi ve yapılması ile ilgili bilgiler; yöntem bilimi; metodoloji.*|| **ilm-i menākit,** *{OsT} Kronolojik ve astronomik zamanları inceleyen bilim dalı.*|| **ilm-i menşe-i akvām,** *{OsT} Milletlerin, kavimlerin, doğuş ve kaynakları ile ilgili araştırma yapan bilim dalı.*|| **ilm-i merāyā,** *{OsT} Bir işin en ince ayrıntılarına kadar inmeyi öğreten bilim; ayrıntı bilimi; detay bilgisi.*|| **ilm-i merā-yı muhrikā,** *{OsT} Merceklerin yakıcı olanlarını inceleyen, bunların yapımı ve kullanılması ile ilgili bilgilerin tümü.*|| **ilm-i mesāha,** *{OsT} mat. Alan hesabı; yüz ölçümü bilgisi.*|| **ilm-i mevcudāt,** *{OsT} Doğada var olan bütün varlıkları inceleyen bilim dalı.*|| **ilm-i muāmele,** *{OsT} Müslüman'ın Allah ve diğer kullara karşı olan görevlerini kapsayan bilgiler.*|| **ilm-i musîki,** *{OsT} müz. Müziğin bütün konularını kapsayan bilim; müzik bilimi.*|| **ilm-i müstehāsāt,** *{OsT} Paleontoloji.*|| **ilm-i nahv,** *{OsT} dbl. Dilbilgisi; gramer.*|| **ilm-i nebātāt,** *{OsT} Bitkilerle ilgili konuları ve olguları inceleyen bilim dalı; botanik.*|| **ilm-i nücūm,** *{OsT} Yıldızların oluşum, hareket ve durumlarını inceleyen bilim dalı; yıldızlar bilimi.*|| **ilm-i pişānî,** *{OsT} Alna bakarak alınyazısı ve karakteri belirlemeye çalışma.*|| **ilm-i remil,** *{OsT} Ok, makas gibi bazı nesneler ile fala bakma işi.*|| **ilm-i rivāyet,** *{OsT} Geleneklerin doğruluk derecesini araştıran bilim kolu.*|| **ilm-i riyāzet,** *{OsT} tasvf. Tasavvufu ele alıp inceleyen bilim dalı.*|| **ilm-i rūh,** *{OsT} psikol. Ruh bilimi; psikoloji.*|| **ilm-i rüsūm,** *{OsT} eko. Gümrük ve vergi konuları ile ilgili bilgi.*|| **ilm-i rüşeym,** *{OsT} biy. Oluşmaya başlamış, döllenmiş yumurtanın cenin hâline gelinceye kadar geçirdiği evreleri inceleyen bilim dalı; embriyoloji.*|| **ilm-i saādet,** *{OsT} fel. Mutluluğu en yüce amaç edinen dünya görüşü ile ilgili her türlü iddia ve bilgiler.*|| **ilm-i sarf,** *{OsT} dbl. Çekim kurallarını, eklerini ve gelişimini inceleyen dilbilgisi konusu.*|| **ilm-i sarf ve nahv,** *{OsT} dbl. Dilbilgisinin çekim ve söz dizimini kapsayan bölümü.*|| **ilm-i savt,** *{OsT} Büyük binaların yapılmasında, sesin her taraftan duyulabilmesini sağlayan bilgi ve tekniklerin tümü; akustik; yankı bilimi.*|| **ilm-i secayā,** *{OsT} psikol. Karakter incelemelerini konu alan bilim dalı.*|| **ilm-i servet,** *{OsT} eko. Siyasi iktisat bilgileri.*|| **ilm-i sihr,** *{OsT} İnsan ruhunda etkisi olan birtakım doğal olayların akışını durduracağına inanılan büyü yapmayı öğrenme işi; büyü bilimi.*|| **ilm-i simyā,** *{OsT} Harfler ve sayılar kullanarak, ilahî sözler ve esmaü'l-hüsnayı anmak suretiyle evrenin sırlarını çözmeyi amaçlayan bilgilenme.*|| **ilm-i surî,** *{OsT} eko. Üretim bilgisi; üretim verimi bilgisi.*|| **ilm-i sülūk,** *{OsT} tasvf. Dünya heves ve arzularından geçerek din ve Allah yolunda çile doldurmanın yollarını kazandıran bilgilerin tümü.*|| **ilm-i şerā'it ve ahkām,** *{OsT} İslam hukukunun hükümlerini belirleyen ve bu hükümlerin kullanılma alan ve biçimlerini konu edinen bilim dalı.*|| **ilm-i şerîf,** *{OsT} Musiki.*|| **ilm-i şühūd,** *{OsT} Gözlem ve deneye dayanan bilgi.*|| **ilm-i tabakātü'l-arz,** *{OsT} yer b. Dünyanın jeolojik katmanlarının oluşum, durum ve hareketlerini inceleyen bilim dalı.*|| **ilm-i tabiî,** *{OsT} Doğadaki olay ve olgulardan bahseden bilim; tabiat bilgisi; doğa bilimi.*|| **ilm-i tārîh,** *{OsT} Tarihsel olay ve olguları inceleyip yorumlayan bilim dalı; tarih*

bilgisi.|| **ilm-i tasavvüf,** *{OsT} tasvf. Tasavvuf konularını, bu tür düşünce ve yaşama tarzını inceleyen, yorumlayan bilim dalı.*|| **ilm-i tasvîr-i miyāh,** *{OsT} coğ. Su tanımı bilgisi; hidrografi.*|| **ilm-i tedbir-i menzîl,** *{OsT} eko. Ev yönetimi ve ekonomisi bilgisi.*|| **ilm-i tefsîr,** *{OsT} 1. Kur'an sure ve ayetlerini açıklama ve yorumlama bilgisi. 2. Bu bilgilerin oluşturduğu bilim dalı.*|| **ilm-i te'lif,** *{OsT} müz. Müzik kompozisyonu tekniği ve bilgisi.*|| **ilm-i tencîm,** *{OsT} Yıldızlara bakarak geçmiş ve gelecek hakkında bazı yargılara varma işi; yıldız falı; astroloji.*|| **ilm-i terbiye-i etfāl,** *{OsT} psikol. Çocukların eğitimini konu alan bilim dalı; eğitim bilimi; pedagoji.*|| **ilm-i teşrîh,** *{OsT} Kutsal kitapların hükümlerini açıklama, yorumlama ile ilgili bilgiler.*|| **ilm-i tetkik-i hutūt,** *{OsT} Eski yazıları okuyup öğrenme bilimi.*|| **ilm-i tevhîd,** *{OsT} Allah'ın varlığı ve birliği ile ilgili bilgi, yorum ve nakilleri toplayan bilgiler.*|| **ilm-i te'vil,** *{OsT} Kur'an'ın yorumlanmasına ilişkin bilgileri ele alan metot bilgisi.*|| **ilm-i tevlîd,** *{OsT} Bahçıvanlık bilgisi.*|| **ilm-i tıb,** *{OsT} tıp. Tıp bilimi; tedavi bilimi.*|| **ilm-i tılsımāt,** *{OsT} Büyü bilgisi; tılsım bilgisi.*|| **ilm-i vezāif,** *{OsT} Görev bilgisi; deontoloji.*|| **ilm-i vücūh,** *{OsT} Kur'an'ın türlü türlü okunuşlarını öğreten bilim.*|| **ilm-i yakîn,** *{OsT} 1. Doğruluğu hakkında hiçbir şüphe bulunmayan bilgi. 2. İlahî âlemle ilgili bilgilerin tümü.*

ilma[1], [Ar. ilmā إلما] *(ilma:) {OsT} is.* Çalma; hırsızlık.

ilma[2], **-a'ı** [Ar. ilmāʿ إلماع] *(ilma:) {OsT} is.* **1.** (Işık için) parlatma. **2.** Bir şeyi henüz olmadan önce işaretle bildirme.

ilma[3], [il-mek > il-me] *{ağız} is.* Halı düğümü; ilmik. [DS]

ilmah, [Ar. ilmāḥ إلماح] *(ilma:h) {OsT} is.* **1.** Bir şeyi parıldatma. **2.** (Güzel bir kız, kadın için) yüzünü gösterip hemen çekilme.

ilmam, [Ar. ilmām إلمام] *(ilma:m) {OsT} is.* **1.** Küçük bir günah işleme. **2.** Konma. **3.** (İki şey için) birbirine yaklaşma.

ilme[1], [il-me ايلمه] *is.* **1.** Hafifçe bağlamak işi. **2.** *{eAT} {OsT}* Teğel. **3.** İğreti düğüm. **4.** *{eAT} {ağız}* Düğüm; ilmik. [DS]

ilme[2], [il-mek *(dokunmak)* > il-me] *{ağız} is.* **1.** Tarla sürülürken sabana takılan taş, kaya vb. şeyler. **2.** Zerdali, erik vb. meyvelerin dikeni; diken. **3.** Dokunma; değme. **4.** Yırtma; parçalama. [DS]

ilme[3], [il-me ?] *{ağız} is.* Suyun buzlaşmaya başlamış durumu. [DS]

ilmece[1], [il-mece] *{ağız} is.* Kızamık hastalığı. [DS]

ilmece[2], [Yun. imitsea / *eT.* üme / öme *(yardım)* + -ce > imece] *{ağız} is.* → imece. [DS] ⊡ **ilmece yapmak,** *{ağız} Bir işi komşularla birleşerek yapmak; imice yapmak.* [DS]

ilmeci, [Yun. imitsea / *eT* üme / öme *(yardım)* + -ce > imece] *{ağız} is.* → imece. [DS]

ilmeç, -ci [il-mek > il-meç] *{ağız} is.* **1.** Düğüm. **2.** Elbiseyi bollaştırmak için konulan ek parça. [DS]

ilmeçer[1], [? ilmeçer] *{ağız} is.* **1.** Boyunduruktaki kayışın ucuna takılan eğri demir; çengel. **2.** Çengelli iğne. [DS]

ilmeçer[2], [? ilmeçer] *{ağız} sf.* Çapraz. [DS]

ilmeçer[3], [? ilmeçer] *{ağız} is.* Kadınların çene altından geçirip başın iki tarafına tutturdukları boncuk vb. şeylerle süslü ip. [DS]

ilmek[1], [īl-mek / il-mek ايلمك] *dönşl. f. [-er]* **1.** *{eT}* Bağlı, asılı, ilişkili olmak; bağlanmak; iliştirilmek. [İKPÖy.] [DLT] [Gabain] **2.** *{eT}* Asılmak; yapışmak; ilişmek. [İKPÖy.] [DLT] [Gabain] [L.V.Dmitrieva] **3.** *{eT}* Düşmek; inmek. [KB] **4.** *{eT}* Batmak. [L.V. Dmitrieva] **5.** *{eT}* Hücum etmek; basmak; saldırmak; birisinin üzerine atılmak. [EUTS] **6.** Değmek; dokunmak; temas etmek; isabet etmek. *{eAT} {OsT} {ağız} (aynı)* [DS] **7.** *{ağız}* Göze takılmak; şöyle böyle görülmek. [DS] **8.** *{ağız}* Birine sataşmak. [DS] **9.** *{eT} gçl. f.* Kurmak; bağlamak. [KB] **10.** *{ağız}* Çiviye bir şey asmak. [DS] **11.** *{ağız}* (Odun için) ateş almak. [DS] **12.** *{ağız}* Eğlenmek. [DS] **13.** *{ağız}* Hafif bir düğüm atarak bağlamak; iki parçayı birbirine dikmek; ilmeklemek. [DS] **14.** *{ağız}* Örmek. [DS] **15.** Halı dokuma işinde düğümleri birbirine bağlamak. **16.** *{eAT}* Tesir etmek. **17.** *{eAT}* Geçmek. **18.** *{eAT}* Tutulmak. **19.** *{ağız}* İltifat etmek. [DS] ⊡ **iler tutar yeri kalmamak,** *Çok dağınık, bozuk veya kötü bir durumda bulunmak.*

ilmek[2], **-ği** [il-mek الك] *is.* **1.** Kolay çözülebilen düğüm; ilmik. *{eAT} {OsT} (aynı)* **2.** *{ağız}* İnsanı oyalayacak, bağlayacak iş. [DS] **3.** *{ağız}* Süt, yoğurt üzerinde meydana gelen koyu tabaka. [DS] **4.** *{ağız}* Fırsat. [DS]

ilmek[3], **-ği** [il-mek / il-mik] *{ağız} is.* Düğme. [DS]

ilmekleme, [il-mek-le-me] *is.* İlmekle bağlamak işi; ilmikleme.

ilmeklemek, [il-mek-le-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* Kolay çözülür bir düğüm ile bağlamak; ilmiklemek. [DS]

ilmeklenmek, [ilmek-le-n-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* (Süt, yoğurt için) üzerinde koyu tabaka oluşmak. [DS]

ilmekli, [il-mek *(bağlamak)* > ilmek-li] *{ağız} is.* Kolay çözülebilen düğüm. [DS]

ilmelemek, [il-me-le-mek] *{ağız} gçl. f. -r] [-l(i)-yor]* İlmiklemek. [DS]

ilmelik, -ği [il-me-lik] *{ağız} is.* Halı dokumakta kullanılan eğrilmiş, yumuşak ve renkli yün iplik. [DS]

ilmen[1], [Ar. ʿilmen علماً] *(i'lmen) {OsT} is.* **1.** Bilim

bakımından; bilimce. **2.** Bilimsel yolla. **3.** Bilimsel olarak.

ilmen[2], [? ilmen / ilmer] *{ağız}* *sf.* Cam gibi düz ve parlak yüzeyli. [DS]

ilmen[3], [? ilmen] *{ağız}* *is.* **1.** Bağ ve tarlalardaki çalı; böğürtlen. **2.** Bir tür dikenli ağaç. [DS]

ilmer, [? ilmer / ilmen] *{ağız}* *sf.* → ilmen[2]. [DS]

ilmeşmek, [il-me-ş-mek] *{ağız}* *dönşl. f.* *[-ir]* Dolaşmak; karışmak. [DS]

ilmeyh, [il-mek] *{ağız}* *is.* Kolay çözülebilir biçimde bağlanan düğüm. [DS]

ilmî, [Ar. ʿilm > ʿilmī علمى] *(ilmi:)* *{OsT}* *sf.* Bilimle ilgili olan; bilime dayanan; bilimsel.

ilmihal, -li [Ar. ʿilm-i hāl علم حال] *(ilmiha:l)* *{OsT}* *is.* İslam dininin günlük hayatta çok kullanılan ve herkesçe bilinmesi gerekli belli başlı kurallarını öğreten kitap.

ilmik[1], **-ği** [il-m(e)k > il-mik] *is.* **1.** Kolay çözülebilecek biçimde bağlanmış düğüm; eğreti düğüm; ilmek. **2.** *dnz.* Halatın bir ucunu, halatın bedeni üzerinde bir kere dolaştırarak yapılan düğüm. **3.** El örgüsü işlerinde yatay işleyen, şiş veya tığ ile bir sonrakine bağlanan ip kıvrımları. **4.** *{ağız}* Ebegümeci. [DS] **5.** *{ağız}* Topraktan yeni çıkan ekin filizi. [DS] **6.** *{ağız}* Lif. [DS] ⊕ **ilmik ilmik,** *{ağız}* *Parça parça; lime lime.* [DS]

ilmik[2], **-ği** [Far. inbīk => imbik] *{ağız}* *is.* Gülyağı yapılan kazan. [DS]

ilmikleme, [il-m(e)k-le-me > il-mik-le-me] *is.* Kolay çözülebilir biçimde bağlamak işi.

ilmiklemek, [il-m(e)k-le-mek > il-mik-le-mek] *gçl. f.* *[-r]* *[-l(ı)-yor]* Kolay çözülebilir bir düğüm ile bağlamak; eğreti olarak bağlamak.

ilmiklenme, [il-m(e)k-le-n-me > il-mik-le-n-me] *is.* İlmik ile tutturulmak işi.

ilmiklenmek, [il-m(e)k-le-n-mek > il-mik-le-n-mek] *edil. f.* *[-ir]* Kolay çözülebilir bir düğüm ile bağlanmak; ilmikle tutturulmak.

ilmikli, [il-m(e)k-li > il-mik-li] *sf.* **1.** Kolay çözülür biçimde bağlanmış; ilmiği bulunan. **2.** Belirtilen sayıda ilmiği veya düğümü bulunan.

ilmiksiz, [il-m(e)k-siz > il-mik-siz] *sf.* **1.** Kolay çözülmesi için ilmik biçiminde bağlanmamış olan. **2.** İlmiği bulunmayan.

ilmiyat, [Ar. ʿilmiyyāt علميات] *(ilmiya:t)* *{OsT}* *is. fel.* Bilginin yöntemini, temelini, sınırlarını ve güvenilirliğini inceleyen felsefî görüş; bilgi nazariyesi; epistemoloji.

ilmiye, [Ar. ʿilmiyye علميه] *{OsT}* *is.* **1.** Din işleriyle uğraşan hocalar sınıfı. **2.** İmparatorluk döneminde fıkıh ve şeriatla uğraşan kendilerine göre birtakım rütbe ve dereceleri bulunan bilginler. **3.** Din işleriyle uğraşanların mesleği. ⊕ **ilmiye salnamesi,** *{OsT}* *Meşihat makamının kuruluş ve tarihini, bu makama geçmiş kimselerin hayat hikâyelerini anlatan yıllık.*

ilmühaber, [Ar. ʿilm ü ḫaber علم و خبر] *(i'lmühaber)* *{OsT}* *is.* **1.** Bir kimsenin, adresini, medenî durumunu ve kimlik bilgilerini gösteren resmî belge; hâl kâğıdı. **2.** Bir şeyin teslim alındığını bildirir belge; alındı kâğıdı.

İ. L. O. [İng. **I**nternational **L**abour **O**rganization] *kıs.* Uluslar arası çalışma örgütü.

ilrük, [ild-ür-ük] *{eT}* *is.* Üzerlik tohumu, *(Peganum harmala)*. [DLT]

İ. L. S. [İng. **I**nstrument **L**anding **S**ystem] *kıs.* **1.** Aletli iniş sistemi. **2.** Sivil havacılıkta, kötü görüş şartları ile karşılaşıldığında radyo-elektrik sistemlerinden yararlanılarak yapılan iniş için kullanılan ifade.

ilsak, [Ar. luṣūḳ > ilṣāḳ الصاق] *(ilsa:k)* *{OsT}* *is.* Yapıştırma; bitiştirme; kavuşturma. ⊕ **ilsak etmek,** *{OsT}* *Bitiştirmek.*

ilsiremek, [él-si-rē-mek] *(ilsire:mek)* *{eT}* *gçsz. f.* *[-r]* Yersiz olmak; memleketsiz olmak; ilsiz olmak; [Gabain]

ilsiretmek, [él-si-rē-t-mek / il-si-rē-t-mek] *gçl. f.* *[-ür]* Yerinden mahrum etmek; devletsiz bırakmak; devletsiz komak. [ETY] [Tekin] [Gabain]

iltar, [Yun. lıtari] *{ağız}* *is.* İp. [DS]

ilte, [il-mek *(iliştirmek)* > il-te] *{ağız}* *is.* Sebep; neden; ilgi [DS]

ilteber, [él+teb-er] *{eT}* *is.* Hükümdara bağlı yüksek devlet memuru rütbesi; genel vali. [EUTS] [Tekin]

iltemek, [it-ele-mek / ilt-e-mek] *{ağız}* *gçl. f.* *[-r]* *[-l(i)-yor]* İtmek; kakmak. [DS]

ilter, [il+der-mek > ilter ?] *{ağız}* *sf.* Vatanını koruyan. [DS]

ilteriş, [il *(devlet)* + ter-mek > il+ter-iş] *{eT}* *sf.* Boyları derleyen, toplayan; kabileleri derleyen; devlet kuran. [ETY]

iltgüçi, [ilt-mek > ilt-gü-çi] *{eT}* *is.* Ulaştıran; eriştiren. [KB]

ilti[1], [el-ti / il-ti] *{ağız}* *is.* **1.** Elti. **2.** Bacanak. **3.** Kuma. [DS]

ilti[2], [*eT.* yél-mek > *yél-ti > il-ti] *{ağız}* *sf.* (Kişi için) çok gezen. [DS]

iltiab, [Ar. iltiāb التعاب] *(iltia:b)* *{OsT}* *is.* Oyun oynama.

iltiak, [Ar. iltiāk التعاك] *(iltia:k)* *{OsT}* *is.* Rengi değişme; rengi bozulma; solma.

iltibas, [Ar. lebs > iltibās التباس] *(iltiba:s)* *{OsT}* *is.* **1.** Birbirine çok benzeyen iki şeyin karışması; andırışma. **2.** *ed.* Anlam belirsizliği. ⊕ **iltibasa yol açmak,** *Karışıklığa sebep olmak.*

iltibaslı, [iltibas-lı] *sf.* Karışık; birbiriyle karıştırılmış olan.

iltica, -a'i [Ar. ilticā' التجاء] *(iltica:) {OsT} is.* **1.** Güvenilir bir yere sığınma; sığınma. **2.** Güvenme; dayanma. ⊞ **iltica etmek,** *Sığınmak; dayanmak.*|| **iltica hakkı,** *Çoğunlukla bir cezaî kovuşturma dolayısıyla yabancı bir ülkeye sığınma ya da yabancı ülkedeyken geri verilmemeyi isteme hakkı; sığınma hakkı.*

ilticac, [Ar. ilticāc التجاج] *(iltica:c) {OsT} is.* **1.** (Ses için) karışma. **2.** Sığınma; iltica.

ilticagâh, [Ar. ilticā' + Far. -gāh التجاگاه] *{OsT} is.* Sığınılacak yer veya kimse; barınak.

iltifaf, [Ar. iltifāf التفاف] *(iltifa:f) {OsT} is.* **1.** Bir şeye bürünme; sarınma; örtünme. **2.** (Çiçek için) bürüm bürüm katmerleşme.

iltifat, [Ar. left *(yan bakma)* > iltifāt التفات] *(iltifa:t) {OsT} is.* **1.** Yüzünü döndürerek bakma. **2.** Birine karşı güler yüz gösterme; hatır sorma; gönül alma; hoş davranma; ilgilenme. **3.** İlgi gösterme; rağbet etme; rağbet. **4.** *ed.* Bir konu anlatılırken beklenmedik bir anda, sözü çağrışım yaratılarak konu ile yakın ilgisi bulunan birine veya bir şeye getirme. ⊞ **iltifat etmek,** *1. Güzel söz ve güler yüzle gönül almak; ilgilenmek; saygı göstermek; hürmet göstermek. 2. Dikkat etmek; itina göstermek. 3. Beğenmek; rağbet etmek. 4. Övücü sözler söylemek; methetmek.*

iltifatkâr, [Ar. iltifāt + Far. -kār التفاتكار] *(iltifa:tkâ:r) {OsT} sf.* **1.** İltifat eden; nazik huylu. **2.** İltifat dolu.

iltifatkârane, [Ar. iltifāt + Far. -kārāne التفاتكارانه] *(iltifa:tkâ:ra:ne) {OsT} zf.* Hatır sorup gönül alarak; iltifat ederek.

iltifatlı, [iltifat-lı] *sf.* Güler yüz gösteren; gönül alan.

iltifatname, [Ar. iltifāt + Far. nāme التفاتنامه] *(iltifa:tna:me) {OsT} is.* Bir büyüğün övgü dolu ve güzel sözler içeren mektubu; iltifat mektubu.

iltifatperver, [Ar. iltifāt + Far. -perver التفاتپرور] *(iltifa:tperver) {OsT} sf.* Başkalarının hatırını sorarak gönül almayı seven; iltifatçı.

iltiha[1], **-a'i** [Ar. iltihā' التهاء] *(iltiha:) {OsT} is.* Bir şeyle oynayarak vakit geçirme; eğlenme.

iltiha[2], **-a'i** [Ar. liḥye > iltiḥā' التحاء] *(iltiha:) {OsT} is.* Sakal bırakma; sakallanma.

iltihab, [Ar. leheb > iltihāb التهاب] *(iltiha:b) {OsT} is.* → iltihap. ⊞ **iltihāb-ı a'ver,** *{OsT} tıp. Kör bağırsak yangısı.*|| **iltihāb-ı bel'um,** *{OsT} tıp. Yutak iltihabı.*|| **iltihāb-ı ecfān,** *tıp. Cildin iltihaplanması.*|| **iltihāb-ı hancere,** *{OsT} Gırtlak iltihabı.*|| **iltihāb-ı kasabātü'r-rie,** *{OsT} tıp. Akciğerdeki bronşların iltihabı.*|| **iltihāb-ı kebed,** *{OsT} tıp. Karaciğer iltihabı.*|| **iltihāb-ı kilye,** *{OsT} tıp. Böbrek iltihabı.*|| **iltihāb-ı lisān-ı mizmā,** *tıp. Küçük dil iltihabı.*|| **iltihāb-ı nuhā-i şevkî,** *tıp. Omurilik iltihabı.*

iltihabi, [Ar. iltihābī التهابى] *(iltiha:bi:) {OsT} sf.* **1.** İltihapla ilgili; yangısal. **2.** İltihabı olan; yangılı; iltihaplı.

iltihaf[1], [Ar. iltihāb التهاف] *(iltiha:f) {OsT} is.* Yanma; alevlenme; parlama.

iltihaf[2], [Ar. liḥāf > iltiḥāf التحاف] *(iltiha:f) is.* Çarşaf, yorgan vb.ne bürünme.

iltihak, [Ar. iltiḥāḳ التحاق] *(iltiha:k) {OsT} is.* **1.** Katılma; karışma; birleşme. **2.** Bir topluluğa, bir gruba sonradan girme; katılma. ⊞ **iltihak etmek,** *Katılmak; karışmak; eklenmek.*

iltihaki, [Ar. iltiḥāḳī التحاقى] *(iltiha:ki:, k kalın söylenir) {OsT} sf.* **1.** Katılma, birleşme ile ilgili. **2.** Katılmalı; birleşmeli. **3.** Katılma biçiminde olan. ⊞ **iltihakî sözleşme,** *Tarafların eşit katılım ve tartışma sonucu değil de taraflardan birinin hazırlayıp diğer tarafın sadece buna katılma veya katılmama şeklinde irade beyanı ile kurulmuş sözleşme; katılmalı sözleşme.*

iltiham, [Ar. laḥm > iltiḥām التحام] *(iltiha:m) {OsT} is.* **1.** Açık yaranın iyileşmesi ve ağzının kapanması. **2.** (Savaş, dövüş için) şiddetlenme.

iltihap, -bı [Ar. leheb *(alev)* > iltihāb التهاب] *(iltiha:p) {OsT} is.* **1.** Vücudun herhangi bir yerinde, mikrop kapması dolayısıyla mikroplara karşı koymak için oraya fazla kan hücumundan meydana gelen şişkinlik, kızarıklık ve ağrılı, akıntılı durum; yangı. **2.** Alevlenme; tutuşma; parlama.

iltihaplanma, [iltihap-la-n-ma] *is.* İltihap oluşması durumu; yangılanma.

iltihaplanmak, [iltihap-la-n-mak] *dönşl. f. [-ır]* Bir organ veya dokuda iltihap meydana gelmek; yangılanmak.

iltihaplı, [iltihap-lı] *sf.* **1.** İltihabı olan; yangılı. **2.** İltihap meydana getiren; iltihap şeklinde beliren; yangılı.

iltihapsız, [iltihap-sız] *sf.* **1.** İltihabı olmayan; yangısız. **2.** İltihap meydana getirmeyen; yangısız.

iltihas, [Ar. iltiḥāṣ التحاص] *(iltiha:s) {OsT} is.* Açlık ve susuzluk yüzünden bitkin soluma.

iltihat, [Ar. iltiḥāṭ التحاط] *(iltiha:t) {OsT} is.* Kızma; öfkelenme.

iltika[1], **-a'ı** [Ar. iltiḳā' التقاع] *(iltika:) {OsT} is.* Yüzünün rengi değişme; benzi atma.

iltika[2], **-a'i** [Ar. liḳā' > iltiḳā' التقاء] *(iltika:) {OsT} is.* Rastlantı sonucu buluşma, karşılaşma. ⊞ **iltikā-yı bahreyn,** *{OsT} Dicle ve Fırat'ın birleşme yeri.*|| **iltikā-yı emvāc,** *{OsT} Dalgaların kavuşması.*||

iltikā-yı sākineyn, *{OsT} dbl. Yan yana gelen iki ünsüzü birleştirme.*

iltikam, [Ar. luḳma > iltiḳām إلتقام] *(iltika:m) {OsT} is.* Lokma etme; yutma.

iltikat, [Ar. luḳaṭ > iltiḳāṭ إلتقاط] *(iltika:t) {OsT} is.* **1.** Yere düşmüş ve dağılmış nesneleri toplama, devşirme. **2.** Devşirilme; toplanma. **3.** Çeşitli kitaplardan yararlanarak bir konuda bilgi toplama. **4.** *huk.* Terk edilmiş ve atılmış bir çocuğu almak, bakıp yetiştirmek.

iltilmek, [ilt-mek / élt-mek > īlt-il-mek إلتلمك] *{eAT} edil. f. [-ür]* Götürülmek.

iltima[1], **-a'ı** [Ar. lemʿa > iltimāʿ إلتماع] *(iltima:) {OsT} is.* Işık saçma; parlama; parıldama; ışıldama. ⊡ **iltimā-yı kevākib,** *{OsT} Yıldızların parıldaması.*

iltima[2], [Ar. iltimāʿ إلتما] *(iltima:) {OsT} is.* **1.** Renk değiştirme. **2.** Solma; sararma.

iltimaat, [Ar. iltimāʿāt إلتماعات] *(iltima:a:t) {OsT} is.* Parıldamalar.

iltimah, [Ar. lemḥ > iltimāḥ إلتماح] *(iltima:h) {OsT} is.* Şaşırmış bir hâlde bakma.

iltimam, [Ar. iltimām إلتمام] *(iltima:m) {OsT} is.* Birini ziyaret etme.

iltimas, [Ar. lems > iltimās إلتماس] *(iltima:s) {OsT} is.* **1.** Tutma; tutunma. **2.** Birini haksız yere, yasa ve kurallara aykırı şekilde kayırma; arkalama. **3.** *mecaz.* Birine herhangi bir konuda ayrıcalık ve öncelik tanıma.. ⊡ **iltimas etmek,** *Korumak; kayırmak.*|| **iltimas geçmek,** *Korumak, kayırmak.*|| **iltimās-gerde,** *{OsT} İltimas edilen; kayrılan.*|| **iltimās-nāme,** *{OsT}* → iltimasname.|| **iltiması olmak,** *Kayırıcısı bulunmak.*

iltimasçı, [iltimas-çı] *sf.* İltimas yapan; koruyan; kayıran; koruyucu; kayırıcı; arka.

iltimasçılık, -ğı [iltimas-çı-lık] *is.* İltimasçı olma durumu; kayırıcılık.

iltimaslı, [iltimas-lı] *sf.* **1.** Kendisine iltimas edilen (kimse); kayrılan. **2.** (İş için) iltimasla yapılan; kayırmalı.

iltimasname, [Ar. iltimās + Far. nāme] *(iltima:sna:me) {OsT} is.* Birinin kayrılması için yazılmış rica mektubu.

iltin, [il-tin] *{eT} zf.* Önde. [Gabain]

iltinmek, [ilt-in-mek] *{eT} edil. f. [-ür]* Sevk edilmek; götürülmek; iletilmek. [EUTS]

iltisak, [Ar. luṣūḳ > iltiṣāḳ إلتصاق] *(iltisa:k) {OsT} is.* **1.** Aralarında hiçbir boşluk kalmayacak şekilde iki şeyin bitişmesi; birleşme; kaynaşma; kavuşma. **2.** *tıp.* İki organın hastalık sebebiyle birbirine kaynaşması. **3.** *sf. dbl.* (Dil için) kelime çekimleri ve türetmeler yapılırken kelime kökü değişmeyen, çeşitli dil işlevleri kökün başına veya sonuna getirilen; bitişken. ⊡ **iltisak hattı,** *{OsT} Demiryollarında rayları birleştiren kısım.*|| **iltisāk-ı efcān,** *{OsT} tıp. Hastalık yüzünden göz kapaklarının birbirine bitişmesi.*|| **iltisāk-ı hadeka,** *{OsT} tıp. Geçici bir iltihap yüzündün göz bebeğinin saydam tabaka ile birleşmesi.*|| **iltisāk-ı em'ā,** *{OsT} tıp. Hastalıktan dolayı bağırsakların birbirine bitişmesi.*|| **iltisāk-ı esābî,** *{OsT} tıp. Hastalık yüzünden parmakların birbirine bitişmesi.*|| **iltiṣāk-ı mafsal-ı nākıs,** *{OsT} tıp. Kısmî eklem katılaşması.*|| **iltisak noktası,** *{OsT} Demiryollarında rayların birleşme noktası; kavşak.*

iltisaki, [Ar. iltiṣāḳī إلتصاقي] *(iltisa:ki:) {OsT} sf.* **1.** Birleşme ve yapışma ile ilgili olan. **2.** Bitişken olma durumu. ⊡ **iltisakî diller,** *{OsT} dbl. Kelime çekimleri ve türetmeler yapılırken kelime kökü değişmeyen, çeşitli dil işlevleri kökün başına veya sonuna getirilen ekle yürütülen dil; bitişken dil; bitişimli dil.*

iltisam, [Ar. iltiṣām إلتثام] *(iltisa:m) {OsT} is.* **1.** Örtme. **2.** Örtünme. ⊡ **iltisām-ı nisvān,** *Kadınların örtünmesi.*

iltişmek, [ilt-mek > ilt-iş-mek] *{eT} işteş. f. [-ür]* **1.** Mūnakaşa etmek; itişmek; kavga etmek. [Gabain] [EUTS] **2.** *dönşl. f.* Sevk edilmek. [EUTS] **3.** Yaklaşmak. [EUTS]

iltitam, [Ar. iltiṭām إلتطام] *(iltita:m) {OsT} is.* Dalgalanma.

iltiva, -a'i [Ar. livā' > iltivā' إلتواء] *(iltiva:) {OsT} is.* **1.** Sarılma; dolaşma; karışıklık. **2.** Kıvrım kıvrım olma. **3.** Dönemeçli, dolambaçlı yol. **4.** Vücudun belden yukarısının iki büklüm olması. **5.** *coğ.* Nehrin dolana dolana akması; menderes. **6.** *coğ.* Meyilli arazi. **7.** *fiz.* Burulma; kıvrılma; burkulma. ⊡ **iltivā-yı em'ā,** *{OsT} tıp. Bağırsağın kendi üzerine spiral olarak kıvrılması.*|| **iltivā-yı rahm,** *{OsT} tıp. Doğum sırasında rahmin bükülmesi.*|| **iltivā-yı şerāyîn,** *{OsT} tıp. Atardamarların bükülüp birbirine dolaşması.*

iltiya, -a'ı [Ar. iltiyāʿ إلتياع] *(iltiya:) {OsT} is.* İç heyecanlanması; duygu coşkunluğu.

iltiyah, [Ar. iltiyāḥ إلتياح] *(iltiya:h) {OsT} is.* **1.** Susama. **2.** Vücudun güneşten yanması. **3.** Şimşek çakması. **4.** Yıldız parıldaması.

iltiyak, [Ar. iltiyāḳ إلتياق] *(iltiya:k) {OsT} is.* Samimi dost olma; dostluk; samimiyet.

iltiyam, [Ar. iltiyām إلتيام] *(iltiya:m) {OsT} is.* (Yara için) kapanma; iyileşme. ⊡ **iltiyām bulmak,** *(Yara için) kapanmak; iyileşmek.*|| **iltiyām-nā-pezîr,** *tıp.*

Onulmaz yara.|| **iltiyām-pezîr,** *tıp. İyi olabilir yara; onulur yara.*

iltizak, [Ar. iltizāḳ التزاق] *(iltiza:k) {OsT} is.* Bulaşma; yapışma. ☐ **iltizāk-ı esābî,** *tıp. Parmakların yapışması.*

iltizam, [Ar. lüzūm > iltizām التزام] *(iltiza:m) {OsT} is.* **1.** Kendisi için gerekli sayma; gerekli bulma. **2.** Bir tarafı tutma; kayırma; tercih etme. **3.** Devlet gelirlerinden birisinin toplanması işini yüklenme. **4.** Kesenek. **5.** *ed.* Şiirde kafiyenin kayıtlı olması; mukayyet kafiye yapma. **6.** *huk.* Belirli vergi, resim ve harçları toplama yetkisini de veren bir devlet görevinin, belirli bir oran veya bedel karşılığında isteklilere devredilmesi usulü. **7.** *tar.* İmparatorluk döneminde devlet gelirlerinin belirli süreler için mültezim adı verilen aracı kişilere kiralanması. ☐ **iltizama vermek,** *Çiftlik vb. yerleri kiraya vermek.*|| **iltizam etmek,** *1. Kayırmak. 2. Gerekli görmek. 3. Keseneğe almak.*|| **iltizām-ı mā-lā-yelzem,** *{OsT} Boşuna çalışma; boş yere gayret.*|| **iltizām-ı sükût,** *{OsT} Susmayı gerekli bulma.*

iltizamat, [Ar. iltizāmāt التزامات] *(iltiza:ma:t) {OsT} is.* İmparatorluk döneminde devlet gelirlerinin iltizam usulüne bağlanması.

iltizamcı, [iltizam-cı] *is.* Belirli bir bedel karşılığında devlet gelirlerinden birinin toplanması işini üzerine alan kimse; mültezim; kesenekçi.

iltizamen, [Ar. iltizāmen التزاماً] *(iltiza:'men) {OsT} zf.* İltizam yoluyla; kiraya vererek.

iltizami, [Ar. iltizāmī / iltizāmiyye التزامية / التزامى] *(iltiza:mi:) {OsT} sf.* **1.** İltizamla ilgili. **2.** İsteyerek, bile bile yapılan. ☐ **iltizāmî muamele,** *{OsT} huk. Alacaklının, borçlu olan kişinin mal varlığı üzerinde herhangi bir hak iddia edemediği, ancak borçlunun alacaklının direktifi doğrultusunda hareket ettiği hukukî işlem; borçlandırıcı işlem.*|| **iltizāmî sîga,** *{OsT} İstek kipi.*

iltizaz, [Ar. lezzet > iltizāz التذاذ] *(iltiza:z) {OsT} is.* Lezzet bulma.

iltmek, [īl-mek / il-et-mek / ilt-mek ايلتمك] *f.* **1.** İlerletmek. [İKPÖy.] **2.** Götürmek; iletmek; nakletmek; sevk etmek; alıp götürmek; ulaştırmak; kılavuzluk etmek; rehberlik etmek: *{eAT} (aynı).* [EUTS] [ETY] [Tekin] [İKPÖy.] **3.** Ulaştırmak. [KB] **4.** Yakalamak; hücum etmek. [Gabain]

iltteçi, [ilt-mek > ilt-te-çi] *{eT} sf.* Sevk edici; bekçi; eşlik eden; yanında koşulu olan. [EUTS]

iltü, [ilt-ü] *{eT} zf.* Oraya. [EUTS] [Gabain]

iltürmek, [il-tür-mek] *{eT} gçl. f. [-ür]* **1.** İletmek; göndermek; götürmek. [EUTS] **2.** İliştirtmek; astırtmak. [DLT]

-ilu, [*eT.* -ı-ġ-lı > -ı-lu / -i-lu] *{eAT} yap e.* → -ılu.

ilüşkü, [*eT.* ülē-mek *(pay etmek)* > ülüş-kü] *{ağız} is.* Et sucuğu. [DS]

ilvan, [Ar. levn => ilvan] *{ağız} is.* **1.** Süs. **2.** Gösteriş; çalım; kibir. [DS]

ilvanlı, [ilvan-lı] *{ağız} sf.* Gösterişli; süslü. [DS]

ilvinan, [Ar. levn > ilvinān الوِنان] *(ilvina:n) {OsT} is.* Renklenme.

ilye, [Ar. ilye الية] *{OsT} is.* Kıç; sağrı; but.

ilyetān, [Ar. ilyetān اليتان] *(ilyeta:n) {OsT} is.* **1.** Butlar. **2.** Sağ ve sol butlar.

ilyeteyn, [Ar. ilyeteyn اليتين] *{OsT} is.* (Sağ ve sol) iki butlar.

ilyevi, [Ar. ilyevī اليوى] *(ilyevi:) {OsT} is.* Sağrı ile ilgili; kıçla ilgili.

ilzak, [Ar. ilzāḳ الزاق] *(ilza:k) {OsT} is.* **1.** Yapıştırma. **2.** Yapıştırılma.

ilzam, [Ar. lüzūm > ilzām الزام] *(ilza:m) {OsT} is.* **1.** Bir tartışmada kuvvetli delil göstererek karşısındakini cevap veremez duruma getirme; susturma. **2.** Devlet gelirlerinden birini kiraya verme; iltizam ettirme. ☐ **ilzām etmek,** *{OsT} Delil göstererek susturmak; susturmak.*|| **ilzām ve iltizām,** *{OsT} Çiftlik vb. yerlerin gelirlerinden bir kısmını alıp verme.*

ilzamiyat, [Ar. ilzāmiyyāt الزاميات] *(ilza:miya:t) {OsT} is.* Bir tartışmada karşısındakini susturmak için söylenen delilli sözler.

-im[1], [men > ben > -ım / -im / -um / -üm] *çek. e.* → -ım.

-im[2], [-ım / -im / -um / -üm] *{eAT} yap. e.* → -ım.

im[1], [em] *{eT} is.* Em; ilaç. [EUTS] [Gabain]

im[2], [*eT.* im ام / ايم] *is.* **1.** *{eAT}* Anlamlı işaret veya iz. **2.** Bir anlamı olan davranış. **3.** Belirti; alamet. **4.** *{eT} {eAT}* Orduda başbuğun askerler arasına silah veya kuş adlarından birini belge olarak koyduğu kelimeler; parola. [DLT] **5.** *as.* Eskiden savaşta askerlerin kullandığı parola. **6.** *dbl.* Gösterge. ☐ **im bilimi,** *dbl. İletişim amacıyla kullanılan her türlü gösterge sisteminin yapısını, işleyişini inceleyen bilim dalı; gösterge bilimi; semiyoloji; semiyotik.*|| **im etmek,** *{ağız} Belirtmek.* [DS]|| **imi bir,** *{eAT} Aralarında gizli anlaşma bulunan kimseler.*|| **imi bir etmek,** *{eAT} Birlikte hareket etmeyi gizlice kararlaştırmak; ağız birliği etmek.*|| **imi bir olmak,** *{ağız} Aynı düşüncede, aynı kanıda olmak.* [DS]|| **imi dimi bilmek,** *{ağız} Bir şeyin en ince ayrıntısına kadar bilmek.* [DS]|| **imi timi olmamak,** *Kendisine ait herhangi bir iz ve belirti olmamak; kaybolmak.*

im[3], [īm ايم] *{eAT} is.* İç donu; don.

i'ma, -a'i [Ar. aʿmā' > iʿmā' إعماء] *(i-ma:) {OsT} is.* **1.** Kör etme. **2.** Kör edilme.

ima[1], -a'i [Ar. īmā' إيماء] *(i:ma:) {OsT} is.* **1.** İşaret; im. **2.** Açıkça belirtilmeyen, dolaylı olarak anlatılan şey; anıştırma. **3.** Bir şeyi doğrudan değil de dolaylı veya üstü örtülü şekilde anlatma; anıştırma; ihsas; işaretleme. ⊟ **ima etmek,** *Doğrudan değil de dolaylı olarak anlatmak; anıştırmak; üstü örtülü anlatmak; ihsas etmek.*

ima[2], -a'i [Ar. imā' إماء] *(ima:) {OsT} is.* Cariyeler.

ima[3], [*eAT.* ime *(dağ keçisi)*] *{ağız} is.* **1.** Büyük ve çatallı geyik boynuzu. **2.** Ovalarda yaşan büyük geyik. [DS] ⊟ **ima durmak,** *{ağız} Ayakları havada tepesi üstü durmak.* [DS]

i'mad, [Ar. ʿimād > iʿmād إعماد] *(i-ma:d) {OsT} is.* Direk dikme.

imad, [Ar. ʿamud > ʿimād عماد] *(ima:d) {OsT} is.* Direk; sütun; dikme. ⊟ **imādü'd-din,** *{OsT} Dinin direği.*

imaen, [Ar. īmā'en إيماءً] *(ima:'en) {OsT} zf.* İma ederek; anıştırarak; ihsas ederek; sezdirerek.

imaj, [Fr. image] *is.* **1.** Bir kimse veya topluluğun başkaları üzerinde yaratmak istediği etki ya da bırakmak istediği iz. **2.** Zihinde tasarlanan ve gerçekleşmesi istenen şey; hayal; hulya; imge. **3.** *psikol.* Duyu organlarının dıştan algıladığı bir nesnenin bilince yansıyan benzeri; görüntü; hayal; imge. **4.** *psikol.* Duyularla herhangi bir uyaran alınmaksızın bilinçte beliren şey; hayal; imge. ⊟ **imaj vermek,** *Herhangi bir izlenim bırakmak.*|| **imaj yaratmak,** *Kendisi hakkında çevrede belli bir izlenim veya görüntü oluşturmak.*

imajinasyon, [Lat. imaginari *(zihinde canlandırmak)* > Fr. imagination] *is.* Hayal gücü.

i'mak, [Ar. iʿmāḳ إعماق] *(i-ma:k) {OsT} is.* **1.** Bir şeyin derinliğine varma. **2.** Derinleştirme. ⊟ **i'māk-ı bi'r,** *Kuyunun derinleştirilmesi.*

i'mal, -li [Ar. ʿamel *(iş)* > iʿmāl إعمال] *(i-ma:l) {OsT} is.* → imal.

imal, -li [Ar. ʿamel *(iş)* > iʿmāl إعمال] *(i:ma:l) is.* **1.** Yapma; üretme. **2.** Yapılma; edilme; üretilme. **3.** Bir ham maddeyi işleyerek mal üretme; işleyerek yapma. **4.** Yapım. **5.** Kullanma. **6.** Meydana getirme. **7.** *huk.* Fıkıh usulüne göre, ihmal etmeyip söze bir anlam verme. ⊟ **imal etmek,** *Ham maddeyi işleyerek bir mal üretmek; yapmak; işlemek; çıkarmak.*|| **i'māl-gāh,** *{OsT} İmalathane.*|| **i'māl-i fikr,** *{OsT} Bir konuyu en ince ayrıntılarına kadar iyice düşünmek.*

i'malat[1], [Ar. iʿmāl>iʿmālāt إعمالات] *(i-ma:lâ:t) {OsT} is.* → imalat[1].

imalat[1], [Ar. iʿmāl >iʿmālāt إعمالات] *(i:ma:lâ:t) {OsT} is.* **1.** Herhangi bir ham maddeyi işleyerek meydana getirilen şeyler; yapım işleri. **2.** İmal etme; üretim. ⊟ **imalat yapmak,** *Ham maddeyi işleyerek mal üretmek.*

imalat[2], [Ar. meyl > imālāt امالات] *(ima:lâ:t) {OsT} is.* **1.** Bir yana doğru eğmeler; meylettirmeler; imaleler. **2.** *ed.* İmaleler.

imalatçı, [imalat-çı] *(ima:lâ:tçı) sf.* (Kişi veya kuruluş için) ham maddeden işleyerek mal üreten.

imalatçılık, -ğı [imalat-çı-lık] *(ima:lâ:tçılık) is.* **1.** Ham maddeden işleyip mal üretme işi. **2.** İmalatçının durumu ve niteliği.

i'malathane, [Ar. iʿmālāt + Far. ḫāne إعمالاتخانه] *(i-ma:lâ:tha:ne) {OsT} is.* → imalathane.

imalathane, [Ar. iʿmālāt+Far. ḫāne إعمالاتخانه] *(i:ma:lâ:tha:ne) {OsT} is.* Ham maddelerin işlenerek piyasaya sürülebilecek hâle getirildiği iş yeri; yapım evi.

i'male, [Ar. iʿmāle إعماله] *(i-ma:le) {OsT} is.* → imale[2].

imale[1], [Ar. meyl > imāle / imālet امالت / اماله] *(ima:le) {OsT} is.* **1.** Bir yana doğru yatırma; eğme; meylettirme; çevirme. **2.** *ed.* Aruz ölçüsü ile yazılmış bir manzumede kısa olan bir heceyi aruz gereği uzun okuma. ⊟ **imale etmek,** *Eğmek; meylettirmek; çevirmek.*|| **imale yapmak,** *Kısa heceyi uzun okumak.*

imale[2], [Ar. iʿmāle إعماله] *(i:ma:le) {OsT} is.* İşçilere ödenen gündelik ücret.

imalı[1], [ima-lı] *(i:ma:lı) sf.* (Söz ya da davranış için) üstü kapalı; örtülü; dolaylı olarak ifade edilen; dokundurucu.

imalı[2], [ima-lı] *{ağız} is.* Büyük boynuzlu geyik. [DS]

i'maliye, [Ar. iʿmāl > iʿmāliyye إعماليه] *(i-ma:liye) {OsT} is.* → imaliye.

imaliye, [Ar. iʿmāl > iʿmāliyye إعماليه] *(i:ma:liye) {OsT} is.* **1.** Bir şeyin yapılması için ödenen ücret. **2.** İşçilik.

imam, [Ar. imām امام] *(ima:m) {OsT} is.* **1.** Önde bulunan, önderlik eden kimse. **2.** Cemaatle kılınan namazda en önde duran ve kendisine uyulan kimse. **3.** Dinî konularda bilgisi dolayısıyla söz sahibi olan kimse **4.** Müslümanlıkta bir yorum ve değerlendirmeleri örnek alındığı için bir mezhebin doğmasına sebep olan kimse. **5.** Hz. Muhammed'den sonra İslam devletinin başına geçen kimseler; halife. **6.** Bir iş veya harekette en önde bulunan kimse; önder; lider. **7.** Hz. Ali'nin soyundan gelen on iki büyüğün her biri. **8.** Bazı küçük İslam devletlerinde, devlet başkanı.. **9.** Bir bilim dalında söylediği söz

yasa sayılan kimse. ⊕ **imama varmak,** *argo. Nikâhlanmak; evlenmek.*|| **imam evi,** *Kadınlar hapishanesi; kadınlara özgü ceza evi.*|| **imam feneri,** *{OsT} Mahalle imamlarının eskiden camiye giderken yollarını aydınlatmakta kullandıkları dört tarafı teneke, bir tür gaz lambası.*|| **imām hānesi,** *{OsT} tar. İstanbul'da Süleymaniye yakınlarındaki kadın hapishanesine verilen ad.*|| **imām-ı millet,** *Millete önderlik eden kimse.*|| **imamın dört çiftesine binmek,** *argo. Ölmek.*|| **imamın kayığına binmek,** *argo. Ölmek.*|| **imam kayığı,** *argo. Tabut.*|| **imam kırkı,** *21 Aralıkta başladığı kabul edilen, kış mevsiminin ilk kırk günlük soğuğu; erbain.*|| **imam nikâhı,** *Medenî kanundan önce, dinî kurallara göre genellikle mahalle imamlarının denetiminde yapılan evlenme akdi.*|| **imam suyu,** *argo. Rakı; içki.*|| **imāmü'l-enbiyā,** *{OsT} Bütün peygamberlerin önderi; Hz. Muhammed.*|| **imāmü'l-müslimîn,** *{OsT} Bütün Müslümanların önderi; Hz. Muhammed.*|| **imam yanaştırması,** *{ağız} Bir erkeğin imam nikâhı ile aldığı kadın.* [DS]|| **imam yiri,** *{eAT} Mihrap.*|| **imām-zāde,** *{OsT} İmam oğlu; babası imam olan kimse.*

imaman, [Ar. imām > imāmān امامان] *(ima:ma:n) {OsT} is. tasvf.* Tarikat inancına göre en yüksek makama ulaşmış bulunan kutbun sağında ve solunda oturan iki imam.

imambayıldı, [Ar. imām + T. bay-ıl-dı] *is.* Patlıcanlar ortalarından uzunlamasına yarıldıktan sonra içine domates, soğan, biber, maydanoz, sarımsak vb. konularak tencerede pişirilen bir tür zeytin yağlı yemek.

imame, [Ar. ʿimāme / ʿamāme عمامه] *(ima:me) {OsT} is.* **1.** Din adamlarının giydiği sembolik başlık; destar; sarık. **2.** Fil dişi oyma ve kakmalarda taç veya sarığı andıran büyük süslü motif. **3.** Tesbih başlığı. **4.** Sigara ağızlığı, nargile, kamçı, çubuk vb. şeylerin başlarına takılan kıymetli taş, kehribar gibi maddelerden yapılma iri başlık. ⊕ **imame etekliği,** *Nargilenin ateş konulan bölümünün altındaki bölüm.*

imameci, [imame-ci] *(ima:meci) is.* **1.** Tespih imamesi yapan ve satan kimse. **2.** Eskiden tütün içmek için kullanılan sigara ağızlıklarını yapan kimse.

imamelemek, [imame-le-mek] *(ima:melemek) gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* Tespih, ağızlık, nargile ve kamçı gibi şeylerin başlarına imame takmak.

imameli, [imame-li] *(ima:meli) sf.* İmamesi bulunan.

imamet, [Ar. imāmet امامت] *(ima:met) {OsT} is.* **1.** Cemaatle kılınan namazlarda öne geçerek namaz kıldırma işi ve görevi; imam olma; imamlık. **2.** İmam mesleği veya unvanı. **3.** Müslüman ülkelerde ülke yöneticiliği. **4.** *huk.* İslam kamu hukukunda devlet başkanlığı; halife. **5.** İmamiye mezhebinde İslam'ı yerleştirmek ve yaymak için peygamber soyundan gelen belirli kişilere, Allah tarafından verildiğine inanılan görev.

imameyn, [Ar. imāmeyn امامين] *(ima.meyn) {OsT} is.* **1.** İki imam. **2.** İmam-ı azam Ebu Hanefî'nin iki öğrencisi olan İmam Ebu Yusuf ile İmam Muhammed'in ortak adı. **3.** Hz. Muhammed'in torunlarından İmam Hz. Hasan ile İmam Hz. Hüseyin'in ortak adı.

İmamiye, [Ar. imāmiyye اماميه] *(ima:miye) {OsT} is.* Şiîliğin, imamlığın Hz. Muhammed'den sonra Hz. Ali'ye geçtiğine inanan kolu; Caferiye.

imamlık, [imam-lık] *is.* **1.** İmamın yaptığı iş. **2.** Önderlik. **3.** İmam olma durumu.

imammeselek, -ği [imam+meselek (?)] *{ağız} is.* Kırlarda yetişen bir tür havuç. [DS]

im'an, [Ar. maʿan > imʿān امعان] *(im-a:n) {OsT} is.* **1.** Bir işte çok ileri gitme. **2.** İyice dikkat ederek araştırma ve inceleme. ⊕ **im'ān-ı nazār,** *{OsT} Çok dikkatli bakış.*

iman, [Ar. īmān ايمان] *(i:ma:n) {OsT} is.* **1.** İnanma; inanç; inanış. **2.** Dinin ortaya koymuş olduğu dogmalara inanma; dinî inanç; kutsal inanç; inanç; itikat. **3.** İslamiyet'e inanma; İslamiyet'i kabul etme. **4.** Güçlü inanç; inan. **5.** *fel.* Sezgi. ⊕ **imana gelmek,** *1. Önceden başka bir dine mensup veya dinsiz iken isteği ile Müslümanlığı kabul etmek. 2. Önceden bir düşünceyi savunmakta veya eylemi yapmakta direnmekte iken sonradan vazgeçerek kendisine söylenileni veya tavsiye edileni kabul etmek. 3. En sonunda doğruyu söylemek ya da söylemek zorunda kalmak.*|| **imana getirmek,** *1. Müslümanlığı zorla ya da başka yollarla kabul ettirmek. 2. Kendi savunduğu görüşü zorla ya da çeşitli yollarla benimsetmek. 3. İstenilen davranış biçimini zorla kabul ettirmek.*|| **iman etmek,** *1. Allah'a inanmak; dinî inanç sahibi olmak. 2. mecaz. Güçlü bir şekilde inanç duymak.*|| **iman getirmek,** *Müslümanlığı kendi isteği ile kabul etmek.*|| **imanı bütün,** *İçten gelerek inanan; inancında hiçbir yapmacıklık taşımayan.*|| **imanı gevremek,** *Çok zahmet çekmek; sıkıntı çekmek; yorulmak.*|| **İmanım!** *argo. "Kardeş, arkadaş!" anlamında seslenme sözü.*|| **îmān-ı makbūl,** *{OsT} İnsanların inancı.*|| **îmān-ı ma'sūn,** *{OsT} Peygamberlerin inancı.*|| **îmān-ı metbū',** *{OsT} Meleklerin inancı.*|| **îmān-ı merdūd,** *{OsT} Münafıkların inancı.*|| **îmān-ı mevkūf,** *{OsT} Peygamberin ölümünden sonra gelişmiş olan dinî değişiklikleri benimseyenlerin inancı.*|| **imanına kadar,** *En sonuna kadar; pek çok; aşırı; ağzına kadar; tıka basa; alabildiğince.*|| **imanına tak demek,** *Dayanma gücü kalmamak; sabredememek; sabrı taşmak; dayanamamak.*|| **İmanına yandığım!** *argo. "Lanet olsun!" anlamında kullanılır.*|| **imanın şartları,** *Bir kimsenin Müslüman olabilmesi*

için inanç olarak kabul etmesi gereken altı temel husus: Allah'a, Allah'ın meleklerine, peygamberlerine, ahiret gününe, kadere ve kaderin tecellisi olan kazaya inanmak.|| **îmân-ı taklîd,** *{OsT} İnanmayıp da inanmış gibi görünen kimselerin inancı.*|| **îmân-ı ye's,** *{OsT} Ümitsizlik ve çaresizlik içinde bulunanların Allah'a imanları.*|| **imanı yok,** *1. Acıma duygusu taşımayan; insafsız. 2. "Kahrolası!" anlamında kullanılır.*|| **iman sahibi,** *İmanlı kimse; inanmış olan kişi; iman etmiş kimse.*|| **iman tahtası,** *{ağız} Göğüs kemiği.* [DS]

iman², [? emen / iman] *{ağız} is.* Bağ dikmek ya da patates ekmek için açılan çukur. [DS]

imanı, [iman-ı ?] *{ağız} sf.* Çok. [DS]

imaniye, [Ar. īmāniyye إيمانيه] *(i:ma:niye) {OsT} is. fel.* İnsan aklının yetersiz olduğunu kabul ederek bunun inanç ile desteklenmesi gerektiğini savunan görüş; inancılık; fideizm.

imanlı¹, [iman-lı] *(i:ma:nlı) sf.* **1.** İlahî ve dinî inanç sahibi olan; imanı olan; inanan; mutekit. **2.** Bir davaya gönülden bağlı olan. **3.** *mecaz.* Vicdanlı, merhametli; insaflı.

imanlı², [iman-lı] *{ağız} sf.* (Süt, yoğurt vb. için) yağlı. [DS]

imansız, [iman-sız] *(i:ma:nsız) sf.* **1.** İnanç taşımayan; imanı olmayan; inançsız; inansız. **2.** Hiç acıması olmayan; merhametsiz; acımasız; insafsız. **3.** *is.* Yağı tamamen alınmış süt ve süt ürünleri. ⊡ **imansız gitmek,** *Allah'a inanmadan ölmek.*|| **imansız peynir,** *Yağı tamamen alınmış sütten ya da ayrandan yapılan bir tür peynir; çökelek.*

imansızlık, -ğı [iman-sız-lık] *(i:ma:nsızlık) is.* İmansız olma, inanmama durumu; inançsızlık; inansızlık.

i'mar, [Ar. iʿmār إعمار] *(i-ma:r) {OsT} is.* → imar.

imar, [Ar. iʿmār إعمار] *(i:ma:r) is.* **1.** Bir yeri bakımlı ve bayındır hâle getirme; mamur duruma getirme; geliştirme; bayındır kılma. **2.** Bayındırlık. **3.** *huk.* Belirli bir plana bağlı olarak belediye sınırları içinde ya da dışındaki yerlerin bayındır hâle getirilmesi. ⊡ **imar etmek,** *Bakımlı ve bayındır duruma getirmek; bayındırlaştırmak; geliştirmek.*|| **imar hududu,** *Belediye sınırlarının içi ile buna komşu bulunan ve beldenin gelecekteki gelişmeleri göz önüne alınarak bayındırlık çalışmalarının yapılacağı alanı belirleyen sınır.*|| **imar planı,** *İmar sınırları içinde kalan bölgenin bütününe ait olmak üzere hazırlanmış nazım plan ile bu plana göre hazırlanmış uygulama planları.*|| **imar programı,** *Belediyelerin, imar planında gerçekleştirmeyi düşündükleri kısımların yıllara bölünmüş biçimdeki programları.*

imarat, [Ar. ʿimārāt عمارات] *(ima:ra:t) {OsT} is.* Aşevleri; imaretler.

imaret, [Ar. ʿimāret عمارت] *(ima:ret) {OsT} is.* **1.** Eskiden yoksullara ve öğrencilere yemek veren hayır kurumu; imarethane. **2.** Bayındırlık. **3.** *huk.* Emîrlik; beylik; komutanlık.

imarethane, [Ar. ʿimāret+Far. -ḫāne عمارتخانه] *(ima:retha:ne) {OsT} is.* Eskiden yoksullara ve öğrencilere yemek veren hayır kurumu; imaret.

imat, [? imat] *{ağız} sf.* **1.** (Kişi için) komik. **2.** (Kişi için) çok bilmiş. [DS]

imata, [Ar. imāṭa اماطه] *(ima:ta) {OsT} is.* **1.** Uzaklaştırma. **2.** Uzaklaştırılma.

imate, [Ar. mevt > imāte اماته] *(ima:te) {OsT} is.* Öldürme; yok etme. ⊡ **imate etmek,** *Öldürmek; yok etmek.*

imbal, [Yun. emvole] *{ağız} is.* **1.** → embel. **2.** Üvendire. **3.** Çocukların yayla attıkları ok. **4.** Bağın dar ve uzun olarak ayrılmış parçalarından her biri. [DS]

imballamak, [imbal-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ı)yor]* **1.** Öküz, eşek vb. hayvanı üvendire ile dürtmek. **2.** *mecaz.* Bir işi söyleye söyleye zorla yaptırmak. [DS]

imbaş, [im ? + baş] *{ağız} is.* Omuz. [DS]

imbat, [Far. nīm *(yarım)* + bād *(rüzgâr)*[ML] / Lat. imbattere *(dalga vurmak)* > İt. imbatto *(deniz esintisi)* امبات] *{OsT} is.* Ege kıyılarında, özellikle İzmir ve çevresinde sabahları karadan denize, akşamları da denizden karaya doğru esen serin rüzgâr; meltem.

imbez, [Yun. emvole => embel > imbez [Tietze]] *{ağız} is.* Üvendire. [DS]

imbik, -ği [Ar. inbīk انبيق] *is.* Damıtma aracı; damıtma işinde kullanılan araç; damıtıcı. ⊡ **imbikten çekmek,** *Damıtmak.*|| **imbikten geçirmek,** *Damıtmak.*|| **imbikten süzülmek,** *İmbikten geçmek, süzülmek; tortu ve başka yabancı kısımlarından arınmak.*

imbil, [Yun. emvole => embel > imbil] *{ağız} is.* Üvendire. [DS]

imbir, [Yun. emvole => embel > imbil / imbir] *{ağız} is.* Üvendire. [DS]

imbisat, [Ar. bast > inbisāt انبساط] *(inbisa:t) {OsT} is.* **1.** Yayılma; açılma; dağılma; genişleme. **2.** Sıkıntı ve tasalardan kurtularak rahatlama; içi açılma; ferahlama. **3.** *kim. fiz.* Maddenin çeşitli etkilerle genişlemesi; açılması; genleşme. **4.** *tasvf.* Hurufilikte cezbe içinde kendinden geçme; bast. ⊡ **imbisat etmek,** *{OsT} Genişlemek; yayılmak; açılmak.*

imbiz, [Yun. emvole => embel > imbiz ?] *{ağız} is.* Üvendire. [DS]

imbizlemek, [imbiz-le-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(i)yor]* Dürtmek; kakmak. [DS]

imcik, -ği [*eT.* emdi / amtı > imdi > imcik] *{ağız} zf.* Şimdi. [DS]

imçer, [? imçer] *{ağız} is.* Küçük hızar; bıçkı. [DS]

imçi, [? imçi] *{ağız} is.* Sığırların derisi altında yaşayan asalak kurtçuk; hipodermoz. [DS]

imdad, [Ar. meded > imdād امداد] *(imda:d) {OsT} is.* → imdat. ⊡ **imdād-ı sıhhî,** *{OsT} Cankurtaran.*

imdadi, [Ar. imdādī امدادی] *(imda:di:) {OsT} sf.* İmdatla ilgili; imdada ait.

imdadiye, [Ar. imdādiyye امدادیه] *(imda:di:ye) {OsT} is.* İmparatorluk zamanında savaş giderlerini karşılamak ve bütçe açığını gidermek üzere halktan toplanan örfî vergi. ⊡ **imdādiye-i hazariye,** *{OsT} 1. Barış sırasında bütçe açığını kapatmak için halktan toplanan vergi. 2. Eyalet valillerinin ödeneği için konulan vergi.*|| **imdādiye-i seferiye,** *{OsT} Savaş giderlerini karşılamak ve bütçe açığını kapatmak üzere konulan vergi.*

imdal, [Yun. emvole] *{ağız} is.* → embel. [DS]

imdat, -dı [Ar. meded > imdād امداد] *(imda:t) is.* **1.** Herhangi bir tehlikede ya da güç durumda kalana yapılan yardım. **2.** Yardım için gelen kuvvet. **3.** Can kurtaran; ambulans. **4.** *ünl. "Yetişin, yardıma koşun, kurtarın!"* anlamında tehlikede olduğunu bildirme ve yardım isteme sözü. ⊡ **imdada çağırmak,** *Kendisinin tehlikede olduğunu bildirerek birilerinden yardım istemek.*|| **imdada koşmak,** *Tehlikede olan birisi için yardıma gitmek; kurtarmak için koşmak.*|| **imdada yetişmek,** *1. Zor ve tehlikeli anda birinin yardımına yetişmek. 2. Güç ve sıkıntılı anda bu güçlüğü ve sıkıntıyı gidermek.*|| **imdat freni,** *dy. Yolcu trenlerinde herhangi bir tehlike anında görevliler dışındaki kişilerce çekilerek trenin durmasını sağlayan fren.*|| **imdat etmek,** *Tehlikede olana yardım etmek.*|| **imdat gelmek,** *Tehlikede bulunan biri için yardımcı ya da cankurtaran gelmek.*|| **imdat göndermek,** *Tehlikede bulunana yardım göndermek.*|| **imdat istemek,** *Kendisinin tehlikede olduğunu bildirerek yardım istemek; cankurtaran çağırmak.*|| **imdat işareti,** *dnz. Tehlikeli anda denizcilerin verdikleri SOS işareti.*|| **imdat sandalı,** *dnz. Gemilerin batması durumunda yolcuları kurtarmak için kullanılan küçük ve hafif sandallar; tahlisiye sandalı.*

imdatçı, [imdat-çı] *sf.* Yardım eden; imdada koşan; kurtarıcı.

imdi, [*eT.* amtı / amdı > emdi / īmdi ایمدی] *(i'mdi) {OsT} bağ.* **1.** Başma getirildiği cümleyi önceki cümle veya cümlelerin bir sonucu durumuna sokan, *"buna göre, bu sebepten, şu hâlde, o hâlde, artık, şimdi"* anlamlarında kullanılan bağlaç. *{eAT} (aynı)* **2.** *man.* Bir kıyasın küçük önermesini, büyük önermeye bağlamaya yarayan kelime. **3.** Bir fikirden başka bir fikre geçişi belirten kelime. **4.** Asıl maksada gelindiğini ifade eden kelime. **5.** *zf. {eT} {eAT}* Şimdi. [DLT] ⊡ **imden gerü,** *{eAT} Bundan sonra; bundan böyle; şimdiden sonra.*|| **imden girü,** *{eAT}* → imden gerü.|| **imden sonra,** *{eAT}* → imden gerü.

imdik, -ği [? imdik] *{ağız} is.* Gaga. [DS]

ime[1], [ime ایمه] *{eAT} is.* **1.** Dağ keçisi. **2.** *{ağız}* Boynuzları düz, dik ve birbirine paralel davar ya da geyik. [DS] ⊡ **ime geyik,** *{eAT} Dağ keçisi.*|| **ime keçi,** *{eAT}* → ime geyik.|| **ime keçisi,** *{eAT}* → ime geyik.

ime[2], [ime] *{ağız} is.* **1.** Çukur, kuytu yer. **2.** Karınca yuvası. **3.** Ağaç dikmek için açılan çukur. [DS]

ime[3], [ime] *{ağız} sf.* Dik. [DS]

imece, [Yun. imitsea / *eT* üme / öme *(yardım)* + -ce > imece ایمجه] *is.* **1.** Birçok kişinin toplanarak bir işi birlikte yapması; *{eAT} {ağız} (aynı).* **2.** Köylerde birine veya köye ait işi köylünün işbirliği ederek yapması ve bu tür işlerin sıra ile bitirilmesi. **3.** *huk.* Köyün zorunlu işlerinin eşit şartlarda ve bedenen emek harcamak suretiyle birlikte yapılması.

imeci, [Yun. imitsea / *eT.* emgek *(emek)* > emgece > imece ایمجی] *{eAT} is.* → imece. ⊡ **imeci okumak,** *{ağız} Halkı imeceye çağırmak.* [DS]

imek[1], [*eT.* ér-mek / ir-mek > i-mek] *yard. f. [i-di] [i-miş] [i-se] [i-ken]* İsim, sıfat, zamir gibi isim soylu kelimelerin cümlede yüklem olarak kullanılmasını sağlayan ve kökü (i-mek) kaybolmuş sadece eklerden meydana gelmiş bir yardımcı fiil; ek eylem; ek fiil.

imek[2], [ī-mek] *(i:mek) {eT}* Arkasınca gitmek; ardına düşmek. [EUTS]

imeklemek[1], [emge-mek > emge-k-le-mek > emekle-mek ایمكلمك] *{eAT} {OsT} gçsz. f. [-r]* Emeklemek. ⊡ **imeklemeğe gelmek,** *{eAT} (Çocuk için) yürüme çağına gelmek.*

imeklemek[2], [imek-le-mek] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(i)-yor]* Korku ya da heyecan yüzünden titremek; kalbi çarpmak. [DS]

imekletmek, [imek-le-t-mek ایمكلتمك] *{OsT} gçl. f. [-ür]* Emekletmek.

imelik, -ği [iğ-me-lik] *(i:melik) {ağız} is.* **1.** Çıkrıkta eğirilen yün veya ip yumağı. **2.** İki kat iplik. [DS]

-imemek, [u-mak *(muktedir olmak)* > u-ma-mak > -ı-ma-mak / -i-me-mek / -u-ma-mak / -ü-me-mek] *{eAT} yap. e.* → -ımamak.

imenmek, [im-en-mek ?] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* Çekinmek. [DS]

imer, [? imer] *{ağız} sf.* Çok zengin. [DS]

imerigme, [imer-mek > imer-ig-me] *{eT} is.* **1.** Çevrilme; kuşatılma; sarılmış olma. [EUTS] **2.** Çevrilmiş. [Gabain]

imermek, [imer-mek] *{eT} gçl. f. [-ür]* **1.** Çevirmek;

kuşatmak. **2.** Rahatsız olmak. [EUTS] **3.** Çekmek. [EUTS]

imete, [Emet *(ilçe adı)* > emetī *(Emet işi)* > imete] *{ağız}* *is.* Emzikli küçük su testisi. [DS]

imetmek, [im+et-mek] *{ağız}* *gçl. f. [-ir]* İşaret etmek. [DS]

imez, [enez / eneze] *{ağız}* *sf.* Mızmız. [DS] ⊡ **imez imez,** *{ağız} 1. (Yürümek için) yavaş yavaş. 2. (Yağmur yağışı için) azar azar.* [DS]

imezik, -ği [em-mek > em-iz-mek > imez-ik] *{ağız}* *is.* Çam veya katran ağaçlarından çıkan sakız. [DS]

imge, [im-ge] *is.* **1.** Zihinde tasarlanan ve gerçekleşmesi istenen şey; hayal; hulya. **2.** *psikol.* Duyu organlarının dıştan algıladığı bir nesnenin bilince yansıyan benzeri; görüntü; hayal; imaj. **3.** *psikol.* Duyularla herhangi bir uyaran alınmaksızın bilinçte beliren şey; hayal; imaj.

imgeci, [im-ge-ci] *is.* (Düşünce veya kişi için) imgeye önem veren; imgeyi ön plana çıkaran; hayalci; hayalî.

imgelem, [im-ge-le-m] *is. psikol.* **1.** Geçmişteki olay ve yaşantılara ait ögelerle şimdiki yaşantı arasında bağ kurma veya algıları bellekte yeniden oluşturma gücü; muhayyile; hayal gücü. **2.** *psikol.* Bir nesneyi o nesne olmaksızın tasarlama yetisi; muhayyile. **3.** Gerçekte hiç olmamış olay ve nesneleri zihinde tasarlama, şekillendirme, canlandırma yetisi; hayal gücü; muhayyile. **4.** Yaratma, icat etme ve canlandırma yetisi; muhayyile; hayal gücü.

imgeleme, [im-ge-le-me] *is.* Zihinde bir imge oluşturma işi; tahayyül etme; hayal etme.

imgelemek, [im-ge-le-mek] *gçl. f.[-r] [-l(i)-yor]* Zihinde herhangi bir şeyin imgesini oluşturmak; tahayyül etmek; hayal etmek.

imgelenme, [im-ge-le-n-me] *is.* Bir şeyin imgesinin zihinde oluşturulma durumu; tahayyül edilme; hayal edilme.

imgelenmek, [im-ge-le-n-mek] *edil. f. [-ir]* Bir şeyin imgesi zihinde oluşturulmak, tasarlanmak; tahayyül edilmek; hayal edilmek.

imgeli, [im-ge-li] *sf.* **1.** İmgesi olan. **2.** İmgeye dayanan; bol imgeye dayanan.

imgesel, [im-ge-sel] *sf.* **1.** İmge ile ilgili; hayalî. **2.** İmgeye ait; imgeye ilişkin.

imha[1], **-a'i** [Ar. maḥv > imḥā' إمحاء] *(imha:) {OsT} is.* Ortadan kaldırma; yok etme; mahvetme. ⊡ **imha ateşi,** *as. Bir savaşta düşman kuvvetlerini yok etmek, tahrip etmek veya büyük ölçüde karşı koyma gücünü kırmak için karadan, denizden ve havadan yapılan ateş.*|| **imha etmek,** *Yok etmek; ortadan kaldırmak; mahvetmek.*

imha[2], [Ar. imhā إمها] *(imha:) {OsT} is.* Bileme; keskinleştirme.

imhak, -kı [Ar. imḥāḳ إمحاق] *(imha:) {OsT} is.* **1.** Bereketsizlik. **2.** kararma.

imhal, -li [Ar. mehil > imhāl إمهال] *(imha:l) {OsT} is.* **1.** Bir işin yapılması için verilen süreyi uzatma; mühlet verme; ek süre tanıma; zaman verme. **2.** Erteleme. ⊡ **imhal etmek,** *{OsT} 1. Süreyi uzatmak; mühlet vermek. 2. Ertelemek.*

imhaz, [Ar. imḥāż إمحاض] *(imha:z) {OsT} is.* Doğrulukla yapma.

imi, [e+mi / imi] *(i'mi) {ağız} e.* Öyle mi, emi anlamında uyarma edatı. [DS]

imicik, -ği [imi-cik ?] *{ağız} sf.* Ölçülü; oranlı; ılımlı. [DS]

imiç, -ci [? imiç] *{ağız} is.* Hipodermoz. [DS]

imik[1], [imi-k] *{eT} sf.* Yumuşak; ılık; *{ağız} (aynı).* ⊡ **imik kün,** *{eT} Ilık gün; yumuşak hava.*

imik[2], **-ği** [*eT.* ümgük > ümük > imik إمك] *is.* **1.** Yeni doğmuş bebeklerde alnın yukarı tarafında, yumuşak olan baş kemiklerinin birleştiği yer; bıngıldak. *{eAT} {OsT} {ağız} (aynı)* **2.** *{ağız}* Boğaz; gırtlak. **3.** *{ağız}* Beyin. ⊡ **imiğine sarılmak,** *Bir iş yaptırmak için birinin üstüne fazlaca düşmek; sıkıştırmak; zorlamak.*|| **imik boğması,** *{ağız} Boğazın iç yanında çıkan çıban.*|| **imik imik,** *{ağız} İçin için.* [DS]|| **imik karıncalanmak,** *{ağız} Boğaz ağrımak.*

imiklemek, [imik-le-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* Boğazını sıkarak öldürmek:; boğmak.

imiklik, -ği [imik-lik] *{ağız} is.* Bulutlu fakat ılık ve durgun hava.

imilcidi, [imil-ci-di] *{ağız} sf.* Çürümeye yüz tutmuş.

imin, [Ar. emīn] *{eT} sf.* Emin. [KB]

iminlik, [emin-lik] *{eT} is.* Güven içinde bulunma. [KB]

imir, [imir / ingir] *{eT} is.* Aydınlıkla karanlığın birbirine karışması; alaca karanlık. [DLT] ⊡ **imir uyanık olmak,** *{ağız} Yarı uyur yarı uyanık hâlde olmak; içi geçmek.* [DS]

imirik, -ği [imir-ik] *{ağız} sf.* (Kişi için) yarı uyur yarı uyanık.

imirmek[1], [em > em-ir-mek] *{eT} gçl. f. [-ür]* İlaçlamak; ilaç vermek; tedavi etmek.

imirmek,[2] [imir-mek] *{ağız} gçsz. f. [-ir]* Yarı uyur yarı uyanık hâlde olmak; içi geçmek.

imirsek, [imre / emre > imir-se-k] *{ağız} sf.* (Kişi için) cana yakın; sempatik.

imirsemek, [imir-se-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-s(i)-yor]* **1.** Çok istemek. **2.** Özlemek.

imirsitmek, [imir-si-t-mek] *{ağız} gçl. f. [-ir]* İmrendirmek; özendirmek.

imirt söğüt, [imirt + söğüt]*{eT} sf. t.* Bir tür söğüt. [EUTS]

imirti, [ém-ir-mek > imir-ti] *{eT} is.* Sarı alıç *(Crataegus pinnatifida)* ağacının ilaç yerine kullanılan meyvesi. [EUTS]

imirtlek, -ği [imir-t-le-k] *{ağız} is.* **1.** Kıkırdak. **2.** Gırtlak. [DS]

imişik, -ği [imiş-ik] *{ağız} sf.* Ilışık; ılıştırılmış. [DS]

imişse, [i-mek > ... i-miş-se / -mı-sa / -mise / -mıssa / -misse / -mış-sa / -miş-se] *{eAT} çek e.* → -mısa.

imiştirmek, [imiş-tir-mek] *{ağız} gçl. f. [-ir]* (Su için) ılıştırmak. [DS]

imitasyon, [Fr. imitation] *is.* Taklit etme; taklit.

-imiz, [-mız / -miz / -muz, / -müz, / -ımız, / -imiz, / -umuz, / -ümüz] *{eT} çek. e.* → -mız.

imiz, [imi-z ?] *{ağız} sf.* Cimri. [DS]

imkân, [Ar. mekānet > imkān امكان] *(imkâ:n) {OsT} is.* **1.** Yararlanılacak veya bir şeyi yapabilmek için var olan uygun şart ve durum; olanak. **2.** Olabilecek durumda bulunma; olabilirlik. ⧉ **imkân dahilinde,** *Yapılması için şartlar uygun; olabilir; yapılabilir.*|| **imkān-ı aklî,** *{OsT} mant. Aklen mumkün olan.*|| **İmkânı yok.** *1. "Olmaz!" anlamında kullanılır. 2. Yeteri kadar yapacak gücü ve durumu yok.*|| **imkân vermek,** *Uygun şart ve durumu sağlamak.*

imkânsız, [imkân-sız] *sf.* **1.** Olma ve gerçekleşme durumu bulunmayan; imkânı olmayan. **2.** *ünl.* "*Olmaz!*" anlamında kullanılır.

imkânsızlaşma, [imkân-sız-la-ş-ma] *is.* İmkânsız duruma gelme; olanaksızlaşma.

imkânsızlaşmak, [imkân-sız-la-ş-mak] *dönşl. f. [-ır]* İmkânsız duruma gelmek; olanaksızlaşmak.

imkânsızlık, -ğı [imkân-sız-lık] *is.* **1.** İmkânsız olma durumu; olanaksızlık; olamazlık. **2.** Kötü şartlar içinde bulunma. **3.** *huk.* Edimin yerine getirilememesi veya getirilemez duruma gelmesi.

imla, -a'i [Ar. melā' إملاء] *(imlâ:) {OsT} is.* **1.** Doldurma; dolgu yapma. **2.** Doldurulma. **3.** Söyleyerek birine yazdırma; dikte; yazdırma. **4.** Yazdırılma. **5.** Düzenleme; düzeltme. **6.** Yazılma biçimi; yazılış. **7.** *dbl.* Bir dildeki kelimelerin doğru yazılış biçimi; yazım. **8.** Düşünceleri yazıya aktarma, yazı hâline getirme. **9.** *as.* Eskiden kullanılan dolma tüfek veya top biçimindeki silahların içine barut, saçma veya gülle koyarak ateşlenebilecek duruma getirme; doldurma. **10.** Geniş yer verme. **11.** *müz.* Türk musikisinde bir parçayı veya nağmeyi notaya almak için yapılan çalışma. ⧉ **imla etmek,** *1. Birine söyleyerek yazdırmak; dikte ettirmek. 2. (Elektrik bataryası vb. şeyleri) doldurmak.*|| **imla hakkı,** *as. Top mermileri ile roketlerde sevk barutunu ateşlemeye yarayan yüksek güçte patlayıcı.*|| **imla hatası,** *Kelimelerin yanlış yazılmış olması; imla hatası.*|| **imla kılavuzu,** *Bir dildeki kelimelerin doğru yazılışını gösteren ve kelimelerin doğru yazılması için gerekli olan kuralları açıklayan kitap; yazım kılavuzu.*|| **imla kuralları,** *Bir dildeki kelimelerin yazılış biçimlerini, büyük harflerle noktalama işaretlerinin kullanıldığı yerleri, sayıların gösterilişini açıklayan kurallar; yazım kuralları.*|| **imlası kaçmak,** *(Düzgün olması gereken bir iş ve eşya için) düzeni, sırası, hizası bozulmak.*|| **imlaya gelmemek,** *mecaz. (Bir şey, durum veya söz için) düzeltilemeyecek kadar bozuk, düzensiz ve karışık olmak.*|| **imlaya getirmek,** *mecaz. (Yanlış bir şey, bozuk bir durum veya söz için) düzeltmek; yola getirmek.*|| **imla yanlışı,** *Kelimelerin yanlış yazılmış olması.*|| **imlā-yı fasîd,** *{OsT} Yanlış ve bozuk yazı.*|| **imlā-yı sahîh,** *{OsT} Doğru ve kusursuz yazı.*

imlac, [Ar. imlāc املاج] *(imlâ:c) {OsT} is.* Emme; sorma.

imlaen, [Ar. imlāen املاءً] *(imlâ:'en) {OsT} zf.* İmla yoluyla.

imlahane, [Ar. imlā' + Far. ḫāne املاخانه] *(imlâ:ha:ne) {OsT} is.* Mermilerin barut ile doldurulduğu yer.

imlak[1], -kı [Ar. imlāḳ املاق] *(imlâ:k) {OsT} is.* Çok yoksul düşme; yoksulluk.

imlak[2], [Ar. imlāk املاك] *(imlâ:k) {OsT} is.* Mülk sahibi olma.

imlal, -li [Ar. melāl > imlāl املال] *(imlâ:l) {OsT} is.* **1.** Usandırma; bıktırma; bezginlik verme. **2.** Usandırılma.

imlasız, [imla-sız] *(imlâ:sız) sf.* **1.** (Yazı için) imla kurallarına uymadan, yanlış olarak yazılmış; imla kurallarından yoksun bulunan. **2.** (İş, durum ve eşyalar için) kabul edilebilir bir doğruluğu ve düzeni olmayan; düzensiz; hizası bozuk.

imlasızlık, -ğı [imla-sız-lık] *is.* **1.** (Yazı için) imla kurallarına uyamama durumu. **2.** Düzensizlik; tertipsizlik; hiza bozukluğu durumu.

imleç, [im-le-mek *(işaretlemek)* > im-le-ç] *is.* **1.** Fiziksel bir olayı kendiliğinden çizen veya işaretleyen araç; kaydedici; mukayyit. **2.** Bilgisayarlarda bir karakteri yazma, silme, araya sokma veya düzeltme gibi daha sonra yapılacak olan yazım konumlarını belirlemeye yarayan ışıklı, hareketli benek; kürsör.

imlek, -ği [il-mek] *{ağız} is.* Kolay çözülebilir düğüm. [DS]

imlelmek, [im-le-l-mek] *{eT} edil. f. [-ür]* Göz kırmak veya buna benzer bir şeyle işaret olunmak; işmar edilmek. [DLT]

imlem, [im-le-m] *is. man.* Olabilir birçok seçenekler kümesi ile anlam taşıyıcısı sayılan ve kendilerine uygulanan seçeneklere uygunluk sağlayan bir gerçeklikler kümesi arasındaki iletişim.

imleme, [im-le-me] *is.* **1.** İşaret koyarak belirtme eylemi; im koyma; işaretleme. **2.** Dolaylı olarak anlatma; ima etme.

imlemek, [im-le-mek] *{eT} gçl. f. [-r]* İşmar etmek; işaret etmek; göstertmek. [DLT] [KB]

imlemek, [im-le-mek] *gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* **1.** İşaret koyarak belirtmek; im koymak; işaretlemek. **2.** Dolaylı olarak anlatmak; ima etmek.

imlenen, [im-le-n-en] *sf.* Gösterilen.

imlenmek, [yim-le-n-mek > im-le-n-mek] *{eT} dönşl. f. [-ür]* Zevk almak. [KB]

imleşmek, [im-le-ş-mek] *{eT} işteş. f. [-ür]* İşaretleşmek. [DLT]

imleyen, [im-le-y-en] *sf. dbl.* Gösteren.

-imli, [-m-lı / -mli / -mlu / -mlü / -imli / -ımlı / -umlu / -ümlü] *yap. e.* → -mlı.

imlik, -ği [em-lik] *{ağız} is.* Erkek piliç. [DS]

imlise, [Ar. imlīse املیسه] *(imli:se) {OsT} is.* Çöl; sahra.

imlisî, [Ar. imlīsī املیسی] *(imli:si:) {OsT} is.* Hırsız.

imlitmek, [im(i)l-it-mek ?] *{ağız} gçl. f. [-ir]* **1.** Bir işten, çalışmadan alıkoymak. **2.** Oyalamak; yavaşlatmak. [DS]

imma, [Fr. imma] *is. kim.* Birleşiminde demir bulunan kırmızı bir aşı boyası.

immana, [? immana] *{ağız} zf.* **1.** Pek çok. **2.** Bir çok.

immateryalist, [Fr. immatérialiste] *is.* Maddenin kendine özgü bir gerçekliğinin bulunmadığını veya evrenin temelinin maddesel olmadığını savunan kimse.

immateryalizm, [Fr. immatérialisme] *is. fel.* **1.** Berkeley tarafından kendi öğretisini adlandırmak için kullanılan ve maddenin kendine özgü bir gerçekliği olmadığını kabul eden öğreti. **2.** Evrenin temelinin veya gerçekliğin özünün maddeye dayanmadığını, madde ile ilgisinin bulunmadığını iddia eden öğreti.

immoral, -li [Fr. immoral] *sf.* Ahlak dışı; töre tanımaz; töresiz.

immoralizm, [Fr. immoralisme] *is.* Ahlak dışıcılık; töre tanımazlık; töresizcilik.

immün, [Lat. immunis *(muafiyat)* > Fr. immune] *sf.* Bağışıklı; muaf.

immünite, [Fr. immunité] *is.* Bağışıklık.

immünoglobülin, [Fr. immunoglobuline] *is. tıp.* Hastalık yapıcı bakterilerin toksinleri ile doğrudan birleşerek onları nötralize eden ya da bakterilerin çevresini bir kılıf ile sararak onların yutulmalarını kolaylaştıran suyuksal, yani vücut sıvısı ile ilgili bağışıklık sağlayan antikorların genel adı.

immünojen, [Fr. immunogène] *sf. tıp.* Bağışıklık kazandıran.

immünoloji, [Fr. immunologie] *is. tıp.* Bağışıklığın ortaya çıkma şartlarını, gelişimini ve alınması gereken önlemleri, uygulanacak tedavi yollarını araştıran bilim dalı; bağışıklık bilimi.

immünolojist, [Fr. immunologiste] *is.* Bağışıklık bilimi alanında uzmanlaşmış bilim adamı; bağışıklık bilimi uzmanı.

immünoterapi, [Fr. immunothérapie] *is. tıp.* Vücutta var olan bağışıklığı artırmaya ya da vücuda antikor veya antijen vererek bağışıklık kazınılmasını sağlamaya yönelik tedavi yolu.

impala, [İng. impala] *is. zool.* Boynuzlugillerden Güney ve Doğu Afrika'da sürüler hâlinde yaşayan çok hızlı koşabilen bir tür antilop, *(Æpyceros melampus)*.

imparator, [Lat. imperator] *is.* Her biri ayrı devlet olabilecek nitelikteki çeşitli milletleri egemenliği altında toplayan büyük bir devleti yöneten kimse. ⊡ **imparator otu,** *bot. Baharlı ve yakıcı niteliğinden dolayı kökleri hekimlikte kullanılan, maydanozgillerden çok yıllık bir tür otsu bitki, (Peucedaum imperatoria).*

imparatoriçe, [İt. imperator + Sırp. -itsa *(dişillik eki)*] *is.* **1.** İmparatorun karısı. **2.** İmparatorluk yöneten kadın; kadın imparator.

imparatoriçelik, -ği [imparatoriçe-lik] *is.* **1.** İmparatoriçe olma durumu. **2.** İmparatoriçenin unvanı.

imparatorluk, -ğu [imparator-luk] *is.* **1.** Her biri ayrı devlet olabilecek nitelikteki çeşitli milletleri egemenliği altında toplayan büyük bir devlet. **2.** İmparator olma durumu. **3.** İmparatorun taşıdığı unvan.

implant, [Fr. implant] *is. tıp.* **1.** Deri altı hücre dokusuna yerleştirilen radyoaktif madde veya taze doku parçası içeren komprime ilaç. **2.** Dişçilikte, diş tutturmak için çene kemiği içine yerleştirilen metal parça.

implantasyon, [Fr. implantation] *is. tıp.* Eksik bir dişin yerine yapma diş tutturmak için çene kemiğine konulan metal parça.

imrac, [Ar. imrāc امراج] *(imrâ:c) {OsT} is.* **1.** Hayvanı otlaması için çayıra salıverme. **2.** Sözünde durmama; ahdini bozma.

imrahor, [Ar. emīr + Far. aḫūr امراخور] *{OsT} is. tar.* İmparatorluk döneminde padişah atlarına, ahırlarına ve onlarla ilgili gereçlere bakmakla görevli kimse; ahır âmiri; mirahor.

imral, [Far. mīr-āb => imral] *{ağız} is.* Su dağıtım işlerine bakan bekçi. [DS]

imrar[1], [Ar. mürr *(acı)* > imrār امرار] *(imra:r) {OsT} is.* **1.** Acılaştırma; acı hâle getirme. **2.** Çok acı olma. **3.** *mecaz.* Kırıcı sözler söyleme. ⊡ **imrār olunmak,** *{OsT} Acılaşmak.*

imrar[2], [Ar. mürūr *(geçme)* > imrār امرار] *(imra:r) {OsT} is.* **1.** Belirli bir süreyi doldurma; süreyi aşma. **2.** Geçme. **3.** Geçirme. **4.** Geçirilme. ⊡ **imrār-ı hayāt eylemek,** *{OsT} Yaşamak; ömrünü doldurmak.*|| **imrār-ı evkāt,** *{OsT} Vakitleri geçirme.*

imreet, [Ar. imre'et امرأة] *{OsT} is.* Kadın. ⊡ **İmreetü'l-müselsele,** *{OsT} gök b. Kuzey yarım kürede bir yıldız kümesi; Andromeda.*

imrek, [imre-k] *{ağız} sf.* Seven; düşkün. [DS]

imrem, [imrem] *{eT}* Toplu hâlde bulunan halk; halkın birikmesi; halk yığını. [DLT]

imren, [imre-n] *is.* Görülen iyi ve güzel bir şeye sahip olma isteği; gıpta.

imrence, [imre-n-ce ایمرنجه] *{eAT} is.* Herkes tarafından imrenilen veya imrenilmeye layık olan kimse veya şey.

imrenç, [imre-nç ایمرنچ] *{eAT} is.* İmrenilmeye layık şey veya kimse.

imrendirme, [imre-n-dir-me] *is.* Birinde iyi ve güzel bir şeye sahip olma isteği uyandırma eylemi; gıpta ettirme.

imrendirmek, [imre-n-dir-mek] *gçl. f. [-ir]* Birinde iyi ve güzel bir şeye sahip olma isteği uyandırmak; gıpta ettirmek.

imrenilme, [imre-n-il-me] *is.* İyi ve güzel bir şeye sahiplenilme isteği uyanma eylemi; gıpta edilme.

imrenilmek, [imre-n-il-mek] *edil. f. [-ir]* İyi ve güzel bir şeye sahiplenilme isteği uyanmak; gıpta edilmek.

imreniş, [imre-n-iş] *is.* İyi ve güzel bir şeye sahip olma isteği duyma eylemi veya bu eylemin biçimi; gıpta ediş.

imrenme, [imre-n-me] *is.* Görülen iyi ve güzel bir şeye sahip olma, beğenilen birine benzeme isteği duyma; istenç; gıpta etme.

imrenmek, [imre-n-mek] *gçsz. f. [-ir] [eT. -ür]* **1.** Duyulara hoş gelen, güzel görünen, iyi ve beğenilen bir şeye sahip olma, bir yiyeceği veya içeceği yeme içme isteği duymak; gıpta etmek. **2.** Beğenilen birine veya bir şeye benzeme isteği duymak; gıpta etmek. **3.** *{eT}* Arzu etmek. [EUTS]

imrenti, [imre-nti] *is.* Görülen iyi ve güzel bir şeye sahip olma, beğenilen birine benzeme isteği duyma; imrenme; gıpta etme.

imresimek, [imre-si-mek] *{ağız} gçl. f. [-r]* İmrenmek. [DS]

imrik, -ği [irmik > imrik] *{ağız} is.* İrmik. [DS]

imruz, [Far. imrūz امروز] *(imru:z) {OsT} is.* **1.** Bugün. **2.** Bu dünya; bu hayat.

imsa, -a'i [Ar. imsā' امساء] *(imsa:) {OsT} is.* **1.** Bozma. **2.** Akşama kalma.

imsak, -ki [Ar. misk > imsāk امساك] *(imsa:k) {OsT} is.* **1.** Bir şeyden el çekmek; nefsine hakim olmak; perhiz. **2.** Ramazanda orucun başlama saati. **3.** Cimrilik. **4.** İnsanın nefsini birtakım istek ve tutkulardan alıkoyması. **5.** Kötü davranışlardan sakınmak, uzak durmak. **6.** *din.* İslamiyet'te gün açımından gün batımına kadar olan süre içinde hiçbir şey yiyip içmeden, nefsin cinsel ve diğer türlü bütün isteklerine engel olmak şeklinde oruç tutma ibadeti; oruç. ☐ **imsak etmek,** *Bir şeyden el çekerek nefsine hakim olmak.*|| **imsak topu,** *Oruç zamanının başladığını belirtmek için atılan top.*|| **imsak vakti,** *Ramazanda sahur sonrasında, orucun kesin olarak başlama zamanı.*

imsakiye, [Ar. imsākiyye امساكيه] *(imsa:kiye) {OsT} is.* Ramazanda orucun başlama ve bitiş zamanları ile namaz vakitlerini yerel saate göre gösteren cetvel.

imsaklı, [imsak-lı] *sf.* Cimri.

imsal, -li [Ar. imṣāl امصال] *(imsa:l) {OsT} is.* Boş yere tüketme; har vurup harman savurma.

imsas[1], [Ar. maṣṣ > imṣāṣ امصاص] *(imsa:s) {OsT} is.* **1.** Çekerek içeri aldırma; emdirme. **2.** Sıvı içinde erimiş ilacı vücuda şırınga ile verme. **3.** Emdirilme.

imsas[2], [Ar. imsās امساس] *(imsa:s) {OsT} is.* **1.** Değdirme. **2.** Eliyle sıvazlama. **3.** Elle tutup sevme.

-imse-, [-msa- / -mse- / -ı-m-sa- / -i-m-se-] *yap. e.* → -msa-.

imsel, [im-sel] *sf.* **1.** İmle anlatılan; işarî. **2.** İmle ilgili. **3.** İme dayanan.

-imsi, [-m-sı / -msi / -msu / -msü / -imsi / -ımsı / -umsu / -ümsü] *yap. e.* → -msı.

imsilemek, [imsi-le-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Koklamak. [DS]

-imsiz, [-m-sız / -msiz / -msuz / -msüz / -imsiz / -ımsız / -umsuz / -ümsüz] *yap. e.* → -msız.

imşa, -a'i [Ar. imşā' امشاء] *(imşa:) {OsT} is.* **1.** Katılma; ortak olma; iştirak. **2.** Kâra ortak olma.

imşeb, [Far. imşeb امشب] *{OsT} is.* Bu gece.

imtar, [Ar. imṭār امطار] *(imta:r) {OsT} is.* **1.** Yağdırma. **2.** Yağdırılma. ☐ **imtār-ı ahcār,** *{OsT} Taş yağdırma.*|| **imtār-ı matar,** *{OsT} Yağmur yağdırma.*

-imtırak, [-m-tır-ak / -imtırak / -ımtırak / -umtırak / -ümtırak] *yap. e.* → -mtırak.

-imti, [-ımtı / -imti] *{eAT} yap e.* → -ımtı.

imtidad, [Ar. medd > imtidād امتداد] *(imtida:d) {OsT} is.* **1.** Uzun sürme; uzama. **2.** Zaman; süre. **3.** Uzay. **4.** *mat.* Uzam. ☐ **imtidād-ı fecr,** *{OsT} Tan vakti süresi.*

imtidah, [Ar. medḥ >imtidāḥ امتداح] *(imtida:h) {OsT} is.* Övme; övgü; methetme.

imtiha, -a'i [Ar. imtihā' امتهاء] *(imtiha:) {OsT} is.* **1.** Bileme. **2.** Bilenme. **3.** Bilenilme. ☐ **imtihā-yi seyf,** *{OsT} Kılıcın bilenmesi.*

imtihan, [Ar. miḥn > imtiḥān امتحان] *(imtiha:n) {OsT} is.* **1.** Bir kimsenin bilgi derecesini ve yeteneklerini anlamak için yapılan yoklama; sınav. **2.** Manevi direnme gücünü ortaya koyan, dayanışma ve güç gerektiren, sonuçta bir deneyim kazandıran zor du-

rum. **3.** İlkel kavimlerde görülen, sanığı ölüm tehlikesi yüksek bir işe sokarak suçluluğuna veya suçsuzluğuna Tanrı tarafından karar verilmesini bekleme. ⊡ **imtihana çekmek,** *1. Bilgisini ölçmek. 2. Denemek; sınamak. 3. mecaz. Sorgulamak.*|| **imtihan atışı,** *as. Ders ve savaş atışlarını kontrol için amirin huzurunda yapılan atış.*|| **imtihan etmek,** *1. Bilgi derecesini ölçmek; sınavdan geçirmek; sınava tabi tutmak. 2. Denemek; sınamak.*|| **imtihanı vermek,** *1. Sınavda başarılı olmak. 2. Kendisi için hazırlanan zor bir işi veya düzenlenen tuzağı zarar görmeden atlatmak.*|| **imtihan olmak,** *1. Bilgi derecesi ölçülmek. 2. Sınanmak; denenmek.*|| **imtihan vermek,** *1. Sınava tabi tutulmak; sınanmak; denenmek. 2. Tehlikeli ve zor bir durumdan zarar görmeden başarı ile çıkmak.*

imtihaz, [Ar. imtiḥāż امتحاض] *(imtiha:z) {OsT} is.* Katkısız olma; saflık; arılık.

-imtik, [-am-tık / -ım-tık / -im-tık / -um-tuk] *{eAT} yap e.* → -amtık.

imtikâr, [Ar. mekr > imtikār امتكار] *(imtikâ:r) {OsT} is.* Oyuna getirilme; aldatılma; tuzağa düşme.

imtila, -a'i [Ar. melāʾ > imtilāʾ امتلاء] *(imtilâ:) {OsT} is.* **1.** Bir kabın herhangi bir sıvı ile dolu olması durumu; dolma. **2.** Sindirim güçlüğü nedeniyle meydana gelen şişkinlik; dolgunluk. **3.** Vücudun herhangi bir yerine kan hücum etmesi; kan toplanma. ⊡ **imtila olmak,** *{OsT} Dolmak.*|| **imtilā-yı dem,** *{OsT} Mide şişkinliği.*

imtili, [imti-lī] *{eT} sf.* Düşünülüp taşınılmadan birdenbire yapılan; fevrî. [DLT]

imtina, -a'i [Ar. menʿ >imtināʿ امتناع] *(imtina:) {OsT} is.* **1.** Bir şeyi yapmaktan çekinme; kaçınma. **2.** Bir şeyden sakınma; korunma. **3.** İmkânsızlık. ⊡ **imtina etmek,** *Bir şeyi yapmaktan çekinmek; kaçınmak.*|| **imtinā-i ādî,** *{OsT} huk. Doğal olarak bir şeyin olmaması veya bağ kurulamaması.*|| **imtinā-i hakîkî,** *{OsT} huk. Bir şeyin aklen doğru olmaması.*

imtinan, [Ar. minnet>imtinān امتنان] *(imtina:n) {OsT} is.* **1.** Yapılan iyiliği başa kakma. **2.** İyilik; kerem. ⊡ **imtinan etmek,** *{OsT} Başa kakmak.*

imtira, -a'i [Ar. imtirāʾ امتراء] *(imtira:) {OsT} is.* **1.** Şüphe etme; şüphelenme. **2.** Kararsız kalma; tereddüt.

imtiras, [Ar. imtirās امتراس] *(imtira:s) {OsT} is.* **1.** Kaşınma. **2.** Sürtünme.

imtisal, -li [Ar. misāl > imtisāl امتثال] *(imtisa:l) {OsT} is.* **1.** Bir örneğe göre hareket etme; bir örneğe uyma; benzemeye çalışma; ayak uydurma. **2.** Alınan buyruğa tamamen uyma. ⊡ **imtisāl etmek,** *{OsT} 1. Örnek almak. 2. Alınan örneğe veya emre tamamen uymak.*

imtisalen, [Ar. imtis̱ālen امتثالاً] *(imtisa:'len) {OsT} zf.* **1.** Örneğe uyarak. **2.** Alınan buyruğa göre davranarak.

imtisas, [Ar. maṣṣ > imtiṣāṣ امتصاص] *(imtisa:s) {OsT} is.* **1.** Emerek çekme; emme; soğurma. **2.** *biy. fiz.* Emilme; soğurulma. ⊡ **imtisās-ı kudret,** *{OsT} fiz. Enerji alma.*

imtişat, [Ar. imtişāṭ امتشاط] *(imtişa:t) {OsT} is.* Saçını veya sakalını tarama; taranma.

imtiyaz, [Ar. imtiyāz امتياز] *(imtiya:z) {OsT} is.* **1.** Başkalarından ayrı ve üstün tutulma durumu; özel ve kişisel olarak tanınan hak; ayrıcalık. **2.** *huk.* Bir kimseye veya topluluğa tanınan özel haklar. **3.** *huk.* Bir fabrika veya maden yatağı gibi önemli ve masraflı ya da tekel niteliğindeki yerleri işletmek için devletten alınmış özel izin. **4.** *tar.* İmparatorluk döneminde siyasi sakıncaları gözetilmeden azınlıklara veya yabancılara yaptırılan işlere karşılık olarak verilen birtakım özel haklar. **5.** Bir sanatı veya ticareti yapmak, bir şeyden yararlanmak için verilen hak; sanat ve ticaretle uğraşma yetkisi; gedik. ⊡ **imtiyaz beratı,** *Devlet tarafından ayrıcalık tanındığını belirtmek üzere verilen belge.*|| **imtiyaz hakkı,** *Başkalarına tanınmayan ya da onlardan daha fazla olarak bir iş ve yerden yararlanmak üzere tanınan hak.*|| **imtiyaz madalyası,** *tar. Sultan Abdülhamid tarafından 1885'te, devlet ve memleket yararına hizmet edilenlere, görevli gittikleri yerlerde başarı gösterenlere verilmek üzere çıkarılan madalya.*|| **imtiyaz nişanı,** *{OsT} tar. Sultan 2. Abdülhamid tarafından devletin askerî ve yönetim alanlarında hizmet edenlere verilmek üzere 1878 yılında çıkardığı nişan.*|| **imtiyaz sahibi,** *İmtiyaz hakkına sahip kimse.*|| **imtiyaz tanımak,** *1. Başkalarına tanınmayan ya da onlardan daha fazla yararlanma hakkı vermek. 2. Başkalarından daha üstün tutmak, onlardan fazla değer vermek.*

imtiyazat, [Ar. imtiyāzāt امتيازات] *(imtiya:za:t) {OsT} is.* Ayrıcalıklar; imtiyazlar.

imtiyazi, [Ar. imtiyāzī / imtiyāziye امتيازى / امتيازيه] *(imtiya:ziye) {OsT} sf.* İmtiyazla ilgili; imtiyaza ait.

imtiyazlı, [imtiyaz-lı] *sf.* **1.** Ayrıcalığı olan ve ayrıcalık tanınan; bir ayrıcalıktan yararlanan; ayrıcalıklı. **2.** Uygun ve elverişli maddî şartlara sahip olan. **3.** *zf.* Diğerlerinden üstün tutarak; gözeterek.

imtiyazsız, [imtiyaz-sız] *sf* Herhangi bir ayrıcalığı olmayan; ayrıcalık tanınmayan; ayrıcalıksız.

imtizac, [Ar. mezc > imtizāc امتزاج] *(imtiza:c) {OsT} is.* → imtizaç. ⊡ **imtizāc-ı elvān,** *{OsT} Renklerin uyumu.*|| **imtizāc-ı kimyevi,** *{OsT} Kimyasal ilgi; redoks.*

imtizaç, -cı [Ar. mezc > imtizāc امتزاج] *(imtiza:ç) {OsT} is.* **1.** Birbirini tutma; uygunluk. **2.** İyi geçin-

me; uyum sağlama; anlaşma; uyuşma; geçinme. **3.** İki veya daha çok şeyin karışarak tek bir cisim oluşturması; karışma; bağdaşma; kaynaşma. ☞ **imtizaç etmek,** *Uyuşmak; kaynaşmak; bağdaşmak.*

imtizaçsız, [imtizaç-sız] *sf.* Uyumsuz; geçimsiz.

imtizaçsızlık, -ğı [imtizaç-sız-lık] *is.* **1.** İmtizaçsız olma durumu; uyuşmazlık. **2.** *huk.* Evlilikte anlaşamama; karı koca arasındaki şiddetli geçimsizlik.

imuk, -ğu [? imuk] *{ağız} is.* Oruç. [DS]

imük, -ğü [imik / emik] *{ağız} is.* Bıngıldak. [DS]

imza, -a'i [Ar. imżā' إمضاء *(imza:) {OsT} is.* **1.** Bir yazının bir kimse tarafından yazıldığını veya bir sözleşme, antlaşma metninde belirtilen hususların kabul edildiğini belirtmek üzere, söz konusu yazıların altına her zaman aynı biçimde yazılan isim veya çizilen işaret. **2.** Bir yazarın eserinin görünebilir bir yerine yazmış olduğu isim. **3.** İmzalamak eylemi. **4.** *mecaz.* Herhangi bir alanda isim yapmış olan yazar. **5.** *mecaz.* Üslûp. **6.** Bir sanatçıdan, kendisini takip eden sanatçılara kalan örneklik; ustanın yolu; usul; yol; metod. **7.** *huk.* Bir kimsenin kimliğini tespite yarayan işaret. ☞ **imza atmak,** *İmzalamak.*|| **imza basmak,** *argo. İmza etmek; imzalamak.*|| **imza çakmak,** *argo. İmza etmek; imzalamak.*|| **imzadan çıkmak,** *(Bir yazı veya belge için) gerekli yerleri ilgililerce imzalanmış olmak.*|| **imza etmek,** *İmzalamak.*|| **imza günü,** *Yazarların satışa çıkan kitaplarını hatıra olmak üzere okuyuculara imzaladığı gün.*|| **imza kâğıdı,** *Bir iş yerinde çalışanların giriş ve çıkışlarının denetlenmesi amacıyla her gün isim yazıp imza attıkları kâğıt.*|| **imza sahibi,** *1. İmzayı atan kimse; imzanın sahibi. 2. Bazı meslek dallarında kendini kabul ettirmiş, sözü geçer kimse. 3. Gazete ve dergilerde adını kullanarak yazı yazan yazar.*|| **imzasını atmak,** *mecaz. Bir dönem için etkisi olmak; kendisinden sonra gelenlere örneklik ve önderlik etmek; olay ve devirlerin meydana gelmesinde birinci derecede sorumlu olmak.*|| **imza sirküleri,** *İmza sahibini ve imzasını tanıtmak veya bu konuda bir yere bilgi vermek üzere gönderilen noterden onaylı imzalı kâğıt.*|| **imza toplamak,** *Bir öneri veya dilekçeyi destekleyenlere imzalatmak.*|| **imza töreni,** *Antlaşma ve sözleşmeleri tarafların imzalamaları için düzenlenen ve tarafların birbirlerini kutladıkları tören.*|| **imza vermek,** *1. İstenilen imzayı atmak; istek üzerine imzalamak. 2. İmza ile onaylamak.* || **imzaya gitmek,** *(Yazı veya belge için) imzalanmak üzere yetkili kişiye gönderilmiş olmak.*|| **imzaya yollamak,** *(Bir yazı veya belgeyi) imzalanmak üzere ilgili kişiye göndermek.*|| **imzayı basmak,** *argo. İmzalamak; imza etmek.*

imzalama, [imza-la-ma] *is.* İmza etme eylemi.

imzalamak, [imza-la-mak] *gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* **1.** Bir yazı, belge veya sözleşmeye imzasını yazmak, koymak; imza etmek. **2.** (Yazar veya sanatçı için) eserin sahibi olduğunu isim ve soyadını yazarak belirtmek. **3.** Yazar tarafından kitabının ilk iç sayfasına okuyucu için hatıra olsun diye imza atmak.

imzalanış, [imza-la-n-ış] *is.* İmzalanma eylemi veya biçimi.

imzalanma, [imza-la-n-ma *is.* İmza edilme.

imzalanmak, [imza-la-n-mak] *edil f. [-ır]* İmza edilmek.

imzalatma, [imza-la-t-ma] *is.* İmza etmesini sağlama.

imzalatmak, [imza-la-t-mak] *gçl. f. [-ır]* İmza etmesini sağlamak; imza ettirmek; imza attırmak.

imzalayış, [imza-la-y-ış] *is.* İmzalama eylemi veya biçimi.

imzalı, [imza-lı] *sf.* **1.** İmzalanmış olan; üzerinde veya altında imza bulunan; imza atılmış olan. **2.** (Yayın organlarında makale, haber vb. için) kimin tarafından yazıldığı isim yazılarak belirtilmiş olan.

imzasız, [imza-sız] *sf.* **1.** İmza atılmamış olan; üzerinde veya altında ilgilisinin imzası bulunmayan; imzalanmamış olan. **2.** Yayın organlarında kimin tarafından yazıldığı belirtilmeyen; yazarı belirtilmemiş.

imzik, -ği, [em(i)z-mek > im(i)z-ik] *{ağız} is.* İbrik, çaydanlık gibi araçların su akan ağzı. [DS]

imzük, -ğü [im(i)z-ük] *{ağız} is.* Örme kuyu. [DS]

-in-, [-n- / -in- / -m- / -un- / -ün-] *yap. e.* → -n-.

-in[1], [-ın / -in / -un / -ün] *çek. e. yap. e.* → -ın.

-in[2], [-n / ın / -in / -un / -ün] *{eAT} çek. e.* → -n.

-in[3] **... in,** [-ın ... -ın / -in ... -in] *{eAT} yap e.* → -ın ... –ın.

İn. [Fr. indium] *kısalt.* Atom numarası 49, atom ağırlığı 114,16, kurşundan daha yumuşak ve daha kolay ezilen, gümüş parlaklığında beyaz, nadir bir element olan indiyumun kimyasal sembolü.

in[1], [ing / in / iñ *(yans.)*] *is.* İnlemeyi, bağırmayı, kaba bir şekilde çağırmayı anlatan kök. [Zülfikar] *in-il-di, in-ir-de-mek, in-i-le-mek, ing-i-le-mek (iñ-i-le-mek), ing-le-mek (iñ-le-mek), in-il-ti, in-im inim inlemek.* ☞ **inli boranlı olmak,** *{eAT} İnleyip ağlamak.*

in[2], [eng > ing > in ين] *is.* **1.** *{eAT}* Davarların kulaklarına yapılan işaret. **2.** *{ağız}* Kavun ve karpuzlarda görülen bir tür hastalık. [DS] **3.** *{ağız}* Peynir vb. yiyeceklerde beklemekle kazanılan lezzet; dem; olgunluk. ☞ **inini almak,** *{ağız} Yeni yapılan peynir vb. şeylerde bir süre bekledikten sonra istenilen tadı kazanmak.* [DS]|| **in vurmak,** *{ağız} Hayvanları, belli olması için işaretlemek.* [DS]

in[3], [*eT.* yin > īn] *is.* **1.** Yaban hayvanlarının barındıkları kaya kovuğu. **2.** *{eT}* Hayvan barınağı; yılan ini. [ETY] [KB] **3.** Küçük mağara. **4.** *{eT}* Çukur. [DLT] **5.** *{eT}* Ev. [KB] ☞ **in gibi,** *(Yer için) dar ve karanlık.*

in[4], [yin / in] *{eT} is.* Koyun pisliği. [DLT]

in[5], [Ar. ins *(insan)* انس] *is.* İnsan (yalnız cin ile birlikte kullanılır). ☐ **in cin,** *(Olumsuz fiillerle) "hiçbir kimse; hiçbir canlı varlık" anlamında kullanılır.*|| **in cin top atmak,** *(Yer için) kimse bulunmamak; sessiz ve sakin olmak.*|| **İn cin top oynuyor.** *(Yer için) çok ıssız; hiç canlı varlık yok.*|| **İn cin yok.** *(Yer için) çok ıssız; hiçbir canlı varlık yok.*|| **İn misin, cin misin?** *Genellikle masallarda "insan mısın yoksa cin misin" anlamında kullanılan söz.*

in[6], [Far. īn این] *{OsT} ek.* Farsça'da en yakını belirtmekte kullanılan bir ek; bu.

in[7], [Ar. ʿayn > ʿīn عين] *(i:n) {OsT} is.* İri ve güzel gözlüler.

in[8], [İng. in *(iç; içeri)*] *is.* Moda.

i'na, [Ar. iʿnā اعنا] *(i-na:) {OsT} is.* Zahmete sokma; zahmet verme.

ina[1], **-a'ı** [Ar. īnāʿ ايناع] *(i:na:) {OsT} is.* Yemiş toplama mevsimi gelme.

ina[2], **-a'i** [Ar. inā' اناء] *(ina:) {OsT} is.* Kap kacak.

ina[3], **-a'i** [Ar. īnā' ايناء] *(i:na:) {OsT} is.* **1.** Geciktirme; bir şey yapmaktan alıkoyma. **2.** Zayıf düşürme.

inabe, [Ar. inābe / inābet انابت / انابه] *(ina:be) {OsT} is.* **1.** Tövbe ederek Allah'ın bildirdiği doğru yola dönme; İlahî yola girme. **2.** Bir tarikat şeyhine başvurarak tarikata girme veya herhangi bir manevi görev almak üzere izin isteme. ☐ **inābe almak,** *{OsT} tasvf. Tarikata girmek için mürşitten izin almak.*|| **inābe verme,** *{OsT} tasvf. Başvuran kimseye mürşit tarafından dervişlik payesinin verilmesi.*

inac, [Ar. ʿināc عناج] *(ina:c) {OsT} is.* **1.** (Omurga kemiği için) ağrıma. **2.** Hayvanı kıç üstü çöktürme.

inad, [Ar. ʿinād عناد] *(ina:d) {OsT} is.* → inat.

inaden, [Ar. ʿināden عناداً] *(ina:'den) {OsT} zf.* İnat ederek; inat olsun diye; domuzuna.

inadına, [Ar. ʿinād + T. -ı-n-a] *(ina:'dına) {OsT} zf.* **1.** Yapılması istenilenin ve gereğinin tam tersine olarak. **2.** İnat olsun diye; terslik olsun diye; aksilikle.

inadiye, [Ar. ʿinādiyye عناديه] *(ina:diyye) {OsT} is. fel.* Olumlu ve olumsuz hiçbir kesin yargıya varmadan her şeyi şüphe ile karşılayan öğreti; şüphecilik.

inae, [Ar. ināe اناءه] *(ina:e) {OsT} is.* **1.** Üşenme. **2.** Geciktirme.

inaf, [Ar. īnāf ايناف] *(ina:f) {OsT} is.* Birini bir şeyden vazgeçirmeye çalışma.

inehan, [? eyne+Far. ḫᵛān] *{ağız} is.* → eynehan. [DS]

inağ, [*eT.* *ına-mak > ına-k / ina-ġ ايناغ] *{eAT} is.* → inak[2].

inah, [*eT.* *ına-mak > ına-k / ina-ḫ ايناخ] *{eAT} is.* → inak[2].

inaha, [Ar. ināḫa اناخه] *(ina:ha) {OsT} is.* (Deve için) çökerme.

inak[1], [Ar. ʿunḳ > ʿināḳ عناق] *(ina:k) {OsT} is.* Boyna sarılma; sarmaşma; kucaklaşma.

inak[2], **-ğı** [*eT.* *ına-mak > ina-ğ / īnā-k ايناق] *is.* **1.** *{eAT}* Kendisine inanılır ve güvenilir kimse; emin adam; inal. **2.** *fel.* Doğruluğu sınanmadan kabul edilen, bir dinin veya felsefî öğretinin veya ideolojinin temeli sayılan nokta; sav; nas; dogma. **3.** *gnşl.* Kesinliğine ve dokunulmazlığına inanılan fikir; dogma. **4.** *din.* Hıristiyanlıkta tanrı adına kilisede ileri sürülen, reddedilemez ancak kaynakları ve nitelikleri incelenebilir öğretiler; dogma. **5.** Bir felsefe okulunda benimsenen, doğru diye ileri sürülen öğreti; dogma. **6.** Özbekistan'da Kongrat kabilelerinin yaşlılarına verilen unvan. **7.** İlhanlı, Karakoyunlu ve Akkoyunlu devletlerinde hükümdarların gizli ve önemli emirlerini gerekli yere götüren görevli; haberci. **8.** *{eAT} {OsT} sf.* Kendisini güvende sayan.

inak[3], [inek] *{ağız} is.* → inek. [DS]

inaka, [Ar. ināḳa اناقه] *(ina:ka) {OsT} is.* **1.** Aşırı güzelliği ile hayrete düşürme. **2.** Hayrete düşürülme.

inakçı, [inak-çı] *sf.* **1.** İnakçılığa ilişkin; dogmacı. **2.** *is.* Kesin doğrular ileri sürebileceğine inanan kimse; dogmacı. **3.** Kiliselerin dogmalarını benimseyen kimse; dogmacı.

inakçılık, -ğı [inak-çı-lık] *is. fel.* Öne sürülen öğretileri sınamadan, eleştirmeden doğru olarak kabul eden; benimsediği var sayımlardan katı yöntemlerle önermeler üreten anlayış; dogmacılık; dogmatizm.

inaklamak, [inak-la-mak ايناقلامق] *{eAT} gçsz. f [-r]* Güven duymak; güvenmek; itimat göstermek.

inaksal, [inak-sal] *sf.* **1.** *fel.* (Düşünce biçimi için) deney bilgisini, deneye dayanan kanıtları hiçe sayarak, savlarını inanç öğretilerinden çıkaran; dogmatik. **2.** *is.* Felsefe ve din dogmalarının bilimsel bir mantıkla ve sıralı bir yolla ortaya konulması. ☐ **inaksal felsefe,** *fel. Deney, eleştirme ve kuşkuculuğun tersine, her türlü kuşku ve inkârın üstünde tutulan birtakım ilkeleri benimseyen felsefe.*

in'al, -li [Ar. inʿāl انعال] *(in-a:l) {OsT} is.* **1.** Nallama. **2.** Nallanma.

inal, [*ına-mak > ina-l] *is.* Kendisine inanılan, güvenilen kimse.

inale, [Ar. ināle اناله] *(ina:le) {OsT} is.* Kavuşturma; nail etme.

in'am, [Ar. niʿmet > inʿām انعام] *(in-a:m)* *{OsT}* *is.* **1.** İyilik etme; bağış ve yardımda bulunma; ihsan etme; lütufta bulunma. **2.** Yeniçerilerin aylıklarına zam yapma. **3.** Emanet; vedia. ⊡ **inam etmek,** *İyilik etmek; lütuf ve ihsanda bulunmak.*|| **in'ām-perver,** *{OsT}* *İyilik eden; nimet veren; ihsanda bulunan.*|| **in'ām-perverî,** *{OsT}* *İyilik edicilik; nimet veriş.*

inam, [*eT.* *ınā-mak > inā-m اینام] *is.* **1.** İtimat; güvenme; güvence; emniyet; *{eAT}* *(aynı).* **2.** *sf.* Kendisine inanılmış: itimat edilmiş; güvenilmiş; emin; mutemet. ⊡ **inam etmek,** *{ağız}* *İnanmak.* [DS]

inamak, [ın-ā-mak] *{eT}* *gçl. f.* *[-r]* İnanmak; güvenmek. [ETY]

in'amat, [Ar. inʿāmāt انعامات] *(in-a:ma:t)* *{OsT}* *is.* **1.** Yapılan iyilikler; bağış ve yardımlar. **2.** İyilik etmeler.

inamen, [inek + em-en] *{ağız}* *is.* Kertenkeleden büyük, yeşil renkli, ineklere sataşan bir tür sürüngen. [DS]

inamlamak, [inam-la-mak] *{ağız}* *gçl. f.* *[-r]* *[-l(ı)-yor]* Birine saklaması için bir şey vermek; emanet etmek. [DS]

inamlık, [*ınā-mak > inā-m-lık ایناملق] *{eAT}* *is.* **1.** Güven; itimat; emniyet; eminlik; doğruluk. **2.** Teminat; güvence. ⊡ **inamlık berkitmek,** *{eAT}* *Emniyeti sağlamak.*

inamlu, [*ınā-mak > inā-m-lu ایناملو] *{eAT}* *sf.* Güvenilir; emniyetli; emin.

inamsama, [Ar. alāʿim-i semā] *{ağız}* *is.* Gökkuşağı. [DS]

inamsız, [*ınā-mak > inā-m-sız ایمامسز] *{eAT}* *sf.* Güvenilmez; hain.

inan[1], [Ar. ʿinān عنان] *(ina:n)* *{OsT}* *is.* **1.** Dizgin. **2.** *mecaz.* Yönetme; idare etme. **3.** Denetleme; kontrol. ⊡ **inān-ber-inān,** *{OsT}* *At başı, beraber giden.*|| **inān-gerdān,** *{OsT}* *1. Dizgin kıran. 2. Verdiği sözden geri dönen.*|| **inān-gîr,** *{OsT}* *1. Dizginleri elinde tutan. 2. mecaz. Yöneten; denetimi elinde tutan.*|| **inān-keş,** *{OsT}* *1. Dizgin çeken; dizginleri elinde tutan. 2. Aşırı davranışlarda bulunmayıp ölçülü hareket eden.*|| **inān-rîz,** *{OsT}* *Dizgin bırakmış; koşturan.*|| **inān-tāb,** *{OsT}* *1. Dizgin çevirerek geri dönen. 2. Verdiği karardan dönen.*

inan[2], [*eT.* *ınā-mak > ina-n] *is.* **1.** Bir kimse veya bir şeyin doğruluğunu, büyüklüğünü, gücünü sarsılmaz bir duygu ile kabul ederek gönül ve dille belirtme; iman; itikat. **2.** İnanmak eylemi. ⊡ **inan birliği,** *fel.* *Birçok kimsenin aynı inançta birleşmesi.*|| **İnan olsun...** *Bana inan; inan ki.*

inanca, [*eT.* * ınā-mak > ina-n-ca اینانجه] *is.* **1.** Güven veren şey; teminat. **2.** Bir anlaşmada taraflardan birinin sorumluluğu üzerine alması; güvence; teminat; garanti. **3.** Alınan sorumluluğa karşı ortaya konulan şey. **4.** *mecaz.* Birinin şüphelerini dağıtmak için söylenen inandırıcı sözler; teminat. **5.** Sözüne ve işine güvenilir kimse; mutemet. *{OsT}* *(aynı)* **6.** *{ağız}* *sf.* (Kişi için) sözüne güvenilir; inanılır. [DS]

inance, [inan-ce] *{ağız}* *sf.* Doğru. [DS]

inancılık, -ğı [ina-n-cı-lık] *is. fel.* Dinî inancın, aklın işi olmadığını, duyguların ve imanın eseri olduğunu savunan; aklın iman ile desteklenmesi ve tamamlanması gerektiğini savunan öğretilerin genel adı; fideizm; imaniye.

inanç, -cı [ina-nç] *is.* **1.** Bir düşünceye gönülden bağlı olma. **2.** Allah'a, bir tanrıya veya bir dine inanma; iman; itikat. **3.** Bir kimseye duyulan güven; inanma duygusu; itimat. **4.** Herhangi bir şekilde inanılan şey; görüş; öğreti. **5.** Kanaat; düşünce; fikir. **6.** *{ağız}* *sf.* Kişi için) sözüne güvenilir; inanılır. [DS]

inançlı, [ina-nç-lı] *sf.* İnancı olan; imanlı; itikatlı; mutekit.

inançlılık, -ğı [ina-nç-lı-lık] *is.* İnançlı olma durumu.

inançsız, [ina-nç-sız] *sf.* İnancı olmayan; itikatsız; imansız.

inançsızlık, -ğı [ina-nç-sız-lık] *is.* İnançsız olma durumu; imansızlık; itikatsızlık.

inandık, -ğı [inan-dık] *{ağız}* *is.* Nişan töreninde tarafların birbirine verdiği armağan. [DS]

inandırıcı, [ina-n-dır-ıcı] *sf.* İnandırma özelliği taşıyan; inandıran; ikna eden; mukni.

inandırıcılık, -ğı [ina-n-dır-ıcı-lık] *is.* İnandırıcı olma durumu.

inandırılma, [ina-n-dır-ıl-ma] *is.* İnandırılmak eylemi.

inandırılmak, [ina-n-dır-ıl-mak] *edil. f.* *[-ır]* İnanması sağlanmak.

inandırma, [ina-n-dır-ma] *is.* İnanmasını sağlamak işi.

inandırmak, [ina-n-dır-mak] *gçl. f.* *[-ır]* Bir şeyin doğruluğunu kabul ettirmek; inanmasını sağlamak.

inangan, [*eT.* *ınā-mak > īna-n-ġan اینانغان] *{eAT}* *sf.* Çok çabuk inanan; kolay kanan; pek inanıcı.

inanılır, [ina-n-ıl-ır] *sf.* İnanmaya engel bir durumu bulunmayan; inandırıcı. ⊡ **İnanılır gibi değil.** *İnanmayı engelleyici pek çok özellikleri bulunan.*

inanılırlık, -ğı [ina-n-ıl-ır-lık] *is.* İnanılır olan şeyin niteliği; inandırıcı.

inanılma, [ina-n-ıl-ma] *is.* İnanılmak eylemi.

inanılmak, [ina-n-ıl-mak] *edil. f.* *[-ır]* İnanmak işi yapılmak.

inanılmaz, [ina-n-ıl-maz] *sf.* **1.** İnanılması çok güç veya imkânsız olan. **2.** Çok az rastlanır ve olağanüstü.

inanırlık, -ğı [ina-n-ır-lık] *is.* **1.** İnanç sahibi kimsenin niteliği. **2.** İnanma eğilimi

inanış, [ina-n-ış] *is.* **1.** İnanma eylemi; inanç; inanma. **2.** İnanma biçimi; inanç tarzı. **3.** İnanılan şey.

inanlı, [ina-n-lı] *sf.* İnanılması gereken şeye bütün varlığıyla inanmış olan kimse; imanlı; iman sahibi; inançlı; mümin; mutekit.

inanma, [ina-n-ma] *is.* İnanmak işi ve durumu.

inanmak, [*eT.* *ınā-mak> ina-n-mak اناغق] *gçsz. f. [-ır]* **1.** Bir şeyi doğru olarak kabul etmek; doğruluğunu benimsemek. **2.** Birini doğru sözlü olarak bilmek; sözüne güvenmek; itimat etmek. **3.** Bir şeyin var olduğunu kabul etmek. **4.** Bağlanacak, güvenecek ve sevecek en yüce varlık olarak kabul etmek, öyle bilmek; iman etmek. **5.** Aldanmak; kanmak. ☞ **inanmak gerek,** *{eAT} İnanmalıdır; inanmak gerekir.*

inanmazlanmak, [inan-maz-la-n-mak اناغمزلانمق] *{eAT} dönşl. f. [-ur]* İnanmaz görünmek; inanmamış durumu almak.

inanmazlık, -ğı [ina-n-maz-lık] *is.* İnanmaz olma durumu.

inansız, [ina-n-sız] *sf.* İnanı olmayan; inanmayan; imansız.

inansızlık, -ğı [ina-n-sız-lık] *is.* İnansız olma durumu; inançsızlık; imansızlık.

inar, [Far. enār] *{ağız} is.* Nar. [DS]

inare, [Ar. nūr > ināre انارة] *(ina:re) {OsT} is.* Işıklandırma; ışık verme; aydınlatma; nurlandırma.

inas[1], [Ar. ünsā > inās اناث] *(ina:s) {OsT} is.* Dişiler; kızlar ve kadınlar.

inas[2], [Ar. üns > inās ايناس] *(ina:s) {OsT} is.* **1.** Alıştırma. **2.** Alıştırılma. **3.** Görme; bilme.

i'nat, [Ar. iʿnāt اعنات] *(i-na:t) {OsT} is.* **1.** Önceden kırılmış ve kaynamış kemiği tekrar kırmak. **2.** Üzüntüye, sıkıntıya uğratma. **3.** Üzüntüye, sıkıntıya uğratılma. **4.** *ed.* Mukayyet kafiye ve secî sanatı.

inat, -dı [Ar. ʿinād عناد] *(ina:t) {OsT} is.* **1.** Bir konuda diretme; sözünden vazgeçmeme; ayak direme; ısrar etme. **2.** Birine karşı çıkarak aksi düşünce belirtme. **3.** *{ağız}* Bostan dolaplarında suyun düşüş yönüne karşı çakılan kazıklara destek olarak konulan ağaç. [DS] **4.** *sf.* İnatçı. ☞ (işi) **inada bindirmek,** *Karşılıklı olarak inatlaşmaya vardırmak.*|| **inadı inat,** *Sözünden hiçbir şekilde dönmez; çok inatçı; dediği dedik.*|| **inadı tutmak,** *Direnme, inatlaşma isteği uyanmak.*|| **inat etmek,** *Israrla bir şeyin üzerinde durmak; ayak diremek; diretmek.*|| **inat tuğlası,** *Eskiden ateş tuğlasına verilen isim.*

inatçı, [inat-çı] *sf.* İnat etmeyi huy edinmiş olan; ayak direyen; direnen; direngen; ayak direyici.

inatçılık, -ğı [inat-çı-lık] *is.* İnatçı olma durumu; direngenlik; ayak direyicilik.

inatlaşma, [inat-la-ş-ma] *is.* **1.** İnat etme. **2.** Karşılıklı olarak birbirine inat etme eylemi.

inatlaşmak, [inat-la-ş-mak] *işteş. [-ır]* **1.** Karşılıklı olarak birbirine inat etmek; ayak direşmek. **2.** *dönşl. f.* İnat etmek; ayak diremek; direngen davranmak.

inatlık, [inat-lık] *is.* İnat olma durumu; inatçılık. ☞ **inatlık etmek,** *İnatçı davranmak; inatçılık etmek.*

inayat, [Ar. ʿināyāt عنايات] *(ina:ya:t) {OsT} is.* İnayetler; yardımlar; iyilikler; ihsanlar.

inayet, [Ar. ʿināyet عنايت] *(ina:yet) {OsT} is.* **1.** Dikkat; gayret; özenme. **2.** Yardım; iyilik; lütuf; ihsan; kayra; atıfet. **3.** Bir şeyi veya kimseyi dikkate alma; iltifat ve itibar etme; gözetme; kayırma. **4.** *din.* İnsanları selamete erdirmek için Allah'ın onlara yapmış olduğu doğa üstü bağış ve yardım. ☞ **İnayet buyur.** *İkram ve teklif edilen veya istenen bir şeye "lütfedin" anlamında kullanılır.*|| **inayet etmek,** *1. Yardım ve iyilik etmek; lütfetmek; kayırmak. 2. İltifat ve itibar etmek; dikkate almak.*|| **inayet eylemek,** *{OsT} 1. Yardım ve iyilik etmek; lütfetmek; kayırmak. 2. İltifat ve itibar etmek; dikkate almak.*|| **ināyet-i kerāmet-penāhî,** *{OsT} 1. Çok yardımsever. 2. Çok cömert olan Allah'ın yaptığı iyilik ve yardım.*|| **ināyet-i Rabbāniye,** *{OsT} Allah'ın yardımı; Tanrı kayrası.*|| **İnayet ola.** *Bir dilenciyi veya isteyiciyi baştan savmak için "Allah versin." anlamında kullanılan söz.*|| **inayette bulunmak,** *Yardımda bulunmak; iyilik etmek; kayırmak; dikkate almak; itibar ve iltifat etmek.*

inayeten, [Ar. ʿināyeten عنايةً] *(ina:ye'ten) {OsT} zf.* 1. Yardım, iyilik ve lütuf yoluyla. 2. Yardım ve iyilik olarak. 3. İyilik olsun diye.

inayetkâr, [Ar. ināyet + Far. -kār عنايتكار] *(ina:yet-kâ:r) {OsT} sf.* Yardım ve iyilik eden; lütfeden; ihsanda bulunan.

inayetkârane, [Ar. ināyet + Far. -kārāne عنايتكارانه] *(ina:yetkâ:ra:ne) {OsT} zf.* Yardım ve iyilikte bulunana yakışacak yolda.

inba, -a'i [Ar. nebā' > inbā' انباء] *(inba:) {OsT} is.* Haber verme, haber ulaştırma; bildirme.

inbal, [Yun. emvole => embel / imbal] *{ağız} is.* → embel. [DS]

inbar, [Far. īnbār اينبار] *(i:nba:r) {OsT} zf.* **1.** Bu zamanda; dolayısıyla; nedeniyle. **2.** Sonuncu; son zamanlarda; geçenlerde.

inbat[1], [Ar. nebāt > inbāt انبات] *(inba:t) {OsT} is.* Bir bitkinin büyümesini sağlama.

inbat[2], [Far. nīm *(yarım)* + bād *(rüzgâr)*[ML] امبات => imbat] *{ağız} is.* → imbat. [DS]

inbati, [Ar. inbātī / inbātiyye انباتيه / انباتى] *(inba:ti:)*

{OsT} *sf.* **1.** Bitki büyütmekle ilgili. **2.** Bitki ile ilgili.

inbias, [Ar. baʿaṣ > inbiʿāṣ انبعاث] *{OsT} is.* **1.** Gönderilme. **2.** İleri gelme; meydana çıkma. **3.** Dirilme; ortaya çıkma.

inbihar, [Ar. inbihār انبهار] *(inbiha:r) {OsT} is.* Yorgunluktan dolayı nefesi kesilip çok soluma.

inbik, [Ar. inbīḳ انبيق] *(inbi:k) {OsT} is.* İmbik; damıtma kabı.

inbisas, [Ar. inbişāş انبثاث] *(inbisa:s) {OsT} is.* Yayılıp dağılma.

inbisat, [Ar. inbisāṭ انبساط] *(inbisa:t) {OsT} is.* **1.** Yayılma; açılıp genişleme. **2.** İçi açılma; ferahlık. **3.** *fiz.* Genleşme. ⊡ **inbisāt-ı derūn,** *{OsT} İçi açılma; ferahlama.*|| **inbisāt-ı kalb,** *{OsT} Gönlü ferahlama; içi açılma.*|| **inbisāt-ı tūlānî,** *{OsT} fiz. Uzama.*

inca, -a'i [Ar. necāt > incāʾ انجاء] *(inca:) {OsT} is.* Kurtarma; kurtarılma; esenliğe kavuşturma.

incağlem, [ince + Ar. ʿalem] *{ağız} is.* Kenarları çepeçevre çiçek motifleri ile süslü yazma. [DS]

incah, [Ar. incāḥ انجاح] *(inca:h) {OsT} is.* **1.** İşi bitirme; tamamlama. **2.** İsteğini elde etme; amacına ulaşma; muradına erme.

incak, -ğı [an-mak > an-acak / ıncak / incak] *{ağız} is.* Andaç armağan. [DS]

incana, [? incana] *{ağız} is.* **1.** Toprak mangal. **2.** Büyük toprak leğen. [DS]

incas, [Ar. necs > incās انجاس] *(inca:s) {OsT} is.* **1.** Pisleme. **2.** Pislenme.

incaz[1], [Ar. incāz انجاز] *(inca:z) {OsT} is.* **1.** Önceden verilmiş bir sözü yerine getirme; bir işi tamamlama. **2.** Birinin isteğini yerine getirme. ⊡ **incaz etmek,** *Yerine getirmek.*|| **incāz-ı va'd,** *{OsT} Vaadini yerine getirme.*|| **incāz-ı va'd etmek,** *{OsT} Verilmiş bir sözü yerine getirmek.*

incaz[2], [? incaz] *{ağız} is.* **1.** Kabuğu soyulmuş erik kurusu. **2.** Türbe eriği. [DS]

-ince, [-ınca / -ince /-unca / -ünce / -y-ınca / -y-ince / -y-unca / -y-ünce] *{eAT} yap. e.* → -ınca.

ince, [*eT.* yinçge > ince] *sf.* **1.** Kalınlığı benzerlerine göre daha az olan. **2.** Taneleri çok küçük olan. **3.** Genişliği az olan; dar. **4.** (Sıvılar için) akışkanlığı fazla olan; koyu ve yoğun olmayan. **5.** En küçük ayrıntılarına kadar özenle yapılan. **6.** *mecaz.* Görevini büyük bir titizlikle yapan; ince ayrıntılara kadar inebilen. **7.** *mecaz.* Duygu, kavrayış, düşünce, zevk vb. bakımından titiz davranan, ayrıntılara önem veren; saygı ve sevgi uyandıran; zarif. **8.** *dbl.* (Ünlü için) ağzı boşluğunun ön bölümünde oluşan. **9.** (Ses için) tiz. **10.** Hafif; gücü az; zayıf. **11.** Duyarlılığı çok olan. **12.** Zarif ve kibar yapılı. **13.** *zf.* Ayrıntıları gözden kaçırmadan, titiz bir biçimde; dikkatle. *{OsT} (aynı)* **14.** Kalınlığı az olacak biçimde. ⊡ **ince ağrı,** *1. Yeri kesin olarak belli olan şiddetli ağrı. 2. {eAT} {OsT} {ağız} Verem.* [DS] *3. {ağız} Kalp hastalığı.* [DS]|| **ince ayrım,** *Renklerde açıklık, koyuluk derecesi; ince, küçük fark; çalar; nüans.*|| **ince ayrıntı,** *Güçlükle sezilebilen, en küçük ayrıntı.*|| **ince bağırsak,** *anat. Mide ile kalın bağırsak arasında yer alan, besinlerin sindirilmesi görevini yapan organ.*|| **ince bel,** *{ağız} Kasaplık sığırlarda böbrek yatağı kısmı; bonfile.* [DS]|| **ince belliler,** *zool. Karın kısmı ince bir sapla göğüse bağlanan zar kanatlılar alt takımı, (Apocrita).*|| **ince cevherli,** *Yapısı, huyu ve özü zarif ve ince olan.*|| **ince dalan,** *İnce ve uzun boylu. {ağız} (aynı)* [DS]|| **ince dalaz,** *{ağız} İnceye yakın.* [DS]|| **ince damar,** *Kalınlığı az olan maden damarı.*|| **inceden inceden,** *Çok hafif bir sesle; zor algılanır ölçüde; duyulur duyulmaz.*|| **inceden inceye,** *1. En küçük ayrıntılarına kadar inerek; önem vererek; titizlikle; titizce. 2. Belli belirsiz, hafif bir sesle; tiz olmayan bir sesle.*|| **ince deprem,** *İnsanlar tarafından hissedilemeyen ancak hassas kayıt araçları ile tespit edilebilen deprem; hafif deprem.*|| **ince dert,** *{ağız}* → ince ağrı. [DS]|| **ince donanma,** *Hafif gemilerden meydana gelmiş donanma.*|| **ince elek,** *{ağız} Un elemekte kullanılan çok ince delikleri olan elek.* [DS]|| **ince eleyip sık dokumak,** *Bir işi, en ince ayrıntılarına kadar büyük bir dikkatle yapmak; titiz iş görmek; çok iyi araştırmak.*|| **ince fark,** *müz. Seste, yoruma anlam katmak için şiddetten yumuşaklığa kadar çeşitli dereceler uygulamak suretiyle elde edilen ayrıntı.*|| **ince gök,** *{ağız} İlkbaharda olan soğuk.* [DS]|| **ince guşluk,** *{ağız}* → ince kuşluk. [DS]|| **ince gül yağı,** *Suyu buharlaştırılarak elde edilen gül yağı.*|| **ince hastalık,** *{ağız} Halk arasında akciğer veremine verilen ad. {eAT} (aynı)* [DS]|| **ince illeti,** *{ağız}* → ince ağrı. [DS]|| **ince ince,** *Hafif ve belli belirsiz; pek belli etmeden; hafif hafif.*|| **ince iş,** *1. Binaların kaba işleri bittikten sonra yerinde yapılan sıva, badana, sağlık gereçleri vb. işler. 2. (Tablo vb. sanat eserleri için) teknik olarak büyük bir titizlik ve büyük ustalık isteyen çalışma. 3. İpliği kumaşın bir tel altından bir tel üstünden yürütülerek yapılan işleme; nakış.*|| **ince kanat,** *{ağız} Kelebek.* [DS]|| **ince karakol,** *Eskiden keşif için ileri ve yanlara çıkarılan az sayıda fakat becerikli askerden oluşmuş birliğe verilen isim.*|| **ince kesim,** *(Kişi için) kemikleri ince, uzun boylu ve zayıf.*|| **ince kuşluk,** *{ağız} Sabah ile kuşluk vakti arası.* [DS]|| **ince saz,** *müz. Türk müziğinde keman, ney, tambur, kemençe, kanun, ut, ve def gibi çalgılardan meydana gelmiş musiki topluluğu.*|| **ince ses,** *müz. Titreşim sayısı çok az olan ses; tiz ses.*|| **ince sinek,** *{ağız} Tatarcık.* [DS]|| **incesini ipe, kalınını**

çöpe dizmek, *Bir işin en küçük ayrıntılarına kadar inerek her şeyi gerektiği yere gerektiği gibi yerleştirmek; iyisini kötüsünü ayırmak; didik didik etmek; dikkatle iş yapmak.*|| **ince tutkal,** *Sıvılarla akıcılığı arttırılmış sıvı tutkal.*|| **ince ünlü,** *dbl. Dilin ileriye sürülmesi ile ön damakta oluşan ünlü (/e/, /i/, /ö/, /ü/).*|| **ince yağ,** *Yağlamada veya yakıt olarak kullanılan akışkanlığı fazla olan mineral yağ.*|| **ince yapılı,** *(Kişi için) nazik; narin; zayıf.*|| **ince yemek,** *Çorba, et, pilav ve zerdeden oluşan asıl düğün yemeğine büyük bir uğraşı ve ustalık gerektiren çeşitli hamur işleri ve tatlılar eklenmek suretiyle verilen yemek.*|| **ince zar,** *anat. Beyin ve omurilik gibi sinir merkezlerini saran zarların en altta olanı.*|| **ince zanaat,** *argo. Geçimini genelev gibi yerlerde çalışarak sağlayan kadınların yaptığı iş.*

incecik, -ği [ince-cik] *(i'ncecik) sf.* **1.** Çok ince. **2.** Çok küçük taneli olan. **3.** Çok hafif, belli belirsiz. **4.** *zf.* Çok ince olarak; incecikten. **5.** Çok hafif, belli belirsiz olarak; incecikten.

incecikten, [ince-cik-ten] *(i'ncecikten) zf.* **1.** Çok ince olarak. **2.** Belli belirsiz olarak.

inceden, [ince-den] *sf.* **1.** İnce yapılı. **2.** *zf.* İnce olarak. ⊟ **inceden inceden,** *Çok hafif bir sesle; zor algılanır ölçüde; duyulur duyulmaz.*|| **inceden inceye,** *1. En küçük ayrıntılarına kadar inerek; önem vererek; titizlikle; titizce. 2. Belli belirsiz, hafif bir sesle; tiz olmayan bir sesle.*

incefara, [? incefara] *{ağız} zf.* İsabet ki; iyi ki. [DS]

-incek, [-ı-cak / -icek / -u-cak / -ü-cek / -ı-n-cak / -i-n-cek] *{eAT} yap. e.* → -ıcak.

incek, -ği [enücek => en-cek] *{ağız} is.* → encek. [DS]

inceleme, [ince-le-me] *is.* **1.** Bir şeyin özelliklerini ayrıntılarıyla öğrenmeye çalışma eylemi; bir konuda derinleşmek için çaba harcama; tetkik. **2.** Gözlemleme ya da anlamaya yönelik zihinsel çalışma. **3.** *gnşl.* Bir bilim veya sanat konusunu her yönüyle ayrıntılı bir biçimde ele alarak değerlendiren eser veya yazı; inceleme yoluyla ortaya konulan eser.

incelemeci, [ince-le-me-ci] *is.* İnceleme yapan kimse.

incelemek, [ince-le-mek] *gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* Bir şeyin özelliklerini ayrıntılarıyla öğrenmeye çalışmak; bir konuda derinleşmek için çaba harcamak; tetkik etmek.

incelen, [ince-l-mek > ince-l-en] *sf.* İncelme eylemine uğrayan; incelmiş olan; incelmekte olan. ⊟ **incelen sütun,** *Çapı bir ucundan diğerine doğru giderek daralan sütun.*

inceleniş, [ince-le-n-iş] *is.* İncelenmek durumu veya biçimi.

incelenme, [ince-le-n-me] *is.* İnceleme eylemi yapılmak durumu.

incelenmek, [ince-le-n-mek] *edil. f. [-ir]* **1.** Hakkında inceleme eylemi yapılmak. **2.** *dönşl. f.* İnce bir şey sahibi olmak. **3.** İnce duruma gelmek; incelmek.

inceletiş, [ince-le-t-iş] *is.* İnceletme eylemi veya biçimi.

inceletme, [ince-le-t-me] *is.* İnceleme yaptırma.

inceletmek, [ince-le-t-mek] *gçl. f. [-ir]* İnceleme yaptırmak; incelemeyi başkasına yaptırmak; birinin bir şeyi incelemesini sağlamak.

inceleyici, [ince-le-y-ici] *is.* **1.** İnceleme yapan kimse; inceleyen; müdekkik. **2.** Bir şeyin özelliklerini öğrenmek, araştırmak isteyen (bakış vb.).

inceli, [ince-li] *sf.* İncesi olan; ince durumda olanları bulunan. ⊟ **inceli kalınlı,** *Aynı türden şeylerin ince ve kalınlarını bir arada bulunduran.*

incelik, -ği [ince-lik] *is.* **1.** İnce olma durumu. **2.** Bir şeyin herkes tarafından görülmeyen, özel dikkat ve inceleme isteyen nitelikleri. **3.** Zarif ve kibar davranış; ince davranış; nezaket; zarafet. **4.** Ayrıntı. ⊟ **incelik göstermek,** *İnce ve zarif bir davranışta bulunmak.*

inceliş, [ince-l-iş] *is.* İncelme eylemi veya biçimi.

incelme, [ince-l-me] *is.* İnce duruma gelme.

incelmek, [ince-l-mek] *gçsz. f. [-ir]* **1.** İnce duruma gelmek; ince bir durum almak. **2.** Davranışlarında bir incelik ve nezaket görülmek; kibarlaşmak. **3.** (Sıvılar için) koyuluğu giderek akışkanlığı artmak.

incelti, [ince-l-ti] *is. müz.* Bir sesin incelik, tizlik, parlaklık, diklik, keskinlik bakımlarından taşıdığı nitelik.

inceltici, [ince-l-t-ici] *sf.* Boyaların koyuluğunu gidermek, akışkanlığını arttırmak için kullanılan sıvıların genel adı.

inceltiş, [ince-l-t-iş] *is.* İnceltme eylemi veya biçimi.

inceltme, [ince-l-t-me] *is.* İnce duruma getirme eylemi. ⊟ **inceltme işareti,** *dbl. Kalın ünlülerden önce gelen /g/, /k/, /l/ ünsüzlerini ince söyletmek, yabancı dillerden girmiş uzun heceleri belirtmek veya yazılışları aynı, söyleniş ve anlamları ayrı kelimeleri belirtmek için ünlüler üzerine konulan (^) işareti; düzeltme işareti; uzatma işareti; şapka.*

inceltmek, [ince-l-t-mek] *gçl. f. [-ir]* İnce duruma getirmek; incelik kazandırmak; incelmesine neden olmak.

incerek, -ği [ince-re-k انجرك] *sf.* **1.** İnce yapılı; inceden. **2.** *{eAT} {OsT}* İncecik; narin; zayıfça. **3.** *(ince:rek) {ağız}* Az ince; incemsi. [DS] **4.** *{ağız}* Narin; nazik. [DS]

incez, [? incez] *{ağız} is.* Bir buçuk metrelik şerit metre. [DS]

-inci, [-ncı / -nci / -inci / -ıncı / -uncu / -üncü] *yap. e.* → -ncı.

inci, [Çin. çen-çu *(gerçek inci)* > *eT.* yinçü > inci] *is.* **1.** İstiridye gibi kavkılı deniz hayvanlarının içinde

oluşan küçük, sedef renginde tane. **2.** *mecaz.* Beceriksizlik yüzünden veya yanlışlığı, saçmalığı sebebiyle tebessüme yol açan söz veya cümle. ☞ **inci balığı,** *zool. 1. Pullarından yalancı inci yapılan sazan cinsi küçük kemikli balık, (Alburnus) {ağız} (aynı).* [DS] *2. Sıcak ve ılık denizlerde yaşayan, inci balığıgillerden, ince uzun kuyruklu pulsuz derili kemikli bir balık, (Fierasfer acus).*|| **inci balığıgiller,** *Sıcak ve ılık denizlerin sığ kıyılarında yaşayan bir kemikli balık familyası, (Carapidae).*|| **inci çiçeği,** *bot. Zambakgillerden temren biçimindeki yaprakların arasındaki ince bir sap üzerinde çan biçiminde beyaz çiçekler açan, sürüngen kök saplı, çok yıllık otsu bir süs bitkisi; müge, (Convallaria maialis).*|| **inci dibi,** *{ağız} Sedef.* [DS]|| **inci gibi,** *1. (Dişler için) küçük, düzgün ve beyaz. 2. (Yazı için) küçük, düzgün ve okunaklı.*|| (ağzından) **inciler** (inci) **saçmak,** *Birbirinden güzel sözler söylemek.*|| **inci tanesi,** *Sevimli ve küçük çocuk.*|| **inci taşı,** *Feldspatlardan, suyu az, küçük inciler hâlinde katılaşan yanardağ kaynaklı bir cam; perlit.*

incibar[1], [Ar. cebr > incibār انجبار] *(inciba:r) {OsT} is.* Kırılmış bir kemiğin bağlanıp kaynaması.

incibar[2], [? incibar] *{ağız} is.* Bir çeşit çıbancık. [DS]

incicik, -ği [inci-cik] *{ağız} is.* Kırk günlük çocukların vücutlarında görülen küçük sivilceler. [DS]

incidinilmek, [*eT.* inç *(rahat)* > inç-it-mek / ınc-ıt-mak > incid-in-il-mek اينجدينلمك] *{OsT} edil. f. [-ür]* İncitilmek.

incik[1], **-ği** [*eT.* incī- mek > inci-k] *sf.* **1.** (Vücut ve organlar için) incinmiş olan. **2.** *is.* Ağrı; sızı; ıstırap; *{ağız} (aynı).* [DS] **3.** *{ağız}* İncinen yer. [DS] **4.** *{ağız}* Seksek veya kaydırak adı verilen bir çocuk oyunu. [DS]

incik[2], **-ği** [*eT.* in *(yokuş aşağı)* > in-cük / in-cik] *is. anat.* **1.** Diz kapağından topuğa kadar olan kısım. *{eAT} {OsT} (aynı)* **2.** Bacağın topuğa yakın olan kısmı. *{eAT} {OsT} (aynı)* **3.** At ve sığırlarda ön bacaklarda diz ile bukağılık, arka bacaklarda iç dizle bukağılık arasında kalan kısım. ☞ **incik boncuk,** *1. Ufak tefek, değersiz eşya. 2. {ağız} Derme çatma çocuk oyuncağı.* [DS]|| **incik kapağı,** *{ağız} Diz kapağı.* [DS]|| **incik kemiği,** *1. Diz kapağından topuğa kadar uzanan kemik. 2. {ağız} Dirsek kemiği.* [DS]|| **incik kurdu,** *{ağız} Sırtlan.* [DS]

incik[3], [im-cik / şim-cik] *{ağız} zf.* Şimdi. [DS]

incik[4], **-ği** [incik] *{ağız} is.* Dümeni kayığa tutturan demir. [DS]

inciklü, [inci-mek > inci-k-lü انجكلو] *{eAT} sf.* İncinmiş; gücenmiş.

İncil, [Yun. euaggelion *(müjdecı)* / Arami. engīl > Ar. İncīl انجيل] *(inci:l) is.* **1.** Hz. İsa'ya indirilen kutsal kitap. **2.** Hz. İsa'ya atfedilen yasa ve öğretilerle hayatını kapsayan kitaplardan her biri.

incila, -a'i [Ar. cilā' > incilā' انجلاء] *(incilâ:) {OsT} is.* **1.** Parlaklık; ışık. **2.** Paralama; aydınlanma; ışıma. **3.** Görünme; tecelli etme; belirme. ☞ **incilā-yı seher,** *{OsT} Sabah vakti tan yerinin ağarması; şafak atması; havanın ışıması.*

incilab, [Ar. celb > incilāb انجلاب] *(incilâ:b) {OsT} is.* **1.** Çağrılı olarak götürülme. **2.** Sürülüp götürülme.

İncilci, [incil-ci] *is.* **1.** Yeni Ahit'te yer alan dört İncil'den her birinin yazarı. **2.** İlk Kilise'de İncil vaizi. **3.** Protestan kiliselerinde laik vaiz. **4.** "Genç Kiliseler"de birkaç cemaate birden hizmet eden yardımcı papaz.

incilemek[1], [inci-le-mek] *gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* Bir elbise veya kumaş üzerine belirli düzen ve biçime göre inci dikmek.

incilemek[2], [ince-le-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* → incelemek. [DS]

İncilî, [Ar. incīlī / incīliyye انجيليه / انجيلى] *(inci:li:) {OsT} sf.* İncil'e ait olan; İncil'le ilgili.

incili[1], [inci-li] *sf.* Üzerinde inci bulunan; inci ile işlenmiş, süslenmiş olan. ☞ **incili fes,** *{ağız} Kenarlarına altın dizilmiş kadın fesi.* [DS]|| **incili sırgı,** *{ağız}* → incicik. [DS]

incili[2], [inci-li] *{ağız} is.* Gözde çıkan arpacık. [DS]

incimad, [Ar. cümūd > incimād انجماد] *(incima:d) {OsT} is.* Sıvı hâlden katı hâle geçme; donma; katılaşma; sertleşme. ☞ **incimād etmek,** *{OsT} Donmak; buz hâline gelmek.*|| **incimād-ı ev'iye,** *{OsT} Damar sertliği.*|| **incimād noktası,** *{OsT} Donma noktası.*

incimek[1], [inci-mek] *gçsz. f. [-r]* Kol ve bacak sinirleri gerilmek.

incimek[2], [*eT.* ıncī-mak / yunçı-mak / inç *(rahat)* > inc-ī-mek انجيمك] *{eAT} gçsz. f. [-ir]* **1.** İncinmek. **2.** Zahmet çekmek; yorulmak. **3.** Yoksullaşmak; kötüleşmek. **4.** Bozulmak. [DS]

incinik, -ği [inci-n-mek > inci-n-ik] *sf.* **1.** İncinmiş olan. **2.** *{ağız} is.* İncinen yer. [DS]

incinişmek, [inci-n-iş-mek انجنشمك] *{OsT} işteş. f. [-ür]* Birbirini incitmek; birbirinden incinmek.

incinme, [inci-n-me] *is.* Bedensel ya da ruhsal acı içinde bulunma durumu.

incinmek, [inci-n-mek] *dönşl. f. [-ir]* **1.** (Vücudun herhangi bir yeri veya bir organ için) çarpma, sıkışma, burkulma, ters bir hareket gibi etkenlerle ağrı ve acı verir duruma gelmek. **2.** *mecaz.* Birinin kötü bir davranış veya sözü yüzünden üzüntü duymak; gücenmek; kırılmak.

incir, [Far. encīr *(oyuk, delik)* انجير] *is. bot.* **1.** Dutgillerden, geniş yapraklı, asıl yurdu Akdeniz kıyıları olan 8-10 m. boyunda bir meyve ağacı, *(Ficus carica).* **2.** Bu bitkinin taze ve kuru olarak yenilen

tatlı ve çok çekirdekli meyvesi. **3.** *argo.* Dişilik organı. ⮺ **incir çekirdeğini doldurmamak,** *Çok az veya önemsiz olmak.*|| **incir kurdu,** *{ağız} Ortaya çıktığı zaman erkek incirin olgunlaşmış olduğunu belirten bir tür sinek; iğlek sineği.* [DS]|| **incir kuşu,** *zool. Kuyruk sallayangillerden, ince uzun gövdeli, ince gagalı, oldukça uzun kuyruklu, 15 cm. boylarında, esmer tüylü, açık alanlarda yaşayan ötücü kuşların genel adı; sarı asma; {OsT} (aynı), (Anthus pratentis).*|| **incir üzüm olduran,** *{ağız} Ağustos böceği.* [DS]

incirar, [Ar. cerr *(çekme)* > incirār انجرار] *(incira:r) {OsT} is.* **1.** Bir şeyin ardı sıra sürüklenme; çekilme. **2.** Sonuçlanma; sona erme. **3.** Arap dilbilgisinde harf-i cerli veya izafetli kelimelerde son harfin /i/ şeklinde okunması.⮺ **incirār-ı kelām,** *{OsT} Söz gelişi.*

incirik, -ği [incir-ik] *{ağız} sf.* Ezilmiş incir. [DS]

incirlik, -ği [incir-lik] *is.* **1.** İncir yetiştirilen yer; incir bahçesi. *{ağız} (aynı)* [DS]. **2.** İncir ağaçlarının çok bulunduğu yer. **3.** Kuru incir yemişlerinin konduğu veya saklandığı yer.

incirsi, [incir-si] *sf.* İncir olmadığı hâlde incir gibi görünen; incire benzer; inciri andıran. ⮺ **incirsi meyve,** *Yumurtalıklardan değil de çiçeklikten oluşan incire benzer yalancı meyve.*

incitici, [inc-it-ici] *sf.* (Söz veya davranış için) gönül kırıcı; dokunaklı; inciten.

incitilme, [inc-it-il-me] *is.* İncitmek eylemi yapılma; incitici söz veya davranışla karşılaşılma; gücendirilme.

incitilmek, [inc-it-il-mek] *edil. f. [-ir]* İncitmek işi yapılmak; incitici söz veya davranışla karşılaşılmak; kırılmasına neden olunmak; gücendirilmek.

incitiş, [inc-it-iş] *is.* İncitmek eylemi veya biçimi.

incitme, [*eT.* inç *(rahat)* inç-it-me / ıncıtma > inc-it-me] *is.* İncitici söz veya davranışta bulunma eylemi.

incitmebeni, [inc-it-me+ben-i] *is.* Halk arasında kanser hastalığına verilen isim.

incitmek, [*eT.* inç *(rahat)* inç-i-t-mek / ınc-ī-t-mak > inc-i-t-mek انجتمك] *gçl. f. [-ir]* **1.** Birinin veya bir organın incinmesine yol açmak; incinmesine sebep olmak. **2.** *mecaz.* Söz ve davranışları ile birini kırmak; üzmek; gönül kırmak. ⮺ **incitmek etmek,** *{eAT} İncitmek.*

incizab, [Ar. cezb > incizāb انجذاب] *(inciza:b) {OsT} is.* **1.** Çekme; çekilme. **2.** *gök b.* Gök cisimlerinin birbirini çekmesi.

incizam[1], [Ar. incizām انجذام] *(inciza:m) {OsT} is.* Cüzam hastalığına yakalanmış bir kimsenin bir organının düşmesi.

incizam[2], [Ar. incizām انجزام] *(inciza:m) is.* **1.** (Kemik için) kırılma. **2.** *dbl.* Arapçada, bir kelimenin son harfinin harekesiz olarak okunması.

incizaz, [Ar. incizāz انجذاذ] *(inciza:z) {OsT} is.* Kesilme.

incu, [*eT.* yinçü > Far. incū انجو] *(incu:) {OsT} is.* İnci.

incük, [inc-ik / inc-ük انجوك] *{eAT}* → incik[2].

-inç, [-nç > -ınç / -inç / -unç / -ünç] *{eAT} yap. e.* → -ınç.

inç[1], [inç] *{eT} sf.* **1.** İçi sakin; yüreği dölek; rahat; emin; mutmain. [DLT] **2.** *is.* Rahat; huzur; sükûnet; sulh. [EUTS] [Gabain]. [ETY] ⮺ **inç kelmek,** *Yavaşçacık gelmek.* [EUTS]|| **inç kılmak,** *Sakinleştirmek.* [EUTS]|| **inç turmak,** *Müsterih olmak; rahat olmak.* [EUTS]

inç[2], [Lat. uncia *(birim)* > İng. inch] *is.* Anglosakson ülkelerinde kullanılan ve 2.54 cm'ye eşit uzunluk ölçüsü birimi.

inçe, [ıym / iyin / eyin *(izleyen; izleyerek; göre)* > inçē / ançā] *{eT} zf.* Şöyle; şu şekilde; öyle; böylece; bu suretle; buna göre. [ETY] [İKPÖy.] [EUTS] [Gabain] [Üç İtigsizler]

inçek, [inçe-k] *{eT} zf.* Böylece. [EUTS]

inçer, [? inçer] *{ağız} is.* Bıçkı. [DS]

inçge, [*yinç-gē / inçgē اينجكه / اينجكا] *{eT} {eAT} sf.* İnce. [EUTS]

inçgü, [inç / ınç > inç-gü] *{eT} is.* Huzur; sükûnet; barış. [EUTS]

inçgülüg, [inç-gü-lüg] *{eT} sf.* Sakin. [EUTS]

inçik, -ği [inçik /incik] *{ağız} is.* **1.** Tavşan parmakları. **2.** Ayak bileği. [DS]

inçikmek, [inç-ik-mek] *{eT} dönşl. f. [-ür]* Duygusu gitmek; bayılmak; büzülmek; titremek. [DLT]

inçip, [inçe > inçip] *{eT} bağ.* **1.** Ve; ama şöyle ki. [İKPÖy.] **2.** Sonra. [İKPÖy.] [Gabain] **3.** Lakin; fakat; -a rağmen; bununla birlikte; ama işte; [İKPÖy.] [EUTS] **4.** O hâlde. [Üç İtigsizler] **5.** Yani [Üç İtigsizler] **6.** Kısaca. [Üç İtigsizler] **7.** Kesinlikle. [Üç İtigsizler]

inçke, [*yinç-gē / inçgē] *{eT}* İnce; zarif. [EUTS] [Gabain]

inçkirmek, [inç *(yans.)* > inç-kir-mek] *{eT} gçsz. f. [-ür]* Hıçkırmak; hıçkıra hıçkıra ağlamak; hafif hafif ahlaya ahlaya ağlamak. [Nevâyî]

inçkü, [inç-kü] *{eT} is.* Huzur; sükûnet; barış. [EUTS] [Gabain]

inçkülüg, [inç-kü-lüg] *{eT} sf.* Sükûnetli; huzurlu; sakin. [EUTS] [Gabain]

inçlenmek, [inç-le-n-mek] *{eT} dönşl. f. [-ür]* **1.** Rahatlamak; sakinleşmek. [KB] **2.** Huzur içinde olmak. [KB]

inçlik, [inç-lik] *{eT} is.* Huzur. [KB]

inçrünmek, [inç-rü-n-mek] *{eT} dönşl. f. [-ür]* **1.** Rahatlamak; sakinleşmek. [KB] **2.** Huzur içinde olmak. [KB]

inçsiretmek, [inç-sirē-t-mek] *{eT} gçl. f. [-ür]* Tedirgin etmek rahatsız etmek; üşendirmek; taciz etmek. [EUTS] [Gabain]

inçsiz, [inç-siz] *{eT} sf.* Huzursuz; rahatsız. [EUTS]

inçü, [Çin. ying > inçü] *{eT} is.* **1.** Devlete ait topraklar. [EUTS] **2.** Köle; esir; kul. *{eAT} (aynı)* [EUTS] **3.** Mülk. [Gabain] **4.** Tebaa. [Clauson]

ind, [Ar. ʿind عند] *{OsT} is.* **1.** Yan; taraf; kat. **2.** *e.* (Arapça tamlamalarda) yanında; katında; -a göre; fikrince. **3.** *zf.* ... olunca; .... olduğu hâlde. ⊡ **ind'Allah,** *{OsT}* → indallah.|| **ind'el-ba'z,** *{OsT} Bazılarınca; kimine göre.*|| **ind'el-hāce,** *{OsT} Gerektiği zaman.*|| **ind'el-icāb,** *{OsT} Gerekince.*|| **ind'el-icāze,** *{OsT} İzin verildiği takdirde.*|| **ind'el-iktizā,** *{OsT} Gerekince; gerektiğinde.*|| **ind'el-lüzūm,** *{OsT} Gerekince; gerekirse.*|| **ind'et-tahkîk,** *{OsT} Araştırmaya göre.*|| **indinde,** *Yanında; katında; gözünde; nazarında.*

indal, [Yun. indalma] *{ağız} sf.* **1.** Hayal gibi belli belirsiz görülen. [DS] **2.** Hastalıktan yeni kalkmış.

indallah, [Ar. ʿind-Allah عندالله] *{OsT} zf.* Allah'ın katında; Allah'ın nazarında.

indab, [Ar. nedeb > indāb انداب] *(inda:p) {OsT} is.* **1.** Yaranın iyileşerek kabuk bağlaması. **2.** Yara iyileştikten sonra kalan iz.

-inde, [-ında / -inde] *{eAT} yap. e.* → -ında.

indekçi, [ün-de-mek > ünde-k-çi] *{ağız} is.* Düğün çağrıcısı. [DS]

indeks, [Lat. index *(işaret eden)* > Fr. index] *is.* **1.** *din.* Papalık makamının dindarlarca okunmasını yasakladığı kitaplar listesi. **2.** Bir kitabın içindekileri alfabetik sıra ile belirten cetvel; dizin. **3.** *istk.* İki ve daha çok olaya ait verilerin bağlantısını kabaca değerlendiren özet bilgi. **4.** Bir olgu veya gelişimin, belli bir süre izlendikten sonra elde edilen sonucunu ve değişikliklerini gösteren rakamlar.

indeksleme, [indeks-le-me] *is.* **1.** İndeks hâline getirme. **2.** *ekon.* Bir ekonomik değeri, zaman içinde meydana gelen düşüşten dolayı, oldukça sabit kalan bir başka değere göre belirlemeye dayanan yöntem.

indekslemek, [indeks-le-mek] *gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* **1.** Bir kitapta geçen özel ad, terim vb. kelimelerin hangi sayfa ve sütunda bulunduğunu liste hâlinde düzenlemek. **2.** *ekon.* İndeksleme işlemine tabi tutmak; dayandırmak.

indelemek, [irde-le-mek / inde-le-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* → irdelemek. [DS]

indem, [? indem] *{ağız} zf. "Az"* ve *"çok"* kelimelerinin başına getirilerek pekitme sağlayan zarf. [DS]

indeme, [? inde-me] *{ağız} zf.* Çok az. [DS]

indemek, [ün-dē-mek / in-dē-mek ايندامك] *{eT} {eAT} gçl. f. [-r]* Çağırmak; davet etmek. [Nevâyî]

indemine, [inde-mi-n-e] *{ağız} zf.* → indeme. [DS]

inden, [? in + de-mek > in+de-ñ] *{ağız} ünl. "Sana ne", "ne karışıyorsun?"* anlamında kullanılır. [DS]

indeterminist, [Fr. indéterministe] *sf. fel.* **1.** Bir sebebe bağlanmayan olayların da bulunduğunu savunan; belirlenmezci. **2.** İnsanın özgür iradesinin hiç bir şarta bağlı olmadığını savunan.

indeterminizm, [Fr. indéterminisme] *is. fel.* **1.** Her zaman sebep-sonuç ilişkilerinin geçerli olmadığını, bir sebebe bağlı olmayan olayların da var olduğunu öne süren, gerekircilik karşıtı felsefî görüş; belirlenmezcilik. **2.** İnsanın özgür iradesinin hiç bir kayıt ve şarta bağlı olmadığını, içinde bulunduğu şartlarla belirlenmediğini savunan görüş.

indî, [Ar. ʿind > ʿindī عندى] *(indi:) {OsT} sf.* Herkes tarafından kabul edilebilecek bir temele değil de bir kimsenin kendi görüşüne, kanısına dayanan; kendince; öznel; sübjektif.

indi, [*eT.* amtı / amdı > indi / ındı اندى] *{eAT} {OsT} {ağız} zf.* Şimdi; imdi. [DS]

indibag, [Ar. indibağ انديباغ] *(indiba:ğ) {OsT} is.* Deriyi tabaklama.

indice, [indi-ce] *{ağız} zf.* Şimdice. [DS]

indicene, [indi-ce-n-e] *{ağız} zf.* Hemencik; şimdicik. [DS]

indifa, -a'ı [Ar. defʿ > indifāʿ اندفاع] *(indifa:) {OsT} is.* **1.** Ortadan kalkma. **2.** Yer yer baş gösterme. **3.** *yer b.* Yanardağın yer yer patlayarak alev püskürmesi. **4.** *tıp.* Kızıl, kızamık gibi hastalıklarda vücutta kırmızı kabarcıklı lekeler görülmesi. ⊡ **indifa etmek,** *{OsT} (Yanardağ için) püskürmek.*|| **indifā'ı bürkānî,** *{OsT} 1. Yanardağ püskürmesi. 2. Lav.*

indifaat, -ti [Ar. indifāʿāt اندفاعات] *(indifa:a:t) {OsT} is.* **1.** Ortadan kalkmalar; yok olmalar. **2.** Yer yer baş göstermeler. **3.** *yer b.* Püskürmeler.

indifai, [Ar. indifāʿī اندفاعى] *(indifa:i:) {OsT} sf.* **1.** (Yanardağ için) püskürtme ile ilgili. **2.** *tıp.* (Hastalık için) döküntülü.

indifak, -kı [Ar. indifāk اندفاق] *(indifa:k) {OsT} is.* **1.** Atılarak dökülme. **2.** Şiddetle dökülme. ⊡ **indifāk-ı nehr,** *{OsT} Akarsuyun şiddetle dökülmesi.*

indigo, [İsp. indigo] *is.* **1.** Hintli. **2.** Hafif mora çalar mavi renkte boyar madde; çivit. **3.** Hafif mora çalar koyu mavi renk.

indigün, [önde-ki+gün] *{ağız} zf.* Ertesi gün. [DS]

indihaş, [Ar. indihāş اندهاش] *(indiha:ş) {OsT} is.* Çok korkma.

indik, -ği [? indik] *{ağız} is.* Gaga. [DS]

indikatör, [Fr. indicateur] *is.* Çalışan araç ya da makinelerin durumunu kontrole yarayan tablo; gösterge.

indimac, [Ar. indimāc اندماج] *(indima:c)* *{OsT}* *is.* **1.** Dürülüp sarılma. **2.** Birbirine geçme; kenetlenme.

indimaci, [Ar. indimācī اندماجى] *(indima:ci:)* *{OsT}* *sf.* İçkin.

indimal, -li [Ar. indimāl اندمال] *(indima:l)* *{OsT}* *is.* (Yara için) iyi olma; iyileşme.

indin, [? indin] *{eT}* *is.* Sınır; hudut. [EUTS]

indira[1], **-a'i** [Ar. indirā' اندراء] *(indira:)* *{OsT}* *is.* Yayılıp dağılma. ⊡ **indirā'-yı mā',** *{OsT} Suyun yayılıp dağılması.*

indira[2], **-a'ı** [Ar. indirā' اندراع] *(indira:)* *{OsT}* *is.* **1.** Öne geçme. **2.** Bir işe girişme. **3.** (Ay, Güneş vb. için) bulut arkasından sıyrılma. ⊡ **indirā'-yı kamer,** *{OsT} Ay'ın buluttan sıyrılması.*

indirac, [Ar. derc > indirāc اندراج] *(indira:c)* *{OsT}* *is.* **1.** İçine konma; dahil edilme. **2.** Arasına sıkıştırılma.

indiras, [Ar. indirās اندراس] *(indira:s)* *{OsT}* *is.* **1.** Kökten yıkılma. **2.** Eseri kalmayacak şekilde yok olma; adı sanı kalmama.

indirgeme, [in-dir-ge-me] *is.* **1.** Daha basit ve yalın duruma getirme. **2.** *kim.* Bir maddenin, bir indirgen etkisiyle değişikliğe uğradığı kimyasal olay; redüksiyon.

indirgemek, [in-dir-ge-mek] *gçl. f.* *[-r] [-g(i)-yor]* **1.** Azaltmak. **2.** Daha basit ve yalın hâle getirmek; irca etmek. **3.** *kim.* Bir maddenin oksijenini alarak, oksit özelliğini yok etmek; maddeyi serbest bırakmak. **4.** *mat.* Bir işlemi daha kısa yoldan yapmak için kısımlara ayırarak basit hâle getirmek.

indirgen, [in-dir-ge-n / in-dir-gen] *sf.* *kim.* (Madde için) oksit halindeki maddelerin oksijenini alarak daha düşük bir oksitleme özelliği taşıyan; indirgeme özelliği olan; indirgeyici.

indirgenebilir, [in-dir-ge-n-mek+e-bil-mek] *sf.* *kim.* Daha düşük bir oksitleme derecesine indirilebilme özelliği olan.

indirgenir, [in-dir-ge-n-ir] *sf.* (Madde için) indirgenme özelliği taşıyan.

indirgeniş, [in-dir-ge-n-iş] *is.* İndirgenmek eylemi veya biçimi.

indirgenlik, -ği [in-dir-gen-lik] *is.* *kim.* İndirgen olma durumu; indirgen maddenin özelliği.

indirgenme, [in-dir-ge-n-me] *is.* İndirgenmek eylemi; irca edilme.

indirgenmek, [in-dir-ge-n-mek] *edil. f.* *[-ir]* İndirgemek işi yapılmak; irca edilmek.

indirgenmez, [in-dir-ge-n-mez] *sf.* **1.** *kim.* (Madde için) indirgenme özelliği olmayan. **2.** Daha düşük oksitleme derecesine indirilemeyen. **3.** *mat.* (Kesir için) sadeleştirilemeyen.

indirgenmiş, [in-dir-ge-n-miş] *sf.* *mat.* **1.** Birtakım indirgemelerin sonucu. **2.** *is.* Derecesi düşürülmüş denklem.

indirgeyici, [in-dir-ge-y-ici] *sf.* **1.** İndirgemek eylemini yapan. **2.** *kim.* (Madde için) oksit hâlindeki maddelerin oksijenini alarak daha düşük bir oksitleme özelliği taşıyan; indirgeme özelliği olan; indirgen.

indirici, [in-dir-ici] *sf.* **1.** *anat.* (Kas için) bağlı bulunduğu kısımların bir parçasını aşağı indiren. **2.** Bir kattan diğer bir kata eşya indirmekte kullanılan bir tür kızak.

indirilme, [in-dir-il-me] *is.* İndirilmek eylemi.

indirilmek, [in-dir-il-mek] *edil. f.* *[-ir]* **1.** İndirmek işi yapılmak. **2.** Yukarıdan aşağı doğru inmesi sağlanmak. **3.** Bir araçtan ya da binek hayvanından aşağı alınmak. **4.** (Fiyat vb. için) azaltılmak.

indirim, [in-dir-im] *is.* Fiyatta yapılan azaltma; değer düşürümü; tenzilat; iskonto. ⊡ **indirim yapmak,** *Fiyatta değer düşürümü yapmak; tenzilat yapmak; iskonto yapmak.*

indirimli, [in-dir-im-li] *sf.* Fiyatında değer düşürümü yapılmış; tenzilatlı; iskontolu. ⊡ **indirimli satışlar,** *Yılın belli dönemlerinde, belli bir süre için ticaret ve sanayi odalarının izniyle fiyatlarda değer düşürümüne gidilerek yapılan satışlar.*

indiriş, [in-dir-iş] *is.* İndirmek eylemi veya biçimi.

indirme[1], [in-dir-me] *is.* **1.** Birinin veya bir şeyin yukarıdan aşağıya inmesini sağlama eylemi. **2.** Bir binek hayvanından ya da araçtan yere alma eylemi. **3.** Çekme; kapama. **4.** Bir şeyle dövme; vurma. **5.** Eski Türk evlerinde hırsızdan korunmak amacıyla üst kata çıkan merdivenlerin üstüne, taban seviyesinde kapatılan kapak. **6.** *mat.* Bir denklemin derecesini bir veya daha çok birim oranında azaltma. **7.** *müz.* Sesin yüksekliğini hafifçe düşürme veya bir parçayı esas tonundan biraz pese alma. **8.** *spor.* Vücut parçalarını kaldırıldıkları durumdan normal duruşlarına getirme. **9.** *{ağız}* Gelin, güveyi evine geldiğinde attan inerken damadın akrabaları tarafından geline verilen hediye. [DS] **10.** *{ağız}* Tek katlı evlere yapılan ek bölüm. [DS] ⊡ **indirme inmek,** *{ağız} Ağır yük çekmekten yük hayvanlarının ayağı şişmek.* [DS]

indirme[2], [in-dir-me] *{ağız}* *is.* Eritme; sıvı hâle getirme. [DS]

indirmek, [in-dir-mek] *gçl. f.* *[-ir]* **1.** Birinin veya bir şeyin yüksekten veya yukarıdan aşağıya inmesini sağlamak. **2.** (Binici ya da yük için) binek hayvanından ya da araçtan yere, aşağıya almak. **3.** (Perde, göz kapağı vb. için) çekmek; kapamak. **4.** Bir şeyle dövmek; hızla vurmak. **5.** (Fiyat vb. için) azaltmak. **6.** Yerini veya seviyesini biraz alçaltmak. **7.** Kırmak; kırarak yerinden dökülmesini, düşmesini sağlamak; tahrip etmek. **8.** (Kar, yağmur, sis vb. için) birdenbire bastırmak. **9.** *mat.* Bir denklemin

derecesini bir veya daha çok birim oranında azaltmak. **10.** *müz.* Sesin yüksekliğini hafifçe düşürmek veya bir parçayı esas tonundan biraz pese almak. **11.** *spor.* Vücut parçalarını kaldırıldıkları durumdan normal duruşlarına getirmek. **12.** *spor.* Güreşte, ayaktaki rakibini yere düşürmek. ⊡ **indir etmek,** *{ağız} Alçak gönüllülük etmek.* [DS]|| **indir kaldır,** *{ağız} Dedikodu.* [DS]

indirmelik, -ği [indir-me-lik] *{ağız} is.* Gelin attan inerken damadın yakınları tarafından geline verilen armağanlar. [DS]

indirtme, [in-dir-t-me] *is.* İndirmesini sağlama eylemi.

indirtmek, [in-dir-t-mek] *gçl. f. [-ir]* İndirmesini sağlamak; indirmesine neden olmak; indirmek eylemini yaptırmak.

indis, [Lat. indicium *(belirti)* > Fr. indice] *is.* **1.** Bir harf üzerine konulan işaret. **2.** *mat.* Bir harf ayırıcı özellikleri nedeniyle iki kez kullanılmak istendiğinde, harfin altına veya üst yanına konulan ayırt edici küçük işaret. **3.** *mat.* Bir kökün derecesini belirtmek için kök işaretinin kolları arasına yazılan rakam. **4.** *fiz.* Ortamlar arası geçişte, bir ışık demetinin geliş açısı sinüsünün kırılma açısı sinüsüne oranı.

indisas, [Ar. indisās اندساس] *(indisa:s) {OsT} is.* Toprağa gömme.

indislemek, [indis-le-mek] *is. bsy.* Bir programlama dilinde bir değişkene bir indis vermek.

individüalist, [Fr. individualist] *sf. fel.***1.** Kişi haklarını savunan. **2.** Bireycilikten yana olan; bireyci.

individüalizm, [Lat. in- *(değil)* + dividuus *(bölünür)* > Fr. individualisme] *is.* **1.** *sosy.* Bireyin haklarının toplumun haklarından daha önde geldiğini savunan toplumsal görüş; ferdiyetçilik, bireycilik. **2.** *fel.* Bütüne, genele değil de bireye, tek olana üstünlük tanıyan görüş. **3.** Bütün değerlerin toplumdan değil de bireyden çıktığını savunan görüş.

indiyal, -li [Ar. indiyāl اندیال] *(indiya:l) {OsT} is.* İshal olma.

indiyat, [Ar, ʿindī > ʿindiyyāt عندیات] *(indiya:t) {OsT} is.* Genelde kabul görmüş bir gerçeğe ya da temele dayanmayan, kendi görüş ve inanışına dayanan keyfî düşünceler veya sözler; kuruntular.

indiye, [Ar, ʿindī > ʿindiyye عندیه] *{OsT} is. fel.* Kendicilik.

indiyen, [Fr. indienne] *is. tekst.* **1.** Bir tür basma veya alacalı kumaş. **2.** Üzerine renkli değişik desen veya resimler yapılmış pamuklu kumaş; basma.

indiyum, [Fr. indium] *is. kim.* Atom numarası 49, atom ağırlığı 114,16, kurşundan daha yumuşak ve daha kolay ezilen, gümüş parlaklığında beyaz bir nadir element; kimyasal sembolü: İn.

indmek, [ind-mek / yind-mek / yend-mek] *{eT} f. [-ür]* Araştırmak; aramak. [İKPÖy.]

indükleç, -ci [Lat. inducere *(sevketmek, -e götürmek)* > Fr. induc/tion => indük-le-ç] *sf.* İndükleme akımı meydana getiren araç; indükleyici.

indükleme, [Lat. inducere *(sevketmek, -e götürmek)* > Fr. induc/tion => indük-le-me] *is.* **1.** İndüklemek işi; endüksiyon. **2.** *tıp.* Anestezi uygulamasında, uykuya dalma devresinin başlamasından cerrahi uygulamanın başlaması için gerekli olan derin ve kararlı anestezi dönemine kadar geçen ilk evre. **3.** *biy.* Hücre faaliyetleri için gerekli olan enzim bireşimini sağlayan uyum. **4.** *fiz.* Kapalı bir devreyi şiddeti her an değişen bir manyetik ortam içinde bulundurarak elektrik akımı oluşturma. **5.** *fel.* Tümevarım; endüksiyon. ⊡ **indükleme akımı,** *fiz. Kapalı bir devreyi, şiddeti her an değişen bir manyetik ortam içinde bulundurarak elde edilen akım.*|| **indükleme makinesi,** *İndükleme yoluyla elektrik akımı üreten araç.*

indüklemek, [Lat. inducere *(sevketmek, -e götürmek)* > Fr. induc/tion => indük-le-mek] *gçl. f. [-r] [-l(i)-yor) fiz.* Kapalı bir devreyi şiddeti her an değişen bir manyetik alan içine sokarak devrede elektrik akımı meydana getirmek.

indüklemeli, [Lat. inducere *(sevketmek, -e götürmek)* > Fr. induc/tion => indük-le-me-li] *sf.* (Araç ve düzenek için) çalışma ilkesi indükleme esasına dayanan; indükleme yoluyla işleyen.

indükleyici, [Lat. inducere *(sevketmek, -e götürmek)* > Fr. induc/tion => indük-le-y-ici] *sf.* **1.** İndükleme akımı meydana getiren araç; indükleç. **2.** *biy.* Biyolojik bir süreci başlatan, kimyasal bir tepkimeyi kolaylaştıran, yönlendiren. **3.** *tıp.* (Kimyasal madde) tek başına ya da başka bir ilaçla birlikte anesteziyi başlatabilen. **4.** (Kısırlık tedavisinde) yumurtlama salgısını harekete geçirebilen ve yumurtlama olgusunu başlatan ilaç.

indüksiyon, [Lat. inducere *(sevketmek, -e götürmek)* > Fr. induction] *is.* Çıkarsama; tümevarım.

indüktometre, [Lat. inducere *(sevketmek, -e götürmek)* > Fr. inductomètre] *is.* İndüklenmiş akımları ölçmekte kullanılan alet.

indürmek, [in-mek > in-dür-mek اندرمك] *{eT} gçl. f. [-ür]* **1.** İndirmek. **2.** *{eAT}* Rızık göndermek; kısmet vermek. **3.** *{eAT}* Alçaltmak; küçültmek.

ine[1], [ine] *is.* Buzağı.

ine[2], [inē] *(ine:) {ağız} ünl.* **1.** Şaşma bildirir; a! **2.** Öyle değil mi? [DS]

ine[3], [iğne] *(i:ne) {ağız} is.* İğne. [DS]

ineb, [Ar. ʿineb عنب] *{OsT}is.* Üzüm. ⊡ **ineb-i kelb,** *{OsT} bot. Köpek üzümü.*|| **inebü'd-düb,** *{OsT} 1. Ayı üzümü. 2. Bot. Kocayemiş.*|| **inebü'l-efrenc,** *{OsT} bot. Frenk üzümü.*|| **inebü's-sa'leb,** *{OsT} bot. Tilki üzümü.*

inebe, [Ar. ʿinebe عنبه] *{OsT} is.* **1.** Üzüm tanesi. **2.** Bektaşi üzümü, ahududu gibi taneli meyvelerin genel adı. **3.** *anat.* Üzüm salkımı gibi olan yumrulardan her biri. **4.** Göz tabakalarının her biri.

inebî, [Ar. ʿinebī عنبى] *(inebi:) {OsT} sf.* Üzüm tanesi biçiminde; üzüm gibi.

inecek, -ği [in-mek > in-ecek] *{ağız} is.* **1.** Merdiven. **2.** Seyyar merdiven. [DS]

inecik[1], **-ği** [in-ecek > inecik] *is.* Portatif merdiven.

inecik[2], **-ği** [ine-cik] *{ağız} is.* Balık yavrusu. [DS]

ineç, -ci [in-eç] *is. jeol.* Yer tabakaları kıvrımlarının ingin olan bölümü; tekne; senklinal.

inegü, [in-mek > in-egü] *{eT} is.* Vücut içerisinde, göbek karşısında kulunca benzer bir hastalık. [DLT]

inegün, [? ine + gün] *{ağız} is.* Cuma. [DS]

ineğimsağma, [Ar. ʿalāimü's-semāʾ => ineğimsağmā انكم سغما] *{eAT} {ağız} is.* Gökkuşağı. [DS]

inehan, [? eyne + Far. ḫᵛān] *{ağız} sf.* → eynehan. [DS]

inek, -ği [*eT.* ingek > inek] *is.* **1.** Büyük baş hayvanlardan sığır türünün dişisi; dişi sığır. **2.** *argo.* Cinsel duygularına gem vuramayarak her önüne gelenle ilişkiye giren kadın. **3.** *argo.* Çok çalışan öğrenci. **4.** *argo.* Eşcinsel erkek; ibne. **5.** *sf. mecaz.* Aptal; bön. ◘ **inek çekmek,** *{ağız} Kızan ineği erkeği ile çiftleştirmek.* [DS]|| **inek emceği,** *{ağız} İnek memesi.* [DS]|| **inek katırı,** *{ağız} Dudakları inek dudağına benzeyen, kısa boylu fakat çok güçlü bir katır cinsi.* [DS]|| **inek kömüşü,** *{ağız} Dişi manda.* [DS]|| **inek memesi,** *{ağız} İri taneli siyah bir tür üzüm.* [DS]|| **inek yağı,** *İnek sütünden üretilen yağ; kaymak yağı; tereyağı; sadeyağ.*

inekbiciği, [inek + bici(k)-i] *{ağız} is.* İnek memesi.

inekcil, [inek-çil] *{ağız} is.* Kuyruksallayan. [DS]

inekçi, [inek-çi] *is.* **1.** Süt ve süt ürünlerini satmak gibi ticarî amaçla inek besleyen, satan ve geçimini bu yoldan sağlayan kimse. **2.** *argo.* Aşırı ders çalışan, muhakemeden daha çok ezber öğrenmeyi tercih eden öğrenci.

inekçilik, -ği [inek-çi-lik] *is.* İnek besleme işi.

ineke, [in+eke / in +öge] *{eT} is.* Süt anne; mürebbiye; ebe. [Nevâyî]

inekhane, [inek+Far.-hāne اينكخانه] *(inekha:ne) {OsT} is.* İneklerin barındığı ve bakıldığı bina, yer.

inekleme, [inek-le-me] *is. argo.* Çok aşırı ders çalışma, ezberleme.

ineklemek, [inek-le-mek] *gçsz. f. [-r] [-l(i)-yor]* **1.** *argo.* (Öğrenci için) çok fazla ders çalışmak; ezberlemek. **2.** *{ağız}* Yılmak. [DS]

ineklik, -ği [inek-lik] *is.* **1.** İnek olma durumu. **2.** İneklerin bakılıp barındığı yer; ahır; mandıra. **3.** *mecaz.* Aptallık; bönlük. **4.** *argo.* Aşırı ders çalışma; ezberleme.

inel, [ınā-mak > inē-l] *{eT} sf.* İnanılır, güvenilir; itimat edilir. [ETY]

ineltmek, [eñe-l-t-mek] *{ağız} gçl. f. [-ir]* Erkek hayvanı iğdiş etmek. [DS]

ineme[1], [eñe-me > ine-me] *{ağız} is.* **1.** Hayaları çıkarılmış erkek hayvan. [DS] **2.** Tohum için ayrılmış ürün.

ineme[2], [ine-me ?] *{ağız} is.* Tuğla. [DS]

inemek, [eñe-mek > ine-mek اينه مك] *{ağız} gçl. f. [-r] [-n(i)-yor]* **1.** Erkek hayvanların husyelerini burmak suretiyle kısırlaştırmak; iğdiş etmek. *{eAT} (aynı)* **2.** Ürünün iyilerini tohumluk olarak ayırmak. [DS]

inemelik, -ği [eñe-me-lik > ine-me-lik] *{ağız} is.* Tohumu alınmak üzere ekilmiş soğan; tohumluk soğan. [DS]

-inen, [-ınan / -inen / -unan / -ünen] *{eAT} yap. e.* → -ınan.

inen, [in-en] *sf.* **1.** İnme işini yapan; yukarıdan aşağı doğru giden; alçalan. **2.** Eksilen.

inenik, -ği [eñe-n-ik > ine-n-ik] *sf.* → enenik.

inenler, [in-en-ler] *is.* Bir kimsenin çocukları ve onların kolları; füru.

inenmek, [ene-n-mek / ine-n-mek اينَنمك] *{eAT} edil. f. [-ür]* İğdiş edilmek; enenmek.

inenmiş, [ene-n-miş / īne-n-miş اينَنمش] *{eAT} sf.* İğdiş edilmiş; kısırlaştırılmış.

inerü, [in-gerü] *{eT} zf.* Bundan sonra; daha ileride. [EUTS]

inetmek[1], [eñe-t-mek] *{ağız} gçl. f. [-ir]* → enetmek.

inetmek[2], [inet-mek ?] *{ağız} gçsz. f. [-ir]* (Çocuk oyunlarında) oynamayı kabul etmek. [DS]

ineyh, [inek] *{ağız} is.* → inek. [DS]

inez, [*eT.* īg *(hastalık)* > eñez / iñez [EREN] / Yun. aḫnos ? اينكز] *(iñez) {eAT} sf.* **1.** Hastalıktan yeni kurtulmuş ve henüz kendini toplayamamış olan. *{ağız} (aynı)* [DS] **2.** *{ağız}* Hafif; yavaş. [DS] **3.** *{ağız}* Sıska; cılız; bakımsız. [DS] **4.** *{ağız}* Olmamış; ham. [DS] ◘ **inez inez,** *1. Halsiz; mecalsiz; inleye inleye. 2. Hafif hafif.*|| **inez yanaz,** *{ağız} (Sağlık için) şöyle böyle.* [DS]

ineze, [*eT.* īg *(hastalık)* > eñez / iñez [EREN] / Yun. aḫnos ? اينكز] *(iñez) sf.* **1.** Şaşkın. **2.** Zayıf ve güçsüz, kuvvetsiz; hastalıklı; cılız. *{eAT} {ağız} (aynı)* [DS] **3.** *{ağız}* (Ateş için) cansız yanan. [DS] **4.** *{ağız}* (Kişi için) sözü gereksiz yere uzatan. [DS] **5.** *{ağız}* (Kişi için) sözden anlamayan; anlayışsız; ağır davranan. [DS] **6.** *{ağız}* (Çocuk için) çok ağlayan; hasta. [DS] **7.** *{ağız}* Ara bozucu. [DS]

inezelemek, [ineze-le-mek] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(i)-yor]* İşten alıkoymak; oyalamak. [DS]

inezimek, [iñez-i-mek] *{ağız} gçsz. f. [-r]* Ölümcül hasta olmak. [DS]

inezmek, [ınā-mak > inez-mek] *{ağız} gçsz. f. [-ir]* Sanmak. [DS]

infad, [Ar. infād انفاد] *(infa:d) {OsT} is.* **1.** Bitirme. **2.** Bitirilme. **3.** (Kuyu için) suyu tükenme.

infak, [Ar. nafaḳa > infāḳ انفاق] *(infa:k) {OsT} is.* Nafaka vererek bir kimsenin geçimini sağlama; besleme. ⊡ **infak etmek,** *Yoksulları yedirmek içirmek, doyurmak, beslemek, korumak.*|| **infāk-ı muhtācîn,** *{OsT} Yoksulları doyurma.*

infal, -li [Ar. infāl انفال] *(infa:l) {OsT} is.* Talandan, ganimetten pay ayırma.

infar, [Ar. infār انفار] *(infa:r) {OsT} is.* **1.** Ürkütme. **2.** Ürkütülme.

infaz, [Ar. nüfūz > infāz انفاذ] *(infa:z) {OsT}* **1.** Bir kararı, bir yargı sonucunu yerine getirme. **2.** (Birine) sözünü geçirme. **3.** Öte tarafa geçirme. ⊡ **infaz etmek,** *Kararı yerine getirmek; kararı uygulamak.*|| **infāz-ı fermān,** *{OsT} Buyruğunu geçirme; emrini dinletme.*

infi'al, -li [Ar. fiʿl > infiʿāl انفعال] *(infia:l) {OsT} is.* **1.** Bir kimseye kırıcı bir söz veya davranışından dolayı kızgınlık duyma; kırılma; gücenme. **2.** Herhangi bir şeyden dolayı etkilenme; tepki gösterme; tepki ile karşılama. **3.** Ruhsal etkilenme; her türlü ruhsal değişiklik. **4.** *fel.* Dıştan gelerek bir şey üzerinde değişikliğe yol açan etken; edilgi. ⊡ **infiale kapılmak,** *Duyduğu kızgınlık ve öfkenin etkisi ile hareket etmek; içerlemek.*|| **infial göstermek,** *Tepkiyle karşılamak; öfkelenmek.*|| **infial uyandırmak,** *Kızgınlık, öfke, tepki yaratmak.*

infialat, [Ar. infiʿālāt انفعالات] *(infia:lâ:t) {OsT} is.* **1.** Kırgınlıklar; öfkeler; içerlemeler. **2.** Coşkunluklar. ⊡ **infiālāt-ı nefsāniye,** *{OsT} Nefse ait her türlü coşkunluklar.*

infialî, [Ar. infiʿālī انفعالی] *(infia:li:) {OsT} sf.* Etkili; dokunaklı; öfkeli; coşkun.

inficar, [Ar.fecr > inficār انفجار] *(infica:r) {OsT} is.* **1.** Yarılıp çıkma. **2.** Sabahleyin tan yerinin ağarması; şafak sökme; tan atma. **3.** (Su için) yerden kaynayarak çıkma. **4.** *biy.* Çatlama; civcivin yumurtadan çıkması, tohumun yarılıp açılması vb.

infiham, [Ar. fehm > infihām انفهام] *(infiha:m) {OsT} is.* Anlaşılma; kavranma.

infihani, [Ar. infiḫānī انفخانی] *(infiha:ni:) {OsT} is.* Şişman adam.

infikâk, [Ar. fekk > infikāk انفكاك] *(infikâ:k) {OsT} is.* Ayrılma; uzaklaşma; ilişiği kesme; ilişkiyi koparma. ⊡ **infikâk etmek,** *Bir yerden uzaklaşmak; kopmak; ayrılmak.*|| **infikâk ettirmek,** *Uzaklaştırmak; ayırmak.*|| **infikâk müzekkeresi,** *huk. Ayrılma eylemini bildiren yazı.*

infilak, [Ar. felāḳ > infilāḳ انفلاق] *(infilâ:k) {OsT} is.* **1.** Yarılma; açılma. **2.** Şiddetli biçimde patlama. ⊡ **infilak etmek,** *Birdenbire ve şiddetli bir biçimde ortaya çıkmak; patlamak.*

infilaklı, [infilak-lı] *sf.* (Silah vb. maddeler için) patlayıcı; patlayan.

infilal, [Ar. infilāl انفلال] *(infilâ:l) {OsT} is.* **1.** Delik açılma; delinme. **2.** Keskinliği kaybolma; körelme.

infinitezimal, -li [Fr. infinitésimal] *sf. mat.* (Matematik kolu için) sonsuz küçük nicelikleri inceleyen.

infirac, [Ar. ferc > infirāc انفراج] *(infira:c) {OsT} is.* **1.** Açılma; ferahlanma. **2.** Gönlü açılma. **3.** Kurtulma.

infirad, [Ar. ferd > infirād انفراد] *(infira:d) {OsT} is.* → infirat.

infirag, [Ar. infirāġ انفراغ] *(infira:ğ) {OsT} is.* Boşalma.

infirak, -kı [Ar. farḳ > infirāḳ انفراق] *(infira:k) {OsT} is.* **1.** Ayrılma. **2.** Farklılaşma. ⊡ **infirāk-ı turuk,** *{OsT} 1. Yolların ayrılması. 2. Görüş birliğinden ayrılma.*

infirat, -dı [Ar. ferd > infirād انفراد] *(infira:t) {OsT} is.* **1.** Topluluktan ayrı durma; tek ve yalnız bulunma. **2.** *fel.* Bir kimseyi üstün yeteneklerinden dolayı başkalarından ayrı tutma. **3.** *fiz.* Bir maddeyi etrafındaki diğer maddelerden ayırma. ⊡ **infirat etmek,** *Tek olmak.*

infiratçı, [infirat-çı] *sf.* Yalnız durmayı ve yalnız bulunmayı seven kimse; yalnızcı.

infiratçılık, -ğı [infirat-çı-lık] *is.* **1.** Yalnız durmayı ve yalnız bulunmayı sevme, isteme durumu; yalnızcılık. **2.** Bir ülkenin komşu ülkelerden ya da müttefiklerinden uzaklaşma amacını güden siyaseti.

infiraz, [Ar. infirāz انفراز] *(infira:z) {OsT} is.* Kalmama; bulunmama. ⊡ **infirāz-ı leben,** *{OsT} tıp. Doğum yapan kadının memesinde süt bulunmama.*

infisad, [Ar. fesād > infisād انفساد] *(infisa:d) {OsT} is.* Fesada uğrama; bozulma.

infisah, [Ar. fesḫ > infisāḫ انفساخ] *(infisa:h) {OsT} is.* **1.** Dağılma; bozulma. **2.** Kokuşma. **3.** Hükümsüz duruma gelme; geçerliliğini yitirme. **4.** *huk.* Bir sözleşmenin kendiliğinden geçersiz duruma gelmesi. ⊡ **infisah etmek,** *1. Yürürlükten kalkmak; bozulmak. 2. Dağılmak. 3. mecaz. Kokuşmak.*

infisah, [Ar. füsḥat *(genişlik, açıklık)*> infisāḥ انفساح] *(infisa:h) {OsT} is.* **1.** Bollaşma; genişleme. **2.** *tıp.* Bir organın görevini yapamayacak biçimde genişlemesi. ⊡ **infisāh-ı uzvî,** *{OsT} tıp. Bir organın görevini yapamayacak kadar genişlemesi.*

infisahî, [Ar. infisāhī انفساخى] *(infisa:hi:)* *{OsT}* *sf.* **1.** Yürürlükten kalkma ile ilgili. **2.** Bozulma ile ilgili. ⊡ **infisâhî şart,** *{OsT}* *huk. Bir sözleşmenin bozulmasına sebep olan durum.*

infisal, -li [Ar. faṣl > infiṣāl انفصال] *(infisa:l)* *{OsT}* *is.* **1.** Yerini bırakıp gitme; yerinden ayrılma. **2.** Bir görevden alınma; azledilme. **3.** *tasvf.* Nefsin isteklerinden ve şehvetten uzak durma hâli.

infisalat, [Ar. infiṣālāt انفصالات] *(infisa:lâ:t)* *{OsT}* *is.* **1.** Yerinden ayrılmalar. **2.** Azledilmeler.

infisam, [Ar. infiṣām انفصام] *(infisa:m)* *{OsT}* *is.* **1.** Kırılma. **2.** Kesilme; yırtılma. **3.** Üzülme; incelme.

infitah, [Ar. fetḥ > infitāḥ انفتاح] *(infita:h)* *{OsT}* *is.* **1.** (Kapalı veya tıkalı bulunan şeyler için) açılma. **2.** (Meni ve safra gibi sıvılar için) akma, boşalma. **3.** *tıp.* Bir organın kapalı yollarının açılması. ⊡ **infitāh-ı ebvāb,** *{OsT}* *Kapıların açılması.*|| **infitāh-ı ezhār,** *{OsT}* *Çiçeklerin açılması.*

infitak, -kı [Ar. fıtḳ > infitāḳ انفتاق] *(infita:k)* *{OsT}* *is.* **1.** Fıtık medana gelme; yarılma. **2.** Sökülme.

infitam, [Ar. infiṭām انفطام] *(infita:m)* *{OsT}* *is.* **1.** Yasaklanan şeyden uzaklaşma. **2.** Sütten kesilme.

infitar, [Ar. infiṭār انفطار] *(infita:r)* *{OsT}* *is.* Yarılma; açılma.

infitat, [Ar. infitāt انفتات] *(infita:t)* *{OsT}* *is.* Kırılma; parçalanma.

infizac, [Ar. infiżāc انفضاج] *(infiza:c)* *{OsT}* *is.* **1.** Buharlaşma. **2.** Sıcaklık verme. **3.** Terleme. ⊡ **infizāc-ı reevî,** *{OsT}* *Soluğu dışarı verme.*

informatik, -ği [Fr. informatique] *is.* İnsanların günlük hayatta, işte, teknik ve ekonomik alandaki haberleşmede kullandığı ve bilimin dayanağı olan bilginin elektronik makineler aracılığıyla düzenli olarak yapılan depolama veya kaynaştırma, aktarma gibi işlemlerinin tümü; bilişim; bilgi işlem.

infra-, [Lat. infra *(aşağı)* > İng. infra-] *ön ek.* Eklendiği Latince kelimelere *"alt, aşağı"* anlamları katan ön ek.

-ing, [-nğ / -ıng / -ing / -unġ / -üng / -ıñ / -iñ / -uñ / -üñ] *{eT}* *{eAT}* *çek. e.* → -ng.

ing, [ing / in / iñ *(yans.)*] *is.* İnlemeyi, bağırmayı, kaba bir şekilde çağırmayı anlatan kök. [Zülfikar] *ing-il-de-mek, ing-il-e-mek*

ingaba, [Yun. ènkhopi] *{ağız}* *is.* İniş. [DS]

ingas, [Ar. en-ḳaṣṭın] *{ağız}* *is.* Şaka için söylenen yalan. [DS]

ingasdan, [Ar. an-ḳaṣṭın] *{ağız}* *zf.* Şakacıktan; yalandan. [DS] ⊡ **ingasdan yapmak,** *{ağız}* *Bilerek, yalandan yapmak.* [DS]

inge[1], [yenge] *{ağız}* *is.* → yenge. [DS]

inge[2], [in-mek > inge] *{ağız}* *is.* İlham. [DS]

ingek, [in-ge-k [Clauson]] *(iñek)* *{eT}* *is.* **1.** İnek. [DLT] [İKPÖy.] [ETY] [EUTS] [Gabain] [KB] **2.** Dişi kaplumbağa. [DLT] ⊡ **ingek küçi,** *{eT}* *Susam tohumu.* [DLT]

ingeme[1], [in-ge-me] *is.* Su kaynağı; kaynak.

ingeme[2], [Yun. ènkhopi] *{ağız}* *zf.* İniş aşağı. [DS]

ingen[1], [in-gē-n] *{eT}* *is.* Dişi deve. [ETY]

ingen[2], [ingen] *{eT}* *sf.* Çok.

inges, [inges] *{eT}* *sf.* Garip; yabancı. ⊡ **inges kişi,** *{eT}* *Yabancı gibi sağına soluna bakınıp duran adam.* [DLT]

ingeze, [*eT.* īg *(hastalık)* > eñez / iñez [EREN] / Yun. aḫnos ? اڭيز] *(iñeze)* *{OsT}* *sf.* Zayıf; hasta; halsiz.

ingezlemek, [Yun. aḫnos => inges / ingez > ingez-le-mek] *{ağız}* *gçsz. f.* *[-r] [-l(i)-yor]* Hastalıkla sağlık arası kalıp inlemek; yarı hasta, yarı sağlam olmak. [DS]

ingımam, [Ar. inġımām انغمام] *(inğıma:m)* *{OsT}* *is.* Tasalanma; üzülme; kederlenme; gamlanma.

ingımas, [Ar. inġımās انغماس] *(inğıma:s)* *{OsT}* *is.* Suya dalma.

ingısas, [Ar. inġısās انغساس] *(inğısa:s)* *{OsT}* *is.* Suya batma.

ingıtat, [Ar. inġıṭāṭ انغطاط] *(inğıta:t)* *{OsT}* *is.* Suya dalma.

ingıva, [Ar. inġıvā انغوا] *(inğıva:)* *{OsT}* *is.* Yoldan çıkma; sapıtma; dalalete düşme.

ingi[1], [in-gi] *{ağız}* *is.* Nezle. [DS]

ingi, [iñ-i] *(iñi)* *{OsT}* *is.* İnilti.

ingiçge, [*eT.* yinçge > ingiçge] *{ağız}* *sf.* → ince. [DS]

ingil[1], [Yun. íggla => ingīl انكيل] *{ağız}* *is.* **1.** Dana, buzağı, kuzu gibi hayvanların boynuna takılan halkanın ucundaki bağ. [DS] **2.** Takke ve başlığın çene altından geçirilen bağı. **3.** *{eAT}* Koyun ve kuzunun boynuna geçirilen tasma. **4.** *{ağız}* İplik. [DS]

ingil[2], [in-mek > ingi-l] *{ağız}* *is.* Sümük. [DS]

ingil[3], [ing-il] *{ağız}* *{ağız}* *sf.* (İnsan veya hayvan için) çok zayıf. [DS]

ingil[4], [ing-il] *{ağız}* *is.* **1.** Kibir. **2.** Kuşku. [DS]

ingil[5], [iñ-il اڭل] *(iñil)* *{OsT}* *sf.* Yavaş; hafif.

ingildemek[1], [ing-il-de-mek] *{ağız}* *gçsz. f.* *[-r] [-d(ı)-yor]* İnlemek. [DS]

ingildemek[2], [in *(yans.)* > in-il-de-mek / iñ-il-de-mek اڭلدمك] *(iñildemek)* *{eAT}* *gçsz. f.* *[-r] [-d(i)-yor]* → inildemek.

ingildi, [in *(yans.)* > iñ-il-di / iñ-ül-dü اڭلدو / اڭلدى] *(iñildi)* *{eAT}* *is.* İnleme; inilti.

ingildü, [in *(yans.)* > iñ-il-di / iñ-ül-dü اڭلدو / اڭلدى] *(iñildi)* *{eAT}* *is.* → ingildi.

ingilemek, [in / ing / ini *(yans.)* > in-le-mek / ini-le-

mek / iñ-ī-le-mek ایكلمك] *(iñilemek) {eAT} {OsT} gçsz. f. [-r]* → inilemek[1].

ingileşik, -ği [ing-il-eş-ik] *{ağız} sf.* Hastalıktan yeni kalkmış olan. [DS]

ingili, [ing-il-i ?] *{ağız} is.* **1.** Dağ tepesi; doruk. **2.** Ağacın tepesi. [DS]

İngiliz, [Toscana d. inghielese > İt. inglese] *(i'ngiliz) is.* **1.** İngiltere halkından veya bu halkın soyundan olan kimse. **2.** (İsim tamlamalarında) İngiltere veya İngiliz halkına özgü olan şey. ⊡ **İngiliz anahtarı,** *Somunları gevşetme veya sıkmaya yarayan çeneleri paralel olarak açılıp kapanan bir tür kıskaç.* || **İngiliz arması,** *Bir kimseyi azarlama.*|| **İngiliz buğdayı,** *bot. Günümüzde üretimi yapılmayan 28 kromozomlu bir tür buğday, (Triticum turgidum).*|| **İngiliz çimi,** *bot. Geçici çimenlik veya çayır yapımında kullanılan, buğdaygillerden çok yıllık bir otsu bitki, (Lolium perenne).*|| **İngiliz ipi ile asılmak,** *Bir işi ustasına yaptırmak.*|| **İngiliz sicimi,** *Çok sağlam ve sık bükümlü bir ip.*|| **İngiliz siyaseti,** *Soğukkanlılıkla ve kurnazca bir işi yapma veya yaptırma; oyalama.*|| **İngiliz tuzu,** *Müshil olarak kullanılan magnezyum sülfatı.*

İngilizce, [ingiliz-ce] *(ingili'zce) is.* **1.** Hint-Avrupa dil ailesinden Cermen dilleri grubuna bağlı İngiltere, biraz değişik biçimiyle Amerika Birleşik Devletleriyle İngiliz uygarlığını benimsemiş ve sömürge durumunda bulunan diğer ülkelerde konuşulan bir dil. **2.** *sf.* Bu dile ait olan; İngilizce'ye ait.

ingilli, [ingil-li] *{ağız} sf.* **1.** İngili bulunan. **2.** *mecaz.* (Erkek için) karısının ağzına bakan; kılıbık. **3.** Dağınık. [DS]

ingin[1], [in-gin / engin] *sf.* **1.** Çevresine göre daha alçakta bulunan; çukur; alçak yer; münhat. **2.** *{ağız}* Bayağı; kalitesiz. [DS]

ingin[2], [in-gin] *{ağız} is.* **1.** *is. tıp.* Solunum ve sindirim organlarının içini örten ince zarın iltihaplanması sonucu sıvı salması; dumağı; nezle; nevazil; zükâm. **2.** İnme hasatlığı; felç. [DS]

inginli, [ingin-li] *{ağız} sf.* İngini bulunan; çukurlu. ⊡ **inginli yüğsekli,** *{ağız} 1. İnişli yokuşlu; çukurlu tümsekli. 2. İyili kötülü.* [DS]

inginlik, -ği [in-gin-lik] *is.* **1.** Daha aşağıda, alçakta olma durumu; ingin olma durumu. **2.** Güç ve kuvvetten düşme durumu; güçsüzlük; halsizlik; yaşlılık; inhitat.

ingir, [imir > iñir] *(iñir) {eT} is.* **1.** Aydınlıkla karanlığın birbirine karışması. [DLT] **2.** Tan; şafak; fecir; alaca karanlık. [EUTS] [Gabain]

inirti, [in *(yans.)* > iñ-ir-ti ایكرتی] *(iñirtı) {eAT} is.* Homurdanma; homurtu.

ingişdeme, [Far. engüştāne] *{ağız} is.* Dikiş yüksüğü. [DS]

-ingiz, [-ngız / -ñiz, / -ñuz, / -ñüz / -ınız / -iñiz / -uñuz / üñüz] *{eT} {eAT} çek. e.* → -ngız / -ñız.

inglemek, [irk *(zor, güç, kuvvet)* > irk-lē-mek / iñlēmek] *(iñlemek) {eT} f.* **1.** Burgu gibi dönerek ezmek; çiğnemek. [İKPÖy.] **2.** Eğilmek. [EUTS]

ingliç, [iñliç] *(iñliç) {eT} is.* Kebapla birlikte yenen sarımsağa benzer bir yaban otu. [DLT]

ingremek[1], [ing-re-mek / ıng-ra-mak / ing-le-mek] *{eT} gçsz. f. [-r]* Ağlamak; dertli olarak gizli gizli ağlamak; inlemek; hüzünlü hüzünlü ağlamak. [Nevâyî] [Ş. Süleyman]

ingremek[2], [in *(yans.)* > īñ-re-mek ایكرمك] *(iñremek) {OsT} gçsz. f. [-r]* Çınlamak; ses çıkarmak.

ingü[1], [in *(yans.)* > iñ-ü / iñ-i ایكو] *(iñü) {eAT} is.* İnilti.

ingü[2], [in-gü > iñü] *(iñü) {ağız} is.* Huy, karakter. [DS]

ingüldü, [in *(yans.)* > iñ-ü-l-ü / iñ-ü-l-di ایكو] *(iñüldü){eAT} is.* İnilti.

ingün, [en-gin / in-gin] *{ağız} is.* Dağ yamacı. [DS]

inha, -a'i [Ar. nehy > inhā' انهاء] *(inha:) {OsT} is.* **1.** Ulaştırma; yetiştirme. **2.** Resmî bir göreve atama ya da aylık artırımı için bir üst makama yazılan yazı; öneri. ⊡ **inha etmek,** *Atamak için öneride bulunmak.*

inhac, [Ar. inhāc انهاج] *(inha:c) {OsT} is.* **1.** Açık; ortada; meydanda. **2.** Hayvanı soluk soluğa kalacak kadar yorma. **3.** Giyeceği eskitme.

inhaf, [Ar. inhāf انحاف] *(inha:f) {OsT} is.* **1.** Zayıflatma; arıklatma; inceltme. **2.** Zayıflatılma; arıklatılma.

inhak, [Ar. inhāk انهاك] *(inha:k) {OsT} is.* Çok eziyet etme.

inhalasyon, [Fr. inhalation] *is.* Solunum yoluyla ilaç alma.

inhibas, [Ar. inḥibās انحباس] *(inhiba:s) {OsT} is.* **1.** Nefes tutulma. **2.** Vakıf adına malı tutma.

inhibat, [Ar. inhibāṭ انهباط] *(inhiba:t) {OsT} is.* **1.** Yukarıdan aşağı inme. **2.** Düşme.

inhicam, [Ar. inhicām انهجام] *(inhica:m) {OsT} is.* (Bina için) çökme; yıkılma.

inhida, -a'i [Ar. ḫud'a>inḫidā' انخداء] *(inhida:) {OsT} is.* Hileye düşme; aldatılma.

inhidab, [Ar. ḥadeb >inḥidāb انحداب] *(inhida:b) {OsT} is.* **1.** Yumrulaşma; kamburlaşma. **2.** Yumruluk.

inhidad, [Ar. ḥadde > inḥidād انحداد] *(inhida:d) {OsT} is.* **1.** Haddeden geçme; basılıp ezilme. **2.** Keskin olma; sivrilik.

inhidam, [Ar. hedm>inhidām انهدام] *(inhida:m) {OsT} is.* **1.** Yıkılma; çökme; harap ve viran olma. ⊡ **inhidam bulmak,** *Yıkılmak; çökmek.*

inhidamat, [Ar. inhidāmāt انهدامات] *(inhida:ma:t) {OsT} is.* Yıkılmalar; harap olmalar.

inhidar, [Ar. inḥidār انحدار] *(inhida:r) {OsT} is.* **1.** Yokuştan aşağı inme. **2.** *tıp.* Deride çeşitli nedenlerden oluşan şişme.

inhidar, [Ar. inḫidār انخدار] *(inhida:r) {OsT} is.* **1.** Perdelenme; örtünme. **2.** Örtülme. ⊡ **inhidār-ı nisvān,** *{OsT} Kadınların örtünmesi.*

inhidaş, [Ar. inhidāş انهداش] *(inhida:ş) {OsT} is.* (Köpek için) dalaşma; hırlaşma.

inhifaz, [Ar. inḫifāż انخفاض] *(inhifa:z) {OsT} is.* **1.** Çökkünlük. **2.** Aşağılanma; alçaklanma. ⊡ **inhifāz-ı nesîmî,** *{OsT} Hava basıncının düşüklüğü; alçak basınç.*

inhikâk, -kı [Ar. inḥikāk انحكاك] *(inhika:k) {OsT} is.* Kaşınma.

inhikak, -kı [Ar. inḥiḳāḳ انحقاق] *(inhika:k, k'lar kalın söylenir) {OsT} is.* **1.** Kör düğüm olma. **2.** *mecaz.* (İş için) sıkışıp kalma.

inhila, -a'ı [Ar. inḫilāʿ انخلاع] *(inhilâ:) {OsT} is.* Çıkarılma; defedilme.

inhilak, -ki [Ar. inhilāk انهلاك] *(inhilâ:k) {OsT} is.* Kendini tehlikeye koyma.

inhilal, -li [Ar. ḥall > inḥilāl انحلال] *(inhilâ:l) {OsT} is.* **1.** Dağılma; bozulma; parçalanma; çözülme. **2.** (İş için) görevin, yerin veya kadronun boşalması. **3.** *kim.* Ayrışma; erime; eriyik. **4.** *psikol.* Kişiliğin bozulması, çözülmesi. ⊡ **inhilāl etmek,** *1. Dağılmak; parçalanmak; erimek; bozulmak. 2. (Görev için) açılmak; boşalmak.*|| **inhilāl-i plāzmî,** *{OsT} biy. Plazma bozulması.*|| **inhilāl-i zihnî,** *{OsT} psikol. Zihin dağılımı.*|| **inhilāl-pezîr,** *{OsT} Çözülebilir; dağılabilir.*

inhimad, [Ar. inḫimād انخماد] *(inhima:d) {OsT} is.* (Ateş için) alevi geçme.

inhimak[1], **-ki** [Ar. inhimāk انهماك] *(inhima:k) {OsT} is.* Bir şeyi çok isteme; üzerine düşme; fazlaca düşkün olma; düşkünlük gösterme; kapılma. ⊡ **inhimak etmek,** *Kendini tamamıyla bir şeye vermek; bir şeye çok düşkünlük göstermek.*

inhimak[2], [Ar. inḥimāḳ انحماق] *(inhima:k, k kalın söylenir) {OsT} is.* Ahmakça görünüş; ahmak gibi görünme.

inhimal, -li [Ar. inhimāl انهمال] *(inhima:l) {OsT} is.* **1.** Ciddi olarak çalışma, uğraşma. **2.** Gözyaşı dökme. **3.** Savsaklama; ihmal etme. **4.** Süre alma; mühlet alma.

inhimam, [Ar. inhimām انهمام] *(inhima:m) {OsT} is.* Yaşlanma; ihtiyarlama; kocama.

inhimaz, [Ar. inḥimāż انحماض] *(inhima:z) {OsT} is.* Ekşilenme.

inhina, -a'i [Ar. inḥināʾ انحناء] *(inhina:) {OsT} is.* **1.** Eğilme; eğrilme. **2.** Bükülme. **3.** Alçalıp yükselme. **4.** *mat.* Eğrilik. **5.** *mecaz.* Birinin egemenliğini kabul etme; baş eğme. ⊡ **inhinā etmek,** *Birinin üstünlüğünü kabul etmek; eğilmek; baş eğmek.*|| **inhinā merkezi,** *{OsT} mat. Dairenin merkezi.*

inhinak, -kı [Ar. ḫanḳ / ḫunḳ > inḫināḳ انخناق] *(inhina:k, k kalın söylenir) {OsT} is.* **1.** Boğulma; bunalma. **2.** Soluk almada güçlük çekme.

inhiraf, [Ar. ḥaref > inḥirāf انحراف] *(inhira:f) {OsT} is.* **1.** Asıl doğrultudan başka bir tarafa yönelme; meyletme; sapma. **2.** Doğru yoldan çıkma; azma; sapıtma. **3.** Değişme; bozulma. **4.** Kırılma; gücenme. **5.** *fiz.* Sapma. **6.** *gök b.* Yükselim; açılım. ⊡ **inhiraf etmek,** *Doğru yoldan ayrılmak; dönmek; yön değiştirmek; sapmak.*

inhirafat, [Ar. inḥirāfāt انحرافات] *(inhira:fa:t) {OsT} is.* Eğrilikler; sapmalar; inhiraflar.

inhirak, [Ar. inḫirāḳ انخراق] *(inhira:k, k kalın söylenir) {OsT} is.* Yırtık oluşma; yırtılma.

inhirat, [Ar. inḫirāṭ انخراط] *(inhira:t) {OsT} is.* **1.** Zarar verme. **2.** Bilmediği bir işe girişme. **3.** İpliğe boncuk dizme. **4.** (Vücut için) incelme; zayıflama.

inhisaf, [Ar. ḫusūf *(tutulma)* > inḫisāf انخساف] *(inhisa:f) {OsT} is.* **1.** Ay tutulması. **2.** Parlaklığını kaybetmek; söner gibi olmak. **3.** İçe çökme; göçme. **4.** Batma. **5.** *mecaz.* Gözden düşme; ününü, parlaklığını kaybetme. **6.** *jeol.* Çökme; batma. ⊡ **inhisaf etmek,** *{OsT} Tutulmak; batmak.*

inhisam, [Ar. inḥisām انحسام] *(inhisa:m) {OsT} is.* Kesip bitirme. ⊡ **inhisām-ı da'vā,** *{OsT} Davanın bitirilmesi.*

inhisar, [Ar. ḥaṣr > inḥiṣār انحصار] *(inhisa:r) {OsT} is.* **1.** Bazı şeyleri üretme, satma, bazı görevleri yapma, hizmet sağlama konusunda sağlanan mutlak ayrıcalık; tekel. **2.** *mecaz.* Tek başına sahip olma; tekel. ⊡ **inhisara almak,** *Bir şeyi tekeline almak.*|| **inhisar altına almak,** *Bir şeyi yalnız kendi elinde bulundurmak; tekeline almak.*|| **inhisar etmek,** *1. Yalnız bir şey için olmak; yalnız ... üzerine olmak; yalnız ... için olmak. 2. Bir şeyle sınırlanmak; -den dışarı çıkmamak.*|| **inhisarında olmak,** *Tekeli altında bulunmak.*|| **inhisar maddeleri,** *Gümrük ve tekel idaresinin denetimi altında bulunan sigara, içki vb. maddeler.*

inhisarcı, [inhisar-cı] *sf.* Bir şeyi tek elde toplayan; tekel koyan; tekelci.

inhisarcılık, -ğı [inhisar-cı-lık] *is.* Tekelci olma durumu; bir şeyin tek elde toplanmasını isteme siyaseti; tekelcilik.

inhişaş, [Ar. inḫişāş انخشاش] *(inhişa:ş) {OsT} is.* Birbirine sürtünen şeylerin çıkardığı ses; hışırtı; şakırdama.

inhitak, -ki [Ar. inhitāk انهتاك] *(inhita:k) {OsT} is.* **1.** Yırtılma. **2.** Bekâretin bozulması.

inhitam, [Ar. ḫatm *(kırma)* > inḫitām انختام] *(inhita:m) {OsT} is.* Kırılma; ufalanma; ezilme

inhitat, [Ar. ḥaṭṭ *(aşağı indirme)* > inḥiṭāṭ انحطاط] *(inhita:t) {OsT} is.* **1.** İyi ve görkemli bir yaşayıştan sonra kötü ve güçsüz bir duruma düşme; çökme; düşme; gerileme; alçalma. **2.** Güçten düşme; yaşlanmaya başlama; inginlik. **3.** *tıp.* Vücuttaki bir şişkinliğin inmesi. ⊡ **inhitat etmek,** *Kuvvetten düşmek.*

inhiyaş, [Ar. inḫiyāş انخياش] *(inhiya:ş) {OsT} is.* Ezilip büzülme; çekinme.

inhizal, -li [Ar. inḫizāl انخزال] *(inhiza:l) {OsT} is.* **1.** (Bel için) kırılma. **2.** Beli kırılmış gibi yürüme.

inhizam[1], [Ar. hażm *(sindirme)* > inhiżām انهضام] *(inhiza:m) {OsT} is.* Hazmolunma; sindirilme. ⊡ **inhizam etmek,** *{OsT} Sindirmek.*

inhizam[2], [Ar. hezimet *(savaş yenilgisi)* > inhizām انهزام] *(inhiza:m) {OsT} is.* Hezimete uğrama; bozulma; yenilme; bozgun.

-ini, [-ı-n-ı / -ini] *{eAT} çek e.* → -ını.

ini[1], [ini] *(i'ni:) {ağız} ünl.* Heyecan ve şaşma bildirir. [DS]

ini[2], [iñ *(yans.)* > iñ-i / iñ-ü اڭي] *(iñi) {eAT} {OsT} is.* İnilti. ⊡ **ini etmek,** *{eAT} İnlemek.*

ini[3], [inī اينى] *(ini:) is.* **1.** *{eT} {eAT}* Küçük erkek kardeş. [DLT] [EUTS] [Gabain] [İKPÖy.] [ETY] [Nevâyî] **2.** *{eT}* Kocanın küçük erkek kardeşi; kayın birader. *{ağız} (aynı)* [DS] [DLT] **3.** Babanın küçük erkek kardeşi; amca. **4.** *{ağız}* Küçük kız kardeş; kocanın küçük kız kardeşi; görümce. [DS]

ini[4], [ini] *{ağız} is.* Aşağısama; onur kırma. [DS]

ini[5], [añı > ini] *{ağız} ünl.* İşte. [DS]

inici, [in-ici] *sf. müz.* Genel gidişi tizden pese doğru olan. ⊡ **inici gam,** *müz. En inceden en kalına giden gam sesleri.*|| **inici makam,** *müz. Tiz duraktan ya da dolaylarından seyre başlayan makam.*

iniç, -ci [in-mek > in-iç] *{ağız} is.* Zayıf sığırların sırtında meydana gelen şişlik; zona. [DS]

in'idal, -li [Ar. ʿudūl > inʿidāl انعدال] *(in-ida:l) {OsT} is.* Yoldan çıkma; sapma; dalalete düşme.

in'idam, [Ar. ʿadem *(yokluk)* > inʿidām انعدام] *(in-ida:m) {OsT} is.* Ortadan kalkma; yok olma.

inidmek, [ind-mek / yind-mek / yend-mek > in-(i)d-mek] *{eT} gçl. f. [-ür]* Bulmak istemek; aramak; özlemek. [İKPÖy.]

inigün, [inī-gün] *(ini:gü:n) {eT} is.* Küçük erkek kardeşler

inik, -ği [in-ik] *sf.* İnmiş; indirilmiş. ⊡ **inik deniz,** *coğ. Gel git olayında deniz sularının çekilme anında denizin durumu.*|| **inik su,** *1. Bir akarsuyun debisinin en az olduğu durum. 2. Bir derenin en sığ kısmı.*

in'ikad, [Ar. ʿaḳd *(bağ)* > inʿiḳād انعقاد] *(in-ika:d) {OsT} is.* **1.** Bağlanma. **2.** Bir konuyu görüşmek üzere ilgililerin bir araya gelerek toplanması; birleşim; toplanma; toplantı; kurulma. **3.** Anlaşma; kararlaştırma. **4.** *huk.* Sözleşme; akit. ⊡ **inikād etmek,** *{OsT} 1. Toplanmak; birleşmek. 2. Kararlaştırmak.*

inikâs, [Ar. ʿaks > inʿikās انعكاس] *(in-ikâ:s) {OsT} is.* **1.** Bir engele çarpıp geri gelme; tersine dönme. **2.** *fiz.* (Işık ve ısı için) yansıma; yansı. **3.** *fiz.* (Ses için) yankılanma; yankı. **4.** (Piyasa için) etki veya tepki. ⊡ **inikâs etmek,** *{OsT} 1. (Isı ve ışık için) yansımak. 2. (Ses için) yankılanmak. 3. (Piyasa için) etki veya tepki doğurmak.*|| **in'ikâs-ı sadâ,** *{OsT} fiz. Sesin yankılanması.*|| **in'ikâs-ı ziyā,** *{OsT} fiz. Işığın yansıması.*

inikâsat, [Ar. inʿikāsāt انعكاسات] *(in-ikâ:sa:t) {OsT} is.* Yansımalar; yankılanmalar.

inikmek, [in-ik-mek] *{ağız} gçsz. f. [-ir]* (Kabarmış şey için) inmek; sönmek. [DS]

inil, [in *(yans.)* > in-il اڭل] *is.* İnlemeyi, bağırmayı, kaba bir şekilde çağırmayı anlatan yansımalı gövde. ⊡ **inil inil,** *{eAT} İnleye inleye; inim inim.*

inildeme, [in *(yans.)* > in-il-de-me] *is.* **1.** Acı, üzüntü ve sıkıntı belirten kesik sesler çıkarma eylemi; inleme. **2.** Çınlama; yankılanma; yankı.

inildemek, [in *(yans.)* > in-il-de-mek / iñ-il-de-mek اڭلدمك] *gçsz. f. [-r] [-d(i)-yor]* **1.** Acı, üzüntü ve sıkıntı belirten kesik sesler çıkarmak; inlemek. *{eAT} (aynı)* **2.** Çınlamak; yankılanmak.

inildeşme, [in *(yans.)* > in-il-de-ş-me] *is.* İnildeşmek eylemi.

inildeşmek, [in *(yans.)* > in-il-de-ş-mek] *işteş. f. [-ir]* Birlikte inlemek.

inildetme, [in *(yans.)* > in-il-de-t-me] *is.* **1.** Birinin acı, üzüntü ve sıkıntı belirten sesler çıkarmasını sağlama; inletme. **2.** Çınlamasını, yankılanmasını sağlama; çınlatma.

inildetmek, [in *(yans.)* > in-il-de-t-mek] *is.* **1.** Acı, üzüntü ve sıkıntı belirten sesler çıkarmasını sağlamak; inildemesine neden olmak; inletmek. **2.** Çınlamasını, yankılanmasını sağlamak; çınlatmak.

inildeyiş, [in *(yans.)* > in-il-de-y-iş] *is.* İnildemek eylemi veya biçimi.

inileme, [in / ing / ini *(yans.)* > in-le-me / ini-le-me] *is.* **1.** Acı, üzüntü ve sıkıntı belirten kesik sesler

çıkarma eylemi; inleme. **2.** Gür, uğultulu ve yankılı ses çıkarma eylemi; çınlama.

inilemek[1], [in / ing / ini *(yans.)* > in-le-mek / ini-le-mek / iñ-ī-le-mek ﺍﯕﻠﻪﻣﻚ] *gçsz. f. [-r]* **1.** Acı, üzüntü ve sıkıntı belirten kesik sesler çıkarmak; inlemek. *{eAT} (aynı)* **2.** Gür, uğultulu ve yankılı ses çıkarmak; çınlamak; yankılanmak.

inilemek[2], [iri-le-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* (Hayvan için) yem yerken samanın irisini ayırmak. [DS]

inilgü, [inilgū] *(inilgü:) {eT} is.* Küçük erkek kardeşler. [ETY]

inili, [inī-li] *{eT} sf.* Küçük kardeşli. [ETY]

inilme, [in-il-me] *is.* İnme eyleminin yapılma durumu.

-inilmek, [-ın-ıl-mak / -inilmek] *{eAT} yap. e.* → -ınılmak.

inilmek, [in-il-mek] *edil. f. [-ir]* İnme işi yapılmak.

inilti, [in *(yans.)* > in-il-ti] *is.* **1.** İnlerken çıkarılan kesik sesler; inleme sesi. **2.** İnlemeyi andıran ses.

iniltili, [in *(yans.)* > in-il-ti-li] *sf.* İniltisi olan; inleme sesi çıkaran; inleyen.

inim [in *(yans.)* > in-im] *is.* **1.** İnleme sesi. **2.** İnleme biçimi veya durumu. ⊡ **inim inim,** *Sürekli inleyerek.*|| **inim inim inlemek,** *1. Sürekli olarak inlemek. 2. Çok sıkıntıda olmak. 3. Yoksulluk ya da zulüm altında acı çekerek yaşamak.*|| **inim inim inletmek,** *Bir topluluğu ya da bir kimseyi büyük sıkıntılara sokmak; zulmetmek.*

inip, -bi [in-mek > in-ip ?] *{ağız} is.* **1.** İniş. **2.** Çocuk oyunlarında "ilk". [DS]

in'ira, [Ar. inʿirā ﺍﻧﻌﺮﺍ] *(in-ira:) {OsT} is.* Diş etlerinin çekilerek diş kökünün ortaya çıkması.

inirik, [ön+er-lik ?] *{ağız} is.* Sahur yemeği. [DS]

inirti, [in-ir-ti] *{OsT} is.* Homurtu; homurdanma.

in'isab, [Ar. inʿiṣāb ﺍﻧﻌﺼﺎﺏ] *(in-isa:b) {OsT} is.* Katılık; inatçılık.

in'isam, [Ar. inʿiṣām ﺍﻧﻌﺼﺎﻡ] *(in-isa:m) {OsT} is.* Koruma; muhafaza etme.

in'isar, [Ar. inʿiṣār ﺍﻧﻌﺼﺎﺭ] *(in-isa:r) {OsT} is.* Sıkılma.

inisiyal, [Fr. initiale] *is. matb.* Bölüm ya da paragraf başında yer alan harf; baş harf.

inisiyatif, [Lat. initiare *(başlama)* > Fr. initiative] *is.* **1.** Bir şeyi ilk olarak ve başkalarından önce yapma veya ortaya atma eylemi; öncecilik; öncülük. **2.** Bazı şeyleri yapmak veya öne sürmek hakkı. **3.** Bir kişinin gerekli kararları başkalarının görüşüne başvurmadan kendiliğinden, anında alma ve sorumluluğu üstlenme konusunda sahip olduğu özel nitelik; girişimcilik. ⊡ **inisiyatifi ele almak,** *Herhangi bir konuda karar alma, yürütme gibi eylem üstünlüğünü sağlamak.*|| **inisiyatifini kullanmak,** *Gerek duyulan kararları ilgililere danışmadan, kendiliğinden, beklemeden alıp uygulamak.*

iniş, [in-iş] *is.* **1.** İnme eylemi veya biçimi. *{eT} (aynı)* [KB] **2.** Yeryüzünde yukarıdan aşağı doğru gittikçe alçalan eğimli yer. **3.** *mecaz.* Gerileyiş; çöküş. **4.** *spor.* Araçlı jimnastikte hızlanma veya atlama ile araçtan hızla ayrılarak inme şekli. **5.** *spor.* Kayak sporunda Alp disiplinine bağlı bir yarışma türü. **6.** *zf.* Tepeden veya yamaçtan aşağı doğru. *{eT} (aynı)* [KB] ⊡ **iniş aşağı,** *İniş durumunda aşağı doğru.*|| **iniş çıkış,** *1. Hem iniş hem de çıkış olma durumu; engebeli durum. 2. Azalıp çoğalma durumu.*|| **iniş durumu,** *dbl.* İnme ya da uzaklaşma bildiren ad durumu.|| **iniş takımı,** *Harekete geçme veya inişte uçağı yürüten tekerleklerin tümü.*|| **iniş yokuş,** *Hem iniş hem de yokuşun bir arada bulunma durumu.*

inişli, [in-iş-li] *sf.* (Yer için) inişi bulunan. ⊡ **inişli çıkışlı,** *1. Hem inişi hem de çıkışı bulunan; engebeli; düz olmayan. 2. Azalıp çoğalmalı; artıp eksilen; bir düzeye devam etmeyen.*|| **inişli yokuşlu,** *(Yol için) hem inişi hem de yokuşu bulunan.*

in'itaf, [Ar. ʿatf > inʿiṭāf ﺍﻧﻌﻄﺎﻑ] *(in-ita:f) {OsT} is.* **1.** Bir tarafa meyletme; dönme; yönelme. **2.** Bükülme; iki kat olma; eğilme. **3.** *fiz.* Kırılma. **4.** *fiz.* Yankılanma; aksetme. **5.** *tıp.* Bir organda meydana gelen dönme; burkulma; inhina. ⊡ **in'iṭāf-ı naẓār,** *{OsT} Bakışların bir yere çevrilmesi; bakma.*|| **in'iṭāf-ı kalb,** *{OsT} Gönülden birine yakınlık duyma.*|| **in'iṭāf-ı sedā,** *{OsT} Yankılanma.*|| **in'iṭāf-ı zihn,** *Zihnin tek bir şeye, bir konuya çevrilmesi.*|| **in'iṭāf-ı ziyā,** *{OsT} Işığın bir yere çarparak ya da yoğunluğu farklı ortamlardan geçerken yön değiştirmesi; yansıma veya kırılma.*

iniygün, [inī-gūn] *(iniygü:n) is.* Erkek kardeşler topluluğu. [ETY]

iniyıgün, [inī-gūn] *(iniyıgü:n) {eT}* → iniygün.

-iniz, [-ınız / -iniz / -unuz / -ünüz] *çek. e.* → -ınız.

in'izal, -li [Ar. ʿazl > ʿuzlet > inʿizāl ﺍﻧﻌﺰﺍﻝ] *(in-iza:l) {OsT} is.* Kendi isteğiyle bir kenara çekilme; dünyadan el etek çekme.

inize, [Yun. aḫnos => eñeze / iñeze ﺍﯕﯿﺰﻩ] *(iñize) {eAT} {ağız} sf.* → eneze. [DS]

İnka, [Peru yerl. d. inka] *(i'nka) is.* **1.** Güneşin oğlu. **2.** Peru'da 15. yy.dan önce hüküm sürmüş bulunan Keçüa hükümdarlarına verilen ad.

inka[1], **-a'i** [Ar. nāḳi' *(temiz, pak)* > inḳā' ﺍﻧﻘﺎﺀ] *(inka:) {OsT} is.* Temiz bir duruma getirme; temizleme; paklama. ⊡ **inkā'-yı kalb,** *{OsT} Kalp temizliği.*

inka[2], **-a'ı** [Ar. inḳāʿ ﺍﻧﻘﺎﻉ] *(inka:) {OsT} is.* Suda ıslanma.

inka[3], [? inka] *{ağız} is.* Sıvıları boşaltmakta kullanılan huni. [DS]

inkâh, [Ar. nikāḥ > inkāḥ انكاح] *(inkâ:h) {OsT} is.* **1.** Nikâh etme. **2.** Nikâh edilme.

inkâr, [Ar. nekr > inkār انكار] *(inkâ:r) {OsT} is.* **1.** Bir kimsenin yaptığı bir işi, söylediği bir sözü veya tanık olduğu bir olayı söylememesi, saklaması ya da tam aksini söylemesi; yadsıma. **2.** Bir şeyin varlığını kabul etmeme. **3.** *din.* Allah'ı ve dinî esasları kabul etmeme; reddetme; tanımamama. **4.** *huk.* Sanığın kendisine yüklenilen eylemi kabul etmemesi. ⊡ **inkârdan gelmek,** → inkâr etmek.|| **inkâr etmek,** *Yaptığı bir işi yapmadığını, söylediği bir sözü söylemediğini, tanık olduğu bir şeyi görmediğini, bilmediğini bilinçli olarak söylemek, saklamak; reddetmek.*|| **inkâr etmemek,** *Bir şeyden yararlandığı belli olmak.*|| **inkâr hezeyanı,** *psikol. Karşısındaki insanın maddî varlığını ve dünya gerçeklerini tanıyıp kabul etmeme şeklindeki hezeyan veya sapıtma.*|| **inkâr-ı ulûhiyet,** *{OsT} Allah'ın varlığını kabul etmeyen, yalnızca doğaya bağlanan dünya görüşü.*

inkâri, [Ar. inkārī انكارى] *(inkâ:ri:) {OsT} sf.* **1.** İnkâr ile ilgili olan. **2.** İnkâr edilmiş; reddedilmiş; kabul edilmemiş. **3.** Olumsuz.

inkas, [Ar. naḳṣ > inḳāṣ انقاص] *(inka:s) {OsT} is.* **1.** Azaltma; eksiltme. **2.** Eksiltilme; azaltılma.

inkaz[1], [Ar. inḳāż انقاض] *(inka:z) {OsT} is.* **1.** (Küçük hayvan ya da nesne için) ses çıkarma. **2.** Atları yürütmek ya da teşvik için çıkarılan ses. **3.** Sakız çiğnerken çıkan ses. **4.** Eklem çıtırdısı.

inkaz[2], [Ar. inḳāẕ انقاذ] *(inka:z) {OsT} is.* Kurtarma; kurtarılma.

inkaya, [in+kaya] *{ağız} is.* Mağara; dağ oyuğu. [DS]

inkaza, [eñ / ilk + Ar. ḳaża / T. kez-e ?] *{ağız} zf.* Önce; evvel. [DS]

inkek, [in-ge-k] *{eT} is.* İnek. [EUTS]

inkevvela, [eñ / ilk + Ar. evvelā] *(inkevvelâ:) {ağız} zf.* En önce; ilk önce; en evvel. [DS]

inkıbaz, [Ar. ḳabż > inḳıbāż انقباض] *{OsT} is.* **1.** Toplanma; büzülme. **2.** *tıp.* Kabızlık; peklik. **3.** *mecaz.* Sıkıntı; keder.

inkıbazi, [Ar. inḳıbāżī انقباضى] *(inkıba:zi:) {OsT} sf.* Toplanma, büzülme, kabızlıkla ilgili.

inkıbazlık, -ğı [inkıbaz-lık] *is.* Kabız olma durumu.

inkıhal, -li [Ar. ḳuhl > inḳıhāl انقهال] *(inkıhâ:l) {OsT} is.* Zayıf ve güçsüz düşme; kuruma; cılızlaşma; mecalsiz kalma.

inkıham, [Ar. inḳıham انقهام] *(inkıha:m) {OsT} is.* Bir işe, düşünmeksizin girişme.

inkıla, -a'ı [Ar. ḳalʿ > inḳılāʿ انقلاع] *(ınkılâ:) {OsT} is.* (Ağaç için) kökünden sökülme; koparılma.

inkılab, [Ar. ḳalb > inḳılāb انقلاب] *(inkılâ:b) {OsT} is.* → inkılap. ⊡ **inkılāb-ı sayfî,** *{OsT} Güneş'in 22 Haziranda Yengeç Burcuna girmesi durumu.*|| **inkılāb-ı sayfiye,** *{OsT} Yılın en uzun günü.*|| **inkılāb-ı şitevî,** *{OsT} Güneş'in 21 Aralık günü Oğlak burcuna girmesi durumu.*|| **inkılāb-ı şitevîye,** *{OsT} Yılın en kısa günü.*

inkılabat, [Ar. inḳılābāt انقلابات] *(inkılâ:ba:t) {OsT} is.* İnkılaplar; değişmeler; dönüşmeler.

inkılabeyn, [Ar. inḳılābeyn انقلابين] *{OsT} is.* **1.** İki değişim. **2.** *gök b.* Dünya yörüngesinin Güneş'e en uzak olduğu noktaları birleştiren ve Güneş'in merkezinden geçtiği varsayılan eksenin iki ucu.

inkılap, -bı [Ar. ḳalb > inḳılāb انقلاب] *(inkılâ:p) {OsT} is.* **1.** Kısa sürede meydana gelen ani değişiklik. **2.** *sosy.* Bir toplumda ekonomik, toplumsal, kültürel alanda kısa sürede meydana getirilen ani değişiklik; kökten değişim; devrim *(şu anda devrim kelimesi ihtilal karşılığı olarak kullanılmaktadır).* **3.** *gnşl.* Bir durumdan başka bir duruma geçiş; değişme; dönüşüm. **4.** *gök b.* Güneş'in dünyadan en uzak olduğu zaman; gündönümü. ⊡ **inkılap etmek,** *Bir durumdan başka bir duruma dönüşmek.*

inkılapçı, [inkılap-çı] *(inkılâpçı) sf.* Toplumda ani ve büyük değişimler meydana gelmesinden yana olan ya da böyle bir değişimi yapan; kökten değişimci; devrimci *(şu anda devrimci kelimesi ihtilalci anlamına kullanılmaktadır).*

inkılapçılık, -ğı [inkılap-çı-lık] *(inkılâpçılık) is.* Toplumda köklü değişiklik isteyen kişinin tutumu; kökten değişimcilik; devrimcilik *(şu anda devrimcilik kelimesi ihtilalcilik anlamına kullanılmaktadır).*

inkıraz, [Ar. ḳarż *(kesme)* > inḳırāż انقراض] *(inkıra:z) {OsT} is.* **1.** Bir soy veya topluluğun bireylerinden hiçbiri kalmayacak şekilde tükenme; son bulma; sona erme; yok olma; mahvolma; batma. **2.** Dinme; durma. **3.** İz bırakmadan görünmez olma; kaybolma. ⊡ **inkıraz bulmak,** *1. Bitmek; tükenmek. 2. Bir aile ya da soydan kimse kalmamak. 3. Dinmek; gerisi gelmemek.*

inkısam, [Ar. ḳısm > inḳısām انقسام] *(inkısa:m) {OsT} is.* **1.** Bölünme; parçalanma; taksim edilme; kısımlara ayrılma. **2.** Parçalanma; dağılma. ⊡ **inkısam etmek,** *Bölünmek.*|| **inkısama uğramak,** *Bölünmek; parçalanmak.*|| **inkısama uğratmak,** *Bölmek; parçalamak.*

inkışa, -a'i [Ar. inḳışā' انقشاء] *(inkışa:) {OsT} is.* (Hava için) ayaza çekme.

inkışar, [Ar. inḳışār انقشار] *(inkışa:r) {OsT} is.* **1.** Derisi soyulma. **2.** Kabuğu soyulma.

inkıta, -a'i [Ar. ḳaṭʿ > inḳıṭāʿ انقطاع] *(inkıta:) {OsT}*

is. **1.** Kesilme; devam etmeme; sürmeme; duraklama. **2.** Bitme; tükenme. **3.** Herkesten ayrılıp bir kimseye bağlanmama. **4.** *spor.* Maçlarda çeşitli sebeplerle karşılaşmanın durması, ara verilmesi. ⊡ **inkıtā'a uğramak,** *{OsT} Kesilmek.*|| **inkıtā'a uğratmak,** *{OsT} Kesmek; sona erdirmek; ortadan kalkmasına sebep olmak.*|| **inkitā'-yı ziyā,** *{OsT} fiz. Işığın yön değiştirmesi veya kırılması.*

inkıyad, [Ar. ḳayd > ḳıyādet > inḳıyād انقياد] *(inkıya:d) {OsT} is.* **1.** Boyun eğme; teslim olma. **2.** Yumuşak başlı olma; uysallık. ⊡ **inkıyad etmek,** *{OsT} 1. Boyun eğmek. 2. Birine bağlı olmak; tabi olmak.*

inkıyaden, [Ar. inkıyāden انقياداً] *(inkıya:den) {OsT} zf.* Kendini birine teslim ederek; boyun eğerek; tabi olarak.

inkıza, -a'ı [Ar. ḳażā' >inḳıżā' انقضاء] *(inkıza:) {OsT} is.* Zamanı dolma; bitme; sona erme. ⊡ **inkızā'-yı müddet,** *{OsT} Sürenin bitmesi; zamanın dolması.*

inkızaf, [Ar. inḳıẕāf انقذاف] *(inkıza:f) {OsT} is.* Atılma; kovulma; uzaklaştırılma.

inkızaz, [Ar. inḳıżāż انقضاض] *(inkıza:z) {OsT} is.* **1.** Çatlama; kağşama. **2.** (Kuş için) havadan yere doğru süzülüp inme.

inkiba, [ilk / eñ + kabak *(ön)*] *(inkiba:) {ağız} zf.* İlk önce; en evvel. [DS]

inkibab, [Ar. inkibāb انكباب] *(inkiba:b) {OsT} is.* Yüz üstü düşme; yere kapanma.

inkidam, [Ar. inkidām انكدام] *(inkida:m) {OsT} is.* Vücudun bir tarafı kızarma; berelenme.

inkidar, [Ar. inkidār انكدار] *(inkida:r) {OsT} is.* **1.** Hızlı yürüme. **2.** Düşme; dökülme. **3.** Saçılma.

inkil, [? inkil] *{ağız} is.* Bulut. [DS]

inkilal, -li [Ar. inkilāl انكلال] *(inkilâ:l) {OsT} is.* **1.** Yavaşça gülme. **2.** (Araç için) kesmez hâle gelme; körelme.

inkilis, [Ar. inkilīs انكليس] *(inkili:s) {OsT} is. zool.* Yılan balığı.

inkimaş, [Ar. inkimāş انكماش] *(inkima:ş) {OsT} is. tıp.* Peklik veren maddelerin bir asitle birlikte sindirim sisteminde oluşturduğu etki.

inkisaf, [Ar. küsūf > inkisāf انكساف] *(inkisa:f) {OsT} is.* **1.** Güneş tutulması. **2.** *gnşl.* Parlaklığı gitme; sönme.

inkisar, [Ar. kesr *(kırma)* > inkisār انكسار] *(inkisa:r) {OsT} is.* **1.** Bir şeyin bir dış etkene dayanamayarak kırılması. **2.** *mecaz.* Hatırı kırılma; gücenme; kırılma; darılma. **3.** Beddua etme. **4.** *fiz.* Kırılma. ⊡ **inkisar etmek,** *Beddua etmek; lanetlemek.*|| **inkisār-ı hayāl,** *{OsT} Beklediğini ve umduğunu bulamamanın verdiği üzüntü; hayal kırıklığı.*|| **inkisār-ı ziyā,** *{OsT} fiz. Işığın kırılması.*

inkişaf, [Ar. keşf > inkişāf انكشاف] *(inkişa:f) {OsT} is.* **1.** Bir şeyin eski durumuna göre ilerlemesi; gelişme; ilerleme. **2.** Açığa çıkma; belirme. **3.** Bilinmeyen bir şeyin ortaya çıkarılması; keşfolunma. **4.** *mat.* Açınım. **5.** *tasvf.* Manevi bir hâlin veya sırrın görünmesi. ⊡ **inkişaf etmek,** *Gelişmek; ilerlemek.*

inkişafat, [Ar. inkişāfāt انكشافات] *(inkişa:fa:t) {OsT} is.* İnkişaflar; gelişmeler; ilerlemeler.

inkitam, [Ar. inkitām انكتام] *(inkita:m) {OsT} is.* Saklı tutulma; gizlenme.

inleme, [in / ini / ing *(yans.)* > ini-le-me / in-le-me] *is.* **1.** Acı, üzüntü ve sıkıntı belirten kesik sesler çıkarma; inileme. **2.** Gür, uğultulu ve yankılı ses çıkarma; çınlama.

inlemek, [in / ing / ini *(yans.)* > *eT.* iñ-le-mek > in-le-mek / ini-le-mek] *is.* **1.** Acı, üzüntü ve sıkıntı belirten kesik sesler çıkarmak; ıstırabını bu tür sesler çıkararak dışarı vurmak, inilemek. **2.** (Yer için) gür, uğultulu ve yankılı seslerle dolmak; çınlamak; yankılanmak.

inletme, [in / ing / ini *(yans.)* > in-le-t-me] *is.* İnlemesine yol açma eylemi.

inletmek, [in / ing / ini *(yans.)* > in-le-t-mek] *gçl. f. [-ir]* **1.** İnlemesine yol açmak; inlemesine sebep olmak. **2.** *mecaz.* Ağır eziyet çektirmek; büyük sıkıntılara sokmak. **3.** Bir yeri gür, uğultulu ve yankılı sesle doldurmak; çınlatmak.

inleyiş, [in-le-y-iş] *is.* İnleme eylemi veya biçimi.

inli, [iğ-li > in-li] *{ağız} sf.* Hasta. [DS]

inlik, -ği [in-lik] *{ağız} is.* **1.** Mağaraların bulunduğu yer. **2.** Dağ çukurlarında karların toplandığı yer. **3.** Issız yer. [DS] ⊡ **inlik cinlik,** *{ağız} Issız ve sessiz yer.* [DS]

inma, -a'i [Ar. nemā' > inmā' انماء] *(inma:) {OsT} is.* **1.** Artırma; nemalandırma. **2.** Artırılma; nemalanma.

inme, [in-me] *is.* **1.** İnmek eylemi. **2.** Gel git olayları sırasında deniz suyunun kıyıdan uzaklaşması; alçalması. **3.** *tıp.* Sinirlerin ölmesi sonucu vücudun bir yerindeki duyuların kaybolması; felç; nüzul. **4.** *{ağız}* Diş nezlesi. [DS] ⊡ **inme bal,** *{ağız} Petekten kendiliğinden sızan bal.* [DS]|| **inme inmek,** *tıp. Vücudun bir yerine felç gelmek.*

inmek, [in-mek] *gçsz. f. [-er]* **1.** Yukarıdaki bir yerden daha aşağıdaki başka bir yere doğru gelmek. *{eT} (aynı)* [EUTS] [DLT] [KB] [ETY] [Tekin] **2.** Binilmiş hâlde iken bir araçtan çıkmak veya binek hayvanından yere ayak basmak. **3.** (Dağ vb.nden) aşağı kesime gelmek. **4.** Bulunulan yerden daha büyük ve önemli bir yerleşim merkezine gitmek. **5.** Bulunulan yerden daha güneyde bulunulan bir yere

gitmek. **6.** Geceyi geçirmek üzere bir yerde konaklamak; misafir olmak. *{eAT} (aynı)* **7.** (Atmosfer olayları için) kuzeyden güneye doğru gelmek. **8.** (Akarsu, arazi vb. için) bir coğrafî yerden başka bir coğrafî yere doğru uzanmak; uzamak; ulaşmak. **9.** (Hava taşıtları için) yere konmak. **10.** (Şiş ve kabarık nesneler için) kabarıklığı gitmek, eski hâline dönmek. **11.** (Fiyat, sayı vb. için) azalmak; düşmek. **12.** (Karanlık, sis vb. için) ortamı kaplamak; basmak. **13.** (Güneş, gün için) batmak; akşam olmak. **14.** (Duvar, bina vb. için) yıkılmak; çökmek. **15.** *tıp.* Felç gelmek. **16.** *müz.* İnce sesten kalın sese geçmek. **17.** *argo.* Vurmak.

inmeli, [in-me-li] *sf.* Bir tarafında felç bulunan; felçli; mefluç.

innağ, [? innağ] *{ağız} is.* Boğaz ağrısı. [DS]

innah, [? innaḫ] *{ağız} is.* Bebeklerde, bıngıldağın çökmesi ile meydana gelen meme emmeme hastalığı. [DS]

innaha, [? inn + aha] *{ağız} zf.* İşte. [DS]

innak[1]**, -ğı** [ina-k > innak] *{ağız} sf.* Sözüne güvenilir kimse; inak; mutemet. [DS]

innak[2]**, -ğı** [? innak] *{ağız} zf.* Çok az. [DS]

innallahe maassabirîn, [Ar. innallāhe maʿaṣṣābirīn ان الله مع الصابرين] *(innalla:he maassa:biri:n) {OsT} ünl. cüml.* Sabırsız davranıldığı ya da sabredemeyecek kadar sıkıntı içinde bulunulduğu zaman Allah'tan sabır dilemek için söylenilen *"Allah sabredenlerle beraberdir."* anlamındaki ayet.

innas, [? innas] *{ağız} is.* **1.** İçinde üzüm çiğnenilen tekne. **2.** Tahıl vb. şeyler koymaya yarayan kerpiç ambar. [DS]

inne, [iğne] *{ağız} is.* İğne. [DS]

inneci, [iğne-ci] *{ağız} is.* Aşı yapan; iğneci. [DS]

innelemek, [iğne-le-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* Dokunaklı söz söylemek. [DS]

innelik, -ği [iğne-lik] *{ağız}* **1.** İğne kabı; iğnelik. **2.** Çatallı iğne. **3.** Uzun karınlı ve ince kanatlı bir tür sinek. **4.** Turnagagası. [DS]

innem, [inne-m ?] *{ağız} zf.* **1.** Sayılamayacak kadar çok. **2.** Büsbütün. [DS]

inneme, [in-le-me] *{ağız} is.* Acı ile sızlanmak; inlemek. [DS]

innemek, [in-le-mek / ün-le-mek] *{ağız} gçsz. f. [-r]* Bağırmak. [DS]

inni[1]**,** [Ar. ʿinn > ʿinnī عنى] *(inni:) {OsT} sf. fel.* Deneme ile elde edilen; olaylardan gözlemle çıkarılan; sonsal.

inni[2]**,** [en-li] *{ağız} sf.* Enli; geniş. [DS]

innik, -ği [in-lik] *{ağız}* **1.** Mağara bulunan yer; inlik. **2.** Hayvanların korunduğu yer. **3.** Evin, kışın oturulan sıcak köşesi. [DS]

inniyet, [Ar. ʿinnī>ʿinniyyet عنيت] *{OsT} is. fel.* Sonsal önermenin özelliği; sonsallık.

inniz, [Yun. aḫnos => eñeze / iñeze] *{ağız} sf.* → eneze. [DS]

inorganik, -ği [Fr. inorganique] *(i'norganik) sf.* **1.** Cansız olan. **2.** *kim.* Organik olmayan; anorganik. **3.** *tıp.* (Hastalık veya rahatsızlık için) organlardaki bozukluktan doğmayan. **4.** *is. biy.* Hücrelerin cansız kısımları. ☞ **inorganik kimya,** *kim. Canlıların dışında yer kabuğunda bulunan bütün elementleri inceleyen kimya dalı.*

input, [İng. input] *is.* Girdi.

ins, [Ar. ins عنس] *{OsT} is.* İnsan.

insa, -a'i [Ar. nesy > insaʾ انساء] *{OsT} is.* **1.** Unutturma. **2.** Unutturulma. **3.** Veresiye satma. ☞ **insā'-yi māzî,** *{OsT} Geçmişi unutturma.*

insaf[1]**,** [Ar. insāf انساف] *(insa:f) {OsT} is.* Yaprak yaprak olma; lime lime olma; dağılma.

insaf[2]**,** [Ar. naṣf *(hakkı teslim etme)* > inṣāf انصاف] *(insa:f) {OsT} is.* **1.** Merhamet, vicdan ve mantığa dayanan adalet; kişide, adalet duygusu ile mantığın yönlendirdiği vicdan; adil ve ılımlı tutum; merhametli davranış; acıma. **2.** *ünl. "Düşün, acı, makul ol, mantıklı ol!"* anlamında kullanılır. ☞ **insafa gelmek,** *1. Acımasız ve katı tutumunu bırakarak adaletli davranır olmak. 2. Gerçeği görerek direnmeyi bırakmak.*|| **insaf etmek,** *Acıma duygusu içinde karşısındakinin hakkını vermek; adaletli davranmak.*|| **insafına kalmak,** *Bir şeyin yapılması veya yerine getirilmesi birinin isteğine ve doğruluk anlayışına bırakılmış olmak.*|| **İnsafın kurusun!** *Birinin davranışının yanlış ve insafsız olduğunu belirtmek için kullanılır.*|| **insāf-kâr,** *{OsT} Haksızlık etmeyen; insaflı.*|| **insāf-kârāne,** *{OsT} Haksızlık etmeyen kişiye yakışır biçimde.*

insaflı, [insaf-lı] *sf.* İnsafı olan; insaflı davranan; vicdanlı ve adaletli davranan; merhamet eden; hakkını vererek davranan.

insaflılık, -ğı [insaf-lı-lık] *is.* İnsaflı olma durumu.

insafsız, [insaf-sız] *sf.* Acıması, insafı olmayan; merhametsiz; acımasız; vicdansız; gaddar; zalim; imansız.

insafsızca, [insaf-sız-ca] *(insafsı'zca) zf.* İnsafsız bir biçimde; adalet ve acıma duygusu bulunmayana yakışır biçimde; acımasızca; gaddarca.

insafsızlık, -ğı [insaf-sız-lık] *is.* **1.** Adalet, vicdan ve merhametten yoksun davranış. **2.** İnsafsız kimsenin niteliği; acımasızlık; merhametsizlik; gaddarlık; vicdansızlık; zalimlik; imansızlık. ☞ **insafsızlık etmek,** *Acımamak; vicdansızca, merhametsizce davranmak.*

insak, [Ar. nesaḳ > insāḳ انساق] *(insa:k, k kalın söylenir) {OsT} is.* Sözü kafiyeli söyleme; secili konuşma. ☞ **insāk-ı kelām,** *{OsT} Sözün düzgünlüğü; kafiyeli söz.*

insakat, [Ar. insāķāt انساقات] *(insa:ka:t) {OsT} is.* Kafiyeli, secili konuşmalar.

insal, -li [Ar. nesl > insāl انسال] *(insa:l) {OsT} is.* **1.** Nesli çoğaltma. **2.** Dölleme. **3.** Döllenme.

insalkı, [in-mek + sal-mak > in+sal-kı ?] *{ağız} is.* Eğik ve inişli yer. [DS] ◆ **insalkıya vurmak,** *{ağız} Oyalamak; geciktirmek.* [DS]

insan, [Ar. ins *(sosyal olma; birlikte yaşama)* > insān انسان] *is.* **1.** Memelilerden, iki eli olan, iki ayak üzerinde dolaşan, dik duran, kolları kısalmış, vücudunun birçok yerinde tüyleri azalmış, beyni çok gelişmiş, kafatası yuvarlak ve yüz açısı yüksek, konuşan ve sözle anlaşan, aklı ve düşünme yeteneği bulunan en gelişmiş canlı; beşer, *(Homo sapiens).* **2.** Genel olarak bu türden olan; kişi. **3.** *mecaz.* Çoğunlukla ahlak ve iyi huy yönünden olumlu ve üstün niteliklere sahip kişi. **4.** *zm.* Bazen belirsiz zamir olarak kullanılır; insanoğlu; kişi. ◆ **insan ayağı değmemiş** (basmamış), *(Yer için) daha önce kimsenin gelmediği, görmediği; içinde insan bulunmayan.*|| **insan beğenmemek,** *Herkeste kusur bulmak, kusur aramak; başkalarında eksiklik bulmayı huy edinmek; adam beğenmemek.*|| **insan biçimci,** *fel. 1. İnsan biçimciliğe ilişkin. 2. İnsan biçimcilik yanlısı olan.*|| **insan biçimcilik,** *fel. 1. İnsan duygularını, tutkularını, düşüncelerini ve davranışlarını Tanrılara da mal etme şeklinde ortaya çıkan sapık eğilim; antropomorfizm; müşebbihe. 2. Tanrıların insan şeklinde tasvir edilmesi. 3. İnsan niteliklerinin başka bir varlığa yüklenmesi.*|| **insan biçimli,** *Biçimi insanı andıran; insan biçiminde olan.*|| **insan bilimci,** *İnsan bilimi uzmanı.*|| **insan bilimi,** *İnsanın kökenini, geçirdiği gelişme sürecini, biyolojik ve fizikî özelliklerini, toplumsal ve kültürel yönlerini inceleyen bilim dalı; antropoloji; beşeriyet.*|| **insan bilimleri,** *İnsanın ve toplumun çeşitli yönlerini konu edinen, toplum bilimi, psikoloji, insan bilimi, tarih gibi bilimler.*|| **insan bilimsel,** *Antropoloji ile ilgili; insan bilimi ile ilgili.*|| **insan eli değmemiş** (dokunmamış), *1. Bakılıp korunmamış. 2. Doğal dengesi ve düzeni bozulmamış.*|| **insan eti yemek,** *mecaz. Birinin arkasından konuşmak; çekiştirmek; dedikodu yapmak.*|| **insan etkisel,** *(Toprak veya engebe için) insanın müdahalesi ile oluşan.*|| **insan evladı,** *Mert, dürüst kimse; iyi insan; adam evladı.*|| **insan gibi,** *Bir insana yakışır biçimde; adam gibi.*|| **insan hakları,** *İnsanın yaratılıştan kaynaklandığı kabul edilen ve bu sebeple bütün siyasi iktidarların işlerlik kazandırması istenen bütün hak ve özgürlükler.*|| **insan hâli,** *İnsanın elinden gelmeyen veya bazı olumsuzlukların hoş karşılanması gerektiğini ifade eden söz.*|| **insān-ı kâmil,** *{OsT} tasvf.* → insanıkâmil.|| **insan içine çıkmak,** *Başkaları ile ilişki kurmak; topluluk içine çıkmak; başkalarının beğenisine sunmak; adam içine çıkmak.*|| **insan kıtlığı,** *İş yaptıracak becerikli kimsenin bulunmaması durumu.*|| **insan kurusu,** *Çok zayıf, bir deri bir kemik kalmış kimse.*|| **insan müsveddesi,** *Bir insanda bulunması gereken ortak niteliklerden yoksun bulunan kimse.*|| **insan nesli,** *Bütün insanlar.*|| **insan sarrafı,** *İnsanların yapılarını ve huylarını hemen anlayabilen deneyimli kimse; adam sarrafı.*|| **insan sarrafı olmak,** *İnsanları iyi tanır olmak.*|| **insānü'l-ayn,** *{OsT} anat. Gözbebeği.*|| **insan yiyici,** *(Yaratık için) insan eti yiyen; yamyam.*|| **insan yiyicilik,** *İnsan eti yemeye dayanan davranış; yamyamlık.*

insanca, [insan-ca] *(insa'nca) sf.* **1.** Bir insana yakışır biçimde; insan gibi; insanî. **2.** İnsan bakımından; insana göre. **3.** İnsana benzer; insanla ilgili olan.

insancı, [insan-cı] *sf.* **1.** İnsanı ve insanları seven. **2.** İnsana değer veren; hümanist.

insancık, -ğı [insan-cık] *is.* **1.** *nörol.* İnsanın her bir bölümünün dokunma ve hareketle ilgili sembollerinin beyindeki konumunu gösteren şema. **2.** Eskiden spermatozoidin içinde bulunduğuna inanılan insan taslağına spermacıların verdiği isim.

insancıl, [insan-cıl] *sf.* **1.** (Hayvanlar için) insana alışkın olan, insandan kaçmayan; ehli. **2.** *fel.* İnsana değer veren; hümanist. **3.** İnsana verilen değerden kaynaklanan; insanla ilgili. **4.** İnsanlarla bir arada bulunmaktan hoşlanan, sokulgan.

insancılık, -ğı [insan-cı-lık] *is.* İnsanlığa ait duyguların tümü; hümanizm.

insancıllaşma, [insan-cıl-la-ş-ma] *is.* İnsancıl duruma gelme.

insancıllaşmak, [insan-cıl-la-ş-mak] *dönşl. f. [-ır]* İnsancıl duruma gelmek; ehlileşmek.

insancıllık, [insan-cıl-lık] *is.* **1.** İnsancıl olma durumu. **2.** Hümanizma.

insangiller, [insan-gil-ler] *is.* Günümüz insanı ile aynı aileden olan fosil primatlar, *(Hominidae).*

insanıkâmil, [Ar. insān-ı kāmil انسان كامل] *(insanı'kâ:mil) {OsT} is.* **1.** Erdemli, üstün ahlakî nitelikleri olan kimse; olgun insan; mükemmel insan. **2.** *tasvf.* En yüce basamakta bulunan manevi bakımdan olgunluk katına ulaşmış şeyh veya derviş. **3.** *tasvf.* Kendi özünde bütün varlık âleminin dile geldiğini kavrayan. **4.** *tasvf.* Kendi geçici varlığından sıyrılarak Tanrı'da yok olarak sonsuzluğa, ölümsüzlüğe ulaşan kimse.

insanımsılar, [insan-ımsı-lar] *is. biy.* İnsana benzer yaratıklar; insansılar; antropoitler.

insani, [Ar. insānī انسانى] *(insa:ni:) {OsT} sf.* İnsanla ilgili; insana ait; insanlığa özgü; insanca. ◆ **insani inanç,** *Vahye dayanmayan inanç.*|| **insani davranışlar,** *İnsan tarafından bilerek ve özgürce yapılan davranışlar.*|| **insani yollar,** *İnsanın elinde olan araçlar ve yollar.*

insaniçinci, [Ar. insān + T. iç-in-ci] *sf. fel.* **1.** İnsanı evrenin merkezi sayan, diğer yaratıkların sadece insanlar için yaratıldığını savunan felsefî akımla ilgili; insanmerkezci; antroposantrik. **2.** Bu görüşü savunan; insanmerkezci; antroposantrist.

insaniçincilik, -ği [Ar. insān + T. iç-in-ci-lik] *is. fel.* İnsanı evrenin merkezi sayan, diğer yaratıkların sadece insanlar için yaratıldığını savunan felsefî akım; insanmerkezcilik; antroposantrizm.

insaniye, [Ar. insāniyye انسانيه] *(insa:niye) {OsT} sf.* İnsanlar.

insaniyet, [Ar. insāniyyet انسانيت] *(insa:niyet) {OsT} is.* **1.** Diğer insanlara merhametle yaklaşma, iyilik etme, yardımda bulunma eğilimi. **2.** İnsanca davranış; insanlık. **3.** İnsanların tümü; insanlık âlemi; beşeriyet.

insaniyetkâr, [Ar. insāniyyet+Far. -kār انسانيتكار] *(insa:niyetkâ:r) {OsT} sf.* İyi ahlaklı; insaniyet sahibi; insaniyetli.

insaniyetkârane, [Ar. insāniyyet + Far. –kārāne انسانيتكارانه] *(insa:niyetkâ:ra:ne) {OsT} zf.* İnsan olana yakışır biçimde; insanca.

insaniyetkârî, [Ar. insāniyyet + Far. -kārī انسانيتكارى] *(insa:niyetkâ:ri:) {OsT} sf.* **1.** İnsaniyetlilik. **2.** Vicdanlılık.

insaniyetli, [insaniyet-li] *sf.* İnsana yakışır nitelikleri bulunan; merhametli; vicdanlı.

insaniyetsiz, [insaniyet-siz] *sf.* İnsana yakışır nitelikleri olmayan; vicdansız; acımasız; bencil; gaddar; zalim.

insaniyetsizlik, -ği [insaniyet-siz-lik] *is.* İnsaniyetsiz olma durumu; acımasızlık; vicdansızlık; bencillik; gaddarlık; zalimlik.

insanlaşma, [insan-la-ş-ma] *is.* **1.** İnsan durumuna gelme. **2.** Antropolojide insanları maymundan ayıran süreçlerin tümüne verilen isim.

insanlaşmak, [insan-la-ş-mak] *gçsz. f. [-ır]* İnsana yaraşır biçimde davranmak; insanca yaşayış biçimi kazanmak.

insanlaştırmak, [insan-laş-tır-mak] *gçl. f. [-ır]* (Sanat eserleri için) Tanrılara insan görünümü ve gücü vermek.

insanlı, [insan-lı] *sf.* İçinde insan bulunan.

insanlık, -ğı [insan-lık] *is.* **1.** İnsan olma durumu. **2.** Toplumsal bir varlık ya da ahlakî değer olarak ele alınan insanların tümü; beşeriyet; insaniyet. **3.** Öteki insanlara merhametle yaklaşma ve zor durumda olanlara yardımda bulunma duygusu; iyilikseverlik. **4.** Bir insanı diğer canlılardan ayıran, bir canlının insan olduğunu belgeleyen özelliklerin tümü; insanın doğası; insanın tabiatı. **5.** İnsana yakışır biçimde davranma; insanca davranış. ☞ **insanlık etmek,** *Birine veya kendisine yapılana karşılık insana yakışır biçimde iyilikle karşılık vermek; iyi davranmak.*|| **insanlık hâli,** *İnsan kusuru dolayısıyla hoş karşılanabilir durum; insan hâli.*|| **insanlıktan çıkmak,** *1. mecaz. İnsana yakışır davranışları yitirmek. 2. Çok zayıflamak; insan görünüşünü yitirmek. 3. Çok yorulmak; bitkin düşmek.*

insanoğlu, [Ar. insan + T. oğ(u)l-u] *is.* İnsan; âdem oğlu.

insansever, [Ar. insan + T. sev-er] *sf. fel.* (Siyasi görüşler, doktrinler için) insanları, insanca davranmayı, iyilik yapmayı hedef alan.

insansı, [insan-sı] *is.* **1.** İnsana benzeyen; insanı andıran. **2.** *zool.* İskeleti insan iskeletine benzeyen, orangutan, şempanze, goril gibi maymunları kapsayan kuyruksuz maymunlar takımı; insansı maymungiller; antropoit, *(Pongidae / Simiidae).*

insansılar, [insan-sı-lar] *is. zool.* Maymunları ve insanımsıları içine alan maymunlar alt takımı; insanımsılar; antropoitler, *(Anthropoidea).*

insanüstü, [Ar. insan + T. üst-ü] *sf.* **1.** İnsan gücünü ve yeteneklerini aşan; fevkalbeşer. **2.** *fel.* (Nietsche'de) ahlakta üstün olan; üst insan.

insat, [Ar. inṣāt انصات] *(insa:t) {OsT} sf.* Susma; susup dinleme.

inseği, [eğsi] *{ağız}* is. Ucu yanmış odun. [DS]

insektaryum, [Lat. insectarium] *is.* Bilimsel amaçla böcek üretilen, yetiştirilen ve korunan yer.

insektsit, -di [Fr. insectcide] *is.* Zararlı böceklere karşı kullanılan öldürücü madde..

insemek, [in-mek > in-se-mek] *{eT} gçsz. f. [-r]* İnmek istemek. [DLT]

insıbab, [Ar. ṣabābet *(yönelme)* > inṣıbāb انصباب] *(insiba:b) {OsT} is.* **1.** Dökülme; akma. **2.** Yönelme. **3.** *tıp.* Kan, safra vb. sıvıların dokular arasına toplanması hâli. ☞ **insibāb etmek,** *{OsT} Dökülmek; akmak.*

insıbağ, [Ar. ṣıbğ > inṣıbāğ انصباغ] *(insıba:ğ) {OsT} is.* **1.** Boyanma. **2.** Temizlenme. **3.** Vaftiz olma.

insıdam, [Ar. ṣadme > inṣıdām انصدام] *(insıda:m) {OsT} is.* Basınçla atma; fırlatma; patlama.

insıla, -a'ı [Ar. inṣılāʿ انصلاع] *(insılâ:) {OsT} is.* **1.** Doğma; doğuş. **2.** Bulut altından çıkma. **3.** Ufuktan görünme.

insıraf, [Ar. taṣrīf > inṣırāf انصراف] *(insıra:f) {OsT} is.* → insiraf.

insırafî, [Ar. inṣırāfī انصرافى] *(insıra:fi:) {OsT} is.* → insirafi.

insırah, [Ar. inṣırāḥ انصراح] *(insıra:h) {OsT} is.* Açıklık kazanma; açıklanma.

insıram, [Ar. inṣırām انصرام] *(insıra:m) {OsT} is.* Kesilme; kesilip ayrılma.

insi, [eğsi] *{ağız}* → eğsi. [DS]

insical, -li [Ar. insicāl انسجال] *(insica:l) {OsT} is.* **1.** Dökülme. **2.** Çekilme.

insicam, [Ar. insicām انسجام] *(insica:m) {OsT} is.* **1.** Yağmurun tek düze yağması. **2.** Uygunluk; tutarlık. **3.** Düzenli gitme; düzenlilik. **4.** *ed.* Anlatımda konu birliğinin sağladığı bütünlük. **5.** *dbl.* Özne yüklem uygunluğu.

insicamlı, [insicam-lı] *sf.* **1.** Düzgün; birbirini tutan; birbiriyle bağlantılı; tutarlı. **2.** *dbl.* (Cümle için) özne ve yüklemi birbiriyle uyumlu, tutarlı olan.

insicamlılık, -ğı [insicam-lı-lık] *is.* Uygun ve tutarlı olma hâli; tutarlılık; düzgünlük.

insicamsız, [insicam-sız] *sf.* **1.** Birbirini tutmayan; birbiriyle bağlantısı olmayan; tutarsız; uyumsuz. **2.** *dbl.* (Cümle için) özne ve yüklem uygunluğu bulunmayan; tutarsız.

insicamsızlık, -ğı [insicam-sız-lık] *is.* Tutarsız ve uygunsuz olma durumu; tutarsızlık; uyumsuzluk; bağlantısızlık.

insidad, [Ar. sedd > insidād انسداد] *(insida:d) {OsT} is.* **1.** Kapanma; tıkanma; tıkanıklık. **2.** *tıp.* Hastalık yüzünden herhangi bir organda görülen tıkanma. ⊡ **insidād-ı em'ā,** *{OsT} tıp. Bağırsak tıkanması.*|| **insidād-ı halîme,** *{OsT} tıp. Meme başlarının tıkanması.*

insidal, -li [Ar. insidāl انسدال] *(insida:l) {OsT} is.* **1.** Sarkık olma; düşük olma. **2.** *tıp.* Organlardan birinin aşağı düşmüş olması durumu.

insifar, [Ar. inṣifār انشفار] *(insifa:r) {OsT} is.* Açılma.

insight, [Alm. ensicht *(sezgi)* > İng. insight] *(insayt) is.* **1.** Öğrenme sırasında hayvanın, kendisinden beklenen işlerde yaptığı yanlışlığın azalması. **2.** *psikol.* Bireyin kendi bilinçdışını kolayca tanıma yeteneği.

insihak, -kı [Ar. insiḥāḳ انسحاق] *(insiha:k) {OsT} is.* Ezilip yumuşama; döğülüp ezilme.

insihal, -li [Ar. insiḥāl انسحال] *(insiha:l) {OsT} is.* **1.** Kabuğu soyulma. **2.** Düzgün söz söyleme.

insikab, [Ar. inṣiḳāb انثقاب] *(insika:b, k kalın söylenir) {OsT} is.* Delinme.

insilab, [Ar. ṣelb *(giderme)* > inṣilāb انثلاب] *(insilâ:b) {OsT} is.* Giderilmiş olma; yok olma; kalmama; bitme.

insilak, -ki [Ar. silk > insilāk انسلاك] *(insilâ:k) {OsT} is.* Bir yola girme; yol tutma; o yolda yürüme.

insilal[1], -li [Ar. insilāl انسلال] *(insilâ:l) {OsT} is.* Gizlice gitme; sıvışma.

insilal[2], -li [Ar. inṣilāl انثلال] *(insilâ:l) {OsT} is.* Bir yere toplanma; üşüşme; toplaşma.

insimag, [Ar. inṣimāġ انشماغ] *(insima:ğ) {OsT} is.* Yere düşme sonucu ezilme; berelenme.

insina, -a'i [Ar. inṣinā' انثناء] *(insina:) {OsT} is.* Bükülme; burkulma; burulma. ⊡ **insinā-yı kadem,** *{OsT} Ayak burkulması.*

insiraf, [Ar. ṣarf > inṣırāf انصراف] *(insıra:f) {OsT} is.* **1.** Çekilme; geri dönme. **2.** *dbl.* Arapçada isimlerin vezne uygun olarak çekimlenmesi; bükün. **3.** *tıp.* Hastalığın bir organdan değerine veya vücudun başka bölümlerine sıçraması.

insirafî, [Ar. insırāfī انصرافى] *(insıra:fi:) {OsT} sf.* **1.** Çekilme ve dönme ile ilgili olan. **2.** *dbl.* Bükünlü.

insiram, [Ar. inṣirām انثرام] *(insira:m) {OsT} is.* Dişin kırılması.

insiran, [Yun. ksistérin => eğsiseren] *{ağız} is.* → eğsiseren. [DS]

insitah, [Ar. saṭḥ > insiṭāḥ انسطاح] *(insita:h) {OsT} is.* **1.** Yüzeyli oluş. **2.** Sırt üstü yayılarak yatma.

insiyab, [Ar. insiyāb انسياب] *(insiya:b) {OsT} is.* Süzülerek akma; çabucak akıp gitme.

insiyag, [Ar. inṣiyāġ انصياغ] *(insiya:ğ) {OsT} is.* Kalıplanma; kalıba dökülüp düzelme.

insiyak, -kı [Ar. sevḳ > insiyāḳ *(itici güce kapılma)* انسياق] *(insiya:k, k kalın söylenir) {OsT} is.* **1.** İçgüdü; sevk-i tabiî. **2.** Bir kuvvetin etkisi ile çekilip gitme. **3.** Birinin ardı sıra gitme.

insiyakî, [Ar. sevḳ > insiyāḳī انسياقى] *(insiya:kı:, k kalın söylenir) {OsT} sf.* İnsiyak ile ilgili olan; içgüdüsel.

insizlik, [Ar. ins ? => in-siz-lik انسزلك] *{OsT} is.* Kır; çöl; ıssızlık.

instrumental, [Fr. instrumental] *is. dbl.* İsim çekimlerinden vasıta hâli. Türkçe'de vasıta hâli eki *-n* iken zamanla işlerliğini yitirmiş olup bu hâl *ile / -le* edatı ile yapılmaktadır.

insülin, [Lat. insula *(ada)* > Fr. insuline] *is. biyo. kim.* → ensülin.

-insüz, [-n-suz / -ın-suz / -in-süz / -uñ-suz / -üñ-süz] *{eAT} yap. e.* → -ınsuz.

inşa, -a'i [Ar. neşā' > inşā' انشاء] *(inşa:) {OsT} is.* **1.** Yapı kurma; yapma; kurma; yapım. **2.** *ed.* Klasik Türk edebiyatında Türkçe kelimelere çok az yer veren Arapça ve Farsça kelimelerle, bol miktarda seci kullanarak meydana getirilmiş nesir; divan nesri. **3.** (Nesir, şiir vb.) kaleme alma; yazma. **4.** (Mektup için) yazma sanatı; üslup güzelliği; edebiyat. **5.** *dbl.* Dilek kipleri. **6.** *mat.* Çizim. ⊡ **inşa etmek,** *Yapı yapmak; kurmak; yapmak.*

inşaallah, [Ar. in-şā'-Allah ان شاء الله] *{OsT} zf.* → inşallah.

inşaat, -ti / -tı [Ar. inşā' > inşā'āt انشاآت] *(inşa:a:t) {OsT} is.* **1.** Yapılmakta olan bina vb. **2.** Yapı. **3.** Yapı işleri. **4.** Yapmak işi; yapım. ◻ **inşaat mühendisi,** *Bina, köprü, karayolu, su yolu, demiryolu gibi yapıların teknik hesaplarını yapan mühendis.*|| **inşaat yapmak,** *Bina kurmak; yapmak.*

inşaatçı, [inşaat-çı] *is.* **1.** İnşaat işlerini yürüten teknik eleman; inşaat ustası. **2.** *sf.* Yapı işleriyle uğraşan.

inşaatçılık, -ğı [inşaat-çı-lık] *is.* İnşaat işleriyle uğraşma; inşaat yapma işi.

inşab, [Ar. inşāb انشاب] *(inşa:b) {OsT} is.* **1.** Tırnak batırma; tırnakla bastırma. **2.** İliştirme.

inşad, [Ar. neşd > inşād انشاد] *(inşa:d) {OsT} is.* → inşat[1].

inşadat, [Ar. inşādāt انشادات] *(inşa:da:t) {OsT} is.* Şiir okumalar.

inşaî, [Ar. inşā' > inşā'ī انشائى] *(inşa:i:) {OsT} sf.* **1.** Yapı ile ilgili. **2.** Düz yazı ile ilgili. **3.** *dbl.* Dilek kipi ile ilgili. **4.** (Cümle için) dilek kipiyle kurulan.

inşaiyat, [Ar. inşā'īyyāt انشائيات] *(inşa:iya:t) {OsT} is.* İşitilmemiş, duyulmamış sözlerden yapılan cümleler.

inşaiye, [Ar. inşā'īyye انشائيه] *(inşa:iye) {OsT} sf. (inşaî'nin dişili)* İnşa ile ilgili.

inşak, -kı [Ar. inşāḳ انشاق] *(inşa:k) {OsT} sf.* **1.** Burna sulu bir şey çektirme. **2.** Koklatma.

inşallah, [Ar. in *(dilek edatı ; -se)* + -şā' *(ister, istedi)* + Allah ان شاء الله] *(i'nşalla:h) {OsT} zf.* **1.** Allah isterse. **2.** *ünl.* Bir isteğin gerçekleşmesini dilemek için kullanılır. **3.** Umarım ki öyledir. ◻ **inşallahla maşallahla,** *"Herhangi bir gayret göstermeden, yalnızca tevekküle sığınarak" anlamında kullanılır.*

inşaperdāz, [Ar. inşā' + Far. perdāz انشاپرداز] *(inşa:perda:z) {OsT} sf.* Süslü yazı yazan.

inşar, [Ar. inşār انشار] *(inşa:r) {OsT} is.* Ölüyü diriltme.

inşat[1], -dı [Ar. neşd > inşād انشاد] *(inşa:t) {OsT} is.* **1.** Güzel şiir söyleme. **2.** Bir edebî eseri kalabalığa karşı gerektiği biçimde okuma. **3.** *ed.* Konuşmacının, konuşmasını etkili kılmak için, el kol, yüz hareket ve mimikleriyle, ses tonuyla güzel bir yol izlemesi; güzel konuşma. **4.** *müz.* Besteli bir eser okunurken sözcüklerin anlama uygun biçimde söylenmesi. ◻ **inşat etmek,** *Güzel şiir söylemek; güzel konuşmak.*

inşat[2], -tı [Ar. neşāṭ > inşāṭ انشاط] *(inşa:t) {OsT} is.* İç açma; ferahlatma; neşelendirme.

inşia, -a'ı [Ar. şu'ā' > inşi'ā' انشعاع] *(inşia:) {OsT} is. fiz.* Işınım.

inşiab, [Ar. şa'b > inşi'āb انشعاب] *(inşia:b) {OsT} is.* **1.** Dal dal olma; dallara ayrılma; şubelere bölünme; bölümlenme. **2.** Çoğalma; artma. **3.** Bölük bölük olma; bölünme.

inşial, -li [Ar. şu'le > inşi'āl انشعال] *(inşia:l) {OsT} is.* Alevlenme; parlama; şulelenme.

inşibab, [Ar. şebeb > inşibāb انشباب] *(inşiba:b) {OsT} is.* **1.** Gençleşme. **2.** Babayiğit olma.

inşibak, [Ar. şebeke > inşibāk انشباك] *(inşiba:k) {OsT} is.* Ağ gibi birbirine geçme veya bağlanma; ağlaşma; şebeke oluşturma.

inşihab, [Ar. inşiḫāb انشخاب] *(inşiha:b) {OsT} is.* Fışkırma. ◻ **inşihāb-ı dem,** *Kan fışkırması.*

inşikak, [Ar. şaḳḳ > inşiḳāḳ انشقاق] *(inşika:k, k'lar kalın söylenir) {OsT} is.* **1.** İkiye ayrılma; ikiye bölünme; çatlama. **2.** *kim.* Bir maddeyi meydana getiren unsurların ayrışması ile maddenin bütünlüğünün bozulması. ◻ **inşikāk-ı fecr,** *{OsT} Gün ağarması.*|| **inşikāk-ı kamer,** *{OsT} Ay'ın ikiye ayrılması (Hz. Muhammed'in mucizelerinden).*

inşilal, -li [Ar. inşilāl انشلال] *(inşilâ:l) {OsT} is.* **1.** (Su için) uçurumdan dökülme; şelale oluşturma. **2.** Şiddetle dökülme; atılarak akma.

inşimar, [Ar. inşimār انشمار] *(inşima:r) {OsT} is.* Sallanarak yürüme.

inşinac, [Ar. inşinā̄c انشناج] *(inşina:c) {OsT} is.* (Deri vb. için) buruşma. ◻ **inşināc-ı vech,** *{OsT} Yüz buruşması.*

inşirah, [Ar. şerḥ > inşirāḥ انشراح] *(inşira:h) {OsT} is.* Gönül açıklığı; ferahlık; iç rahatlığı; rahatlama. ◻ **inşirah bulmak,** *Ferahlamak; rahatlamak; içi açılmak.*|| **inşirah duymak,** *İçi rahat etmek; sevinmek.*|| **inşirāh-ı derūn,** *{OsT} İç açılması.*|| **İnşirah Suresi,** *{OsT} Mekke'de inen, Kur'an'ın 8 ayetlik 94. suresi.*

inşirak, -kı [Ar. inşirāḳ انشراق] *(inşira:k) {OsT} is.* **1.** Çatlayıp yarılma; yarık oluşma. **2.** Parlayıp çıkma; parlama.

inşiram, [Ar. inşirām انشرام] *(inşira:m) {OsT} is.* Çok sayıda yarılma; dilim dilim olma.

inşiras, [Ar. inşirāṣ انشراث] *(inşira:s) {OsT} is.* (El için) soğuktan çatlama.

inşitat, [Ar. inşitāt انشتات] *(inşita:t) {OsT} is.* Dağılma; perişan olma.

inta, -a'ı [Ar. intā' انتاع] *(inta:) {OsT} is.* **1.** Çok terleme. **2.** Kusma.

intac, [Ar. netice > intāc إنتاج] *(inta:c) {OsT} is.* **1.** Bir işi sonuçlandırma; sona erdirme; bitirme; neticeye ulaşma; sonuca varma. **2.** Sebep olma; neden olma; yol açma; doğurma. ☞ **intac etmek,** *1. Sonuçlandırmak. 2. Neden olmak; yol açmak.*|| **intāc-gerde,** *{OsT} Bir şeyin sonucunda ortaya çıkmış olan.*

intak, -kı [Ar. nuṭḳ > inṭāḳ إنطاق] *(inta:k) {OsT} is.* **1.** Konuşturma; söyletme. **2.** Allah'ın insana konuşma yetisini vermesi. ☞ **intāk-ı Hāk,** *{OsT} Allah'tan gelen konuşma gücü.*|| **intāk-ı Hāk olmak,** *{OsT} Saklı tuttuğu bir şeyi ele verecek şekilde ağzından söz kaçırmak; kendi kendini sözleri ile ele vermek.*|| **intak sanatı,** *ed. Hayvanları ve eşyaları bir edebî eserde insan gibi konuşturmak; konuşturmak.*

intan, [Ar. intān إنتان] *(inta:n) {OsT} is.* **1.** Bozulup çürüme dolayısıyla kokuşma; fena kokma. **2.** *tıp.* Mikroplu hastalık.

intani, [Ar. intānī إنتاني] *(inta:ni:) {OsT} sf. tıp.* (Hastalık için) mikropla meydana gelen.

intaniye, [Ar. intān *(kokuşma)* > intāniyye إنتانيه] *(inta:niye) {OsT} sf. tıp.* **1.** Mikroplu; mikroptan olan. **2.** *is.* Mikroplu hastalıklarla ilgili bilim dalı. **2.** Hastanelerde bulaşıcı hastalıkların tedavi edildiği bölüm.

intaş, [Ar. intāş إنتاش] *(inta:ş) {OsT} is.* (Tohum için) toprakta çimlenip filizlenme.

integral, -li [Fr. intégral] *is.* **1.** Parçalardan oluşmuş bütün. **2.** *mat.* Bir diferansiyel ya da diferansiyel denkleminin çözümü olan fonksiyon; türevi bilinen fonksiyon; tümlev; entegral. ☞ **integral alma,** *mat. Bir diferansiyel denkleminin veya bir diferansiyelin entegralini bulma.*|| **integral denklemi,** *mat. Bir değişkenin bilinmeyen fonksiyonunu ve bu fonksiyonun bulunduğu belirli bir entegrali birbirine bağlayan denklem.*|| **integral hesapları,** *mat. Sonsuz entegrallerin bulunması ve onların uygulanması ile ilgili yöntemleri kullanan matematik dalı.*

integrasyon, [Fr. intégration] *is. mat.* **1.** Bilinen bir diferansiyelin denklemini çözme işlemi. **2.** Diferansiyel bir denklemi çözme işlemi.

intelekt, [Fr. intellect] *is. psikol.* Duyu ve irade dışında bilme, anlama gücü; usa vurma; yargılama; müdrike; entelekt; anlak.

intensif, [Fr. intensif] *sf.* Yeğin.

inter-, [Lat. intrare *(iç)* / Yun. énteron *(iç, bağırsak)* > Lat. inter-] *ön ek.* Getirildiği Latince kelimelere *"içinde, iç"* veya *"arasında, arası"* anlamları katan ön ek.

interfaz, [Fr. inter-phase] *is. biy.* Canlı bir hücrenin art arda gelen iki bölünme arasında beslenerek hacmini iki katma çıkardığı dinlenme evresi; interkinez.

interferometre, [Fr. inter-féromètre] *is. fiz.* Işık girişim saçaklarını uzaktan ölçmeye yarayan araç; girişimölçer.

interferometri, [Fr. inter-férométri] *is. fiz.* Işık girişim saçaklarını ölçme tekniği; girişim ölçme.

interferon, [Fr. inter-feron] *is. tıp.* Virüslü bir hastalığa yakalanan kimsenin kanında bulunan, virüs yerleşen hücreler tarafından meydana getirilen aynı veya başka türden virüslerin diğer hücrelere bulaşmasını engelleyen proteinli madde.

interkinez, [Fr. inter-cinèse] *is. biy.* Hücre çekirdeğinin iki bölünme devresi arasındaki dinlenme evresi; interfaz.

intermezzo, [İt. inter-mezzo] *is. müz.* **1.** Ara müziği. **2.** Bir tiyatro eserinin perdeleri arasında seslendirilen müzik parçası. **3.** Aynı şekilde seslendirilen araçlı parça.

internet, [İng. **inter**computer *(bilgisayarlar arası)* + **net**work *(ağ)* > internet] *is.* Bilgisayarlar arası ağ.

intıba, -a'ı [Ar. ṭabʿ > inṭıbāʿ انطباع] *(intıba:) {OsT} is.* **1.** Basılma; matbu olma. **2.** Zihinde iz bırakma. **3.** *psikol.* İzlenim.

intıbah, [Ar. inṭıbāḫ انطباخ] *(intıba:h) {OsT} is.* Pişme. ☞ **intıbāh-ı taâm,** *{OsT} Yemeğin pişmesi.*

intıbak, -kı [Ar. inṭıbāḳ انطباق] *(intıba:k) {OsT} is.* → intibak.

intıbakat, [Ar. inṭıbāḳāt انطباقات] *(intıba:ka:t) {OsT} is.* Uygun gelmeler; uymalar; mutabık gelmeler.

intıfa, -a'i [Ar. inṭıfāʾ انطفاء] *(intifa:) {OsT}is.* **1.** Sönme. **2.** *mecaz.* Bir fikrin veya davranışın eski önemini yitirmesi. ☞ **intıfā-yı harîk,** *{OsT} Yangının sönmesi.*

intılak, -kı [Ar. inṭılāḳ انطلاق] *(intılâ:k) {OsT} is.* **1.** Salıverme; yol verme. **2.** Yol verilme; yollanma.

intımas, [Ar. inṭımās انطماس] *(intıma:s) {OsT} is.* Belirsiz olma; kaybolma.

intıva, -a'i [Ar. inṭıvāʾ انطواء] *(intıva:) {OsT} is.* Kendi üzerine kıvrılıp sarılma; dürülme.

intıya, -a'ı [Ar. inṭıyāʿ انطياع] *(intıya:) {OsT} is.* Söz dinleme; itaat etme; muti olma.

-inti, [-n-tı /-nti / -ıntı / -inti / -untu / -üntü] *yap. e.* → -ntı.

intiaş, [Ar. naʿş > intiʿāş انتعاش] *(intia:ş) {OsT} is.* **1.** Hastalıktan kalkma; iyileşme. **2.** Doğrulup kalkma; kendini toparlama. **3.** Geçinme.

intiaz, [Ar. naʿẓ > intiʿāẓ انتعاض] *(intia:z) {OsT} is.* **1.** Güçlenme; kuvvet bulma; kıvama gelme. **2.** Kalkma.

intiba, -ı [Ar. ṭabʿ > inṭibāʿ انطباع] *(intiba:) {OsT} is.* → intıba.

intibaat, [Ar. inṭibāʿāt انطباعات] *(intiba:a:t) {OsT} is.* İzlenimler; intibalar.

intibac, [Ar. intibāc انتباج] *(intiba:c) {OsT} is.* Hastalık yüzünden vücutta oluşan şişlik.

intidam, [Ar. intidām انتدام] *(intida:m) {OsT} is.* Kolay elde etme; kolaylıkla ele geçme.

intibah, [Ar. nebeh *(görmek)* > intibāh انتباه] *(intiba:h) {OsT} is.* **1.** Uykudan uyanma; uyanık olma; uyanış; uyanıklık. **2.** Gerçeği anlama; göz açıklığı; teyakkuz. **3.** Bir olaydan ders alma; ibret alma. **4.** *tıp.* Sinir ve duyularda meydana gelen uyanma; harekete geliş; tahrik; uyarış.

intibak, [Ar. ṭıbḳ > inṭibāḳ انطباق] *(intiba:k) {OsT} is.* **1.** Değişen şartlara ve durumlara uyum sağlayabilme; uyma; uyum gösterme. **2.** Birbiriyle ilişkisi bulunan iki şeyin ölçülerinin birbirini tutması; birbirine denk gelmesi. **3.** *mat.* Şekiller arasındaki uygunluk. ⧉ **intibak etmek,** *(Bir iş, yer veya topluluğa) alışmak; uyum sağlamak; uymak.*|| **intibāk-ı hayātî,** *{OsT} Organların gerektiği biçimde birbiri ile uyumlu çalışması, ahenk içinde işlemesi.*

intibakat, [Ar. inṭibāḳāt انطباقات] *(intiba:ka:t) {OsT} is.* Uygun gelmeler; uygun düşmeler; uyumlar; mutabık olmalar.

intibaksız, [intibak-sız] *sf.* İçinde bulunduğu ortam ve durumlara uymakta, alışmakta güçlük çeken; uyumsuz.

intibaksızlık, -ğı [intibak-sız-lık] *is.* Çevresine uyum gösterememe durumu; uyumsuzluk.

intifa[1]**, -a'i** [Ar. intifāʿ انتفاء] *(intifa:) {OsT} is.* **1.** Ortadan yok olma. **2.** Aradan çıkma.

intifa[2]**, -a'i** [Ar. nefiʿ > intifāʿ انتفاع] *(intifa:) {OsT} is.* Yararlanma; istifade etme. ⧉ **intifa etmek,** *Yararlanmak.*|| **intifa hakkı,** *Başkasına ait maldan yararlanma ve kullanma hakkını kapsayan kişisel irtifak hakkı.*

intifad, [Ar. intifād انتفاد] *(intifa:d) {OsT} is. huk.* Bir şeyi tamamen alma.

intifah, [Ar. nefḫ > intifāḫ انتفاخ] *(intifa:h) {OsT} is.* Genişleme; kabarma; şişme. ⧉ **intifāh-ı batnî,** *{OsT} Gazların etkisi ile karnın şişmesi.*

intifaî, [Ar. intifāʿī انتفاعى] *intifa:i:) {OsT} sf* **1.** Yararlanma amacı güden. **2.** Yararcı; faydacı.

intifaiye, [Ar. intifāʿī > intifāʿiyye انتفاعيه] *(intıfa:iye) {OsT} is. fel.* Faydacılık.

intiha[1]**, -a'i** [Ar. intiḥā انتحاء] *(intiha:) {OsT} is.* Yanma dayanma; yaslanma.

intiha[2]**, -a'i** [Ar. nihāyet>intihā انتهاء] *(intiha:) {OsT} is.* **1.** Son bulma; sona erme; sonu gelme; bitme. **2.** Son; bitim; nihayet. ⧉ **intihā fiili,** *{OsT} dbl. Bitirme fiili.*|| **intihā-pezîr,** *{OsT} 1. Son bulan. 2. Son bulucu.*

intihab[1]**,** [Ar. nehb > intihāb انتهاب] *(intiha:b) {OsT} is.* Yerleşim birimlerinde bulunan malları zorla ele geçirme; yağma etme; yağmalama.

intihab[2]**,** [Ar. nuḫb >intiḫāb انتخاب] *(intiha:b) {OsT} is.* → intihap.

intihabat[1]**,** [Ar. intiḫābāt انتخابات] *(intiha:ba:t) {OsT} is.* **1.** Seçmeler. **2.** Seçimler.

intihabat[2]**,** [Ar. intihābāt انتهابات] *(intiha:ba:t) {OsT} is.* Yağmalar; kapışmalar; talanlar.

intihabi, [Ar. intiḫābī انتخابى] *(intiha:bi:) {OsT} sf.* Seçme ile ilgili; seçimle ilgili.

intihabiye, [Ar. intiḫāb > intiḫābiyye انتخابيه] *(intiha:biye) {OsT} is. fel.* Kurulmuş olan sistemlerden kendisine uygun olanı seçip almak ve kendi öğretisinde birleştirmek yöntemi; bu şekilde çalışan filozofların öğretisi; seçmecilik; eklektizm.

intihabname, [Ar. intiḫāb+Far. nāme انتخابنامه] *(intiha:bna:me) {OsT} is.* Seçilmiş olmayı bildiren mektup; seçim mazbatası.

intihac, [Ar. nehc > intihāc انتهاج] *(intiha:c) {OsT} is.* **1.** Yol bulma. **2.** Bir yola gitme ve varma.

intihai, [Ar. nihāyet > intihā > intihāī / intihāiyye انتهايى / انتهايه] *(intiha:i:) {OsT} sf.* Sona ait; son bulma ile ilgili.

intihak, -ki [Ar. intihāk انتهاك] *(intiha:k) {OsT} is.* **1.** Zayıf düşürme; kuvvetini azaltma; güçsüzlendirme. **2.** İşe yaramaz bir duruma getirme.

intihal, -li [Ar. naḥl > intiḥāl انتحال] *(intiha:l) {OsT} is.* **1.** Başkasına ait malın kendisine ait olduğunu söyleme; çalma. **2.** *ed. huk.* Birinin eserini hiç değiştirmeden, bütünüyle veya kısmen alıp kendisininmiş gibi gösterme; çalıntı; aşırma. ⧉ **intihal etmek,** *Edebî hırsızlık yapmak; başkasının eserini kendisine mal etmek.*

intihalat, [Ar. intiḥālāt انتحالات] *(intiha:lâ:t) {OsT} is.* Bir eserden kaynak göstermeden yapılan aktarmalar; başkasına ait eseri kendisininmiş gibi göstermeler; çalmalar.

intihap, -bı [Ar. nuḫb > intiḫāb انتخاب] *(intiha:p) {OsT} is.* **1.** Bir şeyi veya kimseyi benzerleri arasından ayırma; tercih etme; seçme. **2.** Yönetim için temsilci seçme. **3.** Seçilme; tercih edilme. ⧉ **intihāb-nāme,** *{OsT}* → intihabname|| **intihap dairesi,** *Seçim bölgesi.*|| **intihap devresi,** *Seçim dönemi.*|| **intihap ehliyeti,** *Seçme ve seçilme yeterliliği.*|| **intihap hakkı,** *Seçme ve seçilme hakkı.*|| **intihap etmek,** *Seçmek; tercih etmek.*|| **intihap olunmak,**

Seçilmek. || **intihap mazbatası,** *Seçim tutanakları.* || **intihap sandığı,** *Seçim sandığı.*

intihar, [Ar. naḥr > intiḥār انتحار] *(intiha:r) {OsT} is.* **1.** Ruhsal bunalım sonucu kişinin kendi hayatına son vermesi girişimi ve bu şekildeki ölüm; kendi kendini öldürme. **2.** Bir kimsenin kendi hayatını tehlikeye sokacak davranış. **3.** *mecaz.* Kendi otoritesini, saygınlığını kendi eliyle tehlikeye düşürme ya da yok etmeye yönelik eylem. ⊡ **intihar etmek,** *1. Kendi hayatına kendi eliyle son vermek. 2. Kendi saygınlığına ve otoritesine zarar verecek davranışta bulunmak.* || **intihar saldırısı,** *Üzerine aldığı patlayıcıları hedef seçtiği kişi ve yerlere sokularak patlatmak suretiyle, hem kendi ölümü hem de hedefin zarar görmesini sağlayan saldırı.* || **intihar uçakları,** *İkinci Dünya Savaşı'nda gemilere çarparak batırmak amacıyla Japonların kullandıkları uçaklar; kamikaze.*

intihaz[1], [Ar. nehz > intihāz انتهاز] *(intiha:z) {OsT} is.* Fırsatı kaçırmama; yakalama; kapma; alma. ⊡ **intihāz-ı fırsat etmek,** *{OsT} Fırsatı kaçırmamak; fırsat kollamak.*

intihaz[2], [Ar. nehż > intihāż انتهاض] *(intiha:z) {OsT} is.* Yola çıkma; hareket etme.

intika, -a'i [Ar. intiḳā' انتقاء] *(intika:) {OsT} is.* Bir şeyi seçme, ayırt etme.

intikad, [Ar. intiḳād انتقاد] *(intika:d) {OsT} is.* **1.** Sahte veya kalp para ile gerçeğini ayırt etme. **2.** Tenkid; eleştiri; kritik. ⊡ **intikād etmek,** *{OsT} Eleştirmek.*

intikadiye, [Ar. tenḳid > intiḳād > intiḳādiyye انتقاديه] *(intika:diye) {OsT} is. fel.* Bilgiyi eleştiren ve aklın sınırlarını belirlemeye çalışan Alman filozofu Kant'ın felsefesi; eleştirici felsefe; eleştiricilik; eleştirimcilik; kritisizm.

intikah, [Ar. intiḳāh انتقاه] *(intika:h) {OsT} is.* **1.** Nekahet geçirme; zayıf olma. **2.** İşittiği iyi bir habere sevinme.

intikal, -li [Ar. naḳl > intiḳāl انتقال] *(intika:l, k kalın söylenir) {OsT} is.* **1.** Bir yerden başka bir yere geçme; yer değiştirme; göçme. **2.** Miras olarak geçme; kalma. **3.** Anlama; kavrama. **4.** Öteki dünyaya göçme; ölme. **5.** Bir hastalığın başka bir yere bulaşması. **6.** Bir konudan başka bir konuya geçme. **7.** *fel.* Bir önermeden başka bir önerme çıkarmayı konu edinen felsefe dalı; çıkarma. **8.** *fiz.* Bir cismin bütün noktalarının yöndeş, paralel ve eşit yol almasıyla belirlenen hareketi; öteleme; ötelenme. **9.** *müz.* Türk musikisinde çoğunlukla orta miyanda uygulanan makamdan makama geçiş. ⊡ **intikal devresi,** *İki dönem arasındaki uyum dönemi; geçiş dönemi.* || **intikal etmek,** *1. Bir yerden başka bir yere geçmek; göçmek. 2. Geçmek; bulaşmak. 3. (Miras için) kalmak.* || **intikāl-i kuvvet,** *{OsT} fiz. Kuvvet iletimi.*

intikalen, [Ar. intiḳālen انتقالاً] *(intika:'len) {OsT} zf.* **1.** İntikal yoluyla; intikal ederek; geçerek. **2.** Kavrama yoluyla.

intikalî, [Ar. intiḳālī انتقالى] *(intika:li:) {OsT} sf.* İntikal ile ilgili olan; intikale ait; intikale değgin.

intikam, [Ar. nuḳm *(öç)* > intiḳām انتقام] *(intika:m) {OsT} is.* **1.** Kendisine veya yakınına yapılan bir kötülüğün cezasını bizzat kendi eliyle verme; öç alma. **2.** Yapılan bir hakaret ya da verilen bir zarar karşısında sebep olanı cezalandırma; öç. ⊡ **intikam almak,** *Öç almak; acısını çıkarmak.*

intikamat, [Ar. intiḳāmāt انتقامات] *(intika:ma:t) {OsT} is.* Öç almalar; acısını çıkarmalar.

intikamcı, [intikam-cı] *sf.* İntikam alma düşüncesiyle hareket eden kimse; öç almaya çalışan; kinci; öçgüder.

intikamcu, [Ar. intiḳam + Far. -cü انتقامجو] *(intika:mcu:) {OsT} sf.* İntikam peşinde koşan; öç almak için fırsat kollayan; intikamcı; intikam alıcı; öçgüder.

intikamen, [Ar. intiḳāmen انتقاماً] *(intika:'men) {OsT} zf.* **1.** Öç almak için. **2.** Öç alarak; öç yoluyla.

intikas, [Ar. intiḳāṣ انتقاص] *(intika:s) {OsT} is.* **1.** Baş aşağı düşme. **2.** Baş aşağı dönme.

intikaş, [Ar. intiḳāş انتقاش] *(intika:ş) {OsT} is.* Kazılma; kazınma; nakşolunma.

intikaz, [Ar. intiḳāż انتقاض] *(intika:z) {OsT} is.* Bozulma; çözülme.

intima, -a'i [Ar. nemī'>intimā' انتماء] *(intima:) {OsT} is.* **1.** Bir soydan gelme; bir soya mensup olma. **2.** Soy bakımından bir kimsenin durumunu ortaya koyma.

intires, [Fr. intéresser] *{ağız} is.* İlgi; bağ. [DS]

intisab[1], [Ar. nisbet > intisāb انتساب] *(intisa:b) {OsT} is.* → intisap.

intisab[2], [Ar. naṣb > intiṣāb انتصاب] *(intisa:b) {OsT} is.* **1.** Dikilip durma. **2.** Yükseğe kaldırma. **3.** *dbl.* Kuralına göre bir kelimenin mensub olması.

intisac, [Ar. nesc > intisāc انتساج] *(intisa:c) {OsT} is.* Dokuma; örme; dokuyuş; dokunma.

intisaf, [Ar. nıṣf > intiṣāf انتصاف] *(intisa:f) {OsT} is.* **1.** Hakkını tamamen alma. **2.** (Zaman için) yarıyı bulma. ⊡ **intisāf-ı ramazān,** *{OsT} Ramazanın ortası.*

intisah[1], [Ar. nesḫ > intisāḫ انتساخ] *(intisa:h) {OsT} is.* Kopyalama; suretini çıkarma; istinsah etme.

intisah[2], [Ar. intisāḥ انتساح] *(intisa:h)* *{OsT}* *is.* Verilen öğüdü tutma; söz dinleme.

intisak, -kı [Ar. nesaḳ>intisāḳ انتساق] *(intisa:k)* *{OsT}* *is.* Sıraya dizilme; düzgün durma; düzgün bir biçimde sıralanma.

intisap, -bı [Ar. nisbet > intisāb انتساب] *(intisa:p)* *{OsT}* *is.* **1.** Katılma; girme; bağlanma. **2.** Bir yere kapılanma; oraya devam etme. **3.** Bir aile ya da hanedana bağlı olma. **4.** Evlenme yoluyla bir aileye katılma; o aile üyeleri arasına girme. ⊡ **intisabı olmak,** *(Bir yer veya iş için) ilişiği bulunmak; ilişkisi olmak.*|| **intisāb-ı nefes,** *{OsT}* *tıp. Nefes darlığı.*|| **intisap etmek,** *1. Bir topluluğa katılmak; girmek; üye olmak. 2. (Görev için) başlamak; devam etmek.*

intisar[1], [Ar. neṣr > intiṣār انتثار] *(intisa:r)* *{OsT}* *is.* **1.** Saçılma; dağılma; serpilme; püskürme. **2.** Buruna su çekip sonra püskürtme. **3.** Aksırma.

intisar[2], [Ar. naṣr > intiṣār انتثار] *(intisa:r)* *{OsT}* *is.* Öc alma.

intişa, -a'i [Ar. neşv > neşā' > intişā' انتشاء] *(intişa:)* *{OsT}* *is.* Meydana gelme; gelişme; büyüme; yetişme.

intişab, [Ar. intişāb انتشاب] *(intişa:b)* *{OsT}* *is.* **1.** Tutulup kalma. **2.** Mal biriktirme; odun biriktirme.

intişar, [Ar. neşr > intişār انتشار] *(intişa:r)* *{OsT}* *is.* **1.** Yayılma; dağılma. **2.** (Kitap, gazete, dergi vb. için) yayın hayatına başlama; çıkma; yayımlanma. **3.** Gizlenmesi gereken bir sırrın ağızdan ağıza yayılması. **4.** Üreme; çoğalma. **5.** Herkesin yararlanabileceği şekilde yayılma; genelleşme; yaygınlaşma. **6.** *fiz.* Ayrılma. **7.** *kim.* Dağılım; yayınma; difüzyon. ⊡ **intişar etmek,** *1. Yayılmak; dağılmak. 2. (Gazete, dergi, kitap için) yayımlanmak; çıkmak. 3. Ağızdan ağıza yayılmak. 4. Genelleşmek.*|| **intişār-ı arzānî,** *{OsT}* *as. Hedefin sağ veya soluna düşen mermilerle hedef arasında olan mesafe.*|| **intişār-ı büzūr,** *{OsT}* *bot. Tohumun dağılması.*|| **intişār-ı harāret,** *{OsT}* *fiz. Isı yayınımı.*|| **intişār-ı tūlānî,** *{OsT}* *as. Hedefin ilerisine ve gerisine düşen mermilerin hedefe olan uzaklığı.*

intişarî, [Ar. intişārī انتشاری] *(intişa:ri:)* *{OsT}* *is. fiz.* Ayıran.

intitak, -kı [Ar. intiṭāḳ انتطاق] *(intita:k)* *{OsT}* *is.* Kuşak bağlama; kemer takma.

intiyah, [Ar. intiyāḥ انتیاح] *(intiya:h)* *{OsT}* *is.* Ağlama; gözyaşı dökme.

intiz, [intīz] *(inti:z)* *{eT}* *is.* Jüpiter kaynaklı olduğu sanılan, rengi sarı ile açık mavi arası bir değerli taş.

intiza, -a'ı [Ar. nez' > intizā' انتزاع] *(intiza:)* *{OsT}* *is.* **1.** Bir şeyi zorla yerinden koparıp ayırma; çekip koparma. **2.** *fel.* Kavramlar arasındaki nitelik değişikliklerini ayırt etme, anlama; tecrit.

intizah, [Ar. intiżāḥ انتضاح] *(intiza:h)* *{OsT}* *is.* Doğal ihtiyacını giderdikten sonra temizlenme; taharet.

intizam, [Ar. niẓām > intiẓām انتظام] *(intiza:m)* *{OsT}* *is.* **1.** Düzgün, düzenli ve tertipli olma durumu. **2.** Düzgünlük; tertip.

intizamlı, [intizam-lı] *sf.* **1.** Düzgün olan; düzenli; derli toplu. **2.** (Kişi için) bir şeyi, bir yeri düzenlemeyi, derleyip toplamayı bilen; düzenli.

intizamperver, [Ar. intiẓām + Far. perver انتظامپرور] *(intiza:mperver)* *{OsT}* *is.* İntizama düşkün; tertipsever.

intizamsız, [intizam-sız] *sf.* **1.** Belli bir düzeni olmayan; düzenden, düzgünlükten yoksun; karmakarışık. **2.** (Kişi için) bir şeyi, bir yeri düzenlemeyi beceremeyen; düzensiz; dağınık.

intizamsızlık, -ğı [intizam-sız-lık] *is.* Düzensiz, tertipsiz olma durumu.

intizar, [Ar. naẓar > intiẓār انتظار] *(intiza:r)* *{OsT}* *is.* **1.** Birinin gelmesini veya bir şeyin olmasını bekleme; gözleme. **2.** Gözlenilme; beklenilme. ⊡ **intizar etmek,** *1. (Birini) beklemek. 2. (Birine) beddua etmek.*|| **intizār-ı berk,** *{OsT}* *Şimşek bekleme.*

intizaren, [Ar. intiẓāren انتظاراً] *(intiza:'ren)* *{OsT}* *zf.* Bekleyerek; gözleyerek.

intürmek[1], [yend-mek *(araştırmak)* > yind-mek > ind-mek > int-(ü)r-mek] *gçl. f.* *[-ür]* Aratmak. [İKPÖy.]

intürmek[2], [in-tür-mek] *{eT}* *gçl. f.* *[-ür]* İndirmek; ezmek; bastırmak. [EUTS]

inük, -ğü [imik / inük] *{ağız}* *is.* Gırtlak. [DS]

inülin, [Fr. inuline] *is. biy.* Enginar, yer elması, yıldız çiçeği köklerinde bulunan, nişastaya benzer, kaynar suda çözünen ve iyodu sarıya boyayan beyaz bir bileşik.

inürcü, [inür-cü ?] *{ağız}* *is.* Sağda solda dolaşan işsiz kimse. [DS]

invar, [Fr. invariable *(değişmez)* > invar, *(tescilli isim)*] *is. kısalt.* Birleşiminde yüzde otuz altı oranında nikel bulunan ve adi sıcaklıkta (+ 100 ile – 50°C arasında) sıfır değer sayılabilecek çok küçük bir genleşme gösteren bir tür çelik.

invertin, [Fr. invertine] *is. biy.* Bira mayasında, bağırsak özünde bulunan ve şekeri parçalayan *(sakarozu glikoz ve levüloz olarak ikiye ayıran)* enzim; sükraz; invertaz.

inyana, [Sansk. iñāna > inyana] *{eT}* *is.* Bilgi. [EUTS] [Gabain]

inzac, [Ar. inżāc انضاج] *(inza:c)* *{OsT}* *is.* Kıvamını buluncaya kadar pişirme.

inzal, -li [Ar. nezl > inzāl انزال] *(inza:l) {OsT} is.* **1.** Bir şeyin yüksek bir yerden aşağı doğru inmesini sağlama; indirme; indirilme. **2.** Yağmurun yağması. **3.** Peygamberlere Allah'ın buyruklarının gelmesi. **4.** Uykuda meni gelmesi. ⊕ **inzal etmek,** *Aşağı indirmek.*|| **inzal olmak,** *1. Dışarı vermek; fışkırmak. 2. Uykuda menisi gelmek; ihtilam olmak.*

inzar[1], [Ar. inẕār انذار] *(inza:r) {OsT} is.* Bir işin sonucunun sakıncalı olabileceğini hatırlatma; sakındırma; ihtar etme; gözdağı verme.

inzar[2], [Ar. inẓār انظار] *(inza:r) {OsT} is.* Geriye bırakma; geciktirme; tehir etme.

inzarat, [Ar. inẕārāt انذارات] *(inza:ra:t) {OsT} is.* Uyarılar; tembihler; ihtarlar.

inziac, [Ar. inziʿāc انزعاج] *(inzia:c) {OsT} is.* **1.** Yerinden kopma. **2.** Yerinden koparılma; sökülme. **3.** *tasvf.* Dünya istek ve emellerini tamamen yürekten söküp atarak Allah'a yönelme.

inzibat, [Ar. żabṭ > inżibāṭ انضباط] *(inziba:t) {OsT} is.* **1.** Her şey yolunda olma; hiçbir aksaklık ve olumsuzluk bulunmama. **2.** Kamu düzenini, disiplinini ve güvenliğini sağlama. **3.** Sıkı düzen. **4.** *as.* Silahlı kuvvetlerde ordu düzenini sağlama görevi.

inzibatî, [Ar. inżibāṭī انضباطى] *(inziba:ti:, t kalın söylenir) {OsT} sf.* Güç kullanarak düzeni sağlayıcı; düzenleyici; disiplin altına alıcı.

inzibatsız, [inzibat-sız] *is.* Düzensiz; disiplinsiz; başıboş.

inzica, -a'i [Ar. inżicāʿ انضجاع] *(inzica:) {OsT} is.* Bir yana doğru eğilme; yan yatma.

inzihal, -li [Ar. ẕehel > inẕihāl انذهال] *(inziha:l) {OsT} is.* Şaşkınlık.

inzik, -ği [em(i)z-ik / ümzük / inzik] *{ağız} is.* İbriklerdeki küçük delik. [DS]

inzimam, [Ar. żamm > inżimām انضمام] *(inzima:m) {OsT} is.* **1.** Katılma; eklenme; zam olunma. **2.** *kim.* Katım. ⊕ **inzimam etmek,** *{OsT} Eklenmek; katılmak.*

inzirar, -li [Ar. inzirār انزرار] *(inzira:r) {OsT} is. bot.* Tomurcuklanma.

inziva, -a'i [Ar. zāviye / zuviyy > inzivā' انزواء] *(inziva:) {OsT} is.* **1.** Kendini toplum dışına iterek bir köşede yaşama. **2.** Dünya işlerinden elini eteğini çekerek bir köşede yaşama. **3.** *tasvf.* Kendini Allah'a adamak niyetiyle dış dünyanın bağlarından kendini sıyırarak manevi âleme dalmak için kalabalıklardan uzak kalma, bir köşeye çekilme ve kendi kendisiyle konuşma amacıyla içine kapanma. ⊕ **inzivaya çekilmek,** *1. Dünya işlerinden elini eteğini çekmek. 2. Hiçbir şeyle ilgilenmemek.*|| **inzivā-gāh,** *{OsT} İnzivaya çekilebilecek yer; çekilge.*|| **inzivā-gerde,** *{OsT} İnzivaya çekilmek için bir köşe tutma.*

-ip, [-ıp /-ip / -up / -üp / -y-ıp / -y-ip / -y-up / -y-üp] *yap. e.* → -ıp. *{eT} (aynı)* [ETY]

ip[1], [ip *(yans.)*] *is.* Titrek ışık saçmayı, parıltılı yanmayı anlatan kök. [Zülfikar] *ip-il, ip-i-le-mek, ip-il-ti, ip-(i)l-im iplim*

ip[2], [*eT.* yıp / * yip > ip] *is.* **1.** Bir şey bağlamakta kullanılan genellikle keten, kenevir ve sentetik liflerden bükülmek suretiyle meydana getirilmiş, düzgün çaplı, değişik kalınlık ve uzunlukta gereç. *{eT} (aynı)* **2.** İplik. **3.** Asmak suretiyle idam etme cezası. ⊕ **ip ağacı,** *{ağız} Sarma tip bir el dokuma tezgâhı; ıstar.* [DS]|| **ip atlamak,** *İpin iki ucundan çevrilmesi sırasında ipe ayak ucu ve başı değdirmeden zıplamak suretiyle oynanan bir oyun.*|| **ip basan,** *argo. Aptal; budala; sersem.*|| **ip cambazı,** *Yüksekçe iki direk arasına gerilmiş ip üzerinde gösteri yapan oyuncu.*|| **ip çekmek,** *Duvarcılıkta, duvarın düzgün olmasını sağlamak için kılavuz olarak örülecek duvar boyunca bir ip germek.*|| **ipe çekmek,** *Asmak; idam etmek.*|| **ipe dizmek,** *1. (Boncuk, tespih vb. için) taneleri bir ipe geçirerek dizi oluşturmak. 2. Saymak; sırayla saymak. 3. Şiir yazmak.*|| **ipe gelmek,** *Asılarak ölmek.*|| **ipe germek,** *Bir şeyi ipe asmak.*|| **ipe sapa gelmez,** *Birbirini tutmaz; akla ve mantığa ters düşen; birbiri ile çelişen; saçma; gereksiz; münasebetsiz; yersiz.*|| **ipe un sermek,** *Bir işi yapmamak için uydurma gerekçeler göstermek.*|| **ipe urmak,** *{eAT} İpe takmak; ipe dizmek.*|| **ip hamalı,** *Yükü sırtında bir ip vasıtası ile taşıyan taşıyıcı.*|| **ipi çözmek,** *Birisiyle ilişkiyi kesmek.*|| **ipi çürük,** *Kendisine güvenilmez kişi; sözüne güvenilmeyen; bir kararda durmayan. {eAT} (aynı)* || **ipi çürük olmak,** *{ağız} Sözüne sohbetine güvenilmemek.* [DS]|| **ipi kırık,** *Serseri ve sorumsuz.*|| **ipi kırmak,** *argo. Kaçmak; sıvışmak.*|| **ipi koparmak,** *Zapt edilemez hâle gelmek; azmak.*|| (biri ile) **ipi koparmak,** *İlişkiyi kesmek; ayrılmak.*|| **ipin ucunu kaçırmak,** *1. Bir işin yönetimine hakim olamayacak duruma gelmek. 2. Ölçüyü kaçırmak.*|| **ipini boyamak,** *İşini ustalıkla, beceriyle yapmak.*|| (birinin) **ipini çekmek,** *Doğru yola gelmesi için uyarmak.*|| **ipini kendi eliyle çekmek,** *Kendi felaketini kendisi hazırlamak.*|| **ipini kesmek,** *1. argo. Ayrılmak; savuşmak; kaçmak. 2. (Birini) parasız bırakmak.*|| **ipini kırmış,** *Başıboş; haylaz; serseri.*|| **ipini koparan,** *İşi gücü olmayan; başıboş kalan.*|| **ipini koparmak,** *1. Serbest kalmak. 2. Haylazlık etmek; serserilik etmek; azmak.*|| **ipinin kıvrığı çözülmek,** *Bir konuda birine haksızlık etmeğe yönelmek; haksızlık etmek.*|| **ipini sürümek,** *Cezayı hak edecek bir suç işlemek; cezayı hak etmiş olmak; belasını aramak.*|| **ipini uzatmak,** *{eAT} Serbest bırakmak; başıboş salmak.*|| **ipini**

üstüne atmak, *Başıboş bırakmak; azat etmek; serbest bırakmak.*|| ipi sapık, *{ağız} Başıboş dolaşan; serseri.* [DS]|| ipi uzun tutmak, *{eAT} Ölçüsüz davranmak; ileri gitmek.*|| (birinin) ipiyle kuyuya inilmemek, *(Kişi için) güvenilmez olmak; ona güven duymamak.*|| ip kaçkını, *Asılmayı gerektirecek kadar kötü işler yapan kimse.*|| (bir şeyi, gün veya zaman için) iple çekmek, *1. Sabırsızlıkla beklemek; dört gözle beklemek. 2. Özlem içinde beklemek; özlem duymak.*|| ipleri birinin elinde olmak, *Biri tarafından gizlice yönetilmek.*|| ip merdiven, *İpten örülmüş daha çok gemilerde kullanılan merdiven.*|| ip parası vermek, *Birini başından savmak; kabaca kovmak.*|| ip takmak, *1. Birinin arkasından kötü konuşmak; çekiştirmek; iftira etmek. 2. Birinin kötü bir duruma düşmesi için çalışmak; kötülüğü için uğraşmak.*|| ip takmamak, *argo. Aldırış etmemek; değer vermemek.*|| ipten kazıktan kaçmış (kurtulmuş), *Her türlü kötülüğü yapacak nitelikte olan.*|| ipten kuşak kuşanmak, *Son derece yoksul olmak; yoksullaşmak.*|| ipten üzengi, *{ağız} Derme çatma iş; düzensizlik.* [DS]|| ip ucu, → ipucu.

-ipan, [-ip-an / -ıp-an / -up-an / -üp-an] *{eT} ek.* Zarf fiil yapan ek; -erek. [ETY] *sü sülepen (asker yürüterek)*

ipar, [*eT.* yıpar > ıpar > ipar] *is.* **1.** Misk; amber. **2.** Yüksek dağların kar tutmayan yerlerinde yetişen, kurusa bile uzun zaman kokusunu kaybetmeyen sarı çiçekli bir tür diken.

ipburnu, [it+bur(u)n-u] *{ağız} is.* Kuşburnu. [DS]

ipçi, [ip-çi] *is.* **1.** İp imal eden veya satan kimse. **2.** *{ağız}* Tarlaların alımını ölçen kadastro memuru. [DS]

ipçik, -ği [ip-çik] *is.* **1.** Küçük ip. **2.** *bot.* Çiçekte erkek organın başçığını çiçeğe bağlayan ince sap; telcik; hayt. **3.** *{ağız}* Boynun arkasındaki çukur. [DS]

ipek, -ği [*eT.* *yip > yip-ek > ip-ek] *is.* **1.** İpek böceği adı verilen, dut yaprakları ile beslenen bir böceğin ördüğü kozadan elde edilen ve kumaş yapımında kullanılan ince, parlak tel. **2.** Bu iplikten dokunmuş kumaş; ipek kumaş. **3.** *sf.* İpekten yapılmış. **4.** İpeği andıran; ipek gibi olan; yumuşak; parlak. ☞ **ipek ağacı,** *İpek otugillerden ekvator bölgesinde yetişen, yaprakları karşıt dizilişli, salkım çiçekli, kerestesi ipek görünüşünde, sarı parıltılı değerli bir mobilya ağacı, (Periploca).*|| **ipek baskı,** *Lastik bir silindir ile şablon kalıp üzerine bastırılmak suretiyle yapılan baskı işlemi; serigrafi.*|| **ipek böceği,** *Dut yaprakları ile beslenen ve salgıladığı ipekle ördüğü kozadan ipek üretilen ipek böceği kelebeğinin tırtılı, (Bombyx mori).*|| **ipek böceği kelebeği,** *zool. Tırtıllarının ürettiği kozadan ipek elde edilen kelebeklerin genel adı.*|| **ipek böcekçiliği,** *Doğal ipek ipliği elde etmek üzere ipek böceği tohumu yetiştirmek ve koza üretmek işi.*|| **ipek çiçeği,** *bot. Semizotugiller familyasından, güzel çiçeklerinden dolayı park ve bahçelerde süs bitkisi olarak yetiştirilen bir otsu bitki, (Portulaca grandiflora).*|| **ipek fidanı,** *Dut fidanı; dut ağacı.*|| **ipek gibi,** *İnce ve yumuşak.*|| **ipek kozası,** *İpek kelebeği tırtılının ördüğü koza.*|| **ipek kuşağı,** *{ağız} Gökkuşağı.* [DS]|| **ipek matı,** *Ağaç üzerinde vernik veya cila ile oluşturulan ipeği andırır yarı parlak görünüm.*|| **ipek otu,** *bot. Güzel görünüşlü şemsiye biçimli pembe çiçeklerinden dolayı süs bitkisi olarak yetiştirilen, tohumlarında ipek gibi uzun ve yumuşak lif bulunan bir bitki, (Aselapias).*|| **ipek otugiller,** *bot. İpek otu, leş çiçeği, ipek ağacı, panzehir otu gibi iki çenekli bitkiler familyası, (Asclepidiaceae).*|| **ipek şarabı,** *Kara duttan yapılan şarap.*|| **ipek şurubu,** *Kara duttan yapılan şurup.*|| **ipek tefesi,** *Kangal halindeki ipek çilesi.*|| **ipek teli,** *İpek böceği tırtılının yaptığı parlak ince tel.*

ipeka, [Fr. ipeca] *(i'peka) is.* Kök boyasıgillerden pek çok bitkiden, özellikle Güney Amerika'da yetişen bir türünden elde edilen, içerdiği alkaloit sebebiyle balgam söktürücü ve kusturucu ilaç olarak kullanılan kök; altın kökü, *(Cephaelis ipeca cuanha).*

ipekçi, [ipek-çi] *is.* İpek böceği yetiştiren veya kozadan üretilen ipeği satan kimse.

ipekçilik, -ği [ipek-çi-lik] *is.* İpek böceği yetiştiriciliği ya da ipek işleme ve alım satım işi; ipekçinin yaptığı iş ve mesleği.

ipekhane, [ipek+Far. ḫāne ايپكخانه] *(ipekha:ne) {OsT} is.* İpek böceği kozalarının üzerindeki tellerin çözülmesi ve çile haline getirilmesi işlemlerinin yapıldığı yer.

ipekli, [ip-ek-li] *is.* **1.** İpek ile dokunmuş ince kumaş. **2.** *sf.* İpekten yapılmış ya da içinde ipek bulunan. ☞ **ipekli kaşmir,** *Yün ve ipek karışımından yapılan oldukça dayanıklı bir kumaş.*

ipelek, -ği [kelebek] *{ağız} is.* Kelebek. [DS]

iperit, [Fr. ypèrite] *is.* Temel maddesi çift klorlu etil sülfür olan savaş gazı; hardal gazı.

iperitlenmiş, [iperit-le-n-miş] *sf.* İperit etkisi altında kalmış; iperit bulaşmış.

ipezen, [Yun. érpedóni => ipezen / ipiren] *{ağız} is.* Kıldan yapılma ip veya sicim. [DS]

ipgin, [yip-gin / yip-gil / yip-i / yip-ün] *{eT} is.* Mor, eflatun ya da menekşe rengi.

ipham[1], [Ar. behm > ibhām ابهام] *(ibha:m) {OsT} is.* → ibham.

ipham[2], [Ar. ibhām ابهام] *(ibha:m) {OsT} is.* El ve ayak baş parmağı.

iphamlı, [ipham[1]-lı] *sf.* Kapalı bırakılmış; kuşkuyla karşılanan; şüpheli.

ipil, [ip *(yans.)* > ip-il] *sf.* **1.** *{ağız}* Parlak; ışıklı. [DS] **2.** (Ateş için) az fakat devamlı yanan. ☞ **ipil ipil,**

Arada bir yanıp sönerek; titrek bir şekilde.|| **ipil ipil etmek,** *Arada bir yanıp sönerek yetersiz bir ışıkla aydınlatmak; ipildemek; ipilemek.*

ipildemek, [ip *(yans.)* > ip-il-de-mek] *gçsz. f. [-r] [-d(i)-yor]* Yanıp sönmek; azalan çoğalan alevle yanmak.

ipileme, [ip *(yans.)* > ip-i-le-me] *is.* Az bir ışıkla yanma; hafifçe parlama.

ipilemek, [ip *(yans.)* > ip-i-le-mek] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(i)-yor]* Zayıf bir ışıkla yanmak; ipil ipil etmek. [DS]

ipilti, [if *(yans.)* > if-il-ti > ip-il-ti] *{ağız} is.* **1.** Çok zayıf ateş. **2.** Kesik kesik ve hafif esinti; ifilti. [DS]

ipince, [ip+i/nce] *(i'pince) pekşt. sf.* Çok ince.

ipipullah, [ip + ip + Allah] *sf.* Kimsesi ve malı mülkü olmayan kimse; yalnız. ⊡ **ipipullah sivri külah kalmak,** *Kimsesiz ve hiçbir şeysiz kalmak; yalnız kalmak.*

ipiren, [Yun. érpedóni => ipiren / ipezen] *{ağız} is.* → ipezen. [DS]

ipisi, [ip+i-yi-s-i] *{ağız} zm.* En iyisi. [DS]

ipka, [Ar. beḳā' / bāḳī > ibḳa' إبقاء] *(ipka:) {OsT} is.* **1.** Yerinde, önceki durumunda, olduğu gibi bırakma. **2.** Sürekli kılma. **3.** Sınıfta bırakma; sınavdan döndürme. **4.** Eski görevine devam etmesine izin verme. ⊡ **ipka etmek,** *Sürekli kılmak; kalıcı yapmak; yerinde bırakmak; kaldırmamak; değiştirmemek.*|| **ipka fermanı,** *tar. Padişahın değişmesi durumunda eski sadrazam ve diğer devlet adamlarının görevlerine devamını buyuran ferman.*|| **ipka hilati,** *{OsT} tar. Yıllık memuriyet tayinlerinde görevinden alınmayarak eski yerinde bırakılanlara giydirilen kaftan.*|| **ipka hükmü,** *tar. Çalışma süresini dolduran devlet görevlilerine sadrazamın onayıyla başarılarından dolayı eski görevlerinde kalmalarını bildiren yazı.*|| **ipka kalmak,** *Sınıfta kalmak.*|| **ipka olunmak,** *Olduğu yerde bırakılmak.*

ipkaen, [Ar. ibḳā'en إبقاءً] *(ipka:'en) {OsT} zf.* Yerinde bırakmak suretiyle. ⊡ **ipkaen intihap etmek,** *{OsT} Seçimi kazanarak eski görevinde kalmak.*|| **ipkaen nasbetmek,** *Eski görevinde bırakmak.*|| **ipkaen tayin etmek,** *{OsT} Eski görevinde bırakmak.*

ipleme, [ip-le-me] *is.* **1.** İplemek eylemi veya tutumu. **2.** *{ağız} sf.* Bağlanacak derecede deli. [DS]

iplemek, [ip-le-mek] *gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* **1.** *{ağız}* Bir şeyin liflerini ayırmak; tiftiklemek. [DS] **2.** İple bağlamak; iple sarmak; bağlamak. **3.** *{ağız}* Tarlayı ölçmek. [DS] **4.** *{ağız}* Fasulyenin kılçıklarını temizlemek. [DS] **5.** *argo.* Saygı göstermek; değer vermek; dikkate almak; önem vermek. **6.** *{ağız}* Tazıyı, av kovmaya salmak. [DS] **7.** *{ağız}* Bir kimseyi iş takibine göndermek. [DS]

iplememek, [ip-le-me-mek] *gçl. olmsz. f. [-z] [-m(i)-yor] argo.* Saygı göstermemek; önem vermemek; değer vermemek; aldırış etmemek; dikkate almamak.

iplicek[1], [ip-li-cek ایپلیجك] *{eAT} is.* **1.** Omaca kemiğinin başındaki sinir. **2.** *{ağız}* Uyluk kemiğini kalçaya bağlayan kas. [DS] **3.** *{ağız}* İki kemiği birbirine tutturan kas. [DS] **4.** *{ağız}* Hayvanların oynak yerlerindeki kemiklerin içindeki ilik. [DS]

iplicek[2], **-ği** [ip-li-cek] *{ağız} is.* **1.** Şerit hastalığı; tenya. **2.** Karaciğer ve gırtlakta meydana gelen bir hastalık; Yemen çıbanı. [DS]

iplicek[3], **-ği** [ip-li-cek] *{ağız} sf.* İnce; küçük. [DS]

iplicik, -ği [ip-li-cik ایپلجك] *is.* **1.** *zool.* Sığırların soluk borularına yerleşen, ara konaksız bulaşan ve flaryoz hastalığına yol açan, 8 cm. kadar büyüyebilen bir tür akciğer kıl kurdu, *(Dictyocaulus viviparus).* **2.** *{eAT} {OsT}* İnsanlarda *Filaria bancroftii* adlı solucanın sebep olduğu asalak kurt hastalığı.

iplik, -ği [ip-lik] *sf.* **1.** İp yapmaya uygun. **2.** *is.* Pamuk, keten, kenevir ve ipek gibi dokuma maddelerinin uzun ve ince tellerinden her biri. **3.** Bu tellerin birlikte bükülmesi ile meydana getirilen uzun ince tel. **4.** Fasulye gibi sebzelerle bazı meyvelerin lifi. **5.** El yazısı kitaplarda süsleme amacıyla satır aralarına çekilen ince çizgi. ⊡ **ipliği üzülmek,** *{ağız} Güçten düşmek; hâlsiz kalmak.* [DS]|| **ipliği pazara çıkmak,** *(Kişi için) gizli tutmayı bir süre başardığı kötü iş ve davranışları meydana çıkmak, öğrenilmek; suç ve kusurları öğrenilmek.*|| **iplik bez,** *Ketenden dokunmuş ince ve adi bez.*|| **iplik boynuzlular,** *biy. Sivrisinekler alt takımı.*|| **iplik çekmek,** *1. Süsleme amacıyla kumaştan iplik çıkarmak. 2. İplik ham maddesinden iplik bükmek.*|| **iplik durdurma düzeneği,** *Dokuma tezgâhlarında iplik koptuğunda tezgâhı durduran düzenek.*|| **iplik fabrikası,** *Dokuma sanayii için iplik üreten fabrika.*|| **iplik iplik,** *1. Tel tel; lif lif. 2. Yol yol.*|| **iplik işlemek,** *{eAT} İplik eğirmek; iplik yapmak.*|| **iplik kurdu,** *zool. Suda, nemli topraklarda, çürüyen organik maddelerde serbest ve asalak yaşayan, kimileri canlı dokulara da saldıran, yirmi yıl canlı uyuşukluk içinde (anhidrobiyoz) yaşayabilen ve rutubeti bulunca yeniden canlılığını kazanan iplik gibi ince kurtlar, (buğday iplik kurdu, tylenchus tritici; pancar iplik kurdu, heterodera schachti).*|| **iplik kurdu hastalığı,** *İplik kurdunun insanlarda sebep olduğu hastalık.*|| **iplik makinesi,** *İplik çekmeye yarayan makine; iplik bükme makinesi.*|| **iplik peyniri,** *Tülbentten geçirilerek yapılan ve lif lif ayrılan bir tür peynir.*|| **iplik sarmak,** *İpliği makara, masura vb. şeye sarmak.*|| **iplik solucanlar,** *zool. Toprakta ve sularda serbest, hayvan ve bitkilerde asalak olarak yaşayan iplik ya da kıl görünümündeki ipsi solucanlar sınıfı; iplik kurtları.*|| **iplik ucu,** *{eAT} İp ucu.*|| **iplik yönü,** *Bir dokumada çözgü ve*

atkı ipliklerinin izlediği yön.|| **iplik yumağı,** *İpliğin sarılmasıyla meydana gelen top.*

iplikçi, [ip-lik-çi] *is.* **1.** İplik ham maddesinden iplik eğiren kimse. **2.** İplik fabrikası sahibi olan sanayici. **3.** İplik satan kimse. **4.** *sf.* Fabrikalarda görevi iplik eğirmek, iplik taşımak ya da tezgâha iplik vermek, yerleştirmek olan.

iplikçik, -ği [ip-li-k-çik] *is. zool.* **1.** Çok ince, iplik görünümünde asalak solucan. **2.** Kimi tırtıl ve örümceklerin salgıladığı iplik görünümündeki madde.

iplikçilik, -ği [ip-lik-çi-lik] *is.* **1.** Dokuma ham maddesi olan elyafı iplik hâline getirmek için yapılan işlemlerin tümü. **2.** İplik satma işi.

iplikhane, [iplik + Far. hāne إپلكخانه] *(iplikha:ne) {OsT} is.* **1.** Ham iplik elyafının iplik hâline getirildiği yer. **2.** Gemilerde kullanılan halatları ve yelken bezlerini üreten kuruluş. **3.** *tar.* Eskiden kendilerine iplik büktürülüp ip ördürülmek üzere kürek mahkûmlarının konulduğu hapishaneye verilen ad.

ipliklenme, [ip-lik-le-n-me] *is.* İplikli duruma gelme.

ipliklenmek, [ip-lik-le-n-mek] *dönşl. f. [-ir]* İplikli bir görünüm almak; tel tel ayrılmak; lifleri ayrılmak; lif lif olmak.

ipliksi, [ip-lik-si] *sf.* İplik gibi ince uzun; ipliğe benzer. ⧉ **ipliksi kurtlar,** *zool. İplik gibi uzun ve yuvarlak bedenli kurtları içine alan şube.*

iplim, [ip *(yans.)* > ip-(i)l-im] *{ağız} is.* Parıltı. ⧉ **iplim iplim,** *{ağız} (Parlamak için) pırıl pırıl.* [DS]

ipni, [ipni] *{ağız} is.* Dişbudak ağacı. [DS]

ipnotize, [Yun. (h)ypnos *(uyku)* > Fr. hypnotisé] *zf.* Sözle, bakışla, telkinle etki altına alıp uyutarak; etki altına alınarak. ⧉ **ipnotize etmek,** *Sözle, bakışla, telkinle uyutmak; etki altına almak.*

ipnotizma, [Yun. (h)ypnos *(uyku)* > Fr. hypnotisme] *(ipnoti'zma) is.* Sözle, bakışla, telkin yoluyla sağlanan bir tür uyku.

ipnotizmacı, [ipnotizma-cı] *is.* Sözle, bakışla, telkin yoluyla uyutma işiyle uğraşan kimse.

ipnotizmalı, [ipnotizma-lı] *sf.* Sözle, bakışla, telkinle etki altına alınarak uyutulmuş olan.

ipnoz, [Yun. (h)ypnos *(uyku)* > Fr. hypnose] *(i'pnoz) is.* Sözle, bakışla, telkinle etki altına alınarak sağlanan bir tür uyku durumu; hipnoz.

ipotek, -ği [Yun. hypohékē *(alta konan)* > Fr. hypothèque] *is.* Güvence olarak bir taşınmazın bir borca karşı oluşturduğu aynî hak; tutu; rehin. ⧉ **ipoteği kaldırmak,** *Borcunu ödeyerek rehinde bulunan taşınmazına konulmuş olan ipotek kaydının hükümsüz kılınmasını sağlamak.*|| **ipotek altına almak,** *1. Bir borca karşılık rehin almak. 2. mecaz. Her türlü tasarrufu elinde tutmak; serbest bırakmamak.*|| **ipotek altında olmak,** *1. (Taşınmaz için) rehin olarak bulunmak. 2. mecaz. Birinin iradesine boyun eğer nitelikte olmak.*|| **ipotek etmek,** *Kendi mülkü olan bir taşınmazı borcuna karşılık rehin olarak göstermek; rehin vermek; tutu vermek.*

ipotekli, [ipotek-li] *sf.* (Taşınmaz için) rehin konulmuş; ipotek edilmiş; tutulu; rehin.

ipotetik, -ği [Fr. hypothètique] *sf.* Varsayıma dayanan; varsayımsal; farazi.

ipras, [ip+Far. rāst => ı/ras] *{ağız} is.* Uygun; tam denk; karşı karşıya. ⧉ **ipras gelmek,** *{ağız} Tam gelmek; uygun düşmek.* [DS]

iprük, [öpür-mek > öp(ü)r-ük] *{eT} is.* Yoğurt ve süt karışımı bir tür müshil. [DLT]

ipsala, [ip+sal-a ?] *{ağız}* sf. **1.** İşsiz. **2.** Tembel. [DS]

ipsi, [ip-si] *sf.* İp görünümünde olan; ip gibi; ipi andıran; hayati. ⧉ **ipsi solucanlar,** *zool. İnce uzun görünüşüyle ipliğe benzeyen çoğunlukla canlıların vücudunda asalak olarak yaşayan solucanlar alt şubesi.*

ipsile, [? ipsile] *{ağız} is.* Çizmenin boğazından sonraki kısmı. [DS]

ipsiler, [ip-si-ler] *is. zool.* Çoğunlukla ip biçiminde ve iki ucu sivri görünümlü solucanlar sınıfı.

ipsiz, [ip-siz] *sf.* **1.** İpi olmayan; ip taşımayan; üzerinde ip bulunmayan. **2.** *mecaz.* Serseri; başıboş; haylaz; berduş. **3.** İmparatorluk döneminde hamallar loncasının izni ile edinilen ve lonca üyelerinin sembolü olan ucu çatallı ipi bulundurmayarak, kaçak taşımacılık yapan kimse. ⧉ **ipsiz sapsız,** *1. (Söz için) birbirini tutmayan; mantık ilişkisi taşımayan; inandırıcı olmayan; anlamsız; yersiz. 2. (Kişi için) işi gücü olmayan; serseri; berduş; yeri yurdu belirsiz; ayak takımı.*

iptal, -li [ar. butlān *(hükümsüz olma)* > ibtāl ابطال] *(ipta:l) {OsT} is.* **1.** Yararlanılabilir ve kullanılır olmaktan çıkarma. **2.** Bir hükmü geçersiz kılma; gerekçesini açıklayarak hükümsüz bırakma; bozma. ⧉ **iptal davası,** *huk. Bir kararın veya hukukî işlemin geçersiz sayılması için ilgili mahkemeye açılan dava.*|| **iptal damgası,** *Kullanılmış olan pullara vurulan, kullanıldığı için geçersiz sayıldığını belirten damga.*|| **iptal etmek,** *1. Kullanımdan kaldırmak; bozmak. 2. Hükümsüz bırakmak; çürütmek; geçersiz kılmak.*

iptale, [Ar. ibtāle ابطاله] *(ipta:le) {OsT} is.* Gereksiz şey; boş şey.

iptaliyat, [Ar. ibtāliyyāt ابطاليات] *(ipta:liya:t) {OsT} is.* Boş ve işe yaramaz sözler.

ipti, [Ar. ibtidā'] *{ağız} zf.* İlk önce; en evvel; ilk. [DS]

iptida, -a'i [Ar. bed' > ibtidā' ابتداء] *(iptida:) {OsT} is.* **1.** Bir işe girişme; başlama. **2.** Başlangıç. **3.** *zf.* Önceleri; ilk önce; en önce.

iptidaen, [Ar. ibtidā'en ابتداءً] *(iptida:'en) {OsT} zf.* İlk olarak; ilk önce.

iptida'î, [Ar. ibtidā'ī ابتدائی] *(iptida:i:) {OsT} sf.* **1.** Başlangıçla ilgili. **2.** Geri kalmış; ilerlemesini sürdürmemiş; gelişmemiş; ilkel. **3.** İlk durumundaki gibi; işlenmemiş; üzerinde çalışılmamış; ham. **4.** En önce yapılması gereken; birincil. **5.** İlkokul. ⊟ **iptida'î mektep,** *{OsT} İlkokul.*

iptidailik, -ği [iptidaî-lik] *is.* İlkel olma durumu; ilkellik.

iptidaiyat, [Ar. ibtidā'iyyāt ابتدائیات] *(iptida:iya:t) {OsT} is.* İptidaî olma durumu; ilkellik.

iptidaiye, [Ar. ibtidā'iyye ابتدائیه] *(iptida:iye) {OsT} is.* İptidaî *(dişil).*

iptil, [? iptil] *{ağız} is.* Önce; evvel. [DS]

iptila, [Ar. belā' > ibtilā' ابتلاء] *(iptilâ:) {OsT} is.* **1.** Bir şeye karşı aşırı düşkün olma; tutkunluk; alışkanlık; tiryakilik. **2.** Kötü alışkanlık.

iptili, [? iptili] *{ağız} is.* → iptil. [DS]

iptilli, [? iptilli] *{ağız} is.* → iptil. [DS]

iptima, [Ar. ibtidā' => iptima] *{ağız} is.*→ iptil. [DS]

iptin, [? ibtin / iptin] *{ağız} is.* Alışkanlık; huy. [DS]

iptizal, -li [Ar. beẕl *(bol bol verme)* > ibtiẕāl ابتذال] *(iptiza:l) {OsT}* **1.** Bir şeyin çokluğundan dolayı değerini yitirmesi; sıradan bayağı duruma gelmesi. **2.** Bir şeyi sürekli ve hor kullanma. **3.** Bayağılaşma; adileşme; ayağa düşme. **4.** *ed.* Genelleşmiş ve herkesin ağzında dolaşan basma kalıp şeyleri yazma ve söyleme. ⊟ **iptizale uğramak,** *Değerini kaybetmek; adileşmek; bayağılaşmak.*

ipucu, [ip+u(ç)-u] *is.* Aranılan şeye veya gerçeğe ulaşmayı sağlayacak belirti, iz veya veri. ⊟ **ipucu vermek,** *Aranılan gerçeğe ulaştırabilecek bilgi vermek; bulmaya yardım etmek.*

İ. Q. [İng. intelligence quotient] *(ay-küu) kısalt.* Zekâ bölümü.

-ir-, [-r- / -ar- / -er- / -ır- / -ir - / -ur- / -ür-] *{eAT} yap. e.* → -ar-.

-ir, [-r / -ar / -er / -ur / -ür / -ır / -ir / -maz / -mez] *{eT} yap. e.* → -r.

İr. [Fr. iridium] *kısalt. kim.* Atom numarası 77, atom ağırlığı 193.1 olan, platin yataklarında bulunan ve platine benzer nadir elementlerden olan iridyumun kimyasal sembolü.

ir^1, [ir / ır / ıra /ırra] *{eT} is.* Utanma bildiren bir söz; utanç. [DLT] ⊟ **ir bolmak,** *{eT} Utanmak.* [DLT]

ir^2, [īr] *(i:r) {eT} is.* **1.** Kunduracı ve saraç bizi. **2.** Matkap. [DLT]

ir^3, [ir / yir / ır / yırı] *{eT} is.* **1.** Kuzey. [ETY] [Gabain] **2.** Güney; yerin güney yanı. [KB] [EUTS] **3.** *zf.* Solda. [Gabain] **4.** Orada. [Gabain]

ir,^{4} [er / ir] *{eT} {ağız} zf.*→ er^2. [ETY] [DS] ⊟ **ir ekmeği,** *{ağız} Sahur yemeği.* [DS]|| **ir iken,** *{eAT} Erkence; erkenden.*

ir^5, [yir / ir] *{eT} is.* Taş. [EUTS] ⊟ **ir tai,** *{eT} Bir hece (harf) adı.* [EUTS]

ir^6, [ir > yér] *{ağız} is.* Yerinde; uygun. ⊟ **ir görmek** *{ağız} Uygun görmek; yerinde bulmak.* [DS]

i'ra, -a'i [Ar. iʿrā' اعراء] *(i-ra:) {OsT} is.* Çıplak bırakma; soyma.

ir'a, -a'i [Ar. irʿā' ارعاء] *(ir-a:) {OsT} is.* Otlatma. ⊟ **ir'ā'-yı ağnām,** *{OsT} Koyunları otlatma.*

ira, -a'i [Ar. īrā' ایراء] *(i:ra:) {OsT} is.* **1.** İyilikte bulunma; iyilik yapma. **2.** Çakmaktan ateş çıkma; kıvılcım saçma.

i'rab, [Ar. iʿrāb اعراب] *(i-ra:b) {OsT} is.* **1.** Düzgün konuşma. **2.** Gerçeği belirtme. **3.** *dbl.* Arapça isim ve fiil çekimlerinde son harf ve harekelerde meydana gelen değişme. **4.** *dbl.* Arapça fiil çekimlerindeki son harf veya hareke değişmelerini öğreten dilbilgisi dalı. ⊟ **i'rāb kabul etmeyen,** *{OsT} Son harfi hiçbir şekilde değişmeyen; sabit harekeli.*|| **i'rābda mahalli yok,** *{OsT} Hiçbir önemi ve değeri yok; önemsiz.*

irabe, [Ar. irābe ارابه] *(ira:be) {OsT} is.* Şüphelendirme; şüpheye düşürme.

irad, [Ar. vürūd > īrād ایراد] *(i:ra:d) {OsT} is.* **1.** Getirme. **2.** Söyleme. **3.** Bir malın getirmiş olduğu kazanç; gelir; kâr. ⊟ **īrād-ı kelām,** *{OsT} Söz söyleme.*|| **īrād-ı mesel,** *{OsT} Konuyu iyi anlatabilmek için söz arasında darbımesel söyleme.*|| **īrād-ı nutk,** *{OsT} Söylev verme; nutuk atma.*|| **īrād-ı suāl,** *{OsT} Soru sorma.*|| **īrād ü masraf,** *{OsT} Gelir ve gider.*

irada, [Ar. irāḏa / irāża اراضه] *(ira:da) {OsT} is.* **1.** Kandırma. **2.** Kandırılma.

iradat, [Ar. irāde > irādāt ارادات] *(ira:da:t) {OsT} is.* **1.** Dilemeler; istemeler. **2.** Buyruklar; emirler; fermanlar.

irade, [Ar. irāde اراده] *(ira:de) {OsT} is.* **1.** Aklını kullanarak davranışlarını belirleyebilme gücü; istem; istenç. **2.** Bir şeyi yapma veya yapmama konusunda karar verebilme gücü; kişinin bizzat kendisinin verdiği özgür karar; istenç; istem. **3.** *psikol.* Davranışlarla ilgili arzulardan bir kısmını engelleyip diğer bir kısmını ise eyleme dönüştürme gücü; istenç. **4.** Soğukkanlılıkla karar almayı ve aldığı kararı sonuna kadar sürdürebilmeyi sağlayan karakter özelliği; kararlılık; direngenlik. **5.** Zorlayıcı istek; dilek. **6.** Yüksek mevkideki bir yöneticinin buyruğu; buyruk; emir. ⊟ **irade beyanı,** *huk. Hukukî bir sonuç doğuracak isteğin açıklanması; istek açıklaması.*|| **irade bozukluğu,** *Çeşitli psikolojik ve fizikî baskı veya korku sebebiyle açıklanan iradenin ger-*

çek iradeyi yansıtmaması durumu; istenç bozukluğu.|| **irade dışı,** *İrade ile ilgisi olmayan; iradeden bağımsız; iradeden kaynaklanmayan; istenç dışı.*|| **irade etmek,** *Buyurmak; emretmek.*|| **irāde-i āliye,** *{OsT} Sadrazamın yazılı veya sözlü buyruğu.*|| **irāde-i cüz'iye,** *{OsT} Bir işin yapılıp yapılmamasını insanın denetimine bırakan iç güç; insan iradesi; kişisel irade.*|| **irāde-i İlāhiye,** *{OsT} Allah'ın buyruğu; İlahî güç.*|| **irāde-i külliye,** *{OsT} Yapılıp yapılmaması Allah'ın elinde olan güç.*|| **irāde-i milliye,** *{OsT} Milletin kararı; milletin tercihi; milletin isteği; millî irade; ulusal irade.*|| **irāde-i seniyye,** *{OsT} Padişah emri; padişah buyruğu.*|| **irāde-i zaîfe,** *{OsT} 1. Zayıf irade. 2. Geçici istek. 3. İsteksizlik. 4. psikol. İstemseme.*|| **irāde-i zātiye,** *{OsT} Kişisel istek.*|| **irade kaybı,** *{OsT} psikol. Dikkat, karar verme, istekli hareket gibi zihinsel ve bedensel etkinlikleri yapamamaktan doğan ve sinir yorgunluğu şeklinde beliren durum; irade yitimi; istenç yitimi; abuli.*|| **iradesi elden gitmek,** *Eylemlerini denetleyebilecek bir iç güçten yoksun kalmak.*|| **irade yitimi,** *psikol. İrade kaybı; istenç yitimi; abuli.*

iradeci, [irade-ci] *sf.* **1.** İradecilikle ilgili olan; istenççi. **2.** İradeciliğin izlerini taşıyan. **3.** İradecilikten yana olan.

iradecilik, -ği [irade-ci-lik] *is. fel.* **1.** Ruhsal ve ahlakî olay, olgu ve davranışlarda akıl ve bilgiden çok iradeye üstünlük tanıyan, bilgi sürecinin temelinde iradenin yattığını, davranış ve manevi değerlerin iradenin egemenliğinde olması gerektiğini ileri süren öğreti; düşünce; istenççilik; iradiye. **2.** *ahl.* Düşünceden çok eyleme önem veren görüş. **3.** *psikol.* Kişinin iradeli işlevlerine üstünlük tanıyan öğreti. **4.** *huk.* Uluslar arası hukuk kurallarının devletleri, ancak bu kurallara uymayı kabul ettikleri takdirde bağladığını kabul eden öğreti.

iradeli, [irade-li] *sf.* Kendi özgür iradesiyle almış olduğu kararları hiçbir zayıflık göstermeden sonuna kadar götürebilen; kararlı; direngen.

iradesiz, [irade-siz] *sf.* **1.** Aldığı kararları sonuna kadar götüremeyen. **2.** İstemeden, elde olmadan bir iç tepi ile yapılan; irade dışı. **3.** *biy.* (Organ ve işlev için) bitkisel hayata ait ,irade ile ilgisi bulunmayan.

iradesizlik, -ği [irade-siz-lik] *is.* **1.** İradesiz olma durumu. **2.** İradesiz bir kimsenin niteliği.

iradet, [Ar. irādet ارادت] *(ira:det) {OsT} is.* **1.** İrade; istenç. **2.** Gönül isteği.

iradi, [Ar. irādī ارادى] *(ira:dî) {OsT} sf.* **1.** İrade ile ilgili olan. **2.** İradeli olarak yapılan; istençli; istemli.

iradiye, [Ar. irādiyye ارادیه] *(ira:diye) {OsT} is. fel.* Ruhsal ve ahlakî olay, olgu ve davranışlarda akıl ve bilgiden çok iradeye üstünlük tanıyan, bilgi sürecinin temelinde iradenin yattığını, davranış ve manevi değerlerin iradenin egemenliğinde olması gerektiğini ileri süren öğreti; düşünce; istenççilik; iradecilik.

ira'e, [Ar.rü'yet > irā'e ارائه] *(ira:e) {OsT} is.* **1.** Gösterme; işaret etme; bildirme. **2.** Göstererek öğretme. ☞ **irāe-i tarîk,** *{OsT} Yol gösterme; yöntemini söyleme; usul öğretme.*

iraga, [Ar. irāğa اراغه] *(ira:ğa) {OsT} is.* İsteme; irade etme.

irağ, [ırak] *{ağız} sf.* Irak. [DS]

irah, [ırak / iraḫ] *{ağız} is.* Irak. [DS]

irahan, [Ar. reyhān] *{ağız} is.* Yemeklere konulan mor renkli, kokulu bir çeşit ot; reyhan. [DS]

irahe, [Ar. rāḥat > irāḥe اراحه] *(ira:he) {OsT} is.* **1.** Rahat ettirme; dinlendirme. **2.** Soluk alma. **3.** Çok korkma; aşırı korkudan nefesi kesilme. **4.** Ölme.

irak, -ğı [ırak] *{ağız} is.* Irak. [DS]

iraka, [Ar. rūḳ > irāḳa اراقه] *(ira:ka) {OsT} is.* Dökme; akıtma. ☞ **irāka-i dem,** *Kan dökme; kan akıtma.*

iram, [Ar. iḥrām] *(i:ram) {ağız} is.* İki metre uzunluğunda, bir metre genişliğinde yün başörtüsü. [DS]

iramak, [ıra-mak] *{ağız} is.* Uzaklaşmak. [DS]

iramas[1], [Yun. rimós => iramas / ıramas] *{ağız} is.* Kağnı oku. [DS]

iramas[2], [? iramas / ıramas] *{ağız} is.* Harman yerindeki sap yığını [DS]

irampas, [Yun. rimós => iramas / ıramas / irampas] *{ağız} is.* Kağnı oku. [DS]

İran, [Far. īrān ایران] *(i:'ra:n) {OsT} sf.* Pers ülkesi; Acemistan. ☞ **İrān-zemîn,** *{OsT} İran ülkesi; Acemistan.*

iran[1], [Ar. irān اران] *(ira:n) {OsT} is.* Neşeli olma.

iran[2], [Ar. irān اران] *(ira:n) {OsT} is.* Tabut.

İrani, [Far. īrānī ایرانى] *(i:ra:ni:) {OsT} sf.* **1.** İranlı; İran'a ait olan. **2.** İran'la ilgili.

İranlı, [iran-lı] *(i:'ranlı) is.* ve *sf.* **1.** İran halkından olan; İran halkı soyundan gelen. **2.** İran'da oturan.

irap, -bı [Ar. ʿirāb اعراب] *(i-ra:b) {OsT} is.* → irab.

irapata, [Ar. rābıṭa ?] *{ağız} is.* Açılan ekmeği tandıra yapıştırmakta kullanılan üstü bez kaplı, içi ot doldurulmuş araç. [DS]

ir'as[1], [Ar. irʿāṣ ارعاص] *(ir-a:s) {OsT} is.* Çekerek sarsma.

ir'as[2], [Ar. irʿāṣ ارعاص] *(ir-a:s) {OsT} is.* Titreme.

iras, [Ar vereṡ / irṡ > īrāṡ ایراث] *(ira:s) {OsT} is.* **1.** Verme. **2.** Sebep olma. **3.** Verilme. **4.** Gerekme. **5.** Getirme. ☞ **îras etmek,** *Sebep olmak; getirmek; vermek.*|| **îrās-ı fütūr,** *{OsT} Usanç verme.*|| **îrās-ı**

keder, *{OsT} Üzüntü verme; kederlendirme.*|| **îrās-ı mazarrat,** *{OsT} Zarar verme.*

irat[1], [Ar. varṭa > īrāṭ إيراط] *(i:ra:t) {OsT} is.* Tehlikeye düşürme.

irat[2], **-dı** [Ar. vürūd > īrād إيراد] *(i:ra:t) {OsT} is.* **1.** Bir malın belli bir süre sonunda sağladığı gelir. **2.** Gelir getiren mülk. **3.** → irad.

irat[3], [Ar. redd] *{ağız} is.* Ret. [DS]

iratmak, [ıra-t-mak] *{ağız} gçl. f. [-ır]* Arayı açmak; uzaklaştırmak. [DS]

İravadi, [Sansk. revatī] *özl. is.* Bir yıldız adı. [EUTS]

iraz, [Ar. iʿrāż إعراض] *(ira:z) {OsT} is.* **1.** Yüz çevirme. **2.** Sakınma; çekinme. ⊡ **irāz etmek,** *{OsT} Yüz çevirmek; sakınmak; çekinmek.*

iraza, [Ar. irāḏa / irāża إراضه] *(ira:za) {OsT} is.* → irada.

irb, [Ar. irb / ireb إرب] *{OsT} is.* **1.** Akıl; zihin; zekâ. **2.** Akıllı oluş: akıllılık.

irba, -a'i [Ar. ribā' > irbā' إرباء] *(irba:) {OsT} is.* **1.** Çoğaltma; artırma. **2.** Faize verip çoğaltma. ⊡ **irbā etmek,** *{OsT} 1. Ölçüyü aşacak şekilde çoğaltmak. 2. Faize vermek; faizcilik etmek.*|| **irbā'-i māl,** *{OsT} Malı çoğalma.*

irbab, [Ar. irbāb إرباب] *(irba:b) {OsT} is.* Bir yerde sürekli olarak kalma.

irbah, [Ar. ribḥ > irbāḥ إرباح] *(irba:h) {OsT} is.* **1.** Faizle para verme. **2.** Yarar elde etme; kazanma.

irbam, [? irbam] *{ağız} is.* Yulaf. [DS]

irbaş, [Ar. irbāş إرباش] *(irba:ş) {OsT} is.* Ağacın yapraklanması, yeşillenmesi.

irbe, [Ar. irbe إربه] *{OsT} is.* **1.** Akıllılık; zeki oluş. **2.** Zekâ. **3.** Hile.

irbık, -ğı [Ar. ibrīk] *{ağız} is.* İbrik. [DS]

irbiç, [Moğ. irbis / irbiç] *{eT} is.* Porsuk. [EUTS]

irbiş, [Moğ. irbis / irbiç] *{eT} is.* Sibirya panteri, *(Felis irbis).*

irbiyan, [Ar. irbiyān إربيان] *{OsT} (irbiya:n) is.* İstakoz türü deniz hayvanları.

irbiz, [Moğ. irbis / irbiç] *{eT}* **1.** Pars; aslan; porsuk. [EUTS] **2.** Vaşak. [Gabain]

irca[1], **-a'ı** [Ar. rücūʿ > ircāʿ إرجاع] *(irca:) {OsT} is.* **1.** Eski biçimine getirme; döndürme; çevirme. **2.** Geri verme; geri döndürme. **3.** *kim.* İndirgeme. ⊡ **irca etmek,** *1. Eski durumuna çevirmek. 2. İndirgemek.*|| **ircā'-i inān,** *{OsT} Atın dizginini başka yana çevirme.*|| **ircā'-i kelām,** *{OsT} Sözü asıl amaca getirme.*|| **ircā-i nazār,** *{OsT} Bakışı geriye döndürme.*|| **ircā-i zihn,** *{OsT} Eski düşünceye dönme.*

irca[2], [Ar. recā] *{ağız} is.* Rica. [DS]

ircaf, [Ar. ircāf إرجاف] *(irca:f) {OsT} is.* Kötü şeyle uğraşma.

ircal, [Ar. ircāl إرجال] *(irca:f) {OsT} is.* Birini yayan yürütme.

irdaf, [Ar. ridf > irdāf إرداف] *(irda:f) {OsT} is.* **1.** Birbirinin ardı sıra yürütme; arka arkaya gönderme. **2.** *ed.* Sözde mecaz ve cinas kullanma. ⊡ **irdaf etmek,** *İzlemek; takip etmek; ardından gitmek.*

irdamak, [irde-mek / irda-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r]* → irdemek[2]. [DS]

irdeleme, [irde-le-me] *is.* Bütün yönleriyle inceleme; tetkik etme.

irdelemek[1], [*eT.* irte-mek > irde-le-mek] *gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* **1.** Bir konunun ele alınıp incelenmesi gereken bütün yönlerini tek tek değerlendirip incelemek; tetkik etmek. **2.** *mat.* (Denklem için) terimlerini ve veriler üstünde yapılabilecek varsayımlara göre çeşitli çözümlerini bulmak. **3.** *{ağız}* Bir şeyi çok incelemek; iyice araştırmak. [DS] **4.** *{ağız}* Bir şeyin üstüne düşmek. [DS] **5.** Hırpalamak. **6.** *{ağız}* Ayıklamak; ayırt etmek; seçmek. [DS] **7.** *{ağız}* Bir sözü çok tekrarlamak; üstüne düşmek. [DS] **8.** *{ağız}* Çıbanı deşmek. [DS]

irdelemek[2], [*eT.* ir *(utanma)* > irde-le-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* **1.** Beğenmemek; istememek, nefret etmek. **2.** Hakaret etmek. **3.** Bir konuda birine karşı olmak. **4.** Hor görmek. **5.** Çekememezlik etmek. **6.** Dedikodu yapmak. [DS]

irdelenme, [*eT.* irte-mek > irde-le-n-me] *is.* Bütün yönleriyle incelenme eylemi; tetkik olunma.

irdelenmek, [*eT.* irte-mek > irde-le-n-mek] *edil. f. [-ir]* Bütün yönleriyle incelenmek; tetkik olunmak.

irdem, [er *(erkek)* > er-dem / ir-dem] *{eT} is.* → erdem.

irdemek[1], [*eT.* irte-mek > irde-mek إردمك] *gçl. f. [-r] [-d(i)-yor]* **1.** Aramak. *{eT} {eAT} (aynı)* [DLT] **2.** *{eAT} {OsT} {ağız}* Araştırmak; incelemek; teftiş etmek. [DS] **3.** *{ağız}* Bir şeyin üzerine fazlaca düşmek. [DS] **4.** *{ağız}* Bir sözü çok tekralamak; üstüne düşmek. [DS]

irdemek[2], [*eT.* ir *(utanma)* > ir-de-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-d(i)-yor]* **1.** Bir kimseyi istememek; ondan nefret etmek; beğenmemek. **2.** Çok görmek; kıskanmak. **3.** Nefret etmek. **4.** Azarlamak. [DS]

irdemsiz, [erdem-siz > irdem-siz] *{eT} sf.* Faziletsiz; erdemsiz.

irden, [er *(erken)* > er-den / ir-den إيردن] *{eAT} zf.* **1.** Erkenden; erken erken. **2.** *{ağız} is.* Sahur. [DS]

irdenmek, [irde-n-mek] *{ağız} dönş. f. [-ir]* Beğenilmemek; hor görülmek. [DS]

irdirmek, [ir-dir-mek / iv-dir-mek ?] *{ağız} gçl. f. [-ir]* Acele etmek; evmek. [DS]

ireb, [Ar. irb / ireb ارب] *{OsT}* *is.* **1.** Akıl; zihin; zekâ. **2.** Akıllı oluş; akıllılık; zekilik. **3.** Hile; dolap; düzen; oyun.

iregül, [Moğ. iregül / hirevül] *{eT}* *is.* Harp safında bulunan ordunun en öndeki kısmı; öncü; öncü bölüğü; öncü kolu; ileri kol. [Nevâyî]

irehen, [Far. legen] *{ağız}* *is.* Küçük kazan. [DS]

-irek, [-ırak / -irek / -urak / -ürek] *{eAT}* *yap. e.* → -ırak.

irek[1]**,** [eğre-k > iğrek / irek] *(i:rek)* *{ağız}* *is.* Sürülerin kırda gece veya öğle üzeri barındırıldığı yer; eğrek; eyrek. [DS]

irek[2]**, -ği** [? irek] *{ağız}* *is.* Sirke mayası. [DS]

irek[3]**, -ği** [Ar. rekk رك] *{ağız}* *is.* Duvar örerken taş ve kerpiçlerin arasına konulan çamur ya da harç. [DS]

irek[4]**, -ği** [Far. reng] *{ağız}* *is.* → irenk. [DS] ⊞ **irek etmek,** *{ağız}* *Tecavüz etmek; saldırmak.* [DS]

ireket, [? ireket] *{ağız}* *is.* Kararsızlık; ikircim. [DS]

ireklemek, [eğre-k > irek-le-mek] *gçl. f.* *[-r] [-l(i)-yor]* **1.** Sağlamlaştırmak; tahkim etmek. **2.** *{ağız}* *gçsz. f.* (Sığır için) dinlenmek. [DS] **3.** *{ağız}* Durmak; dinlenmek; mola vermek. [DS] **4.** *{ağız}* Sağlam durmak. [DS]

ireklenmek, [irek-le-n-mek] *{ağız}* *dönşl. f.* *[-ir]* Durmak; dinlenmek; mola vermek. [DS]

irekmek[1]**,** [iri > ir(i)-k-mek] *{ağız}* *gçsz. f.* *[-ir]* Birdenbire büyümek; irelmek. [DS]

irekmek[2]**,** [ér > ir-ek-mek] *{ağız}* *gçsz. f.* *[-ir]* Sahura kalkmak. [DS]

ireleşmek, [ire-le-ş-mek] *{ağız}* *işteş. f.* *[-ir]* **1.** İtişmek; hafifçe atışmak.**2.** Çekişmek; kavga etmek. [DS]

ireli, [ileri] *{ağız}* *is.* İleri. [DS]

irelmek, [iri-l-mek > ir(e)-l-mek] *gçsz. f.* *[-ir]* **1.** Büyümek; gelişmek; irileşmek. **2.** *{ağız}* Şişmanlamak.

-irem, [-r-am / -ar-am / -er-em / -ır-am / -ir-em / -ur-am / -ür-em] *{eAT}* *çek. e.* → -ram.

irem, [Ar. irem ارم] *{OsT}* *is.* **1.** Nişan tahtası. **2.** Çenk adı verilen bir çalgı. **3.** *öz. is.* Şeddad tarafından cennete benzetilerek meydana getirilen asma bahçe; sahte cennet.

iremba, [? iremba] *{ağız}* *is.* Ambar. [DS]

iremçik, -ği [? iremçik] *{ağız}* *is.* Peynir. [DS]

ireme, [Yun. rími => ireme] *{ağız}* *is.* Dar sokak. [DS]

iremek, [iri > iri-mek] *{ağız}* *gçsz. f.* *[-r]* İrileşmek. [DS]

iremeki, [? iremeki] *{ağız}* *is.* Çekirdekten yetişmiş kiraz ağacı. [DS]

iremen, [? iremen] *{ağız}* *is.* Bağ. [DS]

iremik, [ire-mik] *{eAT}* *sf.* (Kadın için) cinsel organı bitik olup cinsel ilişkide bulunamayan; aslak; aslık.

iremil, [Ar. remil] *{ağız}* *is.* Fal. ⊞ **iremil atmak,** *{ağız}* *Fala bakmak.* [DS]

iremile, [? iremile] *{ağız}* *is.* İftira. [DS]

iren, [er *(insan)* > er-en > ir-en] *{eT}* *is.* İnsan.

irende, [Far. rende => irende ارنده] *{OsT}* *is.* Rende.

irendire, [Far. rende] *{ağız}* *is.* Sebze rendesi. [DS]

ireng[1]**,** [Far. reng] *{ağız}* *is.* → renk. [DS]

ireng[2]**,** [*eT.* ir *(utanç)* > ir-e-n-k / ilen-mek > ilen-k] *{ağız}* *is.* → irenk[2]. [DS]

irenk[1]**, -gi** [Far. reng => irenk ارنك] *{OsT}* *is.* **1.** Renk. *{ağız}* *(aynı)* [DS] **2.** *{ağız}* Kızıl. [DS] ⊞ **irenk etmek,** *{ağız}* *Dolayısı ile anlatmak; anıştırmak; ima etmek; çağrıştırmak.* [DS]

irenk[2]**, -gi** [*eT.* ir *(utanç)* > ir-e-n-k / ilen-mek > ilen-k] *{ağız}* *is.* **1.** Eziyet; sıkıntı; işkence; fenalık. **2.** Hile aldatma. [DS] ⊞ **irenk açmak,** *{ağız}* *Birinin başını belaya sokmak; iş açmak.* [DS]|| **irenk etmek,** *{ağız}* *1. Eziyet etmek. 2. Sözünde durmamak. 3. Aldatmak; hile yapmak.* [DS]

irenler, [er-en-ler > ir-en-ler] *{eT}* *is.* Kişiler.

irep[1]**, -bi** [Ar. irb / ireb ارب] *is.* → ireb.

irep[2]**, -bi** [? irep] *{ağız}* *is.* Dert; hastalık. [DS]

irermek, [iri > ir(e)-r-mek] *{ağız}* *gçsz. f.* *[-ir]* İrileşmek; irelmek. [DS]

ireşme, [Ar. reşme رشمه] *{ağız}* *is.* **1.** Zincirden yapılma bir tür gem. **2.** Yular sapı; yular. [DS]

ireti, [iğreti] *(i:reti)* *{ağız}* *sf.* Eğreti; iğreti. [DS]

irez[1]**,** [Yun. aīrais => irez] *{ağız}* *is.* **1.** Tahıla karışan delice tohumu. **2.** Harmanda tahıla karışan çörçöp. [DS]

irez[2]**,** [Ar. reʾis] *(ire:z)* *{ağız}* *is.* Kaptan; reis. [DS]

irezil, [Ar. rezīl] *{ağız}* *sf.* Rezil. ⊞ **irezil olmak,** *{ağız}* *Sıkıntı çekmek; eziyet görmek.* [DS]

irezillik, -ği [rezil-lik] *{ağız}* *is.* **1.** Rezillik. **2.** Eziyet; sıkıntı. ⊞ **irezillik çekmek,** *{ağız}* *Sıkıntı ve eziyet çekmek.* [DS]

irezin, [? irezin] *{ağız}* *is.* Çorap lastiği. [DS]

irfad[1]**,** [Ar. irfād ارفاد] *(irfa:d)* *{OsT}* *is.* Yardım etme; yardım amacıyla bir şey verme.

irfad[2]**,** [Ar. ʿirfād عرفاد] *(irfa:d)* *{OsT}* *is.* (Herhangi bir) çocuk.

irfah, [Ar. refāh > irfāh ارفاه] *(irfa:h)* *{OsT}* *is.* **1.** Bollaştırma; refaha erdirme; rahata kavuşturma; gönendirme. **2.** Refeha kavuşturulma; gönendirilme.

irfal, -li [Ar. irfāl ارفال] *(irfa:l)* *{OsT}* *is.* **1.** Eteği sarkıtma. **2.** Elleri sallayarak yürüme.

irfan, [Ar. ʿirfān عرفان] *(irfa:n)* *{OsT}* *is.* **1.** Bilme; anlama; anlayış; sezme; kavrayış. **2.** Gerçeği anlamaya, kavramaya yarayan güçlü seziş. **3.** Kültür. **4.**

tasvf. Hakk'ın sırlarım kavrama; Hakk'ı tanıma yolları.

irfaniye, [Ar. ʿirfāniyye عرفانيه] *(irfa:niye) {OsT} sf.* **1.** İrfanla ilgili; irfana ait. **2.** *fel.* Kişinin, İlahî âlemin bütün sırlarını edinebileceğini savunan görüş; gnostisizm.

irfaza, [? irfaza] *{ağız} is.* Töre; gelenek. [DS]

irfitat, [Ar. irfitāt ارفتات] *(irfi:ta:t) {OsT} is.* Ufak ufak parçalara ayırma; ufaklama.

irgab, [Ar. irġāb ارغاب] *(irğa:b) {OsT} is.* **1.** Rağbet ettirme. **2.** Rağbet ettirilme.

irgaf, [Ar. irġāf ارغاف] *(irğa:f) {OsT} is.* **1.** Hızlı yürüme. **2.** Hırsla bakma.

irgam, [Ar. irġām ارغام] *(irğa:m) {OsT} is.* **1.** Yere sürtme. **2.** Burnunu kırma; hakir kılma; kahretme. **3.** Yere sürtülme.

irgan, [Ar. irġān ارغان] *(irğa:n) {OsT} is.* **1.** Bir kimseyi tamaha sevketme. **2.** Bir işi kolaylaştırma.

irgat, [Yun. ergates] *{ağız} is.* İmece. [DS]

-irge-, [-irge-] *{eAT} yap. e.* İsimden geçişli fiil yapan bir ektir. *es-irge-mek.*

irgelmek, [ir-ge-l-mek] *gçsz. f. [-ir]* Toplamak; biriktirmek; cem etmek.

irgençi, [iğre-nç] *{ağız} sf.* İğrenç. [DS]

irgenmek, [iğre-n-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* İğrenmek. [DS]

irgetmek[1], [irge-t-mek] *{ağız} gçl. f. [-ir]* Döküp saçmadan toplamak. [DS]

irgetmek[2], [ir-ge-t-mek] *{ağız} gçl. f. [-ir]* Yardıma gelmek; imdada yetişmek. [DS]

irgirmek, [ir-mek > ir-gir-mek ایركرمك] *{eAT} gçl. f. [-ür]* Ulaştırmak; eriştirmek.

irgürmek, [ir-mek > ir-gür-mek ایركورمك] *{eT} gçl. f. [-ür]* **1.** Tamamlamak; becermek; başarmak. [EUTS] **2.** *{eAT}* Ulaştırmak; eriştirmek.

irha[1], [Ar. irhāʾ ارهاء] *(irha:) {OsT} is.* Kibar ve tatlı davranma; yumuşak olma.

irha[2], [Ar. rehāvet > irḫāʾ ارخاء] *(irha:) {OsT} is.* **1.** Gevşetme; bırakma; koyuverme. **2.** *müz.* Koma. ◘ **irhā-i imāme,** *{OsT} 1. Sarığı gevşetme. 2. mecaz. Kaygısız, endişesiz olma.*|| **irhā-i inān,** *{OsT} 1. Dizginleri salıverme. 2. mecaz. İşine devam etme.*|| **irhā-i inān-ı semend-i hāme,** *{OsT} 1. Kalemin atının dizginlerini salıverme. 2. mecaz. Aklına geleni yazma. 3. Durmadan yazma.*|| **irhā-i lisān,** *{OsT} Ağzına geleni söyleme.*

irhab[1], [Ar. irḥāb ارحاب] *(irha:b) {OsT} is.* Bol olma; bollaşma; genişleme.

irhab[2], [Ar. irhāb ارهاب] *(irha:b) {OsT} is.* **1.** Korkutma; kaçırma. **2.** Korkutulma.

irhaf, [Ar. irhāf ارهاف] *(irha:f) {OsT} is.* (Kesici alet için) bileme; keskinleştirme.

irhak, -kı [Ar. irhāḳ ارهاق] *(irha:k) {OsT} is.* **1.** Eziyet etme; sıkıntı verme. **2.** Sıkma; zorlama.

irhan, [Ar. irhān ارهان] *(irha:n) {OsT} is.* **1.** Rehin konma. **2.** Rehin bırakılma.

irhas[1], [Ar. irḫāṣ ارخاص] *(irha:s) {OsT} is.* Bir malın fiyatını indirme; ucuzlatma.

irhas[2], [Ar. rıhṣ > irhāṣ ارهاص] *(irha:s) {OsT} is.* **1.** Duvar yapma. **2.** Hayır işleriyle uğraşma. **3.** Sağlam şey. **4.** Bir peygamberin gönderilmesinden önce ortaya çıkan olağanüstü belirti.

irhasat, [Ar. irhāṣāt ارهاصات] *(irha:sa:t) {OsT} is.* **1.** Sağlam duvarlar. **2.** Hayırlı işlerle uğraşmalar. **3.** Peygamber gelmeden önce ortaya çıkan belirtiler.

iri, [*eT.* irig > iri ايرى] *sf.* **1.** Olağan ölçülerden daha büyük ve daha hacimli olan; kocaman. **2.** *{eAT} {OsT}* Kaba; sert; kalın; katı. ◘ **iri boy,** *Ölçüleri aşırı.*|| **iri ekmeği,** *{ağız} İri undan yapılan yufka ekmeği.* [DS]|| **iri gölük,** *{ağız} At ve katır gibi yük hayvanları.* [DS]|| **iri göz ton,** *zool. Sırtları siyaha yakın koyu lacivert, karnı hafifçe gri, göğüs yüzgeçleri uzun, kırmızı etli, kendisi etçil denizlerin geniş bir alanında yaşayan, bir metre kadar boylu, kemikli bir balık; iri göz orkinoz.*|| **iri hulu,** *{eAT} Sert; haşin; kaba.*|| **iri iri,** *Büyük büyük; çok büyük olarak.*|| **iri huy,** *{eAT} Kötü huy.*|| **iri kesim,** *Çok iri.*|| **iri kıyım,** *1. İri kıyılmış; iri doğranmış olan. 2. (İnsan için) vücudu çok iri olan; iri yapılı; cüsseli.*|| **iri laf,** *Çok abartılmış söz.*|| **irisini rafa, ufağını çöpe dizmek,** *Bir şeyi en ince ayrıntısına kadar anlatmak.*|| **iri söz,** *{eAT} Kaba ve ağır söz.*|| **iri sözlü,** *İnsanı incitecek sözler söyleyen.*|| **iri yarı,** *Büyük yapılı; çok iri.*

irib, [Yun. gripos => ığrıp > irib ?] *{ağız} is.* Yalan; uydurma. [DS]

iribaş, [ir-i+baş] *is. zool.* Kuyruksuz kurbağaların iri başlı larvası; tetari.

irice, [ir-i-ce] *sf.* Biraz iri; oldukça iri.

iridyum, [Yun. irid *(gök kuşağı)* > Fr. iridium] *(iri'dyum) kim.* Atom numarası 77, atom ağırlığı 193.1 olan, platin yataklarında bulunan ve platine benzer nadir element, sembolü; İr.

iridyumlu, [iridyum-lu] *sf.* Alaşım olarak iridyum elementi içeren.

irif, [Yun. gripos => ığrıp > irib / irif ?] *{ağız} is.* Dolaşık ve yolsuz davranış. [DS]

irig[1], [*iḏir-mek > iḏ(i)r-ig / irig] *{eT} sf.* **1.** (İnsan ve nesne için) kaba; iri; iri yarı; kaba saba. [EUTS] [KB] [Gabain] **2.** (Kişi için) iri yarı; kaba; sarsak; aptal; ters. [EUTS] [Gabain] [KB] **3.** Sert; haşin. [KB] **4.** Gayretli. [KB]

irig[2], [irī-mek / irū-mek > iri-g / iri-k] *{eT} is.* Bir şeyin eskimiş, dağılmış parçaları. [Clauson]

iriglenmek, [irig *(sert)* > irig-le-n-mek] *{eT} dönşl. f. [-ür]* Sertlik göstermek; yüz çevirmek.[KB]

irik[1], [*idir-mek > id(i)r-ig / irig] *{eT} sf.* **1.** Katı olan. [DLT] **2.** Çevik; canlı. [KB]

irik[2], [? irik] *{eT} is.* Kel ve uyuzun kafası. [DLT]

irik[3], [irī-mek / irū-mek > iri-g / iri-k] *{eT} is.* **1.** Erpik ve eski olan nesne. [DLT] **2.** *{ağız} sf.* Zayıf; cılız. [DS] **3.** *{ağız}* (Çocuk için) yetim; öksüz. [DS] ☞ **irik otuñ,** *{eT} Odun kırıkları, kıymık.* [DLT]

irik[4], [eğri-k] *{ağız} sf.* Eğri. [DS]

irik[5], [*eT.* erk] *{ağız} is.* Özgürlük. [DS]

irikmek[1], [ér > ér-ik-mek] *gçl. f.* **1.** Erken kalkmak. **2.** Acele etmek.

irikmek[2], [ir-ik-mek] *gçsz. f. [-ir]* **1.** *{ağız}* Toplanmak; birikmek. [DS] **2.** *{ağız}* İrileşmek. [DS] **3.** *{ağız}* Hastalık sonrası kendini toplamak; iyileşmek. [DS] **4.** *gçl. f.* Toplamak.[KB]

irikmek[3], [īr-mek *(üzüntülü olmak)* > ir-ik-mek / ér-ik-mek] *{eT} gçsz. f.* **1.** İğrenmek; nefret etmek; istikrah etmek. [Nevâyî] **2.** Kalbi sıkıntılı olmak; can sıkılmak; usanmak; bıkmak; yorulmak. [KB]

irikmen, [Yun. lukhnári] *{ağız} is.*→ ilikmen. [DS]

iriktirmek, [ir-ik-tir-mek] *{ağız} gçl. f. [-ir]* Biriktirmek; toplamak. [DS]

irilcek, [iri-l-cek ارلجك] *{eAT} is.* Boğaz anjini; boğaz şişmesi.

irilek, -ği [iri-le-k] *{ağız} sf.* Büyükçe; irice. [DS]

irileme, [iri-le-me] *is.* **1.** Hayvanlar tarafından samanın irisinin bırakılması. **2.** İrisini toplama işi.

irilemek[1], [iri-le-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* **1.** (Hayvan için) samanın irisini yemeyip ayırmak. **2.** Kavun, karpuz vb. toplarken irilerini seçmek. **3.** Davarın iyisini ve beslenmişini seçmek. [DS]

irilemek[2], [*eT.* īr-mek *(üzülmek)* > ir-il-e-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* **1.** Beğenmemek. **2.** Bir kimseyi istememek; hor görmek. [DS]

irilemek[3], [iri-l-e-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* Atışmayı büyütmek; kavgaya dönüştürmek. [DS]

irileşme, [iri-le-ş-me] *is.* **1.** İri bir durum alma. **2.** *tıp.* Bazı organların hastalık sonucu büyümesi.

irileşmek[1], [iri-le-ş-mek ارلشمك] *dönş. f. [-ir]* **1.** Daha iri duruma gelmek. **2.** *{eAT}* Sert davranmak; sert konuşmak; kabalaşmak.

irileşmek[2], [iri-l-e-ş-mek] *{ağız} işteş. f. [-ir]* Ağız kavgası yapmak; dalaşmak. [DS]

'leştirmek, [iri-le-ş-tir-mek] *gçl. f. [-ir]* İri bir ...ım almasını sağlamak.

... 'i] *sf.* İçinde iri durumda olanları da bulu- ... **'i ufaklı,** *Hem irisi hem de ufağı bir ara-*

... *is.* **1.** İri olma durumu; iri olan şeyin niteliği. **2.** Kuzuların bir haftalık oluncaya kadar konuldukları özel ağıl. **3.** *{ağız}* Eleme sırasında kalbur ya da elek üzerinde kalan iri şeyler. [DS] **4.** *{ağız}* İri şeylerin konulduğu yer. [DS]

irilmek[1], [īr-mek > īr-il-mek] *{eT} dönşl. f. [-ir]* **1.** (Deri, kulak vb. için) yırtılmak; ayrılmak; yarılmak; çatlamak; yirilmek. *{ağız} (aynı)* [DS] [ETY] **2.** Küçülmek.[KB]

irilmek[2], [ér-il-mek / yir-il-mek] *{eT} dönşl. f. [-ür]* **1.** Kaygıdan titremek. [DLT] **2.** Kendi kendini yermek. [DLT] **3.** Hiddetlenmek. [KB]

irilmek[3], [er-mek > er-il-mek ارلمك] *{eAT} edil. f. [-ür]* Erişilmek.

irilmek[4], [iri-l-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* → irelmek. [DS]

irim[1], [Yun. rimy => irim / ırım ارم] *is.* **1.** Çıkmaz sokak. *{ağız} (aynı)* [DS] **2.** Dar sokak. *{eAT} (aynı)* **3.** *{ağız}* Yalçın kayalı yer. [DS] **4.** *{ağız}* Sokak. [DS] **5.** *{ağız}* Dar yol; patika. [DS] **6.** *{ağız}* Dolambaçlı yol. [DS] **7.** *{ağız}* Üç yol ağzı. [DS] **8.** *{ağız}* Köşe başı; sokak başı. [DS]

irim[2], [? irim] *{ağız} is.* **1.** Böğürtlen. **2.** Ot; çayır. [DS]

irim[3], [ır-ım / ir-im] *{ağız} is.* **1.** Ara; uzaklık. **2.** Gözün görebildiği kadar uzaklık; ufuk. [DS]

irimek, [irī-mek / irū-mek] *{eT} gçsz. f. [-r]* Çürümek; kokuşmak. [DLT]

irimik, [iri-mik] *{ağız} is.* **1.** İri olan şey. **2.** Savrulan saman. [DS]

irin[1], [irin / érin] *{eT} is.* **1.** Kenar; kıyı. [EUTS] **2.** Dudak; dudaklar; ağız. [DLT] [EUTS] [Gabain]

irin[2], [*eT.* iring > irin] *is.* **1.** Vücuttaki bir yara veya çıban üzerinde görülen sarımtırak sıvı; cerahat; iltihap. **2.** *tıp.* Bozulmuş çekirdekli akyuvarlarla zengin saydamsız görünüşte iltihap sızıntısı.

irinç, [īr-mek *(iğrenmek)* > ir-in-mek *(acı duymak)* > ir-in-ç] *{eT} sf.* **1.** Mutsuz; sefil; acınacak; iğrenç. [İKPÖy.] [Gabain] **2.** Sefillik; acınacak durum; felaket; bahtsızlık; musibet. [EUTS] [KB] **3.** Günah. [Gabain] ☞ **irinç yarlıg,** *{eT} Sefil hayatlı.* [EUTS]

irinçig, [irinç-ig] *{eT} sf.* Zavallı.

irinçkemek, [irinç-ke-mek] *{eT} gçl. f. [-r]* Acımak; merhamet etmek. [EUTS] [Gabain]

irinçkençüçi, [irinç-ke-n-çü-çi] *{eT} sf.* Acıyan; merhametli; şefkatli. [EUTS]

irinçlemek, [irinç-le-mek] *{eT} gçsz. f. [-r]* Bedbaht olmak. [EUTS]

irinçü [īr-mek *(iğrenmek)* > ir-in-mek *(acı duymak)* > ir-in-çü / érin-çü] *(irinçü:) {eT} is.* Günah; kusur; yanlış; hata; kabahat; kötü; çirkin. [EUTS] [DLT] [Gabain]

irinçülüg, [irin-çü-lüg] *{eT} sf.* Günahkâr; suçlu mücrim; kusurlu; hatalı. [EUTS]

iring, [irī-mek *(çürümek)* > iri-ñ] *(iriñ)* *{eT}* *is.* İrin; cerahat. [DLT] [EUTS] [Gabain]

irinlenme, [irin-le-n-me] *is.* İrin veya irin akıntısı meydana gelme.

irinlenmek, [irin-le-n-mek] *dönşl. f.* *[-ir]* İrin toplamak; irin meydana gelmek.

irinleşmek, [irin-le-ş-mek] *dönşl. f.* *[-ir]* İrin hâlini almak.

irinli, [irin-li] *sf.* **1.** İrin bulunan. **2.** İrin niteliği taşıyan. **3.** İçine irin karışmış olan. ⊡ **irinli intan,** *tıp.* *İrin yapan mikropların kanı toplayarak oluşturduğu yangı.*|| **irinli odak,** *tıp.* *İrinin geliştiği ve toplandığı merkez.*|| **irinli sümük,** *tıp.* *İçinde irin bulunan sümük.*

irinlik, -ği [irin-lik] *{ağız}* *is.* Ekilen tohumları çürüten çok sulak tarla. [DS]

irinmek[1], [irī-mek *(çürümek)* > iri-ñ > irin-mek] *{eT}* *dönşl. f.* *[-ür]* Cerahatlenmek; irinlenmek. [EUTS]

irinmek[2], [īr-mek *(üzmek)* > ir-in-mek / ér-in-mek] *{eT}* *dönşl. f.* *[-ür]* **1.** Bedbaht olmak; sefil olmak. [Gabain] [EUTS] **2.** Kızmak; azarlamak; tekdir etmek; öfkelenmek. [EUTS] **3.** Acı duymak. [İKPÖy.] **4.** Üşenmek. [KB]

irinti, [iri-nti] *{ağız}* *is.* **1.** Hayvanların beğenmeyerek yemedikleri iri saman. **2.** Kalbur ve elek üzerinde kalan iri taneler; kalbur üstü. [DS] **3.** Samanın kalbur üstünde kalan iri taneleri. **4.** *sf.* Yemeği seçerek yiyen; boğazsız. ⊡ **irinti seçmek,** *{ağız}* *Yemeği beğenmeyip ayırmak.* [DS]

irintürmek, [irin-mek *(sefil olmak)* > irin-tür-mek] *{eT}* *gçl. f.* *[-ür]* Bedbaht etmek; felâkete sürüklemek; sefalete düşürmek. [Gabain] [EUTS]

irinz, [īr-mek *(iğrenmek)* > ir-in-mek *(acı duymak)* > ir-in-ç / érin-ç] *{eT}* *is.* → irinç. [EUTS]

irip, [? irip] *{ağız}* *sf.* Çapraz; verev. [DS]

iris, [Lat. iris *(gök kuşağı)*] *is.* **1.** *anat.* Saydam tabakayla göz merceği arasında bulunan ince kasılgan bir zardan oluşan gözün renkli bölümü; kuzahiye. **2.** *min.* Kadıköy taşı, kuvars gibi ışıldama özelliği olan mineral çeşitlerine verilen ad. **3.** *bot.* Süsen.

irisgin, [iris-gin] *{ağız}* *sf.* → iriskin.

iriskin, [iris-kin] *{ağız}* *is.* **1.** İğrenç. **2.** Miskin. [DS] [DS]

iriş, [*eT.* ār-mak *(arasından geçmek)* > ar-ış / er-iş / iriş] *is.* Dokumacılıkta atkı ipliklerinin aralarından geçirildiği uzunlamasına gerilmiş iplikler; çözgü; arış.

irişgi, [eriş-gi / iriş-gi ?] *{ağız}* *is.* → erişgi. [DS]

irişgik, -ği [iriş-gi-k ?] *{ağız}* *is.* → erişgi. [DS]

irişgil, [iriş-gi-l ?] *{ağız}* *is.* → erişgi. [DS]

irişgilik, -ği [iriş-gi-lik] *{ağız}* *is.* → irişkilik. [DS]

irişgin, -ği [iriş-gin] *{ağız}* *is.* → erişgi. [DS]

irişgir, -ği [iriş-gi-r] *{ağız}* *is.* → erişgi. [DS]

irişik, -ği [iriş-ik] *{ağız}* *is.* → erişgi. [DS]

irişki, -ği [iriş-ki] *{ağız}* *is.* → erişgi. [DS]

irişkik, -ği [iriş-ki-k ?] *{ağız}* *is.* → erişgi. [DS]

irişkilik, -ği [eriş-gi > iriş-ki-lik ?] *{ağız}* *is.* Sucuk içi. [DS]

irişkin, [iriş-ki-n ?] *{ağız}* *is.* → erişgi. [DS]

irişkir, [iriş-ki-r ?] *{ağız}* *is.* → erişgi. [DS]

irişkirik, -ği [iriş-ki-k ?] *{ağız}* *is.* → erişgi. [DS]

irişkit, [iriş-ki-t ?] *{ağız}* *is.* → erişgi. [DS]

irişlik, -ği [iriş-lik ?] *{ağız}* *is.* → erişgi. [DS]

irişmek[1], [ér-iş-mek] *{ağız}* *gçsz. f.* *[-ir]* → erişmek[1]. [DS]

irişmek[2], [ér-iş-mek] *{ağız}* *gçsz. f.* *[-ir]* → Boyu uzamak. [DS]

irişmek[3], [ér-iş-mek] *{ağız}* *gçsz. f.* *[-ir]* **1.** Şaka etmek. **2.** Gülümsemek. [DS]

irişmek[4], [ér-iş-mek ایرشمك] *{eAT}* *gçsz. f.* *[-ür]* → erişmek[4].

irişmiş, [er-mek *(olgunlaşmak)* > er-iş-miş ایرشمش] *{eAT}* *sf.* → erişmiş.

irişvat, [Ar. rüşvet] *{ağız}* *is.* Rüşvet. [DS]

irit, [? irit] *{ağız}* *is.* Çul dokuma tezgâhındaki alt ve üst direkler. [DS]

irite, [Lat. irritare *(taciz etmek)* > Fr. irriter] *is.* Taciz; rahatsız edilme.

iritmek, [īr-mek *(iğrenmek)* > ir-it-mek] *{eT}* *gçsz. f.* *[-ür]* Kötüleşmek; kötü olmak. [EUTS]

irivadi, [Sansk. revati > irivadi] *{eT}* *özl. is.* Bir yıldız adı. [EUTS]

iriz, [Moğ. érés] *{eT}* *is.* Cilasun; cesur; yiğit. [EUTS]

irji, [Soğd. rizai / Sansk. rişayi] *is.* Evliya; münzevi. [Gabain]

irk, [irk / irik] *{eT}* *is.* **1.** Koç. [ETY] **2.** Dört yaşına girmek üzere olan koyun. [DLT] **3.** Koyun. [EUTS]

irka[1], **-a'i** [Ar. irkā' اركاء] *(irkâ:)* *{OsT}* *is.* **1.** İftira etme. **2.** Geciktirme.

irka[2], **-a'i** [Ar. irḳā' ارقاء] *(irka:)* *is.* Kan ve göz yaşını dindirme.

irkab, [Ar. irḳāb ارقاب] *(irka:b, k kalın söylenir)* *is.* Öldükten sonra yasal mirasçılardan başkasına da mal bırakma.

irkâb, [Ar. rüküb > irkāb اركاب] *(irkâ:b)* *{OsT}* *is.* **1.** Binme. **2.** Bindirilme. **3.** Binek verme. ⊡ **irkâb etmek,** *{OsT}* *Bindirmek.*

irkâben, [Ar. irkāben اركاباً] *(irkâ:'ben)* *{OsT}* *zf.* Bindirmek suretiyle; bindirerek. bindirmiş olarak.

irkad, [Ar. irḳād ارقاد] *(irka:d)* *{OsT}* *is.* **1.** Uyutma. **2.** Uyutulma.

irkah, [Ar. irkāḥ اركاح] *(irkâ:h)* *{OsT}* *is.* **1.** İnanma; güvenme. **2.** Dayandırma; sığındırma.

irkak, [Ar. irḳāḳ ارقاق] *(irka:k, k'lar kalın söylenir)*

{OsT} *is.* **1.** Cariye edinme. **2.** Köle satın alma. **3.** İncitme.

irkal, -li [Ar. irḳāl ارقال] *(irka:l)* *{OsT}* *is.* Hızlı yürüme.

irkan, [Ar. irḳān ارقان] *(irka:n)* *{OsT}* *is.* **1.** Kına yakınma; kına sürme. **2.** Kızıl ağaç. **3.** Safran. **4.** Kardeş kanı denilen ve boyacılıkta, halk hekimliğinde kullanılan bir tür kırmızı sakız. **5.** *tıp.* Sarılık hastalığı. **6.** Ekinlere zarar veren hastalık; sam; gün çalığı.

irkas, [Ar. irḳās ارقاس] *(irka:s)* *{OsT}* *is.* **1.** Oynatma; dans ettirme; raks ettirme. **2.** Oynatılma; dans ettirilme.

-irke- [-irk-mek *(yığmak; biriktirmek)* + -e- *(pekiştirme eki)* > -ırka- / -irke- / -rka- / -rke-] *{eT}* *yap. e.* → -ırka-.

irke, [Moğ. irke] *{eT}* *is. zool.* Bir ördek türü. [Nevâyî]

irkeç, [*eT.* er-(i)k-eç>erkeç /irkeç ارکچ / ارکچ / ایرکچ] *{eAT}* *{ağız}* *is.* → erkeç. [DS]

irkek, [ér *(erkek, yiğit)* > ér-kek / er-gek [Clauson] / ir-kek ارکك] *{eT}* *{eAT}* *{ağız}* *is.* Erkek. [ETY] [EUTS] [Gabain] [DS] ⊡ **irkek pancar,** *{ağız}* *Hayvanlara yedirilen, yumrusu lifli bir tür pancar.* [DS]

irkeklenmek, [irkek-le-n-mek / erkek-le-n-mek] *{eT}* *dönşl. f.* *[-ür]* **1.** Dalgalanmak. [DLT] **2.** Erkek olmak; erkekleşmek; kişileşmek. [DLT] [EUTS] **3.** Ürpermek. [DLT]

irken[1], [ér-mek > ér-ken > ir-ken] *{eT}* *zf.* İken.

irken[2], [Çağ. ir / ér > er > er-ken] *{ağız}* *zf.* Erken. [DS]

irkene, [Moğ. irkene / irkenek] *{eT}* *is.* Ak öy parçalarından yurt kapısının üst kirişi; ergene; ergine. [Nevâyî]

irkeşmek, [irk-mek > irk-eş-mek / irk-iş-mek] *{eT}* *işteş. f.* *[-ür]* Toplaşmak. [DLT]

irketlik, -ği [irket-lik] *{ağız}* *is.* İkinci kez evlenen kadının kocasına verdiği mal. [DS]

irki[1], [irki] *{ağız}* *is.* Kuşku. [DS]

irki[2], [er *(sabah)* > er-ki / ir-ki ایرکی] *zf.* → erki[2].

irkilebilen, [irk-il-e+bil-en] *sf.* İrkilme özelliği olan; irkilmeye elverişli.

irkiliş, [irk-il-iş] *is.* İrkilme eylemi veya biçimi.

irkillemek, [irkil-le-mek] *{ağız}* *gçl. f.* *[-r]* *[-l(i)-yor]* Bir şeyin dibini, kalanını ve artıklarını toplamak. [DS]

irkilme, [irk-il-me] *is.* **1.** Kendini çekme, toparlama durumu. **2.** *biy.* Bir canlının dışarıdan gelen etkilere karşı gösterdiği bir türlü korunma eylemi.

irkilmek[1], [ürk-mek > irk-il-mek ایرکلمك] *edil. f.* *[-ir]* **1.** Bir şey karşısında şaşırıp duraklamak; ürkmek. **2.** *{eAT}* *{OsT}* (Akan şeyler için) bir engel arkasında toplanmak; birikmek; yığılmak. **3.** *tıp.* Kanlanıp şişmek; taharrüş etmek. **4.** *{eAT}* *{OsT}* Çekinmek; tereddüt etmek; duraklamak

irkilmek[2], [irk-mek > irk-il-mek ایرکلمك] *edil. f.* *[-ir]* **1.** *{eT}* *{ağız}* (Halk için) toplanmak, çoğalmak. [DLT] [KB] [DS] **2.** *{ağız}* (Su için) birikmek. [DS]

irkilmek[3], [irk-il-mek] *{ağız}* *dönşl. f.* *[-ir]* Düşünmek. [DS]

irkilti, [irk-il-ti] *{ağız}* *is.* **1.** Birikinti; birikme; toplanma. [DS] **2.** *{ağız}* Toplantı.

irkiltici, [irk-il-ti-ci] *sf.* İrkilmeye yol açan; irkilten.

irkiltme, [irk-il-t-me] *is.* İrkilmesine yol açma eylemi.

irkiltmek, [irk-il-t-mek] *gçl. f.* *[-ir]* İrkilmesine yol açmak.

irkim, [irk-mek > irk-im] *{ağız}* *is.* Hazine; define. [DS]

irkin, [irk-mek > irk-in] *{eT}* *sf.* **1.** İrkilen; biriken. [DLT] **2.** Halkı toplayan anlamında bir unvan; erkin; elteber. [Tekin] **3.** *{ağız}* Yavaş; durgun. [DS] **4.** *{ağız}* Kendini bulmuş; yetişmiş. [DS] **5.** *{ağız}* *is.* Hazine; define. [DS] ⊡ **irkin yağmur,** *{eT}* *Günlerce süren yağmur.* [DLT]|| **irkin suv,** *{eT}* *Birikinti su.* [DLT]

irkindü, [irk-indü / irk-inti ارکندو] *{eAT}* *is.* → irkinti.

irkinmek, [irk-mek > irk-in-mek] *{eT}* *{ağız}* *dönşl. f.* *[-ir]* Ekonomi yapmak; mal biriktirmek; kendisi için toplamak. [DLT] [DS]

irkinti, [irk-inti ارکندی] *is.* **1.** İrkilme; ürperme; tiksinti. **2.** *{ağız}* Kuruntu. [DS]

irkinti, [irk-inti] *{ağız}* *is.* **1.** Toplanmış, birikmiş su vb. şey; irkilmiş. **2.** Mide ekşimesinden dolayı geğirdikçe ağıza gelen acı sıvı. **3.** Miras. [DS]

irkip, -bi [irk-mek + ip] *{ağız}* *is.* Sahtiyan veya meşin dikilen ip. [DS]

irkişmek, [irk-mek > irk-iş-mek] *{eT}* *işteş. f.* *[-ür]* Birlikte toplamak; toplaşmak. [DLT]

irkitmek, [irk-it-mek] *{ağız}* *gçl. f.* *[-ir]* Biriktirmek; toplamak. [DS]

irklemek, [irk *(koç)* > irk-lē-mek / ék-lē-mek] *{eT}* *gçl. f.* *[-r]* Çiğnemek; basmak; bir şeyin üzerine çıkmak; ayağı ile basarak ezmek. [EUTS] [DLT]

irkletmek, [irk-lē-mek > irk-le-t-mek / ik-le-t-mek] *{eT}* *gçl. f.* *[-ür]* **1.** Çiğnetmek; ezdirmek; ayakla bastırmak. **2.** Zorlamak; elde etmek. [EUTS]

irkme, [irk-me] *is.* **1.** Birikme, toplanma, yığılma eylemi. **2.** Tiksinme durumu. **3.** Tarhana yapmak için biriktirilmiş yoğurt.

irkmek[1], [irk-mek] *gçsz. f.* *[-er]* **1.** *{ağız}* (Akan şeyler için) birikmek; toplanmak; yığılmak; irkilmek. [DS] **2.** (Para ve taneli şeyler için) biriktirmek; yığmak; toplamak. *{eT}* *{eAT}* *{OsT}* *(aynı)* [DLT] **3.** *{ağız}* Dibine çökmek. [DS]

irkmek[2], [irk-mek] *{ağız} gçsz. f. [-er]* **1.** Çekinmek; ürkmek; korkmak. **2.** Tiksinmek. [DS]

irkmek[3], [irk-mek] *{ağız} gçl. f. [-er]* Dikmek. [DS]

irkörmek, [irk+ yor-mak > ör-mek] *{ağız} gçl. f. [-ür]* Erişmek. [DS]

İrlandaca, [İng. ireland > irlanda-ca] *(irlâ'ndaca) is.* **1.** Kelt dilleri grubundan İrlanda'da konuşulan Hint-Avrupa dili; İrlandalıların dili; İrlanda Gaelcesi. **2.** *sf.* Bu dille ilgili veya bu dille meydana getirilmiş olan.

İrlandalı, [İng. ireland > irlanda-lı] *(irlâ'ndalı) is.* ve *sf.* **1.** İrlanda halkından olan; İrlanda uyruklu. **2.** İrlanda kökenli.

irle, [ér *(yer)* > ér-le / īrle] *(i:rle) {eT} is.* Yurt tutulan yer; yurtluk. [DLT]

irlemek[1], [yır / īr / īr > ir-le-mek] *{eT} gçsz. f. [-r]* Türkü, şarkı söylemek. [EUTS]

irlemek[2], [ir-le-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* Biriktirmek. [DS]

-irlik, [-r-lık /-rlik / -rluk / -rlük / -ırlık / -irlik / -urluk / -ürlük / -arlık / -erlik] *yap e.* → -rlık.

irlik, -ği [er-lik >ir-lik] *{ağız} is.* Sahur yemeği. [DS]

irma, [Ar. remy > irmā ارما] *(irma:) {OsT} is.* Atma; silah atma.

irman[1], [Far. irmān ارمان] *(irma:) {OsT} sf.* Eğreti; geçici; dayanıksız.

irman[2], [Far. īrmān ایرمان] *(i:rma:n) {OsT} sf.* **1.** (Konuk için) davetsiz. **2.** Dalkavuk. **3.** Eğreti. **4.** *is.* İstek; arzu. **5.** Pişmanlık.

irme[1], [ir-me] *is.* Dikenlerin, otların uzun kökü.

irme[2], [Yun. rimi => irim] *{ağız} is.* Bahçe aralarındaki geniş yol. [DS]

irmegân, [Far. irmegān ارمگان] *(i:rmegâ:n) {OsT} sf.* **1.** Eğiten; terbiye eden. **2.** *is.* Kutluluk; uğur; saadet.

irmek[1], [īr-mek] *{eT} (i:rmek) gçsz. f. [-ür]* Erimek; çözülmek. [EUTS]

irmek[2], [yır-mak / ér-mek / īr-mek] *(i:rmek) {eT} gçl. f. [-ür]* **1.** (Duvar vb. için) yarmak; gedik açmak; çentmek. [DLT] **2.** *dönşl. f.* Ayrılmak.

irmek[3], [ér-mek / īr-mek] *(é:r-mek) {eT} gçsz. f. [-ür]* **1.** Yalnızlık duymak; üzülmek. [DLT] [KB] **2.** İrkilmek. [DLT] [KB] **3.** Yermek; kötülemek; tekdir etmek; azarlamak; usanmak. [KB] [Gabain] [Üç İtigsizler]

irmek[4], [ér-mek / ēr-mek / ir-mek] *{eT} {eAT} gçsz. f. [-ür]* **1.** Ermek; erişmek; varmak; vasıl olmak; ulaşmak. [Üç İtigsizler] [ETY] **2.** *{eAT}* Dokunmak; isabet etmek; vurmak. **3.** *{eAT}* İleri bir dereceyi bulmak; yetişmek. ⊡ **ire görmek,** *{ağız} Nail olmak; erişmek.* [DS]

irmek[5], [er-mek / ir-mek / i-mek] *{eT} yard. f. [-ür]* → ermek[2]. [ETY] [Tekin] [EUTS]

irmek[6], [ir *(utanç)* > ir-mek] *{eT} is.* Usanç. [Gabain]

irmik, -ği [yar-mak > yar-mık > yir-mik > irmik] *is.* **1.** Çorba veya helva yapmak amacıyla iri öğütülmüş, glutence zengin un. **2.** *{ağız}* Kalbur ve elek üzerinde kalan iri taneler; kalbur üstü. [DS] **3.** *{ağız}* Yarılıp elenen bulgurun ince kısmı. [DS] ⊡ **irmik çorbası,** *İrmikten yapılan bir tür çorba.*|| **irmik helvası,** *İrmik, yağ ve şekerle yapılan bir tür helva.*

irmiklemek, [irmik-le-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* (Hayvan için) yediği yemin irilerini ayırmak. [DS]

irmikli, [irmik-li] *{ağız} sf.* (Kadın için) davranışları hafif olan; oynak. [DS]

irmuk, -ğu [iri-muk ?] *{ağız} is.* Kalbur üstünde kalan iri saman taneleri. [DS]

irnik, -ği [ir-mek[3] > er-in-ik > irnik] *{ağız} is.* Sıkıntı; eziyet. [DS]

iro[1], [? iro] *{ağız} is.* Kütük ve tomrukları çekmek için uçlarına çakılan halkılı çivi. [DS]

iro[2], [? iro] *{ağız} is.* Gökkuşağı. [DS]

ironi, [Fr. ironie] *is. ed.* Dolaylı ve alaylı anlatım; mizah.

irpeden, [Yun. írpedòni => irpeden] *{ağız} is.* **1.** Tezgâha sarılmış halı dokuma iplikleri. **2.** İp. **3.** Kıl iplik. [DS]

irpek, [érpē-mek *(biçmek)* > erpe-k] *{eT} is.* Bıçkı; kesme aracı. [EUTS]

irpeklemek, [érpē-mek > érpe-k-lē-mek] *{eT} gçl. f. [-r]* Biçmek; doğramak. [EUTS]

irpekleşmek, [érpe-k-le-ş-mek] *{eT} işteş. f. [-ür]* Birlikte biçmek; kesişmek. [EUTS]

irpelmek, [érpē-mek > erpe-l-mek] *{eT} edil. f. [-ür]* Bıçkı ile biçilmek; bozulmak. [DLT]

irpemek, [érpē-mek] *(irpe:mek) {eT} gçl. f. [-r]* Bıçkılamak; biçmek; bozmak. [DLT]

irpetmek, [érpé-t-mek] *{eT} gçl. f. [-ür]* Bıçkı ile biçtirmek; bozdurmak. [DLT]

irpiç, [Moğ. irbis / irbiç] *{eT} is.* Vaşak. [EUTS]

irpilmek, [irp-il-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* Hafif eskimek. [DS]

irpis, [Moğ. irbis / irbiç] *{eT} is.* Kedi cinsinden vaşak denilen hayvan; vaşak. [EUTS] ⊡ **irpis kudrugu,** *{eT} Bir yıldızın adı.* [EUTS]

irrasyonalizm, [Fr. irrationalisme] *is. fel.* **1.** İnsanın edindiği bilgilerin temelinde aklın bulunmadığını, sevgi, duygu ve içgüdülerin esas olduğunu, aklın ise ikinci planda kaldığını ileri süren görüş; akıl dışıcılık. **2.** İnsan davranışlarını belirleyen ve yönlendiren hususların tamamen akılla kavranamayacağını ileri süren görüş.

irrasyonel, [Fr. irrationale] *sf.* **1.** Akıl ve mantıkla kavranamayan; akıl dışı. **2.** *mat.* Oran dışı.⊡ **irrasyonel sayılar,** *mat. Rasyonel bir sayı olmayan ve iki tam sayının çarpımı olarak yazılamayan gerçek sayı; oran dışı sayı.*

irredantizm, [İt. irredenta *(kurtarılmamış)* > Fr. irrédentisme] *is. siy.* Dil, gelenek, görenek ve kültür değerleri bakımından belli bir birlik gösterdiği hâlde ana yurt sınırları dışında kalmış bir yeri ülke topraklarına katmayı amaçlayan siyasi görüş.

irs, [Ar. irs̱ ارث] *{OsT} is.* **1.** Bir kimsede ana, baba veya daha üst soydan gelme bedensel ve ruhsal özellik; soya çekim; kalıtım. **2.** *huk.* Ölen kişinin mirasçılarına bıraktığı mal. **3.** *huk.* Bir kişiye mirasçı olma durumu.

irsa, -a'i [Ar. resā' > irsā' ارساء] *(irsa:) {OsT} is.* **1.** Hareketsiz bırakma; sağlamlaştırma; kuvvetlendirme. **2.** (Gemi için) demir atma; demirleme. ☞ **irsā etmek,** *Kuvvetlendirmek; sağlamlaştırmak.*|| **irsā-i lenger,** *{OsT} Demir atma.*|| **irsā-i lenger etmek,** *{OsT} Demir atmak.*|| **irsā olmak,** *Sağlam duruma gelmek; kuvvet kazanmak.*

irsa[1], -a'i [Ar. irṣā' ارصاء] *(irsa:) {OsT} is.* Yerinden ayrılma.

irsa[2], -ı [Ar. irṣā' ارصاع] *(irsa:) {OsT} is.* Uzun ve delici bir araçla dürtme.

irsad, [Ar. raṣad > irṣād ارصاد] *(irsa:d) {OsT} is.* **1.** Hazırlama; hazır etme. **2.** Hazır olma; hazırlanma. **3.** *ed.* Secili ve kafiyeli bir sözün ne olacağını önceden başka ifadeler yardımıyla bildirme. **4.** (Yıldızlar için) gözleme. **5.** Beytülmale ait bir gelirin padişah tarafından başka bir işe ayrılması. ☞ **irsād-ı gayr-ı sahîh,** *{OsT} huk. İmparatorluk döneminde, hazineye ait bir kısım geliri hazine giderleri sayılmayan bir yer için ayırma işine verilen ad.*|| **irsād-ı sahîh,** *{OsT} huk. Hazineye ait bir geliri herhangi bir hazine gideri için ayırma işi.*|| **irsād-ı vakf,** *{OsT} huk. Denetimi hazineye ait bir vakfın gelirinin padişah tarafından hazineden yararlanan kişilere ödenek olarak ayrılması işi.*

irsah, [Ar. irsāḫ ارساخ] *(irsa:h) {OsT} is.* Bir şeyi sağlamlaştırma.

irsal, -li [Ar. resel > irsāl ارسال] *(irsa:l) {OsT} is.* **1.** Gönderme; yollama. **2.** Bırakma; koyuverme. **3.** Bir paranın gönderildiğine ya da tahsildarın aldığına dair verilen belge; alındı belgesi. **4.** Elçi gönderme. ☞ **irsāl-i lihye,** *{OsT} Sakal bırakma.*|| **irsāl-i mesel,** *{OsT} ed. Konuşma ve yazmada anlatımı güçlendirmek için atasözü ve vecize kullanma.*|| **irsāl-i meseleyn,** *{OsT} ed. Beyitte bir ifadeye örnek vermek için iki şey arasında karşılaştırma yapmak.*

irsalat, [Ar. irsālāt ارسالات] *(irsa:la:t) {OsT} is.* Gönderilen şeyler; yollananlar; gönderiler. ☞ **irsalāt akçası,** *Padişaha her yıl Mısır'dan gönderilen gelir.*|| **irsalāt hazinesi,** *Bu paraların toplandığı yer.*

irsaliye, [Ar. irsāliyye ارساليه] *(irsa:liye) {OsT} is.* Bir yere gönderilen malların listesi; gönderme belgesi. ☞ **irsaliye mektubu,** *{OsT} Gönderilecek malların cins ve sayısını, hangi yolla gönderileceğini belirten belge.*

irsan, [Ar. irṣān ارصان] *(irsa:n) {OsT} is.* Sağlamlaştırma; sağlam kılma.

irsas, [Ar. irs̱ās̱ ارثاث] *(irsa:s) {OsT} is.* **1.** Eskitme; yıpratma. **2.** Eskitilme; yıpratılma. ☞ **irsās-ı libās,** *{OsT} Elbisenin eskitilmesi.*

irse, [ér-mek *(olmak yard. f. / ek fiil)* > ér-se *(şart eki)* > ir-se] *{eT} e.* İse.

irsel, [īr-mek > īr-sē-mek > irse-l ?] *{eT} sf.* Dönek; kalleş; kararsız; sebatsız; vefasız. [KB]

irsellik, [irsel-lik] *{eT} is.* Döneklik.

irsen, [Ar. irs > irsen ارثا] *(i'rsen) {OsT} zf.* **1.** Soya çekimle ilgili olarak; kalıtımsal; irsî olarak. **2.** Miras yoluyla.

irser, [ér-ser] *{eT} e.* İse. [ETY]

irsî, [Ar. irs̱ī ارثى] *(irsi:) {OsT} sf.* **1.** Kalıtımla ilgili olan; soya çekime ait. **2.** Soya çekim yoluyla geçen; kalıtımsal.

irsi, [Soğd. rizai / Sansk. rişayi] *is.* Peri; ilah. [EUTS]

irsiyet, [Ar. irs̱ > irs̱iyyet ارثيت] *{OsT} is.* Anadan babadan gelme; soya çekim; kalıtım; veraset.

irsiz, [ar-sız > ir-siz] *{ağız} sf.* **1.** Arsız. **2.** Edepsiz. **3.** Titiz. [DS]

irşad, [Ar. rüşd > irşād ارشاد] *(irşa:d) {OsT} is.* → irşat.

irşadat, [Ar. irşādāt ارشادات] *(irşa:da:t) {OsT} is.* Uyarılar; doğru yolu göstermeler.

irşaf, [Ar. irşāf ارشاف] *(irşa:f) {OsT} is.* Suyu emerek veya yudum yudum içme.

irşak, [Ar. irşāḳ ارشاق] *(irşa:k) {OsT} is.* Dik bakma.

irşat[2], -dı [Ar. rüşd > irşād ارشاد] *(irşa:t) {OsT} is.* **1.** Doğru yolu gösterme; uyarma; aydınlatma. **2.** *tasvf.* Şeyhin tarikat ve Allah'a ulaşma yolunda müride önderlik etmesi. ☞ **irşat etmek,** *Doğru yolu göstermek; uyarmak; aydınlatmak; bilgilendirmek.*

irşat[2], -dı [? ırşat /irşat] *{ağız} sf.* Çirkin; suratsız. [DS]

irşin, [? irşin] *{ağız} is.* Tütün külü; sigara külü. [DS]

irt, [ért] *{eT} is.* Vergi. [EUTS] [Gabain]

irta[1], -a'i [Ar. irtā' ارتاء] *(irta:) {OsT} is.* Zoraki gülme.

irta[2], -a'ı [Ar. irtā' ارتاع] *(irta:) {OsT} is.* **1.** Otlatma. **2.** Otlatılma.

irtab, [Ar. irtāb ارتاب] *(irta:b) {OsT} is.* **1.** Dikme. **2.** Dikilme.

irtac, [Ar. irtāc ارتاج] *(irta:c) {OsT} is.* **1.** Birinin sözünü kesme; söz söyletmeme. **2.** Kapıyı kapama. **3.** (Kıtlık için) her tarafa yayılma. **4.** (Kar için) sürekli yağma.

irtam, [Ar. irtām ارتام] *(irta:m) {OsT} is.* Bir şeyi unutmamak için parmağına ip bağlama.

irtat, [Ar. irṭāṭ ارطاط] *(irta:t) {OsT} is.* **1.** Yerinden kımıldamama. **2.** Tembellik etme.

irte, [ér-tē / ir-te ارته / ایرته] *{eT} {eAT} zf.* **1.** Erte; yarın; gelecek. [EUTS] **2.** Sabah erken; erken. [EUTS] [Gabain] **3.** *{eAT}* Şafak sökme zamanı. **4.** *{ağız}* Gündüz. [DS] **5.** *{ağız}* Karanlık; gece. [DS] ☞ **irte ağarmak,** *Şafak sökmek.*|| **irte aklığı,** *{eAT} Şafak aydınlığı.*|| **irte aşırı gün,** *{eAT} Öbür gün.*|| **irte çıkmak,** *{eAT} Şafak sökmek.*|| **irte doğmak,** *{eAT} Şafak sökmek.*|| **irte gice,** *Gece gündüz; sabah akşam.*|| **irte gün,** *{eAT} Ertesi gün.*|| **irte irtesi,** *{eAT} Öbür gün.*|| **irte namazı,** *{eAT} Sabah namazı.*|| **irte yeri ağarmak,** *{eAT} Şafak sökmek.*|| **irte yeri aklığı,** *{eAT} Şafak aydınlığı.*|| **irte yeri aydınlığı,** *{eAT} Şafak aydınlığı.*|| **irte yıldızı,** *{eAT} {ağız} Sabah yıldızı; Çoban yıldızı.* [DS]

irtecek, -ği [Far. irtecek ارتجك] *{OsT} is.* Şimşek.

irtek, -ği [irte-k] *is.* Masal; efsane.

irteken, [érte-ken] *{eT} zf.* **1.** Erken. [EUTS] **2.** Evvelce. [Gabain]

irteki, [érte-ki / irte-ki ایرته کی / ایرتکی] *{eT} {eAT} zf.* Yarınki; ertesi. [EUTS]

irteklemek[1], [irtek-le-mek] *gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* **1.** Biri adına birinin işini yürütmek, takip etmek. **2.** *{ağız}* Bir işin peşine düşmek; izlemek. [DS]

irteklemek[2], [irte-k-le-mek] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(i)-yor]* Ertesi güne kalmak. [DS]

irtekün, [érte+kün] *{eT} zf.* Sabah; yarın; erte. [EUTS] [Gabain]

irtelemek, [ér-te-le-mek / ir-te-le-mek ایرته لك] *{eAT} gçl. f. [-r]* → ertelemek[2].

irtelmek, [irtē-mek > irte-l-mek] *{eT} dönşl. f. [-ür]* Aranmak; araştırılmak; istenmek. [DLT]

irtemek, [irtē-mek] *{eT} gçl. f. [-r]* **1.** Aramak; araştırmak. [DLT] [KB] **2.** Arkasına düşmek. [DLT] **3.** Sürmek. [DLT] **4.** İstemek. [KB] [DLT]

irtesi, [ér-te-s-i / ir-te-s-i ایرتسی] *{eAT} zf.* Ertesi gün.

irteş, [irtē-mek > irte-ş] *{eT} is.* Araştırma; irdeme; isteme; iş konusunda olan kavga dövüş. [DLT] ☞ **irteş kopmak,** *{eT} Bahis kızışmak.* [DLT]

irteşmek[1], [irtē-mek > irte-ş-mek] *{eT} dönşl. f. [-ür]* Araştırmak. [DLT] [KB]

irteşmek[2], [ir-t-eş-mek] *{ağız} işteş. f. [-ir]* Kavga etmek; itişip kakışmak. [DS]

irtetmek, [irtē-t-mek] *{eT} gçl. f. [-ür]* İstetmek; aratmak. [DLT]

irti'a, -a'i [Ar. raʿy > irtiʿā ارتعاء] *(irtia:) {OsT} is.* Otlama.

irti'ab, [Ar. ruʿb > irtiʿāb ارتعاب] *(irtia:b) {OsT} is.* Tehlikeli bir durum veya korkunç bir şey karşısında aşırı derecede ürkme; korkma; korku duyma.

irti'ac, [Ar. irtiʿāc ارتعاج] *(irtia:c) {OsT} is.* Sarsılma; titreme.

irti'ad, [Ar. raʿd > irtiʿād ارتعاد] *(irtia:d) {OsT} is.* Yıldırım çarpmış gibi titreme.

irti'af, [Ar. irtiʿāf ارتعاف] *(irtia:f) {OsT} is.* İleri geçme; ileri gitme; ilerleme.

irti'as, [Ar. irtiʿās ارتعاس] *(irtia:s) {OsT} is.* Titreme; sarsılma.

irti'aş, [Ar. raʿşe *(titreme)* > irtiʿāş ارتعاش] *(irtia:ş) {OsT} is.* Titreme; ürperme; sarsılma. ☞ **irtiāş-ı mest,** *{OsT} Sarhoşça titreyiş.*

irti'aşat, [Ar. irtiʿāşāt ارتعاشات] *(irtia:şa:t) {OsT} is.* Titremeler; ürpermeler.

irtiba, -a'i [Ar. irtibāʿ ارتباء] *(irtiba:) {OsT} is.* İlkbaharda, güzel bir yerde oturma.

irtibab, [Ar. irtibāb ارتباب] *(irtiba:b) {OsT} is.* **1.** Bir çocuğu ergenlik çağına kadar besleyip büyütme. **2.** Kokulu şeyler yapma.

irtibah, [Ar. irtibāh ارتباه] *(irtiba:h) {OsT} is.* Yükseğe çıkma; yükselme.

irtibak[1], **-kı** [Ar. irtibāḳ ارتباق] *(irtiba:k) {OsT} is.* **1.** Oldukça karışık bir işe girişme. **2.** Bir kazaya uğrama. **3.** (Geyik, karaca gibi av hayvanları için) tuzağa yakalanma.

irtibak[2], **-ki** [Ar. irtibāk ارتباك] *(irtiba:k) {OsT} is.* **1.** Karışma. **2.** Çamura batma. **3.** (İş için) aksi gitme. **4.** Dolambaçlı konuşma.

irtibal, -li [Ar. irtibāl ارتبال] *(irtiba:l) {OsT} is.* Bir malı çoğaltma; bereketlendirme.

irtibas[1], [Ar. irtibās̱ ارتباث] *(irtiba:s) {OsT} is.* Dağılma.

irtibas[2], [Ar. irtibās ارتباس] *(irtiba:s) {OsT} is.* **1.** Pek karışık ve sıkışık olma. **2.** Zor ve perişan bir durumda kalma.

irtibat, [Ar. rabṭ > irtibāṭ ارتباط] *(irtiba:t) {OsT} is.* **1.** Bir yer veya kişi ile kurulan bağ; bağlı olma; bağlantı. **2.** Bir şeyin başka bir şeyle ilgili olması; ilişkili olma; ilişki; münasebet. **3.** *as.* Silahlı kuvvetleri meydana getiren çeşitli bölümler arasında karşılıklı anlaşma ve işbirliğini sağlamak için kurulan sürekli bağlantı. **4.** *huk.* Birleştirmeyi gerektirecek nitelikte aynı nedenden dolayı ayrı ayrı açılmış, birinde verilen kararın diğerlerini etkileyici biçim-

de olması durumu. ☞ **irtibat gemisi,** *Düşmanla ilişki kurmada ya da esir değişiminde kullanılan gemi.*|| **irtibat hendeği,** *Savunmada avcı boy çukurlarını birbirine bağlayan, birinden diğerine hedef göstermeden yardım geçişini sağlayan yol.*|| **irtibat kurmak,** *Biriyle bağlantı sağlamak.*|| **irtibat subayı,** *Komutanlık, karargâh ve birlikler arasında iletişim ve eşgüdümü sağlamakla görevli subay.*|| **irtibat yolu,** *Ana yollar arasında ya da bir yeri ana yola bağlayan yol; bağlantı yolu.*

irtica[1], **-a'ı** [Ar. ric'at > irticā' ارتجاع] *(irtica:) {OsT} is.* Yapılan yeniliği istemeyerek eskiye dönmeyi isteme; geri dönme; gericilik. ☞ **irticā-āne,** *{OsT} Eskiye dönerek; geri dönüşle.*|| **irtica hareketi,** *Yeni kurulan bir düzeni beğenmeyerek eskisine dönmek için yapılan girişim.*|| **irticā-kârāne,** *{OsT} Gericiye yakışır biçimde.*

irtica[2], **-a'i** [Ar. recā' > irticā' ارتجاء] *(irtica:) {OsT} is.* Arzu edilen şeyin olmasını bekleme; beklenti; ümit. ☞ **irtica etmek,** *Ummak; beklemek.*|| **irticā'-yı halās,** *{OsT} Kurtuluş beklentisi; kurtulma ümidi.*

irticac, [Ar. recc > irticāc ارتجاج] *(irtica:c) {OsT} is.* Çalkalanma; sarsılma; kabarıp taşma. ☞ **irticāc-ı adalî,** *{OsT} biy. Kas sarsılması.*|| **irticāc-ı deryā,** *{OsT} Denizin kabarması.*|| **irticāc-ı ecrām,** *{OsT} Yıldız ışıklarının titremesi.*|| **irticāc-ı elektrikî,** *{OsT} fiz.* Elektrik titreşimleri.

irticaen[1], [Ar. irticā'en ارتجاعاً] *(irtica:'en) {OsT} zf.* Eskiye dönmek suretiyle.

irticaen[2], [Ar. recā' > irticā'en ارتجاءً] *(irtica:'en) {OsT} zf.* Beklentide kalarak.

irticaf, [Ar. recfe *(sarsıntı)* > irticāf ارتجاف] *(irtica:f) {OsT} is.* **1.** Sarsma; çalkalama; tahrik. **2.** *gök b.* Başka bir yıldızın çekim etkisi ile bir yıldızın yörüngesinin bozulması.

irticai[1], [Ar. irticā'ī ارتجاعى] *(irtica:i:) {OsT} sf.* İrtica ile ilgili; gericil.

irticai[2], [Ar. irticā'ī ارتجائى] *(irtica:i:) {OsT} is.* Beklenti ile ilgili; ümitle ilgili.

irticai, -li [Ar. ricāl > irticāl ارتجال] *(irtica:l) {OsT} is.* **1.** Şiir ve güzel sözü önceden hazırlık yapmadan o anda içten geldiği gibi söyleme; doğaçlama. **2.** *müz.* Bir parçayı önceden hazırlanmadan içten geldiği gibi çalma veya yorumlama; doğaçlama.

irticalat, [Ar. irticālāt ارتجالات] *(irtica:la:t) {OsT} is.* **1.** Birdenbire ve içine doğduğu gibi güzel söz ve şiir söylemeler. **2.** Düşünmeden içine doğduğu gibi o anda söylenmiş şiir ve sözler.

irticalen, [Ar. irticālen ارتجالاً] *(irtica:'len) {OsT} zf.* (Şiir ve güzel söz söylemek için) önceden düşünülmeksizin; içe doğduğu gibi; hazırlıksız olarak; doğaçlama olarak.

irticalî, [Ar. irticālī ارتجالى] *(irtica:li:) {OsT} sf.* **1.** İrtical ile ilgili. **2.** (Söz ve şiir için) düşünmeden, içe doğduğu gibi söylenen; doğaçtan.

irticaliyat, [Ar. irticāl > irticāliyyat ارتجاليات] *(irtica:liya:t) {OsT} is.* Doğaçtan söylenen güzel söz ve şiirler; doğaçlamalar.

irticam, [Ar. irticām ارتجام] *(irtica:m) {OsT} is.* (Nesne için) üst üste katlanma.

irtican, [Ar. irticān ارتجان] *(irtica:n) {OsT} is.* (Kişi için) işi bozulma.

irticas, [Ar. irticās ارتجاس] *(irtica:s) {OsT} is.* **1.** Gök gürlemesi. **2.** Top vb. sesi.

irticaz, [Ar. recez > irticāz ارتجاز] *(irtica:z) {OsT} is.* **1.** Kısaltma; özetleme. **2.** *ed.* Aruzun recez bahrine ait bir ölçü ile şiir söyleme.

irtida[1], **-a'ı** [Ar. ridā' > irtidā' ارتداع] *(irtida:) {OsT} is.* Yasak edilmiş şeyleri yapmaktan çekinme; sakınma.

irtida[2], **-a'ı** [Ar. rıḍā' > irtiḍā' / irtiża' ارتضاع] *(irtida:) {OsT} is.* **1.** Razı olma; uygun bulma. **2.** Beğenme ve seçme.

irtida[3], **-a'i** [Ar. ridā' > irtidā' ارتداء] *(irtida:) {OsT} is.* Çarşafa bürünme; örtünme.

irtidaf, [Ar. redif > irtidāf ارتداف] *(irtida:f) {OsT} is.* Ardına düşme; ardından gitme; izleme; takip etme; ardı sıra gitme; peşinden gitme.

irtidad, [Ar. redd > irtidād ارتداد] *(irtida:d) {OsT} is.* Bir Müslüman'ın İslamiyet'i bırakarak başka bir dine girmesi. ☞ **irtidād etmek,** *{OsT} (Müslüman için) dininden dönmek.*

irtifa, -a'ı [Ar. ref' > irtifā' ارتفاع] *(irtifa:) {OsT} is.* **1.** Yükselti; yükseklik. **2.** Bir yerin deniz yüzeyinden olan yükseklik derecesi; yükselti. **3.** Yükseklik kazanma; yükselme. **4.** Yüksek bir mevkie gelme; ilerleme; terfi etme. **5.** Ortadan kaybolma; kalkma. **6.** *gök b.* Bir yıldızın bulunduğu nokta ile ufuk arasındaki uzaklık. ☞ **irtifa almak,** *{OsT} 1. İlerlemek; terfi etmek. 2. Güneşin en yüksek noktaya çıkıp çıkmadığını bularak zamanı hesaplamak. 3. Ortadan kalkmak; yok olmak.*|| **irtifa bulmak,** *{OsT} Yükselmek; terfi etmek.*|| **irtifa dairesi,** *{OsT} gök b. Gözlemlenen gök cisminin baş ucuyla ayak ucundan geçen büyük dikey daire.*|| **irtifa tahtası,** *{OsT} Gök cisimlerinin yüksekliğini ölçmekte kullanılan çeyrek daire biçimindeki alet.*|| **irtifā'-yı bahrî,** *{OsT} Bir yerin deniz seviyesinden itibaren yüksekliği.*|| **irtifā'-yı hakîkî,** *{OsT} gök b. Bir yıldızın bulunduğu yer ile gözlemcinin bulunduğu yer*

ve gök küresi ekvator düzlemi arasının açı cinsinden uzaklığı.|| **irtifâ'-yı kutb,** *{OsT} gök b. Kutup noktasının yüksekliği.*|| **irtifâ'-yı mâhsul,** *{OsT} Ürünün elde edilmesi; hasat.*|| **irtifâ'-yı matar,** *{OsT} Bir metre kareye düşen yağış miktarını bulmak için kullanılan terim.*|| **irtifâ'-yı mersûd,** *{OsT} Görünür yükseklik.*|| **irtifâ'-yı töhmet,** *{OsT} Bütün kuşkuların yok olması.*|| **irtifâ' zâviyesi,** *{OsT} 1. Bir şeyin yüksekliği ile deniz seviyesi düzlemi arasındaki açı. 2. as. Bir topun namlu mihverinin hedefin uzaklığına göre ufuk düzlemiyle oluşturduğu açı.*

irtifaat, [Ar. irtifâʿât ارتفاعات] *(irtıfa:a:t) {OsT} is.* **1.** Yükselmeler. **2.** Yükseltiler; yükseklikler. **3.** İlerlemeler; gelişmeler. **4.** Ortadan kalkmalar; yok edilmeler. ⊟ **irtifâât-ı mütevâfıka,** *{OsT} gök b. Karşılıklı yükseklikler.*

irtifaen, [Ar. irtifâʿ > irtifâʿen ارتفاعاً] *(irtifa:'en) {OsT} zf* **1.** Yükseklik bakımından; yükseklikçe. **2.** Makam ve terfi derecesi bakımından.

irtifak, [Ar. rıfḳ > irtifâḳ ارتفاق] *(irtifa:k) {OsT}* **1.** Bir şeye dayanma; yaslanma; dirseğini kendine destek yapma. **2.** Bir kabın dolması durumu. **3.** Arkadaşlık etme; arkadaşlık kurma; sohbet etme. **4.** İhtiyaç duyulan bir şeyi isteme. **5.** *tıp.* Kemikleri birbirine bağlayan şeylerin tümü. **6.** *tıp.* İki kemiğin hareketsizlik yüzünden birbiri ile kaynaşması. **7.** Bazı sabit kaslar. **8.** Birbirine yakın olan organların birbiri ile kaynaşması. **9.** *huk.* Başkasına ait mal ya da hak üzerinde belli bir kişi ya da taşınmaz yararına getirilen yükümlülük. ⊟ **irtifak hakkı,** *{OsT} Başkasına ait mal ya da hak üzerinde yararlanma sağlayan aynî hak.*

irtifas, [Ar. irtifâṣ ارتفاص] *(irtifa:s) {OsT} is. tar.* İmparatorluk döneminde, satıştaki mallara konulan resmî fiyatın artırılması.

irtigab, [Ar. rağbet > irtiğâb ارتغاب] *(irtiğa:b) {OsT} is.* Bir şey yapma isteği uyandırma; heveslendirme; rağbetlendirme; isteklendirme.

irtihal, -li [Ar. rıḥlet > irtiḥâl ارتحال] *(irtiha:l) {OsT} is.* **1.** Bir yerden başka bir yere gitme; göçme. **2.** Ölme. ⊟ **irtihal etmek,** *{OsT} 1. Göçmek. 2. Ölmek.*|| **irtihâl-i dâr-ı bekâ,** *{OsT} Ölme.*|| **irtihâl-i dâr-ı naîm,** *{OsT} Ölme.*

irtihan, [Ar. rehn > irtihân ارتهان] *(irtiha:n) {OsT} is.* **1.** Herhangi bir şeyi rehin olarak alma. **2.** Rehin olarak alınma.

irtihas, [Ar. irtiḫâṣ ارتخاص] *(irtiha:s) {OsT} is.* **1.** Ucuz sayma. **2.** Ucuz sayılma.

irtihaş, [Ar. irtiḥâş ارتحاش] *(irtiha:ş) {OsT} is.* **1.** Istırap veya sıkıntı içinde bulunma. **2.** Huzuru kaçma.

irtihaz, [Ar. irtiḥâż ارتحاض] *(irtiha:z) {OsT} is.* Rezil olma; kepaze olma.

irtika, -a'i [Ar. raḳî' *(yukarı çıkma)* > irtiḳâ' ارتقاء] *(irtika:) {OsT} is.* **1.** Yükseğe çıkma; yükselme. **2.** Meslekte yüksek bir dereceye çıkma; terfi etme; yükselme. ⊟ **irtikâ etmek,** *{OsT} Yükseğe çıkmak; yükselmek.*

irtikâb, [Ar. rukûb > irtikâb ارتكاب] *(irtikâ:b) {OsT} is.* → irtikâp.

irtikab, [Ar. irtiḳâb ارتقاب] *(irtika:b, k kalın söylenir) {OsT} is.* Bekleme; gözleme.

irtikâbat, [Ar. irtikâbât ارتكابات] *(irtikâ:bat) {OsT}is.* Rüşvet almalar; yemeler.

irtikâk, -ki [Ar. irtikâk ارتكاك] *(irtikâ:k) {OsT} is.* Görünüşte iyi konuşur olduğu hâlde gerektiğinde konuşmaktan âciz kalma.

irtikâm, [Ar. irtikâm ارتكام] *(irtikâ:m) {OsT} is.* Üst üste sıkışma; yığılma.

irtikâp, -bı [Ar. rukûb > irtikâb ارتكاب] *(irtikâ:p) {OsT} is.* **1.** Kötü bir iş yapma; suç işleme. **2.** Bir görevlinin kendisine verilmiş olan yetkileri çıkar karşılığı kötüye kullanması. **3.** Rüşvet alma; yiyicilik. **4.** Yalan söyleme; hile yapma. **5.** *huk.* Memuriyet görev ve sıfatını kendisine veya bir başkasına haksız çıkar sağlama şeklinde kötüye kullanma yoluyla oluşan özel suç.

irtikâs, [Ar. irtikâs ارتكاس] *(irtikâ:s) {OsT} is.* Baş aşağı yuvarlanma.

irtikas, [Ar. raḳṣ > irtiḳâṣ ارتقاص] *(irtika:s, k kalın söylenir) {OsT} is.* **1.** Sallanma. **2.** *gök b.* Salınım.

irtikaş, [Ar. irtiḳâş ارتقاش] *(irtika:ş, k kalın söylenir) {OsT} is.* Şavaşta askerlerin birbirine girip karışması.

irtikâz[1], [Ar. rekz *(dikilme)* > irtikâz ارتكاز] *(irtikâ:z) {OsT} is.* **1.** Saplanıp kalma; dik durma. **2.** *tıp.* Nabız atma. **3.** Seğirme.

irtikâz[2], [Ar. rekż *(tepme)* > irtikâż ارتكاض] *(irtikâ:z) {OsT} is.* **1.** Acı çekme; sıkıntı duyma. **2.** Ana karnında çocuğun hareket etmesi.

irtima, -a'i [Ar. irtimâ' ارتماء] *(irtima:) {OsT} is.* **1.** Ok gibi atılma. **2.** Ok atışmak.

irtimas, [Ar. irtimâs ارتماس] *(irtima:s) {OsT} is.* Suya dalıcılık; dalgıçlık.

irtimaz[1], [Ar. irtimâz ارتماز] *(irtima:z) {OsT} is.* Istırap içinde kıvranma.

irtimaz[2], [Ar. irtimâż ارتماض] *(irtima:z) {OsT} is.* **1.** Yerinden oynatıp sıçratma. **2.** Bir kişiyi koruma; esirgeme.

irtisa, -a'ı [Ar. irtisāʿ ارتصاع] *(irtisa:) {OsT} is.* **1.** (İki nesne için) birbirine yapışma. **2.** (Dişler için) sık olma. **3.** Taneleri iki taş arasında ezerek öğütme.

irtisad, [Ar. irtisād ارتصاد] *(irtisa:d) {OsT} is.* Birbiri üstüne düzgün bir şekilde yığma; istif etme.

irtisam, [Ar. resm > irtisām ارتسام] *(irtisa:m) {OsT} is.* **1.** Resmi çıkma; resmi yapılma. **2.** Damga veya marka vurma. **3.** Yazma; taslak çizme. **4.** *mat.* Bir cismin düzlem üzerindeki görünümü; izdüşüm. **5.** Allah'a yalvarmak için söylenen sözlerin söyleniş şekli. **6.** Dua; Allah'a yalvarma; Allah'tan yardım umma. **7.** Buyruğu yerine getirme; buyruğa uyma. ⊡ **irtisām aleti,** *{OsT} İzdüşüm cetveli.*|| **irtisām-ı amūdî,** *{OsT} Dikey izdüşüm.*|| **irtisām-ı ufkî,** *{OsT} Yatay izdüşüm.*

irtisamat, [Ar. irtisāmāt, ارتسامات] *(irtisa:ma:t) {OsT} is.* **1.** Resim çıkarmalar. **2.** Resimleri çıkarılma. **3.** İzdüşümler.

irtisami, [Ar. irtisāmī ارتسامی] *(irtisa:mi:) {OsT} sf.* İzdüşümle ilgili; izdüşümsel.

irtisas, [Ar. irtisās ارتساس] *(irtisa:s) {OsT} sf.* Gizliliği kalmama; yayılma; duyulma bilinme.

irtişa, -a'i [Ar. rüşvet > irtişāʿ ارتشاء] *(irtişa:) {OsT} is.* Rüşvet alma; rüşvet yeme; rüşvet kabul etme.

irtişaf, [Ar. irtişāf ارتشاف] *(irtişa:f) {OsT} is.* **1.** Emerek azar azar içmek. **2.** *tıp.* (Vücudun herhangi bir yerinde toplanan sıvı için) vücut tarafından dışarı atılma.

irtişah, [Ar. reşḥā > irtişāḥ ارتشاح] *(irtişa:h) {OsT} is.* (Su için) toprak kaptan sızma; terleme.

irtişmek[1], [irt-iş-mek] *dönşl. f. [-ir]* Ağrımak; sızlamak.

irtişmek[2], [irt-iş-mek] *{ağız} gçsz. f. [-ir]* Yaşına göre ileri zekâlı olmak. [DS]

irtitac, [Ar. irtitāc ارتتاج] *(irtita:c) {OsT} is.* Konuşurken kekelemeye başlama; dili tutulma.

irtiva, -a'i [Ar. irtivāʾ ارتواء] *(irtiva:) {OsT} is.* **1.** İçerek kanma. **2.** *anat.* Vücut organlarının ve eklemlerin kalınlaşması.

irtivah, [Ar. irtivāḥ ارتواح] *(irtiva:h) {OsT} is.* Nöbetle çalışma.

irtiya, -a'ı [Ar. irtiyāʿ ارتياع] *(irtiya:) {OsT} is.* Korkma; ürkme.

irtiyab, [Ar. reyb *(şüphe)* > irtiyāb ارتياب] *(irtiya:b) {OsT} is.* Kesinliğinden emin olmama; şüphe etme; şüphelenme. ⊡ **irtiyāb etmek,** *{OsT} Kuşkulanmak.*

irtiyad, [Ar. rād > irtiyād ارتياد] *(irtiya:d) {OsT} is.* **1.** Bir kimseden bir istekte bulunma; talep etme. **2.** *psikol.* İrade ve isteğin eylem hâlinde belirmesi; istem.

irtiyah, [Ar. rıḥ > irtiyāḥ ارتياح] *(irtiya:h) {OsT} is.* **1.** Ferahlama; rahatlama; içi açılma. **2.** Rüzgârlanıp rahatlama.

irtiza[1], **-a'ı** [Ar. riżāʿ *(emzirme)* > irtiżāʿ ارتضاع] *(irtiza:) {OsT} is.* Süt emme. ⊡ **irtizā-ı sabî,** *{OsT} Çocuğun süt emmesi.*

irtiza[2], **-a'i** [Ar. irtiẓāʾ ارتذاء] *(irtiza:) {OsT} is.* **1.** (Bir nesne için) eksilme. **2.** Bir şeyden zarar görme.

irtiza[3], **-a'i** [Ar. rıżā > irtiżāʾ / irtiḍāʾ ارتضاء] *(irtiza:) {OsT} is.* **1.** Beğenme; seçme. **2.** Razı olma.

irtizah, [Ar. irtiżāḥ / irtiḍāḥ ارتضاح] *(irtiza:h) {OsT} is.* **1.** Özür dileme. **2.** Biraz bahşiş alma.

irtizak, -kı [Ar. rızḳ > irtizāḳ ارتزاق] *(irtiza:k) {OsT} is.* Azık isteme; rızkını alma; azıklanma.

irtmeç, -ci [eğir-mek > irt-meç] *(i:rtmeç) {ağız} is.* Erkeklerin yün eğirmekte kullandıkları ağaçtan yapılma bir araç. [DS]

irtmek[1], [irt-mek] *{eT} gçsz. f. [-ür]* **1.** Devam etmek; sürmek. [Gabain] **2.** Geçmek; işlemek. [Gabain] [EUTS]

irtmek[2], [irt-mek] *{ağız} is.* **1.** İki yıllık bitkilerin ikinci yıl, ortalarından çıkan, tohum yapacak olan filizleri. **2.** Koyun kuyruğunun uç kısmı. **3.** Koyun kuyruğundaki ince kemik. **4.** Karaman koyununun kuyruğu üzerindeki ikinci küçük kuyruk. **5.** İki diş arasındaki fazla uzamış et parçası. **6.** Dili alt çeneye bağlayan ince et parçası. [DS]

irtsiz, [ért-siz] *{eT} sf.* Vergisiz. [EUTS]

irtürmek, [ér-tür-mek / ēr-tür-mek / ir-tür-mek] *{eT} gçl. f. [-ür]* Ulaştırmak; eriştirmek; vardırmak. [ETY] [Gabain] [Tekin] ⊡ **irtürü ıdmak,** *{eT} Ulaştırıvermek; eriştirivermek.*

irü, [ér-mek *(varmak)* > ir-ǖ] *is.* Fal; iyi işaret; alamet. [EUTS] [Gabain]

irüdutmak, [er-mek + tut-mak > er-ü+dut-mak / ir-ü+dut-mak ارودوتمق] *{eAT} gçl. f. [-ar]* Erişip yakalamak; yetişip tutmak.

irük, [īr-mek *(yırtmak)* > ir-ük / yir-ük] *{eT} is.* Duvara benzeyen yerlerdeki gedik. [DLT] [KB]

irüklük, [irük-lük] *{eT} is.* Çöküş; yıkılma. [KB]

irülüg, [irǖ *(belirti)* > irǖ-lüg] *{eT} sf.* Hayırlı; muvafık; iyiye işaret; uygun; münasip. [EUTS] [Clauson]

irümek, [irǖ-mek / yirǖ-mek / irī-mek] *{eT} gçsz. f. [-r]* Çürümek; dağılmak [DLT]

irünçü, [īr-mek *(iğrenmek)* > ir-in-mek *(acı duymak)* > ir-in-çü / érin-çü] *{eT} is.* → irinçü [EUTS]

irürgen, [er-ür-mek > er-ür-gen / ir-ür-gen اررکن] *{eAT} sf.* Çok eriştiren.

irürmek, [er-mek / er-gür-mek > er-ür-mek / ir-ür-

mek ارواء] {eAT} gçl. f. [-ür] Eriştirmek; ulaştırmak.

irva, -a'i [Ar. rivā' > irvā' ارواء] *(irva:)* *{OsT}* *is.* Sulama; suya kandırma; bolca su verme. ❐ **irvā ve iskā,** *{OsT} Sulama ve suya kandırma.*

-irvem, [-r-vam / -ar-vam / -er-vem / -ır-vam / -ir-vem / -ur-vam / -ür-vem] *{eAT} çek. e.* → -rvam.

-irven, [-r-van / -ar-van / -er-ven / -ır-van / -ir-ven / -ur-van / -ür-ven] *{eAT} çek. e.* → -rvan.

irvi, [Sansk. rvi] *{eT} sf.* İnce uzun. [DLT] ❐ **irvi kulak,** *{eT} İnce uzun kulak.* [DLT]

-irvin, [-r-vın / -ir-vin / -ır-vın] *{eAT} çek. e.* → -rvın.

iryal, [İsp. real / İt. reale اريال] *{OsT} is.* İspanya ve Avusturya'nın direkli ve kuşlu kuruşu; kuşlu. [AVP]

iryat, [Ar. ʿāriyet] *{ağız} is.* Ürün; verim. [DS]

iryet, [Ar. raʿiyyet رعيت => iryet اريت] *{eAT} is.* Halk; ahali; uyruk.

irza¹, -a'ı [Ar. rıżāʿ > irżāʿ ارضاع] *(irza:)* *{OsT} is.* Emzirme; süt emdirme.

irza², -a'i [Ar. rıżā' > irżā' ارضاء] *(irza:)* *{OsT} is.* Razı etme; hoşnut etme; gönlünü yapma; kandırma. ❐ **irzā-yı tarafeyn,** *İki tarafı da razı etme.*

irza³, [Ar. eczā > irza ?] *(irza:)* *{ağız} is.* Kibrit. [DS]

irze¹, [Ar. irże ارضه] *{OsT} is.* Otlu veya çayırlık yer.

irzi, [Soğd. rizai / Sansk. rişayi] *is.* **1.** Öğretici; muallim. [EUTS] **2.** Arkadaş. [EUTS]

irze, [Ar. rezze] *{ağız} is.* Kapı sürgüsü; kapı mandalı. [DS]

irzelemek, [irze-le-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* Kapının mandalını kapamak. [DS]

irziz, [Ar. irzīz ارزيز] *(irzi:z)* *{OsT} is.* **1.** Titreme. **2.** Dolu tanesi. **3.** Dik ve keskin ses.

İ. S. [İsa'dan sonra] *kısalt.* Hz. İsa'nın doğumu(milat)ndan sonraki çağlar için kullanılan *"İsa'dan sonra"* kelimelerinin kısaltması; milattan sonra; M.S.

is¹, [*eT.* ış / iş > is] *is.* **1.** Yakıtın tam olarak yanmamasından ileri gelen ve dumanla karışık olarak çıkan ince kömür tanecikleri. **2.** Bu taneciklerin yapıştıkları yerde kalan siyah leke; duman kiri. **3.** Sürme. ❐ **is çıkarmak,** *(Yanan cisim için) tam olarak değil de is çıkararak yanmak.*|| **ise tutmak,** *Bir şeyi ise tutarak karartmak.*|| **is kokusu,** *Tam yanmayan yakıtın çıkardığı koku.*

is², [is] *{eT} is.* Eş; dost; arkadaş. [EUTS]

is³, [is / issi اس/اسى] *{eT} {eAT} {OsT} is.* Sahip; malik.

isa¹, -a'ı [Ar. īsāʿ ايساع] *(i:sa:)* *{OsT} is.* **1.** Zenginleştirme. **2.** Zenginleştirilme. **3.** Genişletme.

isa², -a'i [Ar. īsā' ايساء] *(i:sa:)* *{OsT} is.* Teselli etmek için sabırlı olmayı tavsiye etme.

isa³, -a'i [Ar. īṣā' ايصاء] *(i:sa:)* *{OsT} is.* **1.** Vasiyeti yerine getirmek için görevlendirme; vasi yapma. **2.** Vasi seçilmek. **3.** Vasiyet etme.

isabe, [Ar. is̱ābe اثابه] *(i:sa:be)* *{OsT} is.* Cezalandırmak.

isabe, [Ar. ʿiṣābe عصابه] *(isa:be)* *{OsT} is.* **1.** Sargı bezi; bağ; bandaj. **2.** → ısabe.

isabet, [Ar. ṣevāb > iṣābet اصابت] *(isa:bet)* *{OsT} is.* **1.** Tam yerini bulma; tam üstüne düşme; rastlama. **2.** Tam yerinde ve zamanında iş görme veya söz söylemiş olma. **3.** (Atılan şeyler için) hedefi bulma; vurma. **4.** (Şans oyunu vb. çekilişler için) çıkma; kazanma. **5.** (Söz, öneri, düşünce vb. için) uygun düşme; yerinde olma; yanılmama. **6.** Güzel rastlantı. **7.** *ünl. "Çok iyi oldu! Çok güzel! Tam yerinde!"* anlamlarında kullanılır. ❐ **isabet almak,** *Vurulmak; yaralanmak.*|| **isabet etmek,** *1. (Atılan şey için) istenilen yere düşmek; değmek. 2. (Söz için) iyi ve yerinde söylemek. 3. Rastlamak; denk gelmek. 4. (Şans oyunları için) çıkmak.*|| **isābet-i ayn,** *{OsT} Göz değmesi; nazar değmesi.*|| **isābet-i mu'tad,** *{OsT} Daima isabet eden.*|| **isābet-i nazar,** *{OsT} Göz değmesi; nazar değmesi.*|| **isābet-i rey,** *{OsT} Yerinde söylenmiş fikir, söz; doğru görüş.*|| **isābet-kâr,** *{OsT} Yerinde olan; doğru; rastlayan.*|| **isābet-kârîn,** *{OsT} İyi ve doğru düşünen; görüşünde başarılı olan.*|| **İsabet ki...** *"İyi ki..." anlamında kullanılır.*|| **isābet-medār,** *{OsT} Doğru düşünen; görüşünde başarılı.*|| **İsabet oldu!** *Tam yerinde, zamanında, isteğe uygun oldu.*

isabetli, [isabet-li] *(isa:betli)* *sf.* **1.** Hedefini bulan. **2.** Yerinde, uygun olan. **3.** *zf.* Uygun bir biçimde; yerinde.

isabetsiz, [isabet-siz] *(isa:betsiz)* *sf.* **1.** Hedefini bulamayan; hedefine ulaşmayan. **2.** Yerinde olmayan; uygun düşmeyen. **3.** *zf.* Yersiz bir biçimde; uygunsuz olarak.

is'ad¹, [Ar. ṣuʿūd > iṣʿād اصعاد] *(is-a:d)* *{OsT} is.* **1.** Yukarı çıkarma; yükseltme. **2.** Üst mevkilere getirme.

is'ad², [Ar. saʿd > isʿād اسعاد] *(is-a:d)* *{OsT} is.* Mutlu ve bahtiyar etme; kutlu kılma; kutlama. ❐ **is'ād etmek,** *{OsT} Kutlamak.*

isaet, [Ar. sū' > isā'et اساءت] *(isa:et)* *{OsT} is.* Kötülük etme; zararlı davranışlarda bulunma; kötülük işleme.

is'af, [Ar. isʿāf اسعاف] *(is-a:f)* *{OsT} is.* Bir dileği kabul etme; isteği yerine getirme. ❐ **is'āf etmek,** *Bir dileği yerine getirmek.*

İsaf, [Ar. ʿişāf عصاف] *(isa:f) {OsT} is.* Mekke'deki putlardan birinin adı.

isaf, [Ar. esef > īsāf ايساف] *(i:sa:f) {OsT} is.* Eseflendirme; darıltma.

isaga[1], [Ar. şiğa > işāğā اصاغا] *(isa:ğa:) {OsT} is.* **1.** Kalıba dökme. **2.** Kalıba dökülme.

isaga[2], [Ar. isāğā اساغا] *(isa:ğa:) {OsT} is.* Kolaylıkla yutulma. ⊡ **isāğā-yı taām,** *{OsT} Yemeğin kolaylıkla yutulması.*

isah, [Ar. vesāḫ > īsāḫ ايساخ] *(i:sa:h) {OsT} is.* **1.** Kirletme. **2.** Kirletilme.

isaki, [o + ise + ki] *{ağız} zf.* Halbuki. [DS]

isal, -li [Ar. vüṣūl > īṣāl ايصال] *(i:sa:l) {OsT} is.* **1.** Bir şeyi bir yere götürme; ulaştırma; eriştirme. **2.** Vardırılma; ulaştırılma; eriştirilme. ⊡ **îsāl etmek,** *{OsT} Ulaştırmak.*

isale, [Ar. seyelān > isāle اساله] *(isa:le) {OsT} is.* Akıtma; dökme

isam[1], [Ar. iṣm > īṣām ايثام] *(i:sa:m) {OsT} is.* Günaha sokma; günah sayılan bir davranışta bulundurma; günah işletme.

isam[2], [Ar. iṣm > iṣām اثام] *(isa:m) {OsT} is.* Bir suçun gerektirdiği karşılık; ceza.

isan, [Yun. aksoni] *{ağız} is.* Kağnı dingili. [DS]

isanki, [o+ise+ki] *{ağız} zf.* Halbuki. [DS]

i'sar[1], [Ar. iʿṣār اعثار] *(i-sa:r) {OsT} is.* **1.** Ayak kaydırma; ayak sürçtürme. **2.** Bir kimseyi büyüklere kötüleme; zemmetme.

i'sar[2], [Ar. iʿsār اعسار] *(i-sa:r) {OsT} is.* **1.** Güçleştirme. **2.** Yoksullaştırma.

i'sar[3], [Ar. iʿṣār اعصار] *(i-sa:r) {OsT} is.* **1.** İkindi vaktinde bulunma. **2.** (Kız için) gelinlik çağına gelme. **3.** Kasırga.

is'ar[1], [Ar. siʿr > isʿār اسعار] *(is-a:r) {OsT} is.* Bir malın her yerde aynı fiyatla satılmasını sağlama; narh koyma.

is'ar[2], [Ar. iṣʿār / işğār اثغار / اثغار] *(is-a:r) {OsT} is.* Çocuğun diş çıkarması.

isar[1], [Ar. eṣr > īṣār ايثار] *(i:sa:r) {OsT} is.* **1.** Esirgemeyerek verme; ikram etme. **2.** Birinin ihtiyacını karşılayacak kadar verme. **3.** Cömertçe verme. **4.** Kendi muhtaç olduğu hâlde başkasının ihtiyacını karşılamak üzere verme. **5.** Döküp saçma; serpme. **6.** Hediye etme. **7.** Seçme. ⊡ **îsār-bahş,** *{OsT} 1. Bol bol, hiç esirgemeden veren. 2. Bol bol vererek doyuran. 3. Seçen.*

isar[2], [Ar. iṣār اثار] *(isa:r) {OsT} is.* Oğlaklar emmesin diye keçi memesine takılan kese.

isar[3], [Ar. isār اسار] *(isa:r) {OsT} is.* **1.** Bağ; sargı. **2.** Esirlik.

isare, [Ar. iṣāre اثاره] *(isa:re) {OsT} is.* Tozu havaya kaldırma.

isarni, [? isarni] *{ağız} is.* Sabanın ince ve uzun kolu. [DS]

isas, [Ar. iṣāṣ اثاث] *(isa:s) {OsT} is.* **1.** Çok sık, uzun ve karışık saç. **2.** Karışık bitki.

isase, [Ar. isāse اساسه] *(isa:se) {OsT} is.* **1.** Göz ucuyla bakma. **2.** Toplum; topluluk. **3.** Varlık; zenginlik; servet.

isat, [issi+ot] *{ağız} is.* Biber. [DS]

isave, [Ar. iṣāve اثاوه] *(isa:ve) {OsT} is.* Birini başkalarına kötüleme; gammazlık; ağız karalığı.

isba, -a'ı [Ar. isbāʿ اسباع] *(isba:) {OsT} is.* Arapların bir ayağın on ikide biri miktarındaki uzunluk ölçüsü birimi.

isbah, [Ar. sebḥ > isbāḥ اسباح] *(isba:h) {OsT} is.* **1.** Suda yüzdürme. **2.** Yüzdürülme.

isbal, [Ar. sebl > isbāl اسبال] *(isba:l) {OsT} is.* **1.** Bir yerden başka bir yere yollama; gönderme. **2.** Gönderilme; yollanma.

isbat, [Ar. ṣübūt > iṣbāt اثبات] *(isba:t) {OsT} is.* **1.** Sabit kılmak; sağlamlaştırmak. **2.** Sağlamlaştırılmak. **3.** Var etmek. **4.** Var edilmek. **5.** → ispat.

isbatan, [Far. ispandān => isbatan] *{ağız} is.* Su teresi, *(Nasturtium officinale).* [DS]

isbatiye, [Ar. iṣbāt > iṣbātiyye اثباتيه] *(isba:tiye) {OsT} is. fel.* Fizik ötesi açıklamaları gereksiz bularak görüşlerini deneylere, olgulara, gerçeklere dayayan felsefe akımı; olguculuk; pozitivizm.

isbay, [? isbay] *{ağız} sf.* Güzel. [DS]

isbidac, [Ar. isbīdāc اسبيداج] *(isbi:da:c) {OsT} is.* Üstübeç.

isbir, [? isbir] *{ağız} sf.* Yalancı. [DS]

isbirte, [Yun. spirt] *{ağız} is.* Kibrit. [DS]

isbit, [Yun. aspida] *{ağız} is.* → espit. [DS]

isdanmak, [ıs-la-n-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* Islanmak. [DS]

isdar, [Yun. istari] *{ağız} is.* → ıstar. [DS]

isdatmak, [ıs-la-t-mak] *{ağız} gçl. f. [-ır]* Islatmak. [DS]

isdeci, [iste-y-ici] *(isdé:cı) {ağız} is.* Dilenci. [DS]

isdenci, [iste-n-(i)-ci] *{ağız} is.* Dilenci. [DS]

isdenmek, [iste-n-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* Dilenmek. [DS]

isdeyhli, [iste-y-ik-li] *{ağız} is.* Dost; sevilen kimse. [DS]

isdi[1], [is-di / is-ti] *{ağız} is.* Sıcak; kaynar. [DS]

isdi[2], [issi / ıssı] *{ağız} is.* Sahip; sahibi. [DS]

isdi[3], [? isdi] *{ağız} is.* Çorba. [DS]
isdicak, -ğı [ısı-cak / isdi-cak] *{ağız} is.* Sıcak. [DS]
isdilemek, [isdi-le-mek] *{ağız} dönşl. f. [-r] [-l(i)-yor]* Sıcaktan bunalmak; ateş basmak. [DS]
isdol, [Rus. stol] *{ağız} is.* **1.** Masa. **2.** Sandalye. [DS]
isdot, [issi+ot] *{ağız} is.* → isot. [DS]
isdotu, [issi+otu] *{ağız} is.* → isot. [DS]
-ise, [-i-se] *{eAT} çek e.* ... olunca; ... olursa; ... olsa da; -ında; -dığı için; -dığı zaman.
ise, [i-mek > i-se / -se يسا / اسه -] *zf.* Ek-fiil (imek) in şart kipinin üçüncü teklik kişisi.
-isek, [-ı-sa-k / -i-se-k يسك -] *{eAT} çek. e.* → -ısak.
isembik, -ği [? isembik] *{ağız} is.* Evlerin yanındaki sebze bahçesi; harım. [DS]
isen[1], [Far. āsān *(kolay)*] *{eT} sf.* **1.** Sağlam. **2.** Barış. [Gabain]
isen[2], [Yun. aksoni] *{ağız} is.* Dingil. [DS]
-iser, [-ı-sa-r / -i-se-r / -u-sa-r / -ü-se-r / -y-ı-sa-r / -y-ise-r] *{eAT} çek. e.* → -ısar.
iser, [? eñser / egseri / igseri / enser / iser] *{ağız} is.* → enser. [DS]
iseri, [? eñser / egseri / igseri / enser / iseri] *{ağız} is.* → enser. [DS]
-isersiz, [-ı-sa-r-sız / -y-ı-sa-r-sız / -i-se-r-siz / -y-i-se-r-siz] *{eAT} çek. e.* → -ısarsız.
-iserüz, [-ı-sa-r-uz / -y-ı-sa-r-uz / -i-se-r-üz / -y-i-se-r-üz] *{eAT} çek. e.* → -ısaruz.
İsevi, [Ar. ʿİsa > ʿĪsevī عيسوى] *(i:sevi:) {OsT} is.* Hristiyan
İsevilik, -ği [İsevi-lik] *(i:sevi:lik) is.* Hristiyanlık.
İseviyet, [Ar. ʿİsa > ʿĪsevīyyet عيسويت] *(i:sevi:yet) {OsT} is.* Hristiyanlık.
-isevüz, [-sa-vuz / -se-vüz / -isevüz] *{eAT} çek e.* → -savuz.
iseyağ, [? ise + yağ] *{ağız} is.* Tereyağ. [DS]
isfanah, [Ar. isfānāḫ اسفاناخ] *(isfa:na:h) {OsT} is. bot.* Ispanak.
isfanahiye, [Ar. isfānāḫiyye اسفاناخيه] *(isfa:na:hiye) {OsT} is. bot.* Ispanakgiller.
isfar, [Ar. isfār اصفار] *(isfa:r) {OsT} is.* Sabah namazını, atılan okun düştüğü yeri atan kişinin görebileceği şekilde ortalık aydınlanıncaya kadar geciktirme.
isfehbed, [Far. isfehbed اسفهبد] *{OsT} is.* Padişah; hükümdar.
isfenc, [Ar. isfenc اسفنج] *{OsT} is.* Sünger.
isfence, [Ar. isfenc > isfence اسفنجه] *{OsT} sf.* → isfenci.
isfenci, [Ar. isfenc > isfencī اسفنجى] *(isfenci:) {OsT} sf.* Süngere benzer; sünger gibi; süngerimsi.
isfenciye, [Ar. isfenciyye اسفنجيه] *(isfenci:ye) {OsT} sf. biy.* Süngerler. ⊡ **isfenciye-i karniye,** *{OsT} biy. Yumuşak süngerler.*|| **isfenciye-i kilsiye,** *{OsT} biy. Kireçsi süngerler.*
isfend, [Ar. isfend اسفند] *{OsT} is.* Şarap.
isfendan, [Far. isfendān اسفندان] *(isfenda:n) {OsT} is.* **1.** Beyaz biber tohumu. **2.** Akçaağaç, *(Acer peseudoplatanus)*. **3.** *sf.* Akçaağaçtan yapılmış olan.
isfendaniye, [Far. isfendāniyye اسفندانيه] *(isfenda:niye) {OsT} is. bot.* Akçağaçgiller.
isfid, [Far. isfīd اسفيد] *(isfi:d) {OsT} sf.* **1.** Ak; beyaz. **2.** Beyaz renkli.
isfidab, [Far. isfīdāb اسفيداب] *(isfi:da:b) {OsT} is.* Üstübeç.
isfidac, [Ar. isfīdāc اسفيداج] *(isfi:da:c) {OsT} is.* Üstübeç.
isfidar, [Far. isfīdār اسفيدار] *(isfi:da:r) {OsT} is. bot.* Akkavak; ak söğüt.
isfirte, [Yun. spirt] *{ağız} is.* Kibrit. [DS]
isfiye, [Ar. isfīye اسفيه] *(isfi:ye) {OsT} is.* Sacayak.
isga, [Yun. iska [Tzitzilis] / Ar. ġizḥa [Tietze]] *{ağız} is.* → ıska. [DS]
isgefe, [Rus. skáfa => isgefe / işgefe / işgeve / işkefe] *{ağız} is.* → işgeve. [DS]
isgelen, [Yun. iska [Tzitzilis] / Ar. ġizḥa [Tietze]] *{ağız} is.* → ıska. [DS]
isgeliç, -ci [? isgeliç / iskeliç] *{ağız} is.* Küçük çapa. [DS]
isgembi, [Yun. skammi] *{ağız} is.* Masa biçiminde, altına mangal konularak ısınılan bir ısınma aracı. [DS]
isgemek, [isge-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [g(i)-yor]* Koklamak. [DS]
isger, [? eñser] *{ağız} is.* → enser. [DS]
isgilen, [Yun. iska [Tzitzilis] / Ar. ġizḥa [Tietze]] *{ağız} is.* → ıska. [DS]
isgiyet, [Fr. squlete] *{ağız} is.* Bağdadî duvar. [DS]
ishab, [Ar. ishāb اسهاب] *(isha:b) {OsT} is.* **1.** Çok söyleme. **2.** Fazla tamah etme. **3.** Çeşitli sebeplerden dolayı renk değiştirme.
İshak, [Ar. isḥaḳ اسحق] *is.* **1.** Kur'an-ı Kerim'de adı geçen peygamberlerden biri. **2.** *{ağız}* Baykuş. [DS] ⊡ **ishak kuşu,** *zool. Bataklık baykuşu, (Asio flammens).*
ishal, -li [Ar. sehl *(kolay)* > ishāl اسهال] *(isha:l) {OsT} is.* Çoğunlukla mikroplardan ileri gelen, olağandan daha sık ve çok sulu dışkı çıkarma; sürgün; amel; iç sürgünü; ötürük; diyare. ⊡ **ishal olmak,** *Amel olmak; içi sürmek; sürgün olmak.*
ishalli, [ishal-li] *sf.* **1.** İshali olan. **2.** İshalle ilgili.

ishan[1], [Ar. işḫān اثخان] *(isha:n) {OsT} is.* **1.** Düşmanı perişan etme. **2.** (Düşman için) perişan edilme.

ishan[2], [Ar. isḫān اسخان] *(isha:n) {OsT} is.* **1.** Isıtma. **2.** Kızdırma. **3.** Isıtılma. **4.** Kızdırılma. ⮺ **ishān-ı ayn,** *{OsT} Göz kızartma; ağlatma.*

ishar, [Ar. ishār اسهار] *(isha:r) {OsT} is.* Gece uyutmama; uyanık bulundurma.

ishat[1], [Ar. isḫāṭ اسخاط] *(isha:t) {OsT} is.* Gücendirme; darıltma.

ishat[2], [Ar. ısḳāṭ => isḥat] *{ağız} is.* → ıskat. [DS]

-isi, [-ı-s-ı / -i-s-i] *{eAT} çek e.* → -ısı.

isi[1], [isi] *{eT} is.* **1.** Kadın; hanım; zevce; eş; hatun. [EUTS] **2.** Prenses; tanınmış, yüksek tabakaya mensup kadın; hanım. [EUTS]

isi[2], [eñsi / eğsi / egsi / esevi / isi] *(i:si) {ağız} is.* → esi[1] [DS]

isi[3], [isi / iti] *{ağız} sf.* İğrenç; kötü; fena. [DS] ⮺ **isi gitmek,** *{ağız} Yükseklik korkusu ile başı dönmek.* [DS]

isiç, [ésiç / isiç] *{eT} is.* Kazan; tencere. [EUTS] [Gabain]

isidmek, [isi-d-mek] *{eT} gçl. f. [-ür]* Isıtmak. [EUTS]

isig, [isī-mek *(ısınmak)* > isi-g] *is.* **1.** Isı; sıcaklık; hararet. [DLT] [EUTS] [Gabain] [KB] **2.** Sıtma. [EUTS] [Gabain] **3.** Mülayim; hoş; sevimli. [Gabain] [EUTS] **4.** Aziz; sevgili; iltifat. [ETY] [KB] ⮺ **isig isiglig,** *{eT} Sıtma.* [EUTS]|| **isig öz,** *{eT} Beden; gövde; vücut.* [EUTS] [Gabain]|| **isig yer,** *{eT} Uzayıp giden bozkır.* [DLT]

isiglemek, [isi-g-lē-mek] *{eT} gçsz. f. [-r]* Çok sıcakta gitmek. [DLT]

isiglenmek, [isi-g-le-n-mek] *{eT} dönşl. f. [-ür]* Bir şeyi sıcak bulmak. [DLT]

isiglig, [isi-g-lig] *{eT} sf.* **1.** Isılı; hararetli. [EUTS] **2.** Sıtmalı. [EUTS]

isiglik, [isi-g-lik] *{eT} is.* **1.** Sıcaklık. [DLT] **2.** Sevda; aşk; sevgi. [DLT]

isik[1], [és-ik / is-ik ايسك] *{eAT} is.* **1.** İnce uzun yol biçiminde uzayıp giden sel yarıntısı veya dere yatağı. **2.** *{ağız}* Çukur. [DS] ⮺ **isik yer,** *{OsT} Çukur yer.*

isik[2], **-ği** [is-ik] *{ağız} sf.* (Kişi çin) hiç durmadan gülen. [DS]

isik[3], **-ği** [eksik] *(i:sik) {ağız} sf.* Eksik; az. [DS]

isik[4], **-ği** [isilik] *{ağız} is.* **1.** → isilik. **2.** Sıcağın etkisi ile sararmış buğday. [DS]

isik[5], **-ği** [eşik] *{ağız} is.* Kapı. [DS]

isilek, -ği [isi-lik] *{ağız} is.* → isilik. [DS]

isilgü, [egsi-l-gü] *{eT} is.* Eksilme; azalma.

isilik, -ği [isig / ısıg *(sıcak)* > ısıg-lık / isig-lik > isilik] *is.* Terleme veya sıcak yüzünden vücudun bazı yerlerinde görülen küçük pembe kabarcıklar; ısırgın.

isilin, [? isilin] *{ağız} is.* Odunu çıtır çıtır yanan meşe dalı; çıtır meşe. [DS]

isilmek, [egsü-mek > ēsi-l-mek / isi-l-mek] *{eT} {eAT} dönşl. f. [-ür]* Eksilmek; azalmak. [EUTS]

isim[1], **-smi** [Ar. ism اسم] *is.* **1.** Bir kimseyi, bir varlığı, bir nesneyi, bir yeri, bir kurumu veya varlıklar ve nesneler bütününü belirtmeye yarayan kelime; ad. **2.** İnsan; kişi; şahıs. **3.** *dbl.* Canlı ve cansız her türlü varlık ve kavramları anlatan ve bildiren kelimeler. ⮺ **isim cümlesi,** *dbl. Yüklemi isim veya isim soylu kelime olan cümle; ad cümlesi.*|| **isim çekimi,** *dbl. İsimlere iyelik eki getirilerek yapılan çekim.*|| **isim çekim ekleri,** *dbl. Çoğul, iyelik, hal, ve soru ekleri.*|| **isimden türeme isim,** *dbl. İsim kök veya gövdesinden yapım ekleriyle türemiş isim.*|| **isim gövdesi,** *dbl. İsim veya fiilden yapım ekleriyle türetilen ve isim olarak kullanılan gövde; isim tabanı.*|| **isim hakkı,** *huk. Bir şirketin mallarını isim ve marka kullanarak satma yetkisi*|| **isim hâli,** *dbl. İsimlerin cümle içinde belli görevler yüklenerek belli ekler alması durumu; ad durumu.*|| **isim kökü,** *dbl. Bir kelimenin isim olan ve daha çok bölünemeyen anlamlı kısmı.*|| **isim tabanı,** *dbl. İsim veya fiilden yapım ekleriyle türetilen ve isim olarak kullanılan gövde; isim gövdesi.*|| **isim tamlaması,** *dbl. İki ve daha çok isimden kurulmuş tamlama; ad tamlaması.*|| **ismi geçmek,** *Kendisinden bahsedilmek; adı söylenmek.*|| **ismini cismini bilmemek,** *Kendisini hiç tanımamak; hiç görmemek.*|| **ismi var cismi yok,** *1. Adı geçmesine rağmen o varlık veya nesnenin kendisinin bulunmadığını belirtir. 2. Bir kimse görevinin başında olmasına rağmen işini yapmadığını, etkinlikte bulunmadığını, görevini gereği gibi yapmadığını belirtmekte kullanılır; adı var kendi yok.*|| **ismiyle cismiyle,** *Adı ve kendisi olarak; adıyla sanıyla; bütün varlığıyla.*|| **ismiyle resmiyle,** *Bütün ayrıntıları ile; her yönü ile.*

isim[2], [ıs *(yans.)* > is-im ?] *{ağız} is.* Bir konuyu sürekli ve tekrar tekrar anlatış. [DS] ⮺ **isim isim,** *{ağız} Yavaş yavaş ve sessizce.* [DS]

isimbecik, -ği [isim-e-cik / isimbe-cik ?] *{ağız} zf.* → isimbecik. [DS]

isimecik, -ği [isime-cik / isimbe-cik ?] *{ağız} zf.* Yavaşça; sessizce. [DS]

isimek, [isī-mek] *(isi:mek) {eT} gçsz. f. [-r]* **1.** Isınmak; sıcak olmak. [ETY] [KB] [DLT] **2.** *gçl. f.* Isıtmak; ısınmak. [EUTS]

isimli, [isim-li] *sf.* **1.** Adı olan; isim almış. **2.** (Bir özel isimden sonra) isminde.

isimlik, -ği [isim-lik] *is.* İsim yazılı levhanın konulduğu yer.

isimsiz, [isim-siz] *sf.* **1.** İsmi olmayan; isim konul-

mamış; adsız. **2.** *mecaz.* Yaptığı iş belli olup da kendisi bilinmeyen; adsız; meçhul.

isinmek, [isī-mek > isi-n-mek] *dönşl. f. [-ür]* **1.** Isınmak; sıcaklık duymak. [DLT] [EUTS] [Gabain] [KB] **2.** Değerlendirmek; kıymet biçmek; hürmet; önem vermek. [EUTS] [Gabain] **3.** Bağlanmak; sevmek. [DLT] [KB]

isiot, [ıssı+ot] *{ağız} is.* → isot. [DS]

isiran, [Yun. ksistérin] *{ağız} is.* → eğsiseren. [DS]

isirani, [Yun. ksistérin] *{ağız} is.* → eğsiseren. [DS]

isirgan, [ısır-gan] *{ağız} sf.* (Kişi için) terbiyesizce ona buna sataşan. [DS]

isirgemek[1], [es > es-irge-mek] *{eT} gçl. f. [-r]* → esirgemek. [EUTS]

isirgemek[2], [isī-mek > isi-r-ge-mek] *{eT} dönşl. f. [-r]* Sıcak yüzünden isilik olmak. [DLT]

isirgenmek, [esir-ge-n-mek] *{eT} dönşl. f. [-ür]* → esirgenmek. [EUTS]

isirik, -ği [*eT.* isig *(sıcak)* > isig-lik] *{ağız} is.* → isilik. [DS]

isirin[1], [? isirin] *{ağız} is.* Gürgen ağacı. [DS]

isirin[2], [? isirin] *{ağız} is.* Yoğurt ve yufka ile yapılan bir yemek. [DS]

isirinlik, -ği [isirin-lik ?] *{ağız} is.* Dağlardaki domuz ini. [DS]

isirik, -ği [? isirik] *{ağız} is.* Kayın ağacı. [DS]

isirkegü, [esir-ge-kü] *{eT} is.* **1.** Merhamet. [EUTS] [Gabain] **2.** Cimrilik; hasislik. [EUTS] [Gabain]

isirkemek, [esir-ke-mek] *{eT} gçl. f. [-r]* **1.** Bir kayıp için üzülmek; cimrilik etmek; esirgemek; [ETY] **2.** Birinin ölümüne üzülmek; kederlenmek; acımak; merhamete gelmek. [ETY] [EUTS]

isirkenmek[1], [isī-mek > isi-r-ke-n-mek] *{eT} dönşl. f. [-ür]* Sıcak yüzünden isiliklenmek. [DTL]

isirkenmek[2], [esir-ke-n-mek] *{eT} dönşl. f. [-ür]* Merhamet etmek; esirgemek. [EUTS]

isişmek, [isī-mek > isi-ş-mek] *{eT} dönşl. f. [-ür]* Isınmak; bir nesnenin bütün parçaları arasına sıcaklık yayılmak. [DLT]

isitme, [ısı-t-ma / isi-t-me] *{ağız} is.* Sıtma. [DS]

isitmek, [isī-mek > isi-t-mek] *{eT} gçl. f. [-ür]* **1.** Isıtmak. [EUTS] [DTL] [KB] **2.** Bağlamak. [KB] **3.** *dönşl. f.* Sıtmaya tutulmak. [DLT]

isiyan, [? isiyan] *{ağız} is.* Yaramaz çocuk. [DS]

isiyel, [isi+yel] *{ağız} is.* Sam yeli. [DS]

isiz[1], [*eT.* is / issi > isiz / is-siz / isüz / is-süz / ısuz / ısız ايسوز / اسز] *{eAT} {OsT} sf.* **1.** Issız; tenha; boş. **2.** Sahipsiz.

isiz[2], [ésīz / issiz / ısīz / ıssız / isīz] *{eT} ünl.* **1.** Ah! Yazık! Esef! [Gabain] [DLT] **2.** *sf.* Kötü; fena; hayırsız. [KB] [DLT] [EUTS] [Gabain] [Yüknekî] **3.** Kaba. [EUTS] [Gabain] **4.** *is.* Kötülük; fenalık [KB]

isizim, [ésiz-im] *{eT} ünl.* Eyvah; ne yazık. [ETY]

isizlenmek, [isiz-le-n-mek] *{eT} dönşl. f. [-ür]* **1.** Yaramazlık etmek; haşarılık etmek. **2.** Sevimsizleşmek; yaramazlaşmak. [DLT]

isizlik[1], [isiz-lik / ısız-lık / ısuz-luk اسزلك] *{eAT} {OsT} is.* **1.** Issızlık; tenhalık. **2.** Yalnızlık. **3.** *sf.* Issız; tenha; boş.

isizlik[2], [isīz-lik > isizlik] *{eT} is.* Kötülük; fenalık; haşarılık; şer. [DLT] [KB]

iska[1], **-a'i** [Ar. isḳā' اسقاء] *(iska:) {OsT} is.* **1.** (Hayvan ve bitki topluluğu için) sulama; su verme. **2.** İçecek bir şey verme.

iska[2], [Yun. iska [Tzitzilis] / Ar. ġizḥa [Tietze]] *{ağız} is.* → ıska[1]. [DS]

iskab, [Ar. isḳāb اثقاب] *(iska:b) {OsT} is.* Ateşi yakma.

iskaça, [İt. scazza] *(iska'ça) is. dnz.* Yelkenli gemilerde direklerin alt uçlarının içine oturduğu yuva.

iskal, -li [Ar. isḳāl اثقال] *(iska:l) {OsT} is.* **1.** Ağır bir şey yükletme. **2.** Ağır bir yük vurulma; yükletilme.

iskalarya, [İt. scalare] *(iskalâ'rya) is. dnz.* Yelkenli gemilerde, direk takımlarına tırmanmak için çarmıklar üzerine yatay olarak yerleştirilen halat basamaklardan her biri.

iskalera, [İt. scalare] *(iskale'ra) is. dnz.* → iskalarya.

iskambil, [Fr. Brusquambille *(özel ad)*] *is.* **1.** Bir yüzünde sayılar ve resimler bulunan ve çeşitli oyunlar oynamaya yarayan kart; kâğıt. **2.** Bu kartların 52 adedinden her biri. **3.** Bu türlü kart destesiyle oynanan oyun. ⧉ **iskambil kâğıdı,** *İskambil.*|| **iskambil kâğıdı gibi devrilmek,** *Arka arkaya ve birbirinin üstüne devrilmek.*

iskân, [Ar. sükûn > iskān اسكان] *(iskâ:n) {OsT} is.* **1.** Yerleştirme; oturtma. **2.** Yurdu ve evi olmayan kişilerin belli bir bölgede yurt ve ev edinmesini, yerleşmesini sağlama. **3.** Boş bir bölgeye insan yerleştirme. **4.** Bir yerde oturmak, ikamet etmek amacıyla oraya yerleşmek, yurt edinmek eylemi. **5.** *dbl.* Arap dilbilgisi kurallarına göre bir kelimenin son hecesini harekesiz söyleme. ⧉ **iskân bölgesi,** *bayınd. Nazım planlarla tespit edilen ve imar sınırları içinde yapılaşmaya izin verilen yerler.*|| **iskân etmek,** *1. Yerleştirmek. 2. Ev, yurt kazandırmak.*|| **iskân-ı muhâcirîn,** *{OsT} Göçmenlerin yerleştirilmesi.*

iskandal, [? iskandal] *{ağız} is.* Büyük çuval. [DS]

iskandil, [İt. scandaglio] *is. dnz.* **1.** Denizin derinliğini ölçmeye yarayan alet. **2.** Bu aletle denizin derinliğini ölçme; derinlik ölçümü. **3.** Bazı oltaların ucuna bağlanan kurşun ağırlık. **4.** Deniz haritalarında sıfır olarak işaretlenen yüzeyin altındaki derinlik. ⧉ **iskandil ağırlığı,** *dnz. İskandil halatlarının ucuna bağlanan genellikle kurşundan yapılma ağırlık.*|| **iskandil dolabı,** *dnz. İskandil halatını*

sarmaya yarayan büyük makara.|| **iskandil etmek,** *1. İskandil yardımıyla denizin derinliğini ölçmek. 2. mecaz. Bir işin aslını araştırmak; bilgi toplamak. 3. argo. Etrafı kolaçan etmek; gözetlemek. 4. Birinin bir konudaki tepkisini öğrenmek amacıyla yoklamak; ağız aramak; sınamak.*|| **iskandille seyretmek,** *dnz. Geminin konumunu harita üzerinde işaretlemek için yalnız iskandil bilgilerinden yararlanarak seyretmek.*|| **iskandil savlosu,** *dnz. İskandil kurşununu bağlamaya yarayan halat.*

İskandinav, [Fr. scandinave] *is.* ve *sf.* **1.** İskandinavyalı. **2.** İsveç, Norveç, Danimarka ve Finlandiya halkından olan. **3.** Bu ülkeler halklarına özgü olan. ⧉ **İskandinav dilleri,** *dbl. Germen dillerinin Kuzey Germen dilleri grubunda yer alan Danca, İsveççe, Norveççe, İzlandaca ve Faroe dillerine verilen isim.*

İskandinavyalı, [İskandinavya-lı] *is.* İsveç, Norveç, Danimarka ve Finlandiya'da oturan veya bu halkların soyundan olan.

iskâr, [Ar. sekr > iskār اسكار] *(iskâ:r) {OsT} is.* Sarhoş etme.

iskar, [Ar. işḳār اصقار] *(iska:r, k kalın söylenir) {OsT} is.* Hakir görme; küçümseme.

iskarça, [İt. scarso / Yun skarsos] *(iska'rça) sf.* **1.** (Liman için) dolu. **2.** (Gemi için) tıka basa dolu; yüklü.

iskarmoz, [İt. scalmo] *is.* Kürekle hareket eden sandallarda küreklerin bağlandığı çubuk.

iskarpela, [İt. scalpello] *is.* Tahta, metal ve taş işlemeye yarar, metal ucu keskin ve sivri bir alet; ağaç yontma bıçağı.

iskarpin, [İt. scarpino] *is.* **1.** Hafif ayakkabı. **2.** Konçsuz, ökçeli, zarif kadın veya erkek ayakkabısı.

iskarto, [İr. scarto] *is.* **1.** Hurda; atık. **2.** Yapağı kırıntısı.

iskât, [Ar. süküt > iskāt اسكات] *(iskâ:t) {OsT} is.* **1.** Susturma; susmasını sağlama. **2.** Bir tartışmada güçlü delillerle karşısındakine söyleyecek söz bırakmama. **3.** İkna etme; kandırma; inandırma. ⧉ **iskât etmek,** *1. Susturmak. 2. Söyleyecek söz bırakmamak. 3. Razı etmek, kandırmak, ikna etmek.*

iskat, [Ar. isḳāṭ اسقاط] *(iska:t, k kalın söylenir) {OsT} is.* **1.** Düşme. **2.** Düşürülme. **3.** Hükümsüz bırakma. 4. Ölünün hayrına verilen sadaka.

iskeç, -ci [is-geç / is-keç ?] *{ağız} is.* Bir ucu yanmış odun. [DS]

iskedos, [? iskedos] *{ağız} is.* Bağdadi duvar. [DS]

iskefe, [Yun. skeue / skeuos / Rus. skáfa] *is.* **1.** Derileri açmaya yarayan sepicilik aracı. **2.** *{ağız}* Sahtiyanın dış yüzünü kazıyarak yumuşatmakta kullanılan araç. [DS] ⧉ **iskefe demiri,** *Sepicinin yumuşatacağı derileri üzerine serdiği yarım daire şeklinde, yassı ve ağzı hafifçe bilenmiş demir alet; açkı demiri; tabak muştası.*

iskefiye, [Yun. skeue / skeuos] *{ağız} is.* → iskefe. [DS]

iskel, [? iskel] *{ağız} is.* Balta ve saban demiri gibi araçları çelikleme işlemi. [DS]

iskele, [İt. scalo / scala *(basamak)* / Yun. skala] *(iske'le) is. dnz.* **1.** Deniz taşıtlarının kıyıya yanaşabilmeleri, yolcu bindirme ve indirme, yük alma ve boşaltma, gerektiğinde beklemeleri için limanlarda kıyıdan denize doğru uzanacak biçimde yapılmış taş, beton ya da ahşap yapı. **2.** Deniz taşıtının rıhtımla bağlantısını sağlayan herhangi bir köprü. **3.** Rıhtımda bağlı gemiye inip çıkmayı sağlayan hareketli merdiven. **4.** Vapurların uğradığı şehir veya kasaba. **5.** Kıyıdan uzak şehri denize bağlayan yer. **6.** Geminin sol yanı. **7.** Binaların yapım ve onarımı için geçici olarak kurulan çatma. **8.** *{ağız}* Yüklük. [DS] ⧉ **iskele alabanda,** *dnz. Dümenin gidebildiği kadar iskele tarafına çevrilmek için verilen emir.*|| **iskele alabanda etmek,** *dnz. Dümeni gidebildiği kadar iskele tarafına çevirmek.*|| **iskele almak,** *1. dnz. (Gemi için) iskelesini kaldırıp harekete hazırlanmak. 2. argo. (Erkek için) yakışıksız hareketlerle bir kadına yaklaşmak; sarkıntılık etmek; asılmak.*|| **iskele babası,** *dnz. Gemileri bağlamak için rıhtım kıyılarına dikilen büyük başlıklar.*|| **iskele kethüdası,** *tar. Bir iskeleye demir atmış gemilere gözcülük eden kimse.*|| **iskele kuşu,** *zool. Akarsu boylarında yaşayan, sırtı, kuyruk üstü tüyleri parlak mavi, omuzları koyu yeşil, gerdanı beyaz, karın kısmı pas kırmızısı, kısa kanatlı, hızlı uçan, balık ve diğer su hayvanları ile beslenen küçük bir kuş; yalı çapkını; emircik, (Alcedo atthis).*|| **iskele maddesi,** *Çok istenilen fakat bulunamayan nesneler için kullanılır.*|| **iskeleyi kokutmak,** *Bir yeri birisi için huzursuz edici duruma sokmak.*

iskeleğen, [Yun. iskeleni] *{ağız} is.* → ıska. [DS]

iskelen, [Yun. iskeleni] *{ağız} is.* → ıska. [DS]

iskelep, [Yun. skhalida] *{ağız} is.* Küçük çapa. [DS]

iskelet, [Yun. skeletón > Fr. squelette] *is.* **1.** İnsan ve hayvanların kemik çatısı; teşrih. **2.** Yumuşak kısımları dökülmüş ölü bir vücudun kemiklerinin bütünü. **3.** *mecaz.* Bir eserin, bir ifadenin temel noktalarını oluşturan ögelerin tümü; plan; bir şeye temel olan çatı. **4.** *mecaz.* Deri altından kemikleri belli olacak derecede zayıf olan. **5.** Bir şeyi ayakta tutan ögelerin tümü; çatı. **6.** *{ağız}* Hayvana yük sararken fileyi ve urganı tutturmak için semerin arkasına çakılan yarım halka biçimindeki yassı demir. [DS]⧉ **iskelete dönmek,** *Çok zayıflamak.*|| **iskelet gibi,** *Çok zayıf.*|| **iskeleti çıkmak,** *Çok zayıflamak.*

iskeletçi, [iskelet-çi] *is.* Sandalye ve koltuk iskeleti yapan usta.

iskeletçilik, -ği [iskelet-çi-lik] *is.* Sandalye ve koltuk iskeleti yapma işi ve mesleği.

iskeletli, [iskelet-li] *sf.* İskeleti bulunan; iskeleti olan.

iskeliç, -ci [Yun. skelida] *{ağız} is.* Küçük çapa. [DS]

iskelit, -di [Yun. skelida] *{ağız} is.* → iskeliç. [DS]

iskembe, [Yun. skamni] *{ağız} is.* Tabure. [DS]

iskembi, [Yun. skamni] *{ağız} is.* Sandalye. [DS]

iskemek, [iskē-mek / isgē-mek] *{eT} gçl. f. [-r]* (Yün vb. için) ditmek; çekmek. [DLT] [EUTS]

iskemi[1], [Yun. iskhein + haima > Fr. ischémie] *is. tıp.* Organizmanın bir bölgesine oksijenli kan ulaşmaması hâli.

iskemi[2], [Yun. skamni] *{ağız} is.* Sandalye. [DS]

iskemle, [Yun. skamni] *is.* **1.** Eskiden kullanılan, arkalıksız ve kolsuz, kolay taşınabilir bir tür oturma aracı. **2.** *gnşl.* Sandalye. **3.** Üstüne vazo, çiçek vb. koymak için yapılmış çeşitli biçimlerde sehpa. ⊡ **iskemle kavgası,** *Aynı makama göz dikmiş olan kişiler arasında geçen çekişme ve sürtüşme; koltuk kavgası; sandalye kavgası.*|| **iskemle tekaütlüğü,** *tar. İmparatorluk döneminde devlet hizmetinden emekli olanlara ve malûlen ayrılanlara verilen isim.*

iskemleci, [iskemle-ci] *is.* İskemle yapan ya da satan kimse. ⊡ **iskemleci başı,** *tar. Padişah ata biner ve inerken kullanılan iskemleyi taşıyan görevli.*

iskemli, [Yun. skamni => iskemli / iskemlü / اسكملى اسكملو] *{eAT} {OsT} is.* **1.** İskemle. **2.** Kürsü. **3.** *{ağız}* Tabure. [DS]

iskemlü, [Yun. skamni => iskemli / iskemlü / اسكملى اسكملو] *{eAT} is.* → iskemle.

isken, [Rus. stekán => isken] *{ağız} is.* Bardak. [DS]

iskence, [Far. şikence اشكنجه => işkence] *{ağız} is.* **1.** İki tahtayı sıkıştırmak için kullanılan marangoz aracı; işkence. **2.** Semerlerin kenarındaki ağaçları birbirine bağlayan iki ağaç. [DS]

iskendan, [Far. iskendān اسكندان] *(iskenda:n) {OsT} is.* Kilit.

iskenderani, [Ar. iskenderānī اسكندرانى] *(iskendera:ni:) {OsT} is.* Bir tür kumaş.

iskenderiyecilik, -ği [Yun. skender > Ar. el-iskenderiyye > iskenderiye-ci-lik] *is. fel.* **1.** İskenderiye okulunun felsefe sistemi. **2.** *ed.* İskenderiye dönemi Yunan şairlerine has süslü üslup.

iskendername, [Ar. iskende + Far. nāme اسكندرنامه] *(iskenderna:me) {OsT} is.* Büyük İskender'in hayatından ve savaşlarından bahseden manzum eserlere verilen ad.

iskene, [Rus. stakán] *{ağız} is.* Kayıkta biriken suyu atmaya yarayan ağaçtan yapılmış bir araç. [DS]

iskenet, -di [Yun. skalatos] *{ağız} is.* Asma çardağı. [DS]

iskenmek, [iskē-mek > iske-n-mek] *{eT} edl. f. [-ür]* (Kıl, ot vb. için) koparılmak; yolunmak; ditilmek. [DLT]

isker, [? isker] *{ağız} is.* Etki. [DS]

iskerek, [Far. iskerek اسكرك] *{OsT} is.* Hıçkırık

iskerfendi, [? iskerfendi] *{ağız} is.* Sandalye iskeleti. [DS]

iskerlet, [İt. scarlatto] *is. zool.* Hemen her denizde rastlanan, kabuğunun üzerinde dikenimsi çıkıntılar bulunan bir yumuşakça; dikenli salyangoz, *(Moloch horridus).*

isket, [? isket] *{ağız} is.* Bağdadi duvar. [DS]

iskete, [Yun. skathi] *is. zool.* Baştankaragillerden Kuzey yarım kürede yaygın olarak ormanlık, bağ ve bahçelik alanlarda yaşayan, zararlı böceklerle beslenen, on santimetre kadar boyunda, mavi parıltılı siyah, başının iki yanında ve ensesinde beyaz birer leke bulunan ötücü bir kuş; *(Parus ater).*

isketi, [Yun. skathi => isketi اسكتى] *{eAT} {OsT} is.* → iskete.

iskıran, [Yun. ksistérin] *{ağız} is.* → eğsiseren. [DS]

iskif[1], [? iskif] *{ağız} is.* Soy sop; ata. [DS]

iskif[2], [? iskif] *{ağız} is.* Dikiş yüksüğü; yüksük. [DS]

iskif[3], [İt. stiva] *{ağız} is.* → istif. [DS] ⊡ **iskif etmek,** *{ağız} Yığmak; biriktirmek; toplamak.* [DS]

iskife, [Yun. skeue / skeuos / Rus. skáfa] *{ağız} is.* → iskefe. [DS] ⊡ **iskife bıçağı,** *{ağız} Deriyi sıyırmaya yarayan özel bıçak.*. [DS]

iskil, [Ar. isḳīl اسقيل] *(iski:l, k kalın söylenir) {OsT} is. bot.* **1.** Zambakgillerden sonbaharda mavi, beyaz, eflatun, pembe renkli çiçekler açan soğanlı bir Akdeniz bitkisi; ada soğanı; ak soğan, ayı soğanı, beyaz soğan, loteşir soğanı; nuteşir soğanı; ölü soğanı (*Urginea scilla*). **2.** Bu bitkinin hekimlikte idrar artırıcı ve kalp kuvvetlendirici olarak kullanılan zehirli soğanı.

iskile, [Yun. iska [Tzitzilis] / Ar. ġizḥa [Tietze]] *{ağız} is.* → ıska. [DS]

iskilen, [Yun. skhilla [Tietze]] *{ağız} is.* → ıska. [DS]

iskirmek, [isk *(yans.)* > isk-ir-mek] *{ağız} gçl. f. [-ir]* Köpeği ısırması için kışkırtmak. [DS]

iskit, [? iskit] *{ağız} is.* Koşuda dördüncü gelen at. [DS]

İskitçe, [Yun. skythai > iskit-çe] *is.* İskitlerin konuştuğu, bugünkü Osetçe'nin gelmiş olduğu eski İran dillerinden biri; Saka Türklerinin dili.

iskitergiç, -ci [? iskitergiç] *{ağız} is.* Harika. [DS]

iskiyet, [? isket / iskiyet] *{ağız} is.* Bağdadi duvar. [DS]

iskiz, [Far. iskīz اسكيز] *(iski:z) {OsT} is.* **1.** Ürkmüş hayvanın attığı çifte. **2.** Hayvanın sıçrayıp kıç atması.

İskoç, [İng. Scoth] *is.* **1.** İskoçya halkından olan kim-

se. **2.** (İsim tamlamalarında) İskoçya ile ilgili; İskoçya'ya ait; İskoçya yapısı.

İskoçça, [İskoç-ça] *(isko'çça) is.* **1.** İskoç halkının konuştuğu dil; İskoçya Gaelcesi. **2.** Lowlands bölgesinde konuşulan İngiliz lehçesi.

İskoçyalı, [iskoçya-lı] *is.* İskoçya halkından olan; İskoçya'da doğmuş olan ya da burada yaşayan kimse; İskoç.

iskonto, [İt. sconto] *(isko'nto) is. tic.* İndirim; tenzilat.

iskorbüt, [Fr. scorbut] *is. tıp.* C vitamini eksikliğine bağlı kanama ve zayıflamaya yol açan bir hastalık.

iskorçina, [İt. scorzonera] *is. bot.* Bileşikgillerden körpe filizleri yenebilen, hafif nemli topraklarda ekimi yapılan, uzun yapraklı, kazık köklü, sarı çiçekli iki yıllık bir bitki; teke sakalı, *(Scorsonera hispanica).*

iskorpit, [Yun. skorpidi] *is. zool.* İskorpitgillerden, sıcak ve ılık denizlerde yaşayan, çok iri başlı, esmer renkli, dikenleri zehirli, 25-30 cm. boyunda, ağzı çok büyük, çirkin görünüşlü, eti yenen bir balık, *(Scorpaena scrofa).*

iskorpitgiller, [iskorpit-gil-ler] *is. zool.* Diken yüzgeçliler alt takımından, başı dikenli ve siğilli kemikli balıklar familyası, *(Scorpaenidae).*

iskota, [İt. scotta] *(isko'ta) is. dnz.* Rüzgârdan en iyi yararlanacak şekilde yelkenlerin alt köşelerine bağlanan halat, zincir veya palanga.

isla, -a'i [Ar. islāʾ اسلاء] *(islâ:) {OsT} is.* Teselli etme; avutma.

isla, [? isla] *{ağız} sf.* **1.** İyi; güzel. **2.** Sağlam. [DS]

islac, [Ar. islāc اسلاج] *(islâ:c) {OsT} is.* **1.** Kar yağdırma. **2.** Karlı olma. **3.** Kara tutulma.

islak, [Ar. silk > islāk اسلاك] *(islâ:k) {OsT} is.* **1.** Sıraya koyma; düzenleme **2.** Yola getirme. **3.** Bir mesleğe sokma. **4.** Bir mesleğe yerleştirilme.

islal, -li [Ar. sell > islāl اسلال] *(islâ:l) {OsT} is.* **1.** (Kılıç, kama vb. için) sıyırıp çıkarma. **2.** Verem etme.

islam, [Ar. selām > islām *(güvenme, teslim olma)* اسلام] *(islâ:m) {OsT} is.* **1.** Barışa, kurtuluşa, esenliğe erme. **2.** *öz. is.* Allah tarafından Hz. Muhammed aracılığıyla esasları bildirilen ve peygamber olarak Hz. Muhammed'in tebliğ ettiği din; Müslümanlık; İslamiyet. **3.** Bu dinden olan kimse; Müslüman. **4.** (Tamlayan olarak) İslam'a ilişkin; İslam'la ilgili. ▭ **İslam'a gelmek,** *Müslüman olmak; İslamiyet'i kabul etmek.*|| **İslam âlemi,** *İslam dinini kabul eden insanların tümü.*|| **İslam gizemciliği,** *Tasavvuf.*|| **İslam hukuku,** *İslamiyet'e göre düzenlenen, kaynağı Kur'an, sünnet, kıyas ve icma olan hukuk kuralları; fıkıh.*

İslambol, [Ar. islām + T. bol اسلامبول] *{eAT} özl. is.* İstanbul.

İslamcı, [islam-cı] *(islâ:mcı) is.* ve *sf.* Müslümanlığın esaslarını yalnız dinî alanda değil hukukî, siyasi, iktisadî ve sosyal alanda da uygulamak isteyen kimse.

İslamcılık, [islam-cı-lık] *(islâ:m-cı-lık) is.* Müslümanlığın esaslarının yalnız dinî alanda değil hukukî, siyasi, iktisadî ve sosyal alanda da uygulamasını isteme durumu; İslamcı olma durumu.

İslami, [Ar. islāmī اسلامى] *(islâ:mi:) {OsT} sf.* **1.** İslam diniyle ilgili; İslamiyet'e ait. **2.** Müslümanlara ait; Müslümanlarla ilgili. **3.** Müslümanlığın gerektirdiği kurallara uygun.

İslamiyan, [Ar. islāmiyān اسلاميان] *(islâ:miya:n) {OsT} is.* Müslümanlar.

İslamiyet, [Ar. islām => islāmiyyet اسلاميت] *(islâ:miyet) {OsT} is.* Müslümanlık.

İslamlaşma, [islam-la-ş-ma] *(islâ:mlaşma) is.* **1.** İslam dinini kabul etme; Müslümanlaşma. **2.** İslami bir niteliğe bürünme.

İslamlaşmak, [islam-la-ş-mak] *(islâ:mlaşmak) dönşl. f. [-ır]* **1.** İslam dinini kabul etmek; Müslümanlaşmak. **2.** İslami bir niteliğe bürünmek.

İslamlaştırma, [islam-la-ş-tır-ma] *(islâ:mlaştırma) is.* **1.** İslam dinini kabul ettirme; Müslümanlaştırma. **2.** İslamiyet'le ilgili bir niteliğe büründürme.

İslamlaştırmak, [islam-la-ş-tır-mak] *(islâ:mlaştırmak) gçl. f. [-ır]* **1.** İslam dinini kabul ettirmek; Müslümanlaştırmak. **2.** İslami bir niteliğe büründürmek.

İslamlık, -ğı [islam-lık] *(islâ:mlık) is.* Müslüman olma durumu; Müslümanlık.

islas, [Ar. is̱lāş̱ اثلاث] *(islâ:s) {OsT} is.* **1.** Üç tane yapma; üçe çıkarma. **2.** Üçe bölme.

İslav, [Sl. slava > Fr. slave] *(islâv) is.* **1.** Rus, Çek, Sırp, Hırvat ve Bulgar halklarının tümüne verilen ortak ad. **2.** (İsim tamlamalarında) bu halklara özgü olan. ▭ **İslav dilleri,** *dbl. Doğu ve Orta Avrupa'da konuşulan İslav halklarına ait Hint Avrupa ailesine dahil ortak dil; İslavca.*

İslavca, [islav-ca] *(islâ'vca) is.* Doğu ve Orta Avrupa'da konuşulan Rus, Çek, Sırp, Hırvat ve Bulgar halklarına ait Hint Avrupa ailesine dahil ortak dil; İslav dilleri; Slav dilleri.

İslavcılık, -ğı [islav-cı-lık] *(islâvcılık) is.* Bütün İslav halklarını bir arada toplamayı; İslav kültürünü geliştirmeyi ve yaygınlaştırmayı amaçlayan siyasi görüş; Slavcılık.

İslavist, [Fr. islaviste] *(islâvist) is.* İslavistik alanında çalışan bilgin; Slavist.

İslavistik, -ği [Alm. slavistik] *(islâvistik) is.* İslav kültürü, medeniyeti ve dili ile uğraşan bilim dalı; Slavistik.

İslavlaştırma, [islav-la-ş-tır-ma] *(islâvlaştırma) is.*

İslav kültür ve medeniyetini benimsetme; Slavlaştırma.

İslavlaştırmak, [islav-la-ş-tır-mak] *(islâvlaştırmak) dönşl. f. [-ır]* Bir İslav gibi yaşama ve davranmayı benimsetmek; Slavlaştırmak.

islek, -ği [is-le-k] *{ağız} is.* Demir ocağı. [DS]

isleme, [is-le-me] *is.* **1.** İse tutma; is yapma. **2.** Eti veya balığı bozulmadan saklamak için ise tutma.

islemek[1], [is-lē-mek / iz-lé-mek] *{eT} gçl. f. [-r]* **1.** Aramak. [EUTS] **2.** Koklamak. [EUTS]

islemek[2], [is-le-mek] *gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* **1.** İs üzerine tutarak karartmak. **2.** (Balık, et vb. için) bozulmadan saklamak için beş altı hafta kadar yoğun is içinde tutmak. **3.** (Süt, muhallebi vb. için) ise tutarak is kokutmak.

islen, [is > is-le-n] *{ağız} is.* İdare lambası. [DS]

islenme, [is > is-le-n-me] *is.* İsli hâle gelme durumu.

islenmek, [is > is-le-n-mek] *edil. f. [-ir]* İsli duruma gelmek; ise tutulmak.

isli[1], [is-li] *sf.* İs olmuş; islenmiş; is bulaşmış. ⊡ **isli boz,** *{ağız} Rengi boz ile kahverengi arasında olan eşek.* [DS]|| **isli doru,** *1. Koyu doru veya kahverengi at donu. 2. {ağız} İslenmiş gibi görünen bir çeşit at donu.* [DS]|| **isli kır,** *Demir kırından biraz daha koyu at donu.*|| **isli kula,** *{ağız} Kır; gri.* [DS]|| **isli küf,** *biy. Kulak, burun ve akciğer asalağı olarak hastalık yapan, toprakta, gübreliklerde üreyip gelişen çürükçül bir askılı mantar, (Aspergillus fumigatus).*

isli[2], [*eT.* is *(sahip)* > is-li / ış-lı ایشلی] *{OsT} sf.* Bakımlı; mamur; şenlikli.

isliğ, [isilik] *{ağız} is.* → isilik. [DS]

islik[1], **-ği** [is-lik / iş-lik] *{ağız} is.* Kadınların iş yaparken giydikleri bir tür önlük. [DS]

islik[2], **-ği** [is-lik] *{ağız} is.* **1.** Tavandaki örümcek ağlarını temizlemekte kullanılan uzun sopa ucuna bağlanmış süpürge. **2.** Ocak bacası. [DS] ⊡ **islik hamamı,** *{ağız} Köy evlerinin bir köşesine yıkanmak için yapılmış bölme.* [DS]

islim[1], [İng. steam] *is.* **1.** Gücünden yararlanmak üzere elde edilen buhar; istim. **2.** Ekmeğin pişimi sırasında fırın havasına katılan su. **3.** *{ağız}* Şekerpare yapılan kükürtleme yeri. [DS] ⊡ **islim arkadan gelsin,** *İşe başlamanın, temelleri hesaplanmakla vakit geçirmekten, gerek duyulan araç ve gereçten daha önemli olduğunu vurgulamak için söylenen söz.*|| **islim kebabı,** *mutf. Et veya sebzeyi kızarttıktan sonra kendi buğusunda pişirilen yemek.*|| **islim üstünde olmak,** *(Buharla işleyen araçlar için) harekete hazır durumda olmak.*

islim[2], [is-li-m] *{ağız} is.* **1.** Gazocağı. **2.** Lamba fitili. [DS]

islimi, [Far. islīmī اسلیمی] *(isli:mi:) {OsT} is.* Eskiden yapılan, Çin işine benzer kıvrımlı bir tür süsleme.

islimli, [islim-li] *{ağız} sf.* Kirli. [DS]

islü, [*eT.* is *(sahip)* > is-lü ایسلو] *{eAT} sf.* Sahipli. ⊡ **islü issine,** *{eAT} Sahipli sahibine; kendi sahibine.*

ism[1], [Ar. is̱m اثم] *{OsT} is.* Yasalara ve dinî kurallara aykırı davranış; suç; günah.

ism[2], [Ar. ism اسم] *{OsT} is.* → isim. ⊡ **ism-i adet,** *{OsT} dbl. Sayı adı.*|| **ism-i ālet,** *{OsT} dbl. Araç adı yapan kelime.*|| **ism-i ām,** *{OsT} dbl. Cins isim; tür adı.*|| **ism-i ā'zām,** *{OsT} Peygamberlere bildirilen ve açıklanması istenmeyen Allah'ın en büyük ismi; (Allah veya Hu).*|| **ism-i basît,** *{OsT} dbl. Yalın isim.*|| **ism-i cāmid,** *{OsT} dbl. Kendisi aynı zamanda kök olan kelime.*|| **ism-i celāl,** *{OsT} dbl. Allah adı yerine kullanılan kelime.*|| **ism-i** (cami, cem) **cemî,** *{OsT} dbl. Topluluk adı.*|| **ism-i cezrî,** *{OsT} dbl. İsim kökü.*|| **ism-i cins,** *{OsT} dbl. Cins ismi; tür adı.*|| **ism-i fā'il,** *{OsT} dbl. Etken ortaç; sıfat fiil.*|| **ism-i fi'îl,** *{OsT} dbl. Eylemlik; mastar.*|| **ism-i hās,** *{OsT} dbl. Özel isim.*|| **ism-i işāret,** *{OsT} dbl. İşaret zamiri; gösterme adılı.*|| **ism-i ma'nā,** *{OsT} dbl. Soyut isim.*|| **ism-i masdār,** *{OsT} dbl. Mastar; eylemlik.*|| **ism-i mef'ūl,** *{OsT} dbl. Edilgen ortaç; sıfat fiil.*|| **ism-i mekân,** *{OsT} dbl. Yer ismi.*|| **ism-i mensūb,** *{OsT} dbl. İyelik bildiren kelime.*|| **ism-i musaggār,** *{OsT} dbl. Küçültmeli isim; küçültme adı.*|| **ism-i muzā'af,** *{OsT} dbl. Tamlayan kelime.*|| **ism-i muza'fü'n-ileyh,** *{OsT} dbl. Tamlanan kelime.*|| **ism-i muzmer,** *{OsT} dbl. Zamir; adıl.*|| **ism-i mübhem,** *{OsT} dbl. İşaret zamiri; gösterme adılı.*|| **ism-i mürekkeb,** *{OsT} dbl. Birleşik isim.*|| **ism-i müştak,** *{OsT} dbl. Türemiş isim.*|| **ism-i nisbet,** *{OsT} dbl. İlgi zamiri.*|| **ism-i sıfat,** *{OsT} dbl. Bir sıfatı bildiren kelime.*|| **ism-i tafdîl,** *{OsT} dbl. "Daha, en, çok veya pek" gibi pekiştirme sıfatları ile tercüme edilebilen Arapça isim.*|| **ism-i tahkir,** *{OsT} dbl. Küçük düşürmek için kullanılan kelime; küçültme.*|| **ism-i tasgîr,** *{OsT} dbl. Küçültme ismi.*|| **ism-i tafdîl,** *{OsT} dbl. Karşılaştırma sıfatı.*|| **ism-i vasf,** *{OsT} dbl. Sıfat.*|| **ism-i zamān,** *{OsT} dbl. Zaman kavramı bildiren kelime.*|| **ism-i zāt,** *{OsT} 1. Bir şeyin gerçek özünün adı. 2. Allah'ın niteliklerinden ayrı olarak gerçek adı.*

isma[1], **-a'ı** [Ar. sem' > ismā' اسماع] *(isma:) {OsT} is.* **1.** İşittirme; duyurma; dinletme. **2.** İşittirilme.

isma[2], **-a'i** [Ar. ismā' اسماء] *(isma:) {OsT} is.* İsim koyma; adlandırma.

ismah, [Ar. ismāḥ اسماح] *(isma:h) {OsT} is.* **1.** Cömert yapma. **2.** Uysal ve uyar kılma.

ismam, [Ar. is̱mām اثمام] *(isma:m) {OsT} is.* Tamamlama; sona erdirme.

ısmarıç, -cı [Far. sipāriş] *{ağız} is.* Ismarlanan şey; sipariş. [DS]

ismat, [Ar. ṣamt *(sessizlik)* > iṣmāt اصمات] *(isma:t) {OsT} is.* Susturma; sükût ettirme.

ismek, [is-mek] *{eT} gçsz. f. [-ür]* **1.** İnmek; azalmak; hafiflemek. [KB] **2.** *gçl. f.* Eksik etmek. [KB] **3.** Bırakmak. [KB]

ismen, [Ar. ism > ismen اسمًا] *(i'smen) {OsT} zf.* **1.** Adını belirterek; adını söyleyerek; adını vererek; bizzat adıyla. **2.** Yaptığı iş ve görevin gereklerini yerine getiremez ya da getirmez durumda bulunarak; adı var kendi yok hâlde.

ismet, [Ar ʿismet عصمت] *{OsT} is.* **1.** Ahlakça temiz ve namuslu olma; ahlak kurallarına bağlı kalma. **2.** Masumluk; günahsızlık; dürüstlük. **3.** Irz ve namusa aykırı işlerden kaçınma. **4.** (Peygamberler için) hatadan, suç ve günah işlemekten uzak olma durumu. ▭ **ismet-meāb,** *{OsT} tar. Yüksek mevkide bulunan kadınlar için namus açısından şeref ve yücelikle onurlandırır mahiyette söylenen hitap sözü.*|| **ismet-penāh,** *{OsT}* → ismetlü.

ismetli, [ismet-li] *sf.* **1.** Ahlak kurallarına bağlı; ahlak sahibi. **2.** Namusunu koruyabilmiş olan. **3.** Dürüst olan.

ismetlü, [Ar. ʿismet +T.-lü عصمتلو] *{OsT} sf.* **1.** İsmetli. **2.** İmparatorluk döneminde yüksek mevkideki kadınlara veya sultan ve şehzadelerin kızlarıyla hanımlarına verilen unvan.

ismetsiz, [ismet-siz] *sf.* **1.** Ahlak kurallarına aykırı davranan. **2.** Namusunu koruyamamış olan. **3.** Dürüst olmayan.

ismî, [Ar. ism > ismī / ismiyye اسميه / اسمى] *(ismi:) {OsT} sf. dbl.* İsimle ilgili; isme ait.

ismid, [Ar. is̱mid اثمد] *{OsT} is.* Sürme taşı; antimon.

ismirar, [Ar. sumret *(sumret)* > ismirār اسمرار] *(ismira:r) {OsT} is.* Esmerleşme; kararma; karayağız olma.

ismiye, [Ar. ism > ismiyye اسميه] *{OsT} is. fel.* **1.** Görünen şeylerin kendi başlarına birer varlıkları bulunmadığını, ancak bunların zihnimizde canlandırdığımız görüntüleri ile var gibi sandığımızı savunan felsefî görüş; nominalizm; adcılık. **2.** Bu felsefî görüşün etkisi ile para biriminin aslında bir değerinin bulunmadığını savunan iktisadî görüş; nominalizm.

ismiyet, [Ar. ism > ismiyye اسميت] *{OsT} is.* İsim olma durumu; ad oluş.

ismiyun, [Ar. ismiyye > ismiyyūn اسميون] *(ismiyu:n) {OsT} is. fel.* Adcılık görüşüne taraftar olanlar. ▭ **ismiyün mezhebi,** *{OsT} Adcılık görüşünü benimseyenlerin mezhebi.*

isna[1], [Ar. isnā اسنا] *(isna:) {OsT} is.* **1.** Kaldırma; yükseğe çıkarma. **2.** Değerini yükseltme. **3.** Bir yerde uzun zaman kalma.

isna[2], **-a'i** [Ar. is̱nāʾ اثناء] *(isna:) {OsT} is.* **1.** Methetme; övme. **2.** Şükretme.

isnaaşer, [Ar. isnā ʿaşer اثناعشر / اثنى عشر] *(isna:a-şer) {OsT} is.* On iki.

İsnaaşeriye, [Ar. isnā ʿaşeriyye اثنى عشريه] *(isna:aşe-riye) {OsT} is.* On iki imam görüşüne dayanan bir Caferî kolu; On İki İmamcılar.

isnad, [Ar. isnād اسناد] *(isna:d) {OsT} is.* → isnat. ▭ **isnād-ı haberî,** *{OsT} dbl. Haber cümlesinin durumu; bildirme kipi.*

isnadat, [Ar. isnād > isnādāt اسنادات] *(isna:da:t) {OsT} is.* **1.** İsnatlar; dayanaklar; yüklemeler. **2.** İsnatlarla ilgili şeyler.

isnaden, [Ar. isnād > isnāden اسنادًا] *(isna:'den) {OsT} zf.* Dayanarak; dayanak olarak; dayandırılarak; atfen.

isnadi, [Ar. isnādī اسنادى] *(isna:di:) {OsT} sf.* Başkalarına yüklenen düşüncelerle ilgili.

isnadiyat, [Ar. isnādiyāt اسناديات] *(isna:diya:t) {OsT} is.* **1.** İsnatla ilgili düşünceler. **2.** Aslı olmadığı hâlde bir kimseye ait olduğu söylenen sözler.

isnan[1], [Ar. is̱nān اثنان] *(isna:n) {OsT} is.* **1.** İki. **2.** Pazartesi.

isnan[2], [Ar. sinn > isnān اسنان] *(isna:n) {OsT} is.* **1.** Çocuğun diş çıkarması. **2.** Yaşlanma; ihtiyarlama.

isnat, -dı [Ar. sunūd > isnād اسناد] *is.* **1.** Bir eylemi bir kişinin yaptığını söyleme. **2.** Bir düşünceyi, bir görüşü, bir konuyu bir kişi veya nedene dayandırma; yükleme; atfetme. **3.** *mecaz.* Bir suçu, bir kusuru, utanç verici bir olayı birinin üstüne atma; iftira; karacılık. **4.** *dbl.* Bir cümlede özne ile yüklem arasındaki ilgi ve bu ilginin ortaya konması; bağlantı. **5.** Hz. Muhammed'in söz, davranış veya onay biçiminde ortaya çıkan bir hadîsini birbirine aktaranların oluşturduğu zincir; bir hadîsi bu zinciri takip ederek peygambere ve ilk kaynağına kadar ulaştırma işi. ▭ **isnat etmek,** *1. Yüklemek; dayandırmak. 2. İftirada bulunmak; kara çalmak.*|| **isnat grubu,** *dbl. Sıfatların 3. Teklik kişi iyelik eki almış bir isimden sonra gelmesi biçiminde oluşan kelime grubu. "Şapkası kırmızı (çocuk)."*|| **isnat kabiliyeti,** *huk. Bir eylemin faile yüklenebilmesi için failde bulunması gereken bu eylemin sonucunu anlayabilmesi şeklinde beliren niteliklerin tümü.*

isnemek, [*eT.* es *(uzama, geçme, akma)* > es-mek *(uzamak)* > es-(i)n-ē-mek / isnē-mek ايسنامك] *{eAT} gçsz. f. [-r]* Uykusuzluk veya yorgunluk sebebiyle esnemek.

isnevi, [Ar. is̱nevī اثنوى] *{OsT} sf.* **1.** Pazartesi gününe ilişkin; pazartesi ile ilgili. **2.** (Kişi için) her pazartesi oruç tutan.

isneyn, [Ar. is̱nān / is̱neyn اثنين] *{OsT} is.* **1.** İki. **2.** Pazartesi.

isneyniyet, [Ar. isneyniyyet اثنينيت] *{OsT}* *is. fel.* Bazı mantıksal eklemler arasında var olan karşılıklı oluş ilişkisi; ikilik; düalite.

isot[1], [*eT.* issi / ıssı + ot] *{ağız}* *is.* **1.** Biber. **2.** Yeşil biber. **3.** Dolmalık yeşil biber. **4.** Kırmızı biber. [DS]

isot[2], [sarı + ot > sarot] *{ağız}* *is.* Havuç. [DS]

ispah, [Far. ispāh اسپاه] *(ispa:h)* *{OsT}* *is.* Asker.

ispahi, [? ispahi] *{ağız}* *sf* Kibar; nazik. [DS]

ispalet, [İt. spaleta] *(ispa'let)* *is. as.* Apolet.

ispalya, [Fr. espalier] *(ispa'lya)* *is.* Sarılgan bitkilerin sarılarak ayakta durmasını sağlamak için yanlarına dikilen sırık; herek.

ispanya, [İsp. espana] *(ispa'nya)* *is.* Boyacılıkta kullanılan bir tür tebeşir tozu.

İspanyol, [Fr. espagnol] *is.* **1.** İspanya halkından olan veya bu halkın soyundan gelen kimse. **2.** (İsim tamlamalarında tamlayan olarak) İspanya halkına ya da bu ülkeye ait. **3.** İspanya halkına özgü. ⊡ **İspanyol dansı,** *İspanyollara özgü çok hareketli bir dans.*|| **İspanyol müziği,** *müz. İspanyollara ait müzik.*|| **İspanyol nezlesi,** *tıp. Paçavra hastalığı; enflüanza.*

İspanyolca, [ispanyol-ca] *(ispanyo'lca)* *is.* Hint Avrupa dillerinden Latin dilleri ailesine bağlı, İspanya ve İspanyol uygarlığını benimsemiş ülkelerde konuşulan, konuşan insan sayısı bakımından dünyada üçüncü gelen bir Roman dili.

ispanyolet, [Fr. espagnolette] *is.* Pencere kanatlarını, dolap kapaklarını açıp kapamaya veya sürgülemeye yarayan özel düzenekli metal sürgü.

isparça, [İt. sparso اسپارچه] *{OsT}* *zf.* Bolluk içinde; bol bol.

ispari, [Lat. spari] *is. zool.* İzmaritgillerden, Akdeniz'in kıyı kayalıklarındaki yarıklarda yaşayan kurşun renginde, eti pek beğenilmeyen, su yosunu ve yumuşakçalarla beslenen, *sparidae* familyasından etçil bir balık; isparoz, *(Sarguus annularis).*

isparmaça, [İt. spernacio] *(isparma'ça)* *is. dnz.* Deniz içinde birkaç zincirin dolaşması.

isparos, [Yun. sparos] *is. zool.* → ispari.

ispat, [Ar. s̱übūt > is̱bāt اثبات] *is.* **1.** Tanık ve delil göstermek suretiyle işin doğrusunu ortaya çıkarma, gerçeği gösterme; tanıtlama. **2.** *man.* Bir önermenin doğruluğunu ortaya koyan akıl yürütme; tanıtlama. **3.** Var etme; yaratma. **4.** Tanık; delil. **5.** *huk.* Dava konusu iddianın ve buna karşı yapılan savunmanın dayandığı olayların var olup olmadığı hakkında mahkemeye kanaat verilmesi işlemi. ⊡ **ispat etmek,** *1. Bir iddianın gerçekliğini inkâr edilemeyecek biçimde göstermek; muhakeme etmek suretiyle bir şeyin doğruluğunu ortaya koymak; tanıtlamak. 2. Bir şeyin gerçek yönünü kanıtla ortaya koymak; kanıtlamak.*|| **ispat hakkı,** *huk. Hakaret suçlarında, başkasına yapılan isnadın ispatı yoluyla cezadan kurtulma imkânının tanındığı durumlarda söz konusu olan hak.*|| **ispat yükü,** *Bir davada çekişmeli olan hususların kimin tarafından ispat edileceğini belirleyen durum.*

ispatan, [Far. ispandān => ıspatan] *is. bot.* **1.** Yaban hardalı. **2.** *{ağız}* Su teresi.

ispati, [İt. spada > Yun. spathi] *(ispa'ti)* *is.* **1.** İskambil kâğıtlarından yonca biçimi deseni olan siyah kart; sinek; trefli. **2.** *{ağız}* Eğri çizmeye yarayan eğri cetvel. [DS]

ispatlama, [ispat-la-ma] *is.* **1.** İspat etme durumu ve eylemi. **2.** Tanıtlama. **3.** Kanıtlama.

ispatlamak, [ispat-la-mak] *gçl. f.* *[-r] [-l(ı)-yor]* **1.** Bir şeyin doğruluğunu veya gerçekliğini delillerle kesin biçimde ortaya koymak; kanıtlamak; ispat etmek. **2.** Bir iddianın gerçekliğini delillerle inkâr edilemeyecek biçimde mantıksal olarak ortaya koymak; tanıtlamak; ispat etmek. **3.** *fel.* Muhakeme etmek suretiyle bir şeyin doğruluğunu mantık olarak ortaya koymak; tanıtlamak; ispat etmek.

ispatlanış, [ispat-la-n-ış] *is.* İspatlanma eylemi veya biçimi.

ispatlanma, [ispat-la-n-ma] *is.* İspat edilme; tanıtlanma; kanıtlanma.

ispatlanmak, [ispat-la-n-mak] *edil. f.* *[-ır]* **1.** İspat edilmek. **2.** (İddia için) mantıksal olarak ortaya konmak; tanıtlanmak. **3.** Bir şeyin gerçekliği kanıtlarla kesinleştirilmek.

ispatlayış, [ispat-la-y-ış] *is.* İspatlama eylemi veya biçimi.

ispatlı, [ispat-lı] *sf.* **1.** İspatı yapılmış olan; kanıtlanmış; tanıtlanmış; kanıtlı; tanıtlı. **2.** İspat imkânı bulunan; ispatlanabilir. ⊡ **ispatlı şahitli,** *Gerçek yönünü gösteren kanıt ve tanıtı bulunan; kanıtı ve tanığı bulunan; doğruluğu ispatlanan; gerçekliği hiçbir kuşkuya yer vermeyecek biçimde açık olan.*

ispavlo, [İt. spagolo] *(ispa'vlo)* *is. dnz.* Gemilerde kullanılan bir tür kalın sicim.

ispazmoz, [Yun. spasmos] *is.* Spazm.

ispeh, [Far. ispeh اسپه] *{OsT}* *is.* Asker.

ispehbed, [Far. ispeh *(asker)* + bed *(sahip)* اسپهبد] *{OsT}* *is.* Ordu komutanı; başbuğ; hükümdar.

ispenah, [Yun. spanaki => ispenāḫ اسپناخ] *(ispena:h)* *{OsT}* *is. bot.* Ispanak.

ispenciyar, [İt. speziale] *(ispenciya:r)* *is.* Eczane işleten kimse; eczacı.

ispenç, -ci [İt. speziale] *is.* **1.** *zool.* Küçük yapılı fakat süslü bir tavuk cinsi. **2.** *tar.* İmparatorluk döneminde Müslüman olmayan halktan çift akçesi olarak toplanan bir tür vergi. ⊡ **ispenç horozu,** *Ufak tefek olmasına karşılık kabadayılık taslayan kimse.*|| **ispenç horozu gibi,** *Ufak tefek kimse.*

ispençar, [İt. speziale] *(ispença:r) is.* Eczane işleten kimse; eczacı.

ispençiyari, [İt. speziale] *(ispançiya:ri:) is.* Eczacılık.

ispendarmuz, [Far. ispendarmūz اسپندرموز] *(ispendarmu:z) {OsT} is.* **1.** İran takviminde güneş yılının on ikinci ayı. **2.** Her güneş ayının beşinci günü. **3.** Mecusilerce ağaçları ve ormanları koruduğuna inanılan melek.

ispendek, -ği [? ispendek] *is. zool.* Levrek balığının küçüğü.

isper, [Far. isper اسپر] *{OsT} is.* Kalkan.

ispergam, [Far. ispergam اسپرغم] *{OsT} is.* Fesleğen.

isperhem, [Far. isperhem اسپرهم] *{OsT} is.* Fesleğen.

isperlos, [Far. isperlos اسپرلوس] *{OsT} is.* Saray; konak; kâşane.

ispermeçet, [Lat. sperma + cetus *(balina)*] *is.* Balinalarda, yaydıkları ses ötesi dalgaların yankısını toplayarak yön bulmalarını sağlayan, sinüs boşluğunda bulunan ve mum yapımı ile kozmetik sanayiinde kullanılan beyaz yağ. ⊡ **ispermeçet balinası,** *zool. Balinalar takımından, tropikal ve yarı tropikal denizlerde yaşayan, avını bütün ve canlı olarak yiyen memeli hayvan; kaşalot; amber balığı, (Physeter catadon).*|| **ispermeçet mumu,** *İspermeçet balinası yağından elde edilen bir tür mum.*|| **ispermeçet yağı,** *Balinadan çıkarılan yağ.*

ispi[1], [Far. ispīd] *{ağız} is.* Ak; beyaz. [DS]

ispi[2], [? ispi] *{ağız} is.* Bit. [DS]

ispiçer, [İt. speziale => ispiçer] *{ağız} is.* Eczacı. [DS]

ispid, [Far. ispīd اسپيد] *(ispi:d) {OsT} sf.* Beyaz; ak. ⊡ **ispîd-kâr,** *Kalaycı. {OsT}*

ispindirik, -ği [? ispindirik] *{ağız} is.* Bir tür sert taş. [DS]

ispinoz, [Yun. spinos] *is. zool.* **1.** İspinozgillerden renkli ve güzel görünüşlü küçük bir ötücü kuş, *(Fringilla coelebs).* **2.** *argo.* Çok konuşan; boşboğazlık eden; geveze.

ispinozgiller, [ispinoz-gil-ler] *is. zool.* Gagaları kalın ve koni biçimli, kanatlarında ilk sırada dokuz uçma teleği bulunan, düz ve açık ağızlı yuva yapan, küçük ötücü kuşlar familyası, *(Fringillidae).*

ispir, [İt. sbirro *(hafiye)* => ispir اسپير] *(ispi:r) is.* **1.** Yanaşma; uşak; hademe. **2.** At veya araba uşağı. **3.** *{OsT}* Şahinden sonra gelen avcı kuşların en güçlüsü ve makbulü. *{ağız} (aynı)* [DS]

ispiralya, [İt. spiraglio] *(ispira'lya) is.* Kamara ve koridorları aydınlatmak için gemi üst güvertelerinde açılmış küçük camlı delikler.

ispire, [? ispire] *{ağız} is.* **1.** Deri ve göndeki bıçak yaraları. **2.** Karnı bıçakla yüzülen hayvan etinde bulunan bıçak izleri. [DS]

ispiri, [? ispiri] *{ağız} sf.* İyi; güzel. [DS]

ispirlemek, [Yun. spiri => ispir-le-mek] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Gece yanığına benzer bir tür çıban çıkarmak. [DS]

ispirte, [Yun. spirt] *{ağız} is.* Kibrit. [DS]

ispirtizma, [Lat. spiritus > Fr. spiritisme] *is.* Ruh çağırma.

ispirto, [Lat. spiritus > İt. spirto / Yun. spírto] *is.* **1.** Evlerde temizlik işlerinde ve yakıt olarak kullanılan etil alkolün ticarî şekli. **2.** *gnşl.* Alkollü içki. ⊡ **ispirto ocağı,** *Yakıt olarak mavi ispirto kullanılan küçük ve basit fitilli bir ocak; ispirtoluk; kamineto.*

ispirtocu, [ispirto-cu] *is.* **1.** İspirto satıcısı. **2.** Ucuzluğu dolayısıyla alkollü içki yerine ispirto içmeyi alışkanlık edinmiş kimse. **3.** *mecaz.* Çok içki içen kimse; ayyaş.

ispirtolu, [ispirto-lu] *sf.* İçinde önemli miktarda alkol bulunan.

ispirtoluk, -ğu [ispirto-luk] *is.* **1.** İspirto konulan kap veya yer. **2.** İspirto üretimine uygun ya da bunun için ayrılmış şekerli madde. **3.** Yakıt olarak mavi ispirto kullanılan küçük ve basit fitilli bir ocak; ispirto ocağı; kamineto.

ispirtosuz, [ispirto-suz] *sf.* Bileşiminde, yapısında ispirto bulunmayan; içinde ispirto olmayan; alkolsüz.

ispit[1], [Yun. apsida] *is.* **1.** Tekerlek çemberinin parçalarından her biri. **2.** Lastik tekerlekli araçlarda lastiği tutan çember biçimindeki parçalardan her biri; jant. **3.** *{ağız}* Tekerleğin merkezinden çemberine kadar uzanan tel çubukların her biri. [DS] **4.** *{ağız}* Üzerine rayların yerleştirildiği, enine konan demir ya da ağaç tabanlık. [DS]

ispit[2], [? ispit] *{ağız} is.* Yenilen bir tür ot; hodan. [DS]

ispiti, [Yun. spirt] *{ağız} is.* Kibrit. [DS]

ispiyon, [Lat. specere *(bakmak, gözetlemek)* > İt. spione / Fr. espion] *is.* Birinin davranışlarını, yaptıklarını, görüştüğü ve konuştuğu kişileri gözleyerek edinilen bilgileri ve sırları üçüncü bir kişiye çıkar karşılığı bildirme; ihbar. ⊡ **ispiyon etmek,** *Özel bir şeyi üçüncü bir kişiye bildirmek; ihbar etmek; ispiyonlamak.*

ispiyoncu, [ispiyon-cu] *is.* ve *sf.* Birinin davranışlarını, yaptıklarını, görüştüğü ve konuştuğu kişileri gözleyip edindiği bilgi ve sırları üçüncü bir kişiye çıkar karşılığı bildiren kişi; muhbir.

ispiyonculuk, -ğu [ispiyon-cu-luk] *is.* Birinin davranışlarını, yaptıklarını, görüştüğü ve konuştuğu kişileri gözleyerek edinilen bilgileri ve sırları üçüncü bir kişiye çıkar karşılığı bildirmek işi; ispiyoncunun yaptığı iş; muhbirlik.

ispiyonlama, [ispiyon-la-ma] *is.* İhbar etme.

ispiyonlamak, [ispiyon-la-mak] *gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Birinin davranışlarını, yaptıklarını, görüştüğü ve

konuştuğu kişileri gözleyip edinilen bilgileri ve sırları üçüncü bir kişiye çıkar karşılığı bildirmek; ihbar etmek; ispiyon etmek.

ispiyonlanma, [ispiyon-la-n-ma] *is.* İspiyon edilme.

ispiyonlanmak, [ispiyon-la-n-mak] *edil. f. [-ır]* Birisi tarafından davranışları, yaptıkları, görüştüğü ve konuştuğu kişiler gözlenerek kendisi hakkında edinilen bilgi ve sırlar üçüncü bir kişiye çıkar karşılığı bildirilmek; ihbar edilmek; ispiyon edilmek.

ispritizma, [Fr. spiritisme] *is.* **1.** Ruhların özellikle bedene girmeden önce ve bedenden ayrıldıktan sonraki varlığını, varlık şartlarını ve davranışlarını inceleyen gizli bilim; ruhçuluk. **2.** Ruhların ölmediğine, uygun şartlar altında ölülerin ruhları ile ilişki kurulabileceğine inanan görüş; ruh çağırma.

ispritizmacı, [ispritizma-cı] *is.* Ruhçuluk ve ruh çağırma ile uğraşan kimse.

isr, [Ar. iṣr إثر] *{OsT} is.* **1.** İz; eser. **2.** Meslek; gidiş.

isra[1], **-a'i** [Ar. sirāyet > isrā' اسراء] *(isra:) {OsT} is.* Yürütme; gönderme. ⊡ **isra gecesi,** *isl. Hz. Muhammed'in Miraç gecesi.*|| **İsra Suresi,** *Kur'an-ı Kerim'in 17. suresi; 111 ayettir; Mekke'de nazil olmuştur; peygamberin miracından bahsettiği için bu adı almıştır.*

isra[2], **-a'ı** [Ar. sürᶜat > isrāᶜ اسراع] *(isra:) {OsT} is.* Hızlandırma; çabuklaştırma; süratlendirme.

israc, [Ar. sirāc > isrāc اسراج] *(isra:c) {OsT} is.* Yakma; yandırma.

israf, [Ar. seref > isrāf اسراف] *(isra:f) {OsT} is.* **1.** Bir şeyi boşa tüketme; savurganlık. **2.** Tüketilen şeyin bir kısmını gereksiz yere, amaç dışı harcama. **3.** Soyut bir şeyi boşa harcama; heba etme. **4.** *din.* Eldeki maddî ve manevi olanakları, dindarlık ve insan sevgisi gibi erdemlerin gerekli kıldığı yerler dışında kullanmak. ⊡ **israfa kaçmak,** *Savurganca boş yere harcamalarda bulunmak.*|| **israf etmek,** *Gerektiği şekilde yararlanmadan, gelişigüzel, boş yere harcamak.*|| **isrāf-ı kelām,** *{OsT} (Söylenen sözleri dinlemeyen ve verilen öğütlere aldırmayan kimseler için) boşu boşuna söylenen sözler; boşuna söz söyleme.*

israfat, [Ar. isrāf > isrāfāt اسرافات] *(isra:fa:t) {OsT} is.* Gereksiz harcamalar.

İsrafil, [Ar. isrāfīl اسرافيل] *(isra:fil) {OsT} is.* İslamiyet'e göre dört büyük melekten biri olup Allah tarafından bazı doğa olaylarının gerçekleştirilmesi için görevlendirilmiştir; *(Kıyamet günü kendisine özel borusu olan sura ilk üfleyişinde bütün canlılar ölecek, ikinci üfleyişinde ise bütün insanlar dirilecektir).*

israhagün, [israha ? + gün] *{ağız} zf.* Dünden önceki gün. [DS]

İsrail, [İbr. yisrael *(Allah hükümran olsun)* اسرائيل] *(isra:il) {OsT} is.* **1.** İsrailoğulları peygamberi Hz. Yakub'un lakabı. **2.** Yakın Doğu'da, Batı Filistin toprakları üzerinde kurulmuş bulunan bir devlet.

İsrailiyat, [Ar. isrāiliyyāt اسرائيليات] *(isra:iliya:t) {OsT} is.* **1.** İsrail kültür ve geleneklerinin tümü. **2.** *isl.* Yahudi inanç ve kültüründen İslam kültürüne geçen göreneklerin tümü.

İsrailli, [isrāil-li] *(isra:illı) is.* İsrail halkından ya da İsrail devleti uyruğundan olan kimse.

isram, [Yun. ksistérin] *{ağız} is.* Ateş küreği. [DS]

isran, [Yun. ksistérin] *{ağız} is.* **1.** Kürek. **2.** Hamur teknesini sıyırmaya, ya da saç üzerinde pişen ekmeği çevirmeye yarayan araç. [DS]

israni, [Yun. ksistérin] *{ağız} is.* → isran. [DS]

israr, [Ar. sırr *(giz)* > isrār اسرار] *(isra:r) {OsT} is.* Sır tutma; bildiğini saklama; gizli tutma. ⊡ **israr etmek,** *Gizlemek; saklamak.*|| **isrār-ı esrār,** *{OsT} Sırların gizlenmesi.*

isre, [as-rā] *{eT} zf.* Aşağı; sonra. [DLT]

isrek, [is-re-k / es-rü-k] *{eT} sf.* Sarhoş. [ETY]

isrin, [? isrin] *{ağız} is.* Bir tür meşe ağacı. [DS]

issat, [issi+ot] *{ağız} is.* → isot. [DS]

issi[1], [is / issi اسی / اس] *{eT} {eAT} is.* Sahip; malik.

issi[2], [issi] *{ağız} is.* **1.** Yakıcı ve bunaltıcı sıcak; ısı. **2.** Hamam. [DS]

issi[3], [issi] *{ağız} is.* Akıl; düşünce. [DS]

issi[4], [issi] *{ağız} sf.* Sert bakışlı. [DS]

issice, [issi-ce] *{ağız} is.* Verem. [DS]

issilik, [issi-lik / ıssı-lık اسلك] *{eAT} is.* **1.** Sıcaklık. **2.** İsilik.

issinmek, [issi-n-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* (Yemek için) dip tutmak. [DS]

issiz, [is-siz] *{eT} is.* İlaç olarak kullanılan bir tür bitki. [EUTS]

issot, [issi+ot] *{ağız} is.* **1.** Biber. **2.** Acı biber. [DS]

issüz, [*eT.* is / issi > isiz / is-siz / isüz / is-süz / ısuz / ısız ايسوز / اسز] *{eAT} sf.* **1.** Issız; tenha; boş. **2.** Sahipsiz.

ist[1], [ist] *{ağız} is.* Sahip. [DS]

ist[2], [ist] *{ağız} ünl.* At durdurma ünlemi. [DS]

istac, [Ar. istāc استاج] *(ista:c) {OsT} is.* Masura.

istade, [Far. istāde استاده] *(ista:de) {OsT} sf.* Ayakta duran. ⊡ **istāde-i mevki-i ihtirām,** *{OsT} Saygı duruşda olan.*

istadya, [Lat. stadium > İt. stadia] *(ista'dya) is.* Uzaktaki iki nokta arasındaki uzaklığı ölçmeye yarayan alet.

istah, [Far. istāḫ استاخ] *(ista:h) {OsT} is.* Taze filiz.

istak, [Far. istāk استاك] *(ista:k) {OsT} is.* Taze filiz.

istakoz, [Yun. ostoun *(kemikleşmek)* > astakos] *is. zool.* → ıstakoz.

istal, [Rus. stol] *{ağız} is.* Masa. [DS]

istalya, [İt. stallia] *(ista'lya) is. dnz.* Limanda gemilerin yük alma ve boşaltma yeri.

-istan, [Far. -istān استان-] *(ista:n) {OsT} son ek.* Eklendiği Farsça kelimelerden yer adları yapan son ek.

İstanbul, [Yun. is tin poli *(şehir içi, sur içi)*] *(ista'nbul) öz. is.* Türkiye'nin en büyük kentinin adı. ⊡ **İstanbul kekiği,** *bot. Ballıbabagillerden beyaz ve pembe çiçekler açan, kurutulmuş dalları baharat ya da terletici, idrar söktürücü olarak halk hekimliğinde kullanılan, mercanköşk türlerinden çok yıllık otsu bir bitki, (Origanum heradeoticum).*

İstanbulin, [İstānbulīn استانبولين] *{OsT} is.* Tanzimat'tan Meşrutiyet'e kadar Türkiye'de giyilmiş olan yakası ve önü kapalı bir tür uzun ceket.

istapan, [Far. ispandān => ispatan / ıspatan] *{ağız} is.* **1.** Su teresi. **2.** Yaban hardalı. [DS]

istar[1], [Ar. saṭr > iṣṭār اسطار] *(ista:r) {OsT} is.* **1.** Yazı yazma. **2.** Yazı yazılma.

istar[2], [Yun. istari] *{ağız} is.* → ıstar. [DS]

istare[1], [Ar. istāre استاره] *(ista:re) {OsT} is.* Perde; zar.

istare[2], [Far. istāre استاره] *(ista:re) {OsT} is.* Yıldız.

istarya, [İt. skallia] *(ista'rya) is. dnz.* → istalya.

istasyon, [Lat. stare *(durmak)* > Fr. station] *(ista'syon) is.* **1.** Tren ve metroların belirli aralıklarla indirme ve bindirme yapmak için durdukları yer; demiryolu durağı. **2.** Bu durak yerlerine kurulmuş bulunan tesisler; kuruluş. **3.** Belli bir hizmet vermek amacıyla yapılan kuruluş ve bu kuruluşun çalışma yeri. **4.** Bilimsel araştırma amaçlı özellikle doğa olayları için inceleme ve gözleme yapılan kuruluş; araştırma kuruluşu. **5.** Verici antenleriyle birlikte bir radyo ve televizyon verici tesislerinin tümü. **6.** Bir bitki türünün bolca bulunduğu ve o türden örneklerin toplanabildiği çok küçük alan.

istatistik, -ği [İt. stato > Fr. statistique] *is.* **1.** Sayısal kümelerin ve bunlar arasındaki bağıntıların incelenmesi. **2.** Yeterli derecede bilinmeyen bütünler hakkında olası bilgiler sağlama yolu. **3.** Bir seri deney sırasında bir olay veya koşulun yinelenme durumu. **4.** Toplumsal olay ve olguları belli bir devre için, bir teknik çerçevede bir araya toplamayı amaçlayan bilim. **5.** Bu tür olayların çözümleme ve bilimsel inceleme tekniği. **6.** Bu tekniğe göre bir olgu için hazırlanmış sayısal tablo; sayımlama.

istatistikçi, [istatistik-çi] *is.* İstatistik metotları inceleyen ve istatistik araştırmaları yapan uzman; sayımlamacı.

istatistikî, [Fr. statistique => istatistik + Ar. ī] *(istatistiki:) {OsT} sf.* İstatistikle ilgili; istatistiğe dayanan; istatistik yoluyla elde edilen; istatistiksel.

istavri, [Yun. stavros] *{ağız} is.* Çapraz. [DS]

istavrit, [Yun. stavridis] *is. zool.* Sıcak ve ılıman denizlerde yaşayan, uskumruya çok benzer 25-40 cm. boyunda, sırtı gri yeşil, geri kalan kısmı gümüş grisi, lezzetli bir kemikli balık, *(Trachurus trachurus)* . ⊡ **istavrit azmanı,** *zool. Orkinos balığına yanlışlıkla verilen isim.*

istavroz, [Yun. staúros *(direk, kazık)* > stavrós] *is.* Birbirini kesen iki dik parçadan oluşmuş, genellikle Hristiyanların kutsal tanıdıkları süs eşyası; haç; salip. ⊡ **istavroz çıkarmak,** *din. Katolik ve Ortodoks Hristiyanlarda el hareketleri ile haç işareti yapmak.*

istebrak, [Ar. istebrāḳ استبراق] *(istebra:k) {OsT} is.* Sırma ile işlenmiş bir tür kalın kumaş.

isteci, [iste-mek > iste-y-ici] *(iste:ci) {ağız} is.* Dilenci. [DS]

isteg, [istē-mek > istē-g] *{eT} is.* İstek; araştırma. [DLT] ⊡ **isteg kopmak,** *{eT} İstek gelmek.* [DLT]

istek, -ği [iste-k] *is.* **1.** Bir şeye karşı duyulan eğilim; arzu; istenç. **2.** Yerine getirilmesi için başkasından istenilen şey; talep; rica. **3.** *dbl.* İstek ve niyet kavramı veren fiil kipi. ⊡ **istek duymak,** *Bir şeye karşı eğilim duymak; arzu etmek.*|| **istek yutumu,** *dbl. Kökü ve gövdesi aynı ünlü ile biten istek kiplerinde ünlülerden birinin düşmesi olayı, "söy-le-y-e-y-im > söy-le-y-im".*

isteka, [İt. stecca *(kazık, sopa)*] *(iste'ka) is.* **1.** Bilardo oyununda kullanılan özel yapılmış sopa. **2.** Ayakkabıların taban kenarlarını yatırmak, altlarını parlatmak için kullanılan şimşirden yapılmış alet; istika. **3.** Basımevlerinde formaları kırmak, kâğıtları katlamakta kullanılan kemik veya fil dişi araç. ⊡ **isteka topu,** *Bilardoda beyaz topa verilen ad.*

isteklendirici, [iste-k-le-n-dir-ici] *sf.* İstek uyandıran; teşvik edici.

isteklendirme, [iste-k-le-n-dir-me] *is.* İstek uyandırma; teşvik.

isteklendirmek, [iste-k-le-n-dir-mek] *gçl. f. [-ir]* Birinde bir şey yapmaya karşı heves uyandırmak; heveslendirmek; özendirmek; teşvik etmek; arzu uyandırmak.

istekleniş, [iste-k-le-n-iş] *is.* İstek duyma eylemi veya biçimi.

isteklenme, [iste-k-le-n-me] *is.* İstek duyma; heveslenme; arzulama.

isteklenmek, [iste-k-le-n-mek] *dön. f. [-ir]* Bir şeye karşı istek duymak; heveslenmek; arzu duymak; ister olmak.

istekli, [iste-k-li] *sf.* **1.** Bir şeye karşı isteği olan; arzu duyan. **2.** Bir şeyin yapılmasını isteyen; talip. ⊡ **istekli olmak,** *{eAT} İstemek.*

isteksiz, [iste-k-siz] *sf.* **1.** Bir şeye karşı isteği olmayan; arzu duymayan. **2.** Bir şeyi yapmaya niyeti olmayan; istemeyen; gönülsüz.

isteksizce, [iste-k-siz-ce] *(isteksi'zce) zf.* İsteksiz olarak; istek duymadan; arzusuz olarak.

isteksizlik, -ği [isti-k-siz-lik] *is.* İsteksiz olma durumu; keyifsizlik; gönülsüzlük.

istel, [Far. istel استل] *{OsT} is.* Göl.

istelmek, [istē-mek > istē-l-mek] *{eT} edil. f. [-ür]* İstenmek; aranmak. [DLT]

istem[1], [*eT.* istē-mek > iste-m] *is.* **1.** *{eT}* İstek; arzu; dilek. [EUTS] [Gabain] **2.** Bir kimseden bir şeyi yapma veya yapmama konusunda istekte bulunma, talep. **3.** *psikol.* İstek veya iradenin eylem hâlinde belirmesi, ortaya çıkması durumu; isteme yetisi; irade. **4.** *eko.* Talep.

istem[2], [Ar. istem استم] *{OsT} is.* Zulüm ve haksızlık; sitem.

isteme, [iste-me] *is.* **1.** İstek duyma. **2.** İstenç edimi; istencin kendini göstermesi. ⧉ **isteme kipleri,** *dbl. Cümlede genellikle duygu ve öznellik bakımından tasarlama ve dileme anlamı taşıyan dilek, istek, gereklilik ve emir kavramları içeren kipler.*

istemek, [*eT.* iz-dē-mek > istē-mek *(ardından gitmek, aramak)* / irte-mek استملك] *gçl. f. [-r] [-d(i)-yor]* **1.** *{eT} {eAT} {OsT}* Arkasına düşmek; aramak; arzu etmek; araştırmak. [EUTS] [DLT] [Gabain] **2.** (Bir şey için) istek duymak; arzulamak. **3.** Bir şeyi elde etmeyi, satın almayı dilemek. **4.** Bir şeyin olmasını dilemek. **5.** Bir şeyin olmasını, gerçekleşmesini arzu etmek; kendi adına veya başkası için olmasını dilemek. **6.** Bir kimsenin bir şeyi yapmasını veya ondan ne beklediğini söylemek. **7.** Bir şeyin kendisine verilmesini, sunulmasını söylemek. **8.** (Bir mastardan sonra) tasarlamak; niyeti olmak. **9.** Biri ile konuşma, görüşme isteğini bildirmek; varlığını arzulamak; aramak; çağırmak. **10.** (Bir mastardan sonra) var olması ya da varlığını ve işleyişini sürdürebilmesi için bazı şartları gerektirmek; gerekli olmak; lazım olmak. **11.** Gerekli kılmak. **12.** Gereksinim duymak; ihtiyaç hissetmek. **13.** (Satılan mal için) fiyat teklifinde bulunmak; ücreti belirlemek; ücret talep etmek. **14.** Kabul etmek. **15.** Almayı kabul etmek. **16.** Bir kimsenin varlığına, yardımına ihtiyaç duymak. **17.** Emretmek. **18.** Biriyle evlenmek niyetinde olduğunu ilgili kişiye iletmek. **19.** (Biri için) iyi veya kötü dilekleri olmak. **20.** (Birine karşı) cinsel istek duymak. **21.** (Çocuk için) olmasını, doğmasını arzulamak. **22.** *{eAT}* Beklemek; gözetmek; kollamak. **23.** *{eAT}* Sormak; soruşturmak; tahkik etmek. **24.** *gçsz.* (Allah, kader vb. tarafından) öyle olmasına izin vermek. ⧉ **istediği gibi at koşturmak,** *Kimseyi dikkate almadan serbestçe hareket etmek; kendisine engel olacak kimse veya durum olmadığı için dilediğini yapmak.*|| **istemem yan cebime koy,** *Bir şeyi istemediğini söylemesine rağmen verilirse daha memnun olacağını sezdiren kimse veya durumlar için taşlama olarak söylenir.*|| **istemeye istemeye,** *Gönülsüzce.*|| **ister istemez,** *1. Zorunlu olarak; mecburen. 2. İstendiği anda; hemen.*

istemelü, [iste-me-lü استملو] *{eAT} sf.* Arayıcı; arayan. ⧉ **istemelü olmak,** *{eAT} Arayacak olmak; aramak istemek.*

istemi, [? istemi] *{ağız} is.* **1.** Büyük bakır güğüm. **2.** Testi. [DS]

istemli[1], [iste-m-li] *sf.* **1.** Yapılıp yapılmaması kişinin kendi kararına kalmış olan; kişinin seçme hakkının bulunması durumu; ihtiyarî. **2.** Kişinin kendi iradesini kullanarak ve bizzat isteyerek yaptığı; iradî.

istemli[2], [? istemi / istemli] *{ağız} is.* → istemi. [DS]

istemseme, [iste-m-se-me] *is.* **1.** Henüz sonuca ulaşamamış istem; geçici niyet. **2.** *psikol.* İradeyi etkileyemeyecek güçte, gelip geçici istek.

istemsiz, [iste-m-siz] *sf.* **1.** İstenilmeden, farkında olmadan yapılan; gayriihtiyarî. **2.** Önceden tasarlanmadan yapılan; irade dışı; gayriiradî. **3.** *fizy.* (Hayatî fonksiyonlar için) bilince bağlı olmadan sadece bitkisel hayata ait. ⧉ **istemsiz sinir sistemi,** *anat. Sempatik ve parasempatik sinir sistemlerinden oluşan ve düz kas, kalp kası ve bezlerin salgılama faaliyetini kontrol eden sinirlerden oluşan yapı; otonom sinir sistemi.*

istemsizlik, -ği [iste-m-siz-lik] *is.* İstemsiz olma durumu; irade dışılık.

isfenac, [İt. spinacio اسفناج] *{OsT} is.* Ispanak.

istenbe, [Far. istenbe استنبه] *{OsT} is.* **1.** Çok çirkin şey. **2.** Korkunç surat. **3.** Karabasan; kâbus. **4.** Dev. **5.** Şeytan; ecinni. **6.** *sf.* Yiğit; kahraman; cesur.

istenci, [iste-n-ci] *{ağız} is.* Dilenci; isteyici. [DS]

istenç, -ci [iste-nç] **1.** Aklını kullanarak davranışlarını belirleyebilme gücü; istem; istenç. **2.** Bir şeyi yapma veya yapmama konusunda karar verebilme gücü; kişinin bizzat kendisinin verdiği özgür karar; istenç; istem. **3.** *psikol.* Davranışlarla ilgili arzulardan bir kısmını engelleyip diğer bir kısmını ise eyleme dönüştürme gücü; istenç. ⧉ **istenç dışı,** *psikol. İrade ile ilgisi olmayan; iradeden bağımsız; iradeden kaynaklanmayan; istenç dışı.*|| **istenç yitimi,** *tıp. İstenç kaybı; irade yitimi; abuli.*

istenççi [iste-nç-çi] *is.* **1.** İstençlikle ilgili olan; iradeci. **2.** *sf.* İstençliğin izlerini taşıyan. **3.** İstençcilikten yana olan.

istenççilik, -ği [iste-nç-çi-lik] *is.* **1.** *fel.* Ruhsal ve ahlakî olay, olgu ve davranışlarda akıl ve bilgiden çok iradeye üstünlük tanıyan, bilgi sürecinin temelinde iradenin yattığını, davranış ve manevi değerlerin iradenin egemenliğinde olması gerektiğini

ileri süren öğreti; düşünce; iradecilik; iradiye. **2.** *ahl.* Düşünceden çok eyleme önem veren görüş. **3.** *psikol.* Kişinin iradeli işlevlerine üstünlük tanıyan öğreti. **4.** *huk.* Uluslar arası hukuk kurallarının devletleri, ancak bu kurallara uymayı kabul ettikleri takdirde bağladığını kabul eden öğreti.

istençli, [istenç-li] *sf.* Kendi özgür iradesiyle almış olduğu kararları hiçbir zayıflık göstermeden sonuna kadar götürebilen; kararlı; direngen.

istençsiz, [iste-nç-siz] *sf.* **1.** Aldığı kararları sonuna kadar götüremeyen. **2.** İstemeden, elde olmadan bir iç tepi ile yapılan; irade dışı. **3.** *biy.* (Organ ve işlev için) bitkisel hayata ait irade ile ilgisi bulunmayan.

istençsizlik, -ği [iste-nç-siz-lik] *is.* **1.** İradesiz olma durumu. **2.** İradesiz bir kimsenin niteliği.

istengi, [iste-n-gi] *{ağız} is.* Sadaka. [DS]

istenilme, [iste-n-il-me] *is.* İstenme eyleminin yapılma durumu.

istenilmek, [iste-n-il-mek] *edil. f. [-ir]* **1.** Bir şey veya bir durum için gerekli olmak; gerek duyulmak; lüzumlu görülmek; arzu edilmek. **2.** (Bir kişiden) bir şeyi yapması beklenmek; yapması, etmesi istenmek; talep edilmek. **3.** (Bir kişinin varlığı için) kabul görmek; hoşgörü ile karşılanmak. **4.** (Fiyat, ücret için) değer biçilmek.

istenme, [iste-n-me] *is.* İsteme eyleminde bulunulma durumu. ⧉ **istenmeyen durum,** *siy. Karşılaşılması hiç beklenmeyen, kişi ve toplum için kötü sayılan durum; karışıklık; komplikasyon.*|| **istenmeyen kişi,** *siy. Davranış ve tutumları dolayısıyla iyi karşılanmayan kişi.*

istenmek, [iste-n-mek استنمك] *edil. f. [-ir]* **1.** Bir şey veya bir durum için gerekli olmak; gerek duyulmak; lüzumlu görülmek; arzu edilmek. **2.** (Bir kişiden) yapması beklenmek; yapması, etmesi istenmek; talep edilmek. **3.** (Bir kişinin varlığı için) kabul görmek; hoşgörü ile karşılanmak. **4.** (Fiyat, ücret için) değer biçilmek. **5.** *{eAT} {OsT}* Aramak; istemek. **6.** *{ağız} dönşl. f.* Dilencilik yapmak; isteyicilik etmek. [DS]

istenti, [iste-n-ti] *{ağız} is.* İstenen şey. [DS]

istepan, [Far. ispandān] *{ağız} is.* → istapan. [DS]

ister, [iste-r ایستر] *is.* **1.** Bir şeyin olabilmesinin, bir işin yapılabilmesinin gerekli ve bağlı olduğu şey; gerek; icap. **2.** *sf.* İsteyen; isteyici; talepkâr. **3.** *bağ.* Cümle içinde eş görevli ve karşıt anlamlı ögelerin başlarına tekrarlı olarak gelerek bunlar arasında tercih yapma sağlayan eşitlik kurar. ⧉ **ister istemez,** *Herhangi bir tercihe imkân olmadan; zorunlu olarak; zaruri olarak; mecburen.*|| **ister olmak,** *{eAT} İsteyici olmak; talepkâr olmak.*

isteri, [Fr. hysterie] *is. psikol.* **1.** Daha çok genç kız ve kadınlarda görülen, zekânın, duyarlılığın ve davranışların geçici olarak bozulmasıyla ortaya çıkan ağlama, çırpınma ve çığlık atma veya gülme nöbetleriyle kendini gösteren bir psikonevroz türü. **2.** *tıp.* Sinir buhranları veya çırpıntılarla dışa vuran sinir bozukluğu; histeri. **3.** *mecaz.* Aşırı coşkunluk. ⧉ **isteri nöbeti,** *tıp. Ağlama, çırpınma, çığlık atma ve gülme gibi isteri sıkıntısının yaşandığı süre.*

isterik, -ği [Fr. hystérique] *sf.* **1.** İsteriye tutulmuş olan. **2.** İsteri ile ilgili.

isteş, [iste-mek > is-te-ş] *{ağız} is.* Dost. [DS]

isteşmek, [iste-ş-mek استشمك] *{eAT} işteş. f. [-ir]* Birbirini aramak.

istet, -di [? istet] *{ağız} is.* Bazlama. [DS]

istetme, [iste-t-me] *is.* İsteme eylemini bir başkası aracılığıyla yapma.

istetmek, [istē-mek > iste-t-mek استدمك] *gçl. f. [-ir]* **1.** *{eT} {eAT}* Aranması için arkasından adam göndermek; aratmak; taharri ettirmek. [DLT] [EUTS] **2.** Bir isteği başkasının aracılığıyla bildirmek; istemek işini başkasına yaptırmak. **3.** Birini çağırtmak, yanma getirtmek. **4.** (Bir erkek için) bir kız veya kadınla evlenmek isteğini, kızın ailesi veya bir yakınına dünür göndererek bildirmek.

isteyci, [iste-y-ici] *{ağız} is.* → isteyici. [DS]

isteyici, [iste-y-ici] *{ağız} is.* **1.** Dilenci. **2.** Kız istemeye giden kimse; dünürcü. [DS]

isteyiksiz, [iste-y-ik-siz ایسته ییکسز] *{OsT} sf.* İsteksiz; arzu duymaz.

isteyiş, [iste-y-iş] *is.* İsteme eylemi veya biçimi.

isteyü, [iste-y-ü استیو] *{eAT} zf.* **1.** Arayarak. **2.** İsteyerek. ⧉ **isteyü gitmek,** *{eAT} Aramakta devam etmek; istemeyi sürdürmek.*|| **isteyü varmak,** *{eAT} 1. Araştırmaya dalmak. 2. Araştırarak gitmek.*

istıran, [Yun. ksistérin] *{ağız} is.* → eğsiseren. [DS]

isti[1], [isdi / isti] *{ağız} is.* **1.** Sıcak. **2.** Sıcak rüzgâr. [DS]

isti[2], [ıssı / issi] *{ağız} is.* Sahibi. [DS]

istiab, [Ar. vaʿb > istīʿāb استیعاب] *(istia:b) {OsT} is.* → istiap.

istiaben, [Ar. istīʿāben استیعاباً] *(istia:'ben) {OsT} zf.* Büsbütün; tamamiyle.

istiade, [Ar. ʿavd > istiʿāde / istiʿādet استعادة / استعاده] *(istia:de) {OsT} is.* Bir şeyin geri gönderilmesini isteme; iadesini istemek.

istianat, [Ar. istiʿānāt استعانات] *(istia:na:t) {OsT} is.* Yardım istemeler.

istiane, [Ar. ʿavn >istiʿāne / istiʿānet استعانت / استعانه] *(istia:ne) {OsT} is.* **1.** Başkasından yardım isteme; yardım dileme. **2.** *ed.* Bir görüşü desteklemek veya tamamlamak için başkalarının sözlerini alma; iktibas etme. ⧉ **istiane etmek,** *Yardım dilemek.*

istiap, -bı [Ar. vaʿb > istīʿāb استیعاب] *{OsT} is.* **1.** İçine alma; içine alabilme; içine sığdırabilme. **2.**

Tutma; yayılma; kaplama. ⧉ **istiap etmek,** *İçine almak; çevrelemek.*|| **istiap haddi,** *1. Bir şeyin veya taşıtın alabileceği en fazla miktar; alabilme kapasitesi. 2. Taşıtların en fazla alabilecekleri yük ve yolcu miktarının sınırı.*

istiarat, [Ar. istiʿārāt استعارات] *(istia:ra:t) {OsT} is.* Eğretilemeler; istiareler.

istiare, [Ar. ʿāriyet > istiʿāre استعاره] *(istia:re) {OsT} is.* **1.** Bir şeyi bir yerden ödünç veya bir kimseden borç alma; eğreti alma. **2.** *huk.* Bir maldan bedelsiz olarak yararlanma; eğretilik. **3.** *ed.* Bir benzetmeyi oluşturan esas ögelerden benzeyen ya da benzetilenden birinin söylenmemesi şeklinde yapılan söz sanatı; bir kavramın gerçek anlamı dışında, başka bir varlığı nitelemek için kullanılması; eğretileme. ⧉ **isti'āre-i asliye,** *{OsT} ed. Asıl eğretileme.*|| **isti'āre-i mekniye,** *{OsT} ed. Kendisine benzetilen bulunmayan eğretileme; kapalı eğretileme.*|| **isti'āre-i musarraha,** *{OsT} ed. Benzeyenin söylenmemesi biçimiyle yapılan istiare; açık istiare.*|| **isti'āre-i telmihiye,** *{OsT} ed. Alay içeren eğretileme.*|| **isti'āre-i emsîliye,** *{OsT} ed. Benzeyen ve kendisine benzetilenin birden çok olması biçimiyle yapılan eğretileme.*

istiareli, [istiare-li] *(istia:reli) sf.* İçinde istiare bulunan; eğretilemeli.

istiaza, [Ar. ʿivāż *(karşılık)* > istiʿāża استعاضه] *(istia:za) {OsT} is.* Bir şeye karşılık olarak başka bir şey isteme.

isti'aze, [Ar. ʿiyāẕ *(sığınma)* > istiʿāẕe استعاذه] *(istia:ze) {OsT} is.* **1.** Sığınma. **2.** *isl. "Kovulmuş şeytanın şerrinden Allah'a sığınırım; Allah'a sığınırım; Allah korusun"* sözlerinden birini söyleyerek Allah'a sığınma.

isti'bad, [Ar. istiʿbād استعباد] *(isti-ba:d) {OsT} is.* Köle edinme.

istib'ad, [Ar. buʿd > istibʿād استبعاد] *(istib-a:d) {OsT} is.* Gerçekleşmesine, olmasına ihtimal vermeme; uzak bulma; olanaksız görme; mümkün bulmama. ⧉ **istib'ād etmek,** *{OsT} 1. Olmasına ihtimal vermemek. 2. Ayırmak.*

istibahat, -ti [Ar. istibāḥāt استباحات] *(istiba:ha:t) {OsT} is.* **1.** Mubah saymalar. **2.** Kan dökmeye izin vermeler.

istibahe, [Ar. būḥ > istibāḥe استباحه] *(istiba:he, h kalın söylenir) {OsT} is.* **1.** Helal ve mubah görme; yerinde görme. **2.** Birçok kimsenin kanının dökülmesine göz yumma; meşru sayma.

istibak, -kı [Ar. istibāḳ استباق] *(istiba:k) {OsT} is.* Birbirini geçmeye çalışma; yarış etme.

istibane, [Ar. istibāne استبانه] *(istiba:ne) {OsT} is.* Meydanda olma; açıkta olma; belli olma.

isti'bar, [Ar. ʿabr > istiʿbār استعبار] *(isti-ba:r) {OsT} is.* **1.** Rüya yorumlatma; düş yordurma. **2.** Rüya yorumlanma.

istibar, [Ar. istibār استبار] *(istiba:r) {OsT} is.* Muayene etme; yoklama.

istibda[1], **-a'ı** [Ar. bediʿ > istibdāʿ استبداع] *(istibda:) {OsT} is.* Eşsiz, az bulunur sayma.

istibda[2], **-a'i** [Ar. istibdā' استبداء] *(istibda:) {OsT} is.* **1.** Küçük aptestten sonra akıntıyı tam olarak bitirme. **2.** Dul bir kadınla evlenince gebelik ihtimali kalmaması için ilk hayıza kadar cinsel ilişkiye girmeme.

istibdad, [Ar. istibdād استبداد] *(istibda:d) {OsT} is.* → istibdat. ⧉ **istibdāt-kârāne,** *{OsT} 1. İstibdatla idare olunana yakışır biçimde. 2. İstibdatla yönetilen.*

istibdal, [Ar. bedel > istibdāl استبدال] *(istibda:l) {OsT} is.* **1.** Bir şeyi alıp yerine başka bir şey verme; değiştirme; değiş tokuş. **2.** *as.* Askerliğini bitirenleri terhis ederek yerine yenilerini alma. **3.** *huk.* Vakfedilen bir taşınmazın başka bir taşınmaz ile değiştirilmesi.

istibdat, -dı [Ar. bedd > istibdād استبداد] *{OsT} is.* **1.** Başlı başına olma; bağımsızlık. **2.** İktidarın keyfî ve baskıcı siyasal yönetim biçimi; totoliter yönetim; despotluk. **3.** Tek bir yöneticinin iktidarı elinde tutması; topluma uygulanan keyfî yönetim; mutlak hakimiyet; baskı rejimi.

istibhac, [Ar. behcet > istibhāc استبهاج] *(istibha:c) {OsT} is.* Sevinme; yüzü gülme.

istibham, [Ar. mübhem > istibhām استبهام] *(istibha:m) {OsT} is.* **1.** Belirsiz olma; mübhemlik. **2.** Ses çıkarmama.

istibhar, [Ar. istibhār استبحار] *(istibha:r) {OsT} is.* **1.** Deniz gibi geniş ve sonsuz olma. **2.** Çok geniş bir bilgiye sahip olma.

istibhas, [Ar. istibhāṣ استبحاث] *(istibha:s) {OsT} is.* Bir şeyin doğruluğunu öğrenmek amacıyla gereği gibi araştırıp soruşturma.

istibka, -a'i [Ar. beḳā' > istibḳā' استبقاء] *(istibka:, k kalın söylenir) {OsT} is.* **1.** Bir şeyin devam etmesini dileme; sürmesini isteme. **2.** Koruma; saklama; konserve etme. **3.** Korunma. ⧉ **istibkā'-yı teveccühleri,** *{OsT} "Teveccühünüzün devamını dilerim..." anlamında kullanılan saygı sözü.*

istibkâ, -a'i [Ar. bükā' > istibkā' استبكاء] *(istibkâ:) {OsT} is.* Ağlatma.

istibra, -a'i [Ar. istibrā استبراء] *(istibra:) {OsT} is.* **1.** Erkeğin küçük abdestten sonra idrar damlalarının tamamıyla kesilmesini bekleyip temizlenmesi. **2.**

Eskiden satın alınan ya da miras kalan cariyelerin hamile olup olmadığını anlamak için yapılan işlem.

istibraz, [Ar. berez > istibrāz استبراز] *(istibra:z)* *{OsT}* *is.* Meydana çıkarma; açığa vurma.

istibsar, [Ar. başar *(görme)* > istibṣār استبصار] *(istibsa:r)* *{OsT}* *is.* **1.** Dikkatlice bakma ve iyice görme. **2.** İyice düşünme. **3.** Sağgörülü davranma; basiretli olma.

istibsas, [Ar. istibṣāṣ استبصاص] *(istibsa:s)* *{OsT}* *is.* **1.** Bir haberin doğruluğunu araştırtma veya açıklamasını isteme. **2.** Bir haberin doğruluğunu anlamaya çalışma.

istibşar, [Ar. büşr *(müjde)* > istibşār استبشار] *(istibşa:r)* *{OsT}* *is.* **1.** Müjde alma; müjdeleme. **2.** İyi bir haberle sevinme; ferahlama.

istibta, -a'i [Ar. istibṭā' استبطاء] *(istibta:)* *{OsT}* *is.* Yavaş hareket etme; ağır davranma; gecikme.

istibtan, [Ar. istibṭān استبطان] *(istibta:n)* *{OsT}* *is.* İşin iç yüzünü bilme.

istibvar, [Ar. istibvār استبوار] *(istibva:r)* *{OsT}* *is.* **1.** Kızma; öfkelenme. **2.** Hırslanma.

istic, [Ar. istīc استيج] *(isti:c)* *{OsT}* *is.* Masura.

isti'cab [Ar. ʿucb *(şaşkınlık)* > istiʿcāb استعجاب] *(istica:b)* *{OsT}* *is.* Şaşma; şaşırma; hayret etme.

isticab, [Ar. vücūb >istīcāb استيجاب] *(isti:ca:b)* *{OsT}* *is.* Gerekli sayma; haklı sayma; lüzumlu görme.

isticabe, [Ar. cevāb>isticābe استجابه] *(istica:be)* *{OsT}* *is.* Duanın Allah tarafından kabul olunması.

isticade, [Ar. isticāde استجاده] *(istica:de)* *{OsT}* *is.* Bağış ve yardım isteme.

istical, [Ar. ecl *(erteleme)* > isticāl استجال] *(istica:l)* *{OsT}* *is.* Geriye, sonraya bırakılmasını isteme.

isti'cal, -li [Ar. ʿacele > istiʿcāl استعجال] *(istica:l)* *{OsT}* *is.* Bir şeyin çabuk olmasını isteme; sabırsızlanma; acele etme. ⊡ **isti'cāl etmek,** *{OsT}* *Acele etmek; sabırsızlanmak.*|| **isti'cal göstermek,** *{OsT}* *Acele etmek; sabırsızlanmak.*

isticar, [Ar. ecr > istīcār استيجار] *(isti:ca:r)* *{OsT}* *is.* Ücreti karşılığında tutma; kiralama; icarlama. ⊡ **istîcār etmek,** *{OsT}* *Kira ile tutmak.*

isticare, [Ar. cevr > isticāre استجاره] *(istica:re)* *{OsT}* *is.* Yardım ve korunma isteği.

isticaze, [Ar. cevāz >isticāze استجازه] *(istica:ze)* *{OsT}* *is.* **1.** İzin isteme. **2.** Büyüklere yazılan bir yazı veya şiir için caize isteme.

isticbar, [Ar. cebr > isticbār استجبار] *(isticba:r)* *{OsT}* *is.* Zorlama; cebir gösterme.

istichal, -li [Ar. cehl > istichāl استجهال] *(isticha:l)* *{OsT}* *is.* **1.** Birinin cahilliğine hükmetme; cahil sayma; cahil görme. **2.** Birini önemsememe; hafife alma; mühimsememe.

istici, [iste-y-ici] *(isti:cı)*{*ağız*} *is.* Dilenci. [DS]

isticlab, [Ar. celb > isticlāb استجلاب] *(isticlâ:b)* *{OsT}* *is.* **1.** Bir şeyi kendi üzerine doğru çekme; celp etme. **2.** *psikol.* Zihinde canlandırma; uyandırma; hatırlatma. ⊡ **isticlab etmek,** *{OsT}* *Üzerine çekmek.*

isticmar, [Ar. cemre *(küçük taş)* > isticmār استجمار] *(isticma:r)* *{OsT}* *is.* Küçük taşlarla yapılan taharet.

isticnas, [Ar. cins => isticnās استجناس] *(isticna:s)* *{OsT}* *is.* Kendine benzetme; cinsine benzetme.

isticvab, [Ar. cevāb > isticvāb استجواب] *(isticva:b)* *{OsT}* *is.* **1.** Sorguya çekme; sorgulama; söyletme. **2.** Sorgu. ⊡ **isticvāb etmek,** *{OsT}* *Sorguya çekmek; sorgulamak.*

isticvabat, [Ar. isticvābāt استجوابات] *(isticva:ba:t)* *{OsT}* *is.* **1.** Sorgulamalar; ifade almalar. **2.** Soru sorup cevap almalar.

isticvabname, [Ar. isticvāb + Far. nāme استجوابنامه] *(isticva:bna:me)* *{OsT}* *is.* *huk.* Sorgu hakimi tarafından alınan ifadelerin tutanağı; sorgu tutanağı.

istid'a, -a'i [Ar. duʿā' > istidʿā' استدعاء] *(istid-a:)* *{OsT}* *is.* → istida³.

istida¹, -a'i [Ar. istidā' استداء] *(istida:)* *{OsT}* *is.* El uzatma.

istida², -a'ı [Ar. vedaʿ > istīdāʿ استيداع] *(isti:da:)* *{OsT}* *is.* Bir şeyi saklaması için birinin yanına bırakma; emanet bırakma.

istida³, [Ar. duʿā' > istidʿā' استدعاء] *(istid-a:)* *{OsT}* *is.* **1.** Bir resmî makamdan bir şey istemek, dilemek için yazılan yazı; dilekçe. **2.** Allah'tan yalvararak bir dilekte bulunma; niyaz etme. ⊡ **istida vermek,** *Bir makama dilekçe vermek.*

istidaa, [Ar. istiḍā'a / istiżā'a استضائه] *(istida:a)* *{OsT}* *is.* Aydınlanma; ışıklanma.

istidad, [Ar. istidād استداد] *(istida:d)* *{OsT}* *is.* **1.** Doğrulma; müstakim olma. **2.** Alışma. ⊡ **istidād-ı sāid,** *{OsT}* *Bileği alışması.*|| **istidād-ı yed,** *{OsT}* *Elin alışması.*

isti'dad, [Ar. istiʿdād استعداد] *(isti-da:a)* *{OsT}* *is.* → istidat.

istidam, [issi *(sıcak)* + dam] *{ağız}* *is.* Hamam. [DS]

istidame, [Ar. devām > istidāme استدامه] *(istida:me)* *{OsT}* *is.* **1.** Bir şeyin devamını isteme; sürüp getmesini dileme. **2.** Yükselmek için dönerek uçma.

istid'aname, [Ar. istidʿā' + Far. nāme استدعانامه] *(istida:na:me)* *{OsT}* *is.* Dilekçe.

istidane, [Ar. deyn>istidāne استدانه] *(istida:ne)* *{OsT}* *is.* **1.** Borç olarak alma; ödünç alma. **2.** Borç alınma.

istidare, [Ar. devr > istidāre استداره] *(istida:re)* *{OsT}* *is.* **1.** Daire biçimine girme; yuvarlak olma; değirmilenme. **2.** Kendi ekseni etrafında devretme; dönme. ☞ **istidāre etmek,** *{OsT} Dönmek.*|| **istidāre-i kamer,** *{OsT} Ayın dolunay hâlini alması.*

istidari, [Ar. istidārī / istidāriyye استداریه / استداری] *(istida:ri:)* *{OsT}* *sf.* Dönen; bir daire şeklini alan; yuvarlaklaşan.

istidat, -dı [Ar. ʿadd > istiʿdād استعداد] *{OsT}* *is.* **1.** Bir kimsenin yaratılıştan gelen veya sonradan edindiği belli bir alanda dikkati çeken kavrama, anlama, öğrenme, yapma gücü veya yatkınlığı; kabiliyet; yetenek; anıklık. **2.** Bir şey öğrenmeye, kabullenmeye, kazanmaya yönelik doğal eğilim; kabiliyet; yeteneği olan kimse. **3.** Elverişli olma. **4.** *tıp.* Organizmanın bazı hastalıklara karşı yaratılıştan gelen yatkınlığı. **5.** Akıllı oluş. **6.** Anlayışlılık.

istidatlı, [istidat-lı] *sf.* Bir alanda gelişmeye yatkın; bir şeyi yapmakta özel yeteneği olan; kabiliyetli; yetenekli.

istidatsız, [istidat-sız] *sf.* Bir iş yapmaya veya bir alanda gelişmeye ilişkin bir yeteneği olmayan; kabiliyetsiz; yeteneksiz; istidadı olmayan.

istidbar, [Ar. idbār >istidbār استدبار] *(istidba:r)* *{OsT}* *is.* **1.** Arkasını dönme; yüz çevirme. **2.** Birinin arkasından gitme.

istidhak, -ki [Ar. ḍıḥk >istiḍḥāk استضحاك] *(istidha:k)* *{OsT}* *is.* Alay etme; eğlenme.

istidlal[1], **-li** [Ar. delālet > istidlāl استدلال] *(istidlâ:l)* *{OsT}* *is.* **1.** Bir konuda delil, belge veya verilere dayanarak sonuç çıkarma; bir yargıya varma; akıl yürütme; kanıtlama. **2.** *fel.* Kanıtlara dayanarak bir sonuç çıkarma; çıkarım. **3.** *huk.* Bir hükmün delilini arama. ☞ **istidlal etmek,** *Bir sonuca varmak; akıl yürütmek.*

istidlal[2], **-li** [Ar. ḍalālet > istiḍlāl استضلال] *(istidlâ:l)* *{OsT}* *is.* Birini doğru yoldan çıkarmaya, saptırmaya çalışma; ayartma.

istidlalat, [Ar. istidlāl > istidlālāt استدلالات] *(istidlâ:lâ:t)* *{OsT}* *is.* Kanıtlamalar; tanıklar; kanıtlar.

istidlalen, [Ar. istidlālen استدلالاً] *(istidlâ:'len)* *{OsT}* *zf.* Sonuç çıkararak; akıl yürüterek; istidlal yoluyla; çıkarımla.

istidrac, [Ar. derece > istidrāc استدراج] *(istidra:c)* *{OsT}* *is.* **1.** Derece derece artma; basamak basamak, yavaş yavaş ilerleme. **2.** Hakkı olmadığı hâlde şansı dolayısıyla ilerleme, yükselme. **3.** *tasvf.* Günah işleyen ya da iman etmeyen bir kimsenin gösterdiği keramet. **4.** *tasvf.* Kötünün hile ile iyi olarak ortaya çıkması. **5.** *tasvf.* Bir düşünce veya eylemin biçim değiştirerek ortaya çıkması.

istidracî, [Ar. istidrācī استدراجی] *(istidra:ci:)* *{OsT}* *sf.* Derece derece; yavaş yavaş; kademeli olarak.

istidrak, -ki [Ar. derk > istidrāk استدراك] *(istidra:k)* *{OsT}* *is.* **1.** Ulaşma; yetişme; erişme. **2.** İdrak etme; anlama. **3.** *ed.* Över gibi görünüp yerme; yerer gibi görünüp övme.

istif, [Lat. stipare *(tıka basa doldurmak)* > İt. stiva] *is.* **1.** Eşyaların düzgün bir biçimde üst üste konulması. **2.** Eşyaları düzgün bir şekilde üst üste koymakla meydana getirilen yığın. **3.** Kereste, tahta gibi ağaç ürünlerini kurutmak ya da bekletmek amacıyla üst üste düzgün bir şekilde dizmek suretiyle yapılan yığın. **4.** *bsy.* Aynı uçtan yüklenebilen veya boşaltılabilen sıralı bilgi yapısı. **5.** *dnz.* Yüklerin gemi ambarına yerleştirilmesi. **6.** Eski yazıda harflerin, hecelerin, kelimelerin yazı üslûbuna uygun bir şekilde sıralanması. **7.** *müz.* Armonili müzikte seslerin veya partilerin üst üste kurulması. **8.** Bir satış yerinde satışa sunulan malların tümü; stok. **9.** Bir ihtiyacı karşılayacak maldan çok miktarda toplayarak yapılan yığın; stok. **10.** Bir ihtiyaç maddesini pahalandıktan sonra piyasaya sürmek amacıyla elde tutma; stok etme. ☞ **istif etmek,** *1. Düzgün bir şekilde üst üste dizmek, sıralamak. 2. Bir ihtiyaç maddesini pahalandıktan sonra piyasaya sürmek amacıyla elde tutmak; stok etmek.*|| **istifinden başlamak,** *argo. Küfür etmeye başlamak.*|| **istifini bozmak,** *argo. Azarlamak; utanılacak bir duruma sokmak.*|| **istifini bozmamak,** *Bir tepki göstermesi gerekirken durum ve davranışını hiç değiştirmemek; oralı olmamak; aldırış etmemek.*

isti'fa, -a'i [Ar. ʿafv > istiʿfā' استعفاء] *(isti-fa:)* *{OsT}* *is.* **1.** Bağışlanmayı isteme; af dileme. **2.** Bir görevden kendi isteğiyle ayrılma; çekilme. **3.** Bir görevden kendi isteğiyle çekilmek için verilen dilekçe. ☞ **istifa etmek,** *Kendi isteğiyle görevden ayrılmak; çekilmek.*

istifa, -a'i [Ar. vefā > istīfā' استيفاء] *(isti:fa:)* *{OsT}* *is.* **1.** Tamamıyla alma; ödettirme. **2.** Tamamıyla alınma; ödetilme. ☞ **istifā'-yı kısās,** *Kısas hakkının tamamen yerine getirilmesi.*

istifacı, [Ar. istifāde + T. -ci] *{ağız}* *is.* Kendi yararını düşünen; çıkarcı. [DS]

istifade, [Ar. fāide > istifāde استفاده] *(istifa:de)* *{OsT}* *is.* **1.** Maddî ve manevi bir şeyden, bir kimseden yarar sağlama; yararlanma. **2.** Yarar; çıkar; kazanç. **3.** Bir şey öğrenme; bilgisini artırma. ☞ **istifade etmek,** *Yarar sağlamak; kazanç elde etmek.*

istifadeli, [istifade-li] *sf.* Yarar sağlanabilen; yararlı; kazançlı.

isti'faf, [Ar. ʿiffet > istiʿfāf استعفاف] *(isti-fa:f) {OsT}* *is.* **1.** Kötülükten ve kötülük yapmaktan sakınma. **2.** Namuslu ve iffetli olma.

istif'al, -li [Ar. fiʿl > istifʿāl استفعال] *(istif-a:l) {OsT}* *is.* Bir kimseden bir şeyi yapmasını isteme; rica etme. ⊡ **istif'āl bābı,** *{OsT} dbl. Arap dilbilgisinde üçlü köklerden geçişli ve dönüşlü fiiller yapan ve istek bildiren mastar vezni.*

istifan, [? istifan] *{ağız} is.* Fes. [DS]

isti'faname, [Ar. istiʿfā' + Far. nāme استعفانامه] *(isti-fa:na:me) {OsT} is.* Bir görevden kendi isteğiyle ayrılmak istediğini ve bu dileğinin kabul edilmesini bildiren dilekçe; çekilme dilekçesi.

istifaza, [Ar. feyż > istifāża / istifāḍa استفاضه] *(isti-fa:za) {OsT} is.* Bir kimsenin bilgi ve görgüsünden manevi olarak yararlanma; feyizlenme; feyiz alma.

istifçi, [istif-çi] *is.* **1.** Bir yerdeki malları ve eşyaları istif etmekle görevli hamal. **2.** *mecaz.* Bir malın fiyatını yükseltmek için o malı saklayarak sonradan piyasaya süren adam; karaborsacı; stokçu.

istifçilik, -ği [istif-çi-lik] *is.* **1.** İstif yapma işi. **2.** *mecaz.* Bir malın fiyatını yükseltmek amacıyla, o malı saklayarak piyasada sıkıntıya yol açma; stokçuluk.

istifham, [Ar. fehm > istifhām استفهام] *(istifha:m) {OsT} is.* **1.** (Zihinde meydana gelen) soru. **2.** Anlamak için sorma; sorup anlama. ⊡ **istifhām cümlesi,** *{OsT} dbl. Soru cümlesi.*|| **istifhām-ı inkârî,** *{OsT} dbl. Soru ile olumsuz cevap kasteden ifade, "Olur mu böyle şey?" (Olmaz böyle şey.)*|| **istifhām işareti,** *{OsT} dbl. Soru işareti.*|| **istifhām lāhikası,** *{OsT} dbl. Soru eki.*|| **istifhām zamiri,** *{OsT} dbl. Soru zamiri.*|| **istifhām zarfı,** *{OsT} dbl. Soru zarfı.*

istifhamat, [Ar. istifhāmāt استفهامات] *(istifha:ma:t) {OsT} is.* **1.** Sorular. **2.** Sormalar; sorup anlamak istemeler.

istifhami, [Ar. istifhāmī / istifhāmiyye / استفهامى استفهاميه] *(istifha:mi:) {OsT} is.* Soru ile ilgili

istifil, [? istifil] *{ağız} is.* Yüzleşme. ⊡ **istifil olmak,** *{ağız} Anlaşmak; hesaplaşmak; yüzleşmek..* [DS]

istifkad, [Ar. faḳd > istifḳād استفقاد] *(istifka:d) {OsT} is.* Bir kayıp nesneyi araştırma; soruşturma.

istiflah, [Ar. felāḥ > istiflāḥ استفلاح] *(istiflâ:h) {OsT} is.* Kurtuluşa erme; kurtulma; felah bulma.

istifleme, [istif-le-me] *is.* İstif yapma eylemi.

istiflemek, [istif-le-mek] *gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* **1.** Nesneleri bir yere düzgün olarak üst üste yığmak. **2.** *dnz. havc.* Gemi ya da yük uçağına taşınacak yükü düzenli ve kurallarına uygun biçimde yerleştirmek. **3.** Bir yemeğin değişik malzemelerini pişirilecek kaba uygun biçimde yerleştirmek, koymak. **4.** *müz.* Armonili müzikte ses veya partileri üst üste kurmak. **5.** Kurumaları için biçilmiş kereste veya tahtaları üst üste düzenli olarak yığmak. **6.** Bir ihtiyaç maddesini zam beklentisi ile piyasaya satmayarak bir yerde saklamak; stok etmek; stoklamak.

istifleniş, [istif-le-n-iş] *is.* İstiflenme durumu veya biçimi.

istiflenme, [istif-le-n-me] *is.* **1.** İstif yapılma durumu ve eylemi. **2.** Düzgün olarak üst üste yığılma.

istiflenmek, [istif-le-n-mek] *edil. f. [-ir]* Düzgün olarak üst üste yığılmak; istif yapılmak.

istifleyiş, [istif-le-y-iş] *is.* İstifleme eylemi veya biçimi.

istifra, [Ar. ferāġ *(su dökme)* > istifrāġ استفراغ] *(istif-ra:) {OsT} is.* Midedeki yiyecekleri ağız yoluyla dışarı atma; kusma. ⊡ **istifra etmek,** *{OsT} Kusmak.*

istifrağ, [Ar. ferāġ *(su dökme)* > istifrāġ استفراغ] *(is-tifra:ğ) {OsT} is.* → istifra.

istifrar, [Ar. firār > istifrār استفرار] *(istifra:r) {OsT} is.* Gizlice kaçma; firar etme.

istifraş, [Ar. firāş => istifrāş استفراش] *(istifra:ş) {OsT} is.* **1.** Odalık alma; odalık yapma. **2.** Cariye ile cinsel ilişkide bulunma; bir tür mehirsiz evlilik. ⊡ **istifrāş etmek,** *{OsT} Odalık almak.*

istifsad, [Ar. fesād > istifsād استفساد] *(istifsa:d) {OsT} is.* Bir şeyin bozulmasını isteme; bozgunculuk yapma.

istifsar, [Ar. fesr > istifsār استفسار] *(istifsa:r) {OsT} is.* **1.** Bir şeyin açıklanmasını, aydınlığa kavuşmasını isteme; sorma; anlamaya çalışma. **2.** Sorulma. ⊡ **istifsār etmek,** *{OsT} Sormak; soruşturmak.*|| **istifsār-ı hāl hātır etmek,** *{OsT} Hâl hatır sormak.*|| **istifsār-ı keyfiyet,** *{OsT} Bir kimse veya olayın durumunu öğrenmek isteme.*|| **istifsār-ı mesele,** *{OsT} Bir mesele hakkında bilgi edinmek için yapılan soruşturma.*

istifsarat, [Ar. istifsārāt استفسارات] *(istifsa:ra:t) {OsT} is.* Sorma ve soruşturmalar.

istifsarıhatır, [Ar. istifsār-ı ḫāṭır استفسار خاطر] *(istif-sa:rı'ha:tır) {OsT} is.* Hatır sorma.

istifta, -a'i [Ar. fetvā' > istiftā' استفتاء] *(istifta:) {OsT} is.* **1.** Müftüye başvurma; fetva isteme. **2.** Şeriat mahkemelerinde taraflardan birinin müftüye başvurarak fetva istemesi.

istiftah, [Ar. fetḥ > istiftāḥ استفتاح] *(istifta:h) {OsT} is.* **1.** Başlama; başlanma. **2.** Açma; açılma. **3.** Alışverişte esnafın ilk alışverişi yapması ve ilk parayı

alması durumu; siftah etme. ☞ **istiftāh etmek,** *{OsT} 1. Siftah etmek. 2. Başlamak; açmak.*|| **istiftāh tekbiri,** *{OsT} Namaza başlarken alınan ilk tekbir.*

istifzal, -li [Ar. istifżāl / istifḏāl استفضال] *(istifza:l) {OsT} is.* Artırma.

istigase, [Ar. ġavs̱ > istiġās̱e استغاثه] *(istiğa:se) {OsT} is.* Yardım isteme; yardım için çağırma.

istigel, [? istigel / istikar / istikel / istira] *{ağız} is.* → istikar. ☞ **istigel taşı,** *{ağız} İstikar.* [DS]

istiğbar, [Ar. ġubār>istiġbār استغبار] *(istiğba:r) {OsT} is. biy.* Tozlaşma.

istiğfar, [Ar. ġufrān>istiġfār استغفار] *(istiğfa:r) {OsT} is.* **1.** Allah'tan günahlarının bağışlanmasını dileme; tövbe etme. **2.** *"Estağfirullah"* sözünü söyleme.☞ **istiğfar etmek,** *{OsT} Allah'tan af dilemek; tövbe etmek.*

istiğfarat, [Ar. istiġfārāt استغفارات] *(istiğfa:ra:t) {OsT} is.* Allah'tan af dilemeler; tövbe etmeler.

istiğlal, -li [Ar. ġalle istiġlāl استغلال] *(istiğlâ:l) {OsT} is.* **1.** Bir taşınmazın gelirini borca karşılık rehin koyma. **2.** *huk.* Bir malı semerelendirmek; kiraya vermek; ürün elde etmek.

istiğlalen, [Ar. istiġlālen استغلالا] *(istiğlâ:len) {OsT} zf* Gelirini borca rehin bırakma yoluyla.

istiğmam, [Ar. istiġmām استغمام] *(istiğma:m) {OsT} is.* **1.** Sarmak. **2.** Sarınmak.

istiğna, -a'i [Ar. ġınā' > istiġnā' استغناء] *(istiğna:) {OsT} is.* **1.** Eldekini yeter bulma; tok gözlülük; aza kanaat etme; gönül doygunluğu. **2.** Kendisine sunulan ya da verilen şeyler için ağırdan alma; nazlanma. **3.** İhtiyaç duymama durumu; ihtiyaçsızlık. **4.** Nazlanma. **5.** Çekinme. ☞ **istiğnā'-fürūş,** *{OsT} Kendini tokgözlü gösteren.*|| **istiğnā'-fürūşāne,** *{OsT} Kanaatkârca; kendini tok gözlü göstererek.*|| **istiğna göstermek,** *{OsT} 1. Yeter bulmak; kanaatkâr davranmak. 2. Sunulana karşı nazlanmak. 3. Yüz çevirmek.*

istiğrab, [Ar. ġarābet > istiġrāb استغراب] *(istiğra:b) {OsT} is.* Garip bulma; şaşma.

istiğrabat, [Ar. istiġrābāt استغرابات] *(istiğra:ba:t) {OsT} is.* Garip bulmalar; garipsemeler; şaşmalar.

istiğrak, [Ar. ġarḳ > istiġrāḳ استغراق] *(istiğra:k, k kalın söylenir) {OsT} is.* **1.** Bir şeyin içine gömülme; dalma; boğulma. **2.** Kendinden geçme; dalınç. **3.** Dalgın olma; dalgınlık. **4.** *tas.* Sofinin, kalbini her türlü dünya işinden ve dünya sevgisinden arındırarak Allah'a bağlanması sonucu kendini bilmeyecek derecede dalgınlaşması, çevresinde olup bitenleri fark edememesi şeklinde ortaya çıkan Hak ile birlik içinde bulunma durumu. **5.** *dbl.* Arapça'da *"el"* tanım edatının isimleri genel duruma sokması ve cins isim yapması. **6.** *ed.* Aşırı abartma. ☞ **istiğrāk-ı hakîkî,** *{OsT} Öznenin sözlük anlamı dolayısıyla dünyadaki bütün bireyleri kapsaması.*|| **istiğrāk-ı örfî,** *{OsT} Sadece özneyi oluşturan sözcükten anlaşılan bireylerin söz konusu edilmesi.*

istiğşa, -a'i [Ar. ġışā' > istiġşā' استغشاء] *(istiğşa:) {OsT} is.* Örtünme; bürünme.

istiğşaş, [Ar. istiġşāş استغشاش] *(istiğşa:ş) {OsT} is.* Kendisine öğüt veren kimseyi düşman sanma.

istiğzab, [Ar. ġażāb > istiġżāb / istiġḏāb استغضاب] *(istiğza:b) {OsT} is.* Birini kızdırma; öfkelendirme; gazaba getirme.

istiha, -a'i [Ar. istiḥā' استحاء] *(istiha:) {OsT} is.* **1.** Tıraş etme. **2.** Tıraş ettirme.

istihab, [Ar. hībe > istīhāb استيهاب] *(isti:ha:b) {OsT} is.* Bağış olarak isteme; hediye isteme.

istihal, -li [Ar. ehl > istīhāl استيهال] *(isti:ha:l) {OsT} is.* Bir şeye layık olma; onu yapabilme gücünde bulunma; becerebilecek bir durumda bulunma.

istihalat, [Ar. istiḥāle > istiḥālāt استحالات] *(istiha:lâ:t) {OsT} is.* Başkalaşmalar; değişimler.

istihale, [Ar. ḥavl > ḥāl > istiḥāle استحاله] *(istiha:le) {OsT} is.* **1.** İmkânsız olma; mümkün olmama; olamazlık. **2.** Bir durumdan başka bir duruma geçme; biçim değiştirme; başkalaşım. **3.** *biy.* Başkalaşım; metamorfoz. ☞ **istihale etmek,** *Değişmek; başkalaşmak.*

istihaliye, [Ar. istiḥāle > istiḥāliyye استحاليه] *(istiha:liye) {OsT} is.* Evrimcilik.

istihane, [Ar. istihāne استهانه] *(istiha:ne) {OsT} is.* **1.** Hakir görme; horlama. **2.** Hakir görülme; horlanma.

istihar, [Ar. aḫār > istīḫār استيخار] *(isti:ha:r) {OsT} is.* **1.** Geri bırakma; geciktirme. **2.** Geri bırakılma; geciktirilme.

istihare, [Ar. ḫayr > istiḫāre استخاره] *(istiha:re) {OsT} is.* **1.** Yapılacak işin hayırlı olup olmadığı hakkında rüyadan ip uçları bulma. **2.** Kur'an aracılığıyla geleceği okuma. **3.** Hayırlı olmasını dileme. ☞ **istihareye yatmak,** *Girişilen işin hayırlı olup olmayacağını rüyadan anlamak amacıyla abdest alıp namaz kıldıktan sonra dua ederek uykuya yatmak.*

istihase, [Ar. istiḥās̱e استحاثه] *(istiha:se) {OsT} is.* Organik maddelerin taşlaşması; kömürleşme.

istihbab, [Ar. ḥubb > istiḥbāb استحباب] *(istihba:b) {OsT} is.* Bir şeyi iyi güzel bulma; sevme; beğenme; müstehap sayma.

istihbaben, [Ar. istiḥbāben استحبابا] *(istihba:'ben) {OsT} zf.* Severek; beğenerek; müstehap sayarak.

istihbar, [Ar. ḫaber>istiḫbār استخبار] *(istihba:r) {OsT} is.* **1.** Haber ve bilgi alma; bilgi edinme. **2.** Duyma. **3.** Haber alınma; duyulma. ⊡ **istihbar etmek,** *{OsT} Haber almak; duymak.*

istihbarat, [Ar. istihbārāt استخبارات] *(istihba:ra:t) {OsT} is.* **1.** Yeni edinilen bilgiler; haber almalar; duyumlar. **2.** Bir kimse veya bir şey hakkında değişik kaynaklardan bilgi toplama; haber alma. **3.** Bilgi toplama ve haber alma işlerinin yapıldığı ve değerlendirildiği büro, yer, kurum. **4.** *as.* Savaşta düşmanın durumu, gücü ve amacı ile savaşılacak arazinin iklim ve hava durumu hakkında değişik kaynaklardan elde edilecek bilgileri değerlendirerek kullanılacak duruma getirme. ⊡ **istihbarat dairesi,** *Düşmanla ilgili bilgilerin toplanıp değerlendirilmesinde uzmanlaşmış örgüt.*|| **istihbārāt-ı mevsūka,** *{OsT} Sağlam, inanılır, güvenilir bilgiler.*|| **istihbarat servisi,** *Gazete ve televizyon idarehanelerinde muhabirlerden gelen günlük haberleri toplayan ve gazete ve televizyona bildirmekle görevli bölüm; haber servisi.*|| **istihbarat şefi,** *İstihbarat servisinden sorumlu kimse.*

istihcan, [Ar. hücnet > isticān استهجان] *(istihca:n) {OsT} is.* Çirkin bulma; ayıplama; müstehcen sayma.

istihda, -a'i [Ar. hüdā' > istihdā' استهداء] *(istihda:) {OsT} is.* Doğru yolu, kurtuluşu isteme; hidayet arzu etme.

istihdaf, [Ar. hedef > istihdāf استهداف] *(istihda:f) {OsT} is.* **1.** Hedef tutma; amaç edinme. **2.** Hedef gibi dikilip durma; hedef olma. ⊡ **istihdaf etmek,** *{OsT} Amaçlamak; hedef edinmek.*

istihdam, [Ar. ḫıdmet > istiḫdām استخدام] *(istihda:m) {OsT} is.* **1.** Bir kimseyi bir işte veya hizmette kullanma; çalıştırma. **2.** *ed.* İki anlamlı bir kelimeyi iki anlamıyla da kullanma. **3.** Çalışma süresi. **4.** İşe yerleştirme. ⊡ **istihdam etmek,** *Bir işte çalıştırmak.*

istihfa, -a'i [Ar. ḫafā' > istiḫfā' استخفاء] *(istihfa:) {OsT} is.* Saklanma; gizlenme.

istihfaf, [Ar. ḫıffet > istiḫfāf استخفاف] *(istihfa:f) {OsT} is.* Küçümseme; hor görme; hafife alma. ⊡ **istihfāf etmek,** *{OsT} Küçümsemek; önem vermemek.*

istihfafkâr, [Ar. istiḫfāf + Far. -kār استخفافكار] *(istihfafkâ:r) {OsT} sf.* Küçümseyen; küçümseyici.

istihfafkârane, [Ar. istiḫfāf+Far.-kārāne استخفافكارانه] *(istihfafkâ:ra:'ne) {OsT} zf.* Küçümseyerek; küçümseyici bir eda ile.

istihfaz, [Ar. ḥıfẓ > istiḥfāẓ / istiḥfāẓ استحفاظ] *(istihfa:z) {OsT} is.* **1.** Saklama; hıfzetme. **2.** Saklanma. **3.** Bir şeyin saklanmasını isteme.

istihkak, [Ar. ḥaḳḳ > istiḥḳāḳ استحقاق] *(istihka:k) {OsT} is.* **1.** Herhangi bir durumda hakkı olma; hak kazanmış olma; layık olma. **2.** Hizmet karşılığı kazanılan, elde edilen hak veya bir şey; hak ediş. **3.** Silahlı kuvvetler mensuplarına yasa gereği dağıtılan ikmal maddesi. ⊡ **istihkāk-ı hars,** *{OsT} huk. Bir yerde tarımsal işletme hakkına sahip olma.*

istihkaken, [Ar. istiḥḳāḳen استحقاقا] *(istihka:'ken) {OsT} is.* Hak kazanarak; hak ederek.

istihkâm, [Ar. ḥükm > istiḥkām استحكام] *(istihkâ:m) {OsT} is.* **1.** Kuvvetli ve sağlam olma. **2.** *as.* Düşmana karşı savunma yapmak, düşman saldırısını durdurmak amacıyla yapılmış yer; güçlü siper. **3.** Savaşan birliklerin harekâtını kolaylaştıran, savunma gücünü arttıran, yapı, tahrip işleri vb. teknik işlerin tümü. ⊡ **istihkâm sınıfı,** *as. Savaşan birliklerin harekâtını kolaylaştıran, savunma gücünü arttıran, yapı ve tahrip işleriyle uğraşan teknik hizmetler sınıfı.*

istihkâmat, [Ar. istiḥkāmāt استحكامات] *(istihkâ:ma:t) {OsT} is.* İstihkâmlar; siperler. ⊡ **istihkâmāt-ı cesîme,** *{OsT} as. Taş veya beton yapı zırhla kaplandıktan sonra güçlü silahlarla donatılmış savunma korunağı.*|| **istihkâmāt-ı dāhile,** *{OsT} as. İç sığınaklar.*|| **istihkâmāt-ı dāime,** *{OsT} as. Sağlam sığınak.*|| **istihkâmāt-ı hafîfe,** *{OsT} as. Kısa süre içinde yapılan basit sığınaklar.*|| **istihkâmāt-ı munfasıla,** *{OsT} Savaş alanında rastgele yapılmış olan sığınaklar.*|| **istihkâmāt-ı muttasıla,** *{OsT} Şehirlerin etrafını saran ve birbirine bağlı sığınaklar topluluğu.*|| **istihkâmāt-ı muvakkate,** *{OsT} as. Geçici sığınaklar.*|| **istihkâmāt-ı münferide,** *{OsT} as. Savaş alanında rastgele yapılmış olan sığınaklar.*

istihkâmcı, [istihkâm-cı] *(istihkâ:mcı) is. as.* İstihkâm sınıfından olan asker.

istihkâmcılık, -ğı [istihkâm-cı-lık] *is. as.* **1.** İstihkâm sınıfının yaptığı işler. **2.** İstihkâm işleriyle uğraşma durumu.

istihkar, [Ar. ḥaḳāret > istiḥḳār استحقار] *(istihka:r, k kalın söylenir) {OsT} is.* Hor görme; aşağılama; hakir görme. ⊡ **istihkār etmek,** *{OsT} Hakaret etmek; aşağılamak; hor görüp küçümsemek.*

istihlab[1], [Ar. istiḥlāb استحلاب] *(istihlâ:b) {OsT} is.* **1.** Sübye durumuna getirme. **2.** Yemeğin bağırsaklarda sübye hâline gelmesi. **3.** Süt sağma. **4.** Süt sağılma. ⊡ **istihlāb-ı resevî,** *{OsT} Köpeklerin dilleriyle vücut ısılarını ayarlamaları.*

istihlab[2], [Ar. istiḫlāb استخلاب] *(istihlâ:b) {OsT} is.* Tırmalama.

istihlabi, [Ar. istiḥlāb + Far. -ī استحلابى] *(istihlâ:bi:)* *{OsT}* *is.* **1.** Sübye. **2.** Sübyelik.

istihlaf, [Ar. ḫalef > istiḫlāf استخلاف] *(istihlâ:f)* *{OsT}* *is.* Birinin yerine geçme; halef olma.

istihlak, -ki [Ar. helāk > istihlāk استهلاك] *(istihlâ:k)* *{OsT}* *is.* **1.** Kullanma yoluyla tüketme; tüketim. **2.** Boş yere harcayarak mahvetme. ◘ **istihlak edilebilen eşya,** *eko. Ekonomik değerinden yararlanılabilmesi için bir defa kullanmak suretiyle tüketilen eşya; dayanıksız tüketim malı.*|| **istihlak edilemeyen eşya,** *eko. Ekonomik değerinden yararlanılabilmek için bir kullanımda tüketilmeyen eşya; dayanıklı tüketim malı.*|| **istihlak edilmek,** *Tüketilmek; sarf edilmek.*|| **istihlak etmek,** *Tüketmek; sarf etmek.*

istihlakât, [Ar. istihlākāt استهلاكات] *(istihlâ:ka:t)* *{OsT}* *is.* **1.** Harcamalar; tüketmeler. **2.** Yenilip içilerek veya başka yollarla tüketilen şeyler; tüketim malları. ◘ **istihlakât-ı dâhiliye,** *{OsT} İç harcamalar; ülke içi tüketim.*|| **istihlakât-ı hâriciye,** *{OsT} Dışa harcamalar; yurt dışına göndermek suretiyle yapılan tüketim.*

istihlal[1], **-li** [Ar. ḥelāl > istiḥlāl استحلال] *(istihlâ:l)* *{OsT}* *is.* **1.** Helal sayma. **2.** Helal etmesini isteme; helalleşme.

istihlal[2], **-li** [Ar. hilāl > istihlāl استهلال] *(istihlâ:l)* *{OsT}* *is.* **1.** Yeni aym ortaya çıkışı. **2.** Yeni ayı görme. **3.** Bebeğin doğduktan sonraki ilk ağlayışı.

istihlas, [Ar. ḫalāṣ>istiḫlāṣ استخلاص] *(istihlâ:s)* *{OsT}* *is.* **1.** Bir şeyi kendine mal etme; edinme. **2.** Kurtarma. **3.** Kurtarılma.

istihma, -a'i [Ar. ḥamiy>istiḥmā' استحماء] *(istihma:)* *{OsT}* *is.* Koruyucu arama; himaye isteme.

istihmak, [Ar. ḥāmık > istiḥmāḳ استحماق] *(istihma:k, k kalın söylenir)* *{OsT}* *is.* Ahmaklık etme.

istihmal, -li [Ar. ḥaml > istiḥmāl استحمال] *(istihma:l)* *{OsT}* *is.* **1.** Yükleme; yükletme. **2.** Yükletilme. **3.** Havale etme. **4.** Havale edilme.

istihmam[1], [Ar. ḥamām > istiḥmām استحمام] *(istihma:m)* *{OsT}* *is.* Banyo yapma; yıkanma.

istihmam[2], [Ar. istihmām استهمام] *(istihma:m)* *{OsT}* *is.* (Kişi için) bağlı bulunduğu topluluğa ait işlerde sıkıntıya düşme.

istihrac, [Ar. ḫurūc > istiḫrāc استخراج] *(istihra:c)* *{OsT}* *is.* **1.** Bir şeyin içinden başka bir şeyi çekip çıkarma. **2.** Sonuç veya bir anlam çıkarma; çıkarsama. **3.** Yabancı bir dilde okuduğunu anlama. **4.** Yıldızların durumuna bakarak veya başka şeylerle gelecek hakkında yorumda bulunmak. **5.** *ed.* Akrostiş. ◘ **istihrac etmek,** *1. Bir şeyden bir başka şey çıkarmak. 2. Bir sonuç çıkarmak. 3. Yıldız falından yararlanarak tahmin ve yorumda bulunmak.*

istihracat, [Ar. istiḫrāc > istiḫrācāt استخراجات] *(istihra:ca:t)* *{OsT}* *is.* **1.** Sonuç çıkarmalar; çıkarsamalar; istidlaller. **2.** Yıldız falı yorumlamaları.

istihsad, [Ar. ḥaṣād > istiḥṣād استحصاد] *(istihsa:d)* *{OsT}* *is.* (Ekin için) biçme zamanı gelme.

istihsal, -li [Ar. ḥuṣūl > istiḥṣāl استحصال] *(istihsa:l)* *{OsT}* *is.* **1.** Meydana getirme; üretme; üretim. **2.** Üretilme. **3.** Elde etme; ele geçirme. **4.** Elde edilme; ele geçirilme.◘ **istihsal etmek,** *1. Elde etmek. 2. Üretmek.*|| **istihsal olunmak,** *1. Elde edilmek. 2. Üretilmek.*

istihsalat, [Ar. istiḥṣāl > istiḥṣālāt استحصالات] *(istihsa:la:t)* *{OsT}* *is.* **1.** Üretilen şeyler. **2.** Elde edilenler.

istihsan[1], [Ar. ḥıṣn > istiḥṣān استحصان] *(istihsa:n)* *{OsT}* *is.* Savunma; karşı koyma.

istihsan[2], [Ar. ḥüsn > istiḥsān استحسان] *(istihsa:n)* *{OsT}* *is.* **1.** İyi, güzel bulma; beğenme. **2.** Beğenilme; güzel sayılma. **3.** *fıkıh.* Şeriatta kıyas yapmadan, hadîslere dayanarak karar verme; konuya en uygun hadîsi söyleyerek sonuca varma. **4.** *huk.* Bir yasanın konuya uygun olarak yorumu ile karar verme.

istihsanen, [Ar. istiḥsānen استحساناً] *(istisa:'nen)* *{OsT}* *zf* Güzel bularak; beğenerek.

istihşaş, [Ar. istişāş استهشاش] *(istihşa:ş)* *{OsT}* *is.* Eğlenme; zevk alma.

istihva, -a'i [Ar. istihvā' استهواء] *(istihva:)* *{OsT}* *is.* **1.** Aklını alma; hayran etme; şaşırıp kalmasına sebep olma. **2.** Heva ve hevesini hoş görme.

istihvaz, [Ar. istiḥvāẕ استحواذ] *(istihva:z)* *{OsT}* *is.* Üstün gelme; yenme; zafer kazanma; galip gelme.

istihya, -a'i [Ar. ḥayā' > istiḥyā' استحيا] *(istihya:)* *{OsT}* *is.* **1.** Utanç duyma; utanma. **2.** Diri bırakma.

istihza, -a'i [Ar. istihzā استهزاء] *(istihza:)* *{OsT}* *is.* **2.** Biriyle alay etme; eğlenme; maskaralığa alma; zevklenme. **2.** Üstü kapalı ince alay. **3.** Acı bir alayı andıran kötü durum; büyük aksilik. ◘ **istihza etmek,** *(Biriyle) dalga geçmek; alay etmek; alaya almak.*

istihzakâr, [Ar. istihzā + Far. -kār استهزاكار] *(istihza:kâ:r)* *{OsT}* *sf.* Alay dolu; alaycı.

istihzar, [Ar. ḥāżır>istiḥżār استحضار] *(istihza:r)* *{OsT}* *is.* **1.** Bir iş için gerekli olan her şeyi hazırlamış olma; hazır bulundurma. **2.** Akla gelme; hatırlama. **3.** *ed.* Konferans vereceklerin önceden araştırma ve okuma ile hazırlık yapmaları. **4.** *psikol.* Zihinde canlandırma; tasarım.

istihzarat, [Ar. istiḥżārāt استحضارات] *(istihza:ra:t)* *{OsT}* *is.* Hazırlıklar; hazır bulundurmalar.

istihzari, [Ar. istiḥżārī استحضارى] *(istihza:ri:)* *{OsT}* *is. fel.* Tasarımlı.

istika[1], [İt. stecca] *(isti'ka)* *is.* Ayakkabıcıların, ayakkabıların altına parlatmak için kullandıkları kemik alet; isteka.

istika[2], **-a'ı** [Ar. istīḳāʿ استيقاع] *(isti:ka:)* *{OsT}* *is.* Olacağından endişeye düşme.

istika[3], **-a'i** [Ar. istīḳāʾ استيقاء] *(isti:ka:)* *{OsT}* *is.* **1.** Bir şeyin olacağını düşünerek hazır bekleme. **2.** Olacağından endişe etme.

istika[4], **-a'i** [Ar. istiḳāʾ استقاء] *(istika:)* *{OsT}* *is.* **1.** İçecek su alma. **2.** Zorlayarak kusma.

isti'kab, [Ar. istiʿḳāb استعقاب] *(isti-ka:b)* *{OsT}* *is.* Bir kimsenin kusurlarını, ayıplarını araştırma.

istikad, [Ar. īḳād > istīḳād استيقاد] *(isti:ka:d)* *{OsT}* *is.* Ateşi tutuşturma; yakma.

isti'kâf, [Ar. istiʿkāf استعكاف] *(isti-kâ:f)* *{OsT}* *is.* **1.** Kendini bir yere hapsetme; bir yere kapanma. **2.** Bir yere sığınma.

istikâk, [Ar. istikāk استكاك] *(istikâ:k)* *{OsT}* *is.* Bitkilerin bolluğundan dolayı birbirine sarmaşmış olmaları.

istikamet, [Ar. ḳıyām > istiḳāmet استقامت] *(istika:-met, k kalın söylenir)* *{OsT}* *is.* **1.** Bir kişi veya şeyin gittiği yön, taraf; doğrultu. **2.** Tutulan izlenen yol. **3.** Doğru davranış; dürüstlük. **4.** Dinin buyruklarına uygun hareket etme. ⧉ **istikamet vermek,** *Yön vermek; doğrultmak; ... e doğru yönlendirmek; belli bir yöne sevk etmek.*

istikân, [Ar. istikān استكان] *(istikâ:n)* *{OsT}* *is.* **1.** Alçak gönüllülük. **2.** Küçülme.

istikan[1], [Ar. yaḳīn > istiḳān استقان] *(istika:n, k kalın söylenir)* *{OsT}* *is.* Hiç şüphe kalmayacak biçimde bilme; yakînen bilme.

istikan[2], [Rus. stakan] *{ağız}* *is.* **1.** Çay bardağı; fincan. **2.** Su bardağı. [DS]

istikâne, [Ar. istikāne / istikānet استكانت / استكانه] *(istikâ:ne)* *{OsT}* *is.* → istikân.

istikar, [? istikar / istigel / istikel / istira] *is.* Deri sepileme sırasında kıvrım düzeltme, bükme ve damlama işlemlerinde kullanılan araç. ⧉ **istikar kundağı,** *{ağız}* *Deri parlatmaya yarayan bıçağın tahta sapı.* [DS]

istikâre, [Ar. istikāre استكاره] *(istikâ:re)* *{OsT}* *is.* **1.** Bir yükü sırtına alarak taşıma. **2.** Hızlı yürüme.

istikaz, [Ar. istīḳāẓ استيقاظ] *(istika:z, k kalın söylenir)* *{OsT}* *is.* Uykudan uyanma.

istikbah, [Ar. ḳabīḥ > istiḳbāḥ استقباح] *(istikba:h)* *{OsT}* *is.* **1.** Çirkin görme; çirkin sayma; ayıplama. **2.** Ayıplanma.

istikbal, -li [Ar. ḳabl > istiḳbāl استقبال] *(istikba:l)* *{OsT}* *is.* **1.** Gelecek zaman; gelecek. **2.** Gelen bir misafiri karşılama; karşılama. **3.** *gök b.* Güneş ile ayın birbirine zıt taraflarda bulunması. **4.** *dbl.* Gelecek zaman kipi. ⧉ **istikbal etmek,** *Karşılamak.*

istikbalen, [Ar. istiḳbālen استقبالا] *(istikba:'len)* *{OsT}* *zf.* **1.** Gelecekte; ileride. **2.** Karşılamak amacıyla; karşılamak için.

istikbalî, [Ar. istiḳbālī استقبالى] *(istikba:li:)* *{OsT}* *sf.* **1.** Gelecekle ilgili; geleceğe ilişkin. **2.** Karşılamakla ilgili.

istikbaliye, [Ar. istiḳbāliyye استقباليه] *(istikba:liye)* *{OsT}* *is. ed.* Bir kimsenin bir şehre gelişi ile ilgili olarak yazılan kaside; karşılama şiiri; kudümiye.

istikbar, [Ar. kibr > istikbār استكبار] *(istikba:r)* *{OsT}* *is.* Kibirlenme; büyüklenme.

istikdam, [Ar. ḳadem > istiḳdām استقدام] *(istikda:m)* *{OsT}* *is.* **1.** Önde bulunma. **2.** Ayakları çok olma, çok ayaklılık.

istikdar, [Ar. istiḳdār استقدار] *(istikda:r)* *{OsT}* *is.* Allah'tan hayırlı işlerin olması için dilekte bulunma; hayırlar dileme.

istikel, [? istigel / istikel / istikar / istira] *{ağız}* *is.* → istikar. [DS]

istiken, [Rus. stakan] *{ağız}* *is.* → istikan. [DS]

istikfa[1], **-a'i** [Ar. istiḳfāʾ استقفاء] *(istikfa:, k kalın söylenir)* *{OsT}* *is.* Bir kimsenin başına veya ensesine değnek, sopa gibi şeyle vurma.

istikfa[2], **-a'i** [Ar. istikfāʾ استكفاء] *(istikfa:)* *{OsT}* *is.* Yeterli bulma; var olanla geçinmek isteme.

istikfaf, [Ar. kifāf > istikfāf استكفاف] *(istikfa:f)* *{OsT}* *is.* Az şeye razı olma; kanaat etme; yetinme.

istikfal[1], **-li** [Ar. kefīl > istikfāl استكفال] *(istikfa:l)* *{OsT}* *is.* Kefil olma; kefil olmayı kabullenme.

istikfal[2], **-li** [Ar. istiḳfāl استقفال] *(istikfa:l, k kalın söylenir)* *{OsT}* *is.* Çekmece, kasa gibi yerlere koyarak kilit altında bulundurma.

istiklal, -li [Ar. ḳıllet>istiḳlāl استقلال] *(istiklâ:l)* *{OsT}* *is.* **1.** Az görme; azımsama. **2.** Bir başka güce bağlı olmama hâli; bağımsızlık. ⧉ **istiklāl-cū,** *{OsT}* *Bağımsızlık isteyen; bağımsızlık peşinde koşan; istiklal arayan.*|| **istiklal harbi,** *Kurtuluş savaşı.*|| **İstiklal Madalyası,** *Kurtuluş Savaşının başarıyla sonuçlanması üzerine, TBMM üyelerine ve savaşta yararlık gösterenlere verilmek üzere çıkarılan madalya.*|| **İstiklal Marşı,** *Sözlerini Mehmet Âkif Ersoy'un yazdığı, TBMM tarafından 21 Mart 1921'de*

resmen kabul edilen Türkiye Cumhuriyetinin millî marşı.

istiklalî, [Ar. istiḳlālī استقلالى] *(istiklâ:li:) {OsT} is.* Bağımsızlıkla ilgili; istiklale ait.

istiklaliyet, [Ar. istiḳlāliyyet استقلاليت] *(istiklâ:liyet) {OsT} is.* Bağımsız olma; başına buyruk olma.

istikmal, -li [Ar. kemāl > istikmāl استكمال] *(istikma:l) {OsT} is.* Tamamlama; bütünleme; bitirme. ⊡ **istikmāl etmek,** *{OsT} Bütünlemek; sona erdirmek.*

istikmalat, [Ar. istikmālāt استكمالات] *(istikma:lâ:t) {OsT} is.* Sona erdirmeler; bitirmeler; kemal buldurmalar.

istiknah, [Ar. künh>istiknāh استكناه] *(istikna:h) {OsT} is.* Bir şeyin aslını, gerçeğini araştırma; dikkatle inceleme; derinleşme; nüfuz etme.

istiknahat, [Ar. istiknāhāt استكناهات] *(istikna:ha:t) {OsT} is.* Bir şeyin doğruluğunu, gerçekliğini araştırmalar.

istiknan, [Ar. istiknān استكنان] *(istikna:n) {OsT} is.* Saklanma; gizlenme.

istikra[1], -a'i [Ar. ḳırā'at > istiḳrā' استقراء] *(istikra: k kalın söylenir) {OsT} is.* **1.** Birinin okumasını isteme. **2.** Genişçe bilgi edinme; araştırma. **3.** Gezip dolaşma. **4.** *fel.* Tümevarım.

istikra[2], -a'i [Ar. kirā' > istikrā' استكراء] *(istikra:) {OsT} is.* **1.** Kira ile tutma; kiralama. **2.** Kiralanma.

istikrab, [Ar. ḳarīb > istiḳrāb استقراب] *(istikra:b, k kalın söylenir) {OsT} is.* **1.** Yaklaştırma. **2.** Akraba kılma.

istikrah, [Ar. kerh > istikrāh استكراه] *(istikra:h) {OsT} is.* **1.** (Arapçada) bir şeyi istemediği hâlde bir zorlama karşısında yapma. **2.** Tiksinme; iğrenme; nefret etme. ⊡ **istikrāh etmek,** *{OsT} Tiksinmek; iğrenmek; nefret etmek.*

istikra'i, [Ar. istiḳrā'ī استقرائى] *(istikra:i: k kalın söylenir) {OsT} sf.* Tümevarımla ilgili; tümevarımsal.

istikram, [Ar. kerem > istikrām استكرام] *(istikra:m) {OsT} is.* Bağış isteme; lütuf isteme; bağış dileme.

istikrar[1], [Ar. ḳarār > istiḳrār استقرار] *(istikra:r, k kalın söylenir) {OsT} is.* **1.** Belirli bir düzeyde durma; aynı biçimde sürme; aynı seviyede karar kılma; değerini koruma; kararlılık. **2.** Bir yerde sabit olarak durma; yerleşme; oturma. ⊡ **istikrar bulmak,** *1. (Hareketli bir şey için) bir yerde durmak; sabitleşmek; karar kılmak. 2. Yerleşmek.*|| **istikrar politikası,** *eko. Ödemeler dengesinin sağlanması, enflasyonun hızının azaltılması amacıyla hazırlanmış önlemlerin tümü.*|| **istikrar sağlamak,** *Paranın alım gücünü uzun süre sabit tutmak.*

istikrar[2], [Ar. kerre / tekrār > istikrār استكرار] *(istikra:r) {OsT} is.* Tekrarını isteme; tekrarlatma.

istikrarlı, [istikrar-lı] *sf.* Uzun süre aynı kalan; sabit; değişmeyen; dengeli; bir kararda seyreden. ⊡ **istikrarlı denge,** *fiz. Daha önce sağlanmış bir dengenin bozulmasından sonra kendiliğinden daha önceki dengeye ulaşma durumu.*

istikrarlılık, -ğı [istikrar-lı-lık] *is.* İstikrarlı olma durumu; dengeli oluş; tutarlılık.

istikrarsız, [istikrar-sız] *sf.* Sürekli değişme eğilimi gösteren; bir dengeye oturamamış; kararlılık gösteremeyen; dengesiz. ⊡ **istikrarsız denge,** *eko. Önceden sağlanmış bir ekonomik dengenin bozulması hâlinde bir müdahale olmadan dengenin sağlanamaması.*

istikrarsızlık, -ğı [istikrar-sız-lık] *is.* **1.** İstikrarsız olma durumu; denge bozukluğu; dengesizlik; sürekli değişme gösteren şeyin niteliği; değişkenlik. **2.** Davranışlarında, tutumunda sürekli değişiklik gözlenen kimsenin bu niteliği; kararsızlık; dengesizlik; tutarsızlık.

istikraz, [Ar. ḳarż > istiḳrāż استقراض] *(istikra:z, k kalın söylenir) {OsT} is. eko.* Borç para alma; borçlanma. ⊡ **istikrāz etmek,** *{OsT} Borç para almak; borçlanmak.*|| **istikrāz-ı dāhilî,** *{OsT} Devletin hisse senedi, tahvil çıkararak para temin etmesi; iç borç.*|| **istirāz-ı hāricî,** *{OsT} Devletin yabancı devletlerden faizle borç para alması; dış borç.*

istikrazat, [Ar. istiḳrāżāt استقراضات] *(istira:za:t) {OsT} is.* Borçlanmalar; borç para almalar.

istiksa, -a'i [Ar. ḳaṣa' > istiḳṣā' استقصاء] *(istiksa:, k kalın söylenir) {OsT} is.* **1.** Bir şeyin aslını öğrenmeye çalışma; dikkatle araştırma; inceden inceye araştırma. **2.** Araştırılma. ⊡ **istiksā etmek,** *{OsT} Dikkatle incelemek.*

istiksab, [Ar. kesb > istiksāb استكساب] *(istiksa:b) {OsT} is.* Kazanç elde etme; kazanma, kesbetme.

istiksam, [Ar. taḳsīm > istiḳsām استقسام] *(istiksa:m, k kalın söylenir) {OsT} is.* **1.** Bölüşme; taksim etme. **2.** Yemin teklif etme.

istiksar, [Ar. ḳaṣr >istiḳṣār استقصار] *(istıksa:r, k kalın söylenir) {OsT} is.* **1.** Bir şeyin kısaltılmasını isteme. **2.** Bir şeyin çokluğunu isteme. **3.** Çoğaltma. **4.** Çok görme; çok sayma; çoğumsama. ⊡ **istiksār etmek,** *{OsT} Çok görmek; çoğumsamak; çok saymak.*

istiksas, [Ar. ḳıṣāṣ > istiḳṣāṣ استقصاص] *(istiksa:s, k kalın söylenir) {OsT} is.* **1.** Öç almak isteme. **2.** *huk.* Kısas isteme.

istikşaf, [Ar. keşf > istikşāf استكشاف] *(istikşa:f) {OsT} is.* **1.** Keşfetmeğe çalışma; araştırma. **2.** *as.* Düşmanı yok etmek amacına yönelik olarak düşmanın

ve arazinin durumu, alınan tertibatı öğrenmeye çalışma. ⊡ **istikşâf etmek,** *{OsT} Araştırmak.*

istikşafat, [Ar. istikşâfât استكشافات] *(istikşa:fa:t) {OsT} is.* Keşif hareketleri; araştırmalar.

istiktab[1], [Ar. ḳuṭb > istiḳṭâb استقطاب] *(istikta:b, k kalın söylenir) {OsT} is.* **1.** Kutuplaşma. **2.** Bir kutba bağlanma. **3.** *fiz.* Polarizasyon.

istiktab[2], [Ar. kitâbet > istiktâb استكتاب] *(istikta:b) {OsT} is.* **1.** Yazı yazdırma; kopya ettirme; istinsah ettirme; dikte. **2.** *huk.* Bir yazının kime ait olduğunu öğrenmek üzere şüpheli kimseye yazı yazdırma; yazı sınaması. ⊡ **istiktâb etmek,** *{OsT} Yazı yazdırmak; dikte ettirmek.*

istiktal, -li [Ar. istiktâl استكتال] *(istikta:l) {OsT} is.* **1.** Ölümden korkmadan savaş meydanlarına atılma. **2.** Kendini tehlikeye atma.

istiktam, [Ar. ketm > istiktâm استكتام] *(istikta:m) {OsT} is.* Gizlemek isteme; saklama.

istiktar, [Ar. ḳaṭre > istiḳṭâr استقطار] *(istikta:r, k kalın söylenir) {OsT} is.* **1.** Damlatma. **2.** Damlatılma. **3.** Damla damla akıtma; imbikten çekme; damıtma. ⊡ **istiktar etmek,** *{OsT} Damıtmak.*

istikvas, [Ar. ḳavṣ > istiḳvâṣ استقواص] *(istikva:s, k kalın söylenir) {OsT} is.* Yay gibi eğilme; kavislenme; kıvrılma.

istikza, -a'i [Ar. ḳaḍâ' > istiḳḍâ' / istiḳżâ' استقضاء] *(istikza:, k kalın söylenir) {OsT} is.* Biri hakkında karar verdirmek için başka birine müracaat etme.

istil, [? istil] *{ağız} is.* İnce tıraş bıçağını bilemeye yarayan araç. [DS]

isti'la, -a'i [Ar. ʿulüvv>istiʿlâ' استعلاء] *(isti-lâ:) {OsT} is.* **1.** Üste çıkma; üstün gelme. **2.** Yükselme; yücelme. ⊡ **isti'lâ' etmek,** *{OsT} Yükselmek; çıkmak.*

istila, -a'i [Ar. vely *(peşinden gelme)* > istîlâ' استيلاء] *(istilâ:) {OsT} is.* **1.** Bir ülkeyi ordu gücüyle ele geçirmek. **2.** *gnşl.* Kaplama; yayılma; sarma. **3.** *tıp.* Bir hastalığın aynı doku üzerinde veya vücudun benzer dokulu organları üzerinde yayılması. **4.** *tıp.* Bir hastalığın çevrede yayılması; salgın. **5.** *yer b.* Basma. ⊡ **istila etmek,** *1. Bir yeri ordu gücüyle ele geçirmek. 2. Sarmak; kaplamak; yayılmak; bürümek.*|| **istilâ-yı bahr,** *{OsT} yer b. Deniz basması.*

istilab, [Ar. istilâb استلاب] *(istilâ:b) {OsT} is.* **1.** Kapma veya kaparak alma. **2.** Kapılma; kapılıp alınma.

istilac, [Ar. > istilâc استلاج] *(istilâ:c) {OsT} is.* İçecek şeyi çok içme.

istilacı, [istila-cı] *(istilâ:cı) is.* ve *sf.* İstila eden.

istilacılık, -ğı [istila-cı-lık] *(istilâ:cılık) is.* İstilacı olma durumu.

istilad, [Ar. > istilâd استلاد] *(istilâ:d) {OsT} is.* **1.** Çocuk isteme; çocuğu olmasını isteme. **2.** Çocuk doğurtma. **3.** *fel.* Bilimsel tartışma metoduyla bilinen bir şeyden bilinmeyeni çıkarma; (Sokrates'e göre) zihnin doğum yapmasını isteme; mayötik. **4.** *fel.* Sokrates'in, karşısındakine sorular sorarak onun ruhunda saklı bulunan tinsel bilgi ve güçleri öğrenme yöntemine vermiş olduğu ad; doğurtma; mayötik. **5.** *huk.* İslam hukukunda, bir cariyenin efendisi tarafından çocuğunun annesi olarak kabul edilmesi.

istiladi, [Ar. istilâdî استلادی] *(istilâ:di:) {OsT} sf.* Doğurtucu.

istila'i, [Ar. istîlâ'î استيلائی] *(isti:lâ:i:) {OsT} sf.* **1.** İstila ile ilgili; istilaya ait. **2.** *tıp.* (Hastalık için) salgın; epidemik.

istilal, [Ar. istîlâl استلال] *(istilâ:l) {OsT} is.* **1.** (Kılıç vb. için) sıyırıp çıkarma. **2.** Sıyrılıp çıkarılma. ⊡ **istilâl-i seyf,** *{OsT} Kılıç çekme.*

isti'lam, [Ar. ʿilm > istiʿlâm استعلام] *(isti-lâ:m) {OsT} is.* **1.** Bilgi isteme. **2.** Üst makamın bir konuda bilgi edinmek için alt makama sorması ve sorduğu konu. **3.** Yazı ile bilgi isteme. ⊡ **isti'lâm etmek,** *Bilgi istemek; anlamağa çalışmak.*

istilam, [Ar. selem > istilâm استلام] *(istilâ:m) {OsT} is.* **1.** Hürmetle eğilme, öpme veya el sürme. **2.** Kâbe'deki Hacerü'l-esved'e dokunma.

isti'lamat, [Ar. istiʿlâmât استعلامات] *(isti-la:ma:t) {OsT} is.* Bilgi istemeler; sormalar.

isti'lamname, [Ar. istiʿlâm + Far. nâme استعلامنامه] *(isti-lâ:mna:me) {OsT} is.* İstenilen bilgileri kapsayan belge.

istilane, [Ar. istilâne استلانه] *(istilâ:ne) {OsT} is.* Yumuşak bulma; mülayim bulma.

istilar, [? istilar] *{ağız} is.* Direk. [DS]

istilbas, [Ar. istilbâṣ استلباث] *(istilba:s) {OsT} is.* **1.** Gecikme. **2.** Geç sayma.

istilcac, [Ar. istilcâc استلجاج] *(istilca:c) {OsT} is.* Bir kimsenin elinde bulundurduğu mal üzerinde düşmanca inat ve ısrarda bulunması durumu.

istilhak, [Ar. istilḥâḳ استلحاق] *(istilha:k) {OsT} is.* **1.** Katışmaya çalışma. **2.** Bir çocukla ilgili olarak kendi çocuğu olduğu iddiası ile davacı olma.

istilham, [Ar. istilhâm استلهام] *(istilha:m) {OsT} is.* Allah'ın ilham etmesi dileğinde bulunma.

istilka, -a'i [Ar. liḳâ' > istilḳâ' استلقاء] *(istilka:, k kalın söylenir) {OsT} is.* Arka üstü yatma; sırt üstü uzanma ve böylece uyuma.

istilzam, [Ar. lüzûm > istilzâm استلزام] *(istilza:m) {OsT} is.* **1.** Gerekli bulma; gerekli sayma; gerek-

me; gereksinme. **2.** *man.* Bir konuda delil, belge veya verilere dayanarak sonuç çıkarma; bir yargıya varma; akıl yürütme; kanıtlama; istidlal. ⊕ **istilzām etmek,** *{OsT} Gerekli olmak; gerekmek.*

istilzamat, [Ar. istilzāmāt استلزامات] *(istilza:ma:t) {OsT} is.* İcap etmeler; gerekmeler.

istilzaz, [Ar. lezzet > istilzāz استلذاذ] *(istilza:z) {OsT} is.* Lezzetli bulma; tat alma; hoş bulma; tatlı gelme.

istilzazat, [Ar. istilzāzāt استلذاذات] *(istilza:za:t) {OsT} is.* Lezzet almalar.

istilzaziye, [Ar. istilzāziyye استلذاذیه] *(istilza:ziye) {OsT} is.* **1.** Hazza ve zevk almaya hastalık derecesinde düşkün olma durumu. **2.** *fel.* Zevki, insan hayatının tek amacı ve tek değeri sayan, haz veren her şeyin iyi olduğunu kabul eden öğreti; hedonizm; hazcılık. **3.** *psikol.* Haz aramayı çok aşırı ve sapıklık derecesine vardırma şeklinde ortaya çıkan ruhsal bozukluk; hazcılık.

istim[1], [İng. steam] *is.* **1.** Gücünden yararlanmak üzere elde edilen buhar; islim. **2.** Ekmeğin pişimi sırasında fırın havasına katılan su. ⊕ **istim arkadan gelsin,** → islim arkadan gelsin.|| **istim kebabı,** *Et veya sebzeyi kızarttıktan sonra kendi buğusunda pişirilen yemek.*|| **istim üstünde olmak,** *(Buharla işleyen araçlar için) harekete hazır durumda olmak.*

istim[2], [Far. istīm استیم] *(isti:m) {OsT} is.* Yara; cerahat.

istima[1], **-a'ı** [Ar. semᶜ>istimāᶜ استماع] *(istima:) {OsT} is.* **1.** Dinleme; duyma; işitme; kulak verme. **2.** Dinleyerek kabul etme. **3.** *tıp.* Doktorun hastayı muayene amacıyla özel araçla dinlemesi.

istima[2], **-a'i** [Ar. istimā' استماء] *(istima:) {OsT} is.* Birinin ziyaretine gitme.

istimaat, [Ar. istimāᶜ > istimāᶜāt استماعات] *(istima:-a:t) {OsT} is.* **1.** Dinlemeler; işitmeler. **2.** Kulak verip dinlemeler. **3.** Kulak verilmeler; dinlenilmeler; işitilmeler. **4.** Dinleyip kabul etmeler.

istimahe, [Ar. istimāhe استماحه] *(istima:he) {OsT} is.* Birinin yardımda bulunmasını isteme.

isti'mal -li [Ar. ᶜamel > istiᶜmāl استعمال] *(isti-ma:l) {OsT} is.* **1.** Kullanma; kullanış. **2.** Kullanılış. ⊕ **isti'māl etmek,** *{OsT} Kullanmak.*

isti'malat, [Ar. istiᶜmālāt استعمالات] *(istima:la:t) {OsT} is.* **1.** Kullanmalar. **2.** Kullanışlar. **3.** Kullanılışlar.

istimalat, [Ar. istimāle > istimālāt استمالات] *(istima:-lâ:t) {OsT} is.* Meyletmeler; uymalar.

istimanname, [Ar. istīmān + Far. nāme استیماننامه] *{OsT} is.* Suç bağışının yazılı olduğu kâğıt.

istimale, [Ar. meyl>istimāle استماله] *(istima:le) {OsT} is.* **1.** Gönül çekme; yaltaklanma; meyletme. **2.** Avutma; teselli etme.

istiman, [Ar. emān > istimān استمان] *(istima:n) {OsT} is.* Aman dileme; sığınma; himaye isteme. ⊕ **istimān etmek,** *İyilik beklemek; aman dilemek; sığınmak.*

isti'mar, [Ar. taᶜmīr > istiᶜmār استعمار] *(isti-ma:r) {OsT} is.* **1.** Bir yeri bayındır hâle getirme. **2.** Bayındır hâle getirilmesini isteme. **3.** Sömürgeleştirme.

istimara, [Lat. aestimare] *(istima'ra) is.* **1.** Ölçme; takdir etme; değerlendirme. **2.** Bir kabın hacmini veya alabileceği miktarı hesaplama.

istimator, [İt. stimatore] *is.* Gümrüklerde, gelen mallara değer biçen görevli.

istimaze, [Ar. istimāze استمازه] *(istima:ze) {OsT} is.* Ayrı bulunma; ayrılma.

istimbot, [İng. steam+boat] *is. dnz.* Buhar gücü ile işleyen filika büyüklüğünde deniz teknesi; çatana.

istimdad, -dı [Ar. meded > istimdād استمداد] *(istim-da:d) {OsT} is.* **1.** Yardım isteme; yardıma çağırma; medet isteme. **2.** *as.* Zor şartlar altındaki askerî birliğin yardım istemesi. ⊕ **istimdād etmek,** *{OsT} Yardıma çağırmak; yardım istemek.*|| **istimdādkârāne,** *{OsT} 1. Yardım istercesine; yardım umarak. 2. Yalvararak. 3. Yalvarırcasına.*

istimhal, [Ar. mehl > istimhāl استمهال]] *(istimha:l) {OsT} is.* Mühlet istemek; zaman tanınmasını istemek.

istimla, -a'i [Ar. imlā' > istimlā' استملاء] *(istimlâ:) {OsT} is.* Birine yazı yazdırma; imla yaptırma.

istimlak, -ki [Ar. mülk > istimlāk استملاك] *(istimlâ:k) {OsT} is.* **1.** Bir yeri satın alma; mülk edinme. **2.** Bir yeri kamu yararına özel kişi veya kuruluştan satın alma; kamulaştırma. ⊕ **istimlak etmek,** *Kamulaştırmak.*

istimlakât, [Ar. istimlākāt استملاكات] *(istimlâ:kâ:t) {OsT} is.* Kamulaştırmalar; istimlakler.

istimlal, [Ar. melāl>istimlāl استملال] *(istimlâ:l) {OsT} is.* Canı sıkılma; usanma; melal getirme.

istimna, -a'i [Ar. meni' > istimnā' استمناء] *(istimna:) {OsT} is.* Cansız nesneler veya el aracılığıyla cinsel tatmine ulaşma; mastürbasyon; otuzbir çekme; onanizm. ⊕ **istimnā-bi'l-yed,** *{OsT} Elle cinsel tatminde bulunma.*

istimrar, [Ar. mürūr > istimrār استمرار] *(istimra:r) {OsT} is.* Sürüp gitme; süreklilik. ⊕ **istimrār fiili,** *{OsT} dbl. Sürerlik fiili.*

istimrari, [Ar. istimrārī استمراری] *(istimra:ri:) {OsT} is.* Sürerlik.

istimsak, -ki [Ar. imsak > istimsāk استمساك] *(istimsa:k)* *{OsT}* *is.* Nefsine hakim olma; kendini tutma; imsak etme.

istimsal, -li [Ar. mis̲āl > istims̲āl استمثال] *(istimsa:l)* *{OsT}* *is.* Örnek olarak seçme; örnek alma; örnek edinme.

istimta, -a'ı [Ar. temettüʿ > istimtāʿ استمتاع] *(istimta:)* *{OsT}* *is.* Yararlanma; temettü edinme.

istimtar, [Ar. istimtār استمطار] *(istimta:r)* *{OsT}* *is.* **1.** Yağmur isteme. **2.** Yağmur duasına çıkma.

istimval, -li [Ar. māl > istimvāl استموال] *(istimva:l)* *{OsT}* *is.* Seferberlik durumunda olağan araçların yetmemesi durumunda özel kişilere ait taşınır ve taşınmaz malların kamulaştırılması işlemi.

istimzac, [Ar. mezc > istimzāc استمزاج] *(istimza:c)* *{OsT}* *is.* **1.** Bir kimsenin huyunu, mizacını tanımak için araştırma yapma. **2.** Birinin düşüncesini sorma, yoklama. **3.** Anket. ❐ **istimzāc etmek,** *{OsT}* *Sormak; yoklamak.*

istinabe, [Ar. niyābet > istinābe استنابه] *(istina:be)* *{OsT}* *is.* **1.** Naip olma; naiplik. **2.** *huk.* Yetkili bir makamda görülen bir davaya ilişkin işlemlerden birinin yerine getirilmesinde güçlük doğduğunda, o dava için yetkisiz bulunan bir makama yetki verilerek o işlemin yaptırılması ve kendi görmekte olduğu dava için bu işlemi geçerli sayma. ❐ **istinabe yoluyla ifade almak,** *huk.* *İfadesine başvurulacak ilgililerden biri veya birkaçının ifadesinin alınmasında ulaşım vb. sebeplerden güçlük çıktığı zaman, soruşturma yapan muhakkik tarafından kendi dengi bir başka görevliye yetki ve talimat vererek o kişinin ifadesinin alınmasını sağlamak.*

isti'nad [Ar. ʿinād > istiʿnād استعناد] *(isti-na:d)* *{OsT}* *is.* Direnme; inat etme.

istinad, [Ar. sened > istinād استناد] *(istina:d)* *{OsT}* *is.* → istinat. ❐ **istinād-gâh,** *{OsT}* → istinatgâh.

istinaden, [Ar. istinād > istināden استناداً] *(istina:'-den)* *{OsT}* *zf.* Dayanarak; güvenerek; istinat yoluyla.

istinadgâh, [Ar. istinād + Far. -gāh استنادگاه] *(isti-na:dgâ:h)* *{OsT}* *is.* → istinatgâh.

istinadgeh, [Ar. istinād + Far. -geh استنادگه] *{OsT}* *is.* → istinatgâh

istinadi, [Ar. istinādī استنادى] *(istina:di:)* *{OsT}* *sf.* İstinatla ilgili.

istinae, [Ar. istināʿe استناعه] *(istina:e)* *{OsT}* *is.* Yürüyüşte birini geçme.

istinaf, [Ar. enf > istīnāf استيناف] *(isti:na:f)* *{OsT}* *is.* **1.** Yeniden başlama. **2.** *dbl.* Sözün başı; söz başlangıcı. **3.** *huk.* Bir mahkemenin verdiği kararı kabul etmeyerek yeniden bakılması için müracaat etmek. ❐ **istināf mahkemesi,** *{OsT}* *huk.* *Eskiden başlangıç mahkemesi ile temyiz mahkemesi arasındaki ikinci derecedeki üst mahkemeye verilen ad.*

istinafen, [Ar. istīnāfen استينافاً] *(isti:na:'fen)* *{OsT}* *zf.* İstinaf yoluyla; istinaf mahkemesinde görülmek üzere.

istinafi, [Ar. istīnāfī استينافى] *(isti:na:fi:)* *{OsT}* *sf.* Başlangıçla, başlama ile ilgili.

istinahe, [Ar. istināḥe استناحه] *(istina:he)* *{OsT}* *is.* **1.** Ağlamak isteme. **2.** Yaygara koparma. **3.** Kurdun uluması.

istiname, [Ar. istināme استنامه] *(istina:me)* *{OsT}* *is.* Uyumadığı hâlde uyuyormuş gibi yapma; uyuyor görünme.

istinan, [Ar. istinān استنان] *(istina:n)* *{OsT}* *is.* **1.** Dişleri ilaç vb. ile temizleme. **2.** Misvak kullanma.

istinare, [Ar. nūr > istināre استناره] *(istina:re)v* *is.* **1.** Nur alma; ışıklanma; aydınlanma; nurlanma. **2.** Parlatma. **3.** Işık isteme; nur dileme.

istinas, [Ar. üns > istīnās استيناس] *(isti:na:s)* *{OsT}* *is.* **1.** Yakınlık duyma; alışma; ürkekliği kalmama. **2.** Sosyal hayata uyma.

istinase, [Ar. istināṣe استناصه] *(istina:se, ikinci s kalın söylenir)* *{OsT}* *is.* **1.** Hareket ettirme; depretme. **2.** Bir kimseyi yanında götürme.

istinat, -dı [Ar. sened > istinād استناد] *is.* **1.** Dayanma; dayanış; yaslanma. **2.** Birinden, bir şeyden güç alma; kuvvet alma; güvenme. **3.** Bir şeyi kanıt sayma. ❐ **istinat duvarı,** *Set halindeki toprağın yıkılmaması için önüne çekilen dıştan içe doğru meyilli duvar.*|| **istinat etmek,** *1. Dayanmak. 2. Bir şeyi kanıt olarak almak; bir şeye dayandırmak.*

istinatgâh, [Ar. istinād + Far. -gāh استنادگاه] *(isti-na:tgâ:h)* *{OsT}* *is.* **1.** Dayanak; dayanma noktası. **2.** Güvenilecek, sığınılacak yer.

istinba, -a'i [Ar. nebeʾ > istinbāʾ استنباء] *(istinba:)* *{OsT}* *is.* Sorma; bilgi edinme; danışma.

istinbat, -tı [Ar. nübūṭ > istinbāṭ استنباط] *(istinba:t)* *{OsT}* *is.* **1.** Doğrudan doğruya değil de bir söz veya davranıştan anlam çıkarma; dolaylı olarak anlama. **2.** Olanlardan, söylenenlerden bir kanaate varma; hüküm çıkarma. ❐ **istinbāt etmek,** *{OsT}* *Bir anlam çıkarmak; anlamak.*|| **istinbāt olunmak,** *{OsT}* *Bir anlam çıkarılmak; anlaşılmak.*

istinca, -a'i [Ar. necāʾ > istincāʾ استنجاء] *(istinca:)* *{OsT}* *is.* Büyük abdest yaptıktan sonra insanın temizlenmesi; taharetlenme.

istincad, [Ar. neced > istincād استنجاد] *(istinca:d)*

{OsT} is. Yardım isteme. ⇨ **istincād etmek,** *{OsT} Bir şeyi yapabilmek için birinden yardım istemek.*

istinfad, [Ar. istinfād استنفاد] *(istinfa:d) {OsT} is.* **1.** Bir şeyi tüketme. **2.** Bir şeyden bıkkınlık gelme.

istinfak, -kı [Ar. nafaḳa > istinfāḳ استنفاق] *(istinfa:k) {OsT} is.* **1.** Geçimlik sağlama; nafaka yapma. **2.** Bir malı geçiminde kullanarak tüketme.

istinfar, [Ar. istinfār استنفار] *(istinfa:r) {OsT} is.* Ürkme; ürküp kaçma.

istinfaz, [Ar. istinfāż / istinfāḏ استنفاض] *(istinfa:z) {OsT} is.* Bir yerin her tarafını iyice görmek için dikkatle bakma, inceleme.

istinga, [İt. stringa] *(isti'nga) is.* Yelkenleri çeşitli yerlerinden çekerek toplamak suretiyle sarılmalarını kolaylaştıran donanım halatları. ⇨ **istinga etmek,** *İstinga halatlarını çekerek yelkenleri toplamak.*

istinhac, [Ar. istinhāc استنهاج] *(istinha:c) {OsT} is.* Birinin izinden gitme; iş ve görüşte onu takip etme; mesleğine uyma; yolunu takip etme.

istinkâf, [Ar. nekef > istinkāf استنكاف] *(istinkâ:f) {OsT} is.* Kabul etmeme; yüz çevirme; reddetme; çekinme; sakınma. ⇨ **istinkâf etmek,** *{OsT} Bir şeyden korkup çekinmek; geri durmak; sakınmak.*

istinkâh, [Ar. nikāḥ > istinkāḥ استنكاح] *(istinkâ:h) {OsT} is.* Bir kadınla nikâhlanmak isteme; nikâhla alma.

istinkâr, [Ar. inkār >istinkār استنكار] *(istinkâ:r) {OsT} is.* **1.** İnkâr etme. **2.** Bilmezlikten gelme.

istinkas, [Ar. nāḳış > istinḳāṣ استنقاص] *(istinka:s, k kalın söylenir) {OsT} is.* Bir şeyin fiyatını düşürmeye çalışma.

istinkaş, [Ar. nāḳş > istinḳāş استنقاش] *(istinka:ş, k kalın söylenir) {OsT} is.* **1.** Süslenmesini isteme; nakışlanmasını isteme. **2.** Süsleme; nakşetme.

istinsa, -a'i [Ar. istinsā' استنساء] *(istinsa:) {OsT} is.* **1.** Borç ödemek için mühlet isteme; vadeyi uzatmak isteme. **2.** Veresiye almak isteme.

istinsab, [Ar. neseb > istinsāb استنساب] *(istinsâ:b) {OsT} is.* **1.** Soyu bildirme; soyunu ortaya dökme. **2.** Soy davası gütme.

istinsaf, [Ar. nıṣf > istinṣāf استنصاف] *(istinsa:f) {OsT} is.* Alacağını alma; ödeşme. ⇨ **istinsāf etmek,** *{OsT} Ödeşmek; fit olmak.*

istinsah[1], [Ar. nesḫ > istinsāḫ استنساخ] *(istinsa:h) {OsT} is.* **1.** Elle kopya ederek bir kitabın örneğini çıkarma. **2.** Kopye edilme. ⇨ **istinsāh etmek,** *{OsT} Elle yazmak suretiyle bir kitabın kopyasını çıkarmak.*

istinsah[2], [Ar. nuṣḥ > istinṣāḥ استنصاح] *(istinsa:h) {OsT} is.* Öğüt isteme; nasihat almak isteme.

istinsar[1], [Ar. naṯr > istinṯār استنثار] *(istinsa:r) {OsT} is.* **1.** Püskürme. **2.** Su veya başka sıvıyı burnuna çekip temizleme.

istinsar[2], [Ar. naṣr >istinṣār استنصار] *(istinsa:r) {OsT} is.* Yardım isteme. ⇨ **istinsār etmek,** *{OsT} Yardım istemek.*

istinsaren, [Ar. istinṣāren استنصاراً] *(istinsa:ren) {OsT} zf.* **1.** Yardım umarak; yardım isteyerek. **2.** Yardım ederek; arka çıkarak.

istinşa, -a'i [Ar. istinşā' استنشاء] *(istinşa:) {OsT} is.* **1.** Bilgi ve haber araştırma. **2.** Güzel koku koklama.

istinşad, [Ar. neşd > istinşād استنشاد] *(istinşa:d) is.* **1.** Bir kimseye şiir okutma. **2.** Birinden şiir okumasını isteme.

istinşak, -kı [Ar. neşāḳ > istinşāḳ استنشاق] *(istinşa:k, k kalın söylenir) {OsT} is.* **1.** Şiddetli koklama; koku alma. **2.** Derince koklatma. **3.** Abdest alırken buruna su çekme. ⇨ **istinşak etmek,** *Buruna bir şey çekmek veya koklamak.*|| **istinşāk-ı eter,** *{OsT} Eter ve benzeri uçucu madde koklatma.*

istintac, [Ar. netice >istintāc استنتاج] *(istinta:c) {OsT} is.* **1.** Sonuç çıkarma; sonuca varma. **2.** Sonuç çıkarılma. **3.** *man.* Bir büyük önermeden küçüğe veya sonurguya, kanunlardan olaylara, sebepten neticeye giderek sonuç çıkarma; çıkarım. ⇨ **istintāc etmek,** *{OsT} Çıkarımda bulunmak; sonuç çıkarmak.*

istintacat, [Ar. istintācāt استنتاجات] *(istinta:ca:t) {OsT} is.* Sonuç çıkarmalar; çıkarımlar.

istintak, -kı [Ar. nuṭḳ > istinṭāḳ استنطاق] *(istinta:k) {OsT} is.* **1.** Sorguya çekme; sorular sorma. **2.** *huk.* Sorgu. ⇨ **istintāka çekmek,** *{OsT} Sorgulamak.*|| **istintāk etmek,** *{OsT} Sorguya çekmek; sorup soruşturmak.*

istintaki, [Ar. istintākī استنطاقي] *(istinta:ki:) {OsT} is.* Sorgu ile ilgili; istintak ile ilgili.

istintakiye, [Ar. istintākiyye استنطاقيه] *(istinta:kiye) {OsT} is.* → istintaki.

istintakname, [Ar. istintāk + Far. nāme استنطاقنامه] *(istinta:kna:me) {OsT} is.* Sorgulama tutanağı.

istinzal, -li [Ar. istinzāl استنزال] *(istinza:l) {OsT} is.* İndirme.

istiot, [issi+ot] *{ağız} is.* Karabiber. [DS]

istip, [Yun. aspida =>istip] *{ağız} is.* Araba tekerleği çemberi. [DS]

istipi, [Yun. stupi *(tüfek sıkısı)* / Lat. stoppa] *{ağız} is.* Gemi kalafatında kullanılan didilmiş kendir. [DS]

istipis, [? istipis] *{ağız} is.* Eskimiş çorap. [DS]

istir'a, -a'i [Ar. istirʿā' استرعاء] *(istir-a:) {OsT} is.* Uyulmasını isteme; riayet isteme.

istira[1], **-a'i** [Ar. istīrā' استيراء] *(isti:ra:) {OsT} is.* **1.** Çakmak taşı ile ateş çıkartma. **2.** İki odunu birbirine sürterek ateş yakma.

istira[2], [? istigel / istikel /istikar / istira] *{ağız} is.* → istikar. [DS]

istirabe, [Ar. istirābe استرابه] *(istira:be) {OsT} is.* Birinin davranışlarından ve durumundan şüphelenme.

istirahat[1], **-ti** [Ar. rāḥat > istirāḥat استراحت] *(istira:hat) {OsT} is.* Rahat etme; huzur ve sükûn bulma; dinlenme. ▫ **istirahat etmek,** *{OsT} Rahat etmek; dinlenmek.*

istirahat[2], **-ti** [Ar. istirāḥāt استراحات] *(istira:ha:t) {OsT} is.* Dinlenmeler; rahat etmeler.

isti'rak, [Ar. istiʿrāḳ استعراق] *(isti-ra:k) {OsT} is.* Terlemek için yatma; tere yatma.

istirak, [Ar. sirḳat > istirāḳ استراق] *(istira:k) {OsT} is.* Gizlice alma; çalma; hırsızlık etme; aşırma. ▫ **istirak etmek,** *{OsT} Çalmak; aşırmak.*

istiralya, [İt. straglio] *is. dnz.* Yelkenli gemilerde ana direk ve çubuklarını tepelerinden baş ve kıç doğrultusunda tutan tel veya halat.

istiran, [? istiran] *{ağız} is.* Dayanma, destek duvarı. [DS]

istirani, [Yun. ksistérin] *{ağız} is.* → eğsiseren. [DS]

istirbah, [Ar. ribḥ > istirbāḥ استرباح] *(istirba:h) {OsT} is.* **1.** Aşırı faizle para verme. **2.** Faizle para verilme.

istirca[1], **-a'ı** [Ar. rücūʿ > istircāʿ استرجاع] *(istirca:) {OsT} is.* **1.** Geri dönme; geri tepme. **2.** Bir cenaze görüldüğü zaman *"Şüphe yok ki biz, Allah'ın kuluyuz; yine şüphe yok ki ona dönücüleriz."* anlamındaki ayeti okuma.

istirca[2], **-a'i** [Ar. rica' > istircā' استرجاء] *(istirca:) {OsT} is.* **1.** Yalvarma; yakarma; ricada bulunma. **2.** Allah'tan bir dilekte, istekte bulunma; yalvarma. ▫ **istirca etmek,** *Yalvarmak; rica etmek.*

istirda, -a'ı [Ar. istirdāʿ استرداع] *(istirda:) {OsT} is.* Çocuk emzirme.

istirdad, [Ar. redd > istirdād استرداد] *(istirda:d) is.* → istirdat.

istirdadat, [Ar. istirdāt > istirdādāt استردادات] *(istirda:da:t) {OsT} is.* **1.** Geri istemeler. **2.** Tekrar kazanmalar. **3.** Geri çevirmeler.

istirdat, -dı [Ar. redd > istirdād استرداد] *(istirda:t) {OsT} is.* **1.** Önceden verilmiş bir şeyi geri isteme; geri alma. **2.** Geri alınma; geri verilme. **3.** Önceden gönderilmiş bir şeyi geri isteme. **4.** Elden çıkmış bir yeri veya nesneyi tekrar ele geçirme; geri alma, kurtarma. ▫ **istirdat davası,** *huk. İcra takibine itiraz etmediği veya ettiği hâlde borcu kaldırılmadığı için ödemek zorunda kaldığı parayı geri almak için bir yıl içinde açılabilecek dava.*|| **istirdat etmek,** *Geri istemek; geri almak.*

istirfa, -a'ı [Ar. refʿ > istirfāʿ استرفاع] *(istirfa:) {OsT} is.* Kaldırılmasını isteme.

istirfah, [Ar. refāh > istirfāh استرفاه] *(istirfa:h) {OsT} is.* **1.** Bolluk ve huzur içinde yaşamak isteme; esenlikle yaşama dileği. **2.** Dinlenme. ▫ **istirfāh etmek,** *{OsT} 1. Rahat etmek. 2. Dinlenmek.*

istirha, -a'i [Ar. reḫāvet > istirḫā' استرخاء] *(istirha:) {OsT} is.* **1.** Aşağı sarkma; gevşeme. **2.** Rehavet gelme. ▫ **istirhā'-yi adelāt,** *{OsT} tıp. Kasların yumuşaması.*|| **istirhā'-yi a'sāb,** *{OsT} tıp. Sinirlerin gevşemesi.*

istirhab, [Ar. istirhāb استرهاب] *(istirha:b) {OsT} is.* **1.** Korkutma. **2.** Korkutulma.

istirham, [Ar. raḥm > istirḥām استرحام] *(istirha:m) {OsT} is.* **1.** Merhamet dilemek; yalvarmak; yalvarış. **2.** Rica; dilek. ▫ **istirham etmek,** *Dilemek; rica etmek; yalvarmak.*

istirhamat, [Ar. istirḥām > istirḥāmāt استرحامات] *(istirha:ma:t) {OsT} is.* Yalvarmalar; yalvarışlar; ricalar; istirhamlar.

istirhamname, [Ar. istirḥām + Far. nāme استرحامنامه] *(istirha:mna:me) {OsT} is.* Birine, bir şey rica etmek için yazılan mektup.

istirhan, [Ar. rehn > istirhān استرهان] *(istirha:n) {OsT} is.* Rehin alma.

istirhas, [Ar. raḫṣ > istirḫāṣ استرخاص] *(istirha:s) {OsT} is.* **1.** Ucuz görme; ucuz sayma. **2.** Ucuz görülme. ▫ **istirhās etmek,** *{OsT} Ucuza almak için pazarlık etmek.*

istiriç, -ci [? istiriç] *{ağız} is.* Bir tür meşe. [DS]

istiridye, [Yun. ostereon *(deniz kabuklusu)* > streidia] *is. zool.* Denizlerin sığ yerlerinde bir çenediyle dibe tutunarak yaşayan iki çenetli kabuklu yumuşakça, *(Ostrea edulis).* ▫ **istiridye avcısı,** *zool. Yağmur kuşugillerden, deniz kıyılarında yaşayan, tüyleri beyaz benekli, uzun gagalı, gövdesi yandan basık, dünyanın hemen her yerinde rastlanan istiridyelerle beslenen bir kuş, (Hoematopus ostralegus).*

istiridyecilik, -ği [istiridye-ci-lik] *is.* İstiridye üretmek ve ıslah etmek amacıyla yapılan işletmecilik.

istiridyegiller, [istiridye-gil-ler] *is. zool.* İstiridyeleri ve iki çenetli yumuşakçaları kapsayan familya.

istiridyelik, -ği [istiridye-lik] *is.* İstiridyelerin beslendiği havuz.

istiridyemsi, [istiridye-msi] *sf.* İstiridye biçiminde olan; istiridyeyi andıran.

istirise, [İt. stricia] *(istiri'se) is.* Yelkenli gemilerde ana serenleri yerlerine çekip indirmek için kullanılan donanıma ait halatlar.

istirkab, [Ar. reḳabe > istirḳāb استرقاب] *(istirka:b, k kalın söylenir) {OsT} is.* Rekabette bulunma; çekememe.

istirkabat, [Ar. istirḳābāt استرقابات] *(istirka:ba:t) {OsT} is.* Kıskanmalar; çekemezlikler.

istirkak, [Ar. istirḳāḳ استرقاق] *(istirka:k , k'lar kalın söylenir) {OsT} is.* **1.** Savaşta düşmandan esir alma. **2.** Birini kendine köle etme. ◘ **istirkak etmek,** *1. Esir etmek; tutsak etmek. 2. Hapsetmek.*

istirpe, [Yun. spirt] *{ağız} is.* Kibrit. [DS]

istirşa, [Ar. istirşā' استرشاء] *(istirşa:) {OsT} is.* Bir iş için bir şey isteme.

istirşad, [Ar. reşād > istirşād استرشاد] *(istirşa:d) {OsT} is.* Hak yoluna girmek isteme.

istirvah, [Ar. istirvāḥ استرواح] *(istirva:h) {OsT} is.* İstirahat etme; rahatlama.

istirzak, [Ar. rızḳ > istirzāḳ استرزاق] *(istirza:k) {OsT} is.* **1.** Birisinin nafakasını temin etmeye çalışma. **2.** Birisinden rızk isteme. ◘ **istirzak etmek,** *{OsT} Nafaka teminine çalışmak.*

istirzal, -li [Ar. reẕālet > istirẕāl استرذال] *(istirza:l) {OsT} is.* **1.** Rezil sayma; aşağılık görme. **2.** Aşağılık görülme.

istisa, -a'i [Ar. istīsā' استيساع] *(isti:sa:) {OsT} is.* Bollanma; genişleme.

isti'sab, [Ar. isti'sāb استعساب] *(isti-sa:b) {OsT} is.* İğrenme.

istis'ab, [Ar. istis'āb استصعاب] *(istis-a:b) {OsT} is.* Güç sayma; zorumsama.

istisabe[1], [Ar. istiṡābe استثابه] *(istisa:be) {OsT} is.* Sevap kazanmak isteme.

istisabe[2], [Ar. istiṣābe استصابه] *(istisa:be) {OsT} is.* **1.** Doğru bulma; doğruluğunu kabul etme. **2.** Doğru bulunma; doğru sayılma; istisvab.

istis'ad, [Ar. sa'd > istis'ād استسعاد] *(istis-a:d) {OsT} is.* Uğurlu sayma. ◘ **istis'ād etmek,** *{OsT} Uğurlu gözüyle bakmak.*

istis'adiye, [Ar. istis'ād > istis'ādiyye استسعاديه] *(istis-a:diye) {OsT} is.* Mutluluğu en yüksek gaye edinen felsefî görüş; mutçuluk.

istisak, -kı [Ar. istīṡāḳ استيثاق] *(istisa:k) {OsT} is.* Bir kimseden güvenilir bir senet vb. belge alma.

istis'al, -li [Ar. suāl > istis'āl استسئال] *(istis-a:l) {OsT} is.* Soruşturma.

istisal, -li [Ar. aṣl > istīṣāl استيصال] *(isti:sa:l) {OsT} is.* **1.** Kökünden söküp çıkarma. **2.** Kökünü kurutma; imha etme. **3.** *tıp.* Bir urun çıkarılması.

istisalat, [Ar. istīṣālāt استيصالات] *(isti:sa:la:t) {OsT} is.* Kökünden söküp çıkarmalar.

isti'sam, [Ar. iṡm > isti'ṡām استئثام] *(isti:-sa:m) {OsT} is.* Günahtan arınma.

isti'sar, [Ar. isti'sār استعسار] *(isti:-sa:r) {OsT} is.* Bir işin güç olmasını isteme.

istisar[1], [Ar. istīṡār استيثار] *(isti:sa:r) {OsT} is.* **1.** Bir şeyi kendisine ayırma. **2.** *psikol.* Egoizm.

istisar[2], [Ar. istīsār استيسار] *(isti:sa:r) {OsT} is.* Kolay sayılma; kolaylanma.

istisare, [Ar. istiṡāre استثاره] *(istisa:re) {OsT} is.* **1.** Toz savurma; toz çıkarma; tozutma. **2.** Kızdırma; hiddetlendirme; tahrik etme. **3.** Heyecanlandırma. **4.** Ortalığı karıştırma; fesatçılık, fitnecilik etme.

istisfa, -a'i [Ar. istıṣfā' استصفاء] *(istısfa:, ikinci s kalın söylenir) {OsT} is.* **1.** En arısını, en katışıksızını alma. **2.** En arısı alınma. **3.** Madeni eritip tasfiye etme.

istisgar, [Ar. sağir >istisġār استصغار] *(istisga:r) {OsT} is.* **1.** Küçük görme; küçümseme. **2.** Aşağılama. ◘ **istisgar etmek,** *Küçümsemek; aşağılamak.*

istishab, [Ar. ṣaḥabet > istiṣḥāb استصحاب] *(istisha:b) {OsT} is.* **1.** Beraber götürme; yanına alma; birlikte gitme. **2.** Birinin yanında götürülme. **3.** *fıkıh.* Eskiden var olduğu kesin olarak bilinen ve şu anda da devam edip etmediğinde şüphe edilen bir konuda, eski durumun devam ettiğine karar verme. ◘ **istishab etmek,** *Birlikte götürmek; yanına almak.*

istishaben, [Ar. istiṣḥāb > istiṣḥāben استصحابا] *(istisha:ben) {OsT} zf.* Yanma alarak; birlikte olarak.

istishal, -li [Ar. sehl > istishāl استسهال] *(istisha:l) is.* Kolay bulma; kolay görme. ◘ **istishal etmek,** *Kolay kılmak; kolay duruma getirmek.*

istishar, [Ar. istisḫār استسخار] *(istisha:r) {OsT} is.* Alay etme; eğlenme.

istiska, -a'i [Ar. saḳy *(sulama)* > istisḳā' استسقاء] *(istiska: k kalın okunur) {OsT} is.* **1.** Susama; su isteme. **2.** Vücudun herhangi bir yerinde su toplanması. **3.** *tıp.* İhtiyarlarda görülen verem hastalığı. **4.** Yağmur duasına çıkma.

istiskal, -li [Ar. ṡıklet *(ağırlık)* > istiṡḳāl استثقال] *(istiska:l, k kalın okunur) {OsT} is.* **1.** Ağır ve sıkıntı verici bulma. **2.** Soğuk davranışlarla hoşlanmadığı-

nı anlatma. **3.** Dolaylı olarak kovma. **4.** Bir kimsenin varlığından sıkıntı duyma; hoşlanmama. ⊡ **istiskal etmek,** *Hoşnutsuzluğunu belli ederek soğuk davranmak.*

istislaf, [Ar. selef > istislāf استسلاف] *(istislâ:f) {OsT} is.* Bir yerde veya memurlukta birinin yerine geçme; selef olma.

istislah, [Ar. istiṣlāḥ استصلاح] *(istıslâ:h, ikinci s kalın söylenir) {OsT} is.* **1.** İyiliğini isteme; iyi görme. **2.** *huk.* Hakkında Kur'an, hadîs veya icma ile belirlenmiş bir hüküm bulunmayan hukukî konuların kamu yararı gözetilerek düzenlenmesi ve bunun da bir hukuk kaynağı olarak kabul edilmesi; istihsan.

istislal, -li [Ar. istislāl استسلال] *(istislâ:l) {OsT} is.* Çekip sıyırmak isteme; çekmeye davranma. ⊡ **istislāl-i seyf,** *{OsT} Kılıç çekmeye davranma.*

istislam, [Ar. islām > istislām استسلام] *(istislâ:m) {OsT} is.* **1.** Kendini teslim etme; boyun eğme. **2.** Yolun ortasından yürüme. **3.** İslamiyet'i kabul etme. ⊡ **istislam etmek,** *1. Uymak. 2. İslam dinine girmek.*

istismar, [Ar. s̱emere > istis̱mār استثمار] *(istisma:r) {OsT} is.* **1.** Birinin iyi niyetini kötüye kullanma. **2.** Sömürme. **3.** Yararlanma; işletme. ⊡ **istismar etmek,** *1. Yararlanmak; işletmek. 2. (Bir kimse için) onun iyi niyetini kötüye kullanmak. 3. (Bir olay için) onu kişisel çıkarları için kullanmak. 4. (Görev için) görevin sağladığı yetkileri kendi kişisel çıkarları için kullanmak.*

istismarcı, [istismar-cı] *is.* Bir görevi, bir olayı, bir kimseyi vb. kendi çıkarlarına kullanan; kötüye kullanan; sömüren kimse.

istismarcılık, -ğı [istismar-cı-lık] *is.* Bir görevi, bir olayı, bir kimseyi vb. kendi çıkarlarına kullanma durumu; istismarcı olma durumu.

istisna[1], **-a'i** [Ar. s̱eyn > istis̱nā' استثناء] *(istisna:) {OsT} is.* **1.** Birini veya bir şeyi benzerlerinden ayrı tutma; ayırma. **2.** Benzerlerine uymayan; ayrı tutulan; kural dışı; kurala aykırı. **3.** Alışılagelmişten farklı olan şey; genel kuralların dışında kalan; kural dışı; kurala aykırı. **4.** *huk.* Kazanç ve gelirlerden bir kısmının vergi dışı kalması. ⊡ **istisna etmek,** *Ayırmak; uygulamanın dışında bırakmak.*|| **istisna akdi,** *Taraflardan birinin eser meydana getirmesi durumunda karşı tarafın da ücret ödemek üzere yaptığı sözleşme; eser sözleşmesi; yapıt sözleşmesi.*

istisna[2], **-a'i** [Ar. istiṣnā' استصناء] *(istısna:, ikinci s kalın söylenir) {OsT} is.* Bir şey yaptırmak için ustası ile anlaşma.

istisnaat, [Ar. istis̱nā'āt استثناآت] *(istisna:a:t) {OsT} is.* Ayırmalar; ayrı tutmalar.

istisnai, [Ar. > istis̱nā'ī استثنائى] *(istisna:i:) {OsT} is.* İstisna ile ilgili; kural dışı; kurala aykırılık.

istisnaiyat, [Ar. istis̱nā'iyāt استثنائيات] *(istisna:iya:t) {OsT} is.* İstisnalıklar; kural dışılıklar.

istisnaiyet, [Ar. istis̱nā'iyyet استثنائيت] *(istisna:iyet) {OsT} is.* Kurala aykırı olma hâli; istisnai olma durumu; istisnailik.

istisnan, [Ar. > istisnān استسنان] *(istisna:n) {OsT} is.* Yaşı ilerleme; yaşlanma.

istisnasız, [istisna-sız] *(istisna:sız) sf.* Hiçbir istisnası olmaksızın; hiçbir ayırım olmadan; ayırmaksızın; bilaistisna.

istisvab, -bı [Ar. ṣavāb *(doğruluk)*> istiṣvāb استصواب] *(istisva:b) {OsT} is.* Bir sözü veya hareketi beğenme; doğru veya uygun bulma. ⊡ **istisvāb-gerde,** *{OsT} Beğenilmiş; tasvip görmüş.*

istisvaben, [Ar. istiṣvāb > istiṣvāben استصوابا] *(istisva:ben) {OsT} is.* Uygun görerek; beğenerek.

istiş'ar, [Ar. şu'r *(bilme)* > istiş'ār استشعار] *(istiş-a:r) {OsT} is.* Bir şeyin yazılı olarak bildirilmesini isteme.

istiş'arat, [Ar. istiş'ār > istiş'ārāt استشعارات] *(istiş-a:ra:t) {OsT} is.* Bir şeyin yazılı olarak bildirilmesini istemeler.

istişarat, [Ar. istişāre > istişārāt استشارات] *(istişa:ra:t) {OsT} is.* Danışmalar; görüşmeler.

istişare, [Ad. şūrā > istişāre استشاره] *(istişa:re) {OsT} is.* **1.** Bir iş için ilgililerinden bilgi alma; görüş alma; danışma. **2.** *huk.* Bir hukuk veya usul konusunda hukuk danışmanının veya avukatın verdiği yazılı ve gerekçeli görüş. ⊡ **istişare etmek,** *Bir iş ile ilgili olarak birbirine sormak; danışmak; bilgi alışverişinde bulunmak.*|| **istişare heyeti,** *Danışma kurulu.*

istişari, [Ar. istişāre > istişārī استشارى] *(istişa:ri:) {OsT} sf.* Danışma, görüşme ile ilgili; danışmanlık.

istişat, [Ar. şaṭṭ > istişāṭ استشاط] *(istişa:t) {OsT} sf.* **1.** Çok öfkelenme. **2.** (Kuş için) hızla uçma.

istişfa[1], **-a'ı** [Ar. şefā'at > istişfā' استشفاع] *(istişfa:) {OsT} is.* Birinin araya girmesini, aracılık etmesini isteme; şefaatçi olmasını dileme.

istişfa[2], **-a'i** [Ar. şifā' > istişfā' استشفاء] *(istişfa:) {OsT} is.* **1.** Birine sağlık ve esenlik dileme. **2.** Derdine çare arama. ⊡ **istişfa etmek,** *Sağlık ve esenlik dilemek.*

istişfaen, [Ar. istişfā' > istişfā'en استشفاءً] *(istişfa:en) {OsT} zf.* Şifa dileyerek.

istişfaf, [Ar. şeffāf > istişfāf استشفاف] *(istişfa:f) {OsT}*

is. **1.** Şeffaf olma; saydamlaşma. **2.** Bir şeyin aslını öğrenmeye çalışma.

istişhad, [Ar. şehādet > istişhād استشهاد] *(istişha:d) {OsT} is.* **1.** Şahit getirme; şahit gösterme. **2.** Edebî bir görüşün sağlamlığını ispat için değerli eserlerden örnek gösterme. **3.** Şehit olma.

istişhadat, [Ar. istişhād > istişhādāt استشهادات] *(istişha:da:t) {OsT} is.* Tanık getirmeler; şahit göstermeler.

istişhaden [Ar. istişhād > istişhāden استشهاداً] *(istişha:den) {OsT} zf.* Tanık getirerek; şahit göstererek.

istişhar, [Ar. istişhār استشهار] *(istişha:r) {OsT} is.* Meşhur olma; ün kazanma.

istişmam, [Ar. şemm > istişmām استشمام] *(istişma:m) {OsT} is.* **1.** Koku alma. **2.** *mecaz.* Bir şeyin aslını kavrama. **3.** Uzaktan öğrenme; ipuçlarından anlam çıkarma. ⊟ **istişmām etmek,** *Koklamak.*

istişra, [Ar. istişrā استشرا] *(istişra:) {OsT} is.* **1.** Satın almak isteme. **2.** Satın ama.

istişrab, [Ar. istişrāb استشراب] *(istişra:b) {OsT} is.* **1.** İçmek isteme. **2.** Üstü kapalı anlatmak isteme.

istita'at, [Ar. tavʿ > istiṭāʿat استطاعت] *(ista:at) {OsT} is.* Gücü yetme; takat; kudret.

istitabe[1], [Ar. istitābe استتابه] *(istita:be) {OsT} is.* Tövbe etmesini isteme; tövbe ettirme.

istitabe[2], [Ar. istiṭābe استطابه] *(istita:be) {OsT} is.* **1.** İyi ve hoş bulma. **2.** İyi ve hoş bulunma.

istitaf, [Ar. istīṭāf استيطاف] *(isti:ta:f) {OsT} is.* Kaplama.

isti'taf, [Ar. ʿaṭıfet > istiʿṭāf استعطاف] *(isti-ta:f) {OsT} is.* Birinden şefkat ve merhamet dileme.

isti'tafat, [Ar. istiʿṭāf > istiʿṭāfat استعطافات] *(isti-ta:fat) {OsT} is.* Yardım ve merhamet istemeler.

istital, -li [Ar. istitāl استتال] *(istita:l) {OsT} is.* **1.** Birbiri ardınca çıkma. **2.** İnci gibi gözyaşı dökülme; sicim gibi gözyaşı dökülme.

istitale, [Ar. ṭūl > istiṭāle استطاله] *(istita:le) {OsT} is.* **1.** Uzanma; uzama. **2.** Dal budak salma. **3.** *biy.* Uzantı.

istit'am, [Ar. ṭaʿām > istiṭʿām استطعام] *(istit-a:m) {OsT} is.* Yemek isteme.

istitan, [Ar. istīṭān استيطان] *(isti:ta:n) {OsT} is.* Bir yeri yurt edinip yerleşme; yurt tutma.

istitar, [Ar. setr > istitār استتار] *(istita:r) {OsT} is.* Gizlenme; örtünme; örtünüş.

istitare, [Ar. setr > istitāre استتاره] *(istita:re) {OsT} is.* Bir örtü altına girip gizlenme; saklanma.

istitbab, [Ar. ṭıbb>istiṭbāb استطباب] *(isitidba:b) {OsT} is.* Doktora başvurma; kendini hekime tedavi ettirme; deva isteme; hastalığına çare arama.

istitla, -a'ı [Ar. istiṭlāʿ استطلاع] *(istitlâ:, ikinci t kalın söylenir) {OsT} is.* Anlamaya, bilmeye, öğrenmeye çalışma.

istitlaat, [Ar. istiṭlāʿāt استطلاعات] *(istıtlâ:a:t , ikinci t kalın söylenir) {OsT} is.* Anlamaya, bilmeye, öğrenmeye çalışmalar.

istitlak, -kı [Ar. istiṭlāḳ استطلاق] *(istıtlâ:k, ikinci t ve k kalın söylenir) {OsT} is.* **1.** İshale yakalanma. **2.** Boşanmayı isteme.

istitmam, [Ar. tamām > istitmām استتمام] *(istitma:m) {OsT} is.* Bir şeyin tamamlanmasını, bitmesini isteme.

istitrab, [Ar. istiṭrāb استطراب] *(istıtra:b, ikinci t kalın söylenir) {OsT} is.* Neşe ve eğlence isteme veya arama.

istitrad, [Ar. ṭard > istiṭrād استطراد] *(istitra:d) {OsT} is.* Yeri geldiğinde söz arasında söylenen söz; ara söz.

istitraden, [Ar. istiṭrād > istiṭrāden استطراداً] *(istitra:den) {OsT} is.* Ara söz olarak.

istitradi, [Ar. istiṭrād > istiṭrādī استطرادى] *(istitra:di:) {OsT} sf.* Asıl konudan olmayıp yeri gelmişken anlatılan; ara söz olan.

istitradiyat, [Ar. istiṭrād > istiṭrādīyāt استطراديات] *(istitra:diya:t) {OsT} is.* Sırası gelmişken anlatılanlar.

istitraf, [Ar. ṭurfe > istiṭrāf استطراف] *(istitra:f) {OsT} is.* Bir şeyi yeni ve ilgi çekici bulma; görülmemiş bir şey sayma.

istitrak, -kı [Ar. istiṭrāḳ استطراق] *(istitra:k) {OsT} is.* Ufak taşlarla fala baktırmak isteme.

istiva, -a'i [Ar. sevāʾ > istivāʾ استواء] *(istiva:) {OsT} is.* **1.** Birden çok şeyin birbirine denk olması; eşitlik; denklik. **2.** Düz olma; düzlük. **3.** Ortada ve tam bir derecede bulunma durumu; itidal. **4.** Kaplama; örtme. **5.** *tasvf.* Sikkenin üstüne tam ortaya gelecek şekilde çekilen iki parmak enindeki yeşil çuha. ⊟ **istivā hattı,** *{OsT} Ekvator.*|| **istivā-i sinn,** *{OsT} Tam erkek olma; kırk yaşına gelme.*

istivador, [İng. stevedore] *is.* Gemilerde yükleme ve boşaltma işlerini üstüne alan kimse.

istivaî, [Ar. istivāʾī استوائى] *(istiva:i:) {OsT} is.* **1.** Denk; eşit. **2.** Düz. **3.** İtidalli. **4.** Kaplama ile ilgili.

istiyak, -ki [Ar. istiyāk استياك] *(istiya:k) {OsT} is.* Misvak kullanma.

isti'yas, [Ar. yeʾs > istiʾyās استيئاس] *(isti-ya:s) {OsT} is.* Ümitsizliğe düşme; yeise düşme.

istiyici, [iste-y-ici] *{ağız} is.* Dilenci. [DS]

istizaa, [Ar. żiyā' > istiżā'a استضاءه] *(istiza:a) {OsT} is.* Aydınlanma; ışıklanma; nurlanma.

istizade, [Ar. ziyāde>istizāde استزاده] *(istiza:de) {OsT} is.* **1.** Bir şeyin çok olmasını isteme; artmasını dileme. **2.** Artması istenme.

istiz'af, [Ar. żaʿf > istiżʿāf استضعاف] *(istiz-a:f) {OsT} is.* **1.** Zayıf görme; küçümseme. **2.** Küçümsenme.

istizah, [Ar. vużūḥ > istīżāḥ استيضاح] *(isti:za:h) {OsT} is.* **1.** Herhangi bir konuda açıklayıcı bilgi isteme; açıklama isteme. **2.** Mecliste açıklanması istenen konu; gensoru. ⊡ **istizāh etmek,** *Sorulan soruya açıklayıcı bilgi istemek.*

istizahen, [Ar. istīżāḥ > istīżāḥen استيضاحاً] *(isti:za:-hen) {OsT} zf.* Bir konunun açıklanmasını isteyerek.

istizale, [Ar. izāle > istizāle استزاله] *(istiza:le) {OsT} is.* Yok edilme.

isti'zam, [Ar. ʿaẓamet > istiʿẓām استعظام] *(isti-za:m) {OsT} is.* **1.** Büyük görme; olduğundan büyük ve önemli görme; ululama. **2.** Küçük bir şeyi fazla önemseyerek gözde büyütme. **3.** Kendini büyük görme; büyüklenme; kibirlenme. **4.** Büyük görülme; büyütülme.

istizan, [Ar. iẕn > istīẕān استيذان] *(isti:za:n) {OsT} is.* **1.** Başkasından yetki isteme. **2.** İzin alma. **3.** İzin istemek için danışma. ⊡ **istîzân etmek,** *{OsT} İzin istemek; yetki istemek.*

isti'zar, [Ar. öẕr > istiʿẕār استعذار] *(isti:-za:r) {OsT} is.* Özür dileme; af dileme; bağışlanmasını isteme.

istizare, [Ar. ziyāret > istizāre استزاره] *(isti:za:re) {OsT} is.* **1.** Ziyarete gelmesini isteme. **2.** Ziyarete gelmesi istenme.

istizhar, [Ar. ẓahr *(arka)* > istiẓhār استظهار] *(istiz-ha:r) {OsT} is.* **1.** Yardım isteme. **2.** Birinin kendisine arka çıkmasını isteme. **3.** Birine dayanma, güvenme.

istizkâr, [Ar. ẕikr > istiẕkār استذكار] *(istizkâ:r) {OsT} is.* **1.** Hatırlama; hatıra getirme; anımsama. **2.** Ezberleme. **3.** Ezberlenme. **4.** Hafızayı güçlendirme yolu.

istizlal, -li [Ar. ẓill > istiẓlāl استظلال] *(istizlâ:l) {OsT} is.* **1.** Bir gölgeye sığınma; gölgelenme. **2.** Gölgede oturma. **3.** Sığınma.

istizmam, [Ar. ẕemm > istiẕmām استذمام] *(istizmâ:m) {OsT} is.* Beğenilmeyecek, kötü bir iş yapma.

istizmar, [Ar. żamīr > istiżmār استضمار] *(istizmâ:r) {OsT} is.* Birinin düşüncesini, amacını anlamaya çalışma; fikrini yoklama.

istizraf, [Ar. ẓarāfet>istiẓrāf استظراف] *(istizrâ:f) {OsT} is.* **1.** (Arapça'da) takip etme. **2.** İncelik gösterme; zarif görünme.

istol, [Rus. stol] *{ağız} is.* **1.** Sandalye. **2.** Masa. [DS]

istop, [İng. stop] *ünl.* **1.** "Dur" levhası. **2.** *is.* Çocukların topu havaya atarak oynadıkları bir oyun. ⊡ **istop etmek,** *1. Futbolda topa hakim olmak için durdurmak. 2. (Makine vb. için) durmak; çalışmamak.*

istor, [Fr. store] *is.* Kumaş veya ağaç bir kanal içinde hareket ederek açılıp kapanan perde; stor.

istot, [issi+ot] *{ağız} is.* → isot. [DS]

istralya, [İt. straglio] *(istra'lya) is.* **1.** Gemide direk ve çubukları baş taraftan tutan halat. **2.** Geminin kaburgalarını birbirine bağlayan demir kuşak.

istriç, -ci [? istiriç / istriç] *{ağız} is.* Meşe ağacı gibi odunundan faydalanılan, gürgen ağacından küçük bir tür ağaç. [DS]

istrongilos, [Yun. strongilos] *(istro'ngilos) is. zool.* İzmaritgillerden, Akdeniz'de yaşayan, eti lezzetli bir balık, *(Smaris vulgaris / Spicara smaris).*

istuh, [Far. istūh استوه] *(istu:h) {OsT} is.* Güçsüz; âciz; perişan.

isut, [issi+ot] *{ağız} is.* → isot. [DS]

isürmek, [isür-mek / esür-mek] *{eT} gçsz. f. [-ür]* Sarhoş olmak. [EUTS] [Gabain]

isüz, [*eT.* is / issi > isiz / is-siz / isüz / is-süz / ısuz / ısız ايسوز / اسز] *{eAT} sf.* **1.** Issız; tenha; boş. **2.** Sahipsiz.

isvaha, [? isvaha] *{ağız} sf.* (Kişi için) kibar; temiz. [DS]

isvan, [Yun. ksistérin] *{ağız} is.* Sacda pişen ekmeği çevirmeye yarayan araç. [DS]

İsveçce, [İsvç. sverige > isveç-çe] *is.* **1.** İsveç'te konuşulan, kuzey dillerinin doğu grubunu meydana getiren bir Germen dili; İsveç dili. **2.** *sf.* Bu dille söylenmiş; yazılmış olan.

İsveçli, [isveç-li] *sf.* İsveç halkından olan; İsveç uyruklu; İsveç'te oturan.

İsviçreli, [İt. svizzera > isviçre-li] *sf.* İsviçre halkından olan; İsviçre uyruklu; İsviçre'de oturan.

isvidad, [Ar. isvidād اسوداد] *(isvidâ:d) {OsT} is.* Kararma; kara olma.

isyan, [Ar. ʿiṣyān عصيان] *(isya:n) {OsT} is.* **1.** Buyruklara uymama; itaat etmeme; karşı gelme. **2.** Herhangi bir sebeple kurulu düzene ve devlet güçlerine karşı gelme; otoriteyi şiddet yoluyla yıkmayı hedefleyen eylem; ayaklanma; kıyam. **3.** Bir durum veya davranış karşısında boyun eğmeyip karşı durma; itaatsizlik; başkaldırma. **4.** Allah'ın buyruklarına karşı gelme. ⊡ **isyan bayrağını açmak,** *Boyun eğmekten vazgeçmek; karşı gelmek; baş kaldırmak.*|| **isyan etmek,** *1. Kurulu düzene toplu ola-*

rak ve açıktan karşı koymak; ayaklanmak. 2. Boyun eğmeyi reddetmek; kabullenmeyi reddetmek; otoriteye karşı gelmek. 3. Taşkınlıkla itiraz etmek.

isyancı, [isyan-cı] *is.* Yasalara, yerleşik düzene karşı çıkan bir ayaklanmayı hazırlayan ve ona katılan kimse; asi.

isyancılık, -ğı [isyan-cı-lık] *is.* İsyancı olma durumu; isyan eden kişinin eylemi; isyan etme.

isyankâr, [Ar. ʿisyān + Far. -kār عصيانكار] *(isya:nkâ:r) {OsT} sf* **1.** Yapması istenilen her işe, söylenen her şeye karşı çıkan; söz dinlemeyen; baş kaldırıcı. **2.** Düzene ve kurallara karşı duran; isyancı. **3.** İsyan eden.

isyankârlık, -ğı [isyankâr-lık] *(isya:nkâ:rlık) is.* İsyankâr olma durumu; baş kaldırıcılık; asilik.

-iş-, [-ş- / ış- / -iş- / -uş- / -üş-] *yap. e.* → -ş-.

-iş, [-iş / -ış / -uş / -üş] *yap. e.* → -ş.

iş[1], [*eT.* ış > iş] *is.* **1.** *{eT}* Hizmet; çalışma; faaliyet. [Üç İtigsizler] [DLT] [EUTS] [ETY] [İKPÖy.] [KB] [Gabain] [Tekin] **2.** Bir şey ortaya koymak, üretmek için yapılan etkinlik; bunlara ilişkin insan etkinliği; çalışma. **3.** Sanayi, tarım, ticaret vb.ne ilişkin ekonomik etkinliklerin tümü; bir değer yaratan emek. **4.** Yapılmakta olan ya da yapılacak olan çalışma; yapılması, yerine getirilmesi gereken şey. **5.** Bir kimsenin uğraştığı, yerine getirmeye çalıştığı şey; bir kurumda, fabrikada ya da ticarî kuruluşta çalışan bir kimsenin görevi; kişinin yetkili olduğu ve yetkisi içinde kalan alan; görev. **6.** Geçim sağlamak için, karşılığında ücret alınarak yapılan etkinlik; karşılığında para alınan çalışma; meslek; görev. **7.** Çalışmanın veya etkinliğin yürütüldüğü yer; iş yeri. **8.** (Çoğul olarak kullanıldığında) kamu yararına yapılan, kamu yararını ilgilendiren her türlü çalışma ve girişim. **9.** (Bazı deyimlerde) özel çıkarlar; yararlar. **10.** Ticarî anlaşma; alış veriş. **11.** Konusu ticaret ve sanayiye ait girişim; girişim. **12.** Bir şeye veya duruma bağlı olan başka bir durum veya şey. **13.** Bir kimseyi ilgilendiren durum veya şey. **14.** Bir eşyanın, malın yapım işi özelliği; işçilik; emek; ustalık. **15.** Hizmet gerektiren durum. **16.** Mesele; sorun; problem. **17.** Kuşku uyandırıcı, gizli kapaklı şey; gizli amaç. **18.** Olay; olgu. **19.** Davranış; hareket. **20.** Elle yapılan nakış; işleme; örgü; el işi. **21.** Herhangi bir amaçla gerçekleştirilmiş, bir şey üretmek için kurulmuş düzen. **22.** Bir şeye bağlı, bir şeye özgü uğraş veya etkinlik; bir kimseye ait görüş ve anlayış. **23.** Bir kurum veya kuruluşta yürütülen işlem. **24.** Herhangi bir yere düzen verici, günlük yaşayışı sağlayıcı çalışma. **25.** (Tamlanan olarak) bir yere veya kişiye ait belli bir yöntemle yapılmış özel üretim. **26.** *biy.* Bir organın çalışması ile elde edilen yararlı sonuç. **27.** *fiz.* Bir kuvvetin uygulama noktasını hareket ettirirken harcadığı güç. ☞ **iş açılmak,** *{eAT} Sorun çözülmek; mesele hallolmak.*|| **iş açmak,** *1. Gereksiz bir yere güç bir durumun ortaya çıkmasına sebebiyet vermek. 2. Ticaret ve sanayi alanında gelir elde etmek için bir firma veya çalışma alanı kurmak.*|| **iş adamı,** *Mesleği ticaret ve sanayicilik olan kimse.*|| **iş akdi,** *İşçi ve işveren arasındaki hak ve borçları düzenleyen sözleşme; iş sözleşmesi.*|| **iş alanı,** *Çalışılacak, kazanç sağlanılacak herhangi bir dal.*|| **iş arama izni,** *İş sözleşmesi bildirim süresi ile feshedilen işçiye iş saatleri içinde iş aramak üzere ücreti kesilmeden verilen izin.*|| **iş ayağa düşmek,** *(Bir iş ve konu için) yetkisiz kişilerin eline kalmak.*|| **iş başa çıkmak,** *{eAT} Yapılmakta olan iş bitmek; sona ermek; sonuçlanmak.*|| **iş başa düşmek,** *Yardımcı kimse bulunmaması durumunda yapmak zorunda olduğu şeyi kendisi yapmak; kimseden yardım gelmemek; kendisi yapmak zorunda kalmak.*|| **iş başa ermek,** *{eAT} Yapılmakta olan iş bitmek; sonuçlanmak.*|| **iş başa irmek,** *{eAT}* → iş başa ermek.|| **iş başa varmak,** *{eAT}* → iş başa ermek.|| **iş başı,** *İş yerlerinde, işe başlama.*|| **iş başında bulunmak,** *Çalışıyor durumda olmak.*|| **iş başındakiler,** *Ülkeyi yönetenler.*|| **iş başı yapmak,** *Çalışmaya başlamak; işe başlamak.*|| **iş bilmek,** *Becerikli ve usta olmak.*|| **iş bırakımı,** *İsteklerini işverene kabul ettirmek için işçilerin işlerini toplu olarak bırakmaları eylemi; grev.*|| **iş bilimi,** *Verimliliği artırmak için, çalışanların, yerin, zamanın ve araçların en iyi biçimde kullanılması yöntemlerini araştıran bilim dalı; ergonomi.*|| **iş** (birinde) **bitmek,** *Bir kurum veya kuruluşta takip edilen işin bir an önce sonuçlanması o kimsenin yetki ve keyfine bağlı olmak.*|| **iş birliği,** *1. Çalışma ve amaç ortaklığı. 2. Bir işe ortak katılma. 3. Başkalarıyla birlikte bir amaca yönelme.*|| **iş birliği yapmak,** *Bir amaç ve çıkar uğruna başkaları ile ortaklaşa çalışmak.*|| **iş birlikçi,** *Başkaları ile birlikte çalışan veya hareket eden kimse.*|| **iş birlikli,** *İş birliği ile ortaklaşa yapılan; kolektif.*|| **iş bitirmek,** *Bir işi iyi bir sonuca ulaştırmak; iyi bir şekilde sonuçlandırmak.*|| **iş bitmek,** *1. mecaz. Sorun çözümlenmiş olmak; konu kapanmış olmak. 2. Uğraşılan, yapılan şey sona ermek.*|| **iş bölümü,** *1. Bir kişinin yalnız başına yapamayacağı bir işi iki ve daha çok kişi arasında bölme; vazife taksimi. 2. Herkesin bir iş dalında ustalaşması için işleri ayırma. 3. Herkese yetkili olduğu işi verme. 4. biy. Bir organizmada çeşitli görev ve faaliyetlerin o organizmanın ayrı ayrı bölgeleri tarafından yerine getirilmesi. 5. biy. Hayvan sosyetesinde, görevlerin işçi, asker vb. biçimlerde bölünmesi; vazife taksimi.*|| **iş buyurmak,** *1. Yapılacak olan iş için ilgilisine emir vermek. 2. Birinden bir işi yapması için istekte bulunmak.*|| **iş çatallaşmak,** *1. İşin istenilen sonuca ulaşma ihtimali kalmamak. 2. Birbirinden farklı ve kestirilmesi güç seçenekler çıkmak. 3. Güçlükle karşılaşmak.*|| **iş çevirmek,** *Gizli ve kar-*

maşık bir çıkar veya düzen çevirmeye çalışmak; dolap çevirmek.|| **iş çığırından çıkmak,** *(Bir durum veya mesele için) önüne geçilemez, idare edilemez duruma gelmek; amacından saparak düzeltilemez hâle gelmek; düzen bozulmak.*|| **iş çıkarmak,** *1. İş yapmak; üretmek; çok iş yapmak. 2. mecaz. Gereksiz ve uğraştırıcı bir duruma yol açmak.*|| **iş çıkmak,** *1. (Yapılması gereken iş için) yapılıp bitirilmek. 2. Yeni ve uğraştırıcı bir konu ortaya atılmak.*|| **iş çıkmaza girmek,** *İçinden çıkılması veya çözümlenip bir sonuca bağlanması zorlaşmak.*|| **iş dayıya düştü,** *"Bu işi benden başka yapabilecek kimse kalmadı." anlamında işe girişmek zorunda kalındığını belirten söz; gayret dayıya düştü.*|| **iş değerlemesi,** *Görülen işe göre belirlenen ücret.*|| **iş değil,** *1. Çok kolay. 2. Kınamak için söylenir.*|| **iş değişir,** *(Yeni bir durum söz konusu olunca) takınılacak tavır da değişir.*|| **iş disiplini,** *Çalışma yaşamında işçinin iş yeri kurallarına uyması, işverene karşı sorumluluklarını titizlikle yerine getirmesi, görevini iyi bir şekilde yapması.*|| **iş donu,** *{ağız} Şalvar.* [DS]|| **iş düşmek,** *{eAT} Bir olay meydana gelmek; hadise zuhur etmek.*|| **iş düzeni,** *{eAT} İş yapılan, çalışılan yer; iş düzenlenen yer.*|| **İşe bak!** *Şaşılacak durumlar için söylenir.*|| **işe baltayla girişmek,** *Nezaket ve incelik isteyen işlere ya da kibarlıkla yapılması gereken konuşmalara kabaca ve hoyratlıkla başlamak; kaba güç gösterisi yapmak.*|| **iş edinmek,** *1. Küçük bir konuyu abartarak kendisine büyük bir dert edinmek. 2. Küçük bir işle uzun zaman uğraşıp durmak; 3. Kendisine iş kabul etmek; üstlenmek; görev almak.*|| **işe dört elle sarılmak,** *Büyük bir hevesle iş yapmak ya da çalışmaya başlamak.*|| **işe el atmak,** *1. Bir işe müdahale etmek. 2. Bir işe tutarlı ve kararlı biçimde girişmek.*|| **işe gelmek,** *{eAT} İşe yaramak; yararlanılmak; fayda vermek.*|| **işe girişmek,** *Bir işe istekle, şevkle başlamak.*|| **iş ehli,** *{ağız} Becerikli; işbilir; çalışkan.* [DS]|| **işe kapak vurmak,** *argo. Meseleyi örtbas etmek.*|| **işe karışmak,** *1. Başkalarına ait bir soruna müdahaleye kalkışmak. 2. Bir konu ile ilgilenmek zorunda kalmak.*|| **işe koşmak,** *Birini çalışmaya zorlamak; iş yaptırmak.*|| **iş elbisesi,** *Bazı mesleklerde giysi olarak kullanılan üstlük.*|| **iş elden gitmek,** *{eAT} İş işten geçmek; fırsat kaçmak.*|| **iş eri,** *{eAT} 1. İşinin ustası olan; işinin ehli. 2. Elinden iş gelen; becerikli. 3. İş adamı.*|| **işe sunmak,** *{eAT} İşe başlamak.*|| (birine) **iş etmek,** *1. O kimseyi beklemediği bir durumla karşı karşıya getirerek zarara sokmak; oyun oynamak. 2. {eAT} {ağız} Kötülük etmek.* [DS] *3. {eAT} Bir şey yapmak; işte çalışmak; iş yapmak. 4. {eAT} Alışkanlık edinmek; âdet edinmek.*|| **iş ettirmek,** *{eAT} Bir işte çalıştırmak; iş yaptırmak.*|| **işe uygun,** *Çalışanların araçları ve iş yerini en iyi biçimde kullanabilmelerine olanak verecek biçimde tasarlanmış olması; ergonomik.*|| **işe yaramak,** *1. Yararlı olmak. 2. Kullanışlı olmak; elverişli olmak.*|| **işe yarar,** *Çalışanların araçları ve iş yerini en iyi biçimde kullanabilmelerine olanak verecek biçimde tasarlanmış olması; ergonomik.*|| **işe yel iletmek,** *{eAT} İşi ihmal edip savsaklamak; işten bir süre uzaklaşmak; işi unutmak.*|| **iş eylemek,** *{eAT}* → iş etmek.|| **iş geçmek,** *1. {eAT} Kötülük yapmak; fenalık yapmak; iş etmek. 2. {ağız} Şaka yapmak.* [DS]|| **iş gömleği,** *Bazı mesleklerde giysi olarak kullanılan özel üstlük.*|| **iş göremezlik,** *İş yapamama, çalışamama durumu.*|| **iş görmek,** *1. İş yapmak. 2. Bir işi yapmaya uygun ve elverişli olmak.*|| **iş göstermek,** *Birine yapılacak işi açıklamak veya yapması için iş vermek.*|| **iş gücü,** *Bir ülkedeki çalışan nüfus; çalışma yaşı sınırları içinde olanların sayısı.*|| **iş güç,** *Yapılan iş; meşguliyet; uğraşı.*|| **iş güçlüğü zammı,** *Nitelik ve çalışma şartlarının güç oluşu dolayısıyla verilen ek para.*|| **iş güç sahibi,** *Bir mesleği, yapacak bir işi veya görevi olan.*|| **iş günü,** *Haftanın tatiller dışında kalan günleri; çalışma günleri.*|| **iş güvencesi,** *Çalışma hakkının korunması ve çalışan işçinin işinin devamlılığının sağlanması durumu.*|| **iş güvenliği,** *İş yerlerinde, çalışmanın çalışanlar için bir tehlike oluşturmaması için alınan önlemlerin tümü; işçinin korunması.*|| **iş hacmi,** *Bir şirketin belli bir süre içinde muhasebe kayıtlarına geçmiş bulunan satışlarının tümü.*|| **iş hanı,** *Çok sayıda büro ve iş yerinin bulunduğu bina.*|| **iş hukuku,** *Birbirine hizmet sözleşmesi ile bağlı olan işçi ve işveren arasında meydana gelen bireysel ve toplu ilişkileri düzenleyen hukuk kurallarının tümü.*|| **işi aksi gitmek,** *Tasarlanan sonuç alınamamak.*|| **işi alaya almak,** *Sorunu önemsememek; meseleyi ciddiye almamak.*|| **işi Allah'a kalmak,** *Kimseden yardım ve umut kalmamak; çok güç şartlar altında olmak.*|| **işi anlamak,** *Meseleyi kavramak; gizli durumu sezmek.*|| **işi azıtmak,** *1. Bir konuda aşırılığa kaçmak; söz dinlemez olmak. 2. Doğru olmayan, kötü yollara sapmak.*|| **işi bağlanmak,** *{eAT} İş güçleşerek yapılamaz duruma gelmek.*|| **işi başa iltmek,** *{eAT} Yapılan işi başarı ile sona erdirmek; işi bitirmek.*|| **işi başına iltmek,** *{eAT}* → işi başa iltmek.|| **işi başından aşmak,** *Hiç zamanı olmayacak kadar çok yoğun çalışmak; işi çok olmak.*|| **işi bir duruma dökmek** (vurmak), *1. Başka bir yön vermek; yeni bir biçim kazandırmak. 2. Öyle olmadığı hâlde öyleymiş gibi görünmek.*|| **işi bitmek,** *1. Gücü, dayanacak durumu kalmamak; mahvolmak. 2. Ölümcül duruma gelmek. 3. Ölmek.*|| **işi bozulmak,** *İşinden yeteri kadar kazanamaz duruma gelmek.*|| **iş icat etmek,** *1. Durduk yerde yapılacak iş bulmak; iş çıkarmak. 2. Sorun çıkarmak.*|| **işi ciddiye almak,** *1. Konuya önem vermek. 2. Yapılan şakayı anlamayarak olay çıkarmak.*|| **iş içinde iş,** *Bir meselenin içinde o konu ile ilgili olmayan başka*

bir mesele çıkması durumu.|| **işi dönmek,** *{eAT} İşi bozulmak; işi kötü gitmek; talihi dönmek.*|| **işi duman olmak,** *argo. Durumu çok kötü olmak; işi berbat olmak.*|| **işi durdurmak,** *İşverenden bir hak talebinde bulunulduğunda olumsuz cevap alındığı zaman anlaşarak çalışmayı durdurmak.*|| (birine) **işi düşmek,** *1. Bir kimsenin yardımına ihtiyaç duymak; yardım ve aracılık için baş vurmak. 2. O kimsenin bir yerde yapılacak işi bulunmak.*|| **işi gücü yok,** *Yapacak, çalışacak bir işi yok; haylaz; işsiz.*|| **işi iş olmak,** *İşleri yolunda olmak; işi iyi olmak; derdi tasası olmamak.*|| **işim dokuzdan,** *argo. "İşim çok iyi" anlamında kullanılır.* || **iş inada binmek,** *Karşıt görüşlü kişilerin birbiri ile inatlaşmaya başladığını belirten söz.*|| **işin alayında olmak,** *Bir işin önemini kavrayamayarak ciddî davranmamak; işi hafife almak.*|| **işin başı,** *1. İşin başlangıç yeri. 2. İşin çıkış ya da bitiş noktası. 3. İşin en önemli noktası.*|| **işinden kalmak,** *Bir engel yüzünden yapacağı bir işi yapamamak, bir süre ertelemek zorunda kalmak.*|| **işinden olmak,** *Çalıştığı yerden ilişiği kesilmek; işten çıkarılmak; işten atılmak; işi elinden gitmek.*|| (...in burada) **işi ne?** *"Ne işi var?" anlamında bulunmaması gerekli bir durumda söylenir.*|| **İşine bak!** *"Başkasının işine karışma; kendinle ilgilen" anlamında söylenir.*|| (...in) **işine bak!** *Ne şaşılacak durumu var" anlamında söylenir; yaptığına akıl sır ermez.*|| **işine gelmek,** *Yararına ve çıkarına uygun bulmak.*|| **işine göre,** *Çıkarına ve yararına uygun.*|| **işine gücüne bakmak,** *Başkalarının olumsuz durumlarıyla ve işiyle değil de kendi işi ile ilgilenmek.*|| **işine son vermek,** *İşten kovarak çıkarmak.*|| **işin gelişi,** *Olayın veya olgunun oluş biçimi.*|| **işini altun etmek,** *{eAT} İşini yoluna koymak.*|| **işini altun eylemek,** *{eAT}* → işini altun etmek.|| **işini bilmek,** *1. Çıkarını çok iyi hesaplamak; çıkarları doğrultusunda davranmak. 2. Görevinin bilincinde olmak. 3. Nereden ve nasıl yararlanacağını iyi bilmek.*|| **işini başa iltmek,** *{eAT}* → işi başa iltmek.|| (birinin) **işini bitirmek,** *1. argo. O kimseyi öldürmek. 2. Çalışamaz duruma sokmak.*|| **işini bütürmek,** *{eAT} Hayatına son vermek; öldürmek.*|| **işin iç yüzü,** *Sorunun, konunun gerçek yönü; meselenin esası.*|| **işin içinde iş olmak,** *1. Kuşkulu bir durum söz konusu olmak. 2. Bir hile, aldatmaca söz konusu olmak.*|| **işin içinden çıkamamak,** *Sorunu çözememek.*|| **işini düzmek,** *{eAT} İşini yoluna koymak.*|| **işini görmek,** *1. argo. Öldürmek. 2. Dövmek. 3. Yapmakta olduğu işe devam etmek; yapmak.*|| **işini kayurmak,** *{eAT} İşini bitirmek; öldürmek; kârını tamam etmek.*|| **işinin eri,** *Elinden iyi iş gelir; becerikli; usta.*|| **işini uydurmak,** *Kurnaz davranarak sorunu çözmek; işini yaptırmak.*|| **işin kötüsü,** *Arka arkaya gelen olumsuzlukları anlatmak için kullanılan cümle başı sözü.*|| **İşin mi yok?** *"Boş ver, ilgilenme!" anlamında kullanılır.*|| **işin rengi değişmek,** *Konu bir başka nitelik veya boyut kazanmak.*|| **işin sürmek,** *{eAT} İşini ilerletmek; işini sürdürmek; işini yürütmek.*|| **işin ucu,** *Yapılan çalışmanın sonucu; işin sonu, neticesi.*|| **işin ucu birine dokunmak,** *Yapılan işten ya da araştırmadan biri dolaylı olarak zarar görmek.*|| **işin üstesinden gelmek,** *Başarılması güç görünen bir işi yapmak; başarmak.*|| **işi olmak,** *(Bir kimsenin sorunları veya bir kurumda görülecek işi için) olumlu sonuçlanmak.*|| **işi oluruna bırakmak,** *1. Sorunu önemsememek. 2. Hiç müdahale etmeden olayların akışına göre davranmak; sonucun kendiliğinden oluşmasını beklemek.*|| **işi pişirmek,** *1. Bir erkek ve kadın bir yerde sevişmek üzere bir araya gelmek için gizlice anlaşmak. 2. Bir işi olumlu sonuca götürecek her türlü hazırlığı tamamlamak; gerekli ortamı hazırlamak.*|| **işi rast gitmek,** *1. İşleri yolunda seyretmek. 2. Olmayacakmış gibi görünen bir iş şans yardımıyla gerçekleşmek.*|| **işi resmiyete dökmek,** *Bir anlaşmazlık ya da işlem konusunda yasaların öngördüğü biçimde davranmak.*|| **işi sağ etmek,** *{eAT} İşi yoluna koymak.*|| **işi sağ eylemek,** *{eAT}* → işi sağ etmek.|| **işi sağlama almak,** *Sonradan bir aksaklık olması ihtimaline karşı gerekli önlemleri almak; güvenceye bağlamak; eşeği sağlam kazığa bağlamak.*|| **işi sağlamak,** *{eAT}* → işi sağ etmek.|| **işi savsaklamak,** *İşe önem vermemek; süresi içinde yapmamak; yavaşlatmak; geçiştirmek.*|| **iş issi,** *{eAT} 1. Emir sahibi; ferman sahibi. 2. İş veren; iş sahibi.*|| **iş işlemek,** *1. Çalışmak; iş yapmak. 2. El işi, örgü, tığ vb. yapmak; nakış yapmak.*|| **iş işletmek,** *{ağız} İş yaptırmak; işçi olarak çalıştırmak.* [DS]|| **iş işten geçmek,** *Fırsat kaçmış olmak; artık bundan sonra yapılacakların yararı beklenemez olmak.*|| **işi tatlıya bağlamak,** *Bir sorunu herkesi memnun edecek biçimde çözümlemek.*|| **işi temizlemek,** *1. Sorunu çözmek; işi halletmek; meseleyi halletmek. 2. İşi bitirmek.*|| **işi tıkırında** (gitmek) **olmak,** *Durumu ve işleri çok uygun biçimde olmak.*|| **işi uzatmak,** *Bir işi sonuçlandırmayıp sürüncemede bırakmak.*|| **işi uz olmak,** *{eAT} İşi yolunda gitmek.*|| **işi üç nalla bir ata kalmak,** *Küçük bir olanak elde ettikten sonra olması ve yapılması çok zor işlere girişmek.*|| **işi var,** *Bundan sonra çok sıkıntı ile karşılaşacak anlamında kullanılır; çekeceği var.*|| **işi yokuşa sürmek,** *Bir iş veya sorunu çözümsüz kılmak için bahaneler bulmak; güçlük çıkarmak.*|| **işi yolunda olmak,** *İşleri ve kazancı yeterli olmak; iyi kazanmak; rahat olmak.*|| **işi yüzüne gözüne bulaştırmak,** *Sorunu içinden çıkılamaz ve çözülemez duruma getirmek; karmakarışık etmek.*|| **iş kabartmak,** *Önemsiz bir meseleyi çok önemliymiş gibi abartmak.*|| **iş kaçkını,** *Bir iş yapmaktan kaçınan; tembel.*|| **iş kadını,** *Sanayi ve ticaret alanında yatırım yapan yönlendirici bir etkinli-*

ği olan kadın.|| **iş kanunu,** *Çalışma hayatını, işçi ve işveren ilişkilerini düzenleyen yasa.*|| **iş karıştırmak,** *Fitne sokmak.*|| **iş kazası,** *İşçinin iş yerinde bulunduğu ya da işinin başında sayılan durumlarda meydana gelen ve onu derhal veya daha sonra bedenen veya ruhça olumsuz etkileyen olay.*|| **iş kesmek,** *{ağız} Eziyet etmek; kötülük yapmak.* [DS]|| **iş kıvamına geldi,** *Konu ve mesele uygun bir durum aldı.*|| **iş kolu,** *1. Toplumda mal veya hizmet üretimine yönelen her türlü ekonomik girişim dalı. 2. Bu girişim dallarından birinde çalışanların tümü.*|| **iş küç,** *{eT} İş güç; emek.* [EUTS]|| **işler açılmak,** *Piyasa canlanmak; alış veriş artmak; satışlar artmak.*|| **işler akkın gitmek,** *{ağız} Hiçbir olumsuzlukla karşılaşmadan gereği gibi yapmak; işler yolunda gitmek.* [DS]|| (bir takım) **işler becermek,** *Gizli olarak birtakım uygunsuz, yasa ve ahlak dışı işler yapmak.*|| (başından) **işler geçmek,** *1. Kötü olaylar yaşamış olmak. 2. Deneyim kazanmış olmak.*|| **işler yolunda gitmek,** *{ağız} Hiçbir olumsuzlukla karşılaşmadan, planlandığı gibi gelişmek; beklenilen biçimde olmak.* [DS]|| **işlerden mat olmak,** *{ağız} İşlerle ilişkisini kesmek.* [DS]|| **iş medreseye düşmek,** *Bilimsellik adı altında sonuç alınamaz tartışmalara yol açmak.*|| **iş mektubu,** *Bir iş dolayısıyla kuruluşlara yazılan ya da kurum ve kuruluşlar arasında iş gereği alınıp verilen yazılar.*|| **iş merkezi,** *1. Bir işin yönetildiği yer. 2. İş yerlerinin yoğun olduğu yer.*|| **iş mevzuatı,** *İşçi ile işveren arasındaki ilişkilere, işçi ve işverenlerin örgütlenmelerine, özellikle bütün çalışma hayatına ilişkin yasa, yönetmelik ve diğer düzenlemelerin tümü.*|| **iş mili,** *Takım tezgâhlarında kesici takımı taşıyan döner silindirik parça.*|| **iş mücadelesi,** *İşçilerle işverenler arasında, işçilerin sosyal ve ekonomik durumlarını düzeltmek için başvurdukları her türlü yasal girişim.*|| **iş okulu,** *İlköğrenimden sonra eğitimlerini sürdüremeyen özürlüleri bir meslek sahibi yapmak amacıyla açılan okulların ortak adı.*|| **iş ola,** *"İş olsun diye" anlamında küçümseme belirten söz.*|| **iş olacağına varır,** *"Aldırış etmemek, boş vermek" gerekir anlamında sözde tevekkülcülerin avunma sözü.*|| **iş olsun diye,** *Gereksiz bir iş ve davranışı belirtmek için kullanılan söz.*|| **iş peşinde koşmak,** *1. Yaptığı işin gereklerini yerine getirmek için çalışmak. 2. Bir sorunu halletmeye çalışmak.*|| **iş riski zammı,** *Hayat ve sağlık için tehlike gösteren hizmetlerde çalışanlara ödenen ek para.*|| **iş rotasyonu,** *İşçiler arasında görev değişikliği yapabilmek veya birinin bulunmadığı zamanda diğerine o işi yaptırabilmek için işçilere o iş yerindeki değişik işleri yapabilme becerisi kazandırma.*|| **iş sarpa sarmak,** *(Durum ve sorun için) tehlikeli ve içinden çıkılmaz bir durum almak.*|| **iş sol düşmek,** *{eAT} İş kötü gitmek; tersine dönmek; bozulmak.*|| **iş sözleşmesi,** *İşçi ve işveren arasındaki hak ve borçları düzenleyen sözleşme; iş akdi.*|| **iş sürmek,** *{eAT} Bir iş yapmak; iş yürütmek.*|| **iş sürücü,** *{eAT} İş takipçisi; vekil.*|| **iş şeker renk olmak,** *Durum tehlikeli görünmek.*|| **işten anlamak,** *Bir konuda uzman olmak; yaptığı işin inceliklerini bilmek.*|| **işten ayrılma,** *İşçinin kendi isteği ile iş ilişkisini sona erdirmesi; işten çıkma.*|| **İşten bile değil!** *Çok kolay; değmez.*|| **işten çıkarma,** *İşverenin iş sözleşmesini feshetmesi.*|| **işten el çektirmek,** *Bir kamu görevlisini, çeşitli nedenlerle görevden uzaklaştırmak.*|| **işten güçten kalmak,** *Herhangi bir nedenle çalışması aksamak; işi geri kalmak.*|| **işten kalmak,** *{eAT} İşlemez duruma gelmek; (iş yeri için) çalışmamak.*|| **işten olmamak,** *Çok kolay olmak; çok kolay saymak.*|| **iş treni,** *Taşıma, aktarma ve hat döşemede kullanılmak üzere düzenlenmiş tren.*|| **iş tulumu,** *Çalışırken giyilen, bir pantolon ve onunla birleştirilmiş göğüslükten oluşan giyecek.*|| **iş tutmak,** *1. Çalışmak; bir iş yapmak; meslek sahibi olmak. 2. argo. Cinsel ilişkide bulunmak; sevişmek.*|| **iş ucu,** *{eAT} Sonuç.*|| **iş ucuna yapışmak,** *{eAT} Bir iş yapmağa başlamak; çalışmak.*|| **iş ucu tutmak,** *{eAT}* → iş ucuna yapışmak.|| **iş üstünde,** *1. (Hırsız, yankesici vb. için) eylem hâlinde iken. 2. argo. Cinsel ilişki anında.*|| **iş üzerine olmak,** *{eAT} Sürekli işi ile meşgul olmak; çalışmak.*|| **İş var!** *(Bir kimse veya şey için) işe yarayacağını, yararlı olacağını belirtmek için söylenen söz.*|| **iş yapmak,** *1. Çalışmak. 2. mecaz. Gereksiz bir davranışta bulunmak. 3. İyi kazanmak.*|| **iş yavaşlatma,** *İşçi işveren uyuşmazlıklarında işçilerin çalışma hızını düşürerek uyguladıkları edilgin direniş.*|| **iş yeri,** *İşçinin fikren veya bedenen çalıştığı yer.*|| **iş yok,** *"Aranan nitelikte değil; iyi değil; işe yaramaz" anlamlarında söz.*

iş[2], [iş / eş ایش] *{eT} {eAT} {OsT} is.* **1.** Eş; arkadaş; dost; ahbap; müttefik. [EUTS] [ETY] [KB] [Gabain] **2.** *{eAT} {OsT}* Denk; benzer; eş. ⚬ **iş tuş,** *Arkadaş.* [EUTS]

iş[3], [is / iş] *{eT} is.* İs; kandil dumanı. [DLT] ⚬ **iş bolmak,** *İslenmek; kirlenmek.* [DLT]

iş[4], [uş > iş ایش] *{eAT} is.* Durum; hâl; vaziyet. ⚬ **işi altın,** *Durumu çok iyi; iş ve geçim sıkıntısı yok; {eAT} (aynı).*|| **iş yenilenmek,** *{eAT} Yeni bir olay ortaya çıkmak; yeni bir durum belirmek.*

iş[5], [iş / eş] *{ağız} is.* Etene; son; eş. [DS]

iş[6], [Ar. ʿīş / ʿayş عيش] *(i:ş) {OsT} is.* **1.** Yaşama; yaşayış. **2.** Gıda; özellikle ekmek. **3.** Yaşama biçimi; yaşayış. **4.** Zevk ve safa. ⚬ **îş ü işret,** *{OsT} Yiyip içip eğlenme.*|| **îş ü nûş,** *{OsT} Yiyip içme.*

işa, -a'ı [Ar. īşāʿ ایشاع] *(i-şa:) {OsT} is.* (Ağaç için) çiçek açma. ⚬ **îşâ'-i eşcâr,** *Ağaçların çiçek açması.*

i'şa, -a'i [Ar. iʿşā' إعشاء] *(i-şa:) {OsT} is.* Akşam yemeği verme.

iş'a, -a'i [Ar. işʿā' إشعاء] *(iş-a:) {OsT} is.* **1.** Işınma; şualanma. **2.** (Güneş için) ışığını dağıtma.

işaa, [Ar. şuyūʿ > işāʿa إشاعة] *(işa:a) {OsT} is.* **1.** Haber yayma; herkese duyurma. **2.** Duyulmamış bir şeyin duyulmasına yol açma.

işaat[1], [Ar. şuyūʿ > işāʿat إشاعت] *(işa:at) {OsT} is.* → işaa.

işaat[2], [Ar. şuyūʿ > işāʿāt إشاعات] *(işa:a:t) {OsT} is.* Herkese duyurmalar; yaymalar. ⊡ **işāat-i kâzibāne,** *{OsT} Kötü niyetlerle yalan haber yayma.*

iş'ab, [Ar. işʿāb إشعاب] *(iş-a:b) {OsT} is.* Ölme.

işabe, [Ar. şāb > işābe إشابه] *(işa:be) {OsT} is.* **1.** Genç yaşta saç ve sakal ağarması. **2.** Saç sakal ağartma.

işade, [Ar. işāde إشاده] *(işa:de) {OsT} is.* **1.** Seslenme. **2.** Yüksek sesle kayıp bir şeyi herkese duyurma; ilan etme.

işaeyn, [Ar. ʿişā'eyn عشائين] *(işa:eyn) {OsT} is.* Akşam ve yatsı zamanları.

işaha, [Ar. işāḥa إشاحه] *(işa:ha) {OsT} is.* Misvak kullanma.

iş'al, -li [Ar. şaʿal > işʿāl إشعال] *(iş-a:l) {OsT} is.* **1.** Tutuşturma; yakma; alevi parlatma. **2.** Şiddetlendirme; şiddetlenmesine yol açma.

işan[1], [Far. īşān ایشان] *(i:şa:n) {OsT} zm.* **1.** Çokluk üçüncü kişi; onlar. **2.** Türkistan'da keramet sahibi kişilere verilen unvan; ermiş; veli.

işan[2], [? işan] *{ağız} is.* Çam ağacı. [DS]

işan[3], [Far. nişān ?] *{ağız} is.* İz; belirti. [DS]

iş'ar, [Ar. şiʿr > işʿār إشعار] *(iş-a:r) {OsT} is.* **1.** Yazı ile bildirme. **2.** Haber verme; bildirme. ⊡ **iş'ār-ı ahîre kadar,** *{OsT} Bildirilecek en son habere kadar.*

iş'arat, [Ar. işʿārāt إشعارات] *(iş-a:ra:t) is.* İşaretler; belirtiler; izler.

iş'aret, [Ar. işʿāret إشعارت] *(iş-a:ret) {OsT} is.* → işaret.

işaret, [Ar. işʿāret إشعارت] *(işa:ret) {OsT} is.* **1.** Bir düşünceyi, bir isteği veya bir tasarımı anlatmakta kullanılan kendine özgü anlam yüklenmiş vücut ve yüz hareketleri. **2.** Bir olayın, bir durumun anlaşılmasına, sezilmesine, öngörülmesine, tanınmasına olanak sağlayan herhangi bir belirti veya iz; belirti; gösterge; alamet. **3.** (El ve yüz hareketleri ile) gösterme. **4.** *dbl.* Bir şey bildirmeğe, anlatmağa yarayan önceden yapılmış bir anlaşmaya dayalı bildirim; gösterge. **5.** Bir kavramın resim, ses veya çizgiyle üzerinde anlaşılmış gösterimi; saymaca bir anlam taşıyan şekil vb. gösterge. **6.** Bir şeyin tanınmasını sağlamak üzere üzerine konulmuş özel belirleyici iz; im. **7.** *bsy.* Fiziksel bir olaya bağlı ve veri taşıyan zamana bağlı değer; sinyal; im. **8.** Bir bilgi grubunun başlangıç veya sonunu belirtmekte kullanılan karakter; im. **9.** *dnz.* Görsel ve işitsel haberleşmeyi sağlayan sancak, simafor, düdük vb. düzenek. **10.** *tasvf.* Havas denilen seçkin kişilerin bir isteği yazısız, sözsüz olarak belirtebilme durumları; gönle doğuş. ⊡ **işaret bezi,** *as. Askerî birliklerin birbiri ile haberleşmekte kullandıkları tahta çerçeveye geçirilmiş bez.*|| **işaret dili,** *dbl. Üzerinde anlaşılmış bazı işaretleri kullanmak suretiyle ve insan dilinden esinlenerek oluşturulmuş özel dil.*|| **işaret etmek,** *1. Bir kimseye bir şey yapması için anlamlı hareketlerde bulunmak. 2. Bir kimseyi, bir nesneyi (el veya vücut hareketleri ile) göstermek. 3. Bir şeyi özellikle belirtmek; üzerinde önemle durmak; dikkat çekmek. 4. İşaret koymak.*|| **işāret-i āliye,** *Şeyhülislam buyruğu.*|| **işāret-i ilāhiye,** *Allah'ın emirleri, buyrukları.* || **işaret lambası,** *Yaya ve taşıtların geçişlerini düzenlemek üzere kavşaklara konulmuş ışıklı düzenek; trafik lambası.*|| **işaret parmağı,** *anat. Elin, baş parmağın yanında bulunan, çoğunlukla bir şey göstermekte kullanılan parmağı.*|| **işaret sıfatı,** *dbl. Sözü edilen varlığı göstermeye yarayan ve o varlığın adının hemen önüne gelen sıfat: (bu, şu o).*|| **işaret vermek,** *Birine bir şeyle ilgili olarak işaretle haber vermek; durumu sezmesini sağlamak için işaret etmek.*|| **işaret zamiri,** *dbl. İşaret edilen varlığın adının yerine kullanılan zamir: (bu, şu, o)*

işaret[2], [? işaret] *{ağız} ünl.* Küçümsemeyi, beğenmemeyi anlatır. *Hıh işaret, sen de kendini adam mı zannediyorsun?* [DS]

işaretçi, [işaret-çi] *(işa:retçi) is.* İşaret veren kimse.

işaretleme, [işaret-le-me] *(işa:retleme) is.* **1.** Üzerine belirti, iz, im koymak suretiyle belirgin hâle getirme eylemi; işaret koyma. **2.** *man.* Bir kavramın kendi kaplamını oluşturan varlıklara veya eşyaya uygulanabilme niteliği. **3.** Oyun kâğıtlarında önceden veya oyun sırasında işaret koymak suretiyle yapılan hile. **4.** Marangozun birleştirme, terzinin dikiş sırasında kolaylık sağlaması için birleştirilecek parçalara işaret koyması işlemi.

işaretlemek, [işaret-le-mek] *(işa:retlemek) gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* Üzerine veya herhangi bir yerine işaret koyarak belirgin duruma getirmek.

işaretlenme, [işaret-le-n-me] *(işa:retlenme) is.* Belirti olması için üzerine işaret konulma durumu ve eylemi.

işaretlenmek, [işaret-le-n-mek] *(işa:retlenmek) edil. f. [-ir]* Belirli olması için üzerine işaret konulmak; işaret edilmek; bir işaretle belirtilmek.

işaretleşme, [işaret-le-ş-me] *(işa:retleşme) is.* **1.** Kar-

şılıklı olarak birbirine işaret verme eylemi. **2.** Uzak yerlerde bulunan kişiler arasında bilgi alıp vermek amacıyla özel bir düzene göre değişik işaretler kullanma.

işaretleşmek, [işaret-le-ş-mek] *(işa:retleşmek) işteş. f. [-ir]* Karşılıklı olarak birbirine işaret etmek.

işaretleyici, [işaret-le-y-ici] *(işa:retleyici) is.* **1.** İşaret koymaya yarayan. **2.** İşaret koyan. **3.** Ormanda kesilecek ağaçları damgalayan işçi.

işaretli, [işaret-li] *(işa:retli) sf.* İşaretle belirtilmiş olan; üzerine işaret konulmuş ve bir işaret taşıyan.

işaretsiz, [işeret-siz] *(işa:retsiz) sf.* Üzerinde hiçbir iz veya belirti bulunmayan; işaret konulmamış olan.

iş'arî, [Ar. işᶜārī اشعاری] *(iş-a:ri:) {OsT} sf.* **1.** Yazı ile bildirilmiş olan. **2.** *zf.* Bilgi olarak; bilgi yoluyla. ⊡ **iş'arî oy,** *{OsT}* → iş'arî rey.|| **iş'ārî rey,** *{OsT} Parmak kaldırmak suretiyle verilen oy; açık oylama.*

işba, -a'ı [Ar. şibᶜ > işbāᶜ اشباع] *(işba:) {OsT} is.* **1.** Açlığını giderme; doyurma; yedirme. **2.** Çoğalma; çoğaltılma. **3.** *kim.* Doymuş olma durumu. **4.** *ed.* Eski şiirde kafiye ve vezin zorunluluğundan dolayı kelimeye fazladan bir harf katma.

işbağı, [iş+bağ-ı] *{ağız} is.* Tüzük. [DS]

işbaşı, [iş+baş-ı ایش باشی] *{eAT} is.* Şef; amir.

işbu, [üş *(işte)*+bu > üşbu > işbu اوشبو / اشبو] *(i'şbu) sf.* (Eski metinlerde geçer) işte bu; özellikle bu. ⊡ **işbu ara,** *{eAT} Bura.*|| **işbu işbu,** *{eAT} Şöyle şöyle; şu şu.*|| **işbuna,** *{eAT} Buna.*|| **işbunda,** *{eAT} Burada; bu yerde.*|| **işbundan,** *{eAT} Buradan.*|| **işbunları,** *{eAT} Şunları; bunları.*|| **işbunu,** *{eAT} Bunu.*|| **işbunun,** *{eAT} Bunun.*|| **işbunun bigi,** *{eAT} Bu gibi; böyle.*|| **işbunun gibi,** *{eAT} Bu gibi; böyle.*|| **iş bununla,** *{eAT} Bununla.*

işbula, [üş+bu+ile > / üşbula > işbula / üşböle اشبلا] *{eAT} zf.* Böyle; böylece; işte böyle; bu şekilde.

işbular, [üş + bu-lar > üşbu-lar / işbu-lar اشبولر] *{eAT} zm.* Bunlar.

işcar, [Ar. şecer > işcār اشجار] *(işca:r) {OsT} is.* Ağaç yetiştirme; ağaçlandırma

işcaz, [Ar. işcāẓ اشجاظ] *(işca:z) {OsT} is.* Kederlendirme.

işçi, [*eT.* īş-çī / īş-çī > iş-çi] *is.* **1.** Bir fabrika veya bir işletmede bir ücret karşılığında ağırlıklı olarak beden gücüyle çalışan kimse. *{eT} (aynı)* **2.** Herhangi bir çalışma alanında ustalığı olan kimse. **3.** *argo.* Dolandırıcı; hırsız. **4.** *huk.* Bir iş sözleşmesine dayanarak ve işverenin emrine bağlı olarak çalışan kişi. **5.** *sf.* İş yapan. **6.** *biy.* Toplu olarak yaşayan arı, karınca gibi böceklerde topluluğu besleyen, yuva yapan, topluluğu savunan, yavruları besleyen kısır birey. ⊡ **işçi arı,** *biy. Kovanda ana arı bulunduğu sürece yumurtlayamayan, kovanın beslenmesi, bakımı ve savunması ile görevli, ömrü birkaç haftayı geçmeyen, geçici kısır arı bireyi.*|| **işçi dövizi,** *Yurt dışında çalışan işçilerin yurda transfer ettikleri yabancı para.*|| **işçi federasyonu,** *Aynı iş kolunda kurulu iş yeri sendikalarından en az ikisinin bir araya gelmesi ile oluşturdukları bir üst kuruluş.*|| **işçi kadın,** *Evlerdeki temizlik işleri için gündelik karşılığı tutulan kadın; temizlikçi kadın.*|| **işçi sendikaları,** *İşçilerin ortak hak ve çıkarlarını korumak amacıyla kurdukları tüzel kişiliğe sahip temsilî mesleki dayanışma birliği.*|| **işçi sigortası,** *İşçilerin sosyal güvenliklerinin sağlanması amacıyla kurulmuş düzenleme.*|| **işçi şirketleri,** *Sermayesinin yarısından çoğunu yurt dışında çalışan işçilerin oluşturduğu çok ortaklı şirketler.*

işçilik, -ği [iş-çi-lik] *is.* **1.** İşçi olma durumu; işçi konumunda olma. **2.** Yaptığı iş karşılığında işçiye verilen ücret. **3.** Bir işin yapılmasında harcanan emek. **4.** Bir işin yapılmasında gösterilen beceri ve ustalık; işleme niteliği. **5.** İşçinin emeği; emek.

işçimen, [işçi-men] *{ağız} sf.* Çalışkan; becerikli; iş bilir; hamarat. [DS]

işdar, [Yun. istari => işdar] *{ağız} is.* Halı, kilim tezgâhı; ısdar. [DS]

işdiyh, [iç-lik > işdiyẖ] *{ağız} is.* Kışın gömlek altına giyilen pazen ya da yünlüden yapılan yelek; içlik. [DS]

işe¹, [? işe] *{ağız} is.* Fidan. [DS]

işe², [Far. īşe ایشه] *(i:şe) {OsT} is.* **1.** Casus; çaşıt. **2.** Orman.

işeğen, [işe-mek > işe-ğen ایشکن] *{eAT} sf.* Çok işeyen.

işek¹, [*eT.* eş-gek / eş-yek ایشك] *{OsT} is.* Eşek.

işek², -ği [şişek] *{ağız} is.* → şişek. [DS]

işek³, -ği [eş-mek > iş-ek] *{ağız} is.* Kurt, çakal gibi hayvanların barındığı ıssız ve açıklık yerlerdeki küçük tepecik. [DS]

işek⁴, -ği [işe-mek > işe-k] *{ağız} is.* Sidik. [DS]

işelek, -ği [eş-ele-k] *{ağız} is.* **1.** → eşelek. **2.** Kavun karpuz dilimleri. [DS]

işeme, [işe-me] *is.* İdrar çıkarma; çiş etme.

işemek, [çiş > işe-mek] *gçsz. f. [-r] [-ş(i)-yor]* Böbrekler yoluyla süzülen ve idrar torbasında biriken doğal sıvıyı dışarı atmak; çiş etmek; küçük abdest bozmak.

işemik, -ği [işe-mek > işe-mik] *{ağız} is.* Sidik. [DS]

işenik, -ği [işe-mek > işe-n-ik] *{ağız} is.* Sidik. [DS]

işenme, [işe-n-me] *is.* İşeme eylemi yapılma durumu.

işenmek¹, [işe-n-mek] *edil. f. [-ir]* İşemek eylemi.

işenmek², [işe-n-mek / ışa-n-mak / ısa-n-mak] *{eT} dönşl. f. [-ür]* İnanmak; güvenmek; mutmain olmak. [DLT] [KB] [Nevâyî]

işerek, [iş-er-ek] *{ağız}* *sf.* İyi iş gören; hamarat; çalışkan. [DS]

işetici, [işe-t-ici] *sf.* (İlaç vb. için) idrar torbasını boşalttırma özelliği bulunan; idrar söktürücü.

işetme, [işe-t-me] *is.* Birinin işemesini sağlama ya da işemesine yardımda bulunma eylemi.

işetmek, [işe-t-mek] *gçl. f. [-ir]* **1.** İşemesine neden olmak. **2.** İşemesini sağlamak, yadımda bulunmak; çiş ettirmek.

işfa, -a'i [Ar. şifā' > işfā' اشفاء] *(işfa:)* *{OsT}* *is.* Hastanın iyileşmesine çalışma; hastaya şifalı şey verme.

işfaf, [Ar. işfāf اشفاف] *(işfa:f)* *{OsT}* *is.* Üstün tutma.

işfak, -kı [Ar. işfāḳ اشفاق] *(işfa:k)* *{OsT}* *is.* **1.** Korkma. **2.** Bağışlama; lütfetme.

işgaf, [Rus. şkaf] *{ağız}* *is.* **1.** Dolap. **2.** Masa. [DS]

işgal, -li [Ar. şuġl > işġāl اشغال] *(işga:l)* *{OsT}* *is.* **1.** Bir iş vb. şeyle uğraştırma; meşgul etme; zaman alma. **2.** Çalışan veya çalışmaya hazırlanan birini iş yapmaktan, işe gitmekten alıkoyma; birinin iş yapmasına engel olma; işten alıkoyma. **3.** Kaplama; yer alma; doldurma. **4.** Bir yeri ordu gücüyle ele geçirme. **5.** Bir isteği dile getirmek veya kabul ettirmek amacıyla kitle hâlinde bir yere ve makama girmek; orada eğleşmek; eylem yapmak. **6.** Kuvvet kullanarak bir yerin yönetimine el koyma. **7.** *huk.* Sahipsiz bir taşınmaz üzerinde mülkiyeti elde etmek amacıyla zilyetlik kurmak. ⊡ **işgal etmek,** *1. Bir ülke toprağını askerî güç kullanarak ele geçirmek. 2. Kuvvet kullanarak bir yerin yönetimine el koymak. 3. Uğraştırmak; meşgul etmek. 4. Kaplamak; doldurmak. 5. Bir isteği kabul ettirmek için yasa dışı olarak o işle ilgili makam veya yere toplu giriş.* || **işgal kuvvetleri,** *İşgal edilen bir ülke toprağına çıkarılan askerî güçler.*

işgalci, [işgal-ci] *sf.* **1.** (Askerî güç için) bir yeri ele geçiren; işgal eden. **2.** Meşgul eden.

işgalcilik, -ği [işgal-ci-lik] *is.* İşgal etme işi; işgalcinin yaptığı iş ve eylem.

işgaliye, [Ar. işġāl>işġāliyye اشغاليه] *(işga:liye)* *{OsT}* *is.* Pazarlarda satıcıların kapladıkları alana nispetle alınan ücret veya vergi.

işgap, -bı [Rus. şkaf] *{ağız}* *is.* Dolap. [DS]

işgefe, [Far. işgene اشكنه > isgefe / işgefe / işgeve / işkefe] *{ağız}* *is.* → işgeve. [DS]

işgelek, -ği [işge-le-k ?] *{ağız}* *is.* **1.** Pastırma veya sucuğun kuruması için takıldığı çengel veya sopa. **2.** Boyunduruk. [DS]

işgene, [Far. işgene اشكنه] *{OsT}* *is.* **1.** Et suyu ile yapılan tirit. **2.** Yaşlılık ya da öfke sebebiyle yüzde meydana gelen kırışıklık.

işgere, [Far. işgere اشكره] *{OsT}* *is.* Eğitilmiş avcı kuş.

işgerf, [Far. işgerf اشكرف] *{OsT}* *sf.* **1.** Kalın; dayanıklı. **2.** *is.* Şan ve şeref.

işgeve, [Far. işgene اشكنه > işgeve اشكوه] *{OsT}* *{ağız}* *is.* Sacda pişirilen mayasız ekmek; yufka. [DS]

işgil[1], [Ar. işgīl ? > işgil] *is.* **1.** Bir şeyle sürekli uğraşma. **2.** Hatırlama. **3.** *{ağız}* Bir şeye karşı düşkünlük; alışkanlık; iptila. [DS] **4.** *{ağız}* Niyet tutma. [DS] **5.** *{ağız}* İlgi. [DS]

işgil[2], [? işgil] *{ağız}* *is.* Yelkenli gemilere bağlı küçük sandal; filika. [DS]

işgilik, -ği [iç-gi-lik / işgilik / içkilik / işkilik] *{ağız}* *is.* Sucuk. [DS]

işgillenmek, [işgil-le-n-mek] *{ağız}* *dönşl. f. [-ir]* **1.** Hatırlamak. **2.** Sürekli bir şeyle uğraşmak, oyalanmak. [DS]

işgir, [iş-gir / iş-kir / işingir] *{ağız}* *sf.* Becerikli. [DS]

işgirti, [? eşgūtī > eşgürtī > eşgirtī > işgitī / eşgitī] *{eT}* *is.* Diba denilen ipekli kumaş. [EUTS]

işgiti, [? eşgūtī > eşgürtī > eşgirtī > işgitī / eşgitī] *{eT}* *is.* İpekli kumaş; diba. [ETY] [EUTS] [Tekin]

işgûh, [Far. işgūh اشكوه] *{OsT}* *is.* Yıkılış; yüz üstü kapanış.

işgüder, [iş+gü(t)-er)] *is.* Elçiliklerde, elçiye yardım eden veya elçi bulunmadığı zamanlarda elçinin görevlerini üstlenen görevli kimse; maslahatgüzar.

işgüderlik, -ği [iş+gü(t)-er-lik] *is.* Elçiliklerde elçiye yardım etme ve elçinin bulunmadığı zamanlarda onun görevini üstlenme işi; işgüderin işi ve mesleği; maslahatgüzarlık.

işgüfe, [Far. işgüfe اشكفه] *{OsT}* *is.* **1.** Çiçek. **2.** Kusma; istifra etme.

işgürti, [? eşgūtī > eşgürtī > eşgirtī > işgiti / eşgiti] *{eT}* *is.* İpekli diba kumaş. [Gabain]

işgüzar, [iş + Far. -güzār] *(işgüza:r)* *{OsT}* *sf.* **1.** Eli işe yatkın; elinden iş gelir; becerikli. **2.** Kendini göstermek amacıyla, bir gereği yokken işe karışan kimse.

işgüzarlık, -ğı [iş+güzar-lık] *is.* İşgüzar olma durumu; işgüzarca davranma. ⊡ **işgüzarlık etmek,** *İşgüzarca davranmak.*

işha, -a'i [Ar. işḥā' اشحاء] *(işha:)* *{OsT}* *is.* Ağzını açma; ağız açma.

işhad, [Ar. şehādet > işhād اشهاد] *(işha:d)* *{OsT}* *is.* **1.** Tanık gösterme; tanık tutma. **2.** Örnek olarak gösterme.

işhaz, [Ar. işḥāẕ اشحاذ] *(işha:z)* *{OsT}* *is.* **1.** Bileme; keskinletme. **2.** Bilenme; keskinleşme.

işi, [éş *(eş)* > éş-ī / iş-ī] *(işi:)* *{eT}* *is.* **1.** Kadın; hanım; zevce; eş; hatun. [ETY] [EUTS] [KB] **2.** Prenses; tanınmış yüksek tabakaya mensup kadın; soylu kadın [EUTS]

işiç, [éşiç] *{eT} is.* Kazan; çömlek. [EUTS] [Gabain]

işidek, -ği [işit-mek > işid-ek] *{ağız} is.* Kulak. [DS]

işidigsemek, [éşid-ig-sē-mek] *{eT} gçl. f. [-r]* İşitmek istemek. [EUTS]

işidilmek, [éşid-il-mek] *{eT} edil. f. [-ür]* İşitilmek. [EUTS]

işidmek, [işid-mek / éşit-mek / işit-mek] *{eT} gçl. f. [-ür]* İşitmek. [EUTS] [Gabain]

işik, [éş-ik] *{eT} {eAT} {OsT} is.* Eşik; kapı. [EUTS] [KB] [Gabain]

işiler, [işi-ler / ışlar / işler] *{eT} is.* Kadın. [DLT]

işilmek[1], [éş-il-mek / iş-il-mek] *{eT} dönşl. f. [-ür]* Azalmak. [Gabain]

işilmek[2], [iş-il-mek / yişil-mek / yuşıl-mak / yuşul-mak / yüşil-mek / yüşül-mek] *{eT} dönşl. f. [-ür]* İşe yatmak; işe yordam hasıl etmek. [DLT]

işilti, [iş *(yans.)* > iş-il-ti] *{ağız} is.* Fısıltı. [DS]

işimik, -ği [ek-şi-mik] *(i:şimik) {ağız} is.* → ekşimik[1]. [DS]

işimsinmek, [iş *(eş)* > iş-im-sin-mek] *{eT} dönşl. f. [-ür]* Eş saymak; arkadaş gibi hareket etmek. [KB]

işin, [iş-in] *{eT} is.* Saç örgüsü. [EUTS] [Gabain]

işingir, [iş-in-gir / iş-gir] *{ağız} sf.* Becerikli. [DS]

işirgenmek, [eş > éş-irge-n-mek / iş-irge-n-mek] *{eAT} dönşl. f. [-ür]* **1.** Alışmak. **2.** Kendine eş tutmak; arkadaşlık etmek. **3.** *{ağız}* Dost olmak; arkadaş olmak. [DS] **4.** *{ağız}* (Hayvan için) birine alışmak. [DS]

işiten, [işit-en] *sf.* İşitme, duyma işini yapan.

işitgen, [işit-gen اشتكان] *{eAT} {OsT} sf.* **1.** İyi işiten. **2.** *{ağız} is.* Kulak. [DS]

işitici, [işit-ici] *sf.* İşiten; duyan.

işitilebilir, [işit-il-mek + e-bil-mek] *sf.* **1.** (Ses için) kulağın algılama aralığı olan frekanslar *(16–1600 Hz)* arasında bulunan. **2.** Duymakta güçlükle karşılaşılmayan; duyulabilen.

işitilebilirlik, [işit-il-e+bil-ir-lik] *is.* Bir sesin duyulabilme niteliği.

işitilme, [işit-ilme] *is.* İşitilmek eylemi; duyulma.

işitilmek, [işit-il-mek] *edil. f. [-ir]* İşitme eylemi yapılmak; duyulmak; *{eT} (aynı).* [EUTS] [Gabain]

işitim, [işit-im] *is.* İşitme duyusu; samia.

işitiş, [işit-iş] *is.* İşitme eylemi veya biçimi.

işitme, [işit-me] *is.* **1.** İşitmek eylemi; duyma. **2.** Sesleri kulakla algılama. **3.** İşitme, duyma ile ilgili; işitmeden kaynaklanan; işitmeye dayanan. ⊡ **işitme aygıtı,** *İşitme güçlüğü olanların kullandığı, bir mikrofon ve ayarlanabilir bir yükseltici ve alıcıdan oluşan elektronik aygıt; işitme cihazı; işitme aleti.*|| **işitme duyusu,** *Sesleri algılama duyusu; samia.*|| **işitme eşiği,** *Bir sesin algılanabildiği en düşük yoğunluk.*|| **işitme kesesi,** *biy. Suda yaşayan bazı omurgasız hayvanlarda işitme taşını bulunduran akışkan sıvılı organ; otosist.*|| **işitme organı,** *biy. Belli ses dalgalarını almaya yarayan ve ikincil duygu hücrelerinden meydana gelmiş olan organlar.*|| **işitme siniri,** *anat. Beyinden çıkan işitmeyi ve dengeyi sağlayan, sekizinci çift duyusal sinir.*|| **işitme taşı,** *biy. Bazı omurgalı ve omurgasızlarda denge organı görevini yapan iç kulaktaki kalkersi oluşum; otolit.*

işitmek, [*eT.* éşit-mek / işit-mek / işid-mek] *gçl. f. [-ir]* **1.** (Ses için) kulakla algılamak; duymak. *{eT} (aynı)* [DLT] [KB] [EUTS] [Gabain] **2.** Haber almak; bilgi almak. **3.** *gçsz.* Biri tarafından kendisine söylenilmek. ⊡ **işidü durmak,** *{eAT} İşitiyor olmak; sürekli işitmek.*|| **işitmeze urmak,** *{eAT} Duymuyormuş gibi yapmak; işitmezlikten gelmek.*

işitmelik, [işit-me-lik] *is. fiz.* **1.** Sesin oluşumu, yayılması, işitilmesi ve özellikleriyle uğraşan fizik dalı; akustik. **2.** *sf.* Sesle ilgili, sese ait. **3.** *gnşl.* Bir yerin sesin yayılması ile ilgili taşıdığı nitelikler; akustik.

işitmezlenmek, [işit-mez-le-n-mek اشتمزلنمك] *{OsT} dönşl. f. [-ir]* İşitmez gibi davranmak; işitmezden gelmek.

işitmemezlik, [işit-me-mez-lik] *is.* → işitmezlik.

işitmezlik, [işit-mez-lik] *is.* **1.** İşitmeme; duyamama. **2.** *mecaz.* Aldırış etmeme. ⊡ **işitmezliğe getirmek,** *İşitmemiş gibi davranmak; oralı olmamak.*|| **işitmezlikten gelme,** *Duymamış gibi davranmak; işitmez görünmek; aldırmamak.*

işitsel, [işit-sel] *sf.* İşitmekle ilgili; işitmeye dayanan. ⊡ **işitsel alan,** *Kulak tarafından algılanabilen alan, yer.*|| **işitsel tepki zamanı,** *psikol. Bir kimsenin sesli bir uyartıya tepki verme zamanı.*

işittirme, [işit-tir-me] *is.* İşitmesini sağlama eylemi; duyurma.

işittirmek, [işit-tir-mek اشتدرمك] *gçl. f. [-ir]* **1.** Birinin işitmesini sağlamak; duyurmak. **2.** *{eAT}* Dinletmek.

işk, [? işk] *{ağız} is.* Keçi. [DS]

işkâ, -a'i [Ar. şikāyet > işkā' اشكاء] *(işkâ:) {OsT} is.* **1.** Birini şikâyet etme. **2.** Biri hakkında kötü konuşma; yakınma. **3.** Öç alma; intikam.

işkaf, [Rus. şkaf] *{ağız} is.* Dolap. [DS]

işkâl, -li [Ar. şekl > işkāl اشكال] *(işkâ:l) {OsT} is.* **1.** Güçleştirme; güç hâle getirme. **2.** Zorluk; güçlük. ⊡ **işkâl etmek,** *Güçleştirmek; zorlaştırmak.*

işkan, [? işkan] *{ağız} is.* Perşembe. [DS]

işkap, [Rus. şkaf] *{ağız} is.* → işkaf. [DS]

işkâr, [Far. şikār > işkār اشكار] *(işkâ:r) {OsT} is.* **1.** Av. **2.** Avlama.

işkefe, [Far. işgene اشكنه > işkefe / isgefe / işgeve] *{ağız} is.* → işgeve. [DS]

işkelek, [éş-ke-le-k / iş-ke-le-k اشككلك] *{eAT} {OsT} is.* Heybe ağzını kapamaya yarayan birbiri arasına geçen halkaların içinden geçirilen bir tür sopa.

işkellenmek, [işkil-le-n-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* → işkillenmek. [DS]

işkembe, [Far. işkenbe / şikembe اشكمبه / اشكنبه] *(işke'mbe) {OsT} is.* **1.** Geviş getiren hayvanların midesinin ilk bölümü. **2.** Kasaplık hayvanlarda mide bölümünün bütünü. **3.** *sf.* İşkembeden yapılan. ⧉ **işkembe çorbası,** *Koyun ve dana işkembesi ile hazırlanan çorba.*|| **işkembeden atmak,** *Uydurmak; yalan söylemek.*|| **işkembesi geniş,** *Hoş görülmeyecek şeyleri de hoş gören; hazımlı.*|| **işkembesini düşünmek,** *Daha önemli şeyler varken karnını doyurmayı planlamak.*|| **işkembesini şişirmek,** *Oburluk etmek; çok yemek.*|| **işkembe suratlı,** *Yüzü çiçek bozuğu olan; çopur.*

işkembeci, [işkembe-ci] *is.* **1.** İşkembe ticareti yapan kasap. **2.** İşkembe çorbası yapan aşçı ve dükkânı.

işkembecilik, -ği [işkembe-ci-lik] *is.* İşkembecinin yaptığı iş ve mesleği.

işkembeli, [işkembe-li] *sf.* **1.** İşkembesi olan. **2.** (Çorba, yemek için) içinde işkembe bulunan.

işkembesiz, [işkembe-siz] *sf.* **1.** İşkembesi olmayan. **2.** *mecaz.* Beğenilmeyecek nitelikteki şeylerden hoşlanan kimse; seçkisiz.

işkence, [Far. şikence اشكنجه] *{OsT}is.* **1.** Bir kimseye maddî ve manevi olarak yapılan aşırı eziyet; azap. **2.** Bir konuyu itiraf etmesini, bir şeyi açıklamasını, bir şeyi kabul etmesini sağlamak amacıyla bir kimseye uygulanan şiddet. **3.** *mecaz.* Endişe verici sıkıntılı durum; duyuların aşırı derecede baskılı olması durumu; şiddetli fiziksel ve ruhsal acı; azap. **4.** Marangozluk ve ciltçilikte kullanılan işlenecek parçayı sıkıştırmaya yarayan ve üzerinde vidalı sıkma düzeni bulunan el aleti. **5.** *{ağız}* Atları nallarken burunlarına takılan ağaç maşa. [DS] **6.** *{ağız}* Semerlere yük sarmaya yarayan, boynuz biçimindeki ağaç çengel. [DS] ⧉ **işkence** (etmek) **yapmak,** *Maddî ve manevi eziyet çektirmek.*|| **işkence odası,** *1. İşkence yapılan özel yer. 2. mecaz. İnsanı sıkan yer.*|| **işkenceye sokmak,** *Maddî ve manevi sıkıntı vermek; zora sokmak.*

işkencebi, [Far. sirken-gebīn > Ar. sirken-cebīn] *{ağız} is.* Nane suyu, şeker ve sirke ile yapılan bir tür şurup. [DS]

işkenceci, [işkence-ci] *sf.* İşkence yapan; işkence uygulayan.

işkenli, [işken-li ?] *{ağız} sf.* (Yemek için) gereğinden çok sulu. [DS]

işkep, -bi [iç+köp] *{ağız} is.* Kirişler üzerine köşeden döşeye çapraz atılan kalaslar. [DS]

işkeste, [Far. işkeste اشكسته] *{OsT} sf.* → şikeste.

işkil[1], [Ar. şekl > işkīl اشكيل] *(işki:l) {OsT} sf.* **1.** Güçlük; zorluk. **2.** *{ağız}* Uğraşı; iş güç. [DS]

işkil[2], [Far. işkīl اشكيل / Rum. skylos *(köpek)* [Nişanyan]] *is.* Hoş olmayan bir durumla karşılaşma sanısı; şüphe; kuşku; kuruntu; vesvese. ⧉ **işkil almak,** *{eAT} Şüphelenmek; şüpheye düşmak.*|| **işkil etmek,** *{ağız} Haber vermek.* [DS]|| **işkile varmak,** *{eAT} Şüpheye düşmek.*

işkil[3], [? işkil] *is.* Önden sağ ve arkadan sol ayağı beyaz olan at.

işkil[4], [? işkil] *{ağız} is.* **1.** Bir şeyin bağı. **2.** Boyunduruğun demir kısmını bağlayan kayış. **3.** Yüzük oyununda, yüzüğü saklamaya yarayan mendil, çorap, havlu vb. şeyler. [DS]

işkil[5], [? işgil / işkil] *{ağız} is.* → işgil[2]. [DS]

işkilek, -ği [Far. şikence اشكنجه > işkil[4]-ek ?] *{ağız} is.* Semerin arka ağacına çakılan çengelli demir. [DS]

işkilet, [Far. şikence اشكنجه > işkilek / işkilet] *{ağız} is.* → işkilek. [DS]

işkilik, -ği [içki-lik / işgi-lik / icgi-lik / işki-lik] *{ağız} is.* Sucuk. [DS]

işkillemek, [işkil-le-mek اشكيللمك] *{eAT} gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* Şüpheye düşürmek; şüphe uyandırmak.

işkillendirme, [işkil-le-n-dir-me] *is.* Birinin içine bir kuşku düşürme eylemi.

işkillendirmek, [işkil-le-n-dir-mek] *gçl. f. [-ir]* Birinin işkillenmesine sebep olmak; şüphelendirmek; vesvese vermek; kuşkulandırmak.

işkillenme, [işkil-le-n-me] *is.* Şüphelenme; kuruntuya kapılma.

işkillenmek, [işkil-le-n-mek] *{OsT} dönşl. f. [-ir]* **1.** Şüphelenmek; kuruntuya kapılmak; kuşkulanmak. **2.** *{ağız}* Alınmak; içerlemek. [DS]

işkilli[1], [işkil-li] *sf.* **1.** Çabuk kuruntuya kapılan; çok vesveselenen; şüpheci; kuşkucu. **2.** *{ağız}* Her şeye heveslenen; her şeyi isteyen. [DS] **3.** *{ağız}* Alıngan. [DS]

işkilli[2], [ilişki-li] *{ağız} sf.* Bağlı. [DS]

işkilli[3], [işkil-li] *{ağız} sf.* Umutlu. [DS]

işkilsiz, [işkil-siz] *sf.* Kuruntu içinde olmayan; şüphe etmeyen; vesvesesiz.

işkilsizlik, -ği [işkil-siz-lik] *is.* İşkilsiz olma durumu.

işkim, [üş+kim] *{ağız} zf.* Yeter ki. [DS]

işkin, [iş-kin] *{ağız} sf.* İşi , çalışmayı çok seven. [DS]

işkine, [Lat. sciaena / Yun. skina] *(işki'ne) zool.* Gölge balığıgillerden, sırt yüzgeci çift, sırtı koyu esmer, yüzgeçleri siyah, karnı sarımtırak, vücudu yassı Akdeniz'de yaşayan lezzetli bir balık; eşkene, *(Sciaena umbra)*.

işkir, [iş-gir / iş-kir / işingir] *{ağız} is.* Becerikli. [DS]

işkirti, [? eşgütī > eşgürtī > eşgirtī > işgitī / eşgitī] *{eT} is.* Diba denilen ipekli kumaş. [EUTS]

işküm, [Soğd. işküm] *{eT} is.* Saraylarda beyler için kurulan büyük çanak gibi sofra. [DLT]

işkünc, [Far. işkünc اشكنج] *{OsT} is.* Çimdik.

işlatmak, [iş-le-t-mek] *{ağız} gçl. f. [-ır]* Bir iş hakkında açıklama yapmak. [DS]

işle, [iş-le / iş-le-nk ?] *{ağız} is.* Nakış. [DS]

işledmek, [iş-le-t-mek] *{eT} gçl. f. [-ür]* İşletmek. [EUTS]

işlek[1], **-ği** [iş-le-k] *sf.* **1.** Çok işleyen; hareketli; canlı. **2.** İşlemekte, işlevini yapmakta güçlük çekmeyen. **3.** (Yazı için) özen gösterilmediği hâlde okunaklı ve güzel olan. **4.** *argo.* (Erkek için) pasif eşcinsel. **5.** (Kadın için) birçok erkekle cinsel ilişkide bulunan. **6.** *{ağız}* Çalışkanmış gibi görünen; çalışır görünen. [DS] ▫ **işlek ekler,** *dbl. Kelime türetiminde çok kullanılan ve birçok kelimede yer alan ekler; canlı ekler.*

işlek[2], **-ği** [iş-le-k] *{ağız} is.* **1.** Ambarın alt kısmında bulunan ve tahıl akıtmaya yarayan kapaklı delik. **2.** Arıların girip çıktığı kovan deliği. [DS]

işlek[3], **-ği** [iş-le-k] *{ağız} is.* Fabrika; yapımevi. [DS]

işleklik, -ği [iş-le-k-lik] *is.* İşlek olma durumu.

işlelmek, [iş-le-l-mek] *{eT} edil. f. [-ür]* İşlenmek. [DLT]

işlem, [iş-le-m] *is.* **1.** Bir işi sonuçlandırmak için yapılan çalışmaların, uygulamaların tümü; muamele; ameliye. **2.** Bir ham maddeyi ürün olarak çıkarabilmek için uygulanan her türlü fiziksel, kimyasal ve teknik uygulamaların tümü. **3.** *mat.* Birbiri ile ilgilendirilmiş sayıları toplama, çıkarma, çarpma, bölme, kök alma, üs alma, fonksiyon vb. biçiminde belirlenmiş kurallara göre birbiri üzerine etkilendirerek elde edilen bireşim. ▫ **işlem görme,** *bsy. Bir bilgiyi yüklemeye ya da ona başvurmaya yarayan temel uygulama.*

işlemci, [iş-le-m-ci] *is.* **1.** İşlem yapan; işlem yapmakta kullanılan. **2.** *bsy.* Bilgisayarda verilen komutları yorumlayan ve yürüten birim. **3.** Belli bir bilgisayar dili ile yazılmış programı, bilgisayarda işletmeyi sağlayan programlar grubu. **4.** *dbl.* Kendi başına anlamı olmadığı hâlde cümle kurmakta rol alan dilsel öge.

işleme[1], [iş-le-me] *is.* **1.** İş görme, çalışma ve hareket etme eylemi ve durumu. **2.** (İş yeri için) iş yapma, alış veriş yapma durumu. **3.** *gnşl. ed.* Herhangi bir konuda çalışma, çaba harcama; o konuyu ele alarak inceleme. **4.** Değişik renk ve cinsteki ipliklerle kumaş üzerine yapılan süs; nakış; el işi. **5.** Fotoğrafçılıkta duyarlı yüzeydeki gizli görüntüyü görünür kılmak için yapılan işlemlerin tümü. **6.** Bazı iskambil oyunlarında yere açılan kâğıtlara kâğıt ekleme. **7.** İletişimcilikte bir işareti işlemek eylemi; manipülasyon.

işleme[2], [iş-le-me] *{ağız} is.* Saat. [DS]

işlemek[1], [*eT.* iş-lē-mek / ış-lā-mak اشلاماك] *gçl. f. [-er] [-l(i)-yor]* **1.** Bir iş yapmak. **2.** *{eT} {eAT} {OsT}* Bir eseri tamamlamak; yapmak; imal etmek. [DLT] [EUTS] [KB] [İKPÖy.] [Üç İtigsizler] [Gabain] **3.** *{eT} {eAT}* Görmek. [KB] **4.** Bir şeye emek vererek onu daha iyi ve kullanışlı hâle getirmek; çalışmak. **5.** Bir düşünceyi birine benimsetmeye çalışmak; düşüncelerini etki yoluyla benimsetmek; etkilemek; empoze etmek. **6.** İnce ve süslü eserler meydana getirmek; nakışlamak. **7.** (Petrol için) damıtmak; ikincil ürünlerine ayırmak; ayrıştırmak. **8.** (Toprak için) ekilebilir, verim alınabilir hâle getirmek; sürmek; çapalamak. **9.** *ed.* Bir edebî eserde, bir kavramı ya da toplumsal bir olguyu konu edinmek; üzerine düşünceler geliştirmek; irdelemek. **10.** *gçsz. {eT} {eAT} {OsT}* Çalışmak; ifa etmek. [DLT] [EUTS] [KB] [İKPÖy.] [Üç İtigsizler] [Gabain] **11.** Çalışıyor, işe yarar durumda olmak. **12.** Durağan durumdan işler hâle geçmek; boş durmamak, bir işle meşgul olmak. **13.** (İş yeri için) verimli ve iyi çalışıyor olmak; müşterisi bol olmak. **14.** Kendisinden beklenen görevi yerine getirmek; işlevini yapmak. **15.** İçine girmek; nüfuz etmek. **16.** (Yara için) kapanmamak, iyileşmemek. **17.** (Yol, cadde vb. için) hareketli, canlı, işler hâlde olmak. **18.** (Taşıt için) bir yol üzerinde sefer yapmak; çalışmak; hareket hâlinde olmak; hareket etmek; gidip gelmek. **19.** (Kira, ücret, faiz vb. için) devam ediyor olmak; kararlaştırıldığı şekilde sürmek. **20.** *argo.* Şaka ile kandırılmak; birinin söylediği yalanlara aldanmak. ▫ **işlemekten kesilmek,** *{eAT} İşlemez hâle gelmek.*

işlemek[2], [iş-le-mek] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(i)-yor]* (Tohum vb. için) filizlenmek; çimlenmek. [DS]

işlemek[3], [iç-le-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* **1.** Ayçiçeği, kabak çekirdeği vb. yemek. **2.** Mısır tanelerini ayırmak. [DS]

işlemeli, [iş-le-me-li] *sf.* Üzerinde süsler, işlemeler bulunan; el işi ile süslü.

işlemsel, [iş-le-m-sel] *sf.* İşlemle ilgili; işleme dayanan.

işlenen, [iş-le-n-en] *is. bsy.* Bilgisayar programlama dilinde bir komutta belirtilen ve üzerinde işlem yapılan ögelerden her biri; operand.

işleniş, [iş-e-n-iş] *is.* İşlenmek eylemi, durumu veya biçimi.

işlenk, -gi [iş-le-n-mek > iş-le-n-(i)k ?] *{ağız} is.* → Nakış; el işi. [DS]

işlenme, [iş-le-n-me] *is.* İşlenmek eylemi.

işlenmek[1], [iş-le-n-mek] *edil. f. [-ir]* İşlemek eylemi yapılmak.

işlenmek[2], [iş-le-n-mek ايشلنمك] *{eT} dönşl. f. [-ür]* **1.** Kendini iş yapar göstermek. [DLT] **2.** *{eAT}* Kendisi için bir iş olarak kabul etmek; iş edinmek. **3.** *{ağız}* Boş duramamak; bir işle oyalanmak. [DS]

işlenmek[3], [iş-le-n-mek / ıs-la-n-mak] *{eT} dönşl. f.*

[-ür] İslenmek; dumanla örtülmek; tütsülenmek. [DLT]

işlenmiş, [iş-le-n-miş] *sf.* **1.** Yapılmış; iş olarak ortaya konulmuş. **2.** Bir işlem görmüş; işlemden geçirilerek üretilmiş; mamul.

işlenti[1], [iş-le-nti] *{ağız} is.* Faiz. [DS]

işlenti[2], [iş-le-nti] *{ağız} is.* Sepilenmiş deri. [DS]

işlepe, [Rus. šljápa => işlepe] *{ağız} is.* **1.** Fötr şapka. **2.** Serpuş. [DS]

işler[1], [iş-le-r] *sf.* İşlemekte olan.

işler[2], [işi-lēr / iş-lēr / ış-lar] *(işle:r) {eT} is.* Kadın. [DLT]

işlerlik, -ği [iş-le-r-lik] *is.* **1.** İşler olma durumu. **2.** İstenilen ve gereken sonucu verecek nitelikte çalışma durumu.

işleşmek, [iş-lē-mek > iş-le-ş-mek] *{eT} işteş. f. [-ür]* **1.** İş yapmakta yarışmak ve birbirine yardım etmek. [DLT] **2.** *dönşl. f.* Çalışmak; çalışıp çabalamak. [Üç İtigsizler]

işletilme, [iş-le-t-il-me] *is.* İşletilme eylemi.

işletilmek, [iş-le-t-il-mek] *edil. f. [-ir]* İşletmek eylemi yapılmak.

işletiş, [iş-le-t-iş] *is.* İşletmek eylemi veya biçimi.

işletme, [iş-le-t-me] *is.* **1.** İşler, çalışır duruma getirme. **2.** Tarım, ticaret, sanayi gibi iş alanlarında kâr elde etmek amacıyla yatırım yaparak meydana getirilmiş kurum; kuruluş; firma. **3.** Bu türlü kuruluşları verimli biçimde iş yapabilecek duruma getirmek ve devam ettirmek için kullanılan yöntemlerin tümü; verim sağlama, iş yapma yöntemi. **4.** Bir işletmeyi verimli kılma yöntemlerini araştıran, inceleyen ve ilkelerini saptayan bilim dalı. ⊡ **işletme defteri,** *mal. Yasa gereği bir işletmenin tutmak zorunda olduğu yalnız gelir ve giderlerin yazıldığı defter.*|| **işletme hesabı,** *mal. İşletmelerde sağlanan katma değerin ücretliler, devlet ve birimi arasında ilk dağılımını gösteren hesap.*|| **işletme izni,** *huk. Bir madenin veya yer altı kaynağının işletilebilmesi için devletten alınan izin.*|| **işletme ruhsatı,** *İşletme izini belgesi.*|| **işletme tesisi,** *Maden ocaklarında maden çıkarmaya yönelik yer altı ve yüzey tesislerinin tümü.*|| **işletme vergisi,** *mal. Bir ürünün işlenmiş hâle getirilmesi dolayısıyla konulan ve satış sırasında tüketiciye yükletilen vergi.*

işletmeci, [iş-le-t-me-ci] *is.* **1.** Bir işletmeyi çalıştıran ya da yöneten kimse; işletme yöneticisi. **2.** *sin.* Bir sinema ya da televizyon eserinin yapımcıdan işletme hakkını satın alarak, filmlerin dağıtımını yapan kişi veya kuruluş.

işletmecilik, -ği [iş-le-t-me-ci-lik] *is.* **1.** Bir işletmeyi yönetme işi; işletmecinin görevi. **2.** Bir işletmeyi verimli bir biçimde yönetmenin kural, yöntem ve ilkelerini belirleyen bilim dalı.

işletmek, [iş-le-t-mek اشلدمك] *gçl. f. [-ir]* **1.** İşlemesini sağlamak; çalıştırmak; faal tutmak; kullanmak. *{eT} {eAT} {OsT} (aynı)* [DLT]·[KB] [Gabain] **2.** Bir yeri, bir şeyi kullanarak ya da çalıştırarak kazanç sağlamak. **3.** Kumaş vb. üzerine süs, nakış, beti yaptırmak. **4.** İçine geçmesini, etki etmesini sağlamak. **5.** *argo.* Birini şaka yollu yalanlarla sezdirmeden kandırmak ve böylece eğlenmek. **6.** *{eT}* Sarf etmek. [KB] **7.** *{eAT}* Yaptırmak. **8.** *{eAT}* Saplamak; derinliğine geçirmek. **9.** Yaptırmak; imal ettirmek. ⊡ **işleyesi olmak,** *{eAT} Yapmak istemek; yapacak olmak.*|| **işleyi gelmek,** *{eAT} Sürekli olarak yapmak.*

işletmen, [iş-le-t-men] *is.* **1.** Bazı teknik alet ve makineleri işleten kimselere verilen ad; operatör. **2.** *bsy.* Bilgisayarı çalıştırıp istenilen ve gerekli uygulamayı yapan kimse; operatör. **3.** *matb.* Metinleri dizgi makinesinde dizen kişi; dizgici.

işletmenlik, -ği [iş-le-t-men-lik] *is.* **1.** İşletmen olma durumu. **2.** İşletmenin işi, görevi veya mesleği.

işlev, [iş-le-v] *is.* **1.** Bir kimsenin veya bir şeyin varlığından çok gördüğü iş; iş görme yetisi; etkinlik; fonksiyon. **2.** Varoluş ve yapılış amacı. **3.** Bir kişinin grup içinde üstlendiği görev; etkinlik. **4.** *biy.* Bir organ ya da organ topluluğunun aynı sonucu sağlamak üzere yaptığı işlerin tümü; fonksiyon. **5.** *dbl.* Cümle içinde bir dil biriminin yerine getirdiği görev. **6.** *sosy.* Bir sosyal yapının gerçekleştirebileceği ve onu diğer sosyal yapılardan ayırt etme imkânı veren eylem türü; fonksiyon. ⊡ **işlev yitimi,** *tıp. El, kol gibi organların düzenli hareketleri yapma yetersizliği; apraksi.*

işlevcilik, -ği [iş-le-v-ci-lik] *is.* **1.** *sosy.* Toplumu, birbirine bağlı görevler ve etkileşmeler içinde bulunan birey veya grupların meydana getirdiğini savunan öğreti; görevcilik; işlevselcilik; fonksiyonalizm. **2.** *psikol.* Tutum ve davranışlarımızın yerine getirdikleri işlevler dolayısıyla belirlendiğini, duygu ve coşkulara bağlı olduğunu savunan görüş. **3.** *mim.* Her biçimin bir görevi karşılaması gerektiğini savunan öğreti.

işlevsel, [iş-le-v-sel] *sf.* **1.** Bir şeyin işleviyle ilgili. **2.** İşleve dayanan; işlevle ilgili. ⊡ **işlevsel dil bilimi,** *dbl. Bir dildeki ögeleri ve bunların birbiri ile olan bağlantılarını bildirişimdeki işlevleri açısından ele alan, dil olgularının değerlendirilmesinde bildirişime öncelik tanıyan yapısal dilbilimi akımı; işlevselcilik; görevsel dil bilimi; görevselcilik.*

işlevselcilik, [iş-lev-sel-ci-lik] *is.* **1.** *sosy.* Toplumu, birbirine bağlı görevler ve etkileşmeler içinde bulunan birey veya grupların meydana getirdiğini savunan öğreti; görevcilik; işlevcilik; fonksiyonalizm. **2.** *psikol.* Tutum ve davranışlarımızın yerine getirdikleri işlevler dolayısıyla belirlendiğini, duygu ve coşkulara bağlı olduğunu savunan görüş. **3.** *mim.* Her biçimin bir görevi karşılaması gerektiğini savunan öğreti. **4.** *dbl.* Bir dildeki ögeleri ve bunların birbiri ile olan bağlantılarını bildirişimdeki iş-

levleri açısından ele alan, dil olgularının değerlendirilmesinde bildirişime öncelik tanıyan yapısal dil-bilimi akımı; işlevsel dil bilimi; görevsel dil bilimi; görevselcilik.

işlevsiz, [iş-le-v-siz] *sf.* Bir işlevi bulunmayan; özel bir görevi olmayan.

işlevsizlik, -ği [iş-le-v-siz-lik] *is.* İşlevsiz olma durumu.

işleyim, [iş-le-y-im] *is.* Ham maddelerin işlenmesi, kullanılması suretiyle ülke ekonomisine katkıda bulunan çalışma ve mesleklerin tümü; sanayi; endüstri.

işleyisi, [iş-le-y-esi / işleyisi] *{ağız} is.* İş yapma isteği. [DS]

işleyiş, [iş-le-y-iş] *is.* İşlemek eylemi veya biçimi.

işli, [iş-li] *sf.* **1.** (Kişi için) geçimini sağlamak üzere çalıştığı bir işi ve yürüttüğü bir mesleği olan; iş sahibi olan; elinde işi bulunan; çalışan. **2.** (Eşya vb. için) üzerinde nakış bulunan; üzeri işlenmiş olan; süslü. ⧉ **işli güçlü,** *İşi olan; iş sahibi; çalışan.*

işlig[1], [īş > iş-lig / īş-lıg] *{eT} sf.* Ciddî; işine dört elle sarılan.

işlig[2], [iş-lik] *{ağız} is.* → işlik[1]. [DS]

işlik[1], **-ği** [iş-lik / iş-lük ايشلوك / ايشلك] *is.* **1.** El işleriyle uğraşanların birlikte çalıştıkları yer; *{eAT} {OsT} (aynı).* **2.** Fabrikada işin gereği bir grup işçinin çalıştığı bölüm; atelye; imalathane. *{ağız} (aynı)* [DS] **3.** Küçük imalathane. **4.** *{ağız}* El tezgâhı. [DS] **5.** *güzel s.* Bir sanatçının veya ustanın çevresinde çalışanlardan meydana gelmiş topluluk. **6.** Fotoğraf çekmek, resim yapmak gibi amaçlarla kullanılan kapalı alan. **7.** *{eAT}* Ticarethane.⧉ **işlik orun,** *İş adamları ve meslek sahipleri için vapur, tren, otobüs ve uçak gibi taşıtlarla konaklama yerlerinde ayrılan özel yer; business class.*

işlik[2], **-ği** [iş-lik / iç-lik] *{ağız} is.* **1.** İş yaparken giyilen gömlek. **2.** Mintan; gömlek. **3.** Bayanların giydiği kısa ceket. [DS]

işlik[3], [iş-lik] *{eT} is.* Arkadaşlık; eşlik. [KB]

işlik[4], **-ği** [iç-lik] *{ağız} is.* **1.** Yatak yorgan konulan yüklük. **2.** Zil veya çan dili. [DS]

işlük[1], [iş-lik / iş-lük ايشلوك / ايشلك] *{eAT} is.* → işlik[1].

işlük[2], [iç-lik / iş-lük] *{ağız} is.* Mintan; gömlek. [DS]

işmah, [? işmah] *{ağız} sf.* (Yaradılış için) yumuşak. [DS]

işmam, [Ar. şemm > işmām اشمام] *(işma:m) {OsT} is.* **1.** Koklatma. **2.** Koklatılma. **3.** İşaret verme. **4.** Hafif olarak hissettirme; çıtlatma. **5.** (Tecvitle Kur'an okurken bir harf için) harfin sesini belli belirsiz duyacak şekilde söyleme.

işmar, [Erme. işmar / Far. nişmār نشمار] *is.* **1.** El, kaş, göz ve baş ile yapılan işaret. *{ağız} (aynı)* [DS] **2.** *{ağız}* Selam. [DS]⧉ **işmar etmek,** *1. El, kaş, göz ve baş ile işaret etmek. {ağız} (aynı)* [DS] *2. {ağız} Selamlamak; esenlemek.* [DS]

işmarat, [Erme. işmar + Ar. āt] *{ağız} is.* → işmar. [DS] ⧉ **işmarat etmek,** *{ağız}* → işmar etmek. [DS]

işme, [eş-mek > iş-me] *{eT} is.* Engebeli arazi. [Nevâyî]

işmecağ, [eş-me-cek] *{ağız} is.* Kaynak. [DS]

işmek, [iç-mek / iş-mek ایشمك] *{eAT} {ağız} gçl. f. [-er]* İçmek. [DS]

işmizaz, [Ar. işmi'zāz اشمئزاز] *(işmiza:z) {OsT} is.* **1.** Bir şeyden hoşlanmayıp yüz buruşturma. **2.** Can sıkma. **3.** Hafifçe titreme; ürperme.

işnuşe, [Far. işnüşe اشنوشه] *(işnu:şe) {OsT} is.* Aksırık.

işpihte, [Far. işpiḫte اشپیخته] *(işpi:hte) {OsT} sf.* **1.** Saçılmış; yayılmış. **2.** *is.* Su sızıntısı.

işporta, [İt. sporta *(sepet, küfe)*] *(işpo'rta) is.* Seyyar satıcıların mallarını satmak için sergiledikleri ve koydukları portatif tezgâh veya sepet. ⧉ **işporta malı,** *1. Değersiz veya bayağı eşya; kalitesiz mal. 2. Mağazalar yerine işportalarda satılan mal.*|| **işportaya düşmek,** *mecaz. 1. Herkes tarafından kullanılır hâle gelmek; seçkinliğini yitirmek. 2. Değerini yitirmek.*

işportacı, [işporta-cı] *is.* İşportada mal satan kişi; seyyar satıcı.

işportacılık, -ğı [işporta-cı-lık] *is.* **1.** İşportacının yaptığı iş; seyyar satıcılık. **2.** İşportada mal satma.

işrab, [Ar. şürb > işrāb اشراب] *(işra:b) {OsT} is.* **1.** İçirme. **2.** İçirilme. **3.** Bir amacı kapalı olarak anlatma. ⧉ **işrāb etmek,** *{OsT} 1. İçirmek. 2. Dolaylı olarak anlatmak; çıtlatmak; ima etmek.*

işraf, [Ar. şeref > işrāf اشراف] *(işra:f) {OsT} is.* **1.** Yüksek bir yere çıkma. **2.** Yüksekten bakma. **3.** (Hasta için) ölmeye yüz tutma. ⧉ **işrāf divānı,** *Selçuklu devletinde devletin malî ve idarî işlerini denetleyen kurul.*|| **işrāf-ı memālik,** *{OsT} İşraf divanının başkanı.*

işrak[1], **-kı** [Ar. şarḳ > işrāḳ اشراق] *(işra:k, k kalın söylenir) {OsT} is.* **1.** Işıklandırma; aydınlatma. **2.** (Güneş ve ay için) doğarak etrafı aydınlatma. **3.** Güneş'in doğuşundan ufuk üzerinde beş derece yükselmesine kadar geçen zaman süresi. **4.** *tasvf.* Bilginin veya bilimin insanda vahiy yoluyla meydana çıkması.

işrak[2], **-ki** [Ar. şirk > işrāk اشراك] *(işra:k) {OsT} is.* Allah'a ortak koşma; birden fazla ilah bulunduğunu kabul etme.

işrakî, [Ar. işrāḳī اشراقى] *(işra:ki:, k kalın söylenir) {OsT} sf. fel.* Pythagoras felsefesine tabi olan.

işrakiye, [Ar. işrāḳ > işrāḳiyye اشراقيه] *(işra:kiye, k*

kalın söylenir) {OsT} is. fel. Felsefede akıl, tasavvufta vecit yerine sezgiye, keşfe önem veren, Aristo felsefesinde kaynaklarını bulan Yeni Eflatuncu felsefeye dayanan İslami düşünce akımı; sezgici felsefe.

işrakiyun, [Ar. işrāḳiyye > işrāḳiyyūn اشراقيون] *(işra:kiyu:n, k kalın söylenir) {OsT} is. fel.* Allah'ı ve zihnî faaliyetleri bir ışık, bilgi dünyamızı ise yukarıdan gelen bir aydınlanma olarak değerlendiren görüşten yana olan.

işret, [Ar. ʿişret عشرت] *{OsT} is.* **1.** Kişilerin birbiri ile iyi geçinmesi; topluluk; arkadaşlık; yarenlik. **2.** İçki. **3.** İçki içme. **4.** İçkili eğlence. ⧉ **işret etmek,** *1. İçki içmek; içki kullanmak. 2. Yiyip içip eğlenmek.*|| **işret-geh** (işret-gāh, işret-gede, işret-hāne), *{OsT} 1. İçki içilen yer; meyhane. 2. mecaz. Bu dünya.*|| **işret-sāz,** *{OsT} İçki içen; işret eden.*

işrin, [Ar. ʿişrīn عشرين] *(işri:n) {OsT} is.* Yirmi (sayı).

işrūn, [Ar. ʿişrūn عشرون] *(işru:n) {OsT} is.* → işrin.

işrirak, -kı [Ar. ʿişrīrāk عشريراق] *(işri:ra:k) {OsT} is.* Ağlamaktan boğulma derecesine gelme; gözyaşına boğulma.

işsiz, [iş-siz] *sf.* Kendini geçindirecek, geçimini sağlayacak bir uğraşı olmayan; işi olmayan. ⧉ **işsiz güçsüz,** *Kendini geçindirecek bir iş tutmadığı için başıboş dolaşan; haylaz; aylak.*

işsiz, [īş > iş-siz] *{eT} sf.* İşsiz; faaliyetsiz. [Üç İtigsizler]

işsizlik, -ği [iş-siz-lik] *is.* **1.** Belli bir mesleği olmama. **2.** Belli bir mesleği olduğu hâlde geçimini sağlamak için çalışacak iş bulamama durumu. **3.** Bir iş yeri için yeterli üretim ve hizmet yapamama durumu; durgunluk. ⧉ **işsizlik sigortası,** *İşini kaybeden işçiye yardım amacıyla düzenlemiş sosyal yardım.*

işşek, -ği [eşek] *{ağız} is.* Eşek. ⧉ **işşek turpu,** *{ağız} Karın ağrısına iyi gelen turp gibi bir acı ot.* [DS]

işşibıdık, -ğı [? işşibıdık] *{ağız} zf.* **1.** Azıcık. **2.** *sf.* Kentteş; hemşehri. [DS]

işşik, -ği [eşik] *{ağız} is.* Eşik. [DS]

işşok, -ğu [? işşok] *{ağız} is.* Kötü; çirkin. [DS]

iştah, [Ar. şehvet > iştihāʾ اشتهاء] *(işta:h) {OsT}* **1.** Yemek yeme isteği. **2.** *mecaz.* Her türlü arzu; istek. ⧉ **iştah açıcı,** *1. Yemek yeme isteği uyandıran. 2. mecaz. İnsanda istek uyandıran; heveslendiren.*|| **iştah açmak,** *Yemek yeme isteğini artırmak.*|| **iştaha gelmek,** *Arzu duymak, heveslenmek.*|| **iştahı açılmak,** *Yemek isteği yokken yemek yeme isteği ortaya çıkmak ya da artmak.*|| **iştahı kabarmak,** *Arzu ve isteği aşırı artmak; çok heveslenmek.*|| **iştahı kapanmak,** *Yemek isteği azalmak ya da yok olmak.*|| **iştah kapamak** (kesmek), *Yemek yeme isteğini azaltmak ya da yok etmek.*|| **iştah sapkısı,** *Kömür, toprak yiyerek vb. şekillerde yemek yeme zevkinin bozulması durumu.*

iştahlandırma, [iştah-la-n-dır-ma] *is.* İştahının artmasını ya da heveslenmesini sağlama.

iştahlandırmak, [iştah-la-n-dır-mak] *gçl. f. [-ır]* **1.** İştahlanmasını sağlamak; iştahını açmak. **2.** *mecaz.* İstek duymasına neden olmak; arzu uyandırmak; heveslendirmek.

iştahlanma, [iştah-la-n-ma] *is.* İştahı artmak ya da heveslenmek eylemi.

iştahlanmak, [iştah-la-n-mak] *gçsz. f. [-ır]* **1.** Yemek isteği gelmek; yemek isteği artmak; iştahı açılmak; iştahı uyanmak. **2.** *mecaz.* İsteği, arzusu artmak; heveslenmek.

iştahlı, [iştah-lı] *sf.* **1.** İştahı olan; boğazlı. **2.** İstekli; arzulu; hevesli. **3.** *zf.* İştahla; iştahlı olarak. **4.** *zf.* İsteyerek; istekle; istek duyarak; arzulu olarak;

iştahlılık, -ğı [iştah-lı-lık] *is.* İştahlı olma durumu; heveslilik.

iştahsız, [iştah-sız] *sf.* **1.** Aç olduğu hâlde tokmuş gibi yemek yeme isteği olmayan; iştahı olmayan; boğazsız. **2.** *mecaz.* İsteksiz; istek duymayan; hevessiz. **3.** *zf.* İştahsız olarak; isteksizce.

iştahsızlık, -ğı [iştah-sız-lık] *is.* **1.** İştahsız olma durumu. **2.** Beslenme isteğinin organik ya da işlevsel nedenlerle giderek azalması; anoreksi.

iştalak, -ğı [? iştalak] *{ağız} is.* Pekmez yapılacak şırayı süzmeye yarayan torba. [DS]

iştampa, [İt. stampa] *{ağız} is.* Boyacılar tarafından kullanılan, duvarda nakışlar yapmaya yarayan, mukavva üzerine çizilerek oyulmuş çiçek vb. desenleri. [DS]

iştanmamak, [işta-n-ma-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* Konuşmamak; sessiz ve usluca durmak.

iştandık, -ğı [iştan-dık] *{ağız} sf.* Suskun ve hareketsiz; uslu.

iştat, [Ar. iştāt اشتات] *(işta:t) {OsT} is.* **1.** Dağıtma. **2.** Dağıtılma.

işte, [*eT.* üş > üş-te > işte] *zf.* **1.** Görülen ve yakında bulunan bir kimse veya nesneyi gösterirken kullanılır. **2.** Daha önce söz edilmiş bir şeyin sonucuna gelindiğini bildirir. **3.** Sürmekte olan bir olaya dikkati çekmek veya içinde bulunulan duruma işaret etmek için kullanılır. **4.** Anlatılan şeye dikkati çekmek için kullanılır. **5.** (Cümle başında ya da sonunda) bir açıklamayı belirtmek için kullanılır. **6.** Bir eylemin nedeni sorulduğu zaman cevap vermekten kaçınmak amacıyla kullanılır. **7.** (Cümle sonunda) söylenen sözün pekiştirilmesi için kullanılır.

iştecik, -ği [işte-cik] *{ağız} zf.* İşte. [DS]

iştecük, -ğü [işte-cik] *{ağız} zf.* İşte. [DS]

iştek[1], [Far. iştek اشتك] *{OsT} is.* Çocuk kundağı.

işteK², [iste-k / Ar. iştāh] *{ağız} is.* Yemek yeme isteği.

işteş, [iş-teş] *sf.* Eylemde ortak olan; bir işi yapmakta yardım ve yarış edenler; birlikte aynı işi yapanlar. ⊕ **işteş çatı,** *dbl. Bir fiilin birden çok özne tarafından birlikte, ortaklaşa ve karşılıklı birbirleri üzerine yapıldığını belirten çatı; müşareket.*|| **işteş eylem,** *dbl.* → işteş fiil.|| **işteş fiil,** *dbl. Bir fiilin birden çok özne tarafından birlikte, ortaklaşa ve karşılıklı birbirleri üzerine yapıldığını belirten fiil; müşareket fiili.*

işteşlik, -ği [iş-teş-lik] *is.* İşteş olma durumu; işteş olan şeylerin durumu. ⊕ **işteşlik eki,** *dbl. İşteş çatı kurmaya yarayan -ş- eki.*

işti'al -li [Ar. şaʿal > iştiʿāl اشتعال] *(iştia:l) {OsT} is.* Tutuşma; parlayıp yanma; alevlenme. ⊕ **işti'āl etmek,** *{OsT} Tutuşmak; alev almak.*

işti'alat, -ti [Ar. iştiʿāl > iştiʿālāt اشتعالات] *(iştia:lâ:t) {OsT} is.* Tutuşmalar; parlamalar; alevlenmeler.

iştibah, [Ar. şibh > iştibāh اشتباه] *(iştiba:h) {OsT} is.* **1.** Şüphelenme; kuşkulanma. **2.** Şüphe; korku. ⊕ **iştibāh etmek,** *{OsT} Şüphelenmek; kuşku duymak.*

iştibak, -ki [Ar. şibeke > iştibāk اشتباك] *(iştiba:k) {OsT} is.* **1.** Örülme; örgülenme; birbirine geçme. **2.** Birbirine tokuşma. **3.** *gök b.* Arap bilginlerinin Güneş battıktan sonra gökyüzünde birbirine karışmış gibi görünün yıldız kümelerine verdiği ad.

iştiban, [? iştiban] *{ağız} is.* Topaç. [DS]

iştical, [Ar. iştical اشتجار] *(iştica:r) {OsT} is.* **1.** Zıtlaşma. **2.** Eli çenesinde dirseğini diz üzerine dayayarak durmak.

iştidad, [Ar. şidded > iştidād اشتداد] *(iştida:d) {OsT} is.* **1.** Şiddetlenme; güçlenme. **2.** Hastalığın artması, şiddetlenmesi.

iştifa, -a'i [Ar. şifaʾ > iştifāʾ اشتفاء] *(iştifa:) {OsT} is.* İyi olma; iyileşme; şifa bulma.

iştifan, [? iştiban / iştifan] *{ağız} is.* → iştiban. [DS]

iştigal, -li [Ar. şuğl > iştiğāl اشتغال] *(iştiga:l) {OsT} is.* Bir şeyle veya bir kimse ile uğraşma; meşgul olma; meşguliyet; ilgilenme. ⊕ **iştigāl etmek,** *{OsT} Uğraşmak; meşgul olmak; ilgilenmek.*

iştigalat, -tı [Ar. iştiğāl > iştiğālāt اشتغالات] *(iştiga:lâ:t) {OsT} is.* Meşgul olmalar; meşguliyetler; uğraşmalar.

iştiha, -a'i [Ar. şehvet > iştihāʾ اشتهاء] *(iştiha:) {OsT} is.* **1.** Yemek yeme isteği. **2.** Herhangi bir şeye karşı duyulan istek. **3.** Cinsel istek. ⊕ **iştihā-āver,** *{OsT} İştah açan; iştah verici.*|| **iştihā-engîz,** *{OsT} İştah açan; iştah verici.*

iştihar, [Ar. şöhret > iştihār اشتهار] *(iştiha:r) {OsT} is.* **1.** Şöhret bulma; ün kazanma; revaçta olma. **2.** Şöhret; ün; ad. ⊕ **iştihār bulmak,** *{OsT} Ün kazanmak; tanınmak.*

iştikâ, -a'i [Ar. şekvāʾ > iştikāʾ اشتكاء] *(iştika:) {OsT} is.* Yakınma; sızlanma; şikâyet etme. ⊕ **iştikâ' a-ni'l-hükkâm,** *{OsT} huk. Taraflardan birinin mahkemede hâkimin verdiği karara yaptığı itiraz.*|| **iştikâ'-yi cevr-i felek,** *{OsT} Feleğin cevrinden şikâyet etme.*

iştikak, -kı [Ar. şakk *(yarma)* > iştikāk اشتقاق] *(iştika:k, k'ler kalın söylenir) {OsT} is.* **1.** Yarılmış bir şeyin yarısını alma. **2.** *dbl.* Bir kökten yapım ekleri ile yeni anlamda kelime yapma; türetme; türeme. **3.** *ed.* Aynı kökten gelen kelimeleri bir arada kullanma sanatı. ⊕ **iştikāk etmek,** *{OsT} Türemek.*|| **iştikāk lāhikası,** *{OsT} dbl. Yapım eki.*

iştikakî, [Ar. iştikākī اشتقاقى] *(iştika:ki:, k'ler kalın söylenir) {OsT} sf. dbl.* Türetme ile ilgili olan; etimolojik.

iştilmek, [éşid-mek > éşid-il-mek] *{eT} edil. [-ür]* İşitilmek. [EUTS] [Gabain]

iştimal, -li [Ar. şumūl > iştimāl اشتمال] *(iştima:l) {OsT} is.* **1.** Kapsamı içine alma; kaplama. **2.** Çevirme; ihata etme; kuşatma.

iştimam, [Ar. şemm > iştimām اشتمام] *(iştima:m) {OsT} is.* Bir şeyin kokusunu alma; koklama.

iştiplemek, [Bul. štipja *(çimdikleme)* => iştip-lemek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* Çimdiklemek. [DS]

iştir, [Bulg. štir] *{ağız} is. bot.* Yaban ıspanağı; yaban pazısı; sirken, *(Chenopodium urbicum)*. [DS]

iştira, -a'i [Ar. şirāʾ > iştirāʾ اشتراء] *(iştira:) {OsT} is.* **1.** Satın alma. **2.** Satın alınma. ⊕ **iştirā etmek,** *Satın almak.*|| **iştira hakkı,** *{OsT} huk. Bir malı tek taraflı irade beyanı ile satın alma hakkı.*|| **iştirā' zāhiresi,** *{OsT} tar. İmparatorluk döneminde savaş durumunda savaş bölgesine giren ordu için yerli halktan toplanan zahireye verilen ad.*

iştirak, -ki [Ar. şirket > iştirāk اشتراك] *(iştira:k) {OsT} is.* **1.** Ortak olma; ortaklaşma; birlik. **2.** Katılma; benimseme. **3.** (Üzüntü vb. duygular için) paylaşma; ortak olma. ⊕ **iştirak etmek,** *Ortak olmak; katılmak; benimsemek.*|| **iştirak hâlinde mülkiyet,** *huk. Yasa ya da sözleşmeden doğan ve ortak olan kişilerin bir mala sahip olmaları durumu.*|| **iştirāk-i lisān,** *{OsT} Dil ortaklığı.*

iştirakçi, [iştirak-çi] *is.* **1.** Ortak olanlardan her biri; ortak. **2.** Katılan ve benimseyen kişi veya grup.

iştirakî, [Ar. iştirākī اشتراكى] *(iştira:ki:) {OsT} sf.* Ortaklıkla ilgili.

iştirakiye, [Ar. iştirākī > iştirākiyye اشتراكيه] *(iştira:kiye) {OsT} is.* Komünizm; sosyalizm.

iştirakiyun, [Ar. iştirākī > iştirākiyyūn اشتراكيون] *(iş-tira:kiyu:n) {OsT} is.* Komünistler; sosyalistler.

iştirat, [Ar. şarṭ > iştirāṭ اشتراط] *(iştira:t) {OsT} is.* **1.** Şartlaşma. **2.** Şart kılma; şart koşma. **3.** Şart kılınma.

iştitat, [Ar. iştiṭāṭ اشتطاط] *(iştita:t) {OsT} is.* Haksızlık etme; zulmetme.

iştiva, -a'i [Ar. iştivā' اشتواء] *(iştiva:) {OsT} is.* Kızarma. ⊡ **iştivā'-i lahm,** *{OsT} Etin kızarması.*

iştiyak, -kı [Ar. şevḳ > iştiyāḳ اشتياق] *(iştiya:k, k kalın söylenir) {OsT} is.* **1.** Göreceği gelme; özleme; özlem; hasret. **2.** Şiddetli arzu ve istek. **3.** *tasvf.* İçten gelen derin özlem; yaklaşma ile ayrılma arasında sürekli özlem duyma. ⊡ **iştiyak çekmek,** *Özlem duymak; özlemek.*|| **iştiyak duymak,** *Şiddetle arzu etmek; özlemek.*

iştiyakname, [Ar. iştiyāḳ + Far. nāne اشتياقنامه] *(iştiya:kna:me) {OsT} is.* Birine karşı duyulan özlemi anlatmak amacıyla yazılan mektup.

iştiyek, -ği [? iştiyek] *{ağız} is.* Kocasından karısına düşen mal. [DS]

iştonlanmak, [iç+ton-la-n-mak] *{eT} dönşl. f. [-ur]* İç donu giymek. [DLT]

iştürmek, [éşid-tür-mek] *{eT} gçl. f [-ür]* Anlatmak; bildirmek; hikâye etmek. [EUTS]

iştürüşmek, [éşid-tür-üş-mek] *{eT} işteş. f.* Karşılıklı hikâye anlatmak; hikâye söylemek. [EUTS]

İşüyazd, [Far. yīşūyezd ييشويزد] *{eT} öz. is.* Hz. İsa. [EUTS]

işve, [Ar. ʿişve عشوه] *{OsT} is.* Kadınların ilgi çekmek ve gönül çelmek için takındıkları yalancı ve hoş tavır; cilve; naz. ⊡ **işve-bāz,** *{OsT} Naz eden; işveli.*|| **işve-fürūş,** *{OsT} Naz eden; nazlanan.*|| **işve-ger,** *{OsT} İşveli; nazlı.*|| **işve-kâr,** *{OsT}* → işveger.|| **işve-kârî,** *{OsT} İşvelilik; nazlılık.*|| **işve-nümā,** *İşve gösteren; işveli; nazlı.*|| **işve-rîz,** *{OsT} İşve saçan; nazla kırıtan.*|| **işve-sāz,** *İşveli; cilveli.*|| **işve-zen,** *{OsT} İşveli; nazlı.*|| **işve-zer,** *{OsT} Nazlı; edalı.*

işveli, [işve-li] *sf.* (Kadın için) ilgi çekmek ve gönül çelmek için yalancı ve hoş tavır takınan; naz ve edalı davranışları olan; cilveli; şuh.

işveren, [iş+ver-en] *is. huk.* İş sözleşmesine dayanarak işçi çalıştıran özel veya tüzel kişi.

işyar, [iş+yar ?] *is.* Bir işle görevli kimse; memur.

-it-[1], [-ıt- / -it-] *{eAT} yap. e.* → -ıt-.

-it-[2], [-t-/ -it- / -ıt- / -ut- / -üt-] *yap. e.* → -t-.

-it, [-t /-it / -ıt / -ut / -üt] *yap. e.* → -t.

it, [*eT.* ıt / it] *is.* **1.** Köpek. *{eT} {eAT} (aynı)* [EUTS] [KB] [Nevâyî] **2.** *mecaz.* Davranışları kötü olan, uygunsuz niyetlerle yaltaklanan kimselere karşı kullanılan sövgü sözü; değersiz, terbiyesiz. ⊡ **it ağrısı,** *{ağız} Köpek vb. hayvanlarda görülen öldürücü bir hastalık.* [DS]|| **it aklı,** *{ağız} Gereksiz şeyler için işleyen akıl ve mantık.* [DS]|| **it ayağı,** *{ağız} Suyun akış yönünü değiştirmekte kullanılan tahta set.* [DS]|| **it azarı,** *{ağız} Kötü bir şekilde yapılan azarlama.* [DS]|| **it azusu,** *{eAT} anat. Köpek dişi.*|| **it beni,** *{ağız} Atların arka ayaklarında bulunan siyah beyaz benekli iz.* [DS]|| **it biciği,** *{ağız} Koltuk altında çıkan bir tür çıban; it memesi.* [DS]|| **it burnu,** *{ağız}* → itburnu; kuşburnu. [DS]|| **it canlı,** *Her türlü zahmet ve sıkıntıya dayanır; dayanıklı; yorulmak bilmez; tahammüllü.*|| **it canlu,** *{eAT}* → it canlı.|| **it derneği,** *1. Çok gürültülü yer. 2. Haydut gibi kimselerin barındığı yer.*|| **it dirliği,** *Düzensiz ve sağlıksız yaşam.*|| **it dirseği,** *{ağız}* → itdirseği. [DS]|| **it dişi domuz derisi,** *Beğenilmeyen iki kişi arasındaki anlaşmazlıktan dolayı duyulan memnuniyeti ifade eder.*|| **ite atsan yemez,** *(Yemek için) lezzetsiz ve berbat.*|| **it elli,** *(At için) ayakları dışarı doğru çarpık basan.*|| **it hıyarı,** *bot. Meyvelerinin suyu müshil olarak kullanılan çok yıllık, sarı çiçekli otsu bir bitki; eşek hıyarı; düğlek; düğelek; cırt atan; düvelek, (Ecballium elaterium).*|| **iti an taşı eline al,** *Sözü edilen kimse o anda görününce şaka yollu söylenir.*|| **it inciri,** *{ağız} 1. Yaban inciri. 2. mecaz. Cimri.* [DS]|| **itin kıçına sokmak,** *argo. Rezil etmek.* || **itin kuyruğunda,** *Çok fazla; bol miktarda.*|| **itin öldüğü yer,** *Çok uzak.*|| **iti öldürene sürütürler,** *Hatalı yapılan bir işi ancak bu hataya sebep olan düzeltir.*|| **it ite buyurur, it de kuyruğuna,** *Yapılacak bir işi kimsenin üstlenmek istemediğini ve herkesin bir başkasına buyurmaya çalıştığını ifade eder.*|| **it izi at izine karışmak,** *1. İş içinden çıkılmaz, karmaşık bir hâl almak. 2. Kimin ne yaptığı, kimin haklı kimin haksız olduğu anlaşılamamak.*|| **it kadar,** *Çok fazla.* || **it kopuk,** *Aşağılık, terbiyesiz, değersiz kişiler.*|| **itle çuvala girilmek,** *Kötü biri ile iyi bir iş yapmaya kalkışmak.*|| **it nanesi,** *{ağız} Yaban nanesi.* [DS]|| **it nişanı,** *Atın ayağında makbul sayılmayan iz.*|| **it oğlu it,** *Ahlaksız, hileci anlamında sövgü sözü.*|| **it sarımsağı,** *{ağız} Yaban sarımsağı.* [DS]|| **it sızlatan,** *{ağız} Sabahları üşütecek derecede soğuk fakat hafif hafif esen rüzgâr.* [DS]|| **it sürüsü kadar,** *Çok kalabalık.*|| **it taşlayan,** *İşsiz güçsüz; serseri.*|| **it uyutmaz,** *{ağız} (Kişi için) uyuyamadığı için geceleri sürekli gezinen.* [DS]|| **it üzümü,** *bot. Dikensiz, parçalı yapraklı, bahçelerde yetiştirilen, kırmızı meyveleri yenilen çalımsı bir bitki; Frenk üzümü; Bektaşi üzümü; çeçem; böğürtlen, (Ribes rubrum, R. nigrum). {eT} {ağız} (aynı)* [EUTS] [DS] || **it yatağı,** *Hırsız barınağı.*|| **it yavsası,** *{eAT} İt sineği; at sineği.*|| **it yedici,** *{eAT} Saraylarda av köpeklerine bakan görevli; sekban.*|| **it yılı,** *On iki hayvanlı eski Türk takviminde on birinci yılın adı.*

i'ta, -a'i [Ar. ʿaṭā > iʿṭā' إعطاء] *(it-a:) {OsT} is.* **1.** Verme; ödeme. **2.** Verilme ⊡ **ita amiri,** *mal. Kamu harcamalarında muhasiplere gerekli ödemenin yapılması için emir ve izin veren kamu görevlisi; ödemeye yetkili amir.*|| **ita emri,** *mal. Kamu harcamalarına ait ödemelerin yapılabilmesi için muhasebecilere ita amirlerince gönderilen yazı; hükûmetten gelen ödeme emri; verile emri; ödeme buyruğu.*|| **ita etmek,** *Ödemek vermek.*

ita[1], **-a'i** [Ar. ītā إيتاء] *(i:ta:) {OsT} is.* → i'ta.

ita[2], **-a'i** [Ar. īṭā' إيطاء] *(i:ta:) {OsT} is. ed.* Bir kelimenin, bir şiirin ikiden fazla dizesinde aynı anlamda kullanılması. ⊡ ⊡ **îtâ'-yı celî,** *{OsT} ed. Bir kelimenin, şiir içinde aynı anlamda sık sık tekrarlanmasından doğan edebî kusurun kolay anlaşılması durumu.*|| **îtâ'-yı hafî,** *{OsT} ed. Bir kelimenin, şiir içinde aynı anlamda sık sık tekrarlanmasından doğan edebî kusurun güç anlaşılması durumu.*

ita[3], [iteği / itegü / itevi] *(ita:) {ağız} is.* → iteği. [DS]

itaat, -ti [Ar. ṭavʿ > iṭāʿat إطاعت] *(ita:at) {OsT} is.* **1.** Boyun eğme. **2.** Bir kimsenin sözünü dinleme. **3.** Verilen buyruğu yerine getirme. **4.** Alınan karara uyma. ⊡ **itaat etmek,** *1. Söz dinlemek. 2. Verilen emri yerine getirmek. 3. Alınan karara uymak. 4. Boyun eğmek.*

itaatli, [itaat-li] *sf.* İtaat eden; söz dinleyen; verilen emri yerine getiren; alınan karara uyan; boyun eğen; uysal.

itaatsiz, [itaat-siz] *sf.* İtaat etmeyen; itaatsizliği alışkanlık hâline getirmiş olan; başına buyruk; söz dinlemeyen; verilen emri yerine getirmeyen; alınan karara uymayan; boyun eğmeyen.

itaatsizlik, [itaat-siz-lik] *is.* **1.** İtaatsiz olma durumu. **2.** Bir emre, bir kurala uymayı reddetme. **3.** İtaatsiz bir kimsenin davranışı. **4.** *as. yönt.* Bir astın, zorlayıcı nedenler dışında aldığı emirleri yerine getirmemesi veya üstüne karşı gelmesi.

it'ab, -bı [Ar. taʿb > itʿāb إتعاب] *(it-a:b) {OsT} is.* Sıkıntı ve yorgunluk verme; yorma. ⊡ **it'āb-ı zihn,** *Zihin yorma.*

i'tab, [Ar. iʿtāb إعتاب] *(ita:b) {OsT} is.* Bir kimseye, hoşuna gitmeyecek sözler söyleme; paylama; azarlama; darılma; tersleme. ⊡ **itāb etmek,** *Azarlamak; paylamak.*|| **itāb-nāme,** *{OsT} Birini paylamak amacıyla yazılmış mektup.*

itab, [Ar. itāb إتاب] *(ita:b) {OsT} is.* Kolsuz ve yakasız kadın gömleği; dekolte gömlek.

itad[1], [Ar. ītād إيتاد] *(i:ta:d) {OsT} is.* Kazık çakma.

itad[2], [Ar. itād إتاد] *(ita:d) {OsT} is.* Süt sağarken ineğin ayağına bağlanan ip.

itaha, [Ar. itāḥa إتاحه] *(ita:ha) {OsT} is.* Bir şeyi yapıp bitirerek hazır duruma getirmek.

i'tak, -ki [Ar. ʿıtḳ > iʿtāḳ إعتاق] *(ita:k) {OsT} is.* Erkek veya kadın köleyi azat etme; itik. ⊡ **i'tāk-ı cebrî,** *{OsT} Yargı kararıyla, sahibinin izni olmadan kölenin azat edilmesi.*|| **i'tāk-ı mahzūr,** *{OsT} Dinin yasakladığı bir şey uğruna köle azat etmek.*|| **i'tāk-ı mendūb,** *{OsT} Allah rızası için yapılan köle azadı.*|| **i'tāk-ı mubāh,** *{OsT} Bir amaç gütmeden yapılan köle azadı.*|| **i'tāk-ı sarîh,** *{OsT} Sözle söyleyerek köle azat etme.*|| **i'tāk-ı vācib,** *{OsT} Hata ile birini öldürme, karısına zihar yapma, yeminini bozma, ramazanda orucunu bozma gibi günahların affı için köle azat etme.*

itale, [Ar. ṭūl > iṭāle إطاله] *(ita:le) {OsT} is.* Uzun hâle getirme; uzatma. ⊡ **itāle-i dest,** *{OsT} El uzatma; hiyanet.*|| **itāle-i lisān,** *{OsT} Dil uzatma; sövüp sayma.*

italik, -ği [Fr. italique] *sf.* **1.** İtalyanlara ait; İtalyanlara özgü. **2.** (Harf için) üstten sağa doğru eğik yazılan. **3.** *öz. is.* Milattan önce iki bin yıllarında İtalya'ya gelen Hint-Avrupa topluluklarına verilen isim ve bunların M.Ö. bin yılında konuştukları diller.

İtalyan, [Fr. italien] *sf.* **1.** İtalya halkından olan. **2.** İtalya'ya ilişkin. **3.** İtalyalılara ilişkin. ⊡ **italyan çekirgesi,** *zool. Güney Avrupa ve Türkiye'nin yerli çekirgesi olup kıraç yerlerde barınan, sürüler hâlinde hareket eden, alt kanatları pembe, bacak ve ayakları kan kırmızısı, tarım bitkilerine zararlı bir çekirge türü, (Calliptamus italicus).*

İtalyanca, [italyan-ca] *(italya'nca) is.* Özellikle İtalya'da konuşulan Roman dili.

it'am[1], [Ar. ṭaʿām > iṭʿām إطعام] *(it-a:m) {OsT} is.* Yemek verme; yemek yedirme; ziyafet çekme.

it'am[2], [Ar. it'ām إتآم] *(it-a:m) {OsT} is.* İkiz doğurma.

itamiye, [Ar. iṭʿām > iṭʿāmiyye إطعاميه] *(ita:miye) {OsT} is.* Eskiden, bazı vakıflarda yoksulları doyurmak için ayrılan ödenek.

itan, [Ar. ītān إيطان] *(i:ta:n) {OsT} is.* **1.** Bir yeri vatan sayma. **2.** (Bir yer için) vatan sayılma.

itar, [Ar. tayerān > itār / itāre اطاره / إطار] *(ita:r) {OsT} is.* **1.** Uçurma. **2.** Uçurulma. **3.** Hemen gönderme; çabucak yollama. ⊡ **itāre-i kebūter,** *{OsT} Güvercin uçurma.*|| **itāre-i nāme,** *{OsT} Çarçabuk ve büyük bir hevesle mektup gönderme.*

i'taş, [Ar. ʿaṭş > iʿṭāş إعطاش] *(i-ta:ş) {OsT} is.* **1.** Susuz bırakma. **2.** Susuz kalma.

itat, [Ar. ʿitāt عتات] *(ita:t) {OsT} is.* Düşmanlık; zıtlık.

itave, [Ar. itāve إتاوه] *(ita:ve) {OsT} is.* Rüşvet verme.

itavun, [Moğ. itağu] *is.* Keklik.

itba, -a'ı [Ar. tebāʿ > itbāʿ اتباع] *(itba:) {OsT} is.* **1.** Kendine uydurma; tabi kılma; yönetimi altına alma. **2.** *dbl.* Bir kelimenin arkasından söylenen ona benzer fakat anlamsız söz.

itbak, -kı [Ar. ṭıbḳ > ṭabaḳa > iṭbāḳ اطباق] *(itba:k, k kalın söylenir) {OsT} is.* **1.** Kaplama. **2.** Uygunluk gösterme; uyma. **3.** *psikol.* Kişinin, değişen durumlara ve şartlara kendisini uydurması; intibak etme.

itbaki, [Ar. iṭbāḳī اطباقی] *(itba:ki:, k kalın söylenir) {OsT} sf.* İntibak ile ilgili.

itbal, -li [Ar. itbāl اتبال] *(itba:l) {OsT} is.* **1.** Tasaya düşürme. **2.** Tasaya düşürülme.

itboğan, {it+boğ-an] *is. bot.* Düğün çiçeğigillerden, Kuzey Doğu Anadolu dağlarının yamaçlarında, çayırlarda ve nemli yerlerde yetişen, kalın kökleri üzerinde şalgama benzer yumruları bulunan, zehirli alkaloitlerden meydana gelen etkin bir madde taşıyan çok zehirli bir bitki; boğan otunun bir türü; it boğan, *(Aconitum nepellus).*

itburnu, -nu, -nları [it+bur(u)n-u] *is. bot.* İnsan boyuna varan yükseklikte, dikenli, soluk pembe çiçekli, meyvelerinden hoşaf, reçel, şerbet, pestil yapılan bir tür çalı; it üzümü; yaban gülü; yaban gülü meyvesi; kuşburnu. *{eT} {eAT} (aynı),* [EUTS] [Gabain]| *(Rosa canina).*

itçi, [it-çi ایتچی] *{OsT} is. tar.* Osmanlı sarayında av köpeklerine bakan görevli; it yedici; sekban.

itdan, [Ar. itdān اتدان] *(itda:n) {OsT} is.* **1.** Islatma. **2.** Islanma.

itdirseği, -kleri [it+dirse(k)-i ایتدیرسکی] *is. tıp.* Göz kapağının kenarında beliren iltihaplı çıban; arpacık. *{eAT} {OsT} (aynı)*

itdürmek, [ét-tür-mek / it-dür-mek] *{eT} gçl. f. [-ür]* Ettirmek; tanzim etmek; tertip etmek; düzenlemek. [EUTS]

ite, [iteği / itegü / itevi] *(ite:) {ağız} is.* **1.** → iteği. **2.** Sofra bezi. **3.** Battaniye. [DS]

itecek, -ği [it-ecek] *is.* **1.** Bir makinede itme kuvvetini, itme hareketiyle bir parçadan öbürüne iletmeye yarayan çoğu silindir biçimindeki küçük parça. **2.** Motorda kam milinin hareketlerini supaplara ileten parça.

itegü, [*itē-mek > itē-gü] *{eT} {ağız} is.* Değirmende unun incelik kalınlık ayarını yapmak için dönen taşın üzerine bindirilen ağaç parçası. [DLT] [DS]

iteğe, [*itē-mek > itē-gü] *{ağız} is.* → iteği. [DS]

iteği, [*itē-mek > itē-gü > iteği] *{ağız} is.* **1.** Un elerken yere dökülmemesi için hamur teknesinin kenarına serilen örtü. **2.** Buğday vb. kurutmak için yünden yapılmış tüysüz battaniye. **3.** Pamuktan dokunan ve üzerine yufka serilen, hamur saklanan ekmek bezi. **4.** Sini altına konulan sofra bezi. **5.** Hamur sarılan bez. **6.** Hamur açılan tahtanın altına serilen bez; yaygı. **7.** Tahıl kurutmaya yarayan yün kilim veya bir tür battaniye. [DS]

iteğü, [*itē-mek > itē-gü > iteğü] *{ağız} is.* → iteği. [DS]

itek[1], **-ği** [*itē-mek > itē-gü > itek] *{ağız} is.* → iteği. [DS]

itek[2], **-ği** [it-ek] [*{ağız} is.* **1.** Tarla tarağı; tırmık. **2.** Zeytin yağı atelyelerinde mengene direğini çevirmeye yarayan kalın sopalar. [DS]

itekleme, [it-ek-le-me] *is.* Az miktarda itmek eylemi.

iteklemek, [it-ek-le-mek] *gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* **1.** Biraz itmek. **2.** Bir şeyi bir yöne doğru ve kendinden biraz ileriye itmek.

iteleme, [it-e-le-me / it-ele-me] *is.* Yineleyerek itme; itelemek eylemi.

itelemek, [it-mek > it-e-le-mek] *gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* **1.** Bir kimseyi veya bir şeyi yinelenen hareketlerle itmek; arka arkaya itmek; iteklemek. **2.** Bir kimseyi bir şey yapmaya teşvik etmek, zorlamak. ⊡ **iteleyip sümelemek,** *{ağız} Başa kakmak.* [DS]

itelenme, [it-e-le-n-me] *is.* İtelemek eylemine uğrama durumu.

itelenmek, [it-e-le-n-mek] *edil f. [-ir]* İtelemek eylemine uğramak; yavaş tekrarlayan hareketlerle itilmek.

itelli, [it+el-li] *{ağız} sf.* **1.** Felçli. **2.** Çolak. **3.** (At, katır, eşek vb. için) ayak uçları dışa doğru olan. [DS]

itenek, -ği [it-enek] *is.* Bazı makinelerde bir silindir içinde ileri geri hareket eden ve bir kol ile dışarıya bağlı küçük silindir parça; piston.

iterbiyum, [Ytterby *(İsveç'te yer adı)* > Fr. ytterbium] *(ite'rbiyum) is. kim.* Atom numarası 70, atom ağırlığı 173.04 olan, tuzları soluk portakal veya yeşilimsi renkte, özellikleri yeteri kadar iyi bilinmeyen nadir topraklar grubundan bir element, sembolü: Yb

iterce, [it-er-ce] *{ağız} is.* Güç; kuvvet; takat; enerji. [DS]

iterçi, [éḏer-mek *(avlamak)* > iter-çi] *{eT} is.* Şahinci; doğancı; kuşçu. [EUTS]

itermek, [éder-mek > iter-mek] *{eT} gçl. f. [-ür]* Takip etmek; arkasınca gitmek; peşine takılmak. [EUTS] [Gabain]

itevi, [iteği / itegü / itevi] *{ağız} is.* → iteği. [DS]

itey, [iteği / itegü / itevi] *{ağız} is.* → iteği. [DS]

iteyi, [iteği / itegü / itevi] *{ağız} is.* → iteği. [DS]

iteyu, [iteği / itegü / itevi ?] *{ağız} is.* Koyun postu. [DS]

itfa, -a'i [Ar. ṭufūʾ > iṭfāʾ اطفاء] *(itfa:) {OsT} is.* **1.** Söndürme. **2.** (Duygular için) tatmin etme; yatıştırma; dindirme. **3.** *fiz.* Sönüm. **4.** *tic.* Bir borcu fa-

izleri ile birlikte bütünüyle ödeyerek kapatma. ◘ **itfa etmek,** *1. Söndürmek; dindirmek. 2. Borcu azar azar ödeyerek kapatmak.*|| **itfā'-yı harîk,** *{OsT} Yangın söndürme.*|| **itfā'-yı düyûn,** *{OsT} Borcun faizle birlikte ana paradan da ödenmesi; amortisman.*

itfaiye, [Ar. iṭfā' > iṭfā'iyye اطفائيه] *(itfa:iye) {OsT} is.* Yangın söndürmekle görevli örgüt. ◘ **itfaiye aracı,** *Yangını söndürmek için gerekli olan soğutucu su veya köpüğü püskürtecek pompa düzeni ile donatılmış ve görevli personeli taşıyan motorlu araç.*

itfaiyeci, [itfaiye-ci] *is.* İtfaiye örgütünde görevli kişi.

itfaiyecilik, -ği [itfaiye-ci-lik] *is.* İtfaiyecinin yaptığı iş ve görev.

itfal, -li [Ar. itfāl اتفال] *(itfa:l) {OsT} is.* İnsan bedeninin kötü kokması.

itgılı, [it+kıl-ı ?] *{ağız} sf.* Değersiz ve boş söz. [DS]

itgin, [yit-mek > it-gin] *{ağız} is.* Kayıp. [DS]

itgüçi, [ét-mek / it-mek > it-gü-çi] *{eT} sf.* **1.** Yapan; eden; inşa eden; yaratan. [Tekin] [ETY] **2.** Tanzim edici; düzenleyici. [KB] **3.** *is.* Yapımcı. [ETY]

itgüden, [it+gü(t)-en] *{ağız} sf.* (Kişi için) işsiz; boş gezen. [DS]

itgüke, [ét-mek > it-gü-ke] *{eT} zf.* Düzenlemek için.

itgülü, [it+gül-ü] *{ağız} is.* Yaban gülü. [DS]

ithaf, [Ar. tuḥfe > itḥāf اتحاف] *(itha:f) {OsT} is.* **1.** Hediye olarak verme; hediye etmek. **2.** Sunma; adama. **3.** Bir kitabın birine sunulması; tevşih; sunu. ◘ **ithaf etmek,** *Bir eseri, bir şeyi bir kimseye veya bir topluluğa sunmak.*

ithafiye, [Ar. itḥāfiyye اتحافيه] *(itha:fiye) {OsT} is.* Bir eserin başına, o eseri, birine ithaf amacıyla yazılan yazı.

ithafname, [Ar. itḥāf + Far. nāme اتحافنامه] *(itha:fna:me) {OsT} is.* Bir eserin, bir kimseye ithaf edildiğini bildiren yazı; ithaf yazısı.

ithal, -li [Ar. duḫūl > idḫāl ادخال] *(itha:l) is.* **1.** İçeriye alma; katma; sokma; ekleme. **2.** Bir ülkeye dış ülkelerden mal getirme. ◘ **ithal etmek,** *1. Katmak; içeriye sokmak. 2. Ülkeye dışarıdan mal getirmek.*|| **ithal malı,** *Yurt dışından getirilmiş bir mal veya ürün.*

ithalat, [Ar. idḫāl > idḫālāt ادخالات] *(itha:lâ:t) {OsT} is.* **1.** İçeriye sokmalar; katmalar. **2.** Gümrük vergisine tabi olsun veya olmasın yurt dışında üretilmiş bir ürünün yurda sokulması ve buna ait işlemlerin tümü; dış alım. **3.** Dış ülkelerden alınan mallar. ◘ **ithalat rüsumu,** *{OsT} İthal edilen mallardan alınan vergi; gümrük vergisi.*

ithalatçı, [ithalat-çı] *(ithalâ:tçı) is.* Dış alım işleriyle uğraşan kimse, şirket vb.

ithalatçılık, -ğı [ithalat-çı-lık] *(itha:lâ:tçılık) is.* Dış alım işleri.

itham, [Ar. töhmet > ithām اتهام] *(itha:m) {OsT} is.* Birine suç atma; suç yükleme; suçlama. ◘ **itham etmek,** *Suçlamak; suç yüklemek.*

ithami, [Ar. ithāmī اتهامى] *(itha:mi:) {OsT} is.* Suçlama ile ilgili.

ithamkâr, [Ar. ithām + Far. kār اتهامكار] *(itha:mkâ:r) {OsT} sf.* Birini suçlu gösteren; suç yükleyen; suçlayan.

ithamname, [Ar. ithām + Far. nāme اتهامنامه] *(itha:mna:me) {OsT} is. huk.* Savcı tarafından düzenlenen ve mahkemede okunan, soruşturma sonucuna göre sanığa atılan suçların açıklandığı yazı; iddianame.

iti[1], [yit-ig > yitī / itī يتى / يتى] *sf.* **1.** *{eT} {eAT} {OsT}* Keskin; sert; şiddetli. *{ağız} (aynı)* [EUTS] [DS] **2.** *{ağız}* Çok tuzlu. [DS] **3.** *{ağız}* Acı. [DS] **4.** *{ağız}* (Yemek için) çok yağlı ve ağır. [DS] **5.** *{ağız}* Ekşi. [DS] **6.** *{ağız}* Tadı tiksinti verici olan. [DS] **7.** *{ağız}* (Sirke için) keskin. [DS] **8.** *{ağız}* (Görüş için) keskin. [DS] **9.** *{ağız}* Zeki. [DS] **10.** *{ağız}* (Renk için) koyu. [DS] **11.** *{ağız}* Sıcak. [DS] **12.** *{ağız}* (Kişi için) kızgın; asabi. [DS] **13.** *{eT} is.* Keskinlik; sertlik. ◘ **iti gönüllü,** *{eAT} Tez canlı.*

iti[2], [iteği / itegü / itevi] *(iti:) {ağız} is.* **1.** → iteği. **2.** Eleklerin üzerine konan deri. [DS]

iti[3], [ütü] *{ağız} is.* Ütü. [DS]

iti[4], [*eT.* yıḏ-mak > yıd-ıg] *{ağız} sf.* Kötü; iğrenç; fena. [DS]

i'tibar [Ar. ʿubūr > iʿtibār اعتبار] *(i-tiba:r) {OsT} is.* → itibar.

itibar, [Ar. ʿubūr > iʿtibār اعتبار] *(i:tiba:r) {OsT} is.* **1.** Saygı görme; değer verilme hâli; saygınlık. **2.** Bir kimseye durumu ve konumu dolayısıyla gösterilen saygı. **3.** Ticarette, borcunu ödeme konusunda duyulan güven. **4.** Dikkat; titizlik; itina. **5.** Bir şeyde var olmayan fakat var sayılan değer; itibari değer. **6.** Ders alma; ibret alma. ◘ **itibara almak,** *Dikkate almak; göz önünde bulundurmak; hesaba katmak.*|| **itibardan düşmek,** *1. (Nesneler için) eski değeri kalmamak; revaçtan düşmek; önemini yitirmek. 2. (Kişi için) saygınlığını yitirmek; saygınlığı kalmamak.*|| **itibar etmek,** *1. Saygı göstermek; değer vermek. 2. Dikkate almak; göz önünde bulundurmak. 3. (Birinin sözleri için) güvenmek; doğru söylediğine inanmak.*|| **itibar görmek,** *1. Başkalarından saygı görmek; sayılmak. 2. Revaçta olmak; aranır, istenir olmak.*|| **itibarı bozulmak,** *Kendisine duyulan güven kalmamak; kredisi kalkmak.*|| **itibar kazanmak,** *1. Saygınlık kazanmak; saygınlığı artmak. 2. Değeri artmak.*|| **itibar mektubu,** *Kredi mektubu.*

i'tibarat, [Ar. iʿtibār > iʿtibārāt اعتبارات] *(i-tiba:ra:t) {OsT} is.* Gerçek olmayıp var sayılan şeyler; varsayımlar; faraziyeler.

i'tibaren, [Ar. iʿtibār > iʿtibāren اعتباراً] *(i-tiba:'ren) {OsT} zf.* → itibaren.

itibaren, [Ar. iʿtibār > iʿtibāren اعتباراً] *(i:tiba:'ren) {OsT} zf.* ...den başlayarak; ...den beri.

itibarıyla, [itibar-ı + ile > itibar-ı-y-la] *(i:tiba:rı'yla) is.* → itibariyle.

itibari, [Ar. iʿtibār > iʿtibārī اعتباری] *(i:tiba:ri:) {OsT} sf.* Gerçekte öyle olmadığı hâlde öyle kabul edilen; var sayılan; var saymaca. 🗗 **itibari değer,** *Borsadaki değerinden farklı olarak bir senedin üzerinde yazılı olan değer.*|| **itibari para,** *Altın veya gümüş olarak gerçek karşılığı bulunmayan, kendi gerçek maliyet değerinin üstünde saymaca bir değerle özel kişiler arasında alış verişte, bankalarda ise ihtiyat olarak kullanılan para; kâğıt para; banknot.*

i'tibariyat, [Ar. iʿtibār > iʿtibāriyyāt اعتباریات] *(i-tiba:riya:t) {OsT} is.* Var sayılan şeyler; varsayımlar.

itibariyle, [itibar-ı + ile > itibar-i-y-le] *(i:tiba:ri'yle) is.* **1.** (Bir tarih için) o tarihten sonra; o tarihi başlangıç sayarak. **2.** (Bir nesne veya kimse için) ona göre; bakımından.

itibarlı, [itibar-lı] *(i:tiba:rlı) sf.* **1.** İtibarı olan; saygı duyulan; saygınlığı olan; değer verilen; saygın. **2.** Kendisine güvenilen; güvenilir; kredisi sağlam.

itibarsız, [itibar-sız] *(i:tiba:rsız) sf.* **1.** İtibarı olmayan; saygı duyulmayan; saygınlığı olmayan; değer verilmeyen; değersiz. **2.** Kendisine güven duyulmayan; güvenilmez; kredisi olmayan.

itibarsızlaşma, [itibar-sız-la-ş-ma] *(i:tiba:rsızlaşma) is.* İtibarsız duruma gelme; saygınlığını kaybetme.

itibarsızlaşmak, [itibar-sız-la-ş-mak] *(i:tiba:rsızlaşmak) gçsz. f. [-ır].* İtibarsız duruma gelmek; saygınlığını kaybetmek; değerini yitirmek.

itibarsızlık, -ğı [itibar-sız-lık] *(i:tiba:rsızlık) is.* İtibarsız olma durumu; itibarsız olan kimsenin niteliği.

itici, [it-ici] *sf.* **1.** İtmek eylemini yapan. **2.** *mecaz.* (Nesne, olay ve durum için) hoşa gitmeyen; beğenilmeyen; soğuk; sevimsiz. **3.** *mecaz.* (Kişi için) dış görünümü, tutumu ve davranışlarıyla çevresinden tepki alan; soğuk; sevimsiz. **4.** *is.* Bu türden kimsenin tutumu. **5.** İşlevi itmek olan araç ya da parça.

iticilik, -ği [it-ici-lik] *is.* **1.** İtici olma durumu. **2.** İnsanda itici bir etki bırakan kimsenin veya nesnenin niteliği.

i'tidad[1], [Ar. ʿadd > iʿtidād اعتداد] *(i-tida:d) {OsT} is.* **1.** Sayma. **2.** İddet çekme. **3.** Nazlanma. **4.** Gururlanma.

i'tidad[2], [Ar. iʿtiḍād / iʿtiżād اعتضاد] *(i-tida:d) {OsT} is.* → itizad.

i'tidal, -li [Ar. ʿadl > iʿtidāl اعتدال] *(i-tida:l) {OsT} is.* → itidal. 🗗 **i'tidāl-cū,** *{OsT} Yavaşlık, yumuşaklık arayan.*|| **i'tidāl-i harîfî,** *{OsT} Gece ile gündüzün 23 eylülde eşit olduğu nokta.*|| **i'tidāl-i leyl ü nehār,** *{OsT} Gece ve gündüz eşitliği.*|| **i'tidāl-i rebiî,** *{OsT} Gece ile gündüzün 21 martta eşit olduğu nokta.*

itidal, -li [Ar. ʿadl > iʿtidāl اعتدال] *(i:tida:l) {OsT} is.* **1.** Aşırı olmama, orta derecede olma hâli; ölçülülük; ılımlılık. **2.** Soğukkanlı davranma durumu; soğukkanlılık. **3.** Uygunluk. **4.** *gök b.* Gece ve gündüz eşitliği. 🗗 **itidal bulmak,** *Yatışmak.*|| **itidalini kaybetmek,** *Heyecana kapılıp soğukkanlılığını kaybetmek.*|| **itidalini muhafaza etmek,** *Soğukkanlılığını korumak; heyecana kapılmamak.*|| **itidal sahibi,** *Davranışlarında aşırı gitmeyen; ölçülü davranan.*

i'tidāleyn, [Ar. iʿtidāl > iʿtidāleyn اعتدالین] *(i:tida:leyn) {OsT} is. gök b.* Dünya'nın Güneş etrafında dönerken 21 mart ve 23 eylül günlerinde bulunduğu noktaları birleştiren ve Güneş merkezinden geçen eksenin iki ucu.

itidalli, [itidal-li] *(i:tida:lli) sf.* Orta ölçüde; ölçülü; ılımlı; soğukkanlı; mutedil.

itidalsiz, [itidal-siz] *(i:tida:lsiz) sf.* **1.** Ortalama değerde olmayan; kararsız olan; tutarsız davranan. **2.** Soğukkanlı davranamayan.

itidalsizlik, [itidal-siz-lik] *(i:tida:lsizlik) is.* İtidalsiz olma durumu; itidalsiz kimsenin veya nesnenin niteliği.

i'tifar, [Ar. iʿtifār اعتفار] *(i-tifa:r) {OsT} is.* Bir şeyi veya kimseyi kavrayıp yere çarpma; yere vurma.

itig[1], [ét-mek > it-ig] *{eT} is.* **1.** Eylem; fiil; teşebbüs; edim. [Üç İtigsizler] **2.** Yapma; kurma. [Gabain] **3.** Tesis; kurum; yapı. [EUTS] **4.** Süs; bezek; tezyinat. [EUTS] [KB] [Gabain] **5.** Hazırlık. [KB] **6.** Usul; düzen. [KB] **7.** Müzik aleti. [EUTS] **8.** Alet; [Gabain]

itig[2], [yit-mek / it-ig] *{eT} sf.* **1.** Yitik; kayıp. [EUTS]

itiglig, [ét-mek > it-ig-lig] *{eT} sf.* **1.** (Durum için) şartlı; şarta bağlı. [Üç İtigsizler] **2.** Donatılmış; mücehhez; hareketli. [EUTS] **3.** *is.* İş edinmiş kimse. [Gabain]

itigsiz, [ét-mek > ét-ig-siz > it-ig-siz] *sf.* **1.** (Durum için) şartsız; şarta bağlı olmayan; bağımsız. **2.** Yapılmayan, yaratılmayan. **3.** Varlığı ve durumu başka bir varlığın var olmasına bağlı olmayan; zaman dışı; varlığı bir sebebe bağlı olmayan; ezelî ve ebedî; vâcibü'l-vücûd. [Üç İtigsizler] **4.** Hareketsiz; işsiz. [EUTS] [Gabain]

itikab, [Ar. iʿtiḳāb اعتقاب] *(i-tika:b, k kalın okunur) {OsT} is.* Bir malı, parasını almadıkça vermeme; peşin satış.

i'tikad, [Ar. ʿaḳd > iʿtiḳād اعتقاد] *(i-tika:d) {OsT} is.*

→ itikat. ⊡ **itikād-ı bātıla,** *{OsT} Asılsız ve boş şeylere inanma; hurafelere inanma.*|| **itikād-ı ehl-i sünnet,** *{OsT} isl. Peygamberin sünnetini esas alan mezheplerden birinin itikat konusundaki görüşlerine inanma; sünnî mezhebin görüşüne bağlanma.*|| **itikād-ı fasîde,** *{OsT} Bozuk inanç.*

i'tikadat, [Ar. iʿtiķād > iʿtiķādāt اعتقادات] *(i-tika:-da:t) {OsT} is.* İtikatlar; inançlar.

i'tikadi, [Ar. iʿtiķād > iʿtiķādī اعتقادى] *(i-tika:di:) {OsT} sf.* → itikadi.

itikadi, [Ar. iʿtiķād > iʿtiķādī اعتقادى] *(i-tika:di:) {OsT} sf.* İtikatla ilgili; itikada ait.

i'tikadiyat, [Ar. iʿtiķādī > iʿtiķādiyyāt اعتقاديات] *(i-tika:diya:t) {OsT} is.* **1.** İnanmaya, itikada ait konular. **2.** Din ve mezheplerin inanç ile ilgili görüş ve ilkeleri.

i'tikaf, [Ar. ʿakf > iʿtikāf اعتكاف] *(i-tika:f, k kalın okunur) {OsT} is.* → itikaf.

itikaf, [Ar. ʿakf > iʿtikāf اعتكاف] *(i:tika:f) {OsT} is.* **1.** Kendini bir konuya verme. **2.** *isl.* Şeriata göre, dünya işlerini bırakarak ibadetle uğraşma. **3.** Cami veya mescidin bir köşesinde ramazan ayını ibadet ve dua ederek geçirme.

i'tikâl[1], **-li** [Ar. ekl > i'tikāl ائتكال] *(i-tikâ:l) {OsT} is.* **1.** Yenme; yenilme. **2.** Aşınma; oyulma. **3.** *tıp.* Yaranın vücudu yemesi; kemirmesi. **4.** Erozyon; toprak aşınımı.

i'tikâl[2], **-li** [Ar. iʿtikāl اعتكال] *(i-tikâ:l) {OsT} is.* Zorlaşma; müşkülleşme.

i'tikal[3], **-li** [Ar. iʿtiķāl اعتقال] *(i-tika:l, k kalın okunur,) {OsT} is.* **1.** Devenin dizini bükerek bağlama. **2.** Sağmak için koyunun ayaklarını iki bacağı arasına alma. **3.** *spor.* Güreşte rakibini sarmaya getirip yıkma. **4.** *as.* Binicinin, mızrağını üzengi ile bacağı arasına alarak tutması.

i'tikâlat, [Ar. i'tikāl > i'tikālāt ائتكالات] *(i:tikâ:lâ:t) {OsT} is.* **1.** Yenmeler. **2.** Aşınmalar.

i'tikâm, [Ar. iʿtikām اعتكام] *(i-tikâ:m) {OsT} is.* **1.** Toplama; tortop etme. **2.** Biriktirme.

i'tikâs, [Ar. ʿaks > iʿtikās اعتكاس] *(i-tikâ:s) {OsT} is.* **1.** Geri dönme. **2.** Yansıma.

itikat, -dı [Ar. ʿaķd > iʿtiķād اعتقاد] *(i:tika:t) {OsT} is.* **1.** Düğümlenip kalma; bağlanma. **2.** Bir şeye, bir kimseye, bir düşünceye bağlı olma; inanma; inanç; bağlanma. **3.** *isl.* Allah'a gönülden bağlı olma; iman; inanç. **4.** Bir din veya mezhebin inançla ilgili olan yönü. **5.** İnanılan şey. **6.** *din.* İmandan ayrı, daha çok dince uygun görülen ve ileri sürülen ilkelere gönülden inançla kesin olarak bağlı kalma; tasdik. **7.** *isl.* Kur'an'da ve peygamberin hadislerinde bildirilen dinî ilkeleri, haber ve bilgileri, bildirildikleri gibi benimseme ve bunlara oldukları gibi yorumsuz inanma; tasdik. ⊡ **itikadı olmak,** *İnancı olmak; inanıyor olmak.*|| **itikat etmek,** *İnanmak; inanç taşımak.*

itikatlı, [itikat-lı] *(i:tika:tlı) sf.* **1.** İtikadı olan; itikat sahibi. **2.** Kur'an-ı Kerim'de ve peygamberin hadislerinde bildirilen dinî ilkeleri, haber ve bilgileri bildirildikleri gibi benimseyen ve bunlara oldukları gibi yorumsuz inanan; tasdik eden; imanlı.

itikatsız, [itikat-sız] *(i:tika:tsız) sf.* **1.** İtikadı olmayan; inanmayan. **2.** Kur'an'da ve peygamberin hadislerinde bildirilen dinî ilkeleri, haber ve bilgileri bildirildikleri gibi benimsemeyen ve bunlara oldukları gibi yorumsuz inanmayan; imansız.

itikatsızlık, -ğı [itikat-sız-lık] *(i:tika:tsızlık) is.* **1.** İtikatsız olma durumu; inançsızlık. **2.** Kur'an'da ve peygamberin hadislerinde bildirilen dinî ilkeleri, haber ve bilgileri bildirildikleri gibi benimsememe ve bunlara oldukları gibi yorumsuz inanmama durumu; imansızlık.

i'tila, -a'i [Ar. ʿulüvv > iʿtilā' اعتلاء] *(i-tilâ:) {OsT} is.* **1.** Bulunduğu yerden yükseğe doğru çıkma; yükselme. **2.** Yüksek bir dereceye ulaşma; yücelme. ⊡ **i'tilā devri,** *{OsT} Yükselme devri.*|| **i'tilā etmek,** *{OsT} Yükselmek; yücelmek.*

i'tilâf, [Ar. ülfet > i'tilāf ائتلاف] *(i-tilâ:f) {OsT} is.* → itilaf.

itilaf, [Ar. ülfet > i'tilāf ائتلاف] *(i-tilâ:f) {OsT} is.* **1.** Anlaşma; uyuşma; uzlaşma. **2.** Birbirine uygun olma durumu; uygunluk; muvafakat. **3.** Gönül birliği etme; ülfet etme; alışma. **4.** *ed.* İki kavram arasında bağlantı kurma. **5.** *siy.* İki ve daha çok devletin aralarında saldırmazlık, savunma, ekonomik vb. alanlarda yaptıkları iş birliği sözleşmesi; antlaşma. ⊡ **itilaf etmek,** *Anlaşmak; uyuşmak.*

i'tilafat, [Ar. i'tilāf > i'tilāfāt ائتلافات] *(i:tilâ:fa:t) {OsT} is.* Anlaşmalar; uyuşmalar; uzlaşmalar.

itilafçı, [itilaf-çı] *(itilâfçı) sf.* **1.** Birinci Dünya Savaşı sırasında üçlü ittifak yapan Fransa, İngiltere ve Rusya devletlerinden biri ya da bunların yanında yer alan devlet veya onun güçlerinden olan. **2.** Hürriyet ve İtilaf Fırkasında olan kimse.

i'tilak, -kı [Ar. iʿtilāķ اعتلاق] *(i-tilâ:k) {OsT} is.* Birinin sevgisine yakalanma; tutulma.

i'tilan, [Ar. iʿtilān اعتلان] *(i-tilâ:n) {OsT} is.* **1.** Ortalıkta olma; meydanda olma; aşikâr olma. **2.** Doğum sırasında, çocuğun görünmesi.

itilemek[1], [iti-le-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ı)yor]* Azarlamak. [DS]

itilemek[2], [*eT.* iti *(keskin)* > iti-le-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* Bilemek; keskinletmek. [DS]

itilenmek, [iti-le-n-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* (Yiyecek için) tadı bozulmak. [DS]

itileşmek[1], [iti-le-ş-mek] *{ağız} işteş. f. [-ir]* Araları açılmak; bozuşmak [DS]

itileşmek[2], [iti-le-ş-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* → itilenmek. [DS]

itilik, [*eT.* yit-ig *(keskin)* > itī-lik ایتیلك] *(iti:lik) {eAT} is.* Sertlik; keskinlik; şiddet.

itiliş, [it-il-iş] *is.* İtilmek eylemi veya biçimi.

itilme, [it-il-me] *is.* **1.** İtilmek eylemi. **2.** Olumsuz şartlarda bir organı bulunması gereken yerden ileri doğru iten durum.

itilmek[1], [ét-mek > it-il-mek] *{eT} edil. f. [-ür]* **1.** Etmek eylemine uğramak; kendisine etmek eylemi uygulanmak; edilmek. [DLT] **2.** Defnedilmek. [DLT] **3.** Serpilmek; gelişmek; tekemmül etmek; büyümek. [DLT] **4.** Emeklemek; sürünmek. [DLT]

itilmek[2], [ét-mek > it-il-mek] *{eT} edil. f. [-ür]* **1.** Yapılmak; donatılmak; süslenmek. [EUTS] [KB] [Gabain] **2.** Yoluna konmak. [EUTS] [Gabain] **3.** *dönşl. f.* Düzelmek; yoluna girmek. [KB]

itilmek[3], [it-il-mek] *edil. f. [-ir]* **1.** İleri doğru hareket etmek eylemi yapılmak; ittirilmek. **2.** (İnsan için) bir güç veya baskı sonucu belli bir davranışı yapmak zorunda bırakılmak. **3.** Psikolojik baskı ve etkilerle toplum dışı kalmış olmak; dışlanmak. ◘ **itilip kakılmak,** *Kötü davranışlarla karşılaşmak; horlanmak.*

itilmek[4], [iti-l-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* Defolmak. [DS]

itilmeli, [it-il-me-li] *sf.* **1.** İtilme ile ortaya çıkmış olan. **2.** *psikol.* (Kişi, hasta için) eğilimleri sürekli itilmeye uğramış.

itilmiş, [it-il-miş] *sf.* **1.** İtilme eylemine uğramış olan. **2.** *psikol.* (Kişi, hasta için) içe veya bilinç altına itilmek suretiyle gizli kalmış olan. **3.** Toplum tarafından hor görülmüş olan; dışlanmış.

itim, [it-im] *is.* **1.** İtmek eylemi ve bunun sonucu. **2.** *psikol.* Psikanalizde, organizmanın ihtiyaçlarının özünde bulunan gerilimlerin arkasında bulunduğu var sayılan bazı eylemlerin yapılmasına veya yapılmamasına, dolayısıyla reddedilmesine yol açan içgüdüsel eğilim. **3.** *fiz.* Kimi cisimlerin birbirini itmesine yol açan kuvvet.

i'timad, [Ar. ʿamd > ʿimād > iʿtimād اعتماد] *(i-tima:d) {OsT} is.* → itimat. ◘ **i'timād-bahş,** *{OsT} Güven veren; güvenilir.*|| **i'timādü'd-devle,** *{OsT} 1. Devletin güveni. 2. Safevi devletinde başbakanlara verilen unvan.*

i'timaden, [Ar. iʿtimād > iʿtimāden اعتماداً] *(i-tima:'den) {OsT} zf.* **1.** İtimat ederek; güvenerek. **2.** Güvene dayalı olarak.

i'timadname, [Ar. iʿtimād + Far. nāme اعتمادنامه] *(i-timadna:me) {OsT} is.* → itimatname.

i'timak, [Ar. ʿumḳ > iʿtimāḳ اعتماق] *(i-tima:k) {OsT} is.* Derine gitme; derinliğe varma.

i'timam, [Ar. ʿimame > iʿtimām اعتمام] *(i-tima:m) {OsT} is.* **1.** Başına sarık sarma; imamelenme. **2.** Miğfer giyme. **3.** (Otlar için) büyüme; gelişme; uzama. **4.** (Dağlar için) yeşillenme.

i'timan, [Ar. emn > iʾtimān ائتمان] *(i-tima:n) {OsT} is.* Güvenme; emin bulma.

itimat, -dı [Ar. ʿamd > ʿimād > iʿtimād اعتماد] *(i:tima:t) {OsT} is.* **1.** Bir kimseye veya bir şeye karşı beslenen güven; güvenç. **2.** Güvenme; dayanma. ◘ **itimat beslemek,** *Güven duymak, güvenmek.*|| **itimat etmek,** *Güvenmek.*|| **itimat mektubu,** *siy. Bir elçinin gittiği ülke devlet başkanına sunulmak üzere kendi başkanı tarafından eline verilen belge; güven mektubu; itimatname.*|| **itimat telkin etmek,** *Güven duygusu uyandırmak; güven vermek.*

itimatlı, [itimat-lı] *(i:tima:tlı) sf.* (Kişi için) kendisine güven duyulur; güvenilir.

itimatname, [Ar. iʿtimād + Far. nāme اعتمادنامه] *(i:tima:tna:me) {OsT} is.* → güven mektubu; itimat mektubu.

itimatsız, [itimat-sız] *(i:tima:tsız) sf.* **1.** Başkalarına güvenmeyen; güvensiz. **2.** Kendisine güvenilmeyen; güvenilmez.

itimatsızlık, -ğı [itimat-sız-lık] *(i:tima:tsızlık) is.* Güvensiz olma durumu; güvenmeme; güvensizlik.

itimek[1], [iti *(keskin)* > iti-mek] *{eT} gçsz. f. [-r]* **1.** Keskin hâle gelmek; keskin olmak; keskinleşmek. **2.** Aksileşmek; sertleşmek; diklenmek. **3.** *{ağız}* (Yemek için) tadı bozulmak. [DS]

itimek[2], [itī-mek] *{eT} gçl. f. [-r]* Yığmak; toplamak. [EUTS]

i'tina, -a'i [Ar ʿuniyy > iʿtinā اعتناء] *(i-tina:) {OsT} is.* → itina.

itina, [Ar. ʿuniyy > iʿtinā اعتناء] *(i:tina:) {OsT} is.* **1.** Bir şeyi yaparken dikkat gösterme. **2.** Gösterilen dikkat; özen; ihtimam. ◘ **itina etmek,** *Özen göstermek.*

i'tinak, -kı [Ar. ʿunk > iʿtinā اعتناق] *(i-tina:k) {OsT} is.* Birbirinin boğazına sarılma; boğaz boğaza gelme.

itinalı, [itina-lı] *(i:tina:lı) sf.* **1.** Özen gösterilerek yapılan; özenli; ihtimamlı. **2.** Özen göstererek çalışan; özenen; ihtimam eden.

i'tinan, [Ar. iʿtinān اعتنان] *(i-tina:n) {OsT} is.* **1.** İnsanın önüne durma. **2.** Birinin iç yüzü anlaşılma.

itinasız, [itina-sız] *(i:tina:sız) sf.* **1.** Baştan savma yapılan; özensiz; ihtimamsız. **2.** Özen göstermeden çalışan; baştan savma iş yapan; dikkat etmeden iş gören; özenmeyen.

itinasızlık, -ğı [itina-sız-lık] *is.* Özensiz olma durumu; özensizlik.

itinçü, [it-mek > it-in-mek > it-in-çü] *{eT} sf.* İtilmiş; itilen. ⧉ **itinçü neng,** *İtilen nesne.* [DLT]

itindi, [it-mek > it-in-mek > it-in-di] *{eT} sf.* İtilmiş; itilen. ⧉ **itinti neng,** *{eT} İtilmiş nesne.* [DLT]

itinmek[1], [ēt-mek > ed-in-mek / it-mek > it-in-mek] *{eT} dönşl. f. [-ür]* **1.** Kendine çeki düzen vermek; kendini düzene sokmak; süslenmek; hazırlanmak; sürünmek. [DLT] [ETY] [EUTS] [Gabain] [KB] **2.** Organize olmak; örgütlenmek; teşkilatlanmak. [ETY] [Tekin] **3.** *gçl. f.* Düzene koymak; çare bulmak. [KB]

itinmek[2], [iti-n-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* Dövmeye hazırlanmak. [DS]

i'tiraf, [Ar. ʿirfān > iʿtirāf اعتراف] *(i-tira:f) {OsT} is.* → itiraf. ⧉ **i'tirāf-ı cürm,** *{OsT} Suçunu itiraf etme.*|| **i'tirāf-ı kusūr,** *{OsT} Hata yaptığını itiraf etmek.*

itiraf, [Ar. ʿirfān > iʿtirāf اعتراف] *(i:tira:f) {OsT} is.* **1.** Başkaları tarafından bilinmesi istenmeyen bir suçu işlediğini açıkça söyleme; suç işlediğini kabul etme. **2.** *huk.* Bir davada taraflardan birinin karşı tarafça aleyhine ileri sürülen bir olayın doğruluğunu mahkeme önünde beyan etmesi; ikrar. ⧉ **itiraf etmek,** *Saklamaktan, gizlemekten vazgeçip doğruyu söylemek; işlediği suçu açıklamak.*

i'tirafat, [Ar. iʿtirāf > iʿtirāfāt اعترافات] *(i-tira:fa:t) {OsT} is.* **1.** İtiraf etmeler. **2.** İtiraf edilen şeyler.

itirafçı, [itiraf-çı] *(i:tira:fçı) is.* **1.** Suçunu itiraf eden kimse. **2.** Suçunun bir bölümünün bağışlanması karşılığında suçunu ve suç ortaklarını açıklayan siyasi sanık.

i'tiraz, [Ar. ʿaraż > iʿtirāż اعتراض] *(i-tira:z) {OsT} is.* → itiraz.

itiraz, [Ar. ʿaraż > iʿtirāż اعتراض] *(i:tira:z) {OsT} is.* **1.** Benimsemediği bir kararı, ortaya atılan bir görüşü kabul etmeme; karşı çıkma. **2.** Karşı söz; diyecek. **3.** *huk.* Bir hakkın doğmasına engel olan veya onun varlığına son veren olgu. ⧉ **itiraz etmek,** *Bir fikir ve kararın karşıtını ileri sürmek; karşı çıkmak.*

i'tirazat, [Ar. iʿtirāż > iʿtirāżātāt اعتراضات] *(i-tira:za:t) {OsT} is.* İtirazlar; karşı çıkmalar.

itirazcı, [itiraz-cı] *(i:tira:zcı) sf.* **1.** İtiraz eden. **2.** Karşı çıkmayı alışkanlık hâline getirmiş olan; her şeye karşı çıkan.

itirazsız, [itiraz-sız] *(i:tira:zsız) zf.* İtiraz etmeden; karşı çıkmadan.

itirmek[1], [yit-ir-mek] *{ağız} gçl. f. [-ir]* Yitirmek; kaybetmek. [DS]

itirmek[2], [iti-r-mek] *{ağız} gçsz. f. [-ir]* (Çok yağlı ya da şekerli yiyecek için) tiksinti vermek. [DS]

itirmek[3], [it-mek > it-ir-mek] *{ağız} gçl. f. [-ir]* **1.** İtmek; ileri sürmek. **2.** Dayanmak. [DS]

i'tisa, -a'i [Ar. iʿtiṣā اعتصاء] *(i-tisa:) {OsT} is.* Asa kullanma; asaya dayanma.

i'tisab, [Ar. iʿtiṣāb اعتصاب] *(i-tisa:b) {OsT} is.* **1.** Sinirlenme; asabileşme. **2.** Kanaat etme.

i'tisaf, [Ar. ʿasf > iʿtisāf اعتساف] *(i-tisa:f) {OsT} is.* **1.** Haksız davranış; zulüm. **2.** Kurallara aykırı davranma; doğru yoldan ayrılma. ⧉ **i'tisāf cinneti,** *{OsT} İşkence yapma hastalığı; delilik.*|| **i'tisāf etmek,** *{OsT} Haksız davranmak; kötülük etmek; zulmetmek; doğru yoldan ayrılmak.*

i'tisafat, [Ar. iʿtisāf > iʿtisāfāt اعتسافات] *(i-tisa:fa:t) {OsT} is.* Haksız ve ezici davranışlar.

i'tisam, [Ar. ʿismet > iʿtisām اعتصام] *(i-tisa:m) {OsT} is.* **1.** Bir şeyi elle sıkıca tutmak. **2.** Bir şeye sıkı sıkı sarılmak. **3.** Günahtan sakınmak; kötülük etmekten çekinmek. **4.** Temiz olmak. **5.** *tasvf.* Allah'ın buyruklarını bildiren Kur'an'a ve onun İlahî hükümlerine uyma. ⧉ **itisām-ı amme,** *{OsT} İnanılması gereken şeylere gönülden inanma; emir ve yasaklara uyma.*|| **itisām-ı hassa,** *{OsT} Dünyaya bağlanmama, insanlarla iyi geçinme ve dinî görevleri yerine getirme.*|| **itisām-ı hasü'l-has,** *{OsT} Her an Allah'ı düşünmeye, ona yaklaşmaya çalışma.*

i'tisar, [Ar. ʿuṣāre > iʿtiṣār اعتصار] *(i-tisa:r) {OsT} is.* **1.** Bir meyve veya bitkinin özütünü çıkarmak için sıkma. **2.** Özütü alınmak için sıkılma.

i'tisas, [Ar. ʿases > iʿtisās اعتساس] *(i-tisa:s) {OsT} is.* Güvenlik amacıyla gece gezip dolaşma; karakol etme.

i'titaf, [Ar. iʿtiṭāf اعتطاف] *(i-tita:f) {OsT} is.* Bir şeye bürünme; örtünme.

itiş, [it-iş] *is.* **1.** İtmek eylemi veya biçimi. **2.** *{ağız}* Rekabet; yarışma. [DS] **3.** *{ağız}* İnat. [DS] **4.** *{eT}* İtişme; iki kişi arasında elle birbirini itme. [DLT] ⧉ **itişe itişe,** *{ağız} Uğraşa uğraşa; çabalaya çabalaya.* [DS]|| **itiş kakış,** *İterek veya itişerek.*

itişgen, [iti-ş-ken] *{ağız} sf.* **1.** Kavgacı; geçimsiz. **2.** İnatçı. [DS]

itişik, [iti-ş-ik] *is.* Tartışma; münakaşa.

itişken[1], [iti-ş-ken] *sf.* **1.** Geçimsiz; kavgacı. **2.** *{ağız}* Uğraşan; yılmayan. [DS]

itişken[2], [it-iş-ken] *{ağız} is.* **1.** Kağnı oku. **2.** Kağnıda iki ok arasına geçirilen kol gibi ağaç. [DS]

itişme, [it-iş-me] *is.* **1.** Karşılıklı birbirini itmek eylemi. **2.** *{ağız}* Yarışma; inat. [DS]

itişmek[1], [it-iş-mek] *işteş. f. [-ir]* **1.** Karşılıklı olarak birbirini itmek. *{eT} (aynı)* [DLT] **2.** Birbirini iterek şaka yapmak. ⧉ **itişe kakışa,** *(Bir kalabalık içinde) birbirlerini ittirmek suretiyle; itişerek.*|| **itişip kakışmak,** *1. Birbirini ittirip kaktırmak. 2. Birbirini iterek şakalaşmak; didişmek.*

itişmek[2], [iti-ş-mek] *işteş. f. [-ir]* **1.** Tartışmak;

inatlaşmak; kavga etmek. **2.** Yarışmak; rekabet etmek.

itiştirme, [it-iş-tir-me] *is.* Karşılıklı olarak birbirini itmek eylemini yaptırma.

itiştirmek, [it-iş-tir-mek] *gçl. f. [-ir]* **1.** İki ve daha çok kişinin karşılıklı olarak birbirini itmesini sağlamak. **2.** Bir nesneyi küçük hareketlerle kımıldata kımıldata itmek; itelemek.

itişük, -ğü [iti-ş-ük] *{ağız} is.* → itişik. [DS]

ititmek[1], [ét-mek > it-it-mek] *{eT} gçl. f. [-ür]* Yaptırmak. [ETY]

ititmek[2], [it *(keskin)* > it-it-mek] *{eT} {ağız} gçl. f. [-ir]* Keskinletmek; bilemek. [DS]

i'tiva, -a'i [Ar. iʿtivāʾ اعتواء] *(i-tiva:) {OsT} is.* **1.** Bükme. **2.** Bükülme.

i'tiyad, [Ar. ʿādet > iʿtiyād اعتياد] *(i-tiya:d) {OsT} is.* → itiyat.

i'tiyadat, [Ar. iʿtiyād > iʿtiyādāt اعتيادات] *(i-tiya:da:t) {OsT} is.* Alışkanlıklar; alışkanlık durumuna gelen şeyler.

i'tiyadi, [Ar. iʿtiyād > iʿtiyādī اعتيادى] *(i:tiya:di:) {OsT} sf.* Alışkanlıkla ilgili; geleneğe ilişkin. ⊡ **i'tiyâdî suç,** *{OsT} huk. Sanığın bir hareketi tekrar etmesi ve bunu alışkanlık hâline getirmesi durumunda ortaya çıkan suç.*

i'tiyan, [Ar. iʿtiyān اعتيان] *(i-tiya:n) {OsT} is.* Gözünü dikerek bakma; dik dik bakma.

itiyat, -dı [Ar. ʿādet > iʿtiyād اعتياد] *(i:tiya:t) is.* Tekrarlama ve sürekli uygulama sonucunda fazla dikkat harcamadan kolayca yapabilir olma; âdet edinme; alışkanlık; huy. ⊡ **itiyat edinmek,** *Alışkanlık durumuna getirmek.*|| **itiyat etmek,** *Alışkanlık kazanmak.*|| **itiyat üzere,** *Her zamanki gibi; alışıldığı biçimde; âdet olduğu gibi.*

itiz, [iti-z] *{ağız} sf.* **1.** Yaramaz; haşarı. **2.** *{ağız}* Terbiyesiz. [DS] ⊡ **itizi oynatmak,** *{ağız} Birine hile yapmak; oyun etmek.* [DS]

i'tiza, -a'i [Ar. iʿtizāʾ اعتزاء] *(i-tiza:) {OsT} is.* Bir obaya, kabileye ya da kişiye bağlı bulunma.

i'tizad, [Ar. iʿtiżād اعتضاد] *(i-tiza:d) {OsT} is.* **1.** Bir şeyi kol üzerine alma. **2.** Yardım isteme. **3.** Yardım etme.

i'tizal, -li [Ar. ʿazl > iʿtizāl اعتزال] *(i-tiza:l) is.* **1.** Topluluktan ayrılarak bir kenara çekilme; diğerlerinden ayrılma; uzlete çekilme. **2.** İşinden ayrılma; istifa etme. **3.** Takımdan ayrılma. **4.** *gnşl.* Bir din veya mezhepten ayrılma. **5.** *din.* Mutezile mezhebi; bu mezhebin itikatları.

i'tizam[1], [Ar. ʿazīmet>iʿtizām اعتزام] *(i-tiza:m) {OsT} is.* **1.** Gitmeye hazırlanma. **2.** Gidiş.

i'tizam[2], [Ar. ʿaẓām > iʿtiẓām اعتظام] *(i-tiza:m) {OsT} is.* Büyüklük taslama; azamet satma.

i'tizar, [Ar. ʿöẕr > iʿtiẕār اعتذار] *(i-tiza:r) {OsT} is.* Özür dileme; bağışlanmayı dileme; af dileme. ⊡ **i'tizār etmek,** *{OsT} Özür dilemek; bağışlanmayı istemek.*

i'tizarat, [Ar. iʿtiẕārāt اعتذارات] *(i-tiza:ra:t) {OsT} is.* Özür dilemeler; bağışlanmayı istemeler.

i'tizaz, [Ar. ʿizz > iʿtizāz اعتزاز] *(i-tiza:z) {OsT} is.* Kendini büyük görme, üstün görme; büyüklenme; gururlanma.

itizlemek, [it-mek > it-iz-le-mek] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(i)-yor]* **1.** Ağız kalabalığı yapmak; gürültü yapmak. **2.** *gçl. f.* Hareket etmek. **3.** Aşağılamak için itip kakmak. [DS] ⊡ **itizleyip petizlemek,** *{ağız} Aşağılamak için itip kakmak.* [DS]

itizmek, [ét-mek > it-iz-mek] *{eT} gçl. f. [-ür]* Müzik aleti çalmak. [EUTS] [Gabain]

itkâ, -a'i [Ar. itkāʾ اتكاء] *(itkâ:) {OsT} is.* Koltuk altına yastık vb. koyarak dayanma; yaslanma.

itkan, [Ar. itḳān اتقان] *(itka:n, k kalın okunur) {OsT} is.* **1.** Sağlamlaştırma; sağlam hâle getirme; sağlam kılma. **2.** İyice bilme; inanma; güvenme; emin olma.

itki, [it-ki] *is.* **1.** İten şey; itme eylemini yapan kuvvet. **2.** *psikol.* Psikopat, hipomani, alkolik ve kafa travması geçirmiş kişilerde görülen, ilk hareketi kişinin denetimi ile oluşan, fakat başladıktan sonra kişinin arzu ve isteklerinin dışında gelişen, önlenemez şekilde kendiliğinden süren, bastırılması olanaksız ani eylem. **3.** Kişi tarafından önlemesi imkânsız bir şekilde beliren ve bir iş yapmak, harekete geçmek için duyulan güçlü istek; tepi.

itla, -a'i [Ar. itlāʾ اتلاء] *(itlâ:) {OsT} is.* Başkasının üzerine bırakma.

itlad, [Ar. itlād اتلاد] *(itlâ:d) {OsT} is.* **1.** Eski, kullanılmış mal sahibi olma. **2.** Eski mal sahibi kılma.

itlaf, [Ar. telef > itlāf اتلاف] *(itlâ:f) {OsT} is.* **1.** Telef etme; yok etme; ziyan etme. **2.** Boş yere harcama; israf etme. **3.** Öldürme; yok etme. **4.** İşe yaramaz hâle getirme; harap etme; bozma. ⊡ **itlaf etmek,** *1. Ziyan etmek. 2. Öldürmek; yok etmek. 3. Bozmak; işe yaramaz hâle getirmek.*

itlafat, [Ar. itlāfāt اتلافات] *(itlâ.fa:t) {OsT} is.* Yok etmeler; telef etmeler; öldürmeler.

itlal, [Ar. itlāl اتلال] *(itlâ:l) {OsT} is.* **1.** Hayvanı yedeğinde götürme. **2.** Damlatma.

itlemek, [it-le-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* **1.** Kışkırtmak. **2.** Zorla götürmek; sürüklemek. [DS]

itlenme, [it-le-n-me] *is. argo.* Terbiyesiz davranmak eylemi; terbiyesizlik; edepsizlik.

itlenmek, [it-le-n-mek] *dönşl. f. [-ir]* Terbiyesiz davranmak; terbiyesizlik etmek.

itleşme, [it-le-ş-me] *is. argo.* Terbiyesiz davranmaya başlamak eylemi.

itleşmek, [it-le-ş-mek] *dönşl. f. [-ir]* Terbiyesiz davranmaya başlamak; edepsizliğe yönelmek.

itlik, -ği [it-lik] *is.* **1.** İt olma durumu; köpeğin niteliği. **2.** İtçe davranış. **3.** *argo.* Edepsizlik; terbiyesizlik; serserilik. **4.** Edepsizce davranma; serserilik etme.

itlingi, [it+ling-i ?] *{ağız} sf.* (Kurt ve köpek yürüyüşü için) tırıstan daha ağır. [DS]

itlinmek[1], [it-mek > it-(i)l-in-mek] *{eT} dönşl. f. [-ür]* İtilmek. [DLT]

itlinmek[2], [yit-mek > yit-(i)l-in-mek] *dönşl. f. [-ür]* Kaybolmak. [Üç İtigsizler] [EUTS]

itlişmek, [it-mek > it-il-mek > it-(i)l-iş-mek] *{eT} işteş. f. [-ür]* Birlikte itmek eylemi yapılmak. [DLT]

itmam, [Ar. tamām > itmām إتمام] *(itma:m) {OsT} is.* Tamamlama; bitirme. ⊡ **itmām etmek,** *{OsT} Tamamlamak; bitirmek.*

itme, [it-me] *is.* **1.** İtmek eylemi. **2.** *fiz.* Bir kuvvet uygulayarak bir cismi hareket ettirme işi. **3.** *psikol.* Can sıkıcı ya da kabul edilmez sayılan bir durum veya olguyu bilinç dışına atma ya da bastırma.

itmek[1], [it-mek] *gçl. f. [-er]* **1.** Bir şeyi kuvvet uygulayarak ileri doğru götürmek; ileriye doğru hareket ettirmek. *{eT} (aynı).* [DLT] [Nevâyî] **2.** (Kapı, pencere vb. için) güç uygulayarak açmak veya kapamak. **3.** Bir kimsenin veya şeyin dengesini bozarak bulunduğu yerden aşağı düşmesini sağlamak. **4.** Bir kimseyi ikna ederek çoğunlukla olumsuz bir karar almaya veya bir şey yapmaya yönlendirmek; sevk etmek; sürüklemek. **5.** Bir kimseyi hoşlanmadığı şeyler yaparak kendisinden uzaklaştırmak; antipati uyandırmak. **6.** *fiz.* (Cisim için) bir başka cismi kendisinden uzaklaşmaya zorlamak. ⊡ **ite kaka,** *1. Kaba bir şekilde iterek, sürükleyerek; zorlayarak. 2. mecaz. Bin bir güçlükle; zorlukla.*|| **itmelü eylemek,** *{eAT} Yapacak, edecek duruma getirmek; etmeğe mecbur tutmak.*|| **itmeseyüz,** *{eAT} Etmeseydik.*

itmek[2], [yit-mek > it-mek] *{eT} gçsz. f. [-er]* Yitmek; kaybolmak.

itmek[3], [ēt-mek / ét-mek / it-mek] *{eT} gçl. f. [-er]* **1.** Düzene sokmak; düzenlemek; tanzim etmek; hazırlamak. [ETY] [EUTS] [Tekin] [KB] [Nevâyî] [Gabain] **2.** Yapmak; etmek; eylemek; kılmak. [ETY] [EUTS] [KB] [Nevâyî] [Gabain] [Tekin] ⊡ **iti birmek,** *{eT} Düzenleyivermek.*|| **itinü umamak,** *{eT} Kendine çeki düzen verememek; örgütlenememek.*|| **itmek yaratmak,** *{eT} Düzenlemek ve yaratmak.*

itmek[4], [yıḍ-ı-mak > it-mek] *{eT} gçsz. f. [-r]* Kokmak.

itmek[5], [īt-mek / iyd-mek] *{eT} gçl. f. [-er]* Bükmek; eğirmek.

itmeli, [it-me-li] *sf.* **1.** Hareketi itme biçiminde gerçekleştiren. **2.** İtilerek yapılan.

itminan, [Ar. iṭmīnān اطمينان] *(itmi:na:n) {OsT} is.* **1.** Bilme ve inanma sonucu meydana gelen huzur; gönül rahatlığı. **2.** Emin olma; doğruluğuna inanma; emniyet. **3.** Birine inanma ve güvenme; itimat. **4.** Bir şeyi kesin olarak bilme; kuşkusuz bilme. ⊡ **itminān-ı kalb,** *{OsT} Yürekten inanma.*

itmük, -gü [it-mük] *{ağız} is.* Kuyruk sokumu. ⊡ **itmük kemiği,** *{ağız} Kuyruksokumu kemiği.* [DS]

itnan, [Ar. itnān اتنان] *(itna:n) {OsT} is.* (Çocuk için) hastalık yüzünden gelişip büyüyememe.

itne, [Ar. ibn => ibne] *{ağız} sf.* (Erkek için) edilgen eşcinsel sapık. [DS]

itneşmek, [it-mek > it(i)n-eş-mek اتنشمك] *{eAT} {OsT} işteş. f. [-ür]* **1.** İtişmek; tepişmek. **2.** Uğraşmak. **3.** *{ağız}* Direnmek; inatlaşmak. [DS]

itra, -a'ı [Ar. itrā' اتراء] *(itra:) {OsT} is.* Doldurma.

itrab, [Ar. itrāb اتراب] *(itra:b) {OsT} is.* Toprak serpme; topraklama.

itrak, -ki [Ar. terk > itrāk اتراك] *(itra:k) {OsT} is.* Bırakma; terk etme; vazgeçme.

itraz, [Ar. itrāz اتراز] *(itra:z) {OsT} is.* **1.** Kurutma. **2.** Kurutulma.

itret, [Ar. ʿıtret عترت] *{OsT} is.* Soy; nesil; döl.

itriyum, [Ytterby *(İsveç'te yer adı)* > Fr. yttrium] *(i'triyum) is. kim.* Atom numarası 39, atom ağırlığı 88,92 olan, gri renkte, 4.6 yoğunluğunda nadir topraklar grubuna yakın değerli bir element; sembolü: Y.

itriyumlu, [itriyum-lu] *(i'triyumlu) sf.* Bileşiminde itriyum bulunan.

itsemek, [it-sē-mek] *{eT} gçl. f. [-r]* İtmek istemek. [DLT]

ittırad, [Ar. tard > ittırād اطراد] *(ittıra:d) {OsT} is.* → ittirat.

ittırat, -dı [Ar. tard > ittırād اطراد] *(ittıra:t) is.* → ittirat.

ittıratlı, [ittırat-lı] *sf.* Düzenli; kurallı.

ittıratlılık, -ğı [ittırat-lı-lık] *is.* Düzenli olma; düzenlilik.

ittıratsız, [ittırat-sız] *sf.* Düzensiz; tertipsiz; kuralsız.

ittıratsızlık, -ğı [ittırat-sız-lık] *is.* Belirli bir düzen içinde bulunmama; düzensizlik; kuralsızlık.

ittiad, [Ar. ittiʿād اتعاد] *(ittia:d) {OsT} is.* Buluşmak için sözleşme; kavilleşme; randevu verme.

ittias, [Ar. ittiʿās اتعاس] *(ittia:s) {OsT} is.* Yok etme; helak etme; öldürme.

ittiaz, [Ar. itti'āẓ اتعاظ] *(ittia:z) {OsT} is.* Öğüt dinleme; nasihat dinleme.

ittiba, -a'ı [Ar. tebā' > ittibā' اتباع] *(ittiba:) {OsT} is.* **1.** Birine veya bir şeye uygun davranışta bulunma; tabi olma; uyma. **2.** Birinin arkasından gitme; izleme. ⊡ **ittiba etmek,** *Tabi olmak; uymak.*

ittibaen, [Ar. ittibā'>ittibā'en اتباعا] *(ittiba:'en) {OsT} zf.* Tabi olarak; uyarak.

ittibe, [Ar. ittibā' ?] *{ağız} zf* Biraz önce. [DS]

itticah, [Ar. cihet > itticāh اتجاه] *(ittica:h) {OsT} is.* Bir yöne dönme.

itticar, [Ar. itticār اتجار] *(ittica:r) {OsT} is.* **1.** Tedavi için ilaç kullanma. **2.** İlaç kullanılma.

ittifak, [Ar. vefḳ > vifāḳ > ittifāḳ اتفاق] *(ittifa:k) {OsT} is.* **1.** Görüş birliğine varma; uyuşma. **2.** Bir konuda birlikte davranmak üzere anlaşma, sözleşme. **3.** Bütün oyların katılımı durumu; oy birliği. **4.** Birleşme; birlik. **5.** Rastgele meydana gelen bir olay veya durum; tesadüf. **6.** *huk.* İki ve daha çok devletin ortak askerî amaçları gerçekleştirmek için yaptıkları sözleşme. ⊡ **ittifak etmek,** *Bir konuda anlaşmaya varmak; uyuşmak.*|| **ittifāk-ı ārā,** *{OsT} Oy birliği.*|| **ittifāk-ı taarruzî,** *{OsT} Devletlerin başka bir devlete saldırıda bulunmak üzere birlik oluşturmaları.*|| **ittifāk-ı tedāfüî,** *{OsT} Devletlerin saldırgan devlete karşı savunma iş birliği yapmaları.*|| **ittifak-pezîr,** *{OsT} Anlaşma, uyuşma kabul eden.*

ittifaka, [Ar. ittifāḳ > ittifāḳā اتفاقا] *(ittifa:ka:) {OsT} zf.* **1.** Tesadüfen; rastgele. **2.** Anlaşarak; ittifakla.

ittifakan, [Ar. ittifāk > ittifākan اتفاقا] *(ittifa:'kan) {OsT} zf* **1.** Tesadüfen; rastgele. **2.** Anlaşarak; ittifakla.

ittifakat, [Ar. ittifāḳ > ittifāḳāt اتفاقات] *(ittıfa:ka:t) {OsT} is.* **1.** İttifaklar; birleşmeler. **2.** Uyuşmalar. **3.** Tesadüfi olan şeyler.

ittifaki, [Ar. ittifāḳ > ittifāḳī اتفاقى] *(ittifa:ki:) {OsT} sf.* **1.** Bir konuda anlaşma, sözleşme ile ilgili; ittifakla ilgili. **2.** Tesadüfle ilgili; rastgele olan.

ittifakiyat, [Ar. ittifāḳ > ittifāḳīyyāt اتفاقيات] *(ittifa:-kiya:t) {OsT} is.* İttifakla olan; tesadüfen olan şeyler.

ittifakiye, [Ar. ittifāḳ > ittifāḳīyye اتفاقيه] *(ittifa:kiye) {OsT} is. fel.* Ruh ve madde arasındaki bağın Allah tarafından kurulduğunu ileri süren görüş; okasiyonalizm.

ittifakla, [ittifak-la] *zf.* Oy birliğiyle.

ittihab, [Ar. hībe > ittihāb اتهاب] *(ittiha:b) {OsT} is.* **1.** Hediye alma. **2.** *huk.* Bedelsiz olarak verilen bir malı kabul etme.

ittihad, [Ar. vaḥdet > ittiḥād اتحاد] *(ittiha:d) {OsT} is.* → ittihat. ⊡ **ittihād-ı akvām,** *{OsT} Ortak çıkarlar için bir araya gelmiş uluslar topluluğu.*|| **ittihād-ı anāsır,** *{OsT} 1. Çeşitli ögeleri birleştirme. 2. Osmanlı imparatorluğunda çeşitli toplulukları birlik etrafında toplama düşüncesi ve hareketi.*|| **ittihād-ı ārā,** *{OsT} Oy birliği etmek.*|| **ittihād-ı insāniyyet,** *{OsT} İnsanlığın birleşmesi.*|| **ittihād-ı İslām,** *{OsT} 1. İslam birliği. 2. Osmanlı imparatorluğu sınırları içinde yer alan milletlerin kendi benliklerini korumakla birlikte, İslam düşüncesi etrafında birleşmelerini ön gören siyasal akım; Birleşik Osmanlı Ulusları kurma emeli.*|| **ittihād-ı kalb-i millet,** *{OsT} Milletin duygu ve düşünce birliği.*|| **ittihād-ı menāfi,** *{OsT} Çıkar birliği; menfaatlerin bir olması.*|| **ittihād-ı umūmî,** *{OsT} Bütün insanların birleşmesi.*

ittihadi, [Ar. ittiḥād>ittiḥādī اتحادى] *(ittiha:di:) {OsT} sf* Birleşme, bir olma ile ilgili; birleşik; bir olmuş; birleşmiş.

ittiham, [Ar. töhmet > ittihām اتهام] *(ittiha:m) {OsT} is.* Bir suç isnadı altında bulunma; itham edilme; sanıklık durumu. ⊡ **ittiham olunmak,** *Suçlanmak.*

ittihat, -dı [Ar. vaḥdet > ittiḥād اتحاد] *(ittiha:t) is.* **1.** Birlik meydana getirme; birleşme; birlik olma. **2.** Görüş birliğinde olma; aynı görüşte olma. ⊡ **ittihat etmek,** *Birlikte davranmak üzere sözleşmek; birleşmek.*

ittihatçı, [ittihat-çı] *is.* ve *sf* **1.** Birleşme ve birlik olma ülküsünde olan kimse. **2.** İttihat ve Terakki partisinin üyesi veya taraftarı olan kimse.

ittihaz, [Ar. aḫẕ > ittiḫāẕ اتخاذ] *(ittiha:z) {OsT} is.* **1.** Edinme. **2.** Edinilme. **3.** Kabul etme; alma. **4.** Birinin veya bir şeyin yerine tutma; sayma; öyle sayma. **5.** Kurma; tasarlama; düşünme. **6.** Kullanma; istimal etme. ⊡ **ittihaz etmek,** *1. ... olarak görmek; öyle saymak; tutmak. 2. Almak; gereğini yapmak. 3. Kullanmak.*

ittikâ, -a'i [Ar. itkā' > ittikā' اتكاء] *(ittikâ:) {OsT} is.* Bir şeyi veya kimseyi kendisine destek yapma; ona yaslanma; dayanma. ⊡ **ittikâ etmek,** *Dayanmak; destek almak.*

ittika, [Ar. viḳaye > ittiḳā اتقا] *(ittika:, k kalın okunur) {OsT} is.* **1.** Korunma; sakınma. **2.** Herhangi bir sebeple bir şeyi yapmaktan çekinmek, uzak durmak. **3.** Allah'ın gazabından çekinerek, yasak ettiği şeyleri yapmaktan kaçınmak. ⊡ **ittika etmek,** *Sakınmak; kendini korumak.*

ittikâl, -li [Ar. ittikāl اتكال] *(ittikâ:l) {OsT} is.* İşi Allah'a bırakarak kadere razı olma; Allah'a güvenme.

ittikan, [Ar. yaḳīn > ittiḳān اتقان] *(ittika:n) {OsT} is.*

Bir şeyi kendi gözüyle görmüş gibi çok iyi ve sağlam bilme; emin olma; şüphesizlik; kesinlik.

ittikar, [Ar. vaķār > ittiķār اتقار] *(ittika:r)* *{OsT}* *is.* Gurur gelme; büyüklenmeye yeltenme.

ittira, -a'ı [Ar. ittirāʿ اتراع] *(ittira:)* *{OsT}* *is.* Solma.

ittirad, [Ar. tard > ıttirād اطراد] *(ittira:d)* *{OsT}* *is.* → ittirat.

ittirat, -dı [Ar. tard > ittirād اطراد] *(ittira:t)* *is.* **1.** Bir kurala bağlı olarak arka arkaya birbirini izleme durumu; düzenlilik. **2.** Aym biçimde devam etme; tek düzelik; yeknesaklık.

ittiratlı, [ittirat-lı] *sf.* **1.** Düzen içinde bulunan; düzenli. **2.** Hep aynı biçimde devam eden; tek düze; yeknesak.

ittiratsız, [ittirat-sız] *sf.* Hiçbir kurala bağlı olmaksızın; düzensiz; karmakarışık.

ittiratsızlık, [ititrat-sız-lık] *is.* Bir kurala bağlı olmadan, düzensiz bir biçimde sürüp gitme durumu; düzensizlik.

ittirme, [it-tir-me] *is.* İtmek işini yaptırmak eylemi.

ittirmek[1], [it-tir-mek] *gçl. f. [-ir]* **1.** İtmek işini bir başkasına yaptırmak. **2.** Hızla itmek.

ittirmek[2], [ét-tir-mek] *{ağız}* *gçl. f. [-ir]* Yaptırmak; ettirmek. [DS]

ittirse, [it+dirseği] *{ağız}* *is.* Arpacık. [DS]

ittisa, -a'ı [Ar. vüsʿāt > ittisāʿ اتساع] *(ittisa:)* *{OsT}* *is.* **1.** Genişleme; uzama; bollaşma. **2.** *fiz.* Genleşme. **3.** *man.* Kaplam. ⊡ **ittisā bulmak,** *{OsT} Yayılmak; genişlemek; genişlik kazanmak.*|| **ittisā etmek,** *{OsT} Genişlemek.*

ittisaf, [Ar. vaṣf > ittiṣāf اتصاف] *(ittisa:f)* *{OsT}* *is.* **1.** Bir sıfatla tanımlama; nitelendirme; nitelik verme; vasıflandırma. **2.** Bir durumda görünme; bir hâl takınma.

ittisai, [Ar. ittisāʿ > ittisāʿī اتساعى] *(ittisa:i:)* *{OsT}* *sf.* *fiz.* Cisimlerin hacimce genişlemesiyle ilgili; genleşme ile ilgili; genleşmeye ait.

ittisaiyet, [Ar. ittisāʿ>ittisāʿīyyet اتساعيت] *(ittisa:iyet)* *{OsT}* *is.* **1.** Bolluk; genişlik. **2.** *fel.* Kaplamlılık; ekstensivite.

ittisak, -kı [Ar. ittisāķ اتساق] *(ittisa:k)* *{OsT}* *is.* **1.** Düzene girme; intizama girme. **2.** Sıralanma.

ittisal, -li [Ar. vaṣl > ittiṣāl اتصال] *(ittisa:l)* *{OsT}* *is.* **1.** Bitişme; yan yana gelme; ulaşma; erişme. **2.** Birbirine dokunma; temas etme. **3.** Yakınlık. ⊡ **ittisāl-i infisāl,** *{OsT} anat. Eklemlerdeki bağlantı.*|| **ittisalinde,** *Yanında; bitişiğinde; bitişik olarak.*|| **ittisālü't-terbi,** *{OsT} Bir duvarın tuğlaları bir başka duvarın tuğlaları ile iç içe geçecek şekilde iki duvarın birleşmesi.*

ittisalat, [Ar. ittiṣāl > ittiṣālāt اتصالات] *(ittisa:lâ:t)* *{OsT}* *is.* **1.** Bir bina ve arazinin çevresi ile olan sınırları. **2.** Orduda istihkâmlar arası bağlantı yolları.

ittisam, [Ar. vesm > ittisām اتسام] *(ittisa:m)* *{OsT}* *is.* **1.** Damgalanma; dağlama. **2.** Dağlama ile süslenme.

ittitan, [Ar. vaṭan > ittiṭān اتطان] *(ittita:n)* *{OsT}* *is.* Yurt tutma; bir yerde oturma; vatan edinme.

ittiza, -a'ı [Ar. ittiżāʿ اتضاع] *(ittiza:)* *{OsT}* *is.* **1.** Deveye boynundan binmek için başını aşağı eğme. **2.** Alçak gönüllülük.

ittizah, [Ar. ittiżāḥ اتضاح] *(ittiza:h)* *{OsT}* *is.* Açık olma; meydana çıkma; anlaşılma; görünme.

ittürmek, [*īt-mek *(bükmek)* > īt-tür-mek] *{eT}* *gçl. f. [-ür]* Bükmek; eğirmek.

itü, [yit-ig > yitī / itī / itū ايتو] *{eAT}* *sf.* → iti.

itüg, [ét-mek > it-üg] *{eT}* *is.* Dilek. [EUTS]

itük, -gü [yit-ik] *{ağız}* *is.* Kayıp; yitik. [DS]

itürmek, [*eT.* yit-mek > it-ür-mek ايتورمك] *{eAT}* *gçl. f. [-ür]* Yitirmek.

itürü, [yit-ig > yitī / itī / itū > itū-rū ايتورى] *{eAT}* *zf.* Sert olarak; sertçe. ⊡ **itürü itürü,** *{eAT} Sert sert.*

ityan, [Ar. ityān اتيان] *(itya:n)* *{OsT}* *is.* **1.** Getirme. **2.** Getirilme. **3.** Bildirme; söylem. **3.** İspat.

iv[1], [*eT.* ēv / eb / öy / üy > iv ايو] *{eAT}* *{OsT}* *is.* **1.** Ev; bina; *{ağız} (aynı).* [DS]

iv[2], [yiv] *is.* **1.** *{eAT}* Yiv. **2.** *{ağız}* Tarla ve yol kenarlarında bulunan doğal setler. [DS] **3.** *{ağız}* Taş ve kayaların ortasında bulunan yarıklar. [DS] **4.** *{ağız}* Çıkıntı; diş. [DS] **5.** *{ağız}* Kumaş toplarının kenarı. [DS] ⊡ **iv yeri,** *{ağız} Bir sorunun, bir olayın düğüm noktası; can alıcı yeri.* [DS]

iva, [Ar. īvā ايوا] *(i:va:)* *{OsT}* *is.* Bir yere yerleştirme; oturtma.

ivad, [Ar. ʿavdet > ʿivād اواد] *(iva:d)* *{OsT}* *is.* Dönüş.

ivar, [Ar. īvār ايوار] *(i:va:r)* *{OsT}* *is.* İkindi zamanı; ikindi.

ivaz[1], [Far. īvāz ايواز] *(i:va:z)* *{OsT}* *sf.* Hazırlanmış; düzülmüş koşulmuş.

ivaz[2], [Ar. ʿivaż عوض] *{OsT}* *is.* **1.** Bir şeye karşı alınan ya da verilen bedel; karşılık. **2.** Uzlaşmak amacıyla karşı taraf yararına hak ve çıkarlarının bir kısmından vazgeçme; ödün. **3.** *huk.* Bir hukuksal işlemde taraflardan birinin edimine karşılık olan para, mal ya da hizmet. **4.** *isl. huk.* Bir sözleşmeyle yüklenilen karşılıklı fayda ve borçlar.

ivaz[3], [? ivaz] *{ağız}* *is.* Düşmanlık. [DS]

ivazen, [Ar. ʿivaż > ʿivazen عوضا] *(iva'zen)* *{OsT}* *zf.* Karşılık ve bedel olarak; ... karşılığında.

ivazlı, [ivaz-lı] *sf.* Karşılığı olan; bedeli verilmiş.

ivazsız, [ivaz-sız] *sf.* Karşılığı olmadan; bedeli verilmeden; karşılıksız. ⧉ **ivazsız sözleşme,** *huk. Taraflardan yalnız birine edim yükümlülüğü getiren sözleşme.*

ivcik, -ği [iv-cik] *{ağız} is.* Yavaşlık, sakinlik bildiren gövde. ⧉ **ivcik ivcik,** *{ağız} Yavaş yavaş; sakin sakin.* [DS]

ivdik, [iv-di-k] *{ağız} is.* Ayrıntı; incelik. ⧉ **ivdik ivdik,** *{ağız} İnceden inceye.* [DS]

ivdiklemek, [iv-di-k-le-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* İnceden inceye soruşturmak. [DS]

ivdilemek, [iv-di-le-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* Bir şeyi en ince noktasına kadar araştırmak. [DS]

ivdimek, [ivdi-mek] *{ağız} gçl. f. [-ir]* Toplamak; dermek. [DS]

ivdinmek[1], [ivdi-n-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* Oyalanmak; zaman kaybetmek. [DS]

ivdinmek[2], [év-mek > iv-(i)d-in-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* Acele ile çok iş görmek. [DS]

ivdinmek[3], [ivd-in-mek ?] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* (Hasta için) acıdan yastığı yorganı yırtmak. [DS]

ivdirinilmek, [év-mek > iv-dir-in-il-mek ايوردرلنلمك] *edil. f. [-ür]* Acele ettirilmek.

ivdirme, [iv-dir-me] *is.* Hareket hâlinde olan bir cismin hareketini hızlandırma eylemi.

ivdirmek, [év-mek > iv-dir-mek ايوردرمك] *gçl. f. [-ir]* **1.** Hareket hâlinde olan bir cismin hareketini çabuklaştırmak; hızını arttırmak; hızlandırmak. **2.** *{eAT} {OsT} {ağız}* Acele etmesi için sıkıştırmak; acele ettirmek. [DS]

ivec, [Ar. ʿivec عوج] *is.* Çarpıklık; eğrilik.

ivecek, [*eT.* év-mek > iv-e-cek ايوجك] *{eAT} {OsT} sf.* **1.** (Kişi için) çabuk davranma alışkanlığında olan; aceleci. **2.** (İş için) acele edilmesi gereken; acele.

iveceklik, -ği [*eT.* év-mek > iv-ē-cek-lik ايواجكلك] *{eAT} {OsT} is.* Acelecilik.

ivecen[1], [*eT.* év-mek > iv-e-ceñ ايوجك] *(iveceñ) {eAT} {ağız} sf.* (Kişi için) çabuk davranma alışkanlığında olan; aceleci; tez canlı. [DS]

ivecen[2], [ive-cen ?] *{ağız} sf.* Söz getirip götüren; dedikoducu. [DS]

ivecenlik, -ği [*eT.* év-mek > iv-ē-cen-lik ايواجنلك] *is.* Çabuk davranma alışkanlığında olma durumu; ivecen olma durumu; bu tür davranış içinde olan kimsenin durumu; *{eAT} (aynı).*

ivecük, [*eT.* év-mek > iv-e-cük اوجك] *{eAT} sf.* → ivecek.

ivedalat, [iv-mek + dal-mak ?] *{ağız} zf.* Alelacele; palas pandıras; çok acele. [DS]

ivedi, [*eT.* év-mek > iv-ed-i اودى] *is.* **1.** Bir şeyi yapmakta çabuk davranma; acele etme. **2.** *sf.* Çabuk yapılması gereken; acele edilmesi gerekli olan; acil; acele. *{eAT} {ağız} (aynı)* [DS] ⧉ **ivedi etmek,** *{ağız} Acele etmek; ivmek.* [DS]

ivedilenme, [iv-e-di-le-n-me] *is.* Aceleci davranma.

ivedilenmek, [iv-e-di-le-n-mek] *dönşl. f. [-ir]* Bir işi yapmakta çabuk davranmak; tez canlılık etmek; istical etmek.

ivedileşme, [iv-e-di-le-ş-me] *is.* Çabuk davranır olma.

ivedileşmek, [iv-e-di-le-ş-mek] *dönşl. f. [-ir]* Çabuk davranır olmak; ivedi davranır olmak; acelecileşmek.

ivedileştirme, [iv-e-di-le-ş-tir-me] *is.* İvedi davranır duruma getirme.

ivedileştirmek, [iv-e-di-le-ş-tir-mek] *gçl. f. [-ir]* İvedi davranır duruma getirmek; çabuk davranmasını sağlamak.

ivedili, [iv-ed-i-li] *sf.* Hemen ve öncelikle yapılması gereken; öncelikli; müstacel.

ivedilik, -ği [év-mek > iv-ed-i-lik] *is.* Bir şeyin en küçük bir geciktirme olmaksızın yerine getirilmesi gerekliliği durumu; ivedi olma durumu; öncelikli durum; müstaceliyet.

ivedilikle, [év-mek > iv-ed-i-lik-le] *zf.* Hiçbir surette gecikmeye meydan vermeden hemen yapılmak üzere; çok acele olarak; müstacelen.

ivegen, [*eT.* év-mek > iv-egen اوكن] *{eAT} {OsT} sf.* → iveğen.

iveğen, [év-mek > iv-eğen] *sf.* **1.** (Kişi için) çabuk davranma alışkanlığında olan; aceleci. **2.** *tıp.* (Hastalık için) çabuk ilerleyen; had; akut.

ivek[1], [év-mek > iv-ek اوك / ايوك] *{eT} sf.* **1.** Aceleci. [KB] **2.** Acele; müstacel. *{eAT} {OsT} (aynı)* [KB] ⧉ **ivek civek etmek,** *{ağız} İnceden inceye araştırmak, soruşturmak; ayrıntılarına kadar incelemek.* [DS]|| **ivek ivek,** *{ağız} Sinsi sinsi.* [DS]

ivek[2], [eğ-mek > iv-ek] *{ağız} is.* Dağların yamaç kısımları; sırt; eğimli arazi. [DS]

iveklemek, [év-mek > iv-ek-le-mek] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(i)-yor]* Acele etmek. [DS]

iveklik, [év-mek > iv-ek-lik] *{eT} is.* Acele davranma; acelecilik.[KB]

ivenmek, [iv-en-mek] *{ağız} gçsz. f. [-ir]* Özenmek; arzulamak; imrenmek. [DS]

iverme, [iv-er-me] *is.* İvmesini sağlamak eylemi.

ivermek[1], [év-mek > iv-er-mek] *gçl. f. [-ir]* **1.** Acele ettirmek; çabuk davranmasını sağlamak; koşturmak. **2.** *{ağız}* Telaşla aramak; arayıp taramak. [DS]

ivermek[2], [ev > ev-er-mek] *{ağız} gçl. f. [-ir]* Evlendirmek. [DS]

ivet, [év-mek > iv-et] *{ağız} zf.* Acele. [DS] ⧉ **ivet ivet,** *{ağız} Acele acele.* [DS]

iveti, [év-mek > iv-et-i] *{ağız} zf.* Acele; ivedi. [DS]

ivetlemek, [iv-et-le-mek ايوتلمك] *{eAT} {ağız} gçsz. f. [-r] [-l(i)-yor]* Acele etmek. [DS]

ivetmek, [év-mek > iv-et-mek] *{ağız} gçl. f. [-ir]* Acele etmek. [DS]

ivez, [*eT.* uyaz => üvez] *{ağız} is.* **1.** Bir tür sivrisinek. **2.** Üvez. **3.** *sf.* (Kişi için) çok ince sesli. [DS]

iveze, [Ar. rezze => ireze > iveze] *{ağız} is.* Kapı mandalı. [DS]

ivgi, [oy-mak > oy-gu ? > iv-gi] *is.* Kaşık vb. yaparken ağaç oymaya yarayan kesici tarafı eğik bir tür bıçak.

ivginmek, [öykün-mek ? > iv-gin-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* Alay yollu taklit etmek. [DS]

ivibik, -ği [*eT.* übgük => ibibik] *{ağız} is.* İbibik; çavuşkuşu. [DS]

i'vicâc [Ar. iʿvicâc اعوجاج] *{OsT} is.* **1.** Eğri büğrü olma; eğrilme; çarpılma. **2.** Doğru davranmama.

ivici, [év-mek > iv-ici ايوجى] *{eAT} sf.* Acele eden; aceleci.

ivik[1], [év-mek > iv-ik ايويك] *{eAT} {OsT} is.* Çocukların kaydıkları kızak.

ivik[2], [iv-(i)d-ik / iv-ik] *{ağız} is.* İncelik; ayrıntı. [DS] ❐ **ivik divik,** *{ağız} İnceden inceye; ayrıntılı olarak.* [DS]|| **ivik ivik,** *{ağız} Köşe bucak.* [DS]

iviklemek, [iv-ik-le-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* Toplamak. [DS]

ivil, [iv-il] *{ağız} sf.* Yavaş; sessiz. ❐ **ivil ivil,** *{ağız} 1. Yavaş yavaş; sessiz sessiz. 2. (Çalışma için) yavaş fakat sürekli.* [DS]|| **ivil kurdu,** *{ağız} Kuşku; kaygı.* [DS]|| **ivil kurt,** *{ağız} Mikrop.* [DS]

ivimek, [év-mek > iv-i-mek] *{ağız} gçsz. f. [-r]* Acele etmek. [DS]

ivin[1], [? iv-in / ev-in] *{eT} is.* **1.** Yemiş. [Gabain] **2.** Tane; sayı; parça. [Gabain]

ivin[2], [iv-in] *{eT} zf.* Yavaş yavaş; sırasıyla. [EUTS]

ivindi, [iv-indi] *{ağız} sf.* (Misafir için) bir yere davetsiz giden. [DS]

ivinki, [iv-in-ki] *{eT} zf.* Sıradaki. [EUTS]

ivinmek, [év-mek > iv-in-mek] *{eT} dönşl. f. [-ür]* Acele etmek.[KB]

ivinti[1], [év-mek > iv-inti] *is.* Çabukluk; hızlılık; acelecilik. ❐ **ivinti yeri,** *Akarsuların yataklarında, köpürerek ve hızlı olarak aktıkları çok eğimli yer.*

ivinti[2], [ev / yiv > iv-inti] *{ağız} is.* **1.** Sınırı başka bir tarla içine sokulmuş üçgen biçiminde ya da uzun tarla. **2.** Kıvrım; kıvrıntı. [DS]

ivirt, -di [yiv > iv-ir-t] *{ağız} is.* Köşe; bucak; girinti. ❐ **ivirdine sokmak,** *{ağız} Çok sevmek; içine sokarcasına sevmek.* [DS]|| **ivirt ivirt etmek,** *{ağız} Köşe bucak araştırmak; inceden inceye araştırmak.* [DS]

ivirtlemek[1], [iv-ir-t-le-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* Ayırmak; seçmek. [DS]

ivirtlemek[2], [iv-ir-t-le-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* Kışkırtmak; özendirmek; isteklendirmek. [DS]

iviş, [év-mek > év-iş / iv-iş ايوش] *{OsT} is.* İvmek eylemi; acele.

ivişmek[1], [év-mek > év-iş-mek / iv-iş-mek ايوشمك] *{eAT} {OsT} işteş. f. [-ür]* Acele etmekte birbiri ile yarışmak; hep beraber acele etmek.

ivişmek[2], [em-mek > em-iş-mek / iv-iş-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* (Su için) toprağa yavaş yavaş işlemek. [DS]

ivitlemek[1], [iv-it-le-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* **1.** Seçmek; ayıklamak; ayırmak. **2.** Aramak; araştırmak. **3.** Karıştırmak. **4.** İnceden inceye aramak. [DS]

ivitlemek[2], [öğüt-le-mek / ivit-le-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* Öğüt vermek; öğütlemek. [DS]

ivitmek, [év-mek > iv-it-mek] *{eT} gçl. f. [-ür]* **1.** Acele etmek. [KB] **2.** Koşmak. [KB]

iviz, [*eT.* uyaz > üvez] *{ağız} is.* Eşek arısı. [DS]

ivlak, -ğı [iv-le-k] *{ağız} is.* Su birikmiş çukur yer; sulak çukur. [DS]

ivme, [iv-me] *is.* **1.** İvmek eylemi. **2.** Çabuk etme; aceleci davranma. **3.** *fiz.* Hareket hâlinde olan bir cismin, hızındaki artışın birim zamana oranı; belirli bir zaman içindeki hız değişimi.

ivmek, [év-mek > iv-mek ايومك] *gçsz. f. [-er]* **1.** Çabuk davranmak; acele etmek; derhal yapmak. *{eT} {eAT} {OsT} {ağız} (aynı)* [KB] [DS] **2.** Öne geçmek; koşmak. **3.** *{eT}* Yürümek; koşmak. [KB] [Gabain] **4.** *{eT}* Çırpınmak; can atmak.[KB] **5.** *gçl. f. {eT}* Basmak; baskın yapmak; tenkil etmek. [EUTS] **6.** *{ağız}* Çok istemek. [DS] ❐ **ive ive,** *Avele acele; koşa koşa.*

ivmeölçer, [iv-me+ölç-er] *is.* **1.** Bir hareketin ivmesini ölçmeye yarayan alet; hızölçer. **2.** Taşıtın hızlanmasından doğan sarsıntı ve titreşimleri ölçen cihaz; akselerometre.

ivmeyazar, [iv-me+yaz-ar] *is.* Bir hareketin ivmesini çizgi ile belirten araç; akselerograf.

ivriz, [? ivriz] *{ağız} is.* Karışma; karıştırma. ❐ **ivriz etmek,** *{ağız} (Birkaç şey için) birbirine karıştırmak.* [DS]

ivsiz, [*eT.* ēv > yiv / iv > iv-siz ايوسز] *{eAT} sf.* Yivsiz.

ivz, [Ar. ivz اوز] *{OsT} sf.* **1.** Gövdesi bodur olan. **2.** *is.* Kaz. **3.** Ördek.

iy[1], [ī / iy اى] *{eAT} {OsT} ünl.* Ey.

iy[2], [*eT.* ik] *{ağız} is.* **1.** Ortası şişkince, sivri olan uçlarından birisi çengelli olup pamuk, yün, kıl eğirme aracı; iğ. **2.** Kağnı tekerleklerini birbirine bağlayan ve uçlarında tekerlerin döndüğü ağaç mil; dingil. [DS]

iy^{4}, [eğe > eğ / iy اى] *{eAT} is.* → eydemiri; aydemiri. ☐ **iy demürü,** *{eAT} Eydemiri.*

iy^{3}, [*eT.* īġ > iy] *is.* Hastalık; maraz; sayrı.

iya, [*eT.* eyegü] *(iya:) {ağız} is.* Kaburga kemiği. [DS]

iyab, [Ar. iyāb اياب] *(iya:b) {OsT} is.* Geri dönme; geri gelme. ☐ **iyāb ü zihāb,** *Gidip gelme.*

iyad, [Ar. iyād اياد] *(iya:d) {OsT} is.* **1.** Takviye eden araç. **2.** Güçlendirme; takviye etme.

iyadet, [Ar. iyādet ايادت] *(iya:det) {OsT} is.* → iyad.

iyadet, [Ar. ʿiyādet عيادت] *(iya:det) {OsT} is.* → ıyadet.

iyafe, [Ar. ʿiyāfe عيافه] *(iya:fe) {OsT} is.* → ıyafe.

iyağı, [*eT.* eyegü] *{ağız} is.* Kaburga kemiği. [DS]

iyal, [Ar. ʿiyāl عيال] *(iya:l) {OsT} is.* → ıyal.

iyalet, [Ar. eyālet > iyālet ايالت] *(iya:let) {OsT} is.* **1.** Bir vilayeti idare etme; yöneticilik yapma; valilik etme; idare etme; valilik. **2.** Eyalet; vilayet.

iyan^{1}, [a+yeğen / ey + yeğen / Ar. ʿayān ?] *{ağız} is.* **1.** Arkadaş. **2.** Yeğen. [DS]

iyan^{2}, [Ar. ʿiyān عيان] *(iya:n) {OsT} is.* → ayan^{2}.

iyaşmak, [yar-ış-mak > iya-ş-mak ?] *{ağız} işteş. f. [-ır]* Yarışmak. [DS]

iyatlı, [iyi+ad-lı] *{ağız} sf.* (İş için) baştan savma; üstünkörü. [DS]

-iyatri, [Yun. iatreia > Fr. iatrie / İng. –iatry] *son ek.* Eklendiği kelimelere *"hekimlik"* anlamı katan son ek.

iyaz, [Ar. ʿiyāẕ / ʿıyāẕ عياذ] *(iya:z) {OsT} is.* Tehlikeden kaçıp bir kimseye veya bir yere sığınma.

iyazen, [Ar. iʿyāzen اعياذا] *(iya:'zen) {OsT} zf.* Sığınarak.

iycik, -ği [iy-cik ?] *{ağız} sf.* (Kişi için) yaltaklanan. [DS]

iydemiri, [eğe+demir-i] *{ağız} is.* → eğdemiri. [DS]

iydin, [*eT.* yıḏ > iy-din] *{ağız} is.* Çürük yumurta. [DS]

iydişmek, [it-iş-mek / did-iş-mek] *{ağız} işteş. f. [-ir]* Gereksiz ve boş yere uğraşmak. [DS]

iye^{1}, [iḏi / iye / eye ايه / ايا] *{eT} is.* **1.** Sahip. *{ağız} (aynı)* [EUTS] [DS] **2.** Bey. [Gabain] **3.** Kendisine ait bir şeyi yasaya uygun biçimde dilediği gibi kullanmak üzere elinde bulunduran kimse; sahiplik hakkı bulunan kimse; sahip; malik. **4.** *{ağız}* Ev sahibi. [DS] **5.** *sf. {ağız}* Koruyan. [DS] **6.** *zf.* Sonraki; devamı; takip ederek; sonra. [EUTS] [Gabain] ☐ **(bir şeyin) iyesi olmak,** *Bir şeyi elinde bulundurmak; yasaya uygun biçimde dilediği gibi kullanabilmek; sahip olmak.*

iye^{2}, [eğe] *{ağız} is.* Eğe. [DS]

iye^{3}, [? iye] *{ağız} sf.* Hile yapan. [DS]

iyecen, [eğ-il-cen] *{ağız} is.* **1.** Ayakkabı ve çoraplara girerek insanı rahatsız eden bir bitki tohumu. **2.** Hayvanları rahatsız eden bir tür sinek; eğrilce. [DS]

iyef, [*eT.* eyegü > eyef / iyef] *{ağız} is.* **1.** Boyunduruğu, saban okuna bağlamakta kullanılan, ağaçtan bükülerek yapılmış halka. **2.** Ot, çalı, ekin demeti gibi yığınları bağlarken sıkıştırmakta kullanılan halka. [DS]

iyegi, [*eT.* eyē-gü > iye-gi] *{ağız} is.* Kaburga kemiği. [DS]

iyegü, [*eT.* eyē-gü > iye-gü ايكو] *{eAT} is.* Kaburga kemiği.

iyeğ, [eğe] *{ağız} is.* Eğe. [DS]

iyeği, [*eT.* eyē-gü > iye-gi] *{ağız} is.* Kaburga kemiği. [DS]

iyek, [*eT.* eñ-gek > enek / eñek > iyek] *is.* Çene kemiğinin dişleri tutan kısmı.

iyelemek, [eğe-le-mek] *{ağız} gçl. f. [-r]* Bilemek. [DS]

iyelik^{1}, **-ği** [iye-lik] *is.* Kendisine ait bir malı, yasalar çerçevesinde dilediği gibi kullanabilme hakkını taşıma; mülkiyet; sahiplik. ☐ **iyelik düşmesi,** *dbl. Belirtisiz isim tamlaması biçiminde yapılmış birleşik isimlere yapım eki getirilince ikinci kelimedeki iyelik ekinin düşmesi olayı. Kuşadası > Kuşadalılar.*|| **iyelik eki,** *dbl. Bir isim soylu kelimeye eklenerek hangi kişiye veya neye ait olduğunu bildiren ek; mülkiyet eki: -(i)m, -(i)n, -(s)i, -(i)miz, -(i)niz, -leri.*|| **iyelikli tamlama,** *dbl. İyelik eklerinden birini almış olan tamlama. "Teyze-**m**-in kızı"*

iyelik^{2}, **-ği** [iyi-lik] *{ağız} is.* Tedavi; iyi etme; sağaltma. [DS]

iyen, [a+yeğen / ey+yeğen / Ar. ʿayān] *{ağız} is.* **1.** Arkadaş. **2.** Yeğen. [DS]

iyenk, [Yun. ināki] *{ağız} is.* Sabanın elle tutulan yeri; enek. [DS]

iyer, [*eT.* eḏer] *is.* Eyer. [Nevâyî]

iyeşikçi, [iye-ş-ik-çi] *{ağız} sf.* (Kişi için) işi başkasının üzerine atarak sürüncemede bırakan. [DS]

iyeşimek, [iye-ş-i-mek] *{ağız} gçsz. f. [-r]* İnatlaşmak; iddialaşmak. [DS]

iyeşmek, [ige-ş-mek / iga-ş-mak / iye-ş-mek] *{ağız} işteş. f. [-ir]* **1.** Rekabet etmek. **2.** Yarışmak. **3.** Tartışmak; iddialaşmak; inatlaşmak. **4.** *dönşl. f.* Yapılması gereken bir iş için verilen emri duymazdan, anlamazdan gelmek. **5.** Geçimsizlik çıkarmak. **6.** Bir işi başkasının üzerine atmaya, yıkmaya çalışmak. [DS]

iyi^{1}, [edgü > eyü > eyi > iyi] *sf.* **1.** Beğenilen ve istenilen nitelikleri taşıyan; durumu ve nitelikleri ortalamanın üstünde bir değer taşıyan. **2.** Nicelik bakımından önemi olan. **3.** İnsana zevk ve tat veren; zevkli; eğlenceli; tatlı. **4.** (Kişi için) ahlaklı;

sevecen; yardımsever. **5.** (Kişi için) başarısı, yetenekleri bir iş ve o alandaki ortalamanın üstünde olan. **6.** Hoşnutluk, mutluluk verici olan; yararlı; bol kazançlı. **7.** İyilik getiren; uğurlu; hayırlı. **8.** Doğru ve kurallara uygun durumda olan. **9.** (Kişi için) sağlık ve esenlik içinde bulunan; sağlıklı; esen. **10.** Bir şey yapmaya yetecek miktarda olan; yeterli. **11.** Uygun; tam yerinde. **12.** Ayrılmalarda ya da telefon görüşmelerinde dilek belirtmede kullanılır. **13.** *is.* Ahlak ve erdem bakımından üstün değerlere sahip kimse. **14.** Ahlak kural ve ilkelerinin buyurduğu eylem ve tutum. **15.** Bozukluğu olmama; sağlamlık. **16.** Görece benzerlerinden daha üstün değerde olan şey. **17.** *zf.* İstenilen, beğenilen biçimde. **18.** Yarar sağlayacak biçimde. **19.** Bir şeyin gerektirdiği biçimde, ona uygun olarak. **20.** *ünl.* Bir ünlemi güçlendirmek için kullanılır. ⊡ **iyi adlandırma,** *dbl. Anlamı ve çağrışımı sevilmeyen, iğrenilen ya da korkulan ögeler taşıyan kelimeler yerine, bu çağrışımları engelleyecek başka kelimelerin kullanılması olayı. verem > ince hastalık.*|| **iyiden iyiye,** *Gereği gibi; adam akıllı.*|| **iyi etmek,** *1. (Hasta için) sağlığına kavuşmasını sağlamak. 2. (Eylem için) uygun ve yerinde bir davranışta bulunmak. 3. (Eşya vb. için) zarar vermek; bozmak. 4. (Kişi için) parasını almak, çalmak.*|| **iyi gelmek,** *1. (Nesne için) olumlu bir etkide bulunmak. 2. (Giyecek için) vücuda oturmak; uygun düşmek; uymak. 3. (İlaç vb. için) yararı olmak; işe yaramak.*|| **iyi gitmek,** *1. (İş için) yolunda ve aksamadan yürümek. 2. (Elbise için) yakışmak.*|| (birine) **iyi gözle bakmamak,** *1. İyi biri olduğunu sanmamak, 2. Hakkında iyi şeyler düşünmemek; ona karşı bir kötülük tasarlamak.*|| **iyi gün,** *Dertsiz, tasasız ve mutlu geçen gün veya zaman.*|| **iyi gün dostu,** *Dostlarıyla, onların güzel ve mutlu günlerinde birlikte olan fakat dara ve sıkıntıya düştükleri zaman onları hiç arayıp ilgilenmeyen kimse; dostluğunu iyi zamanda sürdüren.*|| **iyi hâl,** *Ahlakça beğenilen davranışlar; kişinin yaşayışında kötü davranışlar bulunmaması; hüsnühal.*|| **iyi hâl belgesi,** *Kişilerin ahlâkî durumlarının iyi olduğunu, yaşayışında kötü bir durum bulunmadığını gösterir muhtarlıktan alınan belge; hüsnühâl kâğıdı.*|| **iyi hoş da,** *Bir görüşe karşı çıkılacağı zaman cümle başı sözü olarak kullanılır.*|| **iyi huylu,** *(Ur ve hastalık için) sonu kötü ve tehlikeli olmayan; iyicil; selim.*|| **iyi iş,** *Beğenilmeyen bir durum veya davranış karşısında şaşkınlığı belirten söz.*|| **iyi iş doğrusu,** *Beğenilmeyen bir durum veya davranış karşısında şaşkınlığı belirten söz.*|| **iyi kalpli,** *Hiç kimse için kötülük düşünmeyen, herkesin iyiliğini arzulayan.*|| **iyi ki,** *"Rastlantı olarak iyi oldu; memnun olmak gerekir ki" anlamıyla cümle başında kullanılır.*|| **iyi konuşmak,** *(Biri hakkında) onu beğendiğini belirtmek; övmek.*|| **iyi kötü,** *1. Fena değil; şöyle böyle. 2. İyi de olsa kötü de olsa.*|| **iyi niyet,** *1. Bir şeyi iyi yapma arzusu; iyi yapma isteği. 2. Yardımsever ve nazik olma isteği; hüsnüniyet.*|| **iyi olmak,** *1. (Hasta için) iyileşmek; sağlığına kavuşmak. 2. Beğenilen, iyi sonuç veren bir durum ortaya çıkmak.* || **iyi saatte olsunlar,** *Cin ve perilerden söz edilirken onların adları yerine kullanılır.*|| **iyisi,** *Doğru olanı; uygun olanı.*|| **iyisi mi,** *İçinde bulunulan şartlarda tutulacak en uygun yolu belirtmek için kurulan cümlenin başına getirilir; koşullara en uygunu.*|| **iyisiniz iyi,** *(Sürekli sağlığından ve durumundan yakınanlara) sağlıklı göründüğünü belirtmek için şaka yollu söylenir.*|| **iyi söylemek,** *1. Yerinde ve doğru söz etmek. 2. (Biri için) övmek.*|| **iyi söylememek,** *Bir kimse hakkında kötü, aşağılayıcı şeyler söylemek.*|| **iyiye çekmek,** *Bir olayı, bir davranışı veya sözü olumlu yönde değerlendirmek.*|| **iyiye işaret,** *İyi bir durumun belirtisi sayılan görüntü, iz, olgu.*|| **iyiye iyi kötüye kötü demek,** *Gerçekleri olduğu gibi açıkça söylemek.*|| **iyiye yormak,** *Bir durum, söz veya olayı olumlu biçimde yorumlamak; iyi bir durumun başlangıcı saymak.*|| **iyi yürekli,** *Hiç kimse için kötülük düşünmeyen, herkesin iyiliğini arzulayan kimse.*

iyi[2], [iḏi / iyi] *is.* Mal mülk; servet; emlak. [EUTS]

iyi[3], [*eT.* yıḏ *(koku)* > yiyi / iyi ییی / ایی] *{eAT} is.* Koku.

iyice, [iyi-ce] *sf.* **1.** İyiye yakın; biraz iyi. **2.** *(iyi'ce) zf.* Çok iyi olarak; çok güzel; gereği gibi; tamamıyla; adamakıllı.

iyicene, [iyi-ce-n-e] *(iyi'cene) zf.* Tam olarak; adamakıllı.

iyicenem, [iyi-ce-n-em] *{ağız} zf.* Çok iyi. [DS]

iyicil, [iyi-cil] *sf.* **1.** İyilik etmeyi seven; iyiden yana olan; iyi kalpli. **2.** (Ur ve hastalık için) sonu kötü ve tehlikeli olmayan; iyi huylu; selim.

iyidemir, [eğe+demir] *{ağız} is.* → eğedemir. [DS]

iyiden, [iyi-den] *{ağız} zf.* Tıpkı; aynı. [DS]

iyigelen, [iyi+gel-en] *{ağız} zf.* İyice; tamamıyla; geniş ölçüde. [DS]

iyikmek, [iyi-k-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* İyileşmek; iyi olmak; sağalmak. [DS]

iyilcik, -ği [iyi-l-cik] *{ağız} sf.* (Kişi için) çabuk duygulanan; içli. [DS]

iyileme, [iyi-le-me] *is.* Sepiden sonra, yağlı deriyi yumuşatmak ve sağlamlaştırmak için uygulanan dövme işlemi.

iyilemek, [iyi-le-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* Derinin kıllarını ve içini temizledikten sonra döverek yumuşatmak. [DS]

iyileşme, [iyi-le-ş-me] *is.* **1.** İyi duruma gelme. **2.** Bir hastalıktan kurtulma. **3.** *biy.* Islah çalışmalarında bir önceki döle göre daha üstün ırk elde etme durumu.

iyileşmek, [iyi-le-ş-mek] *gçsz. f. [-ir]* **1.** İyi duruma gelmek; daha iyi olmak. **2.** (Hasta için) sağlığına kavuşmak. **3.** (Hastalık için) geçmek.

iyileştirici, [iyi-le-ş-tir-ici] *sf.* İyileştirme özelliği olan.

iyileştirme, [iyi-le-ş-tir-me] *is.* **1.** İyi duruma getirme. **2.** *biy.* Islah. **3.** Tedavi etme.

iyileştirmek, [iyi-le-ş-tir-mek] *gçl. f. [-ir]* **1.** İyi ya da daha iyi duruma gelmesini sağlamak. **2.** (Hasta için) sağlığına kavuşmasını sağlamak; tedavi etmek. **3.** (Hastalık için) geçirmek; yok olmasını sağlamak.

iyiletmek, [iyi-le-t-mek] *{ağız} gçl. f. [-ir]* Deriyi tabakhanede temizleterek pösteki haline getirtmek; sepiletmek. [DS]

iyilik[1], **-ği** [iyi-lik] *is.* **1.** İyi olma durumu; salah. **2.** İyi olan kimsenin niteliği. **3.** Sağlığı yerinde olma; mutluluk içinde bulunma; esenlik. **4.** Herhangi bir çıkar gözetmeden yapılan yardım; karşılıksız yapılan yararlı hareket; hayır; kerem; ihsan. **5.** Bir şeyin sağladığı yarar veya elverişlilik; yapılan şeyden kişinin sağladığı yarar; nimet. **6.** Yumuşak davranış. ⧉ **iyiliği dokunmak,** *Yararı olmak; faydasını görmek.*|| **iyilik bilmek,** *Kendine yapılan bir iyiliği unutmamak, takdir etmek; yapılan iyiliğin bilincinde olmak.*|| **iyilik etmek,** *1. Başkalarına yararlı olmak; yardımcı olmak. 2. argo. Kötülük etmek; oyun etmek.*|| **iyilik görmek,** *İyi karşılanmak; iyi davranılmak; maddî ve manevi yardım görmek.*|| **iyilik güzellik,** *"Nasılsınız?" sorusuna verilen cevapta "sağlıklı, güzel ve iyi" durum içinde bulunduğunu belirten söz.*|| **iyilik kesilmek,** *Hiçbir kötü tutum ve davranışı, kötü yanı kalmamak.*|| **iyilik perisi,** *Her zaman maddî ve manevi yardımı dokunan kimse.*|| **iyilik sağlık,** *"Nasılsınız?" sorusunun karşılığı olarak "iyi ve sağlıklı" olduğunu belirten söz.*|| **iyilik yapmak,** *Yararlı olmak; yardım etmek.*

iyilik[2], **-ği** [iğ-lik] *{ağız} is.* Kağnı tekerleklerinin geçtiği ok; dingil; mil; iğ. [DS]

iyilikbilir, [iyi-lik+bil-ir] *sf.* Kendisine yapılan iyilikleri unutmayan; değerbilir; kadirşinas.

iyilikbilirlik, -ği [iyi-lik+bil-ir-lik] *is.* İyilikbilir olma durumu.

iyilikçi, [iyi-lik-çi] *sf.* **1.** İyilik etmeyi seven; iyiliksever; hayırsever. **2.** Herkesin iyi olmasını isteyen; hayırhah.

iyilikçilik, -ği [iyi-lik-çi-lik] *is.* İyilikçi olma.

iyilikle, [iyi-lik-le] *(iyili'kle) zf.* İyi davranarak; iyilik ederek; yumuşak davranarak; tatlı dille.

iyiliksever, [iyi-lik+sev-er] *sf.* İyilik yapmayı seven kimse; hayırhah; hayırsever; iyilikçi.

iyilikseverlik, -ği [iyi-lik+sev-er-lik] *is.* İyiliksever olma; hayırseverlik.

iyiltmek, [iyi-l-t-mek] *{ağız} gçl. f. [-ir]* Düzeltmek; onarmak. [DS]

iyim, [eğ-ir-mek > iğ-im] *{ağız} is.* Eğirme. ⧉ **iyim iyirmek,** *{ağız} Çul, çuval gibi şeyleri dokumak için ip germek; çözgü çözmek.* [DS]

iyimek, [*eT.* yıd̲ > yiyi-mek / iyi-mek] *{eAT} gçsz. f. [-ir]* Kokmak; koku salmak.

iyimser, [iyi-mse-r] *sf.* **1.** Her şeyin iyi yanını ele alan; nikbin; optimist. **2.** *fel.* Dünyada iyiliğin kötülükten daha ağır bastığını ileri süren öğreti yanlısı olan; optimist. **3.** Olup bitenden hoşnutluk duyan ve mutlu olacak yanlar bulmaya çalışan. **4.** *zf.* Her şeyden mutluluk duyacak biçimde.

iyimserlik, -ği [iyi-mse-r-lik] *is.* **1.** İyimser olma durumu. **2.** *fel.* Dünyada iyiliğin kötülükten daha ağır bastığını ileri süren öğreti; optimizm. **3.** Her şeyi iyi ve güzel yanları ile ele alma eğilimi. **4.** Her olumsuz duruma bir çare bulunacağına inanma eğilimi.

-iyin, [-in > -i(yi)n] *{ağız} çek. e.* Üçüncü teklik kişi iyelik eki; bir adın sonuna gelerek o kimsenin ailesini belirtir; -gil-in; -ler-in. [DS]

iyin[1], [iy-in / eyem] *{eT} zf.* **1.** Göre; uygun olarak; gereğince. [Üç İtigsizler] **2.** Takip ederek; ardı sıra. [Gabain] **3.** Dolayısıyla; olduğundan dolayı; göre; dolayı. [EUTS] [Gabain] **4.** Kendi isteği ile; gönüllü olarak. [EUTS] ⧉ **iyin yattaçı,** *{eT} Temayül, gereğince yatan; uygun olarak.* [Üç İtigsizler]

iyin[2], [*eT.* ini > iyin] *{ağız} is.* Kayın birader. [DS]

iyinç, [ıy-mak *(bastırmak)* > ıy(ı)nç / iy(i)nç / ey(i)nç] *is.* → ıyınç. [İKPÖy.] [EUTS] [Gabain]

iyindik, -ği [iyi-lik > iyi-(nd)ik] *{ağız} is.* İyilik. [DS]

iyindirik, -ği [ig *(hastalık)* > iğ-in-dirik] *{ağız} is.* Bağırsak bozukluğu hastalığı; ishal. [DS]

iyinik, -ği [ig *(hastalık)* > iğ-in-ik] *{ağız} is. is.* İshal; dizanteri. [DS]

iyinmek[1], [ıy-mak *(bastırmak)* > ıy-ın-mak] *{eT} edil. f. [-ür]* **1.** Basılmak; ezilmek. [EUTS] **2.** Tazyik etmek; baskı yapmak; sıkıştırmak. [EUTS] **3.** *dönşl.* Zulmetmek; baskı kurmak. [Gabain]

iyinmek[2], [ig *(hastalık)* > iğ-in-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* → iğinmek. [DS]

iyinti, [ig *(hastalık)* > iğ-inti] *{ağız} is.* Üzüntü; dert. [DS]

iyirek, -ği [iyi-rek] *{ağız} zf.* İyice. [DS]

iyişik, -ği [ig *(hastalık)* > iğ-iş-mek > iğ-iş-ik / uyuş-uk ?] *{ağız} sf.* **1.** Tembel. **2.** Yavaş iş yapan. [DS]

iyişmik, [üyü-ş-mek / ekşi-mik ?] *{ağız} is.* Çökelek. [DS]

iyit, [yiğit] *{ağız} is.* Delikanlı; yiğit. [DS]

iyitmek[1], [*eT.* yıd̲ *(koku)* > yiyi > iyi-t-mek / yiyi-t-mek ييدمك / اييدمك] *{eAT} gçl. f. [-ür]* Kokutmak.

iyitmek[2], [iyi-t-mek ? / iyi + et-mek] *{ağız} gçl. f. [-d(ı)r]* Düzeltmek; onarmak. [DS]

iylek, [ig *(hastalık)* > iy-le-k] *{ağız} sf.* Zayıf; cılız; hastalıklı. [DS]

şeyin bıraktığı izi yitirmek. 2. Bir kimseyi bir yere kadar izledikten sonra kaybetmek. 3. Bir kimsenin nerede olduğunu, ne yaptığını ve durumunu bilememek; onun hakkında bilgi alamaz olmak.|| **izi silinmek,** *Adı ve etkisi kalmamak; unutulmak.*|| **izi tozu kalmamak,** *Tamamıyla yok olmak; kaybolmak; bir iz bile kalmamak; tümüyle yitip gitmek.*|| **iz izlemek,** *{eAT} İzi sıra gitmek; izinde yürümek.*|| **iz kestirmek,** *Av hayvanlarının geçeceği yerlere ağaç dalları koyarak geçip geçmediğini anlamaya çalışmak.*|| **iz odası,** *fiz. İçinden geçen ya da içinde şekillenen iyonlaştırıcı parçacıkların izlerinin görünmelerini sağlayan oda.*|| **iz sürmek,** *1. Bir izi takip etmek. 2. Bir av hayvanını saklandığı yere kadar takip etmek. 3. {eAT} Bir şeyin veya kimsenin izine bakarak gittiği yolu bulmak.*|| (bir) **iz üstünde olmak,** *Birtakım ipuçlarını değerlendirerek sonuca yaklaşmış olmak.*

iz[2], [is / iz] *{ağız} is.* İs. [DS]

iz[3], [Ar. ʿizz عز] *{OsT} is.* **1.** Değer; kıymet. **2.** Yücelik; ululuk. **3.** Şan ve şeref. **4.** Kudret; güçlülük. ⧉ **izz ü alā,** *{OsT} Yücelik ve ululuk.*|| **izzü'd-devle,** *{OsT} Müslüman hükümdarlara "devlete değer veren, devletin değeri" anlamında verilen unvan.*|| **izzü'd-dîn,** *{OsT} Dinin değeri; dinin kıymeti.*|| **izz ü şerefle,** *{OsT} Uğurlar olsun; güle güle git.*

iza[1], **-a'i** [Ar. izāʾ ازاء] *{OsT} is.* Sıra; dizi; hiza.

iza[2], **-a'i** [Ar. īzāʾ ايذاء] *{OsT} is.* **1.** İyiliğe iyilikle karşılık verme. **2.** Kedere ve mihnete uğratma. **3.** Korkma.

iza'a[1], [Ar. zeyʿ > iẕaʿa / iẕaʿat اذاعت / اذاعه] *{OsT} is.* **1.** Bir sırrı açıklama; yayma; duyurma. **2.** Yüksek sesle söyleme; duyurma; ilan etme.

iza'a[2], [Ar. żiyāʿ > iżāʿa / iżāʿat اضاعت / اضاعه] *(iza:a) {OsT} is.* **1.** Bir şeyi kaybetme; yitirme. **2.** Boşa harcama; telef etme.

izaan, [Ar. iẕaʿa > iẕaʿan ?] *{ağız} zf.* Bilerek; kasten. [DS]

iza'at, [Ar. iẕaʿa / iẕaʿat اذاعت / اذاعه] *(iza:at) {OsT} is.* → iza'a[1].

iza'at, [Ar. iżāʿa / iżāʿat اضاعت / اضاعه] *(iza:at)v is.* → iza'a[2].

i'zab, [Ar. iʿẕāb اعذاب] *(i-za:b) {OsT} is.* **1.** Vazgeçme. **2.** Suyu temizleme. **3.** Azaba düşürme. **4.** Azaba düşürülme.

izabe, [Ar. ẕevebān > iẕābe اذابه] *(iza:be) {OsT} is.* **1.** Madenleri eritme; sıvı hâle getirme; ergitme. **2.** Eritilme. ⧉ **izabe fırını,** *Maden ergitme ocağı.*|| **izabe noktası,** *Katı bir maddenin sıvı hâle geldiği sıcaklık derecesi; ergime noktası.*

iz'ac, [Ar. izʿāc ازعاج] *(iz-a:c) {OsT} is.* **1.** Can sıkma; birinin canını sıkma; rahatsız etme; bunaltma. **2.** Yerinden koparark ayırma. ⧉ **iz'ac etmek,** *Rahatsızlık vermek; bunaltmak; sıkıntı vermek.*

iz'acat, [Ar. izʿāc > izʿācāt ازعاجات] *(iz-a:ca:t) {OsT} is.* Rahatsız etmeler; sıkıntı vermeler; bunaltmalar.

izade[1], [Ar. iẕāde ازاده] *(iza:de) {OsT} is.* Ailesini korumak isteyen birine yardımda bulunma.

izade[2], [Ar. iżāde اضاده] *(iza:de) {OsT} is.* Yıldızların yüksekliğini ölçmekte kullanılan cetvel.

izadelf, [Fr. isadelphe] *sf. bot.* Erkek organları eşit iki demet hâlinde olan.

izae, [Ar. iżāʿe اضائت / اضائه] *(iza:e) {OsT} is.* Aydınlatma; ışık verme; ziyalandırma.

iz'af, [Ar. zıʿf > izʿāf اضعاف] *(iz-a:f) {OsT} is.* Bir kat daha artırma; ikiye katlama.

iz'af, [Ar. żaʿf > iżʿāf اضعاف] *(iz-a:f) {OsT} is.* **1.** Gücünü azaltma; zayıflatma. **2.** Bir şeyin üstüne bir katını ekleme.

izafat, [Ar. iżāfet > iżāfāt اضافات] *(iza:fa:t) {OsT} is.* **1.** Bağlar; bağlılıklar. **2.** *dbl.* İsim tamlamaları; izafetler. **3.** *tasvf.* Dünyaya olan bağlılıklar; dünya ilgileri.

izafe, [Ar. iżāfe اضافه] *(iza.fe) {OsT} is.* **1.** Bir şeyi başka bir şeye veya bir nedene bağlama; yakıştırma; mal etme. **2.** Katma; ekleme; ilave etme. ⧉ **izafe etmek,** *1. Bir şeye veya bir kimseye bağlamak; mal etmek; yüklemek. 2. Katmak; eklemek; ilave etmek.*

izafet, [Ar. iżāfet اضافت] *(iza:fet) {OsT} is.* **1.** İki şey arasındaki ilgi; bağlantı; ilişki; münasebet; görelik. **2.** *dbl.* Özel bir anlamla bir ismin başka bir isme bağlanması; isim tamlaması. **3.** *fel.* Bir nesne veya olayı bir başkası ile ilgili kılan bağlantı; münasebet; ilişki; bağıntı. ⧉ **izāfet-i beyāniye,** *{OsT} dbl. Tür belirten tamlama. "elma ağacı"*|| **izāfet-i lāmiye,** *{OsT} "Lâm" harfi ile düzenlenmiş tamlama.*|| **izāfet-i teşbihiye,** *{OsT} Benzetme edatı kaldırılmış bulunan isim tamlamaları; tamlananı sıfat gibi kullanılan tamlamalar. "demir kapı"*|| **izafet terkibi,** *{OsT} İsim tamlaması; ad tamlaması.*

izafeten, [Ar. iżāfeten اضافةً] *(iza:fe'ten) {OsT} zf.* **1.** Bir kimse veya şeye ilişkin olarak; bağlanarak; dayanarak; göreceli olarak. **2.** Bir kimse adına saygı duyularak.

izafi, [Ar. iżāfet > iżāfī / iżāfiyye اضافيه / اضافى] *(iza:fi:) {OsT} sf.* **1.** Bağlı olduğu nesne veya olay ile ilgili olarak değişen; bağlı, bağıntılı; bağlantılı; göreli; göreceli; özgül. **2.** Kişiden kişiye değişen; göreli; göreceli; özgül. **3.** *fel.* İsmen var olan. ⧉ **izāfî sıfr,** *{OsT} mat. Özgül sıfır.*|| **izāfî sıklet,** *{OsT} Özgül ağırlık.*

izafilik, -ği [izafi-lik] *(iza:fi:lik) is.* Bağıllı olma durumu; bağıntılı oluş durumu; görecelik; özgüllük.

izafiye, [Ar. iżāfiyye إضافيه] *(iza:fiye) {OsT} is. fel.* Bilginin gerçekliğini ve değerini başka bilgilere göre, bağlantılı olarak ifade eden felsefî görüş; görelilik; bağıntıcılık; görecilik; rölativizm.

izafiyet, [Ar. iżāfiyye > iżāfiyyet إضافيت] *(iza:fiyet) {OsT} is.* **1.** Başka bir şeye göre olma durumu; bağlantılılık; görelilik; rölativite. **2.** Bağlantılı olma durumu; bağlantılılık.

izağna, [Ar. iẓaʿa ?] *{ağız} sf.* Karşıt; ters; inat. ⊡ **izağna yapmak,** *{ağız} Karşısındakini kızdırmak için istenilenin veya gerekenin tam tersini yapmak.* [DS]

izağnacı, [izağna-cı] *{ağız} sf.* (Kişi için) karşısındakini kızdırmak için tam tersini yapan. [DS]

izah, [Ar. vużūḥ > iżāḥ إيضاح] *(iza:h) {OsT} is.* Bir şeyi bütün ayrıntıları ile anlatma; açıklama. ⊡ **izah etmek,** *Açıklamak.*

izaha, [Ar. iżāḫa إضاخه] *(iza:ha) {OsT} is.* Bir şeyin etrafını dolaşma.

izahat, [Ar. iżāḥ > iżāḥāt إيضاحات] *(iza:ha:t) {OsT} is.* Açıklamalar.

izahen, [Ar. iżāḥ > iżāḥen إيضاحاً] *(iza:'hen) {OsT} zf.* Bir şeyi bütün ayrıntıları ile açıklayarak; izah ederek; açıklayarak; açıklama yoluyla.

izahlı, [izah-lı] *(i:za:hlı) sf.* Açıklamalı.

izahname, [Ar. iżāḥ + Far. nāme إيضاحنامه] *(i:za:h-na:me) {OsT} is.* Yazılı açıklama; bildiri.

izaka, [Ar. ẕevḳ > iẕāḳa اذاقه] *(iza:ka) {OsT} is.* **1.** Lezzet ve zevk hissettirme. **2.** Tattırma. **3.** Tattırılma.

izalatör, [Fr. isolateur] *is.* **1.** Bir iletkeni yalıtmaya yarayan şey; yalıtkan. **2.** Akım taşıyan tel vb. şeyleri direklere asmakta kullanılan özel surette yapılmış yalıtkan araç. **3.** *fiz.* Faraday etkisini kullanarak elektromanyetik dalgayı yalnız bir yönde geçiren ferritli düzenek.

izale[1], [Ar. zevāl > izāle ازاله] *(iza:le) {OsT} is.* **1.** Yok etme; ortadan kaldırma; giderme. **2.** Yok edilme; ortadan kaldırılma; giderilme. ⊡ **izale etmek,** *Yok etmek; ortadan kaldırmak; gidermek.*|| **izāle-i bikr,** *{OsT} Bekâreti giderme; kızlığı bozma.*|| **izāle-i büzāk,** *{OsT} Tükürüğün temizlenmesi.*|| **izāle-i taaffün,** *{OsT} Mikropları antiseptik madde ile temizleme.*|| **izāle-i üfūnet,** *{OsT} İltihabı yok ederek mikropları ortadan kaldırma.*

izale[2], [Ar. iẕāle اذاله] *(iza:le) {OsT} is.* **1.** Uzun etekli elbise. **2.** (Kadın için) yaşmağını açma. **3.** Güçsüz bırakma.

izaleişüyu, -u [Ar. izāle-i şüyūʿ ازاله شيوع] *(iza:lei-şüyu:) {OsT} is. huk.* Bir mal üzerindeki ortaklığın giderilmesi.

i'zam[1], [Ar. ʿaẓm > iʿẓām اعظام] *(i-za:m) {OsT} is.* **1.** Bir şeyi olduğundan büyük gösterme; abartma. **2.** Gereğinden çok önemseme. ⊡ **izām etmek,** *{OsT} Büyütmek; abartmak.*

i'zam[2], [Ar. ʿazīmet > iʿzām اعزام] *(i-za:m) {OsT} is.* Bir kimseyi gönderme; yollama; ulaştırma. ⊡ **izam etmek,** *Göndermek; ulaştırmak.*

izam[1], [Ar. aẓm > iẓām عظام] *(iza:m) {OsT} is.* Kemikler.

izam[2], [Ar. aẓīm > iẓām عظام] *(iza:m) {OsT} is.* Büyükler; ulular, seçkinler.

iz'an, [Ar. iẕʿān اذعان] *(iz-a:n) {OsT} is.* → izan[2].

izan[1], [Ar. īẕān ايذان] *(i:za:n) {OsT} is.* **1.** Bildirme. **2.** Bildirilme. **3.** Ezan okuma.

izan[2], [Ar. iẕʿān اذعان] *(iz-a:n) {OsT} is.* **1.** Anlama yeteneği; anlayış. **2.** İtaat etme; boyun eğme; söz dinleme. **3.** Eğitim; terbiye. ⊡ **iz'an etmek,** *{OsT} Anlayışlı davranmak; düşünceli hareket etmek.*

izan[3], [Ar. iẓaʿa > iẓaʿan ?] *(iza:n) {ağız} zf.* **1.** Şaka olarak; yapmacık. **2.** Bilerek; özellikle. [DS]

izanlı, [izan[2]-lı] *(iz-anlı) {OsT} sf.* Düşünceli; anlayışlı.

izansız, [izan[2]-sız] *(iz-ansız) sf.* **1.** (Kişi için) düşüncesiz; anlayışsız. **2.** Böyle bir kimsenin tutumu.

izansızca, [izan[2]-sız-ca] *(iz-ansı'zca) zf.* Düşüncesiz veya anlayışsız olarak; düşüncesizce; akılsızca.

izansızlık, -ğı [izan[2]-sız-lık] *(iz-ansızlık) is.* Düşüncesiz olma durumu; anlayışsızlık; düşüncesizlik; akılsızlık.

i'zar, [Ar. iʿẕār اعذار] *(i-za:r) {OsT} is.* Yanak.

izar[1], [Ar. izār ازار] *(iza:r) {OsT} is.* Belden aşağıyı örtmekte kullanılan bez; peştamal.

izar[2], [Far. izār ازار] *(iza:r) {OsT} is.* Suyun dibi.

izare[1], [Ar. izāre ازاره] *(iza:re) {OsT} is.* Ziyaret ettirme.

izare[2], [Ar. iẕāre اذاره] *(iza:re) is.* Bir kimseyi kuşkulandırma; kuruntuya sevketme.

i'zaz, [Ar. ʿizz > iʿzāz اعزاز] *(i-za:z) {OsT} is.* Saygı ile ağırlama. ⊡ **i'zāz etmek,** *{OsT} Saygı ile ağırlamak.*|| **i'zāz ü ikram,** *{OsT} Saygı gösterme ve ikram etme.*|| **i'zāz ve ikrām,** *{OsT} Saygı gösterme ve ikram etme.*

i'zazat, [Ar. iʿzāzāt اعزازات] *(i-za:za:t) {OsT} is.* İkram etmeler; ağırlamalar.

i'zazen, [Ar. iʿzāzen اعزازاً] *(i-za:'zen) {OsT} zf.* Saygı ile ağırlayarak.

izba, [Rus. izba] *is.* Köylülerin çam veya köknar sırıklarını üst üste koymak suretiyle yaptıkları ev.

izbad, [Ar. izbād ازباد] *(izba:d) {OsT} is.* **1.** Köpüklenme. **2.** (Ağaç için) çiçeklenme.

izbandut, [İt. sbandire *(çete yapmak)* > sbandito *(çete mensubu)*] *is.* → ızbandut.

izbar, [Ar. izbār ازبار] *(izba:r) {OsT} is.* **1.** Yazı ile bildirme; yazma. **2.** Yazı ile bildirilme.

izbe, [Slav. izba *(kulübe, kiler)*] *is.* **1.** Kuytu, loş ve nemli yer. **2.** Köylülerin çam veya köknar sırıklarını üst üste koymak suretiyle yaptıkları ev. **3.** *{ağız}* Yüklük altındaki dolap. [DS]

izbek, -ği [? izbek] *{ağız} sf.* Evli olmayan; bekâr. [DS]

izbelik, -ği [izbe-lik] *is.* Loş, karanlık ve kuytu yer.

izbent, -di [Slav. izmet => izbent] *{ağız} is.* Satışlarda beğenilmeyerek ayrılmış zayıf ve hastalıklı hayvanlar. [DS]

izbiro, [İt. sbirro] *(izbi'ro) is.* Yükleri yukarı çekmek için halattan yapılmış sapan.

izca, -a'i [Ar. izcā' ازجاء] *(izca:) {OsT} is.* Giderme; defetme.

izci, [iz-ci] *is.* **1.** İzden anlayan; çeşitli izleri değerlendirerek bulunması gereken hayvan, hırsız vb. şeyleri bulmakta usta olan kişi. **2.** Gençleri araştırma, beceri ve kır hayatıyla ilgili dayanıklılık yanında ahlakça sağlam bireyler olarak yetiştirmeyi amaçlayan kuruluşa bağlı öğrenci.

izcilik, -ği [iz-ci-lik] *is.* **1.** İz sürme ve iz değerlendirme işi. **2.** Gençleri beden ve ahlak yönünden daha sağlam, daha yararlı olacak biçimde yetiştirmeyi amaç edinen dünya çapındaki spor ve eğitim kuruluşu; keşşaflık.

izdemek, [istē-mek / iz-de-mek ازدمك] *(izde:mek) {eT} gçl. f. [-r]* **1.** İstemek. [EUTS] [Gabain] **2.** İzlemek; aramak; izini takip ederek araştırmak; *{eAT} (aynı).* [EUTS] [Gabain]

izdeng, [iz-deñ] *{eT} is.* Balık avlanan bir çeşit ağ. [DLT]

izdetmek, [istē-mek > izde-t-mek] *{eT} gçl. f. [-ür]* Arattırmak; istetmek. [EUTS]

izdicar, [Ar. izdicār ازدجار] *(izdica:r) {OsT} is.* Söz dinleme; nasihat kabul etme.

izdiham, [Ar. zaḥm / zaḥmet > izdiḥām ازدحام] *(izdiha:m) {OsT} is.* Aşırı kalabalık dolayısıyla meydana gelen yığılma, sıkışma.

izdira[1], **-a'i** [Ar. izdirā' ازدراء] *(izdira:) {OsT} is.* Tahkir etme; hakir görme.

izdira[2], **-a'ı** [Ar. izdirā' ازدراع] *(izdira:) {OsT} is.* Tarımla uğraşma; ekincilik yapma; ziraat etme.

izdirad, [Ar. izdirād ازدراد] *(izdira:d) {OsT} is.* Yutma.

izdiram, [Ar. izdirām ازدرام] *(izdira:m) {OsT} is.* Lokmayı büyük büyük yutma.

izdivac, [Ar. zevc > izdivāc ازدواج] *(izdiva:c) {OsT} is.* → izdivaç.

izdivaç, -cı [Ar. zevc > izdivāc ازدواج] *(izdiva:ç) is.* Evlenme; teehhül; tezevvüç. ⊡ **izdivaç etmek,** *Evlenmek.*

izdiyat, -dı [Ar. ziyāde > izdiyād ازدياد] *(izdiya:t) {OsT} is.* Çok olma; artma; çoğalma; ziyadeleşme.

izdüşüm, [iz+düş-üm] *is. mat.* → iz düşümü.

izdüşüren, [iz +düş-ür-en] *is. mat.* Bir şeklin bir düzlem üzerindeki iz düşümünde, şeklin her noktasını iz düşümü ile birleştiren doğru.

ize, [*eT.* eze / ece] *{ağız} is.* Ağabey. [DS]

izede, [Far. azāde] *{ağız} is.* (Çocuk için) zayıf; cılız. [DS]

izem, [Ar. ʿiẓem عظم] *{OsT} is.* Büyüklük; ululuk.

izfaf, [Ar. izfāf ازفاف] *(izfa:f) {OsT} is.* **1.** Gelin gönderme. **2.** Gelin olarak gönderilme.

izhab, [Ar. iẕhāb اذهاب] *(izha:b) {OsT} is.* **1.** Giydirme; giydirilme. **2.** Altın kaplama.

izhac, [Ar. iẕḥāc اذحاج] *(izha:c) {OsT} is.* Oturma; ikamet etme.

izhaf, [Ar. izhāf ازهاف] *(izha:f) {OsT} is.* **1.** Hayertte bırakma. **2.** Hiyanette bulunma. **3.** Yalan söyleme.

izhar, [Ar. żuhūr > iżhār اظهار] *(izha:r) {OsT} is.* **1.** Gösterme; açığa vurma. **2.** Yalandan gösteriş yapma. ⊡ **izhar banyosu,** *Fotoğrafçılıkta birtakım kimyasal bileşenler kullanarak film veya kart üzerinde şekilleri görünür hâle getirmek için yapılan işlem; developman.*|| **izhar etmek,** *Açığa vurmak; belirtmek.*|| **izhār-ı belāgat,** *{OsT} ed. Belâgat gösterme.*|| **izhār-ı hak,** *{OsT} Hakkı ortaya çıkarma.*|| **izhār-ı teessür,** *{OsT} Teessür gösterme.*

izi, [izī] *(izi:) {eT}* Öbür yıl; gelecek yıldan sonraki yıl. [DLT]

İzid, [Far. īzid / īzed ایزد] *{OsT} is.* **1.** Zerdüştilerin hayır tanrısı. **2.** (İran'da daha sonraları) Allah.

izidî, [Far. īzid > īzidī ایزدی] *{OsT} sf.* Tanrısal; İlahî.

izin, -zni [Ar. iẕn اذن] *{OsT} is.* **1.** Bir şey yapabilmek için tanınan serbestlik; hak; yetki; müsaade; ruhsat. **2.** Bir kimseye çalıştığı yerden verilen tatil; dinlenmek amacıyla bir süre işten ayrılma. **3.** İşine son verme. **4.** *huk.* Bir hukuksal işlemin yapılması ya da bir hakkın kullanılması için verilen yetki. **5.** *huk.* Çalışanlara yasalarca tanınan belli sürelerdeki dinlenme ya da özürleri dolayısıyla işe gelmeme hakkı. ⊡ **izin almak,** *1. Bir şeyi yapmak için, yetkiliden kendisine hak tanınmasını sağlamak. 2. İşinden*

bir süre ayrılarak dinlenme isteğinde bulunmak ve yetkilice bu istek kabul edilmiş olmak.|| **izin çıkmak,** *Bir işi yapma serbestliği tanınmak.*|| **izin koparmak,** *Hakkı olmadığı hâlde izin alabilmiş olmak.*|| **izin vermek,** *Bir kimseye, bir şeyi yapması için serbestlik tanımak.*|| (.. e) **izin vermek,** *O iş veya davranışın yapılmasına, olmasına engel olmamak; olanak tanımak; sağlamak.*|| **izne çıkmak,** *İşinden ayrılarak bir süre dinlenmek.*|| **izninizle,** *Söylenecek bir sözü hoş karşılamalarını, ya da yapılacak bir işe alışmalarını sağlamak için "onay verirseniz" anlamında kullanılan söz başı; müsaadenizle; izin verin.*

izinci, [izin-ci] *sf.* (Er veya öğrenci için) kendisine izin verilmiş olan; izne çıkmış olan.

izinli, [izin-li] *sf.* İzin alarak işe gitmeyen ya da bir yerden ayrılan.

izinname, [Ar. izn + Far. nāme اذننامه] *(izinna:me) {OsT} is.* **1.** Bırakma veya çıkarma kâğıdı. **2.** Müsaade kâğıdı. **3.** Medeni kanun öncesinde mahalle muhtarlığından ya da kadıdan alınan, evlenmeye engel bir durum bulunmadığını belirten ve nikâhı kıyan imam ile tanıkların arkasını imzaladıkları belge.

izinsiz, [izin-siz] *sf.* **1.** Bir işi yapmak için gerekli izni almamış olan. **2.** (Er veya yatılı öğrenci için) suçuna karşılık hafta sonu iznine çıkmasına izin verilmeyen. **3.** Yasa gereği yetkili makamdan izin almadan çalışan veya bir hakkı kullanmaya kalkışan. **4.** (Yatılı öğrenci için) tatilde dışarı çıkamayan. **5.** *zf.* İzin almadan; izinsiz olarak.

izinsizlik, -ği [izin-siz-lik] *is.* **1.** İzinsiz olma durumu. **2.** *as.* İzinli olmadığı hâlde birliğinde bulunmayan ve henüz firari sayılacak kadar gün doldurmamış bulunan erin durumu. **3.** Yatılı öğrencilerin işledikleri disiplin suçuna karşılık evcilere eve çıkmama, okulda kalanlar için de hafta sonu dışarı çıkmama şeklinde uygulanan disiplin cezası.

izirap, -bı [Ar. iżṭırāb] *{ağız} is.* İltihap. [DS]

izkâm, [Ar. izkām ازكام] *(izkâ:m) {OsT} sf.* **1.** Nezleye uğratma. **2.** Nezleye uğratılma.

izkâr, [Ar. zikr > iẕkār اذكار] *(izkâ:r) {OsT} is.* **1.** Hatırlama; anma; hatıra getirme. **2.** Hatıra getirilme.

izlak, -kı [Ar. izlāḳ ازلاق] *(izlâ:k) {OsT} is.* Ayak kaydırma; sürçtürme.

izlal[1], **-li** [Ar. izlāl ازلال] *(izlâ:l) {OsT} is.* → izlak.

izlal[2], **-li** [Ar. ẓıll > iẓlāl اظلال] *(izlâ:l) {OsT} is.* Gölge verme; gölgelendirme. ☞ **izlal etmek,** *{OsT} Gölge etmek; gölgelendirmek.*

izlal[3], **-li** [Ar. ẕillet > ẕüll > iẕlāl اذلال] *(izlâ:l) {OsT} is.* Tahkir etme; alçaltma; küçük görme.

izlam, [Ar. ẓulmet > iẓlām اظلام] *(izlâ:m) {OsT} is.* Karanlıkta bırakma; karanlık etme; zulmette bırakma.

İzlandaca, [İzl. island > izlanda-ca] *is.* İzlanda'da Norveç Vikingleri tarafından sömürgeleştirilmesinden bu yana konuşulan Germen dili.

izlek, -ği [iz-le-k] *is.* **1.** *{ağız}* Keçi yolu; patika. [DS] **2.** *{ağız}* İzlenilebilecek belirlilikteki izler. [DS] **3.** Bir edebî eserde okuyucuya verilmek istenen mesaj; asıl konu; tema.

izlem, [iz-le-m] *is.* **1.** İzlemek işi; izleme; takip. **2.** Bir olay veya durumdan insanın edindiği öz bilgi ve etkilenme.

izleme, [iz-le-me] *is.* **1.** Bir şey üzerine iz yapma eylemi; iz meydana getirmek işi. **2.** İz sürme; izlerden giderek izin sahibine ulaşma. **3.** Gözlemek, seyretmek işi.

izlemek, [iz-le-mek ایزلمك] *gçl. f. [-r] [-(i)-yor)* **1.** Zaman ve mesafe olarak birinden sonra gelmek; ardından gelmek; takip etmek. *{eT} (aynı)* [KB] **2.** Bir kişi veya hayvanın arkasına düşerek ya da daha sonra onun izlerine bakarak geçtiği yerlerden gitmek; aynı yoldan gitmek; izi sıra gitmek; izinde yürümek. *{eAT} {OsT} (aynı)* **3.** (Bir olay ya da gösteri için) oluş sırasında hazır bulunmak; olanları görmek; tanık olmak; izleyicisi olmak; seyretmek. **4.** (Taşıt vb. için) kendisi için belirlenmiş bir güzergâhtan işlemek. **5.** (Yön için) o yöne doğru gitmek. **6.** (Yol için) o yolun gittiği yere doğru gitmek. **7.** (Bir kimse için) o kişinin gidiş geliş veya hareketlerini gözlemek. **8.** (Örnek alman kişi için) onun gibi davranmak; özdeş tutum benimsemek; izinden gitmek; yolundan gitmek; yaptıklarının veya söylediklerinin dışına çıkmamak. **9.** (Bir sosyal hareket veya moda için) aynı zaman ve nitelikte değişmek; özdeş bir gelişmeyi göstermek. **10.** (Çalışma, bilim, sanat vb. için) gelişimi sırasında veya zaman içinde onunla ilgili bilgi ve olguları öğrenmek; bilgi edinmek; kaçırmamaya özen göstermek. **11.** (Konferans, konuşma vb. için) edilgen olarak katılmak; dinlemek; yapıldığı yerde hazır bulunmak. **12.** (Hasta, yaşlı vb. yakın için) uzun süre kendisi ile ilgilenmek; olabilecek hastalık veya olumsuzluklar için dikkatli olmak. **13.** (Bir öğretim, etkinlik vb. için) çalışmalarına katılmak; yer almak; düzenli ve sürekli biçimde uymak. **14.** (Gözleriyle) gözlerini, bakışlarını hareket eden kimseden veya bir şeyden ayırmamak. **15.** Bir şeyin izi üzerinden yürümek.

izlence, [iz-le-n-ce] *is.* **1.** Gerçekleştirilmesi, yapılması düşünülen etkinlikler; program. **2.** Bu etkinliklerin zamana bağlı ve sıraya konulmuş ayrıntılı dökümü. **3.** Radyo ve televizyonda, belli bir biçim ve süre içinde sunulan müzik, konuşma, yarışma, oyun vb. şeylerden her biri. **4.** Radyo ve televizyonda hangi gün hangi yapımların yayınlanacağını gösterir liste. **5.** Okullarda, hangi derslerin hangi

gün ve o günün hangi saatinde okutulacağını gösterir önceden hazırlanmış çizelge. **6.** Bir konser, temsil, tören, gezi gibi şeylerin bölümlerinin sırasını gösteren ve kısa bilgiler, açıklamalar içeren basılı kâğıt. **7.** Yeni kurulan hükümetin güven oyu almadan önce yapacağı işlerle ilgili yaptığı yazılı döküm.

izlenen, [iz-le-n-en] *sf.* Televizyon yayınları arasında en çok izleyicisi olanı.

izlenim, [iz-le-n-im] *is.* **1.** Bir izlemenin sonunda insanda meydana gelen olumlu ya da olumsuz etki. **2.** Bir dış etkenden kaynaklanan duygu; intiba. **3.** (Bir kimse veya olay için) ayrıntılara inmeden ilk bakışta edinilen görüş; kanı. **4.** Bir kimse üzerinde bırakılan değerlendirmeye yönelik iyi veya kötü etki; intiba. **5.** *psikol.* Uyaranların, duyu organları ve onlarla ilişkili sinirler üzerinde bıraktığı etki; bir durumun kişi üzerindeki çözümlenmemiş etkisi; intiba; empresyon. **6.** Dolaysız olarak edinilen bilinç içeriği.

izlenimci, [iz-le-n-im-ci] *sf.* **1.** İzlenimcilikle ilgili. **2.** Doğayı, ondan edindiği izlenimlerle anlatan, değerlendiren; empresyonist. **3.** Doğruluğu kesin olmayıp da duyularla edinilen izlenimlere dayanan; empresyonist; intibaî.

izlenimcilik, -ği [iz-le-n-im-ci-lik] *is.* **1.** Doğayı gerçekte olduğu gibi bütün ayrıntıları ile değil de, oradan edinilen izlenimin ölçüsüne veya biçimine göre anlatan; nesneyi veya gerçeği doğrudan değil, onun sanatçıda bıraktığı etkiyi dile getiren sanat akımı; empresyonizm. **2.** Dış etkilerin içe yansıması, içte etkiler ve izler bırakması ve bu izlere dayanarak sanat eseri meydana getirilmesi; empresyonizm.

izleniş, [iz-le-n-iş] *is.* İzlenmek eylemi veya biçimi.

izlenme, [iz-le-n-me] *is.* İzlenmek eylemi; takip edilme.

izlenmek, [iz-le-n-mek] *edil. f. [ir]* **1.** İzlemek işi yapılmak; takip edilmek. **2.** (Bir kimse için) gözetlenmek; göz hapsine alınmak. **3.** (Olay veya gösteri için) tanık olunmak. **4.** (Yol, yön için) oradan, o doğrultuda gidilmek. **5.** *dönşl. f.* Üzerinde izler oluşmak; iz meydana gelmek.

izlenti, [iz-le-nti] *{ağız} is.* Keçi yolu. [DS]

izleştirmek, [iz-le-ş-tir-mek] *{ağız} gçl. f. [-ir]* Araştırmak. [DS]

izletilme, [iz-le-t-il-me] *is.* İzleme işinin yapılmasını sağlamak eylemi.

izletilmek, [iz-le-t-il-mek] *edil. f. [-ir]* İzleme işinin yapılmasını sağlamak; izlenmesini sağlamak.

izletme, [iz-le-t-me] *is.* İzlemeyi sağlama.

izletmek, [iz-le-t-mek] *gçl. f. [-ir]* İzlemek işini yaptırmak.

izleüçü, [iz-le-y-ici / iz-le-y-ücü] *{ağız} is.* Araştırıcı; arayıcı. [DS]

izleyici, [iz-le-y-ici] *is.* **1.** İzlemek işini yapan kimse. **2.** Halka açık bir gösteri veya töreni görmek, bakmak üzere gelen kimse; seyirci. **3.** Eyleme katılmayarak sadece gözleyen, bakan kimse; tanık; seyirci. **4.** Birinin yol ve yöntemini sürdüren.

izleyiş, [iz-le-y-iş] *is.* İzleme eylemi veya biçimi.

izlik, [īz > iz-lik] *{eT} is.* Hayvan derisinden yapılan bir tür Türk çarığı. [DLT] ☞ **izlik olmak,** *{ağız} Döşeme tahtaları üzerinde ayak izi olmak.* [DS]

izmam, [Ar. iẕmām إذمام] *(izmâ:m) {OsT} is.* **1.** Birini, kötülenecek bir durumda bulma. **2.** Birinden söz alma.

izmarit[1], [İt. smarrito *(kayıp, kaybolmuş)*] *is. zool.* Akdeniz'de 200 m. derinliğe kadar olan kıyılarda yaşayan, ağızlarını körük gibi ileriye doğu açarak besinlerini kapan 20 cm. kadar boyunda kemikli balık, *(Smaris vulgaris / Maena smaris).*

izmarit[2], [Yun. smarida] *is.* İçilmiş sigara kalıntısı.

izmaritgiller, [izmarit-gil-ler] *is. zool.* Örnek hayvanı izmarit olan, tropikal denizlerin genellikle sığ sularında yaşayan, yaklaşık iki yüz kadar türü bulunan, etçil ve otçul balıklar familyası, *(Sparidae)*

izme, [Rus. izbâ] *{ağız} is.* Oda içinde yıkanmak için ayrılan yer. [DS]

izment, -di [Slav. ízmet] *{ağız} is.* Büyüyememiş; küçük kalmış; zayıf. [DS]

izmihlal, -li [Ar. iżmiḥlāl اضمحلال] *(izmihlâ:l) {OsT} is.* Bozularak kaybolma; yok olma; yıkılma; çökme.

izmihrar, [Ar. izmihrār ازمهرار] *(izmihrâ:r) {OsT} is.* **1.** (Yıldız için) parıldama. **2.** Surat asma. **3.** (Kış için) şiddetli olma.

izmil, [Ar. izmīl إزميل] *(izmi:l) {OsT} is.* **1.** Çekiç. **2.** Keskin demir. **3.** Deri kesmekte kullanılan özel bıçak.

İzmir, [Yun. smyrna] *is.* **1.** Ege bölgesinde Türkiye'nin üçüncü büyük kenti. **2.** (İsim tamlamalarında) İzmir'e ait; İzmir'le ilgili. ☞ **İzmir biçimi,** *Fes yapıcılarının kullandığı bir tür kalıp.*|| **İzmir irisi,** *{ağız} Tavşan avlamakta kullanılan iri saçma.* [DS]|| **İzmir kalemi,** *Çelikten yapılmış, sivri uçlu, dört köşe, taşçı veya heykeltıraş kalemi.*|| **İzmir köftesi,** *Dilim dilim doğranarak kızartılmış patates üzerine kızarmış köfteleri yerleştirdikten sonra domates salçası veya domates ezmesi dökülerek pişirilmiş bir tür yemek.*|| **İzmir pāye-i mücerredi,** *{OsT} tar. İmparatorluk döneminde, müderris rütbesinin bir üstü, haremeyn rütbesinin bir altı olup "faziletlū" diye hitap edilen ilmiye rütbesi.*

izmira, [? izmira] *{ağız} is.* Sivri uçlu testere. [DS]

izmit, [? izmit] *{ağız} is.* Ağaç oymaya yarayan demir kalem. [DS]

izn, [Ar. iẕn إذن] *{OsT} is.* → izin.

iznab, [Ar. iẕnāb إذناب] *(izna:b) {OsT} is.* Günahkâr olma; günah işleme.

izo-, [Yun. isos *(eşit, denk)* > Fr. iso- *(eş)*] *ön ek.* Eklendiği Latince kelimelere *"eş, eşit"* kavramı katan ek.

izobar, [Fr. iso *(eş)* + Yun. baros *(ağırlık)*] *is. coğ.* Ayrı ayrı yerlerde basıncın denk olması durumu; eş basınç. ☞ **izobar eğrisi**, *Bir meteoroloji haritası üzerinde aynı anda atmosfer basıncının eşit olduğu noktaları birleştiren çizgi; izobar; eş basınç eğrisi.*

izohips, [Fr. isohypse] *is.* ve *sf. coğ.* (Yer için) yükseklikleri birbirine eşit olma durumu; eş yükselti. ☞ **izohips eğrisi**, *Eş yükseltileri yani aynı yükseklikte bulunan noktaları birleştiren çizgi; eş yükselti eğrisi.*

izolasyon, [Fr. isolation] *is.* **1.** Elektrik akımının olumsuz etkilerinden korunmak için, iletkeni akım geçirmeyen kauçuk, lastik vb. ile kaplama işi; yalıtım; tecrit. **2.** Isı ve nem etkileşiminden korunmak için ısı ve nem geçirmeyen maddelerle kaplama işlemi; yalıtım; yalıtma; tecrit; geçirimsizleştirme.

izole, [İt. isolare *(kanal açarak bir yeri karadan ayırmak)* > Fr. isoler] *sf.* Yalıtılmış; tecrit edilmiş. ☞ **izole bant**, *Akım geçirilecek çıplak telleri birbirinden ve başka ortamdan ayırmak için kullanılan yapışkan sargı.*|| **izole etmek**, *1. Yalıtmak; tecrit etmek. 2. mecaz. Yalnız bırakmak; ayırmak.*

izomer, [Fr. isomère] *is.* **1.** (Kimyasal madde için) aynı oranda, aynı elementlerden oluşan fakat moleküllerindeki atomların uzaysal dizilimleri farklı olduğu için birbirlerinden farklı özellikler gösteren; kapalı formülleri aynı, açık formülleri farklı bileşik; eşiz. **2.** *jeol.* (Yer tabakası veya madde için) benzer parçalardan oluşmuş. **3.** (Radyoaktif madde için) bileşimleri aynı fakat yarılanma ömürleri dolayısıyla enerjileri farklı olan. ☞ **izomer nüklidler**, *fiz. Kütle sayıları ve atom numaraları aynı, fakat enerji durumları farklı olan nüklidler.*

izomeri, [Fr. isomérie] *is.* İzomer bileşiklerin niteliği.

izomerik, -ği [Fr. isomérique] *sf.* İzomeri ile ilgili olan.

izomerleşme, [izomer-le-ş-me] *is. kim.* Bir maddenin izomeri olan başka bir maddeye doğrudan ya da kimyasal bir etkiyle geçmesi; eşizleşme.

izomerleştirme, [izomer-le-ş-tir-me] *is.* **1.** *kim.* Bir bileşiği izomer bileşiğe dönüştürme işi. **2.** Petrol arıtma ve diğer işlemler için kapalı halkalı bir hidrokarbon molekülünü, açık halkalı bir molekül elde etmek için daha yüksek oktanlı ve daha etkin hâle getirmeye dayanan petrokimya işlemi.

izomorf, [Fr. isomorphe] *sf. mat.* Biçim bakımından birbirine eşit veya benzer olma durumu; eş biçim.

izomorfik, -ği [Fr. isomorphique] *sf.* **1.** Biçimleri birbirine eşit. **2.** *kim.* Billur (kristal) biçimleri yönünden büyük benzerlik gösteren; izomorf. **3.** *mat.* (İki küme için) aralarında benzerlik bağıntısı bulunan; eş yapılı; eş biçimli.

izomorfizm, [Fr. isomorphisme] *is.* **1.** Biçimleri birbirine eşit olan nesnelerin belirgin özelliği; eş yapılılık. **2.** İki matematik kümesi arasındaki benzerlik bağıntısı; eş biçimlilik.

izot, [issi+ot] *{ağız} is.* → isot. [DS]

izoterm, [Fr. isotherme] *is.* Sabit bir ısıya karşılık gelen; eş sıcak. ☞ **izoterm eğrisi**, *Belirli bir süre içindeki sıcaklık ortalamaları eşit olan yeryüzü noktalarından geçtiği varsayılan eğriler; eş sıcaklık eğrileri.*

izotonlar, [İng. isotones > izoton-lar] *is.* Nötron sayıları aynı, fakat atom numaraları farklı olan nüklidler.

izotop, [Yun. isos topos > Fr. isotope] *is. kim.* Kütle sayıları farklı, kimyasal özellikleri aynı olduğu için periyotlar cetvelinde aynı yerde bulunan, bu sebeple aynı atom numarasını taşıyan elementlere verilen ad.

izotopik, [Fr. isotopique] *sf.* **1.** Aynı elementin olası değişik atom çekirdeği ile ilgili. **2.** İzotop özelliği gösteren. ☞ **izotopik bolluk**, *Bir örnek içindeki element izotopu atom sayısının, bu elementin toplam atom sayısına oranı.*|| **izotopik işlem birimi**, *Uranyumun biri zenginleştirilmiş, diğeri fakirleştirilmiş iki izotopuna ayrılması işleminin uygulandığı birim.*

izotoplar, [Fr. isotope > izotop-lar] *is.* Atom numaraları aym, fakat kütle sayıları farklı olan nüklidler.

izra[1], **-a'ı** [Ar. ẕiraʿ > iẕrāʿ إذراع] *(izra:) {OsT} is.* Arşınlama.

izra[2], **-a'i** [Ar. iẕrāʾ إذراء] *(izra:) {OsT} is.* **1.** Aşırı derecede övme. **2.** Altın arama. **3.** Korkutma.

izur, [Ar. izār] *{ağız} is.* Başörtüsü. [DS]

izüstü, [iz+üstü] *{ağız} zf.* Ara vermeden; hemen. [DS]

izve, [Rus. izba] *{ağız} is.* Çukur. [DS]

izvet, [Slav. ízmet] *{ağız} is.* → izment. [DS]

izvent, [Slav. ízmet] *{ağız} is.* → izment. [DS]

izyan, [Ar. izyān ازيان] *(izya:n) {OsT} is.* Donatılma; süslenme; donanma. ☞ **izyān-ı sefāin**, *{OsT} Gemilerin donatılması.*

izzet, [Ar. ʿizzet عزت] *{OsT} is.* **1.** Büyüklük; yücelik; ululuk. **2.** Şeref; itibar; değer; saygı. **3.** Güç; kudret; kuvvet. ☞ **izzet etmek**, *Ağırlamak; saygı göstermek.* || **izzet-i nefis**, *{OsT} Onur; öz saygı; şeref: haysiyet.*|| **izzet-mend**, *{OsT} Yücelik, ululuk sahibi; değer sahibi.*|| **izzet ü ikbāl**, *{OsT} Saygınlık.*|| **izzet ü ikrām**, *{OsT} Ağırlama.*|| **izzet-yāb**, *{OsT} Saygı gören; şereflendirilen; ikram gören.*

izzetli, [izzet-li] *sf.* Saygıdeğer; saygıya layık; şerefli.

izzî, [Ar. ʿizz > ʿizzī عزى] *(izzi:) {OsT} is.* Sabırlı; tahammüllü.

İKİNCİ CİLDİN SONU

Orhun Yazıtlarından Günümüze
Türkiye Türkçesinin Söz Varlığı

ÖTÜKEN TÜRKÇE SÖZLÜK

YAŞAR ÇAĞBAYIR

(j-müt) 3

ÖTÜKEN

J

j, [j / J] *(je) is.* Latin asıllı Türk alfabesinin on üçüncü, Arap asıllı Türk alfabesinin on dördüncü harfi. Sıralamada on üçüncüyü gösterir. Ebced hesabında *"yedi"* sayısının karşılığıdır. Ses olarak sızmalı (daralmalı), tonlu (yumuşak) bir diş eti - damak ünsüzüdür.

J. [J. Paul Joule *(İng. fizikçi)* > joule] *kısalt.* İş, ısı ve enerji birimi olan julün kısaltmasıdır.

jaguar, [Tupi d. / İsp. jaguar] *is.* Güney Amerika'da yaşayan, iri gövdeli, kısa bacaklı, turuncuya çalan kızıl sarı üzerine siyah halkalarla bezeli parça parça benekli güçlü bir yırtıcı hayvan, *(Pantera onca).*

jaj, [Far. jāj / jāje ژاژ / ژاژه] *(ja:j) {OsT} is* **1.** Yaban enginarı veya eşek dikeni, deve dikeni denilen yabani bir ot. **2.** *mecaz.* Anlamsız, saçma sapan söz. ⊡ **jāj-hā,** *{OsT} Anlamsız ve saçma sapan söz söyleyen.*|| **jāj-hāyān,** *{OsT} Anlamsız ve saçma sapan konuşanlar.*|| **jāj-hāyî,** *{OsT} Anlamsız söyleyicilik.*|| **jāj-hōr,** *{OsT} Saçma sapan konuşan.*

jakar, [Fr. jacquard] *is.* **1.** Fançois J. M. Jacquard tarafından bulunmuş bir dokuma tezgâhı. **2.** Bu tezgâhta dokunmuş çok karmaşık desenli kumaş.

jakarlı, [jakar-lı] *sf.* Jacquard tekniğinde dokunmuş kumaş.

jaketatay, [Fr. jaquette à taille] *is.* Resmî ziyaret ve davetlerde giyilen, uzun ceketi ön köşelerde yuvarlak arkası yırtmaçlı erkek elbisesi.

jakoben, [Fr. St. **Jacques** de Compostelle > jacobus > jacobin] *is.* **1.** Fransa'da Aziz Dominicus tarikatına bağlı rahip ve rahibelere verilen isim. **2.** Toplumdaki değişikliklerin, yöneticilerce tepeden inme buyruk ve yöntemlerle yapılması gerektiğini savunan görüş yanlısı; tepeden inmeci.

jakobenizm, [Fr. jacobinisme] *is.* **1.** Fransız Devrimi sırasında Jakobenler ve Dağlılar tarafından savunulan demokratik ve merkeziyetçi siyasi öğreti. **2.** Devletin merkeziyetçiliğini savunan siyasi görüş. **3.** Toplumdaki değişikliklerin, yöneticilerce tepeden inme buyruk ve yöntemlerle yapılmasını uygun bulan görüş; tepeden inmecilik.

jakuzi, [İt. jacuzzi *(tescilli maka)*] *is.* Yıkanmak ve sağlıklı kalmak amacıyla evlere yerleştirilen bir tür püskürtmeli küvet; sağlık havuzu.

jal, [Far. jāl ژال] *(ja:l) {OsT} is.* → jale.

jale, [Far. jāle ژاله] *(ja:le) {OsT} is.* Gece yeryüzüne, ağaç yaprak ve çiçeklere düşen çiy tanesi; çiy; kırağı. ⊡ **jāle-dār,** *{OsT} Üzerine çiy düşmüş; kırağılanmış.*|| **jāle-rîz,** *{OsT} Çiy saçan.*

jalon, [Fr. jalon] *is.* Haritacılıkta hizalama ve uzaklık belirlemek için kullanılan, almaşık olarak kırmızı beyaz boyalı ve üzerinde flama bulunan çubuk.

jaloncu, [jalon-cu] *is.* Jalonlama işini yapan kimse.

jalonlama, [jalon-la-ma] *is.* **1.** Jalonla hizalama ve uzaklık belirleme işi. **2.** Bir arazi parçasını sınırlayan noktaları belirleme. **3.** Bir arazi üzerinde bir ekseni, bir hattı jalon dikerek belirleme işi.

jalonmira, [Fr. jalon+mira] *is.* Bir doğrultuyu bir uzaklığı tek bir işlemde belirlemeye yarayan değişmez iki hedef levhası ve gereğinde kayan bir hedef levhası bulunan jalon.

jaluzi, [Fr. jalousie *(kıskançlık)*] *(jalûzi) is.* Şerit biçiminde metal veya plâstik levhalardan yapılmış, perde gibi pencerelere takılan bir tür örtü; şerit perde.

jambon, [Fr. jambe *(but)* > jambon] *is.* **1.** Saklamak amacıyla tuz veya iste tutarak bozulması önlenmiş domuz, yaban domuzu veya başka bir hayvan butu; bir tür domuz pastırması. **2.** Özel olarak yapılmış çiğ veya pişmiş hâlde domuz butu.

jandarma, [Fr. gens d'armes *(silahlı adamlar)* > gendarme] *is.* **1.** Yurt içinde genel güvenliği ve kamu düzenini korumakla görevli silahlı askerî güç. **2.** Bu kuvvette görevli olan kimse. **3.** *mecaz.* Açıkgöz.

jandarmalık, -ğı [jandarma-lık] *is.* **1.** Jandarmanın görevi. **2.** *gnşl.* Bir devletin, dünyanın herhangi bir yerinde çıkarlarını korumak amacıyla o bölgenin güvenliğini sağlaması. **3.** *mecaz.* Açıkgözlük.

janjan, [Fr. changeant] *is.* Atkı ve çözgüsünün farklı

renklerde dokunmasından dolayı ışığın geliş yönüne göre kumaş üzerinde meydana gelen parıltı; yanar döner; şanjan.

janjanlı, [janjan-lı] *sf.* Yanar döner; şanjan.

janr, [Lat. genus > Fr. genre] *is.* **1.** İz; tarz; çığır. **2.** Cins.

jant, [Lat. cambito > Fr. jante] *is.* Lastik tekerlekli araçlarda lastiğin takıldığı metal çember; ispit.

janti, [Fr. gentil] *sf.* (Kişi için) kibar; zarif; efendi.

Japon, [İt. giappon > Fr. japon] *is.* **1.** Japonya halkından olan kimse. **2.** Japonlara ilişkin veya onlara özgü olan. ⊡ **Japon armudu,** *Çin ve Japonya'da yetişen iki çenekli bir meyve.* || **Japon ayvası,** *bot. Kırmızı renkli çiçekler açan, görünümü ayvayı andıran, kökeni doğu Asya olan çalımsı süs bitkisi; Japon baharı, (Chaenomeles).*|| **Japon bezi,** *Japonya'da üretilen bir tür bez.*|| **Japon elması,** *Japonya'ya özgü bir bitki.*|| **Japon gülü,** *bot. Çaygillerden, büyük beyaz, pembe, kırmızı çiçekler açan, yaprakları dayanıklı bir bitki; kamelya; Çin gülü; (Camellia japonica).*|| **Japon hurması,** *bot. Abanozgillerden on beş metre kadar boylanabilen bir ağaç ve bu ağacın ham iken kekre, olgunlaşınca tatlılaşan meyveleri; Trabzon hurması, (Diospyros kaki).*|| **Japon sarmaşığı,** *bot. Anayurdu Doğu Asya olan salkım hâlinde parlak kırmızı güzel çiçekleri olan tırmanıcı süs bitkisi, (Amelopsis tricuspidata).*|| **Japon şemsiyesi,** *bot. Bahçelerde ve havuz başlarında süs bitkisi olarak yetiştirilen yaprakları saplarının tepesinde şemsiye gibi dizili, çok yıllık otsu bitki, (Cyperus alteruifolius).*

Japonca, [Japon-ca] *is.* Japonların konuştuğu dil; Japonya'nın resmî dili.

Japone, [Fr. japonais] *is.* **1.** Japon tarzında. **2.** (Kadın elbisesi için) kol kesimi olmayan. **3.** (Kadm elbisesi için) kolsuz. **4.** (Elbise için) bol ve geniş.

jargon, [Fr. jargon] *is.* Bir meslek grubunun özel dili; bir tür argo.

jarse, [İng. Jersey *(İngiltere'de bir ada)*] *is.* **1.** Esnek dokunmuş yünlü veya ipek kumaş. **2.** *sf.* (Elbise için) bu kumaştan dikilmiş olan.

jartiyer, [Kelt. jarret *(bacağın iç tarafı)* > Fr. jarretière] *is.* Bir ucu kemere, diğer ucu kancalarla çoraba tutturularak çorapları gergin tutmaya yarayan esnek şerit.

jegale, [Far. jeğāle ژغاله] *(jeğa:le) {OsT} is.* **1.** Darı ekmeği. **2.** Allık. **3.** Çığlık.

jegand, [Far. jeğand ژغند] *{OsT} is.* **1.** Yırtıcı hayvanların korkunç bağırtısı. **2.** Sağlamlık.

jegar, [Far. jeğār ژغار] *(jeğa:r) {OsT} is.* **1.** Küf; pas. **2.** Yüksek ses; bağırma; nara.

jegare, [Far. jeğāre ژغاره] *(jeğa:re) {Osm. T.} is.* → jegale.

jeh, [Far. jeḫ ژخ] *{OsT} is.* Siğil.

jel, [Lat. gelare *(dondurmak)* > gelatus > Fr. gelée / İng. jel] *is.* Sürülebilen ilaçların birleşimine giren saydam ve esnek madde; pelte.

jelatin, [Lat. gelare *(dondurmak)* > gelatus > Fr. gélatine] *(jelâtin) is.* Hayvansal dokulardan elde edilen jöle görünümünde 25°C'de eriyebilen protein.

jelatinli, [jelatin-li] *(jelâtinli) sf.* Jelâtin ile kaplanmış olan.

jeloz, [Fr. gélose] *is.* Çin yosunu veya diğer yosunlardan çıkarılan, bakteriyolojide üretme ortamında kullanılan jelatine benzer bir madde; agar-agar.

-jen, [Yun. genés *(doğuran)* > Fr. -gène] *son ek.* Latince kelimelerden *"doğuran, sebep olan"* anlamlarında birleşik sıfatlar yapan son ek.

-jen, [Yun. génos *(cins)* > Fr. -gène] *son ek.* Latince kelimelerden *"soy, cins, tür"* anlamlarında birleşik isimler yapan son ek.

jend, [Far. jend ژند] *{OsT} is.* Bir bütünün parçası.

jende, [Far. jende ژنده] *{OsT} is.* ve *sf.* **1.** Yırtık, yamalı giysi. **2.** Zerdüşt'ün kutsal kitabının adı. **3.** *tasvf.* Melâmilerin giydiği yırtık hırka. ⊡ **jende-pūş,** *{OsT} Yamalı hırka giyen.*

jenerasyon, [Lat. generare *(doğurmak)* > Fr. génération] *is.* Hayvan üretim ve ıslahı çalışmalarında her alt soydan bir yavrunun doğuşu; soy; kuşak; nesil.

jeneratör, [Lat. generator *(doğuran)* > Fr. générateure] *is.* Hareket enerjisini elektrik enerjisine dönüştüren alet; üreteç.

jenerik, -ği [Fr. générique] *is.* Bir filmde emeği geçenlerin adlarını, filmin yapımıyla ilgili bilgileri içine alan ve filmin başında sunulan liste; tanıtımlık; tanıtım yazısı.

jeng, [Far. ajeng > jeng ژنگ] *{OsT} is.* **1.** Pas; küf; kir **2.** Göz iltihabı. ⊡ **jeng-ālūd,** *{OsT} Paslı.*|| **jeng-alūde,** *{OsT} Paslı.*|| **jeng-bār,** *{OsT} Pas saçan.*|| **jeng-beste,** *{OsT} } Pas tutmuş; küflenmiş.*|| **jeng-dār,** *{OsT} Paslı; küflü; kirli.*|| **jeng-pezîr,** *{OsT} Küflü; paslı; kirli.*|| **jeng-yāb,** *{OsT} Paslı; küflü.*

jengâr, [Far. jengār ژنگار] *(jengâ:r) {OsT} is.* **1.** Bakır pası. **2.** Bakır sülfat; göztaşı. **3.** Bakır sülfat rengi. **4.** Kir; pas.

jengari, [Far. jengārī ژنگاری] *(jengâ:ri:) {OsT} sf.* Bakır yeşili; bakır pası rengindeki boya.

jengdan, [Far. jengdān ژنگدان] *(jengda:n) {OsT} is.* Çıngırak; küçük çan.

jengele, [Far. jengele ژنگله] *{OsT} is.* **1.** Hayvanların çatal tırnağı. **2.** Çatal tırnaklı hayvan.

jenital, -li [Lat. genitalis > Fr. génital] *sf.* Üreme organına ilişkin.

jenosit, -di [Lat. genus *(soy)* + cidere *(kesmek)* > cidus *(öldüren)* > Fr. génocide] *is.* Bir insan topluluğunu, ulusal, dinsel vb. sebeplerle yok etme; soy kırımı.

jeodezi, [Fr. géodésie] *is.* Yerin biçimini ve boyutlarını inceleyen bilim dalı; yer ölçüm bilgisi.

jeodinamik, -ği [Fr. géodynamique] *is.* Volkan, deprem gibi iç ve aşınma gibi dış etkenlerle yer kabuğunda meydana gelen oluşumları ve değişiklikleri inceleyen bilim dalı;

jeofizik, -ği [Fr. géophysique] *is.* Yer yuvarlağı ile atmosferi etkileyen doğal ve fiziksel etkilerin incelenmesi; yer küre fiziği; yer fiziği.

jeofizikçi, [jeofizik-çi] *is.* Yer fiziği uzmanı.

jeoit, [Fr. géoïde] *is.* Denizlerin her noktasında çekül doğrultusuna dik olmak şartıyla karaların altında da devam ettiği tasarlanan gel-gitleri göz önüne almaksızın hesaplanan düzey yüzeyi; yer benzeri.

jeokimya, [Fr géo + Ar. kimyā] *(jeokimya:)* Kayaçlar içindeki kimyasal elementlerin dağılımını, bunların kökenini, yapısını ve iç etkenler sırasındaki hareketlerini inceleyen bilim dalı; yer kimyası.

jeolog, -ğu [Fr. géologue] *is.* Yer küreyi oluşturan gereçleri, bunların yapısını inceleyen, tarihini ve oluşumunu tespit etmeye çalışan uzman; yer bilimi uzmanı.

jeoloji, [Fr. géologie] *is.* Kayaçların oluşumunu, toprakların görünüş ve düzenlenişini, çağlar boyunca geçirdiği evrimi anlatan ve açıklayan bilim; yer bilimi.

jeolojik, -ği [Fr. géologique] *sf.* Yer kürenin fizik yapısı ile ilgili; yer bilimsel.

jeomorfolog, -ğu [Fr. géomorphologue] *is.* Yeryüzü şekillerinin oluşumunu inceleyen uzman.

jeomorfoloji, [Fr. géomorphologie] *is.* Yer engebesi biçimlerini açıklamayı ve betimlemeyi amaçlayan bilim dalı; yer biçimi bilimi.

jeopolitik, -ği [Fr. géopolitique] *is.* ve *sf.* **1.** Devletlerin coğrafya ile siyasetleri arasında var olan ilişkileri inceleyen bilim dalı. **2.** *sf.* Devletlerin coğrafya ile siyasetleri arasındaki ilişkiye dayanan.

jeosantrik, -ği [Fr. géocentrique] *sf.* Yerin gözlem noktası olarak alınan merkeziyle ilgili; yer merkezli; yer özekçil.

jeosantrizm, [Fr. géocentrisme] *is.* Yer yuvarlağını evrenin merkezi sayan görüş; yer özekçilik; yer merkezlilik.

jeosenklinal, -li [Fr. géocynclinale] *is.* Yer kabuğunun çökme sonucu oluşan ve içine kat kat tortu dolmasıyla meydana gelen kalın ve uzun çukurlar bölümü.

jeosismik, -ği [Fr. géosismique] *sf.* (Metot ve teknik için) toprak altında, derinlerde meydana getirilen patlama ile yayılan ses dalgalarının yayılma hızını inceleyerek yer altındaki madenleri bulmaya yarayan.

jeostrateji, [Fr. géostrategie] *is.* Ülkelerin coğrafî, ekonomik ve nüfus yapılarına dayalı etmenlerinin askerî stratejileri üzerindeki etkilerinin incelenmesi.

jeotermi, [Fr. géothermie] *is.* **1.** Yer yuvarlağında meydana gelen ısı olaylarının incelenmesi. **2.** Yer yuvarı ile ilgili sıcaklıkların dağılımı, ısı alışverişi gibi ısı şartlarını inceleyen yer fiziği dalı. **3.** Magmanın derinliklerinden doğan ısı enerjisi.

jeotermik, -ği [géothermique] *sf.* Jeotermi ile ilgili. ⊡ **jeotermik akı,** *Yer içindeki ısı aktarımı.*|| **jeotermik enerji,** *Yer'in iç tabakalarındaki ısınan su veya buhardan elde edilen enerji; jeotermal enerji.*|| **jeotermik derece,** *Sıcaklığın, derinliğe bağlı olarak artmasının ölçümü.*

jeotropizma, [Fr. géotropisme] *is.* Bitkilerde kök ve gövde saplarının yer çekimi etkisi ile belli bir doğrultu almaları özelliği; yere yönelim.

jerd, [Far. jerd ژرد] *{OsT} sf.* Çok yiyen; obur.

jerf, [Far. jerf ژرف] *{OsT} sf.* **1.** Derin. **2.** Çok. **3.** *mecaz.* İnce düşünen; düşünerek hareket eden.

jerfa, [Far. jerfā] *(jerfa:) {OsT} sf.* → jerf.

jerfi, [Far. jerfī ژرفی] *(jerfi:) {OsT} is.* Derin olma durumu; derinlik.

jerfin, [Far. jerfīn ژرفین] *(jerfi:n) {OsT} is.* Kapı ardına konulan dayak; sürgü.

jeriatri, [Fr. geriatrie] *is.* Yaşlılık hastalıkları uzmanlığı; geriatri.

jerse, [İng. jersey] *is.* → jarse.

jest, [Lat. gestum *(edim)* > Fr. geste] *is.* **1.** Konuşurken veya hareket ederken el, kol ve baş ile yapılan anlamlı işaret. **2.** *gnşl.* Yerinde yapılan ve beğenilen bir davranış.

jet, [Lat. iactare *(fırlatmak)* > İng. jet *(püskürtme)*] *is.* **1.** İtici bir güç elde etmek amacıyla bir akışkanın veya yanma sonucu meydana gelen sıcak ve basınçlı gazın bir çıkış borusundan hızla dışarı atılması; bu gazların tümü. **2.** *gnşl.* Tepkili uçak. ⊡ **jet akıntısı,** *Atmosferin üst tabakalarında doğuya doğru yatay olarak hızla hareket eden hava akımı.*|| **jet motoru,** *Atmosferden emdiği yakıtla karışık sıkıştırılmış havanın yanması sonucu meydana gelen yüksek basınçlı gazı dışarı atarken oluşan itme gücüyle çalışan motor; tepkili motor.*|| **jet yakıtı,** *Yoğunluğu 0.95 ve polisiklik doymuş hidrokarbonlardan meydana gelen, renksiz ve sıvı bir tepkili uçak yakıtı.*

jeton, [Fr. jeter *(atmak)* > jeton] *is.* **1.** Eskiden hesaplamalarda kullanılan madenî, fil dişi veya sedeften küçük parça. **2.** Kumarda para yerine kullanılan fiş. **3.** Telefon, vapur vb. yerlerde para yerine kullanılan küçük metal pul. ⊡ **jeton düşmek,** *argo. Anlamak; farkına varmak.*|| **jeton geç düşmek,** *argo. Biraz geç anlamak; geç farkına varmak.*

jey, [Far. jey ژی] *{OsT} is.* **1.** Göl. **2.** Irmak.

jigolo, [Fr. gigue *(bacak)* > gigolo *(dansçı.)*] *is.* Geçimi yaşlıca metresi tarafından sağlanan genç erkek. ⧉ **jigolo tutmak,** *(Zengin, yaşlı kadın için) kendinden çok genç yoksul bir erkekle evlilik dışı ilişki kurmak.*

jigololuk, -ğu [jigolo-luk] *is.* Parası için yaşlı bir kadın ile metres hayatı yaşama durumu. ⧉ **jigololuk yapmak,** *(Genç erkek için) parası için yaşlı bir kadın ile metres hayatı yaşamak.*

jik, [Far. jīk ژیك] *(ji:k) {OsT} is.* **1.** Yağmur damlası. **2.** Kirpi.

jikâse, [Far. jīkāse ژیکاسه] *(ji:kâse) {OsT} is.* Kirpi.

jikle, [İng. jiggle *(aniden kıpırdama)*] *is.* Benzin motorlarında karbüratörün hava giriş borusu üzerine yerleştirilen ve ilk kalkış sırasında, motor ısınıncaya kadar, yakıt karışımının debisini ayarlayan düzenek.

jile, [yelek > İsp. jileco *(Türk usulü yelek)* > Fr. gilet] *is.* Yelek.

jilet, [İng. King Camp Gilette *(Amerikalı sanayici)*] *is.* İnce çelikten yapılmış, iki tarafı keskin tıraş bıçağı. ⧉ **jilet gibi,** *1. Çok keskin. 2. (Pantolon için) çok iyi ütülenmiş.*

jimnastik, -ği [Yun. gymnastai *(soyunmak)* > gymnastikós > Fr. gymnastique] *is.* **1.** Vücudu geliştirmek, bedeni sağlamlaştırmak veya daha üst çalışmalar için kasları gevşetmek amacıyla yapılan bedensel hareketlerin tümü; beden eğitimi. **2** Tedavi amacına yönelik kas çalıştırma hareketleri. ⧉ **jimnastik aleti,** *Kasları çalıştırıp yumuşatmak için germek veya çekmek gibi hareketlerle kullanılan araç.*|| **jimnastik salonu,** *Beden hareketleri için yapılmış kapalı yer.*|| **jimnastik yapmak,** *Vücudu çevikleştirmek ve güçlendirmek için hareketler yapmak.*

jimnastikçi, [jimnastik-çi] *is.* Jimnastiğin bir veya birkaç dalı ile uğraşan sporcu.

jimnaz, [Lat. gymnasium > Fr. gymnase] *is.* Almanya, İsviçre vb. ülkelerde orta öğretim.

jinekolog, -ğu [Yun. gynaika *(kadın)* > Fr. gynécologue] *is. tıp.* Kadın hastalıkları ve doğum uzmanı hekim; nisaiyeci.

jinekoloji, [Yun. gynaika *(kadın)* > Fr. gynécologie] *is. tıp.* **1.** Kadın organizmasını ve cinsel organlarını, bu organların yapısını ve hastalıklarını, gebelik ve doğum tekniklerini inceleyen bilim dalı. **2.** Kadın hastalıkları ve doğum uzmanlığı; nisaiye. **3.** Sağlık kurumlarında bu dalla ilgili bölüm; nisaiye.

jip, [İng. general *(genel)* + purse *(kullanım aracı)* > jeep] *is.* Bir tür arazi taşıtı.

jips, [Fr. gypse] *is. min.* Alçı taşı.

jir, [Far. jīr ژیر] *(ji:r) {OsT} is.* **1.** Göl. **2.** Havuz.

jiroskop, [Yun. gyros + scope > Fr. gyroscope] *is.* Ağır bir cismin bağlı olduğu tabana göre bir veya iki serbestlik derecesine sahip bir eksen çevresinde hızla dönmesi sayesinde değişmez bir frekans doğrultusu sağlayan alet; cayroskop.

jiujitsu, [Jap. jiu-jitsu] *is.* Vücudun can alıcı noktalarına saldırı ve bu tür saldırılardan korunma amacına yönelik bir tür silahsız Japon savunma tekniği.

jiujitsucu, [jiujitsu-cu] *is.* Jiujitsu sporuyla ilgilenen kişi.

jive, [Far. jīve ژیوه] *(ji:ve) {OsT} is.* Cıva.

jiyan, [Far. jiyān ژیان] *(jiya:n) {OsT} sf.* Kükremiş; kızgın.

jogging, [İng. jog *(koşmak)* > jogging] *(coging) is.* Bedeni ısıtmak için ağır adımlarla yapılan koşu; koşmaca.

joker, [İng. joker *(şakacı)*] *is.* Kâğıt oyunlarında istenilen kâğıdın yerine kullanılabilen kâğıt.

jokey, [İng. jockey *(köylü uşak, at uşağı)*] *is.* Yarış atı binicisi; binici.

jorjet, [Fr. crêpe Georgette] *is.* Pamuk ipliği ile dokunmuş, ince, şeffaf, dökümlü yumuşak krep kumaş.

joystick, [İng. joystick] *(joystik) is.* Bilgisayar oyunlarında ve uçaklarda bulunan kumanda kolu; yönetme kolu.

jöle, [Fr. gelée *(donmuş şey)*] *is.* **1.** Pektin açısından zengin taze meyve suyuyla hazırlanan ve şekerle pişirilen, soğuyunca koyulaşan karışım; helme. **2.** Kaynatılmış tavuk, koyun, sığır veya balık etinin koyulaşmış suyu. **3.** Bazı kozmetik ürünlerinin hazırlanmasında kullanılan yarı saydam, kaygan ve kolay bulaşan madde.

jöleli, [jöle-li] *sf.* **1.** İçinde jöle bulunan. **2.** Jöle sürülmüş olan.

jön, [Lat. iuvenis > Fr. jeun *(genç)*] *is.* **1.** Sinemada önemli rollerde genellikle aşk sahnelerinde görev alan genç ve yakışıklı erkek oyuncu; jönprömiye. **2.** Yakışıklı genç erkek.

jönprömiye, [Fr. jeune premier] *is.* Birinci genç; asıl oğlan.

judo, [Jap. ju *(esneyiş)* + dō *(teknik)*] *is.* Hız ve çevikliğe dayanan Japon kökenli silahsız savunma sporu.

judocu, [judo-cu] *is.* Judo sporu yapan kimse.

judogi, [Jap. judogi] *is.* Sağlam bezden yapılmış, boyu diz kapağının altına kadar uzanan bol bir pantolon ile kuşak denilen kemerle belden bağlandığında kalçayı örtecek kadar uzun bir gömlekten oluşan özel judo giysisi.

jul, -lü [İng. J. Paul Joule *(fizikçi)* > joule] *is. fiz.* Uygulama noktasına kendi yönünde bir metre yer değiştirten 1 nevtonluk bir kuvvetin yaptığı işe eşit iş; enerji ve ısı miktarı birimi, kısaltması: J.

jumbo, [İng. jumbo] *sf.* (Boy için) battal

jun, [Far. jūn جون] *(ju:n) {OsT} is.* Put.

jurnal, -li [Lat. diurnalis *(günlük)* > Fr. journal] *is.* **1.** Günlük; not defteri. **2.** Biri hakkında düzenlenmiş gizli rapor; ihbarname. **3.** Gazete. ☞ **jurnal etmek,** *İhbar etmek.*

jurnalci, [jurnal-ci] *is.* Muhbir.

jurnalcilik, -ği [jurnal-ci-lik] *is.* Muhbirlik.

jurnalleme, [jurnal-le-me] *is.* İhbar etme.

jurnallemek, [jurnal-le-mek] *gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* İhbar etmek.

jübile, [İbr. yobhel / Lat. iubilaeus > Fr. jubilé *(ellinci yıl kutlaması)*] *is.* **1.** Yahudilerin her elli yılda bir kutladıkları, kölelerini azat ettikleri, miraslarını iade ettikleri, toprak verdikleri ayrıcalıklı yıl. **2.** Katoliklikte Roma'ya gelen hacıların belirli yerleri ziyaret ederek bütün günahlarından arındıkları kutsal yıl; bu arınmayı sağlamak için yapılması gereken işlerin tümü. **3.** Bazı sanat dallarında uzun yıllar çalışanların 25 veya 50. yıllarını kutlamak için düzenlenmiş tören. **4.** Bazı mesleklerden emekli olurken veya spor yaşamından ayrılan sporcular için düzenlenen özel eğlence.

jügal, -li [Far. jüġāl ژغال] *(jüğa:l) {OsT} is.* Maden kömürü; kömür.

jül, [Far. jūl ژول] *(jü:l) {OsT} is.* Büklüm; kıvrım.

jülide, [Far. jūlīde ژولیده] *(jü:li:de) {OsT} sf.* (Saç için) karmakarışık; dağınık.

Jüpiter, [İt. jüppiter] *is.* Güneşten uzaklık durumuna göre beşinci sırada yer alan gezegen.

jüpon, [Ar. cübbe / İt. giuppa *(bol kadın elbisesi)* > Fr. jupon] *is.* İç çamaşır kumaşından yapılan ve etek altına giyilen iç etek; iç etek.

jüri, [Lat. iurare *(yasa ilan etmek)* > İng. jury / Fr. jurée] *is.* **1.** Bazı ülkelerde davalara geçici olarak katılan mesleği hukuk olmayan kişilerden oluşan son karar kurulu. **2.** Bir yarışma ve sınavda adayları ve yarışmacıları değerlendirmek için resmî olarak görevlendirilmiş kurul. **3.** Eserleri değerlendirmek için önceden görevlendirilmiş kurul; seçici kurul.

jüt, [Bengal d. jhuro > İng. jute] *is.* **1.** Ihlamurgillerden, Hindistan'da yetişen ve lifinden ip ve çuval yapılan iki ayrı bitkinin ortak adı, *(Corchorus capsularis, C. olitarius).* **2.** Bu bitkilerden elde edilen elyaf. **3.** Bu elyaftan dokunmuş kumaş.

ÖTÜKEN TÜRKÇE SÖZLÜK

k

k, [k / K] *(ké) is.* **1.** Latin asıllı Türk alfabesinin on dördüncü harfi. Kapantılı (süreksiz), titreşimsiz (sert) bir damak ünsüzüdür. Kalın ünlülerden önce geldiğinde art damaktan (kalın), ince ünlülerden önce geldiğinde damaktan (ince) söylenir. **2.** Osmanlı Türkçesinde ق (ḳaf) ve ك (kef) harflerini karşılar.

K [Fr. kalium] *kısalt. kim.* Atom numarası 19, atom ağırlığı 39.1, yumuşak, dövülgen, gümüş parlaklığında, havanın oksijeni ile hemen oksitlenebilen, yoğunluğu 0.86, ergime sıcaklığı 63°C, kaynama sıcaklığı ise 757°C olan alkali bir element olan potasyumun kimyasal sembolü.

K [İng. Kelvin] *kısalt. fiz.* Suyun üçlü noktasının termodinamik sıcaklığının 73,16'da birine eşit olan sıcaklık temel birimi olan Kelvin'in kısaltması.

-k-, [*eT.* -ḳ- > -k- / -ik- / -ık- / -uk- / -ük-] *yap. e.* İsimden fiil türeten ek. Kökün belirttiği özellik ve niteliği bulundurmak kavramıyla kökün anlamını kuvvetlendiren veya genişleten isimden ya da fiilden fiil türetme eki. *acıkmak (< aç-ık-mak), gözükmek (<göz-ük-mek), gecikmek (geç-ik-mek), tar-ı-k-mak (sıkılmak)*

-k[1], [*eT.* -ġak > -k / -ak/ -ek / -ik / -ık / -uk / -ük] *yap. e.* **1.** Fiilden isim türeten ek. Fiilin belirttiği eylemin sonucu kavramını katarak isimler yapar: *kaçak, saçak, barınak, yatak.* **2.** Fiilin belirttiği eylemle ilgili olarak nitelik ve özellik bulundurma kavramı katarak isimler yapar; bu isimler aynı zamanda sıfat olarak kullanılabilir: *bozuk, bozuk (araç), kesik, kesik (kâğıt), titrek, titrek (alev), parlak, parlak (yüzey), dönek, bunak, kurak,(<kuru-ak), ürkek.* **3.** Eylemle ilgili olarak aşağılama kavramı katan isimler yapar; bu isim sıfat olarak kullanılabilir: *bunak, bunak (herif), salak, salak (satıcı).* **4.** Geçişli fiillerden eşya, araç, organ isimleri, geçişsiz fiillerden yer ismi ile sıfatlar yapar. *dud-ak, tan-uk, döşe-k, tay-ak, tur-ak, yat-ak, yumuş-ak.* **5.** *"-da-"* eki ile kurulmuş yansımalı gövdelerden sıfatlar türetir. *kıkır-da-k, fingir-de-k, kıpır-da-k.* **6.** Ses yansımalı köklerden isim ve sıfatlar türetir. *vıcık vıcık, zınk, viyak viyak.* **7.** *{eAT}* Hem geçişli hem de geçişsiz fiillerden isim ve sıfatlar türeten ek. Edilgen çatıda bugünkü "-mış" görevini yüklenir. *esrü-k, kon-uk, sov-uk, böl-ük, aç-uk.*

-k[2], [-k] *{eT} yap. e.* **1.** İsimden isim yapma eki. *çöp-i-k (süprüntü) 2.* Pekiştirme ya da küçültme anlamı katan isimden isim yapım eki.

-k[3], [-k] *çek. e.* Birinci çoğul kişi fiil çekim eki olup belirli geçmiş zaman, dilek-şart kipi çekimlerinde kullanılır. *gel-di-k, bil-se-k.*

-ka-, [-ka- / -ke- / -ġa- / -ge-] *{eT} yap. e.* Kökün taşıdığı anlam ya da düşünceye *vermek, getirmek, eklemek* anlamları katan isimden fiil türetme eki. *yarlığ-ka-mak (yargılamak; acımak)*

-ka, [-ka- /-ke / -ġa / -ge] *{eT} {eAT} çek. e.* Yönelme durum ekidir. *arslan-ka (aslana)* [ETY] [DLT]

kA. [kiloamper] *kısalt. fiz.* Akım şiddeti birimi olan kiloamperin sembolü.

ka[1], [? ka / kāçā / kakaça] *{eT} is.* Kap; sıvı konan kap; zarf. [DLT] [KB]

ka[2], [Çin. kia > ḳā] *(ka:) {eT} is.* **1.** Aile. [Gabain] [EUTS] [ETY] **2.** Akraba; hısım; yakınlar. [Gabain] [EUTS] **3.** Arkadaş. [EUTS] ❐ **ka kadaş,** *{eT} 1. Akraba. 2. Kardeş.* [KB]

ka[3], [ka] *{eT} zm.* (Kök olarak) soru zamiri; ne? [ETY]

ka'a, [Ar. ḳāʿa قاعه] *(ka:a) {OsT} is.* **1.** Oturma odası. **2.** Avlu; iç bahçe.

kaam, [*eT.* ka *(aile)* > ka-am] *{ağız} is.* Hısım; akraba. [DS]

kaamet, [Ar. ḳāmet قامت] *{ağız} is.* → kamet. ❐ **kaameti artırmak,** *{ağız} Aşırı davranmaya başlamak.* [DS]

kaan, [Çin. hu-yü ? / Moğ. ḳāan قاان] *(ka:an) is.* Moğol hükümdarlarına verilen unvan.

kaani, [Far. ḳāan + Ar. -ī قاانى] *(ka:ani:) {OsT}* Hükümdarla ilgili; hükümdara mahsus; hükümdara ait.

kaaret, [Ar. ḳaʿāret قعارت] *(kaa:ret) {OsT} is.* Derinlik. ⧉ **kaāret-i deryā,** *{OsT} Denizin derinliği.*

ka'b, [Ar. kaʿb كعب] *(kâ'b) {OsT} is.* **1.** Topuk kemiği; aşık kemiği. **2.** Kemiklerin oynak yeri; eklem; mafsal. **3.** *mat.* Küp. **4.** *mat.* Karesi alınmış bir sayıyı kökü ile tekrar çarpmak. **5.** Tavla zarı. ⧉ **kâbına varmak,** *{OsT} Birinin seviyesinde olmak; seviyesine ulaşmak.*|| **kâbına varılmaz,** *{OsT} Seviyesine ulaşılmaz; rakipsiz; eşsiz.*|| **kâbında olmamak,** *{OsT} Birinin seviyesinde olmamak; seviyesine ulaşamamak.*

kab[1], [ḳāb] *(ka:b) {eT} is.* **1.** Kap. [Clauson] **2.** (Ölçü birimi olarak) torba; desilitre vb. [EUTS] **3.** Derin torba; çuval. [EUTS] ⧉ **kab kac,** *{OsT} Kap kacak.*

kab[2], [Ar. kāb قاب] *(ka:b, k kalın okunur) {OsT} is.* Uzaklık; mesafe. ⧉ **kāb-ı kavseyn,** *{OsT} 1. İki yay boyu. 2. ed. Kaş. 3. tasvf. Allah'a yaklaşmanın ölçüsü.*

kab[3], [? kab] *{ağız} is.* **1.** Bulaşık. **2.** Lağım. [DS]

kaba[1], [*eAT.* kabā > kaba] *sf.* **1.** Kalın olan; ince olmayan. *{eAT} (aynı)* [DK] **2.** *{eAT}* Yüksek. [DK] **3.** *{eAT} {OsT}* Büyük; iri; kocaman. [DK] **4.** Taneleri iri olan. **5.** Özenilmeden, gelişigüzel yapılmış. **6.** Yumuşak ve kabarık duran. **7.** *mecaz.* Eğitim görmemiş; nezaketsiz; incelikten yoksun olan. **8.** Terbiyeye ve görgüye aykırı olan. **9.** *zf.* Kalın ve iri biçimde. **10.** Özenilmeden. **11.** Terbiyesizce; kibarlıktan uzak olarak. **12.** *is.* Kuyruk sokumunun iki yanındaki kalçaları örten şişkin kaslı bölüm; kaba et. **13.** *müz.* Türk müziğinde pes sekizlideki sesler. **14.** *{ağız}* Toplu fakat güçsüz kimse. [DS] **15.** *{ağız}* Koyunlara takılan büyük, yuvarlak çan. [DS] ⧉ **kaba ardıç,** *{ağız} folk. Ağır tempolu bir zeybek.* [DS]|| **kaba ayar,** *fiz. Uzun döneme yayılan büyük genlikli reaktiflik değişimlerinin düzeltimine yönelik ayarlama.*|| **kaba ayar unsuru,** *fiz. Bir reaktörün kaba ayarını yapmaya ya da parçacık akı yoğunluğunu değiştirmeye yönelik denetim unsuru.*|| **kaba başlık,** *{ağız} Başı açık; örtüsüz.* [DS]|| **kaba bez,** *Çuval yapımı ve ambalaj işlerinde kullanılan kalın ve seyrek dokulu kumaş.*|| **kaba burun,** *zool.*→ kababurun.|| **kaba cırık,** *{ağız} Tarla kuşundan biraz irice bir kuş.* [DS]|| **kaba diken,** *bot. Böğürtlen, (Rubus edeus / Rhamnus paliurus).*|| **kaba döşek,** *1. İnce yünden yapılmış, yumuşak ve kabarık döşek. 2. {ağız} Kabartılmış yatak.* [DS]|| **kaba duvar,** *Harçsız taş duvar.*|| **kaba düşmek,** *{ağız} (Hayvan için) boğazına yular dolanarak ölmek.* [DS]|| **kaba et,** *anat. Kuyruk sokumunun iki yanındaki kalçaları örten şişkin kaslı bölüm.*|| **kaba hamırlı,** *{ağız} Sacda pişirilen mayalı ekmek.* [DS]|| **kaba har,** *{ağız} Güçlü ateş; harlı ateş.* [DS]|| **kaba iş,** *Son şeklini almamış, inceliklerine inilmemiş çalışma.*|| **kaba kafa,** *Anlayışsız; bilgisi kıt; aptal.*|| **kaba kâğıt,** *Ambalaj işlerinde kullanılan kalın ve samanlı kâğıt; beyazlatılmamış hamurdan yapılan açık sarı renkli kâğıt.*|| **kaba kalem,** *1. Sıradan kalem veya kamış. 2. Sıradan yazı.*|| **kaba kalker,** *jeol. Kolay işlenebilir kireç taşı oluşumu.*|| **kaba koyun,** *{ağız} Karagül cinsi bir koyun.* [DS]|| **kaba koz,** *1. Görünüşte cesur ve kuvvetli olmasına rağmen aslında korkak ve güçsüz kimse. 2. Aptalca hatalar yapan.*|| **kaba kumpas,** *1. Kaba taslak. 2. Yaklaşık hesap.*|| **kaba kuşluk,** *{OsT} {ağız} Güneşin doğuşu ile öğle arasındaki zamanın ortaları; öğleden iki saat önceki zaman.* [DS]|| **kaba kuvvet,** *Amacını yasa dışı, güç kullanma ve korku salma yollarıyla gerçekleştirme yöntemi.*|| **kaba kuyruk,** *1. (Hayvan için) kuyruk tüyleri gür olan. 2. Köpek.*|| **kaba post,** *{ağız} (Kişi için) iri yarı olduğu hâlde sağlıklı ve güçlü olmayan.* [DS]|| **kaba rüzgâr,** *{ağız} 1. Bir tür yemeni, pabuç. 2. Lodos.* [DS]|| **kaba saba,** *1. (Kişi için) görgüsüz; hoyrat ve kırıcı davranışları olan. 2. (İş için) özen gösterilmemiş olan.*|| **kaba sakal,** *(Kişi için) sakalı gür ve geniş olan.*|| **kaba ses,** *Sevimsiz, kulağa hoş gelmeyen ses.*|| **kabasını almak,** *1. Şekil verilecek bir şeyin gereksiz yerlerini çıkarmak, kesmek veya pürüzlerini gidermek; ince iş için hazırlamak. 2. Bir şeyi veya bir yeri üstünkörü temizlemek.*|| **kaba sıva,** *İnşaatta büyük pürüzleri gidermek amacıyla yapılan ilk sıva.*|| **kaba sofu,** *Dini yanlış anlayarak ibadette aşırılığa kaçan.*|| **kaba soğan,** *Önemli gibi görünmesine karşılık değersiz ve yetersiz kimse.*|| **kaba su,** *1. İçimi hoş olmayan, mideyi şişiren su. 2. Demir dövüldükten sonra verilen ilk su.*|| **kaba şiş,** *Kabakulak.*|| **kaba taş,** *Kolay işlenebilen taş; yumuşak taş.*|| **kaba tıraş,** *{ağız} (Kişi için) orta yaşlı.* [DS]|| **kaba toprak,** *Yeni işlenmiş, üzerine basılmamış, çiğnenmemiş toprak.*|| **kaba Türkçe,** *Edebî değeri olmayan, günlük hayatta kullanılan Türkçe.*|| **kaba un,** *Kepeği alınmamış buğday veya arpa unu.*|| **kaba vurmak,** *Dövme bakır işçiliğinde çekici boşa sallamak.*|| **kaba yel,** *{ağız} Lodos.* [DS]|| **kaba yem,** *Ot sap ve saman gibi besin değeri düşük yemler.*|| **kaba yonca,** *Hayvan yemi olarak yetiştirilen açık mor çiçekli bir ot; çevrince, (Medicago sativa).*

kaba[2], **-a'i** [Ar. ḳabāʾ قباء] *(kaba:) {OsT} is.* Üst elbisesi; cüppe; kaftan. ⧉ **kabā'-yı āhenîn,** *{OsT} Demir zırh; demir elbise.*|| **kabā'-yı kühlî,** *{OsT} Gökyüzü; sema.*

kaba[3], [kaba] *{ağız} is.* **1.** Dövülmek için harman yerine yığılan ekin demeti. **2.** Ebegümeci. [DS]

kaba[4], [kaba] *{ağız} is.* **1.** Mağara. **2.** Kaplıca. [DS]

kabaaç, -cı [kaba+ağaç] *(kaba:ç) {ağız} is.* → kabaağaç.

kabaağaç, -cı [kaba+ağaç] *{ağız} is.* **1.** Palamut. **2.** Kalın gövdeli meşe ağacı. [DS] **3.** Dalları ile geniş bir alanı kaplayan ağaç.

kababurun, [kaba+burun] *is. zool.* Sazangillerden İç Anadolu akarsularında yaşayan kemikli bir balık, *(Chondrostoma nasus).*

kabaca, [kaba-ca] *(kaba'ca) zf.* **1.** Kaba bir biçimde. **2.** İrice; büyükçe; az büyük; biraz büyümüş. **3.** Yaklaşık; aşağı yukarı.

kabaç[1], **-cı** [kaba+ağaç] *{ağız}* → kabaağaç. [DS]

kabaç[2], **-cı** [kaba > kaba-ç] *{ağız} sf.* Çocukluğundan beri ince yapılı büyüyen çocuk. [DS]

kabaçe, [Far. kabā-çe قباچه] *(kaba:çe) {OsT} is.* **1.** Kısa ve hafif elbise. **2.** Kaftan; cüppe. **3.** Entari.

kabadayı, [kaba+dayı] *is.* ve *sf.* **1.** Ağırbaşlı, kötülükten kaçınan, iyiliksever genç. **2.** Hiçbir şeyden çekinmeyen; gözü pek olduğunu herkese kabul ettirmeye çalışan kimse. **3.** Kendine özgü namus kurallarına göre davranan kimse. **4.** Güçlü kuvvetli; babayiğit. **5.** Bir şeyin en iyisi, başta geleni. **6.** *{ağız}* Güzel; yakışıklı. [DS]

kabadayıca, [kaba+dayı-ca] *(kabadayı'ca) zf.* Kabadayıya yakışır biçimde; kabadayıdan beklenen tutum ve davranışla.

kabadayılanma, [kaba+dayı-la-n-ma] *is.* Kabadayı gibi davranmaya çalışmak eylemi.

kabadayılanmak, [kaba+dayı-la-n-mak] *dönşl. f. [-ır]* Kabadayı gibi davranmaya çalışmak; kabadayıca davranmak.

kabadayılaşma, [kaba+dayı-la-ş-ma] *is.* Kabadayı olmak durumu.

kabadayılaşmak, [kaba+dayı-la-ş-mak] *dönşl. f. [-ır]* Kabadayı durumuna gelmek.

kabadayılık, -ğı [kaba+dayı-lık] *is.* **1.** Kabadayı olma durumu. **2.** Yiğitçe davranma; kabadayıya yakışır davranış. **3.** *mecaz.* Kafa tutma; diklenme. ⊡ **kabadayılık etmek,** *Kabadayıca davranışta bulunmak.*

kabag, [ḳab-ak] *{eT} is.* → kabak.

kabah, [kapa-k] *{ağız} is.* **1.** Göz kapağı. **2.** Sırt. **3.** Omuz. **4.** Vücudun yanı. [DS]

kabahat, -ti [Ar. ḳubḥ *(çirkinlik)* > ḳabāḥat قباحت] *(kaba:hat) {OsT} is.* **1.** Çevrece uygun görülmeyen davranış; çirkin ve yakışıksız davranış; suç; kusur; töhmet. **2.** Düşüncesizlik ve beceriksizlik sonucu ortaya çıkan, ağır olmayan suç. **3.** *huk.* Ceza yasalarının hafif sayılan hükümlerinin uygulandığı suç. ⊡ **kabahat atmak,** *Yok yere suçlamak; iftira etmek.*|| **kabahat bende,** *Kendini suçlama sözü.*|| **kabahat bulmak,** *Eksik ve kusur aramak.*|| **kabahat etmek,** *Kabahat sayılacak bir eylemde bulunmak; hata yapmak; kusur işlemek.*|| **kabahati yüklemek,** *İşlenmiş olan bir suçu, ilgisi olmayan birinin üzerine atmak; başkasını suçlu göstermek; iftira etmek.*

kabahatli, [kabahat-li] *sf.* Bir suç veya kusurdan sorumlu tutulan; kabahat işlemiş olan; kusurlu; suçlu; hatalı.

kabahatlilik, -ği [kabahat-li-lik] *is.* Kabahatli olma durumu; suçluluk; kusurluluk.

kabahatsiz, [kabahat-siz] *sf.* Kabahati olmayan; kabahat işlememiş olan; suçsuz; hatasız; günahsız.

kabahatsizlik, -ği [kabahat-siz-lik] *is.* Kabahatsiz olma durumu; suçsuzluk; günahsızlık; kusursuzluk.

kabaih, [Ar. ḳubīḥa *(çirkinlik)* > ḳabāiḥ قبائح] *(kaba:ih) {OsT} is.* Yakışıksız, çirkin şeyler.

kabail, [Ar. ḳabīle > ḳabāil قبائل] *(kaba:il) {OsT} is.* Kabileler; boylar.

kabak[1], **-ğı** [*eT.* kab *(kap)* > kab-ak *(küçük kap)*] *is. bot.* **1.** Sürüngen gövdeli, taze meyvesinden sebze yemeği ve olgunundan tatlı yapılan, bahçe ve bostanlarda yetiştirilen bir yıllık otsu bitki; *(Cucurbita). {eT} (aynı)* [DLT] [EUTS] **2.** Bu bitkinin yemek ve tatlı olarak kullanılan çeşitli büyüklük ve şekillerdeki meyvesi. **3.** Gövde ve dalları süs olarak kullanılan, meyvesinin içinden banyo lifi, kabuğunun içi oyularak değişik amaçlarla kap olarak kullanılan otsu bitkilerin genel adı. **4.** Esrar içenlerin kullandığı bir tür nargile. **5.** Su kabağının gövdesi uzunlamasına ikiye bölündükten sonra üzerine ince bir deri geçirilmek suretiyle meydana getirilen üç telli bir yaylı halk çalgısı; kabak kemane; kemençe. *{ağız} (aynı)* [DS] **6.** Eskiden kullanılan 4 okkalık bir tahıl ölçüsü. **7.** *{eAT} {OsT}* İçki kadehi; şarap tası. **8.** *{eT} {eAT} {OsT}* Göz kapağı; kaş. [EUTS] **9.** *sf.* (Karpuz için) olgunlaşmamış; ham; tatsız. **10.** Kaba; görgüsüz; anlayışsız. **11.** Saçsız; dazlak. **12.** (Araç lastiği için) üzerindeki dişleri silinmiş; aşınmış. **13.** *{ağız} {OsT}* (Hayvan için) boynuzu kısa olan veya boynuzsuz. [DS] ⊡ **kabak bastısı,** *Hafif ateşte pişirilmiş sakız kabağı yemeği.*|| **kabak** (birinin) **başına patlamak,** *1. Başkalarının yol açtığı bir işten zarar görmek. 2. Olay birçok kişiyi ilgilendirdiği hâlde yalnızca bir kişi suçlu görülmek veya cezalandırılmak.*|| **kabak çekirdeği,** *Balkabağının çerez olarak yenilen tohumları.*|| **kabak çekmek,** *argo. Esrar içmek.*|| **kabak çevirmek,** *Esrarlı sigarayı elden ele geçirerek sıra ile içmek.*|| **kabak çıkmak,** *(Kavun, karpuz için) ham çıkmak; tatsız çıkmak.*|| **kabak çiçeği gibi açılmak,** *Utanma duygusunu ve çekingenliği üzerinden atarak aşırı davranışlarda bulunmak.*|| **kabak doğramak,** *{ağız} Yalan söylemek; abartmak.* [DS]|| **kabak dolması,** *İçi oyulmuş kabaklara pirinç veya bulgurla hazırlanan için doldurulması ile yapılan bir dolma yemeği.*|| **kabak dolması gibi,** *1. Hoşa gitmeyen; zevksiz; tatsız; yavan. 2. (Baş için) saçsız; çıplak.*|| **kabak gibi,** *1. Saçsız, tüysüz; çıplak. 2. (Kavun, karpuz için) ham; tatsız. 3. (Olay ve durum için) açıkça belli olan; hemen görülebilen; meydanda; besbelli.*|| **kabak kafalı,** *1. Saçları dökülmüş; dazlak. 2. Başını ustura ya da tıraş makinesi ile tıraş ettirmiş olan.*|| **kabak kallesi,** *{ağız} Pekmezle yapı-*

lan kabak tatlısı. [DS]|| **kabak kalyesi,** *Etli, sulu kabak yemeği.*|| **kabak meltemi,** *Mayısta esen rüzgâr.*|| **kabak meydanı,** *İmparatorluk döneminde ok atılan ve ok atma yarışlarının düzenlendiği meydan.*|| **kabak nohut,** *{ağız} İri nohut.* [DS]|| **kabak patlatmak,** *{ağız} Saklambaç oyununda ebeyi aldatıp yeniden ebe olmasını sağlamak.* [DS]|| **kabak tadı,** *mecaz. Beğenilmeyen, bıkkınlık veren durum.*|| **kabak tadı vermek,** *Sıkıcı duruma gelmek; bıktırıp usandırmak.*|| **kabak tas,** *{ağız} Büyük çorba tası.* [DS]|| **kabak tatlısı,** *Tatlıcı kabağından yapılan bir tür tatlı.*|| **kabak terazi,** *1. Su deposunun yuvarlak musluğu. 2. Eskiden sıvı ölçmekte kullanılan armudumsu bir tür ölçek.*|| **kabak yavruları,** *Bir sene içinde ikinci defa doğan kedi yavruları.*

kabak[2], [kap-mak *(sıkıca örtmek, tıkamak, kapamak)* > kab-ak] *{eT} is.* Kızlık; bekâret. [ETY]

kabak[3], [kabak] *is.* **1.** Karşı; ön; ön taraf; ön yüz. *{ağız} (aynı)* [DS] **2.** *{ağız}* Yamaç; hafif yokuş. [DS] **3.** *{ağız}* Kafatası. [DS] **4.** *{ağız}* Alın. [DS] ☞ **kabağına gelmek,** *Karşı karşıya gelmek; karşılaşmak; karşısında durmak.*

kabak[4], [kabak] *{ağız} is.* Çocuk oyunlarında sayı. [DS]

kabak[5], [kabak] *{ağız} is.* **1.** Ekin demeti yığını. **2.** Topluluk. [DS]

kabak[6], [kabak] *{ağız} is. dnz.* Yelken halatlarını germek için kullanılan üç delikli ağaç. [DS]

kabakçı, [kabak-çı] *is.* **1.** Kabak yetiştiren ve satan kimse. **2.** Eskiden donanmaya yeni katılmış olan erlere verilen ad. **3.** *{ağız}* Vergi toplayan görevli. [DS]

kabakgiller, [kabak-gil-ler] *is. bot.* Yatık ve sürüngen saplı, almaşık yapraklı, dallı ve sülüksü bitişik taç yapraklı bir eşeyli çiçekli bitkiler familyası, *(Cucurbitaceae).*

kabaklamak, [kabak-la-mak] *gçsz. f. [-r] [-l(ı)-yor]* **1.** Bir ağacı gençleştirmek amacıyla yalnızca gövdesi kalacak şekilde dallarını tamamen budamak. **2.** Ağacı aşılamak.

kabaklayı, [kabak-la-yı] *zf.* Yukarı doğru.

kabaklık[1], [kabak-lık] *{eT} is.* Kabak tarlası; kabak biten yer. [DLT]

kabaklık[2], [kabak-lık] *is.* **1.** Kabak olma durumu. **2.** (Kavun, karpuz için) ham ve tatsız olma; hamlık. **3.** Dazlaklık. **4.** *mecaz.* Görgüsüzlük; kabalık.

kabakulak, -ğı [kaba+kulak] *is.* **1.** *tıp.* Myxovirus parotidis virüsünün yol açtığı özellikle kulak altı bezlerinin iltihaplanması ile meydana gelen, yangılı bulaşıcı hastalık. **2.** Orta büyüklükte sapsız tütün yaprağı. **3.** Kıl uzunluğu ve verimi yüksek olan bir tür keçi ırkı. ☞ **kabakulak olmak,** *Kabakulak hastalığına yakalanmak.*|| **kabakulak otu,** *bot. İki çeneklilerden, çiçekleri pipo görünümünde ve koyu kahverengi, pis kokulu, yaprakları kap biçiminde, bazı türlerinin kökleri halk hekimliğinde kullanılan tırmanıcı bir bitki; loğusa otu; loğusa çiçeği; yılan otu; zeravent, (Aristolochia)*

kabal[1], [kapa-mak > kaba-mak > kaba-l] *{eT} is.* Muhasara; abluka; ihata. [Nevâyî]

kabal[2], [kabal] *{ağız} is.* Tef. [DS]

kabal[3], [Ar. ḳabāl قبال] *{ağız} is.* → kabala[1]. [DS]

kabala[1], [Ar. ḳabāl / ḳabāle قبال /قباله] *{OsT} is.* **1.** Bir şeyi toptan ve götürü alma usulü; götürü, toptan alışveriş. *{ağız} (aynı)* [DS] **2.** *huk.* Kadı tarafından verilen hüccet. ☞ **kabala almak,** *1. Toptan almak. 2. Pazarlık ederek topunu almak.*|| **kabala pazarı,** *{ağız} Ölçü ve tartı kullanılmadan alışveriş yapılan pazar.* [DS]|| **kabala pazarlık,** *İnce ayrıntılarına kadar inmeden toptan pazarlık.*|| **kabala vermek,** *{ağız} Bir işi yapacak olan işçi veya ustaya toptan vermek.* [DS]

kabala[2], [İbr. kabbālāh *(alınmış şeyler)*] *(kaba'la) is.* **1.** Yahudilikte, yazılı olarak gelen İlahî buyrukların yanında, geleneksel olarak ağızdan ağıza aktarılan, İbranî felsefesi ve efsaneleri ile karışmış dinî buyruklar; Yahudi tasavvufu. **2.** Tabiatüstü varlıklarla ilişki kurma sanatı. **3.** Mistik işaretlerin yorumu. **4.** Bir öğreti taraftarlarının tümü. **5.** *mecaz.* Aynı amacı güden kişilerin komplo, koalisyon gibi gizli oyunları. **6.** *ed.* Bir eserin başarısını sağlamak veya engellemek için çevrilen dolaplar.

kabala[3], [kaba-la] *{ağız} is.* **1.** Ölçeğin dolduktan sonra da üzerine dökülünceye kadar yığılı olması; tepeleme. **2.** Kolay. [DS]

kabalacı[1], [kabala[1]-cı] *is.* Toptan, götürü alış veriş yapan kimse.

kabalacı[2], [kabala[2]-cı] *is.* Kabala biliminde derinleşmiş olan kimse; kabalist.

kabaladan, [kabala[1]-dan] *{ağız} zf.* Sormadan; izin almadan. [DS]

kabalak[1], -ğı [kaba-la-k] *is.* **1.** *{eAT} {OsT}* Birinci Dünya Savaşında Türk ordusunda kullanılmış olan bir tür başlık. *{ağız} (aynı)* [DS] **2.** *{ağız}* Çobanların giydiği kepenek. [DS] **3.** *{ağız}* Saçsız baş. [DS] **4.** *{ağız}* Tepe. [DS]

kabalak[2], [kaba-la-k] *is.* **1.** *{ağız}* Davarların yattığı yerlerde biten yenilebilir bir tür mantar. [DS] **2.** *bot.* Çok yıllık, rizomlu, yapraklarının altı yünlü gibi ve beyaz tüylü, sarı çiçekleri ilk baharda yapraklardan önce çıkan, yaprakları yemek olarak sarma yapmakta ve göğüs yumuşatıcı olarak halk hekimliğinde kullanılan otsu bir bitki; deve şaplağı; deve tabanı; lapaza, *(Tussilago farfara).* **3.** *{ağız}* Palamut meyvesi. [DS] **4.** *{ağız}* Arpacık soğanı. [DS] **5.** *{ağız}* İki yıllık soğanın dikilmesi ile üretilen yeşil soğan. [DS] **6.** *{ağız}* Tohum veren erkek soğan. [DS] **7.** Toprak testi. **8.** Dağın tepesi. ☞ **kabalak soğan,** *{ağız} Baş soğan.* [DS]

kabalak[3], -ğı [kaba >kaba-la-mak > kaba-la-k] *{ağız}*

sf. İri; büyük. [DS] 🗗 **kabalak leblebi,** *{ağız} Özel kavrulmuş, iri leblebi.* [DS]

kabalaklanmak, [kaba-la-k-la-n-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* Büyümek; palazlanmak. [DS]

kabalaklaşmak, [kaba-la-k-la-ş-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* **1.** Büyümek; irileşmek. **2.** Olgunlaşmak. [DS]

kabalamak, [kaba-la-mak] *gçl. f.[-r] [-l(ı)-yor]* **1.** Kaba hâle getirmek; kabartmak. **2.** Pamuk ve saman gibi nesneleri çuvala sıkıştırmadan koymak. **3.** *{ağız}* Bir işi gerektiği gibi iyi yapmamak. [DS] **4.** *{ağız}* Tarlayı ikinci kez sürmek. [DS] **5.** *{ağız}* Ele geçirmek; sıkı tutmak. [DS] **6.** *{ağız}* Kabarık koymak; sıkıştırmamak. [DS]

kabalaşma, [kaba-la-ş-ma] *is.* **1.** Kaba duruma gelmek eylemi. **2.** Kabalık etme.

kabalaşmak, [kaba-la-ş-mak] *dönşl. f. [-ır]* **1.** Kaba duruma gelmek. **2.** *mecaz.* Ahlak ve görgü kurallarına aykırı davranışta bulunmak; terbiyesizleşmek; kabalık etmek.

kabalaştırma, [kaba-la-ş-tır-ma] *is.* Kaba duruma getirmek eylemi.

kabalaştırmak, [kaba-la-ş-tır-mak] *gçl. f. [-ır]* Kaba duruma getirmek; kabarmasını sağlamak; kabalaşmasına neden olmak.

kabalayı, [kaba-la-y-ı] *{ağız} zf.* Üstünkörü. [DS]

kabalcı, [Ar. ḳabāle => kabal-cı] *is.* **1.** *{ağız}* Tarla işlerinde götürü olarak çalışan çiftlik işçisi. [DS] **2.** Parça başına iş yapan işçi. **3.** Toptan mal satan tüccar. **4.** *{ağız}* Kira ile bağda oturan kimse. [DS]

kabale, [Ar. ḳabāle قباله] *(kaba:le) {OsT} is.* → kabala.

kabalı, [kaba-lı] *{ağız} is.* Sac üzerinde yapılan kalın mayalı ekmek; bazlama. [DS]

kabalık[1], -ğı [kaba-lık] *is.* **1.** Kaba olan şeyin niteliği; kaba olma durumu. **2.** *mecaz.* Terbiye, nezaket ve incelik yoksunluğu; terbiyesizlik. **3.** Uygunsuz söz ve davranış. 🗗 **kabalık etmek,** *Kaba bir davranışta bulunmak; çirkin söz söylemek.*

kabalık[2], -ğı [kaba-lık] *{ağız} is.* **1.** Asma çardağı. **2.** Kuyruk sokumunun üstü. **3.** Kuzular için yeşil olarak yedirilmek üzere ekilmiş ekin. **4.** Çatı ile duvar arasındaki yer. **5.** Kalın eğrilmiş ip. [DS]

kabalist, [Fr. cabaliste] *is.* Kabala biliminde derinleşmiş olan kimse; kabalacı.

kaballama, [Ar. ḳabāl > kabal-la-ma] *is.* **1.** Kabal ile destekleme. **2.** Maden ocaklarında açılan dehlizleri ağaçlarla sağlamlaştırma. **3.** Yüksek bir tepe üzerine yapılmış kale veya şatonun bulunduğu zeminin kaymaması için yapılan isnat duvarı.

kaballamak[1], [Ar. ḳabāl > kabal-la-mak] *gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Hüccet ile desteklemek.

kaballamak[2], [Ar. ḳabāl > kabal-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Bir şeyi teferruatı ile birlikte götürü satmak.

kabaltı[1], [kaba-l-t-mak > kabal-t-ı] *{ağız} is.* Ağırlığı az fakat kapladığı yer fazla olan eşya. [DS]

kabaltı[2], [kab / kap + alt-ı] *{ağız} is.* Üstüne bina yapılan kemer altı. [DS]

kabaltı[3], [kapı+alt-ı] *{ağız} is.* Jandarma. [DS]

kabama, [kapa-mak > kapa-ma] *{ağız} is.* Dizlere kadar uzanan pamuklu hırka. [DS]

kaban[1], [Ar. ḳabā' > Lat. gabbano > Fr. caban] *is.* **1.** Kalın kumaştan yapılmış, çift düğmeli, tayyör yakalı, düz kollu, takma cepli, uzun kruvaze ceket. **2.** Ceketten büyük, paltodan kısa, kukuletalı üst giyeceği.

kaban[2], [kab > kab-an] *{eT} is.* Tabak; tepsi. [EUTS]

kaban[3], [Moğ. kaban] *is.* **1.** *{eT}* Erkek yaban domuzu. [Nevâyî] **2.** *{ağız}* Azılı erkek domuz. [DS]

kaban[4], [Erme. kapan] *{ağız} is.* **1.** Dik yokuş; bayır; yüksek dağ yolu; uçurum; sarp. **2.** Tepe; alçak tepe. **3.** Derenin iki tarafındaki orman. [DS]

kabanca, [kapa-mak > kapa-n-ca] *{ağız} is.* Çatıya çıkılan merdivenin üstünü örten kapak. [DS]

kabaniçe, [Slav-Bulg. kabānica] *is.* → kapaniçe.

kabanlanmak, [kaba-n-la-n-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* Birinin güdüm ve etkisi altına girmek. [DS]

kabanlık, -ğı [kaban[4]-lık] *{ağız} is.* Taşlık ve tarıma elverişli olmayan arazi. [DS]

kabar, [kaba-r] *is.* **1.** Kabarıklık. **2.** *{ağız}* Su kabarcığı. [DS] **3.** *{ağız}* Yanık vb. yüzünden kabarmış cilt; yara. [DS] **4.** *{ağız}* Süs eşyası. [DS] 🗗 **kabar kabar olmak,** *{eAT} {OsT} Yüzeyini kabarıklıklar kaplamış olmak; yüzeyi yer yer kabarmak.*

kabara, [kaba-r-mak > kaba-r-a] *is.* **1.** Ayakkabıların sağlamlığını artırmak ya da tutunmasını arttırarak kaymasını önlemek amacıyla altına çakılan yuvarlak, iri başlı, çıkıntılı çivi. **2.** Düzgün kabartılar hâlinde sıra veya başka bir düzen içinde bakla ya da yumurta biçiminde yapılmış yüzey süslemesi. **3.** Dolap, koltuk, sandık gibi eşyaların üzerlerine geçirilen kumaşları tutturmak ya da süslemek amacıyla kullanılmış iri ve yuvarlak başlı çiviler. **4.** Çanta, kemer, at koşum takımları gibi deri ve kösele işlerini süslemek amacıyla çakılmış iri ve yuvarlak başlı çiviler. **5.** *{ağız}* Seyrek sakallı adam. [DS] **6.** *{ağız}* Bilezik. [DS] **7.** *{ağız}* Küçük ambar. [DS] **8.** *{ağız}* Kıvrık tüylü bir cins tavuk. [DS] **9.** *{ağız}* Uzun bacaklı bir çeşit kurbağa; kara kurbağası. [DS] **10.** *{ağız}* Toz. [DS] **11.** *{ağız}* Atın ön bacaklarındaki şişkinlik. [DS] **12.** *{ağız}* Yel; gaz; osuruk. [DS] 🗗 **kabara atmak,** *{ağız} Yellenmek; gaz çıkarmak.* [DS]

kabaracı, [kabar-a-cı] *is.* **1.** Eskiden kadife ve çuha üzerine altın ve gümüş kabaralarla süs yapan ustalara verilen isim. **2.** *{ağız}* Sık sık yellenen ve bunu alışkanlık edinmiş kimse. [DS]

kabarak, -ğı [kabar-ak] *{ağız} is.* Sel. [DS]

kabaralı, [kaba-r-a-lı] *sf.* **1.** Kabara çakılmış bulunan; kabara bulunan. **2.** Kabara ile süslü olan.

kabaram, [kabar-a-m] *{ağız} is.* Üzüntüden oluşan ruh hastalığı; delilik. [DS]

kabarama, [kabar-a-ma] *{ağız} is.* Hindi. [DS]

kabaran, [kabar-mak > kabar-an] *{ağız} is.* **1.** Soda; karbonat. **2.** Kalbur; elek. [DS]

kabarcaklığ, [*kabar-çak-lıg] *{eT} is.* → kabarçak.

kabarcık, -ğı [kaba-r-cık] *is.* **1.** Kaynayan ya da bir yerden dökülen sıvı içinde ve yüzeyinde oluşan içi hava ya da gaz dolu küçük kürecik. **2.** Dışı sıvı zardan oluşmuş atmosferde askıda kalabilen kürecik. **3.** *{OsT}* Vücutta meydana gelen içi sıvı dolu küçük şişlikler; yanıkara; şarbon. **4.** Ergitilerek dökülen cam, metal vb. gibi şeylerde kalmış olan gaz küreciklerinin meydana getirdiği küçük boşluklar. **5.** *{ağız}* İnce kabuklu, beyaz ve yuvarlak taneli, gevrek bir tür üzüm. [DS] **6.** *{ağız}* → kabarcık otu. [DS] ⊡ **kabarcık otu,** *{ağız} Halk hekimliğinde romatizmaya karşı kullanılan soğan köklü, parlak yeşil yapraklı, beyaz çiçek açan bir bitki.* [DS]

kabarcıklanma, [kaba-r-cık-la-n-ma] *is.* İçinde veya yüzeyinde kabarcıklar oluşma.

kabarcıklanmak, [kaba-r-cık-la-n-mak] *dönşl. f. [-ır]* İçinde veya yüzeyinde kabarcıklar oluşmak.

kabarcıklaşma, [kaba-r-cık-la-ş-ma] *is.* **1.** Kabarcık hâline gelme. **2.** Düzgün küremsi kabarıklıklar oluşturan döküm özrü.

kabarcıklaşmak, [kaba-r-cık-la-ş-mak] *dönşl. f. [-ır]* Kabarcık hâline gelmek.

kabarcıklı, [kaba-r-cık-lı] *sf.* **1.** Kabarcıkları olan. **2.** *{ağız} is.* İri damlalı yağmur. [DS] **3.** *{ağız}* Sık fakat küçük damlalar hâlinde yağan yağmur. [DS] ⊡ **kabarcıklı düzeç,** *İçinde hava kabarcığı bırakılmış su dolu bir cam silindir ve düzgün bir yataktan oluşan, yüzeylerin yataylığını belirlemeye yarayan alet; su terazisi; tesviye ruhu.*

kabarcıksı, [kaba-r-cık-sı] *sf.* Kabarcık gibi olan; kabarcığa benzeyen.

kabarçak, [kaba-r-çak / kabır-çak / kabırçık] *{eT} is.* **1.** Sivilce; kabarcık. [Clauson] **2.** Balık pulu. [Clauson] **3.** Tabut. [Clauson]

kabare, [Fr. cabaret] *is.* **1.** *tiy.* Hem içki içilen hem de dans edilen, müzik dinlenilen ve değişik türde gösterilerin yapıldığı eğlence yeri. **2.** Meyhane. **3.** Küçük tiyatro. ⊡ **kabare tiyatrosu,** *tiy. Güncel konuların ele alındığı, iğneleyici, yerici, taşlayıcı gösterilerin yapıldığı küçük tiyatro.*

kabargan, [kaba-r-ğān] *(kabarga:n) {eT} is.* Vücutta kaşınma ve sıcak yüzünden çıkan kabartı; sivilce. [DLT]

kabargıç, -cı [kabar-mak > kabar-gıç] *{ağız} is.* Olmamış incir. [DS]

kabarık, -ğı [kaba-r-ık] *sf.* **1.** Kabarmış olan. **2.** Küçük çıkıntısı olan; tümsekli. **3.** *{ağız} is.* Şişmiş sivilce. [DS] ⊡ **kabarığını sıdırmak,** *{ağız} Öfkesini almak.* [DS]|| **kabarık deniz,** *coğ. Gelgit durumunda sular kabardığı zamanki denizin durumu.*

kabarıklık, -ğı [kaba-r-ık-lık] *is.* **1.** Kabarık olma durumu; şişkinlik; tümseklik. **2.** *tıp.* Deri üzerindeki küçük şişlik.

kabarış, [kaba-r-ış] *is.* Kabarma eylemi veya biçimi.

kabarlama, [kaba-r-la-ma] *{ağız} is.* Gevşek doldurulan çuval. [DS]

kabarlamak, [kaba-r-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor)* Birisine kafa tutmak; horozlanmak. [DS]

kabarma, [kaba-r-ma] *is.* **1.** Kabarık hâle gelme; kabarmak eylemi. **2.** Çoğalma; fazlalaşma; birikme. **3.** *mecaz.* Büyüklük taslama; kendini üstün görme. **4.** *mecaz.* Diklenme; kafa tutma. **5.** Ay ve Güneş'in çekim etkisi ile deniz yüzeyinin yükselmesi; met. **6.** Hamurun maya etkisi ile şişmesi, içinin gözeneklerle dolması.

kabarmak[1], [kaba-r-mak] *gçsz. f. [-ır]* **1.** Ağırlığı artmadan hacmi genişlemek, büyümek; şişmek. *{eT} {eAT} (aynı)* [DLT] [DK] **2.** (Kaynayan sıvılar için) taşmaya yüz tutmak; yükselmek. **3.** (Vücut için) cilt üzerinde kabarcıklar oluşmak; şişmek. **4.** (Sayılabilen nesneler için) sayısı artmak; çoğalmak; beklenenden fazla olmak; niceliği artmak. **5.** (Hayvanlar için) tüyleri dikelmek; tüyleri diken diken olmak. **6.** (Deniz için) büyük dalgalar oluşmak; dalgalanmak; coşmak. **7.** (Kumaş için) iplikleri belirmek; tüylenmek; havlanmak. **8.** (Sıva, badana, boya vb. için) su veya nem etkisi ile dökülmeye yüz tutmak; yüzeyden ayrılmak; kabarıklık oluşturmak. **9.** (Mide için) bulanmak. **10.** (Toprak için) tava gelmek; yumuşamak. **11.** (Duygular için) önlenemez olmak; artmak; coşmak. **12.** (Kir için) yumuşamak; kolay temizlenecek hâle gelmek. **13.** (Hamur için) mayanın etkisi ile içinde gaz kabarcıkları oluşarak şişmek. **14.** *mecaz.* (Kişi için) gerçekte olan veya kendisinin gerçek sandığı durumlardan dolayı gurura kapılmak; öğünmek; böbürlenmek. *{ağız} (aynı)* [DS] **15.** *mecaz.* (Birine karşı) saldırgan durum almak; karşı gelmek; öfkelenmek; diklenmek; kafa tutmak; horozlanmak; kabadayılık yapmak. *{ağız} (aynı)* [DS] ⊡ **kabara kabara,** *1. Git gide kabararak; coşarak. 2. mecaz. Böbürlenerek; gururlanarak.*

kabarmak[2], [kab-ar-mak] *{eT} gçsz. f. [-ur]* Kapalı olmak. [Clauson]

kabart, [Ar. ḳabāḥat] *{ağız} is.* Suç. [DS]

Kabartayca, [Kabartay-ca] *is.* Kabartayların konuştuğu, Çerkezce'nin bir kolunu oluşturan Kuzey-Batı Kafkas dili.

kabartgan, [kab-ar-t-gan] *{eT} sf.* Kabartan; şişiren; abartan. [DLT]

kabartı, [kaba-r-tı] *is.* Kabarmış olan yer; küçük çıkıntı; kabarıklık; tümsek.

kabartıcı, [kaba-r-t-ıcı] *sf.* **1.** Kabarmayı sağlayan; kabartan. **2.** (Madde için) pastacılıkta, çırpıldığı zaman karışımın içine hava kabarcıkları doluşarak hafiflemesini sağlamak amacıyla konulan yumurta akı, jelatin, kazein vb. **3.** Poliüretan ürünleri üretiminde gözenekleşmeyi sağlayan; gözenekleştirici. **4.** Kabartı oluşturan.

kabartılı, [kaba-r-tı-lı] *sf.* **1.** Kabartısı olan. **2.** Belirgin.

kabartlak[1], **-ğı** [kaba-r-t-la-k] *is.* *{ağız} is.* **1.** Olmamış incir. **2.** Mayalı hamurdan yapılma bir tür tatlı. [DS]

kabartlak[2], **-ğı** [kaba-r-t-la-k] *{ağız} sf.* (Ölçeğe doldurulan un vb. için) sıkıştırmadan; gevşek. [DS]

kabartlama, [kaba-r-t-la-ma] *{ağız} is.* **1.** Kılları kabaca yolunmuş koyun ve keçi derisi. **2.** Sacta yapılan bir tür mayalı ekmek. **3.** Olmamış incir. **4.** küçük yastık; köşe yastığı. [DS]

kabartma, [kaba-r-t-ma] *is.* **1.** Kabarık duruma getirme. **2.** Düz yüzeyler üzerinde değişik yükseklikte kabartılar meydana getirerek elde edilen süs ögesi ya da böyle ögesi bulunan eser. **3.** Taş, alçı, kil gibi işlenebilir gereçleri girintili çıkıntılı biçimlerde işleyerek yapılmış eser; rölyef. **4.** Yüksekliklerin çıkıntı, derinliklerin de girinti biçiminde düzenlendiği resim, fotoğraf, harita veya yazı. **5.** *{ağız}* Olmamış incir. [DS] **6.** *sf.* Kabartılarak yapılmış olan. ⊡ **kabartma tozu,** *Hamurun kabarmasını sağlayan genellikle pastacılıkta kullanılan sodyum bikarbonat.*

kabartmak, [*eT.* kab-ar-t-mak] *gçl. f. [-ır]* **1.** Kabarmasını sağlamak; kabarık duruma getirmek; kabarmasına yol açmak. *{eT} (aynı)* [DLT] **2.** Toprağı uygun araçlarla işleyerek tarıma elverişli duruma getirmek. **3.** (Sayılabilir nesneler için) sayısını artırmak; çoğaltmak; fazlalaştırmak. **4.** *{eT}* Şişirtmek; abartmak; atmak. *{ağız} (aynı)* [DLT] [DS] **5.** *{ağız}* Coşturmak; kışkırtmak. [DS]

kabaruk, -ğu [kabar-uk ?] *{ağız} is.* Söylemek istenen söz; amaç. [DS]

kabaş, [kaba-ş] *is.* **1.** Boynuzsuz hayvan. **2.** *{ağız}* Dalsız budaksız ağaç. [DS] **3.** *sf.* Saçı olmayan; kel. *{ağız} (aynı)* [DS] **4.** *{ağız}* Çok şişman. [DS] ⊡ **kabaş koyun,** *{ağız} Boynuzu çıkmayan koyun; kabak koyun.* [DS]

kabaşuk, -ğu [kaba-ş-mak > kaba-ş-uk] *{ağız} sf.* Ortak. ⊡ **kabaşuk olmak,** *{ağız} Hayvanlara yarı yarıya ortak olmak.* [DS]

kabataslak, -ğı [kaba+tas-la-k] *is.* Ayrıntılara inmeden; ana çizgileri ile; şöyle böyle; tahminen.

kabat, [kaba > kaba-t] *{ağız} sf.* Kaba. [DS]

Kabati, [Ar. ḳıbṭī > ḳabāṭī قباطى] *(kaba:ti:, t kalın söylenir) {OsT} is.* Çingeneler.

kabatlama, [kaba > kaba-t-la-ma] *{ağız} zf.* (Pamuk, saman vb. yığını için) kabarık olarak; kaba. [DS]

kabayih, [Ar. ḳabīḥa *(çirkin şey)* > ḳabāyiḥ / ḳabā'iḥ قبائح] *(kaba:yih) {OsT} is.* Çirkin davranışlar; kabahatler; suçlar.

kabban, [Far. kepān / keppān > Ar. ḳabbān قبان] *(kabba:n) {OsT} is.* Büyük miktardaki yükleri tartmak için kullanılan büyük çeki; baskül; kapan.

kabbar, [Yun. kapparis] *{ağız} is.*→ kapari. [DS]

kabbi, [? kabbi] *{ağız} is.* Hıyar, kavun, karpuz tohumu ekilen çukur; ocak. [DS]

kabçuk, [*eT.* kāb > kab-çuk] *{eT} is.* Küçük kap; küçük torba; kese.

kabda, [? kabda] *{ağız} is.* Harmanda tahıl toplamakta kullanılan araç; sıyırgı. [DS]

Kâbe, [Ar. kāʿbe كعبه] *(kâ:be) {OsT} is.* **1.** Küp biçimindeki her şey. **2.** Müslümanların hacı olabilmek için tavaf ettikleri ve namaz kılarken yöneldikleri Mekke şehrindeki Harem-i Şerif'in ortasında yer alan kutsal bina; Beytullah. **3.** *mecaz.* Kutsal sayılan yer; ülkü. ⊡ **Kâbe'den dönmek,** *Hac'dan dönmek; hacı olmuş bulunmak.*|| **Kâ'be-i cān,** *{OsT} 1. Bir kimsenin hayatının amacı. 2. Allah.*|| **Kâ'be-i ikbāl,** *{OsT} Bir kimseye hoş ve güzel görünen yer.*|| **Kâ'be-i muazzāma,** *{OsT} Ulu Kâbe.*|| **Kâ'be-i mükerreme,** *{OsT} Büyük, yüce Kâbe.*|| **Kâ'be-rev,** *{OsT} Kâbe ziyaretinde bulunan kimse; Kâbe yolcusu.*|| **Kâ'betü'l-āmāl,** *{OsT} İstek ve arzuların yöneldiği şey; amaç edinilen şey.*|| **Kâ'betü'l-uşşāk,** *{OsT} Âşıkların kâbesi; Mevlana Celaleddin-i Rumî'nin Konya'daki türbesi.*|| **Kâbe'ye gitmek,** *Hacca gitmek.*

kabel, [Yun. kopil] *{ağız} is.* Köpek yavrusu. [DS]

kaberli, [? kaber > kaber-li] *{ağız} sf.* Değerli; pahalı. [DS]

kabartleme, [kabamak > kabar-t-la-ma] *{ağız} is.* Yağda kızartılmış ekmek. [DS]

kabes, [Ar. ḳabes قبس] *{OsT} is.* Parlak kor; köz.

kabeş, [kaba-ş] *{ağız} sf.* → kabaş. [DS]

kâbet, [Ar. kābet كابت] *(kâbet) {OsT} is.* Istıraplı ve kederli olma.

Kâbeteyn, [Ar. kaʿbet-eyn كعبتين] *(kâ:beteyn) {OsT} is.* İki Kâbe; Mekke şehrindeki Kâbe ile Kudüs şehrindeki Mescid-i Aksa'nın birlikte söylenen adı.

kabetmek, [? kāb+et-mek] *{ağız} gçsz. f. [-(d)-er]* Konuşmak. [DS]

Kâbetullah, [Ar. kaʿbetü'-llāh كعبة الله] *(kâ:betulla:h) {OsT} is.* Allah'ın Kâbe'si; Kâbe'ye verilen bir diğer ad.

Kâbeyolu, [Ar. kaʿbe + T. yol-u] *{ağız} is.* Samanyolu. [DS]

kabga, [kab-ga] *{ağız} is.* Yonga. [DS]

kabı, [kap-ı > kab-ı] *{ağız} is.* Kapı. [DS]

kabıcak, -ğı [kab-(ı)-cak] *{ağız} is.* Tahta veya mukavva kutu. [DS]

kabık, -ğı [kab-uk] *{ağız} is.* → kabık. [DS]

kabıklı, [kabuk-lu] *{ağız} sf.* **1.** (Erkek için) sünnet olmamış. [DS] **2.** Hileci; dolancı. ⊡ **kabıklı keler,** *{ağız} Kertenkele.* [DS]

kabılak, -ğı [kaba-la-k] *{ağız} is.* Bir iki yıllık soğan; eski soğan. [DS]

kabıllamak, [kaba-la-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Biraz doymak. [DS]

kabın, [Çin. chia *(kıza verilen)* + pên *(ana para)* => kabın] *{eT} is.* **1.** Bir vergi adı. [EUTS] **2.** Başlık parası; kalın. [Clauson] **3.** *{ağız} sf.* Çok pahalı. [DS]

kabınım, [kabın-ım ?] *{ağız} sf.* Sabırsız. [DS]

kabıra, [kaba-r-a] *{ağız} is.* → kabara. [DS]

kabırcak, -ğı [*eT.* kab-ır-çak] *{ağız} is.* Tabut. [DS]

kabırcık, -ğı [kab-ır-cık] *{ağız} is.* **1.** Mısır yaprağı. **2.** Gelincik yaprağı. [DS]

kabırçak, -ğı [kab-ır-çak] *is.* **1.** *{eT}* Tabut. [DLT] **2.** *{ağız}* Karın sertleşmiş olan üst tabakası. [DS]

kabırga, [Moğ. kabirğa] *{ağız} is.* **1.** Kağnının üzerine konulan örtüyü tutturmaya yarayan ağaçlar. **2.** Semerin iki kaşı arasındaki ağaçlar. [DS]

kabırka, [kaburga] *{ağız} is.* Kuzu dolması. [DS]

kabış[1]**,** [kaba-ş > kabış] *{ağız} is.* **1.** Boynuzsuz hayvan. **2.** *sf.* (Kişi için) kel. [DS]

kabış[2]**,** [kapı+iş > kabış ?] *{ağız} is.* Hizmetçi kız. [DS]

kabışmak, [ka-mak *(eklemek; yığmak)* > ka-b-mak > ka-b-(ı)ş-mak / ka-w-(ı)ş-mak / ka-b-(u)ş-mak / ka-w-(u)ş-mak] *{eT} işteş. f. [-ur]* **1.** Birbirini sıkmak; kucaklaşmak. [İKPÖy.] [ETY] **2.** Kavuşmak; buluşmak. [İKPÖy.] [ETY] **3.** Karşılaşmak. [İKPÖy.] [ETY] **4.** Bir araya gelmek; toplanmak; birleşmek. [İKPÖy.] [ETY]

kabız[1]**,** [Ar. ḳabż > ḳābıż قابض] *(ka:bız) {OsT} sf.* **1.** Alan; alıcı; elde tutan. **2.** (Sinir ve kas için) sıkan; çeken. **3.** Peklik veren. **4.** (Yazar için) pek verimli olmayan; az eser veren; az yazan. ⊡ **kābız-ı ervāh,** *{OsT} Ruhları alan; Azrail.*|| **kābız-ı māl,** *{OsT} 1. Vakıf mallarının gelirlerini toplayan. 2. Tahsildar. 3. Meyve, sebze yetiştiricileri ile manavlar arasında aracılık eden kimse; kabzımal.*

kabız[2]**, -zı** [Ar. ḳabż قبض] *{OsT} is.* **1.** Dışkıyı boşaltma güçlüğü; dışarı çıkma güçlüğü; peklik. **2.** Elle tutma; kavrama. **3.** Teslim alma; kabul etme. **4.** Ruhun teslim alınması; ölme. **5.** *huk.* Bir şeyin zilyetliğini kazanma. **6.** *tasvf.* Tasavvuf ehlinin gönlüne doğan terk edilme korkusunun çok ağır bastığı sıkıntılı durum. **7.** *ed.* Aruz kalıplarından *mefâîlün* kalıbını *mefâilün* biçimine sokmak. ⊡ **kabız etmek,** *Almak; ele geçirmek.*|| **kabız olmak,** *Dışkıyı boşaltma güçlüğü çekmek.*|| **kabz ü bast,** *{OsT} Daralıp genişleme; kapanıp açılma.*

kabız[3]**,** [? kapuz] *{ağız} is.* → kapuz. [DS]

kabıza, [Ar. ḳābıża قابضا] *(ka:bıza:) {OsT} is. anat.* Oynak kemikler arasındaki açıklığı azaltan, genişleten kaslar.

kabızıkmak, [Ar. ḳabż => kabız-ık-mak] *{ağız} gçsz. f. [-(ğ)-ır]* Kabız olmak; peklik çekmek. [DS]

kabızlık, -ğı [kabız-lık] *is.* Kabız olma durumu; dışkının uzun süre bağırsaklarda tutulması ile baş gösteren, dışkıyı dışarı atmada çekilen güçlük; peklik. ⊡ **kabızlık yapmak,** *Pekliğe sebep olmak; kabızlığa uğratmak.*

kabih, [Ar. ḳubḥ *(çirkinlik)* > ḳabīḥ / ḳabīḥa قبيح / قبيحه] *(kabi:h) {OsT} sf.* **1.** Çirkin; iğrenç; kötü. **2.** Yakışıksız, uygunsuz davranış. ⊡ **kabîhü'l-vech,** *{OsT} Çirkin yüz.*

kabiha, [Ar. ḳubḥ *(çirkinlik)* > ḳabīḥa قبيحه] *(kabi:ha) {OsT} is.* Yakışık almayan, çirkin davranış.

kabil[1]**,** [Ar. ḳabl > ḳabīl قبيل] *(kabi:l) {OsT} is.* **1.** Cins; tür; sınıf; çeşit. **2.** *zf.* Türlü; gibi; benzer. **3.** Biraz önce; az evvel.

kabil[2]**,** [Ar. ḳabūl > ḳābil قابل] *(ka:bil) {OsT} sf.* **1.** Kabul eden; kabul edici. **2.** Olabilir; mümkün; olanaklı. **3.** Yetenekli; yetişebilir; istidatlı. **4.** *is. tıp.* Doğum yaptıran erkek tabip. ⊡ **kābil-i afv,** *{OsT} Bağışlanabilir; affedilebilir olan.*|| **kābil-i aks,** *{OsT} fiz. Değiştirilebilir; evrinir; tersinir.*|| **kābil-i ekl,** *{OsT} Yenebilir.*|| **kābil-i emānet,** *{OsT} Emanet edilebilir kimse.*|| **kābil-i feyz-i safā,** *{OsT} Neşenin feyzini kabul eden.*|| **kābil-i haml,** *{OsT} mant. Yüklemleşir, {Fr.} prédicable.*|| **kābil-i hitāb,** *{OsT} Kendisiyle konuşulabilir, sohbet edilebilir kimse; söz anlar.*|| **kābil-i hazf,** *{OsT} Kaldırılabilir.*|| **kābil-i icrā,** *{OsT} Yapılabilir; uygulanabilir.*|| **kābil-i idrāk,** *{OsT} Algılanabilir.*|| **kābil-i inhilal,** *{OsT} kim. Eriyebilir; erir.*|| **kābil-i inhinā,** *{OsT} Eğilip bükülebilir.*|| **kābil-i inkısām,** *{OsT} Bölünebilir.*|| **kābil-i inkisār,** *{OsT} Kırılabilir; kırılması mümkün olan.*|| **kābil-i inkişāf,** *{OsT} mat. Açılımı yapılabilir.*|| **kābil-i intikal,** *{OsT} Aktarılabilir; devredilebilir.*|| **kābil-i ircā,** *{OsT} kim. İndirgenebilir.*|| **kābil-i istifāde,** *{OsT} 1. Yararlanılabilir; kullanılabilir. 2. Yeterlikli ve becerikli kimse.*|| **kābil-i istînāf,** *{OsT} huk. İstinaf yoluna gidilebilir.*|| **kābil-i iştikāk,** *{OsT} mat. Diferansiyellenebilir.*|| **kābil-i i'tirāz,** *{OsT} İtiraz edilebilir.*|| **kābil-i izāle,** *{OsT} Giderilmesi mümkün olan.*|| **kābil-i kabūl,** *{OsT} Kabul edilebilir.*|| **kābil-i kısmet,** *{OsT} Taksim edilebilir.*|| **kābil-i nüfūz,** *{OsT} biy. Geçirimli.*|| **kābil-i rücū,** *{OsT} man. Geri çevrilebilir; tersinir; kaziye.*|| **kābil-i seyr ü sefer,** *{OsT} Deniz taşıtlarının işlemesine elverişli.*|| **kābil-i süknā,** *{OsT} Oturulabilir; yerleşime uygun.*|| **kābil-i taakkūl,** *{OsT} Kavranabilir; anlaşılır.*|| **kābil-i ta-**

hakkuk, *{OsT} Gerçekleşebilir.*|| **kābil-i tahallül,** *{OsT} kim. Ayrışabilir.*|| **kābil-i tahammuz,** *{OsT} kim. Oksitlenebilir.*|| **kābil-i tahammül,** *{OsT} Dayanılabilir; katlanılabilir; tahammül edilebilir.*|| **kābil-i tahamuz,** *{OsT} kim. Oksitlenir.*|| **kābil-i tahayyül,** *{OsT} Hayal edilebilir; düşünülen; hatıra gelen.*|| **kābil-i tahkîk,** *{OsT} Araştırılabilir; incelenebilir.*|| **kābil-i tatbîk,** *{OsT} Uygulanabilir; tatbik edilebilir.*|| **kābil-i tecvîz,** *{OsT} İzin verilebilir nitelikte olan.*|| **kābil-i te'lif,** *{OsT} Uyuşabilen; bağdaşan.*|| **kābil-i telkîn,** *{OsT} Telkin edilebilir.*|| **kābil-i temyîz,** *{OsT} huk. Temyiz edilebilir.*|| **kābil-i tenbîh,** *{OsT} Uyarılgan.*|| **kābil olmak,** *{OsT} Mümkün olmak; imkân dahilinde bulunmak.*

kabile[1], [Ar. ḳābil > ḳābile قابله] *(ka:bile) {OsT} is.* Ebe.

kabile[2], [Ar. ḳabl *(benimseme)* > ḳabīle قبيله] *(kabi:le) {OsT} is.* **1.** *sosy.* Aynı bölgede, ortak bir toplumsal düzen içinde yaşayan ve aynı soydan gelen ailelerin oluşturduğu sosyal topluluk; boy; uruk. **2.** *bot.* Oymak. ⧉ **kabile reisi,** *Kabilenin yöneticisi olan kimse.*|| **kabile sistemi,** *Kabile hâlinde yaşama ve yönetilme düzeni.*

kabilecilik, -ği [kabile-ci-lik] *(kabi:lecilik) is.* Kabileye dayanan toplumsal örgütlenme.

kabiliyat, [Ar. ḳābiliyyet > ḳābiliyyāt قابليات] *(ka:biliya:t) {OsT} is.* Yetenekler; kabiliyetler.

kabiliyet, [Ar. ḳābil > ḳābiliyyet قابليت] *(ka:biliyet) {OsT} is.* **1.** Yapabilirlik; kabul edilirlik. **2.** Bir kimsede, bir şey yaparken ortaya çıkan, doğuştan gelme veya sonradan edinilmiş özel eğilim; yetenek; yatkınlık; beceri; istidat. **3.** Bir kimsenin herhangi bir alanda gösterdiği başarı; başarma gücü. **4.** Yetenekli kimse ve onun yeteneği. **5.** Herhangi bir organın işlevini yerine getirebilme gücü; hassa. ⧉ **kābiliyet-i ahz,** *{OsT} Alma yeteneği.*|| **kābiliyet-i aksiye,** *{OsT} Çevrilebilme, değiştirilme olanağı.*|| **kābiliyet-i harbiye,** *{OsT} Savaş gücü; savaşma yeteneği.*|| **kābiliyet-i hayāt,** *{OsT} biy. Yaşarlık.*|| **kābiliyet-i icrāiye,** *{OsT} Uygulama olanağı.*|| **kābiliyet-i incirār,** *{OsT} fiz. Bazı metallerin tel hâline gelebilme özelliği.*|| **kābiliyet-i inhilāliye,** *{OsT} kim. Eriyebilir olma özelliği.*|| **kābiliyet-i inhinā,** *{OsT} fiz. Eğilip bükülebilme özelliği.*|| **kābiliyet-i inkısām,** *{OsT} fiz. Bölünebilme özelliği.*|| **kābiliyet-i intikal,** *{OsT} Aktarılabilme olanağı.*|| **kābiliyet-i istiābiye,** *{OsT} (Gemi vb. için) Yük alabilme kapasitesi.*|| **kābiliyet-i taharrüş,** *{OsT} Uyarılma hassaslığı; duyarlılık.*|| **kābiliyet-i taksîm,** *{OsT} mat. Bölünebilme özelliği.*|| **kābiliyet-i tatarruk,** *{OsT} fiz. Metallerin levha hâline gelebilme özelliği.*|| **kābiliyet-i teheyyüciye,** *{OsT} Heyecanlanmaya eğilimli olma.*|| **kābiliyet-i telkîn,** *{OsT} Etkileme gücü.*|| **kābiliyet-i tenebbüh,** *{OsT} psikol. Uyarılganlık.*|| **kabiliyet sahibi,** *Yetenekli kimse; bir yeteneğe sahip olan kişi.*

kabiliyetli, [kabiliyet-li] *(ka:biliyetli) sf.* Kabiliyeti olan; yetenekli; becerikli.

kabiliyetsiz, [kabiliyet-siz] *(ka:biliyetsiz) sf.* Kabiliyeti olmayan; kendisinde olağan olarak bulunması gereken yetenekler olmayan; yeteneksiz; beceriksiz.

kabiliyetsizlik, -ği [kabiliyet-siz-lik] *is.* Kabiliyetsiz olma durumu; yeteneksizlik.

kabin[1], [Far. kābin كابين] *(ka:bin) {OsT} is.* Evlenme töreninde, miktarı bir kurulca belirlenen ve erkeğin kadına vermek zorunda olduğu para; mihr-i muaccel; ağırlık; başlık.

kabin[2], [İng. cabin / Fr. cabine] *is.* **1.** Küçük, kapalı özel bölme; küçük oda; odacık. **2.** Plajlarda küçük soyunma, giyinme odası. **3.** Gemilerde kamara. **4.** Uçaklarda pilot ve yardımcı pilotun bulunduğu, uçağın kullanımı ile ilgili cihazların bulunduğu kapalı bölüm.

kabin[3], [Ar. ḳabā' > Lat. gabbano > Fr. caban] *{ağız} is.* Kürk; gocuk; yağmurluk, kaban. [DS]

kabine, [Fr. cabinet] *is.* **1.** → kabin[2]. **2.** Küçük oda; muayenehane. **3.** *huk. siy.* Bakanlar kurulu. ⧉ **kabine buhranı,** *Bakanlar kurulunun çekilme veya düşmesi sonunda yeni bakanlar kurulunun kurulamaması güçlüğünün yarattığı karışıklık ve boşluk.*

kabineto, [İt. gabinetto] *is.* **1.** Bakanlar kurulu. **2.** Gemilerde kamara.

kabinnik, -ği [Ar. ġābin => kabin-lik] *{ağız} is.* Haksızlık. [DS]

kabir[1], [Ar. kibr *(büyüklenme)* > kābir كابر] *(kâ:bir) {OsT} sf.* **1.** Büyük; ulu. **2.** Yaşlı; ihtiyar.

kabir[2], **-bri** [Ar. ḳabr قبر] *{OsT} is.* Batıdan doğuya ölünün boyu kadar, bir veya yarım boy derinliğinde, ölünün gömüldüğü yer; mezar; sin. ⧉ **kabir azabı,** *{OsT} Ölen kimsenin ruhunun bu dünyada iken işlediği günahlar karşında öbür dünyada çektiği eziyet.*|| **kabir azabı çekmek,** *Çok sıkıntı çekmek; aşırı ölçüde üzüntü çekmek.*|| **kabir suali,** *{OsT} 1. Kabre konulan kişiye Münker ve Nekir adlı melekler tarafından bu dünyada yaptıklarının hesabıyla ilgili sorular sorulması; sorguya çekilmesi. 2. mecaz. İçinden çıkılması güç, ayrıntılı ve usandırıcı sorgu; ahret suali.*

kabircik, -ği [kabar-cık] *{ağız} is.* Şirpençe denilen çıban. [DS]

kabise, [? kabise] *{ağız} is.* Kolay taşıyabilmek için su kovalarının asıldığı ağaç omuzluk. [DS]

kabiye, [? kabiye] *{ağız} is.* Büyük kavun. [DS]

kabkab, [Ar. ḫabḫab خبخب > kabkab] *{ağız} is.* Takunya. [DS]

kabkaba, [Ar. ḳabḳaba قبقبه] *{OsT} is.* (Aslan, deve vb. için) kükreme; haykırma. ⊞ **kabkaba-i ibil,** *{OsT} Devenin bağırması.*|| **kabkaba-i şîr,** *{OsT} Aslanın kükremesi.*

kabl, -li [Ar. ḳabl قبل] *{OsT} zf.* Önce; önceki; evvel; öncesi; evveli; mukaddem. ⊞ **kable'l-feth meknûz,** *{OsT} İslamlık öncesinden kalma define.*|| **kable'l-hicre,** *{OsT} Hicretten önce.*|| **kable'l-İslâm,** *{OsT} İslamiyet'ten önce.*|| **kable'l-mantık,** *{OsT} mant. Mantık ötesi.*|| **kable'l-mevt,** *{OsT} Ölümden önce.*|| **kable'l-miâd,** *{OsT} 1. Süre dolmadan önce. 2. Ölmeden önce.*|| **kable'l-mîlâd,** *{OsT}* → kablelmilat.|| **kable'l-vukû',** *{OsT}* → kalbelvukû'.|| **kable'l-vürûd,** *{OsT} Gelmeden önce; kavuşmadan önce.*|| **kable'ş-şürû',** *{OsT} Başlamadan önce.*|| **kable't-taâm,** *{OsT} Yemekten önce.*|| **kable't-tarih,** *{OsT} Tarih öncesi; prehistorik.*|| **kable't-tecribe,** *{OsT} Deneyden önce.*|| **kable't-telakî,** *{OsT} Buluşmadan önce.*|| **kable't-tûfân,** *{OsT} Nuh tufanından önce.*|| **kable't-tulu',** *{OsT} Güneşin doğmasından önce.*|| **kable'z-zevâl,** *{OsT} Öğleden önce.*|| **kable'z-zubr,** *{OsT} Öğleden önce.*

kablak, -ğı [kaba(k)-la-k] *{ağız} sf.* Başı açık. [DS]

kablanmak, [kāb-la-n-mak] *(ka:blanmak) {eT} dönşl. f. [-ur]* Örtülmek; kaplanmak.

kablelmilat, -dı [Ar. kable'l-milād] *(kablelmilâ:t) {OsT} zf.* **1.** Doğumdan önce. **2.** İsa'dan önce; Milattan önce.

kablelvuku, -u'u [Ar. kable'l-vukūʿ قبل الوقوع] *(kablelvuku:) {OsT} zf.* Olmadan önce; meydana gelmeden önce.

kablıg, [kāb-lıġ] *(ka:blığ) {eT} is.* Yeni doğan çocuğun başındaki zar; cenin zarı.

kablığ, [*eT.* kāb-lıġ] *{ağız} is.* Kılıf; kaplık; kapak. [DS]

kablî, [Ar. ḳablī قبلى] *(kabli:) {OsT} sf. fel.* Hiçbir deney ve araştırmaya dayanmadan; a priori.

kablo, [İt. câble] *(ka'blo) is.* Dışı yalıtılmış, elektrik akımı iletmeye yarayan tel. ⊞ **kablo kâğıdı,** *Yalıtım malzemesi olarak kullanılan kâğıt.*

kablocu, [kablo-cu] *(ka'blocu) is.* Kablo döşeyen kişi.

kablolu, [kablo-lu] *(ka'blolu) sf.* Elektrik veya manyetik bağlantıları kablolarla sağlanan. ⊞ **kablolu televizyon,** *Yayınlarını izleyicilere elektromanyetik ortam yerine kablolar ile ulaştıran televizyon yayını.*

kablunba, [kaplum+bağa] *{ağız} is.* → kablumbağa. [DS]

kabmak, [ka-mak *(eklemek; yığmak)* > ka-b-mak / ka-w-mak] *{eT} gçl. f.* **1.** Kapmak. [ETY] **2.** Birleşmek. [ETY] **3.** Bitişmiş; toplanmış olmak. [İKPÖy.]

kaboş, [? kaboş] *{ağız} is.* (Erkek ya da kadın) hizmetçi. [DS]

kabotaj, [Fr. cabotage] *is.* Bir ülkenin kıyı liman ve iskeleleri arasında gemi işletmesi. ⊞ **kabotaj hakkı,** *Ülke sınırları içindeki akarsularda ve deniz kıyılarında gemi işletme hakkı.*

kabr, [Ar. ḳabr قبر] *{OsT} is.* → kabir. ⊞ **kabr-gâh,** *{OsT} Mezarlık.*|| **kabr-i hamûş,** *{OsT} Susmuş, mezar; sessiz mezar.*

kabramak, [ka-mak *(eklemek; yığmak)* > ka-b-mak > ka-b-ra-mak / ka-w-ra-mak] *{eT} gçl. f. [-r]* Zorla toplamak; bir araya getirmek; sıkmak; birlikte sıkıştırmak; üst üste bastırmak. [İKPÖy.]

kabran, [Ar. ḳaraba / Far. kurbān => kurmān / kab-ra-n / kobrañ] *{ağız} sf.* **1.** (Ağaç, kabuklu yemiş vb. için) içi boş; kof. **2.** *{OsT}* (Kişi için) tembel; haylaz. **3.** Yaşlı; ihtiyar. **4.** *is.* Kütükten oyularak yapılmış tekne; tahta yalak. **5.** İçine yağ, pekmez vb. konulan iki üç kiloluk tahta kutu. **6.** Arı kovanı. **7.** Hayvanlara yem vermek için ağaç dallarından örülmüş sepet; sele. **8.** Saz adı verilen bitkinin dış yaprakları. **9.** Tef. [DS]

kabrî, [Ar. ḳabrī قبرى] *{OsT} sf.* Mezarla ilgili; mezara ait.

kabristan, [Ar. ḳabr + Far. istān قبرستان] *(kabrista:n) {OsT} is.* Ölülerin gömülmesi için ayrılmış yer; mezarlık.

kabriyole, [Fr. cabriolet] *is.* **1.** Üstü açılabilir körüklü, iki tekerlekli, iki at tarafından çekilen araba. **2.** Üstü açılabilir otomobil.

kabsak, -ğı [Yun. khapsakhı] *{ağız} is.* Sele; kulpsuz sepet. [DS]

kabşamak, [kab(ı)ş-a-mak / kam(ı)ş-a-mak] *{eT} gçsz. f. [-r]* **1.** Sallanmak; deprenmek; yerinden oynamak. [Gabain] **2.** Tereddüt etmek. [EUTS]

kabşurmak, [kab(ı)ş-ur-mak / kavş-ur-mak / kapş-ur-mak] *{eT} gçl. f.* Katlamak; bir araya getirmek; kavuşturmak. [EUTS] [Gabain]

kabucak, -ğı [kab-u-cak] *{ağız} is.* Altı ve kapağı düz fakat oval biçimli kutu. [DS]

kabuçak, [kāb-u-ç-ak ?] *{eT} is.* Kovuk; oyuk. [EUTS] [OKD]

kabuk[1], **-ğu** [kab-mak > kab-uk] *is.* **1.** Bitkilerin gövde ve dallarının dış yüzeyini kaplayan, genişleme ve kalınlaşmaya uygun kısmı. **2.** Meyve ve sebzelerin değişik nitelikteki dış yüzeylerini kaplayan tabaka. **3.** Yumurtanın dışındaki kireçli sert yüzey. **4.** Ekmek vb'nin pişme sırasında dış yüzeyinde oluşan sert tabaka. **5.** *gnşl.* Herhangi bir şeyin sertleşmiş dış yüzeyi. **6.** *gök b.* Bir gök cismini dıştan saran sert oluşum. **7.** Bazı canlıların vücudunu örten kireç ya da kemiksi yapı. **8.** *tıp.* Deri üzerindeki bir açık yaranın üzerini kaplayan sertleşmiş ölü dokular birikintisi. **9.** *{ağız}* Odun parçası; yon-

ga. [DS] ⧉ **kabuğu kalın,** *{ağız} 1. Çam ağacı. 2. Bir tür kış armudu.* [DS]|| **kabuğuna çekilmek,** *Çevresi ile ilişiğini keserek kendi hâline kalmak.*|| **kabuğunu çatlatmak,** *Aşama kaydetmek; gelişmek.*|| **kabuk bağlamak,** *(Yara vb. için) üzerinde kabuk oluşmak; kabuklanmak.*|| **kabuk bezi,** *biy. Kabuğu oluşturacak maddeyi salgılayan bez.*|| **kabuk bilimi,** *Kabukları inceleyen bilim dalı.*|| **kabuk böcekleri,** *zool. Kın kanatlılar takımından ağaçların kabuğunun altındaki odunsu tabakayı yiyerek meyve ve orman ağaçlarına büyük zarar veren böcekler.*|| **kabuk değiştirme,** *Bir durumdan başka bir duruma geçme.*|| **kabuk gibi,** *(Kumaş için) çok sağlam.*|| **kabuk kahvesi,** *Antep fıstığı kabuğunun kavrulup öğütülmesi ile yapılan kahveye benzer bir içecek.*|| **kabuk koparmak,** *Durulmaya, yatışmaya yüz tutmuş bir durumu tekrar canlandırmak kötü sonuçların doğmasına sebep olmak.*|| **kabuk tutmak,** *(Yara vb. için) üzerinde kabuk oluşmak; kabuklanmak.*|| **kabuk yönetim,** *İçi ve iç durumu belli olmayan, belirsiz yönetim.*

kabuk[2], [Far. ķābūk كابوك] *{OsT} is.* **1.** Kuş yuvası. **2.** Evlere yapılan güvercin yuvası; güvercinlik.

kabuk[3], [kab-uk] *{ağız} is.* Kayısı kurusu. [DS]

kabuklamak, [kabuk-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(u)-yor]* Ağaç budamak. [DS]

kabuklanma, [kabuk-la-n-ma] *is.* Kabuk bağlamak eylemi.

kabuklanmak, [kabuk-la-n-mak] *dönşl. f. [-ır]* Kabuk bağlamak; üzerinde kabuk oluşmak.

kabuklaşma, [kabuk-la-ş-ma] *is.* Kabuk hâline gelme.

kabuklaşmak, [kabuk-la-ş-mak] *dönşl. f. [-ır]* Kabuk hâline gelmek; kabuğa dönüşmek.

kabuklu, [kabuk-lu] *sf.* **1.** Kabuğu olan; kabuğu bulunan. **2.** *argo.* (Erkek için) sünnet olmamış. *{ağız} (aynı)* [DS] **3.** *zool.* (Canlılar için) bedeni bir kavkı ile kaplı olan. ⧉ **kabuklu amipler,** *Amiplerin kadeh, şişe, yumurta biçimlerinde kabuğu olan, kabuklarında biri büyük diğeri küçük iki deliği bulunan alt takımı, (Thecamoeba).*|| **kabuklu bit,** *Kırmız böceğinin lal boya çıkarılan türü; koşnil, (Coccus coeti).*|| **kabuklu sülük,** *{ağız} Kablumbağa.* [DS]

kabukluk, -ğu [kabuk-luk] *sf.* Tabakhanelerde, sepilemede kullanılan kabukluların konulduğu yer.

kabuklular, [kabuk-lu-lar] *is. zool.* Dört yüz elli kadar türü kapsayan eklemli veya eklem bacaklı hayvanlar sınıfı, *(Crustacea).*

kabuksu, [kabuk-su] *sf.* Kabuğa benzer; kabuk gibi; kabuk niteliğinde.

kabuksuz, [kabuk-suz] *sf.* **1.** Kabuğu bulunmayan. **2.** *argo.* Sünnet olmuş erkek. ⧉ **kabuksuz yumurtlamak,** *Bir işi acele ile yaptırıp kusurlu olmasına yol açmak.*

kabul[1], **-lü** [Ar. ķabūl قبول] *(kabu:l) {OsT} is.* **1.** Benimseme. **2.** Ön tarafa dönme; yaklaşma; karşılaşma. **3.** Bir şeye isteyerek ya da istemeyerek rıza gösterme; razı olma. **4.** Bir şeyi, bir eylemi, bir öneriyi onaylama; uygun bulma; beğenme; hoş görme. **5.** (Konuk ya da iş için gelenleri) katma alma; yanına sokma; görüşme; konuşma. **6.** Sunulan bir şeyi, verilen bir hediyeyi alma. **7.** Resmî olarak bir yere, makama ya da çevreye alınma. **8.** Bir kimseyi ağırlama. **9.** Davetlileri ağırlamak için düzenlenen geleneksel ve resmî toplantı; resepsiyon. **10.** Bir şeyi yapmaya hazır olduğunu bildirme. **11.** Birisi tarafından yapılan hoş olmayan bir davranışa boyun eğmek; tepki göstermeme. **12.** Haklılığını, doğruluğunu onama. **13.** (Bir kimseyi, bir niteliğiyle) benimseme; öylece sayma. **14.** (Bir davranışı) kendine özgü bir biçimde değerlendirme. **15.** *tic.* Poliçeyi vadesinde ödeme. **16.** *huk.* Bir sözleşmenin kurulmasında zaman olarak sonra gelen irade beyanı; sözleşmelerde yapılan teklife karşı, diğer tarafın rızasını belirten irade beyanı. ⧉ **kabul etmek,** *1. Bir şeyin oluşuna veya yapılışına isteyerek veya istemeyerek rıza göstermek. 2. Onamak; tasdik etmek. 3. Görüşmeye gelenleri yanına almak. 4. Verilen bir şeyi almak. 5. Kötü bir işe tenezzül etmek. 6. Kararlaştırmak; tespit etmek.*|| **kabul eylemek,** → kabul etmek.|| **kabūl-gâh,** *{OsT}* → kabulgâh.|| **kabul günü,** *Bayanların misafir çağırdıkları belirli gün; misafir günü.*|| **kabūl-i āmme,** *{OsT} Herkesçe, oy birliği ile kabul edilen.*|| **kabul kredisi,** *Kabulün vadesinden önce poliçeyi kabul eden bankaya belirli bir tarihte belirli bir meblağın ödeneceğine dair anlaşmadan sonra bankaca açılan kredi.*|| **kabul merasimi,** *Bir mason locasının, üyelerinden birinin çocuğunun maddî ve manevi bakımını üzerine alması sırasında yapılan sembolik tören.*|| **kabul odası,** *Büyük konak ve saraylarda misafir ağırlanan oda.*|| **kabul salonu,** *Resmî konuk ağırlanan büyük salon.*|| **kabul töreni,** *Resmî konukları karşılama töreni.*|| **kabūl-ü amme,** *{OsT} Herkesçe kabul gören.*|| **kabulü mümkün,** *{OsT} Kabul edilebilir; kabul edilmesi mümkün olan; akla yatkın gelen.*|| **kabulü olmak,** *İsteyerek kabullenmek.*|| **kabul ve tasdik etmek,** *Kabul ettiğini bildirmek ve onamak.*|| **kabul yeri,** *Kabul odası ya da kabul salonu.*

kabul[2], **-lü** [Ar. ķabūl قبول] *(kabu:l) {OsT} {ağız} is.* Köşe.

kabulgâh, [Ar. ķabūl + Far. -gāh قبولگاه] *(kabu:lgâ:h) {OsT} is.* **1.** Kabul yeri. **2.** Padişahın katı. **3.** Allah'ın huzuru.

kabullenme, [kabul-le-n-me] *is.* Kabul etme.

kabullenmek, [kabul-le-n-mek] *dönşl. f. [-ir]* **1.** Kabul etmek. **2.** Kendine düşmezken kendininmiş gibi kabul etmek; istemeyerek kendine mal etmek.

kabun, [? kabun] *{ağız} is.* **1.** Üstü kapalı su yolu. **2.** Taş bina. [DS]

kabune, [? kabune] *{ağız} is.* Et, üzüm ve soğan konulmuş pilav; iç pilavı. [DS]

kabuni, [? kabuni] *{ağız} is.* → kabune. [DS]

kabur, [kapur / kapır] *{ağız} is.* Kırılan testinin kalan bölümü.

kaburamak, [ka-mak *(eklemek; yığmak)* > ka-b-mak > ka-b-(u)r-mak / ka-w-(u)r-mak] *{eT} gçl. f. [-r]* Zorla toplamak; bir araya getirmek; sıkmak; birlikte sıkıştırmak; üst üste bastırmak. [İKPÖy.]

kaburcak, -ğı [kab-ur-cak] *is.* **1.** *{OsT}* Küçük kutu; koku kutusu. **2.** *{ağız}* Buğdayı örten kabuk. [DS]

kaburcuk, -ğu [kab-ur-cuk] *{OsT} is.* Küçük kutu; koku kutusu.

kaburga, [Moğ. kabīrġa => kaburga] *is.* **1.** *anat.* Göğüs kafesini meydana getiren yassı ve uzun kemiklerin her biri; eğe. *{eT} (aynı)* [DK] [Nevâyî] **2.** Bu kemiklerin omurga ile birleşerek meydana getirdiği göğüs kafesi. **3.** *biy.* Dört ayaklı omurgalılarda çift ve hafifçe kıvrık bir seri ince kemik ya da kısmen sırt tarafından omurgaya, karın tarafından da bir kısmı göğüs kemiğine eklemli kıkırdaklı çubuklar. **4.** *dnz.* Bir tekneyi meydana getiren dış kaplamaların dayandığı iskelet. **5.** Kasaplık hayvanlarda göğüs çeperinin orta kısmından çıkarılan parça. **6.** Et ile pişirilmiş bulgur pilavı. *{ağız} (aynı)* [DS] **7.** *{ağız}* Yamaç. [DS] **8.** *{ağız}* Biçilen tomruğun yanlarından çıkan tahtalar; yan tahtaları. [DS] ⊡ **kaburgaları çıkmak,** *Çok zayıf olmak.*|| **kaburgalarına girmek,** *{ağız} Bir iş veya çıkar için bir kimseye çok sokulmak, sıkı ilişki içinde bulunmak.* [DS]|| **kaburgaları sayılmak,** *Çok zayıf olmak.*|| **kaburga zırh,** *{OsT} Bazı kumaşlara demir halkalar kaplanarak yapılan zırh.* [Bürhan-ı Katı']

kaburgalamak, [kaburga-la-mak] *gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor)* İnşaatlarda herhangi bir ögeye ızgara şeklinde ahşap çubuklar yerleştirmek.

kaburlamak, [kabur-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* **1.** Sağa sola yalpa vurmak. **2.** Çatlak ya da yarık bir kabı onarmak. [DS]

kabursak, -ğı [kabur-sa-k] *{ağız} sf.* Soyulmuş; kabuğu çıkarılmış. [DS]

kâbus, [Ar. kābūs كابوس] *(kâ:bu:s) {OsT} is.* **1.** Boğulma duygusu, ağırlık ve sıkıntı içinde kendini gösteren korkulu rüya veya hayal; karabasan. **2.** *mecaz.* Sürekli olarak zihni oyalayan, insanı tedirgin eden korkunç şey. **3.** *sf.* Sıkıntı, acı ve korkuya sebep olan. ⊡ **kâbus basmak,** *Büyük sıkıntı veya korku duymak.*|| **kâbus çökmek,** *Büyük bir sıkıntı ve korku içine düşmek.*

kabuska, [Rus. kapústa *(lahana yemeği)*] *{ağız} is.* Etli lahana kavurması. [DS]

kâbuslu, [kâbus-lu] *(kâbuslu) sf.* Korku ve sıkıntı olan; karabasan dolu.

kabuş, [kaba-ş] *{ağız} sf.* Saçı dökülmüş; başı çıplak. [DS]

kabuz, [? kapuz] *{ağız} is.* → kapuz. [DS]

kabye, [? kabye] *{ağız} is.* Sepet içinde gönderilen nişan armağanı; nişan sepeti. [DS]

kabz, [Ar. ķabż قبض] *{OsT} is.* **1.** Elle tutma. **2.** Avuç içine alma; kavrama. **3.** (Azrail için) ruhun teslim alınması. **4.** Boşaltım sistemindeki peklik. ⊡ **kabz-ı māl,** *{OsT}* → kabzımal.|| **kabz ü bast,** *{OsT} Kapanıp açılma; daralıp genişleme.*

kabza[1], [? ķabżā] *{eT} is.* Çadır kapısı. [DK]

kabza[2], [Ar. ķabż > ķabżā قبضه] *{OsT} is.* **1.** Tutulacak yer; sap; tutamak. **2.** Bir tutam, bir avuç şey. **3.** Tutacak şey, avuç; pençe. **4.** Yumruk hâline gelmiş dört parmak uzunluğundaki bir ölçü birimi. **5.** Ok atılan yayın tutulacak yeri; ateşli silahların elle kavrandığı, tutulduğu yer. ⊡ **kabza-i tîğ,** *{OsT} Kılıç tutamağı.*

kabzadaş, [Ar. kabza + T. -daş قبضه داش] *{OsT} is.* **1.** Kabza alma arkadaşı. **2.** Bir meydan gününde kabza tutarak nişan alan ve atış yapanlar.

kabzalı, [kabza-lı] *sf.* Kabzası olan.

kabzımal, [Ar. ķabż-ı māl قبض مال] *{OsT} is.* **1.** Sebze ve meyve üreticileri ile satıcılar arasında aracılık eden kimse. **2.** *huk.* Sebze ve meyveyi üreticiden alarak, sebze ve meyve hallerinden tüketicilere intikal ettiren komisyoncu.

kabzımallık, -ğı [kabzımal-lık] *is.* Kabzımalın yaptığı iş; sebze ve meyve komisyonculuğu.

kac[1], [kac / kıc / kıç / kic *(yans.)*] *is.* Sert şeylerin kulak tırmalayıcı bir sesle birbirine sürtünmesini, yaranın ve derinin kaşınmasını veya buna benzer sinirsel tepki uyandıran hareketleri anlatan kök. [Zülfikar] *kac-ır-da-mak (gac-ır-da-mak)*

kac[2], [Far. kāc كاج] *(kâ:c) is. bot.* Bir tür küçük çam.

kac[3], [kac] *{ağız} is.* **1.** Çakmak taşı; çelik parçası ile vurulduğunda kıvılcım çıkartan taş. **2.** Toprağın üzerine çıkmış şerit biçiminde uzanan kaya parçaları. [DS]

kacabruk, -ğu [kaç-a+bur-uk] *{ağız} is.* → kaçaburuk.

kacaburuk, -ğu [kaç-a+bur-uk] *{ağız} is.* → kaçaburuk.

kacamer, [? kacamer] *{ağız} sf.* **1.** Yiğit. **2.** Çalışkan. **3.** Becerikli. [DS]

kacar, [kac-ar] *{ağız} is.* **1.** Kaynatılmadan pirinç gibi pilavı yapılan bir tür buğday. **2.** Toprak damlı evlerde dam altına döşenen odun parçaları. **3.** *sf.* Dilsiz. **4.** *sf.* Kısa boylu; bodur; sıska; cüce. [DS]

kacara, [? kacara] *{ağız} sf.* **1.** Oyunbozanlık eden; mızıkçı. **2.** Beceriksiz; iş bitirmeyen. [DS]

kacaşmak, [kac-aş-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* Kalabalık kaynaşmak. [DS]

kace, [? kace] *{ağız}* *is.* Dişi köpek. [DS]

kacele, [? kacele] *{ağız}* *is.* Saksağan. [DS]

kacemer, [? kacamer] *{ağız}* *is.* Yiğit. [DS]

kacer, [? kacer] *{ağız}* *sf.* (İnsan ve hayvan için) zayıf; sıska. [DS]

kacere, [kacara] *{ağız}* *sf.* Yiğit. [DS]

kacı, [*eT.* ka *(arkadaş)* > ka-cı] *{ağız}* *is.* Büyük kardeş. [DS]

kacırga, [kac-ır-ga] *{ağız}* *is.* İşe yaramayan kart ve zayıf hayvan. [DS]

kacik, -ği [? kacik] *{ağız}* *is.* Topuk kemiği; tarak kemiği. [DS]

kacunmak, [kac-un-mak] *{ağız}* *dönşl. f.* *[-ur]* **1.** Kuşkulanmak; sakınmak; gocunmak. **2.** Gıdıklanmak. [DS]

kacurga, [kac-ır-ga] *{ağız}* *is.* → kacırga. [DS]

-kaç, [-gac / -geç / -keç / -kaç] *yap. e.* → -gaç.

kaç[1], [*eT.* ka *(soru bildiren kelime)* + ça *(eşitlik eki)* > ka-ç(a)] *sf.* **1.** Herhangi bir şeyin sayısını veya sayı ile ölçülebilen değerlerini öğrenmek için kullanılan soru sıfatı. *{eT} {OsT} (aynı)* [İKPÖy.] [Gabain] [DLT] [EUTS] [DK] **2.** (Soru cümlesi dışında) birçok. **3.** *{eT}* (Soru ve belirsizlik zamiri) birkaç; bazı; bazıları. [İKPÖy.] [Gabain] **4.** *zf.* Bir sayıyı öğrenmek için kullanılan soru zarfı. ⊡ **kaça,** *Bir şeyin fiyatını öğrenmek için "kaç liraya" anlamında sorulan soru.*|| **kaça kaç,** *1. (Birden çok boyutu olan nesne veya şekiller için) boyutlarının uzunluğunu; her bir ölçümün miktarını öğrenmek için sorulur. 2. Bir karşılaşmada tarafların kaçar sayı aldıklarını öğrenmek için sorulur.*|| **kaç defa,** *Bir şeyin çok tekrarlandığını belirtir; birçok kere.*|| **kaç kata,** *{eT} Çok kez; çok defa; çoğu; ekseriyetle.* [EUTS]|| **kaçın kurası,** *Görmüş geçirmiş; deneyimli; aldatmanın mümkün olmadığı kimse.*|| **kaç kuruşluk şey,** *Bir kimsenin veya bir şeyin değersiz olduğunu belirtir.*|| **kaç para eder,** *Ne değeri var; neye yarar; geçti artık.*|| **kaç parça olayım,** *Her biri ayrı bir insan gerektiren işlerle ilgilenmek zorunda kalan kimse tarafından "Hangi işe bakayım" anlamında kullanılır.*|| **kaçta,** *Bir iş veya hareketin zamanını öğrenmek için sorulan "saat kaçta" anlamında soru.*|| **kaçtan,** *Bir malın fiyatını öğrenmek için "kaç liradan satıyorsunuz" anlamındaki soru.*

kaç[2], [kaç] *{eT} ünl.* → kaç kaç. ⊡ **kaç kaç,** *{eT} Cin çarpmasına karşılık üzerlikle yapılan büyüde söylenen söz.* [DLT]

kaç[3], [kaç] *{ağız}* *is.* **1.** Ok. **2.** Sonbahar. [DS]

kaç[4], [kaç] *{ağız}* *is.* Kız kardeş; abla. [DS]

kaça[1], [? ka / kā-çā / ka-ka-ça] *(ka:ça:)* *{eT}* *is.* → ka[1]. [DLT]

kaça[2], [kaç-a] *{ağız}* *is.* **1.** Bir şey asmak için tavana ya da duvara tutturulmuş ağaç çengel. **2.** Yüz, el ve ayaklarda olan benler. [DS]

kaçabık, -ğı [kaç-a+bur-uk] *{ağız}* *is.* → kaçaburuk. [DS]

kaçaburuğ, [kaç-a+bur-uk] *{ağız}* *is.* → kaçaburuk. [DS]

kaçaburuk, -ğu [kaç-a+bur-uk] *{ağız}* *is.* Ayakkabılara ağaç çivi çakmak için, delik açmakta kullanılan ayakkabıcı aracı; biz. [DS]

kaçaç[1], [kaçāç / kakāç] *(kaça:ç)* *{eT}* *is.* Kir. [DLT]

kaçaç[2], [? kaçāç] *(kaça:ç)* *{eT}* *is.* Çin'den gelen ipekli kumaş. [DLT]

kaçafan, [kaç-mak > kaç-ağan ?] *{ağız}* *is.* Uçurum. [DS]

kaçağan[1], [kaç-ağan] *{ağız}* *is.* **1.** Tavşan. **2.** Tutulmayan koyun. **3.** Av yakalamayan evcil atmaca. **4.** Atın güzel olan yürüyüşü. [DS]

kaçağan[2], [kaç-ağan] *{OsT}* *sf.* **1.** Kaçak; firari; kaçkın. **2.** Uzaklaşmak isteyen; kaçınan.

kaçak, -ğı [*eT.* kaç-mak > kaç-ğak > kaç-ak] *sf.* **1.** Bulunması zorunlu olan yerde bulunmayan ya da gitmesi gereken yere gitmeyen kişi; firari. **2.** Kaçırılmış olan, ödenmesi gereken gümrük vergileri ödenmemiş olan. **3.** Yasalar gereği satılması, taşınması, bulundurulması yasak olan. **4.** Yapımı, üretimi veya imali için yasal izin alınmamış olan. **5.** (Su vb. için) kapalı bir yerden dışarı sızmış, akmış olan. **6.** Uzun süredir görünmeyen ve kendisinden haber alınamayan. **7.** Yasalara aykırı olarak çalıştırılan. **8.** *is.* Kaçmış kimse. **9.** Yasalara aykırı eylemde bulunmuş ve henüz kolluk kuvvetlerince yakalanamamış kimse; firari. **10.** Boru vb.den sızan sıvı ya da gaz. **11.** *{ağız}* Cömert; eli açık. [DS] **12.** *{ağız}* Tavşanın yürürken bıraktığı iz. [DS] **13.** *{ağız}* Binek atlarının hızlı koşma yeteneği. [DS] **14.** *{ağız}* Koyun, keçi, sığır gibi hayvanlarda diz ile kasık arasındaki kısım. [DS] **15.** *{ağız}* Burçak ve benzeri bitkilerin ekimine elverişli yerler. [DS] **16.** *{ağız}* Zeytin ağaçlarının dallarındaki sürgünler. [DS] **17.** *zf.* Kaçarak; firari olarak. ⊡ **kaçak güreşmek,** *1. Rakibinin karşısına doğrudan doğruya çıkmayarak mücadele etmek. 2. Oyalayıp fırsat kollamak.*|| **kaçak yer,** *{OsT} Kaçılacak yer.*|| **kaçak yol,** *{ağız} Caddeden ayrılıp kestirmeden giden yol.* [DS]

kaçakçı, [kaçak-çı] *is.* **1.** Kaçakçılık yapan kimse. **2.** *sf.* Ülke içine yasaklanmış, gümrüğü ödenmemiş mal sokan ya da yasaklanmış bir malı alıp satan veya taşıyan.

kaçakçılık, -ğı [kaçak-çı-lık] *is.* **1.** Ülkeye gümrüğü ödenmemiş ve gümrük işlemleri yapılmamış mal sokan ve bunların ticaretini yapan kimse. **2.** Ülkeden dışarıya çıkarılması yasak olan malları taşıyan, alıp satan veya yurt dışına çıkaran kimse. **3.** Yasalarca yapımı, taşınması ve ticareti yasaklanmış olan her türlü işi yapan kimse.

kaçaklık, -ğı [kaçak-lık] *is.* Kaçak olma durumu.

kaçal, [kaç-al] *{ağız} is.* Haşlanmış mısır, buğday, nohut vb. içine ceviz, fındık, fıstık gibi kuru yemiş karıştırılarak yapılan bir yiyecek. [DS]

kaçalak, -ğı [kaç-ala-k] *{ağız} is.* Genç kızların görücüye çıkarken giydikleri giysi. [DS]

kaçalamak, [ka / kaçā *(kap)* > kaçā-lā-mak] *(kaça:la:mak) {eT} gçl. f. [-r]* Kap içine koymak. [DLT]

kaçam, [kaç-am ?] *{ağız} is.* Bir avuç. [DS]

kaçamak, -ğı [kaç-mak > kaç-ā-mak / kaç-amak] *is.* **1.** Hoş karşılanmayan bir şeyi ara sıra fırsatını denk getirip yapmak. **2.** İnandırıcı olmayan, konu sapıtmak için söylenen söz ve cevaplar. **3.** Birini aldatmak için kaçar gibi yapmak. **4.** Kaçacak, sığınılacak, korunulacak yer. **5.** Çobanların sürüyü toplamak için yaptıkları küçük ve basit ağıl. **6.** Eskiden kale ve saraylarda tehlike anında gizlice kaçmak, sığınmak için yapılan gizli kapı. **7.** Mısır unundan yapılan çorba ile yenilen pişmiş hamur. **8.** *{ağız}* Bir tür çoban yemeği. [DS] ☐ **kaçamak göstermek,** *{OsT} Savaş hilesi olarak yenilmiş gibi geri çekilmek ve düşman savaşı bıraktığı veya talana başladığı sırada tekrar dönüp bütün gücü ile saldırmak; kurt taktiği uygulamak.*|| **kaçamak yapmak,** *Yapılması hoş karşılanmayan bir şeyi ara sıra yapmak.*|| **kaçamak yol,** *Bir sorundan kurtulmak için ileri sürülen uydurma özür.*|| **kaçamak yolu,** *Sorundan kurtulmak için ileri sürülen bahane ve özür.*

kaçamaklı, [kaç-amak-lı] *sf.* Kesin olmayan; çeşitli anlam ve yorumlara uygun düşen; kaypak.

kaçamık, -ğı [kaç-a-mık] *{ağız} is.* → kaçaburuk. [DS]

kaçan[1], [kaç + kāñu > kaç-an [Clauson] *{eT} {OsT} zf.* **1.** Ne zaman; ne vakit? *{ağız} (aynı)* [DS] [DLT] [İKPÖy.] [DK] [Yüknekî] [Gabain] **2.** Ne zaman ki; vaktaki. [DLT] [EUTS] [DK] [Üç İtigsizler] **3.** Kaç defa, o kadar. [Gabain] **4.** Nereye? [Gabain] **5.** Nasıl? [DK] **6.** *{ağız}* Herhangi. [DS] **7.** *{eT} e.* Eğer. [İKPÖy.]

kaçan[2], [kaç-an] *sf.* Kaçma eylemini gerçekleştiren. ☐ **kaçan kaçana,** *"Çok sayıda kaçan kişi var" anlamında kullanılır.*

kaçan[3], [kaçan] *{ağız} is.* Sığır işkembesi. [DS]

kaçan[4], [koç-an] *{ağız} is.* **1.** Tapu senedi. **2.** Yeşil yapraklarından soyulmamış mısır; kundak. [DS]

kaçanak, -ğı [kaç-an-ak] *{ağız} is.* **1.** Taşıt. **2.** Yol. [DS]

kaçanburuk, -ğu [kaç-an+bur-uk] *{ağız} is.* → kaçaburuk. [DS]

kaçang, [kaç+ kāñ (u)] *{eT} is.* **1.** Kaç defa; kaç kez. [EUTS] [Gabain] **2.** O kadar. [EUTS] [Gabain] **3.** Çok; ekseriya. [EUTS] [Gabain]

kaçanık, -ğı [kaçan-ık] *{ağız} is.* Balta. [DS]

kaçanmak, [kaç-an-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* Esirgemek; korumak. [DS]

kaçar[1], [kaç-ar / kaç-ur] *sf.* **1.** Kaç soru sıfatının üleştirme biçimi. **2.** *{eT}* Kaç kere. [DLT] ☐ **kaçar kaçar,** *Her birine kaç tane? Kaç birimlik öbekler hâlinde?*

kaçar[2], [kaç-ar] *{ağız} is.* **1.** Küçük baş hayvan vergisi. **2.** Koşuda dördüncü gelen at. **3.** *sf.* Hile yapan; hileci. [DS]

kaçaran, [? kaçaran] *{ağız} is.* İnce mısır. [DS]

kaçarlanmak, [kaç-ar-la-n-mak] *{OsT} dönşl. f. [-ur]* Kaçar gibi yapmak.

kaçat, -dı [? kaçat] *{ağız} is.* Alın. [DS]

kaçavruk, -ğu [kaç-a+bur-uk] *{ağız} is.* → kaçaburuk. [DS]

kaççik, -ği [? kaç-çik] *{ağız} is.* Bir tür baş örtüsü; yazma. [DS]

kaçe, [? kaçe] *{ağız} is.* Dişi köpek. [DS]

kaçgak, [kaç-mak > kaç-ġak] *{eT} sf.* Kaçak.

kaçgan, [kaç-gan] *{ağız} is.* Kağnı. [DS]

kaçgın, [kaç-mak > kaç-ġın] *{eT} sf.* **1.** Kaçan; kaçak. *{ağız} (aynı)* [DLT] [DS] **2.** *{ağız}* Suç. [DS] **3.** *{ağız}* Yeri belli olmayan. [DS] **4.** *is.* Kaçış. [Clauson]

kaçgöç, [kaç+göç] *is.* Kadınların yabancı erkeklerle bir arada bulunmama, konuşmama ve onlara görünmeme geleneği.

kaçgun, [kaç-mak > kaç-ġun] *is.* **1.** *{eT}* Kaçış. [Clauson] **2.** *{OsT} sf.* Kaçak; firari.

kaçguncu, [kaç-gun-cu قاچغونجی] *{eAT} sf.* Kaçak; firari.

kaçgunçı, [kaç-mak > kaç-gun-çı] *{eT} sf.* Kaçan; kaçak; firari. [Clauson]

kaçğın, [kaç-mak > kaç-gın] *{ağız} sf.* Kaçmış; kaçak. [DS]

kaçı[1], [kaç-ı] *zm.* Ne kadarı; kaç tanesi.

kaçı[2], [kaç-ı] *{ağız} is.* Makas. [DS]

kaçıg, [kaç-mak > kaç-ıg] *{eT} is.* **1.** Duyu organı. [EUTS] **2.** Kaçak; kaçık. [EUTS] **3.** Geçit; ara; geçit durağı. [EUTS] [Gabain]

kaçıgay, [kaç-mak > kaç-ıgay] *{eT} is.* Kaçan. [DLT] ☐ **kaçıgay er,** *Kaçan adam.* [DLT]

kaçık, -ğı [kaç-mak > kaç-ık قاچق] *sf.* **1.** *{OsT}* Bir tarafa çarpılmış; yamulmuş; ölçüsü kaçmış; eğri; çarpık. **2.** (Çorap vb. için) teli kopmuş, sökülmüş. **3.** Davranışları yerinde olmayan; aklı kaymış. **4.** *{ağız}* Eğri. [DS] **5.** *is.* Elbise vb.nde kaçmış ipliğin çekildiği yer. **6.** *{ağız}* İlkbahar ya da sonbaharda birden bire esen şiddetli rüzgâr. [DS] **7.** *{ağız}* Denizlerdeki git olayından sonra kıyıdan suyun uzaklaşması durumu. [DS] **8.** Binanın çatısını çatarken kirişlerin üzerine konulan küçük direkler.

kaçıkça, [kaç-mak > kaç-ık-ça] *sf.* **1.** Biraz kaçık. **2.** *(kaçı'kça) zf.* Kaçık bir kişiye yakışır biçimde; kaçık gibi.

kaçıklık, -ğı [kaç-ık-lık] *is.* **1.** Kaçık olma durumu; kaçık olan şeyin niteliği. **2.** *mecaz.* Deliliğe yönelmiş davranış bozukluğu; delişmenlik; zihin ve davranış bozukluğu. **3.** Çılgınca, delice davranış.

kaçılma, [kaç-ıl-ma] *is.* Kaçmak işinin yapılma durumu.

kaçılmak, [kaç-ıl-mak] *edil. f. [-ır]* **1.** Kaçmak işi yapılmak. *{eT} (aynı)* [DLT] **2.** Kaçmak mümkün olmak. **3.** Çekinmek; sakınmak; geri durmak; yana çekilmek.

kaçımsama, [kaç-ımsa-ma] *is.* Bir işi yapmaktan geri durma.

kaçımsamak, [kaç-ımsa-mak] *gçsz. f. [-r] [-s(ı)-yor]* **1.** Bir şeyi yapmaktan kaçınmak. **2.** Sözde bahaneler uydurarak bir işi yapmak istememek.

kaçımsar, [kaç-ımsa-r] *sf.* Bir işi yapmamak için sözde nedenler uyduran; kaçamak yollar arayan; kaçımsayan.

kaçma, [? kaçma] *{ağız} is.* **1.** Hayvanları sürmeye yarayan uzun sopa; üvendire. **2.** Kümes. [DS]

kaçıncı, [kaç-ıncı] *sf.* **1.** Birbiri ardına gelen sıralanmış şeylerden birinin sırasını öğrenmek için kullanılan soru sıfatı; hangi sıradaki? **2.** (Cümle soru cümlesi olmazsa) *"pek çok, pek çok kere"* anlamında belirsizlik ifade eder.

kaçınılma, [kaç-ın-ıl-ma] *is.* Bir eylemi yapmaktan geri durulma hâli.

kaçınılmak, [kaç-ın-ıl-mak] *edil. f. [-ır]* Kaçınmak eylemi yapılmak.

kaçınılmaz, kaç-ın-ıl-maz] *sf.* Kaçmak imkânı bulunmayan; önüne geçilmesi mümkün olmayan; olmaması olanaksız.

kaçınkara, [? kaçınkara] *{ağız} is.* Levrek balığının biraz küçüğü. [DS]

kaçınma, [kaç-ın-ma] *is.* **1.** Bir şeyi yapmaktan geri durma; sakınma; imtina. **2.** (Kadın için) erkekten kaçma; örtünme. **3.** (Gemi ve uçaklar için) ateş altından veya çarpışma tehlikesi karşısında manevra yaparak uzaklaşma.

kaçınmak, [kaç-ın-mak] *dönşl. f. [-ır]* **1.** Bir şeyden veya bir şeyi yapmaktan geri durmak; imtina etmek; sakınmak. *{eT} (aynı)* [ETY] **2.** (Kadınlar için) erkeklerle konuşmamak, bir arada bulunmamak; erkeklere açık olarak görünmemek, örtünmek. **3.** *{eT}* Kaçar görünmek. [DLT]

kaçıntı, [kaç-ıntı] *is.* **1.** *{ağız}* (Kanal, boru, depo vb. yerlerdeki sıvı ve gazlar için) küçük miktardaki kaçak; sızıntı. **2.** Davar sahipleri koçları birleştirmeden önce gebe kalarak kışın erken doğan kuzu. **3.** Gününden önce doğuran keçi. [DS]

kaçıramento, [kaç-ır-a + İt. -mento] *is. argo.* Çalınmış mal; aşırılmış mal.

kaçırık, -ğı [kaç-ır-ık] *{ağız} is.* İlkbaharda ya da sonbaharda birdenbire ortaya çıkan şiddetli rüzgâr. [DS]

kaçırılma, [kaç-ır-ıl-ma] *is.* Kaçırmak eyleminin yapılma durumu.

kaçırılmak, [kaç-ır-ıl-mak] *edil. f. [-ır]* Kaçırmak işi yapılmak.

kaçırış, [kaç-ır-ış] *is.* Kaçırma eylemi veya biçimi.

kaçırma, [kaç-ır-ma] *is.* Kaçma işini yaptırma eylemi; kaçmasına yol açma işi.

kaçırmak, [kaç-ır-mak] *gçl. f. [-ır]* **1.** Kaçmak işini yaptırmak; kaçmasına yol açmak; kaçmasını sağlamak. **2.** Zor kullanarak ya da hile ile bir kimseyi alıp götürmek; zorla beraberinde götürmek. **3.** (Bir kimsenin) bir yerden gitmesine, orayı terk etmesine yol açmak; kaçmak zorunda bırakmak. **4.** (Taşıt için) zor kullanarak yolunu ve rotasını değiştirterek başka yere götürmek; yolcu ve çalışanları rehin almak. **5.** (Taşıt, randevu, programlı bir iş vb. için) zamanında yetişememek; geçtikten sonra gelmek; kalkış saatine yetişememek; geç kalmak. **6.** İlgili kişiye göstermemek; beraberinde bulundurmak. **7.** Yasa dışı yollarla ülkeye sokmak ya da ülkeden çıkarmak. **8.** Çalmak; gizlice almak, götürmek. **9.** Bir şeyden yararlanamamak; fırsatı değerlendirememek; bir daha ele geçmemek üzere kaybetmek. **10.** Olağan ölçünün üstüne çıkmak; aşırı gitmek; ölçüyü aşmak. **11.** Sızdırmak. **12.** (Yayın, gösterim için) zamanında izleyememek. **13.** (Kesici bir şey için) bir yerini yaralayacak şekilde kaydırmak. **14.** (Vergi için) geliri oranında ödememek; kazancının bir kısmını gizlemek; ödemesi gereken vergiden daha azını ödemek. **15.** Kendisini tutamayıp biraz çiş veya dışkısını yapmak; kalabalık yerde yellenmek; osurmak. **16.** (Tat, zevk vb. için) yok olmasına sebep olmak. **17.** Delirmek; aklını oynatmak.

kaçırtma, [kaç-ır-t-ma] *is.* Kaçırtmak eylemi.

kaçırtmak, [kaç-ır-t-mak] *gçl. f. [-ır]* **1.** Kaçırmak işini birine yaptırmak. **2.** Kaçırmasına izin vermek veya sebep olmak.

kaçış, [kaç-mak > kaç-ış] *is.* **1.** Kaçma eylemi veya biçimi. **2.** Bir tehlikeden kaçmaya, uzaklaşmaya yol açan tutum. **3.** Güç bir işi tembellik yüzünden yapmama durumu. **4.** *{eT} is.* Halk arasındaki uyuşmazlık; dövüş. [DLT] ☞ **kaçış noktası,** *res. Perspektifte ışınların yöneldiği nokta; firar noktası.*

kaçışma, [kaç-ış-ma] *is.* Kaçışmak eylemi.

kaçışmak, [kaç-mak > kaç-ış-mak] *işteş. f. [-ır]* Hep birlikte, değişik yönlere doğru telaşla kaçmaya çalışmak; *{eT} (aynı).* [ETY] [DLT]

kaçıt, -dı [kaç-ıt] *{ağız} sf.* Kaçak. [DS]

kaçıtmak, [kaç-ıt-mak] *{eT} gçl. f. [-ur]* Kaçırtmak. [DLT]

kaçi, [? kaçi] *{ağız} is.* Kırık saksı. [DS]

kaçik, -ği [kaçik / keçik] *{ağız} is.* Uzun baş örtüsü. [DS]

kaçka, [kaç-ka] *{ağız} is.* İki tekerlekli araba. [DS]

kaçkaç[1], -cı [kaç+kaç] *{ağız} is.* Göç. [DS]

kaçkaç[2], **-cı** [kaç+kaç] *{ağız} is.* Saksağan. [DS]

kaçkaça, [kaç+kaç] *{ağız} is.* → kaçkaç[2]. [DS]

kaçkaçan, [kaç+kaç-an] *{ağız} is.* → kaçkaç[2]. [DS]

kaçkar, [? kaçkar] *{ağız} is.* Çıkılması mümkün olmayan sarp, kayalık dağ. [DS]

kaçkın, [kaç-kın] *is.* **1.** Bir yerden veya bir şeyden kaçmış olan kimse. **2.** *{OsT} sf.* Kaçak; firari. ◘ **kaçkın resmi,** *tar. İmparatorluk döneminde başıboş gezen hayvanların sahiplerinden alınan vergi.*

kaçkırt, [kaçkırt] *{ağız} is.* Bir tür ot. [DS]

kaçkun, [kaç-kın] *{OsT} {ağız} is.* Kaçkın. [DS]

kaçlı, [kaç-lı] *sf.* **1.** *"Üzerinde hangi sayıyı bulunduruyor?"* anlamında taşıdığı sayıyı veya miktarı öğrenmek için kullanılır. **2.** Bir kimsenin doğum, okulu bitiriş veya askere gidiş yıllarından birini öğrenmek için yöneltilen soru sıfatı.

kaçlık, -ğı [kaç-lık] *sf.* **1.** Bir şeyin kaç birimden oluştuğunu öğrenmek amacıyla yöneltilen soru sıfatı. **2.** Yaş öğrenmek için sorulan soru; kaç yaşında.

kaçma, [kaç-ma] *is.* **1.** Uzaklaşma, uzak durma eylemi. *{eT} (aynı)* [EUTS] [DK] **2.** *psikol.* Bir kişinin çevresinden ve oturduğu yerden kimseye haber vermeksizin uzaklaşması. **3.** Dengede bulunan şeyler için dengenin bir taraf aleyhine bozulması.

kaçmağ, [kaç-mak] *{ağız} gçsz. f. [-ar]* Koşmak. [DS]

kaçmak, [kaç-mak] *gçsz. f. [-ar]* **1.** Bulunması gereken bir yerden zor kullanarak veya hileyle ayrılmak; firar etmek. **2.** Bulunulması gereken bir yer veya işten ilgililere haber vermeden, izinsiz olarak çıkmak. *{eT} (aynı)* [DLT] [ETY] [EUTS] **3.** (Hayvan için) tutulduğu yer veya kafesten çıkıp bir daha yakalanmayacak şekilde gitmek. **4.** (Bir tehlike veya istenmeyen durumdan korunmak için) kurtulmak amacıyla hızla uzaklaşmak; sığınılacak bir yere girmek; gizlenmek. **5.** İstemediği biriyle karşılaşmamaya, ona görünmemeye, rastlamamaya çalışmak; kendini göstermemeye çalışmak. **6.** Uzak durmak; sakınmak; korunmak; çekinmek. *{eT} (aynı)* [KB] **7.** (Örgü ya da kumaş için) bir veya birkaç tel ipliği kopmak; örgü boyunca sökülmek., **8.** İstenmeyen bir işi yapmaktan veya üstlenmekten kurtulmaya çalışmak; sürdürmek istememek. **9.** (Kap içindeki sıvı ve gazlar için) kapalı yerden bir delik, çatlak bularak dışarı sızmak; akmak; dökülmek; istenilen yöne doğru akmamak, gitmemek. **10.** (Küçük veya sivri nesneler için) istenmeyen bir yere hızla gitmek; batmak; saplanmak. **11.** (Aletler için) bir yana doğru kaymak; sapmak. **12.** Kimseye görünmeden ortalıktan savuşmak. **13.** Hızla koşup uzaklaşmak; koşmak; seğirtmek. *{eAT} (aynı)* [DK] **14.** (Taşıt için) hareket etmiş ve yetişememiş olmak. **15.** (Uyku, neşe, zevk, keyif vb. için) yok olmak; kaybolmak; gitmek. **16.** (Renk için) ağarmak; açılmak; solmak; rengi uçmak; kendi rengini yitirmek. **17.** Bilinen bir nesne veya renge benzemek; onu andırmak; çalmak; ona yakın olmak; yaklaşmak. **18.** (Kadın ve kız için) erkeklere görünmemek; onlarla bir yerde bulunmamak, konuşmamak. **19.** (Kız için) ailesinin isteği dışında bir erkekle evlenmek üzere ailesini ve evini terk ederek o erkekle beraber olmak. **20.** (Sermaye için) yurt dışında değerlendirilmek; ülke ekonomisinin ve vergi sisteminin dışına çıkarılmak. **21.** (Para, mal vb. için) vermek istememek; esirgemek. **22.** (Bir sıfat için) olmak. **23.** *dnz.* (Gemi için) çatışmayı önlemek amacıyla karşıdan gelen geminin rotasından çıkmak. **24.** *{eT}* Gitmek. [DLT] **25.** *{ağız}* (Ateş için) sönmek. [DS] ◘ **kaçacak delik aramak,** *Korkudan saklanacak bir yer bulmaya çalışmak; saklanmak istemek.*|| **kaçmaktan kovalamaya vakit bulamamak,** *Önemsiz işlerle uğraşırken önemli olanı yapamamak.*

kaçola, [Bul. kaçúla] *{ağız} is.* Takke. [DS]

kaçrumsınmak, [kaç-(ı)r-umsın-mak] *{eT} dönşl. f. [-ur]* Kaçırır görünmek. [DLT]

kaçruşmak, [kaç(ı)r-uş-mak] *{eT} işteş. f. [-ur]* Birbirini kaçırmak. [DLT]

kaçturmak, [kaç-tur-mak] *{eT} gçl. f. [-ur]* Kaçırtmak. [DLT]

kaçur, [kaç-ur / kaç-ar] *{eT} zf.* Kaç kere. [DLT]

kaçurgan, [kaç-ur-ğan] *{eT} sf.* Her zaman kaçıran. [DLT]

kaçurmak, [kaç-ur-mak] *{eT} gçl. f. [-ur]* Kaçırmak. [DLT]

kaçurtmak, [kaç-ur-t-mak] *{eT} gçl. f. [-ur]* Kaçırtmak. [DLT]

kaçut, [kaç-ut] *{eT} is.* **1.** Kısa mızrak. [DLT] **2.** Savaş ve kavgada yiğitlerin birbiri ile çarpışmaları. [DLT]

kâd, [Ar. kād كاد] *(ka:d) {OsT} is.* Üzülme; kederlenme; hüzünlenme. ◘ **kād-i Hindî,** *{OsT} Hindistan'da yetişen sint ağacından elde edilen ve ishale karşı kullanılan bir ilaç.*

kad[1], [kād̠] *{eT} is.* Kar fırtınası; insan öldüren bora; tipi. [DLT]

kad[2], **-ddi** [Ar. ḳadd قد] *{OsT} is.* Boy bos. ◘ **kadd-āver,** *{OsT} Uzun boylu.*|| **kadd-i bāla,** *{OsT} Uzun boy.*|| **kadd-i bülend,** *{OsT} Yüksek ve uzun boy.*|| **kadd-i dü-tā,** *{OsT} Yaşlılık yüzünden beli bükülmüş kimse; iki büklüm olmuş kişi.*|| **kadd-i lam,** *{OsT} Çarpık, eğri büğrü.*|| **kadd-i mevzūn,** *{OsT} Biçimli boy.*|| **kadd-i müstesnā,** *{OsT} Güzellikte benzersiz boy.*|| **kadd-i ra'nā,** *{OsT} Gül endamlı.*|| **kadd-i yār,** *{OsT} Sevgilinin boyu.*|| **kadd-keşîde,** *{OsT} Büyüyüp gelişmiş; boy atmış.*|| **kadd ü kāmet,** *{OsT} Boy bos.*

kada[1], [*eT.* ka *(yakın; dost)* > ka-da] *{ağız} is.* **1.**

Kardeş; küçük kardeş. **2.** Büyük kardeş; ağabey. **3.** Kız kardeş. **4.** Arkadaş. **5.** Teyze. [DS]

kada[2], [Ar. ḳaḏā' قضاء] *{ağız} is.* **1.** Sevgi; gönül. **2.** Naz. [DS] ☞ **kada almak,** *{ağız} 1. Beddua almak; kendisine ilenilmek. 2. Birine gelecek kötülükleri üstüne almak ("kadanı alayım" biçiminde sevgi sözü olarak kullanılır).* [DS]|| **kadasın almak,** *{OsT} Birine gelecek kaza ve belayı üzerine almak.*

kada[3], [kada] *{ağız} is.* Konuşmaya engel olan dil bağı. [DS]

kada[4], [kada] *{ağız} is.* Yeni doğmuş hayvan yavrusu. [DS]

kada[5], [kada] *{ağız} is.* Sıra. [DS]

kadaç, -cı [kada-ç] *{ağız} is.* (Bir kimse için) kendisinden küçük olan kimse. [DS]

kadag[1], [kaḏağ] *{eT} is.* → kadak. [EUTS]

kadag[2], [kaḏağ] *{eT} is.* Kanal; ırmak. [DLT]

kadaga, [kadag-a] *{ağız} is.* Yasak olma durumu; yasak. [DS]

kadagayıp, -bı [Ar. ḳaḏā' قضاء => kada+goyup] *{ağız} zf.* Ne olur ne olmaz; her olasılığa karşı. [DS]

kadaglamak, [kaḏağ-lā-mak] *(kadağla:mak) {eT} gçl. f. [-r]* Tutmak; ardından gitmek. [OKD]

kadagoyüp, -bü [Ar. ḳaḏā' قضاء => kadagayıp] *{ağız} zf.* → kadagayıp. [DS]

kadağ, [*eT.* kaḏağ] *{ağız} is.* Eğreti dikiş; ilinti. [DS]

kadağa, [kadağa] *{ağız} is.* → kadaga. [DS]

kadah[1], [*eT.* kaḏağ-lā-mak > kadak / kadaḫ] *{ağız} is.* → kadak. [DS]

kadah[2], [kadaḫ] *{ağız} is.* Yara izi. [DS]

kadah[3], [kadaḫ] *{ağız} is.* Ayakkabıların altına çakılan demir çivi; kabara. [DS]

kadahana, [? kada + Far. ḫᵛan-a] *{ağız} is.* Doymaz; açgözlü. [DS]

kadahet, [Ar. ḳadāḥet قداحت] *{OsT} is.* Kadehçilik sanatı.

kadahlı, [kadak-lı] *{ağız} is.* Yapışık. [DS]

kadak[1], [kaḏağ / kadaḳ] *{eT} is.* **1.** Kusur; kabahat; suç; günah. [EUTS] [Üç İtigsizler] **2.** Haksızlık. [EUTS] **3.** Ceht. [EUTS] **4.** *sf.* Karışık; katışık; karma. [EUTS] **5.** Katı; sağlam. [EUTS]

kadak[2], **-ğı** [kadak] *{ağız} is.* **1.** Ayakkabıların altına çakılan demir çivi. **2.** Çivi; küçük çivi. **3.** Kopça; düğme. **4.** Tırpan ile sapı birbirine bağlayan çengel. [DS] ☞ **kadak vurmak,** *{ağız} Ağaç eşyalara ve yapı araçlarına parça eklemek.* [DS]

kadak[3], **-ğı** [kadak] *{ağız} is.* Küçük kardeş. [DS]

kadak[4], **-ğı** [kadak] *{ağız} zf.* Kadar. [DS]

kadak[5], **-ğı** [kadak] *{ağız} is.* Üç tanesi bir okka olan ağırlık ölçüsü. [DS]

kadak[6], **-ğı** [koduk] *{ağız} is.* **1.** Manda yavrusu; malak. **2.** Eşek yavrusu; sıpa. **3.** Yavru katır; sıpa. [DS]

kadak[7], **-ğı** [kay-ak ?] *{ağız} is.* Kaydırak. [DS]

kadaklamak[1], [kadak-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* **1.** Çivilemek. **2.** Bağlamak; eklemek. **3.** İliştirmek; tutturmak. **4.** Biçimine getirmek; işi yerinde ve kurallarına uygun yapmak. **5.** Meyveli dalların kırılmaması için altına destek koymak. [DS]

kadaklamak, [kadak-la-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(ı)-yor]* → kadamak[2]. [DS]

kadaksız, [kadak-sız] *{eT} is.* Hatasız; kusursuz. [Üç İtigsizler]

kadal, [? kadal] *{ağız} is.* **1.** Güldürü; eğlenti. **2.** Cirit oyunu. [DS]

kadalama, [kada-la-ma] *{ağız} is.* Eğreti dikiş; ilinti. [DS]

kadalamak[1], [kada-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Kendini beğenmek; gururlanmak. [DS]

kadalamak[2], [kada-la-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(ı)-yor]* → kadamak[1]. [DS]

kadama, [kada-ma] *{ağız} is.* Evin çatısı. [DS]

kadamağ, [kada-mağ / kadamaḫ] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* → kadamak. [DS]

kadamak[1], [Moğ. kada-mak] *gçl. f. [-r] [-d(ı)-yor]* **1.** *{ağız}* Kaba kaba dikmek; teyellemek. [DS] **2.** Yırtık ve sökük elbiseyi iğreti olarak dikmek. **3.** *{ağız}* Mıhlamak; çivi çakmak; perçinlemek. *{eT} (aynı)* [Nevâyî] [DS] **4.** Sıkıştırmak; bağlamak; yapıştırmak. **5.** *{eT}* Muhkemleştirmek. [Nevâyî] **6.** *{ağız}* Hayvanı bir yere kısa ve sıkı olarak bağlamak. [DS] **7.** *{ağız}* (Giysi, çarşaf, örtü vb. için) boyunu kesmeden kısaltmak için ucunu katlayıp dikmek. [DS]

kadamak[2], [kada-mak / kadak-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-d(ı)-yor]* Ölmek; gebermek. [DS]

kadamak[3], [kada-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-d(ı)-yor]* Gövdeyi bir yönden öbür yana çevirememek; tutulmak. [DS]

kadamaya, [? kadamaya] *{ağız} is.* Fırını silmekte kullanılan paçavra. [DS]

kadamloç, -cu [? kadamloç] *{ağız} is.* Kaşıklık. [DS]

kadan, [ka-dan] *{ağız} zf.* Kadar. [DS]

kadana[1], [İt. cadena] *(kada'na) is.* **1.** Kürek mahkûmlarının ayaklarına bağlanan zincir halka; pranga. *"Ayaklarına kadanalar vuruldu."* Peçevî **2.** Köpeklerin boğazına takılan dişli halka; çivili tasma.

kadana[2], [Mac. katona] *(kada'na) is.* **1.** Bir cins iri at. **2.** *sf.* Boylu boslu; iri yarı. ☞ **kadana gibi,** *(Kadın için) iri yarı.*

kadanlık, -ğı [ka-dan-lık] *{ağız} zf.* ... kadarlık. [DS]

kadanmak, [kada-n-mak / kada-n-maḫ] *{OsT} {ağız} dönşl. f. [-ır]* **1.** Yorulup kalmak; takılıp kalmak; yapışıp kalmak. **2.** Tıkanıp kalmak. **3.** Dayanmak;

direnmek. **4.** (Kısa iple bağlanan hayvan için) çok hareket edememek. **5.** Yerleşmek; kalmak. **6.** Ağzından söz çıkmamak. **7.** Bir yere ilişip kalmak. **8.** *edil. f.* Mıhlanmak; çivilenmek; dikilmek; yapıştırılmak. [DS]

kadans, [Fr. cadanse / İt. cadenza] *is.* **1.** *müz.* Bir konçertoda çalgıcının ustalığını gösterdiği bölüm; durgu. **2.** Bir silahın dakikada yapabileceği atış sayısı; teorik atış hızı.

kadarak, -ğı [kadarak] *{ağız} is.* **1.** Bir değirmeni döndürecek kadar kuvvetle akan su. **2.** Su arkı. [DS]

kadar, [Ar. ḳadar قدر] *{OsT} e.* **1.** (Nicelik ve nitelik karşılaştırmakta) eşitlik, denklik ilgisi kurar: ölçüsünde; derecesinde. **2.** Büyüklüğünde. **3.** Değerinde. **4.** Çokluğun, aşırılığın miktarını bildirir: ölçüde; derecede; denli. **5.** (Yer, zaman, sayı için) sınır, sonuç ve bitme bildirir: dek; değin. **6.** (Benzetme için) benzerlik ilgisi kurar: gibi. **7.** (Miktar için) belirsizlik bildirir. **8.** (Nicelik için) yaklaşıklık bildirir. **9.** (Zaman için) süre bildirir. **10.** *is.* (İşaret sıfatlarıyla birlikte) miktar ve derece bildirir. ☞ (bu) **kadarı da fazla,** *Bir konuda aşırı gidildiğini ifade için kullanılır.*

kadarca, [kadar-ca] *{OsT} zf.* Kadarcık.

kadastro, [Yun. katastikkon / İt. catastro] *is. huk.* Bir ülkedeki bütün taşınmaz malların yerinin, alanının, sınırlarının ve değerlerinin devlet eliyle belirlenip bir plana bağlanması. ☞ **kadastro geçmek,** *Kadastro işlemleri yapılmak.*

kadastrolama, [kadastro-la-ma] *is.* Kadastro işlemlerini yapma.

kadastrolamak, [kadastro-la-mak] *gçl. f. [-r] [-l(u)-yor]* Bir taşınmaz malın yerini, alanını, sınırlarını ve değerini belirleyip bir plana bağlamak; kadastrosunu yapmak.

kadastrolanma, [kadastro-la-n-ma] *is.* Kadastro işlemleri yapılmak eylemi.

kadastrolanmak, [kadastro-la-n-mak] *edil. f. [-ır]* Bir taşınmaz malın yeri, alanı, sınırları ve değeri belirlenip bir plana bağlanmak; kadastrosu yapılmak.

kadaş[1], [kā *(kap)* > ka-daş / ka-deş] *is.* Kardeş; *{ağız} (aynı).* [DS] [İKPÖy.] [ETY] [EUTS] [DLT]

kadaş[2], [Çin. ka *(aile)* > kā-daş] *{eT} is.* Yakın; akraba; hısım. [ETY] [İKPÖy.] [EUTS] [DLT] [KB]

kadaş[3], [ka-daş] *{ağız} is.* Takma ad; lakap. [DS]

kadaşlık, [kadaş-lık] *{eT} is.* **1.** Kardeşlik. **2.** Hısımlık. [DLT]

kadaverin, [Lat. cadere *(düşmek)* > Fr. cadavérine] *is. biy.* Bozulan besinlerde, özellikle etlerde bakterilerin sebep olduğu zehirli kimyasal madde.

kadavra, [İt. cadavere] *(kada'vra) is.* Tıp öğreniminde üzerinde çalışılmak üzere hazırlanmış ölmüş insan veya hayvan vücudu; ceset. ☞ **kadavra gibi,** *Sıska ve zayıf beden veya yüz.*

kadavralaşma, [kadavra-la-ş-ma] *is.* Kadavra durumuna gelmek eylemi.

kadavralaşmak, [kadavra-la-ş-mak] *dönşl. f. [-ır]* Kadavra durumuna gelmek.

kadayıf, [Ar. ḳaṭā'if قطائف] *{OsT} is.* **1.** Tatlı yapmakta kullanılan ve undan özel olarak hazırlanmış birkaç türlü malzemenin genel adı. **2.** Bu tür malzemeden yapılmış hamur tatlısı.

kadayıfçı, [kadayıf-çı] *is.* **1.** Kadayıf yapan ve satan kimse. **2.** Kadayıf yapılan veya satılan yer; kadayıfçının iş yeri.

kadayıfçılık, -ğı [kadayıf-çı-lık] *is.* **1.** Kadayıf yapma ve satma işi. **2.** Kadayıfçının işi ve mesleği.

kaddah[1], [Ar. ḳadeḥ > ḳaddāḥ قداح] *{OsT} is.* Kadeh yapan; kadehçi.

kaddah[2], [Ar. ḳadḥ > ḳaddāḥ قداح] *sf.* Yeren; çekiştiren.

kaddahe, [Ar. ḳaddāḥe قداحه] *(kadda:he) {OsT} is.* **1.** Çakmak taşı. **2.** Eskiden kullanılan, bir çelik parçası, kav ve çakmak taşından oluşan çakmak takımı.

kaddam, [Ar. ḳaddām قدام] *{OsT} (kadda:m) is.* Kral; prens; önder.

kaddese, [Ar. ḳuds > ḳaddese قدس] *{OsT} ünl.* Kutlu ve mutlu etsin; mübarek olsun. ☞ **kaddes'Allah,** *{OsT} Allah mukddes ve mübarek eylesin!*

kaddırak, -ğı [kad-dır-ak] *{ağız} sf.* **1.** Vücudunu dimdik tutan kimse. **2.** Kurumlu; gururlu. [DS]

kaddus[1], [Ar. ḳaddūs قدوس] *(kaddu:s) {OsT} sf.* (Allah için) çok kutsal; en kutsal.

kaddus[2], [Yun. khádos] *{ağız} is.* Sacdan yapılmış kulplu su kabı. [DS]

ka'de, [Ar. ḳu'ud *(oturma)* > ḳa'de قعده] *{OsT} is.* Namaz kılarken bir kere oturma; oturuş. ☞ **ka'de-i ahîre,** *{OsT} İki ve daha fazla rekâtlı namazlarda son rekâtı takiben yapılan oturuş; son oturuş.*|| **ka'de-i ûla,** *{OsT} İkiden fazla rekâtlı namazlarda ikinci rekâttan sonraki oturuş; önceki oturuş.*

kade[1], [*eT.* ka *(akraba)* > ka-da / kade] *{ağız} is.* **1.** Kardeş. **2.** Küçük kardeş. **3.** Teyze. **4.** Hala. **5.** Yenge. [DS]

kade[2], [? kade] *{ağız} is.* Ortası yassı, bir tür yağlı ekmek. [DS]

kadeh, [Ar. ḳadeḥ قدح] *{OsT} is.* **1.** İçki içmek için kullanılan küçük bardak. **2.** Bu bardakta bulunan içki. **3.** *bot.* Çiçeklerin çanak kısmı. ☞ **kadeh arkadaşı,** *İçki arkadaşı.*|| **kadeh-bâz,** *{OsT} 1. Kadeh oynayan. 2. Kadehleri üst üste dizerek çeşitli gösteriler yapan cambaz.*|| **kadeh-i lâciverdî,** *{OsT} Gökyüzü.*|| **kadeh-i Meryem,** *{OsT} bot. Saksıgüzeli çiçeği.*|| **kadeh kaldırmak,** *{OsT} Bir kimseyi veya bir şeyi onurlandırmak için içkiye başlamadan ön-*

ce kadehleri havaya kaldırmak.|| **kadeh-keş,** *{OsT} İçki içen; sarhoş.*|| **kadeh-kâr,** *{OsT} İçki dağıtan kimse; saki.*|| **kadeh-peymā,** *{OsT} Şarap içen.*|| **kadeh-şiken,** *{OsT} Kadeh kıran; sarhoş.*|| **kadeh tokuşturmak,** *1. İçkiye başlamadan önce kadehleri birbirine dokundurmak. 2. Birlikte, karşılıklı oturup içki içmek.*

kadehçe, [Ar. ḳadeḥ + Far. -çe قدحچه] *{OsT} is.* Küçük kadeh.

kadehçik, -ği [kadeh-çik] *is. bot.* **1.** Palamut, fındık gibi birçok meyvede bulunan yüksük gibi kılıf. **2.** Döllenmeden sonra bazı çiçek kısımlarının gelişmesiyle oluşan yüksüğe benzer organ. **3.** *zool.* Kın kanatlı bazı böceklerin erkeklerinin ayaklarında bulunan ve düz yüzeylere tutunmayı ve dolayısıyla çiftleşmeyi kolaylaştıran yüksüğümsü organ.

kadehçikliler, [kadeh-çik-li-ler] *is. bot.* Meyvesinde kadehçik bulunan ağaçların eski adı.

kadehçiksi, [kadeh-çik-si] *sf.* Kadehçiğe benzeyen.

kadehsi, [kadeh-si] *sf.* Kadeh veya yüksüğe benzeyen.

kadek[1], **-ği** [koduk] *{ağız} is.* **1.** Manda yavrusu; malak. **2.** *sf.* Kısa boylu kadın. [DS]

kadek[2], **-ği** [? kadak] *{ağız} is.* Küçük çivi. [DS]

kadek[3], **-ği** [? kadek] *{ağız} is.* Kırmızı bez. [DS]

kadele, [? kadele] *{ağız} is.* Küçük küp. [DS]

kadem, [Ar. ḳadem قدم] *{OsT} is.* **1.** Ayak. **2.** Adım. **3.** Bir metrenin üçte biri uzunluğunda bir uzunluk ölçüsü birimi; normal bir ayak boyu; arşının yarısı. **4.** *mecaz.* Uğur; kut. ⊡ **kadem basmak,** *{eAT} Ayak diremek; azmetmek; inat etmek; ısrar etmek.*|| **kadem-būs,** *{OsT} Ayak öpen.*|| **kadem-būsî,** *{OsT} Ayak öpme töreni.*|| **kadem getirmek,** *Uğur getirmek.*|| **kadem-hāne,** *{OsT}* → kademhane.|| **kadem kadem,** *Yavaş yavaş; adım adım.*|| **kadem-keş,** *{OsT} Bir daha gelmeyen; ayağını çeken.*|| **kadem-nih,** *{OsT} Ayak basıcı.*|| **kadem-nihāde,** *{OsT} Ayak basmış bulunan; gelen.*|| **kadem-rān,** *{OsT} Adım atan; ilerleyen.*|| **kadem-rence,** *{OsT} Tenezzül etme: lütfen kabul.*|| **kadem-rencîde etmek,** *{OsT} Tenezzül edip gelmek; burun kıvırarak ziyaret etmek.*|| **kadem urmak,** *{eAT} Bir işe girişmek; başlamak.*

kademe, [Ar. ḳademe قدمه] *{OsT} is.* **1.** Merdiven basamağı; merdiven ayağı. **2.** Önem ve değer bakımından sıra ile yükselen basamaklardan her biri. **3.** *huk.* Devlet memurlarının maaşlarında artış sağlayan yatay ilerleme ile ilgili rakamlardan her biri. **4.** *as.* Emir komuta sistemi içinde derinliğine düzenlenmiş her basamağın konumu. ⊡ **kademe ilerlemesi,** *Devlet memurunun bir derece içinde her yıl almış olduğu yatay maaş yükselişi; yatay terfi.*|| **kademe-i ūla,** *{OsT} İlk basamakta; başlangıçta.*|| **kademe kademe,** *Basamak basamak; derece derece.*

kademeleme, [kademe-le-me] *is.* Kademelere ayırarak düzenleme; kademelendirme.

kademelemek, [kademe-le-mek] *gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* Bir şeyi kademeli olarak düzenlemek; basamaklı bir düzen oluşturacak biçimde sıralamak.

kademelendirme, [kademe-le-n-dir-me] *is.* Kademeli duruma getirme.

kademelendirmek, [kademe-le-n-dir-mek] *gçl. f. [-ir]* **1.** Kademeli duruma getirmek. **2.** *as.* Bir kıt'ayı art arda kademeler hâlinde düzenlemek.

kademeli, [kademe-li] *sf.* Basamak basamak olan; aşamalı. ⊡ **kademeli ücret,** *İşçiye belirli oranlar içinde belirlenerek verilen ücret.*|| **kademeli vergi,** *Gelir miktarları belirli gruplarda toplanarak oranlamış vergi sistemi.*

kademhane, [Ar. ḳadem + Far. ḫāne قدمخانه / قدم خانه] *(kademha:ne) {OsT} is.* Ayak yolu; tuvalet; hela.

kademî, [Ar. ḳademī قدمى] *(kademi:) {OsT} sf.* Ayakla ilgili; ayağa ait.

kademiye, [Ar. ḳademiyye قدمیه] *{OsT} is.* **1.** Bir ülkeye giriş ve çıkışta alınan ayak bastı parası. **2.** Bir görevle başka yere gönderilen memura ödenen yol masrafı; yolluk.

kademli, [kadem-li] *sf.* Uğurlu; kutlu. ⊡ **Kademli olsun!** *"Hayırlı, uğurlu olsun!" anlamında söylenen dilek sözü.*

kademsiz, [kadem-siz] *sf.* Uğursuz; musibet. ⊡ **kademsiz peçe,** *{ağız} Kefen.* [DS]

kademsizlik, -ği [kadem-siz-lik] *is.* Uğursuz olma durumu; uğursuzluk.

kader[1], [Ar. ḳader قدر] *{OsT} is.* **1.** Allah'ın bütün varlıklar için belirlediği ve dilediği durumların oluş biçimi ve oluşu; alın yazısı; Allah'ın takdiri. **2.** Bütün olayları, önceden oluş zamanı ve oluş biçimi değişmeyecek şekilde düzenleyen gizli güç. **3.** Beklenmedik ve kaçınılmaz şartların bir araya gelmesi; talih; baht. **4.** Kaçınılması mümkün olmayan kötü talih. **5.** İrade gücü; güç; kuvvet. **6.** *din.* Allah'ın olmasını dilediği şeyleri, meydana gelmeden (kaza) önce takdir etmesi; sonsuz geçmişten sonsuz geleceğe (ezelden ebede) kadar meydana gelen bütün durum ve olaylarda egemen olan küllî ilahî hüküm. ⊡ **kader birliği,** *İyi ve kötü günlerde aynı sıkıntıyı ve sonucu yaşamak zorunda olma durumu.*|| **kaderde olmak,** *Önceden akla gelmeyen kötü bir durumun başa gelmesi durumunda bunu kabullenmiş olmak.*|| **kadere küsmek,** *Olumsuzluklar karşısında yılgınlık gösterip mücadeleyi bırakmak.*|| **kadere meydan okumak,** *Alın yazısının kişisel irade ile değişebileceğine inanarak Allah'ın ezelî kararına baş kaldırmak.*

kader[2], [kadar > kader] *{eAT} zf.* Az; biraz; azıcık. ⊡ **kader vakıt,** *{eAT} Az bir zaman.*

kaderci, [kader-ci] *is.* **1.** İnsan hayatının ve bütün olayların kadere bağlı olarak yönetildiğine inanan kimse. **2.** *sf.* Kadere inanan.

kadercilik, -ği [kader-ci-lik] *is. fel.* Bütün olayların tek ve tabiat üstü bir güç tarafından, değiştirilemez şekilde önceden belirlendiğini ve bu biçimde geçeceğini, kişinin artık onu değiştiremeyeceğini ileri süren felsefî görüş; fatalizm; cebriye; yazgıcılık.

kaderî, [Ar. ḳaderī قدري] *(kaderi:) {OsT} sf.* **1.** Kader ile ilgili olan. **2.** *is.* İnsanın eylemlerinin yaratıcı ve sorumlusu olduğunu kabul eden Mutezile'nin bir kolu; kaderiye.

kaderiye, [Ar. ḳaderiyye قدريه] *{OsT} is. fel.* Kader anlayışına karşı insanın yaptığı işlerin yaratıcısı ve sorumlusu olduğunu kabul eden Mutezile'nin bir kolu; kaderî.

kaderiyun, Ar. ḳaderiyyūn قدريون] *(kaderiyu:n) {OsT} is. fel.* Kadercilik.

kaderlemek, [kader-le-mek] *gçl. f. [-r]* **1.** Bir kimsenin cennete veya cehenneme gideceğini, önceden tayin etmek. **2.** *{eAT}* Bir kimsenin hayatta başına gelecekleri önceden tayin etmek.

kadet, [? kadak / kadet] *{ağız} is.* Ayakkabı çivisi; kabara. [DS]

kadgu, [kād-mak *(bunalmak)* > kad-ġū > kaygu / kaygı] *{eT} is.* Kaygı; dert; keder; üzüntü. [EUTS] [DLT] [İKPÖy.] [Gabain] [Yüknekî]

kadgulanmak, [kadġū > kadġū-la-n-mak] *{eT} dönşl. f. [-ur]* Kaygılanmak. [DLT]

kadgulug, [kadġū > kadġu-luġ] *{eT} is.* Acılı; dertli; kaygılı; tasalı. [EUTS]

kadgurmak, [kadġū > kadġu-r-mak] *{eT} gçsz. f. [-ur]* **1.** Üzülmek; kaygıya düşmek kaygılanmak; kederlenmek; tasalanmak. [EUTS] [DLT] **2.** Kayırmak. [DLT]

kadgusuz, [kadġū > kadgu-suz] *{eT} sf.* Tasasız; kaygısız.

kadh, [Ar. ḳadḥ قدح] *{OsT} is.* Çekiştirme; arkadan konuşma.

kadhas, [Brah. ḳādhaṣ] *{eT} is.* Akraba; dost; birader. [Gabain]

kadı[1], [Ar. ḳażā' > ḳāḍī / ḳāżī قاضى] *(ka:dı:) {OsT} is.* **1.** Yapan, yerine getiren; uygulayan. **2.** *tar.* İmparatorluk döneminde, yargılama yetkisine sahip kişi; şeriat hakimi. **3.** *{ağız} mecaz.* Her şeye karışan, çok bilmiş kimse. ⧉ **kadı baş,** *{ağız} Beyaz yuvarlak bir tür kabak.* [DS]|| **kadı başı kabağı,** *{ağız}* → kadı baş. [DS]|| **kadı beratı,** *Bir yere kadılık kurulmasına dair verilen iznin belgesi.*|| **kadı bitisi,** *{OsT} Mahkeme ilamı.*|| **kadı boğan,** *{ağız} Bir tür sert helva.* [DS]|| **kadı eşeğine dönmek,** *{ağız} Uslanmak.*|| **kādī-i hācāt,** *{OsT} Herkesin bütün dileklerini yerine getiren; Allah.*|| **kādī-i sipihr,** *{OsT} 1. Gökyüzünün kadısı. 2. Müşteri yıldızı; Jüpiter.*|| **kadı kaçıran,** *{ağız} Birkaç gün süren yağmur.* [DS]|| **kadılara bulunmak,** *{ağız} Bir şeyi konuklar için ya da gerektiği zaman kullanılmak üzere saklamak.* [DS]|| **kadılar helvası,** *İsrailoğulları göç ederken çölde Allah tarafından indirilen yiyecek.*|| **kādī'l-kuzāt,** *{OsT} Kadıların kadısı; en büyük kadı; şeyhülislam veya kazasker.*|| **kadı nā'ibi,** *Kadı vekili; kadının yerine bakan kimse.*|| **kadı otu,** *{OsT} bot. Birleşikgillerden, geniş kömeçler hâlinde mavi ve beyaz çiçekler açan, kumsal yerlerde kendiliğinden yetişen, bazı türleri sebze olarak tüketilen birkaç yıllık otsu bitki; güneğik; hindiba, (Cichurium endivia).*|| **kadı oturtmak,** *{ağız} (Soru cümlesi olarak kullanılır) hiçbir şeye karışmadan durmak; sadece seyirci kalmak.*|| **kadıyü'l-hācāt,** *{OsT} Allah rızası için herkesin dileğini yerine getiren kimse.*|| **kadı yoran,** *Dik kafalı; inatçı.*

kadı[2], [*eT.* kadıġ] *{ağız} is.* **1.** Buğday elerken, kalbur altına konulan destek. **2.** Çelik çomak oyununda, çeliğin üzerine konduğu yan yana iki taş. [DS] ⧉ **kadı ağacı,** *{ağız} Kayığın ortasındaki seren direğini tutturan araç.* [DS]

kadı[3], [Yun. khadi] *is.* **1.** Fıçı; bidon; varil. **2.** Bir sıvı ölçeği. **3.** *{ağız}* Büyük fıçı. [DS]

kadı[4], [*eT.* ka *(akraba)* > ka-dı / kadi ?] *{ağız} is.* **1.** Yenge. **2.** Düğünlerde eğlence için kız evinden oğlan evine giden kimse. [DS]

kadıbaşı, [kadı+baş-ı] *{ağız} is.* Lale. [DS]

kadıg, [kadū-mak *(sağlam dikiş dikmek)* > kadūġ / kadıġ] *{eT} is.* **1.** Katı; sağlam. [EUTS] **2.** Pislik (?). [EUTS] **3.** *sf.* Karışık; katışık; karma. [EUTS]

kadık[1], [kadık > kayğuk] *{eT} is.* Ağaçtan oyulmuş tekne; kayık. [DLT]

kadık[2], [? kadık] *{ağız} is.* Çam kozalağı. [DS]

Kadıköy taşı, [Kadı+köy + taş-ı] *is. t. min.* Kuvars ve opal liflerinden oluşmuş kırmızı, kahverengi, yeşil renkli olabilen bir tür silis; akik; kalseduan.

kadılaşmak, [kadı-la-ş-mak] *dönşl. f. [-ır]* **1.** Kadı gibi olmak. **2.** *{OsT} işteş. f.* Birlikte yargılaşmak; karşılıklı hak aramak.

kadılık, -ğı [kadı-lık] *is.* **1.** Kadı olma durumu. **2.** Şeriat hakiminin yaptığı iş. **3.** Şeriat hakiminin görev bölgesi.

kadılmak, [kadū-mak > kadu-l-mak / kadı-l-mak] *{eT} edil. f. [-ur]* Seyrekçe dikilmek. [DLT]

kadımalak, [Erme. matutak => madımak / madımalak / kadımalak] *{ağız} is. bot.* Kuşekmeği *(Polygonum aviculare).* [DS]

kadın[1], [Soğd. ḫᵛatēn / khwat'yn => *eT.* ḫatun / ḳātun > kadın] *is.* **1.** Dişi cins insan; bayan; hanım. *{eAT} (aynı)* [DK] **2.** Bekâreti gitmiş dişi insan. **3.** *sf.* Kadın olmanın gerektirdiği erdemleri üzerinde ta-

şıyan. **4.** *ünl.* *"Bayan"* anlamında seslenme ve unvan sözü. ☞ **kadın ağızlı,** *Çok konuşan, dedikoducu, geveze erkek.*|| **kadın ana,** → kadınana.|| **kadın aşçı,** *Bir evin veya konağın yemeklerini pişiren aşçı kadın.*|| **kadın avcısı,** *Kadınların ilgisini çekerek seviyormuş görünüp baştan çıkaran ve cinsel zevkini tatmin eden erkek.*|| **kadın barmağı,** *{ağız}* → kadınparmağı. [DS]|| **kadın barmak,** *{ağız}* → kadınparmağı. [DS]|| **kadın berberi,** *Kadınların saç bakımını yapan berber; kuaför.*|| **kadın çamaşırı,** *Kadınların kullandığı iç çamaşırı.*|| **kadın doğum,** *Gebeliğin seyrini ve doğum tekniklerini konu alan tıp dalı.*|| **kadın düşkünü,** *Kadınlara aşırı derecede düşkün olan erkek.*|| **kadın efendi,** *Padişahın eşi; gedikli cariyelerin en yükseği.*|| **kadın göbeği,** *{ağız} 1. Kuşburnu meyvesi. 2. Bir tür mantar.* [DS] || **kadın gömleği,** *Baştan giyilen bir tür gömlek.*|| **kadın iğnesi,** *{ağız}* → kadınığnesi. [DS]|| **kadın kadına,** *Kadınlar arasında; yalnız kadınların bulunduğu bir ortamda.*|| **kadın kadıncık,** *Evinin işlerini beceri ile yapan, kadına özgü nitelikleri taşıyan ve eşine bağlı kadın; ağırbaşlı kadın.*|| **kadın kısmı,** *Kadınlar.*|| **kadınlar hamamı,** *1. Kadınların yıkandığı hamam. 2. Hep birden konuşma sonucu kimin ne dediği anlaşılmayan gürültülü yer.*|| **kadın milleti,** *Kadınlar.*|| **kadın olmak,** *1. Bekâreti gitmek. 2. Evinin işlerini becermek. 3. Bir kadından beklenen erdemlere sahip olmak.*|| **kadm parmağı,** *{ağız}* → kadınparmağı. [DS]|| **kadın parmağı,** *1. Bir kadına ait tasarı; kadınla ilgili olan. 2. (Erkeğin yaptığı iş için) sevdiği kadının istekleri doğrultusunda.*|| **kadın terzisi,** *Kadınlar için giyecek diken kimse.*|| **kadın ticareti,** *huk. Çeşitli yollarla yirmi bir yaşını bitiren bir kız veya kadını cinsel ilişkiye girmek isteyen başkası için kandırma, sağlama, götürme ve taşıma işi; fuhuş için kadın pazarlama; pezevenklik.*|| **kadın tüccarı,** *Yasa ve ahlak dışı cinsel ilişkileri organize eden kimse; fuhuş için kadın pazarlayan; pezevenk.*

kadın[2], [kā *(akraba)* > ka-ḏın] *{eT}* *is.* **1.** Kayın; dünür; hısım; evlilik akrabası; kayın. [DLT] [ETY] [EUTS] [KB] **2.** Kayın peder. [KB] [İKPÖy.] [Gabain] **3.** Kocanın erkek kardeşi. [KB] ☞ **kadın kadnagun,** *{eT} Kayın mayın.* [DLT]

kadın[3], [kaḏıñ] *{eT}* *is.* Kayın ağacı.

kadm[4], [kadın] *{ağız}sf.* Güzel; hoş; şık. [DS]

kadınana, [kadın[2] + ana] *{ağız}* *is.* **1.** Kaynana. **2.** Babaanne. **3.** Babanın ağabeyinin eşi; büyük yenge. [DS]

kadınbarmağı, -nı, -kları [kadın+parma(k)-ı] *{ağız}* *is.* → kadınparmağı. [DS]

kadınbarmak, -ğı [kadm+parmak] *{ağız}* *is.* → kadınparmağı. [DS]

kadınbudu, -nu, -tları [kadın+bu(t)-u] *(kadı'nbudu)* *is.* Yarısı çiğ, yarısı kavrulmuş kıymaya haşlanmış soğanlı pirinç, maydanoz, tuz, biber ve yumurta katıldıktan sonra yoğrulup galetaya bulanarak kızartılmak suretiyle yapılan bir tür köfte.

kadınca, [kadın-ca] *(kadı'nca)* *zf.* Kadına yakışır biçimde; kadına özgü.

kadıncık[1], **-ğı** [kadın-cık] *is.* Zavallı kadın; küçük kadın.

kadıncık[2], **-ğı** [kadın-cık] *{ağız}* *is.* Görümce. [DS]

kadıncık, -ğı [kadın-cık] *{OsT}* *is.* Hanımefendi; bayan.

kadıncıl, [kadın-cıl] *sf.* (Erkek için) kadınlara aşırı derecede düşkün; kadın düşkünü; zendost.

kadındüğmesi, -ni, -eleri [kadın+düğme-s-i] *(kadı'ndüğmesı)* *is. bot.* Horozibiğigillerden bahçelerde süs bitkisi olarak yetiştirilen, düğme biçiminde yuvarlak başlı çiçekler açan bir otsu bitki; medine, *(Gomphrena).*

kadıng, [kaḏıñ] *{eT}* *is.* Huş ağacı; kayın ağacı, *(Betula).* [DLT]

kadınga, [kadın+gı *(kız)*?>kadıngā] *(kadınga:)* *{ağız}* *is.* Yenge. [DS]

kadınge, [kadın+gı *(kız)* ?] *{ağız}* *is.* **1.** Yenge. **2.** Gelin. **3.** Elti. [DS]

kadıngöbeği, -ni, -kleri [kadın+göbe(k)-i] *(kadı'ngöbeğı)* *is.* **1.** Un, yumurta ve tereyağı ile yapılmış, ortası çukur bir tür hamur tatlısı. **2.** *{ağız}* → kadın göbeği. [DS]

kadmiğnesi, -in, -eleri [kadın+iğne-s-i] *{ağız}* *is.* Karaiğne denilen böcek. [DS]

kadınlaşma, [kadın-la-ş-ma] *is.* Kadına özgü niteliklere bürünme.

kadınlaşmak, [kadın-la-ş-mak] *gçsz. f.* *[-ır]* **1.** Kadına özgü nitelikler kazanmak; kadına benzer durum almak. **2.** Kadm durumuna gelmek.

kadınlık, -ğı [kadın-lık] *is.* **1.** Kadın olma durumu. **2.** Bir kadının gerekli bütün erdem ve nitelikleri taşıması. **3.** Kadına özgü niteliklerin tümü.

kadınmak, [kad-mak *(üzülmek)* > kad-ın-mak] *{eT}* *dönşl. f.* *[-ur]* Pişman olmak; nedamet getirmek. [EUTS]

kadınnine, [kadın+nine] *is.* **1.** Büyük anne. **2.** Yaşı ilerlemiş kadın.

kadınparmağı, -nı, -kları [kadm+parma(k)-ı] *{ağız}* *is.* **1.** İnce kabuklu bir tür üzüm. **2.** İnce uzun, sulu ve yumuşak bir armut. **3.** Üç kulaklı ekşimsi bir ot. **4.** Baklavaya benzer bir tür tatlı. [DS]

kadınsal, [kadın-sal] *sf.* Kadına özgü; kadınla ilgili.

kadınsı, [kadın-sı] *sf.* **1.** Kadına yaraşır; kadına özgü; kadın gibi. **2.** (Erkek için) kadına özgü davranışlarda bulunan; kadın görünümü taşıyan; kadın karakterli; efemine.

kadınsılık, -ğı [kadın-sı-lık] *is.* Kadınsı olma durumu.

kadıntuzluğu, -nu, -kları [kadın+tuz-lu(k)-u] *(ka-*

dı'ntuzluğu) {OsT} is. bot. Kadıntuzluğugillerden, çitlerde ve orman açıklıklarında yetişen, çiçekleri olgunlaştığında erkek organları aniden dişi organ üzerine düşerek döllenmeyi sağlayan, kırmızı buruk meyveli çalı; sarı çalı; cavşir, *(Berberis)*.

kadıntuzluğugiller, [kadın+tuz-lu(k)-u-gil-ler] *(kadı'ntuzluğugiller) is. bot.* Düzensiz yapraklı, üzümsü meyveleri çoğunlukla yenilen, salkım çiçekli bir bitki familyası, *(Amberperis)*.

kadıoğlu, [kadı+oğ(u)l-u] *{ağız} is.* Bergama yöresine ait bir zeybek. [DS]

kadır, [kād-mak > kaḏ-ır] *sf.* **1.** Sert; sarp; çetin; müthiş; şiddetli; güç; zor. [DLT] [ETY] [EUTS] **2.** *is.* Gazup; öfkeli somurtkan; kızgın; hiddetli; yırtıcı. [EUTS] [Gabain] *{ağız}* [DS] ⊡ **kadır han,** *{eT} Hakanların sert ve çetin olanı.*|| **kadır kış,** *Kara kış; zemheri.* [DLT]

kadırga[1], [Yun. katergon] *(kadı'rga) is.* **1.** *dnz.* Özellikle Akdeniz'de kullanılmış olan yelkenli ve iki direkli savaş gemisi. **2.** *{ağız}* Harmanın rüzgâr alan tarafına ekin demetleriyle yapılan engel. [DS] ⊡ **kadırga balığı,** *zool. Balinalar takımından, tropikal ve yarı tropikal denizlerde yaşayan, avını bütün ve canlı olarak yiyen memeli hayvan; kaşalot; ispermeçet; amber balığı, (Physeter catodon).*|| **kadırga tertibi demir,** *dnz. Çabuk demirleyebilmek için cıvadra altına yerleştirilmiş demir.*

kadırga, [*eT.* kaḏır > kadır-ga] *{ağız} sf.* **1.** Kuvvetli. **2.** Becerikli. [DS]

kadırgak, [kaḏır-mak > kaḏır-ğāḳ] *(kadırga:k) {eT} is.* Çok çalışmak yüzünden elde meydana gelen nasır. [DLT]

kadırgan, [kaḏır-mak > kaḏır-ğān] *(kadırga:n) {eT} sf.* **1.** Daima eğdiren; daima büktüren [DLT] **2.** *is.* Bir tür akasya ağacı, *(Sophora japonica)*. [Clauson]

kadırık, [*kaḏrā-mak > kaḏrā-k > kaḏırık ?] *{eT} is.* Ağırşak. [ETY]

kadırlanmak, [kaḏır-la-n-mak] *{eT} dönşl. f. [-ur]* Huyunu çetinleşir göstermek. [DLT]

kadırmak, [*kāḏ-mak > kaḏ-ır-mak] *{eT} gçl. f. [-ur]* **1.** Bükmek; eğmek. [EUTS] **2.** Büktürmek; eğdirmek; burdurmak. [DLT] **3.** Reddetmek; döndürmek. [DLT] **4.** Karşı koymak. [KB]

kadırtmak, [kaḏ-ır-t-mak] *{eT} gçl. f. [-ur]* Büktürtmek. [DLT]

kadıs, [*kāḏ-mak > kaḏ-ız] *{eT} is.* → kadız.

kadış, [kaḏ-ış] *{eT} is.* Kayış. [DLT]

kadışlamak, [kaḏış-lā-mak] *(kadışla:mak) {eT} gçl. f. [-r]* Kayış yapmak. [DLT]

kadışmak, [kaḏū-mak > kaḏu-ş-mak] *{eT} işteş. f. [-ur]* → kaduşmak. [DLT]

kadıtgan, [kaḏı-t-ğan] *{eT} sf.* Kimseye boyun eğmeyen; inatçı; dik başlı. [DLT]

kadıtmak[1], [kāḏ-mak > kaḏ-ıt-mak] *{eT} gçsz. f. [-ur]* **1.** İnat etmek; dik başlı olmak; kimseye boyun eğmemek; dikilmek. [DLT] [KB] **2.** Geri dönmek; yüz çevirmek. [KB]

kadıtmak[2], [*kāḏ-mak > kaḏ-ıt-mak] *{eT} gçl. f. [-ur]* **1.** Çevirmek; döndürmek; bükmek. [EUTS] **2.** *gçsz. f.* Geri dönmek; çekinmek.[DLT] **3.** Soğuktan ölmek. [DLT]

kadıtmak[3], [kaḏū-mak > kaḏu-t-mak] *{eT} gçl. f. [-ur]* → kadutmak. [DLT]

kadız[1], [*kāḏ-mak > kaḏ-ız] *{eT} is.* **1.** Ağaç kabuğu. [DLT] **2.** Tarçın. [EUTS] [Gabain]

kadız[2], [Yun. khádos] *{ağız} is.* Büyük fıçı. [DS]

kadız[3], [ka *(saman)* + dız *(hırsız)*] *{ağız} is.* **1.** Saman hırsızı. **2.** Samanyolu.

kadızgaklıg, [kaḏız-ğak-lığ] *{eT} sf.* Ağaç kabuğu gibi pürtüklü.

kadızlanmak, [kaḏ-ız-la-n-mak] *{eT} dönşl. f. [-ur]* Kabuklanmak. [DLT]

kadi[1], [İng. caddie] *is. spor.* Golf oyuncularının sopalarını bir torba içinde taşıyan küçük erkek çocuk.

kadi[2], [? kadi] *{ağız} is.* Büyük fıçı. [DS]

kadi[3], [*eT.* ka *(hısım)* > ka-di] *{ağız} is.* **1.** Yenge. **2.** Hanım. **3.** Babaanne. [DS]

kadib, [Ar. ḳaḍīb قضيب] *(kadi:b) {OsT} is.* **1.** İnce ve düz fidan veya dal. **2.** Erkeklik organı.

kadid, [Ar. ḳadīd قديد] *(kadi:d) {OsT} is.* **1.** Dilimlenerek güneşte, hafif ateş ya da iste kurutulmuş et. **2.** *tıp.* Etleri dökülmüş, yalnız kemik kalmış olan gövde; iskelet. **3.** *mec.* Bir deri bir kemik kalmış, çok zayıf kimse.⊡ **kadidi çıkmak,** *Çok zayıflamak; bir deri bir kemik kalmak; iskeleti çıkmak.*

kadife, [Ar. ḳadīfe / ḳaṭīfe قطيفه / قديفه] *{OsT} is.* **1.** Kırpılmış nesne. **2.** Belirli uzunlukta bırakılmış ham madde lifleri, yüzeyine yumuşaklık ve parlak bir görünüm veren bir tür dokuma. **3.** *{ağız}* Uskumru büyüklüğünde pulsuz tatlı su balığı. [DS] **4.** *sf.* Bu tür kumaştan yapılmış; kadife ile kaplanmış. **5.** Kadife özelliği verilmiş olan. ⊡ **kadife bıçağı,** *Kadife veya halının tüylerini meydana getirmeye yarayan alet.*|| **kadife boynuz,** *Geyiğin yeni çıkan ve üzerinde kadifeye benzer tüyleri bulunan boynuzu.*|| **kadife çiçeği,** *bot. Bileşikgillerden sarı, turuncu bazen de esmer renkteki çiçekleri kömeç oluşturan bir yıllık otsu süs bitkisi, (Tagetes).*|| **kadife gibi,** *Pürüzsüz, kaygan ve yumuşak olan.*|| **kadife kâğıt,** *Kumaş görünümü verebilmek için üzerine elyaf yapıştırılmış kâğıt.*|| **kadife ördek,** *zool. Ör-*

dekgillerden, erkeğinin her tarafı parlak siyah, göz arkasında küçük beyaz bir lekesi bulunan kuzey ülkelerinde yaşayan ve ülkemizde kışlayan bir göçmen kuş; beyaz bantlı ördek, (Melanitta fusca).|| **kadife tüyler,** *Bazı bitki organlarını örten sık, yumuşak ve kısa tüyler.*

kadifeci, [kadife-ci] *is.* **1.** Tezgâhta kadife dokuyan işçi. **2.** Kadife satan veya kadifeden ev veya giyim eşyası üreten kimse.

kadifeleşme, [kadife-le-ş-me] *is.* Kadife durumuna gelme.

kadifeleşmek, [kadife-le-ş-mek] *dönşl. f. [-ir]* **1.** Kadife durumuna gelmek. **2.** *mecaz.* Samimiyet oluşturmak; yumuşamak.

kadifemsi, [kadife-msi] *sf.* Kadifeyi andıran; kadife görünümünde olan.

kadih, [Ar. ḳadḥ *(çekiştirme)* > ḳādiḥ / ḳādiḥa قادح] *(ka:dih) {OsT} sf.* Birinin aleyhinde konuşan; çekiştiren; yeren; kötüleyen; dedikoducu.

kadiha, [Ar. ḳadḥ *(çekiştirme)* > ḳādiḥ / ḳādiḥa قادحه] *(ka:diha) {OsT} is.* Dedikoducu kimse.

kadik[1], **-ği** [? kadik] *{ağız} is.* Teyze. [DS]

kadik[2], **-ği** [Far. kündek => kütük] *{ağız} is.* Tahta yapılmak için yontulmuş tomruk. [DS]

kadiko, [? kadiko] *{ağız} is.* Ağabey. [DS]

kadilkuzat, [Ar. ḳāḍī'l-ḳużāt قاضی القضاة] *(ka:di:l-kuza:t) {OsT} is.* İmparatorluk döneminde kadıların en büyük amiri; kadı başı; baş kadı.

kadim[1], [Ar. ḳadem > ḳādim قادم] *(ka:dim {OsT} is.* **1.** Ayak basan; varan. **2.** Taşradan gelmiş bulunan.

kadim[2], [Ar. ḳıdem > ḳadīm / ḳadīme قديم / قديمه] *(kad:im) {OsT} sf.* **1.** Başlangıcı bilinmeyecek kadar çok geçmişte kalan; çok eski; ezelî. **2.** Öncesi hiçbir kimse tarafından bilinmeyen. **3.** *huk.* Eskiden beri uygulanagelen; eskiden beri var olan. **4.** *is.* Eski zaman. ⊡ **kadîmü'l-eyyām,** *{OsT} Eski günler.*

kadime, [Ar. ḳadem > ḳādime قادمه] *(ka:dime) {OsT} is.* **1.** Ayak basan kadın. **2.** Taşradan gelmiş bulunan kadın. **3.** *mecaz.* Yolculuğa başlama; yola çıkma. **4.** *as.* İleri karakol; öncü birlik. **5.** *zool.* Kuşların kanatlarının ön tarafındaki uzun telekler. ⊡ **kādime-cünbān-ı azîmet,** *{OsT} 1. (Kuş için) uçmak üzere kanadını çırpma. 2. Yolculuğa çıkma.*

kadimen, [Ar. ḳadīmen قديماً] *(kadi:'men) {OsT} zf.* **1.** Eskiden beri. **2.** Eski zamanda; eskilerde.

kadimî, [Ar. ḳadīmī قديمى] *(kadi:mi:) {OsT} sf.* **1.** Eskiye ilişkin. **2.** Eskiden beri var olan; eskiden beri yürürlükte olan.

kadimiye, [Ar. ḳādimiyye قادميه] *(ka:dimiye) {OsT} is. bot.* Porsuk ağacıgiller.

kadinge, [kadın+yenge] *{ağız} is.* Yenge. [DS]

kadinne, [kadın+nine] *is.* **1.** Büyük anne. **2.** Çok yaşlı kadın. **3.** *{ağız}* Kaynana. [DS]

kadir[1], [Ar. kudret > kādir قادر] *(ka:dir) {OsT} sf.* **1.** Güçlü; kuvvetli. **2.** Bir şeyi yapmaya gücü yeten; muktedir. **3.** Her şeye gücü yeten; Allah. ⊡ **kādir-endāz,** *{OsT} İyi ok atan; attığını vuran.*|| **Kādir-i mutlāk,** *{OsT} Mutlak güç sahibi olan; her şeye gücü yeten; Allah.*|| **kadir olmak,** *Bir şeyi yapmaya gücü yetmek; muktedir olmak.*

kadir[2], **-dri** [Ar. ḳadr قدر] *{OsT} is.* **1.** Değer; kıymet. **2.** Onur; şeref; saygınlık. **3.** Rütbe; aşama. **4.** Nicelik; derece. **5.** *gök b.* Bir yıldızın parlaklık bakımından bulunduğu derece; parlama derecesi. ⊡ **Kadir Gecesi,** *Kur'an'ın indirilmeye başlandığı Ramazan ayının 7. gecesi.*|| **Kadir Gecesi doğmak,** *Şanslı olmak.*|| **kadrini bilmek,** *Bir şeyin veya kimsenin değerini bilmek; ona gereken değeri ve saygıyı göstermek.*

kadir[3], [Ar. ḳudret > ḳadīr قدير] *(kadi:r) {OsT} sf.* Tükenmez kudret sahibi olan; Allah.

kadirbilir, [Ar. kadir + T. bil-ir] *sf.* **1.** Değeri olan şeyleri koruyan. **2.** Toplum içinde saygın yeri olan kişileri veya kendisine yardım ve hizmet edenleri sayan ve onlara önem veren kişi; iyilikbilir; değerbilir; kadirşinas.

kadirbilirlik, -ği [Ar. kadir + T. bil-ir-lik] *is.* Değerbilir olma durumu; iyilikbilirlik; değerbilirlik; kadirşinaslık.

kadirbilmez, [Ar. kadir + T. bil-mez] *sf.* **1.** Değeri olan şeyleri koruyamayan. **2.** Toplum içinde saygın yeri olan kişileri veya kendisine yardım ve hizmet edenleri saymayan ve onlara önem vermeyen kişi; değerbilmez; nankör.

kadirbilmezlik, -ği [Ar. kadir + T. bil-mez-lik] *is.* Değerbilmez olma durumu; nankörlük.

Kadirî, [Abdülkadir Geylanî > Ar. ḳādirī قادرى] *(ka:diri:) {OsT} sf.* Kadirîlik taraftarı ya da bu tarikatın üyesi olan.

Kadirîlik, [Abdülḳādir Geylānī > kadiri-lik] *(ka:diri:lik) is.* Kendilerine göre belli öğretileri ve açık zikirleri bulunan Abdülkadir Geylanî tarafından kurulan bir tarikat; Kadiriye.

Kadiriye, [Abdülḳādir Geylānī > Ar. ḳādirī > ḳādiriyye قادريه] *(kadi:riye) {OsT} is.*→ Kadirîlik.

kadirne, [Yun. kharderina] *{ağız} is.* Saka kuşu. [DS]

kadirşinas, [Ar. ḳādir + Far. şinās قادرشناس] *(ka:dir-şina:s) {OsT} sf.* **1.** Değeri olan şeyleri koruyan. **2.** Toplum içinde saygın yeri olan kişileri veya kendisine yardım ve hizmet edenleri sayan ve onlara önem veren kişi; iyilikbilir; değerbilir; kadirbilir.

kadirşinashk, -ğı [kadirşinas-lık] *(ka:dirşina:slık) is.*

Değerbilir olma; iyilikbilirlik; değerbilirlik; kadirbilirlik.

kadis, [? kadis] *{ağız} is.* Su kovası. [DS]

kadiz, [? kadiz] *{ağız} is.* → kadis. [DS]

kadlak, -ğı [kad-la-k] *{ağız} zf.* Kadar. [DS]

kadlıg, [kaḏ-lık] *{eT} is.* İkileme dikiş; çifte dikiş. [DLT]

kadmak[1], [*kāḏ-mak] *{eT} gçsz. f. [-ur]* → kaymak. [DLT]

kadmak[2], [kaḏ-mak] *{eT} gçl. f. [-ur]* **1.** Bunaltmak. [İKPÖy.] **2.** Bükmek; boyun eğdirmek. [İKPÖy.]

kadmak[3], [kaḏ-mak] *{eT} gçsz. f. [-ur]* Üzülmek.

kadmak[4], [kat-mak / kad-mak] *{eT} gçl. f. [-ur]* Katmak; eklemek. [EUTS]

kadmak[5], [kāḏ-mak] *{eT} dönşl. f. [-ur]* **1.** Tipide ölmek. [DLT] **2.** Sertleşmek; katılaşmak. [EUTS] **3.** *gçl. f.* Takatsizleştirmek. [EUTS]

kadmiyum, [Fr. cadmium] *is. kim.* Kalay görünüşünde, atom numarası 48, atom ağırlığı 112.41, özgül ağırlığı 8,6 olan, 320°C'de ergiyen, 778°C'de portakal rengi buhar yayarak kaynayan, yüksek düzeyde nötron soğurucu özelliği nedeniyle reaktörlerin denetim çubuklarında kullanılan, çok parlak, doğal bir element; sembolü: Cd. ⧉ **kadmiyum eşik değeri,** *fiz. Bir deney düzeninde verilen bulucu tepkisinin değişmemesi koşuluyla saptanan nötron enerjisi değeri.*

kadnagun, [kaḏın > kaḏ(ı)n-ā-ġun] *(kadna:gun) {eT} is.* Evlilik hısımlığı olanlar; kayıngiller. [DLT]

kado, [? kado] *{ağız} is.* Kabak. [DS]

kadoz, [? kadoz] *{ağız} is.* On okkalık fıçı. [DS]

kadr, [Ar. ḳadr قدر] *{OsT} is.* → kadir[2]. ⧉ **kadr-āşnā,** *{OsT} Kadirbilir; değerbilir.*|| **kadr-bahş,** *{OsT} Değer veren.*|| **kadr-dān,** *{OsT} Kadir bilir.*|| **kadr-dānî,** *{OsT} Kadirbilirlik.*|| **kadr-i evvel,** *{OsT} gök b. Parlaklık derecesi 1 olan yıldız.*|| **kadr-nā-şinās,** *{OsT} Kadirbilmez; değerbilmez.*|| **kadr-nā-şināsî,** *{OsT} Değerbilmezlik.*|| **kadr-şinās,** *{OsT} Değerbilir.*|| **kadr-şināsî,** *{OsT} Değerbilirlik.*

kadraj, [Fr. cadrage] *is.* Çerçeveleme.

kadrak, [*kaḏrā-mak > kaḏra-k] *{eT} sf.* **1.** Kaba; pürtüklü. **2.** *is.* Dağ katları ve kıvrımları; yan; yamaç. [DLT] ⧉ **kat kadrak,** *Yamaç.*

kadraklanmak, [kaḏrak-la-n-mak / kaḏruk-la-n-mak] *{eT} dönşl. f. [-ur]* (Dağ için) girinti çıkıntısı çok olmak. [DLT]

kadramak, [*kaḏ-rā-mak] *{eT} gçl. f. [-r]* Bilemek.

kadran, [Lat. quadrare > Fr. cadran] *is.* Saat, pusula, sayaç gibi araçlarda, üzerinde rakamların bulunduğu, bölümlenmiş dairesel düzlem.

kadranlı, [kadran-lı] *sf.* Kadranı bulunan.

kadranmak, [*kaḏrā-mak > kaḏrā-n-mak] *{eT} dönşl. f. [-ur]* **1.** Diş gıcırdatmak. [Clauson] **2.** Kızmak; köpürmek. [DLT]

kadrat, [Fr. cadrat] *is.* **1.** Dizgi ve tertip işlerinde kullanılan 4.51 mm'ye eşit ölçü birimi olup 12 puntodur. **2.** Dizgide harfler arasına yerleştirilen yazısız metal parça.

kadrılmak, [kaḏ-ır-mak > kaḏ (ı)r-ıl-mak] *{eT} edil. f. [-ur]* Bükülmek; eğilmek. [DLT]

kadrınmak, [kāḏ-mak > kaḏ-ır-mak > kaḏ-(ı)r-ın-mak] *{eT} dönşl. f. [-ur]* Huyunu çetinleşir göstermek. [DLT]

kadrışmak, [kaḏır-mak > kaḏ-(ı)r-ış-mak] *{eT} işteş. f. [-ur]* **1.** Birlikte bükmek. **2.** Karşılıklı birbirinin sözlerini reddetmek. [DLT]

kadril, [Fr. quadrille] *is.* Dört, altı veya sekiz çiftin icra ettiği beş figürden oluşan bir dans ve onun müziği.

kadro, [İt. quadro] *is.* **1.** Kamu hizmetlerinin sürekli ve düzgün bir şekilde yürütülmesi için belirli nitelik ve sayıdaki görevlilerin tümü. **2.** Bu kişilerin sayısını, niteliklerini, hak ve görevlerini belirleyen statü. **3.** Bisiklet ve motosiklette asıl iskeleti oluşturan metal borular. ⧉ **kadroya girmek,** *Bir kamu görevi için gerekli olan kişiler arasında yer almak.*|| **kadroya dahil,** *Kadroya girmiş olan.*

kadrolu, [kadro-lu] *sf.* Kadrosu olan; kadroya dahil edilmiş bulunan.

kadrosuz, [kadro-suz] *sf.* Kadrosu bulunmayan; kadro verilmemiş bulunan.

kadrosuzluk, -ğu [kadro-suz-luk] *is.* Kadrosuz olma durumu.

kadruklanmak, [kaḏrak-la-n-mak] *{eT} dönşl. f. [-ur]* → kadraklanmak.

kadug, [kaḏ-uğ / kaḏ-ığ] *{eT} sf.* → kadıg.

kaduk, [koduk] *{ağız} is.* Sıpa. [DS]

kadulmak, [kaḏū-mak > kaḏu-l-mak] *{eT} edil. f. [-ur]* Seyrek dikişle dikilmek. [DLT]

kadumak, [*kāḏ-mak > kaḏ-ū-mak] *(kadu:mak) {eT} gçl. f. [-r]* Seyrekçe dikmek. [DLT]

kadun, [Soğd. ḫᵛatēn / ḫwat'yn => ḫatun / ḳātun > kadın] *{eAT} is.* → kadın[2]. [DK] → katun. [EUTS]

kadura, [Yun. khadro] *{ağız} is.* Resim; fotoğraf. [DS]

kadurmak, [*kāḏ-mak > kaḏ-ur-mak] *{eT} gçsz. f. [-ur]* Pişman olmak. [EUTS]

kaduşmak, [kaḏū-mak > kaḏu-ş-mak / kadışmak] *{eT} işteş. f. [-ur]* **1.** Dikmekte birine yardım etmek. **2.** Birlikte dikmek. **3.** Dikmekte yarışmak. [DLT]

kadutmak, [kaḏū-mak > kaḏu-t-mak] *{eT} gçsz. f. [-ur].* Geri dönmek. [DLT]

kaduz, [Yun. khados] *{ağız} is.* → kadız. [DS]

kadük, -ğü [Lat. cadere *(düşmek)* > Fr. caduc / caduque] *sf* **1.** Düşmüş; düşük. **2.** Eskimiş; değerini yitirmiş. **3.** *tıp.* Gebelik sırasında değişikliğe uğrayarak doğumda dökülen döl yatağı mukozasının yüzey kısmı. **4.** *huk.* Geçerliliğini yitirmiş bir hukuk işlemi. ☞ **kadük olmak,** *Geçerliliğini yitirmek; hükümsüz kalmak.*

kaf[1], [Ar. ḳaf ق] *{OsT} is.* Arap alfabesinin yirmi birinci harfi; *kalın k* sesine karşılık olup ebcet hesabında 100 sayısını gösterir. ☞ **kaf çakmak,** *{ağız} Dalga geçmek.* [DS]|| **kaf çekmek,** *{ağız} Kur'a çekmek.* [DS]

kaf[2], [Ar. kāf / kef ك] *(kâf) {OsT} is.* Arap alfabesinin yirmi ikinci harfi; *ince k* sesine karşılık olup ebcet hesabında 0 sayısını gösterir. ☞ **kāf-i Arabî,** *{OsT} Arap kefi.*|| **kāf-i Fārisî,** *{OsT} "G" sesini veren İran kefi; kimi zaman ñ, g sesini de verir.*|| **kāf-i levlak,** *{OsT} ["Levlāke levlāke lemā ḫalaḳtü'l-eflāke." (Sen olmasaydın, sen olmasaydın yeri göğü yaratmazdım) kudsî hadisinden alınarak] Hz. Muhammed.*|| **kāf-i musattah,** *{OsT} Yazıda satırı doldurmak veya hat sanatında yazıyı güzel göstermek için yatık olarak yazılan kef* (ک) *harfi.*|| **kāf-i tāzî,** *{OsT}* → kāf-i Arabî.|| **kāf ü nūn,** *{OsT} Arapçada "ol" anlamına gelen "kün" (کن) emri.*

kaf[3], [Far. kāften *(yarmak)* > kāf کاف] *(ka:f) {OsT} sf.* Yaran; yarıcı; çatlatan.

kaf[4], [kaf] *{ağız} is.* Tarla kenarındaki yüksek setler. [DS]

Kaf[5], [Ar. ḳaf *(ḳafḳasya yer adının baş harfinden)* ق] *is.* Masallarda geçen ulaşılması, aşılması güç bir dağın adı.

kafa, -a'i [Ar. ḳafā' قفاء] *{OsT} is.* → kafa.

kafa, [Ar. ḳafā' قفاء] *{OsT} is.* **1.** İnsan vücudunun en üst, hayvan vücudunun en ön ucu; baş. **2.** İnsan ve omurgalılarda, içinde beyin bulunan, kemiklerle çevrili kutu; kafa tası. **3.** Zihinsel yetilerin tümü; zekâ; akıl; kavrama gücü. **4.** Yaşanılanları, öğrenilenleri ve bunların geçmişle ilişkisini bilinçli olarak zihinde saklama gücü; hafıza; akıl; bellek; zihin. **5.** *mecaz.* Bir olay, nesne veya düşünce üzerinde varılan yargı; fikir; düşünce; görüş; anlayış; zihniyet. **6.** *{ağız}* Zıpzıp oyununda bilyelerin en büyüğü. [DS] **7.** Bir şeyin arka tarafı; arka. **8.** (Kimi aygıtlar için) baş kısmı. **9.** *dnz.* Fıçı ve bidonların yükleme ve boşaltılmasında kullanılan bir tür sapan. **10.** *bsy.* Manyetik bir ortama kayıt yapan, okuyan ya da silen elektronik parça. **11.** *spor.* Futbolda topu yönlendirmek için yapılan kafa ile vuruş. **12.** Bir çekicin kalın olan kısmı. **13.** Birtakım tezgâhında kesici takımlara kumanda eden düzeneklerin bulunduğu kısım. **14.** *{ağız}* Üzümle yapılan bir tür hamur tatlısı. [DS] **15.** *{ağız}* Avcıların içerisine gizlendikleri, pusu kurdukları etrafı ağaçla çevrili küçük yer. [DS] **16.** *{ağız}* Yapıda duvar içlerinde kullanılan küçük dolgu taşları. [DS] **17.** *{ağız}* kemençede burguların bulunduğu bölüm. [DS] **18.** *{ağız}* Tülbent. [DS] ☞ **kafa bırakmamak,** *(Bir çalışma, olay veya durum) zihni yormak, çalışmaz duruma getirmek.*|| **kafa boşluğu,** *İçinde beynin bulunduğu ve kafatası tarafından çevrilen boşluk.*|| **kafa cilalamak,** *Aşırı gitmeden biraz içmek.*|| **kafa çekmek,** *İçki içmek.*|| **kafa çıkışı,** *spor. Futbolda, topa kafa ile yapılan vuruş.*|| **kafa çömleği,** *{ağız} Ortası geniş olan yemek tenceresi.* [DS]|| **kafadan,** *1. Yazıya dökmeden; zihinden; akıldan. 2. Akıl dengesi bozuk.*|| **kafadan atmak,** *Bir konu üzerinde düşünmeden rastgele konuşmak.*|| **kafadan ayaklılar,** *zool. Yumuşakçalardan başlarının önünde kaslı, çekmenli veya çengelli uzun kolları bulunan, iyi gelişmiş gözleri olan tehlike hâlinde mürekkep püskürterek korunan sınıf, (Cephalopoda).*|| **kafadan bacaklılar,** *zool. Yumuşakçalardan, kalamar, ahtapot, mürekkep balığı gibi baş bölgesinde tutunmayı ve hareketi sağlayan, uzun kollar hâlinde vantuzları olan 550 türü içeren hayvanlar sınıfı, (Cephalopada).*|| **kafadan çatlak,** *Dengesizce davranan; aklı tam olmayan; dengesiz; kafadan kontak.*|| **kafadan gayrımüsellah,** *Akılsız.* || **kafadan kontak,** *Aklı tam olmayan; akılsız.*|| **kafa daşı** (taşı), *{ağız} Kaldırım taşlarının önüne dizilen iri taşlar.* [DS]|| **kafa dengi,** *Düşünce, anlayış, görüş ve zevkleri birbiriyle uyuşan kişilerden her biri.*|| **kafa derisi dansı,** *Amerika Kızılderililerinin kafa derilerini sallayarak yaptıkları bir dans.*|| **kafa dinlemek,** *Gürültü patırtıdan veya sorunlardan uzak kalarak zihnini biraz dinlendirmek; zihnen biraz rahatlamak.*|| **kafa dişi,** *{ağız} Azı dişi.* [DS]|| **kafa göz çıkarmak,** *1. Kaba bir davranışta bulunmak. 2. Zarar vermek; kırmak. 3. Kavga etmek.*|| **kafa göz kırmak,** *1. Kaba bir davranışta bulunmak. 2. Zarar vermek; kırmak. 3. Kavga etmek.*|| **kafa göz yarmak,** *1. Kaba bir davranışta bulunmak. 2. Zarar vermek; kırmak. 3. Kavga etmek.*|| **kafa içi,** *Kafatası.* || **kafa işçisi,** *Bedensel gücünü değil de kafa gücünü, düşünce ve aklını kullanan; geçimini fikir üreterek sağlayan kişi; fikir işçisi.*|| **kafa indeksi,** *Kafatasının en büyük genişliğinin en büyük uzunluğuna bölünmesi ile elde edilen özel rakam.*|| **kafa kafaya vermek,** *(İki veya daha çok kişi için) bir kenara çekilip bir şeyler konuşmak; gizli planlar yapmak.*|| **kafa kâğıdı,** *{ağız} Kimlik belgesi; nüfus cüzdanı.* [DS]|| **kafa kalmamak,** *Zihni yorulup çalışamaz duruma gelmek.*|| **kafa kazımak,** *{ağız} Gevezelik ederek usanç vermek.* [DS]|| **kafa koçanı,** *{ağız} Kimlik belgesi; nüfus cüzdanı.* [DS]|| **kafa patlatmak,** *Bir konu üzerinde yorucu bir şekilde çalışmak, düşünmek; bir konuyu çözüme kavuşturmak için bütün*

zihinsel gücünü kullanmak.|| **kafa penceresi,** *{ağız} Eski yapılarda, camilerde pencerelerin üst bölümündeki küçük pencereler; tepe penceresi.* [DS]|| **kafa sallamak,** *Doğru veya yanlış olduğunu düşünmeden söylenen her sözü doğrulamak veya kabul etmek.*|| **kafa sathı,** *spor. Kale siperi ile kale hendeği arasında kalan uzaklık.*|| **kafası almamak,** *1. Çeşitli nedenlerle anlayamamak; kavrayamamak. 2. (Bir olay veya durumu) olabilir görmemek; mantıklı bulmamak.*|| **kafası basmamak,** *Bir şeyi anlayamamak; kavramakta yetersiz kalmak.*|| **kafası boş,** *Akılsız.*|| **kafası bozulmak,** *Kızmak; sinirlenmek; öfkelenmek.*|| **kafası bulanmak,** *Bir olay veya durum karşısında düşünemez olmak; aklı karışmak; net bir çözüm getirememek.*|| **kafası çalışmak,** *Düşünebilir, çözüm üretebilir nitelikte olmak; kavrama ve anlama yeteneği iyi olmak; zihnî gücü yeterli olmak.*|| **kafası çalışmaz,** *Sersem; aptal; budala.*|| **kafası dönmek,** *1. Çok kızıp öfkelenmek. 2. Alkol veya başka bir sebeple dengesi bozulmak; düşecek gibi olmak; başı dönmek.*|| **kafası dumanlı,** *Hafif sarhoş.*|| **kafası durmak,** *Zihni işlemez olmak; düşünememek.*|| **kafası işlemek,** *Düşünebilir, çözüm üretebilir nitelikte olmak; kavrama ve anlama yeteneği iyi olmak; zihnî gücü yeterli olmak.*|| **kafası kaim,** *Anlayışsız; aptal; sersem; akılsız.*|| **kafası karışmak,** *Aklı karışmak; bir olay veya durum karşısında düşünemez olmak; net bir çözüm getirememek.*|| **kafası kazan gibi olmak,** *1. Çok çalışma yüzünden zihni yorulmak. 2. Gürültü yüzünden tedirgin olmak.*|| **kafası kızmak,** *Öfkelenmek; sinir olmak.*|| **Kafası kopsun!** *"Eksik olsun, kahrolsun!" anlamında kızgınlık ve beddua sözü.*|| **kafasına dank etmek,** *(Gerçeği bir türlü kabul etmeyen birisi için) herhangi bir nedenle gerçeği anlamak; gerçeği kabul etmek zorunda kalmak.*|| **kafasına girmemek,** *Anlayamamak; kavrayamamak.*|| **kafasına koymak,** *Bir işi yapmaya kesin kararlı olmak; bu iş için inatla direnmek.*|| **kafasına sığmamak,** *1. Anlayamamak. 2. Akıl erdirememek.*|| **kafasına sokmak,** *Bir konuda birisini etkilemek; kandırmak; ikna etmek.*|| **kafasına söz girmemek,** *1. Çok inatçı olmak. 2. Söylenenlere değer vermemek; kulak asmamak. 3. Çok aptal olmak.*|| (birinin) **kafasına uymak,** *Bir kimsenin etkisi altında kalarak onunla birlik olmak; onun dediklerini yapmak; aklına uymak.*|| **kafasına vura vura,** *İsteyip istemediğine bakmadan; zorla.*|| **kafasına vurmak,** *(İçki, oruç vb.) çok etki göstermek; sarsmak.*|| **kafasında canlanmak,** *Zihninde belirmek.*|| **kafasında şimşekler çakmak,** *Uzun zamandır çözüm bulunamayan bir konu anîden aydınlığa kavuşmak.*|| **kafasında tutmak,** *(Bir şeyi) unutmamak; aklında tutmak.*|| **kafasından çıkarmak,** *1. Bir şeyi unutmak. 2. O şeyden vazgeçmek.*|| **kafasından geçirmek,** *Belli belirsiz, ayrıntısına inmeden düşünmek.*|| **kafasından uçup gitmek,** *Unutmak.*|| **kafasını duvara vurmak,** *Çok pişman olmak; pişmanlık duymak.*|| **kafasını duvardan duvara vurmak,** *Çok pişman olmak; pişmanlık duymak.*|| **kafasını ezmek,** *Zararlı bir şeyi yok etmek; öldürmek.*|| **kafasını kaldıramamak,** *dnz. Baş taraftan gelen büyük dalgaların etkisiyle geminin baş tarafı sürekli olarak denize gömülmek.*|| **kafasını kaşıyacak vakti olmamak,** *Çok meşgul olmak; işinden başka şeylerle ilgilenememek.*|| **kafasını kızdırmak,** *Çok öfkelendirmek.*|| **kafasını kullanmak,** *Akıllıca davranmak; düşünceli hareket etmek.*|| **kafasını kurcalamak,** *(Bir şey, konu veya olay) düşündürmek; zihnini meşgul etmek.*|| **kafasının bir tahtası eksik** (noksan) **olmak,** *Aklî durumunda bozukluk olmak.*|| **kafasının dikine gitmek,** *Öğütlere ve söylenenlere aldırmayarak kendi bildiği, kendi dilediği gibi davranmak.*|| **kafasını sokmak,** *Barınabilecek bir yer bulup oraya girmek; yerleşmek.*|| **kafasını taştan taşa çalmak** (çarpmak), *Geçmiş bir fırsatı değerlendirememekten ya da yaptığı bir yanlış davranıştan dolayı çok pişman olmak.*|| **kafasını toplamak,** *Kendini zorlayarak düşünebilecek duruma gelmek.*|| (birinin) **kafasını uçurmak,** *Birini öldürtmek; idam etmek; boynunu vurdurmak; kafasını kesmek.*|| (birinin) **kafasını vurmak,** *Birini öldürtmek; idam etmek; boynunu vurdurmak; kafasını kesmek.*|| **kafası şişmek,** *Gürültü veya çok çalışma gibi sebeplerden zihni yorulmak.*|| **kafası takılmak,** *(Bir şeyi, bir konuyu veya birini) sürekli düşünüyor, onunla uğraşıyor olmak.*|| **kafası yerinde olmak,** *1. Açık ve seçik olarak düşünebilmek. 2. Aklî durumunda bir aksaklık olmamak.*|| **kafası yerinde olmamak,** *Çeşitli sebeplerden zihnini toplayamamak; sağlıklı düşünememek.*|| **kafası yerine gelmek,** *Zihin yorgunluğu geçmek; sağlıklı düşünebilecek duruma gelmek; kendine gelmek; ayılmak.*|| **kafa şişirmek,** *Çok konuşmak ya da gürültü etmekle birini aşırı derecede rahatsız etmek; bir sözü tekrarlayarak dinleyeni rahatsız etmek.*|| **kafa tahta,** *{ağız} Çatılarda örtü direklerini bastıran yassı taşlar.* [DS]|| **kafa tutmak,** *(Birine veya bir topluluğa) boyun eğmemek; karşı gelmek; karşı durmak; diklenmek.*|| **kafa tütsülemek,** *argo. İçki içmek; hafifçe sarhoş olmak.*|| **kafa ütülemek,** *Gereksiz ve boş sözlerle rahatsız etmek; dinleyeni ilgilendirmeyen sözler söyleyerek rahatsız etmek.*|| **kafa vuruşu,** *spor. Futbolda topa kafa ile yapılan vuruş.*|| **kafa yağı,** *argo. Sperm sıvısı, meni.*|| **kafaya oynamak,** *Bir yarış vb.nde birincilik için mücadele etmek.*|| **kafa yapısı,** *Bir kimsenin düşüncesi veya siyasi görüşü; olaylara bakış açısı; zihniyet.*|| **kafayı bulmak,** *argo. Sarhoş olmak; neşelenmek; keyfi yerine gelmek.*|| **kafayı çatlatmak,** *Aklî dengesini yitirmek; delirmek.*|| **kafayı çekmek,** *İçki içmek; kafa çekmek.*|| **kafayı de-**

ğiştirmek, *Düşüncesini değiştirmek; kanaatini değiştirmek; görüşü değişmek.*|| **kafayı dinlemek,** *Zihnini yoran şeylerden ya da gürültüden uzak kalarak biraz rahatlamak.*|| **kafayı oynatmak,** *Aklî dengesi bozulmak; delirmek; aklını oynatmak.*|| **kafayı tütsülemek,** *Sarhoş olmak.*|| **kafayı üşütmek,** *Aklî dengesini yitirmek; delirmek.*|| **kafayı vurmak,** *1. Pişman olmak. 2. Yatmak. 3. Hasta düşmek.*|| **kafayı yemek,** *Aklî dengesini yitirmek; delirmek; çıldırmak.*|| **kafayı yere vurmak,** *1. Hasta olup yatmak. 2. Yorgunluktan ayakta duramayıp yatmak.*|| **Kafa yok!** *Akılsız; düşüncesiz.*|| **kafa yormak,** *Bir konu üzerinde ince ayrıntılarına varıncaya kadar düşünmek; irdelemek.*

kafadar, [Ar. ḳafā + Far. -dār قفادار] *(kafada:r) is.* Düşünce, görüş ve anlayışları birbirine uyan kişilerden her biri; aynı kafa yapısını taşıyanlar.

kafadarlık, -ğı [kafadar-lık] *is.* Kafadar olma durumu.

kafak, -ğı [kavak / kafak] *{ağız} is.* Çınar. [DS]

kafakol, [kafa+kol] *is. spor.* Güreşte rakibinin kafasını koltuk altına sıkıştırmak suretiyle düşürmeyi kolaylaştıran bir oyun. ☞ **kafakola almak,** *Birini çeşitli hilelerle, vaat ve kandırmalarla kendi yanına çekmek; dilediğini yaptırmak.*

kafalak, -ğı [kof > kaf-ala-k / gaf-ala-k] *{ağız} sf.* Kendini öven. [DS]

kafalama, [kafa-la-ma] *{ağız} sf.* (Kömür için) iri. [DS]

kafalı, [kafa-lı] *sf.* **1.** Kafası olan. **2.** Belirtilen nitelikte bir kafaya sahip bulunan. **3.** *mecaz.* Anlama ve kavrama yeteneği üstün olan; akıllı; zeki.

kafalık[1], **-ğı** [kafa-lık] *{ağız} is.* **1.** En büyük bilye. **2.** Tütün denklerinin kenarlarına konulan üçüncü kalite tütün yaprakları. [DS]

kafalık[2], **-ğı** [kova-lık / kofa-lık] *{ağız} is.* Birikinti suların bıraktığı çukurluk. [DS]

kafar, [Ar. ḳafa + Far. -dār => kafar] *{ağız} is.* Arkadaş. [DS]

kafas, [Ar. ḳafaṣ قفص] *{OsT} is.* Kafes.

kafasız, [kafa-sız] *sf.* **1.** Kafası olmayan. **2.** *mecaz.* Anlama, kavrama ve düşünme yeteneği yetersiz olan; akılsız; aptal.

kafasızlık, -ğı [kafa-sız-lık] *is.* **1.** Kafasız olma durumu. **2.** *mecaz.* Anlama, kavrama ve düşünme yeteneği yetersizliği; akılsızlık; aptallık.

kafatasçı, [kafa+tas-(ı)-cı] *is.* **1.** Aşırı ölçüde ırkçı olan; milliyet duygusunu ırk ve kafa biçimine kadar indirgeyen kimse. **2.** *sf.* Kafatasçılık yanlısı.

kafatasçılık, -ğı [kafa+tas-(ı)-cı-lık] *is.* Millet kavramını kafatası biçimlerine kadar indirgeyen ırkçı görüş; ırkçılık.

kafatası, [kafa+tas-ı] *is.* İnsan ve omurgalı hayvanlarda içinde beyin bulunan kemik çeperli kutu. ☞ **kafatası avcıları,** *İlkel kabilelerden erkeklerin birlikte oturdukları konuta düşman ya da atalarının kafatasını asmayı âdet edinen topluluk; yamyamlar.*|| **kafatası bilimi,** *İnsan kafatasındaki değişimleri inceleyen antropoloji dalı.*|| **kafatası ölçümü,** *İnsan kafatasını ölçmeye yarayan teknik ve bilgilerin tümü.*

kafatassızlar, [kafatas(ı)-sız-lar] *is. zool.* Çok hücrelilerin ikincil ağızlılar dalının, kordalılar alt dalının bir dalı, *(Acrania).*

kafatmak, [kof > kaf+at-mak] *{ağız} is.* Övünmek. [DS]

kafavi, [Ar. ḳafāvī قفاوى] *(kafa:vi:) {OsT} sf.* Kafa ile ilgili; başa ait.

Kafdağı, [Ar. ḳaf + T. dağ-ı] *is.* Masallarda geçen, arkasında cinlerin, perilerin ve devlerin bulunduğu, uzak ve ulaşılması, geçilmesi çok zor, zümrütten meydana gelmiş bir dağ.

kafdar, [? kafdar] *{ağız} is.* Sırtlan. [DS]

kafder, [? kafder] *{ağız} is.* İhtiyar kadın; moruk. [EG]

kafe, [Fr. café] *is.* Kahvehane.

kafein, [Fr. caféine] *is.* Çay, kahve ve kola cevizinden elde edilen, uyarıcı niteliği olan, hekimlikte kullanılan $C_8H_{10}N_4O_2$, H_2O formülündeki pürin grubu üreit; 1-3-7 trimetilksantin.

kafeon, [Fr. caféon] *is.* Kahvede bulunan ve kavurma sırasında açığa çıkan kokulu madde.

kafes, [Ar. ḳafes قفس] *{OsT} is.* **1.** Kuş veya evcil küçük hayvanların içine konulduğu tel, çubuk ya da tahtadan yapılmış taşınabilir barınak. **2.** Vahşi hayvanların kapatıldığı kalın parmaklıklı odacık. **3.** Eski Türk evlerinde, oda içlerinin sokaktan görünmesini önlemek veya pencereleri korumak için tahta ve çıtadan aralıklı, düz, çapraz veya örme biçiminde yapılmış siper. **4.** Ahşap binaların iskeleti. **5.** Kayık, sandal gibi teknelerin iskeleti. **6.** Argo. Hapishane. **7.** Cami, mescit ve saray gibi yerlerde parmaklıklarla bölünmüş, kadınlara ait yer. **8.** Ağaçları, yeni dikilmiş fidanları korumak için etrafına çakılan perde. **9.** Hamamlarda havlu ve peştamalların kurutulduğu yer. **10.** Kapı boşluklarını ve radyatör önlerini örtmekte kullanılan parmaklık. **11.** Hayvanların ağızlarına yemelerini önlemek ve başka amaçlarla geçirilen file şeklindeki torba. **12.** Bulmacalarda beyaz ve siyah karelere bölünmüş şekil. **13.** Bir makinenin değişik bölümlerini taşıyan destekler bütünü. **14.** *{ağız}* Evlerde eşya konan yüklük veya dolap. [DS] **15.** *{ağız}* Dokuma tezgâhlarında mekiğin bulunduğu bölüm. [DS] **16.** *{ağız}* Çinicilikte kullanılan dişli bir destek. [DS] ☞ **kafes ambalajı,** *Hafif yüklerin ambalajlanmasında kullanılan seyrek çatılmış ağaçlardan meydana gelen sandık.*|| **kafes ardı,** *{ağız} Kış için meyve saklamaya yarayan yer.* [DS]|| **kafes ardından,** *Meydana*

çıkmadan; gizlice.|| **kafes arkasında oturmak,** *İnzivaya çekilmek; yalnız yaşamak.*|| **kafes gibi,** *1. (Kumaş için) delik delik olan; seyrek. 2. Zayıf ve kuru.*|| **kafese almak,** *argo. Sözü uzatıp karşısındakinin canını sıkmak.*|| **kafese girmek,** *1. Birinin tuzağına düşürülerek kendisinden çıkar sağlanmak; aldatılmak. 2. argo. Hapse girmek.*|| **kafese koymak,** *1. Birini tuzağa düşürerek ondan çıkar sağlamak; kandırmak; aldatmak. 2. Hapse koymak; hapsetmek.*|| **kafes-i teng,** *{OsT} Dar kafes.*|| **kafes-i teng-i sîne,** *{OsT} Göğsün dar kafesi.*|| **kafes kafes,** *Kafes gibi; delik delik; göz göz.*|| **kafes kiriş,** *Kayıdı çivi veya cıvata ile birleştirilmiş tahtalardan meydana gelen kiriş.*|| **kafes-nişîn,** *{OsT} 1. Kafes ardında oturan. 2. İşsiz güçsüz.*

kafesçi, [kafes-çi] *is.* **1.** Kafes yapan veya satan kimse. **2.** *argo.* Çıkar sağlamak amacıyla birini kandıran, tuzağa düşüren kimse; dolandırıcı. **3.** Pencere kafesi yapan doğramacı.

kafesî, [Ar. ḳafesī قفسى] *(kafesi:) {OsT} sf.* **1.** Kafes görünüşünde olan; kafes gibi. **2.** İmparatorluk döneminde, çuhadan yapılma, içine bir kilodan fazla pamuk doldurulan ve başlığın alt tarafına kafes şeklinde beyaz tülbent sarılan, vezirlerin giydiği başlık. ⊡ **kafesî destar,** *{OsT} Kurdele genişliğinde takke ve feslerin üzerine satılan bir tür sarık.*

kafesleme, [kafes-le-me] *is.* **1.** Kafese koyma. **2.** *argo.* Kandırma.

kafeslemek, [kafes-le-mek] *gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* **1.** Birini veya bir hayvanı kafese koymak. **2.** *mecaz.* Çıkar sağlamak amacıyla birini tuzağa düşürmek; aldatmak; kandırmak; dolandırmak.

kafesli, [kafes-li] *sf* **1.** Kafesi bulunan. **2.** Kafes biçiminde olan.

kafesotu, [kafes + ot-u] *{ağız} is. bot.* Onosma türü bitkilere verilen ad; yalancı hava cıva. [DS]

kafeşantan, [Fr. café chantant] *is.* Çalgılı ve içkili kahvehane.

kafete, [? kafete] *{ağız} is.* Domates. [DS]

kafeterya, [İt. caffetteria] *(kafete'rya) is.* **1.** Kahve ve benzeri içecekler satılan yer. **2.** Herkesin bir tepsi içinde kendi yiyecek ve içeceğini alıp masasına götürdüğü, ucuz ve halk tipi lokanta.

kaffal, -li [Ar. ḳaffāl قفال] *{OsT} (kaffa:l) is.* Çilingir.

kâffe, [Ar. kāffe كافه] *(kâ:ffe) {OsT} sf.* Hep; bütün; tamam; tüm. ⊡ **kâffe-i ahvālde,** *{OsT} Durumların tümünde.*|| **kâffe-i ālem,** *{OsT} Bütün âlem; bütün dünya.*|| **kâffe-i ef'āl,** *{OsT} Bütün işler.*|| **kâffe-i efrād,** *{OsT} Bütün bireyler.*|| **kâffe-i mahlukāt,** *{OsT} Bütün yaratıklar.*|| **kâffe-i nās,** *{OsT} Bütün insanlar.*

kâffesi, [kâffe-s-i] *zm.* Hepsi; bütünü; tamamı.

kâffeten, [Ar. kāffeten كافةً] *(kâ:'ffeten) {OsT} zf* Tümü birden; cümlesi; tamamı; hepsi birden.

kafgar, [? kāfġār] *(ka:fga:r) {eT} is.* Safran renginde ipek kumaş. [DLT]

kafır, [Ar. ḳafr قفر] *{ağız} is.* Budanmış asmaların gözlerinden akan suyu durdurmak için sürülen bir tür özlü çamurdan yapılma macun. [DS]

kafıt, [Far. kāğıż => kâğıt] *{ağız} is.* Kâğıt. [DS]

kâfi, [Ar. kifāyet > kāfī كافى] *(kâ:fi:) {OsT} sf.* **1.** İhtiyaca yetecek miktarda olan; yeterli; yeten. **2.** *zf.* Yeterli ölçüde; yetecek kadar. **3.** Her şeye yeten; Allah. **4.** *ünl.* Artık istemez; yetişir; yeter. ⊡ **kâfi gelmek,** *Yetmek; yeterli gelmek; yetişmek.*|| **kâfi derecede,** *Yetecek ölçüde; yetecek kadar; yeterli miktarda.*|| **kâfi ve vāfi,** *Bol bol yeter.*

kâfil, [Ar. kefālet > kāfil كافل] *(kâ:fil) {OsT} sf.* **1.** Bir işi yükümlenen; üzerine alan; görev kabul eden. **2.** Ödeyen veya ödemeyi kabul eden.

kafil[1], [Ar. ḳāfil قافل] *(ka:fil) {OsT} sf.* Herhangi bir yere yaptığı yolculuktan geri dönen.

kafil[2], [? kafil] *{ağız} is.* Dikenlik, çalılık yer; çalı kümesi. [DS]

kafile, [Ar. ḳāfile قافله] *(ka:file) {OsT} is.* **1.** Bir yere doğru birlikte yolculuk eden insanlar topluluğu. **2.** Aynı yöne doğru birlikte hareket eden taşıt grubu; konvoy; kervan. **3.** Parçalar hâlinde gönderilen şeylerin her bölümü; sıra ile gönderilen şeylerin her bir bölüğü. **4.** *gnşl.* Takım; grup; topluluk. **5.** Birbiri ardı sıra gelen ve o şekilde ele alınan meşhurlar topluluğu. ⊡ **kafile başı,** *Kafileyi yöneten ve başında giden kimse; grup sorumlusu.*|| **kāfile-gâh,** *{OsT} Kafilenin konakladığı yer.*|| **kafile hâlinde,** *Bir grup oluşturan topluluk hâlinde.*|| **kafileyi himaye eden kuvvet,** *Kafileyi koruyan birlik.*|| **kafile muhafızı,** *{OsT} as. Bir yerden bir yere gönderilen yaralıları, malzemeyi veya mühimmatı gözetmek ve kollamak amacıyla kafileye eşlik eden görevli.*|| **kāfile-sālār,** *{OsT} Kafile başı.*|| **kāfile-sālār-ı enbiyā,** *{OsT} Peygamberler kafilesinin başı; Hz. Muhammed..*

kâfir, [Ar. küfr > kāfir كافر] *(kâ:fir) {OsT} sf.* **1.** Örten; gizleyen. **2.** Allah'ın varlığını ve birliğini kabul etmeyen; tanrıtanımaz; dinsiz. **3.** Küfreden; küfredici; küfürbaz. **4.** Zalim; acımasız; insafsız. **5.** Musibet; kahrolası; uğursuz; pis. **6.** İyilik tanımayan; gördüğü iyiliği inkâr eden. **7.** Siyah renk. **8.** *is.* Müslümanlara göre İslam dininden olmayan insanların tümü. **9.** Tarımla uğraşan kesim; çiftçi; ziraatçı. **10.** Güney Doğu Afrika'da yaşayan bir zenci kavme verilen ad.**11.** *ünl. mecaz.* (Sevilen birine sitem için) yaramaz, zeki, çapkın anlamında söylenir. ⊡ **kâfir-i ni'met,** *{OsT} İyilik bilmez; nankör.*|| **kâfir karlağucu,** *{OsT} Yapalak kuşu.*|| **kâfir-kîş,** *{OsT} Dinsiz imansız; merhametsiz.*

kâfirane, [Ar. kāfir + Far. -āne كافرانه] *(kâfira:'ne)*

{OsT} zf. Kâfire yakışacak yöntem ve biçimde; kâfirce; kâfir gibi.

kafire, [Ar. kāfur => kâfiriye / kâfire] *{ağız} is.* 100 cm. kadar büyüyebilen, güzel kokulu, acı lezzetli, yaprakları iştah açıcı olarak kullanılan çok yıllık bir tür bitki; pelin otu, *(Artemisia absinthium).* [DS]

kâfirlik, -ği [kâfir-lik] *is.* Kâfir olma durumu.

kâfiristan, [Ar. kāfir + Far. -istān كافرستان] *{OsT} is.* **1.** Müslüman olmayan kimselerin elinde bulunan ülkeler. **2.** *öz. is.* Hindistan'ın kuzey batısında bulunan dağlık bir bölge. **3.** Afrika kıtasının güney ucunun doğu kıyıları.

kâfirun, [Ar. kāfirūn كافرون] *(kâ:firu:n) {OsT} is.* Kâfirler. ⊟ **Kâfirun Suresi,** *{OsT} Kur'an'ın yüz dokuzuncu suresi.*

kafiye, [Ar kāfiye قافيه] *(ka:fiye) {OsT} is. ed.* **1.** Manzum yazılarda mısra sonlarında, yapı, görev ve anlam bakımından farklı olmakla birlikte ses bakımından benzerlik oluşturan birimler; uyak; ayak. **2.** Eski süslü nesirde cümle içi ve cümleler arasında bulunan ses uygunluğu; seci. ⊟ **kafiye-dār,** *{OsT} Kafiyeli; kafiyelenmiş.*|| **kafiye-perdāz,** *{OsT} Kafiye uyduran; şair; nâzım.*|| **kafiye-senc,** *{OsT} Kafiye uyduran; şair; nâzım.*|| **kafiye-sencān,** *{OsT}v Kafiye uyduranlar; şairler; nâzımlar.*|| **kafiye-sencî,** *{OsT} Şairlik; şiir yazma mesleği.*

kafiyeli, [kafiye-li] *(ka:fiyeli) sf.* Kafiyesi olan; uyaklı.

kafiyesiz, [kafiye-siz] *(ka:fiyesiz) sf.* Kafiyesi bulunmayan; uyaksız.

kafiz, [Ar. kafīz قفيز] *(kafi:z) {OsT} is.* Miktarı yer yer değişen ve eskiden kullanılmış bir Arap hacim ölçüsü. ⊟ **kafizi dolmak,** *{OsT} Eceli gelmek; ölmek.*

kafkal, [kof > kafkal] *{ağız} is.* **1.** Büyük ekin destesi. **2.** Fındık kozalağı. [DS]

kafkalı[1], [kof / kov > kafka-lı] *{ağız} sf.* **1.** Delik deşik. **2.** Zayıf. **3.** Aralıklı yığılan odun yığını. [DS]

kafkalı[2], [kof / kov > kafkalı] *{ağız} is.* İpek kozası. [DS]

kafkara, [? kafkara] *{ağız} is.* Boynuzsuz keçi veya koyun. [DS]

kafkarıt, -dı [Yun. kafgalida] *{ağız} is.* Enginar. [DS]

Kafkas, [Rus. kavkaz] *is.* **1.** Hazar denizi ile Karadeniz arasında kalan dağlık bölge; Kafkasya. **2.** (İsim tamlamalarında) bu bölge ile ilgili. ⊟ **Kafkas engereği,** *zool.* → siyah engerek.|| **Kafkas keleri,** *zool. Üç bin metre kadar yükseklerde yaşayan ve böceklerle beslenen bir pullu sürüngen türü, (Agama caucasica).*|| **Kafkas kurbağası,** *zool. Doğu Karadeniz bölgesine özgü, kuyruksuz iki yaşamlılar takımından, vücutları ince, arka bacakları uzun, yaklaşık altı cm. kadar boyda bir kurbağa, (Palodytes caucasicus).*|| **Kafkas semenderi,** *zool. Kuyruklu iki yaşamlılar takımından 20 cm boyunda, üzeri sarı lekeli siyah veya kahverengi renkli, iki yaşamlı sürüngen hayvan, (Mertensiella caucasica).*|| **Kafkas sincabı,** *zool. Doğu Anadolu, İran ve Suriye'de yaşayan, kuyrukları oldukça kısa, kahverengi bir sincap, (Sciurus anomalus).*

Kafkasça, [kafkas-ça] *is.* Yalnız Kafkas dağları ve çevresinde Çeçen, İnguş, Andil, Avar, Larg, Darg-va Abhaz, Ubig; Adige, Çerkez, Gürcü, Mingralla, Laz topluluklarının konuştuğu dil grubu.

Kafkasyalı, [kafkas-ya-lı] *sf.* Kafkas ülkeleri halklarından olan; Kafkasya'da yaşayan.

kafkaz, [kof > kafkaz] *{ağız} is.* Hafif. [DS]

kaflanan, [kof > kaf-la-n-an / kaf-ala-ak] *{ağız} is.* Kendini öven. [DS]

kaflanmak[1], [kaf-la-n-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* Ölümü yaklaşmak. [DS]

kaflanmak[2], [Ar. ķāf (ق) > kaf-la-n-mak] *{ağız} gçsz. f. [-ır]* Kur'a çekmek. [DS]

kaflez, [kof > kof-lu + iç ?] *{ağız} is.* → kahliç. [DS]

kafliz, [kof > kof-lu + iç ?] *{ağız} is.* → kahliç. [DS]

kafr, [Ar. kafr قفر] *{OsT} sf.* Susuz, otsuz ve ıssız çöl. ⊟ **kafr-ı Yahud,** *{OsT} Ziftli kâğıt; bitümlü kâğıt.*

kaftaküski, [kafta + *eT.* küskü *(fare)*] *{ağız} is.* Sırtlan. [DS]

kaftan, [Far. ḫaftān خفتان] *{OsT} is.* **1.** İpekli kumaştan yapılan uzun ve süslü üst giysisi; kapama. *{eT} {eAT} (aynı)* [DLT] [DK] **2.** Minarelerin külahlarını donatan ışık; ışıklandırma. *{ağız} (aynı)* [DS] ⊟ **kaftan ağası,** *tar. Sarayda kaftanları koruma görevlilerinin başı; kaftancıbaşı.*|| **kaftan giydirme,** *Minarelerin külahını ışıkla donatma.*|| **kaftan kalıbı,** *Kafasız adam.*

kaftancı, [kaftan-cı] *is.* **1.** Kaftan diken veya satan kimse. **2.** *tar.* Saraylarda kaftanları korumakla görevli kimse.

kaftancıbaşı, [katan-cı+baş-ı] *is.* İmparatorluk döneminde kaftancıların başı olan ve kabul işlerine bakan görevli.

kaftani, [ķaftānī قفتاني] *{OsT} sf.* Kaftancı.

kaftanlı, [kaftan-lı] *sf.* **1.** Kaftanı olan; kaftan giymiş bulunan; belirtilen nitelikte kaftana sahip olan. **2.** *is.* Sarayın kiler ve hazinesine bakan iç oğlanı.

kaftanlık, -ğı [kaftan-lık] *{eAT} is.* **1.** Kaftanlık kumaş; elbiselik. [DK] **2.** *{eT}* Nikâh bedeli; mehir. [KB]

kaftar, [? kaftar] *{ağız} is.* **1.** Yaşlı; bunak; cadı. **2.** Yaşlı manda. **3.** Yaşlı öküz. [DS]

kaftarküş, [? kaftarküş] *{ağız} is.* → kaftaküski. [DS]

kâfte, [Far. kāfte كافته] *(kâ:fte) {OsT} is.* **1.** Yarma; bölme. **2.** Dikkatle gözden geçirme; araştırma, inceleme.

kafter, [? kaftar / kafter] *{ağız} is.* → kaftar. [DS]

kaftur, [? kaftur] *{ağız}* *is.* Soba. [DS]

kaful, [? kaful] *{ağız}* *is.* **1.** Fundalık. **2.** Dikenlik ve çalılık yer; çalı kümesi. **3.** Biçilmiş ekin demetleri yığını veya benzer bitki yığınları. [DS] ⊡ **kaful başlı,** *{ağız} (Kişi için) saçı taranmamış; dağınık saçlı.* [DS]

kafulcan, [kof > kaf-ul-can] *{ağız}* *is.* Aralık; açıklık; boşluk. [DS]

kafulluk, -ğu [kaful-luk] *{ağız}* *is.* Dikenlik yer. [DS]

kâfur, [Ar. kāfur كافور] *(kâ:fur) {OsT}* *is.* **1.** Kâfur ağacının su buharında damıtılmasıyla elde edilen $C_{10}H_{20}O$ formülünde, merkezî sinir sisteminin uyarılması gerektiğinde ilk yardımda kullanılan, terpen sınıfından bir keton ve aromatik kimyasal madde. **2.** Kokulu uçucu bir yağda arta kalan tortu. **3.** *din.* Cennette var olduğuna inanılan ve musluklarından berrak sular akan çeşme. **4.** *mecaz.* Çok beyaz. ⊡ **kâfur ağacı,** *Defnegillerden Uzak Doğu'da yetişen kâfur elde edilen bir ağaç, (Cinnamonum camphora).*|| **kâfur-i aslî,** *{OsT} Kâfur ağacının gövdesinden çıkarılan doğal kâfur.*|| **kâfur-i benefşe,** *{OsT} Susam yaprağından çıkarılan keskin kokulu bir madde.*|| **kâfur-i cevdāne,** *{OsT} En güzel, doğal kâfur.*|| **kâfur-i cevz-i bevvā,** *{OsT} Hindistan cevizi yağından damıtılarak elde edilen kokulu bir madde.*|| **kâfur-i nūnî,** *{OsT} Kâfur ağacının odunu ve yaprağı kaynatılmak suretiyle ede edilen madde.*|| **kâfur otu,** *{OsT} Sıcak ülkelerde yetişen bir ağaç; kâfuriye, (Artemisia arborea).*|| **kâfur ruhu,** *{OsT} Damıtılmış kâfur yağı.*

kâfuri, [Ar. kāfurī كافوری] *(kâ:furi:) {OsT}* *sf.* **1.** Kâfurla ilgili. **2.** Birleşiminde kâfur bulunan. **3.** Kâfur renginde olan; beyaz ve yarı saydam.

kâfuriye, [Ar. kāfurīyye كافوريه] *(kâ:furiye) {OsT}* *is.* Sıcak ülkelerde yetişen bir tür yavşan, *(Artemisia arborea).*

kâfuru, [Ar. kāfur / kāfurū كافوری] *(kâ:furu:) {OsT}* *is.* **1.** → Kâfur. **2.** Kâfur ruhu.

kâfurulu, [kâfuru-lu] *sf.* Birleşiminde kâfuru bulunan.

kag[1], [kag / kağ / kah / kak / kek / kıg / kığ / kık / kok / kug / kuğ / kuk *(yans.)*] *is.* Tavuk ve diğer kümes hayvanlarının ve benzeri kuşların seslenişini ve bu biçimde bağırmayı, seslenmeyi anlatan kök. [Zülfikar] *kag kug, kag-ıl-dı, kag-u-mak.*

kag[2], [kag / kağ / kang / kanğ / kañ / kong *(yans.)*] *is.* Bir şeyi yerinden güçlükle sökme, çıkartma veya oynatmayı anlatan kök. [Zülfikar] *kag-ır-mak*

kagadaş, [ḳā *(aile)* > ḳā-ġa-daş] *is.* Akraba; hısım. [EUTS] [ETY]

kagak, -ğı [konak] *{ağız}* *is.* Saç kepeği. [DS]

kagal, [*kāġ-mak > kāġ-ıl] *{eT}* *is.* Kırbaç; kamçı. [EUTS] [Gabain]

kagamak, [kag-a-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-g(ı)-yor]* İndirmek. [DS]

kagan[1], [*kāġ-mak > kāġ-an] *{eT}* *sf.* (Aslan, kaplan için) kükreyen; kükremiş; kızgın. [DK]

kagan[2], [Çin. hu-yü / Far. ḫān / ḫāġan => ḳaġan] *{eT}* *is.* Kağan; hakan; hükümdar; hakan. [ETY] [EUTS] [Gabain] [Tekin]

kaganlamak, [ḳaġan-lā-mak] *(kağanla:mak) {eT} gçl. f. [-r]* **1.** Kağan yapmak. [Tekin] **2.** Kağan sahibi yapmak. [ETY]

kaganlıg, [kağan-lıġ] *{eT}* *sf.* Hakanı olan; kağanlı; kağanı olan; bağımsız. [Tekin] [ETY]

kaganlık, [kağan-lık] *{eT}* *is.* Kağanlık; hakanlık. [OKD]

kagansıramak, [kağan-sırā-mak] *{eT} gçsz. f. [-r]* Kağansız olmak; kağansız kalmak [Tekin] [Gabain] [ETY]

kagansıratmak, [kağan-sıra-t-mak] *{eT} gçl. f. [-ur]* Hakansız bırakmak; kağansız bırakmak. [Tekin] [ETY]

kagar, [kağar] *{eT}* *is.* Kar. [OKD]

kagardak, -ğı [kagar-da-k] *{ağız}* *is.* Horoz ibiği. [DS]

kagatır, [kağatır] *{eT}* *is.* Katır. [EUTS] [OKD]

kagda, [Soğd. k'ğdyh => kağda] *{eT}* *is.* Kâğıt yaprağı; kâğıt. [EUTS] [Gabain]

kaggıl, [kag-mak > kag-gı-l] *{ağız}* *is.* Bir çocuk oyununda yere çakılan çubuk. [DS]

kagıl, [*kāġ-mak > kāġ-ıl] *(ka:ğıl) {eT}* *is.* **1.** Yaş söğüt dalı. [DLT] [KB] **2.** Kırbaç; kamçı. [EUTS] [Gabain]

kagınmak, [kāġ-mak > kaġ-ın-mak] *{eT} dönşl. f. [-ur]* Nedamet etmek; pişman olmak. [EUTS]

kagış, [kak-mak > kak-ış-mak *(yarışmak, çekişmek)*] *{ağız}* *is.* Yarışma eylemi ve biçimi. ⊡ **kagış kagış,** *{ağız} Hızlı hızlı; çabuk çabuk.* [DS]

kâgir, [Far. kār-gir / kār-gil / Erme. k'ar *(taş)* + gir *(kireç)* > k'arugir > kāgīr كاگير] *(kâ:gi:r) {OsT}* *sf.* **1.** İş tutan; işçi. **2.** Taş ve tuğla kullanılarak yapılmış. ⊡ **kâgir bina,** *{OsT} Taş ve tuğla kullanılarak yapılmış bina.*

kagmak, [*kāġ-mak] *{eT} gçl. f. [-ur]* Kavurmak; yakmak. [Clauson]

kagruk, -ğu [koğ *(boşluk)* > kag-(u)r-uk] *{ağız}* *is.* Gevşek; eski; yıpranmış. [DS]

kagşak, -ğı [koğ *(boşluk)* > kag-(u)ş-a-mak > kagşa-k] *{ağız}* *is.* → kağşak. [DS]

kagşamak, [koğ *(boşluk)* > kag-(u)ş-a-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-ş(ı)-yor]* → kağşamak. [DS]

kagrulmak, [*kāġ-mak *(kavurmak, yakmak)* > kaġ-(u)r-ul-mak] *{eT} edil. f. [-ur]* Kavrulmak. [DLT]

kagruşmak, [kaġ-(u)r-uş-mak] *{eT} işteş. f. [-ur]* Kavruşmak. [DLT]

kaguk, [*kāv-mak *(toplamak)* > kav-uk / kaġ-uk] *{eT} is.* → kavuk. [EUTS] [Gabain]

kagumak, [*eT.* kaġ-mak > kag-u-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r]* Kızmak; sinirlenmek. [DS]

kagun, [*kāġ-mak > kav-un / kāġ-ün] *(ka:ğu:n) {eT} is.* Kavun. [DLT] [EUTS] [KB]

kagunlanmak, [*kāġ-mak > kaġ-ūn-la-n-mak] *{eT} dönşl. f. [-ur]* Kavun sahibi olmak. [DLT]

kagunlug, [kaġun-luġ] *{eT} sf.* Kavunlu. [DLT]

kagunluk, [kaġun-luk] *{eT} is.* Kavunluk; kavun tarlası. [DLT]

kagunsamak, [kaġun-sa-mak] *{eT} gçsz. f. [-r* Canı kavun yemek istemek. [DLT]

kagurgan, [kaġ-ur-mak > kaġur-ġān / kakur-ġān] *(kağurğa:n) {eT} sf.* Yağla yoğrulmuş ve fırında pişirilmiş bir tür ekmek, [DLT]

kagurmaç, [kaġ-ur-mak > kaġur-maç] *{eT} is.* → kavurmaç. [DLT]

kagurmak, [*kāġ-mak > kaġ-ur-mak] *{eT} gçl. f. [-ur]* Kavurmak. [DLT] [EUTS]

kaguşmak, [kaġ-uş-mak] *{eT} işteş. f. [-ur]* Kavuşmak. [EUTS]

kagut, [*kāġ-mak > kāġ-ut] *{eT} is.* Kavut; darıdan yapılan bir yemek. [DLT]

kağ[1], [kag / kağ / kah / kak / kek / kıg / kığ / kık / kok / kug / kuğ / kuk *(yans.)*] *is.* Tavuk ve diğer kümes hayvanlarının ve benzeri kuşların seslenişini ve bu biçimde bağırmayı, seslenmeyi anlatan kök. [Zülfikar] *kağ-a-la-mak, kağ-ıl-tı, kağ-ır-tı, kağ-ıl kağıl, kağ-la-mak*

kağ[2], [kag / kağ / kang / kanğ / kañ / kong *(yans.)*] *is.* Bir şeyi yerinden güçlükle sökme, çıkartma, geriye doğru bükme veya oynatmayı anlatan kök. [Zülfikar] *kağ-ar-mak, kağ-ır-mak, kağ-ır-t-mak, kağ-ır-t-maç*

kağ[3], [kağ / kah / kak *(yans.)*] *is.* Bir şeyi çarpmayı, vurmayı; çarparak, vurarak sokmayı; yapılan bir iyiliği başa kakmayı anlatan kök. [Zülfikar] *kağ-ıç kak-mak, kağ-ış-tı, kağ-şa-k*

kağ[4], [kağ / kah / kak / kıh *(yans.)*] *is.* Öksürme ve balgam çıkarmayı anlatan kök. [Zülfikar] *kağ-(ı)r-ık, kağ-sır-ık*

kağ[5], [kağ / kak / kah / kıg / kığ / kıh / kık / kik *(yans.)*] *is.* Kurutulmuş meyve vb. şeylerin birbirine sürtünmesini, çarpmasını anlatan kök. [Zülfikar] *kağ-ış-ta-mak, kağ-ış-tı*

kağ[6], [kağ / kığ *(yans.)*] *is.* Akarsuyun çıkardığı sesi, gürültüyü, buna benzer gürültülü konuşmayı; yıkılmayı, çökmeyi anlatan kök. [Zülfikar] *kağ-ış kağış akmak, kağ-ış-mak, kağ-ış-da-mak, kağ-şa-mak*

kağ[7], [kağ *(yans.)* > kağ > kak > kaġ] *{ağız} is.* Armut, elma, kayısı gibi meyve kurusu. [DS]

kağ[8], [kağ] *{ağız} is.* **1.** Ekin içinde biten yabancı otlar. **2.** Dağ yamaçlarındaki ince çayırlık yerler. **3.** Dağ yamacı. **4.** Yabancı otları çapa ile temizleme işi. [DS]

kağa[1], [*eT.* kañ > kağa] *{ağız} is.* **1.** Baba. **2.** Ağabey. [DS]

kağa[2], [Ar. ḳāʿa قاعه] *{ağız} {OsT} is.* **1.** Evlerin yazın oturulan serin odası. **2.** Oturma odası. [DS]

kâğad, [Far. kāğad کاغد] *(kâ:ğad) {OsT} is.* Kâğıt. ⊡ **kâğad-hāne,** *Kâğıthane.*

kağal, [kağ-al] *{ağız} is.* Yıkıntı; döküntü yığını. [DS]

kağalamak, [kağ-a-la-mak] *gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* **1.** Herhangi bir isteği veya iddiayı yüz yüze reddetmek; şiddetle itiraz etmek. **2.** *{ağız}* Karşısındakini terslemek; susturmak. [DS]

kağallamak, [kağ-al-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Cevizi yeşil kabuğundan ayırmak. [DS]

kağallaşmak, [kağal-la-ş-mak] *{ağız} işteş. f. [-ır]* Kargalar bağrışmak. [DS]

kağam kağşak, [kağa-m kağ-(ı)ş-a-k] *{ağız} ikile. zf.* (Yürüyüş için) yavaş yavaş; sendeleye sendeleye. [DS]

kağan[1], [Çin. hu-yü ? / Moğ. ḳaan > ḳāğān قاغان] *{OsT} is.* **1.** Eski Türk ve Moğol devletlerinde hanlar hanına verilen unvan; hakan; padişah; imparator; kayser; hükümdar; sultan; melik. **2.** *sf. {eAT} {OsT}* (Aslan için) kızmış; kükremiş.

kağan[2], [Erme. kehan] *{ağız} is.* **1.** Tarlayı çapa ile otlardan temizleme; çapalama. **2.** Boyunduruğu arabaya bağlayan kayış. [DS]

kağanlık, -ğı [kağan-lık] *is.* **1.** Kağan olma durumu. **2.** Kağanın yönetiminde bulunan ülkeler.

kağarmak, [kağ *(yans.)* > kağ-ar-mak] *{ağız} gçsz. f. [-ır]* Geri bükülmek. [DS]

kağaş, [kağ *(yans.)* > kağ-a-ş] *{ağız} is.* Buzla karışık akan su. [DS] ⊡ **kağaş kağaş,** *{ağız} (Buzlu suyun akışı için) ses çıkararak.* [DS]

kağaşak, [kağ *(yans.)* >kağ-a-ş-a-k] *{ağız} sf.* Gevşek. [DS]

kağaver, [? kağaver] *{ağız} is.* Ürün içinde biten yabancı ot. [DS]

kağaz, [Far. kāğaẕ کاغذ] *(kâ:ğaz) {OsT} is.* **1.** Kâğıt. **2.** Uçurtma. ⊡ **kâğaz-ı bād,** *{OsT} Uçurtma.*

kağcın, [kağ *(yans.)* > kağ-cın] *{ağız} is.* **1.** Köy evlerinde çimento yerine kullanılan bir tür kil. **2.** Küçük taşlarla karışık toprak tabakası. [DS]

kağdurmak, [kağ *(yans.)* >kağ-dur-mak] *{ağız} gçsz. f. [-ur]* Koşturmak. [DS] ⊡ **kağdura kağdura,** *{ağız} Koşturarak; koştura koştura.* [DS]

kağıç, [kak-ınç] *{ağız} is.* → kakınç. ⊡ **kağıç kakmak,** *{ağız} Kusurunu yüzüne vurmak.* [DS]

kâğıdımsı, [kâğı(t)-ımsı] *sf.* Kâğıt inceliğinde veya niteliğinde olan.

kağıl[1], [kağ *(yans.)* > kağ-ıl] *{ağız} is.* Tanesi çıkmış başak. [DS]

kağıl[2], [kağ *(yans.)* > kağ-ıl] *{ağız}* *is.* **1.** Taşlı tarla; çakıllı toprak. **2.** İri çakıl. **3.** Sürülmüş tarladaki küçük kesekler; yumruk büyüklüğündeki toprak topağı. [DS]

kağıldaşmak, [kağ *(yans.)* > kağ-ıl-da-ş-mak] *{ağız}* *işteş. f. [-ır]* Gürültü yapmak; yüksek sesle karşılıklı konuşmak. [DS]

kağıldı, [kağ-ıl-dı] *{OsT}* *is.* Gürültü.

kağım, [*eT.* ka *(aile)* > ka-ğı-m ?] *{ağız}* *is.* Yakınlar; akraba; hısım. [DS]

kağımak, [kağ *(yans.)* > kağ-ı-mak] *{ağız}* *gçsz. f. [-ır]* Sıçramak; zıplamak. [DS]

kağın, [kağ *(yans.)* > kağ-ın] *{ağız}* *is.* Akan suyun, yatağından etrafa taşması durumu. [DS]

kağır, [kağ *(yans.)* > kağ-ır] *{ağız}* *is.* Arkaya eğilme. [DS]

kağırmak[1], [tağ *(yans.)* > kağ-ır-mak / kan-ır-mak] *gçl. f. [-ır]* **1.** Bir şeyi bir kaldıraçla yerinden oynatmak. **2.** *{ağız}* Güç kullanarak bir şeyi geri bükmek; kanırmak. [DS]

kağırmak[2], [kağ *(yans.)* > kağ-ır-mak] *{eAT}* *{OsT}* *{ağız}* *gçsz. f. [-ır] [eAT, OsT -ur]* Aksırmak; öksürerek balgam çıkarmak [DS]

kağırmak[3], [kağ *(yans.)* > kağ-ır-mak] *{ağız}* *gçl. f. [-ır]* **1.** Seslenmek; çağırmak. **2.** Sözle dokunmak. **3.** Çığırtkan keklik kullanarak keklik avlamak. **4.** (Karga için) ötmek. [DS]

kağırtmaç, [kağ-ır-t-maç] *{ağız}* *is.* Ağaç ve çiçeklerden koparılan dal; çelik; kanırtmaç. [DS]

kağırtmak, [kağ-ır-t-mak] *{ağız}* *gçl. f. [-ır]* Bükmek; eğmek; kanırtmak. [DS]

kağıs, [ka *(aile)* > ka+kız] *{ağız}* *is.* → kağız. [DS]

kağış, [kağ *(yans.)* > kağ-ış] *is.* **1.** Kurutulmuş meyve vb. şeylerin birbirine sürtünmesini, çarpmasını anlatan yansımalı gövde. **2.** Akarsuyun çıkardığı sesi, gürültüyü, buna benzer gürültülü konuşmayı; yıkılmayı, çökmeyi anlatan yansımalı gövde. ⊡ **kağış kağış,** *{ağız}* *1. (Sıvıların dökülüşü için) bol bol ve gürültülü olarak; çağıl çağıl. 2. (Katı ve kuru şeylerin sürtünmesi için) sürtünme sesi çıkararak; haşır huşur.* [DS]|| **kağış kağış akmak,** *{ağız}* *(Su için) gürül gürül akmak; çağlamak.* [DS]|| **kağış kağış etmek,** *{ağız}* → kağış kağış akmak. [DS]

kağışadak, -ğı [kağ *(yans.)* > kağ-ış-ada-k] *{ağız}* *zf.* (Boşalmak, dökülmek için) birdenbire ve ses çıkararak. [DS]

kağışdamak, [kağ *(yans.)* > kağ-ış-da-mak] *{ağız}* *gçsz. f. [-r] [-d(ı)-yor]* (Kuru şeyler için) birbirine sürtünerek ses çıkarmak. [DS]

kağışık, -ğı [kağ *(yans.)* > kağ-ış-ık] *{ağız}* *is.* Kapı aralığı. [DS]

kağışlanmak, [kağ-ış-la-n-mak] *{ağız}* *dönşl. f. [-ır]* **1.** Oyalanmak. **2.** (Hayvan için) kuyruk veya kulağım sallayarak ses çıkartmak. [DS]

kağışmak[1], [kağ *(yans.)* > kağ-ış-mak] *{ağız}* *dönşl. f. [-ır]* **1.** Arkaya bükülmek. **2.** (Su için) çağlamak; gürül gürül akmak. [DS]

kağışmak[2], [kağ-ış-mak] *{ağız}* *gçsz. f. [-ır]* Kusmak. [DS]

kağıştak, -ğı [kağ *(yans.)* > kağ-ış-ta-k] *{ağız}* *is.* Eşek sürmekte kullanılan ucu sivri, ağaç saplı zincir. [DS]

kağışkamak, [kağ *(yans.)* > kağ-ış-ta-mak] *{ağız}* *gçsz. f. [-r] [-(dı)-yor]* **1.** Çok kurumak yüzünden katılaşmak. **2.** (Kuru şeyler için) birbirine sürtünme sebebiyle ses çıkarmak. [DS]

kağıştı, [kağ-ış-tı] *is.* **1.** Kılıç, mızrak çarpışmasından çıkan ses; kılıç şakırtısı. **2.** *{ağız}* Kuru şeylerin birbirine sürtünme sonucu çıkardığı sesler; sürtünme sesi. [DS] **3.** *{ağız}* Buzlu suyun akarken çıkardığı ses. [DS]

kağıştımak, [kağ *(yans.)* > kağ-ış-ta-mak] *{ağız}* *gçsz. f. [-r]* (Yılan için) çalılar arasında ses çıkarmak; hışırdamak. [DS]

kâğıt, -dı [Far. kāġız / kāġaz] *(kâğıt)* *is.* **1.** Çeşitli bitki lifleri hamur hâline getirilerek üretilen ve üzerine yazı yazılan, basılan, temizlik işlerinde ve ambalaj yapımında kullanılan ince, kuru yaprak. **2.** Üzerine yazı yazılmış bu tür malzeme; belge; pusula; tezkere. **3.** Banknot. **4.** Yazılı sınav cevaplarının yazılı olduğu kâğıt. **5.** İskambil destesi ve bu desteyi oluşturan kartlardan her biri. **6.** *sf.* Kâğıttan yapılmış. ⊡ **kâğıt açmak,** *İskambil kâğıtlarını oyunculara dağıttıktan sonra koz olacak kâğıdı belirlemek üzere bir kartı açık olarak koymak.*|| **kâğıt ağacı,** *Çin ve Japonya'da yetiştirilen, kabuğundan kâğıt yapılan bir tür ağaç; kâğıt dutu, (Broussnetia papyrifera).*|| **kâğıt almak,** *Pokerde elindeki kâğıtlardan bir kısmını desteden aynı sayıda kartla değiştirmek.*|| **kâğıt arası,** *{ağız}* *İnce yazlık baş örtüsü.* [DS]|| **kâğıt balığı,** *zool. Sıcak ve ılık denizlerde yaşayan, vücudu kâğıt gibi yassı ve saydam olan, parlak gümüşî bir balık, (Trachypterus trachypterus).*|| **kâğıt balığıgiller,** *zool. Kemikli balıklardan, örneği kâğıt balığı olan, kâğıt gibi ince vücutlu balıklar familyası, (Trachipteride).*|| **kâğıt bezi,** *{ağız}* *Patiska.* [DS]|| **kâğıt bıçağı,** *Kâğıtları düzgün biçimde kesmeye yarayan bir tür presli makas.*|| **kâğıt çalmak,** *Oyun sırasında veya dağıtırken değerli kâğıtların kendi eline gelmesini sağlamak.*|| **kâğıt çekmek,** *Oyun sırasında yerdeki desteden bir adet kâğıt almak.* || **kâğıt dağıtmak,** *Oyuna başlarken oyuncuların hepsine eşit sayıda kart vermek.*|| **kâğıt dutu,** *Çin ve Japonya'da yetiştirilen, kabuğundan kâğıt yapılan bir tür ağaç; kâğıt dutu, (Broussnetia papyrifera).*|| **kâğıt emini,** *İmparatorluk döneminde maliye bakanlığı ile saray arasındaki yazışmalara bakan görevli.*|| **kâğıt fabrikası,** *Selülozun kâğıt hâline getirildiği fabrika.*|| **kâğıt gibi,** *1. Bembeyaz. 2. Kanı çekilip yüzü sararmak.*|| **kâğıt hamuru,** *1. Kâğıt yapılmak üzere hamur hâ-*

line getirilmiş selüloz. 2. Kâğıdın özelliğini ve değerini belirten derece.|| **kâğıt helvası,** *Tekerlek biçiminde yuvarlak ve yassı, gevrek bir helva çeşidi.*|| **kâğıt helvası gibi yamyassı olmak,** *Çok incelmek; basılmak; ezilmek.*|| **kâğıt kavafı,** *1. Resmî dairelerde yazışmaları takip eden kimse. 2. mecaz. Sahte senet vb. kıymetli evrak düzenleyerek dolandırıcılık yapan kimse; yalancı; dolandırıcı.*|| **kâğıt kesmek,** *Oyuna başlarken kâğıtlardan bir kısmının alta gelmesini sağlamak amacıyla desteyi ikiye bölmek.*|| **kâğıt kurmak,** *İskambil vb. oyunlarda iyi kâğıtlar kendisine gelecek şekilde düzenlemek.*|| **kâğıt kuşu,** *{ağız} Uçurtma.* [DS]|| **kâğıt makası,** *Kâğıt kesmeye yarayan makas.*|| **kâğıt oyunu,** *İskambil kâğıtları ile oynanan oyunlardan her biri.*|| **kâğıt örneği,** *{ağız} Bir tür kilim.* [DS]|| **kâğıt sepeti,** *Gereksiz kâğıtların konulduğu küçük kutu.*|| **kâğıt uçurmak,** *Mektup yazıp acele göndermek.*|| **kâğıt üzerinde,** *Teorik olarak; uygulamaya geçmemiş haliyle.*|| **kâğıt üzerinde kalmak,** *Bir iş tasarlandığı hâlde uygulamaya konulmamak.*|| **kâğıt üzerine koymak,** *Tasarlanmış bir işi gerçekleştirmek.*|| **kâğıda dökmek,** *Düşünülen şeyleri yazmak; yazı ile ifade etmek.*

kâğıtçı, [kâğıt-çı] *is.* **1.** Kâğıt üreten kimse. **2.** Kâğıt satan kimse.

kâğıtçıbaşı, [kâğıt-çı+baş-ı] *is. tar.* İmparatorluk döneminde devletin kâğıt ihtiyaçlarını karşılamakla görevli kimse; ser kırtasî-yi mirî.

kâğıtçılık, -ğı [kâğıt-çı-lık] *is.* **1.** Kâğıtçının yaptığı iş. **2.** Kâğıt sanayii.

kâğıtlama, [kâğıt-la-ma] *is.* Kâğıt kaplamak eylemi.

kâğıtlamak, [kâğıt-la-mak] *gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor)* Bir şeye kâğıt yapıştırmak; bir yeri kâğıtla kaplamak.

kâğıtlanma, [kâğıt-la-n-ma] *is.* **1.** Kâğıt yapıştırılma. **2.** Kâğıt sahibi olma. **3.** Üzerine veya içine kâğıt karışma.

kâğıtlanmak, [kâğıt-la-n-mak] *edil. f. [-ır]* **1.** Üzerine kâğıt yapıştırılmak; kâğıtla kaplanmak. **2.** *dönşl. f.* Üzerine kâğıt konmuş veya içine kâğıt karışmış bulunmak. **3.** Kâğıtlı hâle gelmek.

kâğıtsı, [kâğıt-sı] *sf.* **1.** Kâğıda benzer; kâğıt görünümünde olan. **2.** Yaban arılarının yuva yapmak için kullandıkları kâğıda benzer odun liflerini tükürükleri ile karıştırarak meydana getirdikleri madde.

kağız[1], [ka *(hısım)* > ka+kız] *{ağız} ünl.* **1.** Kadınlar arasında *"yahu"* anlamında kullanılan bir ünlem. **2.** *is.* Kız; kadın. [DS]

kağız[2], [Far. kāġaẕ كاغذ] *{ağız} {OsT} is.* **1.** Kâğıt. **2.** Mektup. [DS]

kağla, [kağ-la] *{ağız} is. is.* Saz ve ekin sapından örülmüş ağzı açık kaşık sepeti; kaşıklık. [DS]

kağlamak[1], [koğ-la-mak > kağ-la-mak] *gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Birinin arkasından konuşmak.

kağlamak[2], [kağ-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Sebze bahçelerinin, bağların yaban otlarını temizlemek. [DS]

kağlaşmak, [koğ-la-ş-mak] *{ağız} işteş. f. [-ır]* Birinin arkasından dedikodu etmek. [DS]

kağmut, [? kağmut] *{ağız} is.* Devetabanı veya İstanbul şalgamı adı verilen bir tür turp. [DS]

kağnak, -ğı [kağ-na-k] *{ağız} is.* Yeni doğan hayvanların üzerinde bulunan ince zar. [DS]

kağnı, [*eT.* kañlı > kağnı] *is.* Ahşap bir dingil üzerinde dönen yekpare görünüşlü ağaçtan yapılma iki tekerlekli, öküz veya manda tarafından çekilen bir tür araba. ⧉ **kağnı gibi,** *Çok yavaş.*|| **kağnı tozu,** *{ağız} Balın çok olduğu dönem.* [DS]

kağnıcak, [kağnı-cak] *{ağız} is.* Değirmen taşlarını birbirinden ayırmak veya birbiri üstüne koymakta kullanılan ağaç aygıt. [DS]

kağnık, -ğı [kağ-(ı)n-ık] *{ağız} is.* Ön tarafın yüksek olması dolayısıyla suyun ark içinde meydana getirdiği birikinti. [DS]

kağrık[1], **-ğı** [kağ *(yans.)* > kağ-(ı)r-ık] *{ağız} is.* **1.** Erkek kekliğin, karşısındaki kekliği susturmak için çıkardığı ses. **2.** Aksırık; balgam. **3.** Nezle dolayısıyla damakta meydana gelen şişlik. [DS]

kağrık[2], **-ğı** [kağ *(yans.)* > kağ-(ı)r-ık] *{ağız} sf.* **1.** (Kişi için) kendini beğenmiş. **2.** İnatçı. [DS]

kağrışmak, [kağ-(ı)r-ış-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* İşi sevmemek; tembellik etmek. [DS]

kağruk, -ğu [kağ *(yans.)* > kağ-(u)r-uk] *{ağız} sf.* **1.** (Kişi için) terbiyesiz; kaba ve söz dinlemeyen. **2.** Kambur; biçimsiz. [DS]

kağsak, -ğı [kağ *(yans.)* > kağ-(ı)s-a-k] *{ağız} is.* Koyunların kuyrukları altında yapışarak kuruyup kalmış pislik. [DS]

kağsırık, -ğı [kağ *(yans.)* > kağ-(ı)s-ır-ık] *{ağız} is.* Balgam. [DS]

kağşadak, -ğı [kağ *(yans.)* > kağ-(ı)ş-ada-k] *{ağız} zf.* (Sıvı bir maddenin dökülüşü veya akışı için) birdenbire ve bolca. [DS]

kağşak[1], **-ğı** [koğ *(yans.)* > koğ-(ı)ş-a-mak > kağşa-k] *sf.* **1.** (Bina, eşya vb. için) parçaları gevşemiş ve dağılacak duruma gelmiş olan; dağılmaya yüz tutmuş olan; eskimiş. *{OsT} {ağız} (aynı)* [DS] **2.** Vücudu gevşemiş; ihtiyarlamış; yaşlı. **3.** *mecaz.* Köhne; geçersiz. **4.** Aralarında boşluk bulunan birbiri üzerine binmiş kayaların bulunduğu arazi veya dağ yamaçları. **5.** Üstü yumuşak topraklı, içi oyuk zemin. ⧉ **kağşak toprak,** *{ağız} Kazılması ve işlenmesi kolay olan kaba ve çürük toprak.* [DS]

kağşak[2], **-ğı** [kag *(yans.)* > kağ-(ı)ş-a-k] *{ağız} is.* Koyunların kuyrukları altında yapışarak kuruyup kalmış pislik. [DS] ⧉ **kağşaktan çıkmak,** *{ağız} (Koyun, keçi için) yavrulamak.* [DS]

kağşak[3], **-ğı** [kağ *(yans.)* > kağ-(ı)ş-a-k] *{ağız} is.* **1.** Sarp ve kayalık yerler; uçurum. **2.** Üstü yumuşak ve içerisi oyuk toprak. **3.** Dağ eteklerinde ve vadi-

lerde oluşan taş yığınları. **4.** Bataklık. [DS] ⊡ **kağşak otu,** *{ağız} Tarlalarda biten bir tür yabancı ot.* [DS]

kağşama, [kağşa-ma] *is.* Kağşak hâle gelme.

kağşamak[1], [koğ *(yans.)* > koğ-(ı)ş-a-mak] *gçsz. f. [-r] [-ş(ı)-yor]* **1.** (Eşya ve bina için) ek ve bağlantı yerlerinden gevşeyip dağılacak, dökülecek hâle gelmek. *{eAT} {OsT} {ağız} (aynı)* [DS] **2.** Yıkılmağa yüz tutmak. *{OsT} {ağız} (aynı)* [DS] **3.** (Giyecek, yaygı vb. için) çok eskimek; dağılıp dökülmek üzere olmak; parça parça olmak; dağılmak. *{ağız} (aynı)* [DS] **4.** İhtiyarlık yüzünden vücuda gevşeklik gelmek; organlar işlevini yerine getiremez olmak; çökmek. **5.** *mecaz.* Geçersiz hâle gelmek; yürürlükten çıkmak; çökmek. **6.** (Kar ve buz için) eriyip sulanmak. **7.** *{ağız}* (Kaya için) çürüyerek yumuşayıp yerinden kayıp yuvarlanmak. [DS]

kağşamak[2], [kağ *(yans.)* > kağ-(ı)ş-a-mak] *{OsT} {ağız} gçsz. f. [-r] [-ş(ı)-yor]* **1.** Yaşlanmak. **2.** Zayıflık, arıklık yüzünden güçten düşmek. **3.** Bedenin her yanı hasta olmak; sağlıksız olmak. [DS] ⊡ **kağşayarak yürümek,** *{ağız} İki yana sallanarak yürümek.* [DS]

kağşanmak, [kağ-(ı)ş-a-n-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* Yorulan hayvanın dinlenmesini ve işemesini sağlamak. [DS]

kağşatma, [kağşa-t-ma] *is.* Kağşamasını sağlamak eylemi.

kağşatmak, [kaġ-(ı)ş-a-t-mak قاغشدمق] *gçl. f. [-ır]* **1.** *{eAT}* Ek ve bağlantılarını gevşeterek dökülecek, dağılacak duruma getirmek. **2.** Yürürlükten kalkmasını sağlamak; geçersiz kılmak; çökertmek.

kağumak, [kağ-u-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r]* Kızmak; öfkelenmek. [DS]

kağunmak, [kağ-un-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ur]* Bir binanın dibini kazmak. [DS]

kağurga, [kağ-ur-ga] *{ağız} is.* Kavrulmuş mısır, buğday, çedene vb. [DS]

kağutmak, [kağ *(yans.)* > kağ-ut-mak] *{ağız} gçl. f. [-ur]* Bükmek. [DS]

kâh[1], [Far. gāh گاه] *(kâ:h) {OsT} bağ.* Kimi zaman; bazen; bazı; gâh.

kâh[2], [Far. kāhiden *(eksilmek)* > kāh کاه] *(kâ:h) {OsT} is.* Kuru ot parçası; saman çöpü; saman. ⊡ **kâh-bān,** *{OsT} Harman bekçisi.*|| **kâh-dān,** *{OsT} Saman deposu; samanlık.*|| **kâh-gil,** *{OsT} Saman karıştırılarak hazırlanmış çamur sıva.*

kâh[3], [Far. kāḫ کاخ] *(kâ:h) {OsT} is.* **1.** Köşk; kasır; villa. **2.** Tek oda. **3.** Tek odalı ev. **4.** Yüksek bina; kule. **5.** Tak. ⊡ **kâh-ı dād-gūcterî,** *{OsT} Adliye sarayı.*|| **kâh-ı müşterî,** *{OsT} Yay burcu.*|| **kâh-ı māh,** *{OsT} Akrep burcu.*

kah[1], [kag / kağ / kah / kak / kek / kıg / kığ / kık / kok / kug / kuğ / kuk *(yans.)*] *is.* Tavuk ve diğer kümes hayvanlarının ve benzeri kuşların seslenişini ve bu biçimde bağırmayı, seslenmeyi anlatan kök. [Zülfikar] *kah-a-la-mak*

kah[2], [kağ / kah / kak *(yans.)*] *is.* Bir şeyi çarpmayı, vurmayı; çarparak, vurarak sokmayı; yapılan bir iyiliği başa kakmayı anlatan kök. [Zülfikar] *kah-a-la-mak, kah-ınç, kah-ış kalkmak*

kah[3], [kağ / kah / kak / kıg / kığ / kıh / kık / kik *(yans.)*] *is.* Kurutulmuş meyve vb. şeylerin birbirine sürtünmesini, çarpmasını anlatan kök. [Zülfikar] *kah-ır-da-k*

kah[4], [kağ / kah / kak / kıh *(yans.)*] *is.* Öksürme ve balgam çıkarmayı anlatan kök. [Zülfikar] *kah-ır-ık, kah-(ı)r-ık, kah-sır-mak*

kah[5], [kah *(yans.)*] *is.* Gülme ya da aksırma sırasında çıkarılan ses. ⊡ **kah kah gülmek,** *Yüksek sesle gülmek.*

kah[6], [kah *(yans.)*] *ünl.* Köpek çağırma ünlemi. ⊡ **kah kah,** *Köpeği çağırmakta kullanılan bir söz.* [DLT]

kah[7], [kah / kak] *{ağız} is.* Bıçakla dört ve daha fazla parçaya bölünerek kurutulmuş meyve; kak. [DS]

kah[8], [kah] *{ağız} is.* **1.** Kenar; kıyı. **2.** Sınır. [DS] ⊡ **kah çevirmek,** *{ağız} Sınır yapmak; kenar çevirmek; kıyılamak.* [DS]

kaha[1], [Ar. ḳāʿa قاعه] *{ağız} {OsT} is.* Avlu; ağıl. [DS]

kaha[2], [? kaha] *{ağız} is.* **1.** Puf böreği. **2.** Lokma tatlısı. [DS]

kahaç, -cı [kak-aç] *{ağız} is.* Pirzola. [DS]

kahah, [kaba-k / kabaḫ] *{ağız} sf.* (Keçi için) boynuzsuz. [DS]

kahal, [Moğ. kaha-mak > kaha-l] *{eT} is.* Abluka; muhasara. [Nevâyî]

kahalamak, [kak-ala-mak / kaḫ-ala-mak قخلمق] *gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* **1.** *{eAT}* Gagalamak. **2.** *{ağız}* Karşı gelmek; ters cevap vermek. [DS]

kaham, [*eT.* ka *(aile)* > ka(h)-am] *{ağız} is.* Akraba; hısım. [DS]

kahamak, [Moğ. kaha-mak] *{eT} gçl. f. [-r]* Sarmak; çevrelemek; abluka altına almak. [Nevâyî]

kahan, [Erme. kehan > kaḫan] *{ağız} is.* **1.** Tarladaki zararlı otlar. **2.** Yabancı otla mücadele. [DS] ⊡ **kahan etmek,** *{ağız} 1. Yabancı otları temizlemek.* [DS] **2.** *Beğenmediği kişi ve nesneleri dışarı atmak; dışarı çıkarmak.* [EG]

kahanlamak, [kahan-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Çapalamak. [DS]

kahat, -dı [Far. kağāẕ => kâğıt] *{ağız} is.* Kâğıt. [DS]

kâhban, [Far. kāh-bān کاهبان] *(kâ:hba:n) {OsT} is.* Harman bekçisi.

kahbanalı, [Ar. ḳaḥbe + T. ana-lı] *{ağız} sf.* Kurnaz. [DS]

kahbanallı, [Ar. ḳaḥbe + T. ana-lı] *{ağız} is.*→ kahbanalı. [DS]

kahbe, [Ar. ḳaḥbe قحبه] *{OsT} is.* **1.** Yasa ve örf dışı cinsel ilişkiler yaşayan kadın; fahişe; zaniye. **2.** *mecaz.* Sözünde durmayan; kalleş; dönek.

kahdiri, [kah+dir-i ?] *{ağız} zf.* İyice; esaslı. [DS]

kahhanalı, [Ar. ḳaḥbe + T. ana-lı] *{ağız} is.* → kahbanalı. [DS]

kahhane, [Far. kāh-ḫāne کاهخانه] *(kâ:hha:ne) is.* Samanlık.

kahhar, [Ar. ḳahr > ḳahhār قهار] *(kahha:r) {OsT} sf.* **1.** Çok eziyet eden; kahreden; ezen; acımayan. **2.** Her şeye, her istediği şeyi yapabilecek, onları dilediği zaman mahvedebilecek güç ve yetkinlikte olan; Allah. ☞ **kahhār-ı müntekim,** *{OsT} Allah.*

kahharane, [Ar. ḳahhār + Far. -āne قهارانه] *(kahha:ra:ne) {OsT} zf.* Kahredercesine; zalimce.

kahıç, -cı [kak-mak > kak-ınç / kağınç / kahıç] *{ağız} is.* → kakınç. [DS] ☞ **kahıç kakmak,** *{ağız} Kusurunu yüzüne vurmak.* [DS]

kahıh, [kak-mak > kak-ık / kah-ıh] *{ağız} is.* Tıkalı; dolu. [DS]

kahık, -ğı [kalk-mak > kalk-ık / kah-ık] *{ağız} is.* Kalkık. [DS]

kahım, [*eT.* ka *(aile)* > ka(h)-ım] *{ağız} is.* Akraba. [DS]

kahımak, [kak-ı-mak] *{ağız} gçl. f. [-r]* Kırmak; berelemek. [DS]

kahınç, [kak-mak > kaḫ-ınç] *{eT} is.* **1.** → kakınç. [DK] **2.** *{ağız}* Ayıp; kusur; eksiklik. [DS]

kahır, -hrı [Ar. ḳahr قهر] *{OsT} is.* **1.** Mutsuz olayların sebep olduğu aşırı üzüntü; derin acı; keder; sıkıntı. **2.** Ezici davranış; zulüm. **3.** Yok etme; ezme; perişan etme; mahvetme. **4.** Bir şeye karşı, onu aşağılayacak, yok edecek veya ezecek biçimde güç üstünlüğüne sahip olmak. **5.** Baskı ile iş yaptırma; zorlama. ☞ **kahır çekmek,** *Ses çıkarmaksızın, üzüntü ve sıkıntılara katlanmak.*|| **kahır yüzünden lütuf görmek,** *Birine kötülüğü dokunsun diye yapılan bir işten tam aksine o kişiye iyilik doğmak.*|| **kahrı çekilir,** *Sağladığı yarar, verdiği sıkıntıyı çekmeye, ona katlanmaya değer.*|| **kahrı çekilmez,** *Verdiği sıkıntıya katlanılmaz.* || **kahrına uğramak,** *Birinden kötülük görmek; onun gazabına uğramak.*|| **kahrından ölmek,** *1. Çok sıkıntı çekmek; aşırı üzülmek. 2. Çektiği acı ve sıkıntılar yüzünden ölmek.*|| **kahrını çekememek,** *Birinin verdiği sıkıntılara, üzüntülere ve huysuzluklarına dayanamamak.*|| **kahrını çekmek,** *Birinin verdiği sıkıntılara, üzüntülere ve huysuzluklarına katlanmak.*

kahırdak, -ğı [kak > kak-ır-da-k] *{ağız} is.* **1.** Eritilmiş kuyruk ya da iç yağının içinde erimeden kalmış kıkırdak parçaları. **2.** Kurumuş çamur. [DS]

kahırık, -ğı [kah *(yans)* > kah-ır-ık] *{ağız} is.* Balgam. [DS]

kahırlanma, [kahır-la-n-ma] *is.* Kendi kendine aşırı üzüntü içinde bulunma.

kahırlanmak, [kahır-la-n-mak] *dönşl. f. [-ır]* Kendi kendine, için için devamlı ve aşırı üzüntü içinde bulunmak; kahrolmak; kederlenmek.

kahırlı, [kahır-lı] *sf.* Üzüntü veya acısı çok olan.

kahırsanmak, [kah-ır-sa-n-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* Üzüntüsünü anlatmak. [DS]

kahış, [kak-mç > kağıç / kahış] *{ağız} is.* Ayıp; kusur; eksiklik. [DS] ☞ **kahış kakmak,** *{ağız} Ayıplarını, kusurlarını yüzüne vurmak.* [DS]

kahışlamak, [kak-ış-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* İtelemek; sokmaya çalışmak; kakalamak. [DS]

kâhi[1], [Far. kāhī کاهی] *(kâ:hi:) {OsT} is.* Üç köşeli bir tür kuru börek; simit.

kâhi[2], [Far. kāhī کاهی] *(kâ:hi:) {OsT} bağ.* → gâhi.

kâhil, [Ar. kühület > kāhil کاهل] *(kâ:hil) {OsT} sf.* **1.** Olgunluk çağına gelen; erişkin; ergin. **2.** *mecaz.* Ağır hareket eden; tembel; uyuşuk. ☞ **kâhil-kalem,** *{OsT} Tembel; uyuşuk.*|| **kâhil-ten,** *{OsT} Tembel; uyuşuk.*

kâhilane, [Ar. kāhil + Far. -āne کاهلانه] *(kâ:hila:ne) {OsT} zf.* Tembelce; uyuşuk uyuşuk.

kâhillik, -ği [kâhil-lik] *is.* Kâhil olma durumu; erginlik; erişkinlik.

kâhin, [Ar. kehānet > kāhin کاهن] *(kâ:hin) {OsT} is.* **1.** Doğaüstü güç ve yollardan geleceği bilme, gizli ve kayıp şeyleri bulma iddiasında bulunan kişi. **2.** Eski Mısırlı ve Hintlilerin ruhanî lideri. ☞ **kâhin değilim,** *"Görmediğim, duymadığım, öğrenmediğim şeyi bilemem." anlamında kullanılır.*

kâhinane, [Ar. kāhin + Far. -āne کاهنانه] *(kâ:hina:ne) {OsT} zf.* Kâhine yakışacak tarzda; kâhince.

kâhine, [Ar. kāhin > kāhine کاهنه] *(kâ:hine) {OsT} is.* Kadın kâhin.

kâhinî, [Ar. kāhin > kāhinī کاهنی] *(kâ:hini:) {OsT} sf.* Kâhinlikle ilgili; kâhinin sözleriyle ilişkili; kâhinle ilgili.

kâhinlik, [kâhin-lik] *is.* **1.** Kâhin olma durumu. **2.** Geleceği okuma sanatı veya işi. **3.** Kâhinlere yakışır söz.

kahir, [Ar. ḳahr > ḳāhir قاهر] *(ka:hir) {OsT} sf.* **1.** Zorlayan; kahredici. **2.** Baskın gelen; ezen; ezici. **3.** Yok eden; gideren. ☞ **kahir ekseriyet,** *{OsT} Oylama veya taraftar bulmada ezici çoğunluk.*|| **kahir kuvvet,** *{OsT} Ezici, yok edici güç.*|| **kāhirü'l-eşrār,** *{OsT} Şerirleri, haydutları yok eden.*|| **kāhirü's-sümūm,** *{OsT} Panzehir.*

kahirlenmek, [Ar. ḳahr => kahır > kahır-la-n-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* Üzülmek; dertlenmek. [DS]

kahirsemek, [Ar. ḳahr => kahir-se-mek] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-s(i)-yor]* Üzüntüsünü anlatmak. [DS]

kahirsenmek, [Ar. ḳahr => kahir-se-n-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* Üzüntüsünü anlatmak. [DS]

kahit, [Ar. ḳaḥṭ > ḳaḥīṭ قحيط] *(kahi:t, t kalın söylenir) {OsT} is.* Kıtlık yılı.

kahkaha[1], **-a'i** [Ar. ḳahḳahā' قهقهاء] *(kahkaha:) {OsT} is. zool.* Öldürücü bir yılan.

kahkaha[2], [Ar. ḳahḳaha قهقهه] *{OsT} is.* Yüksek sesle gülerken çıkan ses. ⊟ **kahkaha atmak,** *Kahkaha ile gülmek.*|| **kahkaha çiçeği,** *bot. Bahçelerde süs bitkisi olarak kullanılan, uçları mavi çizgili beyaz çiçekleri olan bir tür sarmaşık, (Convulvulus persicum).*|| **kahkaha çiçeğigiller,** *bot. Ülkemizde dört cins ve 38 türle temsil edilen almaşık yapraklı basit, çanak ve taç yaprakları beşli, üst durumlu ovaryumdan gelişen kapsüllü meyveli, bir ya da çok yıllık otsu ve çalımsı bitkiler, (Convolvulaceae).*|| **kahkahayı basmak** (salıvermek, koyuvermek, koparmak), *Kendini tutamayıp, patlarcasına birdenbire gülmek.*|| **kahkaha-zen,** *{OsT} Kahkaha atan; kahkaha atarak gülen.*

kahkara[1], [Ar. ḳahḳarā قهقرا] *(kahkara:) {OsT} is.* **1.** Arkasını dönmeden savaşa savaşa geri çekilme. **2.** Birdenbire dönerek aynı iz üzerinde geri çekilme.

kahkara[2], [Ar. ḳahḳaha] *{ağız} is.* Eğlenceli konuşma; eğlendirici söz. [DS]

kahkarî, [Ar. ḳahḳarā > ḳahḳarī قهقري] *(kahkari:) {OsT} sf.* Arkasını dönmeden savaşarak geri çekilme ile ilgili. ⊟ **kahkarî hezimet,** *{OsT} Geri çekilerek uğranılan büyük yenilgi.*|| **kahkarî ricat,** *{OsT} Acele geri çekilme.*

kahkeşan, [Far. kāh-keşān كهكشان] *(kâ:hkeşa:n) {OsT} is.* Samanyolu.

kâhkül, [Far. kākül كاكل / كاهكل] *(kâ:hkül) {OsT} is.* → kâkül.

kahlamak, [kak *(yans.)* > kaḫ-la-mak] *{eAT} gçl. f. [-r]* Kurutmak; katı bir hâle getirmek.

kahlaz, [kah *(yans.)* > kah-la-z] *{ağız} is.* Salyangoz. [DS]

kahlık[1], **-ğı** [kak > kak-lık] *{ağız} sf.* (Elma, armut vb. meyveler için) kurutmak için ayrılmış; kak yapılacak. [DS]

kahlık[2], **-ğı** [kak > kak-lık] *{ağız} is.* → kaklık[1]. [DS]

kahlibar, [Far. keh *(saman)* + rübā *(kapan)* كهربا] *{ağız} is.* → kehribar. [DS]

kahliç, -ci [kof > kof-lu + iç ?] *{ağız} is.* Salyangoz. [DS]

kahliz, [kof > kof-lu + iç ?] *{ağız} is.* → kahliç. [DS]

kahma[1], [kak-mak > kak-ma] *{ağız} is.* Evlerin çatısına döşenen ince uzun ve enli tahta. [DS]

kahma[2], [? kahma] *{ağız} is.* Gelincik çiçeği. [DS]

kahmacık, -ğı [kahma-cık] *{ağız} is.* → kahma[2]. [DS]

kahmağ, [kak-mak] *{ağız} gçl. f. [-ar]* → kakalamak. [DS]

kahmak[1], [kak-mak > kaḫ-mak] *{eT} gçsz. f. [-ar]* → kakmak. [DK]

kahmak[2], [kalk-mak / kaḫ-mak قخمق] *gçsz. f. [-ar]* **1.** *{OsT}* Vurmak; itmek; tepmek. **2.** *{ağız}* Kalkmak, kabarmak. [DS]

kahmak[3], [kak-mak] *{ağız} gçsz. f. [-ar]* (Koç ya da sığır için) tos vurmak. [DS]

kahman, [kahman] *{ağız} sf.* Yakışıklı. [DS]

kahmığ, [kak-mık] *{ağız} is.* Rendelenen ya da yontulan ağaçtan çıkan parçalar; yonga; kıymık; talaş. [DS]

kahmıh, [kak-mık] *{ağız} is.* → kahmığ. [DS]

kahmuği, [? kahmuği] *{ağız} is.* Yapraklarının altı beyaz tüylü bir tür kavak. [DS]

kahmuh, [kak-mık / kah-muḫ] *{ağız} is.* → kakmığ. [DS]

kahmut, [kak-mak > kak-ma + ot] *{ağız} is.* → kakmut. [DS]

kahnag, [kak-mak > kak-(ı)n-ak] *{ağız} is.* Küçük sepet. [DS]

kahniç, -ci [? kahniç] *{ağız} is.* Küçük çapa. [DS]

kahpe, [Ar. ḳaḥbe قحبه] *{OsT} is.* **1.** Yaşayışı, içinde bulunduğu toplumun ahlak kurallarına uymayan, erkeklerle yasal olmayan cinsel ilişkilerde bulunan kadın; orospu; fahişe. **2.** *kaba.* Kadınlar için kullanılan bir sövme ve hakaret sözü. **3.** *sf.* Sözünde durmayan; dönek; kalleş. **4.** Okşama sözü olarak kullanılır. *"kahpe gençlik".* ⊟ **kahpe dölü,** *kaba. Soyu sopu belli olmayan anlamında bir sövme sözü; piç; soysuz.*|| **kahpe felek,** *Şans, kader ve talihe küskünlüğü ifade etmek için kullanılan söz; dönek felek; kalleş felek.*

kahpece, [kahpe-ce] *(kahpe'ce) zf.* Kahpeye yakışır biçimde; kahpe gibi.

kahpelenme, [kahpe-le-n-me] *is.* Kahpe gibi davranma.

kahpelenmek, [kahpe-le-n-mek] *dönşl. f. [-ir]* Kahpe gibi davranır olmak; kahpelik etmek.

kahpeleşme, [kahpe-le-ş-me] *is.* Kahpe durumuna gelme.

kahpeleşmek, [kahpe-le-ş-mek] *dönşl. f. [-ir]* **1.** Kahpe durumuna gelmek; orospu olmak. **2.** Dönеklik etmek; kalleş durumuna gelmek.

kahpelik, -ği [kahpe-lik] *is.* **1.** Kahpe olma durumu; evlilik dışı cinsel ilişkide bulunan kadının taşıdığı nitelik; fahişelik; orospuluk. **2.** Dönek, kalleş olma durumu; döneklik; kalleşlik. **3.** Dönek, kalleş ve orospu bir kişiye yakışır durum. ⊟ **kahpelik etmek,** *Birine kötülük etmek; kalleşçe davranmak.*

kahr, [Ar. ḳahr قهر] *{OsT} is.* → kahır. ✉ **kahr-ı dehr,** *Dünya dertleri; yaşama sıkıntısı.*|| **kahr-ı hiddet,** *Öfke ve kızgınlığın yarattığı yıkım.*

kahra, [kak > kah-ra] *{ağız} is.* **1.** Taşlık yer. **2.** Mağara; delik. **3.** Yer altı. [DS]

kahrak, [kak > kah-ra-k] *{ağız} is.* **1.** Taşlaşmış, sertleşmiş toprak. **2.** Suların kolayca kaynayıp çıktığı taşlı katman. [DS]

kahraka, [? kahraka] *{ağız} sf.* **1.** Mutsuz; şanssız. **2.** *is.* Kartal. [DS]

kahralık, [kak-ra-lık] *{ağız} is.* Taşlı, çakıllı dere yatağı.

kahramak, [kak > kak-ra-mak] *gçsz. f. [-r] [-(ı)-yor]* Batırmak; helak etmek,

kahraman, [Far. ḳahramān قهرمان] *{OsT} is.* **1.** Bir savaşta veya tehlikeli bir durumda korkusuzca davranıp, özveride bulunarak yararlılık gösteren üstün niteliklere sahip kimse; alp; yiğit. **2.** Üstün erdemleri ile dikkati çeken kimse. **3.** *ed.* Edebî bir eserin en önemli kişisi. **4.** Bir olayda önemli derecede rol oynayan kişi. **5.** *{ağız}* (Kişi ya da hayvan için) sessiz, yumuşak huylu. [DS] ✉ **kahramān-ı gazabnāk,** *Kızgın kahraman; öfkeli yiğit.*

kahramanan, [Ar. kahramānān قهرمانان] *{OsT} (kahrama:na:n) is.* Kahramanlar; alpler; yiğitler.

kahramanane, [Ar. kahramān + Far. -āne قهرمانانه] *{OsT} (kahrama:na:ne) zf.* Kahramana yakışır biçimde; yiğitçe; kahramanca.

kahramanca, [karaman-ca] *(kahrama:'nca) zf.* Kahraman birine yakışır biçimde; yiğitçe; kahramanane.

kahramani, [Far. kahramānī قهرمانى] *(kahrama:ni:) is.* Kahramanlık; yiğitlik; cesurluk.

kahramanlaşma, [kahraman-la-ş-ma] *is.* Kahraman durumuna gelme.

kahramanlaşmak, [kahraman-la-ş-mak] *dönşl. f. [-ır]* Kahraman durumuna gelmek; yiğitleşmek.

kahramanlaştırma, [kahraman-la-ş-tır-ma] *is.* Kahraman durumuna getirme.

kahramanlaştırmak, [kahraman-la-ş-tır-mak] *gçl. f. [-ır]* Kahraman durumuna getirmek.

kahramanlık, -ğı [kahraman-lık] *is.* **1.** Kahraman olma durumu. **2.** Kahramanca davranış; yiğitlik; cesurluk. ✉ **kahramanlık göstermek,** *Bir savaş veya tehlikeli bir durumda korkusuzca davranıp, özveride bulunarak yararlılık sergilemek; kahramanca davranışlarda bulunmak.*

kahramanname, [Far. ḳahramān-nāme قهرماننامه] *(kahrama:nna:me) {OsT} is.* Tanınmış kahramanları anlatan destanlara verilen ad.

kahrelik, -ği [kahra-lık] *{ağız} is.* → kahralık. [DS]

kahren[1], [Ar. ḳahr > ḳahren قهراً] *(ka'hren) {OsT} zf.* Zora baş vurarak; ezerek.

kahren[2], [? kahren] *{ağız} is.* Kaymak tutturmak için, içinde süt biriktirilen tepsi biçiminde geniş tahta kap. [DS]

kahretme, [Ar. ḳahr + T. et-me] *is.* Yok etmek, ezmek eylemi; perişan etme; mahvetme.

kahretmek, [Ar. ḳahr + T. et-mek] *gçl. f. [-(d)-er)* **1.** Ezmek; perişan etmek; yok etmek; mahvetmek. **2.** Aşırı derecede üzmek; çok acı ve üzüntü vermek. **3.** (Beddua için) Allah'ın kahrına uğramasını, öldürmesini, mahvetmesini dilemek. **4.** *gçsz. f.* Kendine dert edinmek; çok üzülmek; tasalanmak.

kahreyleme, [Ar. ḳahr + T. eyle-me] *is.* Yok eyleme, ezme; perişan etme; mahvetme.

kahreylemek, [Ar. ḳahr + T. eyle-mek] *is.* Üzülmesine sebep olmak; kahretmek.

kahreyleyiş, [Ar. ḳahr + T. eyle-y-iş] *is.* Kahreylemek eylemi veya biçimi.

kahrık, -ğı [kah *(yans.)* > kah-(ı)r-ık] *{ağız} is.* Balgam. [DS]

kahrolası, [Ar. ḳahr + T. ol-ası] *sf.* Yok olması, kahrolması dilenen.

kahrolma, [Ar. ḳahr + T. ol-ma] *is.* Aşırı üzüntü içinde bulunma.

kahrolmak, [Ar. ḳahr + T. ol-mak] *gçsz. f. [-ur]* **1.** Çok üzülmek; içlenmek. **2.** (İstek kipi, birinci teklik şahıs) yemin sözü olarak kullanılır. **3.** (Emir kipinde) ilenmek amacıyla kullanılır.

kahroluş, [Ar. ḳahr + T. ol-uş] *is.* Kahrolmak eylemi veya biçimi.

kahsırmak, [kah *(yans.)* > kah-sı-r-mak] *{ağız} gçsz. f. [-ır]* Öksürmek; aksırmak. [DS]

kahşak, -ğı [koğ *(boşluk)* > kag-(u)ş-ā-mak > kağşa-k] *{ağız} is.* **1.** Kaygan toprak. **2.** *sf.* (Bina, mobilya vb. için) eskimiş; yıkılmaya yüz tutmuş. [DS]

kahşamak, [kaḫşā-mak قاخشامق] *{eAT} {OsT} gçsz. f. [-r]* → kağşamak.

kahşaşmak, [kaḫşā-ş-mak قخششمق] *{eAT} dönşl. f. [-ur]* → kağşamak.

kahşatmak, [koğ *(boşluk)* > kag-(u)ş-ā-mak > koğşa-t-mak / kaḫşa-t-mak قاخشاتمق] *gçl. f. [-ır]* **1.** *{eAT}* Parçalamak. [KB] **2.** *{ağız}* Bir şeyin parçasını yerinden oynatmak; gevşetmek. [DS]

kahrüba, [Far. kāh-rübā / keh-rübā كاهربا] *(kâ:h-rüba:) sf.* **1.** Saman kapan; samankapar. **2.** *is.* Kehribar; ebonit.

kaht, [Ar. ḳaḥt قحط] *{OsT} is.* **1.** Yağmur yağmaması yüzünden çıkan kıtlık. **2.** Kıtlık sonucu beliren açlık. **3.** *mecaz.* Azlık; yetersizlik; yokluk. ✉ **kaht-ı ricāl,** *{OsT} Devlet adamı yokluğu.*|| **kaht-ı sāl,** *{OsT} Kuraklık ve kıtlık yılı.*|| **kaht ü ġalā,** *{OsT} Kıtlık ve pahalılık.*

kâhta, [Far. kāh => kâh-ta] *{ağız} zf.* Bazen; kimi zaman. [DS]

kahtalan, [? kahtalan] *{ağız} is.* Simit, pasta, poğaça gibi yiyecekler. [DS]

kahvaltı, -yı [Ar. ḳahve + T. alt-ı] *is.* Çoğunlukla sabahları veya ikindi üzeri yenen hafif yemek. ⊡ **kahvaltı etmek,** *Hafif. yiyeceklerden ibaret olan yemeği yemek.*

kahvaltılık, -ğı [kahvaltı-lık] *sf.* **1.** Kahvaltıya ait; kahvaltı ile ilgili. **2.** *is.* Kahvaltıda yenen peynir, zeytin, reçel, yağ, yumurta, kahve, çay gibi yiyecek ve içeceklerin genel adı.

kahve, [Ar. ḳahve قهوه] *{OsT} is.* **1.** Kök boyasıgillerden, sıcak ülkelerde yetişen ve yirmi kadar türü bulunan, beyaz ve hoş kokulu çiçekli, yedi metre kadar boylanabilen ağaç, *(Coffea).* **2.** Bu ağacın kiraz biçiminde olan meyvelerinin çekirdeği. **3.** Bu çekirdeklerin kavrulup öğütülmesiyle elde edilen toz. **4.** Kavrulmuş kahve çekirdeklerinin veya çekilmiş kahvenin suda kaynatılmasıyla elde edilen sıcak içecek. **5.** Kahve, çay, ıhlamur vb. sıcak ve soğuk içeceklerin içildiği, boş vakitlerin geçirildiği yer; kahvehane. ⊡ **kahve ağacı,** → kahve.|| **kahve çekmek,** *Kavrulmuş kahve çekirdeğini öğütmek.*|| **kahve çekirdeği,** *Kahve ağacı meyvesinin çekirdeği.*|| **kahve değirmeni,** *Kavrulmuş kahve çekirdeklerini öğütmekte kullanılan alet.*|| **kahve dolabı,** *Kahve çekirdeklerini kavurmakta kullanılan döner fırın.*|| **kahve dövmek,** *Kavrulmuş kahve çekirdeğini dibekte toz hâline getirmek.*|| **kahve dövücünün hınk deyicisi,** *Birinin söylediğini hemen onaylayan yardakçı kimse.*|| **kahve falı,** *Fincanın içinde biriken telvenin aldığı şekillere dayanarak gelecek hakkında bilgiler edinmeye dayanan bir tür falcılık.*|| **kahve fincanı,** *Kahve içmekte kullanılan porselen kap.*|| **kahve kâğıdı,** *{ağız} Kese kâğıdı.* [DS]|| **kahve kaşığı,** *Çay veya kahve karıştırmaya yarar küçük kaşık.*|| **kahve kavurmak,** *Çekirdek kahveyi öğütmeden önce hafif ateşte rengi koyulaşıncaya kadar kavurmak.*|| **kahve ocağı,** *Kahvehane, han, konak ve buna benzer iş yerlerinde sıcak içecek hazırlanan ve dağıtılan yer.*|| **kahve parası,** *Bahşiş.*|| **kahve peykesinde âleme nizam vermek,** *{OsT} Kahvede oturup dünya ve devlet işleri hakkında fikir yürütmek, çözümler üretmek.*|| **kahve tabağı,** *Kahve içerken fincanın altına konulan tabak.*|| **kahve telvesi,** *Kahve içildikten sonra fincanın dibinde kalan erimemiş kahve tozu.*|| **kahve tepsisi,** *Kahve sunarken fincanların içine konulduğu küçük tepsi.*

kahveci, [kahve-ci] *is.* **1.** Kahve üreticisi. **2.** Kahve satıcısı. **3.** Kahve pişirip satan kimse. **4.** Kahvehane işleten kimse. **5.** Eskiden konaklarda kahve pişirip konuklara kahve sunan kişi. ⊡ **kahveci çırağı,** *Kahvehanelerde kahve, çay, meşrubat dağıtan çocuk.*|| **kahveci usta,** *tar. Sarayda harem dairesi kalfalarından kahve işlerine ve genel işlere bakan kimse.*

kahvecibaşı, [kahve-ci+baş-ı] *is. tar.* İmparatorluk döneminde, sabah namazından ve yemeklerden sonra padişaha, sadrazama ve vezirlere istenildiğinde kahve ve tatlı ikram eden görevli.

kahvecilik, ği [kahve-ci-lik] *is.* Kahvecinin yaptığı iş ve meslek.

kahvedan, [Ar. ḳahve + Far. -dān قهوه دان] *(kahveda:n) {OsT} is.* İçine kahve konulan küçük kap; kahve kutusu; kahvelik.

kahvehane, [Ar. ḳahve + Far. -ḫāne قهوه خانه] *(kahveha:ne) {OsT} is.* Dinlenmek, vakit geçirmek vb. amaçlarla açılmış ve sıcak veya soğuk içeceklerin satıldığı, iskambil, tavla, okey, domino gibi oyunların oynandığı yer; çayhane; kahve; kıraathane.

kahvehaneci, [kahvehane-ci] *(kahveha:neci) is.* Kahvehane işleten kimse; kahveci.

kahvelik, [kahve-lik] *is.* **1.** Kahve bahçesi. **2.** Kahvesi bulunan yer. **3.** Kahve konulan kap; kahvedan.

kahverengi, -yi [Ar. ḳahve + Far. reng + T. -i] *is.* **1.** Kavrulmuş ve öğütülmüş kahvenin rengi; kırmızı ve siyahın karışımından elde edilen ara renk. **2.** *sf.* Kavrulmuş kahve renginde olan.

kâhya[1], [Far. ked-hüdā كهيا / كاهيا] *(kâ:hya:) {OsT} is.* **1.** Konak, çiftlik gibi yerlerde çeşitli işleri yapmakla görevli kimse. **2.** Esnaf loncalarındaki başkana verilen ad. **3.** Dolmuş, taksi vb. duraklarda düzeni ve araç sırasını sağlamakla görevli kimse. **4.** *mecaz.* Kendisini ilgilendirmediği hâlde başkasının işine karışan kimse. ⊡ **kâhya kadın,** *{OsT} 1. tar. İmparatorluk döneminde saray cariyelerinin yöneticisi olan kadın. 2. Bir evin veya konağın işlerini günlük olarak yürüten ve yöneten kadın.*

kâhya[2], [? kâhya] *{ağız} is.* Yufkaları birbirine sararak yapılan bir tür fırın böreği. [DS]

kâhyalık, -ğı [kâhya-lık] *is.* **1.** Kâhya olma durumu. **2.** Kâhyanın işi ve görevi. **3.** Kâhyaya yaptığı iş için ödenen ücret. **4.** *mecaz.* Kendisini ilgilendirmeyen işlere karışma durumu. ⊡ **kâhyalık etmek,** *1. Kâhya olarak çalışmak. 2. mecaz. Kendisini ilgilendirmeyen işlere karışmak.*

kaır, -a'rı [Ar. kaʿr قعر] *{OsT} is.* → ka'r.

kai, [? kai / kay] *{eT} zm.* Ne? [EUTS]

kâib, [Ar. kāʿib كاعب] *(kâ:ib) {OsT}sf* (Kız için) tomurcuk memeli.

ka'id[1], [Ar. ḳāʾid قائد] *(ka:id) {OsT} sf.* **1.** Yedeğine alan; yedekte çeken. **2.** Bir askerî birlikte en yüksek rütbeli kumandan. **3.** Yol gösteren; kılavuzluk eden; yöneten; önder. ⊡ **kāidü'l-cebel,** *{OsT} Dağın çıkıntısı.*|| **kāidü'l-ceyş,** *{OsT} Ordu komutanı.*

ka'id[2], [Ar. ḳuʿūd *(oturma)* > ḳāʿid قاعد] *(ka:id)* *{OsT} sf.* **1.** Oturan; oturmuş; ikamet eden. **2.** Başta oturan; başkan. **3.** Koruyucu, dost arkadaş.

ka'id[3], [Ar. ḳaʿīd قعيد] *(kai:d)* *{OsT} sf.* **1.** Birlikte oturan; celis; hemnişin. **2.** Kiramen kâtibi denilen iki melekten her biri.

ka'idan[1], [Ar. ḳıyādet > ḳāʾidān قائدان] *(ka:ida:n)* *{OsT} is.* **1.** Kumandanlar. **2.** Yol gösterenler; önderler.

ka'idan[2], [Ar. ḳaʿīdān قعيدان] *(ka:ida:n)* *{OsT} is.* Kiramen kâtipleri.

ka'ide, [Ar. ḳuʿūd *(oturma)* > ḳāiʿde قاعده] *(ka:ide)* *{OsT} is.* → kaide.

kaide, [Ar. ḳuʿūd *(oturma)* > ḳāiʿde قاعده] *(ka:ide)* *{OsT} is.* **1.** (Blok, sütun, heykel vb. için) üstüne konulan şeyi taşıyan kütle; taban; ayaklık. **2.** Bir sanata, bir bilime, bir düşünceye yön veren, dayanaklık eden, temel olan ilke; kural. **3.** Davranışlarımıza yön veren yasa. **4.** *argo.* Kıç; oturak. **5.** *bot.* Bitki yapraklarının dallarla birleştiği yer. **6.** Bazı geometrik şekillerin tabanı. **7.** Bir mimari ögeyi taşıyan ve ona destek olan başka bir mimari öge. ⊡ **kāide-i belde,** *{OsT} Arazi yasası.*|| **kāide-i külliye,** *{OsT} huk. Açık ve anlaşılır olan hükümler.*|| **kāide-i rabt,** *{OsT} Bağlama kuralı.*|| **kāide-i selase,** *{OsT} mat. Üçlü kural.*|| **kāide-şiken,** *{OsT} Kuralları çiğneyen; kaideyi bozan.*|| **kāide-şikenāne,** *{OsT} Kuralları çiğneyerek; kaideyi bozarak.*|| **kaide zarı,** *{OsT} biy. Yassı, kübik ya da silindirik hücrelerin alt kısmındaki zar.*

kaideci, [kaide-ci] *(ka:ideci) sf.* Kurallara bağlı; kuralcı.

kaideli, [kaide-li] *(ka:ideli) sf.* Kaidesi bulunan; kurallı.

ka'iden, [Ar. ḳuʿūd *(oturma)* > ḳāiʿden قاعداً] *(ka:i'-den)* *{OsT} zf.* Oturmak suretiyle; oturarak; oturmuş vaziyette.

kaidesiz, [kaide-siz] *(ka:idesiz) sf.* **1.** Bir kaideye, bir kurala oturmayan; kuralı bulunmayan. **2.** Tabanı, altlığı bulunmayan.

kaideten, [Ar. ḳāʿideten قاعدةً] *(ka:ide'ten)* *{OsT} zf.* Kural olarak; kural gereğince; usulen.

kaidevî, [Ar. ḳāʿdevī قاعدوى] *(ka:idevi:)* *{OsT} sf.* **1.** Kuralla ilgili. **2.** Tabana ait; tabanla ilgili.

ka'il, [Ar. ḳavl > ḳāʾil قائل] *{OsT} sf.* → kail.

kail, [Ar. ḳavl > ḳāʾil قائل] *{OsT} sf.* **1.** Razı olmuş; boyun eğmiş. **2.** Aklı yatmış; inanmış. **3.** Söyleyen diyen, anlatan. ⊡ **ka'il olmak,** *Razı olmak; inanmak.*

ka'im, [Ar. ḳıyām > ḳāʾim قائم] *(ka:im)* *{OsT} sf.* → kaim. ⊡ **kā'im bizzat,** *{OsT} Kendiliğinden var olan; Allah.*|| **kā'im şibih-münharif,** *{OsT} mat. Dik yamuk.*|| **kā'imü'z-zāviye,** *{OsT} mat. Dik açı.*|| **kā'imü'z-zemān,** *1. Zamanın hakimi. 2. (Şiî inancına göre) Allah'ın dünyadaki temsilcisi ya da kıyamete yakın ortaya çıkıp dünyaya hakim olacak mehdî; peygamberin vekili.*|| **kā'imü'z-zevāyā,** *{OsT} mat. Dik dörtgen.*|| **kaim ve dā'im,** *{OsT} Var olan; devam eden; ısrarlı.*

kaim, [Ar. ḳıyām > ḳāʾim قائم] *(ka:im)* *{OsT} sf.* **1.** Birinin yerine geçen; bir şeyin yerine kullanılan. **2.** Ayakta duran; dik duran. **3.** Bir işte sebat eden. **4.** Her zaman var olan, değişmeyen; Allah. **5.** Zamanının çoğunu namaz kılmakla geçiren; namaz kılan. ⊡ **kaim değer,** *{OsT} huk. Yok olan edimin mal varlığında yer alan başka bir şey veya onun para ile değeri.*|| **kaim olmak,** *{OsT} 1. Bağımlı olmak. 2. Başka bir şeyin yerini almak.*||

kaime, [Ar. ḳāʾime قائمه] *(ka:ime)* *{OsT} is.* **1.** Resmî kâğıt; belge; buyruk; ferman. **2.** Kitap yaprağı. **3.** Kâğıt para. **4.** Fatura. ⊡ **kā'ime-i mu'teber-i Osmāniyye,** *{OsT} İlk Osmanlı kâğıt parası.*|| **kā'ime kesesi,** *{OsT} Kâğıt paraların konulduğu torba.*

kaimelik, [kaime-lik] *(ka:imelik)* *{OsT} is.* **1.** Kâğıt paraları koymaya mahsus cüzdan. **2.** 33 cm. x 40 cm. boyutlarındaki kâğıt.

ka'imen, [Ar. ḳıyām > ḳāʾim > ḳāʾimen قائماً] *(ka:'i-men)* *{OsT} zf.* **1.** Ayakta olarak. **2.** (Ağaç ve bina için) yıkılmamış olarak; kesilmemiş olarak. **3.** *mat.* Dikey olarak. **4.** Birinin yerini tutarak; onun yerine geçerek.

ka'immakam, [Ar. ḳāʾim *(tutan)* + maḳām *(yer)* قائمقام] *(ka:immaka:m)* *{OsT} is.* **1.** Birinin yerine vekil olarak geçen kimse. **2.** İlçe yönetim amiri; kaymakam. **3.** Yarbay. ⊡ **Kā'immakām divānı,** *{OsT} Sadrazam vekili tarafından idare edilen divan.*|| **Kā'immakām-ı Asitāne-i Saādet,** *{OsT} Sadrazam sefere çıktığında ya da başka bir yere gittiğinden ona vekillik eden vezir.*|| **kā'immakām-ı mütevellî,** *{OsT} Vekil olarak mütevellî makamıyla ilgili işleri yapmak üzere mahkemece görevlendirilmiş kimse.*

kâ'in, [Ar. kevn > kāʾin كائن] *(kâ:in)* *{OsT} sf.* Bir yerde bulunan; var olan; olan; mevcut. ⊡ **kâin-i mutlak,** *{OsT} Her zaman var olan; Allah.*|| **kâin olmak,** *{OsT} Var olmak; bulunmak.*

kâ'inat, [Ar. kevn > kāʾin > kāʾināt كائنات] *(kâ:ina:t)* *{OsT} is.* → kâinat. ⊡ **kâ'inat-efrūz,** *{OsT} Cihanı süsleyen.*|| **kâ'ināt-ı nāime,** *{OsT} Uyuyan kâinat.*

kâinat, [Ar. kevn > kāʾin > kāʾināt كائنات] *(kâ:ina:t)*

{OsT} *is.* **1.** Yaratılmış olan her şey; evren. **2.** Herkes.

kainçe, [kayın > kayın-ça] *{ağız}* *is.* Kayın birader. [DS]

ka'ir, [Ar. ḳaʿīr قعير] *(kai:r)* *{OsT}* *sf.* Daha derin; pek derin; en derin.

kaitsi, [Çin. kai-tsi] *{eT}* *is.* Parlaklık. [EUTS]

kaj, [Far. kāj کاژ] *(ka:j)* *{OsT}* *sf.* (Bakış için) şaşı; eğri.

kâk, [Ar. kāk کاك] *(kâ:k)* *{OsT}* *is.* **1.** Arap çöreği denilen bir tür gözleme. **2.** Kek. **3.** *{ağız}* Mısır unundan yapılan bir tür tatlı. [DS] **4.** *{ağız}* Un, yağ ve yumurta ile yapılan bir yemek. [DS] ⊡ **kak yemek,** *{ağız}* *Ayıp etmek.* [DS]

kak[1], [kag / kağ / kah / kak / kek / kıg / kığ / kık / kok / kug / kuğ / kuk *(yans.)*] *is.* Tavuk ve diğer kümes hayvanlarının ve benzeri kuşların seslenişini ve bu biçimde bağırmayı, seslenmeyi anlatan kök. [Zülfikar] *kak-a-la-mak, kak-a-van, kak-ı-gan, kak-ı-gan-lık, kak-ı-mak, kak-ış-mak, kak-ıt-gan, kak-ır-da-mak, kak kuk, kak kuk etmek.* ⊡ **kak kug,** *Kaz sesi.* [DLT]|| **kak kug etmek,** *{eT}* *(Kaz için) ses vermek.* [DLT]

kak[2], [kağ / kah / kak *(yans.)*] *is.* Bir şeyi çarpmayı, vurmayı; çarparak, vurarak sokmayı; yapılan bir iyiliği başa kakmayı anlatan kök. [Zülfikar] *kak-aç, kak-a-k, kak-a-la-mak, kak-ış-la-mak, kak-mak, kak-ma, kak-ra-t-mak, kak-ıntı*

kak[3], [kağ / kah / kak / kıg / kığ / kıh / kık / kik *(yans.)*] *is.* Kurutulmuş meyve vb. şeylerin birbirine sürtünmesini, çarpmasını anlatan kök. [Zülfikar] *kak-ır-da-k, kak-ır-tı, kak-ra-ş-mak*

kak[4], [kağ / kah / kak / kıh *(yans.)*] *is.* Öksürme ve balgam çıkarmayı anlatan kök. [Zülfikar] *kak-ır-mak, kak-(ı)r-ık*

kak[5], [kak / kık / kik / kih *(yans.)*] *is.* Kahkaha atmayı veya gülmeyi anlatan kök. [Zülfikar] *kak-ır kakır,*

kak[6], [kak *(yans.)*] *{eT}* *is.* Kaz. [KB]

kak[7], [kak قاق] *is.* **1.** *{ağız}* Dilimlenerek kurutulmuş elma, armut vb. meyve; erik, kayısı gibi meyve kurusu. *{eT}* *(aynı)* [DLT] [DS] **2.** *{ağız}* Elma, armut vb. meyve dilimi; parça; diş. **3.** *{ağız}* İncir reçeli. [DS] **4.** *{ağız}* Armut turşusu. [DS] **5.** *{ağız}* Hoşaf. [DS] **6.** *{ağız}* Armut hoşafı. [DS] **7.** *{ağız}* Kurutulacak ya da salamura yapılacak meyvelerin yarılmış halleri. [DS] **8.** Meyve pestili. **9.** *{ağız}* Olgunlaşmamış palamut kabukları. [DS] **10.** *{eT}* Kurutulmuş nesne. [DLT]

kak[8], [kak] *{ağız}* *sf.* **1.** El ve ayak parmaklarının esnekliğini kaybetmesi sonucu içeriye doğru yay gibi kıvrık hâli. **2.** (Kişi için) beceriksiz. [DS]

kak[9], [kak قاق] *is.* **1.** Taş, kaya kovuklarında birikmiş olan su. **2.** Bu suların birikebileceği oyuklar. **3.** *{eT}* Su birikintisi. [DLT] **4.** *{eT}* Kurumuş göl. [DLT]

kak[10], [Ar. ḥaḳḳ حق] *{eT}* *is.* Hak. [EUTS]

kak[11], [Far. kāh] *{ağız}* *zf.* Bazen; kâh; kimi zaman. [DS] ⊡ **kak soñra,** *{eAT}* *En sonra.*

kaka[1], [kaka] *sf.* **1.** (Çocuk dilinde) kötü ve çirkin. **2.** *is.* Çocuk dışkısı. ⊡ **kaka yapmak,** *(Çocuk için) dışkısını yapmak; pislemek.*

kaka[2], [*eT.* ka *(akraba)* > ka-ka / aka / eke > (k)-aka] *{ağız}* *is.* **1.** Büyük kardeş. **2.** Erkek kardeş. **3.** Süt kardeş. [DS]

kaka[3], [kak *(yans.)* > kak-a] *{ağız}* *is.* *çoç. d.* **1.** Yumurta. **2.** Meyve. [DS]

ka'ka'a, [Ar. ḳaʿḳaʿa قعقعة] *(ka-ka-a)* *{OsT}* *is.* Kılıç, süngü gibi silah ya da başka madenî eşyaların birbirine vurulması, çarpması sonucunda çıkan ses; kılıç şakırtısı.

kakacak, -ğı [kak-mak > kak-acak] *{ağız}* *is.* Kolan dokumasında kullanılan yassı tahtadan araç. [DS]

kakacan, [kak-mak > kak-acan] *{ağız}* *is.* **1.** Ağaçkakan. **2.** *sf.* Sürekli gagalanan. **3.** (Kişi için) aşağı görülen; horlanan. [DS]

kakacı, [kak-mak > kaka-cı] *{ağız}* *is.* Oyunda en sonuncu olan çocuk. [DS]

kakaç[1], [kak-aç] *{eT}* *is.* Kir; pas; bulaşık. [DLT]

kakaç[2], **-cı** [kak > kak-aç] *is.* **1.** Tuzlanarak kurutulmuş her tür yiyecek. **2.** Manda etinin kurutulması ile yapılmış pastırma; kuru et. **3.** *{ağız}* Ezilip yoğurularak kurutulmuş gül. [DS] **4.** *{ağız}* Tuzlanarak kurutulmuş et; pastırma. [DS] **5.** *{ağız}* Kışın ayazda kalıp soğuktan donmuş ıslak bez. [DS] **6.** *{ağız}* Pastırma. [DS] ⊡ **kakaç kesilmek,** *{ağız}* *Soğuktan donarak kaskatı olmak.* [DS]

kakaç[3], **-cı** [kak-mak > kak-aç] *is.* **1.** Kakma işinde kullanılan araç; gaga. **2.** *{ağız}* Zıpkın. [DS] **3.** *{ağız}* İnek sağılırken buzağıyı anasından uzaklaştırmakta kullanılan küçük sopa. [DS] **4.** *{ağız}* Kesilen mısırın tarlada kalan kökleri; mısır anızları. [DS]

kakaç[4], **-cı** [ka / ke *(yans.)* > ka+ka / ke+ke > kaka-ç / kekeç] *{ağız}* *sf.* Kekeme; dili tutuk. [DS]

kakaç[5], **-cı** [kak-mak > kak-aç] *{ağız}* *sf.* (Kişi veya hayvan için) zayıf; hâlsiz. [DS]

kakaç[6], **-cı** [kak-aç] *{ağız}* *is.* Ağaçkakan. [DS]

kakaça, [ka / kaça / kakaça] *{eT}* *is.* İçine sıvı konan kap; kap kacak. [DLT]

kakaçı, [kakaç-ı] *{ağız}* *is.* Ham, olmamış meyve. [DS]

kakaçlamak, [kakaç-la-mak] *gçsz.* *f.* *[-r]* *[-l(ı)-yor]* Kaskatı kesilecek kadar donmak; çok üşümek.

kakaçlanmak, [kakaç-la-n-mak] *{ağız}* *dönşl.* *f.* *[-ır]* **1.** Soğuktan donup kaskatı olmak. **2.** (Bitki için) kurumaya yüz tutmak. [DS]

kakadak, -ğı [ka *(yakın)* > ka+kadak] *{ağız}* *is.* Arkadaş; dost. [DS]

kakak, [kak-ak] *is.* Çivi; mıh; enser.

kakaklamak, [kak-ak-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* İtelemek; kakalamak. [DS]

kakala[1], [kak+ala ?] *{ağız} is.* **1.** Tandırda pişirilen kalınca, yuvarlak ekmek. **2.** Toprak tencere. [DS]

kakala[2], [kak *(yans.)* > kak-al-a ?] *{ağız} is.* Hafif yağan dolu. [DS]

kakalama, [kak-mak > kak-a-la-ma] *is.* **1.** Kakalamak eylemi. **2.** (Çocuk dilinde) pisletme; kakasını bulaştırma.

kakalamak[1], [kaka-la-mak] *gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* **1.** (Çocuk dilinde) bir şeyi kirletmek. **2.** *gçsz. f.* Kakasını yapmak.

kakalamak[2], [kak-mak > kak-a-la-mak] *gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* **1.** Bir kimseyi sürekli itip çekiştirmek; rahatsız etmek. **2.** *{ağız}* Vurup dövmek. [EG] **3.** Birine kötü mal satmak; kandırmak suretiyle kalitesiz mal satarak aldatmak. **4.** *{ağız}* İtelemek; sokuşturmak; sarsmak. [DS] **5.** *{ağız}* Bir kimseyi hor görmek; hakir görmek. [DS] **6.** *{ağız}* Kapıyı çalmak; vurmak. [DS]

kakalamak[3], [kak *(yans.)* > kak-a-la-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(ı)-yor]* (Tavuk için) yumurtlayacağı zaman ses çıkarmak. [DS]

kakalan, [kakalan] *{eT} is.* Bir vergi adı. [EUTS]

kakalanca, [kakala-n-ca] *{ağız} is.* **1.** İtelenme, kakalanma. **2.** Hor görülme. ⊡ **kakalanca olmak,** *{ağız} İtelenmek; kakalanmak; hor görülmek.* [DS]

kakalanma[1], [kaka-la-n-ma] *is.* (Çocuk dilinde) kaka bulaşma; kirlenme.

kakalanma[2], [kak-a-la-n-ma] *is.* **1.** Kakalanmak eylemi. **2.** Kandırılma.

kakalanmak[1], [kaka-la-n-mak] *dönşl. f. [-ır]* **1.** (Çocuk dilinde) üzeri pis olmak; üzerine pislik bulaşmak. **2.** *edil. f.* (Çocuk dilinde) üzerine kaka yapılmak; pislik bulaştırılmak; kirletilmek.

kakalanmak[2], [kak-a-la-n-mak] *edil. f. [-ır]* **1.** İtilip kakılarak rahatsız edilmek. **2.** (Kötü mal için) kandırmak suretiyle birine satılmak. **3.** *{ağız}* Hor görülmek; kenara itilmek. [DS]

kakalaşka, [? kakalaşka] *{ağız} is.* Bir tür acı biber. [DS]

kakale, [kak-ala / kakale] *{ağız} is.* Toprak tencere. [DS]

kakali, [? kakali] *{ağız} is.* Ceviz. [DS]

kakamit, -di [kan-gıt / kak-a-mık ?] *{ağız} is.* **1.** İskelet. **2.** Cılız kimse. [DS]

kakanaz, [Far. ḳaḳnūs ققنوس / Yun. kakognomos] *{ağız} sf.* **1.** (Kişi için) hep kendi görüşünün kabul edilmesini isteyen; inatçı. **2.** Kocakarı. [DS]

kakani, [Skr. kakana] *{eT} is.* Bir cilt hastalığı, *(Abrus prectorius).* [EUTS]

kakanlama, [kak-an-la-ma] *is.* Bir kimseyi itip kakma.

kakanlamak, [kak-mak > kak-an-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ı)yor]* İtelemek; kakalamak; sokuşturmak; sarsmak. [DS]

kakanuz, [Far. ḳaḳnūs ققنوس / Yun. kakognomos] *{ağız} sf.* Çevresine hiç yardımı olmayan; bencil; cimri. [DS]

kakanoz, [Far. ḳaḳnūs ققنوس] *is. argo.* **1.** Yaşlı ve zayıf kimse. **2.** Çirkin kimse.

kakao, [İsp. cacao] *(kaka'o) is.* **1.** Anavatanı Amerika olan, 4-10 m boyunda, dalları almaşık dizili, düzgün ve çok küçük çiçekli meyvesi hıyar biçiminde, bu meyve içinde 5-40 tane tohumu bulunan bir ağaç, *(Theobroma cacao).* **2.** Bu bitkinin etkin maddesi idrar söktürücü etkisi olan teobromin ihtiva eden tohumu. **3.** Bu tohumların öğütülmesiyle elde edilen ve suda eriyen toz. ⊡ **kakao ağacı,** *bot.* → kakao.|| **kakao macunu,** *Kakao tohumlarının preslerde ezilmesi ile elde edilen macun.*|| **kakao yağı,** *Kakao tohumlarından elde edilen 32-35°C'de eriyen, bu sebeple kozmetik sanayiinde kullanılan bitkisel yağ.*

kakaogiller, [kakao-gil-ler] *is. bot.* Kakao ve kola elde etmek için yetiştirilen almaşık yapraklı, er dişi çiçekli nadiren tek eşeyli, ağaç ya da çalı görünümlü çok yıllık bitkiler, *(Sterculiaceae).*

kakaolu, [kakao-lu] *sf.* İçinde kakao bulunan; kakao karıştırılmış olan. ⊡ **kakaolu kek,** *İçine kakao *ozu karıştırılarak yapılmış kek.*

kakaribik, -ği [kak-mak > kak-ar + ibik] *{ağız} is.* Uzun ibikli kuş; ibibik. [DS]

kakart, [? kakart] *{ağız} is.* **1.** Gaga **2.** Uzun burun; çıkıntılı burun. **3.** Horoz ibiği. **4.** Bir tür çulluk. [DS] **5.** Çengel. [EG]

kakaş[1], [kaka > kaka-ş] *{ağız} sf. çocuk d.* Pis; yenmez. [DS]

kakaş[2], [kak+aş] *{ağız} is.* Hoşaf. [DS]

kakaş[3], [kak-aç / kakaş] *{ağız} is.* (Islak çamaşır için) soğuktan donarak kaskatı olma. [EG]

kakaşlamak, [kak-mak > kak-aş > kakaş-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* **1.** Azarlamak. **2.** Kakalamak; itelemek. [DS]

kakaşlanmak, [kak-aç-la-n-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* Kışın dışarıya asılmış ıslak çamaşır için) donmak; katılaşmak. [EG]

kakatıraş, [kak-a + Far. tıraş] *{ağız} sf.* Baştan savma. [DS]

kakavan, [Yun. kakognomos] *sf. argo.***1.** Kendini beğenmiş; budala, huysuz kimse. **2.** *{ağız}* Düşüncesiz; aptal; zekâsı kıt; bilgisiz. [DS] **3.** *{ağız}* Biçimsiz; çirkin; tipsiz. [DS] **4.** *is.* Konuşmayan papağan. **5.** *{ağız}* Yakılıp üstünden atlanan ateş. [DS]

kakavanlık, -ğı [kakavan-lık] *is.* **1.** Kakavan olma hâli. **2.** Kakavana yakışır davranış. ⊡ **kakavanlık etmek,** *Kendini beğenmişçesine davranmak; huysuzluk etmek; budalaca davranmak.*

kakçı, [kak-çı] *{ağız} sf.* Yarışmada sonuncu olan. [DS]

kâkenc, [Far. kākenc کاکنج] *(kâ:kenc) {OsT} is. bot.* Güvey feneri, *(Physalis alkekengı).*

kakı[1], [kak-ı] *{ağız} is.* **1.** Oyularak kurutulmuş dolmalık patlıcan. **2.** Meyve kurusu. [DS]

kakı[2], [kak-mak > kak-ı] *{ağız} is.* Birkaç metre uzunluğunda ucu demir kancalı değnek; zıpkın. [DS]

kakı[3], [kak-mak > kak-ı] *{ağız} is.* Ayıp; kusur; eksiklik.

kakıç[1], **-cı** [kak-mak > kak-ıç / kak-ınç] *is.* **1.** *{ağız}* Ayıp; kusur; eksiklik; pürüz. [DS] **2.** Ayıpları, kusurları yüze vurma. ⊡ **kakıç kakmak,** *{ağız} Ayıpları, kusurları yüze vurmak.* [DS]

kakıç[2], **-cı** [kak-ıç] *is.* **1.** Olta ile avlanan balıkları sandala asmak için kullanılan balıkçı kancası. **2.** *{ağız}* Ucu kancalı değnek; zıpkın. [DS]

kakıçlama, [kakıç-la-ma] *is.* Tekneye asmak için balıklara kakıç saplama.

kakıçlamak, [kakıç-la-mak] *gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor)* **1.** Avlanan iri balıkları tekneye asmak için kanca takmak. **2.** *{ağız}* İtelemek; kakalamak; sokuşturmak. [DS]

kakıg, [kakī-mak > kakı-ġ] *{eT} is.* Kızma; istemezlik; rağmen; kakıma. [DLT]

kakığan, [kak-ı-ġān قاقیغان] *{eAT} {OsT} sf.* Öfkeli; hiddetli. ⊡ **kakığan eylemek,** *{eAT} Öfkelendirmek; hiddete yöneltmek.*

kakığanlık, [kakı-ğan-lık] *{OsT} is.* Öfkelilik.

kakıl, [kak-ıl] *{ağız} is.* Ceviz. [DS]

kakılamak, [kak *(yans.)* > kakī-lā-mak] *(kakı:la:mak) {eT} gçsz. f. [-r] [-l(ı)-yor]* **1.** Bağırmak. [KB] **2.** (Kazlar için) "gak gak" sesi çıkararak bağırmak. [KB] **3.** *{ağız}* (Tavuk için) yumurtlarken gıdaklamak. [DS]

kakılayu, [kakī-lā-yu] *{eT} zf.* Bağırarak.

kakılcımak, [kak > kak-ıl-cı-mak] *{ağız} gçsz. f. [-ır]* Kurumak. [DS]

kakıldamak, [kak > kak-ıl-da-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-d(ı)-yor]* **1.** (Tavuk için) gıdaklamak. **2.** Bir şeyden çok söz etmek. [DS]

kakıldaşmak, [kak-ıl-da-ş-mak] *{ağız} işteş. f. [-ır]* (Tavuklar için) hep bir ağızdan gıdaklamak; gıdaklaşmak. [DS]

kakılgan, [kak-mak > kak-ıl-ġan] *{eT} is.* Her zaman itilip kakılan. [DLT] ⊡ **kakılgan sokulgan,** *{eT} İtilip kakılan.* [DLT]

kakılı, [kak-mak > kak-ıl-mak > kak-ıl-ı] *{ağız} sf.* Pek çok; yığılı; dolu. [DS]

kakılma, [kak-ıl-ma] *is.* İtilerek bir yere sokulma; tıkılma.

kakılmak, [kak-mak > kak-ıl-mak قاقلمق] *edil. f. [-ır]* **1.** *{eAT}* İtilerek bir yere sokulmak; saplanmak; çakılmak. **2.** Vurularak içeri itilmek. **3.** *{eT} {eAT}* Vurulmak. [DLT] **4.** *{ağız}* Gittiği yerde uzun süre kalmak. [EG] ⊡ **kakılıp kalmak,** *Bir yerde çeşitli sebeplerle uzun süre beklemek.*|| **kakılmak sokulmak,** *{eT} İtilip kakılmak.* [DLT]

kakım[1], [Ar. ḳāḳum قاقم => kakım] *is. zool.* Sansargillerden, yazları esmer kırmızı, kışları beyaz renkli, kürkü değerli, etçil bir hayvan; as; kakum; ermin, *(Mustela erminea).*

kakım[2], [kak-ım] *is.* Kakmak işi; kakma.

kakıma, [kakı-ma] *is.* Azarlama; paylama.

kakımak, [*eT.* kakī-mak > ḳāḳ-ı-mak قاقمق] *(kakı:-mak) gçl. f. [-r]* **1.** *{eAT}* Birine yaptığı işin doğru olmadığını, beğenilmediğini sert sözlerle bildirmek; azarlamak; paylamak. **2.** *{eT} {eAT} {OsT}* Birine kızmak; darılmak; sinirlenmek; öfkelenmek; gazaba gelmek. *{ağız} (aynı)* [DLT] [DK] [DS] **3.** *{eAT}* İtiraz etmek; karşı gelmek. ⊡ **kakıyu çağırmak,** *{OsT} Hiddetle haykırmak.*

kakımaklu, [ḳākı-mak-lū قاقمقلو] *{OsT} sf.* Öfkeli; hiddetli; gazaplı.

kakınç[1], **-cı** [kakī-mak > kakī-n-mak > kakı-n-ç قاقنج] *{eAT} is.* **1.** Başa kakma. [DK] **2.** Başa kakılan ayıp. [DK] **3.** *{eAT}* Hiddet; öfke; kızgınlık.

kakınç[2], **-cı** [kakī-mak > kakī-n-mak > kakı-n-ç قاقنج] *{OsT} is.* Kalkma; kalkış; harekete geçme.

kakınmak, [kakī-mak > kakī-n-mak] *dönşl. f. [-ır] [eT. -ur]* **1.** *{eT}* Nedamet etmek; pişman olmak. [EUTS] **2.** *{OsT} {ağız}* Öfkelenmek; kızmak; darılmak. [DS] **3.** *{ağız}* Uğraşmak; didinmek; çabalamak. [DS] **4.** *{eAT}* Gazaba uğramak.

kakıntı[1], [kak-mak > kak-ıntı] *{ağız} is.* **1.** Ateş küreği. **2.** Sel kalıntısı. **3.** Değersiz insan veya hayvan. [DS]

kakıntı[2], [kak-ıntı] *{ağız} is.* İsyan; ayaklanma. [DS]

kakır, [kak *(yans.)* > kak-ır] *is.* Kuru şeylerin birbirine sürtünmesi ile çıkan ses. ⊡ **kakır kakır,** *Kakırtı sesi çıkararak.*|| **kakır kakır gülmek,** *Sürekli ve gevrek bir şekilde gülmek.*

kakır[2], [kak-mak > kak-ır] *{ağız} sf.* Çok zayıf; kuru; ince. [DS]

kakırca, [kak-ır-ca] *is. zool.* Kemiricilerden, fındık ağaçları üstünde yaşayan, sırtı kırmızıya çalan boz renkli, karnı beyazımsı, iri bir tarla faresi; fındık faresi, *(Muscardinus avelianarius).*

kakırcamak, [kak-ır-ca-mak قاقرجمق] *{OsT} {ağız} is. gçsz. f. [-r] [-c(ı)-yor]* **1.** (Yağ için) bozulmak. **2.** (Yemek ve kuru yemişler için) bozulmak; acımak.

kakırcımak, [kak-ır-cı-mak قاقرجمق] *{OsT} gçsz. f. [-ır]* (Ses için) çatallanmak; çatlak çıkmak.

kakırdah, [kak *(yans.)* > kak-ır-da-k] *{ağız}* *is.* → kakırdak. [DS]

kakırdak[1], **-ğı** [kak *(yans.)* > kak-ır-da-k] *is.* **1.** Kakırtı sesi çıkaran ya da gevrek nesne. **2.** *{OsT}* *{ağız}* Koyun kuyruğu eritilip yağı alındıktan sonra geri kalan kavrulmuş kıkırdak madde. [DS] **3.** *{ağız}* Karaçalı *(Paliurus spina-christi)* dikeninin halk hekimliğinde idrar artırıcı ve taş düşürücü olarak kullanılan meyvesi. [DS] ⊡ **kakırdak poğaçası,** *Kakırdaktan yapılmış çörek.*

kakırdak[2], **-ğı** [kak *(yans.)* > kak-ır-da-k] *{ağız}* *is.* Koyun pisliği; koyun gübresi. [DS]

kakırdama, [kak *(yans.)* > kak-ır-da-ma] *is.* **1.** Kakırtılı ses çıkarma. **2.** Kuruma. **3.** *argo.* Ölme.

kakırdamak, [kak *(yans.)* > kak-ır-da-mak] *is.* **1.** Kakırtılı ses çıkarmak; kakır kakır etmek. **2.** Çok kurumak. **3.** *argo.* Ölmek.

kakırlanmak, [kak-ır-la-n-mak قاقرلنمق] *{eAT}* *dönşl. f.* *[-ur]* Öfkelenmek; kızmak; hiddetlenmek.

kakırmak, [kak *(yans.)* > kak-ır-mak] *{eT}* *gçsz. f.* *[-ur]* Boğazını aksırarak temizlemek; balgam çıkarmak. *{ağız}* *(aynı)* [KB] [DS]

kakırsamak, [kak-ır-sa-mak] *{ağız}* *gçsz. f.* *[-r]* *[-s(ı)-yor]* Tadı bozulmak. [DS]

kakırtı, [kak *(yans.)* > kak-ır-tı] *is.* Kuru ve sert şeylerin birbirine sürtünmesi sonucu çıkan ses.

kakırtlak, -ğı [kak *(yans.)* > kak-ır-t-la-k] *{ağız}* *is.* Koyun kuyruğu eritilip yağı alındıktan sonra geri kalan kavrulmuş kıkırdak madde. [DS]

kakış, [kak-ış] *is.* Kakma eylemi veya biçimi.

kakışlamak[1], [kak-ış-la-mak] *{ağız}* *gçl. f.* *[-r]* *[-l(ı)-yor]* İtmek; dürtmek. [DS]

kakışlamak[2], [kak-mak > kak-ınç > kakınç-la-mak] *{ağız}* *gçl. f.* *[-r]* *[-l(ı)-yor]* Yapılan iyiliği başa kakmak. [DS]

kakışma, [kak-ış-ma] *is.* **1.** Karşılıklı birbirini itme. **2.** *ed.* Bazı sözlerde, söz öbeklerinde çıkakları yakın olan seslerin birbirini etkilemesi sonucu, söyleyiş güçlüğü yaratması ve kulağı rahatsız etmesi durumu; kakofoni; tenafür.

kakışmag, [kak-ış-mak] *{ağız}* *işteş. f.* *[-ır]* **1.** Dedikodu etmek. **2.** Karşılıklı olarak iddialaşmak; münakaşa etmek. [DS]

kakışmak[1], [kakī-mak > kakı-ş-mak] *{eT}* *dönşl. f.* *[-ur]* Birbirine kızmak.

kakışmak[2], [kak-mak > kak-ış-mak] *işteş. f.* *[-ır]* *[eT. -ur]* **1.** *{eT}* Birbirine başıyla vuruşmak; toslaşmak. *{ağız}* *(aynı)* [DLT] [DS] **2.** *{ağız}* Şaka yapmak amacıyla birbirini itmek, vurmak; dürtüşmek; itişmek. [DS] **3.** *{ağız}* Kavga etmek. **4.** (Yük hayvanları için) yolda birbirini iterek yarış etmek. **5.** Rekabet etmek. **6.** *{ağız}* Birbirini çekememek. [DS] **7.** *{ağız}* İddia etmek; münakaşa etmek. [DS]

kakıştırma, [kak-ış-tır-ma] *is.* Kakışmalarını sağlama.

kakıştırmak, [kak-ış-tır-mak] *gçl. f.* *[-ır]* **1.** *{ağız}* Sürekli olarak birini hafif hafif itmek; itelemek; sokuşturmak; kakalamak. [DS] **2.** *{ağız}* Kötü bir malı birine kandırarak satmak; kakalamak. **3.** *{ağız}* Çekiştirmek, rekabet ettirmek; yarıştırmak. [DS]

kakıt, -dı [kak > kak-ıt] *{ağız}* *sf.* Zayıf; kuvvetsiz; kuru. [DS]

kakıtgan, [kakī-mak > kakī-t-ġan] *{eT}* *sf.* Daima kızdıran; can sıkan. [DLT]

kakıtmak, [kakī-mak > kakı-t-mak ققيتمق] *{eT}* *{eAT}* *{OsT}* *gçl. f.* *[-ur]* Kızdırmak; canını sıkmak. [DLT]

kakız, [kakī-mak > kakı-z] *{eT}* *is.* Cesur; kahraman. [EUTS] [OKD]

kakit, -di [kak > kak-ıt] *{ağız}* *sf.* → kakıt. [DS]

kakkabarak, -ğı [kak *(yans.)* + kabarak *(yans.)*] *{ağız}* *is.* Keklik. [DS]

kakkaz, [kak-koz] *is.* Susuz ve tadı kekre zerdali.

kakkı, [kak *(yans.)* > kakk-ı] *{ağız}* *is.* Yumurta. [DS]

kakkılamak, [kakkı-la-mak] *{ağız}* *gçsz. f.* *[-r]* *[-l(ı)-yor]* Gıdaklamak. [DS]

kakkıroz, [? kakkıroz] *{ağız}* *is.* Çürük. ⊡ **kakkıroz çüçük,** *{ağız}* *Mısır koçanı.* [DS]

kakkuk, [kak + kuk] *{eT}* *is.* Kurutulmuş et veya meyve; yarma. [DLT]

kakkil, [kak *(yans.)* > kak-kı-l ?] *{ağız}* *is.* Ceviz. [DS]

kakko, [ka *(aile)* > ka+(k)ka ?] *{ağız}* *is.* **1.** Baba. **2.** Büyük kardeş. [DS]

kakkoz, [kak+koz ?] *{ağız}* *sf.* **1.** Sert; dayanıklı. **2.** Sert, susuz zerdali. [DS]

kakkudaş, [kakku+taş ?] *{ağız}* *is.* Beş taş oyunu. [DS]

kaklak, [kak-la-k] *{ağız}* *sf.* **1.** Zayıf; cılız; kuru; ince. **2.** Kör; ama. **3.** Yaşlanma yüzünden iş göremeyecek duruma gelmiş olan [DS]

kaklamak, [kak > kak-lā-mak / ḳāḳ-la-mak قاقلامق] *gçl. f.* *[-r]* *[-l(ı)-yor]* **1.** *{eT}* *{OsT}* Kurutmak. **2.** Odunları küçük parçalara ayırmak; odun kırmak. **3.** *{ağız}* Kayısı, erik, elma, armut gibi meyveleri kurutmak amacıyla ikiye bölmek; kurutmak. [DS] **4.** *{ağız}* Saplamak; sokmak; batırmak. [DS] **5.** *{ağız}* Afyon kozasının üstünü keserek haşhaş çıkarmak. [DS] **6.** *{ağız}* Bıçaklamak. [DS] **7.** *{OsT}* Pastırma yapmak.

kaklan, [kak > kak-la-n] *{ağız}* *is.* Köknar ağacından balta ile kesilen büyük parçaların her biri. [DS]

kaklanmak[1], [kak-la-n-mak] *{eT}* *edil. f.* *[-ur]* **1.** Kurutulmak; kakaç yapılmak. [DLT] **2.** Su toplanmak. [DLT]

kaklanmak[2], [kak-la-n-mak] *{ağız}* *dönşl. f.* *[-ır]* Yalınayak yere basamamamak; huylanmak. [DS]

kaklatmak, [kak-la-t-mak] *{eT}* *gçl. f.* *[-ur]* Kuruttturmak. [DLT]

kakle, [kak-le ?] *{ağız}* *is.* Çekirge. [DS]

kaklıç, -cı [kak-lı-ç] *{ağız} is.* Kaya oyuğu; kak. [DS]

kaklık[1], **-ğı** [kak-lık قاقلق] *{ağız} is.* **1.** Kaya veya taş kovuklarında su biriken yer; su birikintisi. *{OsT} (aynı).* **2.** Sel yığıntısı. **3.** Ağız erişemeyip de kamış ile içilen su. **4.** Su kaynağı. **5.** Birkaç metre derinliğindeki kuyu. [DS]

kaklık[2], **-ğı** [kak-lık] *{ağız} is.* **1.** Meyve kurutmak için kurulmuş sergen. **2.** Balkon. **3.** Sofa; salon. **4.** Güneş alan yer. [DS]

kaklık[3], **-ğı** [kak-lık] *{ağız} sf.* **1.** (Meyve için) kurutulacak nitelikte. **2.** *is.* Bu iş için ayrılmış meyveler. [DS]

kaklık[4], **-ğı** [kak-mak > kak-lık] *{ağız} is.* Yumuşak, parçalanması, işlenmesi kolay kayalık. [DS]

kaklık[5], **-ğı** [kak-mak > kak-lık] *{ağız} is.* Fidanlık. [DS]

kaklık[6], **-ğı** [kak-lık] *{ağız} is.* Salyangoz. [DS]

kakma[1], [kak-ma] *{ağız} is.* **1.** İtekleme. **2.** Tekmeleme. [DS]

kakma[2], [kak-mak > kak-ma] *is.* **1.** Bir şeyi iterek yer değiştirtme. **2.** Bir şeyi üzerine vura vura bir yuvaya yerleştirmek eylemi. **3.** Bir yüzey üzerine açılan yuvalara, metal, sedef ya da ahşap parçaları oturtmak suretiyle yapılan süsleme işi. **4.** *sf.* Üzerinde açılan oyuklara daha kıymetli bir maddeden parçalar kesip gömmek suretiyle meydana getirilen. **5.** Kakmak suretiyle yapılan; kakılarak yapılan.

kakma[3], [kak-ma] *{ağız} is.* Tuzak. [DS]

kakma[4], [kak-ma] *{ağız} is.* Gaga. [DS]

kakma[5], [kak-ma] *{ağız} is.* **1.** Yalçın ve kayalık tepeler. **2.** Büyük taş kütlesi. **3.** Sarp kayalar altında yağmur ve kar görmeyen kuru yerler. **4.** Yol üzerinde bulunan yükseklikler. **5.** Yokuş. [DS]

kakma[6], [kak-ma] *{ağız} is.* **1.** Ağaç kütüğü. **2.** Yapılarda kullanılan kalın ağaç; direk. [DS]

kakma[7], [kak-ma] *{ağız} is.* **1.** Atlas kumaş üzerine sim ya da altın telle yapılan süsleme. **2.** Taç üzerine konulan yuvarlak gümüş levha; gelinlerin başına takılan kalay ya da gümüş takı. **3.** Alına takılan inci boncuk dizisi. [DS]

kakmaca, [kak-maca] *{ağız} is.* Çürüyerek parçalanmış ağaç kökü. [DS]

kakmacı, [kak-ma-cı] *is.* Kakma işi yapan usta.

kakmacılık, -ğı [kak-ma-cı-lık] *is.* **1.** Kakmacının yaptığı iş. **2.** Masif ya da kaplamalı yüzeylere renkli kaplama, sedef, fil dişi, kıymetli metal vb. gömerek yapılan süsleme sanatı.

kakmak[1], [kak-mak] *{ağız} is.* Gaga. [DS]

kakmak[2], [kak-mak قاقمق] *gçl. f. [-ar]* **1.** *{eT} {OsT}* Vurmak; hafifçe vurmak; çalmak. [DLT] **2.** *{eAT}* Dikmek. [DK] **3.** *{eAT}* Başma kakmak; yüze vurmak. [DK] **4.** Bir şeyin yerini iterek, kakarak değiştirmeye çalışmak. **5.** Bir şeyi, dar bir yere vura vura gömmek; çakmak; batırmak; saplamak; sançmak; sokmak. *{ağız} (aynı)* [EG] **6.** Metal eşya üzerine çizilmiş şekle uygun olarak sivri bir zımba ile vura vura kabartma yapmak. **7.** Tahta vb. malzemeden yapılmış eşya yüzeyini oyarak, bu oyuklara göre kesilmiş altın, fildişi, sedef gibi maddeleri gömerek süsleme yapmak. ⧉ **kaka tau,** *İlaç olarak kullanılan bir tür yemiş.* [EUTS]|| **kaka turmak,** *Dürte durmak; döve durmak.* [DLT]

kakmak[3], [kak-mak] *{ağız} gçl. f. [-ar]* Gaga ile vurmak; gagalamak. [DS]

kakmak[4], [kak-mak قاقمق] *{ağız} gçsz. f. [-ar]* **1.** Sıçrayıp kalkmak. *{OsT} (aynı)* **2.** Yürümek. **3.** Sürmek. [DS]

kakmak[5], [kak-mak] *{ağız} gçl. f. [-ar]* (Yağlı, şekerli vb. yiyecekler) bıktırmak; tıkamak. [DS]

kakmaklamak, [kak-mak-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* İtelemek; sarsmak; kakalamak; sokuşturmak. [DS]

kakmalı[1], [kak-ma-lı] *{ağız} sf.* **1.** Üzerine kakma yapılmış olan. **2.** (Koyun için) başının tüyleri kıvırcık olan. **3.** (Elbise için) gümüş ya da altın telle işlenmiş. [DS]

kakmalı[2], [kak-ma-lı] *{ağız} is.* Üzerinde kabartma ve kakmalar bulunan tüfek veya tabanca. [DS]

kakmanlı, [kak-man-lı] *{ağız} is.* Tarladaki gömülü taşlar; yüzeyden belli olmayan taşlar. [DS]

kakmık[1], **-ğı** [kak-mık] *{ağız} is.* Yumruk. [DS]

kakmık[2], **-ğı** [kak *(yans.)* > kak-mık] *{ağız} is.* Balgam. [DS]

kakmık[3], **-ğı** [kak-mık] *{ağız} is.* Düğünlerde geceleyin erkeklere verilen ziyafet; düğün yemeği; şölen. [DS]

kakmık[4], **-ğı** [kak-mık] *{ağız} is. sf.* (İnsan için) kudurmuş. [DS]

kakmıklamak, [kak-mık-la-mak / kak-muk-la-mak] *gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Yumrukla vurmak; yumruklamak.

kakmuk[1], **-ğu** [kak *(yans.)* > kak-muk] *{ağız} is.* Balgam. [DS]

kakmuk[2], **-ğu** [kak-muk] *{ağız} is.* Ağaç kabuğu. [DS]

kakmuklamak, [kak-muk-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(u)-yor]* İtelemek; kakalamak. [DS]

kakmut, -du [kak-ma+ot] *{ağız} is.* Tarlalarda biten bir otun kökü. [DS]

kaknem, [Yun. kakognomos / Erme. k'ak'nem *(sıçayım)*] *sf.* **1.** (Kadın için) çirkin; huysuz; hırçın. **2.** (Kadın için) sıska; kuru; zayıf.

kaknus, [Far. ḳaḳnus / ḳaḳnūs ققنس / ققنوس] *{OsT} is.* Gagasında bulunan çok sayıdaki deliklerden yel estikçe çeşitli sesler çıkaran doğu masallarında geçen efsanevi iri bir kuş.

kako[1], [? kako] *{ağız} sf.* Akılsız. [DS]

kako[2], [Yun. kakognomos] *{ağız} sf.* Kaknem. [DS]

kakofoni, [Fr. cacophonie] *is. ed.* Bazı sözlerde, söz öbeklerinde çıkakları yakın olan seslerin birbirini etkilemesi sonucu, söyleyiş güçlüğü yaratması ve kulağı rahatsız etmesi durumu; kakışma; tenafür.

kakoşlamak, [kaka-ş-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Kakalamak; kakaşlamak. [DS]

kakrak, [kak-rā-mak > kak-ra-k] *{ağız} is.* Çamurlu yollarda hayvan izlerinden meydana gelen girinti ve çıkıntılar. [DS]

kakraşmak, [kak-ra-ş-mak] *{eT} dönşl. f. [-ur]* Su çekilmek; şiş ve ur inmek. [DLT]

kakratgu, [kak-ra-t-mak > kak-ra-t-ġu / kak-rı-t-ġu] *{eT} is.* Kaçırmak için çalınan davul, teneke gibi şey. [DLT]

kakratmak, [kak-rā-t-mak / kak-rı-t-mak] *{eT} gçl. f. [-ur]* Davul çalarak zararlı hayvanları, kuşları kaçırtmak. [DLT]

kakrıç, -cı [kokar+iç] *{ağız} is.* Kuzu bağırsağından yapılan kebap; kokareç. [DS]

kakrık, -ğı [kak *(yans.)* > kak-(ı)r-ık] *{ağız} is.* Balgam; aksırık. [DS]

kaksık, -ğı [kak-sī-mak > kak-sı-k] *{ağız} sf.* (Yağ, peynir, yemek ve meyve için) bozulmaya yüz tutmuş; acımış. [DS]

kaksımak, [kak-sī-mak] *gçsz. f. [-r]* **1.** *{eT}* Kakaç olmak; kakaç ola yazmak. [DLT] **2.** *{ağız}* (Yiyecek için) bozulmak; ekşimek; çürümek; kokmak. [DS]

kakşamak, [kağşa-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-ş(ı)-yor]* **1.** Kağşamak. **2.** (Nesneler, eşyalar için) biçimi bozulmak. [DS]

kaktırmak, [kak-mak > kak-tır-mak] *{ağız} gçl. f. [-ır]* İtmek; itelemek. [DS]

kakturmak, [kak-tur-mak] *{eT} gçl. f. [-ur]* Başına kaktırmak; baş kakıncı yaptırmak. [DLT]

kaktüs, [Lat. cactus] *(ka'ktüs) is. bot.* Kaktüsgillerden, dikenli ve yayvan yapraklı pek çok türü bulunan, süs için yetiştirilen bitkilerin genel adı, *(Cactus).*

kaktüsgiller, [kaktüs-gil-ler] *is. bot.* Sıcak ve tropikal ülkelerde yetişen, gövdesi ve yaprakları etli ve dikenli bir bitki familyası, *(Cactaceae).*

kaktüsümsü, [kaktüs-ümsü] *sf.* (Gövdesi etli, yaprakları dikenli bitkiler için) kaktüse benzeyen.

kâkû, [Far. kākū کاکو] *(kâ:kû:) {OsT} is.* Annenin erkek kardeşi; anne tarafından dayı.

kakuç[1], -cu [kak-mak > kak-uç] *{ağız} is.* **1.** Çengel. **2.** Çekiç. [DS]

kakuç[2], -cu [kak-aç > kak-uç ?] *{ağız} sf.* Eli sakat. [DS]

kakuça, [kakuç-a ?] *{ağız} is.* Çengel. [DS]

kakuk[1], [kak-mak > kak-uk] *{eT} is.* Kurutulmuş et veya meyve; kak. [DLT]

kakuk[2], [kak-uk / kekik] *{ağız} is.* Baharat olarak kekik. [DS]

kakule, [Ar. ḳāḳūlle قاقوله] *(ka:ku:le) {OsT} is. bot.* **1.** Zencefilgillerden Hindistan, Seylan ve Endonezya'da yetişen, büyük yapraklı ve ıtırlı bir bitki, *(Elettaria cardamomum).* **2.** Bu bitkinin ağız kokularını gidermekte ilaç ya da bahar olarak kullanılan tohumu.

kakuleli, [kakule-li] *sf.* İçinde kakule bulunan; kakule katılmış.

kakum, [Ar. ḳāḳum قاقوم] *(ka:kum) {OsT} is. zool.* **1.** → kakım; ermin, *(Mustela erminea).* **2.** Bu hayvanın kürkü. ⇔ **kākūm-endām,** *1. (Kadın için) yakışıklı; güzel. 2. Hattatların kâğıdın kirlenmemesi için ellerinin altına koydukları ince tüylü çuha kaplı deri parçası.*

kakumak, [kakī-mak / kaku-mak] *{eT} gçl. f. [-r]* Birine kızmak; darılmak. [DLT]

kakur, [kak-ur] *{ağız} sf.* Kambur; eğri. [DS]

kakuraz, [kak-ur-az] *{ağız} is.* → kakur. [DS]

kakurdak, -ğı [kak-ır-dak] *{ağız} is.* → kakırdak. [DS]

kakurgan, [kaġ-ur-mak > kağur-ğān / kakur-ġān] *{eT} is.* Hamuru yağla yoğrulmuş, fırında veya tandırda pişirilen bir tür pide. [DLT]

kakut, [? kakut] *{ağız} is.* → kakuk. [DS]

kakuze, [Ar. ḳaḳūze قاقوزه] *(kaku:ze) {OsT} is.* Boş maşrapa.

kâkül, [Moğ. kökül > Far. kākül کاکل] *(kâ:kül) {OsT} is.* Alnın üzerine dökülen kısa kesilmiş saç. ⇔ **kâkül-i hōş-bū,** *{OsT} Güzel kokulu kâkül.*|| **kâkül-i müşgîn,** *{OsT} Misk kokulu kâkül.*

kâküllü, [kâkül-lü] *(kâ:küllü) sf.* Kâkülü olan.

kakvan, [Yun. kakognomos] *{ağız} sf.* Aklı kıt; aptal. [DS]

Kal. [Fr. Calorie] *kısalt.* Isı miktarı birimi olan kalorinin kısaltması.

kal[1], [kal] *{ağız} is.* Olgulaşmamış meyve; ham meyve. [DS]

kal[2], [Sagay. ḫal => kal] *{eT} sf.* **1.** Deli; çılgın; kudurmuş; kaçık; divane. [EUTS] [İKPÖy.] [Gabain] **2.** *is.* Delilik. [Gabain] [EUTS] **3.** Yaşlı adam. *{ağız} (aynı)* [DLT] [KB] **4.** Yaşlılık. [KB]

kal[3], [Ar. ḳāl قال] *{OsT} (ka:l) is.* **1.** Bir düşünceyi anlatabilmek için art arda söylenen kelime dizisi; söz; laf. **2.** *{ağız} ünl. "Yahu!"* anlamında kullanılır. [DS] ⇔ **kale almak,** *Dikkate almak; önemli saymak.*|| **kale almamak,** *Hesaba katmamak; değer vermemek.*

kal[4], -l'ı [Ar. ḳalʿ قلع] *{OsT} is.* **1.** Kökünden söküp atma; koparma. **2.** *{ağız}* Kırkılmış koyun yünü. [DS] ⇔ **kal'-ı esnān,** *Diş çektirme; dişi sökme.*|| **kal'-ı eşcār,** *Ağaçların sökümü.*

kal[5], [kal] *is. maden.* Bir alaşımda bulunan elementlerin ergime derecesinden yararlanarak birbirinden

ayırma işlemi. ▭ **kala dayanmak,** *Yüksek derecede ısıya dayanmak.*|| **kal potası,** *İçinde maden eritilen kap.*|| **kal usulü,** *maden. Potada maden eritme metodu.*

kal[6], [kal] *{ağız} is.* Manda veya yavrusu. [DS]

kal[7], [Fr. cale] *is.* Baskı makinesinin mermerinden daha küçük bir şasiyi yerinde tutmaya yarayan büyük boyutlu kama.

kal[8], [kal] *{ağız} is.* Güherçile. [DS]

kal[9], [kal] *{ağız} sf.* **1.** Olgunlaşmamış. **2.** Çiğ; pişmemiş. [EG]

kal'a, [Ar. ḳalʿa قلعه] *(kal-a) {OsT} is.* → kala[2]. ▭ **kal'a-bend,** *{OsT} Kaleye bağlanmış; bir kaleye hapsedilmiş olan.*|| **kal'a-dār,** *{OsT} Kale muhafızı; dizdar.*|| **kal'a-gîr,** *{OsT} Kale tutan; kaleyi elinde bulunduran.*|| **kal'a-güşā,** *{OsT} Kale açan; kale zapteden.*|| **Kal'a-i Sultaniye,** *{OsT} Fatih Sultan Mehmet tarafinan Çanakkale boğazının Anadolu yakasına yaptırılan kalenin adı.*|| **kal'a-kân,** *{OsT} Kale yıkan.*|| **kal'a-nişîn,** *{OsT} Kalede oturan.*

kâla, [Far. kālā كالا] *(kâ:lâ:) {OsT} is.* **1.** Kumaş. **2.** Kıyafeti tamamlayıcı eşya; süs. **3.** *gnşl.* Sermaye. **4.** Ev eşyası. ▭ **kâlā-yi girān-behā,** *{OsT} Çok değerli kumaş.*

kala[1], [kal-mak > kal-a] *zf.* **1.** (Zaman için) belirtilen miktar dakika, saniye, saat, gün, hafta, ay, yıl kalmışken; kaldığında; kalarak; varken. **2.** (Yol için) belirtilen miktarda yol kaldığında. ▭ **kala kala** *1. Olup olacağı; bütünü; tamamı. 2. "Başka hiçbiri değil de, kalmadı da" anlamında beğenmeme bildirir. "Kala kala senin kağnıya mı kaldık?"*

kala[2], [Ar. ḳalʿa قلعه] *is.* **1.** Kale; hisar. *{eT} (aynı)* [EUTS] **2.** *{eT}* Şehir. [EUTS]

kala[3], [? kala] *{ağız} is.* Okul sırası. [DS]

kala[4], [? kala] *{ağız} is.* Atmaca. [DS]

kala[5], [? kala] *{ağız} sf.* (İş vb. için) zahmetli; güç; zor. [DS]

kala[6], [? kala] *{ağız} is.* Altı lastik, keten spor ayakkabısı. [DS]

kala[7], [? kala] *{ağız} is.* Çekirge. [DS]

kalaazar, [Far. hindustānī kālāāzār > Fr. kala-azar] *is. tıp.* Tatarcıkla *(Flebotomus)* insana bulaşan *Leismania donoani* adındaki bir hücreli asalağın iç organlara yerleşmesi sonucu meydana gelen ve daha çok çocuklarda dalak ve karaciğer şişmesi şeklinde görülen bir sıcak ülke hastalığı; dumdum humması.

kalaba[1], [Ar. ġalebe ? غلبه => kalaba قلبه] *{eAT} sf.* **1.** Sayıca çok; pek çok; *{ağız} (aynı).* [DK] [DS] **2.** *{ağız} is.* Kalabalık. [DS]

kalaba[2], [? kalaba] *{ağız} is.* Kızıl ve kaba tüylü koyun. [DS]

kalabak[1], **-ğı** [Ar. ḳalʿa + T. bek ?] *{ağız} is.* Tepe üzerinde bir kaleyi andırır biçimde dizilmiş olan kayalar. [DS]

kalabak[2], **-ğı** [? kalabak] *{ağız} is.* **1.** Hasır otundan örülmüş şapka. **2.** Huni. [DS] **3.** *{eAT}* Keçe külah. **4.** *{OsT}* Taç.

kalabak[3], **-ğı** [? kalabak] *{ağız} is.* **1.** Çınar ağacı. **2.** Nilüfer çiçeği. [DS]

kalabalık, -ğı [kalaba > kalaba-lık] *is.* **1.** *{eAT}* Çok; çokluk. [DK] **2.** Çok sayıda insandan meydana gelmiş topluluk. **3.** *sosy.* Tipik olgular göstermesine karşılık bireylerin geçici olarak kümelendiği örgütsüz topluluk; yığın. **4.** *gnşl.* Gereksiz ve karışık nesneler yığını. **5.** *sf.* Çok insan bulunan yer. **6.** Sayıca çok olan. ▭ **kalabalık ağızlı,** *Yerli yersiz, bilir bilmez konuşan; geveze.*|| **kalabalık etmek,** *Bir yerde gereksiz olarak bulunmak; insan sayısını artırmaktan başka bir işe yaramamak.*|| **kalabalıklar psikolojisi,** *psikol. Panik, coşku, linç etme eylemlerinde bulunma gibi etkenlerle bir araya gelebilmiş örgütsüz insan topluluğunda yer alan bireylerin karşılıklı etkilerini inceleyen psiko-sosyal bilim dalı.*

kalabalıkça, [kalaba-lık-ça] *sf.* Biraz kalabalık.

kalabalıklaşma, [kalaba-lık-la-ş-ma] *is.* Kalabalık durumuna gelme.

kalabalıklaşmak, [kalaba-lık-la-ş-mak] *dönşl. f. [-ır]* Kalabalık durumuna gelmek; kalabalık oluşmak.

kalacoş, [kala-ca+aş > kalacoş / kalacuş] *{ağız} is.* Yağ, yoğurt, soğan ve doğranmış ekmekle yapılan bir yemek. [DS]

kalacük, -ğü [kala-cük ?] *{ağız} is.* Saban (tarım aracı). [DS]

kalaç[1], **-cı** [kalaç] *{ağız} is.* Çörek. [DS]

kalaç[2], **-cı** [kalaç] *{ağız} is.* **1.** Karadeniz'de kuzeyden esen rüzgârın etkisi ile oluşan dalgalara verilen ad. **2.** Dalgalı fakat patlamayan denizin durumu. [DS]

kalaça, [kala-ça] *{ağız} is.* **1.** Küçük kale. **2.** Küçük tepe. **3.** Yığın. [DS]

kalaçı, [kala-çı / kolaç / kalaç] *{ağız} is.* Çörek. [DS]

kaladak, -ğı [? kaladak] *{ağız} is.* Döğülmemiş ekin sapları. [DS]

kaladan, [Ar. ġalla + Far. -dān] *{ağız} is.* **1.** Tahıl ambarının küçük gözleri. **2.** Hamamda soyunma yeri. **3.** Hamamda, hamamcının oturduğu bölüm. [DS]

kalafa, [? kalafa] *{ağız} is.* **1.** Büyük ev. **2.** Büyük alan. [DS]

kalafat[1], [Ar. ḳilf > ḳılāfet > İt. calafato / Yun. kalafatis] *{OsT} is. dnz.* **1.** Gemilerde ve deniz araçlarında kaplama tahtaları aralarını üstüpülerle doldurup ziftleyerek su sızdırmaz hâle getirme. **2.** Perçin çivilerinin başını döverek su sızdırmasını önleme. **3.** Onarma ve tamir etme. **4.** *{ağız}* Perçinle-

rin üzerini düzeltmek için kullanılan bir araç. [DS] **5.** Altı dar üstü geniş bir tür yeniçeri başlığı. **6.** İmparatorluk döneminde üst düzey yöneticilerin giydiği bir tür başlık. **7.** *{ağız}* Kiremitlerin kaymaması için çatı saçağının çevresine çakılan tahta. [DS] ⊡ **kalafat açmak,** *Eskimiş kalafatları çıkarıp temizlemek.*|| **kalafata çekmek,** *dnz. Tekneyi kalafatlamak için karaya çekmek.*|| **kalafat etmek,** *{ağız} İki şeyi birbirine perçinle tutturmak; perçinlemek.* [DS]|| **kalafat yeri,** *dnz. Teknenin kalafatlanmak için çekildiği yer.*

kalafat[2], [? kalafat] *{ağız} is.* Çocukların taş attıkları lastik sapan. [DS]

kalafat[3], [? kalafat] *{ağız} is.* **1.** Tarladan demet getirirken, sapların dökülmemesi için arabanın yanlarına konulan merdivenimsi çatkı. **2.** Hızarda biçmek için tomruğun yüksekte durmasını sağlayan destek; çatkı. [DS]

kalafat[4], [kalıp + Ar. -āt / kıyafet?] *{ağız} is.* **1.** Kılık kıyafet; giyim. **2.** İrilik; büyüklük; yapıca gösterişlilik. [DS]

kalafat[5], [? kalafat] *{ağız} sf.* Basit ve kaba; gelişigüzel. [DS]

kalafatçı, [kalafat-çı] *is.* Kalafat yapan kimse.

kalafatçılık, -ğı [kalafat-çı-lık] *is.* **1.** Gemi ya da kayıkları kalafatlama işi. **2.** Kalafatçının yaptığı iş ve meslek.

kalafatlama, [kalafat-la-ma] *is.* **1.** Kalafat yapma işi. **2.** Kusur örtme.

kalafatlamak, [kalafat-la-mak] *gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* **1.** Deniz araçlarının kaplama tahtalarını üstüpü ile sıkıştırarak ziftlemek. **2.** *gnşl.* Kusurları örtmek için süslemek; tamir etmek; onarmak.

kalafatlanma, [kalafat-la-n-ma] *is.* Kalafat yapılmak işi.

kalafatlanmak, [kalafat-la-n-mak] *edil. f. [-ır]* Kalafat edilmek; kalafat işleminden geçirilmek.

kalafatlı, [kalafat-lı] *{ağız} sf.* (Kişi için) iri yarı; gösterişli. [DS]

kalafatsız, [kalafat-sız] *sf.* **1.** Kalafat yapılmamış. **2.** Kalafat yapılması gerekli olan; kalafatı bozuk. **3.** *{ağız}* (Kişi için) çok şişman ve biçimsiz. [DS]

kalag, [Ar. ġalaḳ غلق] *{ağız} is.* Küçük taş. [DS]

kalagan, [kal-mak > kal-agan قالغان] *sf.* **1.** *{OsT}* Çok kalan; sürekli kalan. **2.** *{ağız}* Kalan. [DS]

kalagaz, [? kalagaz] *{ağız} is.* Baş örtüsü. [DS]

kalagezen, [? kalagezen] *{ağız} is.* Havuç. [DS]

kalağan[1], [? kalağan] *{ağız} is.* Deve dikeni; kangal. [DS]

kalağan[2], [? kalağan] *{ağız} sf.* (Kişi ve nesne yığınları için) büyük yapılı fakat içi boş; kof. [DS]

kalağız, [? kal+ ağız] *{ağız} is.* Düşünmeden konuşan kimse. [DS]

kalağu, [kalağu] *{ağız} is.* Köstebek. [DS]

kalah, [Ar. ġalaḳ => kalaḫ] *{ağız} is.* → kalak. [DS]

kalahat, [? kalahat] *{ağız} is.* Kız evinin damat için yaptırdığı elbise. [DS]

kalaib, [Ar. ḳalā'ib قلائب] *(kala:ib) {OsT} is.* Ucu eğri her türlü metal araç; çengeller; kancalar.

kalaid, [Ar. ḳılāde > ḳalā'id قلائد] *(kala:id) {OsT} is.* Gerdanlıklar.

kalail, [Ar. ḳalīl > ḳalā'il قلائل] *(kala:il) {OsT} is.* Az şeyler.

kalak[1], [*eT.* kā-mak *(eklemek; yığmak)* > kā-lā-mak > ka-la-k / ka-lık] *{eT} is.* **1.** Kale. [EUTS] **2.** Gökyüzü. [EUTS]

kalak[2], **-ğı** [gaga-k > kalak ?] *{ağız} is.* **1.** Burun; burun ucu. **2.** Hayvanlarda burun ucu; burun deliği. **3.** Öküzlerin boyunlarında oluşan yumru. **4.** Boynuz; yaban domuzlarının sivri köşeli burnu. **5.** Kimi üflemeli çalgılarda borunun son bulduğu huni biçimindeki kısım. **6.** Bakırcıların kullandığı bir araç. **7.** Kanat. **8.** Ceviz ağacı kabuğundan yapılan bir çocuk düdüğü. [DS] ⊡**kalağu dikmek,** *{ağız} Düşünceye dalmak; kaygılanmak.* [DS]|| **kalak başlılar,** *zool. Bugün bir tek türle temsil edilen kertenkeleye benzer bir sürüngen, (Rhynchocephalia).*|| **kalak iğnesi,** *İşe yaramayan, tembel adam.*

kalak[3], **-ğı** [kal-mak > kal-ak] *{ağız} sf.* Gelişemeyen, ilerleyemeyen; aptal; beceriksiz. [DS]

kalak[4], **-ğı** [kalk-mak > kal(k)-ak ?] *{ağız} is.* **1.** Kibir; gurur. **2.** *sf.* Kendisinden başkasını beğenmeyen; alımlı, çalımlı. **3.** Aptal. [DS]

kalak[5], **-ğı** [*eT.* kā-mak *(eklemek; yığmak)* > kā-lā-mak > kala-k] *{ağız} is.* Kat. [DS]

kalak[6], **-ğı** [? kalak] *{ağız} sf.* Büyük. [DS]

kalak[7], **-ğı** [? kalak] *{ağız} is.* Kadınsı erkek. [DS]

kalak[8], **-ğı** [gaga-k > kalak] *{ağız} is.* **1.** Şapka siperliği. **2.** Gelin tacı. **3.** Yaşlı kadınların başlarına giydikleri şey; arakçın. **4.** Kadın fesi. [DS]

kalak[9], **-ğı** [Yun. khalíkhi] *{ağız} is.* **1.** Sayıya bağlı çocuk oyunlarında kazanç sayısını göstermek için kale yanına konulan taşlar. **2.** Duvar örülürken büyük taşların arasındaki boşlukları doldurmak için kullanılan küçük taşlar. [DS] ⊡ **kalak yapmak,** *Bir oyunda sayı yapmak.*

kalak[10], **-ğı** [Sur. Ar. ġalaḳ] *{ağız} is.* **1.** Tezek yığını. **2.** Biçilmiş ekin veya ot yığını. **3.** Öbek; yığın. **4.** Yufka ekmek yığını. [DS]

kalak[11], **-ğı** [? kalak] *{ağız} is.* **1.** Ağaçtan yapılmış kısa saplı kürek. **2.** Tahtadan yapılmış yemek tabağı biçiminde büyükçe kap. [DS]

kalak[12], **-ğı** [kal-mak > kal-ak] *{ağız} is.* Kesilen meşe ağacının kökü. [DS]

kalak[13], **-ğı** [kal-mak > kal-ak] *{ağız} is.* Hedef; nişan; erek. [DS]

kalak[14], [Ar. ḳalaḳ قلق] *{OsT} is.* İç sıkıntısı; gönül darlığı.

kalak[15], **-ğı** [kal-ak] *{ağız}* *is.* İri soğan. [DS]

kalakalma, [kal-a+kal-ma] *is.* Şaşkınlıktan dolayı hareketsizce kalma.

kalakalmak, [kal-a+kal-mak] *gçsz. f. [-ır]* **1.** Bir olay veya durum karşısında acizlik, çaresizlik veya şaşkınlık gibi sebeplerle bir şey yapamaz, kımıldayamaz duruma gelmek; güç durumda kalmak; donakalmak. **2.** *{ağız}* Bir şeyin üzerine aşırı düşmek; üzerinde fazla durmak. [DS]

kalakçı, [kalak-çı] *{ağız}* *sf.* Durmadan gezen; kapı kapı dolaşan. [DS]

kalaklamak[1], [kalak-la-mak قالقلامق] *gçsz. f. [-r] [-l(ı)-yor]* **1.** (At için) tökezlemek. **2.** (İnsan için) sendelemek. **3.** Yorulup kalmak. **4.** Sevinçten heyecana gelmek; coşmak. **5.** Çelik çomak oyununda, çeliğin bir ucunu yerden yukarıda durdurmak. **6.** *{OsT}* Dalgalanmak.

kalaklamak[2], [kalak-la-mak] *{ağız}* *gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Kapı kapı dolaşmak; çok gezmek. [DS]

kalaklanmak, [kalak-la-n-mak قلقلنمق] *{eAT}* *dönşl. f. [-ur]* Kendini yüksek görmek; havalanmak.

kalaklı, [kalak-lı] *{ağız}* *sf.* **1.** Gururlu; kendini beğenmiş; mağrur. **2.** İriyarı; gösterişli. [DS]

kalaklu, [kalak-lu قلقلو] *{OsT}* *sf.* Yüksek.

kalakulak, [kala(k)+kul-a-k] *{ağız}* *is.* Üst baş; kıyafet.

kalalanmak, [kala-la-n-mak] *{ağız}* *dönşl. f. [-ır]* Çokluğa güvenerek kabadayılık taslamak; arkalanmak. [DS]

kalam, [Yun. kálamos *(kamış)*] *{eT}* *is.* Kalem. [Gabain]

kalama, [kala-ma] *is.* Önceki eylemi koruyamama. ⊡ **kalama vermek,** *Oltayı gergin tutmaya ara vermek; gevşek bırakmak.*

kalamak, [*eT.* kā-mak *(eklemek; yığmak)* > kā-lā-mak] *(ka:la:mak)* *gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* **1.** *{eT}* Yığmak; sandığa koymak; saklamak. [DLT] [KB] **2.** Bir şeyi gelişigüzel yığmak. **3.** *{ağız}* Soba veya ocağı yakmak üzere odunla doldurmak. [DS] **4.** Arpa, saman, yem gibi şeyleri çuvala teperek doldurmak. **5.** Sobayı tutuşturmak; yakmak. **6.** *{eT}* Kapamak; sarıp sarmalamak. [İKPÖy.] **7.** *{eT}* Tutmak. [KB]

kalamar, [Yun. kalamari / kalamaria] *is.* *zool.* Orta derinlikte sularda yaşayan, uzun gövdeli bir tür mürekkep balığı, *(Loligo vulgaris).*

kalamata, [Yun. Kalamáta *(şehir adı)*] *(kalama'ta)* *is.* Bir tür iri zeytin.

kalamin, [Fr. calamine] *is. kim.* **1.** Kimyasal formülü $Zn_4Si_2O_7\,(OH)_2$, H_2O olan hidratlı doğal çinko silikat. **2.** Yüksek sıcaklıkta işlenen metallerin yüzeyinde meydana gelen oksit tabakası. **3.** Motorun yanma odasında, yakıtın tam olarak yanmaması sonucu meydana gelen kömürlü tortu.

kalaminlenme, [kalamin-le-n-me] *is.* Bir çeliğin bazı etkenlerle üzerinin demir oksitle kaplanması.

kalamit, [Fr. calamite] *is.* **1.** *kim.* Amfibol cinsinden bir tür mineral. **2.** Birinci zamana ait at kuyruğu takımından dev bitki fosili; İlk Çağ ağaç taşılı.

kalan[1], [kal-an] *sf.* **1.** Kalmak işini yapan. **2.** Bir işten sonra geriye kalan; artan. **3.** *is.* Herhangi bir miktardan, verilmeyen veya elde bulunan kısmı. **4.** *mat.* Bir çıkarma işlemi yapıldıktan sonra geriye kalan miktar; bölme işleminde bölen kadar olmadığı için bölünemeyip bölenden artan sayı. **5.** *{ağız}* Yemek artığı; artık. [DS]

kalan[2], [kal-an قلان] *{ağız}* *zf.* **1.** Artık; bundan sonra; gayrı. **2.** Sonra. [DS] **3.** *{OsT}* Öbür; diğer; başka; geri kalan; sonraki.

kalan[3], [kā-lā-n] *(ka:la:n)* *{eT}* *is.* Vergi çeşidi; arazi vergisi. [EUTS]

kalan[4], [*eT.* kā *(yakın)* > kā-la-n] *{ağız}* *is.* Arkadaş.

kalanca, [kalan-ca قلنجه] *{OsT}* *is.* Kalan kısım; bakiye.

kalançı, [kalan-çı] *{eT}* *is.* Kalan vergisini toplayan memur. [EUTS]

kalangurmak, [kalñū *(yüzme)* > kalañur-mak] *{eT}* *gçsz. f. [-ur]* Atılmak; oynamak; sıçramak; sevinçten zıplamak; sevinç göstermek; raksetmek; dans etmek. [EUTS] [Gabain]

kalânis, [Ar. ḳalānis قلانس] *(kalâ:nis)* *{OsT}* *is.* Külahlar; takkeler.

kalanlıg, [kalan-lıġ] *{eT}* *sf.* Kalan vergisi mükellefi. [EUTS]

kalantor, [İt. galantuomo] *is.* Gösteriş düşkünü, maddî durumu iyi kimse.

kalantorluk, -ğu [kalantor-luk] *is.* Kalantor olma durumu; kalantor birinin niteliği.

kâlar, [Far. kālār کالار] *(kâ:lâ:r)* *{OsT}* *is.* Sel sularının toprağı aşındırmasıyla meydana gelen yarık; uçurum.

kalas, [Galatz *(Romanya'da liman şehri)* => kalas] *is.* **1.** İnşaat işlerinin çeşitli kesimlerinde kullanılmak üzere kalın biçilmiş kereste. **2.** Kalın tahta. **3.** *mecaz.* Kaba saba kimse. ⊡ **kalas gibi,** *(Kişi için) incelikten yoksun; nezaket bilmez; yontulmadık; kaba saba.*

kalastra, [İt. calastra] *(kala'stra)* *is.* **1.** *dnz.* Gemilerde güvertelere alınan filika vb. araçları oturtmak için yapılmış yuvalar. **2.** Fırtınadan sonra bir süre daha devam eden kaba ve çatlaksız dalgalar. **3.** Kıyıda fırtınanın aksi tarafa doğru oluşan dalgalar.

kalaşatari, [Skr. kalāsadora] *{eT}* *is.* Bir şeytan adı. [EUTS]

kalat, [Ar. ġalaṭ] *{ağız}* *sf.* (Konuşma için) yanlış. [DS]

kalatlamak, [kalat-la-mak] *{ağız}* *gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Yanlışını çıkarmak. [DS]

kalatmak, [ka-mak *(eklemek)* > kā-lā-mak > ka-la-t-mak] *{eT} gçl. f. [-ur]* **1.** Bir şeye kılıf geçirtmek; sargıya koydurmak; kaplatmak; sardırmak. [DLT] [İKPÖy.] **2.** Sandığa koydurmak; kapatmak. [DLT] [İKPÖy.]

kalavra, [kalan + ob-ra-k *(eskimiş)* > kalavra] *is.* **1.** Yamalı kösele ayakkabı. **2.** Bir tür ökçesiz ayakkabı; yemeni. **3.** Deriden yapılmış eşya.

kalavrahane, [kalavra + Far. hāne] *(kalavraha:ne) is.* **1.** Eskiden deri eşyaların yapıldığı yere verilen ad; saraçhane. **2.** Kundura yapılan yer.

kalavuz, [Far. ḫᵛarazmian => kulağuz / kulavuz] *{eT} is.* Rehber; kılavuz.

kalay, [Ar. ḳualāī *(Kuala ürünü)* => kalay] *is. kim.* **1.** Atom numarası 50, atom ağırlığı 118.7 olan, yoğunluğu 7.2 fakat 18°C'nin altında 5.8'e düşerek alatropik şekil alan, gümüş parlaklığında 32°C'de ergiyen bir metal, sembolü: Sn. **2.** Kalaylanmış bir kabın üzerindeki alaşım tabakası. **3.** *mecaz.* Bir kimsenin gerçek değerini örten aldatıcı görünüş. **4.** *argo.* Küfür; azar. ⊡ **kalay çekmek,** *argo. Sövmek; küfretmek.*|| **kalayı basmak,** *Sövüp saymak.*

kalaycı, [kalay-cı] *is.* **1.** Eşyaların, özellikle bakır mutfak eşyalarının üzerini ince bir kalay tabakası ile kaplayan kimse. **2.** *mecaz.* Üstünkörü iş yapan; sahtekâr. **3.** *{ağız} folk.* Bir halk oyunu. [DS] ⊡ **kalaycı körüğü,** *Kalaycının kap kalaylarken kalayı eritmek için kullandığı ateşi harlandırmaya yarayan, açılıp kapandıkça hava veren araç.*|| **kalaycı körüğü gibi solumak,** *Göğsün hızlı ve oldukça fazla kabarıp alçalması suretiyle nefes alıp vermek.*

kalaycılık, -ğı [kalay-cı-lık] *is.* **1.** Kap kalaylayan adamın yaptığı iş ve meslek. **2.** *mecaz.* Üstünkörü, kandırırcasına iş yapma; sahtekârlık.

kalayık, -ğı [Ar. ḫalā'ik خلائك => kalayık قلايك] *{OsT} is.* Karavaş; karabaş; cariye; halayık.

kalaylama, [kalay-la-ma] *is.* Kalay ile kaplama.

kalaylamak, [kalay-la-mak] *gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* **1.** Kapları dış etkilerden korumak için üzerini kalay tabakası ile kaplamak. **2.** *mecaz.* Bir şeyin eksikliklerini ve kusurlarını örtmek amacıyla aldatıcı biçimde süslemek. **3.** *argo.* Bir kimseye sövmek; küfretmek. **4.** *{ağız}* Azarlamak. [DS]

kalaylanma, [kalay-la-n-ma] *is.* **1.** Kalay tabakası ile kaplanmak durumu. **2.** Kalay sahibi olma; kalay edinme.

kalaylanmak, [kalay-la-n-mak] *edil. f. [-ır]* **1.** Kalay tabakası ile kaplanmak. **2.** *dönşl. f.* Kalay sahibi olmak; kalay edinmek. **3.** *dönşl. f. argo.* Sövülüp sayılmak, küfredilmek; fırçalanmak . **4.** Kalaylı hâle gelmek.

kalaylatma, [kalay-la-t-ma] *is.* Kalay ile kaplatma.

kalaylatmak, [kalay-la-t-mak] *gçl. f. [-ır]* Kalaylamak işini birine yaptırmak; kalaylamasına neden olmak.

kalaylı, [kalay-lı] *sf.* **1.** Kalayı bulunan; içine kalay katılmış olan. **2.** Kalaylanmış olan. **3.** Kalay madenlerini kapsayan. **4.** *mecaz.* Aldatıcı biçimde süslenmiş olan; kusurları süslerle örtülmeye çalışılmış olan; sahte. ⊡ **kalaylı kaptan su içmek,** *(Erkek için) akrabasıyla ya da çok yakından tanıdığı bir kadınla evlenmek.*

kalaysız, [kalay-sız] *sf.* **1.** Kalayı bulunmayan. **2.** Kalaylanmamış olan. **3.** Kalayı sıyrılmış olan.

kalaz, [? kalaz] *{ağız} is.* Deri su kabı. [DS]

kalaza, [Alm. Chalaza] *is.* Kuş yumurtalarında vitellüsü karşılıklı iki taraftan zara bağlayan iki sarmal banttan her biri.

kalb[1], [Ar. ḳalb قلب] *is.* → kalp. ⊡ **kalb-i âhenîn,** *Demirden yürek; demir gibi sağlam kalp.*|| **kalb-i hābîde,** *Uyumuş kalp.*|| **kalb-i hābîde-i cihān,** *Dünyanın uyumuş kalbi.*|| **kalb-i harāb,** *Yıkılmış gönül.*|| **kalb-i mecrūh,** *Yaralı gönül.*|| **kalb-i meftūr,** *Bezgin gönül.*|| **kalb-i metrūk,** *Terkedilmiş gönül.*|| **kalb-i muztarib,** *Istıraplı gönül.*|| **kalb-i nā-şād,** *Kederli, hüzünlü gönül.*|| **kalb-i selîm,** *Temiz gönül.*|| **Kalbü'l-Akreb,** *gök b. Akrep burcunun en parlak yıldızı, (Alpha Scorpuis).*|| **Kalbü'l-Esed,** *gök b. Aslan burcunun en parlak yıldızı, (Alpha Leo).*

kalb[2], [Ar. ḳalb قلب] *{OsT} is.* **1.** Tersine çevirme; döndürme. **2.** Bir durumdan başka bir duruma geçirme; değiştirme; dönüştürme; çevirme. **3.** *ed.* Bir kelimede harflerin yerinin değişmesi. **4.** *dbl.* Arap dil bilgisinde *elif, vav, ye* harflerinin yer değiştirmesi. ⊡ **kalb etmek,** *{OsT} Değiştirmek; çevirmek.*|| **kalb-i ba'z,** *{OsT} dbl. Göçüşmeli kelimeler.*|| **kalb-i muavvec,** *{OsT} ed. Evirmece.*|| **kalb-i muntazam,** *{OsT} ed. Tersinden okunduğu zaman da bir anlam çıkan kelime.*|| **kalb olmak,** *{OsT} Değişmek; dönüşmek; çevrilmek.*

kalben, [Ar. ḳalb > ḳalben قلباً] *(ka'lben) {OsT} zf.* İçten ve yürekten gelerek; samimi olarak; içten; gönülden; yürekten.

kalbetmek, [Ar. ḳalb + T. et-mek قلب ايتمك] *{OsT} gçl. f. [-(d)er]* Bir durumdan başka bir duruma çevirmek.

kalbgâh, [Ar. ḳalb + Far. -gâh قلبگاه] *(kalbgâ:h) {OsT} is.* **1.** Bir şeyin merkezi; can evi. **2.** Ordunun sağ ve sol kanatları arasındaki merkezî kısmı.

kalbî, [Ar. ḳalb > ḳalbī / ḳalbiyye قلبى / قلبيه] *(kalbî) {OsT} sf.* **1.** Kalbe ait. **2.** Kalple ilgili. **3.** *mecaz.* İçten, gönülden yapılan; gönülden; içten.

kalbolmak, [Ar. ḳalb + T. ol-mak قلب اولمق] *{OsT} dönşl. f. [-(d)er]* Bir durumdan başka bir duruma dönmek; değişmek; çevrilmek.

kalbur, [Ar. ġırbāl غربال] *is.* Tahıl ve ona benzer ta-

neli şeylerin küçüklerini ve içindeki yabancı maddeleri ayıklamak için kullanılan seyrek telli, geniş delikli elek. 🗗 **kalbur altı,** *Kalburla elenmiş buğdaydan alta geçen yabancı madde, kırık ve küçük tane ve saman çöplerinden ibaret kısım.*|| **kalbura çevirmek,** *Birçok delik açmak; delik deşik etmek.*|| **kalbura dönmek,** *Üzerinde pek çok delik açılmak; delik deşik olmak.*|| **kalbur çıbanı,** *{OsT} tıp. Eskiden kansere verilen isim.*|| **kalbur gibi,** *Delikleri çok olan; delik deşik.*|| **kalbur kemiği,** *anat. Alın kemiğinin arkasında, kalbur gibi delikleri bulunan, kafatasının alt ve ön bölümünü oluşturan kemik.*|| **kalburla su taşımak,** *Gereksiz ve yararsız işle uğraşmak.*|| **kalbur üstüne gelmek,** *Benzerlerine göre daha önde ve tercih edilir olmak; sivrilmek.*

kalburcu, [kalbur-cu] *is.* **1.** Kalbur yapan ve satan kimse. **2.** Kalburla bir şeyi eleyip ayıklama işini yapan kimse; eleyici.

kalburculuk, -ğu [kalbur-cu-luk] *is.* Kalburcunun yaptığı iş ve mesleği.

kalburlama, [kalbur-la-ma] *is.* Kalburla eleme.

kalburlamak, [kalbur-la-mak] *gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Kalburla eleyerek ayıklamak.

kalburlanma, [kal-bur-la-n-ma] *is.* **1.** Kalburla elenip ayıklanmak durumu. **2.** Kalbur sahibi olma eylemi; kalbur edinme.

kalburlanmak, [kalbur-la-n-mak] *edil. f. [-ır]* **1.** (Tahıl vb için) kalburla elenip ayıklanmak. **2.** *dönşl. f.* Kalbur sahibi olmak; kalbur edinmek.

kalburlatma, [kalbur-la-t-ma] *is.* Kalburla eletme; kalburlamak işini başkasına yaptırma.

kalburlatmak, [kalbur-la-t-mak] *gçl. f. [-ır]* Bir şeyi kalburla eletmek; kalburlamak işini başkasına yaptırmak.

kalbursu, [kalbur-su] *sf.* Kalbura benzeyen. 🗗 **kalbursu boru,** *Bitkisel dokularda bulunan ve içinde besi suyu dolaşan borucuklar; soymuk boru.*

kalburüstü, [kalbur+üst-ü] *is.* Seçkin kimseler; ileri gelenler.

kalbuz, [kalbuz] *{eT} is.* Lokma; yudum. [DTL]

kalbuzlamak, [kalbuz-lā-mak] *{eT} gçl. f. [-r]* Yutmak; lokma yapmak. [DLT]

kâlbüd, [Far. kālbüd كالبد] *(kâ:lbüd) {OsT} is.* **1.** İnsan veya hayvan vücudu; gövde; beden. **2.** Kalıp; şekil. **3.** Kerpiç kalıbı.

kalbzen, [Ar. ḳalb *(değişim)* + Fa. -zen قلبزن] *{OsT} sf.* **1.** Yalancı. **2.** Kalpazan.

kalcı, [kal-cı] *is.* Alaşımda yer alan metalleri ergime sıcaklığının farklı oluşundan yararlanarak ayırma işini yapan kimse; kal işi yapan kimse.

kalça¹, [Yun. kaltsa *(uzun çorap)* / İt. calza *(çizme)*] *is. anat.* İnsanda gövdenin arka bölümünde, bacakların birleştiği yer ile bel arasında kaslardan meydana gelmiş şişkin bölüm; kaba et. 🗗 **kalça kemeri,** *anat. Omurgalılarda kalça bölgesinde omurgaya bağlanmış ve art bacakları taşıyan kemik ve kıkırdak iskelet.*|| **kalça kemiği,** *anat. Kalçayı oluşturan bağ dokusunun tutunduğu kemik.*

kalça², [kal-ça] *{ağız} is.* Manda yavrusu. [DS]

kalçalı, [kalça-lı] *sf.* **1.** Kalçası olan. **2.** Kalçası belirtilen nitelikte olan. **3.** *mecaz.* Kalçası büyük olan.

kalçalık, -ğı [kalça-lık] *is.* Davulcuların elbiselerini korumak amacıyla kalçalarına astıkları deri parçası.

kalçasız, [kalça-sız] *sf.* (Kadın için) kalçası dar olan.

kalçeta, [İt. calcetta] *is.* → kalçete.

kalçete, [İt. calcetta] *is. dnz.* Elle salmastra örgüsü ile yapılan yassı halat.

kalçın, [İt. calzone / *eT.* harçın > ḳālçın قالچين] *is.* **1.** Eskiden koncu diz kapağına kadar çıkan çoraba verilen isim. **2.** Ayağın üstünü ve bacağın alt kısmını örten abadan yapılmış tozluk. **3.** Çoğunlukla avcıların giydiği kalçaya kadar çıkan çizme. **4.** *{ağız}* Yünden örülmüş terlik. [DS]

kald, [kald / kıld / küld *(yans.)*] *is.* Birbirine çarpmayı, sürtünmeyi; bir yüzey üzerinde dönmeyi, yuvarlanmayı; kendi kendine hızlı hızlı hareket etmeyi anlatan kök. [Zülfikar] *kald-ra-mak, kald-ır-ak*

kaldan, [Ar. ğalla + Far. -dān غله دان] *{ağız} is.* Tahıl ambarı. [DS]

kaldık, [kal-dık] *{eT} is.* **1.** Kalıntı; artık. **2.** Nesil; ahfat; kuşak.

kaldır, [kald *(yans.)* > kald-ır] *is.* Birbirine çarpmayı, sürtünmeyi; bir yüzey üzerinde dönmeyi, yuvarlanmayı; kendi kendine hızlı hızlı hareket etmeyi anlatan yansımalı gövde. 🗗 **kaldır kağış,** *{ağız} Çürük.* [DS]

kaldıraç, -cı [kal-dır-mak > kal-dır-aç] *is.* Az bir güçle yük kaldırmaya dayanan, bir eksen üzerinde dönebilen çubuk.

kaldırak¹, -ğı [kal-dır-ak] *is.* Ağır yük kaldırmaya yarayan mekanik araç; vinç.

kaldırak², [kald-ır-a-k] *{ağız} is.* Hodan; sığır dili, *(Borrago officinalis).* [DS]

kaldıran, [kaldır-an] *sf.* Kaldırma eylemini yapan; kaldırıcı; kaldırma işlevi gören.

kaldırı, [kaldır-ı] *{ağız} is.* Güç; takat. [DS]

kaldırıcı, [kaldır-ıcı] *sf.* **1.** Kaldırma işini yapan; kaldıran; kaldırıcı. **2.** (Kas için) bazı organları kaldırma görevini yapan. **3.** *is.* Taşınacak yükleri kaldırmaya yarayan dört tekerlekli motorlu veya motorsuz araç; elevatör.

kaldırık, -ğı [kald *(yans.)* > kald-ır-ık] *{ağız} is.* Yemeği yapılan bir ot. [DS]

kaldırılış, [kaldır-ıl-ış] *is.* Kaldırılmak eylemi veya biçimi.

kaldırılma, [kaldır-ıl-ma] *is.* Kaldırmak eylemi yapılma durumu.

kaldırılmak, [kaldır-ıl-mak] *edil. f. [-ır]* Kaldırmak eylemi yapılmak.

kaldırım, [kaldır-ım] *is.* **1.** Yükseltilmiş, kaldırılmış olan nesne. **2.** Caddelerin iki tarafına yayaların yürümesi için yapılmış ve yoldan biraz yüksekçe geçiş yolu; yaya yolu. **3.** Taş döşenmiş yol. **4.** *{ağız}* Kerpiç kalıbı. [DS] ☞ **kaldırıma düşmek,** *1. Fiyatı ucuzlamak; değerini kaybetmek; sokakta satışa sunulur olmak. 2. Önemini yitirmek.*|| **kaldırım çekici,** *Kaldırım taşlarını kırmak, düzeltmek veya çakmak için kullanılan bir tür çekiç.*|| **kaldırım çiçeği,** *Her önüne gelenle düşüp kalkan kadın; sürtük.*|| **kaldırım çiğnemek,** *Kentte yaşayarak kırsal kesime göre daha bilgili ve görgülü olmak.*|| **kaldırımları aşındırmak,** *İşsiz güçsüz ve amaçsız olarak sokaklarda dolaşıp durmak.*|| **kaldırım mühendisi,** *argo. İşsiz güçsüz, sokaklarda dolaşan kimse.*|| **kaldırım süpürgesi,** *Sokakta tanıdığı herkesle düşüp kalkan kadın; sürtük.*|| **kaldırım yosması,** *Her önüne gelenle düşüp kalkan kadın; sürtük.*

kaldırımcı, [kaldır-ım-cı] *is.* **1.** Kaldırım taşlarını döşeyen kimse; kaldırım ustası. **2.** *argo.* Dolandırıcı; yankesici.

kaldırımcılık, -ğı [kaldır-ım-cı-lık] *is.* **1.** Kaldırım taşı döşeme, kaldırım yapma işi ve ustalığı. **2.** *argo.* Dolandırıcılık; yankesicilik.

kaldırımsı, [kaldır-ım-sı] *sf.* Kaldırım görünüşünde olan; kaldırıma benzeyen. ☞ **kaldırımsı epitel,** *biy. Çok kenarlı hücrelerden yapılı epitelyum dokusu; malpiki epiteli.*

kaldırış, [kaldır-ış] *is.* Kaldırma eylemi veya biçimi.

kaldırkağış, [kal-dır+kağ-ış] *sf.* Ele alınamayacak kadar eskimiş; hurdahaş.

kaldırma, [kaldır-mak > kal-dır-ma] *is.* **1.** Bulunduğu yerden yukarı alma. **2.** Yukarı doğru hareket ettirme. **3.** Yükseltme. **4.** Geçersiz kılma; feshetme. **5.** Çok miktarda satın alarak piyasadan çekme. **6.** Dayanma; tahammül etme. **7.** Uyandırma. **8.** Nakletme. **9.** (Ölü için) gömme; defnetme. **10.** *argo.* Çalma; aşırma. **11.** Kaçırma. **12.** Yaz aylarında birkaç yere kaldırılıp konması mümkün olacak biçimde yapılmış ev; taşınabilir ev. ☞ **kaldırma kuvveti,** *Bir akışkan içinde hareket halindeki cismin hareket doğrultusuna dik gelen bileşke kuvvet.*

kaldırmak, [*eT.* kal-ğī-mak > kal-(ġ)ır-mak > kaldırmak] *gçl. f. [-ır]* **1.** Bir nesneyi bulunduğu yerden yukarı almak; kalkmasını sağlamak. **2.** Bir şeyi yukarı doğru hareket ettirmek; havalanmasını sağlamak; yükselmesine yol açmak. **3.** Bir şeyi yükseğe çıkarmak; yükseltmek. **4.** Bedeninin bir bölümünü, bir organını yukarı doğru hareket ettirmek. **5.** (Duvar vb. için) eklemeler yaparak durumunu daha yüksek hâle getirmek; yükseltmek; yukarıda olmasını sağlamak. **6.** (Taşıt için) yola çıkarmak; hareket ettirmek. **7.** (Araç, kantar, temel vb. yük taşıyan nesneler için) çekmek; taşımak; götürmek. **8.** (Bir kuruluş için) varlığına son vermek; faaliyetini durdurmak. **9.** Yürürlükte olan bir şeyi, kararı, programı geçersiz kılmak; feshetmek; hükümsüz kılmak. **10.** Bir ticaret malını ya da tüketim eşyasının çok miktarda satın alarak piyasadan çekmek. **11.** (Ticaret eşyası için) piyasadan çekmek; satmamak. **12.** Kiralamak; kira ile almak. **13.** (Ürün için) toplamak; elde etmek; üretmek. **14.** Zarar görmeden işlevini yerine getirmek; dayanmak. **15.** *mecaz.* Sabırla katlanmak; dayanmak; tahammül etmek. **16.** *mecaz.* (Süs, dekor vb. için) uygun düşmek; yakışmak; götürmek. **17.** (Mide için) bulandırmak. **18.** (Hasta için) hastahaneye götürmek. **19.** (Hasta için) iyileştirmek; ayakta dolaşır hâle getirmek; yataktan kurtarmak. **20.** Uykudan uyandırmak. **21.** (Perde, kepenk vb için) açmak. **22.** (Kamu görevlisi için) nakletmek; başka yere atamak. **23.** (Eşyalar için) ortalık yerden toplayıp uygun bir yere koymak; bulunduğu yerden almak; zarar görmeyecek yere koymak. **24.** (Ölü için) gömmek; defnetmek. **25.** (Kız, kadın ve adam için) kaçırmak; götürmek. **26.** *argo.* Çalmak; aşırmak.

kaldırtma, [kaldır-t-ma] *is.* Kaldırtmak eylemi.

kaldırtmak, [kaldır-t-mak] *gçl. f. [-ır]* Kaldırmak işini yaptırmak.

kaldo, [**Kal**ling *(İsveçli profesör)* + **Do**mnarvet *(İsveç'te bir şehir)* > kal-do] *is. kısalt.* Dökme demire saf oksijen üfleyerek çelik işleme usulü.

kaldramak, [kald *(yans.)* > kald-(ı)r-a-mak] *{eT} gçsz. f. [-r]* Hışırdamak. [DLT]

kaldurga, [kald *(yans.)* > kald-ur-ġa] *{eT} sf.* Hışırtı yapan. [DLT]

kâle, [Far. kāle کاله] *(kâ:le) {OsT} is.* **1.** Kumaş. **2.** Ham kavun; kelek.

kale[1], [Ar. ḳalʿa قلعه] *{OsT} is.* **1.** Eskiden savunma ve güvenlik amacıyla düşmanın gelmesi mümkün olan yerlerde veya stratejik noktalarda, boğazlarda, geçitlerde yapılan kalın duvarlı, burçlu, mazgallı yapı. **2.** *mecaz.* Bir düşüncenin savunulduğu, diğer grup ve düşüncelere göre güçlü olunan yer. **3.** *spor.* Top oyunlarında, sahanın iki ucunda bulunan iki yan ve bir üst direğin çevrelediği, içinden top geçerse karşı takımın sayı kazandığı yer. **4.** Satranç oyununda, tahtanın dört köşesine dikilen kale görünümünde olan taş. ☞ **kale ağası,** *{OsT} Kale muhafızı veya muhafızların yöneticisi.*|| **kale bedeni,** *{OsT} Kalenin duvarları.*|| **kale beyi,** *Kalenin yöneticisi.*|| **kale burcu,** *{OsT} Kalelerin köşelerindeki uzakları gözetleyebilecek yükseklikteki yapılar.*|| **kale çizgisi,** *spor. Kale direkleri arasına çekilen çizgi.*|| **kale dizdarı,** *{OsT} Kaleleri beklemek ve savunmakla görevli askerin başı.*|| **kale dizdarları,** *Kaleleri beklemek veya savunmakla görevli asker-*

ler.|| **kale duvarı,** *Kalenin dış duvarı.*|| **kale gibi,** *1. (Bina için) çok sağlam. 2. (Bina için) büyük. 3. (Kişi için) güvenilir. 4. (Kişi için) zengin.*|| **kale hendeği,** *Kalenin çevresine açılan genellikle içi su dolu savunma amaçlı geniş çukurluk.*|| **kale içi,** *Kalenin içinde kalan bölüm.*|| **kaleli top,** *{ağız} Taştan yapılmış kaleye top atmak suretiyle oynanan bir çocuk oyunu.* [DS]|| **kale mazgalı,** *{OsT} Kale bedeni üzerinde, seyirdim yolu üzerinde ok atmak veya gözetlemek için kullanılan diş gibi çıkıntı.*|| **kale muhafızı,** *{OsT} Kaleyi beklemekle ve savunmakla görevli askerin başı.*|| **kale muhafızları,** *{OsT} Kaleleri beklemek veya savunmakla görevli askerler.*|| **kaleyi içinden fethetmek,** *Davasını, karşı tarafın üyelerinden birini elde ederek kazanmak.*

kale², [kale] *{ağız} is. zool.* Sincap. [DS]

kalebent, -di [Ar. ḳalʿa + Far. bend قلعه بند] *{OsT} is.* Kale dışına çıkması yasak, fakat kale içinde serbest olan hükümlü.

kalebentlik, -ği [kalebent-lik] *{OsT} is.* **1.** Kalebent olma cezası. **2.** *huk.* Eskiden, hapis ve sürgün cezasını birleştiren, siyasi suçlarla ve devlet memurlarının görevleri ile ilgi ceza.

kaleci, [kale-ci] *is. spor.* Top oyunlarında, rakibin kaleye attığı topu yakalayarak, kaleye sokmamaya çalışan son savunma oyuncusu. ⧉ **kaleci eldiveni,** *Kalecilerin yakaladıkları toptan zarar görmemeleri için ellerine geçirdikleri özel eldiven.*

kalecilik, -ği [kale-ci-lik] *is.* **1.** Kaleci olma durumu. **2.** Kalecinin işi ve unvanı.

kalem¹, [Yun. kalamos / Lat. calamus *(kamış)* > Ar. ḳalem قلم] *{OsT} is.* **1.** Yazı yazmak, resim çizmek, çizgi çekmek gibi işlerde kullanılan çok değişik biçim ve türleri bulunan gereç. **2.** Taş ve mermer gibi sert maddeleri işlemekte kullanılan ağaç saplı ucu sivri, keskin ve sert alet. **3.** Aşı yapmak amacıyla ağaçlardan kesilen ince dal parçası. **4.** Dokumacılıkta üzerine iplik sarılmak için ağaçtan yapılmış araç; masura. **5.** Bir hesap cetveli veya malzeme listesinde yazılı olan işlem maddelerinin veya nesnelerin her biri. **6.** Resmî kurumlarda yazı işlerinin yürütüldüğü oda veya büro. **7.** İmparatorluk döneminde bürokratik işlemlerin yürütüldüğü daire. **8.** Yazı yazma; yazarlık. **9.** Yazı yazan; yazar. **10.** Yazarın kendine has anlatım biçimi; üslup. **11.** Desen çizme sanatı ve biçimi. **12.** Hat sanatında çeşitli yazı türlerinden her biri. **13.** Tülbent üzerine resim çizmeye yarar bir tür ince fırça. **14.** Kaş, göz ve dudak gibi organların kenarlarını belirginleştirmek amacıyla kullanılan boyar madde içeren makyaj gereci. **15.** Okun sap kısmı. **16.** İmparatorluk döneminde maliyeyi meydana getiren dairelerden her biri. **17.** *tasvf.* Allah'ın ezelde insanların kaderlerinin nasıl olacağını bildirdiği araç. **18.** *{ağız}* Alın yazısı; baht. [DS] ⧉ **kalem açmak,** *1. Kalemin uç kısmını yontarak yazı yazan karbon kısmını meydana çıkarmak. 2. Hattatlıkta kamışların uçlarını yontarak yazı yazmaya uygun hâle getirmek.*|| **kalem açacağı,** *Kurşun kalemlerin ucunu yazacak kadar meydana çıkarmakta kullanılan bir tür yontucu araç; kalemtıraş.*|| **kalem ağzı,** *Kalemin kâğıda temas ederek yazı yazan, çizgi çeken kısmı.*|| **kalem amiri,** *{OsT} Bir dairedeki yazı işleri müdürü.*|| **kalem aşısı,** *Bir dalı kalem biçiminde kestikten sonra anaç üzerinde açılan bir yarığa yerleştirmek suretiyle yapılan aşı.*|| **kalem beyi,** *1. Eskiden bir devlet dairesinin yazı işlerinde çalışan kimseye verilen ad. 2. Elinden yazı, kayıt vb. tür işlerden başkası gelmeyen kimse; bedenen çalışamayan kibar görünümlü kimse.*|| **kalem buyrultusu,** *Halife adı verilen kâtip tarafından yazılan müsvedde yazı.*|| **kalem çalınmak,** *{eAT} {OsT} Yazılmak.*|| **kalem çalmak,** *Yazı yazmak.*|| **kalem çarkı,** *{ağız} İnce ve uçları yuvarlak olan kaş.* [DS]|| **kalem çekmek,** *1. {OsT} Bir yazıda gereksiz olan bir şeyi çizmek. 2. Süs motiflerinin ya da bir kitap sayfasındaki yazıların etrafına çeşitli kalınlıkta çizgiler çekmek; cetvel çekmek. 3. {OsT} Yazmağa başlamak.*|| **kalemdān,** *{OsT}* → kalemdan.|| **kalem darbesi,** *{OsT} Kalemle yapılan işaret.*|| **kaleme almak,** *Bir konu hakkında yazı yazmak; onu yazılı hâle getirmek.*|| **kalem efendisi,** *{OsT} 1. Eskiden bir devlet dairesinin yazı işlerinde çalışan kimseye verilen ad. 2. Elinden yazı, kayıt vb. tür işlerden başkası gelmeyen kimse; bedenen çalışamayan kibar görünümlü kimse.*|| **kaleme gelmek,** *{OsT} Yazılmak; kaydolmak.*|| **kaleme gelmemek,** *1. Yazı ile anlatılamayacak nitelikte olmak. 2. Önemi olmamak; saçma sapan bir durum göstermek.*|| **kaleme getirmek,** *{eAT} Yazmak; kaleme almak.*|| **kalem erbabı,** *{OsT} Yazar; iyi yazar.*|| **kaleme** (kâğıda) **sarılmak,** *1. Yazı yazmaya koyulmak. 2. Mektup yazmaya kalkışmak.*|| **kalem eri,** *1. İyi yazı yazan. 2. Eskiden, resmî dairelerdeki kâtiplere verilen ad. 3. Geçimini yazı yazarak sağlayan kimse.*|| **kalem gezdirmek,** *Bir yazı üzerinde düzeltmeler yapmak.*|| **kalem-gîr,** *{OsT} Yazı yazarken kalemin yüzeye takılmaksızın yürümesi.*|| **kalemi kuvvetli,** *İyi yazı yazabilen.*|| **kalem-i mahsūs,** *{OsT} Özel kalem.*|| (birinin) **kaleminden çıkmak,** *O kişi tarafından yazılmış olmak.*|| **kaleminden kan damlamak,** *Acımasız, kırıcı ve dokunaklı sözlerle yazmak.*|| **kaleminin ucuna nasıl gelirse,** *Plansız, düzensiz, bağlantısız bir şekilde, üzerinde düşünmeden, özen göstermeden (yazmak); rastgele.*|| **... kalemi olmak,** *(Belirtilen nitelikte) bir yazar olmak.*|| **kalem-i sülüs,** *{OsT} Sülüs yazı yazmak için hazırlanmış özel kalem.*|| **kalem işi,** *1. Kumaş üzerine kalem adı verilen fırça ile süs ve desen yapma işi ve tekniği.*

2. Doğrudan doğruya duvarın taş ve sıva yüzeyi üzerine veya ahşaba fırça kullanarak renkli boyalarla yapılan süsleme tekniği.|| **kalem işi yazma,** *Üzeri fırça yardımıyla elle desenlendirilmiş ve boyanmış yazma.*|| **kalemiyle yaşamak,** *Geçimini yazdığı yazılarla kazanmak; mesleği yazarlık olmak.*|| **kalem-kâr,** *{OsT}* → kalemkâr.|| **kalem kaşlı,** *İnce ve düzgün kaşları olan.*|| **kalem-keş,** *{OsT}* → kalemkeş.|| **kalem kavgası,** *Basında karşılıklı yazılar yazarak yapılan tartışma; polemik.*|| **kalem kömürü,** *İyi cins mangal kömürü.*|| **kalem kulaklı,** *(At, geyik vb. için) düzgün ve dik kulakları olan.*|| **kalem kutusu,** *İçine kalem konulan kutu.*|| **kalem odası,** *Devlet dairelerinde yazı işlerinin yürütüldüğü oda.*|| **kalem oynatmak,** *1. Bir konu hakkında yazı yazmak. 2. Bir yazıyı düzeltmek. 3. Bir yazı üzerinde düzeltmeler yaparak asıl metni bozmak.*|| **kalem parmaklı,** *İnce ve uzun parmakları olan.*|| **kalem-perdāht etmek,** *{OsT} (Kamış kalem için) yontmak.*|| **kalem-rev,** *{OsT} Bir hükümdarın veya hükûmetin egemen olduğu yer.*|| **kalem sahibi,** *{OsT} İyi ve güzel yazı yazan.*|| **kalem sapı,** *Ucundaki özel yere uç takarak mürekkeple yazı yazmaya yarayan özel çubuk.*|| **kalem savaşı,** *Basında karşılıklı yazılar yazarak yapılan sert tartışma.*|| **kalem şakirtleri,** *{OsT} Eskiden devlet dairesinde göreve yeni başlamış olan stajyer kâtiplere verilen isim.*|| **kalem-şōr,** *{OsT}* → kalemşor.|| **kalem şuarāsı,** *{OsT} ed. Divan şiirinden çeşitli yönlerden etkilenmiş okur yazar halk şairlerine verilen isim; kalem şairleri.*|| **kalem tepsisi,** *{OsT} Hattatların kalem koydukları dar ve uzun tepsi.*|| **kalem ucu,** *1. Kalemin kâğıda temas ederek yazı yazan, çizgi çeken kısmı. 2. Kalem sapına takılarak mürekkeple yazı yazmaya yarayan metal parça.*|| **kalem urmak,** *{eAT} Yazmak, çizmek, süs veya resim yapmak.*|| **kalem yondurmak,** *{OsT} Kalem açtırmak.*|| **kalem yonmak,** *{OsT} Kalem açmak.*|| **kalem yürütmek,** *Yazı yazmak; yazar olmak.*|| **kalem-zede,** *{OsT}* → kalemzede.|| **kalem-zen,** *{OsT}* → kalemzen.

kalem[2], [Yun. khalámi] *{eğız} is.* Buğdayın yeni çıkardığı başak. [DS]

kalembek, [İnd. Calambac *(Hint denizinde bir ada)*] *is. bot.* **1.** Bir cins kokulu sandal ağacı; yalancı öd ağacı. **2.** Bir cins mısır.

kalemci, [kalem-ci] *is.* Kalem yapan veya satan kimse.

kalemçi, [Ar. ḳalem => kalem-çi] *{eAT} is.* Yazıcı; kâtip. [DK]

kalemdan, [Ar. ḳalem + Far. -dān قلمدان] *(kalemda:n) {OsT} is.* Hattatların kalem koymak için kullandıkları koruyucu kutucuk; kalem kutusu; kalemlik; mikleme; kubur.

kaleme, [? kaleme] *{ağız} is.* Kavak ağacı. [DS]

kalemen, [Ar. ḳalemen قلماً] *(ka'lemen) {OsT} zf.* **1.** Kalem ile; yazarak; yazıyla. **2.** Sayıca; adet bakımından.

kalemgîr, [Ar. ḳalem + Far. -gīr قلمگیر] *(kalemgi:r) {OsT} is.* Hattalıkta, yazı yazarken kalemin ucunun kâğıda takılmadan yazılabilmesi özelliği.

kalemî, [Ar. ḳalem > ḳalemī / ḳalemiyye قلمی / قلمیه] *{OsT} sf.* **1.** Kalemle ilgili olan. **2.** Yazarlar ve yazıcılarla ilgili olan.

kalemis, [Ar. ğāliye-misk غلیه مسك / Far. ḳalemīs قلمیس / Yun. kalemis] *{OsT} is.* **1.** Bir tür güzel koku. **2.** *zool.* Afrika misk kedilerinin ortak adı; bir tür misk faresi, *(Civer tictis).*

kalemiye, [Ar. ḳalemī > ḳalemiyye قلمیه] *{OsT} is.* İmparatorluk devrinde resmî dairelerde iş sahiplerinden alınan yazıcılık ücreti. ⇨ **kalemiye dairesi,** *{OsT} tar. İmparatorluk döneminde kaydıhayat şartıyla iltizam olarak verilen çiftliklerden alınan vergiyi toplamakla görevli daire.*|| **kalemiye ricali,** *{OsT} tar. İmparatorluk döneminde kalemde görevli kalem zabitleri ile diğer görevlilerden meydana gelen sınıf.*|| **kalemiye sınıfı,** *{OsT} tar. İmparatorluk döneminde kalemde görevli kalem zabitleri ile diğer görevlilerden meydana gelen sınıf.*

kalemkâr, [Ar. ḳalem + Far. -kār قلمکار] *(kalemkâ:r) {OsT} is.* **1.** Tülbent ve yazma üzerine kalem adı verilen ince fırça ile boyama ya da süs yapan kimse. **2.** Duvarlara süsleme yapan sanatçı; bezemeci; nakkaş. **3.** Metal eşyaların üzerine çelik kalemle yazı yazan veya süsleme yapan sanatçı.

kalemkâri, [Ar. ḳalem + Far. -kārī قلمکاری] *(kalemkâ:ri:) {OsT} sf.* **1.** Kâlemkârlık; nakkaşlık; bezemecilik. **2.** Kalemkârın yaptığı iş.

kalemkârlık, -ğı [kalemkâr-lık] *is.* Kalemkârın yaptığı iş; süs ve nakış yapma sanatı; süslemecilik; nakkaşlık.

kalemkeş, [Ar. ḳalem + Far. -keş قلمکش] *{OsT} sf.* **1.** Yazı yazan; yazıcı. **2.** Bir yazar veya hattatın yanlışlarını silip düzelten.

kalemli, [kalem-li] *sf.* **1.** Kalemi bulunan; üzerinde kalem taşıyan. **2.** *spor.* Hedefe saplanacak ucu altı köşeli ve eski kamış kalem uçları gibi yontulmuş bir tür cirit. ⇨ **kalemli futa,** *{OsT} Çizgili peştamal.*

kalemlik, -ği [kalem-lik قلملق] *is.* **1.** İçine kalem konulan küçük kutu. **2.** Bürolarda içine kalemin ucu sokularak bir tarafa yönlendirilebilir kalem tutucu büro gereci. **3.** *tekn.* Bir torna tezgâhında, takımları ardışık konuma getirebilen takım taşıyıcı blok. **4.** *{OsT}* Kamışlık.

kalemrev, [Ar. ḳalem + Far. reften > -rev قلمرو]

{OsT} is. Bir hükümdarın ya da hükümetin yönetiminde bulunan yer.

kalemsi, [kalem-si] *sf. bot.* Ağaç sıklığı veya çok kar yağışı sebebiyle dalları kırılmış ve upuzun, dümdüz kozalaklı orman ağaçları.

kalemşor, [Ar. ḳalem + Far. -şōr *(işleyen)* قلمشور] *(kalemşo:r) {OsT} is.* Yazılarıyla tartışma başlatan ve tartışmaya katkılan kimse.

kalemtıraş, [Ar. ḳalem + Far. tırāşiden *(yontmak)* > tırāş *(yontucu)* قلمتراش] *{OsT} is.* **1.** Kurşun kalem açmakta kullanılan çeşitli tiplerdeki araç; kalem açacağı. **2.** Hattatlıkta kamış kalemi yontmakta kullanılan bur tür çakı. ⊡ **kalemtıraş kını,** *Deri veya ağaçtan yapılmış, hattatların kalem açma çakısını koydukları kın.*

kalemzede, [Ar. ḳalem + Far. -zede قلمزده] *{OsT} sf.* Yazılmış; kaleme alınmış.

kalemzen, [Ar. ḳalem + Far. -zen قلمزن] *{OsT} sf.* **1.** Kalem vurucu. **2.** Yazıcı; kâtip.

kalen[1], [Ar. ḳāl *(söz)* > ḳālen قالاً] *(ka:'len) {OsT} zf.* Sözlü olarak; söyleyerek. ⊡ **kālen ve kalemen,** *{OsT} Söz ve yazı ile; sözlü ve yazılı olarak.*

kalen[2], [Fr. kalin] *is.* Çay kutuları yapımında kullanılan kurşun, kalay ve az miktarda bakırdan oluşan alaşım.

kalenbek, -ği [Far. ḳalenbek قلنبك] *{OsT} is.* Tesbih yapılan bir tür öd ağacı.

kalender, [Far. ḳalender قلندر] *{OsT} sf.* **1.** Yaratılış bakımından alçak gönüllü olan. **2.** Yaşama şartları konusunda titizlik göstermeyen. **3.** *is.* Dünyadan elini eteğini çekerek başıboş dolaşan kimse. **4.** Kalenderî tarikatından olan kimse; derviş. **5.** Filozofça düşünen kimse; rint. **6.** Kâğıdı perdahlamakta kullanılan silindir makinesi. **7.** Kumaşları parlatmakta kullanılan makine. ⊡ **kalender meşrep,** *Gösterişten uzak, sade bir yaşama biçimini tercih eden.*

kalenderan, [Far. ḳalenderān قلندران] *(kalendera:n) {OsT} is.* Kalenderler; dervişler.

kalenderane, [Far. ḳalenderāne قلندرانه] *{OsT} zf.* Kalendere yakışır biçimde; hoşgörü ile.

kalenderce, [kalender-ce] *zf.* Kalendere yakışır biçimde; kalenderane.

kalenderhane, [Far. ḳalenderḫāne قلندرخانه] *(kalenderha:ne) {OsT} is.* **1.** Dervişlerin yiyip içtikleri, barındıkları yer. **2.** Kente dışarıdan gelen dervişlerin ya da geçici olarak gelen konukların konakladıkları yer; kalender yurdu.

kalenderî, [Far. ḳalenderī قلندری] *(kalenderi:) {OsT} is.* **1.** Dervişlik; başıboşluk; filozofluk. **2.** Kalenderîlik tarikatından olan kimse. **3.** *ed.* Tasavvufî halk edebiyatında *mef'ūlü, mefāīlü, mefāīlü, feūlün* kalıbıyla söylenen şiir türü. **4.** Bu tür şiirin bestelenmiş şekli.

Kalenderîlik, [kalenderî-lik] *(kalenderi:lik) {OsT} is.* Dünya malı ve nimetlerine önem vermeyen, gösterişi sevmeyen bir İslam tarikatı; kalenderiye

kalenderiyat, [Far. ḳalender + Ar. -iyyāt قلندریات] *(kalenderiya:t) {OsT} is.* **1.** Gelenek ve görenek dışı, pervasızca sözler. **2.** Sazla çalınıp söylenen tasavvufî halk şiirleri.

Kalenderiye, [Far. kalender + Ar. iyye] *(kalenderi:ye) {OsT} is.* Dünya malı ve nimetlerine önem vermeyen, gösterişi sevmeyen bir İslam tarikatı; kalenderîlik.

kalenderleme, [kalender-le-me] *is.* Kâğıt veya kumaşı parlatmak için kalenderden geçirme.

kalenderlemek, [kalender-le-mek] *gçl. f. [-l(i)-yor]* Kâğıt veya kumaşı parlatmak için kalenderden geçirmek.

kalenderleşme, [kalender-le-ş-me] *is.* Kalender durumuna gelme.

kalenderleşmek, [kalender-le-ş-mek] *dönşl. f. [-ir]* Kalender durumuna gelmek; kalenderce yaşamaya başlamak.

kalenderlik, -ği [kalender-lik] *is.* **1.** Kalender olma durumu. **2.** Kalender bir kimsenin durumu ve tutumu; rintlik. ⊡ **kalenderliğe vurmak,** *1. Olayları kendi doğallığı içinde değerlendirerek hiçbir şeyi kendine dert edinmemek; rintlik. 2. Filozofça tavır takınmak.*

kalensöve, [Ar. ḳalensūve قلنسوه] *{OsT} is.* **1.** Eskiden giyilen, şeker külahı şeklindeki sivri, kenarları kıvrık başlık. **2.** Yüksük. **3.** *bot.* Bitkilerde kökün ucunu örten koruyucu bölüm; yüksük.

kaleon, [Fr. kalléone] *is.* Pankreas tarafından salgılanan, çevre damarlarını genişletici etkili dolaşım hormonu.

kaleska, [Rus. kolyaska] *(kale'ska) is.* Dört tekerlekli, hafif bir tür gezinti arabası.

kaleş, [Fr. calèche] *is.* Dört tekerlekli açık, körüklü ve yaylı bir tür gezi arabası.

kalevi, [Ar. ḳalevī قلوی] *(kalevi:) {OsT} sf. kim.* **1.** Lityum, sodyum, potasyum, rubidyum, sezyum elementlerinin hidroksitleri ile amonyum hidroksitin genel adı; alkali. **2.** Baz özelliği gösteren; asit giderici. **3.** Birleşimindeki baz özelliği tuza göre daha çok olan.

kaleviyat, [Ar. ḳalevī > ḳaleviyāt قلویات] *(kaleviya:t)v is. kim.* Alkaliler.

kalevle, [? kalevle / karevle] *{ağız} is.* Yemeni denilen hafif ayakkabı. [DS]

kalevre, [? kalevre قلوره] *is.* Bir çeşit ayakkabı.

kaley, [? kaley] *{ağız} is.* İşçi; hizmetçi. [DS]

kaleydoskop, -bu [Fr. kaléidoscope] *is.* Bir ucu buzlu camla kapatılmış, içine çeşitli açılarda çok sayıda ayna yerleştirilmiş bir borunun dibine konulan bir renkli cismi çok değişik biçimde çiçek demeti gibi gösteren alet; çiçek dürbünü.

kalfa, [Ar. ḫalīfe خليفه => ḳalfa قلفه / قالفا] *{OsT} is.* **1.** Bir iş ve sanatta çırak ile usta arasındaki ustalık derecesi. **2.** Eskiden ilkokullarla mahalle mekteplerinde öğretmene yardımcılık yapan kimse; çocuklarını evlerinden alıp okula götüren, okuldan alıp evlerine götüren kimse. **3.** Projeleri ustalara uygulatarak mimarlara yardımcı olan kişi; serhalife. **4.** Masonlukta çıraktan sonra gelen farmason. **5.** Eskiden saray ve konaklardaki halayıkların başında bulunan eski ve yaşlı cariyelere verilen ad.

kalfalık, -ğı [kalfa-lık] *{OsT} is.* **1.** Kalfa olma durumu. **2.** Kalfanın yaptığı iş. **3.** Kalfanın almış olduğu ücret. **4.** *huk.* Esnaf ve sanatkârlar arasında çıraklığı aşmış, ancak usta olamamış meslek sahipliği.

kalgalmak, [kal-ġā-mak > kalġā-l-mak] *{eT} gçl. f. [-ur]* Bırakmak.

kalgay, [kal-mak > kal-gay / kagal-gay / kagal-ga / kalga] *is.* **1.** İzci lideri; izci kumandanı. **2.** Eskiden, Kırım veliahtlarına verilen unvan.

kalgaylık, -ğı [kal-gay-lık] *is.* **1.** Kalgay olma durumu. **2.** Kalgayın görevi.

kalgı, [kalk-mak > kalk-ı > kalgı] *is.* Müzik eşliğinde oynama; dans.

kalgıma, [kalk-ı-mak > kalgı-ma] *is.* Sıçrama eylemi; zıplama; hoplama.

kalgımak, [*eT.* kalī-mak > kal(ı)-k-mak > kalk-ī-mak *(şaha kalkmak)* / kalgı-mak قالغيمق] *{ağız} gçsz. f. [-r] is.* **1.** Atlamak. **2.** *{OsT}* Sıçramak; şaha kalkmak; zıplamak; hoplamak; fırlamak. **3.** Öfke ile ileri atılmak; öfke ile yerinden kalmak. [DS]

kalgın, [kal-mak > kal-gın] *{ağız} sf.* (Kız için) evlenememiş; evde kalmış. [DS]

kalgışmak, [kalġı-ş-mak قالغشمق] *{OsT} işteş. f. [-ur]* Birlikte sıçramak; sıçraşmak.

kalgıtmak, [kalgı-mak > kalgı-t-mak قالغتمق] *{OsT} gçl. f. [-ur]* Sıçratmak; hoplatmak.

kalhane, [T. kal + Far. -ḫāne قالخانه] *(kalha:ne) {OsT} is.* Metallerin ergime sıcaklıkları farkı dolayısıyla ayrıştırma ve döküm işlerinin yapıldığı atölye; dökümhane.

kalı[1], [ka-mak *(eklemek; yığmak)* > kā-l-mak > kal-ı] *{eT} bağ.* Eğer; şayet; nasıl; nice; artık; ne kadar; ise; olduğunda. [DLT] [Yüknekî]

kalı[2], [ka-mak *(eklemek; yığmak)* > kā-l-mak > kal-ī] *{eT} is.* Kalıntı; artık; kalan; arta kalan; baki. [Gabain] [EUTS] [ETY]

kalı[3], [Far. ḳāli => ḳalı قالی] *{eAT} {OsT} is.* Halı. [DK]

kalıb, [Ar. ḳālıb قالب] *(ka:lıb) {OsT} is.* → kalıp.

kalıcı, [kal-mak > kal-ıcı] *sf.* **1.** Bir değişikliğe uğramaksızın uzun süre varlığını koruyabilecek nitelikte olan; sürekli; daimî. **2.** Bir yere gelip yerleşmeyi ve uzun süre kalmayı düşünmüş olan. **3.** Bir görevde sürekli kalacak biçimde atanmış olan.

kalıcılık, -ğı [kal-ıcı-lık] *is.* **1.** Kalıcı olma durumu. **2.** *fiz.* Mıknatıslayan etki kalktıktan sonra da mıknatıs olarak kalabilen metallerin gösterdiği etki.

kalıç[1], **-cı** [Ar. ḳalūş] *{ağız} is.* Orak; küçük orak. [DS]

kalıç[2], **-cı** [Fr. galoche] *{ağız} is.* Kışın giyilen kalın ayakkabı. [DS]

kalıça, [kalı-ça قاليچه] *{OsT}* is. Halı; küçük halı.

kalıda, [Ar. ḳilāde] *{eT} is.* Gerdanlık.

kalıg, [kalī-mak > kalı-ğ] *{eT} is.* **1.** Hava; gök; gökyüzü; sema. [DLT] [EUTS] [KB] [Gabain] **2.** Yukarı kat; kule. [EUTS] [Gabain] [Üç İtigsizler] **3.** Tavan arası. [EUTS] **4.** Çatı. [OKD]

kalık[1], **-ğı** [kal-mak > kal-ık] *{ağız} sf.* **1.** (Kız için) evlenmeyip evde kalmış. [DS] **2.** Bayat. **3.** Kalmış; eskimiş. [DD]

kalık[2], [kalī-mak > kalı-k / kalı-ğ] *is.* → kalıg. [KB] [Yüknekî]

kalık[3], **-ğı** [kal-ık] *{ağız} is.* Soğan tohumu; soğancık. [DS]

kalık[4], **-ğı** [kal-ık] *{ağız} is.* Eksik; noksan. [DS]

kalık[5], **-ğı** [kal-ık] *{ağız} is.* Kuş tüyü. [DD]

kalık[6], **-ğı** [kalık] *{ağız} is.* Jandarma. [DD]

kalık[7], **-ğı** [kalık] *{ağız} is.* Boynuzsuz keçi. [DD]

kalıklık, -ğı [ka-lık-lık] *is.* Eksiklik; noksanlık.

kalılıg, [kālı-lığ] *(ka:lılığ){eT} sf.* Kalıntı sahibi olan; kendisine bir şey kalan.

kalım, [kal-mak > kal-ım] *is.* **1.** Kalma eylemi ve durumu; bakilik. **2.** *biy.* Organizma ve organların yok olma sebeplerine karşılık dayanıklılık göstererek yaşamaya devam etmesi. **3.** *{eT}* Kalma; kalış. [KB]

kalıma, [kalī-mak *(yükselmek)* > kalī-mā] *(kalı:ma:) {eT} is.* Yüksek çardak; güneşlik. [DLT]

kalımak, [kalī-mak] *(kalı:mak) {eT} gçsz. f. [-r]* **1.** Havaya yükselmek; uçmak; kalkmak. [Gabain] [ETY] **2.** Sıçramak; şahlanmak. [DLT] [İKPÖy.]

kalımlı, [kal-ım-lı] *sf.* Sürekli ve kalıcı olan; ölümsüz; baki; muhallet.

kalımlılık, -ğı [kal-ım-lı-lık] *is.* Kalımlı olma durumu; ölümsüzlük; beka.

kalımsız, [kal-ım-sız] *sf.* Kalıcı olmayan; sürekli olmayan; ölümlü; geçici.

kalın[1], [ka-mak *(eklemek; yığmak)* > kal-mak > kal-ın / kal-ıñ قالڭ] *sf.* **1.** *{eT} {eAT}* Kalabalık; sayısız; çok; sürü. [İKPÖy.] [KB] [Gabain] [ETY] **2.** *{eT} {eAT}* Sık; sağlam; pek. [ETY] [Gabain] [DLT] [İKPÖy.]

[EUTS] **3.** (Uzunluk ve genişlik dışında kalan üçüncü boyut için) bu boyutun ölçüsü alışılandan daha fazla olan. *{eT} (aynı)* [DLT] [İKPÖy.] [EUTS] [Gabain] **4.** *{OsT}* derin. **5.** Enli ve çapı büyük olan; kaba; dolgun; iri. **6.** Karşılıklı iki yüzeyi arasındaki uzaklık benzerlerine göre daha çok olan. **7.** (Sıvılar için) akıcılığı az olan; koyu; yoğun. *{eT} (aynı)* [ETY] [Gabain] [DLT] [İKPÖy.] [EUTS] **8.** (Ses için) tok ve gür; gürültüsü fazla olan. **9.** *argo.* Mal ve para bakımından oldukça zengin. ⊡ **kalın bağırsak,** *anat. İnce bağırsakla göden bağırsağı arasında kalan, görünüm itibariyle oldukça kalın durumdaki sindirim sistemi bölümü; kolon.*|| **kalın böz,** *{eT} Kalın ve kaba kumaş.* [EUTS]|| **kalın çizgileriyle,** *Ayrıntısına inmeden; ana hatlarıyla.*|| **kalın deniz,** *Büyük dalga.*|| **kalın kafa,** *Anlayışı kıt; zekâsı yetersiz olan; kavrama gücü eksik olan; aptal; sersem.*|| **kalın kafalı,** *Anlama, kavrama yeteneği yeterli olmayan; kafasız; aptal.*|| **kalın kafalılık,** *Anlayışsızlık; aptallık.*|| **kalın ses,** *Titreşim sayısı düşük olan ses.*|| **kalın ünlü,** *Dilin geriye çekilmesi ile art damaktan çıkan ünlü, /a/,/ı/,/o/,/u/.*|| **kalın yağ,** *Ham petrolün damıtılması ile elde edilen, makinelerin çeşitli bölümlerini yağlamakta kullanılan, akışkanlığı az yağ; viskozitesi yüksek yağlama yağı; ağır yağ; gres.*

kalın[2], [*eT.* kalıñ / Ar. (Sur.) ġalyūn غليون [Tietze] => kalın] *is.* **1.** Eski Türklerde kız kaçıran oğlan tarafının kızın boyuna barışmak amacıyla verdiği mal. **2.** Doğu ve Güney Doğu Anadolu'da evlenmelerde oğlan tarafının kız ailesine ödediği başlık. **3.** *{ağız}* Evlenecek erkeğin, kız tarafına verdiği para veya eşya. [EG] **4.** Geline erkek tarafından gönderilen taç. **5.** *{ağız}* Çeyiz. [DS] ⊡ **kalın götürmek,** *{ağız} folk. Damat tarafından, kız tarafına pazar günü armağan götürmek.* [DS]

kalınca, [kalın-ca] *zf.* Biraz kalın; kalına yakın.

kalınç, -cı [kılınç] *{ağız} is.* Küçük orak. [DD]

kalınçsız, [*kalınç > kalınç-sız] *{eT} sf.* Bütün; tamamen; kalısız; bakiyesiz. [EUTS] [Gabain]

kalınçu, [*kalın-mak > kalın-çu] *{eT} is.* **1.** Yığın; kalabalık. [EUTS] **2.** Arta kalan; bırakılmış; artık; fazla. [EUTS] [Gabain] **3.** Çamur; [EUTS]

kalıng[1], [kalıñ قالڭ] *(kalıñ) {eT} is.* **1.** Başlık parası; kadına verilen başlık. [DLT] [ETY] **2.** Haraç; baç. [Tekin] **3.** *{eAT} {OsT}* Nikâh bedeli; mehir. ⊡ **kalıñlık kaftanlık,** *{eT} Nikâh bedeli; mehir.* [DK]

kalıng[2], [ka-mak *(eklemek; yığmak)* > kal-mak > kal-ın / kal-ıñ] *{eT} sf.* → kalın[1].

kalıngırak, [kalıñ-ırak قالڭراق] *(kalıñırak) {eAT} sf.* Kalınca; biraz kalın.

kalıngırmak, [kalıñ-ır-mak قالڭرمق] *(kalıñurmak) {OsT} dönşl. f. [-ur]* Kalınlaşmak; irileşmek.

kalınglık[1], [kalıñ-lık] *(kalıñlık) {eAT} is.* Evlenecek kıza kesilen başlık. [DK]

kalınglık[2], [kalıñ-lık قالڭلق] *(kalıñlık) {OsT} is.* Derinlik.

kalıngsız, [kalıñ-sız] *(kalıñsız) {eT} sf.* Başlıksız.

kalıngu, [*kal-mak > kal-ın-ġu / kalıñu] *{eT} sf.* Yüzen.

kalınguk, [*kalın-mak > kalın-ġuk / kalñ-uk] *{eT} is.* Saçtaki kepekler; deri veya kürke yapışkan bir şey bulaşmasıyla meydana gelen kıvrıklık. [DLT]

kalıngulamak, [kalıñū-lā-mak / kalñū-lā-mak] *{eT} gçsz. f. [-r]* Suyun yüzüne çıkmak; suda başını yüksek tutmak. [DLT]

kalıngurmak, [kalıñ-ur-mak قالڭورمق] *(kalıñurmak) {OsT} dönşl. f. [-ur]* Kalınlaşmak; irileşmek.

kalınlaşma, [kalın-la-ş-ma] *is.* Kalın duruma gelme.

kalınlaşmak, [kal-ın-la-ş-mak] *gçsz. f. [-ır]* **1.** Kalın duruma gelmek; kalın olmak. **2.** (Ses için) gür ve tok bir duruma gelmek.

kalınlaştırılma, [kalın-la-ş-tır-ıl-ma] *is.* Kalın duruma getirilmek eylemi.

kalınlaştırılmak, [kalın-la-ş-tır-ıl-mak] *edil. f. [-ır]* Kalın bir durum alması sağlanmak; kalın duruma getirilmek.

kalınlaştırma, [kalın-la-ş-tır-ma] *is.* Kalın duruma gelmesini sağlama.

kalınlaştırmak, [kalın-la-ş-tır-mak] *gçl. f. [-ır]* Kalın duruma gelmesini sağlamak; kalın duruma getirmek.

kalınlatma, [kalın-la-t-ma] *is.* Kalın duruma getirme.

kalınlatmak, [kalın-la-t-mak] *gçl. f. [-ır]* Kalın duruma getirmek.

kalınlık, -ğı [kalın-lık] *is.* **1.** Kalın olma durumu; kalın olan şeyin niteliği. **2.** Katı cisimlerde, uzunluk ve genişlik dışında kalan ve en küçük olan üçüncü boyutun adı. **3.** Çapı büyük olma durumu. **4.** Akıcılığı olmama veya az olma hâli; yoğunluk. **5.** *mecaz.* (Kafa için) zihnî yetiler açısından yeterince gelişmemiş olma. ⊡ **kalınlık makinesi,** *Marangozlukta ahşap malzemeyi istenilen kalınlıkta rendeleyebilen makine.*

kalınlıkölçer, [kalın-lık+ölç-er] *is.* **1.** Metal yüzeylere sürülmüş bulunan boyanın kalınlığını ölçmeye yarayan alet. **2.** *fiz.* İçerdiği iyonlaştırıcı ışınım kaynağı yardımıyla bir malzemenin kalınlığını yıkımlamadan ölçmeye yarayan aygıt.

kalınma, [kal-ın-ma] *is.* Bir yerde kalma.

kalınmak, [kal-ın-mak] *dönşl. f. [-ır]* **1.** Bir yerde kalmak; bulunmak; durmak; eğlenmek; oyalanmak. **2.** *{ağız}* Gecelemek. [DD]

kalıntı, [kal-ıntı] *is.* **1.** Bir bütünden geriye kalan ve kullanım değeri olmayan şey; artık; döküntü; bakiye. **2.** Eski bir uygarlık veya kentin yıkılması veya

yok olması sonucu kalan şeyler; yıkıntılar; örenler. **3.** Yok olmuş veya geçmiş bir varlığın bıraktığı iz. **4.** Tortu. **5.** *psikol.* Gözle görülen bir nesne ortadan kalktıktan sonra da devam eden görüntü. **6.** *{ağız}* Bulunduğu yerde geceleyen, eve gelmeyen kimse. [DS]

kalıntılar, [kalıntı-lar] *is. psikol.* Daha önceki yaşantılardan rüyalarda görülen kısımlar.

kalıp, -bı [Yun. kalapos > Ar. ḳāleb / ḳālib قالب] *{OsT} is.* **1.** Sıvı veya toz hâldeki bir maddeye belirli bir şekil vermek amacıyla kullanılan oyuk nesne. **2.** Bir şeyin şekil ve biçimi örnek alınarak belirlenen biçim; şekil bakımından örneği; o şeye biçim vermek için kullanılan örnek ürün; örneklik eden; model; tip. **3.** Bir elbisenin dikiminde örneklik eden model; patron. **4.** (Kişi için) gösterişli dış görünüş; biçim. **5.** Her zaman için geçerli olan belirli davranış biçimleri. **6.** Düşünce, muhakeme ve gelişmeye kapalı sıradan çalışma. **7.** Hile; düzen; oyun; aldatma. **8.** Hamura biçim vermek için kullanılan çeşitli mutfak aracı. **9.** *ed.* Bazı türlerde kullanılan özel tekerleme veya sözler. **10.** *ed.* Manzum yazılarda kullanılan hece ve arûz ölçüsüne ait belirli düzenler. **11.** Şiirde vezin, kafiye, tür gibi özellikler. **12.** İnşaatta sıvı hâldeki betonun donmak üzere döküldüğü, donduktan ve katılaştıktan belirli bir süre sonra sökülen gereç. **13.** *matb.* Matbaacılıkta, basım için hazırlanmış resim veya yazı örneği. **14.** *dnz.* Gemi çatkı sacının veya parçasının biçimini veren değişik maddelerden yapılma patron; gabari. **15.** *biy.* DNA ipliğinden tamamlayıcı DNA'nın ya da RNA'nın kopyalanması gibi bir moleküle kalıplık eden diğer bir molekül. **16.** *sf.* Bir kalıba dökülerek yapılmış ve o kalıptan çıkmış olan. **17.** (Belirtilen sayıda) kalıptan oluşan. **18.** Herhangi bir yeniliği, özgünlüğü kalmamış; kalıplaşmış; basmakalıp. **19.** *{ağız}* Resim. [DS] **20.** *{ağız}* Mühür. [DS] **21.** *{ağız}* Dört gözlü kerpiç kalıbı. [DS] ⧉ **kalıba çekmek,** *1. Biçimi bozulmuş bir şeye eski biçimini vermek için o şeyin kalıbına koymak. 2. (İnsan için) cinsel ilişkide bulunmak; çiftleşmek.*|| **kalıba dökmek,** *Sıvı veya hamur halindeki bir maddeye, şekil vermek amacıyla önceden hazırlanmış kalıplara akıtmak.*|| **kalıba geçirmek,** *Biçimi bozulmuş bir şeye eski biçimini vermek için o şeyin kalıbına koymak.*|| **kalıba gelmek,** *Aldanmak; aldatılmak.*|| **kalıba koymak,** *Biçimi bozulmuş bir şeye eski biçimini vermek için o şeyin kalıbına koymak.*|| **kalıba vurmak,** *Biçimi bozulmuş bir şeye eski biçimini vermek için o şeyin kalıbına koymak.*|| **kalıbı değiştirmek,** *argo. Ölmek.*|| **kalıbı dinlendirmek,** *argo. Ölmek.*|| **kalıbı kalıbına,** *Tıpkı; aynısı; tıpa tıp.*|| **kalıbı kıyafeti yerinde,** *Üstü başı düzgün görünen; görünüşçe iyi; gösterişli.*|| **kalıbını basmak,** *Bir şeyi güvenle doğrulamak; doğruluğunu onaylamak.*|| **kalıbının adamı olmamak,** *Göründüğü gibi olmamak; kendisinden çok şey beklenen birisi beklendiği gibi çıkmamak.*|| **kalıbı yağlamak,** *inş. Kalıp tahtalarının kolay sökülmesi için beton dökülmeden önce, iç yüzünü yanık motor yağı, sabun vb. sıvılarla yağlamak.* || **kalıp baskısı,** *matb. Ciltçilerin kitap kapları üzerine süsleme yapmak amacıyla kullandıkları kalıplar.*|| **kalıp çıkarma,** *1. terz. Dikilecek elbisenin parçalarını bir modelden yararlanarak bir kâğıt üzerine çizmek ve kesmek. 2. dnz. Ağaç tekne inşaatında eğrilere şekil vermek için uygulanan işlem.*|| **kalıp genişliği,** *Bir geminin en geniş bölümü.*|| **kalıp gibi,** *Duruşunu, biçimini ve yerleşimini hiç bozmadan; konduğu gibi.*|| **kalıp gibi oturmak,** *(Elbise vb. için) vücuda tam uygun düşmek; uygun gelmek; uymak.*|| **kalıp gibi serilmek,** *Yorgunluktan kendini salıvermek.*|| **kalıp gibi uyumak,** *Hiç kımıldamadan, derin bir uyku çekmek.*|| **kalıp gibi yatmak,** *Hastalıktan bitkin bir hâlde yatağa düşmek.*|| **kalıp iskelesi,** *Betonarme kalıbında, dikme başlıklarının altında kalan ve betonun kalıp kaplamasına yaptığı basıncı karşılayan bölüm.*|| **kalıp kesilmek,** *Hayretten, şaşkınlıktan donakalmak; kıpırdamadan öylece durmak.*|| **kalıp kıyafet,** *Bir kimsenin dış görünüşü; beden yapısı ve giyim özellikleri.* || **kalıp makinesi,** *matb. Erimiş metallerden yazı kalıbı hazırlamaya yarayan makine.*|| **kalıp planı,** *inş. Betonarme bir yapının projesinde yer alan döşeme demirlerini, kiriş ve sütunları gösteren bölüm.*|| **kalıp sigarası,** *Sigara sarma makinesi ile sarılmış sigara.*|| **kalıp sökme,** *inş. Beton sertleşip, kendini taşıyabilecek duruma geldikten sonra kalıp tahtalarını ve iskelelerini sökmek.*|| **kalıptan kalıba girmek,** *1. (Kişi için) çıkarları dolayısıyla sürekli tutum değiştirmek. 2. (Nesne için) sık sık biçim değiştirmek.*

kalıpçı, [kalıp-çı] *is.* **1.** İşi ve mesleği herhangi bir işe kalıp hazırlamak, kalıp yapmak olan kimse. **2.** Kalıp yapan veya satan kimse. **3.** *inş.* Yapı işlerinde beton dökümü için kalıp hazırlayan usta.

kalıpçılık, -ğı [kalıp-çı-lık] *is.* Kalıpçının işi, mesleği.

kalıphane, [Ar. kālib + Far. ḫāne قالبخانه] *(kalıpha:ne) {OsT} is.* Giyim sanayiinde beden ve modele göre elbisenin çeşitli bölümlerinin kalıplarının çıkartıldığı bölüm.

kalıplama, [kalıp-la-ma] *is.* **1.** Kalıba koymak eylemi. **2.** Bazı eşyaları metal, plastik kalıplar veya modeller içine dökerek çeşitli tekniklerle üretme işlemi.

kalıplamak, [kalıp-la-mak] *gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* **1.** Bir şeyi kalıba koymak; kalıba geçirmek. **2.** Üretmek için kalıba dökmek.

kalıplanma, [kalıp-la-n-ma] *is.* **1.** Kalıba konulma. **2.** Herhangi bir şeyin kalıbına sahip olma.

kalıplanmak, [kalıp-la-n-mak] *edil. f. [-ır]* **1.** Kalıba konulmak; kalıba geçirilmek. **2.** Herhangi bir şeyin kalıbına sahip olmak; kalıp edinmek.

kalıplaşma, [kalıp-la-ş-ma] *is.* **1.** Kalıp durumuna gelmek eylemi. **2.** *dbl.* Önceleri değişebilir veya çekim eki görünümünde iken kelimenin veya grubun ayrılmaz bir parçası durumuna gelme.

kalıplaşmak, [kalıp-la-ş-mak] *dönşl. f. [-ır]* **1.** Kalıp gibi belli ve değişmez bir şekil almak. **2.** Şablon durumuna gelmek; katılaşmak; donmak. **3.** *dbl.* (Dil ögeleri veya birlikleri için) özel anlam taşıyacak biçimde öz anlamını yitirmek.

kalıplaşmış, [kalıp-la-ş-mış] *sf.* **1.** Kalıp durumuna gelmiş olan; basmakalıp; sıradan. **2.** Durumunu sürdüren, belirli bir durumun dışına çıkmayan. ⮺ **kalıplaşmış iyelik,** *dbl. Görünürde iyelik ilgisi kurulamayan ve bazı kelimelerde kalmış bulunan üçüncü teklik kişi iyelik eki: "bir > bir-i bir-i-s-i, kim > kim-i > kim-i-s-i".*

kalıplatma, [kalıp-la-t-ma] *is.* Bir şeyi kalıba vurdurma.

kalıplatmak, [kalıp-la-t-mak] *gçl. f. [-ır]* Bir şeyi kalıba vurdurmak.

kalıplı, [kahp-lı] *sf.* **1.** Kalıba vurulmuş, kalıptan çıkarılmış olan. **2.** Kalıplanarak biçim verilmiş olan. **3.** *mecaz.* (İnsan için) iri yarı bir görünüşü olan; düzgün biçimli. ⮺ **kalıplı kıyafetli,** *İri yapılı ve kıyafeti düzgün olan.*

kalıpsız, [kalıp-sız] *sf.* **1.** Kalıplanmamış olan. **2.** *mecaz.* (İnsan için) ufak tefek; gösterişsiz; biçimsiz; görünüşü düzgün olmayan. ⮺ **kalıpsız kıyafetsiz,** *Kıyafeti bozuk, çelimsiz (kimse).*

-kalır, [-ğalır / -gelir / -kalır / -kelir] *{eT} çek. e.* → -galır.

kalısız, [kalī-sız] *(kalı:sız) {eT} zf.* **1.** Tümüyle; tamamıyla; geride kalmaksızın; tamam kalıntısız. [ETY] [EUTS] [Tekin] [Gabain] **2.** Eksiksiz; tam olarak; tümüyle; tamamıyla; bütünüyle; hepsi bütün; hep. [EUTS] [Tekin] [ETY] **3.** Artıksız; bakiyesiz. [Tekin] [ETY] **4.** Pek çok. [Tekin] **5.** Kalmadan. [ETY] **6.** Derhal; hemen; durmadan.

kalış[1], [kal-ış] *is.* **1.** Kalmak eylemi veya biçimi. **2.** Bazı etkilere uğradıktan sonra hiç değişmeden ham madde hâlinde kalmaya devam etmesi.

kalış[2], [kalıc] *{ağız} is.* → kalıç[1]. [EG]

kalışmak[1], [kalī-mak *(sıçramak)* > kalı-ş-mak] *{eT} işteş. f. [-ur]* Sıçraşmak. [DLT]

kalışmak[2], [kal-mak > kal-ış-mak] *{eT} işteş. f. [-ur]* Birlikte geri kalmak.

kalıt, [kal-mak > kalī-mak > kal-ıt] *is.* Bir kimseye herhangi bir yakınından veraset yoluyla kalan şey; miras.

kalıtçı, [kalıt-çı] *is.* Herhangi bir yakınından kendisine veraset yoluyla bir şey kalan kimse; mirasçı.

kalıtgan, [kalī-mak > kalī-t-ġān] *(kalı:tga:n) {eT} sf.* Her zaman kalgıtan; sıçratan. [DLT]

kalıtım, [kal-mak > kal-ī-mak > kalı-t-mak > kalıt-ım] *is. biy.* Bazı karakterlerin bir nesilden daha sonraki nesillere aktarılması; soya çekim; irsiyet; veraset. ⮺ **kalıtım bilimi,** *biy. Bitki, hayvan ve insanlarda kalıtım olaylarını inceleyen biyoloji dalı; genetik.*

kalıtımsal, [kalıt-ım-sal] *sf.* Soya çekimle ilgili; kalıtımla ilgili; irsî; genetik.

kalıtmak[1], [kalī-mak > kalı-t-mak] *{eT} gçl. f. [-ur]* Zıplatmak; yükseltmek; kaldırmak; kalgıtmak; sıçratmak. [DLT] [EUTS] [İKPÖy.] [Gabain]

kalıtmak[2], [kal-mak > kalī-mak > kalı-t-mak] *{eT} gçl. f. [-ur]* (Zaman için) kazanmak. [ETY]

kalıtsal, [kalıt-sal] *sf.* **1.** Kalıtla ilgili; kalıta ait. **2.** Soydan geçen; soya çekim; irsî; kalıtımsal. **3.** *biy.* (Karakter için) ana ve babadan oğul döle geçebilen.

kalıtsallık, -ğı [kalıt-sal-lık] *is.* **1.** Kalıtsal olma durumu. **2.** Aralarında kan bağı bulunan bireylerin kalıtımsal etmenlere bağlı olarak belli bir karakter açısından gösterdikleri benzeşim.

kali[1], **-i'ı** [Ar. ḳāliᶜ قالع] *(ka:li) {OsT} is.* **1.** *bot.* Orta Avrupa'da yetişen diken yapraklı, iyon tepkimeleri kuvvetli bir baz özelliği gösteren *salsola* cinsi bir bitki. **2.** *kim.* Odun külünden elde edilen potasyum karbonat. **3.** *kim.* Potasyum hidroksit ve sodyum hidroksit.

kali[2], [Ar. ġayr / *eT* kalī-mak > kāl-i] *(ka:li) {ağız} zf.* Artık; bundan sonra; bundan geri. [DS]

kaliborit, [Fr. kaliborite] *is.* Hidratlı doğal sodyum ve magnezyum borat.

kalibre, [Fr. calibre] *(kali'brė) is.* **1.** Ateşli silahlarda mermi veya mermi yatağının kesitinin çapı. **2.** Yüzüklerin çapını ölçmeye yarar konik mastar. **3.** Elektrik tellerinin kalınlığını ölçmeye yarar V görünümlü bir ölçü aracı.

kaliçe, [Far. ḳāli > ḳālīçe قاليچه] *{OsT} is.* Küçük halı; seccade.

kaliemi, [Fr. kaliémie] *is. biy. kim.* Kandaki potasyum oranı.

kalifer, [Fr. calorifère] *{ağız} is.* **1.** Kalorifer düzeneği; merkezî ısıtma. **2.** Radyatör. [EG]

kalifiye, [Fr. qualifié] *sf.* Bir işi yapabilme niteliğine ve ustalığına sahip olma; nitelikli; vasıflı. ⮺ **kalifiye işçi,** *Bir iş için yetişmiş işçi; uzman işçi; nitelikli işçi; vasıflı işçi.*

kaliforniyum, [Fr. californium] *(kalifo'rniyum) is. kim.* Küriyum elementinin alfa parçacıklarıyla bombardıman edilmesi ile elde edilen, atom numarası 98, radyoaktifliği yüksek bir element, sembolü: Cf.

kaligrafi, [Yun. kalós *(güzel)* + graphi *(yazı)* > Fr. calligraphie] *is.* Güzel yazı yazma sanatı; hüsnühat sanatı.

kalikoz, [Fr. chalicose] *is. tıp.* Kireçli veya silisli tozların solunmasından ileri gelen meslekî akciğer hastalığı.

kalikut, [Fr. / İt. calicot قاليقوت] *{OsT} is.* Pamuklu bez.

kalil, [Ar. ḳıllet > ḳalīl قليل / قليله] *(kali:l) {OsT} sf.* **1.** Çok olmayan; az; kısa. **2.** Bilgi ve kültürü az olan. ▭ **kalîlü'l-aded,** *{OsT} Az sayıda.*|| **kalîlü'l-akl,** *{OsT} Aklı kıt.*|| **kalîlü'l-bizāa,** *{OsT} 1. Sermayesi kıt. 2. mecaz. Bilgisi az; kültürü kıt.*|| **kalîlü'l-hayā,** *{OsT} Utanması az; utanmaz.*|| **kalîlü'l-hürmet,** *{OsT} Saygısı az; hürmeti kıt.*|| **kalîlü'l-i'tibār,** *{OsT} İtibarı az; değersiz.*

kalilen, [Ar. ḳalīl > ḳalīlen قليلاً] *(kali:'len) {OsT} zf.* Az olarak.

kalinis, [Yun. galinis] *is. zool.* Yağmur kuşugillerden kuzey yarım kürenin büyük bir bölümünde yaşayan ince vücutlu, uzun bacaklı bir yağmur kuşu, *(Charadius morinellus).*

kalinos, [Yun. glinos] *is. zool.* Tatlı su ve göllerde yaşayan iki sırt yüzgeçli, beyaz etli bir balık; tatlı su levreği, *(Perca fluviatilis).*

kalipso, [Yun. Kalypso *(efsanevî bir büyücü kadın)* > Fr. calyipso] *is.* Jamaika'dan yayılmış iki zamanlı dans müziği ve dans.

kalite[1], [Lat. qualitas *(nasıllık)* > Fr. qualité] *is.* **1.** Bir şeyin iyi veya kötü olma özelliği; nitelik; vasıf. **2.** Herhangi bir bakımdan üstünlük; eksiksizlik. ▭ **kalite kontrolü,** *Bir malın her türlü nitelik ve özelliğini belirlemek amacıyla yapılan teknik ve analiz işlemlerinin tümü.*|| **kalitesi düşük olmak,** *İstenen özellikte olmamak; vasıfsız; dayanıksız; çürük.*

kalite[2], [İt. galeotta] *is.* Buharlı gemilerden önce kullanılan, on sekiz veya yirmi dört kürekçisi bulunan, çektiri türü bir savaş gemisi.

kaliteli, [kalite-li] *sf.* Üstün nitelikleri olan; üstün özellik taşıyan; vasıflı.

kalitesiz, [kalite-siz] *sf.* Düşük nitelikte olan; kalitesi kötü olan; niteliksiz; vasıfsız.

kalitesizlik, -ği [kalite-siz-lik] *is.* Kalitesiz olma durumu; niteliksizlik; vasıfsızlık; düşük vasıflı olma durumu.

kaliyet, [? kaliyet] *{ağız} is. folk.* Kız evinden erkek evine götürülen yiyecek. [DS]

kaliyh, [Erme. k'alik / Yun. kaliki] *{ağız} is.* Eski ayakkabı. [EG]

kaliyhman, [? kaliyhman] *{ağız} is.* Arandığında yerinde bulunamayan kimse. [EG]

kalkale, [Ar. ḳalḳale قلقله] *{OsT} is.* **1.** Hareket ettirme. **2.** Seslenme. **3.** Kur'an'ın tecvidinde, *kaf, tı, be, cim, dal* harflerinin cezm halindeki okunuşları.

kalkamaç, [kal(ı)k-a-maç / kalk-ı-maç] *is.* Basamak basamak, dolambaçlı yokuş.

kalkamak, -ğı [kal(ı)k-a-mak] *{ağız} is.* Ocak ve tandırların üst kenarlarına yapılan küçük raflar. [DS]

kalkan[1], [*eT.* kalī-mak > kal(ı)-k-mak > kalk-an] *sf.* Kalkma eylemini yapan.

kalkan[2], [*eT.* kalī-mak > kal(ı)-k-mak > kalk-an] *is.* **1.** Eskiden savaşçının, karşı saldırıdan kendini korumak için kullandığı çeşitli malzemeden yapılmış savunma aracı. *{eT} (aynı)* [DLT] [EUTS] [OKD] [DK] **2.** Topçu atışlarında numara erlerini, nişan aletlerini mermi parçalarına karşı kurumak için topun kundağı üzerine ve namlunun iki yanına konulmuş korunak levhası. **3.** Toprak kaymalarına karşı arazide çalışırken kullanılan dayanıklı metal levha. **4.** *dnz.* Dalgalı havalarda baştan giren dalgaların geri teperek güverteye yayılmasını önleyen engel. **5.** Meydana geldiği jeolojik çağdan bu yana hiç deniz altında kalmamış olan kara parçası. **6.** *fiz.* Bir ışınımın bir alana girmesini önleyen koruma düzeneği. **7.** *gnşl.* Koruyucu; vasi. **8.** *biy.* Birçok hayvanın vücudunun bütününü veya bir bölümünü koruyan bağa veya boynuzsu yapıdaki levhalar. ▭ **kalkan bezi,** *anat. Gırtlağın ön yüzünde ve alt bölümünde bulunan, salgısını kana veren, çok damarlı, önemli bir bez; tiroit.*|| **kalkan böcekleri,** *zool. Birçok türü, tarım ve orman bitkilerinde asalak olarak yaşayan, kın kanatları kalkanımsı böcekler familyası, (Cassidae).*|| **kalkan göbeği,** *Kalkanın ortasında bulunan, üzerine çarpan okların başka yönlere doğru kaymasını sağlayan konik kısım.*|| **kalkan duvarı,** *İki akıntılı bir çatıda mahya kirişlerinin ucunu taşıyan bir duvarın üçgen şeklindeki üst kısmı.*|| **kalkan kabzası,** *Kalkanın iç tarafında bulunan ve savaş sırasında elle tutulacak yer.*|| **kalkan kayışı,** *Kalkanı asmaya yarayan kayış.*|| **kalkan kıkırdağı,** *anat. Gırtlağın çatısını oluşturan en büyük kıkırdak.*|| **kalkan yapınmak,** *{eAT} {OsT} Kalkanla siperlenmek.*|| **kalkan yapmak,** *Birini veya bir şeyi kendine koruyucu olarak seçmek.*

kalkan[3], [*eT.* kalī-mak > kal(ı)-k-mak > kalk-an] *is. zool.* Ilık ve serin denizlerde, her iki gözü de yassı bedeninin sol tarafında bulunan, sağ tarafa yatık olarak yaşayan, eti lezzetli bir kemikli balık, *(Psetta maeotica / Scopptalmus maximus).*

kalkan[4], [kalk-an] *{ağız} is.* Deve dikeni. [DS]

kalkancı, [kalkan-cı] *is.* Kalkan yapan ve satan kimse.

kalkansı, [kalk-an-sı] *sf.* Kalkan biçiminde olan; kalkanı andıran. ▭ **kalkansı kıkırdak,** *Dış kulak kıkırdağı.*

kalkar, [İng. calcar] *is. zool.* **1.** Yarasaların kuyruk zarına desteklik görevi yapan ve ayak bileğinden çıkan bir kemik. **2.** *bot.* Bitkilerin çanak ve taç yapraklarının dibindeki tüp biçimindeki çukur yapı.

kalker, [Fr. calcaire] *(l ince söylenir) is. jeol.* Kalsiyum tuzundan meydana gelmiş kayaç; kireç taşı.

kalkerleşme, [kalker-le-ş-me] *is.* Kireç taşma dönüşme.

kalkerleşmek, [kalker-le-ş-mek] *dönşl. f. [-ir]* **1.** Kireç taşına dönüşmek. **2.** (Toprak için) kireçlenmek.

kalkerli, [kalker-li] *sf.* Birleşiminde, yapısında kireç taşı bulunan.

kalkersiz, [kalker-siz] *sf.* Birleşiminde ve yapısında kireç taşı bulunmayan.

kalkık, -ğı [kalk-ık] *sf.* **1.** Asıl bulunduğu yerden daha yukarı bir düzeye getirilmiş olan; kaldırılmış olan. **2.** Kabararak yerinden ayrılmış, kalkmış olan. **3.** Ucu yukarı doğru kalkmış olan; dik konumda bulunan.

kalkıklık, -ğı [kalk-ık-lık] *is.* **1.** Kalkık olma durumu. **2.** Kalkık olan şeyin niteliği.

kalkım, [kalk-ım] *is.* Kayaların sarp ve çıkılması güç yerleri.

kalkımaç, [kal(ı)k-ı-maç] *is.* Cirit sopası; değnek.

kalkımak, [kalī-mak > kal(ı)k-mak > kalkī-mak قالقمق] *(kalkımak) {eT} {eAT} {OsT} gçsz. f. [-r]* Zıplamak; sıçramak. [DK]

kalkındırma, [kalk-ın-dır-ma] *is.* Kalkınmasını sağlama.

kalkındırmak, [kalk-ın-dır-mak] *gçl. f. [-ır]* Kalkınmasını sağlamak; kalkınmasına yol açmak; kalkınmak için yaptığı çabaya katkıda bulunmak.

kalkınış, [kalk-ın-ış] *is.* Kalkınmak eylemi veya biçimi.

kalkınma, [kalk-ın-ma] *is.* **1.** Durumunu düzeltmek eylemi. **2.** *eko.* Bir toplumda kişi başına düşen millî gelir payının artması ve toplum bireylerinin daha rahat yaşamaya başlaması ile kendini gösteren ekonomik iyileşme. ⧉ **kalkınma hızı,** *Belirli iki tarih arasında meydana gelen gelişme ve refah payının artması durumu.*

kalkınmak, [*eT.* kalī-mak *(yükselmek, sıçramak)* > kal(ı)k-mak > kalk-ī-mak > kalkı-n-mak] *dönşl. f. [-ır]* **1.** Ekonomik durumunu düzeltmek; kademeli bir biçimde gelişmek; büyümek; ilerlemek. **2.** *dnz.* (Gemi için) bir tarafa doğru yatmışken normal duruma dönerek dengesini bulmak. **3.** Bir işe başlamak; girişmek.

kalkış, [kalk-mak > kalk-ış] *is.* **1.** Kalkmak eylemi veya biçimi. **2.** (Taşıtlar için) kalkma, harekete geçme durumu. ⧉ **kalkışa geçmek,** *(Uçak için) pistte yeteri kadar hız kazandıktan sonra pistten ayrılarak havalanmak.*

kalkışma, [kalk-ış-ma] *is.* Bir işe başlama, yeltenme eylemi; girişme.

kalkışmak[1], [kalk-ış-mak] *dönşl. f. [-ır]* **1.** Kendi gücünü ve yeteneğini aşacak bir işe başlamak; girişmek. **2.** Yerinde olmayan bir şeyi yapmaya yeltenmek. **3.** Yapmak; işlemek; başlamak.

kalkışmak[2], [kalk-ış-mak قالقشمق] *{eAT} {OsT} işteş. f. [-ur]* Birlikte sıçramak; sıçraşmak.

kalkıtmak, [kalk-ıt-mak قالقتمق] *{OsT} gçl. f. [-ur]* Sıçratmak; zıplatmak; hoplatmak.

kalkma, [kal-ık-mak > kal-k-ma] *is.* **1.** Dik duruma gelme; doğrulma. **2.** (İnsan için) yatar veya oturur durumdan ayakları üzerine durma; dikilme; dikelme. **3.** (Yapışık durumda olan şeyler için) yerinden oynama; kabarma; kavlama. **4.** (Uyuyan kimse için) uyanma, yataktan çıkma. **5.** (Taşıt için) hareket etme; gitme. **6.** (Örtü vb. için) serili olduğu yerden toplanarak alınma; toplanma. **7.** (Ürün için) derilme; toplanma; hasat edilme. **8.** Bir işe girişme; yeltenme; davranma. **9.** Bir yere gitmek üzere ayrılma.

kalkmak, [*eT.* kalī-mak *(yükselmek)* > kal(ı)-k-mak] *{eT} gçsz. f. [-ar]* **1.** Yükselmek; sıçramak; şaha kalkmak; doğrulmak; dik duruma gelmek. *{eT} (aynı)* [Clauson] **2.** *{eT}* Kabarmak. [KB] **3.** (İnsan için) yatar veya oturur durumdan ayakları üzerine durmak; dikilmek; dikelmek. **4.** (Yapışık durumda olan şeyler için) yerinden oynamak; parçalar hâlinde yerinden kopmaya yüz tutmak; kabarmak; kavlamak. **5.** (Uyuyan kimse için) uyanmak, yataktan çıkmak. **6.** (Misafir vb. için) gitmek üzere bir yerden ayrılmak. **7.** (Taşıt için) hareket etmek; gitmek. **8.** (Uçak, kuş vb. için) uçmak; havalanmak. **9.** (Hayvan için) ön ayaklarını yukarı kaldırarak arka ayakları üzerine dikilmek. **10.** (Örtü vb. için) serili olduğu yerden toplanarak alınmak; toplanmak. **11.** (Hasta için) iyileşerek ayakta dolaşacak duruma gelmek. **12.** (Ürün için) derilmek; toplanmak; hasat edilmek. **13.** (Kanun, karar vb. için) yürürlüğünü yitirmek; varlığı son bulmak; geçerliliği kalmamak. **14.** Uygulanmaz olmak; uygulamadan düşmüş olmak. **15.** (Ticaret eşyası için) yok olmak; piyasada olmamak; bulunmaz olmak. **16.** Bir işe girişmek; yeltenmek; davranmak. **17.** Bir yere gitmek üzere ayrılmak. **18.** (Sis, kar vb.) kalmamak; etkisini yitirmek; yok olmak. **19.** (Erkeklik organı için) içine kan dolarak sertleşmek; ereksiyon durumuna geçmek. **20.** (At için) belirtilen biçimde koşmaya başlamak. **21.** (Yer için) başak bir yere taşınmak; yeri değiştirilmek. **22.** (Ceza olarak) eskiden okullarda uygulanan bir disiplin cezası olarak ayakta durmak. **23.** (Fiilimsi olarak) iki karşıt cümle arasındaki çelişkili durumu belirtir. *"Cebinde beş kuruşu yok, kalkmış ciğer yiyecek."* ⧉ **kalkar olmak,** *{OsT} İster istemez kalkmak; kalkmak zorunda kalmak.* || **kalk borusu,** *as. Askerî birliklerin uyandırılması için sabah çalınan boru sesi.* || **kalk gidelim olmak,** *argo. Çalınmak; aşırılmak; kaybolmak.* || **kalk git kahvesi,** *{ağız} Söz kesildikten sonra kız istemeye gelenlere verilen kahve.* [DS] || **kalkıp kalkıp oturmak,** *Öfke ve sinirlenme yüzünden yerinde*

duramamak.|| **kalkmak kopmak,** *{eT} 1. Ayağa kalkmak. 2. Kalkıp yola çıkmak.* [DK]

kalkojen, [Fr. chalcogéne] *is. kim.* Periyodik sistemde altıncı grupta yer alan oksijen, kükürt, selenyum, tellür, polonyum gibi iki değerli ametallerinin genel adı.

kalkolitik, -ği [Fr. chalcolithique] *is.* Bakırın kullanılmaya başlaması ile nitelenen tarih öncesi devir; Bakır Çağı.

kalkulatör, [Lat. calculus *(hesap yapmada kullanılan çakıl)* > İng. calculateur]

kallab, [Ar. ḳalb > ḳallāb قلاب] *(kalla:b) {OsT} is.* **1.** Kalp para basan kimse; kalpazan. **2.** Her kalıba giren; düzenbaz.

kallanguç, [karlan ? + kuş] *{ağız} is.* Kırlangıç. [DS]

kallaş, [Ar. ḳallāş قلاش] *(kalla:ş) {OsT} is.* → kalleş.

kallavi, [Ar. ḳallā *(kule)* > *OsT.* ḳallāvī قلاوى] *(kalla:vi:) {OsT} is.* **1.** İmparatorluk döneminde vezirlerin giydiği, üstüne tülbent sarıldıktan sonra sağdan sola doğru dört parmak kalınlığında sırma harç ile süslenmiş koni biçiminde kavuk. **2.** *sf.* İri; büyük. ☐ **kallavi fincan,** *Kulpsuz, büyük fincan.*

kalle[1], [? kalle] *{ağız} is.* **1.** Para kasası. **2.** Kumbara. [DS] ☐ **kalle çekmek,** *{ağız} Bir kimsenin gelirini ve para durumunu, bütçesini araştırmak, yoklamak.* [DS]

kalle[2], [? kalle / kale] *{ağız} is.* **1.** Sincap. **2.** Sincabın kış için ceviz, fındık, kestane vb. sakladığı yer. [DS]

kalle[3], [Ar. ḳālye] *{ağız} is.* **1.** Sebze yemeği; musakka. **2.** Kapuska. **3.** Haşlanmış, dövülmüş nohut, et ve soğan ile yapılan bir yemek. **4.** Komposto. **5.** Rendelenmiş kabağa süt katılarak pişirilmiş bir yemek. **6.** Reçel. **7.** Kestane kabağından yapılan tatlı. **8.** Meyve kurusu. **9.** Domates salçası. [DS] ☐ **kalle gezen,** *{ağız} Havuç.* [DS]|| **kalle kabak,** *{ağız} Bir tür kış kabağı.* [DS]

kalle[4], [? kalle] *{ağız} sf.* **1.** Karışık. **2.** Çavdarla karışık buğday. [DS]

kalle[5], [Ar. kelle => kalle] *{ağız} is.* Toprak yumrusu; kesek. [DS]

kalleç, -ci [Ar. ḳallāş => kalleç] *{ağız} sf.* Kalleş. [DS]

kalleli, [kalle-li] *{ağız} sf.* (Buğday için) karışık. [DS]

kallem, [Ar. ḳallāş => kallem] *{ağız} sf.* Kalleş. [DS]

kallemiş, [Far. ḳalamis] *{ağız} is.* → kalemis. [DS]

kallemit, [Yun. ganumidis] *{ağız} is.* Çapkın. [DS]

kallemkop, [? kallem + kop] *{ağız} zf.* Toptan; hep birlikte. [DS]

kallenkuş, [kırlangıç] *{ağız} is.* Kırlangıç. [DS]

kallep, [? kallep] *{ağız} is.* Yaban güvercini. [DS]

kalleplenmek, [kallep-le-n-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* Baştan savma iş yapmak. [DS]

kalleş[1], [Ar. ḳallāş قلاش] *sf.* **1.** Verdiği sözü yerine getirmeyen; sözüne güvenilmez. **2.** Dönek. **3.** Gizlice kötülük yapan; arkadan vuran. **4.** *{ağız}* Tembel; eli ağır. [DS] **5.** *{ağız}* Ters insan. [DS]

kalleş[2], [? kalleş] *{ağız} is.* Gelin ayakkabısı. [DS]

kalleşçe, [kallaş-çe] *zf.* **1.** Kalleşe yakışır biçimde. **2.** *sf.* (Tutum ve davranış için) kalleş birinden beklenebilir nitelikte olan.

kalleşlik, -ği [kalleş-lik] *is.* **1.** Kalleş olanın niteliği. **2.** Kalleşçe davranış. ☐ **kalleşlik etmek,** *1. Vermiş olduğu sözü yerine getirmemek. 2. Döneklik etmek. 3. Arkadan vurmak.*

kallete, [? kallete] *{ağız} is.* Küçük boy kalas. [DS]

kalli, [? kalli] *{ağız} is.* Ağaçkakan. [DS]

kallik, -ği [? kallik] *{ağız} is.* Buzağı. [DS]

kallon, [İt. galion] *{ağız} is.* Kalyon. [DS]

kalloş, [Fr. galoche > Rus. galoş] *{ağız} is.* Mest üzerine giyilen ayakkabı. [EG]

kalma, [kal-ma] *is.* **1.** Kalmak eylemi. **2.** *sf.* Herhangi bir kimseden veya geçmiş dönemden kalmış olan. ☐ **kalma durumu,** *dbl. Bir ismin veya isim soylu bir kelimenin taşıdığı anlamda bulunduğunu belirten durum; Türkçe'de kalma durumu -de eki ile yapılır; lokatif; bulunma hali.*

kalmak[1], [ka-mak *(yığmak, biriktirmek; eklemek)* > kāl-mak / kal-mak] *gçsz. f. [-ır]* **1.** Bulunduğu durumu veya konumu korumak, değiştirmeden durmak. **2.** Bir yerde veya birinin yanında bulunmaya devam etmek; oradan ayrılmamak; bir süre orada beklemek; oyalanmak. *{eT} (aynı)* [ETY] [EUTS] [DLT] [KB] [Gabain] [Yüknekî] **3.** Yerleşmek; ikamet etmek; konmak; oturmak. **4.** (Ölçü, zaman ve uzaklık için) belirtilen kadar bulunmak. **5.** (Eşya vb. için) birinde veya bir yerde unutulmuş olmak; bırakılmak. **6.** (Olumsuz çekimle) harcayıp bitirmiş olmak; tüketmek. **7.** Bir harcama veya tüketme sonucunda belirtilen miktarda artmış olmak. **8.** Kendisi ile birlikte bulunanlar yok olduktan, dağıldıktan veya gittikten sonra da var olmak; durmak; bulunmak; varlığını sürdürmek. **9.** (İz, leke vb. için) etkisi geçtikten sonra da belirtisi devam etmek; kaybolmamak; çıkmamak. **10.** (Soyut kavramlar için) etkisini sürdürmek; devam etmek; varlığını korumak. **11.** (Öğrenci için) aynı sınıfı veya dersi bir daha okumak zorunda kalmak; bir üst sınıfa veya derse devam edememek. **12.** Çıkarma işleminin sonucu olmak. **13.** (Bir iş veya etkinlik için) yapılamamak; tamamlanamamak; geri bırakılmak. **14.** (Taşıt için) yolda giderken bozulmak; yürüyemez hâle gelmek; vardırılmak istenen yere götürülememek; yolda durmak. **15.** (Çalışma, iş, faaliyet vb. için) daha sonra sürdürmek üzere belli bir durumda bırakılmak. **16.** Bir şeyi yapamamak; yapmaktan alıkonulmak. **17.** (Bir iş için) birisinin yetki ve sorumluluk alanı içine girmek; onu ilgilendir-

mek; yapılması ona düşmek, ona bırakılmak. **18.** Bütünüyle ileri bir tarihe bırakılmak; ertelenmek. **19.** (Mal, mülk, servet vb. için) miras yoluyla geçmek; geçmek; aktarılmak. **20.** Belirli bir gelir ile yetinmek zorunda olmak; yetinmek. **21.** Bir şeye bulanmak; kaplanmak; bir şey bulaşmak. **22.** Bakımı bir kimsenin üzerinde bulunmak; o kişi tarafından korunup gözetilir olmak. **23.** Ölmek. **24.** Olumsuz biçimde gelişmek ve öylece devam etmek. **25.** (Yardımcı fiil olarak) herhangi bir olumsuz duruma düşmek. **26.** (Yardımcı fiil olarak, fiil + e + kalmak) sürerlik ifade eden birleşik fiil yapar. **27.** (Yardımcı fiil olarak, fiil -ip + kalmak) sürerlik ifade eder. *{eT} (aynı)* [ETY] **28.** *{eT}* Umutsuz durumda olmak. [ETY] **29.** Yığılmak; birikmek; çoğalmak. [İKPÖy.] **30.** *{eT}* Bırakılmak. [İKPÖy.] [DLT] ⊡ **kal aç,** *{eT} Kalın; bekleyin.* [DLT]|| **kala kala** *1. Olup olacağı; bütünü; tamamı. 2. "Başka hiçbiri değil de, kalmadı da" anlamında beğenmeme bildirir. "Kala kala senin kağnıya mı kaldık?"*|| **kaldı ki,** *Bundan başka; bununla birlikte.*|| (...den) **kalır yeri olmamak,** *Farksız olmak; onun gibi olmak.*|| (fiilimsi + -ye) **kalmamak,** *Fırsat bulamamak; zaman kalmamak; birden bastırmak.*

kalmak[2], [kal-mak قالمق / قلمق] *{eAT} {OsT} dönşl. f. [-ur]* **1.** Bağlanmak; kapılmak. **2.** İtibar göstermek; değer vermek. **3.** Bakmak.

kalmakal, [? kalmakal] *{ağız} is.* Gürültü. [DS]

kalmalı, [kal-ma-lı] *sf.* Kalma durumunda olan. ⊡ **kalmalı tümleç,** *dbl. Cümlenin anlamını tamamlayan kalma durumundaki tümleç.*

kalmast, [? kalmast] *{ağız} is.* Harman kaldırılırken, yoksullara ve çocuklara dağıtılan buğday. [DS]

kalmaş, [kalleş] *{ağız} is.* → kalleş. [DS]

kalmık, -ğı [kal-mık] *{ağız} is.* Evlenmemiş yaşlı kız. [DS]

kalmış, [kal-mak > kal-mış قالمش] *{eT} sf.* **1.** Kalan; kalanlar; kalmış olanlar. [ETY] [Tekin] **2.** *{ağız}* → kalmık. [DS] **3.** *{eAT} {OsT}* Düşkün; âciz.

kalmışlık, -ğı [kal-mış-lık قالمشلق] *{OsT} is.* Düşkünlük; âcizlik.

kalmi, [? kalmi] *{ağız} is.* Domates. [DS]

kalmuk[1], [Kalmuk *(Moğol boyu)*] *is. tekst.* Çözgüsünde normal taranmış, atkısında ise yağlı taranmış iplik kullanılan tüylü yün dokuma.

kalmuk[2], **-ğu** [kalmuk] *{ağız} is.* Göz kapağı. [DS]

Kalmuklar, [Kalmuk-lar] *is.* Oyrat adıyla da anılan bir Moğol halkı.

kalmuklaşmak, [kalmuk-la-ş-mak] *{ağız} dönşl. [-ır]* (Konuk için) bıktıracak kadar uzun süre oturmak. [DS]

kalnadmak, [kalın > kal(ı)n-ād-mak] *{eT} dönşl. f. [-ur]* Kalınlaşmak. [DLT]

kalnatmak, [kalın > kal(ı)n-at-mak] *{eT} dönşl. f. [-ur]* Kalınlaşmak. [DLT]

kalngu, [kal-mak > kal-ın-mak > kal-ıñū / kalñū] *(kalñu) {eT} is.* Suyun yüzünde durma; suyun yüzüne çıkma. [DLT]

kalnguk, [*kalm-mak > kalıñū > kalıñu-k / kalñu-k] *(kalñuk) {eT} is.* Başta oluşan kepekler; kürk veya deriye yapışkan bulaşmasıyla meydana gelen kıvrıntı. [DLT]

kalngulamak, [kalñū > kalñū-lā-mak] *(kalñu:la:-mak) {eT} gçsz. f. [-r]* Suyun yüzüne çıkmak; sudan başını yüksekte tutmak. [DLT]

kalnumak, [kalın > kal(ı)ñū-mak] *(kalñu:mak) {eT} gçsz. f. [-ur]* Kalınlaşmak. [DLT]

kaloç[1], **-cu** [Ar. ḳalūş] *{ağız} is.* Küçük orak. [DS]

kaloç[2], **-cu** [Far. galoche] *{ağız} is.* Bir tür ayakkabı. [DS]

kaloma, [İt. calóma] *(kalo'ma) is. dnz.* Demir atmış bir geminin zincirinin su içindeki bölümü.

kalomel, [Fr. calomel] *is. kim.* Cıva bileşiklerinden, hekimlikte kurt düşürücü ve müshil olarak kullanılan bir toz; tatlı sülümen; HgCl.

kalori, [Fr. calorie] *is. fiz.* **1.** Normal atmosfer basıncında, ısınma ısısı 15°C'lik suyunkine eşit olan bir cismin bir gramının sıcaklığını 1°C yükseltmek için gerekli ısı miktarına eşit ısı birimi; 4.1855 jul değerindeki ısı birimi, kısaltması: Kal. **2.** Besinlerin dokular içinde yanarak vücuda vermiş olduğu ısı ve enerji değeri. ⊡ **kalori değeri,** *Bir besinin belirli bir miktarının sağlamış olduğu enerji miktarı.*

kalorifer, [Fr. calorifère] *is.* **1.** Merkezî ısıtma sistemine bağlı olarak bir kazandan çıkan sıcak su, buhar ya da sıcak havayı borularla dolaştırmak suretiyle binanın başka yerlerini ısıtan sistem. **2.** Radyatör. ⊡ **kalorifer borusu,** *Kazandan gelen sıcak su, buhar ya da havanın ısınacak ortama ulaşmasını sağlayan yalıtılmış boru.*|| **kalorifer dairesi,** *Merkezî ısıtma işleminin gerçekleştiği yer.*|| **kalorifer kazanı,** *Kalorifer boruları ile ilgili yerlere gönderilen sıcak hava, buhar ya da sıcak suyun ısıtıldığı kazan.*|| **kalorifer peteği,** *Borulardan gelen ısınmış hava, buhar ya da suyun ısısını odaya yayan dilimli metal parça.*

kaloriferci, [kalorifer-ci] *is.* **1.** Yapılarda kalorifer düzenini kuran, tesisi döşeyen ve gerektiğinde onaran kimse. **2.** Kalorifer kazanını yakan, temizliğini yapan kimse.

kaloriferciIik, -ği [kalorifer-ci-lik] *is.* **1.** Kalorifercinin işi ve mesleği; kalorifer düzeni kurma ve gerektiğinde onarma işi. **2.** Kalorifer kazanını yakma ve temizliğini yapma işi.

kaloriferli, [kalorifer-li] *sf.* Kalorifer düzeni kurulu olan.

kalorimetre, [Fr. calorimètre] *(kalorime'tre) is.* Bir

cismin ürettiği ya da açığa çıkardığı ısı miktarını ölçmeye yarayan araç; ısıölçer; ısıkerte.

kalorimetri, [Fr. caloriétrie] *is.* Çeşitli olaylar sırasında açığa çıkan ısı enerjisinin miktarını ölçmeyi konu alan fizik dalı; ısı ölçümü.

kaloş, [Fr. galoche] *is.* → galoş.

kalp[1], **-bi** [Ar. ḳalb قلب] *(l ince söylenir) {OsT} is. anat.* **1.** Göğüs boşluğunda, iki akciğer arasında, vücudun her yanından gelen kanı akciğerlere, oradan gelen temiz kanı da dokulara dağıtan organ; yürek. **2.** Bu organa ait herhangi bir hastalık. **3.** *mecaz.* Sevgi, acıma, şefkat, vicdan gibi insanî duyguların kaynağı; iyilik ve insanseverlik duygusu. **4.** *mecaz.* Bir ülkenin, bir kuruluşun en önde gelen etkinlik merkezi; bir şeyin can evi. **5.** *mecaz.* Sevgi; gönül; muhabbet. **6.** *mecaz.* İç; ruh. **7.** *mecaz.* Bir şeyin ortası ya da en önemli bölümü; can alıcı noktası. ⊡ **kalbe doğmak,** *Olacak bir şeyi belirtilerinden, önceden hissetmek.*|| **kalbe dokunmak,** *İç acısı vermek; hüzünlendirmek; üzmek.*|| **kalbe işlemek,** *Büyük bir iç acısı vermek.*|| **kalbi atmak,** *Heyecandan kalp atışları hızlanmak.*|| **kalbi çarpmak,** *Heyecanlanmak; heyecan sonucu kalbin atışı hızlanmak.*|| **kalbi bozuk,** *Niyeti, düşüncesi kötü olan; kötü niyetli.*|| **kalbi bütün,** *1. Açık yürekli; kötülük taşımayan; dürüst. 2. {ağız} Namuslu.* [DS]|| **kalbi fesat,** *Kötülük düşünen; kıskanç; haset eden.*|| **kalbi geniş,** *Hiçbir şeye aldırış etmeyen; geniş yürekli; kaygısız.*|| **kalbi kanamak,** *Çok üzüntü duymak; ıstırap çekmek.*|| **kalbi kararmak,** *Dinî inanç ve duygularını yitirmek.*|| **kalbi kırık,** *Duygusal yönden incinmiş olan.*|| **kalbi kırılmak,** *Duyguları incinmek; gücenmek.*|| **kalbinde kin ve garaz tutmak,** *Birine karşı içten düşmanlık beslemek; öç alma duygusu içinde bulunmak.*|| **kalbinden kopmak,** *İçinden gelmek; isteyerek yapmak.*|| **kalbine girmek,** *Birinin sevgisini kazanmak.*|| **kalbine göre,** *Birinin istek ve dileğine uygun biçimde.*|| **kalbini açmak,** *Bir kimseye gizli tuttuğu bilgileri açıklamak; sırlarını söylemek.*|| **kalbini çalmak,** *Birinin kendine âşık olmasını sağlamak.*|| **kalbini dinlemek,** *Duygularıyla hareket etmek; acımak; merhamet etmek.*|| **kalbinin sesini dinlemek,** *Duygularının yönlendirdiği şeyi yapmak; acımak; merhamet etmek.*|| **kalbini okumak,** *Birinin davranışlarından niyetini ve gizli emellerini anlamak; düşüncelerini sezmek.*|| **kalbinin en gizli köşesinde,** *Benliğinde; sevgi dünyasının en iç noktalarında; ruhunda.*|| **kalbi parça parça olmak,** *Merhamet etmek; acımak.* || **kalbi rahat,** *Gönül rahatlığı içinde olan.*|| **kalbi sıcak,** *Samimi; içten.*|| **kalbi sızlamak,** *Çok üzülmek; gönül acısı duymak; içi sızlamak.*|| **kalbi temiz,** *Herhangi bir kötü niyet taşımayan; kötülük düşünmeyen.*|| **kalp acısı,** *Derin üzüntü.*|| **kalp ağrısı,** *1. tıp. Mide ağzı üzerinde hissedilen, kalbin ve kalp bölgesinin sinirsel ağrısı; göğüs anjini. 2. Aşkın yarattığı derin üzüntü.*|| **kalp genişlemesi,** *Kalp boşluklarının genişlemesi; kardiektazi.*|| **Kalp kalbe karşıdır.** *"Sevgi karşılıklı olur." anlamında kullanılır.*|| **kalp kası,** → yürek kası.|| **kalp kazanmak,** *Güzel bir söz veya ince bir davranışla karşısındakini kendine bağlamak.*|| **kalp kırmak,** *Kaba bir davranış veya sözle karşısındakini gücendirmek; kendinden soğutmak.*|| **kalp krizi,** *Kalbin normal çalışmasını engelleyen bir rahatsızlık;. kalbi besleyen atardamarın doku bozukluğu sebebiyle tıkanması; enfarktüs.*|| **kalp merkezi,** *Son boyun omurlarından altıncı sırt omuruna kadar uzanan omurilik bölgesi.*|| **kalp önü ağrısı,** *Göğüs boşluğunun kalbin önüne gelen yanındaki ağrısı.*|| **kalp sektesi,** *tıp. Kalbin ansızın durması.*|| **kalp sıkışması,** *tıp. Kalpten gelen bazı ağrılara verilen ad; stedokardi.*|| **kalp spazmı,** *tıp. Kalbin irade dışı sıkılıp gevşemesi ve bundan dolayı ağrı duyulması.*|| **kalpten gelen,** *İçten, samimi olan.*

kalp[2], **-bi** [Ar. ḳalb قلب] *{OsT} is.* **1.** Tersine çevirme; döndürme. **2.** Bir durumdan başka bir duruma çevirme; dönüştürme; değiştirme. **3.** *sf.* Sahte; hileli. **4.** Resmî ve doğru olmayan; düzme. **5.** Tembel; işe yaramayan. **6.** Kendisine güvenilmeyen; yalancı. ⊡ **kalp adam,** *Kendisine güvenilmeyen, inanılmayan kimse; sahtekâr.*|| **kalp etmek,** *{OsT}* → kalbetmek.|| **kalp olmak,** *{OsT}* → kalbolmak.|| **kalp para,** *{OsT} Sahte para.* || **kalp tahtası,** *{ağız} Üzerinde çini kesilen tahta.* [DS]

kalp[3], [Sansk. kalpa] *is.* Zaman; devir; çağ. [EUTS] [Gabain]

kalpah, [kalpak / kalpaḫ] *{ağız} is.* **1.** Kalpak. **2.** İbik. [EG]

kalpak, -ğı [kalıp *(kapak)* > kal(ı)p-ak [EREN]] *is.* **1.** Kesik koni biçiminde deri, kürk veya kumaştan yapılan alınlıksız bir başlık. *{eT} (aynı)* [Nevâyî] **2.** *{ağız}* Horoz ibiği. [DS] **3.** *{ağız}* Baharda duvarlarda çıkan, etli yaprağı şapka gibi olan bir bitki. [DS] **4.** *{ağız}* Saban demiri ile oku birbirine birleştirip tutan ağaç. [DS] **5.** *{ağız}* Dört tekerlekli arabalarda mazı ile tekerleklerin geçirildiği çulkuyu bağlayan, su bardağı biçiminde demir parça. [DS] **6.** *{ağız}* Kimi kuşların ve kümes hayvanlarının başındaki kabarık tüyler. [DS]

kalpakçı, [kalpak-çı] *is.* **1.** Kalpak yapan veya satan kimse. **2.** Kalpak yapılan yer veya satılan dükkân.

kalpakçılık, -ğı [kalpak-çı-lık] *is.* Kalpak yapma ve satma işi.

kalpaklı, [kalpak-lı] *sf.* Kalpak giymiş olan.

kalpaklık, -ğı [kalpak-lık] *sf.* **1.** Kalpak yapmaya uygun kürk, kumaş veya deri. **2.** Kalpak konulan yer.

kalpaklılar, [kalpak-lı-lar] *is.* Kurtuluş Savaşında, Millî Mücadelenin sembolü hâline gelmiş bulunan,

siyah kalpak giymiş Mustafa Kemal (Atatürk) ve arkadaşlarına verilen ad.

kapnaz, [? kalpanaz] *{ağız}* *is.* Büyük yapılı hayvanların aşıkları. [DS]

kalpazan, [Ar. ḳalb *(sahte)* + Far. -zen *(vuran)* > kalpazan قلبازان] *is.* **1.** Sahte para basarak piyasaya süren kimse. **2.** *sf.* Yalan ve dolanla iş gören; sahtekâr.

kalpazanlık, -ğı [kalpazan-lık] *is.* **1.** Kalpazan olma durumu. **2.** Sahte para basma ve piyasaya sürme suçu. **3.** *mecaz.* Kalpazanın yaptığı iş; sahtecilik; sahtekârlık.

kalpe, [Yun. kalpe *(tırıs)*] *is.* Eskiden olimpiyat oyunlarında, binicisinin bitiş çizgisine yaklaştığı sırada atından inerek dizginden tutmak suretiyle bitirmek zorunda olduğu bir tür at yarışı.

kalplaşma, [kalp-la-ş-ma] *is.* Kalp hâle gelme.

kalplaşmak, [kalp-la-ş-mak] *dönşl. f. [-ır]* Çalışkanlığını kaybetmek; tembelleşmek; işe yaramaz olmak.

kalplık, -ğı [kalp-lık] *is* **1.** Kalp olma durumu; işe yaramazlık; tembellik. **2.** Sahte olma durumu; düzmelik; sahtelik.

kalpli, [kalp-li] *sf.* (Bir sıfat ile birlikte kullanıldığında) belirtilen nitelikte duygularla dolu olan.

kalpsiz, [kalp-siz] *sf. mecaz.* Acıma duygusu taşımayan; katı yürekli; acımasız; merhametsiz; zalim.

kalpsizlik, -ği [kalp-siz-lik] *is.* Kalpsiz olma durumu; acıma duygusu taşımama; acımasızlık; merhametsizlik; zalimlik.

kalsavık, -ğı [kal+sav-ık] *{ağız}* *is.* Fasulye samanı. [DS]

kalseduan, [Yun. Khalkedon *(Kadıköy'ün eski adı)* > Fr. calcédone] *is. min.* Kuvars ve opal liflerinden oluşmuş kırmızı, kahverengi, yeşil renkli olabilen bir tür silis; akik; Kadıköy taşı.

kalsemi, [Fr. calcémie] *is.* Kanda bulunması gereken kalsiyum iyonu miktarı.

kalsiferol, [Fr. calciférol] *is. biy. kim.* Kemiklere kalsiyum bağlanmasını ve büyümeyi sağlayan D_2 vitaminin tıptaki adı.

kalsit, [Fr. calcite] *is. min.* Doğal kalsiyum karbonat; $CaCO_3$.

kalsiyum, [Lat. calc *(taş)* > Fr. calcium] *is. kim.* Atom numarası 0, atom ağırlığı 40,08 olan, beyaz renkte, bıçakla kesilebilen, yoğunluğu 1,54, ergime sıcaklığı 810°C olan, canlıların kemik yapısına giren ve hücrelerde ikinci haberci olarak görev yapan toprak alkalilerinden en yaygın element, sembolü: Ca.

kalsiyumlu, [kalsiyum-lu] *sf.* Birleşiminde kalsiyum bulunan; kalsiyum içeren.

kalsiyumsuz, [kalsiyum-suz] *sf.* Birleşiminde kalsiyum bulunmayan; kalsiyum içermeyen.

kaltaban, [Far. ḳaltebān قلتبان] *sf.* **1.** Namussuz; alçak; pezevenk. **2.** Düzenbaz; yalancı; şarlatan; hileci. **3.** *{ağız}* (Kişi için) korkak; tabansız; kof. [DS] **4.** *{ağız}* Konuşmasını bilmeyen. [DS]

kaltabanlık, -ğı [kaltaban-lık] *is.* **1.** Kaltaban olma durumu. **2.** Kaltabanca davranış; namussuzluk; alçaklık; pezevenklik; düzenbazlık; yalancılık; şarlatanlık; hilecilik.

kaltaçı, [kal-mak > kal-taçı] *{eT}* *zf.* Kalacak; kalıcı. [ETY]

kaltak, -ğı [*eT.* kal-ī-mak *(yüselmek)* > kal(ı)t-mak > kalt-ak / kalt-uk / kaltok] *is.* **1.** Eyerin ahşap kısmı. **2.** Üzeri meşin, halı vb. kaplanmamış eyer. **3.** Kuskunsuz eyer. **4.** *{ağız}* Eyer. [DS] **5.** *{ağız}* Eski ayakkabı. [DS] **6.** *{ağız}* Delikanlı. [DS] **7.** *sf.* (Kadın için) toplumda cinsel ilişki açısından geçerli ahlak kurallarına uymayan; iffetsiz; namussuz. **8.** *{ağız}* (Kadın için) yaşlı. [DS] ⊡ **kaltak kaşı,** *Eyerin ön ve arkasında bulunan çıkıntılı kısım.*|| **kaltak şiltesi,** *Eyerin üzerine konulan minder, halı gibi şeyler.*

kaltaklık, -ğı [kal-ta-k-lık] *is.* **1.** Toplumda geçerli cinsel ahlak kurallarına uymayan kadının durumu; iffetsizlik; namussuzluk. **2.** Namussuz kadına yakışan davranış.

kaltaşı, [kal + taş-ı] *{ağız}* *is.* Gülle. [DS]

kaltı, [Toh. kuyalte > kaltı] *zf.* **1.** Nasıl? [Üç İtigsizler] [EUTS] [Gabain] **2.** Şu şekilde; şöyle ki; yâni. [Üç İtigsizler] [EUTS] **3.** ...-ince. [EUTS] **4.** *e.* Eğer; şayet; yani; gibi; -dığı gibi; nasıl ki; ne zaman ki; şöyle ki; daha doğrusu; ki; [ETY] [İKPÖy.] [EUTS] [Gabain]

kaltık, -ğı [kal(ı)t-ık] *{ağız}* *is.* Eski ayakkabı. [DS]

kaltuk, [kal-ıt-mak > kal(ı)t-uk / kaltok] *{eT}* *is.* Yaban sığırı boynuzu. [DLT]

kalturmak, [kal-mak > kal-tur-mak / kalk-tur-mak] *{eT}* *gçl. f. [-ur]* Arkada bırakmak; geçmek. [DLT]

kalubela, [Ar. kalū *(dediler)* + belā *(evet)* قالو بلى] *(ka:lû:belâ:)* *{OsT}* *is.* **1.** *"Evet!"* dediler. **2.** İnsanın Allah'a inandığı, birliğini ve yüceliğini kabul ettiği, zamanın başlangıcı; bezm-i elest; elest meclisi. ⊡ **kalubeladan beri,** *Çok eski zamandan beri.*

kâluc, [Far. kālūc كالوج] *(kâ:lu:c)* *{OsT}* *is.* **1.** Güvercin. **2.** Küçük parmak.

kalucak, -ğı [kalu-cak] *{ağız}* *is.* İnce tahtadan yapılmış silindir biçiminde kutu. [DS]

kaluç[1]**, -cu** [Ar. ḳālūş] *{ağız}* *is.* Küçük orak. [DS]

kaluç[2]**, -cu** [Fr. galoche] *{ağız}* *is.* Bir tür ayakkabı. [DS]

kaluça, [Far. ḳālī => kālū-ça قالوچه] *{eAT}* *is.* Taban.

kaluğan, [kalu-ğan] *{ağız}* *is.* Eşek dikeni; deve dikeni. [DS]

kaluh, [kal-ık / kal-uḫ] *{ağız}* *is.* → kalık[1]. [DS]

kaluk[1]**, -ğu** [kal-uk / kal-ık] *{ağız}* *is.* **1.** → kalık[1]. **2.** Arpacık soğanı; soğancık. [DS]

kaluk², **-ğu** [kal-uk] *{ağız}* *is.* Ormandan, fundalıktan açılarak tarlaya eklenen parça. [DS]

kaluk³, **-ğu** [kal-uk] *{ağız}* *is.* Eski ayakkabı. [DS]

kalum, [? kalum] *{ağız}* *is.* Sulu, batak tarlaları kurutmak için açılan su arkları. [DS]

kalunç, -cu [? kalunç / kaluç] *{ağız}* *is.* → kaluç. [DS]

kalung, [kal-uñ قالوڭ] *{OsT}* *is.* Nikâh bedeli; mehir.

kaluntu, [kal-mak > kalıntı] *{ağız}* *is.* Artık; kalıntı. [DS]

kalurga, [kal-mak > kal-ur-ga] *{ağız}* *is.* İskelet. [DS]

kalurlak, -ğı [kal-ur-la-k] *{ağız}* *is.* Yaban yulafı. [DS]

kâlus, [Far. kālūs كالوس] *(kâ:lu:s)* *{OsT}* *is.* Ahmak; akılsız; bön.

kâlusane, [Far. kālūsāne كالوسانه] *(kâ:lu:sa:ne)* *{OsT}* *zf.* Aptalcasına; ahmakça.

kaluş, [? kaluş] *{ağız}* *is.* Keçiboynuzu yemişi. [DS]

kâluşe, [Far. kālūşe كالوشه] *(kâ:lu:şe)* *is.* **1.** Tencere. **2.** Çömlek.

kalüç, -cü [? kalüç] *{ağız}* *is.* → kaluç. [DS]

kâlüfte, [Far. kālüfte كالفته] *(kâ:lüfte)* *{OsT}* *is.* Heyecan yüzünden oluşan zihin karışıklığı.

kalva, [kalva] *{eT}* *is.* Öğrenci oku; üzerinde temreni bulunmayan ok. [DLT]

Kalvenci, [Calvin > kalvenci] *is.* Kalvenciliği benimseyen kimse.

Kalvencilik, -ği [Calvin > kalven-ci-lik] *is.* *fel.* Allah ile kul arasına hiçbir kimsenin giremeyeceğini belirterek Hristiyanlığın eski sade hâline dönmesi gerektiğini savunan İ. Calvin'in görüşü ve Protestanlığın özel kolu.

Kalvenizm, [Fr. calvinisme] *is.* Kalvencilik.

kalvermek, [kal+ver-mek] *{ağız}* *gçl. f.* *[-ir]* Salmak; bırakmak; koyvermek. [DS]

kalya¹, [Ar. kılā *(potas)* > ḳālya قاليه] *{OsT}* *is.* → kalye. ⊟ **kalya taşı,** *{OsT}* → kalye.

kalya², [Ar. ḳālye / ḳāliye قاليه] *(ka:lya)* *{OsT}* *is.* Sade yağ içinde kavrularak pişirilen kabak veya patlıcan yemeği.

kalya³, [Ar. ġāliye غاليه] *(ka:lya)* *{OsT}* *is.* → galiye.

kalyağı, [kal+yağ-ı] *{ağız}* *is.* Dondurulmuş haşhaş yağı ile iç yağı karışımı. [DS]

kalyan, [Far. ḳalyān قليان] *(kalya:n)* *{OsT}* *is.* Nargile.

kalyanguç, -cu [? kalyanguç] *{ağız}* *is.* Öküz arabasında arka dingili özeğe bağlayan çatal ağaç. [DS]

kalye¹, [Ar. ḳılā *(potas)* > ḳālye قاليه] *{OsT}* *is.* Deniz bitkilerinin yakılması ile elde edilen soda; sodyum oksit. ⊟ **kālye-i lahmiye,** *{OsT}* *Husye kanseri.*|| **kālye-i māiyye,** *{OsT}* *Husyede sıvı birikmesi.*|| **kālye tuzu,** *{OsT}* *kim. Soda.*

kalye², [Ar. ḳālye] *{ağız}* *is.* → kalya². [DS]

kalyet, [? kalyet] *{ağız}* *is.* Gelincik. [DS]

kalyon, [İt. galea / galeone > Venedik leh. galion] *is.* **1.** Yelkenli ve kürekle yürütülen iki veya üç ambarlı en büyük savaş ve yük gemisi. **2.** *{ağız}* Bir tür pipo; lüleli çubuk; ağızlık. [DS]

kalyoncu, [kalyon-cu] *is.* **1.** Kalyonlarda görevli asker; kalyon eri. **2.** *gnşl.* Bahriye askerlerine verilen genel ad.

kalyum, [Fr. kalium] *is.* *kim.* Eskiden potasyuma verilen ad.

kalyurmak, [kalyur-mak ?] *gçsz.* *f.* *[-ur]* Kızmak; hiddetlenmek. [ETY]

kâm, [Far. kām كام] *(kâ:m)* *{OsT}* *is.* **1.** Ağzın üstü; damak. **2.** Tat; zevk; lezzet. **3.** Dilek; istek; arzu; emel. ⊟ **kâm almak,** *1. Bir şeyden umduğunu, beklediğini elde etmek. 2. Elde ettiği şeyin tadını çıkarmak; lezzetini bulmak.*|| **kâm-bahş,** *{OsT}* *Herkesin isteğini yerine getiren; bağışlayan.*|| **kâm-bîn,** *{OsT}* *Kâm görücü; mutlu.*|| **kâm-binān,** *{OsT}* *Mutlular.*|| **kâm-binî,** *{OsT}* *Mutluluk.*|| **kâm-cū,** *{OsT}* *Emeline kavuşmak isteyen.*|| **kâm-güzār,** *{OsT}* *İsteğini elde edebilen.*|| **kâm-kârāne,** *{OsT}* *Mutlu olana yakışır biçimde; mutlulukla.*|| **kâm-kârî,** *{OsT}* *İsteğine kavuşmuş olma durumu; mutluluk.*|| **kâm-nā-kâm,** *{OsT}* *İster istemez; elbette.*|| **kâm-perver,** *{OsT}* *Emel besleyici.*|| **kâm-perverān,** *{OsT}* *Emel besleyiciler.*|| **kâm-perverî,** *{OsT}* *Emel besleme durumu; emel besleyicilik.*|| **kâm-rān,** *{OsT}* *İsteğine, arzusuna kavuşmuş; mutlu; mutluluğunu sürdüren.*|| **kâm-rānān,** *{OsT}* *İsteğine kavuşmuş olanlar; mutluluğunu sürdürenler.*|| **kâm-rāne,** *{OsT}* *Mutluluğunu sürdürürcesine.*|| **kâm-rānî,** *{OsT}* *İsteğine kavuşmuş olma durumu.*|| **kâm-revā,** *{OsT}* *İsteğine erişen.*|| **kâm-revāyî,** *{OsT}* *İsteğine erişme hâli; emeline erişirlik.*|| **kâm u nā-kâm,** *{OsT}* *İster istemez; elbet.*|| **kâm-ver,** *{OsT}* *İsteğine kavuşmuş; mutlu.*|| **kâm-verān,** *{OsT}* *Emeline kavuşmuş olanlar.*|| **kâm-yāb,** *{OsT}* *İsteğini elde etmiş; aradığını bulmuş.*

kam¹, [kām] *(ka:m)* *{eT}* *is.* Eski Türk inanç sistemi olan Gök Tanrı dininde din adamı; şaman; baksı; ozan; kâhin; büyücü; sihirbaz. [DLT] [EUTS] [Gabain]

kam², [Al. kamm *(doruk)*] *is.* **1.** Bir dönme hareketini, hesaplanmış değişik profillerle istenilen öteleme hareketine dönüştüren metal parça. **2.** *{ağız}* Kullanılmamış iplerin kolaylıkla bükülebilir oluşu. [DS] ⊟ **kam mili,** *İçten yanmalı motorlarda, supapların açılıp kapanmasını sağlayan değişik yükseklikte yuvalandırılmış mil.*

kam³, **-m'i** [Ar. ḳamʿ قمع] *{OsT}* *is.* **1.** Kahretme; ezme. **2.** Zapt etme; buyruğu altına alma. ⊟ **kam etmek,** *{OsT}* *Buyruğu altına almak.*

kam[4], [? kam] *{ağız}* *is.* Koyunların barındıkları yer; ağıl; çiftlik. [DS]

kam[5], [? kam] *{ağız}* *is.* Tarlanın ya da bahçenin alt kısmında suların biriktiği yer. [DS]

kam[6], [Erme. kam *(mıh)*] *{ağız}* *is.* **1.** Direk. **2.** Kazık. **3.** Döven. [DS]

kama[1], [kam-mak > kam-a] *is.* İki yanı keskin, sivri uçlu, bıçak türünde bir silah.

kama[2], [Erme. kam *(mıh)*] *is.* **1.** Odun kütüklerini yarmakta kullanılan sivri uçlu, gittikçe kalınlaşan, enli ve yassı metal çivi. **2.** Buna benzer tahta takoz. **3.** Makinelerde iki parça arasındaki boşluğu korumak veya sıkıştırmak amacıyla konulan metal parça. **4.** Birlikte dönmesi gereken eş merkezli iki parçanın hareketini sağlayan prizmatik parça. **5.** Top namlusunun arkasında barut gazının geriye kaçmasını önleyen kapak; diğer ateşli silahlarda namlunun arka bölümünü kapamaya yarayan çelik blok. **6.** Oyunda kazanılan her parti; oyun sayısı. ☞ **kama basmak,** *Oyunda sayı almak; yenmek.*|| **kama kıvırcık,** *{ağız}* → kama kuyruk. [DS]|| **kama kuyruk,** *zool. Kıvırcık ve dağlıç koyunların melezlenmesiyle elde edilen kuyruğu kıvırcıktan daha kalın ve yağlı olan bir koyun ırkı.*

kama[3], [Çerkes. kama] *ünl.* Aynı yaştan olan kişiler arasında birisinin konuşmasına izin verildiğini, sözünün dinlenilmeye hazır olunduğunu bildiren söz; *"söz sende"; "buyur dinliyoruz".*

kama[4], [Hint. kama] *is. mit.* Elinde bir yay ve ucunda nilüfer ok bulunan, papağana binmiş bir delikanlı şeklinde tasvir edilen Hint aşk tanrısı.

kamacı, [kama-cı] *is.* **1.** Kama yapan veya tamir eden kimse. **2.** Denizaltı silahları ve güdümlü mermilerin mekanik kısımlarının bakım ve onarımını yapan kimse.

kamag, [Far. ḫamāġ => kamaġ] *{eT}* *zm.* **1.** (Belirsizlik zamiri) hep; tüm; bütün; hepsi; her şey. [OKD] [Üç İtigsizler] [Gabain] [Tekin] **2.** *zf.* Tamamen; baştan aşağı. [ETY] [İKPÖy.] **3.** *sf.* Topyekun. [EUTS] ☞ **kamaglarmı,** *{eT} Hepsini.* [EUTS]

kamagan, [Far. ḫamāġ => kamaġ-an] *{eT}* *zm.* → kamag. [Gabain] [EUTS]

kamagı, [Far. ḫamaġ => kamaġ-ı] *{eT}* *zm.* Belirsizlik zamiri; hepsi. [ETY]

kamagın, [Far. ḫamaġ => kamaġın] *zf.* **1.** Hep birlikte. [İKPÖy.] **2.** *zm.* Herkes. [İKPÖy.]

kamaglık, [kamaġ-lık] *{eT}* *zf.* Genel olarak; umumiyetle. [EUTS]

kamagu, [Far. ḫamāġ => kamaġ-u] *{eT}* *zm.* Hep birlikte. [Gabain] [EUTS]

kamagun, [Far. ḫamaġ => kamaġ-un] *{eT}* *zf.* Hep. [EUTS]

kamak[1], [Far. ḫamāġ => kamaġ] *{eT}* *zm.* Hepsi; bütün; topyekun. [EUTS]

kamak[2], [kā-mak] *(ka:mak)* *{eT}* *gçl. f. [-r]* **1.** Yığmak; biriktirmek; eklemek. [İKPÖy.] [DLT] **2.** Sandığa koymak. [DLT]

kamak[3], [kamak] *{ağız}* *is.* Fırıncıların kullandıkları ucu eğri sırık. [DS]

kamakım, [Ar. ḳumḳuma > ḳamāḳım قماقم] *(kama:-kım)* *{OsT}* *is.* Su ve mürekkep gibi şeyler konulan yuvarlak testiler.

kamal, [? kamal] *{ağız}* *is.* Kusur. [DS]

kamalah, [kamal-ak] *{ağız}* *is.* → kamalak[1]. [DS]

kamalak[1], **-ğı** [kamal-mak *(çökmek)* > kamal-ak] *{ağız}* *is.* **1.** Tipiden ve soğuktan uçamaz hâle gelmiş keklik. **2.** Altı aylık ve daha büyük keklik palazı. **3.** Hasta tavuk. **4.** *sf.* (İnsan için) yürümekte güçlük çeken. **5.** Uyuşuk. **6.** Korkak; çekingen; şaşkın. [DS] ☞ **kamalak etmek,** *{ağız} Karlı, tipili havalarda keklikleri uçamayacak kadar yorarak yakalamak.* [DS]|| **kamalak olmak,** *{ağız} (Keklik için) sulu kar yağışlı havalarda uçamaz duruma gelmek. 2. Yorulmak.* [DS]

kamalak[2], **-ğı** [kamal-ak ?] *{ağız}* *is.* **1.** Çam ağacının kabuk altındaki reçineli tabakası; soymuk. **2.** Sarı katran çıkarılan bir tür çam ağacı. **3.** Sedir. [DS]

kamalak[3], **-ğı** [kama-la-k] *{ağız}* *is.* Sayı. [DS]

kamalaklanmak, [kamalak-la-n-mak قمالقلنمق] *{OsT}* *dönşl. f. [-ur]* Sarılmak; kuşatılmak; muhasara olunmak.

kamalama, [kama-la-ma] *is.* **1.** Kama ile vurma, yaralama. **2.** Kama çakma; takozla yarık açma.

kamalamak, [kama-la-mak] *gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* **1.** Kama saplayarak yaralamak. **2.** Kama takmak; kama çakmak. **3.** *{ağız}* Oyunda yenmek. [DS]

kamalı, [kama-lı] *sf.* Kaması bulunan; üzerinde kama olan. ☞ **kamalı toprak,** *{ağız} Altında kaya, taş vb. sert şeyler bulunan toprak.* [DS]

kamalma, [kama-mak > kama-l-ma] *{ağız}* *is.* Diz çökme; eğilme. [DS]

kamalmak, [kamā-mak > kama-l-mak] *gçsz. f. [-ır]* Eğilmek; diz çökmek.

kamamak[1], [*eT.* kamā-mak قمامق] *(kama:mak)* *gçl. f. [-r] [-m(ı)-yor)* **1.** *{eT}* Çevirmek; burkmak. **2.** *{ağız}* (Kapı, pencere vb. için) kapatmak; örtmek. [DS] **3.** *{ağız}* Kilitlemek. [DS] **4.** *{ağız}* (Çakı vb. için) yummak; ağzını kapatmak; ucunu gizlemek. [DS] **5.** *{OsT}* *{ağız}* Perçinlemek; tutturmak; pekiştirmek. [DS] **7.** *{ağız}* Yamamak. [DS]

kamamak[2], [kam-mak > kam-ā-mak] *{eT}* *gçsz. f. [-r]* Kamaşmak. [DLT] [KB]

kamamak[3], [kama-mak] *{ağız}* *gçl. f. [-r] [-m(ı)-yor]* Bir kimseyi bir yerde kıstırıp yakalamak; sıkıştırmak. [DS]

kamamak[4], [kama-mak] *{ağız}* *gçsz. f. [-r] [-m(ı)-yor]* **1.** Eleştirmek. **2.** Desteklemek. [DS]

kamame, [Ar. ḳamāme قمامه] *(kama:me)* *{OsT}* *is.* Süprüntülük.

kamamsı, [kama-msı] *sf.* Kamayı andıran; kama gibi.

kaman[1], [kam-an] *{ağız} is. is.* Dağların doruklarına yakın dik yamaçları. [DS]

kaman[2], [kama-n ?] *{ağız} is.* İnce demir saclardan şerit gibi kesilen parça. [DS]

kamana, [? kamana] *{ağız} is.* Saman yığını. [DS]

kamanço, [İt. kamanzo] *(kama'nço) is. argo.* Yükleme; aktarma; elden ele geçirme. ⧉ **kamanço etmek,** *Yüklemek; aktarmak; elden ele geçirmek.*

kamandırmak, [kama-n-dır-mak] *{ağız} gçl. f. [-ır]* **1.** Sıkıştırmak; bunaltmak. **2.** Dayanmak. **3.** İnandırmak; kandırmak. [DS]

kamanmak, [*eT.* kamā-mak > kama-n-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* **1.** Aciz kalmak; bunalmak; çaresizliğe düşmek. **2.** Sıkışmak. **3.** Çok yorulmak; takatsiz kalmak. **4.** Yıkılmak; düşmek. **5.** Yüzükoyun yatmak veya düşmek. **6.** Direnmek; gitmemek. **7.** Nazlanmak. **8.** Alışmak; tutkun olmak. **9.** *edil. f.* Kapatılmak; yumulmak. [DS]

kamantı, [kama-ntı] *{ağız} is.* Tarlayı sularken, yüksek yerlere su çıkarmak için açılan ark. [DS]

kamar, [? kamar] *{ağız} is.* Çiçekbozuğu. [DS]

kamara[1], [İt. cámara] *is.* **1.** Gemilerde yolcu ve mürettebat için ayrılmış oda. **2.** İngiltere'de parlamentoyu meydana getiren her iki meclisten her biri.

kamara[2], [? kamara] *{ağız} is.* **1.** Büyük yığın. **2.** Üstüne toprak örtülmüş büyük saman yığını. [DS]

kamarga, [kamar-ga] *{ağız} is.* Yırtıcı hayvanların ormanda parçaladığı hayvan leşi. [DS]

kamarî, [Ar. ḳumrū > ḳamārī قمارى] *(kama:ri:) {OsT} is. zool.* Kumrular.

kamarilla, [İsp. camarilla] *(kameri'lla) is.* Bir lideri perde arkasından yöneten kimse.

kamarlı, [kamar-lı] *{ağız} sf.* Kirli. [DS]

kamarot, [İt. camarotto] *is.* **1.** Gemilerde kamara hizmetlerini gören kimse. **2.** Gemilerde yolcu ve zabitlerin günlük hizmetlerini gören kimse.

kamarotluk, -ğu [kamarot-luk] *is.* Kamarotun işi.

kamartlaz, [? kamartlaz] *{ağız} is.* Kurdeşen hastalığı. [DS]

kamartmak, [kamar-t-mak] *{ağız} gçl. f. [-ır]* Kavgayı kızıştırmak. [DS]

kamarut, [? kamarut] *{ağız} sf.* Sözünü bilmez; densiz. [DS]

kamasız, [kama-sız] *sf.* Kaması bulunmayan; üzerinde kama taşımayan.

kamaş[1], [kama-ş] *{ağız} sf.* Ekşi. [DS]

kamaş[2], [? kamaş] *{ağız} is.* Tütünün dip yaprakları. [DS]

kamaşıg, [*eT.* kamā-mak > kama-ş-mak > kama-ş-ıg] *{eT} sf.* **1.** Ayaklanan; isyan eden. [ETY] **2.** Harekete geçirilen. [ETY]

kamaşık, [kama-ş-ık] *{ağız} is.* **1.** Kusur; densizlik; pot. **2.** Küçük kusur. **3.** *sf.* Beceriksiz; tembel; uyuşuk. [DS]

kamaşma, [kam-aş-ma] *is.* **1.** Işık fazlalığından ileri gelen görme bozukluğu. **2.** Gerçek ışık duyumuna bağlı olarak geçici görme bozukluğu. **3.** Dişin ekşi bir yiyecek dolayısıyla uyuşması.

kamaşmak, [kam *(toplanma, büzüşme)* > kam-ā-mak > kam-ā-ş-mak] *dönşl. f. [-ır]* **1.** *{eT}* Sarsılmak. [ETY] **2.** *{eT}* Burkulmak. [ETY] **3.** Işık fazlalığı nedeniyle etrafa rahatça bakamaz olmak. **4.** (Dişleri için) ekşi bir şey yemekten dolayı dişlerde meydana gelen uyuşma. *{eT} (aynı)* [DLT] **5.** *{ağız}* Şaşırıp kalmak. [DS] ⧉ **kamaşıp kalmak,** *{ağız} Şaşırıp kalmak.* [DS]

kamaşmak[2], [kama-ş-mak] *{ağız} gçl. f. [-ır]* Eşelemek. [DS]

kamaştırma, [kam-aş-tır-ma] *is.* Kamaşmasına neden olma.

kamaştırmak, [kam-aş-tır-mak] *gçl. f. [-ır]* Kamaşmasına neden olmak.

kamaşuh, [kamaş-uḫ / kamaş-uk] *{ağız} is.* → kamaşık. [DS]

kamat[1], [Ar. ḳāmet > ḳāmāt قامات] *(ka:ma:t) {OsT} is.* **1.** Boylar; endamlar. **2.** *{ağız}* Dış görünüş. [DS]

kamat[2], [? kamat] *{ağız} is.* Mutfak eşyası. [DS]

kamat[3], [? kamat] *{ağız} is.* Toptan aldığı malı perakende satan tüccar. [DS]

kamat[4], [*eT.* kamat-mak > kamat] *{ağız} zf.* **1.** İnadına; özellikle. **2.** *is.* Uğraşma isteği; heves. [DS]

kamat[5], [? kamat] *{ağız} is.* Kol. [DS]

kamata, [kama-t-a] *{ağız} is.* Üçgen biçiminde katlanan yazmanın orta köşesi enseden sarkacak biçimde bağlanışı. [DS]

kamatgan, [kama-t-ġan] *{eT} sf.* Çok kamaştıran. [DLT]

kamatlaz, [kama-t-la-z] *{ağız} is.* Uyuşmuş organ. [DS] ⧉ **kamatlaz olmak,** *{ağız} Uyuşmak.* [DS]

kamatmak, [kam-mak > kam-ā-mak > kama-t-mak] *{eT} gçl. f. [-ur]* Kamaştırmak. [DLT]

kamayö, [Fr. camaïeu] *is.* Tek rengin açık ve koyu tonları kullanılarak yapılmış resim.

kamaz[1], [*eT.* kam-mak *(bükmek)* > kam-ar / kamaz] *{ağız} is.* Hava akımının oluşturduğu çevrinti; küçük hortum; kasırga; şiddetli rüzgâr; hamaz. [DS]

kamaz[2], [kamaz / kamkaz] *{ağız} sf.* (Kesici alet için) keskinliğini yitirmiş; kör. [DS]

kamaz[3], [Ar. ġammaz] *{ağız} sf.* Söz getirip götüren; iki yüzlü; dedikoducu; kovcu. [DS]

kamaz[4], [? kamaz] *{ağız} is.* Gurur; onur. [DS]

kamaz[5], [*eT.* kam-mak *(bükmek)* > kam-ar / kamaz] *{ağız} is.* Dokuları çapraz tahta veya tomruk yontulurken çıkan parça. [DS]

kambah, [kambaḫ] *{ağız} is.* Kamga. [DS]

kambak, -ğı [kabak > kambak] *{ağız} is.* **1.** Yonga;

tahta parçası; çam kabuğu. **2.** Oyunda sayı. **3.** Gelinlerin başına takılan süslü çember. **4.** Kılçıksız bir tür balık. **5.** *sf.* (Kadın için) açık başlı. **6.** (Sığır ve koyun, keçi için) boynuzsuz. **7.** (Erkek için) saçı dökülmüş; saçsız. **8.** Semiz; şişman. [DS] ⊡ **kambak buğday,** *Kılçıksız bir buğday türü.*

kambalak, -ğı [kama-la-k] *{ağız} is.* → kamalak[1]. [DS] ⊡ **kambalak avı,** *{ağız} Karlı havada yapılan keklik avı.* [DS]

kambaş, [kam+baş] *{ağız} is.* Manda. [DS]

kambaz[1], [kambaz] *{ağız} is.* Armut. [DS]

kambaz[2], [kambaz] *{ağız} is.* Kurnaz adam; oyuncu. [DS]

kamber[1], [İng. camber] *is.* Bükülmezlik sağlamak için tekerleğe verilen konik biçim. ⊡ **kamber açısı,** *Ön tekerlek düzleminin yatayla oluşturduğu açı.*|| **kamber vermek,** *Otomobillerde tekerleklere kamber açısı vermek.*

kamber[2], [kamber / kanber *(Hz. Ali'nin kölesi)*] *is.* **1.** Sadık hizmetçi. **2.** *{ağız}* Kılavuz. [DS] ⊡ **Kambersiz düğün olmaz.** *(Hz. Ali'nin yanından hiç ayrılmayan kölesi Kamber'in adından telmihen) Her toplantıya katılan, her işin içinde bulunan.*

kamber[3], [kamber] *{ağız} is.* Büyük boynuzlu öküz. [DS]

kamber[4], [kamber] *{ağız} is.* Simidin gevrek yerleri. [DS]

kamber[5], [kambur > kamber ?] *{ağız} is.* Zayıf; cılız; arık. [DS]

kamberiz, [Lat. berberis] *{ağız} is.* Karamık ağacı, *(Berberis crataegine).* [DS]

kambık, -ğı [kam-mak > kam-mık] *{ağız} is.* Yonga; talaş. [DS]

kambiyo, [İt. cambriare *(değiştirmek)* > cambio] *(ka'mbiyo) is.* **1.** İki ayrı ülke parasının birbiri ile değiştirilmesi; değişim. **2.** Herhangi bir yerdeki alacağın tahsili veya borcun ödenmesi için yapılan işlemlerin bedeli. **3.** Bir yerde toplanan para veya para yerine geçen kâğıtların başka bir yere aktarılması için yapılan işlemin bedeli. ⊡ **kambiyo işlemi,** *Para ve para yerine geçen değerli madenlerle senetlerin alım, satım ve değişimi.*|| **kambiyo senedi,** *Poliçe, bono ve çek gibi ticarî senetlerin genel adı.*|| **kambiyo taahhüdü,** *Kambiyo senedine imza koymak suretiyle doğan borç.*

kambiyocu, [kambiyo-cu] *is.* Para değiştirme, senet alım satım ve tahsili işleriyle uğraşan kimse.

kambiyoculuk, -ğu [kambiyo-cu-luk] *is.* Kambiyo işlemleri.

kambiyum, [Fr. cambium] *is. bot.* Bitkilerde kök ve gövdenin enlemesine büyümesini sağlayan sünger doku; büyütken doku.

kambriyen, [Cambria > Fr. cambrien] *is. jeol.* Birinci Çağın ilk dönemi ve bu dönemde oluşmuş yer katmanları. ⊡ **kambriyen öncesi,** *Dağların ve magma olaylarının ortaya çıktığı uzun bir zaman süresini içine alan Birinci Çağdan önceki yer tarihi dönemi; prekambriyen.*

kambuk[1], **-ğu** [kam-mak > kam-muk] *{ağız} is.* Kılıbık adam. [DS]

kambuk[2], **-ğu** [? kambuk] *{ağız} is.* Kabak. [DS]

kambuk[3], **-ğu** [kam-mak > kam-muk] *{ağız} is.* Yonga; talaş. [DS]

kambula, [? kambula] *{ağız} is.* Kalkan balığı. [DS]

kambur, [Yun. kampuris *(hörgüçlü)* / kampilos] *is.* **1.** Bel kemiği veya göğüs kemiğinin eğrilmesiyle sırtta veya göğüste meydana gelen tümsek. **2.** Hayvanlarda sırtta görülen doğal çıkıntı; hörgüç. **3.** Bir eşyanın tümsek, çıkıntılı tarafı. **4.** *mecaz.* Sıkıntı; yük. **5.** *mecaz.* Utanç verecek şey; ayıp. **6.** *sf.* (İnsan için) kamburu olan. ⊡ **kambur balina,** *zool. Bütün denizlerde görülen, göğüs yüzgeci çok uzun ve orak biçiminde büyük bir balina türü, (Megaptera novaeangliae).*|| **kambur felek,** *Şanssızlığa sitem etmek için kullanılan söz.*|| **kamburu çıkmak,** *1. Sırtında kambur oluşmak. 2. mecaz. (Eğilerek yapılan işlerde) çok çalışmak; doğrulmakta sıkıntı çekmek. 3. İhtiyarlamak; yaşlanmak.*|| **kamburunu çıkarmak,** *(İnsan, kedi, köpek vb. için) sırtını tümsek duruma getirmek.*|| **kambur üstüne kambur,** *Üst üste gelen sıkıntılar, dertler için kullanılır.*|| **kambur zambur,** *Kambur ve eğri büğrü; yamru yumru.*

kambura, [kambur > kambur-a] *{ağız} is.* Kitap ciltlerken sırtına yuvarlaklık vermekte kullanılan bir araç. [DS] ⊡ **kambura makinesi,** *Kitapların sırtını yuvarlaklaştırmak ve sırt kenarlarını oluşturmakta kullanılan makine.*|| **kambura vermek,** *Ciltlenecek kitabın sırtını, dikişten sonra çekiç veya makine ile yuvarlaklaştırmak.*

kamburlaşma, [kambur-la-ş-ma] *is.* Kambur duruma gelmek eylemi.

kamburlaşmak, [kambur-la-ş-mak] *dönşl. f. [-ır]* Kambur duruma gelmek; kambur olmak.

kamburlaştırma, [kambur-la-ş-tır-ma] *is.* Kambur duruma getirme.

kamburlaştırmak, [kambur-la-ş-tır-mak] *gçl. f. [-ır]* Kambur duruma getirmek.

kamburluk, -ğu [kambur-luk] *is.* **1.** Kambur olma. **2.** Tümseklik. **3.** *tıp.* İnsanda, omurganın sırt bölümündeki dışbükeyliğin çeşitli nedenlerle artması yüzünden sırtta oluşan tümseklik; kifoz, sifoz.

kamburumsu, [kambur-umsu] *sf.* Biraz kambur; kambura yakın; kambur gibi.

kamcaklamak, [kam(ı)ç-ak-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* → kamçaklamak. [DS]

kamçak, -ğı [kam(ı)ç-ak] *{ağız} is.* Kedi pençesi. [DS] ⊡ **kamçak atmak,** *{ağız} Avuçla sıkmak; avuçlamak.* [DS]

kamçaklamak, [Ar. kamşe *(avuç dolusu)* قمشه => kamça-k-la-mak] *{ağız}* *gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* **1.** Tırmalamak. **2.** Çimdiklemek. **3.** Avuçlamak; kapmak. **4.** Yağmalamak. [DS]

kamçalamak, [Ar. kamşe *(avuç dolusu)* قمشه => kamça-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Avuçlamak; kapmak. [DS]

kamçı, [*eT.* kam-mak *(kamçılamak)* > kam-çī قمچى] *is.* **1.** *{eT}* At, deve, sığırın erkeklik organı. [DLT] **2.** *{OsT}* Kısa kılıç. [Bürhan-ı Katı'] **3.** Bir sopanın ucuna bağlanmış deri, ip vb.nden yapılmış vurma aracı; kırbaç. *{eT} (aynı)* [Nevâyî] [DLT] [EUTS] [DK] **4.** *biy.* Spermatozoit ve diğer bazı tek hücrelilerde hareketi sağlayan ipliksi organ. **5.** *dnz.* Bir ucu bağlı, öbür ucu herhangi bir işte kullanılmak üzere serbest bırakılmış halat. **6.** Tespih ucuna püskül yerine takılmış uzun şerit. **7.** *{ağız}* Filiz; sürgün. [DS] ⊡ **kamçı çalmak,** *Kamçıyla vurmak; kamçılamak.*|| **kamçı darbesi,** *Ani bir hareket sonucu kas tellerinin kopmasından meydana gelen şiddetli ağrı.*|| **kamçı ipi,** *Kamçı yapmakta kullanılan kalın sicim.*|| **kamçı kayışı,** *Kamçı yapmakta kullanılan kalın kösele şerit.*|| **kamçı kılıç,** *Bir cins eğri kılıç; meç.*|| **kamçı kısdurmak,** *{eAT} Kamçılamak.*

kamçıbaşı, [kam-çı+baş-ı] *is.* Kozalardan ipek lifleri çekilirken küçük el süpürgeleri üzerinde toplanan ipek artıklarından yapılmış iplik.

kamçıgu, [kamçī / kamçū > kamçī-gü] *(kamçı:gu:)* *{eT} is.* Ağızda ve parmaklarda şiddetli ağrı; sıcak yüzünden çıkan yara; kangren. [DLT]

kamçıkuyruk, -ğu [kam-çı+kuyruk] *is.* İyi cins bir kıvırcık koyun.

kamçılama, [kam-çı-la-ma] *is.* Kamçı ile vurma, harekete geçirme.

kamçılamak, [*eT.* kamçī-lā-mak] *gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* **1.** Kamçı ile vurmak. *{eT} (aynı)* [DLT] [DK] **2.** (Yağmur, kar, dolu, rüzgâr, deniz serpintileri vb. için) şiddetle çarpmak. **3.** *mecaz.* Hızlandırmak, etkinliğini arttırmak; uyarmak; kışkırtmak; teşvik etmek; isteklendirmek; özendirmek. **4.** *dnz.* Bir palanga veya makarayı kamçı bağı ile bir halata bağlamak.

kamçılanma, [kam-çı-la-n-ma] *is.* **1.** Kamçı ile vurulma. **2.** Kamçı sahibi olma.

kamçılanmak, [kam-çı-la-n-mak] *edil. f. [-ır]* **1.** Kamçı ile vurulmak, dövülmek. **2.** *dönşl. mecaz.* İsteklenmek; şiddetli arzu duymak. **3.** (Yelkenler için) rüzgârın etkisiyle şiddetli bir şekilde çırpınmak. **4.** Kamçı sahibi olmak; kamçı edinmek.

kamçılaşmak, [kamçı-la-ş-mak] *dönşl. f. [-ır]* Kamçı durumuna gelmek; kamçı gibi olmak.

kamçılatma, [kam-çı-la-t-ma] *is.* Kamçı ile dövdürmek eylemi.

kamçılatmak, [kam-çı-la-t-mak] *gçl. f. [-ır]* Kamçı ile dövdürmek.

kamçılayış, [kam-çı-la-y-ış] *is.* Kamçılama eylemi veya biçimi.

kamçılı, [kam-çı-lı] *sf.* **1.** Kamçısı bulunan. **2.** Zor ve şiddet kullanan. **3.** *zool.* (Bir hücreli organizma için) hareket organları kamçı biçiminde olan. ⊡ **kamçılı medeniyet,** *Zorbalıkla yönetilen bir toplumun içinde bulunduğu koşulların tümü.*

kamçılıg, [kamçī > kamçı-lıġ] *{eT} sf.* Kamçılı; kamçısı bulunan. [KB]

kamçılılar, [kam-çı-lı-lar] *is. biy.* Hareket organları kamçi biçiminde olan bir hücreliler sınıfı, *(Flagellata).*

kamçır, [? kamçır] *{ağız} is.* Zorla alınan para; rüşvet. [EG]

kamçor, [? kamçor] *{ağız} is.* Hayvan vergisi. [DS]

kamdonluk, -ğu [kam+don-luk] *{ağız} is.* İç çamaşırı yapılan bir tür dokuma. [DS]

kamdu, [Çin. kam + tu] *{eT} is.* Üzerine Uygur Kağanının mühürü basılarak para yerine kullanılan dört arşın boyunda bir karış eninde kumaş parçası. [DLT]

kâme, [Far. kāme كامه] *(kâ:me) {OsT} is.* İstek; arzu; dilek; meram.

kame, [Fr. camée] *is.* Kabartma bir figür oluşturacak biçimde yontulmuş damarlı taş.

kamelya, [Josef Kamel *(Alman bitki bilimci)* > Lat. caméllia] *(kame'lya) is. bot.* **1.** Çaygillerden, Asya kökenli, yüzlerce çeşidi bulunan her zaman yeşil ağaççık, *(Camelia Japonica).* **2.** Bu bitkinin, büyük beyaz, pembe veya kırmızı çiçekleri.

kamer, [Ar. ḳamer *(solgun beyaz)* قمر] *{OsT} is.* Dünya'nın uydusu; Ay. ⊡ **kamer balığı,** *zool. Basık vücutlu, kuyruğu yarım ay şeklinde 2-3 metre boy ve bir ton ağırlığına kadar ulaşabilen kemikli bir balık; mersin balığı; kamer balığı, (Mola mola).*

kamera, [Lat. camera obscura *(karanlık oda)*] *is.* **1.** Sinema veya televizyon görüntü çekim aygıtı; alıcı. **2.** Fotoğraf makinesi.

kameraman, [İng. cameraman] *is.* **1.** Sinema ve televizyon görüntü çekimlerini gerçekleştiren teknik eleman; alıcı yönetmeni. **2.** *ünl.* Bir çekime başlanacağı zaman, yönetmenin ilgililere alıcıları çalıştırmaları için verdiği emir.

kamerî, [Ar. ḳamer > ḳamerī قمرى] *(kameri:) {OsT} sf.* Ay'a ait; Ay'la ilgili. ⊡ **kamerî ay,** *Ay'ın, Dünya'nın etrafında bir defa dönmesi esasına dayanan 7 gün, 12 saat, 44 dakika, 9 saniye süren zaman dilimi (29 buçuk gün sayılır); kavuşum ayı.*|| **kamerî harfler,** → hurūf-i kameriye.|| **kamerî takvim,** → ay takvimi.|| **kamerî yıl,** *Kamerî aylara göre hesaplanan ve 354 gün süren yıl.*

kalınacak yerde gerekli düzeni kurmak.|| **kamp yapmak,** *(Sporcu için) önemli bir karşılaşma öncesinde yarışmaya yeteri kadar hazırlanmak.*|| **kamp yeri,** *Kamp kurulan yer; kamp kurmaya elverişli yer.*

kampana, [İt. campana] *(kampa'na) is.* **1.** Çan; çıngırak. **2.** Bazı yerlerde belirli saatlerde çalınan büyük çan. **3.** Otomobillerde fren pabucunun doğrudan sürtündüğü çembersel parça. ⮺ **kampana çalmak,** *Bazı yerlerde belirli saatlerde veya bazı durumlarda haber vermek amacıyla büyük çan çalmak; kampana vurmak.*

kampanacı, [kampana-cı] *is.* **1.** Kampana yapan veya satan kimse. **2.** *argo.* Düzenbaz; sahtekâr; şarlatan.

kampanya, [Lat. campania *(savaş alanı)* > Fr. campagna] *(kampa'nya) is.* **1.** Askerî harekât. **2.** Tanıtım amaçlı, belirli bir süreyi kapsayan her türlü siyasi ve ekonomik girişim. **3.** Böyle bir tanıtım amacı için ayrılmış süre. ⮺ **kampanya açmak,** *Bir işin yapılabilmesi için halktan destek sağlamak amacıyla örgütlü çalışmaya girişmek.*

kampanyacı, [kampanya-cı] *is.* Kampanyaya katılan kimse.

kampçı, [kamp-çı] *is.* **1.** Kamp kuran kimse. **2.** Kampta kalan kişi.

kampçılık, -ğı [kamp-çı-lık] *is.* Kamp kurma işi, burada yaşama.

kamping, [İng. camping] *is.* Çadır kurmaya, karavanla kalmaya uygun olarak düzenlenmiş, kalanların çeşitli ihtiyaçlarını karşılayacak tesisleri bulunan yer; kamp yeri.

kampir, [Bulg. krumpir] *{ağız} is.* Patates. [DS]

kamplaşma, [kamp-la-ş-ma] *is.* Kamplara bölünme.

kamplaşmak, [kamp-la-ş-mak] *işteş. f. [-ır]* Siyasi ortamda birbirine karşıt görüşleri olan gruplara ayrılmak; kamplara ayrılmak.

kampoz, [? kampoz] *{ağız} is.* Yumruk. [DS]

kampus, [Lat. campus *(ordugâh, ova, savaş alanı)* > İng. campus] *is.* Büyük bir yerleşim biriminin yanında üniversite binaları ile öğrencilerin barınmasına ayrılmış tesislerin tümü; yerleşke.

kampuş, [? kampuş] *{ağız} is.* Küçük çocuklarda alna düşen saçlar. [DS]

kamraktı, [Sansk. kāmarakta] *{eT} is.* Bir unvan veya lakap. [EUTS]

kâmran, [Far. kām *(istek)*+-rān *(süren)* کامران] *(kâmra:n) {OsT} sf.* İsteğine kavuşmuş olan; mutlu. ⮺ **kâmran olmak,** *Mutlu olmak; dileğine kavuşmak.*

kâmranan, [Far. kāmrān > kāmrānān کامرانان] *(kâ:mra:na:n) {OsT} is.* İsteklerine kavuşmuş olanlar; mutlular.

kâmrani, [Far. kāmrānī کامرانی] *(kâmra:ni:) {OsT} is.* İsteğine kavuşmuş olma hâli; mutluluk.

kâmranlık, -ğı [kâmran-lık] *(kâmra:nlık) is.* İsteğine kavuşmuş olma hâli; mutluluk.

kamrı, [kam-mak > kam-(ı)r-ı] *{ağız} is.* **1.** Filiz; sürgün. **2.** Güçlü ve düzgün akan su; düzenli akıntı. [DS]

kamrık, -ğı [kam-(ı)r-ık] *{ağız} is.* İnsan ve hayvanlarda kasık üstü; böğür. [DS]

kamrıklamak, [kam-(ı)r-ık-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* **1.** Cinsel ilişkide bulunmak. **2.** Binek veya koşum hayvanlarının sırtını değnekle dürtmek. **3.** Tutmak; yakalamak. [DS]

kamri, [? kamri] *{ağız} is.* Deredeki akıntı. [DS]

kamsılamak, [kam-mak > kam-sı-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Bir kişiden yakınmak. [DS]

kamsız, [gam-sız] *{ağız} sf.* Ağır, uyuşuk kimse. [DS]

kamşag, [kamış > kam(ı)ş-ā-mak > kamşā-ğ] *(kamşa:ğ) {eT} sf.* **1.** Sarsıntılı; sarsılmış; sallantılı; [Gabain] [ETY] [Tekin] **2.** Karışık; kargaşa içinde. [Tekin] [ETY]

kamşamak, [kamış > kam(ı)ş-ā-mak] *(kamşa:mak) {eT} gçsz. f. [-r]* **1.** Sallanmak; deprenmek; yerinden oynamak; hareket etmek; kımıldamak. [ETY] [Gabain] [EUTS] **2.** Harekete getirilmek. [EUTS]

kamşatmak, [kamşā-mak > kamşa-t-mak] *{eT} gçl. f. [-ur]* **1.** Titretmek; depretmek; hareket ettirmek; sarsmak; sallamak; sallatmak [Gabain] [EUTS] **2.** *gçsz. f.* Sendelemek; sarsılmak. [Tekin] [ETY]

kamturmak, [kam-mak > kam-tur-mak] *{eT} gçl. f. [-ur]* **1.** Bayıltmak. **2.** Dilini tutultmak. [DLT]

kamu, [Far. ẖamāğ > *eT*kamağ / kamuğ > kamū قمو / قامو] *sf.* **1.** *{eAT} {OsT}* Bütün; her; umum. [DK] **2.** Bir ülkede yaşayan insanların tümü; halk; amme; maşer. **3.** Herkes; her şey. **4.** *sf.* Topluma ilişkin; devlete, hükûmete veya idareye ait. ⮺ **kamu bankası,** *Devlet bankaları ile yönetim ve sermayesinde yerel yönetim, kamu kurum ve kuruluşlarının etkin olduğu bankalar.*|| **kamu davası,** *huk. Suç işleyen hakkında kamu adına savcının açtığı dava; amme davası.*|| **kamu düzeni,** *yön. Bir devlette kamu hizmetlerinin ve güvenliğin düzgün olarak yürütülmesi.*|| **kamu gelirleri,** *mal. Devlet gelirlerinin tümü.*|| **kamu giderleri,** *mal. Kamu hizmetlerinin yapılması sırasında devlet veya kamu kurumlarının yaptığı harcamalar.*|| **kamu güvenliği,** *yön. Bir devlette güvenlik güçleri ile kişilere sağlanan güvenlik hizmetleri.*|| **kamu hizmeti,** *yön. Toplumun genel ve ortak ihtiyaçları için yapılan sürekli hizmet; amme hizmeti.*|| **kamu hukuku,** *huk. Devletin kuruluşunu, faaliyetlerini, yetki ve görevlerini, devletle kişiler arasındaki ilişkileri düzenleyen hukuk dalı; amme hukuku.*|| **kamu idareleri,** *yön. Toplumun ortak ve genel ihtiyaçlarını karşılayan idarî birimler; amme idareleri.*|| **kamu iktisadî kuruluşu,** *eko. Tekel niteliğindeki temel maddeleri üretmek, hizmetleri görmek üzere kurulan, sermayesinin tamamı devle-*

te ait olan iktisadî kuruluş.|| **kamu iktisadî teşebbüsü,** *eko. İktisadî devlet teşekkülüyle kamu iktisadî kuruluşunun ortak adı.*|| **kamu kesimi,** *eko. Sermayesinin tamamı veya yarıdan fazlası, devlete veya kamu tüzel kişilerine ait olan kuruluşları içine alan ekonomik kesim; kamu sektörü.*|| **kamu kurumu,** *yön. Devlet adına, kamu yararı için çalışan kamu tüzel kişiliği.*|| **kamu malları,** *mal. Özel mülkiyete değil de doğrudan doğruya toplumun yararına sunulan mallar; amme emlaki.*|| **kamu personeli,** *yön. Devlet hizmetlerinde çalışan kişiler.*|| **kamu sektörü,** *eko. Sermayesinin tamamı veya yarıdan fazlası, devlete veya kamu tüzel kişilerine ait olan kuruluşları içine alan ekonomik kesim; kamu kesimi.*|| **kamu tüzel kişiliği,** *huk. Kamu yararı için çalışan, kamu hukuku kurallarına göre kurulmuş idare ve kurumlar.*|| **kamu idaresi,** *yön. Devletin faaliyetlerini faydacılık açısından inceleyen bilim dalı.*|| **kamu tanrıcı,** *din. Tanrı ile evreni birleştirip özleştiren felsefî sistem yanlısı.*|| **kamu tanrıcılık,** *din. Tanrı ile evreni birleştirip özdeşleştiren felsefî sistem; panteizm.*|| **kamu yararı,** *yön. Toplumun ihtiyaçlarına, devletin hizmetlerine yönelik yarar; amme menfaati.*

kamucuğu, [kamu-cuğ-u قموجوغو] *{eAT} zm.* Hepsi; tamamı; ne kadar varsa.

kamuflaj, [Fr. camouflage] *is.* Düşmandan gizlenmek veya ani bir baskın yapabilmek için askerî varlıkları gizlemek, örtmek sanatı veya tekniği; alalama; örtme; gizleme; saklama.

kamufle, [Fr. camoufler] *sf.* Tanınmayacak biçimde gizlenmiş veya örtülmüş; gizlenmiş; örtülmüş. ⧉ **kamufle etmek,** *Başka bir görünüş vererek gizlemek; saklamak; tanınmasını önlemek.*

kamug, [Far. ḫamāğ] *{eT} sf.* Bütün; hep; hepsi; kamu; her; tamamıyla. [DLT] [EUTS] [Yüknekî]

kamular, [kamu-lar قامولر] *{eAT} {OsT} zm.* Herkes.

kamulaştırılma, [kamu-la-ş-tır-ıl-ma] *is.* Kamuya mal edilme.

kamulaştırılmak, [kamu-la-ş-tır-ıl-mak] *edil. f. [-ır]* Kamuya mal edilmek; istimlak edilmek.

kamulaştırma, [kamu-la-ş-tır-ma] *is.* Kamuya mal etme eylemi; istimlak.

kamulaştırmak, [kamu-la-ş-tır-mak] *gçl. f. [-ır]* **1.** Kamuya mal etmek. **2.** Kamu yararına hizmet verilebilmesi için gerekli görülen bir taşınmazı, bedeli ödenmek suretiyle idareye bıraktırmak; istimlak etmek.

kamulmak, [kam-mak > kam-ul-mak / kam-ıl-mak] *{eT} dönşl. f. [-ur]* Yana yatmak; söykenmek. [DLT]

kamuluk, [kamu-luk] *is.* Yığın; kalabalık.

kamuoyu, [kamu+oy-u] *is.* Bir konu hakkında halkın genel kanaati; toplumun büyük bir kesimince benimsenmiş düşünce; amme efkârı; efkâr-ı umumiye.

kamus[1], [Ar. ḳāmūs قاموس] *(ka:mu:s) {OsT} is.* **1.** Büyük deniz; okyanus. **2.** Sözlük. ⧉ **kāmūs-i Arabî,** *{OsT} Arapça sözlük.*|| **kāmūs-i Fransevî,** *{OsT} Fransızca sözlük.*|| **kāmūs-i Osmānî,** *{OsT} Osmanlıca sözlük.*|| **kāmūs-i Türkî,** *{OsT} Türkçe sözlük.*|| **kāmūsü'l-a'lam,** *{OsT} Özel isimler sözlüğü.*

kamus[2], [*eT.* kamıç *(kepçe)* / kamus] *{ağız} is.* **1.** Bakır süzgeç; kevgir. **2.** Kepçe. [DS]

kamusal, [kamu-sal] *sf.* Kamuya ait; kamuyla ilgili.

kamusallaşma, [kamu-sal-la-ş-ma] *is.* Kamuyla ilgili duruma gelme.

kamusallaşmak, [kamu-sal-la-ş-mak] *dönşl. f. [-ır]* Kamuyla ilgili hâle gelmek; kamusal durum kazanmak.

kamuş, [kamış / kamuş] *{eT} {ağız} is.* → kamış. [EUTS] [ETY] [DS]

kamuşlağı, [kamuş-lağı] *{ağız} is.* Kamışlık; sazlık. [DS]

kamutay, [kamu + Moğ. -tay *(kurulday benzetimi)*] *is.* Türkiye Büyük Millet Meclisi genel kuruluna 1935'li yıllarda verilen ad.

kamyon, [Fr. camion] *is.* Ağır yükleri taşımakta kullanılan lastik tekerlekli büyük, motorlu araç.

kamyoncu, [kamyon-cu] *is.* **1.** Kamyonu ile yük taşıyan kimse. **2.** Kamyon süren kimse; kamyon şoförü.

kamyonculuk, -ğu [kamyon-cu-luk] *is.* **1.** Kamyon sahibinin bir şoför aracılığıyla taşımacılık yaptırması. **2.** Kamyon şoförlüğü.

kamyonet, [Fr. camionette *(kamyoncuk)*] *is.* Bir buçuk tondan daha az yük taşıyabilecek şekilde üretilmiş motorlu taşıt.

kamzak, -ğı [kam-mak > kam(ı)z-ak] *{ağız} is.* Kendi kendine kurumuş fasulye, mısır veya haşhaş. [DS]

-kan[1], [-gan / -gen / -ken / -kan] *yap. e.* → -gan; *{eAT} (aynı).*

-kan[2], [-kan / -kaĪn] *{eT} ek.* **1.** Özel ad ve unvanlardan sıfat türeten ek. [ETY] *tenriken (Tanrı gibi; tanrısal)* **2.** İsimden isim yapma eki. *bur-kan (put), tar-kan (komutan)*

kân, [Far. kān كان] *(kâ:n) is.* **1.** Maden ocağı veya kuyusu. **2.** Bir şeyin bol bulunduğu yer veya kimse; kaynak. *{eT}(aynı)* [Yüknekî] ⧉ **kân-ı Ahmed,** *{OsT} Hz. Muhammed'in özü.*|| **kân-ı hilm ü şerm,** *{OsT} İyi ahlaklı, terbiyeli kişi.*|| **kân-ı kerem,** *{OsT} Bağış kaynağı.*|| **kân-ı merhamet,** *{OsT} Esirgeme kaynağı.*

kan[1], [*eT.* kān] *is.* **1.** Atardamar ve toplardamarlar içinde dolaşarak organizmanın bütün hücrelerine gerekli besin ve oksijeni ileten, oralardan topladığı atık maddeleri boşaltım organlarına taşıyan plazma, akyuvar ve alyuvarlardan oluşmuş, hayatın

devamını sağlayan kırmızı renkli sıvı. *{eT} (aynı)* [DLT] [DK] [İKPÖy.] [EUTS] [Gabain] [Tekin] **2.** *mecaz.* Soy; nesil; ırk. **3.** *{eAT} {OsT}* Öldürme; katletme; cinayet. **4.** Cenk; kavga; savaş. **5.** Öldürülen kimsenin intikamı; kin; öç. **6.** *{eAT}* Ceza; diyet. ☞ **kana boyamak,** *Yaralayarak kan içinde bırakmak.*|| **kana boyanmak,** *Kan içinde kalmak.*|| **kana bulanmak,** *Kan içinde kalmak.*|| **kana düşme,** *{ağız} Deve ve sığırlarda, kan başına vurma hastalığı.* [DS]|| **kana düşmek,** *{ağız} İstemeden birini yaralamak veya öldürmek.* [DS]|| **kana getirmek,** *{ağız} Kocabaş hayvanları zor karşısında uğradıkları bir hastalıktan kan alarak iyileştirmek.* [DS]|| **kana girmek,** *1. Öldürmek; katil olmak. 2. {ağız} Kara sürmek; iftira atmak.* [DS]|| **kan ağacı,** *{ağız} Zakkum.* [DS]|| **kan ağlamak,** *Bir yıkım, sıkıntı veya zulüm altında kalmaktan dolayı büyük bir üzüntü içinde olmak.*|| **kana kan,** *{OsT} huk. Öldürenin ceza olarak öldürülmesi; kısas.*|| **kana kan istemek,** *Öldürenin öldürülmesini istemek.*|| **kan akçesi,** *huk. Cumhuriyet öncesi hukukta, yaralayan veya öldürenden yahut mirasçılarından yaralama veya öldürme bedeli olarak alınıp yaralanana veya ölenin mirasçılarına verilen para; diyet.*|| **kana kanmak,** *Kan dökmeye alışmak.*|| **kan akıtmak,** *1. Bir sıkıntıdan, kazadan vb. durumdan kurtulmanın şükrünü yerine getirmek için kurban veya adak kesmek. 2. Kan dökülecek bir işe girişmek; savaşmak; dövüşmek; katletmek veya yaralamak.*|| **kan akmak,** *Kanlı bir çarpışma, çatışma veya savaş sırasında çok insan ölmek ve yaralanmak.*|| **kan akmaksızın,** *Yaralı ve ölü olmadan.*|| **kan aktarımı,** *tıp. Vücudunda yeteri kadar kan bulunmayan hasta veya yaralı bir kimseye, aynı veya uygun bir kan grubundan sağlam bir kimsenin kanını damar yoluyla verme işlemi; kan nakli.*|| **kan alacak damarı bilmek,** *Nereden veya kimden çıkar sağlanabileceğini iyi bilmek.*|| **kan alma,** *Tıbbî amaçlarla vücuttan bir miktar kan akıtma.*|| **kan aramak,** *1. Hasta için uygun kan bulmaya çalışmak. 2. mecaz. Öç almak istemek.*|| **kana susamak,** *Öldürerek öç almak veya kan dökmek hırsı içinde olmak.* || **kan ayaklı,** *{OsT} Zavallı; âciz.*|| **kana yunmak,** *{OsT} kana boyanmak.*|| **kan bağı,** *Aralarında kan akrabalığı bulunma; aynı soydan, atadan gelme durumu.*|| **kan bahası,** *{OsT} Diyet.*|| **kan bankası,** *tıp. İnsandan insana aktarılacak kan ve kan ürünlerinin toplanmasını, depolanmasını, korunmasını ve dağıtılmasını sağlayan kurum.*|| **kan basıncı,** *tıp. Kanın atardamar çeperine yaptığı ve atardamar gerilimiyle dengelenen basınç; tansiyon.*|| **kan başına sıçramak,** *Çok öfkelenmek; aşırı sinirlenmek.*|| **kan beyin engeli,** *fizyo-biy. Kandaki birçok maddenin beyin dokusu ile beyin ve omurilik çevresindeki örtüler arasını dolduran sıvıya girmesini engelleyen yapısal ve fizyolojik engel.*|| **kan beynine çıkmak,** *Çok öfkelenmek; aşırı sinirlenmek.*|| **kan beynine vurmak,** *Çok öfkelenmek; aşırı sinirlenmek.*|| **kan bilimci,** *tıp. Kan bilimi uzmanı; hematolog.*|| **kan bilimi,** ttıp. *1. Kanın morfolojik, fizyolojik, kimyasal ve genetik açıdan incelenmesi. 2. Kan hastalıkları bilimi; hematoloji.*|| **kan boğmak,** *Kanın beyne yaptığı aşırı basınç sebebiyle ölmek.*|| **kan çanağı gibi,** *(Göz için) çok kızarmış olarak.*|| **kan çekmek,** *1. Akrabalarına yakınlık duymak. 2. Yüz hatları veya huyu ana baba tarafından gelenlerden birine benziyor olmak.*|| **kan çıbanı,** *tıp. Bazı stafilokokların deri ve deri altı hücre dokusunda ortaya çıkan iltihaplı yara.*|| **kan çıkmak,** *Bir anlaşmazlık veya kavga sonucunda cinayet işlenmek; kan dökülmek; yaralamalı veya öldürmeli kavga olmak.*|| **kan damarı sistemi,** *biy. Dolaşım sistemi kapalı olan hayvanlara, kanın içinde dolaştığı iyi gelişmiş duvarları olan atardamar, toplardamar ve kılcal damar gibi kanallardan oluşan yapı.*|| **kan davası,** *huk. Geçmişteki bir öldürme veya düşmanlıktan dolayı iki ailenin birbirinden öç almak için sürekli düşmanlık içinde bulunmaları; kan gütme sebebiyle adam öldürme.*|| **kan damarı,** *anat. Vücutta kan dolaşımını sağlayan borucuklar.*|| **kan değiştirme,** *tıp. Bir hastanın kanının tamamını veya büyük bir kısmını uygun bir vericiden alınan sağlıklı kanla değiştirmek.*|| **kan dere batmak,** *{OsT} Kan ter içinde kalmak.*|| **kan doku,** *anat. Plazması ve taşıdığı yuvarlar bakımından bir doku gibi görünen kana doku biliminde verilen ad.*|| **kan dolaşımı,** *biy. Kalpten vücudun her yanına giden ve oralardan kalbe gelen kanın sürekli dolaşımı.*|| **kan dökmek,** *Bir kimseyi yaralamak veya öldürmek; cana kıymak.*|| **kan dökücü,** *İnsan öldürmekten çekinmeyen; zalim; hunhar.*|| **kan dökülmek,** *Bir kavgada ölen olmak.*|| **kan düşmemek,** *{OsT} Katil sayılmamak; kısas uygulanmamak.*|| **kan etmek,** *{OsT} Cinayet işlemek; adam öldürmek.*|| **kan eylemek,** *{OsT}* → kan etmek.|| **kan gelmek,** *tıp. Bir organ veya dokudan kan akmak; kanamak.*|| **kan gibi,** *Kıpkırmızı.*|| **kan gitmek,** *1. Büyük abdestinde kan bulunmak. 2. Kadınlarda ay hâli çok kanlı olmak.*|| **kan gölü,** *Çok kan akıtılmış, kan dökülmüş olma durumu.*|| **kan gövdeyi götürmek,** *Çok insan öldürülmek; çok kan dökülmek.*|| **kan grubu,** *tıp. Kan nakillerinde esas olan alyuvar, A ve B aglütinojenlerinden hiçbirini, birini veya her ikisini içermesi ile ortaya çıkan grup.*|| **kan gütmek,** *huk. Yakınını öldüreni veya onun bir yakınını öldürme duygusu taşımak; adam öldürerek öç almak.*|| **kan hacmi,** *Vücudun bütün organlarında bulunan kan miktarı.*|| **kan hücresi,** *biy. Kan sıvısı içinde bulunan, omurgalılarda alyuvar ve akyuvar, omurgsızlarda homist denilen hücrelere verilen ad; kan yuvarı.*|| **kan hücresi yapan doku,** *biy. Kemik iliği gibi kan hücrelerini meyda-*

na getiren dokulara verilen ad.|| **kanı ağır,** *Hareketlerinde yavaş olan kimse; uyuşuk.*|| **kanı boynuna,** *{eAT} Ölümünün sebebi, vebali kendisine ait.*|| **kanı bozuk,** *Soysuz.*|| **kanı bulanmak,** *{ağız} (Çocuk için) erginlik çağına girmek; buluğa ermek.* [DS]|| **kanı donmak,** *Şaşkınlıktan ne yapacağını, nasıl davranacağını bilememek; şaşırmak; donakalmak.*|| **kanı ılıkmak,** *{ağız} Sevmek; yakınlık duymak; beğenmek.* [DS]|| **kanı ılımak,** *{ağız}* → kanı ısınmak. [DS]|| **kan ılımak,** *{ağız}* → kanı ısınmak. [DS]|| **kanı ısıcak,** *{OsT} Sevimli; sıcak kanlı.*|| **kanı ısınmak,** *Birini kendine yakın bulmak; hoşlanıp sevmek.*|| **kanı ıssıcak,** *{OsT}* → kanı ısıcak.|| **kanı içinde kalmak,** *Bir kazançtan, o kazancın elde edilmesinde emeği geçenlere pay ayırmamak.*|| **kanı içine akmak,** *Dert ve sıkıntısını açıklamaktan, dışa vurmaktan kaçınmak.*|| **kanı kanla yıkamak,** *Öldüreni öldürmek suretiyle öç almak.*|| **kanı kara,** *{ağız} (Kişi için) sevimsiz.* [DS]|| **kanı kaynamak,** *1. Oynak ve kıpırdak olmak; cıvıl cıvıl olmak; coşku içinde yerinde duramamak. 2. Birine çabucak bağlanmak; sevgi duymak.*|| **kanı kurumak,** *1. Aşırı usanç duymak; usanmak; bıkmak. 2. {OsT} Bitkin düşmek; cansız hâle gelmek.*|| **kan ılıkmak,** *{ağız} Beğenmek; sevmek.* [DS]|| **kanına ekmek doğramak,** *1. Kin ve düşmanlıkta aşırı gitmek. 2. Birinin felaketine sevinmek.*|| **kanına etmek doğramak,** *{eAT} Canına kastetmek; öldürmeye niyetlenmek.*|| **kanına dokunmak,** *1. Çok öfkelendirmek; sinirlendirmek. 2. Çok öfkelenmek; sinirlenmek.*|| **kanına girmek,** *1. Birini öldürmek veya öldürtmek. 2. Birini doğru yoldan çıkarmak; büyük bir yıkıma veya sıkıntıya sebep olmak. 3. Bir kızın kızlığını gidermek.*|| **kanı pahasına,** *Ölüm ve yaralanma dahil bütün tehlikeleri göze alarak.*|| **kanını pamuğa almak,** *{eAT} Öldürüp izini bırakmamak.*|| **kanını panbuğa almak.** *{eAT}* → kanını pamuğa almak.|| **kanı karışan,** *{OsT} Akraba.*|| **kanı sıcak,** *Herkesle kolay ilişki kuran; çabuk alışan; kendini sevdiren; sevimli.*|| **kanı soğuk,** *Yabancı gibi davranan; sevimsiz.*|| **kanına susamak,** *1. Birini öldürme hırsı içinde bulunmak. 2. Kendisinin ölümüne sebep olacak davranışlarda bulunmak; belasını aramak.*|| **kanına yabancı girmek,** *Soyunun arasına başka soylardan olan birisini evlilik yoluyla almak.*|| **kanında olmak,** *İçine veya benliğine işlemiş olmak; benliğinde yer almak.*|| **kanını emmek,** *Birini acımasızca sömürmek.*|| **kanını içine akıtmak,** *Üzüntüsünü, derdini kimseye açamamak; belli etmemek.*|| **kanını içmek,** *Öldürmek; öldürmeyi arzu etmek.*|| **kanını kurutmak,** *Birine çok eziyet ederek onu canından bezdirmek; usandırmak.*|| **kanı yerde kalmak,** *Öldürülen birinin intikamı alınmamak; yasa önünde ceza almamak.*|| **kanı yerde kalmamak,** *Öldürülen birinin öcü alınmak; yasal cezasını almak.*|| **kanıyla ödemek,** *Yaptığı iş hayatına mal olmak; yaptığının cezasını hayatıyla ödemek.*|| **kan içmek,** *Kan dökmek.*|| **kan içteçiler,** *{eT} Kan dökücüler.*|| **kan iğnesi,** *tıp. Kansızlık nedeniyle vücuda verilen demir eriyiği, karaciğer özütü vb. cinsi ilaç.*|| **kan ile kanun eylemek,** *Öcünü veya hakkını yasa dışı yollardan almak.*|| **kan istemek,** *Öldürülen bir yakını için öç alma yolunu aramak; öç alınmasını istemek.*|| **kan işeme,** *tıp. İdrarda kan bulunması; kanlı idrar çıkarma; hematüri.*|| **kan kanseri,** *tıp. Kan yapıcı organlarda habis hücrelerin aşırı çoğalması ile ortaya çıkan hastalık; lösemi.*|| **kan kardeşi,** *Birbirinin kanını yalamak suretiyle iki kişi arasında kurulan sıkı dostluk; ant kardeşi.*|| **kan karışıklığı,** *İki ve daha çok ırkın karışması durumu.*|| **kan karpuzu,** *{OsT} İçi koyu kırmızı karpuz.*|| **kan kaşandırmak,** *1. {eAT} {OsT} Korkudan kan işetmek. 2. {ağız} Kan işetmek; çevresine zarar vermek.* [DS]|| **kan kaşanmak,** *{OsT} Korkudan kan işemek.*|| **kan kaşatmak,** *{OsT}* → kan kaşandırmak.|| **kan katılur kavm,** *{eAT} Aynı ırktan, aynı soydan gelen akraba.*|| **kan kaybetmek,** *1. tıp. Damarlardaki kan, iç veya dış kanama sonucu, hayatı tehlikeye sokacak biçimde dışarı akmak. 2. mecaz. (Kurum, kuruluş, örgüt için) gücünü yitirmek; etkinliği azalmak.*|| **kan kaybı,** *tıp. Vücudun herhangi bir yerindeki yaralanmadan dolayı hayatî tehlike yaratacak kadar çok kan akması.*|| **kan kaynamak,** *Sevmek; ruhî yakınlık duymak.*|| **kan kesilmek,** *Kıpkırmızı olmak.*|| **kan kırmızı,** *1. Oldukça kötü; üstün; yaman. 2. Koyu kırmızı; kıpkırmızı.*|| **kan kuduz,** *{ağız} 1. Yırtıcı. 2. Yıpratıcı.* [DS]|| **kan kurutan,** *{ağız} Vurdumduymaz; derdini söylemeyerek çevresindekileri üzen.* [DS]|| **kan kusmak,** *1. tıp. Kusma sırasında ağzından kan gelmek. 2. mecaz. Çok eziyet çekmek; çok sıkıntı çekmek.*|| **kan kusturmak,** *Eziyet ve acı vermek.*|| **kan kusup kızılcık şerbeti içtim, demek,** *Çok eziyet ve sıkıntı çektiği hâlde başkalarına durumunu iyi göstermek.*|| **kan merkezi,** *tıp. İnsandan insana aktarılacak kan ve kan ürünlerinin toplanmasını, depolanmasını, korunmasını ve dağıtılmasını sağlayan kurum.*|| **kan muayenesi,** *tıp. Kandaki kimyasal maddelerin, hücrelerin miktarını ve kan grubunun cinsini belirlemek için yapılan laboratuar incelemesi.*|| **kan nakli,** *tıp. Vücudunda yeteri kadar kan bulunmayan hasta veya yaralı bir kimseye, aynı veya uygun bir kan grubundan sağlam bir kimsenin kanını veya kan ürünlerinden birini damar yoluyla verme işlemi; kan aktarımı.*|| **kan olmak,** *1. Öldürülmek. 2. Aralarında kan davası olmak. 3. {OsT} Cinayet işlenmek.*|| **kan oturmak,** *tıp. Vurma, çarpma veya sıkışma sonucunda vücudun bir yerinde dokular arasına kan sızıp birikmek.*|| **kan ödeği,** *{OsT}* → kan pahası.|| **kan pahası,** *huk. Yaralanan organ karşılığı olarak yaralayandan alınan para; diyet.*|| **kan**

parası, *huk. Yaralanan organ karşılığı olarak yaralayandan alınan para; diyet.*|| **kan pıhtılaşması,** *biy. Kan pıhtısının oluşmasını sağlayan iki grup biyokimyasal birleşme.*|| **kan pıhtısı,** *biy. Vücudun kanama olan bölgelerinde görülen fibrin ağı ile bunlara yapışmış hücrelerden oluşan katılaşmış yapı.*|| **kan plazması,** *anat. Kanın hücreler arası sıvı maddesi.*|| **kan portakalı,** *Kırmızı renkli, etli bir portakal türü.*|| **kan pulcuğu,** *biy. Kanın pıhtılaşmasında rol alan, kemik iliğinin dev hücreleri olan büyük karşosutlerden koparak kan dolaşımına katılan küçük parçacıklar; trombosit.*|| **kan revan içinde olmak,** *Yaralanmak ve her yerinden kan akmak.*|| **kan sayımı,** *tıp. Kanın 1 mm^3'ündeki alyuvar sayısını tespit etme işi; hemogram.*|| **kan serumu,** *biy. Vücut dışına alınan kanda, hücreler ile fibrinin alınmasından sonra kalan renksiz sıvı.*|| **kan sistemi,** *anat. Kan bulunduran bütün damar ve organların tümü.*|| **kan taşı,** *Kırmızı esmer renkte doğal demir oksit; hematit,* Fe_2O_3.|| **kan tepesine sıçramak,** *Çok öfkelenmek; aşırı sinirlenmek.*|| **kan ter içinde kalmak,** *Bir iş veya çalışma sonucunda çok yorulmak; bitkin düşmek; perişan hâle gelmek.*|| **kan terlemek,** *Çok eziyet çekmek; çok sıkıntı çekmek.*|| **kan terletmek,** *Eziyet ve acı vermek.*|| **kan tutma,** *{ağız} (Öldüren kimse) şaşkınlığa uğrama.* [DS]|| **kan tutmak,** *1. Kan görünce baygınlık geçirmek. 2. {OsT} {ağız} (Katil için) cinayetten sonra şaşırmak; işlediği cinayetin etkisi ile bunalıma girmek; aklı başından giderek kaçamamak.* [DS] *3. {ağız} (Koyun ve sığırlar için) zehirli ot yiyerek hastalanmak.* [DS] *4. {ağız} Kalp durmak; birdenbire ölmek.* [DS] *5. {ağız} Ansızın bayılmak.* [DS] || **kan tükürmek,** *Çok eziyet çekmek; çok sıkıntı çekmek.*|| **kan tükürtmek,** *Eziyet ve acı vermek.*|| **kan uğut,** *{OsT} Kana boyanmış.(?)*|| **kan uydurmak,** *{ağız} Kan oturmasına sebep olmak.* [DS]|| **kan uyumak,** *{ağız} 1. Vurulan veya çarpılan yerde, deri altına kan oturmak; morarmak. 2. Bayılmak.* [DS]|| **kan uyutmak,** *{ağız} Gösteriş yapmak.* [DS]|| **kan üyütmek,** *{ağız} 1. Yormak. 2. Beklemek; dayanmak.* [DS]|| **kan vermek,** *tıp. Tıbbî amaçla kullanılmak üzere kanını aldırmak.*|| **kan yağı,** *{OsT} Kan düşmanı.*|| **kan yalaşmak,** *{OsT} Kan kardeşi almak.*|| **kan yel,** *{ağız} Egzama.* [DS]|| **kan yeli,** *{ağız} Birkaç gün süren şiddetli esinti; kasırga.* [DS]|| **kan yutmak,** *{OsT} Eziyet çekmek; eziyete katlanmak.*|| **kan yutturmak,** *{OsT} Bir iş yapılıp bitirilene kadar o işi yapana sıkıntı vermek; üzüntü ve acı çektirmek.*|| **kan yürümek,** *tıp. Vücudun bir yerinde, bir organda aşırı kan birikmek.*|| **kan yüzüne çıkmak,** *Öfkeden, sinirden yüzü kıpkırmızı olmak.*|| **kan zehirlenmesi,** *tıp. Zehirli maddelerin veya mikrop toksinlerinin kana karışması sonucu ortaya çıkan hastalık durumu.*

kan[2], [Moğ. ḫaġan > ḫān / kan] *(khan) {eT} is.* Han; ulu hakan; imparator; hükümdar; şehzade. [İKPÖy.] [EUTS] [ETY] [Gabain]

kan[3], [kān] *(ka:n) {ağız}* **1.** Çıkıntılı pervaz. **2.** Toprak sekinin çevresine yapılan odun çerçeve. **3.** Büyük kereste; kalas. **4.** Dört köşe yontulmuş (10x10 cm veya 15x15 cm kesitli) kereste; kalas; mertek; hatıl. **5.** Ambar yapımında kullanılan tahtaların kalın kenar parçaları. [DS] **6.** Direk. [EG] **7.** Tandır başının tahta eşiği. [EG]

kan[4], [? kan] *{ağız} is.* Mutfak. [DS]

kan[5], [? kan] *{ağız} is.* Verimli toprak. [DS]

kâna, [Far. ḳānā کانا] *(kâ:na:) {OsT} sf.* Ahmak; idraksiz; cahil.

kana[1], [İt. canna] *(ka'na) is. dnz.* Bir geminin çektiği suyu göstermek için bodoslamasına konulan işaretler.

kana[2], [Jap. kana] *is.* Japon yazısında hece değerli gösterge.

kana[3], [Yun. canna] *is. bot.* Hindistan kökenli, kırmızımsı yeşil yapraklı, sıcak bölgelerde süs bitkisi olarak yetiştirilen yatay kök saplı çok yıllık otsu bitki; kana çiçeği, *(Canna).*

kana[4], [? kana] *{ağız} is.* Kalas. [DS]

kana[5], [? kana] *{ağız} is.* **1.** Asmaların, ağaçların diplerinden çıkan filiz; piç. **2.** Kuyruk. [DS]

kana[6], [? kana] *{ağız} is.* Kuru meyvenin yenen kısmı. [DS]

kana[7], [Yun. kanata / Bul. kána] *{ağız} is.* Su kabı; güğüm; sürahi. [DS]

kanaat, -ti [Ar. ḳanāʿat قناعت] *(kana:at) {OsT} is.* **1.** Elinde bulunan kadarı ile yetinme; daha çoğunu istememe; elindekinden hoşnut olma; kısmete razı olma. **2.** Birine veya bir şey karşı duyulan güven; kanma; inanma. **3.** Bir konudaki görüş; fikir; düşünce; tahmin; kanı. ▫ **kanaat beslemek,** *Belirli bir düşünce ve inanışta olmak; ummak.*|| **kanaate sahip olmak,** *Bir inanç ve görüşe sahip olmak.*|| **kanaat etmek,** *Yeterli bulmak; yetinmek.*|| **kanaat getirmek,** *Aklı yatmak; kanmak; inanmak.*|| **kanaat hürriyeti,** *huk. 1. Kişinin serbestçe fikir edinebilmesi, edindiği fikir ve kanaatlerinden dolayı kınanmaması ve bunları serbestçe açıklayabilme, savunma, başkalarına anlatma, yayma ve benimsetmeye çalışma, telkin ve tavsiyede bulunma hakkı ve olanağı; fikir hürriyeti; açıklama özgürlüğü; söz ve basın özgürlüğü. 2. Kişinin düşünme gücünün dış baskılardan kurtulmuş olması; baskıdan ve baskı etkisinden uzak düşünme.*|| **kanaati olmak,** *Bir görüşü veya düşüncesi bulunmak.*|| **kanaatinde olmak,** *Belirtilen görüş ve düşüncede olmak.*|| **kanaat notu,** *eğit. Öğretmenin, öğrencinin aldığı notlar ve öğrenicinin genel durumunu dikkate alarak vermiş olduğu not; karne notu.*|| **kanaat sahibi,** *Elindekiyle yetinmesini bilen; açgözlü olmayan.*||

kanaat uyandırmak, *Belirli bir izlenim bırakmak.*

kanaatbahş, [Ar. ḳanāᶜat + baḫş قناعتبخش] *(kana:at-bahş)* *{OsT}* *sf.* İnandırıcı; kanaat veren.

kanaatkâr, [Ar. kanāᶜat + Far. -kār قناعتكار] *(kana:-atkâ:r)* *{OsT}* *sf.* Elindekiyle yetinmesini bilen; açgözlü olmayan.

kanaatkârane, [Ar. kanāᶜat+Far. -kār-āne قناعتكارانه] *(kana:atkâ:ra:ne)* *{OsT}* *zf.* Kanaat sahibine yakışır biçimde.

kanaatkârlık, [kanaatkâr-lık] *is.* Elindekiyle yetinmesini bilmek; açgözlülük etmemek.

kanaatli, [kanaat-li] *sf.* Kanaat sahibi olan; elindekiyle yetinen.

kanaçı, [? kanaçı] *{ağız}* *is.* Çimen. [DS]

Kanada kavağı, [kanada + kava(k)-ı] *is. bot.* Uzun bir kavak türü.

Kanadalı, [kanada-lı] *sf.* Kanada halkından olan; Kanada'da oturan.

kanadil, [Ar. ḳandīl>ḳanādīl قناديل] *(kana:di:l)* *{OsT}* *is.* Kandiller.

kanadiyen, [Fr. canadienne] *is.* **1.** Tüyleri iç tarafa getirilmek üzere koyun derisinden astarlanmış ceket. **2.** Yaz aylarında giyilen, bol biçimli, önü kapalı, üsten cepli, astarsız hafif ceket.

kanafiz, [Ar ḳunfüẕ > ḳanāfiẕ قنافذ] *(kana:fiz)* *{OsT}* *is.* **1.** Kirpiler. **2.** Dağ faresi.

kanag, [kan-ā-mak > kanā-ġ] *{eT}* *is.* Kan alma. [EUTS]

kanağan, [kan-mak > kan-ağan] *sf.* Çabuk ve kolay kanan.

kanak[1], [*kañ-mak > kan-ak] *{eT}* *is.* Kaymak; süt kaymağı. [DLT]

kanak[2], [kayna-mak > ka(y)na-k / kan-mak *(doymak)* > kan-ak] *{ağız}* *is.* Çay; dere; ırmak. [DS]

kanak[3], **-ğı** [*eT.* *kañ-mak > kanak] *{ağız}* *is.* Kenger; sakız otu. [DS] ⊡ **kanak sakızı,** *{ağız}* *1. Kenger sakızı. 2. Kara sakız.* [DS]

kanak[4], **-ğı** [kan-mak *(inanmak)* > kan-ak] *{ağız}* *sf.* Çabuk aldanan; çabuk inanan; saf. [DS]

kanak[5], **-ğı** [? kanak] *{ağız}* *is.* Av çakısı. [DS]

kanak[6], **-ğı** [? kanak] *{ağız}* *is.* Kafes. [DS]

kanal, [İt. canál *(su yolu)* > Fr. canal] *is.* **1.** Kamış oluk. **2.** Deniz, göl, ırmak gibi suları birbirine bağlayan, insan eliyle açılmış, ulaşıma elverişli su yolu. **3.** İki kıyı arasındaki dar deniz uzantısı. **4.** Bir sıvının bir yerden başka bir yere geçmesini sağlayan akacak yer; ark. **5.** Toprak altında sıvı ve gazların taşınmasına, akmasına imkân sağlayan oluk. **6.** Bir şehrin atık sularını toplayan kanalizasyon boruları. **7.** *bilş.* Bir bilişim sisteminin birimlerini, birbirine bağlayan organ. **8.** *anat.* Damarlar dışında uzun, silindir biçiminde boşluk. **9.** *iletş.* Frekans tayfının az çok geniş bir bandını kapsayan radyoelektrik haberleşme yolu. **10.** *dbl.* Bildirinin, konuşucudan dinleyiciye aktarılmasını sağlayan her türlü maddî gereç; oluk. **11.** Tahtanın liflerine dik yönde açılan oyuk. **12.** Yiv.

kanalcık, -ğı [kanal-cık] *is.* **1.** Büyük bir kanalın yan dalları; küçük kanal. **2.** Suların akıtılmasına yarayan dip ve çeperleri kaplamalı küçük kanal.

kanalet, [Fr. canalette] *is.* Küçük su yolu; sulama amacıyla tarlaların başına kadar götürülmüş beton borular.

kanalga, [kan-mak > kan-al-mak > kanal-ga] *{ağız}* *is.* İnanç; kanı. [DS]

kanalıyla, [kanal-ı + ile > kanal-ı-y-la] *(kanalı'yla)* *zf.* Bir kimse veya bir nesnenin aracı olması yoluyla; aracılığıyla.

kanalizasyon, [Fr. canalisation] *is.* Şehirlerde atık suları toplayarak belli bir yere akıtmayı sağlayan kanal düzeni; lağım şebekesi; lağım döşemi. ⊡ **kanalizasyon borusu,** *Şehirlerde atık suları toplayıp bir yere akıtmak için yer altına döşenen boru; kanal.*

kanalize, [Fr. canaliser *(boru ile su akıtmak)*] *is.* Akıtma. ⊡ **kanalize etmek,** *Yönlendirmek.*

kanallı, [kanal-lı] *sf.* Kanalı bulunan; kanal döşenmiş olan; kanal açılmış olan.

kanalsız, [kanal-sız] *sf.* Kanalı bulunmayan; sıvısını bir kanalla başka yara akıtmayan ⊡ **kanalsız bez,** *anat. İç salgı bezi.*

kanama, [kan-a-ma] *is.* **1.** Vücudun bir yerinden kan çıkması. **2.** *tıp.* Kanın içinde bulunduğu damardan dışarı çıkması; hemoraji.

kanamak, [*eT.* kān > kan-ā-mak] *gçl. f.* *[-r] [-n(ı)-yor]* **1.** *{eT}* Kan almak; kan akıtmak; kan emmek. [EUTS] [DLT] **2.** *gçsz. f.* Vücudun herhangi bir yerinden kan gelmek; kan akmak. *{eT}* *(aynı)* [EUTS] [Gabain] [DLT] **3.** *mecaz.* (Üzerinden epey zaman geçmiş manevi acısı olan bir olay veya durum için) hatırlamakla etkisini yeniden göstermek; depreşmek.

kanamalı, [kan-a-ma-lı] *sf. tıp.* Vücudun bir yerinden kan çıkan; kanaması olan; kan kaybeden.

kanamangark, [kan-mak *(doymak)* > kan-a-man + Ar. ġarḳ ?] *{ağız}* *zf.* Doyuncaya kadar; bol bol. [DS]

kanamaz, [Yun. kházvanos => kanamaz] *{ağız}* *is.* **1.** Kulplu, büyük bakır kepçe. **2.** Süt sağılan bakır kap. [DS]

kanamlag, [kan-mak > kanam-lağ] *{eT}* *sf.* → kanamlıg. [EUTS]

kanamlıg, [kan-mak > kanam-lıġ] *{eT}* *sf.* Doymuş; tok. [EUTS]

kanapa, [Fr. canapē] *{ağız}* *is.* Kanepe; sedir; bank. [DS]

kanara[1], [Ar. ḳınnāre قناره > ḳanāre قناره] *(kana:ra)* *{OsT}* *is.* **1.** Kasaplık hayvanların kesilip yüzüldüğü

ve temizlendiği yer; mezbaha; kesim evi. *{ağız} (aynı)* [DS] **2.** *{eAT} {OsT}* Hayvan kesilen yer; altında kesim yapılan ağaç. [DK] **3.** Mezbahaya alışmış ve oradaki artıklarla beslenen köpek; köpek. **4.** *{ağız}* Doymak bilmeyen; obur; aç gözlü. [DS] **5.** Sahipsiz, sokak malı. **6.** *{ağız}* Başıboş dolaşan aç köpek. [DS] **7.** *{ağız}* Hayvan satılan yer. [DS] **8.** *{OsT} {ağız}* Et çengeli; kasap çengeli. [DS] **9.** *{ağız} sf.* (Köpek vb. hayvan için) obur. [DS]

kanara[2], [Bul. kanara] *{ağız} is.* **1.** Dağların en yüksek ve kayalık yeri. **2.** Dağlardan yuvarlanan taşlar. **3.** Taş yığını. **4.** Dağ yamaçlarındaki kayalıklar. [DS]

kanaracı, [kanara-cı] *{ağız} sf.* Görgüsüz. [DS]

kanaralamak, [kanara-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* **1.** Yellenmek; gaz çıkarmak; osurmak. **2.** Abartarak konuşmak. [DS]

kanaralı, [kanara-lı] *{ağız} is. sf.* (Hayvan için) iri kemikli. [DS]

kanaralık, -ğı [kanara[2]-lık] *{ağız} is.* Dağların büyük taşlı yerleri. [DS]

kanare[1], [Ar. ḳanāre قناره] *{ağız} is.* **1.** Mezbaha. **2.** Aç köpek. **3.** Sıska hayvan. **4.** *sf.* Kendi geçimini sağlayamayan ve kendisine bakamayan; miskin; kirli. [DS]

kanare[2], [? kanare] *{ağız} is.* Fırsat. [DS]

kanarma, [? kanarma] *{ağız} is.* Mercimek çorbası. [DS]

kanarmak, [kān > kan-ā-mak > kan-a-r-mak] *{eT} gçl. f. [-ur]* → kanatmak. [EUTS]

kanarya, [İsp. Canario *(Kanarya adl.)*] *(kana'rya) is. zool.* İspinozgillerden yeşilimsi sarı renkli, kalın gagalı, Kanarya adaları kökenli, küçük bir ötücü kuş; küçük iskete, *(Serinus canaria).* ⊞ **kanarya çiçeği,** *bot. Çan çiçeğigillerden, sarı renkli çiçek açan bir otsu bitki, (Tropaeolum peregrinum).*|| **kanarya otu,** *bot. Karanfilgillerden tel köklü, sürüngen ve ince gövdeli, karşıt sivri yapraklı, saplı beyaz çiçekleri yaprak koltuklarından tek tek çıkan, bütün yıl çiçek açan ve tohumları küçük kafes kuşlarına yem olarak verilen otsu bitki, (Stellaria media / Alsine media)*

kanaryalık, -ğı [kanarya-lık] *is.* Kanarya yetiştirilen yer; kanarya üretiminde kullanılan büyük kafes.

kanas[1], [Ar. ḳanaş قنص] *{OsT} is.* Av yeri; avlak.

kanas[2], [? kanas] *{ağız} is.* Girinti çıkıntı; eğrilik; çarpıklık. [DS]

kanasta, [İsp. canasta] *is.* **1.** Hasır sepet. **2.** İki deste kâğıt, dört joker ile eşli olarak dört kişi tarafından oynanan Güney Amerika kaynaklı bir iskambil oyunu.

kanat[1], **-dı** [*eT.* kanat / kanād] *is.* **1.** *biy.* Zar şeklindeki herhangi bir uzantı. **2.** Kuşlarda ve böceklerde uçmayı sağlayan hareketli organ. *{eT} (aynı)* [DLT] [ETY] [EUTS] [DK] [Gabain] **3.** Bir uçağın havada kalmasını sağlayan yatay düzlem. **4.** Balıkların yüzgeci. **5.** Kümes hayvanlarında kanatların bağlı olduğu yenilebilir etlerin bulunduğu kısım. **6.** Kapı, pencere ve dolap gibi nesnelerin açılır kapanır ve çoğunlukla çift olan kapaklarından her biri. **7.** Birbirinden bağımsız parçalardan meydana gelen bazı nesnelerde her bir parça. **8.** Binalarda her iki yan; taraf. **9.** Kumaş vb.nde uzunluğuna olan yarım en. **10.** Meclis, parti vb. topluluklarda düşünce bakımından ayrılmış gruplardan her biri. **11.** At arabasının iki yanına konulan parmaklık; angıç. **12.** *{ağız}* Yüklenen sap veya samanın dökülmemesi için kağnının yanlarına konulan yan yana çakılmış tahtalardan oluşan parça. [DS] **13.** Savaş düzenindeki bir ordunun sağ ve sol yanları. **14.** Futbol gibi spor oyunlarında hücum hattının sağ ve sol uçlarında yer alan oyuncular. **15.** Bir pompada akışkanı yönlendirmeye yarayan yüzeylerden her biri. **16.** *{eT}* Ak ev parçalarından, yurt iskeletinin duvarlarını meydana getiren keregenin bir parçası. [Nevâyî] **17.** *{ağız}* Taşınabilir merdiven; merdiven. [DS] **18.** *{ağız}* Salon; sofa. [DS] **19.** *{ağız}* Defter, kitap yaprağı. [DS] **20.** *{ağız}* Bir çift pastırma. [DS] **21.** Pervane, fırıldak gibi araçların her bir kolu. **22.** *{ağız}* Kösele. [DS] **23.** *{ağız}* Atın arka böğrüne vurulan damga. [DS] ⊞ **kanadı altına almak,** *(Birini) uğrayabileceği her türlü olumsuzluk ve kötülükten uzak tutmak; himayesi altına almak.*|| **kanadı altına sığınmak,** *Güvendiği bir kimsenin koruyuculuğunu istemek, dilemek.*|| **kanadı altında,** *Koruyuculuğunda; himayesinde.*|| (birinin) **kanadıyla uçmak,** *O kimse tarafından korunmak; himaye edilmek.*|| **kanat açıklığı,** *(Kuş, uçak vb. için) iki kanat ucu arasındaki uzaklık.*|| **kanat açısı,** *Uçaklarda kanadın gövde ile yaptığı açı.*|| **kanat açmak,** *1. Uçmak. 2. (Birini) korumak; himaye etmek.*|| **kanat alıştırmak,** *Bir işin nasıl yapılacağını deneyerek öğrenmeye çalışmak.*|| **kanat biçmek,** *{ağız} Gösteriş yapmak; kibirlenmek.* [DS]|| **kanat bükmek,** *{OsT} Bir hedefe doğru koşmak.*|| **kanat buylusu,** *{ağız}* → kanat muylusu. [DS]|| **kanat değiştirme,** *spor. Futbolda oyuncunun bir kanattan diğerine geçmesi.*|| **kanat germek,** *Birini korumak; himaye etmek.*|| **kanat kakmak,** *{OsT} Kanat çırpmak.*|| **kanatları olmak,** *Çok hızlı ve çevik olmak.*|| **kanat muylusu,** *{ağız} Dört tekerlekli öküz arabasında yastığı dingile bağlayan çivi.* [DS]|| **kanat oyuncusu,** *spor. Hücum hattının her iki ucunda yer alan oyuncu.*|| **kanat salmak,** *{OsT} Kanat sallamak; kanat çırpmak.*|| **kanat taarruzu,** *as. Bir ordunun yanlarının yaptığı saldırı.*|| **kanat takımı,** *1. Bir uçağın kanatlardan meydana gelen taşıyıcı düzeninin tümü. 2. Akış halindeki bir akışkanı yönlendirmeye yarayan yüzey.*|| **kanat urmak,** *{OsT} Kanat çırpmak.*|| **kanat yükü,** *Uçakta kanadın metrekare-*

sine düşen ağırlık.|| **kanat zarı,** *biy. Yarasalarda ikinci ve beşinci parmaklar arasında uzanan zar.*

kanat[2], [Ar. ḳanāt قناة] *(kana:t) {OsT} is.* **1.** Yer altına döşenmiş su borusu; kanal. **2.** *anat.* Kanal. **3.** *{ağız}* Ayakyolu; tuvalet; yüznumara. [DS] ☞ **kanāt-ı nākıleti'l-meneviye,** *{OsT} anat. Atmık kanalı.*|| **kanāt-ı dāfıka,** *{OsT} anat. Atar kanal.*|| **kanāt-ı merāre,** *{OsT} anat. Koledok kanalı.*|| **kanāt-ı nısf-ı dāireviye,** *{OsT} anat. Yarım çember kanallar.*|| **kanāt-ı sadrî,** *{OsT} anat. Göğüs kanalı.*|| **kanāt-ı safrāvî,** *{OsT} anat. Öd kanalı.*|| **kanāt-ı şevkî,** *{OsT} anat. Omurga kanalı.*

kanata, [Yun. kanata قنته / قناته] *(kana'ta) {OsT} is.* **1.** İçine sıvı konulan kap; kâse. **2.** Geniş ağızlı, tek kulplu su kabı; testi. **3.** Maşrapa. **4.** *{ağız}* Su kabı; sürahi. [DS]

kanatçı, [kanat-çı] *{ağız} is.* Sürüye girmeyen koyun veya keçi. [DS]

kanatçık, -ğı [kanat-çık] *is.* **1.** Küçük kanat. **2.** *bot.* Baklagillerin çiçek tacında bulunan iki taç yapraklarından her biri. **3.** *zool.* Kuşlarda baş parmak ve birinci parmak kemikleri arasında bulunan ve uçarken dengeyi sağlayan telekler. **4.** *havc.* Uçaklarda bir kanadın kaçış kenarına yerleştirilen aşağı doğru indirilince kanadın taşıma gücünü artıran dikdörtgen parça.

kanatgan, [kan-ā-mak > kan-a-t-ġan] *{eT} sf.* Daima kanatan. [DLT]

kanatır, [Ar. ḳanṭara > ḳanāṭır قناطر] *(kana:tır) {OsT} is.* **1.** Taştan yapılmış büyük ve kemerli köprüler. **2.** Su kemerleri.

kanatîr, [Ar. ḳanṭar > ḳanāṭīr قناطير] *(kana:ti:r, t kalın söylenir) {OsT} is.* Kantarlar.

kanatlandırma, [kanat-la-n-dır-ma] *is.* Kanat sahibi olmasını sağlama.

kanatlandırmak, [kanat-la-n-dır-mak] *gçl. f. [-ır]* **1.** Kanat sahibi olmasını sağlamak. **2.** *mecaz.* Çok sevindirmek. **3.** Hayaller kurmasına sebep olmak.

kanatlanış, [kanat-la-n-ış] *is.* Kanatlanma eylemi veya biçimi.

kanatlanma, [kanat-la-n-ma] *is.* Kanat sahibi olma.

kanatlanmak, [kanat-la-n-mak]. *dönşl. f. [-ır]* **1.** Kanat sahibi olmak; kanat edinmek; kanadı çıkmak; kanadı olmak. *{eT} (aynı)* [DLT] **2.** (Kuş, böcek vb. için) kanat açmak; uçmak; kanat çalmak. *{eT} (aynı)* [DLT] **3.** Kanadı gelişerek uçmaya başlamak; uçmaya hazır hâle gelmek. **4.** *mecaz.* Çok sevinmek; sevinçten uçmak. **5.** Balede sahnenin bir ucundan öbür ucuna hareket etmek. **6.** *{eT}* Binek sahibi olmak. [DLT]

kanatlı, [*eT.* kanat-lıġ > kanat-lı] *sf.* **1.** Kanatları olan. **2.** *bot.* Üzerinde kanada benzer uzantılar bulunan. **3.** *{ağız} is.* Çatal kapı. [DS] ☞ **kanatlı ceviz,** *Asya kökenli, cevizi andırır sekiz ayrı ağaç türü, (Pterocarya).*

kanatlıg, [kanat-lıġ] *{eT} sf.* Kanatlı. [ETY]

kanatlılar, [kanat-lı-lar] *is. zool.* Kanatları olan böcekleri kapsayan bir alt sınıf, *(Pterygota).*

kanatma, [kan-a-t-ma] *is.* **1.** Kanamasına sebep olma. **2.** *{ağız}* Kökündeki sütten sakız çıkarılan boz renkli bir bitki; kenger. [DS]

kanatmak, [*eT.* kān > kan-ā-mak > kan-a-t-mak] *gçl. f. [-ır]* **1.** Kanamasına sebep olmak. **2.** Kan akmasını sağlamak; kan akıtmak; kan almak. *{eT} {eAT} (aynı)* [DLT] [DK] **3.** *{ağız}* Sakız elde etmek için kengerin kökünü bıçakla çizerek süt çıkarmak. [DS]

kanatsı, [kanat-sı] *sf.* Kanadı andıran; kanat görünüşünde olan.

kanatsız, [kanat-sız] *sf.* Kanadı olmayan; kanadı bulunmayan.

kanatsızlar, [kanat-sız-lar] *is. zool.* Böceklerin farklılaşmış larva biçimleri bulunmayan, daima kanatsız olan en ilkel şekillerini kapsayan alt sınıf. *(Apterygota).*

kanava, [Fr. canevas] *(kana'va) is.* **1.** Seyrekçe dokunmuş kolalı keten bezi; kanaviçe. **2.** *ed.* Bir edebî eserin, bir konuşma veya konferansın taslağı, planı.

kanavar, [? kanavar] *{ağız} is.* Tarlayı sularken, su çıkmayan yüksek yerlere su götürmek için açılan arklar. [DS]

kanavat, [Ar. ḳanāt > ḳanavāt قنوات] *(kanava:t) {OsT} is.* **1.** Yer altında bulunan künkler, su yolları. **2.** *anat.* Kanallar.

kanavaz, [Yun. khavanos => kanavaz] *{ağız} is.* **1.** Tek ya da iki kulplu testi. **2.** Derin ve saplı bakır kap. **3.** Büyük küp. [DS]

kanaviçe, [İt. canavaccio] *(kanavi'çe) is.* **1.** Seyrekçe dokunmuş kolalı keten bezi. **2.** Bu tür bez üzerine yapılmış el işlemesi. **3.** El işlemelerinde kullanılan çok seyrek örgülü bir cins tül. **4.** Çuval olarak kullanılan kendir veya jütten yapılmış seyrek bez. **5.** Bir haritanın hazırlanmasında temel rol oynayan jeodezik noktaların tümü. ☞ **kanaviçe direnç,** *fiz. Bir iletken ve bir yalıtkanın kanaviçe şeklinde örülmesiyle elde edilen direnç elemanı.*

kanayak, -ğı [kan+ayak] *{ağız} is.* Kadın; kız. [DS]

kanayaklı[1], [kan+ayak-lı] *{ağız} is.* → kanayak. [DS]

kanayaklı[2], [kan+ayak-lı] *{ağız} is.* Kaz; ördek. [DS]

kanayış, [kan-a-y-ış] *is.* Kanamak eylemi veya biçimi.

kanaz[1], [kam-mak > kam-az / kanaz] *{ağız} is.* Kasırga; dönerek esen rüzgâr. [DS]

kanaz[2], [kang *(yans.)* > kañ-az] *{ağız} is.* Esnekliği az olan kerestelik ağaç. [DS]

kanazı, -zıı [Ar. ḳunzuʿa > ḳanāzıʿ قنازع] *(kanazı:) {OsT} is.* **1.** Çocukların başlarındaki perçem. **2.**

Uzamış saç. **3.** Baş tıraş edilirken yer yer bırakılan saç.

kanbah, [? kanbaḫ] *{ağız}* *is.* Yıkıntı. [DS]

kanbak, [kam-mak > kam-ga / kanbak] *{ağız}* *is.* Yonga; marangoz talaşı. [DS]

kanbele, [Ar. ḳanbele قنبله]*{OsT}* *is.* At veya insan topluluğu; bir grup at veya insan.

kanber, [Ar. ḳanber قنبر]*{OsT}* *is.* **1.** Hz. Ali'nin sadık kölesi. **2.** *mecaz.* Bir evin gediklisi. **3.** *{ağız}* Saksağan. [DS]

kanbeyin, [kan + Ar. beyn] *{ağız}* *sf.* Genç; bilgisiz; toy. [DS]

kanbiyit, [Fr. canbyite] *is.* Hidratlı demir, doğal demir silikat.

kanca[1], [kan > kan-ca] *zf.* Kan bakımından; soyca.

kanca[2], [İt. gancio / ganzo] *(ka'nca)* *is.* **1.** Bir şeyi tutmak, çekmek veya yakalamakta kullanılan ucu demir cengelli çubuk. **2.** Herhangi bir şeyi asmaya yarayan madenî çengel. **3.** At nalının iki ucundaki kıvrık kısım. **4.** *{ağız}* Köpeklerin boynuna takılan mahmuzlu demir halka. [DS] 🗗 **kanca atmak,** *1. Kavga etmek için sebep aramak. 2. Birinin kötülüğünü istemek.*|| **kanca takmak,** *Birine sürekli huzursuzluk verici davranışlarda bulunmak; cezalandırmak için davranışlarını sürekli kontrol etmek.*

kanca[3], [? kanca] *{ağız}* *is.* Armağan. [DS]

kanca[4], [kan-ca قنجا / قانجه / قنجه] *{eAT}* *{OsT}* *zm.* Nereye.

kancabaş, [kanca+baş] *is.* *dnz.* **1.** Osmanlı donanmasında yer alan on üç çifte kürekle yürütülen çektiri sınıfından nakliye gemisi. **2.** Çoğunlukla tüccar gemilerinde görülen yay biçiminde geriye kıvrık bodoslama; gaga burun. **3.** *{ağız}* Altı ya da sekiz çift kürekle çekilen dar uzun bir çeşit kayık; balıkçı alamanası. [DS]

kancacı, [kanca-cı] *is.* *dnz.* Deniz taşıtlarının yanaşma ve kalkması sırasında kanca kullanılarak yapılacak manevrada çekme veya itme ile görevli kimse.

kancalama, [kanca-la-ma] *is.* Kanca takma.

kancalamak, [kanca-la-mak] *gçl. f.* *[-r] [-l(ı)-yor]* **1.** Bir yere veya bir şeye kanca takmak. **2.** Kanca ile çekmek. **3.** Birinin veya bir şeyin üzerine bıktırırcasına düşmek; musallat olmak.

kancalı, [kanca-lı] *sf.* Kancası olan; kancası bulunan. 🗗 **kancalı iğne,** *Batırılarak kullanılan, serbest ucu bir yuvaya oturarak tutturulan ince bir telin kıvrılması ile yapılmış iğne; çatallı iğne; çengelli iğne.*|| **kancalı kurt,** *zool. İnsanların ince bağırsaklarında asalak olarak yaşayan, kansızlığa yol açan, ipsiler sınıfından, ağzında çift çengeli bulunan bir tür solucan (Ancylostoma duadenale).*

kancalığın, [kanca-lı(ğ)-ın قنجالغين] *{eAT}* *zm.* Nerede bulunduğunu.

kancarı, [kanca-rı قنجرى] *{OsT}* *zf.* Nereye ait.

kancaru, [*eT.* kança > kança-rū قنجرو] *{eAT}* *{OsT}* *zf.* Nereye. [DK]

kancasa, [kanca-sa قنجسا] *{eAT}* *zf.* Bir tarafa; herhangi bir yere.

kancasanaya, [kanca-sa-n-a-y-a قنجصنايه] *{eAT}* *zf.* → kancasa.

kancasına, [kanca-sı-n-a قنجه سنه] *{eAT}* *zf.* → kancasa.

kancaya, [kanca-y-a قنجيه] *{eAT}* *zf.* → kancasa.

kancasaya, [kanca-sa-y-a قنجسيه] *{eAT}* *zf.* → kancasa.

kance, [? kance] *{ağız}* *is.* Yelek cebi; ön cep. [DS]

kancı, [? kancı] *{ağız}* *is.* Meyve dilimi. [DS]

kancığa, [Moğ. ġancuğa] *is.* Terki kayışı; terki bağı.

kancık, -ğı [*eT.* kan-çık / kan-cık] *sf.* **1.** (Kedi, köpek vb. hayvanlar için) dişi. **2.** *mecaz.* (Kişi için) alçak ve güvenilmez; dönek; arkadan vuran. **3.** (Kadın için) kötü yola düşmüş; fahişe; iffetsiz. **4.** Kadın; kız. **5.** *{ağız}* İskambil oyunlarında on puanlık ikili ya da onlu kâğıt. [DS] 🗗 **kancık yel,** *{ağız}* *Lodos.* [DS]

kancıkça, [kan-cık-ça] *(kancı'kça)* *zf.* Gizlice kötülükte bulunarak; döneklik ederek; hainlikle.

kancıklamak, [kan-cık-la-mak] *{ağız}* *gçsz. f.* *[-r] [-l(ı)-yor]* Mızıkçılık etmek. [DS]

kancıklık, -ğı [kan-cık-lık] *is.* **1.** Kancık olma durumu. **2.** *mecaz.* Kancık birinin niteliği; kancık birine yakışır davranış; kalleşlik; döneklik. 🗗 **kancıklık** (etmek) **yapmak,** *Döneklik etmek; kalleşlik etmek.*

kancıkmak, [kan-cık-mak قنجقمق] *{OsT}* *dönşl. f.* *[-ur]* Kan oturmak.

kancılamak, [kancı-la-mak] *{ağız}* *gçsz. f.* *[-r] [-l(ı)-yor]* Açgözlülük etmek. [DS]

kancılaz, [Yun. kalikantsaros *(kötü bir cin)*] *{ağız}* *is.* Karabasan. [DS]

kancımak, [kancı(k)-mak] *{ağız}* *is.* Oyunda mızıkçılık etmek. [DS]

kancoluz, [Yun. kalikantsaros *(kötü bir cin)*] *{ağız}* *is.* Hortlak. [DS]

kancuğ, [*eT.* kançık] *{ağız}* *is.* Dişi hayvan. [DS]

kancur, [Tib. kagyur / kangyur] *is.* **1.** Sözün çevirisi. **2.** Tibet Budacılığının kutsal edebiyatı. **3.** *zool.* İzmaritin boyu sekiz santimetreye kadar olan yavrusu.

kanç, [kanç] *{eT}* *is.* Ne kadar. [EUTS]

kança[1], [kan-ça] *(ka'nça)* *{eT}* *zf.* **1.** Nereye? [EUTS] [DLT] [KB] [Gabain] [Yüknekî] **2.** Nerede. [İKPÖy.] **3.** Ne kadar; nice. *{ağız}* *(aynı)* [Gabain] [DS] **4.** Nasıl? [KB]

kança[2], [? kança] *{ağız}* *is.* Çene. [DS]

kançal[1], [kan+çal(ı)] *{ağız} is.* Bir çeşit diken. [DS]
kançal[2], [? kançal] *{ağız} is.* Kaşık. [DS]
kançalamak, [kanca-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* (Kedi için) pençelemek. [DS]
kançık, [Hint Avr. kwon *(köpek)* => *eT* kan-çık] *{eT} sf.* **1.** (Köpek için) dişi. **2.** (Kadın için) cadaloz. [DLT]
kançılar, [İt. cancelliere] *is.* Elçilik ve konsolosluklarda kayıt ve tescil gibi idarî işleri yürüten bir tür noter.
kançılarlık, -ğı [kançılar-lık] *is.* **1.** Kançılların işi ve görevi. **2.** Eskiden bir devlet görevlisinin veya dinî bir liderin muamelelerini yazıp, kopya etme ve mühürleyip doğruluğunu onaylama işlemi.
kançılarya, [Lat. cancellis *(hapishane)* > İt. cancelleria *(mabeyn)*] *is.* **1.** Elçilik ve konsolosluklarda yer alan idarî görevlilerin tümü. **2.** Bu görevlilerin çalıştığı yer.
kancuğa, [? kancuğa قنجوغه] *{OsT} is.* Terki.
kancuka, [? kancuka قنجوقه] *{OsT} is.* Terki.
kançaru, [kança-ru قنجرو] *{OsT} zf.* Nereye; neresi?
kançuk, [kan-ça + ok > kan-çuk / kançok] *{eT} zf.* Nereye; nasıl?
kand, [Ar. ḳand قند] *{OsT} is.* **1.** Şeker. **2.** Şeker kamışının donmuş öz suyu. ☞ **kand-i leb,** *{OsT} Dudağın şekeri; dudaktaki tat.*|| **kand-i mükerrer,** *{OsT} 1. İki kere tatlı. 2. Kelle şekeri. 3. ed. Güzelin iki dudağı.*
kanda[1], [kan-da قنده] *{eT} {eAT} {OsT} zf.* **1.** Nerede? [EUTS] **2.** *{eAT}* Nereye? [DK]
kanda[2], [? kanda / kandara] *{ağız} is.* Değirmen bendi. [DS]
kandağ, [? kandağ] *{ağız} is.* Sıcak şerbet. [DS]
kandağay. [kan+dala-y / kandağay] *{ağız} is.* Tahtakurusu. [DS]
kandağı, [kanda-ğı قندغى] *{eAT} zf.* Nerede?
kandahlamak, [kandaḫ-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* İğreti bağlamak; tutturmak. [DS]
kandak[1], **-ğı** [kang *(yans.)* > kan(g)-da-k] *{ağız} sf.* **1.** Yaşlı adam. **2.** Çok yiyen; obur. **3.** Ağır kanlı; hantal; çevik olmayan. **4.** (Hayvan ve insan için) iri yapılı; cüsseli. **5.** Kıskanç. [DS]
kandak[2], **-ğı** [Ar. ḫandek => kandak قنداق] *{ağız} is.* **1.** Uçurum; yar. **2.** Yol üzerindeki çukurluklar veya inişli yokuşlu bozuk yol. **3.** *{OsT}* Hendek; çukur. **4.** Yollarda insan, hayvan ve araba izlerinin bıraktığı çukurluklar. [DS]
kandak[3], **-ğı** [kandak] *{ağız} is.* **1.** Düğüm. **2.** İri teyel. **3.** Biçkiye gelmeyen kumaş. [DS]
kandak[4], **-ğı** [kandak] *{ağız} is.* **1.** Su birikintisi, bataklık; çamurlu yer. **2.** Kurumuş dere. **3.** Küçük dere. **4.** Taşların üstünde su biriken doğal oyuklar. [DS] ☞ **kandağına basmak,** *{ağız} Kızdırmak; sinirlendirmek; damarına basmak.* [DS]
kandak[5], **-ğı** [kandak] *{ağız} is.* Yüksekliği dolayısıyla ağaçsız, otsuz, çıplak kalmış yerler.
kandak[6], **-ğı** [kandak] *{ağız} is.* Çatı saçağı. [DS]
kandak[7], **-ğı** [kandak] *{ağız} is.* Budanmış ya da tepesi kesik ağaç. [DS]
kandak, -ğı [kan-da-k] *{ağız} is.* Başkasının payını yeme. [DS]
kandakçı, [kan-da-k-çı] *sf.* **1.** (Kişi için) yaltaklanarak söz geçirmeye çalışan; gönül yapmaya çalışan; iki yüzlü. **2.** Yalancı.
kandaki, [kanda-ki قنداكى] *{eAT} sf.* Hangi.
kandaklamak, [kan-da-k-la-mak] *gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Eğreti bağlamak.
kandal[1], [? kandal] *{ağız} is.* **1.** Uçurum; yar. **2.** Hendek; çukur. [DS]
kandal[2], [? kandal] *{ağız} sf.* Akılsız; aptal; budala. [DS]
kandal[3], [kan+dal] *{ağız} is.* Yaprakları zeytin yaprağına benzer, kırmızı tatlı meyveleri olan dikenli bir çalı. [DS]
kandal[4], [? kandal] *{ağız} is.* Kemikleşmiş kıkırdak. [DS]
kandal[5], [? kandal] *{ağız} is.* Orman içinde açılan küçük tarla. [DS]
kandalalu, [kandala-lu] *{ağız} is.* Yeni doğuran atın, çiftleştirilerek tekrar gebe kalması. [DS]
kandalar, [kan+dala-r / kandalay] *{ağız} is.* Tahtakurusu. [DS]
kandalay, [kan+dala-r / kandalay] *{ağız} is.* → kandalar. [DS]
kandalayan, [kan+dala-y-an] *{ağız} is.* → kandalar. [DS]
kandalığı, [kanda-lığ-ı قنده لغى] *{eAT} zm.* Nerede olduğu.
kandamlası, -nı -laları [kan+damla-s-ı] *{ağız} is.* Kırmızı çiçekli adonis türü çiçeklere verilen ad; horoz gülü; keklik gözü; kuş lalesi, *(Adonis aestivalis, A. annua, A. flammea).* [DS]
kandan, [kan-dan] *{eT} {eAT} {OsT} zf.* Nereden? [DK] ☞ **... kandan ... kandan,** *{eAT} {OsT} ... nerede, ... nerede "Ben kandan, beş yüz dinara cariye almak kandan."* Ferec Ba'de'ş-Şidde
kandara[1], [Ar. ḳanṭare قنطره] *{ağız} is.* Değirmen bendi. [DS]
kandara[2], [Ar. ḳanṭare قنطره] *{ağız} is.* Beşiğin sallamak için tutulan yeri. [DS]
kandasa, [kanda + i-se قندسه] *{eAT} {OsT} zf.* Nerede ise; nerede olursa olsun. ☞ **kandasa da,** *{eAT} Hangi durumda olursa olsun; her halde.*
kandasına, [kanda-s-ı-n-a قنده سنه] *{eAT} zf.* **1.** Gideceği yer. **2.** Başka tarafa.

kandaş, [kan-daş] *sf.* Aynı kanı taşıyan; aynı soydan gelen; ırkî yönden bağlı olanlar.

kandaşlık, -ğı [kan-daş-lık] *is.* Aynı soydan gelme; soy birliği akrabalık; ırkî bağlılık.

kanday, [*eT.* kanda > kanday] *{ağız} is.* Ne kadar? [DS]

kandaz, [kan-mak > kan-da-z ?] *{ağız} is. sf.* Kurnaz; dalavereci. [DS]

kande, [kan-de] *{eT} zf.* → kanda.

kandeğer, [kan+değ-er] *{ağız} sf.* Eşsiz; çok değerli. [DS]

kandeher, [? kandeher] *{ağız} zf.* (Araştırmak için) inceden inceye. [DS]

kandela, [Lat. candela] *is. fiz.* Belirli bir doğrultuda alanı 1/60 cm^2 olan ve platinin katılaşma sıcaklığında tam bir ışıksız cisim gibi ışıyan (frekansı 540x1012 herz), bu doğrultuya dik bir deliğin (1/683 w/sr olan tek renkli) ışık şiddetine eşit ışık şiddeti birimi; ışık yoğunluğu birimi; mum, sembolü: cd.

kandelez, [? kandelez] *{ağız} sf.* İnce; zayıf. [DS]

kandelisa, [İt. candelizza] *is.* Serenleri kaldırmak için kullanılan halat.

kander, [? kander] *{ağız} is.* Bağ bozumu. [DS] ☞ **kander etmek,** *{ağız} Bağ, bostan bozmak.* [DS]

kandın, [kan-dın] *{eT} zf.* Nereden; [Gabain]

kandır, [kandır] *{eT} is.* Deri yüzüldükten sonra etin üzerinde kalan ince zar. [DLT]

kandıra, [kındır-mak > kındır-a / kandıra قندره] *{OsT} is.* Hasır otu. ☞ **kandıra ağacı,** *bot. Mine çiçeğigillerden, Akdeniz ülkelerinde yetişen, kışın yapraklarını döken, leylak renginde salkım çiçekler açan, yaprakları halk hekimliğinde iştah açıcı olarak kullanılan bir ağaççık; limon otu, (Lippia citriora).*|| **kandıra otu,** *bot. Buğdaygillerden, soğuk ve ılıman bölgelerde yetişen, çok yıllık, sürünücü, dayanıklı 150 kadar bitki türünün ortak adı; saz otu, (Calamagrostis).*

kandırıcı, [kan-dır-ıcı] *sf.* **1.** Kandırmaya yol açıcı. **2.** Kandıran; aldatan; aldatıcı.

kandırıcılık, -ğı [kan-dır-ıcı-lık] *is.* Kandırıcı olma durumu.

kandırıf, [? kandırıf / kandiref / kandirif] *{ağız} is.* Sabanı boyunduruğa bağlayan "U" biçiminde eğri ağaç veya kayış. [DS]

kandırılış, [kan-dır-ıl-ış] *is.* Kandırılma eylemi veya biçimi.

kandırılma, [kan-dır-ıl-ma] *is.* Kandırılmak eylemi; aldatılma; ikna edilme.

kandırılmak, [kan-dır-ıl-mak] *edil. f. [-ır]* **1.** Kandırma eylemine uğramak. **2.** Aldatılmak. **3.** İkna edilmek.

kandırış, [kan-dır-ış] *is.* Kandırmak eylemi veya biçimi.

kandırışlı, [kandır-ış-lı] *{ağız} sf.* İnandırıcı. [DS]

kandırma, [kan-dır-ma] *is.* Kandırma, ikna etme.

kandırmaca, [kan-dır-ma-ca] *is.* Birini kandırmak, aldatmak için takınılan tavır; bu amaçla kurulan düzen.

kandırmak, [kan-dır-mak] *gçl. f. [-ır]* **1.** Birini bir şey yapmaya ikna etmek. **2.** Birini bir şeye inandırmak; inanmasını sağlamak. **3.** Birini aldatmak; yanlışa yöneltmek. **4.** İçme ihtiyaç ve isteğini gidermek. **5.** Birini doyurmak; açlığını gidermek.

kandız[1], [kan-(ı)d-ız ?] *{ağız} is.* Yaralayıcı, kesici araç; carih. [DS]

kandız[2], [? kandız] *{ağız} is.* Mide ve karın bölgesi. [DS]

kandıza, [kan + dız -a] *{ağız} is.* Bir tür sivrisinek. [DS]

kandızlamak, [kandız-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Bıçak, şiş gibi şeyler sokmak. [DS]

kandızlık, -ğı [kandız-lık] *{ağız} is.* Karamık, *(Berberis crataegina).* [DS]

kandi, [Ar. ḳand *(şeker)* > ḳandī قندى] *(kandi:) {OsT} sf.* **1.** Şekerle ilgili. **2.** Şekerden yapılmış.

kandik, -ği [? kandik] *{ağız} is.* **1.** Küçük olgunlaşmamış bostan; kelek. **2.** İşe yaramaz adam. [DS]

kandil[1], [Lat. candela > Ar. ḳindīl قنديل] *{OsT} is.* **1.** İçine yağ konulmuş ve bir fitil sarkıtılarak yakılmak suretiyle kullanılan ilkel bir aydınlatma aracı. **2.** *argo.* Çok sarhoş. **3.** İslam geleneklerine göre kutsal sayılan ve kandiller yakılmak suretiyle aydınlatılan geceler. **4.** *{ağız}* Sivri burunlu kimse. [DS] **5.** *{ağız}* Saçaklardan ya da ağaç dallarından sarkan buzlar. [DS] **6.** *{ağız}* Kalaycıların lehim eritmekte kullandıkları tava. [DS] ☞ **kandil çiçeği,** *bot. Bileşikgillerden parçalı yapraklı, tüylü, beyaz ve sarı çiçekli, halk hekimliğinde kullanılan çok yıllık otsu bitki; civanperçemi; kına çiçeği, (Achillea).* || **kandil çöreği,** *Kandil günlerinde yapılan bir tür yağlı çörek.*|| **kandil donanması,** *Kutsal gecelerde minarelerin kandillerle aydınlatılmış hâli.*|| **kandil gecesi,** *isl. Müslümanlıkta kutsal sayılan beş geceden her biri.*|| **kandil günü,** *Kandil gecesinden önceki gündüz.*|| **kandilin yağı tükenmek,** *Ölmek.*|| **kandîl-i tersā,** *{OsT} din. Hristiyanların kilisede veya başka yerde sürekli olarak yaktıkları kandil*|| **kandil otu,** *{ağız} bot. Güvey feneri, (Physalis alkekengi).* [DS]|| **kandil simidi,** *Kandil günlerinde yapılan yağlı simit veya çörek.*|| **kandil topu,** *Kandilin yağ konulan hazne kısmı.*|| **kandil uçurmak,** *Büyük camilerin şerefelerinden art arda ipe bağlı kandil sarkıtma işlemi.*|| **kandil yağı,** *Kandile konulan kötü cins zeytin yağı; kandilde yakılan sıvı yağ.*

kandil[2], [kandil] *{ağız} is.* **1.** Kalın ve geniş kereste. **2.** Çatıda ana kirişe dikilerek merteğe bağlanan direkler. [DS]

kandil[3], [kandil] *{ağız} is.* Ambar gözü. [DS]

kandilci, [kandil-ci] *is.* **1.** Cami ve minarelerin kandillerini yakan kimse. **2.** Kandil yapan ve satan kimse.

kandilcilik, ği [kandil-ci-lik] *is.* Kandilcinin işi ve görevi.

kandilisa, [İt. candelizza] *is. dnz.* Yelkenleri ve seren yelkenlerini yerlerine toka etmekte kullanılan halatların ortak adı.

kandilleşme, [kandil-le-ş-me] *is.* Birbirinin kandilini kutlama.

kandilleşmek, [kandil-le-ş-mek] *işteş. f. [-ir]* Kandil günlerinde birbirinin kandilini kutlamak.

kandilli, [kandil-li] *sf.* **1.** Kandili olan; kandili taşıyan. **2.** Kandillerle süslü olan. **3.** *argo.* Sarhoş. **4.** *{ağız}* (Kişi için) gözünden sürekli yaş gelen. [DS] ⊡ **kandilli küfür,** *Çok ağır hakaretler taşıyan küfür.*|| **kandilli selam,** *Yere kadar eğilerek verilen selam.*|| **kandilli temenna,** *Yere kadar eğilerek gösterilen saygı.*

kandillik, -ği [kandil-lik] *is.* **1.** Kandil konulan veya asılan yer. **2.** Minarelerde şerefelerin dışında olan ve kandil takmaya mahsus halkalı metal çubuklar. **3.** *sf.* Kandil ile ilgili.

kandiref, [? kandiref / kandırıf / kandirif] *{ağız} is.* → kandırıf. [DS]

kandoz, [kan-mak > kan-(ı)d-ız] *{ağız} sf.* **1.** Kandırıcı; kurnaz. **2.** Dedikoducu. [DS]

kandurmak[1], [kān-mak > kan-tır-mak / kan-tur-mak] *{eT} gçl. f. [-ur]* Su veya başka şeye kandırmak; tatmin etmek; kandırmak. [DLT] [Gabain]

kandurmak[2], [kan-dur-mak] *{ağız} gçl. f. [-ur]* Kağnı tekerinin dış çemberini geçirmek. [DS]

kâne, [Ar. kāne كانه] *(kâ:ne) {OsT} çek. f. "Oldu; oluştu; husule geldi."* anlamında cümlecik.

kane[1], [Ar. ḳāne قانه] *(ka:ne) is.* Tersane arşınının yirmi dörtte birine eşit uzunluk ölçüsü birimi.

kane[2], [Yun. kanata ?] *{ağız} is.* **1.** Kiremit. **2.** Çeşme yalağı. **3.** Künk. **4.** Havuz. [DS]

kaneci, [kane-ci] *{ağız} is.* Kiremitçi. [DS]

kanefe, [Fr. canapé] *{ağız} is.* → kanepe. [DS]

kanel, [Fr. canal] *{ağız} is.* Kanal. [DS]

kaneli, [kane-li] *{ağız} is.* (Çatı için) kiremit döşeli. [DS]

kanepe, [Fr. canapé] *is.* **1.** Birkaç kişinin oturabileceği kadar geniş, arkalığı ve dayanacak kolçakları olan koltuk. **2.** Açık büfe ve kokteyllerde sunulmak üzere hazırlanmış, peynir, salam, sosis vb. dilimleriyle süslenmiş küçük ekmek dilimleri.

kanere[1], [Ar. ḳanāre] *{ağız} is.* → kanara. [DS]

kanere[2], [? kanere] *{ağız} is.* Güç durum. [DS]

kaneri, [Ar. ḳanāre] *{ağız} is.* → kanara. [DS]

kanevat, [Ar. ḳanāt > ḳanevāt قنوات] *(kaneva:t) {OsT} is.* **1.** Yer altında bulunan künkler, su yolları. **2.** *anat.* Kanallar.

kanevetçi, [Ar. (Sur.) ḳanevātī => kanevet-çi] *{ağız} is.* Su yollarını yapan adam. [DS]

kaneviz, [Yun. kávanos] *{ağız} is.* Kavanoz. [DS]

kanevre, [? kanevre] *{ağız} is.* Ökçesiz bir tür ayakkabı. [DS]

kanfala, [? kanfala] *{ağız} is.* Sığırlara dadanan bir sinek. [DS]

kanfese, [Ar. ḳanfese قنفسه] *{OsT}is. zool.* Tespih böceği.

kang[1], [kag / kağ / kang / kanğ / kañ / kong *(yans.)*] *is.* Bir şeyi yerinden güçlükle sökme, çıkartma, geriye doğru bükme veya oynatmayı anlatan kök. [Zülfikar] *kang-ır-mak, kañ-ır-mak*

kang[2], [kang / kank *(yans.)*] *is.* Kabaca ötmeyi veya seslenmeyi anlatan kök. [Zülfikar] *kang etmek*

kang[3], [kang / kank *(yans.)*] *is.* Zayıflıktan kemiklerin fırlamasını anlatan kök. [Zülfikar] *kang-ıl-damak*

kang[4], [kang / kank / kıng / kong / konk *(yans.)*] *is.* Metal eşyaların birbirine çarpmasını, sürtünmesini ve buna benzer çıkan sesleri anlatan kök. [Zülfikar] *kang-ıl-da-k, kang-ul-da-k*

kang[5], [kang / king *(yans.)*] *is.* Zıplamayı, fingirdemeyi anlatan kök. [Zülfikar] *kang-ıl-la-mak*

kang[6], [kañ *(yans.)*] *{eT} is.* Kaz sesi. [DLT] ⊡ **kang etmek,** *{eT} (Kaz için) seslenmek.* [DLT]

kang[7], [kañ] *(kañ) {eT} is.* Baba. [EUTS] [ETY] [İKPÖy.] [Gabain] [Tekin]

kanga, [kang *(yans.)* > kang-ā] *(kanga:) {eT} is.* Araba; kağnı. [OKD]

kangaklanmak, [kañ-ak-la-n-mak / kayak-la-n-mak] *(kañaklanmak) {eT} dönşl. f. [-ur]* Kaymaklanmak.

kangal[1], [Yun. kághalos > kaghali *(ip halkası)*] *is.* **1.** İp, tel, boru vb. gibi uzun nesnelerin çevrilip çöreklenmesi ile meydana getirilmiş halka demet; bağ. **2.** Bu tip şeylerin her bir halkası. **3.** (Sucuk, peynir vb. için) parça. **4.** Mutfakta uzun ve bükülebilir şeylerin halka gibi sarılmasından meydana getirilen yiyecek. **5.** *{ağız}* Yün çilesi. [DS] **6.** *{ağız}* Kurutulmuş tütün demetleri. [DS] **7.** *{ağız}* Simit. [DS] ⊡ **kangal olmak,** *1. Kıvrılmak. 2. (Yılan için) çöreklenmek.*|| **kangal yapmak,** *balıkç. Olta ipini kangal şeklinde toplamak.*

kangal[2], [*eT.* kal-a-ğan > *kalgan > kangal [EREN]] *{ağız} sf.* **1.** (Hayvan için) çok yaşlı. **2.** (İnsan ya da hayvan için) zayıf; çelimsiz; ince. [DS] **3.** *{ağız}* Kangal dikeni. [DS] ⊡ **kangal dikeni,** *bot. Tüylü ve köşeli saplı, derin dişli ve dikenli soluk yeşil yapraklı, baş biçimindeki mor renkli bileşik çiçekli yüksek otsu bitki; kangal dikeni; kenger dikeni; Meryemana dikeni; deve dikeni, (Silybum marianum).*|| **kangal kahvesi,** *{ağız} Kavrulmuş*

deve dikeninin tohumları öğütüldükten sonra kahve gibi pişirilerek yapılan bir içeçek. [DS]

kangal[3], [? kangal] *{ağız} is.* **1.** Ceviz. **2.** Böbrek. [DS]

kangala, [kan+gala] *{ağız} is.* **1.** Gelincik çiçeği. **2.** Lale. [DS]

kangalcı, [kangal-cı] *is. tar.* Eskiden Kapalıçarşı'da sırma satan esnaf.

kangalduruk. [kañal-duruk] *(kañalduruk) {eT} is.* Bir tür zırh. [Nevâyî]

kangallama, [kangal-la-ma] *is.* Kangal biçimine getirme.

kangallamak, [kangal-la-mak] *gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Kangal biçiminde sarmak; kangal hâline getirmek; halka halka sarmak.

kangallanma, [kangal-la-n-ma] *is.* Kangal biçiminde sarılmak eylemi.

kangallanmak, [kangal-la-n-mak] *edil. f. [-ır]* **1.** Kangal biçiminde sarılmak; kangal yapılmak; kangal hâline getirilmek. **2.** *{ağız} dönşl. f. mecaz.* Yük olmak; başa bela olmak. [DS]

kangaş, [kang-a-ş] *{ağız} sf.* Zayıf; ince. [DS]

kangaşı, [kang-a-ş-ı] *{ağız} sf.* → kangaş. [DS]

kangay, [kang-ay ?] *{ağız} is.* Kazan. [DS]

kangdaş, [kañ-daş] *(kañdaş) {eT} sf.* Babaları bir olan. [DLT]

kangel, [kangal] *{ağız} sf.* (Yol için) eğri büğrü; dolambaçlı; zikzaklı. [DS]

kanger[1], [kangal] *{ağız} sf.* Eğri. [DS]

kanger[2], [kangal] *{ağız} is.* → kangal dikeni. [DS]

kangeşlig, [keñ-ē-mek > keñeş-liğ] *{eT} sf.* → kengeşlig. [DLT]

kangeşsiz, [keñ-ē-mek > keñeş-siz] *{eT} sf.* → kengeşsiz. [DLT]

kangı[1], [Moğ. ḫagān => kangı] *{eT} is.* Prens. [ETY]

kangı[2], [ḳāñū > kan-gı قنغى] *{eAT} {OsT} zm.* Hangi.

kangıç[1], [kañ-ıç] *(kañıç) {eT} is.* Babacık. [ETY]

kangıç[2], **-cı** [kang *(yans)* > kang-ı-ç] *{ağız} is.* Ot kökü kazımaya yarayan ucu sivriltilmiş sopa; kazgıç. [DS]

kangıdı, [*eT.* kangı-da] *{ağız} zf.* Nerede? [DS]

kangıldak, [kang *(yans.)* > kangıl-da-k] *sf.* **1.** (İnsan ve hayvan için) çok zayıf; bir deri bir kemik kalmış. **2.** İçi boş ceviz.

kangıldamak, [kang *(yans.)* > kang-ıl-da-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r]* Bunamak. [DS]

kangılı, [kang *(yans.)* > kang-ı-lı] *{ağız} sf.* Şişmanlıktan halsiz kalmış olan. [DS]

kangılız, [kan+kızıl > kangılız ?] *{ağız} is.* **1.** Lale. **2.** Gelincik. [DS]

kangıllamak, [kang *(yans.)* > kang-ıl-la-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Zıplamak. [DS]

kangılmak, [kang *(yans.)* > kang-ıl-mak] *{ağız} gçsz. f. [-ır].* **1.** Birden düşmek; bayılmak. **2.** Uyuyuvermek. [DS]

kangımak, [kang *(yans.)* > kang-ı-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r]* Zıplamak. [DS]

kangın[1], [kan-mak > kan-gın] *{ağız} sf.* Suya doymuş; suya kanmış. [DS]

kangın[2], [kan-mak > kan-gın] *{ağız} sf.* Bir şeye inancı olan kimse. [DS]

kangır, [kang *(yans.)* > kang-ır] *{ağız} is.* Bir tür saz. [DS]

kangırcak, -ğı [kang *(yans.)* > kang-ır-(a)cak] *{ağız} is.* Tazeyken yenen, bir karış boyunda bir ot. [DS]

kangırmak, [kang *(yans.)* > kañ-ır-mak قاكيرمق] *(kañırmak) {OsT} {ağız} gçl. f. [-ır]* Bükmek; burkmak; kanırmak; kırıp koparmak için eğmek. [DS]

kangırtmaç, -cı [kang *(yans.)* > kang-ır-mak > kang-ır-t-mak > kañ-ır-t-maç قاكيرتماج] *(kañırtmaç) is.* **1.** *{OsT}* Bir ağaçtan koparılıp başka bir yere dikilen fidan. **2.** *{ağız}* Kalem aşısı. [DS]

kangırtmak, [kang *(yans.)* > kang-ır-mak > kang-ır-t-mak] *{ağız} gçl. f. [-ır]* Bükmek; burkmak; kanırmak; kırmak için eğmek. [DS]

kangıt, [kang-ıt ?] *{ağız} is.* İskelet. [DS]

kangil, [kang *(yans.)* > kang-ıl-mak > kangil] *{ağız} is.* Cambazların ve çocukların boylarını uzun göstermek için kullandıkları, yarım metre kadar yukarıda basacak yeri olan, uçları koltuk altlarına kadar uzun sırık; basacak; ayakçak. [DS]

kangilmek, [kang *(yans.)* > kang-ıl-mak] *{ağız} gçsz. f. [-ir]* → kangılmak. [DS]

kanglı[1], [kang *(yans.)* >kañ-lı قنكلى] *(kañlı) {eT} {eAT} {OsT} sf.* Kağnı; araba. [DLT] [EUTS] [Üç İtigsizler] [Gabain]

kanglı[2], [kang-lı ?] *{ağız} is.* İskelet. [DS]

kanglıçı, [kañ-lı-çı] *(kañlıçı) {eT} is.* Arabacı; kağnıcı. [EUTS]

kanglış, [kang *(yans.)* > kañ-(ı)l-ış قاكلش] *(kañlış) {OsT} is.* **1.** Naz; eda. **2.** Fitne; fettanlık.

kanglu, [kañ-lu قنكلو] *(kañlu) {OsT} is.* Kağnı.

kangrak[1], [kañ *(yans.)* > kañ-ra-k] *(kañrak) {eT} is.* Çan. [DLT]

kangrak[2], [kañ-(ı)r-ā-mak > kañ-ra-k] *(kañrak) {eT} is.* Damak. [DLT]

kangren, [Yun. gangraina *(çürüme)* > Lat. gangraena > Fr. gangrène] *is.* Dokularda meydana gelen yerel ölmüşlük. ☞ **kangren olmak,** *Bozulmak; çözülmek.*

kangrenleşme, [kangren-le-ş-me] *is.* Kangren olma; kangren hâline gelme.

kangrenleşmek, [kangren-le-ş-mek] *gçsz. f. [-ir]* **1.** Kangren olmak; kangren hâline gelmek. **2.** (İş, du-

rum vb. için) düzelmeyecek duruma gelmek; uzamak.

kangrenli, [kangren-li] *sf.* Kangreni olan; kangrene yakalanmış olan.

kangrılmak, [kāñ-(ı)r-mak >kañr-ıl-mak قڭريلق] *(kañrılmak) {eAT} {OsT} edil. f. [-ur]* Ters bükülmek; arkaya bükülmek; kanırılmak. [DK]

kangsık, [kañ *(baba)* > kañ-sı-k] *(kañsık) {eT} sf.* Üvey. [DLT]

kangu[1], [kān-ġu] *(ka:ngu) {eT} is.* Kan alacak araç; neşter. [DLT]

kangu[2], [kāñū] *(ka:ñu:) {eT} zf.* Hangi. [ETY]

kanguldak, -ğı [kang *(yans.)* > kang-ul-dak] *{ağız} is.* Büyük çan. [DS]

kanguluk, -ğu [kang *(yans.)* > kang-u-luk] *{ağız} is.* Baykuş. [DS]

kangurdan, [kan + kur(u)-t-an] *{ağız} sf.* Gamsız. [DS]

kanguru, [Fr. kangourou / İng. kangaroo] *is. zool.* Arka ayakları üzerine dikildiği zaman boyu iki metreyi bulan, Avustralya kıtasına özgü keseli hayvan, *(Macropus giganteus).*

kangurugiller, [kanguru-gil-ler] *is. zool.* Sıçrayıcı, keseli hayvanlar familyası, *(Macropodiae).*

kanğ, [kag / kağ / kang / kanğ / kañ / kong *(yans.)*] *is.* Bir şeyi yerinden güçlükle sökme, çıkartma, geriye doğru bükme veya oynatmayı anlatan kök. [Zülfikar] *kanğ-ır-mak*

kanğırmak, [kanğ *(yans.)* >kanğ-ır-mak] *{OsT} {ağız} gçl. f. [-ır]* Kanırmak. [DS]

kanğırtmak, [kanğ *(yans.)* > kanğ-ır-t-mak] *{ağız} gçl. f. [-ır]* Geriye bükmek; kanırmak. [DS]

kanğola, [? kanğola] *{ağız} is.* Mutfakta oturulacak yer; seki. [DS]

kanğsırık, -ğı [kanğ *(yans.)* > kanğ-sır-mak > kanğ-sır-ık] *{ağız} is.* Balgam. [DS]

kanğuldak, -ğı [kanğ *(yans.)* > kanğ-ul-da-k] *{ağız} is.* Hayvanların boyunlarına takılan büyük çan. [DS]

kanı[1], [kan-mak *(ikna olmak)* > kan-ı] *is.* Bir konuda kesin delillere dayanmadan varılan yargı; inanılan görüş; kanış; düşünce; kanaat. ⮹ **kanıma göre,** *Kanaatime göre; düşünceme göre.*|| **kanısında olmak,** *Belirtilen inanç ve düşüncede olmak.*|| **kanıya varmak,** *Belli bir kanı edinmiş olmak.*

kanı[2], [kāñū] *{eT} {eAT} zf.* Hani; nerede? [KB] [Gabain] [Tekin] [Yüknekî] [DK]

kanı[3], [? kanı] *{ağız} is.* Elle ağ örmekte kullanılan silindir biçiminde odundan yapılmış bir araç. [DS]

kanı[4], [? kam] *{ağız} is.* Köşe. [DS]

kanı, [kangı > kanı قنى] *{OsT} zf.* Hani; nerede?

kanıg, [kān-mak > kan-ıġ] *{eT} is.* **1.** Gözde âşık. [ETY] **2.** Sevinç. [DLT]

kanıga, [kam-ga / kanıga] *{ağız} is.* Yonga. [DS]

kanık[1], [kān-mak *(doymak)* > kan-ık] *sf.* **1.** *{eT}* Kanmış; sevinçli. [DLT] **2.** Elindeki ile yetinen; gözü çokta olmayan; yetingen; kanaatkâr.

kanık[2], **-ğı** [kān-mak *(ikna olmak)* > kan-ık] *sf.* **1.** *{ağız}* İnanmış; kanmış. [DS] **2.** *{ağız}* Alışkın. [DS] **3.** Kandırılmış; aldatılmış.

kanık[3], **-ğı** [kan-mak > kan-ık] *{ağız} is.* **1.** Ava alışmış tazı. **2.** Köpeğe verilen av eğitimi. [DS]

kanık[4], **-ğı** [kan-mak *(doymak)* > kan-ık قنق] *{OsT} {ağız} is.* **1.** Yiyecek veya içeceğe doymuş, kanmış, bıkmış kimse. **2.** Tok gözlü. [DS]

kanık[5], **-ğı** [Yun. kanata] *{ağız} is.* Cam ya da toprak sürahi. [DS]

kanık[6], **-ğı** [*eT.* kañ-lı] *{ağız} is.* Kağnı. [DS]

kanıkkın, [kan-mak > kan-ık-kın] *{ağız} sf.* Kanmış; suya doymuş. [DS]

kanıklama, [kanık-la-ma] *is.* **1.** Elindeki ile yetinme. **2.** Kandırma, aldatma.

kanıklamak, [kan-ık-la-mak] *gçsz. f. [-r] [-l(ı)-yor]* **1.** Elindeki ile yetinmek. **2.** *gçl. f.* Kandırmak; aldatmak. **3.** *{ağız}* Aramak. [DS]

kanıklanma, [kan-ık-la-n-ma] *is.* **1.** Yeterli bulma; yetinme. **2.** Kandırılma; ikna edilme.

kanıklanmak, [kan-ık-la-n-mak] *dönşl. f. [-ır]* **1.** Yeterli bulmak; yetinmek; kanaat etmek. **2.** *edil. f.* Kandırılmak; ikna edilmek.

kanıklık, -ğı [kan-ık-lık] *is.* Elindekini yeterli bulma durumu; azla yetinme durumu; kanaatkârlık.

kanıkma, [kan-ık-ma] *is.* Kanıkmak eylemi ve durumu.

kanıkmak[1], [kan > kan-ık-mak قنقمق / قانقمق] *dönşl. f. [-(ğ)-ır]* **1.** *{eAT}* (Göz vb. için) kızarmak; kanlanmak. **2.** *{eAT} {OsT}* (Kişi için) kan dökmeye susamak. **3.** *{ağız}* Çok istemek. [DS]

kanıkmak[2], [kān-mak *(doymak)* > kan-ık-mak] *gçsz. f. [-(ğ)ır]* Bir şeye doymak, kanmak; tatmin olmak.

kanıkmak[3], [kan-ık-mak] *{ağız} gçsz. f. [-ır]* **1.** (Tazı için) tavşan kovalamaya alışmak. **2.** (Köpekler için) boğuşmak. [DS]

kanıksama, [kan-ık-sa-ma] *is.* Alışma ve bıkkınlık gösterme.

kanıksamak, [kan-ık-sa-mak] *gçl. f. [-r] [-s(ı)-yor]* **1.** Pek çok defa tekrar etmekten dolayı tepki göstermez olmak; etkilenemez olmak; alışmak. **2.** Bıkıp usanmak; bıkkınlık göstermek.

kanıksayış, [kan-ık-sa-y-ış] *is.* Kanıksamak eylemi veya biçimi.

kanıksımak, [kan-mak > kan-ık > kan-ık-sı-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r]* **1.** Bıkmak; usanmak. **2.** Doymak; kanmak. [DS]

kanıktırmak, [kan-mak > kan-ık-mak > kan-ık-tır-mak] *{ağız} gçl. f. [-ır]* **1.** Alıştırmak. **2.** Usandırmak. [DS]

kanılga, [kan-mak > kan-ıl-mak > kan-ıl-ga] *{ağız} is.* İnanma, kanma durumu. ⧉ **kanılgası yakın,** *{ağız} Hemen inanan; çabuk ikna olan.* [DS]

kanılık, -ğı [kan-ı-lık] *{ağız} is.* Doyumluk; kanacak kadarlık; kanıklık. [DS]

kanıltak, -ğı [koğ *(yans.)* > kağ-ıl-da-mak > kanıltak ?] *{ağız} sf.* Gevşek; aralıklı. [DS]

kanımak, [kān > kan-ī-mak] *(kanı:mak) {eT} is.* Kanamak. [DLT]

kanınçsız, [kān-mak > *kan-ın-mak > *kan-ın-ç > kan-ın-ç-sız] *{eT} is.* Kanmayan; doymayan; doymaz; açgözlü. [Gabain] [EUTS]

kanırık[1], **-ğı** [kang *(yans.)* > kan-ır-mak > kan-ır-ık] *{ağız} sf.* (Kişi için) inatçı; ters. [DS]

kanırık[2], **-ğı** [kan-mak > kan-ır-mak > kan-ır-ık] *{ağız} sf.* **1.** Saf. **2.** Dengesiz; bilinçsiz. [DS]

kanırılmak, [kang *(yans.)* > kan-ır-ıl-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* Sırt üstü yere düşmek. [DS]

kanırma, [kañ-ır-mak > kan-ır-ma] *is.* **1.** Döndürüp çevirme; eğip zorlayarak yerinden çıkarma. **2.** Kasma.

kanırmak[1], [kang *(yans.)* > kan-ır-mak] *gçl. f. [-ır]* **1.** Döndürüp çevirmek; eğip zorlayarak yerinden çıkarmak veya çıkarmaya çalışmak. *{ağız} (aynı)* [DS] **2.** Zorlayarak koparmaya çalışmak. **3.** Kasmak.

kanırmak[2], [kan-mak *(ikna olmak)* > kan-ır-mak] *{ağız} gçl. f. [-ır]* **1.** Bir şeyin kendisine ait olduğunu ileri sürmek. **2.** Benimsemek. [DS]

kanırmuk, -ğu [kağ *(yans.)* > kağ-ır-muk] *{ağız} is.* Balgam. [DS]

kanırtma, [kan-ır-t-ma] *is.* Döndürüp çevirme, bükme.

kanırtmaç[1], **-cı** [kan-ır-t-maç] *{ağız} is.* **1.** Bir şeyi kanırmak için kullanılan değnek, manivela; kaldıraç. **2.** Ağaç dallarından kanırarak koparılmış parça; çelik. [DS]

kanırtmaç[2], **-cı** [kan-mak > kan-ır-t-mak > kan-ır-t-maç] *{ağız} is.* Abartılmış söz; yalan. [DS]

kanırtmaç[3], **-cı** [kanğ *(yans.)* > kan-ır-mak *(ters bükmek)* > kan-ır-t-maç] *{ağız} sf.* **1.** Zıt; ters. **2.** Aksi; inatçı. [DS]

kanırtmaçlı, [kanırtmaç-lı] *{ağız} sf.* (Söz için) etkili. [DS]

kanırtmak, [*eT.* koñ-ur-mak > kan-ır-t-mak] *{ağız} gçl. f. [-ır]* **1.** (Dal, budak veya parmak, kol gibi şeyler için) olağan bükülme yönünün tersine doğru bükmek; ayırmaya, koparmaya çalışmak; koparmak. **2.** Ağaçlardan çelik almak. [DS]

kanış[1], [kān-mak *(ikna olmak)* > kan-ış] *is.* **1.** Kanma; kanı; kanaat. **2.** Aldanış; kanma. **3.** Kanma eylemi veya biçimi.

kanış[2], [kān-mak *(doymak)* > kan-ık] *is.* Doyma, tatmin olma eylemi veya biçimi.

kanış[3], [Yun. kanata] *{ağız} is.* Cam veya toprak sürahi. [DS]

kanışmak[1], [kan-mak *(doymak)* > kan-ış-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* Suya doymak. [DS]

kanışmak[2], [kan-mak *(ikna olmak)* > kan-ış-mak] *{ağız} işteş. f. [-ır]* **1.** Pazarlıkta uyuşmak; anlaşmak. **2.** Direnmek. [DS]

kanışmak[3], [kang *(yans.)* > kan-ış-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* Başı geriye çekip dimdik durmak. [DS]

kanıt[1], [kān-mak *(ikna olmak)* > kan-ıt] *is.* **1.** Bir olguyu, olayı veya bir düşünceyi ispat etmeye yarayan belge ve bilgi; gerekli ve zorunlu sonuca ulaşan bir akıl yürütmenin dayandığı gerçek; delil; bürhan. **2.** *huk.* Uyuşmazlık konusu olan fiilî ve hukukî olgunun, olduğuna veya olmadığına dair ispat araçları; delil. **3.** *man.* Sonuca ulaşan bir akıl yürütmenin dayandığı temel; delil.

kanıt[2], [Ar. ḳunūṭ > ḳānıṭ قانط] *(ka:nıt) {OsT} sf.* Umutsuz; meyus; kederli.

kanıtgan, [kan-ıt-ġān] *(kanıtga:n) {eT} sf.* Her zaman şevke getiren. [DLT]

kanıtlama, [kan-ıt-la-ma] *is.* **1.** Kanıtlamak eylemi. **2.** İspat etme. **3.** Kanıtların tümü. **4.** *man.* Bir veya birkaç önermeden bir sonuç çıkarılmasını sağlayan akıl yürütme.

kanıtlamak, [kan-ıt-la-mak] *gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* **1.** Bir şeyin gerçek olduğunu delillerle göstermek; ispat etmek. **2.** Bir şeyi belirtmek; açığa vurmak. **3.** *man.* Salt mantıkî düşünceler dizisine dayanarak, bir kavramdan başka bir kavrama geçmek.

kanıtlanış, [kan-ıt-la-n-ış] *is.* Kanıtlanmak eylemi veya biçimi.

kanıtlanma, [kan-ıt-la-n-ma] *is.* Kanıtlanmak eylemi.

kanıtlanmak, [kan-ıt-la-n-mak] *edil. f. [-ır]* Kanıtlamak eylemi yapılmak; ispatlanmak.

kanıtlı, [kan-ıt-lı] *sf.* Kanıtlanmış olan; kanıtla gösterilmiş; müdellel.

kanıtmak, [kān-mak > kan-ıt-mak] *gçl. f. [-ır]* **1.** *{eT}* Şevke getirmek; kandırmak. [DLT] **2.** *{ağız}* Bir işin üzerine çok düşmek. [DS]

kanıtsama, [kan-ıt-sa-ma] *is.* Kanıt olarak değerlendirme; delil kabul etme.

kanıtsamak, [kan-ıt-sa-mak] *gçl. f. [-r] [-s(ı)-yor]* Kanıt olarak kabul etmek; delil ve belge olarak değerlendirmek.

kanıya, [kañı+yā قانيا] *{eAT} zf.* Nerede; hani ya?

kâni[1], [Ar. kināye > kānī كانى] *(ka:ni) {OsT} sf.* Kinayeli konuşan; dokunaklı ve iğneli söz söyleyen.

kâni[2], [Far. kānī كانى] *(ka:ni:) {OsT} sf.* Madenden çıkan; madenle ilgili.

kani[1], **-i'ı** [Ar. ḳanāʿat > ḳāniʿ قانع] *(ka:ni) {OsT} sf.* **1.** İnanmış; kanmış. **2.** Bir şeyi yeterli bulan; azı ile

yetinen; fazlasını istemeyen; kanaat eden. ☞ **kāni olmak,** *{OsT} İnanmak; kanmak.*

kani[2], [? kanka / kani] *{ağız} is.* Yenge. [DS]

kani[3], [? kani] *{ağız} is.* Topaç. [DS]

kani[4], [? kāni] *{ağız} is.* Hızarcı tezgâhı. [DS]

kanibalizm, [Fr. cannibalisme] *is.* Yamyamlık.

kani'în, [Ar. ḳāniᶜīn قانعين] *(ka:nii:n) {OsT} is.* **1.** Kanaat edenler. **2.** İnanmış kimseler.

kanil, [? kanil] *{ağız} is.* **1.** Örf. **2.** Yöntem; yol. [DS]

kaniş[1], [Fr. cane *(ördek)* > caniche] *iz. zool.* Bol ve kıvırcık tüylü bir süs köpeği.

kaniş[2], [kāniş] *{ağız} is.* Tahtaların kenarına süs yapmakta kullanılan bir tür rende. [DS]

kanit, [Ar. ḳunüt > ḳānit قانت] *(ka:nit) {OsT} sf.* **1.** Bağlı; itaatli. **2.** Dindar.

kank[1], [kang / kank *(yans.)*] *is.* Kabaca ötmeyi veya seslenmeyi anlatan kök. [Zülfikar] *kank-ıl-da-mak*

kank[2], [kang / kank *(yans.)*] *is.* Zayıflıktan kemiklerin fırlamasını anlatan kök. [Zülfikar] *kank-ır-da-k, kank-ıl-da-k*

kank[3], [kang / kank / kıng / kong / konk *(yans.)*] *is.* Metal eşyaların birbirine çarpmasını, sürtünmesini ve buna benzer çıkan sesleri anlatan kök. [Zülfikar] *kank-av-ur, kank-ul-da-k*

kank[4], **-gı** [*eT.* kañı > kağnı / kank] *{ağız} is.* İki tekerlekli araba. [DS]

kank[5], **-gı** [? kank] *{ağız} is.* İnsan ya da hayvan cesedi. [DS]

kank[6], **-gı** [? kank] *{ağız} sf.* Parasız; beleş. [DS]

kanka[1], [Çing. konka] *is.* **1.** Arkadaş; yoldaş. **2.** *{ağız}* Yenge. [DS]

kanka[2], [? kanka] *{ağız} is.* Buz pateni. [DS]

kankal[1], [kank *(yans.)* > kank-al] *{ağız} is.* Hardal. [DS]

kankal[2], [Yun. kanghali قنقل] *{OsT} is.* Kangal.

kankala, [? kankala] *{ağız} is.* İki omuz arası. [DS]

kankalak, -ğı [? kankalak] *{ağız} is.* Çorba tası. [DS]

kankan , [Fr. cancan] *is.* On dokuzuncu yüzyılda kadınların oynadığı, çoğu doğaçlama, hareketli bir Fransız dansı.

kankavur, [kank *(yans.)* > kank-a-gur ?] *{ağız} is.* **1.** Büyük çan. **2.** Çocukların ayağına takılan çıngıraklı halka. [DS]

kankaz, [? kankaz] *{ağız} is.* Beş taş oyunu. [DS]

kankel, [? kankel] *{ağız} is.* Dönemeç. [DS]

kânken, [Far. kānken کانکن] *(kâ:nken) {OsT} is.* Maden çıkaran; maden kazan; madenci.

kânkenî, [Far. kānkenī کانکنی] *(kâ:nkeni:) {OsT} is.* Maden kazma, maden çıkarma; madencilik.

kankı, [kāñū > kankı قنقی] *{eAT} zf.* Hangi. [DK]

kankıldak, -ğı [kank *(yans.)* > kank-ıl-da-k] *{ağız} sf.* Zayıf; ince; dayanıksız. [DS]

kankıldamak, [kank *(yans.)* > kank-ıl-da-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-d(ı)-yor]* Gıdaklamak; ötmek. [DS]

kankıran, [Fr. gangrén] *{ağız} is.* Kangren. ☞ **kankırana çevirmek,** *{ağız} (Yara için) iltihaplanmak; azmak; şişmek.* [DS]|| **kankıran olmak,** *{ağız}* → kankırana çevirmek. [DS]

kankırdak, -ğı [kank *(yans.)* > kank-ır-da-k] *{ağız} is.* → kankıldak. [DS]

kankırık, -ğı [kağ *(yans.)* > kan-kır-ık] *{ağız} is.* Balgam. [DS]

kankıritçi, [? kankırit-çi] *{ağız} sf.* Yalancı; düzenci. [DS]

kankoş[1], [? kankoş] *{ağız} is.* Sığırların bacak derisinden elde edilen gön. [DS]

kankoş[2], [? kankoş] *{ağız} is.* Mısır koçanı. [DS]

kankoş[3], [? kankoş] *{ağız} sf.* **1.** (Kişi için) kaba saba. **2.** (Hayvan için) çok cılız. [DS]

kankurutan, [kan+kuru-t-an] *is. bot.* Kökleri insan vücudu biçiminde oluşundan dolayı büyücülükte, yumruları ise halk hekimliğinde ilaç olarak kullanılan, Akdeniz çevresinde yetişen bir bitki; abdüsselamotu, *(Mandragora officinarum).*

kanlak[1], **-ğı** [kang *(yans.)* > kan-la-k] *{ağız} is.* Kurumuş ardıç ağacı. [DS]

kanlak[2], **-ğı** [kan-la-k ?] *{ağız} is.* Denizin çekilmesi ile ortaya çıkan kara parçası. [DS]

kanlama, [kan-la-ma] *is.* Kanlı duruma getirme.

kanlamak, [kan-la-mak] *gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Kanlı hâle getirmek; kana batırmak, bulamak; kan bulaştırmak; kan sürmek.

kanlandırma, [kan-la-n-dır-ma] *is.* Kanlı hâle gelmesini sağlama.

kanlandırmak, [kan-la-n-dır-mak] *gçl. f. [-ır]* **1.** Birinin kanını miktar olarak artırmak; kan sahibi etmek. **2.** (Göz vb. organlar için) kan kaplatmak; kanlı hâle getirmek. **3.** Üzerine kan bulaştırmak; kan ile kirletmek.

kanlanma, [kan-la-n-ma] *is.* Kanlı hâle gelmek eylemi.

kanlanmak[1], [kan-la-n-mak] *dönşl. f. [-ır]* **1.** (Kişi için) vücudunda kanı artmak; daha sağlıklı durum almak. **2.** (Göz vb. organlar için) kan bürümek; kan kaplamak; kan toplamak. **3.** Kan sahibi olmak. **4.** *mecaz.* Kanlı katil olmak. **5.** *edil. f.* Üzerine kan bulaştırılmak; kan sürülmek; kan ile lekelenmek.

kanlanmak[2], [kan *(kağan)* > kan-la-n-mak] *{eT} dönşl. f. [-ur]* (Halk için) kağan sahibi olmak; hanlanmak. [ETY]

kanlaşmak[2], [kan-mak > kan-la-ş-mak] *{ağız} işteş. f. [-ır]* Ortak malları anlaşarak paylaşmak. [DS]

kanlı, [*eT.* kan-lıġ > kan-lı] *sf.* **1.** Kan bulaşmış; kan ile kirlenmiş, lekelenmiş. **2.** (Et için) kanı olan; kanı yeterince akmamış, giderilmemiş. **3.** (Et için) iyi pişmemiş; çiğ kaldığı için kan varmış gibi görünen. **4.** (Göz vb. organlar için) kan bürümüş olan;

kan kaplamış; kan toplamış. **5.** (Savaş, isyan vb. için) çok sayıda insan öldürülmesine sebep olmuş; çok sayıda cana kıyılmış; çok kan dökülmüş olan. **6.** (İnsan için) çok sayıda insan öldürmüş; isteyerek kan dökmüş olan; katil. **7.** (İnsan için) kanı çok olan; yoğun kan sahibi olan; sağlıklı; demevi. **8.** (Hastalık ve yara için) kan akmasına sebep olan; seyrinde vücuttan kan akmasına sebep olan. **9.** (Tükürük, idrar vb. vücut sıvıları için) içine kan karışmış bulunan; içinde kan bulunan. **10.** *mecaz.* (Para için) başkalarının canı karşılığında kazanılmış. **11.** (At vb. hayvan için) melez olmayan; saf kan. **12.** *is.* Katil. 🗗 **kanlı balgam,** *{ağız} Dizanteri.* [DS]|| **kanlı balsıra,** *{ağız} İncir ve portakal ağaçlarında görülen, inci büyüklüğünde, ezildiği zaman yapışkan bir sıvı bırakan bir tür yaprak biti, (Ceraplaitos).* [DS]|| **kanlı basur,** *tıp. Ağrılı ve kanlı ishalle beliren, bağırsakta yaralara yol açan, bulaşıcı, salgın hastalık; dizanteri.*|| **kanlı bıçaklı olmak,** *(Biri ile) onun canına kıyacak kadar düşman olmak.*|| **kanlı bulut,** *{ağız} Yağmur bulutu.* [DS]|| **kanli buri,** (kanlı buru) *{ağız} Dizanteri.* [DS]|| **kanlı canlı,** *Yüzünden sağlıklı ve güçlü kuvvetli olduğu anlaşılan; gücü kuvveti ve sağlığı yerinde olan.*|| **kanlı çubuk,** *{ağız} Bir yıllık yerli asma çubuğu.* [DS]|| **kanlı gada,** *{ağız} Zorla birisine sataşan kimse.* [DS]|| **kanlı gömleğini giymek,** *Birini öldürmek üzere harekete geçmek.*|| **kanlı katil,** *Bir veya daha çok kimseyi öldürmüş kimse.*|| **Kanlı Kavak,** *Karagöz oyunlarından birisi.*|| **kanlı kavga,** *İnsan öldürülmüş veya yaralanma olmuş kavga.*|| **kanlı kuyu,** *1. Mezbahalarda kesilen hayvanların kanlarının toplandığı çukur. 2. Eskiden işkence için insanların konulduğu veya zindanda ölenlerin cesetlerinin atıldığı kuyu.*|| **Kanlı Nigâr,** *Karagöz oyunlarından birisi.*|| **kanlı pınar,** *{ağız} Kısa saplı, kırmızı renkli bir kiraz.* [DS]|| **kanlı pilav,** *{ağız} Yemekli toplantı; şölen.* [DS]|| **kanlı savaş,** *Pek çok insanın öldüğü savaş.*|| **kanlı yaş,** *Gözleri kıpkırmızı oluncaya kadar ağlayarak dökülen gözyaşı; içine kan karışmış gözyaşı.*|| **kanlı yaş dökmek,** *Çok ağlamak.*

kanlıca, [kan-lı-ca] *(kanlı'ca) sf.* **1.** Biraz kanı bulunan; az kanlı. **2.** *{ağız}* Kırmızı renkli, yenilebilir bir mantar; çintar; çam mantarı, *(Lactarius deliciosus).* [DS]

kanlıçavak, -ğı [kan-lı + çavak ?] *{ağız} is.* Karnı ve yüzgeçleri kırmızı benekli, eti lezzetli bir balık. [DS]

kanlıg, [kān >kān-lıġ] *(ka:nlığ) {eT} sf.* Kanlı. [EUTS]

kanlık[1], [ḫan-lık] *{eT} is.* **1.** Han tarafından yönetilen ülke; padişahlık; hanlık. [ETY] [Gabain] **2.** Hanlara ait bir tür vergi. [EUTS]

kanlık[2], **-ğı** [kan-lık قانلق] *{OsT} is.* Kan bedeli; tazminat; diyet.

kanlılık, -ğı [kan-lı-lık] *is.* Kanlı olma durumu.

kanlu, [kan-lu قانلو / قنلو] *{eAT} {OsT} sf.* Katil.

kanluk, -ğu [kan-lık قانلوق] *{OsT} is.* → kanlık[2].

kanma, [kan-ma] *is.* Doyuma ulaşma.

kanmak[1], [*eT.* kān-mak] *(ka:nmak) dönşl. f. [-ar]* **1.** Düşünce bakımından doyuma ulaşmak; ikna olmak; öylece bilmek; inanmak. **2.** Aldatılmak; aldanmak; kandırılmak; inandırılmak; *{eT} (aynı).* [EUTS]

kanmak[2], [*eT.* kān-mak] *gçsz. f. [-ar] [eT.-ur]* **1.** Yemek ve içmek konusunda yeteri kadar doygunluğa ulaşmak; açlığı ve susuzluğu giderilmek; doymak; bir şeyi doluncaya kadar elde etmek; bir şeye doyasıya sahip olmak; su veya başka şeylere kanmak; tatmin olmak. *{eT} (aynı)* [Gabain] [DLT] [İKPÖy.] **2.** (Haz, zevk vb. için) tatmin olmak; memnun olmak. **3.** Yeterli bulmak; yetinmek; iktifa etmek. 🗗 **kana kana,** *Doyuncaya kadar; bol bol.*|| **kana kana içmek,** *Susuzluğunu tam anlamıyla gidermek.*

kanmazlık, -ğı [kan-maz-lık] *is.* İhtiyacı giderildiği hâlde bunu yeterli bulmamak durumu.

kanmuğ, [kan-mak > kan-muġ قانموغ] *{OsT} sf.* (Sarhoş için) kendinden geçmiş; sızmış.

kannad, [Ar. ḳand *(şeker)* > ḳannād قناد]*{OsT} is.* Şeker yapan; şekerci.

kannama, [kan-la-ma] *{ağız} is.* Karın ağrısı; bağırsak gazı. [DS]

kannapa, [kar(ı)n-ı + apa] *{ağız} sf.* Doymak bilmeyen. [DS]

kannas, [Ar. ḳannāṣ قناص] *(kanna:s) {OsT} is.* Avcı.

kanne, [Ar. ḳinnīne / ḳannīne قنينه] *{ağız} is.* **1.** İdare lambası. **2.** Şişe. **3.** Lamba şişesi. [DS]

kannendirmek, [kan-mak > kan-(ı)n-dır-mak] *{ağız} gçl. f. [-ir]* Şerbet, su vb. içecekleri doyuncaya kadar içirmek. [DS]

kannes, [Ar. ḳannāṣ ?] *{ağız} is.* Toprağı sert ve kıraç arazi. [DS]

kannı, [*eT.* kañlı] *{ağız} is.* Kağnı. [DS]

kannık, -ğı [kan-lık] *{ağız} is.* Kenger. [DS]

kannış, [kang *(yans.)* > kañ-(ı)l-ış قنلش] *{OsT}* → kanglış.

kano, [Fr. canot] *is. dnz.* Güvertesiz tekne.

kanon, [Yun. kanon *(kural, cetvel)* > Fr. canon] *is.* **1.** Kilise yasası. **2.** Kiliselerde söylenen ilahilere ilişkin özel bir koro tekniği. **3.** *müz.* İki veya daha çok sesin belli bir aralıkla aynı ezgiyi takip ettiği beste. **4.** *fel.* Belli bir alanda geçerli olan kural ve ilkeler bütünü; model; standart.

kanora [? kanora] *{ağız} is.* Bir tür ökçesiz ayakkabı. [DS]

kanotiye, [Fr. canotier] *is.* Düz kenarlı şapka.

kanra, [Ar. ķanāre] *{ağız} is.* Hayvan kesilen yer; mezbaha. [DS]

kanraklamak, [kanrak-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* (Yeni doğan çocuk için) ilk pisliğini yapmak. [DS]

kanralamak, [kavra-mak / kang *(yans)* > kan(ı)r-mak > kan(ı)r-a-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Tutmaya, sarılmaya çalışmak; kavramak. [DS]

kanram, [kavra-mak > kavra-m] *{ağız} is.* **1.** Tutam; kavram. **2.** Demet; bağlam. [DS]

kanraz, [kang *(yans.)* > kang(ı)r-a-mak / kan(ı)r-mak > kanra-z] *{ağız} sf.* (Kişi için) aksi; ters; inatçı. [DS]

kanrı, [*eT.* kañlı] *{ağız} is.* Çocukları yürümeye alıştırmak için kullanılan dört tekerlekli araba; yürüteç. [DS]

kanrık[1], **-ğı** [kang *(yans.)* > kan-ır-mak > kan(ı)r-ık] *{ağız} sf.* **1.** Eğri; kambur. **2.** İhtiyar. **3.** *is.* Eğilerek kırılmış şey. [DS]

kanrık[2], **-ğı** [kağ *(yans.)* > kağ(ı)r-ık / kanrık] *{ağız} is.* Balgam. [DS]

kanrık[3], **-ğı** [Hint Avr. kwon *(köpek)* => *eT* kan-çık > kanrık] *{ağız} is.* Dişi. [DS]

kanrık[4], **-ğı** [kang-ır-mak > kan(ı)r-ık] *{ağız} sf.* (Kişi için) aksi; inatçı; ters. [DS]

kanrılmak, [kang *(yans.)* > kang-ır-mak > kan(ı)r-ıl-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* **1.** Arkaya eğilmek. **2.** *edil. f.* (Ağaç için) arkaya bükülerek kırılmak. [DS]

kanrışmak, [kanır-ış-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* İnat etmek; inatlaşmak. [DS]

kanruk[1], **-ğu** [kang *(yans.)* > kañ-ur-mak > kañ(u)r-uk] *{ağız} is.* → kanrık[1]. [DS]

kanruk[2], **-ğu** [kang *(yans.)* > kañ-ur-mak > kañ(u)r-uk] *{ağız} is.* → kanrık[2]. [DS]

kans, [Ar. ķanṣ قنص] *{OsT} is.* **1.** Avlayarak ele geçirme; avlama. **2.** Av.

kansa, [Ar. ķanṣa قنصه]*{OsT} is.* **1.** Kuş kursağı. **2.** Kuşların sindirim sisteminde taşlıca denilen kısım; katı.

kanser, [Lat. cancer *(yengeç)*] *is. tıp.* Bir organ veya dokudaki hücrelerin kendiliğinden ve düzensiz olarak çoğalmasıyla beliren, bulunduğu doku ve organ dışına yayılan, doğal gelişimi ölümle sonuçlanan kötü huylu ur; incitmebeni. ⧉ **kanser bilimi,** *tıp. Kanseri inceleyen ve tedavi yollarını araştıran tıp dalı; kanseroloji.*

kanserleşme, [kanser-le-ş-me] *is.* Kansere dönüşme.

kanserleşmek, [kanser-le-ş-mek] *dönşl. f. [-ir]* **1.** (Doku veya hücre için) kansere dönüşmek; kanser durumunu almak. **2.** *mecaz.* (Bir olay veya toplumsal durum için) önü alınamaz, önlenemez hâle gelmek.

kanserleştirici, [kanser-le-ş-tir-ici] *sf.* Kanser yapıcı; kansere dönüştürücü; kanserojen.

kanserli, [kanser-li] *sf.* **1.** (Kişi için) kansere yakalanmış; kanser olmuş. **2.** (Doku ve hücre için) kanser niteliği taşıyan. **3.** *is.* Kansere tutulmuş kimse.

kanserofobi, [Fr. cancérophobie] *is.* Hastalık derecesinde ve gereksiz yere kansere yakalanma korkusu.

kanserojen, [Fr. cancérogène] *sf.* (Madde için) kansere yol açan, kanser yapan; kanserleştirici.

kanseroloji, [Fr. cancérologie] *is.* Kötü tabiatlı urları inceleyen tıp dalı; kanser bilimi.

kansı[1], [kan > kan-sı] *sf.* Kana benzer; kanı andırır.

kansı[2], [kañu > kañı-s-ı > kansı قنسى] *{OsT} sf.* Hangi.

kansımak, [*eT.* kak-sī-mak > kansı-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r]* Bozulmak; ekşimeye yüz tutmak. [DS]

kansırık, -ğı [kağ / kang *(yans.)* > kağ-sır-mak > kağsır-ık / kansır-ık] *{ağız} is.* Balgam; aksırık. [DS]

kansırıklı, [kansırık-lı] *{ağız} sf.* (Kişi için) öksürüklü; hastalıklı. [DS]

kansız[1], [kan-sız] *sf.* **1.** Kanı olmayan. **2.** (Kişi için) yeterli kanı olmayan, böyle bir izlenim uyandıran. **3.** (Toplumsal olay için) kan dökülmeden, öldürme ve yaralama olmadan gerçekleştirilen. **4.** *mecaz.* Karaktersiz; korkak; ödlek. *{ağız} (aynı)* [DS] **5.** *{ağız} mecaz.* Acıma duygusu olmayan. [DS] **6.** *tıp.* Kan kaybetmiş veya kanı az olan. ⧉ **kansız cansız,** *Zayıf ve bitkin; halsiz.*

kansız[2], [kañ-sız] *{eT} sf.* Babasız. [ETY]

kansızlaşma, [kan-sız-la-ş-ma] *is.* Kansız duruma düşme.

kansızlaşmak, [kan-sız-la-ş-mak] *dönşl. f. [-ır]* **1.** Kansız kalmak; kanı azalmak; kanı yetersiz hâle gelmek. **2.** *mecaz.* Karaktersizleşmek; duygusuzlaşmak; korkaklaşmak. **3.** Soysuzlaşmak.

kansızlık, -ğı [kan-sız-lık] *is.* **1.** Kansız olma durumu. **2.** *tıp.* Dolaşım halindeki kan içinde hemoglobin ve alyuvar azalması ile ortaya çıkan hastalık hâli; anemi. **3.** *mecaz.* Duygusuzluk; korkaklık. **4.** Soysuzluk.

kansidiren, [kan+siy-dir-en] *(kansi:diren) {ağız} is.* Dallarından değnek, üvendire yapılan, yemiş vermeyen yaban kızılcığı. [DS]

kansiyer, [kan+siy-er] *{ağız} is.* → kansidiren. [DS]

kanşak, -ğı [kang *(yans.)* > kañ(ı)ş-ak] *{ağız} is.* Dik kayalık; uçurum. [DS]

kanşar, [kavuş-mak > kanş-a-r ?] *{ağız} zf.* Karşı karşıya. [DS]

kant[1], [Soğd. knd] *{eT} is.* Şehir. [DLT]

kant[2], **-dı** [Ar. ķand *(şeker)* قند] *{OsT} is.* Sıcak su içine şeker ve limon konularak yapılan sıcak içecek.

kanta, [kā *(soru zamiri)* > kā + an-ta] *zm.* **1.** Hani; nerede? [İKPÖy.] [EUTS] [Gabain] **2.** Nereden? [İKPÖy.] [ETY]

kantan, [kā+an-tan] *{eT} zf.* Nereden? [ETY] [Tekin]

kantar[1], [Yun. kentinerion > Ar. ḳınṭār => ḳanṭār قنطار] *{OsT}* *is.* **1.** Hiçbir ağırlık yokken yatay duran bir kaldıraç koluna dik olarak tespit edilmiş bir ibrenin sapması ile ağırlık ölçen bir tartı aleti. **2.** Büyük miktardaki ağırlıkları ölçmekte kullanılan yatay bir kaldıraç kolu üzerinde hareket ettirilen ağırlığın dengelemesi ile ölçüm yapılan bir tartı aleti; baskül. **3.** Kamyon, vagon vb. taşıtların üzerinde bulunan yükleri tartmakta kullanılan büyük tartı aleti. **4.** Eskiden kullanılan ve 56,452 kg. gelen ağırlık birimi. ⊡ **kantara çekmek,** *1. (Yük için) tartmak; ağırlığını ölçmek. 2. (Kişi için) istenilen işi yapıp yapamayacağı konusunda iş başında görüş sahibi olmak; denemek; sınamak. 3. (Bir karar için) iyice düşünüp taşınmak; değerlendirmek; tartmak.*|| **kantar ağası,** *tar. İmparatorluk döneminde esnafın kullandığı tartı aletlerini kontrol eden ve hileli tartı kullananları cezalandıran zabıta.*|| **kantarı belinde,** *Kolay kolay kandırılamayan kimse; aldatılması kolay olmayan.*|| **kantarın topunu kaçırmak,** *1. Tartıda hile yapmak. 2. mecaz. Bir iş veya davranışta ölçüyü kaçırmak; ölçüsüz davranmak; haddi aşmak; çizmeyi aşmak.*|| **kantar kabağı,** *bot. Su kabağı.*|| **kantar kertesi,** *Kantar kolu üzerinde bulunan cetvel çentiklerinden her biri.*|| **kantar kile,** *{ağız} Avcıların tüfeğe barut koymak için kullandıkları ölçek.* [DS]|| **kantar kolu,** *Üzerinde kantar topunun hareket ettiği yatay kaldıraç çubuğu.*|| **kantar parası,** *Tartı ücreti; kantariye.*|| **kantar topu,** *1. Kantarda bir ağırlık tartılırken kantar kolu üzerinde hareket ettirilen ibre sıfırlandığı anda, üzerine geldiği kerte ve rakam ile tartılan yükün ağırlığını veren metal ağırlık. 2. {ağız} Küçük ve tatlı bir tür kavun.* [DS]

kantar[2], [Moğ. kantar] *{eT}* *is.* Kantarma; gem demiri. [Nevâyî]

kantara, [Ar. ḳanṭara قنطرة] *{OsT}* *is.* **1.** Taştan yapılmış büyük kemerli köprü. **2.** Bir kemer veya tonozun iç tarafındaki oymalar. **3.** Su kemeri. **4.** *{ağız}* Taş kemer. [DS]

kantarcı, [kantar-cı] *is.* **1.** Kantar yapıp satan kimse. **2.** Bu kişinin iş yeri. **3.** Çarşı ve pazarlara getirilen mallardan tartı vergisi alan görevli. **4.** Karayolları kenarlarında kurulu kantarlarda yük araçlarını tartmakla görevli kişi. **5.** Bir fabrikaya gelen malların tartı işini yapan ve kayıtlara geçiren görevli.

kantarcılık, -ğı [kantar-cı-lık] *is.* **1.** Kantarcının yaptığı iş. **2.** Kantar üretim işi.

kantariye, [Ar. ḳanṭār > ḳanṭāriyye قنطاريه] *(kanta:riye)* *{OsT}* *is.* **1.** Çarşı ve pazarlara getirilen mallardan alınan tartı vergisi; kantar parası. **2.** Gümrüklerde, tartılan mallardan alınan vergi. ⊡ **kantariye eşyası,** *{OsT} tar. Eskiden toptancı tüccarların kantar ile tartarak sattıkları pirinç, şeker, kahve, fasulye gibi mallara verilen isim.*

kantarlama, [kantar-la-ma] *is.* Kantara koyma ve tartma işi.

kantarlamak, [kantar-la-mak] *gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* **1.** Kantara koyarak tartmak; kantara vurmak. **2.** Bir şeyi elleriyle kaldırarak ağırlığını tahmine çalışmak. *{ağız} (aynı)* [DS] **3.** (Bir karar için) iyice düşünüp taşınmak; değerlendirmek; tartmak; ölçüp biçmek. **4.** (Kişi için) istenilen işi yapıp yapamayacağı konusunda iş başında görüş sahibi olmak; denemek; sınamak. *{ağız} (aynı)* [DS] **5.** *{ağız}* Tutulan, taşınan bir şeyi ortalamak; dengelemek; terazilemek. [DS] **6.** *argo.* Çok ağır küfür etmek.

kantarlı, [kantar-lı] *sf.* **1.** Kantarı bulunan; kantar sahibi. **2.** *argo.* (Sövme için) çok ağır ve kaba. **3.** *is. argo. "Kantarlı küfür"* sözünün kısaltılmışı. ⊡ **kantarlı atmak,** *argo. Sövmek; küfretmek.*|| **kantarlı küfür,** *argo. Çok ağır ve kaba sövgü.*|| **kantarlıyı çekmek,** *argo. Sövmek; küfretmek.*|| **kantarlıyı savurmak,** *argo. Sövmek; küfretmek.*

kantarma[1], [kantar-mak *(çekmek, bağlamak)* > kantar-ma [EREN]] *is.* **1.** Atın ağzına gem vurma. **2.** Azılı atları zaptetmek için dillerini bastıracak şekilde ağızlarına takılan özel gem. **3.** *{ağız}* Dizgin. [DS] **4.** *{ağız}* Gem. [DS] **5.** *{ağız}* At başlığı. [DS]

kantarma[2], [Ar. ḳanṭara قنطرة] *{ağız}* *is.* **1.** Taş kemer. **2.** Ocağın üst yanına takılan eğri ağaç. [DS] ⊡ **kantarma takası,** *{ağız} 1. Gömme raf. 2. Gömme dolap.* [DS]

kantarma[3], [Ar. ḳınṭar] *{ağız}* *is.* Avcıların kullandığı barut hakkı ölçeği. [DS]

kantarmak, [kantar-mak] *gçl. f. [-ır]* Atın ağzına gem vurmak; ata gem takmak. [ML]

kantaron, [Yun. Kentauros Khiron *(tedavide kullanılan bitkileri keşfeden)* > kentaurion] *is. bot.* **1.** Birleşikgillerden, kırmızı, sarı, mavi ve beyaz çiçekli, karşılıklı yapraklı, ılıman bölgelerde yetişen, kurutulmuş yaprakları halk hekimliğinde sindirimi kolaylaştırıcı ve iştah açıcı olarak kullanılan çok yıllık otsu bitki, *(Centauria).* **2.** Bu türün tahıl tarlalarında çok rastlanan mavi çiçekli türü; peygamber çiçeği; belemir, *(Centaurea cyanus).* **3.** Kızıl kantarongillerden, sarı çiçekli, acı köklü, halk hekimliğinde kullanılan küçük bir otsu bitki, *(Gentiana lutea).*

kantarongiller, [kantaron-gil-ler] *is. bot.* Gentiyangiller, *(Gentianaceae).*

kantat, [Fr. cantate] *is.* Tek veya çok ses eşliğinde oda, konser veya kilise müziği olarak bestelenmiş dinî ve kahramanlık konulu beste.

Kant'çı, [İmmanuel Kant *(Alman filozofu)* > kant-çı] *is.* **1.** Kant'ın felsefesine ilişkin. **2.** Kant'ın felsefesini savunan kişi.

kantel, [Ar. ḳınṭar / Fr. cantine] *{ağız}* *is.* Yalan; hile;

palavra. [DS] ⧉ **kantel atmak,** *{ağız} 1. Yalan söylemek; hile yapmak; aldatmak. 2. Abartmak.* [DS]

kantı, [? kantı] *{ağız} is.* İki kat bükülmüş yün ipliği. [DS]

kantın, [kā+an-tın] *{eT} is.* Nereden. [Clauson]

kantik, -ği [? kantik] *{ağız} is.* Hoppa kadın; oynak. [DS]

kantikar, [Sansk. kantakāri] *{eT} is.* İt üzümü; yaban mersini, *(Solanum xanthocarupun).* [EUTS]

kantin, [Fr. cantine] *is.* **1.** Kışla, okul ve fabrika gibi toplu yerlerde yiyecek ve içecek satılan yer; büfe. **2.** Bu gibi yerlerde toplu olarak yemek yenilen yer; kurum lokantası. **3.** *argo.* Yalan; uydurma; asılsız söz. *{ağız} (aynı)* [DS] ⧉ **kantin atmak,** *argo. 1. Yalan söylemek; yalan uydurmak. {ağız} (aynı)* [DS] *2. {ağız} Abartmak.* [DS]|| **kantin etmek,** *{ağız}* → kantin atmak. [DS]

kantinci, [kantin-ci] *is.* **1.** Kantin işleten kimse. **2.** *{ağız} sf.* Aldatıcı. [DS]

kantincilik, -ği [kantin-ci-lik] *is.* Kantincinin işi; kantin işletme.

kantiş, [? kantiş] *{ağız} is.* Cilve. [DS]

kantite, [Lat. quantus *(ne kadar)* > Fr. quantité] *is.* Nicelik; sayısal oluş.

kantiyane, [Lat. gentiana] *is. bot.* **1.** Çok yıllık, rizomlu, sarı çiçekli, kökü halk hekimliğinde iştah açıcı ve kuvvet verici olarak kullanılan otsu bitki; büyük kantaron, *(Gentiana lutea).* **2.** Mavi çiçekli, 30 cm. kadar boylu, toprak üstü kısımları halk hekimliğinde iştah açıcı ve kurt düşürücü olarak kullanılan çok yıllık otsu bitki, *(Gentiana oliveri).*

kanto, [Lat. cantus *(şarkı)* > İt. canto] *(ka'nto) is.* **1.** On dokuzuncu yüzyıl sonlarında başlayıp yirminci yüzyıl başlarında gelişen, Türk tuluat tiyatrolarında asıl oyundan önce kadın sanatçıların hem şarkı söyleyerek hem de dans ederek yaptıkları hareketli gösteri. **2.** Bu gösterilerde söylenen, İtalyan musikisinin etkisinde meydana getirilmiş sözlü müzik eseri.

kantocu, [kanto-cu] *is.* Kanto söyleyen kadın sanatçı.

kantoculuk, -ğu [kanto-cu-luk] *is.* Kanto söyleyerek dans etme işi; kantocunun yaptığı iş.

kanton, [Fr. canton] *is.* **1.** Komünden büyük, bir Fransız arazi yönetim birimi. **2.** İsviçre federasyonunu meydana getiren devletçiklerden her biri. **3.** Lüksembourg'da en büyük yönetim birimi. **4.** Kanada'da, alanı 100 mil kare olan yüzölçümü birimi.

kantonit, [Fr. cantonite] *is.* Doğal bakır sülfat, CuS.

kantruk, -ğu [kan-ı + dur-uk > kantruk ?] *{ağız} sf.* Zayıf; arık; biçimsiz. [DS]

kantura, [kan-tur-a ? قنطوره] *{OsT} is.* Palto türü bir giyecek. [TS]

kanturmak, [kān-mak > kan-tur-mak] *{eT} gçl. f. [-ur]* **1.** Su veya başka şeylere kandırmak; doyurmak. [DLT] [İKPÖy.] **2.** Tatmin etmek; kandırmak. [İKPÖy.] [Gabain] [EUTS] **3.** Hoşnut etmek; memnun etmek; teskin etmek. [İKPÖy.] [EUTS]

kanu[1], [kā + añ-ū > kāñū] *(ka:nu:) {eT} is.* **1.** Hangi şey; hangi. [DLT] [Gabain] **2.** Kim; [Gabain]

kanu[2], **-u'u** [Ar. ḳanūʿ قنوع] *(kanu:) {OsT} sf.* Kanaat sahibi; kanaat eden; yetinen.

kânun, [Ar. kānūn كانون] *(kâ:nu:n) {OsT} is.* **1.** Ateş ocağı. **2.** Eskiden Aralık ve Ocak aylarına verilen isim. ⧉ **kânūn-ı derūnî,** *{OsT} Gönül ateşi.*|| **kânūn-ı evvel,** *{OsT} Aralık ayı; birinci kânun.*|| **kânūn-ı sānî,** *{OsT} Ocak ayı; ikinci kânun.*

kanun[1], [Ar. ḳānūn قانون] *(ka:nu:n) {OsT} is.* **1.** Doğal olayları birbirine bağlayan zorunlu ilişki ve bu ilişkiyi ifade eden değişmez kural. **2.** Devletin yasama organı tarafından yazılı olarak konulmuş ve uyulması zorunlu hukuk kuralları; yasa. **3.** Belirli bir konuyu veya alanı ilgilendiren hukuk kurallarının tümü; bu konuda yazılmış kitap. **4.** Bir sanat, edebiyat ve bilimle ilgili işleyişleri düzenleyen sürekli ve zorunlu ilişkiler ilkesi; yol; usul; nizam. **5.** Kişilerin davranışlarını sınırlayan ve düzenleyen zorlayıcı kural; davranış kuralları. **6.** Kişinin üzerinde var olan zorlayıcı güç, kudret. **7.** Merasim; tören. **8.** İmparatorluk döneminde ordunun asayiş, disiplin vb. hizmetlerinin yürütülmesiyle görevli personel; askerî polis; inzibat. ⧉ **kanuna aykırı,** *Yasanın emrettiği veya yasakladığı hükümlere uymayan; kanun dışı.*|| **kanun adamı,** *Mesleği hukukla ilgili olan kişi.*|| **kanun boşluğu,** *Yasada günlük hayatın bütününü karşılayacak hükmün bulunmaması durumu; yasa boşluğu.*|| **kanun dışı,** *Yasalara aykırı olarak yapılan.*|| **kanun gücü,** *Yasa zoru ve baskısı.*|| **kanun hükmünde kararname,** *Bakanlar Kurulunun yasama organından aldığı yetki çerçevesinde çıkarmış olduğu genel düzenleyici nitelikteki karar.*|| **kānūn-ı askerî,** *{OsT} as. Askerlik kanunu.*|| **kānūn-ı cedîd,** *{OsT} Yeni yasa.*|| **kānūn-ı cezā,** *{OsT} huk. Ceza yasası.*|| **kānūn-ı duā,** *{OsT} İmparatorluk ordusu düşman topraklarında iken edilen dua.*|| **kānūn-ı esāsî,** *{OsT} Anayasa.*|| **kānūn-ı kadîm,** *{OsT} Eskiden beri yasa yerine uygulanan hükümler; gelenekler; görenekler; alışkanlıklar.*|| **kānūn-ı mahsūs,** *{OsT} Özel yasa.*|| **kānūn-ı medenî,** *{OsT} Medenî yasa.*|| **kānūn-ı Muhammedî,** *{OsT} Fatih Sultan Mehmet tarafından yapılmış yasalar.*|| **kānūn-ı nev-Müslîm,** *{OsT} İmparatorluk döneminde bir yabancının Müslüman olması ile ilgili yasa.*|| **kānūn-ı teferrüd,** *{OsT} Oysuz; oyunun rengini açıklamayan.*|| **kānūn-ı tekevvün,** *{OsT} biy. Türlerin gelişimi; biyogenez.*|| **kānūn-ı ticāret,** *{OsT} Ticaret yasası.*|| **kānūn-ı örfî,** *{OsT} Sıkı yönetim.*|| **kānūn-ı kadîm,** *{OsT} Eski yasa.*|| **kanun kitabı,** *Belli bir alandaki yasaların yazılı olduğu kitap.*|| **kanun koyucu,** *Yasaları*

yapma yetkisinde bulunan organ; yasa koyucu.|| **kanun layihası,** *{OsT} Yasa tasarısı.*|| **kanun maddesi,** *Yasalarda yer alan ve rakamlarla gösterilen hüküm.*|| **kanun namına,** *Yasalar gereğince; yasalar uyarınca; yasalara göre.*|| **kanun nazarında,** *{OsT} Yasalar açısından; yasalara göre.*|| **kanun sözcüsü,** *Danıştay'da dava dosyalarını inceleyerek görüş bildiren yüksek dereceli hakim.*|| **kanun tasarısı,** *Yasalaşması için hükümetçe hazırlanıp meclise sunulan metin.*|| **kanun teklifi,** *{OsT} Yasalaşması için milletvekilleri tarafından hazırlanıp meclise sunulan metin; yasa önersi.*|| **kanun vazı,** *{OsT} Yasa yapılması; yasa çıkarılması.*|| **kanun vazıı,** *{OsT} Yasa koyucu.*|| **kānūnü'ş-şifā,** *{OsT} Tedavi kuralları.*|| **kanun yapmak,** *Yasa yapmak; yasa çıkarmak.*|| **kanun yolu ile,** *Yasalara uygun olarak; yasa gereğince; yasa uygulanarak.*

kanun[3], [Yun. órganon > Ar. ḳānūn قانون] *(ka:nu:n) {OsT} is.* Dikdörtgen biçiminde, bir köşesi kesik bir tabla üzerine gerilmiş tellerden meydana gelen ve parmağa geçirilmiş tırnak biçimindeki mızrapla çalınan bir telli çalgı.

kanuncu, [kanun-cu] *is.* **1.** Kanun çalan kişi; kanunî. **2.** Kanun yapan veya satan kimse.

kanunçe, [Ar. ḳānūn + Far. -çe قانونچه] *(ka:nu:nçe) {OsT} is.* Küçük kanun.

kanunen, [Ar. ḳānūn > ḳānūnen قانوناً] *(ka:nu:'nen) {OsT} zf.* Yasa gereğince; yasalara göre; yasa uyarınca.

kanuni[1], [Ar. ḳānūn > ḳānūnī / ḳānūniyye قانونى / قانونيه] *(ka:nu:ni:) {OsT} sf.* **1.** Yasaya uygun olan; yasalar gereğince; yasa tarafından belirlenen; yasal. **2.** Yasa koyan; yasa yapan.

kanuni[2], [Ar. ḳānūnī قانونى] *{OsT} is.* Kanun çalan kişi; kanuncu.

kanunilik, -ği [kanuni-lik] *is.* Yasalara uygun olma; yasallık.

kanuniyet, [Ar. ḳānūniyyet قانونيت] *(ka:nu:niyet) {OsT} is.* Yasalara uygun olma; yasallık. ⊡ **kanuniyet kesbetmek,** *{OsT} Yasa hâline gelmek; yasa olmak.*

kanunlaşma, [kanun-la-ş-ma] *is.* Yasa durumuna gelme.

kanunlaşmak, [kanun-la-ş-mak] *dönşl. f. [-ır]* Kanun hâline gelmek; kanun niteliği kazanmak; yasalaşmak.

kanunlaştırılma, [kanun-la-ş-tır-ıl-ma] *is.* Kanun hâline getirilme.

kanunlaştırılmak, [kanun-la-ş-tır-ıl-mak] *edil. f. [-ır]* Yasa hâline getirilmek; yasalaştırılmak.

kanunlaştırma, [kanun-la-ş-tır-ma] *is.* Kanunlaşmasını sağlama; yasalaştırma.

kanunlaştırmak, [kanun-la-ş-tır-mak] *gçl. f. [-ır]* Kanunlaşmasını sağlamak; yasalaştırmak.

kanunname, [Ar. ḳānūn + Far. nāme قانوننامه] *(ka:nunna:me) {OsT} is.* **1.** Kanun kitabı. **2.** İslamî hükümlere aykırı olmamak üzere yapılan düzenlemeler. **3.** *tar.* İmparatorluk döneminde padişahlar tarafından çıkarılan kanunlara verilen ad. ⊡ **kānunnāme-i āl-i Osmān,** *{OsT} Osmanoğulları yasaları; Osmanlı örfüne göre padişahların kendi otoritelerine dayanarak çıkardıkları yasaların meydana getirdiği dergi.*|| **kānunnāme-i rumāt,** *{OsT} Okçulara ilişkin kuralların belirtildiği kitap.*

kanunsuz, [kanun-suz] *sf.* **1.** Kanunu olmayan; yasasız. **2.** (İş ve eylem için) yasalara aykırı.

kanunsuzluk, -ğu [kanun-suz-luk] *is.* Kanunsuz olma durumu; yasalara aykırılık.

kanunşinas, [Ar. ḳānūn + Far. şinās قانون شناس] *(ka:nu:nşina:s) {OsT} sf* Kanundan anlayan; hukuk uzmanı.

kanunşinasan, [Ar. ḳānūn+Far. -şināsān قانون شناسان] *(ka:nu:nşina:sa:n) {OsT} is.* Yasaların inceliklerini bilenler; yasa koyucular.

kanunuesasi, [Ar. ḳānūn-i esāsī قانون اساسى] *(ka:nu:niesa:si:) {OsT} is.* Anayasa.

kânunuevvel, [Ar. kānūn-i evvel كانون اول] *(kâ:nu:nuevvel) {OsT} is.* Aralık ayı; birinci kânun.

kânunusani, [Ar. kânun-i s̱āni كانون ثانى] *(kâ:nu:nusa:ni) {OsT} is.* Ocak ayı; ikinci kânun.

kanuş, [? kanuş] *{ağız} is.* Cam sürahi. [DS]

kanut, [Ar. ḳanūṭ قنوط] *(kanu:t) {OsT} sf.* Ümitsiz; ümidi kırık.

kanül, [Fr. cannule] *is. tıp.* Vücuttan sıvı çekmeye veya vücuda ilaç zerketmeye yarayan boru.

kanve, [? kanve] *{ağız} is.* Bir halı modeli. [DS]

kanya[1], [Sansk. kanyā] *{eT} öz. is.* Bir yıldız adı. [EUTS]

kanya[2], [Ar. ḳınnīne قنينه => kanya] *is.* **1.** *{ağız}* Bardak. **2.** Şişe. [DS] **3.** *{OsT}* Kadeh. [Karacaoğlan]

kanyak, -ğı [Fr. cognac] *is.* Tekel idaresi tarafından üretilen yüksek alkollü, özel kokulu, sarımtırak renkli konyağın tescilli ismi; konyak.

kanyaş, [Lat. canariensis] *is. bot.* Buğdaygillerden, dünyanın pek çok yerinde yetişen, yalnız biri verimli, dallı ve uzun bir çiçek topluluğu olan, pek çok türü bulunan, yalnız bir türü kuş yemi olarak yetiştirilen çok yıllık, otsu bitki; kuş yemi, *(Phalaris canariensis)* yem kanyaşı *(Phalaris arundinacea)*, küçük kanyaş *(Phalaris minor)*, topuzlu kanyaş *(Phalaris paradoxa)*, yumrulu kanyaş *(Phalaris tuberosa)*.

kanyaşı, [Lat. canariensis] *{ağız} is. bot.* → kanyaş. [DS]

kanye, [Ar. ḳınnīne قنينة => kanya / kanye] *{ağız} is.* Şişe. [DS]

kanyon, [İsp. cagnon] *is. jeol.* Oldukça sarp ve dik kayalıklar arasına sıkışmış bulunan derin vadi; kapuz.

kanyu, [kā + añ-ū > kāñū] *(ka:nyu:) {eT} zm.* **1.** Hangi? [EUTS] [Gabain] **2.** Kim? [EUTS] [Gabain]

kanyuda, [kāñü-da] *(ka:nyu:da) {eT} zf.* Nerede. [Gabain]

kanzi, [? kanzi] *{ağız} is.* **1.** Tane; adet. **2.** Ceviz ve fındık içi. [DS]

kanzil, [? kanzil قانزل / قانزل] *{OsT} sf.* Körkütük sarhoş; sızmış; kendinden geçmiş.

kanziye, [kanzi + Ar. -ye] *{ağız} is.* Fındık işleme yerinde taneyi kabuğundan ayıran bölüm. [DS]

kao-çao, [Çin. k'ao tscho] *{eT} is.* Kurban için ruh çağırma. [EUTS]

kaolin, [Çin. kao-ling *(yüksek dağ)* > Fr. kaolin] *is.* Beyaz renkli, kolayca ufalanan ve porselen yapımında kullanılan killi kayaç; arı kil.

kaolinit, [Fr. kaolinite] *is.* Kaolinin bileşiminde yer alan $Al_2Si_2O_5(OH)_4$ formülüyle gösterilen hidratlı alüminyum silikat.

kaolinli, [kaolin-li] *sf.* Yapısında arı kil bulunan.

kaon, [Fr. kaon] *is. fiz.* Kütlesi elektronun yaklaşık 965 katı olan, nötr, pozitif veya negatif yüklü temel parçacık; Ka veya K Mezon.

kaos, [Yun. khaos] *is.* **1.** Boşluk. **2.** Sonsuz karanlık. **3.** Dünyanın yaratılışından önce bütün madde elemanlarının içinde bulunduğu karışıklık hâli; kargaşalık. **4.** Toplumsal olay ve durumlarda beliren kargaşa; belirsizlik.

kaotik, [Fr. chaotique] *sf.* Kaos niteliğinde olan; kaos özelliği taşıyan; belirsiz; kargaşa içinde.

kap[1], **-bı** [*eT.* ka-mak *(eklemek; yığmak)* > kā-b *(tulum)* / kap] *is.* **1.** İçine, sıvı, gaz ve katı konulabilen her türlü çukur eşya. **2.** İçine yiyecek konulan her türlü mutfak eşyası. **3.** Bir şeyi korumak için üzerine geçirilen kılıf; mahfaza. **4.** Bazı eşyaları saklamak, korumak ve taşımakta kullanılan torba, sepet veya sandık; çanta; torba; tulum; çuval; paket; dağarcık; zarf. *{eT} (aynı)* [EUTS] [DLT] [İKPÖy.] [Gabain] **5.** Kitap ve defter gibi nesnelerin dışında yer alan kâğıt, karton veya daha dayanıklı maddeden yapılmış kılıf; kapak; cilt. **6.** Tabak içindeki yemek ve türü; çeşit. **7.** Yay kabzasının ortasındaki yarık. **8.** *{eT}* Çömlek. [DLT] [İKPÖy.] **9.** *{eT}* Anasının karnındaki çocuğun bulunduğu kese. [DLT] [İKPÖy.] **10.** *{ağız}* Karton. [DS] **11.** *{ağız}* Yufka ekmeği. [DS] ◘ **kaba koymak,** *1. Mesele için bir çözüm yolu bulmak. 2. Bir şeye benzetmek.*|| **kabı dar,** *{OsT} Çabuk öfkelenen; sinirli.*|| **kabına sığmamak,** *1. Duygularına hakim olamayarak taşkınlık göstermek; kanı kaynamak; coşmak. 2. Telaşlanmak; sabırsızlık etmek.*|| **kap çalmak,** *{ağız} (Kalaysız kaptaki yemek için) bozulmak.* [DS]|| **kap geçirmek,** *Üzerine kılıf geçirmek; kaplamak.*|| **kap kacak,** *Tencere, tava, tepsi, kâse gibi mutfak eşyalarının tümüne verilen ad.*

kap[2], [kab / kap قاب] *is.* **1.** *{eAT} {OsT}* Kabuk; kışır. **2.** *{ağız}* Ekmek kabuğu. [DS]

kap[3], [kap / kıp] *{eT} zf.* Sıfatları pekiştirir. *kap kara.* [KB] [OKD]

kap[4], [Çin. kia] *{eT} is.* Zırh. [EUTS]

kap[5], [İsp. capa > Fr. cape] *is.* **1.** Omuzlardan geçerek boyunda kapanan vücudun biçimine göre kesilmiş dökümsüz bir kadın üstlüğü. **2.** Melon şapka.

kap[6], [kap] *{ağız} is.* Orman. [DS]

kap[7], [kap] *{ağız} is.* Aşık kemiği. [DS]

kap[8], [kap] *{ağız} is.* Kabak. [DS]

kap[9], [kap] *{eT} is.* Eğreti hısım. [DLT]

kapa, [kabā] *(kapa:) {eT} sf.* Yüksek; kaba. [DLT]

kapacan, [kapa-mak > kapa-can] *{ağız} is.* **1.** Nişan töreni. **2.** Oğlan evinin düğüne başlamak için kız evine gönderdiği armağan. [DS]

kapacık, -ğı [kap-a(k)-cık > kap-a-cık] *is.* Kapakçık.

kapag, [*kap-mak *(örtmek)* > kap-ağ قپاغ] *is.* **1.** *{eT}* Kapı. [İKPÖy.] [Gabain] [EUTS] **2.** *{OsT}* Kapak.

kapagçı, [kapaġ > kapaġ-çī] *(kapağçı:) {eT} is.* Kapıcı; kapı bekçisi; kapı muhafızı. [EUTS] [İKPÖy.]

kapağan[1], [kapa-mak > kapa-ğan] *{ağız} is.* Döşeme taşı. [DS]

kapağan[2], [kap-mak > kap-ağan] *{ağız} sf.* (Köpek için) saldırgan; ısıran. [DS]

kapak[1], **-ğı** [*eT.* *kap-mak *(örtmek)* > kap-ak] *is.* **1.** Kapların ağızlarını veya üstlerini örtmeye yarayan hareketli parça. *{eT} {eAT} (aynı)* [EUTS] **2.** Kapamaya yarar parça. **3.** Herhangi bir açıklığı kapatan hareketli parça. **4.** Dolap, sandık, çanta vb. şeylerin bir menteşe ile bir tarafından bağlı, açılıp kapanır, yerine göre kilitlenir parçası. **5.** Kitap, defter vb. şeylerin dışına geçirilen karton veya daha başka dayanıklı maddeden yapılma koruyucu kap. **6.** Bir derginin üstünde resim ve derginin adı ile içindekilerden bir kısmının başlıklarının bulunduğu ön ve arka yüz. **7.** Ceket, palto gibi giyecek ceplerinin üzerine dikilen çift katlı, kapanır parça. **8.** Bazı organları örtmeye yarar zar veya organ. **9.** *mat.* Küre kesiti. **10.** *{ağız} is.* Tomruğun temizlenmesi sırasında iki yandan kesilen ve düzgün olmayan dış parça. [DS] **11.** *{ağız}* Bir tarfı düz, diğer tarafı yuvarlak kalas. [DS] **12.** *{ağız}* Hamur açmakta kullanılan dört ayaklı sehpa. [DS] **13.** *{ağız}* Değirmenin çarkına su gönderen ortası delikli tahta. [DS] **14.** *{ağız}* Değirmende un doldurulan ağaç kürek. [DS] **15.** *dnz.* Ana güvertesinin dışında iki alt güvertesi ile bordalarının her birinde seksen ila yüz bir top bulunan iki ambarlı savaş gemisi; kalyon. **16.** Ba-

lıkların başının iki yanında bulunan ve solungaçları örten bir çift organ. **17.** Kuşlarda burun deliklerini örten zar. **18.** Bal peteklerinde içi bal dolu petek gözlerini örten bal mumu parçası; mühür. **19.** *{eT}* Göz kapağı. [EUTS] [DLT] **20.** *{ağız}* Dam yapımında kullanılan, belli en ve boyda kesilmiş ağaç parçaları. [DS] ⊡ **kapağı atmak,** *Eski yerinden sıkılarak daha rahat bir yere gitmek.* || **kapağı dar atmak,** *Bir yere sığınmak; kaçıp kurtulmak.*|| **kapağını sökmek,** *{ağız} (At, eşek, sığır için) üç yaş dişi çıkarmak; üç yaşına girmek.* [DS]|| **kapak atmak,** *{ağız} 1.* → kapağını sökmek. *2. (Düve için) çiftleşme çağına gelmek.* [DS]|| **kapak geçirme,** *Dikilmiş bir kitaba kapak takma işlemi.*|| **kapak kâğıdı,** *1. Kitap veya defter kapağı yapmaya yarar dayanıklı karton veya kâğıt. 2. Bazı iskambil oyunlarında destenin altına açılan kâğıt; paça.*|| **kapak kâğıdına pişti vermek,** *argo. Şaşırmak; aptallaşmak.*|| (bir şeyden) **kapak kaldırmamak,** *O şeyden söz etmekten kaçınmak.*|| **kapak kaldurmak,** *{eT} Göz kapaklarını kaldırıp bakmak.* [DK]|| **kapak kaya,** *{ağız} İki yüzü de düzgün yassı kaya.* [DS]|| **kapak kızı,** *Resimli dergilerin kapaklarında basılmak üzere poz veren kız.*|| **kapak kompozisyonu,** *Bir kitabın kapağına çizilen desen ve bunlara verilen biçim; kapak düzeni.*|| **kapak pencere,** *Gemilerde ambar vb. yerleri aydınlatmak için açılmış üst pencere; kaporta.*|| **kapak resmi,** *Bir derginin kapağında yer alan resim.*|| **kapak süvarisi,** *{OsT} Deniz yüzbaşısı.*|| **kapak taşı,** *1. Lağım kanallarının gerekli yerlerine bırakılan deliklerin üzerini örten geniş ve yassı taş; kapaklık. 2. Mezarlarda en üste konulan taş. 3. Kuyumculukta ortası delik sert taş; yakut.*|| **kapak vurmak,** *1. Gizlemek; saklamak; ört bas etmek. 2. {ağız} (At için) yürürken çifte atmak.* [DS]|| **kapak yıldızı,** *Resimli dergilerin üst kapaklarında resimleri basılmak amacıyla resmi çekilen tanınmış kişi.*

kapak[2], [*kap-mak *(kapamak)* > kap-ak] *{eT} is.* Kızlık zarı; bekâret. [DLT]

kapak[3], **-ğı** [kapak] *{ağız} is.* Fidelere konulan ince gübre. [DS]

kapak[4], **-ğı** [kapak] *{ağız} is.* Yufka ekmeğin dörtte biri. [DS]

kapak[5], **-ğı** [kapak] *{ağız} is.* Üç yaşına girmiş tay. [DS]

kapak[6], **-ğı** [kapak] *{ağız} is.* Tarlayı sürmeye başlamadan önce pullukla açılan bölmelerden her biri. [DS]

kapak[7], **-ğı** [kapak] *{ağız} is.* Peynir tekeri. [DS]

kapakçık, -ğı [kap-ak-çık] *is.* **1.** Küçük kapak. **2.** *biy.* Vücuttaki atardamarlarda kanın ileri doğru hareket etmesini sağlayan ve geri tepmesini önleyen küçük kıvrım. ⊡ **kapakçık hastalığı,** *tıp. Kalpteki üç deliği kapatan küçük kapaklardan birinin bozukluğu, darlığı vb. sebeplerle ortaya çıkan kalp hastalığı.* **kapakçık nakli,** *tıp. Bir kalp kapakçığının yerine protez konması.*|| **kapakçık sesi,** *tıp. Kalp atışı sırasında karıncıklar arasındaki kapakçıkların veya sigma kapakçıklarının kapanmasından meydana gelen ses.*

kapaklama, [kapak-la-ma] *is.* Kapakla örtme veya kapak gibi ters çevirip kapatma.

kapaklamak[1], [kapak-la-mak] *gçl. f.[-r] [-l(ı)-yor]* **1.** Bir şeyi kapakla örtmek; kapağını kapatmak. **2.** *dnz.* Bir tekneyi onarmak üzere ters çevirmek; tumba etmek.

kapaklamak[2], [kapak-lā-mak] *(kapakla:mak) {eT} gçl. f. [-r]* Kızın kızlığını gidermek; bekâretini bozmak. [DLT]

kapaklamak[3], [kapak-la-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(ı)-yor]* (Sebze dipleri için) sulandıktan sonra çatlamak. [DS]

kapaklamak[4], [kapak-la-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Ayak takılması sonucu yüz üstü yere düşmek; kapaklanmak. [DS]

kapaklaman, [kapakla-mak > kapakla-man] *{ağız} is.* Dil balığı. [DS]

kapaklanma, [kap-ak-la-n-ma] *is.* **1.** Kapakla örtülme. **2.** Yüzü koyun yere düşme. **3.** Kapak sahibi olma; kapak edinme.

kapaklanmak, [kap-ak-la-n-mak قپقلانمق] *edil. f. [-ır]* **1.** Kapakla örtülmek. *{OsT} (aynı)* **2.** *dnz.* (Yelkenli tekne için) şiddetli rüzgâr ile devrilmek. **3.** *dönşl.* Yüzü koyun yere düşmek. **4.** Kapak sahibi olmak; kapak edinmek.

kapaklı, [kap-ak-lı] *sf.* **1.** Kapağı bulunan. **2.** *is.* Eskiden kullanılan haznesi kapaklı bir tür tüfek. **3.** *{ağız}* Üzeri kapaklı bakır sahan. [DS] **4.** *{ağız}* Birbiri üzerine kapatılabilen iki tepsi. [DS] **5.** *{ağız}* Tepeli, sorguçlu tavuk. [DS] ⊡ **kapaklı petek,** *İçinde arı kurtçukları bulunan petek.*

kapaklıcık, -ğı [kapaklı-cık] *{ağız} is.* Bir kilim motifi. [DS]

kapaklıg, [kapak-lıġ] *{eT} sf.* **1.** Kapaklı. **2.** (Kız için) kızlığı giderilmemiş. ⊡ **kapaklıg kız,** *Kız oğlan kız.* [DLT]

kapaklık, -ğı [kap-ak-lık] *sf.* **1.** Kapak konulan yer. **2.** *is.* Lağım, su yolu vb.nin gerekli yerlerine bırakılan deliklerin üzerini örtmeye yarayan yassı taş; kapak taşı.

kapaklu, [kapak-lu قپقلو] *{OsT} sf.* Kapalı; kapaklı. ⊡ **kapaklu dutmak,** *{OsT} Kapalı olarak bulundurmak.*

kapaksız, [kap-ak-sız] *sf.* **1.** Kapağı olmayan; kapak konulmamış olan. **2.** *{ağız}* Terbiyesiz; görgüsüz. [DS]

kapalı, [*eT.* kapak-lıġ > kapa-lı] *sf.* **1.** Açık olmayan. **2.** İçine girilemeyecek, görülemeyecek biçimde kapısı veya kapağı kapanmış. **3.** Üstü bir şeyle örtül-

müş olan; örtü altında bulunan; örtülü. **4.** Açık havada olmayan; üzerine çatı yapılmış olan. **5.** (Bir iş yeri veya kurum için) çalışma süresini bitirmiş; çalışmasını veya etkinliğini durdurmuş olan. **6.** (Yol vb. için) geçilmez durumda olan; geçişe izin verilmeyen; trafiğin işlemesine izin verilmeyen. **7.** (Kadın için) örtünmüş, el yüz ve ayaklarından başka yeri görünmeyen. **8.** (Giyecek için) yaka, kol ve boyun gibi vücut bölümlerini mümkün olduğu kadar örten. **9.** *mecaz.* Açıkça anlaşılmayan; kavranması güç olan; müphem. **10.** *mecaz.* (Kişi için) kolay ilişki kurulamayan; içe dönük; duygularını kolaylıkla açığa vuramayan; dışa dönük yapıda olmayan. **11.** (Gökyüzü, hava için) bulutlu olan; güneşli veya yıldızlı olmayan; açık olmayan. **12.** (Kişi veya toplum için) yenilikleri benimsemekten, gelişmelere ilgi duymaktan kaçınan. **13.** (Şans vb. için) beklendiği gibi olmayan; olumsuz; elverişsiz. **14.** (Ticaret eşyası için) bir ambalaj içinde sunulan; ambalajlı; açıkta değil. **15.** *zf. mecaz.* Açıkça anlaşılamayacak biçimde; anlaşılmaz biçimde; müphem olarak. **16.** *zf.* Vücudun her tarafını örtecek biçimde. ⊡ **kapalı ahlak,** *Bergson'a göre, soyut ve katı ahlak.*|| **kapalı biçim,** *tiy. Seyircilerin sahnede yer alan durumları yaşama, duyma, oyunun kahramanlarıyla özdeşleşmesini amaçlayan olaylar örgüsünün birbirine bağlı olduğu, birbirini tamamlayacak biçimde geliştiği oyun türü.*|| **kapalı çarşı,** *Üzeri kâgir tonozlarla veya ahşap çatıyla örtülü yollarla, bunların iki yanında sıralanan dükkânlardan oluşan çarşı.*|| **kapalı çiçeklik,** *bot. Ucunda tek çiçek bulunan ana çiçek sapı uzamayarak yaprakların koltuğundan aynı sap yüksekliğinde çiçekli yeni sapların sürmesiyle oluşan çiçeklik; talkım.*|| **kapalı devre,** *fiz. İçinden akım geçen, açılmamış devre.*|| **kapalı devre televizyon sistemi,** *Bir öğretim kurumunda veya bir kuruluşta güvenlik veya eğitim öğretim amacıyla kurulmuş bulunan kablolu televizyon yayın sistemi.*|| **kapalı dolaşım,** *biy. Bütün omurgalılarda olduğu gibi kanın damar denilen kapalı borular içinde dolaşması.*|| **kapalı dükkân, kira vermek,** *argo. Nişanlanmak.*|| **kapalı ekonomi,** *Dış ülkelere açılmaksızın kendi ürettiği ile yetinen, tükettiğini üreten toplumun ekonomik yapısı.*|| **kapalı duruşma,** *huk. Dinleyicilerin alınmadığı duruşma; gizli celse.*|| **kapalı geçmek,** *Önemli noktaya değinmemek.*|| **kapalı gişe,** *tiy. Bütün biletleri satılmış bulunan.*|| **kapalı gözlük,** *Ürkmelerini ve yanındaki atları görmelerini önlemek için atlara takılan gözlük; at gözlüğü.*|| **kapalı hava,** *Bulutlu ve güneşsiz hava.*|| **kapalı hece,** *dbl. Bir ünsüzle biten hece.*|| **kapalı istiare,** *ed. Benzetmenin yalnızca benzetilen ögesiyle yapılan istiare*|| **kapalı kalmak,** *Açıklığa kavuşmamak.*|| **kapalı kalp ameliyatı,** *Normal olarak çalışan kalp üzerinde yapılan ameliyat.*|| **kapalı kutu,** *mecaz. 1. (Kişi için) duygu ve düşüncelerini belli etmeyen. 2. Niteliği veya içinde bulunan nesnenin ne olduğu anlaşılamayan, bilinmeyen şey.*|| **kapalı oturum,** *İlgililerden başkasının izlemesine izin verilmeyen oturum.*|| **kapalı örtü,** *Su geçirmeyen iki tabaka arasında sıkışmış ve basınç altında bulunan su örtüsü.*|| **kapalı piyasa,** *Rakip firmalara imkân tanımayan, bir veya birkaç firmanın elinde bulunan piyasa.*|| **kapalı rejim,** *Halkı ilgilendiren konuların, halka danışılmadan sadece üst yönetim kademelerinde bulunanlarca alındığı yönetim biçimi.*|| **kapalı teklif alma usulü,** *huk. Tekliflerin gizli olarak verildiği ihale sistemi.*|| **kapalı tohumlular,** *bot. Yumurtacıkları kapalı bir boşluk içinde bulunan kara bitkilerinin büyük bir çoğunluğunu kapsayan çiçekli ve tohumlu bitkiler alt şubesi, (Angiospermae).*|| **kapalı topluluk,** *Aralarına girilemeyen; üye olunmayan dernek veya örgüt.*|| **kapalı tribün,** *Futbol sahalarında üstü örtülü seyirci yeri.*|| **kapalı ünlü,** *dbl. Dilin damağa yaklaştığı, havanın geçmesi için çok az bir geçidin kaldığı durumda meydana gelen ünlü.*|| **kapalı yer korkusu,** *psikol. Dar ve kapalı yerlerde duyulan korku ve kaygı; klostrofobi.*|| **kapalı yetişmek,** *Toplum içine karışmadan, toplum hayatından uzak kalarak yetişmek.*|| **kapalı yüzme havuzu,** *Üstü bir örtü ile kapatılmış bulunan büyükçe bir salonda yer alan yüzme havuzu.*

kapalılık, -ğı [kapa-lı-lık] *is.* **1.** Kapalı olma hâli. **2.** Açık olması gereken bir deliğin doğuştan kapalı olması. **3.** *mecaz.* Konuya yabancılar için anlaşılması güç olma durumu. **4.** *ed.* Yazarın çizdiği gizli semboller ve hayaller dünyasına okuyucuyu sokmayı amaçlayan anlatım; ipham.

kapaltı, [kap(ı)+alt-ı] *{ağız} is.* Polis, jandarma karakolu; nezarethane. [DS]

kapama[1], [kapa-ma] *is.* **1.** Kapamak eylemi. **2.** *as.* Bir muharebe düzeninde cephede düşman tarafından açılmış bulunan bir gediğin daha etki silah ve donanıma sahip güçlerce ortadan kaldırılması veya küçültülmesi harekâtına verilen isim. **3.** Bir erkekle nikâhsız olarak birlikte yaşayan ve geçimi onun tarafından sağlanan kadın; metres. ⊡ **kapama gecesi,** *{ağız} folk. Gerdek gecesi.* [DS]

kapama[2], [kapa-ma] *is.* **1.** Üzeri taze soğan, maydanoz vb. sebzelerle örtülerek pişirilen et yemeği. *{ağız} (aynı)* [DS] **2.** *{ağız}* Sarımsaklı, az sulu et yemeği. [DS] **3.** *{ağız}* Tepside pişirilen etli pilav. [DS] **4.** *{ağız}* Etli patates yemeği. [DS] **5.** *{ağız}* Taze fasulye ile yapılan bulgur pilavı. [DS] **6.** *{ağız}* Un ve yağla yapılan bir tür börek. [DS] **7.** *{ağız}* Bir tür tatlı. [DS]

kapama[3], [kapa-ma قپمه / قپامه] *is.* **1.** Elbise, giyecek takımı. **2.** *tar.* Medrese öğrencileri ile yeniçerilerin giydikleri elbiseye verilen isim. **3.** *{OsT}* Astarlı kaftan; pamuklu hırka. **4.** *{ağız}* Yaşlı erkeklerin

giydiği pamukludan yapılmış kısa ceket. [DS] **5.** *{ağız}* Uzun kollu, yanları yırtmaçlı ve önü açık elbise; manto. [DS] **6.** *{ağız}* Yelek. [DS] ⊡ **kapama bahā,** *Giyecek bedeli.*|| **kapama çıkmak,** *Bir dairede çalışan memurlara veya hizmetlilere elbise verilmek.*

kapama[4], [kapa-ma] *is.* Eskiden okul gezilerine verilen ad.

kapama[5], [kapa-ma] *{ağız} is.* Tarlada yapılan bir günlük iş. [DS]

kapamacı, [kapa-ma-cı] *is.* Hazır elbise satan esnafa verilen ad.

kapamaç, -cı [kapa-maç] *is.* Kilit, sürgü, toka vb. gibi şeyleri kapalı tutmağa yarayan nesne.

kapamak, [*eT.* *kap-mak > kap-ğā-mak / kapığ > kap(ı)ġ-ā-mak > kapā-mak] *gçl. f. [-r] [-p(ı)-yor]* **1.** Kapalı duruma getirmek. *{eAT} (aynı)* [DK] **2.** Açık bir yeri bir şey ile örtmek. **3.** Bir şeyin kapağını veya kapısını örtmek. **4.** Herhangi bir şeyin üzerine veya önüne perde, örtü çekmek; bir şeyi başka bir şeyle görünmez hâle getirmek. **5.** Bir şeyin iki ayrı parçasını birleştirmek; arada boşluk kalmayacak biçimde katlamak. **6.** İçeriden dışarıya, dışarıdan da içeriye geçişi engellemek; tıkamak. **7.** (Su, elektrik hava gazı, doğal gaz vb. için) akışını durdurmak; girişini engellemek. **8.** (Kap vb. için) ağzını örtecek bir kapak koymak. **9.** (Bir hayvan veya insan için) onu bir daha çıkamayacak biçimde bir yere koymak; hapsetmek. **10.** (Yol, cadde vb.) giriş veya geçişi engellemek; üzerinden geçmeyi yasaklamak. **11.** (Bir iş yeri, fabrika, kurum vb. için) etkinliği ve işleyişi sona erdirmek; işlemesini, çalışmasını durdurmak; çalışamaz, işleyemez duruma getirmek. **12.** (Radyo, televizyon vb. için) işlevine son vermek; kullanımı sona erdirmek. **13.** (Vücut için) tamamını veya bir bölümünü örtmek. **14.** (Gazete, dergi vb. için) yayını durdurmak; çıkmasını yasaklamak. **15.** (Çukur, vb. için) içini doldurup düzlemek. **16.** (Kar, yağmur, fırtına için) bir yerden çıkmayı, dışarıya çıkmayı engellemek. **17.** Biriyle arasına girerek görüşe engel olmak; görüşü engellemek. **18.** *mecaz.* Durdurmak; son vermek; bitirmek; bir daha söz etmemek; üzerinde durmamak. **19.** (Alacak veya elde bulunan para için) borca yetmek; denk gelmek; karşılamak; ödemek. **20.** Gerekli önlemleri alarak bir boşluk, açıklık veya eksikliği gidermek. **21.** *{ağız}* Evlenmeleri istenen kız ve erkeği kandırarak bir odaya bırakmak. [DS]

kapan[1], [kap-mak *(tutmak, yakalamak)* > kap-an] *is.* **1.** Av hayvanlarının ayağının değmesi ile kapanmak suretiyle hayvanı yakalayan tuzak. **2.** Hile; aldatmaca; düzen; tuzak. **3.** *{ağız}* Tütün vb. fideleri soğuktan korumak için kullanılan hasır veya saz örtü. [DS] **4.** *sf.* Kapmak işini yapan; yakalayan. **5.** Alıcı; çekici; kapıcı. ⊡ **kapana düşmek,** *1. Tuzak ile yakalanmak. 2. Ele geçmek. 3. Birinin hile ve düzeni ile içinden çıkılmaz bir duruma düşmek.*|| **kapana düşürmek,** *1. Hile ve düzene baş vurarak yakalamak, ele geçirmek. 2. Birini hile ve düzene başvurarak içinden çıkılmaz duruma düşürmek*|| **kapana sıkıştırmak,** *1. Birini zor duruma düşürmek. 2. Hile ve düzen ile ele geçirmek; yakalamak.*|| **kapan duygu,** *tıp. Yalnız başına seyreden ve öbür hastalıklı durumlara bağlı olmayan ilkel hastalık.*|| **kapan kaplumbağa,** *zool. Kuzey Amerika'da tatlı sularda yaşayan, perde ayaklı, iri yapılı, birkaç türü bulunan saldırgan kaplumbağalara verilen genel ad, (Chelydrinae serpentina).*|| **kapan kurmak,** *Bir hayvanı yakalamak için tuzak kurmak.*

kapan[2], [Ar. ḳabbān قبان => kapan قپان] *{eAT} {OsT} is.* **1.** Büyük tartı aleti; kantar. *{ağız} (aynı)* [DS] **2.** Pazara satılmak üzere gelen yiyecek maddelerinin tartıldığı resmî kantar. **3.** Bu kantarın bulunduğu yer. **4.** *{ağız}* Kalbur kasnağına deri gerilmiş kaplardan yapılan terazi. [DS] **5.** Pazar yeri; çarşı; hal. *{ağız} (aynı)* [DS] **6.** Eskiden yiyecek ve giyecek maddelerinin toptan satıldığı yer. ⊡ **kapan hacıları,** *Kapan tacirleri için kullanılan eski bir terim.*|| **kapan hakkı,** *Tartı vergisi.*|| **kapan naibi,** *tar. Kapanlarda ticareti denetleyen kimse.*|| **kapan taciri,** *tar. İmparatorluk döneminde yağ, bal, un satan kapanlarda ticaret yapanlar.*

kapan[3], [Çin. ka + pa'n] *{eT} is.* Geniş tepsi ya da kap. [Clauson]

kapan[4], [Erme. kapan] *{ağız} is.* **1.** Dik kayalık yerlerdeki dar yollar. **2.** Uçurum [DS]

kapan[5], [kapan] *{ağız} is.* **1.** Dam; ahır. **2.** Evlerden bodruma inmek için açılan kapak. **3.** Kepenk. [DS]

kapana, [Çin. ka+pa'n] *{ağız} is.* Ağaçtan yapılmış büyük yemek dolabı. [DS]

kapanav, [kapan+av] *{ağız} is.* Bir tür kara avı. [DS]

kapanaz, [kapan-az] *{ağız} is.* Sığırların aşık kemiği. [DS]

kapanca[1], [kap-mak > kap-an + Far. -çe] *is.* **1.** Küçük kapan; kuş tuzağı. **2.** *mecaz.* Hile; aldatmaca; düzen.

kapanca[2], [kapa-mak > kapa-n-ca] *{ağız} is.* **1.** Fideleri soğuktan korumak için örtülen hasır veya saz örtü. **2.** Baskı altına alma; baskı. **3.** Baca ya da soba borularında duman çıkışını ayarlayan kapak. [DS]

kapancalamak, [kapan-ca-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* El altında bulundurmak; tutmak. [DS]

kapança, [kapan+ Far. -çe] *{ağız} is.* Tuzak; kapan. [DS]

kapancı, [kapan-cı] *is. tar.* Eskiden, yiyecek maddelerinin tartıldığı kantarların başında bulunan görevliye verilen isim.

kapancılık, [kapan-cı-lık] *is.* Kapan kurmak yoluyla av yakalama işi.

kapandırmak, [kap-a-n-dır-mak] *gçl. f. [-ır]* **1.** Kapaklanmasına sebep olmak; kapaklanmasını sağ-

lamak. **2.** *dnz.* (Rüzgâr için) gemiyi birdenbire orsaya getirip yan yatırmak.

kapanık, [kapa-mak > kapa-n-ık] *sf.* **1.** Kapalı durumda bulunan; açık olmayan; kapanmış bulunan. **2.** Kapalı; örtülü. **3.** (Hava için) bulutlu; sisli; dumanlı. **4.** Manzarası olmayan; görüşü kapalı olan; havasız; sıkıcı; iç karartıcı; kasvetli. **5.** *mecaz.* Başkası ile konuşamayan; görüşemeyen; utangaç; mahcup. **6.** *{ağız}* Dil balığı. [DS]

kapanıklık, [kapa-n-ık-lık] *is.* Kapanık olma durumu.

kapanım, [kapa-n-ım] *is.* **1.** *psikol.* Kişinin dış dünya ile ilgisini keserek kendi iç dünyasına yönelmesi. **2.** *jeol.* Petrol yatağında, petrolün toplanmasını sağlayan jeolojik yapı veya engebenin durumu.

kapanış, [kapa-n-mak > kapa-n-ış] *is.* **1.** Kapanmak eylemi veya biçimi. **2.** Bir kurum veya iş yerindeki çalışmanın düzenli olarak sona ermesi; sona erme durumu. **3.** Bir zaman dilimini kapsayan gösteri, çalışma sergi vb. etkinliğin bitimi; bu amaçla yapılan tören, konuşma.

kapaniçe, [Slav. Bulg. kapāniçe قپانيچه] *(kapa'niçe) {OsT} is.* Eskiden padişah ve diğer yüksek mevkideki devlet adamlarının giydiği kolsuz, geniş ve devrik yakalı kürk üstlük.

kapaniçeci, [kapaniçe-ci] *is.* İmparatorluk döneminde, padişaha ait kapaniçe denilen kürkleri koruyan, bakımını yapan, sarı sabırla tütsüleyerek padişaha sunan görevli.

kapanma, [kapa-n-ma] *is.* Kapalı duruma gelmek eylemi.

kapanmak, [kapa-mak > kapa-n-mak] *dönşl. f. [-ır]* **1.** (Açık bir şey için) kapalı duruma gelmek; örtünmek. **2.** Dışarı çıkmamak; hep içeride kalmak. **3.** (Kadın için) erkeklerden kaçmak; örtünmek. **4.** Yıllık tatile girmek. **5.** Bir daha açılmamak üzere kapalı hâle gelmek. **6.** Bitmek; son bulmak. **7.** (Binek ve koşu hayvanı için) ön ayağı sürçerek başı üstüne düşmek. **8.** (Yara için) iyileşmek, derisi kaynamak. **9.** (Hava için) bulutlanmak; güneş örtülmek. **10.** Kör olmak. **11.** (Kitaba, yazıya, derse) çalışmak; gayret etmek. **12.** (Aile, hanedan; sülale, dönem için) sona ermek; bitmek. **13.** Vücuduyla bir şeyi örtmek; üstüne abanmak. **14.** (Boya, kir, leke vb. için) uygun bir madde ile boyandığı için görünmez olmak. **15.** (Kişi için) yüzü aşağı gelecek biçimde eğilmek. **16.** *spor.* Futbolda gol yememek için rakip takımın hücumlarına karşı savunmada kalmak. **17.** *edil. f.* (Açık bir şey için) kapalı duruma getirilmek; üstüne örtü veya perde çekilmek; kapak konulmak; kapatılmak. **18.** (Yol, geçit vb. için) kar, heyelan, sel gibi doğal etkilerle geçilmez, gidilmez olmak. **19.** (İş yeri, okul, kurum vb. için) çalışma sona erdirilmek; etkinliği bir süre durdurulmak. **20.** (Konu için) söz edilmemek; geçiştirilmek; unutturulmak; bahsedilmemek. **21.** (Çukur vb. için) içi doldurulup düzeltilmek. **22.** İlişik kesilmek. **23.** Hesap kesilmek.

kapansele, [kapan+sele] *{ağız} is.* **1.** Ağaçtan yapılmış büyük yemek dolabı. **2.** Büyük, kulplu ve kapaklı sepet. [DS]

kapantı, [kapa-n-tı] *is. dbl.* Dış patlamadan önce ses yolunda gerçekleşen ve sesin meydana gelişinde ikinci aşamayı oluşturan kısa kapanma.

kapantılı, [kapa-n-tı-lı] *sf. dbl.* (Ünsüzler için) ses yolundaki kapantı sonucu oluşan; patlamalı; süreksizler: (/p/, /b/, /t/, /d/, /k/, /g/ ünsüzleri).

kapara, [kabara] *{ağız} is.* **1.** Balık pulu. **2.** Başı yarım küre şeklinde bir tür ayakkabı ve sandık çivisi. [DS]

kapari, [Yun. capparis] *(ka'pari) is.* Gebre otunun turşu yapılan çiçek tomurcuğu.

kaparmak, [kāb > kab-ar-mak] *{eT} is.* → kabarmak. [EUTS]

kaparo, [İt. caparra *(ön ödeme)*] *(kapa'ro) is.* Bir sözleşmenin yapıldığı sırada taraflardan birinin diğerine verdiği para; pey akçesi. ⊡ **kaparo vermek,** *Pazarlıkta anlaşma sonucu, verilmesi gereken paradan az bir kısmını ödemek.*

kaparolu, [kaparo-lu] *sf.* Kaparosu olan; kaparo verilmiş olan.

kaparosuz, [kaparo-suz] *sf.* Kaparosu olmayan; kaparo verilmemiş olan.

kaparoz, [(İt. cappara *(etkisi ile)*) kap-mak > kap-ar + Yun. os] *is. argo.* **1.** Haksız yere, zorla edinilmiş mal, para; kapılmış; gasp edilmiş. **2.** Açıktan alınmış para veya mal, hediye; rüşvet. **3.** Emek harcamaksızın elde edilmiş para veya mal; çalıntı. ⊡ **kaparozda gezmek,** *Kapamak, gasp etmek için fırsat kollamak.*|| **kaparoz etmek,** *Kapmak; gasp etmek.*

kaparozcu, [kaparoz-cu] *is. argo.* Haksız yere kazanç sağlayan kimse; hırsız; gaspçı; rüşvetçi.

kaparozculuk, -ğu [kaparoz-cu-luk] *is.* Yasal olmayan yollardan, açıktan para kazanma; gaspçılık; rüşvetçilik; hırsızlık.

kaparozlama, [kaparoz-la-ma] *is. argo.* **1.** Aşırma eylemi; iç etme; gasp etme. **2.** Rüşvet alma

kaparozlamak, [kaparoz-la-mak] *gçl. f. [-r] [-l(u)-yor] argo.* **1.** Yasal olmayan yollardan kazanç elde etmek; çalmak; aşırmak; gasp etmek; iç etmek. **2.** Rüşvet almak.

kapasite, [Fr. capacité] *is.* **1.** Bir şeyi içine alabilme miktarı, sığdırabilme sınırı; kapsama miktarı. **2.** Bir aracın iş görebilme gücü toplamı. **3.** Bir işletmenin toplam üretim gücü. **4.** *mecaz.* Bir kimsenin anlama, kavrama gücünün derecesi. **5.** *fiz.* Bir kondansatörün elektrik yığma miktarı; sığa.

kapasiteli, [kapasite-li] *sf.* **1.** Kapasitesi olan. **2.** Belirtilen bir rakam kadar üretme, içine alma, taşıma

vb. gücü olan. **3.** *mecaz.* Anlama ve kavrama yeteneği yerinde olan; anlayışlı; zeki.

kapasitesiz, [kapasite-siz] *sf.* **1.** Kapasitesi olmayan. **2.** Anlama ve kavrama gücü yetersiz olan.

kapaştırmak, [kapa-ş-tır-mak قپاشدرمق] *{OsT} gçl. f. [-ur]* Birlikte kapatmak.

kapatılış, [kapa-t-ıl-ış] *is.* Kapatılmak eylemi veya biçimi.

kapatılma, [kapa-t-ıl-ma] *is.* Kapatma eylemine uğrama durumu.

kapatılmak, [kapa-mak > kapa-t-mak > kapa-t-ıl-mak] *edil. f. [-ır]* **1.** Kapatmak eylemi uygulanmak. **2.** Çalışma veya işlerliği ortadan kaldırılmak; feshedilmek. **3.** Kapalı bir yerde tutulmak; hapsedilmek.

kapatış, [kapa-t-ış] *is.* Kapatma eylemi veya biçimi.

kapatma, [kapa-t-ma] *is.* **1.** Kapalı hâle getirmek eylemi; kapatmak eylemi. **2.** Bir erkekle nikâhsız yaşayan ve geçimi o erkek tarafından sağlanan kadın; metres; kapama. **3.** Açık artırmaya çıkarılmadan, el altından gizlice ve değerinden aşağı alınmış mal. **4.** Yolsuz olarak elde edilmiş mal. **5.** *tıp.* Bir yara veya boşluğu çekip dikerek yapılan cerrahî işlem. **6.** Eskiden erkeklerin giydiği feslerin kenarından saçların çıkarılmasına verilen ad.

kapatmak, [kapa-mak > kapa-t-mak] *gçl. f. [-ır]* **1.** Kapalı hâle getirmek; kapamak. **2.** Bir şeyin üstünü bir örtü veya kapak ile örtmek. **3.** Bir gazete, dergi veya televizyonun yayınlanmasını yasaklamak; yayınını durdurtmak. **4.** Bir malı piyasadan ucuz fiyata toplayıp stok yapmak, saklamak. **5.** Bir malı yasa dışı yollarla piyasa değerinden çok ucuza almak. **6.** Bir kadının masraflarını karşılamak suretiyle onunla nikâhsız yaşamak; metres tutmak. **7.** Bir eğlence veya genele açık bir yeri kendi özel hizmeti için kullanıma ayırtmak. **8.** Çıkış yolu bulamayacak, savunacak yanı kalmayacak şekilde sıkıştırmak; çaresiz bırakmak. 🗗 **kapat almak,** *{ağız} (Kâğıt oyununda taraflardan biri için) bir elde hiç kâğıt alamamak.* [DS]|| **kapat etmek,** *{ağız} Kâğıt oyununda taraflardan birine, bir elde hiç kâğıt aldırmamak.* [DS]

kapattırma, [kapa-t-tır-ma] *is.* Kapatmasını sağlama.

kapattırmak, [kapa-mak > kapa-t-mak > kapa-t-tır-mak] *gçl. f. [-ır]* **1.** Birinin bir şeyi kapatmasını sağlamak. **2.** Birinin veya bir hayvanın dışarı ile ilişkisinin kesilmesini sağlamak; hapsettirmek.

kapaz, [kapa-mak > kapaz/ hapaz] *{ağız} is.* Yumruk; şamar. [DS]

kapazlamak, [kapaz-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Bir şey, başka bir şeye hiç aralık bırakmamacasma uymak; tastamam gelmek. [DS]

kapcak, -ğı [kap-çak] *{ağız} is.* → kapçak³. [DS]

kapcık, -ğı [kap-çık] *{ağız} is.* → kapçık. [DS]

kapcuk, -ğu [kap-çık / kap-cuk قپجوق] *is.* **1.** *{ağız}* → kapçık. [DS] **2.** *{OsT}* Buğdayın üstündeki sert kabuk. **3.** *{OsT}* Hurma salkımını örten kılıf.

kapcuklanmak, [kap-çık-la-n-mak] *{ağız} edil. f. [-ır]* → kapçıklanmak. [DS]

kapça, [kap-ça / kop-ça] *{ağız} is.* **1.** İlik. **2.** Kopça. [DS]

kapçak¹, [kap-mak > *kap-ış-ak > kapçak] *{eT} is.* Su kollarının birbirine kavuştuğu yer; kavşak. [DLT]

kapçak², **-ğı** [kap-acak > kap-cak / kap-çak] *is.* **1.** Uzun saplı büyük çengel; büyük kanca. **2.** Eskiden kale kuşatmalarında duvarlara saplanan büyük kanca. **3.** Tulumbacıların çengeli.

kapçak³, **-ğı** [kap-çak] *{ağız} is.* **1.** Kitap ve defter yaprağı. **2.** Kitap veya defter kabı. [DS]

kapçak⁴, **-ğı** [kap-mak > kap-(a)cak] *{ağız} is.* Çelik çomak oyunu. [DS]

kapçak⁵, **-ğı** [kap > kap-çak] *{ağız} is.* Kap koyacak yer; sergen; raf. [DS]

kapçak⁶, **-ğı** [kap-çak] *{ağız} is.* Bayrak. [DS]

kapçalamak, [kap-ça-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Yakalamak; tutmak. [DS]

kapçalık, -ğı [kap-ça-lık] *{ağız} is.* Sergen; raf; kap konulacak yer. [DS]

kapçellemek, [kap-mak > kap-ıcı+el-le-mek ?] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(i)yor]* Kapmak; almak. [DS]

kapçık¹, **-ğı** [kap-çık] *is.* **1.** Küçük kap. **2.** *{ağız}* Deri torba. [DS] **3.** *sf. bot.* Bir evcikli, çatlamaz, tek yumurtacıklı olan. 🗗 **kapçık meyve,** *bot. Kestane, ceviz, meşe palamudu gibi sert ve kuru kabuğu ile içi kaynaşmış, bir evcikli, tek yumurtacıklı katı meyve; aken.*

kapçık², **-ğı** [kap-çık] *is.* **1.** Herhangi bir şeyin dışını örten kabuk vb. şey. **2.** *mecaz.* Bir şeyin değersiz dış kısmı. **3.** Boş mermi kovanı. *{ağız} (aynı)* [DS] **4.** *bot.* Döllenmeden sonra gelişen ve meyveyi az çok saran ek kılıf; tahıldaki çanak yaprak. *{ağız} (aynı)* [DS] **5.** *{ağız}* Açılmış pamuk kozasındaki sert kısım. [DS] **6.** *{ağız}* Mısır koçanının üzerindeki yeşil kabuk. [DS] **7.** *{ağız}* Böcek kabuğu. [DS] **8.** *{ağız}* Tahıl tanelerinin kabuğu. [DS] **9.** *{ağız}* Ceviz, fındık ve badem gibi kabuklu yemişlerin dış kabuğu. [DS] **10.** *{ağız}* Meyve kabuğu. [DS] **11.** *{ağız}* Palamut kabuğu. [DS] **12.** *{ağız}* Sünnet derisi. [DS] **13.** *{ağız}* Göz kapağı. [DS] **14.** *{ağız}* Yaranın üstünü örten kabuk. [DS] **15.** *{ağız}* Kurutulmuş yeşil fasulye. [DS]

kapçık³, **-ğı** [kap-mak > kap-ış-ık] *{ağız} is.* Zamanından önce doğuran hayvan. [DS]

kapçık⁴, **-ğı** [kap-çık] *{ağız} is.* Kaplıca. [DS]

kapçık⁵, **-ğı** [lapçin *(bir tür çizme)*] *{ağız} sf.* (Ağız

için) geniş. [DS] ⊟ **kapçık ağız,** *{ağız} Sır saklamasını bilmeyen.* [DS]

kapçık[6], **-ğı** [kap-çık] *{ağız} is.* Gelincik otu; börek otu. [DS]

kapçıklamak, [kapçık-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* (Ceviz, mısır koçanı vb. için) yeşil kabuğundan ayırmak.

kapçıklı, [kap-çık-lı] *sf.* **1.** Kapçığı olan. **2.** *{ağız}* (Erkek için) sünnet olmamış. [DS]

kapçıksız, [kap-çık-sız] *sf.* (Tohum için) dövme sırasında kapçıklarından ayrılmış olan; kapçığı bulunmayan.

kapçımak, [kap-çı(k)-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r]* (Ceviz, badem gibi kabuklu yemişler için) yeşil kabukları soyulmak. [DS]

kapçın, [kap-çın / lapçin] *{ağız} is.* **1.** Çuhadan yapılmış, siyah kaytanlı bir tür tozluk. **2.** Tabanı çuha, deri mest. [DS]

kapçik, -ği [kepçik] *{ağız} is.* → kepçik. [DS]

kapçuk, -ğu [kap > kap-çuk قپچوق] *is.* **1.** *{eT}* Keten torba. [EUTS] **2.** *{ağız}* Tahıl tanelerinin kabuğu. [DS] **3.** *{ağız}* Yaranın üzerindeki kabuk. [DS] **4.** *{ağız}* Kurutulmuş, yeşil fasulye. [DS] **5.** *{OsT}* Buğdayın üstündeki sert kabuk. **6.** *{OsT}* Hurma salkımını örten kılıf.

kapçuklamak, [kap-çık-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(u)-yor]* → kapçıklamak. [DS]

kapçur, [? kapçur قپچور] *{OsT} {ağız} is.* **1.** Hayvan vergisi. **2.** Davar vergisi. [DS]

kapela, [İt. capello] *(kape'la) is.* **1.** Şapka. **2.** *dnz.* Çarmıh, istralya vb. sabit arma kasalarının geçirilip oturtulduğu direk ve çubuk başları. **3.** Filika, pusula, projektör gibi araç ve gereçleri dış etkilerden korumak için branda bezinden yapılmış örtüler. ⊟ **kapela brandası,** *Açık havada depo edilmiş araç, malzeme ve diğer eşyaları dış etkilerden korumak için kullanılan örtü.*|| **kapela etmek,** *Sabit arma kasalarını direk ve çubukların başlarına geçirerek yerlerine oturtmak.*|| **kapela muşambası,** *Çarpma sonucu hırpalanacak durumda olan, güvertede bulunan eşyaların üzerine geçirilen branda kılıf.*

kapella, [İt. cappella] *is.* Küçük kilise; şapel.

kapenk, -gi [Erm. ğbank => kepenk] *{ağız} is.* Bacadan soğuk girmesini engellemek için iple yatay ve dikey duruma getirilebilen tahta kapak. [DS]

kapga, [*kap-mak > kap-ġā] *(kapğa:) {eT} is.* Büyük kapı; kale kapısı. [DLT] [ETY]

kapgak, [*kap-mak > kap-ġāk] *(kapğa:k) {eT} is.* **1.** Kapak; örtü. [ETY] [DLT] **2.** Sadağın kapağı. [DLT]

kapgaklanmak, [kap-ġāk > kapġak-la-n-mak] *{eT} dönşl. f. [-ur]* Kapaklanmak. [DLT]

kapgan, [*kap-mak > kap-ġān] *(kapğa:n) {eT} sf.* **1.** Kapan; yakalayan. [ETY] **2.** Düşmanı kaçırmadan yakalayan. [ETY]

kapguçı, [*kap-mak > kap-ġu-çı] *{eT} sf.* Kapıcı; kapan; çalan. [DLT]

kapı, [*eT.* kap-mak *(kapamak)* > kap-uġ > kapu / kapıġ > kapı] *is.* **1.** Bir bina, çadır, araç vb. içi ile dışarısını ayıran, açılıp kapanma düzeneği olan beden boşluğu. **2.** Bu tür boşluğu kapatmaya yarayan, bina içinde odalara girişi sağlayan, aynı zamanda kapatıldığında diğer odalarla ilişkilerini kesen bir veya daha çok kanattan meydana gelmiş eleman. **3.** Bir binanın, kurumun veya resmî dairenin ana girişi. **4.** Eskiden sur içinde bulunan şehirlerin giriş ve çıkışının yapıldığı sur açıklığı. **5.** Kişilere geçinme, barınma, yerleşme veya okuma gibi imkânların sağlandığı yer; iş yeri. **6.** Güç durumlarda yardım istenilen kişi veya kurum. **7.** Misafirlik için gidilen yer; ev gezmesi. **8.** *mecaz.* Gerçekleşmesi mümkün olan şey; imkân; olanak. **9.** Harcama yapılması gereken durum; ihtiyaç. **10.** *mecaz.* Bir yerin çok yakını. **11.** Tavlada pul dizilen yer. **12.** Sıra dağlar arasında bulunan geçit; boğaz. **13.** *spor.* Kayakçıların yarışta geçmek zorunda oldukları işaretli alan. **14.** *{ağız}* Sokak; dışarı. [DS] **15.** *{ağız}* Hükûmet. [DS] **16.** *{ağız}* Mahkeme. [DS] ⊟ **kapı açmak,** *1. Bir işe başlamak. 2. Bir şeyin sözünü etmek. 3. Yüksek bir fiyat söylemek.*|| **kapı ağası,** *1. Av dışında padişahın yanında bulunan iç ağaların en kıdemlisi. 2. Sadrazam kapısının iç düzenini sağlamakla görevli kişi.*|| **kapı ağzı,** *Kapının hemen yanı.*|| **kapı ağzında olmak,** *Gelip çatmasına az kalmak; yakında olmak.*|| **kapı almak,** *Tavlada en az iki pulu bir haneye koymak.*|| **kapı altı,** *{ağız} 1. Polis ve jandarma karakolu. 2. Jandarma komutanı.* [DS]|| **kapı altı hasılatı,** *Eyalet valileri ile sancak beylerinin halktan topladıkları önceden belli olmayan vergi ve ceza paraları.*|| **kapı aralığı,** *argo. Piç.*|| **kapı aramak,** *1. Kendine geçimini sağlamak üzere çalışacağı bir iş aramak. 2. Ev gezmesi yapmak istemek.*|| **kapı arası,** *Topkapı sarayında, tutuklanan devlet büyüklerinin kapatıldığı orta kapının iki yanındaki odalardan her biri.*|| **kapı baca,** *Her yer.*|| **kapı baca açık olmak,** *Korunaksız olmak; güvenlik açısından sağlam olmamak.*|| **kapı bağı,** *{ağız} Gelin, oğlan evine giderken kız tarafından bir kişinin erkek tarafından aldığı bahşiş.* [DS]|| **kapı basarığı,** *Kapıyı kapattıktan sonra arkadan konulan dayak; kapı dayağı.*|| **kapı bir komşu,** *1. Aynı dış kapıdan girip çıkan komşular. 2. Kapıları yan yana olan komşular. 3. Çok yakın olan komşular.*|| **kapı çatması,** *Kapı takılsın veya takılmasın kapı için ayrılmış bir boşluğa duvar kalınlığında yerleştirilmiş sabit doğrama.*|| **kapı çuhadarı,** *İmparatorluk döneminde, devlet teşkilatının ayak işlerinde, özellikle posta hizmetlerinde kullanılan görevli.*|| **kapıda,** *Evin dışında.*|| **kapıda kalmak,** *1. Yaşı ilerlemesine rağmen henüz evlenememek; evde kalmak. 2. Misafirliğe gittiği evde*

kimseyi bulamayarak dönmek.|| **kapı damarları,** *anat. Kanı sindirim kanalından kapı toplardamarına götüren damarların tümü.*|| **kapıdan atsalar bacadan düşmek,** *Arsız ve yüzsüz olmak.*|| **kapıdan bakmak,** *Eve kapanıp dışarı çıkmamak.*|| **kapıdan baktırmak,** *Birinin evden çıkmasına izin vermemek; eve kapatmak.*|| **kapıdan çevirmek,** *Gelen birisini eve kabul etmemek; içeri almamak.*|| **kapıdan hamam,** *{ağız} folk. Nişandan sonra, geline ikram olarak güvey tarafının yaptığı hamam töreni.* [DS]|| **kapıdan kapıya,** *Evden eve.*|| **kapı dışarı etmek,** *Kovmak; dışarı atmak.*|| **kapı duvar olmak,** *Zili veya kapı tokmağı çalındığı hâlde içerden hiç ses gelmemek.*|| **kapı gemisi,** *dnz. Bir koyun veya limanın girişini koruyan savaş gemisi.*|| **kapı gibi,** *Yapısı iri olan; iri yarı; cüsseli.*|| **kapı hakkı,** *{ağız}* → kapı bağı. [DS]|| **kapı halkası,** *Eski evlerde kapıları açıp kapatmakta kullanılan ve kanatlar üzerine takılan halka.*|| **kapı halkı,** *Zengin ve büyük bir evde çalışan kişilerin tümü.*|| **kapı kadar,** *Normalden daha büyük olan.*|| **kapı kâhyası,** *tar. İmparatorluk döneminde, beyliklerin, yabancı devletlerin, eyalet valilerinin, vezir ve beylerbeylerinin devletle ilgili işlerine bakan görevli; kapı kethüdası.*|| **kapı kanadı,** *Birkaç parçadan meydana gelmiş kapıların her bir parçası.*|| **kapı kapamaca,** *Evde kimse kalmamış olarak; evde kimse olmadan.*|| **kapı kapamak,** *1. Birinin bir yere girip çıkmasını engellemek; yasaklamak. 2. Birinin kısmetini kesmek.*|| **kapı kapı aramak,** *Bakılabilecek her yere bakmak, aramak.*|| **kapı kapı dolaşmak,** *Ev ev gezmek; her eve uğramak.*|| **kapı karşı,** *Birbirine çok yakın iki kişi; yakın komşu.*|| **kapı kethüdası,** *İmparatorluk döneminde, beyliklerin, yabancı devletlerin, eyalet valilerinin, vezir ve beylerbeylerinin devletle ilgili işlerine bakan görevli; kapı kâhyası.*|| **kapı kızı,** *{ağız} Hizmetçi kız; besleme.* [DS]|| **kapı kolu,** *Kapıları açıp kapamaya yarar metal tutamak.*|| **kapı komşu,** *Bitişikte oturan kimseler.*|| **kapı kulu,** *tar. İmparatorluk döneminde padişahın kumandası altında bulunan, devletten aylık alan ve sürekli görev yapan atlı ve yaya askerî teşkilat.*|| **kapı kuzusu,** *Avlu veya han kapısı gibi büyük bir kapının içinde, bir insan gelip geçecek büyüklükte yapılmış küçük kapı.*|| **kapı küpesi,** *{ağız} Asma kilit.* [DS]|| **kapıları açık tutmak,** *Herhangi bir konuda, ilişkiyi kesmeden anlaşmayı sağlamaya veya anlaşma ortamını sürdürmeye çalışmak.*|| **kapıları kapamak,** *Bütün ilişkileri kesmek; anlaşma ortamını yok etmek.*|| **kapılar yüzüne kapanmak,** *Amacına ulaşacak olanaklardan yoksun bırakılmak.*|| **kapı mandalı,** *1. Kapıyı kapalı tutmaya yarar mandal. 2. mecaz. İşe karıştırılmayan, kendisine önem verilmeyen kişi; önemsiz kişi.*|| **kapının önüne koymak,** *1. Bir kimseyi işten kovmak; çıkarmak. 2. Eşlerden birisi, diğerini evden çıkarmak, kovmak.*|| **kapı numarası,** *Her ev için verilmiş resmî adres numarası.*|| **kapı oğlanı,** *1. Kapı çuhadarı yamağı. 2. Saraylarda kapı hizmetlerine bakan hadımlara verilen ad. 3. Elçiliklerde tercüman yardımcısı.*|| **kapısı açık,** *Konuksever; misafirperver.*|| **kapısı ardına dayalı,** *Her zaman misafir kabul eden ev veya kimse.*|| **kapısı bacası yok,** *Gelişigüzel yapılmış bina.*|| **... kapısı çalmak,** *Birine veya bir kuruma başvurmak; birinden veya bir kurumdan yardım istemek.*|| **kapısına düşmek,** *Birinden yardım istemek zorunda kalmak; ona mecbur olmak.*|| **kapısına kilit vurmak,** *1. Bir iş yerini kapatmak; çalıştırmamak. 2. Bir yeri kapayarak girip çıkmayı engellemek.*|| **kapısında büyümek,** *Bir kimsenin evinde yetişmek.*|| **kapısında çalışmak,** *Birinin evinde, hizmetinde çalışmak.*|| **kapısını açmak,** *Kabul etmek; buyur etmek; çağırmak; içeri almak.*|| **kapısını aşındırmak,** *Birinin yanına çok gitmek.*|| **kapısını çalmak,** *Birinden yardım istemek; başvurmak.*|| **kapısını kimse çalmamak,** *Arayıp soran kimsesi bulunmamak.*|| **kapısının köpeği olmak,** *Birine aşırı bağlı olmak; kul köle olmak.*|| **kapısını yapmak,** *Söyleyeceği, isteyeceği şeye hazırlamak.*|| (...ın) **kapısı ... (olmak),** *... kadar para gerektirmek. "Bu gezinin kapısı en az beş yüz liradır."*|| **kapı tapanı,** *{ağız} Kapı eşiği.* [DS]|| **kapı tokmağı,** *Zil yerine kullanılan ve kapıyı çalmaya yarayan, hareketli ses çıkaran küçük tokmak.*|| **kapı toplardamarı,** *anat. Karaciğere kan götürün toplardamar.*|| **kapı topuzu,** *Bir kapıyı açmaya veya kapamaya yarar metal yuvarlak tutamak.*|| **kapı tutmak,** *Bir işe girmek; hizmete başlamak.*|| **kapıya bacaya çıkmamak,** *Dışarı hiç çıkmamak, hep evde oturmak; kimse ile görüşmemek.*|| **kapıya dayanmak,** *1. Gelip çatmak; vakti gelmek. 2. Bir şey elde etmek veya almak için birini zorlamak; tehdit etmek; mecbur tutmak. 3. Yakınına gelmek; yaklaşmak.*|| **kapıya dikilmek,** *Zor kullanmak; tehdit etmek.*|| **kapı yapmak,** *1. Söyleyeceği, isteyeceği şeye hazırlamak. 2. Ev gezmesi yapmak*|| **kapı yayı,** *Kapıyı kapalı tutmaya yarayan düzenek.*|| **kapı yeri,** *sosy. Evliliğin başlangıcında karı kocanın oturma yeri olarak kadın tarafının köyünü seçmeleri âdeti.*|| **kapıyı açmak,** *1. Başlamak. 2. Önderlik etmek; örnek olmak.*|| **kapıyı büyük açmak,** *Çok masraflı bir işe girişmek.*|| **kapıyı göstermek,** *Kovmak; gitmesini istemek; uzaklaştırmak.* || **kapıyı kırıp odun etmek,** *Sıkıntılı bir durumdan kurtulmak için değerli bir şeyi ucuz fiyata satmak; feda etmek.*|| **kapıyı odun etmek,** *Yoksul düşmek; darda kalmak.*|| **kapı yoldaşı,** *Aynı yerde ve işte çalışanların her biri.*|| **kapı zinciri,** *Bir kapıyı içeriden kapatmaya yarayan, dışarıdan gelenin kim olduğun anlayacak kadar açıklık bırakabilen kısa zincir.*

kapıcak, -ğı [kap-acak] *{ağız} is.* Ateşleyici madde. [DS]

kapıcalık, -ğı [kapı-ca-lık] *{ağız} is.* Soğuğa engel olmak için, oda kapısının dışına yapılan ve dışarıdan açılan ikinci camlı kapı. [DS]

kapıcı[1], [kapı-cı] *is.* **1.** Bazı kurum, iş yeri ve apartmanlardaki kapıları bekleyen, giren ve çıkanı kontrol eden, gerektiğinde temizlik ve alış veriş işlerini yürüten görevli. **2.** Kapı yapıp satan kimse. **3.** *tar.* Osmanlı devlet kuruluşunda saray kapılarını beklemekle görevli sınıfın unvanı. ⊡ **kapıcı başı,** *tar. İmparatorluk döneminde saray kapıcılarının subayına verilen unvan.*|| **kapıcılar kethüdası,** *tar. İmparatorluk döneminde kapıcı ve kapıcı başlarının en büyük amiri.*

kapıcı[2], [kap-mak > kap-ıcı] *sf.* Kapan; kapma işini yapan. ⊡ **kapıcı karga,** *{ağız} Gördüğü her şeyi almak isteyen kimse.* [DS]

kapıcık, -ğı [kapı-cık] *is. bot.* Yumurtacığın tepesinde bulunan ve yumurtacık örteneklerinin iyice bitişmemesinden meydana gelen, çiçek tozunun çoğunlukla oosfere ulaşmak için geçtiği kanal.

kapıcılık[1], **-ğı** [kapı-cı-lık] *is.* Kapıcının yaptığı iş; kapıcının görevi.

kapıcılık[2], **-ğı** [kap-mak > kap-ıcı-lık] *{ağız} is.* Kapma işi; kapıcı olma durumu. [DS]

kapıcına, [kapıc-ı-n-a] *{ağız} sf.* (Hayvan için) zamanından önce doğurmuş olan. [EG]

kapıg, [*kap-mak *(örtmek)* > kap-ığ] *{eT} is.* **1.** Kapı. [ETY] [EUTS] [Gabain] [Tekin] **2.** Geçit. [ETY]

kapıgçı, [kapıg > kapıg-çī] *(kapıġçı:) {eT} is.* Kapıcı. [İKPÖy.]

kapıglıg, [kapıg-lıg] *{eT} sf.* Kapılı; kapısı olan. [DLT]

kapıka, [? kapıka] *{ağız} is.* Güğüm. [DS]

kapıkule, [kapı+kule] *is.* Kale ve sarayların girişinde iki yanlı olarak yapılmış koruma kuleleri ve bu kulelerin bulunduğu anıtsal yapı.

kapıl, [kapı-l] *{ağız} is.* Dikdörtgen. [DS]

kapılandırma, [kapı-la-n-dır-ma] *is.* Birine birinin yanında iş bulmasını sağlama.

kapılandırmak, [kapı-la-n-dır-mak] *gçl. f. [-ır]* Bir kimsenin, birinin yanında veya bir iş yerinde iş bulmasını, işe girmesini sağlamak; kapılanmasını sağlamak.

kapılanma, [kapı-la-n-ma] *is.* **1.** Kapı sahibi olmak eylemi. **2.** Bir işe yerleşme.

kapılanmak, [kapı-la-n-mak] *dönşl. f. [-ır]* **1.** Kapı sahibi olmak; kapı edinmek. **2.** Bir işe girmek; o işte yerleşip kalmak. **3.** (Kapılı leventler için) efendileri görevden alınınca yeni bir kapıda görev almak.

kapılgan, [kap-ıl-mak > kap-ıl-gan] *sf.* Kolayca kapılan; bir şeye, başkalarının sözüne çabucak inanan ve etki altında kalan.

kapılganlık, -ğı [kap-ıl-gan-lık] *is.* Kapılgan olma durumu; kapılgan kimsenin niteliği.

kapılı, [*eT.* kapıġ-lıġ > kapı-lı] *sf.* **1.** Kapısı olan; kapısı bulunan. **2.** *gnşl.* Bir işte çalışan. **3.** Resmî dairede görev yapan. **4.** Tavlada iki pulla kapanmış olan hane. ⊡ **kapılı bacalı,** *(Ev, bina vb. için) her şeyi tam; eksiksiz.*|| **kapılı bacalı olmak,** *Anlaşmazlığa düşmek; davalı olmak.*|| **kapılı levent,** *{OsT} tar. İmparatorluk döneminde bir beylerbeyi veya vezir kapısında hizmet eden levent.*|| **kapılı ulufesi,** *{OsT} tar. Yeniçeri kütüğüne yazılı oldukları hâlde, kışlaya gitmeyerek efendilerinin daire hizmetleriyle uğraşanların aldıkları maaşa verilen ad.*

kapılık, -ğı [kapı-lık] *is.* **1.** Kapı olma durumu. **2.** *{ağız} sf.* Kapı yapmaya uygun, ... cm kalınlığında, 0-45 cm genişliğinde, 00-225 cm boyunda budaksız tahta. [DS]

kapılış, [kap-ıl-ış] *is.* Kapılmak eylemi veya biçimi.

kapılma, [kap-ıl-ma] *is.* Kapılmak veya sürüklenmek eylemi.

kapılmak[1], [kap-mak *(kapamak)* > kap-ıl-mak] *{eT} dönşl. f. [-ur]* **1.** Kapanmak. [ETY] [DLT] **2.** *edil. f.* Kapatılmak. [ETY] **3.** Hapsedilmek. [DLT]

kapılmak[2], [kapmak > kap-ıl-mak قاپلمق] *edil. f. [-ır] [OsT. -ur]* **1.** Kapma işi yapılmak. **2.** Zorla ele geçirilmek; açıkgözlükle elde edilmek. **3.** Bir doğal etkenin etkisinde kalarak sürüklenmek. **4.** *dönşl. mecaz.* Bir şeyin veya kimsenin çekiciliğine aldanıp ona doğru yönelmek; kendini kaptırmak. *{OsT} (aynı)* **5.** *mecaz.* Birine güvenip boş bulunarak sözlerine kanmak; aldanmak. **6.** *mecaz.* Elinde ve iradesinde olmadan bir şeye veya birine uymak; sürüklenmek. **7.** *mecaz.* Âşık olmak; tutulmak; bağlanmak. **8.** *mecaz.* Bir duygunun aşırı etkisinde kalmak ve o etkiyle hareket etmek.

kapıma, [kapa-mak > kapa-ma] *{ağız} is.* Sarımsaklı az sulu et yemeği. [DS]

kapıncak, -ğı [kap > kap-ın-cak ?] *{ağız} is.* **1.** Tahıl konulan sandık. **2.** Tahta kutu. [DS]

kapınmak, [kāp-mak *(kapamak)* > kap-ın-mak] *{eT} dönşl. f. [-ır] [eT. -ur]* **1.** Yağma eder görünmek. [DLT] **2.** Hastalığa yakalanmak. [DLT] **3.** *{ağız}* Ağrı, sızıdan veya açlıktan kıvranmak, oraya buraya saldırmak. [DS] **4.** *{ağız}* Çabalamak; uğraşmak. [DS] **5.** *{ağız}* Birden heyecanlanmak. [DS] **6.** *{ağız}* Yitirdiği şeyi, üzülerek, dövünerek aramak. [DS] **7.** *{ağız}* Dilenmek. [DS] **8.** *{ağız}* Aldanmak. [DS] **9.** *{ağız}* Âşık olmak; sevdalanmak. [DS] **10.** *{ağız}* Uymak; benzemek. [DS]

kapıra, [İt. caparro] *{ağız} is.* Kaparo; pey. [DS]

kapırcak, -ğı [kap-ır-cak] *{ağız} is.* Gelincik otu; börek otu. [DS]

kapırçak, [kab > kab-ır-çak] *{eT} is.* → kabırçak. [ETY]

kapısal, [kapis ? > kapis-al] *{ağız} is.* Değirmende tahıl doldurulan yer. [DS]

kapısalık, -ğı [kapı-ca-lık] *{ağız} is.* Seyrek çakılmış tahtalardan yapılmış bahçe kapısı; çit kapı. [DS]

kapısalıvermek, [kap-mak+sal-mak+ver-mek] *{ağız} gçl. f. [-ir]* Elindeki şeyi gücü yettiği kadar uzağa fırlatmak. [DS]

kapısız, [kapı-sız] *sf.* **1.** Kapısı olmayan; kapısı bulunmayan. **2.** *mecaz.* İşsiz; çalışmaya gidecek bir yeri olmayan. ⊡ **kapısız bacasız,** *Hiçbir eksiği giderilmemiş yeni ev veya kullanılamayacak derecede harap olmuş ev.*|| **kapısız kalmak,** *İşsiz kalmak; işini kaybetmek.*

kapıska, [? kapıska] *{ağız} is.* **1.** Büyük çivi. **2.** Küçük çivi. [DS]

kapış, [kap-mak > kap-ış] *is.* **1.** Kapmak eylemi veya biçimi; kapıp alma. *{eT} (aynı)* [DLT] **2.** *{eT}* Yağma etme; çalma. [DLT] **3.** *{eT}* Zimmete geçirme. [Clauson] **4.** Kapışmak eylemi. ⊡ **kapış kapan etmek,** *Göz açıp kapayıncaya kadar bitirmek; kapışmak.*|| **kapış kapış,** *Kapışarak.*|| **kapış kapış gitmek,** *Çabucak satılmak; bitmek.*|| **kapış kapış yemek,** *Büyük bir iştahla yemek.*

kapışılma, [kap-ış-ıl-ma] *is.* Kapışma eylemi yapılma durumu.

kapışılmak, [kap-ış-ıl-mak] *edil. f. [-ır]* **1.** Kısa bir süre içinde kapışarak bitirilmek. **2.** Güreşe veya kavgaya tutuşulmak.

kapışlamak, [kapış-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* **1.** Yağma etmek. **2.** Yağma edermiş gibi yemek. [DS]

kapışma, [kap-ış-ma] *is.* Kapışmak eylemi.

kapışmak, [kap-mak > kap-ış-mak] *işteş. f. [-ır]* **1.** Bir şeyi birlikte kapmak suretiyle almak; bitirmek. *{eT} (aynı)* [DLT] [Gabain] **2.** Birbirini tutarak kavga etmek; kavgaya tutuşmak. **3.** Güreşe girişmek; güreş tutmak. **4.** *{eT}* Karşı durmak; mücadeleye girişmek. [EUTS] **5.** *argo.* Öpüşmek. **6.** *{eT}* Asmak. [EUTS] ⊡ **kapışan gitmek,** *{ağız} 1. Yağma eder gibi satılmak. 2. İsteklisi çok olmak.* [DS]|| **kapışan kapışana,** *{ağız} Kapış kapış.* [DS]

kapıştırma, [kap-ış-tır-ma] *is.* Kapışmalarım sağlama.

kapıştırmak, [kap-ış-tır-mak] *gçl. f. [-ır]* **1.** Kapışmalarını sağlamak; kapışmak eylemini yaptırmak. **2.** Kapışmak eylemine sebep olmak. **3.** Kavga ettirmek. **4.** Güreş tutturmak.

kapız[1], [kāb > kap-ız] *{ağız} is.* **1.** Derin vadi; kanyon; geçit; boğaz. **2.** Toprak altında bulunan taş tabakası. **3.** Rüzgâr tutmayan, kapalı yer. **4.** Dik yamaç. **5.** Uçurum. [DS]

kapız[2], [Ar. ķabz] *{ağız} is.* Kabız; peklik. [DS]

kapiça, [? kapiça] *{ağız} is.* Mısır patlağı. [DS]

kapik, -ği [Rus. kopek] *is.* Rus para birimi olan rublenin yüzde biri değerindeki para. ⊡ **kapik oynamamak,** *1. Bir alış verişte söylenilen rakamda küçük bir değişiklik bile yapmamak. 2. Para vererek satın almaya değmemek.*

kapiler, [Lat. capillus *(saç)* > Fr. capillaire] *sf.* Kılcal. ⊡ **kapiler damar,** → kılcal damar.

kapis, [? kapis] *{ağız} is.* Değirmencinin öğütme payı olarak aldığı un. [DS]

kapital, -li [Lat. capitalis *(başa ait)* > Fr. capitale] *is. ekon.* Bir ticarî işletmenin kurulması için gerekli olan para ve paraya çevrilebilir malların bütünü; ana mal; sermaye.

kapitalist, [Fr. capitaliste] *is.* **1.** Bir işletme için gerekli olan sermayeyi sağlayan kimse; sermayedar. **2.** Üretim ve işletme araçlarını özel mülkiyetinde bulunduran; sermayedar, ana malcı. **3.** Üretim ve işletme araçlarının özel mülkiyette bulunması görüşünde olan; ana malcı.

kapitalizm, [Fr. capitalisme] *is. siy.* Üretim ve işletme araçlarının özel mülkiyette bulunması esasına dayanan siyasal sistem; kapitalizm; ana malcılık.

kapitone, [Lat. caput *(baş)* > capitone *(büyük baş)* > Fr. capitoné] *is.* **1.** İki kat kumaş arasına pamuk, yün, sünger vb. maddeler konularak dikilmiş kabarık kumaş. **2.** *sf.* Bu kumaştan yapılmış olan.

kapitülasyon, [Lat. capitulum *(bölüm başlığı, sözleşme maddesi)* > Fr. capitulations] *is.* **1.** Şartname. **2.** *tar.* İmparatorluk döneminde yabancılara tek taraflı olarak bahşedilen veya anlaşmalarla tanınan çeşitli ticarî imtiyaz veya haklar.

kapiyh, [Rus. kopeyka] *{ağız} is.* Değersiz para. [EG]

kapkaç, [kap- + kaç-] *is.* **1.** Bir malı veya şeyi kapıp kaçmakla edinilen sahiplik; hırsızlık; çalma. **2.** Bir şeye yeterince özen göstermeden, üstünkörü yapılan iş. ⊡ **kapkaç düzeni,** *Kapkaç usulünün yaygın olduğu toplum düzeni.*

kapkaççı, [kap- + kaç-çı] *is.* **1.** Para ve değerli eşyaları kişilerin elinden, çantasından, cebinden kapıp kaçmak yoluyla hırsızlık yapan kimse. **2.** Fırsatlardan yararlanarak haksız kazanç elde eden kimse; vurguncu. **3.** İşini gelişigüzel yapan, gereken özeni göstermeyen kimse.

kapkaççılık, -ğı [kap- + kaç-çı-lık] *is.* **1.** Kapkaççı olma durumu. **2.** Kapkaççıya özgü davranış.

kapkap[1], [kap-mak > kap+kap] *{ağız} is.* Yağma. ⊡ **kapkap günü,** *{ağız} Yağma günü.* [DS]

kapkap[2], [Ar. ḫabḫab] *{ağız} is.* Takunya. [DS]

kapkara, [ka(p)+ka/ra] *(ka'pkara) sf.* **1.** Her yanı kara olan; büsbütün kara. **2.** Çok kara; kömür gibi.

kapkaranlık, -ğı [ka(p)+ka/ra-n-lık] *(ka'pkaranlık) sf.* Çok karanlık.

kapkarşu, [kap+karşu قپقرشو] *zf.* Tam karşı.

kapkın, [kap-kın] *{ağız} sf.* Düzenli; uygun. [DS]

kaplak[1], **-ğı** [kap-la-k] *{ağız} is.* Kaplumbağa. [DS]

kaplak[2], **-ğı** [kap-la-mak > kap-la-k] *{ağız} is.* Baltanın ağzı tam yıpranmadan üzerine vurulan ikinci bir demir parçası. [DS]

kaplakpişi, [kap-la-k+peş-i] *{ağız}* *is.* Kadınların taktıkları altınlı başlık. [DS]

kaplam, [kap-la-mak > kap-la-m] *is.* *man.* **1.** Bir terimin belirli sayıda nesneyi kapsama niteliği; şümul. **2.** *dbl.* Bir kelimenin taşıdığı anlamların tümü.

kaplama[1], [kap-la-ma] *is.* **1.** Bir şeyi bir kabın içine alma. **2.** Bir şeyi dış etkilerden korumak ya da süslemek için onun yüzeyine daha dayanıklı veya daha güzel görünen bir kat geçirme, yapıştırma işi. **3.** Bir yüzey üzerinde değişik bir maddeden oluşturulan kat. **4.** Tomruğun dilme makinelerinden geçirilmesi ile hazırlanan kalınlığı beş mm'den az olan ağaç levha. **5.** Çepeçevre sarılma; yayılma; örtme. **6.** Üzerine daha dayanıklı asfalt, mıcır gibi bir madde sermek suretiyle meydana getirilen yol veya yolun bu katı. **7.** Kitaplara cilt geçirme işi veya kitaba geçirilen cilt. **8.** Diş tacında mine tabakasının yerini tutan sentetik madde. **9.** İmparatorluk döneminde, sarayda suç işleyen zenci hadımağalarına uygulanan dayak cezası. **10.** *{ağız}* Eskiyen yorgana sonradan takılan dikişsiz yüz. [DS] **11.** *{ağız}* Yorgana yüz geçirme işi. [DS] **12.** *{ağız}* Kadın ceketi. [DS] **13.** *{ağız}* Gocuk. [DS] **14.** *sf.* Üzeri daha değerli bir madde ile kaplanmış olan.

kaplama[2], [kap-la-ma] *{ağız}* *is.* **1.** Soğan ile pirinç yağda kavrulduktan sonra pişirilen pilav. **2.** Sacda pişirilmiş mısır unundan yapılma bir tür börek. [DS]

kaplamacı, [kap-la-ma-cı] *is.* **1.** Kaplama işlerini yapan kimse. **2.** Çeşitli metalleri altın, gümüş gibi değerli metallerle kaplamayı meslek edinmiş usta. **3.** Tahta parçalarını tutkallayarak preste sıkıştırmak suretiyle kaplama yapan işçi. **4.** İki ayrı metal yaprağı haddeden geçirerek kaynaksız olarak yapıştıran işçi.

kaplamacılık, -ğı [kap-la-ma-cı-lık] *is.* Kaplamacının işi ve mesleği.

kaplamak, [kap > kap-la-mak قپلامق] *gçl. f.* *[-r] [-l(ı)-yor]* **1.** Bir şeyi bir kılıfı, kabın içine alıp sarmak. **2.** Bir şeyi dış etkilerden korumak ya da süslemek için onun yüzeyine daha dayanıklı veya daha güzel görünen bir kat geçirmek, yapıştırmak. **3.** (Yer, zemin için) halı, kilim, taş vb. döşemek; yaymak. **4.** *{OsT}* Çevresini sarmak; çepeçevre dolanmak; kuşatmak; her yanını çevirmek ; muhasara etmek. **5.** (Hastalık vb. için) bir yüzey ve cilt üzerinde veya organ içinde yaygın şekilde meydana gelmek; vücudu sarmak; bürümek. **6.** Bir yeri veya arazi parçasını doldurmak; örtmek. **7.** Alan olarak yer işgal etmek. **8.** (Duygusal bir durum için) kişi veya topluluğu yoğun olarak etkilemek; doldurmak. **9.** (Bir fiziksel olay veya durum) yayılarak etkisi altına almak. **10.** Bir metali daha değerli bir metal ile örtmek. **11.** *mecaz.* (Ad, unvan, hüner, kahramanlık vb.) herkes tarafından bilinir olmak; yayılmak; dağılmak; duyulmak. **12.** (Diş için) tacın üzerini bir metal koruyucu ile kapatmak. **13.** Dikişli bir kitaba kap geçirmek. **14.** *fiz.* Bir iletkeni yalıtmak veya dış etkilerden korumak amacıyla üzerini bir tekstil malzemesi veya yalıtkan madde ile sarmak.

kaplamalı, [kap-la-ma-lı] *sf.* Üzeri herhangi bir madde ile kaplanmış olan.

kaplamdaş, [kap-la-m-daş] *sf.* *man.* Kaplamları aynı olanlar.

kaplamlı, [kap-la-m-lı] *sf.* *man.* Anlamı içinde belirli sayıda varlık, kavram vb. taşıyan; kaplayan.

kaplamsal, [kap-la-m-sal] *sf.* *man.* Kaplamla ilgili olan; kaplamla ilgili olarak; bir şeyin kaplamına ilişkin.

kaplan, [*eT.* kap-mak > kap + -lan *(yırtıcı)*] *is.* *zool.* Kedigillerden, Asya'da yaşayan, turuncu kızıl postlu, beyaz karınlı, postu kendine özgü siyah çizgisel beneklerle kaplı, büyük yırtıcı bir hayvan, *(Panthera tigris / Leo tigris / Felis tigris).* *{eT} {eAT} (aynı)* [EUTS] ⊟ **kaplan atlaması,** *spor.* *Çift ayakla sıçrayarak kazanılan hız ile bir engel üzerinden geçtikten sonra yardımcı iki kişinin omuzlarına tutunmak suretiyle hız kesip iki ayak üstüne düşme.*|| **kaplan böcek,** *zool.* *Kın kanatlılardan kumsallarda yaşayan başka böcekleri avlayarak yaşayan bir tür böcek, (Cicindela campestris).*|| **kaplan böcekler,** *zool.* *Kın kanatlılardan bitki, hayvan ve insan sağlığına zararlı böcekleri avlayarak sağlığa yararlı olan, güzel ve parlak renkli böcekler familyası, (Cicindelidae).*|| **kaplan derisi,** *Deri sanayiinde çok tutulan ve kadın giysisi yapılan bir tür deri.*|| **kaplan postu,** *1. Kaplanın kürk ve başka amaçla kullanılan postu. 2. Kaplan postu deseninde dokunmuş kumaş vb. şey. 3. bot. Koyu turuncu, üzerinde siyah benekleri olan bir tür susam çiçeği.*

kaplanboğan, [kaplan+boğ-an] *is.* *bot.* Düğün çiçeğigillerden, Kuzey Doğu Anadolu dağlarının yamaçlarında, çayırlarda ve nemli yerlerde yetişen, kalın kökleri üzerinde şalgama benzer yumruları bulunan, zehirli alkaloitlerden meydana gelen etkin bir madde taşıyan çok zehirli bir bitki; boğan otunun bir türü; kurtboğan; itboğan, *(Aconnitum nepellus).*

kaplangoz, [Yun. khokhlíangkhos] *{ağız}* *is.* Salyangoz. [DS]

kaplanış, [kap-la-n-ış] *is.* Kaplanmak durumu veya biçimi.

kaplanma, [kap-la-n-ma] *is.* Kaplamak eylemi yapılmak durumu.

kaplanmak[1], [kap > kap-la-n-mak] *{eT}* *dönşl. f.* *[-ur]* Kap sahibi olmak. [DLT]

kaplanmak[2], [kap-la-mak > kap-la-n-mak قپلانمق] *edil. f.* *[-ır]* **1.** Kaplamak işi yapılmak. **2.** *{eAT}* Sarılmak; muhasara edilmek.

kaplanmak[3], [kap-la-n-mak] *{ağız}* *dönşl. f.* *[-ır]* Üzerine çökmek veya kapanmak; abanmak. [DS]

kaplatış, [kap-la-t-ış] *is.* Kaplatmak eylemi veya biçimi.

kaplatma, [kap-la-t-ma] *is.* Kaplatmak eylemi.

kaplatmak, [kap-la-t-mak] *gçl. f. [-ır]* Kaplamak işini bir başkasına yaptırmak.

kaplayı, [kap-la-y-ı قاپلايى] *{OsT} zf.* Her tarafı kaplanmış, sarılmış olarak.

kaplayış, [kap-la-mak > kap-la-y-ış] *is.* Kaplamak eylemi veya biçimi.

kaplayu, [kap-la-y-u قاپلايو] *{OsT} zf.* Her tarafı kaplanmış, sarılmış olarak.

kaplı, [kap-lı] *sf.* **1.** Bir şeyle tamamen kaplanmış, örtülmüş olan. **2.** Belirtilen bir şeyle kaplanmış olan. **3.** Kabı olan; kap sahibi olan.

kaplıbağa, [kap-lı+bağa قپلى بغا] *{OsT} is.* Kaplumbağa.

kaplıca[1], [kap-lu *(örtülü)* > kap-lı + ı-lı-ca > kaplıca] *(kaplı'ca) is.* Sıcak suyu doğal olarak çıkan hamam; üzeri örtülü ılıca. ❐ **kaplıca tedavisi,** *Maden sularından yararlanılarak kullanılan tedavi metotlarının tümü.*

kaplıca[2], [kap-lı-ca] *is.* Kışı uzun ve çetin geçen yerlerde yetişen, taneleri kavuzcuğuna sıkı sıkıya yapışık bir çeşit kapçıklı, bulgurluk buğday, *(Triticum monococcum / Spelta).*

kaplıcaburgaz, [kaplıca+burgaz] *{ağız} is.* Ceviz. [DS]

kaplıcalık, -ğı [kaplıca-lık] *sf.* **1.** Kaplıcada kullanılmaya uygun. **2.** Kaplıca kurmaya uygun.

kaplık[1], **-ğı** [kap-lık] *sf.* **1.** Defter, kitap kabı yapmaya uygun (şey). **2.** (Belirtilen sayıda ve belirtilen kabı) dolduracak miktarda. **3.** *is.* Kaplama eşyası. ❐ **kaplık oğul,** *Ana karnından kesesi ile doğan çocuk, uğurlu sayılır.* [DLT]

kaplık[2], **-ğı** [kap-lık] *{ağız} is.* Ağıl. [DS]

kaplık[3], **-ğı** [kap-lık] *{ağız} is.* Mutfaklarda kap kacak konulan yer. [DS]

kaplıkurba, [kap-lı+kurbağa] *{ağız} is.* Kaplumbağa. [DS]

kaplıma, [kap-la-ma] *{ağız} is.* Börek. [DS]

kaplubağa, [kap-lu + bağa قپلو بغا] *{eAT} {ÖsT} is.* Kaplumbağa.

kaplumbağa, [*eT.* kap-lu-n + baka > kaplumbağa [EREN]] *is. zool.* Oval, kemiksi ve sert bir kabuk içinde yaşayan, dört kısa bacaklı, dişsiz gaga ağızlı bir sürüngen hayvan, *(Testudo, Chelonia).* ❐ **kaplumbağa gibi,** *(Kişi için) soğukkanlı ve yavaş hareket eden.*|| **kaplumbağa yürüyüşü,** *Çok ağır olarak yapılan yürüyüş.*

kaplumbağalar, [kaplumbağa-lar] *(kaplu'mbağa) is. zool.* Sürüngenlerden, sırtı ve bağrı iskelet kemikleri ile kaynaşmış sert kemiksi bir bağa ile kaplı, karada ve suda yaşayan pek çok türü bulunan, yumurta ile çoğalan bir alt sınıf, *(Chelonia).*

kapma[1], [kap-ma] *is.* **1.** Kapmak eylemi. **2.** Hile ve aldatmaca ile elde edilen mal veya kazanç. **3.** *fiz.* Bir nükleer ya da atomik sistemin ek bir parçacık elde ettiği süreç. **4.** *sf.* Kapmaca.

kapmaca, [kap-maca] *sf.* **1.** Kaparak ele geçirilen; zor kullanılarak alınan. **2.** *is.* Kaparak ele geçme; kapma.

kapmak[1], [kap-mak] *gçl. f. [-ar]* **1.** *{eT}* Tutmak. *{eAT} (aynı)* [ETY] [DLT] [EUTS] [DK] [KB] [Gabain] **2.** *{eT}* Dokunmak. [DLT] **3.** *{eT}* Yakalamak. *{eAT} (aynı)* [EUTS] [ETY] [Gabain] [DK] **4.** *{eT}* Yere veya bir şeye çalmak, vurmak; çarpmak; uçurmak. [DLT] [ETY] **5.** *{eT}* Hücum etmek; hücum ederek savuşturmak. [DLT] [ETY] **6.** Birinin elinde tuttuğu, yanında bulundurduğu bir şeyi zorla alıp götürmek. **7.** Bir şeyi birdenbire ve çekerek almak; kullanmak amacıyla eline almak. **8.** Atılan bir şeyi elle tutmak; yakalamak. **9.** (Yırtıcı hayvanlar için) yakalayarak öldürmek. **10.** Kıstırarak koparmak veya yaralamak. **11.** (Hayvanlar için) ısırmak; ısırarak yaralamak. **12.** İşitme ve görme yoluyla tezden öğrenmek; çabuk kavramak. **13.** (Yer için) çabuk davranarak işgal etmek; tutmak; sonradan gelecek birileri için ayırmak. **14.** (Hastalık, mikrop, kötü huy için) kendine bulaştırmak; kendisine çabucak bulaşmak; geçmek. ❐ **kapanın elinde kalmak,** *1. Çok isteniyor veya aranıyor olmak. 2. Kim önce davranırsa onun elinde kalmak.*|| **kapan kapana,** *1. Çok ucuza satılan bir şeye kişilerin rağbetiyle. 2. Yağma edilerek.*|| **kapıp koyuvermek,** *Sorumluluğunda olan şeyleri ihmal etmek; olayları kendi akışına bırakmak; boşlamak.*

kapmak[2], [kap > kap-mak قپمق] *gçl. f. [-ar]* **1.** *{eT}* Kapamak; örtmek. [EUTS] [ETY] [Gabain] **2.** *{eAT}* Kaplamak; istila etmek.

kapmak[3], [kop-mak] *{ağız} gçsz. f. [-ar]* Türemek; çıkmak. [DS]

kapmık, -ğı [kap-mık] *{ağız} is.* Düğün yemeği. [DS]

kapni, [Fr. capnie] *is.* Kanda erimiş hâlde bulunan karbondioksit miktarı.

kapnisit, [Fr. kapnicite] *is. min.* Hidratlı doğal alüminyum fosfat.

kaporta[1], [Lat. bucca *(ağız)* + porta *(kapı)* > boccaporto] *(kapo'rta) is. dnz.* **1.** Gemilerde, güverte ve bölmeler arasında geçişi sağlayan, kapatıldığı zaman su sızdırmayan kapak. **2.** Gemi içinin havalanması ve aydınlanması için güverteler üzerine açılan camekânlı kapak.

kaporta[2], [Lat. cappa *(cüppe)* > Fr. capote *(kaput)* => kaporta] *(kapo'rta) is.* **1.** Otomobillerin motor üstündeki kapağı; kaput. **2.** Bir taşıtın üzerine sactan yapılmış örtü. **3.** Bir uçağın motor bloğunu koruyan siper.

kaportacı, [kaporta-cı] *is.* Motorlu taşıtların kaporta sacını onaran kimse.

kaportacılık, -ğı [kaporta-cı-lık] *is.* Kaportacının yaptığı iş ve meslek.

kapot, -du [Fr. capote] *{ağız} is.* Prezervatif. [DS]

kappan, [? kappan] *{ağız} is.* Duvardaki delik. [DS]

kapra, [? kapra] *{eT} is.* Ağaç çileği, *(Rubus idaeus).* [EUTS]

kapram, [Ar. ķaraba / Far. kurbān] *{ağız} is.* **1.** Ağaç kabuğunun içindeki ince ve taze kabuk. **2.** Arı kovanı. [DS]

kapran[1], [? kapran] *{ağız} is.* **1.** Zayıf hayvan derilerinde, işlendikten sonra görülen doku bozukluğu. **2.** Ekinlerde görülen bir tür hastalık. **3.** *sf.* (İnsan için) ağır yürüyen. **4.** (Hayvan için) kaba; hantal; iri. [DS]

kapran[2], [Ar. ķaraba / Far. kurbān] *{ağız} is.* **1.** Ağaç kovuğu. **2.** Tahıl ölçeği; şinik. **3.** Küçük kutu. [DS]

kapriçyo, [İt. capriccio] *(kapri'çyo) is. müz.* Çalgı veya ses için bestelenmiş, serbest biçimde parça; kapris.

kaprik asit, -di [Fr. acid caprique] *is.* On karbon atomlu doymuş yağ asidi.

kaprin, [Fr. caprine] *is.* Üç yağ asidi ile kaprik asitten oluşan trigliserit.

kapris, [Hint Avr. kap-ro *(keçi)* > İt. capriccio > Fr. caprice] *is.* **1.** Değişken ve düşüncesiz hareketlerle yapılan huysuzluk; sorumsuz davranış. **2.** Resim veya gravürde kurallardan, alışkanlıklardan uzak, tuhaf veya kendine özgü havası olan desen. **3.** *müz.* Çalgı veya ses için bestelenmiş, serbest biçimde parça; kapriçyo. ⊡ **kapris yapmak,** *Gereksiz isteklerde bulunarak huysuzluk etmek.*

kaprisli, [kapris-li] *sf.* Kaprisle hareket eden; kaprisi olan.

kaprissiz, [kapris-siz] *sf.* Kapris yapmayan; kaprisi olmayan; kaprisli davranmayan.

kapsa[1], [Yun. khapsakhı] *{ağız} is.* Çitten ya da aralıklı çakılan tahtalardan yapılmış bahçe kapısı. [DS]

kapsa[2], [Yun. khapsakhı] *{ağız} is.* **1.** Büyük sepet veya sele. **2.** Tohum ya da yem kabı; tahta sandık. [DS]

kapsak[1], **-ğı** [kap-sa-k] *{ağız} is.* Çamaşır. [DS]

kapsak[2], **-ğı** [Yun. khapsakhı] *{ağız} is.* Büyük sepet; sele. [DS]

kapsalak[1], **-ğı** [kap+sal-ak] *{ağız} sf.* **1.** Sersem; budala. **2.** Vurdum duymaz; gamsız. [DS]

kapsalak[2], **-ğı** [Yun. khapsakhı] *{ağız} is.* Büyük sepet; sele. [DS]

kapsalık, -ğı [Yun. khapsakhı] *{ağız} is.* → kapsalak[2]. [DS]

kapsalıvermek, [kap-mak + sal-mak + ver-mek] *{ağız} is.* Başıboş bırakmak; kapıp salıvermek. [DS]

kapsam, [kap-mak > kap-sa-mak > kap-sa-m] *is.* Bir şeyin içinde bulunan şey; sınırları içine alma durumu; içerik; şümul. ⊡ **kapsamına alma,** *İçine alma; şümullendirme.*|| **kapsamına alınma,** *İçine alınma; şümullendirilme.*|| **kapsamını genişletmek,** *Bir şeyin sınırları içine giren ögelerin sayısını ve türünü arttırmak; şümullendirmek.*

kapsama, [kap-sa-ma] *is.* Kapsamak durumu; şamil.

kapsamak, [*eT.* kap-mak > kap-sā-mak / kavza-mak] *gçl. f. [-r] [-s(ı)-yor]* **1.** *{eT}* İçine almak; sınırları içine katmak; şamil olmak; kaplamak; sarmak. [DLT] **2.** *{eT}* Kaplamak istemek; etrafını sarmak istemek. [DLT] **3.** *{eT}* Kapmak istemek. [DLT]

kapsamlı, [kap-sa-m-lı] *sf.* Çok sayıda şeyleri içeren; kapsamı geniş olan; şümullü.

kapsan, [Fr. capsule] *{ağız} is.* Kapsül. [DS]

kapsanma, [kap-sa-n-ma] *is. mat.* Bir A cümlesinin bütün elemanlarının başka bir B cümlesine katılması özelliği.

kapsar, [kap-sa-r] *sf.* Sınırları içine alan; çevreleyen; kapsayan; şamil.

kapsımak, [kap > kap-sı-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r]* Çok acıkmak. [DS]

kapsın, [Fr. capsule] *{ağız} is.* Kapsül. [DS]

kapsız, [kap-sız] *sf.* Kabı olmayan; kaplanmamış olan.

kapsin, [Fr. capsule] *{ağız} is.* Kapsül. [DS]

kapsisin, [Lat. capsicum) *is.* Biberlerde bulunan kan çekici aktif mad, $C_{18}H_{27}NO_3$

kapsit, [Fr. capside] *is. biy.* Virüslerin nükleik asidinin dışında bulunan protein kılıf.

kapsol[1], [? kapsol] *{ağız} is.* Cinsel sapınca uğramış kimse. [DS]

kapsol[2], [Fr. capsule] *{ağız} is.* Fındığın dış kabuğu. [DS]

kapsomun, [? kapsomun] *{ağız} is. zool.* Kefal balığına benzeyen, uzunca burnu olan bir cins yağsız balık. [DS]

kapsül, [Lat. capsula *(kutucuk)* > Fr. capsule] *is.* **1.** Şişenin ağzını ve mantarı örten, kenarları kıvrık metal kapak. **2.** Böbrek, eklem, beyin gibi bazı organları çevreleyen kese biçiminde esnek kılıflar. **3.** Uzay araçlarında ısı ve sese karşı yalıtılmış kapalı bölme. **4.** *bot.* Kimi bitkilerin tohumlarını taşıyan, meyve olgunlaştıktan sonra çatlayıp dökülen dış kabuk. **5.** *bot.* Bazı bitkilerin spor keseleri. **6.** Bazı ilaçların yutulmasını kolaylaştırmak üzere, üzerlerine geçirilmiş midede açılabilir jelatin koruyucu. **7.** Bazı maddeleri eritmek için kimya laboratuarlarında kullanılan yarım küre biçiminde kap. **8.** Fişeğin taban ortasında bulunan ve iğnenin çarpması ile kolayca ateş alabilen bir tür barutla dolu küçük yuvarlak parça. **9.** Bir patlayıcı karışım içeren küçük metal kap. **10.** Şerit biçiminde iki kâğıt arasına konulmuş, oyuncak tabanca patlayıcısı. **11.** *{ağız}* Boş mermi kovanı. [DS]

kapşurmak, [*ka-mak > kav-ış-mak > kav(ı)ş-urmak] *{eT} gçl. f. [-ur]* → kavşurmak. [Gabain]

kaptan[1], [Lat. capo *(baş)* > capitanus > İt. capitano / kapitán] *is.* **1.** Bir geminin sevk ve idaresinden sorumlu uzman deniz adamı. **2.** Yolcu otobüslerini kullanan sürücü. **3.** Balık avcılarına ve teknelerine komuta eden kişi. **4.** Spor karşılaşmalarında takımdan sorumlu olan kişi; takım başı. 🗗 **kaptan köprüsü,** *dnz. Kaptanın gemiyi sevk ve idare ettiği bölüm.*|| **kaptan köşkü,** *dnz. Kaptanın gemiyi idare ettiği bölüm.*|| **kaptan paşa,** *tar. İmparatorluk döneminde deniz kuvvetlerinin en yüksek idarî ve askerî amiri; kaptan-ı derya.*|| **kaptan pilot,** *Bir yolcu hat uçağını veya uzay gemisini yöneten kişi.*

kaptan[2], [? kaptan] *{ağız} is.* Tilki yuvası. [DS]

kaptanıderya, [İt. capitano + Ar. deryā قپودان دریا] *(kapta'nıderya:) {OsT} is.* İmparatorluk döneminde deniz kuvvetlerinin en yüksek idarî ve askerî amiri; kaptan paşa.

kaptanlık, -ğı [kaptan-lık] *is.* **1.** Kaptan olma hâli. **2.** Kaptanın yaptığı iş ve görev.

kaptıkaçtı, [kap-tı + kaç-tı] *is.* **1.** Yolcu taşımakta kullanılan küçük taşıt. **2.** Kalabalık yerlerde kişinin elinde ve yanında bulunan para veya eşyayı kapıp kaçmak suretiyle yapılan hırsızlık. **3.** Bir deste kâğıtla oynanan, ortada ve oyuncuların önünde bulunan üstteki kâğıtları elindeki eşiyle alma esasına dayanan bir iskambil oyunu.

kaptır, [kap-tır] *{ağız} is.* Hayvan kırkmakta kullanılan makas. [DS]

kaptırgeç, -ci [kap-tır-geç] *{ağız} is.* Kereste yapılan tomruğun yan tarafından çıkan kapak tahtası. [DS]

kaptırka[1], [? kaptırka] *{ağız} is.* Kutu. [DS]

kaptırka[2], [kaburga] *{ağız} is.* Kaburga; iskelet. [DS]

kaptırma, [kap-tır-ma] *is.* **1.** Kapmak işini yaptırmak eylemi. **2.** Bir şeyin zorla alınmasını engelleyememe. **3.** Marangoz ve dülgerler tarafından kesme, biçme ve oyma işlerinde kullanılan kollu, küçük el testeresi. **4.** *{ağız}* Kemer. [DS] **5.** *{ağız}* Kemer tokası. [DS] **6.** *{ağız}* Kopça; çıtçıt. [DS]

kaptırmak, [kap-mak > kap-tır-mak] *gçl. f. [-ır]* **1.** Yanında veya elinde bulunan bir şeyin zorla alınmasını önleyemeyerek kapılıp kaçılmasına meydan vermek. **2.** Vücudunun bir bölümü veya organı bir makine tarafından çekilerek ezilmek, sıkıştırılmak, yaralanmak. **3.** *mecaz.* Geç davranmak veya yanlış bir hareket yüzünden çıkan bir fırsatı değerlendirememek. **4.** *dnz.* Seyir halindeki bir gemiyi rüzgâr veya akıntı etkisi ile rotadan dışarı kaçırtmak.

kapturga, [kaburga] *{ağız} is.* Damın üzerine örtülen oluk biçimindeki tahta. [DS]

kapturmak, [kap-mak > kap-tur-mak] *{eT} gçl. f. [-ur]* Kaptırmak; çaldırmak. [DLT]

kapu[1], [kap-mak *(örtmek)* > kap-uġ > kapu قپو / قاپو] *{eT} {eAT} is.* Kapı. [DK] 🗗 **kapu bağlamak,** *{eAT} {OsT} Kapıyı kapatmak.*|| **kapu bağlanmak,** *{eAT} Kapı bağlanmak.*|| **kapu basırığı,** *{OsT} Kapı dayağı.*|| **kapu basturuğu,** *{OsT} Kapı dayağı.*|| **kapu değesi,** *{OsT} Kapı dayağı.*|| **kapu geçmek,** *{OsT} Baştan savmak; atlatmak; ihmal etmek.*|| **kapu kaşı,** *{OsT} Kapı üzerindeki damlalık.*|| **kapu kuzusu,** *{OsT} Büyük avlu kapılarının bir kanadında bulunan küçük kapı.*|| **kapunun yukarı kaşı,** *{OsT} Kapı üzerindeki damlalık.*|| **kapu yapmak,** *{eAT} Kapıyı kapamak.*|| **kapu yaşmağı,** *{OsT} Kapı pervazı.*|| **kapu yavrusu,** *{OsT}* → kapı kuzusu.|| **kapuyu almak,** *{OsT} Kapıyı tutmak; kapıda durmak; girip çıkana engel olmak.*|| **kapuyu bozmak,** *{OsT} Kapıyı açmak.*

kapu[2], [kapu] *{ağız} is.* Harmanda tahıl toplamaya yarayan, hayvanla çekilen kapı büyüklüğünde bir araç; sıyırgı. [DS]

kapucalık, -ğı [kapu-ca-lık] *{ağız} is.* Camlı dolap; vitrin. [DS]

kapuçı, [kapu > kapu-çı] *{eAT} is.* Kapıcı. [DK]

kapuçino, [İt. cappucino] *is.* **1.** Külahı kahverengi cüppeli bir Katolik tarikatı. **2.** Köpüklü kahve.

kapudan, [İt. capitano] *{ağız} is.* Kaptan. [DS]

kapudane, [İt. capitano قپودانه] *(kapu:da:ne) {OsT} is. tar.* İmparatorluk dönemi deniz kuvvetlerinde, bugünkü koramiralliğe eşit rütbede, yeşil asa taşıyan amiral.

kapug, [kap-mak *(örtmek)* > kap-uġ] *{eT} is.* Kapı. [DLT] [KB] 🗗 **kapug yapmak,** *{eT} Kapıyı örtmek.*|| **kapug yapılmak,** *{eT} Kapı örtülmek.*

kapugçı, [kapuġ-çī] *{eT} is.* Kapıcı. [KB]

kapuglug, [kap-uġ > kap-uġ-luġ] *{eT} sf.* Kapılı. [DLT]

kapulanmak, [kapı-la-n-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* İşe girmek; işe yerleşmek. [DS]

kapulca, [kap-lı-ca] *{ağız} is.* Taneleri küçük bir tür buğday; kaplıca. [DS]

kapulgan, [kap-ul-mak > kap-ul-ġān] *(kapulga:n) {eT} sf.* Daima sıkışan. [DLT]

kapulmak, [kap-mak > kap-ul-mak] *{eT} dönşl. f. [-ur]* Sıkışmak. [DLT]

kapulug, [kap-uġ > kapu(ġ)-luġ] *{eT} sf.* Kapalı. [OKD]

kapurcak, -ğı [kap-ur-cak] *{ağız} is.* **1.** Tahıl konmak için yapılan kapaklı tahta kutu. **2.** Tahta kutu. [DS]

kapurçak, -ğı [kapur-ça-k] *{ağız} is.* Gelincik otu. [DS]

kapurga, [Moğ. kabırġa] *{eT} {eAT} is.* Kaburga. [DK]

kapurtu, [kop-mak > kop-ur-tu] *{ağız} is.* Koşu. [DS]

kapusalık, -ğı [kapu-sal-ık] *{ağız} is.* Çitten kapı. [DS]

kapuska, [Rus. kapusta *(lahana)*] *(kapu'ska) is.* Et ve lahana ile yapılan bir sebze yemeği.

kapuş, [kap-mak > kap-uş] *{eT} is.* Yağma. [KB]

kapuşmak[1], [kap-mak > kap-ış-mak] *{eT} işteş. f.* Kapışmak. [DLT]

kapuşmak[2], [kop-mak > kop-uş-mak] *{ağız} is.* Koşmak.

kaput[1], [Alm. kaputt] *is.* **1.** İskambilde hiç el vermeden yenmek. **2.** *sf.* Kötü; bozuk. **3.** *{ağız}* Alık; sersem. [DS] ☞ **kaput etmek,** *İskambilde rakibine hiç el vermemek.*|| **kaput gitmek,** *1. İskambilde hiç el almadan yenilmek. 2. argo. Sınavların hiç birisinde başarılı not alamamak.*|| **kaputu kesmek,** *1. İskambil oyununda bir el kâğıt almak. 2. argo. Girdiği bir dizi sınavların bir tanesinde başarılı olmak.*

kaput[2], [Fr. capote *(külahlı cüppe)*] *is.* **1.** Yünlü kumaşlardan yapılmış kalın askerî palto. **2.** Motorlu araçlarda motoru örten açılır kapanır kapak; kaporta. **3.** Cinsel ilişki sırasında bulaşıcı hastalıklardan veya gebelikten korunmak için erkeklerin kullandığı bir tür ince kauçuk kılıf; prezervatif; kordum. ☞ **kaput bezi,** *Bir tür kaba, beyaz, pamuklu düz dokuma; Amerikan bezi.*

kaputluk, -ğu [kaput-luk] *is.* **1.** Kaput konulan yer. **2.** *sf.* (Kumaş için) kaput yapmaya uygun; kaput yapılabilecek nitelikte.

kapuz, [kap-mak *(kapamak)* > kap-uz] *is.* **1.** *jeol.* Oldukça sarp ve dik kayalıklar arasına sıkışmış bulunan derin vadi; dar ve derin vadi; geçit; boğaz; kanyon; *{ağız} (aynı).* [DS] **2.** *{ağız}* İçine girilemeyen, sık ağaçlı ormanlık alan. [DS]

kapüşon, [İt. cappuccio > Fr. capuchone] *is.* Manto, pardösü, parka gibi üst giyeceklerinin başa geçirilen ve gerektiğinde geriye devrilebilen külah biçimli parçası.

kapzamak, [kap-(ı)z-a-mak قپضمق] *{OsT} gçl. f. [-r]* Kaplamak.

-kar-, [ka-r-mak *(eklemek, karıştırmak)* > -ġar- / -ger- / -kar- / -ker-] *{eT} yap. e.* → -gar-.

-kâr, [Far. -kār كار -] *{OsT} son ek.* Sonuna getirildiği Farsça kelimelerden o kelimenin belirttiği kavramla ilgili olarak *"eden, edici"* anlamı katarak birleşik sıfatlar yapan son ek; Türkçedeki *"-li, -ci"* eklerinin karşılığıdır. *hile-kâr (hile-ci), isyan-kâr (isyan eden)*

ka'r, [Ar. kaʿr قعر]*{OsT} is.* **1.** Çukur şeyin dibi; son; nihayet. **2.** Derinlik. ☞ **ka'r-ı girdāb-ı mevt,** *{OsT} Ölüm girdabının dibi.*|| **ka'r-ı nā-yāb,** *{OsT} 1. (Deniz için) pek derin. 2. Dibi bulunamayacak derecede derin veya çukur olan.*

kâr, [Far. kerden *(yapmak, çalışmak)* >kār كار] *(kâ:r) {OsT} is.* **1.** Uğraşılan şey; meşguliyet; iş güç; iş; çalışma; hareket; eylem. **2.** Alış veriş işlerinden elde edilen parasal kazanç. **3.** Bir işletmeden, bir işten, bir etkinlikten elde edilen kazanç; temettü. **4.** *mecaz.* Bir şeyden elde edilen çıkar; fayda; yarar. **5.** *tic.* Maliyet fiyatı ile satış fiyatı arasındaki fazlalık. **6.** *huk.* Bir işletmenin veya girişimin ekonomik etkinlikleri sonunda, sağladığı gelirden, bütün masrafları çıktıktan sonra kalan müspet fark. **7.** Meslek; sanat; meşguliyet. **8.** Etki; etkileyiş; işleme; etki etme; nüfuz etme. **9.** Savaş. **10.** *müz.* Klasik Türk müziğinde peşrev ile beste arasında güfteli sözlü büyük eser. ☞ **kâr-āgâh,** *{OsT} İş bilir.*|| **kâr-āgâhî,** *{OsT} İş bilirlik; uyanıklık.*|| **kâr-āmūz,** *{OsT} İş bilir; deneyimli; becerikli.*|| **kâr-āşnā,** *{OsT} İşten anlar.*|| **kâr-āşnāyî,** *{OsT} İş bilirlik.*|| **kâr-āzmā,** *{OsT} Deneyimli; görgülü; iş bilen.*|| **kâr-āzmāyî,** *{OsT} İş bilicilik; görgülülük.*|| **kâr-āzmūde,** *{OsT} Görmüş geçirmiş; görgülü.*|| **kâr-āzmūdegî,** *{OsT} İş bilicilik; görgülülük; beceriklilik.*|| **kâr bırakmak,** *{OsT} Kazanç getirmek.*|| **kâr-çe,** *{OsT} Kısa ve küçük kâr.*|| **kâr-dān,** *{OsT} İşinin ehli; işten anlar.*|| **kâr-dānî,** *{OsT} İş bilirlik; uyanıklık.*|| **kâr-dār,** *{OsT} Bir iş sahibi olan; iş tutan.*|| **kâr-dārān,** *{OsT} İş tutanlar; ellerinde iş bulunanlar.*|| **kâr-dîde,** *{OsT} İş bilir; uyanık.*|| **kâr-dîdegî,** *{OsT} Uyanıklılık; iş bilirlik.*|| **kâr etmek,** *{OsT} 1. Kazanç sağlamak; yarar sağlamak. 2. Etki etmek.*|| **kâr-fermā,** *{OsT} 1. İş buyuran; emreden. 2. mecaz. Hükümdar.*|| **kâr-fermāyān,** *{OsT} İş buyuranlar; iş buyurucular.*|| **kâr-gâh,** *{OsT} 1. İş yeri; atölye. 2. mecaz. Bu dünya.*|| **kâr-gâh-ı kün fekân,** *{OsT} Evren ve evrende olan bütün şeyler.*|| **kâr-geh,** *{OsT} 1. İş yeri; çalışma yeri; atölye. 2. mecaz. Dünya.*|| **kâr-gen,** *{OsT} İş yapan; işleyen.*|| **kâr-ger,** *{OsT} 1. İş yapan; işleyen. 2. Etkili; nüfuzlu.*|| **kâr-gil,** *{OsT} Kerpiç bina.*|| **kâr-gîr,** *{OsT} 1. İş tutan; iş tutucu. 2. Taştan ve tuğladan yapılmış bina.*|| **kâr-güdāz,** *{OsT} İşi bitmiş; iflas etmiş; kârını eritmiş.*|| **kâr-güzār,** *{OsT} İş bilir; becerikli; hamarat.*|| **kâr-güzārān,** *{OsT} İş becerenler; elinden iş gelenler; becerikliler.*|| **kâr-güzārî,** *{OsT} İş bilirlik; beceriklilik.*|| **kâr haddi,** *{OsT} Kazanç sınırı.*|| **kâr-hāne,** *{OsT} 1. İş yeri; çalışma yeri. 2. Süt evi; süt satılan veya süt ürünleri işlenen yer. 3. Genelev.*|| **kâr-ı ākıl,** *{OsT} Akıllı iş.*|| **kâr-ı kadîm,** *{OsT} Eski zaman işi.*|| **kârı olmamak,** *{OsT} O kişinin yapabileceği türden olmamak.*|| **kârını tamam etmek,** *{OsT} mecaz. Öldürmek; ortadan kaldırmak.*|| **kâr-ı revā,** *{OsT} Kullanılabilir; iş görür.*|| **kâr koymak,** *{OsT} Maliyet fiyatı üzerine kâr payı eklemek.*|| **kâr-nāme,** *{OsT} İş gösteren; örnek iş.*|| **kâr-nümā,** *{OsT} 1. İş gösteren; çıkar gösteren. 2. Ustanın çırağa öğretmek için yaptığı örnek iş; temrin.*|| **kâr payı,** *{OsT} 1. Bir malın maliyeti üzerine eklenen belirli orandaki kazanç miktarı. 2. Bir işletmenin maliyet giderleri ve zararları çıkarıldıktan sonra kalan net kazancın pay senedi başına düşen miktarı; temettü hissesi.*|| **kâr-perdāz,** *{OsT} 1. İş düzenleyen. 2. Konsolos.*|| **kâr-perverd,** *{OsT} İş yapan; becerikli.*|| **kâr-sāz,** *{OsT} İş yapan; becerikli.*|| **kâr-sāzān,** *{OsT} İş işleyenler; becerikliler.*|| **kâr-şinās,** *{OsT} İş bilir; işten anlayan.*||

kâr-şinâsân, *{OsT} İş bilirler; işten anlayanlar.*|| **kâr-şinâsî,** *{OsT} İş bilirlik; iş anlayıcılık.*|| **kâr ü bâr,** *{OsT} İş güç; kazanç.*|| **kâr-zâr,** *{OsT} Cenk; kavga; dövüş.*|| **kâr-zâr-ı düşvâr,** *{OsT} Zorlu savaş.*|| **kâr-zâr-gâh,** *{OsT} Savaş yeri; savaş meydanı.*

kar[1], [kar / kür *(yans.)*] *is.* Gök gürlemesini, karın gurultusunu anlatan kök. [Zülfikar] *kar kur, kar kur etmek.* ⊟ **kar kur,** *{eT} Ses anlatır.* [DLT]|| **kar kur etmek,** *{eT} Guruldamak.* [DLT]

kar[2], [*eT.* ka > kā-r] *is.* Atmosferde bulunan su buharının donmasıyla meydana gelmiş, hafif tanecikler hâlinde uçuşarak yağan beyaz renkli su kristalleri. *{eT} {eAT} (aynı)* [DLT] [EUTS] [ETY] [Gabain] [Tekin] [DK] ⊟ **kar ayakkabısı,** *1. Karda giyilen kalın ve su geçirmez ayakkabı. 2. Kara batmamak için giyilen geniş tabanlı özel ayakkabı.*|| **kar badullamak,** *{ağız} Kar lapa lapa yağmak.* [DS]|| **kar cücüsü,** *{ağız} Gri renkli, serçe büyüklüğünde, siyahlı beyazlı uzun kuyruğu bulunan bir kuş.* [DS]|| **kar çiçeği,** *bot. Süsengillerden, beyaz ve pembe çiçekli, süs olarak yetiştirilen soğanlı bir bitki, (Leuconium).*|| **karda gezip izini belli etmemek,** *Kimseye sezdirmeden bazı gizli işler yapmak; gizli dolap çevirmek.*|| **kardan adam,** *Çocukların eğlence için kardan insan biçiminde yaparak burnuna havuç, gözüne kömür, koltuğuna saplı süpürge, başına eski şapka koydukları kaba heykel.*|| **kardan aslan,** *İri yapılı ve gösterişli olduğu hâlde aslında gücü kuvveti olmayan kimse.*|| **kar dişi,** *Saçaklardaki sarkan buz sarkıtları.*|| **kar döşeği,** *{ağız} 1. Çiy. 2. Kar yağmadan önce yağan sulu kar taneleri.* [DS]|| **kar gibi,** *1. Çok beyaz; bembeyaz. 2. Çok temiz; tertemiz.*|| **kar helvası,** *1. Eskiden sıcak yaz günlerinde serinlemek için yenilen pekmez karıştırılmış kar. 2. Bulanın bile beğenmediği buluş.*|| **kar itkisi,** *{ağız} Kar itmeye yarayan araç.*|| **kar karması,** *{ağız} Kar helvası.* [DS]|| **kar katması,** *{ağız} Kar helvası; karlambaç.* [DS]|| **kar kuşu,** *1. Serçegillerden, karlı dağların doruklarında yaşayan, bacakları ve parmakları tüylü bir kuş, (Plectrophenax nivalis). 2. Kar kuşugillerden Güney kutbuna yakın yerlerde yaşayan bacak ve parmakları tüylü bir kuş, (Chionis).*|| **kar kuşugiller,** *Güney denizlerinde yaşayan, yumurtalarını balıkçılların yuvalarına bırakarak asalak olarak büyüten beyaz yağmur kuşu familyası, (Chionididae).*|| **kar kuyusu,** *Yaz için kar biriktirilerek üzeri saman ve toprakla örtülen büyük çukur.*|| **kar parçası,** *(Kişi için) beyaz renkli.*|| **kar patağı,** *{ağız} Kar topu.* [DS]|| **kar pelidi,** *{ağız} Kızıl meşe.* [DS]|| **kar sınırı,** *Dağ tepelerindeki sürekli karların en alt uç noktalarının meydana getirdiği çizgi.*|| **kar sıyırması,** *Yüzey şekillerinin meydana gelişinde karın sebep olduğu olayların tümü.*|| **kar siperi,** *Kardan korunmak için askerlerin yaptıkları korunak.*|| **kar soğudan,** *{ağız} Sürahi.* [DS]|| **kar somunu,** *{ağız} Börek.* [DS]|| **kar süpürücü,** *Yolları trafiğe açmak için yol üzerinde birikmiş karları süpürüp temizleyen iş makinesi.* || **kar topu,** *1. Yumuşak karı elle sıkmak suretiyle yapılan top. 2. mecaz. Şişman ve beyaz çocuk. 3. bot. Hanımeligillerden, park ve bahçelerde yetiştirilen, beyaz, top hâlinde birleşik çiçekler açan, zeytinsi kırmızı meyveleri olan bir ağaççık, (Viburnum opulus).*|| **kar topu gibi,** *(Çocuk için) şişman ve beyaz.*|| **kar tutmak,** *Kar yağdıktan sonra erimeyip yerde kalmak.*|| **kar yağmak,** *(Kristalleşmiş su buharları için) yere düşmek.*|| **kar yitgisi,** *{ağız}* → kar itkisi. [DS]

kar[3], [kar] *{eT} is.* **1.** Karın. [Clauson] **2.** Omuz; kolun üst kısmı. [EUTS] [Gabain]

kar[4], **-r'ı** [Ar. ḳarᶜ قرع] *{OsT} is.* **1.** Kapıyı çalma, tıklatma. **2.** Doktorun muayene etmek istediği yeri parmağıyla vurması. ⊟ **kar'-ı esbâî,** *{OsT} Doktorun sağ elinin parmağıyla, muayene etmek istediği yere sol elinin iç kısmını koyarak üzerine vurması.*

kar[5], **-rrı** [Ar. ḳarr قر] *{OsT} is.* **1.** Soğuk geçme; soğuk alma. **2.** Bir şeyde veya bir yerde karar kılma; karar bulma; dengede kalma.

kar[6], [kar] *{ağız} is.* Sürme; rastık. [DS]

kar[7], [kār] *(ka:r) {ağız} sf.* Sağır. [DS]

kar'a, [Ar. ḳarᶜa قرعه] *{OsT} is. bot.* Su kabağı.

kara[1], [*eT.* karā قره] *sf.* **1.** Güneş ışığının bütün renklerini soğurduğu için en koyu renkte olan; kömür renginde olan; siyah. *{eT} {eAT} (aynı)* [DLT] [EUTS] [ETY] [İKPÖy.] [OKD] [Tekin] [Gabain] [DK] **2.** Aynı türden olan şeylerden rengi daha koyu olan. **3.** (Kişi için) teni esmer olan. **4.** *{eAT}* Zenci. **5.** *mecaz.* (Olay ve durumlar için) üzüntü yaratan; gamlı. **6.** *mecaz.* Çok kötü ve sıkıntılı. **7.** *mecaz.* İyi nitelikte olmayan; kötü. **8.** *mecaz.* İlkel; gelişmemiş. **9.** Herhangi bir ustalık ve kural gerektirmeyen. **10.** Büyük; yüksek; şiddetli. **11.** Kuzey. **12.** Gözü pek; cesur. **13.** (Su için) bol ve gür. **14.** *{eT}* Karanlık. [Gabain] [DLT] **15.** *{eT}* Evcil hayvan. [Gabain] [EUTS] ⊟ **kara ağaca kandil asmak,** *Karaborsadan veya başka usulsüz yollardan para kazanmak.*|| **kara ağır,** *{ağız} Yapraklarını dökmeyen, mor çiçek açan bir tür ağaç.* [DS]|| **kara ağızlı,** *Başkalarına kara çalmayı, iftira atmayı alışkanlık edinmiş kimse; uğursuz; şom ağızlı.*|| **kara ağrı,** *1. Tifo. 2. {ağız} Hayvanlarda görülen bir çeşit hastalık.* [DS] *3. {ağız} Uzun süren hastalık.* [DS] *4. {eAT} Bir tür humma.*|| **kara akça,** *{ağız} Köylerde muhtara verilen yıllık ücret.* [DS]|| **kara ala,** *{ağız} Koyu gri renk.* [DS]|| **kara amber,** *Simsiyah; kapkara.*|| **kara Arap,** *Zenci.*|| **kara ardıç,** *bot.* → karaardıç, *(Juniperus sabina).*|| **kara asma,** *bot. Şeytan şalgamı, (Bryonia dioica).*|| **kara astar,** *{ağız} Kaput bezi.* [DS]|| **kara aş,** *{ağız} Karamuk meyvesi ezmesi*

ve şekerle yapılan pelte. [DS]|| **kara ayı,** *zool. Ayıgillerden, insan boyunda, esmer kahverengi kıllı, geniş kafalı, iyi tırmanan, eti, yağı ve postu için avlanan ve Kanada'da yaşayan bir tür ayı, (Ursus americanus).*|| **kara ayit,** *bot. Çalı görünümünde soluk pembe veya mavi renkli çiçekleri olan, kökleri iplik boyamakta kullanılan ağaççık; Beşparmak otu; kara hayıt, (Vitex agnus castus).*|| **kara bacak,** *{ağız} 1. Sığır. 2. Zatülcenp hastalığında kaynatılarak içilen maydanozgillerden bir bitki. 3. Bir tür lahana. 4. Eğreltiotugillerden, baldırı kara denilen bir ot.* [DS]|| **kara bağ,** *{ağız} 1. Hayvanların bacaklarında tutukluk yapan bir tür hastalık. 2. folk. Artvin yöresinde tek ya da iki kişiyle oynanan bir halk oyunu.* [DS]|| **kara bağa,** *zool.* → kara kurbağa.|| **kara bağır,** *{OsT} Dertli göğüs; üzüntülü kişi.*|| **kara baht,** *Kötü alınyazısı; kötü talih.*|| **kara bakma,** *{ağız} Kuşpalazı; difteri.* [DS]|| **kara bal,** *{eT} Şekerkamışı pekmezi.*|| **kara baldırcan,** *{ağız} Patlıcan.* [DS]|| **kara balık,** *zool. 1. Yeşil sazan; kiliz balığı, (Tinca tinca). 2.* → karabalık.|| **kara baş,** *1. {eT}* → karabaş. *2. {eAT} Dertli baş. 3. {OsT} Akılsız.*|| **kara başak,** *1. Çavdar. 2. {ağız} Kışa dayanıklı sert buğday.* [DS] *3. {ağız} Bir cins pirinç.* [DS] || **kara başlı iskete,** *zool. İspinozgillerden 12 cm. uzunlukta, sırtı koyu sarı, karnı kül renginde, erkeğinin tepesi kara olan bir ötücü kuş, (Carduelis spinus).*|| **kara başlı kiraz kuşu,** *zool. Kiraz kuşugillerden 16.5 cm. boyunda, ergin erkeklerde tepe ve başın yanları siyah, gerdan, boyun yanları, göğüs ve karın sarı, sırt ve kuyruk pas renginde, seyrek ağaçlı fundalık, çalılık bulunan yamaç ve açık alanlarda yaşayan bir ötücü kuş, (Emberiza melanocephala).*|| **kara bayram,** *Yas; matem.*|| **kara bela,** *1. Aşılması zor güçlük; büyük sıkıntı ve güçlük. 2. Esmer kimse.*|| **kara beniz,** *Esmer yüzlü.*|| **kara bilecek,** *{ağız} Okuma yazma bilmediği hâlde her şeyi sezgi yoluyla bilen adam.* [DS]|| **kara biti(g),** *{eAT} Kötü amel defteri.*|| **kara bodurca,** *{ağız} Bir tür kiraz.* [DS]|| **kara boğaz,** *1. {ağız} Başkalarının sırtından geçinmeyi alışkanlık edinmiş kimse; tufeyli.* [DS] *2. {ağız} Yağmursuzluk dolayısıyla tarlalarda açılan yarıklar; çatlaklar.* [DS] *3. {ağız} Baş tutmuş yeşil soğan.* [DS] *4. {ağız} Evlenmemiş erkek.* [DS] *5. {ağız} Düşünceleri başkalarına aykırı olan; aksi.* [DS] *6. {ağız} İki yüzlü; ara bozucu.* [DS] *7. {ağız} Obur.* [DS]|| **kara borsa,** *tic. Piyasada bulunmayan bir malın gizlice yüksek fiyatla alınıp satılması.*|| **kara borsacı,** *Piyasada bulunmayan malları gizlice aşırı fiyatla satan kimse.*|| **kara borsacılık,** *Piyasada darlığı çekilen malları el altından pahalıya satma işi.*|| **kara borsaya düşmek,** *Bir mal gizlice alınıp satılır olmak.*|| **kara boru,** *{ağız} İlkbaharda yapılan bir tür kalem aşısı.* [DS]|| **kara boya,** *kim. Zaç yağı; sülfürik asit.*|| **kara böce,** *{ağız} 1.* → kara böğ. *2. Kurumuş, çürük ve bozuk üzüm.* [DS]|| **kara böcü,** *{ağız} 1. Domuz. 2. Yırtıcı, yaban hayvanı.* [DS]|| **kara böcük,** *{ağız} Salyangoz.* [DS]|| **kara böğ,** *{ağız} Parlak kara renkli zehirli bir örümcek; karadul.* [DS]|| **kara budun,** *{eT} Halk; millet.* [EUTS]|| **kara bulut,** *Koyu, esmer renkte yığınlar halindeki yağmur bulutu; nimbus.*|| **kara buran,** *{ağız} Hayvan sürüsü.* [DS]|| **kara cahil,** *Hiç bilgisi olmayan.*|| **kara canavar,** *{ağız} Domuz.* [DS]|| **kara cehennem,** *Yüzü gülmez, asık suratlı esmer kimse.*|| **kara ciğerli,** *{ağız} Kötü kalpli.* [DS]|| **kara cümle,** *1. {OsT} Anlamsız yazı. 2. Matematikte dört işlem.*|| **kara cümlesi olmamak,** *En basit hesap işlemini bile yapamamak.*|| **kara çalmak,** *Suç yüklemek; iftira etmek. {ağız} (aynı)* [DS]|| **kara çanak,** *{ağız} 1. Cimri. 2. Görgüsüz. 3. Düzensiz.* [DS]|| **kara çepiş,** *{ağız} Körebe oyunu.* [DS]|| **kara çıkı,** *{ağız} Yaprak dolması.* [DS]|| **kara çıkın,** *{ağız} 1. Ölüm vb. kötü haber. 2. Koyunlarda görülen bağırsak hastalığı. 3. Zatülcenp.* [DS]|| **kara çıra,** *{ağız} Eskiden kullanılan bir aydınlanma aracı.* [DS]|| **kara çileli,** *{ağız} Hayatı hep üzüntüler içinde geçmiş olan.* [DS]|| **kara çilenti,** *{ağız} Sisli havada ince ince yağan yağmur.* [DS]|| **kara çiyle,** *{ağız} Kara toprak.* [DS]|| **kara çökel,** *{ağız} Sazlık; bataklık.* [DS]|| **kara daban,** *{ağız}* → kara taban. [DS]|| **kara dağ,** *{ağız} Buğday arasında görülen siyah tohumlar.* [DS]|| **kara dağu,** *{ağız} Buğdayda görülen sürme hastalığı.* [DS]|| **kara dal,** *{ağız} 1. Sağlam olduğu için kazma, keser vb. araçlara sap yapmakta kullanılan koyu renkli bir tür ağaç. 2. Çok sulamaktan dolayı boylanarak ürün vermeyen sebze.* [DS]|| **kara dalak,** *{ağız} Yüz, burun ve dudakların şişmesi ile beliren hastalık.* [DS]|| **kara dam,** *{ağız} 1. Mutfak. 2. Mezar.* [DS]|| **kara damak,** *{ağız} 1. (Kişi için) inatçı. 2. Somurtkan; yüzü gülmez. 3. Cimri. 4. Az konuşan. 5. Kötü konuşan; ilenen. 6. Dişleri dökülmüş, dişsiz insan.* [DS]|| **kara damaklı,** *1. İnatçı; huysuz; aksi. 2. {ağız} İlenen; beddua eden.* [DS]|| **kara damar,** *Kirli kanı kalbe götüren damar.*|| **kara damla,** *{ağız} Birdenbire vücudu kaplayan ağrı.* [DS]|| **kara delik,** *gök b. Hiçbir ışımanın çıkamayacağı kadar güçlü çekim alanı olan uzay bölgesi.*|| **kara demür,** *{OsT} balta.*|| **kara dene** (tane), *{ağız} Burçak, fiğ, mercimek, nohut gibi tahıllar.* [DS]|| **kara dolma,** *{ağız} Yaprak sarması.* [DS]|| **kara deve,** *{ağız} Ölüm; ecel.* [DS]|| **kara dığan,** *{ağız} Yumurtadan yeni çıkmış kurbağa yavruları.* [DS]|| **kara diken,** *{ağız} 1. Deniz kestanesi. 2. Çok sivri ve sert dikenleri olan bir ot. 3. Böğürtlen.* [DS]|| **kara doğram,** *{ağız} Yağsız et.* [DS]|| **kara doğu,** *{ağız}* → kara dağu. [DS]|| **kara don,** *{ağız} Çocuğu olmayan kadın veya erkek.* [DS]|| **kara doruk,** *{ağız} Tütünün olgunlaşmadan koparılmış en uç yaprağı.* [DS]|| **kara dökkü,** *{ağız} Samanla karışmış kuru hayvan gübresi.* [DS]|| **kara dut,** → karadut.|| **kara dün,** *{eAT} Ka-*

ranlık gece.|| **kara düş,** *{OsT} Korkulu rüya.*|| **kara düzen,** *{ağız} 1. Düzensiz; gelişigüzel. 2. Eski düzen; eski biçim; gelişme ve değişmelere kapalı olarak.* [DS]|| **kara düzen,** *müz. 1. Türk halk müziğinde bir tür bağlama düzeni. 2. {ağız} Küçük tambur.* [DS]|| **kara eğrek,** *{ağız} Koyun barındırmaya uygun olan orman içlerinde veya yamaçlarda rüzgâr tutmayan kuytu yerler.*|| **kara ekin,** *{ağız} Tahıl.* [DS]|| **kara ekşi,** *{ağız} Pekmezden yapılan koyu şurup.* [DS]|| **kara elmas,** *1. Kayaları delmekte kullanılan siyah elmas; karbonado. 2. mecaz. Maden kömürü.*|| **kara er,** *{eAT} Kötü adam.*|| **kara ermek,** *{eT} Kararmak.* [DLT]|| **kara erük,** *{eT} Erik.* [DLT]|| **kara eşkin,** *{ağız} Yavaş ve geniş adımlarla yürüyen at.* [DS]|| **kara et,** *Hiç yağı olmayan, kastan oluşan et.*|| **kara etmek,** *{eT} Bir tür ekmek.* [DLT]|| **kara ev,** *1. {eT} {OsT} {ağız} Kara çadır; büyük çadır.* [DS] *2. Kademeli sergen; alacık. 3. {OsT} Karanlık çukur.*|| **kara evlek,** *{ağız} Toprağa suyun bir karış geçmesi ile oluşan tav.* [DS]|| **kara fatma,** *{ağız} Hindi.* [DS]|| **kara gada,** *{ağız} (Kişi için) uğursuz.* [DS]|| **kara gevrek,** *{ağız} 1. (Kişi için) ince yapılı esmer. 2. Bir tür üzüm.* [DS]|| **kara göğnük,** *{ağız} Soğuğa ve sıcağa dayanıklı insan.* [DS]|| **kara gök,** *{ağız} Üzerinde siyah benekleri bulunan kır at; bakla kırı.* [DS]|| **kara göndürme** (göyündürme), *{ağız} Şarbon hastalığı.* [DS]|| **kara gönüllü,** *{OsT} Bilgisiz.*|| **kara göynük,** *{ağız} Soğuktan vücudun her tarafında oluşan ağrılı şişlikler; ödem.* [DS]|| **kara göyündürme,** *{ağız}* → kara göndürme. [DS]|| **kara gucak,** *{ağız} spor.* → karakucak. [DS]|| **kara gulak,** *{ağız}* → kara kulak. [DS]|| **kara gullap,** *{ağız} Demirci yapımı eski tip menteşe.* [DS]|| **kara gülmez,** *{ağız} 1. Nemli ve kapalı hava. 2. (Kişi için) somurtkan.* [DS]|| **kara gün,** *Üzüntülü; sıkıntılı zaman; felaketli gün; {OsT} (aynı).*|| **kara gün dostu,** *Felaket anında dostunu bırakmayıp yardım eden, üzüntüsünü paylaşan kimse; gerçek dost.*|| **kara günlere kalmak,** *Bir felakete uğramak.*|| **kara günlü,** *1. {OsT} Talihsiz; bedbaht. 2. {ağız} Ölmüş bir kimseden söz edilirken onun adı ile birlikte söylenir.* [DS]|| **kara günlek,** *{ağız} Amber, (Liquidambar orientalis).* [DS]|| **kara güz,** *{ağız} Sonbaharın sonu.* [DS]|| **kara haber,** *Bir felaket ya da ölüm haberi.*|| **kara harman,** *{ağız} Taze ekin başaklarını yakarak yapılan kavurga; buğday ütmesi.* [DS]|| **kara hasbenlek,** *{ağız} Zorla.* [DS]|| **kara heçce,** *{ağız} Hamam böceği.* [DS]|| **kara helva,** *{ağız} Un helvası.* [DS]|| **kara hopur,** *{ağız} Ormandan açılan tarla.* [DS]|| **kara humma,** *Tifo.*|| **kara hülün,** *{ağız} Karadut.* [DS]|| **kara işgildi,** *{ağız} Yaban mersini* [DS]|| **kara iyrek,** *{ağız}* → kara eğrek. [DS]|| **kara kabar,** *{ağız} 1. Taş vb. sert cisimlerin çarpması ya da batması ile ayak altında oluşan bereler. 2. El, ayak ve yüzde çıkan bir tür sulu çıban.* [DS]|| **kara kabarcık,** *{ağız} 1. Yalınayak yürüyen çocukların ayağında veya elinde çıkan bir tür çıban. 2. Sığırlarda görülen şarbon hastalığı. 3. Parmaklarda çıkan iltihaplı yara; dolama. Dilde çıkan küçük kabarcık.* [DS]|| **kara kabuk,** *{ağız} Kestane.* [DS]|| **kara kalem,** *1. Resim yapmada kullanılan kömür kalem. 2. (Resim için) bu kalemle yapılmış. 3. {ağız} Kenarlarına siyah çiçek baskıları yapılmış beyaz tülbent.* [DS]|| **kara kaplı kitap,** *1. Başvurulması gereken kitap. 2. Yasa kitabı.*|| **kara kara bakmak,** *{ağız} Sert sert bakmak; düşmanca bakmak.* [DS]|| **kara kara düşünmek,** *Çok üzüntülü olmak; düşünceye dalmak.*|| **kara karak,** *{eT} Göz karası.* [DLT]|| **kara kaş,** *Kaşları siyah ve gür olan.*|| **kara kavuk,** *{ağız} 1. Kuru kütük; kuru odun. 2.* → karakavuk. [DS]|| **kara kavurga,** *{ağız} Kuşbaşından biraz daha küçük doğranmış ve tavada kavrulmuş yağlı et.* [DS]|| **kara kavurma,** *{ağız}* → kara kavurga. [DS]|| **kara kaygu,** *{eAT} İnsana sıkıntı veren düşünce; kötü fikirler.*|| **kara kayın,** *{ağız} Yemişli ağaç.* [DS]|| **kara kazancık,** *{ağız} Gelincik bitkisi ve çiçeği.* [DS]|| **kara kehribar,** *Süs eşyası yapımında kullanılan, parlak siyah renkli bir tür linyit; Oltu taşı.*|| **kara keleş,** *{ağız} spor. Ayağa güreşen küçük güreşçi.* [DS]|| **kara kemik,** *{ağız} Acımasız; insafsız.*|| **kara kepir,** *{ağız} Çamuru özlü olan kara toprak.* [DS]|| **kara keş,** *{OsT} Yoğurt ve peynir suyundan yapılan peynir; lor.*|| **kara kılçık,** *{ağız} Tanesi kırmızı, kılçığı siyah bir buğday türü.* [DS]|| **kara kıllı,** *{ağız} Kestane.* [DS]|| **kara kır,** *{OsT} Siyaha yakın kır renk.*|| **kara kıran,** *{ağız} 1. Felaket; kıran. 2. Salgın hastalık.* [DS]|| **kara kırma,** *{ağız} Unlu kepek.* [DS]|| **kara kış,** *Kışın ortası; en şiddetli zamanı; zemheri.*|| **kara kıyak,** *{ağız} Beyaz, ince tüylü ve salkım şeklinde çiçekleri olan bir ot.* [DS]|| **kara kıyma,** *{eAT} Açık siyah; siyah çizgili.*|| **kara kılçık,** *{ağız} Kılçıkları siyah, taneleri sert, beyaz ya da kırmızı olan bir buğday.* [DS]|| **kara kız,** *{ağız} 1. Tava. 2. Sert taneli bir üzüm.* [DS]|| **kara koca,** *{OsT} {ağız} 1. Saçları ağarmamış yaşlı kimse. 2. Büyümeden yaşlanan kavruk ağaç.* [DS]|| **kara kol,** *{ağız} 1. Asmanın dibindeki eski dallar. 2. Yüklenen arabanın gitmesine engel olmak için iki küçük ve bir büyük direkle yapılan engel.* [DS]|| **kara konur,** *{OsT} Siyah ile yanık al arası karışığı renk.*|| **kara konursu,** *{ağız} Büyük acı yaşamış kimse.* [DS]|| **kara koşu,** *{ağız} Odunu boyunduruğun zincirine bağlayarak çekme işlemi.* [DS]|| **kara kovan,** *Arıların bal yaptıkları sepet veya içi oyuk kütük gibi ilkel kovan.*|| **kara kovuk,** *{ağız} Maydanozgillerden, su kıyılarında yetişen, suyu halk hekimliğinde böbrek taşı düşürmekte kullanılan bir bitki.* [DS]|| **kara koyu,** *{ağız} Balın kaynatılması ile elde edilen pekmeze benzer bir tatlı.* [DS]|| **kara köpük,** *{ağız} Karadut.* [DS]|| **kara kucak,** *spor. 1. Çayır ve harman yerlerinde pıtpıt denilen özel bir*

pantolon giyilerek yağlı güreş kurallarına göre yapılan en eski bir Türk güreşi. 2. {ağız} Güreşte kavrama, sarılma. [DS]|| **kara kulak,** *1. {eT} Tarla faresi.* [EUTS] *2. {ağız} Kurt kulağı gibi sapı olan eski bir kılıç. 3. Kemik saplı bir tür büyük bıçak; saldırma. 4. Ağaçların gövdesinde biten yenilebilir bir mantar. 5. bot. Zambak türü bir çiçek. 6. Söğüt mantarı. 7. zool. Çakala benzer bir etobur hayvan.* [DS]|| **kara kuma,** *{ağız} Karaiğne denilen bir böcek.* [DS]|| **kara kura[1],** *{OsT} {ağız} Karabasan; kâbus.* [DS]|| **kara kura[2],** *{ağız} 1. Alaca karga. 2. (Kişi için) esmer ve zayıf.* [DS]|| **kara kura basmak,** *{ağız} Kâbus basmak.* [DS]|| **kara kura çökmek,** *{ağız} Kâbus basmak.* [DS]|| **kara kura düş,** *{eAT} Korkulu rüya.*|| **kara kuru,** *Esmer ve çok zayıf kimse.*|| **kara kusmuk,** *İçinde bol miktarda siyah kan bulunan kusmuk.*|| **kara kurt,** *{ağız} Tütün köklerine dadanan bir kurt, (Agrotiz).* [DS]|| **kara kurum,** *{ağız} Kalabalık; sık.* [DS]|| **kara kur(u)t,** *{ağız} Pestil.* [DS]|| **kara kurut,** *1. {eT} {OsT} Yoğurdun suyunun ikinci defa kaynatılmasından elde edilen peynir; siyah peynir. 2. {ağız} Kara ardıç ağacı.* [DS]|| **kara kuş,** *{ağız}* → karakuş. [DS]|| **kara kuş öngi,** *{eT} Kartal rengi.*|| **kara kuş yulduz,** *{eT} Jüpiter; Müşteri yıldızı.*|| **kara kutu,** *Uçaklarda pilotların konuşmalarını ve kuleden gelen mesajları kaydedip saklayan güç bozulur elektronik aygıt.*|| **kara kuvvet,** *İrtica.*|| **kara kuzgun,** *{ağız} Hastalıktan yüzü sararmış insan.* [DS]|| **kara kütük,** *{ağız} 1. Yemin. 2. Aile büyüğü. 3. Hastalık yüzünden esmerleşmiş ve yeteri kadar büyüyememiş insan ya da hayvan.* [DS]|| **karalara girmek,** *{OsT} Matem tutmak; matem elbisesi giymek.*|| **karalar bağlamak,** *Yas tutmak.*|| **karalar giymek,** *{OsT}* → karalara girmek.|| **karaları çıkarmak,** *Yastan çıkmak; yas sona ermek.*|| **karalar vilayeti,** *{OsT} Sudan ve Zengibar.*|| **kara liste,** *Bir toplumda istenmeyen veya cezalandırılmaları istenen kişilerin tümü.*|| **kara mal,** *{ağız} Sığır.* [DS]|| **kara malak,** *{ağız} Ağzı ve burnu siyah olan eşek.* [DS]|| **kara mama,** *{ağız} Böğürtlen çalısı.* [DS]|| **kara manca(r)** (pancar), *{ağız} 1. Kara lahana. 2. Balık yumurtası; havyar.* [DS]|| **kara maşa,** *Zayıf ve ufak tefek esmer kadın.*|| **kara mıy,** *{ağız} Kahve.* [DS]|| **kara miş,** *{ağız} Kara yemiş; taflan.* [DS]|| **kara mizah,** *Güldürmekten ziyade yergiyi amaçlayan mizah.*|| **kara mübarek,** *{ağız} Kan çıbanı; şirpençe.* [DS]|| **kara neme,** *{eT} Şeytan.*|| **kara oba,** *{OsT} Küçük kara çadır.*|| **kara oğlan,** *1. Çingene; esmer genç. 2. {ağız} Patlıcan.* [DS] *3. {ağız} Zeytin.* [DS]|| **kara olmak,** *{eAT} Karanlık olmak; hava kararmak.*|| **kara orun,** *{eT} Mezar; sin.* [DLT]|| **kara ot,** *{eT} Baldıran otu, (Aconitum).* [DLT]|| **kara örtü,** *{ağız} 1. Toprak dam. 2. Beşik biçiminde tahta çatı.* [DS] || **kara papah** (papak), *{ağız} Mısır bitkisinin üstünde siyah kabarcıklar hâlinde beliren hastalık.* [DS]|| **kara papur** (vapur), *{ağız} Tren.* [DS]|| **kara para,** *Yasal olmayan yollardan sağlanan kazanç.*|| **kara parmak,** *{ağız} Siyah, yuvarlak, ekşi bir üzüm.* [DS]|| **kara pata,** *{ağız} İri bir cins bakla; eşek baklası.* [DS]|| **kara patak,** *{ağız} Karatavuk kuşu.* [DS]|| **kara pazar,** *Piyasada darlığı olan malların yüksek fiyatla gizlice satıldığı yer.*|| **kara pençe,** *{ağız} Şarbon.* [DS]|| **kara perde,** *{ağız} İnce olmayan, parlak bir tür barut.* [DS]|| **kara pus,** *{eAT} 1. Koyu sis. 2. Kâbus. 3. Endişe.*|| **kara pürçek,** *{ağız} Domuz.* [DS]|| **kara saban,** *Hayvanla çekilen ve toprağa derinliğine işleyemeyen ilkel bir toprak işleme aracı; saban.*|| **kara sağan,** *zool. Ebabil.*|| **kara sakız,** *{ağız} 1. Katran. 2. Zift.* [DS]|| **kara salgın,** *{ağız} 1. Bulaşıcı salgın hastalığın yarattığı tehlike. 2. İskorbüt hastalığı. 3. Boğaz ağrısı.* [DS]|| **kara salkım,** *{ağız} Bir tür keçi ve koyun hastalığı.* [DS]|| **kara sandık,** *Her yeniçeri ocağında bulunan sandık; orta sandığı.*|| **kara sarı,** *Sarıya çalan siyah.*|| **kara sarılık,** *{ağız} Üst dudak ile diş arasında çıkan bir kabarcık.* [DS]|| **kara sevda,** *1. Umutsuz ve güçlü aşk. 2. psikol. Kişinin belli bir sebep olmadan çöküntü durumuna girip çevreden gelen uyartılara kapanması, güçlü suç ve günah duyguları içine düşmesi durumu; malihulya; melankoli.*|| **kara sevdalı,** *Kara sevdaya tutulmuş olan; melankolik.*|| **kara sevdaya düşmek,** *Ümitsiz fakat derin bir bağlılıkla birisine âşık olmak.*|| **kara sevdaya tutulmak,** → kara sevdaya düşmek.|| **kara sevdaya uğramak,** → kara sevdaya düşmek.|| **karası elinde,** *Başkalarına iftira atmaktan hoşlanan kimse.*|| **kara zıkmaca,** *{ağız} Bir çocuk hastalığı.* [DS]|| **kara sıva,** *{ağız} Toprak sıva.* [DS]|| **kara su,** *1. Ağır ve gür akan su. 2. Zeytinin tanelerinde yağ ile birlikte bulunan, preslendikten sonra çöktürme ile ayrılan koyu renkli sıvı. 3. {ağız} Bitkilere zararı olan yer altından çıkan acı su.* [DS] *4. {ağız} Mide özsuyu.* [DS] *5. {ağız} Çay.* [DS]|| **kara sulak,** *{ağız} Her zaman nemli, ıslak olan tarla.* [DS]|| **kara suluk,** *{ağız} 1. Her zaman nemli olan tarla. 2. Bataklık. 3. Kışın dağ eteklerinden sızan sular. 4. Beyaz, sulu bir tür üzüm.* [DS]|| **kara şabla,** *{ağız} 1. Yaprağından siyah boya elde edilen kötü kokulu, ısırgan otuna benzer bir ot. 2. Adaçayı.* [DS]|| **kara şap,** *{ağız} Bir tür sığır hastalığı.* [DS]|| **kara taban,** *{ağız} 1. Hayvanların ayaklarının altında nalsızlıktan oluşan bir tür yara. 2. Tek tırnaklı hayvanların tırnak ve ağızlarında çıkan bulaşıcı bir hastalık. 3. Çatı altı.* [DS]|| **kara taban olmak,** *{ağız} (Hayvan için) nalı düştüğü için ayağının altı yara olmak.* [DS]|| **kara tahta,** *Üzerine tebeşirle yazı yazılan, siyaha boyanmış tek parça okul aracı; yazı tahtası.*|| **kara tavuk,** *{ağız} 1. Zeytin. 2. Dalak.* [DS]|| **kara tıkız,** *{ağız} Ekşimsi, biraz tatlı bir tür armut.* [DS]|| **kara tırnak,** *{ağız} Atmaca.* [DS]|| **kara tohum,** *{ağız} Soğanın çiçekten son-*

ra oluşan küçük siyah tohumları; karaca. [DS]|| **kara tombalak,** *{ağız} Zeytin.* [DS]|| **kara topalak,** *bot. 1. Üç köşe gövdeli, kök sapları zeytin tanesi gibi esmer yumrulu çok yıllık bir otsu bitki, (Cyperus rotundus, C. esculentus). 2. Bu bitkinin halk hekimliğinde idrar artırıcı, terletici, gaz söktürücü ve kuvvet verici olarak kullanılan yumruları.* [DS]|| **kara toprak,** *{ağız} Verimli, bitek toprak.* [DS]|| **kara torbalı,** *{ağız} 1. İşçi. 2. Usta.* [DS]|| **kara tren,** *Tren.*|| **kara tuman,** *{ağız} Kadınların iş yaparken giydikleri şalvar; bol pantolon.* [DS]|| **kara yağ,** *{eT} Neft; petrol.* [DLT]|| **kara yağız**[1], *1. Siyaha yakın koyu esmer. 2. Sağlıklı; gürbüz; güçlü.*|| **kara yağız**[2], *{ağız} İri ağızlı, siyahımsı, başı büyük bir çeşit çoban köpeği.* [DS]|| **kara yakma,** *{ağız} Şarbon.* [DS]|| **kara yandak,** *{ağız} Tarla ve ormanlarda biten, kalın kökler salan, dikenli bir ağaç.* [DS]|| **kara yanı,** *{ağız} Şarbon.* [DS]|| **kara yanık,** *{ağız} 1. Özellikle danalarda görülen bir sığır hastalığı. 2. İnsan vücudunda kabarcıklar hâlinde beliren bir hastalık. 3. Çok susamış kimse. 4. Ağaçlarda, sebzelerde çok sıcaktan oluşan yanıklık.* [DS]|| **kara yañız,** *{ağız} (Kişi için) esmer yüzlü; kara yağız.* [DS]|| **kara yanuk,** *{ağız} 1. Az süt verilmiş, cılız hayvan yavrusu. 2. Susuzluktan cılız kalmış bitki.* [DS]|| **kara yapı,** *{ağız} Çamur ve kerpiçle yapılmış bina.* [DS]|| **kara yapıldak,** *{ağız} Başak tutmamış ekin.* [DS]|| **kara yapmak,** *{ağız} 1. Hile yapmak; düzen kurmak. 2. İşlediği bir suçu başkasına yüklemek.* [DS]|| **kara yaprak,** *{ağız} Bir tür elma.* [DS]|| **kara yatılığ,** *{ağız} Tifo hastalığı.* [DS]|| **kara yazı**[1], *Kötü alınyazısı; kötü talih.*|| **kara yazı**[2], *{ağız} 1. Hiç sürülmemiş tarla. 2. Ölüm. 3. Üzüntü; sıkıntı.* [DS]|| **kara yel,** *Kuzeybatıdan esen, soğuk ve çoğunlukla fırtına şeklindeki rüzgâr.*|| **kara yelin,** *{ağız} Koyunlarda meme üstünün şişmesi ile belirginleşen bir hastalık.* [DS]|| **kara yemiş,** *{ağız} Kestane.* [DS]|| **kara yer**[1], *{ağız} 1. Kara yer; toprağın altı. 2. Ölüm. 3. Mezar. 4. (İlenç için) cehennemin dibi.* [DS]|| **kara yer**[2], *{ağız} Ova ortasında ada gibi kalmış orman parçası.* [DS]|| **kara yeşil,** *{ağız} İyi kurumamış, kalitesiz tütün yaprağı.* [DS]|| **kara yol,** *{ağız} 1. Ölüm. 2. Cehennem'in dibi.* [DS]|| **kara yonca,** *{ağız} bot. Yabanî yonca, (Medicago luyulina).* [DS]|| **kara yülek yaptırmak,** *{ağız} Kütleşmiş balta, keser gibi araçların ağızlarını keskinleştirmek için ateşte kızdırdıktan sonra döverek inceltmek.* [DS]|| **kara yürekli,** *{ağız} Kinci.* [DS]|| **kara yüz,** *Utanılacak durum.*|| **kara yüzlü,** *Suçlu; günahkâr; lekeli.*|| **kara zelve,** *{ağız} Güreşte kol bastı denilen bir oyun.* [DS]

kara[2], [Ar. ķārra' قارّة ? / T. kara] *is.* Yeryüzünün denizler dışında kalan toprak bölümü; toprak. ⊡ **karada ölüm olmamak,** *Herhangi bir sıkıntı ile karşılaşma imkânı olmamak.*|| **kara iklimi,** *coğ. Gece ile gündüz, yaz ile kış arasında sıcaklık farkı çok, yağışı az olan iklim; kıta iklimi; karasal iklim.*|| **kara kurbağası,** *zool. Karada yaşayan fakat yumurtasını suya bırakan kurbağa, (Bufo bufo).*|| **kara kurbağasıgiller,** *biy. Dişleri olmayan ve bütün dünyaya yayılmış bulunan, iki yaşamlılar sınıfından birçok türü bulunan bir familya, (Bufonidae).*|| **kara kuvvetleri,** *Bir ülkenin kara savunmasını yapmak, karadan gelecek düşman saldırısına karşı koymak üzere oluşturduğu askerî güç.*|| **kara meltemi,** *Yaz geceleri, karadan denize doğru esen hafif serin rüzgâr.*|| **kara mili,** *1609 m. uzunluğundaki ölçü birimi.* || **kara panpuru** (vapuru), *{ağız} Tren.* [DS]|| **kara platosu,** *Kıtalar kenarındaki, derinliği 200 m'ye kadar olan deniz bölgesi.*|| **kara resmi,** *{OsT} tar. Gümrüklerin bulunduğu limanlardan karaya çıkan gezgin ve tüccarlardan alınan karaya çıkış vergisi.*|| **kara sığırı,** *{OsT} Karada gezen, suya girmeyen sığır; kara sığır.*|| **karasın dutmak,** *{OsT} Yasını tutmak.*|| **kara suları,** *huk. Bir devletin, deniz kıyıları boyunca kendi güvenliği açısından, egemenliği altında bulundurduğu belli genişlikteki su kesimi.*|| **kara uğrusu,** *{OsT} 1. Gece hırsızı. 2. Serseri.*|| **kara vapuru,** *Tren.*|| **karaya ayak basmak,** *1. Deniz, göl vb.nden kıyıya çıkmak. 2. Deniz taşıtından inerek karaya çıkmak.*|| **karaya düşmek,** *(Denizde bulunan nesne için) akıntı veya dalga ile kıyıya atılmak.*|| **karaya düşürmek,** *argo. Bir kimseyi hırpalamak.*|| **karaya oturmak,** *1. (Deniz taşıtı için) denizin sığ bölümünde dipteki kaya veya kumlara saplanıp kalmak. 2. argo. Tuzağa düşmek; dolandırılmak.*|| **kara yas,** *{OsT} Derin matem.*|| **karaya vurmak,** *Denizden karaya atılmak.*|| **kara yazılu,** *{OsT} Bahtı kara; talihsiz; kötülüklerden yakasını alamayan.*|| **kara yazulu,** *{OsT}* → kara yazılu.|| **kara yeli,** *Yaz geceleri, karadan denize doğru esen yel.*|| **kara yer,** *{eAT} Toprak; yer; zemin.*|| **kara yir,** *{OsT}* → kara yer.|| **kara yohsul,** *{OsT} Çok yoksul.*|| **kara yolculuğu,** *Kara taşıtlarıyla yapılan yolculuk.*|| **kara yolu,** *Yerleşim merkezlerini karadan birbirine bağlayan, her türlü motorlu ve motorsuz taşıtlarla yayaların ulaşım için kullandıkları yol.*|| **kara yosunları,** *bot. Çiçeksiz bitkilerden, nemli yerlerde yetişen birleşim veya spor verme yoluyla üreyen pek çok türleri bulunan bitkiler familyası, (Bryophyta).*|| **kara yosunu,** *bot. Çayır ve ormanlarda yumuşak bir örtü oluşturan çiçeksiz klorofilli bitki; temriye, (Chondrus crispus, Ceraria islandica).*|| **kara yurt,** *{OsT} Ağaçsız, bahçesiz yer; bozkır.*

kara[3], [karā] *(kara:) {eT} sf* (Halk için) sıradan; alelade; avam. [ETY] [Gabain] [Tekin] ⊡ **kara halk,** *{OsT} Halk; avam.*|| **kara işçi,** *{ağız} Gündelikçi; vasıfsız işçi.* [DS]|| **kara kulak,** *{ağız} 1. Casus. 2. Ulak.* [DS]|| **kara kulluk,** *{ağız} Gündelikçi; işçi.* [DS]|| **kara kullukçu,** *1.* →*{ağız}* kara kulluk. [DS] *2. {OsT} tar. Yeniçeri ocağı ortalarında konukların*

ayakkabılarını temizlemek, yemek yapmak gibi işleri gören er.|| **kara kuyruk,** *{ağız} İmece ile çalışan işçilerden en arkadaki.* [DS]

kara[4], [*eT.* karak *(haydutluk)* قراق] *{ağız} is.* **1.** Suç. **2.** İftira; leke. [DS] **3.** *{OsT}* Ayıp. **4.** Yüz kızartıcı durumda olan; lekeli.

kara[5], [kara] *{ağız} is.* Gece bekçisi; jandarma. [DS]

karaağaç, -cı [kara+ağaç] *is. bot.* Bakışımsız sık yapraklı, sulak ve derin topraklı alçak yerlerde yetişen, sert ve esnek kerestesi suya ve neme dayanıklı bir orman ağacı, *(Ulmus).*

karaağaçgiller, [kara+ağaç-gil-ler] *is. bot.* Başlıca örneği karaağaç ve çitlembik olan, yapraklarını her yıl döken, iki çenekli, taçsız çiçekleri yapraklarından önce çıkan orman ağaçları familyası, *(Ulmaceae).*

karaardıç, -cı [kara+ardıç] *is. bot.* Güney Avrupa'da yetişen 3 metre boyunda dik gövdeli, pütürlü ve kırmızımsı kabuklu ağaççık hâlinde bir tür ardıç, *(Juniperus sabina).*

karaasma, [kara+as-ma] *is. bot.* Çorak yerlerde yetişen çoğunlukla kameriye yapmak için kullanılan çok yıllık, sarılıcı bir bitki; loğusa çiçeği; loğusa otu; zeravent, *(Aristolochia sipho, A. clematitis); {OsT} (aynı).*

karaayak, -ğı [kara+ayak قرا ایاق] *{OsT} is. zool.* Bir tür doğan.

karabacak[1], [kara+bacak] *is. bot.* **1.** Nemli yerlerde yetişen *adiantum* ve *asplenium* cinsinden pek çok eğrelti otunun ortak adı. **2.** Islak kayalık ve kuyu ağzı gibi yerlerde yetişen, yaprak ve loplarının sapları siyah renkte, acı bir tadı ve özel bir kokusu bulunan, halk hekimliğinde göğüs yumuşatıcı şurup yapımında kullanılan çok yıllık otsu bir bitki; baldırıkara; karabaldır; venüs saçı, *(Adiantum capillus-veneris).*

karabacak[2], **-ğı** [kara+bacak] *is.* **1.** Pancar, patates, lahana, bezelye fidelerine yerleşerek fidelerin ölümüne veya cılız kalmasına sebep olan bir tür asklı mantar. **2.** Bu mantarın sebep olduğu hastalık.

karabakal, [kara+bakal] *is. zool.* Karatavukgillerden, siyah renkli bir ardıç kuşu, *(Turdus pilaris).*

karabaldır, [kara+baldır] *is. bot.* → karabacak, *(Adiantum capillus-Veneris).*

karabalık, -ğı [kara+balık] *is. zool.* **1.** Dicle ve Fırat'ta yaşayan, su dışında da soluk alabilen bir tür yayın balığı, *(Clarias lazera).* **2.** Eğirdir gölünde yaşayan bir balık; tatlı su kayası; eğrez. **3.** Sazangillerden tatlı sularda yaşayan 0-30 cm. kadar uzunlukta bir tür balık, *(Vimba vimba).*

karaballık, -ğı [kara+bal-lık] *is. bot.* **1.** Kimi böceklerin çıkardığı tatlı yapışkan maddeye yapışarak kara bir renk alan mantar. **2.** Bu mantarın yol açtığı bitkisel hastalık.

karabasan, [kara+bas-an] *is.* **1.** Çok sıkıntılı ve korkulu rüya; kâbus. **2.** Bir kimsenin içinde bulunduğu sıkıntılarla dolu ve karmaşık ruh hâli. **3.** *{ağız}* Doğum sonrasında gelen ateşli hastalık. [DS]

karabasma, [kara+bas-ma] *{ağız} is.* → karabasan. [DS]

karabasmak, [kara+bas-mak] *{ağız} gçsz. f. [-ar]* **1.** Kâbus görmek. **2.** Ateşlenmek. [DS]

karabaş[1], [*eT.* karā+baş] *is.* **1.** *{eT}* Gerdek gecesi gelinle beraber gönderilen hizmetçi; sağdıç kadın. [DLT] **2.** *{eT}* Kul; köle; karavaş; cariye. [EUTS] [Yüknekî] **3.** Eskiden cariyelere verilen isim. **4.** Evlenmesi mümkün olmayan Hristiyan din adamı; rahip; keşiş. **5.** *{ağız}* Papazlıkla başpapazlık arasında bir rütbe. [DS] **6.** Hiç evlenmemiş veya evlenmeyi düşünmeyen erkek; müzmin bekâr.

karabaş[2], [kara+baş] *{ağız} is.* **1.** Çoban köpeği. [DS] **2.** Başı tamamen siyah at.

karabaş[3], [kara+baş] *is.* **1.** *bot.* Kışa dayanıklı bir sert buğday çeşidi. **2.** → karabaş otu. ⧉ **karabaş otu,** *{ağız} 1. bot. Ballıbabagillerden, karabaş yağı çıkarılan, çiçekleri mavi başakçıklar durumunda ıtırlı bir bitki; keşiş otu; yalancı lavanta çiçeği, (Lavendula stoechas). 2. Lavanta çiçeği, (Lavandula angustifolia).* [DS]|| **karabaş yağı,** *Lavantadan çıkarılan ve halk hekimliğinde kullanılan ıtırlı bir yağ.* [DS]

karabaş[4], [kara+baş] *{ağız} is.* **1.** Bir hücreli özel bir asalağın hindi karaciğerine yerleşerek yaptığı hastalık. **2.** Mısırlarda görülen bir mantar. [DS]

karabaş[5], [kara+baş] *{ağız} is. zool.* Çitlembik kuşu. [DS]

karabaş[6], [kara+baş] *{ağız} sf.* İçi boş; çürük. [DS]

karabatak[1], **-ğı** [kara+bat-ak] *is. müz.* Türk musikisinde saz eserlerinin özel bir şekli

karabatak[2], **-ğı** [kara+bat-ak] *is. zool.* Karabatakgillerden, balıklarla beslenen, uzun ve sivri gagalı, orta boylu, siyah tüylü, perde ayaklı bir su kuşu, *(Phalacrocorax).* ⧉ **karabatak gibi,** *(Kişi için) bir görünüp bir kaybolan.*

karabatakgiller, [kara+bat-ak-gil-ler] *is. zool.* Leyleksilerden, ılıman deniz ve ırmak sularında yaşayan, perde ayaklı karabatak gibi kuşları kapsayan familya, *(Phalacrocoradicae).*

karabe, [Ar. ḳarābe قرابه] *(kara:be) {OsT} is.* **1.** Büyük testi; kırba. **2.** Büyük şişe.

karabet, [Ar. ḳurb > ḳarābet قرابت] *(kara:bet) {OsT} is.* **1.** Akrabalık; yakınlık; hısımlık. **2.** Ortak ilişkilerin ve niteliklerin bulunması durumu; yakınlık. ⧉ **karābet-i eb,** *{OsT} Yalnız baba tarafından gelen akrabalık.*|| **karābet-i gayr-i vilād,** *{OsT} Ana, baba ve çocuğun birbirlerine göre akrabalıklarının dışında kalan kan bağı.*|| **karābet-i nesebiye,** *{OsT} Aynı soydan gelme yoluyla oluşan asıl akrabalık.*||

karābet-i sıhriye, *{OsT} Evlenme, kız alıp verme yoluyla doğan akrabalık.*|| **karābet-i vilād,** *{OsT} Ana, baba ile çocuklar, büyük anne, büyük baba ile torunlar arasındaki akrabalık.*

karabiber, [kara+biber] *is.* **1.** *bot.* Karabibergillerden, sıcak bölgelerde yetişen, kısa boylu, tırmanıcı, üzümsü meyveli bir bitkilerin genel adı, *(Piper nigra, betle, longum vb.).* **2.** Bu ağaçların bahar olarak kullanılan meyvesi. **3.** *mecaz.* Ufak tefek, sevimli esmer kimse.

karabibergiller, [kara+biber-gil-ler] *is. bot.* Tropik bölgelerde yetişen, üst yumurtalıklı ve taçsız çiçekli iki çenekli bitkiler familyası, *(Priperaceae).*

karabin, [Ar. ḳurbān > ḳarābīn قرابين] *(kara:bi:n) {OsT} is.* Adak, bağlılık ve şükran belirtisi olarak Allah adına kesilen hayvanlar; kurbanlar.

karabina, [İr. carabina] *(karabi'na) is.* Çoğunlukla namlusu yivli, kısa ve hafif tüfek tipi.

karabinyer, [İt. carabinier] *is.* İtalyan jandarmalarına verilen isim.

karaboğa, [kara + boğa] *is.* Erkek bizon.

karaboğaz, [kara + boğaz] *is.* **1.** Erkek serçe. **2.** *{ağız}* Bir tür soğan. [DS]

karaboya, [kara + boya] *is. kim.* Sülfürik asit.

karaböce, [kara+böce قره بوجه] *{OsT} is.* Domuzlan.

karabuğday, [kara+buğday] *is. bot.* Nemli ve ılıman bölgelerde, nişastaca zengin taneleri için yetiştirilen, dik ve düğümlü gövdeli, çiçekleri taçsız, meyvesi kapçık biçiminde bir yıllık otsu iki tür bitki, *(Fagopyrum esculantum, F. tataricum).*

karabuğdaygiller, [kara+buğday-gil-ler] *is. bot.* Kuzukulağı, karabaşak, karabuğday, ravent gibi bitkileri kapsayan üst yumurtalıklı taçsız çiçekli, iki çenekli bitkiler familyası, *(Polygonaceae)*

karabulak, -ğı [kara+bula-k قره بولق] *{OsT} is. zool.* → karabatak.

karaburçak, -ğı [kara+bur-çak] *is. bot.* Baklagillerden, hayvan yemi ve gübre olarak kullanılan bir yıllık bitki; küşne, *(Ervum ervilla).*

karaburga, [kara+bur-ga / poyra ?] *{ağız} is.* Değirmen kuyusunun alt ağzına takılan büyük ağaç boru. [DS]

karabüzeyden, [kara+büzey-den ?] *{ağız} is.* Ağdalaşmış üzüm pekmezi. [DS]

karaca[1], [kara-ca] *is. zool.* Geyikgillerden, Avrupa ve Asya'da yaşayan, kısa ve çatal boynuzlu, güzel görünüşlü, geviş getiren, ot, çalı, meyve ve meşe palamudu ile beslenen bir yaban hayvanı, *(Cepreolus capreolus).* 🗗 **karaca derisi,** *Karacanın postu.*

karaca[2], [*eT.* karı *(dirsek-omuz arası)* > karı-ca [EREN] > karaca قرجه] *is.* **1.** Kolun dirsekle omuz arasında kalan kısmı; üst kol. **2.** *{OsT} {ağız}* Koldaki kas kitlesi. [DS] **3.** *{ağız}* Devenin dizinin iç tarafı. [DS] 🗗 **karaca kemiği,** *Üst kol kemiği; kol kemiği.*|| **karaca et,** *Üst kol kası.*|| **karaca kemiği,** *Üst kol kemiği.*

karaca[3], [kara-ca قرجه] *(kara'ca) sf.* **1.** Rengi biraz kara olan; esmer. **2.** *is.* Gizli rastık denilen bir tür buğday hastalığı. *{ağız} (aynı)* [DS] **3.** *{ağız}* Mürekkep. [DS] **4.** Siyah yuvarlak taneli ekşi bir üzüm. **5.** *{OsT}* Bir göz hastalığı.🗗 **karaca balığı,** *zool. Bir tür Mersin balığı, (Acipenser guldenstadtii).*|| **karaca darısı,** *bot. Buğdaygillerden hayvanlara yem olarak ekilen, bir yıllık bir tür darı; darıca; darıcan, (Panicum milliaceum).*|| **karaca karga,** *{OsT} zool. Kara karga.*|| **karaca koğuk,** *{ağız} Sakız otu; sakızlık; çengel sakızı, (Chondrilla juncea).* [DS]|| **karaca kuruca gönlüme görece,** *Başkaları tarafından beğenilmeyen birinden hoşlanılıp beğenildiğini ifade için kullanılır.*|| **karaca renkli,** *Boz; sarımsı kahverengi.*|| **karaca yer,** *{OsT} Yüreğin ortası; yüreğin içi; gönül.*

karaca[4], [kara-ca] *{ağız} is.* **1.** Soğanın çiçekten sonraki tohumu. **2.** Çörek otu; karaca ot. **3.** Karamuk otu. [DS] 🗗 **karaca ot,** *{eAT} bot. Çörek otu.*

karaca[5], [ḳangıra > ḫara *(nereye)* > ḫara-ca] *(ka'raca) {ağız} zf.* Boşuna; sebepsiz; yok yere. [DS]

karaca[6], [Moğ. karağul > kara-ca] *{ağız} is.* Jandarma. [DS]

karaca[7], [kara-ca] *{ağız} is.* Pekmez yapmaya uygun, küçük siyah taneli, kokulu, bir tür üzüm. [DS]

karacacık, -ğı [kara-ca-cık] *{ağız} is.* Pazı yaprağı kurusu. [DS]

karacak, -ğı [kara-ca-k] *{ağız} is.* Ağacın kurumaya başlamış dalları. [DS]

karacanavar, [kara+canavar قره جانوار] *{OsT} is. zool.* Domuz.

karacanavarı, [kara+canavar-ı قره جانوری] *{OsT} is. zool.* Domuz.

karacaot, [kara-ca+ot قرجه اوت] *is. bot.* **1.** Yabani olarak yetiştiği gibi ekimi de yapılarak yetiştirilen, mavi çiçekli, siyah tohumları ekmek, pide ve çöreklerin üzerine hoş koku vermek için ekilen, tohumlarından çörek otu yağı çıkarılan 5 cm. kadar boylu, otsu bir yıllık bitki; çörek otu, *(Nigella sativa).* **2.** Yeşilimtrak beyaz çiçekli, çok yıllık, kökü hayvan hastalıklarında kullanılan çöpleme türü bir bitki, *(Helleborus niger).*

karacasu, [kara-ca+su] *{ağız} is.* Dere kıyılarındaki soğuk kaynak suyu. [DS]

karacayaz, [kara-ca+yaz] *{ağız} is.* İlkbahar. [DS]

karacı[1], [kara[1]-cı] *{OsT} sf.* Bir kimseye işlemediği bir suçu yükleyen; kara çalan; iftira eden; iftiracı; müfteri.

karacı[2], [kara[2]-cı] *sf.* (Subay, astsubay ve er için)

kara kuvvetlerinde görev yapan; kara kuvvetlerine mensup.

karacı[3], [*eT.* karā-çı *(dilenci)*] *is.* **1.** Gelecek hakkında kehanette bulunan kimse; falcı. *{OsT} (aynı)* **3.** *{OsT} {ağız}* Çingene. [DS] **3.** *{OsT} {ağız}* Haydut; şaki; yağmacı. [DS] **4.** *{OsT}* Gözetleyici; gözcü.

karacık, -ğı [kara-cık] *{ağız} is.* Buğday tarlalarında biten yuvarlak, kara tohumlu bir bitki; karamuk. [DS]

karacılık[1], **-ğı** [karacı[1]-lık] *is.* Karacı olma durumu; iftiracılık; müfterilik; iftira.

karacılık[2], **-ğı** [karacı[2]-lık] *is. as.* Kara kuvvetlerine mensup olma durumu.

karacılık[3], **-ğı** [karacı[3]-lık] *{ağız} is.* **1.** Falcılık. **2.** Dilencilik. **3.** Haydutluk. ⊡ **karacılık yapmak,** *{ağız} Oyunbozanlık etmek; mızıkçılık yapmak.* [DS]

karaciğer, [kara+ciğer] *iz.* **1.** *anat.* Karın boşluğunun sağında, sağ geğreği tamamen kaplayan, öd salgılayan, kandaki şekeri ayarlayan, gerektiğinde şekeri glikojene çevirerek depolayan veya ihtiyaç hâlinde glikoza çevirerek kana veren, hem dış hem de iç salgıları bulunan, ölü kan hücrelerini parçalayarak yenileyen, zehirlenmeyi önleyen, yağ asitlerini doyumsuz hâle getiren, açık kahverengi en büyük iç organ. **2.** Kasaplık hayvanların karaciğerlerinden yapılan her türlü yemek. **3.** *{OsT} sf.* (At için) yüğrük; idmanlı.

karacot, [karaca+ot] *{ağız} is.* → karacaot. [DS]

karacuh, [kara-cuk / karacuḫ] *{ağız} is.* Ot tohumu. [DS]

karacuka, [kara+cuk-a] *{ağız} is.* Karatavuk kuşu. [DS]

karacüccem, [kara+cüccem / cücen] *{ağız} is.* → karacaot. [DS]

karacüllen, [kara+cüllen] *{ağız} is.* Orta boylu esmer erkek. [DS]

karaçağ, [kara+çağ] *{ağız} is.* → karaçav. [DS]

karaçağı, [kara+çağ-ı] *{ağız} is.* Beşik. [DS]

karaçağın, [kara+çağ-ın] *{ağız} is.* Kağnıda boyundurukla kağnı arasındaki uzun ağaç. [DS]

karaçalgı, [kara+çal-gı] *{ağız} is.* İftira. [DS]

karaçalı, [kara+çalı] *is.* **1.** Hünnapgillerden Avrupa ve Asya'da yetişen, oval gövdeli, gövde ve dalları dikenli, çiçekleri toplu şemsiye biçiminde yeşil, çit yapmakta kullanılan çalı, *(Paliurus spinosa / P. spina-christi)*. *{ağız} (aynı)* [DS] **2.** *{ağız}* Böğürtlen. [DS] **3.** *{ağız}* Engel. [DS] **4.** *mecaz.* İnsanlar arasına girerek aralarını açmaya, bozmaya çalışan kötü niyetli kimse. **5.** *{ağız}* Uğursuz. [DS] ⊡ **karaçalı deliği,** *{ağız} Kerpiç duvarlarda iskele kurmak için açılan delik.* [DS]|| **karaçalı gibi,** *İnsanlar arasındaki dostluk, sevgi ve bağlılık hislerini çekemeyerek aralarını açmaya çalışan kötü niyetli kimse için kullanılan benzetme.*|| **karaçalısı elinde,** *(Kişi için) dedikoduculuk, fitnecilik gibi her türlü kötülüğü yapmaktan çekinmeyen.*

karaçalılık, -ğı [kara+çalı-lık] *is.* **1.** Karaçalısı çok olan yer. **2.** *mecaz.* İnsanlar arasını bozma durumu; çekememezlik.

karaçaltı, [kara+çalı] *{ağız} is.* → karaçalı. [DS]

karaçam[1], [kara + çam] *is. bot.* Kışın yapraklarını dökmeyen, reçine ve kereste elde edilen çam ağacının yüksek yaylalarda yetişen bir türü, *(Pinus nigra)*.

karaçam[2], [kara+çam] *{ağız} is.* Baklagillerden, sarı çiçekli bir bitki. [DS]

karaçam[3], [kara+çam] *{ağız} is.* Güneybatıdan esen soğuk rüzgâr. [DS]

karaçanak, -ğı [kara+çanak] *{ağız} is.* Cimri, görgüsüz, düzensiz. [DS]

karaçav, [kara+çağ] *{ağız} is.* **1.** Ekin saplarını taşırken kağnı ya da arabalarda okla köpler arasına konulan parmaklık. **2.** Yüksek çardak. **3.** Duvarcı iskelesi. **4.** Yıkılacak duvara yapılan destek. [DS] **5.** *{OsT}* Duvarcı iskelesi.

Karaçayca, [kara+çay-ca] *is.* Kuzey Kafkasya'da yaşayan Karaçayların konuştuğu bir Türk lehçesi.

karaçayır, [kara+çay-ır] *is.* **1.** Buğdaygillerden, tahıllar arasında yetişerek ekinlere zarar veren, yeşil alan oluşturmak için park ve bahçelere ekilen çayır bitkisi, *(Lolium)*. **2.** Geniş alanları kaplayan çim örtüsü.

karaçı, [karā-çī / kara-çu قراجى] *(kara:çı:) is.* **1.** *{eT} {OsT}* Kapıları dolaşan dilenci. [DLT] **2.** *{OsT}* Yağmacı. **3.** *{OsT}* Çingene. **4.** *{OsT}* İftiracı. **5.** *{OsT}* Falcı.

karaçığa, [kara+çığ-a] *{ağız} is.* Atmaca. [DS]

karaçi, [*eT.* karā-çī *(dilenci)*] *{ağız} is.* Çingene. [DS]

Karadağlı, [kara+dağ-lı] *(kara'dağlı) sf.* Karadağ halkından olan (kişi).

karadağlı, [kara+dağ-lı] *is.* Bir tür toplu tabanca.

karadamak, [kara+damak] *{ağız} sf.* **1.** Sürekli ilenen. **2.** Kötü konuşan. [DS]

karadavu, [kara + Ar. daʿvi] *{ağız} is.* Ekin hastalığı; rastık. [DS]

karadı, [kara-dı] *{ağız} is.* Çok bulunduğu için satışı az olan şey. [DS]

karadul, [kara+dul] *is. zool.* Soktuğu zaman büyük bir ağrı ve acı veren, iri, siyah bir tür örümcek, *(Latrodectus mactans)*.

karadut, [kara+dut] *is. bot.* Meyvesinin rengi koyu kırmızı olan bir dut türü, *(Morus nigra)*.

karadüzen, [kara+düz-en قره دوزن] *{OsT} is. müz.* Üç telli tambura.

karaeşkin, [kara+eş-kin] *{ağız} is.* Bir at yürüyüşü. [DS]

karaf[1], [İt. caraffa / Ar. ġarrāf > Fr. carafe] *is.* Su kepçesi.

karaf², [? karaf] *{ağız} is.* **1.** Raf. **2.** Bahçede ayrılmış bölümlerden her biri; evlek. [DS] ⊡ **karaf karaf,** *{ağız} Küme küme.* [DS]

karafa, [Fr. carafe] *is.* → karaf¹.

karafaki, [Yun. karafaki *(karafçık)*] *is.* Uzun boyunlu, kulpsuz, küçük rakı sürahisi; karafa.

karafatma, [kara+fatma] *is. zool.* Kın kanatlılardan, böcek, kurtçuk ve sümüklüböceklerle beslenen, tarıma yararlı, parlak siyah renkli böcek, *(Carabus).*

karafe, [Fr. canapé] *{ağız} is.* Kanepe; sedir. [DS]

karaful, [? karaful] *{ağız} is.* Yüksek tepelerin eteği. [DS]

karafüliye, [Ar. ḳaranfül > ḳaranfüliyye قرنفلية] *{OsT} is. bot.* Karanfilgiller.

karag¹, [karā-k] *(kara:g) {eT} is.* → karak ¹. [ETY] [EUTS]

karag², [karāġ / kargūy] *(kara:ğ) {eT} is.* Dağ tepelerinde düşmanı haber vermek için yapılan ateş kuleleri. [Clauson]

karagan¹, [kara-gan] *{ağız} is.* **1.** Toprak çanak. **2.** Pırnal ağacının odunu. [DS]

karagan², [kara-gan] *{ağız} is.* Yaprakları yapışkan, bodur bir bitki; pamuk otu, *(Cistus creticus).* [DS] ⊡ **karagan biciği,** *{ağız} Karagan denilen bitkinin yenilen kırmızı, beyazlı çiçekleri.* [DS]

karagat, [? karaġat قراغات] *{OsT} is.* Havlıcan.

karagaz, [kara+gaz] *{ağız} is.* Kandil. [DS]

karageç, [kara+ağaç] *{ağız} is.* → karaağaç. [DS]

karagevrek, -ği [kara+gev-re-k] *is. bot.* Orta Anadolu'da yetiştirilen, taneleri oval ve büyüklüğü eşit, orta sıklıkta salkımı konik, kalın kabuklu, etli sofralık bir siyah üzüm çeşidi.

karagır, [kara+kır] *{ağız} is.* Yağız at. [DS]

karagiren, [kara+giren] *{ağız} is.* **1.** Sulu sepken. **2.** Nemli ve kapalı hava. [DS]

karagöbek, -ği [kara+göbek] *is.* Tütün yapraklarının orta damar çevresinde görülen çürüklük.

karagöğnük, -ğü [kara+göğnük] *{ağız} is.* Soğuğa ve sıcağa dayanıklı insan. [DS]

karagöt, [kara+göt] *is. zool.* Boz ördek, *(Anas strepera).*

Karagöz¹, [kara+göz] *is.* **1.** Derisinden kesilmiş ve boyanmış insan figürleri ile bir perde üzerine gölge düşürmek suretiyle oynatılan bir tür Türk gölge oyunu. **2.** Oyuna adını veren ve oyunun iki eksen oyuncusundan halk görüşünü ve duyuşunu yansıtan, dürüst, iyiliksever ve iyimser, yoksul, çalışkan tip. ⊡ **karagöz oynatmak,** *Alay konusu olabilecek, güldürücü ve eğlendirici bir durum yaratmak.*

karagöz², [Yun. kaçikoros] *is. zool.* Pullarla örtülü vücudu yanlardan yassı, sırtı mavimsi kurşuni, boz renkli, denizlerin dört yüz metre derinliklere kadar diplerine yakın kesimlerinde yaşayan boyu 40 cm'ye kadar ulaşan, beyaz etli bir kemikli balık, *(Sargus sargus)*

karagöz³, [kara+göz] *is. bot.* Gülgillerden, Batı ve Orta Anadolu dağlarında yetişen, iki metre boyunda kışın yaprak döken, dikensiz, küçük ve beyaz çiçekli, meyveleri küçük bir elma görünümünde, önce kırmızı sonra siyahlaşan, tatlı lezzetli bir ağaç, *(Amelanchier parviflora).*

karagöz⁴, [kara+göz] *is. zool.* Orta Karadeniz bölgesinde yetiştirilen, vücut beyaz, baş, ağız, burun ve göz çevresi siyah, başı hotozlu karayaka koyun ırkının bir tipi.

karagöz⁵, [kara+göz] *{ağız} is.* **1.** Ebegümeci. **2.** Börülce. **3.** Fasulye. **4.** Başı kara bir tür buğday. **5.** Hindiba. [DS]

karagöz⁶, [kara+göz] *{ağız} is.* **1.** Çok yağmur yüzünden tarlalarda oluşan içi su dolu çöküntüler. **2.** Su yolundan çıkan su; patlak. [DS]

karagöz⁷, [kara+göz] *{ağız} is.* Kilim dokumalarında kenar süsü olarak kullanılan bir tür motif. [DS]

Karagözcü, [kara+göz-cü] *is.* **1.** Karagöz oyununu oynatan kimse; hayalî; hayalci. **2.** Karagöz oyununda kullanılan figürleri yapan ve satan kimse.

Karagözcülük, -ğü [kara+göz-cü-lük] *is.* Karagözcünün işi ve mesleği.

karagözlemek, [karagöz-le-mek] *gçl. f. [-r] [-l(ü)-yor]* Bir ağacın dallarını yukarıdan aşağı doğru budamak.

Karagözlük, -ğü [kara+göz-lük] *is.* Alay konusu olabilecek gülünç bir durum yaratma; maskaralık; soytarılık. ⊡ **Karagözlük etmek,** *Eğlendirici ve güldürücü davranışlarda bulunmak; maskaralık yapmak; soytarılık etmek.*

karagu, [karā > karā-ġū-nī / karā-ġū] *(kara:gu:) {eT} sf.* **1.** Siyah; kara. [EUTS] [Gabain] **2.** Kör. [DLT] **3.** Zac denilen siyah boya. [DLT]

karagul, [Moğ. karaġul / karavul] *{eT} is.* Bekçi; müfreze; posta; keşif kolu. [Nevâyî]

karagunı, [karā > karā-ġū-nī / kara+kün-i] *(kara:gu:nı:) {eT} is.* Akşamleyin çocukların oynadığı bir oyun. [DLT]

karagura, [kara + kora] *{ağız} is.* Karabasan; kâbus. [DS]

karagurmak, [karā-ġur-mak] *{eT} gçl. f. [-ur]* Karartmak. [KB]

karagül, [Karakul *(Özbekistan'da kent)* > karagül] *is.* **1.** Kuzuları doğduğunda lüleli tüyleri olan bir koyun ırkı. **2.** Bu koyun postundan yapılmış kürk; astragan.

karagülle, [kara+gülle] *{ağız} is.* Buğday tarlalarında biten yuvarlak, kara tohumlu bir bitki; karamuk. [DS]

karağan, [kara-ğan] *{ağız} is. bot.* **1.** Fırça gibi kullanılan sert tüylü bir bitki; fesçi tarağı; çoban tarağı, *(Dipsacus laciniatus).* **2.** Yapışkan ve kokulu bir

yaprağı olan dikensiz bir bitki; pamuk otu, *(Cistis creticus)*. [DS]

karağı[1], [kara-ğu *(kör)* > kara-ğı] *is.* Gece körlüğü; tavukkarası.

karağı[2], [kar-ağı / kor-ağı قراغى / قاراغى] *{ağız} is.* **1.** Ateş karıştırmakta kullanılan ucu eğri demir çubuk. **2.** *{OsT}* Meyve dallarını eğmekte kullanılan ucu çengelli sırık. **3.** *{OsT}* Cirit oyunlarında kullanılan ucu eğri değnek; çevgen. **4.** Bastonun eğri tarafı. **5.** Bahçelerde küçük hendekler açmakta kullanılan bir tarım aracı. **6.** Fırın süpürgesi. [DS]

karağılık, -ğı [*eT.* karañu-luk] *{ağız} is.* Karanlık. [DS]

karağımak, [kara(k)-ı-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r]* Hava kararmak. [DS]

karağu, [karañu قركو] *{OsT}* tis. → karangu.

karah, [karaḫ] *{ağız} is.* Bolluk; zenginlik; varlık. [DS]

karahalile, [kara + Ar. halīle قره هليله] *{OsT} is. bot.* Doğu Hindistan'da yetişen *terminalia* adındaki bir bitkinin olgunlaşmadan önce toplanarak kurutulan, halk hekimliğinde kullanılan, iğ biçimli siyah, sert, kokusuz küçük meyveleri, *(Fructus myrobalani)*.

karahan, [kara-ğan] *{ağız} is.* **1.** Fırça gibi kullanılan sert tüylü bir bitki. **2.** Yaban karanfili. [DS]

karaharman, [kara+harman] *{ağız} is.* Ekin başaklarını ateşte üterek yapılan kavurga; firik. [DS]

karahaspa, [kara+ḫaṣpa قاره حصبه] *{OsT} is.* Öldürücü bir tür çıban.

karahçı, [kara-k-çı > karaḫ-çı قرخجى] *{eAT} is.* Yağmacı; yol kesen.

karahindiba, [kara+hindiba] *is. bot.* Birleşikgillerden, uzun ve dişli yapraklı, sarı ve kömeç çiçekli, yaprakları salata ve yemek olarak yenilen çok yıllık otsu bitki, *(Taraxacum / Taraxacum turcicum)*

karahni, [? karaḫni] *{ağız} is.* Oyuncu, hafif kadın. [DS]

karahurma, [kara+ Ar. hurma] *is. bot.* **1.** Abanozgillerden, Kuzey Anadolu'da yetiştirilen, basit yapraklı, kırmızımsı veya yeşilimsi beyaz çiçekli, Hindistan kökenli, odunu halk hekimliğinde kullanılan, meyvelerinden reçel ve kak yapılan, on beş metre kadar boylanabilen bir meyve ağacı; hurma eriği, *(Diospyros lotus)*. **2.** Bu ağacın, mavimsi mor renkli yenilebilir meyvesi.

karaısırgan, [kara+ıs-ır-gan] *is. bot.* **1.** Ballıbabagillerden, Avrupa ve Akdeniz çevresinde yetişen ve yirmi beş kadar türü bulunan, harabelerde ve taşlık alanlarda yetişen, pembemsi kırmızı çiçekleri idrar artırıcı, sindirimi kolaylaştırıcı, kurt düşürücü ve âdet söktürücü olarak halk hekimliğinde kullanılan çok yıllık otsu bitki; yer pırasası; köpek otu, *(Bollota foetida)*. **2.** Çin kökenli, bahçelerde süs bitkisi olarak yetiştirilen, yeşil ve kırmızı yapraklı, boya ve cila yapımında kurutucu olarak kullanılan bir sıvı çıkarılan, bir yıllık otsu bitki, *(Perille nankinensis)*.

karaiğne, [kara+iğne] *is. zool.* İğnesi olan bir karınca çeşidi.

Karaim, [İbr. kārāʾim] *is.* **1.** Yahudiliğin sözlü yasalarını reddederek sadece yazılı buyruklarını kabul eden tarikat üyesi. **2.** Hazarların bir kolu olup Polonya ve Kırım'da oturan, çoğunluğu Türk soyundan bir Musevi topluluk; Karaylar.

Karaimce, [karaim-ce] *(kara'imce) is.* Karaim Türklerinin konuştuğu, Kıpçakçanın bir kolu olup Hazar Türkçesi ve Bulgarca ile Farsça, Moğolca, Rusça etkisinde kalmış bir Türk lehçesi; Karayca; Karaim Türkçesi.

karain, [Ar. ḳarīne > ḳarāʾin قرائن] *(kara:in) {OsT} is.* İp uçları; belirtiler; izler; emareler; karineler.

karaispat, [kara+ispat ?] *{ağız} is.* Şubat ayının soğuk yapan belirli günleri. [DS]

karak[1], [karā > kara-k قاراق / قارق] *{eT} {eAT} is.* **1.** Göz bebeği; gözün renkli yeri. [DLT] [EUTS] [Gabain] **2.** Bakış: nazar. [Gabain]

karak[2], [kara-mak > kara-k] *is.* **1.** *{eT}* Haydutluk; yağma. [Clauson] **2.** *{ağız}* Hırsız. [DS]

karak[3], [Ar. ḳaraḳ قرق] *{OsT} is.* Hisar.

karak[4], **-ğı** [Erme. ġabank ?] *{ağız} is.* **1.** Kapı mandalı. **2.** Tahta pencere kapağı; kepenk. [DS]

karak[5], **-ğı** [? karak] *{ağız} is.* Bademcik. [DS]

karak[6], **-ğı** [? karak] *{ağız} is.* Geri kalma. [DS]

karak[7], **-ğı** [kar > kar-ak] *{ağız} is.* Karda açılan ince yol; iz. [DS]

karaka, [karak-a ?] *{ağız} sf.* **1.** En geride kalan; başarısız. **2.** *zf.* En son; sonuncu. [DS]

karakabar, [kara+kabar] *{ağız} is.* Ayak ve el parmaklarında çıkan bir tür çıban. [DS]

karakabarcık, -ğı [kara+kabar-cık] *is.* Koyunlardan deri yoluyla insanlara bulaşan ve bulaştığı yerde kara çıban meydana getiren bulaşıcı ve tehlikeli bir hastalık; şarbon; karayanık.

karakaçan, [kara+kaç-an] *is.* **1.** Eşeğe halk arasında verilen isim. **2.** Eskiden tulumbacılar arasında üç takımı bulunan sandığa verilen isim. **3.** Trakya ve Bulgaristan'da yetiştirilen bir koyun ırkı.

karakada, [kara+kada] *{ağız} is.* **1.** Düzensiz iş. **2.** Kötü adam. [DS]

karakafes, [kara+ Ar. kafes] *is. bot.* Sığırdiligillerden, su kenarlarında yetişen, beyazımsı, sarı veya menekşe morunda çiçekler açan, halk hekimliğinde çiçekleri terletici ve idrar artırıcı olarak kullanılan yirmi kadar türü bulunan çok yıllık otsu bitki, *(Symphytum officinale)*.

Karakalpakça, [kara+kalpak-ça] *is.* Kıpçakların bir kolu olan Karakalpakların konuştuğu Türk lehçesi.

karakamığı, [kara+kamuğ-u] *{ağız} is.* Halk. [DS]

karakan, [karā > karā-kān] *(kara:ka:n) {eT} is.* Dağ ağaçlarından bir tür ağaç; karağan, *(Robinia siberiaca / caragana).* [DLT]

karakarga, [kara+karga] *is. zool.* Kuzgun, *(Corvus corone).*

karakavak, -ğı [kara+kavak] *is. bot.* Asya kökenli, 35 m. kadar boylu, koyu kabuklu, bir tür kavak, *(Populus nigra).*

karakavruk, -ğu [kara+karv(u)r-uk قوروق قره] *{OsT} is. bot.* Hindiba.

karakavuk, -ğu [kara+kav(r)uk] *{ağız} is.* **1.** *bot.* Sarı çiçekli, 50-100 cm. kadar boylu, kökünden çıkan beyaz sütünden sakız elde edilen, taze yaprakları ise çiğ olarak yenilen, iki veya çok yıllık otsu bitki; hindiba; güneyik; sakızlık, *(Cchondrilla juncea).* **2.** Kuzukulağı. [DS]

karakavza, [kara+kavza] *is. bot.* Maydanozgillerden, şemsiye biçiminde toplu çiçekli, tüysü parçalı yaprakları sebze, kökleri de hayvan yemi olarak kullanılan aromalı çok yıllık otsu bitki; yaban havucu; kara kök, *(Pastinaca sativa).*

karakçe, [kara+akçe] *{ağız} is.* Bir yıllık muhtar ücreti. [DS]

karakçı[1], [karak-çı قرقچی] *{eT}{eAT} is.* Haydut; yağmacı; yankesici. [Clauson] [KB]

karakçı[2], [? karakçı] *{ağız} is.* Kadın başörtüsü. [DS]

karakeçi, [kara+keçi] *is. zool.* Sazana benzer bir tür tatlı su balığı; bıyıklı balık, *(Barbus fluviatilis).*

Karakeçili, [kara+keçi-li] *is.* Kayı boyunun da içinde yer aldığı büyük bir Türkmen boyu; Ulu Yörük Türkleri.

karakılçık, -ğı [kara+kıl-çık] *{ağız} is. bot.* Siyah kılçıklı, sert taneli, soğuğa dayanıklı bir tür buğday. [DS]

karaklamak, [karak-lā-mak قارقلامق] *(karakla:mak) {eT} {OsT} gçl. f. [-r]* Yol kesmek; haydutluk etmek; soygun yapmak; yağmalamak. [Clauson]

karaklıg[1], [karak-lığ] *{eT} sf.* (Hayvan için) gözlü; gözü olan. [DLT]

karaklıg[2], [karak-lığ] *{eT} sf.* Haydutlu; eşkiyalı. [Clauson]

karaklık, [karaklık] *{eT} is.* Güç; kuvvet; iktidar. [EUTS]

karakmak, [karak-mak] *{ağız} gçl. f. [-ır]* **1.** Gözü kararmak; net görememek. **2.** Susamak. **3.** Safra kabarmak; mide bulanmak. **4.** Ses kısılmak. **5.** Nefret etmek. [DS]

karakol, [Moğ. karā-mak *(gözlemek)* > karağul / karavul] *is.* **1.** Gece bekçisi. **2.** Sınır bekçisi. **3.** Bir yerin güvenliğini sağlamak amacıyla devriye gezen her türlü güvenlik kuvveti. **4.** Bir şehir, köy veya semtin güvenliğini sağlamakla görevli jandarma ve polis gibi güvenlik güçlerinin oturduğu, barındığı bina. **5.** *as.* Düşman hakkında bilgi toplamak, düşmanın hareketlerini izlemek ve olası bir saldırısını sabote etmek gibi amaçlarla bir yere sürekli olarak gönderilen birlik. ☞ **karakola celp etmek,** *Bir kimseyi bir sebeple karakola getirtmek; karakolda bulunmasını sağlamak.*|| **karakola düşmek,** *Kavga, dövüş gibi sebeplerle güvenlik güçlerince karakola götürülmek.*|| **karakol gemisi,** *Karasularında güvenliği sağlamak ve gözcülük yapmakla görevli küçük gemi.*|| **karakol gezmek,** *(Polis ve jandarma için) güvenlik gerekçesiyle devriye gezmek.*

karakolhane, [karakol + Far. ḫāne قره قولخانه] *(karakolha:ne) {OsT} is.* Polis karakol binası.

karakolluk, -ğu [karakol-luk] *sf.* Karakolu ilgilendiren; karakolun baktığı. ☞ **karakolluk olmak,** *Kavga veya dövüş sebebiyle karakola götürülmek; şiddetli kavga etmek.*

karakoncola, [Yun. kalikantsaros] *{ağız} is.* Karakış. [DS]

karakoncolos, [Yun. kalikantsaros *(kötü bir cin)*] *(kara'koncolos) is.* **1.** Çocukları korkutmak için uydurulan hayalî yaratık; umacı. **2.** *mecaz.* Çirkin ve sevimsiz kimse.

karakora, [kara+kura] *{ağız} is.* Kâbus. [DS]

karaksız, [karak-sīz] *(karaksı:z) {eT} sf.* Gözsüz. [DLT]

karakter, [Yun. ḫarassein *(kazımak, oymak)* > kharaktér *(metale kazınmış işaret; damga; kimlik)* > Fr. caractère] *is.* **1.** Bir kimsenin kişiliğini, duyuş ve davranış biçimlerini oluşturan, tepkilerini belirleyen sürekli duygusal niteliklerin tümü; öz yapı; seciye; ıra. **2.** Bir kimsenin yeteneği ile sergilediği güçlü kişiliği; üstün manevi özellik. **3.** Bir şeyi başkalarından ayıran temel belirti ve nitelikler; bir nesnenin ayırıcı özelliği. **4.** *bsy.* Bilgi ve verileri işlemek, iletmek amacıyla kullanılan her türlü uzlaşmalı sembol; harf. **5.** *ed.* Bir edebî eserde yer alan kişileri birbirinden ayıran özelliklerin tümü; yazarın eserinde canlandırdığı özel tipteki kişi; eserde duygu, tutku ve düşünceleri bakımından ele alınan kişi. **6.** *biy.* Kalıtım yoluyla soydan geçen o türün bireylerinin sahip olduğu biçim, renk, büyüklük ve yapı gibi genden gene aktarılan özellikler. **7.** *biy.* Canlı varlıkları birbirinden ayıran şekil ve özgülüklerin tümü. **8.** Yazı işaretleri ile baskı şekillerinin tümü. ☞ **karakter bozukluğu,** *psikol. Karakteri meydana getiren bir veya daha çok unsurun bozularak aile, okul ve toplum hayatında bir uyumsuzluk ortaya çıkması durumu.*|| **karakter dansı,** *Bir ülkenin folkloruna ait olan dans.*|| **karakter nevrozu,** *psikol. Korku, takıntı gibi bilinen nevroz belirtilerinin yerini karakter değişikliklerinin aldığı nevroz tipi.*

karakteristik, -ği [Fr. caractéristique] *sf.* **1.** (Nitelik veya özellik için) bir kişi veya nesneyi ayırt etmeye yarayan; ayırıcı; değerlendirilmeye veya üstünde durulmaya değer; dikkat çekici. **2.** *mat.* Bir logaritmada tam birimleri ifade eden bölüm. ⊡ **karakteristik ışınım,** *fiz. İlk tepkimede tüketilen karbon-12 çekirdeklerinin, sonuncu tepkimede yeniden bağımsız kalmalarıyla oluşan çevrim.*

karakterize, [Fr. caractérisér] *sf.* Ayırıcı niteliği belirtilmiş; ayırt edilmiş. ⊡ **karakterize etmek,** *Ayırıcı özelliğini ortaya koymak; ayırt etmek.*

karakterli, [karakter-li] *sf.* **1.** Karakteri toplumca istenilen nitelikte olan; karakteri sağlam olan; tutarlı. **2.** (Belirtilen nitelikte) bir karaktere sahip olan.

karakteroloji, [Fr. caractérologie] *is.* Kişisel karakterleri ve bunların oluşmasıyla ilgili özellikleri ele alan bilim dalı; ıra bilimi.

karaktersiz, [karakter-siz] *sf.* Karakteri ve ahlakı kötü olan; ahlaksız.

karaktersizlik, -ği [karakter-siz-lik] *is.* Karakteri güvenilir olmama durumu; ahlaksızlık.

karaku, [karā > karā-ġü] *(kara:gu:)* *{eT}* *sf.* → karagu. [Gabain]

karakucuk, -ğu [kara+kucak] *{ağız}* *is.* Güreşte, sarılma; kucaklama; tutuşma. [DS]

karakuça, [? karakuça] *{ağız}* *is.* Tek ayak üstünde yürüme. [DS]

karakul[1], [Karakul *(Özbekistan'da kent)* > karagül] *is.* **1.** Kuzuları doğduğunda lüleli tüyleri olan bir koyun ırkı. **2.** Bu koyun postundan yapılmış kürk; astragan.

karakul[2], [kara+kul] *{ağız}* *is. çoc. d.* Umacı; öcü. [DS]

karakulak[1], **-ğı** [kara+kulak قره قولاق] *is. tar.* **1.** İmparatorluk döneminde emir çavuşu; haberci; ulak. **2.** Bu görevde bulunanların oluşturduğu sınıfa verilen ad. **3.** *{OsT}* Hafiye.

karakulak[2], **-ğı** [kara+kulak] *is.* Özellikle Karadeniz bölgesinde kullanılan siyah ve çatal saplı bir tür bıçak.

karakulak[3], **-ğı** [kara+kulak قره قولاق] *is. zool.* Kedigillerden, Afrika'nın kuzeyi ile Asya'nın sıcak bölgelerinde yaşayan, kulaklarının ucunda püskül biçiminde tüy demetleri bulunan, çakala benzer çevik bir yabani hayvan; vaşak; *(Caracal melanotis).* *{OsT}* *{ağız}* *(aynı)* [DS]

karakura, [kara + kura] *{ağız}* *is.* Kâbus; karabasan. [DS]

karakuş[1], [karā + kuş] *(kara:kuş)* *{eT}* *is.* **1.** Deve tabanının uçları. [DLT] **2.** *zool.* Kara kuş; tavşancıl. [DLT]

karakuş[2], [kara+kuş] *is.* Atların ayaklarında şişlikler hâlinde beliren ve topallığa yol açan bir hastalık.

karakuş[3], [kara + kuş] *is.* **1.** *zool.* Kartal cinsinden siyah renkli yırtıcı kuşların genel adı. **2.** *{ağız}* Sığırcık. [DS]

karakuşi, [Karakuş *(kanun tanımaz bir beyin adı)* > karakūşī قره قوشى] *(karaku:şi:)* *{OsT}* *sf.* Kanun, nizam ve mantık ölçülerine dayanmayan; keyfî.

karalahana, [kara+lahana] *is. bot.* Koyu yeşil yapraklı bir tür lahana, *(Brassica oleracea).*

karalak, -ğı [kara-la-k] *{ağız}* *sf.* Çürük; kötü. [DS]

karalama[1], [kara-la-ma] *is.* **1.** Karalı hâle getirmek eylemi. **2.** Çizip, bozmak eylemi. **3.** El alışkanlığı kazanmak için yapılan yazı çalışmaları. **4.** Taslak hâlinde gelişigüzel yazılmış yazı; müsvedde. **5.** Bir kimseyi kötülemek için ona uydurma suçlar yükleme; iftira etme; kara çalma. ⊡ **karalama defteri,** *El alıştırmaları yapılan defter.*|| **karalama kâğıdı,** *Üzerinde yazılacak yazı için el alıştırmaları yapılan kâğıt.*|| **karalama yazmak,** *1. Bir yazının taslağını hazırlamak. 2. El alışkanlığı kazanmak için tekrar tekrar yazmak.*

karalama[2], [kara-la-ma] *{ağız}* *is.* Ölüm vb. bildiren yazılı kâğıt; kara haber. [DS]

karalamak[1], [*eT.* karā > karā-lā-mak] *gçl. f.* *[-r] [-l(ı)-yor]* **1.** Boya ya da kalem ile birtakım şekiller çizerek bir şeyi veya bir yeri kirletmek. *{eT}* *(aynı)* [DLT] **2.** *{eT}* Pislemek. [DLT] **3.** Bir yazının üzerini çizerek geçersiz kılmak. **4.** Bir yazının taslağını hazırlamak; müsvedde yazmak. **5.** Yazıp çizmek. **6.** *{eT}* *{ağız}* İtham etmek; kötülemek. [Nevâyî] [DS] **7.** *mecaz.* Bir kimseye kötülük etmek için işlemediği bir suçu yüklemek; lekelemek; leke sürmek. **8.** (Horoz için) tavuğu aşmak.

karalamak[2], [kara-la-mak] *{ağız}* *gçl. f.* *[-r] [-l(ı)-yor]* **1.** Kesici araçların ağzını bilemek. **2.** (Horoz için) tavukla çiftleşmek. [DS]

karalanma, [kara-la-n-ma] *is.* Kara sürülmek eylemi.

karalanmak, [kara-la-n-mak] *edil. f.* *[-ır]* **1.** Boya ya da kalem ile birtakım şekiller çizilerek kirletilmek. **2.** (Yazı için) üzeri çizilerek geçersiz kılınmak. **3.** (Yazı, resim vb. için) taslağı hazırlanmak; müsvedde hazırlanmak. **4.** Yazılıp çizilmek. **5.** *mecaz.* (Onur, namus vb. için) işlemediği bir suç yüklenmek; lekelenmek; leke sürülmek.

karalatma, [kara-la-t-ma] *is.* Karalama eylemini yaptırma durumu.

karalatmak, [kara-la-t-mak] *gçl. f.* *[-ır]* **1.** Karalama işini bir başkasına yaptırmak. **2.** Kara hâle gelmesine yol açmak. **3.** *mecaz.* Onuruna leke sürdürmek; iftira ettirmek.

karalayış, [kara-la-y-ış] *is.* Karalama eylemi ve biçimi.

karalcık, -ğı [kara-l-cık قرلجق] *{OsT}* *is.* Karartı; gölge.

karaldu, [kara-l-du قرلدو] *{eAT} is.* Yığın; kütle.

karaleke, [kara+leke] *is.* Meyve ağaçlarının yaprak, dal ve meyvelerinde siyahımsı lekeler hâlinde beliren mantar hastalıklarına verilen genel ad, *(Venturia inaequalis, V. pirina).*

karaleylek, -ği [kara + Far. leklek] *is. zool.* Leylekgillerden, kıvrık gagalı, tüyleri kara bir tür leylek; çeltik kargası, *(Cicconia nigra).*

karalı[1], [kara-lı] *sf.* **1.** Üzerinde kara bulunan; siyahlı. **2.** Kalemle üzeri çizilerek iptal edilmiş olan; karalanmış olan. ⊡ **karalı beyazlı,** *Üzerinde hem beyaz hem de siyah bulunan; aklı karalı.*

karalı[2], [kara-lı] *{ağız} sf.* **1.** Yaslı; kaygılı. **2.** Yorucu; can sıkıcı. **3.** Kazançlı olmayan. [DS] ⊡ **karalı kâğıt,** *{ağız} Ölüm haberi bildiren belge.* [DS]

karalık[1], **-ğı** [kara-lık] *is.* **1.** Kara olma durumu. *{eAT} (aynı)* [DK] **2.** Karaya çalan leke; kara leke.

karalık[2], **-ğı** [kara-lık] *{ağız} is.* Raf. [DS]

karalık[3], **-ğı** [kara-lık] *{ağız} is.* Önlük. [DS]

karalmak, [kara-l-mak قرلمق] *[-ır] [OsT. -ur]* **1.** *{OsT}* Kararmak. **2.** *{ağız}* (Göz için) kararmak; net görememek. [DS]

karaltı, [kara-r-mak > kara-r-tı / kara-l-tı قرلتی] *is.* **1.** Işık yetersizliği ya da uzaklık sebebiyle ne olduğu, kim olduğu kesin olarak belli olmayan görüntü; belli belirsiz koyu renkli şekil. **2.** Karaya çalar leke. **3.** Anahtar dilinin sapa dik olarak alınan kesitinin biçimi. **4.** *{ağız}* Gölge. [DS] **5.** *{ağız}* Yapı. [DS] **6.** *{ağız}* İn. [DS] **7.** *{ağız}* Yağmur, rüzgâr ve güneşten koruyan yer; kuytu. [DS] **8.** *{ağız}* Saklanılacak yer; siper. [DS] **9.** *{ağız}* Avlunun ön kısmı. [DD] **10.** *{ağız}* Siyah bezden yapılan yeldirme. [DS] **11.** *{ağız}* Kara yağmur bulutu. [DS] **12.** *{ağız}* Sıkıntı. [DS] **13.** *{ağız}* Dikiş. [DD] **14.** *{ağız}* Mal mülk; varlık. [DS] **15.** *{ağız}* Ceset. [DD] **16.** *{ağız}* Manifatura eşyası. [DD] **17.** *{ağız}* Ev eşyalarının tümü. [DS] **18.** *{OsT}* Kalıp; ceset.

karaltılamak, [karal-tı-la-mak] *{ağız} dönşl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* **1.** (Hayvan için) ürkme belirtisi vermek. **2.** *gçl. f.* Korumak; saklamak. **3.** Kıskanmak. [DS]

karaltılmak, [kara-l-tı-l-mak] *dönşl. f. [-ır]* Karanlıkta gizlenmek.

karaltmak[1], [kara-l-t-mak] *{ağız} gçl. f. [-ır]* Gözden düşürmek; horlamak. [DS]

karaltmak[2], [kara-l-t-mak قرلتمق] *gçl. f. [-ır] [OsT -ur]* **1.** *{OsT}* Karartmak. **2.** *{ağız}* Söndürmek. [DS]

karaltmak[3], [kara-l-t-mak] *{ağız} gçl. f. [-ır]* Bir kimseyi diğer insanlardan soğutmak için büyü yaptırmak. [DS]

karam, [kara-m] *{eT} is.* Surların kenarındaki hendek; çukur; yalak. [EUTS] [Gabain] [İKPÖy.]

karama[1], [kara-ma] *is.* **1.** Karamak eylemi; kötüleme. **2.** Oyunda mızıkçılık etme.

karama[2], [kara-ma] *{ağız} is.* El açık durumda vuruş; tokat. [DS]

karamaç, -cı [karama+aş] *{ağız} is.* Mısır ekmeğini yağda kavurmak suretiyle yapılan bir yiyecek. [DS]

karamak[1], [karā > karā-mak] *(kara:mak) {eT} gçsz. f. [-r]* Kararmak. [EUTS]

karamak[2], [Moğ. kara-mak] *gçl. f. [-r] [-r(ı)-yor]* **1.** *{eT}* Bakmak; bakış atmak. [EUTS] **2.** Bakışları bir yöne çevirmek; bakmak. **3.** *{ağız}* İyi görmek için dikkatle bakmak. [DS]

karamak[3], [kara-mak] *{ağız} is. gçl. f. [-r] [-r(ı)-yor]* **1.** Bir kimsenin geçimini sağlamak; bakmak. **2.** Bir kimseyi koruyup gözetmek. [DS]

karamak[4], [karğa *(uğursuz)* > karğa-mak > kara-mak قرامق] *gçl. f. [-r] [-(ı)-yor]* **1.** *{OsT}* Bir kimseyi hor görmek; beğenmemek. **2.** *{OsT} {ağız}* Bir kimseyi kötü olarak tanıtmak; kötülemek; yermek; karalamak. [DS] **3.** *{OsT}* Çekiştirmek.

karamak[5], [kar-mak > kar-a-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-r(ı)-yor]* Dolup taşmak. [DS]

karamak[6], [kar-mak > kar-a-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-r(ı)-yor]* Karıştırmak. [DS]

karaman[1], [karā > kara-man] *sf.* **1.** *{eT}* Çok kara. **2.** (İnsan için) gözü pek, cesur. **3.** Orta Anadolu'da yetiştirilen iri kuyruklu ve yağlı bir koyun ırkı. ⊡ **karaman evi,** *{OsT} Kara çadır; büyük ev.*|| **Karaman'ın koynu** (göğsü), **sonra çıkar oyunu.** *(Karamanoğlu 2. Mehmed Bey, Osmanlı topraklarına yaptığı bir akında yakalanarak Çelebi Mehmed'in huzuruna getirilmiş ve bir daha Osmanlı topraklarına akın yapmayacağına dair söz vermesi istenmiş; koynuna sakladığı güvercine elini bastırarak "Bu can bu tende durdukça Osmanlıya bir daha saldırmayacağım." diye söz vermiş; dışarı çıkınca güvercini salıvermiş ve verdiği sözü bozmuştur. Bu tutumundan kaynaklanan tekerleme) "Şu anda bir sorun yok olsa da buna aldanma, sonra kesin olarak birtakım sorunlar ortaya çıkacaktır; işin aslı sonra meydana çıkar." anlamında kullanılır.*

karaman[2], [Yun. karaman] *is. dnz.* Eskimiş teknelerde cıvataları yerlerine yerleştirmek ve oturtmak için kullanılan bir tür el şahmerdanı. ⊡ **karaman halatı,** *dnz. Karaya oturmuş deniz taşıtlarını bağlayıp çekmekte kullanılan kalın halat.*|| **karaman kancası,** *dnz. Karaman halatının karamanlayan gemide kalan çımasının geçirildiği bosa tertibatı taşıyan kancalara verilen ad.*|| **karaman mapası,** *dnz. Karaman halatının römorkörde bağlandığı sağlam özel tip halka.*

karaman[3], [kara-man] *{ağız} is.* Güneybatıdan esen yel. [DS]

karamancı, [kara-man-cı ?] *{ağız} is.* Hırsız. [DS]

karamandola, [Yun. karamandulon] *is.* **1.** Çoğunlukla ayakkabı ve terlik yüzü yapılan, saten benzeri

dayanıklı bir kumaş. **2.** *sf.* Bu kumaştan yapılmış olan.

karamandun, [Yun. karamandulon] *{ağız} is.* → karamandola. [DS]

karamanı, [karaman-ı] *{ağız} is.* Çekirdeksiz kayısı kurusu. [DS]

karamanlamak, [karaman-la-mak] *gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* (Römorkör vb. çekici deniz araçları için) karaya oturmuş bir gemiyi çekip yüzdürmek üzere atılan halat doblin durumundayken makinelerini birden tam yol ileri çalıştırarak oturmuş gemiyi silkip çekmek.

karamat, [kara + Ar. met ?] *{ağız} is.* Karacılık; kara çalıcılık. [DS]

karamaz, [kara-maz] *{ağız} is.* Damlara örtülen bir tür yabanî bitki. [DS]

karambol[1], **-lü** [Fr. carambole] *is.* **1.** Bilardoda kırmızı top. **2.** Bilardo oyununda, isteka ile vurulan topun kırmızı top ile karşı tarafın topuna çarpması. **3.** *mecaz.* Kişilerin veya nesnelerin birbirine girmesi, çarpması sonucu ortaya çıkan karışık durum. ⊟ **karambole gelmek,** *Karışıklık yüzünden üzerinde yeterince durulmamak; yeterli ilgiyi görememek.*|| **karambole getirmek,** *1. Karışıklıktan yararlanarak kişileri aldatmak. 2. Bazı işleri gerekli özeni göstermeden el çabukluğuyla yapıp bitirmek.*|| **karambol yapmak,** *Topunu, kırmızı top ile birlikte karşı rakip topa vurdurmak.*

karambol[2], **-lü** [Port. carambola] *is. bot.* Ekşi yoncagillerden Hindistan'da yetişen bir ağaççık ve bunun meyvesi, *(Averrhoa carambola).*

karamel, [İsp. caramelo] *is.* **1.** Çeşitli içkileri renklendirme ve tatlılara koku ve tat vermekte kullanılan, 200°C'de ısıtılmış şekerden elde edilen kahve renkli aromalı ürün. **2.** Besin maddelerinde kullanılan boyar madde; E 150. **3.** *fiz.* Zirkonyum alaşımından iki levha arasına yan yana yerleştirilmiş kare biçiminde sinterlenmiş uranyumdioksit plakalardan oluşmuş yakıt.

karamela, [İt. caramella] *is.* Şeker ve nişasta şurubu içine süt, yağlı madde ve aroma katılarak yapılan bir tür şekerleme.

karamelleşme, [karamel-le-ş-me] *is.* Şekerin ısı etkisi ile kahverengi bir görünüm alması.

karamet, [karama > karama-t] *{ağız} is.* **1.** Karacılık; iftira. **2.** İşkence; sıkıntı. [DS]

karamık[1], **-ğı** [kara-mık] *is.* **1.** *bot.* Dağlarda kendi kendine yetişen üzümsü, ekşi ve küçük taneleri olan, dikenli bir çalı; karamuk; amberbaris; kadın tuzluğu; sarı çalı, *(Berberis vulgaris, B. crataegina).* **2.** *{ağız}* Böğürtlen. [DS]

karamık[2], **-ğı** [kara-mık] *{ağız} sf.* (Göz için) iri ve kahverengi. [DS]

karamış, [kara+yemiş] *{ağız} is. bot.* → karamiş. [DS]

karamiş, [kara+yemiş] *{ağız} is. bot.* Gülgillerden, beş altı metre boyunda, kışın yaprağını dökmeyen, beyaz çiçekli, önceleri kırmızı daha sonra siyahımsı meyveleri, yenilebilen, kurutularak pazarlanan bir ağaççık; kara yemiş, *(Laurocerasus officinalis).* [DS]

karamlık, -ğı [karam-lık] *{ağız} is.* Ağaç çileği. [DS]

karamsar, [kara-msa-mak > kara-msa-r] *sf.* Olayların üzücü bir biçimde gelişeceğine inanan ve eğilimi o yönde olan; kötümser; bedbin; meyus; pesimist.

karamsarlaşma, [kara-msa-r-la-ş-ma] *is.* Karamsar olmak eylemi.

karamsarlaşmak, [kara-msa-r-la-ş-mak] *gçsz. f. [-ır]* Karamsar olmak; karamsar duruma gelmek; karamsar bir tavır takınmak; kötümserleşmek.

karamsarlık, -ğı [kara-msa-r-lık] *is.* Karamsar olma durumu; kötümserlik; bedbinlik; meyusiyet; pesimizm.

karamsılık, -ğı [kara-msı-lık قرامسلق] *{eAT} is.* Yüzdeki esmer lekeler; siyah çiller.

karamsuk, -ğu [kara-msı-k] *{ağız} sf.* Karamsar; kötümser. [DS]

karamtı, [kara-msı / kara-mtı] *{ağız} sf.* Karaya çalar; karamsı. [DS] ⊟ **karamtı kızıl,** *{ağız} Siyahla kırmızı arası bir renk.* [DS]

karamtık, -ğı [kara-mtı-k قرمتق] *{eAT} {OsT} sf.* Karaya çalar renkte; karamsı.

karamtıl, [kara-mtı-l قرامتيل] *{eAT} sf.* → karamtık.

karamuk, [karā > karā-muk قرمق / قرامق] *is. bot.* **1.** → karamık. *(Berberis vulgaris, B. crataegina).* **2.** Karanfilgillerden, tarlalarda ekinlerin arasında yetişen, büyük ve mora çalan çiçekli, her tarafı yumuşak tüylerle kaplı, kara esmer tohumları, solunum merkezini, kasları ve sinir merkezlerini etkileyen gitajin veya sapotoksin adı verilen bir zehir taşıyan otsu bitki, *(Agrostema githago). {eT}{OsT} (aynı)* [DLT] **3.** *{OsT} {ağız} tıp.* Vücutta kara kabarcıklarla belirginleşen bir hastalık. [DS] **4.** *{ağız}* Bir tür koyun hastalığı. [DS] **5.** *{ağız}* İçi boş, gelişmemiş veya çürük fındık. [DS] **6.** *{OsT}* Bir tür yaban eriği.

karamung, [karā + müng] *(kara:mung) {eT} sf.* Kara bela. [DLT]

karamusal, [İt. paramusselli] *is. dnz.* Çifte demir atıldığı zaman, geminin dönmesiyle zincirlerin karışmaması için + biçiminde bir fırdöndüye bağlı zincir düzeni.

karamürsel, [kara *(yiğit, cesur, kahraman)* + Ar. mürsel *(13. yy. ilk Türk kaptan-ı deryası)* قره مرسل] *{OsT} is.* Osmanlıların denize ilk açıldıkları ve Marmara kıyılarında kullanılan küçük teknelere eskiden verilen ad. ⊟ **Karamürsel sepeti gibi,** *(Kişi için) ufak tefek ve etine dolgun.*|| **Karamürsel**

sepeti sanmak, *Ufak tefek görünüşünden dolayı önem vermemek; önemsememek; küçümsemek.*

karan, [karağan / karan] *{ağız} is.* Pembe çiçekli, yapraklarından ladanum adı verilen kokulu bir madde elde edilen çalı boyunda bitki, *(Cistis creticus).* [DS]

karanaç, -cı [? karanaç] *{ağız} is.* Serçe. [DS]

karanat, [? karanat] *{ağız} is.* Sıkıntı; çile. [DS]

karandaş, [Rus. karandaš] *{ağız} is.* Kalem. [DS]

karandırık, -ğı [kara-n-dır-ık] *{ağız} is.* Karanlık. [DS]

karanduruk, -ğu [karan-dur-uk] *{ağız} is.* Karanlık. [DS]

karanfil[1], [Yun. karyophyllon > Ar. ḳaranfül / ḳaranfil قرنفل] *(kara'nfil) {OsT} is. bot.* **1.** Mersingillerden, anayurdu Molük adası olup günümüzde Zengibar ve yakınlarındaki adalar gibi sıcak ülkelerde yetiştirilen, kışın yaprağını dökmeyen, çiçeğinde dört taç yaprak ve pek çok erkek organ bulunan 20 m'ye kadar boylanabilen bir ağaç; karanfil ağacı, *(Eugenia aromatica / Caryophyllus aromaticus).* **2.** Bu bitkinin gonca hâlinde iken toplanıp kurutulduktan sonra taşıdığı hidrokarbür, öjenol, salisilik asit ve korfolunli bir esans dolayısıyla bahar olarak yemeklerde kullanılan ve aynı zamanda bu esansı aromatik bir antiseptik özelliği taşıyan çiçek tomurcukları. **3.** Pek çok türü bulunan, bahçelerde süs bitkisi olarak yetiştirilen karşılıklı, ensiz, sivri yapraklı, düğüm düğüm ince saplı, dalcıkların ucunda tek ya da toplu olarak beyaz, kırmızı, pembe renkli süs bitkilerinin genel adı; bahçe karanfili, *(Dianthus caryophyllus)*; kır karanfili, *(Dianthus plumarius)*; Çin karanfili, *(Sinensis)*; kıllı karanfil, hüsnüyusuf, *(Dianthus barbatus)*; su karanfili, *(Orthurus heterocarpus).* **4.** İmparatorluk dönemi süslemeciliğinde kullanılan stilize edilmiş karanfil desenine verilen ad. **5.** *argo.* Makat; kıç. ▫ **karanfil baş tütün,** *{ağız} Yaprakları ince bir tütün türü.* [DS]|| **karanfil elması,** *{ağız} Yeşil renkli, güzel kokulu bir yaz elması.* [DS]|| **karanfil sıkmak,** *argo. Sıkıntı ve güçlüklere katlanmak; uğraşmak.*|| **karanfil yağı,** *Karanfil ağacı çiçek tomurcuklarının damıtılmasıyla elde edilen, diş hekimliğinde ağrı kesici ve antiseptik, halk hekimliğinde gaz söktürücü, eczacılıkta bazı birleşiklerde koku verici olarak kullanılan uçucu yağ; karanfil esansı.*

karanfil[2], [İt. paranchino] *is. dnz.* **1.** Gemilerde ağır eşya alıp vermek için kullanılan palanga. **2.** Üzerine bir şey asmak veya sermek için iki yüksek yer arasına gerilmiş ip veya halat.

karanfilgiller, [karanfil-gil-ler] *is. bot.* İki çeneklilerden kuzey yarım kürenin ılıman bölgelerinde, özellikle Akdeniz çevresinde yetişen, örnek bitkisi karanfil olan, düğüm düğüm saplı, karşılıklı sade, ince ve sivri yapraklı, çöven, karamuk, sabun otu vb.ni içine alan bir ya da çok yıllık bitkiler familyası, *(Caryophyllaceae).*

karanfiller, [karanfil-ler] *is. bot.* Karanfilgillerle semizotugilleri kapsayan çiçekli bitkiler takımı.

karanfilsi, [karanfil-si] *sf. bot.* (Çiçek ve bitki için) karanfile benzer çok uzun ve beş taç yaprağı olan.

karanfül, [Yun. karyophyllon > Ar. ḳaranfül / ḳaranfil قرنفل] *(kara'nfül) {OsT} is. bot.* → karanfil.

karanfüliye, [Ar. ḳaranfül > ḳaranfüliye قرنفلية] *{OsT} is. bot.* Karanfiller.

karangı, [*eT.* karañ-ġı] *{ağız} is.* Çok karanlık. [DS] ▫ **karangı cél** (yel), *{ağız} Kuzey batıdan esen, sert rüzgâr.* [DS]

karangılık, -ğı [karañı-lık قراكلق] *(karañılık) {OsT} is.* Karanlık.

karangımak, [*eT.* karañ-ġü > karañ-ġu-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r]* Karanlık olmak; karanlık basmak. [DS]

karanggu, [karā > karañ-ġū] *(karañgu:) {eT} is.* Karanlık. [EUTS]

karanggulug, [karā > karañ-ġū-luġ] *(karañgu:luğ) {eT} is.* Karanlık. [OKD]

karangku, [karā > karañ-kū] *(karañku:) {eT} is.* Karanlık. [EUTS] [DLT]

karangu[1], [karā > karangu / karañū] *(karangu:) {eT} is.* Karanlık; karanı. [DLT] [Gabain]

karangu[2], [karā > karañu قراكو] *(karañu) {eAT} {OsT} is.* Karanlık. ▫ **karañu delik,** *{OsT} Mezar.*|| **karañu göñüllü,** *{OsT} Kötü düşünceli; kötü kalpli.*

karanguluh, [karā > karañu-luk قراكولخ] *(karañuluh) {eAT} {OsT} is.* Karanlık.

karanguluk, [karā > karañu-luk قراكولق] *(karañuluk) {eAT} {OsT} is.* Karanlık.

karangumak, [*eT.* karañ-ġu > karañu-mak] *(karañumak) {OsT} is.* Karanlık çökmek; karanlık olmak.

karanğımak, [*eT.* karañ-ġu > karañ-ġu-mak] *{ağız} is.* → karangımak. [DS]

karaniya, [Ar. ḳarāniyā قرانيا] *(kara:niya:) {OsT} is. bot.* Kışın yaprağını döken, beyaz çiçekli, kırmızı meyveli, meyvelerinden ezme veya şerbet yapılan ağaççıkların genel adı; kızılcık; eyir; erkek kızılcık, *(Cornus mas),* dişi kızılcık *(Cornus sanguinea).*

karankaz, [kara+Ar. enḳāz] *{ağız} is.* Yaşlı ağaç. [DS]

karanku, [karā > karan-kū] *(karanku:) {eAT} is.* → karangku. [DK]

karankuluğ, [*eT.* karañ-ġū > karanku-luk] *{ağız} is.* Karanlık. [DS]

karankuş, [*eT.* karañ-ġu + kuş ?] *{ağız} is.* Kırlangıç. [DS]

karanlık, [*eT.* karañ-ġū > karañġū-luk > karan-luk / karan-lık] *is.* **1.** Işık yokluğu. **2.** Hiçbir ışığın, aydınlığın bulunmadığı yer ve durum. **3.** Güneş ışığı-

nın yeterince girmediği yer. **4.** *sf. mecaz.* Sonu belli olmayan; ne olacağı hakkında kesin bir kanaat bulunmayan; korku ve endişe veren; kuşkulu; şüpheli; esrarengiz. **5.** *sf.* Anlaşılması ve kavranması güç olan; kapalı; açık seçik belli olmayan; gereğince bilinmeyen. **6.** *sf.* Işığı olmayan; aydınlanmamış. **7.** *sf. mecaz.* Yasalara uygun olmayan; karışık; töreye aykırı; gizli kapaklı; kanun dışı; kötü. ⊡ **karanlığa gömülmek,** *1. Karanlık içinde kalmak. 2. mecaz. Büyük bir sıkıntı ve üzüntü içinde kalmak.*|| **karanlığa kalmak,** *İstenilen yere varmadan akşam olmak; karanlıkta varmak.*|| **karanlığa kurşun sıkmak,** *Yapılacak iş ve izlenecek yol hakkında kesinlik olmaması yüzünden gelişigüzel iş yapmak.*|| **karanlığı deşmek,** *Karanlıktan aydınlık bir yere çıkmaya çalışmak; karanlıkta görmeye çalışmak.*|| **karanlığı yırtmak,** *Karanlıktan aydınlık bir yere çıkmaya çalışmak; karanlıkta görmeye çalışmak.*|| **karanlık basmak,** *(Hava için) akşam olmak; kararmak.*|| **karanlık çökmek,** → karanlık basmak.|| **karanlık etmek,** *Bir şeyin önüne geçerek görülmesine engel olmak; ışık almasını engellemek; gölge etmek.*|| **karanlık görmek,** *(Bir iş veya kimse için) geleceği konusunda iyimser olamamak; parlak bulmamak.*|| **karanlık kuşu,** *{ağız} Yarasa.* [DS]|| **karanlık maksat,** *mecaz. Gizli ve kötü bir davranışta bulunma isteği.*|| **karanlık oda,** *1. Işık almaması gereken filmlerin banyo edildiği ışıksız oda. 2. Fotoğraf makinesinde görüntünün ters olarak oluşmasını sağlayan ışığa duyarlı filmin konulduğu kutucuk. 3. Röntgen muayenelerinin yapıldığı ışıksız oda.*|| **karanlık olmak,** *(Hava için) akşam olmak; kararmak.*|| **karanlık oluğu,** *{ağız} 1. Suyun biriktiği yer. 2. Değirmene su veren ikinci oluk.* [DS]|| **karanlıkta göz kırpmak,** *Birisine bir şey anlatmak için işaret vermeye çalışırken karşısındakinin anlayamayacağı işarette bulunmak veya böyle bir söz söylemek.*|| **karanlıkta görme,** *Retinanın maviye duyarlı hücreleri sayesinde zayıf ışıkta görme.*

karanlıkçı, [karan-lık-çı] *sf.* **1.** (Ressam için) geceleyin aydınlatılmış resimler yapan. **2.** (Resim için) bu akıma uygun yapılmış olan.

karanmak[1], [karġa-mak > karga-n-mak > kara-n-mak قراغنمق / قرغنمق] *dönşl. f. [-ır]* **1.** *{ağız}* Birinin arkasından ve aleyhinde konuşmak; söylenmek. [DS] **2.** *{ağız}* Sitem etmek. [DS] **3.** Halinden naz ile şikâyetçi olmak. **4.** *{OsT}* Kötü söylemek; lanet etmek; sövmek.

karanmak[2], [Moğ. kara-mak > kara-n-mak] *{eT} dönşl. f. [-ur]* Çevresine bakınmak. [DK]

karannımak, [*eT.* karañ-ġū > karañġū-mak > karannı-mak] *{ağız} is.* Karanlık basmak. [DS]

karantı[1], [kara-n-tı / kara-ntı] *{ağız} is.* Böğürtlen. [DS] ⊡ **karantı tikeni** (dikeni), *{ağız}* → karantı. [DS]

karantı[2], [kara-ntı قرانتی] *{OsT} is.* Bir şeyin belli belirsiz görüntüsü; karaltı.

karantina, [İt. quarantina *(kırk gün)*] *(karanti'na) is.* **1.** Bulaşıcı bir hastalığın yaygın olduğu yerden gelen kişi, mal ve hayvanların bir süre ayrı tutulması şeklinde uygulanan önlem; tecrit. **2.** Bu tür uygulamanın yapıldığı yer; tecrithane. **3.** Hastahanelerde, hastaların kayıt ve kabul işlemlerinin yapıldığı yer. ⊡ **karantina bayrağı,** *Sağlık denetiminden geçmemiş gemilerin pruva direğine çektikleri sarı renkli bayrak.*|| **karantinada yatmak,** *(Gemi için) karantinada alıkonulmak.*|| **karantina koymak,** *Bulaşıcı bir hastalık nedeniyle bir yere veya ülkeye giriş ve çıkışları yasaklamak.*|| **karantina müddeti,** *Karantina için gerekli süre; tecrit süresi.*|| **karantina süresi,** *Karantina için gerekli süre.*|| **karantinaya almak,** *Bulaşıcı hastalık görülen kişi veya bu kişi ile temas etmiş olanları, bir süre diğer kişilerle temasını önlemek amacıyla bir yerde alıkoymak; tecrit etmek.*

karantinahane, [İt. quarantina+Far. ḫāne قرانتينه خانه] *{OsT} is.* Eskiden, limanlarda bulunan karantina dairesine verilen isim.

karantu[1], [kara-ntu] *{ağız} sf.* Karaya çalar; karamsı; karamtırak. [DS]

karantu[2], [kara-ntu قرانتو] *{OsT} is.* Bir şeyin belli belirsiz görüntüsü; karaltı.

karanu, [*eT.* karā > karañ-ġu / karañū > karanu] *{ağız} is.* Karanlık. [DS]

karaoğ, [kara+ok] *{ağız} is.* Dövende, boyunduruk ile döven arasındaki uzun ağaç; döven oku. [DS]

karapan, [? karapan] *{ağız} is.* Samanlıkların önünde tınazı yağmurdan korumak için yapılan büyük saçak. [DS]

Karapapaklar, [kara+papak-lar] *is.* Oğuzların Azerî kolundan İran, Güney Azerbaycan ve Türkiye'de dağınık olarak yaşayan bir Türk boyu.

karapazı, [kara+pazı قاره پازی] *{OsT} is. bot.* Koyun sarmaşığı; sirken.

karapençe, [kara+pençe] *{ağız} is.* Bir çeşit hastalık. [DS]

karar[1], [Ar. ḳarār قرار] *{OsT} is.* **1.** Durma. **2.** Bir yerde durma; yerleşme. **3.** Süreklilik; kalıcılık; istikrar. **4.** Rahat. **5.** Dinlenme; rahat etme. **6.** Sonuçlandırma; bir sonuca bağlama. **7.** *yönet.* Bir iş veya konu hakkında yetkililerce görüşülüp tartışıldıktan sonra verilen yargı. **8.** *huk.* Bir yargı organının vermiş olduğu yargısal görüş. **9.** Bir kurumun yetkili organının veya yönetim kurulunun yapılması gereken bir iş veya bir durum hakkında edindiği, vardığı görüş birliği; hukukî sonuç doğuran irade açıklaması. **10.** (Hava, çalışma düzeni vb. için) değişmez olma; aynı biçimde sürüp gitme durumu; dü-

zenlilik; istikrar. **11.** Ölçülülük; tam ölçü; ne az ne çok; uygun derece; sınır. **12.** *müz.* Türk müziğinde, taksime son verip ana makama dönme. **13.** Birbiri ile bağdaşmaz iki veya daha çok tutum ve davranış arasında yapılan tercih. **14.** *sf.* Tam ölçüsünde; ne az ne de çok olan; istenildiği gibi. ⊡ **karara bağlamak,** *Bir konuyu veya uyuşmazlığı sonuçlandırmak; çözümlemek.*|| **karara kalmak,** *(Yargı konusu olan bir konu için) görüşülmesi bitip yargıcın vereceği kararı beklemek.*|| **karar almak,** *Bir konu üstünde kesin yargıya varmak.*|| **karar altına almak,** *Bir konuyu kesin hükme bağlamak; kararlaştırmak; karar vermek.*|| **karara varmak,** *1. Bir konuda anlaşmak. 2. Bir şeyi kararlaştırmak; karar vermek.*|| **karar bulmak,** *Kararlı hâle gelmek; yatışmak.*|| **karār-dād,** *{OsT} Onaylanmış.*|| **karār-dāde,** *{OsT} Kararı verilmiş; kararlaştırılmış.*|| **karār-gîr,** *{OsT} Kararı verilmiş; karara bağlanmış.*|| **karār-ı dādî,** *{OsT} huk. Hazırlık soruşturması sonucunda verilen karar.*|| **karār-ı karîne,** *{OsT} huk. Yönlendirici hazırlık soruşturması kararı.*|| **karār-ı kat'î,** *{OsT} Kesin karar.*|| **karār-ı muvakkat,** *{OsT} huk. Ara karar; geçici karar.*|| **kararında bırakmak,** *Ölçüsünde davranmak; ölçülü bırakmak; ölçüyü aşmamak.*|| **kararında olmak,** *İstenilen ölçüde olmak; gerektiği biçimde olmak.*|| **karār-ı serî,** *{OsT} Acele karar.*|| **karar kılmak,** *1. Birçok şeyi denedikten sonra birini tercih etmek. 2. Oturmak; durmak.*|| **karar komak,** *{eAT} Karar vermek; karara bağlamak.*|| **karar pazara,** *{ağız} (Konuşmak için) rastgele; gelişigüzel.* [DS]|| **karar pazarı,** *{ağız} Göz kararı.* [DS]|| **karar vermek,** *Bir konu hakkında karara varmak; kararlaştırmak.*|| **karār-yāb,** *{OsT} Karar kılan; bir yerde dinlenen.*

karar[2], [Ar. ġırār => karar قرار] *{OsT}* is. Kıldan örülmüş büyük çuval; harar.

kararak, [kara-rak قرارق] *{OsT} sf.* Karaya çalar; karamsı; bir parça kara; karaca.

karargâh, [Ar. ķarār + Far. -gāh / Far. ḫar-gâh *(büyük kıl çadır)* قرارگاه] *(karargâ:h) {OsT} is.* **1.** Padişah veya vezir otağı. **2.** *as.* Bir birlik veya kurumun, kumandan ve yardımcı şube ve bölümlerinden oluşan kuruluş. **3.** Ordunun uzun süre ya da geçici olarak konakladığı yer. **4.** Durulan ve kalınan yer; dinlenilecek yer. ⊡ **karargâh kurmak,** *{OsT} Ordunun sevk ve idaresini düzenleyecek kuruluşları oluşturmak.*

kararıg, [karā > kara-r-mak > karar-ıġ] *{eT} sf.* Karanlık; zulmet. [EUTS] [Gabain]

kararık, [karā > kara-r-mak > karar-ık] *{eT} sf.* Karanlık. [EUTS]

kararınca, [karar-ınca] *(kararı'nca) zf.* Gerektiği ölçüde; ne az ne de çok; yeteri kadar.

kararış, [kara-r-ış] *is.* Kararma eylemi veya biçimi.

kararlama, [karar-la-ma] *is.* **1.** Bir şeyin sayısını veya ağırlığını tahmin etmek eylemi. **2.** *zf.* Kararlayarak; göz kararıyla tahmin ederek yapılan; tahminî.

kararlamadan, [karar-la-ma-dan] *zf.* Kararlama yoluyla; kararlayarak; göz kararıyla; tahminî olarak.

kararlamak, [karar-la-mak] *gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Gözle bakarak hesaplamak; ölçü ve tartıya vurmaksızın miktarı belirlemeye çalışmak; tahmin etmek.

kararlaşma, [karar-la-ş-ma] *is.* Kararlaşmak eylemi.

kararlaşmak, [karar-la-ş-mak] *dönşl. f. [-ır]* Karar hâline getirilmek; bir şey için karar verilmek.

kararlaştırılma, [karar-la-ş-tır-ıl-ma] *is.* Kararlaştırılma.

kararlaştırılmak, [karar-la-ş-tır-ıl-mak] *edil. f. [-ır]* Karar hâline getirilmiş olmak; kararlaştırmak eylemi yapılmak.

kararlaştırma, [karar-la-ş-tır-ma] *is.* Karar olarak belirleme.

kararlaştırmak, [karar-la-ş-tır-mak] *gçl. f. [-ır]* **1.** Taraflarca karar olarak benimsenmek; karar verilmek. **2.** Birden çok seçenekleri olan bir iş veya konuda birini tercih etmek.

kararlı, [karar-lı] *sf.* **1.** Bir konu hakkında kesin karar sahibi olan; kararından dönmesi mümkün olmayan; kararında direnen. **2.** *fiz. kim.* Fiziksel ve kimyasal etkilerden etkilenmeyen; sabit; sürekli. ⊡ **kararlı dalga,** *fiz. Bütün noktaları aynı anda zıt ve eş fazlı titreşimler yapan dalga; duraklı dalga.*|| **kararlı denge,** *fiz. Bir güç etkisiyle hareket ettikten sonra tekrar eski hâline gelerek durgunlaşan cismin konumu.*|| **kararlı kâğıt,** *Havadaki nemden etkilenmeyen veya çok az etkilenen kâğıt ve karton.*

kararlılık, -ğı [karar-lı-lık] *is.* **1.** Kararlı olma durumu; kararlı olanın belirgin niteliği. **2.** Kimyasal bir maddenin bozulmadan ve ayrışmadan kalabilme özelliği. **3.** *fiz.* Denge konumundan ayrılan bir cismin yeniden denge durumuna dönebilme özelliği.

kararma, [kara-r-ma] *is.* **1.** Kara duruma gelme. **2.** Işığın kaybolması, sönmesi olayı. **3.** *sin.* Görüntülerin gittikçe silikleşerek görünmez duruma gelmesine dayanan bir noktalama çeşidi.

kararmak[1], [*eT.* karā-mak >karā-r-mak قارارمق] *dönşl. f. [-ır]* **1.** Rengi karaya dönmek; karaya yakın bir durum almak; siyahlaşmak. *{eT} {eAT} (aynı)* [DLT] [Gabain] [DK] **2.** (Işık için) gücü azalmak; kısılmak; sönmek. **3.** (Hava, gökyüzü; oda vb. için) aydınlığı, parlaklığı gitmek; akşam olmak; karanlık basmak. **4.** (Ateş için) sönmeye yüz tutmak; kül bağlamak; sönmek. **5.** *{OsT} mecaz.* (İç, ruh için) kederlenmek; canı sıkılmak; kaygıya düşmek. **6.** *{ağız}* Surat asmak. [DS]

kararmak[2], [kara-mak[4] > kara-r-mak] *{ağız} gçl. f. [-ır]* **1.** Kin tutmak. **2.** İnat etmek. [DS]

kararname, [Ar. karār + Far. -nāme] *(kararna:me)* *{OsT}* *is.* **1.** Verilen kararı bildiren resmî yazı. **2.** *huk.* Cumhurbaşkanının onayladığı hükümet kararı. **3.** Bakanlar kurulunun aldığı karar.

kararsız, [karar-sız] *sf.* **1.** Karar sahibi olmayan; konu hakkında bir karar vermemiş olan. **2.** Bir karar vermekte sıkıntı çeken, bocalayan; mütereddit. **3.** Verdiği karardan dönüp başka bir karara yönelen. **4.** Bir kararda olmayan; düzensiz; dengesiz; istikrarsız. **5.** *kim.* Kolayca bozunan birleşik. ☞ **kararsız denge,** *Ufak bir hareket ile bozulan ve bir daha eski hâline dönmeyen cismin denge hâli.*|| **kararsız irade,** *İstekleri sık sık değişen hastanın kaypak ve değişken iradesi.*|| **kararsız meltem,** *Belirli bir yönden esmeyen, sürekli yön değiştiren hafif rüzgâr.*

kararsızlık, -ğı [karar-sız-lık] *is.* **1.** Kararsız olma durumu; tereddüt. **2.** Sürekli değişme eğiliminde olan, sık sık değişen şeyin niteliği; düzensizlik; istikrarsızlık. **3.** *biy.* Kendi türünün alışık olduğu ortamdan farklı şartları olan bir başka ortamda yaşayan bireyin karakterlerinde meydana gelen değişiklik.

karartı[1], [kara-r-tı] *is.* **1.** Kararmış yer; leke; siyahlık. **2.** Karanlık. **3.** Işık yetersizliği ya da uzaklık sebebiyle ne olduğu, kim olduğu kesin olarak belli olmayan görüntü; belli belirsiz koyu renkli şekil; karaltı. **4.** *{ağız}* Yağmur öncesi hava kararması. ☞ **karartı yeli,** *{ağız} Yağmur getiren yel.* [DS]

karartı[2], [ger-mek > ger-el-ti / karartı ?] *{ağız}* *is.* Kilim; keçe. [DS]

karartı[3], [kara-r-tı] *{ağız}* *is.* (İnsan için) varlık; beden. [DS]

karartma, [kara-r-t-ma] *is.* **1.** Kara hâle getirme. **2.** *as.* Savaş hâlinde düşman uçaklarının hedeflerini bulamaması için uygulanan ışıkların söndürülmesi önlemi.

karartmak, [karā > karā-r-mak > karar-t-mak] *gçl. f.* *[-ır]* **1.** Rengini kara hâle getirmek; karaya boyamak. *{eT} {eAT} (aynı)* [DLT] [DK] **2.** Esmerleştirmek; koyulaştırmak. **3.** Karanlık hâle getirmek. **4.** Gölgelendirmek. **5.** *mecaz.* (Ruh, iç vb. için) kötü hâle getirmek; kötümserleştirmek; kötüleştirmek; kederlendirmek; sıkıntı vermek.

karartu, [kara-r-mak / ger-mek > ger-el-ti / karar-t-u ?] *{ağız}* *is.* Ev eşyası. [DS]

karas, [? karas] *{ağız}* *is.* Büyük küp. [DS]

karasağı, [kara-sa(k)-ı قارسقى / قارصغى] *{OsT}* *sf.* Karaya yakın; karaya kalar; karamsı.

karasağu, [kara-sa(k)-u قارسقو / قارصغو] *{OsT}* *sf.* → karasağı.

karasakız, [kara+sak-ız] *is.* **1.** Balmumu katılmış ziftin haşhaş yağında eritilmesi ile elde edilen çok siyah ve parlak boya. **2.** Sakızlık bitkisinin kökünden çıkarılan sakız. **3.** *sf.* Zayıf; çelimsiz.

karasal, [kara-sal] *sf.* **1.** Kara ile ilgili; karaya ait. **2.** *jeol.* Gereçleri denizden değil de kara üzerinden veya içinden gelen. ☞ **karasal iklim,** *coğ.* *Gece ile gündüz, yaz ile kış arasında sıcaklık farkı çok, yağışı az olan iklim; kıta iklimi; kara iklimi.*|| **karasal kumul,** *coğ.* *Denizlerden uzak, kıtaların ortalarında meydana gelen kumluklar.*|| **karasal oluşuk,** *jeol.* *Yer kabuğunun karaya ait bölümlerindeki katmanlarda meydana gelen oluşuk.*

karasalkın, [kara+sal-gın] *{ağız}* *is.* Ulusça ödenen vergi. [DS]

karasevmiş, [kara+sev-miş] *{ağız}* *is.* Buğday tanelerini karartan bir tür hastalık; rastık. [DS]

karasığır, [kara+sığır] *is.* *zool.* Orta Anadolu'da yetiştirilen, sert ve kurak iklime, yem kıtlığına ve çeşitli hastalıklara dayanıklı, koyu siyah renkli, küçük yapılı bir sığır ırkı; yerli kara sığır.

karasinek, -ği [kara+sin-ek] *is.* *zool.* **1.** Böcekler sınıfının çift kanatlılar takımından, görünüşü ev sineğine benzer, insan ve evcil hayvanların kanını emen bir eklembacaklı, *(Stomoxys calcitrans).* **2.** Çoğu yerde ev sineğine verilen ad, *(Musca domestica).*

karasu[1], [kara+su] *is.* **1.** *tıp.* Gözün iç basıncının artması ile meydana gelen ve körlüğe yol açan göz hastalığı; glokom. **2.** Atın ayağında ikinci tarak kemiği ile birinci tarak kemiğinin bitişme çizgisinde meydana gelen şişlik.

karaş, [kara+aş] *{ağız}* *is.* Kara üzümden yapılan hoşaf. [DS]

karaşın, [kara-şın] *sf.* (İnsan teni ve saç rengi için) karaya yakın olan; esmer.

karat, [Fr. çarat] *is.* Kuyumculukta tartı birimi.

karataban, [kara+taban] *is.* *zool.* İpekböceklerinde geniş çapta ölümlere yol açan, deri üzerinde kara lekeler hâlinde beliren, *nosema bombycis* adında sporlu bir hayvancıktan ileri gelen bulaşıcı ve kalıtsal hastalık.

karatavuk, -ğu [kara+tavuk] *is.* *zool.* Karatavukgillerden, ılıman bölgelerdeki ormanlık, su ve bataklık kıyılarında yuva yapan erkeği siyah tüylü sarı gagalı, dişisi kahverengi tüylü böcek, kurt ve meyvelerle beslenen göç etmeyen (yerli), ötücü bir kuş, *(Turdus merula).*

karatavukgiller, [kara+tavuk-gil-ler] *iz.* *zool.* Eski Dünya'da yaşayan, üç yüzü aşkın türü bulunan, çoğu ezgili bir ötüşe sahip, ardıç kuşlarını ve kızıl kuyrukları içine alan bir familya, *(Turdidae).*

karate, [Jap. karate] *is.* *spor.* Rakibi hayalî olarak etkisiz duruma getirmeyi amaçlayan bir tür dövüş sporu.

karateci, [karate-ci] *is.* Karate yapan kişi.

karatedo, [Jap. karatedo] *is.* Karate.

karategi, [Jap. karategi] *is.* Karateci elbisesi; karate giysisi.

karatis, [Ar. ḳırṭās > ḳarāṭīs قراطيس] *(kara:ti:s, t kalın okunur) {OsT} is.* Kâğıt parçaları; kâğıtlar.

karatopalak, [kara+top-alak] *is. bot.* → kara topalak.

karaturp, [kara+turp] *is. bot.* Turpgillerden kökleri sofralarda çeşni, çiçekleri ve yaprakları halk hekimliğinde idrar artırıcı olarak kullanılan bütün ılıman bölgelerde köklerini bıçakla parçalara ayırarak toprağa gömmek suretiyle yetiştirilen, etli iri beyaz köklü otsu bitki; eşek turpu; yaban turpu; bayır turpu, *(Armoracia lapathifolia).*

karauyuz, [kara+uyuz] *iz. bot.* Patates saplarının alt kısmının kararması ile beliren, yaprakların sararması ve yumru veriminin düşmesine veya hiç olmamasına sebep olan *Erwinia phytophthera* adlı bakterinin sebep olduğu patates hastalığı.

karava, [? karava] *{ağız} is.* İvecenlik. [DS]

karavan, [İng. caravan] *is.* **1.** Bir taşıtın arkasına takılarak insan taşınan ya da içi günlük barınmayı sağlayacak biçimde düzenlenmiş kamp aracı. **2.** Göçebelerin, sirk adamlarının kullandığı ev biçimindeki araç.

karavana, [Port. caravela *(gemi)*] *(karava'na) is.* **1.** Denizcilere ve askerlere yemek dağıtmakta kullanılan, kenarları dik ve derin kap. **2.** Bu kapta bulunan yemek. **3.** (Asker, denizci, yatılı öğrenci ve hapisler için) yemek. **4.** İnce, yassı elmas. **5.** *argo.* Atış talimlerinde hedef tahtasını bile vuramama durumu; boş atış. **6.** *{ağız}* Şalvar. [DS] ◘ **karavana atmak,** *1. Atışta hedef tahtasını vuramamak. 2. Giriştiği işten olumlu sonuç alamamak.*|| **karavana borusu,** *Yemek vaktini duyurmak için çalınan boru.*|| **karavanadan yemek,** *1. (Toplu hâlde bulunan kişiler için) bir tek ortak kapta pişen yemekten yemek. 2. (Asker, öğrenci ve tutuklu için) devletin verdiği yemeği yemek; kendi parası ile yememek. 3. Sade bir hayat sürmek.*

karavanacı, [karavana-cı] *is.* **1.** Karavana taşıyan asker. **2.** *argo.* Atışlarda hedefi vuramayan kimse.

karavank, [Yun. karibanos] *{ağız} is.* Toprak çanak. [DS]

karavaş, [karā+baş > karavaş قروش / قراواش] *{eT} {eAT} {OsT} {ağız} is.* Savaşlarda tutsak edilen ya da özgür olmayan, alınıp satılabilen, üzerinde sahibinin tam bir kullanma hakkı olan köle kız veya kadın; odalık; cariye; halayık. [Yüknekî] [DK] [DS]

karavaşlık, -ğı [karavaş-lık] *is.* Karavaş olma durumu; cariyelik; halayıklık.

karavela, [Port. caravela *(gemi)* > İt. caravella] *(karave'la) is.* **1.** Dört yelkenli, çok büyük deniz teknesi. **2.** Gemide denizcilik kurallarına aykırı durum.

karavelli, [karavel-li ?] *{ağız} sf.* Dertli; kederli. [DS]

karavide, [Yun. karavida] *(karavi'de) is. zool.* Tatlı su ıstakozu; kerevit.

karavil, [? karavil] *{ağız} is.* Gölge. [DS]

karavillemek, [karavul-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* → karavullamak. [DS]

karavillenmek, [karavil-le-n-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* Serinlemek. [DS]

karavit, [? karavit] *{ağız} is.* Taranan yünün kir ve çöpleri. [DS]

karaviya, [Far. kerāviyā كراويا] *(kera:viya.) {OsT} is.* Karaman kimyonu; tatlıca ot, *(Carum carvi).*

karavle, [? karavle] *{ağız} is.* → karevle. [DS]

karavlık, -ğı [kara + kov-uk / kav-uk] *{ağız} is.* → karakavuk. [DS]

karavul[1], [Moğ. karağul > kara-vul قره ول /قراول] *is.* **1.** *{eT} {eAT} {OsT} {ağız}* Bekçi; müfreze; posta; keşif kolu; karakol; nöbetçi. [Nevâyî] [DK] [DS] **2.** *as.* Düşmanın ani baskınlarından korunabilmek için ordunun çevresinde nöbetle görevlendirilen piyade ve atlı asker; karakol. **3.** *{ağız}* Gece bekçisi. [DS] ◘ **karavul eri,** *{OsT} as. Keşif kolu.*

karavul[2], [*eT.* karañ-ġū-mak > karañġu-l ?] *{ağız} is.* **1.** Hayalet; görüntü. **2.** Gölge. **3.** *sf.* Kapalı; gölgeli; izbe. [DS]

karavulhane, [karavul+ Far. ḫāne قره ولخانه] *{OsT} is.* Şehir ve kasabalarda güvenliği sağlamak amacıyla görevlendirilen subay ve erlerin oturduğu bina.

karavullamak, [karavul-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(u)-yor]* **1.** Gizlice araştırıp öğrenmek. **2.** Tasarlamak; oranlamak. [DS]

karavullık, [karavul > karavul-lık] *{eAT} is.* Gözcülük; bekçilik; karakolluk. [DK]

karavüllemek, [karavul-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ü)-yor]* Eksiğini tamamlamak; düzenlemek. [DS]

Karay, [kara-y] *is.* Hazarların bir kolu olup Polonya ve Kırım'da oturan, çoğunluğu Türk soyundan bir Musevi topluluk; Karaim.

karayaka, [kara+yaka] *is. zool.* Doğu Karadeniz kıyı bölgesinde yetiştirilen, küçük başlı, geniş alınlı, uzun kuyruklu, yünü ve yapağısı düşük kaliteli, sütü az, eti değerli, dayanıklı beyaz bir koyun ırkı.

karayandık, -ğı [kara+yan-dı-k] *is. bot.* Tüylü ve köşeli saplı, derin dişli ve dikenli soluk yeşil yapraklı, baş biçimindeki mor renkli bileşik çiçekli yüksek otsu bitki; kangal dikeni, kengel dikeni, meryemana dikeni, *(Silybum marianum).*

karayanık, -ğı [kara+yan-ık] *is. tıp.* Koyunlardan deri yoluyla insanlara bulaşan ve bulaştığı yerde kara çıban meydana getiren bulaşıcı ve tehlikeli bir hastalık; şarbon; karakabarcık.

karayara, [kara+yara] *is. tıp.* Heksaklorobenzenle ilaçlanmış buğdaydan yapılmış yiyecekleri yiyen insanlarda ortaya çıkan, deride yara ve karaciğer yetmezliği şeklinde ortaya çıkan bir hastalık.

Karayca, [kara-y-ca] *is. dbl.* Karaim Türklerinin konuştuğu, Kıpçakçanın bir kolu olup Hazar Türkçesi

ve Bulgarca ile Farsça, Moğolca, Rusça etkisinde kalmış bir Türk lehçesi; Karaimce; Karaim Türkçesi.

karayemiş, [kara+ye-miş] *is. bot.* Kuzey Anadolu ve doğu Anadolu dağlarındaki ormanlarda yetişen bir tür yabani meyve ağacı; taflan; kocayemiş, *(Prunus laurocerasus).*

karayen, [kara+yéğen] *{ağız} is.* Arkadaş. [DS]

karayılan, [kara+yılan] *is. zool.* **1.** Başı iri pullarla kaplı, kara renkli, tarlalarda zararlı hayvan ve böcekleri yiyerek beslenen insanlar için zararsız bir yılan türü, *(Coluber).* **2.** *mecaz.* Esmer ve kötü kalpli kimse.

karayiş, [? karayiş] *{ağız} is.* Atın binicisini sarsan sallantılı yürüyüşü. [DS]

karaz, [Ar. ġarāż] *{ağız} is.* Kin; öç. [DS]

karaza, [kara + Far. zāğ *(karga)*] *is.* Kara karga; karga. ⊡ **karaza ton,** *Rahip elbisesi; papaz giyeceği; papaz cüppesi.* [EUTS]

karba, [karba] *{eT} sf.* İlaçlık bir bitki türü. [EUTS]

karbağı, [kar+bağ-ı] *{ağız} is.* Çatılara konulan kiriş. [DS]

kârban, [Far. kārbān كاربان] *(kâ:rba:n) {OsT} is.* Kervan. ⊡ **kârbān-ı rāh-ı tecrîd,** *{OsT} Maddî kaygılardan ruhu sıyırma yolunun kervanı.*

karban, [? karban] *{ağız} is.* **1.** Çamaşır ıslatmakta kullanılan ıhlamur ağacı kabuğundan yapılmış tekne; çamaşır teknesi. **2.** Civcivleri korumak için söğüt dallarından yapılmış kafes. **3.** Tahta kutu. **4.** El sepeti. [DS]

kârbanseray, [Far. kārbān+serāy كاربانسراى] *(kâ:rba:nsera:y) {OsT} is.* Kervansaray.

karbıçı, [Moğ. karbıçı] *{eT} sf.* Sadak; kılıç bağı; zırh yeni. [Nevâyî]

karbojen, [Fr. carbogène] *is.* Birleşiminde yüzde doksan beş oksijen ve yüzde beş karbondioksit bulunan, soluk tıkanıklığı tedavisinde kullanılan gaz.

karboksil, [Fr. carboxyle] *is. kim.* Organik asit gruplarında yer alan –COOH formülündeki tek değerli köklere verilen ad.

karboksilaz, [Fr. carboxylase] *is. biy.* Bira mayasında bulunan ve canlı dokulardaki bir CO_2 karboksil grubunu bir protein molekülünden çözme özelliği gösteren enzim.

karboksilik, -ği [Fr. carboxylique] *sf.* Karboksilli; karboksil bulunan.

karboksilli, [karboksil-li] *sf.* (Madde için) yapısında bir veya daha çok karboksil bulunan.

karbon, [Lat. carbo *(kömür)* > Fr. carbone] *is. kim.* Atom numarası 6, atom ağırlığı 12.01 olan, doğada elmas, grafit gibi billurlaşmış, ya da maden kömürü, linyit, antrasit gibi şekilsiz olarak bulunan element, sembolü: C. ⊡ **karbon devri,** *1. biy. Havadaki karbondioksitin karbonunun fotosentez yoluyla organik birleşiklere çevrilmesi, canlı organizmaların soluması ve yanma ile tekrar karbondioksit olarak havaya dönmesi biçiminde oluşan dönüş. 2. jeol. Karbon dönemi.*|| **karbon dönemi,** *jeol. Birinci zamanda Devonyen ile Permiyen arasında yer alan günümüzden yaklaşık 80 ila 10 milyon yıl öncesini içine alan, bataklıklarda maden kömürünün oluştuğu dönem; karbonıfer.*|| **karbon giderici,** *Bir madde içinde bulunan karbonu ayırma özelliğinde olan.*|| **karbon giderme,** *İşlenmiş bir metal içindeki karbonu ayırma işlemi.*|| **karbon kâğıdı,** *Bir yazının kopyasını elde etmek için yazı kâğıtları arasına konulan bir yüzü karbonlu kâğıt.*|| **karbon kalıntısı,** *Bir petrol ürününün damıtılması sırasında en sona kalan madde.*

karbonado, [İsp. carbonado] *(karbona'do) is.* İri parçalar hâlinde bulunan ve sert olduğu için kayaları delmekte kullanılan doğal kara elmas.

karbonat, [Fr. carbonate] *is.* **1.** *kim.* Karbonik asidin bazlarla birleşerek meydana getirdiği tuz. **2.** Hazımsızlığa karşı kullanılan sodyum bikarbonatın halk arasındaki adı. **3.** Kabartıcı maddelerin genel adı.

karbonatlama, [karbonat-la-ma] *is.* **1.** Karbonatlı hâle getirme. **2.** *kim.* Bazı maddelere bu karbonik asit gazı uygulanarak onları karbonat hâline dönüştürme.

karbonatlamak, [karbonat-la-mak] *gçl. f. [-ı] [-l(ı)-yor] kim.* Karbonatlı hâle getirmek.

karbonatlaşmak, [karbonat-la-ş-mak] *dönşl. f. [-ır] kim.* Karbonat hâline dönüşmek.

karbonatlaştırmak, [karbonat-la-ş-tır-mak] *gçl. f. [-ır] kim.* **1.** Karbonat hâline getirmek. **2.** Şekercilikte fazla kireci kalsiyum karbonat hâline getirip çökertmek için şekerli eriyiğin içinden karbonat geçirmek.

karbonatlı, [karbonat-lı] *sf. kim.* **1.** Karbonatlı hâle gelmiş olan. **2.** Yapısında karbonat anyonu bulunan.

karbondioksit, -di [Fr. carbondioxide] *is. kim.* Karbonun yükseltgenmesi ile elde edilen, yoğunluğu 1,52 olan, renksiz, kokusuz, 31°C'nin altında kolayca sıvılaşan, -79°C'de katılaşan ekşimsi tatta bir gaz; karbonik asidi anhidriti: CO_2

karbonhidrat, [Fr. carbone hydrate] *is.* Karbon, hidrojen ve oksijen içeren, çeşitli alkol işlevlerinin yanı sıra bir aldehit veya keton grubu da taşıyan, insan ve hayvanların en önemli organik besinlerinden olan organik kimya bileşiklerinin genel adı; glüsit; sakarit.

karbonifer, [Fr. carbonifère] *is. jeol.* Birinci zamanda Devonyen ile Permiyen arasında yer alan günümüzden yaklaşık 80 ila 10 milyon yıl öncesini içine alan, bataklıklarda maden kömürünün oluştuğu dönem; karbon dönemi.

karbonik, -ği [Fr. carbonique] *sf.* Karbonla ilgili olan. 🗗 **karbonik asit,** *kim. Karbondioksitin suda çözünmüş hâline verilen ad,* H_2CO_3.

karbonil, [Fr. carbonile] *is. kim.* **1.** Birleşme değeri iki olarak düşünülen karbonmonoksit köküne verilen ad. **2.** Ahşabı çürümeye karşı korumak için kullanılan kreozot ve antrasen yağlarının karışımı bir sıvı.

karbonilleme, [karbonil-le-me] *is.* Ağaç eşyanın çürümesini önlemek amacıyla karbonil sürme veya emdirme işlemi.

karbonit, [Fr. carbonide] *is. kim.* Başta karbon olmak üzere dört değerli karbon grubu elementlerin genel adı.

karbonlama, [karbon-la-ma] *is.* **1.** Karbon verme, karıştırma. **2.** Çeliğe karbon verme işlemi.

karbonlamak, [karbon-la-mak] *gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* **1.** Karbon vermek; karbon karıştırmak. **2.** Bir alaşım veya karışımı karbon bakımından zenginleştirmek.

karbonlaşma, [karbon-la-ş-ma] *is.* Karbon durumuna gelme; kömürleşme.

karbonlaşmak, [karbon-la-ş-mak] *dönşl. f. [-ır]* Karbon durumuna gelmek; kömürleşmek.

karbonlaştırma, [karbon-la-ş-tır-ma] *is.* **1.** Karbon hâline getirmek; kömürleştirmek. **2.** *tekst.* Yüne karışmış olan bitkisel parçacıkları temizleme işlemi. **3.** Organik maddeleri ve özellikle odunu kömür hâline getirme. **4.** Kömürü havasız yerde işleme; koklama; damıtma.

karbonlaştırmak, [karbon-la-ş-tır-mak] *gçl. f. [-ır]* Karbon hâline getirmek; kömürleştirmek.

karbonlu, [karbon-lu] *sf. kim.* Birleşiminde karbon bulunan.

karbonmonoksit, -di [Fr. carbone monoxyde] *is. kim.* Yoğunluğu 0.97 olan, renksiz, kokusuz, bol miktarda ısı açığa çıkararak mavi bir alevle yanan, hava ile birleşerek patlayıcı bir madde oluşturan bir oksijenli karbon bileşiği olan gaz, CO.

karborundum, [İng. carbon korindon *(tescilli ad)*] *is.* Aşındırıcı olarak yaygın bir kullanım alanı bulunan, yüksek sıcaklıkta kusursuz bir elektrik iletkeni, aşınma ve korozyona karşı olağanüstü dayanıklı bir bileşik olan silisyum karbür, SC.

karbuzye, [Yun. kharpitsa] *{ağız} is.* Küçük çivi. [DS]

karbür, [Fr. carbure] *is.* Karbonun başka bir elementle oluşturduğu ikili birleşik.

karbüran, [Fr. carburane] *is. kim.* Dört değerlikli uranyum bileşikleri ve kömür karışımı.

karbüratör, [Fr. carburateur] *is.* Patlamalı motorları beslemek için hava-yakıt karışımını belli oranda otomatik olarak düzenleyen aygıt.

karbürleme, [karbür-le-me] *is.* Madenî bir ürünün karbon bakımından zenginleştirilmesi işlemi; semantasyon.

karbürlemek, [karbür-le-mek] *gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* **1.** Metal bir ürünü karbon bakımından zenginleştirmek. **2.** Demiri karbonca zenginleştirerek çeliğe veya dökme demire dönüştürmek.

karbürleştirici, [karbür-le-ş-tir-ici] *sf.* (Kimyasal madde için) karbonla kolayca tepkimeye girerek karbür oluşturan.

karbürleyici, [karbür-le-y-ici] *sf.* **1.** (Madde için) karbürlemede kullanılan. **2.** *is.* Bir metal veya alaşımı karbon bakımından zenginleştirmekte kullanılan madde.

karcaşık, -ğı [kar-cā-ş-ık قارجاشق] *{eAT} {OsT} sf.* Karışık; dolaşık; karmakarışık. 🗗 **karcaşık yel,** *{eAT} Bora; fırtına; sert rüzgâr.*

karcaşmak, [kar-mak > kar-cā-mak ? > karca-ş-mak قارجشمق] *{eAT} {OsT} {ağız} dönşl. f. [-ır]* **1.** Karışmak; kaynaşmak; birbirine dolaşmak; karma karışık olmak; bozulmak. [DK] [DS] **2.** *{ağız}* Karıştırmak; altüst etmek. [DS]

karcaştırmak, [karca-ş-tır-mak قارجشدرمق] *{OsT} gçl. f. [-ur]* Karıştırmak; karmakarışık etmek; perişan etmek.

karcaşuk, -ğu [kar-cā-ş-uk قارجاشوق] *{eAT} sf.* Karışık; dolaşık; karmakarışık.

kârcı, [kâr-cı] *sf.* **1.** Yalnızca kârını düşünen. **2.** İşleyen; iş yapan; çalışan.

karcığar, [Far. kār-çe-gār > O. T. ḳarcıgar قارجغار] *{OsT} is. müz.* Türk musikisinde uşşak dörtlüsüne neva (re) perdesi üzerindeki hicaz beşlisinin eklenmesiyle oluşturulmuş basit bir makam.

karcıkmak, [kar-cık-mak] *{ağız} gçsz. f. [-ır]* **1.** (Ses için) çok konuşmaktan veya soğuktan kısılmak. **2.** (Ayak için) soğuktan morarmak. **3.** (El ve ayak için) su içinde çok kalmaktan dolayı beyazlaşmak. [DS]

karcıl, [kar-cıl] *sf.* (Bitki ve bakteriler için) karda yaşayabilen.

karç, [karç / kırç *(yans.)*] *is.* **1.** Zorla çiğneme, kesme ve koparma sırasında çıkan sesleri anlatan kök. [Zülfikar] *karç kurç, karç kurç yemek,* **2.** *{eT}* Gıcırdama sesi. 🗗 **karç kurç,** *{eT} Gıcırtı ile.* [DLT]

karçamak, [karç-ā-mak] *(karça:mak) {eT} dönşl. f. [-ır]* Katılaşmak. [DLT]

karçanlamak, [karç-ın-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* → karçınlamak. [DS]

kârçe, [Far. kār-çe كارچه] *{OsT} is. müz.* Kâr formundaki eserlerin kısa olanına verilen isim.

karçıllanmak, [kar-çıl-la-n-mak قرچلنمق] *{OsT} dönşl. f. [-ur]* Karla hafifçe örtülmek; karlanmak.

karçın, [kar-çın] *{ağız} is.* **1.** Yün tozluk; kalçın. **2.** Yünden dokunmuş torba, çuval. [DS]

karçınlamak, [karç-ın-la-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r) [-l(ı)-yor]* (Kar için) üstü buz tutmak. [DS]

karçibin, [kar(a)+çibin] *{ağız} is.* Atsineği. [DS]

karçiçeği, [kar+çiçe(k)-i] *{ağız} is.* **1.** Çiğdem. **2.** Kar kalktıktan hemen sonra çıkan, çiğdeme benzer beyaz bir çiçek; akçabardak. **3.** Kasımpatı. [DS]

karçin, [karç-in] *{ağız} is.* **1.** Yaban armudu. **2.** Siyahımsı çok sert toprak. [DS]

karçunlamak, [karç *(yans.)* > karç-un-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(u)-yor]* → karçınlamak. [DS]

kard, [Far. kārd کارد] *(ka:rd) {OsT} is.* Bıçak.

karda, [kar-da] *{ağız} is.* Yayla. [DS]

kardahalı, [kardaha-lı] *{ağız} sf.* Budala. [DS]

kardak, -ğı [karda-k] *sf.* **1.** Kat kat olmuş; katmerli. **2.** Dalgalı; büzülmüş; eğri; buruşuk. **3.** *{ağız}* (Elbise için) dar; biçimsiz. **4.** *is.* (Dikişte) pot; buruşukluk. [DS]

kardaklanmak, [kardak-la-n-mak] *{ağız} dönşl. f. [-r]* (Dantel ya da kumaş için) bir kenarı bol, diğer kenarı dar oluşundan dolayı kıvrım kıvrım durmak. [DS]

kardalı, [karda-lı] *sf.* **1.** Kat kat olmuş; katmerli. **2.** Dalgalı; büzük; eğri; buruşuk. **3.** *{ağız}* (Dikilmiş nesneler için) büzgülü; potlu. [DS]

kardan, [Cardano *(İtalyan bilim adamı)* > Fr. cardan] *is.* Bütün yönlerde hareket etme olanağı veren bağlantı.

kardaş, [ka-daş / karm-daş > kar-daş] *{eAT} is.* Kardeş. [DK] 🗗 **kardaş okuşmak,** *{OsT} Birbirini kardeş saymak.*|| **kardaş okuşmuş,** *{OsT} Birbirini kardeş saymış.*

kardaşkanı, [kardaş+kan-ı] *{ağız} is.* Kırmızı ve beyaz çizgili ipekli kumaş. [DS]

kardaşlanmak, [kardaş-la-n-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* (Ekin için) tek kökten pek çok sürgün vermek; çatallanmak. [DS]

kardaşlaşmak, [kardaş-la-ş-mak قارداشلاشمق] *{OsT} dönşl. f. [-ur]* Birbirini kardeş saymak.

karde, [karde] *{ağız} is.* (Dikiş için) pot; buruşukluk. [DS]

kardeç, -ci [? kardeç] *{ağız} is.* Tandırın isini silmekte kullanılan ıslak bez. [DS]

kardelen, [kar+del-en] *is. bot.* Nergisgillerden, Kuzey ve Doğu Anadolu'da yetişen, daha kar kalkmadan sarkık çan biçiminde beyaz çiçekler açan, soğanı halk hekimliğinde kas uyarıcı, yara iyileştirici, yeşil kısımları ise kalp kuvvetlendirici, âdet söktürücü, midevi bir etki gösteren, süs bitkisi olarak soğanları ihraç ürünleri arasında değerlendirilen bir soğanlı bitki, *(Galanthus nivalis)*.

kardeş, [*eT.* kā-daş / karın-daş] *is.* **1.** Anne ve babaları ya da bunlardan birisi aynı olan çocukların diğer çocuklara göre durumu. **2.** Bu çocuklardan yaşça küçük olanı. **3.** *mecaz.* Aralarında büyük değer verilen ortak bir bağ bulunan insanlardan her biri. **4.** Hiçbir çıkar gözetilmeden birbirine yakınlık duyan kişiler. **5.** Aralarında büyük çapta benzerlik bulunan nesnelerden her biri. **6.** *sf.* (Kent; okul vb. için) aralarında sıkı bir ilişki ve bağ kurulmuş olan. **7.** *ünl.* Adı bilinmeyen yaşça denk kişilere karşı kullanılan seslenme sözü. 🗗 **kardeş bilmek,** *Bir kimseyi kardeşiymiş gibi benimsemek; kardeş sayıp ona inanıp güvenmek.*|| **kardeş gibi,** *1. (Arkadaşlık için) birbiriyle çok yakın ve candan. 2. Kardeşe yaraşır biçimde.*|| **kardeş hâleti,** *{ağız} Gelin evden çıkmadan önce, kızın erkek kardeşinin damat tarafından aldığı bahşiş.* [DS]|| **kardeş kardeş,** *Kardeş gibi; kardeşçesine.*|| **kardeş katili,** *Kardeşini öldüren kimse.*|| **kardeş kavgası,** *Bir ülke içinde yurttaşların karşıt görüş ve düşünce dolayısıyla silahlı kavgaya girişmeleri.*|| **kardeş okul,** *Bir okulun, toplumsal ve kültürel bakımdan yardıma ihtiyaç duyduğu için seçtiği ve çeşitli yardımlarda bulunduğu bir başka okul.*|| **kardeş payı,** *Bir şeyi kardeşmişçesine eşit olarak bölme.*|| **kardeş payı yapmak,** *Bir şeyi eşit olarak paylaşmak.*|| **kardeş şehir,** *Ülkemizdeki bir kentin, ilişkileri özel olarak geliştirmeyi ve yakınlaşmayı amaçladığı yabancı bir ülkedeki kentin durumu.*|| **kardeşten ileri,** *(Kişiler arasındaki yakınlık, dostluk için) çok değer verilen; candan.*|| **kardeş yolu,** *{ağız}* → kardeş hâleti. [DS]

kardeşçe, [kardeş-çe] *(karde'şçe) zf.* Kardeşliğe yakışır biçimde; içten; samimi; dostane.

kardeşkanı, [kardeş+kan-ı] *is.* Palmiye ve zambakgillerden birkaç tür ağaçtan elde edilen, eskiden tıpta, günümüzde ise cila sanayiinde kullanılan bir tür reçine. 🗗 **kardeşkanı ağacı,** *1. Kanarya adalarında yetişen uzun ömürlü bir ağaç, (Dracaena draco). 2. Endonezya adalarında yetişen bir tür palmiye, (Calamus draco).*

kardeşlemek, [kardeş-le-mek] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(i)-yor]* Bitkinin kökünden çok filiz çıkmak. [DS]

kardeşlenme, [kardeş-le-n-me] *is.* Bir kökten birden fazla sap bitmesi; göceklenme.

kardeşlenmek, [kardeş-le-n-mek] *dönşl. f. [-ir]* **1.** (Ekin için) bir kökten birden çok sap çıkmak; göceklenmek. **2.** *{ağız}* Ağaç ya da bitki kökünden birden çok filiz çıkarmak; filizlenmek. [DS]

kardeşlik, -ği [kardeş-lik] *is.* **1.** Kardeş olma durumu; uhuvvet. **2.** Kardeşler arasında var olan kan bağı. **3.** Kardeş olmadığı hâlde kardeş kadar yakın sayılan veya kardeş kabul edilen kimse; dost. **4.** Yakın dostluk; arkadaşlık. **5.** Bir ülke insanları arasında bulunan birlik ve beraberlik. **6.** *ünl.* Adı bilinmeyen bir kimseye iyi niyetler içinde bulunulduğunu da ifade ederek kullanılan seslenme sözü. 🗗 **kardeşlik etmek,** *Kardeşe yakışır davranışlarda bulunmak; kardeşlik yapmak.*

kardeşyutarlık, [kardeş+yut-ar-lık] *is. biy.* **1.** Yumurtadan çıkan embriyonların koruyucu kabuk içerisinde bulunan öteki yumurtaları yutması. **2.** Bir

tohum içindeki besi dokusunun kardeşi olan embriyon tarafından sindirilmesi.

kardı, [kar-mak > kar-dı] *{ağız} is.* **1.** Pazarda çok bol bulunan mal. **2.** Su içerek hastalanan loğusa. [DS]

kardıhal, [? kardıhal] *{ağız} is.* Mısır; darı. [DS]

kardırma, [kar-dır-ma] *is.* Kardırmak eylemi.

kardırmak[1], [kar-dır-mak] *gçl. f. [-ır]* Karma işini bir başkasına yaptırmak.

kardırmak[2], [kar-mak > kad-dır-mak] *{ağız} gçl. f. [-ır]* **1.** Bahçeyi ve çayırı bol sulamak; suya doyurmak. **2.** Su arkının önünü kapayıp suyu biriktirmek. [DS]

kardinal, -li [Fr. cardinal] *is.* Papayı seçen ve danışmanlığını yapan başpapazlardan her biri. ☞ **kardinal kuşu,** *zool. İspinozgillerden genellikle kırmızı parlak renkli, oldukça büyük boylu, iri gagalı, dikilgen tepelikli pek çok ötücü kuşun ortak adı, (Cardinalis cardinalis, Paroaria, Richmondena cardinalis).*

kardinallik, -ği [kardinal-lik] *is.* **1.** Kardinal olma durumu. **2.** Kardinalin görevi. **3.** Kardinalin makamı.

kardiya, [Fr. cardia] *is. anat.* **1.** Midenin özofagustan sonra gelen bölgesi. **2.** Emici böceklerde midenin önünde, sindirim odasının genişlemiş ön kısmı.

kardiyak, [Fr. cardiac] *sf. tıp.* **1.** Kalple ilgili. **2.** *is.* Kalp hastalığı olan kimse.

kardiyograf, [Fr. cardiographe] *is. tıp.* Kalbin hareketlerini çizgisel grafik hâlinde kaydeden aygıt; elektrokardiyograf.

kardiyografi, [Fr. cardiographie] *is. tıp.* Kalbin hareketlerini kaydetme tekniği; elektrokardiyografi.

kardiyogram, [Fr. cardiogramme] *is. tıp.* Kardiyograf aygıtının kaydettiği kalp hareketlerinin çizgilerle gösterilmiş grafiği; elektrokardiyogram.

kardiyoliz, [Fr. cardiolyse] *is. tıp.* Kalbin çalışmasını güçleştiren dış zar yapışmalarında bu arızayı gidererek kalbe rahatlık vermeyi öngören ameliyat.

kardiyolog, -ğu [Fr. cardiologue] *is. tıp.* Kalp hastalıkları üzerine uzmanlaşmış hekim.

kardiyoloji, [Fr. cardiologie] *is. tıp.* Kalbi ve hastalıklarını inceleyen tıp dalı.

kardiyopati, [Fr. cardiopathie] *is. tıp.* Kalp hastalıklarına verilen genel ad.

kardiyoskleroz, [Fr. cardiosclérose] *is. tıp.* Atardamar sertleşmesiyle birlikte görülün kalp dokusu sertliği hastalığı.

kardiyoskop, [Fr. cardioscope] *is. tıp.* Kalp kasılmalarını dinlemeye yarayan elektronik aygıt.

kardiyoskopi, [Fr. cardioscopie] *is. tıp.* Kalp kasılmalarının elektronik aygıt ile dinlenmesi tekniği.

kardoş, [Rus. kartófel [Tietze] => kardoş] *{ağız} is.* Domates. [DS]

kardu, [kār > kardū] *(kardu:) {eT} is.* Kışın su üzerinde yüzen fındık büyüklüğündeki buz parçaları. [DLT]

kare, [Fr. carré] *is.* **1.** *mat.* Kenarları ve açıları birbirine eşit dörtgen; dördül; murabba. **2.** İskambil oyununda bir oyuncunun eline aynı cinsten dört kâğıt gelmesi durumu. **3.** Dört kişiden oluşan oyun grubu. **4.** *sf. mat.* Açıları dik ve kenarları eşit biçimde olan. **5.** *sf. mat.* (Sayı için) kendisi ile bir defa çarpılmış olan; karesi alınmış olan. **6.** *sf. mat.* Kesiti alındığında kenarları ve açıları dik ve eşit prizma biçiminde olan; kare tabanlı. ☞ (bir sayının) **karesi,** *mat. O sayının kendisi ile çarpımı.*|| (bir sayının) **karesini almak,** *mat. O sayıyı kendisi ile çarpmak.*|| **kare kesim,** *Saçların yüz hizasında omuzlara değmeyecek biçimde ve katsız olarak kesilmesi.*

karekök, [kare+kök] *is. mat.* Bir sayı meydana getiren kendisi ile bir defa çarpılmış olan sayılardan her biri; karesi bir sayıya eşit olan sayı; bir çarpma işleminde eşit olan çarpan ve çarpılandan her biri; bir bölme işleminde eşit olan bölen ve bölünenden her biri.

kareleme, [kare-le-me] *is.* **1.** Bir yüzeyi karelere bölme işi ve işlemi. **2.** *mat.* Herhangi bir çokgeni eşdeğerli bir kare çizerek hesaplama. **3.** Bir resmi büyütmek veya küçültmek için karelere bölerek çizme yöntemi.

karelemek, [kare-le-mek] *gçl. f. [-r [-l(ı)-yor]* **1.** Bir yüzeyi karelere bölmek; kare kare ayırmak. **2.** Büyütülecek olan resmi belli aralıklarda karelere bölmek.

kareli, [kare-li] *sf.* **1.** Üstünde kareler bulunan. **2.** Karelere bölünmüş olan. ☞ **kareli kâğıt,** *Yazı ve çizimlerin düzgün olması için üzerine kareler çizilmiş kâğıt.*

karene, [? karene] *{ağız} is.* Obur. [DS]

kareş, [? kareş] *{ağız} is.* Teni beyaz, kaşı, gözü ve saçı kara olan güzel kadın veya erkek. [DS]

kareşkin, [kar+eş-kin] *{ağız} is.* Atın orta hızda yürüyüşü. [DS]

karev, [kara+ev] *{ağız} is.* Çadır. [DS]

karevel, [? karavel] *{ağız} is.* Karşılık. [DS]

karevle, [? karevle] *{ağız} is.* Bir tür ökçesiz ayakkabı; yemeni. [DS]

karevlek, -ği [? karevlek] *{ağız} is.* Toprağın nemliliği; tav. [DS]

karfiçe, [Yun. karphi > karphitsa] *is.* Küçük başlı, orta boy demir çivi.

karga[1], [*eT.* kar-ğā-mak *(lanetlemek)* > kar-ğā *(lanet kuşu)* / karg *(yans.)* > karg-a] *is. zool.* Siyah tüylü, geniş kanatlı, gezici, tarla ve bahçelere zararlı, ötücü bir kuş; kara karga; kuzgun, *(Corvus). {eT} {eAT} (aynı)* [DLT] [EUTS] [DK] [Gabain] ☞ **karga burun,** *Kemerli, sivri ve uzun burun.*|| **karga çanağı,** *{ağız}*

Midye kabuğu. [DS]|| **karga düleği,** *bot. Elma büyüklüğündeki meyveleri müshil olarak kullanılan baklagillerden sürüngen bir bitki; ebucehil karpuzu, acı hıyar, (Citrullus colocynthis).*|| **karga gibi,** *Esmer ve çok zayıf kimse.*|| **karga otu,** *bot. Çuha çiçeğigillerden, süs bitkisi olarak yetiştirilen kenarı düz yapraklı, beyaz ve sarı çiçekli, birçok türleri bulunan çok yıllık otsu bitki, (Lysimachia).*|| **karga sabunu,** *{ağız} Su kenarlarında biten, iri yaprakları su ile ovulduğunda köpüren, halk hekimliğinde terletici ve idrar artırıcı olarak kullanılan, beyaz ve pembe çiçekli bir ot; sabun otu; köpürgen, (Saponaria officinalis).* [DS]|| **karga sarmısağı,** *{ağız}* → karga soğanı. [DS]|| **karga soğanı,** *{ağız} Süsengillerden, yurdumuzda yetişen, yumrulu çiçekleri pembe veya koyu mor renkli, on kadar Gladiolus türüne verilen ad, (Gladiolus atroviolaceus, G. italicus, kotschyanus).* [DS]|| **karga taşlamak,** *argo. Kadın ve kıza sataşmak; sarkıntılık etmek.*|| **karga yeli,** *{ağız} Batıdan esen yel.* [DS]|| **kargayı bülbül diye satmak,** *Kötü bir şeyi iyi diye satmak; dolandırmak; aldatmak.*|| **karga yuvası,** *Bazı gemilerin pruva direklerinde görülen gözcü, nöbetçi barınağı.*|| **karga yürek,** *{ağız} Kara ve uzunca bir üzüm.* [DS]|| **karga yürüyüşü,** *Çömelmiş durumda, çift ayakla sıçrayarak yapılan bir tür yürüyüş çalışması.*

karga[2], [İsp. cargare] *(ka'rga) is. dnz.* **1.** Bir şeyin asıl durumunu kaybederek baş aşağı olması. **2.** Yelkenleri toplama. **3.** *{ağız}* Keçiboynuzu tartmakta kullanılan özel bir tartı. [DS] ⧉ **karga etmek,** *1. Tulumbaların kurumuş köselelerini ıslatarak işletmek. 2. Bir geminin serenlerini az yer tutması için veya yas belirtisi olarak eğmek.*|| **karga olmak,** *Yelkenleri yukarı toplanmak.*|| **karga tulumba,** *(İt. carga la tromba!) 1. dnz. "Yelken indir ve topla!" 2. Birkaç kişinin bir kişiyi kaldırıp taşımak için kol ve bacaklarından tutması.*|| **karga tulumba etmek,** *Birini kol ve bacaklarından yakalayarak tutup götürmek.*

kargabardağı, -nı, -kları [karga+barda(k)-ı] *{ağız} is.* Tarlalarda biten, pis kokulu bir tür yaban otu. [DS]

kargabeyni, -ni, –nleri [karga+bey(i)n-i] *is.* Yoğurt ve üzüm pekmezinden hazırlanan yemek.

kargaburnu, [karga+bur(u)n-u] *is.* **1.** Uçları karga gagası gibi konik ve kıvrık olan el aletlerinin genel adı. **2.** Tel kıvırmakta kullanılan ucu konik metal kıskaç. **3.** Kalın halat tellerinden örülerek yapılmış ipleri sökmekte kullanılan uçları sivriltilerek kıvrılmış tel parçası. **4.** *{ağız}* Kapı mandalı. [DS]

kargaburun, [karga+burun] *{ağız} is* **1.** *{ağız}* Kapı mandalı. **2.** Yangın söndürme işlerinde kullanılan ucu eğri demir çengel. **3.** Uzunca ceviz. 4. Salamura yapılan uzun ve iri bir tür zeytin. [DS]

kargabüken, [karga+bük-en] *is. bot.* **1.** Hindistan'da yetişen, karşılıklı basit yapraklı, talkım çiçekli, kabuğu ve meyvesi zehirli bir alkaloit taşıyan bir ağaç, *(Strychnos nux vomica).* **2.** Bu ağacın striknin elde edilen tohumu.

kargacık[1], **-ğı** [kar-mak *(karıştırmak)* > kar-gaç > karga(ç)-cık] *sf.* **1.** Birbirine girmiş, karışmış olan. ⧉ **kargacık burgacık,** *1. (Yazı için) düzensiz ve karışık; okunaksız; bozuk. 2. Eğri büğrü.*

kargacık[2], **-ğı** [karga-cık] *is.* **1.** Küçük karga; yavru karga. **2.** Hat sanatında harflerin sonunda ve boşlukları doldurmak için kullanılan bir süs ögesi.

kargadelen, [karga+del-en] *is. bot.* Kabuğu ince ve gevrek olduğu için kolay kırılan bir tür badem.

kargadüğeleği, -ni, -kleri [karga + düğ-ele-(k)-i] *{ağız} is.* → karga düleği. [DS]

kargadüğleği, -ni, -kleri [karga + düğ-le-(k)-i قرغه دوكلكى] *{ağız} is.* → karga düleği. [DS]

kargadüleği, -ni, -kleri [karga+dü(ğ)-le-(k)-i] *{ağız} is.* → karga düleği. [DS]

kargadüveği, -ni, -kleri [karga + dü(ğ)-e(k)-i] *{ağız} is.* → karga düleği. [DS]

kargadüveleği, -ni, -kleri [karga + dü(ğ)-ele-(k)-i] *{ağız} is.* → karga düleği. [DS]

kargadüvleği, -ni, -kleri [karga+dü(ğ)-le-(k)-i قرغه دولكى] *{ağız} is.* → karga düleği. [DS]

kargaibiği, -ni, -kleri [karga+ibi(k)-i] *{ağız} is.* → karga düleği. [DS]

kargaiğnesi, -ni, -eleri [karga+iğne-s-i] *{ağız} is.* → karga düleği. [DS]

kargakozağı, -nı, -kları [karga+koza(k)-ı] *{ağız} is.* → karga düleği. [DS]

kargag, [karġā-mak > karġā-k / karġā-ġ] *{eT} is.* → kargak.

kargagiller, [karga-gil-ler] *is. zool.* Örneği karga olan, gagası iri, ucuna doğru biraz kıvrık ve hafifçe yuvarlak, burun deliklerinde uzun tüycükler bulunan, tüyleri çok parlak ve siyah, hem hayvansal hem de bitkisel besinlerle beslenen ötücü kuşlar familyası, *(Corvidae).*

kargak, [karġā-mak > karġā-k / karġā-ġ] *{eT} is.* Lanet; beddua; kargış. [DLT]

kargalak, -ğı [karga-la-k] *{ağız} is.* Deniz veya ırmağın kıyıya attığı odun parçaları. [DS]

kargalık, [kargı-lık] *{ağız} is.* Saz; hasırotu. [DS]

kargalmak, [karġā-mak > karġa-l-mak] *{eT} edil. f. [-ur]* Lanetlenmek. [DLT]

kargamak, [karġā-mak قرغامق] *(karga:mak) {eT} {eAT} {ağız} gçl. f [-r] [-g(ı)-yor]* **1.** İlenmek; lanet etmek; beddua etmek; lanetlemek. [DLT] [EUTS] [DK] [DS] **2.** *{eAT}* Fena görmek; kötü muamele etmek. ⧉ **kargamak arkamak,** *{eT} Lanet etmek; kötülüğü sayıp dökmek.* [DLT]

kargan, [kar-gan] *{ağız}* *is.* Nadasa bırakılmamış, dinlendirilmemiş tarla. [DS]

karganmak, [karġā-mak > karġa-n-mak] *{eT} dönşl. f. [-ur]* **1.** Kendi kendini lanetlemek; kendi kötülüğü için dua etmek. [DLT] [ETY] **2.** *edil. f.* Beddua edilmek; ayıplanmak. [ETY]

kargasekmez, [karga+sek-mez] *sf.* (Yer için) çok ıssız ve sarp olan.

kargaşa, [karġā-ş-mak > karġa-ş-ā] *is.* **1.** *{eT}* Tartışma; kavga. [Clauson] **2.** *{OsT}* Savaş. **3.** Toplum içinde görüş çatışmalarından ya da kışkırtıcı davranışlardan doğan karışıklık; huzursuzluk; çatışma; anarşi; düzen yokluğu; gürültü patırtı. *{eAT} (aynı)* [DK] **4.** Yasa tanımama durumu. ▭ **kargaşa çıkarmak,** *Düzeni bozmak; toplumda huzursuzluk yaratmak; kargaşaya yol açmak.*|| **kargaşa etmek,** *{eAT} 1. Karışıklık çıkarmak. 2. Kavga etmek; gürültü yapmak.*

kargaşacı, [kar-ga-ş-a-cı] *sf.* Kargaşa çıkaran; kargaşaya sebebiyet veren.

kargaşalık, -ğı [kar-ga-ş-a-lık] *is.* Kargaşa durumu.

kargaşana, [karga-ş+ana] *{ağız}* *is.* İş karıştıran; bozgunculuk yapan. [DS]

kargaşmak, [karġā-mak > karġa-ş-mak] *{eT} işteş. f. [-ur]* Birbirine lanet etmek. [DLT]

kargaşmış, [karga-ş-mış قرغشمش] *{OsT} sf.* Karışmış.

kargatmak, [karġā-mak > karġa-t-mak] *{eT} gçl. f. [-ur]* Beddua ettirmek; lanetletmek. [DLT] [EUTS]

kargatuzu, -nu, -zları [karga+tuz-u] *{ağız}* *is.* Demircilerin kaynak yapmakta kullandıkları beyaz mermere benzer bir maden. [DS]

kargeyen, [kar+giy-en] *{ağız}* *is.* **1.** Kalın sis tabakası. **2.** İlkbaharda yağan hafif yağmur. [DS]

kargı[1], [*eT.* kargü / karġı] *is.* **1.** *{OsT}* Kalın kamış. **2.** *bot.* Buğdaygillerden su kenarlarında ve bataklıklarda yetişen, gövdesi sert ve boğumlu, içi boş, beş metre kadar boylanabilen, şerit yapraklı, çok yıllık pek çok bitkinin ortak adı; bambu; kamış; saz, *(Arundo phrogmites / Donax, Ammophila, Phalaris arundinacea, Typha latifolia, Arundo communis, Saccharum officinarum).* **3.** *{ağız}* Dalyanlarda büyük balıkları çekmekte kullanılan demir kanca. [DS] **4.** Eskiden silah olarak kullanılan ucu sivri demirli uzun mızrak. **5.** *{ağız}* Bele sarılan fişeklik. [DS] **6.** *{ağız}* Tezgâhta bez dokurken iplerin yolunu açan aygıt. [DS] ▭ **kargı dalı,** *{ağız} Mısır.* [DS]

kargı[2], [karġī-mak > karġī] *(kargı:) {eT} is.* Beddua.

kargıçugun, [karġı-çu-ġun] *{eT}* *is.* Bir tür ilaç. [EUTS]

kargılaç, [karġı-lāç / karlı-ġāç / karlu-ġaç / karlanġuç] *(karğıla:ç) {eT} is.* Kırlangıç. [DLT]

kargılama, [kar-gı-la-ma] *is.* Kargı darbesi ile yaralama ya da öldürme.

kargılamak, [kar-gı-la-mak] *gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Kargı darbesi ile yaralamak veya öldürmek.

kargılık, -ğı [kar-gı-lık] *is.* **1.** Kargı yetişen yer; kargıların bol bulunduğu yer. **2.** *{ağız}* Fişek konulan meşin kuşak; fişeklik. [DS]

kargıma, [kargī-ma] *is.* Beddua etme eylemi; ilenme; lanetleme.

kargımak, [*eT.* karġā-mak / karġī-mak] *{ağız} gçl. f. [-r]* (Biri için) Allah'ın gazabına uğramasını dilemek; ilenmek; beddua etmek; lanetlemek; lanet etmek. [DS]

kargın[1], [*eT.* kar-mak *(toplamak)* > kar-gın] *{ağız} is.* **1.** Eriyen buz parçaları ile suların meydana getirdiği akarsu; ilkbahar selleri. [DS] **2.** Karla karışık yağan yağmur. [DS] **3.** Suların birikerek taşmış, kabarmış hâli. [DS] **4.** Taşmış suların toprak üzerinde donmuş hâli. [DS] **5.** Bentte birikip taşan su. [DS] **6.** Çağlayan; coşkun su. [DS] [EG] **7.** Kaynak. [DS] **8.** Ark; su birikintisi. [DS] **9.** Bataklık. [DS] **10.** Fırında çok kurutulmuş tahıl. [DS] **11.** Yağmurdan yere yatmış ekin. [DS] **12.** Suyun yükselmesi; gel; met. **13.** Su çevrintisi; girdap. **14.** Sulanmaktan dolayı çamur hâline gelmiş tarla. **15.** Üstü kuru gibi göründüğü hâlde altı batak olan yer. **16.** Dereler çekildikten sonra kalan toprak. **17.** Akıntısı olmayan suyun akış biçimi. **18.** Tomrukları kereste hâline getirmek, ya da tahtaların kabasını almakta kullanılan bir tür rende.

kargın[2], [*eT.* kar-mak *(toplamak)* > kar-gın] *{ağız} sf.* **1.** (Kişi için) her şeyi çok ve bol olan; zengin. **2.** Bol; çok. **3.** Doymuş; tok. **4.** (Toprak için) verimli. **5.** (Ateş için) alevli. **6.** (Kişi için) işi başından aşkın. [DS] **7.** Hesabını bilemeyecek kadar zengin.

kargın[3], [*eT.* kar-mak *(toplamak)* > kar-gın] *{ağız} sf.* **1.** Sık; sıkışık. **2.** Dolgun; dolu. [DS]

kargın[4], [*eT.* kar-mak *(toplamak)* > kar-gın] *{ağız} sf.* Mal çokluğundan dolayı fiyatın düşmesi.

kargın[5], [kar-mak *(derine işlemek; koymak)* > kar-gın] *{ağız} is.* Marangozlukta kullanılan, tahtayı derin yontan bir tür büyük rende.

kargınlık, -ğı [kar-gın-lık] *{ağız} is.* Mide şişkinliği. [DS]

kargış, [*eT.* karġā-mak > karġı-ş] *is.* **1.** *{eT}* Kötüleme; zemmetme; lanet; ilenme; beddua; ilenç. [DLT] **2.** *{eAT}* Lanet etme eylemi veya biçimi. **3.** Kargımak için söylenen sözler; lanet; telin; beddua. ▭ **kargış dökmek,** *{ağız} İlenmek.* [DS]|| **kargış etmek,** *İlenmek; {ağız} (aynı).* [DS]|| **kargışı cétmek** (yetmek), *{ağız} Birinin ilenci geçmek.* [DS]|| **kargış vermek,** *{ağız} Karşılık vermek.* [DS]

kargışlama, [kargı-ş-la-ma] *is.* Lanet dileme eylemi; lanetleme; ilenme.

kargışlamak, [kargı-ş-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Birine insanların sevgi ve ilgisinden yoksun kalıp nefretlerine uğramasını Allah'tan dilemek; ilenmek; lanetlemek. [DS]

kargışlı, [kargı-ş-lı] *sf.* Lanetlenmiş; insanların nefretini kazanmış olan; lanetli; melun.

kargışmak, [kargı-ş-mak قرغشمق] *{OsT} dönşl. f. [-ur]* Hayrete düşmek.

kârgir, [Erme. k'ar *(taş)* + gir *(kireç)* > k'arugir / Far. kārgir / kārgil > kāgīr كارگير] *{OsT} is.* → kâgir.

kargo, [Lat. carrus *(yük arabası)* > İng. cargo] *is.* **1.** Bir yere gönderilmek üzere taşıtlara verilen yük, eşya, paket. **2.** Bu yükleri kabul ve teslim işleriyle ilgili hizmet akışı. **3.** *dnz.* Gemi yükü. **4.** *genşl.* Yük gemisi.

kargu[1], [karġū / karġūy / karġuñ] *{eT} is.* Dağ tepelerine minare biçiminde inşa edilen yapı olup düşman geldiği zaman herkesin hazır bulunması için üzerinde ateş yakılır; gözetleme kulesi. [ETY] [DLT]

kargu[2], [karġū قرغو] *(kargu:) {eAT} {OsT} is.* Ok ve mızrak yapılan sağlam kamış; mızrak; kargı. [DK]

kargun, [kar-mak *(yığmak)* > kar-gun] *{ağız} is.* **1.** Bentte biriken su. **2.** Erimiş kar, buz parçaları ile akarsuyun meydana getirdiği sel. [DS]

karguy, [karġū / karġūy / karġuñ] *{eT} is.* →**1.** kargu[1]. **2.** Atmaca. [DLT]

kargalmak, [*eT.* karġā-mak > karga-l-mak] *{ağız} gçl. f. [-ır]* → kargamak. [DS]

kargamak, [*eT.* karġā-mak] *{ağız} gçl. f. [-r]* → kargamak. [DS]

kargışlamak, [*eT.* karġā-mak > kargış-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* → kargamak. [DS]

karh[1], [karġū / karġūy / karġuñ > ? karḫ] *{eT} is.* Burç. [EUTS]

karh[2], [Ar. ḳarḥ قرح] *{OsT} is.* **1.** Yaralanma veya yaralama. **2.** Vücutta çıkan yara; çıban.

karha, [Ar. ḳarḥ > ḳarḥa قرحه] *{OsT} is. tıp.* Yara; ülser. ⊡ **karha-i ākile,** *{OsT} Çevresini yiyip gittikçe genişleyen yara.*|| **karha-i efrenciye,** *{OsT} tıp. Frengi yarası.*|| **karha-yi redîe,** *{OsT} tıp. Güç iyileşen kötü bir yara.*

kârhane, [Far. kārḫāne كارخانه] *(kâ:rha:ne) {OsT} is.* **1.** Makine ve insan gücü ile işleyen ve seri üretim yapılan yer; fabrika. **2.** Süt ve süt ürünlerinin işlenip satıldığı dükkân. **3.** *mecaz.* Dünya. **4.** Genelev.

karhane, [kar + Far. -ḫāne قرخانه] *(karha:ne) {OsT} is.* Kar doldurulan yer; kar kuyusu.

kârhaneli, [kârhane-li] *{OsT} sf.* Yeniçeri ocağının gereçlerini hazırlamakla görevli iş yerlerinde çalışan kişilere verilen ad; ehl-i hiref.

karı[1], [karī-mak > karī] *(karı:) sf.* **1.** *{eT} {eAT} {OsT} {ağız}* Yaşlı; ihtiyar; kocamış. [DLT] [İKPÖy.] [EUTS] [OKD] [DK] [Gabain] [DS] **2.** *{eT}* Sayın; hürmetli; muhterem. [EUTS] **3.** *{eAT} {OsT} {ağız}* Eski; köhne. [DS] **4.** *is.* Yaşlanmış kimse. **5.** Erkeğin evlenmiş olduğu kadın; eş. **6.** Kadın. ⊡ **karı ağızlı,** *(Erkek için) çok dedikodu yapan.*|| **karı bolınak,** *{eT} Yaşlanmak; ihtiyarlamak.*|| **karı gezdiren,** *{ağız} Bir tür börülce.* [DS]|| **karı gibi,** *(Erkek için) korkak; dönek.*|| **karı kayı,** *{eAT} Kocakarı soğukları.*|| **karı kızan,** *Çoluk çocuk bütün ev halkı.*|| **karı koca,** *Birbiri ile evli bulunan kadın ve erkek.*|| **karı koca hayatı sürmek,** *(Evli olmayan kadın ve erkek için) evlilik ilişkileri içinde yaşamak; gayrimeşru ilişkide bulunmak; karı koca gibi yaşamak.*|| **karı kocalık,** *Karı koca olma durumu; evlilik.*|| **karı oyunu,** *Verilen sözde durmamak, döneklik yapmak.*|| **karı pazarı,** *Gürültülü insan kalabalığı.*|| **karısı ağızlı,** *(Erkek için) eşinin düşüncelerini benimseyip onun gibi konuşan.*|| **karısı köylü,** *(Erkek için) eşinin akrabalarını benimseyip kendi akrabalarını unutan.*|| **karısı kurusu,** *Eşi ve bütün ev halkı.*

karı[2], [*kar-mak > kar-ī] *(karı:) {eT} is.* **1.** Karış; ölçü; bez ölçülen arşın. [DLT] **2.** Kol. [Yüknekî]

karı[3], [karı / kırı *(yans.)*] *ünl.* Katır, eşek veya tay çağırma ünlemi. ⊡ **karı kurı,** *{eT} Tay kısrağın gerisinde kaldığı zaman kullanılan çağırma sözü.* [DLT]

karıca, [karı-ca قاريجه / قريجه] *{OsT} is.* Yaşlı kadın; kadıncağız.

karıcı[1], [kar-ıcı] *{ağız} sf.* Oyun bozan; mızıkçı. [DS]

karıcı[2], [karı-cı] *{ağız} is.* Çapkın erkek. [DS]

karıcığ, [karı-cık] *{ağız} is.* On şubatta başlayan ve yedi gün süren soğuk. [DS]

karıcık, -ğı [karı-cık قريجق] *{OsT} is.* Yaşlı kadın. ⊡ **karıcık olmak,** *{eAT} Yaşlı kadın kılığına girmek.*

karıç, [*kar-mak > kar-ıç] *{eT} is.* Ölçek. [EUTS]

karıçuk, [karī > karī-çuk قريجوق] *{eAT} {OsT} is.* İhtiyarcık; yaşlı kadıncağız. [DK]

karıg[1], [kar-mak > kar-ığ] *{eT} is.* **1.** Ağrı. [EUTS] **2.** Nöbet. [EUTS] **3.** Tevkif; tutuk; tutma. [EUTS]

karıg[2], [karī-mak > karı-ğ] *{eT} sf.* Yaşlı; karı; ihtiyarlık. [EUTS] [Gabain]

karıh, [*eT.* karak / kar-ık] *{ağız} is.* Göz ağrısı. [EG] ⊡ **karıh olmak,** *{ağız} Kara bakmaktan gözleri ağrımak.* [EG]

karık[1], **-ğı** [kar-mak > kar-ık] *{eT} {ağız} sf.* Karılmış; katışmış; karışık. [KB] [DS] ⊡ **karık gelmek,** *{ağız} Kumaş türü iki parça, birbirine denk gelmek; uç uca gelmek.* [DS]|| **karık katık,** *1. {eAT} Katık olacak yiyecekler.*|| *2. {ağız} Ayran.* [DS]

karık[2], **-ğı** [kar-mak *(birikmek)* > kar-ık] *{ağız} is.* **1.** Bağ ve bahçe sulamak için açılmış su yolu. *{eAT} {OsT} (aynı)* **2.** Çift sürerken sabanın açtığı çizgi. **3.** Su arkları arasında kalan sulanacak arazi parçası. **4.** Pirinç tarlası. **5.** Kışın hayvanların yem yediği yer. [DS] **6.** *{OsT}* Oyuk; yarık.

karık[3], **-ğı** [karī-mak > karı-k] *{ağız} sf.* (Ses için) olduğundan daha kalın ve kart çıkan. [DS]

karık[4], **-ğı** [kar > kar-ık] *sf.* **1.** *{ağız}* (Göz için) karlı

alana bakmaktan kamaşmış. [DS] **2.** *{ağız} is.* Bir göz hastalığı. [DS] **3.** Karlı alana bakıldığında gözde meydana gelen kamaşma, bakamama hâli. ⊞ **karık değmek,** *{ağız} Güneşli havada kara bakmaktan göz ağrımak.* [DS]

karık[5], -ğı [kır *(yans.)* > kır-ık] *{ağız} is.* **1.** Sıpa. **2.** Oğlak. [DS]

karık[6], **-ğı** [kar-ık] *{ağız} is.* Sıra. [DS]

karıklama, [kar-ık-la-ma] *is.* **1.** Karık açma. **2.** Bir çayırdaki suyun çekilmesi ve akaçlamayı sağlamak amacıyla karıklar açma işlemi.

karıklamak[1], [kar-ık-la-mak] *gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Karık açma veya karıklama işlemini yapmak.

karıklamak[2], [karık-la-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(ı)-yor]* (Göz için) güneşli havada kara bakmaktan dolayı ağrımak. [DS]

karıklı[1], [karık-lı] *{ağız} sf.* Karığı olan; karık açılmış olan. [DS]

karıklı[2], [karık-lı] *{ağız} is.* **1.** Arpa, buğday, çavdar karışımı olan zahire. **2.** Bu zahireden yapılan un. [DS]

karıklı[3], [kar-mak *(yığmak)* > kar-ık-lı] *{ağız} sf.* **1.** Bol; çok. **2.** Zengin. [DS]

karıklık, -ğı [karık-lık] *{ağız} is.* Güneş ve kar gözlüğü. [DS]

karıklu, [karık-lu قرقلو] *{eAT} sf.* Karıştırılmış; mağşuş.

karıkma, [kar-ık-ma] *is.* Kardan dolayı göz kamaşması durumu.

karıkmak[1], [*eT.* kār > kar-ık-mak قاريقمق] *{eT} gçsz. f. [-ır]* **1.** (Göz için) kara bakmaktan ya da fazla ışıktan dolayı kamaşmak. [DLT] [DS] **2.** *{eAT} {OsT}* (Göz için) aşırı ışıktan rahatsız olarak iyi görememek.

karıkmak[2], [kar-mak > kar-ık-mak] *{ağız} gçsz. f. [-ır]* **1.** Çok bağırmaktan doğan ses kısıklığı. [DS]

karıkmak[3], [kar-mak > kar-ık-mak] *{ağız} gçsz. f. [-ır]* (Hastalık, dert için) yerleşmek; iyileşmek devresinde iken birden azmak; müzminleşmek; yer etmek; süreğenleşmek. [DS]

karıkmak[4], [kar-ık-mak] *{ağız} gçsz. f. [-ır]* **1.** Şaşırmak. **2.** Oyunda mızıkçılık etmek. [DS]

karıkmak[5], [kar-mak > kar-ık-mak] *{ağız} gçsz. f. [-ır]* **1.** Su akarken önüne gelen engel yüzünden geriye doğru birikmek. **2.** Malların çokluğundan, satış durgunlaşmak. [DS]

karıksız, [kar-mak > kar-ık-sız] *{eT} sf.* Katışık olmayan; saf. [KB]

karıl, [kar-ıl / kaz-ıl] *{ağız} is.* Bükülmüş kıl sicim. [DS]

karılamak[1], [karī *(yaşlı)* > karī-lā-mak] *(karı:la:mak) {eT} gçl. f. [-r]* Yaşlı saymak; ihtiyarlığa nispet etmek. [DLT]

karılamak[2], [karī > karī-lā-mak] *(karı:la:mak) {eT} gçl. f. [-r]* Boylamak; karışlamak; arşınlamak; ölçmek. [DLT]

karılamak[3], [kar > kar-lā-mak / kar-ī-lā-mak] *(karı:la:mak) {eT} gçsz. f. [-r]* (Rüzgâr için) tipi halinde kar getirmek; karlamak. [DLT]

karılaşma, [karı-la-ş-ma] *is.* Karı gibi davranma.

karılaşmak[1], [karı-la-ş-mak] *dönşl. f. [-ır]* (Erkek için) huyları ve davranışları kadına özgü hâl almak; kadın gibi davranır olmak.

karılaşmak[2], [kar-mak > kar-ıl-mak > kar-ıl-a-ş-mak] *{ağız} işteş. f. [-ır]* (Hayvan için) çiftleşmek. [DS]

karılatmak, [karī-lā-t-mak] *(karı:lā-t-mak) {eT} gçl. f. [-ur]* Boylatmak; boyunu ölçtürmek; karışlatmak. [KB]

karılı[1], [karı-lı] *sf.* **1.** Karısı olan. **2.** Belirtilen sayı ve nitelikte karı sahibi olan. ⊞ **karılı kocalı,** *Karı koca birlikte; eşler birlikte olarak.*

karılı[2], [kar-ıl-mak > kar-ıl-ı] *sf.* Karılmış olan; karıştırılmış; karma eylemine uğramış olan.

karılık[1], **-ğı** [karı-lık] *is.* **1.** Kadın olma durumu. **2.** Evli bir kadının kocasına göre durumu. **3.** Kadının kocasına karşı kadınlık görev, işlev ve yükümlülüklerinin tümü. ⊞ **karılık etmek,** *1. (Kadın için) eşi için gerekli olan yükümlülüklerini yerine getirmek. 2. argo. (Erkek için) döneklik etmek; sözünde durmamak; korkakça davranmak.*|| **karılık kocalık,** *Karı koca olma durumu; evli olmanın gerektirdiği yükümlülükler.*

karılık[2], **-ğı** [karī > karı-lık قاريلق] *{eT} {eAT} is.* Yaşlılık; ihtiyarlık. [KB]

karılık[3], **-ğı** [kar-mak > kar-ıl-mak > kar-ıl-ık] *{ağız} sf.* **1.** Karılmış; karıştırılmış. **2.** Hamur için yoğrulmuş.

karılma, [kar-ıl-ma] *is.* Karma eylemine uğrama durumu; karıştırılma.

karılmak[1], [kar-mak > kar-ıl-mak قارلق] *dönşl. f. [-ır] [-ur]* **1.** Birçok nesne bir araya gelerek birbiri içine dağılıp karışmak; mezc olmak. *{eT} {eAT} {OsT} (aynı)* [DLT] [EUTS] [Gabain] **2.** *{eAT} {OsT} {ağız}* (Hayvan için) çiftleşmek. [DS] **3.** *edil. f.* Karmak eylemi yapılmak; karıştırılmak. *{eT} {eAT} {OsT} (aynı)* [DLT] [İKPÖy.] ⊞ **karılup katılmak,** *{eAT} {OsT} Birbirine karışmak.*

karılmak[2], [kar-ıl-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* (Ses için) kısılmak. [DS]

karılmak[3], [kar-mak > kar-ıl-mak قرلق] *{eAT} dönşl. f. [-ur]* (Su için) önündeki herhangi bir engel yüzünden birikip kabarmak.

karım[1], [kār-mak > kar-ım] *{eT} is.* **1.** Çukur; su hendeği. [EUTS] **2.** Müstahkem yer. [EUTS]

karım[2], [kar-mak > kar-ım] *{ağız} sf.* (Sakız için) bir parça; bir çiğnem. [DS]

karım[3], [kar-mak > kar-ım] *{ağız} is.* Harmanda sav-

rulmak için tınazdan ayrılan bölüm; tınaz parçası. [DS]

karım^{4}, [kar-mak > kar-ım] *{ağız} is.* Altı ay yetecek kadar yapılan yufka ekmeği. [DS]

karım^{5}, [kar-mak *(biriktirmek)* > kar-ım] *{ağız} is.* Bağın üst tarafına kazılan ve yağmur sularını biriktirmeye yarayan uzunca çukur; ark; büğet. [DS]

karıma, [karı-ma] *is.* Yaşlanma durumu; ihtiyarlama.

karımak^{1}, [karī > karī-mak] *{eT} {eAT} {OsT} {ağız} dönşl. f. [-r]* Kocalmak; yaşlanmak; kocamak; ihtiyarlamak. [DLT] [EUTS] [Gabain] [ETY] [Yüknekî] [DS]

karımak^{2}, [kar-ı-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r]* Mızıkçılık etmek. [DS]

karımak^{3}, [karı-mak] *{ağız} gçl. f. [-r]* Yoklamak. [DS]

karımak^{4}, [karğa-mak > karı-mak] *{ağız} gçl. f. [-r]* Bir malı ya da insanı kötülemek. [DS]

karımak^{5}, [karı-mak] *{ağız} gçl. f. [-r]* Ark açmak; su yolu yapmak. [DS]

karımak^{6}, [kara-muk] *{ağız} is.* → karamuk. [DS]

karımaklag, [karī-mak > karı-mak-lağ] *{eT} sf.* İhtiyarlamaklı. [EUTS]

karımış, [karī-mak > kar-ı-mış] *{ağız} sf.* (Kız için) yirmi beş yaşına bastığı hâlde evlenmemiş. [DS]

karımsa, [kar-ımsa قرمسه] *{OsT} is.* Kırağı.

karımsak, -ğı [karı-msa-k ?] *{ağız} sf.* Pezevenk. [DS]

karımsı, [kar-ımsı قرمسى] *{OsT} is.* Kırağı.

karımsınmak, [kār-mak > *kar-ım > karım-sın-mak] *{eT} dönşl. f. [-ur]* Boğulur gibi olmak. [DLT]

karın, -rnı [*eT.* karın] *is. anat.* **1.** İnsan ve hayvanlarda gövdenin kaburga altından kasıklara kadar olan ön bölümü; bu bölümde yer alan iç organların tümü. *{eT} (aynı)* [DLT] [EUTS] [ETY] [Gabain] [Yüknekî] [DK] **2.** *{eAT}* Sindirim organları, özellikle mide. **3.** Kadınlarda döl yatağı; rahim. **4.** Bazı kasların dolgun olan bölümü. **5.** Bazı nesnelerde geniş ve içi boş bölüm. **6.** *mecaz.* İç; gönül; akıl; kafa. **7.** *fiz.* Gelen ve yansıyan dalgaların girişiminde duraklı dalgalarla en fazla genlikle titreşen noktalar. **8.** Yazıda harflerin genellikle ortada kalan şişkin bölümü. **9.** Duvarlarda gereksiz yere dışa doğru taşan şişkin kısım. **10.** *{ağız}* Yürek; iç. [DS] ⧉ **karın ağrısı,** *1. tıp. Karında duyulan ağrı. 2. mecaz. Can sıkıcı ve çekizlmez kimse. 3. mecaz. İnsanı sıkan bir olay veya durum. 4. Adı tam olarak bilinmeyen nesnenin adı yerine kullanılır.*|| **karın ağrısına uğramak,** *Üzücü bir durumla karşılaşmak.*|| **karın almamak,** *{ağız} Kıskanmak; çekememek.* [DS]|| **karın bağı,** *{ağız} Hayvanların yemek borusu.* [DS]|| **karın boşluğu,** *anat. Kaburga kemikleri ile kalça arasında ve vücudun iki yanında kalan kısım.*|| **karın çatlağı,** *Fıtık.*|| **karından bacaklılar,** *zool. Yumuşakçalardan, geniş karın tabanı üzerinde sürünerek ilerleyen, bir çenetli, kabuklu hayvanlar sınıfı; karından ayaklılar, (Gastropoda).*|| **karın diyaframı,** *biy. Bazı böceklerde karın sinir zincirini iç organlardan ayıran bölme.*|| **karın doyurmak,** *Geçimini sağlamak; geçinmek.*|| **karın genişliği,** *{ağız} Hoşgörü.* [DS]|| **karın geveni,** *{ağız} Halk hekimliğinde, karın ağrısını geçirmekte kullanılan bir ot; pişik geveni, (Acantholimon acerosum).* [DS]|| **karın kasık salmak,** *{eAT} Şişmanlamak; göbek bağlamak.*|| **karın katlamak,** *{ağız} İşkembeyi sıcak suya sokarak üzerindeki pisliği kazımak.* [DS]|| **karın kavraması,** *{ağız} Karın ağrısı.* [DS]|| **karın kaymağı,** *{ağız} İşkembenin tersine, hafif tuzlanarak doldurulan taze, yağlı peynir.* [DS]|| **karın kıstı,** *{ağız} Karın ağrısı.* [DS]|| **karın yağı,** *{OsT} İç yağı.*|| **karın yüzgeci,** *zool. Balıklarda vücudun alt tarafında bulunan, denge sağlamada ve durmada kullanılan bir çift yüzgeç; palvek yüzgeç.*|| **karın zarı,** *anat. Karın boşluğunun içini kaplayan, karındaki organları, bağırsakları tutan zar; periton.*|| **karın zarı iltihabı,** *tıp. Karın zarında meydana gelen ileri derecede ve kronik iltihap; karın zarı yangısı; peritonit.*|| **karın zarı yangısı,** *tıp. Karın zarında meydana gelen ileri derecede ve kronik iltihap; karın zarı iltihabı; peritonit.*|| **karnı aç,** *Acıkmış olan.*|| **karnı ağrımak,** *{ağız} Birinin başarısından rahatsız olmak; çekememek.* [DS]|| **karnı almamak,** *{ağız} Çekememek; kıskanmak.* [DS]|| **karnı almaz,** *{ağız} Kıskanç; başkalarının başarısını çekemeyen.* [DS]|| **karnı burmak,** *{ağız} 1. Mide veya bağırsağı sancılanmak. 2. Çekememek; kıskanmak.* [DS]|| **karnı burnunda,** *Gebeliği ilerlemiş; doğurması yakın olan.*|| **karnı dar,** *{ağız} Kıskanç; çekemeyen.* [DS]|| **karnı geniş,** *mecaz. 1. Tasasız; gamsız. 2. {ağız} Hoşgörülü.* [DS]|| **karnı gétmek,** *{ağız}* → karnı gitmek. [DS]|| **karnı gitmek,** *İshal olmak.*|| **karnı götürmek,** *{ağız} Birinin nazını çekebilir olmak; tahammül etmek.* [DS]|| **karnı kada,** *{ağız} İlenç; beddua.* [DS]|| **karnı kalkmak,** *{ağız} Çekememek; kıskanmak.* [DS]|| **karnı kara,** *{ağız} Kötü kalpli; kinci.* [DS]|| **karnı karnına geçmek,** *Çok zayıflamak.*|| **karnı katılmak,** *{ağız} 1. Bayılmak. 2. Yüreği sıkışmak.* [DS]|| **karnı kavramak,** *{ağız}* → karnı burmak. [DS]|| **karnına yazmak,** *{ağız} İyice bellemek; mimlemek.* [DS]|| **karnından buza(ğı)lamak,** *{ağız} Aşırı yorgunluktan güçsüz düşmek.* [DS]|| **karnından konuşmak,** *1. Çok hafif sesle konuşmak. 2. Düşünmeden söylemek; yalan yanlış şeyler söylemek.*|| **karnı olmak,** *{ağız} Gebe olmak.* [DS]|| **karnı sırtına gelmek,** *{ağız} Alt üst olmak; tersine dönmek.* [DS]|| **karnı sürmek,** *{ağız} İshal olmak.* [DS]|| **karnı tok,** *Yemek yemiş olan; doymuş; açlık duymama.*|| **karnı tok olmak,** *mecaz. (Söylenen sözlere) inanmak mümkün olma-*

mak; önem vermemek.|| **karnı tok sırtı pek,** *Para sıkıntısı olmayan; geçimi rahat olan.*|| **karnı yarık,** *{ağız} 1. Toprak taşımak için bir yanı açık bırakılarak ağzı dikili çuval. 2. Kötü kalpli. 3. dnz. Yelkeni direğe çeken makara.* [DS]|| **karnı zil çalmak,** *Şiddetli bir açlık duymak; çok acıkmak.*

karınaltı, [karın + altı] *{ağız} is.* Hayvanların üzerine örtülen çulları karın altından bağlamak için iki yanlarına dikilen bağlar. [DS]

kârınatık, [Far. kār + Ar. nātıķ ناطق كار] *(kâ:rı'-na:tık) {OsT} is. müz.* Türk müziğinden en büyük sözlü form.

karınca, [*eT.* karın-ç-ġa / karın-çak] *is. zool.* **1.** Karıncagillerden, ılıman ve tropikal bölgelerde toplu olarak yaşayan, altı binden fazla türü bulunan küçük böceklerin genel adı, *(Formica).* **2.** Döküm sırasında hava kalmasından ya da paslanmaktan dolayı metaller içinde meydana gelen boşluk. **3.** *{ağız}* Sığırların tırnaklarında görülen bir hastalık. [DS] ⊟ **karınca ağzı,** *Çok küçük açıklık; küçük delik.*|| **karınca asidi,** *kim. Karıncalarda ve kimi bitkilerde bulunan bir tür asit; HCOOH, formik asit.*|| **karınca aslanı,** *zool. Karınca aslanıgillerden, larvaları kum içinde huni şeklinde çukur tuzaklar kazarak karıncaları yakalayıp yiyen böceklerin genel adı, (Planipennia).*|| **karınca aslanıgiller,** *zool. Karınca aslanı ve yakın türleri kapsayan böcek familyası, (Myrmeleonidae).*|| **karınca ayağı,** *{ağız} İnce kıyılmış tütün.* [DS]|| **karınca balı,** *{ağız} Ağaçlarda olan bir zamklı madde; kedi balı.* [DS]|| **karınca başı,** *{ağız} Kumlu toprak.* [DS]|| **karınca belli,** *(Kadın ve kız için) çok ince beli olan.*|| **karınca bilimi,** *biy. Karıncaları inceleyen bilim dalı.*|| **karınca duası,** *Bereket getirdiğine inanılarak okunan ve yazılarak eve, dükkâna asılan Arapça metinli bir dua.*|| **karınca duası gibi,** *(Yazı için) kargacık burgacık; okunaksız; karışık.*|| **karınca gibi,** *1. Pek çok. 2. Çalışkan.*|| **karınca kaderince,** *Elinden geldiği kadar; az da olsa.*|| **karınca kararınca,** *Elinden geldiği kadar; az da olsa.*|| **karınca uykusu,** *{ağız} İpek böceğinin ilk uykusu.* [DS]|| **karınca yağı,** *Renksiz, hoş kokulu, daha çok anestezik olarak kullanılan ilaç; $CHCl_3$ kloroform.*|| **karıncaya binmek,** *Çok yavaş yürümek.*|| **karıncayı bile incitmemek,** *Kimseyi üzmeyecek, kırmayacak bir duygu içinde bulunmak; merhametli olmak.*|| **karınca yuvası gibi kaynamak,** *Aşırı derecede kalabalık ve hareketli olmak; kaynaşmak.*

karıncacık, -ğı [karınca-cık] *{ağız} is.* Vücutta çıkan kaşıntı yapan küçük kara kabarcıklar. [DS]

karıncacuk, -ğu [karınca-cuk] *{ağız} is.* Ağustos böceği. [DS]

karıncaezmez, [karın-ca+ez-mez] *sf.* (İnsan için) çok merhametli, ince duygulu; karıncaincitmez.

karıncagiller, [karın-ca-gil-ler] *is. zool.* Yeryüzüne dağılmış pek çok türü bulunan karıncaları kapsayan zar kanatlı böcekler familyası, *(Formicinae, Dolichoderinea, Poneriae, Myrmicinae, Dorylinae).*

karıncaincitmez, [karın-ca+inci-t-mez] *sf.* (İnsan için) çok merhametli, ince duygulu; karıncaezmez.

karıncalamak, [karınca-la-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(ı)-yor]* (Hayvanlar için) tırnak ile et arasında yara olmak. [DS]

karıncalanış, [karınca-la-n-ış] *is.* Karıncalanmak durumu veya biçimi.

karıncalanma, [karınca-la-n-ma] *is.* **1.** Karıncalı hâle gelmek işi. **2.** Deniz kurdu adındaki böceğin ağaç teknelerde açtığı delik. **3.** Bir saç levhanın veya kazanın oksitlenme sonucu yüzeyinin bozulması. **4.** Bir döküm parçasında gaz sıkışmasından meydana gelen şişkinlik. **5.** Bir damar veya sinirin sıkışması gibi sebeplerle vücudun herhangi bir yerinde çok sayıda karınca ısırıyormuş hissi uyandıran iğnelenme.

karıncalanmak, [karınca-la-n-mak] *dönşl. f. [-ır]* **1.** (Bir yer, bir şey için) karınca üşüşmek; karınca dolmak; karıncalı hâle gelmek. **2.** Vücudun herhangi bir yerine uyuşukluktan sonra kan hücumu dolayısıyla sayısız iğne batırılıyormuş veya böcek ısırıyormuş gibi olmak. **3.** Pas yüzünden ufak ufak delikler oluşmak. **4.** Döküm parçalarında gaz sıkışması dolayısıyla küçük boşluklar oluşmak. **5.** *mecaz.* (Kafa, beyin vb. için) aşırı zihinsel yorgunluktan dolayı düşünemez olmak; bir konuyu kavramakta güçlük çekmek. **6.** *{ağız}* (Tüfek namlusunun içi için) paslanmak; çürümeye başlamak. [DS]

karıncalar, [karın-ca-lar] *is. zool.* Zar kanatlıların, karınca adlı beş bin kadar türünü toplayan dalı.

karıncalaşmak, [karınca-la-ş-mak] *dönşl. f. [-ır]* **1.** Karınca gibi olmak; karınca görünümünde olmak. **2.** (El, ayak vb. için) uyuşmak. **3.** *{ağız}* (İpek böcekleri için) ilk uykularına yatmak. [DS]

karıncalı, [karın-ca-lı] *sf.* **1.** Üzerinde, içinde karınca bulunan; karınca ile dolmuş olan. **2.** (Metal için) pas ya da kötü döküm yüzünden küçük delikleri olan. ⊟ **karıncalı tırnak** (dırnak), *{ağız} İçi delik deşik olan at veya eşek tırnağı.* [DS]

karıncamak, [karınca-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-c(ı) -yor]* **1.** (Baca için) çekmek. **2.** (Boğaz için) gıcıklanmak. [DS]

karıncasever, [karın-ca+sev-er] *sf.* **1.** (Bitki için) karıncaların yaşamasına elverişli olan. **2.** (Böcek için) karıncalarla bir arada yaşayan. **3.** (Böcek için) karıncalar tarafından sevilen; karıncalarla ortak yaşayan; karıncaları konak edinen veya onlarda asalak yaşayan. **4.** *is.* Bazı karıncaların yuvasında yaşayan kanatsız cırcır böceği, *(Myrmecophilus acervorum).*

karıncayiyen, [karın-ca+yi-y-en] *sf.* **1.** (Hayvan için) karınca ile beslenen. **2.** *is. zool.* Karınca ile besle-

nen çeşitli memeli hayvanlara verilen ortak ad. **3.** *zool.* İlkel memeliler alt sınıfının tek delikliler takımından, Avustralya, Yeni Gine ve Tasmanya'da yaşayan, kıvrık gaga biçiminde uzun ağızlı, yapışkan dilleri ile karınca ve termitleri yakalayarak yemek suretiyle beslenen, kirpi gibi dikenli, yumurta ile çoğalan ve aynı zamanda memeli bir hayvan, *(Echidna aculeata).*

karıncayiyengiller, [karın-ca + yi-y-en-gil-ler] *is. zool.* Dişsizler takımından iplik gibi ince uzun dilli, karınca yiyen hayvanları kapsayan memeli hayvanlar familyası, *(Echidnidae / Myrmecophagidae).*

karıncayiyenler, [karın-ca+yi-y-en-ler] *is. zool.* Tek familyası karıncayiyengiller olan, iplik biçiminde dar, uzun ince, yapışkan dilli dişsiz memeli hayvanlar alt takımı.

karıncık, -ğı [karın-cık] *is.* **1.** Küçük karın. **2.** Vücutta bazı organlar içinde bulunan küçük boşluklar. **3.** Kalbin alt bölümünde yer alan biri akciğerlere, diğeri de öteki organlara pompalanacak kanı kulakçıklardan alan iki boşluğa verilen ad. ⊡ **karıncık sıvısı,** *Beyin karıncıklarını dolduran sıvı.*|| **karıncık sistolü,** *Kalp karıncıklarının kasılması.*

karıncımak, [kar-ın-cı-mak] *{ağız} gçsz. f. [-ır]* Haset etmek; çekememek; kıskanmak. [DS]

karınça, [karın-ç-ğa] *{eT} is.* → karınca.

karınçak, [karın-çak] *{eT} is.* Karınca. [DLT]

karınçlıg, [karī-mak > karı-nç-lığ] *{eT} is.* Hakaret etme; aşağılama. [EUTS]

karındaş, [karın-daş قرنداش] *{eT} {eAT} {OsT} is.* Kardeş. [DLT] [EUTS] [OKD] [Gabain] [DK]

karındaşlaşmak, [karındaş-la-ş-mak قرنداشلشمق] *{eAT} işteş. f. [-ur]* Birbirini kardeş edinmek.

karıngaç, -cı [kar-mak > kar-ın-mak > kar-ın-gaç] *{ağız} is.* Su çevrintisi; anafor. [DS]

karınkaç, -cı [Rus. karandâš] *{ağız} is.* Kalem. [DS]

karınlama, [karın-la-ma] *is.* Karınla vurmak veya dokunmak eylemi.

karınlamak, [karın-lā-mak قرنلمق] *(karınla:mak) gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* **1.** *{eT}* Karına vurmak. [DLT] **2.** Karınla vurmak veya dokunmak. **3.** *dnz.* (Gemi için) yanaşırken yanını dayamak. **4.** Tereyağını korumak için terbiye edilmiş sığır veya koyun işkembesi içine doldurmak. **5.** *{OsT}* Karnı büyümek; karınlanmak. **6.** *{ağız}* (Direk, duvar vb. için) eğilmek; bel vermek. [DS]

karınlanma, [karın-la-n-ma] *is.* **1.** Karınlanmak eylemi. **2.** Karın sahibi olma veya karın meydana gelme.

karınlanmak, [karın-la-n-mak] *edil. f. [-ır]* **1.** (Gemi veya iskele için) bir geminin bordası dokunmak. **2.** (Tereyağı için) terbiye edilmiş koyun işkembesi içine konularak korunmak. **3.** *dönşl. f.* Karın meydana getirmek; karın gibi şişlik oluşturmak. **4.** (İç organlar için) karın çeperinin zayıflığı yüzünden dışarı sarkmak. **5.** Karın sahibi olmak; karın edinmek.

karınlaşma, [karın-la-ş-ma] *is.* Karın durumuna gelme.

karınlaşmak, [karın-la-ş-mak] *dönşl. f. [-ır]* Karın hâlini almak; karın gibi olmak.

karınlı, [karın-lı] *sf.* **1.** Karnı bulunan; karnı olan. **2.** *mecaz.* Karnı büyük veya çıkık olan.

karınlıg, [karın-lığ] *{eT} sf.* **1.** Karınlı. [EUTS] [DLT] **2.** Karna ait. [EUTS]

karınma, [kar-ın-ma] *is.* **1.** Sallanmak suretiyle karışma. **2.** Çiftleşme.

karınmak, [kar-mak > kar-ın-mak] *dönşl. f. [-ır]* **1.** Sallanarak karışmak. **2.** *{ağız}* (Kadın ve erkek için) cinsel ilişkide bulunmak. [DS] **3.** *{ağız}* (Hayvanlar için) çiftleşmek. [DS]

karınsa, [kar-ın-mak > kar-ın-sa-mak > kar-ın-sa] *is.* Kuşların tüy dökme zamanı. ⊡ **karınsaya girmek,** *Tüy dökmeye başlamak.*

karınsız, [karın-sız] *sf.* **1.** Karnı olmayan. **2.** Karnı belirtilen nitelikte olmayan. **3.** *mecaz.* *{ağız}* Başkalarını çekemeyen; kıskanç. [DS]

karıntası, [karın+tas-ı] *{ağız} is.* Pastırmacılıkta hayvanın göbek tarafının etlerine verilen ad. [DS]

karıntaş, [karın-daş قرنطاش] *{OsT} is.* Kardeş.

karıntı, [kar-mak *(yığılmak)* > kar-ın-mak > kar-ın-tı قارنتي] *is.* **1.** Akıntıların burgaç sularına karışmasından meydana gelen çevrinti. **2.** Geminin, dalgaların yandan vurması dolayısıyla yol alamaması durumu. **3.** *{OsT}* Havuz suyunun boşaltma deliğine sığmaması yüzünden akıntının geriye doğru dalgalanması.

karıp, [Ar. ġarīb] *{ağız} sf.* Garip. [EUTS]

karısamış, [karı-sa-mak > karı-sa-mış] *{ağız} sf.* Ergenlik çağına gelmiş delikanlı. [DS]

karış[1], [kar-ınak > kar-ış] *is.* Karmak eylemi ve biçimi. ⊡ **karış katış,** *{eAT} {OsT} Karmakarışık.*|| **karış muruş,** *{OsT} Karmakarışık.*|| **karış muruş etmek,** *{OsT} Karmakarışık etmek.*|| **karış muruş eylemek,** *{OsT} Karmakarışık etmek.*|| **karış muruş olmak,** *{OsT} Karmakarış olmak; altüst olmak.*

karış[2], [kār-mak > kar-ış] *{eT} is.* **1.** Mekik ipliği; atkı; argaç; dokumacılıkta enine atılan iplik. [EUTS] [Gabain] **2.** Yünlü kumaş. [DLT]

karış[3], [kār-mak > kar-ış] *is.* **1.** Açılmış ve gerilmiş durumdaki elin baş ve serçe parmak uçları arasındaki uzaklık. *{eT} (aynı)* [DLT] [DK] **2.** Yaklaşık 22 cm. kadar gelen bir karış boyundaki eski bir uzunluk ölçüsü birimi. ⊡ **karış karış,** *1. Belirtilen şeyin her yanı. 2. İnceden inceye.*|| **karış karış aramak,** *Her tarafı dikkatle aramak.*

karış[4], [karğā-mak > karğı-ş > karış قرش] *{eAT} {ağız} is.* Beddua; kargış. [DK] [DS] ⊡ **karış etmek,** *{ağız}*

İlenmek; beddua etmek; kargamak. [DS]|| **karış götürmek,** *{eAT} Beddua almak.*|| **karış karmak,** *{eAT} Beddua etmek; lanet okumak.*|| **karış vermek,** *{eAT} {ağız} Beddua etmek; ilenmek.* [DS]

karışık, -ğı [kar-ış-ık] *sf.* **1.** Farklı şeylerden meydana gelmiş bütün. **2.** (Yer için) eşyaları bulunmaları gereken yerlerde olmayan; düzensiz; dağınık; karışmış; intizamsız. **3.** (Herhangi bir sıvı veya madde için) içine bulunmaması gereken maddeler katılmış olan; saf olmayan. **4.** Birbirine geçmiş, dolaşmış, dolanmış; ayırması, çözmesi güç olan. **5.** *mecaz.* (Duygu, düşünce vb. için) ne olduğu açık seçik belli olmayan; kolayca anlaşılmayan; net olmayan; aydınlık olmayan. **6.** (Topluluk için) kargaşa ve çalkantı içinde bulunan. **7.** (Büyücü vb. için) cinlerle ilişkisi olduğuna inanılan. ⌘ **karışık kan,** *biy. Sürüngenlerde olduğu gibi atardamarlarda karışık olarak birlikte bulunan temiz ve kirli kan.*

karışıklanmak, [*kar-mak > kar-ış-ık-la-n-mak] *{eT} dönşl. f. [-ur]* Karışık hâle gelmek.

karışıklık, -ğı [kar-ış-ık-lık] *is.* **1.** Karışık olma durumu ve karışık olan şeyin niteliği. **2.** Düzen yokluğu; düzensizlik. **3.** Düzenli, açık ve anlaşılır olmayan şeyin durumu. **4.** Bir toplulukta düzen ve disiplin yokluğu; düzensizlik; kargaşa. **5.** Toplumda siyasi otoritenin yokluğuyla ortaya çıkan kavgalı, dövüşlü durum; anarşi; kargaşa. ⌘ **karışıklık çıkarmak,** *Düzeni bozmak; bölücülük yapmak.*|| **karışıklık çıkmak,** *Düzen bozulmak; ortalık karışmak.*

karışılma, [kar-ış-ıl-ma] *is.* Karışılmak eylemi.

karışılmak, [kar-ış-ıl-mak] *edil. f. [-ır]* **1.** Bir veya daha çok kişi veya nesnenin arasına girilmek; katılmak. **2.** (Yapılmakta olan bir iş, konuşma vb. için) başkaları tarafından etkide bulunulmak; karışmak istenilmek; müdahale edilmek; engellenmek.

karışım, [kar-mak > kar-ış-mak > kar-ış-ım] *is.* **1.** Değişik ögeleri bir araya getirip karıştırma işi. **2.** Bu şekilde meydana getirilmiş madde veya nesne. **3.** *kim.* Değişik maddelerin bir kimyasal tepkimeye girmeden meydana getirdiği bütün; mahlut.

karışlama, [karış-la-ma] *is.* Karışla ölçme.

karışlamak, [karış-lā-mak] *gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Bir şeyin uzunluğunu karışla ölçmek; kaç karış geldiğini bulmak; *{eT} (aynı).* [DLT]

karışlık, -ğı [karış-lık] *sf.* (Boy veya uzunluk için) belirtilen sayıda karıştan meydana gelen.

karışma, [kar-ış-ma] *is.* **1.** Birbiri içine girme eylemi; karışık hâle gelme. **2.** Birbiri içinde dağılma. **3.** Alt üst olma; düzeni gitme; düzensiz hâle gelme. **4.** Bulanma; saydamlığını kaybetme; duruluğu gitme. **5.** Birinin işine veya sözüne müdahale etme; engelleme. **6.** Katılma; girme; dahil olma; aralarında kaybolma. **7.** Bakma; ilgilenme. **8.** Cin ve perilerle ilgisi olma. **9.** *huk.* İki taşınmazın birbirinden ayrılamayacak hâle gelmesi durumu. **10.** *iletş.* İletişimi bozacak veya saptıracak şekilde iki telin veya kanalın birbirine değmesi veya girmesi.

karışmak, [*kar-mak > kar-ış-mak] *{eT} işteş. f. [-ır]* **1.** İki ve daha çok şey bir araya gelerek birbiri içine girmek; karışık hâle gelmek; karılmak; katılmak. *{eT} (aynı)* [DLT] [EUTS] [DK] **2.** Birbiri içinde dağılmak. **3.** Cin ve perilerle ilgisi olmak. **4.** *huk.* İki taşınmaz birbirinden ayrılamayacak hâle gelmek. **5.** *dönşl.* Bir araya gelmek; katılmak; aralarına girmek; dahil olmak; aralarında kaybolmak. **6.** Alt üst olmak; düzeni gitmek; düzensiz hâle gelmek; dağınık olmak. **7.** Bulanmak; saydamlığını yitirmek; duruluğu gitmek. **8.** Açıklığını, anlaşılırlığım yitirmek; anlaşılması güçleşmek. **9.** Birinin işine veya sözüne müdahale etmek; engellemek; araya girmek. **10.** El atmak; ilgilenmek; bakmak. **11.** İletişimi bozacak veya saptıracak şekilde iki tel veya kanal birbirine değmek veya girmek. **12.** Yetkisinde olmak; görevi olmak; iş edinmek. **13.** *{eT}* Birini karşılamaya gitmek; karşılaşmak. [DLT] [İKPÖy.] **14.** *{eT}* Çarpışmak; karşı karşıya gelmek; düşman kesilmek. [EUTS] [İKPÖy.] **15.** *{eT}* Mağlup olmak. [EUTS] **16.** *{eT}* Kamaşmak. [DLT] ⌘ **karışanı görüşeni olmamak,** *İşine kimse karışmamak; özgür olmak.*

karıştırıcı, [kar-ış-tır-ıcı] *sf.* **1.** Karıştırma işini yapan. **2.** *mecaz. sf.* Ortalığı birbirine katan; karışıklık çıkaran; fitne yaratan; fitneci; bozguncu. **3.** *is.* İki ve daha çok maddeyi birbiri içinde dağıtmaya, karıştırmaya yarayan aletlerin genel adı; mikser.

karıştırıcılık, -ğı [kar-ış-tır-ıcı-lık] *is.* Karıştırıcı olma durumu; fitnecilik.

karıştırılma, [kar-ış-tır-ıl-ma] *is.* Karıştırılmak eylemi.

karıştırılmak, [kar-ış-tır-ıl-mak] *edil f. [-ır]* Karıştırmak işi yapılmak; karışık hâle getirilmek.

karıştırış, [kar-ış-tır-ış] *is.* Karıştırmak eylemi veya biçimi.

karıştırma, [kar-ış-tır-ma] *is.* Karışık hâle getirme.

karıştırmak, [kar-ış-tır-mak] *gçl. f. [-ır]* **1.** Karışmak işini yaptırmak; karışmasını sağlamak. **2.** Bir şeyi karışık hâle getirmek; düzensiz ve dağınık duruma getirmek. **3.** Birçok şeyden bir karışım meydana gelecek biçimde bir karışım yapmak; birbirine katmak. **4.** Ne olduğunu, nasıl olduğunu anlamak için bir bir incelemek; bakmak; elle yoklamak; elden geçirmek. **5.** Ayırt edememek; kim olduğunu seçememek; tam olarak anlayamamak; birini öteki sanarak aldanmak. **6.** Sırasını, yerini şaşırmak. **7.** (Akıl, zihin vb. için) şaşkınlığa, kuşkuya düşürmek; bozmak; bulandırmak. **8.** (Alet vb. için) kurcalamak; oynamak; bozmak. **9.** Gözden geçirmek; üstünkörü okumak. **10.** Olumsuz sayılan bir şeyi içine almak; dahil etmek. **11.** Dibinin tutmaması,

taşmaması, kesilmemesi için pişen yemeği kaşıkla alt üst etmek.

karışuk, [kar-ış-mak > karış-uk] *{eAT} sf.* Karışık. [DK]

karıt, [Ar. ğārat] *{eT} is.* Sövme; küfür. [DLT]

karıtmak, [karī-mak > karı-t-mak قارتق] *{eT} {eAT} {OsT} gçl. f. [-ur]* Kocatmak; ihtiyarlatmak. [DLT]

karıva, [? karıva] *{ağız} is.* **1.** Rastık denilen tahıl hastalığı. **2.** Soğan tohumu. [DS]

karıyaşı, [karı+yaş-ı / kanyaş ?] *{ağız} is.* Sığırlara gaz sancısı veren bir ot. [DS]

karızan, [karī-mak > karī-zan ?] *{eT} is.* Çok kocamış kişi. [DLT]

-kâri, [Far. ķārī كارى] *(kâ:ri:) {OsT} is.* Sonuna getirildiği Farsça kelimelere *"-cilik"* anlamı katan son ek.

kari[1], [Ar. ķarye > ķārī قارى] *(ka:ri:) {OsT} is.* Köylü.

kari[2], **-i'i** [Ar. ķırā'at > ķārī قارئ / قارى] *(ka:ri) {OsT} is.* **1.** Okuyan; okuyucu. **2.** Kur'an'ı usulüne göre okuyan.

kari'a, [Ar. ķāri'a قارعه] *(ka:ria) {OsT} is.* **1.** Kıyamet. **2.** Ansızın gelen bela; felaket. **3.** Şiddetli rüzgâr. **4.** Beladan kurtulmak için okunan *el-Kariatü* suresi.

kariat, [Ar. ķāri'āt قارئات] *(ka:ria:t) {OsT} is.* Okuyan bayanlar; bayan okuyucular.

karîb, [Ar. ķurb > ķarīb قريب] *(kari:b) {OsT} sf.* **1.** Yer ve zaman bakımından uzak olmayan; yakın. **2.** Soyca veya ilişkili olarak insana yakın olan; akraba; komşu. **3.** *zf.* Yakın olarak; aşağı yukarı; tahminî. ⊡ **karîbü'l-ahd,** *{OsT} Yakın zamanda.*

karîben, [Ar. ķarīb > ķarīben قريباً] *(kari:'ben) {OsT} zf.* Yakın olarak; çok geçmeden.

kariblik, [karib-lik] *is.* Yakın olma; yakınlık.

karibu, [Algonkin *(Kanada yerl. d.)* caribou] *is. zool.* Çok hızlı koşan, Kuzey Amerika ve Sibirya'da yaşayan Kanada ren geyiği, *(Rangifer caribou).*

karide, [Yun. kharúdi] *{ağız} is.* Ceviz. [DS]

karides, [Yun. karida > karides] *is. zool.* Tuzlu ve tatlı sularda yaşayan, ıstakoz ve yengece yakın bir kısım kabukluların genel adı, *(Paleamon).*

karidesçi, [karides-çi] *is.* Karides avlayan ya da satan kimse.

karidesgiller, [karedes-gil-ler] *is. zool.* Yandan basık uzun gövdeli, on ayaklı kabuklular familyası, *(Carididea).*

kari'e, [Ar. ķāri'e قارئه] *(ka:rie) {OsT} is.* Okuyan kadın; okuyucu kadın.

karih, [Ar. ķarīḥ قريح] *(kari:h) {OsT} sf.* **1.** Yaralı. **2.** Çıbanlı.

kariha, [Ar. ķarīḥa قريحه] *(kari:ha) {OsT} is.* **1.** İnsanda kendiliğinden oluşan düşünce. **2.** Bir düşünceyi ortaya koyma gücü; yaratıcı güç. **3.** Padişahın verdiği yazılı veya sözlü buyruk. ⊡ **karihası geniş,** *Yaratıcı güce sahip.*

karihadan, [kariha-dan] *zf.* Hazırlıksız olarak; düşünmeksizin. ⊡ **karihadan atmak,** *Uydurmak.*|| **karihadan konuşmak,** *Hazırlıksız olarak içinden geldiği gibi konuşmak.*

karihazat, -dı [Ar. ķarīḥa + Far. zād قريحه زاد] *(kari-ha:za:d) {OsT} sf.* Zihinde kendiliğinden doğan; karihadan gelen.

kari'în, [Ar. ķārī' > ķārī'īn قارئين] *(ka:rii:n) {OsT} is.* Okuyucular; okuyanlar.

karik, -ği [Yun. khalikhi] *{ağız} is.* **1.** Oğlak. **2.** Üstü keçi kılından, altı ipten yapılmış bir tür ayakkabı. [DS]

karikatür, [İt. caricatura > Fr. caricature] *is.* **1.** Bir kişinin veya bir şeyin belirgin bir tarafını ele alarak, abartılı biçimde çizgilerle yapılan düşündürücü ve güldürücü resim. **2.** *mecaz.* Aslı taklit edilerek, beceriksizce acemice yapılan şey; taslak. ⊡ **karikatür gibi,** *Dış görünüşü çok gülünç olan.*

karikatürcü, [karikatür-cü] *is.* Karikatür çizen sanatçı; karikatürist.

karikatürcülük, -ğü [karikatür-cü-lük] *is.* Karikatür çizme sanatı.

karikatürist, [Fr. caricarturiste] *is.* Karikatür çizen sanatçı; karikatürcü.

karikatürize, [Fr. caricaturisé] *sf.* Karikatür hâline getirilmiş; gülünçleştirilmiş. ⊡ **karikatürize etmek,** *Gülünç ve abartılı biçimde, çarpıtarak anlatmak; gülünç hâle getirerek alay konusu yapmak; karikatürleştirmek.*

karikatürleştirme, [karikatür-le-ş-tir-me] *is.* Karikatür hâline getirmek eylemi.

karikatürleştirmek, [karikatür-le-ş-tir-mek] *gçl. f. [-ir]* **1.** Karikatür hâline getirmek; karikatürünü yapmak; karikatürle anlatmak. **2.** Gülünç ve abartılı biçimde, çarpıtarak anlatmak; gülünç hâle getirerek alay konusu yapmak; karikatürize etmek.

karim, [? karim] *{ağız} is.* Bağlarda yağmur suyu için açılan kanal. [DS]

karimek, [karī-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r]* Yaşlanmak. [DS]

karîn, [Ar. ķarn > ķarīn قرين] *(kari:n) {OsT} sf.* **1.** Az bir ara ile ayrılmış olan; çok yakın. **2.** Aralarında sürekli ve sıkı ilişkiler bulunan kimseler; arkadaş. **3.** İsteğine ulaşmış olan; sahip olan. **4.** *tar.* Padişahların daima yanında bulunan; mabeyinci. **5.** *isl.* Kur'an'a göre insanın yanında ikinci bir ruh olarak bulunan, gerçek niteliği Allah'ın bilgisinde olan gizli varlık. **6.** *isl.* Kelamcılara göre şeytan ve melek olmak üzere insanın yanında bulunan iki varlık.

⊡ **karin etmek,** *Yakınlaştırmak; birleştirmek.*|| **ka-rîn-i evvel,** *{OsT} Baş mabeyinci.*|| **karîn-i kabûl,** *{OsT} Kabule hak kazanmış; razı olmuş.*|| **karîn-i re'y-i sāib,** *{OsT} Düşünülene uygun; isabetli.*|| **ka-rîn-i sānî,** *{OsT} İkinci mabeyinci.*|| **karîn-i tahsîn,** *{OsT} Uygun görülmüş; beğenilmiş.*

karina, [Lat. carina *(kabuk)* > İt. carina] *(kari'na) is. dnz.* **1.** Gemi omurgası. **2.** Gemi teknesinin su için-de kalan kısmının dış yüzü. **3.** *zool.* Hayvanların vücudunda bulunan sivri ve keskin çıkıntı. ⊡ **ka-rina bakımı,** *dnz. Bir geminin karinasını temizle-mek ve onarmak.*|| **karina etmek,** *dnz. Bir geminin karinasını onarmak ve temizlemek için tamamı gö-rününceye kadar diğer yanına yatırmak.*

karinalama, [karina-la-ma] *is.* Uçak, motor gibi ha-reketli araçlarda hareketini kolaylaştırıcı işlemleri gerçekleştirme.

karinalamak, [karina-la-mak] *gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Bir akışkan içinde hızla yer değiştirmesi gereken cisimlere ilerlemeye elverişli biçimi vermek.

karinalılar, [karina-lı-lar] *is. zool.* Ön tarafında gemi karinesine benzer ince bir göğüs kemiği olan kuşla-rı kapsayan alt sınıf, *(Carinate).*

karinasızlar, [karina-sız-lar] *is. biy.* Deve kuşları, boylu kuşlar ve kiviler gibi karinaları bulunmayan, ufak, körelmiş kanatlı ilkel yapılı kuşları içine alan bölüm, *(Ratitae).*

karine, [Ar. ḳarîne *(eşleme)* قرينه] *(kari:ne) {OsT} is.* **1.** Karışık ve anlaşılması güç bir durumun anlaşıl-masına ve meselenin çözümüne yarayan ipucu, iz. **2.** Bir durumun anlaşılmasına yardım eden hâl; be-lirti. **3.** *huk.* Bilinenden bilinmeyeni çıkarmaya ya-rayan hukukî çıkarımlara verilen ad. ⊡ **karîne-i inkisār,** *{OsT} fiz. Kırılma indisi.*|| **karîne-i katı'a,** *{OsT} huk. Birinci derece ispat edici kanıt sayılan belirti.*|| **karîne-i katı'a-i kanûniye,** *{OsT} huk. Yargının sebepleri arasında bulunan tanıklık, ye-min gibi çıkarımlar.*|| **karine ile anlamak,** *{OsT} Sözün gelişinden anlamak.*|| **karîne-i māni'ā,** *{OsT} ed. Mecazlı kelimenin kendi anlamında kullanıl-maması.*

karir, [Ar. ḳarîr قرير] *(kari:r) {OsT} sf.* Herhangi bir durumdan sevinç duymuş olan; sevinçli; kıvançlı. ⊡ **karîrü'l-ayn,** *{OsT} Gözü aydın.*

karismek, [Brah. kariś-mek] *{eT} işteş. f. [-ür]* Kav-ga etmek; düşmanlaşmak. [Gabain]

karitas, [Lat. caritas] *is.* Hristiyan ilahiyatçılara gö-re, kişinin hem kendi adına Tanrı'ya, hem de tanrı-nın yaratığı olan diğer insanlara karşı beslediği do-ğaüstü sevgi.

kariyer[1], [İt. carriera *(araba yolu)* > Fr. carrière] *is.* **1.** Kişinin tümüyle kendisini verdiği, yükselme, ilerleme durumu bulunan meslek. **2.** Diplomatlık. **3.** Üniversite öğretim üyeliği mesleği; akademik kariyer. ⊡ **kariyer sahibi,** *Bir alanda bilimsel öl-çütlere uygun araştırma ve inceleme yapmış olan kimse.*|| **kariyer yapmak,** *Üniversite öğretim üye-liği için gerekli araştırma ve incelemeleri yapmak.*

kariyer[2], [İng. to carry *(taşımak)* > personnel carrier] *is.* Asker ve polis taşımakta kullanılan bir tür zırhlı araç.

kariz, [Far. kāhriz > kāriz كاريز] *{OsT} is.* Kirli sula-rın akıp gitmesi için yer altında açılan su yolu; la-ğım; keriz.

karizma, [Yun. khárisma *(cömertlik)* > Fr. charisme] *is.* Kitleleri büyüleyici bir etki altında tutan güç; büyüleyicilik; etkileyicilik; otorite.

karizmatik, -ği [Fr. charismatique] *sf.* Kitleleri büyüleyici bir etki altında tutarak toplumun saygın-lığını kazanan; etkileyici; büyüleyici.

kark[1], [? kārk] *(ka:rk) {ağız} is.* Sıra; dizi. [DS]

kark[2], [kar-mak *(birikmek)* > kar-ık > kark] *{ağız} is.* Ark; su yolu. [DS]

karkag, [kurġā-mak > kurġā-k] *{eT} is.* Suyu ve bit-kisi bulunmayan kır; çöl. [DLT]

karkal, [kar-mak *(yığmak)* > kar-ka-l] *{ağız} is.* Su birikintisi; arık. [DS]

karkalak, -ğı [kar-ka-l-ak / kar-ga-l-ak] *{ağız} is.* **1.** Deniz veya ırmağın kıyıya attığı ağaç parçaları. **2.** Dışarıya doğru çıkık göz. **3.** Gövdesi yumuşak, ce-viz büyüklüğünde meyveleri olan bir funda. [DS]

karkan, [kar-kan ?] *{ağız} is.* Karnı büyük insan. [DS]

karkanadus, [? karkanadus] *{eT} is.* Kusma hastalı-ğı. [EUTS]

karkandus, [? karkandus] *{eT} is.* → karkanadus. [EUTS]

karkar, [kar *(yans.)* > kar + kar] *{ağız} is.* Gargara. [DS]

karkara, [Ar. kerker / karkar] *is. zool.* Uzun bacak-lıklardan, bataklık bölgelerde yaşayan ve sorguç tüyleri süs olarak kullanılan kuş türü.

karkas, [Fr. carcasse] *is.* **1.** Demirli beton ile yapıl-mış yapı; iskelet. **2.** Kasaplık hayvanlarda sakatat ve artıklar temizlendikten sonra geriye kalan vücut bölümü.

karkaşa, [karga-ş-a / karka-ş-a قرقشه] *{OsT} is.* Kav-ga; savaş.

karkı, [kargı] *{ağız} is.* Barut kabı. [DS]

karkın, [*eT.* karā-mak *(kararmak)* > kara-kı-mak > kar(a)kı-n ?] *is.* **1.** *{OsT}* Hayvanın sağrısından çı-kan siyah ve işe yaramaz deri. **2.** *{ağız}* Karaya ya da mora boyanmış deri. [DS]

karkırmak, [kar(ı)k-ır-mak قرقرمق] *{OsT} [-ur]* (Göz için) parlak ışıktan kamaşmak.

karkırtmak, [kar(ı)k-ır-t-mak قرقردمق] *{eAT} [-ur]* Karartmak.

karkış, [karġā-mak > karġı-ş] *{eAT} {ağız} is.* → kar-

gış. [DK] [DS] ⊡ **karkış tökmek,** *{ağız} İlenmek; beddua etmek.* [DS]

karkışlamak, [kar-gış-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* İlenmek; beddua etmek. [DS]

karkot, [? karkot] *{ağız} is.* Mısır unu ile yapılan bir tür lapa. [DS]

karkuğ, [kork-mak > kork-uğ] *{eT} is.* Korkunç.

karkuşu, [Yun. kharderina [Tietze] / kar + kuş-u] *{ağız} is.* İspinoz. [DS]

karkuy, [karğū / karğūy / karğuñ] *{eT} is.* Atmaca kuşu. [DLT]

karkuzlanmak, [kar-kuz-la-n-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* Hindi gibi kabarmak. [DS]

karkürücek, -ği [kar+kürü-y-ecek] *{ağız} is.* Toprak damlı evlerin üzerindeki karları temizlemekte kullanılan büyükçe kürek; kürden. [DS]

karlağuç, -cu [*eT.* karlıġaç > karlaġuç قرلاغج] *{eAT} is.* Kırlangıç.

karlama, [kar-la-ma] *is.* **1.** Karlı duruma getirme. **2.** *iletş.* Televizyonlarda yayını net alamamaktan kaynaklanan kabarcıklı görüntü bozukluğu. **3.** *{ağız}* Soğuk ve karlı bir günde uçamadığı için yakalanan ve ötmeyen keklik. [DS]

karlamak, [*eT.* kār > kar-lā-mak] *gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* **1.** Karlı hâle getirmek; *{eT} (aynı).* [DLT] **2.** *gçsz.* (Hava için) kar yağmak; yağış kara dönmek; kara çevirmek.

karlambaç, -cı [kar-la-mak > kar-la-ma+aş] *{ağız} is.* Kar ve pekmez karışımı bir içecek. [DS]

karlangaç, -cı [*eT.* karlıġaç] *{ağız} is.* Kırlangıç. [DS]

karlanguç[1]**, -cu** [kar-la-n-guç] *{ağız} is.* Karda gezmek için kullanılan bir araç. [DS]

karlanguç[2]**, -cu** [karla-n-ġuç قرلنغج] *{OsT} is. zool.* Kırlangıç.

karlanğuç[2]**, -cu** [kar-la-n-ğuç] *{ağız} is.* Hayvanların ağzında çıkan bir kabarcık. [DS]

karlankuş, [*eT.* karlıġaç] *{ağız} is.* Kırlangıç. [DS]

karlanma, [kar-la-n-ma] *is.* Karla örtülme; karlı hâle gelme.

karlanmak, [kar-la-n-mak] *dönşl. f. [-ır]* **1.** Kar ile örtülmek; karlı hâle gelmek. *{eT} (aynı)* [DLT] **2.** Kar sahibi olmak; kar edinmek; kar almak. **3.** (Soğutucular için) soğutma bölümünde buz birikimi olmak.

karlatmak, [kār > kar-lā-mak > kar-la-t-mak] *{eT} gçl. f. [-ur]* Kar yağdırmak. [DLT]

karlava, [? karlava / kālava] *{ağız} is.* Kendirden saç örgüsü tekniğinde örülmüş uzunca kamçı. [DS]

kârlı, [kâr-lı] *(kâ:rlı) sf.* Kârı olan; kazançlı. ⊡ **kârlı çıkmak,** *Bir işten kazanç sağlamış olmak; kazançlı çıkmak.*|| **kârlı iş,** *İyi para kazandıran iş veya çalışma.*

karlı, [kar-lı] *sf.* **1.** (Hava için) kar yağan; karın yağdığı. **2.** Üzerinde, içinde kar bulunan. **3.** (Akarsu rejimi için) kar suyu ile beslenen.

karlıg, [kār > kar-lıg] *{eT} sf.* Karlı. [Clauson]

karlıgaç, [kargı-lāç / karlı-ġāç] *(karğıla:ç) {eT} is.* Kırlangıç. [DLT] [EUTS]

karlık[1]**, -ğı** [kar-lık] *{ağız} is.* **1.** Yazın kullanmak üzere kıştan içine kar doldurulan çukur; kar kuyusu. **2.** Dam arkalarında kar atılan yer. **3.** Çatılardan akan yağmur sularının indiği yer. [DS] **4.** İçine kar veya buz koymak için bölmesi bulunan soğutucu kap.

karlık[2]**, -ğı** [Bul. karlik] *{ağız} is.* Çobanların koyunları yakalamakta kullandıkları ucu kancalı değnek. [DS]

karlık[3]**, -ğı** [? karlık] *{ağız} is.* Üstü hasır kaplı, on litrelik yuvarlak damacana.

karlılık, [kar-lı-lık] *is.* Bir bölgede karlı yağış günlerini belirleyen istatistiksel rakam.

Karluklar, [kar-luk-lar] *is.* Karahanlı devletinin halkını meydana getiren iki Türk boyundan birisi.

karm, [Ar. ḳarm قرم] *{OsT} is.* Değerli insan.

karma[1], [kar-ma قرمه] *is.* **1.** Karmak eylemi. **2.** Farklı türden olan nesneleri karıştırma; iç içe geçmelerini, birbiri içinde dağılmalarını sağlama. **3.** Oyun kâğıtlarını her oyun öncesi iyice karıştırma. **4.** *sin.* Bir filme ait birçok ses bandını belirli şiddet ölçülerine göre karıştırma işlemi; miksaj. **5.** Sporda çeşitli kulüp ve sporculardan meydana getirilen takım. **6.** *{ağız}* Etli pilav. [DS] **7.** *{ağız}* Bulgur, zeytinyağı, maydanoz ve ekşi ile pişirilip asma yaprağı ile yenilen bir pilav. [DS] **8.** *{ağız}* Arpa, çavdar ve mısır unu karıştırılarak yapılan bir hayvan yemi. [DS] **9.** *sf.* Aynı türden fakat farklı çeşitlerden meydana gelmiş; karışık; katışık. *{eT} {OsT} (aynı)* [Clauson] [DK] ⊡ **karma bez,** *anat. Pankreas gibi hem iç, hem de dış salgısı olan bez.*|| **karma eğitim,** *eğit. Erkek ve kız öğrencilerin birlikte eğitimini sağlayan sistem.*|| **karma ekonomi,** *eko. Hem özel girişim hem de devlet girişimlerine birlikte yer veren ekonomik sistem.*|| **karma ışınım,** *fiz. Tanecik ve foton gibi farklı türden parçacıkların oluşturduğu ışınım.*|| **karma komisyon,** *Mecliste çeşitli parti üyelerinin görev aldığı komisyon.*|| **karma okul,** *eğit. Hem kız hem de erkek öğrencilerin birlikte öğrenim gördüğü okul.*|| **karma sergi,** *Birden çok ressamın birlikte katıldığı sergi.*|| **karma sinir,** *anat. Hem duygu, hem de motor sinirlerini bir arada taşıyan sinir telleri.*|| **karma tamlama,** *dbl. İsim tamlamalarında ögelerden birisinin veya her ikisinin de sıfat tamlaması olması durumundaki tamlama.*

karma[2], [kar-mak > kar-mā] *(karma:) {eT} is.* Yağma; talan. [DLT]

karmaç, -cı [kar-mak > kar-ma-ç] *is.* **1.** Bir kabın içindeki maddeleri karıştırıp karmaya yarayan çu-

buk. **2.** *{ağız}* Saman, toprak ve su karışımı çamur. **3.** Taş ve kerpiç evlere yapılan toprak sıva. **4.** Yağlı taze mısır ekmeği. **5.** Kepek, küspe vb. karışımı hayvan yemi. **6.** Ekmek ufağı ve peynir karışımı yiyecek. [DS]

karmagüdel, [kar-ma + gü(t)-e-l] *{ağız} sf.* Karmakarışık. [DS]

karmak[1], [kar-mak قارمق] *gçl. f. [-ar]* **1.** Bir şeyi bir şeyle karıştırmak; birbiri içine katarak karıştırmak; karılmış hâle getirmek; katmak; bir araya koymak; ekletmek; bitiştirtmek; üst üste yığdırmak. *{eT} {eAT} {OsT} {ağız} (aynı)* [İKPÖy.] [DLT] [DS] **2.** Toz halindeki bir maddeye sıvı ekleyerek hamur veya çamur hâline getirmek; yoğurmak. **3.** Oyun kâğıtlarını iyice karıştırmak.

karmak[2], [kā-mak *(eklemek; yığmak)* > kā-r-mak] *(ka:rmak) {eT} {eAT} {OsT} {ağız}. gçsz. f. [-ar]* **1.** (Kanalda veya arkta akan su için) önüne bir şey gerilerek birikmek, kabarmak; taşmak; büvetlenmek; durgun olmak. [DLT] [EUTS] [İKPÖy.] [DK] [DS] **2.** Boğulmak. [DLT] ⧉ **kara taşmak,** *{eT} Kabararak taşmak.* [DK]|| **karmak inmek,** *{OsT} Met ve cezir olmak.*||

karmak[3], [kar-mak] *{ağız} gçsz. f. [-ar]* Hastalık bulaşmak; sirayet etmek. [DS]

karmak[4], [kar-mak] *{eT} gçl. f. [-ur]* Ölçmek; karışla veya parmak ucundan dirseğe kadar olan uzunluğu birim alarak ölçmek. [Clauson]

karmak[5], [kar-mak] *{ağız} gçsz. f. [-ur]* Bıkmak; usanmak; doymak. [DS]

karmak[6], [kar-mak] *{ağız} gçl. f. [-ur]* **1.** Hayvanları çiftleştirmek. **2.** *gçsz. f.* (Hayvanlar için) çiftleşmek. [DS]

karmak[7], [kar-mak] *{ağız} gçl. f. [-ar]* Birisinin arkasından kötü konuşmak. [DS]

karmak[8], [kar-mak قرمق] *{eAT} gçsz. f. [-ır]* Kararmak; bulanmak.

karmak[9], **-ğı** [kar-māk] *(karma:k) is.* **1.** *{eT}* Çengel. [KB] **2.** *{ağız}* Olta. [DS]

karmakarış, [kar-ma+kar-ış] *sf.* Karışık; düzensiz. ⧉ **karmakarış etmek,** *Karışık hâle sokmak.*|| **karmakarış olmak,** *Dağınık ve karışık bir durumda olmak.*

karmakarışık, -ğı [kar-ma+kar-ış-ık] *sf.* Birbirinden ayrılamayacak derecede çok karışık ve düzensiz biçimde olan; dağınık ve karışık. ⧉ **karmakarışık etmek,** *Çok karışık ve birbirinden ayrılamayacak duruma getirmek.*|| **karmakarışık olmak,** *Çok karışık ve içinden çıkılamaz durumda olmak.*

karmakudal, [kar-ma+güd-e-l] *{ağız} sf.* Karmakarışık. [DS]

karmaksız, [kār-mak > karmak-sız] *{eT} sf.* Karışıksız; katıksız; katkısız. [EUTS]

karmalamak[1], [karma > karma-lā-mak قرملمق] *(karmala:mak) {eT} gçl. f. [-r]* **1.** Yağma etmek; yağmalamak. [DLT] **2.** *{eAT}* Yakalamak; tutmak; kavramak. [DK] **3.** *{eAT} {ağız}* Avuçta sıkmak; kapmak. [DK] [DS]

karmalamak[2], [kar-ma-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Tavanı kireç ya da çamur ile kaplamak. [DS]

karmalanmak, [karma-la-n-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* Yitirilen şeyi büyük bir çaba ile aramak. [DS]

karmalaşmak, [karma > karma-la-ş-mak] *{eT} işteş. f. [-ur]* Birlikte yağmalamak. [DLT]

karmalık, -ğı [kar-ma-lık] *is.* Karma olma durumu; karma olan şeyin niteliği.

karmamak, [ḫarba-mak / karba-mak > karvā-mak قارممق] *{eT} gçl. f. [-r]* → karvamak.

karman, [kar-man] *sf.* Karışıklık bildiren *"karman çorman"* ikilemesinde geçer. ⧉ **karman çarman,** *{ağız}* → karman çorman. [DS]|| **karman çorman,** *{ağız} Karmakarışık; düzensiz.* [DS]|| **karman şorman,** *{ağız}* → karman çorman. [DS]

karmanmak, [Moğ. kara-mak => karma-n-mak] *{eAT} dönşl. f. [-ur]* **1.** Çevresine bakınmak; aranmak. [DK] **2.** Ele geçirmek için etrafında dolaşmak. [DK] **3.** Tutunmak. **4.** Boylanmak. [DK]

karmanyola, [İt. carmagnola] *(karmanyo'la) is.* Şehir içinde ıssız bir yerde sıkıştırıp ölüm tehdidi ile yapılan soygun; şehir eşkıyalığı.

karmanyolacı, [karmanyola-cı] *is.* Şehir içinde ıssız yerlerde sıkıştırıp ölümle tehdit ederek soygun yapan kimse; şehir eşkıyası.

karmanyolacılık, -ğı [karmanyola-cı-lık] *is.* **1.** Karmanyolacı olma durumu. **2.** Karmanyola yöntemiyle yapılan soygun işi.

karmapt, [Sansk. karmapatha] *{eT} is.* **1.** Amel; eylem. [EUTS] **2.** İş yapma yolları. [EUTS] [Gabain]

karmaput, [Sansk. karmapatha] *{eT} is.* → karmapt.

karmaşa, [kar-ma-ş-mak > kar-ma-ş-a] *is.* **1.** Birbirine zıt ve farklı pek çok ögenin meydana getirdiği biçim ve durum; karmaşıklık. **2.** *psikol.* Hasta davranışların temelinde yer alan, kişinin bilincini az çok şartlandıran, çoğunlukla çocukluk dönemine ait baskı altında tutulmuş hatıra, duygu ve düşüncelerin tümü; kompleks.

karmaşık, -ğı [kar-ma-ş-mak > kar-ma-ş-ık] *sf.* **1.** Birbirinden farklı pek çok öge bulunduran; birbirine az çok aykırı birçok şeyden oluşan; mudil. **2.** *is. kim.* Bir çözeltide iki yönlü olarak ayrışabilen birleşik veya iyon; kompleks. ⧉ **karmaşık sayı,** *Ondalık kesir dışında düzenlenmiş sayı; kompleks sayı. "2 gün 5 saat 10 dakika 7 saniye."*

karmaşıklaşma, [kar-ma-ş-ık-la-ş-ma] *is.* Karmaşık hâle gelme.

karmaşıklaşmak, [kar-ma-ş-ık-la-ş-mak] *dönşl. f. [-ır]* Karmaşık hâle gelmek; karmaşık bir durum almak.

karmaşma, [kar-ma-ş-ma] *is.* Karmaşık durum meydana getirme.

karmaşmak, [kar-ma-ş-mak] *işteş f. [-ır]* Birden çok şey bir araya gelerek birbiri içine girip karışmak; iç içe girmek; iyice karışmak; altüst olmak.

karmaştırma, [kar-ma-ş-tır-ma] *is.* Karmaşık bir hâl almasını sağlama.

karmaştırmak, [kar-ma-ş-tır-mak] *gçl. f. [-ır]* Birden çok şeyi bir araya getirerek birbiri içine girip karışmasını sağlamak; iç içe katmak; iyice karıştırmak.

karmen, [Fr. carmin] *is.* **1.** Kırmız böceğinden elde edilen parlak kırmızı renkte bir madde. **2.** Parlak kırmızı renk.

karmıç, -cı [kar-mıç] *{ağız} is.* Çirkin; cildi bozuk. [DS]

karmık, -ğı [kar-mak *(su birikmek, taşmak)* > kar-mık] *{ağız} is.* **1.** Çay ve dere ağzına yapılmış balıkçı seti. **2.** Hayvanların karınları ile bacakları arasındaki bölge. **3.** Hamur içindeki sert toparlak. [DS]

karmuk, -ğu [kar-mak *(karıştırmak)* > kar-muk] *{ağız} is.* **1.** Büyük kanca. **2.** Çengel. [DS]

karmuslamak, [karmus-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(u)-yor]* Bir şeyi karanlıkta elleri ile yoklayarak aramak. [DS]

karn, [Ar. ḳarn قرن] *is.* **1.** Boynuz. **2.** Yüz yıllık süre; yüzyıl; asır; çağ. **3.** Vakit; zaman. **4.** *sf.* Aynı yaşta olan; akran; yaştaş. ☞ **karn-ı zaby,** *Geyiğin başındaki çatal boynuz.*|| **karnü'l-cerād,** *zool. Çekirgenin başındaki uzun tüy.*

karnabahar, [Far. keremb-i bahār => karnabahār قرنبهار] *(karnabaha:r) is. bot.* Turpgillerden, Doğu Akdeniz kökenli, yaprakları lahanaya benzeyen, çiçekleri etli ve tanecikli, çiçekleri ve çiçekliği sebze olarak yenen iki yıllık otsu bitki, *(Brassica oleracea botrytis).*

karnabit, [Ar. ḳarnābīt قرنابيت] *(karna:bi:t) {OsT} is. bot.* Karnabahar.

karnagu, [*karnā-mak > karnā-gü] *(karna:gu:) {eT} sf.* Karınlı; koca karınlı. ☞ **karnagu er,** *{eT} Koca karınlı adam.* [DLT]

karnak, [*karnā-mak > karnā-k] *(karna:k) {eT} sf.* **1.** Koca karınlı; karnı kocaman olan. **2.** *is.* Yaşlı, kart cariye.. ☞ **karnak er,** *{eT} Koca karınlı adam.* [DLT]

karnaksı, [kar(ı)nak-sı] *sf.* (Can sıkan, can sıkıcı durum veya kimse için) sövgü sözü.

karnakuç, -cu [karna-kuç ?] *{ağız} is.* Tahterevalli. [DS]

karnakuş[1], [karna+kuş] *{ağız} is.* Kırlangıç. [DS]

karnakuş[2], [? karnakuş] *{ağız} is.* Kubbe gibi damı ve tepesinde küçük penceresi bulunan eski tip ev. [DS]

karnal[1], [kar(ı)n-al] *{ağız} is.* **1.** Karnı büyük insan. **2.** Midesi büyük insan. [DS]

karnal[2], [? karnal] *{ağız} is.* İçine meyve konulan sepet; kol sepeti. [DS]

karnal[3], [? karnal] *{ağız} is.* Bir tür peynir. [DS]

karnal[4], [? karnal] *{ağız} is.* Pezevenk. [DS]

karnalmaz, [kar(ı)n-ı+al-maz] *{ağız} sf.* Kıskanç; çekemeyen. [DS]

karnapa, [karın+apa > karnapa] *{ağız} sf.* **1.** (Çocuk için) çok yiyen; obur. **2.** Şişman. **3.** Ağır kanlı; vurdumduymaz. [DS]

karnaval, [İt. carnelevare *(et kaldırmak)* > Fr. carnavale] *is.* **1.** Hristiyanların 40 gün süren büyük perhiz öncesindeki Salı günü şaşırtıcı kılıklara girerek yaptıkları et kesimi eğlencesi. **2.** Bu eğlencenin yapıldığı dönem. **3.** *mecaz.* Gülünç ve tuhaf giyimli kimse. ☞ **karnaval maskarası,** *Karnaval için süslenmiş, gülünç kılıklara girmiş kimse.*|| **karnaval maskesi,** *Karnavalda takılan gülünç maske.*

karnaz, [kar(ı)n-(ı)+az] *{ağız} sf.* Haset eden; kıskanç; çekemeyen. [DS]

karne, [Fr. carnet *(not defteri)*] *is.* **1.** Öğrencilerin notlarını, genel ve sağlık durumları ile okula devam durumlarını velilerine bildirmek üzere okul yönetimince dönem sonlarında verilen belge. **2.** Gerektikçe koparılıp kullanılmak üzere hazırlanmış basılı bilet yapraklarından meydana gelmiş defter. **3.** (Belirtilen amaçlar için) işlenilen ve kullanılan resmî olarak düzenlenmiş defter. *"sağlık karnesi, vergi karnesi"*

karneyn, [Ar. ḳarn > ḳarneyn قرنين] *{OsT} is.* İki boynuz.

karnıdar, [kar(ı)n-ı+dar] *{ağız} sf.* Çekemeyen; kıskanç; haset eden. [DS]

karnıkara, [kar(ı)n-ı+kara] *is.* **1.** *{ağız} bot.* Fasulyeye benzer ve tanesinin göbeği kara benekli bir sebze; börülce, *(Vigna sinensis)* [DS] **2.** *sf. mecaz.* Kötü kalpli (kimse).

karnıyarık, -ğı [kar(ı)n-ı+yar-ık] *is.* **1.** Kızartılmış ve ortaları yarılmış patlıcan içlerine kıymalı soğan, domates, biberden oluşan harç doldurulmak suretiyle yapılan bir tür yemek. **2.** *bot.* Sinir otugillerden, gövde ve yaprakları tüylü bir bitki, *(Plantago psyllium).* **3.** Bu bitkinin halk hekimliğinde müshil olarak kullanılan tohumları.

karni, [Fr. curnue] *is. kim.* Laboratuarlarda damıtma işleminde kullanılan geniş karınlı, dar ve eğri boyunlu cam kap.

karniye, [Ar. ḳarniyye قرنيه] *{OsT} is.* Gözün dış tabakasının ön kısmı; saydam tabaka; kornea.

karo, [Fr. carreau *(kare biçimli)*] *is* **1.** Betondan yapılmış dörtgen döşeme taşı. **2.** Duvar veya taban kaplamasında kullanılan genellikle seramik levha. **3.** Oyun kâğıtlarından, üzerinde kırmızı sivri uçlu baklava şekli taşıyanı.

karoça, [İt. carrozza] *is.* Dört tekerlekli, yaylı, üstü örtülü binek arabası; karuça.

karosa, [İt. carrozza] *is.* → karoça.

karoser, [Fr. carrosserie *(yük arabası)*] *is.* **1.** Bir çerçeveye tutturulmuş levhalardan meydana gelen otomobil yapısı. **2.** Kaporta. **3.** Motor, tekerlek ve yürütücü donanım dışında, bir otomobili meydana getiren karma yapı. **4.** Otomobilin oturma yeri.

karot[1], [Fr. carotte] *is.* **1.** Sondaj aletiyle incelenecek araziden alınan silindir şeklindeki toprak parçası. **2.** Bu işte kullanılan birkaç santimetre çapında ve birkaç dekametrelik silindir.

karot[2], [? karot] *{ağız} is.* **1.** Tahtakurusu. **2.** Dinlenmeye bırakılan tarla. [DS]

karoten, [Fr. carotène] *is.* Bitkilerde ve hayvanlarda sarı veya kırmızı bir madde meydana getiren hidrokarbon; provitamin, $C_{40}H_{56}$.

karoy, [kara-ğu *(kör)*] *{ağız} sf.* (Kişi için) gece gözleri görmeyen. [DS]

karoz, [? karoz] *{ağız} is.* Maydanoz. [DS]

karpışmak, [kap-mak > ka(r)p-ış-mak] *{ağız} is.* Kapışmak; boğuşmak. [DS]

karpışta, [? karpışta / harpışta] *{ağız} is.* Basit yazlık ev; yayla evi. [DS]

karpıza, [Yun. kharpitsa] *{ağız} is.* Büyük boy demir çivi; kadak. [DS]

karpızlamak, [karpız-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Birini övücü sözler söylemek. [DS]

karpiçra, [kerpiç > karpiç-ra / ? harpuşta] *{ağız} is.* Duvarları kerpiç ya da taştan yapılan kulübe. [DS]

karpin, [? karpin] *{ağız} is.* Balçık. [DS]

karpit, [Fr. Carbide *(madenci başlık lambası markası)*] *is. kim.* Kalsiyum ile karbonun bileşiminden meydana gelen ve asetilen elde etmekte kullanılan maddenin ticarî adı; kalsiyum karbür; CaC_2 ⊡ **karpit lambası,** *Karpit üzerine su damlatılarak elde edilen asetilenin yakılması sonucu doğan ışığın aydınlatmada kullanılmasını sağlayan bir tür aydınlatma aracı.*

karpus, [Yun. karpos] *is. anat.* El tarağı kemikleri ile ön kol kemikleri arasında kalan sekiz küçük kemikten her biri; el bileği kemiği.

karpuz, [Far. ḫarbüze خربزه =>karpuz قارپوز] *is. bot.* **1.** Kabakgillerden sürüngen gövdeli, parçalı yapraklı, sarı çiçekli, sulu, tatlı iri meyveli bir yıllık bitki, *(Citrullus vulgaris / lanatus)*. **2.** Bu bitkinin tatlı, etli ve sulu meyvesi. **3.** Karpuz biçiminde olan nesne. **4.** Işığı dağıtmak için ampullerin dışına geçirilen cam küre. ⊡ **karpuz fener,** *Şenliklerde kullanılan yuvarlak kâğıt fener.*|| **karpuz kol,** *Üstten ve alttan büzgülü, ortası şişkin bir tür kadın elbisesi kolu.*

karpuzcu, [karpuz-cu] *is.* Karpuz yetiştiren veya satan kimse.

karpuzcuk, -ğu [karpuz-cuk] *{ağız} is.* Düğünçiçeği. [DS]

karpuzculuk, -ğu [karpuz-cu-luk] *is.* Karpuzcunun yaptığı iş ve mesleği.

karra, -a'i [Ar. ḳarrā' قراء] *(karra:) {OsT} sf.* Kur'-an'ı usulüne göre ve güzel okuyan.

karrak, [kar *(yans.)* > kar-ra-k] *{ağız} is.* Saksağan. [DS]

karraun, [Ar. ḳarrā' > ḳarrāūn قراؤن] *(karra:u:n) {OsT} is.* Güzel okuyanlar.

kars[1], [kars *(yans.)*] *{eT} is.* El çırpma sesi. ⊡ **kars kars,** *{eT} (El çırpmak için) şaklatarak.* [DLT]

kars[2], [Çin. hār-tsie => kars] *is.* **1.** Yünden ya da kıldan dokunmuş kumaş. [İKPÖy.] **2.** Deve veya koyun tüyünden yapılan elbise. [DLT]

kars[3], [? kars] *{ağız} is.* Dişbudak ağacı. [DS]

kars[4], [? kars] *{ağız} is.* Tandır veya ocak üstünde bulunan kemer biçimindeki yer. [DS] ⊡ **kars kapısı,** *{ağız} Soğuğu önlemek için, giriş kapısının dışına takılan kenarı keçeli, ortası camlı ikinci kapı.* [DS]

karsak[1], **-ğı** [*eT.* karsā-k قارساق] *is. zool.* Köpekgillerden Asya'da yaşayan, derisinden kürk yapılan, tüyleri soluk kahverengi, karnı beyaz, kısa kulaklı küçük bir tür tilki; bozkır tilkisi, *(Canis / Vulpes corsac). {eT} {OsT} (aynı)* [DLT]

karsak[2], **-ğı** [? karsak] *{ağız} is.* İri taşlarla kaplı, yer yer çukurları olan tarla. [DS]

karsal, [? karsal] *{ağız} is.* Davarların boynuna takılan bakır çıngırak. [DS]

karsalamak[1], [karsa-la-mak قرصلامق] *{eAT} {OsT} {ağız} gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* **1.** Hırpalamak; örselemek. **2.** Ağaçları, bitkileri soğuk vurmak. **3.** (Hamur vb. için) karıştırmak; yoğurmak. **4.** Yağda biraz kızartmak. **5.** Haşlamak. [DS]

karsalamak[2], [karsa-la-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Bir kötülük ya da hastalık geçirmek. [DS]

karsamba[1], [? karsamba] *{ağız} is.* **1.** Evde kalabalık yapan gereksiz eşya. **2.** Eski ve gereksiz eşyaların konulduğu oda veya depo. [DS]

karsamba[2], [? karsamba] *{ağız} is.* Büyük yapraklı nane. [DS]

karsanba[1], [? karsanba قرصنبه] *is. {ağız} {OsT}* Kaba saba. [DS]

karsambaç, -cı [kar-sa-ma+aş] *{ağız} is.* **1.** Pekmezle kar karıştırılarak yapılan kar helvası. **2.** Karla karıştırılmış süzme torba yoğurdu. [DS]

karsambalık, -ğı [karsamba-lık] *{ağız} is.* Gereksiz eşyaların konulduğu yer. [DS]

karsan, [? karsan] *{ağız} is.* Yuvarlak ve derin hamur teknesi. [DS]

karsanba[1], [? karsanba] *{ağız} is.* → karsamba[1-3]. [DS]

karsanba[2], [? karsanba] *{ağız} is.* Kavga; dövüş. [DS]

karsanba[3], [? karsanba] *{ağız}* *sf.* Kaba. [DS]

karsanbaç, cı [kar-sa-m-baç] *{ağız}* *is.* → karsambaç[1]. [DS]

karsbağ, [kars+bağ] *{ağız}* *is.* Kılçıklı siyah buğday. [DS]

karsımak, [karsī-mak] *{ağız}* *gçsz. f. [-r]* (Yara için) iyileşmeye başlamak. [DS]

kârsınmak, [Far. kār *(kazanç)* > kâr-sı-n-mak] *{ağız}* *dönşl. f. [-ır]* Kazanç saymak. [DS]

kârsız, [kâr-sız] *sf.* Kârı olmayan; kazanç getirmeyen.

karsinogenez, [Yun. karkinos *(yengeç)* + genesis *(doğum)* > İng. carcinogenesis] *is. tıp.* Normal hücrelerden kanserli hücrelerin oluşması; kanser oluşumu.

karsinojen, [Yun. karkinos *(yengeç)* + genesis *(doğum)* > İng. carcinogen] *is.* Kansere sebep olan virüs ya da kimyasal madde.

karslamak, [kars-la-mak] *{ağız}* *gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Kesilmiş ve temizlenmiş tavuğun ince tüylerini ateşe tutarak yakıp temizlemek. [DS]

karsmak[1], [kars-mak] *{ağız}* *gçl. f. [-ar]* Bol dikilmiş elbiseyi daraltmak. [DS]

karsmak[2], [kars-mak قرصمق] *{OsT}* *gçl. f. [-ur]* El çırpmak.

karsoğudan, [kar+soğu(t)-an] *{ağız}* *is.* Sürahi. [DS]

karst, [Alm. Karst *(Slovenya'da bölge adı)*] *is. jeol.* **1.** Tortul kayaçlı bölgelerde suların kireç taşı, alçı taşı ve tuz kayalarını eritmesiyle ortaya çıkan yer altı mağarası, yer altı akarsuyu, sarkıt ve dikit, obruk, düden gibi oluşumların tümüne verilen ad. **2.** *sf.* (Yüzey şekli için) karst oluşumu biçiminde şekillenmiş olan.

karstik, -ği [Fr. karstique] *sf.* Karst özelliği taşıyan; karstla ilgili.

karsuk, -ğu [kars-uk] *{ağız}* *is.* Kaşık. [DS]

karşacık, -ğı [kar(ı)ş-a-cık قرشجق] *{OsT}* *sf.* Karmakarışık.

karşag, [karış > kar(ı)ş-ā-mak > karşa-k] *{eT}* *is.* Elbisenin bir karış kadar olan parçası. [DLT]

karşak, -ğı [karşı + yaka ?] *{ağız}* *is.* Karşı yaka; yamaç. [DS]

karşamak, [karış > kar(ı)ş-ā-mak] *(karşa:mak)* *{eT}* *is.* Karışlamak; karışla ölçmek; ölçmek. [DLT]

karşambalık, -ğı [karşamba-lık] *{ağız}* *is.* Topluluk; kalabalık. [DS]

karşatmak, [karşā-mak > karşa-t-mak] *{eT}* *gçl. f. [-ur]* Karışlatmak; karışla ölçtürmek; ölçtürmek. [DLT]

karşı[1], [*eT.* *kar-mak > kar-ış-mak > kar(ı)ş-ī] *is.* **1.** Bir kimsenin görüş ve hareketlerine zıt tutum ve davranış; zıt; aksi; muhalif; muarız. *{eT} (aynı)* [DLT] [ETY] [Üç İtigsizler] [Gabain] **2.** *{eT}* Hasım; düşman; rakip. [DLT] [ETY] [Üç İtigsizler] [Gabain] **3.** *{eT}* İki bey arasındaki uyuşmazlık; kavga. [DLT] [EUTS] [Gabain] **4.** Bir kimsenin veya nesnenin esas tutulan yönü ve bu yönün ilerisi. *{eT} (aynı)* [EUTS] **5.** Yüz tarafın ilerisi. **6.** İki yanı, iki kıyısı bulunan yol, nehir, vadi gibi yerlerin öbür tarafı; öbür kıyısı; öte yaka. **8.** Önem verilen bir kimse veya makamın önü; huzuru. **9.** Eskiden bir saygı ifadesi olarak "Kur'an" yerine kullanılan kelime. **10.** *sf.* Bulunulan yere göre ön ileride bulunan. **11.** Birinin görüş ve hareketlerinin aleyhinde bulunan; muhalif. **12.** (Sıfat tamlaması durumunda) ismin belirttiği anlamın zıddına olan. **13.** *zf.* Yüzünü bir şeye veya kimseye çevirerek. **14.** Bir iş veya eyleme aykırı olarak; zıddına. **15.** Görüş, düşünce ve davranışlarına karşı çıkarak; aleyhinde. **16.** Kendisine yapılan bir davranış ve karşılaşılan bir duruma karşılık olarak; rağmen; mukabilinde. **17.** Biri için; biri hakkında. **18.** (Zaman bildiren kelimelerle) doğru; yakın; sularında. **19.** Bir topluluk ya da kişinin çıkarlarına, gelişme ve ilerlemesine engel olacak biçimde. ◻ **karşı açı,** *sin. 1. Önceki çekimdekine zıt bir yönden çekim yapan kameranın durumu. 2. Bu şekilde yapılan çekim.*|| **karşı ağırlık,** *Sondaj aygıtlarındaki salınımlı parça.*|| **karşı akım,** *Fiziksel ve kimyasal olarak birbirine etki edebilen iki maddeyi ters yönde harekete geçirme yöntemi.*|| **karşı akın,** *spor. Karşı takımın atağını durdurup hemen atağa kalkma işi.*|| **karşı ateş,** *Alevlerin sıçramasını önlemek ve böylece yangını durdurmayı amaçlayan yangına doğru ormanı yakma işi.*|| **karşı barmak** (varmak), *{eT} Karşılamak.*|| **karşı basınç,** *fiz. Bir basınca karşı koyan diğer bir basınç.*|| **karşı çekici,** *{ağız} Demirci kalfasının kullandığı, ustanın küçük çekiçle vurduğu yere güçlü bir darbe vurmaya yarayan balyoz.* [DS]|| **karşı çıkmak,** *1. (Misafir vb. için) karşılamaya gitmek; istikbal etmek. 2. (Bir görüş, düşünce ve eylem için) yanlışlığını belirterek katılmamak; tersi bir tutum içine girmek; mücadeleye girişmek; zıt düşüncede olmak.*|| **karşıdan bakmak,** *Bir işin içinde yer almadan yapılanları uzaktan izlemek.*|| **karşıdan karşıya,** *1. (Geçmek için) yol, nehir gibi yerlerde bir kıyıdan öbür kıyıya doğru. 2. (Yardım, izleme vb. için) yakından değil; bizzat dokuna... tutarak değil; yanında bulunarak değil, uzaktan uzağa.*|| **karşı darbe,** *Saldırıya geçmiş bir düşmanı imha etmek ya da en azından ilerlemesini durdurmak amacıyla bir askerî birliğin yaptığı sınırlı ve anî saldırı.*|| **karşı dava,** *Görülmekte olan bir davada, davalının aynı mahkemede davacı aleyhine açtığı dava.*|| **karşı devrim,** *siy. Bir devrimi yıkmayı ve sonuçlarını ortadan kaldırmayı amaçlayan siyasî hareket.*|| **karşı devrimci,** *Karşı devrim hareketine katılan kişi.*|| **karşı düşmek,** *{eAT} Karşı karşıya gelmek; tesadüf etmek.*|| **karşı düşürüm,** *ekon. Rakip firmaların yaptığı indirim karşısında*

yapılan ondan daha çok indirim; antidamping.|| **karşı döllenme,** *biy. Kalıtımsal olarak birbirine yakın olmayan bitki ya da hayvanların çaprazlanması.*|| **karşı elektromotor,** *Bir elektrik devresine bağlı olan aletlerde, bu devredeki akımın etkisiyle oluşan ters elektromotor kuvvet.*|| **karşı gelim,** *biy. İki organ, iki sistem arasındaki görevlerin zıt olması durumu.*|| **karşı gelmek,** *1. İtaatsizlik etmek; uymamak; yasa ve kuralları çiğnemek. 2. (Misafir için) karşılayıcı olarak çıkmak; istikbal etmek.*|| **karşı gitmek,** *Üzerine yürümek.*|| **karşı görüş,** *Bir teze veya görüşe karşı sunulan yeni bir görüş ve öneri; daha önceki bir görüşe zıt görüş.*|| **karşı gösteri,** *Bir görüşü dile getirmek üzere düzenlenen bir gösteriye karşı görüşle düzenlenen gösteri.*|| **karşı karşı söylemek,** *{ağız} Karşısındakini kızdıracak söz söylemek.* [DS]|| **karşı karşıya,** *Biri diğerinin önünde bulanarak; yüz yüze.* || **karşı karşıya bırakmak,** *Bir mücadelede, tartışmada hiç karışmayarak baş başa, teke tek bırakmak; karışmamak.*|| **karşı karşıya kalmak,** *1. Yüz yüze gelmek. 2. Birden karşısına çıkıvermek; karşılaşmak.*|| **karşı koymak,** *Bir saldırı karşısında direnmek; etkisiz hâle getirmeye çalışmak.*|| **karşı madde,** *fiz. Karşı parçacık oluşumlu madde.*|| **karşı nötrino,** *fiz. Nötrinoyla birleştiğinde kütlesi enerjiye dönüşen yüksüz parçacık.*|| **karşı nötron,** *fiz. Nötronla birleştiğinde, kütlesi enerjiye dönüşen yüksüz parçacık.*|| **karşı olmak,** *Bir görüş veya düşünceye katılmamak; aksini iddia etmek; muhalefet etmek.*|| **karşı olum,** *man. Birbirinin karşısında bulunan, birbirini karşılıklı olarak dışta bırakan kavram veya yargı arasındaki bağlantı; tekabül.*|| **karşı oy,** *1. Muhalefet etme. 2. Kırmızı oy.*|| **karşı önlem,** *Bir eylem ya da olaya karşı koymaya veya onları önlemeye yönelik hazırlıkların tümü.*|| **karşı parçacık,** *fiz. Kütlesi ve spini elemanter parçacıkla aynı olmasına karşın, zıt elektrik yüklü olan parçacık.*|| **karşı propaganda,** *Bir propagandanın etkisini ortadan kaldırmaya yönelik propaganda.*|| **karşı proton,** *fiz. Protonla birleştiğinde, kütlesi enerjiye dönüşen negatif yüklü parçacık.*|| **karşı sav,** *man. Bir çatışkının ikinci terimini oluşturan düşünce veya önerme; antitez.*|| **karşısına almak,** *Birinin görüş ve düşüncelerine katılmadığını açıkça belli ederek tepkilerini üzerine çekmek.*|| **karşısına çıkmak,** *Önüne geçmek; yolunu kesmek.*|| **karşı somun,** *Bir vidaya takılı somunun gevşemesini önlemek amacıyla takılan ve birinciyi sıkıştıran ikinci somun; kontra somun.*|| **karşı taarruz,** *as. Düşman saldırısına karşı düzenlenen saldırı; karşı saldırı.*|| **karşı takım,** *spor. Takım karşılaşmaları hâlinde yapılan spor oyunlarında taraflardan birine göre öbürü.*|| **karşı taraf,** *1. Bir nehir, deniz veya yolun öbür yanı; karşı yaka; öte yaka. 2. Düşman; hasım. 3. Rakip. 4. huk. Bir yargılamada davalı ve davacılardan birine göre diğeri.*|| **karşı teklif,** *Bir öneriye karşı ileri sürülen zıt öneri.*|| **karşı yaka,** *Deniz, nehir veya caddenin öbür tarafı; öte yaka.*|| **karşı yörüglüg,** *{eT} Zıt anlamlı; karşıt anlamlı.* [Üç İtigsizler]

karşı², [Tohar. kerciye => karşī] *(karşı:) {eT} is.* Saray; hakan sarayı; köşk; şato. [DLT] [EUTS] [Gabain]

karşıban, [? karşıban] *{ağız} is.* Sac ekmeği. [DS]

karşıcı, [karşı-cı] *sf.* **1.** *{ağız}* Gelen misafiri karşılamaya giden; karşılayıcı. [DS] **2.** Karşı düşüncede olan.

karşıcılık, -ğı [karşı-cı-lık] *is.* **1.** Karşıcı olma durumu. **2.** Bir işe, bir görüşe karşı olma durumu.

karşılama, [karşı-la-ma] *is.* **1.** Gelen misafirin yoluna çıkarak davet etme eylemi; kabul etme. **2.** Düğünlerde oğlan evi kız evine gelin almaya geldiğinde gelin giderken çalınan hava ve yapılan tören. **3.** *folk.* Trakya ve Marmara bölgelerinde genellikle kadınlar arasında karşılıklı iki gruba ayrılarak oynanan halk oyunu. ⊟ **karşılama töreni,** *(Önemli bir kişi veya devlet büyüğü için) bir yere gelişinde ora halkı tarafından düzenlenen kabul töreni.*

karşılamak, [karşı-la-mak] *gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* **1.** (Misafir için) gelirken yolda karşı gelmek; karşılayıcı olarak çıkmak; kabul için geleceği yere varmak; istikbal etmek. **2.** (Olumlu ve olumsuz iki şey için) birbirine denk gelmek; karşılık olmak; tekabül etmek. **3.** (Söylenen, bildirilen, yapılan vb. için) olumlu veya olumsuz bir tavır sergilemek. **4.** (Tehlike, hastalık vb. için) önünü almak; önlemek; durdurmak. **5.** Bir borcu veya hesabı kapatmak için para veya herhangi bir mal vermek. **6.** Bir zararı veya kaybı başka bir yoldan gidermek; telafi etmek; denk gelmek. **7.** *spor.* Boksta rakibin yumruklarını savmak. **8.** *spor.* Eskrimde değme çizgisi içinde rakibin kılıcını savmak; savuşturmak. **9.** *{ağız}* (Çalgıcılar için) düğünde bahşiş almak amacıyla birinin önüne gelip çalgı çalmak. [DS]

karşılamalık, [karşı-la-ma-lık] *is.* **1.** Karşılama eylemini yapan şey. **2.** *mim.* Bir tonozun ağırlığını karşılamaya yarayan som duvar.

karşılanış, [karşı-la-n-ış] *is.* Karşılanma eylemi veya biçimi.

karşılanma, [karşı-la-n-ma] *is.* Karşılama eyleminin yapılma durumu.

karşılanmak, [karşı-la-n mak] *edil. f. [-ır]* **1.** Karşılamak eylemi yapılmak. **2.** (Misafir için) kabul edilmek.

karşılaşma, [karşı-la-ş-ma] *is.* Karşı karşıya gelme eylemi; yüz yüze gelme; rastlaşma. **2.** Boy ölçüşme; yarışma. **3.** Başparmağın öne ve içe doğru gelerek öteki parmaklarla birleşmesi hareketi. **4.** *spor.* İki takım arasında kazanmak amacıyla yapılan spor oyunu; spor yarışması; müsabaka; maç. **5.** Ters yönlerde hareket eden deniz taşıtının rastlaşması.

⊡ **karşılaşma takvimi,** *Yarışmaların sırasını ve zamanını belirten çizelge; fikstür.*

karşılaşmak, [karşı-la-ş-mak] *işteş. f. [-ır]* **1.** Karşı karşıya gelmek; yüz yüze gelmek; rastlaşmak. **2.** (İki takım veya sporcu için) birbirini yenmek veya geçmek için mücadeleye girmek; yarışmaya girmek; rakip olmak. **3.** Birbirini bir yerde görmek; tanışmak; ilişkiye girmek. **4.** Bir şeye tanık olmak. **5.** (Göz, bakış için) birbirine bakmak; bakışmak.

karşılaştırıcı, [karşı-la-ş-tır-ıcı] *is.* İki işareti karşılaştıran, farklarını değerlendiren, var olan sapmayı ortaya çıkarmak için örnek büyüklük ile karşılaştıran alet; komparatör.

karşılaştırılabilir, [karşı-la-ş-tır-ıl-a+bil-ir] *sf.* Birbiri ile mukayese edilebilen. ⊡ **karşılaştırılabilir büyüklükler,** *mat. Aralarındaki oranı sağlamak için karşılaştırılabilen aynı türden iki büyüklük.*

karşılaştırılma, [karşı-la-ş-tır-ıl-ma] *is.* Karşılaştırılmak eylemi.

karşılaştırılmak, [karşı-la-ş-tır-ıl-mak] *edil. f. [-ır]* Karşılaştırmak eylemi yapılmak.

karşılaştırma, [karşı-la-ş-tır-ma] *is.* **1.** Kişi ve nesnelerin benzerlik ve ayrılıklarını belirlemek üzere birbiriyle karşılaştırmak, birbirine yaklaştırmak eylemi; kıyaslama; oranlama; mukayese. **2.** *ed.* İki kişi veya nesne arasındaki benzeyen ve benzemeyen yanları ortaya koyma. **3.** *tıp.* Kaza ve ameliyat sonucu meydana gelen yaraların kolay kapanması için iki kenarını karşı karşıya getirme işlemi. ⊡ **karşılaştırma derecesi,** *dbl. Daha, çok, fazla, ziyade gibi kelimelerle kavramların karşılaştırılıp üst dereceye yükseltme derecesi.*|| **karşılaştırma işlemleri,** *fiz. Radyoaktif artıkların beton, asfalt, cam gibi katı yoğun malzemeyle kaplanıp gömülmeye hazır duruma getirilmesi.*

karşılaştırmacı, [karşı-la-ş-tır-ma-cı] *is.* **1.** Karşılaştırma işlemini yapan kimse. **2.** Karşılaştırmalı dil bilimi veya edebiyat uzmanı.

karşılaştırmak, [karşı-la-ş-tır-mak] *gçl. f. [-ır]* **1.** Karşılaşma eylemini yaptırmak; yüz yüze getirmek. **2.** Benzerlikleri ve ayrılıkları ortaya koymak için nesneleri, kişileri, olayları ve durumları karşı karşıya getirmek. **3.** Bir eşitlik ilişkisi kurabilmek için zihinde bir araya getirmek; iki şey veya kimsenin karşılıklı değerlerini ortaya koymak. **4.** Fikirlerine daha güçlü bir anlatım katmak için iki şey veya kimse arasında yakınlık kurmak; mukayese etmek. **5.** Basılmış bir kitabın ciltten sonra orijinaline uygun olup olmadığını denetlemek. **6.** Dikişte prova sırasında giysinin bir yanına yapılan işlemleri öbür parçaya da uygulamak.

karşılaştırmalı, [karşı-la-ş-tır-ma-lı] *sf.* Karşılaştırılarak yapılmış olan; karşılaştırmaya dayanan; mukayeseli. ⊡ **karşılaştırmalı anatomi,** *biy. Canlıların anatomilerini karşılaştırmalı olarak inceleyen bilim dalı.*|| **karşılaştırmalı dilbilgisi,** *dbl. Akraba dilleri ve lehçelerini karşılaştırarak inceleyen dilbilgisi.*|| **karşılaştırmalı dil bilimi,** *dbl. Dil ailelerini tespit etmek için, karşılaştırma yoluyla çeşitli diller arasındaki benzerlikleri araştıran dil bilimi.*|| **karşılaştırmalı edebiyat,** *dbl. Çeşitli ülkelerin edebiyatlarını karşılaştırarak aralarındaki ilişkileri inceleyen edebiyat tarihi dalı.*|| **karşılaştırmalı embriyoloji,** *biy. Canlıların döllenmiş yumurtadan itibaren erginleşene kadar gelişimlerini karşılaştırmalı olarak inceleyen biyoloji dalı.*|| **karşılaştırmalı fizyoloji,** *biy. Çeşitli organizmaların hücre, doku ve organlarının görevlerini karşılaştırmalı olarak inceleyen biyoloji dalı.*

karşılayıcı, [karşı-la-y-ıcı] *is.* **1.** Bir konuğu, bir kimseyi, bir yolcuyu karşılamaya çıkan kimse; karşıcı. **2.** Çiftler masa tenisi karşılaşmalarında rakip oyuncunun attığı servisi karşılayan oyuncu. **3.** *sf.* Bir şeyi önleyen. **4.** *sf.* (İstek ve dilekler için) karşılayan; gideren; yerine getiren. **5.** Oldurucu; yapan.

karşılayış, [karşı-la-y-ış] *is.* Karşılamak eylemi veya biçimi.

karşıleyi, [karşı-la-y-ı] *{ağız} zf.* Karşı karşıya; karşıdan. [DS]

karşılık[1], **-ğı** [karşı-lık] *is.* **1.** Karşı olma durumu. **2.** Bir davranışın, bir duygunun veya bir eylemin karşı tarafta gerektirdiği davranış; tepki. **3.** Söylenen, yazılan, istenen şeye veya eleştiriye karşı söylenen, yazılan şey; cevap. **4.** Yapılan saldırıya, eyleme karşı yapılan eylem; misillemede bulunma. **5.** Bir dildeki bir kelimeyi başka bir dilde anlam bakımından karşılayan kelime. **6.** Alınan bir mektup dolayısıyla yazılan mektup. **7.** Alınan bir şeye karşı, verilen aynı değerdeki başka bir şey; bedel. **8.** Bir emeğin, üretimin maddî ve manevi bedeli. **9.** Bir iş, bir yatırım vb. için ayrılmış para; ödenek; tahsisat. **10.** Bir kilit düzeninde kapı veya kapağın kilit takılan yerin tam karşısına gelen ve sabit kanada çakılan kilit dilinin geçtiği oyuklu metal yüzey. **11.** Aktarma sisteminde hareketin yönünü değiştiren dişli ve ona bağlı mil. **12.** *e.* Karşılaştırma, oran ve benzetme bildirir. **13.** Bir karşıtlık bildirir; bir zıt oluşu ifade ederken kullanılır. ⊡ **karşılığı olmak,** *(Borç veya alacak için) sağlam güvencesi olmak.*|| **karşılık işareti,** *Terzilikte bir elbiseyi meydana getiren parçaların birleştirilmesini kolaylaştırmak için parçalar üzerine çizilen işaret.*|| **karşılık vermek,** *1. Cevap vermek. 2. Tepkide bulunmak. 3. (Küçükler için) büyüğüne saygısızca davranmak; karşı gelmek.*

karşılık[2], **-ğı** [karşı-lık] *{ağız} is.* Ayna. [DS]

karşılıklı, [karşı-lık-lı] *sf.* **1.** Karşılığı bulunan; karşılığı olan. **2.** İki kişi, iki topluluk veya nesneler arasında geçen ve karşılaşılan davranışa veya duruma eşdeğer bir hareketle aynı anda ortaya çıkan; mütekabil. **3.** (Duygu; sevgi, nefret, bağlılık, dostluk vb. için) iki veya daha çok kişinin aralarında

geçen, paylaştıkları veya birbirlerine karşı besledikleri. **4.** Birbiri ile karşı karşıya olan. **5.** *zf.* (Eylem için) iki kişi arasında aynı anda geçen ve birbirini hedef alarak. **6.** *zf.* (İki şey için) biri onu, o ötekini; birbiri ile ilgili olarak. ⊡ **karşılıklı yapraklar,** *bot. Sapların her bir düğümünde karşılıklı olarak ikişer ikişer bulunan yapraklar.*|| **karşılıklı yer değiştirme,** *biy. Eş görevli iki kromozom arasında karşılıklı parçaların yer değiştirmesi olayı.*

karşılıklılık, -ğı [karşı-lık-lı-lık] *is.* Karşılıklı olma durumu.

karşılıksız, [karşı-lık-sız] *sf.* **1.** Karşılığı bulunmayan; karşılığı olmayan. **2.** Karşılık gerektirmeyen. **3.** (Para için) değerli maden stoku bulunmadan tedavüle çıkarılmış olan. **4.** *zf.* (Eylem, hareket vb. için) karşılık vermeden; karşılığı olmadan; cevap verilmeden. ⊡ **karşılıksız çek,** *bank. Düzenleyenin bankadaki hesabında, üzerinde yazılı miktar kadar para bulunmayan ve dolayısıyla banka tarafından ödeme yapılamayan çek.*

karşın, [karşı > karşı-n] *e.* **1.** Gerekenin aksine olarak; mantığın kabul ettiği biçimin karşıtı bir biçimde; rağmen, *(1935).* **2.** Öyle olmasına rağmen; bir engeli hiçe sayarak.

karşısız, [*kar-mak > kar-ış-mak > kar(ı)ş-ī > karşısız] *{eT} sf.* Kavgasız. [EUTS]

karşıt, [karşı > karşı-t] *sf.* **1.** Nitelik ve nicelik bakımından tam birbirinin karşısında yer alan; zıt; kontrast. *(1935)* **2.** Başka bir şeyle tam bir çelişki içinde bulunan. **3.** *is.* Karşı olan şey. ⊡ **karşıt anlamlı,** *(Kelimeler için) anlamları birbirinin tam karşıtı olan; zıt anlamlı.*|| **karşıt duygu,** *Bazı nesne ve insanlara karşı duyulan açık ve belli bir sebebe dayanmayan hoşnutsuzluk; beğenmeme; antipati.*|| **karşıt uyaran,** *Bir uyartı veya uyaranı yenmek için kullanılan ilaç veya tedavi.*

karşıtçı, [karşı-t-çı] *sf.* Karşı çıkan; karşıt olan; aleyhtar.

karşıtçılık, -ğı [karşı-t-çı-lık] *is.* **1.** Karşıtçı olma durumu. **2.** Bir işe, bir düşünceye veya davranışa karşı olma durumu; aleyhtarlık.

karşıtlama, [karşı-t-la-ma] *is.* İleri sürülen bir tezin, karşıtı bir tezle reddedilmesi eylemi; reddiye.

karşıtlamak, [karşı-t-la-mak] *gçl. f. [-r] [l(ı)-yor]* Bir sava karşı bir tezle çıkmak veya reddetmek.

karşıtlamalı, [karşı-t-la-ma-lı] *sf.* Karşıtlanmış olan; karşıtı bir tez ileri sürülmüş olan; antetizli.

karşıtlaşma, [karşı-t-la-ş-ma] *is.* Birbirine karşıt olmak eylemi.

karşıtlaşmak, [karşı-t-la-ş-mak] *işteş. f. [-ır]* Birbirine karşıt olmak; birbirini karşıtlamak.

karşıtlayıcı, [karşı-t-la-y-ıcı] *sf. dbl.* (Zarf veya bağlaç için) bir karşıtlığı belirten.

karşıtlı, [karşı-t-lı] *sf.* **1.** Karşıtı olan; karşıtı bulunan. **2.** Zıtlık gösteren. ⊡ **karşıtlı cümle,** *dbl. Bir karşıtlığı belirten cümle.*

karşıtlık, -ğı [karşı-t-lık] *is.* **1.** Karşıt olma durumu; zıddiyet; mübayenet; tezat; kontrast. **2.** Birbirine karşıt olan iki şeyin arasındaki bağ. **3.** *mat.* Bir teoremin karşıtının da doğru olması durumu. **4.** *biy.* İki organ, iki sistem arasındaki görev ve işlevlerin zıt olması durumu. **5.** *psikol.* Başkalarının buyruk ve isteklerinin aksine davranma eğilimi.

karşu[1], [kar-ış-mak > kar(ı)ş-ī قرشو] *(karşı:) {eT} {eAT} sf.* → karşı[1]. [DLT] [EUTS] [OKD] [Yüknekî] [DK] ⊡ **karşu dünya,** *{eAT} Bu dünya.*|| **karşu olmak,** *{eAT} Muhalif olmak.*|| **karşusın almak,** *{eAT} Karşısına geçmek; karşısında dırmak.*|| **karşu söylemek,** *{OsT} Cevap vermek.*|| **karşu turmak,** *{eAT} Karşı durmak; karşısında durmak.*|| **karşu varmak,** *1. {eAT} Karşılayıcı olarak gitmek; istikbal etmek. 2. {OsT} Karşılamak; mukabele etmek; karşılaşmak.*|| **karşu yerinde,** *{eAT} Kendi yerinde; sırasında, sırası gelince.*|| **karşu yürümek,** *{eAT} Karşılamaya gitmek; istikbal etmek.*

karşu[2], [Tohar. kerciye => karşī] *(karşı:) {eT} is.* → karşı[2]. [EUTS]

karşulamak, [kar-ış-mak > kar(ı)ş-ū > karşū-lā-mak] *(karşu:la:mak) {eAT} gçl. f. [-r]* **1.** Konuğu karşılamak. [DK] **2.** Düşmanın karşısına çıkmak. [DK]

karşulaşmak, [karşū-lā-mak > karşu-lā-ş-mak] *{eAT} işteş. f. [-ur]* Karşılaşmak. [DK]

karşut, [karış-mak > kar(ı)ş-ut] *{eT} sf.* Zıt; karşıt. [DLT]

kart[1], [kart / kırt / kirt / kürt *(yans.)*] *is.* Pütürlü yüzeylere sürtünmeyi, kırmayı, kesmeyi, kemirmeyi, kazıyıp koparmayı, diş diş yapmayı anlatan kök. [Zülfikar] *kart kurt, kart-a-dak* ⊡ **kart kurt,** *{eT} Ses bildirir.* [DLT]|| **kart kurt etmek,** *{eT} Çıtlatmak.* [DLT]

kart[2], [*eT.* kar-ī-mak > kār(ı)-t قارت] *(ka:rt) sf.* **1.** (İnsan için) yaşlanmış; yaşı ilerlemiş; gençliği gitmiş; ihtiyar. *{eT} {OsT} (aynı)* [EUTS] [OKD] **2.** (Sebze, meyve vb. yiyecekler için) tazeliğini kaybetmiş; zamanı geçmiş; sertleşmiş. **3.** *{ağız}* Enenmiş, üç dört yaşındaki erkek koyun; kart toklu. [DS] ⊡ **kart er,** *Huysuz adam.* [DLT]|| **kart gelmek,** *{ağız} (Anahtar, çivi, düğme vb. için) uymamak; kalın gelmek.* [DS]|| **kart tıraş,** *{ağız} 1. Sakal bırakmamış yaşlı erkek. 2. Orta yaşlılık.* [DS]

kart[3], [kār-mak > kar-ıt] *{eT} is.* **1.** Çıban; yara. [EUTS] [Gabain] [DLT] **2.** Çıbanlı. [EUTS] [Gabain] [DLT]

kart[4], [Lat. charta *(kâğıt)* > Fr. carte] *is.* **1.** Birlikte yapıştırılmış kâğıt tabakalarından meydana gelen mukavva parçası. **2.** Bir kuruluşun kendi üye veya çalışanlarına verdiği bir tür kimlik. **3.** Postadan açık olarak gönderilmek üzere hazırlanmış, bir yüzü resimli öbür yüzü adres için ayrılmış karton parçası; kartpostal. **4.** Bir kimsenin isim ve işini belirten küçük karton parçası; kartvizit. **5.** İskambil kâ-

ğıdı. **6.** Tombala oyununda sayıların yazılı olduğu karton parça. **7.** *spor.* Hakemin kural dışına çıkan oyuncuyu ikaz veya oyundan çıkarmak amacıyla gösterdiği değişik renkli karton parçası. ⊡ **kart basmak,** *Bir iş yerine giriş ve çıkışlarda genellikle bir makine aracılığıyla yoklama aldırmak.*

kart[5]**,** [Amer. İng. gokart / kart] *is.* Otomatik kavrama sistemli karoser ve süspansiyon düzeneği bulunmayan küçük yarış arabası.

kartadak, -ğı [kart *(yans.)* > kart-ada-k] *{ağız} zf.* **1.** (Kırmak, ısırıp koparmak için) kuvvetle. **2.** (Bir şeyi yerine koymak için) kuvvetle. [DS]

kartal[1]**,** [kār-mak > kar-(ı)t *(yara)* > kart-ā-mak *(tırmalamak, yaralamak)* > karta-l / Far. kark + tal *(kartal)* ?] *is.* **1.** *zool.* Kartalgillerden uzun kanatlı, sağlam yapılı, beyazla karışık esmer renkli, gagasının ucu kıvrık ve çok güçlü, ayakları parmaklara kadar tüylerle kaplı, gündüzleri avlanan, pek çok türü bulunan büyük yırtıcı kuşların genel adı *(Aquila).* **2.** *zool.* Akbaba, *(Vultur monachus). {eT} (aynı)* **3.** *{eT}* Güçlülüğün, kudretin, yüceliğin ve yeniden dirilişin sembolü. ⊡ **kartal ağacı,** *bot. Dulaptalotugillerden Hindistan'da yetişen ve odunu öd ağacı gibi kokan bir ağaç.* ⊡ **kartal et,** *{eT} Parçalanmış et.* [DLT]

kartal[2]**,** [kāra > kara+tal ?] *sf. {eT}* Alacalı; çizgili. ⊡ **kartal koy,** *{eT} Aklı karalı, alacalı koyun.* [DLT]

kartal[3]**,** [karī-mak > karı-t-mak > kart-al] *{ağız} is.* On iki yaşını bitirmiş manda; yaşlı manda. [DS]

kartalaç[1]**, -cı** [kar-mak > kar(ı)t-mak > kart-a-la-mak > karta-la-ç] *{ağız} is.* **1.** Saçta pişirilen mayasız ekmek; saç pidesi; saçta pişirilen peynirli pide. **2.** Yufka; gözleme. **3.** Yağda kızarmış ince hamur. **4.** Yağsız börek. **5.** Mısır unundan yapılan sac ekmeği. [DS] **6.** *sf.* İyi pişmiş; pişkin.

kartalaç[2]**, -cı** [kart-al-mak > kart-al-aç] *{ağız} sf.* **1.** Kart; yaşlı. [DS] **2.** Olgun; ergin.

kartalaç[3]**, -cı** [kar+dola-maç ?] *{ağız} is.* Yuvarlanarak büyütülmüş kar kitlesi. [DS]

kartalak, -ğı [kart-al-ak] *{ağız} sf.* Kart; yaşlı. [DS]

kartalgiller, [kartal-gil-ler] *is zool.* Omurgalı hayvanlardan kuşlar sınıfının kartallar takımının gündüz yırtıcıları alt takımından, Amerika akbabaları ile yılankapanlar dışında kalan kartal, şahin, çakır kuşu, atmaca, yılan kartalı, doğan, çaylak, deniz kartalı, arı şahini ve akbaba gibi çok kıvrık gagalı ve güçlü pençeli kuşlar familyası, *(Accipitridae / Falconidae).*

kartalkanat, [kartal+kanat] *is. tar.* **1.** Yeniçeri ocağı tulumbacılarının giydiği geniş omuzlu çuha kaput. **2.** Tulumbacı neferi.

kartallar, [kartal-lar] *is. zool.* Omurgalı hayvanlardan kuşlar sınıfının karinalılar bölümüne giren, et yiyen, gagaları çengelli Yeni Dünya kuşları ile gündüz yırtıcıları olmak üzere iki alt takımı bulunan bir takım, *(Falconiformes).*

kartallı, [kartal-lı] *sf.* **1.** Kartalı bulunan; üzerinde kartal barınan; kartal sahibi olan. **2.** Üzerine kartal resmi işlenmiş olan. ⊡ **kartallı eğrelti otu,** *bot. Ilıman bölgelerde, asitli topraklarda, baltalık meşeliklerde veya çam ağaçlarının altlarında yetişen, kök sapları kesildiğinde çift başlı bir kartal şekli görülen, derin köklü ve yüksek yapılı eğrelti otu, (Pteridium aqulinum).*

kartalma, [kart-al-ma] *is.* Kart duruma gelme; kartlaşma.

kartalmak[1]**,** [kart-al-mak] *dönşl. f. [-ır]* Kart duruma gelmek; kartlaşmak; yaşlanmak.

kartalmak[2]**,** [kartā-mak > karta-l-mak] *{eT} dönşl. f. [-ur]* **1.** Tırmalanmak. **2.** Sağalmak. [DLT]

kartamsamak, [kart > kart-ımsa-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-s(ı)-yor]* Çürümeğe başlamak. [DS]

kartaloş, [kart-al-mak > kart-al-aç] *sf. argo.* → kartalaç[2].

kartaloz, [kart-al-mak > kart-al-aç] *sf. argo.* → kartalaç[2].

kartamak, [kart > kart-ā-mak *(yara kabuğunu kaldırmak)*] *{eT} gçsz. f. [-r]* Tedavi olmak; iyileşmek. [DLT]

kartan, [kart-an] *{ağız} is.* **1.** Saban işlemeyen, sert toprak. **2.** Engebeli alan. **3.** Dağlarda dibi görünmeyen kaya yarıkları. [DS]

kartana[1]**,** [karta-n-a] *{ağız} is.* Birdenbire gelen titreme nöbeti; sıtma nöbeti. [DS]

kartana[2]**,** [kart+ana] *{ağız} is.* Büyükanne. [DS]

kartalak, -ğı [kart-ala-k] *{ağız} sf.* Yamru yumru. [DS]

kartalmak, [kart-al-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* Yaşlanmak; kartlaşmak; kartalmak. [DS]

kartanlamak, [kartan-la-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Yanlış davranışta bulunmak; yolunu şaşırmak; yoldan çıkmak. [DS]

kartanmak, [kartā-mak > karta-n-mak] *{eT} dönşl. f. [-ur]* Sağalmak; tedavi olmak. [DLT]

kartaş, [ka-daş > kar-daş قارطاش] *{eAT} is.* Kardeş. [DK]

kartçıga, [kart+çıga] *{ağız} is.* Atmaca. [DS]

kartel[1]**,** [İt. cartella *(küçük kâğıt)* > Fr. cartel] *is.* **1.** Dövüşmek için rakibi düelloya davet etme. **2.** Birbirinden bağımsız ticarî kuruluş ve işletmelerin aralarında rekabeti ortadan kaldırma ve daha çok kazanmaya yönelik olarak kurdukları birlik; tekel.

kartel[2]**,** [İt. cartello] *is. dnz.* Gemilerde içme suyu konulan ortası basık küçük fıçı.

kartela, [İt. cartella] *is.* **1.** Tombala veya piyango kartı. **2.** *tiy.* Türk orta oyununda, oyunu ve oyuncuları tanıtmak amacıyla kapıya asılan tabela. **3.** Bir tablonun çerçevesine veya kenarlıklarına yapılan süsleme.

kartelleşme, [kartel-le-ş-me] *is.* Kartel durumuna gelme.

kartelleşmek, [kartel-le-ş-mek] *dönşl. f. [-ir]* Kartel oluşturmak.

kartelleştirme, [kartel-le-ş-tir-me] *is.* Kartel hâline getirme.

karter, [İng. carter *(İngiliz mucit J. H. Carter)*] *is.* Motor gibi sürekli hareket hâlinde olan makine elemanlarının yağlanmasını sağlamak amacıyla dıştan konulmuş sızdırmaz kutu veya zarf.

karteşmek, [kart-aş-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* Kartlaşmak. [DS]

kartezyen, [Lat. Cartesius *(René Descartes'in (1596-1650) Latince adı)* > Fr. cartésien] *sf.* **1.** Descartes'e veya öğretisine ilişkin. **2.** (Grafik vb. için) koordinat sistemi ile ifade edilebilen. ⧉ **Kartezyen felsefe,** *fel. Descartes'in ortaya attığı gerçeğe ulaşmak için metot olarak şüpheciliği ön plana alan, şüpheler zayi oldukça ileri bir aşamaya geçmeyi öngören metafizik öğreti; Descartçılık; Dekartçılık.*

Kartezyenizm, [Fr. cartésienisme] *is. fel.* → Descartçılık; Dekartçılık; Kartezyen felsefe.

kartımak[1], [kart-ı-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r]* **1.** Kartlaşmak; yaşlanmak. **2.** Sertleşmek. [DS]

kartımak[2], [kart *(yans.)* > kart-ı-mak] *{ağız} gçsz. f. [-ır]* Sertleşmek; katılaşmak. [DS]

kartın, [kart *(yans.)* kart-m] *is.* **1.** Dağların yamaçlarındaki taş kümeleri. **2.** *{ağız}* Dağ tepesi. [DS] **3.** *{ağız}* Dik yamaçlı, sarp kaya. [DS]

kartınlık, -ğı [kartın-lık] *{ağız} is.* Taşlık, sarp kayalık yer. [DS]

karti, [? karti] *{ağız} is.* Gemici pusulası. [DS]

kartil, [Fr. quartile] *is. istk.* Bir dağılımı, eşit sayıda gözlemi kapsayan dört kısma bölen üç ayrı değişken değerinden her biri; dörtte birlik alan.

karting, [Amer. İng. karting] *is. spor.* Kartla yapılan otomobil yarışı.

kartlaç, -cı [kart-ala-ç] *{ağız} is.* → kartalaç[1]. [DS]

kartlamak[1], [kart *(çıban)* > kart-lā-mak] *{eT} gçl. f. [-r]* Bir yarayı iyi etmek. [DLT]

kartlamak[2], [kart-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* **1.** (İşkembe vb. için) sıcak suda haşlayarak sıyırıp temizlemek. **2.** Çatlamak; biraz kırılmak. [DS]

kartlan, [kart + ala-n] *{ağız} is.* Dağ üzerindeki çok taşlı ve kayalık yerler. [DS]

kartlaşma, [kart-la-ş-ma] *is.* Kart duruma gelme.

kartlaşmak[1], [kart-la-ş-mak] *dönşl. f. [-ır]* **1.** Kart duruma gelmek. **2.** (Sebze, meyve için) tazeliğini kaybetmek; zamanı geçmek; sertleşmek. **3.** (İnsan için) yaşlanmak; yaşı ilerlemek; gençliği gitmek.

kartlaşmak[2], [kart-la-ş-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* Sinirlenmek; kızmak. [DS]

kartlavız, [kart-la(ğ)-uz] *{ağız} sf.* **1.** Gevrek; kırılgan. **2.** (Deri veya kösele için) iyi tabaklanmamış. [DS]

kartlaz, [kart-la-z] *{ağız} sf.* Sert; katı. [DS]

kartleç, -ci [kart-ala-ç] *{ağız} is.* → kartalaç[1]. [DS]

kartlık[1], **-ğı** [kart-lık] *is.* **1.** Kart olma durumu; kart olan şeyin veya kimsenin niteliği. **2.** *{ağız}* İnatçılık. [DS]

kartlık[2], **-ğı** [kart-lık] *is.* **1.** Kart konulan yer; kart kutusu. **2.** *sf.* (Kâğıt için) kart yapmaya uygun.

kartmak[1], **-ğı** [kart *(yans.)* > kart-mak] *{ağız} is.* **1.** Yerden yüzeye çıkan düz kaya parçaları. **2.** Kayaların sivri çıkıntıları. [DS]

kartmak[2], **-ğı** [kart *(sert)* > kart-mak قرتق] *{ağız} is.* **1.** Yumuşak bir maddenin kuruyan dış kabuğu. **2.** Yara kabuğu. **3.** Kavunun dışındaki pürtükler. **4.** Kir tabakası. [DS] **5.** *{OsT}* Beklemiş şarap ve sirkenin yüzeyinde oluşan köpük tabakası. ⧉ **kartmak bağlamak,** *{ağız} Kir tutmak; kir bağlamak.* [DS]

kartmak[3], **-ğı** [kart *(yaşlı)* > kart-mak] *{ağız} sf.* Yetişkin; olgun. [DS]

kartmak[4], [*eT.* karī-mak > kar-(ı)t-mak] *gçsz. f. [-ar]* Beddua etmek; intizar etmek.

kartmak[5], [karī-mak > karı-t-mak] *dönşl. f. [-ır]* Yaşlanmak; eskimek.

kartmak[6], [kart *(sert)* > kart-mak] *gçsz. f. [-ar]* **1.** (Yara için) kabuk bağlamak. **2.** Kat kat kir bağlamak. **3.** *{ağız}* Sertleşmek. [DS]

kartmık[1], **-ğı** [kar-t-mık] *is.* Hayvanların böbreklerinin bulunduğu bölge; karnının kasığa yakın yerleri.

kartmık[2], **-ğı** [kart *(yans.)* > kart-mık] *{ağız} is.* Yüzeye çıkmış üzeri düz kaya parçası. [DS]

kartograf, [Fr. cartographe] *is.* Haritaları çizen veya düzenleyen kimse; haritacı.

kartografi, [Fr. cartographie] *is.* Haritacılık.

kartografik, -ği [Fr. cartographique] *sf.* Haritacılıkla ilgili.

kartogram, [Fr. cartogramme] *is.* Harita niteliğindeki şema.

kartol, [Alm. kartofel / Rus. kartófel] *{ağız} is.* Patates. [DS]

karton[1], [İt. cartona *(kaba kâğıt)* > Fr. carton] *is.* **1.** Kâğıt hamurundan içine lif konularak üretilen ve uluslararası metre kare ağırlığı 24 gramın üstünde olan sert ve kalın kâğıt. **2.** Üzerine satılacak belli sayıda küçük eşyaların tutturulduğu mukavva. **3.** İçinde birçok küçük paketin bulunduğu sigara ambalajı. **4.** *sf.* Kartondan yapılmış.

karton[2], [Alm. kartofel / Rus. kartol] *{ağız} is.* → kartol. [DS]

kartoncu, [karton-cu] *is.* Karton eşya yapan veya satan kimse.

kartonlama, [karton-la-ma] *is.* **1.** Dokumaların armürlerini kareli kâğıt üzerinde gösterme. **2.** Karta geçirilmiş bir dokuma desenini çözümleme. **3.**

Yünlü dokumaları apreleme öncesinde aralarına karton yerleştirme işlemi.

kartonpiyer, [Fr. carton *(kâğıt)* + pierre *(taş)*] *is.* Alçıyı ya da taşı andıran bezemelerin yapımında kullanılan sertleştirilmiş karton.

kartonumsu, [karton-umsu] *sf.* Karton görünüşünde olan; karton sertliğinde olan.

kartop, [Alm. kartofel / Rus. kartófel] *{ağız} is.*→ kartol. [DS]

kartopi, [Alm. kartofel / Rus. kartófel] *{ağız} is.* → kartol. [DS]

kartopu[1], [kar+top-u] *is. bot.* **1.** Hanımeligillerden, park ve bahçelerde yetiştirilen, birleşik ve beyaz top çiçekler açan, zeytinsi kırmızı meyveleri olan ağaççık *(Viburnum opolos)*. **2.** *{ağız}* Kasımpatı çiçeği. [DS]

kartopu[2], [kar+top-u] *{ağız} is.* Atın alnındaki yuvarlak beyazlık. [DS]

kartopu[3], [Alm. kartofel / Rus. kartol] *{ağız} is.* → kartol. [DS]

kartos, [? kartos] *{ağız} is.* Tembel; uyuşuk. [DS]

kartotek, -ği [Fr. cartothèque] *is.* **1.** Üzerine sistemli bilgiler yazılmış küçük kartlar dizisi. **2.** Bu kartların konulduğu dolap ya da kutucuk. **3.** Haritaların konulduğu yer; haritalık.

kartpostal, [Fr. carte postale] *is.* **1.** Postadan açık olarak gönderilmek üzere hazırlanmış bir yüzü resimli dörtgen şeklinde kesilmiş karton parçası; kart. **2.** Fotoğrafçılıkta kullanılan 9 x 12 cm. boyutlarındaki kart.

kartpostalcı, [kartpostal-cı] *is.* Kartpostal yapan veya satan kimse.

karttırmak, [kart-tır-mak] *{ağız} gçl. f. [-ır]* Erkekliğini gidertmek; enetmek. [DS]

kartuk, -ğu [kar-mak > kar-(ı)t-mak > kartā-mak *(karıştırmak)* > kart-uk] *is.* Büyük tarla tırmığı; tırmık.

kartul[1], [Alm. kartofel / Rus. kartol] *{ağız} is.* → kartol. [DS]

kartul[2], [? katul] *{ağız} is.* → kartulı. [DS]

kartulı, [? kartulı] *{ağız} is.* Kurum; is. [DS]

kartuli, [? kartulı] *{ağız} is.* → kartulı. [DS]

karturmak[1], [kar-mak *(karışmak)* > kar-tur-mak] *{eT} gçl. f. [-ur]* Karıştırtmak. [DLT]

karturmak[2], [kār-mak *(taşmak)* > kar-tur-mak] *{eT} gçl. f. {-ur]* (Akarsu vb. için) önünü tıkamak; geçmesini engellemek; kardırmak. [DLT]

kartuş, [Fr. cartouche] *is.* **1.** Merminin barut doldurulan silindir biçimindeki bölümü; kovan. **2.** Dolmakalemlerde, bilgisayar yazıcılarında kullanılan mürekkep tüpü.

kartvizit, [Fr. carte de visite] *is.* Üstünde bir kimsenin adı yazılı olan, dikdörtgen şeklinde küçük kart; tanıtma kartı.

-karu, [kar-mak *(eklemek)* > kar-u *(zarf fiil)* > -ġaru / -gerü / -karu / -kerü] *{eT} yap. e.* → -garu.

karu[1], [kar-u] *{eT} zf.* ... ye doğru; ... ye karşı. [DLT]

karu[2], [kar-mak > kar-ū قارو] *{eAT} is.* Kol; pazu. [DK]

karucu, [kara-ca / karu-cu قروجو] *{eAT}* is. Dağ keçisi; karaca.

karuça, [İt. carrozza] *is.* → karoça.

karuçuk, [kar-ū-mak > karū-çuk قاروچق] *(karu:çuk) {eAT} is.* Kolluk; kol bağı; pazubent. [DK]

karuğra, [? karuğra] *{ağız} is.* Korkunç rüya; kâbus. [DS]

karuk[1], **-ğu** [kañ *(yans.)* > kan(ı)r-uk > kāruk] *(karuk) {ağız} sf.* Eğri; kambur. [DS]

karuk[2], **-ğu** [kaz-uk / kar-uk ?] *{ağız} is.* **1.** Uzun darı sapı. **2.** Kesilen ağacın toprak üstünde kalan kök ve gövdesi. **3.** Çok uzun boylu adam. [DS]

karuk[3], **-ğu** [kar-uk] *{ağız} is.* İçi boş fındık. [DS]

karuk[4], **-ğu** [koruk] *{ağız} is.* Olmamış üzüm; koruk. [DS]

karukmak, [karuh-mak / karuk-mak] *{ağız} gçsz. f. [-(ğ)ur]* Çekinmek; yılmak. [DS]

karula, [İt. carolla] *is. dnz.* Yan yelkenlerin direğe bağlanan alt uçlarındaki bağlama ipi.

karulak, -ğı [karu-la-k] *{ağız} is.* Kuru odun. [DS]

Karun, [Ar. ḳārūn قارون] *(ka:ru:n) {OsT} is.* **1.** Hz. Musa zamanında, zenginliği, cimriliği ve mevki hırsıyla tanınmış bir Yahudi. **2.** *gnşl.* Çok zengin kimse.

karure, [Ar. ḳārūre قارورە] *(karu:re) is.* **1.** Camdan yapılmış kap. **2.** Hastaların kullandığı idrar kabı; ördek.

karus, [? kārus] *(ka:rus) {ağız} is.* Maydanoz. [DS]

karusara, [? karusara] *{ağız} is.* Can sıkıntısı. [DS]

karusbumak, [Ar. ġarīb => garib-si-mek > karusbumak ?] *{ağız} gçl. f. [-r]* Özlemek. [DS]

karut[1], [? karut] *{ağız} is.* Ot; çimen. [DS]

karut[2], [? karut] *{ağız} is.* İnce bulgur. [DS]

karut[3], [? karut] *{ağız} is.* Tahtakurusu. [DS]

karvamak, [karvā-mak قرواماق] *{eAT} {OsT} gçl. f. [-r]* Yakalamak; tutmak; kavramak.

kârvan, [Far. kārvān كاروان] *(kâ:rva:n) {OsT} is.* Yolcu katarı; kervan.

kârvankıran, [Far. kārvān-kırān كاروان قيران] *(kâ:rva:nıra:n) {OsT} is. gök b.* Venüs gezegeni.

karvanmak, [karva-n-mak قروانق] *{eAT} dönşl. f. [-ur]* Tutunmak; yapışmak.

kârvanseray, [Far. kārvān-serāy كاروانسراى] *(kâ:rva:nsera:y) {OsT} is.* Kervansaray.

karvamak, [karba-mak / karvā-mak] *{eT} gçl. f. [-r]*

1. Ararken bir şeye dokunmak. [DLT] 2. *{eAT}* Kavramak; yakalamak. [DK]

karvanmak, [karvā-mak > karva-n-mak] *{eT} dönşl. f. [-ur]* Aranmak. [DLT]

karvaşmak, [karvā-mak > karva-ş-mak قروشمق] *{eT} işteş. f. [-ur]* **1.** Birlikte aramak. [DLT] **2.** *{eAT}* Tutuşmak; kapışmak; kavraşmak. [DK]

karvatmak, [karvā-mak > karva-t-mak] *{eT} gçl. f. [-ur]* Gözüyle görmeden eliyle dokunarak aratmak. [DLT]

karvı, [Ar. ḳarv قرو] *{eT} sf.* İnce yay gibi. [DLT]

karvuş, [*eT.* kargış] *{ağız} is.* → kargış. [DS] ⊡ **karvuş etmek,** *{ağız} İlenmek; beddua etmek.* [DS]

karvuşlamak, [*eT.* kargā-mak > kargış-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* → kargamak. [DS]

karyağdı, [kar+yağ-dı قاریاغدی] *{OsT} {ağız} sf.* (Kumaş ve at için) üzerinde beyaz benekler bulunan. [DS]

karye, [Ar. ḳarye قریه]*{OsT} is.* Köy veya küçük kasaba. ⊡ **Karyetü'l-ensār,** *{OsT} Medine şehri.*|| **karyetü'n-neml,** *{OsT} Karınca yuvası.*|| **karyetü'n-nahl,** *{OsT} Arı yuvası; kovan.*

karyen, [kar + yen ?] *{ağız} is.* Doluya benzer sert kar tanesi. [DS]

karyeyen, [kar + ye-mek > kar+yi-y-en] *{ağız} is.* **1.** Kalın sis tabakası. **2.** Yerde kar varken yağan ve karları eriten yağmur. [DS]

karyo-, [Yun. karyon > Fr. caryo-] *ön ek.* Çekirdek anlamında Yunanca ön ek.

karyokinez, [Fr. caryocinèse] *is.* Çok hücreli canlılarda hücrenin belirli aşamalardan geçtikten sonra bölünerek çoğalması; mitoz.

karyola, [İt. carriola *(el arabası)*] *(karyo'la) is.* Üzerine yatak serilen tahta veya metal sehpa; yataklık.

karz, [Ar. ḳarz قرض] *{OsT} is.* **1.** Ödünç verme veya ödünç olarak alma. **2.** Ödünç olarak alınan veya verilen şey; borç. ⊡ **karz-ı hasen,** *{OsT} Faizsiz olarak verilen borç.*

kârzar, [Far. kārzār کارزار] *(kâ:rza:r) {OsT} is.* Kavga; savaş.

kârzargâh, [Far. kārzārgāh کارزارگاه] *(kâ.rza:rgâ:h) {OsT} is.* Savaş meydanı.

karzen, [Ar. ḳarżen قرضا] *(ka:rzen) {OsT} zf.* Ödünç olarak; borç olarak.

kârzevil, [Far. kār + Yun. tsevila] *{ağız} is.* Sabana koşulan öküzün başını boyunduruğa bağlamak için zevle denilen çubukların ucuna geçirilen eğri ağaç parçası. [DS]

karzınaklamak, [karzınak-la-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(ı)-yor]* (İnce ince yağan kar için) oradan oraya uçuşmak. [DS]

kârzivil, [Far. kār + Yun. tsevila] *{ağız} is.* → kârzevil. [DS]

kas[1], [kas / kıs *(yans.)*] *ünl.* Köpek kışkırtma ünlemi. ⊡ **kas kas,** *{ağız} Köpekleri çiftleştirmeye kışkırtmak için söylenen söz.* [DS]|| **kas kas gülmek,** *{eAT} Kahkaha ile gülmek.*

kas[2], [kas-mak > kas] *is. anat.* Tellerden oluşan ve kasılıp gevşemek suretiyle vücut ve organ hareketlerini sağlayan organ ve bu organın telsi dokusu, *(1944).* ⊡ **kas ağrısı,** *Çeşitli sebeplerle kaslarda duyulan ağrı.*|| **kas bilimi,** *biy. Anatominin kaslarla ilgili bölümü.*|| **kas bölütü,** *anat. Omurgalılarda birbirinden ince bir zar ile ayrılan kas bölütleri.*|| **kas dokusu,** *anat. Canlının hareketini sağlayan, kasılıp gevşeyebilen telleri kapsayan hücreler topluluğu.*|| **kas hücresi,** *biy. Kas dokusunu meydana getiren özelleşmiş kasılma yeteneği bulunan hücreler.*|| **kas içi,** *1. Bir kasın içinde bulunan. 2. Bir kasın içine uygulanan.*|| **kas ipliği,** *biy. Kasın kasılmasını sağlayan ince iplikler.*|| **kas telciği,** *biy. Kas dokusunda kas ipliklerinden oluşan mekanizma.*|| **kas teli,** *biy. Çizgili kasta, kas telciklerinden oluşan ve kası meydana getiren farklılaşmış kısımlar.*|| **kas tutukluğu,** *Belirli bir çalışma düzen ve tempo-suna alıştırılmamış kasların çalıştırılmasından sonra duyulan ağrı ve sızı.*|| **kas zarı,** *Kas telciklerinin etrafını çeviren plazma zarı.*

kas[3], [kās] *{eT} is.* **1.** Kabuk; ağaç kabuğu; sertlik; katılık. [DLT] [EUTS] **2.** Tepe. [EUTS] **3.** Kaş; değerli taş; süs taşı. [EUTS] **4.** Yada taşı. [EUTS]

kas[4], [Fr. casse] *is.* Bazı şaraplarda görülün diyastatik veya kimyasal bozunma.

kas[5], [Ar. ḳaṣṣ قص] *is. anat.* Göğüs.

kas[6], [kaz / kaz قس] *{eAT} is.* Kaz.

kas'a [Ar. ḳasʿa قصعه] *(kas-a) {OsT} is.* Yemek tabağı; çanak.

kasa[1], [İt. cassa] *is.* **1.** Para, kıymetli evrak ve değerli eşyaları korumaya yarayan, çelikten yapılmış özel kilitleme ve şifre düzeni bulunan dolap veya kutu. **2.** Bir ticarethane veya işletmede para ödenen veya tahsil edilen yer. **3.** Kırılacak veya ezilecek cinsten eşyaları taşımak, saklamak vb. amaçla kullanılan, genellikle ahşap veya plastik maddeden yapılmış sandık; ambalaj. **4.** Bu tür sandık içine konulmuş madde. **5.** Kamyon traktör gibi motorlu taşıtlarda yük taşımak amacıyla karosere eklenen kısım. **6.** Kapı ve pencere kanadının takıldığı sabit kısım. *{ağız} (aynı)* [EG] **7.** *matb.* Baskıda kullanılan harflerin konulduğu küçük gözlerden meydana gelmiş kutu. **8.** Bazı kumar oyunlarında para toplayan veya dağıtan kişi. **9.** *spor.* Beden eğitimi ve spor gösterilerinde kullanılan, ayrı ayrı parçalardan meydana gelen ve yüksekliği ayarlanabilen atlama aracı. ⊡ **kasa kimin,** *{ağız} Kasa gibi; çok sağlam.* [EG]||

kasayı devretmek, *Nöbetle çalışan kasadarlardan veya veznedarlardan, önceki sonra gelene, kasada bulunan para ve para yerine kullanılan kıymetli kâğıtları sayarak teslim etmek; kasada bulunanları sayıp teslim etmek.*

kasa[2], [? kasa] *{ağız} is.* Samanın yumuşak olması için ikinci kez sürme işlemi. [DS]

kasa[3], [İt. gassa] *is. dnz.* **1.** Halat ucundaki, halatın kendisini kıvırmak suretiyle yapılan halka. **2.** Bir halatta meydana getirilen halka. **3.** Mahya iplerinde fener takılacak yerler. **4.** *ünl. dnz.* Yan yelkenlerin açılması için verilen komut.

kasab, [Ar. ḳaṣab قصب] *{OsT} is.* **1.** Boğumlu ve saplarının içi boş ot; kamış. **2.** İnce dokunmuş keten. **3.** *anat.* Nefes borusu; bronş. **4.** *anat.* Parmak kemikleri. ⊟ **kasab-ı Mısrî,** *{OsT} Mısırda dokunmuş olan keten bezi.*|| **kasabü'l-Hind,** *{OsT} İçi dolu Hint kumaşı.*|| **kasabü's-sabk,** *{OsT} Benzerlerine üstün gelen kimsenin kazandığı ödül.*|| **kasabü's-sükker,** *{OsT} bot. Şeker kamışı.*

kasaba[1], [Ar. ḳaṣaba *(giriş çıkışı kesilmiş olan)* قصبه] *{OsT} is.* **1.** Şehirden küçük, köyden büyük, fakat henüz kırsal yaşayışı bırakmamış olan yerleşim birimi; belde. **2.** Kuzey Afrika'da hükümdarın sarayının bulunduğu, şehrin tahkim edilmiş yüksek bölümü. **3.** Cezayir'de bağımsızlık öncesi Avrupalıların oturduğu mahalleler arasında sıkışıp kalmış Müslüman mahalleleri. **4.** *sf.* Kasabaya veya kasabalılara özgü olan.

kasaba[2], [Ar. ḳaṣaba قصبه] *{OsT} is. anat.* Nefes borusu.

kasabalı, [kasaba-lı] *sf.* Kasabada oturan; kasabaya ait.

kasabat[1], [Ar. ḳaṣaba > ḳaṣabāt قصبات] *(kasaba:t) {OsT} is.* Kasabalar.

kasabat[2], [Ar. ḳaṣab > ḳaṣabāt قصبات] *(kasaba:t) {OsT} is.* Nefes boruları; bronşları. ⊟ **kasabātü'r-rie,** *anat. Akciğerin soluk boruları.*

kasabi, [Ar. ḳaṣabī قصبى] *(kasabi:) {OsT} is.* Kamışsı; kamışımsı.

kasabiye, [Ar. ḳaṣabiyye قصبيه] *{OsT} is.* Kasaplık ücreti.

kasabura, [kasa + bur-a ?] *{ağız} is.* → kasaburuk. [DS]

kasaburuk, -ğu [kasa + bur-uk ?] *{ağız} is.* Kunduracıların kullandıkları, kösele delici ucu bizli bir araç. [DS]

kasacı, [kasa-cı] *is.* **1.** Kasa yapan ve satan kimse. **2.** Bir iş yeri veya kurumda para alıp veren görevli; veznedar; vezneci.

kasadar, [İt. cassa + Far. -dār قصدار] *(kasada:r) {OsT} is.* Ticarî işletmelerde para alıp veren kimse; kasiyer.

kasadarlık, [kasadar-lık] *is.* Kasadarın yaptığı iş; kasadar olma durumu.

kasafan, [? kasavan / kasafan] *{ağız} is.* Yalan; palavra. [DS]

kasa'id, [Ar. ḳaṣīde > ḳaṣā'id قصائد] *{OsT} is.* Kasideler.

kasak, -ğı [kas-mak > kas-ak] *{ağız} is.* **1.** Semerin arkasında ağaca çakılı iki ucu kıvrık Ʊ biçimindeki kanca. **2.** At arabalarının tekerleklerinin iç kısmındaki ince ağaç çubuklar. **3.** Kuru ağaç. [DS]

kasalak, -ğı [kas-mak > kas-al-mak > kas-al-ak] *sf. {ağız}* Kendini beğenmiş; kibirli; gururlu; övüngen. [DS]

kasalama, [kasa-la-ma] *is.* Kasalı hâle getirmek eylemi; kasa içine yerleştirme.

kasalamak[1], [kasa-la-mak] *gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* **1.** Kasalı hâle getirmek. **2.** Kasa içine yerleştirmek; kasaya koymak.

kasalamak[2], [kas-mak > kas-ala-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Başını sargı veya tülbent ile sarmak. [DS]

kasalan, [kas-mak > kas-al-mak > kas-al-an] *{ağız} sf.* → kasalak. [DS]

kasalanma, [kasa-la-n-ma] *is.* **1.** Kasa içine yerleştirilme. **2.** Kasalı hâle getirilme. **3.** Kas edinme.

kasalanmak, [kasa-la-n-mak] *edil. f. [-ır]* **1.** Kasa içine yerleştirilmek. **2.** Kasalı hâle getirilmek; kasa sahibi yapılmak. **3.** *dönşl. f.* Kasa sahibi olmak; kasa edinmek.

kas'alis, [Ar. ḳaṣʿalīs قصعه ليس] *(kas-ali:s) {OsT} is.* Çanak yalayıcı; dalkavuk.

kasalma, [kas-mak > kas-al-mak > kas-al-ma] *{ağız} is.* Kibir; gurur. [DS]

kasalmak, [kas-mak > kas-al-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* Gururlanmak; büyüklenmek; övünmek; onurlanmak. [DS]

kasaltı, [kas-al-t-ı] *{ağız} is.* Evde kalabalık yapan gereksiz eşya; karsamba. [DS]

kasaltmak, [kas-al-mak > kas-al-t-mak] *gçl. f. [-ır]* Methetmek; övmek; şişirmek; abartmak.

kasaltu, [kas-mak > kas-al-mak > kas-al-t-mak > kasal-t-u] *{ağız} is.* → kasaltı. [DS]

kasame, [Ar. ḳasem > ḳasāme قسامه] *(kasa:me) {OsT} is. huk.* Katili meçhul bir cinayet mahalli halkından elli kişinin yargıç önünde yemin etmesi.

kasan[1], [kas-mak > kas-an] *is.* **1.** Yayların baş tarafının bir karış kadar altına gelen balık sırtına benzer bölüm. **2.** Sellerin getirdiği çer çöp. **3.** *{ağız}* Cılız buğday sapı veya ince samanlı cılız buğday. [DS] **4.** *{ağız}* Araba tekerinin inişte kaymasını önlemek için takılan bir nevi fren görevi yapan ağaç gergi. [DS] **5.** *{ağız}* Sürünen şeyin yerde bıraktığı iz. [DS] ⊟ **kasan başı,** *Yaylarda kasan ile salın birleştiği noktaya verilen ad; kasan gözü.*

kasanan, [kas-mak > kas-an-mak > kas-an-an] *{ağız}* *sf.* → kasalak. [DS]

kasanıg, [kaşa-n-mak > kaşan-ıġ / kasanıġ] *{eT}* *is.* Sidik. [EUTS]

kasanmak, [kas-mak > kas-ın-mak / kas-an-mak] *dönşl. f. [-ır]* Kendini beğenmek; övünmek.

kasap, -bı [Ar. ḳaṣb *(boğazlamak)* > ḳaṣṣāb قصّاب] *{OsT}* *is.* **1.** Eti yenen hayvanlardan sığır, koyun gibi kesim için ayrılmış olanları kesen kimse. **2.** Bu kesilmiş hayvanların etlerini parçalara ayırarak satan kimse. **3.** Bu etlerin satıldığı dükkân; kasaphane. **4.** *mecaz.* Kan dökücü; cana kıymaktan çekinmeyen kimse; hunhar. ⊡ **kasap başı,** *is. Eskiden İstanbul'da kasap vergisinin toplanması ve kasapların yönetimi işinden sorumlu kimse.*|| **kasap bıçağı,** *Kasabın et kesmekte kullandığı büyük bıçak.*|| **kasap çırağı,** *Kasabın yanında çalışan yardımcı kimse.*|| **kasap dükkânı,** *Kasabın perakende et sattığı iş yeri.*|| **kasap et derdinde, koyun can derdinde olmak,** *(Birbiri ile ilişkili olan kişiler için) herkes kendi çıkarının peşinde olmak.*|| **kasap havası,** *folk. Kasap oyunlarının ezgisi.*|| **kasap kâğıdı,** *Perdah silindiri ile bir yüzü parlatılmış, yağa ve kana dayanıklı kaba kâğıt.*|| **kasap kancası,** *Kasapların etleri asmakta kullandıkları metal çengel.*|| **kasap merhemi,** *Zift, reçine, bal mumu ve zeytinyağı ile hazırlanan bir tür merhem.*|| **kasap oyunu,** *folk. Anadolu ve Trakya'nın pek çok yerinde davul zurna eşliğinde oynanan, daha çok ayak hareketlerine dayanan karşılama türü halk oyunu.*|| **kasap satırı,** *Kasabın et parçalamakta kullandığı satır.*|| **kasap süngeri,** *Çok pis olan şey.*|| **kasap süngeri ile silinmiş yüz,** *Utanmaz kimse; yüzsüz.*

kasaphane, [Ar. ḳaṣṣāb + Far. -ḫāne قصّابخانه] *{OsT}* *is.* Kasabın et sattığı yer; kasap dükkânı.

kasaplık, -ğı [kasap-lık] *is.* **1.** Kasabın işi; kasabın mesleği. **2.** *mecaz.* Acımasız davranan, yok yere kan döken kimsenin niteliği; kan dökücülük; hunharlık. **3.** *sf.* (Eti yenen hayvanlar için) et üretimi için beslenen, yetiştirilen; kesim evine gönderilmek üzere ayrılmış olan.

kasar[1], [Ar. ḳaṣr > ḳaṣṣār قصّار] *{OsT}* *is.* **1.** Pamuğu, kumaşı parlatma işlemi; merserize hâline getirme. *{ağız} (aynı)* [DS] **2.** Kumaşı beyazlatmakta kullanılan kireç kaymağı cinsinden madde. kastar; *{ağız} (aynı)* [DS] **3.** *{ağız}* Kirli çamaşırları küllü su ile yıkama. [DS] **4.** *{ağız}* İplik ve kumaşı kireç kaymağına yatırma işlemi. [DS] ⊡ **kasara yatırmak,** *{ağız} 1. (Bez için) beyazlatmak; ağartmak. 2. Kilim, çul, çuval cinsinden şeyleri akarsuda sabunsuz olarak bol su ile yıkamak.* [DS]|| **kasar olmak,** *{ağız} 1. Soğuk almak; üşütmek. 2. Donmak.* [DS]

kasar[2], [? kasar] *{ağız}* *is.* **1.** Harman yerinde kalan taneler. **2.** Savrulan tahılın başaklı kısmı. [DS]

kasar[3], [? kasar] *{ağız}* *is.* **1.** Manevi güç; moral. **2.** Hatır; gönül. [DS]

kasar[4], [? kasar] *{ağız}* *sf.* İri. [DS]

kasar[5], [? kasar] *{ağız}* *zf.* Kez; kere; defa. [DS]

kasara, [İt. cassero > Ar. ḳaṣara قصره] *(kasa'ra)* *{OsT}* *is. dnz.* Gemilerin baş, kıç ve orta taraflarında üst güverteden daha yukarda kalan yarım güverteler.

kasaret, [Ar. ḳaṣāret قصارت] *(kasa:ret)* *{OsT}* *is.* Kısa olma; kısalık.

kasarlamak, [kasar-la-mak] *gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Pamuk ipliğini veya pamuğu kireç kaymağı ile beyazlatmak; kastarlamak.

kasarlanmak[1], [kas-mak > kas-ar-la-n-mak] *{ağız}* *dönşl. f. [-ır]* **1.** Gururlanmak. **2.** Soğukkanlı olmak; dayanmak. [DS]

kasarlanmak[2], [kasar-la-n-mak] *{ağız}* *edil. f. [-ır]* Ağartılmak; beyazlatılmak. [DS]

kasarlı, [kasar-lı] *{ağız}* *sf.* (Bez, iplik için) ağartılmış. [DS]

kasas, [Ar. ḳıṣṣa > ḳaṣaṣ قصص] *{OsT}* *is.* **1.** Bildirme. **2.** Hikâye etme; anlatma. **3.** İz sürme. **4.** Bir yazı biçimi. **5.** Ders alınacak hikâyeler; kıssalar. **6.** Olaylar; olgular. ⊡ **Kasas Suresi,** *{OsT} Kur'an'ın 8. suresi; 88 ayettir, Müslümanlara ders vermek için Musa Peygamberin hayatı ve Firavunla aralarında geçen olaylar anlatılır.*

kâsat, [Ar. keʾs > kāsāt كاسات] *(ka:sa:t)* *{OsT}* *is.* İçi dolu kaplar; çanaklar.

kasato, [İt. cassata] *(kasa'to)* *is.* İtalyan usulü kaymaklı dondurma.

kasatura, [İt. cacciatore / Bulg. kostura *(sapsız bıçak)*] *(kasatu'ra)* *is.* Askerlerin palaskaya takarak belde taşıdıkları, gerektiğinde tüfeğin ucuna takarak kullandıkları, düz, kısa kılıç; (tüfeğe takılınca süngü adını alır).

kasavan, [kasavan / kasafan] *{ağız}* *is.* **1.** Yalandan övünme; yalan. **2.** *sf.* Kibirli. [DS] ⊡ **kasavan atmak,** *{ağız} 1. Abartarak konuşmak. 2. Yüksekten atarak konuşmak.* [DS]

kasvancı, [kasavan-cı] *{ağız}* *sf.* Yalancı. [DS]

kasavele, [İt. cassalla ?] *(kasave'le)* *is. dnz.* Gemilerde yıkanan yelken, tente ve çamaşır gibi şeyleri asıp kurutmak için baş direkten baş tarafa gerilen halat.

kasavet, [Ar. ḳasāvet قساوت] *(kasa:vet)* *{OsT}* *is.* **1.** Sertlik; katılık. **2.** Katı yüreklilik; acımasızlık; duygusuzluk; merhametsizlik. **3.** Üzüntü; keder; tasa; kaygı; kasvet. ⊡ **kasavet çekmek,** *{OsT} Üzülmek; tasalanmak; kaygılanmak.*|| **kasavet etmek,** *{OsT} Kuruntu etmek; kaygılanmak; endişelenmek.*

kasavetlenme, [kasavet-le-n-me] *(kasa:vetlenme) is.* Bir şeyi kendine üzüntü edinme eylemi; üzülme.

kasavetlenmek, [kasavet-le-n-mek] *(kasa:vetlenmek) dönşl. f. [-ir]* Bir şeyi kendine üzüntü etmek; kederlenmek; üzülmek.

kasavetli, [kasavet-li] *(kasa:vetli) sf.* Kasaveti olan; üzüntülü; tasalı; kaygılı.

kasavetsiz, [kasavet-siz] *(kasa:vetsiz) sf.* Kasaveti olmayan; üzüntüsüz; tasasız; kaygısız.

kasba, [Ar. ḳaṣaba *(giriş ve çıkışı kesilmiş yer)* قصبه] *{OsT} is.* **1.** Bir şehrin sarayı; en önemli yapı. **2.** Bir şehrin en yüksek ve müstahkem kısımları. **3.** Kuzey Afrika'da, bir hükümdarın sarayı ve hisarları.

kasbak, -ğı [kas+bek > kasbak] *{ağız} sf.* **1.** Kabadayı; yiğit; mert; yürekli. **2.** Cömert; eli açık. [DS]

kasbannak, -ğı [Ar. ğasb > ğasben => kasban-la-k ?] *{ağız} zf.* Zor kullanarak. [DS] ⊡ **kasbannak almak,** *{ağız} Zorla almak.* [DS]

kasbar, [Erme. kaspar] *{ağız} sf.* Çok cimri; kazandığını yemeyen. [EG]

kasd, [Ar. ḳaṣd قصد] *{OsT} is.* → kast.

kasdancıktan, [Ar. ḳaṣten => kadan-cık-tan] *{ağız} zf.* Yalancıktan. [DS]

kasden, [Ar. ḳaṣden قصداً] *(ka'sden) {OsT} zf.* → kasten.

kasdî, [Ar. ḳaṣdī قصدى] *(kasdi:) {OsT} sf.* İstiyerek, bile bile yapılan.

kâse, [Far. kāse كاسه] *(kâ:se) {OsT} is.* **1.** Cam, çini, porselen ve topraktan yapılmış dibi derin kap. **2.** Bazı nesnelerin çukur olan kısmı. **3.** Baş kemiklerinin beyni kaplayan üst kısmı. **4.** Çiçeğin taç yapraklarının bir kâseyi andıran biçimi. **5.** Yazı sanatında Arap harflerinin alt taraflarındaki boşluklara verilen isim. **6.** *{ağız}* (Kız çocukları için) dişilik organı. [DS] ⊡ **kâse-ger,** *{OsT} Kâseci.*|| **kâse-i çeşm,** *{OsT} anat. Göz çukuru.*|| **kâse-i fağfūr,** *{OsT} Çin porseleninden yapılma kadeh.*|| **kâse-i mînā,** *{OsT} 1. Mavi kâse. 2. mecaz. Gök.*|| **kâse-i ser,** *{OsT} Kafatası.*|| **kâse-i zānu,** *{OsT} anat. Diz kapağı.*

kase, [? kase] *{ağız} is.* Yağmurdan sonra toprak üzerinde oluşan sert tabaka. [DS]

kâsebaz, [Far. kāse-bāz كاسه باز] *(kâ:seba:z) {OsT} is.* Eskiden tabakları parmaklarının ucunda çevirerek gösteri yapan oyunculara verilen isim.

kâsebend, [Far. kāse-bend كاسه بند] *(kâ:sebend) {OsT} sf.* **1.** Kırılmış; çatlamış. **2.** Kırık kâse tamircisi.

kasef, [Ar. ḳafes] *{ağız} is.* Pencere kafesi. [DS]

kasefe, [? kasefe / kaysefe] *{ağız} is.* Suda haşlanmış erik ya da kayısı kurusu üzerine eritilmiş yağ dökerek yapılan bir yiyecek. [DS]

kâsek, -ği [Far. kāsek كاسك] *(kâ:sek) {OsT} is.* Küçük kâse.

kasek, -ği [kas-mak > kas-ak] *{ağız} is.* Araba tekerleğinin parmaklıklarını çevreleyen çemberi oluşturan yay biçimindeki ağaç parçalarından her biri. [DS]

kâselis, [Far. kāse-līs كاسه ليس] *(kâ:seli:s) {OsT} sf.* Çanak yalayıcı; yaranmak amacıyla kendinden üstün kimselere aşırı yakınlık gösteren; dalkavuk; yaltaklanan.

kâselisan, [Far. kāselīsān كاسه ليسان] *(kâ:selisa:n) {OsT} is.* Çanak yalayıcılar; dalkavuklar.

kâselisane, [Far. kāselīsāne كاسه ليسانه] *(kâ:selisa:ne) is.* Dalkavukça.

kasem, [Ar. ḳasem قسم] *{OsT} is.* **1.** Yemin; ant; şeref üzerine söz verme. **2.** Allah'ın adı veya sıfatlarından biri anılarak yapılan ve mutlak surette yapılması gerekli olan, aksi hâlde Allah'a karşı sorumluluk duyulan söz verme. ⊡ **kasem bi'llāh,** *{OsT} Allah adına edilen yemin.*|| **kasem etmek,** *{OsT} Yemin etmek.*

kâsen, [? kâsen] *{ağız} is.* Hamur teknesi. [DS]

kaser, [? kaser / kasar] *{ağız} is.* Hatır gönül. [DS]

kaserlemek, [kasar-la-mak] *{ağız} is.* → kasarlamak. [DS]

kaset, [İt. casetta > Fr. cassette] *is.* **1.** Kutucuk. **2.** İçinde görüntü ve ses kaydı yapılmış manyetik şerit bulunan küçük kutu.

kasetçalar, [kaset+çal-ar] *is.* Önceden kaydı yapılmış sesleri tekrar dinlemeyi sağlayan elektronik araç.

kasetçi, [kaset-çi] *is.* Kaset satan kimse.

kasetçilik, -ği [kaset-çi-lik] *is.* Kasetçinin yaptığı iş.

kasga, [kas-ga] *{ağız} is.* Çekirge. [DS]

kasgavar, [kas+kavur ?] *{ağız} is.* Tandır dibine konulan düz taş. [EG]

kasgı, [kas-mak > kas-gı] *{ağız} is.* **1.** Sıkmak için bele veya başa takılan kemer. **2.** Kemerin pantolon ve etek üzerinde düzgün durmasını sağlayan ince şeritler. **3.** Bir şeyi kasmak ve germek için kullanılan tahta vb. şeyler. **4.** Ağaca, direğe ve duvara yandan yapılan destek. **5.** Ağaçtan yapılan ev bölmesi. [DS]

kasgır, [kas-gır] *{ağız} is.* Çoban köpeği. [EG]

kasguk, [kas-guk / kaz-guk] *{eT} is.* Kazık; direk. [Gabain]

kasgur, [? kasgur] *{ağız} is.* Yenilebilen yaban pancarı. [DS]

kasğaç, -cı [kıs-mak / kas-mak > kas-gaç] *{ağız} is.* Maşa. [DS]

kası, [kasī] *is.* **1.** *{eT}* Ağaçtan yapılan ağıl. [DLT] **2.** *{ağız}* Kümes hayvanlarını besleyip yağlandırmak için ayrılan yer. [DS]

kasıbağ, [kas-mak > kas-ı+bağ-(ı)] *{ağız}* *is.* Kadın başlığı. [DS]

kasıd, [Ar. ḳaṣd > ḳāṣıd قاصد] *(ka:sıd)* *{OsT}* *sf.* **1.** Bir şey yapmayı aklına koymuş olan; kast eden; tasarlayan. **2.** *is.* Mektup veya haber götüren kimse; haberci.

kasıg, [*kas-mak *(ürpermek)* > kasī-mak > kası-ġ] *{eT}* *is.* **1.** Kasık. [EUTS] **2.** Ağzın içi; avurt. [DLT]

kasıglamak, [kasıġ-lā-mak] *(kasığla:mak)* *{eT}* *gçl. f.* *[-r]* **1.** İteklemek; itmek. [DLT] **2.** Avurda vurmak. [DLT]

kâsıf, [? käsıp / kāsıf] *(ka:sıf)* *{ağız}* *is.* Yoksul; fakir. [DS]

kasıf, [Ar. ḳāṣıf قاصف] *(ka:sıf)* *{OsT}* *sf.* Çok gürleyen; gürleyici.

kasık[1], [kās > kas-ık] *{eT}* *is.* Kabuk. [EUTS] [Gabain]

kasık[2], **-ğı** [*kas-mak *(ürpermek)* > kasī-mak > kası-ġ > kasuġ > kasuk *(kabuk; tulum)*] *is.* **1.** *anat.* Vücudun, uyluk kemikleri ile karın arasında kalan bölümü. **2.** *{ağız}* Yünden örülmüş, peştamal üzerine bele sarılan iki cm. eninde kuşak; kasık bağı. [DS] ⧉ **kasık bağcı,** *Kasık bağı yapan veya satan kimse.*|| **kasık bağı,** *Kasık fıtığının çıkmasını önleyen veya fıtığı içeride tutmaya yarayan özel bağ.*|| **kasık biti,** *zool. Kasık çevresinde ve üreme organları kenarlarındaki kıllarda yerleşen küçük bir tür kene, (Phthirus pubis).*|| **kasık çatlağı,** *Kasıkta meydana gelen fıtık.*|| **kasık mancası,** *{OsT} Beraber yatılacak kadın.*|| **kasık otu,** *1. Karanfilgillerden, saz biçiminde ince saplı, güzel çiçekli, kasık yaralanmalarında tedavi edici olarak kullanılan bir otsu bitki, (Herniaria hirsuta / glabra). 2. Gülgillerden, salkım hâlinde sarı çiçekli, pıtrak dikenli meyveleri olan rizomlu çok yıllık otsu bitki; koyun otu, (Agrimonia eupatoria).*|| **kasık taşı,** *{OsT} Kasıkta çıkan çıban.*|| **kasık yarığı,** *{OsT} Fıtık.*|| **kasık yarılma,** *{ağız} Fıtık olma.* [DS]

kasık[3], **-ğı** [*eT.* kas-ık / kas-uk] *{ağız}* *is.* Tas; bardak.

kasıklamak, [kas-ık-la-mak] *{ağız}* *gçl. f.* *[-r]* *[-l(ı)-yor]* Bıçaklamak. [DS]

kasıl[1], [kas-ıl] *sf.* Kasla ilgili olan; kasa ait; adalî. ⧉ **kasıl duyumlar,** *biy. Kasların istemli kasılmasıyla meydana gelen ve hareketin düzenlenmesine yardımcı olan duyumlar.*|| **kasıl sarsılma,** *Kaslarla ilgili titreşim.*

kasıl[2], [Ar. ḳaṣīl قصيل] *{ağız}* *is.* **1.** Başak tutmamış arpa, buğday vb. tahıllar; hasıl. **2.** Ev önünde sebze ekmek için ayrılan arsa. **3.** İpek böceğinin son uykusu. [DS]

kasılgan, [kas-ıl-gan] *sf.* Kasılma özelliği olan; kasılabilir.

kasılganlık, [kas-ıl-gan-lık] *is.* **1.** Kasılgan olma özelliği; kasılabilme yeteneği. **2.** Bir uyarmanın etkisi ile canlı maddenin hacmi değişmeden şekil değiştirebilme özelliği.

kasılış, [kas-ıl-ış] *is.* Kasılma eylemi veya biçimi.

kasılma, [kas-ıl-ma] *is.* **1.** Kasılmak eylemi; büzülme; tekâlüs. **2.** *biy.* Sinirsel ve ruhsal bir irkilmeye bağlı kas çekilmesi. **3.** *biy.* Bir kasın veya kas telinin görev sırasında boyunun kısalması.

kasılmak, [kas-mak > kas-ıl-mak] *edil. f.* *[-ır]* **1.** Kasmak işi yapılmak; daraltılmak. **2.** *mecaz.* Kendini olduğundan büyük göstermeye çalışmak; büyüklenmek; kurumlanmak; gururlanmak. **3.** *dönşl.* Büzülüp çekilmek; tekâlüs etmek.

kasım[1], [kas-mak > kas-ım] *is.* Kasılma durumu; gururlanma; büyüklenme. ⧉ **kasım kasım kasılmak,** *Çok büyüklenmek; gururlanmak; davranışları ile gururunu belli etmeye çalışmak.*

kasım[2], [Ar. ḳısmet > ḳāsım قاسم] *(ka:sım)* *{OsT}* *is.* **1.** *mat.* Kısımlara ayıran; taksim eden; bölen. **2.** Yılın on birinci ayı; teşrin-i sani; ikinci teşrin. **3.** 8 Kasımda başlayan ve 6 Mayısa kadar süren kış dönemi. ⧉ **kāsımü'r-rızk,** *{OsT} Rızkları dağıtan; Allah.*

kasım[3], [Ar. ḳasım قسم] *{OsT}* *sf.* İnce; çabuk kırılabilen.

kasım[4], [Ar. ḳāṣım قاصم] *(ka:sım)* *{OsT}* *sf.* Kırıcı; ezici; ufaltıcı.

kasıma, [Ar. ḳışm > ḳāṣıma قاسمه] *(ka:sıma)* *{OsT}* *sf.* *mat.* İki terimi birbirinden ayıran; diskriminant.

kasımpatı, [kasım+pat-ı] *is.* *bot.* Birleşikgillerden, sonbahardan kışa kadar çiçekler açan, dip kısımları odunsu çok yıllık iki türün melezlenmesi ile elde edilmiş, pek çok renkte çiçekleri bulunan süs bitkisi; krizantem, *(Chrysantemum).*

kasımsı, [kas-ımsı] *sf.* Kasa benzer; kas yapısında olup onun gibi kasılabilen; fibromiyom.

kasın, [kas-mak > kas-ın] *{ağız}* *is.* Selin getirdiği kum, çöp, birikinti, mil. [DS]

kasınç, -cı [kas-m-ç] *is.* *tıp.* Kasların büzülmesinden doğan ağrılı kasınma; kramp.

kasınçıg, [*kasın-mak > kasın-çıġ] *{eT}* *sf.* Korkulu; korkunç. [EUTS] [Gabain]

kasınma, [kas-ın-ma] *is.* Kas tellerinde bir bozukluk olmadığı hâlde bir veya birçok kasın istemsiz olarak uzun süre kasılı kalması; teşennüç.

kasınmak, [kas-ın-mak] *dönşl. f.* *[-ır]* **1.** (Kaslar için) uzun süre kasılı kalmak; kasılı durmak; kasılıp kalmak. **2.** *mecaz.* Büyüklenmek; kendini beğenmek; gururlanmak.

kasıntı, [kas-mak > kas-ın-tı] *is.* **1.** Küçük küçük kasmak eylemi. **2.** Kısaltmak veya daraltmak için yapılan dikiş. **3.** *mecaz.* Büyüklük taslama; gururlanma. **4.** *sf.* *mecaz.* (Kişi için) davranışlarıyla büyüklenme ve gururlanma durumunu belli eden.

kasıntılı, [kas-ın-tı-lı] *sf.* **1.** (Nesneler için) kasıntısı olan; kasıntı yapılmış olan. **2.** *mecaz.* Gurur sahibi; kibirli; büyüklük taslayan.

kasıntısız, [kas-ın-tı-sız] *sf.* **1.** (Nesneler için) kasıntısı olmayan; kasıntı yapılmamış olan. **2.** *mecaz.* Gurursuz; kibirlenmeyen; büyüklük taslamayan; alçak gönüllü.

kasır[1], [Ar. ḳāṣır قاصر] *(ka:sır) {OsT} sf.* Zorla işleten.

kasır[2], [Ar. ḳāṣr قصر] *{OsT} is.* → kasr[1].

kasır[3], [Ar. ḳuṣur > ḳāṣır قاصر] *(ka:sır) {OsT}* **1.** Kısa; eksik. **2.** Kusurlu. **3.** Kısa kesme; kısaltma. **4.** Eksiklik; noksanlık. **5.** *ed.* Bir sözün gereğinden fazla kısaltılması. **6.** *ed.* Mısra veya beyitte vezin gereği olarak kelimenin kısaltılması. ⊟ **kasr-ı basar,** *{OsT} Uzağı iyi görememe; miyopluk.*|| **kasr-ı hakikî,** *{OsT} Kelimenin aslında kısa söyleniyor olması.*|| **kasr-ı izâfî,** *{OsT} Kelimenin bazı sebeplere bağlı olarak kısaltılması.*|| **kasr-ı vaz'î,** *{OsT} Kelimenin kullanış şekline göre kısa okunması.*|| **kasr-ı zevkî,** *{OsT} Kelimenin edebî zevke uygun olarak kısaltılması.*

kasır[4], [Ar. ḳuṣur > ḳaṣr قصر] *{OsT} is.* → kasr[2].

kasır[5], **-rı** [Ar. ḳaṣr قصر] *{OsT} is.* → kasr[3].

kasır[6], [kasır] *{ağız} is.* Avlu içine ekilen sebze ve ekin. [DS]

kasırak, -ğı [kas *(yans.)* > kas-ır-ak] *{ağız} is.* Balgam. [DS]

kasırga, [*eT.* kasırkū / kasurga / kasırga] *is.* **1.** Rüzgâr hızının saatte 120 km'yi aştığı şiddetli fırtına. **2.** *mecaz.* Duyguların, tutkuların patlak verdiği şiddetli heyecan; büyük sarsıntı. ⊟ **kasırga gibi,** *Birdenbire ve şiddetli olarak.*

kasırgamak, [kas-ır-ga-mak] *gçl. f. [-r] [-g(ı)-yor]* Esirgemek; vermekten çekinmek.

kasırku, [*kas-mak > *kas-ır-mak > kas-ır-kū] *(kasırku:) {eT} is.* Kasırga. [DLT]

kasıtarı, [? kasıtarı] *{ağız} is.* Boncuk veya altın kolye. [DS]

kasırtı, [kas-mak > kas-ır-t-ı] *{ağız} is.* Gürültü. [DS]

kasıt, -stı [Ar. ḳaṣd قصد] *is.* **1.** Bir şey yaparken erişilmek istenen sonuç; amaç; hedef. **2.** Bir işe bilerek girişme. **3.** *gnşl.* Bir kimseyi yaralamak, öldürmek veya zarar vermek isteği ile yapılan girişim; kötü niyet. **4.** *huk.* Failin bir suçu işlemek için harekete geçtiği zaman, bu hareketin sonucunu kanunun suç saydığını bilerek, bu sonucu istemesi durumu; yasanın suç saydığı bir eylemi bilerek yapma iradesi. **5.** Bir kimseye saldırma. ⊟ **kastı olmak,** *Birine karşı kötü niyet beslemek; kötülük etmek; zarar verme isteği taşımak.*

kasıtlı, [kasıt-lı] *sf.* **1.** Bir amaca dayanan; önceden tasarlanmış; isteyerek ve bilerek yapılan; maksatlı. **2.** *zf.* Bilerek ve isteyerek.

kasıtmak, [kas-ıt-mak / kas+ét-mek] *{ağız} gçsz. f. [-ır]* Söylenilen sözü işitmemek; işitmezlikten gelmek. [DS]

kasıtsız, [kasıt-sız] *sf.* İsteyerek ve bilerek yapılmayan; belli bir niyetle olmayan; maksatsız.

kasıttan, [Ar. an-ḳaṣdin] *{ağız} is.* Yalan yere; şakadan. [DS]

kâsi, [? kāsi] *{ağız} is.* **1.** Çamaşır. **2.** Kadınların çamaşır yıkarken giydikleri giysi. [DS]

kasî, [Ar. ḳasvet > ḳāsī قاسى /قاسية] *(ka:si:) {OsT} sf.* Duygusuz; hissiz.

kâsib, [Ar. kāsib كاسب] *(kâ:sib) {OsT} sf.* **1.** Geçimini sağlamak için çalışan; çalışıp kazanan. **2.** Ticaretle geçinen.

kâsid, [Ar. kesād > kāsid كاسد] *(kâ:sid) {OsT} sf.* Sürümsüz; geçmez; aranmaz.

kasid[1], [Ar. ḳaṣd > ḳāṣid قاصد] *(ka:sid) {OsT} sf.* **1.** Tasarlayan; kasdeden. **2.** *is.* Postacı; ulak; haberci.

kasid[2], [Ar. ḳaṣīd قصيد] *(kasi:d) {OsT} is.* Kaside.

kasidan, [Ar. ḳāṣidān قاصدان] *(ka:sida:n) {OsT} is.* **1.** Tasarlayıcılar; kastedenler. **2.** Postacılar; ulaklar.

kaside[1], [Ar. ḳaṣd > ḳaṣīd > ḳaṣīde قصيده] *{OsT} is. ed.* On beş ile yüz beyitten oluşan tek kafiye düzeninde, genellikle büyükleri övmek amacıyla yazılmış manzume. ⊟ **kasîde-gû,** *{OsT} Kaside yazan; kaside söyleyen.*|| **kasîde-gûyî,** *{OsT} Kaside söyleyicilik.*|| **kasîde-i sulhiye,** *{OsT} Padişahın emri ile yapılan barışı konu alan kaside.*|| **kasîde-i sūriye,** *{OsT} Düğün ve eğlence törenlerini tasvir eden kaside.*|| **kasîde-i tebrikiyye,** *{OsT} Bir devlet büyüğünü atanma, yükselme gibi durumlarda tebrik etmek için yazılan kaside.*|| **kasîde-perdāz,** *{OsT} Kaside düzenleyen.*|| **kasîde-perdāzān,** *{OsT} Kaside yazanlar.*|| **kasîde-perdāzî,** *{OsT} Kaside yazıcılığı.*|| **kasîde-serā,** *{OsT} Kaside yazan.*|| **kasîde-serāyān,** *{OsT} Kaside söyleyenler; yazanlar.*

kaside[2], [? kaside / kasıtarı] *{ağız} is.* Boncuk; altın kolye. [DS]

kasideci, [kaside-ci] *is.* Kaside yazmayı kendisine iş edinmiş olan kimse.

kasil, [Ar. ḳaṣīl قصيل] *(kasi:l) {OsT} is.* **1.** Hayvanlara yedirmek için zamanından önce biçilen yeşil ekin veya ot. **2.** *{ağız}* Sararmaya başlamış arpa başağı. [DS] **3.** *{ağız}* Arpa yarması. [DS]

kâsir[1], [Ar. kesīr > kāṣir كاثر] *(kâ:sir) {OsT} sf.* Çok olan.

kâsir[2], [Ar. kāsir كاسر] *(kâ:sir) {OsT} sf.* Kıran; kırıcı; parçalayan; bozan; bozucu. ⊟ **kâsirü'l-esnām,** *{OsT} Putları kıran; put kırıcı; Hz. İbrahim.*|| **kâsirü'l-hacer,** *{OsT} bot. Kaya koruğu veya dam koruğu denen ılıman iklimlerde yetişen bitki.*

kasîr, [Ar. ḳaṣr > ḳaṣīr قصير] *(kasi:r) {OsT} sf.* Kısa. ⊟ **kasîrü'l-akl,** *{OsT} Düşünme yeteneği gelişme-*

miş; aklı kısa.|| **kasîrü'l-basar,** *{OsT} Uzağı iyi göremeyen; miyop.*|| **kasîrü'l-himme,** *{OsT} Gayretsiz; çabasız.*|| **kasîrü'l-inān,** *{OsT} 1. Boynu kısa at. 2. Pinti, hasis kimse.*|| **kasîrü'l-kame,** *{OsT} Kısa boylu.*|| **kasîru'n-neseb,** *{OsT} Babası kötü ün kazanmış olduğu için soyunu saymaktan çekinen.*|| **kasîru'r-re's,** *{OsT} Kısa kafalı; brakisefal.*

kasirane, [Ar. ḳaṣīr + Far. -āne قصيرانه] *(kasi:ra:ne) {OsT} zf.* Alçak gönüllülükle.

kasire, [Ar. ḳaṣīre قصيره] *(kasi:re) {OsT} sf.* (Kadın için) eve kapatılmış, dışarıya çıkarılmayan.

kasis, [Fr. casser *(kırmak)* > casis] *is.* **1.** Bir inişle bir çıkışın ara kesitinde, suyun akması için yola dik olarak açılan ark. **2.** Kara yolu üzerinde bulunan çukurlar.

kasiyer, [İk. cassiere] *(kasi'yer) is.* Kasada oturarak para alan görevli; veznedar.

kask, [Far. casque] *is.* **1.** Başlık; miğfer. **2.** Başı çarpma, düşme ve başka darbelere karşı korumak için dışı sert bir maddeden yapılmış başlık.

kaskal, [? kaskal] *{ağız} is.* Eski ayakkabı. [DS]

kaskalak, -ğı [kas-ık-mak > kasık-al-mak > kaskal-ak] *{ağız} sf.* Kendini beğenmiş, çevresine caka satan; övünen. [DS]

kaskalamak, [kaska-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Dürtmek. [DS]

kaskam, [kaska-m] *{ağız} is.* Ekime elverişli olmayan sert, taşlı toprak. [DS]

kaskamıt, -dı [ka(s)+ka/mıt] *{ağız} sf.* (Çocuk için) vücudu biçimsiz, çok kısa ve şişman ya da çok ince uzun olan. [DS]

kaskar, [? kaskar] *{ağız} is.* Olmaya yüz tutmuş meyve. [DS]

kaskara[1], [? kaskara] *{ağız} is.* Saksağan. [DS]

kaskara[2], [ka(s)+ka/ra] *(ka'skara) {ağız} sf.* → kapkara. [DS]

kaskas, [kas+kas] *{ağız} is.* Kahkaha. [DS]

kaskat, [Fr. cascade] *is. fiz.* **1.** Çok yüksek enerjili kozmik ışınların geçişi yüzünden gittikçe artan bir şekilde meydana gelen parçacık yörüngelerinin demeti. **2.** Bir zincirde art arda yerleştirilmiş yükselteçler ya da filtreler bütünü.

kaskatı, [ka(s)+ka/tı] *(ka'skatı) sf. pekşt.* **1.** Çok katı; iyice katı. **2.** *mecaz.* Acımasız ve hoşgörüsüz. 🗗 **kaskatı kesilmek,** *Aşırı heyecan verici durumlar karşısında hareket edemeyecek, konuşamayacak duruma gelmek; donup kalmak.*

kaskavar, [kas+kavar ?] *{ağız} is.* Tandırın dibine konulan taş. [DS]

kasken, [? kasken] *{ağız} is.* Yeni doğum yapmış kadın; loğusa. [DS]

kaskesti, [kas-(mak)+kes-ti] *{ağız} is.* Başı ağrıyan kimsenin alnına bağladığı bağ. [DS]

kasket, [Fr. casquette *(miğfercik)*] *is.* Deri, kumaş veya sentetik maddeden yapılmış, önü siperli ve oldukça yassı erkek başlığı; şapka. 🗗 **kasket siperi,** *Şapkanın önüne takılan ve gözü güneşten koruyan yarım ay biçimindeki çıkıntı.*

kasketçi, [kasket-çi] *is.* Kasket yapan veya satan kimse.

kasketli, [kasket-li] *sf.* Başında kasket bulunan; kasket giymiş olan.

kaskı, [kas-mak > kas-kı] *{ağız} is.* **1.** Fren. **2.** Bir şeyi sıkan çember. **3.** Pantolon askısı. **4.** Öküz yularında burukluk ile tepeliği bağlayan kayış. [DS]

kaskır, [kas *(yans.)* > kas-kır] *{ağız} is.* İri çoban köpeği. [DS]

kasko, [İt. cascare *(düşmek)* > casco *(yere düşmek)*] *(ka'sko) is.* Taşıtların uğrayacakları kazadan doğacak zararların karşılanması amacıyla kurulan sigorta.

kaskuk, [kaz-mak > kas-(ı)k-uk] *{eT} is.* Kazık. [EUTS]

kaskuruk, -ğu [kas-kur-uk] *{ağız} is.* Bir çeşit yaban pancarı. [DS]

kasla, [kas-la] *{ağız} is.* Yalan. [DS]

kaslambaç, -cı [kar-la-ma+aş] *{ağız} is.* → karlambaç. [DS]

kaslankaba, [kas-la-n+kaba] *{ağız} is.* Takla atılarak oynanan bir oyun. [DS]

kaslek, -ği [Ar. ḳaṣd => kas-le-k] *{ağız} zf.* Bilerek; isteyerek; özel olarak; özellikle. [DS]

kaslı, [kas-lı] *sf.* Kasları olan; kasları gelişmiş olan; adaleli.

kasm, [Ar. ḳaṣm قصم] *{OsT} is.* **1.** Bölme; taksim etme. **2.** *huk.* Eski hukuka göre, birden çok kadınla evli bir erkeğin, eşlerine karşı eşit davranma yükümlülüğü.

kasma[1], [kas-ma] *is.* Kısaltmak, germek ve kasmak eylemi.

kasma[2], [kas-ma] *{ağız} is.* Yeni doğduğunda meme emmeyen bebek. [DS]

kasmak[1], [kas-mak] *{eT} gçl. f. [-ur]* Kazmak. [EUTS]

kasmak[2], [kas-mak] *gçl. f. [-ar]* **1.** Bir ip veya halat gibi nesnelerin boşluklarını gidermek amacıyla çekmek; asılarak germek; kısaltmak. *{ağız} (aynı)* [DS] **2.** (Elbise ve benzer şeyler için) enini daraltmak; boyunu kısaltmak; kısaltmak. *{ağız} (aynı)* [DS] **3.** (Beden ve bedenin bir bölümü için) kasları güçlü bir biçimde gererek bedeni gergin bir duruma getirmek. **4.** (Harçlık, ödenek vb. için) eksiltmek; azaltmak; kısmak. **5.** *mecaz.* Baskı altında tutmak. **6.** (At için) yönlendirmek maksadıyla dizginleri çekmek. **7.** *gçsz. f.* (Elbise vb. için) bedeni rahatsız edecek biçimde çekmek. 🗗 **kasıp kavurmak,** *1. Baskı yoluyla bir topluluğu ezmek. 2. (Doğa olayları için) büyük zarara, yıkıma uğratmak.*

kasmak[3], [kas-mak] *{ağız} gçl. f. [-ar]* Kandırmak; aldatmak. [DS]

kasmak[4], **-ğı** [kas-mak > kas(ı)n-ak] *{ağız} is.* → kasnak[2]. [DS]

kasmuk[1], **-ğu** [kas *(yans.)* > kas-muk] *{ağız} is.* Balgam. [DS]

kasmuk[2], **-ğu** [*eT.* kas-mak *(kazmak, kazımak)* > kas-muk] *{ağız} is.* Çam ağacının kabuk altındaki öz sulu, yenilebilir, tatlı iç zarı. [DS]

kasmuklanmak, [kasmuk-la-n-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* (Süt, yemek vb. için) donduğunda üzerini yağlı kabuk bağlamak. [DS]

kasna, [? kasna] *{ağız} is. dnz.* Lüfere benzer, sert pullu ve büyük tatlı su balığı. [DS]

kasnak[1], **-ğı** [kas-mak > kas-ın-mak > kas-(ı)n-ak] *is.* **1.** Geniş çember. **2.** Elek, kalbur gibi tel gerili şeylerin takılı olduğu tahta çember. **3.** Üzerine nakış yapılacak kumaşın takıldığı iç içe geçirilmiş enlice tahta çember. **4.** Bir sütunun gövdesini meydana getiren silindirsi taşların her biri. **5.** *spor.* Yağlı güreşte giyilen kispetin uçkurluk çevresine verilen ad. **6.** *{ağız}* Koyun ve keçilerin boynuna geçirilen çan takılmış tahta çember. [DS] **7.** *{ağız}* Başa takılan çember. [DS] **8.** *{ağız}* Yakacak olarak kullanılan hayvan pisliğine biçim vermekte kullanılan kalıp; bu kalıpla şekil verilmiş tezek. [DS] ⊞ **kasnak meşesi,** *bot. Kayıngillerden 5-30 m kadar boylanabilen, yapraklarının alt yüzeyinde yıldız şeklinde tüyler bulunan Afyon, Isparta, Konya ve Kütahya dolaylarında doğal olarak yetişen bölgeye özgü bir meşe türü, (Quercus vulcanica).*

kasnak[2], **-ğı** [kas(ı)n-ak] *{ağız} is.* **1.** Birbirine geçmiş tahta kalaslardan yapılmış köy evi; oda. **2.** Ev çatısı. [DS]

kasnak[3], **-ğı** [kas(ı)n-ak] *{ağız} is. folk.* Bergama yöresinde, davul, zilli maşa, zurna vb. çalgılar eşliğinde oynanan bir halk oyunu. [DS]

kasnakçı, [kasnak-çı] *is.* Kasnak yapan ve satan kimse.

kasnaklama, [kasnak-la-ma] *is.* **1.** Kasnaklamak eylemi. **2.** Bir cismi kasnakla kuşatma, kasnağa alma.

kasnaklamak, [kasnak-la-mak] *gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* **1.** Bir cismi kasnak içine almak; kasnakla kuşatmak. **2.** (Kişi veya nesneler için) kollarını dolayarak kucaklamak. **3.** *inş.* Kirişleri döşeme çeliği ile birleştirmek.

kasnaklı, [kasnak-lı] *sf.* **1.** Kasnağı olan; kasnak takılmış olan. **2.** *{ağız}* Büyük bir uçurtma. [DS]

kasnamak, [*kas-mak / *kasī-mak > kasın > kas(ı)n-ā-mak] *{eT} gçsz. f. [-r]* Çeneleri birbirine vurarak titremek; zırıncımak [DLT]

kasnaşmak, [kasnā-mak > kasna-ş-mak] *{eT} dönşl. f. [-ur]* Titremek; titreşmek. [Clauson]

kasnatmak, [kasnā-mak > kasna-t-mak] *{eT} gçl. f. [-ur]* Titretmek. [DLT]

kasnı, [kas-(ı)n-a-mak *(titremek)* > kas-nı قاصنى] *is.* **1.** Eskiden halk hekimliğinde spazmlara karşı ilaç olarak kullanılan, maydanozgillerden bazı bitkilerden elde edilen zamk sakızı. **2.** *{eAT} {OsT}* Baldıran zamkı. **3.** *{ağız}* Büyük, parçalı yapraklı, kendine özgü kokusu bulunan, sarı çiçekli, gövdesi soyularak yenen, çok yıllık otsu bir bitki, *(Ferula szowitsiana).* [DS]

kaspal, [Ar. ḳaṣṭal قصطل [Tietze]] *{ağız} is.* Çeşme. [DS]

kaspanak, -ğı [Ar. ġaṣb > ġaṣben => kaspan-ak / kaspen-ek] *{ağız} zf.* Zorla. [DS]

kaspancası, [kaz+manca-s-ı ?] *{ağız} is.* Labadaya benzeyen bir ot. [DS]

kaspar, [? kaspar] *{ağız} sf.* (Hayvan için) bir gözünün siyahı az olan; ak gözlü. [DS]

kaspenek, -ği [Ar. ġaṣb > ġaṣben => kaspan-ak / kaspen-ek] *{ağız} zf.* → kaspanak. [DS]

kasput, [Yun. aspita] *{ağız} is.* Kağnı tekeri. [DS]

kasr[1], [Ar. ḳasr قسر] *{OsT} is.* Birine istemediği bir işi zorla yaptırma; zorlama.

kasr[2], [Ar. ḳaṣr قصر] *{OsT} is.* **1.** Kısaltma; kısa kesme. **2.** Azaltma; eksiltme. **3.** *ed.* Sözün çok kısaltılması. **4.** Aruzda tefilenin son harfinin düşürülmesi. ⊞ **kasr-ı basar,** *{OsT} Kısa görüşlülük.*|| **kasr-ı ye'd,** *{OsT} El çekme.*|| **kasrü'l-basar,** *{OsT} tıp. Uzağı görememe; miyopluk.*|| **kasr-ı hakîkî,** *ed. Kelimenin okunuşta kısa oluşu.*|| **kasr-ı izâfî,** *{OsT} Kelimenin görece kısa okunması.*|| **kasr-ı vaz'î,** *{OsT} Kelimenin kullanılışına göre kısa okunması.*|| **kasr-ı zevkî,** *{OsT} ed. Kelimenin edebî zevk gereğince kısa okunması.*|| **kasrü'l-akl,** *{OsT} Aklı kısa; aklı ermez.*

kasr[3], [Ar. ḳuṣūr > ḳaṣr قصر] *{OsT} is.* Köşk; saray. ⊞ **kasr-ı cennet,** *{OsT} Cennet köşkü.*|| **kasr-ı Sādābād,** *{OsT} Sadabat köşkü.*

kasren, [Ar. ḳasren قسرًا] *(ka'sren) {OsT} zf.* Zorla, zorlayarak.

kasretmek, [Ar. ḳaṣr + T. et-mek قصر ايتمك] *{OsT} gçl. f. [-e(d)-er]* **1.** Kısaltmak; indirmek; küçültmek. **2.** *huk.* kanunlara uygun olarak iptal etmek.

kasrî, [Ar. ḳasrī / ḳasriyye قسرى / قسريه] *(kasri:) {OsT} sf.* Zorla ilgili; zora dayanan; zorla yapılan.

kasriye, [Ar. ḳaṣr > ḳaṣriyye قصريه] *{OsT} is. ed.* Divan edebiyatında, devlet büyüklerinin yeni bir saray veya köşk yaptırması üzerine söylenen kaside.

kasriyet, [Ar. ḳasriyet قسريت] *{OsT} is.* Zorlama hâli.

kassab, [Ar. ḳaṣṣāb قصاب] *(kassa:b) {OsT} is.* Kasap.

kassabhane, [Ar. ḳaṣṣāb + Far. ḫāne قصابخانه] *(kas-sa:bha:ne) {OsT} is.* Kasap dükkânı

kassabiye, [Ar. ḳaṣṣābiyye قصابيه] *(kassa:biye) {OsT} is.* Kasaba verilen kesim ücreti; kasap parası.

kassak[1], -ğı [koç-sa-mak > koç-sa-k] *{ağız} sf.* (Koyun için) koç isteyen. [DS]

kassak[2], -ğı [? kassak] *{ağız} is.* Başkan. [DS]

kassam, [Ar. ḳısmet > ḳassām قسام] *(kassa:m) {OsT} is.* **1.** Bölüm bölüm ayırıp veren kimse. **2.** *huk.* İmparatorluk döneminde, ölen bir kimsenin terekesini, şeriat kurallarına göre mirasçılarına paylaştıran kimse.

kassamiye, [Ar. ḳassāmiyye قساميه] *(kassa:miye) {OsT} is.* Kassamlık.

kassamlık, -ğı [kassam-lık] *(kassa:mlık) {OsT} is.* **1.** Kassamın yaptığı iş. **2.** Kassamın oturduğu yer.

kassar, [Ar. ḳaṣāret > ḳaṣṣār قصار] *(kassa:r) {OsT} is.* **1.** Yıkayıcı; leke çıkarıcı; leke temizleyici; kastar. **2.** (Halı vb. şeyler için) çırpıcı; dövücü; silkeleyici.

kassas, [Ar. ḳaṣṣāṣ قصاص] *(kassa:s) {OsT} sf.* Hikâye söyleyen; masal anlatan.

kassı, [kas-sı] *sf.* **1.** Kas gibi olan; kasa benzeyen; kas görünüşünde olan. **2.** Kas yapısında olup onun gibi kasılabilen. ⊡ **kassı arterler,** *anat. Atardamarlar.*|| **kassı epitel,** *anat. Ter, tükürük, gözyaşı ve meme bezleri etrafında bulunan, salgı hücreleri salgı ile dolduğunda kasılarak hücrelerin salgısını lümene boşaltan özelleşmiş epitel hücreleri.*

kassız, [kas-sız] *sf.* Kasları gelişmemiş olan; adalesiz.

kassî, [Ar. ḳaṣṣ > ḳaṣṣī قصى] *(kassi:) {OsT} sf.* Göğüsle ilgili.

kâst, [Far. kāsten *(eksilmek)* > kāst كاست] *(ka:st) {OsT} is.* Eksik; kusur; noksan.

kast, [Port. caste *(sınıf)*] *is.* **1.** *sosy.* Ayrıcalıklar bakımından kesin sınırları çizilerek yukarıdan aşağı doğru sıralanmış kalıtımsal ve içten evli toplumsal sınıflar düzeni. **2.** Bir devlet içinde kendine özel yargı ve töreleriyle diğer vatandaşlardan ayrı yaşamakta direnen grup. **3.** *biy.* Arılar gibi toplu yaşayan böceklerde, yapısı farklı, toplumda beslenme, bakım veya savunma gibi çeşitli görevler üstlenen, eşeysiz yetişkin birey.

kastal[1], [Ar. ḳaṣṭāl قسطال] *(kasta:l) {OsT} is.* Şeker tozu.

kastal[2], [Ar. ḳaṣṭal قصطل [Tietze]] *{ağız} is.* Çeşme. [DS]

kastanyet, [İsp. castañeta *(kestane)* > Fr. castagnette] *is.* Parmaklara takılıp avuç içine alınmak suretiyle çalınan, fil dişi veya tahtadan yapılmış, biri tiz, diğeri pes ses veren, ortası oyuk iki simetrik parçadan oluşan bir İspanyol zili veya çalparası.

kastanyola, [İt. castagnola] *(kastanyo'la) is.* **1.** Bir dişli çarkın geri dönmesini önlemek için çarkın dişlerine takılan küçük dil. **2.** *dnz.* Akan zinciri sıkarak durdurmak için güverte locasının altına konmuş hareketli demir kol. ⊡ **kastanyola yuvası,** *Bir çark dişlerine kastanyola tırnağının geçmesi için açılmış yuva.*

kâstar, [Ar. kāstār كاستار] *(kâ:sta:r) {OsT} sf.* Yalancı.

kastar, [Ar. ḳaṣr > ḳaṣṣār قصار] *{ağız} is.* **1.** Pamuk ipliğini veya kumaşı soğuk su ile yıkayarak ağartma işi; kassar. [DS] **2.** Yıkayıcı; temizleyici. ⊡ **kastar etmek,** *Yıkamak; temizlemek.*

kastara, [? kastıra / kastara] *{ağız} is.* **1.** Yufka pişirilen sac. **2.** Sac ekmeği. [DS]

kastarcı, [kastar-cı] *is.* Temizleyici.

kastarcılık, -ğı [kastar-cı-lık] *is.* Kastarcının yaptığı iş; temizleyicilik.

kastarlama, [kastar-la-ma] *is.* Temizleme, ağartma veya lekesini çıkarmak eylemi.

kastarlamak[1], [kastar-la-mak] *gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* **1.** *{ağız}* Pamuk ipliğini veya kumaşı soğuk su ile yıkayarak ağartmak; temizlemek; lekesini çıkarmak. [DS] **2.** (Halı vb. için) çırpmak; silkmek; tozunu gidermek.

kastarlamak[2], [kastar-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Zorla vermek; eline sıkıştırmak. [DS]

kastarlı, [kastar-lı] *sf.* Kastarlanmış olan.

kâste, [Far. kāsten *(eksilmek)* > kāste كاسته] *(kâ:ste) {OsT} sf.* Eksilmiş; eksik.

kastek, -ği [kas-mak > kas-(ı)t-ak > kastek ?] *{ağız} is.* Duvar arasına iki taraflı konulan kirişleri tutturmak için merdiven basamağı gibi çakılan ağaç parçaları; hatıl bağı. [DS]

kastel[1], [İt. castello] *(ka'stel) is.* Tahkim edilerek kale durumuna getirilmiş saray.

kastel[2], [Ar. ḳaṣṭal قصطل [Tietze]] *{ağız} is.* **1.** Havuz. **2.** Şadırvan. [DS]

kasten, [Ar. ḳaṣd > ḳaṣden قصداً] *(ka'sten) {OsT} zf.* Bilerek; isteyerek; bile bile; kasıtla; bir maksat güderek.

kaster, [İng. caster] *is.* Otomobillerde tekerlek milinin eğikliği.

kastetme, [Ar. ḳaṣd + T. et-me قصد ايتمه] *{OsT} is.* Kastetmek eylemi.

kastetmek, [Ar. ḳaṣd + T. et-mek قصد ايتمك] *{OsT} gçl. f. [-e(d)-er]* **1.** Bir şeyi hedef almak; amaç olarak almak; amaç seçmek; bir şeyi anlatmak istemek; onu demek istemek. **2.** *gçsz. f.* Birine veya bir şeye zarar vermek istemek; kötülük etmek istemek; canına kıymak istemek.

kastıra, [? kastıra / kastara] *{ağız} is.* Yufka pişirilen sac. [DS]

kastırma, [kas-tır-ma] *is.* Kasma işini yaptırmak eylemi.

kastırmak, [kas-mak > kas-tır-mak] *gçl. f. [-ır]* **1.** Kasma işini yaptırmak. **2.** *gçsz. f.* (Elbise vb. için) insanı rahatsız edecek biçimde hareketlerine veya duruşuna engel olmak; çektirmek.

kasti, [Ar. ḳaṣd > ḳaṣdī قصدى] *(kasti:)* *{OsT}* *sf.* Bir kasıt güderek yapılan; bilerek ve isteyerek yapılan; kasıtlı.

kasting, [İng. casting] *is.* Tiyatroda rol dağılımı yapma.

kastir, [? kastir] *{ağız}* *is.* İşlemeli kadın elbisesi. [DS]

kastor, [Fr. castor] *is. zool.* **1.** Kunduz. **2.** Kunduz kürkü. **3.** *sf.* Kunduz kürkünden yapılmış olan.

kastrasyon, [Fr. caztration] *is.* İğdiş etmek; hadım etmek.

kasu, [? kasu] *{ağız}* *is.* Cinsel sapıklığa uğramış erkek. [DS]

kasuk[1], [kās *(kabuk)* > kas-uk] *{eT}* *is.* **1.** Küçük kabuk. [DLT] **2.** Deri; at derisinden yapılma tulum. [DLT]

kasuk[2], [kaz-mak > kaz-uk / kas-uk] *{eT}* *is.* Çivi. [EUTS]

kasuklug, [kasuk-luġ] *{eT}* *sf.* Tulumlu; tulum bulunan. [DLT] ⊟ **kasuklug er,** *{eT}* *Kendisinde tulum bulunan adam.* [DLT]

kasumat, [Ar. ḳısemi > ḳasūmāt قاسومات] *{OsT}* *is.* İmparatorluk döneminde hazineye ait bir araziyi kiraya verme işlemine verilen ad; ecr-i misil.

kasuy, [Moğ. kasuy] *{eT}* *is.* Moğolistan'daki kervan sahibi tüccarlar. [EUTS]

kasvet, [Ar. ḳaṣvet قسوت] *{OsT}* *is.* **1.** İç sıkıntısı; sıkıntı; kaygı; tasa. **2.** Katılık; sertlik. **3.** Merhametsizlik; katı yüreklilik. ⊟ **kasvet-bahş,** *{OsT}* *Sıkıntı veren.*|| **kasvet-efzā,** *{OsT}* *İç sıkıntısını artıran.*|| **kasvet-engîz,** *{OsT}* *İç sıkıntısı veren.*|| **kasvet-nāk,** *{OsT}* *Sıkıntılı; iç sıkan.*

kasvetli, [kasvet-li] *sf.* Sıkıntı veren; sıkıcı.

kasvetsiz, [kasvet-siz] *sf.* Sıkıntı vermeyen; sıkıcı olmayan.

kâş, [Far. kāş كاش] *(kâ:ş)* *{OsT}* *e.* Keşke.

kaş[1], [kāş] *{eT}* *is.* **1.** Herhangi bir şeyin kıyısı. [DLT] **2.** Ön; yamaç; tepe. [KB] [EUTS]

kaş[2], [*eT.* kāş] **1.** Göz çukuru üzerinde bir yay gibi uzanan, üzeri kıllarla kaplı çıkıntı. *{eT}* *(aynı)* [DLT] [ETY] [OKD] [Gabain] [Tekin] [Yüknekî] **2.** Bu çıkıntı üzerinde yer alan kıllar. **3.** Eyerin ön ve arkasında bulunan çıkıntılı kısım; eyer başı. *{eT}* *{OsT}* *(aynı)* [EUTS] **4.** *{ağız}* Semerin iki yanındaki ağaçlar. [DS] **5.** İki eğri çizginin kalkık bir kaşı andıracak biçimde birleştirilmesi ile meydana getirilmiş süsleme. **6.** (Dağ, yapı, yüzük vb için) kemerli ve çıkıntılı olan kısım. **7.** *{OsT}* Kavun, karpuz dilimi. **8.** *{OsT}* Dam saçağı. **9.** *{OsT}* Ufuk. **10.** *{ağız}* Ocağın kemeri. [DS] **11.** *{ağız}* Köprünün kemeri. [DS] **12.** *müz.* Birden çok porteyi birleştirerek aradaki notaların bir anda okunmasını sağlayan düşey çizgi. **13.** *müz.* Nota gruplarını içine alarak numara ile belirtilmiş yay biçimli çizgi. **14.** *müz.* Kemençenin tellerini yüksekçe tutmaya yarayan eşiğin yanında bulunan kaş biçimindeki delikler. **15.** *spor* Okçulukta yay kirişinin baş parmağın ikinci boğumunu zedelememesi için geçirilen boynuz veya fil dişinden yapılma yüksüğün (zehkir; şast; şest) üstündeki ensiz kısma verilen isim. ⊟ **kaşa çin bırakmak,** *{eAT}* *Kaş çatmak.*|| **kaş atmak,** *1. Kaşlarını oynatarak bir şey anlatmaya çalışmak; kaşla işaret etmek. 2. Kaş çatmak.*|| **kaş büzmek,** *{eAT}* *Kaş çatmak.*|| **kaş çatmak,** *Kızgınlığını ve öfkesini kaşlarını birbirine yaklaştırarak belli etmek; öfkelenmek üzere olmak; öfkelenmek; kızmak.*|| **kaş göz etmek,** *Bir şeyi kaş ve göz işaretiyle anlatmak için kaşını gözünü oynatmak.*|| **kaş göz kararmak,** *Akşam olmak; karanlık basmak; ortalık kararmak.*|| **kaşı eğilmek,** *{ağız}* *Darıldığını, gücendiğini belli etmek.* [DS]|| **kaşı karağı açılmak,** *{eAT}* *Yüzü gülmek.*|| **kaşını burtarmak,** *{eAT}* *Kaşını çatmak.*|| **kaşının altında gözün var dememek,** *Birine karşı incitecek veya gönül kıracak bir davranışta bulunmamak.*|| **kaş ile göz, gerisi söz,** *Önemli olan şeyin yüz güzelliği olduğunu belirtmek için söylenir.*|| **kaş kantarmak,** *{eAT}* *Kaş çatmak.*|| **kaş karak çatmak,** *{eAT}* *Kaş çatmak; surat asmak.*|| **kaş karartmak,** *{ağız}* *Kaş çatmak.* [DS]|| **kaş kaş,** *{ağız}* → kaşak kaşak. [DS]|| **kaş kurmak,** *{eAT}* *Kaş çatmak.*|| **kaşla göz arasında,** *Kimsenin anlamasına fırsat bırakmayacak kadar çabucak; kısa bir zamanda; çabuklukla.*|| **kaş yapayım derken göz çıkarmak,** *Bir kusuru düzeltmeye çalışırken daha çok hata yaparak büsbütün bozmak; özrü kabahatinden büyük olmak.*|| **kaş yıkmak,** *Kızmak, öfkelenmek.*

kaş[3], [*eT.* kāş] *{ağız}* *is.* **1.** Dik, sarp ve yalçın kayalık. **2.** Yüksek dağ tepesi; tepe veya dağ. **2.** Uçurum veya dağ kenarı. **3.** Suyun, toprağın bir yanını oyup diğer yanını yükselttiği kısım. **4.** Bir yokuştan sonra düzlüğe çıkılan yer; yokuş başı. **5.** Bağ, bahçe ve duvar diplerine toprak yığmak suretiyle yapılan set; bahçe sınırı. **6.** Patika; ince yol. **7.** Dağlık, kayalık yolun dönemeci. [DS] **8.** Boylu boyunca uzanmış, büyük bir kısmı toprağa gömülü kaya. [EG] ⊟ **kaş boyu,** *{ağız}* *Tepe; dağ.* [DS]|| **kaş karannığı** (karanlığı), *{ağız}* *Alaca karanlık.* [DS]|| **kaş kararmak,** *{eAT}* *{ağız}* *Akşam karanlığı basmak; ufuk kararmak.* [DS]|| **kaş karası,** *{ağız}* *Alaca karanlık.* [DS]

kaş[4], [*eT.* kāş] *{ağız}* *is.* **1.** Duvar; duvarın üstü. **2.** Çatı saçağı. **3.** Dam. **4.** Balkon. **5.** Ev, oda, ahır gibi yapılarda dama uzunlamasına atılan büyük ve uzun

Ritim için kaşık kullanılan, Anadolu'nun pek çok yeri ile Türkistan'da karşılıklı oynanan kapalı yer halk oyunlarının genel adı.|| **kaşık sapı,** *{ağız} 1. Bir tür ipekli kumaş. 2. Bir tür sulu köfte.* [DS]|| **kaşık sepetinde fareler oynamak,** *Yiyecek nesne olmadığı gibi yemek aracından da yoksun olmak; yoksul düşmek.*

kaşıkçı, [kaşık-çı] *is.* **1.** Kaşık yapan ve satan kimse. **2.** *zool.* Kelaynakgillerden siyah gagalı, beyaz tüylü, bataklık ve su kıyılarında koloniyer hâlinde yaşayan, ağaçlar üzerine yaptıkları yuvalarda kuluçkaya yatan, Ege Bölgesinin yerli iri bir kuşu, *(Platalea leucoradia).* **3.** *{ağız}* Kurbağa yavrusu. [DS] 🗗 **kaşıkçı avurdu,** *Kaşık gibi içe çökmüş yanak.*|| **kaşıkçı kuşu,** *Pelikan.*

kaşıkçık, -ğı [kaşık-çık] *is. zool.* İki kanatlı böceklerin kanat diplerinin arka tarafında bulunan yarım daire şeklindeki zarsı levhacık.

kaşıkçılık, -ğı [kaşık-çı-lık] *is.* Kaşıkçının işi, mesleği.

kaşıkçın, [kaşık-çın] *is. zool.* Gagası kaşık biçiminde, kara, ak ve kahverengi tüylü, ayakları kırmızı, bir göçmen ördek türü, *(Spatula clypeata).*

kaşıkla, [kaşık-lağı] *{ağız} is.* → kaşıklağı. [DS]

kaşıklağı, [kaşık-lağı] *{ağız} is.* Kaşık konulan sepet; kaşıklık. [DS]

kaşıklama, [kaşık-la-ma] *is.* **1.** Kaşık ile yeme. **2.** *{ağız}* → kaşıklağı. [DS]

kaşıklamak, [kaşık > kaşık-lā-mak] *gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* **1.** (Yemek vb. yiyecek için) kaşık kullanarak yemek. *{eT} (aynı)* [DLT] **2.** (Kaşıkla yenen yiyecekler için) severek yemek; kaşık kaşık yemek; iştahla yemek.

kaşıklanma, [kaşık-la-n-ma] *is.* **1.** Kaşık ile yenilmek eylemi. **2.** Kaşık sahibi olma.

kaşıklanmak, [kaşık-la-n-mak] *edil. f. [-ır]* **1.** (Yemek için) kaşık kullanılarak yenilmek; kaşık kaşık yenmek. **2.** *dönşl. f.* Kaşık sahibi olmak; kaşık satın almak; kaşık edinmek.

kaşıklayış, [kaşık-la-y-ış] *is.* Kaşıklama eylemi veya biçimi.

kaşıklı, [kaşık-lı] *sf.* Kaşığı bulunan; kaşığı olan.

kaşıklık, -ğı [kaşık-lık] *is.* **1.** Kaşık konulan yer. **2.** Yeniçerilerin giydiği başlığın önünde içine tüy konulan metal parça. **3.** *sf.* Kaşık yapmaya elverişli olan. **4.** *sf.* Belirtilen sayıda kaşık ölçüsünde olan. 🗗 **kaşıklık gemi,** *{ağız} Kaburga.* [DS]|| **kaşıklık müngüz,** *{eT} Kaşıklık boynuz.* [DLT]

kaşıksı, [kaşık-sı] *sf.* Kaşık gibi; kaşığı andıran.

kaşıma, [kaş *(kabartı)* > kaş-ı-ma] *is.* Deriyi sürtmek eylemi.

kaşımak, [kaş *(kabartı)* > kaş-ī-mak] *gçl. f. [-ır]* **1.** Oymak; kazımak. **2.** Tırnak veya sert bir nesne ile vücudun herhangi bir yerindeki deriyi hafifçe sürtmek. *{eT} (aynı)* [DLT] **3.** Bir nesneyi sert bir şeyle sürterek aşındırmak veya kazımak. **4.** *{ağız}* Tımar etmek. [DS]

kaşındırma, [kaş-ı-n-dır-ma] *is.* Kaşınmasına yol açma.

kaşındırmak, [kaş-ı-n-dır-mak] *gçl. f. [-ır]* Kaşınmasına yol açmak; kaşıntı yapmak.

kaşınış, [kaş-ı-n-ış] *is.* Kaşınmak eylemi veya biçimi.

kaşınma, [kaş-ı-n-ma] *is.* **1.** Kaşıntı verilme. **2.** Kendi kendini kaşıma.

kaşınmak, [kaşī-mak > kaşı-n-mak] *edil. f. [-ır]* **1.** Kaşıntı verilmek. **2.** Birisi tarafından kaşıma eylemi yapılmak. **3.** *dönşl. f.* Kaşınma ihtiyacı duymak; kaşıntısı olmak. *{eT} (aynı)* [DLT] **4.** *mecaz.* Kendisi için ceza veya başka bir şekilde kötü karşılık gerektiren davranışlara yönelmek. 🗗 **kaşınacak tırnak aramak,** *Bahane aramak; sebep bulmaya çalışmak; gerekçe bulmaya çalışmak.*|| **kaşınacak tırnak bulamamak,** *Bir iş yapmak için yeterli imkânı bulamamak.*

kaşıntı, [kaş-ı-n-tı] *is.* **1.** Kaşınma isteği veren huzursuz edici duygu. **2.** *{ağız}* Uyuz hastalığı. [DS]

kaşıntılı, [kaş-ı-n-tı-lı] *sf.* Kaşıntısı olan.

kaşıtgan, [kaşī-mak > kaşı-t-mak > kaşı-t-ġān] *{eT} is.* Çok kaşıtan. [DLT]

kaşıtmak, [kaşī-mak > kaşı-t-mak] *gçl. f. [-ır]* Birine, kaşıma işini yaptırmak. *{eT} (aynı)* [DLT]

kaşıyacak, [kaş-ı-y-acak] *is.* Kendi sırtını kaşımaya yarayan özel olarak el veya kaşık biçiminde yapılmış uzun saplı araç.

kâşî, [Far. Kâş *(Kâşân kenti)* > kāşī كاشى] *(kâ:şi:) {OsT} is.* Yapıların dış ve iç duvarlarını süslemekte kullanılan, eskiden İran'ın Kâşân kentinde üretilen sırlı fayans.

kâşif, [Ar. keşf > kāşif كاشف] *(kâ:şif) {OsT} sf.* **1.** Bilinmeyen bir şeyi veya yeri bulan; meydana çıkaran; keşfeden; bulan. **2.** Hakkında herhangi bir bilgi bulunmayan bir ülkeyi dolaşarak ora hakkında bilgi veren gezgin. **3.** Bir şeyi örten giz perdesini aralayan, kaldıran. **4.** *tar.* Eskiden Mısır'da bucak ve ilçe yöneticilerine verilen isim.

kâşife, [Ar. keşf > kāşife كاشفه] *(kâ:şife) {OsT} sf.* Bayan kâşif.

kâşiger, [Fr. kāş *(çini)* + -ger *(yapan)* كاشيگر] *(kâ:-şiger) {OsT} is.* Çini yapan; çinici; çini sanatkârı.

kâşir, [? kâşir] *{ağız} is.* Dar paçalı bir tür şalvar ile kısa ceket. [DS]

kaşka[1], [? kaşka] *{ağız} is.* **1.** Hayvanların alnındaki beyazlık; ak leke. **2.** Alnında beyaz leke bulunan hayvan. [DS]

kaşka[2], [? kaşka] *{ağız} sf.* Şakacı; güldürücü. [DS]

kaşka[3], [? kaşka] *{ağız} is.* **1.** Beşik. **2.** İki tekerlekli araba. [DS]

kaşkal, [? kaşkal] *{ağız} is.* Biçimsiz ve kaba. [DS]

kaşkam, [? kaşkam] *{ağız} is.* **1.** Susuz, sert toprak. **2.** Fabrika tozu. **3.** Kötü cins pamuktan bükülen kalitesiz iplik. [DS]

kaşkariko, [Yun. kaşkariko] *is. argo.* **1.** Hile; düzen; dolap. **2.** Yalan.

kaşkaş, [? kaşkaş] *{ağız} is.* Sincap. [DS]

kaşkaval, [İt. cacio *(peynir)* + cavallo *(at)*] *is.* **1.** Tekerlek biçiminde kaşara benzer bir tür sarı peynir. **2.** *dnz.* Gabya ve babafingo çubuklarının topuk taraflarında açılan deliklerden geçirilerek uçları mavnalara dayatılan demir veya ağaç takozlar. **3.** *sf. argo.* Aptal; sersem; budala.

kâşk, [Far. kāşk كاشك] *(kâşk) {OsT} e.* Keşke.

kaşkır, [? kaşkır] *{ağız} is.* Kurt. [DS]

kaşkırmak, [kāş-kır-mak] *{ağız} gçsz. f. [-ır]* Bozuşmak; darılmak. [DS]

kâşki, [Far. kāş ki كاشكى] *(kâ:şki) {OsT} ünl.* Ne olurdu, olsaydı; keşke.

kaşkir, [kāş-kir] *{ağız} is.* Kırmalı şalvar. [DS]

kaşkol, -lü [Fr. cache *(sakla)* + col *(boyun)*] *is.* Boyuna sarılan uzun ve dar atkı; boyun atkısı.

kaşkorse, [Fr. cache *(sakla)* + corse *(vücut)*] *is.* Vücudun üst kısmına giyilen süslü ince kadın çamaşırı; ince fanila.

kaşlama, [kaş-la-ma] *{ağız} is.* **1.** Duvar üstü; duvar. **2.** Çatı saçağı. [DS]

kaşlamak, [*eT.* kāş > kaş-lā-mak] *(kaşla:mak) {eT} gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* **1.** Yüzüğün kaşına taş takmak. **2.** *{eT}* Kaş yapmak. [DLT] **3.** *{eT}* (Su arkı için) germeç yapmak.[DLT] **4.** *{eT}* Kaşa vurmak. [DLT] **5.** *{ağız}* Yünü iki kat yapıp bükmek. [DS]

kaşlı, [kaş-lı] *sf.* (Belirtilen nitelikte) kaşı olan; kaşı bulunan. ⊡ **kaşlı gözlü,** *(Kişi için) yüz güzelliği ile dikkati çeken.*

kaşlıg, [kāş > kaş-lıġ] *{eT} sf.* Kaşlı. [DLT]

kaşlık, -ğı [kaş-lık] *{ağız} is.* Siyah saç boyası. [DS]

kaşmak¹, -ğı [kaş-mak] *is.* **1.** Ocak kemeri; kemer. **2.** Hendeklerin üst kısmı.

kaşmak², -ğı [*eT.* kars *(yans.)* > kars-mak > kaşmak] *{ağız} is.* El çırpma; alkışlama. [DS] ⊡ **kaşmak çalmak,** *{ağız} El çırpmak; alkışlamak.* [DS]

kaşmak³, -ğı [kaş-mak] *{ağız} is.* **1.** Ocak kemeri. **2.** Hendeğin iki yüksek kenarı. [DS]

kaşmak², [kaş-mak قشمق] *gçl. f.[-ar] {ağız}* **1.** Atmak. **2.** Çalışmak. [DS] **3.** *{eAT}* Kaçmak.

kaşmer, [Fr. cachemire *(Hint yarımadasındaki Keşmir kenti)* قشمر] *sf.* **1.** Maskara; komik; soytarı; şakacı; güldürücü; *{ağız} (aynı).* [DS] **2.** Kertenkele,

kaşmerdikoz, [kaşmer + Yun. dikhos] *sf.* (Kişi için) az rastlanır çirkinlikte; acayip; tuhaf.

kaşmerlik, -ği [kaşmer-lik] *{ağız} is.* Acayiplik; soytarılık; maskaralık; şaka; alay. [DS]

kaşmir, [Fr. cachemire *(Hint yarımadasındaki Keşmir kenti)*] *is.* **1.** Keşmir ve Tibet keçisinin ince ipeksi kılından dokunmuş ince kumaş; kazmir. **2.** *sf.* Bu kumaştan yapılmış olan.

kaşmirlenmek, [kaşmir-le-n-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* Nazlanmak; cilve etmek. [DS]

kaşnaşmak, [kayna-ş-mak *{ağız} dönşl. f. [-ır]* Kaynaşmak. [DS]

kaşr, [Ar. ḳaşr قشر] *{OsT} is.* Bir şeyin kabuğunu soyma.

kaşşak, -ğı [kaşa-k] *{ağız} is.* Ağaç kökü. [DS]

kaştarlamak, [kaştar-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Hayvan bakmak; beslemek. [DS]

kaştarmak, [kaşta-r-mak] *gçl. f. [-ır]* **1.** *{ağız}* Kollamak; idare etmek; kayırmak; yardım etmek. [DS] **2.** Büyütmek; beslemek. **3.** Sadakatle bakmak. **4.** Yetmek; yetişmek; kifayet etmek. **5.** *{ağız}* Yönetmek. [DS]

kaşu, [Fr. cachou] *is. tıp.* **1.** Güneydoğu Asya ülkelerinde yetiştirilen bazı bitkilerin odun, yaprak ve tohumlarından çıkarılan ve halk hekimliğinde kullanılan özütlere verilen ad. **2.** Bu özütlerden yapılmış kokulu pastil.

kaşuk, [kaş-ī-mak *(oymak)* > kaşı-k / kaşu-k] *{eT} is.* Kaşık. [DLT] [EUTS]

kaşuklamak, [kaşuk-lā-mak] *(kaşukla:mak) {eT} {ağız} gçl. f. [-r] [-l(u)-yor]* Kaşıklamak. [DLT] [DS]

kaşuklanmak, [kaşuk-la-n-mak] *{eT} dönşl. f. [-ur]* Kaşıklanmak. [DLT]

kaşuklug, [kaşuk-luġ] *{eT} is.* Kaşıklı. [DLT]

kat¹, [kat / ket / kıt / kit *(yans.)*] *is.* Pütürlü, tırtıklı yüzeylere sürtünmeyi, kırmayı, kesmeyi, çatırdatmayı, kazıyıp koparmayı, kemirmeyi, diş diş yapmayı anlatan kök. [Zülfikar] *kat-ır-da-mak, kat-ır kutur*

kat², [*eT.* ka-mak *(eklemek; üst üste yığmak; katlamak)* > ka-t] *is.* **1.** Üst üste konulmuş bulunan nesnelerin her bir parçası; tabaka. *{eT} (aynı)* [EUTS] [DLT] [İKPÖy.] [ETY] [Gabain] [İKPÖy.] [Üç İtigsizler] **2.** Bir yapıda iki döşeme arasında yer alan oda ve dairelerin tümü. **3.** (Giyecek için) alt ve üst parçalardan meydana gelmiş her bir takım; adet. **4.** Bükülen ve kıvrılan nesnelerde her bir kıvrım. *{eT} (aynı)* [EUTS] [DLT] [İKPÖy.] [ETY] [Gabain] [İKPÖy.] [Üç İtigsizler] **5.** (Nicelik olarak) defa; kez; misil. *{eT} (aynı)* [EUTS] [DLT] [İKPÖy.] [ETY] [Gabain] [İKPÖy.] [Üç İtigsizler] **6.** Bir yapının konut olarak kullanılan bölümlerinden her biri; hane; daire. **7.** Tekrarlanan sayının toplamı. **8.** *jeol.* Bir dönemde oluşmuş katmanlı kayaç; aynı yaştaki arazilerin tümü. **9.** Geçmeli bir füzede çeşitli elemanların her biri. **10.** Arka. **11.** *{ağız} is.* Uçurum. [DS] **12.** *{ağız}* İki tepe veya duvar arasında kalan boşluk; aralık. [DS] **13.** *{eT}* Sıra. [İKPÖy.] **14.** *{ağız}*

Seyrek altın dizisi. [DS] ⇨ **kat çıkmak,** *Bir yapıya bir kat daha eklemek.*|| **kat irtifakı,** *bayınd. Yapılmakta olan bir binanın bağımsız bölümlerinden yapı tamamlandıktan sonra kat mülkiyetine esas olmak üzere, arsa maliklerinin arsa payına bağlı olarak kurulan irtifak hakkı.*|| **kat kalmak,** *{eAT} {OsT} Umutsuzluk içinde, çaresiz kalmak.*|| **kat kat,** *Çok; pek çok.*|| **kat mülkiyeti,** *huk. Tamamlanmış bir binanın bağımsız olarak kullanılabilen bölümlerinden her biri üzerine kurulan mülkiyet hakkı.*|| **kat sayı,** *1. mat. Bir cebirsel ifadede ilk olarak yazılan çarpan sayı veya harf. 2. fiz. Bir kanunu ifade eden formülün yazılışında yer alan sabit sayı. 3. Bir sayının kaç katı alındığını belirten sayı.*

kat[3], [*eT.* kāt قات] *is.* Bir büyüğün huzuru; huzur; yan; makam; mevki. *{eT} {eAT} {OsT} (aynı)* [KB] [DK] ⇨ **kat kadrak,** *{eT} Yan, yamaç.* [DLT]

kat[4], [Sansk. ganda => kıyand > kıyat > kat] *is.* **1.** Gergedan. **2.** Mitolojik bir hayvan. [EUTS]

kat[5], [kāt] *(ka:t) {eT} is.* Ağaçların meyvesi. [DLT]

kat[6], [kat] *{ağız} is.* Nişanlıya gönderilen armağan. [DS]

kat[7], [kat] *{ağız} is.* Toprak evlerde üst kısma süs olarak yapılan enli ve renkli bağlar. [DS]

kat[8], [kat] *{ağız} is.* Ağaçtan yapılmış, altı okka (yaklaşık 8 kg.) tahıl alan silindir biçiminde ölçek. [DS]

kat[9], **-t'ı** [Ar. ḳaṭʿ قطع] *{OsT} is.* **1.** Kesme; kesilme; biçilme. **2.** İlgiyi, ilişiği kesme. **3.** Sonuca bağlama; bitirme. **4.** Yok etme; ortadan kaldırma. **5.** Geçme; ilerleme; yol alma. **6.** Kur'an okurken anlam gereği ya da nefes alma zorunluluğu yüzünden duraklama; vakf. **7.** *ed.* Etkisini artırmak üzere nazım ya da nesirde sözü yarıda kesme. **8.** Kâğıtları keserek dantel gibi süsler meydana getirme işi. ⇨ **kat'-ı alāka,** *{OsT} İlgiyi kesme.*|| **kat'-ı amūdî,** *{OsT} mat. Dikey.*|| **kat'-ı cevāb,** *{OsT} Cevapsız bırakma.*|| **kat'-ı dāire,** *{OsT} Daire dilimi.*|| **kat'-ı da'vā,** *{OsT} Davayı sonuçlandırma.*|| **kat'-ı hayāt,** *{OsT} Ölüm.*|| **kat'-ı kâmil,** *{OsT} Büyük tabakalardan meydana getirilmiş el yazması kitap.*|| **kat'-ı māil,** *mat. Eğri.*|| **kat'-ı merāhil,** *{OsT} Konak yerlerini geçme; yol alma.*|| **kat'-ı merātib,** *{OsT} Rütbeleri geçme; büyük rütbeye ulaşma.*|| **kat'-ı mesāfe,** *{OsT} Yol alma.*|| **kat'-ı muhābere,** *{OsT} Bildirişimi kesme.*|| **kat'-ı mukafî,** *mat. Parabol.*|| **kat'-ı mukâfî-i mücessem,** *{OsT} mat. Parabolit.*|| **kat'-ı münāsebet,** *{OsT} Dostluğu sona erdirme.*|| **kat'-ı nākıs,** *{OsT} mat. Elips.*|| **kat'-ı nākıs-ı mücessem,** *{OsT} mat. Elipsoit.*|| **kat'-ı nazār,** *{OsT} Bakışı kesme; bakmama.*|| **kat'-ı tarîk,** *{OsT} Yol kesicilik.*|| **kat'-ı ufkî,** *{OsT} mat. Yatay doğru.*|| **kat'-ı uzv,** *{OsT} tıp. Bir organın kesilmesi.*|| **kat'-ı zāid,** *{OsT} Hiperbol.*|| **kat'-ı zebān,** *{OsT} Sözü kesen.*

kat[10], **-ttı** [Ar. ḳaṭ قط] *{OsT} is.* **1.** Katı bir şeyi enine kesme. **2.** Tahıl fiyatlarının yüksekliği.

kata-, [Yun. katá-] *ön ek.* Önüne getirildikleri Latince kelimelere *"alt, altta, aşağı"* anlamı katan ön ek.

kata, kat'a, [Ar. ḳaṭʿā قطعا] *(kat-a:) {OsT} zf.* Hiçbir zaman; asla; hiç; büsbütün.

kata[1], [kat-mak *(ilave etmek)* > kat-ā] *(kata:) {eT} is.* Kat; kez; kere; yol; defa. [DLT] [ETY] [İKPÖy.] [EUTS] [Gabain] [Yüknekî]

kata[2], [kata] *{ağız} sf.* **1.** (Hayvan yavrusu için) iyi gelişmemiş. **2.** (Hayvan için) iyi beslenmiş, şişman ve yuvarlak. [DS]

katabolizma, [Fr. catabolisme] *is. biy.* Canlı protoplazmayı yapan karmaşık yapılı büyük moleküllerin enerji çıkararak yanması; canlı maddelerin artık maddelere dönüşmesini sağlayan biyokimyasal tepkimelerin tümü; yadımlama.

katacak[1], **-ğı** [kat-mak > kat-acak] *{ağız} is.* Sıvı boşaltmakta kullanılan ölçek. [DS]

katacak[2], **-ğı** [güt-mek / *eT.* küt-mek > gü(d)-ecek] *{ağız} is.* Sözcükleri kolayca izlemek için kullanılan, tahtadan yapılmış bir ders aracı. [DS]

katafalk, [İt. catafalco > Fr. catafalque] *is.* Kendisine saygı sunulacak bir cenazenin konulduğu, üzeri kumaşla örtülü yüksekçe yer.

katafazi, [Fr. cataphasie] *is. tıp.* Kendisine sorulan soruyu cevaplandırdıktan sonra durmadan tekrarlama şeklinde ortaya çıkan konuşma bozukluğu.

katafil, [Yun. kata *(aşağı)* + phyllon *(yaprak)* > Fr. cataphylle] *is. bot.* Sürgün tomurcuklarının alt kısmında bulunan koruyucu yapraklar; dip yapraklar.

katafot, [Fr. cataphote] *is.* Dışarıdan gelen ışığın etkisi ile geceleyin ışıklı görülen reflektör.

katag[1], [kat-mak *(katılaştırmak)* > kat-ıg] *{eT} sf.* **1.** Sağlam; katı. [EUTS] **2.** Enerji. [EUTS] **3.** Ceht; çaba. [EUTS]

katag[2], [kat-mak *(katıştırmak)* > kat-ag] *{eT} sf.* Karışık. [Gabain]

kataglanmak, [ka-mak *(eklemek; üst üste yığmak; katlamak)* > ka-t-(ı)ġ-lā-mak > ka-t-(ı)ġ-la-n-mak] *{eT} dönşl. f.* Gayret etmek; çabalamak; ceht etmek; katlanmak. [EUTS] [İKPÖy.]

katağaç, -cı [katı+ağaç] *{ağız} is.* Meşe. [DS]

katahor, [? katahor] *{ağız} is.* Karmakarışık. [DS]

kataif, [Ar. ḳaṭīfe > ḳaṭā'if / ḳatāyif قطائف] *(kata:if) {OsT} is.* **1.** Tüylü ve saçaklı havlular. **2.** Kadayıf.

katak, [kat-mak > kat-ak] *{eT} is.* **1.** Sağlam; katı. [EUTS] **2.** Enerji. [EUTS] **3.** Ceht; çaba. [EUTS]

kataklamak, [katak-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Kovmak; kovalamak. [DS]

katakofti, [Yun. katakopto *(doğrama)*] *is. argo.* **1.** Kabadayılık. **2.** Uydurma söz. **3.** *müz.* Klasik Türk müziğinde 8/8'lik bir usul.

katakollu, [Yun. katakulio] *{ağız} is.* → katakulli. [DS]

katakomp, [Lat. kata *(aşağı)* + tumba *(mezar)* > Fr. catacombes] *is.* İlk Hristiyanların ölülerini koymak veya tapınak olarak kullanmak üzere, kayaları oyarak ya da yeraltını kazarak meydana getirdikleri dehliz halindeki mezarlık.

katakulli, [Yun. katakulio *(aşağı yuvarlamak)* / Fr. fait *(olgu)* + accompli *(olmuş)* > fait accompli *(oldubitti)*] *is. argo.* Hile; düzen; dolap; kandırma. ☞ **katakulli çevirmek,** *Düzen kurmak; dolap çevirmek.*|| **katakulli okumak,** *Yalan söylemek; kandırmaya çalışmak.*|| **katakulliye gelmek,** *Tuzağa düşürülmek; aldatılmak; oyuna gelmek.*|| **katakulli yapmak,** *Hile yapmak; aldatmak; kandırmak.*

katal, [? katal] *{ağız} sf.* Yaşlı. ☞ **katal öküz,** *{ağız} Yaşlı manda.* [DS]

katalak, -ğı [kat-ala-k / kata-la-k ?] *{ağız}* Arabanın dingilindeki demir halka. [DS]

katalamak, [katak-la-mak / kat-ala-mak / kat-ar-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* → kataklamak. [DS]

katalepsi, [Fr. catalepsie] *is. tıp.* Çeşitli psikoz halleri sonucunda kişinin irade gücünü yitirerek kaslarını hareket ettirememesi sonucu, belli bir konumu uzun süre muhafaza etmesiyle beliren sendrom.

kataleptik, -ği [Fr. cataleptique] *sf.* **1.** Katalepsiyle ilgili. **2.** Katalepsiye yakalanmış olan.

katalitik, -ği [Fr. catalythique] *sf.* Ayrıştırma özellikleri olan; katalizle ilgili olan.

kataliz, [Fr. catalyse] *is.* **1.** Ayrıştırma. **2.** *kim.* Kimyasal tepkimeye girerek, tepkimeyi başlatan veya hızlandıran, ancak tepkime sonucunda hiç değişmeden çıkan kimyasal maddenin bu olaydaki etkisi.

katalizör, [Fr. katalyseur] *is.* **1.** Ayrıştırıcı. **2.** *kim.* Kimyasal tepkimeye girerek, tepkimeyi başlatan veya hızlandıran, ancak tepkime sonucunda hiç değişmeden çıkan, katalitik etkiye yol açan kimyasal madde.

katalog, -ğu [Yun. kata *(aşağı)* + légein *(ayırmak)* > Fr. catalogue] *is.* **1.** Kitaplıktaki kitapları veya bir yerdeki gereçleri kolayca bulmak için numaralı olarak düzenlenmiş fiş veya liste; fihrist. **2.** Bir yayınevinin yayınladığı kitapların, bir işletmenin ürettiği malların tanıtımını yapmak üzere hazırlanmış liste halindeki kitapçık; fihrist.

kataloglama, [katalog-la-ma] *is.* Katalog hâline getirme.

kataloglamak, [katalog-la-mak] *gçl. f. [-r] [-l(ı)yor]* Kitap ya da satışa sunulan eşyaların tanıtımını yapmak üzere belli bir düzende listesini düzenlemek.

katalpa, [Amer. yerl. d. katalpa] *is. bot.* Ana yurdu Kuzey Amerika olan, iki çeneklilerden, yaprakları kalp biçiminde, salkım çiçekli, ince uzun badıçlı, süs bitkisi olarak kullanılan ağaç; puro ağacı, *(Catalpa bignonioide).*

katamak, [kat-mak > kat-ā-mak] *{eT} gçl. f. [-r]* Katmak. [EUTS]

kataman, [kat-mak > kat-a-man ?] *{ağız} is.* İneklere tuz yalatmak için kıldan yapılmış torba. [DS]

katamaran, [Tamil d. kattumaram > İng. catamaran] *is.* İki yanında denge çubukları bulunan kayık.

katan, [Ar. ḳaṭan قطن] *{OsT} is. anat.* Bel bölgesi.

katana, [Mac. katona *(asker)* + ló *(at)* > katonaló] *(kata'na) is.* Bir cins iri at. ☞ **katana gibi,** *(Kadın için) iri yarı.*

katani, [Ar. ḳaṭan > ḳaṭanī قطنى] *(katani:) {OsT} sf.* Bel bölgesi ile ilgili; bele ilişkin.

katapult, [Fr. catapulte] *is.* Uçak gemilerindeki uçakları fırlatmaya yarayan mekanik düzen; mancınık.

katar[1], [Ar. ḳıṭār / ḳaṭār قطار] *(kata:r) {OsT} is.* **1.** Bir arada göç eden hayvan dizisi. **2.** Demiryolunda seyreden lokomotifin çektiği vagon dizisi; tren. **3.** Aynı yönde seyreden taşıtların oluşturduğu dizi; konvoy. **4.** Halk edebiyatında, birbirine bağlı mani dizisi. **5.** Bölük; parça. **6.** *{ağız}* Seyrek altın dizisi. [DS] **7.** *{ağız}* Üst üste dizilerek yığılmış odun. [DS] ☞ **katar ağaları,** *tar. Yeniçeri ocağında bulunan yüksek rütbeli subaylara verilen isim.*|| **katar dutmak,** *{eAT} Sıra sıra dizilmek.*|| **katar katar,** *Katar hâlinde dizilmiş; dizi dizi.*

katar[2], [kat-ar] *{ağız} is.* İbik. [DS]

katarakt, [Yun. katarhâktes *(aşağı dökülen)* > Fr. cataracte] *is. tıp.* Göz merceğinin saydamlığını kaybetmesi şeklinde beliren göz hastalığı; aksu; ak basma; perde.

katarat, [Ar. ḳaṭre > ḳaṭarāt قطرات] *(katara:t) {OsT} is.* Damlalar; katreler. ☞ **katarāt-ı bārān,** *{OsT} Yağmur damlaları.*|| **katarāt-ı semîne,** *{OsT} Değerli damlalar.*|| **katarāt-ı semîne-i rahmet,** *{OsT} Yağmurun değerli damlaları.*|| **katarāt-ı şādî,** *{OsT} Sevinç damlaları.*|| **katarāt-ı uyūn,** *{OsT} Gözyaşları.*

katargan, [katar-mak > katar-gān] *(katarga:n) {eT} sf.* Her zaman geri döndüren. [DLT]

katarlama, [katar-la-ma] *is.* Katar hâline getirme.

katarlamak[1], [katar-la-mak] *gçl. f. [-r] [-(ı)-yor]* **1.** Katar hâline getirmek; dizmek. **2.** Bir topluluğu önüne katıp sürmek. ☞ **katarlayu geçmek,** *{eAT} Hızla gitmek.*|| **katarlayu gitmek,** *{eAT} Katar halinde gitmek.*|| **katarlayu varmak,** *{eAT}* → katarlayu geçmek.

katarlamak[2], [katar-la-mak ?] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* → kataklamak. [DS]

katarlanma, [katar-la-n-ma] *is.* Katar hâline getirilme.

katarlanmak, [katar-la-n-mak] *edil. f. [-ır]* Katar hâline getirilmek.

katarmak[1], [*kad̲-mak > kad̲-tur-mak > katar-mak / kaytar-mak] *{eT} gçl. f. [-ur]* Geri döndürmek; hedeften saptırmak; çevirmek. [DLT]

katarmak[2], [*eT.* kot-ur-mak *(boşaltmak)*] *{ağız} gçl. f. [-ır]* → kotarmak. [DS]

katartmak, [katar-mak > katar-t-mak / katır-t-mak] *{eT} gçl. f. [-ur]* Döndürmek; reddetmekle emretmek. [DLT]

katas, [kā-daş] *{eT} is.* **1.** Arkadaş; akraba; dost. [EUTS] **2.** Kardeş. [EUTS]

katavaşya, [Yun. katavasis / katevasia] *is.* **1.** Karadeniz'deki su sıcaklığının düşmesi üzerine balıkların Boğazlardan Akdeniz'e akın etmeleri. **2.** Tatlı sulardaki balıkların denize göçmesi.

katavaz, [Yun. katavasis] *{ağız} sf.* **1.** Kaba; duygusuz. **2.** İnatçı. [DS]

katavuz, [Yun. katavasis] *{ağız} sf.* → katavaz. [DS]

katbekat, [T. kat + Far. be + T. kat] *zf.* Kat kat; çok; pek çok.

katbük, [kat + bük] *{ağız} sf.* Katlanarak bükülmüş. ⊞ **katbük olmak,** *{ağız} Beli bükülmek.* [DS]

katca, [kat-ca قاتجه] *{OsT} sf.* Katlanmış olarak. ⊞ **katca katca,** *{OsT} Kat kat.*

katça, [kat-ça] *{ağız} zf.* Kadar. [DS]

katedral, -li [Yun. kathédra *(makam, koltuk)* > Fr. cathédrale] *is.* Piskoposluk makamı olan kilise; baş kilise.

kategori, [Yun. kategoria *(madde sayarak yükleme)* > Lat. categoria > Fr. catégorie] *is.* Aynı cinsten nesneler sınıfı; aralarında bir yönden ilgi ve benzerlik bulunan şeylerin tümü; grup; ulam.

kategorik, -ği [Fr. catégorique] *sf.* **1.** Açık, kesin; şüphe bırakmayan. **2.** *zf.* Kesinlikle; şartsız olarak.

kat'en, [Ar. ḳaṭʿ > ḳaṭʿen قطعاً] *(ka't-en) {OsT} zf.* Hiçbir zaman; asla.

kater[1], [Ar. ḳaṭre > ḳaṭer قطر] *{OsT} is.* Damlalar.

kater[2], [Ar. ḳaṭar ?] *{ağız} is.* **1.** Büyük parça. **2.** Seyrek altın dizisi. [DS]

kateter, [Yun. kathetér *(batırılmış nesne)* > Fr. cathéter] *is. tıp.* Vücut organlarından birinin içindeki sıvıyı akıtmak için sokulan boru veya şırınga.

katetme, [Ar. ḳaṭʿ + T. et-me قطع ايتمه] *{OsT} is.* Katetmek durumu ve eylemi.

katetmek, [Ar. ḳaṭʿ + T. et-mek قطع ايتمك] *{OsT} gçl. f. [-(d)-er]* **1.** Bir şeyi kesmek; bölmek. **2.** Bir yeri veya yolu geçerek aşmak; yol almak; ilerlemek.

katetometre, [Fr. cathétomètre] *is. fiz.* İki nokta arasındaki düşey uzaklığı ölçmeye yarayan alet.

katf, [Ar. ḳaṭf قطف] *{OsT} is.* **1.** Meyve devşirme. **2.** Meyve devşirme zamanı; bağ bozumu.

katgı, [kat-mak *(sertleştirmek)* > kat-ğı] *{eT} sf.* Sıkı; sağlam; katı; sert. [EUTS] [DLT]

katgıntı, [kat-mak *(eklemek)* > kat-ğı-ntı] *{ağız} is.* Karışık tohum. [DS]

katgurmak, [kat-mak > kat-ğur-mak] *{eT} gçsz. f. [-ur]* Gülmekten katılmak. [DLT] [KB]

katguruşmak, [kat-ğur-mak > katğur-uş-mak] *{eT} dönşl. f. [-ur]* Ses çıkarmak. [EUTS]

katgüt, [Fr. catgut] *is. tıp.* Ameliyat veya yaralanmalarda yaraları dikmekte kullanılan bağırsaktan yapılma iplik.

katı[1], [*eT.* kat-mak *(sert olmak)* > kat-ıġ > katı] *sf.* **1.** Yumuşak olmayan; sert; pek; sağlam. *{eAT} (aynı)* [DK] **2.** Kuru; bayat. **3.** *mecaz.* Hoşgörüsüz; merhametsiz; acımasız; zalim. **4.** *mecaz.* Belli kurallara ve ilkelere sıkı sıkıya bağlı olan. **5.** *fiz.* Konumu ve biçimi değişmez durumda olan maddenin fiziksel durumu; sulp. **6.** *{eAT}* Kuvvetli. [DK] **7.** *{ağız}* Sert dönemeçli yol. [DS] **8.** *{eAT} {OsT} {ağız}* Sayıca fazla; çok; pek. [DK] [DS] **9.** *zf.* Pek; çok; son derece; pek çok. **10.** *{eAT}* Dayanılması güç; acı; ağır. **11.** Sertçe; şiddetli şekilde; iyice; sıkı sıkı; adamakıllı; *{eT} (aynı).* [ETY] ⊞ **katı demür,** *{eAT} Sert demir; çelik.*|| **katı dutmak,** *{eAT} Sert davranmak.*|| **katı göñüllü,** *{OsT} Taş yürekli; insafsız.*|| **katı gün,** *{eAT} Ana baba günü.*|| **katı katı,** *{OsT} Sert sert; acı acı.*|| **katı kürek,** *{ağız} Bel (tarım aracı).* [DS]|| **katı mum,** *Mühür mumu.*|| **katı pek söylemek,** *{ağız} İyice uyarmak; sıkı sıkı tembih etmek.* [DS]|| **katı sert,** *{ağız} (Konuşma için) kırıcı, sert biçimde.* [DS]|| **katı söz,** *Kırıcı ve ağır söz; sert söz.*|| **katı taş,** *1. Sert taş; granit. 2. {OsT} Mermer.*|| **katı tutmak,** *Kırıcı davranışlarda bulunmak.*|| **katı yağ,** *org. kim. Yağ asitleri ile gliserinden oluşan, oda sıcaklığında katı durumda bulunan, organik çözücülerde çözünen yağ.*|| **katı yumurta,** *Çok kaynatılarak sertleşmiş yumurta. 2. Bayatlamış veya bozuk yumurta.*|| **katı yürek,** *{eAT} {OsT} Taş yürekli.*|| **katı yürekli,** *1. Acıması olmayan; insafsız. 2. Onuruna düşkün olmayan; arsız; sırnaşık; utanmaz.*|| **katı yüzlü,** *{eAT} Utanmaz; arsız; sırnaşık.*

katı[2], [*eT.* katıġ] *is. zool.* Kuşlarda bezli mideden sonra gelen sindirim kesesi; taşlık.

katı[3], **-tı'ı** [Ar. ḳaṭʿ > ḳāṭıʿ / ḳāṭıʿa قاطع / قاطعه] *(ka:tı) {OsT} sf.* **1.** Kesen; kesici. **2.** Durduran; sınırlayan. **3.** Bir daireyi iki noktadan kesen; kiriş. ⊞ **katı'-ı hummā,** *{OsT} Sıtmayı durduran.*|| **katı'-ı tarîk,** *{OsT} 1. Yol kesen. 2. Keskin kılıç. 3. mat. Kesen.*

katı'a, [Ar. ḳaṭʿ > ḳāṭıʿa قاطعه] *(ka:tıa) {OsT} sf.* →katı[3].

katıbe, [Ar. ḳāṭıbe قاطبه] *(ka:tıbe) {OsT} is.* Bütün; hep; tüm olarak; tam; cümle. ⊞ **kātıbe-i ahvālde,** *{OsT} Hiçbir zaman; hiçbir durumda.*

katıbeten, [Ar. ḳāṭıbeten قاطبةً] *(ka:tıbe'ten)* *{OsT}* *zf.* **1.** Bütün olarak; hepsi; tümüyle; kâffeten; cümleten. **2.** Asla; hiçbir zaman.

katıg[1], [ka-mak *(eklemek; üst üste yığmak; katlamak)* > kat-mak > kat-ıġ] *{eT}* *sf.* **1.** Sert; katı; sağlam; kuvvetli; kavi. [DLT] [EUTS] [ETY] [Yüknekî] **2.** Gayret; ceht. [EUTS] [Gabain] ⊡ **katıg kıya,** *{eT}* *Çok sert; kavi; berk.* [EUTS]

katıg[2], [ka-mak *(eklemek; üst üste yığmak; katlamak)* > kat-mak > kat-ıġ] *{eT}* *sf.* Karışık; katışık; karma. [EUTS] [Yüknekî]

katıgak, -ğı [kat-mak *(eklemek)* > kat-ı + kak ?] *{ağız}* *is.* Dağlarda taş oyuklarındaki su birikintisi. [DS]

katıgdı, [kat-ıġ > katıġ-dı] *{eT}* *zf.* Sıkıca; iyice; adamakıllı; sağlamca. [ETY] [Tekin]

katıgelen, [kat+gel-en] *{ağız}* *sf.* Biraz katı; katıca. [DS]

katıglamak, [katıġ-lā-mak] *(katığla:mak)* *{eT}* *gçl. f.* *[-r]* **1.** Sert davranmak; sertliğe baş vurmak. [İKPÖy.] **2.** Yormak; germek; zorlamak. [Gabain]

katıglanmak, [katıġ-lā-mak > katıġ-lā-n-mak] *{eT}* *dönşl. f.* *[-ur]* **1.** Çalışmak; çabalamak uğraşmak; ceht etmek. [DLT] [ETY] [KB] [Üç İtigsizler] **2.** Katlanmak; zahmet etmek. [Gabain] [ETY] [KB]

katıglanturmak, [katıġ-la-n-mak > katıġ-la-n-tur-mak] *{eT}* *gçl. f.* *[-ur]* **1.** Teşvik ve takviye etmek. [EUTS] **2.** Düşündürmek; ceht ettirmek. [EUTS] **3.** Yeltenmek. [EUTS]

katıglıg, [katıġ-lıġ] *{eT}* *sf.* **1.** Soysuz. **2.** Katkılı; karışık. [DLT]

katıglık, [katıġ-lık] *{eT}* *is.* **1.** Katılık; sertlik; haşinlik. **2.** Felaket. [DLT]

katıgtı, [katıġ-dı / katıġ-tı] *{eT}* *zf.* → katıgdı. [ETY]

katık, -ğı [*eT.* kat-mak > kat-ık / kat-uk] *is.* **1.** *{eT}* Katkı; herhangi bir nesneye katılan; tutmaç yemeğine katılan sirke, yoğurt gibi şeyler. [DLT] **2.** *{eT}* Katılmış; karıştırılmış. [KB] [Yüknekî] **3.** *{ağız}* Ekmekle birlikte yenilen, daha çok peynir, zeytin vb. yiyecek. **4.** *{ağız}* Yoğurt. [DS] **5.** Ayran. [DS] **6.** *{ağız}* Yemek. [DS] **7.** *{ağız}* Yağsız, süzme yoğurt. [DS] ⊡ **katığı ekmeğine denk olmak,** *İşi yolunda gitmek; keyfi yerinde olmak.*|| **katık bahası,** *İşçi ve askerlere verilen yemek parası.*|| **katık böreği,** *{ağız}* *Buğday yarması ve yağsız yoğurtla yapılan bir tür börek.* [DS]|| **katık çorbası,** *{ağız}* *Sulandırılmış yoğurdun içine yarma, un ve nohut konularak yapılan bir çorba; katıklı aş.* [DS]|| **katık damı,** *{ağız}* *Kiler.* [DS]|| **katık etmek,** *1. Bir şeyi ekmekle birlikte yemek. 2. Kıt kanaat geçinmek; zorla geçinmek. 3. {ağız} Az az yemek.* [DS]

katıklama, [kat-ık-la-ma] *is.* Katık etmek eylemi.

katıklamak[1], [kat-ık-la-mak] *{ağız}*. *gçl. f.* *[-r]* *[-l(ı)-yor]* **1.** Katık etmek. **2.** Çorbaya yoğurt koymak. [DS]

katıklamak[2], [katı > katı-k-la-mak] *{ağız}* *gçl. f.* *[-r]* *[-l(ı)-yor]* **1.** Abartmak. **2.** Dayanmak; sabretmek. [DS]

katıklamak,[3] [katık-la-mak] *{ağız}* *gçl. f.* *[-r]* (Erkek için) eşi ile cinsel ilişkiye girmek. [DS]

katıklanmak, [katıġ-lā-mak > katıġ-lā-n-mak] *{eT}* *dönşl. f.* **1.** Ceht etmek; gayret göstermek; uğraşmak. [EUTS] **2.** Zahmet etmek. [EUTS]

katıklaş, [katık-lı+aş] *{ağız}* *is.*→ katıklı aş. [DS]

katıklı, [kat-ık-lı] *sf.* **1.** Katığı olan. **2.** Birbirine karışmış; katılmış. **3.** *{ağız}* Katıklı aş. [DS] ⊡ **katıklı aş,** *{ağız}* *1. Bulgur veya yarmaya yoğurt katılarak yapılmış çorba. 2. Yoğurtlu pilav.* [DS]|| **katıklı çorba,** *{ağız}* → katıklı aş. [DS]|| **katıklı çökelek,** *{ağız}* *Peynirli çökelek.* [DS]|| **katıklı ekmek,** *{ağız}* *Ispanaklı börek.* [DS]|| **katıklı pilav,** *{ağız}* *Pirinç karıştırılmış bulgur pilavı.* [DS]

katıklıg, [katık-lıġ] *{eT}* *sf.* Soysuz; südü bozuk. [DLT]

katıksı, [katık-sı] *{ağız}* *sf.* (Yiyecek için) ekmeğe katık edilecek kıvama gelmiş. [DS]

katıksımak, [katık-sı-mak] *{ağız}* *dönşl. f.* *[-r]* (Tuzlanmış peynir, yağ, çökelek gibi yiyecekler için) yenecek duruma gelmek; olgunlaşmak. [DS]

katıksız, [kat-ık-sız] *sf.* **1.** Katığı olmayan; kuru. **2.** Yabancı bir şeyle karışmamış olan. **3.** *mecaz.* Nitelikleri tam istenen biçimde olan; bozulmamış olan; saf. *{eT}* *(aynı)* [KB] **4.** *mecaz.* Belli bir soydan gelen; geldiği soyun özelliklerini tam yansıtan. **5.** *zf.* Katık olmadan; kuru kuruya. ⊡ **katıksız hapis,** *Askerî ceza kanununa göre verilen kısa süreli hapis cezası.*

katıl, [Ar. ḫaṭīl] *{ağız}* *is.* **1.** Yapılarda kullanılan dört köşe kiriş. **2.** Tahta paravana. [DS]

katılaç, -cı [kat-lı + aş?] *{ağız}* *is.* Yufka ekmek. [DS]

katılamak, [kat *(yans.)* > kat-ıl-a-mak] *{ağız}* *gçsz. f.* *[-r]* *[-l(ı)-yor]* (Bel ya da parmak gibi eklem yerleri için) ses çıkarmak; kütürdemek. [DS]

katılaşma, [kat-ı-la-ş-ma] *is.* **1.** Katı hâle gelme; katılaşmak eylemi. **2.** Yumuşaklığı girerek katı hâle gelme. **3.** *fiz.* Sıvı ya da gaz halinden katı hâle geçme; donma; tasallüp. **4.** *mecaz.* (İnsan için) duygusallığı veya duyarlığı yitirerek acımasız ve hoşgörüsüz olma.

katılaşmak, [katı-la-ş-mak] *dönşl. f.* *[-ır]* **1.** Yumuşaklığı girerek katı hâle gelmek. **2.** *fiz.* Sıvı ya da gaz hâlinden katı hâle geçmek; donmak; tasallüp etmek. **3.** *mecaz.* (İnsan için) Duygusallığı veya duyarlığı yitirerek acımasız ve hoşgörüsüz olmaya başlamak.

katılaşmaölçer, [katı-la-ş-ma+ölç-er] *is.* Çimento veya beton harcının piriz sürelerini otomatik olarak ölçen alet.

katılaştırma, [katı-la-ş-tır-ma] *is.* Katı hâle getirmek eylemi.

katılaştırmak, [katı-la-ş-tır-mak] *gçl. f. [-ır]* **1.** Yumuşaklığım gidererek katı hâle getirmek; katılaşmasını sağlamak. **2.** *fiz.* Bir sıvı veya gazın katı hâle geçmesini sağlamak; dondurmak. **3.** *mecaz.* Bir kimsenin katı ilkelere bağlı, acımasız ve hoşgörüsüz bir durum almasına sebep olmak.

katılgan, [*eT.* kat-ıl-mak > katıl-ġān] *sf.* **1.** *{eT}* Katılan; katılmayı alışkanlık eden. **2.** Katılma, doldurma eylemini yapan; katılan; dolduran. ⊡ **katılgan doku,** *anat. Organların dokuları arasını dolduran, hücreleri şekilsiz bir ara madde içinde bulunan doku.*|| **katılgan karılgan,** *{eT} Her işe her zaman karışan, burnunu sokan kimse.* [DLT]

katılık, -ğı [katı-lık] *is.* **1.** Katı olma durumu; sertlik; tıkızlık. **2.** Bir cismin, kendine şekil veren etkiler ortadan kalktıktan sonra da boyutlarını koruyabilme özelliği. **3.** *mecaz.* Bir kimsenin sıkı sıkıya ilkelere bağlı, acımasız, duyarsız ve hoşgörüsüz olma durumu.

katılım, [kat-ıl-ım] *is.* Katılmak eylemi; iştirak.

katılış, [kat-ıl-ış] *is.* Katılmak eylemi veya biçimi.

katılışmak, [katıl-mak > katıl-ış-mak] *{eT} işteş. f. [-ur]* Birbirine karışmak; birbirine katılmak. [Üç İtigsizler]

katılma, [kat-ıl-ma] *is.* **1.** Katılmak eylemi; dahil olma; girme; iştirak. **2.** *sosy.* İletişim ve ortak davranış yoluyla bir toplumsal duruma girme, topluluğun üyesi olma ve bu durumla özdeşleşme; iştirak. ⊡ **katılma payı,** *tic. Ortaklık sermayesini oluşturmak üzere her ortağın emek, mal veya para olarak ortaya koyduğu pay.*

katılmak[1], [kat-mak > kat-ıl-mak] *edil. f. [-ır]* **1.** Katmak işi yapılmak; dahil edilmek; iştirak ettirilmek; karıştırılmak. *{eT} (aynı)* [KB] **2.** *dönşl.* Bir topluluğa girmek; topluluğun üyesi olmak; iştirak etmek; iltihak etmek; karışmak. *{eT} (aynı)* [EUTS] [ETY] [Gabain] **3.** Bir fikri benimsemek; ortak olmak; iştirak etmek; kabul etmek. **4.** *{eT}* (Erkek ve kadın için) cinsel ilişkide bulunmak. [DLT]

katılmak[2], [katı > katı-l-mak] *gçsz. f. [-ır]* Aşırı derecede korkmak, gülmek, ağlamak, gıdıklanmak gibi durumlarda solunum kasları kasılarak dönmüş vaziyette soluğu kesik kalmak. ⊡ **katıla katıla,** *Kendinden geçercesine; katılacak kadar aşırı; sürekli olarak.*

katılmalı, [kat-ıl-ma-lı] *sf.* **1.** Katılma yoluyla gerçekleşen. **2.** Katılma ile ilgili.

katıltma, [katı-l-t-ma] *is.* Katılacak hâle getirme.

katıltmak, [katı-l-t-mak] *gçl. f. [-ır]* **1.** Katılacak duruma getirmek; katılmasına yol açmak. **2.** Katılacak kadar güldürmek veya ağlatmak.

katım, [kat-ım] *is.* **1.** Katmak eylemi; ilhak. **2.** Bir hayvanı dişi erkek çiftleştirme işlemi. **3.** Katma zamanı; hayvanların çiftleşme zamanı. **4.** *sf.* (Nesneler için) belirtilen sayıda katılacak kadar olan.

katımak, [kat-ı-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r]* Üşümek; donmak. [DS]

katımlık, -ğı [kat-ım-lık] *sf.* **1.** (Hayvanlar için) çiftleştirilecek nitelikte olan; damızlık. **2.** (Nesneler için) belirtilen sayıda katılacak kadar olan.

katın[1], [kat > kat-ın] *{eT} zf.* Tekrar; defa; kez. [Üç İtigsizler] [Gabain]

katın[2], [Soğd. ḫʷat'yn > katın / katun] *is.* **1.** *{eT}* Kadın; hatun; kraliçe. [EUTS] **2.** *{ağız}* Kadın. [DS]

katın[3], [Ar. ḳāṭın قاطن] *(ka:tın) sf.* Oturan; yerli.

katıncak, -ğı [kat-mak > kat-m-mak > kat-ın-(a)cak] *{ağız} is.* Ekmeğe katık edilen yiyecek. [DS]

katıncama, [kat-mak > kat-m-mak > kat-ın-cama] *{ağız} is.* Bir sürüye başkaları tarafından katılan davar. [DS]

katıncamak, [kat-ın-ca-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-c(ı)-yor]* Kıskanmak. [DS]

katıncı, [kat-mak > kat-ın-mak > kat-m-cı] *{ağız} is.* Oğlaklara bakan kadın işçi. [DS]

katında, [kat > kat-ı-n-da] *zf.* **1.** Yanında. **2.** Sandığına göre; inancına göre. **3.** Biçtiği değer bakımından.

katıngı, [kat-ın-gı] *{ağız} is.* Bir şeye katılmış başka nesne; katılmış olan yabancı madde; katkı. [DS]

katınmak[1], [katı > katı-n-mak] *{eT} dönşl. f. [-ur]* **1.** Sağlamlaşmak; sertleşmek; katılaşmak; sertelmek. [DLT] [EUTS] [Gabain] **2.** Pişman olmak. [EUTS]

katınmak[2], [kat-mak > kat-m-mak] *{eT} dönşl. f. [-ur]* Katar gibi görünmek. [DLT]

katıntı, [kan-ıntı] *is.* **1.** Birbirine katılmış nesneler; karıştırılmış şeylerin her biri. **2.** *{ağız}* Bir sürüye dışardan katılmış olan hayvan. [DS] **3.** *{ağız}* Yabancı madde. [DS] **4.** *sf.* Bir topluluğun aslî üyesi olmayıp da sonradan katılan. **5.** Bir yere hakkı yokken giren; katılan.

katır[1], [kat *(yans.)* > kat-ır] *is.* Kırılma, kesilme anlarında çıkan kalın ve sert ses. ⊡ **katır kutur,** *1. Kalın ve sert bir sesle. 2. Çok sert; katı; sertleşmiş; katılaşmış.*

katır[2], [*eT.* kat-mak *(sert olmak)* > kat-ī-mak > katı-r] *sf.* **1.** *{eT}* Sağlam; pek. [EUTS] **2.** *{OsT}* Ökçesi tahtadan yapılma büyük nalçalı ayakkabı. **3.** *{ağız}* Altı nalçalı, kabaralı, arkası dik olan kaba ayakkabı; kundura. [DS] **4.** *{ağız}* Yüzü atkılı çocuk ayakkabısı. [DS] **5.** *zool.* Erkek eşekle kısrağın çiftleştirilmesinden elde edilen, dişisi çoğunlukla, erkeği ise mutlak kısır, yük taşımaya elverişli, dayanıklı, kulakları eşeğinki gibi uzun, melez bir yük hayvanı, *(Equus asino-caballus / mulus). {eT} (aynı)* [DLT] **6.** *{ağız}* Havyar yapmayan bir tür balık. [DS] **7.** *{ağız}* Çardakta ağırlığı çeken, kalın yatay tahtalar. [DS] **8.** *{ağız}* Topaç. [DS] **9.** *sf. mecaz.* (Kişi için) söz dinlemez; inatçı; huysuz; kaba. ⊡ **katır boncuğu,** *Binek hayvanlarının boynuna takılan iri,*

mavi cam boncuk.|| **katır daşağı** (taşağı), *{ağız} bot. Zambakgillerden, ilkbaharda beyaz veya pembe çiçek açan, yumrusu zehirli soğanlı birkaç bitkinin genel adı; acı çiğdem; kar çiçeği; katır çiğdemi, (Colchicium falcifolium, C. szovitsii, C. triphyllum, Merenge trigyna).* [DS]|| **katır gibi,** *Çok inatçı.*|| **katır inadı,** *Aşırı inat; aşırı huysuzluk.*|| **katır izi,** *{ağız} Terslik; aksilik.* [DS]|| **katır katıg,** *{eT} Müthiş; dehşetli.* [EUTS]|| **katır karı,** *1. Çocuğu olmayan kadın. 2. mecaz. Kaba; görgüsüz.*|| **katır kemiği,** *{ağız} Kürek kemiği.* [DS]|| **katır kulağı,** *{ağız} Yapraklarından dolma yapılan bir bitki.* [DS]|| **katır kuyruğu,** *{ağız} Erguvan.* [DS]|| **katır kuyruğu gibi kalmak,** *Bir işte hiç gelişme gösterememek; olduğu gibi kalmak.*|| **katır tırnağı,** *{ağız}* → katır tırnağı. [DS]|| **katır yatağı,** *{ağız} Atlarda, kuyruk sokumundan bele kadar olan ve bacaklarda bulunan çizgi.* [DS]|| **katır yavlak,** *{eT} Müthiş; dehşetli.* [EUTS]|| **katır yılanı,** *Bir tür engerek.*

katırcı, [katır-cı] *is.* Katırları ile taşımacılık yapan veya katırlarını kiraya vererek işleten kimse.

katırcılık, -ğı [katır-cı-lık] *is.* Katırcının işi, mesleği.

katırgan, [kadır-mak > kadır-ğān] *(kadırga:n) {eT} is.* Bir tür akasya ağacı, *(Sophora japonica).* [Clauson] [EUTS]

katırkuyruğu, -nu, -kları [katır+kuyru(k)-u] *is. bot.* Akdeniz bölgesinde yetişen, baklagillerden, 1-3 m. boyunda, şemsiye biçiminde sarı çiçekleri olan, tohumları zehirli, kuvvetli kokulu, yaprakları üç yaprakçıklı, çalı görünüşünde bir bitki; zivircik, *(Anagyris foetida).*

katırlaşma, [katır-la-ş-ma] *is.* **1.** Katır gibi olmak eylemi. **2.** *mecaz.* Huysuz ve inatçı olma durumu.

katırlaşmak, [katır-la-ş-mak] *dönşl. f. [-ır]* **1.** Katır durumuna gelmek; katır gibi olmak; katır özelliklerini edinmek. **2.** *mecaz.* Huysuzlaşmak; inatlaşmak.

katırlığ, [katır-lığ] *{eT} sf.* Katırlı; katırı bulunan. [DLT]

katırlık, -ğı [katır-lık] *is.* **1.** Katır olma durumu; katır gibi olma. **2.** *mecaz.* İnatçı ve huysuz olma durumu; inatçılık; huysuzluk.

katırtırnağı, -nı –kları [katır+tırna(k)-ı] *is. bot.* **1.** Karadeniz, Ege ve Akdeniz bölgesinin kıyı şeridinde yetişen, kelebek çiçeğigillerden, sarı çiçekli, dikenli veya dikensiz, pek çok sayıda türü bulunan ince dallı, salkım çiçekli, seyrek yapraklı, bazı türleri halk hekimliğinde kullanılan, tohumları zehirli, çalımsı bitkiler; yasemin; poruk, *(Spartium junceum, Genista tinctoria, Spartium scoparium, Cytissus albus).* **2.** *{ağız}* İri yapraklı bir ot. [DS] **3.** *{ağız}* Çiğdem. [DS] **4.** *{ağız}* Akasya. [DS]

katırtmak, [katır-t-mak] *{eT} gçl. f [-ur]* Döndürmek; reddetmekle emretmek. [DLT]

katışak, -ğı [kat-mak > kat-ış-mak > kat-ış-ak] *{ağız} is.* Toplantı. [DS]

katışık, -ğı [kat-ış-ık] *sf.* **1.** İçine başka şeyler karışmış veya katılmış bulunan; karışık; karma; mahlut. *{ağız} (aynı)* [DS] **2.** *{ağız} is.* Başkasının sürüsüne hayvan katmış olan kimse. [DS] 🗗 **katışık fiil,** *dbl. Ortaç ve yardımcı fiille yapılan birleşik fiil. "okuyacak olmak, bilir görünmek"*

katışıklık, -ğı [kat-ış-ık-lık] *is.* Katışık olma durumu.

katışıksız, [kat-ış-ık-sız] *sf.* İçine başka hiçbir şey katılmamış ve karışmamış olan; saf; arı.

katışma, [kat-ış-ma] *is.* Birbirine katılma ve karışma.

katışmaç, -cı [kat-ış-maç] *is.* Benzer olmayan maddelerden meydana gelmiş bütün.

katışmak[1], [kat-ış-mak] *dönşl. f. [-ır]* **1.** Kendini bir guruba veya yere katmak; bir topluluğa veya bütüne katılmak, girmek; dahil olmak. **2.** Çoğunluğun görüşüne veya kararına uymak; katılmak. **3.** Katılanlar arasına girmek.

katışmak[2], [kat-mak > kat-ış-mak] *işteş. f. [-ır]* **1.** *{eT}* Birlikte katmak. [DLT] **2.** Birbirine girmek; birbirine karşılıklı katılmak.

katıştırma, [kat-ış-tır-ma] *is.* Bir bütün içine parça ekleyip karıştırmak eylemi.

katıştırmak, [kat-ış-tır-mak] *gçl. f [-ır]* Bir bütün veya çokluk içine parça veya azlık ekleyerek karıştırmak; katmak.

kat'î, [Ar. ḳaṭıᶜ > ḳaṭᶜī قطعى] *(kat-i:) {OsT} sf.* **1.** Bir işi sona erdirmiş olan; değiştirilmesi mümkün olmayan; en son ve değişmez olan. **2.** Kesinlik belirten. 🗗 **kat'î olarak,** *{OsT} Kesin olarak; kesinlikle.*

katia, [Ar. ḳaṭīᶜa قطيعه] *(kati:a) {OsT} is.* **1.** Kesme. **2.** Kırılma. **3.** İlgiyi kesme. **4.** Arazi. **5.** Vergi.

kâtib, [Ar. kitābet > kātib كاتب] *(kâ:tib) {OsT} is.* → kâtip. 🗗 **kâtib-i adi,** *{OsT}* → kâtibiadil.|| **kâtib-i ağa-yı evvel,** *{OsT} tar. İmparatorluk saraylarında mirahor ağasının yazıcısına verilen ad.*|| **kâtib-i beytü'l-mal,** *{OsT} tar. Ölen yeniçerinin mirasçılarına verilmesi gereken eşyalarının satışından sonra kara sandıkta saklanması gereken paranın kaydını tutan kâtip.*|| **kâtib-i ezelî,** *{OsT} Levh-i mahfuzu yazmış olan; Allah.*|| **kâtib-i felek,** *{OsT} gök b. Merkür gezegeni; Utarit.*|| **kâtib-i hafız-ı kütüp,** *{OsT} tar. Kütüphanede kitap kayıtlarını tutan memura yardım eden görevli.*|| **kâtib-i husûsî,** *{OsT} Özel kâtip; özel kalem.*|| **kâtib-i sır,** *{OsT} Gizli şeyler yazdırılan kâtip.*|| **kâtib-i umûmî,** *{OsT} Genel yazman.*|| **kâtib-i vahy,** *{OsT} Peygamberimizin inen ayetleri yazdırdığı kâtip.*|| **kâtib-i yeniçeriyân,** *{OsT} tar. Ocağın büyük subaylarından olan yeniçeri ocağının kâtibi.*|| **kâtibü'l-hurûf,** *{OsT} Elde mektup veya kitap yazan kâtip.*

kâtiban, [Ar. kātib > kātibān كاتبان] *(kâ:tiba:n) {OsT} is.* Kâtipler; yazıcılar; yazanlar. 🗗 **kâtibān-ı kütüb,** *{OsT} tar. İmparatorluk devrinde padişahın sarayında kitap kopya etmekle görevli olanlar.*

kâtibane, [Ar. kātib + Far. -āne كاتبانه] *(kâ:tiba:ne) {OsT} zf.* Güzel yazı yazma kurallarına uygun olarak.

kâtibe, [Ar. kātib > kātibe كاتبه] *{OsT} is.* Bayan kâtip; bayan sekreter.

kâtibiadil, -dli [Ar. kātib-i ʿadl كاتب عدل] *(kâ:ti'bi-adil) {OsT} is.* **1.** Adalet kâtibi; mukavele yazmanı. **2.** Noter.

katife, [Ar. ḳaṭīfe قطيفه] *(kati:fe, t kalın söylenir) {OsT} is.* Kadife.

katik[1], **-ği** [? katik] *{ağız} is.* Koltuk altında çıkan bir çıban. [DS]

katik[2], **-ği** [kat-mak > kat-ık] *{ağız} is.* → katık. [DS]

katil[1], **-tli** [Ar. ḳatl قتل] *(katil) {OsT} is.* Adam öldürme; cana kıyma; canilik.

katil[2], [Ar. ḳatl > ḳatīl قتيل] *(kati:l) {OsT} sf.* (İnsan için) öldürülmüş; katledilmiş; cinayete kurban gitmiş.

katil[3], [Ar. ḳatl > ḳātil قاتل] *(ka:til) {OsT} sf.* **1.** İnsan öldüren; öldürücü; ölüme sebep olan; cani. **2.** *is.* İnsan öldüren kimse; cani. ⊡ **katil balina,** *zool. Bütün okyanuslarda yaşayan, siyah beyaz renkli, 2 m'yi bulan ve kılıcı andıran sırt yüzgeçlerine sahip, her bir çene yarısında 10-14 tane konik diş bulunan bir balina, (Orcinus orca).*|| **katil etmek,** *Birinin adam öldürmesine sebep olmak.*|| **kātil-i gayr-i müteammid,** *{OsT} huk. Önceden tasarlama olmaksızın, ani öfke ile adam öldüren.*|| **kātil-i ma'fuv,** *{OsT} huk. Can ve namusunu korumak için saldıranı öldüren.*|| **kātil-i muhtî,** *{OsT} Yanlışlıkla adam öldüren.*|| **katil olmak,** *Adam öldürmek; cinayet işlemek.*

katil[4], [Ar. ḫaṭıl] *{ağız} is.* Duvar içlerine konulan, pencere ve kapının üst bölümünü oluşturan ağaç dilme; hatıl. [DS] ⊡ **katil katil,** *{ağız} Sıra sıra; dizi dizi.* [DS]

kat'ileşme, [ḳaṭʿi-le-ş-me] *(kat-i:leşme) {OsT} is.* → katileşmek.

katileşme, [ḳaṭʿi-le-ş-me] *(kat-i:leşme) is.* Kesinlik kazanma; kesin bir hâl alma; kesinleşme.

kat'ileşmek, [ḳaṭʿi-le-ş-mek] *(kat-i:leşmek) {OsT} dönşl. f. [-ir]* → katileşmek.

katileşmek, [ḳaṭʿi-le-ş-mek] *(kat-i:leşmek) {OsT} dönşl. f. [-ir]* Kesinlik kazanmış olmak; değişmez bir hâl almak; kesin bir hâl almak; kesinleşmek.

katiliyh, [Rus. kotelok] *{ağız} is.* **1.** Sefer tası. **2.** Tenekenin sekizde biri (2,5 litre) hacminde tahıl ölçeği; bu ölçekteki hacim. [EG]

katillik, -ği [katil-lik] *(ka:tillik) is.* Katil olma durumu.

kâtim, [Ar. ketm > kātim كاتم] *(kâ:tim) {OsT} sf.* Sır saklayan; ağzı sıkı. ⊡ **kātim-i esrār,** *{OsT} Sır tutan.*

kâtip, -bi [Ar. kitābet > kātib كاتب] *(kâ:tip) {OsT} is.* **1.** Yazı işleriyle uğraşan; bu işi kendisine meslek edinmiş olan kimse; yazıcı. **2.** Yazman. **3.** Bir ticarethanede yapılan satışların kaydını tutan, gerekli yazışmaları yapan kimse. **4.** İmparatorluk döneminde, divanlarda resmî yazışmaları yapmakla görevli memur.⊡ **kâtip adam,** *İyi yazı yazan; yazıyı güzel yerleştiren.*|| **kâtip ağzı,** *Düzgün konuşma; yazı dili.*|| **kâtip kalfa,** *{OsT} Saray yazışmalarını yapan kalfa.*|| **kâtip kavuğu,** *{OsT} tar. İmparatorluk döneminde kâtip sınıfı memurların sarığını beyaz tülbentten düz olarak sardıkları kavuk; kâtibî destar.*|| **kâtip odası,** *{OsT} 1. Bir tür kayık. 2. tar. İmparatorluk döneminde yüksek tabakanın kullandığı bir tür kapalı binek arabası.*

kâtiplik, -ği [kâtip-lik] *is.* Kâtip olma durumu; kâtibin yaptığı iş, meslek.

katirenbiz, [? katirenbiz] *{ağız} is.* Bir tür cam kavanoz. [DS]

kat'iye, [Ar. ḳaṭʿī > ḳaṭʿiyye قطعيه] *{OsT} sf.* **1.** Kesip atan. **2.** Tereddüde yer vermeyen; kesin.

kat'iyen, [Ar. ḳaṭʿī>ḳaṭʿiyyen قطعيا] *(kat-i:yen) {OsT} zf.* → katiyen.

katiyen, [Ar. ḳaṭʿī > ḳaṭʿiyyen قطعيا] *(kati:yen) {OsT} zf.* **1.** Hiçbir zaman; hiçbir şekilde; asla. **2.** Hiçbir şüpheye yer vermeyecek biçimde; kesinlikle; kesin olarak.

kat'iyet, [Ar. ḳaṭʿī >ḳaṭʿiyyet قطعيت] *(kat-i:yet) {OsT} is.* → katiyet.

katiyet, [Ar. ḳaṭʿī > ḳaṭʿiyyet قطعيت] *(kat-i:yet) {OsT} is.* Hiçbir şüpheye yer bırakmayacak nitelikte olma; kesinlik. ⊡ **katiyet kesbetmek,** *{OsT} Şüpheye yer bırakmayacak duruma gelmek; kesinlik kazanmak.*

katkan, [kat-kan] *{ağız} is.* Elma ve armut kurusu. [DS]

katkat, [kat+kat] *{ağız} is.* Üst üste açılıp sacda pişirilen yufkalar. [DS]

katkatı, [kat+kat-ı] *{ağız} sf.* Katmerli. [DS]

katkattas, [kat+kat+tas] *{ağız} is.* Sefertası. [DS]

katkı[1], [kat-mak > kat-kı] *is.* **1.** Bir bütüne eklenmiş olan parça; sonradan eklenmiş olan; ek; ilave; ulama, *(1944)*. **2.** Bir işin yapılmasına, emek, para veya mal ile yapılan yardım. **3.** Bir şeye katılan başka madde. **4.** Metal ve alaşımlar hazırlanırken içine konulan değişik nitelikteki maddeler. **5.** Bilimsel ve edebî bir çalışma ile ilgili olarak yapılan tamamlayıcı inceleme. **6.** *{ağız}* Düğün törenlerinde evlenen çiftlere verilen hediyeler. [DS] **7.** Benzin, yağ, bitüm gibi petrol ürünlerine, kalitesini arttırmak için konulan başka bir ürün. ⊡ **katkıda bulun-**

mak, *Bir şeyin yapılmasına, gerçekleşmesine para, mal veya emek olarak yardımda bulunmak; yardım etmek.*|| **katkı payı,** *Bir işe veya ortaklığa girişte ödenen para.*

katkı², [kat-mak > *kat-ık-mak > kat(ı)k-ī] *{eT} sf.* **1.** Katı; sert; haşin. [DLT] [KB] **2.** Kibir. [KB] ⊕ **katkı kişi,** *{eT} Kimseye boyun eğmeyen adam.* [DLT]

katkıç, [katkıç / katkuç] *{eT} is.* Çıyana benzer bir böcek. [DLT]

katkılanma, [kat-kı-la-n-ma] *is.* İçine katkı karıştırılma.

katkılanmak, [kat-kı-la-n-mak] *edil. f. [-ır]* **1.** (Bir sıvı veya katı madde için) içine katkı maddesi karıştırılmış olmak. **2.** *dönşl. f.* Katkı edinmek; katkı sahibi olmak.

katkılı, [kat-kı-lı] *sf.* **1.** Katkısı olan; içine katkı maddesi katılmış olan; karışık; arı olmayan; saf olmayan. **2.** *{ağız}* (Saf olması gereken bir madde için) yabancı madde katılarak hileli hâle getirilmiş olan. [DS] **3.** *{ağız}* (Çocuk için) evlilik dışı; piç. [DS]

katkısız, [kat-kı-sız] *sf.* **1.** Katkısı olmayan; içine katkı maddesi katılmamış olan; yalın; katışıksız; saf. **2.** *mecaz.* Niteliği hiçbir etki altında değişmeyen; tam; bozulmamış; soylu.

katku, [kād-mak > kadġü] *{eT} is.* → kadgu. [EUTS] [Gabain]

katl, -li [Ar. ḳatl قتل] *{OsT} is.* → katil¹. ⊕ **katl-gâh,** *{OsT} Öldürme yeri.*|| **katl-i âm,** *{OsT} Alınan bir ülkenin halkını ayırım yapmaksızın kılıçtan geçirme; toplu öldürme; kıyım.*|| **katl-i amd,** *{OsT} huk. Bilerek ve tasarlayarak öldürme.*|| **katl-i hatâ,** *{OsT} huk. Bir kasıt olmaksızın yanlışlıkla öldürme.*|| **katl-i nefs,** *{OsT} Kendini öldürme; intihar.*|| **katl-i nüfûs,** *{OsT} Adam öldürme.*|| **katl-i şibih-i amd,** *{OsT} huk. Katli uygun görülmeyecek birini yaralayıcı bir aletle öldürme.*

katla, [Ar. ḳatl > ḳatīl > ḳatlā قتلا] *(kat-la:) {OsT} is.* Öldürülmüş kimseler; maktuller.

katla, [katıġ > katıġ-lā > kat-lā] *(katla:) {eAT} zf.* Defa; kerre; kez; sefer. [DK]

katlaç, -cı [kat-lı+aş] *{ağız} is.* **1.** Tepside pişirilen şekerli mısır çöreği. **2.** Pişmiş yufka. [DS]

katlak¹, -ğı [kat-la-k] *{ağız} zf.* Kadar. [DS]

katlak², -ğı [kat-la-k قتلق] *{OsT} is.* Sac üzerinde pişirilen mayasız ekmek.

katlam, [*eT.* katıġ-la-mak > katıġ-la-m] *{ağız} zf.* → katla. [DS]

katlama, [kat-lā-ma] *(katla:ma) is.* **1.** Kat meydana getirmek eylemi; katlamak işi. **2.** Dokuma fabrikalarında iplik veya lifleri birleştirme işlemi; dublaj. **3.** Kitapları formalarına göre kıvırma işlemi; kırma. **4.** Mayasız hamurdan saç üzerinde yapılan peynirli veya peynirsiz yufka; pide. **5.** *{eT}* Yağlı dürüm. [Nevâyî] **6.** *{ağız}* Tepside pişirilen şekerli mısır çöreği. [DS] ⊕ **katlama makinesi,** *Kitapları kıvırma ve katlama işinde kullanılan makine; kırma makinesi.*

katlamaç, [kat-la-ma + aş] *is.* Mayasız mısır ekmeği.

katlamak¹, [kat > kat-la-mak] *gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor].* **1.** Kumaş, kâğıt vb. şeyleri üst üste kıvırarak kat meydana getirmek; kat yapmak. **2.** Mayasız hamurdan peynirli veya peynirsiz yufka açmak. **3.** Dokuma fabrikalarında iplik veya lifleri birleştirmek. **4.** Apre işleminden sonra makinelerden çıkan kumaşları dürerek yığın haline getirmek. **5.** Kitapları formalarına göre kıvırmak; kırmak. **6.** *{ağız}* Tarlayı sürmek. [DS]

katlamak², [kat-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* (İşkembe vb. için) sıcak suda haşlayarak istenmeyen katını sıyırıp temizlemek. [DS]

katlamak³, [kat *(yans)* > kat-la-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(ı)-yor]* (Eklem yerleri için) kütürdemek. [DS]

katlamalı, [kat-la-ma-lı] *sf.* Katlaması olan; katlı durumda olan.

katlan, [kat-la-n] *{ağız} is.* Oyunlarda başlama çizgisine konulan taş. [DS]

katlandırma, [kat-la-n-dır-ma] *is.* Katlanmasını sağlamak eylemi.

katlandırmak, [kat-la-n-dır-mak] *gçl. f. [-ır]* Katlanmasını sağlamak.

katlanılma, [kat-la-n-ıl-ma] *is.* **1.** Katlı hâle getirilme. **2.** *mecaz.* Dayanılma; tahammül edilme.

katlanılmak, [kat-la-n-ıl-mak] *edil. f. [-ır]* **1.** Katlı hâle getirilmek. **2.** *mecaz.* Dayanılmak; tahammül edilmek.

katlanır, [kat-la-n-mak > kat-la-n-ır] *sf.* Katlanma özelliği olan; katlanabilen. ⊕ **katlanır iskemle,** *Açılır kapanır özelliği olan iskemle.*|| **katlanır kayık,** *Bot.*|| **katlanır metre,** *Birbiri üzerine kıvrılıp bükülebilen bölümlerden meydana gelmiş marangoz metresi.*

katlanış, [kat-la-n-ış] *is.* Katlanmak eylemi veya biçimi.

katlanma, [kat-la-n-ma] *is.* **1.** Katlı hâle getirilmek eylemi. **2.** Dayanma; tahammül etme.

katlanmak¹, [*eT.* kat > kat-lā-mak > kat-la-n-mak] *edil. f. [-ır]* **1.** Katlı hâle getirilmek; katlamak işi yapılmak. **2.** *dönşl. f.* (Sayı ile ifade edilen durumlar için) belirtilen sayıda katına yükselmek; o kadar katına çıkmak.

katlanmak², [*eT.* katıġ > kat(ıġ)-lā-mak > katla-n-mak قتلنمق] *dönşl. f. [-ır]* **1.** *{eT}* Çalışmak; çabalamak. [ETY] [Yüknekî] **2.** Hoş olmayan bir duruma tahammül göstermek; zorluk ve sıkıntılara göğüs germek; dayanmak; tahammül etmek. *{eAT} {OsT} (aynı)* [DK] **3.** *{eAT} {OsT}* Sabretmek; beklemek.

katlanmak³, [kāt > kāt-la-n-mak] *{eT} dönşl. f.* (Dikenli ağaçlar için) meyve vermek; meyvelenmek. [DLT]

katlayış, [kat-la-y-ış] *is.* Katlamak eylemi veya biçimi.

katledilme, [Ar. ḳatl + T. e(d)-il-me قتل ايدلمه] *{OsT} is.* Öldürülmek eylemi; canına kıyılma.

katledilmek, [Ar. ḳatl+T.e(d)-il-mek قتل ايدلمك] *{OsT} edil. f. [-ir]* Öldürülmek; canına kıyılmak.

katletme, [Ar. ḳatl + T. et-me قتل ايتمه] *{OsT} is.* Öldürme; cana kıyma.

katletmek, [Ar. ḳatl + T. et-mek قتل ايتمك] *{OsT} gçl. f. [-e(d)-er]* Öldürmek; cana kıymak.

katlettirme, [Ar. ḳatl +T. et-tir-me قتل ايتدرمه] *{OsT} is.* Öldürülmesini sağlamak eylemi; öldürtme.

katlettirmek, [Ar. ḳatl + T. et-tir- mek قتل ايتدرمك] *{OsT} gçl. f. [-ir]* Öldürülmesini sağlamak; öldürtmek.

katlı, [kat-lı] *sf.* **1.** Katlanmış; kıvrılmış; bükülmüş olan; katlanmış bulunan. **2.** Katı olan; kat sahibi olan. **3.** Belirtilen sayıda katı bulunan. **4.** *{ağız} zf.* Kadar. [DS] ⊡ **katlı kur,** *eko. Birden çok döviz kuru belirleme ve uygulama yöntemi.*

katlış, [kat-ıl-mak > *katlış-mak > katl-ış] *{eT} is.* Su kollarının kavşağında biriken su; su birikintisi. [DLT]

katlışmak, [kat-ıl-mak > kat(ı)l-ış-mak] *{eT} dönşl. f. [-ur]* (Su için) büğenmek. [DLT]

katliam, [Ar. ḳatl-i ʿāmm قتل عام] *(katlia:m) {OsT} is.* Toplu öldürme olayı; toptan katletme; toplu kıyım; kırım; soy kırımı.

katma[1], [kat > kat-ma] *{eT} is.* Katmer. ⊡ **katma yuvga,** *{eT} Yağda pişirilmiş ekmek ufağı yemeği.*

katma[2], [kat-ma] *is.* **1.** Katmak işi; ekleme; ilhak. **2.** Bir bileşime sonradan katılan element. **3.** Dağlardaki oyuklar; kuytu yerler. **4.** *dbl.* Üretici dilbilgisinde, bir dönüştürüm sırasında herhangi bir ögenin eklenmesine dayanan işlem. **5.** *fiz.* Bir billurluya, elektrik iletkenliğini değiştiren çok az miktarda yabancı madde eklemek. **6.** *{ağız}* Yarmaya yoğurt katılarak soğuk yenen yemek. [DS] **7.** *sf.* Bir başka şeye katılmış olan; eklenmiş, ulanmış olan; katılan; munzam. ⊡ **katma aşı,** *{ağız} Yoğurtla yarmadan yapılmış yemek.* [DS]|| **katma bütçe,** *mal. Özel gelirleri olan ve genel bütçe dışında kalan bütçe; mülhak bütçe.*|| **katma değer,** *mal. Bir işletmenin belli bir dönemde, üretim süreci içinde tükettiği malların değeri ile aynı dönemde ürettiği malların son değeri arasındaki fark.*|| **katma değer vergisi,** *mal. Vergi konusu bir malın üretiminden tüketimine kadar geçen her aşamada kazandığı değer üzerinden alınan bir tüketim vergisi.*|| **katma ses,** *fiz. Farklı frekanslarda iki sesin algılanması sırasında duyulan bu iki sesin toplamı ya da katları olan özel sesler.*

katma[3], [kat-ma] *{ağız} is.* **1.** Kıldan ya da yünden yapılmış ip; sicim. **2.** Biçilmiş ekin, arpa bağlamı. [DS]

katma[4], [kat-ma] *{ağız} is.* **1.** Dağlardaki kaya oyukları; kuytu yerler. **2.** Yumuşak kaya tabakaları arasından kıvrıla kıvrıla uzanan yol. [DS]

katmak[1], [*eT.* ka-mak *(eklemek)* > ka-t-mak] *gçl. f. [-ar]* **1.** Bir şeyin içine, üzerine veya yanına, niceliğini artırmak veya niteliğini değiştirmek için başka bir şey eklemek; karıştırmak; ilave etmek; eklemek; bitiştirmek; katıp karıştırmak. *{eT} (aynı)* [EUTS] [İKPÖy.] [Yüknekî] [DK] **2.** Yanına vermek; birlikte göndermek. **3.** *{eAT}* Önüne katmak. [DK] **4.** *{ağız}* Koymak. [DS] **5.** (Hayvan için) çiftleştirmek amacıyla dişisinin yanına erkeğini salmak. ⊡ **katmak karmak,** *{eT} Katıp karıştırmak.* [DLT]

katmak[2], [katı > kat(ı)-mak] *{eT} dönşl. f. [-ur]* **1.** Sertleşmek; katılaşmak sert olmak. [EUTS] **2.** Mihnete ve sıkıntıya düşmek; yorulmak; durmak. [Gabain] [DLT] [EUTS] **3.** *{eAT}* Beklemek; sabretmek. **4.** *gçl. f.* Aksatmak. **5.** Takatsizleştirmek. [EUTS]

katmak[3], **-ğı** [kat-mak] *{ağız} is.* Sıpa. [DS]

katmalı, [kat-ma-lı] *is.* Cismin üç ana renkteki görüntüsünün tek bir film üzerinde yer aldığı bir renkli film şeridi.

katman[1], [kat > kat-man] *is.* **1.** Birbiri üzerine yayılmış bulunan yassı maddelerin her bir katı; tabaka, *(1935)*. **2.** *jeol.* Birbiri üzerinde bulunan ve gözle ayrılabilen jeolojik katların her biri. **3.** Bir topluluğu oluşturan, sosyal statü bakımından aralarında kesin ayrımlar bulunan kümelerden her biri; halk tabakası; tabaka. **4.** *fiz.* Atom çekirdeğini kuşatan elektron içerikli katlardan her biri. ⊡ **katman bulut,** *Gri renkli, sise benzer fakat yere kadar inmeyen bulut tabakası; stratus.*

katman[2], [kat-man] *{ağız} is.* Kulaç. [DS]

katmanlaşma, [kat-man-la-ş-ma] *is.* Katman hâlini alma; katmanlaşmak eylemi.

katmanlaşmak, [kat-man-la-ş-mak] *gçsz. f. [-ır]* Üst üste gelerek tabakalar hâlinde yerleşmek; katman hâlini almak.

katmanlı, [kat-man-lı] *sf.* Katmanlardan oluşmuş; katmanı bulunan.

katmar, [kat-mar / kat-mer] *{ağız} is.* → katmer. [DS]

katmelli, [kat-mer-li] *{ağız} is.* Arasına ceviz ve peynir konarak pişirilen çörek. [DS]

katmer, [kat-mak > kat-mar] *is.* **1.** Bir şeyin kat kat oluş hâli. **2.** Kat kat olan şeyin katlarından her biri. **3.** *mutf.* Arasına yağ veya kaymak sürülerek kat kat yapılmış yufka veya pide; bir tür gözleme. **4.** Yağla pekmez karışımı. ⊡ **katmer akıllı,** *Çok kurnaz; hilekâr.*|| **katmer kaldırmak,** *{ağız} Karışıklık yaratmak; arabozuculuk yapmak; ortalığı alt üst etmek.* [DS]|| **katmer katmer,** *Kat kat; üst üste.*

katmerci, [kat-mer-ci] *is.* Katmer yapan veya satan kimse.

katmercilik, -ği [kat-mer-ci-lik] *is.* Katmer yapıp satma işi, katmercinin mesleği.

katmerlemek, [kat-mer-le-mek] *gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Bir şeyi kat kat etmek; katmer gibi yerleştirmek.

katmerleşme, [kat-mer-le-ş-me] *is.* Katmer durumuna gelme.

katmerleşmek, [kat-mer-le-ş-mek] *dönşl. f. [-ir]* **1.** Katmerli hâle gelmek. **2.** *mecaz.* Aşırı çoğalmak; artmak.

katmerli, [kat-mer-li] *sf.* **1.** Kat kat olan; katmer gibi olan. **2.** *mecaz.* Abartılmış; aşırı. **3.** (Çiçek için) taç yaprakları birden çok dizili ve kat kat olan. ⊡ **katmerli badem,** *Çiçekleri güzel, çalı türü bir süs bitkisi.*|| **katmerli bileşik zaman,** *dbl. Yalın zamanlı bir fiille ek fiilin iki zamanının birlikte kullanılması.*|| **katmerli iyelik,** *dbl. Üst üste iki kez kullanılmış iyelik eki.*|| **katmerli yalan,** *Yalan üzerine kurulmuş yalan.*

katmersiz, [kat-mer-siz] *sf.* Katmeri olmayan; katmeri bulunmayan.

katmir, [kat-mer] *{ağız} is.* Hamurdan üç köşe kesilerek yağda kızartılan bir tür çörek. [DS]

katnak, -ğı [kat-ın-mak > kat(ı)n-ak] *{ağız} is.* Lif. [DS]

katnamak[1], [kat-mak > kat-ın-mak > kat(ı)n-ā-mak] *{eT} gçl. f. [-r]* **1.** Tekrar etmek; tekrarlamak. [Üç İtigsizler] **2.** Reddetmek. [Clauson]

katnamak[2], [kat > kat-(ı)n-a-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-n(ı)-yor]* Katına varmak; görmeye gitmek; ziyaret etmek. [DS]

katnatmak, [katnā-mak > katna-t-mak] *{eT} gçl. f. [-ur]* **1.** Tekrar ettirmek. [DLT] **2.** Reddettirmek. [DLT]

katnayu, [katnā-yu] *{eT} zf.* Tekrar ederek; tekrardan. [Üç İtigsizler]

katneri, [? katneri] *{ağız} is.* Büyük kazan. [DS]

katod, [Yun. káthodos *(aşağı doğru yol)* > Fr. cathode] *is. fiz. kim.* → katot.

Katolik, [Yun. katholikė *(evrensel)* > Fr. catholique] *is.* **1.** Roma kilisesinin kendisine verdiği ad. **2.** Bu mezhepten olan.

Katoliklik, -ği [katolik-lik] *is.* **1.** Papayı kendisine ruhani lider olarak tanıma. **2.** Katolik dininin temel kurallarını anlama ve yerine getirme biçimi.

katon, [kat+ön] *{ağız} is.* Önü sıra. ⊡ **katon etmek** (itmek), *{ağız} Önüne katıp kovalamak.* [DS]

katot, -du [Yun. káthodos *(aşağı doğru yol)* > Fr. cathode] *is. fiz. kim.* **1.** Bir elektrolizde akımın çıktığı elektrot; eksi uç. **2.** Elektron lambasında elektronların kaynağı olan elektrot; eksi uç. **3.** *fiz.* Katot yüzeyinden yayınlanan elektronların oluşturduğu ışın. ⊡ **katot ışınları,** *Havası boşaltılmış bir ışık tüpünün katodundan çıkan ışın demeti.*

katrak, -ğı [? katrak] *is.* Tomruk biçmekte kullanılan, yan yana birden çok testereden meydana gelmiş biçme aracı.

katran, [Ar. ḳaṭre > ḳaṭrān قطران] *(katra:n) {OsT} is.* **1.** Organik maddelerden kuru damıtma ile elde edilen, sıvı yağ kıvamında, siyah, ağır ve is kokulu, suda erimeyen bir madde. **2.** *{ağız} Fasulye ve enginara dadanan bir zararlı böcek.* [DS] ⊡ **katran ağacı,** *bot. Lübnan ve Toroslarda yetişen sağlam keresteli bir tür sedir, (Cedrus libani).* **3.** *Kabuğundan reçineli bir zamk, sakız veya terebentin sızan Antep fıstığıgillerden bir ağaç, (Pistacia terebinthus).*|| **katran ardıcı,** *bot. Servigillerden, diken yapraklı meyvelerinden andız katranı elde edilen, yurdumuzun her tarafında bozuk orman ve açıklıklarında yetişen bir tür çalı, (Juniperus oxycedrus)*|| **katran çamı,** *Gemilerde kullanılan katranın elde edildiği çam türü, (Pinus rigida).*|| **katran ruhu,** *Kayın ağacından elde edilen katranın damıtılmasıyla sağlanan ve ilaç olarak kullanılan, keskin kokulu renksiz sıvı.*|| **katran suyu,** *İlaç olarak kullanılan katranlı su.*|| **katran taşı,** *Birleşimindeki su yüzdesi çok olan bir tür yanardağ camı.*|| **katran yağı,** *Katrandan elde edilen ve hekimlikte kullanılan bir sıvı.*

katrancı, [katran-cı] *is.* **1.** Katran üreten, katran çıkaran veya satan kimse. **2.** Kullanılacak katranı hazırlayan, bir yere süren kimse ya da katranla çalışan kimse. ⊡ **katrancılar ortası,** *tar. Yeniçeri ocağının eşyalarını taşıyan arabalar için gerekli katran işlerine bakan 52. orta'ya verilen ad.*

katranköpüğü, [katran+köpü(k)-ü] *is. bot.* Çayırlarda yetişen, şapkasının altı dilimli, üreme organları bir yıldan fazla yaşayan ve her yıl yeni bir himenyum tabakası yaparak ağaçların yaş halkasına benzer bir halkayla çevrili bir tür mantar, *(Fomes / Polyporus igniarus).*

katranlama, [katran-la-ma] *is.* **1.** Katran ile işleme tabi tutma. **2.** Neme karşı korumak amacıyla tahta, ip, bez vb.ni katran ile kaplama işlemi. **3.** Bir kara yolunun yüzeyini katran ile kaplamak.

katranlamak, [katran-la-mak] *gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Bir yere katran sürmek; katranlı hâle getirmek.

katranlanma, [katran-la-n-ma] *is.* **1.** Katran sürülmek eylemi. **2.** Katran sahibi olma; katran edinme.

katranlanmak, [katran-la-n-mak] *edil. f. [-ır]* **1.** Üzerine katran sürülmek; katrana bulanmak. **2.** *dönşl. f.* Katran sahibi olmak; katran edinmek.

katranlı, [katran-lı] *sf.* **1.** Katranı bulunan; katranı olan. **2.** Katrana bulanmış; katran sürülmüş olan. **3.** İçine katran katılmış olan. **4.** Birleşiminde katran bulunan. ⊡ **katranlı kâğıt,** *Zift ya da katran ile bir yüzü kaplanarak birbirine yapıştırılmış yalıtım malzemesi.*

katre, [Ar. ḳaṭre قطره] *{OsT} is.* **1.** Damla; damlayan

şey. **2.** *{ağız}* Gerdanlık [DS] ⊡ **katre-cū,** *{OsT} Damla arayan.*|| **katre-düzd,** *{OsT} Damlalar halindeki yağmur bulutu.*|| **katre-feşān,** *{OsT} Damla saçan.*|| **katre-i bārān,** *{OsT} Yağmur damlası.*|| **katre-i mürekkeb,** *{OsT} 1. Mürekkep damlası. 2. Siyah ben.*|| **katre katre,** *{OsT} Damla damla; azar azar.*|| **katresi olmamak,** *Hiç olmamak.*|| **katresi kalmamak,** *Hiç kalmamak; hepsi bitmek.*

katrilyon, [Fr. quatr *(dört)* + million > quatrilyon] *is.* **1.** Türkiye ve pek çok ülkede kullanılan sisteme göre bir milyon trilyon; 10^{15}, 1 000 000 000 000 000. **2.** İngiltere'de kullanılan sisteme göre 10^{24} olan sayı; 1 000 000 000 000 000 000 000 000.

katrunmak, [katar-mak / katır-mak / katur-mak > kat(u)r-un-mak] *{eT} dönşl. f. [-ur]* **1.** Duraklamak; çekinmek. [DLT] **2.** Kuvvetlenmek. [EUTS] [Gabain]

katsa, [? katsa] *{ağız} is.* **1.** Kürek. **2.** Fıçı. [DS]

katta, -a'ı[Ar. ḳaṭᶜ > ḳaṭṭāᶜ قطّاع] *(katta:) {OsT} sf.* **1.** Daha fazla kesen; çok kesici; en çok kesici. **2.** *is.* Kâğıtları oyarak süsleme yapan kimse.

kattak, -ğı [? kattak] *{ağız} is.* Taflan ağacı. [DS]

kattal, -li [Ar. ḳatl > ḳattāl قتّال] *(katta:l) {OsT} sf.* Çok öldürücü; en fazla kıyıcı; hunhar.

kattel, [? kattel] *{ağız} sf.* Acı. [DS]

kattereli, [? kattereli] *{ağız} is.* Oynak kadın. [DS]

kattıgelen, [katı+gel-en] *{ağız} sf.* Çok katı. [DS]

kattırmak, [kat-tır-mak] *{ağız} gçl. f. [-ır]* Gevretmek, kurutmak. [DS]

katturgan, [kat-mak > kat-tur-mak > kattur-ġān] *{eT} sf.* → kakurgan.

katturmak, [kat-mak > kat-tur-mak] *{eT} gçl. f. [-ur]* **1.** Büktürmek; katlatmak. **2.** Kattırmak. [DLT]

katuğet, [katık+et] *{ağız} is.* Katık. ⊡ **katuğet olmak,** *{ağız} Katık olmak.* [DS]

katuğur, [kat+uğur] *{ağız} is.* Önüne katma; kovalama. ⊡ **katuğur etmek,** *{ağız} Önüne katarak kovalamak; sürüp götürmek.* [DS]

katuk, [kat-mak > kat-uk] *{eT} is.* → katık.

katun, [Soğd. ḫʷat'yn > katun قاتون] *{eT} {OsT} is.* Hakanın eşi; hatun; melike; kadın; kraliçe; kağan eşi. [EUTS] [DLT] [ETY] [Gabain] [Tekin]

katunlanmak, [katun > katun-la-n-mak] *{eT} dönşl. f. [-ur]* Hanımlanmak; han karısı şekline girmek. [DLT]

katunmak, [katı > katı-n-mak] *{eT} dönşl. f. [-ur]* Sertleşmek; katılaşmak. [EUTS] [Gabain]

katur[1], [kat *(yans.)* > kat-ur] *is.* Kırılma, kesilme anlarında veya katı bir şeyi yerken çıkan kalın ve sert ses. ⊡ **katur kutur,** *Katı bir şeyi yerken çıkarılan ses.*

katur[2], [kat+uğur] *(katu:r) {ağız} is.* → katuğur. ⊡ **katur etmek,** *{ağız}* → katuğur etmek. [DS]

katurgan, [katur-mak > kat-ur-ġān] *(katurga:n) {eT} sf.* Çok sevinen; çok öğünen; çok gülen. [DLT]

katurlug, [katur-luğ] *{eT} sf.* Zehirli. (?) ⊡ **katurlug ok,** *{eT} Temreni zehirlenmiş ok.* [DLT]

katurmak, [kat-mak > kat-ur-mak قاتورمق] *{eT} {eAT} gçl. f. [-ur]* **1.** Katılaştırmak; pekleştirmek. [DLT] **2.** Pişman olmak. [EUTS] **3.** Sevinmek; öğünmek; gülmek. [DLT] **4.** *{eAT}* Üzerine sürmek; içine katmak.

katut, [kat-mak > kat-ut] *{eT} is.* **1.** Kak; yarma. [DLT] **2.** Katık. [DLT] **3.** Pabuççu çirişi. [DLT]

katuvaz, [? katuvaz] *{ağız} sf.* (Kişi için) inatçı; kaba. [DS]

katübek, [Ar. ḳaṭ'i + T. bek ?] *{ağız} zf.* Oysa ki. [DS]

katyon, [Fr. cathode + ion] *is. kim.* **1.** Bir elektroliz sırasında eksi uçta toplanan iyon. **2.** Elektron kaybetmiş olan pozitif elektrik yüklü atom veya atom grubu. ⊡ **katyon tutucu,** *Katyonları bağlayan sentetik reçine.*

kauçuk, -ğu [İsp. cauciho > Fr. caoutchouc] *is.* **1.** *bot.* Sütleğengillerden sıcak ülkelerde yetişen, odunsu gövdeli, öz suyu yapışkan, süt kıvamında, yaprakları oval biçimli bir ağaç; lastik ağacı, *(Ficus elastica)*. **2.** Bu ağaçtan elde edilen veya bazı petrol artıkları ile işlenmesinden elde edilen dayanıklı ve esnek madde. **3.** *sf.* Bu maddeden yapılmış olan.

kauçuklu, [kauçuk-lu] *sf.* **1.** Kauçukla kaplanmış olan. **2.** Birleşiminde kauçuk bulunan.

kaula, [? kaula] *{eT} is.* Sebze. [EUTS]

kaur, [Ar. ḳaᶜr > ḳaᶜūr قعور] *(kau:r) {OsT} sf.* **1.** (Deniz, göl, ırmak vb. için) derinliği çok fazla olan; çok derin; en derin. **2.** *is.* Çölde rüzgâr etkisiyle meydana gelen kum yığını; kumul.

kauşut, [kav-uş-mak > ka(v)uş-ut] *{ağız} is.* Yolların birleştiği yer; kavşak. [DS]

kav[1], [kāv] *(ka:v) is. {eT}* Büzüşme bildiren kök. ⊡ **kav kuv,** *{eT} Dikişin büzülmesi; elbisenin dikilirken büzüşmesi.* [DLT]|| **kav kuv bolmak,** *{eT} (Elbise için) dikilirken büzülmek; kötü dikilmekten büzülmek.* [DLT]

kav[2], [*eT.* kav] *is.* **1.** Meşe, dişbudak, söğüt ve kavak gibi ağaçların kabuğunda yetişen bir mantardan kurutularak elde edilen, kolay tutuşur süngerimsi madde. *{eT} {ağız} (aynı)* [DLT] [DS] **2.** *{eAT} {OsT} {ağız}* Yılanın deri değiştirirken attığı deri; yılan gömleği. [DS] ⊡ **kav çakmak,** *{ağız} Bilmediği bir konuyu inatla savunmak.* [DS]|| **kav gibi,** *1. Kolay tutuşur nitelikte olan. 2. Çok hafif.*|| **kav mantarı,** *bot. Bazitli mantarlardan, ağaç gövdesinde yetişen ve kurusundan kav üretilen bir tür mantar, (Fomes fomentarius).*

kav[3], [kav] *{ağız} is.* **1.** Çanak ve çömlek yapımında kullanılan kırmızı toprak. **2.** Killi toprak. **3.** Kil. [DS]

kav[4], [kav] *{ağız} is.* **1.** Kuruntu; boş kibir. [EG] **2.**

Gurur; övünme; kibir; büyüklenme; tefahur. **3.** *sf.* Gururlu. **4.** Süslü; kurumlu; çalımlı. **5.** (Meyve vb. için) ham; olmamış. [DS]

kav[5], [Çin. ko] *{eT} is.* Küçük bir ölçü. [EUTS]

kav[6], [kāb] *(ka:v) {eT} is.* → kab.

kav[7], [kav] *{ağız} is.* Samanlıktan otu çekmek için kullanılan ucu eğri araç. [DS]

kav[8], [Fr. cave] *is.* Para ile oynanan kâğıt oyunlarında ortaya sürülebilecek parayı ödeyebilmek için her oyuncunun önüne koyduğu toplam para. ⊡ **kav çıkmak,** *Bir oyuncunun önündeki para bittiğinde bu oyuncu tarafından bir miktar daha para konmak.*

kav[9], [kav] *{ağız} sf.* Hafif; yeğni. [DS]

kav[10], [Far. ḫāv => kāv قو] *{OsT} is.* Kumaştaki ince tüyler; hav.

kava[1], [? kava] *{ağız} is.* Çayırın bol olduğu yer. [DS]

kava[2], [kov / kof > kov-a / kof-a] *{ağız} is.* Ucu sert ve sivri dikenli bir çeşit çayır otu, *(Typha latıfolia).* [DS]

kavabil[1], [Ar. ķābile > ķavābil قوابل] *is.* Ebeler.

kavabil[2], [Ar. ķābil > ķavābil قوابل] *{OsT} is.* Yetenekli kimseler.

kavadi, [Yun. khavádi] *{ağız} is.* Giyilemeyecek kadar eskimiş elbise. [DS]

kavadih, [Ar. ķadiha > ķavādiḥ قوادح] *{OsT} is.* Arkadan çekiştirenler; zemmedenler; kötüleyiciler.

kavadim, [Ar. ķadīme > ķavādim قوادم] *{OsT} is.* **1.** Ordunun ileri karakolları. **2.** Kuş kanadının ön tüyleri.

kavaf, [Ar ḫaffāf خفاف => ķavāf قواف] *(haffa:f) {OsT} is.* Hazır olarak ucuz ve özensiz ayakkabı yapan veya satan ayakkabıcı. ⊡ **kavaf işi,** *Özen gösterilmeden, kötü yapılmış.*|| **kavaflar çarşısı,** *Hazır ayakkabı satan esnafın bulunduğu çarşı.*

kavafhane, [ķavāf + Far. ḫāne قوافخانه] *(kavafha:ne) {OsT} is.* Hazır ayakkabıların yapıldığı yer; ayakkabı imalathanesi; ayakkabı atölyesi.

kavafi, [Ar. ķāfiye > ķavāfī قوافی] *(kava:fi) {OsT} is.* Kafiyeler.

kavafil, [Ar. ķāfile > ķavāfil قوافل] *(kava:fil) {OsT} is.* **1.** Kafileler. **2.** Yığın halindeki şeyler; sürü.

kavaflık, [kavaf-lık] *is.* Kavafın yaptığı iş veya mesleği.

kavagu, [kāv > *kav-ā-mak > kavā-ġū] *(kava:gu:) {eT} is.* Fitil; kaytan; kav. [EUTS] [Gabain]

kavah, [kabak] *{ağız} is.* Ön. [DS]

kavaid, [Ar. kāʿide > kavāʿid قواعد] *(kava:id) {OsT} is.* **1.** Kurallar; kaideler; usuller. **2.** Dilbilgisi; gramer kitabı. ⊡ **kavāid-i diniye,** *{OsT} Dinî kurallar.*|| **kavāid-i külliye,** *{OsT} Bir konudaki kuralların tümü.*|| **kavāid-i siyāset,** *{OsT} Siyaset kuralları.*|| **kavāid-i siyāsiye,** *{OsT} Siyaset kuralları.*

kavaim, [Ar. ķāʾime > kavāʾim قوائم] *(kava:im) {OsT} is.* **1.** Buyruklar; fermanlar. **2.** Kitap yaprakları. **3.** Senetler. **4.** Kâğıt liralar; banknotlar. ⊡ **kavā'im-i nakdîye,** *{OsT} Kâğıt paralar.*

kavak, -ğı [*eT.* kāv > kav-ā-mak *(kavlamak)* > kavā-k] *is.* **1.** *bot.* Söğütgillerden sulak alanlarda yetişen, uzun saplı ve dişli yaprakları olan, çelikle üretilen, iki evcikli, odunu ve kerestesi kolay işlenebilen, pek çok melezi ve türü bulunan büyük bir ağaç, *(Populus). {eAT} (aynı)* **2.** *{ağız}* Herhangi bir ağaç; ağaç. [DS] ⊡ **kavak atmak,** *spor. Güreşte tepe üstü yuvarlanmak.*|| **kavak attırmak,** *{ağız} Takla attırmak.* [DS]|| **kavak durmak,** *{ağız} Amuda kalkmak.* [DS]|| **kavak elması,** *{ağız} Orta sertlikte bir tür elma.* [DS]|| **kavak gibi,** *Uzun boylu.*|| **kavak inciri,** *Açık mor renkli bir tür incir.*|| **kavak merhemi,** *Kavak tomurcuklarından ve patlıcangillerden bazı bitkilerden elde edilen bir tür merhem.*|| **kavak vurması,** *Cirit oyununda at üstünde ayakları havaya kaldırarak yapılan bir gösteri.*

kavakçı, [kavak-çı] *is.* Kavak yetiştiren ve kerestesini satan kimse.

kavakçılık, -ğı [kavak-çı-lık] *is.* Kavak yetiştirme işi.

kavakiz, [Ar. ķaķūze > ķavāķīz قواقيز] *(kava:ki:z) {OsT} is.* Boş maşrapalar.

kavaklamak, [kavak-la-mak] *gçsz. f. [-r] [-l(ı)-yor]* **1.** (Marul, tere vb. sebzeler için) tohuma kaçmak. **2.** *{ağız} gçl. f* Güreşte tepe üstü yuvarlanmak. [DS]

kavaklık, -ğı [kavak-lık] *is.* Kavak ağaçları çok olan yer; kavak yetiştirilen arazi.

kavaksınmak, [kavak-sı-n-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* Kulak vermek; önemsemek. [DS]

kavakteli, [kavak+tel-i] *{ağız} is.* İplik yumağı. [DS]

kaval[1], [*kav-mak > kav-al] *is.* **1.** *müz.* Çoğunlukla kamıştan yapılan, çobanların çaldığı, perdeli, yumuşak sesli, büyük bir düdük. **2.** Mimaride yarım silindir biçiminde çıkıntısı olan büyük süs veya üzerinde sütun yükselen yuvarlak silme. **3.** *{ağız}* Saçma atan, yivsiz av tüfeği. [DS] ⊡ **kaval kemiği,** *anat. Diz ile ayak bileği arasında bulunan iki kemikten baldırın içindeki uzun ve kalın kemik, (tibia).*|| **kaval memekli** (memeli), *{ağız} (Hayvan için) uzun memeli.* [DS]|| **kaval tüfek,** *Eskiden kullanılan yivsiz tüfek.*

kaval[2], [kav-al] *{ağız} is.* Su arkı. [DS]

kaval[3], [kov-al / kof-al / kav > kav-al] *{ağız} is.* Cevizin yeşil kabuğundan ayrılma zamanı. [DS] ⊡ **kaval olmak,** *{ağız} Cevizin yeşil kabuğu çıkmak.* [DS]

kavala, [İt. capanna / cavallo قاولا] *{OsT} is.* Deniz kıyısına yapılmış derme çatma balıkçı kulübesi.

kavalak[1]**,-ğı** [kav > kav-al-mak > kaval-ak] *is.* **1.** *bot.* Ekin tarlalarında yetişen, gövdesi pullarla kaplı, sarı çiçekli, ekinlere zararlı, çok yıllık bir otsu bitki; öksürük otu, *(Tussilago farfara).* **2.** *{ağız}* Büyük kukumav kuşu; büyük baykuş. [DS]

kavalak[2]**, -ğı** [kav > kav-al-ak] *{ağız} sf.* **1.** Kuru ve hafif olan. **2.** Övünen. **3.** Onurlu. [DS]

kavalama, [kava-la-ma] *{ağız} is.* Bolluk. [DS]

kavalamak, [kav-ala-mak] *gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor] {ağız}* (Etçil hayvanlar için) kan çıkarmamak suretiyle ısırmak. [DS]

kavalcı, [kaval-cı] *is.* Kaval yapan ve satan yahut kaval çalan kimse.

kavaldız, [kav-al-t-ız] *{ağız} is.* Ebucehil karpuzu; karga düğleği. [DS]

kavalet, [İt. cavaletto] *(kava'let) is.* Köprü kurmada, yoldan çıkan bir aracı raya oturtmada veya bir makineyi kaldırmada kullanılan travers yığını; domuz damı.

kavaleta, [İt. cavaletto] *(kava'leta) is.* **1.** Yelkenli gemilerde demiri kaldırmakta kullanılan donanım. **2.** İş makinelerinde zincirin geçmesi için kılavuz görevi yapan bir tür kasnak. **3.** Derilerin iç yüzlerinde kalan et parçalarını kazıma işlemi. 🗗 **kavaleta makinesi,** *Derilerin iç yüzlerinde kalan et parçalarını sıyırmakta kullanılan makine.*

kavalıg, [kavā-lığ] *{eT} is.* Ekin adı. [EUTS]

kavalık, -ğı [kof-a-lık / kova-lık] *{ağız} is.* **1.** Bataklık. **2.** Bataklıkta yetişen kamış. [DS]

kavalib, [Far. kālbet كالبة>Ar. ḳalıb > ḳavālib قوالب] *(kava:lib) is.* Kalıplar.

kavalkan, [kav-al-kan] *{ağız} sf.* Kendini çok öven; kendini metheden; övünen; böbürlenen. [DS]

kavallama, [kav-al-la-mk] *{ağız} is.* Dürme; katlama. [DS]

kavallamak, [kav-al-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Eline almak; sımsıkı tutup kapmak. [DS]

kavalmak, [kav-al-mak] *{ağız} gçsz. f. [-ır]* Övünmek. [DS]

kavaltak, -ğı [kav-al-t-ak / kov-al-t-ak] *{ağız} sf.* **1.** Birbirini sıkmayacak, ezmeyecek biçimde; gevşek; aralıklı; seyrek. **2.** İğreti. **3.** Kaba; beceriksiz. **4.** İçi boş. **5.** Altı boş. **6.** (Elbise için) pot. **7.** (Kapı, pencere veya kapak için) hafif aralık. **8.** Kabarık; gevşek. [DS] **9.** *is.* Ağaç veya taş kovuğu. **10.** Düzensiz ve özensiz duruş.

kavaltmak, [kov-al-t-mak] *{ağız} gçl. f. [-ır]* Fırsat vermek; göz yummak. [DS]

kavalye, [İt. cavaliere *(süvari, şövalye)* > Fr. cavalier] *is.* **1.** Kadına dansta eşlik eden veya bir toplantıda, bir davette arkadaşlık eden erkek. **2.** Alt ucu bir kâğıdın köşesine geçen ve içine rakam veya bölüm adı yazılarak o kâğıdın ait olduğu diziyi bulmaya yarayan gözlü büro gereci.

kavalyelik, -ği [kavalye-lik] *is.* Kadına bir dansta veya toplantıda eşlik etme; kavalye olma durumu; kavalyenin işi ve görevi. 🗗 **kavalyelik etmek,** *Bir kadına dansta veya toplantıda eşlik etmek.*

kavan[1]**,** [*kav-mak > kavan] *is.* Nişan; hedef. 🗗 **kavan almak,** *Nişan almak.*

kavan[2]**,** [kāvan] *(ka:van) {ağız} is.* Keven; geven. [DS]

kavana, [Yun. ġavána [Tietze]] *{ağız} is.* **1.** Ağaçtan yapılmış küçük yağ kabı. [DS] **2.** Litre. **3.** Bir litrelik maşrapa. **4.** Tahta tekne.

kavancı, [kavan-la-mak > kavan-cı] *{ağız} is.* Nişancı. [DS]

kavancılamak, [kavan-cı-la-mak] *gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Vurgun suretiyle elde etmek; yağmada ele geçirmek; soygunda elde etmek.

kavanço, [İt. caveza] *is. dnz.* **1.** Yelkeni bir bordadan diğer bordaya geçirme. **2.** *argo.* Aynı türden bir şeyi alıp yerine bir başkasını koyma; değiştirme. **3.** *argo.* Bir işi başka birisine yükleme; birinin başına sarma.

kavanez, [? kavanez] *{ağız} is.* **1.** Domates. **2.** Domates salçası. [DS]

kavanîn, [Ar. ḳānūn > ḳavānīn قوانين] *(kava:ni:n) {OsT} is.* Kanunlar; yasalar. 🗗 **kavānîn-i askeriye,** *{OsT} Askerlik yasaları.*|| **kavānîn-i cezāiye,** *{OsT} Ceza yasaları.*|| **kavānîn-i İlâhiye,** *{OsT} Tanrısal yasalar; dinî kurallar.*|| **kavānîn-i mer'iye,** *{OsT} Geçerli yasalar; yürürlükte olan yasalar.*|| **kavānîn-i tabîiye,** *{OsT} Doğa yasaları.*

kavanlamak, [*kav-mak > kavan-la-mak] *gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* **1.** (Kedi, köpek gibi hayvanlar için) ağzı ile yakalayıp götürmek; kapıp götürmek. **2.** (İnsan için) kaptığı gibi kucaklayıp götürmek.

kavannamak, [kav-mak > kav-an-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-n(ı)-yor]* **1.** Korumak; muhafaza etmek. **2.** Gözetlemek; tarassut etmek. [DS]

kavanmak, [*kav-mak > kavan-mak] *gçl. f. [-ır]* Gözetlemek; bakmak; beklemek.

kavanoz, [Yun. khávanos] *is.* **1.** Cam veya topraktan yapılma, ağzı geniş kap. **2.** Akvaryum olarak kullanılan geniş cam kap. **3.** (Miktar belirtirken) bu kap dolusu. 🗗 **kavanoz dipli dünya,** *Boş dünya.*

kavar, [Erme. kever => gever] *{ağız} is.* → gever. [DS]

kavara[1]**,** [Ar. ḳavāriᶜ قوارع] *(kava:ra) {OsT} is.* **1.** Yel; gaz. *{ağız} (aynı)* [DS] **2.** Gürültü patırtı. *{ağız}(aynı)* [DS] 🗗 **kavara** (atmak) **çekmek,** *{ağız} Yellenmek; osurmak.* [DS]

kavara[2]**,** [kav > kav-ar-mak > kav-ar-a] *(kava'ra) {ağız} is.* **1.** Balı alınmış petek. **2.** Kovanda arıların yemesi için bırakılan bal. **3.** Arılar tarafından balı boşaltılmış petek. **4.** Yalan. [DS]

kavaracı, [kavara-cı] *{ağız} sf.* **1.** Gürültü patırtıcı. **2.** Palavracı; mübalağacı; yalancı. **8.** Sık sık gaz çıkaran, yellenen kimse; osuruklu. [DS]

kavare, [kabara] *{ağız} is.* Büyük ayakkabı çivisi; kabara. [DS]

kavari, -i'ı [Ar. ḳariʿa > ḳavāriʿ قوارع] *(kava:ri) {OsT} is.* **1.** Şiddetli rüzgârlar; fırtınalar. **2.** Birdenbire gelen büyük belalar; afetler. **3.** Kıyamet gününü andırır büyük felaketler. **4.** Afet ve büyük belalardan korunmak için Allah'a yöneltilen yakarışların tümü.

kavarir, [Ar. ḳarūre>ḳavārīr قوارير] *(kava:ri:r) {OsT} is.* **1.** Gözbebekleri. **2.** Sırça veya gümüş kaplar. **3.** Sidik kapları; ördekler.

kavas, [Ar. ḳavs > ḳavvās قواس] *{OsT} is.* **1.** Elçilik ya da konsolosluklarda görevli güvenlik personeli. **2.** Elçilik hademesi. **3.** Banka ve özel işletmelerdeki silahlı güvenlik görevlisi. **4.** Eskiden vezir, elçi veya konsolosların maiyetinde bulunan silahlı görevli. **5.** Dava sahiplerini mahkemeye çağıran, gerekli emir ve evrakları yerine iletmekle görevli adlî memur; mübaşir. **6.** *{ağız}* Buğday ölçülen şinik. [DS] **7.** *{ağız} sf.* Aptal; budala. [DS]

kavasıf, [Ar. ḳasıf > ḳavāṣıf قواصف] *(kava:sıf) {OsT} is.* Şiddetli esen rüzgârlar.

kavasım, [Ar. ḳaṣım > ḳavāṣım قواصم] *(kava:sım) {OsT} is.* Kırıcı, ezici, öğütücü şeyler.

kavaslık, -ğı [kavas-lık] *is.* Kavasın yaptığı iş; kavasın görevi.

kavasya, [Fr. quassia] *(kava'sya) is. bot.* Odunu halk hekimliğinde tentür halinde tonik ve iştah açıcı olarak kullanılan bir ağaççık; acı ağaç, *(Quassia amara).*

kavat[1], [Ar. ḳıyādet > ḳavvād قواد] *{OsT} is.* **1.** Evlilik dışı kadın erkek ilişkilerinde aracılık eden kimse; muhabbet tellalı; pezevenk. *{ağız} (aynı)* [DS] **2.** *{ağız}* Karısının hafifliklerine göz yuman erkek. [DS] **3.** Sövgü sözü. **4.** *{ağız} sf.* (Kişi için) güçsüz, korkak. [DS] **5.** *{ağız}* Aptal; budala. [DS]

kavat[2], [kav-ut] *{ağız} is.* → kavut. [DS]

kavat[3], [Yun. gaváti] *{ağız} is.* → kavata. [DS]

kavata, [Yun. gaváta قواته] *(gava'ta) {ağız} is.* **1.** Tek parça ağaçtan oyulmuş hamur kabı; tekne. **2.** Topraktan yapılmış kahve tavası. **3.** Bakır tencere. **4.** İki gözlü yassı ekmek sepeti. **5.** Semaverden su alınan kap; su maşrapası. [DS] **6.** Çok fazla kızarmayan sert bir domates türü, *(Solanum capsicum grossum).* **7.** Tuzluk. [DD] **8.** *{OsT}* Ağaçtan yapılmış çanak.

kavayak, -ğı [kav+ayak] *{ağız} sf.* **1.** Çok gezen. **2.** Serseri. **3.** Soysuz. [DS]

kavaz, [? kavaz] *{ağız} is.* Semaver. [DS]

kavazak, -ğı [Far. gebbāze => geveze / Erme. gavaza ?] *{ağız} sf.* Yersiz konuşan; zevzek; geveze. [DS]

kavazan, [Far. gebbāze => geveze / Erme. gavaza ?] *sf.* **1.** Boşboğaz; geveze; **2.** Kibirli; mağrur.

kavcaklamak, [kav-(ı)c-a-k-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* **1.** Hırsla kapmak; kavramak. **2.** Parmak uçları ile sıkmak; mıncıklamak. [DS]

kavcalamak, [kav-(ı)c-(a)la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ı) -yor]* → kavcaklamak. [DS]

kavcana, [kav(ı)c-a-n-mak > kavcan-a] *{ağız} is.* Kavanoz. [DS]

kavcar, [kav-(ı)c-a-mak > kavca-r قاوجار] *{ağız} is.* **1.** Ardıç ağacının kabuğu. **2.** Mısır kabuğu. **3.** Rende talaşı; marangoz talaşı. [DS] **4.** *{OsT}* Kıvılcımla tutuşabilen nesne; kav. **5.** *sf.* (Ağaç için) içi çürük.

kavcarlamak, [kav(ı)c-a-r-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* **1.** Kurcalamak; karıştırmak. **2.** Parmak uçları ile sıkmak; mıncıklamak. [DS]

kavçar, [kav-(ı)ç-a-r] *{ağız} is.* → kavcar; kavlak. [DS]

kavçımak[1], [kavçī-mak] *(kavçı:mak) {eT} gçl. f. [-ır]* Saldırmak; üstüne düşmek. [DLT]

kavçımak[2], [kav-çī-mak] *(kavçı:mak){eT} gçl. f. [-r]* Kızmak. [DLT]

kavçıtmak[1], [kavçı-t-mak] *{eT} gçl. f. [-ur]* Saldırtmak. [DLT]

kavçıtmak[2], [kav-çī-mak > kavçı-t-mak] *{eT} gçl. f. [-ur]* Kızdırmak. [DLT]

kavdan, [kav-(ı)t-an] *{ağız} is.* Kuru ot.

kavdınmak, [kavıḏ-mak > kav(ı)d-ın-mak] *{eT} dönşl. f. [-ur]* Acınmak; şefkat göstermek; fenalıktan kurtarma yollarını aramak. [DLT]

kavel, [kav / kov > kav-a-l ?] *{ağız} is.* Yeşil kabuğu soyulmuş ceviz. [DS]

kavela, [İt. caviglia] *is.* **1.** *dnz.* Halatların ve kasaların dikiş işlerinde kullanılan, demir veya ağaçtan konik kama. **2.** Ağaç gemilerin karinalarında kullanılan ağaç çivi. **3.** Marangozlukta geçmeleri bağlamakta kullanılan ağaç çivi.

kaveza, [? kaveza / Erme. kavaza ?] *is.* Hokkabaz yardımcılarının başlarına giydiği siyah çuhadan yapılma, kırmızı yuvarlak bir tepeliği bulunan başlık.

kavga, [Far. ġavġā غوغا] *{OsT} is.* **1.** Karşılıklı güç kullanmaya yönelik düşmanca davranış ve sözlerle kendini belli eden tartışma veya dövüş; çekişme; münazaa; niza. **2.** Savaş; cenk. **3.** *mecaz.* Bir davayı savunmak, bir amaca erişmek, bir şeyi elde etmek, bir şeye karşı koymak için bir kimse veya topluluk tarafından sürdürülen eylemler ve harcanan çabalar; savaşım; mücadele. ⊡ **kavga çıkarmak,** *Kavgaya yol açacak davranışlarda bulunmak veya sözler söylemek.*|| **kavga etmek,** *Dövüşmek; tartışmak.*|| **kavga kaşağısı,** *{ağız} (Kişi için) sağa sola sataşıp kavga için bahaneler yaratan; kavgacı.* [DS]|| **kavga kütlemek,** *{ağız} Ansızın kavga çıkmak; kavga patlamak.* [DS]|| **kavganın sonu dayak,** *Tehlikeli bir işin sonunda görülen zarar.*||

kavgaya çanak tutmak, *Kavgaya neden olacak davranışta bulunmak veya söz söylemek.*|| **kavgaya girişmek,** *Kavga etmeye başlamak.*|| **kavgaya kaşınmak,** *Kavgaya neden olacak davranışlarda bulunmak.*|| **kavgaya tutuşmak,** *Kavga etmeye başlamak.*|| (bir şeyin) **kavgasını vermek,** *Bir davayı savunmak için mücadele etmek.*

kavgacı, [kavga-cı] *sf.* **1.** Kavga etmekten hoşlanan; sık sık kavga çıkaran; huysuz; geçimsiz. **2.** İyi dövüşen; iyi savaşan; mücadeleci.

kavgacılık, -ğı [kavga-cı-lık] *is.* Kavgacı olma durumu.

kavgalaşma, [kavga-la-ş-ma] *is.* Karşılıklı kavga etme durumu ve eylemi.

kavgalaşmak, [kavga-la-ş-mak] *işteş. f. [-ır]* (İki ve daha fazla kişi için) birbiriyle kavga etmek; dövüşmek.

kavgalı, [kavga-lı] *sf.* **1.** Bir kavga sonucu dargın ve küskün olan; dargın; küs. **2.** (İş, mesele için) içine kavga karışmış; hakkında kavga çıkmış olan; kavgayla yapılan.

kavgan, [kof / kov-(ı)k-mak > kav(g)-a-n] *{ağız} is.* Birleşikgillerden, 30-100 cm. yükseklikte, iki yıllık, mor çiçekli, develerin severek yediği, ayrıca genç sürgünlerinin kabuğu soyularak çiğ olarak yenebilen dikenli bir ot; kenger, *(Silybum marianum).* [DS]

kavgasız, [kavga-sız] *zf.* **1.** Herhangi bir kavga veya çekişme olmadan. **2.** *sf.* Kavgası, dövüşü olmayan.

kavgasızlık, -ğı [kavga-sız-lık] *is.* Kavgasız olma durumu.

kavgaz[1], [kof / kov-(ı)-k-mak > kav(g)-a-z] *{ağız} sf.* **1.** (Eşya için) hacimce büyük olmasına rağmen ağırlığı az olan; yeğni. **2.** Az pişmiş; az olmuş. [DS]

kavgaz[2], [kof / kov-(ı)-k-mak > kav(g)-a-z / kavgan] *{ağız} is.* → kavgan. [DS]

kavgımak, [kal-(k)-ı-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r]* Zıplamak. [DS]

kavgıtmak, [kal-(k)-ı-t-mak] *{ağız} gçl. f. [-ır]* Zıplatmak. [DS]

kavğarmak, [karga-mak ?] *{ağız} gçl. f. [-ır]* Ölüye ilenmek. [DS]

kavhaz, [kav(g)-a-z] *{ağız} sf.* **1.** (Eşya için) hacimce büyük olmasına rağmen ağırlığı az olan. **2.** Yeteri kadar bastırılıp, sıkıştırılmamış; kabarık ve gevşek. [DS]

kavı, [kof / kov-ı] *{ağız} sf.* (Eşya için) hacimce büyük olmasına rağmen ağırlığı az olan. [DS]

kavıdmak, [kavıḏ-mak] *{eT} gçl. f. [-ur]* Korumak. [Clauson]

kavık[1], [*eT.* *kav-mak > kav-uk / kavık قاوق] *{eT} is.* **1.** Kepek; darı kepeği; kavuz. [DLT] **2.** *{OsT}* İçi boş nesne.

kavık[2], **-ğı** [*eT.* *kav-mak>kav-uk / kavık قاوق] *{OsT} {ağız} is.* Sidik torbası; mesane. [DS]

kavık[3], **-ğı** [kav-ık ?] *{ağız} is.* Su arığı; ark. [DS]

kavıl, [kāv-ıl] *{ağız} is.* Yıkılmağa yüz tutumuş yapı. [DS]

kavılmağ, [kov-ul-mak] *{ağız} edil. f. [-ur]* Kovulmak. [DS]

kavımsak, -ğı [Ar. ḳavim => kavım-sa-k] *{ağız} sf.* **1.** Sevimli; cana yakın; sıcak kanlı. **2.** (Kişi için) akraba ve yakınlarına düşkün. [DS]

kavıra, [*kav-mak > kav-ır-mak > kav-ır-ā] *{eT} zf.* Kısaca; özet olarak. [EUTS]

kavırçağ, [*eT.* kabırçak ?] *{ağız} is.* Oyuncak; cansız bebek. [DS]

kavırga, [kavur-mak > kavur-ga] *{ağız} is.* → kavurga. [DS]

kavırmak[1], [*kav-mak > kav-ır-mak] *{eT} gçl. f. [-ur]* **1.** Toplamak; bir araya getirmek; kısaltmak; özetlemek. [Üç İtigsizler] [Gabain] **2.** Basmak; tazyik etmek. [EUTS]

kavırmak[2], [kaġ-ur-mak] *{eT} gçl. f. [-ur]* Kavurmak. [EUTS]

kavışgusuz, [kav-ış-ġu-suz] *{eT} sf.* Tutarsız; biçimsiz. [Clauson]

kavışıgsamak, [kavış-ıġ-sa-mak] *{eT} gçsz. f. [-r]* Kavuşmak istemek; kavuşmayı arzulamak. [Clauson]

kavışmak, [*kav-mak > kav-ış-mak] *{eT} işteş. f. [-ur]* **1.** Kavuşmak; buluşmak; birleşmek. [EUTS] [Gabain] **2.** Kavga etmek. [Gabain]

kavıştırma, [kav-ış-tır-ma] *{ağız} is.* Önü baştan aşağı düğmeli gömlek. [DS]

kavışturmak, [kav-ış-tur-mak] *{eT} gçl. f. [-ur]* → kavuşturmak.

kavışurmak, [kav-ış-ur-mak] *{eT} gçl. f. [-ur]* → kavuşturmak. [EUTS]

kavıt[1], [kav-ıt / kav-ut] *{ağız} is.* → kavut. [DS]

kavıt[2], [kav-ıt] *{ağız} sf.* (Söz için) yersiz söylenen. [DS]

kavıtlamak, [kav-ıt-la-mak] *gçsz. f. [-r] [l-(ı)-yor]* Yersiz ve mantıksız şeyler konuşmak.

kavıtmak, [kav-mak > kav-ıt-mak] *{eT} gçşl. f. [-ur]* Çarpışmak. [EUTS] [Gabain]

kavız[1], [kov / kof / kav > kav-ı-z / kav-u-z] *{ağız} is.* **1.** Tahıl tanelerinin dışını kaplayan ince kabuk; tahıl kabuğu; kapçık. **2.** İçi tane tutmamış veya yeterince dolgunlaşmamış tahıl tanesi veya meyve. **3.** *sf.* Kof; içi boş. [DS]

kavhas, [? kavhas] *{ağız} is.* Yel; rüzgâr. [DS]

kavız[2], [kov / kof / kav > kav-ı-z] *{ağız} is.* → kavgan; kenger. [DS]

kâvi, [Ar. keyy *(dağlamak)*>kāvī كاوى] *(kâ:vi:) {OsT} sf.* Dağlayan; yakan; acı verici.

kavi[1], [Ar. ḳuvvet > ḳavī قاوى] *(kavi:) {OsT} sf.* **1.** Dayanıklı; güçlü; kuvvetli; sağlam; zorlu. **2.** *mecaz.* Varlıklı; zengin. **3.** Güvenilir. ◘ **kavî-baht,** *{OsT}*

Şanslı.|| **kavîyyü'l-bünye,** *{OsT} Sağlam yapılı; sağlıklı.*|| **kavîyyü'l-iktidār,** *{OsT} Yetkisi güçlü olan hükümet.*

kavi^2, [Sansk. kavya > kawi] *{eT} is.* Şiir. [EUTS] [Gabain]

kavil, -vli [Ar. ḳavl قول] *{OsT} is.* **1.** Söz; lakırdı. **2.** Sözleşme; anlaşma. **3.** Yapılmayıp sözde kalan şey. ◘ **kavil etmek,** *Sözleşmek; kavilleşmek.*|| **kavil yeri,** *Buluşma yeri; sözleşme yeri; randevu yeri.*

kavileşme, [kavi-le-ş-me] *is.* Kavi duruma gelme; güçlenme; kuvvetlenme.

kavileşmek, [kavi-le-ş-mek] *dönşl. f. [-ir]* Kavi duruma gelmek; güçlenmek; kuvvetlenmek.

kavileştirme, [kavi-le-ş-tir-me] *is.* Kavi duruma getirme; güçlendirme; kuvvetlendirme.

kavileştirmek, [kavi-le-ş-tir-mek] *gçl. f. [-ir]* Kavi duruma getirmek; sağlam olmasını sağlamak; güçlendirmek; kuvvetlendirmek.

kavilleşme, [kavil-le-ş-me] *is.* Söz birliği etme; sözleşme.

kavilleşmek, [kavil-le-ş-mek قول لشمك] *işteş. f. [-ir]* Söz birliği etmek; sözleşmek; *{OsT}.*

kavilya, [İt. caviglia] *(kavi'lya) is.***1.** *anat.* Bilek kemiği. **2.** Kalın çivi. **3.** *dnz.* Yelkenin kasa ve halat dikişlerinde, kollar arasını açmak için kullanılan, sivri ağaç veya demirden yapılmış sert parça.

kavim, -vmi [Ar. ḳavm قوم] *{OsT} is.* Aralarında dil, kültür ve töre bakımından ortaklık bulunan soyca birbirine bağlı insan topluluğu; budun. ◘ **kavim ve kabile,** *{OsT} Hısım akraba.*

kavis, -vsi [Ar. ḳavs قوس] *{OsT} is.* **1.** Yay; eğri. **2.** Parantez işareti. **3.** *mecaz.* Kaş. **4.** *mat.* Çember parçası; yay. ◘ **kavis çizmek,** *Yay biçiminde yol izlemek.*|| **kavis içine almak,** *Paranteze almak.*|| **kavis şeklinde,** *Kemer biçiminde; yay gibi.*

kavisname, [Ar. ḳavs + Far. -nāme قوسنامه] *(kavisna:me) {OsT} is.* Ok ve okçuluk üzerine yazılan eser.

kâviş, [Far. kāviden > kāviş كاوش] *(kâ:viş) {OsT} is.* **1.** Kazma; eşme; eşeleme. **2.** Bir şeyi derinliğine yarma. **3.** Arama; araştırma. **4.** Denetleme; teftiş.

kâvişger, [Far. kāvişger كاوشگر] *(kâ:vişger) {OsT} sf.* **1.** Kazan; kazıcı. **2.** Yaran; yarıcı. **3.** Araştırıcı; arayan. **4.** Denetçi; müfettiş.

kavişki, [Sansk. kausika] *{eT} is.* İndra'nın lakabı. [EUTS]

Kaviyani, [Far. ḳāve > ḳāviyānī قاويانى] *(ka:viya:ni:) {OsT} sf.* İran hükümdarı Dahhak'a baş kaldıran efsanevî kahraman demirci Kave ile ilgili.

kaviyen, [Ar. ḳuvvet > ḳavī > ḳavīyyen قوياً] *(kavi:'yen) {OsT} zf.* Kesinlikle; kuvvetle.

kâviyet, [Ar. keyy *(dağlamak)* > kāvi > kāviyet كاويت] *(kâ:viyet) {OsT} is.* Dağlayıcılık; yakıcılık.

kavka'a, [Ar. ḳavḳaʿa قوقعه] *{OsT} is. zool.* → kavkı.

kavka, [Far. ġavġā غوغا => kavka قوقا] *{OsT} is.* Kavga.

kavkan, [kov / kof / kav > kav-ı-z] *{ağız} is.* → kavgan, kenger. [DS]

kavkaz, [kav-ka-z] *{ağız} is.* **1.** Çürümeğe yüz tutmuş çam gövdesi. **2.** Kuru bitki sapı. [DS]

kavkazlık, -ğı [kav-ka-z-lık] *{ağız} is.* Dikenlik ve otluk yer. [DS]

kavkı, [Ar. ḳavḳaʿa => kavkı] *is. zool.* Midye, salyangoz gibi hayvanlarda dış derinin sertleşmesi ile oluşmuş kireçten kabuk; kabuk.

kavkılı, [kavkı-lı] *sf.* Kavkısı olan.

kavkırtmak, [kav-(ı)k-ır-t-mak] *{ağız} gçl. f. [-ır] Fırlatıp atmak.* [DS]

kavi, -li [Ar. ḳavl قول] *{OsT} is.* → kavil. ◘ **kavl-i hōd,** *{OsT} Kendi sözü.*|| **kavi ile fi'l,** *{OsT} Söz ile iş.*|| **kavl-i ma'rūf,** *{OsT} Bilinen veya ünlü söz.*|| **kavl-i mücerret,** *{OsT} Delilsiz, ispatsız söz.*|| **kavl-i nebî,** *{OsT} Peygambere ait olduğu bildirilen söz; hadîs.*|| **kavl-i resūl,** *{OsT} Hadîs.*|| **kavl-i şer'î,** *{OsT} 1. Şeriata uygun söz. 2. Dinî yasanın sözü.*|| **kavl-i zaîf,** *{OsT} İddiasız söz.*|| **kavl ü fi'il,** *{OsT} Söz ve eylem.*|| **kavi ü karār,** *{OsT} Sözleşip bitirme.*

kavla^1, [Çin. ts'ai lai => kavlā] *(kavla:) {eT} is.* Sirken, *(Chenopodium murale).*

kavla^2, [kavla] *{ağız} is.* Kavak ağacı. [DS]

kavlağan, [kav-la-mak > kav-la-gan قاولاغن] *sf.* **1.** Kolay kavlayan. **2.** Sürekli kavlayan. **3.** *is. bot.* Bir tür çınar ağacı, *(Platanus).*

kavlak, -ğı [kav-la-mak > kav-la-k قوولق] *sf.* **1.** Kabuğu dökülmüş; kabuğu soyulmuş. **2.** *{OsT}* Tüyü, kılı dökülmüş. **3.** (Kişi için) güneş yakması sonucu derisi soyulmuş. **4.** *{ağız}* Sakalsız; tüysüz. [DS] **5.** *mecaz.* Aptal; budala; sersem. **6.** (Hayvan için) tüyü dökülmüş. **7.** (Çocuk için) büyüyememiş; gelişememiş. **8.** Boş; yararsız; içi boş. **9.** (Deri için) pul pul olmuş. **10.** (Toprak için) kuraklıktan gevremiş. **11.** (Kişi için) çıplak; soyunmuş. **12.** (Ceviz için) yeşil kabuğu soyulmuş. **13.** *{ağız} is.* Kurumuş çam ağacı; içi çürük kurumuş ağaç. [DS] **14.** *{ağız}* Yaşlı ve zayıf öküz. [DS] ◘ **kavlak bolmak,** *{OsT} Kavlamak.*|| **kavlak yağı,** *{ağız} Krem.* [DS]

kavlalık, [kavlā-lık] *{eT} is.* Sirkenlik.

kavlama, [kav-la-ma] *is.***1.** Soyulup dökülme. **2.** Asmanın odun kısmının kava benzer bir kitle hâlini almasına sebep olan, *Phelinus igniarus* veya *Stereum hirsutum* adındaki mantarlardan ileri gelen bir hastalık.

kavlamak[1], [kav-la-mak قاولاق] *gçsz. f. [-r] [-l(ı)-yor]* **1.** (Deri, kabuk, tüy için) pul pul kabarıp dökülmek; soyulmak. **2.** *{ağız}* Soyunmak. [DS]

kavlamak[2], [kov-la-mak قولاق] *{eAT} gçl. f. [-r]* Arkadan konuşmak; gıybet etmek; zemmetmek.

kavlan, [kav-la-ğan] *{ağız} is.* → kavlağan. [DS]

kavlangaz, [Yun. khokhliagkhos] *{ağız} is.* **1.** Salyangoz. **2.** *sf.* Kof; boş. [DS]

kavlanma, [kav-la-n-ma] *is.* **1.** Kavlama durumuna gelmek eylemi. **2.** Kav edinme; kav sahibi olma.

kavlanmak, [kav-la-n-mak قولنمق] *edil. f. [-ır]* **1.** Kavlamak eylemine uğramak. **2.** *{OsT} dönşl. f.* Tüy, deri, kabuk vb. değiştirmek. **3.** Kav edinmek; kav sahibi olmak. **4.** *{ağız}* Kendini beğenmek; gururlanmak. [DS]

kavlaşma, [kav-la-ş-ma] *is.* Kav durumuna gelmek eylemi.

kavlaşmak[1], [kav-la-ş-mak] *dönşl. f. [-ır]* Kav biçimini almak; kav durumuna gelmek.

kavlaşmak[2], [kov-la-ş-mak قولشمق] *{eAT} işteş. f. [-ur]* Çekiştirmek; kovlaşmak; zemmetmek.

kavlatma, [kav-la-t-ma] *is.* **1.** Kavlamasını sağlamak eylemi. **2.** *{ağız}* Soğuk algınlığı. [DS]

kavlatmak, [kav-la-t-mak] *gçl. f. [-ır]* (Deri, pul, tüy vb. için) pul pul kabartıp dökülmesini sağlamak; kavlamasına neden olmak; kavlamasını sağlamak.

kavlav, [kav-lağu] *{ağız} is.* Saban demirinin çamurunu sıyırmaya yarayan araç. [DS]

kavlen, [Ar. ḳavl > ḳavlen قولا] *(ka'vlen) {OsT} zf.* Konuşarak; sözlü olarak. ⧉ **kavlen ve fiilen,** *{OsT} Sözlü ve eylemli olarak.*

kavlı[1], [kav-lı] *{ağız} sf.* Yüksek. [DS]

kavlı[2], [kav-lı] *{ağız} is.* Kereste yapmaya uygun olmayan kütük. [DS]

kavlıç, -cı [kav-(ı)l-ıç] *is.* **1.** Bir iç organın veya vücudu meydana getiren organlardan herhangi birinin bulunduğu yerden bulduğu bir boşluktan çıkması durumu; fıtık. **2.** *sf.* Fıtıklı.

kavlık[1], **-ğı** [kav-lık] *{ağız} sf.* Eskiden kav, çakmak, çakmak taşı konulan kap veya deri kese. [DS]

kavlık[2], **-ğı** [kav-lık / kavlıẖ] *{ağız} is.* Kibirlilik; burnu büyüklük. [DS] [EG]

kavlık[3], **-ğı** [kav-lık] *{ağız} is.* Kuşların midesi; kursak. [DS]

kavlıkça, [kav-lık-ça] *{ağız} is.* Kav kesesi. [DS]

kavli, [Ar. ḳavl > ḳavlī قولى] *{OsT} sf.* **1.** Sözle ilgili; söze ait. **2.** Sözde kalan; eyleme dönüşmeden kalan.

kavlince, [kavl-i-nce] *zf.* Sözüne bakılırsa; söylediğine göre.

kavliyyat, [Ar. ḳavliyyāt قوليات] *(kavliyya:t) {OsT} is.* Boş sözler; kuru laflar.

kavlname, [Ar. ḳavl + Far. nāme قولنامه] *(kavlna:me) {OsT} is.* Sözleşme; anlaşma belgesi.

kavlu, [havlu ? > kav-lı / kav-lu] *{ağız} is.* Başa örtülen kalın ve tüylü örtü. [DS]

kavlucuk, -ğu [kav-luğ-cuk قاولوغجق] *{eAT} is.* Kav, çakmak keseciği; kavlıkçık.

kavluç, -cu [kav-(u)l-uç قاولوج] *{OsT} is.* Kasık fıtığı.

kavluk[1], **-ğu** [kav-luk قولوق] *{ağız} is.* **1.** Küçük bohça. **2.** *{OsT}* Kav kesesi. [DS]

kavluk[2], **-ğu** [*eT.* *kav-mak > kav-uk / kavık] *{ağız} is.* İdrar torbası; mesane. [DS]

kavm, [Ar. ḳavm قوم] *{OsT} is.* → kavim. ⧉ **kavm-i fil,** *{OsT} Mekke'ye karşı yapılan saldırıda Ebrehe'nin peşinde bulunan topluluk.*|| **kavm-i gayr-i mahsūr,** *{OsT} Yüz kişiden çok insan kalabalığı.*|| **kavm-i Hūd,** *{OsT} Hud peygamberin gönderildiği kavim; Ad kavmi.*|| **kavm-i Îsā,** *{OsT} 1. Hz. İsa'nın devrindeki Yahudi topluluğu. 2. Hz. İsa'nın havarileri.*|| **kavm-i Lūt,** *{OsT} Lut peygamberin kavmi.*|| **kavm-i Mūsā,** *{OsT} Hz. Musa'nın kavmi.*|| **kavm-i mahsūr,** *{OsT} Nüfusu yüz kişiden aşağı insan topluluğu.*|| **kavm-i müneccimîn,** *{OsT} Gök bilimi ile uğraşanlar.*|| **kavm ve kabîle,** *{OsT} Yakınların tümü.*

kavmî, [Ar. ḳavm > ḳavmī قومى] *(kavmi:) {OsT} sf.* **1.** Kavimle ilgili; kavme ait. **2.** Kavimci.

kavmiyat, [Ar. ḳavm > ḳavmiyyāt قوميات] *(kavmiya:t) {OsT} is.* Kavimlerin gelenek, görenek ve kültürlerini inceleyen bilim dalı; etnografya; budun bilimi; budun betimi.

kavmiyet, [Ar. ḳavm > ḳavmiyyet قوميت] *{OsT} is.* **1.** Bir kavmin kendine özgü belirleyici özellikleri. **2.** Bir kimsenin bağlı olduğu kavme göre durumu. **3.** Kavme bağlılık; ırkçılık.

kavmiyetçi, [kavmiyet-çi] *is.* Kavmiyet yanlısı; her işte kavmiyeti ön plana çıkaran.

kavmiyetçilik, -ği [kavmiyet-çi-lik] *is.* Kavmiyetçi olma durumu; toplumsal olgu ve olayları kavimlere özgü değerler açısından kurumlaştırmayı öngören siyasi akım.

kavra, [kavra-mak[1] > kav-ra] *{ağız} is.* Büyük eğe. [DS]

kavraç, -cı [kav-ra-ç] *is.* Ağır taşları kaldırmakta kullanılan iki tutaklı demir araç.

kavrak, -ğı [kof / kov / kav > kav-(ı)r-a-k] *{ağız} is.* **1.** Ateş yakmakta kullanılan kuru yaprak veya çalı çırpı. **2.** Ateş, rüzgâr veya güneş etkisi ile kuruyan bitki; kavruk. **3.** Balsız petek. **4.** Birkaç yıl önce kesilerek içi çürümüş, boşalmış ağaç. **5.** Yünlü kumaş. [DS] **6.** Arıları kaçırmak için yakılan çok dumanlı ağaç. [DD]

kavraklamak, [kavra-k-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ı) -yor]* İki elle tutmak. [DS]

kavralamak, [kavra-la-mak] *gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor] {ağız} is.* **1.** Tutmaya, yakalamaya çalışmak; elle kavramak istemek. **2.** İki elle bir şeye sarılıp tutmak; kavramak. [DS]

kavralanmak, [kavra-la-n-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* **1.** Çabalamak. **2.** Kaşınmak. [DS]

kavram[1], [kavra-mak > kavra-m] *is.* **1.** Bir şey veya nesne hakkında zihinde oluşan soyut ve genel tasarım; mefhum; fehva; nosyon, *(1935)*. **2.** *fel.* Nesnelerin veya olayların ortak özelliklerini kapsayan ve bir ortak ad altında toplayan genel tasarım; mefhum; nosyon; soyut ve genel fikir. **3.** *dbl.* Dildeki bütün kelimelerden bağımsız zihinsel tasarım.▣ **kavram bilimi,** *dbl. Dille ilgili işaretlerden yola çıkarak kavramın belirlenmesine yönelik anlam incelemesi.*|| **kavram karmaşası,** *Anlam karışıklığından doğan yeterince anlaşılamama; anlama yetersizliği; anlaşılmazlık.*

kavram[2], [kav-(ı)r-a-mak > kavra-m قاورام] *{ağız} is.* **1.** Karın zarı; periton. **2.** Sığırda karnın bacaklara yakın bölümü ve bu bölgeden çıkarılan et. [DS] ▣ **kavram yeri,** *{OsT} Koyun ve keçi gibi hayvanların semizliğini, zayıflığını anlamak için elle tutulan yer; boş böğür.*

kavram[3], [kav-(ı)r-a-mak > kavra-m] *{ağız} is.* **1.** Tutam. **2.** Avuç dolusu; avuç. **3.** Bağlam; deste. **4.** Dişli orak. [DS]

kavram[4], [kav-(ı)r-a-mak > kavra-m] *{ağız} is.* Çevre. [DS]

kavrama[1], [kavra-ma] *is.* **1.** Kavramak eylemi. **2.** Anlama; algılama. ▣ **kavrama noktası,** *Otomobilin harekete geçtiği andaki debriyaj durumu.*

kavrama[2], [kavra-ma] *{ağız} is.* **1.** El ile tutmak eylemi; tutma; tutamlama. **2.** Küçük el orağı. **3.** Orakla biçilen bir tutam ekin. [DS]

kavrama[3], [kavra-ma] *is.* **1.** İki mili bağlamak için kullanılan eleman. **2.** Otomobilde motor ile vites kutusunu birbirine bağlayıp ayıran, motordan gelen hareketi sarsıntısız olarak öteki aktarma organlarına ileten düzenek; debriyaj. **3.** Bu düzeneği işletmeye yarayan ayaklık. **4.** *{ağız}* Dişli, cıvata ve boru anahtarı. [DS]

kavrama[4], [kavra-ma] *is.* Binalarda bulunan bağlama parçası; kuşak.

kavramak[1], [*eT.* ka-mak *(eklemek; yığmak)* > ka-b-mak > kab-(ı)r-ā-mak > kav-ra-mak] *gçl. f. [-r] [-r(ı)-yor]* **1.** *{eT}* Sıkmak. [DLT] [DK] **2.** Bir şeyi sıkıca tutabilmek amacıyla tek veya iki elle birden yakalamak; elle sıkıca tutmak. **3.** (Çakır kuşu için) avını pençeleriyle yakalamak. **4.** Kapsamak. **5.** Bir şeyi bütün yönleriyle, eksiksiz ve doğru olarak anlamak; anlamını çözmek; tam anlamak. **6.** *fel.* Algılanan bir şeyi zihinde oluşturmak.

kavramak[2], [kavra-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-r(ı)-yor]* **1.** Küçük orakla veya herhangi bir orakla ekin biçmek. **2.** El ile ekin yolmak. [DS]

kavramak[3], [kav-ra-mak] *{ağız} gçl. f. [-ır] [-r(ı)-yor]* (Kız, çocuk vb. için) yakalayıp, kucaklayıp alıp gitmek; kaçırmak. [DS]

kavramak[4], [kavur-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-r(ı)-yor]* Kızartmak; yakmak. [DS]

kavramak[5], [kıv-ır-a-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-r(ı)-yor]* Sancılanmak; ağrımak. [DS]

kavramcılık, -ğı [kavram-cı-lık] *is. fel.* Kavramın, onu bildiren dildeki karşılığı olan kelimeden ve sözden farklı bir gerçekliği olduğunu, gerçeğin zihinde bulunmadığını ileri süren skolastik öğreti; mefhumiye; konseptüalizm.

kavramlaşma, [kavram-la-ş-ma] *is.* Kavram durumuna gelme.

kavramlaşmak, [kavram-la-ş-mak] *dönşl. f. [-ır]* Kavram durumuna gelmek.

kavramlı, [kavram-lı] *sf.* Kapsamı geniş; tümü kucaklayan.

kavramsal, [kavram-sal] *sf.* Kavramla ilgili; kavram niteliğinde olan; kavrama dayanan. ▣ **kavramsal alan,** *Belli bir kavrama ilişkin terimler bütünü.*|| **kavramsal dilbilgisi,** *dbl. Dilin, evrensel ve dil dışı düşünce ulamlarını aktardığı varsayımından yola çıkan dilbilgisi.*|| **kavramsal sanat,** *Düşünceyi sanat eserinden üstün tutan, sanat eserinin somut bir ürün değil, bir düşünce ve kavramın ürünü olduğunu savunan akım.*|| **kavramsal yazı,** *Eski Mısır ve Çin yazısında olduğu gibi soyut ve somut çizimlerle kavramları veren yazı; ideografik yazı.*

kavramsallık, -ğı [kavram-sal-lık] *is.* Bir bilginin kavramsal niteliği; kavramsal olma durumu.

kavran[1], [Ar. ḳaraba / Far. kurbān] *{ağız} is.* **1.** İçi boş ağaç. **2.** Boş arı peteği. **3.** Kutu. **4.** İçi oyulmuş ağzı kapaklı ahşap kap. **5.** Arı kovanı. [DS]

kavran[2], [Far. kervān] *{ağız} is.* Yolcu topluluğu; kervan. [DS]

kavranabilir, [kavran-mak+bil-mek] *sf.* Tam bir algı nesnesi olabilen; duyularla değil de akılla algılanabilen.

kavranabilirlik, -ği [kavra-n-a+bil-ir-lik] *is.* Kavranabilir olma durumu.

kavrangoz, [karman +göz / ? kavrangoz] *{ağız} sf.* Karışık; dağınık. [DS]

kavranılma, [kavra-n-ıl-ma] *is.* Kavranılmak eylemi.

kavranılmak, [kavra-n-ıl-mak] *edil. f. [-ır]* Kavrama işi gerçekleştirilmek.

kavranılmaz, [kavra-n-ıl-maz] *sf.* Zihinde oluşturulamayan, oluşturulsa bile varlığı akla yatkın görülmeyen.

kavranma, [kavra-n-ma] *is.* Kavranmak eylemi.

kavranmak[1], [kavra-mak > kav-ra-n-mak] *edil. f. [-ır]* **1.** Kendisi hakkında kavrama işi gerçekleşmek.

2. *dönşl. f. mecaz.* Anlaşılır hâle gelmek. 3. *{ağız}* Anlamaya çalışmak. [DS]

kavranmak[2], [kıvra-n-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* **1.** Kıvranmak. **2.** Çabalamak. **3.** Kaşınmak. **4.** Bulmaya çalışmak; aranmak. [DS] **5.** Sürekli harekette bulunmak.

kavraşmak, [kavra-ş-mak] *{ağız} işteş. f. [-ır]* Tartışmak. [DS]

kavratma, [kavra-t-ma] *is.* Kavrama işini yaptırmak eylemi.

kavratmak, [kavra-mak > kavra-t-mak] *gçl. f. [-ır]* Kavrama işini yaptırmak; bir kimsenin bir şeyi algılamasını, anlamasını, kavramasını sağlamak.

kavrayış, [kavra-mak > kavra-y-ış] *is.* **1.** Kavramak eylemi veya biçimi. **2.** Bir şeyi algılama; anlama ve kavrama yetisi. **3.** Somut ve nesnel kavramlar dışında kalan bütün tasavvurlar ile genel fikir, anı ve yaratıcı hayal güçlerine dayalı kurgular.

kavrayışlı, [kavra-y-ış-lı] *sf.* Kavrama yeteneği olan; kavrayışı iyi olan; kolayca anlayabilen.

kavrayışsız, [kavra-y-ış-sız] *sf.* Kavrama yetisi iyi gelişmemiş olan.

kavrıg, [kavrā-mak > kav(ı)r-ıġ] *{eT} is.* Tutukluluk; hapis. [Gabain]

kavrıgsız, [kavrıġ-sız] *{eT} sf.* Müstakil; bağımsız; özgür; tutuksuz. [EUTS]

kavrık[1], **-ğı** [kav(u)r-uk] *{ağız} is.* Tahıllardaki küçük ak taneler. [DS]

kavrık[2], **-ğı** [kağ *(yans.)* > kağ-(ı)-ık] *{ağız} is.* Balgam. [DS]

kavrılmak, [*kāğ-mak > kağ-ur-mak > kav(ı)r-ıl-mak] *{eT} edil. f. [-ur]* Kavrulmak. [EUTS] [KB]

kavrımak, [kav(ı)r-ı-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r]* Sancılanmak; ağrımak. [DS]

kavrışmak, [kavrā-mak > kav(ı)r-aş-mak] *{eT} işteş. f. [-ur]* Dövüşmek; kavga etmek. [EUTS] [Gabain]

kavruk[1], **-ğu** [kavur-mak > kav-(u)r-uk] *sf.* **1.** Kavrulmuş olan. **2.** *mecaz.* Yaşı ilerlediği hâlde boyu gelişmemiş olan; bodur kalmış olan. **3.** (Bitki için) yetişmesi durmuş olan; büyümesi durmuş. **4.** *{ağız}* Kurumuş. [DS] **5.** *{ağız}* Acı çeken; dertli. [DS] **6.** *{ağız}* Sevdalı; âşık. [DS] **7.** *{ağız} is.* Patlamış mısır. [DS] **8.** *{ağız}* Kavut. [DS] **9.** *{ağız}* Nişastası az olan buğday. [DS]

kavruk[2], **-ğu** [kav-ur-mak > kav-(u)r-uk] *{ağız} is.* Kahve tavası. [DS]

kavruk[3], **-ğu** [kağ-(ı)r-mak > kağ(ı)r-ık] *{ağız} sf.* **1.** (Tahta için) kanrılmış; eğri büğrü. **2.** Birkaç yıl önce kesilmiş, içi çürüyerek boşalmış ağaç. [DS]

kavrukluk, -ğu [kavruk-luk] *is.* **1.** Kavruk olma durumu. **2.** Boyca gelişmemiş olma durumu.

kavrulma, [kav(u)r-ul-ma] *is.* **1.** Kavruk duruma gelme. **2.** Kavurma işlemine uğrama.

kavrulmak, [*eT.* *kāğ-mak > kağ-ur-mak > kavur-mak > kav(u)r-ul-mak] *edil. f. [-ur]* **1.** Kavurma işlemine uğramak. *{eT} (aynı)* [DLT] **2.** *dönşl. f.* Kavruk hâle gelmek.

kavruluş, [kav(u)r-ul-mak > kav(u)r-ul-uş] *is.* Kavrulmak eylemi veya biçimi.

kavruşmak, [kavur-mak > kav(ı)r-uş-mak] *{eT} işteş. f. [-ur]* Birlikte kavurmak. [DLT]

kavs, [Ar. ḳavs / ḳavsiyye قوس / قوسيه] *is.* → kavis. ☞

kavs ışığı, *{OsT} Ark lambası.*|| **kavs-i asabî,** *{OsT} anat. Sinir yayı.*|| **kavs-i azmî,** *{OsT} anat. Kemik yayı.*|| **kavs-i elektrikî,** *{OsT} fiz. Elektrik yayı.*|| **kavs-i galsamî,** *{OsT} zool. Solungaç yayı.* || **kavs-i in'ikâs,** *{OsT} fiz. Yansı yayı.*|| **kavs-i kudret,** *{OsT} Gökkuşağı.*|| **kavs-i kuzah,** *{OsT} Gökkuşağı.*|| **kavs-i leyl,** *{OsT} 1. Gece yayı. 2. gök b. Güneşin gök küresinde çizdiği yayın ufuk altında kalanı.*|| **kavs-i leylü'n-nehār,** *{OsT} gök b. Gece gündüz yayları.*|| **kavs-i nehārî,** *{OsT} gök b. Gündüz yayı.*|| **kavs-i nısfü'n-nehār,** *{OsT} gök b. Gece gündüz yayları.*|| **kavs-i nüzūl,** *{OsT} tasvf. İlahî ışığın, hava, su, toprak, ateş gibi dört unsura dönerken meydana getirdiği yay.*|| **kavs-i rahî,** *{OsT} anat. Ayak kemeri.*|| **kavs-i urūc,** *{OsT} tasvf. Vücud-i İlahîden ayrılan nurun dört unsurdan geçtikten sonra tekrar aslına dönmesi.*|| **kavs-i ziyā,** *{OsT} fiz. Işık yayı.*

kavsadılmak, [*kav-mak > kavzā-mak > kavza-t-ıl-mak] *{eT} edil. f. [-ur]* Sıkıştırılmak; çevrilmek. [Gabain]

kavsak[1], **-ğı** [kavza-mak > kavza-k / kavsa-k] *{ağız} is.* **1.** Buğday veya arpanın dış kabuğu; kavız. **2.** Kepek. **3.** Fındığın yeşil kabuğu.

kavsak[2], **-ğı** [kav / kov > kav-sa-mak > kavsa-k] *{ağız} is.* **1.** Kurumuş, gevrek ekmek. **2.** *sf.* Seyrek; aralıklı. **3.** İçi boş; çürük. [DS] **4.** (Çörek için) çok kurumuş.

kavsak[3], **-ğı** [kav(ı)s-a-k] *{ağız} sf.* **1.** (Kişi için) kaba ve sevimsiz. **2.** (Kişi için) zayıf ve hafif. **3.** Sırnaşık. [DS]

kavsaklamak, [kavsak-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ı) -yor]* **1.** Bir işi baştan savma yapmak. **2.** Anlamak; farkına varmak. [DS]

kavsaksınma, [kavsak-sı-n-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* Önem verme; aldırma; ehemmiyet verme.

kavsal, [kav / kov > kav-(ı)s-al] *{ağız} is.* **1.** Mısırın yeşil yaprağı. **2.** İçi boş; kof. **3.** Tam yanmamış, kurumuş gevremiş şeyler. [DS]

kavsalamak, [kavsa-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* (Saç için) gelişigüzel toplamak. [DS]

kavsaldak, -ğı [kavsal-da-k] *{ağız} sf.* Kabartılmış; gevşek. [DS]

kavsaltı, [kavsal-tı] *{ağız} is.* Gürültü. [DS]

kavsara[1], [Ar. ḳavṣara قوصره] *{OsT} is.* **1.** Hurma dalından veya kamıştan yapılmış iki kulplu meyve sepeti. **2.** İnsan veya hayvan kaburgası.

kavsara[2], [Ar. ḳavṣara قوصره] *{ağız}* *is.* **1.** Kıyma, kavurma ve yağ koymaya yarayan büyük tahta kutu; külek. **2.** İnce tahtalardan yapılan üzüm sepeti. **3.** Ev önünde sebze yetiştirilen küçük bahçe. **4.** Hasırdan yapılmış buğday ambarı. **5.** Hasır çuval. [DS] ⊡ **kavsarası** (havsalası) **dar olmak,** *Çabuk sinirlenmek; titizlenmek.*

kavsara[3], [kof / kov / kav > kav-(ı)s-ar-a] *{ağız}* *is.* **1.** Ruh; can. **2.** Hafif, zayıf kimse. [DS]

kavsara[4], [kağ *(yans.)* > kağ-(ı)s-ar-a] *{ağız}* *is.* Öksürük.[DS]

kavsara[5], [? kavsara] *{ağız}* *sf.* İvedi; tez. [DS] ⊡ **kavsaraya getirmek,** *{ağız}* *Sıkıştırmak; ivdirmek.* [DS]

kavseyn, [Ar. ḳavs > ḳavseyn قوسين] *is.* **1.** İki yay. **2.** İnsandaki kaşların ikisine birden verilen ad.

kavsık, -ğı [kav-sık قاوسق] *{OsT}* *is.* Çakmak taşından kıvılcım çıkarmak için taşa vurulan çelik parçası; çakmak.

kavsıra, [Ar. ḳavṣara قوصره] *{ağız}* *is.* Yayvan sapsız sepet. [DS]

kavsî, [Ar. ḳavsī قوسى] *(kavsi:)* *sf.* **1.** Yayla ilgili. **2.** Yay gibi olan.

kavsname, [Ar. ḳavs + Far. nāme قوسنامه] *(kavsna:me)* *{OsT}* *is.* Okçuluk üzerine yazılmış kitap.

kavspare, [Ar. ḳavs + Far. pāre قوسپاره] *(kavspa:re)* *{OsT}* *is.* Küçük yay.

kavsuk, -ğu [kav / kov / kof > kav-(u)s-uk / kavzuk] *{ağız}* *is.* Meyve kabuğu; kapçık. [DS]

kavsul, [kav / kov / kof > kav-(u)s-ul] *{ağız}* *is.* Yara üzerindeki kabuk. [DS]

kavşadılmak, [*kav-mak > kav(ı)ş-ā-mak > kavşa-d-ıl-mak] *{eT}* *edil. f.* *[-ur]* Birleşmiş olmak; kavuşturulmuş olmak. [EUTS]

kavşahmak, [kav-(ı)ş-ak-mak] *{ağız}* *gçsz. f.* *[-(ğ)ır]* Dedikodu etmek; söz getirip götürmük. [DS]

kavşak[1], **-ğı** [*eT.* kav-uş-mak > kav(u)ş-ā-mak / kav-uş-a-k > kavş-a-k] *is.* **1.** (Yol, ırmak vb. için) kesişme veya birleşme yeri. **2.** Birbiri ile birleşen iki damarın bağlantı noktası. **3.** İki ve daha çok yol, cadde veya sokağın birbirini kestiği, trafik akışını kolaylaştırmak ve düzeni sağlamak için özel düzenlemenin yapıldığı alan.

kavşak[2], **-ğı** [kağ *(yans.)* > kağ-(ı)ş-a-k] *{ağız}* *sf.* Gevşek; yıpranmış; yıkılmaya yüz tutmuş. [DS]

kavşak[3], **-ğı** [kağ *(yans.)* > kağ-(ı)ş-a-k] *{ağız}* *sf.* Uçurum; yar. [DS]

kavşak[4], **-ğı** [kağ *(yans.)* > kağ-(ı)ş-a-k] *{ağız}* *is.* Siyah, gevşek, sürülmesi kolay olan bir çeşit toprak. [DS]

kavşak[5], **-ğı** [kav-uş-ak] *{ağız}* *is.* Mısırın koçanı dışında bulunan gevşek yeşil yapraklar. [DS]

kavşak[6], **-ğı** [kav(ı)ş-a-k] *{ağız}* *sf.* Ateşte pişmiş, kavrulmuş kestane. [DS]

kavşaklamak, [kav-ış-a-k-la-mak] *{ağız}* *gçl. f.* *[-r]* *[-l(ı)-yor]* Güneşlendirmek; havalandırmak. [DS]

kavşamak[1], [*kav-mak > kav(ı)ş-ā-mak] *{eT}* *gçsz. f.* *[-r]* Kaynaşmak. [EUTS]

kavşamak[2], [kav(ı)ş-a-mak] *{ağız}* *gçl. f.* *[-r]* *[-ş(ı)-yor]* Tutmak; sıkmak. [DS]

kavşamak[3], [kav(ı)ş-a-mak] *{ağız}* *gçsz. f.* *[-r]* *[-ş(ı)-yor]* Kağşamak. [DS]

kavşanmak, [kav(ı)ş-a-n-mak] *{ağız}* *dönşl. f.* *[-ır]* Süslenmek. [DS]

kavşarmak, [kav(ı)ş-a-r-mak] *{ağız}* *gçl.f.* *[-ır]* İki kişiyi birbirine düşürmek. [DS]

kavşatılmak, [*kav-mak > kav(ı)ş-ā-mak > kavşa-t-ıl-mak] *{eT}* *edil. f.* *[-ur]* Karıştırılmak; sarsılmak; heyecanlandırılmak. [EUTS]

kavşatmak, [*kav-mak > kav(ı)ş-ā-mak] *{eT}* *gçl. f.* *[-ur]* Çevirmek; sıkışmak. [EUTS]

kavşayık, -ğı [kav(ı)ş-a-y-ık] *{ağız}* *is.* Yaban yulafı. [DS]

kavşı, [kav-ış-mak > kavī] *(kavşı:)* *{eT}* *sf.* (Kaş için) ince; çatık. [DLT]

kavşık, -ğı [kav-uş-mak > kavş-ık قاوشق] *sf.* **1.** *{OsT}* Kavuşan; kavuşabilen. **2.** *is.* İki yolun birleştiği yer; kavşak.

kavşıksız, [kavşık-sız قوشقسز] *{OsT}* *sf.* Kavuşmayan.

kavşırma, [kav(ı)ş-ır-ma] *{ağız}* *is.* İki kanatlı kapı. [DS]

kavşırmak, [kav-uş-ur-mak > kavşır-mak] *gçl. f.* *[-ır]* **1.** Kuşatmak; çevirmek; ihata etmek. **2.** *{ağız}* Elleri göğüste birleştirip saygıyla durmak; el pençe divan durmak. [DS] **3.** Bir şeyi iki elle kucaklamak. **4.** *{ağız}* Bir araya getirmek; birleştirmek. [DS] **5.** Kavuşturmak. **6.** *{ağız}* İki eli birleştirerek tutmak; kucaklamak. [DS]

kavşıt, [*eT.* kav-ış-mak > kav(ı)ş-ut / kavş-ıt] *{ağız}* *is.* **1.** İki yolun, iki suyun birleştiği yer; kavşak. **2.** İki dağın birleştiği yer. **3.** Ek; bitişik yer. **4.** Yerle gökyüzünün birleşmiş gibi göründüğü yer; ufuk. [DS]

kavşurmak, [*ka-mak > kav-ış-mak > kav(ı)ş-ur-mak] *{eT}* *gçl. f.* *[-ur]* Katlamak; bir araya koymak; birleştirmek; kavuşturmak. [EUTS] [DK] [KB] [Gabain]

kavşut[1], [kav-ış-mak > kav(ı)ş-ut] *{eT}* *is.* İki hakanın ülkelerinin dirliği için barışmaları. [DLT]

kavşut[2], [*eT.* kav-ış-mak > kav(ı)ş-ut] *{ağız}* *is.* Kavşak. [DS]

kavtan, [Far. ḫaftān => ḳavtān قاوتان] *{OsT}* *is.* Kaftan.

kavuç, -cu [kav-(ı)l-ıç / kav-uç] *{ağız}* *sf.* **1.** Fıtıklı. **2.** Zayıf; hastalıklı. [DS]

kavuççuk, -ğu [kavuç-çuk] *{ağız} is.* Fes kalıbı. [DS]

kavuk[1], **-ğu** [*eT.* *kav-mak > kav-uk قاوق / قاووق] *is.* **1.** *{eT}* Kabarcık. [EUTS] **2.** *{OsT}* İçi boş şey; içi boş kap. **3.** *{eT} {eAT} {OsT} {ağız}* Sidik torbası; mesane; sidiklik. [DLT] [DS] **4.** *{eT}* Kepek. [KB] **5.** Pamuktan yapılan ve etrafına sarık dolanan büyük bir erkek başlığı. **6.** *{ağız}* Yumak; kuka. [DS] **7.** *{ağız}* Oyuk; çukur. [DS] **8.** *{ağız}* Çıkıkçı. [DS] ⊡ **kavuğu büyük, kendi küçük şalgam efendi,** *Bir değeri ve önemi olmamasına rağmen kendini önemli ve büyük göstermeye çalışan kimse.*|| **kavuk fitili,** *Kavuğun dikiş yerindeki kaytan.*|| **kavuk kalıbı,** *Giyilmediği zamanlarda bozulmaması için kavuğun konulduğu baş biçimindeki nesne.*|| **kavuk sallamak,** *Birine yaranmak için onun söylediği her şeyi kabul etmek.*|| **kavuk sarığı,** *Kavuğun etrafına sarılan bez sargı.*

kavuk[2], **-ğu** [kav-ur-mak > kav-uk] *{ağız} is.* Kavrulmuş mısır tanesi. [DS]

kavukçu, [kavuk-çu] *is.* **1.** Kavuk yapan veya satan kimse. **2.** *mecaz.* Yaranmak amacıyla olur olmaz her şeyi onaylayan; yağcı.

kavuklu, [kavuk-lu] *sf.* **1.** Kavuk giymiş olan; kavuğu bulunan. **2.** *is. tiy.* Orta oyununda başında kavuk bulunan, muhavereyi yürüten, kaba saba, hazırcevap baş rol oyuncusu. ⊡ **kavuklu arkası,** *Orta oyununda kavuklu gibi giyinen ve onun arkasından gelen cüce ve kambur tip.*|| **kavuklu yağmur,** *{ağız} İri taneli bahar yağmuru.* [DS]

kavukluk, -ğu [kav-uk-luk] *is.* Kavuk koymaya yarar küçük raf.

kavulca, [kavul-ca] *{ağız} is.* Tek sıralı kabuklu buğday başağı. [DS]

kavum[1], [? kavum] *{ağız} is.* Yemekli, oyunlu toplantı. [DS]

kavum[2], [Ar. ḳavm] *{ağız} is.* Akraba. [DS]

kavun, [*eT.* *kāğ-mak > kāğ-ün > kağun > kavun] *is. bot.* **1.** Kabakgillerden, sürüngen gövdeli, büyük yapraklı, erkek ve dişi çiçekleri ayrı, alt durumlu ovaryumdan gelişen, sulu ve güzel kokulu meyveli, bir yıllık otsu bitki, *(Cucumis melo)*. **2.** Aynı bitkinin etli, sulu meyvesi. ⊡ **kavun baklavası,** *Kavunlu bir çeşit baklava.*

kavuncu, [kavun-cu] *is.* Kavun yetiştiricisi ve satıcısı.

kavuniçi, [kavun+iç-i] *is.* **1.** Pembeye çalan sarı renk; turuncu. **2.** *sf.* Bu renkte olan.

kavur, [Ar. kāfir => ḳavur قاور] *{eAT} is.* Düşman.

kavurçak, -ğı [kav-ur-ça-k] *{ağız} is.* Bebek. [DS]

kavurga[1], [*kāğ-mak > kağ-ur-mak > kağ-ur-ġa / kavur-ga قورغه قاورغه/] *{OsT} {ağız} is.* **1.** Buğday, mısır vb. tahılların kuru yemiş gibi yenilmek üzere kavrulmuş taneleri; ateşte kavrulan tahıl. **2.** Kabuğu alınmış ve dövülmüş buğdaydan yapılan yiyecek. **3.** Kurutulmuş ekmek. **4.** Meyve kurusundan yapılan un. ⊡ **kavurga etmek,** *{ağız} Kavurmak.* [DS]

kavurga[2], [kavur-ga] *{ağız} is.* Bostan bitkilerinin yapraklarını buruşturan, bir küçük böcek. [DS]

kavurgeç, -ci [kavur-ga-ç] *{ağız} is.* Mısır, kestane patlatmaya yarayan tava. [DS]

kavurgu, [kavur-gu] *{ağız} is.* Mısır kavurma aracı. [DS]

kavurka, [*kāğ-mak > kağ-ur-mak > kağ-ur-ġa / kavur-ga قغرغه / قاورغه] *{OsT} is.* → kavurga[1].

kavurma, [kağ-ur-ma / kav-ur-ma] *is.* **1.** Kavurmak eylemi. *{eAT} (aynı)* [DK] **2.** Kendi yağı ile kavrulup pişirilmiş et. **3.** Bazı besinlerin açık havada sıcak hava ile işlenmesi. **4.** *sf.* Kavrulmuş olan. ⊡ **kavurma herlesi,** *{ağız} Kavrulmuş unla yapılan çorba.* [DS]

kavurmacı, [kavur-ma-cı] *is.* **1.** Kavurma yapan ve satan kimse. **2.** Bu kişinin iş yeri.

kavurmaç, [kağ-ur-mak > kağur-maç / kavurmaç] *is. is.* Kavrulmuş buğday tanesi; buğday kavurgası; *{eT} (aynı).* [DLT]

kavurmak[1], [*kāğ-mak > kağ-ur-mak قاورمق] *gçl. f.* *[-ur]* **1.** Yakmak; kızartmak. **2.** Yiyeceği tencerenin içine koyarak yanmayacak biçimde kızartmak. *{eT} {OsT} (aynı)* [EUTS] **3.** (Soğuk, sıcak, rüzgâr vb. için) kurutmak; gevretmek; yakmak. **4.** (Acı için) şiddetle yakmak. **5.** Büyük zarar vermek; üzmek; mahvetmek. **6.** *fiz. kim.* Bir oksitleme meydana getirmek amacıyla kimyasal bir maddeyi veya cevheri hava etkisiyle ısıtmak.

kavurmak[2], [*kav-mak > kavır-mak / kav-ur-mak] *{eT} gçl. f. [-ur]* Basmak; tazyik etmek; toplamak; kavramak; yakalamak; sıkmak. [EUTS] [DLT] [KB] [Gabain]

kavurmalı, [kavur-ma-lı] *sf.* İçinde kavurma bulunan; kavurma ile yapılmış olan.

kavurmalık, -ğı [kavur-ma-lık] *sf.* **1.** Kavurma yapmaya elverişli olan. **2.** Kavurma yapmak için ayrılmış olan.

kavursağ, [kavur-sa-k] *{ağız} is.* Yünlü kumaşların yanarken çıkardığı koku. [DS]

kavurtlak, -ğı [kavur-t-la-k] *{ağız} is.* Düz yüzeydeki yuvarlak çıkıntılar. [DS]

kavurtma, [kavur-t-ma] *is.* Kavurma eylemini bir başkasına yaptırma.

kavurtmak, [kavur-t-mak] *gçl. f. [-ur]* Kavurmak eylemini bir başkasına yaptırmak; bir şeyi başkasının kavurmasını sağlamak.

kavuruş, [kavur-uş] *is.* Kavurmak eylemi veya biçimi.

kavus, [kav-us / kav-uz] *{ağız} is.* **1.** Tahıl kabuğu. **2.** Kavrulmuş tahılın öğütülmesi ile elde edilen un; kavut. [DS]

kavuş, [? kavuş] *{ağız}* *is.* Tahta. [DS]

kavuşak[1], **-ğı** [kav-uş-ak] *{ağız}* *is.* Kuru kestane. [DS]

kavuşak[2], **-ğı** [kav-uş-ak] *{ağız}* *is.* **1.** Kavşak. **2.** Gür akan dere. [DS]

kavuşlak, -ğı [kav-uş-la-k] *{ağız}* *is.* Mor renkli yaban menekşesi; mor menekşe. [DS]

kavuşkan, [kav-uş-kan قاوشقان] *{OsT}* *sf.* **1.** Yapışkan. **2.** Asılgan.

kavuşma, [kavuş-ma] *is.* **1.** Kavuşmak eylemi. **2.** Ayrı kalmış birisiyle buluşma. **3.** Ulaşma; varma. **4.** Elde etme; erişme. **5.** (Güneş için) batma. **6.** *bot.* Mantar ve yosun gibi bazı aşağı bitkilerde, yeni birey oluşumu için iki ayrı hücrenin birleşimi.

kavuşmak, [*eT.* kab-mak > kab-ış-mak > kav-uş-mak قاوشمق] *işteş. f.* *[-ur]* **1.** *{eT}* *{eAT}* Birleşmek; yaklaşmak; karşılaşmak. [DLT] **2.** Ayrı kalman bir kimse ile bir araya gelmek; görüşmek. **3.** Bir yere tekrar geri dönmek. **4.** Özlediği bir şeyi yeniden elde etmek. **5.** (Nehir, yol vb. için) katılmak; karışmak. **6.** Bir araya gelmek; birleşmek. **7.** *gçsz. f.* Yokluğu çekilen veya çok istenen bir şeye erişmek; onu elde etmek. **8.** (Güneş için) batmak. **9.** Varmak; ulaşmak. **10.** *bot.* (Mantar ve yosun gibi bazı aşağı bitkiler için) üremeyi sağlamak için bir köprücük ile iki ayrı hücre birbirine bağlanmak.

kavuştak, -ğı [kavuş-ta-k] *is. ed.* Şarkı ve türküde tekrarlanan dize; nakarat.

kavuşturma[1], [kavuş-tur-ma] *is.* **1.** Kavuşmasını sağlamak eylemi. **2.** *{ağız}* Erkek gömleği. [DS] **3.** *{ağız}* İş gömleği. [DS] **4.** *{ağız}* Yelek. [DS]

kavuşturma[2], [kavuş-tur-ma] *{ağız}* *is.* Evleğin yarısı. [DS]

kavuşturmak, [kavuş-mak > kavuş-tur-mak] *gçl. f.* *[-ur]* **1.** Kavuşmasına yol açmak; kavuşmasını sağlamak; kavuşmalarını sağlamak; *{eT}* *(aynı).* [KB] **2.** (Yokluğu çekilen bir şey için) edinmelerini, elde etmelerini sağlamak.

kavuşuk, -ğu [kavuş-uk] *{ağız}* *sf.* Birleşmiş; bir araya gelmiş. [DS]

kavuşuklamak, [kavuş-uk-la-mak] *{ağız}* *gçl. f.* *[-r]* *[-l(u)-yor]* Elde etmek. [DS]

kavuşulma, [kavuş-ul-ma] *is.* Bir araya gelinme; kavuşulmak eylemi.

kavuşulmak, [kavuş-mak > kavuş-ul-mak] *edil. f.* *[-ur]* Bir araya gelinmek; birleşilmek; buluşulmak.

kavuşum, [kavuş-mak > kavuş-um] *is. gök b.* Birden çok gök cisminin Yer'e göre düşey bir düzlemden aynı anda geçmesi. ☞ **kavuşum devri,** *gök b. Bir gezegenin iki kavuşum anı arasında geçen süre.*

kavuşur, [kavuş-mak > kavuş-ur] *sf.* Üremek amacıyla iki ayrı hücresi birbirine bağlanan; kavuşan. ☞ **kavuşur su yosunları,** *biy. İki ayrı paralel yosun ipliği arasında köprü hücre oluşturarak, bir dizideki hücre ve sitoplazmanın öteki dizideki hücrelere bu köprülerden geçip yumurtalar meydana getirmesi suretiyle çoğalan tatlı su yosunları sınıfı, (Desmidiales, Mesoteniales, Zygnemales).*

kavut[1], **-du** [*kāğ-mak > kāğ-ut > kav-ut قوت / قاوود / قاووط / قاوت] *{eT}* *{eAT}* *{OsT}* *{ağız}* *is.* **1.** Kavrulmuş ve dövülmüş buğday ununa şeker veya üzüm, incir gibi kuru yemiş katılarak yapılan bir tür yiyecek. [DLT] [DS] **2.** *{ağız}* Kurutulmuş armuttan çekilerek elde edilmiş un. [DS] **3.** *{ağız}* İnce bulgur. [DS] **4.** *{ağız}* Kavrulmuş buğday. [DS] **5.** *{ağız}* Bulgur kepeği. [DS] ☞ **kavut eylemek,** *{eAT} Kavurmak; kavrulmuş hâle getirmek.*|| **kavut helvası,** *{ağız} Kavrulmuş ve öğütülmüş tahıl ununa yemiş, şeker veya pekmez katılarak yenen bir tür helva.* [DS]|| **kavut keçi,** *{ağız} Kızıl keçi.* [DS]

kavut[2], [kavut] *{eT}* *is.* Kut; saadet; görkem; şevket; haşmet. [EUTS]

kavut[3], **-du** [kavut] *{ağız}* *is.* İlaç olarak kullanılan kaynatılmış çiçek veya bitki kökü. [DS]

kavuz, [kab / kap *(kabuk)* > kab-uz > kav-uz قاوز] *{ağız}* *is.* **1.** Buğdaygillerin başağında, başakçıkları veya çiçekleri saran örtü pulu. **2.** *{eAT}* Tahıl elenirken kalburda kalan kapçıklı tane. **3.** İçi boş kabuklu yemiş. **4.** Yaprakları dökülen bitki. **5.** Soyulmuş; pul pul olmuş deri. **6.** Saç dibinde olan kepek. **7.** Tahıl kepeği. [DS] **8.** *{eT}* Şaraptaki çör çöp; tortu. [DLT] **9.** *sf.* (Meyve için) özsüz; içi çürük; iç tutmamış; gelişmemiş. [DS] ☞ **kavuz olmak,** *{ağız} Kabuk kabuk olmak.* [DS]

kavuzcuk, -ğu [kavuz-cuk] *is.* Buğdaygillerde taneyi doğrudan doğruya saran renksiz iki saydam pulcuktan her biri.

kavuzlu, [kavuz-lu] *sf.* Tanesi bir veya birçok kavuzla kaplı olan.

kavuzlular, [kav-uz-lu-lar] *is. bot.* Bir çeneklilerden, çiçeklerinde renkli taç yaprağı yerine, kavuz denilen yeşil renkte yapracıklar bulunan bitki takımı, *(Glumiflorae).*

kavvad, -di [Ar. ḳavvād قواد] *(kavva:d) is.* Pezevenk; gavat.

kavval, -li [Ar. ḳavl > ḳavvāl قوال] *(kavva:l) is.* **1.** Çok konuşan; geveze. **2.** Açık sözlü; yerinde konuşan. **3.** *müz.* Şarkı okuyan; şarkıcı. ☞ **kavvāl bi'l-hakk,** *Özü sözü doğru olan.*

kavvas, [Ar. ḳavvās قواس] *(kavva:s) is.* **1.** Oklu asker. **2.** Ok yapan; okçu. **3.** Eskiden okullarda kapıcılık yapan kişilere verilen ad. **4.** Banka, konsolosluk gibi yerlerde görevli kapıcı veya bekçi.

kavza[1], [? kavza] *{ağız}* *is.* Saç örgüsü. [DS]

kavza[2], [kav-(ı)z-a قوزه] *{OsT}* *is.* Kaplıca; ılıca.

kavzadılmak, [kav(ı)z-a-t-mak > kavzat-ıl-mak] *{eT}* *edil. f.* *[-ur]* Çevrilmiş olmak. [EUTS]

kavzak, -ğı [kavza-k] *{ağız} is.* Koltuk verme; dalkavukluk. [DS] ⧉ **kavzak vermek,** *{ağız} Dalkavukluk etmek.* [DS]

kavzalamak, [kavza-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Saç örmek. [DS]

kavzama, [kav-za-ma] *is.* **1.** Sıkı sıkı tutmak eylemi; sıkıca yakalama. **2.** Koruma. **3.** Düzenleme; tanzim.

kavzamak[1], [*kav-mak > kavzā-mak قوزامق] *gçl. f. [-r] [-z(ı)-yor]* **1.** *{eT}* Dayatmak; sıkıştırmak; sıklaştırmak. [EUTS] **2.** *{eAT} {ağız}* Sıkıca tutmak; kavramak; yakalamak. [DD] **3.** *{ağız}* Korumak; saklamak; muhafaza etmek. [DS] **4.** *{ağız} mecaz.* Yoluna koymak; düzenlemek; derleyip toplamak. [DD] **5.** *{ağız}* Bir şeyin yerini değiştirmek; başka bir yere götürmek. [DS]

kavzamak[2], [kavza-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-z(ı)-yor]* **1.** Karşısındakini bir konuda uyarmak için bir yerini hafifçe çimdiklemek. **2.** Acıyan yeri tutmak. [DS]

kavzamlı, [kavza-m-lı] *{ağız} sf.* Kendini koruyan. [DS]

kavzanmak, [kavza-n-mak قوزنمق] *{eAT} dönşl. f. [-ur]* Elleriyle tutunmak istemek.

kavzantı, [kav-za-ntı] *{ağız} is.* Marangoz rendesinden çıkan yonga. [DS]

kavzımak, [kav(ı)z-ı-mak] *{ağız} gçl. f. [-r]* Korumak. [DS]

kavzınmak, [kav-ız-ın-mak > kavzın-mak] *{ağız} gçsz. f. [-ır]* **1.** Durmadan kaşınmak. **2.** Çaresizlikten kıvranmak. **3.** Aranmak. [DS]

kavzulamak, [kavza-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(u) -yor]* Saç örmek. [DS]

kay[1], [kay *(yans.)*] *is.* Pütürlü, tırtıklı yüzeylerin birbirine sürtünmesini anlatan kök. [Zülfikar] *kay-ır kayır*

kay[2], [kād̠ / kāy قاى] *is.* **1.** *{eT} {eAT} {OsT}* Kar; kar fırtınası; tipi. **2.** *{ağız}* Yaz yağmuru; yağmur. [DS] **3.** *{ağız}* Nem. [DS] **4.** *{ağız}* Yağmur öncesi esen sert rüzgâr; bora; fırtına. [DS]

kay[3], [kañu] *{eT} zf.* → kañu.

kay[4], [Çin. k'ai] *{eT} is.* **1.** Açmak. [EUTS] **2.** Cadde. [EUTS] [Gabain] **3.** Bir sülalenin mensubu. [EUTS]

kay[5], **-yyı** [Ar. ḳay' قىء] *{OsT} is.* Kusma; çıkartma; istifrağ etme. ⧉ **kay etmek,** *Kusmak.*|| **kay'ü'd-dem,** *{OsT} Kan kusma.*

kay[6], [kay] *{ağız} is.* Acele.

kay[7], [kay] *{ağız} is.* Tohumun çıkmasına engel olan bir parmak kalınlığındaki sert ve killi toprak.

kaya[1], [*eT.* *kād̠-mak > *kād̠ā / kayā] *is.* **1.** Arazide ve dağların yamaçlarında yere gömülü sert ve büyük taş kütlesi. *{eT} (aynı)* [ETY] [EUTS] [DLT] [Gabain] **2.** Sarp dağ; taşlık uçurum. ⧉ **kaya balığı,** *zool. Sazangillerden, derelerde yaşayan, uzun gövdeli, anüs yüzgeçleri kısa, çenesinde iki bıyık teli bulunan, sırtında esmer, sarı ve mavi parıltılar bulunan, boyu on beş santimi geçmeyen, nisandan ağustos sonuna kadar pek çok yumurta bırakan, pek çok türü bulunan, küçük kemikli balık, (Gobius).*|| **kaya balığıgiller,** *zool. Küçük boyda, iri başlı, yüzgeçleri karın üzerinde, fırlak gözlü, birkaç tatlı su türü bulunan, deniz ve haliçlerde yaşayan, kemikli balıklar familyası, (Gobidae).*|| **kaya gibi,** *Çok sağlam ve sert.*|| **kaya güvercini,** *zool. Avrupa, Asya ve Kuzey Afrika'nın dağlık ve kayalık yerlerinde sürüler hâlinde yaşayan, evcil güvercinin atası sayılan, boz renkli bir tür yaban güvercini, (Columba livia).*|| **kaya hanisi,** *zool. Hanigillerden, sıcak ve ılık denizlerin iki yüz metreye kadar olan diplerinde yaşayan, omurgasızlarla beslenen kemikli balık; lahos, (Epinephalus aeneus).*|| **kaya horozu,** *zool. Amazon kayalıklarında yaşayan, erkeğinin çiftleşme döneminde yaptığı gösteri ile ünlü olan, erkeğinin tüyleri tamamen kırmızı ve turuncu olan, başının üzerinde dik tüylerden bir yelpaze şeklinde tepelik bulunan, dişisi esmer, 30-35 cm. boyunda bir ötücü kuş, (Rupicola).*|| **kaya kartalı,** *zool. Gündüz yırtıcılarından kuzey yarım kürede, kayalık alanlarda yaşayan, sırtı koyu, karnı açık kahverengi, siyah kanatlı, gezici bir kuş, (Aquila chrysaetus).*|| **kaya kekliği,** *zool. Tavuksular takımının sülüngiller familyasından 38 cm. kadar uzunlukta, Balkanlarla ve Asya'da kayalık alanlarda yaşayan bir tür keklik, (Alectoris graeca).*|| **kaya keleri,** *zool. Bukalemungillerden, renk değiştirmesiyle ünlü, 5-30 cm. boyunda bir tür kertenkele; bukalemun, (Chamaeleo chamaeleon).*|| **kaya kertenkelesi,** *zool. Gerçek kertenkelegillerden Asya'nın bazı bölgeleri ile Anadolu'da yaşayan bir tür kertenkele, (Lacerta saxicola).*|| **kaya kırlangıcı,** *zool. Kırlangıçgiller familyasından 15 cm. kadar uzunlukta, sırtı kül kahverengi, karnı daha açık renkli, sarp kayalık alanlarda yaşayan, kayalar üzerindeki küçük böceklerle beslenen, yurdumuzun her yerinde yazın kuluçkaya yatan göçmen bir kuş, (Ptyonoprogne rupestris).*|| **kaya kızımı,** *{ağız} İlkbaharda sıcakların arttığı zaman.* [DS]|| **kaya kiraz kuşu,** *zool.* → kaya yelvesi.|| **kaya kirpisi,** *{ağız} Deniz kestanesi fosili.* [DS]|| **kaya koltuğu,** *{eAT} Kaya boşluğu; saklanmaya, siper olarak kullanılmaya uygun kaya dibi.*|| **kaya lifi,** *Taş pamuğu; asbest.*|| **kaya koruğu,** *{ağız} Kayalıklarda biten, kara üzüm gibi meyveleri olan, çok yıllık otsu ve etli yapraklı bitki, (Sedum sempervivoides / sempervivum)* [DS]|| **kaya memesi,** *{ağız}* → kaya kirpisi. [DS]|| **kaya mezarı,** *Kayalar içine oyulmak suretiyle yapılmış mezarlar.*|| **kaya örümceği,** *zool. Taşların arasında yaşayan bir tür örümcek.*|| **kaya pitonu,** *zool. Pi-*

tongiller familyasından, 8 m. kadar uzunlukta, Tropik bölgelerde yaşayan bir yılan, (Python sebae).|| **kaya resmi,** *Çoğunlukla mağaralarda yaşayan ilkel insanların kayalara ve mağara duvarlarına boya veya çizgilerle yaptıkları resimlere verilen ad.*|| **kaya sansarı,** *zool. Avrupa ve Asya'da yaşayan, boz renkli postu değerli, gececi, ev hayvanlarına saldıran bir tür sansar, (Mustela foina).*|| **kaya sarımsağı,** *bot. Genç yaprakları sarımsak yerine kullanılan bir tür yaban sarımsağı, (Allium ampeloprasum).*|| **kaya sarmaşığı,** *Kayalıklarda biten bir sarmaşık türü.*|| **kaya serçesi,** *zool. Serçegillerden, 14 cm. kadar uzunlukta, başın ortasında grimsi kahverengi birer bant bulunan, kayalık yerlerde, harabeler civarında yaşayan bir ötücü kuş. (Petronia petronia).*|| **kaya suyu,** *Kayaların arasından sızan kaynak suyu.*|| **kaya taşı,** *{ağız} Kaydırak oyunu.* [DS]|| **kaya tuzu,** *Toprak altından cevher hâlinde çıkarılan tuz.*|| **kaya üzümü,** *{ağız} Kırlarda biten, meyvesi dövülerek yaralara sarılan bir bitki.* [DS]|| **kaya yağı,** *{ağız}* → kaya üzümü. [DS]|| **kaya yelvesi,** *zool. Eski Dünyanın ılıman bölgelerinde yaşayan, sarp yamaçlara yuva yapan, başı ve boynu gri, sırtı kahverengi veya kırmızı bir göçmen kuş, (Embriza cia).*

kaya[2], [kay-mak > kay-ā] *{eT} is.* Geri. [EUTS] [Gabain] ☞ **kaya görmek,** *{eT} Uzaktan görmek.* [DLT]

kaya[3], [Far. kedḫüdā => kāḫyā] *(ka:ya) {ağız} is.* Muhtar. [DS]

kayabaşı, [kaya+baş-ı] *{ağız} is.* **1.** *ed.* Türk halk şiirinde anlam bakımından basit, dil yönünden ilkel bir tür koşma. [DS] **2.** *müz.* Türk halk müziğinde, genellikle serbest bir söyleyişin egemen olduğu ağır ve lirik bir üslupla söylenen bir türkü tarzı.

kayabeği, [kaya+bey-i] *{ağız} is.* Soğan yahnisi. [DS]

kayacak, -ğı [kay-acak] *{ağız} is.* Tencere. [DS]

kayaç, -cı [kay-aç] *is. jeol.* Birleşimi, yapısı ve kökeni aynı, yer yüzünde büyük bir yer tutan mineral kütlesi.

kayaçuk, [kayā > kayā-çuk] *(kaya:çuk) {eT} is.* Güzel kokulu bir dağ otu; safran. [DLT]

kayaf, [Ar. ḫaffāf => ḳavaf] *{ağız} is.* **1.** Gezgin satıcı. **2.** *sf.* Ustalaşmış; uzlaşmış. [DS]

kayağan, [kay-ağan قياغن] *sf.* **1.** Üzerinde kolaylıkla kayılabilen; kaypak. **2.** *{ağız}* Düz taş. [DS] **3.** *{OsT}* Yumuşak taş. ☞ **kayağan taş,** *jeol. Killerin başkalaşması ile oluşmuş, yaprak biçiminde ince tabakalara ayrılabilen mavimsi bir taş; kayrak; arduaz.*

kayağanlık, -ğı [kay-ağan-lık] *is.* Kayağan olma durumu; kayganlık; kaypaklık.

kayağına, [Far. ḫāgine => kaygana] *{ağız} is.* Omlet. [DS]

kayah, [koy-ak / kayaḫ] *{ağız} is.* **1.** Güneş görmeyen kuytu yer. **2.** Küçük vadi. **3.** Sel yatağı. [DS]

kayak[1], **-ğı** [kay-ġak > kay-ak] *is. spor.* **1.** Su veya kar üzerinde kayarak yol almak için ayağa takılan, tahta, plastik veya fiberglastan yapılmış araç; ski. **2.** Bu aletle su veya kar üzerinde yapılan spor. **3.** Bazı uçaklarda iniş tekerlekleri yerine geçen kızaklar. **4.** Keman kirişi. **5.** Kuvvetli ve çukurumsu tarla. **6.** *sf.* Yaşlı köse. ☞ **kayak evi,** *Kayak bölgelerinde korunmak ve barınmak için yapılan küçük evler.*

kayak[2], **-ğı** [koy-ak > kayak] *{ağız} is.* **1.** Koy; körfez. **2.** Güneş görmeyen koyu gölgeli çukur yer. **3.** Dağların üzerinde geniş bir alanı kaplayan oldukça çukur düzlük ve bol otlu yer. **4.** Mahalle. [DS] **5.** Orman ve dağlardaki çanak şeklinde otlu, sulu yamaç.

kayak[3], [kañak] *{eT} is.* Kaymak; krema. [DLT]

kayak[4], **-ğı** [Eskimo d. kayak] *is.* **1.** Kürekçinin oturduğu yer ve tahtaları deri ile kaplanmış tek kişilik Eskimo kayığı. **2.** *spor.* Çift palalı kürekle hareket ettirilen ve su geçirmezliği kürekçinin beline kadar sıkıca sarılmış bir kılıfla sağlanan bir spor kayığı. **3.** *spor.* Bu kayıkla yapılan spor.

kayak[5], -ğı [kay-mak > kay-ak] *{ağız} is.* Çamurlu ve kaygan yol. [DS]

kayak[6], **-ğı** [? kayak] *{ağız} is.* Deve. [DS]

kayak[7], **-ğı** [kay-ak] *{ağız} is.* Kardaki keklik izleri. [DS

kayak[8], **-ğı** [kay-ak] *{ağız} is.* Keman kirişi. [DS]

kayak[9], **-ğı** [kay-ak] *{ağız} sf.* **1.** Sözünden dönen; dönek. **2.** Köse. [DS]

kayak[10], **-ğı** [kay-ak] *{ağız} is.* Çıkar sağlanan yer ya da kimse. [DS]

kayak[11], **-ğı** [kay-ak] *{ağız} sf* Düzgün; parlak; kayıcı; kaygın. [DS]

kayakan, [kayak-an ?] *{ağız} is.* Çinicilikte kullanılan bir tür zımpara taşı. [DS]

kayakçı[1], [kay-ak-çı] *is.* **1.** Kayak yapan sporcu. **2.** *sf.* Kayak sporu yapan.

kayakçı[2], [kayak-çı] *{ağız} is.* Meşe kömürü satıcısı; kömürcü. [DS]

kayakçılık, -ğı [kay-ak-çı-lık] *is.* **1.** Kayakçı olma durumu. **2.** Kayak sporculuğu.

kayakekici, -ni -çleri [kaya+kekiç-i] *{ağız} is.* Kertenkele. [DS]

kayakertişi, -ni -şleri [kaya+kert-iş-i] *{ağız} is.* Kertenkele. [DS]

kayakirtişi, -ni -şleri [kaya+kert-iş-i] *{ağız} is.* Kertenkele. [DS]

kayakıçırgan, [kaya+kıçır-gan ?] *{ağız} is.* Yankı. [DS]

kayalak, -ğı [kaya-la-k] *{ağız} is.* İki yaşında küçük ve doğurmamış deve. [DS]

kayaklanmak, [*kañ-mak > kan-ak > kanak-la-n-mak] *{eT} dönşl.f. [-ur]* Kaymaklanmak. [DLT]

kayalık[1], **-ğı** [kaya-lık] *is.* **1.** Kayaların çokça bulunduğu yer. **2.** *sf.* Kayası çok olan.

kayalık[2], **-ğı** [kaya-lık] *{ağız} is.* **1.** İki ile yedi yaş arasındaki dişi deve. **2.** Doğurgan; damızlık deve. **3.** İki yaşından küçük doğurmamış deve. **4.** İki ile üç yaşındaki erkek deve. [DS]

kayan[1], [kayā > kayā-n] *is.* **1.** *{eT}* Kayalar. [KB] **2.** *{ağız}* Kat kat oluşmuş yassı ve düz taşlar. [DS]

kayan[2], [*eT.* kaḏ > kay-an] *sf.* **1.** Kayarak yer değiştiren. **2.** *{ağız} is.* Dağdan hızla inen sel; akarsu. [DS] 🗗 **kayan toprak,** *Hendek kazıldığında kenarları yıkılan toprak.*|| **kayan vektör,** *mat. Yönü ve uzunluğu değişmeksizin bir destek üzerinde kayabilen vektör.*

kayanak, -ğı [kayan-ak] *{ağız} is.* **1.** Yassı, kat kat oluşmuş düz taşlar. **2.** Yassı ve kayıcı taşla oynanan bir oyun; kayrak. **3.** Oyun oynanan yassı ve düz taş. [DS]

kayanar, [? kayanar] *{ağız} is.* Loğusa şerbeti. [DS]

kayancak, -ğı [kay-an-cak] *{ağız} is.* Tepenin eğimli yeri. [DS]

kayaniyan, [Far. keyāniyān کیانیان] *(keya:niya:n) {OsT} is.* **1.** Keylerin soyundan olanlar. **2.** İran'ın Akemenişler sülalesi.

kayapa, [? kayapa] *{ağız} is.* Gri renkli yaban güvercini. [DS]

kayar[1], [kay-ar] *sf.* Kolayca kayabilen.

kayar[2], [Ar. ġiyār غیار] *{ağız} is.* **1.** Binek hayvanlarının ayaklarına çakılan, kaymayı önleyici tırnakları veya iri çıkıntıları bulunan çivili nal. **3.** Hayvanların tırnak bakımını yaptıktan sonra, hayvanın ayağından çıkan fazla aşınmamış nalları yeni ve iri başlı çivilerle tekrar çakmak işlemi. **4.** Hayvanların uzayan tırnaklarını kesme ve eski nalların çivilerini değiştirme işlemi. **5.** Eski nal. [DS] 🗗 **kayar etmek,** *{ağız} 1. Hayvanın eski nallarını onarmak veya çivilerini yenilemek. 2. Hayvanı tımar etmek.* [DS]

kayar[3], [? kayar] *{ağız} is.* **1.** Onur; namus. **2.** Birinin eskiden yaptığı kusur ve suçlarını yüzüne vurma. [DS] **3.** Sövme; küfür. 🗗 **kayar etmek,** *{ağız} Dövmek, cezalandırmak.* [DS]

kayar[4], [kay-ar] *{ağız} is.* Küçük yol. [DS]

kayar[5], [kay-ar] *{ağız} is.* Tahılın içinde bulunan taşlarını ayıklamak için bol su ile çalkalayıp bir kaptan başka kaba aktarma işlemi. [DS]

kayarlama, [kayar-la-ma] *is.* **1.** Kayar yapmak işlemi. **2.** Sövme. **3.** *{ağız}* Döven dişlerini yerine takma işlemi. [DD]

kayarlamak[1], [kayar[2]-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* **1.** Binek hayvanının nallarının aşınan çivilerini değiştirmek ve tırnaklarını düzeltmek. **2.** Keskinletmek; bilemek. [DS]

kayarlamak[2], [kayar-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* **1.** Sövmek; küfretmek. **2.** Korkutmak; azarlamak. **3.** (Küçük çocuk için) kendisinden büyük olan çocuğu dövmek. [DS]

kayarlatmak, [kayar[2]-la-t-mak] *{ağız} gçl. f. [-ır]* Hayvanı nallatmak. [DS]

kayarto, [Çing. kayarto] *is. argo.* **1.** Ahlaksız, terbiyesiz kimse; melun. **2.** Eşcinsel edilgen erkek. **3.** Gölge oyununda yaşlı, esmer halayık.

kayasa[1], [kayasa] *{ağız} is.* **1.** İyi mayalanmış, sert ve ince tandır ekmeği. [DS] **2.** Mayasız hamurdan yapılmış yufka. **3.** Tarlada yağan yağmurdan sonra tohumun çıkmasını engelleyen sert tabaka; kaymak. **4.** Yara üzerindeki kabuk. [DS]

kayasa[2], [Far. heyāse هیاسه] *is.* **1.** *{eAT} {OsT}* Eyeri ata bağlamakta kullanılan kolan; kolan kayışı. **2.** *{ağız}* Deve tüyünden yapılan urgan. [DS]

kayasalanmak, [kayasa-la-n-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* (Hamur için) fırına atmadan önce üzeri kabuk bağlamak. [DS]

kayasalaşmak, [kayasa-la-ş-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* (Hamur için) fırına atmadan önce üzeri kabuk bağlamak. [DS]

kayasıra, [Ar. ḳayṣer > ḳayāṣıra قیاصره] *(kaya:sıra) {OsT} is.* Eski Roma ve Bizans imparatorlarına verilen ad; kayserler.

kayaş, [kā > ka-daş] *{eT} is.* → kadaş.

kayaşı, [? kayaşı] *{ağız} is.* Makas. [DS]

kayat, [Far. kāġız => kâğıt / kayat] *{ağız} is.* Kâğıt. [DS]

kaybana, [Ar. ġā'ibāne] *{ağız} is.* **1.** Ölmüş bir kimsenin geride bıraktığı sahipsiz mal, eşya vb. **2.** İşe yaramaz, kötü eşya; yaramaz şey. **3.** *sf.* Miskin; tembel. **4.** Cimri. **5.** Beceriksiz. [DS] **6.** (Nesne için) uğursuzluk getiren. [EG] 🗗 **kaybana kalası,** *{ağız} "Malın arkada kalsın, öl." anlamında ilenç.* [DS]|| **kaybana kalmak,** *{ağız} 1. Kimsesiz kalmak. 2. Yitmek.* [DS]

kaybaz, [? kaybaz] *{ağız} is.* Cepsiz önlük. [DS]

kaybedilme, [Ar. ġā'ib + T. e(d)-il-me غیب ایدلمه] *{OsT} is.* Kaybedilmek eylemi.

kaybedilmek, [Ar. ġā'ib + T. e(d)-il-mek غیب ایدلمك] *{OsT} edil. f. [-ir]* Kaybetmek eylemi yapılmak; kayıp duruma getirilmek.

kaybetme, [Ar. ġā'ib + T. et-me غیب ایدمه] *{OsT} is.* Kaybetmek eylemi; yitirme.

kaybetmek, [Ar. ġā'ib + T. et-mek غیب ایدمك] *{OsT} gçl. f. [-(d)-er]* **1.** Sahip olunan bir şeyi elden çıkarmak; onu bulamamak. **2.** Sahip olunan bir şeyden yoksun kalmak; yitirmek. **3.** Bir kaza sonucu bir organ, bir fiziksel bir öge veya onun ruhsal bir özelliğinden, niteliğinden yoksun kalmak. **4.** (Çok yakın bir kimse için) ölüm ile ayrılmak. **5.** (Savaş, karşılaşma vb. için) yenilmek; yenik düşmek; mağ-

lup olmak. **6.** (Kumarda, oyunda, borsa vb.nde) önemli bir miktarda parayı elinden çıkarmak; yatırdığı parayı geri alamamak; sermayeyi tüketmek. **7.** Eski durumuna ve konumuna bir daha kavuşamamak; bir daha elde edememek. **8.** Bir anlaşmazlık veya geçimsizlik yüzünden dost veya arkadaşı tarafından terk edilmek. **9.** (Yol, yön vb. için) şaşırmak; gideceği yeri bilememek; bulamamak. **10.** (Zaman için) yeteri kadar değerlendirememek; normal olarak beklenen yararı sağlayamamak; boşa harcamak. **11.** *gçsz. f.* Kayba uğramak; kaybı olmak. ⊡ **kaybedecek bir şeyi olmamak,** *Daha kötü bir duruma düşmekten çekinmemek.*|| **kaybedecek zamanı olmamak,** *Derhal işe başlamak, girişmek.*

kaybolma, [Ar. ġā'ib + T. ol-ma غيب اولمه] *{OsT} is.* Kaybolmak eylemi.

kaybolmak, [Ar. ġā'ib + T. ol-mak غيب اولمق] *{OsT} gçsz. f. [-ur]* **1.** Görünür olmaktan çıkmak; görünmez olmak. **2.** Ne olduğu, nereye konduğu artık bilinememek; bulunamamak; yitmek. **3.** Bulunduğu yerde birdenbire başkaları tarafından görünemez, fark edilemez olmak. **4.** Gömülmek; batmak; karışmak. **5.** Bitmek; geçip gitmek; modası geçmek. **6.** (Zaman için) boş yere tüketilmek; yeterince değerlendirilememek.

kayboluş, [Ar. ġā'ib + T. ol-uş غائب اولش] *is.* Kaybolmak eylemi veya biçimi.

kayçı, [? kayçı] *{ağız} is.* Makas. [DS]

kayd[1], [Ar. ḳayd قيد] *{OsT} is.* → kayıt. ⊡ **kayd-ı hayāt,** *{OsT}* → kaydıhayat.|| **kayd-ı ihtirāzî,** *{OsT} Çekinceli olarak; çekinerek; sakınarak.*|| **kayd-ı ihtiyātî,** *{OsT} Sakınca; sakınmalı.*|| **kayd-ı nām,** *Ün kazanma kaygısı.*|| **kayd ü bend,** *1. Bağlama. 2. Bağ.*|| **kayd ü şart,** *{OsT} Konulmuş bulunan sınır ve getirilmiş koşul.*

kayd[2], [*eT.* kad̲-mak *(ilgilenmek)* > kad̲-ıt > kayd قيد] *{eAT} is.* **1.** Endişe; kaygı; tasa. **2.** Emel; arzu. ⊡ **kaydın görmek,** *{eAT} 1. İşin gereğini yapmak; vazifeyi yerine getirmek. 2. İdam etmek; işini bitirmek.*|| **kaydını görmek,** *{eAT}* → kaydın görmek.|| **kaydını kayırmak,** *{eAT} {OsT} İdam etmek.*|| **kaydını kayurmak,** *{OsT}* → kaydım kayırmak.|| **kaydın yimek,** *{eAT {OsT}} 1. Kaygısını çekmek. 2. İlgilenmek.*

kayda[1], [kañu > kayu-da > kay-da قايدا] *{eT} {OsT} zf.* Nerede. [DLT] [Yüknekî]

kayda[2], [Ar. ḳā'ide => kayda قايدا] *{ağız} is.* **1.** Müzik; ahenk; beste. [DS] **2.** *{OsT} müz.* Gayda; tulum.

kaydak, -ğı [kay-ıt-mak > kayd-ak] *{ağız} is.* Geri; arka; dönüş. ⊡ **kaydak etmek,** *{ağız} Geri dönmek.* [DS]

kaydalamak, [kayda[2]-la-mak] *{ağız} is.* Ahenkli bir şekilde yürümek. [DS]

kaydalanmak, [kayda[2]-la-n-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* **1.** Kıvrak kıvrak, çalımlı çalımlı, ahenkli biçimde salınarak yürümek. [DS] **2.** Yavaş sesle türkü, şarkı söylemek; mırıldanmak.

kaydalı, [kayda[2]-lı] *{ağız} is.* Alımlı; çalımlı; süslü. [DS

kaydan[1], [kay-dan] *{ağız} zf.* Nereden. [DS]

kaydan[2], [Yun. gaietanon => kaytan] *{ağız} is.* Kadınların kullandığı bel bağı; kuşak. [DS]

kaydane, [? kaydane] *{ağız} is.* İneğin boğa isteme zamanı. [DS]

kayde, [Ar. ḳā'ide] *{ağız} is.* Ahenk; beste. [DS]

kaydedici, [Ar. ḳayd + T. e(t)-ici] *is.* Fiziksel bir olayı kendiliğinden kaydedip çizen araç; imleç.

kaydedilme, [Ar. ḳayd + T. e(t)-il-me] *is.* Kaydedilmek eylemi.

kaydedilmek, [Ar. ḳayd + T. e(t)-il-mek] *edil. f. [-ir]* **1.** Kaydetmek eylemi yapılmak; yazılmak. **2.** Olduğu görülmek.

kaydelemek, [kayde-le-mek] *{ağız} gçsz. f. [-r]* **1.** Bir ahenge göre türkü söylemek. **2.** Hep aynı tonda ağlamak veya bağırmak. [DS]

kaydetme, [Ar. kayd + T. ét-me قيدايتمه] *{OsT} is.* Kaydetmek eylemi; yazma.

kaydetmek, [Ar. kayd + T. ét-mek قيدايتمك] *{OsT} gçl. f. [-ir]* **1.** Bir kimseyi veya bir şeyi tarih, sıra, ad ve nitelikleri ile birlikte bir ana deftere, dosyaya veya kütüğe yazmak. **2.** Önemli görülen noktalarını tespit etmek, yazmak; yazıya aktarmak. **3.** Hatırlamak için not almak. **4.** Belirtmek, söylemek; anmak. **5.** (Ses veya görüntü için) özel alıcı ile manyetik bant üzerine geçirmek; saptamak. **6.** (Karşılaşma, yarış vb. için) olumlu bir sonuç almak. **7.** (Sıcaklık, basınç, nem vb. için) değişiklikleri belirtmek. **8.** *mecaz.* Kaygı duymak; endişe etmek. **9.** *bsy.* Bir bilgi veya veriyi saklanmak üzere bilgisayarın hafızasına geçirmek.

kaydettirme, [Ar. kayd + T. et-tir-me] *is.* Kaydetmek işini yaptırma.

kaydettirmek, [Ar. kayd + T. et-tir-mek] *gçl. f. [-ir]* Kaydetmek eylemini yaptırmak; yazdırmak; tespit ettirmek.

kaydıhayat, [Ar. ḳayd-ı ḥayāt قيدحيات] *(ka'ydıhaya:t) {OsT} is.* Yaşadığı sürece; hayatta olduğu takdirde. ⊡ **kaydıhayat şartıyla,** *Hayatı boyunca; ölünceye kadar.*

kaydıihtiyat, [Ar. ḳayd-ı iḥtiyāt قيد احتيات] *(ka'ydıihtiya:t) is.* Temkinli davranma; dikkat etme; ihtiyatlı olma.

kaydım, [kayıt-mak > kay(ı)t-ım] *{ağız} is.* **1.** Tarlada sürmeğe başlanılan yer. **2.** Tarla sürülürken bir gidiş ve gelişlik uzaklık. [DS]

kaydırak, -ğı [kay-dır-ak] *is.* **1.** Yassı ve kaygan taş.

2. Çocukların bu taşla oynadıkları bir oyun. 3. Çocuk bahçelerine konulan ve üzerinden kayılarak inilen büyükçe bir oyuncak. 4. Sürüklenerek götürülecek büyük kütlelerin altına konularak taşımayı kolaylaştıran uzun ve kaygan tahta parçası. 5. *{ağız}* Tomrukların dağdan kolay taşınması için kaydırıldığı yüksek yer. [DS]

kaydırılma, [kay-dır-ıl-ma] *is.* Kaydırılmak eylemi.

kaydırılmak, [kay-dır-ıl-mak] *edil. f. [-ır]* Kayması sağlanmak.

kaydırış, [kay-dır-ış] *is.* Kaydırmak eylemi veya biçimi.

kaydırma, [kay-dır-ma] *is.* **1.** Kaymak eylemini yaptırma. **2.** *bsy.* Bir bilgi birikimini bulunduran ögeleri başka yerlere taşıma işlemi. **3.** *sin.* Hareketli kamera ile yapılan çekim. **4.** *{ağız}* Sofa tavanı ve saçağı. [DS] **5.** *{ağız}* Ev veya ahırların dışına çıkıntı yapılmış örtülü kısım. [DS] **6.** Beşibiryerde. **7.** *{ağız}* Üzeri incili kadın takkesi. [DS] **8.** *{ağız}* Yufka ekmeği. [DS]

kaydırmak[1], [kay-dır-mak قيدرمق] *gçl. f. [-ır]* **1.** Kaymak eylemini yaptırmak; kaymasına yol açmak. **2.** Atmak; bırakmak. **3.** *{eAT}* Saptırmak. **4.** *{eAT}* Göndermek.

kaydırmak[2], [kay-dır-mak] *{ağız} gçl. f. [-ır]* **1.** Çalmak; kaçırmak. **2.** Koşturmak; kovalamak. [DS]

kaydırmak[3], [kay-dır-mak] *{ağız} gçsz. f. [-ır]* (Develer için) çiftleşmek. [DS]

kaydırtma, [kay-dır-t-ma] *is.* Kaydırmak eylemini yaptırma işi.

kaydırtmak, [kay-dır-t-mak] *gçl. f. [-ır]* Kaydırmak eylemini bir başkası aracılığıyla yaptırmak.

kaydî, [Ar. ḳayd > ḳaydī قيدى] *(kaydi:) {OsT} sf.* Kayıtla ilgili. ⊕ **kaydî para,** *Hiçbir Maddî para ile temsil edilmeyen, ancak basit bir yazı işlemi ile yaratılan ve dolaşıma giren para.*

kaydiye, [Ar. ḳayd > *OsT.* ḳaydīyye قيديه] *(kaydi:ye) {OsT} is.* Kayıt için alınan para; kayıt parası.

kaydolma, [Ar. ḳayd + ol-ma] *is.* Kayıt yaptırmak eylemi.

kaydolmak, [Ar. ḳayd + ol-mak] *gçsz. f. [-ur]* **1.** Kendini kaydettirmek. **2.** Bir kuruluşa, bir örgüte girmek; üyesi olmak; yazılmak.

kaydur, [kay-dur] *{ağız} sf.* Topal. [DS]

kaydurba, [? kaydurba] *{ağız} is.* Konsol. [DS]

kayer[1], [? kayer] *{ağız} is.* Emek. [DS]

kayer[2], [kayar] *{ağız} is.* Sövme; küfür. [DS]

kayer[3], [Ar. ġiyār غيار] *{ağız} is.* → kayar[2]. [DS] ⊕ **kayer etmek,** *{ağız}* **1.** → kayar etmek. **2.** *Ayarlamak; güçlendirmek.* [DS]

kayet, [Ar. ġāyet غايت] *{eT} zf.* Son derece; gayet. [EUTS]

kayfa, [Ar. ḳahve] *{ağız} is.* Kahve. [DS]

kaygaç, -cı [kay-gaç / kay-ğaç] *{ağız} sf.* **1.** (Kişi için) kaypak. **2.** *is.* Kaygan yumuşak toprak. **3.** Üstü kaygan, altı kayaya yakın toprak. [DS]

kaygak, [kay-mak > kay-ġak] *{eT} sf.* Kayan; kayak.

kaygalamak, [kağ *(yans.)* > kayga-la-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(ı)-yor]* (Yumurtlamak isteyen tavuk için) ses çıkarmak; gıdaklamak. [DS]

kaygamak, -ğı [kayga-mak] *{ağız} is.* Çoban abası; kebe. [DS]

kaygan, [kay-gan] *sf.* **1.** Islak veya düz olduğu için kolayca kayan; elle tutmak mümkün olmayan; elden kayıp giden. **2.** Pürüzsüz ve düz olduğu için üzerinde kolayca kayılan. **3.** Cilalı; parlak. **4.** *{ağız} is.* Mermer taşı. [DS]

kaygana, [Far. ḫāgine خاگينه] *is.* **1.** Peynir veya kıymanın un ve yumurta ile karıştırılmasından sonra yağda kızartılarak pişirilen yemek. **2.** Yumurta, un, süt karışımı tereyağında pişirildikten sonra arasına şekerli meyve ezmesi, bal, kaymak veya reçel konularak yapılan bir tatlı. **3.** *{ağız}* Bir tür omlet. [DS] ⊕ **kaygana çiçeği,** *{ağız} Geniş, yuvarlak yapraklarının içinden çıkan filizlerin ucunda sarı çiçek açan, öz suyu beyaz bir yaban bitkisi.* [DS]

kayganalık, -ğı [kaygana-lık] *is.* Kaygana yapmak için gerekli malzeme.

kayganlaşma, [kay-gan-la-ş-ma] *is.* Kaygan hale gelmek eylemi.

kayganlaşmak, [kay-gan-la-ş-mak] *dönşl. f. [-ır]* Kaygan duruma gelmek.

kayganlık, -ğı [kay-gan-lık] *is.* **1.** Kaygan olma durumu. **2.** *{ağız}* Geçilmesi mümkün olmayan çalılık. [DS]

kaygı[1], [*eT.* kaḏ-ġü > kayġu] *is.* **1.** Endişeyle karışık üzüntü; tasa. **2.** İlgi; uğraşı. ⊕ **kaygı çekmek,** *Üzüntü; tasa duymak.*|| **kaygısına düşmek,** *Bir şey veya bir kimse için endişelenmek; üzüntü duymak.*|| **kaygı yemek,** *Tasalanmak; üzülmek.*

kaygı[2], [kay-mak > kay-gı / kayhı] *{ağız} is.* Kızak. [DS]

kaygık, [kay-mak > kay-ġuk] *{eT} is.* Kayık. [DLT]

kaygılandırma, [kaygı-la-n-dır-ma] *is.* Kaygılanmasına sebep olma.

kaygılandırmak, [kaygı-la-n-dır-mak] *gçl. f. [-ır]* Kaygılanmasına, endişelenmesine sebep olmak; kaygı vermek.

kaygılanış, [kaygı-la-n-ış] *is.* Kaygılanmak eylemi veya biçimi.

kaygılanma, [kaygı-la-n-ma] *is.* Kaygılanmak eylemi; üzülme; endişelenme; endişe duyma; tasalanma.

kaygılanmak, [kaygı-la-n-mak] *gçsz. f. [-ır]* Kaygı duymak; üzülmek; endişelenmek; endişe etmek; tasalanmak.

kaygılı, [kaygı-lı] *sf.* **1.** Endişesi olan; üzgün; gamlı. **2.** *zf.* Kaygı duyarak; endişeli olarak.

kaygın, [kay-gın] *sf.* **1.** Elden kayıp giden. **2.** Üzerinde el veya ayak kayan; kaygan. **3.** *{ağız}* (Hayvanlar, özellikle deve için) gebe; hamile. [DS] **4.** Kaymış arazi; göçük. **5.** *{ağız}* Yassı ve düzgün taş; kayrak. [DS] **6.** *{ağız}* Düzgün; parlak; kayıcı. [DS]

kaygına, [Far. ḫāgine خاگينه] *{ağız} is.* **1.** Kızarmış ekmek ya da hamur üzerine pekmez dökülerek yapılan bir tatlı. **2.** Zeytinyağında kızartılmış yoğurtlu yumurta. [DS]

kaygınca, [kaygın-ca] *{ağız} is.* Danaburnu böceği. [DS]

kaygırmak, [*eT.* kaḏġur-mak] *{ağız} gçl. f. [-ır]* Önemsemek; aldırış etmek. [DS]

kaygısız, [kaygı-sız] *sf.* **1.** Hiçbir şeye aldırış etmeyen; lakayt; kaygısı olmayan; kaygı duymayan; endişe etmeyen; endişesiz; üzüntüsüz; gamsız. **2.** *zf.* Kaygı duymadan; endişe duymadan.

kaygısızca, [kaygı-sız-ca] *(kaygısı'zca) zf.* Kaygısız bir durumda; endişe etmeden; umursamaz biçimde.

kaygısızlık, -ğı [kaygı-sız-lık] *is.* **1.** Kaygısız olma durumu. **2.** Kaygısız bir kişiden beklenebilecek davranış. **3.** Kaygısızca davranış; umursamazlık; vurdumduymazlık.

kaygışık, -ğı [kay-mak > kay-(ı)k-ış-ık / kıyı(k)-ış-ık] *{ağız} sf.* Kapı aralığı. [DS]

kaygu, [kaḏ-ğü > kayğu قيغو] *{eT} is.* Acı; dert; keder; kaygı. [EUTS] [OKD] [DK] ⊡ **kaygu başına ağmak,** *{OsT} Endişelenmek; endişeye düşmek.*|| **kaygu sanmak,** *{eAT} Keder vermek.*|| **kaygusunu yimek,** *{eAT} Tasasını çekmek; merakına düşmek.*|| **kayguya yüklemek,** *{eAT} Endişeye boğulmak.*|| **kaygu yimek,** *{OsT} Tasalanmak; endişe etmek.*

kayguk, [kay-mak > kay-ğuk] *{eT} {ağız} is.* Kayık. [DLT] [DS]

kaygun, [kaygu-n] *{ağız} sf.* Dokunaklı; acıklı; koygun. [DS]

kaygurmak, [kaḏ-gur-mak قيغرمق / قيغرمق] *{eT} {eAT} {OsT} gçsz. f. [u-r]* Kayırmak; kaygılanmak; üzülmek; esef etmek. [DLT]

kaygurtmak, [kay-gur-t-mak قيغرتمق] *{eAT} gçl. f. [-ur]* Kaygılandırmak; üzmek; endişelendirmek.

kayh, [Ar. ḳayḥ قيح] *{OsT} is.* İrin.

kayı[1], [kayı] *{ağız} is.* Tahıl ölçeği. [DS]

kayı[2], [kayı] *sf.* Sert; sağlam; muhkem.

kayı[3], [kayı قيى] *{eAT} {OsT} {ağız} is.* Fırtına. [DS]

kayı[4], [kaḏ-gü > kayı قيى] *{eAT} is.* Kaygı.

kayıçı, [kay-ıçı] *{ağız} is.* Makas. [DS]

kayıf, [Ar. ḳayd => kayıt] *{ağız} is.* Pencere çerçevesi. [DS]

kayıg, [kay-mak / kāḏ-mak > kay-ıġ / kıḏ-ıġ] *{eT} is.* Sapmış; kaymış; eğilmiş. ⊡ **kayıg yer,** *{eT} Yoldan sapa yer.* [DLT]

kayık[1], **-ğı** [*eT.* kay-mak > kay-ğuk / kay-ık] *is.* **1.** Kürekle işletilen deniz taşıtı. *{eT} (aynı)* **2.** *{ağız}* Kızak. [DS] **3.** *sf.* Kayığı andıran. ⊡ **kayık hotoz,** *Kayık biçiminde yapılmış saç.*|| **kayık kıymak** (kaymak), *{ağız} Oturarak kaymak.* [DS] **kayık salıncak,** *Bayram yerlerindeki, lunaparklardaki kayık biçimindeki salıncak.*|| **kayık tabak,** *Kayık biçiminde ince uzun tabak.*|| **kayık yaka,** *Bir kayığın çizgisini andıran hafifçe oyuk oval yaka.*|| **kayık yarışı,** *spor. Özel kayıklarla yapılan su sporu.*|| **kayık yanı,** *{ağız} Kayığın altına konulan eğri ardıç ya da şimşir ağaç.* [DS]

kayık[2], **-ğı** [kay-ık] *sf.* **1.** Bir yana doğru biraz kaymış bulunan. **2.** Düzenli bir yaşamı olmayan, yasa dışı işlere bulaşmış olan; yoldan çıkmış. ⊡ **kayık göz,** *{ağız} Şaşı göz; şehla göz.* [DS]

kayık[3], **-ğı** [kay-ık / kayıḫ] *{ağız} is.* Çorba tası. [DS]

kayık[4], **-ğı** [kay-ık] *{ağız} is.* Patlıcandan yapılan karnıyarık yemeği. [DS]

kayık[5], **-ğı** [kay-ık] *{ağız} is.* Tırpanı ağaç sapa bağlayan halkaya sıkıştırmak için konulan, küçük ağaç parçaları. [DS]

kayıkçı, [kay-ık-çı] *is.* **1.** Kayıkla yük veya insan taşıyan kimse. **2.** Küreklerle kayığı yürüten kimse; kürek çeken kişi. **3.** Zenginlerin kayıklarını kullanan kimse.

kayıkçık, -ğı [kay-ık-çık] *is. bot.* Baklagillerin bir gemi karinasını andıran çiçeklerinin yapışık durumdaki iki alt taç yaprağına verilen ad.

kayıkçılık, -ğı [kay-ık-çı-lık] *is.* **1.** Kayık yapma ve satma işi. **2.** Kayık kiralama veya işletme işi.

kayıkhane, [kayık + Far. -ḫāne] *(kayıkha:ne) is.* Kayıkların çekilip bağlandığı, üstü örtülü yer.

kayıkmak[1], [kay-mak > kay-uk-mak قيقمق / قايقمق] *{eAT} {OsT} gçsz. f. [-ur]* **1.** Yana kaymak; sapmak; inhiraf etmek. [DK] **2.** Temayül göstermek. **3.** Yüz çevirmek.

kayıkmak[2], [kay-ık-mak] *{ağız} gçsz. f. [-ır]* Öfkelenmek. [DS]

kayılı, [kay-ıl-ı] *{ağız} sf.* Yığılı; pek çok; öbekli. [DS]

kayılmak, [kay-ıl-mak] *{ağız} edil. f. [-ır]* Yığılmak; kümelenmek. [DS]

kayım[1], [Ar. ḳā'im قائم] *{ağız} sf.* Sağlam; dayanıklı.

kayım[2], [kay-mak > kay-ım] *{ağız} is.* Yığıntı; yığın. [DS]

kayın[1], **-yını** [*eT.* kā > ka-ḏm / kayın] *{eT} is.* **1.** *{eT}* Kardeş. **2.** *{eT}* Hısım ve akraba. [DLT] **3.** *{eT}* Dünür. [DK] **4.** Karı veya kocaya göre birbirlerinin erkek kardeşi; kayın birader. **5.** *{ağız}* Kayınbaba. [DS] ⊡ **kayın ağa,** *{OsT} Kayın birader.*|| **kayın ata,** *{eAT}* → kayın baba.|| **kayın baba,** *Karı veya kocaya göre birbirlerinin babaları; kaynata; kayın peder.*|| **kayın birader,** *Karı veya kocaya göre bir-*

birlerinin erkek kardeşi; kayın.|| **kayın kuda,** *{ağız} Kadının eşine göre, erkeğin de eşine göre olan akrabaları.* [DS]|| **kayın peder,** → kayın baba.|| **kayın valide,** *Karı veya kocaya göre birbirlerinin anneleri; kaynana.*

kayın², [*eT.* kadıñ / kayın] *is. bot.* Telek damarlı, dişli almaşık yapraklı, on beş kadar türü bulunan, güzel görünüşlü orman ağacı; betula, *(Fagus oriantalis, F. sylvatica). {eAT} (aynı)* [DK] ⧉ **kayın baştankarası,** *zool. Baştankaragiller familyasından, ülkemizin yalnız batı kesimlerinde yaşayan, 13 cm. kadar uzunlukta, tepesi kara, sırtı kül kahverengi, karnı kül renginde bir ötücü kuş; bataklık baştankarası, (Parus palustris).*|| **kayın tavuğu,** *zool. Orman tavuğugiller familyasından, 55-60 cm. kadar uzunlukta, Asya ve Avrupa'da yaşayan bir orman tavuğu, (Lyrurus tetrix).*

kayınamak, [*kañ-mak > kay-ın-mak > kayın-ā-mak] *(kayına:mak) {eT} gçsz. f. [-r]* Kaynamak. [EUTS]

kayıncak, -ğı [kay-mak > kay-ın-mak > kay-ın-(a)cak] *{ağız} is.* Kayılacak yer. [DS]

kayınçı, [kayın + Far. -ça] *{ağız} is.* Kayın birader. [DS]

kayınço, [kayın + Far. -ça] *{ağız} is.* Kayın birader. [DS]

kayındili, -ni -lleri [kayın + dil-i] *{ağız} is.* Kaktüs. [DS]

kayıng, [kadıñ] *{eT} is.* Kayın ağacı. [DLT]

kayıngiller, [kayın-gil-ler] *is. bot.* Meşe, kestane, kayın gibi meyveleri yüksüksü bir kadehçik içinde olan, çoğu kerestelik orman ağaçlarını içine alan bir familya; huş ağacıgiller, *(Fagaceae).*

kayınlık¹, **-ğı** [kayın-lık قينلق] *is.* **1.** Kayın olma hâli. **2.** *{OsT}* Evlilik yoluyla oluşan akrabalık; dünürlük.

kayınlık², **-ğı** [kayın-lık] *is.* Gürgen ve meşe ile karışık çoğunlukla kayın ağaçlarının bulunduğu orman.

kayınmak¹, [*kañ-mak > kay-ın-mak] *{eT} gçsz. f. [-ur]* → kaynamak. [DLT]

kayınmak², [kay-mak > kay-ın-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* Kaymak. [DS]

kayınna, [kayın+ana] *{ağız} is.* Kaynana. [DS]

kayıntı, [kay-ın-mak *(kaynamak)* > kay-ın-tı] *is.* Mide kazıntısını bastırmak için ayak üstü yenilen yiyecek. ⧉ **kayıntı yapmak,** *Ayak üstü bir şeyler yemek.*

kayınturmak, [*kañ-mak > kay-ın-mak > kayın-tur-mak] *{eT} gçl. f. [-ur]* Kaynatmak. [EUTS]

kayıp, -ybı [Ar. ġayb > ġā'ib غائب] *{OsT} sf.* **1.** (Kişi veya nesne için) ne olduğu, nereye gittiği, nerede olduğu kesin olarak bilinmeyen. **2.** (Para ve eşya için) yitirilen. **3.** Verimli değerlendirilmesi gerekirken boşa geçirilen; ziyan edilen. **4.** *is.* Kaybedilmiş olan kimse veya nesne **5.** Yitirme, kaybetme eylemi; kaybetme; yitirme; ziyan etme. ⧉ **kayıplara karışmak,** *Görünmez olmak; kaybolmak.*|| **kayıp listesi,** *Savaş sırasında birliğine dönmeyen erlerin listesi.*

kayıpmak, [kıyp / kayp *(yans.)* > kay(ı)p-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r]* **1.** Kaymak. **2.** Dayanağını yitirmek. **3.** Kaçmak. [DS]

kayıptırmak, [kayıp-tır-mak] *{ağız} gçl. f. [-ır]* **1.** İstemeden yellenmek. **2.** Ağzından söz kaçırmak. **3.** Bir şeyi çekerek kaydırmak. [DS]

kayır¹, [kay *(yans.)* > kay-ır] *is.* Yüzeyi pürtüklü şeylerin sürtünmesini ve bu sırada çıkan sesleri anlatan yansımalı gövde. ⧉ **kayır kayır,** *{ağız} (Ses için) küçük taşların birbirlerine sürtünmesi gibi.* [DS]

kayır², [kay *(yans.)* > kay-ır قير] *{eT} {eAT} {OsT} {ağız} is.* **1.** İri çakıl; iri kum; kum. [DLT] [DS] **2.** *{eT}* Kaba topraklı yer. [DLT] **3.** *{ağız}* Taşlı toprak. [DS] **4.** *{ağız}* Tabaka tabaka olan sert ve sarı toprak. [DS] **5.** *{ağız}* Verimsiz toprak. [DS] **6.** *{ağız}* Düz parçalara ayrılan ve ufalanan bir tür kaya. [DS]

kayır³, [kayır] *{ağız} is.* İncir. [DS]

kayır⁴, [kay-mak > kay-ır] *{ağız} is.* **1.** Uçurum. **2.** Bayır. [DS]

kayır⁵, [kay-ır] *{ağız} sf.* Gösterişli. [DS]

kayır⁶, [kayır] *{eT} is.* Kunduzdan elde edilen güzel koku. [DLT]

kayırak, -ğı [kay-mak > kay-ır-ak > kayrak] *{ağız} is.* → kayrak. [DS]

kayırıcı, [kay-ır-ıcı] *sf.* Kayıran; koruyan; iltimas eden; mültemis.

kayırıcılık, -ğı [kay-ır-ıcı-lık] *is.* Kayırıcı olma durumu; kayırmak durumu; haksız yere birine yasa dışı kolaylıklar sağlama.

kayırılma, [kay-ır-ıl-ma] *is.* Kayırılmak eylemi.

kayırılmak, [kay-ır-ıl-mak] *edil. f. [-ır]* Yasa dışı olarak haksız yere kolaylık sağlanmak; iltimas edilmek.

kayırış, [kay-ır-ış] *is.* Kayırmak eylemi veya biçimi.

kayırlı, [kayır-lı] *{ağız} sf.* Posalı. [DS]

kayırlıg, [kayır-lığ] *{eT} sf.* Düz ve kaba topraklı. [DLT]

kayırma, [kay-ır-ma] *is.* Kayırmak işi; koruma; himmet; iltimas.

kayırmak, [kay-ır-mak قيرمق] *gçl. f. [-ır]* **1.** *{eAT} {OsT}* Önem vermek; ilgilenmek; mukayyet olmak. **2.** Başkalarının zararına birisine yardımcı olmak; haksız yere ve yasa dışı olarak birine kolaylık sağlamak; taraf tutmak; iltimas etmek. **3.** *{ağız}* Yardımcı ve destek olmak; korumak. [DS] **4.** *{eAT} {OsT} {ağız}* Kaygılanmak; üzülmek; merak etmek; tasalanmak. [DS] **5.** *{ağız}* Kuşkulanmak. [DS] **6.**

{eAT} {OsT} Sakınmak; çekinmek. **7.** *{eAT} {OsT}* Hazırlamak.

kayırmaklu, [kayır-mak-lu قیرمقلو] *{OsT} sf.* Yapılması istenen.

kayırtma, [kay-ır-t-ma] *is.* Kayırma eylemini yaptırma.

kayırtmak, [kay-ır-t-mak] *gçl. f. [-ır]* Kayırma eylemini birisine yaptırmak.

kayırmaz, [kayır-maz قیرمز] *{OsT} ünl.* **1.** Önemsiz; önemi yok; beis yok. **2.** *{ağız}* (Canı yanarak ağlayan çocuk için) *"önemi yok; bir şeyin yok!"* anlamında avutma sözü. [DS]

kayırmazlık, -ğı [kayır-maz-lık قایرمزلق] *{OsT} is.* Önem vermeme; aldırmazlık; ilgisizlik.

kayırtmak, [kay-ır-t-mak قیردمق] *{OsT} gçl. f. [-ur]* Endişeye düşürmek.

kayısı, [Mac. kajsz ? / Far. ḳayṣī] *is. bot.* **1.** Gülgillerden, Çin kökenli, Türkiye ve Akdeniz ülkelerinde bol miktarda yetiştirilen, yaygın ve dik dallı, açık pembe büyük çiçekler açan, yaprakları oval kalbe benzer, meyvesi tek çekirdekli, bir meyve ağacı; sarı erik, *(Armeniaca vulgaris)*. **2.** Bu ağacın etli, sarı-turuncu renkli tek çekirdekli meyvesi. **3.** *sf.* (Yumurta için) beyazı tam, sarısı yarı pişmiş. ☞ **kayısı hoşafı,** *mutf. Kuru kayısıları şekerle kaynatarak yapılan tatlı içecek.*|| **kayısı kompostosu,** *mutf. Çekirdeği çıkarılmış taze kayısıları şekerli su ile kaynatarak yapılan içecek.*|| **kayısı kurusu,** *mutf. Çekirdekleri çıkarılmış kayısıların kireç suyuna bandırıldıktan sonra güneşte kurutulması ile elde edilen kuru yemiş.*|| **kaysılı** (kayısılı) **aş,** *{ağız} mutf. Nohut, fasulye, yarma ve kayısı ile yapılan bir yemek.* [DS]|| **kaysı** (kayısı) **püsü,** *{ağız} Kayısı ağaçlarından sızan bir tür zamk.* [DS]||

kayış[1]**,** [kay-ış] *is.* Kaymak eylemi veya biçimi.

kayış[2]**,** [*eT.* kad-ış] *is.* **1.** Bir şeyi, sıkarak bağlamak, tutturmak, belli bir konumda tutmak amacıyla kullanılan dar ve uzun kesilmiş kösele dilimi; kemer. *{eT} {eAT} {ağız} (aynı)* [DK] [DS] **2.** Berberlerin ustura bilemekte kullandıkları kösele şerit. **3.** Bir milin dönme hareketini kasnaklar yardımıyla başka elemanlara aktarmakta kullanılan çember biçimindeki bükülgen şerit. ☞ **kayış ayaklı,** *{OsT} Koşucu bir Hint halkı.*|| **kayış baldır,** *{OsT} 1.* → kayış ayaklı. *2. Dilenci.*|| **kayış baldırlı,** *{OsT}* → kayış ayaklı.|| **kayış baldırlu,** *{OsT}* → kayış ayaklı.|| **kayış balığı,** *zool. Kâğıt balığıgiller familyasından, 5-6 m. uzunlukta, Avrupa denizleri ile Akdeniz'in derinliklerinde yaşayan bir kemikli balık, (Regalecus glesne).*|| **kayışa çekmek,** *1. Usturanın kılağısını gidermek için berber kayışına sürtmek. 2. argo. Aldatmak, kandırmak.*|| **kayışa getirmek,** *{ağız} Kandırmak; aldatmak.* [DS]|| **kayış atmak,** *1. Birlikte yapılması gereken bir işte, kendine düşen kısmın tamamını veya bir kısmını diğerine yüklemek; çalışmada âdil davranmamak. 2. (Anlaşma, sözleşme vb. için) sebepsiz yere vazgeçmek; dönmek; döneklik etmek.*|| **kayışa vurmak,** *Usturanın kılağısını gidermek için berber kayışına sürtmek.*|| **kayış balığı,** *zool. Yılansı balıkgillerden, sıcak ve ılık denizlerin kıyılara yakın derinliklerinde yaşayan, yılan gibi uzun fakat yanlardan basık, karın yüzgeçleri ağzın hemen altında yer alan, omurgasız, küçük balıklarla beslenen etçil, eti lezzetli bir kemikli balık, (Ophidium barbatum).*|| **kayış dili,** *1. Hırsızların, yol kesicilerin kendi aralarında konuştukları özel dil; hırsız argosu. 2. Kaba ve çirkin sözler kullanılarak yapılan konuşma.*|| **kayış etmek,** *Aldatmak; iğfal etmek.*|| **kayış gibi,** *1. Kesilip koparılması zor; sert. 2. İyi örülmüş; sağlam. 3. Zayıf olmakla birlikte bünyesi sağlam olan; sağlıklı. 4. Kara; çok kirli.*|| **kayış kanat,** *{ağız} Yarasa.* [DS]|| **kayış kıran,** *{ağız}* → kayışkıran. [DS]|| **kayış sıyırgısı,** *{ağız} Sert kayışları yumuşatmak için kullanılan bir tür araç.* [DS]|| **kayış tozu,** *{ağız} Kanı durdurmak için kanayan yere ekilen bir toz.* [DS]

kayış[2]**,** [kayış] *{ağız} is.* **1.** Esmer kadın. **2.** Kötü kadın. [DS]

kayışçı, [kayış-çı] *is.* **1.** Kayış yapan veya satan kimse. **2.** *argo.* Dolandırıcı; hileci; düzenbaz.

kayışkıran, [kayış+kır-an] *is. bot.* Baklagillerden, tarlalarda kökleri derinlere kadar inerek sabanın işlemesini güçleştiren, kırmızı çiçekli, kökleri halk hekimliğinde idrar söktürücü, taş düşürücü ve antiseptik olarak kullanılan, çok yıllık bir otsu bitki; sabankıran, *(Ononis arvensis, Spinosa)*.

kayışlamak, [kayış-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Sövmek; küfür etmek; kayarlamak. [DS]

kayışlı, [kayış-lı] *sf.* **1.** Kayışı olan; kayışı bulunan. **2.** Kayış ile işleyen.

kayışlık[1]**, -ğı** [kayış-lık] *{ağız} is.* Boyundurukla oku bağlayan ip. [DS]

kayışlık[2]**, -ğı** [kayış-lık ?] *{ağız} is.* Mendil. [DS]

kayışmak[1]**,** [kay-ış-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* **1.** Binek hayvanı üzerinde vücudu arkaya doğru yaslamak. **2.** Karşı gelmek; saymamak. [DS]

kayışmak[2]**,** [kay-mak > kay-ış-mak] *{eT} işteş. f. [-ur]* Birbirine acımak; birbirini kayırmak. [DLT]

kayışmak[3]**,** [kay-ış-mak] *{ağız} işteş. f. [-ır]* Cinsel ilişkide bulunmak. [DS]

kayışmak, [kay-ış-mak] *{ağız} işteş. f. [-ır]* Birlikte kaymak. [DS]

kayıştırmak, [kay-ış-tır-mak] *{ağız} gçl. f. [-ır]* Açmak. [DS]

kayıt[1]**, -ydı** [Ar. ḳayd قيد] *is.* **1.** Bir bilgiyi kâğıda yazma; geçirme; işleme. **2.** Bir kimseyi bir okul, kurum veya bir örgüte kabul ederek kütüğe adını ve diğer gerekli bilgileri işleme; yazma. **3.** Bu tür

yazılma ve yazma işlemi. **4.** Bir belgeye ait tarih, sayı gibi bilgilerin bir ana bellek veya defterde yazılı olması durumu. **5.** Resmî belge. **6.** Bir konu veya alan ile ilgili bilgi verilerinin derlenmesi, toplanması ve bir belleğe geçirilmesi işlemi. **7.** *mecaz.* Davranışlara sınır ve çerçeve koyma; sınırlama. **8.** *mecaz.* Zorunlu koşul; şart. **9.** *ed.* Kafiye olan kelimelerde kafiye olan harflerden, sondan bir önceki ortak ünsüz. **10.** Elektrik işaretlerine dönüştürülmüş ses veya görüntüyü saklamak veya daha sonra tekrar algılamak üzere bir manyetik veya mekanik ortama işleme. **11.** Bu tür kayıt işleminde kullanılan sinyal veya işaretlerin kendisi. ⧉ **kayda değer,** *Önemli ve üstünde durulmaya değer bulunan.*|| **kayda geçirmek,** *Ait olduğu deftere yazmak.*|| **kaydında olmak,** *Kaygısını çekmek; tasalanmak; endişe duymak.*|| **kaydını silmek,** *Bir kimseyi veya bir şeyi bir yere mal olmaktan çıkarıp adını ana defterden veya kütükten silmek.*|| **kaydı olmamak,** *Endişe etmemek; kaygı duymamak; tasalanmamak.*|| **kayıt altına almak,** *1. Sınır koymak. 2. Zorlamak.*|| **kayıt altına girmek,** *1. Sınırlandırılmak. 2. (Bir konuda) zorlanmak; dayatma ile karşılaşmak.*|| **kayıt altında olmak,** *1. Sınırlandırılmış olmak. 2. Bir bağ ile bağlanmış olmak.*|| **kayıt defteri,** *İsim ve diğer bilgilerin yazıldığı defter.*|| **kayıt kuyut,** *Sınırlamalar.*|| **kayıt kuyut tanımamak,** *Yasaklamaları dinlememek; sınırlamalara karşı çıkmak.*|| **kayıtları nakletmek,** *Kayıt defterinde veya dosyasında bulunan bilgileri başka bir yere aynen yazmak.*|| **kayıt muamelesi,** *Kayıt olma ve kayıt yapma işlemlerinin tümü.*|| **kayıttan düşmek,** *Bir yere mal olmaktan çıkararak bunu defterde belirtmek.*|| **kayıt ücreti,** *Kayıt yaptırırken masraf ve harçlar için ödenen para.*

kayıt[2], [*eT.* kad̠-mak *(ilgilenmek)* > kad̠-ıt] *is.* **1.** İlgi; bağ; meyil. **2.** Önem verme. **3.** Bağlama; raptetme. **4.** Bağlamaya yarayan şey; bağ; rabıta. **5.** İlgi; bağlantı; ilişki; münasebet. **6.** Kapı ve pencere kanatlarının iki yanında bulunan dikmelerden her biri. **7.** *{ağız}* Pencere çerçevesi. [DS] **8.** *{ağız}* Tahta. [DS] **9.** İki tahtayı veya iki parçayı birbirine bağlayan tahta parçası. **10.** *{ağız}* Bir işi yapmak için gerekli olan araç ve gereç. [DS] **11.** *{ağız}* Bir yere çakılan destek. [DS] **12.** *{ağız}* Saban. [DS] **13.** *{ağız}* Kış için ayrılan yiyecek. [DS] **14.** *{ağız}* Ekmek yapmakta kullanılan gereçler. [DS] ⧉ **kayıt damı,** *{ağız} Yiyeceklerin saklandığı yer; kiler.* [DS]|| **kayıt görmek,** *{eAT} {ağız} Hazırlanmak; hazırlık yapmak.* [DS]|| **kayıt kamak,** *{ağız} Eşya; araç.* [DS]|| **kayıt kaman,** *{ağız} Eşya; araç gereç.* [DS]

kayıt[3], [*eT.* kad̠-mak *(ilgilenmek)*> kad̠-ıt > kayıt قيد] *is.* **1.** Endişe; kaygı; tasa. **2.** Emel; arzu. **3.** *{ağız}* İş güç. [DS] **4.** *{ağız}* Çift işleri. [DS] ⧉ **kaydına düşmek,** *Kaygısını çekmek; tasalanmak; endişe duymak.*|| **kayıt yimek,** *{OsT} Endişe etmek; meraklanmak.*

kayıt[4], [Far. kāġaz => kâğıt] *{ağız} is.* Kâğıt. [DS]

kayıtarmak, [*kād̠-mak > kad̠-ıt-ar-mak] *{eT} gçsz. f. [-ur]* Geri dönmek.

kayıtçı, [kayıt-çı] *{ağız} is.* Aşçı. [DS]

kayıtım, [kay-ıt-mak *(geri döndürmek)* > kay-ıt-ım] *is. fel.* Bir olayın kendi sebepleri üzerindeki etkisi; rücu. ⧉ **kayıtımla uslamlama,** *Geriye dönerek sonuç çıkarma.*

kayıtlama, [kayıt-la-ma] *is.* **1.** Bir şeyi bir yere kaydetmek eylemi. **2.** Sınırlandırmak eylemi.

kayıtlamak, [kayıt-la-mak] *gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* **1.** Bir şeyi bir yere yazmak; kaydetmek; yazmak. **2.** *mecaz.* Birtakım şartlara bağlamak; sınırlandırmak.

kayıtlanma, [kayıt-la-n-ma] *is.* **1.** Kaydını yaptırmak eylemi. **2.** Bir konuda kendisine sınır konulma. **3.** Bir iş için gerekli olan araç ve gereci edinme.

kayıtlanmak, [kayıt-la-n-mak] *dönşl. [-ır]* **1.** Kaydını yaptırmak. **2.** Bir iş için gerekli olan araç ve gereci edinmek. **3.** *edil. f. mecaz.* Bir konuda kendisine sınır konulmak.

kayıtlı, [kayıt[1]-lı] *sf.* **1.** Bir yere kaydı yapılmış olan; kaydı bulunan. **2.** *mecaz.* Bir konuda kendisine sınır konulmuş bulunan. **3.** Bir iş için gerekli araç ve gereci bulunan.

kayıtlu, [kayıt[2]-lu قيدلو] *{eAT} sf.* İş güç sahibi olan; çalışmakta olan.

kayıtma, [kay-ıt-ma] *is.* Dönmek, vazgeçmek eylemi ve durumu.

kayıtmak, [*eT.* *kād̠-mak > kad̠-ıt-mak قيدمق / قايدمق / قيدمق] *gçsz. f. [-(d)-ır]* **1.** *{eAT} {OsT} {ağız}* Geri dönmek. [DS] **2.** Bir şeyi yapmaktan vazgeçmek; rücu etmek; nükul etmek. **3.** Bir karardan dönmek. **4.** *{eAT} {ağız}* Geri döndürmek; geri çevirmek. [DK] [DS]

kayıtsız, [kayıt-sız] *sf.* **1.** Bir yere kaydı yapılmamış olan; kaydı bulunmayan; deftere adı yazılmamış. **2.** *mecaz.* Bir konuda kendisine sınır konulmamış bulunan; bazı şeyleri yapmak veya yapmamak gibi bir şartla bağlı olmayan. **3.** Umursamaz; aldırışsız; oralı olmayan; kaygısız; lakayt. **4.** Bir iş için gerekli araç ve gereci bulunmayan. ⧉ **kayıtsız kalmak,** *Önem vermemek; ilgilenmemek; değer vermemek; umursamamak.*|| **kayıtsız şartsız,** *Hiçbir kayıt ve şarta bağlı olmaksızın.*

kayıtsızca, [kayıt-sız-ca] *zf.* Umursamaksızın; ilgisiz ve aldırmaz bir biçimde.

kayıtsızlık, -ğı [kayıt-sız-lık] *is.* **1.** Kaydı yapılmamış olma durumu. **2.** *mecaz.* Aldırmazlık durumu; umursamazlık.

kayız, [kay-ız] *{ağız} is.* Derenin dar ve dönemeçli yeri. [DS]

kayivermek, [kay-i+ver-mek] *{ağız} gçsz. f. [-ir]* **1.** Ölmek. **2.** Düşmek. [DS]

kayka, [kay-ka] *{ağız} sf.* Arkaya doğru eğik; geriye eğri. [DS]

kaykaç, -cı [kay-kaç] *{ağız} sf.* → kayka. [DS]

kaykan, [kay-kan] *{ağız} is.* Düz ve yassı kaya parçası; kayrak. [DS]

kaykaş, [kay+kaş ?] *{ağız} is.* Kirpik. [DS]

kaykaş, [? kaykaş] *{ağız} is.* Ateş. [DS]

kaykı[1]**,** [kay-kı / kay-(ı)k-ı قيقى / قايقى] *{OsT} {ağız} sf.* Arkaya doğru eğik; eğri; meyilli; sarkık. [DS]

kaykı[2]**,** [kay-kı] *{ağız} sf.* **1.** Kurumuş; bozulmuş; bayatlamış. **2.** Çok sağlam; sert. [DS]

kaykı[3]**,** [kay-kı] *{ağız} is.* Kızak. [DS]

kaykı[4]**,** [kay-kı] *{ağız} is.* **1.** Büyük sözü dinlemeyen, arsız çocuk. **2.** Tembel. [DS]

kaykılık, -ğı [kay-kı-lık] *{ağız} is.* Dik kafalılık; direngenlik. [DS]

kaykılma, [kay-(ı)k-ıl-ma] *is.* Düşey durumdan çıkarak geriye veya yana doğru eğilme.

kaykılmak, [kay-mak > kay-ık-mak > kay-(ı)k-ıl-mak] *{ağız} gçsz. f. [-ır]* **1.** (Duvar, direk vb. için) düşey durumdan çıkarak yana veya geriye doğru meyillenmek, eğilmek. **2.** Yaslanmak; dayanmak. **3.** Ağrı vb. sebeplerle kambur olmak. **4.** Gurur yüzünden kasılmak. **5.** Bayılmak. **6.** *mecaz.* Ölmek. **7.** *mecaz.* Yıkılıp gitmek. **8.** İnat etmek; sözünde diretmek; dikleşmek; karşı koymak. **9.** Arkaya eğilmek; arkaya yaslanmak. **10.** Doğrulup kalkmak. [DS] **11.** (İnsan için) arkaya doğru yaslanarak oturmak. [DD] **12.** Donmuş gibi, dimdik göğsünü gererek durmak. [DD] **13.** Öfkelenmek; birinin üzerine yürümek. [DD] **14.** Rahat etmek. **15.** Eğrilmek. ⊡ **kaykıla kalmak,** *{ağız} 1. Dikilip durmak. 2. Ağrı ve başka sebeplerle kambur olmak. 3. Kamburluğunu gizlemeye çalışarak yürümek.* [DS]

kaykıltma, [kay-(ı)k-ıl-t-ma] *is.* Bir şeyin kalkılmasını sağlama.

kaykıltmak, [kay-(ı)k-ıl-t-mak] *gçl. f. [-ır]* Bir şeyin kaykılmasını sağlamak; kaykılmış duruma getirmek; kaykılmasına sebep olmak.

kaykıncak, -ğı [kay-(ı)k-ın-cak قايقنجق] *{OsT} sf.* Kaygan.

kaykışık, [kay-(ı)k-ış-ık] *{ağız} sf.* **1.** Kambur. **2.** Eğri büğrü. [DS]

kaykışlamak, [kaykış-la-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(ı) -yor]* Tembel tembel oturmak. [DS]

kaykışmak, [kay-(ı)k-ış-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* **1.** Elini dirseğinden bükerek başına dayamak suretiyle bir yere yaslanmak veya uzanmak. **2.** *{ağız}* Ağrı ve başka sebeplerle kambur olmak. **3.** Kamburluğunu gizlemeye çalışarak yürümek. [DS] **4.** Arkaya yaslanmak.

kaylak[1]**, -ğı** [kay-la-k] *{ağız} is.* Tavşan yavrusu. [DS]

kaylak[2]**, -ğı** [kay-la-k] *{ağız} is.* **1.** Dişi deve. **2.** Üç yaşındaki deve yavrusu. [DS]

kaylamak, [kay-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r]* Atlamak. [DS]

kaylan, [kay-la-n] *{ağız} is.* **1.** Küçük taşlarla dolu tarla. **2.** Killi, kayraklı toprak. **3.** Sarı ve gevşek sıva toprağı. [DS]

kaylangaç, [kayla-n-gaç / kayla-n-kaç] *{ağız} sf.* Savsak; ihmalci; ihmalkâr. [DS]

kaylanmak[1]**,** [kay-la-n-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* (Ekili tarla için) yüzü yağmurdan sonra kaymak bağlamak. [DS]

kaylanmak[2]**,** [kay-la-n-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* Oturarak kaymak. [DS]

kaylı, [Ar, ġayr => gayri > kaylı] *{ağız} zf.* Bundan böyle; artık. [DS]

kaylık[1]**, -ğı** [kay-lık] *{ağız} is.* Hazırlık. [DS]

kaylık[2]**, -ğı** [kay-lık] *{ağız} is.* **1.** Kürk; palto. **2.** Çoban kepeneği; yamçı. [DS]

kaylık[3]**, -ğı** [kay-lık] *{ağız} is.* **1.** Araba konulan yer; garaj. **2.** *{ağız}* Dört direk üzerine kurulmuş ambar. [DS] **4.** *{ağız}* Toprak yapıların kenarlarına konulan ince taş. [DS] **5.** *{ağız}* Tütün kurutulan yer. [DS] **6.** Dört direk üzerine kurulu bekçi kulübesi; çardak.

kaylım[1]**,** [kay-(ı)l-ım ?] *{ağız} is.* Yemiş. [DS]

kaylım[2]**,** [kay-(ı)l-ım ?] *{ağız} is.* Kilim. [DS]

kaylım[3]**,** [kay-(ı)l-ım ?] *{ağız} is.* Çift sürerken yapılan bir devir. [DS] ⊡ **kaylım başı,** *{ağız} Çift sürmeye başlanılan yer.* [DS]

kaylule, [Ar. ḳaylūle قيلوله] *(kaylu:le) {OsT} is.* **1.** Öğle uykusu. **2.** *tasvf.* Allah'ın evrende tecellisi yüzünden birliğin çoklukta, çokluğun da birlikte ortaya çıkışı; masiva denilen bu âlemin İlahî tecelli yüzünden yok oluşu.

kayma[1]**,** [kay-ma] *is.* **1.** Kaygan bir yüzey üzerinde çeşitli etkilerle yer değiştirmek eylemi. **2.** Bu sırada yapılan hareket. **3.** Çocukların kayarak oynadıkları oyun. **4.** *sin. tv.* Herhangi bir sebeple görüntünün perde veya ekranda durmaması, atlaması. **5.** Odunu sobaya çatma; ocak yakma.

kayma[2]**,** [kay-mak > kay-ma] *{ağız} is.* Bahçe çiti. [DS]

kayma[3]**,** [kay-mak > kay-ma] *{ağız} is.* **1.** Kıvırarak elde dikiş yapma. **2.** Kadınların başlarına taktıkları altın dizilerinden üsttekiler; beşibiryerde. [DS]

kayma[4]**,** [kay-mak > kay-ma] *{ağız} is.* Yassı taş parçası. [DS]

kaymacık, -ğı [Ar. ḳāʾime => kayma-cık] *{ağız} is.* Para. [DS]

kaymaç, -cı [kay-ma-ç] *sf.* (Göz için) uçları yukarı doğru çekik olan.

kaymag, [*kañ-mak > kan-ak / kaymaġ / kayak] *{eT} is.* Kaymak; krema. [Nevâyî]

kaymak[1], [*eT.* *kād-mak قادمق] *gçsz. f. [-ar]* **1.** *{eT} {eAT}* Geri dönmek; caymak. [ETY] [KB] **2.** *{eT}* Acımak; kayırmak; tınmak; iltifat etmek. [EUTS] [DLT] **3.** Yaklaşmak; yönelmek; gitmek; meyletmek. *{eT} (aynı)* [EUTS] [DLT] **4.** Düz ve kaygan bir yüzeyden sürtünerek yer değiştirmek. *{eAT} (aynı)* [DK] **5.** *{eAT}* Ayrılmak; uzaklaşmak. **6.** Kaygan bir yerde dururken veya yürürken ayağın basılan yerde tutunamayışı yüzünden dengesini kaybetmek. **7.** Tutma güçlüğü yüzünden elden kurtulmak. **8.** Bulunduğu yerden kurtularak aşağı sarkmak. **9.** (Görüş, düşünce vb. için) yavaş yavaş değişikliğe uğramak. **10.** *mecaz.* Kimsenin dikkatini çekmeksizin yer değiştirmek. **11.** Düşecek durumda bulunmak. **12.** (Göz, el vb. için) istemeden yapmak. **13.** (Kelime için) zaman içinde anlamı değişmek. **14.** *{ağız}* (Develer için) çiftleşmek. [DS] **15.** *{ağız}* İğfal etmek; ırzına geçmek. [DS]

kaymak[2], [kay-mak قايمق] *{ağız} gçl. f. [-ar]* **1.** *{eAT}* Yakmak; tutuşturmak. **2.** Odunu sobaya koymak; çatmak. **3.** *{eAT}* Eşyayı birbiri üstüne yığmak; istif etmek. **4.** (Kap, oda vb. için) ağzına kadar doldurmak; yığmak. [DS]

kaymak[3], **-ğı** [*eT.* kañ-mak / kaymağ / kayak] *is.* **1.** Sütün yüzeyinde toplanan, açık sarı renkli yağ katmanı; krema. *{eAT} (aynı)* [DK] **2.** Sütün suyunu çeşitli yollarla buharlaştırmak suretiyle elde edilen koyu yağlı öz. **3.** Yağmur sonrası toprağın yüzeyinde meydana gelen düzgün ve özlü kabuk. **4.** *mecaz.* Bir şeyin en seçkin kısmı. **5.** *kim.* Bazı çözeltilerin yüzeyinde katılaşan madde. ⊟ **kaymağını almak,** *Bir şeyin en kârlı ve güzel tarafını kendine ayırmak; aslan payını almak.*|| **kaymak ağacı,** *{ağız} Çok süt veren manda.* [DS]|| **kaymak almak,** *{ağız} Suyun yüzeyinde taş kaydırmak.* [DS]|| **kaymak bağlamak,** *1. (Süt için) üzerinde kaymak tabakası oluşmak; kaymaklanmak. 2. (Bazı sıvılar ve toprak için) kaymak tabakası oluşturmak.*|| **kaymak gibi,** *1. Beyaz ve pürüzsüz. 2. Tadı güzel ve yumuşak.*|| **kaymak kâğıdı,** → kaymak kâğıt.|| **kaymak kâğıt,** *Perdah silindirlerinden geçirilerek bir yüzü cilalanmış, parlak, kaygan iyi cins kâğıt; kuşe kâğıt.*|| **kaymak tabakası,** → kaymak takımı.| **kaymak takımı,** *Bir toplumun zengin ve seçkin kimseleri.*|| **kaymak taşı,** *Cilalamaya elverişli, beyaz, yumuşak, yarı saydam, kalsiyum karbonat veya kalsiyum sülfat türü iyi cins mermer; su mermeri.*|| **kaymak tutmak,** *1. (Süt için) üzerinde kaymak tabakası oluşmak; kaymaklanmak. 2. (Bazı sıvılar için) kaymak tabakası oluşturmak. 3. {ağız} Yağmurdan sonra toprak üstü sert tabaka tutmak.* [DS]|| **kaymak yağı,** *Taze tereyağı.*

kaymakaltı, [kaymak+alt-ı] *is.* Yağı alınmış süt.

kaymakam, [Ar. ḳıyām > ḳā'im *(oturan)* + makām *(yer)* > ḳā'im-i maḳām قائم مقام > قائمقام / قايمقام] *{OsT} is.* **1.** Bir kimsenin yerine geçen vekil. **2.** *tar.* İmparatorluk döneminde sadrazam hükümet merkezinden ayrıldığı zaman yerine vekâlet eden Kubbealtı veziri; vezir-i sani; kaymakam paşa. **3.** *tar.* İmparatorluk döneminde bugünkü yarbaya denk düşen askerî rütbe; yarbay. **4.** Günümüzde, bir ilçenin en büyük yönetim amiri; ilçebay.

kaymakamlık, -ğı [kaymakam-lık] *is.* **1.** Kaymakamın görevi. **2.** Kaymakamın ve bağlı kuruluşların çalıştığı devlet daireleri ve bina. **3.** İlçe; kaza. ⊟ **kaymakamlık fermanı,** *tar. Sadrazama vekâlet edecek kaymakamın atanmasına dair padişah buyruğu.*

kaymakçı, [kaymak-çı] *is.* Kaymak üreten ve satan kimse.

kaymaklanma, [kaymak-la-n-ma] *is.* Üzerinde kaymak oluşma.

kaymaklanmak, [kaymak-la-n-mak] *dönşl. f. [-ır]* **1.** (Süt için) üzerinde kaymak tabakası oluşmak; kaymak bağlamak; kaymak tutmak. **2.** (Toprak için) yağmurlardan sonra yüzü kuruyarak katılaşmak. **3.** Kaymak sahibi olmak; kaymak edinmek.

kaymaklı, [kaymak-lı] *sf.* **1.** Kaymağı olan; içinde veya üzerinde kaymak bulunan. **2.** Kaymakla yapılmış olan. **3.** *{ağız} is.* Bakır kazan. [DS] ⊟ **kaymaklı dondurma,** *Sütten yapılmış dondurma.*

kaymalı, [kay-ma-lı] *{ağız} sf.* Çok döğüşken; kaba; kırıcı. [DS]

kaymas, [? kaymas] *{ağız} sf.* Yılmaz; cesur. [DS]

kaymaz, [kay-maz] *{ağız} is.* **1.** Dağ eteği. **2.** Ayaş'ta güney doğudan esen rüzgâra verilen ad. [DS]

kayme[1], [Ar. ḳā'ime قائمه] *{OsT} is.* Kâğıt para.

kayme[2], [? kayme] *{ağız} is.* Kadın tellak. [DS]

kaymek, [kay-mek] *{ağız} gçl. f. [-er]* **1.** Odun ya da kömür yakmak. **2.** Sobaya ya da ocağa odun atmak. [DS]

kaymelik, -ği [kayme-lik] *sf.* Belirtilen miktar kâğıt para.

kaymetmek, [kaym ? +et-mek] *{ağız} gçl. f. [-r]* İhtiyacı karşılamak. [DS]

kayna[1], [? kayna] *{ağız} is.* Kayıkları dışarı çekmek için ip takılan iki yandaki çıkıntılar. [DS]

kayna[2], [Ar. ḳannīne قنينه] *{ağız} is.* Şişe. [DS]

kaynaca, [kayna-mak > kayna-(r)-ca] *{ağız} is.* Pınar; menba; kaynak. [DS]

kaynaç, -cı [kayna-mak > kayna-ç] *is.* Fışkıran sıcak su kaynağı; gayzer. ⊟ **kaynaç taşı,** *Kaynaçlarda oluşan silisli çökelti; gayzerit.*

kaynagan, [kayna-gan] *{ağız} is.* Semaver. [DS]

kaynak[1], **-ğı** [kayna-mak > kayna-k] *is.* **1.** Yerden doğal olarak çıkan su; bu suyun çıktığı yer; kaynarca; pınar; memba. **2.** Bir akar suyun doğduğu yer; ilk çıktığı yer. **3.** Bir şeyin çıktığı, meydana geldiği yer; menşe; köken. **4.** Bir haberin ilk çıktığı

yer; mahreç. **5.** Bir araştırma ve incelemede yararlanılan belge ve bilginin bulunduğu yer. **6.** (İsim tamlamalarında) tamlananın çıktığı, yayıldığı, dağıldığı yer; üreten. **7.** Bir enerjinin oluşup çevreye yayıldığı yer veya nesne. **8.** *dbl.* Bir terimin kökeni olarak kabul edilen kelime. ⊡ **kaynağını** (bir yerden) **almak,** *O şeye dayandırmak; hareket noktası o olmak.*|| (bir şeyi) **kaynak almak,** *Araştırmayı ve sonuçlarını o şey üzerine kurmak; onu esas almak; ona dayandırmak.*|| **kaynak bölgesi,** *fiz. Nötron akı yoğunluğunun ölçümünü kolaylaştırmak amacıyla, içine nötron kaynağı ilave edilen reaktör çalışma bölgesi.*|| **kaynak kişi,** *Kendisinden herhangi bir konuda sağlam ve doğru bilgi edinilen kimse.*|| **kaynak suyu,** *Kaynağın bulunduğu yerden, gözeden alınan su.*|| **kaynak yoğunluğu,** *fiz. Bir ışınım kaynağının birim zamanda yayınladığı parçacık sayısı.*

kaynak[2], **-ğı** [kayna-mak > kayna-k] *is.* İki parçayı ısıtma ya da basınç yoluyla birbirine birleştirme, kaynaştırma, yapıştırma işlemi. ⊡ **kaynak ısısı,** *Kaynak yapılmak için iki demir çubuğa verilen akkor sıcaklığı.*|| **kaynak makinesi,** *Nokta veya indüksiyon kaynağı yapan elektrikli kaynak aracı.*|| **kaynak tozu,** *Kaynak işlerinde kullanılan ve yapıştırıcı özelliği olan toz madde.*|| **kaynak yapmak,** *1. Metal, kauçuk gibi şeyleri birbirine kaynaştırıp yapıştırmak. 2. Otomobil tekerleğinin lastiğini yapıştırmak.*

kaynak[3], **-ğı** [kayna-k] *{ağız} is.* **1.** Neşe; sevinç. **2.** Eğlence. **3.** Eğlendirici, neşeli kimse. **4.** Sevimli, çekici kişi. **5.** *sf.* Çok kıpırdak ve hareketli olan; canlı; sıcak. [DS]

kaynak[4], **-ğı** [kıyna-k قينق] *{ağız} is.* **1.** *{eAT}* Pençe; tırnak. **2.** Kavun veya karpuzun dörtte biri. **3.** Ceviz içinin dörtte biri. [DS]

kaynak[5], **-ğı** [kayna-k] *{ağız} is.* **1.** Semerin ağaçlarından her biri. **2.** Ağaç dalı. [DS]

kaynakça, [kayna-k-ça] *is.* Belli bir konu ile ilgili başvuru belgelerini ve yayınlarını kapsayan veya bunların en iyilerini sıralayan eser; bibliyografi; bibliyografya.

kaynakçacı, [kayna-k-ça-cı] *is.* Kaynakça hazırlayan kimse.

kaynakçı, [kayna-k-çı] *is.* Metal veya kauçuk parçaları kaynak yaparak birleştiren kimse.

kaynakçılık, -ğı [kayna-k-çı-lık] *is.* Kaynakçının yaptığı iş; kaynakçının mesleği.

kaynakhane, [T. kaynak+Far. -ḫāne] *(kaynakha:ne) is.* Kaynak işlerinin yapıldığı yer.

kaynaklama, [kayna-k-la-ma] *is.* Birbirine yapıştırıp kaynatmak eylemi.

kaynaklamak, [kayna-k-la-mak] *gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* **1.** İki parçayı birbirine yapıştırıp kaynatmak. **2.** (Lastik için) yamamak. **3.** (Araştırma ve inceleme için) kaynak olarak belirlemek.

kaynaklanma, [kayna-k-la-n-ma] *is.* Kaynaklanmak eylemi.

kaynaklanmak, [kayna-k-la-n-mak] *edil. f. [-ır]* **1.** (İki parça için) birbirine yapıştırılıp kaynatılmak. **2.** (Lastik için) yamanmak. **3.** *dönşl. f.* Yayılmak; dağılmak; neşet etmek. **4.** Kaynak sahibi olmak; kaynak edinmek.

kaynaklı[1], [kayna-k-lı] *sf.* **1.** Kaynak yapılmış olan. **2.** Sıcak kanlı; kıpırdak.

kaynaklı[2], [kayna-k-lı] *{ağız} sf.* Eğlenceli. [DS]

kaynama, [kayna-ma] *is.* **1.** Kaynamak eylemi. **2.** Kaynayan bir sıvı içinde pişme; haşlanma. **3.** (İçinde sıvı kaynayan bir kaptaki sıvı için) yeterli sıcaklığa erişerek buharlaşma dolayısıyla fokurtulu sesler çıkarma. **4.** Yerden fışkırma; kaynaktan çıkma. **5.** Metal parçalarını birbirine birleştirme. **6.** Kırılan kemiklerin birleşerek iyileşmesi. **7.** (Yara için) kapanma; iyileşme. **8.** (Aşı yapılan bitki için) tutma. **9.** (Deniz için) dalgalanma; çalkantılı olma. **10.** (Mide için) ekşilik duyma. **11.** (Mayalanmış hamur vb. için) köpürme; taşma. **12.** *mecaz.* (Hava için) çok sıcak olma; aşırı ısınma. **13.** (İstek ve duygu için) coşma; taşkınlık gösterme. **14.** Rahat durmama; kıpırdama. **15.** Çok miktarda olma; sürekli hareket hâlinde olma. **16.** *argo.* Araya karışma; gürültüye gitme. **17.** *{ağız}* Kum ve kireçten yapılan harçla örülen sağlam duvar. [DS] ⊡ **kaynama noktası,** *fiz. Arı bir sıvının, belli bir basınç altında kaynamaya başladığı sıcaklık derecesi.*

kaynamak[1], [*kañ-mak > kay-ın-mak > kay(ı)n-ā-mak] *gçsz. f. [-r] [-n(ı)-yor] 2.* **1.** (Sıvılar için) sıcaklığı belirli bir dereceye varınca buharlaşma sonucu fokurdamak. *{eT} {eAT} (aynı)* [DLT] [DK] **2.** Kaynayan bir sıvı içinde pişmek; haşlanmak. **3.** (İçinde sıvı kaynayan bir kaptaki sıvı için) yeterli sıcaklığa erişince buharlaşma dolayısıyla fokurtulu sesler çıkarmak. **4.** Yerden fışkırmak; kaynaktan çıkmak. **5.** Metal parçaları birbirine ısı veya elektrik arkı yoluyla birleştirilmek. **6.** Kırılan kemikler birleşerek iyileşmek. **7.** (Yara için) iki kıyısı bir araya gelerek açıklığı kapanmak; iyileşmek. **8.** (Aşı yapılan bitki için) tutmak. **9.** (Deniz için) dalgalanmak; çalkantılı olmak. **10.** (Mide için) ekşimek; mide asidi ve safra etkisini duymak. **11.** (Mayalanmış hamur vb. için) köpürmek; taşmak. **12.** *mecaz.* (Hava için) çok sıcak olmak; aşırı ısınmak. **13.** (İstek ve duygu için) coşmak; taşkınlık göstermek; artmak; kabarmak. **14.** İçin için hazırlanmak; gizli işler çevirmek. **15.** Rahat durmamak; kıpırdamak; fıkırdamak; deprenmek. **16.** (Hareket eden şeyler için) çok miktarda olmak. **17.** (Canlılar için) sürekli hareket hâlinde olmak. **18.** *argo.* Araya karışmak; gürültüye gitmek. **19.** *argo.* Boşa geçmek; gerçekleşememek; yok olmak. **20.** *{ağız}* Yerinde duramamak; oynamak. [DS] **21.** *{ağız}* Kapta bulunan su donarak hacmi genişlemek. [DS]

kaynamak[2], [kay-(ı)n-a-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-n(ı)-yor]* **1.** Sataşmak; takılmak. **2.** Dövmek. [DS] **3.** *{eT}* Karşı gelmek; kabulden çekinmek; sözünü reddetmek. [DLT]

kaynana, [kayın+ana] *is.* Eşlerden her birine göre diğerinin annesi; kayın valide. ⊡ **kaynana çiçeği,** *{ağız} Salep bitkisi.* [DS]|| **kaynana yumruğu,** *{ağız} Kaktüs.* [DS]|| **kaynana zırıltısı,** *Çevirdikçe ses çıkaran bir oyuncak.*

kaynanadili, [kaynana+dil-i] *is. bot.* **1.** Dil biçiminde yassı ve dikenli yaprak veya dalları olan bir kaktüs türüne halk arasında verilen isim; Frenk inciri; Hint inciri, *(Opuntia ficus indica).* **2.** Bir tür iğne oyası.

kaynanalık, -ğı [kaynana-lık] *is.* **1.** Kaynana olma durumu. **2.** Kaynanaya yakışır davranış. **3.** Birinin işine yerli yersiz karışma; burnunu sokma; ileri geri konuşma. ⊡ **kaynanalık etmek,** *1. (Kaynana için) geline ve damada kötü davranmak. 2. Bir yakınına veya birisine yerli yersiz karışmak; gereğinden çok müdahalede bulunmak.*

kaynanmak, [kayna-mak>kayna-n-mak قينانمق] *{OsT} edil. f. [-ur]* **1.** Kaynatılmak. **2.** *dönşl. f.* Kaynamak.

kaynar[1], [kayna-r] *sf.* **1.** Kaynamakta olan. **2.** Çok sıcak. **3.** *is.* Kaynak; pınar. **4.** *argo.* Esrar. **5.** *{ağız}* Çeşitli baharatların birlikte kaynatılmasından elde edilen çay; loğusa şerbeti. [DS] **6.** *{ağız}* Kirli iç çamaşırlarını kaynatmakta kullanılan kazan. [DS] ⊡ **kaynar sulu reaktör,** *fiz. İçinde soğutucu olarak kullanılan suyun kaynar durumda bulunduğu reaktör (BWR).*

kaynar[2], [kayna-r] *{ağız} is.* → kaynarca. [DS]

kaynarca, [kayna-r-ca] *(kayna'rca) is.* **1.** Su kaynağı; pınar. **2.** Sıcak su kaynağı; kaplıca. **3.** Hastalara kaynatılarak içirilen pekmez, yağ, baharat karışımı.

kaynaşık[1], **-ğı** [kayna-mak > kayna-ş-ık] *sf.* Birbirine kaynamış olan; kaynaşmış durumda olan.

kaynaşık[2], **-ğı** [kayna-ş-ık] *{ağız} sf.* **1.** Canlı; kıpır kıpır. **2.** (Kadın için) oynak; yosma. **3.** (Çocuk için) yaramaz. [DS]

kaynaşma[1], [kayna-ş-ma] *is.* **1.** Birbirine kaynamış olma durumu; kaynaşmak eylemi. **2.** *mecaz.* Uyuşma; bağdaşma. **3.** Kalabalık yerlerde hareketlilik, kargaşa ve kıpırtı olma. **4.** *dbl.* Bir kelimede yan yana bulunan iki ünlünün tek sese dönüşmesi. **5.** *fiz.* Katı bir cismin ısı etkisiyle sıvı duruma geçmesi eylemi; ergime; füzyon.

kaynaşma[2], [kayna-ş-ma] *{ağız} is.* Gözde kaşıntı yapan hastalık. [DS]

kaynaşmak, [kayna-mak > kayna-ş-mak] *işteş. f. [-ır]* **1.** Ayrılmayacak biçimde yapışmak; bitişmek; birleşmek. **2.** Bir yerde hareket hâlinde kalabalık bulunmak. **3.** *mecaz.* (İki ve daha çok kişi için) yakın ilişki kurmak; yakınlaşmak; dost olmak; anlaşmak; uyuşmak; sıkı fıkı olmak; bağdaşmak. **4.** (Renk için) birbirine denk düşmek; birbirine iyice uymak; uygun düşmek. **5.** *kim.* Birleşmek. **6.** Deprenmek; kımıldamak; hareket etmek. **7.** *{ağız}* Konuşmak. [DS]

kaynaştırılmak, [kayna-ş-tır-ıl-mak] *edil. f. [-ır]* Kaynaştırma işi yapılmak; bağdaştırılmak.

kaynaştırma, [kayna-ş-tır-ma] *is.* **1.** Kaynaşmalarını temin etme. **2.** Birbirine yapıştırma, birleştirme. **3.** Bağdaştırma, uyuşturma. **4.** *mecaz.* Yakınlaşmalarını sağlama. **5.** *dbl.* Bir kelime içerisinde veya birleşik kelimede birbirine komşu seslerin çatışmasından doğan kısalma. ⊡ **kaynaştırma sesi,** *dbl. Ünlü ile biten bir kelimeye ünlü ile başlayan bir ek geldiğinde araya giren bir* **/y/** *ve* **/n/** *sesi; yardımcı ses.*|| **kaynaştırma ünlüsü,** *dbl. Kelime sonlarına bazı ekler getirildiğinde araya giren* **/i/, /ı/, /u/, /ü/** *ünlüleri.*

kaynaştırmak[1], [kayna-ş-tır-mak] *gçl. f. [-ır]* **1.** Kaynaşmasını sağlamak; birleştirmek; yapıştırmak. **2.** *mecaz.* Yakınlaşmasını sağlamak. **3.** Bağdaştırmak; uyuşturmak.

kaynaştırmak[2], [kayna-ş-tır-mak] *{ağız} gçl. f. [-ır]* **1.** Karıştırmak. **2.** Kaşındırmak. [DS]

kaynata, [kayın+ata > kaynata] *is.* Eşlerden her birine göre diğerinin babası; kayın baba; kayın peder.

kaynatalık, -ğı [kaynata-lık] *is.* Kaynata olma durumu.

kaynatıcı, [kayna-t-ıcı] *is.* Kaynatmak işini yapan; kaynatan.

kaynatılma, [kayna-t-ıl-ma] *is.* Kaynatma işi yapılmak eylemi.

kaynatılmak, [kayna-t-ıl-mak] *edil. f. [-ır]* Kaynatmak işi yapılmak.

kaynatma[1], [kayna-t-ma] *is.* Kaynamak işini yaptırmak eylemi.

kaynatma[2], [kayna-t-ma] *{ağız} is.* **1.** Küçük kazan; büyük tencere. **2.** Su ısıtılan teneke. **3.** Bulgur yapmak için haşlanmış buğday. **4.** Haşlanmış mısır, nohut ve buğday. **5.** Koyu kahverengi kilim boyası. **6.** Çok kaynatılarak rengi sararmış, kalın kaymaklı süt. **7.** Kaynamış et ve suyu. [DS]

kaynatmak, [kayna-mak > kayna-t-mak] *gçl. f. [-ır]* **1.** Kaynamak işini sağlamak. *{eT} (aynı)* [DLT] **2.** Bir sıvıyı kaynama sıcaklığına kadar ısıtarak fokurdamasını sağlamak. **3.** Bir şeyi suda pişirmek; haşlamak. **4.** Kaynak yaparak parçaları bir bütün hâline getirmek. **5.** (Mide için) yemek ekşitmek; yakmak. **6.** *argo.* Sohbet etmek; konuşmak. **7.** *argo.* Gizlice almak; ortadan kaldırmak; çalmak. **8.** *argo.* Unutturmak.

kaynayış, [kayna-y-ış] *is.* Kaynamak eylemi veya biçimi.

kayne, [Ar. ḳayne قينة] *is.* İslamlık öncesinde Arap-

ların serbest yaşayan ve şarkı söyleyerek hayatlarını kazanan genç kadınlara verdikleri ad.

kaypaçlanmak, [kay-mak / kayp *(yans.)* > kayp-aç-la-n-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* Islaklıktan kayganlaşmak. [DS]

kaypak, -ğı [kayp-mak > kayp-ak قيپق] *{ağız} sf.* **1.** *{OsT}* Kaygan; kayağan. **2.** *mecaz.* Sık sık karar ve düşünce değiştiren; sözünde durmayan; dönek. **3.** Cilalı; parlak. **4.** *is.* İçine peynir konularak yapılan tatar böreği. [DS]

kaypakça, [kayp-ak-ça] *sf.* **1.** Biraz kaygan olan. **2.** Kaypak bir kimseye özgü. **3.** *(kaypa'kça) zf.* Kaypak kimseye yakışır biçimde.

kaypakçı, [kayp-ak-çı] *is. argo.* **1.** Hırsız; kaçakçı. **2.** Çalınmış eşya alan kimse.

kaypaklaşma, [kayp-ak-la-ş-ma] *is.* Kaypak duruma gelme.

kaypaklaşmak, [kayp-ak-la-ş-mak] *gçsz. f. [-ır]* **1.** Kaypak duruma gelmek; kaygan bir hâl almak.

kaypaklık, -ğı [kayp-ak-lık] *is.* **1.** Kaypak olma durumu. **2.** *mecaz.* Kaypakça davranış; sık sık karar ve düşünce değiştirme; sözünde durmazlık. **3.** Bu tür davranıştaki adamın tutumu.

kaypama, [kayp-a-ma] *is.* Ayağı kayma.

kaypamak, [kayp-a-mak] *gçsz. f. [-r]* Ayağı kaymak.

kaypancak, -ğı [kayp-mak > kayp-an-cak قيپانجق / قيپنجاق] *{ağız} is.* **1.** *{OsT}* Kaypak. **2.** Tatar böreği. [DS]

kaypancalık, -ğı [kayp-an-ca-lık] *{ağız} is.* Kaygan yer. [DS]

kaypanç, -cı [kayp-mak > kayp-anç] *{ağız} is.* Sulu ve cıvık çamur. [DS]

kaypançalık, -ğı [kayp-anç(a)-lık] *{ağız} is.* Sulu ve cıvık çamurlu yer. [DS]

kaypıncak, -ğı [kayp-mak > kayp-ın-mak > kayp-ın-cak قاپينجاق] *{OsT} {ağız} sf.* Kaygan; çok kayan; kaypak. [DS]

kaypınmak, [kayp-ın-mak قاپينماق] *{eAT} dönşl. f. [-ur]* Çekinmek; sakınmak; kaçınmak.

kaypıtmak, [kayp-mak > kayp-ıt-mak] *{ağız} gçl. f. [-ır]* **1.** Elinden kaydırmak; düşürmek. **2.** *gçsz. f.* Kaçmak; sıvışmak. **3.** Yanından geçmek. [DS]

kaypmak, [kay-mak / kayp *(yans.)*>kayp-mak قاپماق] *{OsT} gçsz. f. [-ur]* **1.** (Ayak için) kaymak. **2.** Kayıp düşmek.

kaypuşta, [? kaypuşta] *{ağız} sf.* Eğik. [DS]

kayra[1], [kayra] *{eT} sf.* Büyük; ulu. ⊡ **Kayra Kan,** *{eT} 1. Büyük han. 2. Bütün tanrıların en büyüğü; Karahan.*

kayra[2], [kayrā] *(kayra:) {eT} is.* Tekrar. [KB]

kayra[3], [kay-ır-mak > kay-(ı)r-a] *is.* **1.** Sayılan, sevilen büyük birinden gelen karşılıksız yardım, iyilik; lütuf; ihsan; atıfet; inayet. **2.** *fel.* Doğa düzeni dışında ve onun tersine olarak başka yasalarla düzenlenen ruhlar dünyası (Leibniz'e göre).

kayracı, [kayra-cı] *is.* Evrendeki bütün olayların İlahî bir sebebe dayandığını, insanların ancak İlahî bağış ile kurtulabileceğini ileri süren öğretiyi savunan kimse; providansiyalist.

kayracılık, -ğı [kayra-cı-lık] *is. fel.* Evrendeki bütün olayları İlahî bir sebebe dayandıran, insanların ancak İlahî bağış ile kurtulabileceğini ileri süren erekçi eğilimde bir öğreti; providansiyalizm.

kayrak[1], -ğı [*eT.* kaḏ-(ı)r-ġāk > kayrak قيرق] *is.* **1.** *jeol.* Killerin başkalaşması ile oluşmuş, yaprak biçiminde ince tabakalara ayrılabilen mavimsi bir taş; kayağan taş; arduaz. **2.** *{ağız}* Kiremit tabakasına benzer yassı, düz, sert kaya parçası; küçük yassı taş. **3.** Ekime elverişli olmayan, kumlu, taşlı toprak. **4.** Kaygan ve kaypak toprak. **5.** Çocukların üzerinde kaydıkları oyuncak; kaydırak. **6.** Çocukların oyunda kullandıkları yassı ve düz taş; bu tür taş ile oynanan oyun. **7.** Bileği taşı. **8.** *{eAT}* Döşeme taşı. **9.** Çalışma sırasında elde oluşan nasır. **10.** Akarsuların getirdiği kumla karışık ufak taşlar. **11.** Altı taşlık, kayalık tarla. [DS] ⊡ **kayrak taşı,** *{ağız} Kayrak oyunu oynanan ince ve yassı taş.* [DS]

kayrak[2], [*kaḏrā-mak > kaḏra-k / kayra-k] *{eT} sf.* → kadrak.

kayrak[3], -ğı [kayrak] *{ağız} is.* Uçurtma. [DS]

kayraklamak, [kayrak-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Keskinletmek; bilemek. [DS]

kayraksı, [kayrak-sı] *{ağız} is.* Çakıllı yer. [DS]

kayralmak, [kayır *(kum, çakıl)* > kay(ı)r-al-mak] *gçsz. f. [-ır]* (Irmaklar için) kum setleri oluşturmak; kum yığınları meydana getirmek.

kayramak, [kayra-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-r(ı)-yor]* Keskinletmek; bilemek. [DS]

kayran[1], [kayır *(çakıl)* > kay(ı)r-an] *{ağız} is.* **1.** Orman içindeki ağaçsız düz ve geniş alan. **2.** Kaygan yer; kayan toprak. **3.** Taşlı, kumlu, çakıllı verimsiz arazi. **4.** Yağmurda çamur tutmayan yer. **5.** Parçalanmaya yüz tutmuş, tabaka tabaka kaldırılabilen kaya parçaları; yumuşak taş tabakaları. **6.** Kireçli, verimsiz, sarı toprak. **7.** Kayalıkların altındaki düzlük. [DS] ⊡ **kayran baş,** *{ağız} 1. Kayalık, ot bitmeyen tepe veya kaya başı. 2. Kel.* [DS]

kayran[2], [kayır-mak > kay(ı)r-an] *{ağız} sf.* Arkalayan; tutan; destek veren. [DS]

kayranmak, [kay-ır-mak > kayr-a-n-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* Kış hazırlığı yapmak. [DS]

kayransı, [kayran-sı] *{ağız} is.* Kaygan toprak. [DS]

kayrı, [*eT.* kañ-rā] *(ka'yrı) {ağız} zf.* Nereye? [DS]

kayrık[1], -ğı [kay(ı)r-ık] *{ağız} is.* Soğuktan korunmaya yarayan kepenek, kilim, kürk gibi eşya. [DS]

kayrık[2], **-ğı** [Ar. ġayr] *{ağız} e.* Ayrı; başka. [DS]

kayrık[3], **-ğı** [kay-mak > kay(ı)r-ık] *{ağız} sf.* (Meyvesi çok olan ağaç dalı için) gövdesinden ayrılmış; ayrık. [DS]

kayrılma, [kay-ır-mak > kay-(ı)r-ıl-ma] *is.* Kendisi hakkında kayırmak eylemi yapılma durumu; iltimas geçilme.

kayrılmak[1], [kay-ır-mak > kay-(ı)r-ıl-mak قيرلق] *edil. f. [-ır]* **1.** Yardımcı ve destek olunmak; korunmak. **2.** Başkalarının zararına kendisine yardımcı olunmak; haksız yere ve yasa dışı olarak kendisine kolaylık sağlanmak; taraf tutulmak; iltimas edilmek. **3.** *{eAT}* Emanet edilmek; korumasına bırakılmak.

kayrılmak[2], [kay-mak > kay(ı)r-ıl-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* (Meyve yüklü dal için) gövdeden ayrılmak; ayrılarak kırılmak. [DS]

kayrımak, [kay-ır-mak > kay(ı)r-ı-mak قيريمق] *{OsT} gçl. f. [-r]* Önem vermek; ilgilenmek; korumak.

kayrın, [kay-mak>kay(ı)r-m] *{ağız} is.* Uçurum. [DS]

kayrışmak, [kaḍır-mak > kaḍ-(ı)r-ış-mak] *{eT} işteş. f. [-ur]* Birlikte bükmek. [DLT]

kaysa, [kay *(yans.)* > kay-sa / kay-sı ?] *{ağız} is.* Yağmur sonrası kaymak bağlayan toprak. [DS] ⊡ **kaysa kırmak,** *{ağız} Yağmur veya sulama sonrası toprakta oluşan kaymak tabakasını kırmak.* [DS]

kaysah, [kay-(ı)s-a-k] *{ağız} is.* → kaysak. [EG]

kaysahlanmak, [kay-(ı)s-a-k-la-n-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* → kaysaklanmak. [EG]

kaysak, [kay *(yans.)* > kay-(ı)s-a-k] *{ağız} is.* **1.** Yaranın üzerinde oluşan kabuk. **2.** Süt, yağ vb. sıvının üzerinde havanın etkisi ile oluşmuş tabaka; bar; kaymak. **3.** Göl ve havuz sularının üzerinde oluşan ince buz tabakası. **4.** Hamurun üzerinde oluşan sert tabaka; kabuk. **5.** Yağmur sonrası toprağın üzerinde oluşan yer yer çatlamış sert tabaka; kaymak. **6.** Yosun. [DS] **7.** İnce kabuk. [EG]

kaysaklanmak, [kaysak-la-n-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* **1.** (Yara için) kabuk bağlamak. **2.** (Süt için) kaymak bağlamak. **3.** (Yemek, hamur için) üstü kabuk bağlamak. [DS]

kaysaklı, [kaysak-lı] *{ağız} sf.* Kabuk bağlamış olan. ⊡ **kaysaklı bulut,** *{ağız} Güneş batarken ufukta görülen kızıl renkli bulut.* [DS]

kaysalamak, [kaysa-la-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r]* (Süt için) kaymak bağlamak. [DS]

kaysalanmak, [kaysa-la-n-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* **1.** (Hamur için) yüzü kabuk bağlamak. **2.** (Yara için) kabuk bağlamak. **3.** (Süt için) kaymak bağlamak. [DS]

kaysamak, [kay-mak > kay-sa-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-s(ı)-yor]* (Ayak için) kaymak. [DS]

kaysariye, [Ar. ḳaysāriyye قيساريه] *(kaysa:riye) {OsT} is.* Atölye, depo ve dükkânlarla avlu biçiminde kurulmuş resmî binaların hepsine verilen ad.

kaysefe, [? kaysefe / kasefe] *{ağız} is.* → kasefe. [DS]

kaysel, [? kaysel] *{ağız} is.* Karyola. [DS]

kayser, [Lat. Caesar *(kesilmiş, sezaryenle doğmuş)* > Ar. ḳayṣar قيصر] *{OsT} is.* **1.** Roma ve Bizans imparatorlarına verilen unvan. **2.** Alman imparatorlarına verilen unvan. **3.** *gnşl.* Hükümdar.

kayserî, [Ar. ḳayserī قيصرى] *(kayseri:) {OsT} sf.* **1.** Hükümdarla ilgili; hükümdara ait. **2.** *is.* Hükümdar olma hâli; hükümdarlık. **3.** Çoğunlukla Tokat'ta üretilen yazmalarda görülen, kenarda bordür, ortada ve köşelerde çelenk biçiminde yerleştirilmiş çiçeklerden oluşan desen.

kayseriye, [Ar. ḳayṣariyye قيصريه] *{OsT} is.* Sezaryen ameliyatı.

kaysı[1], [kay *(yans.)* > kay-sı / kay-sa ?] *{ağız} is.* Yağmur ya da sulama sonrası toprak yüzeyinde oluşan ve bitkilerin gelişmesini engelleyen sert tabaka; kaymak. ⊡ **kaysı basmak,** *{ağız} Toprakta kaymak oluşmak.* [DS]

kaysı[2], [kañı-s-ı > kaysı قيسى] *sf.* Hangi.

kaysık, -ğı [kay *(yans.)* > kay-sı-k / kay-sa-k] *{ağız} is.* → kaysı; kaymak. [DS]

kayşa, [kay-mak > kay-ış-mak > kay(ı)ş-a] *is.* Toprak kayması; heyelan; göçü.

kayşak, -ğı [kay-şa-k ?] *{ağız} sf.* (Kişi için) içe dönük; içine kapanık. [DS]

kayşalak, -ğı [kay-şa-la-k ?] *{ağız} is.* Beyaz mantar. [DS]

kayşama, [kayşa-ma] *is.* Kayşamak eylemi; toprak göçmesi olayı; heyelan; toprak kayması.

kayşamak, [kay-mak > kay(ı)ş-a-mak / kayşa-mak] *gçsz. f. [-r] [-ş(ı)-yor]* (Toprak ve kaya için) yerinden koparak aşağılara kaymak; göçmek; heyelan olmak.

kayşat, [kayşa-t] *is.* Göçme sonucu aşağılara dökülmüş taş ve toprak yığını; döküntü.

kaytaban, [Ar. ḳıyāde + Far. -bend > kayd-bend [DK] => kaytaban قيتبان] *{eT} {eAT} is.* **1.** Deve sürüsü. [KB] **2.** Deve olarak mal varlığı. [KB] **3.** Deve ahırı; deve ağılı. [DK]

kaytak, -ğı [kay-ta-k] *{ağız} sf.* **1.** Sözünde durmayan; dönek. [DS] **3.** *argo.* Dalkavuk; numaracı; yağcı. **4.** Fahişe; orospu. ⊡ **kaytak getirmek,** *(Dişi deve için) erkek deve gördüğü zaman kuyruk kaldırarak işemek.*

kaytaklık, -ğı [kay-ta-k-lık] *is.* Kaytak olma durumu.

kaytamak[1], [kay-ta-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-t(ı)-yor]* Küfretmek; sövmek; kayarlamak. [DS]

kaytamak[2], [kay-ta-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-t(ı)-yor]* Geri çevirmek; döndürmek. [DS]

kaytan, [Yun. gaïtani / Ar. / Far. ḳīṭān قيطان] *{OsT} is.* **1.** Pamuk, sırma veya ipekten çapraz balıksırtı örül-

müş, ortası yivli, şerit sicim; kordon. **2.** *dnz.* İki ağı birleştiren bağ. **3.** Yelkeni yarı kapatmak için kullanılan örgü köstek. **4.** Davul kasnağı üzerinde davulu asmaya yarayan bağ. **5.** *sf.* Bu tür ipten yapılmış olan veya kaytanı andıran. ☞ **kaytan bıyıklı,** *Alttan ve üstten alınmış dudak kenarlarına doğru sarkan ince bıyık.*|| **kaytan geçirmek,** *Elbise vb. kenarlarına kaytan dikerek süslemek.*|| **kaytan halka,** *Muska.*|| **kaytan iskele,** *dnz. Halattan yapılmış iskele.*|| **kaytan örgü,** *mim. Birbiri içine geçmiş çiçek, dal vb. ögelerden oluşan bezeme; girişik örgü.*|| **kaytan yakısı,** *Şerit gibi kesilerek yapıştırılan yakı.*

kaytancı, [kaytan-cı] *is.* **1.** Kaytan üreten veya satan kimse. **2.** Dokuma fabrikalarında kopan kaytanları bağlayan işçi. **3.** Dokuma vargellerine kaytan veya şerit yapan işçi.

kaytanlamak, [kaytan-la-mak] *gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* **1.** Kaytan dikmek veya bağlamak; kaytan geçirmek. **2.** Kütahya seramikçiliğinde, tornada hazırlanan seramik eşyaların kenarlarını, çatlamayı önlemek için sıkıştırarak düzeltmek.

kaytanlı, [kaytan-lı] *sf.* **1.** Kaytanı olan; üzerinde kaytan bulunan; kaytan geçirilmiş olan. **2.** Kaytan ile dikilmiş olan.

kaytar[1], [kay-ıt-mak > *kay(ı)t-a-mak > kayt-a-r] *{ağız} sf.* Tembel; işsiz güçsüz; boş gezen. [DS]

kaytar[2], [? kaytar] *{ağız} is.* Pınar. [DS]

kaytar[3], [? kaytar] *{ağız} is.* Çuha şalvara dikilen pamuktan siyah şerit. [DS]

kaytargan, [kaḏ-(ı)t-ar-mak > kayt-ar-mak > kaytar-ġan] *{eT} sf.* Daima geri döndüren; kaçıran. [DLT]

kaytarıcı, [kayt-ar-ıcı] *is.* İşten kaçan kimse; iş yapmaktan kaçınan kişi; kaytaran.

kaytarılmak, [kayt-ar-mak > kaytar-ıl-mak] *{eT} edil. f. [-ur]* Geri döndürülmek; geri çevrilmek. [Yüknekî]

kaytarış, [kayt-ar-ış] *is.* Kaytarmak eylemi ve biçimi.

kaytarıvermek, [kaytar-mak + ver-mek] *{ağız} gçl. f. [-ır]* Takıvermek; iliştirivermek. [DS]

kaytarma[1], [kayt-ar-ma] *is.* Kaytarmak eylemi.

kaytarma[2], [kantarma] *is.* İpten yapılma gem; kantarma.

kaytarmacı, [kayt-ar-ma-cı] *is.* Yapması gereken işleri yapmayan; savsaklayan; kaytaran kimse.

kaytarmacılık, -ğı [kayt-ar-ma-cı-lık] *is.* Yapması gereken işleri yapmama, savsaklama durumu; kaytarmacının durumu.

kaytarmak[1], [*eT.* *kāḏ-mak > kaḏ-ıt-mak *(geri dönmek)* > kaḏ-(ı)t-ar-mak > kayt-ar-mak قايتَرمق] *gçl. f. [-ır] [-ur]* **1.** Yapılması gerekli olan bir işi yapmamak; savsaklamak; işten kaçmak. **2.** *{eT} {eAT} {OsT}* Yönünü çevirmek; yolundan döndürmek; çevirmek. [DLT] **3.** *{eAT} {OsT}* Bir şeyi geri vermek; iade etmek; geri döndürmek; geri çevirmek. **4.** *{eT}* Saldırmak. [DLT] **5.** *{ağız}* Yerleştirmek. [DS] **6.** *{ağız}* Başıboş bırakıvermek; salıvermek; azat etmek. [DS]

kaytarmak[2], [*eT.* kaḏ-(ı)t-ar-mak > kaytar-mak] *{ağız} gçl. f. [-ır]* **1.** Atın dizginini eyerin üst kenarına takmak. **2.** Atın gemini veya yularını kasmak. **3.** Gemini çıkarmadan atı ahıra salmak. [DS] **4.** Hayvanları bir araya toplamak.

kaytarmak[3], [kay-dır-mak ? / kaytar-mak] *{ağız} gçl. f. [-ır]* Aşırmak; çalmak. [DS]

kaytarmak[4], [*eT.* kaḏ-(ı)t-ar-mak > kaytar-mak] *{ağız} gçsz. f. [-ır]* Kibirlenmek; kendini beğenmek. [DS]

kaytarmak[5], [*eT.* kaḏ-(ı)t-ar-mak > kaytar-mak] *{ağız} gçl. f. [-ır]* **1.** Kayırmak. **2.** Kurtarmak. [DS]

kaytarmak[6], [Ar. ḳayy => kay-(ı)t-ar-mak ?] *{ağız} gçsz. f. [-ır]* Kusmak; çıkarmak. [DS]

kaytartmak, [*kāḏ-mak > kaḏ-ıt-mak > kaḏ-(ı)t-ar-mak > kayt-ar-mak > kaytar-t-mak] *{eT} gçl. f. [-ur]* Saldırtmak. [DLT]

kaytavlamak, [kaytav-la-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(ı)-yor]* (Hastalık için) depreşmek. [DS]

kaytavul, [kaḏıt-ağul ? > kaytavul قايتاول] *{OsT} is.* Geri dönüş. ☞ **kaytavul etmek,** *{OsT} Geri dönmek; geri dönüş yapmak.*

kaytaz[1], [kutas / hotoz] *is.* Bazı kuşların başında bulunan tepelik; hotoz.

kaytaz[2], [kaytar-mak > kaytaz] *{ağız} sf.* **1.** Savsak; ihmalci. **2.** Kendinden beklenmedik davranışlarda bulunan; kendini bilmez. **3.** Hırsız. **4.** Dalavereci; dolandırıcı. [DS] ☞ **kaytaz böreği,** *{ağız} mutf. Baharlı çiğ kıyma ve ince kıyılmış soğanla yapılan bir börek.* [DS]

kaytılmak, [kay-t-ıl-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* Yaslanmak; kaykılmak. [DS]

kaytışmak, [kaḏ-ıt-mak > kaḏ-(ı)t-ış-mak > kayt-ış-mak] *{eT} işteş. f. [-ur]* Birbiri ardına gitmek. [DLT]

kaytmak, [*kāḏ-mak > kaḏ-(ı)t-mak > kayt-mak] *{eT} {ağız} gçsz. f. [-ur]* Geri dönmek. [DS]

kaytoz, [? kaytoz] *{ağız} sf.* Tüyü dökülmüş, eskimiş. [DS]

kayturmak, [kay-mak > kay-tur-mak] *{eT} gçl. f. [-ur]* Kayırttırmak; yardım ettirmek. [DLT]

kaytus, [Ar. ḳayṭus قيطس] *{OsT} is.* Bir yıldız kümesi.

kayu[1], [ka *(soru zamiri)* + aña > kāñū > kayū] *(kayu:) {eT} sf.* **1.** Hangi? [EUTS] [Üç İtigsizler] [Gabain] **2.** Her kim; her ne; birkaç. [İKPÖy.] [ETY] [Gabain] **3.** *zm.* Kim; ne? [EUTS] [İKPÖy.] **4.** Hangisi [EUTS] **5.** *zf.* Nerede hani? [DLT] [Yüknekî] **6.** Nice. [DLT]

kayu[2], [kaḏ-ġū > kayu قيو] *{eAT} {OsT} is.* Kaygı;

tasa; endişe. ⊡ **kayu etmek,** *{OsT} Endişe etmek.*|| **kayusın yemek,** *{eAT} Çabasını gütmek; ... düşüncesinde olmak.*|| **kayusunu kayurmak,** *{eAT}* Çözüm yolu aramak; işe çare aramak.

kayuda, [kayū-da] *(kayu:da) {eT} zf.* Nerede. [DLT]

kayuk, [kay-mak > kay-ġuk] *{eT} is.* Kayık.

kayulanmak, [kadġu-la-n-mak > kayu-la-n-mak قيولنمق] *{OsT} dönşl. f. [-ur]* Kaygılanmak; endişelenmek.

kayular, [kayū-lar] *(kayu:lar) {eT} zm.* Hangileri. [Gabain]

kayurma, [kadġu > kayu-r-ma قايورمه / قايورما] *{OsT} is.* **1.** Endişe. **2.** Üzüntü.

kayurmak, [kadġū > kadġu-r-mak قايورمق] *{eAT} {OsT} gçsz. f. [-ur]* Kaygılanmak; endişelenmek; merak etmek. [DK]

kayurmamak, [kayur-ma-mak قايورمامق] *{OsT} gçl. f. [-z]* Önem vermemek; aldırış etmemek.

kayurmaz, [kayur-maz قيورمز] *{OsT} ünl.* → kayırmaz.

kayurulmak, [kayur-ul-mak قيورلمق] *{eAT} edil. f. [-ur]* İlgi gösterilmek; düşünülmek.

kayusı, [kayū-sı] *{eT} zm.* Hangisi. [Gabain]

kayvan, [? kayvan] *{ağız} is.* Ev işleri yapan kadın. [DS]

kayyım, [Ar. ḳıyām > ḳayyum قيم] *{OsT} is.* **1.** Cami ve mescitlerde hademelik yapan kimse. **2.** Bir vakfın yönetimi kendisine verilmiş olan kimse; mütevelli. **3.** *huk.* Belli bir malın yönetimi veya belli bir işin görülmesi için seçilen kimse; vasi; veli.

kayyum, [Ar. ḳıyām > ḳayyūm قيوم] *(kayyu:m) {OsT} is.* **1.** → kayyım. **2.** *sf.* Ezelî ve ebedî olan; Allah.

kayyumiyet, [Ar. ḳayyūmiyyet قيوميت] *(kayyu:miyet) {OsT} is.* **1.** Ezelî ve ebedî olma durumu. **2.** *fel.* Varlığı kendinden olma; var olması için bir başkasına gerek olmama; özdenlik.

kayyumluk, -ğu [kayyum-luk] *is.* **1.** Kayyım olma durumu. **2.** Kayyımın işi veya görevi.

kayyüzü, [kay+yüz-ü] *{ağız} is.* Dağların kayalıklı yüzü. [DS]

kaz[1], [*eT.* Sansk. ḫamsa / Hint-Avr. dll. ġāz] *is.* **1.** Erkeği ve dişisi birbirine çok benzeyen ve birbirine çok bağlı, gri beyaz tüylü, otçul memeliler gibi otlarla beslenen, perde ayaklı, eti çok yağlı, karaciğeri ve tüyü için yetiştirilen, büyük boylu yabanî ve evcil bir tür kuş; *(Anser). {eT} (aynı)* [EUTS] [DLT] [Gabain] **2.** *sf. mecaz.* Aptal; anlayışsız; budala. ⊡ **kaz gibi uçup tavuk gibi yere düşmek,** *Büyük işler başaracağını söyleyip beceriksiz çıkınca sesini kesip oturmak.*|| **kaz gibi yolmak,** *Elinde avcunda bulunanların hepsini almak; soymak.*|| **kaz göğsü,** *{ağız} Parça parça beyaz bulutlar.* [DS]|| **kazı koz anlamak,** *Söylenen şeyi yeterince anlayamamaktan kaynaklanan yakın söyleyişi olan kelime ile benzeştirerek yanlış anlamak; yanlış işitmek.*|| **kazın ayağı** [Ar. ḳażiye-i ʿanhā *(sonuç önermesi)*] **öyle değil,** *(Bir iş ve durum için) sanıldığı gibi değil.*|| **kaz kafalı,** *Anlayışsız; kavrayışı kıt; kafasız.*|| **kaz oyunu,** *Her dokuz haneye bir kaz resmi düşen, 63 haneye bölünmüş bir karton üzerinde iki zarla oynanan bir tür oyun.*|| **kaz tavuğu,** *{ağız} Hindi.* [DS]|| **kaz yemi gibi,** *(Yemek için) suyu ve yağı az, tatsız; lezzetsiz.*

kaz[2], [kās] *{eT} is.* → kas[3]. [EUTS] [DLT]

kaz[3], [Far. kej > Ar. ḳazz قز] *{OsT} is.* Ham ipek; ibrişim.

kaz[4], [Far. kāz / gāz كاز / گاز] *(kâ:z) {OsT} is.* Makas.

kaza[1], [Ar. ḳażā قضا] *(kaza:) {OsT} is.* **1.** Yargı görevi; davaları görme işi; davaları bir hükme bağlama işi. **2.** Kadı'nın işi ve görevi; kadı'nın hüküm vermesi. **3.** Yargı bakımından kadıya bağlı bulunan bölge; kadılık. **4.** Yönetim bakımından bucak ile il arasında bulunan yönetim bölümü; kaymakamlık; ilçe. **5.** Kaymakamın görev yaptığı yerleşim birimi. ⊡ **kaza dairesi,** *{OsT} Yargı çevresi.*|| **kazā-i fi'lî,** *{OsT} huk. Kararda belirtilen işin bizzat yargıç tarafından yapılması işlemi.*|| **kazā-i ilzām,** *{OsT} huk. Yargıcın suçlunun haksız olduğunu ve borcunu ödemesi gerektiğini bildirmesi.*|| **kazā-i kavlî,** *{OsT} huk. Sözlü karar.*|| **kazā-i terk,** *{OsT} huk. Yargıcın, davacının davasında haksız olduğuna dair karar vermesi.*

kaza[2], **-a'i** [Ar. ḳażā' قضاء] *(kaza:) {OsT} is.* **1.** Can ve mal kaybına neden olan kötü olay. **2.** Ezelde Allah tarafından takdir edilenlerin gerçekleşmesi. **3.** Allah'ın bütün varlıklar üzerindeki sınırsız ve sonsuz takdir yetkisi. **4.** Zamanında kılınmayan namaz ve tutulmayan oruçların kurallarına göre yerine getirilmesi. **5.** Yapma; yerine getirme; ifa etme. ⊡ **kaza atlatmak,** *Ansızın gelen bir tehlikeden kurtulmak.*|| **kaza etmek,** *isl. Zamanında yapılamayan oruç ve namaz gibi ibadetleri daha sonra yerine getirmek.*|| **kaza geçirmek,** *Başına tehlikeli bir olay gelmek; kazaya uğramak.*|| **kazā-i hācet,** *{OsT} 1. Gerekli bir ihtiyacı karşılamak. 2. Tuvalet ihtiyacını gidermek; abdest bozmak.*|| **kaza ile,** *Bilmeden; istemeyerek; farkında olmadan; kazara.*|| **kazā-i mübrem,** *{OsT} Önlenmesi imkânsız kaza.*|| **kazā-i nā-gehānî,** *{OsT} Ansızın gelen, beklemedik kaza.*|| **kaza kurşunu,** *1. Bir kasıt olmadan isabet ederek öldüren veya yaralayan kurşun. 2. Belli bir kimseyi hedef almaksızın o kişiye gelen zarar.*|| **kaza namazı,** *Vakti geçtikten sonra kılınan namaz.*|| **kaza sigortası,** *Kişinin iradesi dışında yaptığı bir kazadan doğan can ve mal kaybını karşılamak üzere yaptırılan sigorta.*|| **kaza ve kader,** *Alın yazısı;*

yazgı.|| **kazaya bırakmak,** *Bir namaz veya orucu daha sonra kaza etmek üzere vaktinde yerine getirmemek.*|| **kazaya kalmak,** *(Namaz ve oruç için) sonra yerine getirilmek üzere vaktinde eda edilmemek*|| **kaza yapmak,** *Yaptığı iş dolayısıyla kazaya uğramak.*|| **kazaya uğramak,** *Ansızın kötü ve tehlikeli bir olgu karşısında kalmak; bir bela ile karşılaşmak.*

kaza[3], [kaz-mak > kaz-ağı] *(kaza:) {ağız} is.* **1.** Bakırcıların kap kalaylamak için kullandıkları demir araç. **2.** Tahta kaşıkları içini kazıyıp biçim vermekte kullanılan araç. **3.** Kaldıraç. [DS]

kazacık, -ğı [kaza-cık] *{ağız} is.* Marangoz aletleri yapılan sert kereste. [DS]

kazaç, -cı [kaz-mak > kaz-aç] *{ağız} is.* **1.** Harmanda sap toplamaya yarayan ucu eğri ahşap araç. **2.** Üvendirenin ucundaki yassı demir. [DS]

kazaen, [Ar. ḳażā'en قضاءً] *(kaza:'en) {OsT} zf.* Bilmeden; istemeyerek; farkında olmadan; kaza ile; kazara.

kazagu, [kazı-mak > kazı-ğu] *{ağız} is.* Bel ve kürek gibi araçların çamurlarını sıyırmaya yarayan araç; sıyırgı. [DS]

kazaguç, [ḳara + koç] *{eAT} is.* Evcilleştirilmiş veya bakımlı at sürüsü. [DK]

kazağ, [kazı-mak > kazağ] *{ağız} is.* **1.** Rende. **2.** Parkeleri kazımaya yarayan bir araç; sistire. [DS]

kazağaç, -cı [kaz-ı-mak > kaz-ı-ğaç] *{ağız} is.* **1.** Sıyırgı. **2.** Teknedeki hamurları kazımaya yarayan araç. **3.** Sabanın çamurunu kazımaya yarayan araç. [DS]

kazağı, [kaz-ı-mak > kaz(ı)-ağı / kazavu > kazağı] *is.* **1.** *{ağız}* Teknedeki hamuru sıyırmaya yarayan araç. [DS] **2.** *{ağız}* Bakırcıların kapları kalaylamak için kullandıkları bir demir araç. Kazıma ve temizleme işlerinde kullanılan demir araç. [DS] **3.** *{ağız}* Kaldıraç. [DS] **4.** *{ağız}* Çalı süpürgesi. [DS] **5.** *{ağız}* Kullanıla kullanıla eskimiş süpürge. [DS] **6.** Tarih öncesi devirlerden kalma en uzun kenarı düzeltilmiş taş parçasından ibaret araç.

kazaha, [Ar. ḳażā > ḳażāhā قضاها] *(kaza:ha:) {OsT} is.* İlçeler; kazalar; kadılık merkezleri.

kaza'î, [Ar. ḳażā' > ḳażā'î قضائى] *(kaza:i:) {OsT} sf.* Yargı görevi ile ilgili; hüküm vermeye ilişkin. 🗗 **kazā'î ictihad,** *{OsT} huk. Yargı kararlarının birleştirilmesi.*|| **kazā'î murākabe,** *{OsT} huk. Yargı denetimi.*|| **kazā'î rüşd,** *{OsT} huk. Yasa önünde ergin sayılma.*|| **kazā'î salāhiyet,** *{OsT} huk. Yargılama yetkisi.*|| **kazā'î tasarruf,** *{OsT} huk. Yargılama yetkisi; yargı işlemi.*

kazak[1], **-ğı** [kazak] *is.* **1.** Göçebe; akıncı. **2.** Başıboş; özgür. **3.** (Özel isim; K ile) bir Türk kavmi; bu kavimden olan kimse. **4.** (Özel isim; K ile) Güney Rusya'da yaşayan bir Slav kavmi ve bu kavimden olan kimse. **5.** İran ve Rusya'da atlı süvari birliklerine verilen isim. **6.** *{ağız}* Çocuğu olmayan adam. [DS] **7.** *{ağız}* Sünnet olmamış adam. [DS] **8.** Karısına söz geçirebilen ve dediklerini yaptırabilen erkek. **9.** *{ağız}* Sakal bırakmamış orta yaşlı adam. [DS] **10.** *{ağız}* Evli erkek. [DS] **11.** *{ağız} sf.* Genç; taze. **12.** *{ağız}* İnatçı. [DS] 🗗 **Kazak çömelmesi,** *Bir bacağı bükerken diğerini önde tutmak biçiminde yapılan spor alıştırması.*

kazak[2], **-ğı** [T. Kazak > İt. casacca > Fr. casaque] *is.* **1.** Baştan giyilen, kollu veya kolsuz, yün örme üstlük. **2.** Cokeylerin giydiği renkli gömlek.

kazak[3], **-ğı** [kazı-mak > kaz-ak] *{ağız} is.* Tekneden hamur kazımaya yarayan araç. [DS]

kazak[4], **-ğı** [kazak] *{ağız} is.* **1.** Aşığın girintili çıkıntılı yanı. **2.** Aşığın düz yanı. [DS]

kazak[5], **-ğı** [kozak] *{ağız} is.* Çam kozalağı. [DS]

kazak[6], **-ğı** [kazak] *{ağız} is.* Erkek keklik. [DS]

Kazakça, [kazak-ça] *is.* **1.** Kazakistan Türklerinin konuştuğu Türk lehçesi; kuzeybatı Türk dili. **2.** *sf.* Bu dille yazılmış veya söylenmiş olan.

kazakçı, [kazak-çı] *{ağız} is.* Başa takılan çember. [DS]

kazake, [kazake / kazeke / kazeki] *{ağız} is.* **1.** Palto. **2.** → kazeki. [DS]

kazaki, [kazaki / kazeke / kazeki] *{ağız} is.* **1.** Aba. **2.** → kazeki. [DS]

kazaklık, -ğı [kazak-lık] *is.* Kazak olma durumu; karısına söz geçiren ve dediğini yaptıran erkeğin niteliği.

kazal, [Ar. ġazel] *{ağız} is.* **1.** Sonbaharda dökülen yapraklar. **2.** Mısırın sap ve yaprakları. **3.** Kapçık. **4.** Kesilmiş ve kurumuş dal ve yaprakları. [DS]

kazala, [kaz+ala ?] *{ağız} is.* Tüyü beyaz ve sarı, gagası sarılı siyahlı, ayakları turuncu bir tür yaban ördeği. [DS]

kazalaç, -cı [kaz-ala-ç ?] *{ağız} is.* Sabanın ucunda kayışı tutmaya yarayan delikteki ağaç çivi. [DS]

kazalamak, [kaz-mak > kaz-ala-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* **1.** Bozmak. **2.** Karıştırmak. [DS]

kazalmak, [kaz-al-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* **1.** Dik durmak, başı arkaya atıp göğsünü germek. **2.** Gururlanmak; büyüklenmek; kibirlenmek. [DS]

kazalı, [kaza-lı] *(kaza:lı) sf.* **1.** Kazası olan. **2.** Kaza geçirmiş, kazaya uğramış olan. **3.** (Yolculuk, iş vb. için) kaza geçirilen. **4.** (İl için) belirtilen sayıda ilçesi olan. **5.** (Kişi için) ilçede oturan; ilçeden olan.

kazalmak, [kaz-al-mak / kas-al-mak] *gçsz. f. [-ır]* Dik durmak; gururla göğsünü kabartmak.

kazamak, -ğı [kaz-mak > kaz-a-mak] *{ağız} is.* Hendek. [DS]

kazamat, [İt. casamatta] *is.* **1.** Obüslerden, bombalardan korunmak için yerin altına yapılmış siper; gömme siper; istihkâm. **2.** Tahkim edilmiş küçük yapı.

kazan[1], [*eT.* kaz-ġan > kazan / Ar. ḫazzān *(çok biriktiren)* خزان] *is.* **1.** Çok miktarda yemek pişirilen, bir sıvı veya su kaynatılan büyük ve derin kap. **2.** Buhar makinelerinde, kalorifer düzeninde suyun kaynatıldığı kapalı kap. **3.** Büyük top. **4.** *matb.* Baskı makinelerinde kâğıdın üzerine dolanarak basıma gönderildiği silindir şeklindeki kısım. **5.** *{ağız}* Soba. [DS] ⊡ **kazan ağardan,** *{ağız} Kalaycı.* [DS]|| **kazan ayarı,** *matb. Baskının istenilen nitelikte olması için sayfanın yükseltilip alçaltılması.*|| (bir yer) **kazan** (biri) **kepçe olmak,** *O kimse tarafından belirtilen yer tamamen araştırılmak.*|| **kazan dairesi,** *1. Fabrika, konut ve okullarda kalorifer kazanının kurulu bulunduğu bölme. 2. Gemilerde buhar kazanının bulunduğu yer.*|| **kazan enciği,** *{ağız} Küçük kazan.* [DS]|| **kazan eniği,** *{ağız} Küçük kazan.* [DS]|| **kazan götü,** *{ağız} Gök yüzünü kaplayan kara bulut.* [DS]|| **kazanı kapalı kaynamak,** *1. Yaptığı işi gizlilik içinde yürütmek; yaptığı işin iç yüzü bilinmemek. 2. Özel hayatı kimse tarafından bilinmemek.*|| **kazan-ı şerif,** *{OsT} tar. Hacı Bektaş Veli'nin içinde çorba pişirdiğine inanılan, Yeniçeri ocağındaki kutsallık izafe edilen kazan.*|| **kazan kabı,** *{ağız} Büyük kıl heybe.* [DS]|| **kazan kâğıdı,** *matb. Baskıyı düzenlemek için kazanın etrafına sarılan kauçuk yaprak.*|| **kazan kaldırmak,** *{OsT} 1. tar. Yeniçeriler tarafından yemek pişirilen kazanları ocaklardan alınarak Et Meydanına getirmek suretiyle saraydan bir istekte bulunmak; isyan etmek. 2. Yöneticinin bir tutumu dolayısıyla topluca baş kaldırmak; beğenilmeyen bir davranış karşısında ayaklanmak; isyan etmek.*|| (bir yerde) **kazan kaynamak,** *Orada karışıklık olmak.*|| **kazan kocası,** *{ağız} Kaynayan çamaşırı karıştırmaya yarayan sopa.* [DS]|| **kazan koymak,** *{ağız} Çamaşır yıkamak.* [DS]|| **kazan kulpu,** *{ağız} Gökkuşağı.* [DS]|| **kazan kurbağa,** *{ağız} Geceleri dolaşan bir kara kurbağası.* [DS]|| **kazan mevcudu,** *as. Bir günde yemek yiyecek olan er sayısı.*|| **kazan taşı,** *Kalsiyum tuzlarının ısıtıldığı kazanların dibinde oluşan kireç tabakası; kefeki.*

kazan, [*eT.* kaz-ğan] *{ağız} is.* **1.** Sazlık yerlerde dibi görünmeyen derin sulu yer. **2.** Girdap; çevrik. [DS] ⊡ **kazan ağzı,** *{ağız} 1. Kuyu. 2. Su çevrisi.* [DS]

kazancı, [kazan-cı] *is.* **1.** Kazan yapan veya satan kimse. **2.** Buhar kazanlarını ateşleyen kimse; ateşçi. ⊡ **kazancı dede,** *{OsT} tasvf. Mevlevi tekkelerinde mutfak görevlilerinden biri; aşçı dedenin yardımcısı.*|| **kazancı postu,** *{OsT} tasvf. Mevlevi tekkelerinde kazancı dedenin oturduğu post.*

kazancılık, -ğı [kazan-cı-lık] *is.* Kazancının işi, mesleği.

kazanç, -cı [kazğanç > kazan-ç] *is.* **1.** Satılan bir mal, yapılan bir iş veya harcanan bir emek karşılığında elde edilen gelir; temettü. **2.** Ticarî bir işlemden doğan kâr. **3.** Yarar; çıkar; kâr. **4.** Belli bir sürede elde edilen gelir. **5.** *mecaz.* Belli bir alanda yararlı olacağına inanılan kişi.

kazançlı, [kazan-ç-lı] *sf.* **1.** Kazanç getiren. **2.** Yarar sağlayan. **3.** (Kişi için) kazancı olan; kazanmış olan.

kazançsız, [kazan-ç-sız] *sf.* **1.** Kazanç getirmeyen. **2.** Yarar sağlamayan **3.** (Kişi için) kazancı olmayan; kazanamamış olan.

kazandırıcı, [kazan-dır-ıcı] *sf.* Kazandırmak işini yapan; kazandıran.

kazandırma, [kazan-dır-ma] *is.* Kazanmasını sağlamak eylemi.

kazandırmak, [kazan-dır-mak] *gçl. f. [-ır]* Kazanmasını sağlamak; elde etmesine sebep olmak.

kazandibi, [kazan+di(p)-i] *is.* Tavukgöğsü pişirilen kazanın çeperindeki yanık kısım. ⊡ **kazandibi muhallebi,** *mutf. Piştikten sonra dibine pudra şekeri ekilmiş bir tepside altı ve üstü yanık bir hâl alıncaya kadar tekrar pişirilmiş muhallebi.*

kazanılma, [kazan-ıl-ma] *is.* Kazanmak eyleminin yapılması durumu.

kazanılmak, [kazan-ıl-mak] *edil. f. [-ır]* Kazanmak eylemi yapılmak.

kazanılmış, [kazan-ıl-mak > kazan-ıl-mış] *sf.* Önceden elde edilmiş, sahip olunmuş. ⊡ **kazanılmış bağışıklık,** *biy. Bazı hastalık etkenlerine karşı önceden B ve T lenfositleri tarafından sağlanmış bulunan ve vücuda bir mikrop girmesi hâlinde hemen o mikrobu tanıyarak harekete geçen bağışıklık düzeneği.*|| **kazanılmış bağışıklık eksikliği arazı,** *tıp. Bir retrovirüs tarafından meydana getirilen, kan ve kan ürünleri nakli ile eşeysel yolla bulaşan öldürücü T hücreleri noksanlığı hastalığı; Acquired İmmunodefiency Syndrome (AIDS).*|| **kazanılmış davranış,** *biy. psikol. Şartlanma ya da öğrenme ile edinilmiş davranış.*|| **kazanılmış karakterler,** *Kalıtımla ilgisi olmayan, çevre değiştirmek veya eğitim yoluyla canlıda oluşan yapı, şekil ve manevi değişiklikler.*

kazanım, [kazan-ım] *is.* **1.** Kazanmak eylemi. **2.** Kazanılan şey; elde edilen nesne.

kazanış, [kazan-ış] *is.* Kazanmak eylemi veya biçimi.

kazankara, [kazan+kara] *{ağız} is. bot.* Ebegümeci. [DS]

kazankarası, [kazan+kara-s-ı] *is. bot.* Ebegümeci.

kazanlık, -ğı [kazan-lık] *is.* **1.** Kazanların konulduğu yer. **2.** Mevlevi tekkelerinde, mutfağın altında lokma kazanlarının konulduğu bodrum.

kazanma, [kazan-ma] *is.* Kazanmak eylemi.

kazanmak, [*eT.* kaz-ġa-n-mak > kazan-mak] *gçl. f. [-ır]* **1.** Kazanç sağlamak; kâr elde etmek. *{eAT} (aynı)* [DK] **2.** Olumlu ve iyi bir sonuç elde etmek. **3.** (Piyango vb. için) isabet etmek; çıkmak. **4.** (Dava için) kendi lehine karar elde etmek. **5.** (Ödül

için) değer görülmek; elde etmek; sahip olmak; almak. **6.** (Okul, bölüm vb. için) girme hakkını elde etmek. **7.** (Hastalık, sakatlık vb. için) yakalanmak; uğramak. **8.** (Zaman, yer, nesne vb. için) tasarruf etmek; artırmak. **9.** (Yer, ülke için) almak; fethetmek; hakim olmak. **10.** *mecaz.* Kendi tarafına çekmek; bağlığını elde etmek; kendine bağlamak. **11.** *dönşl. f.* (Oyun, karşılaşma vb. için) yenmek; galip gelmek. **12.** (Bir şeyden) kazançlı çıkmak.

kazar[1], [İng. **quasi** star > quasar] *is.* Çok uzakta ve güçlü radyoaktif kaynakları olan gök cisimleri kümesi.

kazar[2], [Ar. ḳaẕar قذر] *{OsT} is.* Kirlenme; pislenme.

kazara, [Ar. ḳażā' + Far. -rā قضارا] *(kaza:'ra:) {OsT} zf.* **1.** Bir kaza sonucu; bilmeden; irade dışı olarak yapılan; yanlışlıkla; kazaen. **2.** Rastgele; tesadüfen. **3.** *bağ.* Şayet; eğer.

kazaratar, [kaz-ar+at-ar] *is.* Eklemli bir kol üzerinde hareket edebilen kepçe ile kazı yapan motorlu makine; kazı makinesi; ekskavatör; kazmaç.

kazarka, [? kazarka] *is. zool.* Angut.

kazasız, [kaza-sız] *(kaza:sız) zf.* Kazaya uğramadan; kazadan uzak. ⊡ **kazasız belasız,** *Kaza geçirmeden; kazaya uğramadan; kaza yapmadan.*

kazaska, [Kazak > Rus. kazaska *(kazak kızı)*] *(kaza'ska) is.* Oyuncular tarafından tek tek sunulan, ayak figürlerine dayanan, Kazak kökenli bir Kafkas yöresi halk oyunu.

kazasker, [Ar. ḳāḍīü'l-'asker قاضى عسكر] *{OsT} is.* **1.** *tar.* İmparatorluk döneminde, ordu mensuplarının hukuk ve yargı işlerine bakan en yüksek rütbeli kadı. **2.** En yüksek bilim ve yargısal rütbe. **3.** İmparatorluk döneminde Avrupa ve Asya topraklarındaki kadıların başında bulunan kadı.

kazaskerlik, -ği [kazasker-lik] *is.* Kazaskerin görevi ve makamı.

kazav, [? kazav] *{ağız} is.* **1.** Ciğer. **2.** Yürek. [DS]

kazavan, [kas-ağan ?] *{ağız} sf.* (Kişi için) kendini beğenen, kasılarak yürüyen. [DS]

kazavat, [karavat / kazavat] *{eAT} is.* Genelev. [DK]

kazavu, [kaz-mak > kaz-ağu] *{ağız} is.* **1.** Çamur kazımaya yarayan sürgü; sıyırgı. **2.** → kazaç. [DS]

kazaya, [Ar. ḳażā' > ḳażiyye > ḳażāyā قضايا] *(kaza:ya:) {OsT} is. man.* Önerme; kaziyeler. ⊡ **kazāyāyı mantıkiye,** *{OsT} mant. Mantıklı kıyaslamalar.*

kazayağı, [kaz+aya(k)ı] *is.* **1.** *bot.* Ispanakgillerden, kırlarda yetişen, yaprağı kaz ayağını andıran, taze iken sebze olarak yenilen, erdişi çiçekli otsu bitki, *(Chenopodium botrys).* **2.** Çok çengelli askı. **3.** Açık turuncu renk. **4.** *dnz.* Gemilerde yük kaldırmak için kullanılan, uçlarında kanca bulunan bir tür sapan. **5.** Terzilikte zikzaklı dikiş; hristo teyeli. **6.** *anat.* Birtakım kas kirişlerinin kaval kemiğinin iç üst kısmına yapıştığı yere verilen ad.

kazayağıgiller, [kaz+aya(k)-ı-gil-ler] *is. bot.* Ülkemizde 7 cins ve 71 türü bulunan, yaprakları almaşık veya karşılıklı dizilişli çiçekleri ışınsal simetrili, taç yaprakları olmayan, meyveleri etli yapı ile çevrilmiş fındıksı ya da kapsül tipte, çoğunlukla tuzlu topraklarda yetişen çok yıllık otsu ve çalımsı bitkiler familyası, *(Chenopodiaceae).*

kazaz, [Ar. ḳazz > ḳazāz قزاز] *(kazza:z) {OsT} is.* Ham ipeği işleyen veya satan kimse; ipekçi.

kazazede, [Ar. ḳażā' + Far. -zede قضازده] *{OsT} sf.* **1.** Kaza geçirmiş olan; kazaya uğramış olan. **2.** *is.* Kaza geçirmiş kimse.

kazbağı, [kaz+bağ-ı] *{ağız} is.* Çocuk önlüğü. [DS]

kazbaz, [? kazbaz قازباز] *{OsT} is.* Küçük çocuk giyeceği; zıbın.

kazboku, [kaz+bok-u] *sf.* **1.** Yeşile çalan kirli sarı. **2.** *is.* Bu renkte olan.

kazboynu, -nu -yunları [kaz+boy(u)n-u] *is.* Bumbaların düşey ve yatay hareketlerini sağlamak için topuklarına konulan iki yönlü menteşe.

kazçı, [kaz > kaz-çı] *{eT} is.* Kaz avcısı. [Nevâyî]

kazdağlı, [kaz+dağ-(ı)-lı] *{ağız} sf.* **1.** Tembel; kalm kafalı; sersem. **2.** Kendini beğenmiş, kasılarak yürüyen. [DS]

kazdaklamak, [kaz-mak > kaz-dak-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Bir yeri oyar gibi dürtmek. [DS]

kazdırma, [kaz-dır-ma] *is.* Kazmak işini yaptırmak eylemi.

kazdırmak, [kaz-dır-mak] *gçl. f. [-ır]* Kazmak işini birine yaptırmak.

kazein, [Lat. caseus *(peynir)* > Fr. caséine] *is.* **1.** Sütte bulunan pıhtılaştırıcı protein maddesi. **2.** Kaymağı alınmış sütün mayalanarak pıhtılaştırılması ve suyunun alınması suretiyle elde edilen madde. ⊡ **kazein tutkalı,** *Ekşi sütten kireç yardımıyla elde edilen ve soğuk olarak kullanılan bir marangoz yapıştırıcısı.*

kazeki, [? kazeki / gazeki] *{ağız} is.* İşlemeli çuhadan yapılmış kısa ceket. [DS]

kazet, [Fr. casette] *is.* Pişirme sırasında, ateşin doğrudan doğruya etkisinden korumak için pişirilecek parçanın içine konduğu ateşe dayanıklı toprak kap.

kazevi, [Ar. ḳazevī قزوى] *{OsT} is.* Sazdan yapılan, pirinç, hurma vb. taşınabilen, büyük kulpsuz sepet; zembil.

kazez, [? kazez] *{ağız} is.* İki yaşında dişi koyun. [DS]

kazf, [Ar. ḳaẕf قذف] *{OsT} is.* **1.** Atma; fırlatma. **2.** İftira. **3.** *huk.* Namuslu bir kadını zina ile suçlama. ⊡ **kazf-i bi-tarîki'l-kinâye,** *{OsT} huk. Bir kimseye kinayeli bir şekilde zina isnat etmek.* || **kazf-i muallak,** *{OsT} huk. Bir şarta bağlanan zina isnadı.* || **kazf-i muzāf,** *{OsT} huk. Bir vakte bağlı ola-*

rak zina isnadı.|| **kazf-i sarîh,** *{OsT} huk. Açık bir anlatımla yüklenen zina suçlaması.*

kazgaç, -cı [kaz-mak > kaz-gaç] *{ağız} is.* → kazağı. [DS]

kazgak, [kaz-ġa-mak > ḳaz-ġa-ḳ] *{eT} is.* Yarar; fayda; kazanç. [ETY]

kazgamak, [kaz-mak > kaz-ğa-mak] *{eT} gçl. f. [-r]* Toprağı kazarak elde etmek; zorla elde etmek; kazanmak

kazgan, [kaz-mak > kaz-ġan قازغان] *{eT} is.* **1.** Sel sularının yardığı yer. [DLT] **2.** *{eAT}* Kazan. ☐ **kazgan yer,** *{eT} İçerisinde, çatlaklar, bataklıklar, yarlar bulunan yer.* [DLT]

kazganç, [kaz-mak > kaz-ġā-mak > kaz-ġa-n-mak > kazgan-ç] *{eT} is.* Kazanç; gelir. [İKPÖy.] [ETY] [DLT] [EUTS] [Gabain]

kazganmak, [kaz-mak > kaz-ġā-mak > kaz-ğa-n-mak] *{eT} dönşl. f.* **1.** Kazanmak; başarmak; elde etmek. [DLT] [EUTS] [ETY] [İKPÖy.] [Yükneki] [Gabain] [Nevâyî] **2.** Toplamak; biriktirmek. [ETY] **3.** Zapt etmek elde etmek; fethetmek. [Tekin] [EUTS] ☐ **kazganu birmek,** *{eT} Kazanıvermek.*

kazgıç, -cı [maz-mak > kaz-gıç] *{ağız} is.* **1.** Tandırdan ekmeği çıkarmaya yarayan araç. **2.** Bitki kökü sökmeye yarayan ucu sivriltilmiş sopa. **3.** Geniş ağızlı kazıyıcı araç. [DS]

kazgılıç, -cı [kaz-gıç / kaz+kılıç] *{ağız} is.* Bitki kökü sökmeye yarayan ucu sivri ağaç parçası. [DS]

kazguk, [kaz-mak > kaz-ñuk / kaz-ġuk] *{eT} is.* Kazık; direk. [Gabain] [EUTS]

kazğıç, -cı [kaz-gıç] *{ağız} is.* → kazgıç. [DS]

kazı[1], [kaz-mak > kaz-ı] *is.* **1.** Toprağı kazma işi; hafriyat, *(1935).* **2.** Toprak altında kalmış tarihî eserleri, belgeleri ortaya çıkarmak için yapılan, bilimsel ve teknik yollara uygun olarak yapılan kazma ve araştırma işi. **3.** Ahşap ve metal üzerine çok derin olmayan yarıklar açarak yapılan süsleme, resim veya yazı oyma sanatı; hak; gravür. **4.** *huk.* Taşınır ve taşınmaz bütün eski eserleri bulma, inceleme, araştırma ve meydana çıkarma gibi amaçlarla yapılan işlemlerin tümü. ☐ **kazı bilimci,** *Tarih öncesi ve eski çağlardan kalma eserleri inceleyen, araştıran, değerlendiren uzman; arkeolog.*|| **kazı bilimi,** *Tarih öncesi ve eski çağlardan kalma eserleri tarih ve sanat değeri açısından inceleyen, araştıran bilim dalı; arkeoloji.*|| **kazı bilimsel,** *Tarih öncesi ve eski çağlardan kalma eserlerle ilgili; arkeolojik.*|| **kazı kalemi,** *1. Oyma işlerinde kullanılan sivri uçlu çelik kalem. Kare veya sekizgen kesitli, bir ucu piramit şeklinde sona eren, heykeltıraşların taşa kabaca şekil vermekte kullandıkları çelik çubuk; kazıma kalemi.*

kazı[2], [kazī] *(kazı:) {eT} is.* Şişmanlıktan insan karnındaki girinti ve çıkıntılar. [DLT]

kazı[3], [Ar. ḳāżī قاضى] *(ka:zı:) {OsT} is.* → kadı.

kazıcak, -ğı [kaz-ı-mak > kaz-ı-y-acak] *{ağız} is.* → kazağı. [DS]

kazıcı[1], [kaz-ıcı] *sf.* Kazmak eylemini yapan.

kazıcı[2], [kaz-ı-cı] *is.* **1.** Kazı yapan kimse; hafir. **2.** Oyma işleriyle uğraşan sanatçı.

kazıg, [kaz-mak > kaz-ığ] *{eT} is.* Toprak kazılarak elde edilmiş mal. [İKPÖy.]

kazığaç, -cı [kaz-ı-mak > kazı-gaç] *{ağız} is.* → kazaç. DS]

kazık, -ğı [kaz-mak > kaz-ñuk / kaz-ġuk > kaz-ık] *is.* **1.** Yere veya bir yere çakmak, saplamak amacıyla ucu sivriltilmiş odun parçası. **2.** Bir ucu toprağa gömülü, biraz kalın ve uzun sopa; direk. **3.** Binaların temelinin oturtulduğu toprak içine dikine gömülü uzun beton kütleleri. **4.** Eskiden idam mahkûmlarını üzerine oturtmak suretiyle işkence ederek öldürmekte kullanılan, yere çakılmış ucu sivri odun parçası. **5.** Bu şekilde uygulanan ceza. **6.** *argo.* Alış verişte aldatma ve aldanma. **7.** *spor.* Yağlı güreşte, güreşçinin, elini rakibinin kispeti içine sokarak yaptığı bir oyun. **8.** *{ağız}* Havuç. [DS] **9.** *{ağız}* Sandalye. [DS] **10.** *{ağız}* Kök saldığı hâlde topraktan çıkmamış tohum. [DS] **11.** *sf.* (Satın alınan mal için) fiyatı çok yüksek. **12.** *{ağız}* İnatçı. [DS] **13.** *{ağız}* İnce uzun sopaları yere, çamura çakarak oynanan bir çocuk oyunu. [DS] ☐ **kazık arabası,** *{ağız} Ekin saplarını taşımakta kullanılan basit kızak.* [DS]|| **kazık atmak,** *argo. 1. Alış verişte birini aldatmak. 2. Bir malı değerinden yüksek fiyata satmak.*|| **kazık ayak,** *{ağız} 1. (Kişi için) çok dolaşan; yorulmak bilmeyen.* [DS]|| **kazık gibi,** *1. Sert ve dik. 2. Donmuş.*|| **kazık hattı,** *Kazıklardan yapılmış tahta duvar.*|| **kazık kadar olmak,** *(Çocuk için) çocukluktan çıkmak; aklı erer olmak; yaptıklarından sorumlu tutulabilecek kadar büyümüş olmak.*|| **kazık kakmak,** *1. argo. Çok uzun yaşamak. 2. Oturduğu veya durduğu yere bağlanmış gibi hiç kıpırdamadan yerleşip kalmak; yerinden kıpırdamamak.*|| **kazık kesilmek,** *Sertleşmek; dikleşmek.*|| **kazık kök,** *bot. Dikine giden ana kök.*|| **kazık marka,** *argo. Çok pahalı.*|| **kazık yemek,** *argo. Alış verişte aldatılmak.*|| **kazık yemiş,** *{ağız} Havuç.* [DS]|| **kazık yutmuş gibi durmak,** *1. Bir iş yapılırken yardım etmeden beklemek. 2. Dimdik durmak.*

kazıkazan, [kaz-ı+kazan] *is.* Üzerine örtülü kalaylı kâğıt kazındığında üç haneyi de dolu bulmak esasına dayanan talih oyunu.

kazıkçı, [kazık-çı] *is.* **1.** Kazık yapan kimse. **2.** *sf. argo.* Pahalı mal satan; alış verişte aldatan. **3.** *sf.* (Pehlivan için) güreşte kazık oyunlarıyla tanınan. **4.** (Yönetici) suçluları kazığa oturtmakla tanınan.

kazıklama, [kazık-la-ma] *is.* **1.** Kazıklamak eylemi. **2.** *{ağız}* Fıtık hastalığı. [DS] **3.** *{ağız}* Yapılarda duvara enlemesine konulan taş. [DS] **4.** *{ağız}* Buğday biçildikten sonra tarlada kalan köklü sap; anız. [DS]

kazıklamak, [kazık-la-mak] *gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* **1.** Bir yere veya bir şeye kazık çakmak. **2.** Bir yerin sınırlarını ölçüm araçlarıyla belirledikten sonra kaybolmaması için uçlara kazık çakmak. **3.** (Eskiden uygulanan) suçluyu kazığa oturtarak öldürmek suretiyle cezalandırmak. **4.** *argo.* Alış verişte birini aldatmak. **5.** *gçsz. f.* (Şoförler için) iş yapmayarak boş beklemek. **6.** *{ağız}* Rahatsız etmek. [DS] **7.** *{ağız}* Bekletmek. [DS] **8.** *{ağız}* Arsayı bölümlere ayırmak; parsellemek. [DS]

kazıklanma, [kazık-la-n-ma] *is.* Kazıklamak eylemine uğrama durumu.

kazıklanmak, [kazık-la-n-mak] *edil. f. [-ır]* **1.** (Bir yer veya bir şey için) kazık çakılmak. **2.** Bir yerin sınırlarını ölçüm araçlarıyla belirledikten sonra kaybolmaması için uçlara kazık çakılmak. **3.** (Eskiden, suçlu için) kazığa oturtmak suretiyle cezalandırılmak. **4.** *argo.* Alış verişte aldatılmak. **5.** *dönşl. f.* Kazık sahibi olmak; kazık edinmek. **6.** *{ağız}* Beklemek. [DS]

kazıklayış, [kazık-la-y-ış] *is.* Kazıklama eylemi veya biçimi.

kazıklı, [kaz-ık-lı] *sf.* **1.** Kazığı olan. **2.** İçinde veya üzerinde kazık bulunan. **3.** Kazık ile desteklenmiş olan. **4.** (Arsa vb. için) kazık çakılarak sınırları belirtilmiş olan. **5.** (Yönetici için) kazığa oturtma cezası uygulamakla tanınmış olan. ⧉ **kazıklı humma,** *tıp. Vücuda açık yaralardan giren, toprak veya hayvan gübresinde yaşayan bir basilin yol açtığı, kasların sürekli kasılması ile kendini gösteren, ağrılı ve ateşli bir hastalık; tetanos.*|| **kazıklı tahkimat,** *as. Kazıklarla yapılmış korunak.*

kazıl, [Ar. ġazl [EREN] > kazıl قزل] *{eAT} {ağız} is.* **1.** Çadır çulu, çuval vb. dikmekte kullanılan keçi kılından bükülmüş ip veya sicim. **2.** Kıl ve yün yumak. **3.** Çuvaldız. [DS] ⧉ **kazıl kıvratmak,** *{ağız} İyi ve kazançlı bir iş yapmak; kazanç getiren işleri becermek.* [DS]

kazılcı, [kazıl-cı] *{ağız} is.* Kıl ip ve bu ipten örülmüş yular, kolan, çuval, torba vb. şeyler yapan kimse. [DS]

kazılı, [kaz-ıl-ı] *sf.* **1.** Kazılmış olan. **2.** Kazı yapılarak araştırılmış olan. **3.** Kazılarak süsleme yapılmış olan.

kazılık, [kazī-lık] *{eAT} sf.* (At için) büyük, güçlü ve iyi cins. [DK]

kazılış, [kaz-ıl-ış} *is.* Kazılmak eylemi veya biçimi.

kazılma, [kaz-ıl-ma] *is.* Kazmak eyleminin yapılma durumu.

kazılmak, [kaz-mak > kaz-ıl-mak قزلق] *edil. f. [-ır]* **1.** Kazmak işi yapılmak; kazmak eylemine uğramak. *{eT} (aynı)* [DLT] **2.** *{OsT}* Silinmek; aşınmak. ⧉ **kazılarak aşınma,** *Akarsular tarafından taş toprak parçaları kazılıp götürülmek suretiyle meydana gelen aşınma.*

kâzım, [Ar. kāẓım كاظم] *(kâ:zım) {OsT} sf.* Kendini tutan; öfkesini yenen. ⧉ **kâzımü'l-gayz,** *Öfkesini yenen.*

kazım[1], [kaz-mak > kaz-ım] *is.* Kazmak eylemi; kazı işi.

kazım[2], [kaz-ı-mak > kaz-ı-m] *is.* Kazımak eylemi; kazıma işi.

kazım[3], [Ar. ḳaẓm > ḳāẓım / ḳāẓıma قاضم / قاضمه] *(ka:zım, k kalın söylenir) {OsT} sf.* Kemiren; kemirici. ⧉ **kāzıme-i zātü't-terkova,** *{OsT} zool. 1. Kunduz. 2. Sincap.*

kazıma, [kaz-ı-mak > kaz-ı-ma] *is.* **1.** Kazımak eylemi. **2.** Dericilikte, derinin kıllarını kesici bir araçla temizleme işlemi. **3.** Kazı kalemi ile ahşap veya metal bir levhayı oyma. **4.** Maden ocaklarında bir kuyuyu alttan oyarak derinleştirme. **5.** *tıp.* Gereksiz bir dokuyu veya hastalıklı kısmı, sağlıklı kısımdan bıçaklar yardımı ile sıyırıp alma işlemi; kürtaj. **6.** Toprağın alt tabakasını üste getirmeden özel sabanlarla işleme. ⧉ **kazıma resim,** *Ahşap ve metal üzerine çok derin olmayan yarık ve oyuklar açarak yapılan resim veya yazı; oyma; hak; gravür.*

kazımak, [kaz-mak > kaz-ī-mak قازيق] *gçl. f. [-r]* **1.** *{eT} {eAT}* Kazmak; eşmek; deşmek. [DLT] [Yüknekî] **2.** Bir şeyin yüzündeki istenmeyen şeyleri veya bir tabakayı keskin bir bıçak türü araçla temizlemek. **3.** *{eAT}* Sert bir şekilde kaşımak; tırmalamak; tahriş etmek. **4.** *{OsT}* Tüylerini veya kıllarını dipten kesmek; tıraş etmek. **5.** Kökünden söküp atmak; yok etmek. **6.** Yüzeyden temizleyerek çıkarmak; silmek. **7.** Keskin bir araçla yüzeyden çizmek; hakketmek. **8.** *argo.* Bir kimseyi boş sözlerle kandırmaya çalışmak. **9.** *argo.* Birinin elindeki bütün parayı almak. **10.** *{ağız} argo.* Önemsemek; etkilenmek; dikkate almak. [DS] **11.** Bir parçayı sistire ile temizlemek. **12.** Dericilikte, derinin kıllarını kesici bir araçla temizlemek. **13.** Maden ocaklarında bir kuyuyu alttan oyarak derinleştirmek. **14.** *tıp.* Gereksiz bir dokuyu veya hastalıklı kısmı, sağlıklı kısımdan bıçaklar yardımı ile sıyırıp alma işlemi; kürtaj yapmak. **15.** Toprağın alt tabakasını üste getirmeden özel sabanlarla işlemek. **16.** Derinleştirmek amacıyla bir oymanın üzerinden tekrar gitmek. **17.** *{ağız}* Saymak; önem vermek. [DS] **18.** *{ağız}* Saz çalmak. [DS]

kâzıme, [Ar. kāẓım > kāẓıme كاظمه] *(kâ:zıme) {OsT} sf.* Kendini tutan bayan; öfkesini yenen bayan.

kazımık[1], **-ğı** [kazı-mak > kazı-mık] *{ağız} is.* Süt, muhallebi veya yemek pişerken tencerenin dibinde meydana gelen yanık tabaka. [DS]

kazımık[2], **-ğı** [kazı-mık] *{ağız} is.* **1.** Teknedeki hamuru kesmeye ve kazımaya yarayan araç. **2.** Sabanın çamurlarını sıyırıp temizlemekte kullanılan araç. [DS]

kâzımîn, [Ar. ḳāẓım > kāẓımīn كاظمين] *(kâ:zımi:n)* *{OsT} is.* Kendini tutanlar; öfkesini, hırsını yenenler.

kazın, [kā + ḏın] *{eT} is.* Kayın; dünür; hısım. [DLT]

kazınak, [kaz-mak >kaz-ın-mak > kazın-ak] *{eT} is.* Hazine.

kazınç, -cı [kazı-nç] *{ağız} is.* Şikâyet. [DS]

kazındı, [kaz-mak > kaz-ın-dı] *{eT} sf.* Kazıntı; kazılmış. ⊡ **kazındı toprak,** *{eT} Kazılmış toprak.* [DLT]

kazındırmak, [kaz-m-dır-mak] *{ağız} gçl. f. [-ır]* **1.** Zevksiz, sürekli çalgı çalmak. **2.** Başı ustura ile kazımak. [DS]

kazıngku, [kaz-ın-mak > kazıñ-kū] *(kazıñku:) {eT} is.* (İp için) karma karışık; dolaşık. [DLT]

kazınık, -ğı [kazı-mık / kazınık] *{ağız} is.* **1.** Teknedeki hamuru kesmeye ve kazımaya yarayan araç. **2.** Sabanın çamurlarını sıyırıp temizlemekte kullanılan araç. [DS]

kazınma, [kazı-n-ma] *is.* **1.** Kendi kendine kazınmak eylemi. **2.** Kazıma eylemine uğrama.

kazınmak[1], kaz-mak > kaz-ın-mak] *{eT} dönşl. f. [-ur]* Kazmayı iş edinmek; kazar görünmek. [DLT]

kazınmak[2], [kaz-mak > kaz-ī-mak > kazı-n-mak] *dönşl. f. [-ır]* **1.** Kendi kendine tıraş olmak; derisini yüzercesine kendi tüy ve kıllarını kesmek. **2.** Sert bir şekilde kaşınmak. **3.** (Mide için) çok acıkmış olmak. **4.** *edil. f.* Kazımak eylemine uğramak; kazıma eylemi yapılmak. *{eT} (aynı)* [DLT] **5.** *argo.* Elindeki bütün parası alınmak veya çalınmak. ⊡ **kazınıp kalmak,** *{ağız} Hayal kırıklığına uğramak.* [DS]

kazınmak[3], [kaz-mak > kaz-ı-n-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* (Hayvan için) eşinmek. [DS]

kazıntı, [kazın-mak > kazın-tı] *is.* **1.** Kazman yerden çıkan parça, kırıntı, döküntü. **2.** (Yazı için) kazıma izi.

kazıntılı, [kaz-ı-ntı-lı] *sf.* (Yazı veya resim için) kazıntısı olan; kazıntı yapılmış olan.

kazışmak, [kaz-mak > kaz-ış-mak] *{eT} işteş. f. [-ur]* Birlikte kazmak. [DLT]

kazıtma, [kaz-ı-t-ma] *is.* Kazıma işini yaptırma.

kazıtmak, [kaz-ı-t-mak] *gçl. f. [-ır]* Kazımak eylemini birine yaptırmak.

kazıyacak, -ğı [kaz-ı-y-acak] *is.* **1.** Arı kovanlarında yapışıp kalan petek ve diğer artıkları temizlemekte kullanılan uzun saplı ve ucu keskin araç. **2.** Hamur teknelerine yapışmış hamur artıklarını temizlemekte kullanılan yassı metal araç. **3.** Yolların düzeltilmesinde kullanılan ve yüzeyi belirli bir derinlikte kazımaya yarayan araç. **4.** *{ağız}* Rende. [DS] **5.** *{ağız}* Sabanın çamurlarını sıyırıp temizlemekte kullanılan araç. [DS]

kazıycak, -ğı [kazı-y-(a)cak] *{ağız} is.* Hamur kesmekte ve teknedeki hamur kalıntılarını kazımakta kullanılan yassı metal araç. [DS]

kazıyıcı, [kaz-ı-y-ıcı] *is.* Kullanıldığı yere göre değişik biçim ve türleri bulunan, kazıma işlemlerinde kullanılan araç ve aletlere verilen ad; kazıma aracı. ⊡ **kazıyıcı uç,** *Ses kaydında kullanılan, elektrik işaretlerini kayıt yüzeyi üzerinde kalemin hareketine dönüştüren bir elektromanyetik uç.*

kazıyış, [kaz-ı-y-ış] *is.* Kazımak eylemi veya biçimi.

kâzib, [Ar. kiẕb > kāẕib / kāẕibe كاذب / كاذبه] *(kâ:zib) {OsT} sf.* **1.** Yalan söyleyen; yalancı; aldatıcı. **2.** Doğru ve gerçek olmayan; uydurma; yalan; sahte.

kazif, [Ar. ḳāẕif قاذف] *(ka:zif) {OsT} is.* Birinin zina yaptığını ileri süren kişi.

kazik, -ği [? kazik] *{ağız} is.* **1.** Küçük kazan. **2.** Yağ tavası. [DS]

kâzıme, [Ar. kāżime كاضمه] *(kâ:zime) {OsT} is.* Büyük şehir.

kaziye, [Ar. ḳażā > ḳażiyye قضيه] *{OsT} is.* **1.** Bir savı öne süren veya bir durumu dile getiren cümle; önerme; tez. **2.** Cümlecik; cümle. **3.** İspat edilebilir iddia; teklif; teorem; önerme. **4.** İş; husus; mesele; madde. ⊡ **kaziye-i anhā,** *{OsT} man. Sonuç önermesi.*|| **kaziye-i anhā öyle değil,** *{OsT}* → kazın ayağı öyle değil.|| **kaziye-i asliye,** *{OsT} dbl. Asıl cümle.*|| **kaziye-i hükmiye,** *{OsT} huk. Duruşmanın asıl konusu olan olay.*|| **kaziye-i külliye,** *{OsT} huk. Karara gerekçe olan konunun tümünü kapsayan madde.*|| **kaziye-i mūcibe-i cüz'iye,** *{OsT} mant. Olumlu tikel önerme.*|| **kaziye-i mūcibe-i külliye,** *{OsT} mant. Olumlu tümel önerme.*|| **kaziye-i muhkeme,** *{OsT} fel. Kesin yargı.*|| **kaziye-i sālibe,** *{OsT} fel. Olumsuz önerme.*|| **kaziye-i sālibe-i cüz'iye,** *{OsT} mant. Yadsılı tikel önerme.*|| **kaziye-i sālibe-i külliye,** *{OsT} man. Yadsılı tümel önerme.*

kazkanadı, [kaz+kana(t)-ı] *is. spor.* Yağlı güreşte, rakibin başı koltuk altına alındıktan sonra eller rakibin koltuk altlarından geçirilerek sırtta kilitlenmek suretiyle uygulanan bir oyun.

kazkuç, -cu [kaz-mak > kaz-guç] *{ağız} is.* Bitki kökü çıkarmakta kullanılan ucu sivriltilmiş sopa; kazgıç. [DS]

kazkuk, [kaz-mak > kaz-ġuk] *{eT} is.* → kazguk. [EUTS]

kazlamak[1], [kāz >kaz-lā-mak] *(kazla:mak) {eT} gçsz. f. [-r]* Kaza benzemek; kaz gibi olmak. [DLT]

kazlamak[2], [kaz-mak > kaz-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Aldatmak. [DS]

kazlamak[3], [kaz-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ı]-yor]* Çiğnemek; basmak. [DS]

kazlar, [kaz-lar] *is. zool.* Kazsılar takımından iyi uçan, iyi yüzen göçücü su kuşlarını içine alan, tek familyası ördekgiller olan bir alt takım, *(Anseres).*

kazlınmak[1], [kaz-mak > kaz-(ı)l-m-mak] *{eT} edil. f. [-ur]* Kazılmak; çukurlar yapılmak. [DLT]

kazlanmak[2], [kaz-la-n-mak] *{ağız} edil. f. [-ır]* Aldatılmak. [DS]

kazma, [kaz-ma] *is.* **1.** Toprağı bir araç yardımıyla kabartma, kaldırma ve atma işi. **2.** Toprağı kazıp kaldırmak ve düzeltmekte kullanılan, ucu sivri ve keskin, ağaç saplı, T biçiminde bir el aracı. **3.** *sf.* Kazılarak yapılmış olan. ⊟ **kazma diş,** *(İnsan için) üst damaktaki ön dişleri dışarı doğru çıkık ve uzun olan.*|| **kazma resim,** *Gravür.*|| **kazma takırtısı,** *{ağız} Ölünün arkasından verilen yemek.* [DS]

kazmacı, [kaz-ma-cı] *is.* **1.** Kömür ocağı, inşaat vb. yerlerde kazma ile çalışarak toprak veya kömür kazan işçi. **2.** Kazma yapıp satan kimse.

kazmaç[1], **-cı** [kaz-maç] *is.* Eklemli bir kol üzerinde hareket edebilen kepçe ile kazı yapan motorlu makine; kazı makinesi; ekskavatör; kazaratar.

kazmaç[2], **-cı** [kaz-maç] *{ağız} is.* Karadeniz bölgesinde yaprağını dökmeyen, yapraklarının kenarı dikenli dişli ve meyvesi parlak kırmızı renkli çalı görünümünde bir bodur ağaç; ışığan; çoban püskülü, *(Ilex colchica, I. aquifolium).* [DS]

kazmak[1], [kaz-mak قازمق] *gçl. f. [-ar]* **1.** Bir araçla toprağı kabartarak kaldırmak, oymak ve atmak; toprak kazmak; toprak çıkarmak. *{eT} (aynı)* [İKPÖy.] [EUTS] [Gabain] **2.** Bu yolla toprakta çukur, oyuk, yol veya kuyu oluşturmak. **3.** *{eAT}* İnce uçlu bir çelik kalemle metal veya taş üzerine yazı ve resim yapmak; hakketmek. **4.** *{eT}* (At için) haşarılanarak ve çamışlanarak ayağı ile yeri eşmek. [DLT] ⊟ **kazdığı kuyuya kendisi düşmek,** *Başkası için hazırladığı tuzağa kendisi yakalanmak; (başkası için kötü bir şeyler tasarlayan biri için) o tasarladıklarına kendi uğramak.*|| **kaz kaz demiri,** *{ağız} Delgi; matkap.* [DS]

kazmak[2], [kazığ > kaz-mak قوزمق] *{eAT} gçl. f. [-ur]* (At için) kazık çakıp bağlamak.

kazmalı, [kaz-mak > kaz-ma-lı] *{ağız} is.* Saksağan. [DS]

kazmalık, -ğı [kaz-mak > kazma-lık] *{ağız} is.* Dağ eteklerinde bulunan çukurlar. [DS]

kazmayol, [kaz-ma+yol] *{ağız} is.* Şose. [DS]

kazmık[1], **-ğı** [kaz(ı)-mık قازمق] *{eAT} {ağız} is.* **1.** Tencere dibinde yapışmış ve katılaşmış yanık yemek tabakası. **2.** Etin, kıyıldıktan sonra kütükte kalan ve sonra kazıyarak çıkartılan kısmı. [DS]

kazmık[2], **-ğı** [kaz-ı-mak > kaz-ı-mık] *{ağız} is.* → kazımık[2]. [DS]

kaznak[1], [kazğan-mak > kazğan-ak] *{eT} is.* Hazine. [KB]

kaznak[2], [kaz-(ı)n-mak] *{ağız} is.* Su birikintisi. [DS]

kaznguk, [kaz-mak > kaz-ġuk] *{eT} is.* Kazık. [DLT]

kazolit, [Kasola *(yer adi)* > Fr. kasolite] *is. min.* Sarıya çalan kahverenginde hidratlı, doğal alüminyum ve kurşun silikat.

kazsılar, [kaz-sı-lar] *is. zool.* Ağır vücutlu, uzun boyunlu, geniş ve yassı gagalı, kısa kuyruklu, perde ayaklı, iyi yüzen, dalan ve toplu hâlde yaşayan, birlikte göç eden karinalı kuşlar takımı, *(Anseriformes).*

kazturmak, [kaz-mak > kaz-tur-mak] *{eT} gçl. f. [-ur]* Kazdırmak. [DLT]

kazuk[1], [kaz-mak > kazñuk / kaz-ġuk قزوق] *{eT} {eAT} is.* Kazık. [EUTS] [OKD]

kazuk[2], [kaz-mak > kaz-uk] *{eT} sf.* Kazılmış. [DLT] ⊟ **kazuk arık,** *{eT} Kazılmış arık.* [DLT]

kazulet, [Ar. ḳāẕūre > ḳāẕūrāt قاذورات] *{OsT} sf.* Kaba ve çirkin olan; kocaman.

kazunguk, [kaz-mak > kaz-uñuk] *{eT} is.* Kazık. [DLT]

kazurat, [Ar. ḳāẕūre > ḳāẕūrāt قاذورات] *(ka:zu:rat) {OsT} is.* **1.** Pislik. **2.** İnsan ve hayvan pisliği. *(Bu kelime çoğul olmasına rağmen tekil kullanılmıştır.)*

kazure, [Ar. ḳāẕūre قاذوره] *(ka:zu:re) {OsT} is.* Pislik; murdarlık. *(Bu kelime dilimizde kullanılmamıştır.)*

kaz, -zzı [Ar. ḳazz قز] *{OsT} is.* Ham ipek.

kazzafe, [Ar. ḳaẕẕāfe قذافه] *(kazza:fe) {OsT} is.* Sapan.

kazzağı, [kazı-mak > kazı-gu] *{ağız} is.* Ustura. [DS]

kazzak, -ğı [kaz *(yans.)* > kaz(z)-a-k] *{ağız} is.* Çaylak. [DS]

kazzaz, [Ar. ḳazāz قزاز] *(kazza:z) {OsT} is.* İpek işleyen; ipek satan; ipekçi.

kb [Fr. kilobase] *kısalt.* Nükleik asitlerde 1000 nükleotide eşdeğer uzunluk biriminin kısaltması.

-ke-, [-ḳa- / -ke- / -ġa- / -ge-] *{eT} yap. e.* → -ka-.

-ke, [-ḳa- /-ke / -ġa / -ga / -ge] *yap. e.* → -ka.

ke[1], [ke / kek *(yans.)*] *is.* Düzgün konuşamamayı, kekelemeyi anlatan kök. [Zülfikar] *ke+ke, ke+ke-ç.*

ke[2], [kē] *(ke:) {eT} is.* **1.** Arka; geri. [ETY] **2.** Batı. [İKPÖy.] **3.** *zf.* Sonra. **4.** İçinde; içte; içteki. [İKPÖy.] **5.** (Zaman için) sonraki. [İKPÖy.] **6.** *sf.* (Mesafe için) arka; arkada. [İKPÖy.]

ke[3], [Far. k ك] *{OsT} ek.* Farsçada küçültme ekidir.

ke[4], [Ar. k ك] *{OsT} e.* Arapça'da benzetme harfidir; *"gibi, benzer"* anlamı katar. *" ke-enne (sanki), kezālik (yine öyle; yine aynı)* ⊟ **ke'l-adem,** *Yokmuş gibi.*|| **ke'l-evvel,** *Önceki gibi; eskisi gibi.*

kebab, [Ar. kebāb كباب] *(keba:b) {OsT} is.* → kebap.

kebabe, [Ar. kebābe كبابه] *(keba:be) {OsT} is. bot.* **1.** Kuyruklu biber. **2.** Hint biberi tohumu.

kebabi, [Ar. kebābī كبابى] *(keba:bi:) {OsT} is.* Kebap yapan ve satan kimse.

kebabiye, [Ar. kebābiyye كبابيه] *(keba:biye) {OsT} is.* **1.** Lülenin dibinde kalan tütün. **2.** Sigara artığı; izmarit.

kebad, [Ar. kebād كباد] *(keba:d) {OsT} is.* İri limon.

kebade, [Far. kebāde كباده] *{OsT} is.* Eğitim yayı; acemilere ok atmayı öğretmekte kullanılan gevşek yay. ⊡ **kebāde-keş,** *{OsT} Eğitim yayı çeken.*|| **kebāde-keşî,** *{OsT} 1. Eğitim yayını çekme. 2. Ok atmaya heves etme.*

kebair, [Ar. kibr > kebīre > kebā'ir كبائر] *(keba:ir) {OsT} is.* Öldürme, zina gibi büyük günahlar.

kebais, [Ar. kebīse > kebāis كبائس] *(keba:is) {OsT} is.* **1.** Bir gün fazla çeken yıllar. **2.** Şubatı 29 çeken yıllar.

kebap, -bı [Ar. kebāb كباب] *(keba:p) {OsT} is.* **1.** Doğrudan doğruya ateşe tutularak ya da kap, kâğıt içinde susuz pişirilen et yemeği. **2.** Çevirme, kızartma veya kavurma suretiyle hazırlanan her türlü yiyecek. **3.** *sf.* Kavrulmuş; kızarmış. **4.** *mecaz.* Yanmış; yanık.

kebapçı, [kebap-çı] *is.* **1.** Kebap yapıp satan kimse. **2.** Kebap yapılıp satılan dükkân. ⊡ **kebapçı kedisi gibi yutkunmak,** *Bir şeyi boş yere beklemek.*

kebapçılık, -ğı [kebap-çı-lık] *is.* Kebapçının işi; kebapçı olma durumu.

kebaplı, [kebap-lı] *sf.* İçinde kebap konulmuş olan; kebabı olan.

kebaplık, -ğı [kebap-lık] *sf.* **1.** Kebap yapılmaya elverişli olan. **2.** Kebap yapılmak üzere ayrılmış olan.

kebbad, [Ar. kebbād كبّاد] *(kebba:d) {OsT} is. bot.* İri bir limon türü.

kebban, [Far. kepān > Ar. kebbān كبّان] *(kebba:n) {OsT} is.* Büyük terazi; kantar.

kebbüs, [Ar. kābus] *{ağız} is.* **1.** Uykuda gelen ağırlık. **2.** Kuytu ve korku veren yer. [DS]

kebd, [Ar. kebd كبد] *{OsT} is.* → kebed.

kebe[1], [kébē] *(kebe:) {eT} is.* **1.** Şişmiş; kabarmış; balon. **2.** Karnı şiş. **3.** *{ağız}* Çocuğu yaşamayan kadın. [DS]

kebe[2], [Lat. cappa / Yun. kápa] *is.* **1.** Kalın ceket; kaput. **2.** Kilim ve kapı perdesi olarak kullanılan keçe. **3.** *{ağız}* Yünden örülmüş kalın kilim. [DS] **4.** *{ağız}* Halı. [DS] **5.** *{ağız}* Kaba kumaştan yapılmış ceket, palto, aba vb. şey. [DS] **6.** *{ağız}* İş kıyafeti. [DS] **7.** *{ağız}* Keçe. [DS]

kebed, [Ar. kebed كبد] *{OsT} is.* Karaciğer. ⊡ **kebedü'l-bahr,** *{OsT} Denizin engin yeri.*|| **kebedü'l-kavs,** *{OsT} Yayın orta yeri.*

kebedî, [Ar. kebedī / kebediyye كبدى / كبديه] *(kebedi:) {OsT} sf.* **1.** Karaciğere ait; karaciğerle ilgili. **2.** Karaciğer renginde olan.

kebediye, [Ar. kebediyye كبديه] *{OsT} is. bot.* Karaciğer otu veya yosunu; ciğerotları.

kebek, [kebek / kepek] *{eT} is.* → kepek.

kebelek, -ği [*eT.* Moğ. kebēlī / köbelek > kebelek كبلك] *is.* **1.** *{eAT}* Kelebek. **2.** *{ağız}* Davarların karaciğerlerinde olan kelebek hastalığı. [DS]

kebeli, [Moğ. kepēlī] *(kepe:li:) {eT} is.* → kepeli.

keben, [kap-an / keben] *{ağız} is.* Dağlar arasındaki dar geçit; taşlık, kayalık yerden geçen dar yol. [DS]

kebene, [? kebene] *{ağız} is.* Su testisi. [DS]

kebenek, -ği [kebe-n-ek ?] *{ağız} is.* Kaba kumaştan yapılma ceket. [DS]

kebent, [kapan / keben] *{ağız} is.* Dağlardaki dar geçitler. [DS]

keber, [Lat. capra] *{ağız} is.* → kebere. [DS]

kebere, [Lat. capra] *is. bot.* Çok yıllık, dikenli, pembe ve beyaz çiçekli, çiçek tomurcukları turşu yapılarak yenilen bir çalı; kapari; gebre otu; kedi tırnağı, *(Capparis spinosa).* ⊡ **kebere otugiller,** *bot. Yaprakları almaşık basit ya da birleşik, çanak yaprakları 4 ila 8 tane olup serbest ya da birleşik, ovaryum üst durumlu, kapsül ya da bakla tipi meyveleri olan, yurdumuzda iki cins ve üç türle temsil edilen bitkiler; kapari, (Capparaceae).*

kebermek, [kebē > kébe-r-mek] *(kébermek) {eT} gçsz. f. [-ür]* **1.** Şişmek; kabarmak. **2.** (Hayvan için) ölmek. **3.** (İnsan için, hakaret olarak söylenir) son nefesini vermek; ölmek.

kebertmek, [kebe-r-t-mek كبرتمك] *{eAT} gçl. f. [-ür]* Şişirmek; kabartmak.

kebes, [kebēz] *{eT} is.* → kebez. [EUTS]

kebesiz, [kebe-siz] *{ağız} is.* **1.** Ölü doğan çocuk. **2.** *sf.* Duygusuz. [DS]

kebeş, [Ar. kebş *(koç)* => kebeş] *{ağız} sf.* Biçimsiz; gebeş. [DS]

kebeşmek, [kap-a-mak > keb-eş-mek] *{ağız} gçsz. f. [-ir]* Kapanmak; pekişmek. [DS]

kebetlemek, [kebet-le-mek] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(i) -yor]* (Kurutulmak için serilmiş kayısılar için) rengi koyulaşmak; siyahlaşmak. [DS]

kebez, [kebēz] *(kebe:z) {eT} is.* Pamuk. [EUTS] [DLT]

kebezlig, [kebez-lig] *{eT} is.* Pamuklu; pamuk sahibi. [DLT]

kebezlik, [kebez-lik] *{eT} is.* Pamukluk; pamuk yetişen yer. [DLT]

kebg, [Far. kebg كبگ] *{OsT} is. zool.* Keklik. ⊡ **kebg-reftār,** *{OsT} Keklik gibi yürüyen; keklik gibi seken; keklik yürüyüşlü.*

kebiç[1], **-ci** [gel+bici] *{ağız} ünl.* Buzağı çağırma

ünlemi. ☞ **kebiç kebiç,** *{ağız} Buzağı çağırma ünlemi.* [DS]

kebiç², **-ci** [? kebiç] *{ağız} is.* Değirmenciye, öğütme karşılığı olarak verilen buğday. [DS]

kebiçi, [kebi-çi ?] *{ağız} is.* Elçi. [DS]

kebik, **-ği** [kab-uk] *{ağız} is.* **1.** Sert, donmuş toprak. **2.** Kireçli ve killi toprak. **3.** *sf.* Sert. [DS]

kebikeç, **-ci** [Süry. kebikeç] *is.* **1.** Zararlı böcekleri yok etmekle görevli melek. **2.** Eskiden el yazması kitapları güveden korumak için bu kitaplara yazılan bir tılsım.

kebimek, [keb-mek > keb-ī-mek] *(kebi:mek) {eT} gçsz. f. [-r]* Bazı yerleri kurumak. [DLT]

kebin¹, [Çin. chia *(kıza verilen)* + pên *(ana para)* => kabın] *{eT} is.* → kabın.

kebin², [Far. kābīn کابین] *{ağız} is.* Evlenme; nikâh. [DS] ☞ **kebin kesmek,** *{ağız} Evlendirmek; nikâhlamak.* [DS]

kebir, [Ar. kibr > kebīr كبير] *(kebi:r) {OsT} {OsT} sf.* **1.** Büyük; ulu. **2.** Yaşça büyük olan; yaşlı. **3.** Çocukluktan çıkmış olan. **4.** *muh.* Büyük defter.

kebiram, [keprem] *{ağız} is.* Şaşkın; beceriksiz. [DS]

kebire, [Ar. kebīr > kebīre كبيره] *(kebi:re) {OsT} sf.* **1.** Kebir'in dişili. **2.** *is.* Öldürme, zina gibi büyük günah.

kebise, [Ar. kebs > kebīse كبيسه] *(kebi:se) {OsT} sf.* (Yıl için) fazladan olan; ilaveli; artık.

kebit, [kebit] *{eT} is.* **1.** Dükkân; mağaza. [KB] **2.** İçki içilen yer; meyhane. [DLT]

kebitmek, [keb-mek > keb-ī-mek > kebi-t-mek] *{eT} gçl. f. [-ür]* Kurutmak. [DLT]

kebk, **-gi** [Far. kebk / kebg كبك] *{OsT} is.* → kebg.

kebre¹, [Yun. kopria] *{ağız} is.* Gübre. [DS]

kebre², [Lat. capra *(keçi)*] *{ağız} is.* Tımar edilen hayvanların tozlarını silmekte kullanılan sert kıldan yapılma tımar kesesi. [DS]

kebs, [Ar. kebs كبس] *{OsT} is.* Bir çukuru toprak gibi şeylerle doldurarak düzleme. ☞ **kebs etmek,** *{OsT} Doldurmak; düzlemek.*

kebsel, [keb-se-l ?] *{ağız} is.* **1.** Şaşkın. **2.** Dağınık. [DS]

kebş, [Ar. kebş كبش] *{OsT} is.* **1.** Erkek koyun; koç. **2.** *mecaz.* Bir grubun başı; aile reisi. ☞ **kebş-i İsmāil,** *{OsT} Hz. İsmail'in yerine kurban edilen koç.*

kebtegül, [Moğ. kebte-mek > kebte-gül] *{eT} sf.* Yatanlar; gece nöbetçi kıtası. [Nevâyî]

kebtemek, [Moğ. kebte-mek] *{eT} gçsz. f. [-r]* Yatmak. [Nevâyî]

kebud, [Far. kebūd كبود] *(kebu:d) {OsT} sf.* Mavi; gök rengi. ☞ **kebūd-fām,** *{OsT} Gök renginde; mavi renkli.*

kebudî, [Far. kebūdī كبودى] *(kebu:di:) {OsT} is.* Mavilik. ☞ **kebūdî-i bahr,** *{OsT} Denizin maviliği.*|| **kebūdî-kebūd,** *Masmavi.*

kebuter, [Far. kebūter كبوتر] *(kebu:ter) is.* Güvercin. ☞ **kebūter-bān,** *Güvercin bakıcısı.*|| **kebūter-bāz,** *{OsT} Güvercin yetiştirip satan kimse.*|| **kebūter-hāne,** *{OsT} Güvercinlik.*|| **kebūter-i çarhî,** *Uçarken takla atan güvercin.*|| **kebūter-i dil,** *Gönül kuşu.*|| **kebūter-i dü-bāme,** *{OsT} Sık sık fikir değiştiren.*|| **kebūter-i dübürcî,** *{OsT} Sık sık fikir değiştiren.*|| **kebūter-i harem,** *{OsT} 1. Kâbe civarında yaşayan ve yakalanması yasak olan güvercin. 2. mecaz. Kavuşulması imkânsız görülen sevgili.*|| **kebūter-i nāme-ber,** *{OsT} Posta güvercini.*|| **kebūter-i şālvārî,** *{OsT} Paçalı güvercin.*|| **kebūter-i tîz-per,** *{OsT} Yarış güvercini.*|| **kebūter-i yahū,** *{OsT} Yüksek sesle öten güvercin.*

kebuteran, [Far. kebūterān كبوتران] *(kebu:tera:n) {OsT} is.* Güvercinler.

kebze, [? kebze] *is.* **1.** Koyunun kürek kemiği. **2.** Kürek kemiğine bakarak gelecekten haber verme; falcılık.

kebzeci, [kebze-ci] *is.* Kürek kemiğine bakarak gelecekten haber veren kimse; falcı.

kec¹, [Far. kec كج] *{OsT} sf.* Eğri; çarpık. ☞ **kec-bahs** *{OsT} Aykırı görüşlü; düşüncesi aykırı olan kimse.*|| **kec-bāz** *{OsT} Oyunda hile yapan.*|| **kec-be-kec** *{OsT} Çok eğri.*|| **kec-bey'** *{OsT} Hileli satış yapan kimse.*|| **kec-bîn** *{OsT} 1. Eğri bakan; şaşı kimse. 2. Yanlış düşünceli.*|| **kec-çeşm** *{OsT} 1. Eğri bakan. 2. Şaşı.*|| **kec-dehān** *{OsT} Ağzı çarpık.*|| **kec-dehen** *{OsT} Ağzı çarpık.*|| **kec-fehm** *{OsT} Ters anlayan.*|| **kec-gerdān** *{OsT} Boynu eğri; eğri boyun.*|| **kec-hān** *{OsT} Başkasının kötülüğünü isteyen.*|| **kec-hūy** *{OsT} Kötü huylu.*|| **kec-külāh** *{OsT} 1. Külahını eğri giyen; eğri külahlı. 2. mecaz. Külhanbeyi.*|| **kec-mizāc** *{OsT} Yaradılışı hoş olmayan; ters davranan.*|| **kec-nazār** *{OsT} Eğri bakışlı; hasetçi; kıskanç.*|| **kec-nigāh** *{OsT} Bakışı eğri olan.*|| **kec-nihād** *{OsT} Yaradılışı bozuk kimse; aksi.*|| **kec-perverî** *{OsT}* → kecperveri.|| **kec-reftār** *{OsT} 1. Tuttuğu yol yanlış olan. 2. Aksak; topal.*|| **kec-rev** *{OsT}* → kec-reftār.|| **kec-re'y** *{OsT} Düşüncesi, görüşü ters olan.*|| **kec ü mec** *{OsT} Çarpık; alt üst.*|| **kec-tāb** *{OsT} Yaradılışı ters olan; aksi.*

kec², [Far. kec كج] *{ağız} is.* Keçi kıllarının dibindeki ince kıllar. [DS]

kecaba, [Far. kecābe > kecaba كجابه] *(keca:ba) {OsT} is.* → kecabe.

kecabe, [Far. kecābe / kecāve كجابه] *(keca:be) {OsT} is.* **1.** Devenin üzerine konulan bir tür oturacak sepet; mahfe. **2.** Gelin götürülen tahtırevan; kecaba.

kecave, [Far. kecāve كجاوه] *(keca:ve) {OsT} is.* → kecabe.

kecefe, [? kecefe] *{ağız} is.* İplik sarmakta kullanılan ağaçtan yapılmış bir çeşit çıkrık. [DS]

kecele, [? kecele] *{ağız} is.* **1.** Saksağan. **2.** Kırlangıç. [DS]

kecere, [? kecere] *{ağız} is.* Dokumacılıkta ipliği sarmakta kullanılan çıkrık. [DS]

keceve, [Far. kecābe] *{ağız} is.* Çoğunlukla iki katıra yükletilip taşıtılan gezinti sedyesi; tahtırevan. [DS]

keci, [Far. kec > kecī كجى] *(keci:) {OsT} is.* **1.** İpek kozası; ipek; gömleklik ipek kumaş. *{ağız} (aynı)* [DS] **2.** *{ağız}* İşlenmemiş, ham ipek. [DS] **3.** *{ağız}* İpek dikiş ipliği. [DS] **4.** *{ağız}* Makara ipliği. [DS] **5.** *{ağız}* Sicim. [DS] **6.** Sun'i ipek. ⊡ **keci böceği,** *{ağız} İpek böceği.* [DS]

kecik, -ği [keci > keci-k] *{ağız} is.* Kıldan ya da yünden yapılmış ince kuşak. [DS]

kecim[1], [Far. kec => kec-im] *{ağız} is.* **1.** Keten işlenirken çıkan kötü lifler. [DS] **2.** Ketenin üstü soyulduktan sonra kalan ağaç kısmı; ketenin döküntü lifleri. [DD] **3.** Dövülerek temizlenen kendir lifi. [DD]

kecim[2], [*eT.* ked-mek > ked-im *(giyim)* > Moğ. kicim كجم] *{OsT} is.* Savaşlarda giyilen zırh.

kecin, [kec-in] *{ağız} is.* Keten işlenirken ilk çıkan kaba, kılçıklı lifler; kıtık. [DS]

kecine, [kerç *(aksi)* > kerc-i-n-e] *{ağız} is.* İnadına; aksine. [DS] ⊡ **kecine gitmek,** *{ağız} Aksine yapmak; inadına davranmak.* [DS]

-keç, [-gac / -geç / -keç / -kaç] *yap. e.* → -gaç.

keç[1], [kē *(sonra; sonraki)* > kē-ç] *(ke:ç) {eT} zf.* **1.** (Vakit için) geç; geç vakit. [ETY] [EUTS] **2.** *sf.* Gecikmiş; geç kalmış; çok sonra. [İKPÖy.]

keç[2], **-ci** [keç] *{ağız} is.* Nemli yer. [DS] ⊡ **keç toprak,** *Kireci çok olan toprak; kireçli toprak.*

keç[3], **-ci** [Erme. ç'ēç'] *{ağız} is.* **1.** Bal peteği. **2.** Kovan içi. [DS]

keç[4], **-ci** [keç] *{ağız} is.* Destek. [DD]

keç[5], [Far. kec كج] *{OsT} sf.* Düzgün olmayan; eğri; çarpık.

keç[6], [İng. ketch] *is. dnz.* Çift direkli bir tür yelkenli gemi.

keççik, -ği [keç-çik] *{ağız} is.* → keçik. [DS] ⊡ **keççik yapmak,** *{ağız} Başörtüsünün uçlarını enseden, saçların altında geçirerek tepede bağlamak.* [DS]

keçe[1], [*eT.* keç-mek *(geçmek)* > keç-ē / Sansk. kaca] *is.* **1.** Yapağı veya keçi kılının ıslak olarak dövülüp tepilmesi sonucunda, liflerin birbirine geçip yapışması, kenetlenmesi suretiyle elde edilen dokunmamış kaba kumaş. *{eT} (aynı)* [DLT] **2.** Bu tür kumaştan yere serilmiş örtü. **3.** *sf.* Keçeden yapılmış olan. ⊡ **keçe çürüten,** *{ağız} İnce ve sürekli yağan yağmur.* [DS]|| **keçe balak,** *{ağız} Yosun.* [DS]|| **keçe baş,** *{ağız} Davarlarda görülen bir akciğer hastalığı; verem.* [DS]|| **keçe delen,** *{ağız} Hafif. hafif yağan yağmur.* [DS]|| **keçe gibi,** *(Saç için) birbirine karışmış; keçeleşmiş.*|| **keçeden ayak,** *{ağız} Ses çıkarmadan yürüyen.* [DS]|| **keçeden minare,** *Asılsız; sahte.*|| **keçe dövmek,** *Bir ağaç tokmakla nemli yapağı üzerine vurarak keçe hâline getirmek.*|| **keçe geçiren,** *{ağız}* → keçe delen. [DS]|| **keçe kalem,** *Keçeden bir ucu bulunan ve çoğunlukla boyamaya yarayan kalem.*|| **keçe külah,** *Keçeden yapılmış külah.*|| **keçe külah etmek,** *Aldatmak; kandırmak.*|| **keçe külah olmak,** *Ordudan atılmak; askerlikten uzaklaştırılmak.*|| **keçesini sudan çıkarmak,** *{ağız} Güç olan durumu düzelterek eski hâline getirmek; işleri yoluna koymak; sıkıntıyı atlatmak.* [DS]|| **keçe tepmek,** *Hasır içine sarılmış nemli yapağıyı ayakla yuvarlayarak keçe yapmak.*|| **keçeyi suya salmak,** *{OsT} Ar ve namusu hiçe saymak; utanmazca davranmak.*

keçe[2], [kēç-mek > kéç-ē] *(kéçe:) is.* **1.** Akşam; gece. [ETY] [Yüknekî] **2.** *zf.* Öte tarafta; geçerek. [EUTS] **3.** Akşamüstü; akşamleyin. [ETY] **4.** *e.* Öte; ötesinde; öte tarafa. [ETY] [Tekin] [Gabain]

keçe[3], [kéçē] *(kéçe:) is.* Karpuz ve hıyar benzeri şeylerin taşındığı sele veya sepet. [DLT]

keçebaş, [keçe+baş] *is.* Keçi ve koyunlarda görülün akciğer hastalığı; verem.

keçeci, [keçe-ci] *is.* Keçe yapan ve satan kimse.

keçecilik, -ği [keçe-ci-lik] *is.* Keçecinin yaptığı iş ve mesleği.

keçeç, -ci [keçe-ç] *{ağız} is.* Baş kepeği. [DS]

keçek[1], **-ği** [*eT.* keç-mek > keç-ek] *{ağız} is.* **1.** Köprü. **2.** Su, yol vb. geçit. [DS]

keçek[2], **-ği** [keç-ek] *{ağız} is.* Başörtüsü. [DS]

keçel, [Far. keçel كچل] *{OsT} sf.* (Kişi için) dazlak; kel. *{ağız} (aynı)* [DS]

keçeleme, [keçe-le-me] *is.* Keçe ile kaplama, keçe geçirme işlemi.

keçelemek, [keçe-le-mek] *gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* **1.** Bir nesneye keçe geçirmek; keçe ile kaplamak. **2.** Metal bir yüzeyi keçe ile parlatmak.

keçelenme, [keçe-le-n-me] *is.* **1.** Keçe ile kaplanma. **2.** Keçe gibi olmak.

keçelenmek, [keçe-le-n-mek] *edil. f. [-ir]* **1.** Keçe ile kaplanmak; keçe geçirilmek. **2.** *dönşl.* (Deri için) keçe gibi pürüzlenmek; kırış kırış olmak. **3.** *mecaz.* (Vücudun bir yeri için) duyarsızlaşmak; uyuşmak. **4.** Varlığı duyulmaz olmak.

keçeleşme, [keçe-le-ş-me] *is.* Keçe hâlini almak eylemi.

keçeleşmek, [keçe-le-ş-mek] *gçsz. f. [-ir]* **1.** (Saç ve sakal için) keçe gibi birbiri içine girmek; çok ka-

rışmak. **2.** (Deri için) keçe gibi pürüzlenmek; kırış kırış olmak. **3.** *mecaz.* (Vücudun bir yeri için) duyarsızlaşmak; uyuşmak. **4.** Varlığı duyulmaz olmak.

keçeleştirme, [keçe-le-ş-tir-me] *is.* Keçe hâline getirmek eylemi.

keçeleştirmek, [keçe-le-ş-tir-mek] *gçl. f. [-ir]* **1.** Keçe hâline getirmek. **2.** Keçe gibi olmasına sebep olmak.

keçeli, [keçe-li] *sf.* **1.** Keçesi olan. **2.** (Yeniçeriler için) keçe külah giyen.

keçelik, -ği [keç-e-lik] *{ağız} is.* Hamamlardaki soyunma yerleri. [DS]

keçelinak, -ğı [Far. keçel + T. aynak] *{ağız} is.* → kelaynak. [DS]

keçelkerges, [Far. keçel + kergez] *{ağız} is.* Kerkenez. [DS]

keçem, [keçe-m ?] *{ağız} is.* Aşısız elma ağacı. [DS]

keçemek[1], [keçe-mek] *gçsz. f. [-r] [-ç(i)-yor]* (Vücudun bir yeri için) duyarsızlaşmak; uyuşmak.

keçemek[2], **-ği** [keç-mek > keç-e-mek] *{ağız} is.* Taşlık, kayalık yerlerden geçen dar yol; geçit. [DS]

keçemen, [keçi+emen] *{ağız} is.* Sağım hayvanlarını emen yeşil kertenkele. [DS]

keçemene[1], [keçe-men-e] *{ağız} is.* Yosun. [DS]

keçemene[2], [keç-e-men-e] *{ağız} is.* Kirpi. [DS]

keçer, [keç-er] *is.* Çıkrık; elemye. ⧉ **keçeresi dolaşmak,** *{ağız} (Kötü kimse için) başı derde girmek.* [DS]

keçeşmek, [keçe-ş-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* (Vücut için) uyuşmak. [DS]

keçi, [*eT.* eçkü > keçī] *is.* **1.** Geviş getiren memelilerden, eti, sütü ve tiftiği için beslenen, evcil pek çok türü ve yabanisi bulunan, boynuzlu ve sakallı, tırmanıcı ve sıçrayıcı bir küçük baş hayvan, *(Capra hircus). {eT} (aynı)* **2.** Bu hayvanın dişisi. **3.** *argo.* Edilgen eşcinsel erkek. **4.** *sf. mecaz.* İnatçı. **5.** *{ağız}* Leblebinin sert ve küçük olanları. [DS] **6.** *{ağız}* Bağ sürgünlerini yiyen bir böcek. [DS] ⧉ **keçi ağızlı,** *Aç gözlü; obur.*|| **keçi aşığı,** *{ağız} Çukur yanı az olan bir çeşit aşık.* [DS]|| **keçi ayaklı,** *Eskiden kullanılan bir tür tatar oku.*|| **keçi biciği,** *{ağız} Bir, bir buçuk metre boyunda, iki yıllık, tüylü, beyaz ve büyük çiçekli, yeşilken gövdesi ve kökü pişirilip yenilen bir ot, (Michauxia campanuloides, M. tchihatchewii).* [DS]|| **keçi can, kasap et derdinde olmak,** *Başkasına verilecek büyük bir zararı düşünmeyerek kendi küçük bir çıkarının peşinde olmak.*|| **keçi emceği,** *{ağız} Siyah renkli bir çeşit üzüm.* [DS]|| **keçi emen,** *{ağız} Kertenkele.* [DS]|| **keçi inadı,** *Aşırı inat.*|| **keçi kafalı,** *Dik kafalı; inatçı.*|| **keçi kirazı,** *{ağız} Kiraza benzer küçük meyveleri olan bir ağaç.* [DS]|| **keçi kömüreni,** *bot. Yaprakları soğan yerine kullanılan bir tür yaban sarımsağı, (Allium rotuntum).*|| **keçileri kaçırmak,** *1. Delirmek. 2. Büyük bir bunalım geçirmek.*|| **keçi mantarı,** *bot. Çayırlarda, çit ve orman kenarlarında yetişen, şapkalı, kirli beyaz veya saman sarısı renkli, yenilebilen pek çok mantara verilen ortak ad, (Agarius camptestris, Clitopilus prunulus).*|| **keçi memesi,** *{ağız} 1. Sert kabuklu, iri taneli, uzunca, beyaz veya kırmızımsı bir tür üzüm. 2. Şırası çok olan, şarap ve pekmez için elverişli siyah bir tür üzüm. 3. Kökü nişastalı, beyaz çiçekli bir bitki, (Polygonum alpinum).* [DS]|| **keçi peyniri,** *Keçi sütünden yapılma peynir.*|| **keçi postu,** *Keçi derisinden yapılmış post; keçi pöstekisi.*|| **keçi sakal,** *Sakalı yalnızca çenesinde bulunan kimse; keçi sakallı.*|| **keçi söğüdü,** *bot. Bataklıklarda ve nemli ormanlarda yetişen, çok erken açan çiçekleri yapraklardan önce çıkan, kabuğunda çok miktarda tanen bulunan bir tür söğüt ağacı, (Salix caprea).*|| **keçi yemişi,** *bot. Fundagillerden kışın yapraklarını döken, 30 cm. kadar yükseklikte, soluk yeşilimsi pembe renkli, çiçekleri beyaz veya pembe, meyveleri olgunlaştığında siyahımsı kırmızı renkli, meyveleri çiğ olarak yenilen veya reçel yapılan, yaprakları tanenli bir çalımsı bitki; yaban mersini; çoban üzümü; çay üzümü, (Vaccinium myrtillus).*|| **keçi yolu,** *Dağ ve vadilerde yayaların ayak izleri ile oluşmuş, tekerlekli araç işlemeyen dar yol; çığır; patika.*|| **keçi zakkumu,** *{ağız}* → keçi baş. [DS]

keçiboynuzu, -nu, -zları [keçi+boynuz-u] *is. bot.* **1.** Baklagillerden Akdeniz bölgelerinde yetişen, kışın yapraklarını dökmeyen, kerestesi marangozlukta, kabuğu deri sepiciliğinde kullanılan, oldukça büyük bir ağaç; harnup, *(Ceratonia siliqua).* **2.** Bu ağacın yenilebilen, şekerli ve lezzetli, badıç şeklindeki meyvesi; harnup. ⧉ **keçiboynuzu gibi,** *Emek ve zahmeti çok olmasına karşılık, yararı veya kârı çok az olan.*|| **keçiboynuzu şerbeti,** *Keçiboynuzu meyvesinden yapılan hafif tatlımsı, hararet kesici içecek.*

keçig, [kēç-mek > keç-ig] *{eT} is.* Irmak geçidi; geçit. [ETY] [KB]

keçigsiz, [kēç-mek > keç-ig-siz] *{eT} sf.* Geçitsiz. [ETY]

keçik[1], [kēç-mek > keç-ig] *{eT} is.* Köprü; geçit. [DLT] [EUTS]

keçik[2], **-ği** [keç-ik] *is.* Çene altından geçerek tepeye bağlanan ve kulakları örten baş örtüsü.

keçiler, [keçi-ler] *zool.* Keçileri ve çeşitli koyunları içine alan, dağlık yörelerde kayalıklarda yaşayan, hafif yapılı ve tırmanıcı, geviş getiren hayvanlar sınıfı, *(Caprinae).*

keçileşme, [keçi-le-ş-me] *is.* Keçileşmek eylemi veya tutumu.

keçileşmek, [keçi-le-ş-mek] *gçsz. f. [-ir]* **1.** Keçi gibi olmak; keçiye benzemek. **2.** *mecaz.* İnadı tutmak; inatlaşmak. **3.** Hırçınlaşmak.

keçilik, -ği [keçi-lik] *is.* **1.** Keçiden beklenen tutum; keçi olmak durumu. **2.** *mecaz.* İnatçılık; hırçınlık. ⊡ **keçilik etmek,** *İnatçılık etmek; inat etmek; direnmek.*

keçilmek[1], [kēç-mek > kēç-il-mek] *{eT} edil. f. [-ür]* Geciktirilmek. [DLT]

keçilmek[2], [keç-mek > keç-il-mek] *{eT} edil. f. [-ür]* Geçilmek. [DLT]

keçim[1], [keç-mek > keç-im / geç-im] *{ağız} is.* Geçim. [EG]

keçim[2], [*eT.* ked-mek > ked-im *(giyim)* > Moğ. kicim كجيم] *{OsT} is.* Savaşlarda giyilen zırh.

keçimemesi, -ni -leri [keçi+meme-s-i] *is. bot.* **1.** Sert kabuklu, uzunca taneli, sarı veya kara bir üzüm türü. **2.** Bir metre kadar boylanabilen, beyaz ve yeşilimsi çiçekli, yaprakları çiğ olarak veya yemek yapılarak yenilen çok yıllık otsu bitki; madımak; söğüt otu, *(Polygonum alpinum).*

keçimlig, [keç-mek > *keç-im > keçim-lig] *{eT} sf.* Geçici. [KB]

keçinçsiz, [keç-mek > keç-in-mek > *keçin-ç > keçin-ç-siz] *{eT} sf.* Geçimsiz; huysuz.

keçinmek[1], [keç-mek > keç-in-mek] *{eT} dönşl. f. [-ür]* Geçer gibi yapmak; geçiyormuuş gibi yapmak. [DLT]

keçinmek[2], [keç-mek > keç-in-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* Ölmek. [DS]

keçinmek[3], [keç-in-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* Geçinmek. [EG]

keçire, [? keçire] *{ağız} is.* Köy bekçisi. [DS]

keçirmek, [keç-mek > keç-ir-mek] *{ağız} gçl. f. [-ir]* Geçirmek. [DS]

keçisağan, [keçi+sağ-an] *is. zool.* Serçegillerden geniş gagalı, böceklerle beslenen bir kuş; çoban aldatan; dağ kırlangıcı, *(Caprimulgus).*

keçisakalı, -nı, -lları [keçi+sakal-ı] *is. bot.* **1.** Gülgillerden, beyaz, pembe bazen de kırmızı çiçekler açan, çeşitli türleri bahçelerde süs bitkisi olarak yetiştirilen bir ağaççık; erkeç sakalı; çayır melikesi, *(Sipiraea aruncus).* **2.** Ladingillerden, çayırlarda ve nemli yerlerde yetişen, mızraksı ve çizgili yapraklı, mavimsi ve morumsu çiçekli otsu bitki, *(Cistis creticus).* **3.** Taşkırangillerden derin dilimli yaprakları ve top biçimindeki çiçekleri dolayısıyla yetiştirilen bir süs bitkisi, *(Astilbe).*

keçisedefi, -ni, -fleri [keçi+sedef-i] *is. bot.* Fasulyegillerden, Avrupa ve Anadolu'da çok miktarda yetişen mavi veya morumsu çiçekli, süt verimini artırıcı olarak besicilikte kullanılan çok yıllık otsu bitki, *(Galega).*

keçiş, [keç-mek > keç-iş] *{eT} is.* **1.** Geçit; ırmağın, derenin geçidi. [DLT] **2.** Geçme; geçiş. [KB]

keçişmek, [keç-mek > keç-iş-mek] *{eT} işteş. f. [-ür]* Birlikte geçmek. [DLT]

keçit, [keç-mek > keç-it] *{ağız} is.* **1.** Geçit. **2.** Geçirilecek ve geçici olan hastalık. **3.** Deneme. [DS]

keçitırnağı, -nı, -kları [keçi+tırna(k)-ı] *is.* Kesici ağzı üçgen biçiminde olan oyma kalemi.

keçitmek[1], [kēç-mek > kēç-it-mek] *{eT} gçl. f. [-ür]* Geciktirmek.

keçitmek[2], [keç-mek > keç-it-mek] *{eT} gçl. f. [-ür]* Geçirtmek. [DLT]

keçkere, [Far. dest-erre] *{ağız} is.* Testere. [DS]

keçkûl, [Far. keckül كچكول] *(keçkû:l) {eAT} {OsT} is.* Dervişlerin ve dilencilerin ellerinde taşıdıkları çanak; dilenci çanağı; keşkül

keçmek[1], [keç-mek] *{eT} gçsz. f. [-ür]* **1.** Geçmek. [ETY] [EUTS] [KB] [OKD] [Gabain] [Yüknekî] **2.** (Irmak, göl, dağ vb. için) aşmak [Tekin] **3.** Ölmek. [DLT] [KB]

keçmek[2], [kē *(sonra; sonraki)* > kē-ç *(geç)* > kē-ç-mek] *{eT} gçsz. f. [-ür]* Geç olmak; geç kalmak; sonraki olmak. [İKPÖy.]

keçrik, -ği [keç-mek > keç(i)r-ik] *{ağız} is.* Kötürüm. [DS]

keçrümsinmek, [keç-mek > keç-ür-mek > keç-(ü)r-üm-sin-mek] *{eT} dönşl. f. [-ür]* Geçer görünmek. [DLT]

keçrüşmek, [keç-mek > keç-ür-mek > keç-(i)r-üş-mek] *{eT} işteş. f. [-ür]* **1.** Birbirini geçmek; geçmek için yarışmak. **2.** Bir şeyi birlikte geçirmek. [DLT]

keçsemek, [keç-mek > keç-sē-mek] *{eT} gçl. f. [-r]* Geçmek istemek. [DLT]

keçsetmek, [keç-mek > keç-se-t-mek] *{eT} gçsz. f. [-ür]* Geçmek umudu taşımak. [DLT]

keçtürmek, [keç-mek > keç-tür-mek] *{eT} gçl. f. [-ür]* Geçirtmek. [DLT]

keçüg, [keç-mek > keç-üg] *{eT} is.* Geçit. [EUTS] [Gabain]

keçünmek, [keç-mek > keç-ün-mek] *{eT} dönş. f. [-ür]* Geçer görünmek. [DLT]

keçürgen[1], [keç-mek > keç-ür-gen] *{eT} sf.* Affedici; çok bağışlayan. [DLT]

keçürgen[2], [keç-mek > keç-ür-gen] *{eT} sf.* Her zaman başaran. [DLT]

keçürmek[1], [kēç-mek > kēç-ür-mek] *{eT} gçl. f. [-ür]* Geciktirmek.

keçürmek[2], [keç-mek > keç-ür-mek] *{eT} gçl. f. [-ür]* **1.** Evirip çevirmek. **2.** Başarmak.

keçürmek[3], [keç-mek > keç-ür-mek] *{eT} gçl. f. [-ür]* **1.** Geçirmek. [EUTS] [ETY] [Yüknekî] [KB] **3.** Bağışlamak. [DLT] [KB] [Yüknekî]

keçürsemek, [keç-mek > keç-ür-se-mek] *{eT} gçsz. f. [-r]* Geçirmek istemek. [DLT]

keçürtmek, [keç-mek > keç-ür-t-mek] *{eT} gçl. f. [-ür]* Geçirtmek. [DLT]

keçüt, [keç-mek > keç-üt] *{eT} is.* Geçit.

ked[1], [Soğd. k'ḏy => ked / ket] *{eT} zf.* **1.** Abartma, pekiştirme bildirir; pek; gayet; çok; iyi; iyice. [DLT] [DLT] [KB] [Yüknekî] [Gabain] **2.** *is.* Son; nihayet; arka. [EUTS] **3.** Şöhret; ün. [EUTS] **4.** *sf.* Çok; fazla. [EUTS] **5.** Sağlam; kuvvetli; zorlu. [EUTS] [DLT]

ked[2], [Far. ked كد] *{OsT} is.* Ev. ⊟ **ked-bānū,** *{OsT} Evi yöneten kadın; kâhya kadın.*

ked[3], **-ddi** [Ar. kedd كد] *{OsT} is.* Bir işi yapmak için çabalayıp uğraşma; çaba; ceht. ⊟ **kedd-i yemîn,** *{OsT} 1. Sağ elin emeği. 2. El emeği. 3. El emeği ile sağlanan kazanç.*

kedak, -ğı [? kedak] *{ağız} is.* Fes. [DS]

kedavet, [? kedavet] *{ağız} is.* Soğuk esen rüzgâr. [DS]

keddene, [? keddene] *{ağız} is.* Dövene ya da arabaya koşulan hayvanların boyunlarına geçirilen keçe ya da deri halka. [DS]

keddum, [? keddum] *{ağız} is.* Tek ağızlı kazma. [DS]

-kede, [Far. -gede / -kede كده] *{OsT} ek.* Eklendiği isimlere *"yapıldığı yer, olduğu yer"* anlamı katan Farsça son ek.

kede, [? kede] *{ağız} sf.* (Çocuk için) karnı şiş, sıska. [DS]

kedek[1], **-ği** [? kedek] *{ağız} is.* Manda yavrusu. [DS]

kedek[2], **-ği** [? kedek] *{ağız} is.* İstihare. [DS] ⊟ **kedek düşmek,** *{ağız} İstihareye yatmak.* [DS]

kedel, [? kedel] *{ağız} is.* Nöbet; sıra. [DS]

kedele, [Yun. katakliis => gedeleç] *{ağız} is. is.* → kedeleç; gedeleç. [DS]

kedeleç, -ci [Yun. katakliis => kedeleç] *is.* İçine yağ, süt koymaya yarayan toprak kap; çömlek; kedele.

kedeli, [kede-li] *{ağız} is.* Üzüm çubuğu daldırması. [DS]

kedeme, [kedene / kedime] *{ağız} is.* Elbisede kırma, pili, fisto gibi süsler. [DS]

kedence, [kedi > kedence ? كدنجه] *{OsT} is.* Kedi.

kedene[1], [Ar. keddāne كدانه] *{ağız} is.* Çift süren beygirlerin boynuna takılan halka; hamut. [DS]

kedene[2], [kedene] *{ağız} is.* Dökülen tanelerden kendi kendine biten ekin. [DS]

keder, [Ar. keder كدر] *{OsT} is.* **1.** Bulanık olma; bulanıklık. **2.** Üzüntü; kaygı; acı; tasa; gam. ⊟ **keder-efzā,** *{OsT} Keder veren; keder verici.*|| **keder-engîz,** *{OsT} 1. Keder koparan. 2. Keder meydana getiren.*|| **keder etmek,** *Bir şeyi kendisine üzüntü kaynağı yapmak.*|| **keder-nāk,** *{OsT} Keder sahibi; tasalı; üzgün.*|| **keder vermek,** *Birine üzüntü vermek; acı vermek; tasalanmasına sebep olmak.*

kedere, [? kedere] *{ağız} is.* Cılız; sıska. [DS]

kederet, [Ar. keder => kederet] *{ağız} is.* Engel. [DS]

kederçi, [Yun. katakliis => kedeleç ?] *is.* Yağ kabı.

kederi, [kadar-ı] *{ağız} is.* Kadar. [DS]

kederiç, -ci [Yun. katakliis] *{ağız} is.* Yağ kabı. [DS]

kederlemek, [keder-le-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* Engel olmak; engellemek. [DS]

kederlendirme, [keder-le-n-dir-me] *is.* Üzüntü veya acı duymasına neden olmak eylemi.

kederlendirmek, [keder-le-n-dir-mek] *gçl. f. [-ir]* Üzülmesine, kederlenmesine yol açmak; üzüntü verici bir davranışta bulunmak; üzmek.

kederleniş, [keder-le-n-iş] *is.* Kederlenmek eylemi veya biçimi.

kederlenme, [keder-le-n-me] *is.* Üzüntü duymak işi.

kederlenmek, [keder-le-n-mek] *dönşl. f. [-ir]* Kederli olmak; üzüntülü hâle gelmek; üzülmek; kaygılanmak; tasalanmak; acı duymak; mükedder olmak.

kederli, [keder-li] *sf.* **1.** Üzüntüsü olan; üzüntülü; acılı; tasalı; acıklı; mükedder. **2.** Üzüntü veren; hüzünlü.

kedersiz, [keder-siz] *sf.* **1.** Bir üzüntüsü ve tasası olmayan; üzüntüsüz; tasasız. **2.** Üzüntü vermeyen; acı vermeyen.

kedevle, [? kedevle] *{ağız} is.* Sabanın önündeki eğri ağaç parça. [DS]

kedgirmek, [keḏ-mek > keḏ-gir-mek] *{eT} gçsz. f. [-ür]* **1.** Şahlanmak; şaha kalkmak. [EUTS] **2.** Sendelemek. [EUTS] [Gabain] **3.** Kaçmak. [Gabain]

kedgü, [kēḏ-mek > keḏ-gü] *{eT} is.* Giyim; giyecek nesne; elbise. [DLT] [EUTS] [KB] [Gabain]

kedgülük, [kēḏ-gü > keḏ-gü-lük] *{eT} is.* Giyecek. [KB]

kedgürmek, [kēḏ-mek > keḏ-gür-mek] *{eT} gçl. f. [-ür]* **1.** Giymek. [EUTS] **2.** Giydirmek. [Gabain]

kedhüda, [Far. ked-ḫüdā كدخدا] *(kedhüda:) {OsT} is.* → kethüda.

kedi, [Far. ked *(ev)* > kedī *(evcil)* > Yun. gáta / gatos] *is. zool.* Kedigillerden, köpek dişleri iyi gelişmiş, kısa ve yuvarlak burunlu, güçlü çeneli, gizlenebilir tırnaklı, kasları çok kuvvetli ve çevik, evcil ve yabani pek çok türü bulunan etçil, küçük bir memeli hayvan, *(Felis domesticus). {eAT} (aynı)* [DK] ⊟ **kedi balı,** *Erik, kiraz, kayısı, badem gibi ağaçların gövdesinden sızan bir tür zamk.*|| **kedi balığı,** *zool. 1. Köpek balıklarından, bir metre kadar boylu, kıyılarda son derece hareketli, kendinden küçük balıkların peşinde durmadan yüzen, dişleri ve solungaç yarıkları küçük iki tür balığa verilen ad, (Scyliorhinus canicua, S. stellaris). 2. Akvaryumlarda beslenen 6-7 cm. kadar boylu, kuyruğunda siyah lekeler, vücudunda sarı benekler bulunan, anüs ve karın yüzgeçleri saydam bir tatlı su balığı, (Corydoras paleteus).*|| **kedi balığıgiller,**

seslerini karşılayan harf. ⊡ **kaf ü nun,** *{OsT} Arapça* "kün" (Ol!*) emrini oluşturan kef ve nun harflerinin adı olup Allah'ın* "Kün!" *emri ile kâinatın oluşmaya başlamasını çağrıştıran bir ifade olarak dinî metinlerde ve tasavvufî eserlerde kullanılan deyim.*

kef[3], -ffi [Ar. keff كفّ] *{OsT} is.* **1.** El. **2.** Ayak tabanı. **3.** Avuç, avuç dolusu. **4.** Haklarından kendi isteğiyle vazgeçme; feragat etme; çekilme. **5.** *ed.* Aruz kalıplarında yedinci ünsüzün bazen düşmesi. ⊡ **kef çalmak,** *{OsT} El çırpmak.*|| **keff-çe,** *{OsT}* → kefçe.|| **keff-çe-gîr,** *{OsT}* → kefçegîr.|| **keff-i beyzā,** *{OsT} 1. Hz. Musa'nın mucize eseri olarak bembeyaz olan eli. 2. mecaz. Herhangi bir sanatta usta olma; ustalık.*|| **keff-i dest,** *{OsT} El ayası.*|| **keff-i kifayet,** *{OsT} Eli işe yatkın olma.*|| **keff-i Mūsā,** *{OsT} Hz. Musa'nın eli.*|| **keff-i nefs etmek,** *{OsT} Duygularını kontrol altında tutmak; isteklerini bastırmak.*|| **keff-i pā,** *{OsT} Ayak tabanı.*|| **keff-i yed,** *{OsT} El çekme; vazgeçme; karışmama.*|| **kef karsmak,** *{OsT}* → kef çalmak.|| **keffü'l-esed,** *{OsT} bot. Aslanpençesi.*

kef[4], [Far. kef كف] *{OsT} is.* **1.** Köpük. **2.** Tortu. **3.** Sünger taşı. **4.** Boşluk. **5.** Atın ağzındaki, çok koşmaktan oluşan köpük. ⊡ **kef-efşān,** *{OsT} Köpük saçan.*|| **kef-gîr,** *{OsT} Köpük tutan.*|| **kef-i deryā,** *{OsT} Deniz köpüğü.*|| **kef-nisār,** *{OsT} Köpük saçan.*

kef[5], [Ar. keff كف] *{ağız} is.* Orakçıların kullandığı, parmak uçları ahşaptan meşin eldiven. [DS]

kef[6], [? kef] *{ağız} is.* Tereyağı. [DS]

kef[7], [Ar. keyf] *{ağız} is.* **1.** Keyif. **2.** Durum; nasıllık; vaziyet. [EG]

kefa, [Far. kefā كفا] *(kefa:) {OsT} is.* Sıkıntı; meşakkat.

kefaet, [Ar. küfv > kefā'et كفاءت] *(kefa:et) {OsT} is.* Bir şeyin eşi ve dengi olma.

kefaf, [Ar. kefāf كفاف] *(kefa:f) {OsT} is.* Ancak yaşmaya yetecek miktardaki yiyecek, içecek. ⊡ **kefaf etmek,** *{OsT} Ancak yaşayabilecek kadar yiyip içmek.*|| **kefāf-ı nefs,** *{OsT} Bir kimsenin hayatını devam ettirebilmesi için gereken yiyecek; nafaka.*|| **kefāf-ı nefs etmek,** *{OsT} Ancak yaşayabilecek kadar yemek yemek.*

kefal, -li [Yun. kephalē *(baş)* > képhalos] *is. zool.* **1.** Büyük başlı, gümüş renginde, orta büyüklükte, pullu, beyaz etli, lezzetli bir kemikli balık, *(Mugil chelo).* **2.** *argo.* Sınıf geçecek kadar alınan not; orta. **3.** *argo.* Sigara izmariti. ⊡ **kefal tutmak,** *Sınıf geçecek kadar not almak; sınıf geçmek için gereken en az notu alarak başarılı olmak.*

kefalet, [Ar. kefālet كفالت] *(kefa:let) {OsT} is.* **1.** Bir borcu asıl borçlunun ödememesi halinde, borçlu dışında birinin borcu üstlenmesi hususunda alacaklıya verilen güvence; kefillik. **2.** Birinin verdiği sözü tutmaması durumunda bütün sorumluluğu üstlenme. ⊡ **kefālet-bi'l-māl,** *{OsT} isl. huk. Bir mal için kefil olma.*|| **kefālet-bi'n-nefs,** *{OsT} isl. huk. Bir kimsenin kendisine kefil olma.*|| **kefālet-bi't-teslîm,** *{OsT} huk. Bir malın teslimi için kefil olma.*|| **kefālet-i muaccele,** *{OsT} huk. Acele şartı ile kefil olma.*|| **kefālet-i muallaka,** *{OsT} isl. huk. Bir şarta bağlı olmakla birlikte boşlukta olan kefillik.*|| **kefālet-i mukayyede,** *{OsT} huk. Herhangi bir kayıtla sınırlanmış olan kefalet.*|| **kefālet-i mutlaka,** *{OsT} huk. Herhangi bir kayıt ile sınırlandırılmamış kefillik.*|| **kefālet-i muvakkate,** *{OsT} isl. huk. Belirli bir zaman için kefil olma.*|| **kefālet-i muzāfa,** *{OsT} huk. Gelecek zamanda bir güne bağlanan kefillik.*|| **kefālet-i münecceze,** *{OsT} huk. Hem şartsız hem de gelecek zamana izafe edilmemiş kefillik.*|| **kefālet-i müeccele,** *{OsT} huk. İleri tarihe bırakılmış kefillik.*|| **kefālet-i müteselsile,** *huk. İki ve daha çok kimsenin birbirine karşılıklı kefil olmaları.*|| **kefālet-i nakdiye,** *huk. Bir depozito yatırmak suretiyle olan kefillik.*|| **kefaletle salıverilme,** *huk. Tutuklanan kişinin yasada belirtilen malî teminatı ödemesi durumunda tutukluluğunun kaldırılması işlemi.*

kefaleten, [Ar. kefāleten كفالةً] *(kefa:'leten) {OsT} zf.* Kefalet yoluyla; kefaletle.

kefaletname, [Ar. kefālet + Far. -nāme كفالتنامه] *(kefa:letna:me) {OsT} is.* Bir kimsenin kefil olduğunu gösteren belge; kefillik belgesi.

kefalgiller, [kefal-gil-ler] *is. zool.* Kefallerle onlara yakın olan mekik gibi vücutlu, başının üstü basık, sindirim borusunda bir yutak süzgeci, kaslı bir midesi ve çok uzun bağırsağı bulunan kemikli balık familyası, *(Mugilidae).*

kefaller, [kefal-ler] *is. zool.* Kefalgiller, gümüş balığıgiller ve ıskarmozgilleri kapsayan dikensi yüzgeçli kemikli balıklar takımı, *(Mugiliformes / Percesoces).*

kefaret[1], [Ar. küfr > keffāret كفارت] *(kefa:ret) {OsT} is.* İşlenen bir günahı Allah'ın affetmesi dileğiyle verilen sadaka veya tutulan oruç; küfrün cezası. ⊡ **kefaretini ödemek,** *Yaptığı bir kusurun cezasını çekmek.*|| **kefāret-i yemîn,** *{OsT} Bozulan bir yemin için verilen sadaka, tutulan oruç veya bir köle azat etme.*|| **kefāret-i zünūb,** *{OsT} Günahların kefareti.*

kefaret[2], [? kefaret] *{ağız} is.* Güç kuvvet. [DS]

kefc, [Far. kefc كفج] *{OsT} is.* Ağızdan gelen köpük.

kefci, [keyif-çi] *{ağız} sf.* Tiryaki; keyifçi. [EG] ⊡ (bir şeyin) **kefcisi olmak,** *{ağız} O şeye fena tutulmak; alışmak; tiryakisi olmak.* [EG]

kefcikli, [kef-cik-li] *{ağız} sf* Yayvan; yayılmış. [DS]

kefcil, [Yun. kef *(keyif)* => kef-cil] *{ağız} sf.* Eğlenmeyi seven; yaşamayı bilen; rind. [DS]

kefçe, [Far. kef-çe كفچه] *{OsT} is.* **1.** Küçük el. **2.** Kepçe.

kefçegir, [Far. kefçe-gīr كفچه‌گیر] *(kefçegi:r) {OsT} is.* Devlete ait silah dökümhanelerinde ergimiş demiri karıştıran veya başka bir yere taşıyan işçi.

kefe[1], [? kefe] *is.* **1.** Atı tımar etmekte kullanılan, kıldan yapılmış ince kese; ince gebre. **2.** *{ağız}* İpekli kumaş. [DS] **3.** *{ağız}* Kirpi dikeni. [DS] **4.** *{ağız}* Leblebicilerin leblebi parlatmakta kullandıkları keçe. [DS] **5.** *{ağız}* Semercilerin kullandığı bir araç. [DS]

kefe[2], [Ar. keffe كفّه] *{OsT} is.* **1.** El ayası. **2.** Terazinin biri tartılacak madde konulan, diğeri de karşı ağırlığın konulduğu gözlerden her biri.

kefe[3], [? kefe] *{ağız} is.* Hindi. [DS] ⊡ **kefe lalesi,** *{ağız} Utanmaz; arsız.* [DS]

kefef, [Ar. keffe > kefef كفف] *{OsT} is.* Terazi gözleri; kefeler.

kefek, -ği [Yun. kouphàki] *{ağız} is.* **1.** → kefeki. [DS] **2.** Gevrek ve yavan bir elma. **3.** *sf.* Gevrek. [DS]

kefeke, [Yun. kouphàki] *{ağız} is.* **1.** → kefeki. **2.** Dişlerin dibinde biriken kireç tabakası; tartar. [DS]

kefeki, [Yun. kouphàki] *{ağız} is.* Açık renkli, gözenekli, ateşe dayanıklı, kolay işlenebilir, yapılarda kullanılan bir tür taş; kefeki. ⊡ **kefeki giderici,** *Bir sıcak su kazanının çeperinde biriken taşları eriterek çamur hâline getiren kimyasal madde.*|| **kefekiye dönmek,** *Delik deşik olmak.*

kefel, [Ar. kefel كفل] *{OsT} is.* **1.** Art. **2.** Dip; kıç.

kefeleme, [kefe-le-me] *is.* Atı kefe ile tımar etme.

kefelemek, [kefe-le-mek] *gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* **1.** Atın tüylerini kefe ile temizleyip parlatmak. **2.** Uğraşmak; mücadele etmek. **3.** Güreşmek; oynaşmak. **4.** Hâl hatır sormak. **5.** Özel görüşmek.

kefeleşmek, [kefe > kefe-le-ş-mek] *{ağız} işteş. f. [-ir]* **1.** Oynaşmak. **2.** Güreşmek. **3.** Özel olarak görüşmek. **4.** Ayaküstü konuşmak. [DS]

kefeli, [kefe-li] *sf.* (At için) tüyleri kefe ile parlatılmış; tımar edilmiş.

kefen[1], [Ar. kefen كفن] *{OsT} is.* **1.** Gömülmeden önce ölünün sarıldığı beyaz bez. **2.** Kefene sarma; kefenleme. ⊡ **kefen-bāf,** *{OsT} Kefen dokuyucu.*|| **kefen-be-duş,** *{OsT} 1. Kefeni omzunda. 2. Ölümü göze almış; ölmekten korkmayan.*|| **kefen-düzd,** *{OsT} Mezar soyguncusu.*|| **kefeni boynunda olmak,** *Ölümü her an göze almış olmak.*|| **kefeni yırtmak,** *1. Ağır bir hastalıktan kurtulmak. 2. Tehlikeli bir durumu atlatarak iyileşmeye yüz tutmak.*|| **kefen-pūş,** *{OsT} Kefene sarılmış; kefenlenmiş.*

kefen[2], [keven / geven] *{ağız} is.* Dikenleri yakıldıktan sonra dövülerek hayvanlara yedirilen bir ot; keven. [DS]

kefenci, [kefen-ci] *is.* **1.** Cenaze için gerekli malzemeyi satan kimse. **2.** *mecaz.* Mezar soyguncusu; mezar hırsızı. **3.** *argo.* İstediğini zorla elde eden; zorba; zalim.

kefene[1], [kefe > kefe-n-e ?] *{ağız} is.* **1.** Semercilerin kullandığı bir araç. **2.** *sf.* Kirli; pis. [DS]

kefene[2], [Ar. keff => kef-en-e ?] *{ağız} is.* Asma yaprağı. [DS]

kefeng, [kefeñ] *(kefeñ) {eT} is.* Zahire armağanı. [DLT]

kefenk, -gi [Yun. kouphàki] *{ağız} is.* **1.** Kolay kırılabilir yumuşak taş. **2.** Yumuşak maden. [DS] ⊡ **kefenk suyu,** *{ağız} İçilmeye elverişli olmayan acı su.* [DS]|| **kefenk taşı,** *{ağız} Kolay işlenebilir yumuşak taş.* [DS]

kefenleme, [kefen-le-me] *is.* Kefene sarmak eylemi veya işlemi.

kefenlemek, [kefen-le-mek] *gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* **1.** Ölüyü gömülebilecek hâle getirmek; kefene sarmak; tekfin etmek. **2.** (Tavuk, hindi vb. için) yufkaya sarıp pişirmek.

kefenleyiş, [kefen-le-y-iş] *is.* Kefenlemek eylemi veya biçimi.

kefenli[1], [kefen-li] *sf.* **1.** (Ölü için) kefenlenmiş olan. **2.** Kefeni bulunan; kefen sahibi olan. **3.** (Tavuk eti için) yufkaya sarılmış olarak pişirilen.

kefenli[2], [kefen-li] *{ağız} sf.* (At için) ön ayaklarından birisi sekili olan at. [DS]

kefenlik, -ği [kefen-lik] *sf.* (Kumaş için) kefen olarak kullanmaya elverişli.

kefensiz, [kefen-siz] *sf.* **1.** Kefeni bulunmayan; kefene sarılmamış. **2.** *zf.* Kefene sarılmadan.

kefer[1], [kefer] *{ağız} is.* Hendek. [DS]

kefer[2], [? kefer] *{ağız} is.* Tabaklanmış beygir derisi. [DS]

kefera, [? kefer + ağa] *(kefera:) {ağız} is.* Yaşlı adam. [DS]

kefere[1], [Ar. kāfir > kefere كفره] *{OsT} is.* Allah'ın varlığını ve birliğini kabul etmeyenler; kâfirler. ⊡ **kefere-i fecere,** *{OsT} Günahkâr kâfirler.*

kefere[2], [Ar. kefere ?] *{ağız} is.* **1.** Yaramaz çocuk. **2.** Terbiyesiz, kötü adam. **3.** Oynak; güven vermeyen. **4.** Sırnaşık, arsız köpek. [DS]

keferetsiz, [Ar. kefāret => keferet-siz] *{ağız} sf.* **1.** Önemsiz. **2.** Güçsüz; kuvvetsiz [DS]

kefes, [? kefes] *{ağız} is.* Elbisenin göğüs ve kol kısmı. [DS]

kefetire, [? kefetire] *{ağız} is.* Sebze yıkamakta kullanılan delikli kap; kevgir. [DS]

keff, [Ar. keff كفّ] *{OsT} is.* → kef[3].

keffaret, [Ar. küfr > keffāret كفّارت] *(keffa:ret) {OsT} is.* → kefaret.

keffe, [Ar, keffe كفّه] *{OsT} is.* Terazi gözü; kefe. ⧉ **keffetü'd-deff,** *{OsT} Daire kasnağı.*|| **keffetü's-sāid,** *{OsT} Avcıların değirmi ağı.*

keffeteyn, [Ar. keffeteyn كفّتين] *{OsT} is.* Terazinin her iki gözü.

keffiye, [Ar. keffiye / kefiye كفيه] *{OsT} is.* → kefiye.

kefgi, [kef-gi / kef-ki] *{ağız} is.* Su kabağından yapılan saplı derin kepçe; su maşrapası. [DS]

kefgek, [kef-gek] *{eT} is.* Peltek; kekeme kimse. [DLT]

kefi, [Far. kef => kef-i] *{ağız} is.* Köpük. [DS]

kefil[1], [kef *(yans.)* > kef-il] *is.* Sık sık solumayı, rüzgârın esmesini anlatan yansımalı gövde. ⧉ **kefil kefil,** *{ağız} 1. Çabuk çabuk; tez tez. 2. Taze taze.* [DS]|| **kefil kefil solumak,** *{ağız} Derin derin, sık sık solumak.* [DS]

kefil[2], [Ar. kefālet > kefīl كفيل] *{OsT} is.* **1.** Borç kendisine ait olmadığı hâlde, borçlu borcunu ödemediği takdirde, bu borcu ödemeyi daha borç işleminin başlangıcında kabul eden kimse. **2.** Birinin verdiği sözü yerine getirmediği takdirde sorumluluğu üstlenen bir başka kimse. **3.** *{ağız}* Ağaca bağlanan destek. [DS] ⧉ **kefil-bi'l-māl,** *{OsT} Alınan bir mala karşılık ödenmesi gereken borcun borçlusuna kefil olan.*|| **kefîl-bi'n-nefs,** *{OsT} Bir kişinin şahsına kefil olan kimse; onu istenildiği zaman teslim etmek üzere kefil olan kimse.*|| **kefîl-bi't-teslîm,** *{OsT} Bir malın istenildiği zaman teslimi sorumluluğunu alan kimse.*|| **kefile kefil,** *Kefilin kabul ettiği sorumluluğu üzerine alan kimse; ikinci derece kefil.*|| **kefile kefil olmak,** *Kefilin kabul ettiği sorumluluğu aynısı ile üzerine almak.*|| **kefil göstermek,** *Bir borç veya iş için gerekli olan kefili bulmak.*|| **kefil-i muteber,** *{OsT} İstenilen nitelikteki kefil; sağlam kefil.*|| **kefil olmak,** *1. Borç kendisine ait olmadığı hâlde, borçlu borcunu ödemediği takdirde, bu borcu ödemeyi daha borç işleminin başlangıcında kabul etmek. 2. Birinin verdiği sözü yerine getirmediği takdirde sorumluluğu üstlenmek.*

kefileşmek, [kefi-le-ş-mek] *{ağız} işteş. f. [-ir]* Konuşmak. [DS]

kefilleme, [kefil-le-me] *is.* İmparatorluk döneminde Müslüman olmayan uyruklardan alınan cizyenin ödenmesine kefil olan köy veya mahalle yöneticilerinden alınan bir tür teminat akçesi.

kefillik, -ği [kefil-lik] *is.* Kefil olma durumu; kefalet.

kefir, [Kafk. dl. kefir] *is.* **1.** Sütten yapılan ekşi ve alkollü bir Türk içkisi. **2.** Bu içkinin damıtılmasıyla elde edilen alkol. ⧉ **kefir mayası,** *Kefir üretmekte kullanılan süt mayası (Beta bactericum cancasicum) ve maya mantarı (Saccharomyces kephyr)'m dan meydana gelen sarı renkli bir topakçık; peygamber darısı.*

kefiye, [Ar. keffiye / kefiye كفيه] *{OsT} is.* **1.** Arap erkeklerinin kullandığı, kenarları püsküllü, omuzları örtecek kadar geniş baş örtüsü. **2.** *{ağız}* Yünden dokunmuş geniş ve kalın atkı. [EG]

kefke, [kef-ke] *{ağız} is.* Atkı. [DS]

kefkir, [Far. kef => kef-kir] *{ağız} is.* Su etkisi ile delinerek göz göz olan taş. [DS]

kefkire, [kef-kir-e] *{ağız} is.* Küçük deliklerle beliren bir çeşit yara. [DS]

kefleme[1], [kef-le-me] *is.* **1.** Etin kemiğini ayırma. **2.** Birinin başkasına kötü niyet beslediğini haber verme.

kefleme[2], [kef-le-me] *{ağız} is.* Kazan. [DS] ⧉ **kefleme yapmak,** *{ağız} Pekmez yapılırken kaynatılan üzüm suyunun içine pekmez toprağı koyarak şıranın tortusunun dibe çökmesini sağlamak.* [DS]

kefleme[3], [kef-le-me] *{ağız} is.* Halk hekimliğinde, karın ağrısına karşı kullanılan bal, karabiber ve zencefil karışımı bir macun. [DS]

keflemek[1], [Ar. kef *(el)* => kef-le-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* **1.** Toz halindeki ilacı, avuçla ağza atarak su ile içmek. **2.** Toz halindeki yiyecekleri avuçla ağzına atmak. [DS]

keflemek[2], [kef-le-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* Etin kemiğini ayırmak. [DS]

keflemek[3], [kef-le-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-(i)-yor]* **1.** Kazanda kaynayan sıvıyı taşmaması için karıştırmak. **2.** Kaynamakta olan şıranın köpüğünü kevgirle almak. [DS]

keflemek[4], [kef *(yans.)* > kef-le-mek] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Uzun zaman aç veya susuz beklemek. [DS]

keflemek[5], [kef *(yans.)* > kef-le-mek] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(i)-yor]* Birisini dövmek için yemin etmek. [DS]

keflenmek[1], [kef-le-n-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* Kirlenmek. [DS]

keflenmek[2], [keyif-le-n-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* Keyiflenmek; sevinmek; neşelenmek. [EG]

kefli, [kef-li] *{ağız} sf.* (Kişi için) kirli, pis, bakımsız; pasaklı. [DS] ⧉ **kefli kecere,** *{ağız} (Kişi için) kirli, pis; pasaklı.* [DS]

kefne, [Ar. keff *(el)* => kef-ne ?] *{ağız} is.* Çuvaldız veya biz gibi araçları kullanan kimselerin avuçlarını korumak için ellerine geçirdikleri üzeri demirli kayış. [DS]

kefniyh, [keyif-lik] *{ağız} is.* Şekil; biçim. [EG]

kefnik, -ği [keyif-lik] *{ağız} is.* Biçim.

kefr, [Ar. kefr كفر] *is.* **1.** Köy. **2.** Örtme.

kefrem, [? kefrem] *{ağız} is.* Yorganın iç astarı; mitil. [DS]

kefremek, [kev-mek > *kever > kev(e)r-ē-mek] *{eT} gçl. f. [-r]* Gevremek. [DLT]

kefri, [Ar. kefr => kefrī] *{ağız} is.* Başörtüsü. [DS]

kefsizlemek, [keyif-siz-le-mek] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(i)-yor]* Hastalanmak. [EG]

kefş, [Far. kefş كفش] *{OsT} is.* Ayakkabı; pabuç. ☞ **kefş-dār,** *{OsT} Cami, tekke gibi yerlerde ayakkabıları koruyan kimse.*|| **kefş-dūz,** *{OsT} Ayakkabı yapıcısı; ayakkabıcı; ayakkabı tamircisi; köşker.*|| **kefş-gen,** *{OsT} Ayakkabı çıkarılan yer; ayakkabılık.*|| **keşf-ger-dān,** *{OsT} Ayakkabıları çevirip düzene koyan hizmetçi.*

kefşeng, [? kefşeng] *{ağız} is.* Harman sonu gelen kişiye verilen zahire armağanı. [DS]

kefşürük, -ğü [kefşür-ük] *{ağız} is.* Üzüm posası. [DS]

keftar, [Far. keftār كفتار] *(kefta:r) {OsT} is. zool.* Sırtlan.

kefter, [Far. kefter كفتر] *{OsT} is. zool.* Güvercin.

kefuk, -ğu [? kefuk] *{ağız} is.* Kenevirin liflerinden ayrılmış kuru sapı. [DS]

kefük, -ğü [Yun. koupháki => kefük كفوك] *{OsT} sf.* İçindeki boşluklar yüzünden hafif olan.

keg, [keg] *{eT} is.* Nefret; kin; düşmanlık; öç; hınç. [EUTS] [KB]

kegank, -gı [Erme. kehan] *{ağız} is.* Tarlayı yabancı otlardan temizleme; çapalama; kahan. [DS]

kegd, [Soğd. kagdi > Far. kāğad => kegd / kegde / keged] *{eT} is.* Kâğıt. [EUTS]

kegde, [Soğd. kagdi > Far. kāğad => kegd / kegde / keged] *{eT} is.* Kâğıt yaprağı. [EUTS] [Gabain]

keged, [Soğd. kagdi > Far. kāğad => kegd / kegde / keged] *{eT} is.* Kâğıt. [EUTS]

kegen, [kégen] *{eT} is.* Hastalık.

kegiç, -ci [keg-iç] *{ağız} is.* Çekiç. [DS]

keginç, [keg-inç] *{eT} is.* Karşılık; cevap. [EUTS]

kegirmek, [keg *(yans.)* > keg-ir-mek] *{eT} gçsz. f. [-ür]* Geğirmek. [DLT]

kegişmek, [keg-mek > keg-iş-mek] *{eAT} işteş. f. [-ür]* Birbirine sert sözler söylemek; karşılıklı sövmek; sövüşmek. [DK]

kegür, [keg-ür] *{ağız} is.* Kevgir; süzgeç. [DS]

keğam, [? keğam] *{ağız} zf.* Galiba. [DS]

keğiş, [keşiş] *{ağız} is.* Papaz. [DS]

keğük, -ğü [keg-ük] *{ağız} is.* Meyve toplamaya yarayan ucu eğri değnek. [DS]

keh[1], [keh *(yans.)*] *is.* Sık sık solumayı anlatan kök. [Zülfikar] *keh-il kehil, keh-le-mek* ☞ **keh keh,** *{ağız} Soluk soluğa.* [DS]|| **keh keh geçmek,** *{ağız} 1. Çok acıkmak. 2. Kuvvetten düşmek.* [DS]

keh[2], [kēh *(yans.)*] *(ke:h) {eT} is.* Köpek çağırma ünlemi. [DLT]

keh[3], [keh] *{ağız} is.* **1.** Köşe; kenar; uç; kıyı. **2.** Küçük tepeler; çıkıntılar. **3.** Dağların en yüksek noktası; doruk; zirve. **4.** Dağ sırtları. **5.** Sarp dağların eteğinden geçen keçi yolu. [DS] **6.** Ufuk.

keh[4], [Far. keh / kāh كه] *{OsT} is.* Saman.

keh[5], [keh] *{ağız} is.* Kulp; sap. [DS]

keha, [Far. kehā كها] *(keha:) {OsT} sf.* Çok utanan; utangaç.

kehan, [Erme. kehan] *{ağız} is.* **1.** → kahan. **2.** Mısır tarlasına yapılan birinci çapa. [DS] ☞ **kehan etmek,** *{ağız}* → kahan etmek. [DS]

kehail, [Ar. keḥīl > keḥāil كحائل] *(keha:il) {OsT} sf.* Sürme çekilmiş gözler.

kehanet, [Ar. kehānet كهانت] *(keha:net) {OsT} is.* İlahî bir irade olan vahiy ve amacı belirli, sınırlı falcılık ile bilimsel ve istatistik öngörüden ayrı olarak, bir olayın meydana geleceğini doğrudan doğruya veya çeşitli araçlar yardımıyla, önceden bilme ve haber verme işi; kâhinlik. ☞ **kehānet-fürūş,** *{OsT} Bilinmezlikten bilmişlik satan; kâhinlik eden.*|| **kehānet-fürūşî,** *{OsT} Bilinmezlikten bilmişlik satma; kâhinlik etme.*

kehat, [Far. kāğāz] *{ağız} is.* Kâğıt. ☞ **kehat gibi,** *{ağız} Kâğıt gibi ak.* [DS]

keheç, -ci [kek / keh *(yans.)* > kek-eç] *{ağız} is.* Kekeme; peltek. [DS]

kehel, [Ar. kāhil > kehel كهل] *sf.* **1.** İş yapmaktan, çalışmaktan hoşlanmayan; tembel; işten kaçan. *{ağız} (aynı)* [DS] **2.** (Işık; ateş ve şeker tadı için) hafif; kuvvetsiz.

kehelemek, [keh *(yans.)* > kehe-le-mek] *dönşl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* **1.** Soluk alamayacak kadar yorulmak; yürümeye takati kalmamak. **2.** *{ağız}* Sık sık solumak. [DS]

kehene, [Ar. kāhin > kehene كهنه] *is.* Falcılar; bakıcılar; bilinmizlikten haber verenler.

keher[1], [Moğ. keher] *{eAT} sf.* **1.** Kahverengi. [DK] **2.** *{ağız}* (At donu) doru. [DS] **3.** *{ağız}* Koyu kırmızı. [DS]

keher[2], [keher] *{ağız} is.* **1.** İki yaşında, yavrulamamış keçi. **2.** Vadilerdeki küçük tepeler. [DS]

keherlenmek, [Ar. kāhil > kehel كهل => keher-le-n-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* İş yapmaya üşenmek. [DS]

kehet, [? kehet] *{ağız} is.* Bitmiş; tükenmiş. [DS]

kehf, [Ar. kehf كهف] *{OsT} is.* **1.** Mağara; in. **2.** *mecaz.* Sığınak; korumasına başvurulacak kimse veya makam. **3.** *anat.* Organlardaki herhangi bir oyuk yer. ☞ **kehf-i rie,** *{OsT} Verem mikrobunun akciğerde açtığı oyuk.*|| **Kehf Suresi,** *{OsT} Kur'an-ı Kerim'in yüz on ayetlik 28. suresi.*

kehge, [? kehge] *{ağız} is.* Simit. [EG]

kehhal, [Ar. kuḥl > keḥḥāl كحال] *(kehha:l) {OsT} is.* **1.** Gözüne sürme çeken kimse. **2.** Sürme yapan ve satan kimse; sürmeci. **3.** Göz doktoru. ☞ **kehhāl**

başı, *{OsT} İmparatorluk döneminde saraydaki göz hekimlerine verilen ad.*|| **kehhāl-i şerîat,** *{OsT} Hz. Muhammed.*

kehhallik, [hehhal-lik] *is.* Göz hekimliği.

kehil[1], [keh *(yans.)* > keh-il] *is.* Soluma bildiren yansımalı gövde. ⧉ **kehil kehil,** *{ağız} Soluk soluğa.* [DS]|| **kehil kehil solumak,** *{ağız}* → kehildemek. [DS]

kehil[2], [Ar. keḥīl كحيل] *(kehi:l) {OsT} sf.* Sürme çekilmiş göz.

kehil[3], [Ar. kāhil > kehel > kehil كهل] *{OsT} sf.* → kehel; *{ağız} (aynı).* [DS]

kehila, [Ar. keḥīl > keḥīlā كحيلا] *(kehi:lâ:, h kalın söylenir) {OsT} is.* Gözleri doğuştan sürmeli kadın.

kehildemek, [keh-il-de-mek] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l-(d)i-yor]* Aşırı yorgunluk yüzünden güç soluk almak. [DS]

kehilemek, [keh-i-le-mek] *{ağız} is. gçsz. f. [-r] [-l(i)-yor]* → kehildemek. [DS]

kehillik, -ği [Ar. kāhil > kehel كهل => kehil-lik] *{ağız} is.* Tembellik. [DS]

Kehkeşan, [Far. keh *(saman)* + keşān *(çekenler)* كهكشان] *(kehkeşa:n) {OsT} is. gök b.* Açık havalarda geceleyin gökyüzünde görülen kuzeyden güneye doğru uzanan yıldız kümesi; Samanyolu. ⧉ **Kehkeşān-sākin,** *{OsT} Samanyolu'nda oturan.*

kehl[1], [Ar. kehl كهل] *{OsT} sf.* (İnsan için) olgunluk çağında bulunan; otuz kırk yaşlarında olan.

kehl[2], [Ar. keḥl كحل] *{OsT} is.* Göze sürme çekme.

kehla, [Ar. keḥlā كحلا] *(kehlâ: h kalın söylenir) {OsT} is.* Sürmeli gözler.

kehle, [Far. kehle كهله] *{OsT} is.* Bit; *{ağız} (aynı).* [DS] ⧉ **kehlesi kanlanmak,** *{ağız} Canlanmak.* [DS]

kehleci, [kehle-ci] *is.* İmparatorluk döneminde, darphanede çekilen telleri kesmekle görevli işçilere verilen ad.

kehlelenmek, [kehle-le-n-mek] *dönşl. f. [-ir]* Bitlenmek.

kehleli, [kehle-li] *sf.* Üzerinde bit bulunan; bitli.

kehlemek, [keh *(yans.)* > keh-le-mek] *gçsz. f. [-r] [-l(i)-yor]* **1.** Nefes almak; solumak. **2.** Yorgunluktan, susuzluktan güçlükle solumak. [DS]

kehlen, [Ar. küheylān] *{ağız} is.* Küheylan. [DS]

kehleşmek, [keh *(kıyı, sırt)* > keh-le-ş-mek] *gçsz. f. [-ir]* Bıçak sırtı gibi incelmek.

kehlez, [keh *(yans.)* > keh-le-z كهلز] *{OsT} sf.* Hasta; cılız; iyi görünmeyen.

kehlik[1], **-ği** [keklik] *{ağız} is.* Keklik. [DS]

kehlik[2], **-ği** [keh *(yans.)* > keh-lik] *{ağız} is.* Sersemlik; uyuşukluk. [DS]

kehme, [? kehme] *{ağız} is.* İpekliden yapılmış kısa kadın elbisesi. [DS]

kehne, [? kehne] *is.* → kehni.

kehnemek, [kehne-mek] *{ağız} is.* Sıcaktan terlemek; sıkılmak. [DS]

kehni, [? kehni] *is.* Küçük çapa.

kehribar, [Far. keh *(saman)* + rübā *(kapan)* كهربا] *{OsT} is.* **1.** Açık sarıdan kızıla kadar renkleri bulunan, yarı saydam, kolay kırılabilir ve işlemeye elverişli olduğu için çeşitli süs eşyası yapımında kullanılan, kolayca durgun elektriklenebilen reçine fosili; samankapan. **2.** *sf.* (Süs eşyaları için) kehribardan yapılmış olan. ⧉ **kehribar balı,** *Sarı renkli ve saydam iyi cins bal.*|| **kehribar gibi,** *Koyu sarı; sapsarı.*|| **kehribar sarısı,** *Parlak ve açık sarı.*|| **kehribar yağı,** *Vernik yapmakta kullanılan bir tür reçine.*

kehribarcı, [kehribar-cı] *is.* Kehribardan süs eşyası yapan veya satan kimse.

kehrik, -ği [? kehrik] *{ağız} is.* Oğlak. [DS]

kehrine, [? kehrine] *{ağız} is.* Tuğla ve kiremit fırını. [DS]

kehriz, [Far. kāhrīz] *{ağız} is.* **1.** Evlerde yıkanma yeri. **2.** Kanalizasyon; lağım. **3.** Çeşmeye veya çeşmelere suyun verilmeden önce depolandığı yer. [EG]

kehrüba, [Far. kehrübā كهربا] *(kehrüba:) {OsT} is.* Kehribar.

kehrübaî, [Far. kehrübāī كهربائى] *{OsT} sf.* **1.** Kehribar ile ilgili. **2.** *is.* Elektrik.

kehvare, [Far. kehvāre كهواره] *(kehva:re) {OsT} is.* Beşik. ⧉ **kehvāre-nişîn,** *{OsT} Beşikteki çocuk.*

keimek, [kēḏ-mek] *{eT} gçl. f. [-ür]* Giymek. [EUTS]

kej[1], [Far. kej كژ] *{OsT} sf.* Eğri; çarpık. ⧉ **kej-çeşm,** *{OsT} Çarpık bakan; şaşı.*|| **kej-tab,** *{OsT} Yaradılışı iyi olmayan; kötü huylu.*

kej[2], [? kej] *{ağız} is.* Tiftik. [DS]

kejdüm, [Far. kej-düm *(kuyruk)* كژدم] *{OsT} zf.* **1.** Eğri kuyruklu. **2.** *is. zool.* Akrep. ⧉ **kej-düm-i bahrî,** *{OsT} zool. Deniz akrebi; iskopit.*|| **kej-düm-i felek,** *{OsT} gök b. Akrep burcu.*

kejdüme, [Far. kejdüme كژدمه] *{OsT} is.* Tırnak diplerinde çıkan bir çıban; etyaran.

kejdümî, [Far. kejdümī كژدمى] *(kejdümi:) {OsT} sf.* **1.** Akreple ilgili. **2.** Akrep gibi.

kejgere, [keçkere] *{ağız} is.* Harç, toprak ve tuğla taşımaya yarayan bir araç. [DS]

keji, [? keji] *{ağız} is.* Yün halı ya da kilim dokunurken araya katılan pamuk. [DS]

-kek, [-kek] *{eAT} yap. e.* Kalıplaşmış olarak tek kelimede vardır. *er-kek.*

kek[1], [kag / kağ / kah / kak / kek / kıg / kığ / kık / kok / kug / kuğ / kuk *(yans.)*] *is.* Tavuk ve diğer kümes hayvanlarının ve benzeri kuşların seslenişini ve bu biçimde bağırmayı, seslenmeyi anlatan kök. [Zülfikar] *kek kük, kek-e-leş-mek, kek-lik,* ☞ **kek kük etmek,** *{ağız} Lafı ağzında gevelemek.* [DS]

kek[2], [ke / kek *(yans.)*] *is.* Düzgün konuşamamayı, kekelemeyi anlatan kök. [Zülfikar] *kek-e-me, kek-eş, kek-eç*

kek[3], [kek] *{eT} is.* **1.** İntikam hissi; nefret; kin; hınç; düşmanlık. [EUTS] [DLT] [KB] [Gabain] **2.** Sıkıntı; zahmet; mihnet. [EUTS] [DLT] [Gabain] **3.** *{ağız}* Çelme. [DS] ☞ **kek vermek,** *{ağız} Çelme takmak.* [DS]

kek[4], [kek] *is.* **1.** Gevrek. **2.** Suların aşındırdığı toprağın kıyısı. **3.** Hamur teknesinin kenarı.

kek[5], [İng. cake] *is.* Çoğunlukla içine çekirdeksiz kuru üzüm konulan un, yumurta ve yağ ile yapılan tatlı çörek.

kekâ, [keh *(yans.)* + kah *(yans.)* / keh+keh?] *(ke'kâ:) ünl. "Oh ne iyi! Ne hoş!"*; kekâh.

kekâh, [keh *(yans.)* + kah *(yans.)* / keh+keh?] *(ke'kâ:h / ke'kâ:ğ) ünl. "Oh ne iyi! Ne hoş!"*; kekâ.

keke[1], [kek *(yans.)* > kek-eç] *sf.* → kekeç; *{ağız} (aynı).* [DS]

keke[2], [keke] *{ağız} is.* Efe. [DS]

keke[3], [keke ككه] *{OsT} is.* Ucu eğri ağaç; gelberi.

kekeç[1], **-ci** [kek *(yans.)* > kek-eç ككچ] *{eAT} {OsT} {ağız} sf.* **1.** Kekeme. **2.** Çene. [DS]

kekeç[2], **-ci** [kek *(yans.)* > kek-eç] *{ağız} sf.* **1.** Kuru; katı. **2.** (Kişi için) aksi. [DS]

kekeç[3], **-ci** [kek *(yans.)* > kek-eç] *{ağız} is.* Mısır koçanı. [DS]

kekeçlemek, [kekeç-le-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Gagalamak. [DS]

kekeği, [kek *(yans.)* > kek-e-ği كككى] *{OsT} sf.* Kekeme.

kekel[1], [? kekel] *{ağız} is.* Hindi. [DS]

kekel[2], [Ar. kehel] *{ağız} is.* Tembel. [DS]

kekel[3], [Ar. kāhkül] *{ağız} is.* Kâkül. [DS]

kekeleme, [kek *(yans.)* > kek-e-le-me] *is.* Damak sesleriyle başlayan kelimeleri söyleyememe hâli.

kekelemek[1], [kek *(yans.)* > kek-e-le-mek] *gçsz. f. [-r] [-l(ı)-yor]* **1.** Damak sesleriyle başlayan kelimeleri söylemekte zorlanma ve bu sesi tekrar ederek konuşmak. **2.** *mecaz.* Söyleyeceği şeyi kestirememekten veya şaşkınlık yüzünden kelimeleri veya cümleleri birbirine karıştırmak; düşünme hızına uygun konuşamamaktan dolayı birbiri ardına gelen fikirlere ait cümlelerin ilk veya son kısımlarını söylemek.

kekelemek[2], [kek *(yans.)* > kek-ele-mek] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Soluk soluğa kalmak. [DS]

kekeleyiş, [kekele-y-iş] *is.* Kekeleme eylemi veya biçimi.

kekelez, [? kekelez] *{ağız} is.* Sincap. [DS]

kekelik[1], **-ği** [kek *(yans.)* > kek-e-lik] *is.* Damak sesleriyle başlayan kelimeleri söylemekte zorlanma ve bunları birçok kez tekrar ettikten sonra konuşabilme; kekeçlik; kekemelik.

kekelik[2], [kek *(yans.)* > kek-lik] *{eT} is.* Keklik. [EUTS] [Gabain]

kekeme, [kek *(yans.)* > kek-e-me] *is.* Damak sesleriyle başlayan kelimeleri söylemekte zorlanan ve bunları birçok kez tekrar ettikten sonra konuşabilen kimse; kekeç; keke.

kekemeleşme, [kek-e-me-le-ş-me] *is.* Kekeme durumuna gelme.

kekemeleşmek, [kek-e-me-le-ş-mek] *dönşl. f. [-ir]* Kekeme durumuna gelmek.

kekemelik, -ği [kek-e-me-lik] *is.* Bazı heceleri tekrarlamak, bazılarını da patlayıcı bir şekilde zorlukla söyleyebilme ve söyleyemediklerinin önünde duraklama biçimlerinde ortaya çıkan, çoğunlukla psikolojik konuşma bozukluğu; kekeme olma durumu; rekâket.

keken[1], [kek > kek-en] *{eT} is.* **1.** Veba. [EUTS] **2.** Salgın hastalık. [EUTS]

keken[2], [kek-en] *{ağız} is.* Taşlık, kayalık yer. [DS]

kekenek, -ği [Far. kerkes => kekenek] *{ağız} is.* Kerkenez. [DS]

keketrün, [kek > kek-et-(ü)r-ün ?] *{eT} is.* Diş ağrısına; ses ve göğüs tutukluğuna karşı kullanılan bir ilaç. [EUTS]

innekeş, [kekeç > kekeş ككش] *is.* Alt çene; çene.

kekevi, [T. keke + Ar. -vī] *{ağız} is.* Kekeme. [DS]

kekey, [*eT.* kā *(yakın)* > keki / kekey] *{ağız} is.* Kardeş. [DS]

kekez[1], [kek-ez] *is.* İki nokta arasındaki en kısa yol veya düz çizgi.

kekez[2], [kek-ez ?] *{ağız} is.* Kadınsı davranışları olan erkek. [DS]

keki[1], [*eT.* kā *(yakın)* > keki / kekey] *{ağız} is.* Büyük kardeş. [DS]

keki[2], [? keki] *{ağız} is.* Çamaşır. [DS]

kekiç[1], **-ci** [kek-mek > kek-iç / kek-üç] *{ağız} is.* Küçük çekiç. [DS]

kekiç[2], **-ci** [kek-mek > kek-iç] *{ağız} is.* **1.** Gaga. **2.** Pamuk kozasının kabuğu. **3.** Mısır koçanı. **4.** Çene altından geçirilen ve başlığı tutan ip. [DS]

kekik, -ği [Far. kākūti [Nişanyan] ? / kek-ik ككك] *{OsT} is. bot.* **1.** Ballıbabagillerden, beyaz, kırmızı veya pembe renkli başak durumunda çiçekleri olan, karşılıklı küçük yapraklı, sürüngen gövdeli, odunsu saplı, çiçek ve yaprakları baharat olarak mutfaklarda, kaşıntıyı önleyici ve dezenfektan olarak da halk hekimliğinde kullanılan çok yıllık otsu bir bitki,

(Thymus vulgaris). **2.** Girit kekiği *(Origanum dictamnus)*, İstanbul kekiği *(O. heracleoticum)*, İzmir kekiği *(O. onites, O. smyrnaeum, Majarona onites)* gibi çeşitli mercanköşk türlerine verilen isim. ▭ **kekik yağı,** *Çeşitli kekiklerin çiçeklerinden su buharı yoluyla damıtılan, halk hekimliğinde kurt düşürücü ve safra artırıcı olarak kullanılan uçucu bir yağ; timol esansı.*

kekikli, [kekik-li] *sf.* Kekik bulunan; üzerine veya içine kekik serpilmiş olan.

kekil, [Ar. kâhkül] *{ağız} is.* Alna dökülen kısa saç; perçem. [DS]

kekilcen, [kekil-cen] *{ağız} is. bot.* Teke sakalı, *(Scorzonera / Tragopogon)*. [DS]

kekilli, [kekil-li] *{ağız} sf.* Perçemli; zülüflü. ▭ **kekilli nadas,** *{ağız} Haziranda yapılan nadas.* [DS]

kekilmek, [kek-il-mek] *{ağız} gçsz. f. [-ir]* (Ayak için) yürürken bir yere takılmak; tökezlemek. [DS]

kekir, [kek-ir] *{ağız} sf.* (Kişi veya hayvan için) inatçı; huysuz. [DS]

kekire, [kek-ir-mek > kek-ir-e] *{ağız} sf.* (Tat için) ekşi; mayhoş; kekre; buruk. [DS]

kekirimsi, [kekre-msi] *{ağız} sf.* Kekremsi; buruksu; ekşimsi. [DS]

kekirmek[1], [kek *(yans.)* > kek-ir-mek] *{eT} gçsz. f. [-ir]* Geğirmek; *{ağız} (aynı)* [DS]

kekirmek[2], [kakı-mak] *{ağız} gçsz. f. [-ir]* İlenmek. [DS]

kekiş, [kek-iç / kek-iç] *{ağız} is.* **1.** Pamuk kozasının kabuğu. **2.** Mısır koçanı. **3.** Çene altı. [DS]

kekit, -di [kek-it] *{ağız} is.* Kekik. [DS]

kekitmek, [kek-it-mek] *{ağız} gçsz. f. [-ir]* **1.** (Göz için) sapıtmak; kaçırmak. **2.** (Göz için) kımıldatmak; oynatmak. **3.** Yönünü değiştirmek. [DS] **4.** *dönşl. f.* Düz yoldan ayrılmak.

kekiz, [? kekiz] *{ağız} is.* Paçavra. [DS]

kekleşmek, [kek-le-ş-mek كككلشمك] *{eAT} gçl. f. [-ür]* Alay etmek.

keklig, [kek > kek-lig] *{eT} sf.* **1.** Menfur. [EUTS] **2.** Kinli; hınçlı. [DLT]

keklik, -ği [kek *(yans.)* > kek-e-lik / kek-lik] *is. zool.* **1.** Tavuksular takımının sülüngiller familyasından, orta büyüklükte, kalın gövdeli, boz tüylü, kısa kuyruklu, yumurta mevsimine kadar sürüler hâlinde, erkek ve dişi çiftler bir arada yaşayan bir kuş, *(Perdix perdix)*. *{eT} (aynı)* [DLT] [DK] **2.** Bayağı dil balığının balıkçılar arasındaki adı. **3.** *mecaz.* Alımlı ve güzel kadın. **4.** *folk.* İçel ve çevresinde yaygın bir türkü ve bu türküyle birlikte oynanan, figürlerini kekliğin hareketlerinden alan, karşılama türü hareketli bir halk oyunu. ▭ **keklik alası,** *{ağız} Keklik avında kullanılan dikdörtgen biçiminde bir araç.* [DS]|| **keklik balığı,** *{ağız} Bir tür balık.* [DS]|| **keklik çiğdemi,** *bot. Kuzgun kılıcı; glayöl, (Gladiolus byzantinus)*.|| **keklik ganağı,** *{ağız} Bir bitki adı; keklik otu.* [DS]|| **keklik gibi,** *(Kadın için) güzel, pembe ve etine dolgun; sevimli ve cana yakın.*|| **keklik gözü,** *bot. Düğünçiçeğigillerden otsu veya çok yıllık, kırmızı çiçekli birkaç türün ortak adı, (Adonis aestivalis, A. annua, A. flammea).* || **keklik gibi sekmek,** *(Kadın için) çevik ve zarif bir şekilde zıplayarak yürümek.*|| **keklik otu,** *bot. 1. Ballıbabagillerden beyaz ve pembe çiçekler açan, kurutulmuş dalları terletici, idrar söktürücü olarak halk hekimliğinde kullanılan, mercanköşk türlerinden çok yıllık otsu bir bitki; İstanbul kekiği; Çanakkale kekiği; güvey otu (Origanum vulgare / O. acutidens). 2. Yaprakları kuvvetli kokulu, hoş içimli bir tür nane; nane ruhu; kır nanesi, (Ziziphora clinopodioides). 3. Düğünçiçeğigillerden 60 cm. kadar boylu, çok yıllık, yeşilimsi beyaz çiçekli, kökü hayvan hastalıklarında kullanılan otsu bir bitki. (Helleborus orientalis, H. vesicarius).*|| **keklik palazı,** *Keklik yavrusu.*|| **keklik pınarı,** *{ağız} Kaya oyuklarında toplanan su.* [DS]|| **keklik sürüsü,** *Aynı kuluçkadan çıkan ve yumurtlama mevsimine kadar birlikte yaşayan keklik topluluğu.*

kekme, [kek-me] *{ağız} is.* Gaga. [DD]

kekmek[1], [kek > kek-mek] *{eT} sf.* Deneyimli. ▭ **kekmek er,** *{eT} Tecrübeli adam.* [DLT]

kekmek[2], [kek-mek ككمك] *{ağız} gçsz. f. [-er]* **1.** *{OsT}* (Kuş için) yem yemek; gagalamak. [Kamus] **2.** Baş sallamak. **3.** Sürtüşmek. [DS]

kekmek[3], [sek-mek ?] *{ağız} gçsz. f. [-er]* **1.** Hedeften başka yere isabet etmek; hedefe isabet edememek. **2.** Yön değiştirmek; sapmak. [DS]

kekmek[4], [kek-mek] *{ağız} gçsz. f. [-er]* Yıkılmak; kaymak; düşmek. [DS]

kekmek[5], [kek-mek / kek-mik / kek-mük] *{ağız} is.* Gaga. [DS]

kekmen, [kek > kek-men] *{eT} is.* Başından geçen sıkıntılardan pişmiş adam; pekleşmiş adam. [DLT]

kekmetmek, [kek(i)m ? + etmek] *{ağız} gçl. f. [-er]* Hak yemek. [DS]

kekmik, -ği [kek-mik / kek-mük] *{ağız} is.* Gaga; kuş gagası. [DS]

keknemek, [kek > kek-(i)n-ē-mek] *(kekne:mek) {eT} gçl. f. [-r]* Tekdir etmek; azarlamak; korkutmak; tehdit etmek. [EUTS]

keko, [Kürt. keko] *is.* **1.** Ağabey. **2.** Dayı.

kekre, [kek > kek-rē] *(kekre:) {eT} sf.* **1.** (Tat bakımından) acı ile ekşi arası; buruk. **2.** *{ağız}* Ekşi. [DS] **3.** *is.* İlaç olarak kullanılan bir bitki; keklik otu, *(Origanum vulgare / O. acutidens)*. *{ağız} (aynı)* [EUTS] [DS] **4.** Develerin yediği bir acı ot; keklik otu, *(Helleborus orientalis)*. *{ağız} (aynı)* [DLT] [DS]

kekrelik, -ği [kek-re-lik] *is.* Kekre olma hâli; kekre tatta olma; ekşimsi acı tat.

kekremek, [kek > kek-rē-mek] *(kekre:mek)* *{eT}* *gçsz. f. [-r]* **1.** Nefret etmek; tiksinmek; düşmanlık etmek. [EUTS] **2.** Kızmak; hiddetlenmek; öfkelenmek. [EUTS] ☞ **kekremiş su,** *{ağız} Şarap.* [DS]

kekremsi, [kek-re-msi] *sf.* **1.** Tadı biraz kekre olan; buruk; kekresi. **2.** *mecaz.* (Kişi için) suratı asık, gülmez; varlığı yüzünden başkaları rahatsız olan.

kekremsilik, -ği [kek-re-msi-lik] *is.* **1.** Biraz ekşi biraz da acı tatta olmak; kekre olmak durumu; burukluk. **2.** *mecaz.* (İnsan için) hoşnut olmama hâli; hoşnutsuzluk; istenmezlik.

kekresi, [kek-re-si] *sf.* **1.** Biraz kekre olan; tadı kekreye benzer; buruk; kekremsi. **2.** *mecaz.* (Kişi için) suratı asık, gülmez; varlığı yüzünden başkaları rahatsız olan.

kekreşmek, [kek > kek-rē-mek > kekre-ş-mek] *{eT}* *işteş. f. [-ür]* **1.** Karşılıklı nefret etmek; birbirinden tiksinmek; birbirine düşmanlık etmek. [EUTS] **2.** Birbirine kızmak; karşılıklı hiddetlenmek; karşılıklı öfkelenmek. [EUTS] **3.** *dönşl. f.* Tahkir etmek; kızmak; nefret etmek. [Gabain]

keksek, [kek > kek-sē-mek > kek-se-k] *{eT}* *sf.* Kindar. [Gabain]

kekşek, [kek > kek-(i)ş-mek > kek(i)ş-ek] *{eT}* *sf.* Menfur; iğrenç. [Gabain]

kekşürmek, [kek > kek(i)ş-ür-mek] *{eT}* *gçl. f. [-ür]* **1.** Hiddetlendirmek. [EUTS] **2.** Nefret uyandırmak; nefret ettirmek. [EUTS]

kekteşmek, [kek > kek-tē-mek > kek-te-ş-mek] *{eT}* *dönşl. f. [-ür]* Hınçlanmak; kin bağlamak. [DLT]

keküç[1]**, -cü** [kek-iç / kek-üç / kek-üş] *{ağız}* *is.* Çekiç. [DS]

keküç[2]**, -cü** [kek-iç / kek-üç] *{ağız}* *is.* **1.** Gaga. **2.** Dudak. [DS]

kekük, [kek *(yans.)* > kek-ük] *{eT}* *is.* Seksek kuşu; sümsük kuşu; guguk kuşu; *(kemiği büyü ve tılsım için kullanılır), (Sula bassana).* [DLT] [ETY] [EUTS] [Gabain]

keküle, [Yun. khoukhoúla] *{ağız}* *is.* Erkeklerin soğuktan korunmak için başlarına taktıkları başlık. [DS]

keküş, [? kēküş] *(ke:küş)* *{eT}* *is.* Şişlik için sürülen bir ilaç; sabun otu, *(Saponaria officinalis)* veya akçöpleme, *(Veratrum album).* [DLT]

kel[1]**,** [Far. kel كل] *{OsT}* *is.* **1.** Vücut tüylerinin dökülmesine yol açan mantarlardan meydana gelen bir hastalık. **2.** Çeşitli sebeplerle saç dökülmesi veya kel hastalığı sebebiyle başın saçsız kalan kısmı. **3.** Kel hastalığı yüzünden saçları dökülmüş olan. **4.** *{ağız}* İyi büyümemiş meşe veya çalı fidanı. [DS] **5.** *sf.* Yaşlılık ya da kalıtım yoluyla saçları dökülmüş olan. **6.** *mecaz.* (Dağ, tepe vb. için) üzerinde bitki bulunmayan; çıplak; verimsiz topraklı; *{ağız} (aynı).* [DS] **7.** *{ağız}* (Bitki için) gelişememiş veya yaprakları dökülmüş; cılız. [DS] **8.** *{ağız}* İçinde az eşya bulunan. [DS] **9.** (Hayvan ya da insan için) biçimsiz. [DS] **10.** *{ağız}* Çirkin. [DS] **11.** *{ağız}* Kötü; fena. [DS] ☞ **kel başa şimşir tarak,** *Başka ihtiyaçlar dururken hiç gereği olmayan ve özenti sonucu edinilen şey.*|| **kelden köseye yardım,** *Yardıma muhtaç birinin başka birine yardıma kalkışması durumu.*|| **kele dokunmak,** *{ağız} Hoşa gitmeyen bir şey söylemek.* [DS]|| **keli açılmak,** *Bir kusuru veya kötü bir yanı açığa çıkmak.*|| **keli görünmek,** *Bir kusuru veya kötü bir yanı açığa çıkmak.*|| **keli kızmak,** *(Soğukkanlı ve kolay kolay öfkelenmeyen kimseler için) öfkelenmek; soğukkanlılığını kaybetmek.*|| **keli körü toplamak,** *1. Bir iş için ne kadar işe yaramaz, konunun yabancısı ve beceriksiz insan varsa hepsini bir araya getirmek. 2. Bir yeri yeteneksiz insanlarla doldurmak.*|| **kel kâhya,** *Yetkisiz ve ilgisiz olduğu hâlde her şeye karışan kimse.*|| **kel karga,** *{ağız} Saksağan.* [DS]|| **kel kaya,** *{ağız} 1. Bitek olmayan, taşlı yerler. 2. Yumuşak kaya tabakası.* [DS]|| **kel kiraz,** *{ağız} Beceriksiz bayan.* [DS]|| **kel mühre** (muhra), *{ağız} Ur.* [DS]|| **kel olmak,** *1. Kel hastalığına yakalanmak. 2. Saçları dökülüp başı saçsız kalmak.*|| **kel örten,** *tar. İmparatorluk döneminde kullanılan, festen daha büyük, kulakları örten bir tür başlık; ayıp örten.*|| **kel tavuk,** *{ağız} Hindi.* [DS]|| **kel yer,** *{ağız} Verimsiz, kıraç toprak.* [DS]

kel[2]**,** [kel] *{ağız}* *is.* **1.** Aşı kalemi. **2.** Meyve ağaçlarının sürgünleri. **3.** Tomurcuk. **4.** Sebze fidesi. **5.** Ekine zarar veren ve tarlada kendiliğinden çıkan çalı ve sürgünleri. [DS]

kel[3]**,** [kel] *is.* Küsküt otu.

kel[4]**,** [kel] *{ağız}* *is.* Erkek manda. [DS] ☞ **kel camuş,** *{ağız} Erkek manda.* [DS]

kel[5]**,** [kel] *{ağız}* *is.* Mezar taşı. [DS]

kel[6]**,** [kel] *{ağız}* *sf.* (Meyve için) olmamış; ham. [DS]

kel[7]**,** [kilo ?] *{ağız}* *sf.* (Ağırlık ölçüsü için) yarım. [DS] ☞ **kel okka,** *{ağız} Yarım okka.* [DS]

kel[8]**,** [kel] *{ağız}* *sf.* Sıcak; kaynar. [DS]

kela[1]**,** [keler] *(kelâ:)* *{ağız}* *is.* Kertenkele. [DS]

kela[2]**,** [Ar. kelā كلا] *(kelâ:)* *{OsT}* *is.* Yeşil ot.

kelab, [Ar. kelāb كلاب] *(kelâ:b)* *{OsT}* *is.* **1.** Kuduz hastalığı. **2.** Su ürküntüsü.

kelabe, [Far. kelābe كلابه] *(kelâ:be)* *{OsT}* *is.* Çile halindeki iplik.

kelacu, [Far. kelācū كلاجو] *(kelâ:cu:)* *{OsT}* *is.* Kadeh.

kelakir, [? kelākir] *(kelâ:kir)* *{ağız}* *is.* Çoban kebesi; yağmurluk. [DS]

kelal, -li [Ar. kelāl كلال] *(kelâ:l)* *{OsT}* *is.* **1.** Uzun ve yorucu bir çalışma sonucunda vücudun veya zihnin çalışamayacak hâle gelmesi; yorgunluk. **2.** Sürekli olarak aynı şeyleri yapmaktan; aynı şeyleri duy-

maktan ileri gelen iç sıkıntısı; bıkkınlık; usanç; bezginlik. ⊡ **kelāl-āver,** *{OsT} Yorgunluk veren; usanç getiren; yorucu; sıkıcı; bezdirici.*|| **kelāl-bahş,** *{OsT} Bir kusuru veya kötü bir yanı açığa çıkmak.*|| **kelāl-dil,** *{OsT} Gönül sıkıntısı; gönle sıkıntı veren.*|| **kelāl gelmek,** *{OsT} Usanmak; bıkmak.*|| **kelāl vermek,** *{OsT} Usandırmak; bıktırmak; bezdirmek.*

kelalet, [Ar. kelāl > kelālet كلالت] *(kelâ:let) {OsT} is.* **1.** Yorgunluk. **2.** Bıkkınlık; usanç; bezginlik.

kelalib, [Ar. küllāb > kelālib كلاليب] *(kelâ:lib) {OsT} is.* Ucu eğri demirler.

kelag, [Ar. kelāğ كلاغ] *(kelâ:ğ) {OsT} is. zool.* Siyah karga; kuzgun.

kelam, [Ar. kelām كلام] *(kelâ:m) {OsT} is.* **1.** Bir şeyi anlatmak için söylenen sözler; söylem; söz; lakırdı. **2.** Söyleyiş; söyleme. **3.** Dil; lisan. **4.** Kur'an. **5.** İlahî buyruk; vahiy; ilahî söz. **6.** Allah'ın takdiri, emri veya vahyi. **7.** *isl.* Allah'ın varlığı, birliği ve zatı ile ilgili konuları akıl ve mantık yoluyla açıklamaya çalışan bilim; kelam ilmi; ilm-i kelam. **8.** Allah'ın başlangıçsız ve yaratılmamış, kendiliğinden var olan, dilediği gibi hitabı. ⊡ **kelam bilimi,** *Allah'ın varlığı, birliği ve zatı ile ilgili konuları akıl ve mantık yoluyla açıklamaya çalışan bilim; kelam ilmi; ilm-i kelam.*|| **kelam etmek,** *{OsT} Konuşmak; söz etmek.*|| **kelām-ı Arab,** *{OsT} Arap dili.*|| **kelām-ı kadîm,** *{OsT}* → kelamıkadim.|| **kelām-i kibār,** *{OsT}* → kelamıkibar.|| **kelām-ı mahrem,** *{OsT} Gizli söz; sır.*|| **kelām-ı manzūm,** *{OsT} Manzum söz.*|| **kelām-ı mensūr,** *{OsT} Nesir.*|| **kelām-ı nefsî,** *{OsT} İçten konuşma.*|| **kelām-ı resūl,** *{OsT} Hz. Muhammed'in tespit edilmiş olan sözlerinden her biri; hadîs.*|| **kelām-ı tünd,** *{OsT} Sert ve kırıcı söz.*

kelamcı, [kelam-cı] *(kelâmcı) is.* Kelam bilimiyle uğraşan kimse; Allah'ın varlığı ve birliği konusunda yetkin bilgiye sahip olan kimse; kelamî.

kelame, [? kelāme] *(kelâme) {ağız} is.* Boyunduruğun deliklerine takılıp öküzlerin bağlanmasına yarayan ağaç. [DS]

Kelamıkadim, [Ar. kelām-ı ķadīm كلام قديم] *(kelâ:'mıkadim) {OsT} is.* Kur'an-ı Kerim.

kelamıkibar, [Ar. kelām-ı kibār كلام كبار] *(kelâ'mıkiba:r) {OsT} is.* Tanınmış kimselerin özlü sözleri; özdeyiş; vecize.

kelamî, [Ar. kelāmī كلامى] *(kelâ:mi:) {OsT} sf.* **1.** Söze ait; sözle ilgili. **2.** Kur'an-ı Kerim'e ait; Kur'an ile ilgili. **3.** Kelam bilimiyle uğraşan; kelamcı.

kelamiye, [Ar. kelāmiyye كلاميه] *(kelâ.miye) {OsT} is.* **1.** Kelam bilimi. **2.** Kelamcıların takip ettiği yol.

kelamiyun, [Ar. kelāmiyyūn كلاميون] *(kelâ:miyyu:n) {OsT} is. fel.* İnançla ilgili konularda tartışma açan felsefeciler; kelamcılar.

kelamullah, [Ar. kelām'Allāh كلام الله] *(kelâ:mulla:h) {OsT} is.* **1.** Allah sözü; Kur'an-ı Kerim. **2.** Allah'ın kelam sıfatı.

kelan, [Far. kelān كلان] *(kelâ:n) {OsT} sf.* **1.** İri; büyük; gösterişli. **2.** Belli başlı; önemli. ⊡ **kelān-ı ravza,** *{OsT} Hz. Muhammed.*|| **kelān-ter,** *{OsT} Daha büyük; çok iri.*

kelaseng, [Far. kelā-seng كلاسنگ] *(kelâ:seng) {OsT} is.* Sapan.

kelata, [Yun. keratás] *{ağız} sf.* Yaramaz; söz dinlemez. [DS]

kelayağı, [kelā+aya(k)-ı] *(kelâyağı) {ağız} is.* İpek başörtüsü. [DS]

kelaynak, -ğı [kel+aynak] *is zool.* Ülkemizde yalnızca Birecik çevresinde yaşayan, leylekgillerden, gerdanı tüysüz, başının yanları ve gerdanı kırmızı, tepesi koyu kurşunî ve turuncu çizgili, tüyleri parlak siyah, yılan, böcek ve larvalarla beslenen bir kuş, *(Geronticus eremita).*

kelaynakgiller, [kelaynak-gil-ler] *is. zool.* Leyleksiler takımından, kelaynak, balıkçıl, çeltikçi gibi uzun ve orak gibi kıvrık gagalı, bacakları ve boynu uzun, sulak alanlarda yaşayan, oldukça iri türleri olan bir kuş familyası, *(İbidae).*

kelbaş, [kel+baş] *{ağız} is.* Sarı zambak. [DS]

kelb, [Ar. kelb كلب] *{OsT} is.* Köpek. ⊡ **kelb-i akur,** *{OsT} Kudurmuş köpek.*|| **kelb-i Alî,** *{OsT} 1. Hazreti Ali'nin köpeği. 2. mecaz. Çocuk.*|| **kelb-i muallem,** *{OsT} Eğitilmiş köpek.*|| **kelb ulamı,** *{eAT} Köpek sürüsü.*

kelbe, [? kelbe] *{ağız} is.* Balgam. [DS]

kelberi[1], [? kelberi] *{ağız} is.* Kandil konulan yer. [DS]

kelberi[2], [gel+beri] *{ağız} is.* **1.** İpli bahçıvan küreği. **2.** Fırıncıların kullandıkları eğri demir; gelberi. [DS]

kelbetan, [Far. kelbetān كلبتان] *(kelbeta:n) {OsT} is.* Kerpeten.

kelbeteyn, [Ar. kelbeteyn كلبتين] *{OsT} is.* Kerpeten.

kelbetin, [Ar. kelbeteyn] *{ağız} is.* Kerpeten. [DS]

kelbî, [Ar. kelbī كلبى] *(kelbi:) {OsT} sf.* Köpekle ilgili; köpeğe ait.

kelbi, [? kelbi] *{ağız} is.* Yüksek. [DS]

kelbiye, [Ar. kelbiyye كلبيه] *{OsT} sf.* **1.** Kelbînin dişili. **2.** *is.* Topluluk hayatının sınırlamalarını dikkate almaksızın kendi içgüdülerinin yönlendirmelerine ve isteklerine uygun biçimde yaşamayı savunan filozofların öğretisi; kinizm; köpeksilik. ⊡ **kelbiye-i ehliye,** *{OsT} Ev köpeği; av köpeği.*|| **kelbiye-i sa'lebiye,** *{OsT} Tilki.*|| **kelbiye-i şegaliye,** *{OsT}*

Çakal.|| **kelbiye-i zenebiye,** *{OsT} Kurt.*|| **kelbü'l-asgār,** *{OsT} gök b. Kuzey gök yarım küresinde bir takım yıldız, (Canis Munoris).*|| **kelbü'l-ekber,** *{OsT} gök b. Güney gök yarım küresinde bulunan bir yıldız kümesi, (Canis Minoris).*|| **kelbü'l-mā,** *{OsT} 1. Köpek balığı. 2. Kunduz.*

kelbiyun, [Ar. kelbiyyūn كلبيون] *(kelbiyu:n) {OsT} is. fel.* Kelbiye öğretisine bağlı olanlar; kinik; köpeksiler.

kelce[1], [kel-ce] *{ağız} sf.* İyi büyüyememiş; ufacık; minik. [DS]

kelce[2], [? kelce] *{ağız} is.* Karısının kötü yolda olmasına göz yuman koca. [DS]

kelcik, -ği [kel-cik / kel-çik] *{ağız} sf.* **1.** Başkalarının işine karışan; kendisini ilgilendirmeyen işlere burnunu sokan; sırnaşık. **2.** Arabozan; araya giren; müzevir; söz getirip götüren. **3.** *is.* Kene. [DS]

kelçe, [kel-çe] *{ağız} is.* **1.** Yaprakları dökülmüş çalı. **2.** *sf.* Geveze. **3.** Sinirli; asabî. [DS]

kelçiçek, -ği [kel+çiçek] *{ağız} is.* Papatya. [DS]

kelçik, -ği [kel-çik / kel-cik] *{ağız} is.* → kelcik. [DS]

kelçime, [kel-ci-me] *{ağız} is.* Üstü ince bir toprakla örtülü, altı taşlık arazi. [DS]

kelçuk, -ğu [kel-cik] *{ağız} is.* Kısa saçlı kadın. [DS]

kelçük, -ğü [kel-çük] *is.* Meyvelerin yenilmeyen iç kısmı; eşelek.

keldeçi, [kel-mek > kel-deçī] *(keldeçi:) {eT} zf.* Gelici; gelen. [DLT]

keldügi, [kel-mek > kel-dügi] *{eT} bağ.* Gelişi. [DLT]

keldürmek, [kel-mek > kel-dür-mek] *{eT} gçl. f. [-ür]* Getirmek. [DLT] [KB]

kele[1], [hele / kele] *{ağız} ünl.* **1.** Bayanlar arasında kullanılan *"Bana bak, hey, yahu, ayol"* anlamında seslenme ve çağırma ünlemi. **2.** Bayanlara seslenme ve çağırma ünlemi. [DS]

kele[2], [Far. gelle => kele] *{ağız} is.* Boğa; tosun. [DS] ⊡ **kele öküz,** *{ağız} Damızlık, iyi cins tosun.* [DS]|| **keleye gelmek,** *{ağız} (İnek için) boğaya gelmek; boğasamak; kızmak.* [DS]

kele[3], [kele] *{ağız} is.* Sürülmemiş tarla. [DS]

kele[4], [kele] *{ağız} is.* Kabaca dövülerek şekil verilmiş ancak inceltilmemiş bakır levha. [DS]

kele[5], [kele] *{ağız} sf.* **1.** İyi; güzel. **2.** Değerli. **3.** Onurlu. [DS]

kele[6], [Far. kele كله] *{OsT} is.* Yanak.

keleb, [Far. kelābe كلابه => keleb] *{eT} is.* **1.** İp yumağı. [DLT] **2.** Türk yaylalarında biten bir ot, davarı çabuk semirtir. [DLT] ⊡ **kelebi dolaşmak,** *{ağız} İşi bozulmak.* [DS]

kelebcek, -ği [keleb-cek] *{ağız} is.* Kelepçe. [DS]

kelebcin, [Far. keleb-çin ?] *{ağız} is.* Bıyıklı, koca başlı, dar gövdeli, kılçıksız bir balık; yayın, *(Silurus glanis).* [DS]

kelebçe, [Far. keleb-çe كلبچه] *{OsT} is.*→ kelepçe.

kelebe, [Far. kelābe كلابه => kelebe] *{ağız} is.* **1.** Kuyu dolabı. **2.** İplik elemgesi. **3.** Ekin yüklenen arabaların arkasına konulan iki ucu demirli tahta parçası. [DS]

kelebek, -ği [*eT.* Moğ. kebēlī / köbelek => kelebek] *is. zool.* **1.** Güve ve bitlerin dışındaki pul kanatlıların, başkalaşma sonucu çok çeşitli renklerdeki pullarla kaplı kanatlanmış, erişkin biçimi. **2.** Geviş getiren hayvanların karaciğerinde asalak olarak yaşayan kurt *(Distomum)* ve bu kurdun sebep olduğu hastalık. **3.** Vida ve somunlara bağlı olarak, kolayca çevirmeyi sağlamak amacıyla yapılmış kelebek kanadı biçimi parça. **4.** Akışkanları kontrol etmeye yarayan boru içine yerleştirilmiş çevrilerek açılıp kapanabilen kanatçık. **5.** *{ağız}* Küçük rende. [DS] **6.** *{ağız}* Oltada misina sarılan ağaç kısım. [DS] **7.** *{ağız}* Yayın balığı yavrusu. [DS] **8.** *{ağız}* Yarasa. [DS] **9.** *{ağız}* Huni. [DS] **10.** *sf.* Kelebek biçiminde olan. ⊡ **kelebek ağacı,** *{ağız} Hafif müzik araçları yapımında kullanılan, lifleri düzgün bir ağaç.* [DS]|| **kelebek camı,** *Otomobillerde kendi ekseni üzerinde dönerek açılıp kapatılabilen küçük cam.*|| **kelebek gözlük,** *Buruna tutturularak kullanılan sapsız gözlük.*|| **kelebek otu,** *Bir tür yonca.*

keleblenmek, [kelep-le-n-mek] *{eT} dönşl. f. [-ür]* → keleplenmek.

kelecaş, [kele-ce+aş / kelecoş / kelecuş / keledoş] *is.* Doğranmış yufka üzerine birlikte kavrulmuş kavurma, soğan, mercimek, nohut ve kurut dökülerek yapılan bir yemek.

keleci, [Moğ. keleçi كلاجى / كلجى] *{eAT} {OsT} {ağız} is.* Sözleşme; anlaşma. [DS] ⊡ **keleci etmek,** *{eAT} Söz etmek; konuşmak; muhabbet etmek.*|| **keleci eylemek,** *{eAT}* → keleci etmek.|| **keleci kılmak,** *{eAT}* → keleci etmek.

kelecilü, [keleci-lü كلجلو] *{OsT} sf.* Çok ve güzel konuşan; hoş sohbet.

kelecoş, [kelece ? + aş] *{ağız} is.* **1.** Doğranmış ekmek veya yufka üzerine kavurma ve yağsız peynir dökülerek yapılan bir yemek. **2.** Rendelenmiş pancar üzerine sarımsaklı yoğurt dökülerek yapılan bir yiyecek. **3.** Yağda kavrulmuş soğana mercimek ve ceviz içi konularak yapılan bir yemek. **4.** Doğranmış ekmek üzerine suda ezilmiş tarhana ve tereyağında kızarmış soğan dökülerek yapılan bir yemek. [DS] **5.** Doğranmış lavaş üzerine bol yağ ve soğanla hazırlanmış harç döküldükten sonra kurut ezilerek üzerine ilave edilen kış yemeklerinden biri. [EG]

keleçi, [Moğ. kelē-mek *(konuşmak)* > kelēçī] *(ke-le:çi:) {eAT} is.* Söz. [DK]

keleçlenmek, [keleç-le-n-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* Heyecanlanmak. [DS]

keleçü, [Moğ. kelē-mek *(konuşmak)* > kelēçū] *(kele:çü:)* *{eT}* *is.* → keleçi. [DLT]

keleçüş, [kelece+aş] *{ağız}* *is.* → kelecoş. [DS]

kelef[1], [Far. kelābe] *{ağız}* *is.* → kelep. [DS]

kelef[2], [? kelef] *{ağız}* *is.* Üzerine kar yağmış ağaçların durumu. [DS]

kelef[3], [Ar. kelef كلف] *{OsT}* *is.* **1.** Yüzdeki siyah veya kırmızı noktacıklar; benler. **2.** Şiddetli sevgi.

kelefçe, [kelep-çe] *{ağız}* *is.* İplik sarmakta kullanılan aygıt. [DS]

kelefe[1], [Far. kelābe كلابه => kelebe/ kelefe] *{ağız}* *is.* **1.** Eğrilmiş iplik çilesi; kelep; keleve. **2.** İplik sarmakta, çile yapmakta kullanılan tahta araç. [DS]

kelefe[2], [Yun. khalúvi] *{ağız}* *is.* **1.** Bostan kulübesi. **2.** Samanlık. [DS]

kelefet, [? kalafat / kelefet] *{ağız}* *is.* (Kişi için) çok zayıf. [DS]

kelefetir, [? kelefetir] *{ağız}* *is.* Kalın açılmış mayalı hamurdan sac üzerinde pişirilmiş yufka ekmeği. [DS]

kelegen, [kel-mek > kel-gēn] *(kelge:n)* *{eT}* *sf.* Gelen. [DLT]

kelegü, [kel-ē-gū] *(kele:gü:)* *{eT}* *is.* Tarla sıçanı; geleni, *(Micromys minutus)*. [DLT]

keleğe, [*eT.* kelegü] *{ağız}* *is.* Tarla faresi. [DS]

kelehaş, [kelek+aş / kele+haş] *{ağız}* *sf.* Az pişmiş; yarı kızarmış. [DS]

kelek[1], **-ği** [Far. kāle كاله > kāle-k كالك] *{OsT}* *is.* **1.** Olgunlaşmamış kavun. **2.** (Meyve için) gelişemeyerek yumru biçiminde kalmış olan. **3.** *{ağız}* Hile; desise; düzen; al. [DS] **4.** *sf.* Üzerinde çıplak yerleri veya boşlukları bulunan. **5.** Kılsız; tüysüz. **6.** *argo.* Yersiz davranışlarda bulunan; aptal. *{ağız}* *(aynı)* [DS] **7.** *{ağız}* Eşcinsel erkek. [DS]

kelek[2], **-ği** [Asur. kalaku / Far. kelek] *is.* Şişirilmiş tulumlar üzerine kurulmuş ve nehirlerde ulaşımı sağlamaya yarayan sal; kayık. *{ağız}* *(aynı)* [DS]

kelek[3], **-ği** [? kelek] *{ağız}* *is.* Hayvanların boyunlarına takılan büyük çan. [DS]

kelek[4], **-ği** [? kelek] *{ağız}* *is.* Parasız alınan eşya. [DS]

kelek[5], **-ği** [Far. gil => gilek / kelek كلك] *is.* **1.** *{OsT}* Sabunculukta ve boyacılıkta kullanılan sodalı taş. **2.** *{ağız}* Duvar örülürken tuğlalar arasına konulan balçık harç. [DS]

kelek[6], **-ği** [kel-ek] *{ağız}* *is.* Kesik ya da kırık boynuz. [DS]

kelek[7], **-ği** [? kelek] *{ağız}* *is.* Mısır yaprağı. [DS]

kelek[8], [Yun. khaláthı] *{ağız}* *is.* Küfe. [DS]

keleken, [kel-e-ğen] *{ağız}* *is.* Hindi. [DS]

keleker, [? keleker] *{ağız}* *is.* Saksağan. [DS]

keleki, [Far. kelekī كلكی] *{OsT}* *is.* → kelel.

kelekir[1], [? kelekir] *{ağız}* *is.* **1.** Palto; aba. **2.** Çobanların kullandığı çul. [DS]

kelekir[2], [? kelekir] *{ağız}* *is.* Çalı çırpı. [DS]

keleklik, -ği [kelek-lik] *is.* *argo.* **1.** Aptallık; salaklık; bönlük. **2.** Aptalca davranış. ⧉ **keleklik etmek,** *Yersiz ve aptalca bir davranışta bulunmak.*

kelel, [Far. kelel كلل] *{OsT}* *is.* Kuş kanadının büyük tüylerinden yapılan padişah sorgucu; tuğ.

kelem[1], [Far. kelem كلم] *{eAT}* *{OsT}* *{ağız}* *is.* *bot.* Lahana. [DS]

kelem[2], [Sansk. kalama > kelem] *{eT}* *is.* Kalem. [EUTS]

kelemce, [kelem-ce] *{ağız}* *is.* Meyve ağaçlarının gereksiz sürgünleri. [DS]

keleme, [Yun. kalamia / melaggeios [Tietze]] *{ağız}* *is.* **1.** Sürülmeden bırakılmış tarla. **2.** Bakımsızlıktan bozulmuş bağ ve bahçe. **3.** Ormandan açılmış tarla. **4.** *sf.* Bakımsız. [DS]

kelemekeşir, [? kelemekeşir] *{ağız}* *is.* Kırda biten ve çorbaya katılan bazı bitkilerin ortak adı, *(Pastinaca armena, P. sativa, P. pimpinellifolia)*. [DS]

kelemelik, -ği [keleme-lik] *is.* Verimsiz tarla; otu çabuk kuruyan tarla.

kelemenkeşir, [? kelemenkeşir] *{ağız}* *is.* → kelemekeşir. [DS]

kelemi[1], [Yun. kalamia / melaggeios [Tietze]] *is.* → keleme.

kelemi[2], [? kelemī] *{ağız}* *sf.* Açık yeşil; filizî yeşil. [DS]

kelemiye, [Yun. kalamia / melaggeios [Tietze] => kelemi-y-e] *{ağız}* *zf.* (Tarlayı ekmek için) nadas edilmeden, doğrudan. [DS]

kelemle, [Yun. kalamia / melaggeios [Tietze]] *{ağız}* *is.* Sürülmeden bırakılmış tarla; boş tarla. [DS]

kelemne, [Yun. kalamia / melaggeios [Tietze]] *{ağız}* *is.* **1.** Önceleri ekilmişken birkaç yıl sürülmeden bırakılmış tarla; boş tarla. **2.** Bir yıl sürülmemiş tarla. **3.** Ot bürümüş arazi. **4.** Papatya. [DS]

kelen[1], [Çin. kilin > kelen] *{eT}* *is.* **1.** Gergedan. [EUTS] **2.** Tek boynuzlu masal canavarı. [Gabain]

kelen[2], [Yun. kalamia / melaggeios [Tietze]] *{ağız}* *is.* İyi ürün vermeyen toprak; verimsiz yer. [DS]

keleni, [*eT.* kel-ē-gū > keleni / geleği] *{ağız}* *is.* Tarla faresi; geleni. [DS]

kelenir, [kelen-ir ?] *{ağız}* *is.* *is.* Kevgir; süzgeç. [DS]

kelenk, -gi [? kelenk] *{ağız}* *is.* *is.* Hayvanlara takılan büyük çıngırak; kelek. [DS]

kelep[1], [Far. kelābe كلابه => kelebe / kelep كلب] *is.* **1.** *{eAT}* *{OsT}* Büyük iplik çilesi; çile hâlinde sarılmış iplik. **2.** İplik yumağı. **3.** Demet; bağlam. **4.** İnci dizisi. **5.** *{ağız}* Bürümcük çilesi. [DS] **6.** *{ağız}* Yün çilesi. [DS] ⧉ **kelep kelep,** *{eAT}* *Demet demet; sıra sıra.* || **kelep olmak,** *{ağız}* *(Yılan için) kıvrılarak yatmak; çöreklenmek.* [DS]

kelep², [kelep] *{eT} is.* Türk yaylalarında biten bir ot, davarı çabuk semirtir. [DLT]

kelep³, -bi [kelep] *{ağız} is.* Boyunduruk. [DS]

kelep⁴, -bi [kelep] *{ağız} zf.* Yan yana. [DS]

kelebce, [Far. keleb-çe] *{ağız} is.* → kelepçe. [DS]

kelepcek, -ği [Far. kelebçek] *{ağız} is.* → kelepçe. [DS]

kelepcelemek, [kelepçe-le-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* **1.** Sıçrayarak atlaya atlaya uzun adımlarla yürümek. **2.** İpliği iğden çözmek. [DS]

kelepçe, [Far. keleb-çe كلبچه] *{OsT}is.* **1.** Tutuklularm kaçmasını önlemek için kollarına takılan metal bağ. **2.** Kablo, boru gibi yuvarlak nesneleri bir yere bağlamak ya da tutturmakta kullanılan halka. **3.** *{ağız}* İpliği çile yapmaya yarayan ağaç araç; elemge. [DS] **4.** Çoban köpeğinin boynuna takılan mahmuzlu demir halka. **5.** *sf.* Kelepçeye benzeyen; kelepçe gibi olan. ⊡ **kelepçe takmak,** *Bir kimsenin ellerini kelepçe ile bağlamak; kelepçelemek.*|| **kelepçe vurmak,** *Bir kimsenin ellerini kelepçe ile bağlamak; kelepçelemek.*

kelepçeleme, [kelepçe-le-me] *is.* Kelepçe takma.

kelepçelemek, [kelepçe-le-mek] *gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* **1.** Tutukluyu kaçmaması için bileklerine kelepçe takmak. **2.** (Boru ve kablo için) metal bir halka ile tutturmak.

kelepçelenme, [kelepçe-le-n-me] *is.* **1.** Kelepçe takılarak tutuklanma. **2.** Kelepçe sahibi olma; kelepçe edinmek.

kelepçelenmek, [kelepçe-le-n-mek] *edil. f. [-ir]* **1.** Kelepçe takılarak tutuklanmak. **2.** *dönşl. f.* Kelepçe sahibi olmak; kelepçe edinmek.

kelepçeli, [kelepçe-li] *sf.* **1.** Kelepçesi olan. **2.** (Tutuklu için) bileklerine kelepçe takılan. **3.** (Boru veya kablo için) kelepçe ile tutturulan. ⊡ **kelepçeli saat,** *Bileğe açılan bir halka takılan saat.*

kelepek, -ği [kelebek] *{ağız} is.* → kelebek. [DS]

kelepir¹, [Yun. kelepouri ?] *sf.* **1.** Değerinden daha çok aşağı bir fiyatla alınabilen şey. **2.** Çok ucuza alınan; kolaylıkla ele geçen. **3.** *{ağız}* Cılız; zayıf. [DS] **4.** *{ağız}* (Eşya için) ufak tefek. [DS] **5.** *{ağız} is.* Sahipsiz mal. [DS] **6.** *{ağız}* Yağma; kapış kapan. [DS] ⊡ **kelepire konmak,** *Bir şeyi çok ucuza almak; kolayca elde etmek.*

kelepir², [? kelepir] *{ağız} is.* Asma yapraklarının yanında çıkan, sarılgan ince filizler; tutunucu filizler. [DS]

kelepir³, [? kelepir] *{ağız} is.* İçilerek küçülmüş sigara; izmarit. [DS]

kelepir⁴, [Yun. kalataria => keleter / kelepir] *{ağız} is.* → keleter. [DS]

kelepirci, [kelepir-ci] *sf.* **1.** Bir şeyi çok ucuz fiyata almak isteyen. **2.** Bir şeyi emeksiz olarak elde etmek isteyen; hazıra konmağa alışmış olan.

kelepircilik, -ği [kelepir-ci-lik] *is.* Kelepircinin işi; kelepir peşinde koşma.

kelepleme, [kelep-le-me] *is.* Bir ipliği çile hâline getirme eylemi.

keleplemek, [kelep-le-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* **1.** Bir ipliği çile hâline getirmek. [DS] **2.** Dağıtılmış urganı bir eli ve dirseği arasında dolayarak kangal yapmak; kelep hâline getirmek.

keleplenmek¹, [kelep-le-n-mek] *{eT} dönşl. f.* Kelep otuna sahip olmak. [DLT]

keleplenmek², [kelep-le-n-mek] *{ağız} dönşl. f. [-r] [-l(i)-yor]* Ağrı ve sancı yüzünden kıvranmak. [DS]

kelepser, [Far. keleb-ser كلبسر] *{OsT} is.* Atın baş vurmasını engellemek için takılmış olan kayış.

kelepür, [Yun kelepir] *{ağız} is.* Ucuz ya da hile ile alınan şey. [DS]

keler¹, [*eT.* keler كلر] *is.* **1.** *zool.* Sürüngenler sınıfının kelerler takımından olan hayvanların genel adı, *(Rhina squatina).* **2.** *{eT} {eAT} {OsT} {ağız}* Kertenkele. [DLT] [DS] **3.** Zımpara kâğıdı gibi kullanılan ve saat kabı yapılan keler derisi. **4.** *{ağız}* Büyüme çağında yeteri kadar büyüyememiş hayvan. [DS] **5.** *zool.* Boyu iki metreyi bulan, eti yenir, derisi dericilikte ve ciltçilikte kullanılan bir köpekbalığı türü, *(Rina squatina).* ⊡ **keler balığı,** *zool. Camgöz balığımsılar takımından yassı bedenli, omurgasızlar, canlı ve ölü balıklarla beslenen bir etçil köpekbalığı türü, (Squalis squatina).*|| **keler kırı,** *Az ürün veren taşlık, kıraç arazi.*|| **keler kuyruğu,** *{ağız} Büyük baş hayvanlarda görülen bir hastalık. 2. Yaprağı küçük, gövdesi büyük bir ot.* [DS]

keler², [Yun. kellári *(mahzen, mağara)*] *{ağız} is.* **1.** Kiler. **2.** Çadır. **3.** Doğal mağara; kaya oyukları; in. [DS] **4.** Çamur ve harç kullanılmadan örülen taş duvarlı koyuncu evleri.

keler³, [? keler] *{ağız} is.* Yaban ördeği. [DS]

kelergiller, [keler-gil-ler] *is. zool.* Asıl köpekbalıklarıyla vatozlar arasında geçit sayılabilecek balıkları kapsayan, yassı gövdeli, göğüs yüzgeçleri yana kaygın, solungaç yarıkları karına doğru yanda bulunan kıkırdaklı balıklar familyası, *(Rhinidae).*

kelermek¹, [kel-er-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* **1.** Kurumlanmak; gurur satmak; kibirlenmek. **2.** Kabadayılık yapmak. **3.** Karşı gelmek. [DS]

kelermek², [kel-er-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* Solmak. [DS]

kelermeni, [Far. gīl-i ermenī] *{ağız} is.* → kilermeni. [DS]

keles¹, [kel-e-si / keles] *{ağız} sf.* Zayıf; cılız. [DS]

keles², [kel-eş] *{ağız} sf.* → keleş. [DS]

kelesek, -ği [kele *(boğa)* > kele-se-mek > kele-se-k] *{ağız} sf.* (İnek için) boğa isteyen; boğasak. [DS]

kelesen, [? kelesen] *{ağız} is.* Tekne. [DS]

kelesi, [kel-mek > kel-ē-s-i] *{eT} is.* Gelme zamanı. [DLT]

keleste, [kereste] *{ağız}* *is.* Kereste. [DS]

keleş[1], [Far. kel => kel-eş] *{ağız}* *sf.* **1.** Saçı dökülmüş; kelleşmiş; tüysüz; kel. **2.** Bodur. **3.** Vücut yapısı gösterişsiz; cılız. [DS] **4.** *mecaz.* Aptal; salak; beceriksiz. [DS] **5.** Çirkin; kötü. **6.** Pis; kirli; paslı.

keleş[2], [Ar. kelec كلج] *{OsT}* *{ağız}* *sf.* **1.** Yiğit; kahraman; cesur; kabadayı; mert; babayiğit. **2.** Yakışıklı; güzel; endamlı; şık; zarif. **3.** *is.* İyi adam. **4.** Besili, yakışıklı sığır veya boğa. **5.** Uzun boynuzlu sığır. [DS]

keleş[3], [? keleş] *{ağız}* *is.* Keçiboynuzu pekmezi. [DS]

keleşirmek, [keleş-ir-mek] *{ağız}* *dönşl. f.* *[-ir]* Güzelleşerek büyümek. [DS]

keleşlik, -ği [keleş-lik] *is.* Keleş olma durumu.

kelet, [Yun. khaláthi [Tietze]] *{ağız}* *is.* Sepet. [DS]

kelete[1], [Yun. khalátha [Tietze]] *{ağız}* *is.* **1.** Küçük çuval. **2.** Dağarcık. [DS]

kelete[2], [Ar. külte كلته] *{ağız}* *is.* **1.** Önemsiz nesne; ufak tefek. **2.** Küçük parça; artık. **3.** Önemsiz söz. **4.** Küçük harman. **5.** Az miktarda öğütülen tahıl. **6.** Zayıflığı dolayısıyla sürüye katılamayan hayvan. **7.** Arazisi az olan çiftçi. **8.** Yıkanmak üzere komşudan gelen az miktardaki çamaşır. **9.** *sf.* Kötü; çürük. [DS] ⊡ **kelete çaldırmak,** *{ağız}* *Kaçamak yapmak.* [DS]

keleter, [Yun. khalathariá كلتر] *{OsT}* *{ağız}* *is.* **1.** İki kulplu küfe büyüklüğünde sepet. **2.** Küçük sepet. **3.** Çamaşır sepeti. **4.** Tahıl ölçeği. [DS]

keletir, [Yun. khalathariá] *{ağız}* *is.* **1.** → keleter. **2.** Küfe. **3.** İncir. [DS]

keleve, [Far. kelābe كلابه] *{ağız}* *is.* **1.** Eğrilmiş iplik çilesi; kelep. **2.** İplik sarmakta, çile yapmakta kullanılan tahta araç. **3.** Kuyu çıkrığı. **4.** Değirmen çarkı. **5.** Elemge. [DS]

kelever, [? kelever كلاور] *{OsT}* *is.* Çardak.

keleversiz, [kelever-siz] *{ağız}* *sf.* İşe yaramaz; kötü. [DS]

keleyağı, [Türkm. kele *(inek)* > kele+yağ-ı] *{ağız}* *is.* Tereyağı. [DS]

keleyh, [kelek[1]] *{ağız}* *is.* **1.** Hile; düzen. **2.** Ufak karpuz; kelek. **3.** Güç kuvvet. [DS]

kelez, [geñ-ez / gög-ez] *sf.* **1.** *{eAT}* *{ağız}* (Toprak için) gen; verimsiz; kıraç. [DS] **2.** Hasta; zayıf; cılız. **3.** Şaşkın; düşkün. **4.** (Hayvan için) büyüyememiş; gelişememiş. **5.** *is.* Gelişmemiş, kurumuş ekin. **6.** Bodur ağaç. **7.** Gübresiz toprak. **8.** Fındık. **9.** Kertenkele; keler. ⊡ **kelez yer,** *{eT}* *{eAT}* *{ağız}* *Kıraç toprak; verimsiz yer.* [DS]

kelezitmek, [kelez-i-t-mek] *{ağız}* *gçl. f.* *[-ir]* Yormak; hırpalamak. [DS]

kelezimek, [kelez-i-mek] *{ağız}* *gçsz. f.* *[-r]* **1.** Zayıflamak; güçten düşmek; yorulmak. **2.** Açlıktan takati kesilmek. **3.** Yavaş yavaş güçlenmek; kendine gelmek. [DS]

kelezlenmek, [kelez-le-n-mek] *{ağız}* *dönşl. f.* *[-ir]* (Bitki, ağaç vb.) sürgün vermek. [DS]

kelezleşmek, [kelez-le-ş-mek] *{ağız}* *dönşl. f.* *[-ir]* Düşkünleşmek. [DS]

kelezlik, -ği [kelez-lik] *{ağız}* *is.* **1.** Kökten fışkıran bodur ağaçlarla kaplı yer. [DS] **2.** Fidanlık.

kelezti, [*eT.* kel-mek > kel-ez-ti] *{ağız}* *is.* **1.** Hayal. **2.** Göz önünden birden gelip geçen şeyler. [DS]

kelfe, [Far. kelābe كلابه => kelfe] *{ağız}* *is.* Elde iplik sarmaya yarayan tahtadan yapılmış araç. [DS]

kelgaz, [kel+gaz] *{ağız}* *is.* İdare kandili. [DS]

kelgelimet, [kel-mek > kel-geli-met] *{eT}* *zf.* Gelmek için. [DLT]

kelgelmek, [kel-gē-l-mek] *(kelge:lmek){eT}* *gçsz. f.* *[-ür]* Gitmek üzere olmak. [KB]

kelgin, [kel-mek > kel-gin] *{eT}* *is.* Büyük ırmak veya denizlerin taşar gibi kabarması; met. [DLT]

kelginlemek, [kel-mek > kel-gin-lē-mek] *{eT}* *dönşl. f.* *[-r]* Sellenmek; su baskını olmak. [DLT]

kelgirmek, [kel-mek > kel-gir-mek] *{eT}* *gçsz. f.* *[-ür]* Gele yazmak; gelmek istemek. [DLT]

kelgü, [kel-mek > kel-gǖ] *(kelgü:){eT}* *is.* Gelme zamanı; geliş; gelecek. [DLT]

kelgüçi, [kel-gǖ > kelgü-çi] *{eT}* *sf.* Gelici; gelen. [DLT]

kelgülük, [kel-gǖ > kelgü-lük] *{eT}* *sf.* (Kişi için) gelmeye hak kazanmış. [DLT]

kelgür, [Far. kef-gir] *{ağız}* *is.* Delikli kepçe; süzgeç. [DS]

keli, [*eT.* kel-mek > keli] *{ağız}* *is.* **1.** Yurt; çadır yeri; konma alanı. **2.** Bağ, bahçe, tarla sınırı. **3.** Asma çubuklarının arasında kalan yer; buralarda yığılı toprak. **4.** Evlekleri birbirinden ayıran tümsek. **5.** Toprak damlarda suların duvardan akmaması için duvara doğru yığılmış toprak. **6.** Küçük dağ veya tepelerin zirvesi. [DD] **7.** Dağ ve tepe eteği. **8.** Taşlı, verimsiz tarla. **9.** Aşı yapmak için alınan filiz. [DS] **10.** Etrafı yüksek olduğu için su basmayan düz arazi. [DD] **11.** Çalısı az fakat çok taş bulunan tarla. [DD] **12.** Aşı için ağaçlardan alınan filiz; kalem. [DD] **13.** Ufuk. [DD]

kelibibik, -ği [kel+ibibik] *{ağız}* *is.* Çavuşkuşu; ibibik. [DS]

kelibik, -ği [kel+ibik] *{ağız}* *is.* → kelibibik. [DS]

kelici, [Moğ. keleçi] *{ağız}* *is.* Söz; boş laf. [DS]

kelicik, -ği [kelicik] *{ağız}* *sf.* Ufak; küçük. [DS]

kelif, [Yun. khaluvi] *{ağız}* *is.* **1.** Küçük bağ veya bostan kulübesi; çardak; gölgelik. [DS] **2.** Yayla evi. [DD]

kelifit, [Fr. kélyphite] *is.* *min.* Grenaların ayrışması sonucu meydana gelmiş hidratlı doğal magnezyum silikat.

kelig, [kel-mek > kel-ig] *{eT}* *is.* **1.** Hayal. [EUTS] **2.** Görünme. [EUTS] **3.** Ortaya çıkma. [EUTS] **4.** Ge-

liş; gelme; peyda olma. [Gabain] [EUTS] **5.** (Budizm'de) yeniden doğuş. [Clauson] **6.** Gelecek; geleceği. [DLT]

keligli, [kel-mek > kel-ig > kelig-li] *{eT} sf.* **1.** Gelen. **2.** Gelmek üzere olan. [DLT]

keligme, [kel-mek > kel-ig > kelig-me] *{eT} sf.* **1.** Gelecek olan. [EUTS] **2.** Gelen. [EUTS] [ETY]

keligsek, [kel-mek > kel-ig > kelig-sek] *{eT} sf.* Gelmeye istekli olan. [DLT]

keligsemek, [kel-mek > kel-ig > kelig-sē-mek] *(kelikse:mek) {eT} gçsz. f. [-r]* Gelmek istemek. [DLT]

kelik[1], **-ği** [Erme. k'alik / Yun. khalíkhi] *{ağız} is.* **1.** Ayakkabı. **2.** Eski ayakkabı. **3.** Çocuk ayakkabısı; patik. **4.** Yünden örme terlik. **5.** Meşin; işlenmiş deri; sahtiyan. **6.** Çorap tabanı. **7.** Çizme; potin. **8.** Çizme koncu. [DS] **9.** Sırımdan yapılan ve karda batmamak için giyilen bir tür çizme; kar ayakkabısı. ☞ **keliği çıkmak,** *{ağız} Çok yıpranmak; bitkin düşmek.* [DS]|| **keliği çöplüğe atılmak,** *{ağız} Kendisine sevgi ve ilgi azalmak; pabucu dama atılmak.* [DS]

kelik[2], **-ği** [Yun. khalúvi] *{ağız} is.* **1.** Bağ evi; kulübe. [DS] **2.** Avcıların gözetleme yeri. [DD] **3.** Ağıllarda bulunan çoban evi. [DD]

kelik[3], **-ği** [kelik] *{ağız} is.* **1.** Eğri boynuzlu koç. [DS] **2.** Bir yaşındaki erkek koyun.

kelik[4], **-ği** [kelik] *{ağız} is.* Hayvan boynuna takılan zil. [DS]

kelik[5], **-ği** [Yun. khalikhi] *{ağız} is.* Küçük taşlar. [DS]

kelik[6], **-ği** [kelik] *{ağız} sf.* (Kadın için) çok gezen. [DS]

kelikçi[1], [kel-mek > kel-ik-çi] *{ağız} is.* Düğün davetiyesi dağıtan kimse; okuyucu.

kelikçi[2], [kelik-çi] *{ağız} is.* Ayakkabıcı. [DS]

kelikli, [kelik-li] *{ağız} sf.* Varlıklı olduğu hâlde harcamayan, cimri. [DS]

kelikmek, [kelik-mek] *{ağız} gçsz. f. [-ir]* Alınmak; kızmak. [DS]

keliksi, [kelik-si] *{ağız} sf.* (Deri için) iyi işlenmemiş. [DS]

kelil, [Ar. kelīl كليل] *(keli:l) {OsT} sf.* **1.** (Kılıç, bıçak vb. kesici araçlar için) keskinliğini kaybetmiş; körelmiş. **2.** Gözleri iyi göremeyen.

kelile, [Ar. kelīle كليله] *{OsT} is.* Çakal.

kelim[1], [Ar. kelām > kelīm كليم] *(keli:m) {OsT} sf.* **1.** Söz söyleyen; mütekellim. **2.** *is.* Kendisine söz söylenilen kişi; teklik ikinci kişi; muhatap. **3.** (Sina Dağında Allah ile konuşması dolayısıyla) Hz. Musa. ☞ **kelîm-dest,** *{OsT}* → kelimdest.|| **kelîm'ullāh,** *{OsT} Sina Dağında Allah'ın hitabını duyan; Hz. Musa.*

kelim[2], [Ar. kelime > kelim كلم] *{OsT} is.* Kelimeler; sözler.

kelim[3], [Sansk. kalama => kelim] *{eT} is.* Kalem. [EUTS]

kelim[4], [? kelim] *{ağız} is.* Eğri boynuzlu koç. [DS]

kelimat, [Ar. kelime > kelimāt كلمات] *(kelima:t) {OsT} is.* Kelimeler; sözcükler; sözler. ☞ **kelimāt-ı atîka,** *{OsT} Eski kelimeler; eski sözler.*|| **kelimāt-ı ilāhiye,** *{OsT} İlahî sözler.*|| **kelimāt-ı takdîriye,** *{OsT} Takdir belirten sözler.*

kelimdest, [Far. kelīm-dest كليم دست] *{OsT} sf.* **1.** (Kişi için) olgun. **2.** Elinden iş gelir; marifet sahibi; becerikli.

kelime[1], [Ar. kelām > kelime كلمه] *{OsT} is.* **1.** Anlaşmada kullanılan, anlamlı ses veya ses birliği; söz; sözcük. **2.** Bağımsız olarak kâğıt üzerinde gösterilebilen veya sözlü olarak söylenebilen anlatım aracı. **3.** Söz dağarcığının ögesi; adlandırma ögesi. ☞ **kelime-be-kelime,** *{OsT} Kelimesi kelimesine; bütün kelime ve harfleri ile birlikte.*|| **kelime cambazı,** *Söz ile oyun yapan kimse.*|| **kelime cambazlığı,** *Sözle oyun yapma.*|| **kelime grubu,** *Yapısında ve anlamında bir bütünlük bulunan birden çok kelimeden kurulu dil birliği.*|| **kelime hazinesi,** *1. Bir kimsenin kullandığı kelimelerin tümü. 2. Bir dildeki kelimelerin tümü; söz varlığı.*|| **kelime-i asliye,** *{OsT} dbl. Basit sözcük; kök.*|| **kelime-i külliye,** *{OsT} fel. Kamu mantıkçılık.*|| **kelime-i müvellede,** *{OsT} dbl. Yeni meydana getirilmiş bir kelime.*|| **kelime-i şahādet,** *{OsT}* → kelimeişahadet.|| **kelime-i tayyibe,** *Gönül okşayıcı söz; güzel söz.*|| **kelime-i tevhîd,** *{OsT}* → kelimeitevhit.|| **kelime kadrosu,** *Bir dildeki kelimelerin tümü; kelime hazinesi; söz dağarcığı; vokabüler.*|| **kelime karışıklığı,** *tıp. Bir kelimenin yerine başka bir kelime söyleme biçiminde görülen konuşma bozukluğu; söz karışıklığı; parafazi.*|| **kelimelerin üzerinde durmak,** *Dikkat çekilmek istenen bir durumda, o konu ile ilgili kelimeleri yavaş, teker teker ve daha baskılı bir sesle söylemek.*|| **kelimeleri tartarak söylemek** (konuşmak), *Yanlış anlaşılmaya sebep olacak söz söylememeye dikkat ederek konuşmak.*|| **kelime oyunu,** *1. Kelimelerin çok anlamlılıklarından veya benzerliklerinden yararlanılarak yapılan nükte ya da aykırı anlamlandırma. 2. İki ve daha çok kişi tarafından her defasında bir harf ekleyerek anlamlı bir kelime oluşturma biçiminde oynanan oyun.*|| **kelimenin tam anlamıyla,** *Bir durumu anlatmak için kullanılan kelimenin taşıdığı anlam boyutuyla; sözün kapsadığı tam kavramla.*|| **kelime sayılama,** *Kelime biliminin, özellikle kelime hazinesinin incelenmesinde nicelik belirleme ve istatistik eğrilerle uğraşan bölümü.*|| **kelime sıklığı,** *Bir dilde, bir kelimenin kullanılma oranı; frekans.*|| **kelimesi kelimesine,** *Hiçbir kelime atlamadan; olduğu gibi; harfiyen; aynen; motamot.*|| **kelime yapımı,** *Çeşitli yollardan kelime meydana getirme.*

kelime[2], [Far. kelābe كلابه] *{ağız}* *is.* Bükülmek üzere hazırlanmış top halindeki keçi kılı. [DS]

kelime[3], [Yun. khlēma] *{ağız}* *is.* **1.** Bağ çubuğu. **2.** Ağaçların dibindeki taze dallar; sürgün. [DS]

kelimeişahadet, [Ar. kelime-i şahādet كلمه شهادت] *(kelimeişaha:det)* *{OsT}* *is.* İslam'ın beş şartından birisi olan ve "Ben şahitlik ederim ki, Allah'tan başka bir tanrı yoktur; Hz. Muhammed onun elçisi ve kuludur." sözü. ⊡ **kelimeişahadet getirmek,** *Kelime-i şahadetin taşıdığı anlama içten inanarak yüksek sesle bu cümleyi söylemek.*

kelimeitevhit, [Ar. kelime-i tevḥīd كلمه توحيد] *{OsT}* *is.* Toptan imanın esası olan, *"Allah'tan başka tanrı yoktur, Hz. Muhammed onun elçisidir."* sözü.

kelimek, [keli-mek] *{ağız}* *gçl. f.* *[-r]* Makasla saçı kırmak. [DS]

kelimeli, [kelime-li] *sf.* **1.** Kelime bulunan. **2.** (Belirtilen sayıda) kelime bulunduran.

kelimelik, -ği [kelime-lik] *sf.* (Belirtilen sayıda) kelimeden meydana gelen.

kelimesiz, [kelime-siz] *sf.* Hiç kelime kullanmadan; sessiz.

kelimsinmek, [kel-mek > *kelim > kelim-sin-mek] *{eT}* *dönşl. f.* *[-ür]* Gelir görünmek; gelir gibi yapmak. [DLT]

kelimetan, [Ar. kelimetān كلمتان] *(kelimeta:n)* *{OsT}* *is.* → kelimeteyn.

kelimeteyn, [Ar. kelimeteyn كلمتين] *{OsT}* *is.* **1.** İki kelime. **2.** *"Allah'tan başta tapacak ilâh yoktur, Hz. Muhammed onun resulüdür"* sözleri.

kelimullah, [Ar. kelīm-ullāh كليم الله] *(keli:mulla:h)* *{OsT}* *is.* Allah'ın kendisiyle konuştuğu kimse; Hz. Musa.

kelin[1], [kel-mek > kel-in] *{eT}* *is.* Gelin. [DLT] [EUTS] [ETY] [KB] [Gabain]

kelin[2], [?kelin] *{ağız}* *sf.* *is.* Boynuzlu koyun. [DS]

keling, [Far. keling كلنك] *{OsT}* *sf.* Şaşı.

kelingün, [kel-in > keliñün] *(keliñün)* *{eT}* *is.* Gelinler. [ETY] [Tekin]

kelinlemek, [kel-in > kelin-lē-mek] *{eT}* *gçsz. f.* *[-r]* Evlenmek. [EUTS]

kelip, [Ar. ḳālib] *{ağız}* *is.* Kalıp. [DS]

-kelir, [-ġalır / -gelir / -kalır / -kelir] *{eT}* *çek. e.* → -galır.

kelirmek, [kel-mek > kel-ir-mek] *{eT}* *gçl. f.* *[-ür]* **1.** Getirmek. [EUTS] [Gabain] **2.** Getirtmek. [EUTS]

kelis, [Yun. khalestis] *{ağız}* *is.* Davet; çağrı; oku. ⊡ **kelis gezmek,** *{ağız}* *(Düğüne çağrıcı kadın için) kapı kapı dolaşarak gezmek; düğüne çağırmak.* [DS]

kelisçi, [Yun. khalestis => kelis-çi] *{ağız}* *is.* Düğüne çağrıda bulunan kadın; çağrıcı. [DS]

keliş, [kel-mek > kel-iş] *{eT}* *is.* Geliş. [DLT] [EUTS] ⊡ **keliş barış,** *{eT}* *Geliş gidiş.* [DLT]

kelişlig, [kel-iş > kel-iş-lig] *{eT}* *sf.* Gelişli; geleni olan; konuğu olan. ⊡ **kelişlig barışlıg ev,** *{eT}* *Konuk odası.* [DLT]

kelişmek[1], [kel-mek > kel-iş-mek] *{eT}* *dönşl. f.* *[-ür]* Gelişmek; ilerlemek. [DLT]

kelişmek[2], [kel-mek > kel-iş-mek] *{eT}* *işteş. f.* *[-ür]* Karşılıklı birbirine gelmek. [KB] ⊡ **kelişmek barışmak,** *{eT}* *Birbirine gelip gitmek.* [DLT]

keliyip, -bi [kel + Eyyūb] *{ağız}* *is.* Hırsız. [DS]

keliz, [? keliz] *{ağız}* *is.* Üstü toprakla örtülü kulübe; bağ evi. [DS]

kelk, [Far. kelk كلك] *{OsT}* *is.* Koltuk; koltuk altı.

kelkaş, [kel+kaş] *{ağız}* *is.* Karnabahar. [DS]

kelke, [Yun. khalkío] *{ağız}* *is.* Kova. [DS]

kelkenez, [Far. kerges] *{ağız}* *is.* Kerkenez. [DS]

kelkepçe, [kel+kepçe] *{ağız}* *is.* Her şeye burnunu sokan; her şeye karışan kimse. [DS]

kelkerkes, [Far. kerges] *{ağız}* *is.* Kerkenez. [DS]

kelmeser, [kel+kes-er] *{ağız}* *is.* Uzun saplı büyük keser. [DS]

kelkız, [kel+kız] *{ağız}* *is.* Kasırga. [DS] ⊡ **kelkız çiçeği,** *{ağız}* *Papatya.* [DS]

kelkik, -ği [Yun. khalíkhi] *{ağız}* *is.* Tencere. [DS]

kelkinmek, [kalk-mak > kelk-in-mek] *dönşl. f.* *[-ir]* *{ağız}* (Yürüyemeyen çocuklar için) birine veya oyuncağa doğru atılmak. [DS]

kelkör[1], [kel+kör] *{ağız}* *sf.* Alaca; lekeli. [DS]

kelkör[2], [kel+kör] *{ağız}* *is.* Sığır sürüsü. [DS]

kella, [Ar. kellā كلا] *(ke'llâ:)* *{OsT}* *e.* Asla; hiçbir zaman; katiyen.

kelle[1], [Far. kelle كله] *is.* **1.** Baş; kafa. **2.** *mecaz.* Bir kimsenin hayatı. **3.** (Peynir, şeker vb. için) topak; iri tane. **4.** Buğday başağı. **5.** (Yuvarlak, külçe şeklindeki şeyler için) sayı; adet; tane. **6.** Eni ile boyu arasında bir metre fark bulunan elde dokunmuş halı. **7.** Bar türü oyunlarda en baştaki oyuncu ile en son oyuncu arasında yer alan oyuncular; sıra oyuncuları. **8.** Fırında pişirilmiş koyun başı. **9.** *{ağız}* İçine ceviz, fındık, pirinç konularak yapılan bir hamur tatlısı. [DS] **10.** *{ağız}* Sirkeli paça. [DS] **11.** *{ağız}* Yüksek tepe. [EG] ⊡ **kelle çekmek,** *{ağız}* *Biçilmiş buğday destelerinden tohum için iyi başakları seçip ayırmak.* [DS]|| **kelle darı,** *{ağız}* *Mısır koçanı.* [DS]|| **kelle götürür gibi,** *(Gidiş, yürüyüş için) gereğinden fazla bir çabuklukla; aşırı telaş ile.*|| **kelle kâğıdı,** *{ağız}* *Nüfus cüzdanı.* [DS]|| **kelle koltuğunda,** *1. Ölümü göze almış olarak. 2. Her türlü tehlikeyi bekleyerek.*|| **kelle kulak yerinde olmak,** *(Kişiler için) gösterişli ve iri yapılı olmak.*|| **kelle küpe,** *{ağız}* *Paça yemeği.* [DS]|| **kelle mi çok ciğer mi?** *{ağız}* *Kılı kırk yaran; ince hesaplı.* [DS]||

kelle peyniri, *Koyun yağından Balıkesir ve İzmir taraflarında yapılan, Türk usulü lezzetli bir peynir türü; Mihalıç peyniri.*|| **kelle-pûş,** → kellepuş.|| **kellesi büyük,** *{ağız} Memur.* [DS]|| **kellesi koltuğunda olmak,** *Ölümü göze almış olmak.*|| **kellesini koltuğuna almak,** *Ölümü göze almak.*|| **kellesini ortaya koymak,** *Bütün tehlikeleri, hatta ölümü bile göze almak.*|| **kellesini uçurmak,** *Birinin başını gövdesinden kesere ayırmak.*|| **kelle tenceresi,** *{ağız} Bir çeşit tencere.* [DS]|| **kelleye davranmak,** *{ağız} (Ekin için) başakları olgunlaşmak.* [DS]|| **kelleyi vermek,** *Sevdiği bir şey uğruna canını feda etmek.*

kelle, [? kelle] *{ağız} zf.* Kere; kez. [DS]

kellecuş, [kelle-ce + aş] *{ağız} is.* → kelecoş. [DS]

kelleli, [kelle-li] *{ağız} sf.* Başı büyük olan. [DS]

kellem, [kelle-m] *{ağız} is.* Ceviz ya da taşla oynanan bir taş oyunu. [DS]

kelleme, [kel-le-me] *is.* Asmalarda salkımların kuvvetlenmesi için fazla olan filizleri kırmak.

kellemek[1], [kel-le-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* **1.** Bir ağacın, dallarını, fazla filizlerini kopararak, keserek temizlemek. **2.** Aşı yapmak için ağacı kesmek. **3.** *gçsz. f.* (Ağaç için) kurumak. **4.** (Ağaç için) yeşillenmek. [DS]

kellemek[2], [kelle-mek] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(i)-yor]* (Koç, tosun vb. için) tos vurmak. [DS]

kellenme, [kel-le-n-me] *is.* Kellenmek eylemi.

kellenmek, [kel-le-n-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* Gerilemek; durgunlaşmak; kötüleşmek. [DS]

kellepuş, [Far. kelle-pûş كله پوش] *(kellepu:ş) {OsT}is.* **1.** Baş örtüsü. **2.** Kavuk altına giyilen ve başı tamamen örten bir cins takke. **3.** İmparatorluk dönemi ordusunda askerlerin savaşta başlarına giydikleri, gözler dışında başın her tarafını örten zırhlı başlık; miğfer; tolga.

kelleşme, [kel-le-ş-me] *is.* Kel durumuna gelmek eylemi.

kelleşmek, [kel-le-ş-mek] *dönşl. f. [-ir]* **1.** (İnsan için) kel durumuna gelmek. **2.** (Hah, battaniye gibi tüylü eşyalar için) tüyleri dökülmek. **3.** (Arazi için) bitki örtüsü yok olmak.

kellez, [kel > kel-le-mek> kel-le-z] *{ağız} sf.* (Boğa için) yaşı küçük olan veya gelişemediği için bodur kalan. [DS]

kelli[1], [kel-li] *sf.* Keli bulunan; keli olan. ☞ **kelli felli,** [Ar. kerr ü fer] *Kılığı kıyafeti düzgün, gösterişli olan; önemli sayılır görünüşte olan.*

kelli[2], [kel-mek *(gelmek)* > kel-li / Ar. ġayr => gayri] *e.* *"Sonra"* edatı gibi çıkma durumundaki sözlerden sonra gelerek birbirine bağladığı iki yargıdan ilkini zorlayıcı bir neden olarak gösteren bir edat.

kelli, [? kelli] *{ağız} is.* Sincap. [DS]

kellik, -ği [kel-lik] *{ağız} is.* **1.** Saçlı deride tüylerin dökülmesine yol açan mantarlardan meydana gelen bir hastalık. **2.** Üzerinde bitki bitmeyen çıplak arazi. **3.** Fundalık. [DS]

kellim, [Ar. (Sur.) kellīn كلين => kellim] *{ağız} is.* Tek kat kerpiç duvar. [DS]

kelloz, [kel > kelloz] *{ağız} is.* Kel kafalı kimse. [EG]

kelmek, [kel-mek] *{eT} gçsz. f. [-ür]* **1.** Gelmek. [DLT] [ETY] [EUTS] [OKD] [İKPÖy.] [Yüknekî] [Gabain] [Tekin] [Üç İtigsizler] **2.** Sürerlik fiili yapan yardımcı fiil. [ETY]

kelmiç, -ci [? kelmeç / kelmiç] *{ağız} is.* Balığın büyük kılçıkları. [DS]

kelmiş, [kel-mek > kel-miş] *{eT} sf.* Gelmiş olanlar. [ETY]

kelngiz, [kel-mek > kelñiz] *(kelñiz) {eT} is.* Sel. [DLT]

kelngizleyü, [kel-mek > kelñiz-lēyü] *(kelñizle:yü:) {eT} zf.* Sel gibi. [DLT]

Keloğlan, [kel+oğ(u)l-an] *is.* **1.** Türk masallarının, anasından başka kimsesi bulunmayan, yoksul fakat zekâsı sayesinde bütün güçlüklerin üstesinden gelen bir masal kahramanının adı. **2.** *mecaz.* (Küçük k ile) bir yere hizmetçi olarak alınan ya da çırak olarak verilen çocukları okşamak üzere söylenen çağırma sözü. **3.** Hindi.

kelp, [Ar. ḳalb] *{ağız} is.* Kalp; yürek. [DS]

kelpe, [kelpe] *is.* Asma hereği; bağ sırığı.

kelpen, [? kelpen] *{ağız} is.* Kadınların süs olarak kol üstüne koydukları kumaş parçası. [DS]

kelpendir, [? kelpendir] *{ağız} is.* Yağsız peynir. [DS]

kelpengecik, -ği [? kelpengecik] *{ağız} is.* Delikanlı; genç insan. [DS]

kelpenti[1], [Far. kelbetān] *{ağız} is.* Kerpeten. [DS]

kelpenti[2], [? kelpenti] *{ağız} is.* Miskin; uyuşuk. [DS]

kelpentmek, [kelpent-mek] *{ağız} gçl. f. [-ir]* Sallamak. [DS]

kelpere, [kelpere] *{ağız} is.* Yüzü az topraklı, altı taşlı olan verimsiz tarla. [DS]

kelperen, [kelperen] *is.* Kuyu temelinin altına konulan çam veya karaağaçtan yapılmış çerçeve.

kelpeşir, [? kelpeşir] *{ağız} is.* Kaynayan suya ufalanmış yufka ekmek, tuz ve biber konularak yapılan bir tür çorba. [DS]

kelpeten, [Far. kebetān] *{ağız} is.* Kerpeten. [DS]

kelpetin, [Far. kelbetān] *{ağız} is.* **1.** Pense. **2.** Kerpeten. [DS]

kelpildetmek, [kelp-il-de-t-mek كلپلدتمك] *{eAT} {ağız} gçl. f. [-ir]* Gözü çabuk çabuk açıp kapamak; göz kapaklarını oynatmak.

kelpirdetmek, [kelp-ir-de-t-mek] *{ağız} gçl. f. [-ir]* → kelpildetmek. [DS]

kelsemek, [kel-mek > kel-sē-mek] *(kelse:mek) {eT} gçsz. f. [-r]* Gelmek istemek. [DLT]

kelt, [kelt] *{ağız} is.* **1.** Çayırlı, sulu dere içi. [DS] **2.** Taş ve kaya kovuklarında biriken yağmur suyu.

keltavuk, -ğu [kel+tavuk] *{ağız} is.* Hindi. [DS]

kelte[1], [kelte] *{ağız} is.* Ot bitmeyen, ürün vermeyen yerler. [DS]

kelte[2], [kelte] *{ağız} is.* **1.** Meslek ve sanatında uzmanlaşamayan. **2.** Tarikat dışından olan; yabancı. [DS]

kelte[3], [kelte] *{ağız} is.* Yaşlı fakat küçük kalmış palamut ağacı. [DS]

kelte[4], [kelte] *{ağız} is.* Sapsız sepet; küfe. [DS]

kelte[5], [kelte] *{ağız} sf.* Kısa. [DS]

kelteben, [Far. kelbetān] *{ağız} is.* Kerpeten. [DS]

kelteçi, [kel-mek > kel-teçi] *(kelteçi:) {eT} sf.* Gelecek olan; gelen. [Gabain]

keltek[1], **-ği** [? keltek] *{ağız} is.* **1.** Eski, yırtık ayakkabı. **2.** Eski bakır kap. **3.** Düzensiz ve dağınık eşya. **4.** Terbiyesiz ve uygunsuz kimse; serseri. [DS]

keltek[2], **-ği** [kel(i)t-ek] *{ağız} sf.* **1.** (Kişi için) saçları dökük, başı yağlı ve kirli olan. **2.** (Şapka, fes vb. için) kirli; yağlı. [DS]

keltek[3], [kaltak] *{ağız} sf.* (Kadın ve çocuk için) davranışları beğenilmeyen; değersiz. [DS]

keltekeler, [kelte+keler کلته کلر] *{eAT} is.* Kertenkele.

kelteki, [? kelteki] *{ağız} sf.* (Eşya için) eskimiş; kullanılmaz hâle gelmiş. [DS]

kelteme, [kelteme] *{ağız} is.* **1.** Az ürün veren tarla; çorak arazi. **2.** Düzlüklerdeki toprak tümsekleri. **3.** Altı taşlık üstü hafif toprak olan yerler. [DS]

kelten, [? kelten] *{ağız} is.* **1.** Küçük kertenkele. **2.** Eğirdir Gölü'nde yaşayan küçük bir balık. [DS]

keltenek, -ği [kelten-ek] *{ağız} is.* Eski ve kötü giyimli adam. [DS]

keltenkeler, [kelten+keler کلتن کلر] *{eAT} is.* Kertenkele.

keltenkene, [keltẹn+kene کلتنکنه] *{eAT} is.* Kertenkele.

keltenkesek, -ği [kelten+kes-ek] *{ağız} is.* Yonga. [DS]

kelter, [Yun. khalathariâ => kelter / keleter / keletir کلتر] *{OsT} {ağız} is.* Küfe; sepet; sele. [DS]

kelti, [kelti] *{ağız} is.* **1.** Meşe fidanı. **2.** Küçük fidanlık. **3.** Bostan sulamak için açılan arkların iki yanındaki toprak yığını. **4.** Yabancı. [DS]

kelü, [Fr. kilo] *{ağız} is.* Kilo. [DS]

kelürmek, [kel-mek > kel-tür-mek] *{eT} gçl. f. [-ür]* **1.** Getirmek. [EUTS] [ETY] [KB] [İKPÖy.] [Tekin] **2.** Dünyaya getirmek; doğurmak. [EUTS] **3.** Götürmek. [İKPÖy.] **4.** Getirtmek. [DLT]

kelürtmek, [kel-mek > kel-ür-mek > kel-ür-t-mek] *{eT} gçl. f. [-ür]* Getirtmek. [Clauson]

kelvet, [? kelvet] *{ağız} is.* Sıkıntı; keder. [DS]

kelvin, [William Kelvin *(İngiliz fizikçi)* adından] *is. fiz.* Suyun üçlü noktadaki sıcaklığının 273.16'da birine eşit termodinamik sıcaklık birimi; sembolü: K.

kelvinölçer, [kelvin + ölç-er] *is.* Kırmızı ve mavinin tayf kuşaklarındaki yayım enerjileri şiddetlerinin oranını temel alarak ışığın renk sıcaklığını ölçmeye yarayan alet.

kelyazan, [kel+yaz-an] *{ağız} is.* **1.** İki yaşında kısır keçi. **2.** İki yaşındaki tiftik keçisi. [DS]

kem[1], [kem *(yans.)*] *is.* Gevezelik etmeyi, anlaşılmaz sözler söylemeyi, bahane uydurmaya çalışmayı anlatan kök. [Zülfikar] *kem kem, kem küm etmek* ⧉ **kem küm,** *Anlaşılmaz sözler.*|| **kem küm etmek,** *(Zor durumda kalan biri için) verecek cevap bulamayarak anlaşılmaz ve birbirini tutmaz sözler söylemek.*

kem[2], [kem *(yans.)*] *is.* Köpek havlamasını anlatan kök. [Zülfikar] *kem-kir-mek*

kem[3], [kem] *{eT} is.* **1.** Gem. [DLT] **2.** *{ağız}* Oğlakların analarını emmesini önlemek için ağızlarına bağlanan sopa. [DS]

kem[4], [kem] *{eT} zm.* Soru zamiri; kim. [ETY] [Tekin]

kem[5], [kem] *{eT} is.* **1.** Ağrı; hastalık; ıstırap; zahmet. [EUTS] [DLT] [KB] [Gabain] **2.** Uğursuzluk.

kem[6], [Ar. kem کم] *{OsT} sf.* **1.** Kaç; ne kadar? **2.** *is.* Miktar.

kem[7], [Far. kem کم] *{OsT}sf.* **1.** İyi olmayan; fena; kötü. **2.** Ayarı düşük. **3.** Eksik; az; noksan. *{eT} (aynı)* [EUTS] **4.** *{ağız}* Bir eşyanın kırılan parçasını yerine koyarak onarma biçimi. [DS] ⧉ **kem-akl,** *{OsT} Aklı kıt; aptal.*|| **kem-asl,** *{OsT} Aslı iyi olmayan; asaletsiz.*|| **kem-a'yār,** *{OsT} Ayarı bozuk; ayarsız.*|| **kem-āzār,** *{OsT} Kötü incitiş.*|| **kem-bahā,** *{OsT} Değersiz; değeri düşük.*|| **kem-baht,** *{OsT} Talihi kötü olan; kötü talih.*|| **kem-bidāa,** *{OsT} 1. Sermayesi kıt. 2. mecaz. Bilgisi az; az okumuş.*|| **kem-bizāa,** *{OsT}* → kem-bidāa.|| **kem-cevāb,** *{OsT} Kötü cevap veren; eksik cevap.*|| **kem-dil,** *{OsT} Başkalarının kötülüğünü isteyen; kötü kalpli olan.*|| **kem-fehm,** *{OsT} Anlayışı kıt.*|| **kem göz,** *{OsT} Baktığı kimse veya şeye nazarı değdiği söylenen göz.*|| **kem gözle bakmak,** *{OsT} Kötü bir niyet besleyerek bakmak.*|| **kem-gû,** *{OsT} 1. Az söyleyen. 2. Kötü söyleyen.*|| **kem-gûyî,** *{OsT} Kötü söz söyleyicilik.*|| **kem-güftār,** *{OsT} Az konuşan; az söz söyleyen.*|| **kem-hāb,** *{OsT} Uykusu kıt.*|| **kem-harf,** *{OsT} Az konuşan.*|| **kem-havsala,** *{OsT} Tahammülü az olan.*|| **kem-hired,** *{OsT} Ahmak; beyinsiz.*|| **kem-huy,** *{OsT} Kötü huylu.*|| **kem-iyār,** *{OsT} Ayarı bozuk; ayarsız; kalp.*|| **kem-kadr,** *{OsT} Değeri az; itibarsız.*|| **kem-kāim,** *{OsT} Anlayışsız.*|| **kem-kıymet,** *{OsT} Değersiz; kıymetsiz.*|| **kem-māye,** *{OsT} Yaradılışı bozuk; aslı bozuk.*|| **kem-nām,** *{OsT} Adı sanı belirsiz; ünsüz; şöhret-*

siz.|| **kem-nazār,** *{OsT} Kötü gözle bakan; nazar eden.*|| **kem-pāye,** *{OsT} Rütbesi düşük.*|| **kem-sāl,** *{OsT} Yaşı küçük.*|| **kem-söz,** *{OsT} Kırıcı ve kötü söz.*|| **kem-suhān,** *{OsT} Az konuşan.*|| **kem-şerm,** *{OsT} Utanmaz.*|| **kem-ter,** *{OsT} 1. Eksik. 2. Daha aşağıda bulunan; hakîr.*|| **kem-terāne,** *{OsT} Hakîr olarak; küçükçe.*|| **kem-terîn,** *{OsT} 1. En küçük. 2. En aşağı; en çok eksik. 3. Çok âciz; pek hakîr.*|| **kem-yāb,** *{OsT} Az bulunur.*|| **kem-zebān,** *{OsT} Az söyleyen kimse.*|| **kem-zede,** *{OsT} Kötülüğe uğramış; talihsiz.*|| **kem-zen,** *{OsT} Talihsiz.*|| **kem-zihn,** *{OsT} Aklı eksik; aptal.*

kem[8], [kem] *{ağız} is.* **1.** Düğme. **2.** Ot ve ekin demetlerini bağlamak için ottan bükülerek yapılan bağ. [DS]

kem[9], [Erme. gom => kom] *{ağız} is.* Davar ağılı; ahır. [DS]

kem[10], [kem] *{ağız} is.* Çivi. [DS]

kem[11], [kem] *{ağız} sf.* Bayat; sert. [DS]

kem[12], [kem] *{ağız} is.* Ceviz. [DS]

kema, [Ar. kemā كما] *(kema:) {OsT} e.* Gibi; benzer; olduğu üzere. ☞ **kemā-fi'l-evvel,** *{OsT} Önceki gibi.*|| **kemā-fi's-sābık,** *{OsT} Eskisi gibi.*|| **kemā-hiye,** *{OsT} Olduğu gibi.*|| **kemā-hiye-hakkıhā,** *{OsT} Gereği gibi.*|| **kemā-hū,** *{OsT} Olduğu gibi.*|| **kemā-hüve'l-mu'tād,** *{OsT} Alışıldığı gibi.*|| **kemā-hüve'r-resm,** *{OsT} Alışıldığı üzere.*|| **kemā-kân,** *{OsT} Eskiden olduğu gibi.*|| **kemā-yenbagî,** *{OsT} Gerektiği gibi; uygun biçimde.*|| **kemā-zükir,** *{OsT} Söylendiği üzere.*

kemabiş, [Far. kemā-bīş كمابيش] *(kema:bi:ş) {OsT} zf.* Aşağı yukarı; takribî olarak; takriben.

kemaîn, [Ar. kemāīn كمائين] *(kema:i:n) {OsT} is.* Pusuya gizlenmiş adamlar.

kemal, -li [Ar. kemāl كمال] *(kema:l) {OsT} is.* **1.** Bilgi ve, erdem bakımından eksiksizlik; olgunluk; noksansızlık; erginlik; yetkinlik; eksiksizlik. **2.** İstenilen ve beğenilir niteliklerin tamamını taşıma durumu; mükemmeliyet; eksiksizlik. **3.** Bilgi ve erdem; fazilet. **4.** En yüksek değer. **5.** *tasvf.* Bir insanın manevî varlık âleminde basamak basamak yükselmesi, olgunlaşması; içinde bulunduğumuz varlık âleminin, Allah'ın sonsuz ve sınırsız bir görünüş alanı olduğunu kavrayacak yeteneği kazanması. ☞ **kemale gelmek,** *{OsT} Maddî ve manevi bakımdan olgunluk derecesine ulaşmak; olgunlaşmak.*|| **kemale ermek,** *{OsT} Maddî ve manevi bakımdan olgunluk derecesine ulaşmak; olgunlaşmak.*|| **kemāl-i āfiyet,** *{OsT} Esenliğin son derecesi.*|| **kemāl-i asayiş,** *{OsT} Güvenliğin tam olarak sağlanmış olması durumu.*|| **kemāl-i bülūğ,** *{OsT} Ergenlik çağının ilk dönemi.*|| **kemāl-i ciddiyet,** *{OsT} Ciddiyetin son derecesi.*|| **kemāl-i ciddiyetle,** *{OsT} Son derece ciddî olarak.*|| **kemāl-i dirāyet,** *{OsT} Dirayetin son derecesi.*|| **kemāl-i evvel,** *{OsT} Aydınlar topluluğu; entelektüeller.*||**kemāl-i hayretle,** *{OsT} Şaşkınlığın son derecesiyle; çok şaşırmış olarak; büsbütün şaşırmış olarak.*|| **kemāl-i ihtimamla,** *{OsT} Büyük bir özenle; aşırı özen göstererek.*|| **kemāl-i kat'iyet,** *{OsT} Tam kesinlik.*|| **kemāl-i lütf,** *{OsT} Bağışın büyüklüğü; bağışın noksansızlığı.*|| **kemāl-i muhabbetle,** *{OsT} Büyük bir sevgiyle; sevgiyle dolu olarak.*|| **kemāl-i salahiyet,** *{OsT} En geniş yetki.*|| **kemāl-i vecd ile,** *{OsT} Kendinden geçerek; huşu içinde.*|| **kemāl-i zevk,** *{OsT} Zevkin en son noktası.*

kemalat, [Ar. kemālāt كمالات] *(kema:lâ:t) {OsT} is.* Bilgi ve erdem bakımından olgunluklar; eksiksizler. ☞ **kemālāt-ı medeniye,** *{OsT} Medeniyet bakımından yaşanan olgunluklar.*|| **kemālāt-perver,** *{OsT} Bilgi sahibi olgun kimse.*

kemaleç, -ci [? kemaleç] *{ağız} is.* İncire dadanan karga büyüklüğünde boz ve mavi renkli bir tür incir kuşu; ala karga. [DS]

Kemalist, [Kemal *(Mustafa Kemal)* + Fr. -iste] *is.* ve *sf.* **1.** Atatürkçülükle ilgili. **2.** Atatürkçülüğü benimsemiş ve Atatürkçülük yanlısı olan; Atatürkçü.

Kemalizm, [Kemal *(Mustafa Kemal)* + Fr. -isme] *is.* Türkiye Cumhuriyetinin siyasal, toplumsal ve kültürel gelişimini ön gören, akla ve bilime dayalı olarak Atatürk'ün kurduğu ve geliştirmeyi hedeflediği millî devlet, millî egemenlik, kişi hürriyeti ve her çağda çağdaş olmayı amaçlayan evrensel boyutlu, birbiri ile uyumlu ilkeler ve uygulamalar bütünü.

Kemalpaşa tatlısı, [Kemal+paşa + tat-lı-s-ı] *is. t.* Un, yağ ve yumurta birlikte yoğrulduktan sonra fırında kurutularak istenildiği zaman şekerli şurup dökülerek hazırlanan bir tür tatlı.

keman[1], [Far. kemān كمان] *(kema:n) {OsT} is.* **1.** Ok atmaya yarar iki ucu arasına bir kiriş bağlanan esnek yay; yay. **2.** Yaya benzeyen şey; eğmeç; kavis. **3.** *sf.* Yay gibi olan. ☞ **kemān-baha,** *{OsT} Yeniçerilere yılda bir defa verilen para.*|| **kemān-dān,** *{OsT} 1. Ok torbası; sadak. 2. Keman kutusu.*|| **kemān-dār,** *{OsT} Yay tutan.*|| **kemān-ebrū,** *{OsT} Kaşları yay biçiminde ve güzel olan.*|| **keman etmek,** *{OsT} Eğmek; yay biçimine getirmek.*|| **kemān-ger,** *{OsT} Yay yapan kimse.*|| **keman gibi,** *{OsT} (Kaş için) ay gibi kavisli olan; ince ve düzgün.*|| **kemān-gîr,** *{OsT} Usta ok atıcısı.*|| **kemān-ı āsumān,** *{OsT} 1. Yay burcu. 2. Gökkuşağı.*|| **kemān-ı behmen,** *{OsT} Gökkuşağı.*|| **kemān-ı hallācî,** *{OsT} Hallaçların pamuk atarken kullandıkları yay.*|| **kemān-ı hikmet,** *{OsT} Taş veya ok atmaya mahsus her türlü mancınık.*|| **kemān-ı sade,** *{OsT} Güneş; güneş ışığı.*|| **keman kaşlı,** *{OsT} Kaşları yay gibi kavisli ve ince olan.*|| **kemān-keş,** *{OsT}* → kemankeş.|| **keman olmak,** *{OsT} Yay biçimini almak; eğilmek.*

keman[2], [Far. kemān کمان] *(kema:n)* *{OsT}* *is. müz.* Çene altı ile omuz arasına dayanarak yay ile çalınan dört telli bir çalgı. ◘ **keman yayı,** *Kemanı çalmaya yarayan at kılı bağlanmış yay.*

kemancı, [keman-cı] *is.* **1.** Keman yapan veya satan kimse. **2.** Keman çalan kimse.

kemancılık, -ğı [keman-cı-lık] *is.* Kemancının işi ve mesleği.

kemançe, [Far. kemān-çe کمانچه] *{OsT}* *is.* **1.** Kemençe. **2.** Eskiden resmî imzalara çekilmiş bulunan uzun ve eğri kuyruk.

kemane, [Far. kemāne کمانه] *(kema:ne)* *{OsT}* *is.* **1.** Kemençe ve keman çalmakta kullanılan at kılından yapılmış yay. **2.** Kemandan daha büyük, kucakta yay ile çalınan beş telli bir halk sazı. **3.** *dnz.* Gemilerde, talimarın üstü ile suya yakın tarafı arasındaki içbükey kısım. **4.** Delgi veya küçük torna çevirmek için kullanılan ok yayı biçimindeki araç. **5.** Heykelcilerin mermer delmekte kullandıkları keskin kalem. **6.** *spor.* Yağlı güreşte, rakibin arkasından kolları karnı üzerinde kilitledikten sonra, ayaklar ayrık olarak uygulanan bir oyun ◘ **kemane çekme,** *Yağlı güreşte kemane uygulamasından sonra yumruk durumuna getirilmiş elleri sağa sola çekerek rakibin karnı veya göğsü üzerinde uygulanan ezme hareketi.*

kemanî, [Far. kemānī کمانی] *(kema:ni:)* *{OsT}* *is.* Keman çalan kimse: kemancı.

kemani, [Far. kemāne] *{ağız}* *is.* Tahtaya delik açmak için kullanılan bir biz ve onu çeviren keman yayına benzer bir araç. [DS]

kemankeş, [Far. kemān-keş کمانکش] *(kema:nkeş)* *{OsT}* *is.* **1.** Yay kullanarak ok atan kimse; okçu. **2.** Keman çalan kimse; kemanî.

kemankeşî, [Far. kemān-keşī کمانکشی] *(kema:nkeşi:)* *{OsT}* *is.* Okçuluk; ok atıcılığı.

kemansaz, [Far. kemān-sāz کمانساز] *(kema:nsa:z)* *{OsT}* *is.* Keman yapan kimse; keman ustası; kemancı.

kemayar, [Far. kem + Ar. ʿayār کم عیار] *(kemaya:r)* *{OsT}* *sf.* (Altın veya gümüş para için) ayarı düşük; ayarı kötü.

kembere, [Far. kemre] *{ağız}* *is.* Gübre. [DS]

kemcik, -ği [kem-cik] *{ağız}* *is.* **1.** Dalsız, budaksız, yapraksız ağaç. **2.** Yünü az koyun. [DS]

kemçek, -ği [kem-çek] *{ağız}* *is.* Topraktan çıkarılan kendir sapının soyulan lifleri. [DS]

kemçi[1], [kemçi] *{ağız}* *is.* **1.** Hayvanlara kızgın demirle vurulan nişan; bellik. [DS] **2.** İşaret. [DD]

kemçi[2], [*eT.* kamçı] *{ağız}* *is.* **1.** Kırbaç; kamçı. **2.** Bir tür balık. [DS]

kemçik, -ği [kem *(yans.)* > kem-(i)ç mek > kemiç-ik / kem-çük] *{ağız}* *sf.* **1.** (Kişi için) üst çenesi geri, alt çenesi ileri olduğu için dişleri üst üste gelmeyen; ağzı eğri. **2.** (İnsan için) burnu basık; biçimsiz. **3.** Ağzı dişsizlikten içeri göçmüş gibi olan. **4.** (Kişi için) sıska; cılız. **5.** (Kişi için) ince yüzlü ve çirkin. **6.** (Kişi için) asık suratlı veya çirkin. **7.** Düzenci; kötü. **8.** Geveze; soytarı; maskara. **9.** Düzenci; kötü; dönek. **10.** (Nesne için) eğri; çarpık. [DS]

kemçildemek, [kem *(yans.)* > kem(i)ç-il-de-mek] *{ağız}* *gçsz. f.* *[-r]* Ağız boş iken çiğner gibi yapmak. [DS]

kemçilemek, [kem *(yans.)* > kem-çi-le-mek] *{ağız}* *gçl. f.* *[-r]* *[-l(ı)-yor]* **1.** Beğenmemek; ağız eğmek. **2.** Söyleneni, bozuk bir ifade ile tekrar ederek alay etmek. [DS]

kemçilmek, [kem-(i)ç-il-mek] *{ağız}* *dönşl. f.* *[-ir]* **1.** (Keskin şeyler için) ağzı körelmek. [DD] **2.** Zayıflamak; incelmek. [DS]

kemçimek, [kem-(i)ç-i-mek] *{ağız}* *gçsz. f.* *[-r]* (Süpürge vb. araçlar için) ucundan eskimek; aşınmak. [DD]

kemçirmek, [kem *(yans.)* > kem-(i)ç-ir-mek] *{ağız}* *gçsz. f.* *[-ir]* (Köpek için) havlamak. [DS]

kemçuk, -ğu [kem *(yans.)* > kem-(i)ç-ik] *{ağız}* *sf.* Çene uyumsuzluğu yüzünden dişleri üst üste gelemeyen. [DS]

kemçük, -ğü [kem *(yans.)* > kem(i)ç-ük] *{ağız}* *sf.* **1.** Yaşlılıktan veya zayıflıktan dolayı ağzı çöküp burnu ile çenesi birbirine yaklaşmış olan. **2.** (Kişi için) küçük yüzlü. **3.** → kemçik. [DS]

kemdimek, [kem-dī-mek] *(kemdi:mek)* *{eT}* *gçl. f.* *[-r]* Bıçakla kemik sıyırmak. [KB]

kemdük, [kem-dī-mek > kem-dü-k] *{eT}* *sf.* (Kemik için) bıçakla sıyrılmış. ◘ **kemdük süngük,** *{eT}* *Eti sıyrılmış, yenmiş kemik.* [DLT]

kem'e, [Ar. kem'e كمأة] *{OsT}* *is. bot.* → keme[1].

keme[1], [Ar. kemʾe كمأة] *{OsT}* *is. bot.* Genellikle meşelik alanlarda toprak altında yumrular halinde yetişen yenilebilir mikorizli asklı mantar; dolaman, *(Terfezia, Tuber Micheli, T. brumale).* *{ağız}* *(aynı)* [DS]

keme[2], [? keme / geme] *{ağız}* *is. zool.* **1.** Büyük sıçan, *(Mus decumanus).* **2.** Sincap. **3.** Büyümeyen katır. [DS] ◘ **keme yılanı,** *Su yılanıgillerden Avrupa ve Asya'da yaşayan, 2,5 m. kadar uzunlukta, ısıran ancak zehirli olmayan bir pullu sürüngen, (Zameis mucosus).*

keme[3], [kem-e] *{ağız}* *sf.* **1.** (Kişi için) ön dişleri olmayan ya da eksik olan. **2.** Çenesi çıkık. [DS]

keme[4], [keme] *{ağız}* *is.* Çocukların başındaki kepek; konak. [DS]

kemeçe, [keme-ce] *{ağız}* *is.* Sığır aşığı. [DS]

kemek, [kemek] *{eT}* *is.* Pamuktan yapılmış çubuklu ve nakışlı bir tür dokuma; bürgülük. [DLT]

kemekem, [Far. kem *(miktar)* > kem-ā-kem] *{ağız}* *sf.* Eksiksiz; tamam. [DS]

kemençe, [Far. kemān *(yay)* + -çe *(küçültme eki)* كمانچه] *(keme'nçe)* *is.* **1.** *müz.* Kemana benzer üç telli, yayla diz üzerine dayanarak çalınan küçük bir saz. **2.** Burguyu çevirmekte kullanılan yay biçimindeki araç.

kemend, [Far. kemend كمند] *{OsT}* *is.* → kement. ⊡ **kemend-endāz,** *{OsT}* *Kement atan.*

kemender, [Far. çemender] *{ağız}* *is.* **1.** Eşek. [EG] **2.** İşini bilen; akıllı ve becerikli. [DS]

kemenk, -ği [Yun. khamákhi] *{ağız}* *is.* Zıpkın; zıpkının sivri ucu. [DS]

kement, -di [Far. kemend كمند] *{OsT}* *is.* **1.** Ucu ilmiklenmiş ip. **2.** Sığır çobanlarının kovaladıkları hayvanı yakalamakta kullandıkları ucu ilmikli ip. **3.** Eskiden adam asmakta kullanılan ucu ilmikli, yağlı kayış. **4.** Geyik türü hayvanlara takılan yular. **5.** *ed.* Sevgilinin saçı; sevgilinin saçının büklümü. **6.** Okçulukta kullanılan yaya kavis vermekte kullanılan uçları halkalı bir araç. **7.** *{ağız}* Gümüş gerdanlık. [DS] ⊡ **kement atmak,** *Uzakta bulunan bir şeyi yakalamak için bir ucu elde tutulan ilmikli ipi fırlatmak.*

kementlemek, [kement-le-mek] *gçl. f.* *[-r] [-l(i)-yor]* Kement ile bağlamak; kement takmak.

kemer[1], [Far. kemer كمر] *{OsT}* *is.* **1.** Kalın kumaş, deri veya sentetik maddeden yapılma, bele dolandıktan sonra iki ucu birbirine bir toka ile tutturulan bel bağı. **2.** Pantolon ve etek gibi giysilerde belden yukarıda kalan kısım. **3.** Eskiden yolculuklarda bele kuşanılarak üzerindeki gözlere altın veya para konulan bir tür kuşak. **4.** *mim.* Kapı, pencere, su yolu, köprü gibi yapılarda üzerine binen duvar ağırlığını iki yandaki ayaklara vermek üzere yarım daire, basık eğri ve yonca yaprağı gibi tasarlanmış, aşağı doğru kavisli bağlantı. **5.** *anat.* Kemikten kemer biçimindeki oluşum. **6.** Otomobillerde sürücü ve yolcuları koltuğa bağlayarak çarpma anında öne savrulmayı önleyen, uçaklarda pilotu yerinde sabit tutmaya yarayan, güvenlik amaçlı kayışların her biri; emniyet kemeri; güvenlik kemeri. **7.** Eskiden okullarda disiplin amirlerinin yardımcılarına verilen isim. **8.** *{ağız}* Ev yaparken direklerin üzerine uzatılan uzun ağaç. [DS] **9.** *{ağız}* Ocağın üstüne konan eğri ağaç. [DS] **10.** *{ağız}* Ayak tabanının çukur yeri. [DS] **11.** *{ağız}* Kadın fesinin önüne takılan altın dizi. [DS] **12.** *sf.* Tümsek veya yay gibi eğri olan. ⊡ **kemer ayağı,** *İki kemer arasındaki sütun.*|| **kemer bağlama,** *Aile büyüğünün gelinin beline altın ya da gümüş kemer takma töreni.*|| **kemer bağlanmak,** *{OsT}* *1. Kemer kuşanmak. 2. İşe hazırlanmak.*|| **kemer başı,** *tar. İmparatorluk döneminde medrese öğrencilerinin önderine verilen ad.*|| **kemer-bend,** *{OsT}* *1. Kemer bağı. 2. Beline kemer takmış olan. 3. mecaz. Derviş.*|| **kemer-bend-i hizmet,** *{OsT}* *Hizmete hazır.*|| **kemer-best,** *{OsT}* *Kahraman; yiğit.*|| **kemer-beste,** *{OsT}* *1. Kemer bağlamış olan. 2. tas. Bektaşiliğe hizmete hazır, gönül vermiş kimse.*|| **kemer-gâh,** *{OsT}* *Kemer yeri.*|| **kemer gözü,** *Bir kemer ile iki dayanak noktası arasındaki alan.*|| **kemer-güsiste,** *{OsT}* *Belindeki kemeri açmış olan; kemersiz.*|| **kemer-i āftāb,** *{OsT}* *gök b. Güneşin merkezinden geçtiği varsayılan çizgi.*|| **kemeri dolu olmak,** *Zengin olmak; varlıklı olmak.*|| **kemer patlıcanı,** *İnce ve uzun bir tür patlıcan.*|| **kemer taşı,** *Kemer eğrisini meydana getiren taşların her biri.*

kemer[2], [kemer] *{ağız}* *is.* Yarı beyaz, yarı kara keçi. [DS]

kemeraltı, [kemer+alt-ı] *{ağız}* *is.* Bergama yöresinde, iki kişi tarafından oynanan bir zeybek. [DS]

kemerci, [kemer-ci] *is.* **1.** Kemer yapan veya satan kimse. **2.** Kemer yapımında ustalaşmış kimse.

kemere, [Yun. kemeri] *is.* *dnz.* Gemi güvertesinde enine konulmuş kirişlerden her biri.

kemerleme, [kemer-le-me] *is.* **1.** Kemerlemek eylemi. **2.** Ayaklar veya sütunlar üzerinde taşınan kemerli açıklık. **3.** Kemer biçimindeki ögelerden oluşan süsleme motifi.

kemerlemek, [kemer-le-mek] *gçl. f.* *[-r] [-l(i)-yor]* **1.** Kemer ögesi eklemek; kemer yapmak; kemerle desteklemek, tutturmak. **2.** Ciltçilikte kitabın sırtına yuvarlak bir görünüş kazandırmak.

kemerli, [kemer-li] *sf.* **1.** Üzerinde kemer bulunan; kemer takmış olan. **2.** Kemer biçiminde olan. **3.** *mecaz.* Yay gibi eğri olan; kavisli.

kemerlik, -ği [kemer-lik] *is.* **1.** Bazı satıcı, usta veya tamircilerin para veya gereç koymak için bellerine taktıkları gözlü kuşak. **2.** *sf.* Kemer yapmaya uygun olan; kemer yapımı için ayrılmış olan.

kemersiz, [kemer-siz] *sf.* Kemeri olmayan; kemer takmamış olan.

kemertlek, [küm-ür-t-lek] *{ağız}* *is.* Kıkırdak. [DS]

kemeş, [keme-ç / keme-ş] *{ağız}* *sf.* **1.** (İnsan için) bodur, biçimsiz. **2.** Zayıf; korkak; çekingen. [DS]

kemet[1], [kemet] *{ağız}* *is.* **1.** Dağların eteğinden başlayarak basamak basamak yükselen yol; doğal merdiven. **2.** Keçiyolu; patika. [DS]

kemet[2], [Far. kemend] *{ağız}* *is.* Hayvan yakalamaya yarayan uzun ip; kement. [DS]

kemha, [Far. kemḫā كمخا] *(kemha:)* *{OsT}* *is.* **1.** Atkıdan takviye tekniğiyle dokunan, genellikle desenli, kalın, ağır ve üzeri hafifçe tüylü bir cins ipekli kumaş. **2.** *{ağız}* Çizgili yerli dokuma. [DS] **3.** *{ağız}* Yara kabuğu. [DS] ⊡ **kemhā-bāfān,** *{OsT}* *Kemha dokuyanlar.*|| **kemhā-hāne,** *{OsT}* *Kemha dokunan atölye.*

kemhacı, [kemha-cı] *(kemha:cı)* *is.* İmparatorluk dö-

neminde kemha türü ipekli kumaş dokuma işinde çalışanlara verilen isim. ⊡ **kemhacılar kethüdası,** *{OsT} İmparatorluk döneminde kemhacıların bağlı olduğu kâhya.*

kemhe, [? kemhe] *{ağız}* *is.* Ortası delik yumurtalı ekmek. [DS]

kemi[1], [ke *(içinde)* > ke-mī] *(kemi:)* *{eT}* *is.* Gemi. [DLT] [İKPÖy.] [EUTS] [Gabain]

kemi[2], [Ar. kemī كمى] *{OsT}* *sf.* Yiğit; savaşçı; kahraman.

kemi[3], [kemi / keme] *{ağız}* *is.* Dolaman. [DS]

kemicek, -ği [kemi-cek] *{ağız}* *is.* Aşık oyunu. [DS]

kemiç, -ci [kem-iç] *{ağız}* *is.* **1.** Süzgeç; kevgir. **2.** Köşe; çıkıntı; çıkık. [DS]

kemiçi, [kemi-ci] *{eT}* *is.* Gemici. [İKPÖy.] [Gabain]

kemik, -ği [Sansk. emuka / *eT* *kem-mek > kem-ük *(kemirilen nesne)* > kemik] *is.* **1.** *anat.* İnsan ve omurgalı hayvanlarda çatıyı oluşturan, içinde kollagen teller ve kalsiyum tuzları bulunan beyazımsı sert dokulu organların genel adı. **2.** *sf.* Kemikten yapılmış olan. **3.** *sf.* Kemik niteliğinde olan. ⊡ **kemiğe işlemek,** *(Soğuk ve yağmur için) içine kadar geçmek; etkisi altına almak.* || **kemiğe kadar,** *En derin yerine, ta içine kadar.* || **kemiği eğri,** *{ağız} Yaptığının karşılığını göremeyen; şanssız.* [DS] || **kemik atmak,** *Bir kimseyi susturmak veya oyalamak için ona az bir şey vermek.* || **kemik bilimi,** *anat. Anatominin kemikleri inceleyen bölümü; osteoloji.* || **kemik dokusu,** *Omurgalılarda iskeleti, canlı kemik örgüsünü oluşturan organik bağ doku türü.* || **kemik gibi,** *Çok kuru ve katı.* || **kemik gövdesi,** *anat. Uzun kemiklerin iki ucu arasında kalan kısım.* || **kemik hokkası,** *Kemiklerin eklem yerindeki çukurluk.* || **kemik hücreleri,** *Kemik oluşumunu ve korunmasını sağlayan değişik yapıdaki hücreler.* || **kemik iliği,** *anat. Uzun kemiklerin ortasında, kısa kemiklerin aralarında bulunan boşlukları dolduran süngerimsi görünüşte bir bağ dokusu.* || **kemik labirenti,** *anat. İç kulakta zar labirentinin çevresinde bulunan ve sıvı ile dolu olan boşluk.* || **kemikleri sayılmak,** *Aşırı zayıf olmak.* || **kemikleri sızlamak,** *(Ölü için) rahat ve huzur içinde olmamak.* || **kemiklerini kırmak,** *Birini çok dövmek; hırpalamak.* || **kemikli kurbağa,** *{ağız} Kaplumbağa.* [DS] || **kemik örtüsü,** *Kemiğin dışını çevreleyen, beslenmesini sağlayan, kan damarları ve sinirleri kapsayan, kemik kırılması sırasında tamirini gerçekleştiren bağ dokusundan oluşmuş katman.* || **kemik sistemi,** *Vücut yapısını oluşturan kemiklerin tümü.* || **kemik ucu,** *Uzun kemiklerin her iki ucundan her biri.* || **kemik yalayıcı,** *Dalkavuk.* || **kemik yumuşaması,** *tıp. Kemiklerin çeşitli nedenlerden dolayı madensel tuzlarını kaybederek yumuşak ve bükülgen hâle gelmesi, katılığını kaybetmesi ve şekillerinin bozulması ile ortaya çıkan rahatsızlık.* || **kemik yuvası,** *Kemiğin eklem çukuru.* || **kemik zarı,** *Kemikleri dıştan saran telsi katılgan zar.*

kemikçik, -ği [kemik-çik] *is.* **1.** Küçük kemik. **2.** Bazı derisidikenlilerde kemik rolünü üstlenen sert organ.

kemikçil, [kemik-çil] *{ağız}* *sf.* (Çocuk için) aşık oyununu çok seven. [DS]

kemikler, [kemik-ler] *is.* *anat.* İnsanlarda ve omurgalı hayvanlarda, iskeleti oluşturan, sert ve dayanıklı destek dokunun tümü.

kemikleşme, [kemik-le-ş-me] *is.* **1.** Kemik hâlini almak eylemi. **2.** Yumuşak bir dokunun kemik dokusuna dönüşmesi. **3.** *mecaz.* Sert, değişmez bir durum alma.

kemikleşmek, [kemik-le-ş-mek] *dönşl. f.* *[-ir]* **1.** Kemik hâlini almak; kemik hâline gelmek. **2.** *mecaz.* Kupkuru ve sert bir durum almak. **3.** *anat.* Dokusu kemik doku hâlini almak.

kemikleştirme, [kemik-le-ş-tir-me] *is.* Kemiğe dönüştürmek eylemi.

kemikleştirmek, [kemik-le-ş-tir-mek] *gçl. f.* *[-ir]* Kemiğe dönüştürmek.

kemikli, [kemik-li] *sf.* **1.** Kemiği bulunan; kemiğe sahip olan. **2.** (Et ve et yemekleri için) içinde kemiği bulunan. **3.** (İnsan ve hayvan için) kemikleri iyi gelişmiş olan; kemik yapısı iri olan. **4.** Zayıf ve kuru. ⊡ **kemikli balıklar,** *zool. İskeleti tamamen kemikten oluşan ışınsal yüzgeçli balıklara verilen ad, (Teleostei).*

kemiklik, -ği [kemik-lik] *is.* **1.** İçine kemik konulan kapalı kutu veya sandık. **2.** Eski Roma'da içinde ölünün kemik küllerinin konduğu kavanoz bulunan taş veya mermerden yapılmış sandık. **3.** Genelev.

kemikmek, -ği [kemik-mek] *{ağız}* *gçl. f.* *[-(ğ)-ir]* Kin duymak. [DS]

kemiksi, [kemik-si] *sf.* Kemiği andıran. ⊡ **kemiksi bölge,** *Kıkırdağın kemiğe dönüşmekte olduğu bölge.*

kemiksiz, [kemik-siz] *sf.* Kemiği olmayan; içinde kemik bulunmayan. ⊡ **kemiksiz et,** *{ağız} Ciğer.* [DS]

kemin[1], [Ar. kemīn كمين] *(kemi:n)* *{OsT}* *is.* **1.** Saldırıya karşı kurulmuş tuzak; pusu. **2.** Pusuya yatmış, pusuda gizlenen kimse. **3.** *mecaz.* Güneşin battığı yer. ⊡ **kemîn-gâh,** *{OsT} Pusu yeri; pusuya yatılan yer.* || **kemîn-geh,** *{OsT}* → kemîn-gâh. || **kemîn-güşā,** *{OsT} Tuzak kuran; pusu kuran.* || **kemîn-sāz,** *{OsT} Pusu kurmuş olan.*

kemin[2], [Far. kemīn كمين] *(kemi:n)* *{OsT}* *sf.* Çok küçük; çok az; ufacık; küçücük.

kemine, [Far. kemīne كمينه] *(kemi:ne)* *{OsT}* *sf.* **1.** Çok az; küçük; noksan; eksik. **2.** Zavallı; âciz; güçsüz. **3.** Aşağı görülen; küçümsenen; hakir.

kemircik, -ği [kemir-cik] *is.* Burun ve kulakta bulunan küçük kıkırdak.

kemirdek, -ği [kemir-de-k كمردك] *is.* **1.** *{OsT}* Kuyruk kemiğinin kıkırdaklı bölümü; kıkırdak. **2.** *{ağız}* Olmamış kavun; düğlek. [DS]

kemire, [Far. kemre] *{ağız} is.* Gübre. [DS]

kemirge, [kemir-ge] *{ağız} is.* Hayvanların yedikleri pırnal, diken gibi bitkilere toptan verilen ad. [DS]

kemirgen, [kemir-gen] *sf.* **1.** Kemirme alışkanlığı olan; kemiren; kemirici. **2.** (Hayvanlar için) dişleri, besinleri kemirerek yiyecek biçimde gelişmiş olan.

kemirgenler, [kemir-gen-ler] *is. zool.* Tavşan, kobay, kirpi ve sıçan gibi köpek dişleri olmayan ve kesici dişleri sürekli büyüyen memeli hayvanlar takımı; kemiriciler, *(Rodentia).*

kemirici, [kemir-ici] *sf.* **1.** Kemirmek eylemini yapan; kemiren. **2.** (Hayvanlar için) dişleri, besinleri kemirerek yiyecek biçimde gelişmiş olan.

kemiriciler, [kemir-ici-ler] *is. zool.* Tavşan, kobay, kirpi ve sıçan gibi köpek dişleri olmayan ve kesici dişleri sürekli büyüyen memeli hayvanlar takımı; kemirgenler, *(Rodentia).*

kemirilme, [kemir-il-me] *is.* **1.** Kemirilmek eylemi. **2.** *tıp.* Ülserin organda sürekli yayılması.

kemirilmek, [kemir-il-mek] *edil. f. [-ir]* Kemirmek eylemi yapılmak.

kemiriş, [kemir-iş] *is.* Kemirmek eylemi veya biçimi.

kemirişmek, [kemir-mek>kemir-iş-mek] *{ağız} işteş. f. [-ir]* (Hayvanlar için) birbirini dişleri ile kaşımak. [DS]

kemirme, [kemir-me] *is.* Kemirmek eylemi.

kemirmek, [*eT.* *kem-mek > kem-ür-mek > kemirmek] *gçl. f. [-ir]* **1.** Sert bir şeyi dişlerle azar azar koparmak. **2.** *mecaz.* Yavaş yavaş içine işleyerek harap etmek. **3.** Aşındırmak; yemek.

kemirtek, -ği [kemir-t-ek كميرتك] *{OsT} {ağız} is.* Kıkırdak. [DS]

kemirtlek, -ği [kemir-t-il-ek كمرتلك] *{ağız} is.* **1.** Hançere. **2.** *{OsT}* Kıkırdak. **3.** *sf.* (Kişi için) çok zayıf. [DS]

kemirtlik, -ği [kemir-t-lik كمرتلك] *{OsT} {ağız} is.* Kıkırdak. [DS]

kemis, [? kemis / kemiş] *{ağız} is.* **1.** Kevgir. **2.** Süzgeç. [DS]

kemismek, [*kem-mek > kem-iş-mek] *{eT} gçl. f. [-ür]* Atmak; fırlatmak; bırakmak; düşürmek. [EUTS]

kemiş, [kemiş / kemis] *{ağız} is.* Bakır süzgeç, kevgir. [DS] ⊕ **kemiş olmak,** *{ağız} (Ekmek vb. için) yanmak.* [DS]|| **kemiş oyunu,** *{ağız} Aşık oyunu.* [DS]

kemişilmek, [kem-iş-il-mek] *{eT} edil. f. [-ür]* **1.** Atılmak. [Üç İtigsizler] **2.** Bir yana atılmış olmak. [EUTS]

kemişmek[1], [*kem-mek > kem-iş-mek كمشمك] *{eT} gçl. f. [-ür]* **1.** Yere atmak; geri fırlatmak; atmak; fırlatmak. [DLT] [Gabain] [EUTS] [İKPÖy.] [Yüknekî] **2.** Devirmek. [İKPÖy.] **3.** *{eAT}* Koymak; bırakmak; düşürmek. [EUTS] [KB] **4.** Vazgeçmek; terk etmek. [Gabain] **5.** Sürmek. [DLT] [KB] **6.** Bir şeyi çıkarıp atmak; çıkarmak. [DLT] [KB] **7.** Saldırmak. [DLT] [KB] **8.** *{eAT}* Düşmek. **9.** *{eAT} edil. f.* Atılmak.

kemişmek[2], [kemiş-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* Yaşlılıktan zayıflamak. [DS]

kemiyat, [Ar. kemmiyyet > kemmiyyāt كميات] *(kemiya:t) {OsT} is.* Nicelikler; kemiyetler.

kemiyet, [Ar. kemm > kemmiyyet كميت] *{OsT} is.* **1.** Bir şeyin azalıp çoğalabilen, sayı ile ifade edilebilen durumu; nicelik. **2.** Sayı; adet. **3.** *dbl.* İsimlerin sayıca durumu. ⊕ **kemiyet-i hendesiye,** *{OsT} Hacimce büyüyüp küçülebilen nicelik.*|| **kemiyet-i cebriye,** *{OsT} Cebirde bir sayının karşılığı olan harf.*|| **kemiyet-i munfasıla,** *{OsT} Düzenli aralıklarla birbirini takip eden sayılar.*|| **kemiyet itibariyle,** *{OsT} Nicelik bakımından; sayıca.*|| **kemiyet ve keyfiyet itibariyle,** *{OsT} Nicelik ve nitelik bakımından.*

kemk, -gi [? kemk] *{ağız} is.* Dokuma aygıtı. [DS]

kemke[1], [kem *(yans.)* > kem+ke] *{ağız} is.* Geveze. [DS]

kemke[2], [Far. kemhā] *{ağız} is.* İpekli kumaş. [DS]

kemkem, [kem *(yans.)* kem + kem] *{ağız} sf.* Geveze. [DS]

kemkesim, [ke(m)+ke/s-im] *{ağız} zf.* Aşağı; az; alt değerde. [DS]

kemki[1], [kem-ki] *{ağız} is.* **1.** Çeneleri denk olmadığı için dişleri üst üste oturmayan kimse. [DS] **2.** Keme suratlı kimse. **3.** Ağzı eğri at veya katır. **4.** Hayvan tüyleri üzerine konulan işaret. **5.** *sf.* (İnsan için) çarpık veya asık suratlı.

kemki[2], [? kemki] *{ağız} is.* Dokuma tezgâhı. [DS]

kemki[3], [? kemki] *{ağız} is.* İnsan kafatası. [DS]

kemkilemek, [kem-ki-le-mek] *gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* Hayvanlara işaret koymak.

kemkirmek, [kem *(yans.)* > kem-kir-mek] *{ağız} gçsz. f. [-ir]* (Köpek için) havlamak; ulumak. [DS]

kemlemek, [kem-lē-mek] *{eT} gçsz. f. [-r]* Kötüleşmek; hasta olmak. [DLT]

kemlenmek, [kem-lē-mek > kem-le-n-mek] *{eT} dönşl. f. [-ür]* Hastalanmak. [DLT]

kemletmek, [kem-lē-mek > kem-le-t-mek] *{eT} gçl. f. [-ür]* Sıkıntı ve zarar vermek; kötületmek; hasta etmek. [DLT]

kemlig, [kem-lig] *{eT} is.* Hastalık. [EUTS]

kemlik[1], **-ği** [kem-lik] *is.* Kötülük. ⊕ **kemlik etmek,** *Kötülük etmek; kötü davranışlarda bulunmak.*|| **kemlik eylemek,** *Kötülük etmek.*

kemlik[2], **-ği** [kem-lik] *{ağız} is.* **1.** Ekmeklik un. **2.** Ekin demetlerini bağlamak için saplardan yapılan ip. [DS]

kemling, [Al. kämmling] *is.* Dokuma hammaddesi olarak kullanılamayacak kadar kısa olduğu için ancak keçeleştirme yoluyla kullanılabilen yün lifleri.

kemmi, [Ar. kemmī كمى] *(kemmi:) {OsT} sf.* **1.** Cesur; yiğit. **2.** (Kişi için) silahlı.

kemmun, [Ar. kemmūn كمون] *(kemmu:n) {OsT} is.* Kimyon.

kemne, [Ar. kemne كمنه] *{OsT} is. tıp.* Gözün iç basıncının fazla olması sebebiyle ortaya çıkan göz hastalığı; karasu.

kemotaksi, [Yun. chemeia *(değişme)* + taxis *(ayarlama)* > İng. chemotaxis] *is. biy.* Hücrelerin ve serbest hareketli organizmaların kimyasal bir uyarıcıya karşı olumlu ya da olumsuz tepkimeleri.

kemotrof, [Yun. chemeia + heteros *(diğer)* > İng. chemoheterotroph] *is. biy.* Karbon ve enerji kaynağı olarak organik birleşikleri kullanan canlılara verilen ad.

kemp, [? kemp] *{ağız} is.* Kilim dokuma aygıtı. [DS]

kempeşe, [kemp-eş-e] *{ağız} is.* Alay; şaka; eğlenme. [DS] ⊡ **kempeşe etmek,** *{ağız} Alay etmek.* [DS]

kempmek[1], [kemp-mek] *{ağız} gçsz. f. [-er]* **1.** Çökmek; devrilmek. **2.** Ansızın ölüvermek. [DS]

kempmek[2], [kemp-mek] *{ağız} gçsz. f. [-er]* (Tuzak için) kendi kendine kapanmak. [DS]

kempür, [kemp-ür] *{ağız} sf.* Eğri. ⊡ **kempür kümpür,** *{ağız} (Yazı, yol, iş vb. için) eğri büğrü; bozuk düzen.* [DS]

kemra, [Far. kemrā كمرا] *(kemra:) {OsT} is.* Ağıl; mandıra.

kemre[1], [Far. kemrā كمرا] *{OsT}{ağız} is.* Hayvansal gübre; tezek. [DS]

kemre[2], [kem(i)r-e كمره] *{OsT} {ağız} is.* **1.** Derideki kalınlaşmış kir tabakası. **2.** Yaraların üzerindeki kabuk. **3.** Başta bulunan aşırı yağlı ve kabuksu kepek; saç kepeği. **4.** Burunda kurumuş sümük. [DS] ⊡ **kemre tutmak,** *(Yara için) üzeri kabuk bağlamak.*

kemre[3], [kemre] *{ağız} is.* Su yollarına döşenen ağaç su borusu. [DS]

kemrek, -ği [kemre-k] *is.* Kökünden kurumuş, yıpranmış çam ağacı.

kemreleme, [kemre-le-me] *is.* Kemre atmak eylemi.

kemrelemek, [kemre-le-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* (Bağ, bahçe vb. için) kemre atmak; hayvansal gübre vermek. [DS]

kemrelendirmek, [kemre-le-n-dir-mek كمره لندرمك] *{eAT} gçl. f. [-ür]* Kabuk bağlatmak.

kemrelik, -ği [kemre-lik] *is.* Hayvansal gübre konulan yer; tezek yığını.

kemreşmek, [kem-(i)r-iş-mek] *{ağız} işteş. f. [-ir]* Güreşmek. [DS]

kemrey, [kemre-y] *{ağız} sf.* (Yol için) bozuk; fena. [DS]

kemrik, -ği [kem(i)r-ik] *{ağız} sf.* Düzensiz; dağınık. [DS]

kemrişmek, [*eT.* kem-ür-mek > kem-(i)r-iş-mek] *{ağız} işteş. f. [-ir]* **1.** (Hayvanlar için) birbirini dişleri ile kaşımak. **2.** Güreşmek; yıkışmak; birbiri ile alt üst olmak. [DS]

kemrük, [kem-ür-mek > kem(ü)r-ük كمروك] *{eT} is.* **1.** Çatlak; yarık; gedik. [DLT] **2.** *sf. {OsT}* Kemirilmiş.

kemrüşmek, [kem-ür-mek > kem(ü)r-üş-mek] *{eT} işteş. f. [-ür]* Kemirişmek; birlikte kemirmek. [DLT]

kemsek, -ği [kem(i)s-ek / kes-ek] *{ağız} is.* Kesek. [DS]

kemsik, -ği [kem-(i)s-ik / kem-(ü)s-ük] *{ağız} is.* **1.** Üzüm, elma, armut gibi meyvelerin yenilmeyen çöp ve çekirdek kısımları. **2.** Mısır koçanı. **3.** Odun kesildikten sonra kalan kırıntılar. **4.** Sığır ve hayvanların önünde kalan yiyecek artıkları. [DS]

kemsiz, [kem-siz] *{eT} sf.* Sağlam; hastalıksız; sıhhatli. [EUTS]

kemsük, -gü [kem-(i)s-ük / kem-(i)s-ik] *{ağız} is.* **1.** Odun kesildikten sonra kalan kırıntılar. **2.** Mısır koçanı. [DS]

kemt, [? kemt] *{ağız} is.* Halı veya kilim dokumak için iplerin sarıldığı yuvarlak bir ağaç. [DS]

kemter, [Far. kem-ter كمتر] *{OsT} sf.* **1.** Daha aşağı; daha değersiz; aşağılık. **2.** Tam olmayan; eksik. ⊡ **kemter kulunuz,** *{OsT}* → kemterleri.|| **kemterleri,** *{OsT} (Alçakgönüllük ifadesi olarak) ben.*

kemterane, [Far. kem-ter-āne كمترانه] *(kemtera:ne) {OsT} zf.* **1.** Acizce; küçükçe. **2.** *zm.* Eskiden *"ben"* yerine kullanılan bir alçakgönüllülük ifadesi.

kemterî, [Far. kemterī كمترى] *(kemteri:) {OsT} is.* Hakir oluş; en aşağı oluş; kemterlik.

kemterîn, [Far. kemterīn كمترين] *(kemteri:n) {OsT} sf.* **1.** En az; en küçük. **2.** En aşağı; en hakir.

kemücek, -ği [kemik>kümü-cek كموجك] *{eAT} {OsT} is.* Küçük kemik; kemikçik.

kemücük, -ğü [kemik > kümü-cük كموجك] *{eAT}* is. Küçük kemik; kemikçik.

kemük, -ğü [*eT.* *kem-mek > kem-ük *(kemirilen nesne)* كموك] *{eAT} {OsT} is.* Kemik. ⊡ **kemük eki,** *{eAT} Eklem.*|| **kemük sıyan kuşu,** *{OsT} Lori kuşu.*

kemürdek, -ği [kem-ür-t-ek كموردك] *{OsT} is.* Kıkırdak.

kemüre, [Far. kemrā] *{ağız} is.* Gübre. [DS]

kemürmek, [kem-ür-mek] *{eT} gçl. f. [-ür]* Kemirmek. [DLT]

kemürtlek, -ği [kem-ür-t-le-k] *{ağız} is.* Kıkırdak. [DS]

kemürtlik, -ği [kem-ür-t-lik كمورتلك] *{OsT} is.* Kıkırdak.

-ken[1], [ér-mek > i-mek > i-ken > -ken] *yap. e.* **1.** Fiilden zarf türetir. *Eylemin yapıldığı anda, eylem süresince* kavramı katar. Ses uyumu kurallarına bağlı değildir: *tutarken (< tutar iken), gezerken, çalışırken.* **2.** *{eT} ek.* Asıl eylemin işlenme zamanını belirten zarf fiil türeten ek. [ETY] *yigit er-ken (yiğit iken)*

-ken[2], [-gan / -gen / -ken / -kan] *yap. e.* → -gan. *{eT} (aynı).*

-ken[3], [Far. -ken كن] *{OsT} son ek.* Eklendiği Farsça kelimelere *"kazıcı, kazan, koparan, yıkan, söken"* anlamı katarak birleşik sıfatlar yapan son ek. *kûhken (dağ yıkan).*

ken[1], [kē *(sonra)* > kē-n *(-n: vasıta eki)*] *{eT} (ké:n) zf.* **1.** Sonra; sonradan. [İKPÖy.] [EUTS] **2.** Gelecek; gelecekte. [İKPÖy.]

ken[2], [*ke / ki *(içerdeki; iç; içine girmiş)* > ki-n / ke-n] *{eT} zm.* **1.** Kendi. [EUTS] **2.** *zf.* Açıkça. [EUTS]

ken[3], [Çin. kia => ḳā > ke-n] *(ken) {eT} is.* Akraba. [ETY]

ken[4], [Soğd. kent] *{eT} is.* Şehir. [DLT]

ken[5], [ken] *{ağız} is.* **1.** Kenar. **2.** Dam saçağı. **3.** Ocak önlerine konulan büyük ve yassı taşlar. [DS] **4.** Uçurum kenarı.

ken[6], [ken] *{ağız} is.* Kalınlık; derinlik.

ken[7], [? ken] *{ağız} is.* **1.** Bina üstlerine konulan ana ağaçlar. **2.** Dört köşe kesilen çam kerestesi. [DS] **3.** Yük. ⧉ **ken etmek,** *{ağız} 1. Yük yüklemek; yük etmek. 2. Nispet yapmak.* [DS]

ken[8], [ken] *{ağız} is.* Çok dar raf. [DS]

ken[9], [giñ / geñ] *{ağız} is.* Ekilmeden bırakılmış tarla. [DS]

ken[10], [ken] *{ağız} zf.* Kez; defa. [DS]

ken[11], [Far. kīn => kin / kén / kēnt] *{ağız} is.* Kin. [DS]

kenain, [Ar. kināne > kenāin كنائن] *(kena:in) {OsT} is.* Okluklar; ok kılıfları; sadaklar.

kenais, [Ar. kenīse > kenāis كنائس] *(kena:is) {OsT} is.* Kiliseler.

kenak, [Far. kenāk كناك] *(kena:k) {OsT} is.* Buruntu; karın ağrısı.

kenamak, [kına-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-(ı)-yor]* Kınamak. [DS]

Ken'an, [Ar. kenʿān كنعان] *(ken-a:n) {OsT} is.* Hz. Yakub'un ülkesi; Filistin.

kenane, [Far. kenāne كنانه] *(kena:ne) {OsT} sf.* Köhne; eski.

kenar, [Far. kenār كنار] *{OsT} is.* **1.** Bir şeyin veya yerin sınırlarını meydana getiren çizgi; bitiş yeri; kıyı. **2.** Bir şeyin kıyısında bulunan ya da yakınında bulunan çevresel yer veya yerler; kıyı. **3.** Bir oyuğun, çukurun, bir kabın çevresi. **4.** Bir resim vb.ni çevreleyen, süsleyen dar kısım; dışta yer alan süs ögesi; çerçeve; pervaz. **5.** Kuytu yer; uzak köşe. **6.** *mat.* Bir geometrik biçimi sınırlayan çizgilerden her biri. **7.** Bir kitap ya da mektup sayfasının kıyısındaki boşluklara yazılan not; haşiye; dipnot. **8.** Kucaklama; kucağa alma. **9.** Ciltlenmiş kitapların formalarının kalınlık yüzeyi. **10.** Giyeceklerin veya döşeme eşyasının dış kısımlarına geçirilen altın, gümüş veya ipekli şerit. **11.** *{OsT}* Yan; nezd. **12.** *sf.* Merkeze göre uzakta kalan; kuytu; ıssız; sapa; tenha. ⧉ **kenara almak,** *Kucağa almak; kucaklamak.*|| **kenara atmak,** *Bir şeyi önemsememek; üzerinde durmamak.*|| **kenara atılmak,** *1. İlgi gösterilmemek; önemsenmemek. 2. Üzerinde düşünülmemek; dikkate alınmamak.*|| **kenara çekilmek,** *1. Hiçbir şeye karışmamak; ilgilenmemek. 2. Hiçbir şeyle ilgilenmemek.*|| (bir) **kenara koymak,** *Daha sonra gerekli olacağı düşüncesiyle saklamak.*|| (bir) **kenara para koymak,** *İleride daha çok ihtiyaç duyulur düşüncesiyle para biriktirmek; tasarruf etmek.*|| **kenar baskısı,** *Elbise ve örtülerin kenarlarında içe kıvrılan kısmı.*|| **kenar boşluğu,** *Basılı kâğıtlarda alt, üst ve iki yanda bırakılan yazısız kısım.*|| **kenār-bend,** *{OsT} Süs olarak kullanılan kitap kabı.*|| **kenar çekmek,** *(Elbise veya örtülerin) kenarlarını bastırmak.*|| **kenar çizgisi,** *spor. Topun oynanacağı alanı sınırlayan dış çizgilerden her biri.*|| **kenar çizmek,** *{OsT} Yan çizmek; kaçmak.*|| **kenarda kalmak,** *1. Topluluğa katılamamak; gruptan uzak kalmak. 2. Eski önemini kaybetmek.*|| **kenarda köşede,** *Hiç umulmadık yerde; kıyıda bucakta.*|| **kenar gezmek,** *Bir şeyden maddî ve manevî olarak uzaklaşmak.*|| **kenār-gîr,** *{OsT} Fıçı, kova vb. çemberi.*|| **kenar göz,** *Bir köprünün ayaklarını tutan iki kemerden her biri.*|| **kenār-ı āsmān,** *{OsT} Ufuk çizgisi.*|| **kenarın dilberi,** *Kibarlığa özenen görgüsüz kadın, kız.*|| **kenar mahalle,** *Şehrin dışında çoğunlukla yoksul, kültürsüz ve görgüsüz ailelerin oturduğu kesim.*|| **kenar mahkemesi,** *{OsT} Eskiden kadılıklara bağlı ve naipler tarafından yürütülen mahkemelere verilen ad.*|| **kenar olmak,** *1. Yoldan çekilmek. 2. Sahile varmak.*|| **kenar pervazı,** *Bir şeyin kenarına geçirilen süslü çerçeve; kenar suyu.*|| **kenar suyu,** *Bir şeyin kenarına geçirilen süslü öge; kenar pervazı.*

kenarcı, [kenar-cı] *is.* Kıyılarda avlanan balıkçı.

kenare, [Far. kenāre كناره] *(kena:re) {OsT} is.* **1.** Bir şeyin kenarlarını meydana getiren kısım; kıyı; ke-

nar. **2.** Kucak. **3.** Kasap çengeli. **4.** Kenarlara serilen halı.

kenarlı, [kenar-lı] *sf.* **1.** Belirtilen nitelikte kenara sahip olan. **2.** Kenarı süslü; kenarı işlemeli. **3.** Dipnotu bulunan.

kenarlık, -ğı [kenar-lık] *is.* **1.** Bir şeyin kenarına dikilen, şerit, dantel vb. süs. **2.** Kenarı pervaz, süslü dikiş veya nakışla işlenmiş olan. **3.** Merdiven ve köprü gibi yerlerin kenarına yapılmış tutunacak kısım; korkuluk. **4.** *{ağız}* Çember. [DS]

kenarortay, [Far. kenār + orta-y] *is. mat.* **1.** Bir üçgende bir kanarın orta noktasını karşı tepeye birleştiren doğru parçası. **2.** Bir dikdörtgende karşılıklı iki kenarın orta noktasını birleştiren doğru parçası.

kenarsız, [kenar-sız] *sf.* Kenarı olmayan.

kenayı, [Ar. kināye] *(kena:yı)* *{ağız}* *zf.* İnadına; zıddına. [DS]

kenaz, [? kenaz] *{ağız}* *is.* Sanı; umu. ⊡ **kenaz etmek,** *{ağız} Sanmak; ummak.* [DS]

kenbe, [Soğd. kenbe / kenpe] *{eT}* *is.* Bir ot adı.

kenbur, [Far. kenbūr / kenbūre كنبور / كنبوره] *(kenbu:r)* *{OsT}* *is.* Yalan dolan; hile.

kence, [ken-ce] *{ağız}* *is.* Ailede en küçük çocuk. [DS]

kencer, [kencer / gencer] *{ağız}* *is.* **1.** Bağbozumunda yapılan et bayramı. **2.** Bayramda çocukların oyun yeri. [DS]

kenci, [ken *(kin)* > ken-ci] *{ağız}* *sf.* Kinci. [DS]

kenç, [kēnç] *(ke:nç)* *{eT}* *is.* **1.** Genç; civan; delikanlı. [EUTS] [DLT] [KB] [Gabain] **2.** (İnsan için) yavru; çocuk. [EUTS] [DLT] [KB] **3.** Her hayvanın küçüğü. [DLT] ⊡ **kenç oglan,** *{eT} Genç; delikanlı.* [EUTS]|| **kenç tengrim,** *{eT} Prenses; şehzade hanım unvanı.* [EUTS]|| **kenç tugmış,** *{eT} Şehzade oğlu.* [EUTS]|| **kenç turmış tarhan,** *{eT} Vekil unvanı.* [EUTS]|| **kenç liyü,** *{eT} Yağma edilmek üzere kurulan sofra.* [DLT]

kençik, -ği [ken-çik / kep-çük] *{ağız}* *sf.* (İnsan için) zayıf yüzlü. [DS]

kençkiya, [kēnç > kenç-kiyā] *(kençkiya:)* *{eT}* *is.* Yavrucuk. [EUTS]

kend, [Soğd. kend كند] *{eT} {eAT} {OsT}* *is.* Şehir; kale; kent. [DLT] [KB]

kendal, [Far. kende ? => kendal] *{ağız}* *is.* Nehir kenarlarında suyun aşındırarak yar hâline getirdiği yer. [DS]

kendar, [Far. kīndār] *{ağız}* *is.* Kinci; kin güden. [EG]

kende[1], [Far. kende كنده] *{OsT}* *is.* **1.** Derin çukur; hendek. **2.** *{ağız}* Eski evlerde, tahıl ve benzeri şeyler koymaya yarayan çamurdan yapılma sabit fıçı. [DS] **3.** *sf.* Kesilmiş; ayrılmış; çıkarılmış. **4.** Oyulmuş; kazınmış. ⊡ **kende-hāye,** *{OsT} (Erkek için) hayaları çıkarılmış; hadım edilmiş; hadım ağası.*|| **kende-kâr,** *{OsT} Kazıyan; oyan.*|| **kende-kârān,** *{OsT} Kalemle taş üzerine yazı veya süs kazıyan; kalemkâr.*

kende[2], [kende] *{ağız}* *zf.* Kendisinde; kendinde. [DS]

kendel, [Far. kende ?] *{ağız}* → kendal. [DS]

kenderek, -ği [ken+der-ek ?] *is.* Düğün; eğlence.

kendi, [*eT.* ken-tü / kendü > kendi] *zm.* **1.** Asıl varlık; öz; zat. **2.** İyelik ekleri alarak bütün şahısları karşılayan dönüşlülük zamiri. **3.** Belirtilen kişi veya kişilerin üzerinde fazlaca durulduğunu, direnildiğini anlatır. **4.** Özneyi vurgulamak için kullanılır. **5.** Bir işte belirtilen kişiden başkasının katkısı ya da etkisi bulunmadığını ifade eder. **6.** Çokluk hâlde, üçüncü kişiler için saygı ifadesi olarak kullanılır. **7.** *sf.* İyelik eki almış isimlerden önce yalın halde kullanıldığında, iyelik durumunu pekiştirir. ⊡ **kendi adına,** *Yalnız kendisi için; kendi hesabına; salt kendisi için.*|| **kendi ağzıyla tutulmak,** *1. Söylediği yalanın yanlışlığı kendi söyledikleri ile anlaşılmak. 2. İşlediği ve gizli tuttuğu bir suç söyledikleri ile açığa çıkmak.*|| **kendi başına,** *1. Kimseye danışmadan; kimseye sormadan. 2. Başkalarından yardım almaksızın; başkasının katkısı olmadan; başkalarının payı olmadan.*|| **kendi beslek,** *(Bitki için) besinini bağımsız olarak sağlayan; inorganik azot, azot ve* CO_2*'den protein ve karbonhidrat sentezini yapabilen; öz beslenen; ototrof.*|| **kendi biten,** *{ağız} 1. Yaban armudu. 2. Beyaz ve iri taneli bir üzüm.* [DS]|| **kendi çalıp kendi oynamak,** *Başkasını işe karıştırmadan; kendi kendine.*|| **kendi derdine düşmek,** *Kendi işi veya sıkıntısı yüzünden başkası ile ilgilenememek; kendi sorunu yüzünden başkaları ile ilgilenememek.*|| **Kendi düşen ağlamaz.** *Düşüncesizliği yüzünden kendine zararı dokunan kimsenin yakınmaya hakkı yoktur.*|| **kendi eliyle,** *(Bir iş için) bizzat kendisi tarafından; başkalarından yardım görmeden.*|| **kendi gelen,** *Bir çaba harcamadan kendiliğinden olan yararlı şey.*|| **kendi gelme,** *{ağız} Ekmeden, kendi kendine, doğal olarak biten.* [DS]|| **kendi göbeğini kendisi kesmek,** *Başkalarının yardımı gereken bir işi onlardan yardım gelmediği için kendi başına yapmak; kendi başının çaresine bakmak.*|| **kendi hâlinde,** *Kimseye zararı dokunmayan, sessiz; hiçbir şeye karışmayan; sakin.*|| **kendi hâlinde bırakmak,** *Bir kimseyi veya şeyi olduğu gibi bırakmak; gelişimine ve oluşumuna müdahale etmemek; geliştirmemek; ilgilenmemek; işlememek.*|| **kendi hâline bırakmak,** *İlgilenmemek; karışmamak.*|| **kendi havasına gitmek,** *Yalnız başına istediği biçimde davranmak.*|| **kendi havasında olmak,** *Yalnız başına istediği biçimde davranmak.*|| **kendi hesabına,** *(Para, düşünce ve hareket için) kendine göre; kendi bildiği gibi; kendince.*|| **kendi içine çekilmek,** *Başkası ile ilişki kurmamak; kendi hâline kalmak; yalnız kalmak; inzivaya çekilmek.*|| **kendi kabuğuna çekilmek,** *Çevresi ile ilişiğini keserek kendi hâline*

kalmak; kabuğuna çekilmek.|| **kendi kanatlarıyla uçmak,** *1. Hiçbir kimsenin desteği olmaksızın yaşamak. 2. Bir işi kendi imkânlarıyla sonuca ulaştırmak, başarmak.*|| **kendi kendine,** *1. Kimseye danışmadan; kimseyle ilişki ve ilgisi olmaksızın; 2. Yalnız olarak; yalnız başına. 3. Kimseye işittirmeden; içinden. 4. Başkasının yardımı ve payı olmaksızın. 5. Kendiliğinden; otomatik olarak.*|| **kendi kendine gelin güvey olmak,** *Başkaları ile ilgili bir işi, onun haberi olmaksızın ve nasıl karşılayacağını bilmeden olmuş bitmiş saymak ve sevinmek.*|| **kendi kendini yemek,** *Açığa vurmadan gizli gizli, için için üzülmek; kahrolmak.*|| **kendi köşesinde yaşamak,** *Yalnız başına yaşamak.*|| **kendi kuyusunu kendi kazmak,** *Kendisi tarafından kendisine zarar vermek; kendine zararı dokunacak bir davranışta bulunmak.*|| **kendinde olmamak,** *Kendini bilemeyecek durumda olmak; baygınlık hâlinde bulunmak; bilinci, aklı yerinde olmamak.*|| **kendinden geçmek,** *1. Bir şey karşısında çok sevinmek. 2. Bayılmak; kendini kaybetmek; bilinci işlemez olmak. 3. Uyuya kalmak; uyumak.*|| **kendinden pay biçmek,** *Kendi durumu ile karşılaştırma yaparak değerlendirmede bulunmak.*|| **kendinde toplamak,** *Kendi varlığı içinde bulunmasını sağlamak; kendi üzerinde tutmak.*|| **kendine çeki düzen vermek,** *1. Kıyafetini düzeltmek. 2. Davranışlarını kontrol altına almak. 3. Hâli vakti yerine gelmek, düzelmek; zenginleşmek.*|| **kendine etmek,** *Yaptıklarının zararı kendisine dokunmak.*|| **Kendine gel!** *"Aklını başına topla!" anlamında bir uyarı sözü.*|| **kendine gelmek,** *1. Daha iyi düşünebilecek duruma gelmek; aklı başına gelmek. 2. Ayılmak. 3. Hâli vakti düzelmek; durumu düzeltmek.*|| **kendine güvenmek,** *Yetenek ve kişilik bakımından başarabilme inancı içinde olmak.*|| **kendine hakim olamamak,** *Bir şeyi yapmaktan kendini alamamak.*|| **kendine has,** *Başkalarında ve benzerlerinde bulunmayıp da yalnız bir kişiye özgü olan; kendine özgü; kendine mahsus.*|| **kendine kıymak,** *1. Kendini öldürmek; intihar etmek. 2. Kendi zararına olacak bir şeyi bilerek yapmak.*|| **kendine mahsus,** *Başkalarında ve benzerlerinde bulunmayıp da yalnız bir kişiye özgü olan; kendine özgü; kendine has.*|| **kendine mal etmek,** *1. Benimsemek. 2. Kendinin saymak.*|| **kendine malik,** *Kendini idare edebilecek yeterlikte olma; aklı başında.*|| **kendine özgü,** *Başkalarında ve benzerlerinde bulunmayıp da yalnız bir kişiye özgü olan; kendine has; kendine mahsus.*|| **kendine** (bir şey) **süsü vermek,** *Kendini o şey gibi göstermek.*|| **kendine yedirememek,** *1. Kendisine yapılan bir şeyi onur kırıcı bularak tepki ile karşılamak; kabullenmemek; uygun bulmamak; hazmedememek. 2. Kendisinin başka birine yapması istenilen şeyi kendi kişiliği için onur kırıcı bularak yapmamak*|| **kendine yetmek,** *Başkalarına yük olmadan kendi başına yaşamını sürdürmek.*|| **kendine yontmak,** *Ortaya çıkan bir fırsatta başkalarını düşünmeden yalnız kendi çıkarı için hareket etmek.*|| **kendini ağıra satmak,** *1. Kendini olduğundan daha değerli imiş gibi göstererek öyle kabul ettirmek. 2. Kendisi ile ilgili teklifleri hemen kabul etmeyerek iyi bir çıkar elde etmek. 3. Nazlanmak.*|| **kendini alamamak,** *Bir şeyi yapmaktan geri duramamak; istemeyerek bir şeyi yapmak durumunda kalmak; çeşitli sebeplerle yapmak zorunda kalmak; kendini tutamamak.*|| **kendini aşağı görmek,** *Kendini başkalarından değersiz saymak; kendini hakir görmek.*|| **kendini ateşe atmak,** *Bilerek tehlikeli bir işe girişmek.*|| (bir yere) **kendini atmak,** *Zaman geçirmeden oraya gitmek.*|| **kendini avutmak,** *1. Üzücü bir gerçeği kabul etmeye yanaşmamak. 2. Bir şeyle kendini oyalamak; teselli bulmak.*|| **kendini beğendirmek,** *Başkalarınca iyi, hoş ve yetenekli görülmüş olmak.*|| **kendini beğenmek,** *Başkalarını küçümseyerek kendini onlardan üstün görmek; böbürlenmek.*|| **kendini beğenmiş,** *Başkalarını hor gören; kibirli.*|| **kendini bırakmak,** *1. Kendine özen göstermemek. 2. Gücünü ve karar verme yetisini kullanmamak; iradesizlik etmek. 3. Çevresi ile ilişiğini keserek yalnız bir şey ile uğraşmak; bir şeye dalmak. 4. (Beden için) gevşek ve rahat bir biçimde kalmak.*|| **kendini bilen,** *Yerli yerinde hareket eden; ağırbaşlı.*|| **kendini bilir,** *Davranışları yerinde olan; ağırbaşlı ve onurlu.*|| **kendini bilmek,** *1. Aklı ve muhakemesi yerinde olmak; mantıklı davranmak. 2. Bulûğa ermek. 3. Kendinin ve çevresinin farkında olmak. 4. Durum, konum ve onuruna yakışacak davranışta bulunmak.*|| **kendini bilmez,** *Yersiz davranışları olan.*|| **kendini bulmak,** *{ağız} Bulûğa ermek; yetişmek.* [DS]|| **kendini bir şey sanmak,** *Kendini önemli biri imiş gibi görmek; olduğundan daha değerli saymak.*|| **kendini** (bir yerde) **bulmak,** *Farkında olmadan oraya ulaşmış olmak.*|| **kendini bulmak,** *1. Kişilik kazanmak. 2. Maddî ve ruhî konularda eski iyi ve mutlu durumuna tekrar kavuşmak; durumunu düzeltmek. 3. Rahat etmek. 4. Daha iyi düşünebilecek duruma gelmek; ayılmak; kendine gelmek.*|| **kendini çekmek,** *(Bir yerden veya topluluktan) ayrılmak.*|| **kendini dağıtmak,** *Ne yaptığını bilmez duruma gelmek.*|| **kendini** (bir yere) **dar atmak,** *Sıkıntı veren bir yerden korunaklı ve rahat bir yere zor yetişmek; acele ile oraya gelmek.*|| **kendini dev aynasında görmek,** *Kendini olduğundan daha önemli görmek; kendini önemliymiş gibi hissetmek.*|| **kendini dinlemek,** *1. Hastalık korkusu ve kuruntusu ile yaşamak. 2. Kalabalık ve problemli bir ortamdan uzaklaşmak; yalnız kalmak; sakin kalmak.*|| **kendini dirhem dirhem satmak,** *Çok naz etmek; ağırdan almak.*|| **kendini dölleme,** *biy. Aynı bireyin dişi ve erkek gametlerinin birleşmesiyle zigotun*

oluştuğu üreme biçimi; otogami.|| **kendini düşünmek,** *Kendi çıkarları için uğraşmak; egoistlik etmek.*|| **kendini ele vermek,** *Yaptığı bir davranış veya söylediği bir sözle suçunu veya yalanını ortaya çıkarmak.*|| **kendini fasulye gibi nimetten saymak,** *Kendini çok önemli bulmak; kendini olduğundan daha değerli biri saymak.*|| **kendini göstermek,** *1. Değerini, gücünü, yeteneğini sergileyecek bir iş yapmak; başarmak. 2. Ortaya çıkmak; belirmek. 3. spor. Futbolda top alabilmek için boş alana çıkmak.*|| **kendini harap etmek,** *Sıkıntı ve üzüntüden dolayı perişan olmak.*|| **kendini hissettirmek,** *Varlığını duyurmak; belli etmek.*|| **kendini kapı dışında bulmak,** *1. İşten çıkarılmak; kovulmak; 2. Bir yerden istemeden uzaklaştırılmak.*|| **kendini kapıp koyuvermek,** *1. Davranışlarına ve sözlerine dikkat etmemek; kendine özen göstermemek; kendine dikkat etmemek. 2. Kötümser olmak.*|| **kendini kaptırmak,** *1. Bir şeye çok fazla bağlanarak onun etkisinden uzun süre kurtulamamak. 2. Uğraşmaya başladığı işten yakasını kurtaramamak.*|| **kendini kaybetmek,** *1. Bayılmak; kendini bilmemek. 2. Ne yaptığını bilemeyecek kadar sinirlenmek. 3. Aşırı duygulanma nedeniyle çevrede olup bitenin farkına varamamak.*|| **kendini kurmak,** *{OsT} Gururlanmak; böbürlenmek; kurulmak.*|| **kendini matah sanmak,** *Kendini olduğundan daha değerli sanmak.*|| **kendini naza çekmek,** *Aşırı derecede yapmacıklı bir şekilde nazlanmak; naz etmek.*|| **kendinin nedeni,** *fel. Hiçbir zaman kendinden başka hiçbir varlığa gerek duymamış, varlığını sürdürebilmek için bugün ve gelecekte de gerek duymayacak kadar büyük ve tükenmez varlığın var oluş nedeni; vacibü'l-vücut.*|| **kendini paralamak,** *Bir şeyi yapmak, başarmak için çok fazla çaba harcamak, aşırı özen göstermek.*|| **kendini satmak,** *1. Olmayan nitelikleri özünde varmış gibi göstermek. 2. Az bir çıkar karşılığında onur kırıcı bir davranışta bulunmak; çıkar karşılığında düşünce değiştirmek.*|| **kendini sıkmak,** *Bir işi başarmak için kendini zorlamak; çaba göstermek.*|| **kendini tartmak,** *Kendi yeteneklerini göz önünde bulundurmak; ne durumda olduğunu öğrenmek için kendi gücünü yoklamak.*|| **kendini taştan taşa vurmak,** *1. Çok üzülmek. 2. Pişman olmak.*|| **kendini toparlamak,** *1. Kötü durumu giderek eski iyi hâline kavuşmak. 2. Bir konu üzerine dikkatini yoğunlaştırmak. 3. Sağlığına kavuşmak; şişmanlamak.*|| **kendini toplamak,** *1. Kötü durumu giderek eski iyi hâline kavuşmak. 2. Bir konu üzerine dikkatini yoğunlaştırmak. 3. Sağlığına kavuşmak; şişmanlamak.*|| **kendini tutmak,** *Kendine hakim olmak; dayanmak; sabretmek.*|| **kendini tutamamak,** *Bir durum karşısında sessiz kalamamak; kendine hakim olamamak; heyecanını yenememek; dayanamamak; sabredememek.*|| (bir şeye) **kendini vermek,** *Başka şeylerle ilgisini kesip yalnız o şeyle ilgilenmek; aşırı derecede bağlanmak; bütün varlığı ile bağlanmak.*|| **kendini yavı kılmak,** *{eAT} Kendini kaybetmek; bilincini yitirmek.*|| **kendini yemek,** *İçin için üzülmek; kahrolmak.*|| **kendini yenmek,** *Hırs ve öfke gibi aşırı duygu ve isteklerini önleyebilmek; olgunlaşmak.*|| **kendini yiyip bitirmek,** *Açığa vurmadan kendi kendine üzülmek; için için üzülmek.*|| **kendini yoklamak,** *Beden, duygu ve düşünce bakımından kendini değerlendirmek; kontrol etmek.*|| **kendi payıma,** *Benim düşünceme göre; bana göre; kendi adıma; kendimce; bana gelince.*|| **kendisini kaybetmek,** *1. Bir şey karşısında çok sevinmek. 2. Kendini kaybetmek; bayılmak.*|| **kendi söyleyip kendi dinlemek,** *1. Söyledikleri anlaşılmamak. 2. Başkalarının düşüncelerine önem vermemek.*|| **kendi yağı ile kavrulmak,** *Elinde bulunanlarla yetinerek başkasına muhtaç olmamak; başkalarından yardım almadan yaşamını sürdürmek; olanıyla geçinmek.*

kendigelen, [kendi+gel-en] *sf.* **1.** Habersiz olarak gelen. **2.** Gelişinden sevinç duyulan kimse.

kendiişler, [kendi+iş-le-r] *sf.* Otomatik.

kendik, -ği [? kendik] *{ağız} is.* Küçük tahıl ambarı. [DS]

kendileşme, [kendi-le-ş-me] *is. biy.* Bir bireyin kendi kendini döllemesi ya da kendisiyle çok yakın genotipte olan bir bireyle çaprazlanması.

kendiliğinden, [kendi-li(k)-i-n-den] *zf.* **1.** Bir dış etki olmaksızın; başka bir etki olmaksızın; kendi kendine; bizatihi. **2.** Bilinen bir neden, bir istek ve bir zorlama olmadan; herhangi bir nedene bağlı olmadan. **3.** *sf* Kendi kedine oluşan. **4.** *sf. fizy.* (Hareket için) iradesiz olarak gerçekleşen; irade dışı. **5.** *sf. bot.* (Bitki için) insan eliyle ekilip yetiştirilmeyen; hüdayinabit. **6.** *sf. sos.* Herhangi bir dış zorlama olmadan, iç sebeplerin oluşturduğu süreçlerin gerçekleşme niteliği. ⊡ **kendiliğinden fisyon,** *fiz. Nükleer fisyonun, bir dış etki olmaksızın kendiliğinden oluşması.*|| **kendiliğinden üreme,** *Bir tohum veya anne babanın girişimi olmadan, bilinen her türlü bilimsel üreme olayının dışında, bir canlının üremesi, yoktan var olması olayını anlatan bilim dışı kuram.*

kendiliğindenlik, -ği [kendi-li(k)-i-n-den-lik] *is. fel.* **1.** Kendiliğinden olan şeyin niteliği. **2.** Dıştan belirleme ile değil, kendi kendine gerçekleşen etkinlik.

kendilik, -ği [kendi-lik] *is. fel.* Bir nesnenin kendisi olmasını sağlayan şey; metafizik kişilik.

kendillik, -ği [kendirik] *{ağız} is.* Kenevir. [DS]

kendime, [Far. gendüm] *{ağız} is.* Buğday kırması; yarma. [DS]

kendimelik, -ği [kendi-m-e+lik] *{ağız} sf.* **1.** (Ayırmak, saklamak için) kendisi için; kendine; şahsına ait. **2.** *is.* Bencillik. [DS]

kendince, [kendi-nce] *(kendi'nce) zf.* Kendisine göre; kendi bakımından; kendisince.

kendinde, [kendi-n-de] *is. fel.* Dış görünüş veya tasavvurdan bağımsız olarak, nasılsa öyle kalan, var olan somut varlık; varlıkların kendi doğası; nesnenin doğal varlığı; töz; cevher; öz tabiat. ⊞ **kendinde şey,** *Bilenden veya bilinçten bağımsız olarak kendi başına var olan ve hiçbir deneyin ulaşamadığı öz.*

kendinden, [kendi-n-den] *zf.* **1.** Kendi aklından; kendi kendine. **2.** Doğal olarak; yapısı gereği. **3.** *sf.* Bir şeyin kendi özünde, doğasında olan; doğal olan.

kendir[1], [Tohar. kendir > *eT.* kentir / kendir] *is. bot.* **1.** → kenevir, *(Cannabis sativa). {eT} {ağız} (aynı)* [EUTS] [DS] **2.** *{ağız}* Urgan; halat; ip. [DS] **3.** *sf.* (İp, halat vb. için) kendirden yapılmış olan. ⊞ **kendir kesen,** *{ağız} İçten pazarlıklı ve çetin kimse.* [DS]|| **kendir kuşu,** *{ağız} Bir küçük kuş.* [DS]|| **kendir urugı,** *{eT} Kendir tohumu.*

kendir[2], [Far. kendüre => kendir] *{ağız} is.* **1.** Yaygı. **2.** Minder. [DS]

kendircilik, -ği [kendir-ci-lik] *is.* Kendir yetiştirme işi.

kendirek, -ği [Far. kendüre كندوره => kendirek] *{ağız} is.* **1.** Peşkir; havlu; kurulama bezi. **2.** Düğünlerde çarşamba gecesi yapılan eğlence. **3.** Düğün. **4.** Hamur bezi; yaygı; sofra bezi. [DS]

kendirgiller, [kendir-gil-ler] *is. bot.* Çapraz tozlaşmalı, keskin kokulu, iki çenekli kendir, şerbetçi otu ve Hint kenevirini içine alan bitkiler familyası, *(Cannabinaceae).*

kendirik[1], **-ği** [kendir-ik] *{ağız} is.* **1.** → kenevir. **2.** Börülce. **3.** Keten tohumu. [DS]

kendirik[2], **-ği** [Far. kendüre كندوره => kendirik كندرك] *{OsT} {ağız} is.* Deri veya çadır bezinden yapılarak hamur tahtasının altına serilen yaygı; örtü. [DS]

kendiriye, [T. kendir + Ar. -iyye كندريه] *{OsT} is. bot.* Kendirgiller.

kendirli, [kendir-li] *{ağız} is.* Çilli tavuk. [DS]

kendisince, [kendi-s-i-nce] *(kendisi'nce) zf.* Kendisine göre; kendi bakımından; kendince.

kendiz[1], [kendiz / kandız] *{ağız} is.* Çorap şişi. [DS]

kendiz[2], [? kendiz] *{ağız} is.* İki yaşındaki manda yavrusu. [DS]

kendmend, [Far. kend-mend كندمند] *{OsT} sf* Darmadağınık; perişan; harap.

kendo, [Jap. kendo] *is. spor.* Tahta kılıçlarla yapılan bir tür Japon kökenli dövüş.

kendözü, [kendi+öz-ü كندوزو] *{eAT} {OsT} zm.* Kendisi; şahsı; kişiliği.

kendözünden, [kendi+öz-ü-n-den كندوزندن] *{eAT} zf.* Kendiliğinden; içinden gelerek. ⊞ **kendözünden gitmek,** *{eAT} {OsT} Kendini kaybetmek; bayılmak.*|| **kendözüne buyrukluk,** *{OsT} Kendini tutma; nefsine hâkim olma.*|| **kendözün görmek,** *{eAT} Kendini beğenmek; gururlanmak; kibirlenmek.*|| **kendözün görücü,** *{eAT} {OsT} Bencil.*|| **kendözün divşürmek,** *{eAT} Kendini toplamak; kendine gelmek; ayılmak.*|| **kendözünü komak,** *{eAT} Benlikten vaz geçmek; bencilliği bırakmak.*|| **kendözünü yenememek,** *{eAT} Kendini tutamamak; nefsine hakim olamamak.*|| **kendözün yavı kılmak,** *{eAT} Kendini kaybetmek; bayılmak.*|| **kendözün yavụ kılmak,** *{eAT}* → kendözün yavı kılmak.

kendu, [Far. kendū كندو] *(kendu:) {OsT} is.* İçinde tahıl saklanan geniş toprak kap.

kendure, Far. kendūre كندوره] *(kendu:re) {OsT} is.* → kenduri.

kenduri, [Far. kendūri كندوری] *(kendu:ri) {OsT} is.* **1.** Sofra örtüsü. **2.** Uzakdoğu ülkeleri Müslümanları arasında yaygın olarak düzenlenen, sünnet düğünü, yolculuğa çıkma, yeni bir eve taşınma, çocuğun hatim indirmesi, gebelik, ölmüşlere ve velilere sevap bağışlama gibi sebeplerle yoksulların çağrılarak yemek yedirildikten sonra Kur'an okunup dua edilen, dinin yasak saydığı hiçbir şeye izin verilmeyen dinsel tören.

kendü, [*ke / kī *(içerdeki; iç; içine girmiş)* > ki-n / ke-n > ke-n-dü / ke-n-tü] *{eT} {eAT} {OsT} zm.* Kendi; kendisi; özü; zat; nefis. [DLT] [EUTS] [KB] [Gabain] [İKPÖy.] [Tekin] ⊞ **kendü birle,** *{eAT} Kendi kendisine; kendi başına.*|| **kendüde dutmak,** *{eAT} Kendine ayırmak; saklamak; zaptetmek.*|| **kendü kendü,** *{eAT} Kendi kendine.*|| **kendü kendülerden turgurmak,** *{eAT} Kendiliklerinden bulmak, ortaya çıkarmak; kendiliklerinden icat etmek.*|| **kendü kendüye,** *{OsT} Kendi kendine.*|| **kendü özü,** *{eAT} {OsT} Kendisi; şahsı; kişiliği.*|| **kendüye,** *{eAT} {OsT} Kendisine.*|| **kendüye buyruk,** *{eAT} İradesi elinde; nefsine hâkim.*|| **kendüye gelmek,** *{eAT} 1. Aklı başına gelmek. 2. Kendine gelmek. 3. Ayılmak.*|| **kendüye koçmak,** *{eAT} Bağrına basmak; kucaklamak.*|| **kendüyi,** *{eAT} {OsT} Kendisini.*|| **kendüyi görmek,** *{eAT} {OsT} Kendini beğenmek; kibirlenmek; büyüklenmek.*|| **kendüyi görmüş,** *{OsT} 1. Kendini beğenmiş. 2. Bencil.*|| **kendüyi görücü,** *{OsT}* → kendüyi görmüş.|| **kendüyi uğurlamak,** *{eAT} Kendini gizlemek; saklanmak.*|| **kendüyi unutmak,** *{OsT} Kendinden geçmek.*|| **kendüyi urmak,** *{eAT} Saldırmak; hamle etmek; üzerine kendini atmak.*|| **kendüyi yeñememek,** *{eAT} Kendini tutamamak; nefsine hâkim olamamak.*|| **kendüyi yitirmek,** *{eAT} {OsT} Kendini kaybetmek; aklı başından gitmek.*|| **kendüyi yitürmek,** *{OsT}* → kendüyi yitirmek.|| **kendüyi yüce tutmak,** *{OsT} Büyüklük taslamak; kendini büyük görmek.*

kendüden, [kendü-den كندودن] *{eAT} {OsT} zf.* **1.** Kendiliğinden. **2.** Kendisinden. ⊡ **kendüden geçmek,** *{OsT} Kendini kaybetmek; bayılmak.*|| **kendüden gitmek,** *{eAT} {OsT}* → kendüden geçmek.|| **kendüden güzel,** *{OsT} Yaradılıştan güzel; kendinden güzel.*|| **kendüden uğunmak,** *{OsT}* → kendüden geçmek.|| **kendüden varmak,** *{eAT}* → kendüden geçmek.|| **kendüsinden gitmek,** *{eAT}* → kendüden geçmek.

kendük, [*es.* Far. kendū / kendūg] *{eT} is.* Topraktan yapılma büyük kap; küp. [DLT]

kendülan, [Far. kendülān كندولان] *{OsT} is.* **1.** Bir tür çadır. **2.** Padişahın adamlarına özgü çadır.

kendüle, [kendü + ile كندوله] *{eAT} zm.* Kendisiyle

kendüler, [kendü-ler كندولر] *{eAT} {OsT} zm.* Kendileri. ⊡ **kendülerden,** *{eAT} 1. Kendilerinden. 2. Kendiliklerinden.*|| **kendülere,** *{eAT} {OsT} Kendilerine.*|| **kendülere gelmek,** *{eAT} Kendilerine gelmek; akılları başlarına gelmek.*|| **kendüleri,** *{eAT} Kendilerini.*|| **kendülerin,** *{eAT} Kendilerinin.*

kendüleyin, [kendü-leyin كندولين] *{eAT} sf.* Kendisi gibi,

kendülik, -ği [kendü-lik كندولك] *{eAT} is.* Varlık; mevcudiyet.

kendüm, [Far. gendüm گندم] *{OsT} is.* Buğday. ⊡ **kendüm köfte,** *Dövülmüş buğday ve kıyma ile yapılan bir tür çiğ köfte.*

kendümkûp, -bu [Far. kendüm-küb كندم كوب] *(kendümkû:p) {OsT} is.* Eskiden imaret ve hastaneler için gerekli olan unu dövmek suretiyle sağlayan görevlilere verilen isim.

kendürük, [Far. kendūri كندورى => kendürük كندرك] *{eAT} {OsT} {ağız} is.* Bez ya da deriden yapılma sofra yaygısı; hamur tahtası altına serilen yaygı; sofra bezi. [DK] [DS]

kendüzü, [kendi+öz-ü كندوزو] *{eAT} {OsT} zm.* Kendisi; şahsı; kişiliği.

kendüzüng, [kendü + öz-üñ] *{eAT} zm.* Kendin. [DK]

-kene, [i-mek > i-ken / ikene] *{ağız} zf.* İken; -ken. [DS]

kene[1], [Far. keneh كنه] *{OsT} is. zool.* **1.** Bazı hayvanlarla insanların derisine yapışarak emdiği kan ile asalak olarak yaşayan ve bulaşıcı hastalıklara neden olan böceklerin genel adı; sakırga, *(Ixodus)*. **2.** *{ağız}* Büyük ağaç kurtları. [DS] ⊡ **kene ağacı,** *bot. Sütleğengillerden tropik bölgelerde yetişen, tohumlarından yapışkan, tatsız, kokusuz bir yağ elde edilen, yerine göre ağaççık hâlini alabilen bir yıllık otsu bitki; kene otu, (Ricinus communis).*|| **kene gibi yapışmak,** *İstenmediği hâlde birinin peşinden ayrılmamak; yakasını bırakmamak.*|| **kene humması,** *Küçük yırtıcı memelilerde yaşayan ornithodorus grubundan kenelerle insanlara geçen çeşitli spiroketa'ların meydana getirdiği dönüşlü humma.*|| **kene göz,** *(İnsan için) çok küçük gözlü; gözü çok küçük olan.*|| **kene otu,** *bot.* → kene ağacı, *(Ricinus communis).*

kene[2], [Yun. kanata ?] *{ağız} is.* Testi. [DS]

kene[4], [keme / kene] *{ağız} is.* Fare. [DS]

kene[3], [*eT.* * ken > ken-e] *{ağız} zm.* Kendisine. [DS]

kenef[1], [Ar. kenef كنف] *{OsT} is.* **1.** Taraf; cihet; yan. **2.** Bölge; kısım. **3.** Sığınılacak yer; korunak. **4.** Koruma; himaye.

kenef[2], [Ar. kenīf كنيف] *{OsT} is.* **1.** Ayak yolu; tuvalet; hela; abdesthane. **2.** *sf.* Çok pis; berbat; çok çirkin. ⊡ **kenef sazlığı,** *Seyrek bıyıklı kimse.*|| **kenef süpürgesi,** *Seyrek bıyıklı kimse.*

kenefi, [? kenefi] *{ağız} is.* İç çamaşırı yapılan yerli dokuma bezi. [DS]

kenek[1], **-ği** [? kenek] *{ağız} is.* **1.** Elde sıkıldığında ufalanabilen taş; kesme. **2.** Kumarda karşısındakine avans olarak verilen birkaç sayı. [DS]

kenek[2], **-ği** [? kenek] *{ağız} is.* Hint yağı çıkarılan bir bitki; kene ağacı, *(Ricinus Palmachristi)*. [DS]

kenekene, [İsp. quinaquina] *{ağız} is.* Kınakına. [DS]

keneker, [? keneker] *{ağız} is.* Palto. [DS]

keneler, [kene-ler] *is. zool.* Örümceğimsiler sınıfının akarlar alt sınıfından, yuvarlak değirmi gövdeli, baş, göğüs ve karın kısmı belirsiz çok küçük böcekler takımı, *(Actinedidea)*.

kenen, [? kenen] *{ağız} is.* Aşçı kadın. [DS]

kenenmek, [kene-n-mek ?] *{eT} dönşl. f. [-ür]* Tatmin edilmek; içi rahatlamak; memnun olmak; kendini iyi hissetmek. [EUTS]

kenent, [kene-n-t] *{ağız} is.* Ayakyolu; hela. [DS]

keneotu, [kene + ot-u] *{ağız} is.* → keneotu. [DS]

kener[1], [Far. kenār] *{ağız} is.* Kıyı; kenar. [DS] ⊡ **kener gezi,** *{ağız} Yün dokumalarında kullanılan bir motif.* [DS]

kener[2], [? kener] *{ağız} is.* Kertenkele. [DS]

kenergemek, [Moğ. kener-gē-mek] *gçl. f.* Sermek; yaymak; döşemek; açmak. [Nevâyî]

kenes, [? kenes] *{ağız} is.* Sütün kaymağını toplamakta kullanılan geniş ve yayvan kaşık. [DS]

keneş, [keneş] *{ağız} is.* **1.** Aralık. **2.** Kenar; köşe; kısım. **3.** Ocağın yan duvarları. [DS]

kenet[1], **-di** [? kenet] *is.* **1.** İki sert cismi birbirine bağlamaya yarayan iki ucu kıvrık ve sivri metal çivi. **2.** İnşaatlarda iki taş veya buna benzer yapı ögesini birbirine bağlamaya yarayan metal parça. **3.** *{ağız}* Çoban köpeğinin boynuna takılan mahmuzlu demir. [DS] ⊡ **kenet ağzı,** *Birleştirilecek iki levhanın birleşme kenarında birbiri içine geçerek bütünlük sağlayacak biçimde yapılan kıvrık yuva.*|| **kenet etmek,** *İki elemanı birbirine kenet ile tut-*

turmak, bağlamak.|| **kenet gibi bağlanmak,** *Birbirine içten bağlanmak; sıkı fıkı olmak.*|| **kenet gibi yapışmak,** *Birbirine içten bağlanmak; sıkı fıkı olmak.*|| **kenet mili,** *Çatı ve diğer parçaların birbirine tutturulmasında kullanılan metal perçinler.*|| **kenet taşı,** *1. Bir duvar örgüsünde diğer taşları tutturmak üzere dar yüzü dışa gelecek şekilde yerleştirilen taş; bağ taşı. 2. Bir tonoz örgüsünde en son konulan taş; kilit taşı.*|| **kenet vurma,** *Bir kenet ile tutturma.*

kenet[2], **-di** [Yun. khaláti] *{ağız} is.* Çamaşır sepeti. [DS]

kenet[3], **-di** [kanat] *{ağız} is.* Kapı veya pencere kanadı; kanat. [DS]

kenetleme, [kenet-le-me] *iş.* **1.** Kenetlemek eylemi. **2.** İki metal parçasını, birini diğerinin kenarındaki yuva içinde ezerek birleştirme işlemi. **3.** Tünel çalışmalarında kayma ihtimali olan kayaları kendi aralarında yuvarlak demirle birbirine bağlama işlemi.

kenetlemek, [kenet-le-mek] *gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* **1.** Parçaları kenet ile birbirine tutturmak; kenet takmak. **2.** Birbirinin içine geçirerek sıkıca bağlamak. **3.** (El, kol için) birbirine sıkı bir şekilde tutturmak; bağlamak. **4.** (Diş için) sıkı bir şekilde kapatmak; ısırmak. **5.** Kişilerin birbirine yakınlaşmasını, bağlanmasını sağlamak.

kenetleniş, [kenet-le-n-iş] *is.* Kenetlenmek eylemi veya biçimi.

kenetlenme, [kenet-le-n-me] *is.* Kenet oluşturulma; kenetlenmek eylemi.

kenetlenmek, [kenet-le-n-mek] *edil. f. [-ir]* **1.** Kenet meydana getirilmek; kenet oluşturulmak. **2.** *dönşl. f.* Kenetle bağlanmış gibi birbiri içine sımsıkı geçmek. **3.** Açılmayacak şekilde birbiri üzerine sımsıkı kapanmak. **4.** *mecaz.* Sıkıca sarılmak. **5.** *mecaz.* Bir konuda birlik olmak, aynı tutum ve davranışı göstermek. **6.** *gçsz. f.* Kenet sahibi olmak; kenet edinmek.

kenetli, [kenet-li] *sf.* **1.** Kenet ile birbirine bağlanmış olan; kenedi olan. **2.** *mecaz.* Birbirinin içine geçerek sıkıca kapanmış; kenetlenmiş. **3.** (Hayvan için) alt ve üst dudakları beyaz olan

kenevir, [Yun. kannávi / Lat. kannabis] *is. bot.* **1.** Kendirgillerden, sap liflerinden halat, çuval, branda ve yelken bezi gibi kaba dokuma ürünleri elde edilen iki evcikli, tohumları yağlı bir bitki; kendir, *(Cannabis sativa)*. **2.** Bu bitkinin kuş yemi olarak kullanılan veya yağı çıkarılan tohumu. ⧉ **kenevir helvası,** *Ezilmiş kenevir tohumu ve şeker karışımından yapılan bir tür helva.*

kenevircilik, -ği [kenevir-ci-lik] *is.* Kenevir yetiştirme işi.

keneviz, [Yun. kavanos] *{ağız} is.* Kavanoz. [DS]

kenezine, [*eT.* keñ > keñ-ez > kenez-i-n-e / genezine] *{ağız} zf.* Boşuna; boş yere; sebepsiz olarak. [DS]

keng, [kē ñ]*(ke:ñ) {eT} is.* **1.** Geniş; bol. [EUTS] [Yüknekî] **2.** Uzak. [EUTS]

kengara, [*eT.* keñ + keng+ara] *{ağız} sf.* Yürüyüş ya da koşuda en sona kalan. [DS]

kengçi, [kēñ-çi] *{eT} is.* Son beşik; son evlat. [EUTS]

kengeç, [keñeş > keñeç كنكج] *{eAT} is.* → keñeş.

kengel, [Far. kenger كنگر] *{OsT} is. bot.* → Kenger. ⧉ **kengel sakızı,** *Kenger sütünden elde edilen sakız; çengel sakızı.*

kengemek, [kēñē-mek] *(ke:ñe:mek) {eT} gçsz. f. [-r]* Danışmak; görüşmek; tedbir almak. [DLT]

kenger, [Far. kenger كنگر] *{OsT} is.* **1.** Bileşikgillerden, Anadolu'da yaygın olarak yetişen, kalın saplı, bir metre kadar boylu, yaprakları dikenli, sütümsü bir sıvı içeren bir veya çok yıllık yabani otsu bitkilerin genel adı; eşek dikeni; kenger, *(Onopordon tauricum; O. acanthium; O. ilyricum, Cynara cardunculus)*. **2.** Tüylü ve köşeli saplı, derin dişli ve dikenli soluk yeşil yapraklı, baş biçimindeki mor renkli bileşik çiçekli yüksek otsu bitki; kangal dikeni; deve dikeni; Meryem ana dikeni, *(Silybum marianum)*. **3.** *{ağız}* Yabani enginar. [DS]

kengerhan, [Far. kenger-ḫān] *{ağız} is.* Kenger kazmakta kullanılan ince demir. [DS]

kenges, [kēñ-ǖ-mek > kēñ-es / kēñ-ez] *{eT} sf.* **1.** Sığ. [DLT] **2.** Az. [DLT] **3.** Kolay; hafif. [DLT]

kengeş, [kéñ *(yans.)* > kéñ-eş ككش] *(keñeş) {eT} {eAT} {OsT} sf.* İşlerde danışma; görüşme; düşünme; tedbir; müzakere; müşavere; danışma. [EUTS] [DLT]

kengeşçi, [kéñeş-çī / kiñeş-çī] *(kéñeşçi:) {eT} is.* Danışman; müşavir. [KB]

kengeşlig, [kéñ *(yans.)* > kéñeş-lig] *{eT} sf.* Danışıklı. [DLT]

kengeşmek, [kéñ *(yans.)* > kēñ-eş-mek كاكشمك] *(ke:ñeşmek) {eT} {eAT} işteş. f. [-ür]* **1.** Müzakere etmek; müşavere etmek; karşılıklı danışmak; danışmak; keneşmek. [DLT] [EUTS] [DK] **2.** Tedbir almak. [DLT].

kengeşsiz, [kéñ *(yans.)* > keñ-eş-siz] *{eT} sf.* Danışıksız; danışılmayan. [DLT]

kengez, [kēñ-ǖ-mek > keñes / keñez] *{eT} sf.* → kenges.

kenggel, [keñ-ge-l ? كنكل / كككل] *{eAT} is.* Alay; şaka; eğlence. ⧉ **kengele getürmek,** *{eAT} Alaya almak.*|| **kengel etmek** (itmek / eylemek), *{eAT} {OsT} Alay etmek; şaka yapmak.*

kengi, [? kengi] *{ağız} is.* **1.** Romatizma. **2.** Lumbago. **3.** Nezle. **4.** Frengi. [DS] ⧉ **kengi otu,** *{ağız}* → kengel. [DS]

kengildemek, [keng *(yans.)* > keng-il-de-mek] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-d(i)-yor]* Kem küm etmek. [DS]

kengir[1], [Far. kef-kīr] *{ağız} is.* Kepçe. [DS]

kengir[2], [Far. kenger] *{ağız} is.* **1.** → kenger. **2.** Engel sakızı. [DS]

kengirsimek, [keñir > keñir-sī-mek] *(keñirsi:mek) {eT} gçsz. f. [-r]* Dibi yanmak; dibi yanarak koku yükselmek. [DLT]

kengiş, [keñeş] *(keñiş) {eT} sf.* Danışma; müşavere; müzakere; nasihat. [EUTS] [Gabain]

kenglik, [kéñ > kéñ -lik] *(keñlik) {eT} is.* Genişlik. [EUTS]

kengrenmek, [keñ *(yans.)* > kēñ-rē-mek > keñre-n-mek] *(keñrenmek) {eT} dönşl. f. [-ür]* **1.** Çınlamak. [Gabain] **2.** Homurdanmak; mırıldanmak. [ETY] [İKPÖy.] [Gabain] **3.** Müşavere etmek; danışmak. [Gabain]

kengrünmek, [keñ *(geniş)* > kēñ-ür-mek > keñ (ü)r-ün-mek] *(keñrünmek) {eT} dönşl. f. [-ür]* **1.** Genişlemek. **2.** (Kişi için) bir zaman rahat ve bolluk içinde yaşamak.

kengümek, [kēñ *(geniş)* > kēñ-ü-mek] *(keñümek) {eT} gçsz. f. [-r]* Genişlemek. [DLT]

kengürmek, [kēñ *(geniş)* > kēñ-ū-mek > kēñü-r-mek] *(keñürmek) {eT} gçl. f. [-ür]* Genişletmek. [DLT]

kengürtmek, [kēñ *(geniş)* > kēñ-ū-mek > kēñü-r-t-mek] *(keñürtmek) {eT} gçl. f. [-ür]* Genişletmek. [Clauson]

kengütmek, [kēñ *(geniş)* > kēñ-ū-mek > keñ-üt-mek] *(keñütmek) {eT} gçl. f. [-ür]* Genişletmek.

keni[1], [kénī] *(keni:) {eT} sf.* Bakire. [ETY]

keni[2], [ken-i] *{ağız} zm.* **1.** Kendisini; kendini. **2.** İsim yerine kullanılır. **3.** Bir kimseye seslenme sözü. [DS]

keni[3], [keni] *{ağız} is.* Arpa ile buğday karışımı. [DS]

kenin, [Ar. kenīn كنين] *(keni:n) sf.* Örtülü; gizli.

kenirmek, [keğ *(yans.)* > keğ-ir-mek] *{ağız} is.* Gaz çıkarmak; geğirmek. [DS]

kenirtlek, -ği [keñ-ir-t-lek] *{ağız} is.* Kıkırdak. [DS]

kenisa, [Ar. kenīsā كنيسا] *(keni:sa:) {OsT} is.* → kenise.

kenise, [Yun. ekklesia > Ar. kenisā كنيسه] *(keni:se) {OsT} is.* Kilise.

keniş, [ken *(kıyı)* > ken-iş] *{ağız} is. is.* **1.** Tahtaların kenarlarına oyuk açmakta kullanılan marangoz aleti. **2.** Taban tahtalarının üst üste binmesini sağlamak için kenarlarına açılan oluk, yiv. **3.** Kenar; kıyı. **4.** Kapı kenarlarındaki çerçeveler. [DS] **5.** Çıkıntı; yumruluk.

keniz[1], [Far. kenīz كنيز] *(keni:z) {OsT} is.* **1.** Kadın köle; cariye. **2.** Evlenmemiş kadın; bakire; kız. ◻ **kenîz-beçe,** *{OsT} Cariyenin erkek çocuğu.*

keniz[2], [Yun. genis] *{ağız} is.* Gırtlak. [DS]

kenizek, -ği [Far. kenīzek كنيزك] *(keni:zek) {OsT} is.* **1.** Küçük odalık; genç cariye. **2.** Genç kız. **3.** (Acındırmak amacıyla söylenen) ben cariyeniz.

kenkaş, [kengeş] *is.* Müzakere.

kenker, [Far. kenker] *{ağız} is.* → kengel. [DS]

kenkeşmek, [kéñ *(yans.)* > kēñ-eş-mek] *(ke:ñeşmek) {eT} işteş. f.* → kengeşmek. [EUTS]

kenki, [kēn > kén-kī] *(kenki:) {eT} sf.* Sonraki; arkadaki. [Clauson]

kenkil, [Far. kākül] *{ağız} is.* → kâkül. [DS]

kenkül, [Far. kākül] *{ağız} is.* → kâkül. [DS]

kenli, [ken *(kin)* > ken-li] *{ağız} sf.* Kinli. [DS]

kennaha, [? kennaha] *{ağız} zf.* Haksız yere. [DS]

kennas, [Ar. kens > kennās كناس] *(kenna:s) {OsT} is.* **1.** Çöp toplamayı ve süpürmeyi meslek edinmiş kimse; çöpçü. **2.** *tasvf.* Mevlevi tekkelerinde tuvaletleri temizleyen kimse.

kenne[1], [Ar. ḳannīne قنينه] *{ağız} is.* **1.** Testi. **2.** Şişe. [DS]

kenne[2], [? kenne] *{ağız} is.* Barut yapmak için güherçile işlenen yer. [DS]

kenne[3], [Ar. keenne] *{ağız} is.* Sanki. [DS]

kennek, -ği [kenet] *{ağız} is.* Kerpiç ve taş duvarların aralarına atılan ağaçlar; hatıl. [DS]

kenneş, [kenneş] *{ağız} ünl.* İnek çağırma veya kovalama ünlemi. [DS]

kenneşmek, [*eT.* keñ-eş-mek] *{ağız} gçl. f. [-ir]* **1.** Danışmak. **2.** İnatlaşmak; kinlenmek. [DS]

kennip, [? kennip] *{ağız} is.* **1.** Tahtadan yapılmış su tası. **2.** Tahta kutu. **3.** Toprak çömlek. [DS]

kenokolik, [Yun. khen *(kaz)* + kole *(safra)* > Fr. chénocholique] *sf.* (Asit için) kaz safrasında bulunan ve formülü $C_{27}H_{44}O_4$ olan.

kenotoksin, [Yun. kenois+ toksin] *is. fizy.* Yorgun organizmaların bedeninde bulunan ve henüz kimyasal yapısı bulunamamış madde.

kenotron, [Yun. **ken**os + elek**tron**] *is. fiz.* Boşlukta sıcak bir elektrottan soğuk bir elektroda doğru, akımın tek yönde akması özelliğinden yararlanılarak yapılmış, şiddeti az, gerilimi çok yüksek alternatif akımları doğru akım hâline getirmekte kullanılan iki elektrotlu lamba.

kent, [Soğd. kandh => *{eT}* kend > kent كنت] *is.* **1.** Tarımsal etkinliklerin olmadığı, halkın çoğunluğunun sanayi, ticaret ve yönetim işlerinde çalıştığı büyük yerleşim birimi; şehir; kasaba. *{eT} {eAT} (aynı)* [Gabain] **2.** Bu yerleşim biriminde oturan halkın bütünü. **3.** Site. ◻ **kentler arası,** *(Ulaşım veya iletişim için) kent sayılan yerleşim birimleri arasındaki bağlantıyı sağlayan.*|| **kent soylu,** *1. Orta çağ Avrupa'sında özel imtiyazlarla donatılmış şehirli sınıf. 2. Orta sınıftan olan kimse; burjuva.*||

kent soyluluk, *1. Orta çağ Avrupa'sında, halk ile soylular arasındaki sınıfın durumu ve niteliği. 2. Hayatını el emeği ile kazanmayan, mülkiyetin getirdiği ranttan geçinen sınıf; burjuvazi. 3. Kapitalizmde üretim araçlarını elinde tutan sosyal sınıf; burjuvazi.*

kental, -li [Ar. ḳınṭār > Lat. quintale] *is.* Yüz kg'lık kütle birimi.

kentçi, [kent-çi] *is.* Kentçilik uzmanı; kentçilik ile uğraşan bilim adamı; şehirci.

kentçilik, -ği [kent-çi-lik] *is.* Şehirlerin kurulmasında, düzenlenmesinde, güzelleştirilmesinde kullanılacak yöntemleri ve şehirlerle ilgili toplumsal, ekonomik ve diğer sorunları konu edinen bilim dalı; şehircilik; kent bilimi.

kentdi, [kent-li] *{ağız} sf.* Köylü. [DS]

kentet, [Fr. quintette] *is. müz.* **1.** Beş ses ve beş çalgı için yazılan müzik eseri; beşli. **2.** Beş müzikçiden oluşan topluluk.

kenti, [*ke / kī *(içerdeki; iç; içine girmiş)* > ki-n / ke-n > ke-n-dü / ke-n-tü] *{eT} zm.* Kendi. [EUTS]

kentik, -ği [kert-ik / çent-ik] *{ağız} is.* Kesik; çentik. [DS]

kentilyon, [Fr. quentillon] *is. mat.* **1.** Birin önüne 18 sıfır getirilerek elde edilen sayı; 1 000 000 000 000 000 000; 10^{18} sayısı. **2.** İngiltere'de 10^{30} sayısı.

kentir, [Tohar. kendir] *{eT} is.* Kendir; kenevir. [EUTS] [İKPÖy.] [Gabain]

kentişkene, [? kentişkene] *{ağız} is.* Boz kertenkele. [DS]

kentleşme, [kent-le-ş-me] *is.* **1.** Kent durumuna gelme süreci. **2.** Sanayinin gelişmesi ile nüfus yoğunluğunun kentlerde artmasına neden olan süreç; şehirleşme.

kentleşmek, [kent-le-ş-mek] *dönşl. f. [-ir]* (Köy, kasaba için) kent durumuna gelmek; şehirleşmek.

kentli, [kent-li] *is.* Kentte oturan; kent halkından olan; şehirli.

kentlik, -ği [kent-lik] *{ağız} is.* Uygarlık. [DS]

kentlileşme, [kent-li-le-ş-me] *is.* Kentli olma durumu ve eylemi.

kentlileşmek, [kent-li-le-ş-mek] *dönşl. f. [-ir]* Kente yerleşerek, kent yaşamının gerektirdiği davranış biçimi ile değer yargılarını edinmek; şehirlileşmek.

kentsel, [kent-sel] *sf.* **1.** Kente ilişkin; kentle ilgili. **2.** Kentlilerle ilgili; kentlilere ait.

kentü, [*ke / kī *(içerdeki; iç; içine girmiş)* > ki-n / ke-n > ke-n-dü / ke-n-tü] *(kentü:) {eT} zm.* Dönüşlülük zamiri; kendi; kendisi; bizzat. [İKPÖy.] [ETY] [Gabain] [EUTS] [Üç İtigsizler]

kentün, [kentü > kentü-n] *{eT} zf.* Kendi kendine. [EUTS]

kenud, [Ar. kenūd كنود] *(kenu:d) {OsT} sf.* **1.** İyilik bilmez; nankör. **2.** Günahkâr; Allah'a isyan eden. **3.** Cimri; tamahkâr.

kenz, [Ar. kenz كنز] *{OsT} is.* **1.** Maddî ve manevi çok değerli şeylerin bulunduğu yer; hazine. **2.** Toprağa gömülmüş değerli eşya; gömü; hazine; define. ⊡ **kenz-i İslamî,** *{OsT} Müslümanlara ait olduğu işaretlerden anlaşılan gömü.*|| **kenz-i mahfî,** *{OsT} 1. Gizli hazine. 2. tasvf. Allah'ın varlıkları yaratmadan önceki mutlak birliği.*|| **kenz-i müştebih,** *{OsT} Üzerindeki işaretlerden Müslümanlara mı yoksa Müslüman olmayanlara mı ait olduğu bilinmeyen gömü.*

kenzi[1]**,** [Çin. kiwen-tsi] *{eT} is.* Kırmızı, sarı, yeşil gibi birtakım renkleri bulunan Çin dokuması kumaş. [DLT]

kenzi[2]**,** [? kenzi] *{ağız} is.* İri yapraklı maydanoz. [DS]

kep[1]**,** [kep / kıb / kıp / kip *(yans.)*] *is.* Kırpmayı, kıpırdamayı, ağır veya hızlı hareket etmeyi anlatan kök. [Zülfikar] *kep-il-de-mek, kep-ir-de-t-mek*

kep[2]**,** [kep] *{eT} is.* **1.** Kalıp. [KB] **2.** Vücut. [KB] **3.** Forma. [KB]

kep[3]**,** [kep] *{ağız} is.* Evlerde kilim asmaya yarar ağaçlar. [DS]

kep[4]**,** [kep] *{ağız} is.* Söz. [DS]

kep[5]**,** [Yun. kapa] *{ağız} is.* Paçavra; yün çorap eskisi.

kep[6]**,** [kep] *{ağız} is.* Kuru soğan. [DS]

kep[7]**,** [İng. cap] *is.* **1.** Siperli veya sipersiz bir tür hafif başlık. **2.** Hemşirelerin giydikleri başlık. **3.** Bazı törenlerde öğretim üyeleri ve öğrencilerin giydiği özel başlık. ⊡ **kep giyme töreni,** *Bazı öğretim kurumlarında öğrencilerin kep giydikleri mezuniyet ve okula kabul töreni.*

kepade, [Far. kebāde كباده] *(keba:de) {OsT} is.* → kebade.

kepadekeş, [Far. kebāde-keş / kepādekeş كباده كش] *(kepa:dekeş) {OsT} sf.* Okçuluğa yeni başlayan.

kepan, [Far. kepān / Ar. kebbān كپان] *(kepa:n) {OsT} is.* Büyük terazi; kapan.

kepaze[1]**,** [Far. kebāde كباده] *(kepa:ze) {OsT} sf.* **1.** (Nesneler için) niteliği iyi olmayan; düşük nitelikte; değersiz. **2.** (Kişiler için) Utanmaz; arsız; rezil; yüzsüz. **3.** Gülünç. **4.** Değersiz. ⊡ **kepaze etmek,** *Utanç duyulacak bir duruma düşürmek; rezil etmek.*|| **kepaze olmak,** *Gülünç ve utanılacak bir duruma düşmek; rezil olmak.*

kepaze[2]**,** [Far. kebāde كباده] *(kepa:ze) {OsT} is.* → kebade.

kepazelik, -ği [kepaze-lik] *(kepa:zelik) is.* **1.** Kepaze olma durumu; rezillik; maskaralık. **2.** Kepaze olanın niteliği. **3.** Rezilce, utanmazca davranış; maskaralık; rezalet.

kepbastı, [Yun. kepasti] *is.* İki katlı büyük dalyan ağı.

kepcik[1], **-ği** [kep *(söz)* > kep-cik] *{ağız} is.* Dedikoducu; söz getirip götüren; sözcü. [DS]

kepcik[2], **-ği** [Far. kefçe => kev-cik / kev-cik] *{ağız} is.* Kaşık. [DS]

kepçe, [Far. kefçe *(küçük el)* كفچه] *is.* **1.** Sulu yemekleri karıştırmak ve dağıtmakta kullanılan, uzun saplı, büyük ve derin kaşık. **2.** Erimiş metali kalıba dökmeye yarayan çukur kap. **3.** Çeşitli madde ve malzemeleri dökmekte ve aktarmakta kullanılan iki ve daha çok çeneden oluşmuş büyük mekanik araç. **4.** Balıkçıların kullandığı uzunca saplı çembere geçirilmiş torba biçiminde balık ağı. **5.** Kelebek yakalayanların kullandığı tülden, ağzına çember geçirilmiş torba biçiminde özel ağ. **6.** *dnz.* Gemilerde dümen evinin yer aldığı yuvarlak kıç çıkıntısı. **7.** *spor.* Güreşte rakibini dizinin üstünden tutarak kaldırıp açık düşürme şeklindeki oyun. **8.** *bot.* Buğdaygillerin arka çeneği. **9.** *{ağız}* Kağnılarda, boyunduruğun oka takılması için okun uçuna konulan ucu eğri ağaç parça. [DS] **10.** *{ağız}* Değirmen çarkının kanadı. [DS] **11.** *{ağız}* Gelinlerin alın ve şakaklarına takılan, içi çukur, altın süs eşyası. [DS] **12.** *{ağız}* Solungaçlı, kuyruklu kurbağa yavrusu. [DS] **13.** *sf.* (Bir sayı sıfatı ile birlikte kullanıldığında) belirtilen sayıda kepçe dolusu miktarda olan. **14.** Biçimi kepçeye benzeyen; kepçe biçiminde olan. ⊡ **kepçe burun,** *{ağız} zool.* → kepçeburun. [DS]|| **kepçe gaga,** *{ağız}* → kepçeburun. [DS]|| **kepçe gibi,** *(Kulak için) büyük ve öne doğru eğik.*|| **kepçe kulak,** *Kulakları büyük ve öne doğru eğik olan kimse.*|| **kepçe kuyruk,** *argo. Başkasının sırtından geçinen; asalak.*|| **kepçe surat,** *Yüzü çok küçük olan kimse.*

kepçeburun, [kepçe+burun] *{ağız} is. zool.* Bir tür yaban ördeği. [DS]

kepçecik, -ği [kepçe-cik] *{ağız} is.* **1.** Yumurtadan yeni çıkmış kurbağa yavrusu. **2.** Yağmur duası. [DS]

kepçecil, [kepçe-cil] *{ağız} is. zool.* Kaşıkçıl kuşu. [DS]

kepçeleme, [kepçe-le-me] *is.* **1.** Kepçelemek eylemi. **2.** *spor.* Voleybolda kurallara aykırı olarak topa avuç içleri ile vurmak.

kepçelemek, [kepçe-le-mek] *gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* **1.** Bir şeyi kepçe ile almak, çıkarmak. **2.** *spor.* Yere düşmekte olan topa, eğilerek iki elini kepçe gibi birleştirerek müdahale edip kurtarmak.

kepçeli, [kepçe-li] *sf.* Kepçesi olan.

kepçik, -ği [kep-çik / kep-çük] *{ağız} is.* → kepçük. [DS]

kepçir, [kepçir / kopçur] *{ağız} is.* Kapıp kaçıcı; kapkaççı. [DS]

kepçöken, [kep+çök-en] *{ağız} is.* Kâbus. [DS]

kepçük, -ğü [kep-çik / kepçük] *{ağız} sf.* (İnsan için) ufak yüzlü, çıkık çeneli. [DS]

kepdüşen, [kep+düş-en] *{ağız} is.* **1.** Kapı mandalı. **2.** Tatarcık. [DS]

kepe[1], [Yun. kapa / Lat. cappa] *{ağız} is.* **1.** Ceket. **2.** Yün veya pamuktan dokunan kolsuz ceket. **3.** Deve yününden veya keçi kılından yapılmış bir tür yağmurluk. **4.** Gömlek. **5.** Tüfek doldururken tapa yerine kullanılan paçavra; eski keçe parçası. [DS]

kepe[2], [? kepe] *{ağız} sf.* **1.** Zayıf. **2.** Kötü; fena. [DS]

kepeç, -ci [kep-eç] *{ağız} is.* **1.** Sertleşmiş toprak parçası; kesek. **2.** Takke. [DS]

kepek[1], **-ği** [*eT.* kebek / kepek] *is.* **1.** Tahıllar öğütüldükten sonra elek üzerinde kalan kabuk parçaları. *{eT} (aynı)* [DLT] **2.** Çeşitli hastalıklar sebebiyle deride, özellikle saç diplerinde görülen döküntüler; baş kepeği; kir. *{eT} (aynı)* [EUTS] **3.** *{ağız}* Rızk; yiyecek; nasip. [DS] **4.** *{ağız}* Pirinç unu. [DS] **5.** *{ağız}* Toz gibi yağan kar. [DS] ⊡ **kepeği kesilmek,** *{ağız} Ölmek.* [DS]|| **kepeği tükenmek,** *{ağız}* → kepeği kesilmek. [DS]|| **kepek kar,** *{ağız} Susuz, tane tane yağan kar.* [DS]|| **kepek taşı,** *{ağız} Boz renkli, kaba bir taş.* [DS]|| **kepek yincü,** *{eT} Küçük inci.* [DLT]

kepek[2], **-ği** [Erme. gepenk] *{ağız} is.* **1.** Tavan kapısı. **2.** Demir yaylı tahta kapak. [DS]

kepekçi, [kepek-çi] *is.* Kepek satan kimse.

kepeklenme, [kepek-le-n-me] *is.* **1.** Kepekli hâle gelme. **2.** Kepek sahibi olma; kepek edinme.

kepeklenmek, [kepek-le-n-mek] *dönşl. f. [-ir]* **1.** Kepekli hâle gelmek. **2.** *gçsz. f.* Kepek sahibi olmak.

kepekli, [kepek-li] *sf.* **1.** Kepeği bulunan; içinde kepek bulunan. **2.** Üzerinde deri döküntüleri bulunan. **3.** (Meyveler için) etli kısmı sünger gibi kaba ve tatsız olan.

kepeklig, [kepek-lig] *{eT} sf.* Kepeği olan. [DLT]

kepeklik[1], [kepek-lik] *{eT} is.* Kepek konan yer. [DLT]

kepeklik[2], **-ği** [kepenk-lik] *{ağız} is.* Evlerde ocakların iki tarafında bulunan gözler. [DS]

kepel, [? kepel] *{ağız} is.* Kuru odun. [DS]

kepeldek, -ği [kep *(yans.)* > kep-el-de-k] *{ağız} is.* Balıkçıl. [DS]

kepelek, -ği [kep *(yans.)* > kep-ele-k كبلك] *is.* **1.** *{eAT}* Kelebek. **2.** *{ağız}* Davarlarda olan kelebek hastalığı. [DS]

kepelemek, [kep *(yans.)* > kep-ele-mek] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(i)-yor]* Kuvvetten düşmek; çok yorulmak. [DS]

kepeli, [Moğ. kepēlī] *(kepe:li:) {eT} is.* Işık etrafında geceleri uçan kelebek; pervane. [DLT]

kepelten, [kep-el-t-en] *{ağız} is.* Balıkçıl. [DS]

kepemek, [kep-e-mek / kapamak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-p(i)-yor]* İyice kapatmak; kapamak. [DS]

kepen, [? kepen] *{ağız} is.* Ense. [DS]

kepene, [? kepene / kefene] *{ağız} is.* Semercilerin çuvaldızın ele batmaması için kullandıkları demir ya da tunçtan bir araç. [DS]

kepenek[1], -ği [Far. kepenek كپنك] *{OsT} is.* **1.** Çobanların soğuktan korunmak için üzerlerine aldıkları, kalın yün keçeden yapılma, kolsuz, dikişsiz giyecek. *{eAT} {ağız} (aynı)* [DK] [DS] **2.** *{ağız}* Etek. [DS] **3.** *{ağız}* Çiçek tomurcuğu. [DS]

kepenek[2], -ği [kebelek / kelebek] *{ağız} is.* **1.** Kelebek. **2.** Pervane. [DS]

kepenek[3], -ği [Erme. gepenk ?] *{ağız} is.* Kapak; kepenk. [DS]

kepenk, -gi [Erme. gepenk *(kilitleme)* ?] *is.* **1.** Dükkân vitrini, pencere, kapı gibi açıklıkları örtmek için kullanılan metal saç veya değişik türlerde yapılmış özel kapak. **2.** *{ağız}* Merdiven. [DS] **3.** *{ağız}* Ocak üstü. [DS] **4.** *{ağız}* Fide yetiştirilen yer. [DS] ⊡ **kepenk kapatma,** *Bir şeyi protesto etmek için dükkân açmamak; çalışmamak.*|| **kepenk kapattırmak,** *Zor kullanarak bir şeyi protesto ettirmek amacıyla dükkânları açtırmamak.*|| **kepenkleri indirmek,** *İşi tatil etmek.*

kepenlik, -ği [kepen-lik] *is.* **1.** Bazı dükkânların altındaki dükkânlara inmek için döşemede açılan kapaklı delik. **2.** *{ağız}* Kepenk; kapak. [DS]

keperem, [kep *(yans.)* > kep-er-mek > kep-er-em / keperim / keprem] *{ağız} is. sf.* **1.** Beceriksiz. **2.** Aciz. [DS] **3.** Sessiz; mahcup. ⊡ **keperem etmek,** *{ağız} Sersem etmek.* [DS]

kepermek, [keper-mek] *{ağız} gçsz. f. [-ir]* **1.** (Toprak için) kabarmak. **2.** (Dövülen tahıl için) ince kabuğu çıkmak. **3.** (Yün kumaş için) tiftiklenmek. **4.** (Tazeliğini kaybetmiş meyve için) susuz kalmak; yumuşamak; kepeklenmek. **5.** (Ham meyve için) yumuşamak; gevşemek; olgunlaşmaya yüz tutmak. [DS] **6.** (Toprak için) ıslanıp kuruduktan sonra yüzünde kabuk oluşmak; kaymak bağlamak. [DD] **7.** Yorulup kalmak; güçsüz kalmak. [DS] [DD]

kepertmek, [keper-t-mek] *{ağız} gçl. f. [-ir]* **1.** Buğdayın kabuğunu çıkartmak; dibekte tahıl dövmek. **2.** Dövmek. **3.** Üstüne çullanıp yıkmak; çökertmek. [DS] **4.** İyice doyurmak. [DD] **5.** *{ağız}* Öldürmek; gebertmek. [DS] **6.** *{ağız}* Yormak; güçten düşürmek. [DS] **7.** *{ağız}* Meyveleri saklayıp bekleterek yumuşamasına neden olmak. [DS]

kepesimek, [kepe-si-mek] *{ağız} gçsz. f. [-ir]* (Sevilen, okşanan hayvan için) rahatlamak; zevkle yayılmak. [DS]

kepesiz, [kepe-siz] *{ağız} sf.* Kısmetsiz; uğursuz. [DS]

kepeste, [? kepeste] *{ağız} is.* **1.** Tembel. **2.** Beceriksiz. [DS]

kepet[1], [? kepet] *{ağız} is.* Semer. [DS]

kepet[2], [? kepet] *{ağız} is.* Köpek. [DS]

kepetmek, [kapa-t-mak] *{ağız} gçl. f. [-ir]* Kapatmak. [DS]

kepeyh, [köpek] *{ağız} is.* Köpek. [DS]

kepez[1], [? kepez / kebez] *{eT} is.* Pamuk. [DLT]

kepez[2], [kepez] *{ağız} is.* **1.** Verimsiz, kıraç tarla; kepir. **2.** Yüksek tepe; dağ. **3.** Deniz kıyısındaki büyük kaya. **4.** Dağların oyuk ve kuytu yeri; mağara. **5.** Yokuş başı. **6.** Göl ve ırmaklardaki çukurlar. [DS] **7.** Toprak yığını; kaba toprak. [DD] **8.** Kumsal toprak. [DD]

kepez[3], [Yun. (Biz.) khapásion كپز] *{ağız} is.* **1.** İnci, boncuk ve çeşitli süs eşyaları ile süslenmiş duvak. **2.** Bazı kuşların tepelerinde bulunan uzun tüy; tepelik; taç. **3.** Koyunların başlarındaki kabarık tüyler. [DS] **4.** *{OsT}* Tavukların, güvercinlerin ve başka kuşların başındaki tepelik; horoz ibiği. [DD]

kepez[4], [kepez] *{ağız} is.* Çalı; bodur ağaç. [DS]

kepeze, [Far. kebāde] *{ağız} sf.* **1.** Utanmaz; rezil. **2.** *is.* Utandırma. [EG]

kepezenk, -gi [? kepezenk] *{ağız} is.* Ham deriyi yumuşatmakta kullanılan bir saraç aleti. [DS]

kepezimek, [kepe-z-i-mek] *{ağız} gçsz. f. [-ir]* **1.** Güçsüz düşmek; takati kalmamak; soluğu kesilmek. **2.** Açlıktan bitkin düşmek. [DS]

kepezli, [kepez-li] *{ağız} is.* Bir av kuşu. [DS] ⊡ **kepezli koyun,** *{ağız} Başında kabarık ve çok tüy bulunan koyun.* [DS]

kepi[1], [kepi] *{ağız} is.* **1.** Keçe; paçavra; kumaş veya bez eskisi; tahta bezi; temizlik bezi. **2.** Un elde etmek için değirmen taşlarının arasına konan deri ya da bez parçası. **3.** Yumuşak ve dayanıklı deri. **4.** Ayakkabı derisi; kösele; gön. **5.** Av fişeklerinde barut ile saçma arasına konulan tapa. **6.** Balta, çapa, keser gibi aletlerin saplarını sıkıştırmak üzere saplarının başına sarılan bez veya deri parçası, çivi veya ağaç yongası. **7.** Eski ayakkabı parçası. [DS] **8.** Çarıklık gön; meşin parçası. **9.** Ayakkabıların içine mantar yerine döşenen keçe parçası. **10.** Mutaf tezgâhlarında irit denilen yuvarlak ağaçların altına konulan takozlar. **11.** Leblebi tavalarını temizlemekte kullanılan yuvarlak keçe. **12.** Ayakkabının altına vurulan kösele. **13.** Çarık yaması. [DD]

kepi[2], [kepi] *{ağız} is.* **1.** Ateşin hava alarak iyi yanması için ocaktaki tencereyi yüksekte tutmak amacıyla konulan kiremit, taş parçaları. [DS] **2.** Su değirmenlerinde unun inceliğini ayarlamakta kullanılan kaldıraç düzeni. **3.** Bir taşın iyice yerleşmesi için altına konulan parça. [DD]

kepi[3], [kepi] *{ağız} is.* **1.** Demir çivi. [DS] **2.** Ayakkabılara çakılan başlı çivi. [DD] ⊡ **kepi kesmek,** *{ağız} Üşümek; titremek; çivi kesmek.* [DS]

kepi[4], [kepi] *{ağız} is.* Hamurun üstünde kuruyarak oluşan kabuk. [DS]

kepici, [kepi-ci] *{ağız} sf.* **1.** Cimri. **2.** Hırsız. [DS]

kepiç, -ci [kepiç] *{ağız} is. sf.* **1.** (İnsan için) kısa burunlu. **2.** *is.* Değirmende öğütme karşılığı alınan

hak. **3.** El değirmenlerinde taşların arasına konarak bulgurun kalınlığım ayarlamaya yarayan gön parçası. **4.** Posta. **5.** Dişi kuzu. [DS] ⊞ **kepiç katır,** *{ağız} Babası bodur eşek olan katır.* [DS]

kepiççi, [kepiç-çi] *{ağız} is.* Hırsız. [DS]

kepik, -ği [? kepik] *{ağız} is.* Makbuz. [DS]

kepildemek, [kep *(yans.)* > kep-il-de-mek] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-d(i)-yor]* (Göz için) kırpılmak. [DS]

kepildetmek, [kep *(yans.)* > kep-il-de-t-mek] *{ağız} gçl. f. [-ir]* (Göz için) açıp kapamak; kırpmak. [DS]

kepilenmek, [kep-i-le-n-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* (Hamur için) açıkta çok durmaktan üzerinde kabuk oluşmak. [DS]

kepileşmek, [kep-i-le-ş-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* → kepilenmek. [DS]

kepiletmek, [kep *(yans.)* > kep-il-e-t-mek] *{ağız} gçl. f. [-ir]* Göz kapaklarını sürekli olarak oynatmak. [DS]

kepillik, -ği [kep-ir-lik > kepil-lik] *{ağız} is.* Killi arazi. [DS]

kepimek, [keb-mek > keb-ī-mek] *(kebi:mek) {eT} gçsz. f. [-r]* → kebimek. [DLT]

kepin[1], [? kepin] *{ağız} is.* Erkek tavırlı, erkek görünüşlü kadın. [DS]

kepin[2], [Far. kābīn] *{ağız} is.* Nikâh. [DS]

kepinek, -ği [kepin-ek] *{ağız} is.* Kepenek. [DS]

kepinmek, [kepin-mek] *{ağız} is.* (Delinen kulak zarı için) zamanla kapanmak. [DS]

kepinti[1], [kep-inti] *{ağız} sf.* Ucuz. [DD]

kepinti[2], [kep-inti] *{ağız} is.* Yıkıntı. [DS]

kepir[1], [kep-ir / K. Kalp. kebir] *{ağız} is.* **1.** Verimsiz toprak; yapışkan çamurlu, çorak toprak; kıraç yer. **2.** Taşlı ve engebeli yerler. **3.** Kırmızı toprak. **4.** Beyaz toprak. **5.** Kara toprak. **6.** Toz. **7.** Sürülmüş tarla. **8.** Kurumuş toprak. **9.** Yüksek tepe. **10.** Yağmurdan sonra toprağın yapışkan durumu. [DS] **11.** İşlenmemiş yerler; boz arazi. **12.** Ürün alınamayan killi arazi. **13.** Taşlı yerler. **14.** Çamurken kurumuş, donmuş sert toprak; araba tekerleğine veya ayaklara yapışan çamur. **15.** Yüzü yumuşak, altı sert toprak. **16.** Yaranın üzerinde oluşan kabuk. **17.** *sf.* Şaşkın. ⊞ **kepir hış,** *{ağız} (Doluluk için) ağzına kadar; hınca hınç.* [DS]|| **kepir kesme,** *{ağız} Kestirme yoldan gitme.* [DD]

kepir[2], [kepir] *{ağız} is.* Bodur ağaç. [DS]

kepir[3], [kepir] *{ağız} is.* Saban demirini oluklamak için kullanılan demirci aleti. [DS]

kepirdetmek, [kep *(yans.)* > kep-ir-de-t-mek] *{ağız} gçl. f. [-ir]* (Göz için) açıp kapamak; kırpmak. [DS]

kepirem, [kep-ir-e-ın] *{ağız} sf.* **1.** Beceriksiz. **2.** Düşkün. [DS]

kepirlik, -ği [kep-ir-lik] *{ağız} is.* Taşlı tarla; verimsiz tarla. [DS]

kepirmek, [kep-ir-mek] *{ağız} gçsz. f. [-ir]* **1.** Bayatlamak. **2.** Eskimek. [DS] [DD]

kepiş[1], [kepiç / kepiş] *{ağız} is.* Kevgir; büyük süzgeç. [DS]

kepiş[2], [kepiş] *{ağız} is.* Dişi üreme organı. [DS]

kepişik, -ği [kepiş-ik] *{ağız} sf.* Düz; yassı. [DS]

kepişken, [kepiş-ken] *{ağız} is.* Tarla kuşu. [DS]

kepit, [kebit] *(kebi:mek) {eT} is.* → kebit. [DLT]

kepitmek[1], [keb-mek > keb-ī-mek > kebi-t-mek] *{eT} gçsz. f. [-ür]* → kebitmek. [DLT]

kepitmek[2], [kep-it-mek] *{ağız} gçl. f. [-ir]* **1.** Bir şeyin üzerine çökerek yıkmak; çökertmek. **2.** Bir kişinin veya nesnenin ömrünü kısaltmak. [DS]

kepizimek, [kepiz-i-mek] *{ağız} gçsz. f. [-ir]* Yorulmak. [DS]

kepizmek, [kep-iz-mek] *{ağız} gçsz. f. [-ir]* Çok yorulmak; dermansız düşmek. [DD]

kepkep[1], **-bi** [kep *(yans.)* > kep+kep] *{ağız} is.* **1.** Leblebi. **2.** Kavrulmuş mısır. [DS]

kepkep[2], **-bi** [kep *(yans.)* > kep+kep] *{ağız} sf.* İşe yaramaz; beceriksiz. [DS]

kepkep[3], [kep+kep كبكب] *{eAT} {OsT} is.* Küçük demir çivi.

kepkepi, [kep+kepi] *{ağız} is.* **1.** Küçük ayakkabı çivisi. **2.** Ayakkabıların altına çakılan parça demirler; nalça. [DS] **3.** Sırık hamallarının ayak patırtısı. [DD]

kepleme, [kep-le-me] *{ağız} is.* Şeker, badem, leblebi, ceviz vb. çerezden dövülerek elde edilen un. [DS]

keplemek[1], [kep-le-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* **1.** Oyun oynarken, herkesçe belli olan yere varmak; sobelemek. **2.** Destek yapmak. [DS]

keplemek[2], [kep-le-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* Dövülmüş çerez unundan avuç avuç yemek. [DS]

kepli, [kep-li] *{ağız} sf.* Çok zengin. [DS]

kepme, [kep-me] *{ağız} is.* Çökme, yıkılma eylemi. [DS]

kepmek, [kep-mek] *{ağız} gçsz. f. [-er]* **1.** (Yapı, duvar, toprak, yar vb. için) çökmek; yıkılmak. **2.** Kaymak; düşmek. **3.** (Hayvan için) ölüvermek. **4.** (Hayvan için) tuzağa düşmek. **5.** Batmak. **6.** Yenilmek. [DS]

kepni, [? kepni] *{ağız} is.* Küçük çapa; küçük kazma. [DS]

keprem[1], [kep-er-em / keperim / kep(i)r-e-m] *{ağız} sf.* **1.** (Kişi veya hayvan için) çalışamaz hâle gelmiş; elden ayaktan düşmüş; iyice ihtiyarlamış; güçsüz. **2.** Beceriksiz; şaşkın. **3.** Alçak; rezil; aşağılık. **4.** Cimri. **5.** (Hayvan için) yiyecek seçen; az yiyen. **6.** Eskimiş, yıkılmaya yüz tutmuş. **7.** (Kişi için) acınacak durumda olan. **8.** Değersiz. [DS] **9.** Ahmak. **10.** Aciz; zayıf; cılız; mecalsiz. [DD] **11.** Sessiz; mahcup.

keprem[2], [keprem] *{ağız} is.* **1.** Kurak; susuz. **2.** (Tarla için) taşlı ve otlarla kaplı. [DS]
keprem[3], [keprem] *{ağız} is.* **1.** Beşiğe konulan bebek yatağı ve yastığı. **2.** Yorgan. [DS]
keprem[4], [keprem] *{ağız} is.* Pislikten deri üstünde biriken kir. [DS]
kepsap, [kep+sap] *{ağız} sf.* Bunak. [DS] ⇗ **kepsap etmek,** *{ağız} Tembellik etmek.* [DS]
kepsek, -ği [kep-se-k] *{ağız} sf.* **1.** Ağızda çabuk dağılıveren; gevrek. **2.** Hafif. [DS]
kepsel, [Yun. khápsalo] *{ağız} sf.* **1.** Yaygın; yayılmış; serilmiş. **2.** *is.* Kuru çam odunu. **3.** Ağırlık; uyuşukluk; tembellik. [DS] ⇗ **kepselini çıkarmak,** *{ağız} Hırpalamak; ezmek; dövmek.* [DS]
kepsemek, [kep-se-mek] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-s(i)-yor]* **1.** Birlikte oyun oynarken, eğlenirken şaşırmak; yanlış hareket yapmak. **2.** Sinirden dudak kurumak. [DS]
kepsermek, [kep-se-r-mek] *{ağız} gçsz. f. [-ir]* (Yağmur için) hafiflemek; dinmek. [DS]
keps, [? keps] *{ağız} is.* Koç. [DS]
kepşek, -ği [kep-şe-k] *is.* Su kabağı.
keptirmek, [kep-tir-mek] *{ağız} gçl. f. [-ir]* **1.** Yüz üstü düşürmek; çökertmek. **2.** Oyunda yenmek; batmasına neden olmak. [DS]
kepuze, [Ar. kābus ? > kapuze] *{ağız} is.* Uykuda basan ağırlık; kâbus. [DS]
kepü, [kep-ü کپو] *{OsT} is.* Baltanın sapını sıkıştırmaya yarayan çivi, deri veya bez türü şeyler.
kepüç, -cü [kep-üç] *{ağız} sf.* (Kişi için) burnu basık. [DS]
kepür, [kep-ür] *{ağız} is.* **1.** Taşlı ve engebeli yerler. **2.** Yağmurdan sonra toprağın yapışkan durumu. [DS] ⇗ **kepür kepür konuşmak,** *{ağız} Ne konuştuğunu bilememek; saçmalamak.* [DS]
kepze, [? kepze] *{ağız} sf.* Çiğ. [DS]
-ker-, [ka-r-mak *(eklemek, karıştırmak)* > -ġar- / -ger- / -kar- / -ker-] *{eT} yap. e.* → -gar-
ker[1], [Far. ker کر] *sf.* **1.** Kulağı duymayan; sağır. **2.** *is.* Güç; erk. **3.** Erek; amaç; maksat. ⇗ **ker ü fer,** *Gösteriş, debdebe.*
ker[2], [Çin. chieh ?] *{eT} zf.* Bir an.
ker[3], [ker] *{ağız} is.* **1.** Kızılcık ağacından yapılan bir tür rastık; sürme. **2.** Aşırı yağış yüzünden arpa ve buğdayda görülen rastık hastalığı. **3.** Yaraya sürülen yanmış bağ çubuklarından elde edilen yağ. [DS]
ker[4], [ker] *{ağız} is.* **1.** Çakı; bıçak. **2.** Eşek; sıpa. **3.** Kalem aşısı. [DS]
ker[5], [ker] *{ağız} sf.* Yakışıklı. [DS]
ker[6], [Far. kār] *{ağız} is.* Kazanç; kâr. [DS]
ker[4], **-rri** [Ar. kerr کر] *{OsT} is.* **1.** Geri gelme. **2.** Savaşta aldatmak amacıyla ateş keserek geriledikten sonra tekrar hücuma geçme. ⇗ **kerr ü ferr,** *Savaşta ateş kesip geriledikten sonra tekrar hücuma geçme hareketi.*
kera, [? kera] *{ağız} is.* Ucu çengelli çoban değneği. [DS]
kerabis, [Ar. kirbās > kerābis کرابس] *(kera:bis) {OsT} is.* Kumaşlar; bez dokumalar.
kerad, [Far. kerād / kerāde کراد / کراده] *(kera:d) {OsT} is.* Eski elbise; yırtık elbise.
kerağ, [? kerağ] *{ağız} is.* **1.** Çorak toprak; tuzlu yer. **2.** Acı su. [DS]
kerahaten, [Ar. kerāhaten کراهةً] *(kera:ha'ten) {OsT} zf.* Tiksinerek; iğrenerek; istemeyerek; zoraki.
kerahet, [Ar. kerh *(zorlama)* > kerāhet کراهت] *(kera:het) {OsT} is.* **1.** Bir şeyi kötü ve iğrenç bulma; tiksinme; iğrenme. **2.** Bir işi zorla, baskı ile yapma. **3.** Şeriatın kesin olarak yasaklamadığı, ancak harama yakın nitelik taşıdığı için yapılmaması gereken şeyin durumu. ⇗ **kerahet etmek,** *İğrenmek; nefret etmek; tiksinmek.*|| **kerāhet getirmek,** *{OsT} İğrenç bulmak; tiksinmek; iğrenmek.*|| **kerāhet-i tahrimiye,** *{OsT} Harama yakın kerahet.*|| **kerāhet-i tenzihiye,** *{OsT} Helale yakın kerahet.*|| **kerahet vakitleri,** *{OsT} Namaz kılmanın mekruh olduğu zamanlar.*|| **kerahet vakti,** *Akşamcılar için içkiye başlama saati.*
kerahetli, [kerahet-li] *(kera:hetli) sf.* Çok kirli; pis; iğrenç durumda.
kerahiyet, [Ar. kerāhiyet کراهیت] *(kera:hiyet) {OsT} is.* Tiksinme; iğrenme.
kerahsınmak, [kerah-sı-n-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* Esirgemek; sakınmak. [DS]
keraih, [Ar. kerīhe > kerāih کرائه] *(kera:ih) {OsT} is.* İğrenç şeyler; nefret edilecek şeyler.
keraim, [Ar. kerīme > kerāim کرائم] *(kera:im) {OsT} is.* Kız evlatlar.
keraker, [Far. kerāker کراکر] *(kera:ker) {OsT} is.* **1.** Karga. **2.** Kuzgun.
kerakiy, -yyi [Ar. kerākiyy کراکی] *(kera:kiy) {OsT} is. zool.* Turna.
kerama, [? kerama] *{ağız} is.* Balkon. [DS]
kerameli, [kerame-li] *{ağız} sf.* Heybetli. [DS]
keramend, [Far. kerāmend کرامند] *(kera:mend) {OsT} is.* Uygun; yerinde; münasip.
keramet[1], [Ar. kerem > kerāmet کرامت] *(kera:met) {OsT} is.* **1.** Ermişlerde bulunduğuna inanılan doğaüstü güç ve bu güçle gerçekleştirdiklerine inanılan şaşırtıcı ve doğaüstü durum veya olay. **2.** İnsanın gücünü, anlayışını, yeteneğini aşan, doğa yasalarının sınırları dışındaki olay, davranış, söz veya durum. **3.** Allah'ın bazı kimselere bağışladığı olağanüstü yetenekler. **4.** *mecaz.* Olağan dışı yetenek. **5.**

Cömertlik; bağış. **6.** Ağırlama; saygı gösterme; ikramda bulunma. ⧉ **Keramet buyurdunuz!** *"Doğru söylediniz!" "Doğru yaptınız!" anlamlarında kullanılan beğenme ve takdir sözü.*|| **keramet göstermek,** *Doğa üstü durumlar ortaya koymak.*|| **kerameti kendinden menkul,** *Başka birinin yardımı veya herhangi bir etkenle sahip olduğu iyi bir durumu kendi çabası ile gerçekleşmiş sanmak.*|| **kerāmet-i kevniye,** *{OsT} (Kâinat için) yaratılış mucizesi.*|| **kerāmet-i ma'rifet,** *{OsT} Bilginin verdiği keramet.*|| **kerāmet-medār,** *{OsT} 1. Keramet gösteren kimse. 2. İyiliksever.*|| **keramet sahibi,** *Keramet gösteren kimse.*|| **keramette bulunmak,** *Doğaüstü olaylarda bulunmak.*

keramet², [Far. kerāmend] *{ağız} sf.* Yeterli. ⧉ **keramet etmek,** *{ağız} Yetinmek.* [DS]

kerametli, [keramet-li] *(kera:metli) sf.* **1.** Keramet gösteren; doğaüstü güce sahip olan; mübarek. **2.** Cömert; bağışı bol.

keran¹, [Far. kerān / kerāne كران / كرانه] *(kera:n) {OsT} is.* Uç; kenar; son. ⧉ **kerāne-gir,** *Bir yana çekilerek toplum hayatından uzak yaşayan; kenara çekilen.*

keran², [Erme. geran] *{ağız} is.* İnşaatlarda kullanılan büyük ağaç; kalın tavan direği; büyük ağaç. [DS]

kerana, [Far. kār-ḫāne *(iş yeri)*] *{ağız} is.* **1.** İş yeri. **2.** Ağıl; ahır. **3.** Tuğla, kiremit yapılan yer. [DS]

karanı, [? keranı / haranı] *{ağız} is.* Küçük kazan. [DS]

keraris, [Ar. kürrāse > kerārīs كراريس] *(kera:ri:s) {OsT} is.* El yazması kitaplarda sekiz sayfalık forma.

keraste, [Far. kerāste كراسته] *(kera:ste) {OsT} is.* Kereste.

kerat, [Ar. kerāhet => kerāt] *(kera:t) {ağız} sf.* (Kişi için) aşağılık; iğrenç. [DS]

kerata¹, [Yun. keratás *(boynuzlu; şeytan)*] *sf.* **1.** Yaramaz. **2.** *is.* Karısı tarafından aldatılan erkek. **3.** Sevgi ile karışık sitem sözü.

kerata², [Yun. kerató *(boynuz)* > kerata *(boynuzlar)*] *{ağız} is.* Ayakkabı çekeceği. [DS]

keratin, [Yun. keras / kerata *(boynuz)* > Fr. kératine] *is. biy.* Boynuz, kıl, tırnak gibi destek dokuların yapısına giren kükürtçe zengin protein.

keratinleşme, [keratin-le-ş-me] *is.* Protoplazma proteinlerinin keratin hâline dönüşmesi.

keratinleşmek, [keratin-le-ş-mek] *dönşl. f. [-ir]* (Protoplazma proteinleri için) keratin hâline dönüşmek.

keratinli, [keratin-li] *sf.* Keratini bulunan; boynuzsu maddesi olan; boynuzsu madde ile kaplı olan.

keraviye, [Far. kerāviyā / kerāviye كراويا / كراويه] *(kera:viya:) {OsT} is. bot.* Karaman kimyonu.

keraz, [? keraz / kerez] *{ağız} is.* Toprak testi. [DS]

kerb, [Ar. kerb كرب] *{OsT} is.* Üzüntü; tasa; kaygı.

kerç, -ci [kerç] *{ağız} is.* **1.** Alay; taklit; maskaralık. **2.** Darılma; sitem etme; gönüllenme. **3.** Kinayeli, üstü kapalı, dokundurucu söz. **4.** *sf.* Zıt; ters. [DS] **5.** *zf.* Zıddına; aksine. [DD] ⧉ **kerç etmek,** *{ağız} 1. Alay etmek. 2. Laf atmak. 3. İnadına davranmak; tersini yapmak; zıddına gitmek. 4. Sitem etmek. 5. Nispet yapmak; kıskandırmak; övünmek* [DS] *6. Şaka söylemek.* [DD]

kerçane, [kerç + Far. āne] *{ağız} zf.* İnadına; aksine. [DS]

kerçene, [kerç-en-e ?] *{ağız} is.* İtiraz bildiren söz; karşı durma; itiraz. [DS]

kerçik, -ği [kerç-ik] *{ağız} is.* Söze karşılık veren kız çocuğu. [DS]

kerçiman, [Far. kâr => kâr-cı-man] *{ağız} sf.* Ev yönetimi bilen; evi iyi düzenleyen. [DS]

kerçine, [kerç-i-n-e] *{ağız} zf.* İnadına; aksine. [DS]

kerçlemek, [kerç-le-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* **1.** Zıddına söz söylemek. **2.** Sitem etmek. [DS]

kerçlen, [kerç-le(yi)n] *{ağız} zf.* Alay ederek; şakadan. [DS]

kerçlenmek, [kerç-le-n-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* **1.** Alay etmek; istihza etmek. **2.** Övünmek; nispet yapmak. [DS] **3.** İnat için söylenilenin aksine davranmak.

kerdah¹, [? kerdah] *{ağız} is.* Üç köşeli eğe. [DS]

kerdah², [? kerdah] *{ağız} is.* **1.** Yapağı ve keçi kıllarındaki kepek. **2.** Keçi kılının ip yapmaya elverişli olmayan kısmı. [DS]

kerdane, [Far. gerdāne *(toka)*] *{ağız} is.* Altın, gümüş kolye veya süs eşyası. [DS]

kerde, [? kerde] *{ağız} is.* **1.** Sebze fidanlığı. **2.** Yazın erken yetişen domates. [DS]

kerdel, [Lat. caldaria / Yun. kardari => gerdel / kerdel] *{ağız} is.* Yarım fıçı biçiminde tahta kova. [DS]

kerdeme, [Yun. kárdamo => erdeme / gerdeme / kerdime / gerdime] *{ağız} is.* Tere; tere otu. [DS]

kerdi¹, [? kerde / kerdi] *{ağız} is.* **1.** Sebze evleği. **2.** Bağ ve bahçelerdeki evlek bölümleri. **3.** Evlekler arasından geçen su yolu; ark. **4.** İki kişi tarafından kullanılan ve ark açmaya yarayan bir bahçıvan aracı. [DS]

kerdi², [? kerdi] *{ağız} is.* Küçük sepet. [DS]

kerdiga, [? kerdige / kerdiğe / kerdiye / kerdiyer] *{ağız} is.* → kerdiğe. [DS]

kerdige, [] *{ağız} is.* → kerdiğe. [DS]

kerdiğe, [? kerdige / kerdiğe / kerdiye / kerdiyer] *{ağız} is.* Arpa ile buğday karışımı tahıl ve bu tahılın unu. [DS]

kerdime, [Yun. kárdamo كرديمه] *{OsT} {ağız} is.* → kerdeme. [DS]

kere[1], [Far. kere کره] *{OsT} is.* Tereyağı; kaymak. *{ağız} (aynı)* [DS] ⊡ **kere peyniri,** *Beyaz peynir.*|| **kere yağı,** *Tere yağı.*

kere[2], [Ar. kerr *(geri geliş)* > kerre کره] *{OsT} is.* **1.** Bir olgunun tekrarını ya da gerçekleşen durumların her birini belirtir; defa; kez; sefer. **2.** Birim olarak kabul edilebilir bir eyleme göre başka bir eylemin büyüklüğünü, şiddetini, yoğunluğunu belirtir; defa; kez; kat. **3.** Kendi kendisine eklenen bir niceliğin tekrarını veya tekrar sayısını belirtir; kat; defa.

kere[3], [kere] *{ağız} is.* **1.** Kulak ayaları çok büyük olan koyun veya kuzu. **2.** Ceylan yavrusu. [DS] ⊡ **kere kulak,** *{ağız} Kepçesi dik olan kulak.* [DS]

kere[4], [kere] *{ağız} sf.* Büyük. [DS]

kere[5], [*eT.* kerü / geri] *{ağız} zf.* Sonra. [DS]

kerecik, -ği [kere > kere-cik] *zf.* Sayı bakımından çok yinelenmediğini, az tekrar olduğunu belirtir. ⊡ (bir) **kerecik,** *Yalnız (bir) defa.*

kereç, -ci [? kereç] *{ağız} is.* Ekmeğin kuru ve sert kabuğu. [DS]

kerefs, [Ar. kerefs کرفس] *{OsT} is.* Kereviz.

kerege, [kerēkü] *{eT} is.* Keçe ev iskeletinin duvarını teşkil eden kısım. [Nevâyî]

keregü, [kerēkü] *(kere:kü:) {eT} is.* Çadır; kışlık ev. [DLT]

keregülenmek, [kerēkü-le-n-mek] *(kere:kü:lenmek) {eT} dönşl. f. [-ür]* → kerekülenmek. [DLT]

kereği, [kere(k)-i] *{ağız} is.* Eyer takımı. [DS]

kerek[1], [ker-gē-mek > ker-ge-k] *{eT} is.* Gerek; lüzum; ihtiyaç; gereken şey; olmalı; yaraşır; lazım; gerekli. *{ağız} (aynı)* [DLT] [EUTS] [KB] [OKD] [Yüknekî] [DS]

kerek[2], **-ği** [kerek] *{ağız} is.* **1.** Büyük deve çanı. [DD] **2.** Davarlara takılan çan.

kereke [Ar. kerrāke کراکه => kereke / kereki] *{ağız} is.* **1.** → kereki. [DS] **2.** Softan yapılmış eski biçim hoca abası. [DD]

kereki, [Ar. kerrāke] *{ağız} is.* **1.** Aba. **2.** Yünden ya da pamuktan yapılmış hırka; ceket. [DS] **3.** İhtiyarların giydiği yün veya pamuktan yapılmış hırka. **4.** Çoban kepeneği. [DD]

kereklemek, [kerek-lē-mek] *(kerekle:mek) {eT} gçl. f. [-r]* Yokluğu dolayısıyla aramak; araştırmak. [DLT]

kerekli, [kere-k-li] *{ağız} sf.* (Kişi için) Olur olmaz her şeye öfkelenen; hiddetli; öfkeli. [DS]

kereklig, [kerek-lig] *{eT} sf.* Gereken; gerekli; uygun olan. [DLT] [İKPÖy.]

kerekmek, [kergē-mek *(eksik olmak)* > kerge-k > kargek-mek] *{eT} gçl. f.* Gerekmek. [KB]

kerekü, [kerēkü] *(kere:kü:) {eT} is.* **1.** Çadır; [EUTS] [ETY] [Gabain] **2.** Çadır iskeleti. [ETY]

kerekülenmek, [kerēkü-le-n-mek] *(kere:kü:lenmek) {eT} dönşl. f. [-ür]* Çadırlanmak, çadır edinmek; çadıra girmek. [DLT]

kerekülüg, [kerēkü-lüg] *(kere:kü:lüg) {eT} sf.* **1.** Çadırlı. [ETY] [Tekin] **2.** Göçebe. [ETY] [Tekin]

kerel, [Yun. khellári [Tietze]] *{ağız} is.* Koyun yatağı; ağıl; ahır. [DD]

kerele, [ker-ele] *{ağız} is.* Tezekten yapılmış silindir biçiminde buğday kabı. [DS]

kerelmek, [kere-l-mek] *{ağız} gçsz. f. [-ir]* Kurumlanmak; kasılmak. [DS]

kerem[1], [Ar. kerem كرم] *{OsT} is.* **1.** Soyca temizlik; soyluluk; asalet; ululuk; büyüklük. **2.** Bağış olarak verme; lütfetme; iyilik. **3.** Cömertlik. ⊡ **kerem buyurun,** *Konuşmada "izin verin, müsaade buyurun!" anlamında kullanılır.*|| **kerem etmek,** *İyilikte bulunmak; bağış yapmak.*|| **Kerem gibi yanmak,** *Çılgınca âşık olmak; aşkından delirmek.*|| **kerem-güster,** *{OsT} Kerem sahibi; cömert.*|| **kerem-güsterān,** *{OsT} Eli açık olanlar cömertler; kerem sahipleri.*|| **kerem-güsterāne,** *{OsT} Cömertlikle; el açıklığıyla.*|| **kerem-güsterî,** *{OsT} Cömertlik; el açıklığı.*|| **kerem-kâr,** *{OsT} 1. Kerem eden; bağışlayan; cömert. 2. Verimli.*|| **kerem-kârāne,** *{OsT} Cömert bir kimseye yakışır biçimde; cömertlikle.*|| **kerem-kârî,** *{OsT} Eli açık olma; cömertlik.*|| **kerem-perver,** *{OsT} Eli açık olan; bağışlayan; cömert.*|| **kerem-perverāne,** *{OsT} Kerem eden kimseye yakışır biçimde; cömertçe.*|| **kerem-perverî,** *{OsT} El açıklığı.*|| **kerem-pîşe,** *{OsT} Cömertçe davranan.*|| **kerem sahibi,** *Cömert ve iyi kimse.*

kerem[2], [? keren / kerem] *{ağız} is.* Killi toprak. [DD]

kerem[3], [Tohar. kerem ?] *{eT} is.* Yer altındaki su kanalı; izbe. [DLT]

keremen, [Ar. keremen كرماً] *(ke'remen) {OsT} zf.* İyilikle; cömertçe.

keremet, [Far. kerāmend / Ar. kerāmet] *{ağız} is.* Uğur; şans; talih. [DS]

keremet, -di [Far. kerāmend] *{ağız} is.* Başsağlığı. [DS]

keremit, -di [Far. kerāmend] *{ağız} is.* Başsağlığı. [DS]

kerempe, [Yun. korymbos] *is.* **1.** Denize doğru uzanan kayalık çıkıntı. *{ağız} (aynı)* [DS] **2.** Dağın en yüksek yeri; zirvesi. **3.** *dnz.* Geminin baş tarafı.

keren[1], [ker-mek *(germek)* > ker-en ?] *{ağız} is.* **1.** Yapılarda kullanılan büyük ağaç. **2.** Ağaç kiriş. [DS] **3.** Kiriş; seren. [DS]

keren[2], [keren] *{ağız} is.* **1.** Verimsiz, kıraç toprak. **2.** Killi toprak. [DS]

kerenay, [Far. kerenāy / kerrenāy کرنای] *(kerena:y) {OsT} is.* Eskiden kullanılan bir nefesli çalgı.

kerenb, [Far. kerenb کرنب] *{OsT} is.* Lahana.

kerendi, [Erme. gerandi] *{ağız} is.* → kerenti. [DS]

kerendil, [? kerendil] *{ağız}* *is.* Çim biçmeye yarayan araç. [DS]

kerenglü, [Far. kīr *(kil)* > kir-eñ-lü کرکلو] *(kereñlü)* *{OsT}* *sf.* (Toprak için) çorak veya killi.

kerensemek, [keren-se-mek] *{ağız}* *gçsz. f. [-r] [-s(i)-yor]* (Soğuk hava için) yavaş yavaş ısınmak; ayaz kırılmak. [DS]

kerenti, [Erme. gerandi => kerenti / kerendi / kerinti] *{ağız}* *is.* **1.** Tırpan. **2.** İki ağızlı orak. [DS]

kereöz, [Ar. kerefs => kereviz > kereöz] *{ağız}* *is.* Kereviz. [DS]

kereperg, [? kereperg] *{ağız}* *is.* Kuru gürültü. [DS]

kerer[1], [? kerer] *{ağız}* *is.* Verimsiz, kıraç toprak. [DS]

kerer[2], [Yun. khellári] *{ağız}* *is.* **1.** Mağara; in. **2.** Toprak kazılarak yapılan davar ağılı. [DS]

keres, [? keres] *is.* Büyük ve derin kap; karavana.

kerese, [? kerese] *{ağız}* *is.* Fayton. [DS]

keresek, -ği [kere-se-k] *{ağız}* *sf.* Pis; uyuşuk; tembel. [DS]

keresimek, [keres-si-mek / keres-(s)i-mek] *{ağız}* *gçsz. f. [-ir]* (Pekmez için) ekşiyip köpürmek. [DS]

kereslenmek, [keres-le-n-mek] *{ağız}* *dönşl. f. [-ir]* Nazlanmak. [DS]

keressimek, [keres-si-mek] *{ağız}* *gçsz. f. [-ir]* → keresimek. [DS]

kereste, [Far. kārāste کاراسته] *is.* **1.** Tomrukların boyuna biçilmesi ile elde edilen marangozluk ve inşaat malzemesi. **2.** *{ağız}* Ayakkabı yapımında kullanılan kösele, deri, çiriş vb. malzemenin tümü. [DS] **3.** *argo.* Kaba saba; terbiyesiz; yontulmadık.

keresteci, [kereste-ci] *is.* **1.** Kereste satan kimse. **2.** Kereste satılan dükkân.

kerestecilik, -ği [kereste-ci-lik] *is.* Kereste ticareti; kereste alım satım işi.

keresteli, [kereste-li] *sf.* **1.** Kerestesi bulunan. **2.** *argo.* (Erkek için) iri yarı yapılı.

kerestelik, -ği [kereste-lik] *sf.* **1.** (Ağaç için) kereste yapımına uygun; kereste yapılabilecek nitelikte. **2.** *is.* Kereste konulan yer; kereste deposu.

keret, [Ar. kerre(t) كرة] *{eAT}* *{OsT}* *is.* Kez; kere; defa.

kerete, [Yun. kerato *(boynuz)*] *{ağız}* *is.* Ayakkabı çekeceği; kerata. [DS]

kerev, [Far. kerev كرو] *{OsT}* *is.* Örümcek.

kerevet, [Yun. khrevváti كروت] *is.* **1.** Karyola. **2.** Üzerine minder serilen, tahtadan yapılma yüksekçe yer. **3.** *{ağız}* Yatak yapılan yer; seki. [DS] **4.** *{ağız}* Tahtadan yapılmış oturacak yer. [DS] **5.** *{OsT}* Asma çardağı; çardak.

kerevezlenmek, [kerevez-le-n-mek] *{ağız}* *dönşl. f. [-ir]* Kendini beğendirmek; üstünlüğünü göstermek. [DS]

kerevides, [Yun. karavida] *is. zool.* → kerevit.

kerevit, [Yun. karavida] *is. zool.* Dibi çamurlu sularda yaşayan, uzunluğu on cm. kadar olan, ayaklarının birinci çifti çok fazla gelişerek birer kıskaç oluşturmuş, yenebilen, ticarî değeri yüksek bir eklembacaklı; tatlı su ıstakozu; kerevides, *(Astacus leptodactylus, Potamobius fluviatilis).*

kereviz, [Far. kerefs كرفس] *is. bot.* Maydanozgillerden, kökü ve yaprakları sebze olarak yenilen, kokulu iki yıllık bir bitki, *(Apium graveolens).*

kerevizlenmek, [kereviz-le-n-mek] *{ağız}* *dönşl. f. [-ir]* Peşine düşmek; ardına takılmak. [DS]

kerevsinmek, [kerev-si-n-mek] *{ağız}* *dönşl. f. [-ir]* **1.** Hor bakmak. **2.** Gücüne gitmek. [DS]

kerevze, [Far. geb-bāz ? => geveze / kerevze] *{ağız}* *sf.* Çok konuşan; geveze. [DS]

kerey[1], [kerey] *{ağız}* *is.* **1.** Sarp kayalık. [DS] **2.** Kayalık tepe. [DD]

kerey[2], [Yun. keirō] *{eT}* *is.* Saç tıraş edilen ustura. [DLT]

kereyağ, [Far. kere + T. yağ ياغ كره] *{eAT}* *{OsT}* *is.* Tereyağı.

kereyağı, [Far. kere + T. yağ-ı ياغى كره] *{eAT}* *{OsT}* *{ağız}* *is.* Tereyağı. [DS]

kerez[1], [? kerez / keraz] *{ağız}* *is.* Testi. [DS]

kerez[2], [*eT.* ker-mek > ker-iş / ker-ez] *{ağız}* *is.* **1.** Engel. **2.** Küçük tepe. [DS] ▣ **kerez olmak,** *{ağız}* *Engel olmak.* [DS]

kerez[3], [Ar. kerre => kere-z] *{ağız}* *is.* Defa; kez; kere. [DS]

kerez[4], [Yun. kherâsi] *{ağız}* *is.* Kiraz. [DS]

kerezlenmek, [kerez-le-n-mek / horoz-la-n-mak ?] *{ağız}* *dönşl. f. [-ir]* Kendini beğenmek; horozlanmak. [DS]

kergâh, [Far. kār-gāh] *{ağız}* *is.* Kasnak üzerinde yapılan işleme, nakış; gergef. [EG]

kergek, [kergē-mek *(eksik olmak)* > kerge-k] *{eT}* *is.* **1.** Gerek; ihtiyaç; lazım lüzum; gereken şey. [EUTS] [Gabain] [İKPÖy.] [Üç İtigsizler] [ETY] **2.** *sf.* Gerekli olan; bulunmayan; yok olan; namevcut; gereken. [İKPÖy.] [ETY] [Tekin] **3.** Uygun olan; yaraşan. [İKPÖy.] **4.** Olması gereken; zorunlu olan. [İKPÖy.]

kergeklemek, [kerge-k-lē-mek] *(kergekle:mek)* *{eT}* *gçl. f. [-r]* Gerek görmek; lüzum olmak; ihtiyaç hissetmek; gereksemek. [EUTS] [Üç İtigsizler]

kergekli, [kerge-k-li] *{eT}* *sf.* Gerekli; lüzumlu. [EUTS]

kergeklig, [kerge-k-lig] *{eT}* *sf.* Gerekli; mühim. [Gabain]

kergeksiz, [kerge-k-siz] *{eT}* *sf.* **1.** Gereksiz; lüzumsuz. [EUTS] [ETY] [Tekin] **2.** Fazlasıyla; gereğinden çok; ziyadesiyle; bol bol; eksiksiz. [ETY] [Tekin]

kergemek, [kergē-mek] *{eT}* *gçsz. f. [-r]* **1.** Eksik

olmak; gerekmek. [EUTS] [İKPÖy.] **2.** Yaraşmak. [DLT] [İKPÖy.]

kergetmek, [kergē-mek > kerge-t-mek] *{eT} gçl. f. [-ür]* **1.** Sınırlandırmak; hudutlandırmak. [EUTS] **2.** Yoksun kılmak; mahrum etmek. [Gabain] [EUTS]

kergi, [ker-mek *(germek)* > ker-gi] *{ağız} is.* **1.** Çevresine tahta, taş vb. konularak tohum ekmek için hazırlanan fidelik; tahta. [DD] **2.** Sebze evleği. [DS]

kergin, [ker-gin] *{ağız} is.* Karmakarışık durumda olan aşiret ve kabileler. [DS]

kergü, [kergü] *{eT} is.* Kabarcık. [EUTS]

kergük, [ker-mek > ker-gük] *{eT} sf.* Koyunun içerisinde kırkbayır ile beraber bulunan iç; sakatat. [DLT]

kerh, [Ar. kerh كره] *{OsT} is.* **1.** Tiksinme; iğrenme. **2.** İstemediği bir işi yapmak için kendini zorlama; zorla yapma. ⊡ **kerh etmek,** *1. Tiksinmek. 2. İstemeyerek, zorla yapmak.*

kerhana, [Far. kārḫāne *(iş yeri)*] *{ağız} is.* Tuğla ve kiremit ocağı. [DS]

kerhane, [Far. kār + ḫāne كارخانه] *(kerha:ne) {OsT} is.* **1.** İş yeri; işlik. **2.** *argo.* Fuhuş evi; genelev. **3.** *{ağız}* Tuğla ve kiremit ocağı. [DS]

kerhaneci[1], [kerhane-ci] *(kerha:neci) is.* **1.** Kerhane işleten kimse. **2.** Sövgü sözü olarak kullanılır.

kerhaneci[2], [kerhane-ci] *{ağız} is.* Testi ve tuğla ocağı sahibi. [DS]

kerhat[1], [? kerhat] *{ağız} is.* Taşlı yer. [DS]

kerhat[2], [? kerhat] *{ağız} sf.* (Bıçak, makas vb. için) kesmez duruma gelmiş; körelmiş. [DS]

kerhen, [Ar. kerh > kerhen كرهاً] *(ke'rhen) {OsT} zf.* **1.** İğrenerek. **2.** İstemeyerek; istemeye istemeye; zorla.

kerhiz, [Far. kārīz] *{ağız} is.* Akarsu yatağı. [DS]

kerım, [kar-ım] *{eAT} is.* Hasım; düşman. [DK]

keri[1], [*kē > kē-rü / ki-rü > keri / geri] *{ağız} zf.* **1.** Sonra; geri. **2.** Ötürü; dolayı. [DS]

keri[2], [Ar. kerī كري] *(keri:) {OsT} is.* Kazma.

keri[3], [keri] *{ağız} is.* **1.** Eşek yavrusu; sıpa. **2.** Koyun sürüsü. [DS]

keri[4], [ker-mek *(germek)* > ker-i] *{ağız} is.* Saman taşımak için kağnının çevresine gerilen çul; harar. [DS]

keri[5], [karı-mak *(yaşlanmak)* > karı] *{ağız} is.* **1.** Yaşlı kadın. **2.** Eş; karı. [DS]

keri[6], [Far. kerī كري] *(keri:) {OsT} is.* **1.** Örümcek ağı. **2.** Sağırlık.

kerif, [Ar. kerīh] *{ağız} is.* **1.** Kadınların ay hâli. **2.** *sf.* Pis. **3.** (Su için) kirli; pis. [DS]

kerifsinmek, [kerif-si-n-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* Savsaklamak. [DS]

kerih, [Ar. kerh > kerīh / kerīhe كريه / كريهه] *(keri:h) {OsT} sf.* **1.** İğrenç; çirkin; kötü; pis. **2.** Pis kokan. ⊡ **kerîhü'n-nefes,** *{OsT} Nefesi kokan; ağzı kokan.*

kerihe, [Ar. kerīhe كريهه] *(keri:he) {OsT} is.* Nefret edilecek, iğrenilecek şey.

kerik[1], **-ği** [ker-ik] *{eT} sf.* Geniş. [DLT]

kerik[2], **-ği** [kerik] *{ağız} is.* Akıl. [DS]

kerik[3], **-ği** [ker-ik] *{ağız} is.* Sert yer; katı toprak. [DS]

kerik[4], **-ği** [kerik] *{ağız} is.* Bir tür sert ve küçük incir; baba incir. [DS]

kerik[5], **-ği** [ker-mek > ker-ik] *{ağız} is.* Keçeden yapılmış ceket. [DS]

kerilgen, [ker-mek > ker-il-gen] *{eT} sf.* Her zaman gerilen; gerinen; esneyen,

kerilmek, [ker-mek > ker-il-mek] *{eT} edil. f. [-ür]* **1.** Uzatılmak; gerilmek. [Gabain] [EUTS] [DLT] **2.** *dönşl. f.* Esnemek; gerinmek; şişmek. [EUTS] [DLT]

kerim[1], [ker-mek *(germek)* > ker-im] *{eT} sf.* Duvarlara örtülen, kaplanan dokuma türü nesneler. [DLT]

kerim[2], [Ar. kerem > kerīm كريم] *(keri:m) {OsT} sf.* **1.** Kerem sahibi; cömert; eli açık. **2.** Soylu; şerefli; ulu; büyük. **3.** En büyük kerem sahibi; Allah.

kerimane, [Ar. kerīm + Far. āne كريمانه] *(keri:ma:ne) {OsT} zf.* Kerem sahibine yakışacak biçimde; cömertçe.

kerimcek, -ği [kerim-cek] *{ağız} is.* Bulgur yapılan el değirmeninin taşları arasına konan yassı, ortası delik ağaç parçası. [DS]

kerime, [Ar. kerīme كريمه] *(keri:me) {OsT} is.* **1.** (Saygı gereği söylenir) kız evlat. **2.** Kur'an-ı Kerim'in surelerini meydana getiren cümlelerden her biri; ayet. ⊡ **kerîme-i târih,** *{OsT} 1. Tarihin kızı. 2. mecaz. Yurt.*

kerimek, [*eT.* karī-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r]* Yaşlanmak. [DS]

kerimti, [Erme. gerandi] *{ağız} is.* Tırpan. [DS]

kerimtici, [kerimti-ci] *{ağız} is.* Tırpancı. [DS]

kerin, [ke-ri-n] *{ağız} zf.* Kadar. [EG]

kerinçsiz, [kerinç-siz] *{eT} sf.* Eşsiz; kıyaslanamayacak kadar iyi; aşırı; üstün. [EUTS]

kerindi, [Erme. gerandi] *{ağız} is.* Tırpan. [DS]

kerinti, [Erme. gerandi] *{ağız} is.* **1.** Tırpan. [DS] **2.** Fındık bahçelerini temizlemeye yarayan aygıt. [DD]

keripsinmek, [Ar. ġarīb => kerip-si-n-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* Kaçınmak. [DS]

kerira, [? kerira] *{ağız} is.* Kaplumbağa. [EG]

keriş[1], [ker-mek > ker-iş] *{eT} sf.* **1.** Çekişme; kavga; çekiş. [DLT] [EUTS] [KB] [Gabain] **2.** Savaşta dayanma. [DLT]

keriş[2], [ker-mek > ker-iş] *{eT} is.* **1.** Atın karnı; sırtı. [DLT] **2.** Üstüne çıkılabilen dağ tepesi. [DLT] **3.** Yokuş; tepe. [DS] **4.** Alan. [DS]

keriş[3], [Ar. kerīş كرش] *(keri:ş) {OsT} is.* İşkembe.

keriş[4], [keriş] *{ağız} is.* Havuç. [DS]

kerişmek, [ker-mek > ker-iş-mek] *{eT} işteş. f. [-ür]* **1.** Birlikte germek. [DLT] **2.** Uğraşmak; kavga etmek; çekişmek. [DLT]

kerit, [ker-it] *{ağız} is.* **1.** Islak; tavlı toprak. **2.** Taşlı toprak. **3.** Taşlaşmış killi toprak. [DS] **4.** Yumuşak taş. [DD]

keritmek, [ker-mek > ker-it-mek] *{eT} gçl. f. [-ür]* Havlatmak; ürdürmek. [DLT]

keriz[1], [? keriz] *is. argo.* **1.** Kumar. **2.** *sf.* Kumarda kolay aldatılabilen oyuncu; aptal. **3.** Sazlı sözlü eğlence; eğlenti. ☞ **keriz alayı,** *Çalgıcı Çingene topluluğu.*|| **kerize bayılmak,** *argo. Kumarda kaybetmek.*|| **keriz etmek,** *argo. Şarkı söyleyip bağırmak; çalıp oynamak; göbek atmak.*|| **keriz havası,** *argo. Oyun havası.*

keriz[2], [Far. kārīz كاريز] *{OsT} is.* **1.** Pislik lağımı; çirkef; geriz. **2.** *{ağız}* Su yolu; ark. [DS] ☞ **kerize taş atmak,** *Kendisinden çekinilen kötü birisinin saldırısına yol açacak davranışta bulunmak, söz söylemek; çirkefe taş atmak.*

kerizci, [keriz-ci] *is. argo.* **1.** Çalgı çalan kimse; çalgıcı. **2.** *sf.* Oyunda hile yapan; hileci.

kerizlemek, [keriz-le-mek] *gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor] argo.* Çalgı çalmak.

kerjü, [Far. kērjū ?] *{eT} sf* **1.** Sapan taşı. **2.** Tüfekle atılan saçmalar. [DLT]

kerk[1], [kerk] *{ağız} is.* **1.** Mısır ekmeği. **2.** Ekmek kabuğu. [DS]

kerk[2], [Erme. herk] *{ağız} is.* Tarlayı dinlendirme; nadas. [DS]

kerkeç, -ci [ker-mek *(germek)* > ker-keç] *is.* Eskiden kaleleri kuşatmak, toplarla dövmek için yapılan tabyalara verilen ad.

kerkek, [kergē-mek *(eksik olmak)* > kerge-k] *{eT} is.* Gerek; lüzum; ihtiyaç; gereken şey. [EUTS]

kerkem, [Far. kerkem كركم] *{OsT} is.* Gökkuşağı.

kerkenek[1], **-ği** [Far. / Ar. kerkes => kerkenek] *{ağız} is.* Delice denilen bir yırtıcı kuş. [DS]

kerkenek[2], **-ği** [kerk-enek] *{ağız} is.* İskelet. [DS] ☞ **kerkeneği çıkmak,** *{ağız} Yorulārak zayıflamak.* [DS]

kerkenez, [Far. / Ar. kerkes => kerkenez كركنز] *{eAT} {OsT} is. zool.* Kartalgillerden, böcek ve küçük kemirgenlerle beslenen, kızılımsı siyah ile kül rengi karışık tüyleri bulunan, uzun tüylü, doğan türü bir yırtıcı kuş, *(Falco tinnunculus).*

kerkenmek, [*eT.* kerk-in-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* Sapık amaçla birisinin arkasına değmek; sürtünmek. [DS]

kerkere, [kerk-er-e ?] *{ağız} is.* Çok zayıf ve yaşlı. [DS]

kerkes, [Far. / Ar. kerkes كركس] *{OsT} is. zool.* Akbaba. ☞ **Kerkes-i felek,** *{OsT} gök b. Kartal takımyıldızı; Şilyak burcu.*|| **kerkes taşı,** *Eski bir inanışa göre kartalların fol yapmakta kullandıkları ceviz büyüklüğündeki taş.*

kerkez, [Far. kerkes] *{ağız} is.* → kerkes. [DS]

kerki[1], [kerki] *{ağız} is.* Ekmek kabuğu. [DS]

kerki[2], [*eT.* kerkī] *is.* **1.** Odun vb. kesmeye yarayan, ağaç saplı ucu yassı balta; büyük balta. **2.** *{eT} {ağız}* Dülger keseri; keser. [DLT] [DS]

kerkinek, -ği [kerk-enek] *{ağız} is.* İskelet. [DS]

kerkinmek, [ker(i)k-mek > kerk-in-mek] *{eT} dönşl. f. [-ür]* **1.** Titremek; sarsılmak; sallanmak. [Nevâyî] **2.** İstimna etmek; [Nevâyî] **3.** Bir kimsenin ya da bir şeyin üzerine şiddetle çıkmak, tırmanmak. [Nevâyî] **4.** *{ağız}* Sapık amaçla birisinin arkasına değmek, sürtünmek. [DS] **5.** *{ağız}* (Erkek hayvan için) dişisine çiftleşmek isteğini belirten hareketler yapmak. [DS] **6.** *{ağız}* Sarmak; sarılmak. [DS] **7.** *{ağız}* (Çocuk için) oyuncağına ya da sevdiği birine karşı atılmak. [DS]

kerkitmek, [kerk-it-mek] *{ağız} gçl. f. [-ir]* **1.** Bir şeyi yerinden gevşetmek. **2.** Bir şeyi yerine oturtmak; sıkılaştırmak. [DS]

kerkluk, -ğu [kırk-mak > kırk-lık] *{ağız} is.* Koyun kırkma makası. [DS]

kerkmek, [kerk-mek] *{ağız} is.* Sapık amaçla birisine arkadan sürtünmek. [DS]

kerkur, [Far. kerkūr كركور] *(kerkû:r) {OsT} is.* İlkel inanışlar sebebiyle meydana gelmiş kutsal taş yığınları.

kerkus, [? kerkus] *{ağız} is.* Yumurta, un ve bulgur unu ile yapılan bir yiyecek. [DS]

kerkuz, [Far. kerküz كركوز] *(kerkû:z) {OsT} is.* → kerkur.

kerkür, [? kerkür] *{ağız} is.* Ağaçtan yapılmış saplı su kabı. [DS]

kerküz, [Far. kerküz كركز] *{OsT} is.* Belge; delil; alamet; iz; nişan.

kerlem, [Ar. kerre > ker-le-m] *{ağız} is.* Kez; defa. [DS]

kerli[1], [*eT.* kerü *(sonra)* > ker-li] *{ağız} zf.* Ondan dolayı; sonra. [DS]

kerli[2], [ker-li] *{ağız} sf.* Yakışıklı. [DS] ☞ **kerli ferli,** *Kılığı kıyafeti düzgün, gösterişli olan; önemli sayılır görünüşte olan.*

kerm, [Ar. kerm كرم] *{OsT} is.* **1.** Üzüm çubuğu; asma kütüğü. **2.** Bağ, bostan. **3.** Sık ağaç dalları ile kaplı olduğu için sürülmesi zor bahçe, bağ.

kerma[1], [İng. **k**inetic **e**nergiy **r**eleased in **ma**terial] *is. kısalt.* Nükleer fizikte, iyonlaştırıcı ışınımların madde üzerindeki etkisini incelemede kullanılan, yüklü olmayan parçacıkların, bir maddenin bir ha-

cim elemanından çıkardıkları yüklü parçacıkların ilk toplam kinetik enerjisinin, o hacim elemanındaki maddenin kütlesine oranı ile ifade edilen birim.

kerma[2], [Far. kemrā] *{ağız} is.* Hayvan gübresi. [DS]

kermah, [? kermah] *{ağız} is.* Bir tür kalbur. [DS]

kerman[1], [eğ-ir-men / kir-men / kirman] *{ağız} is.* Kirmen. [DS]

kerman[2], [Far. kār-bān] *{ağız} is.* Kervan. [DS]

kerman[3], [? kerman] *{ağız} is.* Kale. [DS]

kemre[1], [Far. kemrā] *{ağız} is.* Kurumuş hayvansal gübre; tezek. [DS]

kerme[2], [kem(i)r-e] *{ağız} is.* → kemre[2]. [DS]

kermelik, -ği [kemre-lik] *{ağız} is.* Gübre biriktirilen yer. [DS]

kermek[1], [ker-mek] *{eT} gçl. f.* **1.** Sonuna kadar germek; kuvvetle çekip uzatmak; aşırı germek. [DLT] [EUTS] [KB] [Yüknekî] **2.** Kapatmak. [DLT] **3.** Genişlemek; kabartmak. [EUTS] [KB]

kermek[2], [ker-mek] *{eT} gçsz. f. [-ür]* Ürümek; havlamak. [DLT]

kermelemek[1], [kem(i)r-e-le-mek] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(i)-yor]* (Yara için) kabuk bağlamak. [DS]

kermelemek[2], [kemre-le-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* **1.** Ahırın tabanına yapışan tezekleri kazımak. **2.** Gübreyi bir yere doldurmak. **3.** Bir yeri gübre ile sıvamak. [DS]

kermelenmek, [kem(i)r-e-le-n-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* (Yara için) kabuk bağlamak. [DS]

kermen[1], [ker-mek *(germek)* / kir-mek *(girmek)* > ker-me-n / kir-me-n كرمن] *{OsT} is.* Yüksek ve kalın duvarlı, burçlu, geniş taş yapı; kale; hisar.

kermen[2], [kirman] *{ağız} is.* Kirman. [EG]

kermes[1], [Flam. kerkmisse *(kilise ayini)*] *is.* **1.** Hollanda'da kilise bayram ve panayırlarına verilen isim. **2.** Bu bayramları tasvir eden resim. **3.** Küçük şehirlerde bayram ve panayır günleri yapılan açık hava şenliği. **4.** Bir kurum yararına açık havada düzenlenmiş satış ve bu sırada yapılan eğlence.

kermes[2], [Lat. kermes > Ar. ḳırmiz قرمز] *is.* Meyve ağaçlarında ve sera bitkilerinde yaşayan zararlı bir kırmız böcek türü, *(Kermes)*. ⊡ **kermes meşesi,** *bot. Kayıngiller familyasından dikenli yapraklı, Ege, Marmara ve Akdeniz bölgelerinde geniş yayılış gösteren bir maki türü, (Quercus coccifera).*

kermiye, [Ar. kermiye كرميه]v *is. bot.* Asmagiller.

kernabat, [? kernabat] *{ağız} is.* Ortaklaşa ekilen tarla. [DS]

kernemut, [? kernemut] *{ağız} is.* Bir nisan. [DS]

kernep, -bi [? kernep] *{ağız} is.* Su kabağı. [DS]

kerneşmek[1], [ker-(i)n-eş-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* **1.** Kavga etmek için sebep yaratmak. **2.** Küçümseyerek uğraşmak. [DS]

kerneşmek[2], [ker-(i)n-eş-mek / ger-(i)n-eş-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* Gerinmek. [DS]

kernib, [? kernep / kernip] *{ağız} is.* Su kabağı. [DS]

kernik, -ği [? kernik] *{ağız} is.* Kabuklu, iki çatal buğday. [DS]

kernip, -bi [? kernip] *{ağız} is.* **1.** Kulplu yağ küleği. **2.** Su tası. [DS]

keroz, [? keroz] *{ağız} is.* Maydanoz. [DS]

kerp, [kerp / kırp *(yans.)*] *is.* Kıpırdamayı, ağır veya hızlı hareket etmeyi ve bu biçimde göz açıp kapamayı anlatan kök. [Zülfikar] *kerp-il-de-t-mek, kerp-il-de-k gözlü*

kerpe, [kerpe] *{ağız} is.* Çizilebilen yumuşak, beyaz taş. [DS]

kerpenti, [kerp-enti ?] *{ağız} is.* Yağmur ve rüzgârdan korunulacak yer. [DS]

kerpeten, [Ar. kelbeteyn *(iki köpek)* > kelbetān] *is.* Kesme, sökme ve tutma işlerinde kullanılan, bir mil üzerine oturtulmuş çene ve kol olarak birbirine çapraz iki parçadan oluşan marangoz, demirci, dişçi aleti.

kerpiç, [ker-t-mek > kert-meç / kerpeç / kerpiç] *is.* **1.** Saman karıştırılmış yağlı balçığın sonra kalıplara dökülerek güneşte kurutulmasından elde edilen yapı malzemesi; ilkel ve pişmemiş tuğla. *{eT} {eAT} (aynı)* [DLT] [EUTS] [DK] **2.** *{ağız}* Hayvan gübresi. [DS] **3.** *sf.* Kerpiçten yapılmış olan. ⊡ **kerpiç gibi,** *Kuru ve sert.*|| **kerpiç kesmek,** *Kerpiç kalıbı ile samanlı balçığa şekil vermek.*|| **kerpiç tuğlası,** *Adi tuğla.*

kerpiççi, [kerpiç-çi] *is.* Kerpiç yapan ve satan kimse.

kerpiçleme, [kerpiç-le-me] *is.* Kerpiçle kaplama.

kerpiçlemek, [kerpiç-le-mek] *gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* Bir yeri kerpiç ile kaplamak; kerpiç balçığı ile sıvamak.

kerpiçleşme, [kerpiç-le-ş-me] *is.* Kerpiç durumuna gelme.

kerpiçleşmek, [kerpiç-le-ş-mek] *dönşl. f. [-ir]* Çok sert ve kuru bir durum almak; kerpiç gibi olmak.

kerpiçli, [kerpiç-li] *sf.* Kerpici bulunan; kerpiçle yapılmış olan. ⊡ **kerpiçli yelen,** *{ağız} Kilimlerde bir tür kenar süsü.* [DS]

kerpildetmek, [kerp-il-de-t-mek] *{ağız} gçl. f. [-ir]* Göz kapaklarını sık sık oynatmak; kırpmak. [DS]

kerpimek, [kerp-i-mek] *{ağız} gçsz. f. [-r]* Bayatlamak. [DS]

kerpin, [kerpin] *{ağız} is.* Dama serilen kırmızı, yağlı bir tür toprak. [DS]

kerpiz, [kerp-iz] *{ağız} is.* Başaklı iri saman. [DS]

kerpize, [kerpize] *{ağız} is.* Dağlarda yetişen kekiğe benzer kokulu, küçük yapraklı bir ot. [DS]

kerpme, [kerp-me] *{ağız} is.* Yollarda oluşan çukurluk. [DS]

kerpmek, [kerp-mek] *{ağız} gçsz. f. [-er]* Kaymak; çökmek; yıkılmak. [DS]

kerrake, [Ar. kerāke / kerrāke كراكه] *(kerra:ke) {OsT} is.* Eskiden giyilen ince softan yapılmış vücuda yapışık, hafif üstlük. ⊡ **Anlaşıldı Vehbi'nin kerrakesi.** *"Bu işin iç yüzü anlaşıldı, artık." anlamında kullanılır.*

kerrakeli, [kerrake-li] *sf.* Kerrakesi bulunan; kerrake giymiş olan.

kerrar, [Ar. kerr > kerrār كرار] *(kerra:r) {OsT} sf.* Savaşta geri çekildikten sonra tekrar saldırıya geçen; dönüp dönüp saldıran

kerrat, [Ar. kerre > kerrāt كرات] *(kerra:t) {OsT} is.* Birçok kere; birçok defa; birçok kez. ⊡ **kerrat cetveli,** *Birden ona kadar olan sayıların birbiri ile çarpımını gösteren cetvel; Pisagor cetveli; çarpım cetveli, çarpım tablosu.*

kerre, [Ar. kerre كره] *{OsT} zf.* Defa; kez; kat.

kerrenay, [Far. kerrenāy كرناى] *(kerrena:y) {OsT} is.* Pirinçten yapılma nefesli bir çalgı; borazan.

kerretan, [Ar. kerre > kerretān كرتان] *(kerreta:n) {OsT} is.* Sabah ve akşam olmak üzere iki kere.

kerrubî, [Ar. kerrūbī كروبى] *(kerru:bi:) {OsT} is.* Meleklerin en büyüğü.

kerrubiyan, [Ar. kerrūbiyān كروبيان] *(kerru:biya:n) {OsT} is.* Büyük melekler.

kerrubiyun, [Ar. kerrūbiyūn كروبيون] *(kerri:biyu:n) {OsT} is.* → kerrubiyan.

kers[1], [kers] *{ağız} is.* **1.** Harmanda dövülmeyip kalan ekin sapı; kes. **2.** Hayvanlar yiyemediği için yemlikte kalan kalın saman. **3.** Kuru ot ve dikenlerin dövülmesi ile elde edilen hayvan yemi. [DD]

kers[2], [ters / kers] *{ağız} sf.* Aksi; ters. [DS]

kersan, [Far. kersān] *{ağız} is.* → kersen. [DS]

kersek, -ği [kers-ek] *{ağız} is.* Kuruyarak, donarak sertleşip kalmış toprak veya kar parçası; kesek. [DS]

kersen, [Far. kārsān كرسان / *eski Kıpç.* kersen] *{ağız} is.* **1.** Ahşap tekne. **2.** Toprak mangal. [DS] **3.** Yatak konan yer; yüklük. **4.** Süt veya yoğurt koymak için topraktan yapılmış kap. [DD]

kerser, [Far. kersān كرسان] *ağız. is.*→ kersen.

kersinmek, [ker-si-n-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* Açgözlülük etmek. [DS]

kerşegü, [ker-iş > *kerşē-mek > kerşe-gü] *(kerşegü:) {eT} sf.* Sinmiş; sakin; solmuş vb. ⊡ **kerşegü at,** *{eT} Kürek kemiğinin altında yağırı bulunan at.* [DLT]

kerşunî, [Ar. kerşūnī كرشونى] *kerşu:ni:) {OsT} is.* Arapça yazmakta kullanılan Süryani yazısı.

kert[1], [kert] *{ağız} sf.* Bayat. [DS] ⊡ **kert kürt,** *{ağız} Eğri büğrü.* [DS]|| **kert zort etmek,** *{ağız} 1. İşi isteksiz yapmak. 2. Başladığı işi bitirememek; beceriksizlik göstermek.* [DS]

kert[2], [kert] *{ağız} is.* Geçit; boğaz. [DS]

kerte[1], [İt. quarto *(çeyrek)* كرته] *is.* **1.** Ana yönler dışında esen rüzgârın yönünü belirtmek için bir pusula üzerinde her biri 11°15' olan 32 bölümden her biri. **2.** *mecaz.* Bir şeyin ulaştığı mertebe; derece; kademe; radde. *{OsT} {ağız} (aynı)* [DS] **3.** *{OsT}* En uygun zaman; en uygun nitelik. ⊡ **kerte hattı,** *Seyir halindeki bir geminin her boylam dairesi ile yaptığı açı.*|| **kerte kerte,** *Azar azar; derece derece; aşamalı olarak.*|| **kertesine gelmek,** *Tam yerini bulmak.*|| **kertesine getirmek,** *Tam sırasını, en uygun zamanını seçmek.*|| **kertesini geçmek,** *1. Derecesini aşmak. 2. Basıp geçmek.*

kerte[2], [kert-mek > kert-e / kert-i] *is.* **1.** İşaret olarak kullanılan çentik. **2.** Sert bir cisimde, başka bir şeyi asmak için açılan çentik; kerti; kertik.

kerte[3], [Far. kerte] *is.* Tarlanın suyunu akıtmak için açılan ark.

kertek, -ği [kert-e-k] *{ağız} is.* Yastık. [DS]

kertekeler, [kerte+keler كرته كلر] *{eAT} is.* Kertenkele.

kertekene, [kerte+kene كرته كنه] *{eAT} is.* Kertenkele.

kertel, [kertel] *{ağız} is.* Dağdaki geçit; boğaz. [DS]

kerteleme, [kerte-le-me] *is.* **1.** Kerte kerte ilerleme; azar azar değişme; tedriç. **2.** Bir ölçü aletinin derecelere ayrılması. **3.** Çentik açma.

kertelemek, [kert-e-le-mek] *{ağız} gçl. f. [-er] [-l(i)-yor]* Bir şeyi girintili çıkıntılı hâle getirmek; çentelemek. [DS]

kertelez, [kerte-le-z / kert-le-z] *{ağız} is.* Yollarda ilerisini görmeğe engel çıkıntı; burun. [DS]

kertelmek, [kert-el-mek] *{ağız} gçsz. f. [-ir]* **1.** Odanın baş köşesine gururla yan gelip oturmak; kurumlanarak oturmak. [DD] **2.** Gururlu tavır takınmak; gururlanmak. [DS]

kerten, [*eT.* kerü => kerü-den] *{ağız} zf.* Sonra. [DS]

kertengücük, -gü [kert-en+ güc-ük] *{ağız} is. is.* Kertenkele. [DS]

kertenkele, [kert-mek > kert-en / kelten + kel-er *(sürüngen)*] *is. zool.* Koni başlı, ince, uzun ve basık gövdeli, kuyruğunu gerektiğinde bırakabilen, karnı yere değmesine rağmen hızla çapraz ayak hareketleri ile koşabilen, gündüzcü, böcekçil, yüz elli kadar türün ortak adı, *(Lacerta).*

kertenkeleler, [kertenkele-ler] *is. zool.* Kertenkele, bukalemun, iguana gibi pullu sürüngenleri içine alan alt takım, *(Lacertilia).*

kerteris, [Yun. karaterise *(ölç)*] *{ağız} is.* Belediyenin koyduğu fiyat; narh. [DS]

kerteriz[1], [Yun. karaterise *(ölç)*] *{ağız} is.* Dar geçit; boğaz. [DS]

kerteriz^{2}, [Yun. karaterise *(ölç)*] *is. dnz.* **1.** Balıkçıların denizdeki sığlıkları belirtmek için kullandıkları işaretlerin tümü. **2.** Bir gemi ile bir kıyı cismi arasındaki doğrunun, geminin bulunduğu boylam dairesiyle saat yelkovanı yönünde yaptığı açı. **3.** Karadaki belirli iki noktadan gelen düz çizgileri kesiştirmek suretiyle balık avlanan noktayı tekrar bulmak. ⊡ **kerteriz atmak,** *Herhangi bir maddenin başlangıç kabul edilen yön ile açısını bulmak.*|| **kerterizde avlanmak,** *Kerterizle belirlenen bir yerde avlanmak.*|| **kerteriz hattı,** *Gemilerin kendilerine verilen bir kerteriz çizgisi üzerinde birbirlerine göre seyir konumu.*|| **kerteriz koymak,** *Çeşitli noktalardan alınan kerterizleri harita üzerinde işaretleyerek geminin bulunduğu yeri göstermek.*|| **kerteriz noktası,** *Kerteriz alınan fener, duba vb. herhangi bir şeyin harita üzerindeki yeri.*|| **kerteriz pusulası,** *hav. Gidilecek yönü belirten cayraskopik pusula.*

kerteş, [kert-eş / kert-iş] *{ağız} is.* Kertenkeleye benzeyen bir sürüngen. [DS]

kertgünç, [kért-mek > kért-gün-mek > kért-gün-ç] *{eT} sf.* İnançlı; imanlı; mutekit. [EUTS] [Gabain]

kertgünçlüg, [kért-gün-mek > kért-gün-ç > kért-günç-lüg] *{eT} sf.* İnanılır. [Clauson]

kertgünçsüz, [kért-gün-mek > kért-gün-ç > kért-günç-süz] *{eT} sf.* İnanılmaz. [Clauson]

kertgünmek, [kertü *(doğru)* > kertü-k > kert(ü)-g-ün-mek] *{eT} gçl. f. [-ür]* İnanmak; doğru kabul etmek. [İKPÖy.]

kertgünsemek, [kért-mek > kért-gün-mek > kērt-gün-sē-mek] *(ké:rtgünse:mek) {eT} gçl. f. [-r]* İnandığını söylemek kararında olmak. [DLT]

kerti^{1}, [*eT.* kertü *(doğru)*] *{ağız} sf.* Doğru. [DS]

kerti^{2}, [kert-mek > kert-i] *is.* **1.** İşaret olarak kullanılan çentik. **2.** Sert bir cisimde, başka bir şeyi asmak için açılan çentik; kerte; kertik. **3.** *{ağız}* Bahçe ve tarlalardan geçen su yolu. [DS] **4.** *{ağız}* Kömür tabakasının doğal olarak uzayıp gitmesine engel olan taş ve toprak yıkıntıları. [DS] **5.** *{ağız}* Ağaçlarda yapılan çentik. [DS]

kerti^{3}, [ker-t-i] *{ağız} sf.* **1.** (Ekmek, et için) bayat. [DS] **2.** Yaşlanmış; eskimiş. [DS]

kerti^{4}, [Skr. krta] *sf.* **1.** *{eT}* Yapılmış; suni. [EUTS] **2.** *{eT}* Dünyevî. [EUTS]

kerige, [? kertige] *{ağız} sf.* Sonradan Müslüman olan. [DS]

kertik^{1}, **-ği** [kert-mek > kert-ik] *is.* **1.** Kertilmiş yer; çentik; gedik; tırtık; kertme. *{eT} {ağız} (aynı)* [DLT] [DS] **2.** Bir silahın ateşleme düzenini belirli bir ayarda tutmak için açılmış oyuklardan her biri. **3.** *{ağız}* Hallaç tokmağı. [DS] **4.** *sf.* Kertilmiş olan; kertik açılmış. ⊡ **kertiğine koymak,** *Marangozluk ve duvar işçiliğinde, açılan oyuğa yerleştirmek.*|| **kertik gelen,** *{ağız} Biraz pürüzlenmiş şey.* [DS]|| **kertik kertik,** *Üzeri kertiklerle dolu olan; çentik çentik.*|| **kertik kürtük,** *{ağız} Girintili çıkıntılı.* [DS]

kertik^{2}, **-ği** [ker-ik] *{ağız} is.* **1.** Ufaklık. **2.** Burnu küçük olan insan ya da hayvan. **3.** Küçük sabun parçası. **4.** Çetele. [DS]

kertikleme, [kert-ik-le-me] *is.* Kertik meydana getirme işlemi.

kertiklemek, [kert-ik-le-mek] *gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* Kertik açmak; kertikler meydana getirmek; çentiklemek.

kertikli, [kert-ik-li] *sf.* Kertik açılmış olan; üzerinde kertik bulunan; çentikli.

kertil^{1}, [kert-il] *{ağız} is.* **1.** İnişli çıkışlı yol. **2.** İki dağ arasındaki geçit; boğaz. [DS] **3.** Sırtlarda çok dik ve dar iki sarp kaya arasından ancak bir insan geçebilecek kadar yer. [DD]

kertil^{2}, [kertil] *{ağız} sf.* Engin; uçsuz bucaksız. [DS]

kertil^{3}, [kertil] *{ağız} is.* Mahsul vermeyen yerler; verimsiz toprak. [DS]

kertilce, [kertil-ce] *{ağız} is.* Labada. [DS]

kertili, [kerti-li] *{ağız} sf.* Gerekli. [DS]

kertilli, [kert-il-li] *{ağız} sf.* Girintili çıkıntılı. [DS]

kertilme, [kert-il-me] *is.* Kertik açılma durumu.

kertilmek^{1}, [kert-il-mek] *edil. f. [-ir]* **1.** Kertmek eylemi yapılmak. **2.** Kertik açılmak; kertilmek. *{eT} {eAT} (aynı)* [DK] **3.** (İnsan için) horlanmak. *{eT} {eAT} (aynı)* [DLT] **4.** *{ağız}* Kesilmek. [DS] **5.** *{ağız}* Temriyeden kurtulmak için damaktan kan aldırmak. [DS]

kertilmek^{2}, [kert-il-mek] *{ağız} is. dönşl. f. [-ir]* **1.** Kertikli duruma gelmek. **2.** Çentilmek; pürüzlenmek. **3.** Kırılmak. **4.** Eskimek; bayatlamak [DS] **5.** (At için) yürüyüş sırasında ayaklarını birbirine çarpmaktan yara oluşmak.

kertilmek^{3}, [kert-il-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* Gururlanmak; öğünmek. [DS]

kertilmek^{4}, [kert-il-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* Denk olmak; kendini denk saymak. [DS]

kertim, [ker-ti-m] *{ağız} is.* Kabuk bağlama; kabuklanma. [DS]

kertilenmek, [kerti-le-n-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* Bayatlamak. [EG]

kertimek, [ker-ti-mek] *{ağız} gçl. f. [-r]* Bayatlamak. [EG]

kertinmek, [kert-in-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* **1.** Övünmek; gururlanmak. **2.** Sokulmak. [DS]

kertiş^{2}, [kert-mek > kert-iş] *sf.* (Yüzey için) iri iri pürüzleri bulunan. ⊡ **kertiş kürtüş,** *{ağız} (Yüzey için) girintili çıkıntılı; pürüzlü.* [DS]

kertiş^{2}, [Erme. k'aratt'ot'oš کرتش] *{eAT} {ağız} is.* Büyük kertenkele. [DS]

kertişgene, [kertişgene] *{ağız} is.* Salyangoz. [DS]

kertişkene, [kertişkene] *{ağız} is.* Kertenkele. [DS]

kertişmek, [kert-mek > kert-iş-mek] *{eT} işteş. f. [-ür]* Birlikte çentik açmak. [DLT]

kertkünç, [kért-mek > kért-gün-mek > kért-gün-ç] *{eT} sf.* İnançlı; imanlı; mutekit. [EUTS]

kertkünmek, [kertü *(doğru)* > kertü-k > kert(ü)-g-ün-mek] *{eT} gçl. f. [-ür]* → kertgünmek. [İKPÖy.] [EUTS]

kertlek[1], **-ği** [kert-le-k] *{ağız} is.* Yokuş başı. [DS]

kertlek[2], **-ği** [kert-le-k] *{ağız} is.* Küçük hıyar. [DS]

kertlek[3], **-ği** [kert-le-k] *{ağız} is.* **1.** Gırtlak. **2.** Nasır. [DS]

kertlemek, [kert-le-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* Ağacı oymak. [DS]

kertlemik, -ği [kert-le-mik] *{ağız} is.* Çitlembik. [DS]

kertlez[1], [kert-le-z] *{ağız} is.* **1.** Ufuktaki iniş ve çıkışlar. **2.** Tepenin en yüksek yeri; zirve; doruk. [DS] **3.** Ufak çukur. [DD]

kertlez[2], [kert-mek > kert-le-z] *{ağız} sf.* **1.** Burnunun üstü çökük olan; basık burunlu. **2.** *is.* Dişi dökülmüş yaşlı adam. [DS]

kertme[1], [*eT.* kert-mē] *is.* **1.** Çentik açma eylemi; çentme; kertik açma. *{eAT} (aynı)* [DK] **2.** Kertik; ağaçta çentilerek açılmış oyuk; *{ağız} (aynı)* [DS]. **3.** *{ağız}* Kız ve oğlan çocuklarının beşiklerini birbirine sürtmek suretiyle yapılan nişan; nişan yapma. [DS] **4.** *{ağız}* Araba veya kağnı tekerlerinin çamurlu iken yolda bıraktığı, daha sonradan kurumuş iz. [DS] **5.** *{ağız}* Arabada yatağın dayandığı ağaç yastık. [DS] **6.** *{ağız}* Çapı 30 cm'den kalın olmakla birlikte tomruk olamayan ağaç. [DS]

kertme[2], [kert-me] *{ağız} is.* **1.** Kir tabakası. **2.** Yara kabuğu. [DS]

kertme[3], [kert-me] *{ağız} is.* Armut. [DS] ⊡ **kertme terek,** *{ağız} Armut ağacı.* [DS]

kertmek[1], [kert-mek] *gçl. f. [-er]* **1.** Bir şeyin üzerinde kertik açmak; çentmek; derin yara açmak; çentik açmak; çizmek. *{eT} {eAT} {ağız} (aynı)* [DLT] [DS] **2.** Balta ile yontmak. *{eT} {eAT} (aynı)* [DLT] **3.** *{ağız}* (Temreğinin tedavisi için) hastanın damağından ustura ile çizerek kan almak. [DS] **4.** Sertçe sürtünmek.

kertmek[2], [kert-mek] *{ağız} gçl. f. [-er]* **1.** Kendi yararına çalışmak; kendine yontmak; çıkarını düşünmek. **2.** Kendini beğenmek; övünmek. [DS]

kertmek[3], [kert-mek] *{ağız} gçl. f. [-er]* Cinsel ilişkide bulunmak. [DS]

kertmek[4], [kert-mek] *{ağız} gçl. f. [-er]* **1.** Abartmak. **2.** Övmek. [DS]

kertmek[5], [kert-mek] *{ağız} gçsz. f. [-er]* Bayatlamak; katılaşmak. [DS]

kertmen, [kert-men] *{ağız} is.* **1.** Yamaçlardaki merdiven basamağı şeklinde olan yer; seki; teras. [DS] **2.** İnişli yokuşlu, kat kat, tabakalı olan yer. [DD]

kertne, [kertme / kertne] *{ağız} is.* Ahlat; yaban armudu. [DS]

kertü, [kertü] *(kertü:) {eT} sf.* **1.** Doğru; gerçek; sahih. [EUTS] [Yüknekî] **2.** Mümin; imanlı; mutekit. [EUTS]

kertük, -ğü [kert-mek > kert-ük] *{eT} {ağız} is.* Kertik; çentik. [DLT] [DS] ⊡ **kertük kemrük,** *{eT} Kesik; gedik.* [DLT]|| **kertük kürtük,** *{ağız} Girintili çıkıntılı; pürüzlü.* [DS]

kertüklemek, [kert-ük-le-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ü)-yor]* Yontmak; çizmek; kertik açmak. [DS]

kertüklü, [kert-ük-lü] *{ağız} is.* **1.** Kenarı süslü, girintili çıkıntılı sahan. **2.** Sünnetli erkek. [DS]

kertülemek, [kertü *(doğru)* > kertü-lē-mek] *(kertü:le:mek) {eT} gçl. f. [-r]* Doğrulamak; tasdiklemek. [DLT]

kertürmek, [ker-mek > ker-tür-mek] *{eT} gçl. f. [-ür]* Gerdirmek. [DLT]

keruk, -ğu [keruk] *{ağız} is.* Mısır koçanının sapı. [DS]

-kerü, [kar-mak *(eklemek)* > kar-u *(zarf fiil)* > -ġaru / -gerü / -karu / -kerü] *{eT.} yap. e.* → -garu.

kerü, [*kē > kē-rü / ki-rü] *(ké:rü) {eT} zf.* **1.** Geri; geride. [DLT] [ETY] **2.** Batıya; batıda. [ETY] **3.** Geriye doğru. [İKPÖy.] **4.** ...-den ise. [DLT]

kerüfer, [Far. ker ü fer كروفر] *{OsT} is.* Tantana; gösteriş.

kerük, [ker-mek > ker-ük] *{eT} sf.* Geniş ve uzun. [DLT]

kervan, [Far. kārbān كاربان] *{OsT} is.* **1.** Uzak yerlere yük ve yolcu taşıyan deve, at, katır vb. dizisi. **2.** *mecaz.* Birbiri ardınca giden, toplu hâlde hareket eden şeyler. ⊡ **kervana katılmak,** *Bir gruba girmek.*|| **kervan aşı,** *{ağız} Kuru ekmek, yağ ve soğan ile yapılan ve üstüne sumak dökülerek yenen bir yemek.* [DS]|| **kervan çulluğu,** *Yağmur kuşugillerden uzun kıvrık gagalı, kurşuni, beyaz karışımı kahverengi tüylü, uzun bacaklı, yazın bataklık yerlerle ovalarda, kışın ise sıcak ülkelere göç eden solucan, salyangoz, böcek ve kabuklularla beslenen büyük bir kuş, (Numenius arquata).*|| **Kervan Yıldızı,** *gök b. Çolpan yıldızı; Venüs gezegeni.*

kervanbaşı, [kervan+baş-ı] *is.* Kervanı yöneten kimse; kervancı.

kervancı, [kervan-cı] *is.* Kervan sahibi veya kervanı güden kimse.

Kervankıran, [kervan+kır-an] *is. gök b.* Çolpan yıldızı; Venüs gezeğeni; *{ağız} (aynı).* [DS]

kervansaray, [Far. kerbān-serāy كاربانسراى] *{OsT} is.* Ticaret yolları üzerinde bir günlük mesafelerde yapılmış konaklama yerleri; büyük han.

kervet, [? kervet] *{ağız} is.* Pınar. [DS]

kervet, [Yun. krevati] *{ağız} is.* Sofa. [DS]

kerye, [Far. kirfe *(sevap işleyen)*] *is.* → kirve.

kerz, [? kerz] *{ağız} sf.* Kambur. [DS]

kerzevil, [? kerzevil] *{ağız}* *is.* Sabanın okunu sabana bağlayan 20-25 cm. uzunluğunda tahta çivi. [DS]

kerzlik, -ği [kerz-lik] *{ağız}* *is.* Kamburluk. [DS]

kes[1], [kes-mek > kes] *{eT}* *is.* **1.** Parça; küçük parça. [DLT] **2.** Kesek. [DLT] **3.** *{ağız}* İri saman. [DS] **4.** *{ağız}* Saman yapılan ot. [DS] **5.** *{ağız}* Harmandan sonra yerde kalan taşlı, samanlı buğday. [DS] **6.** *{ağız}* Değişik ve özel biçim; tarz. [DS] **7.** *{ağız}* Tanesi alınmış mısır koçanı. [DS] ◆ **kes düşmek,** *{ağız}* *Utanılacak duruma düşmek.* [DS]|| **kese gelmek,** *{ağız}* *Biçimine gelmek; uygun gelmek.* [DS]|| **kese getirmek,** *{ağız}* *Bir davranışta bulunabilmek için uygun durum almak; biçimine getirmek.* [DS]

kes[2], [Ar. ke's كأس] *{OsT}* *is.* **1.** Bardak; kadeh. **2.** Şarap dolu kadeh. **3.** Şarap dolu kap. **4.** *bot.* Çiçeklerin en dışında bulunan yeşil yapraklar. ◆ **ke's-i kesîrü'l-vüreykat,** *{OsT}* *bot. Çok yapraklı çanak.*|| **ke's-i vahîdü'l-vüreykat,** *{OsT}* *bot. Tek yapraklı çanak.*

kes[3], [Far. kes كس] *{eAT}* *{OsT}* *is.* Kişi; şahıs; kimse. ◆ **kes-i bî-kesān,** *{OsT}* *Kimsesizlerin yardımcısı.*

kes[4], [kes] *is.* Ayak bileklerini de içine alacak biçimde, yumuşak taban ve sağlam bezden yapılmış yürüyüş ayakkabısı. ◆ **kes atma,** *{ağız}* *Çelme.* [DS]|| **kes atmak,** *{ağız}* *Ayağı çelmelemek; çelme takmak.* [DS]

kes[5], [kes] *sf.* Kafası karışık; beyni bulanık. ◆ **kes dönmek,** *Utancından, şaşkınlığından bir şey yapamaz olmak.*|| **kes düşmek,** *{ağız}* *Mahcup olmak; utanmak; bozulmak.* [DS]|| **kes düşürmek,** *Birini utandırarak, şaşırtarak bunaltmak.*

kes[6], [kes] *{ağız}* *is.* Yaprakları soyulmuş küçük mısır koçanları. [DS]

kesad, [Ar. kesād كساد] *(kesa:d)* *{OsT}* *is.* → kesat.

kesafet[1], [Ar. kesāfet كسافت] *(kesa:fet)* *{OsT}* *is.* **1.** Donukluk; bulanıklık. **2.** Pislik; kir.

kesafet[2], [Ar. keşāfet كثافت] *(kesa:fet)* *{OsT}* *is.* **1.** Yoğunluk; kalınlık. **2.** Sıklık; çokluk. **3.** Saydam olmama; bulanıklık. **4.** *mecaz.* Sayıca çok olma; kalabalık. ◆ **kesāfet-i izāfiye,** *{OsT}* *fiz. Özgül ağırlık.*|| **kesāfet-i mutlaka,** *{OsT}* *fiz. salt yoğunluk.*|| **kesāfet-i nüfus,** *{OsT}* *Nüfus yoğunluğu.*

kesakça, [kese+akça] *{ağız}* *is.* Beş yüz kuruş. [DS]

kesalet, [Ar. kesālet كسالت] *(kesa:let)* *{OsT}* *is.* Tembellik; uyuşukluk; üşenme.

kesan, [Far. kes > kesān كسان] *(kesa:n)* *{OsT}* *is* Kişiler; şahıslar.

kesane, [Far. kes > kes-āne كسانه] *(kesa:ne)* *{OsT}* *zf.* İnsana yakışır biçimde; insanca.

kesat, -dı [Ar. kesād كساد] *(kesa:t)* *{OsT}* *is.* **1.** (Alış veriş için) durgunluk. **2.** Yokluk; bulunmazlık; kıtlık. **3.** (Ürün için) az yetişme; verim azlığı.

kesatlık, -ğı [kesat-lık] *is.* **1.** Sürümsüzlük. **2.** Kıtlık zamanı.

kesb, [Ar. kesb كسب] *{OsT}* *is.* **1.** Çalışıp kazanma; çalışarak elde etme; kazanç. **2.** Geçimini sağlamak için yapılan iş; kazanç. **3.** Çalışmada kullanılan alet. **4.** *İsl. fel.* İnsana yaratılışta verilmiş olan bir özelliğin veya yeteneğin, sonradan insan tarafından akılla, zihinle kazanılması; kazanım. ◆ **kesb etmek,** *{OsT}* → kesbetmek.|| **kesb-i fezāil,** *{OsT}* *Erdem sahibi olma.*|| **kesb-i harām,** *{OsT}* *Yasal olmayan kazanç.*|| **kesb-i hayāt,** *{OsT}* *Canlanma.*|| **kesb-i ıttılā,** *{OsT}* *Bilgi edinme.*|| **kesb-i ıttılā eylemek,** *{OsT}* *Bilgi edinmek.*|| **kesb-i helal,** *{OsT}* *Yasal ve helal kazanç.*|| **kesb-i istihkak,** *{OsT}* *Hak kazanma.*|| **kesb-i istihkak etmek,** *{OsT}* *Hak kazanmak.*|| **kesb-i i'tidāl,** *{OsT}* *Olgunlaşma.*|| **kesb-i itidāl etmek,** *{OsT}* *Olgunlaşmak.*|| **kesb-i kat'iyet,** *{OsT}* *Kesinlik kazanma; kesinleşme.*|| **kesb-i kudret,** *{OsT}* *Güç kazanma.*|| **kesb-i maaş,** *{OsT}* *Geçimini sağlama.*|| **kesb-i maaş etmek,** *{OsT}* *Geçimini sağlamak.*|| **kesb-i mümāreset,** *{OsT}* *Alışkanlık kazanma; yatkınlık sağlama.*|| **kesb-i mümareset etmek,** *{OsT}* *Alışkanlık kazanmak; yatkınlık kazanmak.*|| **kesb-i sükûnet,** *{OsT}* *Susma; yatışma.*|| **kesb-i sükûnet etmek,** *{OsT}* *Yatışmak.*|| **kesb-i şeref,** *{OsT}* *Onurlanma; şeref kazanma.*|| **kesb-i şeref eylemek,** *{OsT}* *Şereflenmek.*|| **kesb-i takarrüb,** *{OsT}* *Ulu bir kişiye yaklaşabilme durumu kazanma.*|| **kesb-i takarrüb eylemek,** *{OsT}* *Yüksek bir mevkide bulunan birinin katına girebilme hakkına sahip olmak.*|| **kesb ü kâr,** *{OsT}* *Kazanç.*

kesbe, [kes-mek > kes-be] *{eT}* *is.* Köy muhtarının, kanal kazma imecesine katılmayanlara kesmiş olduğu ceza. [Clauson]

kesber, [kesber] *{ağız}* *sf.* Cıvık olmayan hamur. [DS]

kesbetmek, [Ar. kesb كسب + T. et-mek] *{OsT}* *gçsz. f.* *[-er]* Kazanmak; edinmek.

kesbî, [Ar. kesb > kesbī كسبى] *(kesbi:)* *{OsT}* *sf.* Sonradan kazanılan.

kesbik, -ği [kes-mik / kesbik] *{ağız}* *is.* İri saman. [DS]

kesdek[1], **-ği** [kesdek] *{ağız}* *sf.* **1.** Kısa; bodur. **2.** Basık burunlu. [DS] **3.** *is.* Orta boy. [DD] ◆ **kesdek burunlu,** *{ağız}* *Burnu küçük olan hayvan ya da insan.* [DS]

kesdek[2], **-ği** [destek / kesdek] *{ağız}* *is.* Bir şeyi kaldırmak için altına konulan ağaç parçası; destek. [DS]

kesdene, [Yun. kastanie / kastanon] *{ağız}* *is.* Kestane. [DS]

kesdenkele, [kesdeñkele] *{ağız}* *is.* Kertenkele. [DS]

kesdiriş, [kes-tir-mek > kesdir-iş] *{ağız}* *is.* Anlayış kabiliyeti. [DS]

kesdirmek, [kes-tir-mek] *{ağız} gçl. f. [-ir]* **1.** → kestirmek. **2.** Sünnet ettirmek. [EG]

kesdürmek, [kes-mek > kes-dür-mek] *{eAT} gçl. f. [ür]* **1.** (Tahminde) isabet ettirmek; kestirmek. [DK] **2.** *{ağız}* Sünnet ettirmek. [EG]

kesdüşmek, [kes+düş-mek] *{ağız} gçsz. f. [-er]* → kes düşmek. [DS]

kese[1], [Far. kīse کيسه] *{OsT} is.* **1.** İçine para, tütün vb. konulan ve cepte taşınan, kumaş veya örgüden yapılma küçük torba. **2.** Bazı eşyaların üzerine geçirilen kılıf. **3.** Vücudu ovarak kir çıkarmakta kullanılan tül veya ipekten yapılma cep biçiminde küçük torba. **4.** *mecaz.* Bir kimsenin şahsına ait para veya serveti. **5.** Eskiden akça olarak beş yüz kuruş; altın olarak on bin kuruş değerindeki para birimi. **6.** *bot.* Su bitkilerinin suda yüzer hâlde kalmasını sağlayan içi hava dolu şişkinlik. **7.** *anat.* Organizmanın bazı boşluklarına verilen ad; kapalı boşluk. **8.** Küçük torba. **9.** *zool.* Keseliler denilen memelilerin dişilerinde bulunan, memeleri örten ve yavrular doğduktan sonra gelişimini tamamladıkları karın cebi. **10.** *sf.* Belirtilen miktarda kese sayısı. **11.** *sf.* Kese biçiminde olan. ⊟ **kese çiçeği,** *bot. Amerika kökenli, bahçelerde süs bitkisi olarak yetiştirilen, demet hâlinde çiçekler açan ağaççık, (Ceanothus).*|| **keseden eklemek,** *Bir şey ısmarlandığında verilen paranın yetmemesi durumunda kendi parasından ilave etmek.*|| **kese kabı,** *{ağız} Bez çanta.* [DS]|| **kese kâğıdı,** *1. İçine öte beri koymak için torba yapmakta kullanılan kâğıt. 2. Bu tür kâğıttan yapılmış torba.*|| **kesenin ağzını açmak,** *Para harcamaktan kaçınmamak.*|| **kesenin dibi görünmek,** *Mevcut para tamamıyla bitmek.*|| **kesenize bereket,** *"Kazancınız bol olsun!" anlamında bir iyi dilek.*|| **kesesi elvermemek,** *Bir masrafı karşılamaya geliri veya parası yetmemek.*|| **kesesi para görmek,** *Eline bir miktar para geçmek; para sahibi olmak.*|| **kesesine danışıp pazarlığa girişmek,** *Mevcut parasını veya gelirini düşünüp ona göre alış verişte bulunmak.*|| **kesesine danışmak,** *Bir harcamayı, gelirini ve mevcut parasını dikkate alarak yapmak; harcamadan önce bütçesini gözden geçirmek.*|| **kesesine girmek,** *1. Gelir elde etmek; kazanç sağlamak. 2. Bir çıkarı olmak.*|| **kesesine göre,** *Parasına ve gelir durumuna uygun.*|| **kesesine güvenmek,** *Parasından ve parasal imkânlarından güç bulmak.*|| **kesesine hiçbir şey girmemek,** *Yapılan bir işten veya girişimden yararına bir şey elde edememek.*|| **keseye davranmak,** *Bir alış veriş vb. için hemen ödemede bulunmak; ödemek istemek.*

kese[2], [kes-mek > kes-ē كسه] *(kese:) {eT} {eAT} zf.* Kesin; kati. [KB]

kese[3], [kes-mek > kes-e] *{ağız} sf.* **1.** (Yol vb. için) kısa; kestirme. [DS] **2.** *zf.* Kestirmeden. ⊟ **keseden gitmek,** *{ağız} Kısa yoldan gitmek.* [EG]|| **kese gitmek,** *{ağız} Kısaca, ayrıntısız anlatmak.* [EG]|| **kese yol,** *{ağız} 1. Kısa yol. 2. Dağlardaki keçi yolları.* [DS]

kesebiç, -ci [kes-mek+biç-mek] *{ağız} is.* Sözleşme; kontrat. [DS]

kesecek, -ği [kes-mek > kes-ecek] *{ağız} is.* **1.** Makas. **2.** Meşin kesmekte kullanılan kunduracı aracı. **3.** Hamur kesmeye yarayan yassı demir araç. [DS]

kesecik, -ği [kese-cik] *is.* **1.** Küçük kese. **2.** *anat.* İç kulak dehlizinde, kırbacığın altında bulunan, denge sağlamada önemli rol oynayan küçük zarsı organ. **3.** *anat.* Bir salgılayıcı kanala açılan, eldiven parmağı biçimindeki küçük boşluk. **4.** *bot.* Su bitkilerinin suda yüzer hâlde kalmasını sağlayan içi hava dolu şişkinlik.

kesecük, [kes-mek > kes-e-cük كسجوك] *{eAT} is.* Parça; kesekçik.

kesedar, [Far. kīse+dār كيسه دار] *(keseda:r) {OsT} is.* **1.** Zengin kimselerin paralarını ve harcamalarını idare eden kimse. **2.** İmparatorluk döneminde resmî kâğıtları kese içinde emrinde çalıştığı kişiye götüren kalem amirinin yamağı. **3.** Eskiden esnafın gelirlerini toplayıp saklamak ve istenildiğinde geri vermekle görevli kimse. ⊟ **Kesedar efendi razı olmaz.** *Yapılacak bir harcama veya girişilecek bir iş için gerekli olan paranın yeterli olmadığını belirtmek için kullanılır.*

keseden, [kem-mek > kes-e-den] *{ağız} zf.* Kısa yoldan; kestirmeden. [DS]

kesegelen, [kes-e+gel-en] *{ağız} sf.* Kısadan; kestirmeden. [DS]

kesegen, [kes-mek > kes-egen] *{ağız} is.* **1.** Fare. **2.** Danaburnu. **3.** Erkek domuz. [DS]

keseğ, [kes-ek / keseğ] *{ağız} is.* Çamurlu yol; bataklık. [DS]

keseğen, [kes-mek > kes-eğen كسكن] *{OsT} {ağız} is.* **1.** Fare. **2.** *sf.* Kesici; keskin. [DS]

keseğenlik, -ği [keseğen-lik كسكنلك] *{OsT} {eAT} is.* Keskinlik.

kesek, -ği [kes-mek > kes-ek كسك] *is.* **1.** *{eT} {eAT}* Kesik; parça. [DLT] **2.** *{eAT} {ağız}* Bel, kazma veya sabanın toprağı işlerken çıkardığı sert ve iri toprak topağı; sıkışmış kuru toprak parçası. [DS] **3.** *{ağız}* Geri kalan parça; kalan; artan; artık; bakiye. [DS] **4.** Çimen oluşturmak için üzerindeki otlarla birlikte çıkarılmış toprak parçası. **5.** Şaşırtılacak bitki fidesinin su kaybetmemesi için kökünde bırakılan toprak yığını. **6.** Kesilecek orman alanında işletmeleri birbirinden ayıran çizgi. **7.** Bakiye; artık. **8.** Bir tür ilaç adı. [EUTS] ⊟ **kesek kırma makinesi,** *Pulluk demirinin çıkardığı kesekleri kırmak için kullanılan bir çeşit tapan veya merdane.*

kesekçik, -ği [kesek-çik] *{ağız} sf.* Azıcık. [DS]

kesekes, [kes-e+kes] *{ağız}* *zf.* **1.** Kesin olarak; kesin. [DS] **2.** Herhalde; mutlaka; tereddütsüz. [DD]

kesekle, [kesek-le] *{ağız}* *is.* Nezle. [DS]

keseklenme, [kesek-le-n-me] *is.* Kesek hâline gelme eylemi.

keseklenmek, [kesek-le-n-mek] *dönşl. f. [-ir]* **1.** (Toprak için) parça parça, yamru yumru olmak; kesek oluşmak. **2.** Kesekli hâle gelmek.

keseklеşme, [kesek-le-ş-me] *is.* **1.** Kesek durumuna gelme. **2.** Çimentonun elde sıkılınca topak hâline gelmesi.

kesekli, [kes-ek-li] *sf.* (Toprak için) kesekleri olan; parça parça kabarmış olan. ⊡ **kesekli dikim,** *Fide veya fidanları kolay tutması için kökünde toprak topağı bulunacak şekilde dikim işi.*

kesel[1], [Ar. kesel كسل] *{OsT}* *is.* Uyuşukluk; bitkinlik; tembellik. ⊡ **kesel gelmek,** *{OsT} Usanmak; tembelleşmek.*|| **kesel vermek,** *{OsT} Tembelliğe ve uyuşukluğa sebep olmak.*

kesel[2], [kes-mek > kes-el] *{ağız}* *is.* Engel. [DS]

keselan, [Ar. keselān كسلان] *(kesela:n)* *{OsT}* *is.* Uyuşukluklar; bitkinlikler; tembellikler.

kesele, [? kesele] *{ağız}* *is.* Soyu karışık olan köpek yavrusu. [DS]

keselek, -ği [kes-mek > kes-e-le-k] *{ağız}* *is.* Ormanda kurumuş ve kırılmış dal ve ağaç parçaları. [DS]

keselekge, [keselek-ge / keselek-ke] *{ağız}* *is.* Kertenkele. [DS]

keseleme, [kese-le-me] *is.* Kese yapma eylemi.

keselemek, [kese-le-mek] *gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* **1.** Temizlemek amacıyla kese ile birinin vücudunu ovalamak. **2.** *{ağız}* Kese içine koymak; torbalamak. [DS]

keseleniş, [kese-le-n-iş] *is.* Keselenmek eylemi veya biçimi.

keselenme, [kese-le-n-me] *is.* Kese ile yıkanma eylemi.

keselenmek, [kese-le-n-mek] *dönşl. f. [-ir]* Kese ile ovulunarak yıkanmak.

keseletme, [kese-le-t-me] *is.* Kese ile ovalatma eylemi.

keseletmek, [kese-le-t-mek] *gçl. f. [-ir]* Birine kendini kese ile ovuşturtarak yıkatmak; kese yaptırtmak.

keseli, [kese-li] *sf.* Kesesi olan. ⊡ **keseli ayı,** *zool. Kuskusgillerden, Avustralya'da yaşayan, koyu gri renkte, bodur, kuyruksuz, küt burunlu, kulakları geniş ve tüylü, geceleri ortaya çıkan, yavaş hareket eden, yaprakla beslenen tırmanıcı bir keseli hayvan; koala, (Phascolarctus cinereus).*|| **keseli kurt,** *tıp. 1. Kasların içinde kist hâlinde bulunan bir tür tenya embriyonu, (Taenia solium, T. sagineta, Cysticercus). 2. zool. Tazmanya'da yaşayan bir keseli hayvan türü, (Thylacinus cynocephalus).*|| **keseli memeliler,** *Vücutları çok kıllı, parmak uçlarında tırnakları bulunan, yağ ve ter bezleri iyi gelişmiş, iki dişilik organı bulunan, eteneleri olmayan, yavruları gelişene kadar karın üzerindeki keselerinde barınan bir memeliler takımı, (Marsupilia).*|| **keseli şeytan,** *zool. Keseli sansargillerden, Tazmanya'da yaşayan 75 cm. kadar uzunlukta, kısa bacaklı, ayıya benzer bir memeli, (Sarcophilus satanicus).*

keseliler, [kese-li-ler] *is. zool.* Yavruları doğumdan sonra karnında bir kesenin içinde aylarca kalan etenesiz memeliler takımı; keysiye, *(Marsupialia).*

kesemet, [kes-mek > kes-im / *(Arapça kural. benz.)* kesemet] *{ağız}* *is.* Anlaşma; söz kesme. [DS]

kesen[1], [kes-mek > kes-en] *sf.* **1.** Kesmek işini yapan. **2.** *is. mat.* Bir şekli özellikle bir üçgeni iki parçaya ayıran doğru. **3.** Bir başka cümle ile ortak olan cümle veya eleman. **4.** *{ağız}* Fare. [DS]

kesen[2], [kes-mek > kes-en] *{ağız}* *is.* Kısa yol; kestirme. [DS]

kesen[3], [kes-mek > kes-en] *{ağız}* *is.* Çamurlu yollardaki tekerlek ve hayvanların kurumuş izleri. [DS]

kesene, [kes-mek > kes-en-e كسنه] *{eAT}* *{ağız}* *is.* **1.** Pazarlığı toptan yapılan iş; götürü. **2.** Kira. **3.** Ortaklaşa tutulan bekçiye verilecek ücretin kişi veya aile başına düşen payı. **4.** Abone. **5.** Haraç; vergi. **6.** Kesinti. **7.** Sözleşme; yazılı anlaşma. **8.** Yaptığı kötü davranışı affettirmek için müridin dedeye verdiği para. [DS] ⊡ **kesene kesmek,** *{ağız} Bahçe bekçiliği için mal sahiplerinin vereceği bekçi ücretini belirlemek, kararlaştırmak.* [DS]|| **keseneye vermek,** *{eAT} {ağız} Götürü vermek; toptan vermek.* [DS]

kesenek[1], **-ği** [kes-mek > kes-enek] *is.* **1.** Bir gelir kaynağının mülkünü değil de gelirini satın alma; iltizam. **2.** Devlet görevlilerinin maaşlarından her ay belli oranda yapılan kesinti. **3.** *{ağız}* Götürü pazarlıkla toptan verilen iş. [DS] **4.** *{ağız}* Köy baltalığı; orman. [DS] ⊡ **keseneğe almak,** *Bir yerin gelirini satın almak.*|| **keseneğe vermek,** *Bir şeyin gelirini önceden götürü olarak satmak.*

kesenek, -ği [kes-mek > kes-enek] *{ağız}* *is.* Levha; yaprak. [DS]

kesenekçi, [kes-enek-çi] *is.* Bir gelir kaynağının mülkünü değil de gelirini satın alan kimse; mültezim

keseneli, [kesene-li] *{ağız}* *sf.* **1.** Borçlu. **2.** Aboneli. **3.** Kesin belgelere bağlanmış, yükümlülüğü üstlenmiş bulunan. [DS]

kesenet, [kes-en-et] *{ağız}* *is.* Güvence; inanca. [DS]

kesenetli, [kes-en-et-li] *{ağız}* *is.* Güvenceli; inancalı. [DS]

kesenkes, [kesin+kes كسنكس] *{OsT}* *{ağız}* *zf.* Kesin; kati; kesinliğe yakın olarak; kesinkes. [DS]

keser[1], [kes-mek > kes-er] *is.* Kısa bir ahşap sap ta-

kılmış, bir tarafı tahta yontmak için keskin ağızlı, diğer tarafı çivi çakmak için dörtgen başlı ve ortasında çivi sökmek için bir yarığı bulunan dülger aleti.

keser[2], [kes-mek > kes-er / es-mek > es-er] *{ağız} is.* Şiddetli soğuk. [DS]

kesercik, -ği [kes-er-cik] *{ağız} is.* Kar çiçeği; çiğdem. [DS]

kesergen, [kes-er-gen / kes-egen] *{ağız} is.* Danaburnu. [DS]

keseri, [kes-er-i] *{ağız} zf.* Götürü; toptan. [DS]

keserlemek, [kes-er-le-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* **1.** Uydurmak. **2.** Çapalamak. **3.** Engellemek. [DS]

keses, [? keses] *{ağız} is.* Saç kepeği. [DS]

kesevze, [? kesevze] *{ağız} is.* Her söze, her işe karışan. [DS]

keseyak, [kes-e+ayak] *{ağız} is.* Toptan pazarlık. [DS]

kesf, [Ar. kesf كسف] *{OsT} is.* **1.** Görünmez olma. **2.** (Güneş ve ay için) tutulma. **3.** Işığını kesme.

kesgenmek, [kes-ge-n-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* Vuracakmış gibi ellerini kaldırarak saldırmak. [DS]

kesgin, [kes-kin] *{ağız} sf.* Keskin. [DS]

kesgü[1], [kes-mek > kes-gü كسكو] *{eT} {OsT} is.* Kesecek nesne. [DLT]

kesgü[2], [*eT.* küskü] *{ağız} is.* Fare. [DS]

kesgüç, -cü [kes-mek > kes-güç] *{ağız} is.* **1.** Hamur kesmekte kullanılan araç. **2.** Sac üzerindeki ekmeği çevirmeye yarayan yassı tahta araç; eyseran. [DS]

kesgük, [kes-mek > kes-gü] *{eT} is.* **1.** Kesici alet. **2.** Köpeğe takılan çivili tasma; halka. [DLT]

keşği, [kes-ki] *{ağız} is.* **1.** Hamur kesmekte kullanılan yassı demir araç. **2.** Kara kovandan bal almakta kullanılan bir ucu sivri, öteki ucu yassı, kaşığa benzer, bir metre uzunluğunda demir araç. [DS]

ke'sî [Ar. ke'sī كأسى] *(ke'si:) {OsT} sf.* **1.** Kadehle ilgili. **2.** Çanağa benzer.

kesî, [Far. kesī كسى] *(kesi:) {OsT} is.* **1.** Bir kişi. **2.** İnsanlık; mertlik.

kesi[1], [kes-mek > kes-i] *{ağız} is.* **1.** Bezden biçilmiş elbise; çamaşır. **2.** Giysi. [DS] ⊡ **kesi taşı,** *{ağız} Tokaçla çamaşır yıkarken çamaşırların altına konulan yassı ve büyük taş.* [DS] ⊡ **kesi taşı,** *Tokaçla çamaşır yıkarken üzerinde çamaşırın dövüldüğü büyük ve yayvan taş.*

kesi[2], [kes-mek > kes-i] *{ağız} is.* Bir atımlık barut; barut ölçüsü. [DS]

kesi[3], [kes-mek > kes-i] *{ağız} is.* İcar; iltizam. [DD] ⊡ **kesiye vermek,** *{ağız} Toptan veya uzun süreliğine kiraya vermek.* [DS]

kesi[4], [kes-i] *{ağız} is.* Ucu eğik baston. [DS]

kesib, [kes-mek > kes-ip ?] *{ağız} is.* Ölçü. [DS]

kesici, [kes-ici] *sf.* **1.** Kesmek işini yapan; bir şeyi kesebilen. **2.** *is.* Kasaplık hayvanları kesen kişi; kasap. **3.** Kesmek işlerinde kullanılan alet. **4.** Elektrik donanımında meydana gelen bir kaçak sırasında devreye girerek akımı kesen alet. **5.** Otomobillerde bujilere sıra ile akım verme işlemini gerçekleştirmek için devre kesen aygıt. **6.** *{ağız}* (Kişi için) birinin arkasından kötü konuşan; çekiştiren; kötüleyici. [DS] **7.** *{ağız}* Aleyhtar. [DS] ⊡ **kesici diş,** *anat. İnsan ve memelilerde çenenin ön kısmında yer alan, asıl görevi kesip koparmak olan, taç kısmı keskin ve tek köklü dişlerden her biri.*

kesicilik, -ği [kesi-ci-lik] *is.* **1.** Kesicinin yaptığı iş; kesici olma durumu. **2.** *{ağız}* Arkadan konuşma; kötüleyicilik; yericilik. [DS] ⊡ **kesicilik etmek,** *{OsT} Adam öldürmek.*|| **kesicilik yapmak,** *{ağız} Çekiştirmek; yermek.* [DS]

kesiç, -ci [kes-mek > kes-iç] *{ağız} is.* Ekmek çevirgeci; eyseran. [DS]

kesid, [Ar. kesīd كسيد] *(kesi:d) {OsT} sf.* **1.** Geçerliliği olmayan; geçmez; sürümsüz. **2.** Bir şeyin düşük kalitelisi.

kesif, [Ar. keṣāfet > keṣīf كثيف] *(kesi:f) {OsT} sf.* **1.** Yoğun. **2.** Saydam olmayan. **3.** Sulu olmayan; koyu. **4.** Sık; kalın. ⊡ **kesif nüfus,** *Yoğun nüfus.*|| **kesif oluşum,** *bot. Aralarında boşluk bırakmadan toprak üzerini tamamen örten bitki örtüsü; yoğun oluşum.*|| **kesif yem,** *Selülozu düşük, sindirilebilir besin madde oranı yüksek yem.*

kesig, [kez-mek > kez-ig] *{eT} is.* → kezig. [Gabain]

kesik[1], **-ği** [kes-mek > kes-ik] *sf.* **1.** Kesilmiş olan; parçalara ayrılmış; kopmuş. **2.** (Süt için) bozulmuş. **3.** Kesilmek suretiyle yaralanmış olan. **4.** *argo.* Kötü; fena. **5.** Kanı durdurmak için kullanılan ota halk arasında verilen ad. **6.** (Elektrik, su, gaz vb. için) akışı durdurulmuş olan. **7.** (Yol için) trafiğe kapatılmış; trafik akışı durdurulmuş. **8.** Âşık olmuş; tutkun. **9.** *is.* Kesilerek yarılmış nesne. **10.** Kesildikten sonra arta kalan nesne. **11.** Gazete ve dergilerden kesilmiş yazı veya resim. **12.** *argo.* Parası olmama durumu. **13.** *ed.* Türk halk edebiyatında hece sayısı 7 ve 8 olan şiir türlerine verilen ortak ad. ⊡ **kesik çizgi,** *Düzenli aralıklarla kesilen çizgi.*|| **kesik hava,** *Halk şiiri dışında yanık bir ezgi ile söylenen deyiş.*|| **kesik kelime,** *dbl. Bir bölümü kesilerek kullanılan kelime.*|| **kesik kerem,** *Âşık Kerem'in bulduğu söylenen bazı halk şiiri örneklerinin ezgisinde kullanılan yanık bir türkü biçimi.*|| **kesik kesik,** *Aralıklı olarak; kısa kısa.*|| **kesik koni,** *mat. Taban ve tabana paralel bir düzlemle sınırlanan koni parçası.*|| **kesik mani,** *ed. İlk dizesi 7'den az heceli anlamlı veya anlamsız sözlerle başlayan mani türü.*|| **kesik otu,** *{ağız} Halk hekimliğinde kanayan yara üzerine konularak kanı durdurmakta kullanılan bir ot.* [DS]|| **kesik para,** *{OsT} Ayarı veya mik-*

tarı düşük para.|| **kesik piramit,** *mat. Taban ve tabana paralel bir düzlemle sınırlanan piramit parçası.*|| **kesik prizma,** *mat. Ayrıtları kesen bir düzlem ile taban arasında kalan prizma parçası.*

kesik[2], **-ği** [kes-ik] *{ağız} is.* **1.** Tarla, bağ ve bahçe çevresine açılan derin hendek; ark. **2.** Bağları ayıran çit. **3.** Sebze bahçesi. **4.** Köye yakın tarla veya bahçe. **5.** Tepelerin üzerindeki düzlük. **6.** Çayırların kenarındaki bataklıklar. **7.** Engebeli toprak. **8.** Köy evlerinde ambar görevi gören, kerpiçle bölünmüş yer. [DS] ⊡ **kesik kesmek,** *{ağız} Hendek açmak; kanal kazmak.* [DS]

kesik[3], **-ği** [kes-mek > kes-ik] *{ağız} is.* **1.** Çiğ sütten yapılan yağsız peynir; çökelek. **2.** Süt veya ayranın kestirilmesi ile elde edilen bir tür peynir; çökelek; ekşimik. **3.** Süzülmüş ayran. [DS]

kesik[4], **-ği** [kes-mek > kes-ik] *{ağız} is.* **1.** Yemeni; terlik. **2.** Ayakkabı. [DS]

kesik[5], **-ği** [kes-mek > kes-ik] *{ağız} is.* Sudan, dondan zarar görmüş ekin. [DS]

kesik[6], **-ği** [kes-mek > kes-ik] *{ağız} sf* **1.** (Kişi için) kansız; zayıf. **2.** (Kişi için) dayanıksız; güçsüz. **3.** Hızlı yürüyemeyen; yorgun. [DS]

kesik[7], **-ği** [keşik] *{ağız} is.* Sıra; nöbet. [DS]

kesikçi, [kes-mek > kes-ik-çi] *{ağız} sf.* Kesin ve öz konuşarak tartışmaya son veren. [DS]

kesiki, [kes-mek > kes-ik-i ?] *{ağız} is.* **1.** Kerpiç. **2.** Tuğla; kiremit. [DS]

kesikleşmek, [kesik-le-ş-mek] *{ağız} işteş. f. [-ir]* Ortaklaşmak. [DS]

kesikli[1], [kesik-li] *sf.* **1.** Kesikleri olan. **2.** Arada duraklamalar yapan; sürekli olmayan. **3.** *fiz.* Atom ve fotonlar gibi sürekli yapıda olmayan. **4.** *is. fel.* Kök bakımından birbirinin dışında yer alan unsurlardan kurulmuş olan şey. ⊡ **kesikli akım,** *Duraklamalar yapan, aralıklarla devam eden elektrik akımı.*|| **kesikli nabız,** *Atımları arasındaki süreler eşit olmayan nabız.*

kesikli[2], [kesik-li] *{ağız} is.* Çökelek ile yapılan bir tür börek. [DS]

kesiklik, -ği [kesik-lik] *is.* **1.** Kesik olma durumu. **2.** Sürekli olmayan bir şeyin durumu. **3.** Akar durumda olan bir şeyin kesintiye uğradığı yer. **4.** Ansızın gelen yorgunluk; kırıklık; halsizlik. ⊡ **kesiklik vermek,** *1. Ara vermek; sürekliliği engellemek. 2. Yorgunluk, bitkinlik ortaya çıkmasına neden olmak.*

kesiklilik, -ği [kesik-li-lik] *is.* Kesikli olma durumu; kesikli olan bir şeyin niteliği.

kesiksiz, [kesik-siz] *sf.* **1.** Hiçbir kesintiye uğramadan devam eden; sürekli; devamlı. **2.** Kesintisiz olan. **3.** Sonsuza kadar bölünebilir. **4.** *is. fel.* Bölümü, kesintisi olmayan şey. ⊡ **kesiksiz akım,** *Kesilmeden, ara vermeden sürüp giden elektrik akımı.*

kesilgen, [kes-mek > kes-il-mek > kes-il-gen] *{eT} sf.* Her zaman kesilen. [DLT]

kesili, [kes-mek > kes-i-li] *{ağız} sf.* **1.** Söz verilmiş; sözlü. **2.** Tamamlanmış; bitmiş. [DS]

kesilik, -ği [giyesi-lik / kesi-lik] *{ağız} is.* Çamaşırlık. [DS]

kesilim, [kesil-mek *(çok beğenmek)* > kesil-im] *{ağız} sf.* Güzel; iyi. [DS]

kesiliş, [kes-il-iş] *is.* Kesilmek eylemi veya biçimi.

kesilme, [kes-il-me] *is.* Kesmek eylemine uğramak durumu.

kesilmek[1], [kes-mek > kes-il-mek كسلمك] *edil. f. [-ir]* **1.** Kesmek eylemi yapılmak. *{eT} {eAT} (aynı)* [DLT] [EUTS] [KB] [DK] **2.** Kendi üzerinde başkalarınca kesme işi uygulanmak. *{eT} {eAT} (aynı)* [DLT] [EUTS] [KB] [DK] **3.** (Elektrik, su, gaz veya hava için) akımı, akışı durdurulmak; son verilmek; ara verilmek. **4.** Tutulmak; kapatılmak. **5.** *{eAT} {OsT} dönşl. f.* Ayrılmak; uzaklaşmak; ilgiyi sona erdirmek; vazgeçmek. **6.** Bitmek; tükenmek; sonu gelmek; sona ermek; dinmek. **7.** (Yemek, içmek vb. doğal ihtiyaçlar...*(ayrılma hâli ile)*-den) yapamaz hâle gelmek; yoksun kalmak. **8.** Ansızın bir yorgunluk çökmek; bitkin hâle gelmek; tükenmek; yorulmak. **9.** *mecaz.* Herhangi bir özelliğe sahipmiş gibi görünmek; ... gibi olmak; ...-e benzemek; ...-e dönmek. **10.** *mecaz.* Çeşitli duygusal durumlar sebebiyle bir şey gibi olmak; ona dönmek; benzemek. **11.** *dönşl. f.* Durmak; sona ermek. **12.** *argo.* Birini çok beğenmek; çok hoşlanmak; tutulmak. **13.** *argo.* Kumarda para kaybetmek; ütülmek; eğlence yerinde çok para harcamak. **14.** (Yardımcı fiil olarak) kendinden önceki kelimeyi *"olmak"* anlamında pekiştirir. *ateş kesilmek*

kesilmek[2], [kes-il-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* **1.** (Süt ve bazı yiyecekler için) içindeki maddeler birbirinden ayrılarak veya bakteriler etkisi ile bozulmak; ekşimek. **2.** (Kaynatıldıktan sonra dinlendirilmek üzere ocaktan alınan şıra için) içinde bulunan pekmez toprağı ve bağlı tortular dibe çökmek; durulmak. [DS]

kesim[1], [kes-mek > kes-im كسم] *is.* **1.** Kesmek eylemi. **2.** Kendine özgü kesme biçimi; kesiliş şekli. **3.** Terzinin belli bir ölçü ve modele göre kumaşa biçim vermesi işlemi; fason. **4.** Modaya uygun giyim; moda. **5.** *{ağız}* Beden yapısı; cüsse; kılık. [DS] ⊡ **kesim evi,** *Dikilecek elbiselerin kesiminin yapıldığı yer veya moda evi.*

kesim[2], [kes-mek > kes-im] *is.* Bir hayvanı etinden yararlanmak için kesme işi; boğazlama; kasaplık etme. ⊡ **kesim evi,** *Kasaplık hayvanların kesilip temizlendiği yer; mezbaha; kanara.*

kesim[3], [kes-mek > kes-im] *is.* **1.** Sona erme zamanı; kesme vakti. **2.** Bir şeyin en fazla alabileceği miktarı belirtmek için konulmuş işaretli yer. **3.** *{ağız}* Ürün kaldırma zamanı. [DS]

kesim[4], [kes-mek > kes-im] *is.* **1.** Kesilip ayrılmış,

bölünmüş şey. **2.** Bölge; bölüm; taraf; kısım; bölük. **3.** *bsy.* Bir manyetik ortamda bilgi saklama alanlarından her biri. **4.** *bsy.* Birbirinden belli bir ölçüde bağımsız çalışabilen ve bir programı oluşturan yollardan her biri. [DS]

kesim[5], [kes-mek > kes-im] *is.* **1.** Sınırlanmış; ayrılmış şey. **2.** Ekonomik veya toplumsal faaliyetlerin yürütüldüğü alan; sektör, *(1935)*. **3.** Toplumun belli nitelikleri ve özellikleri taşıyan bir bölümü.

kesim[6], [kes-mek > kes-im كسم] *{ağız} is.* **1.** Ödenecek miktarı belirleme; pazarlık; alış verişte anlaşma; sözleşme; taahhüt. *{eAT} (aynı)* [DK] **2.** *{eAT} {OsT}* İki taraf arasında kararlaştırılan şey. **3.** Son söz. **4.** Fiyat; eder. **5.** Yazın inek veya koyunun ürününü paylaşmak üzere bakıcıya verme. **6.** Oranlama; tahmin. **7.** Belli ve kesin ücret. [DS] **8.** Bir şeyin gelirine toptan biçilmiş fiyat; kesenek. **9.** İcar. ◻ **kesim akçası,** *{ağız} Mihr-i muaccel.* [DS]|| **kesime kesmek,** *{eAT} {OsT} {ağız} 1. Bir işi belli bir şekilde yapmak üzere anlaşmak. 2. Takside bağlamak.* [DS] || **kesime vermek,** *1. {eAT} Kiraya vermek; keseneğe vermek; iltizam etmek. 2. Götürü pazarlıkla satmak veya kiraya vermek.*|| **kesime yazmak,** *{eAT} Vergiye bağlamak; belli bir para ödemeye zorlamak.*|| **kesim iş,** *{ağız} Götürü, toptan iş.* [DS]|| **kesim itmek,** *{eAT} Vergiye bağlamak.*|| **kesim kesmek,** *{ağız} 1. {OsT} Bir işi belli bir şekilde yapmak üzere anlaşmak; sözleşmek. 2. Takside bağlamak. 3. Pazarlıkta anlaşmak. 4. Düğün veya nişan için kız ve erkek aileleri anlaşmak; düğün tarihini belirlemek. 4. {ağız} Söz kesmek.* [DS]

kesim[7], [kes-mek > kes-im كسم] *{OsT} {ağız} is.* **1.** Biçim; kılık. **2.** Boy bos; cüsse. [DS] ◻ **kesim çalım,** *{ağız} Boy bos; endam.* [DS]

kesim[8], [kes-mek > kes-im] *{ağız} is.* Sel yarıntıları. [DS]

kesim[9], [kes-mek > kes-im] *{ağız} is.* Dört dönümlük toprak alan. [DS]

kesim[10], [kes-mek > kes-im] *{ağız} is.* Birinin yaptıklarını veye söylediklerini alay olsun diye tekrarlamak; onun gibi yapmak veya konuşmak; taklit etmek. ◻ **kesim etmek,** *{ağız} Taklidini yapmak.* [DS]|| **kesim kesmek,** *{ağız} Taklidini yapmak.* [DS]

kesim[11], [kes-mek > kes-im] *{ağız} zf.* Kadar; derece. [DS]

kesimci, [kes-im-ci كسمجى] *is.* **1.** Kesim işini yapan kimse; kesim işiyle uğraşan; kesim işini meslek edinen kimse. **2.** Bir gelir kaynağının mülkünü değil de gelirini satın alan kimse; kesenekçi; mültezim. **3.** *{OsT}* Bir işi belli bir para karşılığında yapmayı üzerine alan; yüklenici.

kesimhane, [kes-im+ Far. ḫāne كسمخانه] *(kesimha:ne) {OsT} is.* **1.** Hazır giyim sanayiinde kumaşların verilen ölçülere ve kalıplara göre kesildiği atölye. **2.** Kasaplık hayvanların kesilip temizlendiği yer; kesim evi; mezbaha; kanara.

kesimleme, [kes-im-le-me] *is. bsy.* Bir programı, gerektiği zaman çağırmak ve kapatmak üzere birbirinden bağımsız bölümlere ayırma işlemi.

kesimlemek, [kes-im-le-mek] *gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* Bir işi yapmazdan önce tahmin ve takdir etmek; kestirmek.

kesimli, [kes-im-li] *sf.* **1.** (Belirtilen özellikte) kesimi olan. **2.** Kararlaştırılmış; kesin hâle getirilmiş; kesin. **3.** Boylu boslu; yakışıklı; biçimli. **4.** (Yaprak için) dilimleri orta damara kadar bölünmüş olan. **5.** *{ağız} is.* Kesin, belli ücret. [DS]

kesimlü, [kesim-lü كسملو] *{eAT} sf.* Kararlaştırılmış; taahhüt edilmiş.

kesimlik, -ği [kes-im-lik] *sf.* **1.** (Kasaplık hayvanlar için) eti için beslenmiş veya ayrılmış olan; kesime elverişli. **2.** (Ağaçlık için) kesilecek olan; kereste veya odun yapmaya elverişli.

kesin, [kes-mek > kes-in] *sf.* **1.** Hiçbir şekilde kuşkuya, duraksamaya yer vermeyecek ve geri dönüşü mümkün olmayacak biçimde olan; kati; maktu, *(1935)*. **2.** *zf.* Hiçbir kuşku ve duraksamaya yer vermeyecek biçimde. ◻ **kesin bilgi,** *fel. Doğruluğundan kuşku duyulmayan bilgi; gerçek bilgi.*|| **kesin depolama alanı,** *Radyoaktif artıkların başka yere taşınmamak üzere kesin olarak depolandığı denetimli alan.*|| **kesin delil,** *huk. Yargıcın mutlak surette karar vermek zorunda olduğu doğru ve gerçek kanıt.*|| **kesin fiyat,** *Miktarında indirim yapılamayacak tek fiyat.*|| **kesin hesap,** *Malî yıl sonunda hazırlanan, o yıla ait gerçekleşen gelir ve giderlerin dökümü.*|| **kesin hesap kanunu,** *Bütçe kanunun ilgili maddelerine göre o malî yıl içinde elde edilmiş gelirlerle yapılmış olan harcamaların uygulamasını belirten kanun.*|| **kesin hüküm,** *huk. Yargıcın vermiş olduğu, aynı olay ile ilgili başka bir mahkemede dava veya yargı işleminin yürütülemeyeceği, bir çekişmenin söz konusu edilemeyeceği hüküm.*|| **kesin olarak,** *Kesin bir biçimde; kesinlikle.*|| **kesin süre,** *huk. Yargıcın açık olarak belirttiği ve herhangi bir şekilde aykırı hareketin mümkün olamayacağı süre.*|| **kesin yemin,** *huk. Bir hukuk davasında eylemin ispatlanması, davanın çözümü için taraflardan birinin önerdiği yemin.*

kesincilik, -ği [kesin-ci-lik] *is. fel.* Ahlak yasasının kesin buyruk olduğunu savunan öğreti.

kesindik, [kes-in-dik كسندك] *{OsT} is.* Kesinti; kesmek sonucu arta kalan.

kesinekes, [kesin-e+kes] *{ağız} is.* Kesinkes. [DS]

kesinetli, [kesin-et-li *(Arapça benzeri üretme)*] *{ağız} sf.* Zorunlu; şart. [DS]

kesinkes, [kesin+kes] *(kesi'nkes) zf.* Son derece kesin olarak; kesinlikle.

kesinleme, [kesin-le-me] *is.* **1.** Kesinlemek eylemi ve durumu. **2.** Kesin olduğunu öne sürme eylemi; kesin olduğu öne sürülen düşünce.

kesinlemek, [kesin-le-mek] *gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* Kesin bir düşünce öne sürmek.

kesinleşme, [kesin-le-ş-me] *is.* **1.** Kesin bir duruma gelme eylemi. **2.** Kesinlik kazanma.

kesinleşmek, [kesin-le-ş-mek] *dönşl. f. [-ir]* Kesin ve değişmez bir durum almak; kesinlik kazanmak; katileşmek. ⧉ **kesinleşmiş karar,** *huk. Kararın bozulması için bir üst makama başvurulamayacak karar.*

kesinleştirme, [kesin-le-ş-tir-me] *is.* Kesin ve değişmez bir durum almasını sağlama; kesinlik kazandırma.

kesinleştirmek, [kesin-le-ş-tir-mek] *is. gçl. f. [-ir]* **1.** Kesin ve değişmez bir durum almasını sağlamak; kesinlik kazandırmak. **2.** Bir kompozisyona son şekli kazandırmak.

kesinlik, -ği [kesin-lik] *is.* **1.** Kesin olan şeyin durumu; kesin olma durumu; katiyet. **2.** *fel.* Düşüncenin bir gerçeği kavraması ve kabullenmesi.

kesinlikle, [kesin-lik-le] *zf.* Kesin bir biçimde; kesin olarak; mutlak surette; mutlaka; her hâlde; katiyetle.

kesinme, [kes-in-me] *is.* Kendisi için bir şey kesme.

kesinmek, [kes-mek > kes-in-mek] *{eT} dönşl. f. [-ir]* **1.** Kendisi için bir şey kesmek veya kestirmek. [DLT] **2.** *{ağız}* Kendisi için elbise kestirtmek; elbise dikinmek. [DS]

kesinsiz, [kesin-siz] *sf.* Kesin olmayan; kesinliği bulunmayan.

kesinsizlik, -ği [kesin-siz-lik] *is.* Kesin olmama durumu; kesin olmayan şeyin durumu.

kesinti, [kes-mek > kes-in-ti كسنتى] *is.* **1.** Kesilen, yontulan bir şeyden çıkan küçük parçalar; kırpıntı; yonga. **2.** Ücret ve başka türlü ödemelerde herhangi bir sebeple kesilen miktar; tenkis. **3.** İşin veya bir çalışmanın geçici bir süre için durması; kesilme; durma; aksama; inkıta; fasıla. **4.** Taklit; alay. **5.** *{ağız}* Kesilmiş süt. [DS] ⧉ **kesintiye almak,** *{ağız} Biri ile gizli gizli alay etmek; eğlenceye almak; alaya almak; taklit etmek.* [DS]|| **kesintiye uğramak,** *Bir zaman için durmak; sekteye uğramak.*

kesintili, [kes-in-ti-li] *sf.* Kesintisi olan; kesinti yapılmış olan.

kesintisiz, [kes-in-ti-siz] *sf.* **1.** Kesintisi olmayan. **2.** Aralıksız; sürekli olan; kesintiye uğramamış olan. **3.** (Ücret, para vb. için) kesinti yapılmamış olan; tamamı verilen. **4.** *zf.* Kesinti yapılmamış olarak. **5.** *zf.* Sürekli olarak; devamlı; aralıksız.

kesir[1], [Ar. keşret > keşīr كثير] *(kesi:r) sf.* **1.** Çok olan; çok bulunan. **2.** Çok defa olan; kısa aralıklarla olan; sık sık. **3.** Türü çok olan; çeşitli. ⧉ **kesîrü'l-adlā,** *{OsT} mat. Çokgen.*|| **kesîrü'l-ahbāb,** *{OsT} Dostu çok olan.*|| **kesîrü'l-eşkâl,** *{OsT} mat. Çok şekilli.*|| **kesîrü'l-evlād,** *{OsT} Çocuğu çok olan.*|| **kesîrü'l-ezhār,** *{OsT} Çiçekleri çok olan.*|| **kesîrü'l-hücre,** *{OsT} bot. Çok hücreli.*|| **kesîrü'l-iyāl,** *{OsT} Geçindirmek zorunda olduğu ailesi kalabalık olan.*|| **kesîrü'l-kalîl,** *{OsT} Az ve çok.*|| **kesîrü'l-māl,** *{OsT} Malı çok olan.*|| **kesîrü'l-ma'nā,** *{OsT} dbl. Çok anlamlı.*|| **kesîrü'l-vuku',** *{OsT} Çok ve sık oluşan.*|| **kesîrü'l-vücūh,** *{OsT} mat. Çok yüzeyli cisim.*|| **kesîrü'n-nevāl,** *{OsT} Çok iyiliksever.*|| **kesîrü'z-zarār,** *{OsT} Zararı çok olan.*

kesir[2], [Ar. kesīr كسير] *(kesi:r) {OsT} sf.* Kırılmış.

kesir[3], **-sri** [Ar. kesr *(kırma)* كسر] *{OsT} is.* **1.** *is. mat.* Eşit olarak bölünmüş bir birimin bir veya daha çok parçasını ifade eden miktar. **2.** Kırma; paralama; parçalama. ⧉ **kesir ölçek,** *Harita ve planlarda payı 1 rakamı ile gösterilen kesirli ölçekler.*

kesiren, [Ar. keşret > keşīr > keşīren كثيرا] *(kesi:'ren) {OsT} zf.* Çok kere; sık sık; çoğunlukla.

kesirli, [kesir-li] *sf.* Bir kesir biçiminde olan; tam sayı ile ifade edilemeyen; kesir bulunduran. ⧉ **kesirli sayı,** Bir birim ile, bu birimin eşit olarak bölünmüş parçalarından bir veya birkaçını alarak elde edilen büyüklüğün birleşik şekilde ifadesi olan sayı.

kesirsiz, [kesir-siz] *sf.* **1.** Kesri bulunmayan. **2.** Kesir niteliğinde olmayan.

kesisiyle, [kesi-s-i-y-le] *{ağız} zf.* Ölçülü olarak. [DS]

kesiş, [kes-mek > kes-iş] *is.* Kesmek eylemi veya biçimi.

kesişen, [kes-mek > kes-iş-mek > kes-iş-en] *sf.* (Yüzey, çizgi, süs, yol, ırmak vb. için) birbirini kesip geçen.

kesişim, [kesiş-mek > kes-iş-im] *is.* **1.** Birbirini kesmek eylemi. **2.** *mat.* Ortak elemanları bulunma durumu.

kesişme, [kes-iş-me] *is.* **1.** Birbirini kesmek eylemi. **2.** *mat.* Doğru ve yüzeylerin bir nokta veya çizgi üzerinde birbirine kavuşması.

kesişmek, [kes-mek > kes-iş-mek كسشمك] *işteş. f. [-ir]* **1.** Birbirini kesmek. *{eT} (aynı)* **2.** *{eT}* Birlikte kesmek. [DLT] **3.** (Bir alış veriş için) alıcı ile satıcı, fiyatta anlaşıp uyuşmak; pazarlıkta anlaşmak; bir sonuca varmak. *{eT} {OsT} {ağız} (aynı)* [EUTS] [DS] **4.** *argo.* (Kadın ve erkek için) birbirlerine duydukları ilgiyi bakışlarıyla ifade edip anlaşmak. **5.** *mat.* (Doğru ve yüzeyler için) bir nokta veya çizgi üzerinde birbirine kavuşmak. **6.** *{eT}* Kavga etmek.

kesiştirme, [kes-iş-tir-me] *is.* Kesişmelerine sağlamak eylemi.

kesiştirmek, [kes-mek > kes-iş-tir-mek] *gçl. f. [-ir]* Kesişmelerini sağlamak; birbirini kestirmek.

kesit[1], [kes-mek > kes-it] *is.* **1.** Bir şeyi inceleyebilmek için enlemesine yapılan kesme işleminde ortaya çıkan görünüm, *(1937).* **2.** Kesilmek suretiyle alınmış parça. **3.** Bir düzleme göre kesilmiş kabul edilen şeyin görüntüsü. **4.** Toplumun belli özellikleri yansıtan bir bölümü. **5.** Herhangi bir tarihî veya toplumsal olayda ayırıcı özellikler taşıyan süreç. **6.** *biy.* Canlıların yapısından, mikroskop altında incelenmek üzere alınmış ince bir parça. **7.** *mim.* Bir yapının düşey bir düzlem boyunca kesildiği varsayılarak çizilen ölçekli izdüşümü; makta. **8.** Petrolün damıtımı sırasında belli iki sıcaklık arasında elde edilen ürün. **9.** *mat.* Bir şeklin aynı zamanda kendisini kesen şekle de ait olan parçası.

kesit[2], [kes-mek > kes-it] *{ağız} sf.* **1.** Öksüz; kimsesiz. [DS] **2.** Zavallı; boynu bükük. [DD]

kesit[3], [kes-mek > kes-it] *{ağız} is.* Kısa yol; kestirme. [DS]

kesit[4], [kes-mek > kes-it] *{ağız} is.* Kalker. [DS]

kesitdeya, [kes-mek + ét-mek > kes+ét+diye] *{ağız} zf.* (Bir işe başlamak, davranmak, kalkmak vb. için) birdenbire. [DS]

kesitleme, [kes-it-le-me] *is.* **1.** Bir binanın içini gösteren resim; grafik; çizge. **2.** *fiz.* Bir elektronik devre grafiğinin dallarından bir bölümünü içine alan küme.

kesitmek, [kes-i + ét-mek] *{ağız} gçl. f. [-r]* Birisini yermek; kötülemek. [DS]

kesiyh, [kes-ik / kesiyẖ] *{ağız} is.* Akraba. [DS]

keska, [? keska] *{ağız} is.* İnce bulgur ve undan yapılan bir yemek. [DS]

keskel[1], [kes+gel] *{ağız} is.* En kısa yol; kestirme yol. [DS]

keskel[2], [kes-ki-l ?] *{ağız} sf.* Keskin ve sivri uçlu. [DS]

keskeldek, -ği [kes+keldek] *{ağız} is.* Kesilen ağacın işe yaramayan kısmı. [DS]

keskelle, [kes+kelle] *{ağız} is.* Birdirbir oyunu. [DS]

kesken[1], [kesken] *is.* Dokuma tezgâhlarında gücülerle gücü çerçevelerinin bağlı bulunduğu, ortasından tezgâhın çatısına asılı, pedala basıldığında bir tarafı eğilir, diğer tarafı kalkarken gücü çerçevelerini çekerek ağızlığın açılmasını sağlayan, terazi kolu biçimindeki ağaç parçaları.

kesken[2], [kes-ken / kes-egen] *{ağız} is.* Danaburnu. [DS]

kesken[3], [kes-kin] *{ağız} sf.* Keskin. [DS]

keskencelik, -ği [kes-ke-n-ce-lik] *{ağız} is.* → keskenek. [DS]

keskenek, -ği [kes-ke-n-ek] *{ağız} is.* **1.** Hız. **2.** Dikkat. [DS]

keskenme, [kes-ke-n-me] *is.* Elle vuracakmış gibi yapma.

keskenmek, [kes-ke-n-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* Elle veya bir şeyle vuracakmış gibi yapmak; vurmaya davranmak. [DS]

keskes[1], [Far. nā-kes => nekes / keskes] *{ağız} is.* Cimri. [DS]

keskes[2], [kes-ke-s ?] *{ağız} is.* İki karşı düşünce arasında kalan kimse. [DS]

keskılıç, -cı [kes+kılıç] *{ağız} is.* Baklava. [DS]

keski[1], [kes-kü > kes-ki] *is.* **1.** Herhangi bir şeyi kesmeye yarayan ucu keskin araç. **2.** Ağaç dallarını kesmekte kullanılan küçük balta; el baltası. **3.** Demircilerin çubuk demirleri kesmekte kullandıkları kama biçimindeki alet. **4.** Ağaç, demir, taş vb. yontmakta kullanılan ucu keskin çelik alet. *{ağız} (aynı)* [DS] **5.** Pulluğun önüne takılan, toprağı yarıp açmaya yarayan disk veya bıçak şeklindeki parça. **6.** *{ağız}* Bıçak; kama. [DS] **7.** *{ağız}* Sabanın çamurunu ve otlarını temizlemeye yarayan araç. [DS] **8.** *{ağız}* Ayakkabıcıların kullandıkları yassı uçlu bir tür bıçak; falçete. [DS] ⊡ **keski çekici,** *{ağız} Bakırcıların kullandığı bir araç.* [DS]

keski[2], [kes-ki] *{ağız} is.* Son çocuk. [DS]

keskiç[1], **-ci** [kes-mek > kes-kiç] *{ağız} is.* **1.** Falçete. **2.** Ekmek çevirmekte kullanılan araç; eyseran. [DS]

keskiç[2], **-ci** [kes-kiç] *{ağız} is.* Üçgen ya da dörtgen şeklinde yapılan tandır ekmeği. [DS]

keskilemek, Ufalamak; küçük parçalara bölmek; ufaltmak; [Gabain]. [EUTS]

keskin, [kes-kin] *sf.* **1.** Kesme işini iyi yapan; iyi kesici. **2.** Etkisi çok güçlü olan; sert; kuvvetli. **3.** Görevini çok iyi yerine getiren; işini çok iyi yapan. **4.** Çok hareketli; çevik. **5.** (Ses için) kulak tırmalayıcı; tiz. **6.** Ayrıntılara çok dikkat eden. **7.** Bir akımın veya görüşün sert taraftarı; katı yandaş. **8.** (Anlatım için) çok sert; acımasız. **9.** *argo.* Cinsi sapık erkek; oğlancı. **10.** *{ağız}* Azgın. [DS] ⊡ **keskin dönemeç,** *Karayolundaki eğriliği fazla olan dönemeç; keskin viraj.*|| **keskin nişancı,** *Attığını hedefe isabet ettiren nişancı.*|| **keskin yazı,** *Kurallara uygun, okunaklı yazı.*|| **keskin zekâ,** *Çok çabuk kavrayan; çok zeki olan.*

keskinler, [kes-kin-ler] *is.* İmparatorluk döneminde binicilikte başarı gösterenlere verilen ad.

keskinleşme, [keskin-le-ş-me] *is.* Keskin duruma gelmek eylemi.

keskinleşmek, [keskin-le-ş-mek] *dönşl. f. [-ir]* **1.** Keskin duruma gelmek. **2.** (Soyut şeyler için) etkisi ve gücü artmak; belirgin hâle gelmek.

keskinleştirme, [keskin-le-ş-tir-me] *is.* Keskin duruma getirmek eylemi; keskinliğini sağlama.

keskinleştirmek, [keskin-le-ş-tir-mek] *gçl. f. [-ir]* Keskin duruma getirmek; keskinliğini sağlamak.

keskinletme, [keskin-le-t-me] *is.* Keskinletmek eylemi.

keskinletmek, [keskin-le-t-mek] *gçl. f. [-ir]* Keskin duruma getirmek; kesiciliğini arttırmak.

keskinlik, -ği [keskin-lik] *is.* **1.** Keskin olma durumu. **2.** Keskin olan şeyin niteliği.

keskinmek, [kes-(i)k-in-mek] *{ağız} gçl. f. [-ir]* Çentmek. [DS]

kesküç, [kes-küç] *{ağız} is.* Fare. [DS]

keskün, [kes-mek > kes-kün کسکون] *{eAT} sf.* Keskin.

keslan, [Ar. keslān کسلان] *(keslâ:n) is.* (Kişi için) tembel; uyuşuk; gevşek.

keslemek[1], [*eT.* kes > kes-lē-mek] *(kesle:mek) gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* **1.** *{eT}* Kesekle kovmak. [DLT] **2.** *{ağız}* (Hayvanlar için) samanın irisini yiyemeyip ayırmak; kes yapmak. [DS] **3.** *{ağız}* (Kişi için) yemeği isteksizce, seçerek yemek. [DS]

keslemek[2], [kes-mek > kes-le-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* Bir işi yarıda kesmek; işi yarım bırakmak. [DS]

keslik, -ği [kes-lik] *{ağız} is.* **1.** Harman kaldırıldıktan sonra geriye kalan saman ve taş toprak karışımı taneler. **2.** Saman, sap konulan yer. [DS]

keslinçü, [keslin-mek > keslin-çü ?] *{eT} is.* Sarı kertenkele. [DLT]

keslinmek, [kes-mek > kes-il-mek > kes(i)l-in-mek] *{eT} edil. f. [-ür]* Kesilmek. [DLT]

keslişmek, [kes-mek > kes-il-mek > kes(i)l-iş-mek] *{eT} işteş. f. [-ür]* Kesilip ayrılmak. [DLT]

kesman[1], [? kesman] *{ağız} is.* Fırsat. [DS]

kesman[2], [? kesman] *{ağız} is.* Doğrultu; hiza; sıra. [DS] 🗗 **kesman yer,** *{ağız} Kuytu yer.* [DS]

kesme[1], [kes-me کسمه] *is.* **1.** Kesici aletlerle kesip parçalara ayırmak işi; kesmek eylemi. *{eT} (aynı)* **2.** *{eT}* Kesilmiş parça. **3.** *{eT} {OsT}* Enli ok temreni. [DLT] **4.** *{eAT} {OsT}* Temrenli büyük ok. **5.** *{eT}* Kıyma yemeği. [EUTS] **6.** *{eT} {ağız}* Alındaki saçlar; kâkül; zülüf; perçem. [DLT] [KB] [DS] **7.** At eyerinin üstüne örtülen örtü; gaşiye. **8.** *{OsT}* Eskiden, savaşlarda ata giydirilen bir tür zırh. **9.** Teneke, sac vb. metal levhaları kesmekte kullanılan özel makas. **10.** Lokum. **11.** *ed.* Bir cümleyi gerisi anlaşılacak biçimde yarım bırakma sanatı. **12.** Örgü işlerinde iki ilmeği tek ilmek durumuna getirerek ilmek sayısını azaltma veya bitirme. **13.** *mat.* İki doğru parçası ile bir eğri tarafından sınırlanan düzlemsel yüzey parçası. **14.** Oyun kâğıtlarını karıştırdıktan sonra diğer oyuncu tarafından herhangi bir yerinden ayırarak altta kalan kısmı üste koyma işlemi. **15.** *sin.* İki ayrı çekimin kurguda birbirini izlemesinden doğan durum. **16.** Teniste topun hızını azaltmak amacıyla yukarıdan aşağı doğru vurularak topa müdahale etme. **17.** Marangozluk ve soğuk metal işçiliğinde, istenilen biçimi verebilmek için malzemeyi biçme, doğrama işleri. **18.** Kömür tabakaları arasında yaprak biçiminde oluşmuş taşlar. **19.** *{ağız}* Cam; billûr. [DS] **20.** *{ağız}* Kesim; bölük. [DS] **21.** *{ağız}* Kerpiç. [DS] **22.** *{ağız}* İnce şerit hâlinde kırpılmış hamur. [EG] **23.** *sf.* Kesilerek yapılmış olan. **24.** Küp biçiminde veya köşeli olarak kesilmiş olan. **25.** Kesin ve değişmez; maktu. 🗗 **kesme almak,** *argo. Birinin yanağını işaret ve orta parmak arasında hafifçe sıkıp bırakmak suretiyle yapılan sevgi gösterisi; makas almak.*|| **kesme aş,** *{eT} Kıyma yemeği.* [Gabain]|| **kesme aşı,** *{ağız} Kesilmiş hamurdan yapılan çorba.* [DS]|| **kesme cam,** *Yüzeyi taşla tıraş edilmek suretiyle şekillendirilmiş cam.*|| **kesme çorbası,** *{ağız}* → kesme aşı. [DS]|| **kesme ev,** *{OsT} Dağ eteklerinde, kayadan oyularak yapılmış in, mağara.*|| **kesme haritası,** *biy. DNA kesme enzimi ile kesme yerlerini gösteren düz hat biçimindeki DNA dizisi.*|| **kesme imi,** *Özel isimlere getirilen ekleri, iki kelimenin birleşmesi sırasında düşen sesi veya bazı yabancı kelimelerin kesintili okunacağını belirtmek için kullanılan işaret; kesme işareti, (').*|| **kesme işareti,** → kesme imi.|| **kesme kanak,** *{ağız} Kökünden sakız çıkarılan bir bitki.* [DS]|| **kesme kaya,** *Büyük bir basınç altında kalarak sertleşmiş, kolayca parçalanabilen toprak parçası; çürük kaya.*|| **kesme kuyu,** *{OsT} Kaya veya sert toprağı kazmak suretiyle açılmış kuyu.*|| **kesme süs,** *Yazma kitapların ciltleri üzerine çepeçevre yapılan motiflere verilen ad.*|| **kesme şeker,** *Çay, kahve gibi içeceklerle kullanılan dikdörtgen prizma veya küp biçiminde olan şeker; küp şeker.*|| **kesme taş,** *Yontulmuş yapı taşı.*|| **kesme yazı,** *Bir tür süslü yazı.*|| **kesme yeri,** *biy. DNA üzerinde, belli bir DNA kesme enziminin kestiği belli bir dizinin bulunduğu yer.*

kesme[2], [kes-mek > kes-me] *{ağız} is.* Tavla ya da kâğıt oyunlarında kazanana verilen şeker, lokum vb. şeyler. [DS]

kesme[3], [kes-mek > kes-me] *{ağız} is.* **1.** Yumuşak, işlenebilir taş. **2.** Kumlu, sert toprak. [DS] 🗗 **kesme toprak,** *{ağız} Kumlu toprak.* [DS]

kesme[4], [kes-mek > kes-me] *{ağız} is.* **1.** Pestil. **2.** Pekmez ve nişasta ile yapılan bir yiyecek. [DS]

kesme[5], [kes-mek > kesme] *{ağız} is.* **1.** Bir tür pırnal ağacı. **2.** Bir tür dikensiz keven. **3.** Kışın hayvanlara yedirmek için kesilen katran ağacı dalı. [DS]

kesme[6], [kes-mek > kes-me] *{ağız} is.* Domuz, ayı, kurt avında kullanılan kurşun çubuklardan keski yardımı ile koparılmış saçma parçaları. [DS]

kesmece, [kes-me-ce] *sf.* **1.** (Kavun, karpuz vb. için) kesip müşteriye beğendirilerek satılan. **2.** *zf.* Kesip bakılarak, beğenmek şartıyla. **3.** Hiçbir ayrım gözetmeksizin, hepsine toptan bir fiyat biçerek. **4.** *{ağız} is.* Dut veya üzümden yapılan bir tür kuru tatlı; kalın pestil. [DS]

kesmek[1], [kes-mek] *gçl. f. [-er]* **1.** Kesici aletlerle kesip parçalara ayırmak. *{eT} (aynı)* [EUTS] [ETY] [DLT] [KB] [OKD] [Yüknekî] [Gabain] **2.** *tıp.* Hasta bir organı keserek çıkarıp almak. **3.** Keskin bir araçla kaza sonucu elini vb. yerini yarmak, sıyırmak. **4.** (Hayvan için) başını gövdesinden kesici bir araçla ayırmak. **5.** Keskin bir aletle parçalamak su-

retiyle cinayet işlemek. **6.** Örgü işlerinde iki ilmeği tek ilmek durumuna getirerek ilmek sayısını azaltmak veya bitirmek. **7.** Akışı, geçişi önlemek; durdurmak. **8.** (Yağmur, kar, rüzgâr vb. için) dindirmek. **9.** (Toplantı, konuşma, iş, öğrenim vb. için) durdurmak, son vermek; bitirmek; ara vermek. **10.** (Para, mal vb.) verilmesi gereken miktarda değil de bir kısmını alıkoyarak vermek. **11.** Önceden verilmekte devam eden bir şeyi vermeyi durdurmak; vermemek; bir şeyden yoksun bırakmak. **12.** (Hız vb. için) azaltmak; yavaşlatmak. **13.** Oyun kâğıtlarını karıştırdıktan sonra diğer oyuncu tarafından herhangi bir yerinden ayırarak altta kalan kısmı üste koymak. **14.** Teniste topun hızını azaltmak amacıyla yukarıdan aşağı doğru topa vurmak. **15.** (Saç, tırnak vb. için) ucundan bir kısmını kesici aletle almak. **16.** (Film, konuşma vb. için) uygun görülmeyen ve amaca ters düşen bir kısmını çıkararak vermek, yayınlamak. **17.** (Yol, çizgi vb. için) bir noktada birleşmek; biri diğerini bölmek; ayırmak. **18.** (Telefon, televizyon, radyo vb. için) görüşmeyi, akımı veya yaymı durdurmak; kapatmak. **19.** Bir anahtar yardımıyla elektrik akımını durdurmak. **20.** İlişkiye son vermek; bağlantıyı kaldırmak. **21.** Ortadan kaldırmak; yok etmek. **22.** (Ağrı, acı, susuzluk vb. için) gidermek; dindirmek. **23.** (Bilet, makbuz vb. için) ilgili yerleri doldurup vermek; dip koçanından kopararak ilgiliye vermek. **24.** *spor.* Bir hamleyi, bir akını karşılamak; durdurmak. **25.** Rakibin hareket serbestliğini engellemek. **26.** Elbiselik kumaşı vücut ölçülerine veya belirtilen kalıba göre dikişe hazırlamak; biçmek. **27.** *argo.* Birinin parasını almak; para koparmak. **28.** *argo.* Bir kadına veya kıza ilgi duyduğunu belli etmek için açıkça bakmak. **29.** Konuşmaya son vermek; susmak. **30.** (Para için) basmak; sikke basmak. **31.** Bir aracın kesiciliği belirtilen nitelikte olmak. **32.** *{eT}* (Yapılmakta olan iş için) yarıda bırakmak. **33.** *{eT}* Tayin etmek; koymak. [EUTS] ⧉ **kesip atmak,** *Düşünmeden bir yargıya varmak.*|| **kesip biçmek,** *1. Düşünmeden konuşmak; ağzına geleni söylemek. 2. Korkutarak yıldırmaya çalışmak; zorbalıkla yürütmek.*|| **kesmelü olmak,** *{eAT} Koparmak istemek.*|| **kestiği tırnak olamamak,** *Söz konusu edilen bir kimsenin yanında hiç değeri olmamak.*|| **kestirip atmak,** *Uzun uzadıya düşünmeden aklına gelen ilk şekliyle bir yargıya varmak.*

kesmek^{2}, [kes-mek كسمك] *{ağız} gçl. f. [-er]* **1.** *{OsT}* Pazarlık etmek; değer biçmek; bir değer üzerinde uyuşmak. [DS] **2.** Anlaşmak; kararlaştırmak; karşılıklı söz vermek. **3.** *{eAT} {OsT}* Kesin bir sonuca bağlamak. ⧉ **kes ayak,** *{ağız} (Pazarlık için) toptan; götürü.* [DS]|| **kesip atmak,** *1. Kesin şekilde çözümlemek. 2. Bitirmek.*|| **kesü biçü etmek,** *{eAT} Pazarlık edip anlaşmak.*|| **kesü kesmek,** *{eAT} Bir işi belirli bir şekilde yapmak üzere anlaşmak.*

kesmek^{3}, [kes-mek] *{ağız} gçl. f. [-er]* Birini kötülemek; yermek; zemmetmek; aleyhinde bulunmak. [DS]

kesmek^{4}, [kes-mek] *{ağız} gçl. f. [-er]* Birinin taklidini yapmak; taklit yaparak eğlenceye almak; öykünmek. [DS]

kesmek^{5}, [kes-mek] *{ağız} gçl. f. [-er]* Birisinin yanağını okşamak. [DS]

kesmek^{6}, [kes-mek كسمك] *gçl. f. [-er]* **1.** *{eAT} {OsT}* Ayırmak; uzaklaştırmak; koparmak. **2.** *{ağız}* Çocuğu memeden ayırmak. [DS]

kesmek^{7}, [kes-mek] *{ağız} gçsz. f. [-er]* **1.** Bir şeyin özelliği değişmek. **2.** (Süt, ayran vb. için) bozulmak. **3.** (Yayıkta dövülen ayran için) yağ tutmaya başlamak. [DS]

kesmek^{8}, [kes-mek] *{ağız} gçsz. f. [-er]* Yalan söylemek; palavra atmak; abartmak; uydurmak. [DS]

kesmelenmek, [kes-me > kes-me-le-n-mek] *{eT} dönşl. f. [-ür]* Zülüflenmek. [DLT]

kesmelig, [kes-me > kes-me-lig] *{eT} sf.* (Yenilecek et için) kesilmiş; kesmeli. [EUTS]

kesmelik, -ği [kes-me-lik كسمه لك] *is.* **1.** *{ağız}* Kesme taş çıkarılan ocak; taş ocağı. [DS] **2.** Yumuşak kaya hâline gelmiş bulunan toprak tabakası. **3.** Tahta kilit. **4.** *{OsT}* Konut olarak dağ yamaçlarının eteklerinde meydana getirilen mağara.

kesmen, [kes-men] *{ağız} is.* **1.** Kestirme yol. **2.** Bir ev büyüklüğünde olan kaya. [DS]

kesmene, [kes-men-e ?] *{ağız} is.* Taklit. [DS]

kesmenmek, [kes-men-mek] *{ağız} gçl. f. [-ir]* Bir kimseyi vuracakmış gibi yaparak sakındırmak. [DS]

kesmenti, [kes-men-ti ?] *{ağız} is.* **1.** Kesilmiş ağaç parçası; iri sopa. **2.** Kesilmiş odun parçaları [DS]

kesmig, [kes-mik] *{ağız} is.* İri saman. [DS]

kesmik^{1}, **-ği** [kes-mik / kesmük] *is.* Kesilmiş sütün katılaşarak peynirleşmiş kısmı; çökelek.

kesmik^{2}, **-ği** [kes-mik كسمك] *{eAT} {OsT} {ağız} is.* **1.** İri saman. **2.** Dövülmüş ot, hayvan yemi. [DS] **3.** *{eAT} {OsT}* Harmanda toprağa karışmış saman, tane ve başaktan meydana gelen artık; harman sonu. [DD] **4.** Taş gibi olmuş toprak parçası; kesek; kesme. **5.** *{OsT}* Ağaçtan yapılmış köpek tasması; tok.

kesmik^{3}, **-ği** [kes-mik] *{ağız} is.* Tavuğun son yumurtası. [DS]

kesmikli, [kes-mik-li] *sf.* İçinde kesmik bulunan.

kesmük^{1}, **-ğü** [kes-mik كسموك] *{eAT} {OsT} {ağız} is.* **1.** Başaklı iri saman. **2.** Mısır koçanı. **3.** Meyvelerin yenilmeyen iç kısımları. **4.** Sigara artığı; izmarit. [DS]

kesmük^{2}, **-ğü** [kes-mik] *{ağız} is.* Kesilmiş süt. [DS]

kesmüntü, [kes-mü-ntü ?] *{ağız} is.* Meyvelerin yenilmeyen iç kısımları. [DS]

kesnik, -ği [kes-(i)n-ik] *{ağız} is.* Kesilmiş süt. [DS]

keson, [Fr. caisson] *is.* **1.** Büyük kasa. **2.** Çekmeceli komodin.

kespara, [kes+Far. pāre] *{ağız} is.* **1.** Kurşundan keserek yapılan saçma. **2.** Önem verilmeden yapılan iş. [DS]

kesr, [Ar. kesr كسر] *is.* **1.** Kırma; kırılma; paralanma. **2.** Bozma. **3.** *dbl.* Arap dilbilgisine göre bir harfin *esreli* yani i'li okunması. **4.** *mat.* Kesir. ☞ **kesr-i âdî,** *{OsT} mat. Bayağı kesir.*|| **kesr-i a'şârî,** *{OsT} mat. Ondalık kesir.*|| **kesr-i a'şârî-i devr-i basît,** *{OsT} mat. Basit devirli ondalık kesir.*|| **kesr-i a'şârî-i devr-i mürekkeb,** *{OsT} mat. Karışık devirli ondalık kesir.*|| **kesr-i a'şârî-i mütenâvib,** *{OsT} mat. Devirli ondalık kesir.*|| **kesr-i basît,** *{OsT} mat. Basit kesir.*|| **kesr-i gayr-i vâcib,** *{OsT} mat. Birleşik kesir.*|| **kesr-i hâtır,** *{OsT} Hatır kırma.*|| **kesr-i munzam,** *{OsT} Vergiye belirli ölçüde yapılan zam.*|| **kesr-i muzâf,** *{OsT} mat. Birleşik kesir.*|| **kesr-i mürekkeb,** *{OsT} mat. Birleşik kesir.*|| **kesr-i mütevâlî,** *{OsT} mat. Zincirleme kesir.*|| **kesr-i müvellid,** *{OsT} mat. Ana kesir.*|| **kesr-i şeref,** *{OsT} Onur kırma.*

kesre[2], [Ar. kesre كسره] *{OsT} is.* Arap alfabesinde yazılmayan *"ı"* ve *"i"* seslerini karşılayan işaret; esre. ☞ **kesre-i hafîfe,** *{OsT} "i" sesi veren hareke.*|| **kesre-i sakîle,** *{OsT} "ı" sesi veren hareke.*

kesre[1], [kē *(arka)* > ké-s-rē / kis-re] *(késre:) zf.* **1.** Sonra; arkada; geride. [İKPÖy.] [ETY] **2.** Batıda. [ETY]

kesret, [Ar. kesret كثرت] *{OsT}is.* **1.** Çok olma hâli; çokluk; bolluk. **2.** *tasvf.* Tek olan Allah karşısında varlık türlerinin çok ve sayısız oluşu. ☞ **kesret âlemi,** *{OsT} tasvf. Mutasavvıflarca, tek ve bir olan Allah'ın, değişik ve sayısız biçimlerde görünüş alanına çıktığı bu âleme verilen ad; görünüş âlemi; fena âlemi.*|| **kesret-i ilâh mesleği,** *{OsT} fel. Çok tanrıcılık.*|| **kesret-i kelâm,** *{OsT} Çok konuşma; söz kalabalığı; sözü fazla uzatma.*|| **kesret-i müvâneset,** *{OsT} Ülfet ve ünsiyet çokluğu.*|| **kesret-i nukûd,** *{OsT} Para çokluğu.*|| **kesret-i tekrâr,** *{OsT} Gereksiz tekrar.*|| **kesret üzere,** *{OsT} Çok olarak; çokça.*

kesretgâh, [Ar. kesret + Far. –gāh كثرتگاه] *(kesretgâ:h) {OsT} is. tasvf.* Dünya; kâinat; evren.

kesretiye, [Ar. kesret > kesretiyye كثرتيه] *{OsT} is. fel.* **1.** Gerçeğe ulaşılmada birden çok temel ilkenin varlığını kabul eden öğreti; çokçuluk; pluralizm. **2.** Çeşitliliği ve farklılığı savunan ve bunların bir arada bulunması gerektiğini ileri süren görüş.

kesretli, *sf.* Çok kalabalık.

kesrî, [Ar. kesr > kesrī كسرى] *(kesri:) {OsT} sf.* Kesirle ilgili; kesre ait.

kessav, [? kessav] *{ağız} is.* Tandırın ateşini karıştırmak için kullanılan uzun demir. [DS]

kessek, -ği [kes-ek / kes(s)-ek] *{ağız} is.* **1.** Kesek. **2.** Kerpiç. **3.** Kerpiç parçası. **4.** Parça. [DS]

kessik, -ği [kes-ik / kes(s)-ik] *{ağız} sf.* **1.** Kesik. **2.** *is.* Bir tür kadın gömleği. [DS]

kestane, [Yun. kastania] *is. bot.* **1.** Kayıngillerden, kerestesi doğramacılıkta kullanılan, gövdesi dik, kabuğu kırmızımtırak, yaprakları sert, parlak ve dişli, odunu sert, bükülgen ve dayanıklı bir orman ağacı, *(Castanea vulgaris / sativa).* **2.** Bu ağacın kabuklu meyvesi. **3.** *sf.* Açık kahverengi. ☞ **kestane dorusu,** *At donlarından açık kahverengi olanı.*|| **kestane fişeği,** *Kartondan yapılmış içine konulan patlayıcı madde tutuşturulduğunda pişmiş kestane gibi kesik kesik patlayan şenlik fişeği.*|| **kestane kabağı,** *Tatlısı yapılan dışı boz, içi sarı iri bir kabak türü; helvacı kabağı, (Cucurbita maxima).*|| **kestane karası,** *Eylülün sonlarında esmeye başlayan kuzey rüzgârları.*|| **kestane kargası,** *zool. Kargagillerden kahverengi, beyaz, siyah tüylü, kanat tüyleri parlak mavi, hemen her şeyi yiyen iri ve ötücü bir orman kuşu; saksağan; alakarga, (Garrulus glandarius).*|| **kestane kebabı,** *Doğrudan ateşte pişirilmiş kestane.*|| **kestane palamudu,** *Palamut balığının küçüğü.*|| **kestane rengi,** *Açık kahverengi.*|| **kestane suyu gibi,** *Kahvesi çok az veya suyu fazla kahve.*|| **kestane şekeri,** *Kestaneyi şeker şerbeti içinde kaynatarak elde edilen şekerleme.*

kestaneci, [kestane-ci] *is.* Kestane kebabı yapan ve satan kimse.

kestanecik, -ği [kestane-cik] *is.* **1.** Erkeklerde sidik yolunun arkasında bulunan, görünüşü kestaneye benzeyen bir bez; prostat. **2.** Birer boynuzsu yapı taşıyan atın gelişememiş iç parmakları.

kestanelik, -ği [kestane-lik] *is.* Kestane ağaçlarının çokça bulunduğu yer.

kestek[1], **-ği** [? kestek] *{ağız} is.* Kısa boylu adam. [DS]

kestek[2], **-ği** [? kestek] *{ağız} is.* **1.** Kesilen ağacın toprakta kalan kökü. **2.** Bir metreden kısa kesilmiş odun. [DS]

kestek[3], **-ği** [? kestek] *{ağız} is.* Kerpiç. [DS]

kesteklemek, [kestek-le-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* Parçalamak. [DS]

kestekli, [ketek-li] *{ağız} sf.* (Kişi için) el, ayak, kol vb. organı kesilmiş; organı eksik. [DS]

kestel[1], [? kestel] *{ağız} is.* **1.** Dokumada çözgü ipliği. **2.** Halı, kilim dokunan bükülmüş yün iplik. **3.** Kınnap; kıl sicim. **4.** Dokuma tezgâhında hemen kullanılmak üzere hazır olan iplik yumağı; iplik turası. [DS] **5.** Kumaş dokunup kesildikten sonra geri kalan ipler. **6.** Barut. [DD] ☞ **kestel ipi,** *{ağız} Kınnap.* [DS]

kestel[2], [? kestel] *{ağız} is.* **1.** Tazı ile köpeğin bir-

leşmesinden doğan bir cins köpek. **2.** Soyu bozuk. [DS]

kestel[3], [? kestel] *{ağız} is.* Ağaç parçası. [DS]

kestem, [Toh. kestwer *(gece)*] *{eT} is.* Geceleyin davetsiz gelen adamlara verilen içki ziyafeti. [DLT]

kesten[1], [kes-ten] *{ağız} is.* Çamurdan yapılan kerpiç. [DS]

kesten[2], [kestel] *{ağız} is.* Çözgü ipi. [DS]

kesten[3], [kesten] *{ağız} sf.* Güzel; alımlı. [DS]

kestene, [Yun. kastano كستنه] *{OsT} {ağız} is.* Kestane. [DS]

kestenkele, [? kesten+kele] *{ağız} is.* Kertenkele. [DS]

kester, [Toh. kester] *{eT} is.* Saksı. [DLT]

kestere, [? kestere] *is.* **1.** *bot.* Ballıbabagillerden, sapı oldukça tüylü, çiçekleri firfiri veya sarı renkli, kökü yenen ve halk hekimliğinde kullanılan, çok yıllık bir bitki, *(Betonica officinalis)*. **2.** Gevenden çıkarılan bir tür zamk; kitre.

kestil[1], [kestil] *{ağız} sf.* Melez; karışık. [DS]

kestil[2], [kestil] *{ağız} is.* **1.** Çözgü ipliği. [DS] **2.** Bükülmüş yün ipliği. [DD]

kestir, [kes-tir] *{ağız} sf.* Yaman. [DS]

kestirilme, [kes-tir-il-me] *is.* Kestirmek eylemi yapılma durumu.

kestirilmek, [kes-tir-il-mek] *edil. f. [-ir]* Kestirmek eylemi yapılmak.

kestirim[1], [kes-tir-im] *{ağız} is.* Kısa yol. [DS]

kestirim[2], [kes-tir-im] *is.* Gerçeğe yakın bir yargıda bulunma; kestirmek eylemi; tahmin.

kestirme[1], [kes-tir-me] *is.* **1.** Kestirmek eylemi; kısaltma; kesme. **2.** Tahminde bulunma. **3.** Amacı daha kısa olarak anlatma. **4.** Uyuklama; şekerleme. **5.** *sf.* Tereddüde yer vermeyen; kesin ve çabuk. **6.** *zf.* Kısaca; özet olarak. **7.** *zf.* Kısa yoldan. ⊡ **kestirme cevap,** *Kısa ve kesin cevap.*

kestirme[2], [kes-tir-me] *is.* Daha kısa yol; alışılanın dışında daha kısa yol; kese.

kestirme[3], [kes-tir-me] *{ağız} is.* **1.** Bir taşım kaynamış şıradan yapılan pekmez. **2.** Koyu şurupların şekerlenmesini önlemek için limon katılarak yapılan kaynatma işlemi; bu şekilde hazırlanmış şurup. **3.** Çorba, paça, köfte vb. yemekleri terbiyelemek için kullanılan çırpılmış limon ve yumurta karışımı. [DS] **4.** Pekmez yapılacak şıraya toprak koyma. **5.** Sütü kesik hâle getirme. **6.** Limon ve yumurta ile yemeği terbiye etme.

kestirme[4], [kes-tir-me] *{ağız} is.* Büyük kazan. [DS]

kestirmece, [kes-tir-me-ce] *sf.* **1.** Kısa yoldan olan; kısaca. **2.** Yaklaşık; tahminî.

kestirmeden, [kes-tir-me-den] *(kesti'rmeden) zf.* **1.** En kısa yoldan; yolu uzatmadan. **2.** En kısa zamanda. **3.** Zahmetsizce. **4.** Sözü fazla uzatmadan ⊡ **kestirmeden gitmek,** *Bir işi en kısa tarafından ele almak.*

kestirmek[1], [kes-mek > kes-tir-mek] *gçl. f. [-ir]* **1.** Kesmek işini yaptırmak; kesilmesini sağlamak; kesilmesine yol açmak. **2.** Düşünerek gerçeğe yakın bir yargıda bulunmak; tahmin etmek. **3.** *as.* Düşman askerlerinin mevzilendiği yeri bulmaya çalışmak. **4.** (Olumsuz olarak) nasıl davranacağına karar verememek. **5.** Vazgeçirmek; bıraktırmak. **6.** *gçsz. f. mecaz.* Hafif uykuya dalmak; uyuklamak. ⊡ **kestirip atmak,** *Üzerinde uzun uzadıya düşünmeden bir yargıya varmak; kesip atmak.*

kestirmek[2], [kes-mek > kes-tir-mek] *{ağız} gçl. f. [-ir]* **1.** Pekmez kaynatılırken şıraya pekmez toprağı koymak. **2.** Kaynayan şeker şerbetine ya da reçele limon suyu koymak. **3.** Pekmez şırasını kaynattıktan sonra durulmaya bırakmak. [DS] **4.** Sütün peynirleşmesini sağlamak.

kestirmek[3], [kes-tir-mek] *{ağız} gçsz. f. [-ir]* (Gebe hayvan için) yavrusunu düşürmek. [DS]

kestirmeli, [kes-tir-me-li] *{ağız} is.* Limon ve yumurta ile terbiye edilen yemek. [DS]

kestürmek, [kes-mek > kes-tür-mek] *{eT} gçl. f. [-ür]* Kestirmek. [DLT]

kestürüm, [kes-tür-üm] *{ağız} is.* Kısa yol. [DS]

kesub, [Ar. kesb > kesūb كسوب] *(kesu:p) {OsT} sf.* Çok kazanan.

kesük[1], [kes-mek > kes-ük] *{eT} sf.* Kesik. [KB]

kesük[2], [kes-mek > kes-ük] *{ağız} is.* **1.** Tulum peyniri. **2.** Kesik süt. [DS]

kesük[3], [kes-mek > kes-ük] *{ağız} is.* Ayakkabı. [DS]

kesüksüz, [kes-ek / kes-ük > kes-ük-süz] *{eT} sf.* Aralıksız.

kesürgü, [kös-ür-mek > kös-ür-gü] *{eT} is.* → kösürgü. [DLT]

-keş, [Far. keşiden *(çekmek)* > keş كش] *{OsT} son ek.* Sonuna eklendiği Farsça kelimelere *"çeken"* anlamı katan son ek.

keş[1], [Far. keşiden *(çekmek)* > keş كش] *{OsT} sf.* **1.** Çeken; katlanan. **2.** İlgi uyandıran; çekici. **3.** Çekilen. **4.** *is. argo.* Esrar içen kimse; esrarkeş.

keş[2], [Far. keşk *(yağsız peynir)* > keş كش] *{ağız} is.* **1.** *{eAT} {OsT}* Kış için kurutulan yağsız, tuzlu yoğurt; kuru yoğurt; kurut. **2.** Yağsız süt ya da yoğurttan yapılan peynir. **3.** Tulum peyniri. **4.** Yoğurt ve yarma ile yapılan bir çorba. **5.** Sevilmeyen yemek. [DS] ⊡ **keş etmek,** *argo. Bozmak; utandırmak.*|| **keş kazanı,** *{ağız} İçinde yoğurt ezilen toprak kazan.* [DS]|| **keş oyuğu,** *{ağız} İnsan biçimi verilerek kurutulmuş katı yoğurt.* [DS]|| **keşten gelmek,** *Önem vermemek; aldırış etmemek.*

keş[3], [kēş] *(ké:ş) {eT} is.* Ok kılıfı; okluk; sadak. [ETY]

keş[4], [keş] *{ağız} is.* **1.** Nemli toprak. **2.** Çok sulanmış toprak. [DS] **3.** Patika yol. [EG] ⊡ **keş yatırmak,**

{ağız} Köklenmesi için asma dallarını toprağa uzatarak gömmek. [DS]

keş[5], [keş] *{ağız} is.* Durum. [DS] ⊡ **keşine bakmak,** *{ağız} Bir kimsenin durumuna eğlenerek bakmak.* [DS]|| **keşine güldürmek,** *{ağız} Durumuna güldürmek.* [DS]|| **keşine gülmek,** *{ağız} Birinin durumuna gülmek.* [DS]

keş[6], [keş] *{ağız} is.* Gırtlak. [DS]

keş[7], [keş] *{ağız} is.* Göze gelen beyazlık; körlük. [DS] ⊡ **keş kesilmek,** *{ağız} Kör olmak.* [DS]

keş[8], [keş] *{ağız} is.* **1.** Kir; bar. **2.** Ağzın yanlarında biriken kir. [DS]

keş[9], [keş] *{ağız} is.* Sıra; nöbet. [DS]

keş[10], [keş] *{ağız} sf.* **1.** İnatçı. **2.** Dinsiz. **3.** Kötü. **4.** Vurdum duymaz; duygusuz. **5.** (Kişi için) sert, kırıcı ve güçlü. [DS]

keş[11], [Erme. gēš] *{ağız} argo.* Aptal; sersem.

keşakeş, [Far. keş-ā-keş كشاكش] *(keşa:keş) {OsT} is.* **1.** Çekişme; münakaşa. **2.** İki kişinin bir şeyi iki ucundan tutarak kendi taraflarına doğru çekmeleri. **3.** Pehlivanların birbiriyle savaşması. **4.** Tasa; kaygı. **5.** Felaket.

keşan[1], [Far. keşīden > keşān كشان] *(keşa:n) {OsT} sf* **1.** Çeken; çekerek götüren. **2.** *is.* Çekenler; çekiciler. **3.** *{ağız}* Sarp yerden kesilmiş odunları indirmeye yarayan, kalın çatal ağaçtan yapılmış kazık. [DS] **4.** *{ağız}* Çocukların karda kaydıkları küçük kızak. [DS] **5.** Tırmık. [DS] ⊡ **keşān ber keşān,** *{OsT} Zorla çeke çeke sürükleyip götürmek.*|| **keşān keşān,** *{OsT} Çeke çeke sürükleyip götürerek.*

keşan[2], [keşen / keşan] *{ağız} is.* Bir tür başörtüsü; peştamal. [DS]

keşanlamak, [keşan-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Tırmıkla tohumu örtmek. [DS]

keşaverz, Far. keşâverz كشاورز] *(keşa:verz) {OsT} is.* **1.** Ekinci. **2.** Ekinlik; ekin tarlası.

keşdür, [? keşdür كشدر] *is.* Yoğurt çorbası.

keşef, [Far. keşef كشف] *{OsT} is.* **1.** Kaplumbağa. **2.** Kaplumbağa biçiminde, başı yassı ağzı geniş su kabı. **3.** Yengeç burcu.

keşeği, [keşeği] *{ağız} is.* Yaraya sarılan sargıdaki kurumuş iltihap lekeleri. [DS]

keşek[1], **-ği** [keşek] *{ağız} is.* Katı toprak topağı; kesek. [DS]

keşek[2], **-ği** [keşek] *{ağız} is.* İmeceyle yapılan iş. [DS]

keşem, [keş-em] *{ağız} is.* Kış için kurutulmuş, yağsız, tuzsuz yoğurt; keş. [DS]

keşempe, [? keşempe] *{ağız} is.* Bunaltma; sıkıştırma. [DS]

keşen[1], [Far. keşān] *{ağız} is.* **1.** Tırmık. **2.** Sürülen tarladaki iri toprak parçalarını ezmek için çekilen sürgü. [DS]

keşen[2], [Far. keşān] *{ağız} is.* Dert; sıkıntı. [DS]

keşen[3], [keşen / keşan] *{ağız} is.* Peştamal, başörtüsü. [DS]

keşen[4], [keşen] *{ağız} is.* **1.** Donmuş boz renkli toprak. **2.** Kırmızı, özlü, yapışkan toprak. **3.** Badana. [DS]

keşen[5], [keşen] *{ağız} is.* Azmış ve yayılmış yara. [DS]

keşen[6], [keşen] *{ağız} is.* Çeşit; tür. [DS]

keşen[7], [keşen] *{ağız} is.* Su kovası. [DS]

keşen[8], [keşen] *is.* Zincirden yapılma yular veya ayak köstеği.

-keşende, [Far. keşiden *(çekmek)* > -keşende كشنده-] *{OsT} son ek.* **1.** Sonuna eklendiği Farsça kelimelerden *"çekici, çeken"* anlamında birleşik sıfatlar yapan son ek. **2.** *sf.* Dayanan; tahammüllü.

keşeneş, [? keşeneş] *{ağız} is.* İltihap akıntısı. ⊡ **keşeneş olmak,** *{ağız} Yaranın irini koyulaşmak.* [DS]

keşeniş, [? keşeniş] *{ağız} is.* Kangren. [DS] ⊡ **keşenişe karmak,** *{ağız} 1. (Yara için) kangrene çevirmek. 2. (İş için) uzayıp olmaz duruma gelmek.* [DS]

keşenk, -gi [? keşenk] *{ağız} is.* Özlü ve yapışkan kırmızı toprak. [DS]

keşermek, [keş-er-mek] *{ağız} gçsz. f. [-ir]* **1.** (Renk için) güneşten ya da yıkanma sebebi ile açılmak, solmak. **2.** Renk salmak. **3.** Ölmek. [DS]

keşertmek, [keş-er-t-mek] *{ağız} gçl. f. [-ir]* **1.** Çok dövmek. **2.** Öldürmek. [DS]

keşev, [kaşağu / keşev] *{ağız} is.* Kaşağı. [DS]

keşeve, [keşeve] *{ağız} sf.* Güçsüz. [DS]

keşf, [Ar. keşf كشف] *{OsT} is.* → keşif. ⊡ **keşf-i kerāmet,** *{OsT} Kerametlerin bilinmesi.*|| **keşf-i nikāb,** *{OsT} Bir şeyin üzerindeki gizliliği kaldırma; açığa vurma; açığa çıkarma.*|| **keşf-i rāz,** *{OsT} Bir sırrı öğrenme.*|| **keşf-i uyūb,** *{OsT} Ayıpların ortaya çıkışı.*|| **keşf-nāme,** *{OsT} Keşif defteri.*|| **keşfü'z-zünūn,** *{OsT} Zannedilen şeylerin ortaya çıkması.*

keşfedilme, [Ar. keşf+T. e(t)-il-me كشف ايدلمه] *{OsT} is.* Keşfedilmek eylemi.

keşfedilmek, [Ar. keşf + T. e(t)-il-mek كشف ايدلمك] *{OsT} edil. f. [-ir]* Keşfetmek eylemi yapılmak.

keşfetme, [Ar. keşf + T. et-me كشف ايتمه] *{OsT} is.* Var olduğu hâlde bilinmeyen bir şeyi bulma.

keşfetmek, [Ar. keşf + T. et-mek كشف ايتمك] *{OsT} gçl. f. [-(d)-er]* **1.** Var olduğu hâlde bilinmeyen bir şeyi bulmak. **2.** Gizliliğe son vermek; bulmak. **3.** Tahmin etmek; sezmek; bilmek. **4.** Meydana çıkarmak; açmak.

keşfettirme, [Ar. keşf + T. et-tir-me كشف ايتدرمه] *{OsT} is.* Keşfedilmesini sağlamak eylemi.

keşfettirmek, [Ar. keşf + T. et-tir-mek كشف ايتدرمك] *{OsT} gçl. f. [-ir]* Keşfedilmesini sağlamak; buldurmak.

keşfî, [Ar. keşf > keşfī كشفى] *(keşfi:) {OsT} sf.* Keşifle ilgili olan; keşfe ilişkin.

keşfiyat, [Ar. keşf > keşfiyyāt كشفيات] *(keşfi:ya:t) {OsT} is.* Keşifle ilgili çalışmalar; buluşla ilgili incelemeler. ⊡ **keşfiyāt-ı fenniye,** *{OsT} Fen ile ilgili buluşlar.*|| **keşfiyāt-ı ilmiye,** *{OsT} Bilimsel buluşlar.*|| **keşfiyāt-ı sınāiye,** *{OsT} Endüstriyel buluşlar.*

keşfiye, [Ar. keşfī > keşfiyye كشفيه] *(keşfi:ye) {OsT} is. isl. fel.* Keşfin de, akıl, vahiy, duyu gibi bilgi edinme yollarından biri olduğunu; insan zihninin keşif yoluyla birtakım gerçeklere ulaşabileceğini; keşfin, aklın anlayış gücünü aşan bir sezgi yeteneğine sahip olduğunu savunan kelamcı bir mezhep.

keşfname, [Ar. keşf + Far. -nāme كشفنامه] *(keşfna:me) {OsT} is.*→ keşifname.

keşgek, -ği [Far. keşkek] *{ağız} is.* **1.** Keşkek. **2.** Dövülmüş buğday ve sütle yapılan bir yemek. [DS]

keşgen, [keç-mek > keç-gen / keşgen] *{ağız} is.* **1.** Dokuma tezgâhında, gücünün geçtiği tarak. **2.** İnce yufka açmakta kullanılan oklava. [DS]

keşgere[1], [Far. destgāre => teskere] *{ağız} is.* Teskere. [DD]

keşgere[2], [Ar. tezkīre => tezkere] *{ağız} is.* Tezkere. [DS]

keşgir, [? keşgir] *{ağız} is.* Sevinç; neşe; zevk. [DS]

keşgür, [? keşgür] *{ağız} is.* Kalbur. [DS]

keşgüre, [Far. destgāre => teskere] *{ağız} is.* Teskere. [DS]

keşi, [keş / keşi] *{ağız} is.* Yağsız, kuru peynir. [DS]

keşide, [Far. keşiden *(çekmek)* > keşīde كشيده] *(keşi:de) {OsT} is.* **1.** (Banka ve piyango ikramiyeleri için) çekiliş; çekme. **2.** Bazı harflerin üzerine çekilen çizgi. **3.** Yazıda güzelliği sağlaması için Arap harflerinden *sin, vav* ve *kaf* gibi harflerin kuyruğunun özel olarak uzatılması. **4.** *huk.* Poliçe veya çek düzenleme. **5.** *sf.* Çekilmiş. **6.** *sf.* Düzenlenmiş; dizilmiş. ⊡ **keşide etmek,** *Çekmek.*

keşideci, [keşide-ci] *(keşi:decı) is. huk.* Çek veya poliçe düzenleyip imzalayan kimse.

keşif, [Ar. keşf كشف] *{OsT} is.* **1.** Ortaya çıkarma; meydana çıkarma; açma. **2.** Var olmasına rağmen insanlar tarafından bilinmeyen bir şeyin ilk defa ortaya çıkarılması; meydana çıkarma. **3.** Gizli tutulan bir bilgi hakkında geniş ve ayrıntılı bilgi edinme. **4.** *huk.* Bir olayın oluş şeklini ve sebeplerini araştırmak üzere, olay yerinde inceleme yapma. **5.** Bir şeyin olacağını, önceden bilme; sezme; tahmin. **6.** *as.* Orduda muharip sınıfların çeşitli araç ve tekniklerle düşman, arazi vs. hakkında bilgi toplamak için yaptıkları çalışma. **7.** Bir inşaat için önceden yapılan ayrıntılı masraf tahmini; bu tahminin dökümü. **8.** *tasvf.* Allah'a ait manevi sırların ortaya çıkarılması; muhazere; mükâşefe; müşahede; muayene. ⊡ **keşf-i evvel,** *{OsT} İlk tahmin.*|| **keşf-i uyūb,** *{OsT} Ayıpların ortaya çıkması.*|| **keşif bedeli,** *İhaleye çıkarılan bir inşaatta yapılması öngörülen işlerin tutarı.*|| **keşif birlikleri,** *as. Keşif amacıyla kurulan birlikler.*|| **keşif kolu,** *as. Düşman veya arazi hakkında haber toplama, savaş esirleri ele geçirme, düşmanı yıpratma, bölgenin güvenliğini sağlama gibi amaçlarla gönderilen askerî birlik, kol.*|| **keşif sahibi,** *{OsT} tasvf. İnsan için gizli olan şeyleri, doğa üstü iletişimle algıladığını iddia eden veya öyle olduğuna inanılan kimse.*|| **keşif uçağı,** *as. Savaşta düşmanın durumunu öğrenmek, fotoğraf çekmek üzere görevlendirilen özel uçak.*

keşifname, [Ar. keşf + Far. -nāme كشف نامه] *(keşifna:me) {OsT} is.* Bir yapının önceden hesaplanan masraflarını gösterir defter; keşif defteri.

keşik[1], **-ği** [Moğ. kez-ik > keş-ik كشك] *{eAT} {OsT} {ağız} is.* **1.** Sıra; nöbet. [DS] **2.** Eskiden çocukların hocalarına götürdükleri yemek. [DD] ⊡ **keşik olmak,** *{ağız} Sıra ile yardımlaşmak.* [DS]|| **keşik tutmak,** *{ağız} Sıra beklemek.* [DS]

keşik[2], **-ği** [? keşik] *{ağız} is.* **1.** Üç santim eninde örülmüş kuşak; kolan. **2.** Yemeni. [DS]

keşikçi, [keşik-çi] *{ağız} is.* Nöbetçi; bekçi. [DS]

keşikleme, [keş-ik-le-me] *is.* Sıra ile olma; almaş; münavebe.

keşikleşme, [keş-ik-le-ş-me] *is.* Sıra ile iş yapma.

keşikleşmek, [keş-ik-le-ş-mek] *işteş. f. [-ir]* Sıra ile iş yapmak; nöbetleşe yapmak.

keşir[1], [Far. gezer => *{eT}* geşür كشر] *{OsT} {ağız} is.* Havuç. [DS] ⊡ **keşir otu,** *{ağız} Havuç.* [DS]

keşir[2], [Ar. ḳuṣūr] *{ağız} is.* Özür; eksiklik; kusur. [DS]

keşirlenmek, [keşir-le-n-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* (Ceviz için) içlenmek; iç bağlamak. [DS]

keşiş[1], [Far. keşīş كشيش] *(keşi:ş) {OsT} is.* **1.** Hristiyanlıkta, manastırlarda dışarıya kapalı münzevî bir hayat yaşayan, hiç evlenmemiş, belirli kurallara uymak zorunda kalan din adamı; karabaş. **2.** Hristiyan din adamı; papaz; rahip. *{eAT} (aynı)* [DK] **3.** *{ağız}* Ermeni papazı. [EG]

keşiş[2], [? keşiş] *{ağız} is.* İrin. [EG]

keşişan, [Far. keşīşān كشيشان] *(keşi:şa:n) {OsT} is.* Keşişler.

keşişane, [Far. keşiş-āne كشيشانه] *(keşi:şa:ne) {OsT} zf.* Keşişe yakışır biçimde; keşişçe; keşiş gibi.

keşişhane, [Far. keşīş-ḫāne كشيشخانه] *(keşi:şha:ne)*

{OsT} is. Keşişlerin inzivaya çekildiği yer; manastır.

keşişleme, [Keşiş dağı *(Uludağ)* > keşiş-le-me] *is.* **1.** Marmara denizi ve İstanbul'a göre eski adı Keşiş Dağı olan Uludağ'dan esen güneydoğu rüzgârı. **2.** *gnşl.* Güneydoğudan esen rüzgâr; akçayel. **3.** Pusulanın güneydoğuyu gösteren yönü.

keşişlik, -ği [keşiş-lik كشيشلك] *is.* **1.** Keşiş olma hâli; keşişlik hayatı. **2.** *{OsT}* Keşişlerin yaşadığı yer; manastır. ⊡ **keşişlik evi,** *{OsT} Kilise.*

keşk[1], [Far. keşk كشك] *{OsT} is.* **1.** Keşkek. **2.** Yoğurt kurusu.

keşk[2], [Far. teşt تشت => keşk] *{ağız} is.* Leğen. [DS]

keşkaf, [Far. keşk-āb كشكاب] *{ağız} is.* Kaynatılmamış buğdaydan yapılan yarma. [DS]

keşke, [Far. kāş kī كاشكى] *(ke'şke) {OsT} zf.* ve *bağ.* Dilek kipleriyle kurulan cümlelerin başına getirilerek "ne olurdu" anlamında pişmanlık veya özlem ifade eder; keşki. ⊡ **keşkemler keşkesi,** *{ağız} (Dilek için) ne olurdu!* [DS]

keşkek, -ği [Far. keşk-ek كشكك] *{OsT} is.* **1.** Pişmiş buğday ve et iyice ezilerek yapılan bir tür yemek. **2.** Kaynamış buğday. ⊡ **keşkek çömleği,** *{ağız} İçinde keşkek pişirilen, iki kulplu toprak bir kap.* [DS]

keşkekçi, [keşkek-çi] *is.* Keşkek pişiren kimse.

keşken, [keç-mek > keş-ken / keş-gen] *{ağız} is.* **1.** Dokuma tezgâhlarında gücü denilen iplik tarağının çubukları. **2.** Hamur açmakta kullanılan oklava. [DS]

keşkere, [Far. dest-gāre] *{ağız} is.* Teskere. [DS]

keşkerek, -ği [Far. dest-gāre] *{ağız} is.* Teskere. [DS]

keşkeş[1], [Far. keşkek] *{ağız} is.* Keşkek. [DS]

keşkeş[2], [? keşkeş] *{ağız} is.* Pili. [DS]

keşkezen, [Far. keşk + T. ez-en كشكزن] *{OsT} is.* İçinde yoğurt ezilen tekne.

keşki, [Far. kāşkī كاشكى] *(ke'şki) {OsT} zf.* ve *bağ.* Dilek kipleriyle kurulan cümlelerin başına getirilerek "ne olurdu" anlamında pişmanlık veya özlem ifade eder; keşke.

keşkil, [Far. keşkūl] *{ağız} is.* Çam ağacından yapılmış su tası. [DS]

keşkir, [Far. pīş-gīr] *{ağız} is.* Havlu. [DS]

keşkül, [Far. keşkūl كشكول] *{OsT} is.* **1.** Süt, dövülmüş badem, şeker, patates ve pirinç unundan muhallebi gibi pişirilerek yapılan bir tür tatlı; keşkülüfukara. **2.** Gezgin dervişlerin ve dilencilerin iki noktasından zincir geçirilmiş, Hindistan cevizi veya abanoz ağacından yapılma çanakları; dilenci çanağı. **3.** *{ağız}* Su kabağı. [DS]

keşkülüfukara, [Far. keşkūl-i + Ar. fukarā' كشكول فقرا] *(keşkü'lüfukara:) {OsT} is.* Süt, dövülmüş badem, şeker, patates ve pirinç unundan muhallebi gibi pişirilerek yapılan bir tür tatlı; keşkül.

keşlek, -ği [Far. keşkek] *{ağız} is.* Keşkek. [DS]

keşleme, [keşiş-le-me] *{ağız} is.* **1.** Keşişleme. **2.** Yan taraf. [DS]

keşlemek[1], [keş *(yağsız yoğurt)* > keş-le-mek] *gçsz. f. [-r] [-l(i)-yor] argo.* Bir kimse veya şeye önem vermemek; boş vermek; keşten gelmek; oralı olmamak; aldırmamak.

keşlemek[2], [keş-le-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* **1.** Boğmak. Düzgün olmayan tarlayı düzlemek. [DS]

keşlenmek[1], [keş-le-n-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* **1.** Anlamsız, saçma sapan konuşmak. **2.** Alay etmek; eğlenmek. [DS]

keşlenmek[2], [keş-le-n-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* Paslanmak. [DS]

keşlenmek[3], [keş-le-n-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* **1.** Donmak; katılaşmak. **2.** Çok üşümek. [DS]

keşleşmek, [keş-le-ş-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* Keçeleşmek. [DS]

keşli, [kes-li] *{ağız} is.* Tınaz savrulduktan sonra ikinci kez dövülmesi gereken başaklı sap. [DS]

keşlik, -ği [keş-lik] *{ağız} is.* Yağı alınmış yoğurt ya da ayrandan yapılan peynir; çökelek. [DS]

keşman, [? keşman] *{ağız} is.* Sürülmüş tarla. [DS]

keşmek, [*eT.* keç-mek] *{ağız} gçsz. f. [-r]* Geçmek. [DS]

keşmekeş, [Far. keşmekeş كشمكش] *{OsT} is.* **1.** Bir şeyi karşılıklı olarak iki taraftan çekme; çekişme. **2.** Karışık olma durumu; karışıklık; kargaşa; çekişme. **3.** Kararsızlık; üzüntü; elem.

keşmer, [? keşmer] *{ağız} sf.* Güldürücü; güldüren. [DS]

keşni, [Far. keşnī كشنى] *(keşni:) {OsT} is.* **1.** Orman. **2.** Koruluk

keşşaf, [Ar. keşf > keşşāf كشاف] *(keşşa:f) {OsT} sf.* **1.** Çok iyi keşfeden. **2.** Gizli anlamları, sırları çözen. **3.** İzci. **4.** Eskiden Mısır maliye tahsildarlarına verilen ad.

keşşaflık, [keşşaf-lık] *is.* **1.** İzcilik. **2.** *as.* Düşmanın bulunduğu yer ve durum hakkında bilgi edinme işi. **3.** *{OsT} spor.* İkinci Meşrutiyetten sonra Türkiye'de gelişen izcilik teşkilatına eskiden verilen isim.

keşşik, -ği [Moğ. keşik] *{ağız} is.* Sıra; nöbet. [DS]

keştere, [Far. desgāre] *{ağız} is.* Teskere. [DS]

keştermek, [keş-ter-mek] *{ağız} gçl. f. [-ir]* Çok dövmek; hırpalamak. [DS]

keştî, [Far. keştī كشتى] *(keşti:) {OsT} is.* Gemi. ⊡ **keştî-bāde,** *{OsT} Kayık biçiminde bardak.*|| **keştî-bān,** *{OsT} Gemici; gemi süvarisi.*|| **keştî-bānî,**

{OsT} Gemicilik; kaptanlık.|| **keştî-gâh,** *{OsT} Gemilerin barındığı yer.*|| **keştî-ger,** *{OsT} Gemi yapan; gemi yapımcısı.*|| **keştî-i gām,** *{OsT} Gam gemisi; dünya.*|| **keştî-i hayāl,** *{OsT} Hayal gemisi.*|| **keştî-i rızā,** *{OsT} 1. Hoşnutluk gemisi. 2. tasvf. Kişinin her şeyi hoş görür haldekilere katılma durumu.*|| **keştî-keş,** *{OsT} 1. Gemi reisi. 2. mecaz. İçkici.*|| **keştî-nişîn,** *{OsT} Gemide oturan.*|| **keştî-nişînān,** *{OsT} Gemide oturanlar; gemide bulunanlar.*|| **keştî-sāz,** *{OsT} Gemi yapan; gemi tamir ustası.*|| **keştî-süvār,** *{OsT} Gemiye binmiş; gemiye bindirilmiş.*|| **keştî-şikeste,** *{OsT} Kazaya uğramış gemi kalıntısı.*

keşufiye, [Ar. keşūfiyye كشوفيه] *{OsT} is. tar.* İmparatorluk döneminde, Mısır valilerinin topladıkları vergiden padişaha cep harçlığı olarak İstanbul'a gönderdikleri para. ⧉ **keşūfiye malı,** *{OsT} tar. İmparatorluk döneminde devlet görevinde bulunabilmek için valilere verilen ve valiler tarafından harçlık olarak padişahlara gönderilen para.*

keşüç, -cü [kes-güç / keşüç] *{ağız} is.* Sac üzerinde yufka ekmeği çevirmekte kullanılan tahta araç; eyseran. [DS]

keşük, -ğü [*eT.* kurşak > keşük] *{ağız} is.* İnce örülmüş kuşak. [DS]

keşür, [Far. gezer => keşür كشور] *{eAT} {OsT} is.* Havuç.

keşüt, -dü [kes-güç / keşüç / keşüt] *{ağız} is.* Sac üzerinde yufka ekmeği çevirmekte kullanılan tahta araç. [DS]

ket[1], [kat / ket / kıt / kit *(yans.)*] *is.* Pütürlü, tırtıklı yüzeylere sürtünmeyi, kırmayı, kesmeyi, çatırdatmayı, kazıyıp koparmayı, kemirmeyi, diş diş yapmayı anlatan kök. [Zülfikar] *ket-ir kütür.* ⧉ **ket küt etmek,** *{ağız} Korkutucu söz söylemek; çok konuşmak.* [DS]

ket[2], [Soğd. k'dy => ked / ket] *{eT} zf.* **1.** Çok; artık; pek. [EUTS] [Yüknekî] **2.** *sf.* Kuvvetli; güçlü; pek. [EUTS] **3.** *{ağız}* Çok kuvvetli. [DS]

ket[3], [Erme. geyt] *is.* **1.** Engel. **2.** *{ağız}* Set. [DS] ⧉ **ket çalmak,** *{ağız} Engel olmak.* [DS]|| **ket vermek,** *{ağız}* Engellemek. [DS]|| **ket vurmak,** *{ağız} Engellemek; engel olmak; güçleştirmek.* [DS]

ket[4], [*eT.* ked-mek > ket] *{ağız} is.* Çentik; oyuk. [DS]

ket[5], [ket] *{ağız} is.* İnce, uzun sopa veya kazık. [DS]

ket[6], [git / ket ?] *{ağız} is. "Ya, doğru mu?"* anlamında şaşma ünlemi. [DS]

ket[7], [? ket] *is.* Nişasta.

ket[8], [Fr. guêtre] *{ağız} is.* Eskiden potin üstüne geçirilerek bağlanan, düz kapaktan potine kadar uzanan kösele tozluk; getr. [DS]

ketaib, [Ar. ketîbe *(bölük)* >ketā'ib كتائب] *(keta:ib) {OsT} is.* Askerî birlikler; askerler.

ketal, -li [? ketal] *is.* Çiriş ile kolalanmış bir tür parlak bez.

ketan, [ket+ağ > ketan ?] *{ağız} is.* İnce örgülü ağ. [DS]

ketav, [? ketav] *{ağız} is.* Atın solunum yollarında olan bir hastalık. [DS]

ketb, [Ar. ketb كتب] *{OsT} is.* Yazma. ⧉ **ketb etmek,** *{OsT} Yazmak; kaleme almak.*|| **ketb ü tahrîr etmek,** *{OsT} Yazmak.*

ketçap, [Hint d. kitcap > İng. ketchup] *is.* Asıl maddesi, domates veya mantar suyu olan, baharatlı, koyu bir İngiliz sosu.

ketda, [Far. ked-ḫüdā] *{ağız} is.* Köy muhtarı. [DS]

kete, [Erme. get'ey كته] *{OsT} {ağız} is.* **1.** Mayalı ya da mayasız hamurdan yapılarak külde pişirilen yağlı çörek; kömbe; gömbe. **2.** Şekersiz kurabiye. **3.** Yumurta ve yağla yoğrulmuş hamurdan yapılarak özel kaplarda pişirilen bir çeşit börek. **4.** Kat kat yağlanmış yufkalardan yapılan, aralarına iç konulduktan sonra katlanarak fırın ya da tandırda pişirilen çörek. [DS] ⧉ **keteden mi, kesmeden mi?** *{ağız} Yeni bir giyim eşyası almış kimseden bahşiş almak için söylenir.* [EG]

ketebe, [Ar. kātib > ketebe كتبه] *{OsT} is.* **1.** Kâtipler; yazıcılar. **2.** Bir hattatın yazmış olduğu yazıya adını koyması. **3.** El yazması eserlerde yazarın adını verdiği yer. ⧉ **ketebe-i aklam,** *{OsT} Kalem kâtipleri.*

ketebehu, [Ar. ketebe *(yazdı)*+hu *(o)* كتبه] *{OsT} ünl.* **1.** *"O yazdı."* anlamında hattatların eserlerine adlarıyla birlikte yazdıkları ibare. **2.** *is.* Hattatlık belgesi; hattatlık icazeti.

ketebeli, [ketebe-li] *{ağız} sf.* **1.** Şaşkın; beceriksiz. **2.** Gösterişli; alımlı. [DS]

ketemez, [kete-mez] *{ağız} is.* Yeni doğuran hayvanın ilk sütü; ağız. [DS]

keten[1], [Ar. kettān كتان] *{OsT} is. bot.* **1.** Beş taç yapraktan oluşan zıt renkli, göz alıcı çiçekli, almaşık yalın yapraklı, yağca zengin tohumları ya da gövdesinden lif elde etmek için yetiştirilen, bir yıllık otsu kültür bitkisi; zeyrek, *(Linum usitatissimum).* **2.** Bu bitkiden elde edilen elyaf. **3.** Bu bitkinin liflerinden dokunmuş kumaş. **4.** *{ağız} folk.* Gelinliğin kesim günü. [DS] **5.** *{ağız}* Başörtüsü. [DS] **6.** *{ağız} folk.* Kadınların evlenmiş olduklarını belirten çene bağı. [DS] **7.** *sf.* Keten liflerinden yapılmış olan. ⧉ **keten helva,** *Kavrulmuş şekerden yapılan pamuk görünümünde bir tür helva.*|| **keten helvacı,** *Keten helva yapıp satan kimse*|| **keten helvası,** *Kavrulmuş şekerden yapılan pamuk görünümünde bir tür helva; keten helva.*|| **keten kuşu,** *zool. İspinozgillerden, sürüler hâlinde yaşayan, kül rengi esmer tüylü, erkeğinin başı ve göğsü koyu kırmızı süslü, erginleri küçük tanelerle, yavruları tırtıl ve böcekler-*

le beslenen küçük ötücü kuş, (Carduelis cannabina / linaria).|| **keten taşı,** *{ağız} Amyant.* [DS]|| **keten tohumu,** *Keten bitkisinin dövülerek yağı çıkarılan ve halk hekimliğinde kullanılan taneleri.*

keten[2], [Fr. cétène] *is. kim.* Ketilik alkolden hidrojen ayrışımı ile elde edilen ve formülü $C_{16}H_{32}$ olan etilenik karbür.

keten[3], [ket-mek > ket-en] *{eT} is.* Zahmet; sıkıntı. [DLT]

keten[4], [ket-mek > keten] *{ağız} sf.* Küs olan; küsülü. [DS]

ketenci, [keten-ci] *is.* **1.** Keten satan kimse. **2.** Keten bezi dokuyan kimse.

ketencik, -ği [keten-cik] *is. bot.* Turpgillerden küçük sarı çiçekli, sabun yapımında ve ressamlar için kurutucu yağ üretiminde kullanılan bir yıllık bitki, *(Chamaeline sativa).*

ketencilik, -ği [keten-ci-lik] *is.* **1.** Keten üretimi ve dokuma işi. **2.** Keten ticareti.

ketene[1], [? çedene / ketene] *{ağız} is.* Kenevir. [DS]

ketene[2], [? ketene] *{ağız} is.* Meyilli toprağın kaymaması için taştan yapılan set. [DS]

ketenek, -ği [? ketenek] *{ağız} is.* İçine arı kovanlarının konulduğu küçük yapı. [DS]

ketengiller, [keten-gil-ler] *is. bot.* Çok bilinen cinsi keten olan, yaprakları çizgisel ve düz kenarlı, sarmal veya karşılıklı, kömeç hâlinde ve erselik çiçekli, iki çenekli otları ve çalıları, ağaççıkları kapsayan bitki familyası, *(Linaceae).*

keter, [keter / ketez] *{ağız} is.* Kağnı veya araba tekerleğinin dışına geçirilen demir çember. [DS]

ketermek, [kēt-mek > kēt-er-mek / ketür-mek / kel-(i)t-ür-mek] *{eT} gçl. f.* Gidermek; silmek. [DLT]

ketez[1], [keter / ketez] *{ağız} is.* **1.** Araba ve kağnı tekerlerinin çevresine geçirilen demir çember. **2.** Sandık çevresine çakılan çember. **3.** Arı kovanlarının parçalanmaması için geçirilen ince saç çember. [DS] ⊟ **ketez başı,** *{ağız} Bir işin, bir şeyin sona ereceği yer.* [DS]|| **ketez demiri,** *{ağız} Tekerlek çemberi.* [DS]

ketez[2], [ketez] *{ağız} is.* Ağaçlardaki oyuk; yara. [DS]

ketezlemek, [ketez-le-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* Sandıklamak; bağlamak; sarmak. [DS]

ketfiye, [Ar. ketfiyye كتفيه] *{OsT} is.* Arapların omuzlarını da örtecek biçimde başlarına sardıkları, ipekten püsküllü ince örtü.

ketgi, [ket-mek *(çentik atmak)* > ket-gī / ket-kī] *{eT} sf.* → ketki. [DLT]

ketgülüg, [ket-mek *(gitmek)* > ket-gü-lüg] *{eT} sf.* Gidecek; gidici.

kethüda, [Far. ket *(ev)* + hüdā *(sahip)*] *(kethüda:) {OsT} is.* Zenginlerin ve devlet adamlarının işlerini gören kimse; kâhya. ⊟ **kethüda bey,** *{OsT} Yeniçeri ocağının büyük rütbeli subaylarından birinin unvanı.*|| **kethüda dairesi,** *{OsT} Yeniçeri ocağı kethüdasının dairesi olup kışlanın iki bölümünden birisidir.*

kethüdalık, [kethüda-lık] *(kethüda:lık) {OsT} is.* Kethüdanın yaptığı iş; kethüdanın görevi. ⊟ **kethüdalık ağırlığı,** *{OsT} Köy kethüdasının köy halkından topladığı para.*

kethüdalılar, [kethüda-lı-lar] *(kethüda:lılar) {OsT} is.* İmparatorluk döneminde Yeniçeri ocağındaki yüz doksan altı ortadan otuz üçüncüsünün adı.

ketibe[1], [Ar. ketībe كتيبه] *(keti:be) {OsT} is.* Yüz ile bin kişi arasında değişen askerî birlik; alay. ⊟ **ketîbe-perver,** *{OsT} Asker yetiştiren; askeri seven ve koruyan.*

ketibe[2], [? ketibe] *{ağız} sf.* Kısa boylu ve çelimsiz. [DS]

ketibeli, [ketibe-li] *{ağız} sf.* Huysuz; geçimsiz; netameli; aksi. [DS]

ketif, [Ar. ketf / ketef / ketf كتف] *{OsT} is.* **1.** Omuz. **2.** *anat.* Kürek kemiği.

ketiğen, [? ketiğen] *{ağız} is.* Bir tür dikenli ot. [DS]

ketil, [Fr. cétyle] *is. kim.* Ketilik alkolden tek hidroksilin giderilmesiyle türeyen ve formülü $C_{16}H_{33}$ olan tek değerli kök.

ketilik, [Fr. cétylique] *sf.* İspermeçetin sabunlaştırılması ile bulunan, 49°C'ta eriyen, 344°C'ta kaynayan, formülü CH_3-$(CH_2)_{14}CH_2OH$ olan normal zincirli birincil alkol.

ketilmek, [ked-mek > ked-il-mek] *{eT} edil. f.* Giyilmek; giydirilmek. [EUTS] [Gabain]

ketim, [? ketim] *{ağız} is.* Nüfusa kaydı olmayan. [DS]

ketir, [ket-ir] *{ağız} is.* **1.** Dağların zor geçilebilen taşlık ve çalılık yerleri. **2.** Dağ yolu, cılga; keçi yolu. **3.** Saban işlemeyen taşlı toprak. [DS] ⊟ **ketir kütür,** *{ağız} (Yer için) alçaklı yüksekli, engebeli. 2. (Yüzey için) eğri büğrü, düz olmayan; pürüzlü.* [DS]

ketire[1], [Ar. kitre] *{ağız} is.* **1.** Keven. **2.** Kola. [DS]

ketire[2], [? ketire] *{ağız} is.* **1.** Övünme. **2.** Söz; konuşma; sohbet; mükâleme; laf. [DS]

ketire[3], [? ketire] *{ağız} is.* Sirke, turşu gibi yiyeceklerin konulduğu bir tür kap. [DS]

ketirez, [Yun. karaterise *(ölç)* => kerteriz] *{ağız} is.* Doğrultuyu bulmak için konulan işaret. [DS]

ketirti, [*kē > ké-tir-tī] *{eT} zf.* Geride; ardında.

ketişmek, [kēt-mek > két-iş-mek] *{eT} işteş. f. [-ür]* Birbirinden ayrılmak; ayrılışmak. [DLT]

ketki, [ket-mek *(çentik atmak)* > ket-gī / ket-kī] *{eT} sf.* (At için) yanları geniş, sırtı dar. ⊟ **ketki at,** *{eT} Sırtı dar, yanları geniş at.* [DLT]

ketkire, [két-mek > ket-kir-mek ? > ketkir-ē] *(ketkire:) {eT} zf.* Sürüklenerek; kovalanarak. [EUTS]

ketkirmek, [két-mek > ket-kir-mek ?] *{eT} gçl. f.* Kovmak; kovalamak; atmak. [EUTS]

ketlek, -ği [ket-le-k] *{ağız} is.* Gırtlak. [DS]

ketlemek, [ket-le-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(i)yor]* Kaynayan yemeğin taşmaması için karıştırmak. [DS]

ketlenk, -gi [ketlenk] *{ağız} is.* Sandık. [DS]

ketlez[1], [ket-le-z] *{ağız} is.* **1.** Basık burun. **2.** *sf.* Basık burunlu. **3.** Genizden konuşan. [DS] **4.** Çopur. [DD]

ketlez[2], [ket-le-z] *{ağız} is.* Yolda ileriyi görmeye engel olan pürüzler; engel. [DS]

ketli, [ket-li] *{ağız} sf.* Pis; murdar. [DS]

ketm, [Ar. ketm كتم] *{OsT} is.* **1.** Sır tutma; söylemeyiş. **2.** Göstermeme; gizleme. ☞ **ketm-i adem,** *{OsT} tasvf. Allah'ın ruh ve cisim âlemini yaratmak istediği zaman bütün yaratıkların ilki olan öz.*|| **ketm-i esrār,** *{OsT} Sırları saklama.*|| **ketm-i nüfūs,** *{OsT} Kendini göstermeme.*

ketmek[1], [ked-mek] *{eT} gçl. f. [-er]* Giymek. [DLT] [Yüknekî]

ketmek[2], [ket-mek] *{eT} gçl. f. [-er]* Çentik atmak; gedmek. [Clauson]

ketmek[3], [két-mek] *gçsz. f. [-er]* **1.** *{eT} {ağız}* Gitmek; devam etmek. [EUTS] [DS] **2.** *{ağız}* Düşmek. [DS]

ketmen, [ket-mek > ket-men] *{eT} is.* Yeri kazmak için kullanılan aygıt; kazma. [DLT]

ketnez, [ket-(i)n-ez] *{ağız} sf.* Basık burunlu. [DS]

keton, [Fr. acéton > céton] *is. kim.* Karbonil grubuna iki alkil kökü bağlanmış ikincil türevlerin genel adı; formülü: R-CO-R'.

ketre, [Ar. kitre] *{ağız} is.* Keven. [DS]

ketrez, [? ketrez] *{ağız} is.* Değirmen taşı ve kağnı tekerleğinin çevresindeki demir halka; çember. [DS]

kettan, [Ar. kettān كتان] *(ketta:n) {OsT} is. bot.* Keten.

kettani, [Ar. kettānī كتانى] *(ketta:ni:) {OsT} sf.* Ketene ilişkin; keten ile ilgili.

kettaniye, [Ar. kettāniye كتانيه] *(ketta:niye) {OsT} is. bot.* Ketengiller.

ketum, [Ar. ketm > ketūm كتوم] *(ketu:m) {OsT} sf.* Sır saklayan; ağzı sıkı. ☞ **ketum davranmak,** *{OsT} Sır saklayıcı olmak.*|| **ketum olmak,** *{OsT} Sır saklamak; gizli tutmak.*

ketumane, [Ar. ketūm + Far. -āne كتومانه] *(ketu:ma:ne) {OsT} zf.* Sır saklayıcıya yakışacak biçimde.

ketumiyet, [Ar. ketūmiyyet كتوميت] *(ketu:miyet) {OsT} is.* Sır saklayıcı olma durumu; ketumluk.

ketumluk, -ğu [ketum-luk] *is.* Sır saklayıcı olma durumu; ketumiyet.

ketü, [ket-mek > ket-ü] *(ketü:) {eT} sf.* **1.** Çolak. **2.** Topal; sakat. [DLT]

ketürmek, [kel-mek > kel-tür-mek / kel-ür-mek / ketür-mek] *{eT} gçl. f. [-ür]* Getirmek. [EUTS] [Yüknekî]

ketüt, [ket-mek > ket-üt] *{eT} sf.* Ekşi suratlı; buruşuk yüzlü. [DLT]

kev, [kev *(yans.)*] *is.* Köpek ve benzeri hayvanların havlamasını anlatan kök. [Zülfikar] *kev-kir-mek*

kevabis, [Ar. kebīse>kevābis كوابس] *(keva:bis) {OsT} is.* Artık yıllar.

kevahil, [Ar. kāhil > kevāhil كواهل] *(keva:hil) {OsT} is.* Orta yaşlılar; kâhiller.

kevaib, Ar. kā'ib > kevā'ib كواعب] *(keva:ib) {OsT} is.* Tomurcuk memeli kızlar.

kevakib, [Ar. kevkeb > kevākib كواكب] *(keva:kib) {OsT} is.* Yıldızlar. ☞ **kevākib-i cāriye,** *{OsT} gök b. Gezegen.*|| **kevākib-i kutbiye,** *{OsT} Kutup yıldızı.*|| **kevākib-i muvakkata,** *{OsT} gök b. Yeni doğmuş bir yıldız sanılmasına rağmen parlaklığı birdenbire artan, değişen yıldız; nova.*|| **kevākib-i muzāafiye,** *{OsT} gök b. Birbirinin çekim alanında bulunan ve böylece ortak çekim kütle merkezi çevresinde dolanan iki yakın yıldız.*|| **kevākib-i mütehavvile,** *{OsT} gök b. Parlaklığı zamana bağlı olarak değişme gösteren yıldızlar.*|| **kevākib-i sābite,** *{OsT} gök b. Durağan yıldız.*|| **kevākib-i sahābiye,** *{OsT} gök b. Bulutsu yıldızlar.*|| **kevākib-i ulviye,** *{OsT} gök b. Mars, Jüpiter ve Satürn gezegenleri.*|| **kevākib-şinās,** *{OsT} Yıldızlarla uğraşan kimse; müneccim; astronom.*|| **kevākibü'l-fark,** *{OsT} gök b. a, p ve n Cepheus yıldızları.*|| **kevākibü'l-hamse,** *{OsT} gök b. Beş büyük gezegen.*|| **kevākibü's-seyyāre,** *{OsT} gök b. Güneş, Ay ve beş gezegen.*

kevan, [Far. kevan] *{ağız} is.* Evi, düğünü, davetlileri ağırlayan, yöneten kadın. [DS]

kevçi, [Çin. kevçi ?] *(kevçi:) {eT} sf.* Yaklaşık on litrelik bir tahıl ölçeği. [DLT]

kevden, [Far. kevden كودن] *{OsT} sf.* Ahmak; düşüncesiz.

kevek, -ği [kefek / kefeki > kevek / keveki] *is.* **1.** Ağır olmakla beraber kolay kırılır taş. **2.** *{ağız} sf.* İçi delikli, hafif, çabuk kırılabilen; yumuşak. [DS] **3.** *{ağız}* (Meyve için) yenilirken ağızda dağılıveren; gevrek. [DS]

keveke, [keveke] *{ağız} is.* **1.** İyi pişmemiş yemek. **2.** Sıvıların üzerinde oluşan koyu tabaka; kabuk. [DS]

kevel, [Far. kebel] *{ağız} is.* Kuzu veya koyun postundan yapılmış kürk; deri kürk; bekçi gocuğu; çoban kepeneği. [DS] [EG] **2.** *{eT} sf.* (At için) soylu; Arap atı; küheylan. ☞ **kevel at,** *{eT} Yürüyüşlü, küheylan at; soylu at.* [DLT]

kevelci, [kevel-ci] *{ağız} is.* Deri ve kürk satan kimse. [DS]

kevelmek, [kev-mek > kev-il-mek] *{eT} dönşl. f. [-ür]* → kevilmek. [DLT]

keveme, [kev-e-me] *{ağız} is.* Deride oluşan bir tür kabarcık. [DS]

keven, [? keven / geven] **1.** *is.* Baklagillerden, bazı türlerinden kitre denilen bir tür zamk çıkarılan, kökü hayvan yemi, dikenli kısımları yakacak olarak kullanılan, çok yıllık dikenli çalı; geven, *(Astragalus). {ağız} (aynı)* [DS] **2.** *{ağız}* Bir tür kahve. [DS] ⊡ **keven püzü,** *{ağız} Keven otunun kökünden çıkarılan sakız.* [DS]

keveni, [? keveni] *{ağız} is.* Kadın hizmetçi. [DS]

kevenk, -gi [kevenk] *{ağız} is.* İçi delikli hafif, kolay kırılabilir taş. [DS]

kever[1], [kever] *{ağız} is.* **1.** Topraktan yapılmış büyük tahıl ambarı. **2.** Topraktan yapılma arı kovanı. **3.** Tarladaki taş yığını. [DS]

kever[2], [kever] *{ağız} is.* Soğanın yeşil yapraklarına benzer, etle birlikte yenilen bir çeşit ot. [DS]

keverge, [? keverge كاورگه] *{eAT} is.* Küçük çan.

keverze, [? keverze] *{ağız} is.* Köpeklerin boyunlarına takılan küçük çan. [DS]

keves, [kev-mek > kev-e-s] *{ağız} is.* İri saman. [DS]

keveşe, [? keveşe] *{ağız} is.* **1.** Damı örtmekte kullanılan kesilmiş yapraklı ağaç dalları. **2.** *sf.* (Kişi için) işe yaramaz; beceriksiz. [DS]

kevgek, [kev-mek > kev-gē-k] *{eT} sf.* Kekeme. [DLT]

kevgi[1], [kev-gi] *{ağız} is.* **1.** Romatizma. [DS] **2.** Belden aşağı olan sızı. [DD]

kevgi[2], [kevgi] *{ağız} is.* Su kabağından yapılmış kap. [DS]

kevgin, [kev-mek > kev-gin] *{eT} sf.* (Yemek için) sindirilemeyen; doyurucu olmayan. ⊡ **kevgin aş,** *{eT} Doyurmayan aş.* [DLT]

kevgir, [Far. kef *(köpük)* + gīr *(tutan)* كفگير] *is.* **1.** Uzun saplı delikli kepçe. **2.** Mutfakta yıkanmış yiyecek malzemelerini süzmekte kullanılan delikli kap; süzgeç.

kevgür, [Far. kefgīr] *{ağız} is.* **1.** Su kabağından yapılan kap. [DS] **2.** Kevgir. [EG]

kevi, [kev-i] *{ağız} is.* **1.** Lehim sürmeye yarayan bakır bir araç. **2.** Rüzgârın oluşturduğu set halindeki kar yığını. [DS]

kevig, [kevig] *{eT} is.* Burundaki kıkırdak. [DLT]

kevik[1], **-ği** [kev-ik / kevük كوك] *{ağız} is.* **1.** Tütün hevenklerini veya bazı şeyleri asmak için ağaçtan yapılmış çengel. **2.** Kalburda kalan iri saman ve başak taneleri. **3.** İçine saman veya ot basılmış buzağı derisi. **4.** Boynuzlu koyun; koç. **5.** *{OsT}* İri saman. [DS] **6.** Yere düşmüş fakat içinden taneleri çıkmamış başak. **7.** Buğday kavuzu. **8.** İncir toplamakta kullanılan ucu bükülmüş değnek; eğmeç. [DD]

kevik[2], **-ği** [kev-ik / kevük] *{ağız} is.* Bir şeyi aşırma; çalma. [DS]

keviklenmek, [kev-ik-len-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* **1.** Yardakçılık etmek. **2.** Güvenmek. **3.** Sevinmek. [DS]

keviklik, -ği [kev-ik-lik] *{ağız} is.* Samanlık. [DS]

keviksinmek, [kev-ik-si-n-mek] *{ağız} gçsz. f. [-ir]* Tenezzül etmek; rüşvet almak. [DS]

kevilmek, [kev-mek > kev-il-mek] *{eT} dönşl. f. [-ür]* **1.** Gevşemek; zayıflamak. [DLT] **2.** *edil. f.* Zayıflatılmak. [EUTS] [Gabain]

kevirdek, -ği [kev-ir-de-k / kemirdek] *{ağız} is.* Yumurta büyüklüğünde ham kavun; düvelek. [DS]

kevirtmek, [kev-ir-t-mek] *{ağız} gçl. f. [-ir]* Yakasını bırakmak; salıvermek. [DS]

keviş[1], [keviş] *{ağız} is.* Yarışma; yarış. [DS]

keviş[2], [Far. kefş] *{ağız} is.* Ayakkabı. [DS]

keviz, [keviz / kövüz] *{eT} is.* Halı; kilim vb. şeyler. [DLT]

kevke, [? kevke] *{ağız} is.* Sarı sümbül. [DS]

kevkeb, [Ar. kevkeb كوكب] *{OsT} is.* Yıldız. ⊡ **kevkeb-i derrî,** *{OsT} Parlak yıldız.*|| **kevkebü'l-hadîd,** *{OsT} Demir pırıltısı; demirin kıvılcımı.*

kevkebe[1], [Ar. kevkebe كوكبه] *{OsT} is.* **1.** Yıldız. **2.** Hükümdarın yanında sancak gibi tutulan, göndere takılı, çelikten parlak top. **3.** Atlı asker alayı.

kevkebe[2], [Far. kevkebe كوكبه] *{OsT} is.* Gösteriş; ihtişam; görkem.

kevkebî, [Ar. kevkebī كوكبى] *(kevkebi:) {OsT} sf.* Yıldızlarla ilgili.

kevken, [Far. çevgān > kev-ken / çevgen] *{ağız} is.* Meyve toplamağa yarar ucu eğri ağaç; çengel. [DS]

kevkep, -bi [Ar. kevkeb] *{OsT} is. gök b.* **1.** Yıldız. **2.** Parıltılı şey.

kevker, [kev-ke-r] *{ağız} is.* Ağzı çarpık adam. [DS]

kevkez, [kev-ke-z] *{ağız} is.* Meyve toplamaya yarayan ucu eğri sopa; çengel. [DS]

kevki, [Yun. khavkhí] *{ağız} is.* **1.** Su kabağından yapılmış kap. **2.** Kepçe. **3.** Küçük sahan. [DS]

kevkirmek, [kev *(yans.)* > kev-kir-mek] *{ağız} gçsz. f. [-ir]* (Köpek için) havlamak. [DS]

kevkür, [Far. kefgīr] *{ağız} is.* Su kabağından yapılmış kap. [DS]

kevlek, -ği [Yun. khavlákhi [Tietze]] *{ağız} is.* Kuru mısır sapı. [DS]

kevli, [Far. ? kēvlī] *(ke:vli:) {eT} is.* Irmak ağzı. [DLT]

kevme, [Ar. kevme كومه] *{OsT} is.* **1.** Yığın; küme. **2.** *fel.* Bir cinsten veya aralarında az çok benzer özellikler bulunan ögeler bütünü; katışmaç.

kevmek, [kev-mek / gev-mek] *{eT} gçl. f. [-ür]* Gevelemek; gevmek; gevşetmek. [DLT]

kevn, [Ar. kevn كون] *{OsT} is.* **1.** Sonradan meydana gelme; sonradan olma. **2.** Var olma; varlık. **3.** Dünya. **4.** *tasvf.* Varlık kavramı altında toplanan nesnelerin tümü. **5.** Mutasavvıflarca bir varlığın bir başka varlık hâline birden dönüşmesine veya bir varlıkta bir biçimin ortaya çıkmasına verilen ad. ⧉ **kevn ü fesād,** *{OsT} Olma ve bozulma.*|| **kevn ü mekân,** *{OsT} Varlık; kâinat.*

kevnar, [? kevnar] *{ağız} is.* Yaşlı ağaç. [DS]

kevneyn, [Ar. kevn-eyn كونين] *{OsT} is.* **1.** Madde ve ruh. **2.** Dünya ve ahiret.

kevnî, [Ar. kevnī / kevniyye كونى / كونيه] *(kevni:) {OsT} sf.* Evrenle ilgili; kozmik.

kevniyat, [Ar. kevn > kevniyyāt كونيات] *(kevniya:i) {OsT} is.* Evren bilimi; kozmoloji.

kevr, [Ar. kevr كور] *{OsT} is.* **1.** Sarık sarma. **2.** Çokluk; bolluk.

Kevran, [Far. kārbān] *{ağız} is.* Parlak sarı yıldız; Kervankıran. [DS] ⧉ **kevran guşu,** *{ağız} Bir tür kuş.* [DS]

kevrancı, [kervan-cı] *{ağız} is.* Kervancı. [DS]

Kevrangıran, [Far. kārbān + T. kır-an] *{ağız} is.* Akşam ilk doğan yıldız. [DS]

kevre, [kev-re] *{ağız} sf.* Zayıf; çelimsiz. [DS]

kevrek[1], [kev-mek > *kev-er > kev(e)r-ē-mek > kevre-k] *{eT} sf.* Gevrek. [DLT]

kevrek[2], [Yun. khavlákhi [Tietze]] *{ağız} is.* Kendir sapı. [DS]

kevremek[1], [kev-mek > *kev-er > kev(e)r-ē-mek] *{eT} gçsz. f. [-r]* Zayıflamak; gevşemek. [DLT]

kevremek[2], [kev-mek > kever > küvrē-mek / kevrē-mek] *(kevre:mek) {eT} gçsz. f. [-r]* → küvremek. [DLT]

kevret, [Yun. khrevváti] *{ağız} is.* **1.** Tahta karyola; kerevet. **2.** Yalak; oluk. [DS]

kevretmek, [kev-mek > *kev-er > kev(e)r-ē-mek > kevre-t-mek] *{eT} gçl. f. [-ür]* Gevşetmek. [DLT]

kevrik[1], [kev-mek > *kev-er > kev(e)r-ē-mek > kevri-k] *{eT} is.* Gürgen ağacı, *(Vitex agnus castus).* [DLT]

kevrik[2], **-ği** [kev-ik / kev(i)r-ik] *{ağız} is.* Hevenk, sepet gibi şeyleri asmak için ağaçtan yapılmış ağaç çengel. [DS]

kevrim, [kev(i)r-im] *{ağız} is.* Kıvrım. [DS]

kevrum, [kev(u)r-um] *{ağız} is.* Yuvarlak. [DS]

kevs, [kev-mek > kev-(i)s ?] *{ağız} is.* Hayvan artığı saman; iri saman. [DS]

kevsek[1], **-ği** [kev-se-k / kevsenk] *{ağız} is. is.* **1.** Gevşek toprak. **2.** Kaba ve yumuşak taş. **3.** Özsüz, gevşek hamur. [DS]

kevsek[2], **-ği** [kev-se-k] *{ağız} is.* **1.** Taneleri çıkarılmış mısır koçanı. **2.** Harmanda ayrılan kalın saman. [DS]

kevsel, [Ar. kevsel كوسل] *{OsT} is. dnz.* Geminin kıç tarafı.

kevsen[1], [kev-mek > kev(i)s-e-n] *{ağız} is.* Kaba, delikli ve yumuşak taş. [DS]

kevsen[2], [kevs-e-n] *sf.* (Taş, kaya için) kaba; çürük; gevşek; kötü.

kevsenk, [kev-se-k / kevsenk] *{ağız} is.* Özü alınmış buğday kabuğu. [DS]

kevsenmek, [kevse-n-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* Çekinmek; sakınmak. [DS]

Kevser, [Ar. kevs̱er كوثر] *{OsT} is.* **1.** Maddî ve manevi çokluk; bolluk; kalabalık soy. **2.** Cennette bulunduğu bildirilen kutsal havuz veya akarsu. ⧉ **Kevser gibi,** *(İçecekler için) tatlı ve lezzetli.*

kevser, [kev-se-r ?] *{ağız} is.* Verimsiz, çorak toprak. [DS]

kevsere[1], [? kevsere] *{ağız} is.* **1.** Kasırga. **2.** Sonbaharda ürünleri bozan kırağı. **3.** Sisli havalardaki çilenti; çisenti. [DS]

kevsere[2], [kevsere] *{ağız} is.* Bitkilerin yapraklarında olan hastalık. [DS]

kevsik, -ği [kes-mük] *{ağız} is.* İri saman. [DS]

kevşek[1], [kev-mek > kev(i)ş-ē-mek > kevşe-k] *{eT} sf.* Gevşek. [DLT]

kevşek[2], [kev-mek > kev-iş-mek > kev(i)ş-ē-mek > kevşē-k / kövşē-k] *(kövşe:k) {eT} sf.* **1.** Zarif; güzel; şık; yumuşak. [EUTS] **2.** Nazik; gevşek. [Gabain]

kevşemek, [kev-mek > kev(i)ş-ē-mek] *{eT} gçsz. f. [-r]* Geviş getirmek; gevşemek. [DLT]

kevşen, [kevşen] *{ağız} is.* **1.** Sınır; çevre. **2.** Yaylak; otlak; koru. [DS]

kevşeng, [kevşe-ñ] *{eT} is.* Harman yerine gelen adama verilen tahıl. [DLT]

kevşengen, [kev(i)şe-n-mek > kevşe-n-gen] *{eT} sf.* Çok geviş getiren. [DLT]

kevşenmek, [kev-mek > kev(i)ş-ē-mek > kevşe-n-mek] *{eT} dönşl. f. [-ür]* Geviş getirmek. [DLT]

kevşeşmek, [kev-mek > kev(i)ş-ē-mek > kevşe-ş-mek] *{eT} işteş. f. [-ür]* Birlikte geviş getirmek. [DLT]

kevşetmek[1], [kev-mek > kev(i)ş-ē-mek > kevşe-t-mek] *{eT} gçl. f. [-ür]* Gevşetmek; yumuşatmak; geviş getirtmek. [DLT]

kevşetmek[2], [kev(i)ş-e-t-mek] *{ağız} gçl. f. [-ir]* Oranlamak; kestirmek. [DS]

kevşil, [? kevşil] *{ağız} is.* Sıkılmış üzüm posası. [DS]

kevşir, [kev-mek > kev-iş-mek > kev(i)ş-ir] *{ağız} is.* Meyve posası. [DS]

kevşirik, -ği [kev-mek > kev-iş-mek > kev(i)ş-ir-mek > kevşir-ik] *{ağız} is.* **1.** Meyve posası; rüsup. [DS] **2.** Ağızda çiğnenmiş lokma. [DD]

kevşirmek, [kev-mek > kev-iş-mek > kev(i)ş-ir-mek] *{ağız} gçl. f. [-ir]* **1.** Posasını çıkarmak. **2.** Ağızda çiğneyerek hamur hâline getirmek.

kevşür, [Fa. kefşīr => kevşür کوشر] *{OsT}* *is.* Lehim.

kevtürmek, [kev-mek > kev-tür-mek] *{eT}* *gçl. f.* *[-ür]* Gevşetmek. [DLT]

kevüç, -cü [kev-mek > kev-üç] *{ağız}* *is.* Alt çenesi çıkık, üst çenesi içeriye çökmüş gibi duran, dişleri kavuşmayan kimse. [DS]

kevük¹, -ğü [kev-mek > kev-ük] *{ağız}* *is.* **1.** Yüksek dallardaki meyveleri toplamak için dalları eğmekte kullanılan ucu eğik sopa; eğmeç. **2.** Mısır sapı. **3.** İçine saman doldurulmuş hayvan postu veya derisi. **4.** *sf.* (Kimse) bir kısım dişleri dökülmüş olan; dişsiz. [DS]

kevük², [kev-mek > kēv-ük / küvük] *{eT}* *is.* → küvük². [DLT]

kevüklük, -ğü [kevük-lük] *{ağız}* *is.* **1.** Samanlık. **2.** Yapı. [DS]

kevür, [köp-ür / kevür] *{ağız}* *is.* Ağaçtan ağaca geçmekte kullanılan merdiven. [DS]

kevürgen, [köm-mek *(kül veya toprak içine gömmek)* > köm-ür > kömür-gēn / kövür-gēn] *{eT}* *is.* → kömürgen.

kevze, [kev(i)z-e] *{ağız}* *is.* → kevzi. [DS]

kevzek, -ği [kev(i)z-e-k] *{ağız}* *sf.* Yaramaz. [DS]

kevzen, [kev(i)z-e-n ?] *{ağız}* *sf.* **1.** Tembel. **2.** *is.* Verimsiz, çorak toprak. [DS]

kevzer, [kev-(i)s-e-r / kev-(i)z-e-r] *{ağız}* *is.* **1.** Elenen kirecin iri parçaları. **2.** Elenince kalburda kalan iri saman ve başak taneleri. [DS]

kevzi, [kev(i)z-i / kev(i)z-e] *{ağız}* *is.* **1.** Bitki ve ağaçlara dadanan, küçük yeşil renkli böcek; ballı balsıra. **2.** Bir sap üzerinde iki erik; çatal erik. [DS]

key¹, [key *(yans.)*] *is.* Heyecanlanmayı, heyecan duymayı anlatan kök. [Zülfikar] *key-kir-de-mek*

key², [Far. key کی] *{OsT}* *is.* **1.** İran hükümdarlarının sınıflandırılmasında ikinci derecede olanların adlarının başına getirilen bir unvan. **2.** Büyük; muhteşem.

key³, [Far. key کی] *{OsT}* *zf.* Ne zaman; ne vakit?

key⁴, -yyi [Ar. keyy کی] *{OsT}* *is.* Yarayı kızgın demirle yakma; dağlama.

key⁵, [Soğd. k'ḏy => ked / ket > key کی] *{eT}* *zf.* **1.** Abartma, pekiştirme bildirir. [DLT] [DLT] [KB] [Yüknekî] [Gabain] **2.** *{eAT}* *{OsT}* Pek; gayet; çok. [DLT] [DLT] [KB] [Yüknekî] [Gabain] **3.** *{eAT}* *{OsT}* İyi; iyice; hakkıyla. [DLT] [DLT] [KB] [Yüknekî] [Gabain] **4.** *{eAT}* *{OsT}* *sf.* Uygun; muvafık; doğru; yerinde. **5.** Sağlam; kuvvetli; zorlu. [EUTS] [DLT] ☞ **key ise,** *{eAT}* *Eğer; isterse.*|| **key işlemek,** *{eAT}* *İyi yapmak; uygun davranmak.*|| **key kişi,** *{eAT}* *İyi, doğru kimse; insan-ı kâmil.*|| **key sözün,** *{eAT}* *İyi ve güzel sözle.*||

key⁶, [key] *{ağız}* *is.* **1.** Küçük dağ ve kayalıklar. **2.** Yan kenar. [DS]

key⁷, [Far. keh] *{ağız}* *is.* **1.** İri saman. [DS] **2.** Saman. [EG]

keyalmak, [key-el-mek] *{ağız}* *dönşl. f.* *[-ır]* Gururlanmak. [DS]

keyan, [Far. key > keyān کیان] *(keya:n)* *{OsT}* *is.* Şahlar; keyler.

keyanî, [Far. keyān > keyānī کیانی] *(keya:ni:)* *{OsT}* *sf.* Şahlarla ilgili.

keyaniyan, [Far. keyāniyān کیانیان] *(keya:niya:n)* *{OsT}* *is.* İran'ın Ahemenitler soyu; keylerin soyundan olanlar.

keycek, -ği [*eT.* keḏ-mek > key-ecek] *{ağız}* *is.* Giyecek; iç çamaşırı. [DS]

keyd, [Ar. keyd کید] *{OsT}* *is.* **1.** Hile yapma; aldatma. **2.** Hile; oyun.

keydirme, [*eT.* keḏ-mek > key-dir-me] *{ağız}* *is.* Hiçbir yerinde çivi kullanmadan geçme tekniği ile yapılmış ahşap işi; kündekâri.

keydirmek, [key-dir-mek] *{ağız}* *gçl. f.* *[-ir]* **1.** Dolap, kapı vb. şeyleri çivi kullanmadan, geçme tekniği ile yapmak. **2.** Savurmak; atmak. [DS]

keye, [key-e] *{ağız}* *is.* **1.** Üzüm sucuklarını, hevenkleri asmaya yarayan ağaç askı. **2.** Ucu çengelli sopa; eğmeç. **3.** Ağaçtan ağaca atlamakta kullanılan ip. [DS] ☞ **keye şaştı,** *{ağız}* *(Kişi için) ağaçtan ağaca iple atlayıp geçerken düşüp ölen.* [DS]

keyeretmek, [kayar+ét-mek] *{ağız}* *gçl. f.* *[-er]* Hayvanın tırnağını düzeltmek. [DS]

keyese, [? keyese] *{ağız}* *is.* Kolanı bağlamaya yarayan kayış. [DS]

keyf, [Ar. keyf کیف] *{OsT}* *is.* → keyif.

keyfe, [Ar. keyfe کیفه] *{OsT}* *e.* Nasıl; her nasıl? ☞ **keyfe-mā,** *{OsT}* *Her nasıl?*|| **keyfe mā yeşā',** *{OsT}* *Nasıl isterse; istediği gibi.*|| **keyfe mettefak,** *{OsT}* *Nasıl rast gelirse; hangisi olursa.*

keyfer, [Far. keyfer کیفر] *is.* Ceza veya ödül olarak verilen karşılık; karşılık.

keyfetme, [Ar. keyf +et-me کیف ایتمه] *{OsT}* *is.* Hoş ve eğlenceli vakit geçirme.

keyfetmek, [Ar. keyf + T.et-mek کیف ایتمك] *{OsT}* *gçsz. f.* *[-(d)-er]* Hoş ve eğlenceli vakit geçirmek.

keyfî, [Ar. keyfī / keyfiyye کیفی / کیفیه] *(keyfi:)* *{OsT}* *sf.* **1.** Keyfe, isteğe ait; keyifle ilgili. **2.** İsteğe bağlı olan. **3.** *gnşl.* Akla, adalete ve gerçeğe aykırı olan. **4.** Yöntem dışı; dilediğince; bildiği gibi; kural tanımaksızın.

keyfîlik, -ği [keyfî-lik] *(keyfi:lik)* *is.* Keyfî olma durumu.

keyfince, [keyf-ince] *(keyfi'nce)* *zf.* İstediği gibi; nasıl isterse; dilediği gibi; dilediğince; keyfine göre.

keyfine, [Ar. keyf + T. -i-n-e] *{ağız} zf.* **1.** Boş ver, aldırma. **2.** Ne olursa olsun. [DS]

keyfiyat, [Ar. keyfiyyāt كيفيات] *(keyfiya:t) {OsT} is.* Nitelikler; keyfiyetler.

keyfiyet, [Ar. keyfiyyet كيفيت] *{OsT} is.* **1.** Bir şeyin sahip olduğu veya taşıdığı nitelik; nitelik. **2.** Bir şeyin iyi veya kötü olması durumu. **3.** Bir olayın geçişi. **4.** Durum; hâl; vaziyet. **5.** Madde; husus; iş. **6.** *dbl.* Cins. **7.** *dbl.* Bazı dillerde kelimelerin azlık çokluk, erillik, dişillik bakımından durumu. ⊡ **keyfiyet ve kemiyet,** *{OsT} dbl. 1. Erillik ve dişillik. 2. Tekillik ve çoğulluk.*

keyfiyeten, [Ar. keyfiyyeten كيفيةً] *(keyfiye'ten) {OsT} zf.* Nitelik bakımından; keyfiyet bakımından.

keygi, [*eT.* ked-mek > ked-gī] *{ağız} is.* Giyecek; giysi. [DS]

keygin, [key-gin] *{ağız} sf.* **1.** Kızgın ve kinli; öç alma duygusu taşıyan; öfkeli. **2.** (Hava için) bulutlu ve kapalı. [DS]

keyhan, [Far. keyhān كيهان] *(keyha:n) {OsT} is.* Dünya.

keyıhmak, [kıyık-mak / kéy-ıḫ-mak] *{ağız} gçsz. f. [-ır]* Uyuşmak. [DS]

keyif, -yfi [Ar. keyf كيف] *{OsT} is.* **1.** Bedensel ve ruhsal esenlik; sağlık. **2.** İç huzurunun verdiği canlılık; rahatlık; tasasızlık; ferahlık; huzur; neşe; sevinç. **3.** Hoşça vakit geçirme; hoşlanma; eğlenme; coşma. **4.** Bir kimsenin kişisel isteği, arzu; heves; istek. **5.** Alkol ve diğer uyuşturucuların verdiği hafif sarhoşluk; çakırkeyif olma. **6.** Yolsuz ve kural dışı istek. **7.** *argo.* Esrar. **8.** Huy; mizaç. ⊡ **Keyfi bilir...** *1. "Dilediği gibi davranmakta, istediğini yapmakta serbest" anlamında kullanılır. 2. Canı isterse.*|| **keyfi bozuk,** *Canı sıkılmış; üzüntülü.*|| **keyfi bozulmak,** *Canı sıkılmak; rahatı kaçmak.*|| **keyfi düzelmek,** *1. Neşelenmek; can sıkıntısı gitmek. 2. (Hasta için) iyileşmek.*|| **keyfi gelmek,** *1. Sağlıklı ve neşeli olmak. 2. Bedensel ve ruhsal esenliğe kavuşmak.*|| **keyfi kaçmak,** *Neşesi kalmamak; canı sıkılmak.*|| **keyfi olmamak,** *1. Hasta olmak. 2. Neşesi yerinde olmamak; canı sıkkın olmak; içi sıkılmak.*|| **keyfi oluncaya kadar,** *Birinin bir işi yapmak için gönlü oluncaya kadar; istediği ana kadar.*|| **Keyfim böyle.** *"Ben öyle olmasını istiyorum" anlamında kullanılır.*|| **keyfince gitmek,** *Birinin isteğine uygun hareket etmek.*|| **keyfinden bayılmak,** *Aşırı derecede zevk ve kıvanç duymak.*|| **keyfinden dört köşe olmak,** *Aşırı ölçüde zevk duymak.*|| **keyfine bakmak,** *Dilediği gibi yaşamak; rahatını düşünmek; dilediğince yaşamak.*|| **Keyfine diyecek yok!** *Sıkıntısız; neşeli.*|| **keyfine gitmek,** *1. Birinin isteğine uygun hareket etmek. 2. Hoşlandırmak.*|| **keyfine göre,** *İstediği gibi; dilediğince.*|| **keyfini bozmak,** *Bir kimseyi rahatsız etmek; canını sıkmak; üzmek.*|| **keyfini kaçırmak,** *Bir kimsenin rahatını bozmak; canını sıkmak; üzmek.*|| **keyfini çıkarmak,** *Bir şeyden iyice zevk almak; tadını çıkarmak.*|| **keyfinin kâhyası olmamak,** *Bir kimsenin, birinin davranışlarına karışmaya hakkı olmamak.*|| **keyfini yapmak,** *Birinin her türlü istek ve dileğini yerine getirmek.*|| **keyfi oluncaya kadar,** *Razı oluncaya kadar.*|| **keyfi sıra,** *Birinin arzusu doğrultusunda; kendi isteği gibi.*|| **keyfi yerinde,** *Sağlığı ve neşesi tam.*|| **keyif benim köy Mehmet Ağanın,** *"İşime karışılmasını istemem." anlamında kullanılır.*|| **keyif çatmak,** *Hoşça vakit geçirmek.*|| **keyif ehli,** *Rahatına düşkün.*|| **keyif hâli,** *İçkili; sarhoş; çakırkeyif.*|| **keyif hâlinde,** *Sarhoş; içkili; çakırkeyif.*|| **keyif kaçırmak,** *Can sıkmak.*|| **keyif olmak,** *Çakırkeyif olmak.*|| **keyif sormak,** *Birin hâlini, hatırını, sağlığını öğrenmek istemek.*|| **keyif sürmek,** *Sıkıntısız ve rahat yaşamak.*|| **keyif vermek,** *1. Neşe vermek; sevinç katmak. 2. (İçki için) sarhoş etmek.* || **keyif yetiştirmek,** *Keyif etmek.*

keyiflenme, [keyif-le-n-me] *is.* **1.** Keyfi yerine gelme; neşelenme. **2.** Keyifli hâl alma; keyif sahibi olma.

keyiflenmek, [keyif-le-n-mek] *dönşl. f. [-ir]* **1.** Keyfi yerine gelmek; neşelenmek; sevinmek. **2.** Keyifli bir hâl almak; keyifli duruma gelmek; keyif sahibi olmak. **3.** Sarhoş olmak.

keyifli, [keyif-li] *sf.* Keyfi yerinde olan; neşeli; sağlıklı.

keyifsiz, [keyif-siz] *sf.* **1.** Neşesi yerinde olmayan; neşesiz. **2.** Sağlığı pek yerinde olmayan; biraz hasta; rahatsız.

keyifsizlenme, [keyif-siz-le-n-me] *is.* **1.** Keyfi, neşesi kaçma. **2.** Keyifsiz duruma gelme; kendini biraz rahatsız hissetme.

keyifsizlenmek, [keyif-siz-le-n-mek] *dönşl. f. [-ir]* **1.** Keyfi, neşesi kaçmak. **2.** Keyifsiz duruma gelmek; kendini biraz rahatsız hissetmek.

keyifsizlik, -ği [keyif-siz-lik] *is.* Hafif hastalık; kırıklık.

keyik[1], [kéy-ik / giy-ik / kedik] *(kéyik) {eT} is. zool.* **1.** Geyik. [DLT] [ETY] [EUTS] [KB] [Gabain] **2.** Vahşi av hayvanı. [ETY] **3.** Vahşi büyükbaş hayvan; eti yenen hayvanlardan ceylan, sığın, dağ keçisi gibi av hayvanları. [DLT] [EUTS] [ETY] **4.** Aslında yabani olan her şey. [DLT] **5.** *sf.* (İnsanlar için) maymun yapılı. [DLT] ⊡ **keyik kişi,** *{eT} Yabani adam.*|| **keyik söğüt,** *{eT} Yaban söğüdü.* [DLT]

keyik[2], **-ği** [key-mek > keyik] *{ağız} is.* **1.** Çoban abası. **2.** Kadınların başlarına aldıkları bir tür yemeni. **3.** Mavi çiğdem. [DS]

keyikçi, [kéyik-çi] *{eT} is.* **1.** Büyük hayvan avcısı; avcı. [EUTS] [İKPÖy.] **2.** Geyik avcısı. [EUTS] [İKPÖy.]

keyim, [ked-im > key-im] {eT} is. → kedim. [Yüknekî]

keyin, [? keyin] {ağız} zf. Özellikle; özel olarak. [DS]

keyir, [Ar. ġayr] {ağız} zf. Başka. [DS]

keyirgençik, [keyir-gen-çik] {eT} is. Karışıklık; isyan; kargaşalık. [EUTS]

keyirmez, [keyir-mez] {ağız} bağ. Ama; zararı yok. [DS]

keyiş, [Far. keşīş] {ağız} is. Papaz; keşiş. [DS]

keykenek, -ği [eT. ked-mek > key-(i)k-en-ek] {ağız} is. **1.** Yağmurdan korunmak için baştan aşağı örtünülen uçları birleştirilerek külah haline getirilmiş çuval. **2.** Başlıklı bir tür yağmurluk. **3.** Çoban abası. [DS]

keyki, [keyk-i] {ağız} sf. Kıvrık; kıvırcık. [DS]

keykirde, [key (yans.)>key-kir-de كيكرده] {eAT} {OsT} is. Heyecan; korku; helecan.

keykirdemek, [key-kir-de-mek كيكردمك] {eAT} {OsT} gçsz. f. [-r] Korkmak; endişe etmek; heyecanlanmak.

keyl, [Ar. keyl كيل] {OsT} is. **1.** Tahıl ölçmekte kullanılan bir ölçek; kile. **2.** Kile ile ölçme. ⊡ **keyl etmek,** {OsT} *Kile ile ölçmek.*

keyli[1], [key-li] {ağız} is. Tarlanın su basmayan, sel gelmeyen yüksek yeri. [DS]

keyli[2], [eT. kē (arka) > ke+ile ? / Ar. ġayr] {ağız} zf. **1.** Başka **2.** Sonra; artık. [DS]

keyli[3], [ki + o + ile ?] {ağız} zf. Dolayı; için. [DS]

keyli[4], [Ar. keyl > keylī كيلى] {OsT} sf. Kile ile ölçülen.

keylig, [kéyik-lig > keylig] {eT} is. Maymun. [DLT] ⊡ **keylig kişi,** {eT} *Şaşkın ve yabancı gibi iki tarafına bakınarak yürüyen adam.* [DLT]

keylus, [Ar. keylūs كيلوس] (keylû:s) {OsT} is. Bağırsaktan gelen, içinde yağ damlacıkları bulunan ak kan; kilüs.

keyman, [? keyman] {ağız} is. Pastırma çemeni. [DS]

keyme[1], [key-me / kay-ma] {ağız} is. Bahçe çiti. [DS]

keyme[2], [key-me] {ağız} is. Su deposu. [DS]

keyme[3], [key-me] {ağız} is. Kadın tellak. [DS]

keyme[4], [eğ-mek > key-me ?] {ağız} is. Hevenk ve eşya asmak için kullanılan ağaç askılık; çengel. [DS]

keyme[5], [eT. ked-mek > key-me] {ağız} is. Kadın gömleği. [DS]

keymek, [ked-mek > key-mek] {eT} gçl. f. [-er] **1.** → kedmek[1]. [EUTS] [Yüknekî] **2.** {ağız} Giymek. [DS]

keymelemek, [keyme-le-mek] {ağız} gçl. f. [-r] [-l(i)-yor] Çiğnemek. [DS]

keymus, [Ar. keymūs كيموس] (keymu:s) {OsT} is. Yiyeceklerin mide öz suyu ile karıştıktan sonra aldıkları durum; kimüs.

Keynesçi, [İng. Johan Maynard Keynes (İngiliz iktisatçısı) > keynes-çi] sf. Keynes'in ortaya attığı faiz oranı, sermaye, gelir seviyesi, işçi çalıştırma arasındaki dalgalanmaları açıklayan görüşler için kullanılan terim.

keynunet, [Ar. kevn > keynūnet كينونت] (keynu:net) {OsT} is. Var olma; varlık.

keyre, [? keyre] {ağız} is. Sıra; nöbet. [DS]

keyrek, -ği [key-re-k] {ağız} is. Kaburga kemiklerinin alttan birinci ve ikinci çifti. [DS]

keyri, [Ar. ġayr] {ağız} zf. Sonra; artık. [DS]

keys, [Ar. keys كيس] {OsT} is. Anlama, kavrama yeteneği; anlayış; kavrayış.

keysekey, [ki+i-se+ki] {ağız} zf. Olsa olsa; olsun olsun; ancak. [DS]

keysi, [eT. ked-mek > key-e-si] {ağız} is. **1.** Çamaşır; giyecek; giysi. **2.** İç çamaşırı. [DS] ⊡ **keysi yıkamak,** {ağız} *Çamaşır yıkamak.* [DS]|| **keysi yumak,** {ağız} → keysi yıkamak. [DS]

keysilik, -ği [keysi-lik] {ağız} sf. Çamaşırlık; giysilik. [DS]

keysilmek, [eT. kē (arka) > ke-y-(i)s-i-l-mek] {ağız} dönşl. f. [-ir] Arkaya dayanarak oturmak. [DS]

keysiye, [Ar. kis > keysiye كيسيه] {OsT} is. zool. Yavruları doğumdan sonra karnında bir kesenin içinde aylarca kalan etenesiz memeliler takımı; keseliler, (Marsupialia).

keyüg, [ked-üg > key-üg] {eT} is. Kebe ve kepenek gibi şeyler. [DLT]

keyvan, [Far. keyvān كيوان] (keyva:n) {OsT} is. **1.** gök b. Zuhal gezegeni; Satürn. **2.** Yıldız. **3.** {ağız} Yaşlı kadın. [DS]

keyvanı, [Far. ked-bānū] {ağız} is. **1.** Emeği çok geçen işçi. **2.** Çok yaşlı kadın. [DS]

keyvani, [Far. ked-bānū] {ağız} is. Yaşlı kadın. [DS]

keyvene, [Far. ked-bānū] {ağız} is. Aşçı kadın. [DS]

keyveni, [Far. ked-bānü => keyveni كيونى] {ağız} is. **1.** Aşçı kadın; düğün yemeği yapan kadın. **2.** Yaşlı kadın. **3.** Ekmek yapan kimse. [DS] **4.** {OsT} Ev idaresini iyi bilen.

keyyal, [Ar. keyl (tahıl ölçüsü) > keyyāl كيال] (keya:l) {OsT} sf. Kile ile tahıl ölçen; kileci.

keyyaliye, [Ar. keyyāl > keyyāliye كياليه] (keyya:liye) {OsT} is. Kilecinin aldığı ücret.

keyyaz, [? keyyaz] {ağız} is. İkinci kez doğuran koyun. [DS]

keyyis, [Ar. kiyāset > keyyis / keyyise كيس / كيسه] {OsT} sf. **1.** Akıllı; zeki; uyanık. **2.** İnce; zarif.

keyyiş, [kayış] {ağız} is. Kemer. [DS]

kez[1], [kez (1934'te tekrar kullanılmaya başlandı)] {eT} zf. **1.** {eT} Sonra; başka. [EUTS] **2.** (Bir sayıdan

sonra kullanıldığında) bir olayın veya olgunun meydana geldiği durumlardan her biri; defa; kere; sefer. *{eT} {eAT} (aynı)* [Üç İtigsizler] [DK] **3.** *{eT} is.* An; zaman. [Üç İtigsizler] ☞ **munta kez,** *{eT} Bundan başka; bundan sonra.* [EUTS]

kez[2], [kez] *{eT} is.* Gez. [DLT]

kez[3], [Far. kaz / kaj / kac] *{eT} is.* İpekli Çin kumaşı. [DLT]

kez[4], [kez] *{eT} is.* **1.** Süt ve hamur gibi şeylerin tencere dibinde yapışıp kalan parçaları. **2.** Tortu; çökelti. [DLT]

kez[5], [kez] *{eT} sf.* Sefil; bedbaht. [Gabain] [EUTS]

kez[6], [Soğd. k'dy => ked / ket] *{eT} zf.* → ked. [Yüknekî]

kez[7], [kez] *{ağız} is.* **1.** Tepe. **2.** Kenar; kıyı. **3.** Köşe. **4.** İki tepe arasındaki alçak geçit. [DS]

kez[8], [kez] *{ağız} is.* Sahip; malik. [DD]

kez[9], [kez-mek > kez] *{ağız} is.* İmece usulü çalışmada sıra; nöbet. [DS]

keza, [Ar. ke *(cer harfi)* + ẕā *(işaret zamiri)* كذا] *(ke'za:) {OsT} bağ.* Tekrarlamalardan kaçınmak amacıyla *"böyle, böylece; aynı biçimde; aynı; öylece"* anlamında kullanılır.

kezabir, [Ar. küẕber > keẕābir كذابر] *(keza:bir) {OsT} is.* Asmacıklar.

kezalik, [Ar. keẕālik كذالك] *(ke'za:lik) {OsT} bağ.* Bunun gibi; bu da öyle; böylece; keza.

kezan, [kızan / kezan] *{ağız} is.* Erkek çocuk; delikanlı. [DS]

kezaz, [Ar. keẓāẓ / keẓāẓet كظاظت] *(keza:z) {OsT} is. tıp.* Soluk alamayacak derece mide dolgunluğu.

kezban, [Ar. ked كد + Far. bānū بانو] *(kezba:an) is.* Evi çekip çeviren kadın; vekilharç.

kezbi, [? kezbi] *{ağız} is.* **1.** Kavun ve karpuza zarar veren karıncadan ufak bir böcek. **2.** Bu böceğin kavun ve karpuzda yaptığı hastalık. [DS]

keze, [kez-mek > kez-ē / gez-ē] *(keze:) {eT} is.* **1.** Yavaş yavaş. [EUTS] **2.** Sıra ile. [EUTS] [Gabain]

kezek[1], [kez-mek > kez-ek] *{eT} is.* Bir tür ilaç adı. [EUTS]

kezek[2], **-ği** [kez-ek / kesek / gezek] *is.* **1.** İri ve sert toprak parçası; kesek. **2.** Kurutulmuş gübre.

kezek[3], **-ği** [kez-mek > kez-ek] *{ağız} is.* **1.** Otlatmaya götürülen koyun veya sığır sürüsü; köy sürüsü; gezek. **2.** Geceleri evlerde sıra ile yapılan aile toplantısı. [DS]

kezekçi, [kez-ek-çi] *{ağız} is.* Bir süre için tutulan sığır çobanı. [DS]

kezel, [Ar. ġazel] *{ağız} is.* Kuru yaprak; gazel. [DS] ☞ **kezel ağaç,** *{ağız} Kızılağaç.* [DS]

kezeme, [kez-mek > kez-eme] *{ağız} is.* Merdiven. [DS]

kezemek, -ği [kez-mek > kez-emek] *{ağız} is.* Merdiven. [DS]

kezenti, [kez-en-ti / gez-en-ti / Far. gezend [Tietze] گزند] *{ağız} sf.* **1.** Çok gezen; işsiz; serseri. [DD] **2.** Başıboş. [DS]

kezgere, [Far. dest-gāre] *{ağız} is.* Teskere. [DS]

kezgermek, [kez > kez-ge-r-mek] *{eT} gçl. f. [-ür]* Gezlemek; geze getirmek. [DLT]

kezi, [*eT.* kez] *{ağız} is.* Bürümcük. [DS]

kezig, [kez-mek > kez-ig] *{eT} sf.* **1.** Tertipli; düzenli; muntazam; sıralı. [EUTS] **2.** *is.* Sıra; dizi; saf. [EUTS] [KB] [Gabain] [Üç İtigsizler] **3.** Sıra ile yapılan iş; nöbet. [KB] [Gabain] **4.** Sıtma. [EUTS] [KB]

keziglig, [kez-mek > kez-ig-lig] *{eT} is.* Nöbetçi. [KB]

kezik[1], [Moğ. kez-ik] *{eT} is.* → kezig. [DLT]

kezik[2], [kez-mek > kez-ik ?] *{eT} sf.* Cesaret. [DLT]

kezikçe, [kez-mek > kez-ik-çē] *(kezikçe:) {eT} sf.* Tertiplice; düzenlice. [EUTS]

keziklig, [kez-mek > kez-ig-lig] *{eT} sf.* Sırası gelmiş olan; nöbette olan. [EUTS]

kezil, [Ar. ġazl] *{ağız} is.* Keçi kılından bükülerek yapılan ip. [DS]

kezilemek, [kez-i-le-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* Avlamak için nişan almak. [DS]

kezim, [Ar. keẓm > keẓīm كظيم] *(kezi:m) sf.* Öfkesini yenen.

kezin[1], [kez *(defa)* > kez-in] *{eT} zf.* Kez; defa.

kezin[1], [kez-in] *{ağız} is.* **1.** Bir yaşma girmiş dişi keçi. **2.** Üç yaşında ilk kuzusunu veren koyun. [DS]

kezişmek, [kez-mek > kez-iş-mek] *{eT} işteş. f. [-ür]* Birlikte gezmek. [DLT]

kezitmek, [kez-mek > kez-it-mek] *{eT} gçl. f. [-ür]* Gezdirmek. [DLT]

kezkiç, -ci [kez-mek > kez-kiç / gezgiç] *{ağız} sf.* Gezici; gezgin. [DS]

kezkütü, [kez+küt-ü] *{ağız} is.* Değirmen oluğunun yastığı. [DS]

kezleme, [kez-le-me] *{ağız} is.* **1.** Üç yaşında ilk kuzusunu veren koyun. **2.** Kısır koyun. [DS]

kezlemek[1], [kez > kez-lē-mek] *(kezle:mek) gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* **1.** *{eT} {ağız}* Nişan almak; gezlemek; gezini düzeltmek. [DLT] [Yüknekî] [DS] **2.** Bir sayıyı başka bir sayı ile çarpmak. **3.** Bir işi yapmak için zaman ve fırsat kollamak.

kezlemek[2], [kez-lē-mek] *gçl. f. [-r] {eT}* Temizlemek. [DLT]

kezlemek[3], [kez-le-mek / göz-le-mek] *{ağız} is.* Bir şeyi yapmak için zaman ve fırsat kollamak. [DS]

kezleşmek[4], [kez > kez-lē-mek > kez-le-ş-mek] *{eT} işteş. f. [-ür]* Birlikte gezlemek; gezleşmek. [DLT]

kezletmek, [kez-mek > kez-lē-mek > kez-le-t-mek] *{eT} gçl. f. [-ür]* Gezletmek. [DLT]

kezlik, [kez > kez-lik] *is.* **1.** *{eT}* Küçük kadın bıçağı. [DLT] **2.** *{ağız}* Çakı; bıçak. [DS]

kezm, [Ar. keẓm كظم] *{OsT} is.* Öfkesini yenme.

kezmek[1], [kez-mek] *{eT} gçl. f. [-er]* Geçmek. [E-UTS] [Gabain]

kezmek[2], [kez-mek] *{eT} gçsz. f. [-er]* **1.** Gezmek; dolaşmak. [DLT] [ETY] [EUTS] [KB] [Üç İtigsizler] **2.** İçeri girmek. [ETY] **3.** Oymak. [ETY]

kezmek[3], [çez-mek > kez-mek] *{ağız} gçl. f. [-er]* Çözmek. [DS]

kezub, [Ar. kiẕb > keẕūb كذوب] *(kezu:b) {OsT} sf.* Çok yalan söyleyen.

kezük, [kez-mek > kez-ük] *{eT} is.* Mekik. [DLT]

kezvi, [? kezbi / kezvi] *{ağız} is.* → kezbi. [DS]

kezyarma, [kez+yar-ma] *{ağız} sf.* (Koyun için) kısır. [DS]

kezzab, [Ar. kiẕb > keẕẕāb كذاب] *(kezza:b) {OsT} sf.* **1.** Çok yalancı. **2.** *kim.* Kezzap. ⇗ **kezzāb-i bî-hicāb,** *{OsT} Utanmaz yalancı.*

kezzap, -bı [Far. tīz *(keskin)* + āb *(su)* > tīz-āb تیزاب => keẕẕāb كذاب] *{OsT} is. kim.* Derişik sülfürik asidin halk arasındaki adı.

kezzek, -ği [kes-ek / kezek] *{ağız} is.* Sert toprak topağı; kesek. [DS]

kezzez, [Ar. ḳazzāz قزاز] *{ağız} is.* İpek işi yapan; kazzaz. [DS]

kg [Fr. kilo-gramme] *kısalt.* Kütle birimi olan kilogramın kısaltması.

kgm [Fr. kilo-gramme-metèr] *kısalt.* Enerji birimi olan kilogrammetrenin kısaltması.

kgm/m³ [kilo-gram-metre bölü metre küp] *kısalt.* Metre küpün kilogram cinsinden kütlesini veren yoğunluk birimi; bir cismin bir metre küpünün kilogram cinsinden ağırlığı.

khaos, [Yun. khaos] *is. mit.* Yaratılıştan önce var olan ve karmakarışık, insanın aklının alamayacağı biçimdeki boşluk; kaos.

-kı[1], [-gı / -gi / -ğı / -ği / -ki / -kı / -gu / -gü / -kü / -ku] *yap. e.* → -gı.

-kı[2], [-k ı / -ki] *{eT} yap. e.* **1.** Zaman ve mekânla ilgili olarak aitlik veya durum bildiren, ... ya ait olan, .. olan, ... da bulunan, ... ile ilgili olan anlamında ilgi zamiri ile aynı görevleri üstlenen isimden isim türetme eki. [ETY] *yırya-kı (kuzeyde)* **2.** Akrabalık bildiren kelimelere getirilerek acıma ve sevme bildirir. [DLT] *ata-kı (babacık, babacığım)*

-kı[3], [-kı / -ki / -gı / -gi] *{eAT} yap. e.* Aslında ilgi ekidir; sıfatlar türetir. *ilerü-ki, kan-kı, arkanda-gı*

kı, [kı] *{eT} ünl.* **1.** Seslenme, çağırma sözü: Hey! [DLT] [EUTS] [Gabain] **2.** *{ağız} "Hey kız!"* anlamında seslenme sözü. [DS]

kıb, [kep / kıb / kıp / kip *(yans.)*] *is.* Kırpmayı, kıpırdamayı, ağır veya hızlı hareket etmeyi anlatan kök. [Zülfikar] *kıb-ıl kıbıl, kıb-ır-t-mak*

kıbab, [Ar. ḳubbe > ḳıbāb قباب] *(kıba:b) {OsT} is.* Kubbeler.

kıbah, [Ar. ḳabīḥ > ḳıbāḥ قباح] *(kıba:h) {OsT} is.* Çirkinler.

kıbal, -li [Ar. ḳıbāl قبال] *(kıba:l) {OsT} is.* **1.** Hareket; davranış şekli. **2.** (Yazı için) karşılaştırma. **3.** *{ağız}* Yüz. [DS] **4.** *{ağız}* Yaradılış; huy. [DS] **5.** *{ağız}* Değişik ve özel biçim; yol; usul; durum; tarz. [DS] **5.** *{ağız}* (Giyim kuşam, görünüş vb. için) biçim. [DS] **6.** *{ağız}* Benzer. [DS]

kıbale, [Ar. ḳıbāle قباله] *(kıba:le) {OsT} is.* Çocuk doğurtma işi; ebelik.

kıban, [? kıban] *{ağız} is.* İyi yetişmemiş bitki. [DS]

kıbat, [? kıbat] *{ağız} is.* Diz. [DS]

kıbde, [Ar. ġıbṭa] *{ağız} is.* İmrenme; özenme; gıbta. [DS]

kıbel, [Ar. ḳıbel قبل] *{OsT} is.* **1.** Taraf; yön; cihet. **2.** Yan; kat; huzur. **3.** Bir şeyi kolayca yapabilme; muktedir olma. ⇗ **kıbelinden gelmek,** *{OsT} Birisinin yanından gelmek.*|| **kıbeline vüsûl bulmak,** *{OsT} Birinin yanına varmak.*|| **kıbel-i şer'-i şerîften,** *{OsT} Şeriat tarafından; şeriat gereğince.*

kıbı, [? kıbı] *{ağız} is.* Çocuk ayakkabısı. [DS]

kıbıçkan, [kıbıç-kan / kıbış-kan] *{ağız} is.* Semizotu. [DS]

kıbıdık, -ğı [kıb *(yans.)* > kıb-ıt-ık] *{ağız} is.* Çocukların hayvan tırnağı dikip taşla vurarak oynadıkları bir tür kaydırak oyunu. [DS]

kıbık, -ğı [kıb-ık] *{ağız} is.* Bir bölgeye özgü hastalık. [DS]

kıbıktırmak, [kıb-ık-tır-mak / kıv-ık-tır-mak / kıc-ık-tır-mak] *{ağız} gçl. f. [-ır]* Acele ettirmek; ivmesi için sıkıştırmak. [DS]

kıbıl[1], [kıb *(yans.)* > kıb-ıl] *is.* Kırpmayı, kıpırdamayı, ağır veya hızlı hareket etmeyi anlatan yansımalı gövde. ⇗ **kıbıl kıbıl,** *{ağız} Çok kıpırdayan; kıpır kıpır; yaramaz.* [DS]

kıbıl[2], [Ar. ḳufl [Tietze] قفل => kıbıl / kıfıl] *{ağız} is.* Anahtar. [DS]

kıbıla, [Ar. kıble] *{ağız} is.* Güney. [DS]

kıbılamak, [kıbı-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor] çoc. dili.* Çalmak; aşırmak. [DS]

kıbılık, -ğı [kıb-ı-lık] *{ağız} is.* Yaramazlık. [DS]

kıbırtmak, [kıb *(yans.)* > kıb-ır-t-mak] *{ağız} gçl. f. [-ır]* Koşmak; hızla gitmek. [DS]

kıbış[1], [kıbış] *{ağız} sf.* (Karşılaştırılan hayvan boyları için) denk; aynı; eşit. [DS]

kıbış[2], [kaba-ş / kıbış] *{ağız} sf.* Saçsız; kel. [DS]

kıbışkan, [kıbış-kan] *{ağız} is.* Semizotu. [DS]

kıbışlanmak, [kıbış-la-n-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* Yaltaklanmak. [DS]

kıbıt, -dı [kıbıt] *{ağız} is.* Karm. [DS]

kıbız, [kap > kap-uz / kıbız] *{ağız} is.* Çok kayalık boğaz; dar geçit. [DS]

kıbla, [Ar. ḳıble] *{ağız} is.* Güney. [DS]

kıble, [Ar. ḳıble قبله] *{OsT} is.* **1.** Namaz kılarken dönülmesi gerekli olan yön; Mekke ve Kâbe tarafı. **2.** Güney; cenup. **3.** Güneyden esen rüzgâr; kıble rüzgârı. **4.** *mecaz.* Herkesin dara düştüğünde yardım istediği kapı. ⊡ **kıble-gâh,** *{OsT} Kâbe'nin bulunduğu yer ve yön.*|| **kıble-i âlem,** *{OsT} "Dünyanın kıblesi" anlamında padişahlar ve Müslüman hükümdarlar hakkında kullanılmıştır.*|| **kıble-i hâcet,** *{OsT} "İhtiyaçların karşılandığı yer" anlamında herkesin bir isteğinin karşılanması için başvurduğu makam veya kimse.*|| **kıble-i İslam,** *{OsT} Müslümanların namazda yönelecekleri taraf.*|| **kıble-keşişleme,** *{OsT} Güney ile güneydoğu yönleri arasından esen rüzgâr.*|| **kıble-lodos,** *{OsT} Güney ile güneybatı yönleri arasından esen rüzgâr.*|| **kıblenin keşişlemeden kertesi,** *{OsT} Güneydoğu rüzgârı.*|| **kıble-rü,** *{OsT} Yüzünü kıbleye döndürmüş olan kimse.*|| **kıble rüzgârı,** *{OsT} Güneyden esen rüzgâr.*|| **kıblesi belli olmamak,** *Neye inandığı, düşüncesinin ne olduğu ve kime hizmet ettiği belli olmamak.*|| **kıbleye dönmek,** *Yönünü Kâbe'ye çevirmek; namaz kılmak.*

kıblename, [Ar. ḳıble + Far. nāme قبله نامه] *(kıblena:me) {OsT} is.* Kıbleyazar; pusula.

kıblenüma, [Ar. kıble + Far. nümā قبله نما] *(kıblenüma:) {OsT} is.* Bulunulan yerin kıblesini gösteren özel pusula.

kıbletan, [Ar. ḳıbletān قبلتان] *(kıbleta:n) {OsT} is.* → kıbleteyn.

kıbleteyn, [Ar. kıbleteyn قبلتين] *{OsT} is.* **1.** İki kıble. **2.** Mekke'de bulunan Kâbe ile Kudüs'te bulunan Beyt-i Makdis'in ikisine birden verilen ad; Kıble-i Muhammet ve Kıble-i Musa.

kıblî, [Ar. kıblī قبلى] *(kıbli:) {OsT} sf.* **1.** Güneye ait; güney ile ilgili. **2.** Güneyli.

kıbrak, -ğı [kıb-ra-k] *{ağız} is.* Yasadışı cinsel ilişkilere aracılık eden kimse. [DS]

kıbrız, [Ar. ḳırmiz] *{ağız} is.* → kırbız. [DS]

Kıbt, [Ar. ḳıbṭ قبط] *{OsT} is.* Eski Mısır halkı.

Kıbti, [Ar. ḳıbṭī / ḳıbṭiye قبطى / قبطيه] *(kıbti:) {OsT} is.* **1.** Mısır'ın eski yerli halkından olan. **2.** *sf.* Çingene ile ilgili.

Kıbtiyan, [Ar. ḳıbṭī >kıbtiyān قبطيان] *(kıbtiya:n) {OsT} is.* Çingeneler.

kıc[1], [kac / kıc / kıç / kic *(yans.)*] *is.* Sert şeylerin kulak tırmalayıcı bir sesle birbirine sürtünmesini, yaranın ve derinin kaşınmasını veya buna benzer sinirsel tepki uyandıran hareketleri anlatan kök. [Zülfikar] *kıc-ık (gıcık), kıc-ık-la-mak, kıc-ı-la-mak*

kıc[2], [kıc / kıç / kiç / kuç *(yans.)*] *is.* Köpek ve benzeri hayvanlarla keçi çağırma ünlemi. *kıc-ı, kıc-ık, kıc-ık-la-mak*

kıcalak, -ğı [kıc *(yans.)* > kıc-ala-k] *{ağız} is.* Çam kozalağı. [DS]

kıccık, -ğı [kıc(c)-ık] *{ağız} is.* Topal. [DS]

kıcı[1], [kıc *(yans.)* > kıc-ı قجى] *{ağız} is.* **1.** Dolu. **2.** Toz gibi ince dolu. **3.** Kırağı. [DS]

kıcı[2], [kıc *(yans.)* > kıc-ı] *{ağız} is.* Çam kozalağı. [DS]

kıcı[3], [kıc *(yans.)* > kıc-ı] *{ağız} is.* Yuvarlak ve katı koyun, keçi pisliği. [DS] ⊡ **kıcı olmak,** *{ağız} (Küçük çocuklar için) toprakla oynayıp kirlenmek.* [DS]

kıcı[4], [kıc *(yans.)* > kıc-ı] *{ağız} is.* Baharda kayısı ve erik ağaçlarında görülen parlak ve yapışkan madde; zamk. [DS]

kıcı[5], [*eT.* kīçī قجى] *{ağız} is.* **1.** Hardal tohumu. **2.** *{OsT}* Taze sürgünleri salata olarak yenilebilen hardal. [DS]

kıcı[6], [kıc *(yans.)* > kıc-ı] *{ağız} is.* Koyun, keçi, kuzu. [DS]

kıcı[7], [kıcı] *{ağız} is.* Tütün fidesi yetiştirilen yer. [DS]

kıcık[1], **-ğı** [kıc *(yans.)* > kıc-ı-k] *{ağız} is.* **1.** Koyun, keçi, kuzu. **2.** Kuyruksuz, kıvırcık koyun. **3.** Kuyruğu küçük ve içine doğru kıvrık koyun. **4.** Kendisini sağdırmayan ve kuzusuna süt vermeyen koyun. **5.** Yaşlı hayvan. **6.** *sf.* (Koyun, keçi için) çok küçük; ufak tefek; çelimsiz. [DS]

kıcık[2], **-ğı** [kıc *(yans.)* > kıc-ı-k] *{ağız} sf.* Yozlaşmış; soyu bozulmuş. [DS]

kıcık[3], **-ğı** [kıc *(yans.)* > kıc-ı-k] *{ağız} is.* Kızdırma; fit. [DS] ⊡ **kıcık vermek,** *{ağız} 1. Dedikodu yaparak bir kimseyi başka biri hakkında kışkırtmak; kişileri birbirine düşürmek. 2. Kızdırmak; sinirlendirmek; öfkelendirmek. 3. Oyunbozanlık etmek.* [DS]

kıcık[4], **-ğı** [kıc *(yans.)* > kıc-ı-k] *{ağız} sf.* **1.** Geveze. **2.** Sözünde durmayan; dönek. [DS]

kıcık[5], **-ğı** [kıc *(yans.)* > kıc-ı-k قجق] *{OsT} {ağız} is.* **1.** Boğazda yanma; gıcık. **2.** Bir tür cilt hastalığı. [DS]

kıcık[6], **-ğı** [kıcık] *{ağız} is.* Güveç. [DS]

kıcıklamak[1], [kıcı-k-lā-mak قجقلامق] *(kıcıkla:mak) gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* **1.** *{eT} {OsT} {ağız}* Gıdıklamak; tahrik etmek; güldürmek. [Nevâyî] [DS] **2.** *{ağız}* Huylandırmak; şüphelendirmek; kızdırmak. [DS]

kıcıklamak[2], [kıc-ı-k-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Hayvanı sürmek. [DS]

kıcıklanmak, [kıcık-la-n-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* **1.** Gıdıklanmak. **2.** Kimi cisimlerin sürtünmesinden çıkan sesten tedirgin olmak; gıcıklanmak. [DS]

kıcıktırmak, [kıcık-tır-mak] *{ağız} gçl. f. [-ır]* Acele ettirmek; acele etmesi için sıkıştırmak [DS]

kıcıl, [kıc-ıl] *{ağız} is.* Çocukların oyunda yaptıkları sayı. [DS]

kıcılamak[1], [kıcı-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* **1.** Birinin üstüne yürümek; saldırmak. **2.** İlerlemek. [DS]

kıcılamak[2], [kıcı-la-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(ı)-yor]* (Dolu için) yağmak. [DS]

kıcılamak[3], [kıcı-la-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(ı)-yor]* (Rüzgâr için) hızlanmak; kuvvetli esmek. [DS]

kıcılamak[4], [kıcı-la-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Gıcırdamak. [DS]

kıcılamak[5], [kıcı-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Köpeği çağırmak. [DS]

kıcılamaz, [kıcı-la-maz] *{ağız} sf.* Tembel. [DS]

kıcım, [*eT.* kā *(akraba)* > ka-cı-m ? / kıcı-m] *{ağız} ünl.* **1.** *"Canım, şekerim"* anlamında çocuklara söylenen sevgi sözü. **2.** Ağabeyim. [DS]

kıcıma[1], [kıc-ı-ma] *{ağız} is.* Çam kozalağı. [DS]

kıcıma[2], [kıç > kıç-ım-a] *{ağız} zf.* Sonra; daha sonra; ileride. [DS]

kıcımak[1], [kıc-ı-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r]* **1.** Boşa gitmek; boş yere tüketilmek; harcanmak. **2.** (İş için) gereği gibi yapılmamak; baştan savma yapılmak. [DS]

kıcımak[2], [kıc-ı-mak] *{ağız} gçsz. f. [-ır]* (Bıçak vb. keskin araçlar için) keskinliğini yitirmek; körleşmek. [DS]

kıcımık, -ğı [kıcı-mık] *{ağız} zf.* Yeniden; tekrar. [DS]

kıcımuk, -ğu [kıcı-muk] *{ağız} sf.* **1.** Doymak bilmeyen; aşırı istekli. **2.** Cimri. [DS]

kıcındırmak[1], [kıc-ı-n-dır-mak] *{ağız} gçl. f. [-ır]* Fırlatmak. [DS]

kıcındırmak[2], [kıc-ın-dır-mak] *{ağız} gçl. f. [-ır]* Pişman etmek. [DS]

kıcır[1], [kıc *(yans.)* > kıc-ır] *is.* Sert şeylerin kulak tırmalayıcı bir sesle birbirine sürtünmesini, yaranın ve derinin kaşınmasını veya buna benzer sinirsel tepki uyandıran hareketleri anlatan yansımalı gövde. ❐ **kıcırı kıcırı,** *{ağız} Acımaksızın; acımadan.* [DS]|| **kıcırı kıcırı kesmek,** *{ağız} Kıtır kıtır kesmek.* [DS]

kıcır[2], [kıc-ı-r] *{ağız} is.* Güç; kuvvet. [DS] ❐ **kıcır bükme,** *{ağız} Çabuk; zorlama ile.* [DS]|| **kıcırı bükmek,** *{ağız} 1. Zorla yapmak. 2. İşten vazgeçmek.* [DS]|| **kıcır kemiği,** *{ağız} Kalça kemiği.* [DS]

kıcır[3], [kıc-ı-r] *{ağız} is.* Mor renkli mısır sırçanı. [DS]

kıcır[4], [kıc-ı-r] *{ağız} is.* Neşe; zevk. [DS]

kıcır[5], [kıc-ı-r] *{ağız} is.* Oyunda yenen kimsenin aldığı sayı. [DS]

kıcır[6], [kıc-ı-r] *{ağız} is.* Öç; intikam. [DS]

kıcır[7], [kıc-ı-r] *{ağız} is.* Tahterevalli. [DS]

kıcır[8], [kıc-ı-r] *{ağız} is.* Yuvak taşının iki yanından takılan ağaç. [DS]

kıcır[9], [kıc-ı-r / kır-cı] *{ağız} is.* Dolu; dolu taneleri. [DS]

kıcır[10], [kıc-ı-r] *{ağız} sf.* Fıtıklı. [DS]

kıcır[11], [gıc-ır > kıc-ı-r] *{ağız} sf.* İyi; yeni. [DS]

kıcır[12], [kıc-ı-r] *{ağız} sf.* Etli; yağlı; semiz. [DS]

kıcıra, [kıl + Far. çār > kıc-ı-r-a] *{ağız} is.* Yumuşak keçi kılından dokunmuş kumaştan yapılma pantolon; çakşır. [DS]

kıcıramak, [kıc *(yans.)* > kıc-ı-ra-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-r(ı)-yor]* Azarlamak. [DS]

kıcırganmak, [kıc *(yans.)* > kıc-ı-r-ga-n-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* İlgi göstermemek; ilgilenmemek; önemsememek. [DS]

kıcırım, [kıc-ır-ım] *{ağız} sf.* Bol; çok. [DS] ❐ **kıcırım bükme,** *{ağız} Tavşan kaçışı.* [DS]

kıcırik, -ği [kıc-ı-r-ik] *{ağız} sf.* Kaygan. [DS]

kıcırlanmak, [kıc-ır-la-n-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* İyileşmek; şişmanlamak. [DS]

kıcırlı, [kıc-ır-lı] *{ağız} sf.* Etli; yağlı; semiz. [DS]

kıcıt, -dı [kıc-ıt] *{ağız} is.* Gıcık; kızgınlık; kıskançlık. ❐ **kıcıt etmek,** *{ağız} Kıskandırmak.* [DS]|| **kıcıt vermek,** *{ağız} Tahrik etmek.* [DS]

-kıç, [-gıç / -giç / -guç / -güç / -kiç / -kıç / -küç / -kuç] *yap. e.* → -gıç.

kıç[1], [kac / kıc / kıç / kic *(yans.)*] *is.* Sert şeylerin kulak tırmalayıcı bir sesle birbirine sürtünmesini, yaranın ve derinin kaşınmasını veya buna benzer sinirsel tepki uyandıran hareketleri anlatan kök. [Zülfikar] *kıç-ık-la-mak, kıç-ı-la-mak*

kıç[2], [kıc / kıç / kiç / kuç *(yans.)*] *is.* Köpek ve benzeri hayvanlarla keçi çağırma ünlemi. *kıç-ı kıçı*

kıç[3], [kıç قچ] *is.* **1.** Arka; son taraf; *{eAT} {ağız} (aynı).* [DS] **2.** *{ağız}* Bir şeyin ucu. [DS] **3.** İnsan ve hayvan vücudunun gerisi; kuyruk sokumu kısmı. **4.** *{ağız}* Bacağın diz kapaktan aşağı bölümü; bacak. [DS] **5.** Bacağın uyluk bölümü. **6.** Ayak. **7.** *dnz.* Geminin arka tarafı, gerisi; dümen ile ana posta arasında kalan bölümü; pupa. **7.** *{ağız}* Ayak bileği. [DS] **8.** *{ağız}* Diz. [DS] **9.** *{ağız}* Topuk. [DS] **10.** *{ağız}* Sağrı. [DS] **11.** *sf.* Arka kısımda olan. ❐ **kıç altı,** *dnz. Geminin kıç güvertesi altında kalan bölümü.*|| **kıç atmak,** *1. Aşırı istekli olmak; göt atmak. 2. (Hayvan için) çifte atmak.*|| **kıç attırmak,** *Üstün gelmek; yenmek; alt etmek; geçmek; geride bırakmak.*|| **kıç ayak,** *{ağız} Özel bir ayakkabı kalıbı; bir ayakkabı kesimi.* [DS]|| **kıç dingili,** *{ağız} Kara güreşte kalçanın yardımıyla yapılan kafa, kol oyunu.* [DS]|| **kıç gönderi,** *dnz. Gemilerin arkasında bulunan ve bağlı bulunduğu ülkenin bayrağı çekili gönder; sancak gönderi.*|| **kıçı kırık,** *Değer-*

siz; önemsiz; işe yaramaz.|| **kıçına baka baka gitmek,** *Umduğunu bulamayarak gitmek; istediğini elde edemeden dönmek.*|| **kıçına batmak,** *Rahat ve huzur bulduğu yerden ayrılarak huzursuz bir ortama gitmek.*|| **kıçına kına yakmak,** *(Kendisinin zor durumda kalmasından sevinç duyacak olanlara söylenen sitem sözü) düşmanının zor durumuna sevinmek.*|| **Kıçına soksun!** *(Bir şeyi çok isteyenler veya bir kimseye fazla ilgi gösterenler için) "alsın, onun olsun; ne yaparsa yapsın." anlamında kullanılır.*|| **kıçına tekmeyi atmak,** *Birini kovmak; uzaklaştırmak; yol vermek.*|| **kıçına tekmeyi vurmak** (yapıştırmak), *İşten çıkarmak; kovmak; yol vermek; uzaklaştırmak.*|| **kıçında pireler uçuşmak,** *Derin uykuda olmak; başkaları uyanıkken uyuyor olmak.*|| **kıçın dönülmek,** *{eAT} Geriye dönmek.*|| **kıçını kaldıramamak,** *Tembellik veya uyuşukluk yüzünden işi zamanında yapamamak; geç kalmak; çok tembel olmak.*|| **kıçını sıkmak,** *dnz. Bir geminin kıçını, başına göre iskele veya rıhtıma daha fazla yaklaştırmak.*|| **kıçını yırtmak,** *1. Bütün gücünü kullanarak uğraşmak; didinmek. 2. Bağırıp çağırmak.*|| **kıçının kılı ağarmak,** *İhtiyarlamak.*|| **kıçının kılları ile balık tutmak,** *Şansı yerinde olmak.*|| **kıçın kıçın,** *{eAT} {OsT} {ağız} 1. Gerisin geriye; geri geri. 2. (Yürüyüş için) oturarak.* [DS]|| **kıçın kıçın gitmek,** *1. Geri geri gitmek. 2. (Bebekler için) kıçının üstünde sürünerek gitmek.*|| **kıçın üstü,** *{ağız} Kıç üstü.* [DS]|| **kıçı üstüne oturmak,** *Bir konuda yenilmek; söyleyecek şey bulamamak.*|| **kıçı yer görmemek,** *Uzun süre ayakta kalmış olmak; oturmaya fırsat bulamamak; götü yer görmemek.*|| **kıçı yoluk,** *{ağız} Yoksulluğuna bakmadan gösteriş yapmaya kalkan kimse.* [DS]|| **kıç palamarı,** *dnz. Gemilerin kıç tarafını sahile veya iskeleye bağlamaya yarayan halatlar.*|| **kıç serpmek,** *{OsT} Kıç atmak.*|| **kıçta kalmak,** *dnz. Başka gemilerin peşinde kalmak.*|| **kıçtan bacaklı,** *Kısa boylu insan; bodur.*|| *dnz.* **kıçtan gitmek,** *(Gemi için) kıç taraftan su alarak batmak; kıç taraftan suya gömülmek.*|| **kıç üstü,** *dnz. 1. Kıç kasara güvertesi. 2. Kıç tarafı suya çok gömülmüş gemi.*

kıçayak, -ğı [kıç+ayak] *{ağız} is.* Çizmeye benzeyen, ayağa giyilen bir tür yemeni. [DS]

kıçgırmak, [kıç-gır-mak] *{ağız} gçl. f. [-ır]* Ateşi alevlendirmek; körüklemek. [DS]

kıçgırtmak, [kıç-gır-t-mak] *{ağız} gçl. f. [-ır]* Dedikodu ile iki kişiyi birbirine düşürmek; kışkırtmak. [DS]

kıçı, [kīçī] *(kı:çı:) {eT} is.* Hardal. [DLT]

kıçık[1], [kıçı-k] *{eT} is.* Kaşıntı. [EUTS]

kıcık[2], [kıçı-k / kıdık] *{ağız} is.* Köpek yavrusu. [DS]

kıçıklamak, [kıçı-k-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r]* Gıdıklamak. [DS]

kıçılamak, [kıçī-lā-mak] *(kıçı:la:mak) {eT} gçl. f. [-r]* Gıdıklamak. [DLT]

kıçınlamak, [kıç-ın-la-mak قچنلمق] *{ağız} gçsz. f. [-ır]* **1.** *{OsT}* Bir şeyden korkarak geri çekilmek; sakınmak. **2.** (Hayvan için) geri geri gitmek. **3.** *gçl. f.* Karşı koymak. [DS]

kıçınlanmak, [kıç-ın-la-n-mak قچنلنمق] *{eAT} dönşl. f. [-ur]* Geri geri gitmek.

kıçınlatmak, [kıç-ın-la-t-mak قچنلتمق] *{OsT} gçl. f. [-ur]* Geriletmek.

kıçırık, -ğı [kıç *(yans.)* > kıç-ır-ık] *{ağız} is.* Sızlanma. [DS]

kıçırışmak, [kıç *(yans.)* > kıç-ır-ış-mak] *{ağız} işteş. f. [-ır]* Bağrışmak. [DS]

kıçırmak, [kıç *(yans.)* > kıç-ır-mak] *{ağız} gçsz. f. [-ır]* Bağırmak. [DS]

kıçırtmak, [kıç *(yans.)* > kıç-ır-t-mak] *{ağız} gçl. f. [-ır]* Bağırtmak.

kıçırttırmak, [kıç *(yans.)* > kıç-ır-t-tır-mak] *{ağız} gçl. f. [-ır]* Bağırttırmak. [DS]

kıçıruvçı, [kıç *(yans.)* > Karaç. kıç-ır-uv-çı] *{ağız} is.* Horoz. [DS]

hıçkırık, -ğı [kıç *(yans.)* > kıç-kır-ık] *{ağız} is.* Köpeği saldırtmak için çobanın çıkardığı ses. [DS]

kıçkırmak, [kıç-kır-mak] *{ağız} gçl. f. [-ır]* Şölen vermek. [DS]

kıçmalamak, [kıç > kıç-ma-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Çifte atmak. [DS]

kıçmık[1], [*kıç-mak > kıç-mık] *{eT} is.* **1.** Küçük kırıntı; toz. **2.** Atom. [EUTS] [Gabain]

kıçmık[2], **-ğı** [kıç-mık] *{ağız} is.* Tekme. [DS]

kıçmuk, -ğu [kıç-mık / kıç-muk] *{ağız} is.* Tekme. [DS]

kıçtankara, [kıç-tan+kara] *is. dnz.* Baştan demirleyen, kıçtan da halatlarla kıyıya bağlanan gemi.

kıçtın, [kıçtın] *{eT} is.* Kaşıntı. [EUTS]

kıçurmak, [*kīç-mak > kıç-ī-mak *(gıdıklamak)* > kīçu-r-mak] *{eT} gçl. f. [-ur]* Kınamak; ayıplamak; başkasının kaygısından sevinç duymak. [DLT] [EUTS]

kıçüstü, [kıç+üst-ü] *sf.* Kıçı yere gelmiş durumda. ⊡ **kıçüstü oturmak,** *1. Kıçı yere gelmiş durumda oturmak veya düşmek. 2. mecaz. Bir konuda yenilmek; söyleyecek şey bulamamak. 3. Beklentisine uygun gitmeyen bir işte umutsuzluğa düşmek.*

kıd[1], [kıd *(yans.)*] *is.* Keçi, köpek vb. hayvanları çağırma ünlemi. *kıd-ı, kıd-ı kıdı (gıd-ı gıdı), kıd-ık kıdık, kıd-ı+kıdı*

kıd[2], [kıd *(yans.)*] *is.* Sinir tepkisi uyandıracak hareketleri anlatan kök. [Zülfikar] *kıd-ık-la-mak (gıd-ık-la-mak), kıd-ı*

kıd[3], [kıd *(yans.)*] *is.* Tavuk ve kümes hayvanları ile benzeri hayvanların seslenmelerini anlatan kök. [Zülfikar] *kıd-ak-la-mak (gıd-ak-la-mak)*

kıd[4], [kıd / kıt *(yans.)*] *is.* Bir şeyi kesip parçalamayı,

ufak parçalara ayırmayı, koparmayı, kemirerek veya keserek ufaltmayı anlatan kök. [Zülfikar] *kıd-ık, kıd-ım mıdım, kıd-ı-mık*

kıda, [? kıda] *{ağız} is.* İpekten para kesesi ve bel kemeri dokumaya yarayan küçük el gergefi. [DS]

kıdah, [Ar. ḳadeḥ > ḳıdāḥ قداح] *(kıda:h) {OsT} is.* Kadehler.

kıdak, -ğı [kıd-a-k] *{ağız} is.* Bir işi yapmak için en uygun durum, yer veya zaman. ☞ **kıdağına gelmek,** *{ağız} Biçimine, yerine gelmek.* [DS]|| **kıdağında,** *{ağız} Yerinde; biçiminde.* [DS]

kıdaklamak, [kıd *(yans.)* > kıd-a-k-la-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Tavuk, yumurtlayacağı zaman ve yumurtladıktan sonra ötmek. [DS]

kıdakmak, [kıd-a-k-mak] *{ağız} gçsz. f. [-ır]* Alışmak; dadanmak. [DS]

kıdaksınmak, [kıd-a-k-sın-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* Alışmak; dadanmak. [DS]

kıdaktımak, [kıd-a-k-tı-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r]* Alışmak; dadanmak. [DS]

kıdalak[1], **-ğı** [kıd-ala-k] *{ağız} is.* Küçük adım. [DS]

kıdalak[2], **-ğı** [kıd-ala-k] *{ağız} sf.* (Kişi için) kısa boylu; tıknaz. [DS]

kıdalamak, [kıd-ala-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Kusur bulmak; titizlik etmek. [DS]

kıdan, [kıd-an] *{ağız} is.* Oğlak. [DS]

kıdatmak, [kıḏ-a-t-mak ?] *{eT} gçl. f.* Düzeltmek; iyileştirmek. [EUTS]

kıddı, [kıt *(yans.)* > kıd(d)-ı] *{ağız} is.* Leblebi. [DS]

kıdem[1], [Ar. ḳıdem قدم] *{OsT} is.* **1.** Bir işte eski olma; eskilik. **2.** Bir görevde, hizmette geçirilen süre. **3.** Bir görevde rütbece eskilik. **4.** Başlangıcı olmayacak derecede eskilik; ezel; Allah'ın isimlerinden. ☞ **kıdem-i âlem,** *{OsT} Evrenin eskiliği.*|| **kıdem-i zamânî,** *{OsT} Zaman bakımından eskilik.*|| **kıdem-i zatî,** *{OsT} Bir kimsenin bir işte rütbe bakımından eskiliği.*|| **kıdem tazminatı,** *{OsT} Hizmet sözleşmesinin bitiminde, belli bir çalışma süresini doldurmuş işçiye, işverenin ödediği tazminat.*

kıdem, [? kıdem] *{ağız} is.* Küçük çocuk. [DS]

kıdemce, [kıdem-ce] *(kıde'mce) zf.* Kıdem bakımından; bir işte geçirilen süreye göre; bir işteki tecrübeye dayalı olarak.

kıdemen, [Ar. ḳıdemen قدماً] *(kıde'men) {OsT} zf.* Kıdem bakımından; kıdeme göre.

kıdemî, [Ar. ḳıdemī / kıdamiye قدمى / قدميه] *(kıdemi:) {OsT} sf.* Kıdemle ilgili olan.

kıdemli, [kıdem-li] *sf.* Kıdemi bulunan; bir işte görev süresi ve tecrübe bakımından daha eski olan. ☞ **kıdemli başçavuş,** *Kıdemi olan başçavuşun rütbesi.*|| **kıdemli üstçavuş,** *Kıdem almış bulunan üstçavuşun rütbesi.*

kıdemlilik, -ği [kıdem-li-lik] *is.* Kıdemli olma durumu.

kıdemsiz, [kıdem-siz] *sf.* Bir işte görev süresi ve iş deneyimi bakımından yeni olan; kıdemi az olan; yeni.

kıdemsizlik, -ği [kıdem-siz-lik] *is.* Kıdemi az olma; bir işte yeni olma durumu.

kıdı[1], [kıdı / kıcı] *{ağız} is.* Hardal tohumu. [DS]

kıdı[2], [kıdı] *{ağız} is.* Topraktan yapılmış küçük su kabı. [DS]

kıdı[3], [kıdı / kıcı] *{ağız} is.* Çam kozalağı. [DS]

kıdı[4], [ḳıdı / kıd-ık] *{ağız} is.* Köpek yavrusu. [DS] ☞ **kıdı kıdı,** *{ağız} 1. Köpek çağırma ünlemi. 2. Davar çağırma ünlemi.* [DS]

kıdıg, [kıḏ-mak > kıḏ-ıg] *{eT} is.* Hudut; sınır; kıyı; yan; kenar. [DLT] [EUTS] [Üç İtigsizler] [İKPÖy.]

kıdıglamak, [kıḏ-mak > kıḏ-ıg-lā-mak] *(kıdığla:-mak) {eT} gçl. f.* Kıyı dikmek; kıyılamak. [DLT]

kıdıglanmak, [kıḏ-mak > kıḏ-ıġ-lā-mak > kıḏıġ-la-n-mak] *{eT} dönşl. f. [-ur]* **1.** Kıyılanmak; kenarlanmak. [DLT] **2.** Sınırlanmak.

kıdıgsız, [kıḏ-mak > kıḏ-ıġ-sız] *{eT} sf.* **1.** Kıyısız; kenarsız. [Üç İtigsizler] **2.** Hudutsuz; sınırsız. [EUTS]

kıdıh, [kıdık] *{ağız} is.* Gerdan. [DS]

kıdıhlamak, [kıd-ıẖ-la-maẖ / kıd-ık-mak] *{ağız} is.* Gıdıklamak. [DS]

kıdık[1], [kıḏ-mak > kıḏ-ıg] *{eT} is.* Sınır; kıyı. [Gabain]

kıdık[2], [kıd-ık] *is.* **1.** Sinir tepkisi uyandıracak hareketleri anlatan yansımalı gövde. **2.** Gıdıklanma; gıcık alma vb.

kıdık[3], **-ğı** [kıd-ı-k] *{ağız} is.* **1.** Keçi yavrusu; oğlak. **2.** Kuzu. [DS]

kıdık[4], **-ğı** [kıd-ı-k] *{ağız} is.* **1.** Küçük ve dar el sepeti; sepet. **2.** Küçük yumurta sepeti. [DS]

kıdık[5], **-ğı** [koduk / kıdık / kadak] *{ağız} is.* Eşek yavrusu; sıpa. [DS]

kıdık[6], **-ğı** [kıdı-k] *{ağız} is.* Köpek yavrusu. [DS] ☞ **kıdık kıdık,** *{ağız} Köpek çağırma ünlemi.* [DS]

kıdık[7], **-ğı** [*eT.* kıḏ-mak > kıd-ık] *{ağız} is.* Bir şeyin en küçük parçası; molekül. [DS]

kıdık[8], **-ğı** [gıd-ı-k] *{ağız} is.* **1.** Gerdan; çene altı. **2.** Çene. **3.** Boyuna takılan inci, boncuk dizisi, gerdanlık. **4.** Bir çeşit çocuk bileziği. [DS]

kıdıklamak, [kıdık-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* **1.** Gıdıklamak. **2.** Kaşımak. **3.** İki kişiyi dedikodu yaparak birbirine düşürmek; fit vermek. [DS]

kıdıklanmak, [kıdık-la-n-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* Gıdıklanmak. [DS]

kıdılık, -ğı [gıdı-lık] *{ağız} is.* Gerdanlık. [DS]

kıdılparmak, [kıd-ıl + parmak] *{ağız} is.* Küçük parmak.

kıdım[1], [kıd-ım] *{ağız} is.* **1.** Küçük adım. **2.** Rüşvet. **3.** Çorap ve halı ilmiği. **4.** Beş taş oyunu. [DS]

kıdım[1], [kıd-ım / kıd-ım-ık] *{ağız} sf.* **1.** Az; çok az; azıcık. **2.** *{ağız} is.* Bir cismin en küçük parçası; molekül. **3.** Taksit. [DS] ⊡ **kıdım kıdım,** *{ağız} 1. Azar azar. 2. Küçük küçük. 3. Ağır ağır; yavaş yavaş.* [DS]

kıdıman, [kıdı-man] *{ağız} sf.* **1.** (Hayvan ya da insan için) zamanından önce doğan. **2.** Sırasız doğuran. [EG] **3.** *is.* Çiğdem. [DS]

kıdımcık[1], **-ğı** [kıdım-cık] *{ağız} is.* Bir cismin en küçük parçası; molekül. [DS]

kıdımcık[2], **-ğı** [kıdım-cık] *{ağız} zf.* Birazcık; azıcık. [DS] ⊡ **kıdımcık kıdımcık,** *{ağız} 1. Azar azar; küçük küçük. 2. Ağır ağır; yavaş yavaş.* [DS]

kıdımık[1], **-ğı** [kıdım-ık] *{ağız} is.* Küçük adım. [DS]

kıdımık[2], **-ğı** [kıdım-ık] *{ağız} is.* Bir cismin en küçük parçası; molekül. [DS]

kıdır, [kıd-ır] *{ağız} sf.* **1.** (Kişi için) kısa oylu; tıknaz. **2.** Zayıf; iyi gelişmemiş. [DS] ⊡ **kıdır kıymık,** *{ağız} (Geçim için) kıt kanaat; güçlükle; zorla.* [DS]

kıdırım[1], [kıd-ır-ım] *{ağız} is.* Uçurum. [DS]

kıdırım[2], [kıd-ır-ım] *{ağız} is.* Sıkıntı; bunaltı. ⊡ **kıdırım olmak,** *Sıkıntıdan bunalmak; sıkılmak.*

kıdırış, [kıd-ır-ış] *{ağız} sf.* **1.** (Kişi için) kel; saçsız. **2.** Yüzü buruşuk. **3.** İyi gelişmemiş. [DS]

kıdırmak[1], [kıd-ır-mak] *{ağız} gçl. f. [-ır]* Zayıflamak. [DS]

kıdırmak[2], [kıd-ır-mak] *{ağız} gçl. f. [-ır]* **1.** Kız aramak, araştırmak. **2.** Görücü gitmek. [DS]

kıdış[1], [? kıdış] *{ağız} is.* Topraktan yapılmış su bardağı. [DS]

kıdış[2], [kıd-ış] *{ağız} ünl. "Canım, şekerim"* anlamında çocuklara söylenen okşama sözü. [DS]

kıdış[3], [? kıdış] *{ağız} is.* Koyun ve keçi kellelerinin kulaklarını çiğ yiyen kimse. [DS]

kıdışmak, [kıḏ-mak > kıḏ-ī-mak > kıḏı-ş-mak] *{eT} işteş. f. [-ur]* Birlikte kenar dikmek; değirmi bir şeyin kenarını birlikte dikmek. [DLT]

kıdıt, [kıd-ı-t] *{ağız} is.* Kabuğundan kolayca ayrılmayan ceviz. [DS]

kıdıtmak, [kıḏ-mak > kıḏ-ī-mak > kıḏı-t-mak] *{eT} gçl. f. [-ur]* Kenar diktirmek; kıyılatmak. [DLT]

kıdik, -ği [kıd-ık] *{ağız} is.* Keçi yavrusu; oğlak. [DS]

kıdlamak, [kıt-la-mak / kıd-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Dişlemek; ısırmak. [DS]

kıdma, [kıḏ-mak > kıḏ-mā / kıy-mā] *(kıdma:) {eT} is.* Hamuru serçe dili gibi eğik kesilmiş bir tür erişte. [DLT]

kıdmaç, [kıḏ-mak > kıḏ-maç / kıy-maç] *{eT} is.* Yan bakış; gözleri kısarak bakış.

kıdmak, [kıḏ-mak / kīḏ-mak] *{eT} gçl. f.* **1.** Kıymak; öldürmek. [ETY] **2.** Dilimlere veya parçalara ayırmak; kesmek. **3.** İlerletmek. [ETY] **4.** Sınırlara ulaşmak. [İKPÖy.]

kıdorik, -ği [? kıdorik] *{ağız} is.* İnce bulgurdan yapılan yağsız pilav. [DS]

kıdr, [Ar. ḳıdr / ḳıdre قدر] *{OsT} is.* Çömlek.

kıduk, [kıḏ-mak > *kıḏ-uk / kıy-uk] *{eT} sf.* Eğri kesilmiş. [DLT]

kıdve, [Ar. ḳıdve / ḳıdvet قدوة] *{OsT} is.* **1.** Kendisine güvenilerek peşinden gidilecek örnek kişi. **2.** Bir sınıf veya topluluğun başı. ⊡ **kıdvetü'l-ārifīn,** *{OsT} Bilgililerin en bilgilisi.*|| **kıdvetü'l-ebrār,** *{OsT} Dindarların ve iyi kimselerin en büyüğü.*|| **kıdvetü'l-hükemā,** *{OsT} Tasavvuf yolunda ilerlemiş kimselerin bağlı olduğu ve kendisine boyun eğdikleri kişi.*|| **kıdvetü'l-ulemā,** *{OsT} Bilginlerin bağlı oldukları ve kendisine boyun eğdikleri kişi.*|| **kıdvetü'l-ümerā,** *{OsT} Beylerin bağlı oldukları ve kendisine boyun eğdikleri kişi.*

kıf[1], [kef / kıf / kif / köf / küf *(yans.)*] *is.* Sık sık solumayı, rüzgârın esmesini anlatan kök. [Zülfikar] *kıf-ıl kıfıl,*

kıf[2], [kıf *(yans.)*] *is.* Hızlı ya da yavaş hareket etmeyi, cilveleşmeyi, kıpırdanmayı anlatan kök. [Zülfikar] *kıf.kıf, kıf kıf etmek, kıf-ı-da-k, kıf-ı-dan-ak, kıf-ıl-da-mak, kıf-ır kıf-ır, kıf-ıt-mak*

kıf[3], [ḳıf قيف] *is.* **1.** *{eAT} {OsT}* Kadeh; bardak. **2.** *{ağız}* Kadayıf dökmek için kullanılan bir tür süzgeçli tas. [DS]

kıf[4], [kıf] *{ağız} is.* Kir; pislik. [DS]

kıf[5], [kıf] *{ağız} is.* Çaba. [DS] ⊡ **kıfı tutmak,** *{ağız} İsteklenmek; heveslenmek.* [DS]

kıf[6], [kıf] *{ağız} is.* Ekin biçilmeden koparılmış buğday başağı. [DS]

kıf[7], [kıf] *{ağız} is.* İnsanın her şeyi hoş görür olduğu, en uygun zamanı ve durumu. [DS]

kıf[8], [kıf] *{ağız} zf.* (Dönmek, kalkmak vb. eylemler için) derhal; çarçabuk. ⊡ **kıfadan dönmek,** *{ağız} Olduğu yerde çabucak geri dönmek.* [DS]

kıfar, [Ar. ḳafr > ḳıfār قفار] *(kıfa:r) {OsT} is.* Susuz yerler; çöller.

kıfı[1], [kıf-ı] *{ağız} is.* Kuytu yer; rüzgâr tutmayan yer. [DS]

kıfı[2], [kıf-ı / kıp-ı] *{ağız} is.* **1.** Şaka; eğlence; alay. **2.** *sf.* Güldürücü; eğlendirici. **3.** Şakacı. [DS]

kıfıdak, -ğı [kıf-ı-dak] *{ağız} zf.* Ansızın; birdenbire. [DS]

kıfıdanak, -ğı [kıf-ı-dan-ak] *{ağız} zf.* Yavaşça. [DS]

kıfık, -ğı [kıf-ı-k] *{ağız} sf.* Soylu olmayan. [DS]

kıfıl[1], [kıf *(yans.)* > kıf-ıl] *is.* **1.** Sık sık solumayı, rüzgârın esmesini anlatan yansımalı gövde. **2.** Hızlı ya da yavaş hareket etmeyi, cilveleşmeyi, kıpırdanmayı anlatan yansımalı gövde. ⊡ **kıfıl kıfıl,** *{ağız} 1. (Yel esmesi için) ılık ılık. 2. (Yumak için)*

mışıl mışıl. 3. (Düşüp ölmek için) birbiri ardınca; sapır sapır. [DS]

kıfıl², [Ar. ḳufl [Tietze] قفل => kıbıl / kıfıl] *{ağız} is.* Anahtar; kilit. [DS]

kıfıl³, [Ar. ḳafr [Tietze] قفر => kıfıl / kıfır] *{ağız} is.* Böceklerden korumak için asma kütüklerine ve filiz yerlerine sürülen macun. [DS]

kıfıl⁴, [kıf *(yans.)* > kıf-ıl] *{ağız} is.* **1.** Çam ağaçlarının dökülen yaprakları. **2.** Kurutulmuş labada çiçeği. [DS]

kıfılanmak, [kıfı-la-n-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* Komiklik yaparak çevresindekileri güldürmek; şaklabanlık yapmak. [DS]

kıfıldamak, [kıf-ı-l-da-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-d(ı)-yor]* **1.** (Kadın için) erkeğin dikkatini çekmeye, ona hoş görünmeye çalışmak; cilvelenmek. **2.** Telaşa düşmek; çabalamak. [DS]

kıfıllanmak, [kıf *(yans.)* > kıf-ıl-la-n-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* Kendisine çeki düzen vermek; süslenmek. [DS]

kıfıltı¹, [kıf *(yans.)* > kıf-ıl-tı] *{ağız} is.* **1.** Rahatsız edici davranış; kıpırtı; patırtı. **2.** Evecenlik; telaş. [DS]

kıfıltı², [kıf *(yans.)* > kıf-ıl-tı] *{ağız} is.* İstek; arzu. [DS]

kıfır¹, [kıf *(yans.)* > kıf-ır] *is.* Hızlı ya da yavaş hareket etmeyi, cilveleşmeyi, kıpırdanmayı anlatan yansımalı gövde. ☞ **kıfır kıfır,** *{ağız} (Kaybolan şeyi aramak için) Çabuk çabuk; acelecilikle; evecenlikle.* [DS]

kıfır², [Ar. ḳafr [Tietze] قفر => kıfıl / kıfır] *{ağız} is.* **1.** Böceklerden korumak için asma kütüklerine ve filiz yerlerine sürülen macun. **2.** Üzüm salkımlarının dökülmesine neden olan bir hastalık. **3.** Tırtıl böceği. [DS] ☞ (gözüne) **kıfır aka,** *{ağız} "Gözün kör olsun" anlamında bir ilenç sözü.* [DS]

kıfıramak, [kıf-ır-a-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-r(ı)-yor]* (Ağaç için) kesmek; parçalamak; budamak. [DS]

kıfırcan, [kıf-ır-can] *{ağız} is.* Salgın hastalık. [DS]

kıfırkak, [*kıvır-mak > kıvır-ġāk] *(kıfırga:k) {eT} is.* → kıvırgak. [Gabain]

kıfırkamak, [*kıvır-mak > kıvır-ġā-mak] *(kıfırga:-mak) {eT} gçsz. f.* Hasislik etmek; cimrilik etmek. [EUTS]

kıfıtmak, [kıvır-t-mak > kıf-ıt-mak] *{ağız} gçl. f. [-ır]* Kalçasını oynatarak, salma salına yürümek. [DS]

kıflamak, [kıf-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Arpa, buğday, vb. tahılın başağını koparmak. [DS]

kıflı, [kıf-lı] *{ağız} sf.* **1.** Oynak; cilveli. **2.** Şımarık. [DS]

kıft, [? kıft قفت] *{eAT} is.* Yaklaşma; rağbet. ☞ **kıft olmak,** *{eAT} Yakınlık duymak; rağbet etmek; bağlanmak.*|| **kıft etmek** (eylemek), *{eAT} Teşvik etmek; rağbetlendirmek.*

kıftır, [kıf *(yans.)* > kıf-(ı)t-ır] *is.* Hızlı ya da yavaş hareket etmeyi, cilveleşmeyi, kıpırdanmayı anlatan yansımalı gövde. ☞ **kıftır kıftır,** *{ağız} (Yürümek için) cilveli davranışlarla; kırıtarak.* [DS]

kıftu, [kırp-mak / *kıp-mak / kıp-tū / kıf-tū ? / Yakut. kıptıy] *{eT} is.* Makas; kırkı. [DLT]

kıftulamak, [kıp-tü > kıftū-lā-mak] *(kıftu:la:mak) {eT} gçl. f. [-r]* Makas ile kırkmak; kırpmak. [DLT]

kıg¹, [kag / kağ / kah / kak / kek / kıg / kığ / kık / kok / kug / kuğ / kuk *(yans.)*] *is.* Tavuk ve diğer kümes hayvanlarının ve benzeri kuşların seslenişini ve bu biçimde bağırmayı, seslenmeyi anlatan kök. [Zülfikar] *kıg-ır-dan, kıg-ır, kıg-ı-ru*

kıg², [kağ / kah / kak / kıg / kığ / kıh / kık / kik *(yans.)*] *is.* Kurutulmuş meyve vb. şeylerin birbirine sürtünmesini, çarpmasını anlatan kök. [Zülfikar] *kıg-ış kıgış*

kıg³, [kīġ قيغ] *(kı:ğ) {eT} {eAT} {OsT} is.* Hayvan gübresi; kuru koyun, keçi ve deve pisliği; tezek. [DLT] [EUTS] [Gabain]

kıgıç, -cı [kıg *(yans.)* > kıg-ıç] *{ağız} is.* Volkanik bölgelerde bulunan, hafif, suya batmayan, yuvarlak, süngerimsi taş. [DS]

kıgıçtak, -ğı [kıg-ıç-ta-k / kığ-ış-ta-k] *{ağız} is.* Eşek sürmekte kullanılan, ucunda birkaç tane halka veya küçük bir çıngırak bulunan sopa. [DS]

kıglatmak, [kīġ > kıġ-lā-mak > kıġ-la-t-mak] *{eT} gçl. f. [-ur]* **1.** Fışkı ile gübreletmek. **2.** Ata dışkı yaptırtmak. [DLT]

kığ¹, [kag / kağ / kah / kak / kek / kıg / kığ / kık / kok / kug / kuğ / kuk *(yans.)*] *is.* Tavuk ve diğer kümes hayvanlarının ve benzeri kuşların seslenişini ve bu biçimde bağırmayı, seslenmeyi anlatan kök. [Zülfikar] *kığ-ır-mak, kığ-ıl kığıl, kığ-la-t-mak*

kığ², [kağ / kah / kak / kıg / kığ / kıh / kık / kik *(yans.)*] *is.* Kurutulmuş meyve vb. şeylerin birbirine sürtünmesini, çarpmasını anlatan kök. [Zülfikar] *kığ-ış kığış, kığ-ış-ta-mak, kığ-ış-tı*

kığ³, [kağ / kığ *(yans.)*] *is.* Akarsuyun çıkardığı sesi, gürültüyü buna benzer gürültülü konuşmayı; yıkılmayı, çökmeyi anlatan kök. [Zülfikar] *kığ-ış kığış, kığ-ış-da-mak*

kığ⁴, [*eT.* kīġ > kığ / kıh قيغ] *(kı:ğ) {eT} {eAT} {OsT} {ağız} is.* Koyun, keçi ve deve pisliği; kığı. [DS]

kığa, [*eT.* kā *(kardeş)* > ka-da / ka-ğa ?] *{ağız} is.* Ağabey. [DS]

kığalak, -ğı [kığ-a-la-k] *{ağız} is.* Koyun, keçi pisliği. [DS]

kığanışmak, [kıv-a-n-ış-mak / kığan-ış-mak قيغانشمق] *{eAT} işteş. f. [-ur]* Birlikte övünmek.

kığaşık, -ğı [kıy(ı)n-aş-ık / kınaş-ık] *{ağız} sf.* **1.** (Kapı, pencere vb. için) hafifçe aralık kalmış. **2.** *is.* Aralık. [DS]

kığaştırmak, [kıy(ı)n-aş-tır-mak] *{ağız} gçl. f. [-ır]*

(Kapı, pencere, kapak vb. için) hafifçe aralamak. [DS]

kığı[1], [*eT.* kīġ / kıh > kığ-ı] *{ağız} is.* Koyun, keçi ve deve pisliği; kığ. [DS]

kığı[2], [kığ *(yans.)* > kığı-ı / kıy+kıy / kıy + kıy] *{ağız} is.* Çalgı. [DS]

kığıl[1], [kığ *(yans.)* > kığ-ıl] *is.* Tavuk ve diğer kümes hayvanlarının ve benzeri kuşların seslenişini ve bu biçimde bağırmayı, seslenmeyi anlatan yansımalı gövde. ⊡ **kığıl kığıl etmek,** *{ağız} 1. Çabalamak; ağlayıp sızlayarak tepinmek. 2. Yaltaklık etmek; el ovuşturmak.* [DS]

kığıl[2], [kığ-ı-l] *{ağız} is.* Koyun, keçi ve deve pisliği. [DS]

kığılama, [kığ-ı-la-ma] *is.* Kığılamak eylemi.

kığılamak[1], [kığ-ı-la-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(ı)-yor]* (Keçi, koyun vb. için) pisliğini yapmak; pislemek. [DS]

kığılamak[2], [kığ *(yans.)* > kığ-ı-la-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(ı)-yor]* (Tavuk için) gıdaklamak. [DS]

kığılatmak, [kığ *(yans.)* > kığ-ı-la-t-mak] *{ağız} gçl. f. [-ır]* Üzerine çıkıp bağırtmak. [DS]

kığılcım, [kıv *(yans.)* > kıv-ıl-cım / kığ-ıl-cım قغلجم] *{OsT} {ağız} is.* Kıvılcım. [DS] ⊡ **kığılcım gibi,** *{ağız} Sürekli ve tez.* [DS]

kığımsı, [kığ-ımsı] *sf.* **1.** Kığ gibi; kığa benzer. **2.** (İnsan dışkısı için) koyun pisliği şeklinde olan.

kığır[1], [kığ *(yans.)* > kığ-ır] *is.* **1.** Tavuk ve diğer kümes hayvanlarının ve benzeri kuşların seslenişini ve bu biçimde bağırmayı, seslenmeyi anlatan yansımalı gövde. **2.** Kurutulmuş meyve vb. şeylerin birbirine sürtünmesini, çarpmasını anlatan yansımalı gövde. **3.** Akarsuyun çıkardığı sesi, gürültüyü, buna benzer gürültülü konuşmayı; yıkılmayı, çökmeyi anlatan yansımalı gövde.

kığır[2], [kığ-ır] *{ağız} sf.* (Kişi için) burnundan konuşan; hımhım. [DS]

kığırdamak, [kığ-ır-da-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-d(ı)-yor]* (Köpek için) soğuktan sızlanmak. [DS] ⊡ **kığırdayıp durmak,** *{ağız} Sözü ağzında gevelemek; söylenmek.* [DS]

kığırdanmak, [kığ *(yans.)* > kığ-ır-da-n-mak قغردنق] *{OsT} dönşl. f. [-ur]* Mırıldanmak.

kığırdıcı, [kığ *(yans.)* > kığ-ır-dıcı قغردجی] *{eAT} {OsT} is.* Tellal.

kığırıcı, [kığ *(yans.)* > kığ-ır-ıcı قغرجی] *{eAT} is.* Tellal.

kığırık, -ğı [kığ-ır-ık] *{ağız} is.* Kınalı keklik. [DS]

kığırılmak, [kığ-ır-ıl-mak قغرلق] *{eAT} {OsT} edil. f. [-ur]* Çağırılmak.

kığırışmak, [kığ-ır-ış-mak قغرشمق] *{eAT} {OsT} işteş. f. [-ur]* Bağrışmak; haykırışmak.

kığırlamak, [kığ-ır-la-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(ı)-yor]* (Koyun, keçi ve deve için) pislemek; pisliğini yapmak. [DS]

kığırmak[1], [*eT.* kakı-r-mak / kıkı-r-mak > kığır-mak قغرمق] *{eAT} {OsT} {ağız} gçl. f. [-ır]* **1.** Çağırmak; davet etmek; seslenmek; haykırmak. [DK] [DS] **2.** *{ağız}* Yollamak. [DS] **3.** *{ağız}* Koyun ve keçileri çağırmak. [DS]

kığırmak[2], [kığ-ır-mak] *{ağız} gçsz. f. [-ır]* (Horoz için) ötmek. [DS]

kığırmak[3], [kığ-ır-mak] *{ağız} gçl. f. [-ır]* Yenmek; yiğitlik göstermek. [DS]

kığırmak[4], [kağ-ır-mak] *{ağız} gçl. f. [-ır]* Bükmek; kanırmak. [DS]

kığırşak, -ğı [kığ-ır-(ı)ş-a-k] *{ağız} sf.* **1.** Buruşmuş. **2.** (Saç için) ondüleli; kıvrılmış, [DS]

kığırtmak, [kığ-ır-t-mak قغرتق] *{eAT} gçl. f. [-ur]* **1.** Tellal çağırtmak; bağırtmak. **2.** Davet etmek; çağırtmak.

kığıru, [kığ-ır-u قيغرى] *{eAT} zf.* Bağırarak; haykırarak.

kığış[1], [kığ *(yans.)* > kığ-ış] *is.* **1.** Kurumuş şeylerin birbirine sürtünmesini anlatan yansımalı gövde. **2.** *is.* Kuruyan dalların yel estikçe çıkardığı ses. **3.** Yaprakları üstünde kurumuş ağaç dalları.

kığış[2], [kığ-ış قغش] *{ağız} is.* **1.** Kışın akarsuların sürüklediği buz parçaları. **2.** Kırağı gibi ince kar; kırç. **3.** Kırağı. **4.** İri ve kalın saman. **5.** Çalı çırpı. [DS] ⊡ **kığış kığış,** *{ağız} 1. (Derenin akışı için) çakıllar arasında ses çıkararak. 2. (Sert cisimler için) birbirine sürtünme sonucu ses çıkararak. 3. (Cisimler için) çok kuru ve katı.* [DS] *4. {OsT} Şıngır şıngır.*

kığışdamak[1], [kığ-ış-da-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-d(ı)-yor]* **1.** (Dere suyu için) çakıllar arasından akarken ses çıkarmak. **2.** (Kuru yaprak ve buna benzer cisimler için) rüzgârda birbirine sürtünme sonucu ses çıkarmak. [DS]

kığışdamak[2], [kığ-ış-damak] *{ağız} is. gçsz. f. [-r] [-d(ı)-yor]* Yerli yersiz konuşmak. [DS]

kığışık, -ğı [kığ-ış-ık / kına-ş-ık] *{ağız} is.* Aralık. [DS]

kığışlamak, [kığ-ış-la-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(ı)-yor]* → kığışdamak[1]. [DS]

kığışlanmak, [kığ-ış-la-n-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* (Su için) buz tutmak. [DS]

kığışmak, [kığ-ış-mak] *{ağız} gçsz. f. [-ır]* Soğuktan donmak. [DS]

kığıştak, -ğı [kığ-ış-ta-k] *{ağız} is.* **1.** Sinir hastalığının iyileştirilmesinde kullanılan, kaynatılarak suyu içilen bir çeşit bitki. **2.** Çıngıraklı değnek. [DS]

kığıştamak, [kığ-ış-ta-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-t(ı)-yor]* (Kuru yapraklar ve sert cisimler için) birbirine dokunarak ses çıkarmak. [DS]

kığıştı, [kığ-ış-tı قغشتى] *{OsT} {ağız} is.* Kuru yaprakların ve sert cisimlerin rüzgârda birbirine değerek çıkardıkları ses; hışırtı. [DS]

kığlamak[1], [kığ-la-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Tuttuğu işin sonunu getirememek; başaramamak. [DS]

kığlamak[2], [kığ-la-mak قغلمق] *{eAT} {ağız} gçsz. f. [-r] [-l(ı)-yor]* (Koyun, keçi vb. için) pisliğini yapmak. [DS]

kığlamak[3], [kığ-la-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Yerli yersiz konuşmak. [DS]

kığmık, -ğı [kıy-mık] *{ağız} is.* Yonga; kıymak. [DS]

kığrılmak, [kığ-ır-ıl-mak قغرلق] *{eAT} edil. f. [-ur]* Çağrılmak.

kığrımca, [kığ-(ı)r-ım-ca] *{ağız} is.* Bir çeşit cevizli hamur tatlısı. [DS]

kığrışmak, [kığ-(ı)r-ış-mak قغرشمق] *{eAT} işteş. f. [-ur]* Bağrışmak; çağrışmak.

kığşadak, -ğı [kığ-(ı)ş-adak] *{ağız} zf.* Yığın hâlinde; topluca. [DS]

kıh[1], [kağ / kah / kak / kıg / kığ / kıh / kık / kik *(yans.)*] *is.* Kurutulmuş meyve vb. şeylerin birbirine sürtünmesini, çarpmasını anlatan kök. [Zülfikar] *kıh-ıl-tı*

kıh[2], [kağ / kah / kak / kıh *(yans.)*] *is.* Öksürme ve balgam çıkarmayı anlatan kök. [Zülfikar] *kıh kıh, kıh+kıh-la-mak*

kıh[3], [*eT.* kıġ > kıh] *{ağız} is.* **1.** Koyun ve keçi pisliği; gübre. **2.** İnsan dışkısı; pislik. [DS] **3.** *çoc. d.* Kir; pislik. [EG]

kıhf, [Ar. ḳıḥf قحف] *{OsT} is. anat.* Beyinin içinde bulunduğu kemik; kafatası.

kıhfî, [Ar. ḳıḥf > kıhfī قحفى] *(kıhfi:) {OsT} sf.* Kafatası ile ilgili; kafatasına ait.

kıhfiyat, [Ar. ḳıḥfiyāt قحفيات] *(kıhfiya:t) {OsT} is.* Zekâ ve yeteneklerin kafatasının şeklinden bilinebileceğini ileri süren görüş.

kıhıldı, [kıh *(yans.)* > kıh-ıl-dı قحلدى] *{OsT} is.* Hışırtı; hışırtılı ses; kanat sesi.

kıhkeler, [kıh+keler] *{ağız} is.* Bukalemun. [DS]

kıhkıhlamak, [kıh+kıh-la-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Kesik kesik öksürmek. [DS]

kıhlamak, [kıh-la-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Büyük aptesini yapmak; pislemek. [DS]

kıhra, [? kıhra] *{ağız} is.* Keçi yününden dokunmuş kilim. [DS]

kıın, [kıy-mak *(doğramak; öldürmek)* > kıy-(ı)n > kīn / kīñ] *(kı:n) {eT} is.* → kın[2]. [Gabain] [EUTS]

kıınçı, [kīn > kīn-çī] *(kı:nçı:) {eT} is.* → kınçı. [EUTS]

kıınlık, [kīn > kīn-lık] *(kı:nlık) {eT} is.* Hapishane; ceza evi. [EUTS] [Gabain]

kıj[1], [kıj *(yans.)*] *is.* Kıvılcım saçmayı anlatan kök. [Zülfikar] *kıj-kır-mak*

kıj[2], [kıj *(yans.)*] *is.* Sert yüzeylere sürtünmeyi anlatan kök. [Zülfikar] *kıj-gır-mak*

kıj[3], [kıj / kış *(yans.)*] *is.* Karga ve benzeri hayvanların ötüşünü ve bu biçimde bağırmayı, haykırmayı anlatan kök. [Zülfikar] *kıj-gır-mak*

kıj, [kıj / kıcı] *{ağız} is.* Ağaçlardan sızan zamk. [DS]

kıjgırmak[1], [kıj-gır-mak] *{ağız} gçsz. f. [-ır]* (Ateş için) kuvvetlenmek; alevlenmek. [DS]

kıjgırmak[2], [kıj-gır-mak] *{ağız} gçsz. f. [-ır]* Ekşimek. [DS]

kıjı, [kıj-ı / kıc-ı] *{ağız} is.* Ağaçlardan sızan zamk. [DS]

kıjık, -ğı [kıj-ık] *{ağız} is.* Saksağan. [DS]

kık[1], [kag / kağ / kah / kak / kek / kıg / kığ / kık / kok / kug / kuğ / kuk *(yans.)*] *is.* Tavuk ve diğer kümes hayvanlarının ve benzeri kuşların seslenişini ve bu biçimde bağırmayı, seslenmeyi anlatan kök. [Zülfikar] *kık-ır*

kık[2], [kağ / kah / kak / kıg / kığ / kıh / kık / kik *(yans.)*] *is.* Kurutulmuş meyve vb. şeylerin birbirine sürtünmesini, çarpmasını anlatan kök. [Zülfikar] *kık-ır-da-k*

kık[3], [kak / kık / kik / kih *(yans.)*] *is.* Kahkaha atmayı veya gülmeyi anlatan kök. [Zülfikar] *kık-ır kıkır, kık-ır-da-mak*

kık[4], [kık *(yans.)*] *is.* Titreme veya can çekişmeyi anlatan kök. [Zülfikar] *kık-ır-da-mak*

kık[5], [kīġ] *(kı:ğ) {eT} is.* Gübre; çer çöp; pislik. [EUTS]

kık[6], **-ğı** [kık] *{ağız} sf.* Eski. [DS]

kık[7], [kırk] *{ağız} sf.* Kırk. [DS]

kıkaç[1], **-cı** [kık-aç] *{ağız} sf.* Eğik olarak dizilmiş; arkaya doğru eğilmiş. [DS]

kıkaç[2], **-cı** [kı(yı)k-a-ç / kıygaç] *{ağız} is.* Üçgen. [DS]

kıkı[2], [*eT.* kıġ > kığ / kıh / kık / kıkı] *{ağız} is.* **1.** Koyun ve keçi pisliği. **2.** İnsan dışkısı; pislik. [DS]

kıkı[1], [kı *(yans.)* > kıkī] *(kıkı:) {eT} is.* Gürültü. [DLT]

kıkı[3], [kık-ı] *{ağız} is.* **1.** Çocukların boyunlarına taktıkları boncuk dizisi. **2.** Boğazda çıkan yumruk biçimindeki şişlik; guatr hastalığı. [DS]

kıkık, -ğı [kık-aç / kık-ık] *{ağız} sf.* Eğik olarak dizilmiş; arkaya doğru eğilmiş. [DS]

kıkıl, [kık-ıl] *{ağız} is.* Tavuk, kaz, ördek ve kuş yumurtası. [DS]

kıkın[1], [kık-ın] *{ağız} is.* Kılçık. [DS]

kıkın[2], [*eT.* kıġ > kık-ın] *{ağız} is.* İnsan dışkısı; pislik. [DS]

kıkır, [kık *(yans.)* > kık-ır] *is.* Gülme sırasında çıkan ses. ⊡ **kıkır kıkır** *(Gülmek için) içinden gelerek sesli biçimde.*|| **kıkır kıkır gülmek,** *İçinden gelerek seslice gülmek.*

kıkırdak, -ğı [kık *(yans.)* > kıkır-da-mak > kıkır-da-k] *is.* **1.** Kemik kadar sert olmamakla birlikte dayanıklı, esnek ve bükülgen doku. **2.** Koyun kuyruğu eritildikten sonra geri kalan posa. **3.** *{ağız}* Gırtlak. [DS] **4.** *{ağız}* Kavrulmuş yufka kırıntıları. [DS] ☞ **kıkırdak bilimi,** *Anatominin kıkırdakları inceleyen bölümü.*|| **kıkırdak dokusu,** *biy. Kemiklerin eklem yerlerinde bulunan esnek, saydam ve bükülgen doku.*|| **kıkırdak hücresi,** *biy. Kıkırdak dokusunun aslını oluşturan, bir matriks içine gömülü, matriksin proteoglikanı ile kollagen ve esnek tellerini salgılayan hücre.*|| **kıkırdak kemiği,** *anat. Kıkırdağın kemikleşmesi ile oluşan kemik.*|| **kıkırdak örtüsü,** *anat. Eklem kıkırdağı dışındaki kıkırdakları örten, sık telli bağ dokusundan oluşmuş, kıkırdağın büyümesini sağlayan katman.*|| **kıkırdak poğaçası,** *mutf. İçine kuyruk kıkırdağı konularak yapılan bir tür poğaça.*

kıkırdaklı, [kık-ır-da-k-lı] *sf.* Yapısında veya içinde kıkırdak bulunan. ☞ **kıkırdaklı balıklar,** *zool. İskeletleri kemikleşmiş kıkırdaktan oluşan, ağızları karın tarafında bulunan, kafatasları tek parçalı balıklar alt sınıfı, (Chondrichtyes / selachii).*

kıkırdama, [kık-ır-da-ma] *is.* Kıkırdamak eylemi.

kıkırdamak, [kık-ır-da-mak] *gçsz. f. [-r] [-d(ı)-yor]* **1.** Kıkır kıkır gülmek. **2.** Kıkırtılı sesler çıkarmak. **3.** *{ağız}* Aşırı derecede üşümek; donmak. [DS] **4.** *{ağız} argo.* Ölmek. [DS]

kıkırdatma, [kık-ır-da-t-ma] *is.* Kıkırdamasına yol açmak eylemi.

kıkırdatmak, [kık-ır-da-t-mak] *gçl. f. [-ır]* **1.** Kıkırdamasına yol açmak; kıkırdamasına sebep olmak. **2.** *{ağız}* Öldürmek. [DS]

kıkırdayış, [kık-ır-da-y-ış] *is.* Kıkırdamak eylemi veya biçimi.

kıkırık, -ğı [kık-ır-ık] *{ağız} is.* **1.** Yer fıstığı. **2.** Temiz giyinmiş kimse. **3.** Çömelerek oturma durumu. [DS]

kıkırlık, -ğı [kık-ır-lık] *sf.* **1.** İçten gülme durumu. **2.** *{ağız}* Kılkuyruk kuşu. [DS]

kıkırmak, [*kakī > kakı-r-mak / kıkı-r-mak] *{eT} gçl. f.* **1.** Bağırmak; haykırmak; seslenmek. [DLT] [ETY] [EUTS] [Gabain] **2.** Yüksek sesle çağırmak. [DLT] [EUTS]

kıkırt, [kık-ır-t] *{ağız} is.* Bir şeyin sonu. [DS]

kıkırtı, [kık-ır-tı] *is.* Gülerken çıkan ses; kıkırdama sesi.

kıkıruşmak, [kıkı-r-mak > kıkı-r-uş-mak] *{eT} işteş. f. [-ur]* Bağrışmak. [Gabain]

kıkirik, -ği [kık-ır-ık] *{ağız} is.* Kıkırdak. [DS]

kıkkı, [kık-kı] *{ağız} is.* Ördek, kaz, tavuk vb. kuş yumurtası. [DS]

kıkkılık, -ğı [kık-kı-lık] *{ağız} is.* Ağaçların en yüksek yeri; tepesi. [DS]

kıkramak, [kık-(ı)r-a-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-r(ı)-yor]* (Koyun için) melemek. [DS]

kıkrışmak, [kıkı-r-mak > kık(ı)-r-uş-mak] *{eT} işteş. f. [-ur]* Çağrışmak; bağrışmak. [DLT]

kıkuruşmak, [kıkı-r-mak > kıku-r-uş-mak] *{eT} işteş. f. [-ur]* Bağrışmak. [EUTS]

kıl[1], [kıl قل] *is.* **1.** Hayvanların postunda ve insan vücudunun çeşitli yerlerinde çıkan, üst deri uzantısı olan boynuzsu yapıdaki ipliksi uzantılar. *{eT} (aynı).* [EUTS] [DLT] [KB] [Gabain] **2.** Keçi tüyü. **3.** *bot.* Bitkilerde görülen ince, uzun, silindirimsi, içi boş uzantılar. **4.** *{eT}* Yaban ördeği. [KB] **5.** *{eAT} {OsT}* Saz teli. **6.** *sf.* Keçi kılından dokunmuş olan. **7.** Söz ve davranışlarıyla başkalarını sinirlendiren; çileden çıkaran. ☞ **kıl ağ,** *Dürbünleri doğrultmakta kullanılan ve üzerinde çapraz iki kıl bulunan yuvarlak delikli disk; retikül.*|| **kıl alma,** *Kılları koparma, yolma işlemi.*|| **kıl biti,** *zool. Bitler takımının, vücudun bütün kıllı bölgelerinde yaşayan böcekler sınıfına ait bir bit türü; kasık biti, (Phthirius pubis).*|| **kıl burun,** *Deniz içine uzanmış ince burun.*|| **kıl çadır,** *Keçi kılından dokunmuş parçalardan kurulu çadır; kara çadır.*|| **kıl çekmek,** *Birini pohpohlamak; dalkavukluk yapmak; yardakçılık etmek.*|| **kıldan dönmek,** *{ağız} Duygulu, alıngan olmak; duyarlı olmak.* [DS]|| **kıldan kıla,** *{eAT} Dakik; titiz.*|| **kıl darağı** (tarağı), *{ağız} Keçi kıllarını temizlemeye yarayan, tahta üzerine çakılmış 32 çividen ibaret tarak.* [DS]|| **kıl dökücü,** *Vücut kıllarını temizlemekte kullanılan bir tür kozmetik ürünü.*|| **kıl durgunu,** *{ağız} Göğüste şişme ile beliren hastalık.* [DS]|| **kıl durmak,** *{ağız} (Kadın memesi için) süt birikmesi ile ağrımak.* [DS]|| **kıl duzağı,** *{ağız}* → kıl tuzağı. [DS]|| **kıl elek,** *{OsT} At kuyruğundan yapılan elek.*|| **kıl evi,** *{ağız} Göbeğin alt kısmı; mahrem yer.* [DS]|| **kıl fırça,** *Tezhipçilerin ve minyatürcülerin kullandığı tek kıldan yapılma fırça.*|| **kıl gibi,** *İnce; çok ince; ipince.*|| **kıl gömlek,** *Çile doldurmak için keşişlerin ve dervişlerin giydiği at veya keçi kılından yapılmış gömlek.*|| **kılı kıpırdamamak,** *Herhangi bir olay karşısında ilgisiz kalmak; durumunu ve konumunu değiştirmemek; aldırış etmemek; umursamamak.*|| **kılı kırk yarmak,** *Bir şeyi bütün ayrıntıları ile ele almak, incelemek; titiz bir şekilde gözden geçirmek; aşırı özen göstermek.*|| **kılına dokunmamak,** *Birine veya bir şeye zarar verecek en küçük bir davranışta bulunmamak.*|| **kılına halel gelmemek,** *En küçük bir zarar görmemek.*|| **kılına hata gelmemek,** → kılına halel gelmemek.|| **kılını kıpırdatmamak,** *Herhangi bir olay karşısında ilgisiz kalmak; durumunu ve konumunu değiştirmemek; aldırış etmemek; umursamamak.*|| **kıl kadar,** *Çok az miktarda veya çok az derecede.*|| **kıl keçi,** *{ağız} Kıl keçisi; kara keçi.* [DS]|| **kıl keseciği,** *biy. Üst derinin içeri çökmesi ile oluşmuş, tüyün alt bölgesini saran tüp biçimindeki kılıf; kıl folikülü, (folliculus).*|| **kıl kıbır,** *{ağız} Toz; çöp.* [DS]|| **kıl kudruk,** *{eT} Kıl kuyruk; ördeğe*

benzer bir kuş. [DLT]|| **kıl kurdu,** *{ağız} vet. Soğuktan, nemden davarların ciğerlerinde, nefes borularında olan ince uzun bir kurt.* [DS]|| **kıl kuş,** *{eT} Ördeğe benzer bir kuş.* [DLT]|| **kıl payı,** *Çok az; neredeyse.*|| **kıl pranga kızıl çengi,** *(Kadın için) hafifmeşrep ve oynak.*|| **kıl şaşmadan,** *Büyük dikkat ve özen gösterilerek.*|| **kıl testere,** *Oyma işlerinde kullanılan çok ince testere.*|| **kıl tuzağı,** *{ağız} Tilki, sansar ve kuş avlamak için dere üzerine at kuyruğu kılından kurulan tuzak; ökse.* [DS]|| **kıl tüyü,** *biy. Kuşlarda ince ve uzun bir ekseni olan ve tüy bayrağı körelmiş veya hiç bulunmayan, telekler arasında dağınık olarak yer alan tüyler.*|| **kıl yarığı,** *Kütahya çini ve seramiklerinde oluşan kalın ve uzun çatlaklara verilen isim.*

kıl[2], [Far. gil] *{ağız} is.* **1.** Kil. **2.** Çamaşır veya baş yıkamakta kullanılan kil. [DS]

kıla[1], [Moğ. kıra / kıla] *{eAT} is.* Dağ sırtı; dağ sırtındaki otlak.

kıla[2], **-a'ı** [Ar. ḳalʿa > ḳılāʿ قلاع] *(kıla:) {OsT} is.* Kaleler; surlar. ⊡ **kılā'-ı erbaa,** *{OsT} Dört kale.*|| **kılā'-ı hākānî,** *{OsT} Hakan kaleleri.*|| **kılā'-ı metîne,** *{OsT} Sağlam kaleler.*|| **kılā'-ı rasîne,** *{OsT} Sağlam kaleler.*

kılaa, [Ar. ḳılāʿa قلاعه] *(kılâ:a) {OsT} is.* Yelken.

kılade, [Ar. ḳılāde قلاده] *(kılâ:de) {OsT} is.* Boyuna takılan süs eşyası; gerdanlık.

kılafatlı, [kalafat-lı] *{ağız} sf.* Gösterişli. [DS]

kılafet, [Ar. ḳılāfet قلافت] *(kılâ:fet) {OsT} is.* Gemi kalafatlama tekniği.

kılagı, [kıla-gı] *{ağız} is.* → kılağı. [DS]

kılaglı, [kıla-ğı-lı] *{ağız} is.* → kılağılı. [DS]

kılağ, [kıla-ğ] *{ağız} is.* → kılağı. [DS]

kılağı[1], [kıla-gı > kılağı] *is.* **1.** Çarkta bilenen kesici aletin ağzında yapışıp kalan, aletin kesiciliğini azaltan çok ince metal parçaları. **2.** *{ağız}* Keskinlik. [DS] **3.** *{ağız}* Ustura yarası. [DS] **4.** *{ağız}* Süs; boya; cila. [DS] ⊡ **kılağısını almak,** *Çarkta bilenmiş kesici aletin keskinliğini arttırmak için yağlı taş veya kayış üzerine sürtmek; kılağılamak.*

kılağı[2], [kılağı] *{ağız} is.* Yol gösteren; kılavuz. [DS]

kılağılama, [kılağı-la-ma] *is.* Kılağıyı gidermek eylemi.

kılağılamak, [kılağı-la-mak] *gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* **1.** Çarkta bilenen kesici bir aletin yüzünde meydana gelen ve aletin kesiciliğini azaltan ince metal parçalarını yağlı bir taş veya köseleden yapılma bir kayış üzerine sürterek gidermek; keskinliğini arttırmak; kılağısını almak. **2.** *{ağız}* Bilemek; keskinletmek. [DS]

kılağılı, [kılağı-lı] *sf.* **1.** (Kesici alet için) taşta bilendikten sonra yağlı taşa veya kayışa sürtülerek kılağıları giderilmiş olan; kılağısı alınmış; kılağılanmış. **2.** *{ağız}* Keskin; bilenmiş. [DS]

kılağısız, [kılağı-sız] *sf.* (Kesici alet için) taşta bilendikten sonra yağlı taşa veya kayışa sürtülerek kılağıları giderilmemiş olan; kılağısı alınmamış; kılağılanmamış.

kılağız, [kıl+ağız] *{ağız} is.* Puhu kuşu. [DS]

kılağlanmak, [kılağı-la-n-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* Süslenmek; boyanmak. [DS]

kılalanmak, [kılağı-la-n-mak / kılā-la-n-mak] *(kıla:lanmak) {ağız} dönşl. f. [-ır]* Kızmak; öfkelenmek. [DS]

kılalı, [kılağı-lı] *(kıla:lı) {ağız} sf.* **1.** Keskin; bilenmiş. **2.** (Kişi için) kavga etmeye hazır; öfkeli. [DS]

kılama, [Yun. khlima [Tietze]] *{ağız} is.* Budanmış bağ çubuklarından yapılan deste. [DS]

kılamada, [Yun. khlimata [Tietze]] *{ağız} is.* Bağ çubuğu; budanmış ve kurumuş bağ çubuğu. [DS]

kılamık, -ğı [kıla-mık / kıla-muk] *{ağız} is.* **1.** Ayrık otu. **2.** Süpürge otu. [DS]

kılamuk, -ğu [kıla-mık] *{ağız} is.* → kılamık. [DS]

kılan[1], [kıl-an] *{ağız} is.* **1.** Sert keçi kılı. **2.** Tiftik keçisi azmanı. **3.** Tüyü bozulmuş, kılı çoğalmış tiftik keçisi. [DS]

kılan[2], [? kılan] *{ağız} is.* Çoluk çocuk. [DS]

kılan[3], [kıl-mak > kıl-an] *{ağız} is.* Karar. [DS]

kılan[4], [? kılan] *{ağız} is.* Yapılarda kullanılan kirişten daha ince ve kısa ardıç dalı. [DS]

kılanı, [kıl-an-ı] *{ağız} is.* → kılan[1]. [DS]

kılanlı, [kılağı-lı] *{ağız} sf.* Keskin; bilenmiş. [DS]

kılap, [Ar. ḳullāb] *{ağız} is.* Eskiden kadınların feslerine sardıkları ince ipekli kumaş. [DS]

kılapa, [Yun. khlápa [Tietze]] *{ağız} is.* **1.** Hatılların üzerine vurulan yarım metre uzunluğundaki ağaç. **2.** İyi gelişmemiş ekin. [DS]

kılaptan[1], [Ar. ḳullāb *(çıkrık)* + Far. -dān قلابدان] *(kılâ:ptan) {OsT} is.* **1.** Pirinç, bakır gibi metallerden çekilerek altın veya gümüş ile yaldızlanmış saç kalınlığındaki ince metal iplikler. **2.** Bu ipliklerin pamuklu ipliklerle bükülmesi ile elde edilen simli iplikler. **3.** *sf.* Bu ipliklerden yapılmış. ⊡ **kılaptan işi,** *Havlu veya keten üzerine kılaptan ile yapılan işleme.*|| **kılaptan işleme,** *Sırma taklidi iplikle işlenmiş süs.*|| **kılaptan şerit,** *Taklit altın iplikle işlenmiş şerit.*|| **kılaptan tel,** *Sırmalı nakış ipliği.*

kılaptan[2], [kılaptan] *{ağız} sf.* Giyimi, kuşamı çok süslü olan; süslü. [DS]

kılaptancı, [kılaptan-cı] *is.* Kılaptan yapan veya satan kimse.

kılaptanlı, [kılaptan-lı] *sf.* Taklit sırma ile karışık olarak dokunmuş olan.

kılav[1], [kıla-ğı] *{ağız} is.* **1.** Keskinlik. **2.** Kılağı. [DS] ⊡ **kılav vermek,** *{ağız} Bilemek; keskinletmek.* [DS]

kılav[2], [kılav] *{ağız} is.* **1.** Korku. **2.** Öfke. **3.** Dikkat. **4.** Bağırıp çağırma; uyarma. [DS]

kılav[3], [kılav] *{ağız} is.* Beden sağlığı; dinçlik; neşe. [DS]

kılav[4], [kılav] *{ağız} is.* Keçe. [DS]

kılav[5], [kılav] *{ağız} is.* Yarış. [DS]

kılav[6], [kılav] *{ağız} sf.* **1.** Yerli yerinde; düzenli. **2.** *is.* Çeki düzen verme işi; düzeltme; cila. [DS] ◘ **kılavına getirmek,** *{ağız} Sırasına getirmek.* [DS]

kılavan[1], [kılavan] *{ağız} is.* Düğün halkı. [DS]

kılavan[2], [kılavan] *{ağız} is.* Mezarların başına dikilen söğüt dalı. [DS]

kılavat[1], [? kılavat] *{ağız} is.* Yüz. [DS]

kılavat[2], [? kılavat] *{ağız} is.* Yaradılış; huy. [DS]

kılavlamak[1], [kılağı-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Bilemek; keskinletmek. [DS]

kılavlamak[2], [kılav-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* At yarışı yapmak. [DS]

kılavlanmak, [kılav-la-n-mak / kılağ-(ı)-la-n-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* **1.** Süslenmek; boyanmak. **2.** (Karşı cinsle arkadaşlık etmek için) göz koymak [DS]

kılavlı[1], [kılağı-lı] *{ağız} sf.* Keskin; bilenmiş. [DS]

kılavlı[2], [kılav-lı] *{ağız} sf.* Yaşı büyük olup da genç gösteren. [DS]

kılavlı[3], [kılav-lı] *{ağız} sf.* **1.** İştahı yerinde; sağlıklı. **2.** İstekli. [DS]

kılavulamak, [kılağı-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(u)-yor]* Bilemek; keskinletmek. [DS]

kılavuz, [Kumanca. kalauz / Soğd. kulabuz > kılavuz] *is.* **1.** Bir yabancıya yol gösteren kimse; rehber. **2.** Yapılacak bir işte yanılmayı önlemek için yol, yöntem veya bilginin doğrusunu gösteren şey; rehber. **3.** *mecaz.* Manevi ve zihinsel yönden bir topluluğa, bir ülkeye yön veren, önderlik eden, yol gösteren kimse. **4.** Evlenmek isteyenlere aracılık eden ve düğün hazırlıklarında yardımcı olan kimse. **5.** Herhangi bir konuda yol gösteren el kitabı. **6.** Bir somun veya boru içine yiv açmakta kullanılan teknik araç. **7.** Bir boru içinden veya dar ve uzun boşluktan tel, ip vb. şeyleri geçirmekte kullanılan bükülgen ve dayanıklı tel. **8.** Sinema filmi, fotoğraf filmi, ses kayıt bandı gibi araçlarda asıl kaydın yapılacağı ya da bulunduğu yerin öncesinde makinenin sarım veya çekimi için kullanması gereken boşluk alan. **9.** *dnz.* Deniz araçlarının, liman, haliç, boğaz ve kanal gibi tehlikeli yerlerde güvenle seyredebilmesi için ilgili yerden almak zorunda oldukları, yolu ve denizi bilen yol gösterici kaptan. **10.** *sf.* yol gösteren; kılavuz olan. ◘ **kılavuz çekme,** *Vida takılacak bir boru veya somun içine yiv açma işlemi.*|| **kılavuz halatı,** *dnz. 1. Gemiden gemiye veya sahilden gemiye bir donanım verilirken, donanımdan önce çekilen halat. 2. Dalgıçlarla yüzeydeki gemi arasında bağlantıyı ve haberleşmeyi sağlayan halat.*|| **kılavuzu karga olmak,** *Ehliyetsiz ve beceriksiz biri tarafından yönetilmek.*

kılavuzlama, [kılavuz-la-ma] *is.* **1.** Kılavuzlamak eylemi. **2.** Makine üretiminde hareketli bir donanımın, belli bir yörüngeye uygun olarak yerleştirilmesini sağlayan teknik düzenlemelerin tümü.

kılavuzlamak, [kılavuz-la-mak] *gçl. f. [-r] [-l(u)-yor]* **1.** Kılavuzluk etmek. **2.** Bir gemiyi limana veya demirleme yerine kılavuz yardımıyla çekmek.

kılavuzluk, -ğu [kılavuz-luk] *is.* **1.** Kılavuz olma hâli veya kılavuzun işi. **2.** Tehlikeli sularda, yabancı gemi kaptanlarına yardımcı olmak, danışmanlık etmek veya gemiyi kullanmak üzere eğitilmiş ve devlet tarafından görevlendirilmiş usta kaptanın yaptığı iş. ◘ **kılavuzluk etmek,** *Yol göstermek; rehberlik etmek.*|| **kılavuzluk hakkı,** *dnz. Gemiler kılavuzluk yapan görevlilerin gemi kaptanı ya da geminin bağlı olduğu denizcilik şirketinden aldıkları ücret.*

kılbaşı, [kıl+baş-ı] *{ağız} is.* **1.** İnsanlarda parmak üzerinde çıkan yumruk büyüklüğünde bir tür çıban. **2.** Koyun ve keçilerin ayaklarında çıkan bir tür çıban. [DS]

kılbaz, [T. kıl + Far. bāz باز] *(kılba:z) {OsT} is. argo.* Dalkavuk; pohpohçu.

kılbık, -ğı [kılb-ı-k] *{ağız} sf.* (Kadın için) hoppa; oynak. [DS]

kılbız, [kılb-ı-z] *{ağız} sf.* **1.** (Kişi için) sinsi. **2.** Tez canlı. [DS]

kılcal, [kıl > kıl-ca *(küçük kıl)* > kıl-ca-l] *sf.* Kıl gibi olan; kıl gibi ince; kıla benzer; kılcık, *(1944).* ◘ **kılcal boru,** *Kılcallık olayının meydana geldiği çok ince boru.*|| **kılcal damar,** *Atardamarların son, toplardamarların ilk damarlarını birleştiren çok ince damarlar.*|| **kılcal damarcık,** *anat. Kılcal damarlardan daha ince olan lenf damarlarına verilen ad.*|| **kılcal etki,** *Birbirine değen sıvı ile katı cisim arasındaki etki; kılcallık.*|| **kılcal olaylar,** *Kılcal etkilerden doğan olaylar.*

kılcallaşma, [kıl-ca-l-la-ş-ma] *is.* Kılcal hâle gelme.

kılcallaşmak, [kıl-ca-l-la-ş-mak] *dönşl. f. [-ır]* **1.** Kılcal hâle gelmek. **2.** (Atardamarlar için) incelerek kılcal damar oluşturmak; kılcal damarlara ayrılmak.

kılcallık, -ğı [kıl-ca-l-lık] *is.* **1.** Kılcal olan bir şeyin durumu. **2.** *fiz.* Sıvıların, yüzey gerilimi yüzünden kılcal borular içinde yükselmesi olayı. **3.** Toprağın derinliklerinde bulunan suyun topraktaki çok ince boşluklar yoluyla yukarılara taşınması olayı.

kılcan[1], [kıl-can] *{ağız} is.* At kuyruğu kılından yapılma kuş tuzağı; ökse. [DS]

kılcan[2], [kıl+can] *{ağız} is.* Cılız, içlenmemiş fasulye. [DS]

kılcan[3], [? kılcan] *{ağız} is.* Fundalık; ormanlık. [DS]

kılcar, [kıl + Far. car] *{ağız} is.* **1.** Keçi kılından dokunan kumaştan yapılan şalvar; çakşır. **2.** Kıldan yapılmış kepenek; kıl yağmurluk. [DS]

kılcı, [kıl-cı قلجى] *{OsT} is.* Kılçık.

kılcıklı, [kıl-cık-lı] *{ağız} sf.* Belalı. [DS]

kılcıda, [kırc / gırç *(yans.)* > kırc-ıd-ā / kılcıda] *{eAT} is.* Hışırtı; zırh hışırtısı.[DK]

kılçam, [kıl-can] *{ağız} is.* → kılçan[1]. [DS]

kılçan[1], [kıl-can] *{ağız} is.* Keçi kılından yapılan keçe; çul. [DS]

kılçan[2], [kıl-can] *{ağız} sf.* **1.** (Kişi için) seyrek saçlı. **2.** (Toprak için) seyrek bitkili. [DS]

kılçan[3], [kıl-can] *{ağız} is.* Kılçık. [DS]

kılçan[4], [kıl-can] *{ağız} is.* Sert lifli yün. [DS]

kılçar[1], [kıl+ Far. car] *{ağız} is.* **1.** Keçi kılından dokunan kumaştan yapılan şalvar; çakşır. **2.** Kıldan dokunmuş kumaş. **3.** Kıldan örülmüş çorap. **4.** Kepenek. **5.** Boyalı yün ipliği. [DS]

kılçar[2], [kıl-çar ?] *{ağız} is.* Atın kuyruğundan koparılan kıl. [DS]

kılçatmak, [kılça-mak > kılça-t-mak قلچاتمق] *{eAT} gçl. f. [-ur]* **1.** Uğraşmak. [DK] **2.** Korkmak; ürkmek; çekinmek.

kılçık[1], **-ğı** [kıl-çık] *is.* **1.** Balıkların omurgalarından ayrılan ince uzun ve sivri kemikler; iğne gibi sivri ve uzun kemikler. **2.** *bot.* Arpa, buğday gibi tahılların başakçığında bulunan kavuzların orta damarının kıl şeklindeki sert uzantısı. **3.** Baklagillerin badıcında çeneklerin bitişme çizgisinde bulunan katı ve tel şeklindeki lif. **4.** Yaprak, yaprak sapı, çiçek gibi bazı organların ucunda yer alan ipliksi, sert çıkıntı. **5.** *spor.* Güreşte, alttaki güreşçinin birden kalçasını kaldırarak üzerine abanmış olan rakibini sırtından baş aşağı yuvarlaması şeklindeki oyun. ❐ **kılçık atmak,** *argo. Birinin işini, düzenini bozmak, karıştırmak.*

kılçık[2], [kıl > kıl-çık] *{eT} is.* Çayır dikeni.

kılçıklı, [kıl-çık-lı] *sf.* **1.** Kılçığı bulunan. **2.** *mecaz.* İçinden çıkılması zor olan; pürüzlü; güç; çapraşık; karışık. ❐ **kılçıklı ebru,** *İç içe geçmiş V harflerine benzeyen bezeklerden oluşmuş ebru.*

kılçıksız, [kıl-çık-sız] *sf.* Kılçığı olmayan.

kıld, [kald / kıld / küld *(yans.)*] *is.* Birbirine çarpmayı, sürtünmeyi; bir yüzey üzerinde dönmeyi, yuvarlanmayı; kendi kendine hızlı hızlı hareket etmeyi anlatan kök. [Zülfikar] *kıld-ır gücük, kıld-ır-a-mak, kıld-ır kıldır, kıld-ır-ık*

kıldak, -ğı [kıld-a-k] *{ağız} sf.* (Erkek için) kadınlarla arkadaşlıktan hoşlanan; kadınsı. [DS]

kıldam, [kıl-da-m ?] *{ağız} is.* Balta, çapa gibi araçların kazmaya yarayan tarafı; ağzı. [DS]

kıldık, -ğı [kıld *(yans.)* > kıld-ık] *{ağız} is.* Koyun, keçi gübresi. [DS]

kıldır[1], [kıld *(yans.)* > kıld-ır] *is.* Birbirine çarpmayı, sürtünmeyi; bir yüzey üzerinde dönmeyi, yuvarlanmayı; kendi kendine hızlı hızlı hareket etmeyi anlatan yansımalı gövde. ❐ **kıldır kıldır,** *{ağız} 1. (Kadın yürüyüşü için) kıvrak kıvrak; salına salına. 2. Oynak davranışlarla; kırıtarak. 3. Yaltaklanarak.* [DS]|| **kıldır kıbıç,** *{ağız} Çer çöp.* [DS]|| **kıldır mıldır,** *{ağız} Yuvarlana yuvarlana.* [DS]|| **kıldır zıldır,** *{ağız} Bozuk düzen; düzensiz.* [DS]

kıldır[2], [kıld-ır] *{ağız} is.* **1.** Patiska. **2.** Bir çeşit kadın gömleği. **3.** Hırka. [DS]

kıldır[3], [kıld-ır] *{ağız} is.* **1.** Domates. **2.** Yeşil domates. **3.** Küçük domates. [DS]

kıldır[4], [kıld-ır] *{ağız} sf.* **1.** İyi gelişmemiş; cılız; zayıf. **2.** Aksi. **3.** Yaramaz; afacan. [DS] ❐ **kıldır gücük,** *{ağız} 1.Ufak tefek; çelimsiz. 2. Önemsiz. 3. (Geçim için) az çok; orta halli; kıt kanaat.* [DS]

kıldır[5], [kıld-ır] *{ağız} sf.* (Kadın için) hoppa; oynak. [DS]

kıldır[6], [kıld-ır] *{ağız} zf.* Sürekli; arka arkaya; birbirini takip ederek. [DS]

kıldırak, -ğı [kıld-ır-ak] *{ağız} is.* Oğlak ve kuzuların boyunlarına takılan küçük çan; küçük zil; küçük çıngırak. [DS]

kıldıramak, [kıld-ır-a-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-r(ı)-yor]* (Dere suyu için) akarken çakıllar arasından ses çıkarmak. [DS]

kıldıran, [kıld-ır-a-n] *{ağız} is.* Keçi kılından dokunmuş kumaştan yapılan şalvar; çakşır. [DS]

kıldıravuk, -ğu [kıld-ır-a-ğu-k] *{ağız} is.* → kıldırak. [DS]

kıldırayık[1], **-ğı** [kıld-ır-a-y-ık] *{ağız} is.* → kıldırak. [DS]

kıldırayık[2], **-ğı** [kıld-ır-a-y-ık] *{ağız} is.* Patiska. [DS]

kıldırdak, -ğı [kıld-ır-da-k] *{ağız} sf.* Seyrek; aralıklı. [DS]

kıldırdamak[1], [kıld-ır-da-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-d(ı)-yor]* **1.** (Kuru yaprak ve küçük katı cisimler için) birbirine sürtünme ile ses çıkarmak. **2.** Gürültü etmek. **3.** Hafif ince ses çıkarmak. [DS]

kıldırdamak[2], [kıld-ır-da-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-d(ı)-yor]* **1.** Geçimini sağlayacak kadar çalışmak. **2.** Oyalanmak; sallanmak. **3.** (Kadın için) bir erkeğin dikkatini çekecek davranışlarda bulunmak; kırıtmak. **4.** Yaltaklanmak. [DS]

kıldırdek, -ği [kıld-ır-da-k] *{ağız} is.* **1.** Mısır kavurmak için kullanılan araç. **2.** Küçük çan. [DS]

kıldırgı, [kıld-ır-gı] *{ağız} is.* Kuzu ve oğlakların boynuna takılan küçük çan; çıngırak. [DS]

kıldırgıç, [kıld-ır+kıç] *{ağız} zf.* (Yürümek için) salınarak; ağır ağır; eğri eğri. [DS]

kıldırık, -ğı [kıld-ır-ık] *{ağız} sf.* Yuvarlak. [DS] ❐ **kıldırık olmak,** *{ağız} (Kadın memesi için) süt birikmesi nedeniyle ağrımak.* [DS]

kıldırlamak, [kıld-ır-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Yuvarlayarak götürmek; yuvarlamak. [DS]

kıldırlanmak, [kıld-ır-la-n-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* Yuvarlanmak. [DS]

kıldırma, [kıl-dır-ma] *is.* Kılmak eylemini yaptırma.

kıldırmak[1], [kıl-dır-mak] *gçl. f. [-ır]* **1.** Kılınmasını sağlamak; kılmak işini yaptırmak. **2.** (Namaz için) kılmak işini yaptırmak.

kıldırmak[2], [kıld-ır-(a)-mak] *{ağız} gçsz. f. [-ır]* (Dere suyu için) çakıllar arasından geçerken ses çıkarmak. [DS]

kıldırtma, [kıl-dır-t-ma] *is.* Kıldırmak eylemini yaptırma.

kıldırtmak, [kıl-dır-t-mak] *gçl. f. [-ır]* **1.** Kılınmasını sağlatmak; kıldırmak işini yaptırmak. **2.** (Namaz için) kıldırmak işini yaptırmak.

kıldik, -ği [kıld-ık] *{ağız} is.* Koyun ve keçi pisliği. [DS]

kıldruk, [kıl > kıl-duruk] *{eT} is.* Buğday başaklarındaki kılçık. [DLT]

kıldurmak[1], [kıl-mak > kıl-tur-mak] *{eT} gçl. f. [-ur]* Kıldırmak; yaptırmak. [EUTS] [KB]

kıldurmak[2], [kıl+dur-mak ?] *{ağız} gçsz. f. [-ur]* (Kadın memesi için) süt birikmesi yüzünden ağrımak. [DS]

kıle[1], [kıl+ağa ?] *{ağız} is.* Bayağı kimse. [DS]

kıle[2], [? kıle] *{ağız} is.* Çukur ve tümsek yanları belli olmayan aşık kemiği. [DS]

kılfıranga, [kıl + Fr. france] *{ağız} sf.* Çok süslü, temiz ve güzel giyinen. [DS]

kılgan, [kıl-mak > kıl-ġān] *(kılga:n) {eT} sf.* Çok yapan, aşırı kılan. [DLT]

kılgı, [kıl-mak > kıl-gı] *is.* Bir bilim ve sanat alanındaki düşünce ve tasarımları uygulamaya geçirme; uygulama; gerçekleştirme; tatbik; ameliye; pratik.

kılgıl, [kıl+gıl] *{ağız} is.* Darı. [DS]

kılgılı, [kıl-gı-lı] *sf.* Düşüncede kalmayıp uygulamaya geçen; uygulanan; kılgı hâlinde olan; uygulamalı; pratik.

kılgın[1], [kıl-gın] *sf.* Davranış hâlinde ortaya dökülmesi, uygulanması mümkün olan; kılgı durumuna geçmesi mümkün olan; kılgı durumuna geçirilebilen; amelî; pratik.

kılgın[2], [kılg-m / kıld-ıç] *{ağız} is.* Küçük testi. [DS]

kılgın[3], [kılg-ın / ıl-gın] *{ağız} is.* Dere kıyılarında yetişen, selvi gibi ince yapraklı, kendisine özgü tozu ve kokusu olan bir ağaççık; ılgın. [DS]

kılgısal, [kıl-gı-sal] *sf.* Uygulamaya dönük; kılgıyla ilgili; kılgıya yönelik; uygulamalı; kılgılı; pratik.

kılgu, [kıl-mak > kıl-ġü] *(kılğu:) {eT} is.* Kılış; yapış; kılgı. [DLT]

kılguyruk, -ğu [kıl+kuyruk] *{ağız} is. zool.* → kılkuyruk. [DS]

kılı[1], [kıl-ı ?] *{ağız} sf.* (Kişi için) şakacı; güldürücü. [DS]

kılı[2], [kıl-ı ?] *{ağız} sf.* Ufak tefek; çelimsiz. [DS]

kılı[3], [kıl-ı] *{ağız} is.* Çocuk oyunlarında bir süre için oyundan ayrılanın yerine konan iz, işaret. [DS]

kılı[4], [kılı] *{ağız} is.* Dana. [DS]

kılıbık, -ğı [kıl+ibik > kılıbık] *is.* ve *sf.* (Erkek için) karısının etkisi altında kalan ve onun sözünden dışarı çıkmayan; karısının her dediğini yapar duruma gelmiş olan.

kılıbıklaşma, [kılıbık-la-ş-ma] *is.* Kılıbık durumuna gelme.

kılıbıklaşmak, [kılıbık-la-ş-mak] *gçsz. f. [-ır]* (Erkek için) karısının her dediğini yapar duruma gelmek; karısının etkisi ve baskısı altında kalmış olmak.

kılıbıklık, -ğı [kılıbık-lık] *is.* Kılıbık olma durumu; kılıbığa yakışır davranış; kılıbık olan kişinin niteliği. ⧉ **kılıbıklık etmek,** *Kılıbık olana yakışır biçimde davranışlarda bulunmak.*

kılıca, [kıl-ı-ca] *{ağız} is.* Ispanak ya da başka otlardan mısır unu ile karıştırılarak pişirilen bir tür tepsi pidesi. [DS]

kılıcan, [kıl-ı-ca-n ?] *{ağız} is.* Keçi kılından dokunmuş kumaştan yapılan şalvar; çakşır. [DS]

kılıcına, [kılı(ç)-ı-n-a] *zf.* **1.** Keskin tarafı yukarı gelecek biçimde. **2.** Bir şeyin dar tarafı yukarı gelecek biçimde; dikine. ⧉ **kılıcına koymak,** *{ağız} (Dikdörtgen prizması biçimindeki ağaç, taş, tuğla vb. şeyler için) uzunlamasına fakat dar olan yüzleri üzerine koymak.* [DS]

kılıç, -cı [kıl-mak > kıl-gıç > kıl-ıç / kıl-ınç / kıl > kıl-ıç] *is.* **1.** Bele asılmış bir kın içinde taşman, siperlikli bir kabzaya tutturulmuş, bir veya iki yüzü de keskin, uzun ve sivri, çelikten yapılmış kesici bir silah. *{eT} (aynı)* [ETY] [DLT] [EUTS] [KB] [OKD] [Gabain] **2.** *{ağız}* Saban ökçesi ile oku birbirine bağlayan ağaç parça. [DS] **3.** İstenen kâğıdı desteden çeken kişinin kazandığı bir kumar oyunu. **4.** İki duvarın birbirine bağlantısını sağlayan duvar içine gömülmüş, ucuna X, Y, T, S biçiminde tutucu parçalar takılmış metal çubuk. **5.** Masonların tapınakta taşıdığı sembolik silah. **6.** Eskrim sporunda bir tür silah ve bu silahla yapılan spor karşılaşması. **7.** *{ağız}* El dokuma tezgâhlarında ağızlığın düzgün açılabilmesi için çözgüler arasına sokulan, dar ince uzun çıta. [DS] **8.** Binek hayvanları ile çift öküzlerinde ön kürekler arası ile sağrı arasında yer alan, yukarı doğru keskinleşen omurlar dizisi; sırt. **9.** *{ağız}* Boyunduruğun ortasındaki deliğe takılan kısa ağaç. [DS] **10.** *{ağız}* Saban okunu sabana bağlayan ağaç. [DS] **11.** *{ağız}* Kendir liflerini dövmekte kullanılan çatal sopa. [DS] **12.** *{ağız}* Yüksek dağların doruklarını birleştiren hayalî çizgi; doruk çizgisi. [DS] **13.** *{ağız}* Başağın sivri ucu. [DS] **14.** *{ağız}* Peteğini uzunlamasına, temiz ve özenle yapan arı; kılıç arı. [DS] **15.** *{ağız}* Tekerlekle ekseni birbirine bağlayan ağaç parçası. [DS] ⧉ **kılıca bindirmek,** *{eAT} Yalnız kılıçla savaşmak.*|| **kılıca doğranmak,** *{eAT} Kılıçtan geçirilmek.*|| **kılıcı kına katmak,** *{eAT} Kılıcı kınına sokmak.*|| **kılıcı kınına koymak,** *Savaşı bırakmak; savaşmaktan vazgeçmek.*|| (birinin) **kılıcın çalmak,** *{eAT} O kimsenin tarafını tut-*

mak.|| **kılıcını arşa asmak,** *Elde ettiği başarı yüzünden istediği kadar övünmeye hakkı olmak.*|| **kılıcını kırmak,** *Askerlikten ayrılmak.*|| **kılıç ağzı,** *Kılıcın keskin yeri; kılıç yüzü.*|| **kılıç arı,** *{ağız} Peteğini sepetin uzunlamasına yapan arı.* [DS]|| **kılıç arpa,** *{ağız} Başağının tane sırası ikili, sivri ve uzunca, besleyici olduğu için yem olarak kullanılan bir tür arpa.* [DS]|| **kılıç atmak,** *Bir topluluğu veya çok sayıda insanı tamamen öldürmek.*|| **kılıç bacak,** *Bacakları eğri olan; çarpık bacaklı.*|| **kılıç bağı,** *Kılıç asılan bel kemeri.*|| **kılıç balığı,** *zool. Kılıç balığıgillerden, yüz kemiğinin bir kısmı ile üst çene kemiği ileri doğru uzayarak bir kılıç görünümü veren, bütün denizlerde rastlanan, boyu dört metreyi bulan, eti lezzetli bir kemikli balık, (Xiphias gladius).*|| **kılıç balkağı,** *{ağız} Kılıç kabzası.* [DS]|| **kılıç çekme,** *{ağız} İskambil kâğıdı ile kılıç adı verilen kumarı oynamak.* [DS]|| **kılıç çekmek,** *1. Kılıçla saldırmak. 2. Kılıcı kınından çıkararak özel bir tutuş ile selamlamak.*|| **kılıç çıkarmak,** *{OsT} Kılıç çekmek.*|| **kılıç çivisi,** *{ağız} Boyunduruğun ortasındaki deliğe takılan ağaç parçası.*|| **kılıç deliği,** *{ağız} Boyunduruğun ortasındaki delik.* [DS]|| **kılıç eri,** *{eAT} Savaşçı.*|| **kılıç etmeği,** *{eAT} Kılıç hakkı.*|| **kılıç gagalı,** *zool. Yağmur kuşugillerden, bir martı büyüklüğünde, ucu yukarıya doğru bir kılıç görünümünde kıvrık, ince uzun gagalı, uzun bacaklı, beyaz ve siyah tüylü, su kıyılarında yaşayan bir göçmen kuş, (Recuvirostra avocetta).*|| **kılıç girmek,** *{eAT} Kılıçla katledilmek; toptan kılıçtan geçirilmek.*|| **kılıç hakkı olarak,** *Fetih için; fetih dolayısıyla.*|| **kılıç kabzası,** *Kılıcın elle tutulan yeri; kılıç sapı.*|| **kılıç kalkan oyunu,** *folk. Kılıç ve kalkanla yapılan Bursa yöresine özgü bir erkek halk oyunu.*|| **kılıç kına katılmak,** *{eAT} Kılıç kına girmek.*|| **kılıç kını,** *Kılıcın ağzını korumak ve daha kolay taşıyabilmek için metal veya ahşaptan yapılmış, içine kılıç sokulan sert kılıf.*|| **kılıç koymak,** *{eAT} Kılıçla saldırmak; kılıçtan geçirmek.*|| **kılıç kuşanmak,** *1. Bir kılıca sahip olmak. 2. Kılıcı taşıyacak bir güce ve yetkiye hak kazanmak.*|| **kılıç kuymak,** *{eAT} Kılıç dökmek.*|| **kılıç otu,** *{ağız} bot. 1. Kantaron. 2. Arap saçı otu. 3. Yaprakları kamışa benzeyen kenarları keskin ve kısa bir ot.* [DS]|| **kılıç oynatmak,** *Egemen olarak yaşamak.*|| **kılıç oyuncusu,** *Kılıç oyunlarına katılan sporcu; eskrimci.*|| **kılıç oyunu,** *Dürtücü, delici ve kesici kılıçlarla oynanan bir spor dalı; eskrim.*|| **kılıç pabucu,** *Kılıç kınının sağ yanı.*|| **kılıç salmak,** *{eAT} Kılıç kullanmak; kılıç sallamak.*|| **kılıçtan geçirmek,** *Bir topluluğu veya çok sayıda insanı tamamen öldürmek.*|| **kılıç üşürmek,** *1. Kılıç çekerek saldırmak; kılıçla hücum etmek. 2. {eAT} Kılıç dökmek. 3. {OsT} Her taraftan kılıçla hücum etmek.*|| **kılıç vurmak,** *Kılıçla saldırmak.*|| **kılıç yürütmek,** *{eAT} Kılıçtan geçirmek.*

kılıççı, [kılıç-çı] *is.* Kılıç yapan usta.

kılıçhane, [T. kılıç + Far. hāne] *(kılıçha:ne) {OsT} is.* Kılıç yapılan yer; kılıç yapım atölyesi.

kılıçkuyruk, -ğu [kılıç+kuyruk] *is. zool.* On santimetre kadar boyunda, tropik kökenli, kolay üreyen, erkeklerinin kuyruk tarafında kılıç denilen uzantısı bulunan bir süs balığı, *(Xiphphorus helleri).*

kılıçlama, [kılıç-la-ma] *is.* **1.** Kılıçla kesmek veya öldürmek eylemi. **2.** *zf.* Bir şeyin keskin veya dar tarafı yukarı gelecek biçimde; kılıcına. **3.** Bir yandan öbür yana; çaprazlama ⊡ **kılıçlama kaçmak,** *Yan yan kaçmak; çaprazlamasına kaçmak.*

kılıçlamak, [kılıç-la-mak قيليجلامق] *gçl. f. [-r] [-l(ı) -yor]* Kılıçla vurmak; kılıçla saldırmak; kılıçtan geçirmek; kılıçla yaralamak veya öldürmek; *{eT} {eAT} (aynı).* [Tekin] [ETY] [DK]

kılıçlanmak, [kılıç > kılıç-lā-mak > kılıç-la-n-mak] *{eT} dönşl. f. [-ur]* Kılıç sahibi olmak. [DLT]

kılıçlaşmak, [kılıç > kılıç-lā-mak > kılıç-la-ş-mak قلج لشمق] *{eAT} işteş. f. [-ur]* Karşılıklı olarak kılıç ile vuruşmak. [DK]

kılıçlayış, [kılıç-la-y-ış] *is.* Kılıçlamak eylemi veya biçimi.

kılıçlı, [kılıç-lı] *sf.* Kılıcı bulunan; kılıca sahip olan; kılıç asınmış olan. ⊡ **kılıçlı bağlama,** *mim. Bina ve köprülerde çekme ya da itme etkisi altında bulunan yapı elemanlarının dengede kalması için bir destek veya çekme bağı ile bu bağın ucuna X, S, Y, T biçimli bağlama elemanı (kılıç) yerleştirilmek sureti ile yapılan bağlama işi.*

kılıf, [Far. ġılāf غلاف] *is.* **1.** Bir şeyi korumak üzere, o nesnenin biçimine uygun olarak, yumuşak fakat daha dayanıklı maddeden yapılmış özel dış koruyucu. **2.** Bir şeyi içine alan özel koruyucu; kın. **3.** Bir organı, bir kirişi çevreleyen farklılaşmış doku. **4.** Hayvanlarda kamışı koruyan, insandaki sünnet derisinin karşılığı olan karına yapışık deri kıvrımı. **5.** *mecaz.* Uygunsuz bir işe uydurulan inandırıcı olmasa da savunmayı mümkün kılan gerekçe; sudan gerekçe. **6.** *{ağız}* Kabuk. [DS] **7.** *{ağız}* Taze fasulye. [DS] **8.** *{ağız}* Paçavra. [DS] **9.** *{ağız}* Torba. [DS] ⊡ **kılıfına uydurmak,** *Yapılan bir işe, yasal ve kuralına uygun biçim vermek.*

kılıfçı, [kılıf-çı] *is.* **1.** Kılıflama işini yapan kimse. **2.** Kılıf yapan ve satan kimse.

kılıfçık, -ğı [kılıf-çık] *is. bot.* Karayosunlarında sapçığın dibinde bulunan zarımsı boru.

kılıflama, [kılıf-la-ma] *is.* **1.** Kılıflamak eylemi. **2.** Daha iyi ergimesini sağlamak için kaynak elektrotunun üzerini özel maddelerle kaplama işlemi. **3.** Gömlek geçirme.

kılıflamak, [kılıf-la-mak] *gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Bir şeyin üzerine kılıf geçirmek.

kılıflı, [kılıf-lı] *sf.* Kılıfı bulunan; kılıf geçirilmiş o-

lan. ⊡ **kılıflı virüsler,** *biy. Kılıflı sarmal nükleik asit içeren virüsler, Irfluenza ve Simplex virüsleri.*

kılıflık, -ğı [kılıf-lık] *sf.* **1.** Kılıf yapmaya uygun olan; kılıf yapmak için ayrılmış bulunan. **2.** Koyun derisinden yapılma süs eşyası kılıfı.

kılıfsız, [kılıf-sız] *sf.* Kılıfı bulunmayan; üzerine kılıf geçirilmemiş olan.

kılıg, [kıl-mak > kıl-ıġ] *{eT} is.* → kılık. [Yüknekî] ⊡ **kılıg salıg,** *{eT} Bir tür vergi.* [EUTS]

kılığ, [kıl-mak > kıl-ıġ] *{ağız} is.* Usul; metot; teknik; yol. [DS]

kılık[1], **-ğı** [kıl-mak > kıl-ık قليق] *is.* **1.** Yaratılış; karakter; huy; ahlak; gidiş; hareket tarzı; davranış. *{eT} {eAT} (aynı)* [EUTS] [KB] [Gabain] [Yüknekî] **2.** Bir kimsenin giyinişi ve bu giyimi ile beliren dış görünüşü; giyinme biçimi. **3.** Görünüş; suret. **4.** Benzer şekil; biçim. **5.** *{ağız}* Bir kimsenin resmi; fotoğraf; suret. [DS] **6.** *{ağız}* Değişik ve özel biçim; yol; usul; metot. [DS] **7.** *{ağız}* Üniforma. [DS] ⊡ **kılığı kıyafeti yerinde,** *Dış görünüşü düzgün, giyimi iyi olan.*|| **kılığı kıyafeti yerinde,** *Dış görünüşü, giyimi düzgün olma durumu.*|| **kılığına çeki düzen vermek,** *Giyimine dikkat etmek; özen göstermek.*|| (birinin) **kılığına girmek,** *O kimse gibi giyinmek; biçimini, görünüşünü ona uydurmak.*|| **kılık çekmek,** *Fotoğraf çekmek; resim çekmek.*|| **kılık çıkarmak,** *Resim yapmak; fotoğraf çektirmek.*|| **kılık değiştirmek,** *Giyimini veya davranışlarını değiştirmek; tanınmamak için başka görünüşe bürünmek.*|| **kılık kıyafet,** *Bir kimsenin giyimi, görünüşü; üst baş.*|| **kılık kıyafet düşkünü,** *Giyecekleri aşırı eskimiş olan; yırtık elbiselerle dolaşan.*|| **kılık kıyafet düzmek,** *Yeni elbiseler almak; elbiselerini yenilemek.*|| **kılık kıyafet köpeklere ziyafet,** *Üstü başı çok eski; pejmürde; perişan.*|| **kılık kıyafet yerinde,** *Dış görünüşü ve giyimi iyi olan.*|| **kılıktan kılığa girmek,** *1. Giyimini ve görünümünü sık sık değiştirmek. 2. Düşüncelerini sık sık değiştirmek.*

kılık[2], **-ğı** [kıl-ık] *{ağız} is.* Koyun, keçi pisliği. [DS]

kılık[3], **-ğı** [kıl-ık] *{ağız} is.* Kuru fasulye. [DS]

kılık[4], **-ğı** [kıl-ık] *{ağız} is.* Peksimet. [DS]

kılık[5], **-ğı** [kıl-ık] *{ağız} is.* **1.** Palamut ağacı. **2.** Palamut meyvesi. **3.** Mazı. **4.** Çalı yemişi. [DS]

kılık[6], -ğı [kıl-ık] *{ağız} sf.* Küçük. [DS]

kılıkçı, [kılık-çı] *{ağız} is.* Fotoğrafçı. [DS]

kılıkesik, -ği [kıl-ı+kes-ik] *{ağız} is.* Bir yaşındaki erkek keçi. [DS]

kılıkılı, [kıl-ı+kıl-ı] *{ağız} is.* Ardıç yemişi. [DS]

kılıklanmak, [kılık-la-n-mak قليقلنمق] *{OsT} dönşl. f. [-ur]* Başka birinin davranışını takınmak.

kılıklı[1], [kılık-lı] *sf.* **1.** (Belirtilen kimsenin veya şeyin) görünüşünde, kılığında olan; o kılıkta olan; ona benzeyen; onun gibi giyinen. **2.** (Belirtilen kimsenin) davranışlarında, huyunda olan. **3.** *{ağız}* Güzel vücutlu; yakışıklı; gösterişli. [DS] **4.** *{ağız}* Güzel. [DS] **5.** *{ağız}* Temiz. [DS] ⊡ **kılıklı kıyafetli,** *Kıyafeti temiz, düzgün ve yerinde olan; iyi giyinmiş.*

kılıklı[2], [kılık-lı] *{ağız} sf.* **1.** Kenarlı. **2.** Bütün; eksiksiz. [DS]

kılıklık, -ğı [kılık-lık] *{ağız} is.* Ayna. [DS]

kılıksız, [kılık-sız] *sf.* **1.** Giyinişi, görünüşü, üstü başı düzgün olmayan; dağınık; perişan; pejmürde. **2.** *zf.* Üst baş dağınık ve düzensiz olarak.

kılıksızlaşma, [kıl-ık-sız-la-ş-ma] *is.* Kılıksız bir hâl alma.

kılıksızlaşmak, [kıl-ık-sız-la-ş-mak] *is.* Kılıksız bir hâl almak; kılıksız duruma gelmek.

kılıksızlık, -ğı [kıl-ık-sız-lık] *is.* **1.** Kılıksız olma durumu. **2.** Kılıksız olan kimsenin niteliği.

kılılmak, [kıl-mak > kıl-ıl-mak] *{eT} edil. f. [-ur]* Kılınmak. [EUTS]

kılımada, [Yun. khlimata [Tietze]] *{ağız} is.* Bağ çubuğu; kurumuş bağ çubuğu. [DS]

kılımbaz, [? kılımbaz] *{ağız} is.* → kılımboz. [DS]

kılımboz, [? kılımboz] *{ağız} is.* Pancar. [DS]

kılımsınmak, [kıl-mak > *kıl-ım > kıl-ım-sın-mak] *{eT} edil. f. [-ur]* Yapıyor gibi davranmak. [EUTS] [Gabain]

kılın, [kıl-ın ?] *{ağız} is.* Baykuş. [DS]

kılınboz[1], [? kılınboz] *{ağız} is.* → kılımboz. [DS]

kılınboz[2], [kıl-ın+boz] *{ağız} sf.* Orta yaşlı. [DS]

kılınç[1], [kıl-mak > kıl-ın-mak > kılın-ç قلنج] *{eT} is.* **1.** Eylem; iş; amel; icraat. [İKPÖy.] [ETY] [KB] [Gabain] [Üç İtigsizler] **2.** *{eAT}* Huy; ahlak; davranış. [ETY] [KB] ⊡ **kılınç** (etmek) **eylemek,** *{eAT} Çok alçak gönüllü davranmak; yaltaklanmak.*|| **kılınç tengrisi,** *{eT} İş ve hareket tanrısı.* [EUTS]

kılınç[2], **-cı** [kıl-ınç] *{ağız} is.* **1.** Peteğini uzunlamasına ve beyaz yapan titiz arı. **2.** Bademciklerin şişmesiyle çene altında beliren bezeler. [DS]

kılınç[3], **-cı** [kıl-ınç] *{ağız} is.* **1.** Saban ökçesini, okuna bağlayan ağaç. **2.** Köprü gözü. [DS]

kılınçlıg, [kılın-ç > kılınç-lıg] *{eT} sf.* **1.** Yaradılışlı; mizaçlı; huylu. [ETY] **2.** İş yapıcısı; kılınçlı. [EUTS]

kılınış, [kıl-ın-ış] *is.* **1.** Kılınmak eylemi veya biçimi. **2.** *{ağız}* Saygı; beğeni. [DS]

kılınma, [kıl-ın-ma] *is.* Kılmak eyleminin yapılma durumu.

kılınmak[1], [kıl-mak > kıl-ın-mak قلنمق] *{eT} edil. f. [-ır]* **1.** Kılmak eylemi yapılmak. **2.** *{eT}* Yaratılmak; doğmak; vücuda gelmek. [ETY] [Gabain] **3.** *{eT} {OsT}* Yapılmak; vücuda getirilmek; işlenmek. [ETY] [DLT] [KB] [Tekin]

kılınmak[2], [kıl-mak > kıl-ın-mak] *{eT} dönşl. f. [-ır]* **1.** Bir şeyin yapılması için uğraşmak; meşgul olmak; esaslı yapmak; hazırlanmak; gayret etmek; icraata girmek. [EUTS] [Gabain] **2.** Edinmek. [Yük-

nekî] **3.** *{ağız}* Bir işe istekle başlamak, bir şey yapmak isteği göstermek. [DS] **4.** *{ağız}* Bir işi yapmak için hazırlanmak. [DS]

kılınmak[3], [kıl-mak > kıl-ın-mak قلنمق] *{eT} dönşl. f. [-ır]* **1.** *{eAT}* Tavır takınmak. [DLT] **2.** (Kadın için) nazlanmak. [DLT] **3.** *{ağız}* Yaltaklanmak. [DS] **4.** *{ağız}* Boyun eğmek. [DS] **5.** *{ağız}* Saygı göstermeğe çalışmak. [DS]

kılınmamak, [kıl-mak > kıl-m-ma-mak] *{eT} edil. f. [-ur]* Yaratılmamak. [Tekin]

kılır, [kıl-ır] *is. bot.* Çakıllı ve çorak topraklarda yetişen, odunsu gövdeli, yaprakları sert ve dalgalı, 40-100 cm. boyunda, meyve sapları kürdan olarak kullanılan, kırmızı veya beyaz çiçekli koyu yeşil bitki; diş hilali; hıltan; diş otu; köşni; kürdan otu; Mısır anasonu. *(Ammi visnaga).* 🗗 **kılır otu,** *{ağız}* → kılır. [DS]

kılırtmak, [kıl-ır-t-mak] *{ağız} gçsz. f. [-ır]* Koşmak. [DS]

kılış, [kıl-ış] *is.* Kılmak eylemi veya biçimi.

kılışmak, [kıl-mak > kıl-ış-mak] *{eT} işteş. f. [-ur]* Beraber yapmak. [DLT]

kılıtır, [kıl-ıt-ır] *{ağız} is.* İncir; incir dizisi. [DS]

kılıvan, [? kılıvan] *{ağız} is.* Düğüne gelenlerin getirdiği armağan. [DS]

kıli, [? kıli] *{ağız} is.* Boşboğaz. [DS]

kılibik, -ği [kıl+ibik] *{ağız} is.* Ağaçkakan. [DS]

kılide, [Ar. ḳılāde > ḳılīde قلاده] *(kılı:de) {eT} is.* Gerdanlık. [DLT]

kılik[1], **-ği** [Yun. khoulíkhi [Tietze]] *{ağız} is.* Yuvarlak, ortası çukur küçük ekmek. [DS]

kılik[2], **-ği** [gil-ik > kıl-ik] *{ağız} is.* **1.** Meşe palamudu. **2.** Koyun ve keçi pisliği. [DS]

kılikılı, [kıl-ı + kıl-ı] *{ağız} is.* **1.** Ardıç meyvesi. **2.** Ardıç meyvesi peltesi. [DS]

kılistirik, -ği [? kılistirik] *{ağız} sf.* Küçük. [DS]

kılk[1], [kıl-mak > kıl-ık] *{eT} is.* Huy; gidiş; tavır. [DLT] [KB]

kılk[2], [Bul. kílka] *{ağız} is.* Kalça ile makat arası. [DS]

kılkabar, [kıl+kaba-r] *{ağız} is.* Çoğunlukla parmak uçlarında görülen, ağrısı çok şiddetli bir yara. [DS]

kılkıl[1], [kıl+kıl] *{ağız} is.* Sürahi büyüklüğünde boğazı süzgeçli testi. [DS]

kılkıl[2], [kıl+kıl] *{ağız} is.* Mısır. [DS]

kılkıla, [kıl+kıl-a] *{ağız} zf.* (Dolu olmak için) ağız ağıza; ağzına kadar. [DS]

kılkırdamak, [kıl-kır-da-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-d(ı)-yor]* İş yapmak; çalışmak. [DS]

kılkıvrık, -ğı [kıl+kıv(ı)r-ık] *{ağız} is.* **1.** Tarlalarda yeni ekilmiş tohuma veya yine bitmiş ürüne zarar veren bir tür kuş. **2.** Yumurtadan ölü çıkan civciv. [DS]

kılkıran, [kıl+kır-an] *is.* Bir mantar yüzünden oluşan ve saçları döken hastalık; saçkıran.

kılkirişi, [kıl+kiriş-i] *{ağız} is.* Yaban soğanı. [DS]

kılkobuz, [kıl+kobuz] *{ağız} is.* **1.** Keman. **2.** Kemençe. [DS]

kılkuyruk[1], **-ğu** [*eT.* kıl+kudruk قلقودرق] *is. zool.* **1.** *{eAT} {OsT}* Kışı Akdeniz kıyılarında geçiren, Kuzey yarım kürede yaşayan, karışık beyaz, gri ve siyah tüylü, ince uzun gövdeli, uzun ve sivri kuyruklu bir tür ördek, *(Anas acuta).* **2.** *zool.* Sıcak denizlerde kıyalara yakın yerlerde yaşayan, şerit gibi uzun, pulsuz gövdeli, kıl gibi uzamış bir kuyruğu olan bir kemikli balık, *(Trichiurus lepturus).* **3.** *{ağız}* Çulluk. [DS] **4.** *{ağız} sf.* Zayıf ve çelimsiz. [DS] **5.** *{ağız}* Yalancı; düzenci. [DS] **6.** *argo.* Züğürt. **7.** *argo.* Niteliksiz. **8.** *argo.* Kıyafeti bozuk; kılıksız.

kılkuyruk[2], **-ğu** [kıl+kuyruk] *{ağız} is.* Tohumluk olarak kullanılmaya elverişli olmayan buğday. [DS]

kılla, [? kılla] *{ağız} is.* **1.** Üzeri delikli çekmece; para çekmecesi. **2.** Kumbara. [DS]

kıllama, [kıl-la-ma] *{ağız} is.* **1.** Köylü kızların bellerine bağladıkları yünden yapılma püsküllü kuşak. **2.** Özenti. [DS]

kıllamak, [kıl-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* **1.** Bir işi boş yere gereğinden çok uzatmak. **2.** Yuvarlamak. [DS]

kıllamamak, [kıl-la-ma-mak] *{ağız} gçl. f. [-z] [-m(ı)-yor]* Kimseyi dinlememek; saymamak. [DS]

kıllanma, [kıl-la-n-ma] *is.* Kıllı hâle gelme.

kıllanmak, [kıl-la-n-mak] *dönşl. f. [-ır]* **1.** Kıllı hâle gelmek. **2.** (Kıl olmayan yerler için) kılları çıkmak; kıl bitmek. **3.** Sakalı bıyığı çıkmak. **4.** *mecaz.* Kartlaşmak. **5.** *dönşl. f. argo.* Huylanmak; kuşkulanmak; kıl kapmak.

kıllavun, [? kıllavun] *{ağız} is.* Tütün lülesi; pipo. [DS]

kılle, [? kılle] *{ağız} is.* Kâr; kazanç; gelir. [DS]

kıllemek, [kıl-le-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* Kızdırmak; sinirlendirmek; öfkelendirmek. [DS]

kıllenmek, [kıl-le-n-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* Huylanmak; sinirlenmek. [DS]

kıllensinmemek, [kıl-le-n-si-n-me-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* İnsan yerine koymamak; önem vermemek. [DS]

kıllet[1], [Ar. ḳıllet قلت] *{OsT} is.* **1.** Azlık; eksiklik. *{ağız} (ay…)* [DS]. **2.** Kıtlık; yokluk. *{ağız} (aynı)* [DS] **3.** *{ağız} zf.* Güç; zor. [DS] 🗗 **kıllet-i akl,** *{OsT} Akıl azlığı; akılsızlık.*|| **kıllet-i dem,** *{OsT} Kan azlığı.*|| **kıllet-i fehm,** *{OsT} Anlayışsızlık.*|| **kıllet-i iştigāl,** *{OsT} Az meşgul olma.*|| **kıllet-i matar,** *{OsT} Kuraklık.*|| **kıllet-i mübalāt,** *{OsT} Dikkat ve ihtimam azlığı.*|| **kıllet-i nukud,** *{OsT} Para darlığı.*|| **kıllet-i tecrübe,** *{OsT} Deneyimsizlik.*

kıllet², [İt. ghirlando] *{ağız}* *is.* Yuvarlak ya da kare şeklinde köşe yastığı; kırlent. [DS]

kıllı¹, [kıl-lı] *sf.* Kılı olan; kıl ile kaplı olan. ⧉ **kıllı kozak,** *{ağız} Kestane.* [DS]|| **kıllı yumak,** *{ağız} Şeftali.* [DS]

kıllı², [kıl-lı] *{ağız}* *is.* Çocuk oyunlarında ebeden sonra gelen çocuk. [DS]

kıllık¹, **-ğı** [kıl-lık] *{ağız}* *is.* **1.** → kıllı². **2.** Oyunda bozgunculuk; mızıkçılık. [DS]

kıllık², **-ğı** [kıl-lık ?] *{ağız}* *is.* Tas şeklinde olan güveç. [DS]

kıllıkçı, [kıllık-çı] *{ağız}* *is.* Düzenci; hileci [DS]

kıllıs, [kıl-lı+(ı)s] *{ağız}* *is.* Çorap. [DS]

kılloz, [kıl-lı+ Yun. -os] *{ağız}* *sf.* Ahmak; dangalak. [DS]

kılma, [kıl-mak > kıl-ma] *is.* Yapma, etme; yapış; *{eT} (aynı).* [DLT]

kılmak, [kıl-mak قلمق] *{eT} {eAT} {OsT} gçl. yard. f. [-ar]* **1.** Yapmak; etmek; eylemek; işlemek; icra etmek; [DLT] [ETY] [KB] [İKPÖy.] [OKD] [Yüknekî] [Gabain] [Tekin] [Üç İtigsizler] **2.** Üretmek; temin etmek; vücuda getirmek. [EUTS] [İKPÖy.] **3.** (Namaz için) yerine getirmek; eda etmek. ⧉ **kılu bermek,** *{eT} Yapıvermek.*

kılmaklag, [kıl-mak > kıl-mak-lıġ] *{eT}* *sf.* → kılmaklıg. [EUTS]

kılmaklıg, [kıl-mak > kıl-mak-lıġ] *{eT}* *sf.* Kılınan; icrası gereken. [EUTS]

kılovan, [kıl+ov-an] *{ağız}* *is.* Gelinlerin başına takılan tel; gelin teli. [DS]

kılovu, [kıl+ov-u] *{ağız}* *is.* Çocukların, küçük sabun parçalarını sığır tüyü içine koyup ovalayarak yaptıkları yuvarlak el sabunu. [DS]

kılpık, -ğı [kılp-ık] *{ağız}* *sf.* **1.** (Kadın için) hoppa; oynak. **2.** Yerinde duramayan; çok hareketli. [DS]

kılsız, [kıl-sız] *sf.* Kılı olmayan; üzerinde kıl bulunmayan.

kılt, [kılt] *{ağız}* *is.* Yatağın baş ya da ayak ucu. [DS]

kıltı, [kıltı] *{ağız}* *is.* Omuz. [DS]

kıltık¹, [kıl > kıl-tık / kıl-çık] *{eT}* *is.* **1.** Kılçık. **2.** Başta bulunan kepek; konak. [DLT]

kıltık, -ğı [kılt-ık] *{ağız}* *is.* → kılt. [DS]

kıltıma, [kılt-ı-ma] *{ağız}* *is.* Yayık olarak kullanılan küp. [DS]

kılturmak, [kıl-mak > kıl-tur-mak] *{eT} gçl. f. [-ur]* Kıldırmak; yaptırmak. [EUTS] [DLT]

kılurmak, [kıl-ur-mak قلورمق] *{eAT} gçl. f. [-ur]* Kıldırmak.

kılükal, [Ar. ḳīl *(söz)* + ü *(ve)*+Ar. ḳāl *(söz)* قيل و قال] *(kı:lüka:l) {OsT} is.* Dedikodu; söylenti.

kılvan, [? kılvan] *{ağız}* *is. folk.* Düğünün ertesi günü, o köydeki gelin ve kızların gelin evinde yaptıkları eğlence. [DS]

kım¹, [kım *(yans.)*] *is.* Ağır ağır hareket etmeyi, mırıldanmayı anlatan kök. [Zülfikar] *kım-ıl, kım-ıl kımıl, kım-ıl-da-mak, kım kım emek, kım-ra-mak, kım-şa-n-mak*

kım², [kım *(yans.)*] *is.* Ağır ağır konuşmayı anlatan kök. [Zülfikar] *kım kım, kım kım etmek* ⧉ **kım kım etmek,** *{ağız} Sözü anlaşılmayacak biçimde söylemek.* [DS]

kım³, [kım] *{ağız}* *is.* "Sus, sakın ha!" anlamında uyarı sözü. [DS]

kım⁴, [kım] *{ağız}* *is.* Koyun, keçi gübresi. [DS]

kım⁵, [kım] *{ağız}* *is.* Bağlanmış at. [DS]

kım⁶, [kım] *{ağız}* *is.* Külah. [DS]

kımak, [kī-mak] *(kı:mak) {eT} gçl. f.* Yapmak; kılmak. [ETY]

kımar, [Ar. ḳımār قمار] *(kıma:r) is.* Kumar. ⧉ **kımar-bāz,** *{OsT} Kumarcı.*|| **kımār-hāne,** *{OsT} Kumar oynatılan yer.*

kımat, [Ar. ḳımāṭ قماط] *(kıma:t) {OsT} is.* **1.** Sargı bezi; sargı. **2.** Örgü.

kımbıl, [kımb-ıl] *{ağız}* *is.* Eskimiş giysi. [DS]

kımcaşmak, [kım *(yans.)* > kım(ı)ç-a-ş-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* Kımıldamak; kıpırdamak. [DS]

kımcışmak, [kım *(yans.)* > kım(ı)c-ış-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* (El ayak vb. için) karıncalanmak; uyuşmak. [DS]

kımçı, [kamçı / kımçı] *{ağız}* *is.* Küçük, ince değnek; kamçı. [DS]

kımçık, -ğı [kım-çık] *{ağız}* *sf.* **1.** İnce. **2.** *is.* Dal parçası. [DS]

kımçımak, [kım-(ı)ç-ı-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r]* (Yumru köklü bitkiler için) sökülürken topraktan kökü ile çıkmamak; sıyrılıp kopmak. [DS]

kımçınmak, [kım-(ı)ç-ın-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* (Dişsiz ve yaşlı hayvan) otlarken otu kavrayamadığı için salyasını akıtarak otlamaya çalışmak. [DS]

kımçırık, -ğı [kım(ı)ç-ır-ık] *{ağız}* *is.* Mürver ağacı. [DS]

kımçırmak, [kım(ı)ç-ır-mak] *{ağız} gçsz. f. [-ır]* İshal olmak. [DS]

kımçıtmak¹, [kım(ı)ç-ıt-mak] *{ağız} gçl. f. [-ır]* Uyarmak; sezdirmek. [DS]

kımçıtmak², [kım(ı)ç-ıt-mak] *{ağız} gçl. f. [-ır]* (Çekilen veya köklenmek istenen bir bitki için) elde olmadan yarı yerden koparmak. [DS]

kımdanmak, [kım-(ı)d-an-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* Bir işe istekle başlamak. [DS]

kımdık, -ğı [*eT.* kıḏ-mak > kıḏ-mık / kıymık] *{ağız}* *is.* Yonga; kıymık. [DS]

kımdımak, [kım-dı-mak] *{ağız} gçl. f. [-r]* (Az olan bir şey için) idareli harcamak. [DS]

kımdınmak¹, [kım-(ı)d-ın-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* → kımdanmak. [DS]

kımdınmak[2], [kım-(ı)d-ın-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* Bir şeyi vermek istemediği için çok az vermek; elinin ucu ile vermek; cimrilik etmek. [DS]

kımfıs, [kım+fıs] *{ağız} is.* Yavaş ve gizli konuşma; fiskos. [DS]

kımga, [kım-ga / kam-ga] *{ağız} is.* Yonga; talaş. [DS]

kımıcık, -ğı [kım-ı-cık] *{ağız} sf.* **1.** Küçük; ufak; minik. **2.** Çok az; azıcık. **3.** Bir cismin en küçük parçası; molekül. [DS]

kımıç, -cı [kım-ıç] *{ağız} is.* Kuyruk sokumu. [DS]

kımık, -ğı [*eT.* kıḏ-mak > kıd-mık / kıy-mık > kımık] *{ağız} sf.* **1.** Küçük; ufak; minik. **2.** Azıcık; çok az. **3.** (Küçüklük bildiren miktar olarak) karış. **4.** *is.* Yonga; kıymık. [DS]

kımıl[1], [kım *(yans.)* > kım-ıl] *is.* Sürekli hareket; olduğu yerde kıpırdanıp durma bildiren yansımalı gövde. ⊡ **kımıl kımıl,** *1. Sürekli bir kımıldanış hâlinde olan. 2. {ağız} Yavaş yavaş; ağır ağır.* [DS]|| **kımıl kımıl kımıldamak,** *{ağız} Yavaş ve ağır iş yapmak.* [DS]|| **kımıl kızı,** *{ağız} Durmadan kımıldayan; hareketli.* [DS]|| **kımıl kurdu,** *{ağız}* → kımıl kızı. [DS]

kımıl[2], [Ar. ḳaml *(bit)* قمل / kım *(yans.)* > kımıl] *is. zool.* **1.** Yarım kanatlılardan, gençleri ekin yapraklarını, erginleri de tanelerin sütlerini emen, tahıllara zararlı yeşil bir böcek, *(Aelia acuminata / rostrata).* **2.** *{ağız}* Zayıflıktan insana dadanan bit. [DS] ⊡ **kımıl biti,** *{ağız} 1. Zayıflıktan insana dadanan bit. 2. Küçük su kurdu.* [DS]

kımıl[3], [kım-ıl] *{ağız} sf.* (Kişi için) kendisini ilgilendirmeyen her işe karışan; münasebetsiz. [DS] [EG]

kımıldak[1], **-ğı** [kım-ıl-da-k] *{ağız} is.* Sinema. [DS]

kımıldak[2], **-ğı** [kım-ıl-da-k] *{ağız} sf.* (Kişi için) ağır iş gören; yavaş çalışan. [DS]

kımıldama, [kımıl-da-ma] *is.* Kımıldamak eylemi.

kımıldamak, [kımıl-da-mak] *gçsz. f. [-r] [-d(ı)-yor]* **1.** Yerinde hafifçe oynamak; hafifçe hareket etmek; oynamak. **2.** Harekete geçmek; davranmak. **3.** Olduğu yerde belli belirsiz hareket etmek.

kımıldanış, [kımıl-da-n-ış] *is.* Kımıldanmak eylemi veya biçimi.

kımıldanma, [kım-ıl-da-n-ma] *is.* Bulunduğu yerde kendi kendine hareket etmek eylemi.

kımıldanmak, [kım-ıl-da-n-mak] *dönşl. f. [-ur]* Bulunduğu yerde kendi kendine hareket etmek.

kımıldatma, [kımıl-da-t-ma] *is.* Kımıldamasını sağlamak eylemi.

kımıldatmak, [kımıl-da-t-mak] *gçl. f. [-ır]* **1.** Kımıldamasını sağlamak; kımıldamasına neden olmak. **2.** Hafifçe oynatmak.

kımıldayış, [kımıl-da-y-ış] *is.* Kımıldamak eylemi veya biçimi.

kımıltı, [kımıl-tı قملدی] *{eAT} {OsT} is.* Hareket; devinme; hafif ve sürekli kımıldama durumu.

kımınmak, [kım-ın-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* Bir işe istekle başlamak. [DS]

kımır[1], [kım-ır] *{ağız} sf.* (Kişi için) zayıf ve çopur. [DS]

kımır[2], [? kımır] *{ağız} is.* Kimsesiz mal. [DS]

kımırdamak, [kım *(yans.)* > kım-ır-dā-mak / kımıl-dā-mak] *{eT} gçsz. f.* Kımıldamak; sallanmak. [Nevâyî]

kımırmak, [kımır-mak] *{ağız} gçl. f. [-ır]* Kimsesiz bir malı sahiplenmek. [DS]

kımış, [kım-ış] *{ağız} is.* Gözünü sürekli açıp kapayan kimse. [DS]

kımışırık, -ğı [kım-ış-ır-ık] *{ağız} sf.* Yılışık. [DS]

kımışmak, [kım-ış-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* **1.** Kıpırdamak; kımıldamak. **2.** *{ağız}* (El, ayak vb. için) karıncalanmak. [DS]

kımıştamak, [kım-ış-ta-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-(dı)-yor]* Kımıldamak. [DS]

kımıştatmak, [kım-ış-ta-t-mak] *{ağız} gçl. f. [-ır]* Ağzını yavaş yavaş kımıldatarak bir şey çiğnemek. [DS]

kımıt, -dı [? kımıt] *{ağız} is.* Hamam havlusu. [DS]

kımıt, -dı [kam-mak > kam-ıt / kamit] *{ağız} is.* → kamit[2]. [DS]

kımız, [kımız قمز] *is.* **1.** Kısrak sütünün ekşitilmesi ile elde edilen, az alkollü, ekşi ve içindeki CO_2 dolayısıyla gazozumsu bir niteliği olan eski bir Türk içkisi. *{eT} {eAT} {OsT} (aynı)* [DLT] [KB] [Nevâyî] **2.** *{eAT}* Kısrak sütü. [DK] **3.** *{ağız}* Temmuz sıcaklarında çobanların taşı ısıtıp batırarak koyulttukları süt. [DS] **4.** *{ağız}* Pişmiş süt ile ağız karışımı. [DS] **5.** *{ağız}* İyi tutmamış yoğurt. [DS] ⊡ **kımız almıla,** *{eT} Ekşi elma.* [DLT]

kımızlanmak, [kımız-lā-mak / kımız-la-n-mak] *{eT} dönşl. f.* Kımız sahibi olmak. [DLT]

kımkak, -ğı [kım-ka-k] *{ağız} is.* Kelebek. [DS]

kımkım, [kım *(yans.)* + kım *(yans.)*] *sf.* **1.** (Kişi için) ağır ağır konuşan. **2.** (Kişi için) yavaş hareket eden. **3.** *{ağız}* Konuşması iyi anlaşılmayan. [DS] ⊡ **kımkım almak,** *{ağız} Kaygılanmak; üzülmek.* [DS]|| **kımkım etmek,** *{ağız} 1. Bir işi ağırdan almak; oyalanmak. 2. Yapmaktan çekinmek.* [DS]

kımlanma, [kım-la-n-ma] *{ağız} is.* Kımlanmak eylemi.

kımlanmak [kım-la-n-mak] *{ağız} gçsz. f. [-ır]* **1.** (Kuş için) uçmaya davranmak. **2.** (Kişi için) kalkacakmış gibi kıpırdamak.

kımlı, [kım-lı] *{ağız} sf.* Rahat; sessiz. [DS]

kımme, [Ar. ḳımme قمه] *is. bot.* **1.** Kömeç. **2.** Deste şeklinde olan çiçek.

kımpaça, [kım+paça] *{ağız} is.* Ağsız kadın donu. [DS]

kımpeş, [kım+peş] *{ağız} sf.* Aykırı; ters. [DS]
kımpış, [kımp-ış ?] *{ağız} sf.* Cimri. [DS]
kımramak, [kım-ra-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-r(ı)-yor]* Kımıldamak; kıpırdamak. [DS]
kımranmak, [kım-ra-n-mak قمرنق] *{OsT} {ağız} dönşl. f. [-ır] [-ur]* Kımıldanmak; kıpırdanmak.
kımraşmak, [kım-ra-ş-mak قمرشمق] *{eAT} {ağız} dönşl. f. [-ır] [-ur]* → kımranmak.
kımratmak, [kım(ı)r-a-t-mak قمردمق] *{eAT} gçl. f. [-ur]* Kıpratmak; kımıldatmak.
kımsanmak, [kımsā-mak / kımsa-n-mak] *{eT} dönşl. f. [-ur]* İmrenmek; çok arzu etmek. [Nevâyî]
kımsır, [kım(ı)s-ır / kım-sı-r] *{ağız} sf.* Cimri; pinti. [DS]
kımşanmak, [kım *(yans.)* > kım-(ı)ş-ā- mak / kımşa-n-mak] *{eT} {ağız} dönşl. f.* Sallanmak; yavaşça, usulca kımıldamak. [Nevâyî] [DS]
kımuşmak, [kım *(yans.)* > kım-uş-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ur]* Kımıldamak; kıpırdamak. [DS]
kımzınmak, [kımız-ā-mak / kımıza-n-mak] *{eT} dönşl. f. [-ur]* Arzulamak. [Nevâyî]
-kın[1], [Çin. kun *(sürü; kalabalık; topluluk; toplantı; sınıf: türdeş)* > -kun / -kün / -kın / -kin / -ğın / -gin / -ġun / -gün] *{eT} yap. e.* → -gın[1].
-kın[2], [-kın / -kin] *{eT} yap. e.* İsimden isim yapma eki. *kır-kın (cariye)*
kın[1], [kīn] *(kı:n) is.* **1.** Bıçak, hançer, kılıç gibi silah ve kesici aletlerin koruyucu kılıfı. *{eT} (aynı)* [DLT] [KB] [DK] **2.** Buğdaygillerde görülen, gövdenin bir kısmını saran yaprağın dip kısmı. ⊡ **kın kanat,** *zool. Kın kanatlı böceklerin gövdeyi saran dış kanatlarına verilen isim.*|| **kın kanatlılar,** *zool. Uçmaya yarayan kanatlarını örten boynuzsu bir çift kanadı bulunan ve tam başkalaşma geçiren, çeneleri çiğneme ve parçalamaya uygun olarak gelişmiş, bütün hayvan türlerinin yarısına yakınını oluşturan böcekler takımı, (Coleoptera).*
kın[2], [kıy-mak *(doğramak; öldürmek)* > kıy-(ı)n > kīn / kīñ قن] *(kı:n) {eT} {eAT} is.* **1.** İşkence; eziyet; azap; ıstırap. [EUTS] [İKPÖy.] [KB] [Gabain] **2.** Ceza; cezalandırma. [KB] [İKPÖy.] [Gabain] **3.** Zorluklar; engeller; zahmet. [EUTS]
kın[3], [kın] *{ağız} sf.* Eğri; yamuk. [DS]
-kına, [-kıya / kiye / -kına / -kine] *{eT} yap. e.* → -kıya.
kına[1], [Ar. ḥınna / ḥına حنه] *is.* Kına ağacının kurutulmuş yapraklarının öğütülmesi ile elde edilen ve saç, el, vb. boyamakta kullanılan toz. *{eAT} (aynı)* [DK] ⊡ **kına ağacı,** *bot. Kına ağacıgillerden Arabistan'da ve Kuzey Afrika'da yetişen, ince dallı beyaz kabuklu, karşılıklı yapraklı, yapraklarından kına elde edilen ağaççık, (Lawsonia alba / inermis).*|| **kına basma,** *{ağız} folk. Kına gecesi.* [DS]|| **kına basması,** *{ağız} folk. Kına gecesi geline verilen hediye.* [DS]|| **kına çiçeği,** *bot. Park ve bahçelerde süs bitkisi olarak yetiştirilen, göz alıcı renklerde çiçekleri bulunan, meyvesi kapsül biçiminde olup olgunlaştığında hafif bir dokunma ile birden açılarak tohumlarını fırlatan, iki çenekli çok yıllık otsu bitki, (Balsamina).*|| **kına çiçeğigiller,** *bot. Örneği kına çiçeği olan iki çenekli bitkiler familyası, (Balsaminaceae).*|| **kına düğünü,** *{ağız} folk. Kına gecesi.* [DS]|| **kına ezmek,** *{ağız} folk. Kına gecesi konuklar gittikten sonra aile arasında yapılan eğlenti.* [DS]|| **kına gecesi,** *folk. Düğünlerde gelinin başına kına yakılması dolayısıyla kadınlar arasında ve kız evinde yapılan eğlence.*|| **kına kağnısı,** *{ağız} folk. Kına günü oğlan evinin hazırladığı armağanları içine koyarak gelin evine getiren kağnı.* [DS]|| **kınalar yakmak,** *(Birinin başına gelen kötü duruma) çok sevinmek; durumdan memnun olmak.*|| **kına tası,** *{ağız} folk. Gelin ve damada kına yakmakta kullanılan tas.* [DS]|| **kına toyu,** *{ağız} folk. Kına gecesi.* [DS]|| **kınaya çıkmak,** *{ağız} folk. (Gelin için) Kına gecesi, giyinme ve süslenme odasından düğün salonuna geçmek.* [DS]|| **kına yakmak,** *1. folk. Kınayı su ile karıştırdıktan sonra boyanacak olan yere sürmek. 2. mecaz. Birinin başına gelen sıkıntıya sevinmek.*|| **kına yengesi,** *{ağız} folk. Düğünlerde yol gösteren kadın.* [DS]
kına[2], **-a'ı** [Ar. ḳınāʿ قناع] *(kına:) {OsT} is.* Örtü; başörtüsü; peçe.
kınacık, -ğı [kına-cık] *is.* Pas mantarıgillerden, tahılların yapraklarında küçük sarı noktacıklar hâlinde beliren, yaprak kını ve kavuzları da sararak tahıllara büyük zarar veren, sporları rüzgârla savrulduğu için kolay bulaşabilen bir mantar hastalığı; pas; sarı pas, *(Puccinia glumerium).*
kınacuk, -ğu [kına-cık] *{ağız} is.* → kınacık. [DS]
kınaç, -cı [kın-aç] *{ağız} is.* Yanlama, kısa ve dar üzüm bağı setleri. [DS] ⊡ **kınaç etmek,** *{ağız} Bir iyilik yaparak sevindirmek; mutlu etmek.* [DS]
kınaçlamak, [kın-aç-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Yan yan bakmak. [DS]
kınafır, [? kınafır] *{ağız} sf.* Hoppa. [DS]
kınağan, [kına-ğan قنغن] *{eAT} sf.* Çok kınayan; çok ayıplayan.
kınaguçı, [kīn > kın-ā-mak > kınā-ġu-çī] *(kına:guçı:) {eT} sf.* **1.** Kınayıcı. [EUTS] [Gabain] **2.** Azap veren kimse; işkenceci. [EUTS] [Gabain]
kınak[1], **-ğı** [kın-a-k] *{ağız} is.* Keklik avında, çığırtkan kekliğin konulduğu yer. [DS]
kınak[2], **-ğı** [kın-a-k] *{ağız} is.* Eksiklik; kusur. [DS]
kınakına, [Keçuva d. quin-quina > İsp. quinaquina] *is.* **1.** *bot.* Kök boyasıgillerden, sıcak ülkelerde yetişen ve kabuğundan kinin elde edilen bitki, *(Cinchona).* **2.** Bu bitkiden yapılan içecek. ⊡ **kınakına**

şurubu, *Kınakına yapraklarının kara üzüm ile birlikte kaynatılmasından elde edilen soğuk içecek.*

kınalama, [kına-la-ma] *is.* Kına sürmek eylemi; kına ile boyama.

kınalamak, [kına-la-mak] *gçl. f. [-r] [-l)ı)-yor]* Kına sürmek; kına yakmak.

kınalanma, [kına-la-n-ma] *is.* **1.** Kına sürünme eylemi; bir yerine kına yakma. **2.** [kına-lan-ma] Kına sahibi olma; kına edinme.

kınalanmak, [kına-la-n-mak] *dönşl. f. [-ır]* **1.** Bir yerine kına yakınmak; kına sürünmek. **2.** *edil. f.* Bir yerine kına yakılmak; kına sürülmek. **3.** [kına-lanmak] *gçsz. f.* Kına sahibi olmak; toz kına edinmek.

kınalı, [kına-lı] *sf.* **1.** Kına yakılmış, kına ile boyanmış olan. **2.** *{ağız}* Kınalanmış gibi kızıl renkte olan; kırmızı; al. [DS] **3.** *{ağız}* Ahlaksız. [DS] ⧉ **kınalı bödük,** *{ağız} Havuç.* [DS]|| **kınalı keklik,** *Avrupa ve Asya'nın büyük bir bölümünde yaşayan, sülüngillerden, sırtı gri ve kahverengi, gagası ve ayakları kırmızı bir tür keklik; kaya kekliği, (Alectoris graeca).*|| **kınalı parmak,** *{ağız} Havuç.* [DS]|| **kınalı tetir,** *{ağız} Halı iplerini boyamakta kullanılan ceviz yeşili renk.* [DS]|| **kınalı yapıncak,** *Seyrek taneli, kırmızı benekli bir tür üzüm.*

kınam, [? kınam] *{ağız} is.* Akraba. [DS]

kınama, [kın-a-ma] *is.* Kınamak eylemi; ayıplama; takbih. ⧉ **kınama cezası,** *Bir görevlinin iş yerindeki, öğrencinin okuldaki davranışlarının, yasa ve yönetmeliklere aykırı olduğunu bildiren en hafif disiplin cezası.*

kınamak[1], [kīn > kın-ā-mak] *(kına:mak) {eT} gçl. f.* Bıçak veya kılıca kılıf yapmak; kın yapmak. [DLT]

kınamak[2], [*eT.* kīn >kın-ā-mak قناماق] *(kına:mak) gçl. f. [-r] [-n(ı)-yor]* **1.** *{eT} {eAT}* Cezalandırmak. [DLT] [EUTS] [KB] **2.** *{eT} {eAT}* İşkence yapmak; acı ve elem vermek; eziyet çektirmek; incitmek. [EUTS] [KB] [Gabain] [Nevâyî] [Üç İtigsizler] [Yüknekî] **3.** *{eAT}* Yapılan bir davranışın iyi olmadığını, kötü olduğunu belirtir biçimde söz söylemek; uygunsuz bulmak; ayıplamak; suçlamak; takbih etmek.

kınamsavuk, -ğu [kına-msa-ġuk] *{ağız} sf.* Kibirli; kurumlu; övüngen. [DS]

kınamsık[1], **-ğı** [kına-msı-k] *{ağız} sf.* Her şeyi kınayan, tenkit eden; ayıplayıcı. [DS]

kınamsık[2], **-ğı** [kına-msı-k] *{ağız} sf.* **1.** Her şeyden tiksinen. **2.** İştahsız. [DS]

kınamsımak, [kın-a-msı-mak] *gçl. f. [-r]* Tenkit etmek; olumsuz eleştirmek; kınayıcı bir tavırla incelemek; muaheze etmek.

kınan, [*eT.* kulan ?] *{ağız} is.* Bir yaşını geçmiş tay. [DS]

kınanma, [kın-a-n-ma] *is.* Kınama eylemine uğramak; ayıplanma; takbih edilme.

kınanmak, [kın-a-n-mak قنانمق] *{OsT} edil. f. [-ır]* Yaptığı davranışın veya söylediği sözün uygun olmadığı hakkında başkaları tarafından uyarılmak; kınama eylemine uğramak; ayıplanmak; takbih edilmek.

kınara, [Ar. ḳanara] *{ağız} is.* Kasap dükkânında et asılan çengel. [DS]

kınasız, [kına-sız] *sf.* Kınası bulunmayan; kınalanmamış olan; kına yakılmamış.

kınaşık, [kıy(ı)n-aş-ık > kīnaş-ık] *{ağız} sf.* (Kapı, pencere, kapak vb. için) aralık. [DS]

kınatire, [? kınatire] *{ağız} sf.* Yeşil, mavi renkli kertenkele. [DS]

kınatmak, [kın-ā-mak > kına-t-mak] *{eT} gçl. f. [-ur]* İşkence yaptırmak; cezalandırmak. [DLT]

kınayış, [kın-a-y-ış] *is.* Kınamak eylemi veya biçimi.

kınbıçağı, [kın+bıça(k)-ı] *{ağız} is.* Kında taşınan bıçak; küçük kama. [DS]

kınbık, -ğı [kımb-ık] *{ağız} sf.* Züppe; oynak. [DS]

kınc[1], [kınc *(yans.)*] *is.* Sert şeylerin birbirine ya da bir yüzeye sürtünmesini, bu sebeple sinir tepkisi uyandıran hareketleri anlatan kök. [Zülfikar] *kıncık-la-mak, kınc-ı-mak, kınc-ır-a-k, kınc-ır-ık*

kınc[2], [kınçı] *{ağız} sf.* Sessiz; uslu. [DS]

kıncal, [kınc-al] *{ağız} sf.* Zayıf; cılız. [DS]

kıncalamak, [kınc-ala-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Bilip bilmeden fikir yürütmek. [DS]

kıncalı, [kınc-a-lı ?] *{ağız} sf.* Çok renkli. [DS]

kıncalmak, [kınc-al-mak] *{ağız} gçsz. f. [-ır]* Olduğundan başka görünmek; yapmacık davranışlarda bulunmak; gösteriş yapmak. [DS]

kıncıfıllı, [kıncıfıl-lı] *{ağız} sf.* (Kişi için) süslü ve temiz giyinen. [DS]

kıncıfır[1], [? kıncıfır] *{ağız} sf.* **1.** (Kadın için) hafif; hoppa; oynak. **2.** *is.* Naz; cilve. [DS]

kıncıfır[2], [? kıncıfır] *{ağız} sf.* **1.** (Kişi için) düzenli, süslü ve temiz giyinen. **2.** Her şeyi ince ince düşünen. **3.** Hoş görmeyen. **4.** Zeki; anlayışlı. [DS]

kıncıfır[3], [? kıncıfır] *{ağız} sf.* **1.** (Kişi için) sözünde durmayan; dönek. **2.** Kötü; ara bozucu. [DS]

kıncıfırdamak, [kıncıfır-da-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-d(ı)-yor]* Naz etmek; cilve yapmak. [DS]

kıncıfırlanmak, [kıncıfır-la-n-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* **1.** Nazlanmak; cilvelenmek. **2.** İstemeyerek razı olmak; istemeyerek gönlü yatmak. [DS]

kıncıflı, [kınc-ıp-lı] *{ağız} sf.* Cilveli. [DS]

kıncıfmak, [kınc-ıp-mak] *{ağız} gçsz. f. [-ır]* **1.** Huylanmak; çekinti etmek; gıcıklanmak. **2.** Üşenmek. [DS]

kıncık[1], **-ğı** [kınc-ık] *{ağız} sf.* **1.** Düzenli ve temiz. **2.** *is.* Süs; işlemek. **3.** Kırıtma; naz; cilve. [DS]

kıncık[2], **-ğı** [kınc-ık] *{ağız} sf.* (Kişi için) sözünde durmayan; dönek. [DS]

kıncıklamak[1], [kınc-ık-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Gıdıklamak. [DS]

kıncıklamak[2], [kınc-ık-la-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(ı)-yor]* (İplik için) dolaşmak. [DS]

kıncıklanmak, [kınc-ık-la-n-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* Gıdıklanmak. [DS]

kıncıl[1], [kınc-ıl] *{ağız} sf.* (Elbise vb. için) parça parça olmuş; eskimiş. [DS] ⊡ **kıncıl kadife,** *{ağız} (Kişi için) ince; kibar; süslü.* [DS]

kıncıl[2], [kınc-ıl] *{ağız} is.* Koyunların kuyruk altından sarkan yünlere yapışmış pislik. [DS]

kıncımak[1], [kınc-ı-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r]* **1.** Mızıkçılık etmek. **2.** Yumru köklü bitkiler sökülürken sapı kopmak. [DS]

kıncımak[2], [kınc-ı-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r]* (Yumuşak nesneler için) iki sert cisim arasında ezilmek. [DS]

kıncır, [kınc-ır] *{ağız} is.* Henüz ötmeyen yavru horoz. [DS]

kıncırak, -ğı [kınc-ır-a-k] *{ağız} is.* **1.** Tosunu çifte alıştırmak için boynuna bağlanan basit boyunduruk. **2.** Tahterevalli. **3.** Salıncak. [DS]

kıncırdak, -ğı [kınc-ır-da-k] *{ağız} is.* Tahterevalli. [DS]

kıncırık, -ğı [kınc-ır-ık] *{ağız} is.* Tahterevalli. [DS]

kıncırlık, -ğı [kınc-ır-lık] *{ağız} is.* Tahterevalli. [DS]

kıncıtmak, [kınc-ıt-mak] *{ağız} gçl. f. [-ır]* **1.** Sinirlenerek dişlerini sıkmak. **2.** Ezmek; örselemek. [DS] **3.** Dolaştırmak. [EG] **4.** Buruşturmak. [EG]

kıncifirlenmek, [kıncıpır-la-n-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* Cilve yapmak; nazlanmak. [DS]

kıncik[1], **-ği** [kınc-ık] *{ağız} is.* Can sıkıntısı. [DS]

kıncik[2], **-ği** [kınc-ık] *{ağız} sf.* (İp için) dolaşık. [DS]

kıncik[3], **-ği** [kınc-ık] *{ağız} is.* Kadınların başlarına bağladıkları yazmanın çene altından geçirilerek üçgen biçiminde bağlanmış durumu. [DS]

kınciklemek, [kınc-ık-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* Gıdıklamak. [DS]

kıncola, [kınc+ol-a ?] *{ağız} is.* Çok küçük. [DS]

kınç, -cı [kınç] *{ağız} is.* Kırkım zamanından önce koyunun sırtından elle koparılan yün. [DS]

kınçak, -ğı [kınç-a-k] *{ağız} is.* Yırtıcı hayvan pençesi. [DS]

kınçı, [kīn > kīn-çī / kīñ-çī] *(kı:ñçı:) {eT} sf.* Ceza veren; ceza kesen; kınayıcı; işkenceci. [Gabain] [E-UTS]

kınçımak, [kınç-ı-mak] *{ağız} gçsz. f. [-ır]* Sıçramak. [DS]

kınçırık, -ğı [kınç-ır-ık] *{ağız} is.* Tahterevalli. [DS]

kınçırlık, -ğı [kınç-ır-lık] *{ağız} is.* Tahterevalli. [DS]

kınd, [kınd *(yans.)*] *is.* Yuvarlanmayı anlatan kök. [Zülfikar] *kınd-ıl-la-n-mak, kınd-ır-da-mak, kınd-ıl kındıl, kınd-ıl-la-mak*

kındak, -ğı [kınd-a-k] *{ağız} is.* Bilye ile oynanan bir çocuk oyunu. [DS]

kındam[1], [kınd-a-m] *{ağız} is.* Balta, kazma gibi araçların sivri tarafı. [DS]

kındam[2], [kınd-a-m] *{ağız} sf.* Züppe. [DS]

kındam[3], [kınd-a-m] *{ağız} sf.* (Yol için) az meyilli. [DS]

kındap, [Ar. ḳınneb] *{ağız} is.* Sicim. [DS]

kındık, -ğı [kım-dık / kındık] *{ağız} sf.* **1.** Azıcık; biraz. **2.** Bulgurdan fındık büyüklüğünde yapılan köfte. [DS]

kındıl, [kınd-ıl] *{ağız} is.* Gevene benzeyen dikenli bir ot. [DS] ⊡ **kındıl parmak,** *{ağız} Küçük parmak.* [DS]

kındıllamak, [kınd-ıl-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* **1.** Yuvarlamak. **2.** (Çocuklar için) baş sallamak. [DS]

kındıllanmak, [kınd-ıl-la-n-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* Yuvarlanmak. [DS]

kındım[1], [kınd-ı-m] *{ağız} is.* Eğlenti. [DS]

kındım[2], [kınd-ı-m] *{ağız} sf.* **1.** Oynak; züppe; hoppa. **2.** Düşkün. [DS] ⊡ **kındım kındım,** *{ağız} Sallana sallana; kırıta kırıta.* [DS]

kındıma, [kınd-ı-ma] *{ağız} is.* Baharda biten ilk ot. [DS]

kındımcı, [kınd-ım-cı] *{ağız} is.* Çalgıcı. [DS]

kındır, [? kındır] *{ağız} is.* Kızdırılarak sıcak su torbası yerine kullanılan, bir kenarında deliği bulunan topraktan yapılmış yuvarlak ve düzgün yüzeyli tuğla. [DS] [EG]

kındır, [kınd-ı-r] *{ağız} sf.* (Kişi için) kısa boylu. [DS]

kındıra, [kınd *(yans.)* > kınd-ır-ga / kındıra قندره] *is. bot.* **1.** Sulak yerlerde yetişen, yapraklarının ucu sivri, koyu renkli bir çayır bitkisi. **2.** *{ağız}* Bir tür kamış. [DS] **3.** *{ağız}* Hasırotu. [DS] **4.** *{ağız}* Zurna yapmaya yarayan bir tür kamış. [DS] **5.** *{ağız}* Sazdan yapılan sapan. [DS] **6.** *{ağız}* Eğrelti otu. [DS] **7.** *{ağız}* Sulak yerlerde yetişen, keskin kokulu, gövdesi bölmeli ve delikli, kurusundan düdük yapılan bir ot. [DS] **8.** *{ağız}* Sazlı yer; sazlık. [DS] **9.** *{ağız}* Tarla sınırlarını belirlemek için dikilen, uzun, yeşil dikenli bir çalı. [DS] ⊡ **kındıra kamışçını,** *zool. Ötleğengillerden, uzunluğu 12-13 cm kadar, sırtı sarımsı kahverengi, gerdan ve karın ortası beyaz, Trakya ve Orta Akdeniz bölgesinde kuluçkaya yatan, böceklerle beslenen bir ötücü göçmen kuş, (Acrocephalus schoenobaenus).*

kındıraç, -cı [kınd-ır-aç] *is.* Oluk ve yiv açmakta kullanılan bir araç.

kındırak[1], **-ğı** [kınd-ır-a-k] *{ağız} sf.* Çok temiz, süslü giyinen. [DS]

kındırak[2], **-ğı** [Yun. khúlindros [Tietze]] *{ağız} is.* Hamur açmakta kullanılan merdane. [DS]

kındırdak, -ğı [kınd-ır-da-k] *{ağız} sf.* (Kadın için) hoppa; oynak; hafif. [DS]

kındırdamak, [kınd-ır-da-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-d(ı)-yor]* **1.** Naz yapmak; cilve yapmak. **2.** İşi ağır yapmak; oyalanmak. [DS]

kındırga, [kınd-ır-ga] *{ağız} is.* Çayır otuna benzer derin köklü bir bitki. [DS]

kındırgeç, -ci [kınd-ır-geç] *{ağız} is.* Tahterevalli. [DS]

kındırğa, [kınd-ır-ğa] *{ağız} sf.* Kurumuş; sertleşmiş. [DS]

kındırık[1], **-ğı** [kınd-ır-ık] *{ağız} is.* Hamur açmakta kullanılan merdane. [DS]

kındırık[2], **-ğı** [kmd-ır-ık] *{ağız} sf.* (Kapı, pencere vb. için) aralık. [DS]

kındırık[3], **-ğı** [kınd-ır-ık] *{ağız} is.* Ekmek yapılırken yere serilen, tüyleri yolunup temizlendikten sonra kurutulmuş keçi derisi. [DS]

kındırışmak, [kınd-ır-ış-mak قندرشمق] *{OsT} işteş. f. [-ur]* Birbirini teşvik etmek.

kındırmak[1], [kı(yı)n-(ı)d-ır-mak] *{ağız} gçl. f. [-ır]* (Pencere, kapı vb. için) aralık bırakmak; aralamak. [DS]

kındırmak[2], [kan-dır-mak / kınd-ır-ınak قندرمق] *{eAT} {OsT} {ağız} gçl. f. [-ır] [-ur]* **1.** Kandırmak; inandırmak. **2.** Kışkırtmak. **3.** Sinirlendirmek. [DS]

kındırtmak, [kınd-ır-t-mak قندرتمق] *{OsT} gçl. f. [-ur]* Teşvik ve tahrik etmek.

kındışlamak, [kınd-ış-la-mak] *{ağız} dönşl. f. [-r] [-l(ı) -yor]* Çok incelemek. [DS]

kındız, [kındız] *{ağız} is.* Kâkül. [DS]

kındik, -ği [kınd-ık] *{ağız} is.* Küçük üzüm salkımı. [DS]

kındil[1], [Ar. ḳındīl قنديل] *(kındi:l) {OsT} is.* Kandil.

kındil[2], [kınd-ıl] *{ağız} sf.* Küçük; ufak; minik. [DS] 🗗 **kındil parmak,** *{ağız}* → kmdıl parmak. [DS]

kındurmak[1], [kın-mak > kın-tur-mak ?] *{eT} gçsz. f. [-ur]* → kınturmak.

kındurmak, [kınd-ur-mak قندرمق] *{eAT} gçl. f. [-ur]* Tahrik etmek; teşvik etmek.

kınetir, [? kınetir] *{ağız} is.* Pinti; cimri. [DS]

kıng[1], [kang / kank / kıng / kong / konk *(yans.)*] *is.* Metal eşyaların birbirine çarpmasını, sürtünmesini ve buna benzer çıkan sesleri anlatan kök. [Zülfikar] *kıng-ır-gaç,*

kıng[2], [kıñ] *(kıñ) {eT} sf.* Şaşı. [EUTS] [Gabain]

kıng[3], [kıy-mak *(doğramak; öldürmek)* > kıy-(ı)n > kīn / kīñ] *(kı:ñ) {eT} is.* → kın[2].

-kınga, [-ḳınga / -ḳıña] *(kıña) {eT} ek.* Küçültme isimleri yapar. [ETY] *az-kınga (azıcık, pek az, kalabalık olmayan)*

kınga, [kmg-a] *{ağız} is.* → kıngak. [DS]

kıngak, -ğı [kıng-ak] *{ağız} is.* Bütün olarak çıkarılmış ceviz içi. [DS]

kınggaymak, [kıñ +kay-mak] *(kıñgaymak) {eT} gçsz. f. [-ur]* **1.** Bir tarafa eğilmek. **2.** Doğru yoldan azmak. [Nevâyî]

kıngılık, -ğı [kıngı-lık] *{ağız} is.* Ağacın doruğu. [DS]

kıngır, [kıñ > kıñ-ır] *(kıñır) {eT} sf.* **1.** Kızgın; hiddetli. [DLT] **2.** Şaşı; yan bakışlı. [DLT]

kıngıraç, -cı [kıng-ır-a-ç] *{ağız} is.* Tahterevalli. [DS]

kıngırdanmak, [kıng-ır-da-n-mak] *{ağız} dönşl. f. [-r] [-d(ı)-yor]* Yavaş sesle şarkı söylemek; mırıldanmak. [DS]

kıngırgıç, -cı [kıng-ır-gıç] *{ağız} is.* Tahterevalli. [DS]

kıngırtı, [kıñ > kıñ-ır-tı] *(kıñırtı) {eT} sf.* Eğri başlı. [Gabain]

kıngrak, [kıñ > *kıñ-rā-mak > kıñ-rā-k] *(kıñra:k) {eT} is.* Et veya hamur kesilen satıra benzer büyük bıçak. [DLT]

kıngranmak, [kıñ > *kıñ-rā-mak > kıñra-n-mak قكرنمق] *(kıñranmak) {eT} dönşl. f. [-ur]* **1.** Azarlamak; darılmak. **2.** Mırıldanarak sızlanmak. **3.** İnat etmek. [Nevâyî] **4.** *{OsT}* Mırıldanmak.

kıngru, [kıñ > *kıñ-rā-ınak > kıñ-(ı)r-ū] *(kıñru:) {eT} sf.* Yan; şaşı. [DLT]

kını, [kın-ı] *{ağız} is.* Bir kişiye verilen takma ad. [DS]

kınıcık, -ğı [kın-ı-cık] *{ağız} sf.* Azıcık; biraz. [DS]

kınıg, [kın-mak > kın-ığ] *{eT} is.* **1.** Şiddetli arzu. [EUTS] **2.** *sf.* Sert; kuvvetli; kızgın; cesur; sağlam. [EUTS] [Gabain]

kınık[1], **-ğı** [kın-ık] *{ağız} sf.* Genizden konuşan. [DS]

kınık[2], **-ğı** [*eT.* kın-ığ] *{ağız} is.* **1.** İstek; arzu. **2.** *sf.* Obur. **3.** (Köpek için) ava alışmış; ava istekli. **4.** (Kişi için) obur. **5.** (Kadın için) kötü. [DS] 🗗 **kınık çekmek,** *{ağız} Karşısındakinin ağzını sulandırmak; imrendirmek.* [DS]

kınık[3], **-ğı** [kayna-k] *{ağız} is.* Kaynak. [DS]

kınık[4], **-ğı** [kıy-ın-ık > kın-ık] *{ağız} is.* **1.** Darlık. **2.** Kapı ve pencere kanatları gibi yerlerdeki aralık. **3.** *sf.* Az açık; aralık. [DS]

kınık[5], **-ğı** [kan-ık] *{ağız} sf.* Gereğinden çok dolu. [DS]

kınıkınına, [kın-ı+kın-ı-n-a] *{ağız} zf.* Tastamam; tıpatıp. [DS]

kınıkınmda, [kın-ı+kın-ı-n-da] *{ağız} zf.* Cinsel ilişki sırasında. [DS]

kınıkırık, -ğı [kın-ı+kır-ık] *{ağız} sf.* Eski çapkın. [DS]

kınıkma, [kın-ık-ma] *{ağız} is.* Kıskanma. [DS]

kınıkmak[1], [kın-ık-mak قنقمق] *{OsT} {ağız} gçl. f. [-ır]* **1.** Bir şeye aşırı düşkün olmak; tutkun olmak. **2.** Kanmak; doymak; alışmak: kanıkmak; kanıksamak; *{eAT} (aynı).* [DS]

kınıkmak[2], [kın-ık-mak] *{ağız} gçl. f. [-ır]* Ağaçları aşılamak. [DS]

kınıkmak[3], [km-ık-mak] *{ağız} gçl. f. [-ır]* **1.** Kıskanmak. **2.** Sevinmek. [DS]

kınıksımak, [kın-ık-sı-mak] *{ağız} gçsz. f. [-ır]* Kanmak; doymak; alışmak. [DS]

kınıktırmak, [kın-ık-tır-mak] *{ağız} gçl. f. [-ır]* Bıktırmak. [DS]

kınırtmak, [kın-ır-t-mak] *{ağız} gçl. f. [-ır]* Kapıyı yarı açmak. [DS]

kınış[1], [kın-ış] *{ağız} sf.* Salak; aptal. [DS]

kınış[2], [kın-ış قنش] *{OsT} is.* Naz; işve; eda; kırıtış. ⊡

kınış yanış etmek, *{ağız} Yaltaklanmak.* [DS]

kınışık, -ğı [kıy-(ı)n-aş-ık] *{ağız} is.* Aralık; biraz açık. [DS]

kınışmak, [kın-mak > kın-ış-mak] *{eT} dönşl. f. [-ur]* İstekle işe koyulmak. [DLT]

kınıtmak[1], [kın-ıt-mak] *{ağız} gçsz. f. [-ır]* Dadanmak; tutkunlaşmak. [DS]

kınıtmak[2], [kın-ıt-mak] *{ağız} gçl. f. [-ır]* Bir şeyi, bilgiyi olduğu gibi hatırlamak; ezberlemek. [DS]

kınıtmak[3], [kın-ıt-mak] *{ağız} gçl. f. [-ır]* Kovmak. [DS]

kınk, -gı [kınk] *{ağız} is.* Bir şeyin bittiği yer; son. [DS]

kınkılıç, -cı [kınk-ıl-ıç] *{ağız} is.* Tahterevalli. [DS]

kınkılız, [kınk-ıl-ız] *{ağız} sf.* İnce. [DS]

kınlama, [kın-la-ma] *is.* Kın yapma veya kınına koymak eylemi.

kınlamak, [kın > kın-lā-mak] *(kınla:mak) gçl. f. [-r] [-l(ı) -yor]* **1.** *{eT}* Bıçak veya kılıç türü kesici aletler için kın yapmak. [DLT] **2.** Bu tür araçları mevcut kını içine koymak.

kınlı, [kın-lı] *sf.* **1.** (Bıçak, kılıç vb. kesici aletler için) kını bulunan. **2.** Kını içine konulmuş olan. **3.** *bot.* (Yaprak için) kını gelişerek bağlı bulunduğu sapı saran.

kınlık[1], [kīn > kın-lık] *{eT} is.* Cezalandırma yeri; hapishane; ceza evi. [EUTS] [İKPÖy.]

kınlık[2], **-ğı** [kın-lık] *{ağız} is.* Kama, bıçak vb. gereçlere kın yapmak için hazırlanan ağaç veya meşin. [DS]

kınma, [? kınma] *{ağız} zf.* Her zaman. [DS]

kınmak[1], [kın-mak / ḫın-mak] *{eT} gçl. f.* Arzu etmek; istemek; çalışıp çabalamak. [EUTS] [Üç İtigsizler]

kınmak[2], [kın-mak] *{ağız} gçsz. f. [-ar]* İleri geçmek; üstün gelmek. [DS]

kınmak[3], [kın-mak] *{ağız} gçl. f. [-ar]* Isırmak. [DS]

kınmak[4], [kan-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ar]* Aldanmak. [DS]

kınnaçlama, [kın-la-ç-la-ma] *{ağız} zf.* (Kesmek eylemi için) yanlamasına; meyilli olarak. [DS]

kınnak, -ğı [kın-la-k ?] *{ağız} sf.* Azıcık; biraz. [DS]

kınnap, -bı [Ar. ḳınneb قنب] *{OsT} is.* Kenevirden yapılma oldukça kalın iplik; sicim.

kınnare, [Ar. ḳınnāre قناره] *(kınna:re) {OsT} is.* Mezbaha; kanara.

kınnav, -ğı [kır(ı)n-av] *{ağız} sf.* (Dişi kedi için) çiftleşmek isteyen; kızgın. [DS]

kınneb, [Ar. ḳınneb قنب] *{OsT} is.* İnce sicim; kınnap.

kınnık[1], **-ğı** [kın-lık] *{ağız} is.* Yaşamak için gerekli olan şeyler. [DS]

kınnık[2], **-ğı** [kın-lık] *{ağız} is.* → kınlık. [DS]

kınnış, [kın-ış / kın(n)-ış قنش] *{OsT} is.* Naz; eda; cilve; kırıtış.

kınpıçağı, [kın+bıca(k)-ı] *{ağız} is.* Efelerin yanlarında ya da kuşaklarında taşıdıkları kın içindeki sivri uçlu, küçük bıçak. [DS]

kınsız, [kın-sız] *sf.* **1.** Kını olmayan. **2.** *zf.* (Bıçak, kılıç vb. için) kın geçirmeden; kılıfsız olarak.

kınt, [kınt] *{ağız} is.* Köşe. [DS]

kıntam[1], [kınt-a-m] *{ağız} is.* Kenar yer; uç. [DS]

kıntam[2], [kınt-a-m] *{ağız} is.* **1.** Güreşte, karşısındakini yenmek için beklenen uygun zaman. **2.** Bir şeyin sırası; tam zamanı. [DS]

kıntar, [Ar. ḳınṭār قنطار] *(kınta:r) {OsT} is.* Kantar.

kıntarmak, [kın-(ı)t-ar-mak] *{ağız} gçsz. f. [-ır]* Yüz çevirmek. [DS]

kıntaş, [kınt-a-ş] *{ağız} sf.* **1.** Yan; eğri; yamuk. **2.** Aykırı. [DS]

kınteş, [kınt-ış / kınt-a-ş] *{ağız} is.* Geniş yol dönemeci. [DS]

kıntık[1], **-ğı** [kınt-ık] *{ağız} sf.* **1.** Yayvan burunlu. **2.** Genizden konuşan. [DS]

kıntık[2], **-ğı** [kınt-ık] *{ağız} sf.* Cimri. [DS]

kıntıma[1], [kınt-ı-ma ?] *{ağız} is.* **1.** Besin; gıda. **2.** İlkbaharda çayır ve kırlarda yetişen otlar. **3.** Yeni ürünün kaldırılmasına kadar mevcut zahire ve un yetmediği durumlarda, ekmek ihtiyacını karşılamak için daha ekin biçilirken az bir miktarı geçici harmanda dövülerek kaldırılan tahıl. **4.** Hayvanların ilkbahar yaylımı. [DS]

kıntıma[2], [kınt-ı-ma] *{ağız} sf.* **1.** Cimri. **2.** *is.* Kıtlık; azlık. [DS]

kıntımalı, [kıntıma-lı] *{ağız} sf.* İdareli; eldekini azar azar kullanan. [DS]

kıntıman, [kınt-ı-man] *{ağız} sf.* Biraz; küçük bir parça. [DS]

kıntına, [kınt-ı-n-a] *{ağız} is.* Pay. [DS]

kıntınmak, [kınt-ı-n-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* (Otu az olan yerlerde otlayan hayvan için) karnını doyuramadan otlamak. [DS]

kıntır, [kıl+çar / kıl+ Fa. -dār ? > kıntır] *{ağız} is.* Çakşır. [DS]

kıntırlamak, [kıntır-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Bir yerden, bir işten yavaşça kaçmak; sıvışmak. [DS]

kıntış[1], [kınt-ış] *{ağız} is.* Genişçe yol dönemeci. [DS]

kıntış[2], [kınt-ış] *{ağız} sf.* **1.** Titiz; kuşkulu. **2.** Süslü; gösterişli. **3.** Oynak; havalı. [DS]

kıntışık, -ğı [kınt-ış-ık] *{ağız} sf.* Çıkıntılı ve pürüzlü. [DS]

kıntışlı, [kınt-ış-lı] *{ağız} sf.* (Kadın için) çok süslü; giyimi çok gösterişli; hoppa. [DS]

kınturmak, [kın-mak > kın-tur-mak] *{eT} gçl. f. [-ur]* Bir şey için zahmete katlanmak; mihnet çekmek; iştiyak etmek. [EUTS] [Gabain]

kınu, [kın-ū قنو] *{OsT} is.* Ayıp; kusur; suç; günah.

kınyaş [? kınyaş] *{ağız} is.* Tarlalarda yağmur sularını akıtmak için çekilen eğik çizi. [DS]

kıp[1], [kep / kıb / kıp / kip *(yans.)*] *is.* Kırpmayı, kıpırdamayı, ağır veya hızlı hareket etmeyi anlatan kök. [Zülfikar] *kıp-ı, kıp-ık, kıp-ır, kıp-ır-da-mak, kıp-ın-mak, kıp-ır kıpır, kıp-mak, kıp-ış-mak, kıp-ış-ık kıp kıp, kıp-ra-mak* ◻ **kıpa bakmak,** *{ağız} Gözünü kısarak bakmak.* [DS]

kıp[2], [kıp / kap] *{eT} e.* Sıfatları pekiştirir. ◻ **kıp kızıl,** *{eT} Kıpkırmızı; kıpkızıl.* [EUTS] [KB]

kıpçak, [kıpçāk / kıf-çāk / kıv-çāk] *{eT} is.* Ağaç kovuğu.

Kıpçakça, [kıpçak-ça] *is.* On birinci yüzyıldan, Altınordu Devletinin kuruluşuna kadar (15. yy) Güney Rusya bozkırlarında göçer olarak yaşayan, Yimek ve Kimek boylarının birleşmesinden meydana gelen ve bir Türk boyu olan Kıpçakların konuştuğu Türk lehçesi; Kumanca.

kıpçık[1], **-ğı** [kıp-çık] *{ağız} sf.* **1.** Yaramaz; afacan. **2.** Şakacı. [DS]

kıpçık[2], **-ğı** [kıp-çık] *{ağız} is. folk.* Acıpayam yöresinde vücut titretilerek oynanan bir halk oyunu. [DS]

kıpçık[3], **-ğı** [kıyp-ıt-ık] *{ağız} sf.* Sözünde durmayan; dönek; mızıkçı. [DS]

kıpçınmak[1], [kıp-(ı)ç-ın-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* **1.** İmrenmek. **2.** Başkasının sırtından geçinmek. [DS]

kıpçınmak[2], [kıp-(ı)ç-ın-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* Sakınmak. [DS]

kıpçınmak[3], [kıp-(ı)ç-ın-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* **1.** Oturmak. **2.** Oturarak yemek yemek. [DS]

kıpçıtmak[1], [kıp-(ı)ç-ıt-mak] *{ağız} gçl. f. [-ır]* Bir şeyi çekerken koparmak. [DS]

kıpçıtmak[2], [kıp-(ı)ç-ıt-mak] *{ağız} gçl. f. [-ır]* (Kadın ve erkek için) karşılıklı birbirlerini beğendiklerini belli etmek. [DS]

kıpçıtmak[3], [kıp-(ı)ç-ıt-mak] *{ağız} gçl. f. [-ır]* **1.** Amacı saptırmak. **2.** Yalan söylemek. [DS]

kıpçur, [kıpçur] *{eT} is.* Bir tür vergi. [EUTS]

kıpı[1], [kıp *(yans.)* > kıp-ı] *is.* Kıpma eylemi; çok çabuk kapayıp açma.

kıpı[2], [kıp-ı / kıfı] *{ağız} is.* Şaka; eğlence; alay. [DS]

kıpı[3], [kıp-ı] *{ağız} is.* Saban boyunduruğunun ortasında bulunan iki kazık. [DS]

kıpık, -ğı [kıp-ık] *sf.* **1.** (Göz için) yarı kapalı. **2.** *{ağız}* (İnsan ya da hayvan için) iki gözü farklı büyüklükte olan. [DS] **3.** *{ağız}* (Kişi için) gözünü sık sık kırpan. [DS] **4.** *{ağız}* Şaşı. [DS] **5.** *{ağız}* Aralık; az açık. [DS] ◻ **kıpık gözlü,** *Gözleri yarı kapalı duran.*

kıpıklık, -ğı [kıp-ık-lık] *is.* **1.** Kıpık olma durumu. **2.** Göz kaslarından birinin işlevini yitirmesi sonucu oluşan göz kapağı sarkması.

kıpıktırmak, [kıp-ık-tır-mak] *{ağız} gçl. f. [-ır]* Aradığı kimseyi yakalamak; sıkıştırmak. [DS]

kıpıl[1], [kıp-ıl] *{ağız} sf.* Yan duran; eğik; meyilli. [DS]

kıpıl[2], [kıp-ıl] *{ağız} sf.* Şaşı. [DS]

kıpındırmak, [kıp-ın-dır-mak] *{ağız} gçsz. f. [-ır]* Sıçramak; zıplamak. [DS]

kıpınmak, [kıp-ın-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* **1.** Başlamak. **2.** Bir işe kendini kaptırmak. **3.** Bir işin olmasını gizlice belli etmek. [DS]

kıpır[1], [kıp *(yans.)* > kıp-ır] *is.* Hareket etme, hareketlilik bildirir yansımalı gövde. ◻ **kıpır kıpır,** *1. (Kıpırdamak için) sürekli ve aralıksız. 2. {ağız} (İş yapmak için) becerikli ve uygun hareketlerle.* [DS] *3. (Kuzuların ot yerken çıkardığı ses için) yavaş yavaş.*|| **kıpır sapır etmek,** *{ağız} Kımıldanıp durmak.* [DS]

kıpır[2], [kıp-ır] *{ağız} sf.* Yavaş. [DS]

kıpıratmak, [kıp-ır-a-t-mak] *{ağız} gçl. f. [-ır]* Kımıldatmak; yavaşça oynatmak. [DS]

kıpırdak, -ğı [kıp-ır-da-k] *sf.* **1.** Yerinde duramayacak kadar çok hareketli olan; çok hareketli; cevval; yaramaz. *{ağız} (aynı)* [DS] **2.** Yerinde sabit durması gerekirken sabit durmayan; oynak. **3.** *{ağız}* Çabuk. [DS] **4.** *{ağız}* (Kadın için) hoppa; oynak; hafif. [DS]

kıpırdaklık, -ğı [kıp-ır-da-k-lık] *is.* **1.** Kıpırdak olma durumu. **2.** Kıpırdak olanın niteliği.

kıpırdama, [kıp-ır-da-ma] *is.* Yerinde sürekli hareket etme eylemi; kımıldama; oynama.

kıpırdamak, [kıp-ır-da-mak] *gçsz. f. [-r] [-d(ı)-yor]* Hafif fakat sürekli hareket etmek; kımıldamak; oynamak.

kıpırdanma, [kıp-ır-da-n-ma] *is.* Olduğu yerde kendi kendine hareket etme; oynama.

kıpırdanmak, [kıp-ır-da-n-mak] *dönşl. f. [-ır]* **1.** Olduğu yerde kendi kendine hareket etmek; kımıldanmak. **2.** Kımıldamak.

kıpırdaşma, [kıp-ır-da-ş-ma] *is.* Hep beraber olduğu yerde hareket etme.

kıpırdaşmak, [kıp-ır-da-ş-mak] *işteş. f. [-ır]* **1.** Birlikte kıpırdamak; beraberce hareket etmek. **2.** *dönşl. f.* Kıpırdanmak.

kıpırdatma, [kıp-ır-da-t-ma] *is.* Bir şeyi yerinden hafifçe hareket ettirmek eylemi; kımıldatma.

kıpırdatmak, [kıp-ır-da-t-mak] *gçl. f. [-ır]* Bir şeyi yerinden hafifçe hareket ettirmek; oynatmak; kımıldatmak.

kıpırız, [kıp-ır-ız] *{ağız} sf.* Az gelirli; yoksul. [DS]

kıpırtı, [kıp-ır-tı] *is.* Yerinde hafifçe fakat sürekli hareket etme eylemi; kımıldama; sürekli kıpırdanış.

kıpırtılı, [kıp-ır-tı-lı] *sf.* Kıpırtısı olan.

kıpırtısız, [kıp-ır-tı-sız] *sf.* Kıpırtısı olmayan.

kıpırtmak, [kıp-ır-t-mak] *{ağız} gçsz. f. [-ır]* Yürümek; kımıldatmak. [DS]

kıpış, [kıp-ış] *is.* Sürekli kırpmayı anlatan yansımalı gövde. ☞ **kıpış kıpış,** *{ağız} (Göz kapaklarını kırpmak eylemi için) sürekli olarak.* [DS]

kıpışık, -ğı [kıp-ış-ık] *{ağız} sf.* (Kişi için) kirpikleri yapışık gibi olan. [DS]

kıpışmak, [kıp-ış-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* Kıpırdamak; yerinde salınmak. [DS]

kıpıştırma, [kıp-ış-tır-ma] *is.* **1.** Gözü çabuk çabuk açıp kapama; göz kapaklarını birbirine hızlı hızlı değdirip açma; kırpıştırma. **2.** Bazı işaret verici cihazlarda ışığın sürekli olarak, art arda yanıp sönmesi durumu.

kıpıştırmak, [kıp-ış-tır-mak] *gçl. f.. [-ır]* (Göz için) göz kapaklarını sık sık ve çabuk çabuk açıp kapamak; göz kapaklarını birbirine hızlı hızlı değdirip açmak; kırpıştırmak.

kıpıt, [kıp-ıt] *{ağız} sf.* Gizli. [DS] ☞ **kıpıt sapıt,** *{ağız} (Davranış için) amaçsız; yararsız.* [DS]

kıpıtmak, [kıp-ıt-mak] *{ağız} gçsz. f. [-ır]* **1.** Oyalanmak. **2.** Göz kapaklarını az aralayarak bakmak. [DS]

kıpkıp, [kıp+kıp] *sf.* (Kişi için) gözünü çok açıp kapayan kimse; gözünü çok kırpan.

kıpkırmızı, [kı(p)+kı/rmızı] *(kı'pkırmızı) pekşt. sf.* **1.** Çok parlak kırmızı. **2.** Her tarafı kırmızı olan. ☞ **kıpkırmızı** (kesilmek) **olmak,** *(Yüz için) utanma, kızma vb. sebeplerle kızarmak.*

kıpkızıl, [kı(p)+kı/zıl] *(kı'pkızıl) pekşt. sf.* **1.** Çok aşırı kızıl. **2.** Her yanı kızıl olan. **3.** *mecaz.* Aşırı; koyu.

kıpma, [kıp-ma] *is.* **1.** Gözü açıp kapatma eylemi; kırpma. **2.** *{ağız}* Gözü kapayıp açıncaya kadar geçen zaman; bir göz kırpımlık süre. [DS]

kıpmak, [kıp *(yans.)* > kıp-mak] *gçl. f. [-ar]* Refleks olarak göz kapaklarını hızlıca açıp kapamak; kırpmak.

kıppa, [? kıppa] *{ağız} is.* Toplu çamaşır yıkama yeri; yunak. [DS]

kıpra, [Ar. ḳırba] *{ağız} is.* **1.** İki kulplu testi. **2.** Su tulumu. [DS]

kıpramak, [kıp-(ı)r-a-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-r(ı)-yor]* Yavaşça kımıldamak. [DS]

kıpraşmak, [kıp-(ı)r-a-ş-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* Kımıldanmak; kıpramak. [DS]

Kıpt, [Yun. aigytios *(Mısırlı)* > Ar. ḳıbṭ قبط] *is.* **1.** Mısır'ın eski halkı; Fellah; Kopt. **2.** Çingene.

kıptı, [kıp-(ı)t-ı] *{ağız} is.* Makas; makas ucu. [DS]

Kıpti, [Ar. ḳıbṭ > ḳıbṭī قبطي] *(kıbti:) is.* **1.** Kıpt soyundan olan kimse; Çingene. **2.** Mısır'da dokunan bir tür keten kumaş. **3.** *sf.* Çingenelerle ilgili.

Kıptice, [kıpti-ce] *is.* **1.** Kıptilerin dili. **2.** *sf.* Çingenelerin davranışına ve biçimine uygun olan.

Kıptilik, [kıpti-lik] *is.* **1.** Kıpti olma durumu. **2.** Kıptilere yakışır davranış.

Kıptiyan, [Ar. ḳıptī > ḳıpṭīyān قبطيان] *(kıpti:ya.n) is.* Çingeneler.

kıpurdı, [kıp-ur-dı قيوردى] *{eAT} is.* Kıpırtı; hareket.

-kır-[1], [-k ır- / -kur- / -kir- / -kür- / (-kar- / -ker-)] *{eT} yap. e.* Ettirgenlik bildiren fiilden fiil yapma eki.

-kır-[2], [-kir- / -ḳur- / -kür- / -ğır- / -gir- / -ğur- / - gür-] *yap. e.* Yansıma bildiren kelimelerden o sesle ilgili fiiller türeten ek, *(hıçkırmak, püskürmek, haykırmak)* aslında bu ekle yapılmış olmasına rağmen *askırmak, öskürmek, tıskırmak* kelimelerinde *sk* > *ks* göçüşmesi yüzünden *öksürmek, tıksırmak, aksırmak* halini almışlardır; *{eT} (aynı) yang-kur-mak (yankılanmak)*

kır[1], [kır *(yans.)*] *is.* Kedilerin çiftleşme zamanında çıkardığı sesleri anlatan kök. [Zülfikar] *kır-nav*

kır[2], [*eT.* kır] *is.* **1.** Yerleşim birimi dışında olan yerler; şehir ve kasabalar dışında kalan yerler. **2.** Ormansız, ağaçsız açıklık alanlar. **3.** *{eT}* Basık dağ; açık yer. **4.** *{eT}* Dağ sırtı tepe. [Nevâyî] [DLT] **5.** *{eT}* Açık alan; sahra. *{eAT} (aynı)* [KB] [DK] **6.** *{eT}* Mezar. [KB] ☞ **kır alang,** *{eT} Dağların üstünde bulunan düzlük.*|| **kır bekçisi,** *Kırsal alanlarda bina ve ekili arazilerin korunması, güvenliğin sağlanması ile görevli kimse; korucu.* || **kır çiçeği,** *Kırlarda kendiliğinden yetişen çiçek; yabani çiçek.*|| **kır eğlencesi,** *Kırda yapılan eğlence.*|| **kır gerillası,** *1. Şehir ve kasaba dışında yürütülen gerilla faaliyeti. 2. Bu tür faaliyetin içinde bulunan kimse.*|| **kır gezisi,** *Gezip eğlenmek için kıra çıkma; piknik.*|| **kır gülü,** *bot. Kır ve çorak bölgelerde yetişen bir tür çiçek, (Fumana).*|| **kır kahvesi,** *Yerleşim birimleri dışında kırda, açık havada kurulmuş, çoğunlukla küçük yazlık türü kahvehane.*|| **kır kemesi,** *{eAT} Tarla faresi.*|| **kır kızı,** *{ağız} Köylerde, kırlarda oynatılan kadın.* [DS]|| **kır kiştik,** *{ağız} Yaban kedisi.* [DS]|| **kır koşusu,** *spor. Açık arazide yapılan dayanıklılık koşusu; kros.*|| **kır nüfusu,** *Şehir ve kasabalar dışında yaşayan insan sayısı.*|| **kır romanı,** *ed. Şehir hayatı dışındaki yaşayışı konu edinen roman türü; pastoral roman.*|| **kır serdarı,** *1. Kırlık alanlarda faaliyet gösteren kanun dışı eylemde bulunanların peşine düşen, onları yakalayan güvenlik kuvvetlerinin başı. 2. {ağız} İşsiz güçsüz, başıboş dolaşan kimse; serseri.* [DS] *3. {ağız} Yaşlı ağaç.* [DS]|| **kır taban,** *{ağız} Az ürün veren toprak; verimsiz tarla.* [DS]|| **kır tarla,** *{ağız} Eğimli arazideki tarla.* [DS]|| **kır yerleşmesi,** *Şehir ve kasabalar dışında tarım ve hayvancılığın etkin olduğu alanlardaki yerleşim.*

kır[3], [*eT.* kır] *is.* **1.** Beyaz ve çok az siyahın karışma-

sından meydana gelen renk; kül rengi; gri. *{eT} (aynı)* [DLT] **2.** (At için) diğer renklerle birlikte karışık beyaz kılları bulunan *(kızıl kır, bakla kırı, demir kırı, üveyik kırı, pamuk kırı).* **3.** Gök rengine çalan beyaz renk. **4.** Kır donlu at. ⊡ **kır düşmek,** *(Saç ve sakal için) yaşlılık dolayısıyla kırlaşmak.*|| **kır kişi,** *{eAT} Saçına sakalına ak düşmüş; yaşlı.*||

kır[4], [kır-mak > kır] *{eT} is.* Su bendi; germeç. [DLT]

kır[5], [kır] *{eT} sf.* Gizli. ⊡ **kır yagı,** *{eT} Gizli düşman.* [DLT]

kır[6], [kır] *{ağız} sf.* Saçsız; kel. [DS]

kır[7], [kır] *{ağız} sf.* Yabancı. [DS] ⊡ **kıra çıkarmak,** *{ağız} (Kız için) gelin etmek.* [DS]|| **kıra çıkmak,** *{ağız} (Kız için) gelin olmak.* [DS]

kır[8], [kır] *{ağız} is.* Mayalanmış hamur. [DS]

kıra[1], [kır-ā] *(kıra:) {eT} is.* Tarla; ekin yeri. [EUTS]

kıra[2], [kıra *(yans.)*] *{ağız} is.* Bağırtı; çığlık. [DS] ⊡ **kıra kıra,** *{ağız} f. Tüyleri parlak kül renkli karga. 2. "Kıra kıra" diye ses çıkaran yeşil renkli göçmen bir kuş.* [DS]

kıra[3], [kıra / hıra] *{ağız} sf.* Küçük. [DS]

kıra[4], [kıra] *{ağız} is.* Daha çiçeği düşmemiş, ceviz büyüklüğündeki kavun, karpuz. [DS]

kıra[5], [kıra] *{ağız} is.* Yalçın, sert kaya. [DS]

kıra[6], [kıra / kır-an ?] *{ağız} is.* Çevre; kıyı; kenar; uç. [DS]

kıra[7], [kıra] *{ağız} is.* Fasulye. [DS]

kıraat, -ti [Ar. ḳırā'at قراءت] *(kıra:at) {OsT} is.* **1.** Okuma. **2.** Okuma kitabı. **3.** Kur'an'ın, tecvit ve secavent adı verilen kural ve işaretlere göre okunması. ⊡ **kıraat etmek,** *1. Okumak. 2. Kur'an'ı usul ve kurallarına göre okumak.*|| **kıraat ile okumak,** *Kur'an'ı usul ve kurallarına uygun ve düzgün olarak okumak.*|| **Kırāat-i Âsım,** *{OsT} Kur'an'ın okunma usullerinden en yaygın olanı.*|| **kırāat-i seb'a,** *{OsT} Kur'an'ın yedi çeşit okunuş tarzı.*|| **kırāat ilmi,** *{OsT} Kur'an'ı usul ve kurallarına uygun okuma bilimi.*|| **kırāat kitabı,** *{OsT} Okumaya yeni başlayanlar için hazırlanmış okuma kitabı.*|| **kırāat ü kitābet,** *{OsT} Okuma yazma.*

kıraat, [Ar. ḳırāāt قراءات] *(kıra:a:t) {OsT} is.* Okumalar.

kıraatçi, [kıraat-çi] *is.* ve *sf.* Okuyan; okuyucu.

kıraathane, [Ar. kırā'at + Far. -ḫāne قراءتخانه] *(kıra:atha:ne) {OsT} is.* **1.** Müşterilerin okumaları için gazete ve dergi bulundurulan, zaman zaman edebiyatçıların kendi aralarında tartışıp konuştukları, iyi döşenmiş büyük kahvehane; okuma salonu. **3.** Kahvehane; kahve.

kıraathaneci, [kıraathane-ci] *(kıra:atha:neci) is.* Kıraathane işleten kimse; kıraathane sahibi.

kırab, [Ar. ḳırāb قراب] *(kıra:b) {OsT} is.* Kılıç veya bıçak kını.

kıracak, -ğı [kır-acak] *is.* **1.** Ceviz, fındık vb. şey kırmaya yarayan el aleti. **2.** *{ağız}* Nalbantların hayvan tırnaklarını düzeltmekte kullandıkları kalın dişli törpü. [DS]

kıraç[1], **-cı** [kır > kır-aç قراچ] *sf.* **1.** (Toprak, arazi için) bitek olmayan; verimsiz. **2.** Sulanmayan. **3.** *{OsT} is.* Otsuz, susuz, çorak yer. ⊡ **kıraç yılanı,** *{ağız} Kötülüğünden korkulan, tehlikeli kimse.* [DS]

kıraç[2], **-cı** [kır-aç] *{ağız} sf.* Eğri. [DS]

kıraça, [? kıraça] *is. zool.* İstavrit balığının küçüğü.

kıraçlaşma, [kır-aç-la-ş-ma] *is.* Kıraç hâle gelme; verimsizleşme.

kıraçlaşmak, [kır-aç-la-ş-mak] *dönşl. f. [-ır]* Kıraç duruma gelmek; verimsizleşmek.

kıraçlık, -ğı [kır-aç-lık] *is.* **1.** Kıraç olma hâli. **2.** Kıraç yer.

kıragı, [*eT.* kırāğū] *{ağız} is.* Kırağı. [DS]

kıragu, [kırāğū] *{eT} is.* Kırağı. [DLT]

kırağ[1], [*eT.* kırañ > ḳırāġ قراغ] *{eAT} {ağız} is.* Çevre; kıyı; kenar; uç. [DS]

kırağ[2], [kırağ] *{ağız} is.* İstek; neşe; sağlık. [DS]

kırağan, [*eT.* kırañ] *{ağız} is.* Dağlar arasındaki geçit; dağ üzerinden aşılabilecek yer; dağın boynu. [DS]

kırağı[1], [*eT.* kırāğū > kırağı] *is.* Soğuk havalarda yerde ve bitkiler üzerinde görülen donmuş çiy taneleri. ⊡ **kırağı çalmak,** *(Sebze ve meyveler için) kırağı düştüğü zamanlarda soğuktan dolayı zarar görmek, donmak.*|| **kırağı düşmek,** *Yerde kırağı oluşmak; kırağı yağmak.*|| **kırağı vurmak,** *(Sebze ve meyveler için) kırağı düştüğü zamanlarda soğuktan dolayı zarar görmek, donmak.*

kırağı[2], [*eT.* kırañ > kırağ-ı] *{ağız} is.* Çevre; kıyı; kenar. [DS]

kırağı[3], [kırağı] *{ağız} is.* Yeni bilenmiş bıçak vb. keskin araçların yüzündeki pürüz; kılağı. [DS]

kırağılı[1], [kırağı-lı] *sf.* **1.** Kırağısı bulunan; üzerine kırağı düşmüş olan. **2.** (Hava, iklim, mevsim, gün için) kırağı görülen.

kırağılı[2], [kırağı-lı] *{ağız} sf.* Keskin. [DS]

kırak, -ğı [*eT.* kırañ > kırak] *{ağız} is.* Yan; yakın; kenar; kıyı. [DS]

kıral, [kıral] *{ağız} is.* **1.** Üzüm asması. **2.** Akasya ağacı. [DS]

kıralanmak, [kıra-la-n-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* İmrenmek. [DS]

kıralı, [kıra-lı] *{ağız} sf.* Parlak; cilalı. [DS]

kıralmak, [kır-al-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* Kırarmak; kırlaşmak. [DS]

kıraliyet, [Slav. kral > Ar. ḳırāliyyet قراليت] *(kıra:liyet) {OsT} is.* Krallık.

kıraltı, [kır-al-t-ı / kır-ar-t-ı] *{ağız} is.* Kırlık; saçtaki aklık. [DS]

kıraltmak, [kır-al-t-mak] *{ağız} gçl. f. [-ır]* Ağartmak. [DS]

kıram, [kıram] *{ağız} sf.* (Su vb. içecekler için) soğukluğundan ya da sıcaklığından dolayı içilemeyen. [DS]

kıramık[1], **-ğı** [kıra-mık] *{ağız} is.* Dağ sırtı; yamaç; bayır veya tepe. [DS]

kıramık[2], **-ğı** [kara-mık] *{ağız} is.* Karamık, *(Berberis vulgaris).* [DS]

kıramise, [Alm. Kremis *(Avusturya altını)*] *{ağız} is.* İki yüz elli kuruşluk Osmanlı altını. [DS]

kıran[1], [kır-mak > kır-an قران] *sf.* **1.** Kırmak eylemini yapan. **2.** *is.* Bir çok insan veya hayvan ölümüne sebep olan salgın hastalık; bulaşıcı ve öldürücü salgın hastalık; ölet; afet; öldürücü salgın. *{eAT} {OsT} (aynı)* [DK] **3.** *{ağız}* Tırpan. [DS] **4.** *{ağız}* Taş yontmaya yarayan bir yanı sivri öbür yanı keskin keser. [DS] ⮺ **kırancıklar gire,** *{ağız} "Öl, geber!" anlamında ilenç sözü.* [DS]|| **kıran gibi,** *{ağız} (Yemek, içmek için) sömürürcesine; çok.* [DS]|| **kıran girmek,** *{OsT} Kısa zamanda çok sayıda insan veya hayvan ölmek; öldürücü hastalık salgını görülmek.*|| **kıran kırana,** *Birbirini yok etmek istercesine; karşılıklı öldürürcesine.*|| **kıran yıldızı,** *{ağız} Gece saat dört ile beş sıralarında doğan yıldız; Kervankıran.* [DS]

kıran[2], [? kıran] *{eAT} sf.* Büyük; en büyük. [DK]

kıran[3], [*eT.* kırañ *(kenar)* > kīrān قيران] *{ağız} is.* **1.** Dış çevre; kıyı; kenar; uç. **2.** Yakın yerler; yakın çevre. **3.** Bir köy, tarla veya bahçenin üst sınırından sonra yükselen yamaç; tepenin bu tarafa bakan yamacı. **4.** Ufuk. **5.** Dağın çizgi gibi görünen ağaçsız sırtı veya yamaçları; bayır. **6.** İki tarla arasındaki sınır. **7.** Birbirine paralel uzanan iki ırmak arasında kalmış dağ sırası. **8.** Dağ tepesindeki ağaçsız, çıplak düzlük. **9.** Dağ üzerinden geçen yol. **10.** Dağ eteği. **11.** Kıraç arazi. **12.** Sazlık. **13.** Büyük kaya. [DS] **14.** *{eAT}* Pirinç tarlalarında ayrılan tarhlardan her biri. ⮺ **kıran dibi,** *{ağız} Tepenin en aşağı bölgesi; etek.* [DS]

kıran[4], [Ar. ḳarn > ḳırān قران] *(kıra:n) {OsT} is.* **1.** Yakınlaşma; bir araya gelme; bitişme. **2.** Yakınlık. **3.** Gezegenler için aynı burçta birleşme durumu. **4.** *{ağız}* Çoluk çocuk. [DS] ⮺ **kırān-ı nahseyn,** *{OsT} Uğursuzluk sayılan Mars (Merih) ile Satürn (Zuhal) gezegenlerinin aynı burçta bulunması.*|| **kırān-ı sa'deyn,** *{OsT} Kutluluk işareti sayılan, Venüs (Zühre) ile Jüpiter (Müşteri) gezegenlerinin aynı burçta bulunması.*

kıran[5], [kır-an] *{ağız} is.* Suyun buz tutmuş durumu; don. [DS]

kıran[6], [kıran] *{ağız} is.* Dağlardan denize doğru esen yel. [DS]

kıran[7], [kıran] *{ağız} is.* Aşınan değirmen taşlarına sivri uçlu bir tür keserle açılan küçük izler. [DS]

kıranat, Ar. ḳırān > ḳırānāt قرانات] *(kıra:na:t) {OsT} is.* Yakınlıklar; yakınlaşmalar.

kıranbığ, [? kıranbığ] *{ağız} is.* Hafif geçen bir tür kızamık hastalığı. [DS]

kırancık, -ğı [kırañ > kıran-cık] *{ağız} is.* Yakın yerler; çevre. [DS]

kırang, [kırañ قراك] *(kırañ) {eAT} {OsT} is.* **1.** Kenar; kıyı. [DK] **2.** Ufuk.

kıranlık[1], **-ğı** [kır-an-lık] *{ağız} is.* **1.** Kıtlık; kuraklık. **2.** Kötülük; fenalık. [DS]

kıranlık[2], **-ğı** [Ar. ḳırān => kıran-lık] *{ağız} is.* **1.** Çokluk; kalabalık. **2.** Çoluk çocuk. [DS]

kıranmak, [kır-m-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* Nazlanmak; durumundan yakınmak. [DS]

kırannamak, [kıran-la-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-n(ı)-yor]* Çevrede dönmek. [DS]

kıranta, [İt. quaranta *(kırk)*] *is.* **1.** Saçı ve bıyıkları kırlaşmış orta yaşlı erkek. **2.** *sf.* (Saç ve sakal için) kırlaşmış. **3.** (Erkek için) yaşına rağmen süslü ve itinalı giyinen. **4.** *{ağız}* (Erkek için) yaşlı. [DS]

kırarmak, [kır-ar-mak] *{ağız} gçsz. f. [-ır]* (Saç için) ağarmak; kırlaşmak. [DS]

kırartı, [kır-ar-t-ı] *{ağız} is.* Kırlık; saçtaki aklık. [DS]

kıraş, [kır-aç] *{ağız} is.* Az meyilli yol. [DS]

kıraşmak, [kır-ış-mak] *{ağız} işteş. f. [-ır]* (Sığır cinsi boynuzlu hayvanlar için) birbiri ile vuruşmak; süsüşmek. [DS]

kırat, [Yun. keration *(keçiboynuzu)* >Ar. ḳırāṭ قراط] *{OsT} is.* **1.** Eskiden kullanılan, miskalin yirmi dörtte birine denk, dört arpa tanesi veya dört keçiboynuzu çekirdeği ağırlığında olup 0.2128 grama eşit ağırlık ölçüsü birimi. **2.** Elmas ve diğer kıymetli madenlerin tartılmasında kullanılan iki desigramlık ağırlık ölçüsü birimi. **3.** *mecaz.* Nitelik; düzey; seviye; değer; kalite. ⮺ **kırat-ı örfî,** *{OsT} Geleneğe göre bazen dört, bazen de beş arpa veya dört keçiboynuzu çekirdeği ağırlığına denk ölçü birimi.*|| **kırat-ı şer'î,** *{OsT} Yasalara göre belirlenmiş olan beş arpa tanesi ağırlığındaki ölçü birimi.*

kırata, [? kırata] *{ağız} is.* 12 kg'lık tahıl ölçeği. [DS]

kıratlı[1], [kırat-lı] *{ağız} sf.* Rahat; sessiz; sakin. [DS]

kıratlı[2], [kırat-lı] *{ağız} sf.* Hırslı; öfkeli. [DS]

kıratlı[3], [kırat-lı] *{ağız} is.* İltifat olarak kullanılan şaka. [DS]

kıratlık, -ğı [kırat-lık] *sf.* (Belirtilen miktarda) kırat değerinde olan.

kıratsamak, [kırat-sa-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-s(ı)-yor]* Özlem duymak; istemek. [DS]

kırav[1], [kırağı] *{ağız} is.* Kırağı. [DS]

kırav[2], [kırav] *{ağız} sf.* (Kişi için) sinirli; sert. [DS]

kırav[3], [kırañ] *{ağız} is.* Kıraç. [DS]

kıravana, [? kıravana] *{ağız} is.* Aba kumaşından yapılan şalvar. [DS]

kıravaş, [karavaş] *{ağız} is.* Uşak; oğlan. [DS]
kıravat, [? kıravat] *{ağız} is.* Kağnı tekerleklerinin üstüne oturtulan kağnı iskeleti. [DS]
kıravga, [kırañ] *{ağız} is.* Kıraç toprak. [DS]
kıravka, [kırañ] *{ağız} is.* → kıravga. [DS]
kıravu, [kırağı] *{ağız} is.* Kırağı. [DS]
kıray, [Bul. krâdl'o] *{ağız} sf.* **1.** Yol kesen; haydut; asi. **2.** Genç; delikanlı. [DS]
kırba, [Ar. ķırba قربه] *{OsT} is.* **1.** Tulum. **2.** Eskiden sakaların su taşıdıkları ağzı dar, altı geniş, deriden su kabı. **3.** Çocuklarda karnın şişmesine sebep olan her tür hastalığa halk arasında verilen ad. **4.** *mecaz.* Çok su içen kimse. ⊡ **kırba olmak,** *(Çocuklar için) kırba hastalığına yakalanmak.*
kırbacı, [kırba-cı] *is.* **1.** Kırba yapıp satan kimse. **2.** Kırba hastalığına yakalanan çocuklara okuyup üfleyerek iyileştirdiğine inanılan afsuncu.
kırbacık, [kırba-cık] *is. anat.* İç kulak dalızı içinde bulunan küçük kesecik.
kırbaç, -cı [kır-mak > kır-maç] *is.* **1.** Kayıştan yapılmış uzun ve esnek kamçı. **2.** Koşum hayvanlarını harekete geçirmekte kullanılan uzun değnek ucuna bağlanmış kamçı. **3.** Eskiden kırbaçla dövme biçiminde verilen caza türü. ⊡ **kırbaç kurdu,** *zool. İnsan ve memeli hayvanlarda asalak olarak yaşayan bir asalak ipliksi solucan, (Trichuris trichiura).*|| **kırbaç kurtları,** *zool. Örnek hayvanı kırbaç kurdu olan, bedenlerinin ön kısmı kırbaca benzeyen yuvarlak solucanlar familyası, (Trichinidae).*|| **kırbaç vurmak,** *Kırbaçla dövmek.*|| **kırbaç yemek,** *Kırbaçla dövülmek.*
kırbaç, -cı [kır+baş] *{ağız} is.* Saçları ağarmış insan. [DS]
kırbaçka, [? kırbaçka] *{ağız} is.* Harmanda saman atmak için kullanılan bir tarım aracı; yaba. [DS]
kırbaçlama, [kırbaç-la-ma] *is.* Kırbaçla vurma, dövme eylemi.
kırbaçlamak, [kırbaç-la-mak] *gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Kırbaçla dövmek; kırbaçla vurmak.
kırbaçlanma, [kırbaç-la-n-ma] *is.* **1.** Kırbaçla dövülmek durumu. **2.** Kırbaç edinme; kırbaç sahibi olma.
kırbaçlanmak, [kırbaç-la-n-mak] *edil. f. [-ır]* **1.** Kırbaçla dövülmek; kırbaç yemek. **2.** *dönşl. f.* Kırbaç edinmek; kırbaç sahibi olmak.
kırban, [Ar. ķırba => ? kırban قربان] *{OsT} is.* Sadak; yay torbası.
kırbanak, -ğı [? kırbanak] *{ağız} is.* Çocuk. [DS]
kırbas, [kır +baş] *{eT} is.* Kırbaş. ⊡ **kırbas er,** *{eT} Başında saç olmayan erkek.* [DLT]
kırbıdak, -ğı [kırb-ıd-ak] *{ağız} is.* Yenilen bir tür ot. [DS]
kırbız[1], [Ar. ķırmīz] *{ağız} is.* **1.** Kırmızı boya. **2.** Kırmızı renk. **3.** Koyu renk. [DS]
kırbız, [kırp-mak > kırb-ız] *{ağız} is.* Tüyü az olan koyun; kırpık. [DS]
kırbız, [eT. kobuz] *{ağız} is.* Keman ve benzeri yaylı çalgılar. [DS]
kırbız, [? kırbız] *{ağız} is.* Haydut; yol kesici. [DS]
kırbız eşeği, [Kıbrıs + eşe(k)-i] *{ağız} is.* İri, damızlık eşek. [DS]
kırca[1], [kır-ca] *sf.* **1.** (Saç, sakal vb. için) hafif kırlaşmış. **2.** (Arazi için) biraz kır durumda olan.
kırca[2], [kırca] *{ağız} is.* Hamura ıspanak karıştırılarak yapılan bir tür ekmek. [DS]
kırca[3], [kır-ca] *{ağız} is.* **1.** Dolu (yağış biçimi). **2.** Kırağı. [DS] ⊡ **kırca hava,** *{ağız} Açacağı veya yağacağı belli olmayan bulutlu hava.* [DS]
kırcama, [? kırcama / kırcana / kırcına] *{ağız} is.* Küçük şamdan. [DS] [EG]
kırcan[1], [kır-can ?] *{ağız} is.* **1.** Hayvanlarca yenilmeyen kaba ot. **2.** İri saman. [DS]
kırcan[2], [kır-can] *{ağız} sf.* Az. [DS]
kırcana, [? kırcana] *{ağız} is.* Küçük el şamdanı. [DS]
kırcı, [kır-cı قرجی] *{eAT} {ağız} is.* **1.** Küçük taneli dolu. **2.** Sert ve küçük taneli kar. **3.** Kırağı. **4.** Rüzgârla karışık yağmur; bora. [DS] ⊡ **kırcı günü,** *{ağız}* Sıkıntılı gün. [DS]|| **kırcı mantı,** *Küçük ve içi iyi doldurulmuş mantı.*
kırcıl, [kırc-ıl] *{ağız} sf.* Şaşı. [DS]
kırcıldanmak, [kırc *(yans.)* > kırc-ıl-da-n-mak قرجلدنمق] *{eAT} dönşl. f. [-ur]* Gıcırdamak.
kırcıldatmak, [kırc *(yans.)*>kırc-ıl-da-t-mak قرجلدتمق] *{eAT} {OsT} gçl. f. [-ur]* Gıcırdatmak.
kırcımak, [kırcı-mak] *{ağız} gçsz. f. [-ır]* Kışın soğuk havalarda küçük ve sert taneli kar serpiştirmek. [DS]
kırcıman, [kırcı-man] *{ağız} sf.* Kır saçlı. [DS]
kırcın, [kır-mak > kır-cın] *is.* Hayvanlara gelen salgın hastalık; hayvan kıranı.
kırcına, [? kırcına] *{ağız} is.* Küçük el şamdanı. [DS]
kırç[1], [karç / kırç *(yans.)*] *is.* Zorla çiğneme, kesme ve koparma sırasında çıkan sesleri anlatan kök. [Zülfikar] *kırç kırç, kırç-ıl-da-mak, kırç-ıl-mak, kırç-mak, kırç-ıl-mak* ⊡ **kırç etmek,** *{ağız} (Kapı için) açılırken ses çıkarmak.* [DS]
kırç[2], **-cı** [kırç] *is.* **1.** Kışın soğuk havalarda, sis olduğu zaman ağaç dallarından, telefon direklerinde veya taşların bir tarafında görülen buz tabakaları. **2.** *{ağız}* Üzerinde yürüyünce batmayan, donmuş, sert kar. [DS]
kırç[3], **-cı** [kırç] *{ağız} is.* Lahana, pancar, havuç gibi sebzelerin yeşil kısmı. [DS]
kırç[4], **-cı** [kırç] *{ağız} is.* Ufak tefek yakacak; çer çöp. [DS]
kırça[1], [kırç-a] *{ağız} is.* Dolu (yağış biçimi olarak). [DS]
kırça[2], [kırç-a] *{ağız} is.* Biçilmiş buğday veya arpa başağı. [DS]

kırçak, -ğı [Bul. kírčag] *{ağız} is.* Dibi dar, üstü geniş su fıçısı. [DS]

kırçal, [kırç-ıl / kır + çal-mak] *{ağız} sf.* **1.** (Hayvan için) kır tüylü. **2.** (İnsan için) kır saçlı. [DS]

kırçalatmak, [kırça-la-t-mak] *{ağız} gçl. f. [-ır]* Laf dokundurmak; kinayeli söz söylemek. [DS]

kırçalmak, [kır-çā-mak > kırça-l-mak] *{eT} gçsz. f. [-ur]* Değmek; değip sıyırmak. [DLT]

kırçam1, [kırça-m] *{ağız} is.* Taşlı yer. [DS]

kırçam2, [kır-ça-m] *{ağız} is.* Soğuk algınlığı sonucu olan üşüme. [DS]

kırçamak1, [kır-mak > kır-çā-mak] *(kırça:mak) {eT} gçl. f. [r]* Hedefin kenarına dokunmak; hedefi, silip geçmek. [DLT]

kırçamak2, [kırç-a-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-ç(ı)-yor]* (Yağmur veya kar için) yavaş yavaş yağmak. [DS]

kırçan1, [kırç-a-n] *{ağız} is.* **1.** Yel ile savrularak yağan kar. **2.** Kış günleri, soğuk yüzünden insanların sakal ve bıyıklarında, hayvanların tüylerinde, bitkilerin yapraklarında oluşan buz. [DS]

kırçan2, [kırç-an] *{ağız} is.* **1.** Ekinleri vuran sam yeli. **2.** Koyun, keçi vb. hayvanlarda olan bir hastalık. [DS]

kırçan3, [kırç-an] *{ağız} is.* **1.** Diken ucu. **2.** Kenger filizi. [DS]

kırçan4, [kırç-an] *{ağız} is.* Keçi kılından yapılan iplik. [DS]

kırçan5, [kırç-an] *{ağız} sf.* Vücudu kırgın; hastalıklı; sağlıksız. [DS] ⊟ **kırçan ayı,** *{ağız} 1. (Ege bölgesi için) nisan ayı. 2. (İç Anadolu bölgesi için) 28 Mayıs-28 Haziran arası, bir aylık süre.* [DS]

kırçanlanmak, [kırçan-la-n-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* Hastalanmak. [DS]

kırçanmak, [kırça-n-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* Hastalanmak. [DS]

kırçannanmak, [kırçan-la-n-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* Neşesi kaçmak; tedirgin olmak. [DS]

kırçarmak1, [kırça-r-mak] *{ağız} gçsz. f. [-ır]* Kır rengini almaya başlamak; kırlaşmak. [DS]

kırçarmak2, [kırç-ar-mak] *{ağız} gçsz. f. [-ır]* Sertleşmek. [DS]

kırçatmak, [kır-çā-mak > kırça-t-mak] *{eT} gçl. f. [-ur]* Sıyırtmak; yaralamak; hedefi delip geçmek. [DLT]

kırçav1, [kırçañ] *{ağız} is.* Kış günlerinde insanların sakal ve bıyıklarında, hayvanların tüylerinde, bitkilerin yapraklarında oluşan buz tabakası. [DS]

kırçav2, [kırçal] *{ağız} is.* **1.** Kır saçlı. **2.** Kır tüylü. [DS]

kırçava, [kırçañ] *{ağız} is.* → kırçav1. [DS]

kırçeman, [kırça-man] *{ağız} is.* Kırçıl. [DS]

kırçı, [kırc-ı / kırç-ı] *{ağız} is.* **1.** Küçük ve sert taneli kar. **2.** Çatı saçaklarını, ağaç dallarını saran buzlar. **3.** Rüzgârla birlikte yağan kar; bora. [DS]

kırçıl1, [kır > *eT.* kır-ğıl] *sf.* **1.** Kırlaşmış; kır renkli. **2.** *{ağız}* (Kişi için) kır saçlı. [DS] **3.** *{ağız}* (Hayvan için) kır tüylü. [DS] **4.** *is.* Kısa ve birbirine girgin sert kıl. **5.** Yaşlı kimse; ihtiyar. **6.** *{ağız}* Yaşlanmış erkek domuz. [DS] **7.** *{ağız}* Tavşan. [DS] ⊟ **kırçıl kafalı,** *{ağız} Sarı saçlı; sarışın.* [DS]

kırçıl2, [kırç-ı-l] *{ağız} sf.* (Hava için) soğuk, bulutlu ve değişken. [DS] ⊟ **kırçıl düşmek,** *{ağız} Dolu yağmak.* [DS]|| **kırçıl yağmak,** *{ağız} Küçük dolu yağmak.* [DS]

kırçıl3, [kır-çıl] *{ağız} sf.* Melez. [DS]

kırçıl4, [kırç-ıl] *{ağız} sf.* Çopur. [DS]

kırçıldamak1, [kırç-ıl-da-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-d(ı)-yor]* Cayır cayır yanmak; kavrulmak. [DS]

kırçıldamak2, [kırç-ıl-da-mak قرچلدمق] *{OsT} gçsz. f. [-r]* Gıcırdamak.

kırçıldatmak, [kırç-ıl-da-t-mak قرچلدتمق] *{OsT} {OsT} gçl. f. [-ur]* → gıcıldatmak.

kırçıllanma, [kırçıl-la-n-ma] *is.* Kırlaşmaya başlama; kırlaşma.

kırçıllanmak1, [kırçıl-la-n-mak] *dönşl. f. [-ır]* Kırlaşmaya başlamak; kırlaşmak; kırçıl hâle gelmek.

kırçıllanmak2, [kırçıl-la-n-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* (Hava için) bulutlanmak. [DS]

kırçıllaşma, [kırçıl-la-ş-ma] *is.* Kırlaşmaya başlamak eylemi; kırlaşma.

kırçıllaşmak, [kırçıl-la-ş-mak] *dönşl. f. [-ır]* Kırlaşmaya başlamak; kırlaşmak; kırçıl hâle gelmek.

kırçılmak1, [kırç-ıl-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* Bölünmek; parçalanmak; parça parça olmak. [DS]

kırçılmak2, [kırç-ıl-mak] *{ağız} edil. f. [-ır]* **1.** (Bitki için) sapı uzunca kalarak ucundan kesilmek. **2.** Dipten kesilmemek. [DS]

kırçım, [kırç-ım] *{ağız} is.* Sulu kar. [DS] ⊟ **kırçım atmak,** *{ağız} Sulu kar yağmak.* [DS]

kırçımak, [kırç-ı-mak] *{ağız} gçsz. f. [-ır]* **1.** (Yağmur için) ince ince yağmak; çiselemek. **2.** (Kar için) ince ince yağmak. [DS]

kırçın, [kır-çın] *{ağız} sf.* (Kişi için) kinci. [DS]

kırçınlamak, [kırçın-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* **1.** Korunmak; sakınmak. **2.** Kaçınmak; çekinmek; yapmak istememek. [DS]

kırçınlanmak, [kırçın-la-n-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* Yapmak istememek; çekinmek; kaçınmak. [DS]

kırçınmak, [kırç-ın-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* Yapmak istememek; kaçınmak; çekinmek. [DS]

kırçıtmak, [kırç-ıt-mak] *{ağız} gçl. f. [-ır]* Kırmak; koparmak. [DS]

kırçik, -ği [? kırçik] *{ağız} is.* Eski bez parçası; paçavra. [DS]

kırçma, [Bul. kríčma] *{ağız} is.* Bir işin bitmesi üzerine verilen eğlenceli kır yemeği. [DS]

kırçmak1, [kırç-mak] *{ağız} gçl. f. [-ar]* **1.** Bir vuruş-

ta biçmek. **2.** Bir şeyi çekerken koparmak. **3.** Bir şeyi dişle kesmek. **4.** Bir şeyi sert iki cisimle ezerek koparmak. **5.** *gçsz. f.* Kırılmak; burkulmak. [DS]

kırçmak[2], [kırç-mak] *{ağız} gçsz. f. [-ar]* (Hava için) kar veya yağmur öncesi kararmak; bulutlanmak. [DS]

kırço, [kır + Kürt. -ço] *{ağız} is.* Saçı sakalı ağarmaya başlamış kimse. [DS]

kırçoğu, [kırç+çoğ-u] *{ağız} is.* Sürülmüş tarlalarda, içleri buz tutmuş toprak kesikleri. [DS]

kırd, [Ar. ḳırd قرد] *{OsT} is.* Maymun.

kırdaban, [kır+taban] *{ağız} is.* Orta verimlilikteki tarla. [DS]

kırdak, -ğı [kır-da-k] *{ağız} is.* **1.** Gelin eşyası. **2.** Kadınların başlarına örttükleri tepelik. [DS]

kırdan[1], [? kırdan] *{ağız} is.* Büyük. [DS]

kırdan[2], [kırdan] *{ağız} is.* Enenmiş manda. [DS]

kırdap, [Ar. ḳınneb] *{ağız} is.* Kendir ip; sicim; kınnap. [DS]

kırdar, [kır(ı)t-ar] *is.* Ölçülü davranma; sıkılma; sakınma.

kırdarlı, [kırdar-lı] *{ağız} sf.* Ölçülü davranan; sakıngan. [DS]

kırdavlamak, [kırdav-la-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Başıboş gezmek. [DS]

kırdavuç, -cu [? kırdavuç] *{ağız} is.* **1.** Tandır ya da fırındaki ateşi kızıştırmak için karıştırmaya yarayan sopa. **2.** İnce uzun ağaç sırık. [DS]

kırdavuş, [? kırdavuç] *{ağız} is.* → kırdavuç. [EG]

kırdık, -ğı [kırd-ık] *{ağız} is.* Yeşil ot. [DS]

kırdım, [kırd-ım] *{ağız} is.* Hoplama; zıplama. ⇗ **kırdım kırdım,** *{ağız} (Koşmak için) tek ayak üstünde.* [DS]

kırdır, [kırd-ır] *{ağız} sf.* (Kişi için) kaşsız; kirpiksiz. [DS]

kırdırayak, -ğı [kır-dır+ayak] *{ağız} sf.* (Kişi için) topallayarak yürüyen. [DS]

kırdırma, [kır-dır-ma] *is.* Kırmasını sağlama.

kırdırmak, [kır-dır-mak قردرمق] *gçl. f. [-ır]* **1.** Kırmak eylemini yaptırmak; kırmasını sağlamak. **2.** Bir ticarî senedi vadesi gelmeden önce bankaya devrederek, kalan günler sayısı kadar faizini düşürterek tahsil etmek. **3.** *{eAT}* (Hayvan için) kestirmek; boğazlattırmak. [DK] **4.** *{ağız}* Göbek atarak oynamak. [DS]

kırdış, [kırd-ış] *{ağız} is.* → kırdır. [DS]

kırdurmak, [kır-mak > kır-dur-mak] *{eAT} gçl. f. [-ur]* **1.** Kırdırmak; kestirtmek. **2.** Öldürtmek. [DK]

kırede, [Ar. ḳırd > ḳırede قرده] *{OsT} is. zool.* Primatlar.

kırf, [Ar. ḳırf قرف] *{OsT} is.* **1.** Buğday başağı. *{ağız} (aynı).* [DS] **2.** Ekmeğin kabuğu. **3.** *{ağız}* Gevrek yufka ekmeği kırıntıları. [DS] **4.** Meyve, sebze kabuğu. **5.** *{ağız}* Çeşitli nedenlerle yere serilmiş, işe yaramayacak duruma gelmiş, ekin, sebze ve meyve. [DS] **6.** *{ağız}* Ekinin biçilmesinden sonra tarlada kalan artıkları toplama işlemi. [DS] ⇗ **kırf etmek,** *{ağız} 1. Paramparça etmek; altüst etmek. 2. (Hastalık için) yatağa düşürmek.* [DS]|| **kırfı cerf etmek,** *{OsT} Yok etmek; ortadan kaldırmak.*

kırfacan, [kırf-a-can] *{ağız} zf.* **1.** Acınacak durumda; bozgun; ezgin. **2.** Acınacak, utanılacak durum. [DS] ⇗ **kırfacan etmek,** *{ağız} 1. Koparmak; ezmek; kırmak; dağıtmak. 2 Utandırmak.* [DS]|| **kırfacan kesilmek,** *{ağız} Tedirgin etmek; bozup dağıtmak.* [DS]

kırfaç, -cı [kırf-a-ç ?] *{ağız} is.* → kırf. ⇗ **kırfacını almak,** *{ağız} Paramparça etmek; altüst etmek.* [DS]

kırga, [? kırga] *{ağız} is.* Erkek piliç. [DS]

kırgacı, [kırga-cı] *{ağız} is.* Dolambaçlı iniş yol. [DS]

kırgag[1], [kır-ġā-mak > kır-ġā-ġ] *{eT} is.* Beylerin emir altındakilere kızması. [DLT]

kırgag[2], [*kır-ġā-mak > kır-ġā-ġ] *{eT} is.* Elbisenin yanı, kenarı. [DLT]

kırgaglıg, [*kır-ġā-mak > kır-ġā-ġ > kırga-ġ-lıġ] *{eT} sf.* (Kumaş için) kenarlı; kenarları işlenmiş; kıyılanmış. [ETY] [Tekin]

kırgagmak, [kır-ġā-mak > kır-ġa-ġ-mak] *{eT} gçl. f. [-ur]* (Bey veya han için) emri altındakilere kızmak. [DLT]

kırgal, [? kırgal] *{ağız} is.* Öküz bağlamak için başlık yerine kullanılan halka biçimindeki ağaç. [DS]

kırgamak, [kargā-mak > kırġā-mak] *{eT} gçl. f. [-r]* (İnsan için) birine kızıp ondan yüz çevirmek; birine kızıp uzaklaştırmak. *(Tanrı için ise* kargamak *kullanılır).* [DLT]

kırgan, [kır-gan] *{ağız} is.* Toptan ölüme götüren bulaşıcı hastalık; kıran. [DS]

kırganmak, [kır-ga-n-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* Kirlenmek. [DS]

kırgaşmak, [kırġā-mak > kır-ġa-ş-mak] *{eT} işteş. f. [-ur]* Birbirinden yüz çevirmek. [DLT]

kırgatmak, [kırġā-mak > kır-ġa-t-mak] *{eT} gçl. f. [-ur]* Kızarak yüz çevirtmek; kovlamak. [DLT]

kırgı[1], [kır-gı] *{ağız} is.* **1.** Dağ ve yaylaların yalçın, sarp, keskin yerleri. **2.** Taşlık arazi. **3.** Dağ eteği. **4.** Bayır yer. [DS]

kırgı[2], [*eT.* kurġūy] *{ağız} is.* **1.** Şahin kuşu. **2.** Atmaca. [DS]

kırgı[3], [kır-gı] *{ağız} is.* Kumaşa yapılan pili. [DS]

kırgı[4], [kır-gı] *{ağız} is.* **1.** Gövdeden ayrılmış ve yaprağı dökülmüş ince ağaç dalı. **2.** Hayvanın yemediği kalın kuru ot kırıntısı. [DS]

kırgı[5], [kır-gı] *{ağız} is.* Küçük parça. [DS]

kırgıç[1], **-cı** [kır-gıç] *{ağız} is.* Topaç. [DS]

kırgıç[2], **-cı** [kır-gıç] *{ağız} is.* Hamur kazımaya yarayan araç. [DS]

kırgıglıg, [kırk-mak > kırġ-ıġ-lıġ] *{eT} sf.* Kırkılan; kırpılan. [ETY]

kırgıl[1]**,** [kır > kır-ġıl قرغيل / قرغل] *{eT} {eAT} {OsT} sf.* **1.** Kırçıl. [DLT] [KB] **2.** *{ağız}* Kır saçlı. [DS] **3.** Yarısı ak, yarısı siyah olan saç veya sakal. **4.** *is.* Saç ve sakala ak düşme. ☞ **kırgıl olmak,** *{OsT} Saç ve sakala ak düşmek.*

kırgıl[2]**,** [Bul. krıg] *{ağız} is.* Ağaçtan oyularak yapılmış tekne. [DS]

kırgılı, [kır-gı-lı] *{ağız} sf.* (Yol, yer, arazi için) inişli yokuşlu. [DS]

kırgım, [? kırgım] *{ağız} is.* Geline yakınlarının vermiş olduğu hediyeler. [DS]

kırgın[1]**,** [kır-gın] *sf.* **1.** Bir kimseye gönülden kırılmış olan kimse; gücenik. **2.** Hayvanlar arasında görülen, ölümle sonuçlanan salgın hastalık; kırım.

kırgın[2]**,** [kır-mak > kır-ġın قرغن] *{eT} {eAT} {OsT} is.* **1.** Yok etme; soy kırımı; toptan öldürme; kırıp geçirme. *{ağız} (aynı)* [DS] **2.** Öldürücü ve bulaşıcı hastalık; veba. *{ağız} (aynı)* [DS] **3.** Istırap. [Gabain] **4.** *{eAT}* Öldürülmüş kimse; maktul.

kırgın[3]**,** [kır-mak *(bozmak)* > kız / kır + Çin. kun *(sürü, kalabalık, topluluk)* > kır-kın] *{eT} is.* → kırkın. [EUTS]

kırgın[4]**,** [kır-gın] *{ağız} sf.* (Fiyat bakımından) düşük; aşağı. [DS]

kırgın[5]**,** [kır-gın] *{ağız} is.* Dağarcık satan kimse. [DS]

kırgınlık, -ğı [kır-gın-lık] *is.* **1.** Güceniklik; dargınlık. **2.** Vücutta duyulan ağrı, sızı veya hastalık durumu; kırıklık; rahatsızlık.

kırgıt[1]**,** [kırgıt] *{ağız} is.* Cimri. [DS]

kırgıt[2]**,** [kırgıt] *{ağız} is.* İçi güçlükle çıkan ceviz. [DS]

kırgıy, [*eT.* kırġuy] *is.* Atmaca; şahin.

Kırgız, [kırgız] *is.* **1.** M.Ö. üçüncü yüzyıldan beri varlığını sürdüren bir Türk boyu ve bu boydan olan kimse. **2.** *sf.* Kırgız boyuna ilişkin olan.

kırgız[1]**,** [kırgız] *{ağız} sf.* Gezici; gezgin. [DS]

kırgız[2]**,** [kır+kız] *{ağız} is.* Davranışları erkek gibi olan kız. [DS]

Kırgızca, [kırgız-ca] *is.* **1.** Kırgızların konuştuğu kuzeybatı Türk lehçesi. **2.** *sf.* (Eser için) Kırgız lehçesi ile yazılmış olan. **3.** Bu lehçe ile ilgili olan.

kırgun, [kır-mak > kır-ġun] *{eAT} is.* Ölüm salgını. [DK]

kırguy, [kırġūy / kurğuy] *{eT} is.* Atmaca, *(Accipiter nisus).* [DLT]

kırh, [kırk > kırẖ قرخ] *{eAT} is.* Kırk.

kırhalık, -ğı [kırk-a-lık > kırẖa-lık قرخه لق] *{OsT} is.* Koyun makası.

kırhım, [kırk-ım] *{ağız} is.* Koyunların yünlerini kesmekte kullanılan büyük makas. [DS] ☞ **kırhım zamanı,** *{ağız} Koyunların yünlerini kesme zamanı.* [DS]

kırhlık, [kırk-lık > kırẖ-lık قرخلق] *{OsT} {ağız} is.* → kırklık. [DS]

kırı, [kırı *(yans.)* / Far. kūrra / kurrak > Erme. k'urak] *{ağız} is.* Eşek yavrusu; sıpa. [DS] ☞ **kırı kırı,** *{ağız} Katır ve eşek çağırma ünlemi.* [DS]

kırıbenek, -ği [kır-ı+benek] *{ağız} is.* Beyazı az olan renk. [DS]

kırıcı, [kır-ıcı] *sf.* **1.** Kırmak eylemini yapan; kıran. **2.** *mecaz.* Çevresindekileri inciten; sert ve kaba. **3.** *fiz.* Kırılma meydana getiren. **4.** *spor.* Sert oynayan. **5.** *is. bank.* Senet, para, tahvil, bono ve vadesi gelmemiş alacaklarla ilgili alış veriş ve işlemler yapan kimse; sarraf. **6.** Matbaadan gelen basılı yaprakları kitap hâline getirmek için katlayan işçi. **7.** Bir işin gelişimini engelleyen, yapılmasına karşı çıkan kimse. **8.** *{ağız}* Hayvan vb. alıp satan kimse. [DS]

kırıcık, -ğı [kır-ı-cık] *{ağız} sf.* Azıcık. [DS]

kırıcılık, -ğı [kır-ıcı-lık] *is.* **1.** Kırıcı olma hâli ve özelliği; huşunet. **2.** *fiz.* Işığı kırma özelliği.

kırıç, -cı [kır-ıç] *{ağız} sf.* Hafif aralık. [DS]

kırıçmak, [kır-ıç-mak] *{ağız} gçl. f. [-ır]* Kesmek; kırkmak. [DS]

kırıdak, -ğı [kır-ı(t)-ak] *{ağız} sf.* **1.** Şıklığa özenen, gösteriş çabasında olan. **2.** Oynak; ahlaksız. **3.** (Kişi için) dik yürüyen. [DS]

kırık[1]**, -ğı** [kır-ık] *sf.* **1.** Kırılmış olan. **2.** *mecaz.* Soyu karışık olan; ırkı karışmış; halis cins olmayan. **3.** Gücenmiş olan. **4.** *is.* Kırılmış olan bir şeyin parçası. **5.** Bir şeyin kırılmış yeri. **6.** Kemik gibi sert yapıdaki organ ve dokularda meydana gelen kırılma olayı. **7.** Dövülerek irice parçalardan ibaret kırıntılar hâline getirilmiş olan şey. **8.** *mecaz.* Zayıf veya kötü not. **9.** *argo.* Güzel çocuk; oğlan. **10.** Tavlada oyun dışı kalan pul. ☞ **kırık aramak,** *{ağız} Birini kötülemek amacıyla kusur ve eksik aramak.* [DS]|| **kırık aşı,** *{ağız} Bulgur pilavı.* [DS]|| **kırık bulmak,** *{ağız} Kusur bulmak.* [DS]|| **kırık çizgi,** *Bir veya birkaç noktada doğrultu değiştirerek devam eden çizgi.*|| **kırık derik,** *{ağız} Ufak tefek; döküntü ev eşyası.* [DS]|| **kırık don,** *{ağız} Şalvar gibi bol, büzgülü ve sarkık kadın donu.* [DS]|| **kırık dökük,** *1. Sağlam ve düzgün olmayan; derme çatma. 2. İşe yaramayan; gereksiz eşya; ufak tefek.*|| **kırık döl,** *{ağız} Piç.* [DS]|| **kırık dölü,** *{ağız} Evlilik dışı ilişkilerden doğan çocuk; piç.* [DS]|| **kırık düzen,** *{ağız} Karışık; düzensiz.* [DS]|| **kırık gönül,** *Gücenmiş, kırılmış, üzülmüş gönül.*|| **kırık hava,** *Hareketli ve canlı oyun havası ve sözleri.*|| **kırık kalp,** *İncinmiş ve gücenmiş kimsenin taşıdığı sevgi tükenimi.*|| **kırık kapı,** *Bir kanadı diğerinin üzerine katlanabilen kapı.*|| **kırık kasık,** *{ağız} Ufak tefek ve işe yaramaz ev eşyası.* [DS]|| **kırık kıllık,** *{ağız}* → kırık derik.

[DS]|| **kırık kırpık,** *{ağız} Ağaç ve odun parçaları.* [DS]|| **kırık kırtık,** *{ağız} 1. Kurumuş ve dökülmüş çalı çırpı; çer çöp. 2.* → kırık derik. *3. Çerez; eğlencelik kuru yemiş.* [DS]|| **kırık sarık,** *{ağız}* → kırık derik. [DS]

kırık[2], **-ğı** [kır-ık قرق] *{ağız} is.* **1.** Bir kadının, evlilik dışı, yasa ve törelere aykırı olarak ilişki kurduğu erkek; oynaş; dost. **2.** Yolsuz birleşmelerde arabulucu erkek. **3.** Cinsî sapık. **4.** Hafif; hoppa. [DS] **5.** *{OsT}* Çapkın. ⊡ **kırık dölü,** *Gayri meşru ilişkiden doğan çocuk.*|| **kırık tutmak,** *{ağız} (Kadın için) yasalara ve törelere aykırı ilişki kurmak üzere bir erkek sevgili edinmek.* [DS]

kırık[3], **-ğı** [kır-ık] *is. jeol.* Kayaç kütlelerinin bir düzlem boyunca yerlerinden kayması; fay.

kırık[4], **-ğı** [Bul. krıg] *{ağız} is.* Ormandan açılmış tarla. [DS]

kırık[5], **-ğı** [kır-ık] *{ağız} is.* **1.** Küçük çömlek. **2.** İbrik. [DS]

kırık[6], **-ğı** [Erme. k'rik] *{ağız} is.* Bir tür kılçıksız başaklı buğday. [DS]

kırık[7], **-ğı** [kır-ık] *{ağız} is.* Çıkmaz yol. [DS]

kırık[8], **-ğı** [kır-ık] *{ağız} is.* Döveni boyunduruğa bağlayan ucu çengelli ağaç. [DS]

kırık[9], **-ğı** [kır-ık] *{ağız} is.* Kötü tütün; döküntü. [DS]

kırık[10], **-ğı** [kır-ık] *{ağız} is.* Küçük kulaklı kara keçi. [DS]

kırık[11], **-ğı** [kır-ık] *{ağız} is.* Ot, çalı biçmek için kullanılan küçük orak. [DS]

kırık[12], **-ğı** [kır-ık] *{ağız} is.* Su oluğu. [DS]

kırık[13], **-ğı** [kır-ık] *{ağız} is.* Ufalanmış pirinç. [DS]

kırık[14], **-ğı** [kır-ık] *{ağız} is.* Yanılgı; kusur; suç. [DS]

kırık[15], **-ğı** [kır-ık] *{ağız} sf.* Melez. [DS] ⊡ **kırık zağar,** *{ağız} Bayağı köpekle iyi cins bir av köpeğinin çiftleşmesinden doğan melez köpek.* [DS]

kırık[16], **-ğı** [kır-ık] *{ağız} sf.* Şıklığa özenen; gösteriş budalası. [DS]

kırık[17], **-ğı** [kır-ık] *{ağız} sf.* Yol kesen. [DS]

kırık[18], **-ğı** [kırık *(yans.)*] *{ağız} is.* Eşek yavrusu; sıpa. [DS] ⊡ **kırık kırık,** *{ağız} Eşek ve katır çağırma ünlemi.* [DS]

kırıkçı, [kır-ık-çı] *is.* Kırık ve çıkık kemikleri yerlerine getirerek saran ve tedavi eden kimse.

kırıkçılık, -ğı [kır-ık-çı-lık] *is.* Kırık ve çıkık kemikleri yerlerine yerleştirme sarma işi; kırıkçının işi ve mesleği.

kırıklama, [kır-ık-la-ma] *is.* Kırık hâle getirme eylemi.

kırıklamak, [kır-ık-la-mak] *gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* **1.** Kırık hâle getirmek; kırık yapmak. **2.** Pazarlıkta küçük artıklar olacak biçimde artırmak veya indirmek.

kırıklanmak[1], [kırık-la-n-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* **1.** Bir şeyi istediğini davranışları ile belli etmek; gözü kalmak; göz koymak. **2.** Umutlanmak; ummak. **3.** Kendini beğendirmeye çalışmak; cilvelenmek. **4.** Çıkarı için boyun eğmek. **5.** Hoşlanmak. [DS]

kırıklanmak[2], [kırık-la-n-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* Dost edinmek. [DS]

kırıklı[1], [kırık-lı] *sf.* **1.** Kırığı bulunan. **2.** İçinde kırık parçaları olan. [DS]

kırıklı[2], [kırık-lı] *{ağız} sf.* (Kadın için) âşığı bulunan; dostu olan. [DS]

kırıklık[1], **-ğı** [kır-ık-lık] *is.* **1.** Kırık olma durumu. **2.** Vücutta meydana gelen hafif rahatsızlık; üşüme, titreme veya yorgunluk gibi halsizlik veren durum; halsizlik. **3.** Güceniklik; kırgınlık; bu sebeplere dayanan isteksizlik. **4.** *{ağız}* Ormandan açılan tarla. [DS]

kırıklık[2], **-ğı** [kır-ık-lık] *{ağız} is.* Çalılık vb. başka yerlerden açılmış tarla. [DS]

kırıkta, [kır-ık-ta] *{ağız} is.* Vergi kalıntısı. [DS]

kırılan, [kır-ıl-an] *sf.* Kırılma özelliği olan; kırılabilen. ⊡ **kırılan ışın,** *fiz. Farklı bir ortama geçerken doğrultusunu değiştiren ışın.*

kırıldak, -ğı [kır-ıl-dak] *{ağız} is.* Öldürücü ve bulaşıcı hayvan hastalığı. [DS]

kırılgan, [kır-ıl-gan] *sf.* **1.** Kırılabilir olan; kolay kırılan; kırılan. **2.** Kolay ve çabuk gücenen; alıngan.

kırılganlık, -ğı [kır-ıl-gan-lık] *is.* **1.** Kırılgan olma hâli; kırılgan şeyin niteliği. **2.** Bir maddenin çarpma etkisi ile kırılma özelliği bulunan.

kırılış, [kır-ıl-ış قريليش] *is.* **1.** Kırılma eylemi veya biçimi. **2.** *{OsT}* Eda; naz; işve; cilve; kırıtma.

kırılma, [kır-ıl-ma] *is.* **1.** Kırılmak eylemi. **2.** *fiz.* Bir ışın demetinin farklı yoğunluktaki saydam ortamlardan geçerken doğrultu değiştirmesi olayı.

kırılmak, [kır-ıl-mak قريلمق] *edil. f. [-ır]* **1.** Kırmak eylemine uğramak. *{eT} {eAT} (aynı)* **2.** *{eT} {eAT}* Kesilmek. [DK] **3.** Toplu bir biçimde ölmek; yok olmak; kırana uğramak; ölmek; öldürülmek. *{eT} {eAT} {OsT} (aynı)* [DK] **4.** *{eT}* Kabuğu soyulmak; kazınmak. [DLT] **5.** *{eT}* Malı alınmak. [DLT] **6.** *{eT}* (Kar için) kürünmek. [DLT] **7.** *dönşl. f.* İki ve daha çok parçaya ayrılmak. **8.** (Beklenti ve cesaret için) azalmak veya yok olmak; umutsuzluğa düşmek. **9.** *{eT}* Yoksullaşmak. [DLT] **10.** (Kumaş, kâğıt vb. için) bükülme veya ağır bir cismin baskısı sonucu kat yeri oluşturmak. **11.** (Soğuk, rüzgâr, sıcak, güneş etkisi vb. için) etkisi azalmak; şiddeti azalmak; yatışmak. **12.** Kendini hasta veya yorgun, bitkin hissetmek; kırıklık duymak. **13.** Birine karşı kırgın duruma gelmek; gücenmek; incinmek; darılmak. **14.** *mecaz.* (Ağaç, dal, meyve, yaprak için) çok olmak. **15.** *fiz.* (Işın demeti için) farklı yoğunluktaki saydam ortamlardan geçerken doğrultu değiştirmek. **16.** *balıkç.* (Balık için) sıcak veya soğuk

sebebiyle suyun yüzünde baygın ve ters olarak yatmak. **17.** (Dalga için) herhangi bir sebeple alt kısımdaki hızın azalmasıyla üst kısımlar yıkılarak köpürmek. ⊡ **kırılıp bükülmek,** *Kibarlığa özenerek konuşmak.*|| **kırılıp dökülmek,** *1. Eskimek; kullanılamaz hâle gelmek. 2. Kibarlık taslamak; kibar görünmeye çalışmak. 3. Vücudunda kırıklık duymak.*

kırıltuk, -ğu [kır-ıl-dık] *{ağız} sf.* Kıskanç; günücü. [DS]

kırım[1], [kır-ım] *is.* **1.** Savunmasız halkın veya tutsakların toplu olarak öldürülmesi; katliam. **2.** *{ağız}* Hayvanların hastalık, soğuk vb. sebeplerle toplu olarak ölmesi. [DS] **3.** Kırılan yer; kırık yer.

kırım[2], [kır-ım] *{ağız} is.* Fiyatta indirim; iskonto. [DS]

kırım[3], [kır-ım] *{ağız} is.* Köy sandığına yatırılan para. [DS]

kırım[4], [kır-ım] *is.* Kırıtma durumu; naz. ⊡ **kırım kırım,** *Kırıtarak; nazlı nazlı; kırıta kırıta.*|| **kırım kırım kırıtmak,** *1. Çok naz etmek. 2. Aşırı kırıtarak yürümek.*

kırım[5], [kır-ım] *{ağız} is.* **1.** Yemek peşkiri; peçete. **2.** Yüz havlusu; dokuma peşkir. [DS]

kırım[6], [kır-ım] *{ağız} is.* Çiftçinin tarlayı süreceği ya da tohum atacağı zaman ayırdığı parçalar, bölümler. [DS]

Kırımlı, [kırım-lı] *(kı'rımlı) is.* ve *sf.* **1.** Kırım halkından veya bu halkın soyundan olan kimse. **2.** Kırımda doğmuş veya orada yerleşmiş olan kimse. **3.** Kırım'da bir müddet bulunmuş ve sonra oradan gelmiş olan kimse.

kırımsa[1], [kır-ımsa] *{ağız} is.* Yakacak; çer çöp. [DS]

kırımsa[2], [*eT.* kar *(yağmur)* > kar-ımsı / karımsa قرمسه] *{ağız} is.* **1.** Kırağı. **2.** Dolu (yağış biçimi). **3.** Ancak yeri beyazlatacak kadar yağan ince kar. **4.** Çiy. [DS]

kırımsa[3], [kır-ımsa] *{ağız} is.* **1.** İnce bulgur. **2.** Kırıntı. [DS]

kırımsız, [kırım-sız] *{ağız} sf.* Aç gözlü. [DS]

kırın, [kır-ın] *{ağız} is.* Tekirdağ dolaylarında dansa verilen isim; raks; oyun. [DS]

kırındı, [kır-mak > kır-ın-mak > kır-ın-dı] *{eT} is.* Her şeyin kırıntısı, kazıntısı, soyuntusu. [DLT]

kırıngı, [kır-ın-gı] *{ağız} is.* Bulutlu hava. [DS]

kırınım, [kır-mak > kır-ın-mak > kır-ın-ım] *is. fiz.* Işık, ses ve radyoaktif dalgaların karşılaştıkları bazı engelleri dolaşarak geçmesi olayı; difraksiyon.

kırınıvermek, [görün-ü+ver-mek] *{ağız} gçl. b. f.* Azarlamak. [DS]

kırınma, [kır-ın-ma] *is.* Kırınmak işi.

kırınmak, [kır-mak >kır-ın-mak] *dönşl. f.* **1.** Yürürken salınmak. **2.** *{ağız}* Dans etmek; oynamak; raks etmek. [DS] **3.** *fiz.* Kırınıma uğramak. **4.** *{eT}* Soyar veya kazır görünmek. [DLT]

kırıntı, [kır-mak > kır-ıntı] *is.* **1.** Bir şeyden ayrılan ufak parça. **2.** Bir şeyden arta kalan küçük parçalar, artıklar; küçük kalıntı. **3.** *{ağız}* Bir yerde kuruması için bırakılmış odun parçaları veya ağaç dalları. [DS] **4.** *{ağız}* Yemiş; çerez. [DS] **5.** *{ağız}* Gelinin arkadaşlarına cumartesi günü verdiği yemek. [DS] **6.** *{ağız}* Hayvanların böbrek, ciğer, yürek gibi etleri ile yapılan kebap. [DS] **7.** *{ağız}* Süprüntü. [DS] **8.** Hafif dalgalı deniz. **9.** *argo.* Küçük esrar parçası. ⊡ **kırıntı külte,** *Kırıntılardan oluşmuş demet.*

kırıntılı, [kır-ıntı-lı] *sf.* **1.** Kırıntısı olan. **2.** Kırıntılardan meydana gelmiş olan. **3.** *jeol.* (Tortul oluşumlar için) kayaların mekanik ufalanması sonucu meydana gelen.

kırıs, [? kırıs] *{ağız} is.* Güç; kuvvet. ⊡ **kırıs çekmek,** *{ağız} Kuvvet kullanmak; güç sarf etmek.* [DS]

kırısmak, [kırıs-mak] *{ağız} gçsz. f. [-ır]* Kibirlenmek. [DS]

kırıstık, -ğı [? kırıstık] *{ağız} is.* Balmumundan yapılan ince mum. [DS]

kırış[1], [kır-mak > kır-ış قريش] *is.* **1.** Kırma biçimi ve eylemi. **2.** *{eAT}* Kırma. [DK] **3.** *{eAT}* Öldürme. [DK] **4.** *{eAT}* Savaş. [DK] **5.** *{ağız}* Güreş. [DS] **6.** *{ağız}* Keçi, koyun güreşi. [DS] ⊡ **kırış etmek,** *{ağız} Saldırmak; üzerine atılmak.* [DS]|| **kırış tutmak,** *{ağız} Kafa tutmak.* [DS]

kırış[2], [kır-ış] *is.* Büklüm; kırışıklık. ⊡ **kırış kırış,** *Çok miktarda kırışığı olan; aşırı kırışmış olan; kırışık bir biçimde.*

kırış[3], [kır-ış] *{ağız} is.* Tarlalardaki su yolu. [DS]

kırış[4], [kır-ış] *{ağız} is.* Gurur. [DS]

kırış[5], [kır-ış] *{ağız} is.* Kene. [DS]

kırış[6], [kır-ış] *{ağız} is.* **1.** Pis; pasaklı. **2.** Çirkin. [DS]

kırış[7], [kır-ış] *{ağız} is.* Ahlat kurusu. [DS]

kırışak, -ğı [kır-ış-ak] *{ağız} sf.* **1.** Kendini beğenmiş; mağrur. **2.** (Kişi için) dik yürüyen. **3.** Süslü; güzel ve temiz giyinen. [DS]

kırışgan, [kır-ış-kan] *{ağız} sf.* (Tosun için) iyi dövüşen; dövüşken. [DS]

kırışgı, [kır-ış-kı] *{ağız} sf.* Süslü; güzel ve temiz giyinen. [DS]

kırışık[1], **-ğı** [kır-mak > kır-ış-mak > kır-ış-ık] *sf.* **1.** Kırışmış olan. **2.** *is.* Kırışmış yer. **3.** Deride kalınlığın artması veya esnekliğin azalması gibi sebeplerle ortaya çıkan kıvrımlar. **4.** Bazı meyvelerin yüzeylerinde görülen kıvrımlar. **5.** Elbise yakalarının kıvrılmasıyla meydana gelen kıvrımlar. **6.** *{ağız}* Davarlarda görülen bir tür hastalık. [DS]

kırışık[2], **-ğı** [kır-ış-ık] *{ağız} is.* Övünen kimse. [DS]

kırışıklı, [kır-ış-ık-lı] *sf.* **1.** Kırışığı bulunan. **2.** Düzgünlüğü bozulmuş.

kırışıklık, -ğı [kır-ış-ık-lık] *is.* **1.** Kırışık olma durumu. **2.** Kırışmış yer; kırışık.

kırışıksız, [kır-ış-ık-sız] *sf.* Kırışığı olmayan; kırışık yeri bulunmayan.

kırışıvermek, [kırış-mak + ver-mek] *{ağız} gçsz. b. f. [-ir]* Uyuyuvermek. [DS]

kırışka, [? kırışka] *{ağız} is.* Binaların çatılarına örtülen oluklar; çinko sac. [DS]

kırışkın, [kır-ış-kın] *{ağız} sf.* **1.** Asık yüzlü. **2.** Kendini beğenmiş; mağrur. [DS]

kırışma, [kır-ış-ma] *is.* **1.** Kırışıklıklar meydana gelme durumu. **2.** Yarı yarıya bölüşme eylemi.

kırışmak[1], [kır-mak > kır-ış-mak] *dönşl. f. [-ır]* **1.** Kırışıklıklar meydana gelmek; ince ince katlar meydana gelerek düzgünlüğü bozulmak. **2.** (Deniz yüzeyi) hafif rüzgâr etkisi ile ince ince dalgalanmak. **3.** *{ağız}* Başını dikerek gösteriş yapmak; kasılmak. [DS] **4.** *{ağız}* Kendini beğendirmeye çalışmak; cilvelenmek; kırıtmak. [DS] **5.** *{ağız}* Öfkeden yüzü buruşmak. [DS]

kırışmak[2], [kır-mak > kır-ış-mak قرشمق] *işteş f. [-ır]* **1.** Karşılıklı birbirini kırmak; karşılıklı öldürmek, yok etmek; vuruşmak. *{eAT} (aynı)* [DK] **2.** Bir şeyi karşılıklı veya birlikte kırmak. **3.** Satranç ve dama gibi taş oyunlarında birbirinin taş veya piyonlarını karşılıklı olarak oyun dışı bırakmak. **4.** Pazarlık etmek; bir pazarlıkta satıcının indirimine karşılık alıcının da bir miktar artırımda bulunarak orta veya ortaya yakın fiyatta anlaşmak. **5.** *{ağız}* Bahse girmek; lades tutuşmak. [DS] **6.** *{ağız}* (Boğalar için) birbiri ile boğuşmak; güreşmek; süsüşmek; toslaşmak. [DS] **7.** *gçl. f.* Bir şeyi yarı yarıya paylaşmak. **8.** *{eT}* Birlikte kazımak; birlikte soymak. [DLT]

kırıştak, -ğı [kır-ış-ta-k ?] *{ağız} is.* **1.** Teneke parçası. **2.** Topaç. [DS]

kırıştırma, [kır-ış-tır-ma] *is.* Kırışma eylemini yaptırma.

kırıştırmak, [kır-ış-tır-mak] *gçl. f. [-ır]* **1.** Kırışmasını sağlamak; kırışmasına neden olmak. **2.** *{ağız}* Öküzleri birbiri ile yarıştırmak; dövüştürmek. [DS] **3.** *gçsz. f.* Karşı cinsten biri ile ilgilenmek; cilvelenmek; flört etmek.

kırıtak, -ğı [kırıt-mak > kır-ıt-ak] *{ağız} sf.* **1.** Kendini beğenmiş; mağrur. **2.** (Kişi için) dik yürüyen. **3.** Şıklığa özenen; gösteriş düşkünü. **4.** (Kadın için) ahlaksız; oynak. [DS]

kırıtım, [kır-ıt-ım] *is.* Kırıtmak eylemi.

kırıtış, [kır-ıt-ış] *is.* Kırıtmak eylemi veya biçimi.

kırıtkan, [kır-ıt-kan] *sf.* **1.** İlgi çekmek ve hoşa gitmek için cilve yapmayı, kırıtmayı alışkanlık hâline getirmiş olan; her zaman kırıtan; kırıtma alışkanlığı olan. **2.** *{ağız}* Kendini beğenmiş; mağrur. [DS]

kırıtkanlık, -ğı [kır-ıt-kan-lık] *is.* Kırıtkan olma durumu; kırıtkan olan kimsenin niteliği.

kırıtma, [kır-ıt-ma] *is.* Kırıtmak eylemi; cilve; işve.

kırıtmak, [kır-ıt-mak] *gçsz. f. [-ır]* **1.** Çekici görünmek amacıyla cilveli ve nazlı davranışlarda bulunmak; işvelenmek; cilve yapmak. **2.** *{ağız}* Başını dikerek gösteriş yapmak; kasılmak. [DS] **3.** *{ağız}* Göğsünü gererek oturmak. [DS] **4.** *{ağız}* Arsızlaşmak; sırnaşmak. [DS] **5.** Bir yere dikilip durmak. **6.** *{ağız}* Üşüyüp titremek. [DS] ⇗ **kırıta kırıta,** *Hoppa bir şekilde; nazlı ve işveli bir biçimde; cilvelenerek.*

kırıttırmak, [kırıt-tır-mak] *{ağız} gçl. f. [-ır]* Gururlu, çalımlı yürümek. [DS]

kırız[1], [kırk-mak > kır(k)-ız] *{ağız} sf.* **1.** Saçsız; tıraş olmuş. **2.** (Hayvan için) tüyleri kesilmiş. [DS]

kırız[2], [kır-mak > kır-ız] *{ağız} sf.* Soyu karışık; melez; hibrit. [DS]

kırızlamak, [kırız-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Saçlarını tıraş ettirmek. [DS]

kırk[1], [kırk *(yans.)*] *is.* Kesme ve koparmayı anlatan kök. [Zülfikar] *kırk-mak, kırk-lık, kırk-ın-tı*

kırk[2], [kırk] *is.* **1.** Otuz dokuzdan sonra gelen ilk sayı. *{eT} (aynı)* [ETY] [EUTS] [DLT] [Gabain] [Tekin] **2.** Dört kere ona eşit sayı. **3.** Kırkıncı yaş. **4.** (Ölüm, doğum vb. için) kırkıncı gün. **5.** Bu sayıyı gösteren rakam. **6.** *spor.* Teniste bir oyuncunun kaydettiği üçüncü sayı. **7.** *sf.* Sayıca dört kere ona eşit olan. **8.** Bir sıralamada sırası kırk olan; kırkıncı. **9.** *mecaz.* Pek çok. ⇗ **kırka gelmek,** *(Genç için) akıllanacak, davranışlarını kontrol edecek yaşa gelmek.*|| **kırk ambar,** *argo. Değişik çok sayıda sigara izmaritinin ezilmesi ile elde edilen tütünden sarılan sigara.*|| **kırk anahtar sahibi,** *Taşınır ve taşınmaz pek çok mal sahibi olan kimse.*|| **kırk artumı yeti,** *{eT} Kırk yedi.*|| **kırk ayaklu,** *{eAT} Deriye yapışıp kalan bir tür kene.*|| **kırk basması,** *Kökü Gök Tanrı dinine dayanan ve doğaüstü güçlerin etkisi ile meydana geldiğine inanılan, doğumu izleyen ilk kırk gün içinde anne ve çocuğun ateşli hastalığa yakalanması durumu.*|| **kırk bir buçuk maşallah,** *(Şaka veya ciddî olarak) "Nazar değmesin!" anlamında iyi dilek sözü.*|| **kırk bir kere,** *Pek çok defa; binlerce.*|| **kırk bir kere maşallah,** *"Pek çok kere söylüyorum, nazar değmesin diye." anlamında kullanılır.*|| **kırk boğum,** *{ağız} Su kenarlarında, çayırlarda biten süpürge çöpüne benzer bir tür ot.* [DS]|| **kırk budak,** *1. {eAT} Üzerindeki kırk kadar dala mumlar dikilerek âyin geceleri şeyhin iki tarafında yakılan ve altında etek denilen geniş bir tablası bulunan şamdan. 2. {ağız} Fesleğen çiçeği.* [DS]|| **kırk dereden su getirmek,** *Bir işi yapmamak için çeşitli bahaneler uydurmak.*|| **kırk düğüm,** *{ağız} (İş için) çözülmesi mümkün olmayan.* [DS]|| **kırk ev kedisi,** *1. Hemen her eve girip çıkan. 2. Gününü başkalarının evinde geçiren.*|| **kırk fırın ekmek yemek,** *Bir işi yapabilmek için daha çok emek vermek; çok çalışmak.*|| **kırk hamamı,** *folk. Çocuğun doğumunu izleyen kırkıncı günde anneyi hamama götürerek düzenlenen tören.*|| **kırk haramiler,** *1. Masallaşmış bir soyguncu ve haydutlar çetesi. 2. mecaz. Hırsız ve soyguncu topluluğu.*||

kırkı çıkmak, *(Doğum veya ölümden sonra) kırk gün geçmek.*|| **kırkından sonra at olup kuyruk sallamak,** *Yaşı ve zamanı geçtikten sonra bir iş yapmaya kalkışmak.*|| **kırkından sonra azmak,** *1. Yaşına uymayan davranışlarda bulunmak. 2. Gençlik döneminde yapılabilecek taşkınlık ve azgınlıkları ileri yaşlarda yapmak.*|| **kırkından sonra saz çalmak,** *İleri yaşlarda. çok uzun zaman ve büyük bir uğraş isteyen işe girişmek.*|| **kırkını görmek,** *folk. 1. (Doğum yapan kadın ve doğan çocuk için) kırk gün geçmek; kırklamak. 2. (Korkan veya tehlikeli bir durumdan kurtulanlar için) hayatta kalmak; yaşıyor olmak.*|| **kırk ikindi,** *İkindi zamanı sürekli yağan yağmur.*|| **kırk kalem,** *{ağız} Alaca renkli yünlü ya da ipekli bir tür kumaş; Şam kumaşı.* [DS]|| **kırk kanat,** *{ağız} Yaprakları yara iyileştirmekte kullanılan bir ot; sinir otu.* [DS]|| **kırk kapının ipini çekmek,** *1. Pek çok eve veya kimseye uğramak. 2. Bir iş için çok sayıda kimseye başvurmak.*|| **kırk kat,** *Geviş getiren hayvanların midesi.*|| **kırk kıran,** *{ağız} Herkes.* [DS]|| **kırk kırıklı,** *{ağız} Sıkı fıkı görüştüğü dostları çok olan.* [DS]|| **kırk kıvrım,** *{ağız} 1. Şirden. 2. Bir kilim türü.* [DS]|| **kırk kilit,** *{ağız} Kırk boğum.* [DS]|| **kırkları karışmak,** *1. (İki ayrı kadın için) aynı kırk günlük süre içinde doğurmuş olmak. 2. (İki ayrı çocuk için) aynı kırk günlük süre içinde doğmuş olmak. 3. (Ölen kişiler için) aynı kırk günlük süre içinde ölmüş olmak.*|| **kırk kere,** *Pek çok defa; sayısız.*|| **kırk merak,** *Her şeyi anlamak isteyen; çok meraklı.*|| **kırk mevlidi,** *Doğum veya ölümden kırk gün sonra okunan mevlit.*|| **kırk para,** *1. Eskiden kullanılan bir kuruş değerindeki madenî para. 2. mecaz. Çok az para.*|| **kırk sekiz yüzlü,** *Kübik sistemden bazı billûrlarda görülen ve kırk sekiz yüzü bulunan, küp simetrisinde çok yüzlü.*|| **kırk sinir,** *{ağız} Sinir otu.* [DS]|| **kırk sual,** *İnsanı yoran ve usandıran çok sayıda ve uzun sorular.*|| **kırk tarakta bezi olmak,** *Pek çok iş ve kişi ile iş ilişkisi içinde bulunmak; on parmağında on marifet olmak.*|| **kırk tokmak,** *{ağız} Lor peyniri.* [DS]|| **kırk uçurmak,** *Doğumdan sonraki kırkıncı günde anne ve çocuğun birlikte yaptıkları gezi ve törenler.*|| **kırk yalan,** *Çok yalan söyleyen kimse.*|| **kırk yıl,** *Çok uzun süre.*|| **kırk yılda bir,** *Çok seyrek olarak; pek ender; binde bir.*|| **kırk yıl bir gün,** *En sonunda; bir gün.*|| **kırk yılın başı,** *Çok seyrek olarak; pek ender; binde bir.*|| **kırk yıllık,** *Geçmişi çok eski ve köklü.*|| **Kırk yıllık Yani, olur mu Kâni.** *"Bir insanın aslı ne ise, geçmişi nasılsa kendisi de öyledir, değişmez." anlamında kullanılır.*|| **kırkı çıkmak,** *folk. (Doğum yapan kadın, doğan çocuk ve ölen için) kırk gün geçmiş olmak.*

kırka, [kırka] *{ağız} is.* Bir tarafı enli, diğer tarafı sivri kazma. [DS]

kırkaç, -cı [kırk-mak > kırk-aç] *{ağız} is.* Koyun makası; kırklık. [DS]

kırkaf, [? kırkaf] *{ağız} sf.* Kara kuru. [DS]

Kırkağaç kavunu, [kırk+ağaç *(İlçe adı)* + kavun-u) *is. t.* Kabuğu alaca sarı tatlı bir kavun türü.

kırkal, [? kırkal] *{ağız} is.* Sığır ve mandaları bağlamak için boyunlarına geçirilen daire biçimindeki ağaç; boyunduruk. [DS]

kırkalık, [kır+kal-ık] *{ağız} is.* Ekin bitmeyen kıraç yer.

kırkambar, [kırk+ambar] *is.* **1.** İçinde çok değişik türden eşyanın bulunduğu yer. **2.** *mecaz.* Çok değişik konuda bilgisi olan kimse; ansiklopedici; ayaklı kütüphane. **3.** Köy köy dolaşarak ufak tefek tuhafiye eşyası satan, çoğu zaman da bunları köylünün ürünleri ile değişmek suretiyle alış veriş yapan esnaf; çerçi. **4.** *argo.* İzmaritlerden elde edilen tütün. **5.** *dnz.* Taşınması gereken karışık yük ve mal. **6.** *{ağız}* Çeşitli ürünlerin karışımı. [DS] ⊡ **kırkambar sözleşmesi,** *Taşıyanın bir yükü deniz yolu ile taşımayı üstlendiği sözleşme; navlun sözleşmesi.*

kırkar, [kırk-ar] *sf.* **1.** Kırk sayı sıfatının üleştirme biçimi. **2.** Her birine kırk tane düşecek biçimde üleştirilmiş olan. ⊡ **kırkar kırkar,** *Kırkarlı birimlerden oluşan öbekler hâlinde.*

kırkat, [? kırkat] *{ağız} is.* Kırmızı ya da kestane rengi meyveleri olan, muşmulaya benzer bir tür dikenli ağaç. [DS]

kırkavul, [Moğ. kirğağul] *is.* Sülün.

kırkayak, -ğı [kırk+ayak] *is.* **1.** *zool.* Julidae familyasından, nemli ve karanlık yerlerde yaşayan sert bir deri iskelete sahip, çok bölümlü ve çok ayaklı bir böcek türü, *(Julus terrestris).* **2.** *argo.* Tren katarı; tren.

kırkayaklu, [kırk+ayak-lu قرق اياقلو] *{eAT} is.* Deriye yapışıp kalan bir tür kene.

kırkbaş, [kırk+baş] *is.* Asya ve Güney Avrupa'da yetişen, saponin bakımından zengin, eskiden çamaşırları kirden arıtmakta kullanılan kök sapı yumrulu, yaprakları birleşik, çiçekleri gevşek salkım durumunda fakat toplu, çok yıllık otsu bitki, *(Leotice leontopetalum).*

kırkbayır, [kırk+bayır قرق باير / قرق بير] *is. zool.* Geviş getiren hayvanlarda, iç yüzü kat kat kıvrımlardan oluşan dört bölümlü midenin börkenek ve şirden arasında kalan üçüncü bölümü. *{eAT} {OsT} (aynı)*

kırkbudak, -ğı [kırk+budak قرق بداق] *{OsT} is.* Üzerine kırk kadar mum dikilen, altında *etek* denilen geniş bir tepsisi bulunan bir tür avize.

kırkgeçit, -di [kırk+geçit] *is.* **1.** Üzerinden pek çok kere geçilmek zorunda kalınan birçok büklümlerden meydana gelmiş akarsu. **2.** Üzerinde pek çok geçit bulunan akarsu.

kırkı, [kırk-mak > kırk-ı] *is.* **1.** Davarların ve koyunların kıl ve yünlerini kırkmaya yarayan, maşa gibi iki kolu birbirine sürtündükçe tüyleri kesen bir tür

makas; kırklık. **2.** *{ağız}* Dağların sarp ve engebeli yerleri. [DS]

kırkıcı, [kırk-ıcı] *is.* **1.** Davar ve koyunların yün ve kıllarını kırkan kimse. **2.** *{ağız} zool.* Danaburnu. [DS]

kırkık, -ğı [kırk-mak > kırk-ık] *{ağız} is.* **1.** Bir yaşındaki keçi. **2.** Keçi. **3.** *sf.* (Koyun için) yünü kırkılmış. [DS]

kırkıl, [kır+kıl / kırgıl قرقل] *{eAT} sf.* **1.** Saçına sakalına kır düşmüş. **2.** *{ağız}* Kır renkte olan. [DS]

kırkılık, -ğı [kırk-lık / kırḫ-lık قرقيلق] *{eAT} is.* Koyun kırkma makası.

kırkılırak, -ğı [kır-gıl-ırak قرقلى رق] *{OsT} sf.* Akı çok olan kırçıl.

kırkılma, [kırk-ıl-ma] *is.* Kırkmak işi yapılma durumu.

kırkılmak, [kırk-mak > kırk-ıl-mak] *edil. f. [-ır]* Kırkmak eylemi yapılmak; saç, tüy ve kılları kesilmek; kırpılmak; kesilmek.

kırkım, [kırk-mak > kırk-ım] *is.* **1.** Davar ve koyunların kıl ve yünlerinin kırkılma işlemi. **2.** Sürülerin kırkılma mevsimi. **3.** *{ağız}* Halı ilmiği. [DS] **4.** *{ağız}* Gelin olacak kıza arkadaşlarının kına gecesinde verdiği armağan. [DS] **5.** *{ağız}* Bir yaşından iki yaşına kadar olan erkek oğlak. [DS]

kırkımcı, [kırk-ım-cı] *is.* **1.** Yün, yapağı kırkan kimse; kırkım yapan kimse; kırkıcı. **2.** *{ağız}* Kumaş tüccarı. [DS]

kırkın[1], [kır-mak *(bozmak)* > kız / kır + Çin. kun *(sürü, kalabalık, topluluk)* > kır-kın] *is.* **1.** Kızlar. [İKPÖy.] **2.** Cariye; karavaş. [EUTS] [Gabain] **3.** Genç kız; bakire. [Gabain] [EUTS]

kırkın[2], [kır-kın] *{eT} is.* Azap; ıstırap. [EUTS]

kırkıncı, [kırk-ıncı] *sf.* Sırası ve yeri kırk sayısı ile belirtilen.

kırkınlık, -ğı [kır-mak > kır-kın-lık قرقنلق] *{OsT} sf.* Çok can kaybına mal olan.

kırkınmak, [kırk-ın-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* (Köpek için) havlamak. [DS]

kırkıntı, [kırk-ıntı] *is.* **1.** Bir şeyin kenar ve uçlarından kesilmiş olan kısımlar; parçalar; kırpıntı. **2.** Kırkılan saç, sakal, yün ve yapağıdan düşen parçalar.

kırkır[1], [kır *(yans.)* > kır + kır / gır+gır] *{ağız} is.* **1.** Boğazı dar, uzun sürahiye benzer kulpsuz testi. **2.** Kurbağa. **3.** Yaban ördeği. **4.** Serçe. [DS]

kırkır[2], [kır+kır] *{ağız} is.* **1.** Dedikodu; geçimsizlik. **2.** Çok konuşan kadın; geveze. [DS]

kırkır[3], [? kırkır] *{ağız} is.* Tav; en uygun zaman. [DS]

kırkışmak[1], [kırk-mak > kırk-ış-mak] *{eT} işteş. f. [-ur]* Birlikte kırkmak; yardımlaşarak kırkmak. [DLT]

kırkışmak[2], [kır-kı-ş-mak] *{ağız} is.* Çekişmek; kavga etmek. [DS]

kırkıt[1], **-dı** [kırk-ıt] *{ağız} sf.* **1.** (Kişi için) kuvvetli. **2.** Kendisinden sakınıldığı için sözü geçen; dişli. [DS]

kırkıt[2], **-di** [Yun. kerkida] *{ağız} is.* **1.** Kirkit. **2.** Çorap şişi. [DS]

kırkkat, [kırk+kat] *{ağız} is.* İşkembe. [DS]

kırklama, [kırk-la-ma] *is.* Kırklamak eylemi.

kırklamak, [kırk-la-mak] *gçsz. f. [-r] [-l(ı)-yor]* **1.** (Doğum yapan kadın veya doğan bebek için) doğumdan sonraki kırkıncı günü doldurmak; kırk gün geçmek. **2.** *gçl. f.* Bir şeyi kırk defa yıkamak. **3.** Bir şeyi pek çok kere yıkamak. **4.** *{ağız}* Boğaza masaj yapmak. [DS]

kırklanma, [kırk-la-n-ma] *is.* **1.** Kırk kere yapılmak eylemi. **2.** Doğum sonrasında kadın ve çocuğunun kırkıncı günü özel olarak yıkanıp temizlenmesi durumu.

kırklanmak, [kırk-la-n-mak] *dönşl. f.* **1.** (Doğum yapan kadın ve çocuğu için) kırkıncı günü özel surette yıkanmak. **2.** *edil. f.* Kırk kez yıkama eylemi yapılmak. **3.** Pek çok kez yıkanmak; tekrar tekrar yıkanmak.

kırklar, [kırk-lar] *is. tasvf.* Evreni yönettiğine inanılan, başlarında kutup veya kutuplar kutbu adı verilen bir zat bulunan kırk kişilik ermişler grubu; kırk kişilik evliyalar topluluğu. ⊡ **kırklara karışmak,** *Ortadan kaybolmak; uzun süre ortalıkta görünmez olmak; sırra kadem basmak.*

kırklı, [kırk-lı] *sf.* **1.** Kırk parçası bulunan; kırk parçadan oluşan; içinde kırk tane aynı nesneden bulunan. **2.** (Anne ve bebek için) doğumdan sonra kırk günü henüz doldurmamış olan. **3.** (Bebek için) birinin kırkı çıkmadan öbürü doğan.

kırklık[1], **-ğı** [kırk *(sayı)* kırk-lık] *sf.* **1.** (Kişi için) kırk yaşlarında olan. **2.** (Ölçü için) içinde kırk birimi bulunduran. **4.** *is.* Doğacak çocuk için hazırlanan bebek giysi ve bezleri. **5.** Eskiden kırk para yani bir kuruşa verilen isim.

kırklık[2], **-ğı** [kırk-mak > kırk-lık] *{ağız} is.* Davar ve koyun kırkmaya yarayan makas; kırkı. [DS]

kırklım, [kırk-mak > kırk-ıl-mak > kırk(ı)l-ım] *{eT} is.* **1.** (Saç, sakal vb. için) kazıma; kesim. **2.** Vergi toplayıcılarının belli oranda aldıkları tahıl. [DLT]

kırkma[1], [kırk-ma] *is.* **1.** Kırkmak eylemi. **2.** Bir hayvanın tüylerini kesme işi; kırkım. **3.** *{ağız}* Alın üzerine dökülmüş, uçları kesik saç; kâkül. [DS] ⊡ **kırkma kamış,** *{ağız} Sulak yerlerde yetişen boğumlu gövdesinden kaval yapılan bir tür kamış.* [DS]

kırkma[2], [kırk-ma] *{ağız} is.* Dişli küçük orak. [DS]

kırkma[3], [kırk-ma] *{ağız} is.* Sığırların dilinde oluşan bir hastalık. [DS]

kırkmak, [kır-mak > kır-(ı)k-mak > kırk-mak قرقمق] *gçl. f. [-ar]* **1.** Bir şeyin fazla taraflarını kesmek; kısaltmak; kesmek; kırpmak. *{eT} {eAT} {OsT} (aynı)* [EUTS] [DLT] **2.** Bir hayvanın tüylerini kesmek. *{eT} {eAT} (aynı)* [EUTS] [DLT] **3.** (Saç, sakal için) kesmek. *{eT} {eAT} {OsT} (aynı)* [EUTS] [DLT]

kırkmerdiven, [kırk+merdiven] *is.* **1.** Çok dik yokuş; kırk merdiveni. **2.** Ağız kısmı kertikli ve düğüm düğüm olmuş kılıç.

kırkmerdiveni, [kırk+merdiven-i] *is.* Çok dik yokuş.

kırkpare, [kırk + Far. pāre] *(kırkpa:re) is.* **1.** Kare, üçgen, dikdörtgen, eşkenar dörtgen gibi geometrik şekillerde kesilmiş değişik renk ve desenli kumaşın birleştirilmesi ile bir süs ögesi meydana getirme tekniği. **2.** Bu tekniğe göre yapılmış süsleme.

kırktırma, [kırk-tır-ma] *is.* Kırkmak işini yaptırma eylemi.

kırktırmak, [kırk-tır-mak] *gçl. f. [-ır]* Kırkmak eylemini yaptırmak; kırkmasına neden olmak; kırkmasını sağlamak.

kırkuy, [kırğüy / kurğuy] *{eT} is.* → kırguy. [DLT]

kırlaç, -cı [kırlangıç] *{ağız} is.* Küçük kayık. [DS]

kırlagıç, [kırlaguç] *{eAT} is.* Kırlangıç.

kırlağan, [kırla-ğan] *{ağız} is.* Gericiler topluluğu. [DS]

kırlağuç, [kırlaguç قرلغوچ] *{eAT} is.* Kırlangıç.

kırlak, -ğı [kır-la-k] *{ağız} is.* Tuzluk. [DS]

kırlamak[1], [kır > kır-lā-mak] *(kırla:mak) gçl. f. [-r] [-l(ı) -yor]* **1.** *{eT}* Yerde çukurlar açmak; kazmak. [DLT] **2.** *{ağız}* Kaçmak. [DS] **3.** *{ağız}* Bir işte başarı gösteremeyip çekilmek. [DS]

kırlamak[2], [kır > kır-la-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Ağaçsız kalmak. [DS]

kırlamak[3], [hır / kır *(yans.)* > hır-la-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Gevezelik etmek; gereksiz konuşmak. [DS]

kırlan, [kır-la-n ?] *{ağız} sf.* Yıkık; bakımsız. [DS]

kırlangıç, -cı [*eT.* Teleüt. karılık-aç > karlıgaç / kargılaç > kırlangıç] *is.* **1.** *zool.* Serçegillerden, tüyleri parlak siyah, beyaz karışımı, gagası kısa ve derin yarık biçiminde, kanatları uzun ve sivri, kuyruğu çatal, bacakları kısa, uçarak avlanan, sinek ve zararlı böceklerle beslenen, dik yüzeylere çamurdan yuva yapan, göçmen ve ötücü bir kuş, *(Hirundo).* **2.** Eskiden, buharlı gemilerin icadından önce keşif, haberleşme ve karakol hizmetlerinde kullanılan karamürsel çektirmelerinin en küçüğü olan, kürekli ve yelkenli bir tür gemi. **3.** *{ağız}* Öküz ve at arabalarında arka tekerlekleri ve dingili özeğe bağlayan çatal ağaç. [DS] **4.** Köy köy dolaşarak göz hastalıklarını tedavi eden diplomasız göz hekimi. ⊡ **kırlangıç balığı,** *zool. Hemen bütün denizlerde rastlanan, başı piramidimsi, eti lezzetli ve makbul bir kemikli balık, (Trigla).*|| **kırlangıç balığıgiller,** *zool. Ilık ve sıcak denizlerde yaşayan hepçil beslenen, oldukça yavaş yüzen, dikenli yüzgeçliler alt takımından bir balık familyası, (Triglidae).*|| **kırlangıç dönümü,** *Ekim ayının ilk günleri; ekim başı.*|| **kırlangıç dönümü fırtınası,** *Ekimin on yedi veya on sekizinde esen şiddetli rüzgârlar.*|| **kırlangıç fırtınası,** *Nisan ayının başında görülen sayılı fırtına.*|| **kırlangıç kuyruğu,** *1. Marangozlukta ahşap parçalarını küçük üçgenimsi erkek ve dişi oymalarla karşı karşıya getirerek birleştirme işlemi. 2. Koyunlarda üç buçuk dört yaşına doğru ön dişlerinde, aşınmadan dolayı meydana gelen kırlangıç kuyruğu biçimindeki işaret. 3. İki taşı veya yapı elemanını birleştirmekte kullanılan kırlangıç kuyruğu biçimindeki bağ. 4. Hayvanın kulağını ucundan V biçiminde keserek yapılan eneme.*|| **kırlangıç otu,** *bot. Gelincikgillerden, Kuzey Anadolu bölgelerinde yıkıklıklarda yetişen, içerdiği alkaloitler sebebiyle hekimlikte kullanılan, sarı çiçekli, ince uzun kapsül biçiminde meyveleri olan çok yıllık otsu bitki türlerine verilen isim, (Chelidorium majus ve Glaucium flavum).*

kırlangıçgiller, [kırlangıç-gil-ler] *is. zool.* Yeni Zelanda dışında bütün dünyada görülen, örnek tipi kırlangıç olan ötücü kuşlar familyası, *(Hirundinidae).*

kırlankuç, [kırlankuç قرلنقوچ] *{eAT} is.* Kırlangıç.

kırlanmak[1], [kır > kır-lā-mak > kır-la-n-mak] *{eT} dönşl. f. [-ır]* **1.** Yerde hendekler ve çatlaklar meydana gelmek. [DLT] **2.** Kırlaşmak; kıraçlaşmak. [DLT]

kırlanmak[2], [kır-la-n-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* Yakın yoldan değil de daha uzak ve dolambaçlı yollardan gitmek. [DS]

kırlanmak[3], [kır-la-n-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* Çok konuşmak; gevezelik etmek. [DS]

kırlaşma, [kır-la-ş-ma] *is.* **1.** Kır renk olma. **2.** Kıraç hâle gelme eylemi.

kırlaşmak[1], [kır-la-ş-mak] *dönşl. f. [-ır]* (Arazi ve toprak için) kır hâline gelmek; kıra dönmek.

kırlaşmak[2], [kır-la-ş-mak] *dönşl. f. [-ır]* **1.** Kır rengini almak. **2.** (Saç, sakal için) beyazlaşmak; kır düşmek.

kırlatma, [kır-la-t-ma] *{ağız} is.* Lahana yemeği. [DS]

kırlatmak, [kır > kır-lā-mak > kır-la-t-mak] *gçl. f. [-ır]* **1.** *{eT}* Kıyı, kenar yaptırmak; kıyılatmak. [DLT] **2.** *{ağız}* Dışarı atmak; fırlatmak. [DS] **3.** *{ağız}* Tedirgin edip kaçırmak. [DS] **4.** *{ağız}* Çok konuşturmak. [DS]

kırlent, [İt. ghirlando / Fr. guirlande] *is.* **1.** Yastık ve yatak örtülerinde yer alan meyve, yaprak ve çiçek şekillerinden oluşan zincirleme süs unsuru. **2.** Yatak üzerine konulan işlemeli veya işlemesiz yastık.

kırlı[1], [kır-lı] *{ağız} is.* Sebze fidesi. [DS]

kırlı[2], [kır-lı] *{ağız} is.* **1.** Taşralı; köylü; yabancı. **2.** İşçi. **3.** Testici. [DS]

kırlık[1], **-ğı** [kır-lık] *is.* Kırarmış olma durumu.

kırlık[2], **-ğı** [kır-lık] *is.* Şehir dışında bulunan açık yer; kır olan yer; kır.

kırlık[3], **-ğı** [kır-lık] *{ağız} is.* Kırlangıç. [DS]

kırma[1], [kır-ma] *is.* **1.** Kırmak eylemi. **2.** Elbisede ve döşemeliklerde kumaşı katlamak suretiyle yapılan süs. **3.** Hayvan yemi olarak kullanılan kırık tahıl. **4.** İnce bulgur elde etmek için ıslatılmış buğdayın kırılarak öğütülmesi işlemi. **5.** Namlusu kırılarak doldurulan tüfeklerin genel adı. **6.** *matb.* Basılmış olan geniş yüzey kâğıtları işaretli yerlerinden kırarak kitap boyutuna indirme işlemi. **7.** Küçük bakır sahan. **8.** *{ağız}* Pili. [DS] **9.** *{ağız}* Omurların yerlerinden oynamasından oluşan ağrı; bel fıtığı. [DS] **10.** *{ağız}* İri olarak öğütülmüş tahıl. [DS] **11.** *{ağız}* Bir tür av tüfeği. [DS] **12.** *{ağız}* Hayvanlara verilen arpa ezmesi. [DS] **13.** *{ağız}* Un kepeği. [DS] **14.** *sf.* (Tabanca, tüfek, sandalye, oturma grubu mobilya vb. için) ortasından kırılır gibi katlanıp açılarak kullanılabilen. **15.** *{ağız}* (Hayvanlar için) soyu başka cinslerle karışık olan; farklı veya zıt iki türün karışımından doğan; ırkî karakteri kesin olarak ayırt edilemeyen; melez. [DS] ☞ **kırma çatı,** *Aynı yamaç üzerinde iki değişik eğimi olan çatı.*|| **kırma köpek,** *Başka cins iki köpeğin birleşmesinden doğan köpek.*|| **kırma mercan,** *zool. Kemikli balıklar takımının izmaritgiller familyasından Karadeniz'de yaşayan bir balık, (Pagrus erythrinus).*|| **kırma mısır,** *{ağız} 1. Küçük mısır koçanları. 2. Az taneli mısır koçanları. 3. Mısır koçanlarının kırıkları.* [DS]|| **kırma taş,** *Kayalardan kırılarak elde edilen, elenerek boyutlarına göre ayrılan kalınlığı 5-25 mm. arasında değişen yol yapım veya beton agrega malzemesi.*|| **kırma yaka,** *Hafif bir kumaştan yapılan ve kırma şeklinde pililerle süslenen yaka.*|| **kırma yazı,** *Eski yazıda talik ve nesih yazı üslûbunun özel bir çeşidi.*

kırma[2], [kır-mak > kır-mā] *(kırma:) {eT} sf.* Söbe. [DLT]

kırma[3], [kır-ma] *{ağız} is.* **1.** Küçük dere. **2.** Ot bitmeyen bayır yer. **3.** Engebeli toprak. **4.** Birbirine paralel küçük sel yarıntıları. **5.** Dağ ve tepelerdeki küçük kuytu yerler. **6.** Dağlardan akan sellerin açtığı tarak dişini andırır çıkıntılar. **7.** Kesildikten sonra yeniden yetişen orman. [DS]

kırma[4], [kır-ma] *{ağız} sf.* **1.** İri yarı. **2.** Yeni yapılan binaların üzerine atılan büyük ağaçlar; atkı. [DS]

kırma[5], [kırp-mak > kır(p)-ma] *{ağız} is.* Peşkir; havlu; peçete. [DS]

kırmacalık, -ğı [kır-ma-ca-lık] *{ağız} is.* Değirmenciye verilen öğütme ücreti. [DS]

kırmacı, [kır-ma-cı] *is.* **1.** Kırma yapan kimse. **2.** Tahıl dövme ve ezme değirmeni. **3.** Değirmenci. **4.** Kırık tahıl satıcısı. **5.** Basılmış formaları kitap boyutunda katlayan işçi.

kırmaç, -cı [kır-ma+aş] *{ağız} is.* Sıcak mısır ekmeğine yağ karıştırarak yapılan bir yiyecek. [DS] ☞ **kırmacını almak,** *{ağız} 1. Öldürmek; kökünü kazımak; sonunu almak. 2. Yenmek.* [DS]

kırmaçek, [? kırmaçek] *{ağız} is.* Harman kaldırılırken yoksullara ve çocuklara dağıtılan buğday. [DS]

kırmaçı, [kır-mā > kır-ma-çī] *(kırmaçı:) {eT} is.* **1.** Deri. [KB] **2.** Marangoz; doğramacı. [Clauson]

kırmağan, [kır-ma-ğan] *{ağız} is.* İbrik. [DS]

kırmak, [*eT.* kır-mak قيرمق / قرمق] *gçl. f. [-ar]* **1.** Sert şeyleri vurma veya ezme yoluyla parçalamak; parçalara ayırmak. **2.** Vücuttaki kemiklerden bir veya bir kaçında düşme, çarpma vb. şekillerle kırık oluşmasına sebep olmak. **3.** (Tahılı) iri olarak öğütmek. **4.** Katlamak; bükmek. **5.** (Ceviz, fındık, yumurta vb. için) iç kısmından yararlanmak amacıyla kabuğunu parçalamak; içinden yararlanmak; çatlatmak. *{eT} (aynı)* [DLT] [Clauson] [DK] **6.** (Soğan, ekmek, salatalık, kavun vb. için) bıçak kullanmaksızın elle iri parçalara ayırmak. **7.** *{eT}* Bir şeyi kökünden çıkarmak; kazımak; soymak; sıyırmak. [DLT] [Clauson] **8.** (Savaş, bulaşıcı hastalık, soğuk vb. için) çok sayıda insan ve hayvan öldürmek; topluca öldürmek; yok olmasına sebep olmak. **9.** *{eAT} {OsT} {ağız}* Öldürmek; yok etmek; imha etmek; tenkil etmek; kökünü kazımak. [DS] **10.** (Fiyat için) pazarlık sonucu indirimde bulunmak; indirmek; azaltmak. **11.** Baskı işlemi bitmiş tabaka halindeki kâğıdı bir kitap boyutuna indirmek amacıyla kurallarına uygun biçimde katlamak. **12.** Çalışma ile elde edilen sonucu ortadan kaldırmak; etkisiz hâle getirmek. **13.** (Neşe, heves, vb. soyut şeyler için) yok etmek; ortadan kaldırmak. **14.** Etkisini, gücünü kesmek; şiddetinin azalmasına sebep olmak; yatıştırmak. **15.** *{ağız}* (Kişi için) küçümsemek. [DS] **16.** *{ağız}* Gözden düşürmek; küçük düşürmek. [DS] **17.** Henüz vadesi gelmemiş bir ticarî senedi, belirli bir oranda indirim yaparak alacaklıdan satın almak; iskonto etmek. **18.** Hareket halindeki bir taşıtın yönünü değiştirmek amacıyla direksiyon veya dümeni çevirmek. **19.** *mecaz.* Birinin incinmesine veya gücenmesine sebep olacak bir davranışta bulunmak; gücendirmek; incitmek. **20.** (Olumsuz biçimiyle) reddedememek; geri çevirememek. **21.** Tavlada rakip oyuncunun pulunu oyun dışı bırakmak. **22.** *fiz.* Doğrultusuna farklı indisi olan bir saydam cisim getirerek ışığa yön değiştirtmek. **23.** (Sonuç için) kimsenin ulaşamadığı başarıyı elde etmek. **24.** *{ağız}* İskambilde karşı tarafın elinde bulunan kozu alarak gereği gibi değerlendirmesini engellemek. [DS] **25.** *gçsz. f. argo.* Kaçmak; uzaklaşmak; ortadan kaybolmak. **26.** *argo.* Gitmesi gereken bir yere gitmemek. **27.** *argo.* Esrarı küçük parçalara ayırmak. **28.** *argo.* Uyuşturucu maddeyi bir başka uyuşturucu ile karıştırmak.

⊡ **kıran kırana,** *(Kavga, güreş, dövüş için) birbirini yok etmek istercesine; karşılıklı öldürürcesine.*|| **Kır boynunu!** *"Defol, çek git, git başımdan!" anlamlarında kullanılır.*|| **kırdığı ceviz kırkı geçmek,** *Sürekli yakışıksız ve uygunsuz davranışlarda bulunmak.*|| **kırdığı koz bini aşmak,** *Sürekli yakışıksız ve uygunsuz davranışlarda bulunmak.*|| **Kır dümeni!** *argo. "Defol!" anlamında kullanılır.*|| **kırıp dökmek,** *Öfke veya dikkatsizlik sebebiyle birçok şeyi kırmak; harap etmek; bozmak.*|| **kırıp geçirmek,** *1. Çok sert ve kırıcı davranışlarda bulunmak. 2. Toptan yok etmek; çok büyük zararlara, can ve mal kayıplarına sebep olmak. 3. Güldürücü söz ve davranışlarla herkesi katıla katıla güldürmek; çok güldürmek.*|| **kırıp sarmak,** *Bir iş için gerekli olan parayı her türlü imkânları kullanarak elde etmek.*

kırmalaşmak, [kır-mak > kır-ma > kırma-la-ş-mak] *{eT} işteş. f. [-ur]* (Birlikte) parçalamak; kırmak. [EUTS]

kırmalı, [kır-ma-lı] *sf.* Üzerine kırmalar yapılmış olan; kırması olan. ⊡ **kırmalı kenar,** *Bir kitabın basma, oyma ve yaldızlama yoluyla süsleme yapılan kenarı.*

kırmalık, -ğı [kır-ma-lık] *is.* Deniz kıyılarındaki ufak taşlarla kaplı sığ bölge.

kırman, [kır-man] *{ağız} is.* **1.** Çatı kurarken ağaçları bir eksen etrafında dizerek meydana getirilmiş kubbemsi örtü. **2.** Yuvarlak; dairemsi. [DS]

kırmanço, [kır+manço] *{ağız} is.* Ak sakallı kimse. [DS]

kırmandal, [Yun. kremantalis] *{ağız} is.* Yaş tütün dizilerini kurutmak için kullanılan ve kazıklara gerilmiş tellerden oluşan düzen; ızgara. [DS]

kırmasız, [kır-ma-sız] *sf.* **1.** Kırması bulunmayan; üzerinde kırmalar olmayan. **2.** Hiçbir indirim yapılmadan; indirimsiz.

kırmaşmak, [kım *(yans.)* > kım-ra-ş-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* Kıpraşmak; yerinden oynamak; kımıldamak. [DS]

kırmıççı, [? kırmıççı] *{ağız} is.* **1.** Emziksiz su testisi. **2.** Su küpü. [DS]

kırmış, [kır-mak > kır-mış] *{ağız} is.* İnsan ya da yırtıcı hayvan tırnağı veya pençesi ile çizilmek suretiyle meydana gelmiş yara; tırmık. [DS]

kırmıt[1], [Yun. keramida > Ar. ḳirmīd قرميد] *{ağız} is.* **1.** Kiremit. **2.** Karm sancısını dindirmek için ısıtılarak kullanılan küçük yassı taş. [DS]

kırmıt[2], **-dı** [kır-mak > kır-(ı)m-ıt] *{ağız} is.* Ağaç parçaları; kırıntı. [DS]

kırmız, [Far. kirmiz > Ar. ḳırmiz قرمز] *is.* **1.** Kırmız böceğinden çıkarılan, parlak al bir boya maddesi olan glikozit; çiçek boyası; karmen; koksin; karminik asit. **2.** *{OsT}* Kırmız böceği. ⊡ **kırmız böceği,** *1. Zar kanatlılardan, kaynana dilleri üzerinde gelişen, kabuğundan kırmız elde edilen bir böcek, (Coccus ilicis). 2. Kabuklu bitler familyasına verilen genel ad; koşnil.*|| **kırmız madeni,** *Antimon bileşiklerinden al renkte olanı; madenkırmız.*

kırmızı, [Ar. ḳırmiz > ḳırmızī قرمزى] *sf* **1.** *{eAT}* Kızıl; al. [DK] **2.** Gün ışığının görünür tayfında portakal renginden önce gelen renk; gelincik çiçeği veya kan rengi; al; kızıl. **3.** Bu rengi veren boyar madde. **4.** Trafikte tehlike ve *"Dur!"* anlamlı işaret. **5.** *{ağız}* Domates. [DS] **6.** *{ağız}* Altın. [DS] **7.** *sf.* Bu renkte olan; kan renginde olan; gelincik çiçeği renginde olan; al; kızıl. ⊡ **kırmızı ayaklı sümsük kuşu,** *zool. Leyleksiler takımının, sümsükgiller familyasından, tüyleri is renginde, tropik denizlere yakın kıyılarda yaşayan, balıkla beslenen bir kuş, (Sula piscator).*|| **kırmızı bacaklı,** *Yaban çileği gibi toprak üstünde uzanan dalları ezilerek yaralara sarılan kırmızı renkli bir ot.*|| **kırmızı çizgi,** *Çam ağaçlarında görülen, uygun şartlarda kurutulmayan ağacın çatlayan hücre zarından giren mantarın yol açtığı bir tür hastalık.*|| **kırmızı çürük,** *Çam türü ağaçlarda zararlı mantarlar etkisi ile göbek odununun kırmızı kahverengi bir hâl alması.*|| **kırmızı dipli mumla davet etmek,** *Birinin gelmesi için ısrarla yalvarmak; ısrar etmek.*|| **kırmızı doruk,** *{ağız} Ticar değeri yüksek olan, tütün bitkisinin uç yaprakları.* [DS]|| **kırmızı et,** *Sığır ve koyun cinsi hayvanların yağ ve protein bakımından zengin etleri.*|| **kırmızı fener,** *argo. Genel ev.*|| **kırmızı gevrek,** *{ağız} Kırmızı ile siyah arası şaraplık üzüm.* [DS]|| **kırmızı gömlek,** *mecaz. Ne kadar saklamaya gayret edilirse edilsin bir türlü gizlenemeyen şey.*|| **kırmızı kan,** *Omurgalı hayvanlarda görülen, rengi hemoglobinden ileri gelen kırmızı renkli kan.*|| **kırmızı kart,** *spor. Daha önce sarı kart ile hakemler tarafından uyarılmış olan sporcunun aynı davranışı göstermesi veya kural dışı çok sert davranışta bulunması halinde oyundan çıkarılması cezası.*|| **kırmızı kart görmek,** *1. spor. Oyundan çıkarılmak. 2. mecaz. Herhangi bir yerden veya kurumdan uzaklaştırılmak.*|| **kırmızı körlüğü,** *tıp. Kırmızı ve yeşilin birbirinden ayırt edilememesi biçiminde ortaya çıkan görme bozukluğu.*|| **kırmızı oy,** *Bir oylamada, ileri sürülen görüş veya teklifi kabul etmediğini belirten oy; ret oyu; hayır oyu.*|| **kırmızı mamye,** *{ağız} Domates.* [DS]|| **kırmızı patlıcan,** *Domates.*|| **kırmızı plaka,** *Cumhurbaşkanı, başbakan, meclis başkanı, yardımcıları ve bakanlara ayrılan resmî otomobillere takılan kırmızı renkli plaka.*|| **kırmızı yaka,** *argo. Polis.*

kırmızıbiber, [kırmızı+biber] *is. bot.* Patlıcangillerden iri ve etli bir tür biber; Hint biberi; Macar biberi; Türk biberi, *(Capsicum annuum).* **2.** Olgunlaşın-

ca acılaşan bu biberin kurutularak öğütüldükten sonra yemeklerde bahar olarak kullanılan tozu.

kırmızılahana, [kırmızı+lahana] *is. bot.* Rengi kırmızı olan bir tür lahana, *(Brassica oleracea / Capitata rubra).*

kırmızılanma, [kırmızı-la-n-ma] *is.* Kırmızı renge bürünmek eylemi.

kırmızılanmak, [kırmızı-la-n-mak] *dönşl. f. [-ır]* Kırmızı renge bürünmek; kırmızı bir durum almak.

kırmızılaşma, [kırmızı-la-ş-ma] *is.* Kırmızı bir hâl alma.

kırmızılaşmak, [kırmızı-la-ş-mak] *dönşl. f. [-ır]* Rengi kırmızıya dönmek; kırmızı bir durum almak; kırmızılık kazanmak; kızarmak.

kırmızılık, -ğı [kırmızı-lık] *is.* **1.** Kırmızı olma durumu; kırmızı olan şeyin niteliği. **2.** Kırmızı olarak görünen yer; kırmızısı belli olan şey. **3.** Vücutta görülen kırmızı leke veya belirtiler; kızartı.

kırmızımsı, [kırmızı-msı] *sf.* Kırmızıya yakın; kırmızıya çalan; biraz kırmızı; kırmızımtırak; kızılımsı.

kırmızımtırak, -ğı [kırmızı-mtırak] *sf.* Kırmızıya yakın; kırmızıya çalan; biraz kırmızı; kırmızımsı; kızılımsı.

kırmızıturp, [kırmızı+turp] *is. bot.* Kökleri kırmızı renkte olan bir tür turp, *(Raphanus sativus / Radicula).*

kırna[1], [kır-ma] *{ağız} sf.* Melez. [DS]

kırna[2], [? kırna] *{ağız} is.* Yaban zambağı. [DS]

kırna[3], [kırna] *{ağız} is.* Hastalıktan sararmış kimse; sıska. [DS]

kırnacuk, -ğu [Ar. ğurnüḳ *(yakışıklı genç erkek veya kız)* => kırnak > kırna(k)-cuk قرناجوق] *{OsT}* *is.* Küçük cariye.

kırnak[1], **-ğı** [Ar. ğurnūḳ => kırnak قرناق] *is.* **1.** *{eT} {eAT} {OsT} {ağız}* Cariye. [DLT] [DK] [DS] **2.** Bayan hizmetçi; halayık; hizmetçi. *{eAT} {ağız} (aynı)* [DK] [DS] **3.** *{ağız} sf.* (Kişi için) gösterişli; çalımlı; süslü. [DS] **4.** *{ağız}* Güzel; titiz. [DS] **5.** *{ağız}* Boylu boslu, çevik; atik. [DS] **6.** *{ağız}* (Kadın için) oynak; cilveli. [DS] **7.** *{ağız}* Becerikli. [DS] **8.** *{ağız}* Oyunbozan; kalleş. [DS] **9.** *{ağız}* Alıngan. [DS] ☞ **kırnak saçı,** *{ağız} Koyun tüyü gibi kıvırcık saç; Arap saçı.* [DS]

kırnak[2], **-ğı** [kır-ın-ak] *{ağız} is.* Arının üçüncü oğulu. [DS]

kırnak[3], **-ğı** [kır-la-k] *{ağız} is.* **1.** Rüzgâr etkisi ile karı sürüklenerek çıplak kalmış tepeler. **2.** Ağaçsız, çıplak ve kayalık tepeler. [DS]

kırnap, [Ar. ḳınneb] *{ağız} is.* Urgan. [DS]

kırnaşık, -ğı [kır-(ı)n-aş-ık] *{ağız} sf.* Kıvırcık. [DS]

kırnaşmak, [kır-(ı)n-aş-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* **1.** Yüzünü döndürüp bakmak. **2.** Çalışan kimsenin başında dolaşarak işine engel olmak. [DS]

kırnata, [İsp. Granada / Fr. clarinette] *(kırna'ta) is.* Tahtadan yapılma, perdeleri metal üflemeli bir tür çalgı; klarnet.

kırnav, [kırnav *(yans.)*] *{ağız} is.* **1.** Çiftleşmek isteyen dişi kedi. **2.** *sf.* İnatçı. [DS] ☞ **kırnava gelmek,** *{ağız} (Dişi kedi için) çiftleşmek için erkek kedi istemek.* [DS]|| **kırnav olmak,** *{ağız}* → kırnava gelmek. [DS]

kırnavlamak, [kırnav-la-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(ı)-yor]* (Dişi kedi için) çiftleşmek istemek. [DS]

kırnavlamış, [kırnav-la-mış] *{ağız} sf.* (Dişi kedi için) çiftleşmek isteyen; kızana gelmiş. [DS]

kırngak, [kıñ > *kıñ-rā-mak > kıñ-rā-k] *(kıñra:k) is.* → kıngrak.

kırnı, [? kırnı] *{ağız} is.* Kene. [DS]

kırnık, -ğı [kır-(ı)n-ık] *{ağız} sf.* **1.** Kel. **2.** *is.* Küçük küp. [DS]

kıro, [Kürt. kıro] *sf.* **1.** *argo.* (Kişi için) kaba ve görgüsüz; taşralı. **2.** *ünl. {ağız}* Ulan; hey! [DS]

kıroğ, [? kıroğ] *{ağız} is.* Saçı kırlaşmış adam. [DS]

kırp[1], [kerp / kırp *(yans.)*] *is.* Kıpırdamayı, ağır veya hızlı hareket etmeyi ve bu biçimde göz açıp kapamayı anlatan kök. [Zülfikar] *kırp-mak, kırp-ık, kırp-ış-mak*

kırp[2], [kırp *(yans.)*] *is.* Kesme ve koparma, küçük parçalara bölme sırasında çıkan sesleri anlatan kök. [Zülfikar] *kırp-mak, kırp-ıl-mak, kırp-ıt-mak, kırp-ın-tı*

kırpa, [Bul. kírpa [Tietze]] *{ağız} is.* **1.** Bez parçası. **2.** Mendil; yağlık. **3.** Peşkir; havlu. [DS] ☞ **kırpa bakmak,** *{ağız} Gözünü kısarak bakmak.* [DS]

kırpe, [? kırpe] *{ağız} is.* Taş yapı. [DS]

kırpı, [kırp-ı] *{ağız} is.* Ekin biçilirken tarlaya dökülen başaklar. [DS] ☞ **kırp etmek,** *{ağız} Dökülen başakları toplamak.* [DS]

kırpık[1], **-ğı** [kırp-ık] *sf.* **1.** Kırpılmış olan. **2.** Bölük pörçük. **3.** *is.* Kesilmiş kumaş ve kâğıt artıkları; kırpıntı. **4.** *{ağız}* Halı dokuma sırasında makasla kesilen yünler; yün kırpıntıları. [DS] **5.** *argo.* Köşeleri yuvarlatılmış tavla veya barbut zarı. ☞ **kırpık sözcük,** *dbl. Bir bölümü atılarak kullanılan sözcük. otomobil > oto.*

kırpık[2], **-ğı** [kırp-ık] *{ağız} sf.* Sürekli gözünü kırpan. [DS]

kırpılma, [kırp-ıl-ma] *is.* Kırpılmak eylemi ve durumu.

kırpılmak, [kırp-ıl-mak] *edil. f. [-ır]* **1.** Kırpma eylemine uğramak; kırpmak işi yapılmak; kırkılmak. **2.** *argo.* Parası alınmak; kumarda yenilmek.

kırpıntı, [kırp-ıntı] *is.* **1.** Kırpılmış, kesilmiş şeylerden kalan küçük parçacık. **2.** Bir kumaşı, deriyi işlerken çıkarılan parça veya kısım. **3.** *{ağız}* Halı artıkları. [DS] **4.** *sf.* Kırpıntı biçiminde olan. ☞ **kırpıntı bohçası,** *1. İçine kumaş kırpıntıları konulan*

bohça. 2. mecaz. Kafasını gereksiz bilgilerle doldurmuş olan.*

kırpışma, [kırp-ış-ma] *is.* **1.** Kırpışmak eylemi. **2.** *tv.* Görüntünün parlaklığında ve renginde görülen titreme veya açılıp kapanma şeklindeki bozukluk.

kırpışmak, [kırp-ış-mak] *dönşl. f. [-ır]* **1.** (Göz için) aşırı aydınlıktan sık sık kırpılmak. **2.** (Işık için) yanıp söner gibi olmak; titremek. **3.** *{ağız}* Çabuk iş yapmak. [DS] **4.** *{ağız}* Çevresindekilerle sürekli tartışmak. [DS]

kırpıştırma, [kırp-ış-tır-ma] *is.* Kırpıştırmak eylemi.

kırpıştırmak, kırp-ış-tır-mak] *gçl. f. [-ır]* Gözleri çabuk çabuk açıp kapamak; kırpmak; kıpıştırmak.

kırpıt, [kırp-ıt] *{ağız} is.* El örgüsü ve yünden yapılmış pantolon. [DS]

kırpıtmak, [kırp-ıt-mak] *{ağız} gçl. f. [-ır]* **1.** (Hayvan için) kulaklarını korkudan dikmek. **2.** Saç kestirmek. **3.** Kıyısından bir parça almak. [DS]

kırpma, [kırp-ma] *is.* **1.** Orasını burasını kesmek eylemi. **2.** *{ağız}* Dağın dereye doğru olan sırt kesimi. [DS] **3.** *{ağız}* Kurutularak ufalanan asma yaprağı ile bulgur karışımından yapılan yemek. [DS] **4.** *{ağız}* Diş etlerinin şişmesiyle beliren bir tür inek hastalığı. [DS] **5.** *{ağız}* Kâkül. [DS]

kırpmaç, -cı [kırp-maç] *{ağız} is.* Dikilmek için bir çiçekten koparılan dal. [DS]

kırpmak[1], [kırp-mak / kırk-mak] *{eT} gçl. f. [-ar]* **1.** Bir şeyin orasını burasını kesmek; kırkmak. **2.** (Para ve harcamalar için) kısıntı yapmak; tutumlu davranmak. **3.** *argo.* Birisinin parasını almak; kumarda ütmek.

kırpmak[2], [kırp-mak] *gçl. f. [-ar]* Refleks olarak göz kapaklarını açıp kapamak; kıpmak.

kırptırma, [kırp-tır-ma] *is.* Kırpma işini yaptırmak eylemi.

kırptırmak, [kırp-tır-mak] *gçl. f. [-ır]* Kırpmak işini yaptırmak; kırpmasını sağlamak; kırpmasına neden olmak.

kırpuk, -ğu [kırp-ık] *{ağız} is.* Mantı yemeği. [DS]

kırr, [kırr] *{ağız} ünl.* Eşek kovalama, çağırma ve çevirme ünlemi. [DS]

kırran, [kır-mak > kır-an] *{ağız} is.* Veba. [DS]

kırrey, [kırrey] *{ağız} ünl.* Eşek çağırma ünlemi. [DS]

kırrık, -ğı [kır-rı-k] *{ağız} is.* Orak bileme taşı; bileği taşı. [DS]

kırrıklamak, [kırrı-k-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* El veya parmağıyla birinin kalçasına dokunmak. [DS]

kırs, [kırs] *{ağız} sf.* Kıskanç. [DS] 🗗 **kırs olmak,** *{ağız} 1. (Uzun süre hasta yatan kimse için) sinirli olmak; bağırıp çağırmak. 2. (Uzun süre kapalı kalan hayvan için) dışarı çıkmak için tos vurmak.*

kırsal, [kır-sal] *sf.* Kır ile ilgili; kıra ait; kırları ilgilendiren. 🗗 **kırsal alan,** *Üretim ilişkileri tarıma dayanan kimselerin yaşadığı yerler.*|| **kırsal bölge,** *Çoğunlukla tarım ve hayvancılığın egemen olduğu, az sayıda insanın yaşadığı yer.*|| **kırsal ekonomi,** *Ekonominin çoğunlukla tarım ve hayvancılıkla ilgili alanını inceleyen dalı.*|| **kırsal nüfus,** *Şehir dışında oturan çoğunlukla tarımla uğraşan insanlar.*|| **kırsal toplum,** *folk. sosy. Geçimlerini çoğunlukla tarımla sağlayan, yaşantılarını geleneksel bir düzen içinde sürdüren, bağlı oldukları toprak üzerinde barınan bireylerden oluşmuş toplumsal ve ekonomik birim.*

kırsamak, [*eT.* kars-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-s(ı)-yor]* **1.** El çırpmak. **2.** Parmak eklemlerini kütletmek. [DS]

kırş, [? kırş] *{ağız} is.* Ürün toplandıktan sonra geriye kalan sebze gövdeleri. [DS]

kırşa, [kırcı / kırça] *{ağız} is.* Donmuş kar. [DS]

kırşak, -ğı [kır(ı)ş-ak] *{ağız} is.* Bir tür kene. [DS]

kırşaklanmak, [kır(ı)ş-ak-la-n-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* (Çok bükülmüş ip için) bükülerek dolaşmak. [DS]

kırşan, [kır(ı)ş-an] *{ağız} is.* Hasta hayvan. [DS]

kırşan, [kır(ı)ş-an] *{ağız} is.* Pudra. [DS]

kırşarmak, [kır(ı)ş-ar-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* Hasta olmak. [DS]

kırşırma, [kır(ı)ş-ır-ma] *{ağız} is.* Davarlarda görülen bir hastalık. [DS]

kırştırmak, [kır(ı)ş-tır-mak] *{ağız} gçl. f. [-ır]* Pürüzlü ve sert olmak. [DS]

kırt[1], [kart / kırt / kirt / kürt *(yans.)*] *is.* **1.** Pütürlü yüzeylere sürtünmeyi, kırmayı, kesmeyi, kemirmeyi, kazıyıp koparmayı, diş diş yapmayı anlatan kök. [Zülfikar] *kırt etmek, kırt-ıl kırt-ıl, kırt kırt, kırt-lamak* **2.** Kesilen veya ısırılan sert bir cismin çıkardığı ses. 🗗 **kırt kırt,** *1. (Kesmek, yemek eylemleri için) kırt sesi çıkararak. 2. {ağız} Havuç.* [DS] *3. {ağız} Kibrit.* [DS]

kırt[2], [kır-mak > kır-t] *sf.* **1.** *{eT}* Kısa. [DLT] **2.** *{ağız}* Küçük. [DS] 🗗 **kırt kişi,** *{eT} Kötü huylu kimse; cimri kişi.* [DLT]

kırtaç, -cı [kırt-a-ç] *{ağız} is.* Salyangoz. [DS]

kırtal, [? kırtal] *{ağız} is.* Kadınların başlık ya da feslerinin düşmemesi için çene altından geçirdikleri bağ. [DS]

kırtan, [kırt-an] *{ağız} is.* Sürülüp ekilemeyen tarla. [DS]

kırtarmak[1], [kırt-ar-mak قرترمق] *{eAT} gçl. f. [-ır]* (Kaş vb. için) kırıştırmak; çatmak.

kırtarmak[2], [kır(ı)t-ar-mak] *{ağız} gçsz. f. [-ır]* Üşümek; donmak. [DS]

kırtas, [Yun. khartes>Ar. ḳırtās قرطاس] *(kırta:s)* *{OsT} is.* Papirüsten elde edilen kâğıda Arapların vermiş olduğu isim.

kırtasî, [Ar. ḳırtāsī قرطاسی] *(kırta:si:)* *{OsT} sf.* Kâğıda ait; kâğıtla ilgili. 🗗 **kırtasi işler,** *{OsT} 1. Kâ-*

ğıtla yapılan işler. 2. Büroya ait işler.|| **kırtâsî muamele,** *{OsT} 1. Kâğıt üzerinde yürütülen işlemler. 2. Büroyu ilgilendiren işlemler.*

kırtasiye, [Ar. ḳırtās > ḳırtāsiyye قرطاسيه] *(kırta:siye) {OsT} is.* **1.** Defter, kâğıt, kalem vb. büro gereçlerinin genel adı. **2.** Kâğıt üzerine yazılarak yapılan işlemler; kâğıt ve kayıt işlemleri. **3.** Yazı araçları için ayrılan ödenek.

kırtasiyeci, [kırtasiye-ci] *(kırta:siyeci) is.* **1.** Kırtasiye olarak adlandırılan malzemeleri satan kimse. **2.** *mecaz.* Resmî kurumlarda işleri aşırı derecede kâğıt bolluğuna boğan ve gereksiz yere uzatan kimse; şekilci; formaliteci; bürokrat.

kırtasiyecilik, -ği [kırtasiye-ci-lik] *(kırta:siyecilik) is.* **1.** Kırtasiyecinin yaptığı iş. **2.** *mecaz.* Kamu kurumlarında işlerin gereği yokken çoğaltılıp uzatılması durumu; devlet işlerinde şekilciliğin aşırılığa vardırılması durumu; bürokrasi.

kırtaş[1], [kırtaş] *{ağız} sf.* Kel. [DS]

kırtaş[2], [kırtaş] *{ağız} sf.* Eğri. [DS]

kırtçala, [kırt-ça-la ?] *{ağız} sf.* (Çocuk için) yaramaz; haylaz. [DS]

kırtdık, -ğı [kırt-(d)ık] *{ağız} sf.* Çok az; azıcık; bir lokma. [DS]

kırtıç, -cı [kırt-ıç] *{ağız} sf.* Hevesi çabuk geçen; maymun iştahlı; zevki çabuk değişen. [DS]

kırtık[1], **-ğı** [kırt-ık] *{ağız} sf.* (Kişi için) şakaya gelmeyen; çabuk kırılan. [DS]

kırtık[2], **-ğı** [kırt-ık] *{ağız} sf.* **1.** Ufak tefek. **2.** *is.* Kısa ağaçlı alan; makilik. **3.** Sigara izmariti. **4.** Küçülmüş sabun; sabun parçası. **5.** Bez parçası. [DS]

kırtık[3], **-ğı** [kır(ı)t-ık] *{ağız} sf.* (Kişi için) alımlı; çalımlı. [DS]

kırtık[4], **-ğı** [kırt-ık] *{ağız} is.* Yapraksız çalı. [DS]

kırtıklı, [kırt-ık-lı / tırt-ık-lı] *sf.* Kenarları girintili çıkıntılı olan; kirtikli; tırtıklı.

kırtıl[1], [kırt *(yans.)* > kırt-ıl] *is.* Pürüzlü, diş diş olmayı anlatan yansımalı gövde. 🗗 **kırtıl kırtıl,** *{ağız} Diş diş; girintili çıkıntılı; pürüzlü.* [DS]

kırtıl[2], [kırt-ıl] *{ağız} sf.* (Yüz için) çiçek bozuğu. [DS]

kırtıl[3], [kırt-ıl قرطل] *is.* **1.** *{OsT}* Köprü ve derbentlerden geçenlerden alınan vergi; baç. **2.** *{ağız}* Otlak parası; otlakiye. [DS] **3.** *{ağız}* Kira; vergi. [DS] 🗗 **kırtıl hakkı,** *{ağız} Otlak parası.* [DS]

kırtıl[4], [kırt-ıl] *{ağız} is.* **1.** Mısır ekmeği. **2.** Taze ekmek içine pekmez katılarak yapılan bir tatlı. **3.** El değirmeninde çekilmiş buğday. **4.** Aşlık. [DS]

kırtıl[5], [kırt-ıl] *{ağız} is.* Yaylalarda, yamaçlarda su gözelerine yakın yerlerde yetişen sert ve parlak yapraklı, dikenli tohumlu bir çayır bitkisi. [DS] 🗗 **kırtıl sapı,** *{ağız} Saman.* [DS]

kırtıl[6], [kırt-ıl] *{ağız} is.* **1.** Mülk; toprak. **2.** Yayla. [DS]

kırtıl[7], [kırt-ıl] *{ağız} is.* Gelişmesi, büyümesi durmuş ağaç. [DS]

kırtılcı, [kırtıl-cı] *{ağız} is.* Vergi toplayan. [DS]

kırtıpil, [kırt-ı-pil *(kuralsız)*] *argo.* Değersiz; bayağı; yarım yamalak; perişan; dağınık; pejmürde.

kırtış[1], [kır-mak > kır-t-mak > kır-t-ış] *is.* **1.** *{eT} {ağız}* Bet beniz; yüzün rengi; yüz güzelliği. [DLT] [EUTS] [DS] **2.** Deri. [KB] **3.** *{ağız} sf.* Şık; yakışıklı. [DS]

kırtış[2], [kırt-ış] *{ağız} is.* **1.** İki tarla arasındaki ırmak seti. **3.** Tarlalarda sulama amacıyla açılmış geçici küçük ark. [DS]

kırtış[3], [kırt-ış] *{ağız} is.* **1.** Pürüz; girinti çıkıntı. **2.** Yüzü ve boynu buruşuk adam. **3.** *{ağız}* Çiçek bozuğu yüzlü kimse. [DS] 🗗 **kırtış kırtış,** *{ağız} Girintili çıkıntılı; pürüzlü; diş diş.* [DS]

kırtış[4], [kır > kır-tı-ş] *{ağız} is.* Ak sakallı adam. [DS]

kırtışıklı, [kırtış-ık-lı] *{ağız} sf.* (Hava için) açılıp kapanan. [DS]

kırtışlamak, [kır-t-ış > kırtış-lā-mak] *(kırtışla:mak) {eT} gçl. f. [-r]* Yüzeydeki tabakayı kaldırmak; kazımak. [DLT]

kırtışlanmak, [kırtış-lā-mak > kırtış-la-n-mak] *{eT} dönşl. f. [-ur]* Kazınmak. [DLT]

kırtışlıg, [kır-t-ış > kırtış-lıg] *{eT} sf.* Bozulmamış, dokunulmamış güzel yüzlü.. [EUTS] [DLT]

kırtışmık, -ğı [kırt-ış-mık] *{ağız} sf.* (Yüz için) çok buruşmuş. [DS]

kırtız, [? kırtız] *{ağız} is.* Yün ipliğinin pürüzlerini temizlemek için kullanılan 10–15 cm. boyundaki düz ağaç ya da kamış parçası. [DS]

kırtik, -ği [kır(ı)t-ık] *{ağız} sf.* **1.** Kırılıp ufalanmış. **2.** Az. **3.** (Ekmek vb. için) kurumuş. [DS]

kırtiş, [kir(i)t-iş / kırtiş ?] *{ağız} is.* Küçükbaş hayvanların kışın derilerinde oluşan kir. [DS]

kırtlak, -ğı [kırt-la-k] *{ağız} is.* Zayıflamış hayvan. [DS]

kırtlama, [kırt-la-ma] *{ağız} is.* Çay şekerini ağızda tutarak çay içme usulü. [DS]

kırtlamak[1], [kır-t-lā-mak] *(kırtla:mak) {eT} gçl. f. [-r]* **1.** Kötü huylu saymak; **2.** Yarayı iyi etmek. [DLT]

kırtlamak[2], [kırt-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* **1.** Yavaş yavaş pişirmek. **2.** Bir şeyi az az ısırmak. **3.** Bir şeyi küçük parçalara bölmek. [DS]

kırtlatmak, [kırt-la-t-mak] *{ağız} gçl. f. [-ır]* Parmakları bükerek eklem yerlerinden ses çıkartmak. [DS]

kırtlaz, [kırt-la-z] *{ağız} is.* Ekin bitmeyen tarla. [DS]

kırtmak, [kırt-mak] *{ağız} gçl. f. [-ar]* **1.** Ovmak. **2.** *gçsz. f.* (Kemik için) yerinden çıkmak. [DS]

kırtmıl, [Ar. ḳıtmir] *{ağız} sf.* Sürekli kaşınan; uyuz. [DS]

kırturmak, [kır-mak > kır-tur-mak] *{eT} gçl. f. [-ur]* Kazıtmak; sıyırtmak. [DLT]

kıruk, [kır-mak > kır-uk] *{eT} sf.* **1.** Sakat. [DLT] **2.** Yıkılmış. [KB] **3.** Yıkıcı. [KB] ◻ **kıruk adak,** *{eT} Topal.* [DLT]|| **kıruk er,** *{eT} Çolak.* [DLT]

kıruk, [Far. kūrra / kurrak > Erme. k'urak قورق] *{OsT} is.* Sıpa.

kırva, [? kırva] *{ağız} is.* Gemilerde kayıkları kaldıran büyük demir. [DS]

kırvan[1], [Ar. ḳīrvān قيروان] *(kı:rva:n) {OsT} is.* **1.** Kervan; kafile. **2.** Dünyanın tarafları; doğu ve batı.

kırvan[2], [? kırvan] *{ağız} is.* Erkek manda. [DS]

kırvanka, [Rus. grivenka => kırvanka] *{ağız} is.* Tartı aracı; kantar. [DS]

kırvet, [Yun. kraveti] *{ağız} is.* Sofa. [DS]

kıryeşil, [kır+yeşil-i] *{ağız} is.* Kertenkele. [DS]

kırza, [? kırza] *{ağız} is.* **1.** Büyümemiş ağaç. **2.** Meşe odunu. [DS]

kırzala, [? kırzala] *{ağız} is.* Sararmış, kurumuş ağaç yaprağı. [DS]

kırzalamak, [kırza-la-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(ı)-yor]* (Ağaç için) yaprakları solmak; sararmak. [DS]

kırzam, [Ar. ḳırzām قرزام] *(kırza:m) {OsT} is.* **1.** Kaldırım şairi. **2.** Saçma sapan söz söyleyen.

kırzaval, [? kırzaval] *{ağız} is.* Çeki çivisi. [DS]

kıs[1], [kıs / kis *(yans.)*] *is.* **1.** Sinsice ve sessizce gülmeyi anlatan kök. [Zülfikar] *kıs kıs, kıs-kır-mak* **2.** Alay ederek içten gülme sırasında çıkan ses. ◻ **kıs kıs,** *(Gülmek için) alaycı ve içten.*

kıs[2], [kıs / kız] *{eT} is.* Kız.

kıs[3], [Ar. ḳıyās > ḳıs قس] *{OsT} ünl.* **1.** Kıyasla; bununla ölç. **2.** Buna benzet. ◻ ve **kıs āla hāza,** *{OsT} Buna kıyas et!*|| ve **kıs āla aleyhi'l-bevākî,** *{OsT} Üst tarafını, arada kalanlarını buna benzet.*

kıs[4], [kıs] *{ağız} is.* **1.** Çürük kaya. **2.** Sert toprak. [DS]

kısa, [kısga > kıs-a] *sf.* **1.** Uzunluğu veya boyu az olan. **2.** Benzerlerine göre uzunluğu, yüksekliği az olan. **3.** Zaman bakımından az süren; az bir zamanı kaplayan; süresi az olan. **4.** Yol olarak çabuk gidilen; diğer yerlere ve yollara göre daha az zamanda varılan. **5.** Ayrıntısız ve az kelimeyle anlatılan; kapsamı geniş olmayan; çabuk bitirilen; çok yer işgal etmeyen. **6.** *{ağız}* Kıt; az. [DS] **7.** *is.* Uzunluğu veya boyu az olan şey. **8.** *zf.* Uzun bırakmaksızın; kısaca; kısaltarak. **9.** Az bir süre içinde. ◻ **kısa anlatımlar,** *dbl. Reklam, tabela gibi yerlerde kullanılan bir iki sözcük ile cümle değerinde anlam taşıyan sözcüklerden oluşan anlatım. Bu ev kiralıktır > kiralık ev.*|| **kısa ayak,** *{ağız} Kadın.* [DS]|| **kısa çizgi,** *1. Satır sonlarına sığmayan kelimeleri bölerken heceler arasına konulan noktalama işareti: (-). 2. Birleşik kelime, ekleme yerini belirtme vb. amaçlarla kullanılan noktalama işareti; tire.*|| **kısa dalga,** *rady. Dalga boyu 10 ile 100 metre, frekansı 29,7 ile 3.5 MHz. arasında değişen elektro-manyetik dalgalara verilen ad.*|| **kısa devre,** *Gizil güç farkı yüksek olan iki uç, direnci çok küçük iletkenle birleştirildiğinde oluşan elektrik olayı.*|| **kısa eylemek,** *{eAT} Kısaltmak.*|| **kısa far,** *Otomobillerde yakını gösteren ışıklar.*|| **kısa fiş,** *kütp. Kaynakla ilgili kimliğin ancak bir bölümünü veren kısa katalog fişi.*|| **kısa geçmek,** *Ayrıntılarına inmeden anlatmak.*|| **kısa görüşlü,** *Yeni ve değişik görüşleri benimseyemeyen; anlayışsız; dar görüşlü.*|| **kısa günün kârı,** *Süre kısa olmasına rağmen az da olsa bir şeyler kazanmış olma; hiç yoktan iyi sayılma.*|| **kısa hece,** *ed. İçinde uzun ünlü bulunmayan hece.*|| **kısa kafalı,** *antr. Kafasının ön-art ekseni, yan eksenine göre daha kısa olan; brakisefal.*|| **kısa kesmek,** *1. (Söz için) uzun ve dolaylı yollardan veya ayrıntılı değil de konunun özünü söylemek; kestirmeden anlatmak. 2. Söyleyeceği daha çok olmasına rağmen çeşitli sebeplerle sözü uzatmamak; az sözle anlatmak.*|| **kısa kısa,** *Uzun olmayan; kopuk kopuk.*|| **kısa koşu,** *Kısa mesafeli, sürat koşusu; sprint.*|| **kısa koşucu,** *Kısa mesafe koşucusu; sprinter.*|| **kısa kuyruklu,** *{ağız} Küçük, kısa kuyruklu, sütü az fakat çok yağlı bir manda.* [DS]|| **kısa kütlez,** *{ağız} (Kişi için) kısa boylu; tıknaz.* [DS]|| **kısa mesafe,** *Uzaklığı az olan.*|| **kısa mesafe yarışı,** *spor. Uzunluğu 100, 200, 400 metre olan koşulara verilen ad; sprint.*|| **kısa metrajlı film,** *Kısa süreli film.*|| **kısa ömürlü,** *1. Ömrü kısa olan. 2. Uzun zaman devam etmeyen.*|| **kısa süreli film.** *sin. Uzunluğu 100 ile 1000 m. arasında değişen film.*|| **kısa tutmak,** *1. Bir şeyi gerektiği kadar sürdürmemek. 2. Geniş ve ayrıntılı vermekten kaçınmak.*|| **kısa ünlü,** *dbl. Boğumlanma süresi kısa olan ünlü.*|| **kısa vadeli,** *1. Yapılması, yerine getirilmesi için kısa bir süre tanınan. 2. Hemen yapılması gereken.*|| **kısa yoldan,** *1. Fazla uzatmadan; kestirmeden. 2. Kesin olarak; kesinlikle.*

kısaca, [kısa-ca] *sf.* **1.** Biraz kısa; kısa sayılabilir nitelikte; oldukça kısa. **2.** *(kısa'ca) zf.* Kısa olarak; özetle. **3.** Kısa tutarak; kısaltarak.

kısacası, [kısa-ca-s-ı] *zf.* Kısa söylemek gerekirse.

kısacık, -ğı [kısa-cık] *sf.* **1.** Çok kısa. **2.** *zf.* Çok kısa olarak; çok kısa biçimde.

kısaç, -cı [kıs-mak > kıs-aç قساج / قصاج] *{eAT} {OsT} {ağız} is.* **1.** Kıskaç. [DS] **2.** Kerpeten.

kısag, [kıs-mak > kıs-ağ] *{eT} sf* Dar; daraltma; hapis; kısık; daraltılmış; bağ. [Gabain] [EUTS]

kısağı, [kısa-ğı] *{ağız} is.* **1.** Davarlarda, omuz ile sağrı arası; bel kısmı. **2.** Çevresi sarp ve engebeli yer. [DS]

kısak[1], **-ğı** [kıs-ak] *{ağız} is.* **1.** Köşe; bucak. **2.** Dar geçit. **3.** Sel yarıntısı. [DS]

kısak[2], **-ğı** [kıs-mak > kıs-ak] *{ağız} is.* Özet; kısaltma. [DS]

kısak[3], **-ğı** [kıs-ak] *{ağız} is.* Küçük direk. [DS]

kısalatmak, [kıs-mak > kıs-ġā > kıs-ġa-la-t-mak] *{eT} gçl. f.* Kısaltmak. [ETY]

kısaleyin, [kısa-leyin] *{ağız} zf.* Kısaca; biraz kısa. [DS]

kısalık, -ğı [kısa-lık] *is.* **1.** Kısa olma durumu. **2.** Kadın ya da erkek ceketi.

kısalış, [kısa-l-ış] *is.* Kısalmak eylemi veya biçimi.

kısalkı, [? kısalkı] *{ağız} is.* Gelinin arkadaşları; türkücüler. [DS]

kısalma, [kısa-l-ma] *is.* Kısa duruma gelmek eylemi.

kısalmak, [kısa-l-mak] *gçsz. f. [-ır]* **1.** Kısa duruma gelmek; boyca uzunluğu azalmak. **2.** (Kumaş vb. için) yıkama veya diğer etkenlerle çekmek. **3.** Uzunluğu veya süresi azalmış görünmek

kısaltılma, [kısa-l-t-ıl-ma] *is.* Kısa duruma getirilme eylemi.

kısaltılmak, [kısa-l-t-ıl-mak] *edil. f. [-ır]* **1.** Kısa duruma getirilmek. **2.** Kısaltma eylemine uğramak.

kısaltılmış, [kısal-t-ıl-mış] *sf.* Kısa hâle getirilmiş; kısmen özetlenmiş. ⮺ **kısaltılmış basım,** *kütp. Bir kitabın değerine zarar vermeden, ayrıntılarından arındırılarak yapılan basım.*

kısaltım, [kısa-l-t-ım] *is.* **1.** Kısaltmak eylemi veya işlemi. **2.** *res.* Resmi yapılan nesneyi derinlik duygusu uyandıracak biçimde verme işlemi; perspektif.

kısaltış, [kısal-t-ış] *is.* Kısaltmak eylemi veya biçimi.

kısaltma, [kısa-l-t-ma] *is.* **1.** Kısaltmak eylemi; kısa hâle getirme; taksir. **2.** Uzun bir kelimenin veya kelime grubunun yazıda fazla yer kaplamasını önlemek için anlamlı biçimde veya ilk harflerle belirtme işlemi; ihtisar. **3.** Bu şekilde yazılmış harf veya harf grubu. ⮺ **kısaltma grubu,** *Birtakım cümle ve kelime gruplarından bazı kelimelerin düşmesiyle meydana gelmiş ve bu düşmeye rağmen eski anlamını koruyan kalıplaşmış kelime grubu. "başı açık olan > başı açık, devletin başındaki kişi > devletin başı"*

kısaltmak, [kısa-l-t-mak] *gçl. f. [-ır]* **1.** Kısa duruma getirmek; kısalmasını sağlamak. **2.** Kısa imiş gibi göstermek.

kısaltmalı, [kısa-l-t-ma-lı] *sf.* **1.** Kısaltma durumuna getirilmiş olan; kısaltılmış. **2.** Kısaltması olan. **3.** İçinde kısaltılmış şey bulunan. ⮺ **kısaltmalı kelime,** *Kelimelerin kısaltmalarının birleştirilmesi ile kurulmuş kelime. "TÜSİAD: **T**ürkiye **S**anayici ve **İ**ş **A**damları **D**erneği, TÜBİTAK: **T**ürkiye **Bi**limsel ve **T**eknik **A**raştırma **K**urumu"*

kısalttırma, [kısa-l-t-tır-ma] *is.* Kısa duruma getirtmek eylemi.

kısalttırmak, [kısa-l-t-tır-mak] *gçl. f. [-ır]* Kısa duruma getirtmek; kısaltılmasını sağlamak.

kısamuk, [kızıl > kızıl-ā-muk] *{eT} is.* Kızamık. [EUTS]

kısar[1], [kıs-ar] *sf.* Sıkışık.

kısar[2], [Ar. ḳıṣār قصار] *(kısa:r) {OsT} is.* **1.** Kısalar; boyu küçükler. **2.** Kur'an-ı Kerim'in az ayetli sureleri.

kısarak, -ğı [kısa-rak] *{ağız} sf.* Biraz kısa; kısaca; kısaya yakın; kısa sayılabilir. [DS]

kısaret, [Ar. ḳıṣāret قصارت] *(kısa:ret) {OsT} is.* **1.** Leke çıkarma tekniği; leke temizleyiciliği. **2.** Temizlikçilik; çırpıcılık.

kısarlamak, [kıs-ar-lā-mak قسارلمق / قيصارلمق / قصارلمق] *(kısarla:mak) {eAT} gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* **1.** Sıkıştırmak; muhtaç etmek. **2.** *{OsT}* Kıstırmak. **3.** *{ağız}* Azarlamak. [DS] **4.** *{ağız}* Zor duruma düşürmek; korkutmak. [DS] **5.** *{ağız}* Toplamak; bağlamak. [DS] **6.** *{ağız}* Kımıldayamayacak duruma getirmek. [DS] **7.** *{ağız}* Yakalamak. [DS]

kısas[1], [Ar. ḳaṣṣ > ḳıṣāṣ قصاص] *(kısa:s) {OsT} is. huk.* **1.** Bir katili, öldürdüğü kişinin hayatı karşılığında öldürme veya bir suçluyu yaptığı suçun karşılığı olarak aynısı ile cezalandırma; misilleme suretiyle cezalandırma. **2.** *isl. huk.* Şeriat hükümlerine göre fiilin geri döndürülmesi; yapıldığı nitelikte failine uygulanması ⮺ **kısasa kısas,** *Yapılan bir kötülüğe aynısı ile karşılık verme; göze göz, dişe diş.*|| **kısas etmek,** *Bir suçluya, başkasına karşı işlediği kötülüğü aynen uygulamak.*|| **kısas fi'l-etrāf,** *{OsT} Yaralanan veya kesilen bir organa karşılık suçlunun da aynı organını kesme veya yaralama.*|| **kısas fi'n-nefs,** *{OsT} Adam öldüreni, kurallarına göre öldürmek suretiyle verilen ceza; kana kan.*|| **kısas yasası,** *Bir suçu aynısı ile işleyene çektirme esasına dayanan yasa.*

kısas[2], [Ar. ḳıṣṣa > ḳıṣaṣ قصص] *{OsT} is.* Kıssalar; dinî hikâyeler; öyküler. ⮺ **kısas-ı enbiyā,** *{OsT} Peygamberlerin hayatına ait hikâyeler.*|| **kısas-ı evliyā,** *{OsT} Velilere ait hayat hikâyeleri.*

kısasen, [Ar. ḳıṣāṣ > ḳıṣāṣen قصاصًا] *(kısa:'sen) {OsT} zf.* Kısas olarak; kısas yoluyla; göze göz, dişe diş anlayışı ile.

kısasî, [Ar. ḳıṣāṣ > ḳıṣāṣī قصاصى] *(kısa:si:) {OsT} sf.* Kısasla ilgili; kısasa ait; kısasa ilişkin.

kısat, [? kısat] *{ağız} is.* Az eskimiş ayakkabı. [DS]

kısatlamak, [kıs-a-t-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Sıkıştırmak. [DS]

kısca, [kıs-ca] *{ağız} sf.* (Hava için) bulanık; kapalı. [DS]

kısdırgaç[1], **-cı** [kıs-tır-gaç] *{ağız} is.* İki parçasının arası çok dar olan don. [DS]

kısdırgaç[2], **-cı** [kıs-tır-gaç] *{ağız} is.* **1.** Kuyruğu kıskaçlı bir böcek. **2.** Saç tokası. **3.** Çamaşır mandalı. [DS]

kısdırma[1], [kıs-tır-ma قصدرمه] *{eAT} is.* Mengene.

kısdırma[2], [kıs-tır-ma] *{ağız} is.* → kıstırma[1]. [DS]
kısga, [kıs-mak *(bastırmak, sıkıştırmak)* > kıs-ğā] *sf.* Kısa; az. [EUTS] [ETY] [DLT] [KB] [Gabain]
kısgaç, [kıs-mak > kıs-ġāç] *(kısğa:ç) {eT} is.* **1.** Kıskaç. [EUTS] [Gabain] **2.** Küçük boyunduruk. [Gabain] **3.** İnsanı ısıran küçük bir böcek. [DLT]
kısgak, [kıs-mak > kıs-ğā-k] *(kısga:k) {eT} sf.* (Kişi için) cimri; bayağı; açgözlü. [Clauson]
kısganmak, [kıs-ığ > kıs-(ı)ğ-an-mak] *{eT} gçl. f. [-ur]* **1.** Kıskanmak. [DLT] **2.** *dönşl. f.* Cimrilik etmek. [DLT]
kısgıt, -dı [kıs-gıt] *{ağız} is.* Cimri. [DS]
kısgıt, [kız-gıt] *{ağız} is.* Tandır ekmeğinin kızarmış ince yeri. [DS]
kısgu, [kıs-kı قسغو] *{eAT}* **1.** Mengene; cendere. **2.** İki nesne arasına kıstırılan ağaç kama.
kısı, [kıs-ı / kıs-u قسى] *{eAT} {ağız} is.* **1.** Sıkıntı; eziyet; acı. [DS] **2.** Daracık yer.
kısıcak, -ğı [kısı-cak قصيجاق] *{eAT} is.* Daracık.
kısıg, [kıs-mak > kıs-ığ] *{eT} sf.* **1.** Kısık; dar; daraltılmış. [DLT] [EUTS] [Gabain] **2.** *is.* Daraltma. [Gabain] **3.** Hapis. [DLT] [Gabain] **4.** Kısı; sıkıntı. [DLT]
kısıglamak, [kıs-ığ > kıs-ığ-lā-mak] *(kısığla:mak) {eT} gçl. f.* **1.** İtelemek; itmek. [DLT] **2.** Avurduna vurmak. [DLT]
kısıgsız, [kıs-ığ > kıs-ığ-sız] *{eT} sf.* Kısıksız; dertsiz; hür. [EUTS]
kısık[1], **-ğı** [kıs-mak > kıs-ık] *sf.* **1.** Kısılmış olan; gücü azaltılmış; şiddeti azalmış. **2.** (Ses için) güçlükle duyulabilen; boğuk veya hırıltılı. **3.** (Göz, dudak vb. için) yumulmuş; yumuk; hafifçe kapanmış.
kısık[2], **-ğı** [kıs-mak > kıs-ık قيسق / قسق] *{ağız} is.* **1.** Dar yer. *{eAT} (aynı)* **2.** *coğ.* Bir vadinin dik yamaçlı ve dar kısmı; dar geçit; klüz. **3.** İki dağ arasına sıkışmış ufak dere. **4.** Sıralanmış tepelerin küçük vadileri. **5.** İki kayanın arası. **6.** Dağların kuytu yeri. **7.** Yüksek kayalıkların üstündeki aralıklar; yarıklar. **8.** Derenin ya da ırmağın dar yeri. **9.** Küçük derelerin birleştiği yer. **10.** Dar ve uzun sokak; yol. **11.** Uçurum. **12.** Köşe; bucak; ara. **13.** İki tarla arasındaki dar yol. **14.** Çıkmaz sokak. **15.** Eğri büğrü yol. **16.** Yol dönemeci. **17.** Kol ve bacaktaki oynak yerler; eklemler. **18.** Apış arası; kasık. *{eAT} (aynı)* [DS]
kısık[3], **-ğı** [kıs-ık] *{ağız} is.* Kısa. [DS] ⊡ **kısık kalmak,** *{ağız} Büyüyememek.* [DS]
kısıkça, [kıs-ık-ça] *(kısı'kça) zf.* **1.** Kısılmış olarak. **2.** *sf.* Kısık bir şekilde; kısılmış hâlde.
kısıklık, -ğı [kıs-ık-lık] *is.* Kısık olma durumu.
kısıl, [kıs-mak > kıs-ıl] *{eT} is.* Dağ arası; boğaz; vadi; dar dağ geçidi; dar vadi; çukur; küçük geçit. [EUTS] [ETY] [Tekin] [Gabain]
kısılış, [kıs-ıl-ış] *is.* Kısılma durumu ve biçimi.
kısılma, [kıs-ıl-ma] *is.* Kısılmak durumu ve eylemi.
kısılmak, [kıs-mak > kıs-ıl-mak] *{eT} dönşl. f.* **1.** Arada kalmak; daralmak; darlaşmak. [DLT] [EUTS] [KB] [Gabain] **2.** Sıkışmak. [DK] **3.** *{eAT}* Sığınmak. [DK] **4.** *edil. f.* Kısmak eylemine uğramak. **5.** Sayısı veya hacmi azalmak. **6.** (Ses için) azaltılmak; alçalmak. **7.** (Göz ve dudaklar için) hafifçe kapanmak. **8.** (Lamba vb. için) hafifçe alevi, aydınlığı azaltılmak. **9.** Kaçamayacak şekilde kapatılmak; alıkonulmak. **10.** Yakalanmak; baskı altına alınmak; sıkışmak. **11.** (Harcama, gider, harçlık vb. için) azaltılmak.
kısılmış, [kıs-ıl-mış] *sf.* Dar bir boşluk içinde anormal olarak sıkışmış olan.
kısıltmak, [kıs-mak > kıs-ıl-mak > kıs-ıl-t-mak] *{eT} gçl. f. [-ur]* Abluka etmek. [Clauson]
kısım[1], [kıs-mak > kıs-ım] *is.* Tek bir elin içi; avuç; avuç dolusu.
kısım[2], **-smı** [Ar. ḳısm قسم] *is.* **1.** Parçalara ayrılmış bir şeyin ögelerinden her biri; bölüm. **2.** Bir şeyin bir bölüğü; bölük; kesim. **3.** Bir şeyin bir yerde birleşen kollarından her biri; kol; cins; çeşit; takım. **4.** Bir şeyin bütününe göre, ele alınan parçası. **5.** Bir cins ve meslekten olanların tümü. **6.** *as.* Askerî bir karargâhın şubelerinden herhangi birinin ikinci derecedeki bölümü. **7.** Mangadan büyük, takımdan küçük birim. ⊡ **kısım kısım,** *Ayrı ayrı; bölüm bölüm.*
kısımlama, [kıs-ım-la-ma] *is.* Tek elle avuçlama eylemi.
kısımlamak, [kıs-ım-la-mak قصملامق] *{OsT} {ağız} gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Tek bir elle avuçlamak. [DS]
kısınma, [kıs-ın-ma] *is.* Tutumlu davranma; imsak.
kısınmak[1], [kıs-ın-mak] *dönşl. f. [-ır]* **1.** Kendi ihtiyaçlarını karşılamada tutumlu davranmak; imsak etmek. **2.** *{eT}* Cimrilik etmek; kısmak. [DLT]
kısınmak[2], [kıs-mak > kıs-ın-mak] *{eT} dönşl. f. [-ur]* **1.** Sidiği tutulmak. [DLT]
kısıntı, [kıs-ın-tı] *is.* Harcamada yapılan tutum; bir gideri azaltmak; bir konuda yapılması planlanan harcama miktarını daha sonra düşürmek, azaltmak. ⊡ **kısıntı yapmak,** *Giderleri azaltmak; tutumlu davranmak.*
kısıntılı, [kıs-ın-tı-lı] *sf.* **1.** Kısıntı yapılmış olan. **2.** Kısıntısı olan. **3.** Kısıntıya dayanan.
kısıntılık, -ğı [kısıntı-lık] *{ağız} is.* İki ev ya da duvar arasında yağmur sularının akması için açılan dar yol. [DS]
kısıntısız, [kıs-ın-tı-sız] *sf.* **1.** Kısıntı yapılmamış olan. **2.** Herhangi bir kısıntısı olmayan.
kısır[1], [*eT.* kıs-mak > kıs-ır [Clauson]] *sf.* **1.** (İnsan ve hayvan için) üreme yeteneği kalmamış; döl vermeyen. *{eT} {eAT} (aynı)* **2.** (Toprak için) ürün verme-

yen; verimsiz. **3.** (Bitki için) meyve vermeyen; ürün vermeyen. **4.** *mecaz.* Sonuç vermeyen; yapıcı, verimli bir sonuca ulaşamayan; sonuç getirmeyen; boş; yararsız; akim. **5.** *mecaz.* Yeni bir şey ortaya koyamayan; yeni buluşlar gerçekleştiremeyen; üretemeyen; **6.** *biy.* (Hücre, çekirdek vb. için) içinde hiçbir üreme olayı gerçekleşmeyen. **7.** (Ocak için) aranan mineral veya maden bakımından zengin olmayan; yeterli oran veya miktarda maden bulundurmayan. **8.** *is.* Kısrak. *{eT} (aynı)* [DLT] **9.** *{ağız}* Nadasa bırakılmış tarla. [DS] **10.** *{ağız}* Üzüm kütüklerinin filizi. [DS] **11.** *{ağız}* Öteberi; eşya. [DS] ⊡ **kısır almak,** *{ağız} Asmaların üzüm vermeyecek filizlerini yolmak.* [DS]|| **kısır ay,** *{ağız} Temmuz.* [DS]|| **kısır bolmak,** *{eT} (Kısrak dışındaki hayvanlar için) kısır kalmak.* [DLT]|| **kısır bulut,** *{ağız} Yağmur yağdırmayan beyaz bulut.* [DS]|| **kısır döngü,** *1. Aynı olumsuz sonucu veren tutum ve davranışların tekrarlanması; çıkmaz. 2. man. İspatlanması gereken varsayımı, kanıt olarak alan kusurlu ve yanlış akıl yürütme biçimi.*

kısır^2, [? kısır] *is.* Bulgurla yapılan bir soğuk yemek.

kısırgalanmak, [kısır-ga-la-n-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* Vermekten çekinmek. [DS]

kısırgamak, [kısır-ga-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-g(ı)-yor]* → kısırganmak. [DS]

kısırgan, [kıs-ır-ga-n] *{ağız} sf.* Vermekten çekinen; esirgeyen; cimri. [DS]

kısırganma, [kıs-ır-ga-n-ma] *is.* Vermekten çekinme durumu ve eylemi.

kısırganmak, [kıs-ır-ka-n-mak > kıs-ır-ga-n-mak] *gçl. f. [-ır]* **1.** Bir şeyi birine vermekten çekinmek; normal durumda verilmesi gerekirken, çeşitli etkenler yüzünden vermekten vazgeçmek; vermemek; esirgemek. **2.** *{ağız}* Kıskanmak. [DS]

kısırık, -ğı [kıs-ır-ık ?] *{ağız} sf.* Pısırık. [DS]

kısırın, [kıs-mak > kıs-ır-m ?] *{eT} is.* Bir bitki adı. [EUTS]

kısırkanmak, [kıs-mak > kıs-ırkā-mak > kıs-ırka-n-mak] *{eT} dönşl. f. [-ur]* Yedirmekten çekinmek; kısırganmak. [DLT]

kısırlanmak, [kıs-ır-la-n-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* Oyalanmak. [DS]

kısırlaşma, [kısır-laş-ma] *is.* Kısır duruma gelmek eylemi.

kısırlaşmak, [kısır-la-ş-mak] *dönşl. f. [-ır]* **1.** Kısır hâle gelmek. **2.** (Canlı varlıklar için) üreme yeteneğini kaybetmek. **3.** (Toprak için) ürün vermez duruma gelmek; verimsizleşmek. **4.** *mecaz.* (Soyut kavramlar için) üretici olma niteliğini kaybetmek; akim kalmak.

kısırlaştırma, [kısır-la-ş-tır-ma] *is.* **1.** Kısır duruma getirmek eylemi. **2.** *biy.* (Canlılar için) üreme organlarından birini çıkarmak veya tahrip etmek suretiyle üreme faaliyetini durdurma işlemi. **3.** (Erkek ve kadın için) cinsel ilişki ve sağlık üzerinde etkide bulunmayacak şekilde çocuk yapma yeteneğini ortadan kaldırma işlemi.

kısırlaştırmak, [kısır-la-ş-tır-mak] *gçl. f. [-ır]* **1.** Kısır hâle getirmek; kısır olmasına sebep olmak. **2.** (Canlı varlıklar için) üreme yeteneğini ortadan kaldırmak. **3.** (Toprak için) ürün vermez duruma getirmek; verimsizleştirmek. **4.** *mecaz.* (Soyut kavramlar için) üretici olma niteliğini kaybettirmek.

kısırlık, -ğı [kısır-lık] *is.* **1.** Kısır olma durumu ve niteliği; akamet. **2.** Dölleme ve döllenme durumu olmama; bu durumdaki bir canlının durumu. **3.** Verimsizlik; verimsiz olan şeyin niteliği. **4.** Düşünce ve zihinsel açıdan verimsizlik; akamet. **5.** *bot.* Çiçekli bir bitkinin çimlenebilir tohum yapamaması. **6.** Sebebi ne olursa olsun bir canlının üreme yeteneğini yitirmesi.

kısıru, [kıs-ı-ru قسرو] *{OsT} zf.* Zorlayarak; zorla. [Kamus]

kısış, [kıs-ış] *is.* Kısmak eylemi veya biçimi.

kısıt, [kıs-mak > kıs-ıt] *is.* **1.** Yargı kararı ile bir kişinin yurttaşlık haklarını kullanma yetkisinin kaldırılması durumu; hacir, *(1944)*. **2.** Bunama ve mahkûmiyet gibi durumlarda kişinin malını dilediği gibi kullanmasına, parasını dilediği gibi harcamasına izin verilmemesi durumu; hacir. ⊡ **kısıt altına almak,** *huk. Yasal yollardan, birinin yurttaşlık haklarını kullanma hakkını elinden almak; hacir altına almak; kısıtlamak.*

kısıtlama, [kıs-ıt-la-ma] *is.* Kısıtlamak eylemi; daraltma; sınır koyma.

kısıtlamak, [kıs-ıt-la-mak] *gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* **1.** Kısıtlı hâle getirmek; sınırlamak. **2.** Önceden verilmiş hak ve hürriyetlerin kapsamını daraltmak; bazı sınırlamalar getirmek. **3.** Bir kimsenin dilediği gibi davranmasına izin vermemek; belirli sınırlar içinde, kurallar altında tutmak. **4.** *huk.* Yasal yollardan, birinin yurttaşlık haklarını kullanma hakkını elinden almak; hacir altına almak.

kısıtlanış, [kıs-ıt-la-n-ış] *is.* Kısıtlanmak eylemi veya biçimi.

kısıtlanma, [kıs-ıt-la-n-ma] *is.* Kısıtlı duruma getirilmek eylemi.

kısıtlanmak, [kıs-ıt-la-n-mak] *edil. f. [-ır]* **1.** Kısıtlı hâle getirilmek; sınırlanmak. **2.** Önceden tanınan hak ve hürriyetlerin kapsamı daraltılmak; bazı sınırlamalar getirilmek. **3.** Dilediği gibi davranmasına izin verilmemek; belirli sınırlar içinde, kurallar altında tutulmak. **4.** *huk.* Yasal yollardan, yurttaşlık haklarını kullanma hakkı elinden alınmak; hacir altına alınmak.

kısıtlayıcı, [kıs-ıt-la-y-ıcı] *sf.* **1.** Kısıtlayan; kısıt altına alan; sınır koyan. **2.** Daraltan.

kısıtlı, [kıs-ıt-lı] *sf.* **1.** Kısıt altında olan. **2.** *huk.* Medenî haklarını kullanma hakkı yasal yollardan

elinden alınmış olan; mahcur. **3.** Dar sınırlar içinde bulunan; kapsamı dar olan; yeterli imkânları bulunmayan. **4.** Sınırlanmış.

kısıtlılık, -ğı [kıs-ıt-lı-lık] *is.* **1.** Kısıtlı olma durumu. **2.** *huk.* Bir kimsenin yargı kararı ile medenî haklarını kullanma ehliyetinden yoksun bırakılması; hacir.

kıska, [Ar. gizḥ / gizḥa => kıska [Tietze]] *{ağız} is.* **1.** Baş soğan elde etmek için tohumdan yetiştirilen bir yıllık küçük soğan; arpacık soğanı. **2.** Soğanın iç bölümü. [DS]

kıskacı, [kıs-ka-cı] *is.* Arpacık soğanı yetiştiricisi.

kıskacılık, -ğı [kıs-ka-cı-lık] *is.* Arpacık soğanı yetiştirme işi.

kıskaç, -cı [kıs-mak > kıs-ġāç / kıs-kāç] *{eT} is.* **1.** Bir şeyi sıkıca tutmaya yarar pense veya kerpetene benzer aletlerin genel adı. *{eT} (aynı)* [EUTS] [Gabain] **2.** *zool.* Bazı hayvanların kendilerini savunmaya veya yiyeceklerini tutup parçalamaya yarayan ağız parçaları. **3.** Açılıp kapanır merdiven. **4.** Demircilerin kızgın demiri, camcıların sıcak camı tutmakta kullandıkları bir tür maşa. *{ağız} (aynı)* [DS] **5.** Açılır kapanır ağzı ile yaka kartı, kâğıt demeti vb. tutturmaya yarar yaylı bir tür tutucu araç. **6.** *{eT}* Küçük boyunduruk. [Gabain] **7.** *{eT}* İnsanı ısıran küçük bir böcek. [DLT] **8.** *{ağız}* Cımbız. [DS] **9.** *{ağız}* Kerpeten. [DS] **10.** *{ağız}* Saç tokası. [DS] **11.** *{ağız}* Çamaşır mandalı. [DS] **12.** *sf.* Kıskaç biçiminde olan. ⊡ **kıskaç gözlük,** *Buruna tutturularak kullanılan sapsız gözlük; kelebek gözlük.*

kıskal, [kıs-ka-l ?] *{ağız} is.* Çocuk önlüğü; mama önlüğü. [DS]

kıskan, [kıs-ka-n] *{ağız} sf.* Cimri. [DS]

kıskanç, [kıskan-mak > kıs-kan-ç] *sf.* **1.** Başkalarının üstünlüklerini, içinde bulundukları iyi durumları çekemeyen; hasetçi; haset eden; hasut. **2.** Sevgide paylaşmayı kabullenemeyen. **3.** Sevdiği, bağlandığı kişinin başka birini seçeceği korkusu içinde yaşayan; sadakatsizliğe uğramak korku ve endişesi içinde olan.

kıskançlık, -ğı [kıskan-ç-lık] *is.* **1.** Kıskanç olma durumu. **2.** Başkalarının üstünlüklerini, içinde bulundukları iyi şartları çekememe durumu; hasetlik; haset. **3.** Sevgide paylaşmayı kabullenememe; ortaklığa tahammül edememe. **4.** Sevdiği, bağlandığı kişinin başka birini seçeceği korkusu içinde yaşama; sadakatsizliğe uğramak korku ve endişesi içinde olma. ⊡ **kıskançlık etmek,** *Sevdiğinin ve ilişiği olan kimsenin başkasını tercih etmesine veya başkasına ilgi duymasına tahammül edememek; katlanamamak.*|| **kıskançlık hezeyanı,** *Kişinin eşi veya dostu tarafından aldatıldığı saplantısından kaynaklanan hezeyan.*|| **kıskançlıkla,** *Kıskanarak; üzerine dört elle sarılarak.*

kıskandırma, [kıskan-dır-ma] *is.* Kıskanmasına yol açma eylemi.

kıskandırmak, [kıskan-dır-mak] *gçl. f. [-ır]* **1.** Kıskanmasına yol açmak. **2.** Kıskançlık duymasına sebep olmak.

kıskanılma, [kıskan-ıl-ma] *is.* **1.** Kıskanma eylemine uğrama durumu. **2.** İmrenilme.

kıskanılmak, [kıskan-ıl-mak] *edil. f. [-ır]* **1.** Kıskanmak işine uğramak; kendisi hakkında kıskançlık duyulmak. **2.** İmrenilmek.

kıskanış, [kıskan-ış] *is.* Kıskanmak durumu veya biçimi.

kıskanma, [kıskan-ma] *is.* Kıskanmak eylemi.

kıskanmak, [*eT.* kız *(kıt)* > kız-kā-mak > kıs-ka-n-mak] *gçl. f. [-ır]* **1.** Başkalarının üstünlüklerini, içinde bulundukları iyi şartları çekememek; haset etmek. *{eT} (aynı)* [EUTS] **2.** Sevgide paylaşmayı kabullenememek; ortaklığa tahammül edememek. **3.** Sevdiği, bağlandığı kişinin başka birini seçeceği korkusu içinde yaşamak; sadakatsizliğe uğramak korku ve endişesi içinde olmak. **4.** Bir şeyi birine çok görmek; esirgemek. **5.** Yerinde olmayı istemek; imrenmek.

kıskar, [? kıskar] *{ağız} is.* Çul, kilim dokunan tezgâh. [DS]

kıskı[1], [kıs-mak > kıs-kı قسقى] *is.* **1.** *{OsT}* İki şey arasına sokuşturulan küçük parça; takoz; kama. **2.** İnci, boncuk, deniz kabuğu gibi süs malzemelerinden yapılmış kısa gerdanlık; kıstı. **3.** *{ağız}* Alna takılan altınlı bağ. [DS] **4.** *{ağız} is.* Altın gerdanlık. [DS]

kıskı[4], [kıs-kı قسقى] *is.* **1.** *{OsT}* Mengene; cendere. **2.** *{ağız}* Balık ızgarası. [DS] **3.** *{ağız}* Saç tokası. [DS]

kıskı[2], [kıs-kı] *{ağız} is. zool.* Yengeç. [DS]

kıskı[3], [kıs-kı] *{ağız} is.* Hırs. [DS]

kıskı[5], [kıs-kı] *{ağız} is.* Karnıyarık yemeği. [DS]

kıskıç[1], **-cı** [kıs-kıç] *{ağız} is.* **1.** Yengeç. **2.** Kulağa kaçan kuyruğu çatal bir böcek. [DS]

kıskıç[2], **-cı** [kıs-kıç] *{ağız} is.* Kalem tokası. [DS]

kıskıs, [kıs-mak > kıs+kıs] *{ağız} sf.* Cimri. [DS]

kıskıslamak, [kıs *(yans.)* > kıs+kıs-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Kışkırtmak. [DS]

kıskıt, -dı [kıs-kıt] *{ağız} is.* İyi kızarmış tandır ekmeği. [DS]

kıskıvrak, [kıs+kı/vrak] *(kı'skıvrak) zf.* **1.** Kurtulması ve çözülmesi mümkün olmayacak biçimde; sımsıkı. **2.** Apansız. ⊡ **kıskıvrak** (bağlamak) **yakalamak,** *1. Kurtulamayacak şekilde tutmak. 2. Çözülemeyecek biçimde bağlamak. 3. mecaz. Tamamen etkisi altında kalmak. 4. mecaz. Bir şeyle sürekli meşgul olmak.*

kısku, [kıs-mak > kıs-kı قصقو] *{OsT} is.* → kıskı.

kıslı, [kıs-lı] *{ağız} sf.* **1.** Suçlu; kabahatli. **2.** Gizli. [DS]

kıslınmak, [kıs-mak > kıs-ıl-ın-mak] *{eT} dönşl. f.* Kısılmak; araya sıkışmak. [DLT]

kısm, [Ar. kısm قسم] *is.* → kısım. ☞ **kısm-ı a'şārî,** *mat. Mantis.*|| **kısm-ı tām,** *mat. 1. Logaritmanın tam kısmı; belirtken. 2. Karakteristik.*

kısma[1], [kıs-ma] *is.* **1.** Kısmak eylemi. **2.** *{ağız}* Boynuzları başa yapışık gibi olan koç veya teke. [DS]

kısma[2], [kıs-ma] *{ağız} is.* Çakı. [DS]

kısma[3], [kıs-ma] *{ağız} is.* Menenjit. [DS]

kısmak[1], [*eT.* kıs-mak قسمق / قیسمق / قصمق] *gçl. f. [-ar]* **1.** (Güç, ses, yoğunluk, hacim vb. için) azaltmak; küçültmek; daha kısa yapmak; kısaltmak. *{eT} (aynı)* [EUTS] [DLT] [KB] [Gabain]. **2.** (Göz için) biraz kapamak. **3.** (İp, gem vb. için) çekerek kısaltmak; boyunu kısaltmak; gerdirmek; boşluğu gidermek. **4.** (Işık, ışık kaynağı vb. için) aydınlığım azaltmak. **5.** *mecaz.* (Hak ve özgürlükler için) önceden verilenleri kaldırmak veya sınırlamak. **6.** *mecaz.* (Gider, harcama vb. için) tutarını azaltmak; tutum yapmak. **7.** *mecaz.* Sinmek; korkup çekinmek. **8.** *{ağız}* Cimrilik etmek. [DS] **9.** *{eT}* Kısarak çalmak [DLT]. **10** *{eT} {eAT} {OsT}* Bastırmak; kıstırmak; sıkıştırmak; sıkmak; daraltmak. [DLT] [ETY] [KB] [DK] **11.** Hükmü altına almak; baskı altında tutmak. [ETY] [KB] **12.** Çimdiklemek. [EUTS] [Gabain]

kısmak[2], [kıs-mak > kıs-māk] *(kısma:k) {eT} is.* Üzenginin iki yanında bulunan kayış; ilmikli ip; kement. [DLT]

kısmen, [Ar. ḳısm > ḳısmen قسماً] *(kı'smen) zf.* Bütün olarak değil de bir bölümü için; bir bölüm hâlinde; bölüm olarak; bir parçası olarak.

kısmet, [Ar. ḳısmet قسمت] *is.* **1.** Bölme; pay etme; hisselere ayırma. **2.** Şans; talih; nasip; kader. **3.** Allah'ın insan için ayırdığı ve uygun gördüğü rızk, olgu ve yaşama biçimi. **4.** Sonucu ne olursa olsun, olayları tevekkülle karşılayan eylemsel kadercilik. **5.** Evlenme; uygun eşi bulma şansı. **6.** İran edebiyatında ve oradan da Klasik Türk edebiyatına geçmiş olan, insanın başına gelen kaçınılmaz ve akla uymaz etkinin ifadesi; çarkıfelek. **7.** *ünl. "Ya olur ya olmaz"* anlamında *"kısmet olursa"* veya *"kısmet ise"* dilek sözlerinin kısaltılmış ifadesi. ☞ **kısmet açmak,** *1. Evlenemeyen bir kıza evlenme şansı kazandırmak için birtakım büyü uygulamak. 2. Kazancı yerinde olmayan birinin kazancını artıracağı düşüncesi ile büyü yapmak.*|| **kısmet ağacı,** *Sıcak ülkelerde yetişen, boru şeklinde ve talkım biçiminde güzel çiçekleri olan bir süs bitkisi, (Clerodendron).*|| **kısmet beklemek,** *(Kadın ve kızlar için) evlenmeyi veya evlenebileceği, evlenme teklif edecek birini beklemek.*|| **kısmet bulmak,** *Evlenebileceği birini bulmak.*|| **kısmet-i ādile,** *Eşit biçimde bölüşme.*|| **kısmeti açık,** *Talihi iyi olan; şanslı.*|| **kısmeti açılmak,** *1. Talihi iyi, doğru yolda gitmek. 2. Kazancı artarak rahat ve bolluk içinde yaşıyor olmak. 3. (Kız için) kendisi ile evlenmek isteyen adaylar çıkmak.*|| **kısmeti ayağına gelmek,** *Hiç beklemediği bir anda çok elverişli bir iş veya durumla karşılaşmak.*|| **kısmet-i ayn,** *{OsT} Elde bulunan ortak bir malın ortaklar arasında eşit olarak bölüştürülmesi.*|| **kısmeti bağlanmak,** *1. İstediği hâlde evlenememek. 2. Yapılan bir yanlış yüzünden başarılı olamamak. 3. (Yaygın bir inanç olarak) büyü veya şanssızlık gibi sebeplerle başarısız olunmak.*|| **kısmeti çıkmak,** *(Kız veya kadın için) evlenmek üzere bir erkek tarafından istenmek; isteyeni çıkmak; talibi çıkmak.*|| **kısmet-i ganā'im,** *Savaş ganimetlerinin paylaştırılması.*|| **kısmet-i kazā,** *Ortak bir malın, sahiplerinden bir veya birkaçının isteği üzerine yargı yoluyla bölüştürülmesi.*|| **kısmeti kıt,** *Kısmeti çıkmayan; kısmetsiz.*|| **kısmetine mani olmak,** *1. Bir kimsenin kazancına engel olmak. 2. Birinin evlenmesine engel olmak.*|| **kısmetini ayağıyla tepmek,** *Gerçekleşmesi mümkün olan iyi bir evliliği, iyi ve rahat bir yaşayışı, güzel bir durumu bilerek veya bilmeyerek reddetmek.*|| **kısmetini bağlamak,** *(Yaygın bir inanç olarak) birinin evlenmesine büyü yoluyla engel olmak.*|| **kısmet kapısı,** *Geçim için kazanç sağlanan yer; iş yeri; kazanç kapısı.*|| **kısmet olmak,** *1. Talihi yardımcı olmak; şansı olmak. 2. (Tasarlanan bir iş için) nasip olmak; yapmak, etmek şansını ele geçirmek.*

kısmetli, [kısmet-li] *sf.* **1.** Kısmeti olan. **2.** Kısmeti, talihi, nasibi açık olan kimse. **3.** (Zaman dilimi için) bir kimsenin kısmetinin açık olduğu.

kısmetsiz, [kısmet-siz] *sf.* **1.** Kısmeti olmayan. **2.** Kısmeti, talihi, nasibi açık olmayan kimse. **3.** (Zaman dilimi için) bir kimsenin kısmetinin açık olmadığı.

kısmetsizlik, -ği [kısmet-siz-lik] *is.* Kısmetsiz olma durumu.

kısmık, -ğı [kıs-mık] *{ağız} sf.* Cimri; pinti; hasis. [DS]

kısmıkçı, [kıs-mık-çı] *{ağız} sf.* → kısmık. [DS]

kısmıklanmak, [kıs-mık-la-n-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* Bir şeyi vermekten çekinmek; esirgemek. [DS]

kısmî, [Ar. ḳısm > ḳısmī قسمی] *(kısmi:) {OsT} sf.* **1.** Bir bütünün bir bölümü ile ilgili; bir bölümünü ilgilendiren; tikel; cüzî. **2.** Bölgesel. ☞ **kısmî felç,** *Vücudun bir bölümünde görülen felç.*|| **kısmî örtme,** *Güneş ve ayın kısmen tutulması.*|| **kısmî seçim,** *Genel seçimler dışında, eksilen milletvekilleri yerine, ait oldukları seçim çevrelerinde yapılan ara seçim.*

kısmır, [kıs-mır] *{ağız} sf.* Cimri. [DS]

kısnak, -ğı [kıs-(ı)n-ak] *{ağız} sf.* **1.** Dar geçit; boğaz. **2.** Patikanın dar yeri. **3.** Sel yarıntısı. [DS]

kısnık, -ğı [kıs-mık / kıs-(ı)n-ık] *{ağız} sf.* Cimri. [DS]

kısrak, -ğı [kıs-ır > kıs-(ı)r-ā-mak > kısrā-k [EREN]] *(kısra:k) {eT} {eAT} is.* Dişi at. [DLT]

kısraklanmak, [kısrak>kısrak-la-n-mak] *{eT} dönşl. f. [-ur]* Kısrak sahibi olmak. [DLT]

kısruşmak, [kıs-mak > kıs-ur-mak > kıs(u)r-uş-mak] *{eT} işteş. f. [-ur]* Birlikte kısmak. [DLT]

kıssa[1], [Ar. ḳıṣṣa قصة] *is.* **1.** Hikâye; fıkra. **2.** Olay. **3.** Macera. **4.** Konu; bahis. ☞ el-**kıssa,** *Sözün kısası; sözün özü; alınması gereken ders.*|| **kıssadan hisse,** *Bir olaydan alınacak ders; ibret.*|| **kıssadan hisse almak,** *Olmuş bir olaydan veya anlatılan bir hikâyeden kendisi için yararlı sonuçlar çıkarmak; ibret almak.*|| **kıssa-gû,** *{OsT} Hikâye, masal anlatan.*|| **kıssa-güzār,** *{OsT} Masal, hikâye anlatan, söyleyen.*|| **kıssa-perdāz,** *{OsT} Hikâye, masal düzen kimse.*

kıssa[2], [Ar. ḳiṣ̱ṣa' قثاء] *{OsT} is.* Hıyar. ☞ **kıssaü'l-himār,** *{OsT} bot. Eşek hıyarı.*

kıssahan, [Ar. ḳıṣṣa + Far. ḫān قصه خوان] *(kıssaha:n) {OsT} is.* Masal anlatıcısı; hikâye anlatan; meddah.

kıssaiye, [Ar. ḳiṣ̱ṣa'iyye قثائية] *(kıssa:i:ye) {OsT} is. bot.* Kabakgiller.

kıssis, [Ar. ḳissīs قسيس] *(kıssi:s) {OsT} is.* Keşiş; papaz.

kıst[1], [Ar. ḳıst قسط] *{OsT} is.* **1.** Hisse; pay; nasip **2.** Parça parça ödenen bir borcun ödenen her bölümü; taksit. **3.** Tartı, ölçü ve bölüşmede doğruluk; adil olma. **4.** Eskiden Arapların kullandığı bugünkü yarım litreye yakın hacim ölçüsü. ☞ **kıste'l-yevm,** *{OsT}* → kıstelyevm.|| **kıst mevācibi,** *{OsT} Hisseye düşen paranın verilmesi.*|| **kıst mevācibleri,** *{OsT} Üç aylık ulûfe.*

kıst[2], [? kıst] *{ağız} is.* Çıbanın üzerinde oluşan kabuk. [DS]

kısta[1], [Ar. ḳıṣṣa] *{ağız} is.* Öykü; kıssa. [DS]

kısta[2], [kıs-mak > kıs-(ı)t-a] *{ağız} is.* Tuzak. [DS]

kıstafanlanmak, [kıstafan-la-n-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* Çalımlanmak. [DS]

kıstak, -ğı [kıs-mak > kıs-t-ak *(1935)*] *is.* **1.** *coğ.* Bir yarımadanın karaya bağlantısını sağlayan dar kara parçası; berzah. **2.** Bir organda görülen dar kısımlara verilen ad. **3.** *{ağız}* Sel yarıntısı. [DS] **4.** *{ağız}* İki dağ arasındaki dar geçit; boğaz. [DS]

kıstalamak, [kıs-ta-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Baskı yapmak; daraltmak; bunaltmak. [DS]

kıstamak, [kıs-mak > kıs-tā-mak] *{eT} gçl. f.* Zorlamak; sıkıştırmak; mecbur etmek. [Nevâyî]

kıstas, [Ar. ḳıst > ḳıstās قسطاس] *(kısta:s) {OsT} is.* **1.** Büyük terazi. **2.** Ölçü. **3.** Allah'ın adalet terazisi. **4.** *fel.* Kriteryum.

kıstaşmak, [kıs-(ı)n-ā-mak > kısna-ş-mak] *{eT} işteş. f. [-ur]* Sızlaşmak; titreşmek. [DLT]

kıstelyevm, [Ar. ḳısṭe'l-yevm قسط اليوم] *{OsT} is.* **1.** Görevde bulunulmayan zamanlar için kesilen ücret miktarı. **2.** Bir günlük kazanç; günlük gelir; gündelik.

kısteyn, [Ar. ḳısṭeyn قسطين] *{OsT} is.* İki parça; iki hisse. ☞ **kısteyn mevācibi,** *{OsT} İki pay ulûfe.*

kıstı, [kıs-tı] *is.* **1.** İnci, boncuk, deniz kabuğu gibi süs malzemelerinden yapılmış kısa gerdanlık; kıskı. **2.** *{ağız}* Altınlardan yapılan bir tür gerdanlık. [DS]

kıstır, [kıs-tır] *{ağız} is.* **1.** Pantolon. **2.** *sf.* (Kişi için) kötü giyimli. [DS]

kıstırgaç, -cı [kıs-tır-gaç] *{ağız} is.* **1.** Saç tokası. **2.** Çamaşır mandalı. **3.** Bir şeyi sıkıştırmak için sokulan ağaç çivi. **4.** Kerpeten. **5.** Yengeç. [DS]

kıstırgeç, -ci [kıs-tır-gaç] *{ağız} is.* Kıskaç gibi açılır kapanır kuyruklu küçük bir böcek; kıskıç. [DS]

kıstırgı, [kıs-tır-gı قصدرغى] *{OsT} is.* İki tahta arasındaki yarığı açmak için kullanılan ağaç kama.

kıstırık, -ğı [kıs-tır-ık] *{ağız} is.* Pantolon. [DS]

kıstırılma, [kıs-tır-ıl-ma] *is.* Kıstırmak eylemine uğrama durumu.

kıstırılmak, [kıs-tır-ıl-mak] *edil. f. [-ır]* **1.** Kıstırmak eylemine uğramak. **2.** (Kaçan bir kimse veya hayvan için) kaçamayacak durumda sıkıştırılmak.

kıstırma, [kıs-tır-ma] *is.* **1.** Kıstırmak eylemi. **2.** *{ağız}* İçine peynir, kıyma vb. konularak sac üzerinde pişirilen börek. [DS] **3.** *{ağız}* Kadın tepeliklerinin önüne dikilen altın dizisi. [DS] **4.** *{ağız}* Karnıyarık yemeği. [DS] **5.** *{ağız}* İmambayıldı yemeği. [DS] **6.** *{ağız}* Yelek. [DS] **7.** *{ağız}* İki çatallı balıkçı aracı. [DS] **8.** *{ağız}* Saç tokası. [DS]

kıstırmaç, -cı [kıs-tır-maç] *{ağız} is.* Kadın başlıklarının önüne dikilen altın dizisi. [DS]

kıstırmak, [kıs-tır-mak] *gçl. f. [-ır]* **1.** Bir şeyi iki nesne arasına alarak sıkıştırmak; kısmasını sağlamak; kısmasına sebep olmak. **2.** (Kaçan kişi veya hayvan için) kaçamayacak biçimde çevirerek veya aşılması mümkün olmayan bir yere sokarak yakalamak; sıkıştırarak yakalamak. **3.** Bir şeyi düşmesini engelleyecek biçimde iki nesne arasına yerleştirmek; sıkıştırmak. **4.** *{ağız}* Birleştirmek. [DS]

kıstlı, [kıst-lı] *sf.* **1.** Borçlu veya vergi borcu olan. **2.** Asker.

kısturmak, [kıs-mak > kıs-tur-mak] *{eT} gçl. f.* **1.** İşkence ile cezalandırmak; kıstırmak. [DLT] **2.** Kısalmasını emretmek; azalmasını emretmek. [DLT]

kısu, [kıs-mak > kıs-ı / kıs-u قسو / قيسو] *{eAT} {OsT} is.* **1.** Sıkıntı; eziyet. **2.** Daracık yer. ☞ **kısu görmek,** *{eAT} Sıkıntıya düşmek.*

kısurmak, [kıs-mak > kıs-ur-mak] *{eT} gçl. f. [-ur]* Kısaltmak. [DLT] [KB]

kış[1], [kıj / kış *(yans.)*] *is.* Karga ve benzeri hayvanların ötüşünü ve bu biçimde bağırmayı, haykırmayı anlatan kök. [Zülfikar] *kış-gıl-da-k*

kış^{2}, [kış *(yans.)*] *is.* Tavuk ve kuşları ürkütme, kovalama, insanları ise teşvik etmeyi bildiren kök. [Zülfikar] *kış kış, kış-ı-la-mak, kış-kır-t-mak, kış-kır-t-ı* ⧉ **kış kış etmek,** *Kuşları ürkütüp kovalamak.*|| **kış etmek,** *{ağız} İleri sürmek; öne atmak.* [DS]

kış^{3}, [kış *(yans.)*] *is.* Terlik vb. ayakkabıyı, özellikle çarığı yerde sürüyerek yürümeyi bildiren kök. [Zülfikar] *kış kış, kış kış etmek*

kış^{4}, [kış / kiş *(yans.)*] *is.* Gürleme ve bu biçimde ses çıkarmayı, seslenmeyi bildiren kök. [Zülfikar] *kış-gır-mak*

kış^{5}, [*eT.* kış] *is.* **1.** (Kuzey yarım küre için) sonbahar ile ilkbahar arasında yer alan, yılın en soğuk ve yağışlı mevsimi; güneşin Oğlak dönencesine dik geldiği 22 Aralık'tan, ekvatora dik geldiği 21 Mart'a kadar geçen dönem. *{eT} {eAT} (aynı)* [DLT] [ETY] [EUTS] [KB] [Gabain] **2.** *mecaz.* Yağmur, kar, soğuk, rüzgâr gibi kış mevsimine ilişkin belirtiler; soğuk ve yağışlı hava. **3.** (Güney yarım küre için) 21 Haziran'dan 22 Eylül'e kadar geçen dönem. **4.** *{ağız}* Kar. [DS] ⧉ **kış algını,** *{ağız} Kışın soğuk vurmuş asma.* [DS]|| **kış baba,** *Şiddetli soğuklara verilen ad.*|| **kış basmak,** *Kışın soğuk günleri gelmek.*|| **kış doğusu,** *{ağız} Güneş batarken etkisinin en az olduğu yer, ortalama doğuya oranla 23° güneydedir.* [DS]|| **kış dönemi,** *Kış süresince yapılan; kışa rastlayan.*|| **kış dönencesi,** *Güneşin güney yarım kürede 21 Aralık'ta dik geldiği dönence; Oğlak dönencesi.*|| **kış ekimi,** *Kışın yapılan ekim.*|| **kış evi,** *{OsT} Kışlık ev.*|| **kış gözü,** *{ağız} Sonbahar ve kış aylarında bahçelerde kendiliğinden yetişen ve kavrularak yenilen bir ot.* [DS]|| **kış günü,** *Kışın.*|| **kışı çıkarmak,** *Kış mevsiminin sonuna kadar bir yerde kalmak.*|| **kışı etmek,** *Bir yerde kış gelene kadar durmak, oturmak; kışa ulaşmak.*|| **kışı geçirmek,** *Kış mevsimini bir yerde yaşamak.*|| **kış görmek,** *Kış mevsiminde soğuk günler yaşamak.*|| **kış kayıtı,** *{ağız} Kışın yenmek üzere saklanan yiyecekler.* [DS]|| **kış kıyamet,** *1. Çok zorlu geçen kış; çok şiddetli kış. 2. Yağmurlu ve fırtınalı hava.*|| **kış kurusu,** *{ağız} Kışın soğuk vurmuş asma kütüğü.* [DS]|| **kış mesaisi,** *Kış günlerine göre ayarlanan çalışma süresi.*|| **kış meyvesi,** *Kışın olgunlaşan meyveler.*|| **kışta kıyamette,** *Çok soğuk havalarda.*|| **kış ordugâhı,** *Askerin kışın kaldığı kışla.*|| **kış uykusu,** *1. Soğuk mevsimlere karşı koyabilmek için canlı varlıkların vücudunda meydana gelen her türlü değişim. 2. Ilıman bölgelerde kışın bitkilerin, özellikle yaprağını döken bitkilerin, ongun besi suyunu kesmesi olayı. 3. mecaz. Durgunluk, hareketsizlik dönemi.*|| **kış üstü,** *Kış yakın zamanlar.*|| **kış yapmak,** *(Hava için) soğuk ve karlı geçmek.*

kışalama, [kış *(yans.)* > kış-a-la-ma] *is.* *"Kış!"* diye bağırarak kovalamak işi.

kışalamak, [kış *(yans.)* > kış-a-la-mak] *gçl. f. [-r]* (Kuş veya kümes hayvanları için) *"Kış!"* diye bağırarak kovalamak; ürkütmek; kovalamak; kaçırtmak; kışkışlamak; kışlamak.

kışçı, [kış-çı] *is. argo.* Hafif bir suç işleyerek kışı geçirmek amacıyla hapse giren kimse.

kışe, [kışe] *ünl.* Kümes hayvanlarını kovalama ünlemi. ⧉ **kışe kışe,** *{ağız} Kümes hayvanlarını kovalama ünlemi.* [DS]

kışgana, [? kışgana] *{ağız} is.* Kara dut. [DS]

kışgırmak, [kış-gır-mak] *{ağız} gçl. f. [-ır]* Haykırmak; bağırmak. [DS]

kışgırtı, [kış *(yans.)* > kış-gır-tı] *{eAT} is.* Kuş kanadının çıkardığı ses; hışırtı.

kışgurmak, [kış *(yans.)* > kış-gur-mak قشغرمق] *{eAT} gçsz. f. [-ur]* Haykırmak.

kışgun, [Far. işġūn ? => kuşġun] *{eT} is.* Kuzukulağı. [DLT]

kışık, -ğı [kış-ık] *{ağız} is.* Ekşi bir kışlık armut. [DS]

kışılamak, [kış-ı-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Kümes hayvanlarını, kuşları kovalamak; kişelemek. [DS]

kışın, [kış-ın] *(kı'şın) zf.* **1.** Kış mevsiminde. *{eT} (aynı)* [Tekin] **2.** Kış süresince.

kışırmak, [kış-ır-mak] *{ağız} gçsz. f. [-ır]* Bağırmak; haykırmak. [DS]

kışkene, [? kışkene] *{ağız} is.* Küçük çocuk. [DS]

kışkı, [kış-kī] *(kışkı:) {eT} zf.* Kış gibi; kışa yakışır. [KB]

kışkıldak, -ğı [kış-kıl-da-k قشقلداق] *{OsT} is.* Karabatak denilen su kuşu. [Bürhan-ı Katı']

kışkırlak, -ğı [ış-kır-la-k] *{ağız} is.* Bir çeşit külah. [DS]

kışkırtı, [kış-kır-t-ı] *is.* **1.** Kötülük yapmaya yönlendirme; kışkırtma; tahrikât; tahrik. **2.** Cinsel istek uyandırma.

kışkırtıcı, [kış-kır-t-ıcı] *sf.* **1.** İnsanları baş kaldırmaya, şiddet kullanmaya veya kınanacak bir şey yapmaya yönlendiren (kimse); muharrik; tahrikçi; provokatör. **2.** (İstek, duygu, davranış vb. için) kınanacak bir şey yapmaya veya şiddet kullanmaya iten. **3.** (Davranış, bakış, görünüş vb. için) başkalarında cinsel istek uyandırma, var olan arzuları da kamçılama, harekete geçirme amacı taşıyan. ⧉ **kışkırtıcı ajan,** *Bir örgüte veya bir gösteriye sızarak yasa karşısında suçlu düşülecek bir davranış içinde bulunmaya teşvik ve tahrik eden kimse; ajan provokatör.* || **kışkırtıcı dürtü,** *psikol. Bir dış uyaranın etkisi altında ortaya çıkan dürtüler; kışkırtma.*

kışkırtıcılık, -ğı [kış-kır-t-ıcı-lık] *is.* **1.** Kışkırtıcı olma durumu. **2.** Kışkırtıcı olan şeyin veya kimsenin niteliği.

kışkırtılma, [kış-kır-t-ıl-ma] *is.* Kışkırtmak eylemine uğrama durumu.

kışkırtılmak, [kış-kır-t-ı-l-mak] *edil. f. [-ır]* Kışkırtmak işi yapılmak; kışkırtmak eylemine uğramak.

kışkırtış, [kış-kır-t-ış] *is.* Kışkırtmak eylemi veya biçimi.

kışkırtma, [kış-kır-t-ma] *is.* **1.** Kışkırtmak eylemi; tahrik; tahrikât. **2.** Önceden tasarlanarak devlete, bir kimseye veya bir gruba zarar vermek amacıyla, bir topluluğu veya kişiyi yönlendirme veya zorlama girişimi. **3.** *psikol.* Bir dış uyaranın varlığı ile ortaya çıkan iştah, istek, korku vb. dürtüler kategorisi; kışkırtıcı dürtü.

kışkırtmacı, [kış-kır-t-ma-cı] *is.* Kışkırtmak eylemini yapan kimse.

kışkırtmacılık, -ğı [kış-kır-t-ma-cı-lık] *is.* Kışkırtmacının yaptığı iş.

kışkırtmak, [kış-kır *(yans.)* > kış-kır-t-mak] *gçl. f. [-ır]* **1.** (Kuş ve kümes hayvanları için) ürkütüp kovalamak. **2.** Birine meydan okuyucu söz ve davranışlarda bulunarak onun kendisine saldırmasına sebep olmak; tahrik etmek. **3.** Birini kınanabilecek davranışlar yapmaya yöneltmek. **4.** Birini, birisine veya bir yere başkaldıracak ruhsal etkilenmede bırakmak veya zorlamak; tahrik etmek. **5.** *{ağız}* Saldıran bir hayvanı veya kişiyi durdurmak; geri çevirmek. [DS]

kışkış, [kış *(yans.)* + kış] *is. ikile.* Balıkları ürkütüp ağlara doğru kaçırmakta kullanılan, ipe bağlı ortası delik taş.

kışkışlama, [kış+kış-la-ma] *is.* Kışkışlamak işi.

kışkışlamak, [kış *(yans.)* > kış+kış-la-mak] *gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* **1.** (Kuş, kümes hayvanı vb. için) ürkütüp kovalamak; kovalamak; kışlamak. **2.** *mecaz.* Kovalamak.

kışla, [*eT.* kış-lağ > kış-la] *is.* **1.** *as.* Askerlerin toplu olarak barındığı büyük bina ve bu binaların bulunduğu yer. **2.** *{ağız}* Koyun ve keçi sürülerinin kışı geçirdikleri veya geceleri konuldukları kapalı ağıl. [DS] **3.** *{ağız}* Köye yakın tarla. [DS] **4.** *{ağız}* Yakın köye gönderilen kışlık eşya. [DS] ⧉ **kışla gemisi,** *Deniz kuvvetlerinde muharip hizmetlerin dışında askerlerin ikametine ayrılan gemi.*|| **kışla hastanesi,** *Kışla içinde bulunan revir.*|| **kışla komutanı,** *Kışla bölgesinde görevli en üst komutan.*|| **kışla subayı,** *Kışlanın bakım, onarım, demirbaş eşya, arazi, tapu vb. gibi hizmetleriyle uğraşan subay.*

kışlag, [kış > kış-lā-mak > kış-lā-ġ] *(kışla:ğ) {eT} is.* **1.** Kışı geçirecek yer; kış geçirilen yer; kışlanacak yer; kışlak; kışlık. [DLT] [ETY] [Gabain]

kışlağ, [*eT.* kış > kış-lā-mak > kış-lā-ġ قشلاغ] *(kışla:ğ) {eAT} is.* → kışlak.

kışlaglanmak, [kış-lā-ġ > kışlāġ-lā-n-mak] *{eT} dönşl. f.* Kışlak edinmek; kışlamak. [DLT]

kışlak, -ğı [kış > kış-lā-mak > kış-lā-k قشلاق] *{eT} {eAT} {OsT} is.* **1.** Kışlık mesken. [Nevâyî] **2.** *{ağız}* Kışı geçirmek üzere geçici olarak kalınan yer. [DS] **3.** Kış mevsiminin geçirildiği yer; kışlanan yer; kışın ot ve suyundan yararlanılan yer. **4.** Kış mevsiminde orduların, göçerlerin hayvanları ile birlikte yayladan inip konakladığı yer. **5.** *{ağız}* Köy. [DS] ⧉ **kışlağa çekilmek,** *(Eskiden savaş halindeki ordular için) kış mevsimini geçirmek üzere kasaba ve şehirlerin yakınlarına yerleşmek.*

kışlakçı, [kış-la-k-çı] *{ağız} is.* Sürekli olarak yazlıkta oturan kimse. [DS]

kışlama, [kış-la-ma] *is.* **1.** Kışı bir yerde geçirmek eylemi. **2.** *as.* Seferdeki bir ordunun kışı geçirmek üzere yakın bir yerdeki yerleşim birimi civarına yerleşmesi. **3.** *dnz.* Fırtına, buz ve soğuklar dolayısıyla bir deniz aracının sefere çıkmayarak korunaklı bir limanda kışı geçirmesi. **4.** Bazı bitkilerin tohum veya cücüklerinin uyku döneminden üreyici uyanıklık durumuna geçebilmeleri için oldukça uzun bir dönem düşük sıcaklıkta beklemeleri durumu. **5.** Bitkilerin gelişme, çimlenme, çiçeklenme gibi olağan dönemlerini, mevsimlerini geciktirmek veya değiştirmek için tohum veya fideleri soğukta bekletme. **6.** Arıların, kışı kovanda kapalı olarak geçirmesi. **7.** Sürü ve yılkı olarak yazı yaylalarda geçiren hayvanların kışı kışlakta geçirmeleri.

kışlamak[1], [kış > kış-lā-mak قشلامق] *(kışla:mak) gçsz. f. [-r] [-l(ı)-yor]* **1.** Kışı bir yerde geçirmek; *{eT} {eAT} {OsT} (aynı)* [ETY] [EUTS] [DLT] [Gabain] [Tekin] **2.** Kış gelmek. **3.** *argo.* Kış mevsimini hapishanede geçirmek. ⧉ (birinin başında) **kışlamak,** *1. İstenmediği yerde, bir kimsenin başında uzun süre kalmak. 2. Birine musallat olmak.*

kışlamak[2], [kış *(yans.)* > kış-la-mak] *gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* **1.** (Kuş veya kümes hayvanları için) ürkütmek; kovalamak; kaçırtmak; kışkışlamak; kışalamak. **2.** *argo.* Birisini başından defetmek; kovmak.

kışlatma, [kış-la-t-ma] *is.* Kışı bir yerde geçirmesini sağlamak eylemi.

kışlatmak, [kış > kış-lā-mak > kış-la-t-mak] *gçl. f. [-ır]* **1.** Kışlamasını sağlamak; *{eT} (aynı).* [DLT] **2.** Birine, bir hayvana veya bir deniz aracına kışı bir yerde geçirtmek. **3.** *{eT}* Bir şeyi üzerine alıp saklamak. [DLT] **4.** *argo.* Birini, birinin başına musallat etmek.

kışlık, -ğı [kış > kış-lık] *sf.* **1.** Kışa ait; kışla ilgili; kışa uygun. **2.** Kışın kullanılan; kış için. **3.** *is.* Kışın oturulan konut. **4.** Kışın giyilen elbise. **5.** *{eT}* Kış için hazırlanmış şey. [DLT] [EUTS]

kışmak[1], [kı-mak *(yapmak, kılmak)* > kı-ş-mak] *{eT} dönşl. f. [-ur]* **1.** Kılmak; yapmak; etmek. [Tekin] **2.** *işteş. f.* Birlikte kılmak; birlikte yapmak. [ETY]

kışmak[2], [kış -mak] *{eT} gçsz. f. [-ur]* Meyletmek; kaymak; sapmak; dönmek. [DLT]

kışr, -şrı [Ar. ḳışr قشر] *is.* **1.** Bir şeyin dış yüzü veya kabuğu; kabuk. **2.** *gnşl.* Yeryüzü. **3.** *tasvf.* Bu dünya ve bu dünyaya ait zahirî varlıklar âlemi.⧉ **kışr**

bağlamak, *Kabuk tutmak; kabuk bağlamak; kabuklanmak.*|| **kışr-ı arz,** *{OsT} Yer kabuğu.*|| **kışr-ı badem,** *{OsT} Badem kabuğu.*|| **kışr-ı dimağ,** *{OsT} anat. Beyin zarı.*|| **kışr-ı muh,** *{OsT} Beyin kabuğu; pallium.* || **kışrında kalmak,** *Bir gerçeği anlayamamak; yüzeysel kalmak.* || **kışr-ı sânî,** *{OsT} bot. İç kabuk.*|| **kışr-ı sin,** *{OsT} anat. Dişin dış kısmını kaplayan kısım; seman.*|| **kışr-ı şecer,** *{OsT} Ağaç kabuğu.*|| **kışr-ı tâlî,** *{OsT} bot. İkincil kabuk.*

kışrınca, [kışr-ınca] *(kışrı'nca) zf.* **1.** Dış kısmından; dıştan. **2.** Yüzeysel olarak; basitçe; sathî olarak.

kışrî, [Ar. ḳışr > ḳışrī قشرى] *(kışri:) sf.* **1.** Kabuğa ait; kabukla ilgili. **2.** Kabuklu olan. ⊡ **kışrî hayvanlar,** *Kabuklu hayvanlar; kabuklular.*

kışriye, [Ar. ḳışr > ḳışriyye قشريه] *{OsT} is.* → kışrî. ⊡ **kışriye-i âliye,** *{OsT} zool. Yüksek kabuklular.*

kışt, [kışt *(yans.)*] *is.* Karganın ötüşünü, seslenmesini anlatan kök. [Zülfikar] *kışt etmek.* ⊡ **kışt etmek,** *{ağız} Kuş, köpek ve kedileri ürkütmek; kovalamak.* [DS]

kıt[1], [kat / ket / kıt / kit *(yans.)*] *is.* Pütürlü, tırtıklı yüzeylere sürtünmeyi, kırmayı, kesmeyi, çatırdatmayı, kazıyıp koparmayı, kemirmeyi, diş diş yapmayı anlatan kök. [Zülfikar] *kıt-ır, kıt-ık, kıt-ır-damak, kıt-ır-cı, kıt-ır-tı, kıt-ır kıtır, kıt-la-mak, kıt(t)-ık*

kıt[2], [kıd / kıt *(yans.)*] *is.* Bir şeyi kesip parçalamayı, ufak parçalara ayırmayı, koparmayı, kemirerek veya keserek ufaltmayı anlatan kök. [Zülfikar] *kıt-ım kıtım, kıt-ır-ık, kıt(t)-ık*

kıt[3], [kat > ḳıt قت] *is.* **1.** *{eAT}* Ön; yan; bir kimsenin karşısı; huzur. **2.** *{ağız}* Yön. [DS] **3.** *{ağız}* Bir şeyin yakını. [DS] ⊡ **kıta gitmek,** *{ağız} 1. Ölü çıkan bir eve yemek vermek.* [DS] *2. Muhtaç bir aileye yemek vermek.*|| **kıt ekmeği,** *Ölü evine komşular tarafından gönderilen yemek.*

kıt[4], [*eT.* kız *(kıt)* > ḳıṭ قط] *sf.* **1.** İhtiyacı karşılayamayacak kadar az; eksik. *{eAT} (aynı)* **2.** (Duygu ve soyut kavramlar için) olması gerekenden, beklenenden az olan; gelişmemiş olan. **3.** Kıtlık. ⊡ **kıtı kıtına,** *İhtiyacı karşılamağa güçlükle yetecek kadar; ucu ucuna; ancak.*|| **kıtı kıtına hesaplamak,** *En ince, en küçük ayrıntılarına kadar hesaplamak.*|| **kıtı kıtına idare etmek,** *Yalnızca ihtiyacını karşılayacak kadar az şeyle işini görmek.*|| **kıtı kıtına yetişmek,** *Son anda yetişmek; ucu ucuna yetişmek; zamanından az önce gelmek.*|| **kıtı kıtına yetmek,** *İhtiyaç duyulan kadar olmak; ancak yetmek; hiç artmadan yeterli olmak.*|| **kıt kanaat,** *Sıkıntı, yokluk ve güçlük içinde olma durumu; güçlükle; yoksulluk içinde.*|| **kıt kanaat geçinmek,** *Sıkıntı ve yokluk içinde, ancak çok zaruri ihtiyaçlarını karşılayarak yaşamak.*|| **kıt kıdırım,** *{ağız} Kıtı kıtına; ucu ucuna; ancak.* [DS]|| **kıt kımıl,** *{ağız} Belli belirsiz; hayal gibi.* [DS]|| **kıt kımır,** *{ağız}* → kıt kımıl. [DS]|| **kıt sildi,** *{ağız} Ucu ucuna; kıl payı; dara dar.* [DS]|| **kıt tepe,** *{ağız} Ağaçların tepesi; doruk.* [DS]

kıt[5], **-ttı** [Ar. ḳıṭṭ قط] *{OsT} is.* Kedi.

kıt[6], [kıt *(yans.)* قيت] *is.* **1.** *{OsT}* Çelik çomak oyununda değneğin çeliğe hafifçe değmesi. [DS] **2.** *{OsT}* Aşık kemiğinin S şeklindeki oyuk tarafı. ⊡ **kıt kıt,** *{ağız} Cimri.* [DS]

kıt'a, -yı [Ar. ḳaṭʿ *(kesme)* > ḳıṭʿa قطعه] *{OsT} is.* **1.** Parça; tane; kısım; bölüm. **2.** *coğ.* Yeryüzünün büyük toprak parçası. **3.** Komşu adalara oranla büyük toprak parçası; ana kara. **4.** *as.* Silahlı veya silahsız erlerin bir kumandanın emrinde toplanması ile meydana gelen birlik. **5.** *ed.* İki beyitten kurulmuş matlasız gazel biçimindeki nazım türü. **6.** Ülke; memleket. **7.** Kesilen bir organın bedende kalan kısmı. **8.** Ölçek. **9.** *mat.* Herhangi bir geometrik şeklin elips veya parabol biçiminde kesilmiş şekli. ⊡ **kıt'a buzulu,** *{OsT} Kutup bölgelerinde görülen ve çok geniş alanları kaplayan buzullar.*|| **kıt'a-i arz,** *{OsT} Yeryüzünün büyük kara parçalarından her biri; yeryüzü parçaları.*|| **kıt'a-i cesîme,** *{OsT} Büyük parça.*|| **kıt'a-i dâire,** *{OsT} mat. Daire parçası; daire kesmesi.*|| **kıt'a-i harkâfiye,** *{OsT} anat. Kalça kemiği.*|| **kıt'a-i kebîre,** *{OsT} ed. İki beyitten fazla olan kıt'a.*|| **kıt'a-i küre,** *{OsT} mat. Küre kesmesi.*|| **kıt'a-i muhayyel,** *{OsT} Tasarlanan, hayalde canlandırılan kıt'a; hayal kıt'a.*|| **kıt'a-i münkasime,** *{OsT} Bölüt; segment.*|| **kıt'a-i müstakîme,** *{OsT} mat. Doğru parçası.*|| **kıt'a kıt'a,** *{OsT} Parça parça.*|| **kıt'a kumandanı,** *Sürekli veya geçici olarak emrindeki çeşitli sınıflardan kurulu birliklerin kumandanı.*|| **kıt'alar arası,** *Bütün kıt'aları birbirine bağlayan; kıt'alar arasında bağlantı ve ilişki sağlayan; kıt'adan kıt'aya uzanan.*|| **kıt'a sahanlığı,** *1. coğ. Kıyı ile genellikle 200 m. derinlikteki dip arasında uzanan az meyilli ve karadan taşınmış tortullarla kaplı dip. 2. huk. Kıyılara bitişik ama karasuları dışında kalan doğal kaynakları işletilmeye elverişli deniz yatağıyla onun toprak altında oluşan deniz alanı.*|| **kıt'a yaylası,** *Kıt'aları çevreleyen ve denizlerin en sığ yerlerinden kara bayırına kadar yayılan deniz bölgesi.*|| **kıt'a-yı arz,** *{OsT}* → kıt'a-i arz.|| **kıt'a-yı askerîye,** *{OsT} Askerî birlik.*|| **kıt'a-yı cesîme,** *{OsT}* → kıt'a-i cesîme.|| **kıt'a-yı harkafiye,** *{OsT} anat.* → kıt'a-i harkafiye.|| **kıt'a-yı muhayyel,** *{OsT}* → kıt'a-i muhayyel.

kıta, -a'ı [Ar. ḳaṭʿ > ḳıṭāʿ قطاع] *{OsT} is.* **1.** Kesme. **2.** *mat.* Daire kesmesi. ⊡ **kıtâ'-ı dâire,** *{OsT} mat. Daire parçası; daire kesmesi.*

kıtaat, -ti [Ar. ḳıṭʿa > ḳıṭ'aāt قطعات] *is.* **1.** Parçalar; bölükler; cüzler. **2.** Dünyanın büyük kara parçaları;

kıt'alar. **3.** Ülkeler; memleketler. **4.** Askerî birlikler. **kıt'aāt-i fenniye,** *{OsT} İstihkâm birliği.*|| **kıt'aāt-i fenniye subayı,** *{OsT} İstihkâm birliği komutanı.*|| **kıtaat-ı hamse-i ma'lûme,** *{OsT} Dünyanın bilinen beş büyük kara parçası.*

kıtal[1], **-li** [Ar. ḳatl > ḳıtāl قتال] *{OsT} is.* **1.** Birbirini öldürme; vuruşma, savaş. **2.** Savaş; cenk. **kıtālü'l-bahr,** *{OsT} Deniz savaşı.*

kıtal[2], [Yun. khotaáli [Tietze] => kıtal] *{ağız} is.* Yemiş toplamaya yarayan ucu torbalı çatal değnek. [DS]

kıtalmak, [kıt-al-mak] *{ağız} gçsz. f. [-ır]* Azalmak; kıtlaşmak. [DS]

kıtar, [Ar. ḳıṭār قطار] *(kıta:r) {OsT} is.* **1.** Birbiri ardınca sıralanmış hayvan sürüsü. **2.** Bir lokomotifin arkasında bulunan vagonların hepsi; tren dizisi. **kıtārü'l-feres,** *{OsT} gök b. Tay takımyıldızı.*

kıtarmak, [kıt-ar-mak] *{ağız} gçsz. f. [-ır]* Çok üşümek. [DS]

kıtasal, [kıt'a-sal] *sf.* Kıtalara ilişkin; kıtaların yapısı ile ilgili olan. **kıtasal iklim,** *coğ. Gece ile gündüz, yaz ile kış arasında sıcaklık farkı çok, yağışı az olan iklim; kıta iklimi; kara iklimi.*

kıtıg, [kıḏ-mak > kıḏ-ıġ] *{eT} is.* → kıdıg. [EUTS]

kıtık[1], [*eT.* kıḏ-mak > kıḏ-ık] *is.* **1.** *{eT}* Pamuk. [EUTS] **2.** Dokumada kullanılamayan, ancak minder ve yastık gibi döşeme eşyalarının veya sıva harcının içine konulan keten ve kenevir liflerinin kalın olanı. **3.** *{ağız}* Taranması güç saç. [DS] **4.** *mim.* Sıva harçlarına katılan keten lifi.

kıtık[2], **-ğı** [kıt-ık] *{ağız} is.* **1.** Leblebi. **2.** Mısır ekmeğinin kabuğu. [DS]

kıtıklama, [kıtık-la-ma] *is.* Etrafına veya içine kıtık doldurmak eylemi.

kıtıklamak, [kıtık-la-mak] *gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* **1.** (Yastık, minder vb. için) kıtıkla doldurmak. **2.** Sandığa konularak ambalajlanmış kırılabilir eşyaların sarsılarak kırılmaması için etrafını kıtıkla beslemek.

kıtıklı, [kıtık-lı] *sf.* İçine kıtık konulmuş, kıtıkla doldurulmuş olan.

kıtıklıg, [kıḏ-mak > kıḏ-ıġ-lıġ] *{eT} sf.* Pamuklu. [EUTS]

kıtıl[1], [kıt-ıl] *{ağız} is.* **1.** Yüzsüz yorgan. **2.** Yatağın, yorganın iç astarı. [DS]

kıtıl[2], [kıt-ıl] *{ağız} is.* Kuru ağaç yaprağı. [DS]

kıtım, [kıt > kıt-ım] *{ağız} is.* Az; küçük parça. **kıtım kıtım,** *{ağız}* Azar azar; parça parça. [DS]

kıtımak, [kıt-ı-mak] *{ağız} gçl. f. [-r]* (Çocuklar için) birbirini oyunda ütmek. [DS]

kıtınak, -ğı [kıt-ın-ak] *{ağız} is.* Üzüm salkımlarındaki küçük salkımcıklardan her biri; çıngıl. [DS]

kıtıpiyos, [Yun. kata *(aşağı)* + piyos *(kim)* / egiptios *(Mısırlı)* => kıtıpiyos] *sf. argo.* Değersiz; bayağı; düşük nitelikli; işe yaramaz; sünepe.

kıtıpiyozluk, [kıtıpiyoz-luk] *is.* Kıtıpiyos olma durumu.

kıtır[1], [kıt *(yans.)* > kıt-ır] *is.* Kırılan bir cismin çıkardığı ses; kuru ve gevrek ses. **kıtır kıtır,** *1. Çok kuru ve gevrek olan. 2. (Yemek, çiğnemek, kırmak, kesmek, doğramak vb. için) "kıtır" sesi çıkararak.*|| **kıtır kıtır kesmek,** *Acıma duymaksızın gözünü kırpmadan öldürmek.*

kıtır[2], [kıt-ır] *{ağız} is.* **1.** Henüz olgunlaşmamış kavun; kelek. **2.** Patlamayarak kalmış mısır taneleri. **3.** Patlamış mısır. **4.** Ateşte gevretilerek küçük parçalara bölünmüş yufka ekmeği. **5.** Bisküvi. [DS]

kıtır[3], [kıt-ır] *{ağız} is.* Kel hastalığı. [DS]

kıtır[4], [Ar. ḳuṭr => kıtır] *{ağız} is.* Güç; kuvvet. [DS] **kıtırdan düşmek,** *{ağız} Yaşlılık dolayısı ile cinsel güçten kesilmek; çocuğu olmayacak hâle gelmek.* [DS]|| **kıtırı kesilmek,** *{ağız} Gücü kuvveti kesilmek; takatsiz düşmek.* [DS]

kıtır[5], [Ar. hetir / hitr *(boş lâf)* هذر] *is.* **1.** Anlamsız söz; boş laf; saçma sapan söz. **2.** Yalan ve uydurma söz; palavra. *{ağız} (aynı)* [DS] **kıtıra almak,** *Alay etmek. {ağız} (aynı)* [DS]|| **kıtır atmak,** *Yalan söylemek; palavra atmak; uydurmak. {ağız} (aynı)* [DS]

kıtırak[1], **-ğı** [kıt *(az)* > kıt-(ı)rak] *{ağız} sf.* Az; kıt. [DS]

kıtırak[2], **-ğı** [kıt *(yans.)* > kıt-ır-a-k] *{ağız} sf.* Gevrek. [DS]

kıtırayık, -ğı [kıt-ır-a-y-ık] *{ağız} is.* Bir tür kalın patiska. [DS]

kıtırcı, [kıtır-cı] *sf. argo.* Çok yalan söyleyen; palavracı; *{ağız} (aynı).* [DS]

kıtırcılık, -ğı [kıtır-cı-lık] *{ağız} is.* Yalancılık. [DS]

kıtırdak[1], **-ğı** [kıt *(yans.)* > kıt-ır-da-k قطرداق] *{eAT} {OsT} {ağız} is.* Kuyruk ve iç yağı gibi maddeler eritildikten sonra geriye kalan katı kısımlar; yumuşak kemiksi madde; kıkırdak. [DS]

kıtırdak[2], **-ğı** [kıt *(yans.)* > kıt-ır-da-k] *{ağız} sf.* **1.** Gevrek. **2.** *is.* İyice patlamamış mısır. [DS]

kıtırdama, [kıt-ır-da-ma] *is.* Kıtırtı sesi çıkarmak eylemi.

kıtırdamak, [kıt-ır-da-mak] *gçsz. f. [-r] [-d(ı)-yor]* **1.** (Kuru ve gevrek bir nesne için) kırılırken "kıtır" diye ses çıkarmak. **2.** *{ağız}* (Eklemler için) oynatırken veya bükerken ses çıkarmak. [DS]

kıtırdatma, [kıt-ır-da-t-ma] *is.* Kıtırtı sesi çıkartmak eylemi.

kıtırdatmak, [kıt-ır-da-t-mak] *gçl. f. [-ır]* **1.** (Yeme, çiğneme, kesme, kırma, doğrama sırasında) kıtırtı sesi çıkartmak; kıtır kıtır etmesine sebep olmak. **2.** *{ağız}* (Ekmek için) gevretmek. [DS]

kıtırık[1], **-ğı** [kıt-ır-ık] *{ağız} is.* **1.** Ateşte gevretilerek

küçük parçalara bölünmüş yufka ekmeği. **2.** *sf.* Çok kuru. [DS]

kıtırık[2], **-ğı** [kıt-ır-ık] *{ağız} is.* Yüzeydeki girinti çıkıntı; pürüz. [DS]

kıtırım, [Ar. hetr => kıtır > kıtır-ım] *{ağız} is.* Yalan söz; palavra. [DS]

kıtırış, [kıtır-ış ?] *{ağız} is.* İyici büyüdüğü hâlde olgunlaşmamış bitki veya ekin. [DS]

kıtırmak[1], [kıt-ır-mak] *{ağız} gçl. f. [-ır]* Aşık oyununda, aşığı sıkarak ve döndürerek atmak. [DS]

kıtırmak[2], [kıt *(yans.)* > kıt-ır-mak] *{ağız} is.* **1.** İyice kızarmış ekmeklerin üzerinden kopan sert ve ince kabuklar. **2.** Kıkırdak. [DS]

kıtırnak, -ğı [kıt *(yans.)* > kıt-ır-(ı)n-ak] *{ağız} is.* Bütün çıkarılmış ceviz içi. [DS]

kıtırtı, [kıt-ır-tı] *is.* **1.** Kıtırdama sesi; kırılan gevrek bir şeyin çıkardığı ses. **2.** *{ağız}* Eklemlerde oynama, bükülme sırasında çıkan ses. [DS] **3.** *{ağız}* Sert ve kuru yiyecekleri ağızda çiğnerken çıkan ses. [DS]

kıtış, [kıt-ış] *{ağız} is.* Küçük, kara bir tür mantar. [DS]

kıtkıtlamak, [kıt+kıt-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Yavaş yavaş pişirmek. [DS]

kıtlama, [kıt *(yans.)* > kıt-la-ma] *is.* **1.** "Kıt" sesi çıkarma durumu. **2.** *sf.* (Çay için) bir parça kesme şekeri kırdıktan sonra ağızda tutarak içilen. **3.** *{ağız}* Azla idare etme. [DS] **4.** *{ağız}* Isırma. [DS] **5.** *zf.* (Çay içmek) kırılarak bir parça şekeri ağızda tutarak.

kıtlamak, [kıt *(yans.)* > kıt-la-mak] *gçsz. f. [-r] [-l(ı)-yor]* (Parmak, ayak bileği vb. eklemler için) herhangi bir hareket sırasında "kıt" sesi çıkarmak.

kıtlaşma, [kız / kıt[3]-la-ş-ma] *is.* İhtiyaçları gidermeyecek duruma gelme eylemi.

kıtlaşmak, [kız / kıt[3]-la-ş-mak] *dönşl. f. [-ır]* **1.** İhtiyaçları karşılayamayacak duruma gelmek; kıt duruma gelmek. **2.** (Ticaret eşyası için) piyasada az bulunur olmak.

kıtlık, -ğı [kız / kıt[3]-lık] *is.* **1.** İhtiyacı karşılayamama hâli; kıt olma; azlık; yetersizlik. **2.** Kuraklık vb. sebeplerle bir ülkede temel ihtiyaç maddelerinin yeterli olamaması halinde meydana gelen ve halkın aç kalmasına veya açlıktan ölmesine sebep olan açlık hâli; genel olarak giyecek ve yiyecek yokluğu. **3.** Besin maddelerinde ülke çapında görülen büyük darlık. **4.** *mecaz.* (Duygular ve soyut kavramlar için) yokluk; azlık; bulunmama hâli. ⊟ (bir şeyin) **kıtlığına kıran girmek,** *Hiç bulunmaz olmak; piyasadan çekilmek; köküne kıran girmek.*|| **kıtlıktan çıkmış gibi,** *Oburca; açgözlülükle; doymak bilmeden.*

kıtmak, [kıt-mak] *{ağız} gçl. f. [-ar]* **1.** Azaltmak. **2.** Az vermek. [DS]

kıtmık, -ğı [*eT.* kıḏ-mak > kıt-mık] *{ağız} is.* Yonga; kıymık. [DS]

kıtmır, [kıt-mır] *{ağız} sf.* **1.** Cimri; pinti; hasis. **2.** Elinden iş gelmeyen; beceriksiz. **3.** (Kişi için) kısa boylu. [DS]

kıtmırlanmak, [kıt-mır-la-n-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* İnatçılık etmek. [DS]

kıtmir, [Ar. ḳıṭmīr قطمير] *(kıtmi:r) {OsT} is.* **1.** Hurma çekirdeğinin üzerindeki zar. **2.** Eskiden kullanılan çok küçük bir ağırlık ölçüsü birimi. **3.** Az ve değersiz şey. Ashab-ı Kehf'in yanında bulunan köpeğin adı. **4.** Türkistan Türklerinin yerine ulaşması için yardımı dokunacağı düşüncesi ile mektup zarfı üzerine adresten sonra yazdıkları kelime. **5.** *gnşl.* Köpek. **6.** *{ağız} sf.* Çok kaşınan; uyuz. [DS]

kıtnaşmak, [kıt-(ı)n-a-ş-mak] *{ağız} işteş. f. [-ır]* Aşırı açlık yüzünden yiyecek için itişip kakışmak. [DS]

kıttı, [kıt *(yans.)* > kıt(t)-ı] *{ağız} is.* Leblebi. [DS]

kıttık, -ğı [kıt(t)-ı-k] *{ağız} is.* Küçük sabun; sabun parçası. [DS]

kıttırlı, [kıt(t)-ır-lı] *{ağız} is.* İdare lambası; kandil. [DS]

kıv[1], [kıv *(yans.)*] *is.* Fırlama, atlama, sıçrama anlatan kök. [Zülfikar] *kıv-ıl, kıv-ıl-cım*

kıv[2], [kıv *(yans.)*] *is.* **1.** Hayvan seslerini, bağırışlarını andıran sesleri bildiren kök. [Zülfikar] *kıv-cı, kıv-la-mak* **2.** *{ağız}* Sürek avında, yaban hayvanlarını inlerinden çıkarmak için avcıların çıkardığı ses; kuru gürültü; bağırtı. [DS]

kıv[3], [kıv *(yans.)*] *is.* Kaynaşmayı, kıpırdanmayı anlatan kök. [Zülfikar] *kıv-ıl kıvıl, kıv-ıl-da-mak, kıv-ış kıvış,*

kıv[4], [kıv قيو] *{eT} {eAT} is.* **1.** Kut; devlet; baht; saadet; azamet. [DLT] [EUTS] [KB] [Gabain] **2.** İstek. [Gabain] **3.** *{ağız}* Baht; yazgı; kader. [DS]

kıv[5], [kıv] *{eT} is.* Ayakkabı. [EUTS]

kıv[6], [kıv] *{eT} is.* Hasislik. [Gabain]

kıv[7], [kıv] *{ağız} is.* **1.** Bir iş ya da ürünün olgunlaşma zamanı. **2.** Fırsat. [DS]

kıv[8], [kıv] *{ağız} is.* Kıvılcım. [DS]

kıv[9], [kıv] *{ağız} is.* Fırsat; koz. [DS]

kıv[10], [kıv / kıp / kıb] *{ağız} sf.* Tez; ivedi. [DS]

kıvadmak, [kıv > kıv-ā-mak > kıva-d-mak] *{eT} gçl.* **1.** Kutlamak; hürmet etmek; saymak; saygı göstermek. [EUTS] **2.** Mesut etmek. [EUTS] [Gabain]

kıval, [kıvāl] *{eT} sf.* (Burun için) çekme; düzgün. [DLT] ⊟ **kıval burun,** *{eT} Çekme burun.* [DLT]

kıvam[1], [Ar. ḳavīm > ḳıvām قوام] *(kıva:m) {OsT} is.* Dikler; doğrular.

kıvam[2], [Ar. ḳıvām قوام] *(kıva:m) is.* **1.** Durma biçimi; varlığını devam ettirme; durma; duruş. **2.** Direk. **3.** (Sıvı veya sıvı niteliği taşıyan maddeler

için) koyuluk derecesi; koyuluk. **4.** *mecaz.* Bir şeyin en uygun zamanı; en uygun durumu; tav. **5.** Gerekli şartların var olması. **6.** Olgunluk. **7.** Bir şeyin var olma sebebi; temel unsur; dayanak; temel. **8.** Betonun donmaya başlamadan önceki sıkılığı. **9.** (Bir yağlı boya, vernik vb. için) akmaya karşı gösterdiği direnç. ☞ **kıvām-ı dîn,** *{OsT} Dinin direği.*|| **kıvamını bulmak,** *Tam istenilen niteliğe ulaşmak; olgunlaşmak.*|| **kıvamü'd-dîn,** *{OsT} Dinin direği.*

kıvamlandırma, [kıvam-la-n-dır-ma] *is.* Kıvamlandırmak eylemi.

kıvamlandırmak, [kıvam-la-n-dır-mak] *gçl. f. [-ır]* **1.** (Sıvı ve sıvı sayılan maddeler için) koyuluğunu istenen niteliğe getirmek; kıvamlaştırmak. **2.** Uygun duruma getirmek; olgunlaştırmak. **3.** Kıvam almasını sağlamak; koyuluk kazandırmak.

kıvamlanma, [kıvam-la-n-ma] *is.* Kıvamlanmak eylemi.

kıvamlanmak, [kıvam-la-n-mak] *dönşl. f. [-ır]* **1.** (Sıvı ve sıvı sayılan maddeler için) koyuluğu istenen niteliği almak; kıvamlaşmak. **2.** Uygun duruma gelmek; olgunlaşmak. **3.** Kıvam almak; koyuluk kazanmak.

kıvamlaşma, [kıvam-la-ş-ma] *is.* Kıvamlaşmak eylemi.

kıvamlaşmak, [kıvam-la-ş-mak] *dönşl. f. [-ır]* **1.** (Sıvı ve sıvı sayılan maddeler için) koyuluğu istenen niteliği almak; kıvamlanmak. **2.** Uygun duruma gelmek; olgunlaşmak.

kıvamlaştırıcı, [kıvam-la-ş-tır-ıcı] *is.* **1.** Sıvı bir ürünün kıvamını arttırmaya yarayan kimyasal bağlayıcı. **2.** Bir asıltıyı kıvamlaştırmaya yarayan aygıt. **3.** Bağlayıcı, kıvamlaştırıcı etken.

kıvamlaştırma, [kıvam-la-ş-tır-ma] *is.* Kıvamlaştırmak eylemi.

kıvamlaştırmak, [kıvam-la-ş-tır-mak] *gçl. f. [-ır]* **1.** (Sıvı ve sıvı sayılan maddeler için) koyuluğunu istenilen niteliğe getirmek; kıvamlandırmak. **2.** Uygun duruma getirmek; olgunlaştırmak.

kıvamlı, [kıvam-lı] *sf.* **1.** Kıvamında olan; gerektiği şekilde koyu. **2.** *mecaz.* En olgun durumda olan; en uygun zamanında olan; tavında olan.

kıvamölçer, [Ar. kıvam + T. ölç-er] *is.* Boya, vernik ve yağların koyuluk derecesini ölçmekte kullanılan alet.

kıvamsız, [kıvam-sız] *sf.* **1.** Kıvamında olmayan; koyuluğu gerektiği şekilde olmayan. **2.** *mecaz.* Olgunluk derecesi yeterli olmayan; durumu ve zamanı elverişli olmayan; tavında olmayan.

kıvan, [kıv-an] *{ağız} is.* Ahmak; budala; şaşkın. [DS]

kıvanç, -cı [kıv-an-ç] *is.* **1.** Övünme; övünç; iftihar. **2.** Memnunluk; sevinç; hoşlanma; *{ağız} (aynı).* [DS] ☞ **kıvanç duymak,** *Memnun olmak; sevinmek; iftihar etmek.*

kıvançlı, [kıv-an-ç-lı] *sf.* **1.** Övünç duyan; iftihar eden. **2.** Sevinç duyan.

kıvandırma, [kıv-an-dır-ma] *is.* Kıvandırmak eylemi.

kıvandırmak, [kıv-an-dır-mak قواندرمق] *{eAT} {OsT} gçl. f. [-ır]* **1.** Kıvanç duymasını sağlamak; memnun etmek; sevindirmek. *{ağız} (aynı)* [DS] **2.** Heveslendirmek; istekli hâle getirmek.

kıvandurmak, [kıv > kıv-ā-mak > kıva-n-mak > kıvan-dur-mak قواندورمق] *{eT} {eAT} gçl. f. [-ur]* Sevindirmek.

kıvanış, [kıvan-ış] *is.* Kıvanmak eylemi veya biçimi.

kıvanışmak, [kıvan-ış-mak قوانشمق] *{eAT} işteş. f. [-ur]* Hep birlikte sevinmek; birlikte kıvanmak.

kıvanma, [kıvan-ma] *is.* Kıvanmak eylemi; iftihar etme.

kıvanmak, [kıv *(kut, baht)* > kıv-ā-mak > kıva-n-mak قوانمق] *dönşl. f. [-ır]* **1.** *{eT} {eAT} {OsT} {ağız}* Övünülecek bir iş yapmaktan dolayı gurur duymak; övünmek; iftihar etmek; sevinmek; memnun olmak. [DK] [DS] **2.** *{eAT} {ağız}* Haz duymak; iş görmeye özenmek; heveslenmek. [DS] **3.** *{ağız}* Övünmek. [DS] **4.** *{ağız}* Güvenmek. [DS]

kıvanuşmak, [kıv-an-uş-mak قوانوشمق] *{eAT} işteş. f. [-ur]* Hep birlikte sevinmek.

kıvaşdamak, [kıv-ış-da-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-d(ı)-yor]* Kımıldamak. [DS]

kıvcı, [kıv-cı] *{ağız} is.* **1.** Sürek avında, hayvanları ürkütmek için ses çıkaran kimse. **2.** Yol gösteren; kılavuz. [DS]

kıvçak, [kıv > kıv-çak] *{eT} is.* **1.** Kof; boş. [KB] **2.** Şanssız. [KB] **3.** Yabani. [KB]

kıvgaşmak, [kıv-(ı)g-a-ş-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* (Kapı, pencere vb. için) açık kalmak; kıygaşmak. [DS]

kıvgıdı, [kıv-gıd-ı] *{ağız} is.* Ağız mızıkası. [DS]

kıvı, [kıv-ī] *(kıvı:) {eT} sf.* **1.** Boş. [KB] **2.** Süreksiz. [KB] **3.** Kısa. [KB]

kıvıcık, -ğı [kıv-ı-cık / kıv-ı(ç)-ık] *{ağız} is.* Süt pişirirken kazanın dibine yapışan kısım. [DS]

kıvıç[1]**, -cı** [kıv-ıç] *{ağız} is.* **1.** İnce çam dalı. **2.** Çamların iğne gibi yaprakları. [DS]

kıvıç[2]**, -cı** [kıv-ıç] *{ağız} sf.* (Kişi için) kısa boylu, zayıf ve kuru. [DS]

kıvık, -ğı [kıv-ık] *{ağız} sf.* Biraz aralık; kıynaşık. [DS]

kıvıktırmak, [kıv-ık-tır-mak] *{ağız} gçl. f. [-ır]* **1.** Acele ettirmek. **2.** Gözünü korkutarak istediğini yaptırmak. [DS]

kıvıl, [kıv *(yans.) (atlama, sıçrama)* > kıv-ıl] *is.* **1.** *{ağız}* Ateşten sıçrayan küçük ateş parçaları; kıvılcım. [DS] **2.** Kaynaşma; kıpırdaşma. ☞ **kıvıl kıvıl,** *{ağız} 1. Kıpır kıpır. 2. (Çalışmak için) durmadan,*

harıl harıl. 3. Birçok canlının hareket etmesinden doğan kaynaşma; canlılık. 4. Kalabalık; çokluk. [DS]

kıvılcık, -ğı [kıv-ıl-cık] *{ağız} is.* Can sıkıntısı. [DS]

kıvılcım, [kığ-ıl-cım > kıv-ıl-cım / kıv *(atlama, sıçrama)* + çıng *(çarpma sesi)* > çıng-ı *(kavı tutuşturmak için çakmaktan çıkan ateş parçası)* > kıv-ıl+cıng > kıvılcım ?] *is.* **1.** Yanan bir maddeden kopup sıçrayan küçük ateş parçaları. **2.** Gerilim altında bulunan iki iletken uç arasında elektron atlaması sonucu oluşan yanıp sönen ışık. **3.** Demir ve taş gibi sert iki cismin çarpması sonucu meydana gelen ateş sıçraması. **4.** *mecaz.* Önemli bir sonuca neden olan harekete geçirici etken veya sebep. **5.** *{ağız}* Koyun kılı ve samanla karıştırılmış tandır yakacağı. [DS] ⊡ **kıvılcım gibi,** *{ağız} Sürekli ve tez hareket halinde.* [DS]

kıvılcımlama, [kıv-ıl-cım-la-ma] *is.* **1.** Elektrik kıvılcımı ile bazı dokuları harap etme yöntemi. **2.** Kıvılcımların ısı yolu ile aşındırmasından yararlanarak elektrik akımı yardımı ile metal üzerinde aşındırma işlemi.

kıvılcımlanma, [kıv-ıl-cım-lan-ma] *is.* Kıvılcımlanmak eylemi.

kıvılcımlanmak, [kıv-ıl-cım-lan-mak] *gçsz. f. [-ır]* Kıvılcım saçarak yanmaya başlamak; kıvılcımlı hâle gelmek.

kıvılcımlı, [kıv-ıl-cım-lı] *sf.* Kıvılcım saçan; kıvılcımı olan.

kıvılcımsız, [kıv-ıl-cım-sız] *sf.* Kıvılcım saçmayan; kıvılcımı olmayan.

kıvıldamak, [kıv-ıl-da-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-d(ı)-yor]* (İnsan ve hayvan kalabalığı için) kaynaşmak. [DS]

kıvıldaşmak, [kıv-ıl-da-ş-mak] *{ağız} işteş. f. [-ır]* → kıvıldamak. [DS]

kıvılık, [kıvı > kıvı-lık] *{eT} is.* Süreksizlik. [KB]

kıvındırık, -ğı [kıv-ın-dır-ık] *{ağız} sf.* (Kapı, pencere vb. için) az aralık; az açık. [DS]

kıvırcık, -ğı [kıv-ır-cık] *sf.* **1.** Küçük küçük kıvrıntıları olan; kıvır kıvır olmuş; aşırı kıvrıntılı. **2.** *is. zool.* Trakya ve Marmara Bölgesinde yetişen beyaz yünlü, ince uzun kuyruklu koyun ırkı; kıvırcık koyun. **3.** Bu koyunun yapağısı; Trakya yapağısı. **4.** Bu koyunun eti. **5.** *bot.* Yaprakları küçük ve kıvrım kıvrım olan, göbeksiz ve damarsız yeşil salata; kıvırcık salata. **6.** *{ağız}* Sığırcık kuşu. [DS] ⊡ **kıvırcık karanlık,** *{ağız} Akşamla yatsı arası; alaca karanlık.* [DS]|| **kıvırcık koyun,** *zool. Trakya ve Marmara Bölgesinde yetişen beyaz yünlü, ince uzun kuyruklu koyun ırkı.*|| **kıvırcık lahana,** *bot. Yaprakları ufak ufak kıvrılan bir tür lahana.*|| **kıvırcık salata,** *bot. Yaprakları küçük küçük kıvrılan ve salatası yapılan bir cins marul, (Lactuca sativa).*

kıvırcıklaşma, [kıv-ır-cık-la-ş-ma] *is.* Kıvırcıklaşmak durumu.

kıvırcıklaşmak, [kıv-ır-cık-la-ş-mak] *dönşl. f. [-ır]* Kıvırcık hâle gelmek; kıvırcık durum almak.

kıvırdım, [kıv-ır-dım] *{ağız} is.* **1.** Gelin çeyizi. **2.** Evlenirken oğlanın babası tarafından kıza verilen ve kızın öz malı sayılan para ya da eşya. [DS]

kıvırgak, [*kıvır-mak > kıvır-ğā-mak > kıvırğa-k] *{eT} sf.* Hasis; haris. [Gabain]

kıvırış, [kıv-ır-ış] *is.* Kıvırmak eylemi veya biçimi.

kıvırkak, [*kıvır-mak > kıvır-ğā-mak > kıvırğa-k] *{eT} sf.* Tamahkâr; hasis; eli sıkı. [EUTS]

kıvırkaklanmak, [kıvırğa-k > kıvırğak-lā-mak > kıvırğak-la-n-mak] *{eT} dönşl. f.* Hasislik etmek; cimrilik etmek. [EUTS] [Gabain]

kıvırkanmak, [*kıvır-mak > kıvır-ğā-mak > kıvırğa-n-mak] *{eT} dönşl. f. [-ur]* Hasislenmek; hasislik etmek; cimrilik etmek. [EUTS]

kıvırma, [kıv-ır-ma] *is.* **1.** Kıvırmak eylemi; kıvrık hâle getirme. **2.** Kıvrılmış yer veya parça. **3.** *{ağız}* Bir tür tatlı; saraylı. [DS] **4.** *{ağız}* Sapı bükülerek zamanından önce olgunlaşması sağlanan kavun veya karpuz. [DS]

kıvırmak, [kıv *(yans.)* > kıv-ır-mak] *gçl. f. [-ır]* **1.** Eğrilterek bükmek. **2.** Kıvrık hâle getirmek; büklüm büklüm yapmak. **3.** Bir şeyin kenarlarını parmak uçları ile bükerek kıvrık hâle getirmek. **4.** Belli bir yana doğru çevirmek; döndürmek. **5.** Katlamak; kırmak. **6.** (Saç için) çeşitli araçlarla dalgalı bir biçim vermek. **7.** Kalçaları iki tarafa sallayarak yürümek. **8.** Kalçaları iki yana sallayarak veya göbekle beraber bir daire çeviriyormuşçasına oynamak. **9.** *mecaz.* Bir işin üstesinden gelmek; becermek. **10.** Bir kumaşın kenarlarını katlayarak tersinden dikmek. **11.** Yapmak istememek; dönmek; yan çizmek; vazgeçmek. **12.** Uydurarak anlatmak; yalan söylemek. **13.** *{ağız}* Çalmak; aşırmak. [DS] **14.** *argo.* Elde etmek; kazanmak. ⊡ **kıvır kıvır,** *Kıvrım kıvrım; büklüm büklüm.*|| **kıvır zıvır,** *1. Derme çatma; önemsiz; değersiz. 2. Önemsiz ayrıntı.*

kıvırsık, -ğı [kıv-ır-sık] *{ağız} is.* Semizotu. [DS]

kıvırşak, -ğı [kıv-ır-(ı)ş-a-k] *{ağız} sf.* **1.** Buruşuk; kırışık. **2.** (Saç için) ondüleli. [DS]

kıvırşık, -ğı [kıv-ır-(ı)ş-ık] *{ağız} is.* **1.** Pazı bitkisi. **2.** Pancar yaprağı. [DS]

kıvırtma, [kıv-ır-t-ma] *is.* Kıvırmak işini yaptırmak eylemi.

kıvırtmak, [kıv-ır-t-mak] *gçl. f. [-ır]* **1.** Kıvrılmasını, bükülmesini sağlamak. **2.** *gçsz. f.* Kalçalarını kıvırarak yürümek. **3.** Sözünden dönmek; caymak.

kıvış[1], [kıv-ış] *{ağız} is.* Kaynaşmayı, kıpırdanmayı anlatan yansımalı gövde. ⊡ **kıvış kıvış etmek,** *{ağız} Yerinde duramamak; kımıldamak.* [DS]|| **kıvış yavuş etmek,** *{ağız} Ağzı sulanmak.* [DS]

kıvış[2], [kıv-ış] *{ağız} is.* Keçi pisliği. [DS]

kıvışdamak, [kıv-ış-da-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-

d(ı)-yor] **1.** Yerinde duramamak; yaramazlık yapmak. **2.** Acı duymak. [DS]

kıvışık, -ğı [kıv-ış-ık] *{ağız} is.* Pazı bitkisi. [DS]

kıvışkan, [kıv-ış-kan] *{ağız} is.* Pazı bitkisi. [DS]

kıvışmak, [kıv-ış-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* Soğuktan donmak. [DS]

kıvıtmak[1], [kıv-ıt-mak] *{ağız} gçl. f. [-ır]* (Kapı, pencere vb. için) biraz aralık bırakmak. [DS]

kıvıtmak[2], [kıv-ıt-mak] *{ağız} gçl. f. [-ır]* Çalmak. [DS]

kıvkı, [kıv-kı] *{ağız} is.* Su kabağından yapılma tas. [DS]

kıvlamak[1], [kıv-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* **1.** Kışkırtmak; isteklendirmek. **2.** Sürek avında yaban hayvanlarını inlerinden çıkarmak için gürültü yapmak. [DS]

kıvlamak[2], [kıvra-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Koşmak. [DS]

kıvlanmak, [kıv-la-n-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* Sevinmek; kıvanmak. [DS]

kıvmak, [kıv-mak] *{ağız} gçsz. f. [-ar]* Koşmak. [DS]

kıvlıg, [kıv > kıv-lıġ] *{eT} sf.* Mutlu; mesut; bahtiyar. [EUTS]

kıvracık, -ğı [kıv-r-a-k-cık > kıv-r-a-cık] *(kı'vracık) zf.* **1.** Fazla uğraşmayı gerektirmeyen; derli toplu; işi kolay olan. **2.** İşini tez elden yapan; ayağına çabuk; hamarat.

kıvrak[1], **-ğı** [kıv-ır-mak > kıv-ır-a-k > kıv-(ı)r-a-k قوراق] *sf.* **1.** Canlı; hareketli; hamarat; atik; çevik; çalışkan. *{ağız} (aynı)* [DS] **2.** *{ağız} mecaz.* Güzel; şık; yakışıklı; hoşça. [DS] **3.** *{ağız}* Dayanıksız; direşmez. [DS] **4.** *mecaz.* Akıcı; takıntısız; işlek. **5.** *{ağız}* Erken davranan; erkenden olgunlaşan; aceleci; tez; ivedi. [DS] ⧉ **kıvrak buğday,** *Erkenden olgunlaşarak ilkbaharda hasat edilen buğday.* || **kıvrak darı,** *{ağız} İnce taneli, çok patlayan bir tür mısır.* [DS]|| **kıvrak kıvrak,** *Kıvrak olarak; kıvrakça.*|| **kıvrak olmak,** *{ağız} Çabuk olmak.* [DS]|| **kıvrak yürüyüş,** *(At için) sağa sola ahenkli bir salınma ile yürüyüş.*

kıvrak[2], **-ğı** [kıv-(ı)r-ak قوراق] *{ağız} is.* **1.** El tezgâhlarında dokunmuş siyah kumaştan yapılma üste giyilen bir tür entari; yeldirme; ferace. **2.** İnce tülbent veya ipekliden yapılma baş örtüsü veya gelinlerin yüzüne örtülen krep. *{OsT} (aynı)* **3.** El tezgâhlarında kıvrılmış temiz iplikten dokunmuş bez. **4.** Kısa kadın eteği. **5.** Kısa pantolon. [DS] **6.** Sürfile. **7.** *{OsT} {ağız} sf.* (İp için) kıvrık; fazla bükülmüş. [DS] ⧉ **kıvrak büküm,** *Sürfile.*|| **kıvrak gömlek,** *{ağız} Çok bükülmüş iplikten dokunmuş dayanıklı kumaştan yapılan gömlek.* [DS]

kıvrakça, [kıv-(ı)r-a-k-ça] *(kıvra'kça) sf.* **1.** Kıvrak biçimde davranan. **2.** *zf.* Kıvrak bir biçimde; kıvrak olarak.

kıvraklaşma, [kıv-(ı)r-a-k-la-ş-ma] *is.* Kıvraklaşmak eylemi.

kıvraklaşmak, [kıv-(ı)r-a-k-la-ş-mak] *dönşl. f. [-ır]* Kıvrak duruma gelmek.

kıvraklık, -ğı [kıv-(ı)r-a-k-lık] *is.* **1.** Kıvrak olma durumu. **2.** Hareketlerdeki yumuşaklığa rağmen canlılık ve hareketlilik; kıvrakça davranış. **3.** Zihinsel işleklik; çabuk karar verebilme; olaylar, olgular ve meseleler arasında kolayca doğru ilişki kurabilme; zihin canlılığı; zihin uyanıklığı. **4.** Anlatımın akıcılığı; dilin işlekliği.

kıvraltmak, [kıvra-l-t-mak] *{ağız} gçl. f. [-ır]* (İplik vb. için) bükmek. [DS]

kıvram, [kıv(ı)r-a-m] *{ağız} is.* Kıvrım. ⧉ **kıvram kıvram,** *{ağız} Kıvrım kıvrım.* [DS]

kıvrama, [kıv-(ı)r-a-ma] *is.* Kıvramak işi.

kıvramak[1], [kıv-ır-a-mak > kıv-(ı)r-a-mak] *gçsz. f. [-r] [-r(ı)-yor]* **1.** Aşırı bükülmekten dolayı buruşup toplanmak; kıvırcık hâle gelmek. **2.** Hızlı hızlı yürümek; yürüyüş hızını arttırmak; acele gitmek. *{ağız} (aynı)* [DS] **3.** Harekete geçmek; davranmak.

kıvramak[2], [kıv-(ı)r-a-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-r(ı)-yor]* Ağır yük altında ezilmek; oflayıp püflemek. [DS]

kıvramak[3], [kıv-(ı)r-a-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-r(ı)-yor]* (İplik vb. için) bükmek. [DS]

kıvrambaç, -cı [kıv-(ı)r-a-mbaç / kıvran-maç] *{ağız} is.* Dönemeç. [DS]

kıvrandırılma, [kıv-(ı)r-a-n-dır-ıl-ma] *is.* Kıvrandırmak eylemi yapılma durumu.

kıvrandırılmak, [kıv-(ı)r-a-n-dır-ıl-mak] *edil. f. [-ır]* **1.** Kıvranmasına sebep olunmak. **2.** *mecaz.* Acı çekmesine sebep olunmak; ıstırap verilmek; üzülmesine sebep olmak.

kıvrandırma, [kıv-(ı)r-a-n-dır-ma] *is.* Kıvrandırmak eylemi.

kıvrandırmak, [kıv-(ı)r-a-n-dır-mak] *gçl. f. [-ır]* **1.** Kıvranmasına sebep olmak. **2.** *mecaz.* Çok acı çektirmek; üzmek; ıstırap vermek.

kıvranıklı, [kıv-(ı)r-a-n-ık-lı] *{ağız} sf.* (İplik, ipek vb. için) çok bükülmüş ve bu yüzden birbirine dolaşmış. [DS]

kıvranış, [kıv-(ı)r-a-n-ış] *is.* Kıvranmak eylemi veya biçimi.

kıvranka, [Rus. grivanka [Tietze]] *{ağız} is.* Ağırlık ölçüleri. [DS]

kıvranma, [kıv-(ı)r-a-n-ma] *is.* Kıvranmak eylemi.

kıvranmak, [kıv-(ı)r-a-n-mak] *dönşl. f. [-ır]* **1.** Şiddetli ağrı, sızı, sancı gibi fiziksel bir sebep ya da korku, üzüntü, heyecan gibi aşırı duygusal sebeplerle olduğu yerde eğilip bükülmek. *{ağız} (aynı)* [DS] **2.** *mecaz.* Acı çekmek; ıstırap çekmek; üzülmek. **3.** *mecaz.* Bir şeye şiddetle ihtiyaç duymak; bir şeyi ele geçirmek için uğraşmak. *{ağız} (aynı)* [DS] **4.** *{ağız}* Bir şeyin çevresinde dönmek. [DS]

kıvrantı, [kıv-(ı)r-a-ntı] *is.* Kararsızlık; karar verememekten ileri gelen iç sıkıntısı.

kıvraşık, -ğı [kıv-(ı)r-a-ş-ık] *{ağız} sf.* Birbirine sarılmış. [DS]

kıvraşmak, [kıv-(ı)r-a-ş-mak] *{ağız} işteş. f. [-ır]* Helezon gibi birbirine sarılmak. [DS]

kıvratma[1], [kıv-(ı)r-a-t-ma] *is.* **1.** Kıvratmak işi. **2.** *{ağız}* El tezgâhında temiz ve kıvrılmış iplikten dokunmuş bez. [DS]

kıvratma[2], [kıv-(ı)r-a-t-ma] *{ağız} is.* Su musluğu. [DS]

kıvratmak[1], [kıv-(ı)r-a-t-mak قِورتمق] *gçl. f. [-ır]* (İp, tel vb. için) katladıktan sonra kendi üzerinde bükmek; *{eAT} {ağız} (aynı).* [DS]

kıvratmak[2], [kıv-(ı)r-a-t-mak] *gçl. f. [-ır]* Hızlandırmak; kıvraklık kazandırmak; *{ağız} (aynı).* [DS]

kıvrık[1], **-ğı** [kıv-(ı)r-ık] *sf.* **1.** Bükülmüş; yuvarlakça şekil verilmiş. **2.** Bükülü durumda olan; kıvrılmış olan. **3.** Katlanmış; bükülmüş. **4.** *{ağız} is.* Dönemeç; viraj. [DS] ⊡ **kıvrık dal,** *Heykel, resim, kuyumculuk gibi sanatlarda dal ve yaprakların bükümü şeklinde oluşturulmuş süs ögesi.*

kıvrık[2], **-ğı** [kıv-(ı)r-ık] *{ağız} is.* **1.** Çömlek; tencere. **2.** İki kulplu testi. **3.** Yılan. [DS]

kıvrık[3], **-ğı** [kıv-(ı)r-ık] *{ağız} is.* Zayıf kalmış çocuk. [DS]

kıvrık[4], **-ğı** [kıv-(ı)r-ık] *{ağız} sf.* Kendini beğenmiş. [DS]

kıvrıklık, -ğı [kıv-(ı)r-ık-lık] *is.* Kıvrık olma durumu.

kıvrıktırmak, [kıv-(ı)r-ık-tır-mak] *{ağız} gçl. f. [-ır]* Hızlandırmak; ivdirmek. [DS]

kıvrılış, [kıv-(ı)r-ıl-ış] *is.* Kıvrılmak eylemi veya biçimi.

kıvrılma, [kıv-(ı)r-ıl-ma] *is.* **1.** Kıvrılmak eylemi; kıvrık hâle getirilme. **2.** *jeol.* Yüzey katmanlarının tektonik etkilerle kırılmadan bükülü bir hâl almaları.

kıvrılmak, [kıv-(ı)r-ıl-mak] *edil. f. [-ır]* **1.** Kıvırmak eylemi yapılmak; kıvrık hâle getirilmek. **2.** *gçsz. f.* Eğilip bükülmek; katlanmak. **3.** (Saç vb. için) dalgalı bir görünüm almak; kıvırcık hâle gelmek; büklüm büklüm olmak. **4.** Kangal hâline gelmek; çöreklenmek. **5.** Bir yere büzülerek yatmak. **6.** (Yol, su, yolcu vb. için) belli bir yöne dönmek; sapmak.

kıvrım, [kıv-ır-mak > kıv-(ı)r-ım] *is.* **1.** Kıvrılan yer; kıvrıntı yeri; büklüm; katlanan bir şeyin büklümü. **2.** Yol, su gibi uzayıp giden şeyin büküldüğü, yön değiştirdiği yer; dönemeç. *{ağız} (aynı)* [DS] **3.** *jeol.* (Yer kabuğunu oluşturan katmanlar için) yer kabuğunun hareketleri sonucunda sıkışan katmanların meydana getirdiği dalgalı oluşum. **4.** Bir tür tatlı; saray burma. *{ağız} (aynı)* [DS] **5.** *{ağız}* Çörek. [DS] ⊡ **kıvrım kıvrım,** *1. Dalgalı bir görünümde olan; kıvrımları olan. 2. Çok kıvrık; kıvır kıvır; buruşuk. 3. Büküle büküle devam eden; çok dönemeçli. 4. Kıvrılarak.*|| **kıvrım kıvrım kıvranmak,** *1. Çok acı çekerek kıvranmak; çok kıvranmak. 2. Çeşitli sebeplerle sıkıntı içinde bulunmak; şiddetli ihtiyaç içinde bulunmak.* || **kıvrım kıvrım olmak,** *Dalgalı bir hâl almak; büklüm büklüm olmak.*

kıvrımca, [kıv-(ı)r-ım-ca] *{ağız} is.* Toprak altında fındık büyüklüğünde yumrusu olan bir ot; devetabanı. [DS]

kıvrımlanma, [kıv-(ı)r-ım-la-n-ma] *is.* Kıvrımlı bir durum alma eylemi.

kıvrımlanmak, [kıv-(ı)r-ım-la-n-mak *dönşl. f. [-ır]* **1.** Kıvrımlı duruma gelmek. **2.** Kıvrım kazanmak.

kıvrımlaşma, [kıv-(ı)r-ım-la-ş-ma] *is.* Kıvrımlı bir durum alma eylemi.

kıvrımlaşmak, [kıv-(ı)r-ım-la-ş-mak] *dönşl. f. [-ır]* Kıvrımlı duruma gelmek; kıvrım kıvrım olmak.

kıvrımlı, [kıv-(ı)r-ım-lı] *sf.* Kıvrımı olan; kıvrılmış.

kıvrımsı, [kıv-(ı)r-ımsı] *sf.* Hafif kıvrımlı görünümde olan.

kıvrımsılaşma, [kıv-(ı)r-ım-sı-la-ş-ma] *is. jeol.* Yer hareketleri sonucu toprak tabakalarının birkaç santimetrelik kıvrımlar oluşturması.

kıvrınka, [? kıvrınka] *{ağız} is.* (Metrik sisteme geçmeden önce) ağırlık ölçüleri. [DS]

kıvrıntı, [kıv-(ı)r-ıntı] *is.* **1.** Kıvrımlı bir şeyin kıvrılma yeri; bükülme noktası; kıvrım; büküm; büklüm. **2.** Yol, su gibi uzayıp giden şeylerin kıvrıldığı bölüm; dönemeç; kıvrım; büküntü.

kıvrış, [kıv-(ı)r-ış] *{ağız} is.* **1.** Arası açık boynuz. **2.** Açık ayaklı at. [DS]

kıvrışık, -ğı [kıv-(ı)r-ış-ık] *{ağız} sf.* **1.** Kıvırcık. **2.** Buruşuk; kırışık; eğri büğrü. [DS]

kıvrışmak, [kıv-(ı)r-ış-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* **1.** Bükülmek. **2.** Birbirine karışmak; dolaşmak. [DS]

kıvrız, [kıv-(ı)r-ız] *{ağız} is.* **1.** Gelinlerin yüzüne örtülen renkli tül ya da krep. **2.** Kadınların başlarına örttükleri ince tülbent. [DS] ⊡ **kıvrıza karmak,** *{ağız} (Tarlaya ekilen tohum için) derine düşmek ya da gübre altında kalarak yeryüzüne çıkamadığından sararmak.* [DS]

kıvşak, -ğı [kıv-(ı)ş-a-k] *{ağız} is.* Tavşan çalısı. [DS]

kıvşamak, [kıv-(ı)ş-a-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-ş(ı)-yor]* Hızlı yürümek; kıvramak. [DS]

kıvşıltı[1], [kıv-(ı)-ş-ıl-tı] *{ağız} is.* Çabuk ve kısa adımlarla gezinme; gidip gelme. [DS]

kıvşıltı[2], [kıv-(ı)-ş-ıl-tı] *{ağız} is.* Gizli konuşma; fısıltı. [DS]

kıvşırılmak, [kıv-(ı)ş-ır-ıl-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* Kendine çeki düzen vermek; derlenip toplanmak; bir büyüğe hürmet için toparlanmak. [DS]

kıvurmak, [kıv-ur-mak] *{eAT} gçl. f. [-ur]* Kıvırmak. [DK]

kıy[1], [kıy *(yans.)*] *is.* Keman yayının sesini, sürtmeyi anlatan kök. [Zülfikar] *kıy-kı*

kıy[2], [kıy] *{ağız} ünl. "Hey!"* anlamında çağırma sözü. [DS]

kıy[3], [kıḏ > kıy قى] *is.* **1.** *{eT}* Sınır; hudut; mahalle. [EUTS] **2.** *{eAT} {ağız}* Kıyı; kenar; yan. [DS]

-kıya, [-ḳıya / -kiye / -kına / -kine] *{eT} yap. e.* Pekiştirme veya küçültme anlamı veren edat veya isimden isim türetme eki. *söz-kiye (sözcük)*

kıya[1], [kıy-mak > kıy-a قيا] *zf.* **1.** *{eAT} {OsT}* Öldüresiye. **2.** *is.* Cana kıyma; adam öldürme; cinayet. ⊟ **kıya bakmak,** *{eAT} Yan bakmak; öfkeyle bakmak; öldüresiye bakmak.* [DK]|| **kıya kıya bakmak,** *{eAT} Öldürecekmiş gibi kinle bakmak.*|| **kıya uruşmak,** *{eAT} Şiddetli çarpışmak; kıyasıya dövüşmek.*

kıya[2], [kı-yā قيا] *(kıya:) {eAT} sf.* **1.** Yatay. [DK] **2.** *{eAT} {OsT}* (Bakmak için) dik dik; dikkatle; keskin. ⊟ **kıya bakmak,** *{eAT} Göz ucuyla bakmak; yan bakmak.* || **kıya körmek,** *{eT} Yan bakmak; arkaya bakmak.* [DLT]|| **kıya tikmek,** *{eT} Dikkatle bakmak.*

kıyacak, -ğı [kıy-mak > kıy-acak] *{ağız} is.* **1.** Çam kabuğunu ufalamak için kullanılan araç. **2.** Üzerinde et kıyılan tahta. [DS]

kıyacı, [kıy-a-cı] *is.* Cana kıyan kimse; adam öldüren kişi; cani.

kıyadalamak, [kıy-a-da-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* (Kapı, pencere vb. için) biraz aralamak; aralık bırakmak. [DS]

kıyadalı, [kıy-a-da-lı] *{ağız} sf.* (Kapı, pencere vb. için) az açık. [DS]

kıyadet, [Ar. ḳıyādet قيادت] *(kıya:det) {OsT} is.* Kumandanın yaptığı iş; kumandanlık. ⊟ **kıyadet etmek,** *Kumanda etmek.*

kıyafet, [Ar. ḳıyāfet قيافت] *(kıya:fet) {OsT} is.* **1.** Bir topluluğun, bir kurumun veya bir ülkenin belirli bir döneme ait giyinme biçimi; giyim. **2.** Bir elbisenin çeşitli kısımlarının tümü. **3.** Resmî giyim; üniforma. **4.** Bir şeyin dış görüntüsü; genel görüntüsü; biçim; şekil; suret. ⊟ **kıyafet balosu,** *Alışılmış günlük giysilerin dışında her türlü özel giyimin serbest olduğu balo.*|| **kıyafet değiştirmek,** *1. Elbise değiştirmek. 2. Tanınmayacak bir kılığa bürünmek. 3. (Toplum için) millî kıyafet ve giyiniş tarzını değiştirmek.*|| **kıyafet düşkünü,** *Kıyafeti kötü olan kimse.*|| **kıyafetine düşkün,** *Giyim kuşamına özen gösteren; süslü giyinmekten zevk alan.* || **kıyafet ilmi,** *Yüze ve dış görünüşe bakarak bir kimsenin iç dünyasını okuma sanatı; ilmü'l-kıyāfe.*

kıyafetli, [kıyafet-li] *(kıya:fetli) sf.* Belirtilen nitelikte bir kıyafete sahip olan.

kıyafetname, [Ar. ḳıyāfet + Far. -nāme قيافتنامه] *(kıya:fetna:me) is.* **1.** Çeşitli dönemlere ve toplumlara ait giyinme biçimlerini gösteren resimli albüm. **2.** İnsanın giyimine veya dış görünüşüne bakarak ve buna dayanarak kişiliğini, ahlakını, kişilik özelliklerini tahmin bilgisini içeren kitap.

kıyafetsiz, [kıyafet-siz] *(kıya:fetsiz) sf.* Giyinişi ve görünüşü düzgün veya uygun olmayan; kötü giyimli kimse; kılıksız.

kıyafetsizlik, -ği [kıyafet-siz-lik] *is.* Kıyafeti kötü olma durumu; kılıksızlık.

kıyağı, [kıḏ-ak-ı / kıyağı / kıyakı قياغى] *{eAT} is.* **1.** Bir topluluğun bir ağızdan çıkardığı gürültü. **2.** *sf.* Kıyasıya; haddinden çok. **3.** Mükemmel; öngörülen gibi; layıkıyla. **4.** Korkunç; dehşet verici; müthiş.

kıyak[1], **-ğı** [kıy *(yans.)*] *is.* Sürtünmeyi veya sürtünmeye benzer durumlarda çıkan sesi anlatan yansımalı gövde. ⊟ **kıyak kıyak,** *{ağız} (Tavuk sesi için) hiç durmadan bağırarak; cıyak cıyak.* [DS]

kıyak[2], [kañak] *{eT} is.* **1.** Et suyu yağı. **2.** Tereyağı; kaymak. [DLT]

kıyak[3], **-ğı** [*eT.* kıḏ-mak > kıḏ-ak / kıy-ak قياق] *sf.* **1.** *{eAT} {OsT} {ağız}* Kıyıcı; yırtıcı; vurucu; kırıp dökücü; zalim; gaddar. [DS] **2.** Benzerlerinden üstün; mükemmel; eşsiz; şık. **3.** Güzel; biçimli; iyi giyimli; yakışıklı; hoş; âlâ; *{ağız} (aynı).* [DS] **4.** *{ağız}* Yiğit; yürekli. [DS] **5.** *{ağız}* Çok tatlı. [DS] **6.** *{ağız}* (Söz, davranış için) ağır; okkalı. [DS] **7.** *is.* Hoşgörü; ayrıcalık tanıma. ⊟ **kıyak çekmek,** *argo. Karşılıksız iyilik yapmak.*|| **kıyak geçmek,** *argo. Birine karşılıksız yardımda bulunmak.*|| **kıyak kaçmak,** *argo. Pek uygun düşmek; yakışmak.*|| **kıyak yapmak,** *argo. Birine yardım etmek.*

kıyak[4], **-ğı** [kıy-mak > kıy-ak] *{ağız} is.* Sazlıklarda biten, hayvanların aç kalmadıkça yemediği, kuruduğu zaman yanları keskinleşen bir çayır otu. [DS]

kıyak[5], **-ğı** [kıy-a-k] *{ağız} sf.* (Kapı, pencere vb. için) biraz açık; aralık. [DS]

kıyakçı, [kıy-ak-çı] *is.* **1.** Atları çiftleştirirken erkek atın erkeklik organını tutup dişi atın dişilik organına yönelten kişi. **2.** *argo.* Kumarda çok cesur davranarak bütün parasını bir seferde oyuna süren kimse. **3.** Başkalarına çok yardımı dokunan kimse; iyiliksever. **4.** Hep başkalarının yardımı peşinde koşan kimse; bedavacı; beleşçi. **5.** Esrar içen kimse; esrarkeş.

kıyakı, [kıḏ-mak > kıyak-ı قياقى] *{eAT} {OsT} is.* → kıyağı.

kıyaklaşma, [kıy-ak-la-ş-ma] *is.* Kıyak duruma gelme.

kıyaklaşmak, [kıy-ak-la-ş-mak] *dönşl. f. [-ır]* Kıyak duruma gelmek; hoşa gidecek biçim almak.

kıyaklık, -ğı [kıy-ak-lık] *is.* **1.** Kıyak olma durumu. **2.** Kıyakçıya yakışan davranış.

kıyalamak, [kıy-a-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* (Kapı, pencere vb. için) biraz aralamak; aralık bırakmak. [DS]

kıyalı, [kıy-a-lı] *{ağız} sf.* (Kapı, pencere vb. için) biraz aralık; az açık. [DS]

kıyam, [Ar. ḳıyām قيام] *(kıya:m) {OsT} is.* **1.** Ayağa kalkma; ayakta durma. **2.** Bir işe kalkışma; girişme; teşebbüs etme; davranma; girişim. **3.** İsyan etme; karşı gelme; başkaldırma. **4.** Namazın ayakta kılınan kısmı; namazda ayakta durma; namaz. **5.** *isl.* Ölümden sonraki tekrar diriliş; kıyamet günü dirilip kalkma. ⊡ **kıyām billāh,** *{OsT} tasvf. Manevi menzillerin hepsini geçtikten sonra oluşan beka bi'llah mertebesindeki istikamet.*|| **kıyām binefsihi,** *{OsT} Varlığını kendiliğinden sürdüren; Allah.*|| **kıyam etmek,** *1. Ayağa kalkmak. 2. Girişmek; kalkışmak; başlamak. 3. İsyan etmek; baş kaldırmak; karşı gelmek.*|| **kıyām-ı kıyāmet,** *{OsT} isl. Kıyamet günü ölülerin dirilerek ayağa kalkması.*|| **kıyām li'llāh,** *{OsT} tasvf. Gaflet uykusundan uyanık olma ve Allah yolunda gafletten uzak bulunma.*|| **kıyām ve isyān,** *{OsT} Ayaklanma.*

kıyamet, [Ar. ḳıyāmet قيامت] *(kıya:met) {OsT} is.* **1.** Ölülerin tekrar dirileceği ve mahşerde toplanmak üzere, Allah'tan başka bütün varlıkların yok olacağı zaman; hesap günü; din günü. **2.** *mecaz.* Gürültü ve karışıklık. **3.** Büyük sıkıntı; felaket; bela. ⊡ **kıyamet alameti,** *1. Kıyametin kopacağını önceden belirten işaret ve olgular. 2. İçinde bulunulan zamanı beğenmeyenler tarafından beğenilmeyen olay ve olgular için kullanılan söz.*|| **kıyamete kadar,** *Dünya durdukça; dünya var oldukça; dünyanın sonuna kadar; çok uzun süre.*|| **kıyamete kalmak,** *Bir işin bitirilmesi, halledilmesi imkânı kalmamak.*|| **kıyamet gibi,** *Pek çok; çok.*|| **kıyamet günü,** *Allah'tan başka bütün varlıkların yok olacağı, ölülerin hesap vermek üzere tekrar diriltileceği gün.*|| **kıyameti koparmak,** *Ortalığı birbirine katmak; bir şeye kızmaktan dolayı bağırıp çağırmak; kargaşa ve tartışma, çekişme ortamı yaratmak.*|| **kıyamet kopmak,** *1. Allah'tan başka bütün varlıklar yok olmak; kıyamet günü gelmek. 2. Aşırı gürültü ve karışıklık olmak.*|| **kıyamet köprüsü,** *{OsT} Sırat köprüsü.*|| **kıyametler koparmak,** *Ortalığı birbirine katmak; bir şeye kızarak bağırıp çağırmak; feryat figan etmek.*|| **Kıyamet mi kopar?** *(Bir dilek veya iş için) yapılırsa çok kötü bir sonuç doğmayacağını anlatmak için kullanılan söz; "Ne önemi var?"; "Ne çıkar?"; "Ne olmuş sanki?"*

kıyan, [kıy-an] *{eT} is.* **1.** Dağdan inen gür ve hızlı sel; azgın sel; kükremiş sel. [DK] **2.** Sert; çevik; kuvvetli. [Reşidettin]

kıyand, [Sansk. ganda] *{eT} is.* Gergedan. [EUTS] [OKD]

kıyandkat, [Sansk. ganda => kıyand-kat] *{eT} is.* → kıyand. [OKD]

kıyas, [Ar. ḳıyās قياس] *(kıya:s) {OsT} is.* **1.** Bir şeyi başka bir şeye denk sayma; bir tutma. **2.** Bir şeyi başka bir şey ile karşılaştırma; aralarındaki uyum ve uyumsuzluğun miktarını belirleme; oranlama. **3.** (Kelime için) bir kelimenin şekil ve anlam bakımından başkalarından örnek alınarak türetilmesi; örnekseme. **4.** Benzetme yolu; örnekseme. **5.** *huk.* Bir olaya uygulanan bir hukuk kuralının benzer olaylara da uygulanması. **6.** *İsl. huk.* Hakkında açık ve kesin bir hüküm bulunmayan bir olay hakkında, ayet ve hadislerle kesin bir hüküm konulmuş benzer bir olaya ait kuralı örnek alarak, bir hüküm çıkarma. **7.** *man.* Doğru iki yargıdan üçüncü bir yargıya varma; tasım. ⊡ **kıyasa muhalefet,** *{OsT} Bir kelimenin anlam ve söyleniş bakımından kurallara aykırı olarak kullanılması; kurallara aykırılık.*|| **kıyas etmek,** *Karşılaştırmak; mukayese etmek.*|| **kıyas eylemek,** *Karşılaştırmak; mukayese etmek.*|| **kıyās-ı bātıl,** *{OsT} Anlamsız veya gülünç benzetme.*|| **kıyās-ı celî,** *{OsT} mant. Büyük önermesinden hüküm çıkarılan kıyas; açık kıyas.*|| **kıyās-ı fāsit,** *{OsT} mant. Mantığa aykırı kıyas.*|| **kıyās-ı fukahā,** *{OsT} İsl. huk. Bilginler tarafından dinî konularda çıkarılan hükümler.*|| **kıyās-ı hafî,** *{OsT} Büyük önermesi hatırlanmayan veya gizli olan kıyas.*|| **kıyās-ı istikranî,** *{OsT} mant. Tam ve eksiksiz kıyas.*|| **kıyās-ı kazîb,** *{OsT} mant. Hatalı kıyas; güvenilmez kıyas.*|| **kıyās-ı lügāvî,** *{OsT} Örnekseme yolu ile kelime türetme.*|| **kıyās-ı matvî,** *{OsT} mant. Büyük veya küçük önermesi söylenmeyen ya da gizli olan kıyas.*|| **kıyās-ı mevsūlü'n-netāyiç,** *{OsT} mant. Vargısı başka bir kıyasta iki önermeden biri durumunda olan kıyas; ön tasım.*|| **kıyās-ı mukassem,** *{OsT} mant. İki seçeneği bulunan ve her iki seçeneğinin de vargısı aynı olan kıyas; ikilem.*|| **kıyās-ı müdellel,** *{OsT} mant. Önermelerinden biri veya her ikisi de kanıtıyla birlikte belirtilen kıyas; kanıtlı kıyas.*|| **kıyās-ı mülhak,** *{OsT} mant. Büyük veya küçük önermelerinden biri başka bir kıyasın vargısı durumunda olan kıyas; astasım.*|| **kıyās-ı mürekkep,** *{OsT} mant. Önermesi ikiden fazla olan kıyas.*|| **kıyās-ı müselsel,** *{OsT} mant. Zincirleme kıyas.*|| **kıyās-ı sahîhü'l-erkân,** *{OsT} mant. Büyük ve küçük önermeleri, vargısı eksiksiz ve yanlışsız olan kıyas.*|| **kıyās-ı nefs,** *{OsT} mant. Kendinden örnek alma; kendine benzeterek hüküm çıkarma.*|| **kıyas kabul etmez,** *Karşılaştırılmak istenen iki şey arasındaki farkın çok fazla olduğunu belirtmek için söylenir.*

kıyasat, [Ar. ḳıyāsāt قياسات] *(kıya:sa:t) {OsT} is.* **1.** Kıyaslar. **2.** *mant.* Tasımlar.

kıyasen, [Ar. ḳıyāsen قياساً] *(kıya':sen) {OsT} zf.* **1.** Kıyas edilerek; kıyas yoluyla. **2.** Benzetme yoluyla. **3.** Oranla; karşılaştırarak. **4.** Kurala uygun olarak.

kıyasımukassem, [Ar. ḳıyās-ı muḳassem قياس مقسم] *(kıya:'sımukassem) {OsT} is. man.* İki seçeneği bu-

lunan ve her iki seçeneğinin de vargısı aynı olan kıyas; ikilem.

kıyasıya, [kıy-mak > kıy-a-s-ı-y-a] *(kıya'sıya) zf.* **1.** Öldürmek amacıyla; canına kıymak düşüncesiyle. **2.** *sf.* Çok şiddetli; müthiş; korkunç.

kıyasî, [Ar. ḳıyāsī قياسى] *(kıya:si:) {OsT} sf.* **1.** Benzetme veya karşılaştırma yoluyla elde edilen; kıyaslanarak varılan; benzetme yoluyla elde edilen. **2.** Kurala uygun olarak yapılmış olan; kurala uygun; kurallı. **3.** *man.* (Yargı için) Bilinen iki önermeden hareketle elde edilen.

kıyasiyat, -ti [Ar. ḳıyāsiyyāt قياسيات] *(kıya:si:ya:t) {OsT} is.* Benzetme ve kıyaslama ile olanlar; kıyasiler.

kıyasiye, [Ar. ḳıyāsiyye قياسيه] *(kıya:siye) {OsT} is.* → kıyasiye.

kıyaslama, [kıyas-la-ma] *is.* Karşılaştırmak eylemi; mukayese etme.

kıyaslamak, [kıyas-la-mak] *gçl. f.. [-r] [-l(ı)-yor]* **1.** Bir yönden iki ve daha çok şeyin nitelik ve niceliklerini karşılaştırmak; mukayese etmek. **2.** Benzetmek; bir tutmak; denk tutmak.

kıyaslanma, [kıyas-la-n-ma] *is.* Kıyaslanmak eylemi; karşılaştırılma.

kıyaslanmak, [kıyas-la-n-mak] *edil. f. [-ır]* Kıyaslamak işi yapılmak; karşılaştırılmak.

kıyat[1], [Sansk. ganda => kıyand > kıyat] *{eT} is.* Gergedan.

kıyat[2], [Far. kāğız => kāğıt] *{ağız} is.* Kâğıt. [DS]

kıyça, [kıḏ > kıy-ça] *{eT} sf.* Yakında olan; uzakta olmayan. [EUTS]

kıydak, -ğı [kıy-da-k] *{ağız} is.* Kısa adımlarla hızlı yürüyüş. [DS]

kıydırık, -ğı [kıy-dır-ık] *{ağız} is.* Bacağı eğri ve topal kimse. [DS]

kıydırma, [kıy-dır-ma] *is.* Küçük parçalar hâlinde doğratma eylemi.

kıydırmak[1], [kıy-dır-mak] *gçl. f. [-ır]* **1.** Bir şeyi küçük parçalara böldürmek; kıymak işini yaptırmak; doğratmak. **2.** (Tütün, et vb. için) ince ince doğratmak; ince ve küçük parçalar hâlinde kestirtmek.

kıydırmak[2], [kıy-dır-mak] *{ağız} gçsz. f. [-ır]* Kendini pahalıya satmak; naz etmek. [DS]

kıyem, [Ar. ḳıymet > ḳıyem قيم] *{OsT} is.* Kıymetler; değerler.

kıyemi, [Ar. ḳıyemī قيمى] *(kıyemi:) {OsT} sf.* Az bulunan, kıymetli ve pahalı şey.

kıyemiyat, [Ar. ḳıyemiyāt قيميات] *(kıyemi:ya:t) {OsT} is.* Az bulunur, değerli şeyler; kıymetli eserler.

kıygaç[1], **-cı** [kıy-gaç] *{ağız} sf.* **1.** Köşeleme; çapraz; eğri. **2.** Üçgenimsi. [DS]

kıygaç[2], **-cı** [kıy-gaç] *{ağız} is.* Yorgan iğnesi. [DS]

kıygaç[3], **-cı** [kıy-gaç ?] *{ağız} is.* Büyük bakraç. [DS]

kıygaç[4], **-cı** [kı-gaç / kız-gaç] *{ağız} is.* Güneş gören ve kuytu yer. [DS]

kıygalamak, [kıy-ga-la-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Aksamak; topallamak; yektirmek. ⊡ **kıygalaya kıygalaya,** *{ağız} Aksaya aksaya; topallaya topallaya.* [DS]

kıygan, [kıy-gan] *{ağız} is.* Kaldırım vb. döşeme işlerinde kullanılan büyük tabaka halindeki taş. [DS]

kıyganak, -ğı [kıy-ga-n-ak] *{ağız} is.* Bütün olarak çıkarılmış ceviz içi. [DS]

kıygaşık, -ğı [kıy-(ı)k-aş-ık] *{ağız} sf.* (Kapı, pencere vb. için) biraz açık; az aralık. [DS]

kıygaştırmak, [kıy(ı)-k-aş-tır-mak] *{ağız} gçl. f. [-ır]* (Kapı, pencere vb. için) biraz açmak; az aralık etmek. [DS]

kıygaşuk, -ğu [kıy-(ı)k-aş-ık] *{ağız} is.* → kıygaşık. [DS]

kıygı[1], [kıy-gı] *is.* **1.** Haksızlık; gadir. **2.** Acımazlık; zulüm.

kıygı[2], [kıy-gı] *{ağız} is.* Bütün olarak çıkarılmış ceviz içi. [DS]

kıygıç, -cı [kıy-gıç] *{ağız} is.* Bağ bıçağı. [DS]

kıygıdı, [kıy-(ı)g-ıt-ı] *{ağız} is.* Yaylı saz; çalgı. [DS]

kıygılamak, [kıy *(yans.)* > kıy-gı-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Madenî bir şeyi azıcık eğelemek. [DS]

kıygın[1], [kıy-gın] *sf.* Haksızlığa uğramış; mağdur.

kıygın[2], [kıy-gın] *{ağız} is.* Arduaz taşı; kayağan taş. [DS]

kıygınlık, -ğı [kıy-gın-lık] *is.* Haksızlığa uğramış olmak; haksızlığa uğramak; mağdurluk; mağduriyet.

kıygışık[1], **-ğı** [kıy-(ı)g-ış-ık] *{ağız} is.* (Kapı, pencere vb. için) az açık; biraz aralık. [DS]

kıygışık[2], **-ğı** [kıy-(ı)g-ış-ık] *{ağız} sf.* Eğri bacaklı; topal. [DS]

kıygıy, [kıy+gıy] *{ağız} is.* Keman benzeri yaylı çalgı. [DS]

kıyguk, -ğu [kıy-gu-k] *{ağız} is.* Yorgan iğnesi. [DS]

kıyğaç, -cı [kıy-(ı)g-aç] *{ağız} sf.* Eğri; çapraz. [DS]

kıyı, [*eT.* kıḏ-mak > kıḏ-ıġ > kıyı] *is.* **1.** Kenar; uç. *{eAT} (aynı)* [DK] **2.** Deniz, göl, akarsu gibi her türlü doğal su kütlesinin etrafını saran toprak şeridi; kara ile suyun birleşim yeri. **3.** Denizin en alçak olduğu yerdeki çizgi ile kara arasındaki değme bölgesi; karanın deniz boyunca uzanan kesimi; sahil. **4.** *gnşl.* Bir ülkenin, bir okyanusun veya bir denizin kara ile komşu olan yerlerinin tümü; sahil. **5.** Sınırlı iki alanı birbirinden ayıran engelin bulunduğu yer; kenar. **6.** *mecaz.* Tenha yer; ıssız yer; ücra yer. **7.** *{ağız}* Sınır. [DS] **8.** *{ağız}* Duvar; bahçe duvarı. [DS] **9.** *{ağız}* Çit. [DS] ⊡ **kıyı akıntısı,** *coğ. Hızı*

günde on iki mili geçmeyen yavaş akıntı; kıyıya eğik gelen dalgaların oluşturduğu akıntı.|| **kıyı balıkçılığı,** *Küçük teknelerle kıyıya yakın yerlerde yapılan balıkçılık.*|| **kıyı bucak,** *Göze çarpmayan yer.*|| **kıyı çizgisi,** *dnz. Herhangi bir anda deniz ile karanın sınır oluşturduğu çizgi.*|| **kıyı çizmek,** *{OsT} Bir tarafa çekilmek; yan çizmek; kaçmak.*|| **kıyı çulluğu,** *zool. Yağmur kuşları takımının çullukgiller familyasından yarım metre kadar boyda Avrupa, Asya ve Kuzey Afrika'da yaşayan bir kuş, (Limosa lapponica).*|| (bir) **kıyıda,** *Dikkati çekmeyecek, göze çarpmayacak bir yerde; gözden uzak bir yerde.*|| **kıyıda bucakta,** *Göze çarpmayan; dikkati çekmeyen yerlerde; ötede beride; kenarda köşede.*|| **kıyıda köşede,** *Göze çarpmayan; dikkati çekmeyen yerlerde; ötede beride; kenarda köşede.*|| **kıyıdan açılmak,** *dnz. Rüzgâr veya akıntı sebebiyle kıyıya sürüklenmişken buradan açılmak, uzaklaşmak.*|| **kıyıdan gitmek,** *dnz. Kıyıya yakın yerlerden seyretmek.*|| **kıyı dili,** *coğ. Körfezin önünü kapatan, denizle bağlantısı olsa bile körfezi göl durumuna sokan, denizin getirip yığdığı kum çakıl birikintisi.*|| **kıyı düzlüğü,** *coğ. Karanın kıyı boyunca uzanan düzlük kesimi.*|| **kıyı gölü,** *coğ. Bir koyun önünün deniz birikintileri ile kapanması sonucu meydana gelen göl; lagün.*|| **kıyı görünüşü,** *Kıyının kıvrım ve engebelerini şema biçiminde gösteren desen.*|| **kıyı izlemek,** *dnz. Kıyı boyunca gitmek; kıyıyı yakından takip etmek; kıyıdan ayrılmamak.*|| **kıyı kapağı,** *{ağız} Tomrukların dört tarafından çıkarılan, bir tarafı düz, diğer tarafı yuvarlak kalın tahta.* [DS]|| **kıyı kırlangıcı,** *zool. Kumlu, balçıklı göl ve ırmak kenarlarında yaşayan, sırtı gri kahverengi, karnı beyaz, göçmen böcekçil bir kuş, (Riparia reparia)*|| **kıyı kıyı,** *Kıyıdan; karaya yakın.*|| **kıyı kıyı gitmek,** *Bir deniz aracı ile derinliğin elverdiği ölçüde kıyıya yakın gitmek.*|| **kıyı kordonu,** *coğ. Denizin kabarma sırasında bastığı kumsalda bıraktığı döküntü tabakası.*|| **kıyı rüzgârları,** *coğ. Karaların geceleri daha çabuk soğuması ile karadan denize doğru esen serin rüzgârlar.*|| **kıyı sıra,** *dnz. Kıyı boyunca; kıyıyı takip ederek.* || **kıyı suları,** *coğ. Karaya yakın olan ve kara boyunca uzanan deniz şeridi; kara suları.*|| **kıyı vurmak,** *{ağız} Tahtanın kenarını düzeltmek.* [DS]|| **kıyıya çıkmak,** *dnz. Gemiden karaya çıkmak; kıyıya çıkmak.*|| (bir) **kıyıya atılmak,** *Önemini ve değerini kaybederek unutulmak.*|| **kıyıya atmak,** *Kıyıya sürüklemek.*|| **kıyıya çıkmak,** *Gemiden karaya ayak basmak.*|| **kıyıya düşmek,** *dnz. Kıyının önüne oturmak; kıyıya vurmak.*|| **kıyıya inmek,** *dnz. Gemiden karaya çıkmak; karaya çıkmak.*|| **kıyıyı dövmek,** *(Dalgalar için) açıktan kıyıya dik olarak gelmek.*

kıyıcı[1], [kıy-ıcı] *is.* **1.** Kıyma işini yapan kimse; mesleği bir şeyi kıymak olan kimse. **2.** *sf.* Başkalarına acımadan kötülük yapan; acımasız; gaddar; zalim; merhametsiz; insafsız.

kıyıcı[2], [kıyı-cı] *is. dnz.* Kıyıya vurmuş olan gemi kalıntılarını devletten izin alarak toplayan kimse.

kıyıcık, -ğı [kıyı-cık] *{ağız} is.* Çok yakın yer; komşu. [DS] ⊡ **kıyıcığından geçmek,** *{ağız} Görüp geçirmek; oldukça maceralı bir hayatı olmak.* [DS]

kıyıcılık, -ğı [kıy-ıcı-lık] *is.* **1.** Kıyıcı olma durumu. **2.** Gaddarlık; zulüm; insafsızlık. ⊡ **kıyıcılık etmek,** *Başkalarına hiç çekinmeden kötülük etmek; acımasız davranmak; gaddarlık etmek; zalimce davranmak; merhamet etmemek; insafsızlık etmek.*

kıyığ, [*eT.* kīğ / kıyığ] *{ağız} is.* Koyun, keçi pisliği; gübre. [DS]

kıyığlamak, [kıyığ-la-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r]* (Hayvan için) pisliğini yapmak; terslemek. [DS]

kıyıh, [*eT.* kīğ > kıyıḫ] *{ağız} is.* → kıyığ. [DS]

kıyık[1], [kıḏ-uk / kıy-ık قيق] *{eT} is.* **1.** Cayma. [DLT] [KB] **2.** Eğrilik; eğri olan; çarpık; kıyılmış. [EUTS] [DLT] [KB] **3.** Sözde durmama; sözde durmayan. [DLT] **4.** *{OsT}* (Parmak vb. için) bir şeyin üzerine binmiş olarak; üzerine yatmış veya yapışmış.

kıyık[2], **-ğı** [kıdığ-mak *(kıyılamak; kenarını dikmek)* > kıdı-mak > kıdı-k > kıyı-k قيق] *{OsT} {ağız} is.* **1.** Yorgan iğnesi; kalın iğne. **2.** Çuvaldız. [DS]

kıyık[3], **-ğı** [kıḏ-mak > kıḏ-ık قيق] *{eAT} {OsT} sf.* Kıyıcı; yırtıcı; zalim.

kıyık[4], **-ğı** [kıy-ık] *sf.* Kıyılmış olan; ince ince doğranmış olan. ⊡ **kıyık kıyık kıymak,** *Çok küçük parçalara ayırmak; ince ince doğramak.*

kıyık[5], **-ğı** [kıy-mak > kıy-ık] *{ağız} is.* **1.** Yonga; kıymık. **2.** Köşeli kesilmiş kumaş parçası. **3.** Ekmeğin kabuğu. [DS]

kıyık[6], **-ğı** [kıy-ı-k] *{ağız} is.* **1.** Mısır, buğday vb. tahılların biçildikten sonra toprakta kalan sivri uçlu kökleri; anız kazıkları. **2.** Yaprak kenarları keskin bir cins hasır otu. [DS]

kıyık[7], **-ğı** [kıy-ık] *{ağız} sf.* (Kişi için) çok üşümüş; soğuktan donmak üzere olan. [DS]

kıyık[8], **-ğı** [kıy-ık] *{ağız} sf.* **1.** (Kapı, pencere vb. için) az açık; biraz aralık. **2.** *is.* Yarık; çatlak. [DS] ⊡ **kıyık etmek,** *{ağız} (Kapı, pencere vb. için) biraz aralık etmek; azıcık açmak.* [DS]

kıyık[9], **-ğı** [kıyı-k] *{ağız} is.* Börek tepsisi. [DS]

kıyıklatmak, [kıyı-k-la-t-mak] *{ağız} gçl. f. [-ır]* (Kapı, pencere, kapak vb. için) aralık etmek; biraz açmak. [DS]

kıyıklık, -ğı [kıḏ-ık-lık قيقلق] *{eAT} is.* Öldürücülük; kıyıcılık; insafsızlık.

kıyıksız, [kıyık-sız] *{eT} sf.* **1.** Eğrisiz. [KB] **2.** Caymasız. [KB]

kıyıl, [*eT.* kıḏ-ıl-mak > kıy-ıl] *{ağız} is.* Kaçma; kurtulma. [DS]

kıyılama, [kıyı-la-ma] *is.* **1.** Kıyılamak eylemi. **2.** Çift sürerken dönek başlarına birkaç çizi gidip gelmek.

kıyılamak, [kıyı-la-mak] *gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* **1.** Kıyıdan veya kıyıya yakın yerden kıyı boyunca gitmek. **2.** Çarşaf, yorgan vb. şeylerin kenarlarını dikmek; kenarını bastırmak. **3.** *{ağız}* (Kapı, pencere vb. için) biraz aralamak; azıcık açmak. [DS]

kıyılaşık, -ğı [kıyı-la-ş-ık] *{ağız} is.* Ara; boşluk. [DS]

kıyılı[1], [kıyı-lı] *sf.* **1.** Kıyısı olan. **2.** Belirtilen nitelikte kıyıya sahip olan. **3.** *{ağız} is.* Börek tepsisi. [DS]

kıyılı[2], [kıy-ıl-ı] *{ağız} sf.* (Kapı, pencere vb. için) biraz açık; az aralık. [DS]

kıyılı[3], [kıy-mak > kıy-ıl-mak > kıy-ıl-ı] *sf.* Kıyılmış; doğranmış olan.

kıyılık[1], **-ğı** [kıyı-lık] *is.* **1.** Kıyı olan yer. **2.** Kıyıya uygun veya kıyıda olan şey. **3.** Saya veya kumaş kenarlarına sağlamlık vermek için dikilen şerit.

kıyılık[2], **-ğı** [kıy-ı-lık] *{ağız} is.* **1.** Yorgan. **2.** Çoban abası. [DS]

kıyılık[3], **-ğı** [kıy-ıl-ık] *{ağız} is.* Büyük acı. [DS]

kıyılma, [kıy-ıl-ma] *is.* Kıymak eylemine uğramak.

kıyılmak, [kıd-ıl-mak / kıy-ıl-mak قيلمق] *edil. f. [-ır]* **1.** Kıymak işi yapılmak; kıymak eylemine uğramak. **2.** Kötülük edilmek; zulme uğramak **3.** *{eT}* İnmek; geçmek. **4.** *{eT}* (Ağaç için) eğrilemesine yarılmak. [KB] **5.** *{eT}* Sözden dönülmek. [DLT] [KB] **6.** *dönşl. f. {eT}* Bir tarafa eğilmek. [Gabain] **7.** *{eT}* Kusur işlemek. [KB] **8.** (Para, mal, eşya vb. için) acımadan verilmek; hiç çekinmeden harcanmak. **9.** *mecaz.* İçi ezilmek; açlık, yorgunluk gibi sebeplerle aşırı halsizlik duymak. *{ağız} (aynı)* [DS] **10.** *{eAT}* Huşu etmek; niyazda bulunmak. [TS]

kıyım, [kıy-ım / kıd-ım] *is.* **1.** Kıymak eylemi. **2.** Kıyılma biçimi; kıyılış şekli. **3.** Yaptığı iş veya görev bakımından haksızlığa uğratma; kıyma; kötülük etme; gadir. **4.** Yaşlı, kadın, çocuk gibi kendini savunamayacak durumda olan kimselerin topluca öldürülmesi; katliam. **5.** *{eT}* Düşman yüzünden bir şehir halkının korku ve dehşete düşmesi; panik. [DLT] **6.** *{ağız}* Acımadan verme; bağışta bulunma. ⊡ **kıyım kıyım,** *İnce ince.*

kıyımlı[1], [kıy-ım-lı] *sf.* Belirtilen şekilde kıyılmış olan.

kıyımlı[2], [kıy-ım-lı] *{ağız} sf.* Cömert; eli açık. [DS]

kıyımlık, -ğı [kıy-ım-lık] *is.* Bir defada kıyılabilecek miktarda olan.

kıyımsız, [kıy-ım-sız] *{ağız} sf.* Cimri. [DS]

kıyın[1], [kıyı-n] *(kı'yın) zf.* **1.** Kıyıdan. **2.** *{ağız} is.* Yön; taraf. [DS] **3.** *{ağız}* Yan. [DS] ⊡ **kıyın gücün,** *{ağız} Güçlükle; zar zor.* [DS]|| **kıyın kıçık,** *{ağız} Zar zor; güçlükle.* [DS]|| **kıyın kıçın,** *{ağız} (Yemek için) az az; ucundan ucundan; isteksiz olarak.* [DS]|| **kıyın kıyın,** *1. Kıyıdan kıyıdan; kıyıyı izleyerek. 2. {ağız} Gizli gizli; kenardan.* [DS] *3. {ağız} Yol değiştirerek.* [DS]|| **kıyın sayın,** *{ağız} Ezile büzüle; sıkılarak.* [DS]

kıyın[2], [kıy-mak *(doğramak; öldürmek)* > kıy-(ı)n > kīn / kīñ قين] *(kı:n) {eT} is.* **1.** Bir kimsenin başkasına yasaya aykırı veya vicdanın kabul etmeyeceği biçimde yaptığı kötülük; zulüm; azap; işkence. [KB] [Gabain] **2.** Cezalandırma; tenbih; tevbih. [ETY] [EUTS] [KB] [İKPÖy.] ⊡ **kıyın vermek,** *{eAT} İşkence etmek; eza etmek; cefa etmek.*

kıyınma, [kıy-ın-ma] *is.* Açlık, eziklik duyma eylemi.

kıyınmak, [kıy-ın-mak] *dönşl. f. [-ır]* **1.** (Mide için) açlık dolayısıyla ezilmek; kıyılmak. **2.** (Beden için) bir rahatsızlık, kırıklık hissetmek; kırılmak.

kıyıntı, [kıy-ıntı] *is.* **1.** Açlık dolayısıyla midede duyulan eziklik; açlığın verdiği mide rahatsızlığı. **2.** İnce ince doğranmış şeyler; kıyılmış şeyler. **3.** Herhangi bir nedenle vücutta duyulan rahatsızlık; kırıklık.

kıyıpmak, [kıyp *(yans.)* > kıyp-mak] *{ağız} gçsz. f. [-ır]* Ayağı kaymak. [DS]

kıyır, [kıy *(yans.)* > kıy-ır] *{ağız} is.* Kumlu toprak. [DS] ⊡ **kıyır kıyır,** *{ağız} (Elma, armut vb. şeyleri yemek için) ses çıkararak; hışır hışır.* [DS]

kıyırcak, -ğı [kıy *(yans.)* > kıy-ır-ca-k] *{ağız} is.* Bal veya pekmezin şekerlenmiş durumu. [DS]

kıyırkak, [kıy-ır-kā-mak > kıyırka-k] *{eT} sf.* Tamahkâr; hasis; eli sıkı. [EUTS]

kıyırkaklanmak, [kıyırka-k-lā-mak > kıyırkak-la-n-mak] *{eT} dönşl. f. [-ur]* Hasislik etmek; cimrilik etmek. [EUTS]

kıyırlı, [kıy-ır-lı] *{ağız} sf.* Girintili çıkıntı. [DS]

kıyış[1], [kıy-ış] *is.* Kıymak eylemi veya biçimi.

kıyış[2], [? kıyış] *{ağız} sf.* **1.** Yamuk; eğri. **2.** Aksi. [DS]

kıyışak, -ğı [kıy-ış-a-k] *{ağız} is.* Ebegümecigillerden bir çeşit ot. [DS]

kıyışamamak, [kıy-ış-a-ma-mak] *{ağız} gçsz. f. [-z]* Göze alamamak. [DS]

kıyışkan, [kıy-ış-kan] *{ağız} sf.* Yiğit; yürekli. [DS]

kıyışlanmak, [kıy-ış-la-n-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* Yüreklenmek. [DS]

kıyışma, [kıy-ış-ma] *is.* Kıyışmak eylemi.

kıyışmak[1], [kıy-ış-mak قيشمق] *işteş. f. [-ır] [-ur]* **1.** Bir konuda karşılıklı olarak anlaşıp uyuşmak; anlaşmak; uyuşmak; mutabık kalmak. **2.** Biri ile yarışmaya kalkışmak; boy ölçüşmek. **3.** (İki ve daha çok şey için) kesişmek. **4.** *{eAT} {ağız} dönşl. f.* Yüreklilik göstermek; cesaret etmek; göze almak; atılmak; girişmek. [DS] **5.** *argo.* (Fahişe ile müşterisi için) pazarlık etmek.

kıyışmak[2], [kıy-mak > kıy-ış-mak] *{eT} işteş. f. [-ur]* Eğrilemesine ağaç kesmekte birbirine yardım etmek; birlikte kesmek. [DLT]

kıyıt, [kıy-mak > kıy-ıt] *{eT}* *is.* Acı; ıstırap. [Clauson]

kıykaç, -cı [kıy-kaç] *{ağız}* *sf.* **1.** Eğri büğrü. **2.** Eğri bacaklı; topal. **3.** *is.* Üç köşeli, beyaz renkli başörtüsü. [DS]

kıykaşık, -ğı [kıy-(ı)k-aş-ık] *{ağız}* *sf.* Az açık; biraz aralık. [DS]

kıykı, [kıy *(yans.)* > kıy-kı] *{ağız}* *is.* Keman. [DS]

kıykını, [kıy-(ı)k-ım / kıy-(ı)ḫ-ım قيقم / قيخم] *{eAT}* *{OsT}* *is.* **1.** Şiddet; öfke. **2.** Çalım; heybet; ihtişam.

kıykımlı, [kıy-(ı)k-ım-lı] *{ağız}* *sf.* **1.** Çalımlı; gururlu. **2.** Uyumlu giyinen; gösterişli. [DS]

kıykımlu, [kıy-(ı)k-ım-lı قيقملو] *{eAT}* *sf.* **1.** Şiddetli. **2.** Çalımlı; muhteşem.

kıykımsız, [kıy-(ı)k-ım-sız] *{ağız}* *sf.* Kılıksız. [DS]

kıykırmak, [kıy-kır-mak] *{ağız}* *gçl. f.* *[-ır]* Ekşimek; bozulmak. [DS]

kıykıy, [kıy *(yans.)* > kıy+kıy] *{ağız}* *is.* Keman türü yaylı çalgı. [DS]

kıylama, [kıy-la-ma] *{ağız}* *is.* Parmak uçlarında çıkan iltihaplı yara; dolama. [DS]

kıylamak[1], [kıy-(ı)-la-mak] *{ağız}* *gçsz. f.* *[-r]* *[-l(ı)-yor]* Bir işi yapmaktan kaçmak; çekinmek. [DS]

kıylamak[2], [kıy-(ı)-la-mak] *{ağız}* *gçl. f.* *[-r]* *[-l(ı)-yor]* Ayakkabıların sağlamlığını artırmak için yeni iken yüzü ile tabanını bir kat daha dikmek. [DS]

kıylı, [kıy(ı)-lı] *{ağız}* *is.* Tencereden biraz büyük kazan. [DS]

kıylıklı, [kıy(ı)-lık-lı] *{ağız}* *is.* **1.** Kenarlı tepsi. **2.** *sf.* Kenarlı çıkıntılı olan. [DS]

kıyma[1], [*eT.* kıḏ-mak / kıy-mak > kıy-ma] *is.* **1.** Kıymak eylemi. **2.** Kıyılmış et. *{eAT}* *{ağız}* *(aynı)* [DK] [DS] **3.** *{ağız}* Küçük kuşbaşı etlerden bol yağda kavrularak teker gibi dondurulmuş kışlık kavurma. [DS] **4.** *{ağız}* Bulgur ve çiğ etle yapılmış dolma harcı. [DS] **5.** *{ağız}* Doğranarak kurutulmuş taze fasulye. [DS] **6.** *{ağız}* Kurşun külçeden kesilerek yapılmış saçma. [DS] **7.** *{ağız}* Kumaşın kenarını büküp çırpa çırpa dikme. [DS] **8.** *{eT}* *sf.* Kıyılmış. [DLT] **9.** Kıyıma uğramış gibi olan. ⧉ **kıyma bıçağı,** *Eti kıymakta kullanılan özel bıçak.*|| **kıyma makinesi,** *Elle veya elektrikle çalışan, içine konulan eti kıyma hâline getiren alet.*|| **kıyma tahtası,** *Üzerinde et ve diğer besin maddelerini doğramak, kıymak amacıyla kullanılan, çoğunlukla gürgenden yapılmış tahta.*

kıyma[2], [kuḏ-mak > kuy-ma قيمه] *{eAT}* *sf.* **1.** Çukur. **2.** (Göz için) süzgün, çekik, yarı kapalı. [DK] **3.** *{eAT}* (Göz için) koyu ela. ⧉ **kıyma göz,** *1. (Bir renkle beraber) koyu renkli göz 2. {eAT} Çekik göz.* [DK] *3. {eAT} Koyu ela göz.* [Kadı Burhaneddin]

kıymaç, [kıḏ-mak / kıy-mak > kıḏ-maç / kıy-maç] *{eT}* *is.* Çiğillerin giydiği tiftikten yapılan beyaz başlık. [DLT]

kıymak[1], [*eT.* kıḏ-mak] *gçl. f.* *gçl. f.* *[-ar]* **1.** *{eT}* Acımadan ortadan kaldırmak; öldürmek. [ETY] **2.** *{eT}* Yanlamasına doğramak; eğrilemesine doğramak; dilimlere veya parçalara ayırmak; kesmek. [DLT] [İKPÖy.] **3.** Bir şeyi küçük parçalara ayırmak; küçük küçük, ince ince doğramak. **4.** *{ağız}* Biçmek. [DS] **5.** *{eAT}* Kast etmek; birine büyük bir kötülük yapmak; acımamak; zulmetmek. [DK] **6.** (Nikâh için) kadın ve erkeğin evliliğini ilan edip kayıtlara geçirmek. **7.** *{eT}* Sözden dönmek. [KB] **8.** *{eT}* Süzmek. [KB]

kıymak[2], [kıy-mak] *gçl. f.* *[-ar]* **1.** Gözden çıkarmak; acımadan vermek; düşünmeden harcamak; feda etmek; esirgememek. **2.** (Olumsuz olarak) duyulan sevgi ve hayranlıktan dolayı (bir şey yapmaktan) sakınmak; çekinmek.

kıymak[3], [*eT.* kıḏ-mak > kıy-mak] *{eT}* *gçl. f.* *[-r]* **1.** İlerletmek. [ETY] **2.** Sınırlara ulaşmak. [İKPÖy.]

kıymalı, [kıy-ma-lı] *sf.* **1.** (Yemek için) içine kıyma konulmuş olan; kıyma ile pişirilmiş olan. **2.** *{ağız}* Kıymalı pide. [DS] ⧉ **kıymalı börek,** *Doğranmış soğan ve kıyma kavrulup baharat vb. eklendikten sonra iç olarak kullanılan bir börek türü.*|| **kıymalı ıspanak,** *Soğan, kıyma ve doğranmış ıspanak kavrulduktan sonra içine pirinç ve salça konulmak suretiyle yapılan bir ıspanak yemeği.*|| **kıymalı makarna,** *İçine kavrulmuş kıyma konulmuş makarna yemeği.*|| **kıymalı pide,** *Kıyma ve doğranmış sebze, açılmış hamur üzerine serilerek fırında pişirilen bir tür pide; etli pide.*|| **kıymalı yumurta,** *İçine kavrulmuş kıyma konularak hazırlanan bir yumurta yemeği.*

kıymalık, -ğı [kıy-ma-lık] *sf.* **1.** (Et için) kıyma yapmak üzere ayrılmış olan. **2.** Kıyma yapmaya uygun nitelikte olan.

kıyman, [kıy-man] *{ağız}* *is.* Pastırma çemeni. [DS]

kıymasız, [kıy-ma-sız] *sf.* (Yemek için) içine kıyma konulmamış, kıyma ile pişirilmemiş olan.

kıymet, [Ar. ḳıymet قيمت] *{OsT}* *is.* **1.** Bir şey için biçilen değer; paha. **2.** Bir kimsenin üstün niteliği; şeref; onur; itibar; değer. **3.** Yüksek değeri olan kimse. **4.** Değerli şey. **5.** Bir şeyi geçerli kılan özellikler veya gerekli şartlar. **6.** Ahlak, inanç, ülkü gibi manevi alanda toplumsal saygınlık taşıyan ilke. ⧉ **kıymet-āgāh,** *{OsT} Değerbilir; kıymet bilir.*|| **kıymet biçmek,** *Bir şeyin değerini tespit etmek; değer biçmek.*|| **kıymete binmek,** *Önceden önem verilmezken aranır olmak veya ihtiyacın artması gibi sebeplerle değeri artmak.*|| **kıymet-i adediye,** *{OsT} mat. Sayasal değer.*|| **kıymet-i ahlâkiye,** *{OsT} Ahlak değerleri.*|| **kıymet-i hakikiye,** *{OsT} Gerçek değer.*|| **kıymet-i harbiye,** *{OsT} 1. Savaşma gücü yüksek olan. 2. Uğrunda savaş göze alınabilecek değerde olan.*|| **kıymet-i harbiyesi**

olmamak, *Herhangi bir değeri, geçerliliği olmamak; bir değer taşımamak.*|| **kıymet-i i'tibāriye,** *{OsT} {OsT} Bir malın devletçe belirlenen fiyatı; geçerli değer.*|| **kıymet-i ittihādiye,** *{OsT} kim. Hidrojen atomuna oranla diğer atomların birleşme değeri.*|| **kıymet-i izāfiye,** *{OsT} fiz. Özgül değer.*|| **kıymeti kalmamak,** *Değerini yitirmek; işe yaramamak.*|| **kıymet-i mevzūa,** *{OsT} Fiyatı devletçe belirlenemeyen mallar için satıcının kendiliğinden biçtiği değer.*|| **kıymet-i mutlaka,** *{OsT} mat. Mutlak değer.*|| **kıymet-i nakdiye,** *{OsT} Bir şeyin paraca değeri.*|| **kıymetini bilmek,** *Bir şeyin önemini ve değerini anlamak ve ona göre davranmak.*|| **kıymetini kaybetmek,** *(Değerli bir şey için) bir olaydan sonra önemini yitirmek; değersizleşmek.*|| **kıymet-i rāyice,** *{OsT} Bir malın geçerli ve yürürlükte olan değeri.*|| **kıymet-i takrîbiye,** *Yaklaşık değer.*|| **kıymet itibariyle,** *{OsT} Değeri bakımından; değer olarak.*|| **kıymetini bilmek,** *Bir şeyin değerini bilmek ve ona göre davranmak.*|| **kıymet-i vasatiye,** *{OsT} mat. Ortalama değer; yaklaşık değer.*|| **Kıymeti yok!** *1."Artık iş işten geçti!" anlamında kullanılır. 2. "Önemi yok; değersiz; önemli değil." anlamında kullanılır.*|| **kıymet-i zātiye,** *Bir kimsenin kişisel değeri; şahsının taşıdığı değer; öz değer.*|| **kıymet koymak,** *Bir şeyin değerini takdir etmek.*|| **kıymet-nā-şinās,** *Değerbilmez; kıymet bilmez.*|| **kıymet-nā-şināsān,** *{OsT} Kıymet bilmeyenler; değerbilmezler.*|| **kıymet nazariyesi,** *mant. Değer kuramı.*|| **kıymet-şinās,** *{OsT} Kıymetbilir; değerbilir.*|| **kıymet-şināsān,** *{OsT} Değer bilenler.*|| **kıymetten düşmek,** *(Değerli bir şey için) eski değerinde olmamak; değerini yitirmek.*|| **kıymet tenezzülü,** *{OsT} Bir şeyin değerinin azalması.*|| **kıymet urmak,** *{eAT} Bir değer biçmek; değer takdir etmek; fiyat biçmek.*|| **kıymet vermek,** *Önem vermek; değer vermek; saygı göstermek.*

kıymetdar, [Ar. ḳıymet +Far. -dār قيمتدار] *{OsT} sf.* Kıymetli; değerli; pahalı.

kıymetlendirilme, [kıymet-le-n-dir-il-me] *is.* **1.** Kıymetlendirilmek eylemi; değerlendirilme; değer verilme; değer biçilme. **2.** Değer kazanması sağlanma. **3.** İşe yarar duruma getirilme.

kıymetlendirilmek, [kıymet-le-n-dir-il-mek] *edil. f. [-ir]* **1.** Kıymeti takdir edilmek; değer biçilmek; değerlendirilmek. **2.** Değer kazandırılmak. **3.** İşe yarar duruma getirilmek.

kıymetlendirme, [kıymet-le-n-dir-me] *is.* **1.** Değer kazandırma durum ve eylemi. **2.** Kıymet kazanmasını sağlama.

kıymetlendirmek, [kıymet-le-n-dir-mek] *gçl. f. [-ir]* **1.** Bir şeye değer kazandırmak. **2.** Bir şeyin değer kazanmasını sağlamak. **3.** Bir şeyin işe yarar duruma gelmesini sağlamak. **4.** Bir şeyin nicelik ve niteliğini belirtmek; yorumlamak. **5.** Fiyatını belirlemek.

kıymetlenme, [kıymet-le-n-me] *is.* **1.** Değer kazanma durumu ve eylemi; değerlenme. **2.** Değeri artma; değer kazanma. **3.** Kıymet biçilme; değeri tespit edilme.

kıymetlenmek, [kıymet-le-n-mek] *dönşl. f.* **1.** Değeri artmak; değer kazanmak; değerlenmek. **2.** Önem kazanmak; önemi artmak. **3.** Yararlı ve kullanılır hale gelmek; işe yaramak; değer sağlamak. **4.** *edil. f.* Kıymeti tespit edilmek; değeri belirlenmek.

kıymetleşme, [kıymet-le-ş-me] *is.* Kıymetli duruma gelmek eylemi; değerlenme.

kıymetleşmek, [kıymet-le-ş-mek] *dönşl. f. [-ir]* Kıymetli duruma gelmek; değerlenmek; değeri artmak.

kıymetleştirme, [kıymet-le-ş-tir-me] *is.* Kıymetli duruma gelmesini sağlama eylemi; değerlendirme; değerini arttırma.

kıymetleştirmek, [kıymet-le-ş-tir-mek] *gçl. f. [-ir]* Kıymetli duruma gelmesini sağlamak; değerini arttırmak; değerlendirmek.

kıymetli, [kıymet-li] *sf.* **1.** Maddî ve manevi bir değeri bulunan; değerli. **2.** Fiyatı çok fazla olan. **3.** Saklanması ve korunması gerekli olan; önemli. **4.** (Kişi için) çalışkan ve yetenekli olan. **5.** (Eşya için) yüksek bir değeri veya yararı olan. **6.** Saygı uyandıran; değerli; onurlu; şerefli. **7.** Aslında pek fazla bir değeri olmamakla birlikte sahibi tarafından değerliymiş gibi gösterilen. **8.** *is.* Değeri olan şey. **9.** Bir kimsenin yanında farklı bir yeri ve önemi olan kişi. ⧉ **kıymetli evrak,** *Bir hakkın yazılı olduğu, bu belge olmadan söz konusu hakkın ileri sürülebilmesine imkân olmayan yazılı senet; değerli kâğıt; değerli evrak; önemli yazı; belge.*

kıymetlilik, -ği [kıymet-li-lik] *is.* Kıymetli olma durumu; değerlilik.

kıymetsiz, [kıymet-siz] *sf.* Kıymeti olmayan; bir değer taşımayan; değersiz; önemsiz; ucuz.

kıymetsizlik, -ği [kıymet-siz-lik] *is.* Kıymetsiz olma durumu; değersizlik; ucuzluk; önemsizlik.

kıymettar, [Ar. ḳıymet + Far. -dār قيمتدار] *{OsT} (kıymetta:r) sf.* Kıymetli; değerli; pahalı.

kıymıcık, -ğı [kıy-mı(k)-cık] *{ağız} sf.* **1.** Biraz; çok az; küçük bir parça. **2.** *is.* Kıymık; küçük yonga. [DS]

kıymık, -ğı [*eT.* kıḏ-mak > kıy-mık] *is.* İnce ve sivri uçlu küçük tahta, kemik parçası.

kıymıklama, [kıymık-la-ma] *is.* Kıymıklara ayırma; kıymıklı hâle getirme.

kıymıklamak, [kıymık-la-mak] *gçl. f. [-r]* Kıymıklara ayırmak; kıymıklı hâle getirmek.

kıymıklanma, [kıymık-la-n-ma] *is.* Kıymıklı hâle gelme; kıymıklara ayrılma.

kıymıklanmak, [kıymık-la-n-mak] *dönşl. f. [-ır]* Kıymıklı duruma gelmek; kıymıklara ayrılmak.

kıymıklı, [kıymık-lı] *sf.* Üzerinde veya içinde kıymıkları bulunan.

kıymış, [kıy-mış] *{ağız} sf.* (Keçi kulağı için) bir tarafa bükülmüş olan. [DS]

kıymucak, -ğı [kıymık > ḳıymu(k)-caḳ قيموجق] *{eAT} is.* Küçük kıymık; kıymıkçık.

kıymuk, -ğu [kıy-mık] *{ağız} is.* Yonga; kıymık. [DS]

kıyna, [kıy-(ı)n-a ?] *{ağız} sf.* (Kişi için) yavaş; sakin; düzenli. [DS]

kıynaç, -cı [kıy-(ı)n-a-ç] *{ağız} sf.* Biraz açık; az aralık. [DS]

kıynak[1]**, -ğı** [kıḏ-mak > kıy-ın-mak > ḳıy(ı)n-aḳ قينق / قيناق] *{eAT} {OsT} {ağız} is.* Pençe; yırtıcı hayvan pençesi. [DK] [DS] ❐ **kıynak urmak,** *{OsT} Tırnak geçirmek; pençe vurmak.*

kıynak[2]**, -ğı** [ḳıy-(ı)n-a-ḳ قيناق] *{ağız} is.* **1.** Bütün olarak çıkarılmış ceviz içi. **2.** Cevizin yarısı. **3.** Ceviz içinin dörtte biri. **4.** Dilim. [DS] **5.** *{OsT}* Kalçalardan her biri; kaba etler.

kıynalmak, [kıy-(ı)n-al-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* Üzülmek; tasalanmak. [DS]

kıynaşık[1]**, -ğı** [kıy-(ı)n-aş-ık / kıy-(ı)g-a-ş-ık] *{ağız} sf.* (Kapı, pencere vb. için) biraz açık; az aralık. [DS]

kıynaşık[2]**, -ğı** [kıy-(ı)n-aş-ık] *{ağız} sf.* **1.** Güzel; biçimli. **2.** Birbirine uygun. [DS]

kıynaşmak[1]**,** [kıy-(ı)n-aş-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* **1.** Kötü bir şey yapmaya veya söylemeye cesaret etmek; kıymak. **2.** Kımıldamak; davranmak; oynamak. [DS]

kıynaşmak[2]**,** [kıy-(ı)n-aş-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* Biraz açılmak; aralaşmak. [DS]

kıynaştırmak, [kıy-(ı)n-aş-tır-mak] *{ağız} gçl. f. [-ır]* (Kapı, pencere vb. için) biraz açmak; az aralamak. [DS]

kıynık[1]**, -ğı** [kıy-(ı)n-ık] *{ağız} sf.* Az açık; biraz aralık. [DS]

kıynık[2]**, -ğı** [kıy-(ı)n-ık] *{ağız} is.* **1.** Kıymık; parça. **2.** Yonga. [DS]

kıynıktırmak, [kıy-(ı)n-ık-tır-mak] *{ağız} gçl. f. [-ır]* (Kapı, pencere vb. için) biraz açmak; az aralık etmek. [DS]

kıyış, [kıy-(ı)n-ış] *{ağız} is.* Yol kenarı; yol kıyısı. [DS]

kıynışık, -ğı [kıy-(ı)n-ış-ık] *{ağız} sf.* Az açık; biraz aralık. [DS]

kıynıştırmak, [kıy-(ı)n-ış-tır-mak] *{ağız} gçl. f. [-ır]* (Kapı, pencere vb. için) biraz aralık etmek; azıcık açmak. [DS]

kıynız, [kıy-(ı)n-ız] *{ağız} is.* Boynuz. [DS]

kıypak, -ğı [kıyp *(yans.)* > kıyp-ak] *{ağız} sf.* Kaygan. [DS]

kıypalamak, [kıyp *(yans.)* > kıyp-a-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Çalmak; aşırmak. [DS]

kıypık[1]**, -ğı** [kıyp *(yans.)* > kıyp-ık] *{ağız} sf.* **1.** (Kişi için) gözünü sık sık açıp kapayan. **2.** (Göz için) yana doğru çekik veya kısık. [DS]

kıypık[2]**, -ğı** [kıyp *(yans.)* > kıyp-ık] *{ağız} is.* **1.** Ağaç yongası. **2.** Kıymık. 3. Parça. [DS]

kıypık[3]**, -ğı** [kıyp *(yans.)* > kıyp-ık / kayp-ak] *{ağız} sf.* Dalkavuk. [DS]

kıypınmak[1]**,** [kıyp *(yans.)* > kıyp-ın-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* Yukarıdan aşağıya sürtünerek inmek; kaymak. [DS]

kıypınmak[2]**,** [kıyp *(yans.)* > kıyp-ın-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* Arsızca gülmek; yılışmak. [DS]

kıypışmak, [kıyp *(yans.)* > kıyp-ış-mak] *{ağız} işteş. f. [-ır]* Kıskançlık yüzünden birbiri ile yarışmak; boy ölçüşmek. [DS]

kıypıtmak[1]**,** [kıyp *(yans.)* > kıyp-ıt-mak] *{ağız} gçsz. f. [-ır]* Görünmeden kaçmak. [DS]

kıypıtmak[2]**,** [kıyp *(yans.)* > kıyp-ıt-mak] *{ağız} gçl. f. [-ır]* **1.** Saklamak; gizlemek; kaçırmak; almak. **2.** Çalmak; aşırmak. [DS]

kıypıtmak[3]**,** [kıyp *(yans.)* > kıyp-ıt-mak] *{ağız} gçl. f. [-ır]* **1.** Sapıtmak; başka yere kaydırmak, yönlendirmek. **2.** Gözünü yana doğru kaydırmak. **3.** Eski söylediğini yinelemek. [DS]

kıypmak[1]**,** [kıyp *(yans.)* > kıyp-mak] *{ağız} gçsz. f. [-ar]* (Ayak için) kaymak. [DS]

kıypmak[2]**,** [kıp *(yans.)* > kıp-mak / kırp-mak] *{ağız} gçl. f. [-ar]* **1.** Gözünü açıp kapamak. **2.** (Göz için) kısmak. [DS] ❐ **kıypa bakmak,** *{ağız} Gözünü kısarak bakmak.* [DS]

kıyrat, [Ar. ḳırāṭ] *{ağız} is.* (Altın vb. için) ölçü; ayar. [DS] ❐ **kıyrat kıyrat,** *{ağız} Ölçülü olarak; oranlayarak.* [DS]

kıytak[1]**, -ğı** [kıy-(ı)t-ak] *{ağız} is.* Yonga. [DS]

kıytak[2]**, -ğı** [kıy-(ı)t-ak] *{ağız} sf.* **1.** Ufak boylu; ufak tefek; cüce. **2.** Oynak; ele avuca sığmaz. [DS]

kıytak[3]**, -ğı** [kıy-(ı)t-ak] *{ağız} sf.* Az açık; biraz aralık. [DS]

kıytarık, -ğı [kıy-(ı)t-ar-ık] *{ağız} sf.* Biraz aralık; az açık. [DS]

kıytarmak[1]**,** [kıy-(ı)t-ar-mak] *{ağız} gçl. f. [-ır]* (Kapı, pencere vb. için) biraz aralamak; azıcık açmak. [DS]

kıytarmak[2]**,** [kay-(ı)t-ar-mak] *{ağız} gçsz. f. [-ır]* Bir yolunu bulup kaçmak; kaytarmak. [DS]

kıytas, [Ar. ḳıyṭas قيطس] *{OsT} is. zool.* İspermeçet balinası; kadırga balığı.

kıytasiye, [Ar. ḳıyṭasiyye قيطسيه] *{OsT} is. zool.* Balinagiller.

kıytı, [kıy-tı] *{ağız} sf.* Güzel ve iyi giyimli. [DS]

kıytık, -ğı [kıy-tı] *{ağız} is.* **1.** Yonga. **2.** Kumaş parçacıkları döküntüsü; kırpıntı. [DS]

kıytırık, -ğı [kıy-mak > kıy-tır-ık] *sf.* Değersiz; önemsiz; derme çatma; basit.

kıytırıklık, -ğı [kıy-tır-ık-lık] *is.* Kıytırık olma durumu; önemsizlik; değersizlik.

kıyturmak, [kıy-mak > kıy-tur-mak] *{eT} gçl. f* Eğrilemesine kestirmek. [DLT]

kıyye, [Ar. ḳıyye قيّه] *{OsT} is.* Eskiden kullanılan 1282 gramlık ağırlık ölçüsü birimi; okka; 400 dirhem. ⧉ **kıyye-i āşārî,** *{OsT} 1. Ondalıklı okka. 2. Bin gram; kilogram.*|| **kıyye-i atîka,** *{OsT} Eski okka; 1282 gramlık ağırlık ölçüsü birimi.*|| **kıyye-i cedîde,** *{OsT} 1. Yeni okka. 2. Bin gram; kilogram.*

kıyyık[1]**, -ğı** [kıy(y)-ık] *{ağız} is.* Yorgan iğnesi. [DS]

kıyyık[2]**, -ğı** [*eT.* kığ / kıh] *{ağız} is.* Koyun, keçi ve deve pisliği. [DS]

kız[1]**,** [kız *(yans.)*] *is.* Bir yüzeyde sürtünmeyi, sürtünerek ilerlemeyi anlatan kök. [Zülfikar] *kız-ak, kız-ağ-a çekmek, kız-ak-lık*

kız[2]**,** [kız *(yans.)*] *is.* Kızartmayı, yakmayı anlatan kök. [Zülfikar] *kız etmek, kız-(ı)-r-ık, kız(z)-ık*

kız[3]**,** [kīz] *(kı:z) {eT} sf* Sıcak; kızgın. [Gabain] [EUTS]

kız[4]**,** [ḳīz قيز] *(kı:z) {eT} sf.* **1.** Nadir bulunan; az bulunur; kıt. *{eAT} {OsT} (aynı)* [DLT] [KB] [OKD] [Yüknekî] **2.** Pahalı; ağır pahalı. *{eAT} (aynı)* [DLT] [KB] **3.** Hasis. [EUTS] **4.** *{eAT} is.* Kıtlık; darlık; azlık; pahalılık. ⧉ **kız görmek,** *{eAT} Pahalı bulmak; pahalı görmek.*|| **kız kişi,** *{eT} Cimri kimse.* [DLT]

kız[5]**,** [*eT.* kīz *(nadir)*] *(kı:z) is.* **1.** Cinsiyet bakımından dişi olan çocuk veya genç kız çocuk. *{eT} (aynı)* [DLT] [ETY] [EUTS] [KB] [İKPÖy.] **2.** *{eT}* Cariye. [DLT] **3.** Genç veya yaşlı olmasına rağmen evlenmemiş, bekâreti gitmemiş bayan. **4.** Anne ve babasına göre ele alındığında kadın. **5.** Kadın cinsten diğerlerine göre daha küçük yaşta olan kimse. **6.** (Düğün sırasında) geline ve gelin tarafına ait. **7.** Evlerde çocuk bakımı, temizlik gibi işlerde çalıştırılan genç bayan. **8.** İskambil kâğıtlarında, üzerinde kız resmi olan kartlar; dam. **9.** *müz.* Gerdaniye perdesinin 440 frekanslı *la* notasına karşılık gelen bir tür ney ve akort. **10.** *sf.* (İnsan için) dişi cinsiyetli olan; dişi. **11.** (Bayan için) henüz kızlığı bozulmamış olan; kız oğlan kız. **12.** *ünl.* Yaşlı bir kimse tarafından küçük yaştaki dişi cinsten kimseye hitap sözü. **13.** *argo.* (Erkek için) sevdiği veya flört ettiği kız. ⧉ **kız alıp vermek,** *(İki aile için) birbirlerinin kızlarını oğulları ile karşılıklı olarak evlendirmek.*|| **kız almak,** *1. (Erkek için) bir kızla evlenmek. 2. (Aile için) bir ailenin kızını gelin olarak almak.*|| **kız ardı,** *{ağız}* → kızardı. [DS]|| **kız bitirmek,** *{ağız} Bir erkeğe kız istemek; söz kesmek.* [DS]|| **kız böceği,** *zool. Uzun kanat ve uzun bedenleri ile dikkati çeken, yuvarlak başlı, kurtçukları etçil, su kenarlarında uçuşan bir su böceği; yusufçuk, (Libellula depressa).*|| **kız böcekleri,** *zool. Örneği kız böceği olan, larvaları suda yaşayan eksik başkalaşmalı böcekler takımı, (Odonata).*|| **kız bulmak,** *folk. Kendi oğullarına uygun bir eş adayı bulmak.*|| **kız çıkarmak,** *Kızını gelin etmek; evlendirmek; {eAT} (aynı).*|| **kız çıkmak,** *Yapılan muayene sonunda bâkire olduğu anlaşılmak.*|| **kız evi,** *{ağız} Gelin olacak kızın ailesi; kız tarafı.* [DS]|| **kız evi naz evi,** *Kız tarafı nazlı olur; kızını vermek için ağırdan alır.*|| **kız evli,** *{ağız} Kız evi.* [DS]|| **kız gibi,** *1. (Erkek için) sıkılgan, terbiyeli. 2. Çok güzel ve yepyeni; hiç kullanılmamış; gıcır gıcır. 3. Kıza benzeyen.*|| **kızı kısrağı,** *Evde kız, kadın kim varsa, hepsi.*|| **kız istemek,** *folk. Bir kızla evlenmek için anne ve babasından istemek.*|| **kız kaçırmak,** *folk. Bir kızı ailesinin veya kendisinin rızası olmadan evlenmek amacıyla zorla alıp götürmek.*|| **kız kalını,** *{ağız} folk. Düğünde kız evine verilen armağan.* [DS]|| **kız kardeş,** *Bir kimsenin kendinden küçük ve cinsiyeti kız olan kardeşi.*|| **kız kırkın,** *{eT} Cariye.* [DLT]|| **kız kız,** *{eT} Genç hanım; kız evlat.* [EUTS]|| **kız kızan,** *Ev halkı; çoluk çocuk; {OsT} {ağız} (aynı).* [DS]|| **kız kilimi,** *Kızların çeyizine konulmak üzere dokunan değişik tip ve desendeki kilim.*|| **kız koduz,** *{eT} Kızlar ve kadınlar.*|| **kız kurusu,** *Evlenmemiş yaşlı kız.*|| **kız kuş,** *{eT} İnsanın üzerine düşecek gibi alçaktan uçan ve tüylerinin rengi bukalemuna benzeyen bir kuş.* [DLT]|| **kız kuşu,** *zool. Yağmur kuşugillerden, bataklık ve çayırlarda yaşayan, hızla üreyen, böcek, kurt ve kabuklularla beslenen, siyah sorguçlu, kırmızı uzun bacaklı göçmen kuş, (Vanellus vanellus).* || **kızlar ağası,** *İmparatorluk döneminde, saraylardaki harem ağalarının başı.*|| **kızlar anası,** *Baş rahibe.*|| **kızlar bayramı,** *folk. Batı Karadeniz bölgesinde her yıl Kurban Bayramı'nın son gününde, gençlerin kendilerine eş aramak amacıyla topluca kent içinde şenlik yaparak dolaşmaları.*|| **kız ogul,** *{eT} Kız evlat.*|| **kız oğlan,** *{eT} {eAT} Hiç cinsel ilişkide bulunmamış; kızlığı bozulmamış; erden; bâkire.* || **kız oğlan kız,** *Hiç cinsel ilişkide bulunmamış; kızlığı bozulmamış; erden; bâkire.*|| **kız övmesi,** *folk. Gelin olacak kıza, kına gecesi arkadaşları tarafından söylenen övgü dolu maniler.*|| **kız tarafı,** *folk. Evliliklerde kadının ailesi ve akrabalarına verilen isim.*|| **kız tavlası,** *Pulları önce hanelere yığma ve sonra da atılan zara göre indirme ve en sonunda elde toplamaya dayanan bir tür tavla oyunu; Yahudi tavlası.*|| **kız ticareti,** *Kızları erkeklere cinsel ilişki için pazarlama işi.*|| **kız vermek,** *folk. 1. Kızını bir erkekle evlendirmek. 2. Bir aileye gelin olarak vermek; oğulları ile evlendirmek.*

kızagu, [kīḏ-mak > kız-ā-ġū ?] *(kıza:ğu:) {eAT} is.* Kızak. [DK]

kızağan, [kız-ağan] *{ağız} sf.* Kızana gelmiş. [DS]

kızağlamak, [kızağ-la-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Oyunda mızıkçılık etmek. [DS]

kızak[1], **-ğı** [*eT.* *kaz-mak *(kaymak)* > kız-ak / kay-ak [EREN]] *is.* **1.** Kar, buz, çimen veya toprak üstünde kayarak hareket eden tekerleksiz araç. **2.** *dnz.* Deniz taşıtlarının onarım veya imalatı sırasında, taşıtı denize indirmek ya da kıyıya çekmekte kolaylık sağlayan, su üstüne kadar inen meyilli raylar üzerine oturtulmuş ızgara. **3.** Ağır yüklerin taşınmasında kullanılan tekerleksiz araba. **4.** Ekin demeti, odun vb. çekmek için ağaçtan yapılmış ayak adı verilen uzun sırıklar üzerinde kaydırarak kullanılan ilkel taşıt. **5.** Torna, planya vb. tezgâhlarında ileri geri hareket ettirmede kolaylık sağlaması için işlenecek malzemenin üzerine konulduğu kaydırma düzeneği. **6.** Saban veya pulluk gibi ağır tarım araçlarını bir yerden bir yere taşırken yerden bağlantısını kesmek için kullanılan metal araba veya çapraz odun parçaları. **7.** Araba yerine kullanılan ve hayvanlar tarafından çekilen taşıma aracı. **8.** *as.* Topta, namluyu taşıyan ve namlunun geri tepme hareketine katılan ağır çelik gövde. **9.** *spor.* İki paten üzerine yerleştirilmiş bir oturma yerinden ibaret kayma aracı. **10.** *spor.* Bu araçla yapılan spor. **11.** Ağaçların kamburlaşmaması için liflere dikey olarak açılan kanala yerleştirilen parça. **12.** Ambalaj sandıklarının dibine yerleştirilen, hem eşyanın dibe bağlanmasını hem de kaydırılarak taşınmasını kolaylaştırılan kereste parçası. ☞ **kızağa almak,** *Etkin bir makamda bulunan bir görevliyi etkin olmayan bir göreve atamak; kızağa çekmek.*|| **kızağa çekmek,** *1. (Deniz taşıtı için) onarmak veya bakımını yapmak üzere kıyıda kızak adı verilen iskele üzerine almak. 2. (Kamu görevlisi için) etkin görevden etkin olmayan bir göreve getirmek.*|| **kızak kılmak,** *{ağız} Kızak kaymak.* [DS]|| **kızak yapmak,** *(Taşıt için) frenler tuttuğu hâlde tekerlekler üzerinde kaymaya devam etmek; kızaklamak.*|| **kızak yılmak,** *{ağız} Kızak kaymak.* [DS]|| **kızak yolu,** *Tezgâhlarda kızağın ileri geri hareket ettiği birbirine paralel iki raydan oluşan düzenek.*

kızak[2], **-ğı** [kız-ak] *{ağız} is.* Sokağın köşesi, bucağı. [DS]

kızak[3], **-ğı** [kız-mak > kız-ak] *{ağız} sf.* **1.** Öfkeli; kızgın. **2.** Çabuk kızan. [DS]

kızak[4], **-ğı** [kız-mak > kız-ak] *{ağız} sf.* **1.** (Köpek için) yorgun. [DS] **2.** (Köpek için) kızana gelmiş olan. ☞ **kızak kaymak,** *{ağız} (Çiftleşmek isteyen köpek için) yere sürtünerek yürümek.* [DS]

kızaklama, [kız-ak-la-ma] *is.* Kızak yapmak eylemi; kayma.

kızaklamak, [kız-ak-la-mak] *gçsz. f. [-r] [-l(ı)-yor]* (Taşıt için) frenler görevini yaptığı hâlde duramayarak tekerlekler üzerinde kayarak ilerlemek; kızak yapmak; ileri doğru kaymak.

kızaklık[1], **-ğı** [kızak-lık] *is.* Döşeme tahtalarının altına çapraz olarak yerleştirilen uzun yassı direkler.

kızaklık[2], **-ğı** [kız-mak > kız-ak-lık] *{ağız} is.* Sinirlilik; kızgınlık. [DS]

kızalak, -ğı [kız-ala-k] *{ağız} is.* Gelincik çiçeği. [DS]

kızalamak, [kız-ala-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Mızıkçılık etmek. [DS]

kızamak, [kīz > kız-ā-mak] *(kıza:mak) {eT} gçl. f. [-r]* Kızlık bozmak. [DLT]

kızambuk, -ğu [kız-a-muk] *{ağız} is.* Karamık çalısı. [DS]

kızamık, -ğı [*eT.* kızıl > kız(ı)l-ā-muk > kıza-mık [EREN]] *is. tıp.* Deride kırmızı lekeler ile kendini belli eden, ateş, titreme ve sonunda döküntülerle geçen, hastada tam bir bağışıklık sağlayan kızamık virüsü denilen *paramyxovirus* türü bir virüsün neden olduğu bulaşıcı çocuk hastalığı.

kızamıkçık, -ğı [kıza-mık-çık] *is. tıp.* Küçük çocuklarda görülen, lenf bezlerinin şişmesine neden olan, kızamıktan burun ve göz akıntısının olmaması ile ayrılan, kızamığa göre daha az ateş ve döküntü görülmesine ve dolayısıyla daha az tehlikeli olmasına rağmen gebeliğin ilk üç ayında hamile kadınlar yakalandığı takdirde çocuğun kalp damarları ile gözlerinde ciddi bozukluklara neden olan, *paramyxovirus* türü bir virüsten ileri gelen bulaşıcı hastalık.

kızamıklı, [kıza-mık-lı] *sf.* Kızamığa yakalanmış olan.

kızamıksı, [kıza-mık-sı] *sf.* Kızamıktan ileri gelmemesine rağmen kızamık döküntüsüne benzer döküntüler.

kızamuk[1], [kızıl > kız(ı)l-ā-muk / kızā-muk] *(kıza:muk) {eT} is.* Kızamık. [EUTS] [Gabain]

kızamuk[2], **-ğu** [kıza-muk] *{ağız} is.* Arıların peteklerin bazı gözlerine doldurdukları acı madde. [DS]

kızan[1], [kız-an / kız-añ] *is.* **1.** *{eAT} {ağız}* Arkadaş; dost. [DK] [DS] **2.** Erkek çocuk; genç; delikanlı. *{eAT} {ağız} (aynı)* [DK] [DS] **3.** *{ağız}* Çocuk. [DS] **4.** *{ağız}* Kız çocuk. [DS] **5.** *{ağız}* Kadın. [DS] **6.** Çoluk çocuk. **7.** Silahlı, yiğit köy delikanlısı. **8.** Efenin silahlı adamları. **9.** *{ağız}* Meyve ağaçlarının dibinden çıkan sürgünler. [DS] **10.** *{ağız}* Kedi, köpek yavrusu. [DS]

kızan[2], [kız *(kıt)* > ḳız-an قزان] *{eAT} is.* Kıtlık.

kızan[3], [kız-mak > kız-an] *is.* Dişi kedi ve köpeklerin çiftleşme dönemleri. ☞ **kızana gelmek,** *(Dişi kedi ve köpekler için) çıftleşme dönemine girmek; erkek istemek.*|| **kızan olmak,** *{ağız} (Dişi kedi, köpek için) çıftleşmek istemek.* [DS]

kızan[4], [kıs-mak / kız-an] *{ağız} sf.* Cimri. [DS]

kızanbık, -ğı [kıza-mık] *{ağız} is.* Kızamık. [DS]

kızanlamak, [kız-an-la-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(ı)-yor]* (Dişi kedi ve köpek için) çiftleşme dönemine girmek; kızana gelmek. [DS]

kızanlanma, [kız-an-la-n-ma] *is.* Kızana gelme durumu.

kızanlanmak, [kız-an-la-n-mak] *dönşl. f. [-ır]* (Dişi kedi ve köpekleri için) çiftleşme dönemine girmek; çiftleşmek istemek; kızana gelmek.

kızanlaşma, [kız-an-la-ş-ma] *is.* **1.** Delikanlılaşma; kızan olma durumu. **2.** Çiftleşme isteği.

kızanlaşmak, [kız-an-la-ş-mak] *dönşl. f. [-ır]* Delikanlı olmak; kızan olmak.

kızanlık, -ğı [kız-an-lık] *is.* Kızan olma durumu.

kızanmak, [kız-an-mak] *{ağız} gçsz. f. [-ır]* Kızakla kaymak. [DS]

kızansak, -ğı [kız-an-sa-k] *{ağız} sf.* (Dişi kedi veya köpek için) çiftleşme dönemine girmiş olan; kızana gelmiş olan. [DS]

kızansama, [kız-an-sa-ma] *is.* Kızana gelme durumu; çiftleşme isteği.

kızansamak, [kız-an-sa-mak] *gçsz. f. [-r] [-s(ı)-yor]* (Dişi kedi ve köpekleri için) çiftleşme dönemine girmek; kızana gelmek; çiftleşmek istemek.

kızarantı, [kız-ar-an-tı] *{ağız} sf.* **1.** Hafif kırmızılık; kızartı. **2.** *is.* Harman sonu harman yerinde kalan topraklı buğday. [DS]

kızarcı, [kız-ar-cı] *{ağız} sf.* Oyunbozan; mızıkçı. [DS]

kızardı, [kız+ar(t)-ı] *{ağız} is. folk.* Düğünden sonra, gelinle damadın el öpmek ve baklava yemek için kız evine gitme geleneği. [DS]

kızarık, -ğı [kız-ar-mak > kız-ar-ık] *sf.* Kızarmış.

kızarıklık, -ğı [kız-ar-mak > kız-ar-ık-lık] *is.* **1.** Deride yoğun kan toplanması nedeniyle meydana gelen kırmızılık. **2.** Kırmızı renge bürünme durumu; kızarma durumu.

kızarış, [kız-ar-ış] *is.* Kızarmak eylemi veya biçimi.

kızarma, [kız-ar-ma] *is.* Kızarmak eylemi.

kızarmak, [kız *(sıcak)* > kız-ar-mak] *{eT} gçsz. f.[-ur]* Kızıla dönmek; kızarmak. [ETY]

kızarmak, [kız-ıl-gar-mak > kız-ar-mak] *gçsz. f. [-ır]* **1.** Kırmızıya yakın bir renk almak; kırmızılaşmak. **2.** (Meyveler için) olgunlaşmaya yüz tutmak; olgunlaşmak. **3.** (Yiyecekler için) ateşte ve yağ içinde rengi kırmızı veya ona yakın bir renk alıncaya kadar pişmek. **4.** Heyecan, çekinme, utanma veya öfke gibi duygusal nedenlerle kanın yüze toplanması dolayısıyla yüzde kırmızılık meydana gelmek; özellikle utanmak. **5.** Güneş ışınlarının etkisi ile deride kırmızılık oluşmak; yanmak. ✇ **kızarıp bozarmak,** *Kızgınlık, utanma, suçluluk gibi nedenlerle yüzü değişik renklere bürünmek.*|| **kızarıp morarmak,** *Kızgınlık, utanma, suçluluk gibi nedenlerle yüzü değişik renklere bürünmek.*

kızartı, [kız-ar-tı] *is.* **1.** Kızarmış yer; ciltte görülen kızarıklık. **2.** Heyecan sonucu yüzde görülen kırmızılık. **3.** İltihaplı kırmızı leke.

kızartıcı, [kız-ar-tı-cı] *sf.* **1.** Kızartan; kızarmaya neden olan; kızarmayı sağlayan. **2.** *mecaz.* Utanmaya neden olan; karalayıcı; lekeleyici; kirletici.

kızartılı, [kız-ar-tı-lı] *sf.* Kızartısı olan; kızarmış.

kızartılma, [kız-ar-t-ıl-ma] *is.* Kızarması sağlanmak eylemi.

kızartılmak, [kız-ar-t-ıl-mak] *edil. f. [-ır]* Kızartma işi yapılmak; kızartma eylemine uğramak.

kızartma, [kız-ar-t-ma] *is.* **1.** Kızarmasını sağlamak eylemi; kızartmak eylemi. **2.** Kızgın yağ ve ateşte kırmızı bir renk alıncaya kadar tutularak, susuz pişirilmiş yemek. **3.** *sf.* Kızartılarak pişirilmiş olan.

kızartmah, [kız-ar-mak > ḳız-ar-t-maḫ قزرتخ] *{eAT} gçl. f.* (Gizli şeyler için) açıklamak; açığa vurmak. [Kadı Burhaneddin]

kızartmak, [kız-ar-mak > kız-ar-t-mak] *gçl. f. [-ır]* **1.** *{eT}* Kızarmasını sağlamak; kızarmasına sebep olmak; kor haline getirmek; kırmızılaştırmak. [EUTS] [DLT] [KB] [Gabain] **2.** Et, balık ve sebze türü yiyecekleri kızgın yağ içinde susuz olarak rengi kırmızıya dönünceye kadar pişirmek. **3.** (Bazı meyve ve sebzeler için) renginin kırmızıya dönmesini sağlamak; olgunlaşmasını sağlamak. **4.** *{eT}* Mutlu etmek. [KB]

kızaşı, [kız + aş-ı] *{eT} is.* Düğün; düğün ziyafeti; düğün şöleni; toy. [EUTS]

kızban, [Ar. ḳaḍīb > ḳıḍbān قضبان] *(kızba:n) {OsT} is.* **1.** İnce düz fidanlar; çubuklar; dallar. **2.** Erkeklik organı.

kızcağız, [kız-ca(k)-ız > kız-cağız] *is.* Kendisine acıma veya şefkat duyulan kız.

kızçukaz, [ḳız-çuḳ-az قزچوقز] *{eAT} is.* Kızcağız.

kızdırılma, [kız-dır-ıl-ma] *is.* Kızdırılmak durumu ve eylemi.

kızdırılmak, [kız-dır-ıl-mak] *edil. f. [-ır]* **1.** (Tencere, tava vb. için) ısıtılmak suretiyle kızgın duruma getirilmek. **2.** *mecaz.* (Kişi için) öfkelenmesine, kızmasına sebep olunmak.

kızdırınılmak, [ḳız-dır-ın-ıl-maḳ قزدرنلمق] *{OsT} edil. f. [-ur]* Kızdırılmak.

kızdırma, [ḳız-dır-ma قيزدرمه] *is.* **1.** Kızdırmak eylemi. **2.** *{ağız}* Hastalık ateşi. *{OsT} (aynı)* [DS] **3.** Bir şeyi kızdırmakta kullanılan kap veya yer. **4.** *{ağız}* Sıtma. [DS] **5.** *{ağız}* Bağ çubuklarını köklendirmek için yere daldırma işlemi; daldırma. [DS] **6.** *{ağız}* Sirke yapmak için ezilmiş üzüm üzerine sıcak su dökerek mayalanmaya bırakılma işlemi. [DS]

kızdırmak, [ḳız-dır-maḳ قيزدرمق] *gçl. f. [-ır]* **1.** Isısını arttırarak kızgın hâle getirmek; *{eAT} {OsT} (aynı).* **2.** *mecaz.* Birinin öfkelenmesine, kızmasına sebep olmak.

kızeylim, [kız+ ey-li-m ?] *{ağız} ünl.* Kadınların birbirini çağırma ünlemi. [DS]

kızgaç[1], [kıs-mak > kıs-ġāç] *(kısğa:ç)* *{eT}* *is.* → kısgaç. [Gabain]

kızgaç[2], **-cı** [kız-mak > kız-gaç] *{ağız}* *is.* **1.** Rüzgâr almayan, kuytu ve güneş gören yer. **2.** *sf.* (Toprak vb. için) çabuk ısınan. [DS]

kızgak, [kıs-mak > kıs-ġā-k] *(kısga:k)* *{eT}* *sf.* → kısgak. [EUTS] [Gabain]

kızgamak, [karğā-mak > kırġā-mak] *{eT}* *gçl. f.* *[-r]* (İnsanlar için) kızıp uzaklaştırmak; kakımak. [DLT]

kızganmak, [kıs-ığ > kıs-(ı)ġ-an-mak] *{eT}* *dönşl. f.* *[-ur]* **1.** Hasislik etmek; cimrilik etmek. [EUTS] [Gabain] **2.** *gçl. f.* Kıskanmak. [Gabain] [Nevâyî]

kızgı[1], [kız-gı] *{ağız}* *is.* **1.** Güneşin sıcaklığı; ısı. **2.** Ucu ateşte kızdırılarak ağaç delmekte kullanılan biz. [DS]

kızgı[2], [kız-gı] *{ağız}* *is.* **1.** Can sıkıntısı. **2.** Öfke. [DS]

kızgıl, [kız-mak > ḳız-ġıl قيزغيل] *{eT}* *{eAT}* *{ağız}* *sf.* Kızılımsı; kızılımtırak. [DS] ⊞ **kızgul at,** *{eT}* *Boz ile kır arasında olan at.* [DLT]

kızgılı, [kız-gı-lı] *{ağız}* *sf.* Öfkeli; sert; kırıcı. [DS]

kızgın, [kız-mak > kız-gın] *sf.* **1.** Çok ısınmış olan; sıcak. **2.** Çok ısıtılmış olan; kızdırılmış; sıcak. **3.** (Mevsim, güneş, yer için) sıcaklığı fazla artmış olan. **4.** *mecaz.* Bir şeye çok öfkelenmiş olan; öfkeli; sinirlenmiş olan; hiddetli; çok kızmış olan; mütehevvir. **5.** *mecaz.* Şiddeti fazla olan; sert; zorlu; şiddetli; kızışık. **6.** (Hayvanlar için) azgın. **7.** (Hayvanlar için) cinsel isteği artmış olan; eş arayan. *{ağız}* *(aynı)* [DS] ⊞ **kızgın bulut,** *jeol.* *Yanardağlardan fışkıran yüksek ısıda su buharı ve volkanik parçacıklar içeren, bulut görünümünde, son derece yakıcı gaz kütlesi.*|| **kızgın dam,** *{ağız}* *Hamam.* [DS]|| **kızgın gülle,** *Bir yeri yakmak için atılan yangın güllesi.*|| **kızgın su,** *Basınç altında tutularak sıcaklığı 100°C'nin üzerindeki su.*

kızgınlaşma, [kız-gın-la-ş-ma] *is.* Kızgınlaşmak eylemi.

kızgınlaşmak, [kız-gın-la-ş-mak] *dönşl. f.* *[-ır]* Kızgın duruma gelmek.

kızgınlık, -ğı [ḳız-ġın-lıḳ قزغنلق] *is.* **1.** Kızgın olma durumu. **2.** *{OsT}* Çok ısınmış, kızmış olan şeyin taşıdığı bu nitelik; sıcaklık. **3.** *mecaz.* Öfkeli ve sinirli olma durumu. **4.** Dişi hayvanların, özellikle memeli hayvanların yumurtlama dönemlerine denk düşen çiftleşme isteği; cinsel istek. ⊞ **kızgınlık dönemi,** *Memeli dişi hayvanların çiftleşme isteğinde bulundukları dönem.*

kızgırmak, [kız-gır-mak] *gçsz. f.* *[-ır]* **1.** (Yılan için) ıslığa benzer ses çıkarmak. **2.** (Doğan için) avının üzerine saldırırken tiz bir sesle bağırmak. **3.** (Erkek at için) kısrak gördüğünde kişnemek.

kızgu, [ḳız-ġu قزغو] *{eAT}* *sf.* Pembe; kızıl.

kızgun[1], [kız-mak > ḳız-ġūn قزغون] *{eAT}* *sf.* Sıcak; yakıcı; kızgın. [DK] ⊞ **kızgun dilli,** *{eAT}* *Ateş gibi yakan dilli.* [DK]

kızgun[2], [kız-gun] *{ağız}* *is.* Evin damına çıkmak için bırakılan delik. [DS]

kızgunca, [ḳız-ġun-ca قزغونجه] *{eAT}* *sf.* Acele; ivedi. ⊞ **kızgunca haber,** *{eAT}* *Acele haber; tez haber.*

kızgurmak, [kız-mak > kız-ğur-mak] *{eT}* *gçl. f.* İşkenceye koymak; cezasını çektirmek; cezalandırmak. [DLT]

kızgut, [kız-mak > kız-ġut] *{eT}* *is.* **1.** Cefa; zahmet; eziyet; zorlama; ıstırap. [EUTS] [Gabain] **2.** Başkalarının görerek çekinmeleri için uygulanan ceza ve işkence; ceza. [DLT]

kızgutlanmak, [kız-ġut > kız-ġut-lā-mak > kız-ġut-la-n-mak] *{eT}* *dönşl. f.* Suçunun cezasını görerek rüsva olduğundan bir işten çekinmek. [DLT]

kızhanım, [kız+hanım] *{ağız}* *is.* Hüsnüyusuf; Çin karanfili. [DS]

kızıg, [kıs-mak > kıs-ığ] *{eT}* *sf.* → kısıg. [EUTS] [Gabain]

kızık[1], **-ğı** [kız-ık] *{ağız}* *sf.* Öfkeli; sert; kırıcı. [DS]

kızık[2], **-ğı** [kız-ık] *{ağız}* *is.* İstek; arzu. [DS]

kızık[3], **-ğı** [kız-ık] *{ağız}* *is.* **1.** Uyuz. **2.** Sıcaktan vücutta oluşan küçük sivilceler; isilik. **3.** Güneş yanığı. [DS]

kızık[4], **-ğı** [kız-ık] *{ağız}* *is.* Nem yüzünden çürümeye başlamış, kızışmış tahıl. [DS]

kızık[5], **-ğı** [kıy-ık / kız-ık] *{ağız}* *is.* Çuvaldız. [DS]

kızık[6], **-ğı** [kız-ık] *{ağız}* *is.* Odun isi. [DS]

kızıl[1], [kız-mak > ḳız-ıl قزل] *sf.* **1.** Çok kırmızı olan; parlak kırmızı olan; kızıl renk. *{eT}* *(aynı)* [DLT] [ETY] [EUTS] [KB] [Gabain] **2.** *mecaz.* Çok fazla; aşırı derecede; çok. **3.** *is.* Kızıl renk. **4.** *mecaz.* Komünistlere halkın verdiği isim. **5.** Altın para; altın. *{eAT}* *{OsT}* *{ağız}* *(aynı)* [DK] [DS] **6.** *tıp.* Deride kızıl renkli döküntülere sebep olan, hemolitik streptokokların yol açtığı bulaşıcı bir hastalık. **7.** *{ağız}* Akciğer. [DS] **8.** *{eAT}* Bakır. **9.** *{ağız}* Kasıkta çıkan bir çeşit çıban. [DS] ⊞ **kızıla çalmak,** *Kızıl renge yakın olmak.* || **kızıl ağaç,** *1. {OsT} Kızıl söğüt. 2. {ağız} Huş ağacıgillerden, kışın yapraklarını döken, 20 m. kadar boylanabilen, bazı türlerinin kabukları kırmızı boya olarak kullanılan ağaçların genel adı, (Alnus glutinosa).* [DS]|| **kızıl ağız,** *{ağız}* *Çekinmeden, açık saçık konuşan kimse.* [DS]|| **kızıl akçe,** *Altın para.*|| **kızıl altı,** *Işık tayfında, kırmızıdan daha az kırılan görünmez ışınımların genel adı; kızıl ötesi; enfraruj.*|| **kızıl arı,** *{ağız}* *Balarısı büyüklüğünde, sarı renkli bir yaban arısı.* [DS]|| **kızıl atmak,** *{ağız}* *(Keçi ya da koyun için) yavru düşürmek.* [DS]|| **kızıl ayak,** *Antalya dolaylarında seyirlik köy orta oyunlarını düzenleyen kişi.* || **kızıl bağarsuk,** *{eAT}* *Yemek borusu.*|| **kızıl boya,** *Kök boyası.*|| **kızıl bozul olmak,** *{ağız}* *Utançlık vb. yü-*

zünden renkten renge girmek; kızarıp bozarmak. [DS]|| **kızıl cahil,** *Hiçbir şey bilmeyen; çok cahil; kara cahil.*|| **kızıl canlı,** *{ağız} 1. Öfkeli; sinirli. 2. Atılgan; yorulmaz.* [DS]|| **kızıl çam,** *bot. Çamgiller familyasından her dem yeşil ve iğne yapraklı, 25 m. kadar boylanabilen, deniz seviyesinden 1200 m. kadar yüksekliklerde yetişen ve geniş orman alanları oluşturan bir ağaç türü, (Pinus buritia).*|| **kızıl çiçek,** *{ağız} Mineden biraz büyük, mavi renkli, toplu çiçek açan, kısa ve kızıl kahverengi, saklı bir çiçek.* [DS]|| **kızıl deli,** *Azgın; çılgın.* || **kızıl dip,** *{ağız} Pancar.* [DS]|| **kızıl eğlim,** *{ağız} Domates.* [DS]|| **kızıl ermek,** *{eT} Kızarmak.* [DLT]|| **kızıl ganat** (kanat), *{ağız} Tomruğun yanlarından çıkarılın 5 cm. kalınlığında, bir tarafı yuvarlak diğer tarafı düz tahta.* [DS]|| **kızıl ger,** *{ağız} Kulakları kırmızı olan siyah keçi.* [DS]|| **kızıl geren,** *{ağız} Toprağı kırmızı ve sert olan yer.* [DS]|| **kızıl gevrek,** *{ağız} Şaraplık kara üzüm.* [DS]|| **kızıl gicik,** *{ağız} Kaşıntı veren bir tür göz hastalığı.* [DS]|| **kızıl göğüs,** *{ağız} Serçe büyüklüğünde, göğsü kırmızımsı bir dağ kuşu.* [DS]|| **kızılı çıkmak,** *{eAT} Bir kötülüğü ortaya çıkmak; kötü olduğu anlaşılmak.*|| **kızıl çıngı,** *{ağız} Kuşku; üzüntü; od.* [DS]|| **kızıl gevrek,** *{ağız} Kızıl hastalığı.* [DS]|| **kızıl gicik,** *{ağız} Bir tür göz hastalığı.* [DS]|| **kızıl gücük,** *{ağız} Havuç.* [DS]|| **kızıl ger,** *{ağız} Kulaklarının üstü ve omuz başları kızıl olan kara keçi.* [DS]|| **kızılı çıkmak,** *{OsT} Bir kötülüğü ortaya çıkmak.*|| **kızılını aşikâre etmek,** *{eAT} Kötülüğünü sergilemek.*|| **kızıl ısı,** *Temmuzun çok sıcak olan ikinci yarısı; eyyam-ı buhur.* || **kızıl iblis,** *Çok kötü ruhlu insan.*|| **kızıl ikindi,** *{ağız} İkindiden sonra güneşin batmaya yakın olduğu zaman.* [DS]|| **kızıl issi,** *{ağız} Ağustosun ilk haftasında olan en sıcak günler; eyyam-ı buhur.* [DS]|| **kızıl işgildi,** *{ağız} Kırmızı yaban mersini.* [DS]|| **kızıl kabık,** *{ağız} Çam ağacının dış kabuğu.* [DS]|| **kızıl kâfir,** *Koyu dinsiz.*|| **kızıl kanat,** *1. Kanatları yeni tüylenen kuş yavrusu. {OsT} (aynı) 2. {ağız} Kimsesiz.* [DS]|| **kızıl Karaman,** *Sağım zamanı 30-35 kg. kadar süt veren Karaman koyununun kırmızı-mor renkli bir türü; mor Karaman.*|| **kızıl kır,** *{OsT} Pekmez köpüğünü andıran, kırmızı ile kır arası bir at donu. {eAT} {ağız} (aynı)* [DS]|| **kızıl kıvrım,** *{ağız} 1. Kuraklık nedeniyle filizlenen tohumun toprağın yüzüne çıkamaması. 2. Kuluçkaya konulmuş yumurtalardan çıkamayıp çeşitli sebeplerle ölen civciv.* [DS]|| **kızıl kıyamet,** *Büyük ve aşırı kavga, gürültü; kızılca kıyamet.*|| **kızıl koñur,** *{OsT} Kızılı andıran esmerlikte sığır donu.*|| **kızıl kulak,** *{ağız} zool. Çipura.* [DS]|| **kızıl kurt,** *{ağız} At ve eşeklerin kıç ve kalın bağırsaklarında yerleşerek yaşayan ve onların kanlarını emen kırmızı bir asalak kurt.* [DS]|| **kızıl kurt ye,** *{ağız} İlenç sözü.* [DS]|| **kızıl kuru,** *{ağız} Ahlat kurusu.* [DS]|| **kızıl kuş,** *{ağız} Doğan kuşu.* [DS]|| **kızıl mangır,** *Bakır para.*|| **kızıl ot,** *{ağız} Havuç.* [DS]|| **kızıl önlük,** *{ağız} 1. Yemek borusu. 2. Gırtlak.* [DS]|| **kızıl örtlek,** *{ağız} Yemek borusu.* [DS]|| **kızıl ötesi,** *fiz. Işık tayfında kırmızı ötesinde yayılan ve gözle görünmeyen ısı ışınları; enfraruj.*|| **kızıl pelit,** *{ağız} Kızıl meşe.* [DS]|| **kızıl su,** *{eAT} Kan.* || **kızıl su yosunları,** *bot. Denizlerin 200 m. derinliklerinde yaşayan kırmızı renkli su yosunları.*|| **kızıl süci,** *{eAT} {OsT} Kırmızı şarap.*|| **kızıl şaka,** *{OsT} Çok ileri götürülen şaka.*|| **kızıl tüylü,** *{ağız} Bir yaşındaki oğlak.* [DS]|| **kızıl üñük,** *{eAT} Yemek borusu.*|| **kızıl üzüm,** *{ağız} Beyaz üzüm kurusu.* [DS]|| **kızıl vala,** *{OsT} Kırmızı mendil.*|| **kızıl yara,** *{ağız} tıp. Stafilokokların sebep olduğu deri altı doku ve yağ bezlerinin iltihaplanmasıyla ortaya çıkan, yaygınlaştığında tehlike oluşturan iltihaplı bir kan çıbanı; şirpençe.* [DS]|| **kızıl yel,** *{ağız} 1. Güneyden esen sıcak ve kuru rüzgâr. 2. tıp. Albümin hastalığı. 2. Kimi yiyecekler nedeniyle karnın sağ yanında duyulan gaz sancısı.* [DS]|| **Kızıl yıldız,** *Mars gezegeni.*|| **kızıl yörük,** *{ağız} tıp. Yılancık hastalığı.* [DS]|| **kızıl yumurta,** *Paskalya yumurtası.*

kızıl[2], [kız-ıl] *{ağız} sf.* **1.** Geçimsiz; idaresiz. **2.** Öfkeli; sinirli; kırıcı; sert. **3.** Bilgisiz; toy; genç. **4.** Tembel; iş görmez; iş bilmez. [DS]

kızılaç, -cı [kızıl-aç ?] *{ağız} is.* **1.** Kızıl toprak. **2.** Verimsiz toprak. [DS]

kızılağaç, -çı [kız-ıl+ağaç] *is. bot.* **1.** Huşgillerden, Kuzey yarım kürede serin ve nemli yerlerde yetişen, bir evcikli, dişi çiçekler oval ve tırtılsı, erkek çiçekler uzun ve sarkık, yaprakları almaşık, yuvarlak ve kabartılı, köklerinde baklagillerde olduğu gibi azotu tutan yumrular bulunan, kerestesi marangozlukta kullanılan bir orman ağacı, *(Alnus).* **2.** *{18. yy.}* Kızıl söğüt.

kızılak, -ğı [kızı-la-k] *{ağız} is.* **1.** Alıç ağacı, *(Rosaceae crataegus).* **2.** Alıç meyvesi. **3.** Kızılcık ağacı. **4.** Kızılcık meyvesi. [DS]

Kızılay, [kız-ıl+ay] *is.* **1.** Hiçbir ayırım gözetmeksizin savaşta ve barışta her türlü felakete uğrayan kişilere yardımda bulunan, özel hukuk hükümlerine bağlı tüzel kişiliğe sahip, kamu yararına çalışan, bağımsız, tarafsız yardım derneği; Osmanlı Mecruhîn-i Askeriye İane Cemiyeti; Osmanlı Hilal-i Ahmer Cemiyeti; Türkiye Hilal-i Ahmer Cemiyeti; Türkiye Kızılay Cemiyeti; Türkiye Kızılay Derneği. **2.** *argo.* Karşılıksız olarak başkalarının cinsel tatminlerini sağlayan kimse. **3.** *argo.* Karşılıksız çıkar sağlanan kimse veya kurum.

kızılbacak, -ğı [kız-ıl+bacak] *{ağız} is. bot.* Odunu güç yanan, yaprakları yapışkan, meyvesiz bir tür ağaç. [DS]

Kızılbaş, [kız-ıl+baş *(eskiden mensuplarının giydikleri kırmızı başlık ve hırka dolayısıyla*] *is.* **1.** Şiî mezhebinin İmamiye kolunu benimseyenlere Sün-

nilerce verilen isim; Ali Allahiler; Şah Safi süreği; Purut; Dönük. **2.** On sekizinci yüzyıldan sonra, Nadir Şah'ın istilası ile Afganistan'a yerleşmiş olan bir Türkmen boyu. ⊟ **kızılbaş ördek,** *Erkeğinin rengi siyah, böğrü beyaz, başı iri ve kırmızı renkli, dişisinin rengi açık esmer bir ördek türü; Macar ördeği, (Netta rufina).*

Kızılbaşlık, -ğı [kız-ıl+baş-lık] *is.* Kızılbaş olma durumu.

kızılca[1], [kız-ıl-ca قزلجه] *sf.* **1.** Biraz kırmızı; kızıla çalan. **2.** Çok aşırı; aşırı derecede; kızıl. **3.** *is.* Kadınların yanaklarına hafif bir pembelik vermek için sürdükleri boya; allık. **4.** *{eAT}* Altın para; altın. **5.** *{ağız}* Kızıla yakın renkli bir buğday türü. [DS] **6.** *{eAT} {OsT}* Allık; kızıllık. ⊟ **kızılca ikindi,** *{eAT} {OsT} İkindi ile akşam arası; akşama yakın ikindi vakti.*|| **kızılca kıyamet,** *Büyük ve aşırı kavga, gürültü; kızıl kıyamet.*|| **kızılca kıyamet kopmak,** *Birden çok gürültü patırtı olmak; karışıklık çıkmak; baş kaldırmalar çoğalmak.*|| **kızılca üğeyik,** *{OsT} Dişi tavusa benzer bir kuş.*|| **kızılca yel,** *Lodos.*|| **kızılca yil,** *{OsT} Lodos.*

kızılca[2], [kız-ıl-ca] *{ağız} is.* Göğsün, koltuk altına gelen kısmı. [DS]

kızılca[3], [kız-ıl-ca] *{ağız} is.* **1.** Çocuk. **2.** Erkek çocuk. [DS]

kızılca[4], [kız-ıl-ca] *{ağız} is.* Yemek borusu. [DS]

kızılca[5], [kız-ıl-ca] *{ağız} is.* Buzağı. [DS]

kızılca[6], [kız-ıl-ca] *{ağız} is.* **1.** Yaprakları geniş ve tohumları şeker pancarına benzer bir ot. **2.** Pancar. **3.** Pazı bitkisi. [DS]

kızılca[7], [kız-ıl-ca] *{ağız} is.* Vücuttaki hastalık ateşi. [DS]

kızılca[8], [kız-ıl-ca] *{ağız} is.* Kızamık hastalığı. [DS]

kızılca[9], [kız-ıl-ca] *{ağız} sf.* Küçük yapılı. [DS]

kızılcadişi, [kız-ıl-ca+dişi] *is. bot.* Kızılcıkgillerden, beş metre kadar yükselebilen, kışın yapraklarını döken, beyaz çiçekli, çiçeklerini yapraklardan sonra açan, meyvesi küremsi ve kırmızımtırak siyah, bir ağaççık; dişi kızılcık; demircik, *(Cornus sanguinea).*

kızılcık[1], **-ğı** [kızıl-cık] *is. bot.* **1.** Kızılcıkgillerden, kışın yaprağını döken, demet veya kömeç hâlinde sarı çiçekli, çiçekleri yapraklardan önce açan, kırmızı meyveli, meyvelerinden ezme veya şerbet yapılan ağaççık; karaniya; eyir; erkek kızılcık, *(Cornus mas).* **2.** Bu ağacın yenilen kırmızı renkli zeytinimsi meyvesi. ⊟ **kızılcık çıkarmak,** *{ağız} Kızamık çıkarmak.* [DS] || **kızılcık çorbası,** *{ağız} Kızılcık tarhanasından yapılan çorba.* [DS]|| **kızılcık hoşafı,** *argo. Dayak.*|| **kızılcık hoşafı içirmek,** *argo. Dövmek.*|| **kızılcık reçeli,** *Kızılcık meyvelerinden şeker ile yapılan ve genellikle ishale iyi gelen reçel.*|| **kızılcık sopası,** *Dayak.*|| **kızılcık süzmek,** *{ağız} Güçlük çekmek.* [DS]|| **kızılcık şerbeti,** *Kızılcıktan yapılan şerbet.*|| **kızılcık şurubu,** *Kızılcık meyvesinin özü ile hazırlanmış bir içecek.*|| **kızılcıktan düşmek,** *{ağız} Erginleşmek.* [DS]|| **kızılcık tarhanası,** *{ağız} Kızılcık meyvesinin suyu ile yoğrularak yapılan bir tür tarhana.* [DS]

kızılcık[2], **-ğı** [kızıl-cık] *{ağız} is.* **1.** *tıp.* Kızamık hastalığı. **2.** Bir çeşit çiçek hastalığı. **3.** Çok yağmur yağması nedeniyle oluşan ve başakların büyümesini engelleyen hastalık. [DS]

kızılcık[3], **-ğı** [kızıl-cık] *{ağız} is.* **1.** Ekşi kiraz. **2.** Kırmızı renkli, nohut iriliğinde tek çekirdekli dikenli bir meyve; yaban elması. **3.** Harman süpürgesi yapılan kızıl gövdeli, bodur bir ot. **4.** Kırlarda ve nadasa bırakılan tarlalarda yetişen bir tür ot. **5.** Yeşil, parlak yapraklı, sarmaşıkgillerden bir bitki. **6.** Nar çiçeğine benzer çiçekleri olan bir ot. [DS]

kızılcıkgiller, [kızı-cık-gil-ler] *is. bot.* Şemsiye çiçekliler takımından, örnek bitkisi kızılcık olan, karşıt yapraklı, dört erkek organlı, iki bölümlü yumurtalığı bulunan, sert çekirdekli zeytinimsi meyveli, çalı hâlinde bitki familyası, *(Cornaceae).*

kızılcuk, -ğu [kızıl-cuk قزلجق] *{eAT} is.* Hafif geçen kızamık hastalığı.

kızılçam, [kız-ıl+çam] *is. bot.* Kışın yaprağını dökmeyen, gövdesinden reçine elde edilen, kozalaklı, iğne yapraklı büyük bir orman ağacı; pür çam; *(Pinus brutia).*

kızılçuk, -ğu [kızıl > kızıl-çuk] *{eAT} is.* Kızılcık ağacı. [DK]

Kızılderili, [kız-ıl+deri-li] *is.* **1.** Amerika kıtası yerlilerine verilen ortak ad. **2.** *sf.* Kızılderililerle ilgili olan; Kızılderililere ait.

kızılelma, [kız-ıl+elma *(Bizans döneminde Ayasofya önündeki bir sütun üstünde yer alan, ata binmiş vaziyette bir elinde kızıl küre, diğerinde ise altından büyük bir elma bulunan Justinianus heykeline gönderme yapılarak)*] *is.* **1.** Türkler (İstanbul'u fethetmeden önce) İstanbul; İstanbul'u fethetme ideali. **2.** *tar.* İmparatorluk döneminin başlangıç yıllarında, yeri kesin olmamakla birlikte bir ideal olarak benimsenen ve Türk ordusunun ele geçireceği, fethedeceği her yer. **3.** Yine o devirlerde Roma ve Moskova şehirlerine verilen ad. **4.** (Yirminci yüzyıl başlarında) yeri ve zamanı belli olmamakla birlikte siyasal, kültürel ve ekonomik Türk birliği ülküsünün simgesi; bütün Türklerin bir araya toplanması ülküsü.

Kızılhaç, [kız-ıl+haç] *is.* Savaş kurbanlarına ve doğal afetlere uğramış olanlara yardım etmek üzere kurulmuş uluslar arası yardım kurumu.

kızılkanat, [kız-ıl+kanat] *is. zool.* Sazangillerden, kısa ve oval gövdeli, sırt yüzgeci kısa ve daha geride, iri pullu, gözleri ve yüzgeçleri kırmızı, göl, su birikintisi ve akarsularda yaşayan kılçıklı bir tatlı su balığı, *(Scardinius erythrophthalmus).*

kızılkantaron, [kız-ıl + Yun. kentauron] *is. bot.* Centiyangillerden karşılıklı yapraklı kırmızı çiçekli, 75 cm. kadar boylanabilen, halk hekimliğinde çiçekli dalları iştah açıcı olarak kullanılan iki yıllık otsu bitki, *(Centaurium erythraea).*

kızılkantarongiller, [kız-ıl+kantaron-gil-ler] *is. bot.* İki çeneklilerden kızılkantaron, acı yonca gibi türleri içine alan, taç yaprakları bitişik, yumurtalığı üst durumlu, düzgün çiçekli pek çok süs bitkileri familyası, *(Gentianaceae).*

kızılkök, [kız-ıl+kök] *is.* **1.** *bot.* Kök boyasıgillerden, köklerinden kırmızı boya elde edilen 1-2 m. yükseklikte, soluk sarı çiçekli, rizomlu, çalı görünüşünde, gövdesi sert dikenli, çok yıllık bitki; kök boyası; kızıl boya; boyacı kökü, *(Rubia tinctorum).* **2.** *kim.* Bu bitkinin köklerinden elde edilen kırmızı boya maddesi; alizarin.

kızılkurt, -du [kız-ıl+kurt] *is. zool.* Kurtçuğu at ve eşeklerin karın atardamarlarında, erişkini kör bağırsaklarında yaşayan, tehlikeli bir hastalığa sebep olan asalak bir ipsi solucan, *(Strongylus equinus).*

kızılkuyruk, -ğu [kız-ıl+kuyruk] *is. zool.* Sinekkapangillerden, duvar kovuklarına yuva yapan, ormanlarda, meyve bahçelerinde ve köylerdeki ağaçlıklarda yaşayan, erkeğinin tüyleri siyah-külrengi, kızıl, beyaz; dişisinin rengi tamamen düz esmer, yavrularınınki ise benekli ama hepsinin kuyruğu kızıl, yalnızca böceklerle beslenen küçük bir ötücü kuş, *(Phoenicurus phoenicurus).*

kızıllamak, [kızıl-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r]* Birine haksızlık etmek. [DS]

kızıllanmak, [kız-ıl-la-n-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* **1.** Kızıl renkli bir durum almak; kızıllaşmak. **2.** Öfkelenmek; hırslanmak. **3.** Haksızlık etmek. [DS]

Kızıllar, [kız-ıl-lar] *is.* Abakanlardan, destanları ve kahramanlık hikâyeleriyle tanınan, Yüs bozkırlarında yaşayan bir Türk boyu.

kızıllaşma, [kız-ıl-lş-ma] *is.* Kızıllaşmak eylemi.

kızıllaşmak, [kız-ıl-la-ş-mak] *dönşl. f. [-ır]* Kızıl bir renge bürünmek; kızıl olmak.

kızıllık[1], **-ğı** [kız-ıl-lık] *is.* **1.** Kızıl olma durumu. **2.** Kızıl bir renk almış olan yer. **3.** Güneş doğarken ve batarken ufukta meydana gelen kızıl görünüm. **4.** *tıp.* Demir ve melanin karışımı eritromelanin pigmentinin varlığı sebebiyle saçların kırmızı renkte olması. **5.** *{ağız}* Pudra; düzgün; aklık. [DS] ☞ **kızıllık etmek,** *{ağız} Haksızlık etmek.* [DS]|| **kızıllık otu,** *Sığırdiligillerden, menekşeye benzer, su kenarlarında yetişen, beyaz ve mor renkli çiçekler açan, halk hekimliğinde ishale karşı kullanılan bir otsu bitki; karakafes otu, (Symphytum officinale).*

kızıllık[2], **-ğı** [kız *(kıt)* > ḳız-ıl-lıḳ قزللق] *{eAT} is.* Kıtlık. ☞ **kızıllık gelmek,** *{eAT} Kıtlık gelmek.*

kızıllık[3], **-ğı** [kızıl-lık] *{ağız} is.* Başaklarda görülen ve kırmızı durumunda olan bir tür hastalık; sam vurgunu. [DS]

kızıllık, -ğı [kızıl-lık] *{ağız} is.* Üzerinde kızılcığa benzer meyveleri biten bir tür çalı. [DS]

kızıllırak, -ğı [ḳızıl-lı-ra-ḳ قزللى رق] *{OsT} sf.* Kızıla çalan; çil.

kızılma, [kız-mak > kız-ıl-ma] *is.* Kızılmak işi.

kızılmak[1], [kız-mak > kız-ıl-mak] *{eT} edil. f.* Yaptığı suça bir daha dönmemek üzere ceza görmek; nedamet etmek; kıyılmak. [DLT]

kızılmak[2], [kız-mak > kız-ıl-mak] *edil. f. [-ır]* **1.** Kızmak eylemi yapılmak. **2.** Kızgın, öfkeli duruma gelinmek.

kızılot, [kızıl+ot] *{ağız} is.* **1.** Havuç. **2.** Eğrelti otu. **3.** Bir tür ot. **4.** Bağlarda teveklere sarılan bir tür sarmaşık. [DS]

kızılsağı, [ḳızıl-sağı / ḳızıl-sağu / قزل ساغى / قزلساغى / قزل صاغو / قيزيل ساغى] *{eAT} {OsT} sf.* Kızılımsı.

kızılsavu, [kızıl-sağu] *{ağız} sf.* Kızıla çalan renk; kızılımsı. [DS]

kızılsı, [ḳız-ıl-sı قزلسى] *{OsT} sf.* Kızıla çalan; kızıla yakın; kızılımsı.

kızılsıg, [kız-ıl > kız-ıl-sığ] *{eT} sf.* Kırmızımsı. [Gabain]

kızılşap, [kızıl+şap] *is.* **1.** Açık eflatun renk. **2.** *sf.* Bu renkte olan.

kızıltı, [kız-ıl-tı] *is.* **1.** Hafif kırmızılık. **2.** Solgun kızıl. **3.** Bir yerden akseden kızıllık.

kızılüngük, [ḳızıl+üñük قزل اوكوك] *{eAT} {OsT} is.* Yemek borusu.

kızılyaprak, [kız-ıl+yaprak] *is. bot.* Gülgillerden, yol kenarlarında biten, bir metre kadar boylu, sarı çiçekli, rizomlu, çok yıllık otsu bir bitki; kasık otu; fıtık otu; kuzu pıtrağı; koyun otu, *(Agrimonia eupatria).*

kızılyörük, -ğü [kız-ıl+yörük] *is. tıp.* Streptokok türü mikropların bir sıyrık veya yara dolayısıyla bulaşması sonucu meydana gelen bir hastalık; yılancık.

kızınmak[1], [kız-mak > ḳız-ın-maḳ قزنق / قيزنق] *{OsT} {ağız} dönşl. f. [-ır]* Isınmak. [DS]

kızınmak[2], [kız-ın-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* **1.** Kıskanmak. **2.** Çeşitli sebeplerle vermemek; esirgemek; göstermemek [DS]

kızırganmak, [kız *(kıt)* > ḳız-ır-ğan-maḳ قزرغنمق] *{eAT} dönşl. f. [-ır]* **1.** Pahalı bulmak. **2.** *{ağız}* Kıskanmak. [DS] **3.** *{ağız}* Vermemek; esirgemek; göstermemek. [DS]

kızırkanılmak, [ḳız-ır-ḳa-n-ıl-maḳ قيزرقانلمق] *{eAT} edil. f. [-ır]* Pahalı bulunmak; pahalı sayılmak.

kızırkanmak, [kız-ır-ka-n-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* Yalan bahanelerle işten kaçmak; işi savsaklamak. [DS]

kızış, [kız-ış] *is.* Kızmak eylemi veya biçimi.

kızışık, -ğı [kız-ış-ık] *sf.* Kızışmış olan; şiddetli.

kızışma, [kız-ış-ma] *is.* Kızışmak eylemi.

kızışmak, [kız-ış-mak] *dönşl. f. [-ır]* **1.** Çok ısınmak; aşırı sıcaklığa ulaşmak. **2.** (Eğlence, neşe vb. için) gayrete gelmek; hızlanmak; hareketlenmek; coşmak. **3.** *mecaz.* Şiddetlenmek. **4.** (Bitki, gübre vb. için) nemli ortamda çürürken bakterilerin etkisi ile ısınmak. **5.** (Memeli hayvanların dişileri için) çiftleşme zamanı gelmek; kösnümek; boğasamak. **6.** *{ağız}* Öfkelenmek; sinirlenmek; hırslanmak. [DS] **7.** *işteş. f.* (Kavga, tartışma vb. için) daha gürültülü, sert bir durum almak.

kızıştırma, [kız-ış-tır-ma] *is.* Kızıştırmak eylemi.

kızıştırmak, [kız-ış-tır-mak] *gçl. f. [-ır]* **1.** Kızışmasını sağlamak; kızışmasına sebep olmak. **2.** *mecaz.* İsteklendirmek; gayrete getirmek; coşturmak; canlandırmak. **3.** *{ağız}* Fit sokmak. [DS]

kızkalbi, [kız+kalb-i] *is. bot.* Şahteregillerden, kalp biçiminde kırmızı çiçekli bir süs bitkisi, *(Dicentra spectabilis)*

kızkanç, -cı [kıs-ka-n-ç / ḳız-ḳa-n-ç قزقنچ] *{OsT} sf.* Kıskanç.

kızkanmak, [kıs-ka-n-mak / kız-ka-n-mak] *{ağız} dönşl. f.* Herhangi bir şeyi başkalarına karşı korumak. [DS]

kızkı[1], [ḳız-ḳı قزقی] *{eAT} sf.* Çok kızıl.

kızkı[2], [kız-kı] *{ağız} is.* Isı gücü; ısı enerjisi; kalori. [DS]

kızkıl, [kız-mak > kız-ġıl] *{eT} sf.* → kızgıl. [EUTS]

kızkıldırak, -ğı [ḳız-ḳıl-dı-ra-ḳ / ḳızıl-lı-ra-ḳ قزقلدرق] *{eAT} sf.* Kızıla çalan; çil.

kızkırmak, [kız *(yans.)* > kız-kır-mak] *{ağız} gçsz. f. [-ır]* (At için) kişnemek. [DS]

kızkırt, [kız-kır-t ?] *{ağız} sf.* Beyazla karışık kızıl renk; kızılımtırak; kızılımsı. [DS]

kızkut, [kız-mak > kız-ġut] *{eT} is.* → kızgut. [EUTS]

kızlaç[1], **-cı** [kız-(ı)l-aç] *{ağız} is.* **1.** Sıcaklığa dayanıklı bir tür kızıl toprak. **2.** İçinde saçma büyüklüğünde beyaz çakıl taşları olan kırmızı toprak. [DS]

kızlaç[2], **-cı** [kız-(ı)l-aç] *{ağız} is.* **1.** Sıkıntılı; havasız yer. **2.** Güneşli, kuytu yer. [DS]

kızlamuk, [kızıl > kız(ı)l-ā-muk] *(kızla:muk) {eT}* → kızamuk. [DLT]

kızlan, [kız-(ı)l-an] *{ağız} is.* **1.** Killi, çorak toprak. **2.** Kırmızı topraklı yer. **3.** Çoğunlukla krom madeni çıkarılan yer. [DS] ⊡ **kızlan taprak,** *{ağız} Kumsal toprak.* [DS]

kızlanmak[1], [ḳīz > ḳız-lā-maḳ > ḳızla-n-maḳ قزلنمق / قيزلانمق] *{eT} dönşl. f. [-ur]* **1.** Kız edinmek. [DLT] **2.** *{eAT}* (Kadın için) bâkire olmadığı hâlde kız görünmek.

kızlanmak[2], [kīz *(kıt; pahalı)* > kız-lā-mak > kızla-n-mak] *{eT} dönşl. f.* Pahalı bulmak. [DLT]

kızlanmak[3], [kız-la-n-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* (Kesilmiş tavuk vb. için) deri üstünde kalmış küçük tüyleri yakılmak; ütelenmek. [DS]

kızlarcık, -ğı [kız-la-r-cık] *{ağız} is.* Saksağan. [DS]

kızlaşmak, [kīz > kız-lā-mak > kızla-ş-mak] *{eT} işteş. f. [-ur]* Bahse bir kız veya cariye koymak. [DLT]

kızlığ, [ḳız-lıġ قزلغ] *{eAT} {ağız} is.* → kızlık[1]. [DS]

kızlıh, [ḳız-lıḫ قزلخ] *{eAT} is.* → kızlık[1].

kızlık[1], [kīz *(kıt, pahalı)* > kız-lık قزلق] *{eT} {eAT} is.* **1.** Pahalılık. **2.** Az bulunur olmak; kıt oluş; nadirlik; kıtlık. *{ağız} (aynı)* [KB] [DS] **3.** *{eAT}* Kurak giden yıl. ⊡ **kızlık etmek,** *{OsT} Pahalılaştırmak.*|| **kızlık yıl,** *{eAT} Kıtlık yaşanan yıl.*

kızlık[2], **-ğı** [kız-lık] *is.* **1.** Kız olma durumu; hiç cinsel ilişkide bulunmamış kızın durumu; erdenlik; bâkirelik; bekâret. **3.** Üvey kız. *{ağız} (aynı)* [DS] **4.** *{ağız}* Manevi kız; evlatlık edinilmiş kız. [DS] **5.** *sf.* Bir kadının evlenmeden önceki çağına ait olan. ⊡ **kızlık adı,** *Bir kadının evlenmeden önce taşıdığı soyadı.*|| **kızlık zarı,** *anat. Cinsel ilişkide bulunmadan önce kızlarda döl yolunu kısmen kapatan ve cinsel ilişkiye girdikten sonra yırtılarak erdenliğin ortadan kalktığının belirtisi olan zar; bekâret zarı; himen.*

kızlıksız, [ḳız-lıḳ-sız قزلق سز] *{eAT} sf.* (Bayan için) kız olmayan; bâkire olmayan.

kızma[1], [kız-ma] *is.* **1.** Kızmak eylemi. **2.** Isıtılan maddedeki sıcaklığın artma durumu. **3.** *mecaz.* Öfkelenme; sinirlenme. **4.** (Dişi kuşlar için) kuluçkaya yatma isteği. **5.** (Dişi memeli hayvanlar için) çiftleşmek isteği. **6.** (Makine elemanları için) soğutma ve yağlama eksikliğinden kaynaklanan, sürtünme dolayısıyla parçayı bozan aşırı sıcaklık. **7.** *{ağız}* Yazın fazla sıcaktan dolayı vücutta oluşan kabarcıklar; isilik. [DS] **8.** *{ağız}* Atların tüylerini döken bir tür cilt hastalığı. [DS]

kızma[2], [kız-ma] *{ağız} is.* **1.** Tuğladan yapılma soba. **2.** Soba. [DS] ⊡ **kızma hamam,** *{ağız} Hamam; sıcak.* [DS]

kızma[3], [kız-ma] *{ağız} is.* Nadas edilmiş tarla. [DS]

kızmabirader, [kız-ma+birader] *is.* Bir karton üstüne çizilmiş, üzerinde haneler bulunan değişik yollarda atılan zara göre piyonları ilerleterek oynanan bir tür eğlence aracı ve bu oyunun adı.

kızmaca, [kız-ma-ca] *is.* Kızgınlığa, öfkeye dayanan herhangi bir davranış.

kızmak[1], [*ḳız *(sıcak)* > ḳız-maḳ قزمق] *gçsz. f. [-ar]* **1.** Çok yüksek bir sıcaklık derecesine ulaşmak; çok ısınmak; sıcaklığı çok artmak; *{OsT} (aynı).* [DK] **2.** (Makine elemanları için) soğutma ve yağlama ek-

sikliğinden kaynaklanan, sürtünme dolayısıyla parçayı bozacak kadar ısınmak.

kızmak[2], [kız-mak] *{ağız} gçsz. f. [-ar]* **1.** Öfkelenmek; sinirlenmek. *{eT} (aynı)* [ETY] [KB] **2.** (Dişi kuşlar için) kuluçkaya yatmak istemek. **3.** (Dişi memeli hayvanlar için) çiftleşmek istemek; erkek istemek; eş istemek; kösnümek.

kızmak[3], [ḳız-maḳ قزمق] *{eAT} gçsz. f. [-ar]* Kızarmak. [KB]

kızmak[4], [kız-mak] *{ağız} gçsz. f. [-ar]* (Yemek için) ekşimek; bozulmak. [DS]

kızman, [kız-man] *{ağız} is.* Anahtar. [DS]

kızmemesi, [kız+meme-s-i] *is.* **1.** Altıntop; greyfurt. **2.** Bir tür şeftali.

kızmet, [? kızmet] *{ağız} sf.* Cılız. [DS]

kızmık, -ğı [kız-mık / kıs-mık] *{ağız} is.* **1.** Harmanda elenen buğdayın kalbur üstünde kalan kapçıklı taneleri. **2.** Yıkanan buğdayın suyun üstünde kalan ve su ile akan kısmı. [DS]

kızmışla, [kız-mak > kız-mış + ile / ḳız-mış-lı(k)-a قزمشله} *zf.* (Beden için) yürüme vb. sonucunda ısınmış iken.

kıznaç, -cı [kız-(ı)n-aç] *{ağız} is.* Güneş doğan yer; doğu. [DS]

kıznak, [kīz *(kıt, pahalı)* > kız-(ı)n-ā-mak > kızna-k ?] *{eT} is.* Hazine. [EUTS]

kızoğlan, [ḳız+oğ(u)l-an قيز اوغلان] *{eAT} {OsT} sf.* Bâkir; bakire.

kızrak, [kīz *(kıt, pahalı)* > kız-rak] *{eT} sf.* Az bulunur; nadir rastlanır. [KB]

kızrık, -ğı [kız-(ı)r-ık] *{ağız} sf.* (Et için) çok kavrulmuş; yanmış. [DS]

kızsız, [kız-sız] *sf.* **1.** Kızı olmayan. **2.** *zf.* Kızı olmadan.

kızsız, [kīz *(kıt, pahalı)* > kız-sız] *{eT} sf.* Tok; gözü tok. [EUTS]

kızumak, [kīz *(kıt, pahalı)* > kız-ū-mak] *(kızu:mak) {eT} gçsz. f. [-ur]* Fiyatı yükselmek; pahalanmak. [DLT]

kızyık, -ğı [kız-ık / kızyık] *{ağız} sf.* Arsız; pişkin. [DS]

kızzık, -ğı [kız-ık / kızzık] *{ağız} is.* Oyunda yenilen çocuğa verilen ceza. [DS]

-ki[1], [-gı / -gi / -ki / -kı / -gu / -gü / -kü / -ku] *yap. e.* → -gı.

-ki[2], [-kı / -ki / -ġı / -gi] *{eAT} yap. e.* → -kı.

-ki[3], [-ki / -kü] *çek. e.* **1.** İlgi eki. İsimlere, zamirlere gelerek aitlik, ilgi, iyelik bildiren ek. Büyük ünlü uyumu kuralına aykırıdır, bir kaç örnekte küçük ünlü uyumu kuralına tabi olduğu görülür: *alttaki, seninki, onunki, bahçedeki, bugünkü, dünkü.* **2.** Bulunma halindeki isimlere eklendiği zaman sıfat türetir: *bahçedeki (tavuk), sınıftaki (çanta), dünkü (olay).*

ki[1], [Far. ki كه] *{OsT} bağ.* **1.** Birbiri ile anlam ilişkisi bulunan cümleleri birbirine bağlar *"Erkenden gidelim ki yer bulabilelim."* **2.** Cümlede özne veya tümleç durumunda bulunan ögeleri güçlendirir ve cümlenin temel bölümüne bağlar. *"Önce sizi aradım ki zor durumda kalmayasınız."* **3.** "Öyle; o kadar; o denli" gibi ögelerle birlikte kullanılarak sonuç bildiren cümleye geçiş ve anlama güç katar. *"Öyle bir bağırdı ki ödüm koptu."* **4.** Aslında bir varlığın sıfatı olan ortaçlar yan cümle olarak kullanıldığı zaman o yan cümleyi yükleme bağlar, (Daha çok yabancı dillerden çevirilerde kullanılır). *"Bir koltuk ki oturanı yakar. (oturanı yakan bir koltuk)"* **5.** Aynı anda yapılan ve birinci eylemin yapılışından sonra ortaya çıkan ve şaşkınlığı ifade eden ikinci bir eylemi bildiren cümleleri birbirine bağlar. *"Şöyle bir dokundum ki elleri buz gibi olmuş."* **6.** Aslında bağ fiille kurulabilen bir cümleciği bulunan birleşik cümleyi iki ayrı cümle hâlinde birbirine bağlar. (Daha çok yabancı çevirilerin etkisi ile kullanılır.) *"Bütün balıkçılar bilir ki böyle bir fırtınada balığa çıkılmaz." (Böyle bir fırtınada balığa çıkılmayacağını bütün balıkçılar bilir.)* **7.** İkincisi birincinin muhtemel bir sebebi olan iki cümleyi birbirine bağlar. *"Amcam bize gelmiş olmalı ki arabası kapının önünde duruyor."* **8.** İkincisi birincisinin açıklaması olan, özneleri ortak iki cümleyi birbirine bağlar. *"Bu at öyle hızlıdır ki arkasından kurşun bile yetişemez." (Bu at arkasından kurşun bile yetişemeyecek kadar hızlıdır.)* **9.** Birbiri ile sebep-sonuç ilişkisi içinde bulunması gereken ilki olumsuz, ikincisi olumlu iki cümleyi birbirine bağlar. *"Çiğ yemedim ki karnım ağrısın."* **10.** Beklenmedik bir durumla karşılaşmada şaşkınlık ifade etmek için birinci cümledeki eylemin yapıldığı sırada ikinci cümledeki eylemin gözlemlendiğini bildirir. *"Baktım ki herkes uyuyor." (Herkesin uyuduğunu görünce şaşırdım).* **11.** İlki, ikincisinin amacı durumunda olan iki cümleyi birbirine bağlar. *"Kapıyı araladım ki havalandırma kolay olsun."* **12.** "Bilmem" fiili ile bir soru cümlesini birbirine bağlayarak çaresizlik veya tereddüt anlatır. *"Bilmem ki buna can dayanır mı?"* **13.** Yakınma, kınama, beğenmeme, yerme gibi duyguları ifade edebilmek için bazı ünlem cümlelerinin sonuna konur. *"Böyle olmaz ki!"* **14.** Şüphe, endişe ve korku anlatmak için soru cümlesinin sonuna getirilir. *"Böyle gider mi ki?"* **15.** Bazı kelimelerle birleşme ve kaynaşma yoluyla zarflar, edatlar meydana getirir. *"Çünkü, belki; halbuki, sanki, mademki."* **16.** Kesik cümlelerin sonuna getirilerek aşırılık; coşku, abartma ifade edilir. *"O kadar eğlendik ki..."* **17.** Soru edatı ile birlikte cümleye olumsuzluk anlamı katar. *"Ağzından çıkanı biliyor mu ki?"* **18.** "Kim, ne" gibi soru zamirleri ile birlikte cümleye olumsuzluk anlamı katar. *"Kim biliyor ki?"* ☞ **ki bağlacı,** *dbl. İki*

cümleyi birbirine aralarında ilgi kurarak bağlayan ve ayrı yazılan ki.

ki², [kē] *(ke:) {eT} is.* → ke. [ETY] [EUTS] [İKPÖy.]

ki³, [kim / ki] *{eT. } bağ.* → ki. [Yüknekî]

ki⁴, [iki] *{ağız} is.* İki. [DS]

kiang, [Tib. kiang] *is. zool.* Tibet kulanı.

kib, [kīb] *{eT} is.* Misal; örnek. [Gabain]

kibar, [Ar. kebir > kibār كبار] *(kiba:r) {OsT} is.* **1.** Büyükler. **2.** Yüce ve ulular; seçkinler. **3.** (Kişi için) davranış ve duygularında incelik ve zariflik olan; inci; nazik; zarif. **4.** (Elbise için) giyen kimsenin ince ve seçkin bir zevk sahibi olduğunu gösteren. **5.** (Nesne için) hoşluğu ve seçkinliğiyle dikkati çeken. **6.** (Aile için) soylu, köklü, seçkin, varlıklı. **7.** *zf.* Kibar bir kimseye yakışır biçimde. ⊡ **kibar düşkünü,** *Varlıklı iken yoksul düşmüş, çevresinde itibarını yitirmiş olan; refahını, zenginliğini, saygınlığını yitirmiş.* || **kibar hastalığı,** *{ağız} (Erkek için) cinsel sapıklık.* [DS] || **kibar hırsız,** *Güzel giyinerek dolandırıcılığını, hırsızlığını gizleyen kimse.*|| **kibār-ı müderrisîn,** *{OsT} 1. Seçkin müderrisler; değerli müderrisler. 2. İmparatorluk döneminde yüksek kademelerden olan Süleymaniye müderrisliğinin üstündeki öğretim üyeliği derecesine verilen ad.*|| **kibār-ı rîşat,** *{OsT} İri ve sert kıl veya tüy.*|| **kibar illetine uğramak,** *Kendini gereksiz yere aşırı biçimde kibar davranmaya zorlamak.*|| **kibar lokması,** *Gösterişli; tantanalı; görkemli.* || **kibarlar âlemi,** *{OsT} Toplumun üst kesimini oluşturan farklı bir yaşama biçimi sürdüren grup; yüksek sosyete.* || **kibar sürgüsü,** *{ağız} Bir şeyi açıkça söyleyememe; dolayısıyla söyleme; ima.* [DS]|| **kibār ü sigār,** *{OsT} Büyük, küçük herkes.*

kibarane, [Ar. kibār + Far. -āne كبارانه] *(kiba:ra:ne) {OsT} zf.* Kibar olana yakışır biçimde; kibarca; nazikçe; incelikle.

kibarca, [kibar-ca] *(kiba'rca) zf.* Kibar olana yakışır biçimde; kibarane; nazikçe; incelikle.

kibariye, [Ar. kibāriyye كباريه] *(kiba:riye) {OsT} is. bot.* Gebreotugiller.

kibarlaşma, [kibar-laş-ma] *is.* Kibarlaşmak eylemi.

kibarlaşmak, [kibar-la-ş-mak] *dönşl. f. [-ır]* **1.** Kibar duruma gelmek; kibarlık kazanmak; kibar olmak. **2.** Kibar biri gibi davranmaya başlamak. **3.** Çevresindekileri, önceki durumunu küçük görerek beğenmez olmak.

kibarlık, -ğı [kibar-lık] *is.* **1.** Kibar olma durumu; incelik; zarafet. **2.** Kibar olana yakışacak biçimde olan söz ve davranış. **3.** İnce, seçkin, zarif bir zevki yansıtan şeyin niteliği. ⊡ **kibarlığı tutmak,** *Her zamanki tutumundan farklı olarak bir olay karşısında ince davranmaya yeltenmek.*|| (üstünden başından) **kibarlık akmak,** *Aşırı biçimde kibar davranmak.*|| **kibarlık budalası,** *Kibar davranmak isterken gülünç durumlara düşen kimse.* || **kibarlık düşkünü,** *Kibarlığa aşırı derecede önem veren kimse.* || **kibarlık etmek,** *Kibara yakışır biçimde davranmak.* || **kibarlık taslamak,** *Kaba birisi olmasına rağmen kibarmış gibi görünmeye çalışmak.*

kibarzade, [Ar. kibār + Far. -zāde كبارزاده] *(kiba:rza:de) {OsT} is.* Kibar çocuğu; soylu bir aileden gelen kişi.

kibaş, [Ar. kebş > kibāş كباش] *(kiba:ş) {OsT} is.* Erkek koyunlar; koçlar.

kibe¹, [kibē] *(kibe:) {eT} zf.* Az zaman; kısa zaman. [DLT] ⊡ **kibe bolmak,** *{eT} Az bir zaman geçmek.* [DLT]

kibe², [? kibe] *{ağız} is.* Merdiven. [DS]

kibe³, [? kibe] *{ağız} is.* İşkembe. [DS]

kibelik, -ği [kibe-lik] *{ağız} is.* İşkembe dolması yapmak için kabuğu soyularak kırdırılmış buğday. [DS]

kibemumbar, [kibe + Far. mubār] *{ağız} is.* İşkembe ve bağırsağın içine pirinç ve kıyma doldurularak yapılan bir yemek. [DS]

kiber, [Ar. kibr > kiber كبر] *{OsT} is.* **1.** Büyüklük; büyük olma hâli. **2.** Yaşlılık; ihtiyarlık. **3.** Kibirlilik; büyüklenme; gururluluk. ⊡ **kiber-i sin,** *{OsT} Yaş büyüklüğü.*

kibermek, [kebē > kébe-r-mek] *(kébermek) {eT} gçsz. f. [-ür]* Yırtılmak; patlamak. [EUTS]

kibernetik, -ği [Alm. kybernetik] *is.* Canlılarda ve makinelerde denetim, işleyiş ve iletişimi inceleyen bilim; güdüm bilimi; sibernetik.

kibet, [? kibet] *{ağız} is.* Tahta kanepe. [DS]

kibi, [kīb > kibī] *(kibi:) {eT} is.* **1.** → kib. **2.** *{eAT} e.* Gibi. [DK]

kibik, [kibi-k] *{ağız} e.* Gibi. [DS]

kibir¹, **-bri,** [Ar. kibr كبر] *{OsT} is.* **1.** Büyüklük; ululuk; azamet. **2.** Kendini başkalarından üstün görmeye yol açan, kendine aşırı değer verme duygusu; büyüklük taslama; kendini üstün sayma; büyüklenme. **3.** Gurur; onur. ⊡ **kibrine dokunmak,** *Gururu zedelenmek.* || **kibrine yediremernek,** *Gururu ve onuru ile bağdaştıramamak.*

kibir², [? kibir] *{ağız} is.* Kömür tozu. [DS]

kibirleniş, [kibir-le-n-iş] *is.* Kibirlenmek eylemi veya biçimi.

kibirlenme, [kibir-le-n-me] *is.* Kibirli durum alma; kibir sahibi olma.

kibirlenmek, [kibir-le-n-mek] *gçsz. f. [-ir]* Başkalarını küçümseyerek kendini onlardan üstün saymak; büyüklük taslamak; kendini üstün saymak; büyüklenmek.

kibirli, [kibir-li] *sf.* **1.** Kibir sahibi olan. **2.** Başkalarını hor görerek kendisini onlardan üstün sayan;

büyüklük taslayan; kendini üstün sayan; büyüklenen. **3.** Gururlu; kıvançlı.

kibirsiz, [kibir-siz] *sf.* **1.** Kibir sahibi olan. **2.** Başkalarını hor görmeyen, kendisini onlardan üstün tutmayan; büyüklük taslamayan; kendini üstün görmeyen; büyüklenmeyen. **3.** Gurursuz.

kibitka, [T. kibit *(kapalı yer)* > Rus. kibitka] *is.* **1.** Üzeri örtülü kızak. **2.** Orta Asya'da Türklerin kullandığı keçe çadır; yurt.

kible, [Ar. ḳıble] *{ağız} is.* Estiği yön belli olmayan rüzgâr. [DS]

kibrin, [Yun. kuprini] *{ağız} is.* Sazan balığı. [DS]

kibrit, [Ar. kibrīt *(kükürt)* كبريت] *{OsT} is.* **1.** Kükürt. **2.** Kırmızı yakut. **3.** Altın. **4.** Bir ucu sürtünmekle tutuşabilecek biçimde özel kimyasal madde ile kaplanmış tahta veya karton çöp. **5.** İçinde bu çöplerin bulunduğu kutu; kibrit kutusu. **6.** *tasvf.* Doğru yolu gösteren; mürşit. **7.** Kırmızı ten; al ten. **8.** *{ağız}* Kenevir çöpü. [DS] ⊡ **kibrit çakmak,** *Yakmak için kibriti bir yere sürtmek.* || **kibrit-i ahmer,** *1. Kırmızı kükürt. 2. Eskiden toprağı altına çevirdiğine inanılan madde. 3. tasvf. Mürşit.*|| **kibrit-i nebatî,** *{OsT} Bazı bitkilerin köklerinden elde edilen tedavi edici sarı bir toz.* || **kibrit otu,** *bot. At kuyruğu ve eğrelti otlarına yakın, dik veya sürüngen dallı, spor keseleri çok sık, tozları fişekçilikte parlayıcı, eczacılıkta da nemden koruyucu olarak kullanılan bir bitki, (Lycopodium).* || **kibrit suyu,** *Zehir; ağı.*

kibritçi, [kibrit-çi] *is.* **1.** Kibrit satan kimse. **2.** *mecaz.* Tutumluluğu cimrilik derecesine vardıran kimse; cimri; hasis. **3.** Giyinişine dikkat etmeyen kimse; pejmürde giyimli kimse.

kibritî, [Ar. kibritī كبريتى] *(kibriti:) {OsT} sf.* **1.** Kükürt renginde olan; açık sarı renkte olan; limon sarısı. **2.** Kükürtle ilgili olan; kükürde ait.

kibritiye, [Ar. kibrītiye كبريتيه] *(kibri:tiye) {OsT} is. bot.* Kısa kökleri yapraklarla örtülü otsu bitkileri içine alan familya.

kibritiyet, [Ar. kibrītiyyet كبريتيت] *(kibri:tiyet) {OsT} is.* Birleşim ve karışımında kükürt bulunan madde. ⊡ **kibritiyet-i hadîd,** *{OsT} kim. Yeşil vitriyol.*|| **kibritiyet-i magnezî,** *{OsT} kim. Magnezyum sülfat.* || **kibritiyet-i nuhās,** *{OsT} kim. Üzüm asmalarını bazı bakteri ve böceklerden kurtarmak için kullanılan bakır sülfat; göztaşı.* || **kibritiyet-i sûd,** *{OsT} Sodyum sülfat.*

kibritlik, -ği [kibrit-lik] *is.* **1.** Kibrit konulan yer. **2.** Kolayca tutuşarak yanıp yok olacak nitelikte olan. *"Malına mülküne o kadar güvenmesin; bir kibritlik hâli var."*

kibriya, [Ar. kibr > kibriyā' كبرياء] *(kibriya:) {OsT}* **1.** Büyüklük; ululuk; azamet. **2.** (Allah'ın adlarından olarak) her yönüyle mutlak büyük kudret ve azamet sahibi olan; Allah. ⊡ **kibriyâ-penāh,** *{OsT} Ulu sığınak; Allah.*

kibriyaî, [Ar. kibriyaī كبريائى] *(kibriya:i:) {OsT} sf.* **1.** Ululuk; yücelik. **2.** Allah ile ilgili olan; tanrısal.

kibt, [Far. kibt كبت] *{OsT}is.* Bal arısı.

kibutz, [İbra. kibbuts] *is.* İsrail devletinde ortak çalışma esasına dayanan tarımsal üretim kooperatifi.

kic, [kac / kıc / kıç / kic *(yans.)*] *is.* Sert şeylerin kulak tırmalayıcı bir sesle birbirine sürtünmesini, yaranın ve derinin kaşınmasını veya buna benzer sinirsel tepki uyandıran hareketleri anlatan kök. [Zülfikar] *kic-i, kic-ile-mek*

kice, [kēç-mek > kīç-e كيجه] *{eAT} is.* Keçe.

kici[1], [kēç-mek > kīç-ig > kīc-ī كيجى] *{eAT} sf.* Küçük.

kici[2], [kici] *{ağız} is.* Kızgınlık; öfke; kin. [DS]

kicilemek, [kici-le-mek] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(i)-yor]* Öfkelenmek; kinlenmek. [DS]

kicim, [kicim] *{eT} is.* At zırhı; kiçim. [Nevâyî]

kicine, [kici-n-e] *{ağız} zf.* (Söz için) kızdıracak biçimde; damarına basarak. [DS]

kicük, [kēç-mek > kīç-ig > kīc-ük كيجك] *{eAT} sf.* Küçük.

-kiç, [-gıç / -giç / -guç / -güç / -kiç / -kıç / -küç / -kuç] *yap. e.* → -gıç.

kiç[1], [kıc / kıç / kiç / kuç *(yans.)*] *is.* Köpek ve benzeri hayvanlarla keçi çağırma ünlemi. *kiç-i kiçi*

kiç[2], [kē *(sonra; sonraki)* > kē-ç] *(ke:ç) {eT} zf.* → keç. [EUTS] [KB] [Gabain]

kiç[3], **-ci** [kiç] *{ağız} is.* Baharda erik ve kiraz ağaçlarında görülen şeffaf yapışkan madde; ağaç püzü; zamk. [DS]

kiçe[1], [kēç-mek > kéç-ē] *(kiçe:) is.* **1.** Akşam. [ETY] [KB] [Gabain] **2.** *zf.* Akşamüstü; akşamleyin. [ETY] **3.** Gece; geceleyin. [EUTS] [OKD] [Gabain] [Yüknekî]

kiçe[2], [kīz / kiyiz > kiḏiz / kēç-mek > kīç-e ? كيجه] *{eAT} is.* Keçe. [DK]

kiçi[1], [kiçi] *{ağız} ünl.* Köpeği çağırma ünlüme. [DS]

kiçi[2], [kēç-mek *(geç olmak; sonraki olmak)* > kiç-ig / kiçī كيجى] *(kiçi:) {eAT} {OsT} {ağız} sf.* Küçük. [DK] [DS] ⊡ **kiçi boy,** *{eAT} Kısa boy.*|| **kiçi etmek,** *{OsT} Küçültmek.*

kiçi[3], [keçī / kiçī كچى] *(kiçi:) {eAT} is.* Keçi. [DK] ⊡ **kiçi bayramı,** *{eAT} {OsT} Kurban bayramı.*|| **kiçi kiçi,** *{ağız} Keçi çağırma ünlemi.* [DS]|| **kiçi yol,** *{eAT} Keçi yolu; patika.*

kiçicük, -ğü [kiçi-cük كچى جك] *{eAT} sf.* Küçücük.

kiçig, [keç-mek *(geç olmak; sonraki olmak)* > kiç-ig] *{eT} sf.* **1.** Geç kalan; sonra gelen; sonrakiler. [İKPÖy.] **2.** Küçük; ufak; genç. [ETY] [EUTS] [Yük-

nekî] [KB] [Gabain] [İKPÖy.] **3.** *is.* Ufak bir sikke. [EUTS] **4.** *zf.* Pek az; azıcık; az; hiç [Tekin] [ETY] ⊡ **kiçig baçag,** *{eT} Küçük oruç.* [EUTS]|| **kiçig iş,** *{eT} Küçük iş.* [EUTS]

kiçigkiye, [kiçig > kiçig-kiye] *{eT} sf.* Ufacık. [EUTS]

kiçiglik, [kiçig > kiçig-lik] *{eT} sf.* Küçüklük; çocukluk; gençlik. [KB]

kiçik, [keç-mek *(geç olmak; sonraki olmak)* > kiç-ig] *{eT} sf.* Küçük; küçüklük. [DLT]

kiçiklemek, [kiçig > kiçik-lē-mek] *{eT} gçl. f. [-r]* Küçük saymak. [DLT]

kiçilik, -ği [kiçī-lik كچيلك] *{eAT} is.* Küçüklük.

kiçilmek, [kiçī-l-mek كچى لك] *{eAT} {OsT} dönşl. f. [-ür]* Küçülmek.

kiçiltmek, [kiçi-l-t-mek كچلتمك] *{eAT} gçl. f. [-ür]* Küçültmek.

kiçim, [keḏ-mek *(giymek)* > keḏ-im / kiç-im] *{eAT} is.* **1.** Geçim. **2.** Giyim kuşam; giyecek; elbise. **3.** Zırh; teçhizat. [DK]

kiçimek, [kiç *(yans.)* > kiç-ī-mek] *(kiçi:mek)* *{eT} gçsz. f. [-r]* Kaşınmak; gidişmek. [DLT]

kiçinmek, [kiçī-mek > kiçi-n-mek] *{eT} dönşl. f. [-ür]* **1.** Kaşınmak; gidişmek. [DLT] **2.** (Kadın için) sürtük olmak. [DLT]

kiçirek, -ği [kiçi-rek كچرك / كچيرك / كيچرك] *{eAT} {OsT} sf.* **1.** Küçücük; küçükçe; ufarak. **2.** Daha küçük.

kiçirmek, [kiçī-mek > kiçi-r-mek] *{eT} gçsz. f. [-ur]* → kiçinmek. [Clauson]

kiçisinmek, [kiçi-si-n-mek كچسنمك] *{eAT} dönşl. f. [-ür]* Küçük görmek; küçümsemek.

kiçit, [kéç-mek > kiç-it] *{eAT} is.* Geçit; geçiş yeri; geçme yeri. [DK]

kiçitmek[1], [kiçī-mek > kiçi-t-mek] *{eT} gçl. f. [-ür]* Kaşıtmak; tahriş etmek. [DLT]

kiçitmek[2], [kiçi-t-mek كچتمك] *{OsT} gçl. f. [-ür]* Küçültmek.

kiçkine, [kiç(i)k-in-e] *{ağız} sf.* Küçücük. [DS] ⊡ **kiçkine bala,** *{ağız} Meme çocuğu; bebek.* [DS]

kiçmek[1], [kéç-mek] *{eT} gçsz. f.* Gecikmek. [Yüknekî]

kiçmek[2], [keç-mek] *{eT} gçsz. f.* **1.** → keçmek. [EUTS] [Yüknekî] **2.** *{eAT}* Geçmek. [DK] ⊡ **kiçmedin ara,** *{eT} Vakit geçmeden; derhal; hemen.* [EUTS] [Gabain]

kiçük, [keç-mek *(geç olmak; sonraki olmak)* > kiç-ig] *{eT} sf.* → kiçig. [DLT]

kiçürek, -ği [kiçǖ-re-k كچورك] *{OsT} sf.* → kiçirek.

kiçürmek, [keç-mek > keç-ür-mek] *{eT} {eAT} gçl. f.* → keçürmek[1]. [EUTS] [Yüknekî] [DK]

kid, [kē *(arka)* > kīd] *{eT} is.* **1.** Arka; son; nihayet; sonra. [DLT] [EUTS] **2.** *zf.* Arkada. [EUTS] [Gabain]

-kiden, [-ki-den] *{eAT} yap. e.* -kinden.

kidermek, [két-mek *(gitmek)*>két-er-mek] *{eT} gçsz. f. [-ür]* **1.** Gidermek; uzaklaştırmak. [Gabain] [EUTS] **2.** Alıp götürmek. [EUTS] **3.** Tahkir etmek. [EUTS]

kidim, [keḏ-mek > keḏ-im / kidim] *{eT} is.* Giyim. [Yüknekî]

kidin[1], [ket-mek *(yontmak)* > ket-en] *{eT} is.* Keten. [EUTS]

kidin[2], [kē *(sonra)* > kē-din *(-din: bulunma hali eki)*] *{eT} zf.* **1.** Arkadan. [EUTS] **2.** Karşı yaka. [EUTS] **3.** Geri; arka; sonra. [ETY] [EUTS] [KB] [Yüknekî] **4.** Batı. [EUTS] [ETY] **5.** Arkada. [Gabain] **6.** Batıda. [Gabain] **7.** Kuzey; kuzeyde. [Gabain] **8.** Öte tarafta. [Gabain]

kidirti, [kē *(sonra)* > kē-dir-ti] *{eT} zf.* **1.** Batıda. [EUTS] [Gabain] **2.** Arkada. [EUTS]

kidişmek, [két-mek *(sonra)* > kid-iş-mek ?] *{eT} dönşl. f. [-ür]* Ayrılmak. [EUTS]

kidiz, [kīz / kiyiz > kiḏiz] *{eT} is.* **1.** Keçe. [ETY] [DLT] [EUTS] [KB] [Gabain] **2.** Kilim.

kidizgek, [kiḏiz-gek] *{eT} sf.* (Kavun için) tazeliği gidip keçeleşmiş. [DLT]

kidizlig, [kiḏiz > kiḏiz-lig] *{eT} sf.* Keçe sahibi olan; keçeli. [DLT]

kidizlik, [kiḏiz > kiḏiz-lik] *{eT} sf.* Keçe yapılabilir; keçe yapmak için ayrılmış. ⊡ **kidizlik yün,** *{eT} Keçe yapmak için hazırlanan yün.* [DLT]

kidmek, [két-mek] *{eT} gçsz. f. [-ür]* **1.** Gitmek. [EUTS] **2.** Zail olmak. [EUTS]

kie, [? kiē / kiye] *(kie:)* *{eT} sf.* Biraz. [EUTS]

kif[1], [kef / kıf / kif / köf / küf *(yans.)*] *is.* Sık sık solumayı, rüzgârın esmesini anlatan kök. [Zülfikar] *kif-il kifil, kif-ir kifir*

kif[2], [? kif] *{ağız} is.* Frengi hastalığı. [DS]

kif[3], [? kif] *{ağız} is.* Örtü. [DS]

kifaet, [Ar. kifā'et كفائت] *{OsT} is.* → kifayet.

kifaf, [Ar. keffe > kifāf كفاف] *(kifa:f)* *{OsT} is.* **1.** Terazi gözleri; kefeler. **2.** Ancak yaşayacak miktardaki yiyecek. ⊡ **kifāf-ı nefs,** *{OsT} Kişinin kendi hayatını devam ettirebilmesi için gerekli olan en az miktardaki yiyecek.*|| **kifāf-ı nefs etmek,** *{OsT} Ancak yaşmaya yetecek kadar az bir yiyecekle yetinmek; ölmeyecek kadar yemek; biraz yemek; az yemek.*

kifaflanma, [kifaf-la-n-ma] *is.* Çok az yiyecekle yetinme.

kifaflanmak, [kifaf-la-n-mak] *dönşl. f. [-ır]* **1.** Ölmeyecek kadar yemek; az yemek. **2.** Elde bulunan çok az yiyeceklerle yetinerek karnını doyurmak. **3.** Ancak açlık duygusunu giderecek kadar yemek.

kifah, [Ar. kifāḥ كفاح] *(kifa:h)* *{OsT} is.* Savaş.

kifat, [Ar. kifāt كفات] *(kifa:t) {OsT} is.* **1.** Eşler; benzerler; denkler. **2.** Arkadaşlar.

kifayet, [Ar. kifāyet / kifāye كفايه / كفايت] *(kifa:yet) {OsT} is.* **1.** Yetişir miktarda olma; yeterli olma; kâfi gelme; yetme. **2.** Bir işi yapabilecek yeterlikte olma; yeterlik; iktidar; erke; liyakat. 🗗 **kifayet etmek,** *{OsT} Yetmek; yeterli olmak; kâfi gelmek.* || **kifayet-i mertebe,** *{OsT} Yeterli olan miktar; yeterlik derecesi.* || **kifāyet-i müzakere takriri,** *{OsT} Yeterlik önergesi.*

kifayetli, [kifayet-li] *(kifa:yetli) sf.* Yeterli; kâfi.

kifayetsiz, [kifayet-siz] *(kifa:yetsiz) sf.* **1.** İhtiyacı karşılamayacak durumda olan; yetersiz; az. **2.** Güçsüz.

kifayetsizlik, -ği [kifayet-siz-lik] *(kıfa:yetsizlik) is.* **1.** İhtiyacı karşılayamama durumu veya niteliği; yetersizlik. **2.** Güçsüzlük.

kifde, [Far. kofte] *{ağız} is.* Köfte. [DS]

kifi, [? kifi] *{ağız} is.* Eğlence. [DS]

kifil, [kif *(yans.)* > kif-il] *sf.* (Rüzgâr için) serin ve hafif esme durumu bildirir. 🗗 **kifil kifil,** *{ağız} (Rüzgâr için) serin ve hafif hafif.* [DS]

kifir[1], [kif *(yans.)* > kif-ir] *is.* Gevrek yiyecekler yendiğinde ağızda çıkan ses. 🗗 **kifir kifir,** *(Yemek için) yiyeceğin gevrekliği yüzünden ses çıkartarak.*

kifir[2], [Ar. küfr] *{ağız} is.* Küfür. [DS]

kifl, [Ar. kifl كفل] *is.* Hisse; pay; nasip.

kifleyebilmek, [kif-le-y-e + bil-mek] *{ağız} gçl. f. [-ir]* Bir işi başarmak; altından kalkabilmek. [DS]

kifsiyh, [küf-sü] *{ağız} sf.* Küflenmiş; kokmuş. [DS]

kift, [? kift] *{ağız} sf.* Yorgun; hâlsiz. 🗗 **kift düşmek,** *{ağız} Yorgun düşmek; güçsüz kalmak.* [DS]

kig, [Far. kīğ كيغ] *(ki:ğ) is.* Göz çapağı.

kigen, [? kigen] *{eT} is.* Hastalık; salgın. [EUTS] [Gabain]

kiginç, [kig-inç] *{eT} is.* Karşılık; yanıt; cevap. [Üç İtigsizler] [EUTS] [İKPÖy.] [Gabain]

kigmek, [*kig-mek] *gçsz. f.* **1.** Girmek; sokulmak; içeri gitmek. [İKPÖy.] **2.** Geri gitmek. [İKPÖy.] **3.** Konuştuğu kişinin düşüncesine nüfuz etmek; cevap vermek; karşılık vermek. [İKPÖy.]

kigürmek, [kir-mek >kir-gür-mek / kig-ür-mek] *{eT} gçl. f.* **1.** Girdirmek; içeri sokmak; sokmak. [EUTS] [ETY] [İKPÖy.] [KB] [Gabain] [Tekin] **2.** Gidermek. [EUTS] **3.** İfa etmek. [EUTS] **4.** Getirmek. [EUTS]

kigürsük, [kig-ür-mek > kigür-sü-k] *(kigürsü:k) {eT} is.* Sunuş; sunma. 🗗 **kigürsük törü,** *{eT} Sunma yasası.* [EUTS]

kiğ, [*eT.* kıg] *{ağız} is.* Keçi, koyun, deve gibi hayvanların yuvarlak gübresi. [DS]

kiğçe, [? kiğçe] *{ağız} is.* Çok hafif, beyaz ve sünger görünümündeki taş. [DS]

kih[1], [kak / kık / kik / kih *(yans.)*] *is.* Kahkaha atmayı veya gülmeyi anlatan kök. [Zülfikar] *kih kih* 🗗 **kih kih,** *{ağız} (Gülmek için) kıs kıs.* [DS]

kih[2], [Far. kīḫ كخ] *(ki:h) {OsT} is.* Göz çapağı.

kih[3], [Ar. ķīḥ قيح] *(ki:h) {OsT} is.* İrin; cerahat. 🗗 **kīh-i kâzib,** *{OsT} İrine benzeyen akıntılar.* || **kīh-i mesāne,** *{OsT} Mesane akıntısı.*

kih[4], [Far. kih كه] *{OsT} sf.* Küçük.

kihal, -li [Ar. kehl > kihāl كهال] *(kiha:l) {OsT} is.* Olgunluk çağında bulunan kimseler; 30-50 yaş arasındakiler.

kihalet, [Ar. kiḥālet كحالت] *(kiha:let) {OsT} is.* **1.** Sürme yapma; göze sürme çekme işi. **2.** *tıp.* Eskiden göz hastalıklarını ve tedavisini konu edinen bilim dalı.

kihan, [Far. kih > kihān كهان] *(kiha:n) {OsT} is.* Küçükler. 🗗 **kihān ü mihān,** *{OsT} Küçükler ve büyükler.*

kihanet, [Ar. kihānet كهانت] *(kiha:net) {OsT} is.* Falcılık; büyücülük; bakıcılık.

kihdemek, [kih+de-mek] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-d(i)-yor]* Bıkmak; usanmak. [DS]

kihin, [Far. kihīn كهين] *(kihi:n) {OsT} sf.* Küçük.

kihlamak, [kıh *(yans.)* > kıh-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Deveyi çöktürmek. [DS]

kihter, [Far. kih-ter كهتر] *{OsT} sf.* Çok küçük.

kihterî, [Far. kihterī كهترى] *(kihteri:) {OsT} is.* Çok küçük oluş.

kihterîn, [Far. kihterīn كهترين] *(kihteri:n) {OsT} sf.* En küçük; daha küçük; pek küçük.

kiiz[1], [kīz / kiyiz > kiḏiz] *{eT} is.* Keçe. [Gabain]

kiiz[2], [Yun. äya-georgis => geyis / giyiz / kiiz] *{ağız} is.* Kuru ve kavurucu soğuk; ayaz. [DS]

kik[1], [kağ / kah / kak / kıg / kığ / kıh / kık / kik *(yans.)*] *is.* Kurutulmuş meyve vb. şeylerin birbirine sürtünmesini, çarpmasını anlatan kök. [Zülfikar] *kik-ir-de-mek, kik-ir-de-k, kik-ir-ik*

kik[2], [kak / kık / kik / kih *(yans.)*] *is.* Kahkaha atmayı veya gülmeyi anlatan kök. [Zülfikar] *kik-ir-e-mek, kik-ir-ik, kik-ir kikir, kik-(i)r-e-mek*

kik[3], [kik] *{eT} is.* Av. [OKD]

kik[4], [kik] *{ağız} is.* Kumluk yer; kumsal. [DS]

kik[5], [İng. kick] *is.* Dar ve uzun yarış kayığı; futa.

kikçürmek, [kik-mek > kik-iş-mek > kik(i)ş-ür-mek] *{eT} gçl. f.* → kikşürmek.

kiket, [? kiket] *{eT} is.* Toplam; yekûn. [EUTS]

kikil, [Ar. heykel] *{ağız} is.* Heykel. [DS]

kikinç, [kik-mek *(bilemek)* > kik-in-mek > kik-in-ç] *{eT} is.* **1.** Açıklama; izahat; cevap. [EUTS] **2.** Sonuç. [EUTS]

kikir[1], [kik *(yans.)* > kik-ir] *is.* Gülerken çıkan ses. 🗗 **kikir kikir,** *{ağız} (Gülmek için) gevrek gevrek; kıkır kıkır.* [DS]

kikir[2], [? kikir] *{eT} is.* Leke. [EUTS]

kikirdek, -ği [kik-ir-de-k] *{ağız} sf.* (Kişi için) olur olmaz şeye gülen. [DS] 🗗 **kikirdek çorbası,** *{ağız} Yoğurtlu hamur çorbası.* [DS]

kikirdemek, [kik *(yans.)* > kik-ir-de-mek] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-d(i)-yor]* Gevrek gevrek gülmek; kıkır kıkır gülmek. [DS]

kikiremek, [kik *(yans.)* > kik-ir- mek] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-r(i)-yor]* Kesik kesik gülmek. [DS]

kikirik, -ği [kik *(yans.)* kik-ir-ik] *{ağız} sf.* **1.** (Kişi için) zayıf, uzun boylu; narin; çıtkırıldım. **2.** Yerli yersiz çok gülen. **3.** *is.* Yer fıstığı. [DS]

kikirsiz, [kikir-siz] *{eT} sf.* Lekesiz. [EUTS]

kikişmek, [kik-mek *(bilemek)* > kik-iş-mek] *{eT} işteş. f. [-ür]* Karşılıklı çekişmek. [ETY]

kikla, [Yun. kykla] *(ki'klâ) is. zool.* Lapinagillerden, sıcak ve ılık denizlerde yaşayan, göz bebekleri kırmızı çizgili, yüzgeçleri koyu kahverengi üzerine mavi, mor-kırmızı dalgalı, omurgasız ve küçük balıklarla beslenen etçil, lezzetli ve güzel görünüşlü bir kemikli balık, *(Labrus bergylta).*

kiklon, [Alm. kyklon] *is.* Atmosferde bir alçak basınç alanı etrafında hızla dönen rüzgârların oluşturduğu fırtına; siklon.

kiklotron, [Yun. kyklotron] *is. fiz.* Atom araştırmalarında elektriklenmiş cisimlere yüksek hız vermeye yarayan bir aygıt.

kikmek, [kik-mek] *{eT} gçl. f.* Bıçağı keskinleştirmek için birbirine sürtmek; bilemek. [ETY] [İKP-Öy.] [DLT]

kiknemek, [kik-mek *(bilemek)* > kik-in-mek > kik-(i)n-ē-mek] *(kikne:mek) {eT} gçl. f.* Fitne uyandırmak. [KB]

kikre, [? kikre] *{ağız} is.* El değirmeni. [DS]

kikremek, [kik-re-mek] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-r(i)-yor]* Kikir kikir gülmek. [DS]

kikrülmek, [kik-mek *(bilemek)* > kik-ir-mek > kik-(i)r-ül-mek] *{eT} edil. f. [-ür]* Sokulmak; girdirilmek. [DLT]

kikşürmek, [kik-mek > kik-iş-mek > kik(i)ş-ür-mek] *{eT} gçl. f. [-ür]* **1.** Birine kızmak; hiddetlenmek; öfkelenmek. [EUTS] **2.** İki kişiyi birbirine kışkırtmak; aleyhte tahrik etmek; kışkırtmak. [DLT] [ETY] [Gabain] [Tekin] **3.** Sürttürmek. [DLT]

kil[1], [Ar. ḳīl قيل] *(ki:l, k kalın söylenir) {OsT} is.* Söz; laf; kelam. 🗗 **kîl ü kal,** *{OsT} 1. Konuşma; söyleşme. 2. Dedikodu.*

kil[2], [Far. gil / gir] *is.* Islandığı zaman kolayca çeşitli biçimlere girebilen yumuşak ve yağlı görünümde, geçirimsiz, küçük parçacıklar hâlinde sulu alüminyum silikat olan toprak veya topraksı kaya. 🗗 **kil giderme,** *Bir maden cevherinin içinde bulunan kil ve çamurları temizleme işlemi.* || **kil tablet,** *Üzerine çivi yazısı ile yazılmış bilgiler bulunan, dışında ise içindeki bilginin özetini kapsayan kilden yapılmış bir kabı bulunan tablet.* || **kil taşı,** *Kömürlü arazilerde görülen beyaz renkli, yağlı, yanardağ küllerinin tabakalaşmasıyla oluşmuş kil çeşidi.* || **kil yatağı,** *Kil çıkarılan yer; kil ocağı.*

kila, [Ar. kilā كلى / كلا] *(kilâ:) {OsT} sf.* Her iki; her ikisi. 🗗 **kila'ş-şıkkeyn,** *{OsT} Her iki seçenek.*

kila, [? kila] *{ağız} is.* Dişi sineğin et üzerine bıraktığı yumurta. [DS]

kilab, [Ar. kelb > kilāb كلاب] *(kilâ:b) {OsT} is.* Köpekler. 🗗 **kilāb-ı ehliye,** *{OsT} Evcilleştirilmiş, eğitilmiş köpekler.* || **kilāb-ı mahalle,** *{OsT} Sokak köpekleri.* || **kilāb-ı zulm,** *{OsT} 1. Zulüm köpekleri. 2. Halkına zulmeden yöneticiler.*

kilar, [Far. kilār كلار] *(kilâ:r) is.* Kiler.

kilavlamak, [kıla-ğu-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(u)-yor]* Kılağılamak; bilemek. [DS]

kildan, [Far. gīl-dān] *{ağız} is.* **1.** İçine sabun, kese, lif konulan dibi süzgeçli bakır kap; hamam tası. **2.** Hamam lifi. [DS]

kilden, [Far. gīl-dān] *{ağız} is.* **1.** Kildan. **2.** Bakır ya da çinkodan yapılmış yemek tabağı. **3.** Bakır, çinko, tunç veya topraktan yapılmış tek kulplu su kabı. **4.** Bardak. **5.** Hamam tası. [DS]

kildence, [Far. ğildān-çe] *{ağız} is.* Bakır, çinko, tunç veya topraktan yapılmış tek kulplu su kabı. [DS]

kildik, -ği [kild-ik] *{ağız} is.* Bilye. [DS]

kildirik, -ği [kild-ir-ik] *{ağız} is.* Daire. [DS]

kile, [Ar. kīle كيله] *{OsT} is.* **1.** Tahıl ölçmekte kullanılan hacmi belirli, ortalama 25 kg. tahıl alabilen kap. **2.** *{ağız}* İki gaz tenekesi oylumunda tahıl ölçeği. [DS]

kileçeri, [? kileçeri كله چرى] *{OsT} is.* Buğday içinde bulunan siyah taneler.

kilem, [Ar. kelime > kilem كلم] *{OsT} is.* Kelimeler; sözler; kelimat.

kilemek, [kile-mek] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(i)-yor]* Yakınmak. [DS]

kilen, [Çin. k'i-lin => kilen / kelen] *{eT} is.* Tek boynuzlu bir efsanevi hayvan; gergedan. [EUTS] [Gabain]

kilepe, [? kilepe كلپه] *{OsT} is.* Kelepçe.

kiler[1], [Far. kilār / Yun. kellári] *is.* **1.** Yiyecek, içecek ve erzak saklanan yer veya dolap. **2.** *mecaz.* Bol miktarda yiyecek, özellikle de tahıl ihraç eden ülke veya bölge. **3.** *{ağız}* Uzun sofa. [DS] 🗗 **kiler ağası,** *İmparatorluk döneminde sarayda valide sultanın şeker, şerbet vb. yiyecek maddelerine bakan görevli.* || **kiler evi,** *tasvf. Hacı Bektaş-i Veli dergâhındaki meydan evlerinden birinin adı.* || **kiler**

koğuşu, *İmparatorluk döneminde kiler işlerini yöneten kurum.*

kiler², [? kiler] *{ağız}* *is.* **1.** Göllerde yaşayan, güzel öten bir kuş. **2.** Vücudu yassı köpek balığı. [DS]

kilerci, [kiler-ci] *is.* Saray ve konaklarda kilerden sorumlu kimse veya görevli. ⊡ **kilerci başı,** *tar. İmparatorluk döneminde mutfaktan alınan yemeklerin getirilmesi, padişahın sofrasının hazırlanması, yemek sahanının kapağının açılması ve yemeklerin değiştirilmesi gibi işlerle görevli memur.* || **kilerci defteri,** *tar. İmparatorluk döneminde saray mutfağına giren her türlü eşyanın kayıt edildiği defter.*

kilermeni, [Far. gīl-i ermeni] *is.* Peklik verici özelliği dolayısıyla eczacılıkta, cilt işlerinde yaldızlı boyalar hazırlamakta kullanılan kırmızı renkli bir tür kil; Ermeni kili; şark kili; Sinop kili.

kileyden, [ki-le-y-den] *{ağız}* *zf.* Yeniden. [DS]

kilh, [? kilh] *{ağız}* *sf.* **1.** (Kişi için) işe yaramayan. **2.** İşe yaramayan şey; tortu. [DS]

kili¹, [? kili] *{ağız}* *is.* **1.** Bağ bahçe duvarı. **2.** Tarla sınırı. [DS]

kili², [kili] *{ağız}* *is.* Kabuksuz ceviz. [DS]

kili³, [kili] *{ağız}* *is.* Eşyanın ince, zayıf kısmı. [DS]

kili⁴, [Ar. kīle] *{ağız}* *is.* Dört ölçek. [DS]

kili⁵, [kē-li] *{ağız}* *zf.* Sonra. [DS]

kilik¹, -ği [Far. kilīd] *{ağız}* *is.* Kilit. [DS]

kilik², -ği [Yun. kholíki [Tietze]] *{ağız}* *is.* Çocuklar için yapılmış küçük pide. [DS]

kilik³, -ği [kıl-ık] *{ağız}* *is.* Yüz. [DS]

kilim, [Far. gilīm => kilim] *is.* **1.** Döşeme, sedir, divan gibi yerlere serilen, genellikle renkli ve değişik desenlerle süslü, havsız, kalın yün veya kıl dokuma yaygı. **2.** Yoksulların veya dervişlerin giydiği kalın ve kaba üstlük; hırka. ⊡ **kilimi kebeyi sermek,** *Bir yere yerleşmek.*|| **kilimi suya bırakmak,** *{eAT} Kötü bir işi veya gidişi düzeltmekten vazgeçmek; işi oluruna bırakmak.*|| **kilimi suya salmak,** *{eAT}* → kilimi suya bırakmak.|| **kilim-pūş,** *Aba giyen; hırka giyen; derviş.*|| **kilim-şūy,** *Kilim, keçe, aba yıkayıcısı.*|| **kilim ucu,** *{ağız} Itır çiçeği.* [DS]

kilimbi, [? kilimbi] *{eT}* *is.* Şeytan adı. [EUTS]

kilimci, [kilim-ci] *is.* Kilim dokuyan veya satan kimse. ⊡ **kilimci ile kör hacı,** *Herhangi bir kimse.*

kilimcilik, -ği [kilim-ci-lik] *is.* **1.** Kilim dokuma işi; kilim dokuma sanatı. **2.** Kilim satma işi; kilim ticareti.

kilimli, [kilim-li] *sf.* **1.** (Yer için) üzerinde, içinde kilim bulunan. **2.** (Kişi için) kilime sahip olan; kilimi bulunan. ⊡ **kilimli büğe,** *{ağız} Boz renkli, uzun gagalı, çulluğa benzer bir kuş.* [DS]

kilindar, [? kilindar] *{ağız}* *is.* Dalyanlarda deniz tarafında balıkların sıkıştırıldığı ağ bölümü. [DS]

kilindir, [Far. kilindir كلندر] *is.* **1.** Şarap ölçeği. **2.** *{eAT} {OsT}* Küçük testi; emzikli su kabı.

kilindür, [Far. kilindür كلندر] *{eAT} {OsT}* *is.* → kilindir.

kiline, [Yun. khlīna [Tietze]] *{ağız}* *is.* Budanmış asma çubuğu. [DS]

kilisa¹, [Far. kilīsā كليسا](*kili:sa:*) *is.* Kilise.

kilisa², [kil-li + say] *{ağız}* *is.* Killi toprak. [DS]

kilise, [Lat. ecclesia / Yun. ekklesia] *is.* **1.** Hristiyanların tapınağı. **2.** Hristiyan mezheplerinden her biri. **3.** Hristiyanlara ait dinî kurum. **4.** Hristiyan doktrininin öğretilmesi, çeşitli dinî işlerin yönetimiyle görevli papa ve piskoposlar topluluğu. ⊡ **kilise adamları,** *Ruhban sınıftan olanların tümü.* || **kilise aleyhtarlığı,** *Rahiplerin veya rahipler sınıfının dünya işlerine karışmasına karşı cephe alanların tutumu.* || **kilise direği gibi,** *(Ense veya boyun için) çok kalın.* || **kilise hamursuzu,** *Bazı kiliselerde kudas ayininde sunulan ekmek.* || **kilise hukuku,** *Kilisenin kuruluşunu, işleyişini ve iç disiplinini düzenleyen kurallar bütünü.* || **kiliseler birliği,** *Bütün kiliselerin tek bir merkezden yönetilmesi için birleşmesini öngören hareket.* || **kilise önünde,** *Kilisede, dinî işlemleri ve ayinleri yapmaya yetkili rahip önünde.*

kilit, -ti, [Yun. kleidi > Far. kelīd / kilīd كليد] *is.* **1.** Anahtar, düğme, tokmak gibi takılıp çıkarılabilen bir parça veya uzaktan kumanda tekniği ile açılıp kapanabilen kapatma düzeneği. **2.** *dnz.* Bir yanı değirmi, öbür yanına demir çubuk geçirilmiş metal halka. **3.** Tekerleğin dingil çivisi. **4.** *{ağız}* Atların alnından alt çenesine kadar uzanan beyazlık. [DS] **5.** *{eAT}* Anahtar. **6.** *sf.* (Kişi veya bölüm için) bir kuruluş ya da örgütte bir işin çözümünün bağlı olduğu, çok önemli bilgi ve yetkilere sahip olan. ⊡ **kilidi küreği olmamak,** *1. (Yer için) her zaman açık ve girilebilir, alınabilir durumda olmak. 2. (Nesne için) saklanmamış, korunak altına alınmamış, kilitlenmemiş olmak.* || **kilit ağızlığı,** *Anahtarın girmesi için açılmış olan kilit üzerindeki delik.* || **kilit altına almak,** *Korunması, saklanması gereken bir şeyi kilitli bir yere koyarak saklamak.* || **kilit dili,** *1. Açılan kanadın sabitleştirilmesi için kilidin anahtarla sürülen küçük parçası. 2. {eAT} Anahtar.*|| **kilit düzeneği,** *bsy. Bilgisayar donanım veya yazılımında izinsiz ve yetkisiz erişimleri veya geçersiz işlemleri engelleyen düzenek.* || **kilit gibi olmak,** *Birbirine çok bağlı ve samimi olmak.* || **kilit kürek olmak,** *(Yer için) korumak; güvenilir bir kimsesi olmak.* || **kilit mevkii,** *mecaz. Bütün işlerin bağlı olduğu, önemli yer, makam veya nokta; kilit noktası.* || **kilit noktası,** *mecaz. Bütün işlerin bağlı olduğu, önemli yer, makam veya nokta; kilit mevki.*|| **kilit sarma,** *maden. Karşılıklı olarak iki ve daha çok bağ boyundurukları üzerine atılmış ve birbirine fırçalarla bağlanmış çift sarma.* || **kilit taşı,** *mim. Kubbe; kemer ve tonoz örtülerin tepe*

noktalarına konan ve üzerine yukarıdan binen ağırlıkla yanlardan yüklenen itmeleri yastık taşlarına aktaran taş; anahtar taşı. || **kilit vurmak,** *Kilitle kapatmak; kilitlemek; kilit takarak kapatmak.* || **kilit yeri,** *Kilidin yerleştiği yuva.* || **kilit yetkili,** *Son derece önemli bir yerde görev yapan kimse.*

kilitçi, [kilit-çi] *is.* Kilit yapan, takan veya tamir eden kimse.

kilitçik, -ği [kilit-çik] *is. dnz.* Kayıklarda küreklerin geçirildiği kısım.

kilitleme, [kilit-le-me] *is.* **1.** Kilitlemek eylemi; kilit ile kapama; kilit altına alma. **2.** Bir parçayı hareketsiz hâlde tutma eylemi.

kilitlemek, [kilit-le-mek] *gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* **1.** (Kilit için) anahtarı kullanarak kilidin dilini hareketli kanat içindeki yuvasına geçirmek; kilitli hâle getirmek. **2.** Üzerine kilit takmak; kilit altına almak. **3.** Birini veya bir şeyi kilitli yere koyarak üzerinden kapatmak. **4.** Daha iyi tutması için karşılıklı girinti ve çıkıntıları olan malzemeyi birbirine yapıştırmak veya takmak; kenetlemek. **5.** Sıkıca tutmak

kilitlenme, [kilit-le-n-me] *is.* **1.** Kilitli hâle gelme. **2.** Çeşitli nedenlerle tekerleklerin dönme hareketinin durması. **3.** Kilit sahibi olma; kilit edinme. **4.** Üzerine kilit takılma. ⮺ **kilitlenme önleyici sistem,** *Tekerleklerin kilitlenmesini önleyecek biçimde fren yapmayı sağlayan sistem; ABS.*

kilitlenmek, [kilit-le-n-mek] *edil. f. [-ir]* **1.** Kilit veya anahtarla kapanmak; kilitli hâle gelmek. **2.** Kilitli bir yere kapatılmak; kilit altına alınmak. **3.** *dönşl. f.* Birbirinin içine geçerek sıkıca bağlanmak; kenetlenmek. **4.** Çözümsüz duruma gelmek; tıkanmak. **5.** Kilit edinmek; kilit sahibi olmak. **6.** (Yer ve nesne için) üzerine kilit takılmak.

kilitletme, [kilit-le-t-me] *is.* Kilitleme işini yaptırma eylemi.

kilitletmek, [kilit-le-t-mek] *gçl. f. [-ir]* Kilitleme işini yaptırmak; kilit veya anahtarla kapattırmak; kilitlemesine sebep olmak.

kilitli, [kilit-li] *sf.* **1.** Kilidi olan; kilidi bulunan. **2.** Kilitlenmiş olan. **3.** *{ağız}* (At için) alt ve üst dudağı beyaz olan. [DS] **4.** *{ağız}* (Hayvan için) ağzının üstü siyah tüylerle kaplı olan. [DS] **5.** (Toprak için) çok sert ve taşlı. ⮺ **kilitli iğne,** *Çatal iğne; çengelli iğne.*

kilitmek, [kilit-mek] *{ağız} gçl. f. [-(d)-ir]* Elini ayağını ip ya da zincirle bağlamak. [DS]

kilitperi, [? kilitperi] *{ağız} is.* Kilitlerin içinde anahtarın çevirdiği ince dil. [DS]

kilitsiz, [kilit-siz] *sf.* **1.** Kilidi olmayan; kilidi bulunmayan. **2.** Kilitlenmemiş olan. ⮺ **kilitsiz küreksiz,** *Açıkta bulunan; kapalı bir yerde güven altına alınmamış olan; kilit altına alınmamış olan.*

kiliz, [? kiliz] *{ağız} is. bot.* Kamış; saz; hasır otu; kofa. [DS] ⮺ **kiliz balığı,** *zool. Sazangillerden Avrupa'da, Hazar Denizi'nde ve Türkiye'nin bütün tatlı sularında yaşayan, kışları kendisini çamura gömerek geçiren, çıplak başlı, vücudu pullu, hepçil bir tür sazan; mavritsa; tatlı su kayası; yeşil sazan, (Tinca tinca).*

kilizman, [kiliz-man / kiliz-men] *is.* Sazlık; kamışlık yer.

kilizme, [Yun. grein *(döndürmek)* > kirisma / kulisma] *{ağız} is.* Toprağı diz boyu sürerek ya da kazarak altını üstüne getirme. [DS]

kilk[1], [Far. kilk كلك] *{OsT} is.* Kamış kalem; kalem. ⮺ **kilk-i dürr-efşan,** *{OsT} Çok güzel yazan veya söyleyen; inci saçan kalem.* || **kilk-i i'câz,** *{OsT} Mucize derecesinde güzel ve düzgün yazan kalem.*

kilk, [? kilk] *{ağız} is.* Tarandıktan sonra yünün geriye kalan çöplü ve kepekli kısmı. [DS]

kilkit, -di [Yun. kérkida] *{ağız} is.* → kirkit. [DS]

killeme[1], [kil-le-me] *is.* **1.** Kile batırma veya kil ile işlemden geçirme. **2.** (Çamaşır için) killi toprağa bulayarak tokaçla yıkama. **3.** Şekeri beyazlatmak için kaynatılmış killi sudan geçirme işlemi.

killeme[2], [kül-le-me] *{ağız} is.* → külleme. [DS]

killemek, [kil-le-mek] *gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* **1.** Kile batırmak veya kil ile işlemden geçirmek. **2.** (Çamaşır için) killi toprağa bulayarak tokaçla yıkamak. **3.** Şekeri beyazlatmak için kaynatılmış killi sudan geçirmek.

killi, [kil-li] *sf.* **1.** İçinde veya birleşiminde kil bulunan. **2.** Kil ile karışmış olan. ⮺ **killi flaks,** *Gang kısmı kalker olduğu zaman demir cevheri veya metalürji kokuna yüksek fırınlarda karıştırılan ergitici.*|| **killi kayaç,** *Çok hidratlı alüminyum silikatlarından oluşan kayaç.* || **killi toprak,** *Kil birikimleriyle oluşan toprak katmam.*

killik[1], **-ği** [kir-lik] *{ağız} is.* **1.** Yeldirme. **2.** Dış gömleği. [DS]

killik[2], **-ği** [kil-lik] *is.* **1.** *{ağız}* Kil alınan yer; kil çıkarılan yer; kil yatağı; kil ocağı. [DS] **2.** Kil konulan yer.

killü, [kir-li] *{ağız} sf.* Kirli. [DS]

kilme, [kil-me ?] *{ağız} is.* **1.** Arabanın dört köşesine konulan kazık. **2.** Bağ çubuğu. [DS]

kilmek, [kel-mek] *{eT} gçsz. f. [-ür]* → kelmek. [OKD] [Yüknekî]

kilo, [Yun. khilioi *(bin)* > Fr. kilo] *(l ince söylenir) ön ek* **1.** Önüne getirildiği sembolü bin ile çarpan bir ön ek; sembolü: k. **2.** *is.* Kilogramın kısaltılmış şekli. ⮺ **kilo almak,** *Beslenme dolayısıyla vücudunun ağırlığı artmak; şişmanlamak.* || **kilo kaybetmek,** *Çeşitli nedenlerle vücut ağırlığının azalması; zayıflamak.* || **kilo vermek,** *Çeşitli nedenlerle vücut ağırlığının azalması; zayıflamak.*

kiloamper, [Fr. kiloampère] *is. elkt.* Bin amper değerindeki akım şiddeti birimi, sembolü: kA.

kiloampermetre, [Fr. kiloampèremètre] *(kiloamperme'tre) is.* On binlerle ifade edilen doğru akımları ölçen ve doğrudan doğruya okunmasını sağlayan aygıt.

kilobaz, [Fr. kilobase] *is. biy.* Nükleik asitlerde 1000 nükleotide eş değer uzunluk birimi. ⮺ **kilobaz çifti,** *biy. Nükleik asitlerde 1000 baz çiftine eş değer uzunluk birimi.*

kilogram, [Fr. kilogramme] *is.* Uluslar arası standart ölçüler sisteminde temel ağırlık birimi olup bir desimetreküp artı dört derecedeki saf suyun ağırlığı; kısaltması: kg.

kilogramağırlık, -ğı [Fr. kilogramme + T. ağır-lık] *is.* Bir kilogramlık bir kütleye Yer tarafından uygulanan kuvvete eşit kuvvet birimi; kilogramkuvvet; 9,81 nevtona eşit.

kilogramkuvvet, [Fr. kilogramme + Ar. kuvvet] *is.* Bir kilogramlık bir kütleye Yer tarafından uygulanan kuvvete eşit kuvvet birimi; kilogramağırlık; 9,81 nevtona eşit.

kilogrammetre, [Fr. kilogrammètre] *(kilogramme'tre) is.* Bir kilogram ağırlığındaki bir kuvvet tarafından, uygulandığı maddî bir noktanın kuvvet doğrultusunda bir metre yer değiştirmesiyle yapılan işe eşit iş birimi; sembolü: kgm; 9.81 jule eşittir.

kilohertz, [Fr. kilohertz] *is. fiz.* Saniyedeki titreşim sayısı bin olan elektromanyetik dalga boyu ölçüsü birimi; sembolü: kHz

kilojul, -lü [Fr. kilo-joule] *is. fiz.* Bin jul değerinde iş veya enerji birimi; 10^{10} erg; 10^2 kilogrammetre; sembolü: kj

kilokalori, [Fr. kilo-calorie] *is. fiz.* Değeri bin kalori olan ısı miktarı; büyük kalori; militerni; sembolü: kkal

kiloluk, -ğu [kilo-luk] *sf.* **1.** Ağırlığı bir kilogram gelen. **2.** (Bir sayı ile birlikte kullanıldığında) belirtilen miktar kadar ağırlığı olan.

kilometre, [Fr. kilo-metrè] *(kilome'tre) is.* Bin metreye eşit uzunluk ölçüsü birimi; sembolü: km ⮺ **kilometre kare,** *Kenarları birer kilometre olan bir karenin alanına eşit yüzey ölçüsü birimi; sembolü:* km^2 || **kilometre levhası,** *Yollar üzerinde kilometrelerin yazılı olduğu levha.* || **kilometre taşı,** *1. Şehirler arası yollarda bir şehirden diğer şehre giderken ne kadar yol alındığını veya bir sonraki şehre varmak için kaç kilometre kaldığı yazılı olan belirli aralıklarla dikilmiş taşlardan her biri. 2. mecaz. Önemli bir olayı veya durumu belirleyen, üzerinde durulması gereken geçiş noktası; dönüm noktası; aşım noktası.* || **kilometre yolcu,** *Bir yolcunun bir kilometre uzağa taşınmasını esas alan bir toplu taşımacılık ölçü birimi.*

kilomikronlar, [Fr. chylomicrons] *is. biy.* Plazmada ve diğer vücut sıvılarında bulunan ve bağırsaktan yağ dokusuna kolesterol, triasil gliseritler ve diğer lipitlerin taşınmasını sağlayan küçük lipoprotein parçacıkları.

kilosikl, [Fr. kilocycle] *is. fiz.* Saniyedeki devir sayısı bin olan bir elektrik akımının frekansına eşit birim.

kiloton, [Fr. kilotonne] *is.* **1.** Değeri bin ton olan kütle birimi; sembolü: kt. **2.** (Nükleer bomba veya mermiler için) bin ton trinitrotolüenin (TNT) patlamasıyla meydana gelen enerjiye eşit birim.

kilovat, [Fr. kilo + Watt] *is. fiz.* Değeri bin vat olan güç birimi; 1,36 beygir gücü; 10^2 kilogrammetre; sembolü: kW. ⮺ **kilovat saat,** *Gücü bir kilovat olan bir makinenin bir saat süreyle yaptığı işe eşit enerji veya iş birimi; 3,6 megajul veya 367.200 kilogrammetre ya da 860 kilokalori; sembolü: kW/saat*

kilovolt, [Fr. kilovolt] *is. fiz.* Potansiyel farkı bin volta eşit elektrik gerilimi birimi; sembolü: kV

kiloz, [? kiloz] *{ağız} is.* Tüyleri dökülmüş tavuk. [DS]

kils, [Ar. kils كلس] *{OsT} is.* Sönmemiş kireç; kireç.

kilsi, [Ar kilsī / kilsiyye كلسى / كلسيه] *(kilsi:) {OsT} sf.* Kireçli; kireç türünden olan.

kilt[1], [? kilt] *{ağız} is.* Yön; yan. [DS]

kilt[2], [İng. kilt] *is.* **1.** İskoç dağlılarının giydiği İskoç kumaşından yapılma kısa eteklik. **2.** Ekose kumaştan yapılan plise etek.

kiltan[1], [Far. gīl-dān] *{ağız} is.* Çanta. [DS]

kiltan[2], [? kiltan] *{ağız} is.* Fare. [DS]

kilte, [Ar. kilte كلته] *{OsT} is.* **1.** Demet; küme. **2.** *{ağız}* Saç, pantolon vb. tokası. [DS] **3.** *{ağız}* Yular. [DS] **4.** *{ağız}* İplikten ya da ipten örülmüş düğme iliği. [DS] **5.** *{ağız}* Düğme. [DS]

kilten[1], [Far. gīl-dān] *{ağız} is.* → kildan. [DS]

kilten[2], [? kilten] *{ağız} is.* Eklem yeri. [DS]

kilter, [Yun. khiltari [Tietze]] *{ağız} is.* Köpeklerin boynuna takılan halka. [DS]

kiltürmek, [kel-mek > kil-tür-mek / ketür-mek] *{eT} gçl. f.* Getirmek. [OKD] [Yüknekî]

kilükal, [Ar. ķīl ü ķāl *(denildi ve dedi)* قيل و قال] *is.* Söylenti; dedikodu; güftügû. ⮺ **kilükal etmek,** *Dedikodu yapmak; söylenti çıkarmak.*

kilüri, [Fr. chlurie] *is. tıp.* İdrarda emülsiyon hâlinde ve kilüs gibi sütsü bir görünüm veren yağ taneciklerinin bulunması durumu.

kilüs, [Fr. Yun. chymos > Ar. kīlūs / keylūs كيلوس] *ki:lü:s) {OsT} is.* Bağırsaktan gelen ve içinde yağ damlacıkları bulunan lenf. ⮺ **kilüs damarı,** *Kilüsü ince bağırsaktan alarak göğüs kanalına taşıyan damar.*

kilya, [İt. chiglia] *(ki'lya) is.* Geminin omurgası.

kilye, [Ar. kilye كليه] *{OsT} is.* Böbrek.

kilyetan, [Ar. kilyetān كليتان] *(kilyeta:n) {OsT} is. anat.* Böbrekler.

kilyeteyn, [Ar. kilyeteyn كليتين] *{OsT} is. anat.* İki böbrek.

kilyevi, [Ar. kilyevī كليوى] *{OsT} sf.* **1.** Böbreğe ait; böbrekle ilgili. **2.** Böbrek şeklinde olan.

kim[1], [*eT.* kim كم] *zm.* **1.** İnsanlar için kullanılan soru ve belirsizlik zamiri. *{eT} {eAT} (aynı)* [DLT] [EUTS] [İKPÖy.] [Üç İtigsizler] [KB] [Yüknekî] [DK] **2.** İnsanlar tarafından yapılan eylemin öznesi olan bir isim veya kişi bizzat öğrenilmek istendiğinde kullanılan soru zamiri; hangi kişi. *"Kim bağırdı? Kimi aradınız? Kime gidiyorsunuz?"* **3.** Aynı şekilde dolaylı anlatımda bağımlı soru cümleciğinin başında kullanılır. *"Kime başvuracağını o da bilmiyor."* **4.** (İlgi halinde) iyeliğin hangi kişiye ait olduğunu sormak için kullanılır. *"Kimin oğlusun?"* **5.** Kişilerle ilgili olarak genelleme ve belirsizlik ifade etmekte kullanılır; herhangi biri; her kim; rastgele biri. *"Kime gitsen olur."* **6.** Cevap beklenmeyen soru cümlesini olumsuzlaştırmak için kullanılır; hiç kimse. *"Böyle bir durumda kimden yardım umabilirsin?"* **7.** (Yükleme hâlinde) bir grup oluşturan bireyleri, nesneleri birbirinden ayırmak için kullanılır; kimisi. *"Kimine az, kimine çok, kimine de yok vermiş Allah. Ağaçların kimi küçük kalmış."* **8.** *{eT}* Belirsizlik zamiri; her kim. [İKPÖy.] **9.** Kimler. [DLT] [EUTS] [Üç İtigsizler] **10.** *{eT} {eAT}* (Olumsuz) hiç kimse. [EUTS] [İKPÖy.] **11.** *{eAT}* Kimse ki. *"Şu kim kendi āsāyişin gözetir / Ayağın kilimi kadar uzatır."* Hoca Mesud **12.** *{eAT} {OsT}* Kimi; kimisi. *"Sazlar çalınır, kim oynar, kim karsar."*M. Darîr ⧉ **kim bilir,** *1. Bir olay veya durumla ilgili olarak belirsizlik ifade eder. 2. Olabileceğine inanılan şeyler için kullanılır; olasılık veya olabilirlik bildirir.* || **kim bilür vardır,** *{eAT} Bilen kim vardır?*|| **kime gerekse,** *{eAT} İhtiyacı olana.*|| **kime ne,** *"Kimseyi ilgilendirmez, kimsenin karışmaya hakkı yok." anlamında kullanılır.* || **kime niyet, kime kısmet,** *Bir kimse için hazırlanan bir şeyden çeşitli nedenlerle hiç ilgisi olmayan veya o anda akla gelmeyen birinin yararlanması durumunda söylenir; biz filan için hazırlamıştık, oysa falan kişiye yaradı.*|| **kimi kimsesi olmamak,** *Hiçbir yakını veya koruyucusu bulunmamak; kimsesiz kalmak.* || **kimin arabasına binerse onun türküsünü çalmak,** *Davranışlarını kendisine çıkar sağlayan kişi veya gruba göre düzenlemek; dalkavukluk etmek.*|| **kimiñ eksüği,** *{eAT} Kimin nesine gerek; hiç kimseyi ilgilendirmez.*|| **kimin iki,** *{eAT} Kimin acaba; kimin ki; kimin ola?*|| **kimin nesi,** *Hakkında bilgi edinilemeyen ve merak edilen kişi için kullanılır; hangi çevredendir; yakınları, soyu sopu kimdir?* || **... kim, ... kim,** *Bir kişi ile ona yakıştırılan durum, olay veya kimse arasında bir ilgi ve bağ bulunmadığını belirtmek için kullanılır.* || **kim kime, dum duma,** *1. (Yer için) düzensiz. 2. Kişiler birbirinden habersiz. 3. Hiç kimseye ilgi gösterilmez bir hâlde.* || **kim oluyor,** *(Bir kimsenin başkalarına karışmaya kalkışması durumunda) "Buna hakkı yok. Kendini ne sanıyor? Ona ne?" anlamında kullanılır.* || **Kim takar Yalova kaymakamını?** *Bir kimseye değer verilmediğini, sözü geçen durumda hiçbir yetki ve ilgisinin bulunmadığını belirtmek için kullanılır; onu kimse dinlemez; onu hiç umursamam; önem vermem; o kendini ne sanıyor?* || **kim vurduya gitmek,** *Kalabalık bir yerde dövülen veya öldürülen kimseyi kimin vurduğu veya öldürdüğü belli olmamak; karışıklıktan asıl failin kim olduğu bilinmemek; kim tarafından yapıldığı belli olmamak.*

kim[2], [kim كيم / كم] *{eT} bağ.* **1.** "Ki" bağlacının eskiden kullanılan biçimi; sebep bildiren bağlaç; çünkü. [İKPÖy.] **2.** *{eT}* Amaç bildiren bağlaç; ... için. [İKPÖy.] **3.** Ki. *{eAT} {OsT} (aynı)* [EUTS] [İKPÖy.] [OKD] [Gabain] **4.** *{eT}* Ola ki; eğer; şayet. [EUTS] ⧉ **kim me?** *{eT} Kim olursa olsun.* [EUTS]

kim[3], [kim] *{eT}* İlgi zamiri; ki; *{eAT} (aynı).* [İKPÖy.] [DK]

kim[4], [Ar. kimm كم] *{OsT} is. bot.* Çiçek kapçığı; çanak yaprağı; çiçek kâsesi.

kim[5], [? kim] *{ağız} is.* Kuşak. [DS]

kimam, [Ar. kimām كمام] *(kima:m) {OsT} is.* **1.** *bot.* Tomurcuklar. **2.** Hayvan ağızlığı; burunduruk.

kimbag, [Çin. kimbag] *{eT} is.* Yaprak halinde altın. [EUTS]

kimdan, [? kimdan] *{ağız} is.* Evlilik dışı doğan çocuk. [DS]

kime, [kemī] *{eT} is.* Gemi. [KB]

kimece, [kim-e-ce] *{ağız} zf.* (Vermek, istemek için) kime. [DS]

kimeçi, [kemi-çi] *{eT} is.* Gemici; kayıkçı. [Nevâyî]

kimek, [ked-mek > kī-mek] *(ki:mek) {eT} gçl. f. [-yür]* Giymek. [Yüknekî]

kimerde, [kim(i) + er-mek > kimerde كمرده] *{OsT} zf.* Ara sıra; bazen. *"Kimerde kimerde belirsiz olur / O yârin bir kılca yoktur beli."* Edirneli Nazmî

kimerse, [kim+er-se كمرسه] *{eT} {eAT} zm.* Kim ise; kimse.

kimesne, [kim + i-se + ne > kimesne كمسنه] *{eAT} {OsT} is.* Kimse.

kimez, [kim-ez] *{ağız} sf.* Biraz. [DS]

kimi[1], [kim-i كيمى / كمى] *zm.* **1.** Bazıları; bazısı. **2.** *{eAT} {OsT}* Kimisi; kimisini. **3.** *sf.* Sınırlı ancak belirsiz bir çokluğu belirtir; bazı; birtakım. ⧉ **Kimi köprü bulamaz geçmeye, kimi de su bulamaz**

içmeye. *Herkese düşen nasip farklı farklıdır.* || **Kimine hay hay, kimine vay vay.** *Olayların, kimine yararken kimine de zarar verdiğini anlatmak için kullanılır.* || **Kiminin parası, kiminin duası,** *Her şey para için yapılmaz; çalışma bazen para kazanmak, bazen de hayır için yapılır.* || **kimi zaman,** *Ara sıra; bazen.*

kimi[2], [kemi] *{eT} is.* → kemi. [Gabain] [EUTS] [DLT]

kimi[3], [kibi / kimi] *{ağız} e.* Gibi. [DS]

kimin, [kibi-n / kimi-n] *{ağız} e.* Gibi. [DS]

kimince, [kim-i-n-ce كمنجه] *{eAT} zm.* Kimi; kimisi. *"Kimincesi Sur şehrine vardılar."* Erzurumlu M. Darîr

kimirtlek, -ği [kim-ir-t-le-k] *{ağız} is.* **1.** Gırtlak. **2.** Kıkırdak. **3.** *sf.* (Kişi için) tuhaf. [DS]

kimisi, [kim-i-s-i] *zm.* Bazısı; birtakımı; kimi.

kimişke, [*kem-mek > kem-iş-mek > kemiş-ke ?] *{eT} is.* Kâşgar'da çıkan üretilen bir keçe. [DLT]

kimişmek, [*kem-mek > kem-iş-mek / kimiş-mek] *{eT} gçl. f. [-ür]* → kemişmek. [Yüknekî]

kimiye, [? kimiye] *{ağız} is.* Büyük gelir yeri; hazine. [DS]

kimken, [kim-i + i-ken] *{ağız} zf.* Ara sıra; arada bir. [DS

kimlik, -ği [kim-lik] *is.* **1.** Bir kimsenin toplum içinde, insana özgü olan özellik ve niteliklerle belirli bir insan olmasını sağlayan şartların bütünü, birinin belli bir kişi olmasını sağlayan şartların tümü; hüviyet, *(1944).* **2.** Bir kimsenin kim olduğunu tanıtlayan belge; kimlik belgesi; kimlik kartı; hüviyet kartı. **3.** (Nesneler için) tanımaya ve belirlemeye yarayan özelliklerin bütünü. ⮺ **kimlik belgesi,** *Bir kimsenin kim olduğunu tanıtlayan belge; hüviyet cüzdanı.*|| **kimlik kartı,** *Bir kimsenin kim olduğunu tanıtlayan belge; hüviyet cüzdanı.*

kimlikçe, [kimlik-çe] *is. kütp.* Bir kitabın iç kapağının *"b yüzü"*nde yer alan kaynakça notu ile basım kaydı.

kimono, [Jap. kimono *(giyecek)* > İng. kimono] *(kimo'no) is.* **1.** Önden çapraz olarak kavuşturulan ve geniş bir kemerle bağlanan, Japonya'da hem erkeklerin hem de kadınların giydiği uzun kollu ve uzun etekli geniş bir elbise. **2.** Geniş kollu sabahlık.

kimnon, [Ar. kemmün => كمونن] *{OsT} is.* Kimyon.

kimse, [kim + er-se / kim + i-se] *is.* **1.** Kim olduğu bilinmeyen ve belirtilmeyen herhangi bir kişi; şahıs; nefer. **2.** *zm. (ki'mse)* (Olumsuz cümlelerde) hiçbir insan; hiçbir kişi. *{eAT} (aynı)* [DK] **3.** *{eAT}* Kim olsa; herkes. *"Aşak budağın yemişin kimse yer."* Hoca Mesud ⮺ **kimsesi olmamak,** *Bir yakını veya arkadaşı bulunmamak.*

kimsecik, -ği [kimse-cik] *(ki'msecik) zm.* (Olumsuz cümlelerde) hiç kimse; hiçbir kişi; tek bir kişi bile.

kimsecikler, [kimse-cik-ler] *(kimsecikler) zm.* (Olumsuz cümlelerde) hiç kimse; hiçbir kişi; tek bir kişi bile.

kimsemiz, [kim + i-se-miz كيمسمز] *{eAT} zm.* Bizden hiçbir kimse; hiç birimiz.

kimsen, [Çin. chin hsien *(altın iplik)*] *{eT} is.* Başlıkları ve kavukları süslemekte kullanılan altın kırıntıları. [DLT]

kimsene, [kim + er-se + ne كمسنه] *{eAT} zm.* Kimse. [DK]

kimseniz, [kim + er-se-ñ-iz كمساكز] *{eAT} zm.* İçinizden biri; biriniz; herhangi biriniz.

kimsesi, [kimse-s-i كيمسه سى] *{eAT} zm.* Hiç biri.

kimsesiz, [kimse-siz] *sf* **1.** Anası babası, bir yakını, arkadaşı veya bir koruyucusu olmayan. **2.** (Yer için) hiç kimse bulunmayan; insansız; boş.

kimsesizlik, -ği [kimse-siz-lik] *(ki'msesizlik) is.* Kimsesiz olma durumu; yalnızlık,

kimtik, -ği [kim-(i)t-ik] *{ağız} is.* Fiske. [DS]

kimünçe, [kimün-çe ?] *{eT} is.* Sivrisinek. [DLT]

kimüs, [Yun. chymos > Lat. chymus > Ar. kīmüs / keymüs كيموس] *{OsT} is.* Yemeklerin mide öz suyu ile karıştıktan sonra aldığı durum; keymus.

kimya, [Yun. khemeia *(öz su; usare; iksir)* > Ar. kīmyā' كيمياء] *(kimya:) {OsT} is.* **1.** Maddelerin temel yapılarını, birleşimlerini, dönüşümlerini; çözümleme; birleşim ve üretim yöntemlerini inceleyen bilim; simya ilmi. **2.** *mecaz.* Üstün özellikleri dolayısıyla çok değerli sayılan şey; az bulunan ve çok değerli şey. ⮺ **kimya doğrulumu,** *bot. Bitkilerde kimyasal maddelere karşı olan yönelme durumu; şimiotropizm.* || **kimyā-eser,** *{OsT} İksir gibi etkili olan, şifa verici şey.* || **kimya göçümü,** *biy. Bir hücreli varlıklarda, kimyasal maddelerin etkisi altında görülen yaklaşma ve uzaklaşma biçimindeki yer değiştirme hareketi; şimiotaksi.* || **kimya harbi,** *Zehirli kimyasal maddelerin top, roket ve diğer silahlarla kullanıldığı savaş.* || **kimya muadelesi,** *{OsT} Kimya denklemi.* || **kimya olmak,** *Bulunmaz olmak.* || **kimyā-yı ahmer,** *{OsT} Eskiden çeşitli madenleri altına çevirme özelliği olduğu sanılan taş; filozof taşı.* || **kimyā-yı bātıl,** *{OsT} Eskiden simyacıların konusu olan şeyler.* || **kimyā-yı can,** *{OsT} Can iksiri; şarap.* || **kimyā-yı cedit,** *{OsT} Yeni kimya; kimya bilimi.* || **kimyā-yı ekber,** *{OsT} Eskiden simyacıların sonsuz hayatı sağlayacağınainandıkları ve bazı şeylerden altın ya da gümüş elde edileceğini düşündükleri iksir.* || **kimyā-yı fizikî,** *{OsT} Fiziksel kimya.* || **kimyā-yı gayr-i uzvî,** *{OsT} İnorganik kimya.* || **kimyā-yı harûrî,** *{OsT} Isı kimyası.* || **kimyā-yı maānî,** *{OsT} Gerçeğin araştırılması.* || **kimyā-yı ma'denî,** *{OsT} Kimya biliminin madenleri inceleyen dalı.* || **kimyā-yı saādet,** *{OsT} 1. Mutluluk iksiri. 2. Nefse ait*

şeylerden vazgeçerek erdeme ulaşma.|| **kimyā-yı uzvî,** *{OsT} Organik kimya.*

kimyaca, [kimya-ca] *(kimya'ca) zf.* Kimya bakımından; kimya yoluyla. ⊡ **kimyaca mücerret,** *Kimya bakımından soyut ve yalın olan şey.*|| **kimyaca saf,** *Kimya bakımından katışıksız durumda olan şey.*

kimyacı, [kimya-cı] *(kimya:cı) is.* **1.** Kimya ile uğraşan kişi; kimya bilen adam; kimyager. **2.** Kimya dersi veren öğretmen.

kimyacılık, -ğı [kimya-cı-lık] *(kimya:cılık) is.* Kimyacı olma durumu; kimya uzmanlığı mesleği; kimyagerlik.

kimyager, [Ar. kimyā' + Far. -ger كيمياگر] *(kimya:-ger) is.* Kimya uzmanı; kimyacı.

kimyasal, [kimya-sal] *(kimya:sal) sf.* Kimyaya ait; kimya ile ilgili; kimyevi. ⊡ **kimyasal gazışı,** *Bazı kimyasal tepkimeler sırasında meydana gelen soğuk ışık yayımı.* || **kimyasal harekât,** *as. Savaşlarda bazı kimyasal maddelerin düşmanı yok etmek için kullanıldığı askerî harekât.* || **kimyasal sentez,** *biy. Bazı bakterilerin ihtiyaçları olan organik maddeleri doğrudan doğruya yaptığı sentez; kemosentez.* || **kimyasal zayiat,** *as. Bir kimyasal harekâtta ölen ve savaş dışı kalan kişi ve canlılar.*

kimyevi, [Ar. kimyevī كيميوى] *(kimyevi:) {OsT} sf.* Kimya ile ilgili; kimyaya ait; kimyasal. ⊡ **kimyevi aksü'l-amel,** *{OsT} kim. Kimyasal tepkime.*

kimyon, [Yun. kyminon > Ar. kemmūn كمون] *is. bot.* **1.** Maydanozgillerden tohumları bahar olarak kullanılan, yarım metre boyunda, beyaz veya pembe çiçekli, tohumları keskin ve hoş kokulu, sinirleri uyarıcı, mideyi yatıştırıcı, bağırsak gazlarını giderici özellikte, bir yıllık, ıtırlı ve otsu bitki, *(Cuminum cyminum).* **2.** Bu bitkinin tohumlarının öğütülmesi ile elde edilen ve bahar olarak kullanılan toz.

kimyoni, [Osm. kimyonī كيميونى] *(kimyoni:) {OsT} sf.* **1.** Kahverengiye çalan yeşil renkte olan; açık zeytuni renk; adaçayı yeşili. **2.** *mecaz.* Samimiyetsiz.

kimyonlu, [kimyon-lu] *sf.* İçinde kimyon bulunan.

kimyotrof, [Fr. chimiotrophe] *sf.* (Bakteri için) kimyasal sentez yoluyla besinlerini sağlayan.

kimyotropizm, [Fr. chimiotropisme] *is.* Gelişmekte olan bir organizma veya organın kimyasal maddeler sebebiyle bu kimyasal maddeye doğru veya ters yana yönelmesi olayı; kimya doğrulumu.

-kin[1], [Çin. kun *(sürü; kalabalık; topluluk; toplantı; sınıf; türdeş)* > -kun / -kün / -kın / -kin / -ġın / -gin / -ġun / -gün] *{eT.} yap. e.* → -kün.

-kin[2], [-kın / -kin] *{eT} yap. e.* → -kın.

kin[1], [Far. kīn كين] *{OsT} (ki:n) is.* Bir kişi veya şeye karşı öç alma amacını güden şiddetli ve gizli düşmanlık; garez. ⊡ **kîn-ā-kîn,** *Kin ile dolu.*|| **kînāver,** *Kin besleyen; kinci.*|| **kin bağlamak,** *Öç almak amacıyla birine karşı şiddetli ve gizli düşmanlık içinde bulunmak.* || **kin beslemek,** *Öç alma duygu ve isteğini sürdürmek.*|| **kin biçmek,** *{eAT} Öç almaya hazırlanmak; kin beslemek.*|| **kin dartmak,** *{eAT} Kin gütmek.*|| **kin davşırmak,** *{ağız} Kin tutmak; kin beslemek; kin gütmek.* [DS]|| **kin duymak,** *Öç alma duygusu içinde bulunmak veya bu duyguyu hissetmek.*|| **kin gütmek,** *Öç alma duygu ve isteğini sürdürmek.* || **kinini ödemek,** *{OsT} Kinini yatıştıracak bir karşılıkta bulunmak.*|| **kîn-i peleng,** *{OsT} mecaz. Devamlı sürdürülen bir türlü sona erdirilemeyen kin; kaplan kini; deve kini.*|| **kin irkmek,** *{OsT} Kin ve intikam duygusu beslemek.*|| **kin saklamak,** *Geçmişe ait düşmanlık yaratan olayı unutmamak ve düşmanlığı sürdürmek.*|| **kin tutmak,** *Öç alma duygu ve isteğini sürdürmek.*|| **kin tutmaz,** *Hoşgörü sahibi olduğu için düşmanlık beslemeyen.*

kin[2], [ken / kin] *{eT} is.* Akraba. [ETY]

kin[3], [ki / ke *(içerdeki; iç; içine girmiş)* > ki-n] *{eT} is.* **1.** Göbek. [İKPÖy.] **2.** Misk; misk kokusu; iyi bir koku; güzel koku. [EUTS] [KB]⊡ **kin agırlıg,** *{eT} Tenasül uzvu; cinsel organ.* [EUTS]

kin[4], [kıın / kıyn] *{eT} is.* Azap; ceza. [Gabain]

kin[5], [kin] *{eT} is.* **1.** Sonra; son; istikbal; gelecek. [EUTS] [ETY] [KB] [Gabain] [Üç İtigsizler] **2.** Arka; sırt; geri. [KB] [Gabain]

kin[6], [Çin. kin] *{eT} is.* İpekli kumaş. [EUTS]

kinane, [Ar. kināne كنانه] *(kina:ne) {OsT} is.* Okluk; ok kılıfı; sadak.

kinar, [Far. kenār] *{ağız} is.* Kıyı. [DS]

kinayat, -ti [Ar. kināyāt كنايات] *(kina:ya:t) {OsT} is.* Kinayeler.

kinaye, [Ar. kināye كنايه] *(kina:ye) {OsT} is.* **1.** Düşünüleni doğrudan değil de dolaylı yoldan anlatan söz; dolaylı anlatım . **2.** Üstü kapalı, dokunaklı ve sitemli söz. **3.** *ed.* Bir düşüncenin açık söylenmesinin hoş olmayacağı durumlarda, sözün hem mecaz hem de gerçek anlamıyla kullanılması ve mecaz anlamın kastedilmesi sanatı. ⊡ **kināye-i baîde,** *{OsT} Uzak veya gizli mecaz.*|| **kināye-i hafife,** *{OsT} 1. Kinayemsi söz veya şiir. 2. Uzak veya gizli mecaz.*|| **kināye-i karîbe,** *{OsT} {OsT} Başka bir anlama gelmesi ihtimali olmayan apaçık kinaye.*|| **kināye-i vazıha,** *{OsT} Başka bir anlama gelmesi ihtimali olmayan apaçık kinaye.*

kinayeli, [kinaye-li] *(kina:yelı) sf.* (Söz için) içinde kinaye bulunan.

kinayın, [Ar. kināye => kinay-ın] *{ağız} is.* Üstü örtülü, dokunaklı söz. [DS]

kinaz, [Yun. kinesis > Fr. kinase] *is. biy. kim.* Başka bir enzimi etkin kılma özelliği olan enzim.

kincek, -ği [kin-cek] *{ağız}* *is.* Öfke; kızgınlık; kin. [DS]

kincer, [Far. kincer کنجر] *{OsT}* *is.* Büyük fil.

kinci, [kin-ci] *sf.* Öç alma duygusu içinde bulunan; kin tutan; kindar.

kincil, [kin-cil] *{ağız}* *sf.* İntikamcı. [DS]

kincilik, -ği [kin-ci-lik] *is.* Kinci olma durumu; kindarlık; kin tutma.

kindar, [Far. kīn-dār کیندار] *(ki:nda:r)* *{OsT}* *sf.* Öç alma duygusu içinde bulunan; kin tutan; kinci.

kindaran, [Far. kīn-dār-ān کینداران] *(kinda:ra:n)* *{OsT}* *is.* Kin tutanlar; kinciler; kindarlar.

kindarane, [Far. kīn-dār-āne کیندارانه] *(kinda:ra:ne)* *{OsT}* *zf.* Kin tutan kimselere yakışır biçimde; kinci olarak; kincilikle; kindarcasına.

kindarlık, -ğı [kindar-lık] *is.* Kinci olma durumu; kincilik; kin tutma.

kindik[1], -ği [kin-dik / kin-tik] *{eT}* *is.* **1.** Göbek; insan göbeği. *{ağız} (aynı)* [DS]. **2.** Merkez. [Clauson]

kindik[2], -ği [kin-dik] *{ağız}* *is.* Ayak uzatma; çelme. [DS]

kindik[3], -ği [kin-dik] *{ağız}* *is.* Çoban köpeği. [DS]

kindiklig, [kin-dik-lig] *{eT}* *sf.* Göbekli.

kindir[1], [? kindir] *{ağız}* *is.* Pantolon. [DS]

kindir[2], [? kindir] *{ağız}* *is.* Köy muhtarı. [DS]

kindirek, -ği [Yun. khilindros [Tietze]] *{ağız}* *is.* Hamur açmakta kullanılan merdane. [DS]

kindü, [kendi / kindü] *{eT}* *zm.* Kendi. [Yüknekî]

-kine, [-k ıya / kiye / -kına / -kine] *{eT}* *yap. e.* → -kıya.

kine[1], [Far. kīn > kīne کینه] *(ki:ne)* *{OsT}* *is.* Gönülde gizlenen düşmanlık; kin. ☞ **kîne-cû,** *{OsT} İntikam almak isteyen.*|| **kîne-dār,** *{OsT} Kin tutan; kinci; kindar.*|| **kîne-gâh,** *{OsT} Vuruşma yeri.*|| **kîne-hâh,** *{OsT} İntikam almak isteyen.*|| **kîne-keş,** *{OsT} İntikam alan.*|| **kîne-meşhûn,** *{OsT} Kin ile dolu.*|| **kîn-ver,** *{OsT} Kin duyan; kinci.*

kine[2], [kinē] *(kine:)* *{eT}* *bağ.* Yine; bizzat; ve. [EUTS] [OKD]

kinefe, [Ar. kināfe] *{ağız}* *is.* Kadayıf. [DS]

kinematik, -ği [Yun. kinematos > Fr. cinématique] *is. fiz.* Nedenleri dışında hareketin yörünge ve zamana bağlı olarak hız, ivme gibi konularını inceleyen mekanik dalı; sinematik.

kinergemek, [Moğ. kiner-gē-mek] *{eT}* *is.* Sermek; döşemek; yaymak; açmak. [Nevâyî]

kinestezi, [Fr. kinesthésie] *is. fizy.* Vücuttaki çeşitli kısımların birbirine bağlı olarak hareket edişini, vücudunun bütün hareketlerini ve konumunu bilinçli olarak algılamayı sağlayan bedensel duyumların tümü; kas duyumlarının tümü; devin duyum.

kinet, [? kenet] *{ağız}* *is.* Kenet. [DS]

kinetik, -ği [Yun. kinesis > kinetikos > Fr. cinétique] *sf.* **1.** Hareketle ilgili; harekete ait. **2.** Hareket sebebiyle oluşan. **3.** *is. fiz.* Hareketleri inceleyen mekanik dalı. **4.** *kim.* Kimyasal tepkime hızlarını inceleyen bilim dalı. **5.** *fel.* Hareket hâlinde bulunan maddî parçacıkların ve bunlara bağlı enerjinin temel varlıklar olduğunu, kuvveti enerjinin aktarılması ve değiş tokuşu ile belirdiğini savunan görüş. ☞ **kinetik enerji,** *Hareket halindeki cisimlerin bu hareketlerinden dolayı kazanmış oldukları enerji; bir cismin hareketini sağlayan ve hareket halindeki cisimlerde bulunan enerji; hareket enerjisi.*|| **kinetik sanatlar,** *Güzellik duygusu yaratmak amacıyla, sun'î ışıktan, parıltısından ve hareketlerin oluşturduğu göz yanılmasından faydalanarak biçimleri karıştırmasından meydana getirilmiş yarı otomatik eserler.*

kinetlemek, [kenet-le-mek] *{ağız}* *gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* Kenetlemek; bağlamak; tutturmak. [DS]

kinetlenmek, [kenet-le-n-mek] *{ağız}* *edil. f. [-ir]* Kenetlenmek. [DS]

kinetli, [kenet-li] *{ağız}* *sf.* Kenetli. [DS]

kineyit, -di [? kineyit] *{ağız}* *is.* Arıların bal yapmak için topladıkları maddeler; balözü. [DS]

kinez[1], [kin-ez] *{ağız}* *zf.* Sanırım; galiba. [DS]

kinez[2], [king *(yans.)* > kin-ez] *{ağız}* *is.* Ceviz. [DS]

king[1], [kang / king *(yans.)*] *is.* Zıplamayı, fingirdemeyi anlatan kök. [Zülfikar] *king-ir-de-mek*

king[2], [kēñ] *{eT}* *sf.* **1.** Geniş; mufassal. [KB] [Yüknekî] [Gabain] **2.** En; genişlik. [EUTS] [DLT] [Üç İtigsizler]

king[3], [kiñ] *{eT}* *sf.* Tıpkı; aynı; tam. [EUTS]

kinge, [kiñ-ē] *{eT}* *sf.* Geniş. [KB]

kingemek, [kiñ-ē-mek] *{eT}* *gçl. f. [-r]* Danışmak; görüşmek. [KB]

kingeş, [kiñ-ē-mek > kañ-e-ş] *{eT}* *is.* **1.** Danışma; görüşme. [KB] **2.** Düşünme. [KB]

kingeşçi, [kiñ-ē-mek > kiñ-e-ş-mek > kiñ-ē-ş-çi] *{eT}* *is.* Danışman; müşavir. [KB]

kingeşinmek, [kéñ *(yans.)* > kēñ-eş-mek > kiñeş-in-mek] *(kiñeşinmek)* *{eT}* *dönşl. f. [-ür]* → kengeşmek. [EUTS] [Gabain]

kingeşmek, [kéñ *(yans.)* > kēñ-eş-mek] *(kiñeşmek)* *{eT}* *işteş. f. [-ür]* → kengeşmek. [KB] [OKD] [Gabain]

kingir, [king *(yans.)* > king-ir] *is.* Zıplamayı, fingirdemeyi anlatan yansımalı gövde. ☞ **kingir kingir,** *{ağız} (Gülmek için) kıkır kıkır.* [DS]

kingirdemek, [king *(yans.)* > king-ir-de-mek] *{ağız}* *gçsz. f. [-r] [-d(ı)-yor]* Fingirdemek. [DS]

kingitmek, [kēñ *(geniş)* > kēñ-ü-mek > keñ-üt-mek] *(kiñitmek)* *{eT}* *gçl. f.* → kengütmek. [DLT]

kingrenmek, [keñ *(yans.)* > kēñ-rē-mek > keñre-n-mek] *(kiñrenmek)* *{eT}* *dönşl. f. [-ür]* → kengrenmek. [EUTS]

kingrü, [keñ *(geniş)* > kẽñ-ür-mek > keñ(ü)r-ü] *(kiñrü:)* *{eT}* *sf.* → kingürü. [Yüknekî]

kingrünmek, [keñ *(geniş)* > kẽñ-ür-mek > keñ(ü)r-ün-mek] *(kiñrünmek)* *{eT}* *dönşl. f.* *[-ür]* Genişlemek. [DLT]

kingsürmek, [kik-mek > kik-iş-mek > kik(i)ş-ür-mek] *(kiñsürmek)* *{eT}* *gçsz. f.* *[-ür]* Kıyam etmek; ayaklanmak; ayağa kalkmak. [ETY]

kingşürmek, [kik-mek > kik-iş-mek > kik(i)ş-ür-mek] *(kiñşürmek)* *{eT}* *gçl. f.* *[-ür]* → kikşürmek. [DLT]

kingümek, [keñ *(geniş)* > kẽñ-ü-mek] *(kiñü:mek)* *{eT}* *gçsz. f.* *[-ür]* Genişlemek. [DLT] [KB]

kingürmek, [keñ *(geniş)* > kẽñ-ür-mek] *(kiñürmek)* *{eT}* *gçl. f.* *[-ür]* Genişletmek. [Üç İtigsizler] [DLT] [KB]

kingürtmek, [keñ *(geniş)* > kẽñ-ür-mek > keñür-t-mek] *(kiñürtmek)* *{eT}* *gçl. f.* *[-ür]* **1.** Genişletmek. [EUTS] [Gabain] **2.** Tefsir etmek; yorumlamak. [EUTS] [Gabain]

kingürü, [keñ *(geniş)* > kẽñ-ür-mek > keñ(ü)r-ü] *(kiñürü:)* *{eT}* *sf.* **1.** Tıpkı; aynı; tam. [EUTS] **2.** Geniş bir surette; mufassal. [EUTS] [Gabain]

kingütmek, [keñ *(geniş)* > kẽñ-ü-mek > keñü-t-mek] *(kiñütmek)* *{eT}* *gçl. f.* *[-ür]* **1.** Genişletmek. [EUTS] [KB] [Gabain] **2.** Bollaştırmak. [KB]

kinidin, [Fr. quinidine] *is. ecz.* Kalp atışlarını düzenleyici olarak kullanılan ve kınakınada bulunan bir alkaloit.

kinifi, [? kinifi] *{ağız}* *is.* Çelik çomak oyunu. [DS]

kinik, -ği [Yun. kynos *(köpek)* > Lat. cynicus > Fr. cynique] *is.* **1.** *fel.* İnsanın erdem ve mutluluğa hiçbir değere bağlı olmadan, bütün gereksinmelerden sıyrılarak bağımsız kaldığı zaman ulaşabileceğini savunan öğreti taraflısı; kinizm yanlısı; kelbî. **2.** *psikol.* Toplum hayatının sınırlamalarına aldırmadan yalnız kendi istek ve içgüdülerinin yönlendiriciliğine göre hareket eden. **3.** *sf.* Kinik öğretisine ilişkin; kinik öğretisine bağlı olan.

kinikmek[1], [kin-mek > kin-ik-mek] *{eT}* *gçsz. f.* *[-ür]* Gecikmek. [KB]

kinikmek[2], [kin > kin-ik-mek] *{ağız}* *gçsz. f.* *[-(ğ)ir]* Öfkelenmek; kin tutmak. [DS]

kiniktirmek, [kin-ik-tir-mek] *{ağız}* *gçl. f.* *[-ir]* Birinin kin tutmasına sebep olmak. [DS]

kinilmek[1], [kén > kén-il-mek] *{eT}* *gçsz. f.* Zayıflamak. [Clauson]

kinilmek[2], [kin-mek > kin-il-mek] *{eT}* *edil. f.* Gecikilmek. [KB]

kinin, [Keçua. kina *(kabuk)* > İsp. quinquina > Fr. quinine] *is. ecz.* Kınakınadan elde edilen ve sıtma tedavisinde kullanılan beyaz bir alkaloit: $C_{20}H_{24}N_2O_2$. ⊡ **kinin gibi,** *Çok acı.*|| **kinin sülfatı,** *Tedavide kullanılan kinin tuzlarından biri; sulfata.*

kininli, [kinin-li] *is.* İçinde kinin bulunan; kinin katılmış olan.

kininte, [kin *(sonra)* > kin-in-te] *{eT}* *zf.* Gelecekte; istikbalde. [EUTS]

kiniş, [kin-iş] *{ağız}* *is.* Marangozlukta birbirine geçmesini sağlamak üzere tahta üzerinde boydan boya açılan kara veya dikdörtgen kesitli kanal. [DS] ⊡ **kiniş açmak,** *Tahta üzerinde boydan boya rende veya freze ile kiniş meydana getirmek.*|| **kiniş rendesi,** *Tahta üzerinde kiniş açmakta kullanılan rende.*

kinişli, [kiniş-li] *sf.* Kinişi olan. ⊡ **kinişli birleştirme,** *Geniş ahşap parça elde etmek amacıyla kiniş açılarak yapılan birleştirme.*|| **kinişli geçme,** *Kiniş açılarak yapılan geçme.*

kiniya, [Ar. kināye] *{ağız}* *is.* Alay; şaka. [DS]

kinizm, [Yun. kynos *(köpek)* > kynismos > Lat. cynismus > Fr. cynisme] *is. fel.* **1.** İnsanın erdem ve mutluluğa hiçbir değere bağlı olmadan, bütün gereksinmelerden sıyrılarak bağımsız kaldığı zaman ulaşabileceğini savunan öğreti; kelbiye; sinizm. **2.** *psikol.* Toplum hayatının sınırlamalarına aldırmadan yalnız kendi istek ve içgüdülerinin yönlendiriciliğine göre hareket etme; sinizm; kelbiye.

kinkar, [Far. kinker] *{ağız}* *is.* Deve dikeni; kenger. [DS]

kinki, [kin *(sonra)* > kin-ki] *{eT}* *sf.* Sonraki; sondaki. [EUTS]

kinlemek, [*kin > kin-le-mek ?] *{eT}* *gçl. f.* Eritmek; aşındırmak; ufaltmak. [EUTS]

kinlenme, [kin-le-n-me] *is.* Kinlenmek işi; öç alma isteği duyma.

kinlenmek[1], [kile-n-mek] *dönşl. f.* *[-ir]* Öç alma isteği duymak; kin beslemek; kin tutmak.

kinlenmek[2], [kin-le-n-mek] *{eT}* *dönşl. f.* **1.** Ezilmek; öğütülmek. [Clauson] **2.** Dönmek; çevrilmek. [EUTS] [Gabain]

kinli, [kin-li] *sf.* Kin sahibi olan; kin tutan; öç almak isteyen; kinci.

kinlig, [kin *(misk)* > kin-lig] *{eT}* *sf.* Misk kokulu. [ETY]

kinlik, -ği [kin-lik] *{ağız}* *is.* Ocak kenarı. [DS]

kinneşmek, [kin-le-ş-mek] *{ağız}* *dönşl. f.* *[-ir]* **1.** Kinlenmek; kin bağlamak. **2.** Sözünde direnmek. [DS]

kinsiz, [kin-siz] *sf.* Kini olmayan; herhangi bir öç alma duygusu taşımayan.

kintik, [kin-dik / kin-tik] *{eT}* *is.* **1.** Göbek. [Gabain] **2.** Sis; bulut. [EUTS]

kintimek, [kin-ti-mek ?] *{eT}* *gçl. f.* *[-r]* Kaşağılamak. [EUTS] [Gabain]

kinzi, [? kinzi] *{ağız}* *is.* Kişniş, [DS]

kionit, [Fr. cionite] *is. tıp.* Küçük dil iltihabı.

kip[1], [kep / kıb / kıp / kip *(yans.)*] *is.* Kırpmayı, kıpırdamayı, ağır veya hızlı hareket etmeyi anlatan

kök. [Zülfikar] *kip-ir-de-mek, kip-ir-de-t-mek* ⇗ **kip kip,** *{ağız} İnce ve gevrek şeylerin kırılıp dökülürken çıkardığı sesi anlatır.* [DS]

kip^{2}, [*eT.* kīb > kip] *is.* **1.** *{eT}* Kalıp; benzer; öğür; örnek, *(1935'te yeniden).* [DLT] **2.** *{eT}* Şekil; metot. [Üç İtigsizler] **3.** *dbl.* Fiillerin eylemleri, oluşları ve durumları zamanla ilgili olarak anlatırken girdikleri biçim; sıyga. **4.** *fel.* Değişken, geçici nitelik; bir tözün, özün belirlenişi. **5.** *{ağız} sf.* Tıpatıp uygun gelen. [DS] **6.** *{ağız}* Dar; sıkı. [DS] **7.** *{ağız}* Sağlam; dayanıklı. [DS] **8.** *{ağız}* Biçimli; güzel; yakışıklı. [DS] ⇗ **kip eki,** *dbl. Eylem kök ve gövdelerine gelerek, cümlenin kipini belirleyen ek.*|| **kip gelmek,** *{ağız} Tıpatıp, uygun gelmek.* [DS]

kip^{3}, [kip] *{ağız} is.* İçi dolu yumuşak bir tür sazdan örülmüş hasır. [DS]

kip^{4}, [kīb کیب] *{eAT} {ağız} sf.* **1.** Sağlam; dayanıklı; muhkem. **2.** Şık; zarif; biçimli. **3.** Tutumlu; kullanışlı. [DS]

kip^{5}, [kip] *{ağız} is.* Bitişik; yan. "*Şöyle kipime gel.*" Erzurum. [DS]

kipçik^{1}, -ği [kıp-çık] *{ağız} sf.* **1.** Yerinde duramayan; çok hareketli. **2.** Kararsız. [DS]

kipe^{1}, [Alm. kippe] *is. spor.* **1.** Yer jimnastiğinde kalçanın hızla bükülerek birden gerilişi ile vücudun yatış durumundan ayak üstü duruşa geçmesi veya asılmadan dayanmaya geçmesi. **2.** Grekoromen güreşte, ayakta iken rakibi elinden ve vücudundan sıkıca yakalayarak ağırlığını kalça üzerine alıp mindere indirme biçimindeki oyun.

kipe^{2}, [? kipe] *{ağız} is.* Geviş getiren hayvanlarda sindirim sisteminin bir parçası; şirden. [DS]

kipeki, [köpek *(Çağatay hakanlarından birinin adı)* > köpekî > kipekî] *is.* Türkistan'da kullanılan ve üzerinde Uygur harfleriyle *"kutluğ bolsun"* yazan altın, gümüş ve bakır para.

kipekip, [kip(e)+kip] *{ağız} sf.* Tastamam; tıpatıp uygun gelen. [DS]

kipeltmek, [kip-e-l-t-mek] *{ağız} gçl. f. [-ir]* Sağlamlaştırmak; pekiştirmek; sıkıştırmak. [DS]

kipemek, [kip-e-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-p(i)-yor]* Samanlığı, saman ve mısır sapı ile doldurup kapısını kapamak. [DS]

kipi^{1}, [kib-ī] *(kibi:) {eT} e.* Gibi. [DLT]

kipi^{2}, [kip-i] *{ağız} sf.* Şık, zarif. [DS]

kipi^{3}, [kip-i] *{ağız} is.* Uygun; tıpatıp. [DS]

kipi^{4}, [kip-i] *{ağız} is.* Boyunduruk ortasına kayışı kaydırmamak için geçirilen ağaç. [DS]

kipidetmek, [kip-i(t)-et-mek] *{ağız} gçl. f. [-ir]* Gözünü kırpmak. [DS]

kipir, [kip-ir] *is.* Sürekli kıpırdamayı anlatan yansımalı gövde. ⇗ **kipir kipir,** *{ağız} Kıpır kıpır; sürekli hareket hâlinde.* [DS]

kipirdemek, [kip-ir-de-mek] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-d(i)-yor]* **1.** Göz seğirmek. **2.** Kımıldamak. **3.** Gözü açıp kapamak; kırpıştırmak. [DS]

kipirdetmek, [kip-ir-de-t-mek] *{ağız} gçl. f. [-ir]* Gözünü kırpmak. [DS]

kipiş, [kip-iş] *{ağız} is.* Kız çocuğunun dişilik organı. [DS]

kipişik, -ği [kip-iş-ik] *{ağız} sf.* Hastalık nedeniyle gözlerini kırparak bakan. [DS]

kipkirli, [kip+ki/rli] *(ki'pkirli) sf.* **1.** Çok kirli olan. **2.** Çamura ve pisliğe bulaşmış olan.

kipleme, [kip-le-me] *is. fiz.* Bir olayın, genlik ve frekans gibi ayırt edici niteliğini, zaman içinde başka bir olayın ayırt edici bir niteliğinin değerlerine bağlı olarak değiştirme; modülasyon.

kiplemek^{1}, [kip-le-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* **1.** Korumak; saklamak. **2.** Daraltmak. [DS]

kiplemek^{2}, [kip-le-mek] *gçl. f. [-] [-l(i)-yor]* Bir kiplemeyi gerçekleştirmek amacıyla kipleyici işareti uygulamak; modüle etmek.

kiplenim, [kip-le-n-im] *is.* Bir kipleme olayının, kipleyici çıkışında elde edilen sonucu; modülat.

kipleşmek, [kip-le-ş-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* **1.** Güçlenmek; sağlamlaşmak; kuvvetlenmek. **2.** Daralmak. **3.** Şıklaşmak. [DS]

kipleştirme, [kip-le-ş-tir-me] *is. dbl.* Bir konuşucunun söylediklerine katılma derecesini değerlendirmeyi sağlayan sözceleme bileşeni.

kipleştirmek, [kip-le-ş-tir-mek] *gçl. f. [-ir]* **1.** *{ağız}* Birleştirmek. [DS] **2.** *{ağız}* Sağlamlaştırmak. [DS] **3.** *dbl.* Bir dilsel ögeden söz ederken sözcenin kipleştirilmesini sağlamak.

kipleyici, [kip-le-y-ici] *sf.* **1.** Kiplemeyi gerçekleştiren elektronik aygıt. **2.** *dbl.* Konuşanın söylediklerini tasarlama biçimini sağlayan anlatım veya yöntem.

kiplik, -ği [kip-lik] *is.* **1.** *fel.* Önermelerin, yalın, belkili veya mecburî olma niteliklerinden her biri. **2.** *man.* Bir önermede yüklemin o önermenin öznesine bağlanma biçimi. **3.** *tıp.* Bir kimsede görülen ağırlaşma veya iyileşme gibi belirtilerin, çeşitli etmenler altında değişiklik göstermesi durumu. **4.** *dbl.* Konuşmacıya, sözlerinin içeriğini nasıl tasarladığını belirtme imkânı veren biçimler bütünü. **5.** *dbl.* Üretici dilbilgisinde cümlenin konumunu tanımlamakla yükümlü kurucu. **6.** *{ağız}* Şıklık; zariflik. [DS]

kippedek, -ği [kip(p)-e-dek] *{ağız} zf.* Tastamam uygun; tıpatıp. [DS]

kipri, [kirpi] *{ağız} is.* **1.** Kirpi. **2.** Saçaksız bina. [DS]

kiprik, -ği [kirp-ik] *{ağız} is.* Kirpik. [DS]

kiprili, [kirpi-li] *{ağız} sf.* Girintili çıkıntılı; tırtıklı; pürüzlü. ⇗ **kiprili sahan,** *{ağız} Kenarı tırtıklı sahan.* [DS]

-kir-, [-kir- / -ķur- / -kür- / -ğır- / -gir- / -ğur- / - gür-] *yap. e.* → -kır-.

kir[1], [*eT.* kīr] *is.* **1.** Herhangi bir şeyin veya vücudun üzerinde meydana gelen veya biriken pislik tabakası; pislik. *{eT} (aynı)* [EUTS] [DLT] [KB] [Gabain] [Yüknekî] **2.** *mecaz.* Utanılacak durum; leke. ⊡ (bir şey) **kir götürmek,** *(Eşya veya elbise için) kirini belli etmeyecek renkte olmak; kirini belli etmemek; kir kaldırmak.*|| (bir şeyi) **kir götürmek,** *Çok kirli olmak; kirden dolayı yüzeyi görünmemek.*|| **kiri kabarmak,** *Nem ve ısı gibi sebeplerle bir şeyin üzerinde bulunan kir kolaycı çıkarılabilecek durumda olmak.*|| **kir kaldırmak,** *(Eşya veya elbise için) kirini belli etmeyecek renkte olmak; kirini belli etmemek; kir kaldırmak.*|| **kir tutmak,** *1. Kirini hemen belli edecek bir renkte olmak; kirlenebilir olmak. 2. Çok kirlenmek; kirli olmak.*|| **kir pas,** *Kir.*

kir[2], [Ar. ḳīr قير] *(ki:r, k kalın söylenir) is.* Katran; zift.

kir[3], [Far. kīr كير] *(ki:r) is.* Erkeklik organı.

kira[1], [Ar. kirā' كراء] *(kira:) is.* **1.** Bir konut, mülk veya taşıt gibi herhangi bir mal üzerindeki kullanma ve yararlanma hakkının, belli bir bedel karşılığında, belirli bir süre için bir başkasına verilmesi; icar. **2.** Bu şekilde yararlanmak üzere kiralanan şeye ödenen bedel. ⊡ **kira arabası,** *Kiralık taşıt.*|| **kira bedeli,** *Kiralanan mal için ödenen bedel.*|| **kira beygiri,** *Yük taşımak ya da binmek için yolculukta kiralanan at.*|| **kiradan kurtulmak,** *Oturacağı bir ev satın almak.*|| **kirada olmak,** *1. (Mal veya mülk için) bir başkasına kiralanmış olmak; kiraya verilmiş olmak. 2. (Kişi için) kira ile tutulan bir konutta oturmak; kiralanmış dükkân vb. iş yerinde çalışmak; kirada oturmak; kira ile oturmak. 3. (Kulak, el vb. organ için) gereği gibi iş yapmamak; yeterince ilgilenmemek.*|| **kirada oturmak,** *Kira ile tutulmuş bir konutta oturmak.*|| **kira etmek,** *Bir şeyi kiraya vermek.*|| **kira evi,** *Kiraya verilmek üzere yapılmış ev.*|| **kira ile,** *Kira bedeli ödeyerek.*|| **kira ile oturmak,** *Bir yerde kira ödemek suretiyle oturmak.*|| **kira ile tutmak,** *Kiralamak.*|| **kira kontratı,** → kira sözleşmesi.|| **kira kontratosu,** → kira sözleşmesi.|| **kira mukavelesi,** *huk.* → kira sözleşmesi.|| **kira müddeti,** *Kiralama işinin sona ereceği tarih veya süre; kira bitim tarihi.*|| **kira parası,** *Kira için ödenen ücret.*|| **kira sözleşmesi,** *huk. Kiraya veren ile kiralayan arasında varılmış anlaşmaya göre yükümlülükleri ve kiralananın niteliklerini belirtir yazılı belge; kira sözleşmesi.*|| **kira tahdidi,** *Kiralama işine konulan sınırlama.*|| **kira vermek,** *Bir şeyin bedeli olan kira parasını ödemek.*|| **kiraya vermek,** *1. (Bir mülk veya taşıtı) kira ile bir başkasına yararlanması için vermiş olmak. 2. (Bir organ için) gerektiği gibi yararlanamamak; dikkati başka yerde olmak; dalgın olmak.*|| **kira vergisi,** *mal. Kira gelirinden ödenen vergi.*

kira[2], [Far. gīrā *(tutan)*] *{ağız} is.* İki kişi tarafından tutularak yük taşımaya yarayan dört kollu sedye biçiminde tahta araç; teskere. [DS]

kiracı, [kira-cı] *(kira:cı) is.* **1.** *huk.* Kira sözleşmesine göre bir malı kiralayan ve ondan yararlanan kimse; bir yeri, bir şeyi kira ile tutan kimse; müstecir. **2.** Hayvanlarını başkasına kira ile veren kimse.

kiracılık, -ğı [kira-cı-lık] *(kira:cılık) is.* **1.** Kiracı olma durumu. **2.** Hayvan kiralayarak çalıştıran kişi.

kirahane, [Ar. kirā + Far. ḫāne كراخانه] *(kira:ha:ne) {OsT} is.* Gelir getirmek üzere yapılmış ve kiraya verilen ev.

kirahor, [Ar. kirā + Far. -hōr كراخور] *{OsT} sf.* Kiralayan.

kiral, [? kiral] *{ağız} is.* Mutfak. [DS]

kiralama, [kira-la-ma] *(kira:lama) is.* Kira ile tutmak eylemi.

kiralamak, [kira-la-mak] *(kira:lamak) gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* **1.** Kiraya verenden, belli bir ücret karşılığında belli bir süre için bir şeyin kullanma hakkını almak; kira ile tutmak; tutmak. **2.** Bir şeyin, belli bir ücret karşılığında ve belli bir süre için kullanma hakkını kiralayana devretmek; kiraya vermek; kira karşılığı vermek.

kiralanma, [kira-la-n-ma] *(kira:lanma) is.* **1.** Kira ile tutulma. **2.** Kira ile verilme eylemi.

kiralanmak, [kira-la-n-mak] *(kira:lanmak) edil. f. [-ır]* **1.** Kira ile tutulmak. **2.** Kiraya verilmek.

kiralayan, [kira-la-y-an] *(kira:layan) sf.* **1.** Bir malı başkasına kiraya veren; kiraya veren. **2.** *is. huk.* Bir malı kiraya vererek karşılığında kiracıdan ücret alan kişi.

kiralayıcı, [kira-la-y-ıcı] *(kira:layıcı) sf.* **1.** Bir malı kira ile tutarak kullanan; kira ile tutan. **2.** *is. huk.* Bir malı bir ücret karşılığında belirli bir süre için kiralayarak kullanan kişi.

kiralı, [kira-lı] *(kira:lı) sf.* Kiralanmış olan.

kiralık, -ğı [kira-lık] *(kira:lık) sf.* **1.** Kiraya verilecek olan. **2.** Kiraya verilmek üzere yapılmış. ⊡ **kiralık adam,** *Bir iş yaptırmak üzere tutulmuş olan kişi.*|| **kiralık ev,** *Kiraya verilmek için düzenlenmiş ev.*|| **kiralık kadın,** *Para ya da bir başka çıkar karşılığında erkeklerle cinsel ilişki kurarak geçinen kadın.*|| **kiralık kasa,** *bank. Müşterilerin değerli eşya, mücevher ve değerli kâğıtlarını saklamaları için bankalar tarafından kiraya verilen özel kasa.*|| **kiralık katil,** *Para veya başka bir çıkar karşılığında birini öldürtmek için tutulmuş kimse.*|| **kiralık kız,** *Para ya da bir başka çıkar karşılığında erkeklerle cinsel ilişki kurarak geçinen genç kadın veya kız.*

kiram, [Ar. kerem > kerīm > kirām كرام] *(kira:m) {OsT} is.* **1.** Soylu kimseler; ulular; şerefliler. **2.** İyi kalpli ve eli açık kimseler; cömertler.

kiramüddin, [Ar. kirāmü'd-dīn كرام الدين] *(kira:müddi:n) {OsT} is.* Din büyükleri; din uluları.

kiramünkâtibîn, [Ar. kirāmü'n-kātibīn كرام كاتبين] *(kira:münkâ:tibi:n)* *{OsT}* *is. isl.* İnsanların yaptıkları iyi ve kötü her hareketi yazmakla görevli meleklere verilen isim.

kiran[1], [Yun. krano => kiren] *{ağız}* *is.* Kızılcık. [DS]

kiran[2], [? kiran] *{ağız}* *is.* Çok kalın direk. [DS]

kiran[3], [kıran] *{ağız}* *is.* Dağ eteği. [DS]

kirar, [Ar. kerre > kirār كرار] *(kira:r)* *{OsT}* *is.* Pek çok defa; tekrar.

kiraren, [Ar. kirāren كراراً] *(kira:ren)* *{OsT}* *zf.* Tekrar tekrar; defalarca. ⧉ **kirāren mirārā,** *{OsT} Mükerrer olarak.*

kiravat, [Yun. keravati] *{ağız}* *is.* **1.** Üzüm asması. **2.** Üzüm hevengi. [DS]

kiraz, [Yun. kerasos *(kuş kirazı)* / kerasi / Lat. cerasia > kerasus] *is. bot.* **1.** Gülgillerden, anayurdu Anadolu olan, Avrupa ve Türkiye'de bol olarak pek çok türü yetiştirilen, 25-30 m. kadar boylanabilen, ışığı çok seven, yüz yıl kadar yaşayan, 40-50 yaşlarında kerestesinden yararlanılan, çiçekleri yapraklarından önce açan, çoğu kırmızı meyveli, bir meyve ağacı, *(Prunus cerasus / avium).* **2.** Bu ağacın kırmızı renkte, etli ve sulu, tek çekirdekli meyvesi. **3.** *sf.* Kiraz şeklinde ve renginde olan; kırmızı. ⧉ **kiraz ayı,** *{ağız} Haziran.* [DS]|| **kiraz biberi,** *Süs biberi.*|| **kiraz dudak,** *Küçük ve kırmızı dudak.*|| **kiraz dudaklı,** *Dudakları kiraz biçiminde olan.*|| **kiraz elması,** *bot. Kırmızı renkli, küçük ve parlak kabuklu bir elma türü.*|| **kiraz gibi,** *Koyu kırmızı; çok kırmızı.*|| **kiraz sineği,** *zool. Meyve sineğigillerden, larvası alaca kirazlarda yaşayan bir tür sinek, (Rhagoletis cerasi).*|| **kiraz zamkı,** *Kiraz, erik, kayısı, badem ve şeftali gibi meyve ağaçlarının gövde ve dallarında oluşan zamk.*

kirazlı, [kiraz-lı] *sf.* **1.** Kirazı olan; üzerinde veya içinde kiraz bulunan. **2.** Kiraz resmi bulunan. **3.** *is.* Tokat yöresinde üretilen ve kullanılan, üzerinde kiraz gibi kırmızı desenler bulunan yazma.

kirazlık, -ğı [kiraz-lık] *is.* **1.** Kiraz ağaçlarının çok olduğu yer. **2.** Kiraz bahçesi.

kirbas, [Yun. karpasos > Ar. kirbās كرباس] *(kirba:s)* *{OsT}* *is.* Keten veya pamuktan yapılmış ince bez; tülbent; muslin.

kirbe, [? kirbe] *{ağız}* *is.* Kilim. [DS]

kirbet, [Yun. keravati] *{ağız}* *is.* **1.** Balkon ve evlerin önündeki çıkıntı. **2.** Tahta kanepe. [DS]

kircikmek[1], [kirc-ik-mek] *{ağız}* *gçsz. f.* *[-(ğ)-ir]* **1.** Gücenmek. **2.** Darılmak. [DS]

kircikmek[2], [kir-cik-mek] *{ağız}* *gçsz. f.* *[-(ğ)-ir]* Kirlenmek. [DS]

kirç[1], **-ci** [kirç] *{ağız}* *is.* **1.** Kurumuş çam dalları. **2.** Küçük çam kozalağı; çam tohumu. **3.** Ardıç yaprağı. **4.** Ardıç ağacı dalı. **5.** Ağaçların taze sürgünleri. **6.** Sebze yaprakları. **7.** Ham dut. [DS]

kirç[2], **-ci** [kirç] *{ağız}* *sf.* (Sebzeler için) gevrek; sert. [DS]

kirç[3], **-ci** [kirç] *{ağız}* *is.* Giysi. [DS]

kirçal, [kirç-al] *{ağız}* *is.* Köpek ile çakalın çiftleşmesinden doğan melez yavru. [DS]

kirçikli, [kirç-ik-li] *{ağız}* *sf.* Kirli; pis; pasaklı; çirkin. [DS]

kirde[1], [Far. girde > kirde / girde گرده] *{OsT}* *is.* **1.** Mısır unundan mayalı veya mayasız olarak yapılan ve tandırda pişirilen, haşhaşlı ya da peynirli bir tür pide. *{ağız} (aynı)* [DS] **2.** *{eAT} {OsT}* Tandır ekmeği; pide.

kirde[2], [? kirde] *{ağız}* *is.* Tabaklanmış deride palamuttan dolayı oluşan beyaz dalgalar. [DS]

kirde[3], [? kirde] *{ağız}* *sf.* Eli işe yatkın; usta. [DS]

kirdeci, [kirde-ci] *is.* Kirde[1] yapıp satan kimse.

kirdel, [? kirdel] *{ağız}* *is.* Döven sürmek için ip takılacak halka. [DS]

kirdeş, [*kir / *ker / Moğ. ger *(ev)* > kir-deş] *{eT}* *is.* Bir avluda birlikte oturan komşu. [DLT]

Kirdgâr, [Far. kird-gār كردگار] *(kirdgâ:r)* *{OsT}* *is.* Allah.

kirdiman, [? kirdiman] *{ağız}* *is.* **1.** Tabaklanmış derinin üstünde biriken harç kirleri. **2.** Harçtan çıkan deriler. [DS]

kire[1], [? kire] *{ağız}* *is.* **1.** Altında killi ve kireçli tabaka bulunan yer. **2.** Bağ yetiştirmeye uygun beyaz topraklı yer. **3.** Taşlı yerler. [DS] ⧉ **kire toprak,** *{ağız} Kaya gibi sert toprak.* [DS]

kire[2], [Ar. kirā] *{ağız}* *is.* Para ile ormandan odun taşıma. [DS]

kirebeli, [Yun. kyrepolu] *{ağız}* *is.* → kirebolu. [DS]

kirebet, [Yun. keravati] *{ağız}* *is.* **1.** Avlu; hayat. **2.** Tahta kanepe. [DS]

kirebolu, [Yun. kyrepolu] *is.* Arıların kovanlardaki delik ve çatlakları kapamak için kullandıkları esmer ve yeşilimsi sarı renkli yapışkan madde; yeşil bal mumu; pirebolu. *{ağız} (aynı)* [DS]

kireç, -ci [Far. gireç] *is.* **1.** Mermer, tebeşir, kireç taşı, alçı taşı gibi birçok taşın ana maddesini oluşturan, kimyasal adı kalsiyum oksit olan madde, CaO. **2.** Bu maddenin su ile söndürülmesi sonucunda elde edilen yapı ve badana malzemesi, Ca(OH). **3.** Kireç taşlarının kavrulması ile elde edilen, suyla söndürülmüş veya söndürülmemiş bütün kalsiyum oksitli ürünler. ⧉ **kireç badana,** *1. Badana işlerinde kullanılan sönmüş kirecin sudaki çözeltisi. 2. Bu çözelti ile yapılmış badana.*|| **kireç gibi olmak,** *Korku, heyecan gibi sebeplerle yüzde hiç renk kalmamak; yüzü bembeyaz kesilmek.*|| **kireç kaymağı,** *Mikrop öldürücü, ağartıcı ve yükseltgen olarak kullanılan, klor kokusunda, sarımsı beyaz renkli, formülü* $Ca(OCl)_2\ 4H_2O$ *olan madde.*|| **kireç kuyusu,** *İçinde kireç söndürülen geniş*

çukur.|| **kireç merhemi,** *Yanık tedavisinde kullanılan eşit miktarda kireç suyu ve zeytinyağı karışımı.*|| **kireç ocağı,** *Kireç üretimi için kireç taşlarının yakıldığı fırın.*|| **kireç söndürmek,** *Kireci kullanmadan önce üzerine bolca su dökerek kalsiyum hidroksit durumuna getirmek.*|| **kireç suyu,** *Sönmemiş kirecin suda söndürülmesiyle elde edilen ve içinde erimiş hâlde % 2 kireç bulunan su.*|| **kireç sütü,** *Badana için hazırlanmış sulu kireç sıvı.*|| **kireç taşı,** *jeol. 1. Kireç elde etmekte kullanılan, ana bileşeni kalsiyum karbonat olan tortul kayaç; kalker. 2. Buhar kazanlarında meydana gelen kireçli kabuk.*

kireççi, [kireç-çi] *is.* Kireç taşından kireç üreten ve satan kimse.

kireççil, [kireç-çil] *sf.* **1.** (Bitki için) kireçli toprakları seven; kireçli toprakta yetişen. **2.** Toprakta bol miktarda kireç bulunmasına dayanan.

kireçleme, [kireç-le-me] *is.* **1.** Kireçlemek eylemi. **2.** Tarım arazisini, kireç veya kireçli maddelerle iyileştirmek işlemi. **3.** Pamuklu kadifeyi, atkı atmalarını kesmeden önce sertleştirmek amacıyla kireç sütüne batırma işlemi.

kireçlemek, [kireç-le-mek] *gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* **1.** İçine kireç katmak. **2.** Üzerine kireç sürmek. **3.** Kireçli sıvı ile işleme tabi tutmak. **4.** Kireçle badanalamak. **5.** *tarım.* Kireçleme işlemini uygulamak. **6.** *tekst.* Pamuklu kadifeyi kireçleme işleminden geçirmek. **7.** *{ağız} gçsz.* Soğuk algınlığından ölmek. [DS]

kireçlenme, [kireç-le-n-me] *is.* **1.** Kireçli hâle gelme; kireçleşme. **2.** Kemik oluşumunu sağlamak üzere kalsiyum tuzlarının kıkırdaklarda birikmesi durumu. **3.** *tıp.* Kemikler dışındaki dokularda çeşitli sebeplerle kalsiyum tuzlarının birikmesi biçiminde ortaya çıkan hastalık. **4.** Kireç sahibi olma; kireç edinme.

kireçlenmek, [kireç-le-n-mek] *edil. f. [-ir]* **1.** Kireçli hâle gelmek. **2.** İçine kireç katılmış olmak. **3.** Üzerine kireç sürülmüş veya bulaşmış olmak. **4.** Kireç badana yapılmak; kireçle badanalanmak. **5.** *dönşl.* (Kazan, çaydanlık vb. için) içinde kireç tortuları oluşmak; kireç bağlamak. **6.** Kireç sahibi olmak; kireç edinmek.

kireçleşme, [kireç-le-ş-me] *is.* Kireç durumuna gelme; kalkerleşme.

kireçleşmek, [kireç-le-ş-mek] *dönşl. f. [-ir]* Kireç durumuna gelmek; kireçlenmek; kalkerleşmek.

kireçleştirme, [kireç-le-ş-tir-me] *is.* **1.** Kireç hâline getirme. **2.** Kireç taşını yüksek sıcaklıkta ısıtarak kirece dönüştürme işlemi.

kireçleştirmek, [kireç-le-ş-tir-mek] *gçl. f. [-ir]* **1.** Kireç hâline getirmek. **2.** Kireç taşını yüksek sıcaklıkta ısıtarak kirece dönüştürmek.

kireçli, [kireç-li] *sf.* **1.** İçinde veya birleşiminde kireç bulunan. **2.** İçinde kireç miktarı olağandan çok daha fazla olan. **3.** Kireçle badana edilmiş veya kireç sürülmüş olan; kireçlenmiş olan. **4.** Kirece sürünmüş veya dokunmuş olan; üzerine kireç bulaşmış olan. **5.** İçine kireç katılmış olan. ⊕ **kireçli toprak,** *Binde beşten daha fazla kalsiyum karbonat içeren toprak.*

kireçlik, **-ği** [kireç-lik] *is.* **1.** Kireç konulan yer. **2.** Tabaklıkta derilerin yatırıldığı kireç ve sodyum sülfür eriyiği banyosu ve bu banyonun konulduğu kap veya havuz. *{ağız} (aynı)* [DS] **3.** *sf.* (Arazi veya yer için) birleşiminde çok miktarda kireç bulunan; kireçli.

kireçlilik, **-ği** [kireç-li-lik] *is.* Bir sıvıdaki karbonat tuzları oranı.

kireçsever, [kireç+sev-er] *sf. bot.* (Bitki için) kireçli topraklardan hoşlanan ve bu tür topraklarda yetişen.

kireçsevmez, [kireç+sev-mez] *sf. bot.* (Bitki için) kireçli topraklardan hoşlanmayan.

kireçsileme, [kireç-si-le-me] *is.* Kireçsilemek eylemi ve işlemi.

kireçsilemek, [kireç-si-le-mek] *gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* **1.** *kim.* Isı yardımıyla kirece çevirmek. **2.** Bir maddenin uçucu birleşenlerini ısı yardımıyla uzaklaştırmak; yüksek ısı ile kurutmak.

kireçsiz, [kireç-siz] *sf.* **1.** Birleşiminde kireç bulunmayan veya çok az miktarda bulunan; kireç olmayan. **2.** (Su için) birleşiminde karbon tuzlarının oranı çok düşük olan; sertlik oranı düşük olan.

kireçsizlendirici, [kireç-siz-le-n-dir-ici] *sf. tıp.* Kireçsizlenmeye sebep olan.

kireçsizlenme, [kireç-siz-le-n-me] *is.* **1.** Toprağın veya kayacın kireçli kısmını oluşturan kalsiyum karbon tuzlarının sel ve sızıntı sularının etkisiyle çözünerek alınması. **2.** *tıp.* Diyet vb. sebeplerle kemiklerdeki kalsiyum miktarının eksilmesi olayı.

kireçsizlenmek, [kireç-siz-le-n-mek] *dönşl. f. [-ir]* Kireçsiz duruma gelmek; kireçten arınmak.

kireçsizleştirme, [kireç-siz-le-ş-tir-me] *is.* Kireçsiz duruma getirme; kireçten arıtma.

kireçsizleştirmek, [kireç-siz-le-ş-tir-mek] *gçl. f. [-ir]* Kireçsiz duruma getirmek; kireçten arıtmak; kirecini arıtmak.

kireçyeren, [kireç+yer-en] *sf. bot.* (Bitki için) kireçli topraklardan hoşlanmayan; kireçli topraklarda yetişmeyen; kireçsevmez.

kireği, [Yun. kyriaki] *{ağız} is.* Pazar günü. [DS]

kirek[1], [ker-gē-mek > ker-ge-k] *{eT} is.* Gerek. [Yüknekî] ⊕ **kirek yarakçı,** *{eT} Levazımatçı; silahçı, silah zanaatkârı.* [Nevâyî]

kirek[2], **-ği** [? kirek] *{ağız} is.* Bal peteği. [DS]

kireksiz, [ker-ge-k > kerge-k-siz] *{eT} sf.* Gereksiz.

kirelemek, [kira-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* Kiralamak. [DS]

kirelik, -ği [Yun. khellâri [Tietze] => kire-lik] *{ağız}* *is.* Ev içindeki küçük banyo yeri. [DS]

kiremete, [Yun. khlimata [Tietze]] *{ağız}* *is.* Bağ çubuğu kömürü. [DS]

kiremit, -di [Yun. keramos / keramidi / keramida / Ar. ḳırmīd قرميد] *is.* Yan yana dizilerek yağmur sularını dışarıya akıtmak amacıyla binaların çatısını örtmekte kullanılan, değişik biçim ve türlerde üretilmiş, pişmiş topraktan kırmızı levha. ☞ **kiremit aktarmak,** *Çatıdaki eski ve kırık kiremitleri atarak yerlerine sağlamlarını koymak.*|| **kiremit düzeni,** *Çiçek çevresindeki kısımların birbirini tamamen veya kısmen örtecek biçimde dizilmesi durumu.*|| **kiremit fabrikası,** *Kiremit üretilen fabrika.*|| **kiremit harmanı,** *Kiremitlerin pişirilmek üzere yığıldığı yer.*|| **kiremit kaplamak,** *Çatıyı, yağmuru içeriye sızdırmayacak biçimde kiremitleri yan yana getirerek örtmek.*|| **kiremit kebabı,** *İki kiremit arasında pişirilen bir et yemeği.*|| **kiremit ocağı,** *Kiremit pişirilen fırın.*|| **kiremit rengi,** *1. Kahverengiye çalan kırmızı renk; kiremidin rengi. 2. Bu renkte olan.*|| **kiremit tozu,** *Tuğla tozu veya kireç karışımı ile yapılan harç; horasan.*

kiremitçi, [kiremit-çi] *is.* **1.** Kiremit üreten ve satan kimse. **2.** Çatılara kiremit döşeyen veya kiremit aktaran kimse.

kiremitçilik, -ği [kiremit-çi-lik] *is.* Kiremitçinin işi ve mesleği.

kiremithane, [kiremit + Far. hāne] *(kiremitha:ne)* *is.* **1.** Kiremit yapılan yer; kiremit fabrikası. **2.** Kiremit satılan dükkân.

kiremitli, [kiremit-li] *sf.* Kiremidi olan; kiremitle örtülü olan.

kiremitlik, -ği [kiremit-lik] *{ağız}* *is.* Dam. [DS]

kiremitsi, [kiremit-si] *sf.* Kiremit gibi dizilmiş olan; kiremit tarzında dizili.

kiren, [Yun. krano => eğren / kiren كرن] *{OsT}* *is.* *bot.* Kızılcık. ☞ **kiren ekşisi,** *{ağız}* *Kızılcık marmeladı.* [DS]

kirenlik, -ği [kiren-lik] *{ağız}* *is.* Evlerdeki küçük banyo yeri. [DS]

kirevet, [Yun. keravati] *is.* **1.** *{OsT}* Asma çardağı. **2.** *{ağız}* Tahta kanepe. [DS]

kirevit, [Yun. keravati] *{ağız}* *is.* Evlerdeki küçük banyo yeri. [DS]

kirez, [Yun. kerasos *(kuş kirazı)* / kerasi / Lat. cerasia > kerasus] *{ağız}* *is.* Kiraz. [DS] ☞ **kirez armudu,** *{ağız}* *Kiraz zamanı olgunlaşan bir armut türü.* [DS]|| **kirez ayı,** *{ağız}* *Haziran.* [DS]|| **kirez sapı,** *{ağız}* *Ne ince ne de kalın, orta kıyılmış tütün; ana tütün.* [DS]

kirfam, [Far. kīr-fām كيرفام] *(kirfa:m)* *{OsT}* *sf.* Katran renginde; simsiyah.

kirfet, [? kirfet] *{ağız}* *is.* Balkon. [DS]

kirgin, [kir-mek > kir-gin] *{eT}* *sf.* (Erkek deve için) kızışma dönemine ilişkin. [DLT]

kirgit[1], [? kirgit] *{ağız}* *is.* Tatlı ve gevrek bir tür üzüm. [DS]

kirgit[2], [Yun. kérkida] *{ağız}* *is.* Kirkit. [DS]

kirgü, [kir-mek > kir-gü] *{eT}* *is.* Girme zamanı; girecek. [DLT]

kirgüci, [kir-gü > kirgü-çi] *{eT}* *sf.* Girici; giren. [DLT]

kirgürmek, [kir-mek > kir-gür-mek] *{eT}* *gçl. f.* İçeri sokmak. [Gabain]

kirigsemek, [kir-mek > kir-ig > kirig-sē-mek] *(girikse:mek)* *{eT}* *gçl. f.* **1.** Girmek istemek. [DLT] [İKPÖy.] [Gabain] **2.** Denize gitmek istemek. [İKPÖy.]

kiri[1], [kir-mek > kir-i / Ar. kirā' > كرى] *{eAT}* *{OsT}* *is.* **1.** Ücret; karşılık. **2.** Mükâfat; ecir. **3.** Kira.

kiri[2], [ki-ri] *{ağız}* *is.* Sonra. [DS]

kiri[3], [? kiri] *{ağız}* *sf.* İnat. [DS]

kirici, [kiri-ci كريجى] *{eAT}* *is.* Gündelikçi; ücretli; işçi.

kirik[1], [kir-mek > kir-ik] *{eT}* *is.* Girme; giriş. [EUTS]

kirik[2], **-ği** [kir-ik] *{ağız}* *sf.* **1.** Boza yakın renk. **2.** Deli; ahmak. **3.** *is.* Sincap. **4.** Kılsız keçi; tüysüz koyun. **5.** Kulakları kısa, beyaz benekli oğlak ve keçi. **6.** Bağ budama bıçağı; bıçak. **7.** Ördek yavrusu. **8.** Kısa kılçıklı, başağı dört köşeli buğday. **9.** Kılçıksız, toparlak buğday. **10.** Bağ budama bıçağı. [DS]

kirik[3], **-ği** [Erm. k'rik] *is.* Soğuğa dayanıklı, kısa kılçıklı, başağı dört köşeli bir tür sarı buğday.

kirik[4], **-ği** [kir-ik] *{ağız}* *sf.* İnatçı. [DS]

kirikmek[1], [kīr > kir-ik-mek] *{eT}* *dönşl. f.* *[-ür]* Kirlenmek. [DLT]

kirikmek[2], [kir-i *(geri)* > kiri-k-mek] *{ağız}* *gçsz. f.* *[-(ğ)-ir]* **1.** İnat etmek; ayak diremek. **2.** Huylanmak. **3.** Geri çekilmek. [DS]

kiriktirmek, [kirik-tir-mek] *{ağız}* *gçl. f.* *[-ir]* **1.** Gözünü korkutmak; kaçındırmak. **2.** İnatlaştırmak. [DS]

kiriksemek, [kir-mek > kir-ig > kirig-sē-mek] *(girikse:mek)* *{eT}* *gçl. f.* → kirigsemek. [EUTS]

kiril, [Slav. kiril *(Slav havarisi Aziz Kiril)*] *sf.* Kirille ilgili; kirile ilişkin. ☞ **Kiril alfabesi,** *Aziz Kiril tarafından, Slav uluslarına Hristiyanlığı benimsetmek amacıyla Yunan büyük harflerinden geliştirilerek düzenlenmiş, bugün Rus, Bulgar, Sırp ve Slavların kullandığı alfabe.*

kirildek, -ği [kiril-de-k] *{ağız}* *is.* Topaç. [DS]

kirildemek, [kiril-de-mek] *{ağız}* *gçsz. f.* *[-r]* *[-d(i)-yor]* (Rüzgâr için) hafif hafif esmek. [DS]

kirildik, -ği [kiril-de-k] *{ağız}* *is.* → kirildek. [DS]

kirilmek, [kir-mek > kir-il-mek] *{eT} edil. f. [-ür]* Girilmek. [DLT]

kirimek, [kér-i-mek كرمك] *{eAT} gçsz. f. [-r]* **1.** İnat etmek; ayak diremek. *{ağız} (aynı)* [DS] **2.** *{ağız}* Huylanmak. [DS] **3.** *{ağız}* Geri çekilmek. [DS]

kirimişçe, [kiri-miş-çe] *(kirimi'şçe) {ağız} zf.* Sessizce. [DS]

kirimsinmek, [kir-mek > kir-im > kirim-sin-mek] *{eT} dönşl. f.* Girer görünmek. [DLT]

kirinci, [kir-in-ci] *{ağız} is.* **1.** Üç ile yedi yaş arasındaki erkek deve. **2.** İki üç yaşındaki dişi ya da erkek deve. **3.** Boz renkli dişi deve. [DS]

kirincimek[1], [kir-in-ci-mek] *{ağız} gçsz. f. [-r]* **1.** İş bozulmak. **2.** Kendisine verilen işi başkalarına yüklemek için tembellik etmek. **3.** (Yemek için) iyi pişmemek; çiğ kalmak. [DS]

kirincimek[2], [kir-in-ci-mek] *{ağız} gçsz. f. [-ir]* (Çamaşır için) kiri arınmayacak kadar çok kirlenmek. [DS]

kirinç, -ci [kir-mek > kir-in-ç] *{ağız} sf.* (İp vb. için) çok dolaşık; karmakarışık. [DS]

kirinmek, [kir-mek > kir-in-mek] *{eT} dönşl. f. [-ir]* **1.** Girer gibi göstermek; girmek. [DLT] **2.** *{ağız}* Kendisine verilen işi başkalarına gördürmek için tembellik etmek; üşenmek. [DS] **3.** *{ağız}* İnat etmek; ayak diremek. [DS]

kirinte, [? kirinte] *{ağız} is.* İçinde biraz un bulunan kepek. [DS]

kirinti[1], [kır-ıntı] *{ağız} is.* Sabun parçası; küçük sabun; sabun ufağı. [DS]

kirinti[2], [kir-inti] *{ağız} is.* Ot kesmekte kullanılan bir tür tırpan. [DS]

kiris, [Far. kirīs كريس] *(kiri:s) is.* **1.** Aldatma. **2.** Yaltaklanma.

kiriş[1], [*eT.* kir-iş] *is.* **1.** Sinir ve bağırsaktan yapılan tel çeşidi. **2.** Telli çalgılarda kullanılan ve hayvanların ince bağırsağından yapılmış tel. **3.** Ok atılan yayın iki ucunu birleştiren esnek bağ; yay; yay kirişi; ok kirişi. *{eT} {eAT} (aynı)* [EUTS] [DLT] [DK] **4.** *mim.* Binalarda dört köşe kalın keresteden, demirden veya betonarmeden yapılma yatay destek parçası. **5.** *anat.* Kasların uçlarında bulunan, kasları kemiklere ve diğer organlara bağlayan sert, esnek ve beyazımsı kordon; tendon. **6.** *mat.* Bir eğrinin iki noktasını birleştiren doğru parçası. **7.** Pamuk atmaya yarayan hallaç yayının hayvan bağırsağından yapılmış teli. **8.** *tar.* Tabanının kenarları yarım ayak, yüksekliği on iki ayak olan bir kare prizmanın hacmine denk eski bir odun hacim ölçü birimi; yaklaşık 102.8 dm^3'e eşittir. ☞ **kiriş bacak,** *{ağız} İnce uzun, zayıf kimse.* [DS]|| **kiriş germe,** *{ağız} Kestirme; kısa yol.* [DS]|| **kiriş kaldırmak,** *{ağız} Yemek yemeğe gitmek.* [DS]|| **kiriş kesmece,** *{ağız} Dosdoğru.* [DS]|| **kiriş sırığı,** *{ağız} Bağ ya da çoban kulübesinin ortasındaki delikli sırık.* [DS]

kiriş[2], [kir-mek > kir-iş] *{eT} is.* Adamın akarlarından olan geliri. [DLT] [KB]

kiriş[3], [? kiriş] *{ağız} is.* Pırasa. [DS]

kirişan, [*eT.* kirşēn] *{ağız} is.* Pudra. [DS]

kirişçi, [kiriş-çi] *is.* **1.** Kiriş yapan ve satan kimse. **2.** *(Eskiden idama mahkûm edilenler yay kirişi ile boğularak öldürüldüğünden)* cellat.

kirişek, -ği [Far. kirīşek كريشك] *(kiri:şek) is.* Savaşçı.

kirişhane, [kiriş + Far. ḫāne كريشخانه] *(kirişha:ne) {OsT} is.* **1.** Kiriş yapılan atölye. **2.** Yapılarda kiriş olarak kullanılacak kerestenin hazırlandığı atölye.

kirişleme, [kiriş-le-me كريشلمه] *is.* **1.** Kirişlemek eylemi. **2.** Döşeme ve tavan tahtalarının çakılması için kılıcına yerleştirilmiş kereste; *{OsT} (aynı).* **3.** *zf.* Eni dik gelmek üzere; kılıcına; kılıçlama.

kirişlemek, [kiriş-le-mek] *gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* **1.** (Yay için) kirişini germek; kirişini çekmek. **2.** Kiriş olarak kullanılacak keresteyi döşemek. **3.** Kirişle boğarak idam etmek.

kirişli, [kiriş-li] *sf.* **1.** Kirişi olan; kirişi bulunan. **2.** Kiriş yapısında olan.

kirişlik, -ği [kiriş-lik] *sf.* **1.** (Kereste için) kiriş olarak kullanmaya elverişli olan. **2.** *{ağız} is.* İnce bağırsak. [DS] **3.** *{ağız}* Raf. [DS]

kirişme, [? kirişme] *{ağız} is.* Geç pişen et yemeği. [DS]

kirişmek, [kir-mek > kir-iş-mek] *{eT} işteş. f. [-ir]* **1.** Girişmek; birlikte girmek; girmekte yardım ve yarış etmek. [DLT] **2.** *{ağız}* (Develer için) çiftleşmek.[DS]

kirişte, [Far. kirişte كرشته] *{OsT} is.* Çer çöp.

kirit[1], [Skr. krīta] *{eT} is.* Taç. [EUTS]

kirit[2], [Yun. kleis / Hint-Avr. kleidos => kilit / kirit] *{eT} is.* Anahtar; kilit. [DLT]

kiritlemek, [kirit > kirit-lē-mek] *(kiritle:mek) {eT} gçl. f. [-r]* Kilitlemek. [DLT]

kiritlig, [kirit > kirit-lig] *{eT} sf.* Anahtarlı; kilitli; kilit. [DLT]

kiritmek, [kir-it-mek] *{ağız} gçsz. f. [-ir]* **1.** İnat etmek; ayak diremek. **2.** Yüzünü asmak. [DS]

kiriz[1], [? kiriz] *{ağız} sf.* **1.** Soyu karışık; melez. **2.** Anası tazı, babası köpek olan yavru. **3.** Yaban ördeği yavrusu. [DS]

kiriz[2], [? kiriz] *{ağız} sf.* Çok zayıf. [DS]

kiriz[3], [Far. gizir] *{ağız} is.* Köy muhtarı. [DS]

kirizlenmek, [kiriz-le-n-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* Sarkıntılık etmek. [DS]

kirizma, [Yun. grein *(döndürmek)* > kirisma / kulisma] *(kiri'zma) is.* Toprağı derin olarak sürme işlemi. ☞ **kirizma bizi,** *{ağız} Ayakkabı onarımında kösele ve deriyi delmek için kullanılan eğri biz.* [DS]|| **kirizma etmek,** *Toprağı derince alt üst edecek şekilde derince sürmek.*|| **kirizma yapmak,** *1.*

Toprağı derince alt üst edecek şekilde derince sürmek. 2. Tarlayı ağaç dikmek üzere kazıp temizlemek; hazırlamak.

kirizmalama, [kirizma-la-ma] *is.* Toprağı derince alt üst edecek şekilde sürme eylemi.

kirizmalamak, [kirizma-la-mak] *gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Toprağı derince alt üst edecek şekilde sürmek.

kirizme, [Yun. koilisma] *(kiri'zme) is.* → kirizma.

kirizmen, [? kirizmen] *{ağız} sf.* Kibirli. [DS]

kirk, [? kirk] *{ağız} is.* Nadasa bırakılmış tarla. [DS]

kirka, [? kirka] *{ağız} is.* İki taraflı çapa. [DS]

kirkel, [? kirkel] *{ağız} is.* **1.** Eğirilmek üzere ele geçirilen yün veya kıl. **2.** Üstüpü. [DS]

kirkele, [kir+kele(r)] *{ağız} is.* **1.** Kertenkele. **2.** Bukalemun. **3.** Falcı. **4.** *sf.* (Kişi için) pis; kirli. [DS]

kirkillemek, [kirk-il-le-mek] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(i)-yor]* Mayalanmak. [DS]

kirkin, [kir-mek > kir-gin] *{eT} sf.* → kirgin. [DLT]

kirkire, [kir+kir-e ?] *{ağız} is.* El değirmeni. [DS]

kirkit[1], **-di** [Yun. kérkida [EREN] كركت] *is.* **1.** Halı dokurken atkı ve düğümleri sıkıştırmakta kullanılan ağaç veya metalden yapılma taraklı bir araç. *{OsT} {ağız} (aynı)* [DS] **2.** *{ağız}* Çorap şişi. [DS] **3.** *{ağız}* Tığ. [DS]

kirkit[2], **-di** [? kirkit] *{ağız} is.* Çökelek; yağsız peynir. [DS]

kirkit[3], **-di** [? kirkit] *{ağız} is.* **1.** Kesilmemiş çam ağacındaki kurumuş çıralı gri renkteki budaklar. **2.** Kuyruk yağının eritildikten sonra kalan posası. **3.** Eski, yamalık parça. [DS]

kirkmek, [kirk-mek] *{ağız} gçsz. f. [-er]* Darılmak; gücenmek. [DS]

kirlemek, [kir-le-mek] *gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* Kirli hâle getirmek; kirletmek.

kirlenme, [kir-le-n-me] *is.* **1.** Kirlenmek eylemi; kirli hâle gelme. **2.** Şerefi lekelenme. **3.** (Kadın için) namusuna zarar gelme. **4.** (Kadın için) aybaşı hâli görme. **5.** (Erkek için) cinsel ilişki dışında sperm gelmesi. **6.** (Hava, çevre vb. için) sağlığa ve canlıların yaşayışına zarar verecek durumun ortaya çıkması.

kirlenmek, [kīr > kir-le-n-mek] *dönşl. f. [-ir]* **1.** Kirli hâle gelmek; temiz sayılmayan bir görünüm almak; pislenmek. *{eT} (aynı)* [EUTS] [DLT] **2.** *mecaz.* Şerefine, adına zarar gelmek; onuru lekelenmek. **3.** (Kadın için) ırzına geçilmek; namusu zarar görmek; iffetine leke düşmek. **4.** (Kadın için) aybaşı hâli görmek. **5.** (Erkek için) cinsel ilişki dışında sperm gelmek. **6.** (Hava, çevre vb. için) sağlığa ve canlıların yaşayışına zarar verecek durum ortaya çıkmak.

kirlenmek, [kir-le-n-mek] *dönşl. f. [-ir]* **1.** *{eT}* (Göz için) yumulmak. [DLT] **2.** *{ağız}* Kendi ekseni etrafında dönmek. [DS]

kirleşmek, [kīr > kir-le-ş-mek] *{eT} dönşl. f. [-ür]* Kirlenmek; pislenmek. [EUTS]

kirletme, [kir-le-t-me] *is.* Kirli hâle getirmek eylemi.

kirletmek, [kir-le-t-mek] *gçl. f. [-ir]* **1.** Bir şeyi kirli hâle getirmek; pisletmek. **2.** Küçük ve büyük abdestini kaçırmak, çamaşırına yapmak. **3.** *mecaz.* (Kişi için) şerefine, namusuna zarar vermek; dürüstlüğü, ahlakı üzerinde çevrede kuşku uyandırmak; iftira atmak; kara çalmak. **4.** (Soyut şeyler için) erdemsiz ve ahlak bozucu imiş gibi göstermek. **5.** (Kadın için) ırzına geçmek; namusuna zarar vermek.

kirli, [kir-li] *sf.* **1.** Kirlenmiş olan; kirli hâle gelen. **2.** Leke, toz, yağ vb. bulaşmış olan; bu tür istenmeyen maddelere bulaşmış olan. **3.** Üzerinde, içinde kir sayılan maddeleri bulunduran. **4.** (Işık için) berrak olmayan; bulanık. **5.** (Kadın için) aybaşı hâlinde olan. **6.** *mecaz.* Toplumun değer yargılarına ve ahlak kurallarına aykırı iş ve eylemler, davranışlar. **7.** (Renk için) duru, berrak, canlı ve parlak olmayan. **8.** Dinî yönden yıkanıp temizlenmesi gereken; cenabet. **9.** *is.* Yıkanmak üzere ayrılmış çamaşır. ⊡ **kirli çamaşır,** *Ahlakî suç; ahlak dışı tutum ve davranışlar.*|| (birinin) **kirli çamaşırlarını ortaya dökmek,** *Birinin ahlak dışı ve suç oluşturan gizli davranışlarını açığa çıkarmak, açıklamak.*|| **kirli çıkı,** *Zengin fakat cimri kimse.*|| **kirli çıkın,** *Zengin fakat cimri kimse.*|| **kirli hanım peyniri,** *Yalnız İstanbul'da yapılan tuzsuz, yağlı ve yumuşak, dayanıksız bir peynir türü.*|| **kirli kan,** *Toplardamarlarla organ ve dokulardan kalbe dönen oksijensiz kan.*|| **kirli kokoş,** *Savruk, dağınık ve tertipsiz, pasaklı çocuk.*|| **kirli kukla,** *Pasaklı kadın veya kız.*|| **kirli paçavra,** *{ağız} Kolera hastalığı.* [DS]|| **kirli para,** *Suç işlenerek kazanılmış para; yasa dışı yollardan kazanılmış para; haram para.*|| **kirli sarı,** *Koyu ve donuk sarı renk.*|| **kirli sepeti,** *Kirli çamaşırların konulduğu sepet.*|| **kirli yağız,** *{ağız} Bir at donu.* [DS]|| **kirliye atmak,** *(Çamaşır için) yıkanmak üzere ayırmak veya kirli sepetine atmak.*|| **kirli yün,** *Koyunun sırtından kırkıldıktan sonra herhangi bir temizleme ve ayıklama işlemi görmemiş olan yün; ham yün.*

kirlice, [kir-li-ce] *{ağız} is.* Şarap ve sirke yapmaya yarayan, üzeri benekli üzüm; yapıncak. [DS]

kirlig, [kir > kir-lig] *{eT} sf.* Kirli. [EUTS] [Üç İtigsizler]

kirlik, -ği [kīr-lik كيرلك / كرلك] *is.* **1.** *{OsT}* Kâğıdı mühürlerken altma konulan kâğıt. **2.** *{ağız}* Kadın elbisesi; gömlek. [DS] **3.** *{ağız}* Yeldirme; ferace; çarşaf. [DS] **4.** *{ağız}* Çocuk zıbını; çocuk iç çamaşırı. [DS] **5.** *{ağız}* Yorgan çarşafı. [DS] **6.** *{ağız}* At eyerinin altma konan keçe. [DS]

kirlilik, [kir-li-lik] *is.* Kirli olma durumu; pislik.

kirlimsük, -gü [kir-li-msük] *{ağız} sf.* Kirlimsi. [DS]

kirloş, [kir > kirloş *(kural dışı)*] *sf.* Üstü başı pasaklı, kirli; pis.

kirloz, [kir > kirloz *(kural dışı)*] *sf.* Üstü başı pasaklı, kirli; pis.

kirm, [Far. kirm كرم] *{OsT} is.* Böcek; kurt. ⊡ **kirm-hurde,** *{OsT} Kurt yemiş; kurt yeniği.*|| **kirm-i badame,** *{OsT} İpek böceği.*|| **kirm-i çerāğ,** *Ateş böceği.*|| **kirm-i çūp,** *{OsT} Ağaç kurdu.*|| **kirm-i ebrişîm,** *{OsT} İpek böceği.*|| **kirm-i şeb-efrūz,** *{OsT} Ateşböceği.*|| **kirm-i şeb-tāb,** *{OsT} Ateşböceği.*

kirman[1], [Far. kirm > kirm-ān كرمان] *(kirma:n) {OsT} is.* Kurtlar.

kirman[2], [Far. kirmān كرمان] *(kirma:n) {OsT} is.* Hisar; büyük kale.

kirman[3], [eğir-men > kirman كرمان] *{eAT} {ağız} is.* **1.** Kirmen. **2.** Topaç. [DS]

kirmanî, [Far. kirmānī كرمانى] *(kirma:ni:) {OsT} is.* Bir tür kılıç.

kirmanlaşmak, [kir-man-la-ş-mak] *{ağız} işteş. f. [-ır]* Birbirine geçmek; karışmak. [DS]

kirmek[1], [ki *(içeri; arka)* > ki-r-mek] *(ki:rmek) {eT} dönşl. f.* **1.** Girmek; atılmak; sokulmak. [DLT] [EUTS] [ETY] [KB] [OKD] [Yüknekî] [İKPÖy.] [Gabain] [Üç İtigsizler] **2.** (Saraya) gelmek. [İKPÖy.] **3.** (Denize) gitmek; dalmak. [ETY] [İKPÖy.] [Tekin] **4.** Sığınmak; tabi olmak; katılmak. [ETY] [Tekin] **5.** (Güneş için) batmak. [EUTS] [Gabain]

kirmek[2], [kér-mek / kir-mek] *{eT} gçl. f.* → kermek. [Yüknekî]

kirmen, [eğ-ir-men > kirmen [EREN] / kirman كرمان] *is.* Elde yün veya pamuk ip bükmekte kullanılan araç; eğirmeç; öreke. *{OsT} (aynı)* ⊡ **kirmeni alıvermek,** *Hile ile iş görmek; dolap çevirmek.*

kirmik, -ği [kir-mik] *{ağız} is.* Çam ağacının çıralı olan kökünün çürüyüp toprakta yayılmış parçaları. [DS]

kirmişçe, [kir-mek > kir-miş-çe] *{eT} zf.* Girmiş gibi. [DLT]

kirmit, -di [kir-(i)m-it ?] *{ağız} is.* Ağaçların arasında biten; yenilen bir tür mantar. [DS]

kirmiz, [Ar. ḳırmız قرمز] *{OsT}is.* → kırmız.

kirna[1], [? kirna] *{ağız} is.* Ev. [DS]

kirna[2], [? kirna] *{ağız} is.* Küçük kene. [DS]

kirna[3], [? kirna] *{ağız} is.* Yığınak yeri; insan ve hayvanların toplandığı yer. [DS]

kirnak, -ğı [? kirnak] *{ağız} is.* Demirsiz kağnı tekerleği. [DS]

kirnez, [? kirnez] *{ağız} is.* Bir tür olta. [DS]

kirnek, -ği [? kirnik] *{ağız} sf.* Küçük; ufak. [DS]

kirp, [kip / kirp] *{ağız} sf.* Tastamam; tıpatıp. [DS]

kirpas[1], [Far. kirbās كرباس] *(kirba:s) {OsT} is.* **1.** Astar olarak kullanılan ham pamuk ve keten bezine eskiden verilen isim. **2.** Padişah ve vezir evlerindeki divanhane; dergâh.

kirpas[2], [? kirpas] *{ağız} is.* Cimri. [DS]

kirpasak, -ğı [kir+pas-ak] *{ağız} sf.* Çirkin; pis; pasaklı. [DS]

kirpeden, [kirp-e-den] *(kirpe'den) {ağız} zf.* **1.** Birdenbire. **2.** Büsbütün. [DS]

kirpet, -di [Yun. khrevvâti [Tietze]] *{ağız} is.* Taraça; hayat. [DS]

kirpi, [*eT.* kirpī] *is.* **1.** *zool.* Kirpigillerden sırtı sivri dikenlerle kaplı, düşmanlarından korunmak için tor top olabilen böcekçil, memeli bir hayvan, *(Erinaceus europaus). {eT} (aynı)* [EUTS] **2.** *as.* Dikenli tellerle hazırlanmış küçük engel; eskiden düşman süvarilerinin saldırısını durdurmak için tahta üzerine çakılmış uzun ve sivri çivilerden meydana gelen savunma gereci. **3.** Avlu veya bahçe duvarları üzerinden geçmeyi engellemek için değişik biçimlerde yerleştirilmiş çivi veya dikensi engeller. **4.** *{ağız}* Su borularının, künklerin içine girerek gelişen ve boruları tıkayan ağaç ve ot kökleri demeti. [DS] **5.** *{ağız}* Kestanenin dikenli kabuğu. [DS] **6.** *{ağız}* Dağ yollarında insan ve hayvanların ayaklarının kayıp düşmemesi için yapılan dişli kaldırım. [DS] ⊡ **kirpi balığı,** *zool. Sıcak denizlerin sığ kesimlerinde yaşayan, omurgalı ve omurgasız canlılarla beslenen, eti zehirli, vücudu dikenlerle kaplı, istediği zaman balon gibi şişebilen bir kemikli balık, (Diodon hystrix).*|| **kirpi başı,** *bot. Bileşikgillerden, kayalıklarda yetişen ve uçuk mavi renkte yuvarlak baş biçiminde toplu çiçek açan tüylü, dikenli, halk hekimliğinde damar büzücü etkisinden dolayı tedavide kullanılan iki veya çok yıllık otsu bitki, (Echinops).*|| **kirpi gibi büzülmek,** *Korkarak bir kenara sinmek.*|| **kirpi saçağı,** *{ağız} Hamam kubbelerinin üzerindeki yollar.* [DS]

kirpiçe, [kirpi-çe] *is. as.* Sivri çivilerden yapılmış kirpinin küçüğüne verilen ad.

kirpidin, [? kirpidin] *{ağız} is.* Bahçelerde sebze diplerini çapalamakta kullanılan, bir ağzı kesere benzer, öbür ağzı sivri demir çapa. [DS]

kirpigiller, [kirpi-gil-ler] *is. zool.* Örnek türü kirpi olan, sırtı dikenlerle kaplı böcekçil memeliler familyası, *(Erinaceidae).*

kirpik, [*eT.* kirpī > kirpi-k] *is.* **1.** Göz kapağının kenarlarındaki kıllar ve bu kılların her biri; müje; müjgân. *{eT} (aynı)* [EUTS] [Gabain] **2.** *biy.* Bazı küçük canlılarda görülen kamçı biçiminde fakat daha kısa uzantılar; titrek tüy, *(Cilium).* ⊡ **kirpiği kirpiğine değmemek,** *Hiç uyumamak; gözlerini kırpmamak.*|| **kirpiği kurumamak,** *Gözünün yaşı dinmemek; çok ağlamak; sürekli ağlamak; {eAT} (aynı).*|| **kirpik bezleri,** *Kirpiklerin dibinde bulunan*

basit ve küçük yağ bezleri; zeiss bezleri.|| **kirpik çatmak,** *{OsT} Gözleri kapamak; uyumak.*|| **kirpikle harman sürmek,** *{OsT} Gerçekleşmesi mümkün olmayan bir işi yapmaya kalkışmak.*

kirpikli, [kirpik-li] *sf.* **1.** (Belirtilen nitelikte) kirpiği olan. **2.** *bot. zool.* (Bitki veya hayvan için) üzerinde kirpiğe benzer düzgün sıralı uzantıları olan.

kirpikliler, [kirpik-li-ler] *is. zool.* Serbest veya asalak yaşayan, kavuşma yoluyla eşeyli üreyebilen, hareket ve beslenmelerinde kirpiksi uzantılarının önemli bir rol oynadığı bir hücreli mikroorganizmaların alt şubesi, *(Ciliata).*

kirpiksi, [kirpik-si] *sf.* Kirpiğe benzeyen veya kirpiğe ilişkin. ⊟ **kirpiksi cisim,** *Üzerinde çok sayıda uzantı yer alan damar tabakanın ön kısmı.*|| **kirpiksi kas,** *Kirpiksi cismin kenarında bulunan damar tabaka.*

kirpilenmek, [kirpi > kirpi-le-n-mek] *{eT} dönşl. f.* Sertleşerek kirpi gibi büzülmek; yüzü asılmak. [DLT]

kirpinik, -ği [? kirpinik] *{ağız} sf.* Cimri. [DS]

kirpişmek, [kirp-iş-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* Ürpermek. [DS]

kirpit[1]**, -di** [Ar. kibrīt] *{ağız} is.* Kibrit. [DS]

kirpit[2]**, -di** [? kirpit] *{ağız} is.* Salkım söğüt. [DS]

kirpüklenmek, [kirpik > kirpik-le-n-mek] *{eT} dönşl. f.* Gözde kötü kıl bitmek. [DLT]

kirrik, -ği [kir(r)-ik] *{ağız} is.* Bir tür, küçük ve semiz yaban ördeği. [DS]

kirs, [Ar. kils كلس] *{ağız} is.* **1.** Killi, çakıllı ve kaygan toprak. **2.** Kum, çakmak taşı, kuvars gibi silisyum oksit bileşikleri. [DS]

kirse[1]**,** [Yun. eklesia] *{ağız} is.* Kilise. [DS]

kirse[2]**,** [? kirse] *{ağız} is.* Çorap. [DS]

kirsi, [kir-si] *{ağız} sf.* Az kirli. [DS]

kirsik, -ği [kir-sik] *{ağız} sf.* Az kirli. [DS]

kirsiz, [kīr > kir-siz] *{eT} sf.* Arı; temiz; pak; kirsiz. [EUTS] [Üç İtigsizler]

kirş, [Alm. kirschwasser] *is. kısalt.* Kirazın mayalanarak damıtılması ile elde edilen bir içki.

kirşan, [*eT.* kirşēn] *{ağız} is.* → kirşen. [DS]

kirşen, [kérşēn / kirşēn] *{eT} is.* Üstübeç; yüze sürülen düzgün. [DLT]

kirşenlenmek, [kirşēn > kirşen-le-n-mek] *{eT} dönşl. f. [-ür]* Yüze düzgün sürünmek. [DLT]

kirşon, [*eT.* kirşēn] *{ağız} is.* Pudra. [DS]

kirt[1]**,** [kart / kırt / kirt / kürt *(yans.)*] *is.* Pütürlü yüzeylere sürtünmeyi, kırmayı, kesmeyi, kemirmeyi, kazıyıp koparmayı, diş diş yapmayı anlatan kök. [Zülfikar] *kirt-e-den, kirt-e-l-mek, kirt-ik, kirt-iş*

kirt[2]**,** [kirt] *{ağız} sf.* **1.** (Yemek için) iyi pişmemiş; sert. **2.** (Söz için) ciddî olmayan. [DS]

kirt[3]**,** [kirt] *{ağız} sf.* Derli toplu. [DS]

kirt[4]**,** [Slav. krt [Tietze]] *{ağız} sf.* **1.** Sert. **2.** Çabuk kırılan; gevrek. [DS]

kirteden, [kirt-e-den] *(kirte'den) {ağız} zf.* Birdenbire; aniden. [DS]

kirtek, -ği [kirt-ek] *{ağız} is.* Kazılmaya uygun olmayan toprak tabakası. [DS]

kirtelmek, [kirt-el-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* **1.** Büzülmek. **2.** (Saç için) kirden birbirine yapışıp taranmaz duruma gelmek. **3.** Gevrek duruma gelmek; sertleşmek. [DS]

kirtelmiş, [kirt-el-miş] *{ağız} sf.* Sertleşmiş. [DS]

kirtermek, [kirt-er-mek] *{ağız} gçsz. f. [-ir]* Donmaya yüz tutmak. [DS]

kirtginsemek, [kért-mek > kért-gün-mek > kērt-günsē-mek] *(ké:rtgünse:mek) {eT} gçl. f. [-r]* Tasdik etmek istemek. [DLT]

kirtgünç, [kért-mek > kért-gün-mek > kért-gün-ç] *{eT} is.* **1.** İnanç; din; Dharma. [Üç İtigsizler] **2.** İman. [Gabain] **3.** *sf.* Mümin; inançlı; imanlı; mutekit. [EUTS] [Gabain]

kirtgünçlüg, [kért-gün-mek > kért-gün-ç > kértgünçlüg] *{eT} sf.* (Kişi için) inanılır; itikadı ve inancı yerinde olan. [EUTS]

kirtgünçsüz, [kért-gün-mek > kért-gün-ç > kértgünçsüz] *{eT} sf.* İnançsız; itikatsız. [EUTS]

kirtgünçülüg, [kért-gün-mek > kért-gün-çü > kértgünçü-lüg] *{eT} sf.* Sofu; halim; imanlı; [Gabain]

kirtgünmek, [kertü *(doğru)* > kertü-k > kert(ü)-g-ünmek] *{eT} gçsz. f. [-ür]* **1.** İnanmak; itikat etmek. [EUTS] [DLT] [Gabain] **2.** Gerçeklemek. [DLT] [Gabain]

kirtgürmek, [kertü *(doğru)* > kert(ü)-gür-mek] *{eT} gçsz. f.* İnanmak. [EUTS]

kirti[1]**,** [*eT.* kertü] *{ağız} sf.* **1.** Doğru; gerçek. **2.** Ciddi. [DS]

kirti[2]**,** [? kirti] *{ağız} is.* Ağaçtan yapılmış köprü. [DS]

kirti[3]**,** [? kirti] *{ağız} sf.* Dolu; bol; yığınla. [DS]

kirtiç, -ci [kirt-iç] *{ağız} is.* Kurumuş tandır ekmeği. [DS]

kirtik[1]**, -ği** [kirt-ik] *{ağız} is.* **1.** Ufalmış sabun parçası. **2.** *sf.* Bir parça; azıcık. **3.** Bir damla; az. **4.** Kırık parça. [DS]

kirtik[2]**, -ği** [kirt-ik] *{ağız} is.* **1.** Kulak kıkırdağı. **2.** Geç olgunlaşan bir tür sert kiraz. [DS]

kirtik[3]**, -ği** [kirt-ik] *{ağız} is.* **1.** Rüşvet. **2.** Vergi makbuzu. [DS]

kirtikli[1]**,** [kirtik-li] *{ağız} sf.* (Kap için) kenarları tırtıklı. [DS]

kirtikli[2]**,** [kirtik-li] *{ağız} sf.* **1.** Ağzına kadar dolu; dopdolu; yığınla. **2.** *is.* Bir tür aşık oyunu. [DS]

kirtil[1]**,** [Yun. kertallos [EREN]] *is.* **1.** *balıkç.* Büyük deniz kabuklularını avlamakta kullanılan, sorgun ağacı veya telden yapılmış kafes halindeki av sepeti. *{ağız} (aynı)* [DS] **2.** *{ağız}* Develerin bağlandığı kazık. [DS]

kirtil[2]**,** [? kirtil] *{ağız} is.* Hayvan vergisi. [DS]

kirtil[3], [kirt-il] *{ağız} sf.* Girintili çıkıntılı; pürüzlü. [DS]

kirtil[4], [? kirtil] *{ağız} is.* Havuç. [DS]

kirtilmek, [kirt-il-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* Zayıflamak. [DS]

kirtim, [kirt-im] *{ağız} is.* **1.** Deri üzerinde yaranın bıraktığı iz. **2.** Girinti çıkıntı; pürüz. [DS]

kirtinmek, [kertṻ *(doğru)* > kertü-n-mek كيرتينمك / كرتنمك] *{eT} {eAT} gçsz. f. [-ür]* **1.** İnanmak; iman etmek. [DLT] **2.** *{eAT}* Tasdik etmek.

kirtiş, [kirt-iş] *{ağız} sf.* **1.** (Nesne için) eğri. **2.** Pürüz; girinti çıkıntı; engebe. [DS] ⊡ **kirtiş kirtiş,** *{ağız} 1. Yüzeyi pürüzlü. 2. Kenarı girintili çıkıntılı.* [DS]

kirtişmek, [kirt-iş-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* **1.** İnat etmek; sırnaşmak. **2.** İteleyip kakalamak. [DS]

kirtkünmek, [kertṻ *(doğru)* > kertü-k > kert(ü)-g-ün-mek] *{eT} gçsz. f.* → kirtgünmek. [EUTS] [Gabain]

kirtlek[1], **-ği** [kirt-le-k] *{ağız} is.* Yangın yerinde biten mantar. [DS]

kirtlek[2], **-ği** [kirt-le-k] *{ağız} sf.* Biraz yumuşak; yumuşakça. [DS]

kirtlek[3], **-ği** [kirt-le-k] *{ağız} is.* Kıkırdak. [DS]

kirtleşmek, [kirt-le-ş-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* Katılaşmak. [DS]

kirtlik[1], [kirt-lik كرتلك] *{OsT} is.* Gırtlak başı; hançere.

kirtlik[2], [kirt-lik] *{ağız} is.* Sabah serinliği. [DS]

kirtmek[1], [kirt-mek] *{ağız} gçl. f. [-ir]* Halı dokurken iplikleri düğümlemek. [DS]

kirtmek[2], [kirt-mek] *{ağız} gçl. f. [-ir]* **1.** Birine kızdığını yüzüne karşı belli etmek; darılmak. **2.** Direnmek; dediğinden dönmemek. **3.** Aşık oyununda çizgi yanına gelen aşığı el ile ayırmak; aldatmak. [DS]

kirtmek[3], [kirt-mek] *{ağız} gçl. f. [-ir]* Vurmak. [DS]

kirtten, [kirt-ten] *(ki'rtten) {ağız} zf.* Doğru olarak; gerçekten. [DS]

kirtü, [kertṻ كرتو] *(kertü:) {eT} sf.* **1.** Doğru; gerçek; hakiki; sahih. *{eAT} {OsT} (aynı)* [Üç İtigsizler] [Yüknekî] [Gabain] [EUTS] [KB] **2.** Mümin; imanlı; mutekit. [EUTS] [Gabain] **3.** Yemin; ant. [DLT] **4.** Gerçeklik; doğruluk. [DLT] ⊡ **kirtü kılmak,** *{eAT} Gerçekleştirmek.*

kirtüç, [kirtüç] *{eT} sf.* Kıskanç. [KB] ⊡ **kirtüç kişi,** *{eT} Kimseyi çekemeyen huysuz kişi.* [DLT]

kirtülemek, [kertṻ > kertü-lē-mek] *(kertüle:mek) {eT} gçl. f. [-r]* Tasdiklemek. [DLT]

kirtülüg, [kertṻ > kirtü-lüg] *{eT} sf.* Mümin; inanmış kimse; dindar kimse. [EUTS]

kirtünmek, [kertṻ > kertü-n-mek كرتنمك] *{eT} dönşl. f. [-ür]* **1.** Doğru olmak. [Gabain] **2.** *{eAT}* İnanmak; iman etmek. **3.** *{eAT}* Doğru bulmak; tasdik etmek.

kirtürmek, [kir-mek > kir-tür-mek] *{eT} gçl. f. [-ür]* Girdirmek. [DLT]

kirü, [*kē > kē-rü / ki-rü] *(ké:rü) {eT} zf.* → kerü. [DLT] [EUTS] [ETY] [Gabain] [Tekin]

kirve, [Erm. k'awor [EREN]] *is.* **1.** *{ağız}* Sünnet çocuğunu, sünnet sırasında kucağında tutan kimse. [DS] **2.** Sünnet çocuğunun masraflarını üstüne alan kimse. **3.** Erkekler arasında yakın dost. **4.** *{ağız}* İsim babası. [DS] **5.** *{ağız}* Sağdıç. [DS] **6.** *{ağız}* Düğünde damadın yanında duran güzel giyimli çocuk. [DS] **7.** *{ağız}* Bacanak. [DS]

kirvelenmek, [kirve-le-n-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* Söyleşmek; konuşmak. [DS]

kirvelik, -ği [kirve-lik] *is.* **1.** Kirve olma durumu. **2.** *{ağız}* Kirveye gönderilen armağan. [DS] ⊡ **kirvelik etmek,** *Kirve olma görevini yüklenmek.*

kis[1], [kıs / kis *(yans.)*] *is.* Sinsice ve sessizce gülmeyi anlatan kök. [Zülfikar] *kis kis, kis+kis-le-mek* ⊡ **kis kis,** *{ağız} (Gülmek için) için için; kıs kıs.* [DS]

kis[2], [kis] *is.* Köpek ve koyunlara seslenme bildirir. ⊡ **kis kis,** *{ağız} 1. Köpek çağırma ve birbirine saldırtmak için kışkırtma ünlemi. 2. Koyun kovalama ünlemi.* [DS]

kis[2], [kis / kisi] *{eT} is.* Karı. [DLT]

kis[3], [Ar. kils كلس => kis] *{ağız} is.* Taş, kum, kil karışımı sert toprak tabakası. [DS] ⊡ **kis bağlamak,** *{ağız} Toprak yüzeyinde taş, kum ve kil karışımı sert tabaka oluşmak.* [DS]

kis[4], [Ar. kīs كيس] *(ki:s) {OsT} is.* **1.** Para kesesi; torba. **2.** *anat.* Dölyatağı. **3.** *anat.* Vücutta sıvıların toplandığı bazı kesecikler.

kisa, [Ar. kisā كسا] *(kisa:) {OsT} is.* **1.** Yün elbise. **2.** Kilim; halı. ⊡ **kisā ehli,** *Hz. Muhammed'in ailesi.*

kisari, [Sansk. kesarin] *{eT} is.* Aslan. [EUTS]

kisb, [Ar. kisb / kesb] *{OsT} is.* → kesb. ⊡ **kisb ü kâr,** *{OsT} İş güç; kazanç.*

kisbe, [Far. küsbe كسبه] *{ağız} is.* Posa. [DS]

kisbî, [Ar. kesb > kisbī كسبى] *(kisbi:) {OsT} sf.* Doğuştan olmayan, sonradan kazanılmış; sonradan edinilmiş olan. ⊡ **kisbî bilgi** *{OsT} Doğuştan olmayan sonradan edinilmiş bilgi.*

kise, [Far. kīse كيسه] *(ki:se) {OsT} is.* **1.** Kese; torba. **2.** *bot.* Tohumu çevreleyen zar; kılıf. **3.** *tıp.* Kist; ur. **4.** *mecaz.* Para gücü; para. ⊡ **kîse-bud,** *{OsT} Çok yoksul.*|| **kîse-bür,** *{OsT} Yankesici.*|| **kîse-dār,** *{OsT}* → kisedar.|| **kîse-dūz,** *{OsT}* → kiseduz.|| **kîse-i dem'iye,** *{OsT} anat. Gözyaşı kesesi.*|| **kîse-i divanî,** *{OsT} Eskiden kullanılan 416 ile 450 kuruş arasında değişen para birimi.*|| **kîse-i fem,** *{OsT} zool. Bazı hayvanların ağızları içindeki kese.*|| **kîse-i havāiye,** *{OsT} anat. Hava kesesi.*|| **kîse-i meşî-**

miye, *{OsT} anat. bot. Embriyon keseciği.*|| **kîse-i mısrî,** *{OsT} Altı yüz kuruşluk para birimi veya ölçüsü.*|| **kîse-i misbâhiye,** *{OsT} zool. Yüzme kesesi.*|| **kîse-i rieviye,** *{OsT} anat. Akciğer keseleri.*|| **kîse-i rumî,** *{OsT} Beş yüz kuruşluk para ölçüsü.*|| **kîse-i safrâviye,** *{OsT} anat. Safra kesesi.*|| **kîse-i sebhiye,** *{OsT} zool. Yüzme kesesi.*|| **kîse-i tal'iye,** *{OsT} bot. Çiçek tozu kesesi.*

kise[1], [keçē / kise] *{eT} is.* → keçe. [Yüknekî]

kisedar, [Far. kīse-dār کیسه دار] *(ki:seda:r) {OsT} is.* **1.** Kese tutan. **2.** İmparatorluk döneminde resmî dairelerde evrak işlerine bakan memur. **3.** Saray mensuplarının hesaplarına bakan kimse. **4.** Şehirlerde esnaf birliklerinin vekilharcı; esnafa ait gelirleri toplayan ve koruyan kimse; kesedar.

kiseduz, [Far. kīse-dūz کیسه دوز] *(ki:sedu:z) {OsT} is.* Kese yapan; keseci.

kisef, [Ar. kisfe > kisef کسف] *{OsT} is.* Parçalar; bölümler; cüzler; kısımlar.

kisek, -ği [? kisek] *{ağız} is.* Ahşap evlerde duvar yapımında kullanılan köşeli ya da silindir biçiminde kalas. [DS]

kisfe, [Ar. kisfe کسفه] *{OsT} is.* Parça; bölüm; cüz; kısım.

kisi, [kis / kisi / kişi] *{eT} is.* **1.** Kişi. [EUTS] **2.** Kadın; zevce. [ETY] [KB] **3.** Canlı. [EUTS] **4.** Yaratık. [EUTS]

kisik, [kisik] *{eT} is.* Gezinti. [EUTS]

kisil, [kis-il] *{ağız} is.* Kireç. [DS]

kisip, [? kisip] *{ağız} is.* Gördüğünü, doğru ya da yanlış olduğunu düşünmeksizin acele yansılama. [DS]

kisir, [Ar. kils كلس [Tietze] => kis-ir] *{ağız} is.* Taş, kum ve kil karışımı sert toprak tabakası. [DS]

kisiye, [Ar. kīsiyye کیسیه] *(ki:siye) {OsT} is. zool.* Keseliler.

kiskil, [kis-(i)k-il ?] *{ağız} is.* Atın perçemi. [DS]

kiskilemek, [kis-ki-le-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* Kışkırtmak. [DS]

kiskis, [kis+kis] *{ağız} sf.* Cimri. [DS] ⊕ **kiskis nene,** *{ağız} zool. Bahar geldiğinde öten, dolayısı ile halkın baharın geldiğini anladığı, bülbül büyüklüğünde boz renkli bir ötücü kuş.* [DS]

kiskislemek, [kis+kis-le-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* Kışkırtmak. [DS]

kisle, [kilise] *{ağız} is.* Kilise. [DS]

kislegüg, [kis-le-güg] *{eT} sf.* Gizlenen; saklanan. [EUTS]

kisli, [Ar. kils كلس [Tietze] => kis-li] *{ağız} sf.* (Toprak için) taş, kum, kil karışımı sert bir katmanı bulunan. [DS]

kisme, [kimse] *{ağız} zm.* Kimse. [DS]

kismek[1], [kes-mek > kīs-mek] *(ki:smek) {eT} gçl. f.* → kesmek. [Yüknekî]

kismek[2], [? kismek] *{ağız} is.* Küçük fıçı. [DS]

kispet, [Ar. kisvet / kisve => kisbet] *is.* Yağlı güreşte pehlivanların giydikleri meşinden yapılma dar paçalı pantolon. ⊕ **kispet çıkarılması,** *Yağlı güreşte yenilginin en ağır şekli olarak hasım tarafından kispetin yırtılması veya çekip çıkarılması.*

kispi, [Ar. kesb > kisbī کسبی] *(kispi:) {OsT} sf.* → kisbî

kisra, [Ar. kisrā کسری] *(kisra:) {OsT} is.* Eskiden İran'da hüküm süren Sasanî hükümdarlarına verilen unvan.

kisre, [kē-s *(arka)* > kī-s-rē / kis-rē] *{eT} zf.* **1.** Sonra. ondan sonra (zaman). [EUTS] [Gabain] [ETY] [Tekin] **2.** Geri. [ETY] **3.** Arkada; geride. [ETY] **4.** Batıda. [ETY] [Gabain]

kisreki, [kisre-kī] *{eT} sf.* Sonraki. [EUTS]

kisren, [Yun. ksistérin] *{ağız} is.* **1.** Hamur kazımaya yarayan demir araç. **2.** Kenarsız ateş küreği. [DS]

kist, [Yun. kystis > Fr. kyste] *is. tıp.* **1.**İçinde koloit, yağ ya da yarı sıvı bir madde bulunan patolojik torba. **2.** *biy.* Tek hücreli veya çok hücreli küçük hayvanların çevre şartlarının uygun olmadığı durumlarda veya üreme sırasında çevrelerine saldıkları koruyucu kabuk. **3.** *bot.* Mantar ve su yosunları gibi sporlu bitkilerde bir veya birkaç hücreden oluşmuş organ; diyaspor.

kistat, -dı [? kistat] *{ağız} is.* Kirli, bakımsız, uyuşuk kimse. [DS]

kistik, -ği [? kistik] *{ağız} is.* **1.** Kumaştan dikilmiş patik. **2.** Çok eski ayakkabı. [DS]

kistleşme, [kist-le-ş-me] *is.* **1.** Bir organizmada bulunan yabancı cismin etrafının sert bir kabukla sarılması. **2.** *zool.* Tek hücreli veya küçük bir canlının kist içinde hareketsiz kalması.

kistleşmek, [kist-le-ş-mek] *dönşl. f. [-ir]* Kist ile sarılmak.

kistleşmiş, [kist-le-ş-miş] *sf.* Kist hâline gelmiş olan. ⊕ **kistleşmiş madde,** *Organizma içinde hareketsiz duran, herhangi bir iltihap olayına sebep olmayan ve etrafı katılgan doku ile sarılmış yabancı madde.*

kisve, [Ar. kisve / kisvet کسوه / کسوت] *{OsT} is.* **1.** Elbise; kılık; kıyafet. **2.** Bir sınıf veya mesleğe özgü kıyafet. **3.** *mecaz.* Bir kimsenin veya herhangi bir şeyin dış görünüşü. **4.** Hacıların Kâbe'yi ziyaret ederken giydikleri beyaz üstlük. **5.** Yağlı güreşlerde pehlivanların giydiği meşin pantolon; kispet. ⊕ **kisvesini kendi dikmek,** *Kendi işini kendi görmek.*|| **kisvesini kendi ilmek,** *Kendi işini kendi görmek.*

kiş[1], [kış / kiş *(yans.)*] *is.* Gürleme ve bu biçimde ses çıkarmayı, seslenmeyi bildiren kök. [Zülfikar] *kiş-ir-di*

kiş[2], [kiş *(yans.)*] *is.* **1.** Kuşları kovalamak için söylenen söz. **2.** Bir kimseyi aşağı sayarak kovmak için söylenen söz. **3.** Satranç oyununda şahı harekete geçirmek için rakibe söylenen söz.

kiş[3], [kīş] *(ki:ş) {eT} is.* **1.** Derisinden kürk yapılan bir hayvan; samur. [DLT] [ETY] [KB] [OKD] [Tekin] **2.** Samur kürk. [DLT] [ETY] [KB] [OKD] [Tekin] **3.** Ketenden dokunan bir tür kumaş.

kiş[4], [kēş] *(ké:ş) {eT} {eAT} sf.* **1.** İçine ok konulan kılıf; sadak; ok kuburu. [DLT] [DK] **2.** Şimşirden yapılmış eşya. ⧉ **kiş kurman,** *{eT} Ok ve yay konan kap.* [DLT]|| **kiş kurugluk,** *{eT} Sadak; gedeleç.* [DLT]

kiş[5], [Far. kīş کیش] *(ki:ş) {OsT} is.* **1.** Din; mezhep; inanış. **2.** Âdet; huy; töre.

kiş[6], [Far. kiş کش] *{OsT} is.* **1.** Satrançta bir taşı zorlama. **2.** *{ağız}* Satrançta şah. [DS]

kiş[7], [keş / kiş] *{ağız} is.* Kurutulmuş, yağsız, tuzlu yoğurt; keş. [DS]

kişa, [kiş *(yans.)* > kiş+a] *{ağız} ünl.* Kümes hayvanlarını kovalama ünlemi. [DS]

kişbir, [? kişbir] *{ağız} sf.* **1.** (İnsan için) sevimsiz. **2.** (Hayvan için) sevimli. [DS]

kişçi, [kēş > kiş-çī] *(kişçi:) {eT} is.* Avcı. [KB]

kişdeme, [kiş-de-me] *{ağız} is.* Kıtlama. ⧉ **kişdeme çay,** *{ağız} Kıtlama çay; şekersiz çay.* [DS]

kişdik, -ği [kiş-(i)d-ik] *{ağız} is.* Kedi. [DS]

kişe, [kiş *(yans.)* > kiş-e] *{ağız} ünl.* Tavuk kovalama ünlemi. [DS]

kişelek, -ği [kiş *(yans.)* > kiş-ē-le-k کشلك] *{OsT} is.* Yelpaze.

kişelemek, [kiş *(yans.)* > kiş-e-le-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* **1.** Kümes hayvanlarını sesli olarak kovalamak. **2.** *mecaz.* Müşterileri kaçırmak. [DS]

kişelmek, [kişē-mek > kişe-l-mek] *{eT} edil. f. [-ür]* Kösteklenmek; köstek bağlanmak. [KB]

kişemek, [kişē-mek] *(kişe:mek) {eT} gçl. f. [-r]* Kösteklemek; köstek vurmak; bağlamak. [DLT] [ETY] [KB] [Gabain]

kişen, [kişē-mek > kişe-n] *{eT} is.* **1.** Bağ; uçkur. [EUTS] [Gabain] **2.** Köstek. [DLT] [KB]

kişenlig, [kişē-mek > kişe-n-mek > kişen-lig] *{eT} sf.* Köstekli; bağlı. [KB]

kişenmek, [kiş-en-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* İntikam duygusu ile bir kimsenin ardından söylenmek. [DS]

kişergek, [köşēr-mek > köşer-gēk] *(köşerge:k) {eT} sf.* → köşergek. [DLT]

kişgirmek, [kiş-kir-mek] *{ağız} gçl. f. [-ir]* Kışkırtmak.

kişgirtmek, [kiş-kir-t-mek] *{ağız} gçl. f. [-ir]* Kışkırtmak; saldırtmak. [DS]

kişi[1], [kişī کشی / کیشی] *(kişi:) is.* **1.** Cinsiyet farkı gözetilmeden kadın veya erkek kimse; insan; adam; şahıs; kimse. *{eT} {eAT} {OsT} (aynı)* [EUTS] [ETY] [KB] [İKPÖy.] [OKD] [Gabain] [Tekin] [DK] **2.** (Bir sayı sıfatı ile birlikte) belirtilen sayıda insan; kimse; şahıs; birey. **3.** Tanınmayan, bilinmeyen veya adı bilinmeyen ya da adından söz edilmek istenmeyen kimse; şahıs. **4.** Kendisi olarak ele alman birey. **5.** Erkek. **6.** (Kadın için) evin erkeği; erkek eş; koca. *{ağız} (aynı)* [DS] **7.** *{eAT}* Sahip. **8.** *ed.* Tiyatro, roman, hikâye gibi bir edebî eserde yer alan ve olayları yaşamış olarak anlatılan veya oyunda canlandıran tip. **9.** *dbl.* Çekimli fiillerde ve zamirlerde konuşan, dinleyen ve kendisinden söz edilen varlık. **10.** *sin.* Bir çizgi film, film, çizgi roman gibi türlerde canlandırılan, kişileştirilen tip veya aile. **11.** *huk.* Hak sahibi olabilen varlık; şahıs. **12.** *psikol.* Somut insan varlığı. **13.** Resim ve heykel gibi sanatlarda bir kompozisyonda yer alan insan şekillerinin her biri. **14.** *{eAT}* Erkek. **15.** *{eT} {eAT}* Zevce; eş; kadın. [DLT] [EUTS] **16.** *{eT} {eAT}* Kul; köle. [EUTS] **17.** *{eT} {eAT}* Prenses. [EUTS] ⧉ **kişi adı bilimi,** *dbl. Kişilere verilen adları, anlamlarını ve kökenlerini inceleyen özel ad bilimi dalı; anthroponymie.*|| **kişi dokunulmazlığı,** *Kişinin siyasal iktidara karşı güvenlik içinde serbestçe hareket edebilme hürriyetinden yararlanma imkânı.*|| **kişi eki,** *dbl. Fiil çekimlerinde eylemi yapan kimsenin kaçıncı kişi olduğunu belirten ek; şahıs eki.*|| **kişiler arası,** *Diğer bütün insanları da ilgilendiren ve onları da göz önünde bulunduran.*|| **kişiler arası ilişki,** *Toplum içinde bulunan bireyler arasındaki etkileşim ve karşılaşma.*|| **kişi oğlu kişi,** *{eAT} Doğuştan soylu ve hür olan kimse; esir olmayan; asilzade.*|| **kişi salmak,** *{eAT} Adam göndermek.*|| **kişi sürüsü,** *{eAT} İnsan topluluğu.*|| **kişiye özel,** *Yalnızca ilgili kimseyi ilgilendiren; sadece o kişiye ait olan.*|| **kişi zamiri,** *dbl. Kişilerin adlarının yerine kullanılan zamir; şahıs zamiri. "ben, sen o, biz, siz, onlar"*

kişi[2], [kiş-i] *{ağız} is.* Düğünden sonra yapılan yemek çağrısı. [DS]

kişicilik, -ği [kişi-ci-lik] *is. fel.* **1.** Hür ve yaratıcı kişilerin varlığını kabul eden ve bunların çok önemli bir yeri bulunduğunu ileri süren metafizik öğreti; kişiselcilik. **2.** *din.* Kişisel bir Tanrının varlığına inanma; kişiselcilik. **3.** Kişiliği en üst ve en yüce kategoride gören ve ahlakın amacının kişilerin eksiksiz gelişmesi olduğunu savunan ahlakî görüş; kişiselcilik. **4.** İnsanı ben-sen bağlantısında arayan öğreti; kişiselcilik.

kişiflemek[1], [Ar. keşf => keşif-le-mek] *{ağız} gçl. f. [-er] [-l(i)-yor]* **1.** Sezdirmeden birinin davranışlarını izlemek, gözlemek. **2.** Bulmak. [DS]

kişiflemek[2], [kişif-le-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* Birini suçlamak, kötülemek; çekiştirmek. [DS]

kişik[1], **-ği** [Moğ. kezik => keşik] *{ağız} is.* **1.** Yardım. **2.** Nöbet; sıra. [DS]

kişik[2], **-ği** [kiş-ik] *{ağız} is.* Satranç oyunu. [DS]

kişilemek[1], [kişi-le-mek كشيلمك] *{eAT} [-r] [-l(i)-yor]* Ağırlamak; ikram etmek.

kişilemek[2], [kiş *(yans)* > kiş-e-le-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* Kişelemek. [DS]

kişilenmek, [kişī > kişi-le-n-mek كشيلنمك] *dönşl. f. [-ür]* **1.** *{eT}* Evlenmek. [EUTS] **2.** *{eAT} {OsT}* Övünmek; böbürlenmek.

kişileşme, [kişi-le-ş-me] *is.* Kişilik kazanma.

kişileşmek, [kişi-le-ş-mek] *dönşl. f. [-ir]* Kişilik kazanmak.

kişileştirme, [kişi-le-ş-tir-me] *is.* **1.** Kişilik kazandırma. **2.** *ed.* Cansız varlıklarla hayvanları insan özelliklerine büründürerek canlandırma sanatı; teşhis. **3.** *psikol.* Soyut bir kelime ile somut görüntüler arasında herhangi bir temelden yoksun ve öznel benzetme yapma eğilimi.

kişileştirmek, [kişi-le-ş-tir-mek] *gçl. f. [-ir]* Kişi özelliklerine büründürmek; kişilik kazandırmak.

kişilik[2], **-ği** [*eT.* kişī > kişi-lik كشيلك] *is.* **1.** Bir kimseye özgü belirgin özellik; şahsiyet. **2.** Kendi varlığının bilincinde olan kişinin psikolojik açıdan taşıdığı birey olma özelliği; bilinçli bireylik. **3.** Kişiyi ötekilerden ayıran bedensel ve ruhsal özelliklerin tümü; karakter. **4.** Bir kişinin diğer kimselerden az veya çok ayrılık gösteren görünüşü. **5.** Bir insana yakışacak nitelikteki davranış; insanca davranış; insaniyet; insanlık; adamlık; iyilik. *{eT} {eAT} {OsT} (aynı)* [KB] **6.** Bir kimsenin gerçek hayatta oynadığı rol. **7.** *{ağız}* Bayram veya bir konuk yanına çıkarken giyilen daha temiz ve düzgün kıyafet. [DS] **8.** *sf.* (Bir sayı sıfatı ile beraber) belirtilen sayıdaki insana yetecek miktarda olan. **9.** (Topluluk veya grup için) belirtilen sayıda kişiden oluşmuş. **10.** *{OsT}* Bir kimsenin başka birisine gönderdiği meyve, çerez gibi armağan. ⊡ **kişilik dışı,** *Kişisel olmayan; kişilik dışında kalan; gayr-i şahsî.*|| **kişilik eylemek,** *{eAT} İnsanca davranmak.*|| **kişilik geyecek,** *{eAT} {OsT} Resmî günlerde giyilen süslü ve pahalı elbise.*|| **kişilik giyesi,** → *{eAT}* kişilik geyecek.|| **kişilik kaftan,** *{eAT} {OsT}* → kişilik geyecek.|| **kişilik libası,** *{eAT} {OsT}* → kişilik geyecek.

kişilikli, [kişi-lik-li] *sf.* **1.** Kişilik sahibi olan. **2.** Kişiliği güçlü olan; tutarlı; kararlı; karakterli; şahsiyetli.

kişiliksiz, [kişi-lik-siz كشى لكسز] *sf.* **1.** Kişilik sahibi olmayan. **2.** Kişiliği zayıf olan; tutarsız; kararsız; zayıf karakterli; şahsiyetsiz. **3.** *{OsT}* Alçak; insanlıksız; namert.

kişioğlu, [kişi+oğ(u)l-u] *is.* **1.** İnsanoğlu; insan. **2.** Soylu ve temiz kimse.

kişirgek, [kişī > kişi-r-gē-mek > kişir-ge-k] *{eT} sf.* İnsandan rahatsız olan; bulunduğu ortamda başkasını istemeyen. ⊡ **kişirgek er,** *{eT} Evinde birini görünce canı sıkılan, evi kendine dar gelen kimse.* [DLT]

kişirti, [kiş-ir-t-i كشردى] *{OsT} is.* Kişneme sesi.

kişisel, [kişi-sel] *sf.* Kişi ile ilgili; kişiye ait. ⊡ **kişisel tenkit,** *ed. Bir eserin kusurlarını ortaya koymaktan ziyade yazarın hayatını, davranışlarını, karakterini kınayan eleştiri.*

kişiselcilik, [kişi-sel-ci-lik] *is. fel.* **1.** Hür ve yaratıcı kişilerin varlığım kabul eden ve bunların çok önemli bir yeri bulunduğunu ileri süren metafizik öğreti; kişicilik. **2.** *din.* Kişisel bir Tanrının varlığına inanma. **3.** Kişiliği en üst ve en yüce kategoride gören ve ahlakın amacının kişilerin eksiksiz gelişmesi olduğunu savunan ahlakî görüş; kişicilik. **4.** İnsanı ben-sen bağlantısında arayan öğreti; kişicilik.

kişisiz, [kişī > kişi-siz] *{eT} sf.* İnsansız; boş; kimsesiz. [EUTS]

kişizade, [kişi+ Far. zāde كشى زاده] *(kişiza:dė) {eAT} sf.* Soyca asil olan; soylu.

kişizadelik, [kişizade-lik] *(kişiza:delik) is.* Soylu olma hâli; soyluluk.

kişkene, [Kırım. kiş-ken-e] *{ağız} sf.* Küçük. [DS]

kişki, [kiş-ki] *{ağız} is.* Çabuk ufalanan yumuşak taş. [DS]

kişkilemek, [kiş-ki-le-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* Kışkırtmak. [DS]

kişkilli[1], [kiş-ki-l-li] *{ağız} sf.* (Kadın için) hoppa; oynak; kötü. [DS]

kişkilli[2], [Far. işkīl / Yun. skylos => işkil-li] *{ağız} sf.* (Kişi için) kuşku duyan; şüpheci; işkilli. [DS]

kişkiri, [kiş-kir-i كشكرى] *{OsT} is.* Kışkırtma. ⊡ **kişkiri vermek,** *{OsT} Kışkırtmak.*

kişkirme, [kiş-kir-me] *{ağız} is.* Köpekleri saldırtmak için söylenen sözler. [DS]

kişkirmek, [kiş-kir-mek كشكرمك] *{eAT} {OsT} gçl. f. [-ür]* Kışkırtmak.

kişkirtmek, [kiş-kir-t-mek] *{ağız} gçl. f. [-ir]* Kışkırtmak. [DS]

kişkiş, [Far. kişnīş] *{ağız} is.* Kişniş. [DS]

kişlemek, [kiş *(yans.)* > kiş-le-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* Kovmak; ilgisini kesmek. [DS]

kişmat, [? kişmat] *{ağız} is.* İstek; heves. [DS]

kişmek, [kiş-mek] *{ağız} gçsz. f. [-er]* Saplanmak; kakılmak. [DS]

kişmir, [kiş-mir] *{ağız} sf.* Sevimli; güzel. [DS]

kişmiş, [Far. kişmiş كشمش] *is.* Küçük taneli çekirdeksiz siyah üzüm; *{OsT} (aynı).*

kişnek[1], **-ği** [kiş-ne-k] *{ağız} sf.* (At için) çok kişneyen. [DS]

kişnek[2], **-ği** [? kişnek] *{ağız} is.* Kendir tohumu. [DS]

kişneme, [kiş *(yans.)* > kiş-ne-me] *is.* (At için) ses çıkarma; atın bağırması.

kişnemek, [kiş *(yans.)* > kiş-ne-mek] *gçsz. f. [-r] [-n(ı)-yor]* **1.** (At için) ses çıkarmak; bağırmak. **2.** Gürültülü biçimde gülmek.

kişnemek, [kişnē-mek] *{eT} {eAT} gçsz. f.* Kişnemek. [DLT] [DK]

kişneşdürmek, [kişnē-mek > kişne-ş-mek > kişne-ş-dür-mek] *{eAT} gçl. f. [-ür]* Birlikte kişnetmek; kişneştirmek. [DK]

kişnetmek, [kişnē-mek > kişne-t-mek] *{eAT} gçl. f [-ür]* Kişnetmek. [DK]

kişneyiş, [kiş-ne-y-iş] *is.* Kişnemek eylemi veya biçimi.

kişniç, [Far. kişmiş => كشنج] *{eAT} {OsT} is.* → kişmiş.

kişniş, [Far. kişniş كشنيش] *is. bot.* **1.** Maydanozgillerden, anavatanı Akdeniz çevresi olan, parçalı yapraklı, beyaz ve pembe çiçekli, tüysüz parlak saplı bir yıllık otsu bitki; yaban maydanozu, *(Coriandrum sativum). {ağız} (aynı)* [DS] **2.** Bu bitkinin bahar ve ilaç olarak kullanılan kurutulmuş tohumları. **3.** *{ağız}* Çiçekleri papatyaya benzer, kötü kokulu bir ot. [DS] **4.** *{ağız}* Pirinç. [DS] ⊡ **kişniş şekeri,** *Kişniş tohumlarını şekere bulayarak yapılmış küçük ve renkli bir tür şeker.*

kişniz, [Far. kişnīz كشنيز] *(kişni:z) {OsT} is.* → kişniş.

kişt, [Far. kişter > kişt كشت] *{OsT} is.* **1.** Ekin. **2.** Ekin tarlası. ⊡ **kişt etmek,** *Toprağa tohum serpmek.*|| **kişt-kâr,** *{OsT} Toprağa tohum eken; çiftçi.*|| **kişt-zār,** *{OsT} Ekin tarlası; ekinlik.*

kiştene, [? kiştene / fişkene] *{ağız} is.* Salyangoz; sümüklü böcek. [DS]

kiştik, -ği [kiş-(i)t-ik] *{ağız} is.* Kedi. [DS]

kiştirmek, [kiş-tir-mek] *{ağız} gçl. f. [-ir]* Kışkırtmak. [DS]

kişür, [Far. geşür => كيشور] *{eAT} is.* → keşür.

kişver, [Far. kişver كشور] *{OsT} is.* Ülke; memleket; il. ⊡ **kişver-ārā,** *{OsT} 1. Memleket süsleyen. 2. Padişah; kral; hükümdar.*|| **kişver be kişver,** *{OsT} Ülke ülke; memleket memleket.*|| **kişver-gîr,** *{OsT} Ülke tutan; memleket tutan; padişah.*|| **kişver-gîrān,** *{OsT} Memleket tutanlar; ülke yönetenler; padişahlar.*|| **kişver-gîrāne,** *{OsT} Ülke tutarak; padişahça.*|| **kişver-güşā,** *{OsT} Memleket alan; ülke açan; cihangir.*|| **kişver-güşāyî,** *{OsT} Ülke açıcılık; fütuhat.*|| **kişver-hüdā,** *{OsT} Hükümdar.*|| **kişver-i Rūm,** *{OsT} Rum ülkesi; Anadolu.*

kit[1], [kat / ket / kıt / kit *(yans.)*] *is.* Pütürlü, tırtıklı yüzeylere sürtünmeyi, kırmayı, kesmeyi, çatırdatmayı, kazıyıp koparmayı, kemirmeyi, diş diş yapmayı anlatan kök. [Zülfikar] *kit-ir*

kit[2], [Soğd. k'dy => ked / ket] *{eT} zf.* → ked. [Yüknekî]

kit[3], [*kē > kē-t / kī-t] *(ki:t) {eT} zf.* Son; nihayet. [EUTS] ⊡ **kite kit,** *{ağız} Ağzına kadar dolu.* [DS]

kit[4], [kit] *{ağız} sf.* Parasız denecek kadar ucuz; çok ucuz. [DS]

kit[5], [kilit > kit] *{ağız} is.* **1.** Kilit. **2.** Anahtar. [DS]

kit[6], [İng. kit] *is.* Montaj planı ile birlikte satılan ve alıcının kendi başına kurabileceği parçalardan meydana gelmiş eşya.

kitab, [Ar. kitāb كتاب] *(kita:b) {OsT} is.* Kitap. *{eT} (aynı)* [EUTS] ⊡ **kitāb-hāne,** *{OsT} 1. Kütüphane. 2. Kitabevi.*|| **kitāb-ı bahriye,** *{OsT} Denizcilik kitabı.*|| **kitāb-ı güzîde,** *{OsT} Seçkin kitap; beğenilmiş kitap.*|| **Kitāb-ı Hakk,** *{OsT} Hakk'ın kitabı; Kur'an-ı Kerim.*|| **Kitāb-ı Hakîm,** *{OsT} Kur'an-ı Kerim.*|| **Kitāb-ı Hākim,** *{OsT} Kur'an-ı Kerim.*|| **kitāb-ı hükmî,** *{OsT} huk. Eskiden, bir kimsenin vekille temsil edilemeyen gaip bir kimse ile olan davasında, alınan ıfadeyi, kaybolan kimsenin bulunduğu yerin yargıcına göndermesi.*|| **Kitāb-ı Mukaddes,** *{OsT} İncil ve Tevrat.*|| **Kitāb-ı Mübîn,** *{OsT} (İyiyi, kötüyü her şeyi ayıran kitap), Kur'an-ı Kerim.*|| **Kitāb'ullāh,** *{OsT} {OsT} Kur'an-ı Kerim.*|| **kitābü'l-āmāl,** *{OsT} Günah ve sevapların yazıldığına inanılan kitap.*|| **kitābü'l-egānî,** *Musiki kitabı.*|| **Kitābü'l-Mübîn,** *{OsT}* → kitāb-ı mübin.|| **kitābü'n-nakz,** *{OsT} Düşman tarafından yazılmış, var olan bir antlaşmayı bozduğunu belirten mektup; nota.*

kitabe, [Ar. kitābe كتابه] *(kita:be) {OsT} is.* **1.** Bir binanın kapısı üzerine kabartma olarak yazılan mimarın adı, yapım tarihi gibi yazılar. **2.** Mezar taşları üzerindeki doğum, ölüm tarihi ve isim gibi yazılar. **3.** Bir olayı veya büyük bir devlet adamının fikir ve düşüncelerini anlattığı büyük kaya ve taşlar üzerine yazılmış olan metin; yazıt. **4.** Bir kitabın ilk sayfasında yer alan, kitabın ve yazarının adının yazılı olduğu metin. **5.** Bir levhanın etrafına yapılan kabartma çiçek ve diğer nakışlar. ⊡ **kitābe-i mezār,** *{OsT} Mezar yazısı.*|| **kitābe-i seng-i mezār,** *{OsT} Mezar taşı yazısı.*

kitaben, [Ar. kitāben كتابا] *(kita:'ben) {OsT} zf.* Yazılı biçimde; yazılı olarak.

kitabet, [Ar. kitābet كتابت] *(kita:bet) is.* **1.** Bir konuyu kurallarına uygun biçimde, düzgün olarak yazma sanatı; kompozisyon. **2.** Yazı. **3.** Kâtiplik; yazmanlık; sekreterlik. **4.** Kâtiplerin görev yaptığı yer; büro; daire. **5.** *huk.* Eskiden köle ile efendisi arasında yapılan anlaşma. ⊡ **kitābet dili,** *Yazı dili.*|| **kitabete kesmek,** *{eAT} Deftere geçirmek.* [TS]|| **kitābet-i bātıla,** *{OsT} Geçersiz sözleşme belgesi.*|| **kitābet-i fasîde,** *{OsT} Geçersiz, bozuk sözleşme.*|| **kitābet-i müştereke,** *{OsT} Bir köle ya da*

cariyeye müşterek sahip olan efendilerin, bu köle veya cariye hakkında kendi aralarında yaptıkları sözleşme.|| **kitābet-i resmiye,** *{OsT} Resmî yazışmalarda kullanılan dil.*|| **kitābet-i sahîha,** *{OsT} Şartları yerine getirilerek yapılmış bir sözleşme; doğru sözleşme; geçerli sözleşme.*

kitabevi, [Ar. kitāb + T. ev-i] *is.* Kitap satılan, bazen de kitap basım ve yayımı yapan yer.

kitabî, [Ar. kitābī كتابى] *(kita:bi:) {OsT} sf.* **1.** Kitapla ilgili; kitaba ait. **2.** (Kişi için) pratik düşünceden uzak kitaba fazlasıyla bağlı olan. **3.** *dbl.* (Anlatım için) dilbilgisi kurallarına uygun ve düzgün. **4.** *din.* Dört kutsal kitaptan birine inanan; Tanrı'nın birliğine inanan. **5.** *İsl.* Kur'an'ın koyduğu kurallara uyanlar; Kur'an'a bağlı olanlar. **6.** *is.* Eskiden Hindistan ve Şam'da üretilen renkli, nakışlı bir tür kumaş. **7.** Padişahın ve diğer devlet büyüklerinin kitaplarına bakmakla görevli kimse. ☞ **kitabî konuşmak,** *Hitabet kurallarına uygun, kitap gibi düzgün konuşmak.*

kitabiyat, [Ar. kitābiyyat كتابيات] *(kita:biya:t) {OsT} is.* **1.** Belli bir konuda yazılan kitapları ve bunların yayımlarını inceleyen bilim dalı; bibliyografya. **2.** Bir kitap yazılırken baş vurulan kitap ve kaynakların listesi; kaynakça.

kitabiye, [Ar, kitābiyye كتابيه] *(kita:biye) {OsT} is.* Eskiden kâğıt yapmaya yarayan ve ağaçların iç kısmından elde edilen bir madde.

kitakse, [Yun. koitadze] *is.* Bakış. ☞ **kitakse etmek,** *argo. Bakmak; gözetlemek.*

kitap, -bı [Ar. ketebe > kitāb كتاب] *is.* **1.** Ciltli veya ciltsiz olarak bir araya getirilmiş, elle yazılmış veya matbaada basılmış sayfalar topluluğu. **2.** Belli bir konuda yazılmış ve basılmak üzere hazırlanmış eser. **3.** Allah'ın peygamberleri aracılığıyla insanlara gönderdiği vahiyleri içine alan eser; kutsal kitap. **4.** *kütp.* Bir konuyu belli bir düzen içinde sunan, yazılmış ya da basılmış yaprakların bir araya getirilmesinden oluşan ve 49 sayfadan az olmayan eser. ☞ **kitaba el basmak,** *Kur'an üzerine el koyarak yemin etmek.*|| **kitaba ulaşım,** *kütp. Okuyucunun kitaplıkta bulunan gereçlerden yararlanması işlemlerinin tümü.*|| **kitaba uydurmak,** *Yasalara aykırı olan bir işi, hile veya yasaların açıklarından yararlanarak usule uygunmuş gibi göstermek.*|| **kitaba uygun,** *Yasalara uygun; yasalara göre.*|| **kitabı kapamak,** *Herhangi bir konu ile ilgisini kesmek; o konu ile ilgili gelişmelere katılmaya kendi açısından son vermek.*|| **kitabına uydurmak,** *Yasalara aykırı olan bir işi, hile veya yasaların açıklarından yararlanarak usule uygunmuş gibi göstermek.*|| **kitap açacağı,** *Sayfalarının kenarı kesilmemiş olan kitap, dergi vb. ile zarfları açmaya yarayan metal, boynuz, kemik veya plastikten yapılmış bir tür bıçak.*|| **kitap adı fişi,** *kütp. Kitap adlarına göre düzenlenmiş fiş.*|| **kitap cebi,** *kütp. Kitap kartı konulmak üzere kitabın arka kabının içine yapıştırılmış kese.*|| **kitap damgası,** *kütp. Kitabın ait olduğu kitaplığı belirten iç kapağa basılmış damga.*|| **kitap delisi,** *Kitap toplama tutkusunu aşırıya vardırmış olan kişi.*|| **kitap düşkünlüğü,** *Kitapları seçme yapmadan toplama hastalığı; bibliomani.*|| **kitap düşkünü,** *Herhangi bir seçim yapmaksızın kitap toplayan; kitap meraklısı; biblioman.*|| **kitap düşmanı,** *Kitapları yok eden kimse.*|| **kitap ehli,** *{OsT} Zebur; Tevrat, İncil ve Kur'an gibi dört kutsal kitaptan birine inanan ve tabi olan kimse.*|| **kitap evi,** → kitabevi.|| **kitap falı,** *Kur'an, İncil, İlyada, Hafız Divanı, Mesnevi gibi bir kitabı bir şeye ve kimseye niyetle rastgele açarak, karşılaşılan bölüm, cümle veya kelimelerden niyete yönelik yorumlar çıkarmaya dayanan kehanet.*|| **kitap fuarı,** *kütp. Kitaplarla ilgili geniş sergi.*|| **kitap gömleği,** *kütp. Kitabın kapı üzerine geçirilmiş renkli ve alımlı kılıf, şömiz.*|| **kitap gibi,** *(Kadın için) görünüşü düzgün ve vücudu biçimli, güzel.*|| **kitap gibi konuşmak,** *Düzgün, özenli ve bilgiç bir eda ile konuşmak.*|| **kitap güvesi,** *zool. Eski kitap ve döşeme aralıklarında, şekerli maddeler ve tahta kırıntıları yiyerek yaşayan, vücudu pullarla örtülü, püskül kuyruklulardan, kanatsız bir böcek; kitap güvesi, (Lepisma saccharina).*|| **kitap kartı,** *kütp. Kitap cebinde bulunan ve ait olduğu kitabın kimliğini taşıyan, okura verildiğinde kütühanede alıkonulan ve kitabın kimde olduğunu ve ne zaman geri getirileceğini belirten kart.*|| **kitap kurdu,** *1. Kitap, kâğıt, karton ve cilt derisi gibi malzemeleri kemiren ve kitaplarda büyük tahribat yapan bazı böceklerin kurtçuğu. 2. mecaz. Çok kitap okuyan ve sürekli kitaplarla uğraşan kimse.*|| **kitap sarayı,** *Halkın yararlanması için kurulmuş büyük kütüphane.*|| **kitapta yeri olmak,** *1. Yasalarda ilgili bir hüküm bulunmak. 2. Kur'an'da veya dinî eserlerde hakkında bir yargı olmak; söz konusu edilmek.*

kitapçı, [kitap-çı] *is.* **1.** Kitap satan kimse. **2.** Kitap satılan dükkân; kitap evi. **3.** Eskiden devlet büyüklerinin kitaplarına bakan kimse. ☞ **kitapçı basımcı,** *Hem kitap basan hem de bastığı kitabı satan kimse.*|| **kitapçı başı,** *Padişahın kitaplarına bakmakla görevli kimse.*|| **kitapçı yayımcı,** *Yazarların eserlerini sözleşme ile satın alarak bastırıp satan kimse.*

kitapçılık, -ğı [kitap-çı-lık] *is.* **1.** Kitapçının işi ve mesleği. **2.** Devlet büyüklerinin kitaplarına bakmakla görevli kimsenin işi.

kitaphane, [Ar. kitāb + Far. hāne كتابخانه] *(kitapha:ne) {OsT} is.* **1.** Kitaplık; kütüphane. **2.** Kitapçı dükkânı; kitap evi. **3.** Bir camide kütüphane olarak ayrılmış bölüm.

kitaplaştırma, [kitap-la-ş-tır-ma] *is.* Kitap hâline getirme.

kitaplaştırmak, [kitap-la-ş-tır-mak] *gçl. f. [-ır]* Değişik zamanlarda ve değişik yerlerde yayımlanmış olan makale, inceleme vb. yazıları bir araya getirerek kitap hâlinde yayımlamak.

kitaplık, -ğı [kitap-lık] *is.* **1.** Kitapların yerleştirildiği raflı dolap. **2.** Evlerde ve iş yerlerinde içinde kitapların bulunduğu oda veya bölme. **3.** Kitap, film, vb. yayınları toplayan ve ilgilenenlerin hizmetine sunan kuruluş; kütüphane. **4.** *sf.* (Kâğıt, karton vb. için) kitap yapmaya uygun olan, elverişli olan. **5.** (Yazı için) kitap meydana getirecek kadar olan. **6.** (Kütüphane vb. için) belirtilen sayıda kitabı bulunan. 🗗 **kitaplık bilimci,** *Kütüphanenin düzenlenmesi, yönetimi ve kitapların tasnifi üzerine eğitim görmüş uzman; kütüphaneci.*|| **kitaplık bilimi,** *Kütüphanede kitap sayısını artırma, kitapları sınıflandırıp katalog hazırlama, mevcut kitapları okuyucunun hizmetine sunma kural, teknik ve metotlarını konu edinen bilim dalı; kütüphanecilik.*|| **kitaplık görevlisi,** *1. Kütüphanecilik eğitimi görmüş kimse. 2. Kütüphaneyi düzenlemek ve yönetmekle görevli kimse; kütüphaneci.*

kitapsever, [kitap+sev-er] *is.* Öz ve biçim yönünden değerli ve az bulunur kitapları arayıp bulan ve toplayan kimse; bibliyofil.

kitapseverlik, -ği [kitap+sev-er-lik] *is.* Kitapsever olma durumu; bibliyofili.

kitapsevmezlik, -ği [kitap+sev-mez-lik] *is.* Kitaplardan hoşlanmama; kitap sevmeme durumu.

kitapsı, [kitap-sı] *is.* Kitaplıklarda raftan alınan kitabın yerine konulan kitaba benzer nesne.

kitapsız, [kitap-sız] *sf.* **1.** Kitabı olmayan; elinde, evinde veya çantasında, yanında kitap bulunmayan. **2.** *mecaz.* Dört kutsal kitap olan Kur'an, İncil, Tevrat ve Zebur'dan hiç birine inanmayan kimse; dinsiz. **3.** *mecaz.* Acımasız; insafsız.

kitara, [Lat. cithara > Yun. kithara / İsp. guitara] *is.* **1.** Eski Arap musikisinde kullanılan ve İspanyol gitarı gibi ses veren yassı gövdeli müzik aleti. **2.** Gitar.

kitçe, [kit-çe] *{ağız} sf.* Küçücük; ufak; küçük. [DS]

kitekit, [kit-e+kit] *{ağız} sf.* Ağız ağza dolu. [DS]

kitelmek, [küt-el-mek] *{ağız} gçsz. f. [-ir]* Kütelmek; körelmek. [DS]

kitermek, [kēt-mek > kēt-er-mek / ketür-mek / kel-(i)t-ür-mek] *{eT} gçl. f. [-ür]* **1.** Gidermek; uzaklaştırmak; çıkarmak. [DLT] [EUTS] [KB] [Yüknekî] [Üç İtigsizler] **2.** Alıp götürmek; tahkir etmek. [DLT] [EUTS] **3.** Ortadan kaldırmak. [DLT] [Üç İtigsizler]

kitefe, [Ar. kitf > ketefe / kitefe كتفه] *{OsT} is. anat.* Kürek kemiği; omuz kemiği.

kitfeyn, [Ar. kitf > kitfeyn كتفين] *{OsT} is. anat.* İki kürek kemiği.

kitgü, [kit-mek > kit-gü] *(kitgü:) {eT} is.* Zail olma. [Gabain]

kitgülüg, [kit-gü > kit-gü-lüg] *{eT} sf.* Gidecek; gidici.

kitgüsi, [kit-gü > kit-gü-si] *{eT} sf.* Giderilmesi gerekli. [EUTS]

kiti, [kilit > kit > kit-i] *{ağız} is.* Anahtar. [DS]

kitih, [kit-ik] *{ağız} sf.* Çok sıkı; birbirine girmiş. [DS]

kitig, [kıd̲-mak *(kıymak, dilimlemek)* > kıd̲-ığ] *{eT} is.* Sınır; kıyı. [Gabain]

kitik, -ği [kit-ik] *{ağız} is.* **1.** Kusur; eksiklik. **2.** Kadının dişilik organı. [DS]

kitikmek, [kit-ik-mek] *{ağız} gçsz. f. [-(ğ)-ir]* Zıtlaşmak; birbirine düşmek; düşman olmak. [DS]

kitili, [kit-i-li] *{ağız} sf.* Çok küçük; bir parça. [DS]

kitin, [Fr. chitine] *is.* Böceklerin ve kabuklularmn kabuğuna sertlik veren azotlu organik yapıdaki destek madde.

kitinli, [kitin-li] *sf.* **1.** Kitini bulunan; kitinden oluşan. **2.** Kitin bakımından zengin olan.

kitir[1], [kit-ir] *{ağız} is.* **1.** Yalçın, sarp ve taşlık yer. **2.** Sert toprak. [DS]

kitir[2], [kit-ir] *{ağız} is.* Leblebi. [DS]

kitire, [kitre] *{ağız} is.* Keven bitkisinin kökünden çıkarılan sakız. [DS]

kitireli, [kitre-li] *{ağız} is.* Kolalanarak gevşekliği giderilmiş sert kumaş. [DS]

kitiret, -di [küt-mek > küt-ür-e-t / kitir-e-t] *{ağız} is.* Kin. [DS]

kitiş, [kit-iş] *{ağız} is.* Biçilmiş arpa demeti. [DS]

kitiz, [kit-iz] *{ağız} is.* → kitiş. [DS]

kitişmek, [két-mek > kit-iş-mek] *{eT} dönşl. f.* Ayrılmak. [EUTS] [Gabain]

kitle, [Ar. kütle => kitle] *is.* **1.** Belli nitelikteki insanlardan meydana gelen topluluk; insan topluluğu; yığın, *(1944).* **2.** İri parça; topak; kütle. 🗗 **kitle haberleşmesi,** *Dağınık ve geniş bir insan topluluğunun, örgütlenmiş bir kaynaktan verilen haber ve uyarılara maruz kalması; birtakım kaynaklardan elde edilen bilgilerin ve haberlerin geniş halk topluluklarına yaygın olarak duyurulması; kitle iletişimi.*|| **kitle iletişim araçları,** *Yazı, ses veya görüntü aracılığıyla geniş insan toplulukları ile iletişim kurmaya yarayan radyo, televizyon, yazılı basın, kitap, bilgisayar, video vb. araçların tümü; medya.*|| **kitle iletişimi,** *Dağınık ve geniş bir insan topluluğunun, örgütlenmiş bir kaynaktan verilen haber ve uyarılara maruz kalması; birtakım kaynaklardan elde edilen bilgilerin ve haberlerin geniş halk topluluklarına yaygın olarak duyurulması; kitle haberleşmesi.*

kitlek[1], -ği [ki(l)it-le-k] *{ağız} is.* **1.** Kilit. **2.** Kilitlenmiş kapı, dolap, çekmece vb. [DS]

kitlek[2], **-ği** [kit-le-k] *{ağız} is.* Küçük sabun parçaları. [DS]
kitlek[3], **-ği** [kit-le-k] *{ağız} is.* Kurutulmuş ekmek. [DS]
kitleme, [ki(li)t-le-me > kit-le-me] *{ağız} is.* **1.** → kilitleme. **2.** Çakı; küçük bıçak. [DS]
kitlemek, [ki(li)t-le-mek > kit-le-mek] *gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* → kilitlemek.
kitlenme, [ki(li)t-le-n-me > kit-le-n-me] *is.* → kilitlenme.
kitlenmek, [ki(li)t-le-n-mek > kit-le-n-mek] *edil. f. [-ir]* → kilitlenmek.
kitleşmek[1], [kit-le-ş-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* Alışmak; dadanmak; üzerine düşmek. [DS]
kitleşmek[2], [kit-le-ş-mek] *{ağız} işteş. f. [-ir]* Yapışmak; sıkışmak; iyice bitişmek. [DS]
kitletme, [ki(li)t-le-t-me > kit-le-t-me] *is.* → kilitletme.
kitletmek, [ki(li)t-le-t-mek > kit-le-t-mek] *gçl. f. [-ir]* → kilitletmek.
kitleyik, -ği [kit-le-y-ik] *{ağız} is.* Killi sarımtırak toprak. [DS]
kitli, [ki(li)t-li > kit-li] *sf.* → kilitli.
kitlik, -ği [kit-lik] *{ağız} is.* Küçük sabun parçası. [DS]
kitman, [Ar. ketm > kitmān كتمان] *(kitma:n) {OsT} is.* Bildiği gerçeği söylememe, saklama. ⊡ **kitmān-ı esrār,** *{OsT} Sırları saklama.*
kitmek[1], [két-mek] *{eT} gçsz. f.* **1.** Gitmek; çekilmek; zail olmak. [DLT] [EUTS] [ETY] [KB] [OKD] [Yüknekî] [Gabain] **2.** *mecaz.* Ölmek. [ETY]
kitmek[2], [ked-mek / kit-mek] *{eT} gçl. f.* → kedmek. [Yüknekî]
kitmen, [? kit-men] *{eT} is.* Bel (tarım aracı). [EUTS]
kitmir[1], [kit-mir] *{ağız} is.* **1.** Kir. **2.** Çok kirli kişi. [DS]
kitmir[2], [kit-mir / kıt-mır] *{ağız} sf.* Cimri; pinti. [DS]
kitpevül, [Moğ. kebtemek *(yatmak)* > kebtegül / kitpevül] *{eT} is.* Gece muhafızı; nöbetçi kıtası; kütüvel. [Nevâyî]
kitre, [kitre كتيره] *is.* **1.** Kevenden çıkarılan, eczacılıkta iç sürdürücü olarak, kozmetik üretiminde ve tekstilde apreleme işlerinde kullanılan bir tür zamk; keven kökü zamkı. *{eAT} (aynı).* **2.** *{ağız}* Zamk. [DS] **3.** *{ağız}* Kola. [DS]
kitret, [? kitret] *{ağız} is.* Kin. [DS] ⊡ **kitret gütmek,** *{ağız} Kin beslemek.* [DS]|| **kitret kovmak,** *{ağız} Kin beslemek.* [DS]
kitti, [kit-ti] *{ağız} is.* Leblebi. [DS]
kittik, -ği [kit] *{ağız} is.* Yağsız yoğurt. [DS]
kitürmek, [kēt-mek > kēt-er-mek / két-ür-mek] *{eT} gçl. f. [-ür]* Getirmek. [Yüknekî]
kivan, [Soğd. kēwān] *{eT} is.* Satürn gezegeni. [EUTS] [ETY] ⊡ **kivan j-mnu,** *{eT} Cumartesi.* [EUTS]
kivare, [Ar. kivāre / küvāre كواره] *(kiva:re) {OsT} is.* Petek.
kiveni, [? kiveni] *{ağız} is.* İş bilir, iyi yemek yapan ev kadını. [DS]
kivenilik, -ği [kiveni-lik] *{ağız} is.* Temizlik; beceriklilik. [DS]
kivi, [İng. kiwi] *is. zool.* **1.** Yeni Zelanda ormanlarında yaşayan, kanatsız sayılabilecek biçimde, esmer kaba tüylü, uzun ve eğri gagalı, tavuk iriliğinde, uçamayan üç kuş türünün ortak adı, *(Apteryx).* **2.** *bot.* Eskiden chinaberry *(Çin meyvesi)* denilen, Çin kökenli, tırmanıcı ve sarmaşık bir bitkinin yumurta büyüklüğünde tüylü, lezzetli ve vitamince zengin meyvesi, *(Actinidia sinensis).*
kivigiller, [kivi-gil-ler] *is. zool.* Yeni Zelanda'da yaşayan üç kivi türünü içeren, uçamayan kuşlar familyası, *(Apterygidae).*
kiviler, [kivi-ler] *is. zool.* Yeni Zelanda'da yaşayan, çok kısa kanatlı uçamayan kuşlar takımı, *(Apteryges).*
kivir, [kiv *(yans.)* > kiv-ir] *ün.* Gevreklik, kırılma bildiren yansımalı gövde. ⊡ **kivir kivir,** *{ağız} (Ezmek ve kırmak için) kolaylıkla ve çıtırtılı sesler çıkararak.* [DS]
kiviz, [Soğ. kiwij] *{eT} is.* Yaygı; halı, kilim gibi şeyler. [DLT]
kivra, [Erm. k'awor [EREN] => kirve] *{ağız} is.* Dost; arkadaş. [DS]
kivre, [Erm. k'awor [EREN] => kirve] *{ağız} is.* **1.** Sevgi; dostluk. **2.** Kirve. **3.** Sağdıç. [DS]
kivrik, -ği [kiv(i)r-ik] *{ağız} sf.* Çapkın; kopuk; külhanbeyi. [DS]
kivrizlemek, [kiv(i)r-iz-le-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-(ı)-yor]* Tavşanı köpeğe göstererek tutması için işaret etmek. [DS]
kivse, [? kivse] *{ağız} is.* Aptal. [DS]
kivürmek, [kir-mek > kir-gür-mek] *{eT} gçl. f. [-ür]* → kirgürmek.
kivzine, [kiv-(i)z-i-n-e] *{ağız} zf.* (Söz söylemek için) aksine. [DS]
kiya, [Far. kedhüdā => kâhyā > kiyā] *(kiya:) {ağız} is.* **1.** Köy kâhyası. **2.** Muhtar. **3.** Köy bekçisi. [DS]
kiyan, [Far. kiyān كيان] *(kiya:n) {OsT} is.* **1.** Yıldız. **2.** Merkez.
kiyani, [Far. kiyānī كيانى] *(kiya:ni:) {OsT} sf. fel.* Evren doğumsal; kozmogonik.
kiyaniyat, [Far. kiyāni + Ar. -yyāt => kiyāniyyāt كيانيات] *{OsT} is.* Evrenin doğuşu, yaratılışı ile ilgili yazılanlar ve ileri sürülen görüşler; kozmogoni; evren doğumu.
kiyanus, [Yun. kyanus =>*OsT.* kiyānūs كيانوس] *{OsT} is. kim.* Doğada serbest bulunmamasına rağmen

birçok maddenin birleşimine giren karbon ve azottan oluşan gaz; siyanojen; siyanür. ⊡ **kiyānūs-i hadîd,** *{OsT} Demir siyanür.*

kiyaset, [Ar. kiyāset كياست] *(kiya:set) {OsT} is.* Akıllılık; anlayışlılık; uyanıklık; zeyreklik.

kiyasetli, [kiyaset-li] *(kiya:setli) sf.* Akıllı; anlayışlı.

kiyasetsiz, [kiyaset-siz] *(kiya:setsiz) sf.* Akılsız; anlayışsız; budala.

-kiye, [-ḳıya / -kiye / -kına / -kine] *{eT} yap. e.* **1.** Küçültme eki. [EUTS] **2.** Pekiştirme bildirir; *-kıña, -gına* biçiminde de söylenir. [EUTS]

kiyesi, [*eT.* kéd-mek > kiy-e-si / giysi] *{ağız} is.* İç çamaşırı. [DS]

kiyesilik, -ği [kiyesi-lik] *{ağız} is.* Çamaşırlık. [DS]

kiyik, [kéy-ik / giy-ik/ kedik] *(kéyik) {eT} {ağız} is.* **1.** → keyik. [ETY] [EUTS] [Gabain] [Nevâyî] [DS] **2.** *{ağız} sf.* Yabanî. [DS]

kiyikçi, [kéy-ik / keyik-çī] *(kiyikçi:) {eT} is.* → keyikçi. [Nevâyî]

kiyim, [kiy-im] *{eT} sf.* Uyuşuk. [DLT] ⊡ **kiyim kesim olmak,** *{ağız} Tutumlu olmak.* [DS]|| **kiyim kiyim,** *Uyuşukluk; ne çalışmak ne de işi büsbütün bırakmak; gaflet; elevaylık.* [DLT]

kiyir, [kiy *(yans.)* > kiy-ir] *ün.* Gevreklik, kırılma bildiren yansımalı gövde. ⊡ **kiyir kiyir,** *{ağız} (Ezmek ve kırmak için) kolaylıkla ve çıtırtılı sesler çıkararak.* [DS]

kiyiz, [*eT.* kidiz] *{ağız} is.* Keçe. [DS]

kiymek, [keḏ-mek / kiy-mek] *{eT} gçl. f. [-ür]* → kedmek. [Yüknekî]

kiysi, [kéd-mek > kiy-e-si] *{ağız} is.* Elbise; çamaşır; giyecek. ⊡ **kiyesi yumak,** *{ağız} Çamaşır yıkamak.* [DS]

kiytermek, [kiyt-er-mek] *{ağız} gçsz. f. [-ir]* Soğuktan titremek. [DS]

kiytik, -ği [kıy-mak > kiy-(i)t-ik] *{ağız} is.* Odun ve çıra kırıntıları. [DS]

kiz[1], [kiḏiz] *{eT} is.* → kidiz.

kiz[2], [kiz] *{eT} is.* **1.** Kasa. [İKPÖy.] **2.** Misk kutusu. [DLT] [İKPÖy.] **3.** Kap. [EUTS] [Gabain] **4.** Taht; kürsü; sandık. [DLT] **5.** Sır; giz.

kizb, -bi [Ar. kizb كذب] *{OsT} is.* **1.** Yalan söyleme; kandırma; aldatma. **2.** Yalan.

kizbî, [Ar. kizb > kizbī كذبى] *(kizbi:) {OsT} sf.* Yalan; hatalı; asılsız; esassız.

kizbiyat, [Ar. kizbiyyāt كذبيات] *(kizbiya:t) {OsT} is.* Yalanlar; aldatmalar; kandırmalar.

kizelemek, [kiz-e-le-mek] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(i)-yor]* Mızıkçılık etmek. [DS]

kizermek, [kiz-er-mek] *{eT} gçsz. f.* **1.** Şiddetli açlık hissetmek. **2.** (Dudaklar için) çatlamak. **3.** Cimrilik etmek. [Nevâyî]

kizetmek, [kiz-e-t-mek] *{ağız} gçl. f. [-(d)-er]* Derinin kıllarını ateşe tutarak yakmak. [DS]

kizik, [kez-mek > kiz-ik] *{eT} is.* Gezi; seyahat. [EUTS]

kizikmek, [kiz-ik-mek] *{ağız} gçsz. f. [-ir]* **1.** Çekinmek.; sakınmak. **2.** Bir şeyden soğumak. [DS]

kiziktirmek, [kiz-ik-tir-mek] *{ağız} gçl. f. [-ir]* Kendinden usandırmak; bıktırmak. [DS]

kizir[1], [Far. gizīr] *{ağız} is.* **1.** Köy bekçisi; köy kâhyası. **2.** Muhtar. **3.** Vergi toplayan memur. **4.** Çığırtmaç; tellal. [DS]

kizir[2], [kiz-ir] *{ağız} sf.* **1.** Cüce; bodur; boysuz. **2.** Zayıf; iyi gelişmemiş; küçük. [DS]

kizir[3], [kiz-ir] *{ağız} is.* Ara bozucu kimse. [DS]

kizkil, [kiz-kil ?] *{eT} sf.* Kızıl. [Gabain]

kizlegülük, [kiz-lē-mek > kiz-le-gü-lük] *{eT} sf.* Saklanan; gizlenen. [EUTS]

kizlemek, [kiz *(kasa; misk kutusu)* > kiz-lē-mek] *(kizle:mek) {eT} gçl. f. [-r]* **1.** Gizlemek; saklamak. [DLT] [EUTS] [KB] [Gabain] [İKPÖy.] [Yüknekî] **2.** Gizli tutmak. [İKPÖy.] **3.** Kapatmak. [İKPÖy.]

kizlençü, [kiz-lē-mek > kiz-le-n-çü] *{eT} sf.* Gizli. [DLT]

kizlenmek, [kiz-lē-mek > kiz-le-n-mek] *{eT} dönşl. f. [-ür]* Gizlenmek; saklanmak. Saklar görünmek; kendi kendine saklamak. [DLT]

kizleşmek, [kiz-lē-mek > kiz-le-ş-mek] *{eT} işteş. f. [-ür]* Birbirini gizlemek, saklamak. [DLT]

kizletmek, [kiz-lē-mek > kiz-le-t-mek] *{eT} gçl. f.* Gizletmek; saklatmak. [DLT]

kizmek[1], [kiz-mek] *{ağız} gçsz. f. [-er]* Korkarak çekilmek; yılmak. [DS]

kizmek[2], [kiz-mek] *{ağız} gçsz. f. [-er]* **1.** Büyüklenmek; kibirlenmek. **2.** Öfkelenmek; kin tutmak. [DS]

klakson, [Fr. klaxon *(bir Amerikan firması ve ürettiği otomobil düdüğünün markası)*] *(k'lâ'kson) is.* **1.** Motorlu taşıt, bisiklet vb. araçlarda sesli uyarıda bulunmak amacıyla içinden hava geçirilerek ya da elektrik akımıyla çalınan düdük; havalı korna; korna. **2.** Bu aletten çıkan ses. ⊡ **klakson çalmak,** *Uyarmak amacıyla aracın klaksonundan ses çıkartmak; korna çalmak.*

klan, [İrl. clann > İng. clan / Fr. elan] *(k'lân) is. sosy.* **1.** Kabile kuruluşunda, ortak bir atadan gelen, aralarında kan bağı bulunan, çoğunlukla belli bir toteme bağlı, dışarıdan evlenme esasına dayalı aile birimlerinin oluşturduğu topluluk. **2.** Birkaç aileden meydana gelen İrlanda veya İskoç toplumsal birimi.

klapa, [Al. klappe] *(k'lâpa) is. terz.* Alt yakanın aşağı doğru inen devrik kısmı. ⊡ **klapa işçisi,** *Ceket yakalarını, dik veya dökümlü durmalarını sağlamak üzere vatka veya telaya ince dikişlerle tutturan işçi.*

klape, [Fr. clapet] *(k'lâpe) is. mek.* İçinden akışkan

geçen boru, pompa vb. yerlerde açılarak akışkanın tek yönlü geçişini sağlayan supap.

klarnet, [İt. clarus *(bağırmak)* > clarinetto > Fr. clarinete] *(k'lârnet) is. müz.* **1.** Abanoz ağacından yapılma, silindir biçimli, basit dilli, en güç ezgileri en hızlı biçimde çıkarabilen üflemeli bir çalgı. **2.** Klarnet çalan; klarnetçi.

klarnetçi, [klârnet-çi] *(k'lârnetçi) is. müz.* Klarnet çalan müzikçi.

klas, [Lat. classis > Fr. classe] *(k'lâs) is.* **1.** Aynı sosyal tabakadan olan kişilerin meydana getirdiği topluluk; sınıf. **2.** *sf. mecaz.* Üstün nitelikli; üstün yetenekli; usta; as; birinci derecede olan.

klasik, -ği [Lat. classicus *(birinci sınıf)* > Fr. classique] *(k'lâsik) sf.* **1.** Eski Yunan ve Roma çağma ait dil ve sanat ürünlerine ait. **2.** On yedi ve on sekizinci yüzyıllar arasında yaşamış Fransız yazar, şair, müzisyen ve güzel sanatları ile ilgili olan. **3.** (Sanat eseri için) eski Yunan ve Roma dönemi estetiğinden etkilenerek meydana getirilmiş olan. **4.** Eski Yunan ve Roma dil ve edebiyatını temel alan. **5.** Kurallara ve ideale uygun olan; köklü bir geleneğe dayalı olan; geleneksel. **6.** Kökleşmiş törelere, alışılagelen biçim ve kullanımlara, geleneğin oluşturduğu zevke uygun olan. **7.** (Eser veya yazar için) bir ülkenin ortak kültürünü oluşturan; üzerinden uzun zaman geçmiş olmasına rağmen değerini yitirmeyen; genel kültürde yer almaya layık görülen; türünde model ve örnek olarak alınabilen; okullarda okutulabilecek nitelikte olan. **8.** Tekrarlanmaktan dolayı etkisini kaybederek insanı şaşırtmayan; alışılagelen; alışılmış. **9.** *dbl.* (Dil için) okullarda öğretime temel olan biçimi. **10.** *is.* Eski Latin, Yunan ve Fransız klasik dönemine ait yazar veya eser. **11.** Eski Yunan, Latin devri ve romantiklere karşıt olarak on yedinci yüzyıl Fransız yazarı. **12.** Klasik doktrin taraftarı kimse. **13.** Kendi türünde üstünlük sağlayarak kazandığı ün dolayısıyla okunması, incelenmesi, dinlenmesi gereken yazar veya müzikçi; bu kişilerin eserleri. **14.** *eğ.* Latincenin önemli bir yer tuttuğu dönem. **15.** *zf.* Geleneksele bağlı olarak. ⊡ **klasik okul,** *eko. On yedinci yüzyılın sonları ile on sekizinci yüzyılın ilk yarısında eserleri yayımlanmış olan ve iktisadı bir bilim dalı hâline getirmiş olan, özel çıkarlarla genel çıkarların bir arada ve birlikte var olduğunu, iş bölümünün üretimi olumlu yönde etkilediğini, tam rekabetin özel çıkarların uyumunu ve dengesini sağladığını savunan İngiliz ve Fransız ekonomi bilginleri.*|| **klasik sonrası,** *Klasik dönemden sonra gelmekle beraber bu dönemden türemiş olan.*

klasikçilik, [klâsik-çi-lik] *(k'lâsikçilik) is.* **1.** On yedinci yüzyılda 14. Louis döneminde Fransız yazarlarının eserlerinde görülen eğilim ve kuramların tümü; klasisizm. **2.** Bu öğretiyi esas alan edebiyat ve sanat eserlerinin tümü; klasisizm. **3.** Gösteriş ve abartıdan uzak olarak oran ve düzenlemelerin dengeli, tutarlı olmasını ve biçimlerdeki uyumunu esas alan sanat eğilimi; klasisizm.

klasikleşme, [klâsik-le-ş-me] *(k'lâsikleşme) is.* Klasik durumuna gelme.

klasikleşmek, [klâsik-le-ş-mek] *(k'lâsikleşmek) gçsz. f. [-ir]* **1.** Klasik durumuna gelmek. **2.** (Sanatçı veya eser için) geçen zaman içinde değerini kaybetmeyerek klasik bir değer kazanmak. **3.** Bir yenilik ve değişiklik göstermeyerek hep aynı özellikte kalmak; alışılmış durumda kalmak; basmakalıp hâle gelmek.

klasiklik, -ği [klâsik-lik] *(k'lâsiklik) is.* Klasik olma durumu.

klasisizm, [Fr. classicisme] *(k'lâsisizm) is.* **1.** On yedinci yüz yıl Fransız yazarlarının edebiyat öğretisi. **2.** Ölçülü olma düşüncesi, dengeli ve sağlam kalma zevki, biçimler arasında uyum kaygısı, anlatımda edep dışına çıkmama terbiyesi gibi belirgin nitelikler taşıyan sanat eğilimi; klasikçilik.

klasman, [Fr. classement] *(k'lâsman) is.* Sınıflama; sınıflandırma; tasnif. ⊡ **klasmana girmek,** *spor. (Sporcu veya takım için) önceden belirlenmiş barajı aşarak dereceye girmek; dereceye girmek.*|| **klasman grubu,** *spor. Elemeli sistemde üst kümeye giremeyen takımların yer aldığı grup; alt küme.*

klasör, [Fr. classeur] *(k'lâsör) is.* İçine evrak vb. kâğıtların belli bir sıra ile yerleştirildiği kalm kartondan yapılma, metal veya plastik kıskaçlı büyük dosya veya dolap; musannif; cilbent; sıralaç.

klavsen, [Lat. clavis + cymbalum > Fr. clavecin] *(k'lâvsen) is.* On altıncı ve on sekizinci yüzyıllar arasında Avrupa'da önemli ölçüde kullanılmış olan telli ve klavyeli bir çalgı.

klavsenci, [klâvsen-ci] *(k'lâvsencı) is.* Klavsen çalan kimse.

klavye, [Fr. clavier *(anahtar takımı)*] *(k'lâvye) is.* **1.** (Piyano, org vb. çalgılarda) parmaklarla hareket ettirilen ve tuş adı verilen düğmelere bağlı kaldıraç ile tellere vurarak ses çıkarmaya yarayan düzenek. **2.** Yazı ve hesap makinesi ile bilgisayarlarda parmaklarla tuşlarına basılarak istenilen harf, rakam ve diğer işaretlerin yazılmasını ve komut verilmesini sağlayan belirli bir düzene göre yerleştirilmiş tabla. **3.** (Dil adlarından sonra) o dilin özelliklerine göre en kolay yazılabilecek biçimde ve o dilin harf ve işaretlerini bütünüyle kapsayan yazı makinesi klavyesi.

klavyeli, [klâvye-li] *(k'lâvyeli) sf.* **1.** Klavyesi bulunan. **2.** (Dil adlarından sonra) o dilin özelliğine göre belirlenmiş klavyeye sahip olan.

kle, [Fr. clef / clé *(anahtar)*] *(k'le) is. spor.* Güreşte kolu rakibin koltuğu altından geçirdikten sonra elle enseden başını mindere doğru bastırma biçimindeki oyun.

klemantin, [Fr. clémentine *(Père Clémentin 'Cezayirli Fransız botanikçisi') (k'lemantin) is. bot.* **1.** Sedef otugillerden, 19. yy. sonlarında Cezayir'de turunç ve mandalinanın çaprazlamasıyla elde edilen bir meyve ağacı, *(Citrus clementinia).* **2.** Bu ağacın mandalinaya benzer, tatlı ve kokulu meyvesi.

klemens, [Al. klemens] *(k'lemens) is. elkt.* Elektrik hatlarından ayrı hat çekerken bu hatları birbirine bağlamaya yarayan vida veya cıvata ile sıkılan parça.

kleps, [Alm. klaps] *(k'leps) is. oy.* Bilardoda, vuruş yaptıktan sonra topun geriye doğru gelmesini sağlayan 45° lik isteka vuruşu.

kleptoman, [Yun. kleptēs *(hırsız)* > Fr. kleptomane] *(k'leptoman) is.* Çalma hastalığına tutulmuş kimse.

kleptomani, [Fr. kleptomanie] *(k'leptomani) is.* Bazı kişilerin kendilerine ait olmayan bir şeyi gizlice ele geçirme konusunda duydukları dayanılmaz istek ve ele geçirdikten sonra da bir rahatlama biçiminde ortaya çıkan psikolojik rahatsızlık; çalma hastalığı.

klerikalizm, [Lat. clericus *(din adamı)* / Yun. klerikós *(adanmış)* > Fr. cléricalisme] *(k'lerikalizm) is.* Dinin ve dinî kurumların toplum yaşamının bütün kesimlerinde güçlü bir yeri olmasını amaçlayan toplumsal ve ekonomik akım; din erkçilik.

klik, -ği [Fr. cliquer *(gürültü yapmak)* > clique] *(k'lik) is.* **1.** *sosy.* Bir toplum içinde düşünce, inanç vb. yönlerden ayrılıkçı davranarak toplumun büyük kısmıyla çatışma durumundaki alt topluluk; hizip. **2.** Düzen kurmak ve başkalarına zarar vermek amacıyla bir araya gelmiş bulunan kişiler topluluğu.

klikçi, [klik-çi] *(k'likçi) sf.* Klik oluşturan; oluşmuş bir klik içinde yer alan.

klikçilik, -ği [klik-çi-lik] *(k'likçilik) is.* **1.** Klikçi olma durumu; klikçinin yaptığı iş ve eylem. **2.** Örgütlü bir topluluk içinde bütünlüğü bozacak nitelikte ve örgüte aykırı biçimde bir iç örgüt kurma; hizipçilik.

klikleşme, [klik-le-ş-me] *(k'likleşme) is.* Örgütlü bir topluluk içinde bütünlüğü bozacak ve örgüte aykırı biçimde bir iç örgüt kurma; hizipçilik yapma; hizipleşme.

klikleşmek, [klik-le-ş-mek] *(k'likleşmek) dönşl. f. [-ir]* Örgütlü bir topluluk içinde bütünlüğü bozacak ve örgüte aykırı biçimde bir iç örgüt kurmak; hizipçilik etmek; hizipleşmek.

klima, [Fr. elimat] *(k'lima) is.* Ev, iş yeri, fabrika gibi sınırlı hacimde bir mekânın sıcaklığını, hava akımını, nem oranını dışarıdaki hava şartlarından bağımsız olarak düzenleyen elektrikli cihaz; klima aygıtı; iklimleme aygıtı. ⧉ **klima mühendisliği,** *Kapalı alanları ısıtma, havalandırma ve nemlendirme gibi işlere ait tekniklerin tümü.*

klimaks, [Yun. klimaks] *(k'limaks) is.* **1.** *biy.* Bitki oluşumu aşamalarının en son gelişim evresi. **2.** *ekol.* Belli bir doğal ortamın belirgin özelliği olarak toprak bitki bütünleşmesinin verdiği ideal denge durumu.

klimatizasyon, [Fr. climatisation] *(k'limatizasyon) is.* İklimleme.

klimatolog, -ğu [Fr. climatologue] *(k'limatolog) is.* İklim bilimci.

klimatoloji, [Fr. climatologie] *(k'limatoloji) is.* İklim bilimi.

klinik, -ği [Yun. klinikos *(yatakla ilgili)* > Fr. clinique] *(k'linik) is.* **1.** Ayakta hasta muayene ve tedavi eden, gerekli sıhhî ve fennî şartları taşıyan kuruluş; hastanın tedavi edildiği kurum. **2.** Tıp öğrencilerinin hasta başında ve profesörler gözetiminde eğitim görmelerini sağlayan bölüm. **3.** *sf.* Kitaptan veya teorik olarak değil de bizzat hastanın yatağının yanında ve üzerinde yapılan. **4.** (Hastalık belirtisi için) muayene sonucu vücutta görülen. ⧉ **klinik belirtiler,** *tıp. Hekimin biyolojik verilere dayanarak değil de doğrudan duyuları yardımıyla algıladığı belirtiler.*|| **klinik metot,** *psikol. Deneyci tarafından bilinen durumlar karşısında bırakılan deneğin doğrudan doğruya gözlenmesine dayanan teknik.*|| **klinik öncesi,** *Herhangi bir klinik belirtinin ortaya çıkmadığı hastalık devresi.*|| **klinik psikoloji,** *Kişiliğin derinliğine ve tek başına araştırılmasını esas alan psikoloji dalı.*|| **klinik sınavı,** *Tıp öğrenimi sonunda hasta başında teşhis ve tedaviyi belirlemek suretiyle verilen sınav.*|| **klinik şefi,** *Klinik servislerinde stajyer doktorlara eğitim yaptırmakla görevli hekim.*|| **klinik vak'a,** *1. Tıbbî yardıma, tedaviye ihtiyacı olan kimse; hasta. 2. Akla ve mantığa sığmayan davranışları olan kişi; garip adam.*

klinker, [İng. clinker] *(k'linker) is.* **1.** Çoğunlukla taban döşemesinde kullanılan camlaşmış kiremit. **2.** Çimento üretiminde fırından öğütülmeden çıkarılan pişirme ürünü. **3.** İçinde maden artıklarının kül veya köpük hâlinde bulunduğu asfalt karışımı.

klinometre, [Fr. clinomètre] *(k'linometre) is.* Bir yüzeyin, yolun vb. yatay bir düzleme göre eğim açısını ölçmeye yarar alet; eğimölçer.

klip, -bi [İng. clip *(kırpma)*] *(k'lip) is.* **1.** Sinema filmlerinden kesilmiş kısımlar; görüm. **2.** Televizyon ekranlarından sunulan müzikler için arka zemin olarak hazırlanmış görüntüler; görüntüleme; görümsetme.

klips, [İng. clips *(tutturucu)*] *(k'lips) is.* **1.** Bir küpe, takı veya broşu tutturmaya yarayan yaylı çengel. **2.** Bu tür takı.

klişe, [Fr. cliché] *(k'lişe) is.* **1.** Baskıda kullanılmak üzere üzerine kabartma resim veya yazı kopya edilmiş levha. **2.** *sf.* Kalıplaşmış; basmakalıp.

klişeci, [klişe-ci] *(k'lişeci) is.* Klişe hazırlayan usta.

klişecilik, -ği [klişe-ci-lik] *(k'lişecilik) is.* Klişe yapma işi ve sanatı.

klişehane, [Fr. cliché + Far. ḫāne] *(k'lişeha:ne) is.* Baskı kalıplarının hazırlandığı atölye.

klişeleşme, [klişe-le-ş-me] *(k'lişeleşme) is.* Kalıplaşma; basma kalıp durum alma.

klişeleşmek, [klişe-le-ş-mek] *(k'lişeleşmek) dönşl. f. [-ir]* Kalıplaşmak; basma kalıp durum almak.

klitoris, [Yun. kleitoris *(tepecik)* > Fr. clitoris] *(k'litoris) is. anat.* Kadın cinsel organının üst tarafında bulunan küçük çıkıntı; bızır.

klor, [Yun. khloros *(sarı-yeşil)* > Fr. chlore] *(k'lor l ince) is. kim.* Normal sıcaklıkta gaz hâlinde bulunan, atom numarası 17, atom ağırlığı 35,46 ve yoğunluğu 2,5 gr/cm^3 olan, yeşil sarı renkte, keskin ve pis kokulu, zehirli bir element; sembolü: Cl ⧉ **klor ölçümü,** *Bir çözeltide bulunan etkin klor miktarını belirleme işlemi; klorometri.*

klorhidrat, [Fr. chlorhydrate] *(k'lorhidrat, l ince) is. kim.* Azotlu organik bir baz ile hidroklorik asitten türeyen tuz; hidroklorür; hidrojen klorür.

klorhidrik, -ği [Fr. chlorhydrique] *(k'lorhidrik, l ince) sf. kim.* Klorla hidrojenin birleşmesinden meydana gelmiş olan. ⧉ **klorhidrik asit,** *Hidrojen ve klorun birleşmesiyle meydana gelmiş olan asit; hidroklorik asit, HCl.*

klorik, -ği [Fr. chlorique] *(k'lorik, l ince) sf. kim.* Klor ve oksijen birleşiminden meydana gelmiş olan. ⧉ **klorik asit,** *Klor, oksijen ve hidrojenin birleşimi ile meydana gelmiş olan asit, $HClO_3$*

klorlama, [klor-la-ma] *(k'lorlama, l ince) is.* **1.** Klorla işlemden geçirme. **2.** Suyu çok düşük oranda klor ekleyerek temizleme işlemi. **3.** Organik bir molekülde hidrojen atomunun yerine klor atomunu geçirmek için uygulanan kimyasal işlem. **4.** Bir dokuma ürününü beyazlatmak amacıyla klor gaz veya sıvı çözeltisi etkisinde bırakma işlemi. **5.** Savaşta insan ve hayvanları zehirleyerek öldürmek amacıyla klor püskürtme.

klorlamak, [klor-la-mak] *(k'lorlamak, l ince) gçl. f. [-r] [-l(u)-yor]* **1.** Klorla işlemden geçirmek. **2.** Suyu mikroplardan arındırmak veya amonyak gibi bazı yabancı maddelerden temizlemek amacıyla çok düşük oranda klor eklemek. **3.** Organik bir molekülde hidrojen atomunun yerine klor atomunu geçirmek. **4.** Bir dokuma ürününü beyazlatmak amacıyla klor gaz veya sıvı çözeltisi etkisinde bırakmak. **5.** Savaşta insan ve hayvanları zehirleyerek öldürmek amacıyla klor gazı püskürtmek.

klorlanma, [klor-la-n-ma] *(k'lorlanma, l ince) is.* **1.** Klorlama işlemine tabi tutulma. **2.** Klor etkisinde kalma. **3.** Klor edinme, klor sahibi olma. **4.** Klorlu hâle gelme; klor bulaşma.

klorlanmak, [klor-la-n-mak] *(k'lorlanmak, l ince) edil. f. [-ır]* **1.** Klorlama işlemine tabi tutulmak. **2.** Klor etkisinde bırakılmak. **3.** *dönşl. f.* Klor edinmek; klor sahibi olmak; klor bulaşmak.

klorlu, [klor-lu] *(k'lorlu, l ince) sf.* İçinde veya birleşiminde klor bulunan.

klorofil, [Yun khloros *(yeşil)* + phyllon *(yaprak)* > Fr. chlorophylle) *(k'lorofil, birinci l ince) is. biy.* Bitkilerin körpe sap ve yapraklarında bulunan, güneş ışığını soğurarak, bitkinin karbon özümlemesini sağlayan ve onlara yeşil rengi veren tanecikler.

kloroflüorokarbon, [Fr. chlorofluorocarbone] *(k'loroflüorokarbon, birinci l ince) is. kim.* Bazı aerosollerde, yalıtkanlarda ve soğutucularda kullanılan, ancak açığa çıkması ile atmosferin üst tabakasındaki ozonu parçalayarak zararlı güneş ışınlarının dünyaya ulaşmasına sebep olan bir gaz.

kloroform, [Fr. chloroforme] *(k'loroform, l ince) is. tıp. kim.* Alkol üzerine klorun etkimesi ile elde edilen, eskiden genel anestezide kullanılan, eter kokusunda renksiz bir sıvı, CHCl.

klorometre, [Fr. chloromètre] *(k'lorome'tre, l ince) is.* Bir çözeltide bulunan etkin klor miktarını belirleyen alet; klorölçer.

klorometri, [Fr. chlorométrie] *(k'lorometri, l ince) is.* Bir çözeltide bulunan etkin klor miktarını belirleme işlemi; klor ölçümü.

kloropikrin, [Fr. chloropicrine] *(k'loropikrin, l ince) is. kim. as.* Formülü CCl_3NO_2 olan, böcek öldürücü ve savaş gazı olarak kullanılan kloroformun azotlu türevi; trikloronitrometan; nitrokloroform.

kloroplast, [Fr. chloroplaste] *(k'loroplâst, l'ler ince) is. biy.* Yeşil bitkilerde klorofil moleküllerinden meydana gelen ve fotosentezi sağlayan karmaşık yapılı organit; klorolösit; klorofil taneciği

kloroz, [Fr. chlorose] *(k'loroz, l ince) is. tıp.* **1.** Genç kızlarda görülen bir tür kansızlık. **2.** *bot.* Fazla nemlilik veya kök asalakları gibi sebeplerle bitkilerde yaprak sararması biçiminde görülen hastalık.

klorölçer, [klor+ölç-er] *(k'lorölçer, l ince) is.* Bir çözeltide bulunan etkin klor miktarını belirleyen alet; klorometre.

klorstromani, [Fr. claustromanie] *(k'lostro'mani, l ince) is. tıp. psikol.* Bazı akıl hastalarının kendilerini çeşitli sebeplerle bir yere kapamaları, inzivaya çekilmeleri veya saklanmaları şeklinde kendini gösteren anormal davranış.

klorür, [Fr. chlorure] *(k'lorür, l ince) is. kim.* Klorun oksijen ve flüor dışındaki element veya bileşiklerle meydana getirdiği tuzlara verilen isim.

klorürleme, [klorür-le-me] *(k'lorürleme, l ince) is. kim.* Bir bileşiğe klorür veya klor bileşiklerinden birini katma işlemi

klorürlemek, [klorür-le -me] *(k'lorürlemek, l ince) is. kim.* Bir bileşiğe klorür veya klor bileşiklerinden birini katmak.

klorürlendirme, [klorür-le-n-dir-me] *(k'lorürlendirme, l ince) is. kim.* Klorla birleştirme; klorüre dönüştürme.

klorürlendirmek, [klorür-le-n-dir-mek] *(k'lorürlendirmek, l ince) is. kim.* Klorla birleştirmek; klorüre dönüştürmek.

klorürlenme, [klorür-le-n-me] *(k'lorürlenme l ince) is. kim.* Klorüre dönüştürme işlemine uğratılma.

klorürlenmek, [klorür-le-n-mek] *(k'lorürlenmek, l ince) is. kim.* Klorüre dönüştürme işlemi uygulanmak.

klorürleştirme, [klorür-le-ş-tir-me] *(k'lorürleştirmek, l ince) is. kim.* Bir organik molekülde hidroksil (OH) grubu yerine klorür (Cl) getirme işlemi; klorürle birleştirme; klorüre dönüştürme.

klorürleştirmek, [klorür-le-ş-tir-mek] *(k'lorürleştirmek, l ince) gçl. f. [-ir] kim.* Bir organik molekülde hidroksil (OH) grubu yerine klorür (Cl) getirmek; klorürle birleştirmek; klorüre dönüştürmek.

klorürsüzleştirme, [klorür-süz-le-ş-tir-me] *(k'lorürsüzleştirme, l ince) is. tıp.* Organizmayı, fazla bulunan ve ödemlere sebep olan sodyumdan arındırma metodu ve işlemi.

klostrofobi, [Fr. claustrophobie] *(k'lostro'fobi, l ince) is. tıp. psikol.* Dar ve kapalı yerlerde duyulan korku ve kaygı; kapalı yer korkusu.

kloş, [Fr. cloche *(çan)*] *(k'loş, l ince) sf.* (Etek için) alt tarafı çan gibi genişleyen.

kloz, [Lat. claudere *(kapama)* > clausula *(cümlenin son bölümü)* > İng. cluse *(alt tümce)*] *(k'loz, l ince) is.* Sigorta sözleşmesi maddesi.

klozet, [Lat. clausus *(kapalı)* > İng. closet *(kapalı yer)*] *(k'lozet, l ince) is.* Batı tarzında, üzerine oturularak büyük veya küçük boşaltım işleminin gerçekleştirildiği, kapaklı tuvalet gereci; alafranga tuvalet.

klüz, [Fr. cluse] *(k'lüz) is. coğ.* Bir kıvrımı keserek iki yandaki çukurları birleştiren dar ve boğaz biçimindeki koyak; kısık; dar boğaz.

km, [kilometre] *kısalt.* Uzunluk ölçüsü birimlerinden bin metre karşılığı olan kilometrenin kısaltması. ⊡ **km²,** *Alan ölçüsü birimlerinden bir milyon metrekarenin kısaltması.* || **km/saat,** *Hız birimlerinden saatte kilometrenin kısaltması.*

know-how [İng. know *(bilmek)*+how *(nasıl)*] *(k'novhov) is.* **1.** Bir işin nasıl yapılması gerektiği hakkında bilgi; yöntem bilgisi. **2.** *ek.* Bir şirket veya kuruluşun bilgi, üretim veya işletme yöntemlerini satması veya kiralaması işi; bilgi satma; bilgi kiralama.

ko, [ko-mak] *{ağız} ünl.* Bırak; koy! [DS]

koala, [Avustralya d. koala] *is. zool.* Kuskusgillerden, Avustralya'da yaşayan, koyu soluk gri, boz veya sarımsı renkte, yaklaşık 80 cm. boyunda, tıknaz gövdeli, kuyruksuz, küt burunlu, geniş yüzlü, kulakları geniş ve tüylü, geceleri ortaya çıkan, yavaş hareket eden, okaliptüs yaprakları ile beslenen, tırmanıcı ağaççıl ve memeli keseli bir hayvan; keseli ayı, *(Phascolarctus cinereus).*

koalisyon, [Lat. coalescere *(birilket büyümek)* > İng. / Fr. coalition] *is.* **1.** Birbirine karşı topluca hareket etmek için birleşen parti veya devletlerin meydana getirdiği birlik. **2.** Çoğunluğu sağlamak amacıyla çeşitli partiler arasında meydana getirilen anlaşma. ⊡ **koalisyon hükümeti,** *Bir partinin tek başına çoğunluğu sağlayamaması durumunda birden çok partinin katılımıyla kurulan ortak hükümet.*

koaptör, [Fr. coapteur] *is.* Kırılmış kemiğin parçaları yerli yerine konduktan sonra bunların aynı durumda kalmasını sağlayan araç.

kob, [köb / kop] *(ko:b) {eT} is.* Sevinme. [DLT]

koba, [? koba] *{ağız} is.* **1.** Baca. **2.** Mağara. [DS]

kobacık, -ğı [koba-cık] *{ağız} is.* Çalıkuşu. [DS]

kobak¹, -ğı [Slav. òkomak [Tietze]] *{ağız} is.* **1.** Meşe ağacı meyvesi; palamut. **2.** Karaçalı yemişi. **3.** Kozalak. **4.** Haşhaş kozalağı. **5.** Mısır koçanı. **6.** Taze mısır. **7.** Ham incir. [DS]

kobak², -ğı [kob-a-k] *{ağız} is.* **1.** Başta çıkan ur. **2.** Balık ağlarında kullanılan mantar. **3.** Topaç. **4.** Yüzük oyununda kullanılan huni biçimindeki teneke-ler. [DS]

kobak³, -ğı [kob-a-k] *{ağız} is.* Otuz kiloluk tahıl ölçeği. [DS]

kobal, [kob-a-l] *{ağız} is.* **1.** Büyük değnek; sırık. **2.** Bir başı kalın ve yuvarlak sopa. **3.** Çamaşır tokacı. [DS]

kobalak¹, -ğı [kob-al-ak] *{ağız} sf.* Yuvarlak; toparlak. [DS]

kobalak², -ğı [kob-al-ak] *{ağız} is.* **1.** Palamut meyvesi. **2.** Kozalak. **3.** Haşhaş kozalağı. **4.** Mısır koçanı. **5.** Ham meyve. **6.** Etli meyve. [DS]

kobalt, [Alm. kobalt *(efsanevî bir şeytan adı)*] *is. kim.* Yoğunluğu 8,8, atom numarası 27, atom kütlesi 58,93 olan sert ve kırılgan, kırmızımsı beyaz metal, sembolü: Co. ⊡ **kobalt bombası,** *1. Gövdesi kobalttan veya dolaylı yoldan radyoaktif duruma geçebilen bir metalden yapılma termonükleer bomba. 2. Kanserli tümörlerin tedavisinde kullanılan yalnız alfa ve beta ışınları yaymak üzere hazırlanmış radyoaktif bomba.* || **kobalt tedavisi,** *Kobalt 60'tan yayılan ışınların kanser tedavisinde kullanılması.*

koban, [Kazak. koyan / koyon] *{ağız} is.* Tavşan. [DS]

kobar, [Bul. gábır] *{ağız} is.* Meşe ağacı. [DS]

kobarlanmak, [kobar-la-n-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* Karşı gelmek. [DS]

kobartmak¹, [kob-ar-t-mak] *{ağız} gçl. f. [-ır]* Kışkırtmak; coşturmak. [DS]

kobartmak², [kob-ar-t-mak] *{ağız} gçsz. f. [-ır]* (Doğurmak üzere olan inek için) memesi büyümek. [DS]

kobaşık, -ğı [kob-aş-ık] *{ağız} is.* Ortaklaşa, yardımlaşarak iş yapma; imece; kubaşık. [DS]

kobaşmak, [kob-aş-mak] *{ağız} işteş. f. [-ır]* Yardımlaşarak iş görmek; imeceye katılmak. [DS]

kobat, [kob-at / kub-at] *{ağız} sf.* **1.** Kaba; biçimsiz; şişman. **2.** (Eşya için) Görünüşü biçimsiz; kaba; kullanışsız. [DS]

kobay[1], [Amer. yer. d. cebiai] *is. zool.* **1.** Güney Amerika'da yaşayan, tombul fakat küçük yapılı, boz ve kahverengi tüylü, kısa bacaklı, ön ayaklarında dörder, arka ayaklarında üçer parmak bulunan, bir türü laboratuarlarda deney için kullanılan kemirgen bir hayvan; Hint domuzu, *(Cavia porcellus)*. **2.** Deneyde kullanılan herhangi bir canlı. **3.** *mecaz.* Deney konusu.

kobay[2], [Mac. kopó > Bulg. kopoj] *{ağız} is.* → kopoy. [DS]

kobaygiller, [kobay-gil-ler] *is. zool.* Başlıca türü kobay olan, Güney Amerika'da yaşayan oklu kirpimsigillerden kemiriciler familyası, *(Caviidae)*.

kobçır, [? kobçır] *{eT} is.* Bir tür vergi. [EUTS]

kobdo, [? kobdo] *is. zool.* Anayurdu Asya olan, at ile eşek arası görünüşte, donu düz, bir tür yabani at; kulan.

kobı[1], [kobī] *(kobı:) {eT} is.* Mirastan düşen hisse; miras payı. [EUTS]

kobı[2], [kov-mak > kov-ī] *(kovı:) sf.* → kovı. [ETY] [EUTS] [İKPÖy.]

kobık, [kov-mak > kob-ık / kov-ık ?] *{eT} is.* **1.** Kehrüba. [EUTS] **2.** Köpük. [EUTS]

kobi, [Yun. khopos [Tietze]] *{ağız} sf.* Sağır. [DS]

kobisle, [? kobisle] *{ağız} is.* Su taşırken iki ucuna kova asılarak omuza alınan sırık. [DS]

kobmak, [kob-mak / kov-mak] *{eT} gçl. f. [-ur]* Kovmak; boşaltmak. [İKPÖy.]

kobra, [Port. cobra de capello *(külahlı yılan)*] *is. zool.* Afrika ve Asya'nın pek çok bölgesinde yaşayan çok zehirli kara yılanlarının genel adı; gözlüklü yılan.

kobrag, [kobrā-mak > kobra-ġ / kovra-ġ] *{eT} is.* **1.** Kurul; meclis; toplantı. [İKPÖy.] **2.** Kalabalık. [İKPÖy.] **3.** Toplanma. [İKPÖy.]

kobragiller, [kobra-gil-ler] *is. zool.* Sıcak bölgelerde ve Afrika'nın tropikal kısmında yaşayan, zehir dişleri oyuklu, iki yüz elli cins ve binlerce türe ayrılan sürüngenler familyası, *(Elapidae)*.

kobramak, [ka-mak *(eklemek; yığmak)* > ka-b-mak > ka-b-(ı)r-ā-mak / kav(ı)r-ā-mak > kobr-ā-mak / kovr-ā-mak] *(kobra:mak) {eT} gçsz. f. [-r]* Toplanmak; sıkış tepiş olmak. [İKPÖy.]

kobran, [kob-(u)r-an] *{ağız} is.* **1.** Tef. **2.** *sf.* Tembel. [DS]

kobrang, [kob-(u)r-añ] *(kobrañ) {ağız} sf.* (Ağaç, kabuklu yemiş vb. için) içi boşalmış; kof. [DS]

kobratmak, [kabrā-mak / kobrā-mak > kobrā-t-mak / kovra-t-mak] *{eT} gçl. f. [-ur]* Bir araya getirmek; toplamak; toplatmak. [EUTS]

kobu, [kob-u] *{ağız} is.* Engebeli toprak. [DS]

kobuk, -ğu [kob-u-k] *{ağız} sf.* (Kişi için) kolsuz; parmaksız. [DS]

kobul, [Bul. kíbıl [Tietze]] *{ağız} sf.* **1.** İçi oyuk veya çukur. **2.** Kof. **3.** *is.* Toprak kap. **4.** Küp. [DS]

koburga, [kob(u)r-ā-mak > kobur-ğā / kobḫurġa] *(koburga:) {eT} is.* Baykuş. [EUTS] [Gabain]

kobuz, [kob-mak / kov-mak > kob-uz / ḳop-uz قوبوز] *{eT} {eAT} is.* **1.** → kopuz. [EUTS] **2.** *{ağız}* Akordeonun küçüğü bir tür çalgı. [DS]

koca[1], [kocā] *(eT koca:) {eT} {eAT} {OsT} sf.* **1.** Yaşlı; ihtiyar. [Yüknekî] **2.** *{eAT}* Yaşlı erkek; erkek. [DK] **3.** Yaşça büyük olan; yaşlı; ihtiyar. **4.** *mecaz.* Saygıdeğer, büyük; ulu. ⊡ **koca ana,** *{ağız} 1. Nine. 2. Büyük amcanın karısı.* [DS]|| **koca baba,** *{ağız} 1. Büyük amca. 2. Dede. 3. Yaşlı erkek.* [DS]|| **koca başı,** *{OsT} Bir obanın başı; köyün yöneticisi.*|| **koca bebek,** *Yaşına göre davranışları gelişmemiş çocuk.*|| **koca bılla,** *{ağız} Bir ailenin en yaşlı kadını.* [DS]|| **koca dölü,** *{ağız} Sıska çocuk.* [DS]|| **koca gelin,** *{ağız} Kaynana.* [DS]|| **koca hala,** *{ağız} Baba ya da annenin halası; büyük hala.* [DS]|| **koca herif olmak,** *(Çocukları onurlandırmak için) çocukluktan çıkmış olmak; büyük sayılabilecek yaşa gelmek.*|| **koca kız,** *{ağız} 1. Yaşlı, geçkin kız. 2. İhtiyar kadın.* [DS]|| **koca koyun,** *{ağız} Altı yaşını geçmiş koyun.* [DS]

koca[2], [koca] *is.* **1.** Evli bir kadının eşi; zevç. **2.** *huk.* Evli erkek. ⊡ **koca bulmak,** *(Kız veya kadın için) kendisiyle evlenecek bir erkek bulmak.*|| **koca görmez,** *{ağız} Evde yapılan küçük somun.* [DS]|| **kocaya gitmek,** *(Kız veya kadın için) bir erkekle evlenmek.*|| **kocaya kaçmak,** *(Kız veya kadın için) ailesinin izni ve rızası olmadan, evlenmek amacıyla nikâhsız olarak bir erkekle kaçmak.*|| **kocaya varmak,** *(Kız veya kadın için) bir erkekle evlenmek; evlenmek.*|| **kocaya vermek,** *(Kızı için) evlendirmek.*|| **koca yerli,** *Kocanın akrabalarının bulunduğu köyde ev kurarak oturmak zorunda kalan yeni evlilerin durumu.*

koca[3], [koca] *sf.* **1.** Büyük; geniş; iri. **2.** Kocaman. **3.** *zf.* (Sıfatların başına gelerek) anlamı kuvvetlendirir. ⊡ **koca av,** *{ağız} Sürek avı.* [DS]|| **koca bakla,** *{ağız} Bir bakla türü.* [DS]|| **koca bayram,** *{ağız} Şeker bayramı; ramazan bayramı.* [DS]|| **koca bıçak,** *{ağız} Deri ve gönlerin kalın yerlerini inceltmek için kullanılan bıçak.* [DS]|| **koca boğazlı,** *{ağız} Obur.* [DS]|| **koca börklü,** *{ağız} İri damlalar hâlinde uzun süre yağan etkili yağmur.* [DS]|| **koca buğday,** *{ağız} İri taneli, yumuşak ve sarımsı bir tür buğday.* [DS]|| **koca bulamaç,** *{ağız} Pişmiş hamur üzerine şerbet dökülerek yapılan bir tür tatlı.* [DS]|| **koca darı,** *bot. Buğdaygillerden, tahıl ve yem bitkisi olarak yetiştirilen, bazen de tarlalarda zararlı ot olarak kendiliğinden yetişen bitki; Hint*

darısı, (Sorghum).|| **koca dert,** *{ağız} Çok büyük nesne.* [DS]|| **koca göl,** *{ağız} Deniz.* [DS]|| **koca gölmez,** *{ağız} 1. Yağlı hamıra kavrularak ezilmiş haşhaş konularak yapılan ekmek. 2. Tuzsuz ekmek.* [DS]|| **koca kafa,** *1. Başı büyük olan. 2. Anlama ve kavrama yeteneği kıt olan.*|| **koca koca,** *1. Büyük büyük; kocaman kocaman. 2. İri parçalar hâlinde.*|| **koca kuş,** *{ağız} Kartal.* [DS]|| **koca kuşluk,** *{ağız} Öğleye yakın zaman.* [DS]|| **koca orak,** *{ağız} Erkeklerin kullandıkları bir çeşit orak.* [DS]|| **koca yemiş,** *bot. Fundagillerden ormanlarda makiler arasında yetişen, yaz kış yeşil yapraklı, kırmızı ve beyaz çiçekli, çileğe benzer kırmızı meyveli bir ağaççık, (Arbutus unedo, Arbutus andrachnea).*

kocaarap, -bı [koca+arap] *{ağız} is. folk.* Bergama çevresinde oynanan tek kişilik zeybek oyunu ve havası. [DS]

kocabaş[1], [koca+baş] *is. zool.* **1.** İspinozgillerden, kuzey yarım kürede yaşayan, parlak siyah ve kahverengi tüylü, böcek ve meyvelerle beslenen, gagası kalın fakat sivri uçlu bir ötücü kuş, *(Coccothraustes coccothraustes).* **2.** *bot.* Gövdesi ve yaprakları dikenli, yapraklarının alt yüzü beyaz tüylü, çiçekleri kocaman ve kömeç hâlinde bir tür eşek dikeni, *(Onopordon acanthium).* **3.** *{ağız}* Şeker pancarı; pancar. [DS] **4.** *{ağız}* Lahana. [DS] **5.** *{ağız}* Turp. [DS]

kocabaş[2], [koca+baş] *{ağız} is.* Uskumrunun ufağı. [DS]

kocabaşı, [koca+baş-ı] *is.* **1.** *{ağız}* Köy ihtiyar heyetinin başı; muhtar. [DS] **2.** Eskiden Hristiyan köylerin muhtarlarına verilen isim.

kocacı, [koca-cı] *{ağız} sf.* (Kadın için) erkeğini çok seven; eşine düşkün. [DS]

kocacık[1], **-ğı** [koca-cık] *{ağız} is.* **1.** Semerin arka kısmında urgan takılan demir ya da tahta çengel. **2.** Döveni boyunduruğa bağlayan ağacın baş tarafına takılan küçük ağaç parça. [DS]

kocacık[2], **-ğı** [koca-cık] *{ağız} is.* Tandır kürsüsü altına konulan çamurdan yapılmış mangal. [DS]

kocagöz[1], [koca+göz] *{ağız} sf.* Gözü kararmış. [DS]

kocagöz[2], [koca+göz] *{ağız} is.* **1.** İstavrit balığı. **2.** Mercan balığına benzeyen bir tür balık. [DS]

kocak, -ğı [kocak] *{ağız} is.* Kadın yeleği. [DS]

kocakarı, [koca+karı] *is.* **1.** Yaşlı kadın. **2.** *argo.* Anne. **3.** *sf. mecaz.* (Kız çocuğu için) çok bilmiş. 🗗 **kocakarı ilacı,** *Kişisel veya geleneksel deneyimlere dayanarak, doğadaki doğal maddelerden yararlanılarak yapılan, bilimsel değeri olmayan ilaç.*|| **kocakarı lafı,** *Saçma, boş söz.*|| **kocakarı masalı,** *1. Avutucu ve eğlendirici masal. 2. mecaz. Avutma, kandırma; oyalama.*|| **kocakarı soğuğu,** *On bir ve on yedi mart günleri arasında devam eden soğukların halk arasındaki adı; berdelâciz.*|| **kocakarı tarhanası,** *{ağız} Küçük dolu.* [DS]

kocakarılık, -ğı [koca+karı-lık] *is.* **1.** Kocakarı olma durumu. **2.** *mecaz.* Aksi, geçimsiz ve suratsız yaşlı bir kadın gibi olma.

kocalak, -ğı [koca-la-k] *is. zool.* Uzun kanatlı, çengel gagalı, küçük kuşları ve fare gibi zararlıları avlayan tavuk büyüklüğünde yırtıcılardan bir kuş; çaylak, *(Milvus migrans).*

kocalama, [koca-la-ma] *{ağız} is.* Altı yaşını geçmiş koyun. [DS]

kocalı, [koca-lı] *sf.* (Kadın için) kocası olan.

kocalık[1], [ḳocā > ḳoca-lık قوجالق] *is.* Yaşlı olma durumu; yaşlılık; ihtiyarlık. *{eAT} {OsT} (aynı)* [DK]

kocalık[2], **-ğı** [koca-lık] *is.* Erkek eş olma durumu; koca olma hâli.

kocalık[3], **-ğı** [koca-lık] *{ağız} is.* Sidik; idrar. [DS] 🗗 **kocalık tutmak,** *{ağız} İşeme gereksinimi duymak; çişi gelmek.* [DS]

kocalma, [koca-l-ma] *is.* Yaşlanma; ihtiyarlama.

kocalmak, [ḳoca-l-maḳ قوجالمق] *{eAT} {OsT} {ağız} gçsz. f. [-ır]* Yaşlı duruma gelmek; yaşlanmak; kocamak; ihtiyarlamak. [DS]

kocaltma, [koca-l-t-ma] *is.* Yaşlandırma; yaşlı duruma getirme; ihtiyarlatma.

kocaltmak, [ḳoca-l-t-maḳ قوجالتمق] *{eAT} gçl. f. [-ır]* Yaşlı duruma getirmek; yaşlandırmak; kocatmak; ihtiyarlatmak.

kocama, [koca-ma] *is.* Yaşı ilerlemiş olma durumu; yaşlanma; kocalma; yaşlı duruma gelme.

kocamak, [koca-mak] *gçsz. f. [-r] [-c(u)-yor]* Yaşı ilerlemek; yaşlanmak; kocalmak; yaşlı duruma gelmek; ihtiyarlamak.

kocaman, [koca-man] *sf.* **1.** Çok kocaman; koskoca; çok iri; çok büyük. **2.** Yaşça büyük olan. **3.** *{ağız}* Yaşlı erkek. [DS] 🗗 **kocaman kocaman,** *Büyük büyük; iri iri; koca koca.*

kocamanca, [koca-man-ca] *sf.* Biraz kocaman; biraz büyük; irice; büyükçe.

kocamanlaştırma, [koca-man-la-ş-tır-ma] *is.* Kocaman duruma getirme eylemi.

kocamanlaştırmak, [koca-man-la-ş-tır-mak] *gçl. f. [-ır]* Kocaman duruma getirmek.

kocamış, [koca-mış] *sf.* Yaşlı; kart; yaşı geçmiş. 🗗 **kocamış kuş,** *{ağız} İri yapılı yaşlı erkek.* [DS]

kocana, [koca+ana] *{ağız} is.* **1.** Nine. **2.** Büyük amcanın eşi. **3.** Yaşlı kadın. [DS]

kocaoğlan, [koca+oğlan] *is.* **1.** Ayı. **2.** *{ağız}* Kuvvetli esen yel. [DS]

kocaoğmağı, [koca+oğ-ma(k)-ı] *{ağız} is.* Yufka ekmek ufalanarak içine peynir, maydanoz, soğan konularak yapılan yemek. [DS]

kocasak, -ğı [koca-sa-k] *{ağız} sf.* (Kız için) evlenmek için eş arayan. [DS]

kocasan[1], [koca-sa-n] *{ağız} is.* **1.** Büyüyüp gelişe-

meyen ağaç. **2.** Yaşlanmış bitki. **3.** Boya kalkmış, sarardığı hâlde başak tutamamış ekin. [DS]

kocasan[2], [koca+san-] *{ağız} sf.* (Kişi için) yaşlı görünüşlü; yaşlı sanılan. [DS]

kocasız, [koca-sız] *sf* **1.** (Kadın için) kocası olmayan; eşi olmayan. **2.** *zf.* Eşi yanında bulunmadan.

kocasızlık, -ğı [koca-sız-lık] *is.* Kocasız olma durumu.

kocatma, [koca-t-ma] *is.* Yaşlandırma; yaşlı duruma getirme; ihtiyarlatma.

kocatmak, [koca-t-mak] *gçl. f. [-ır]* Yaşlandırmak; yaşlı duruma getirmek; ihtiyarlatmak.

kocayırcı, [koca+yır-cı] *{ağız} is.* Geniş meydanlık. [DS]

kocayış, [koca-y-ış] *is.* Kocamak eylemi ve biçimi.

kocgal, [? kocgal] *{ağız} is.* **1.** Yontulmamış ağaçları üst üste yığarak yapılan kulübe. **2.** Kamıştan yapılan kulübe. [DS]

kocınmak, [koc-ın-mak] *{eAT} dönşl. f. [-ur]* Gerilemek; kaçınmak; gocunmak. [DK]

kocik[1], **-ği** [Slav. gojik] *{ağız} is.* Bir tür kadın ceketi. [DS]

kocik[2], **-ği** [koc-ik] *{ağız} is.* **1.** Topuk kemiği. **2.** Yeni doğmuş manda yavrusu. [DS]

kocmak, [koc-mak] *{ağız} gçl. f [-ar]* Kucaklamak. [DS]

kocuk[1], **-ğu** [Slav. gojik] *{ağız} is.* İçi kürklü kaput; gocuk. [DS]

kocuk[2], **-ğu** [kocuk] *{ağız} is.* **1.** Midye. **2.** Bakla, nohut gibi bitkilerin çift çenekli kabukları. **3.** Lahana sapı. [DS]

kocuklamak, [koc-uk-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(u)-yor]* Kuşkulanmak. [DS]

kocundurmak, [koc-un-dur-mak] *{ağız} gçl. f. [-ur]* İçine korku vermek; kuşkulandırmak; gocundurmak; sakındırmak. [DS]

kocunduruk, -ğu [koc-un-dur-uk] *{ağız} is.* Silah. [DS]

kocunmak, [ḳoc-un-mak قوجنمق] *{eAT} {OsT} dönşl. f. [-ur]* → gocunmak.

kocur, [koc-ur] *{ağız} sf.* Her şeyden haberi olan; kulağı delik. [DS]

kocuş, [kocuş] *{ağız} is.* → kocamış kuş. [DS]

kocuşmak, [ḳoc-uş-mak قوجوشمق] *{eAT} {OsT} işteş. f. [-ur]* Kucaklaşmak.

koç[1], [*eT.* koç / Moğ. kuça] *is. zool.* **1.** Damızlık erkek koyun. *{eT} {eAT} (aynı)* [DLT] [EUTS] [DK] **2.** *mecaz.* Sağlıklı ve iri yarı genç; delikanlı; yiğit. *{eAT} (aynı)* **3.** *{eAT} {OsT}* Erkek. ⊡ **koça gelmek,** *{ağız} (Dişi koyun için) çiftleşmek istemek.* [DS]|| **koç boynuzu,** *{ağız} İp bağlamak için demir ya da pirinçten yapılmış boynuz gibi bükülmüş araç.* [DS]|| **koç burunlu,** *(İnsan için) burnu alnı ile aynı doğrultuda ve kemerli olan.*|| **koç darbesi,** *Bir musluğun birden açılması veya kapanması ile akışkan borusunda meydana gelen anî basınç dalgası.*|| **koç darbesi önleyici,** *Koç darbesini sönümlendirmek için geliştirilmiş düzenek.*|| **koç gibi,** *(Erkek için) sağlıklı ve gürbüz.*|| **koç kaçımı,** *{ağız} 1. Koç katımından önce bazı koyunların koçla çiftleşmesi. 2. Koç katımından önce çiftleşen koyunun zamansız doğurduğu kuzu.* [DS]|| **koç kaçmak,** *{ağız} (Kadın için) evliyken eşinden başka erkekten çocuğu olmak.* [DS]|| **koç katımı,** *1. Kızışma zamanında koyunların arasına çiftleşmelerini sağlamak üzere koçların salınması. 2. Bu işlemin yapıldığı mevsim; güz.*|| **koç katımı fırtınası,** *Kasımın son yarısında görülen fırtına.*|| **koç koyverimi,** *{ağız}* → koç katımı. [DS]|| **koç kulak,** *{ağız} İki kulplu küçük küp.* [DS]|| **koç önüne gelmek,** *{ağız} (Koyun için) gebe kalmak.* [DS]|| **koç salımı,** *{ağız}* → koç katımı. [DS]|| **koç savmak,** *{ağız} Çiftleşmeden sonra koçu dişi koyundan ayırmak, uzaklaştırmak.* [DS]|| **koç savumu,** *{ağız} Koçu dişi koyunlardan ayırma zamanı.* [DS]|| **koç yiğit,** *Yakışıklı, güçlü kuvvetli delikanlı.*|| **koç yumurtası,** *Kasaplık koyun ve keçi cinsi hayvanların erkeklik bezleri.*|| **koç yumurtası ızgarası,** *Koç yumurtalarını hafifçe unlayarak ızgarada pişirdikten sonra üzerine limonlu tereyağı dökülerek yenilen bir et yemeği.*|| **koç yumurtası tavası,** *Tuz, limon, defne yaprağı ekilen koç yumurtaları suda haşlandıktan sonra unlanarak kızartılıp yenen et yemeği.*

Koç[2], [koç] *is.* **1.** Kuzey yarım kürede Andromeda ve Üçgen takım yıldızlarının güneyindeki birkaç yıldızın sıralanmasından meydana gelmiş, Balık ve Boğa takım yıldızları arasında yer alan, en parlak yıldızı 2,2 kadirden Hamel olan burçlar kuşağı takım yıldızı, *(Aries)*. **2.** 21 Mart ile 20 Nisan arasında yer alan burçlar kuşağının ilk burcu; Koç Burcu.

koç[3], [koç] *{ağız} is.* **1.** Et tahtası. **2.** Boynuz. **3.** İnce dallardan yapılmış tahıl ambarı. [DS] ⊡ **koç etmek,** *{ağız} Demet yapmak.* [DS]

koç[4], [İng. coach] *is. spor.* Bir spor takımını, özellikle basketbol takımını çalıştıran kişi; çalıştırıcı.

koça[1], [koç-a] *{ağız} is.* Siğil. [DS]

koça[2], [koç-a] *{ağız} is.* Küçük basamak. [DS]

koçaç, -cı [Sırp. kočijaš] *{ağız} is.* Arabacı. [DS]

koçadüşmek, [ḳoç-mak+düş-mek قوچه دوشمك] *{eAT} gçsz. f. [-er]* Kucaklayıvermek; sarılıvermek.

koçak[1], **-ğı** [ḳoç > ḳoç-aḳ قوچاق] *{ağız} sf.* **1.** (Erkek için) güçlü kuvvetli; yiğit; yürekli; kabadayı; cesaret sahibi; **2.** Eli açık; cömert; esirgemez. **3.** İş bilir; becerikli. **4.** Yüce gönüllü. **5.** Konuksever. **6.** Gösterişçi. **7.** Eksiksiz. **8.** İyi. [DS] **9.** *{eAT} is.* Koç.

koçak[2], **-ğı** [koç-ak] *{ağız} is.* Yün ipliği çilesi. [DS]

koçaklama, [koç-ak-la-ma] *is.* Türk Halk edebiyatında konusunu savaş ve kahramanlık olayları teş-

kil eden, korkusuz ve coşkun bir söyleyişi olan, dörtlüklerle kurulu manzum tür.

koçaklanmak, [koç-ak-la-n-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* Daha güçlü olmak. [DS]

koçala, [koç-a-la] *{ağız} is.* Baklası toplandıktan sonra kalan kuru sap ve yapraklar. [DS]

koçam, [koş-a > koş-a-m] *{ağız} is.* **1.** Avuç. **2.** *sf.* Avuç dolusu. **3.** İki kolun sarabildiği kadar; bir kucak. [DS]

koçamlamak, [koşa-m > koçam-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(u)-yor]* İki elle birlikte avuçlamak. [DS]

koçan, [koç > koç-an / Bul. kočan / Yun. koçani ?] *is.* **1.** Marul ve lahana türü sebzelerin yapraklarının çıktığı sert gövde. **2.** Mısırın tanelerini taşıyan üzeri kapçık ile örtülü kısım. **3.** Mısırın taneleri atıldıktan sonra kalan sert odunsu kısım. **4.** *gnşl.* Makbuz, çek karnesi vb. defter hâlinde olup da yaprakları koptuktan sonra dipte kalan bazı bilgilerin ve yaprak sayısının yazılı olduğu kısım. **5.** *{ağız}* Tapu senedi. [DS] **6.** *{ağız}* Makbuz. [DS] **7.** *{ağız}* Nüfus cüzdanı; kimlik; kafa koçanı. [DS] **8.** *bot.* Birçok çiçeğin bir eksene çepeçevre bağlı olduğu birleşik çiçek durumu. **9.** *{ağız}* Boyunduruğu araba okuna bağlayan kayış. [DS] **10.** *sf.* (Sebze ve meyve için) henüz olgunlaşmamış; sert. ⊡ **koçan bağlamak,** *(Mısır için) koçan oluşmak.*

koçancı, [koçan-cı] *is.* Mısırların koçanlarını sapından koparıp kapçıklarını soyan işçi.

koçancılık, -ğı [koçan-cı-lık] *is.* Koçancının yaptığı iş.

koçar, [koçar] *{ağız} is.* Kara kertenkele. [DS]

koçara, [koçara] *{ağız} is.* İnce dallardan örülmüş tahıl ambarı. [DS]

koçarı, [koç+arı ?] *{ağız} is.* Kars dolaylarında oynanan bir tür bar ve oyun havası. [DS]

koçarlamak, [koç-ar-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Yakmak için odunları sobanın içine sıralamak. [DS]

koçasak, -ğı [koç-(a)-sa-k] *{ağız} sf.* (Koyun için) çiftleşmek isteyen; koç isteyen. [DS]

koçaş[1], [Sırp. kočijaš قوچاش] *{eAT} {OsT} is.* Arabacı.

koçaş[2], [koçaş] *{ağız} is.* **1.** (Deve için) kötü. **2.** *is.* Yağmur bulutu. [DS]

koçavuç, -cu [koş-a+avuç] *{ağız} is.* İki avuç dolusu. [DS]

koçba, [koca+baba] *{ağız} is.* Dede. [DS]

koçbaşı, [koç+baş-ı] *is.* **1.** Topun icadından önce, kuşatılan kale ve surların kapılarını kırmakta kullanılan, ucunda demirden koç başı bulunan ağır bir direkten ibaret savaş aracı. **2.** *{ağız}* Kabadayı; yiğit; koçak. [DS] **3.** *{ağız}* Evin duvarlarını yağmurdan korumak için yapılan saçak. [DS]

koçboynuzu, [koç+boynuz-u] *is. dnz.* Üzerine ip bağlamaya yarayan iki uçlu çengel.

koçgar, [*eT.* koçñar] *{ağız} is.* **1.** Yaban koyunu. **2.** Bir yaşındaki erkek koyun; toklu. **3.** Koç. [DS]

koçınmak, [kuç-ın-mak] *{eAT} dönşl. f.* → kocınmak. [DK]

koçıra, [koç-ır-a] *{ağız} sf.* Tutumlu. [DS]

koçıralık, -ğı [koç-ı-ra-lık] *{ağız} is.* Kiler; yiyecek dolabı. [DS]

koçik, -ği [koç-ik ?] *{ağız} is.* **1.** Dişi manda. **2.** Küçük manda. [DS]

koçkar, [koç-mak > koç-un-ġar / koçñar] *{eT} is.* **1.** Koç. [EUTS] **2.** Dövüş için yetiştirilmiş iri boynuzlu koç.

koçlamak, [koç-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(u)-yor]* İpi, çıkrıkla iki kat olarak bükmek. [DS]

koçlanma, [koç-la-n-ma] *is.* Koçlanmak eylemi.

koçlanmak, [koç-la-n-mak] *dönşl. f. [-ır]* **1.** (Erkek koyun için) gelişerek koç hâline gelmek. **2.** *mecaz.* Koç gibi sert ve atak duruma gelmek; yiğitlenmek. **3.** Yürekli ve yiğit bir delikanlı olmak. **4.** Azmak; azgınlık etmek. **5.** Koç sahibi olmak; koç edinmek.

koçma, [koç-ma] *is.* Kucaklama.

koçmacık, -ğı [ḳoç-ma-cıḳ قوچمه جق] *{OsT} is.* Şöyle bir kucaklayış.

koçmak, [ḳuç-maḳ > ḳoç-maḳ قوچمق] [ko] *{ağız} gçl. f. [-ar]* **1.** Kucaklamak; sarmak; sarılmak; *{eT} {eAT} {OsT} (aynı).* [EUTS] [DLT] **2.** (Erkek hayvan için) dişisini aşmak; çiftleşmek. **3.** *gnşl.* Cinsel ilişkide bulunmak. [DS]

koçmar, [koç-mar] *{ağız} is.* Bir tür iri kertenkele. [DS]

koçngar, [koç-mak > koç-un-ġar / koçñar] *{eT} is.* Koç. [DLT]

koço, [? koço] *{ağız} is.* Boğmaca. [DS]

koçor, [? koçor] *{ağız} is.* Köy gençlerinin alınları üzerinde bıraktıkları saç. [DS]

koçsak, -ğı [koç-sa-k] *{ağız} sf.* (Dişi koyun için) koç istemek; çiftleşme zamanı gelmek. [DS]

koçsama, [koç-sa-ma] *is.* **1.** Koçsamak eylemi. **2.** Koyunun kızışma dönemi.

koçsamak, [koç-sa-mak] *gçsz. f. [-r] [-s(u)-yor]* (Koyun için) kızışmak; çiftleşmek için koç istemek.

koçsırak, -ğı [koç-sı-ra-k] *{ağız} sf.* → koçsak. [DS] ⊡ **koçsırak olmak,** *{ağız} Koçsamak.* [DS]

koçsıramak, [koç-sı-ra-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-r(ı)-yor]* (Dişi koyun için) koçla çiftleşmek. [DS]

koçturmak, [koç-mak > koç-tur-mak] *{eT} gçl. f. [-ur].* Kucaklatmak. [DLT]

koçu[1], [Mac. ḳocsi قوچو] *{OsT} is.* **1.** Dört tekerlekli, kare biçimli, üzeri saçla örtülü, pencereli bir odacıktan ibaret yaysız, makassız bir tür araba; tahtırevan. *{eAT} (aynı)* **2.** Direkler üzerine kurulmuş, altı boş yüksek zahire ambarı. **3.** *{ağız}* Gelin arabası. [DS]

koçu[2], [koç-u] *{ağız} is.* Oyuk yer; çukur; hendek. [DS]

koçu[3], [? koçu] *{ağız} is.* El havlusu. [DS]

koçulmak, [ḳoç-ul-mak قوجولك] *{eAT} edil. f. [-ur]* **1.** Kucaklanmak. **2.** *dönşl. f.* Sarılmak.

koçungar, [koç-mak > koç-un-ġar / koçñar] *{eT} is.* Koç. [EUTS]

koçunmak, [koç-un-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ur]* Gocunmak; sakınmak. [DS]

koçuş, [ḳoç-mak > ḳoç-uş قوجش] *{eT} {eAT} is.* Kucaklaşma; koçuşma; kucaklayış. [DLT]

koçuşmak, [ḳoç-maḳ > ḳōç-uş-maḳ قوچشمق] *{eT} {ağız} gçl. f. [-ur]* **1.** Kucaklamak. [DLT] [EUTS] **2.** *işteş. f. {eAT} {OsT}* Kuçaklaşmak; sarmaşmak. [DS]

koçyiğit, -di [koç+yiğit] *{ağız} sf.* **1.** Güçlü kuvvetli; babayiğit. **2.** Cömert; eli açık. [DS]

kod[1], [Fr. code] *is.* **1.** Bildirişimde, bildirişimi sağlayan araç. **2.** Bir bilgiyi gösteren normal dile göre daha kısa semboller dizgesi. **3.** *bsy.* Bir programı oluşturan, makine dilinde yazılmış komutlar. **4.** Verileri, programları, bilgileri otomatik olarak işlemeyi ve iletmeyi kolaylaştıran, daha sonra da ilk şekline dönmeyi sağlayan kurallar bütünü. ⊡ **kod adı,** *Gizliliği esas olan kuruluşlarda çalışan kişilere verilen takma ad.*|| **kod aktarıcı,** *Belli bir koda göre hazırlanmış bilgileri başka bir kotla gösterime çeviren sistem.*|| **kod aktarımı,** *Belli bir koda göre hazırlanmış bilgileri başka bir kotla gösterime çevirme işlemi.*|| **kod çözme,** *Televizyon yayınlarında renkli ve karma görüntü işaretinden birincil renkleri gösteren üç işareti elde etmeyi sağlayan işlem.*|| **kod çözücü,** *Kot çözmede kullanılan aygıt.*

kod[2], [? kod] *{ağız} is.* **1.** Tahıl ölçmeye yarayan gaz tenekesi büyüklüğünde tahtadan yapılmış kap. **2.** İçi dar değirmen oluğu. [DS]

koda[1], [Lat. cauda] *is. müz.* **1.** Ara nağmesi. **2.** Bir müzik parçasının sonundaki canlı kısım.

koda[2], [? koda] *{ağız} is.* Mısır koçanı. [DS]

koda[3], [? koda] *{ağız} is.* **1.** Kadının kocasının akrabası. **2.** Boyunduruğu arabaya bağlayan kayışın kaymaması için boyunduruğa geçirilen ağaç çivi. [DS]

kodafa, [? kodafa] *{ağız} is.* Küçük küfe. [DS]

kodak[1], **-ğı** [ḳod-ak / ḳoduḳ قودق] *{ağız} is.* **1.** Eşek yavrusu; sıpa. **2.** Yavru katır. **3.** Ayı yavrusu. **4.** Manda yavrusu; malak. **5.** Annesinin yanından ayrılmayan çocuk. [DS]

kodak[2], **-ğı** [kod-ak / koduk] *{ağız} is.* **1.** İkinci bir kocaya varmış olan kadının, yanında götürdüğü önceki kocasından olan çocuğu. **2.** Evlilik dışı dünyaya gelen çocuk. **3.** On iki ile on beş yaşları arasındaki çiftçi yamağı olan erkek çocuk. [DS]

kodak[3], **-ğı** [kodak] *{ağız} is.* Bir buçuk okkalık tahıl ölçeği. [DS]

kodak[4], **-ğı** [kod-ak] *{ağız} sf.* (Kişi için) birinin arkasından giden; onu izleyen. [DS]

kodak[5], **-ğı** [kod-ak] *{ağız} is.* Sığınak; ev. [DS]

kodak[6], **-ğı** [kadak / kodak] *{ağız} is.* Küçük çivi. [DS]

kodak[7], **-ğı** [kod-ak] *{ağız} is.* Çuval gibi örülmüş tahıl veya azık torbası. [DS]

kodak[8], **-ğı** [kod-ak] *{ağız} is.* Erkeklik bezi; haya. [DS]

kodaklamak, [kodak-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ı) -yor]* (Eşek için) yavrulamak. [DS]

kodal, [? kodal] *{ağız} is.* Hendek. [DS]

kodalak[1], **-ğı** [koda-la-k] *{ağız} sf.* **1.** (Kişi için) kaba; görgüsüz. **2.** Kısa boylu; tıknaz. **3.** Kısa boylu ve sarışın. [DS]

kodalak[2], **-ğı** [koda-la-k] *{ağız} is.* **1.** Elle itilerek ya da çekilerek kullanılan ev gereçlerini taşımakta kullanılan araba. **2.** İki yumruk büyüklüğündeki somun. **3.** Boğazda olan şişlik; ur. **4.** Kavun karpuz gibi yuvarlak meyvelerin büyümeyeni. **5.** Çam kozalağı. **6.** Erkek hindi. [DS]

kodalanmak, [koda-la-n-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* Kavga etmek istemek; kafa tutmak. [DS]

kodaman[1], [Ar. kudemā ? / Yun. kodaimannos *(Pers kralı 3. Dārā)* ? / kocaman ? > kodaman] *is.* Para ve mevki sahibi; ileri gelen.

kodaman[2], [? kodaman] *{ağız} is.* Büyük tepelerin üzerindeki düzlük. [DS]

kodamanlık, [kodaman-lık] *is.* Kodaman olma durumu; büyüklük.

kodamaz, [kod-a-maz] *{ağız} sf.* Cahil; görgüsüz. [DS]

kodamca, [kodam-ca] *{ağız} sf.* Küçücük. [DS]

kodan, [kod̲-mak > kod̲-an / koy-an] *{eT} is.* Yaban tavşanı. [Clauson]

kodana[1], [? kodana] *{ağız} is.* İçi boş, silindir gibi kap; ortadan kesilmiş yayık. [DS]

kodana[2], [? kodana] *{ağız} is.* Ağaçkakan kuşu. [DS]

kodaş, [? kodaş] *{ağız} sf.* **1.** Kendini beğenmiş; bencil. **2.** *is.* Kafa dengi, uygun arkadaş. **3.** Eşek. [DS]

kodaz, [? kodaz] *{ağız} is.* **1.** Horoz. **2.** *sf.* Kendini beğenmiş; bencil. [DS]

kodazlanmak, [kodaz-la-n-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* Kendini beğenmek. [DS]

koddaz, [kod(d)az] *{ağız} sf.* Kendini beğenmiş; bencil. [DS]

kodein, [Yun. kodeia *(haşhaş)* Fr. codéine)] *is.* Öksürük kesici, sinir yatıştırıcı ilaçların yapımında kullanılan ve afyonda bulunan morfinin metillenmesi ile elde edilen, formülü $C_{18}H_{21}NO_3$ olan zehirli bir alkaloit; metilmorfin.

kodeks, [Lat. codex] *is.* **1.** İçinde, ilaçların formülünü, birleşimini, özelliklerini, yapılış veya hazırlanış yöntemlerini, ilaçların kontrol biçimlerini belirten resmî kitap; farmakope. **2.** Orta Amerika yerlilerinin el yazmaları. **3.** *kütp.* Üzerine yazı yazılmış olan yaprakların üst üste konularak kenarlarından tutturulmasıyla oluşmuş eski bir kitap türü.

kodes, [Slav. kotec / Yun. kotetsi *(kümes)*] [kut] *{ağız} is.* [DS] *is. argo.* **1.** Hapishane. **2.** *{ağız}* Kümes. [DS] **3.** *{ağız}* Dar yer. [DS] ⧉ **kodese atmak,** *Hapsetmek.*|| **kodesi boylamak,** *Hapse atılmak; hapishaneye girmek.*

kodgu[2], [kōḏ-mak > koḏ-ġū] *(kodğu:) {eT} is.* Karasinek; sinek [DLT]

kodguçı, [kōḏ-mak > koḏ-ġū-çī] *(kodgu:çı:) {eT} sf.* Bırakan; terk eden. [KB]

kodgulanmak, [koḏ-ġū > koḏġu-lā-mak > koḏġula-n-mak] *{eT} dönşl. f. [-ur]* Sineklenmek; kendinden sinek kovmak. [DLT]

kodı, [*ko-mak *(koymak)* > ko-ḏ-mak *(yere koymak; tam yapmak)* > kod-ī] *(kodı:) {eT} sf.* **1.** Alt; aşağı; adi. [EUTS] [ETY] [KB] [Yüknekî] [Gabain] **2.** Koyu; pek. [EUTS]. **3.** Sağlam; esaslı. [EUTS] **4.** *zf.* Aşağıya doğru; aşağıda; dipte. [İKPÖy.] [KB] **5.** Tamamen. [İKPÖy.] **6.** Boyunca; arkası sıra. [DLT] [Tekin] **7.** *is.* Dip; çukur. [KB] ⧉ **kodı tabışgan,** *{eT} Ada tavşanı.*

kodıkarmak, [kōḏ-mak > koḏ-ık-mak > koḏık-ī > koḏık-ar-mak] *{eT} gçl. f. [-ur]* **1.** Aşağı koymak. [EUTS] [Gabain] **2.** Çıkarmak. [Gabain]

kodıkarturmak, [koḏık-ar-mak > koḏıkar-tur-mak] *{eT} gçl. f. [-ur]* **1.** İndirmek; aşağıya koymak. [EUTS] **2.** Kıymetten düşürmek. [EUTS] [Gabain]

kodıkı, [kōḏ-mak > koḏ-ık-mak > koḏık-ī] *(kodıkı:) {eT} zf.* Aşağıdaki. [EUTS]

kodıkılık, [kōḏ-mak > koḏ-ık-mak > koḏık-ī-lık / kotkı-lık] *{eT} is.* Alçakgönüllülük. [DLT]

kodifiye, [Fr. codifier] *sf.* Kurala bağlanmış. ⧉ **kodifiye etmek,** *Kuralları ayrıntılı biçimde belirlemek.*

kodik[1], **-ği** [koduk / kodik] *{ağız} is.* **1.** Eşek yavrusu; sıpa. **2.** Kedi köpek gibi hayvanların yavrusu. [DS]

kodik[2], **-ği** [kod-uk] *{ağız} is.* **1.** Sarımsak döveci; tahta havan. **2.** Ağaçtan oyma küçük kap. **3.** Bir kişinin taşıyabileceği büyüklükte yontulmuş tomruk. **4.** Beş altı okkalık tahtadan yapılmış tahıl ölçeği. **5.** Suyun damlaya damlaya açtığı çukur. [DS]

kodikçi, [kodik-çi] *{ağız} is.* Yontulmuş tomrukları yapıp taşıyan kimse. [DS]

kodkı, [kōḏ-mak > koḏ-ık-mak > koḏık-ī] *(kodıkı:) {eT} zf.* **1.** → kodıkı. **2.** *is.* Alçakgönüllülük. [KB]

kodkılık, [kōḏ-mak > koḏ-ık-mak > koḏık-ī-lık / kotkı-lık] *{eT} is.* → kodıkılık. [Yüknekî]

kodlama, [kod-la-ma] *is.*→ kotlama.

kodlamak, [kod-la-mak] *is.* → kotlamak.

kodlu, [kod-lu] *sf.* → kotlu.

kodmak, [*ko-mak *(koymak)* > ko-ḏ-mak] *{eT} gçl. f. [-ur]* **1.** Koymak; yere koymak; bırakmak; terk etmek; koyuvermek; yerleştirmek. [DLT] [EUTS] [ETY] [KB] [Yüknekî] [Gabain] [İKPÖy.] **2.** Ayırmak; çıkarmak. [EUTS] **3.** (Yardımcı fiil olarak) tam olarak yapmak. [İKPÖy.] ⧉ **kodu birmek,** *{eT} Koyuvermek.*

kodok, -ğu [kodok] *{ağız} is.* Üvey çocuk. [DS]

kodoş, [Erme. kodoš *(boynuz)*] *is. argo.* **1.** Yasa ve kurallara aykırı olarak kurulan cinsel ilişkiler için kadın ile erkek arasında aracılık eden kimse; pezevenk. **2.** *kaba.* (Sövgü sözü olarak) birine bu anlamda nitelik yükleme sözü. **3.** *sf. {ağız}* Sözünde durmayan. [DS] **4.** *{ağız}* Dedikoducu. [DS]

kodoşluk, -ğu [kodoş-luk] *is.* **1.** Kodoşun yaptığı iş. **2.** Kodoş olma durumu.

kodoz, [Erme. kodos] *{ağız} is.* Kuş gagası. [DS]

kodra, [? kodra] *{ağız} is.* Hayvanın besiye çekildiği yer. [DS]

kodsuz, [kod-suz] *sf.* → kotsuz.

kodturmak, [*ko-mak *(koymak)* > ko-ḏ-mak > koḏ-tur-mak] *{eT} gçl. f.* Koydurtmak; yerleştirmek. [EUTS]

kodu, [kodu] *{ağız} is.* Püskül. [DS]

koducak, -ğı [ḳoduḳ > ḳodu(k)-caḳ قدوجق] *{OsT} is.* Küçük sıpa.

kodug, [ko-ḏ-mak > koḏ-uġ] *{eT} is.* Koyma. [Gabain]

koduk, -ğu [?ḳoduḳ قودق] *{ağız} is.* **1.** Eşek yavrusu; sıpa. *{eAT} (aynı)* **2.** Yavru katır. **3.** Yeni doğmuş inek yavrusu; buzağı. [DS]

koduk[2], **-ğu** [kod-uk] *{ağız} is.* Kuyruk. [DS]

koduk[3], **-ğu** [kod-uk] *{ağız} is.* Tahta olarak biçilmeye hazırlanmış ağaç. [DS]

kodukarmak, [kōḏ-mak > koḏ-ık-mak > koḏık-ī > koḏık-ar-mak] *{eT} gçl. f.* → kodıkarmak. [EUTS]

koduklamak, [koduk-la-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(u) -yor]* (At, eşek, köpek vb. hayvanlar için) yavrulamak. [DS]

kodul, [? kodul] *{ağız} is.* Orman içindeki çayır. [DS]

kodulmak, [kōḏ-mak > koḏ-ul-mak] *{eT} edil. f. [-ur]* → koyulmak.

kodunmak, [kōḏ-mak > koḏ-un-mak] *{eT} dönşl. f. [-ur]* Bırakmak. [KB]

kodur, [kotur] *{eT} is.* → kotur. [EUTS]

kodurçuk, [kōḏ-mak > koḏ-ur-mak > koḏur-çuk] *{eT} is.* Oyuncak bebek; kukla. [DLT]

kodurmak[1], [kōḏ-mak > koḏ-ur-mak / kadır-mak / keḏür-mek ?] *{eT} gçl. f. [-ur]* Bir şeyin üzerine düşmek; çok çalışmak. [DLT]

kodurmak[2], [ḳo-maḳ>ḳo-ḏ-maḳ>ḳod-ur-maḳ قودورمق] *{eAT} gçl. f. [-ur]* Bıraktırmak; bırakmasına izin vermek.

koduru, [koḏ-ī + urü > koḏur-ū] *(koduru:) {eT} zf.* Tamamıyla; bütünüyle; büsbütün; tam. [EUTS] [Gabain]

kodus, [kutas > hotoz > ḳodus قودوس] *{eAT} is.* Atların boyunlarına takılan perçemli, saçaklı hotoz.

koduş, [kodoş ? / koduş] *{ağız} sf.* Kendini beğenmiş; bencil. [DS]

koduşlanmak, [koduş-la-n-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* **1.** Sallana sallana gitmek. **2.** Kendini beğenmek; böbürlenmek. [DS]

koduşmak, [kōḏ-mak > koḏ-uş-mak] *{eT} işteş. f. [-ur]* Birbirine güvenmek. [DLT]

koduz, [kōḏ-mak > koḏ-uz] *{eT} is.* Kadın; cariye. [ETY]

koduzlanmak, [koḏ-uz > koḏuz-lā-mak > koḏuz-la-n-mak] *{eT} dönşl. f. [-ur]* Dul kadın almak. [DLT]

kof[1], [kof *(yans.)*] *is.* İçi boş olmayı, yersiz gurur duymayı anlatan kök. [Zülfikar] *kof-a-la-k, kof-la-ş-mak, kof-ur, kof-luk*

kof[2], [kovı / kov > kof] *sf.* **1.** Kuruma veya çürüme sonucunda içi boşalmış olan; içi oyuk olan; içi boş olan. **2.** *mecaz.* (Kişi için) güçlü kuvvetli, becerikli görünmesine rağmen aslında öyle olmayan; zayıf; beceriksiz. **3.** *mecaz.* (Kişi için) bilgi ve görgüden yoksun; değersiz; boş. ☞ **kof atmak,** *{ağız} Yalan söylemek; abartmak.* [DS]|| **kof beyinli,** *Kafası çalışmayan; ahmak; beyinsiz.*|| **kof çıkmak,** *Değerli, bilgili, işe yarar sanılan birinin öyle olmadığı anlaşılmak.*|| **kof söz,** *Anlamsız, gereksiz söz; boş laf.*

kofa[1], [kof *(yans.)* > kofa / kova / koğa] *is.* Hasır otu; saz; kamış; kiliz; *{ağız} (aynı).* [DS]

kofa[2], [Yun. khopha [Tietze] قفه] *{ağız} is.* **1.** Yemiş sepeti; küçük sepet. **2.** Kova. *{eAT} (aynı)* **3.** Tahtadan yapılma beş altı okkalık tahıl ölçeği. **4.** Tahta sepet. **6.** Su bardağı. [DS]

kofak, -ğı [kof *(yans.)* > kof-ak] *{ağız} sf.* İçi boş; kof. [DS]

kofalak, -ğı [kof *(yans.)* > kof-al-a-k] *{ağız} sf.* **1.** İçi Boş; kof. **2.** (Kişi için) gururlu; kibirli. [DS]

kofalık, -ğı [kofa-lık] *is.* Kofanın çok bulunduğu yer; sazlık; kamışlık.

kofalmak, [kof *(yans.)* > kof-al-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* **1.** İçi boşalmak. **2.** Gururlanmak; övünmek. [DS]

kofaltmak, [kof *(yans.)* > kof-al-t-mak] *{ağız} gçl. f. [-ır]* Övmek; abartmak. [DS]

kofan, [kof-an] *{ağız} is.* Soğan ya da turp bağlanan uzun saplı ot. [DS]

kofana, [Yun. gouphaina] *is. zool.* Boyu 35 cm'yi geçen lüferlere verilen ad.

kofer, [Yun. koteirin] *{ağız} is.* Bahçe sulamak için taş ya da topraktan yapılmış su oluğu. [DS]

kofeyli, [kof *(yans.)* > kofeyli ?] *{ağız} sf.* (Hayvan için) yaşlı ve zayıf. [DS]

koffa, [kof *(yans.)* > ḳof(f)-a قفه] *{eAT} is.* Kova.

kofi, [kof *(yans.)* > kof-i ?] *{ağız} is.* **1.** Lahana kökü. **2.** Kara lahananın yapraksız bölümü. **3.** Tanesi alınmış mısır koçanı. [DS]

kofik, -ği [kof *(yans.)* > kof-ik] *{ağız} is.* **1.** Evli köy kadınlarının başlarına giydikleri üstü sargılı ve altınlı fes ve bir tür başlık. **2.** İçi oyulmuş patlıcan ya da biber kurusu. [DS]

kofir, [Ar. kāfir => kōfir] *(ko:fir) {ağız} is.* Dinsiz; kâfir.

koflak, -ğı [kof *(yans.)* > kof-la-k] *{ağız} sf.* **1.** (Ağaç, kabuklu yemiş vb. için) içi boş; kof. **2.** (Kişi için) dişleri dökülmüş. **3.** (Kişi için) abartıcı; yalancı. [DS]

koflan, [kof *(yans.)* > kof-la-n] *{ağız} sf.* (Ağaç, kabuklu yemiş vb. için) içi boş; kof. [DS] ☞ **koflan koflan,** *{ağız} (Yürümek için) kendini beğenerek; kurumlanarak.* [DS]

koflaşma, [kof-la-ş-ma] *is.* Kof hâle gelme.

koflaşmak, [kof-la-ş-mak] *dönşl. f.* **1.** Kof hâle gelmek; içi boşalmak; içinde oyuk meydana gelmek. **2.** *mecaz.* Gücünü kaybetmek; zindeliği kalmamak. **3.** Bilgi veya zekâsı azalmak.

kofluk, -ğu [kof-luk] *is.* **1.** İçi boş olma hâli. **2.** İçi boş olan yer; oyuk. **3.** *mecaz.* Bilgisizlik; ahmaklık; beceriksizlik.

kofnek, -ği [? kofnek] *{ağız} is.* Çok yumuşak, humuslu toprak. [DS]

kofo, [Yun. kouphós [Tietze]] *{ağız} sf.* Sağır. [DS]

kofos, [Yun. kouphós [Tietze]] *{ağız} sf.* → kofo. [DS]

kofoz, [Yun. kouphós [Tietze]] *{ağız} sf.* → kofo. [DS]

kofra[1], [Fr. coffret] *is. elkt.* Bina girişlerine konulan, içinden üç fazlı şehir şebekesine ait iletkenler geçen ve her birine birer giriş sigortası bağlanan metal kutu.

kofra[2], [Ar. ġurfa غرفه [Tietze]] *{ağız} is.* Kahvelerde beş on kişilik özel bölmeler ya da belirli kişiler için ayrılan toplantı yeri. [DS]

kofti, [Yun. kopto *(kes!)*] *is. argo.* **1.** (Haber, söz, nesne vb. için) işe yaramaz; değersiz; boş; anlamsız. **2.** Yalan; uydurma. **3.** (Kişi için) beceriksiz; yeteneksiz; yalancı. ☞ **kofti atmak,** *Yalan söylemek; uydurma haber yaymak.*|| **kofti yutturmak,** *Yalan söyleyerek kandırmak; aldatmak.*

koftiden, [kofti-den] *zf. argo.* **1.** Yalandan; uyduruk olarak. **2.** *sf.* Düşük nitelikli; değersiz; önemsiz.

koftileşme, [kofti-le-ş-me] *is.* Koftileşmek eylemi.

koftileşmek, [kofti-le-ş-mek] *dönşl. f. [-ir]* **1.** (Nesneler için) değerini, önemini yitirmek; işe yaramaz duruma gelmek. **2.** (Kişi için) normal sayılmayan davranışlarda bulunmak; cıvımak.

koful[1], [kof *(yans.)* > kof-ul] *is.* **1.** *biy.* Bitki hücreleri yaşlandıkça sitoplazma içinde oluşan, içi hücre sıvısı ile dolu boşluk. **2.** Sağlam kaya içindeki boşluk.

koful[2], [kof-ul] *{ağız} is.* **1.** Bodur ağaç. **2.** Uzun otlar. [DS]

kofulcan, [kof *(yans.)* > kof-ul-can] *{ağız} sf.* Açık; aralık. [DS]

kofullaşma, [kof-ul-la-ş-ma] *is. biy.* Hücre içinde veya hücreler arasında koful oluşma.

kofullaşmak, [kof-ul-la-ş-mak] *dönşl. f. [-ır] biy.* Hücre içinde veya hücreler arasında koful oluşmak

kofullu, [kof-ul-lu] *sf.* İçinde koful bulunan. ⧉ **kofullu kaya,** *İçinde kofullar bulunan sağlam kaya.*

kofur, [kof *(yans.)* > kof-ur] *{ağız} is.* Gösteriş; kibir; kendini beğeniş. [DS]

kofurgalık, -ğı [kof *(yans.)* > kof-ur-ga-lık] *{ağız} is.* İlkbaharda çiçek açan, çoğunlukla harman süpürgesi yapılan yabani bir bitki. [DS]

kofurlanmak, [kof *(yans.)* > kof-ur-la-n-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* Gururlanmak; övünmek. [DS]

kog, [*kō-mak > kō-ġ] *(ko:ğ) {eT} is.* **1.** Toz. [EUTS] [Gabain] **2.** Göze veya yemeğe düşen çöp. [DLT] **3.** Atom. [EUTS] [Gabain]

kogdurmak, [koġ-dur-mak] *{ağız} gçl. f. [-ur]* Koşturmak. [DS]

kogış, [koğuş] *{eT} is.* → koguş[2]. [DLT]

koglamak, [kōv > kov-lā-mak] *(kovla:mak) {eT} gçl. f. [-r]* → kovlamak. [EUTS] [Gabain]

kogşak, [koġ-(ı)ş-ā-mak > koġşā-k] *(koğşa:k) {eT} sf.* Gevşek; çürük. [DLT] [EUTS]

kogşalmak, [koğuş > koġ(u)ş-ā-mak > koġşa-l-mak / kovşa-l-mak] *{eT} edil. f. [-ur]* (Ok için) perdahlanmak; parlatılmak.

kogşamak[1], [koġ-(ı)ş-ā-mak / kov-(ı)ş-ā-mak] *(koğşa:mak) {eT} gçsz. f. [-r]* (Katı şey için) gevşemek; gevşek olmak; zayıflamak. [EUTS] [DLT] [Gabain]

kogşamak[2], [koğuş > koġ(u)ş-ā-mak] *(koğşa:mak) {eT} gçl. f. [-r]* Koğuş (huş) ağacı dalı ile cilalamak; perdahlamak. [DLT]

kogşaşmak[1], [koġ-(ı)ş-ā-mak > koġşa-ş-mak] *{eT} işteş. f. [-ur]* Birlikte gevşemek. [DLT]

kogşaşmak[2], [koğuş > koġ(u)ş-ā-mak > koġşa-ş-mak / kovşa-ş-mak] *{eT} işteş. f. [-ur]* Birlikte cilalamak. [DLT]

kogşatmak[1], [koġ-(ı)ş-ā-mak > koġşa-t-mak] *{eT} gçl. f. [-ur]* Kuvvetini gevşetmek. [DLT]

kogşatmak[2], [koğuş > koġ(u)ş-ā-mak > koġşa-t-mak / kovşa-t-mak] *{eT} işteş. f. [-ur]* Cilalamak; parlatmak. [DLT]

kogu[1], [koġū] *(koğu:) {eT} is.* Kuğu kuşu. [ETY] [EUTS]

kogu[2], [koġū] *(koğu:) {eT} is.* Sepili, sepisiz deri; kayış. [DLT]

kogulgu, [koġ-mak > koġ-ul-mak > koġ-ul-ġü] *(koğulğu:) {eT} sf.* Parlak. [EUTS] [OKD]

kogurmaç, [kaġ-ur-mak > kaġur-maç] *{eT} is.* → kagurmaç. [DLT]

kogursak, [kurī-mak > kurıġ > kurıġ-sā-mak > kurıġ-sa-k] *{eT} is.* → kurıgsak. [EUTS]

kogus, [kōk-mak[2] > kok-uz / kokoz / koğuz] *{eT} sf.* Bomboş. [EUTS]

koguş[1], [*koġ > koġ-uş] *{eT} is.* **1.** Herhangi bir yiv; oyuk. **2.** Okları perdahlamak için huş ağacından yapılan aygıt. [DLT] **3.** Oluk; su oluğu; değirmen oluğu. [DLT]

koguş[2], [*koġū > koġu-ş] *{eT} is.* Tüylü hayvan derisi; post; deri. [EUTS] [OKD] [Gabain]

koguşlanmak, [koğuş > koğuş-lā-mak > koğuş-la-n-mak] *{eT} dönşl. f. [-ur]* (Su için) fışkırmak. [DLT]

koguz, [kōk-mak[2] > kok-uz / kokoz / koğuz] *{eT} sf.* Tamamen boş; bomboş.

koğ[1], [ḳoğ / ḳov قوغ] *is.* Yerme; çekiştirme; ardından konuşma; dedikodu; kov; *{eAT} {ağız} (aynı).* [DS]

koğ[2], [ḳoğ / ḳığ قوغ] *{eAT} {OsT} is.* Kıvılcım.

koğ[3], [koğ] *{ağız} is.* Öfke; kızgınlık. [DS]

koğa[1], [koğa] *{ağız} is.* **1.** Güvercin vb. kuşların gübresi. **2.** Ahırda gübre biriktirilen yer. [DS]

koğa[2], [ḳov-a / ḳoğ-a قوغه] *{OsT} {ağız} is.* **1.** Bataklıklarda yetişen bir tür saz; hasır otu. **2.** Ucu dikenli uzun saplı bir çayır bitkisi. [DS]

koğa[3], [koğ-a] *{ağız} is.* Arı kovanı. [DS]

koğa[4], [Moğ. koboġa > kov-ġā / kovā / kowā] *{ağız} is.* Kova. [DS]

koğak, -ğı [koñak] *{ağız} is.* Saç kepeği. [DS]

koğalama, [koğ-ala-ma / kov-ala-ma] *is.* Kovalamak eylemi; kovalama.

koğalamak, [koğ-ala-mak / kov-ala-mak] *gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* **1.** Kovmak; kovalamak. **2.** Kaçanın arkasından koşmak veya yakalamaya çalışmak; kovalamak. **3.** *mecaz.* Bir şeyin peşine düşerek sonuç elde etmeye çalışmak; takip etmek; izlemek; kovalamak. **4.** *spor.* Yarışta önden gidenlere yetişmeye çalışmak; kovalamak.

koğalanış, [koğ-ala-n-ış / kov-ala-n-ış] *is.* Kovalanma eylemi veya biçimi; kovalanış.

koğalanma, [koğ-ala-n-ma / kov-ala-n-ma] *is.* Kovma eylemine maruz kalma.

koğalanmak, [koğ-ala-n-mak/ kov-ala-n-mak] *edil. f. [-ır]* Kovma eylemine maruz kalmak; kovalanmak.

koğalık, -ğı [ḳoğ-a-lıḳ قوغالق] *is. {eAT} {OsT}* **1.** Hasır otu. **2.** *{ağız}* Hasırotu vb. bitkilerin yetiştiği bataklık. [DS]

koğan, [koğ-an / kov-an] *{ağız} is.* İnce çubuklarla örülüp içi dışı sıvanan arı yuvası; kovan. [DS]

koğaz, [Far. kâğız] *{ağız} is.* Kâğıt. [DS]

koğcu, [ḳoğ-cu / ḳov-cu قوغجى] *{eAT} {OsT} {ağız} sf.* **1.** Söz getirip götüren; fitneci; ara bozucu; gammaz. **2.** Arkadan çekiştiren; dedikoducu. [DS] ⊡ **koğcu kodak,** *{ağız} Koğcu.* [DS]|| **koğ çekmek,** *{ağız}* → koğlamak. [DS]|| **koğ kaybet** (gıybet), *Arkadan konuşma; çekiştirme; dedikodu.*

koğculuk, [ḳoğ-cu-luḳ / ḳov-cu-luḳ قوغجيلق] *{eAT} {OsT} is.* Koğcu olma durumu; kovculuk; ara bozuculuk; fitnecilik; gammazlık.

koğdurma, [koğ-dur-ma / kov-dur-ma] *is.* Koğmak işini yaptırma eylemi; kovdurma.

koğdurmak, [koğ-dur-mak / kov-dur-mak] *is.* **1.** Koğmak işini yaptırmak. **2.** *{ağız}* Koşturmak. [DS] ⊡ **koğdura koğdura,]** *{ağız} Koştura koştura; koşa koşa.* [DS]

koğkun, [koğ-mak > koğ-gun] *{ağız} is.* Uzun zaman ve sürekli izleyiş. [DS]

koğlama, [koğ-la-ma / kov-la-ma] *is.* Kovlamak işi; kovlama.

koğlamak, [ḳoğ-la-maḳ / ḳov-la-maḳ قوغلامق] *{eAT} { {ağız} gçl. f. [-r]* Birinin yaptığı işi veya söylediği sözü ilgilisine götürüp söylemek; birisini kötülemek; çekiştirmek; söylediği sözü veya kendisini yermek; gammazlamak; kovlamak; dedikodu etmek. [DS]

koğlaşmak, [koğ-la-ş-mak] *{ağız} işteş. f. [-ır]* Birlikte biri hakkında dedikodu etmek; arkadan çekiştirmek. [DS]

koğma, [koğ-ma / kov-ma] *is.* Koğmak eylemi; kovma.

koğmak, [ḳoğ-maḳ / ḳov-maḳ قوغمق] *gçl. f. [-ar]* **1.** Kovmak. **2.** *{eAT}* (Düşünce için) düşünmemek; kafasından atmak; aklına getirmemek. **3.** *{ağız}* Sürekli arkasına düşmek; izlemek; takip etmek; iz sürmek. [DS] **4.** *{eAT}* Koşturmak.

koğsuk, -ğu [koğ-suk] *{ağız} is.* Duvar ve ağaç deliği. [DS]

koğşak, -ğı [koğ-(u)ş-ak] *{ağız} is.* Eskimiş, gevşemiş; yıkılmaya yüz tutmuş. [DS]

koğşamak, [koğ-(u)ş-a-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-ş(u)-yor]* Eskimeye, yıkılmaya yüz tutmak; kağşamak. [DS]

koğşatmak, [koğ-(u)-ş-a-t-mak] *{ağız} gçl. f. [-ır]* Sürerek ya da kazarak topağı kabartmak. [DS]

koğu[1], [ḳok-u / ḳoḫ-u قغو] *{eAT} is.* → koku.

koğu[2], [ḳoğ-u / ḳov-u قوغى] *{eAT} {ağız} is.* → kov. [DS]

koğu[3], [ḳoğ-u] *{ağız} sf.* Bol; gevşek. [DS]

koğucu[1], [ḳoğ-ucu قوغجى] *{eAT} {ağız} is.* → kovcu. [DS]

koğucu[2], [koğ-ucu] *{ağız} is.* Askerlikte izleme kolu. [DS]

koğuculuk, -ğu [ḳoğ-ucu-luḳ قوغوجيلق] *{eAT} is.* → kovculuk. ⊡ **koğuculuk yapmak,** *{ağız} Arkadan çekiştirmek; dedikodu yapmak.* [DS]

koğuk, -ğu [ḳoğ-uk قوغوق] *{OsT}} is.* Kovuk.

koğulamak, [ḳoğ-u-la-maḳ قوغولامق] *{eAT} {ağız} [-r] [-l(u)-yor]* → kovlamak. [DS]

koğulma, [koğ-ul-ma / kov-ul-ma] *is.* Koğmak eylemine uğrama; kovulma.

koğulmak, [koğ-ul-mak / kov-ul-mak] *edil f. [-ur]* **1.** Kovulmak. **2.** (İnek için) kızışmak; çiftleşmek.

koğultak, -ğı [koğ-ul-t-a-k] *{ağız} is.* Delik deşik yer. [DS]

koğuncu, [ḳoğu-n-cu قوغونجى] *{OsT} sf.* Takipçi; kovalayıcı.

koğur[1], [koñur] *{ağız} sf.* **1.** (Sığır için) sarı ile siyah karışımı bir renk; koyu kumral; kestane rengi. **2.** Kara; esmer. [DS]

koğur[2], [koğ-ur] *{ağız} is.* Bağ için uygun toprak. [DS]

koğur[3], [koğ-ur] *{ağız} sf.* (Kişi için) kimseyi beğenmeyen; kendini beğenmiş; kibirli; gururlu. [DS]

koğur[4], [koğ-ur] *{ağız} is.* Yanan kıl ya da yün kokusu. [DS]

koğurmak, [koğ-ur-mak] *{ağız} gçsz. f. [-ur]* (Sarhoş için) nara atmak; bağırmak. [DS]

koğursak, -ğı [koğ-ur-sa-k] *{ağız} sf.* (İnek için) kısır. [DS]

koğursu, [koğ-ur-su] *{ağız} is.* Yanmış kıl veya yün kokusu. [DS]

koğusa, [koğ-u-sa] *{ağız} is.* Öksürük. [DS]

koğuş[1], [koğ-uş] *is.* **1.** Hastahane, okul, kışla ve hapishane gibi yerlerde pek çok kişinin birlikte yattığı ve barındığı geniş oda. **2.** Bu tür odada kalanların tümü.

koğuş[2], [ḳoğ-uş قوغوش] *{eAT} is.* **1.** Eskiden okları perdahlamakta kullanılan bir alet; koğuş ağacı; kovuş. **2.** *{ağız}* Kaym ağacı. [DS]⊡ **koğuş oku,** *{eAT} Oluk şeklinde bir yatak içinden atılan küçük ok.*

koğuş[3], [koğ-uş] *{ağız} is.* Tavan ve döşeme tahtası. [DS]

koğuşmak[1], [ḳoğ-uş-maḳ قوغشمق] *işteş. f. [-ur]* **1.** *{OsT}* Koşmada yarışmak. **2.** *{ağız}* Koşmak. [DS]

koğuşmak[2], [koğ-uş-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ur]* (İnek için) boğaya gelmek. [DS]

koğuştak, -ğı [koğ-uş-ta-k] *{ağız} is.* Aralık; açık. [DS]

koğuşturma, [koğ-uş-tur-ma / kov-uş-tur-ma] *is.* **1.**

Kovuşturmak işi; kovuşturma. **2.** Suçlu sanılan kimse için yapılan soruşturma, inceleme, araştırma; takibat.

koğuşturmak, [koğ-uş-tur-mak / kov-uş-tur-mak] *gçl. f. [-ur]* Suçlu olduğu iddia edilen kişi için araştırma, inceleme ve soruşturma yapmak; takibatta bulunmak; kovuşturmak.

koğut, [koğ-ut] *{ağız} is.* Yılanın deri değiştirdiğinde bıraktığı gömlek; kav. [DS]

koğuz, [ḳoğ-uz قوغوز] *{OsT} sf.* **1.** İçi boş; kof. **2.** *{ağız}* (Üzüm salkımı için) arada çürük taneleri bulunan. [DS] **3.** *{ağız}* Aralık; açık. [DS] **4.** *{ağız}* İçi yeterince sıkışık doldurulmamış; boş veya gevşek bırakılmış. [DS] ☞ **koğuz olmak,** *{eAT} İçi boşalmak; içinde boşluk oluşmak.*

koh[1], [koh] *{ağız} ünl.* Yok; hayır; değil! [DS]

koh[2], [koh] *{ağız} is.* Yaranın üstündeki kabuk. [DS]

koh[3], [koh] *{ağız} is.* Bostan kulübesi. [DS]

koh[4], [koğ / koh] *{ağız} sf.* İçi boş veya çürük; kof. [DS]

koha, [Far. kedhüdā => kâhyā > koha] *{ağız} is.* Muhtar. [DS]

kohalmak, [koğ-al-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* Gururlanmak; böbürlenmek; övünmek. [DS]

Koh basili, [Alm. koch *(Alman hekimi Robert Koch)* + Lat. bacillus > koh + basil-i] *is.* Alman hekimi Robert Koch tarafından 1882'de bulunan verem mikrobu, *(Mycrobacterium tuberculosis).*

kohen, [İbr. kohen] *is.* Musevilikte babadan oğula geçen imtiyazlara sahip bazı ruhbanlık görevlerini yerine getiren din adamı; rahip.

kohenit, [Fr. cohénite] *is. min.* Gök taşlarında bulunan demir, nikel ve kobalttan meydana gelmiş karbür.

kohezyon, [Fr. cohésion] *is. fiz.* **1.** Cisimlerin moleküllerini birbirine bağlayan kuvvet. **2.** Üzerine basınç uygulanan yağ tabakasının ezilmeye karşı gösterdiği direnç.

kohlidi, [Yun. khohlidi] *{ağız} is.* Salyangoz. [DS]

kohmak, [ḳok-maḳ / ḳoḫ-maḳ قوخمق] *{eAT} gçsz. f. [-ar]* → kokmak.

kohrili, [Yun. khohlidi] *{ağız} is.* Sümüklüböcek. [DS]

kohşamak, [ḳoğ-(ı)ş-ā-mak > ḳoḫşa-mak قوخشمق] *{eAT} gçsz. f. [-r] [-ş(u)-yor]* Metanetini kaybetmek; bozulmak.

kohşaşmak, [koğ-(ı)ş-ā-mak > koğşa-ş-mak] *{eT} işteş. f. [-ur]* → kogşaşmak[1]. [DLT]

kohşatmak, [koğ-(ı)ş-ā-mak > koğşa-t-mak] *{eT} gçl. f. [-ur]* → kogşatmak[1]. [DLT]

kohu, [*eT.* ḳok-ī > ḳoḫü قوخو] *{eAT} {OsT} is.* Koku. [DK]

kohulamak, [ḳoḫu-la-maḳ قوخولامق] *{eAT} {OsT} gçl. f. [-r]* **1.** Koklamak. **2.** Koku sürmek.

kohutmak, [ḳoḫu-t-maḳ قوخوتمق] *{eAT} {OsT} gçl. f. [-ur]* **1.** Kokutmak. **2.** Koklatmak. **3.** *{ağız}* Kötü koku yaymak. [DS] **4.** *{ağız} mecaz.* Oyunda mızıkçılık yapmak; ortalığı karıştırmak. [DS] **5.** *{ağız}* Açmak. [DS]

koin, [kōñ / kōn / kōy / kōyn] *{eT} is.* Koyun. [EUTS]

kok[1], [kag / kağ / kah / kak / kek / kıg / kığ / kık / kok / kug / kuğ / kuk *(yans.)*] *is.* Tavuk ve diğer kümes hayvanlarının ve benzeri kuşların seslenişini ve bu biçimde bağırmayı, seslenmeyi anlatan kök. [Zülfikar] *kok-ur-da-ş-mak*

kok[2], [Fr. coque] *is. tıp.* Küre biçimli bakteri; kokus.

kok[3], [İng. coke] *is.* Yağlı taş kömürünün havasız ortamda damıtılmasıyla elde edilen, içinde çok az uçucu madde kalmış olan katı yakıt. ☞ **kok kömürü,** *Kok.*

kok[4], [*kō-mak > kō-ġ / kök] *(ko:k) {eT} is.* → kog. [EUTS]

kok[5], [kök] *{ağız} is.* Kök. [DS]

koka[1], [Gün. Amer. yer. d. coca] *is.* **1.** Güney Amerika ve Tayvan'da yetiştirilen, sivri uçlu oval yapraklı, sarı çiçekli, kırmızı meyveli, yapraklarından kokain denilen uyuşturucu elde edilen ağaççık, *(Erythroxylum coca).* **2.** Bu ağaççığın yapraklarından elde edilen sakız.

koka[2], [koğ > koğa / koka] *{ağız} is.* Bataklıklarda yetişen ucu sivri saz; kofa. [DS]

koka[3], [koka] *{ağız} is.* **1.** Çocuklar için pişirilen küçük tandır veya sac ekmeği. **2.** Peksimet gibi küçük ve kurutulmuş ekmek. [DS]

koka[4], [koka / kuka] *{ağız} is.* Çocukların değnekle vurarak oynadıkları, ağaçtan yapılma, ceviz büyüklüğünde bir top. [DS] ☞ **koka tespih,** *{ağız} Servi, sandal gibi ağaçlardan ya da yemiş çekirdeklerinden yapılan bir tür tespih.* [DS]

kokain, [Fr. cocaïne] *is. kim.* Koka yapraklarından özütlenmek suretiyle elde edilen, lokal anestezi ve sinir sistemi uyarıcısı olarak kullanılan, uzun süreli kullanımlarda bağımlılık yapan, kimyasal formülü $C_{17}H_{21}NO_4$ olan alkaloit.

kokainci, [kokain-ci] *is.* **1.** Kokain üreten, içen ve ticaretini yapan kimse. **2.** Kokain bağımlısı olan kimse; kokainman.

kokainman, [Fr. cocaïnomane] *is.* Kokain kullanmaya alışmış kimse; kokain bağımlısı; kokainci.

kokainmanlık, [kokainman-lık] *is.* Sonu zehirlenmeye varan kokain bağımlısı olma durumu.

kokak, -ğı [kok-ak] *{ağız} sf.* Kötü kokulu; pis; kirli; murdar; kokmuş; kokar. [DS] ☞ **kokak ağaç,** *Sedef otugillerden, hava kirliliğine ve kötü iklim şartlarına dayanıklı, Çin kökenli, pis kokulu bir gölge ağacı; kokar ağaç, (Ailanthus glandulosa).*

kokal, [Yun. khókhalo [Tietze]] *{ağız}* *is.* Diz kapağı. [DS]

kokalamak, [kok-ala-mak] *{ağız}* *gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Koklayıp durmak. [DS]

kokalmak, [koğ > kok-al-mak] *{ağız}* *dönşl. f. [-ır]* Böbürlenmek. [DS]

kokan, [kok-an ?] *{ağız}* *is.* İnsan ya da hayvanın ayağına yapışarak ağırlık yapan çamurlu kar. [DS]

kokanlamak, [koğ > kok-an-la-mak] *{ağız}* *gçsz. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Kötü bir durumdan biraz iyiye doğru gitmek. [DS]

kokar[1], [kok-mak > kok-ar] *sf.* **1.** Kokan; etrafına koku saçan. **2.** *{ağız}* Tembel; miskin. [DS] **3.** *{ağız}* (Kadın için) pis; pasaklı. **4.** *ünl.* Kadınlar arasında birbirini aşağılama sözü. ▭ **kokar ağaç,** *bot. Sedef otugillerden, hava kirliliğine ve kötü iklim şartlarına dayanıklı, Çin kökenli, pis kokulu bir gölge ağacı; mürver ağacı; kokak ağaç; aylandız, (Ailanthus glandulosa).*|| **kokar ganak,** *{ağız} bot. Birleşikgillerden, sarı çiçekli, beyaz tüylü, kötü kokulu bir yıllık otsu bir bitki; tüylü kanak; kokar ot, (Crepis foetida / C. rhoeadifolia).* [DS]|| **kokar ibik,** → kokaribik.|| **kokar ilik,** *{OsT} {ağız} is. Omurilik.* [DS]|| **kokar meke,** *{ağız} İbibik kuşu; çavuş kuşu* [DS]|| **kokar ot,** *{ağız} Kereviz.* [DS]|| **kokar su,** *{eAT} Sperm; meni; atmık.*

kokar[2], [? kokar] *{ağız}* *is.* Domates. [DS]

kokar[3], [Bul. kùkara] *{ağız}* *is.* Pişirilen ekmeği çevirmeye yarayan ucu eğri tahta araç. [DS]

kokarca, [kok-ar-ca] *is.* **1.** *zool.* Yakaladığı tavşan, tavuk vb. hayvanların kanını emerek beslenen, yumuşak tüylü, geniş ve kabarık kuyruklu, tehlike anında anüs çevresindeki salgı bezlerinden birkaç metre ileriye kadar pis bir koku püskürterek en güçlü düşmanlarından bile kurtulmayı başaran bir memeli hayvan, *(Putorius foetidus).* **2.** *{ağız}* Deride pis kokulu çıbanlar oluşturan bir tür hastalık. [DS]

kokarcık[1], **-ğı** [kok-ar-cık] *{ağız}* *is.* **1.** Sincap. **2.** Sansar. [DS]

kokarcık[2], **-ğı** [kok-ar-cık] *{ağız}* *is.* Arpacık soğanı; küçük soğan. [DS]

kokaribik, -ği [kok-ar+ibik] *{ağız}* *is.* **1.** Çavuşkuşu; ibibik. **2.** Yaban horozu. [DS]

kokart, -dı [Fr. cocarde] *is. as.* **1.** Askerlerin şapkalarına taktıkları, renk ve şekli her millete ve sınıflara göre değişen işaret. **2.** Uçakların kanatlarına ve gövdesi üzerine millî renklerle yapılan işaret; amblem. **3.** Belli bir sınıf ve topluluğun simgesi olan işaret.

kokartlı, [kokart-lı] *sf.* Kokardı olan.

kokarzade, [kok-ar+ Far. zāde] *{ağız}* *is.* → kokar ganak. [DS]

kokaz, [kok-mak > kok-az] *{ağız}* *is.* Yaban pırasası. [DS]

kokazlanmak, [kok-az-la-n-mak] *{ağız}* *dönşl. f. [-ır]* Kabadayılık taslamak; horozlanmak. [DS]

koken, [? koken] *{ağız}* *is.* Dantel örmekte kullanılan iplik yumağı. [DS]

koket, [Fr. coquette *(horozcuk)*] *is.* ve *sf.* (Kadın için) giyimiyle, süsüyle kendini göstermeye çalışan; modaya, süse aşırı düşkün olan.

kokhane, [İng. coke + Far. ḫāne] *(kokha:ne)* *is.* Kok üretilen fabrika.

kokılık, [kok-mak > kok-ī > kokı-lık] *{eT}* *is.* Koku; parfüm [Tekin]

kokıtmak, [kok-mak > kok-ıt-mak] *{eT}* *gçl. f. [-ur]* Kokutmak. [DLT]

kokimbit, [Fr. coquimbite *(Şili-Coquimbo)*] *is. min.* Hidratlı doğal demir-III sülfat.

kokkun, [kok-mak > kok-kun] *{ağız}* *sf.* (Kişi için) kötülük yapabileceği bilinen kimse. [DS]

koklagaz, [Yun. khohlias] *{ağız}* *is.* Salyangoz; sümüklüböcek [DS]

koklama, [kok-la-ma] *is.* Koklamak eylemi; kokuların algılanması işlevi; koku alma. ▭ **koklama hücresi,** *Koku almayı sağlayan koklama organı hücresi.*|| **koklama duyusu,** *Koku almayı sağlayan duyu.*|| **koklama organı,** *Kokuların algılanmasını sağlayan doku ve anatomik unsurların tümü.*

koklamak, [kok-mak > kok-u > kok-u-la-mak > kok-la-mak] *gçl. f. [-r] [-l(u)-yor]* Bir şeyin kokusunu algılamak amacıyla o şeyi buruna yaklaştırarak burundan havayı içeri doğru çekmek; kokusunu almaya çalışmak; koku almak.

koklangoz, [Yun. khohlias] *{ağız}* *is.* Salyangoz; sümüklüböcek. [DS]

koklaşma, [İng. coke > kok-la-ş-ma] *is.* Taş kömürünün ve ağır petrol artıklarının ısı etkisi ile kömürleşmesi. ▭ **koklaşma ısısı,** *Taş kömürünün koka dönüşmesini sağlayan tepkime ısısı.*

koklaşma, [kok-la-ş-ma] *is.* Karşılıklı olarak birbirini koklama.

koklaşmak[1], [İng. coke > kok-la-ş-mak] *dönşl. f. [-ır]* (Taş kömürü ve ağır petrol artıkları için) kok hâline dönüşmek.

koklaşmak[2], [kok-la-ş-mak] *işteş. f. [-ır]* **1.** Karşılıklı olarak birbirini koklamak. **2.** *mecaz.* Birbirini sevmek; sevişmek; anlaşmak.

koklaştırma, [İng. coke > kok-la-ş-tır-ma] *is.* Ağır petrol atıklarım ısı etkisi ile kömüre dönüştürme işlemi.

koklaştırmak, [İng. coke > kok-la-ş-tır-mak] *gçl. f. [-ır]* Koklaşma işlemini gerçekleştirmek.

koklatma, [kok-la-t-ma] *is.* Koklamasını sağlama eylemi.

koklatmak, [kok-la-t-mak] *gçl. f. [-ır]* **1.** Koklama işini yaptırmak. **2.** *argo.* Kendisine ait bir şeyden biraz vermek; biraz yararlandırmak. **3.** (Olumsuz biçimde) vermemek; tattırmamak.

koklayış, [kok-la-y-ış] *is.* Koklama eylemi veya biçimi.

koklea, [Fr. cochlea] *is. anat.* İç kulakta, işitme organlarının bulunduğu bölüm; kulak salyangozu.

koklık, [kok-mak > kok-ī > kok(ı)-lık] *{eT} is.* Koku. [ETY]

koklukoza, [Yun. khohlias] *{ağız} is.* Salyangoz. [DS]

kokma^{1}, [kok-ma] *is.* Kokmak eylemi.

kokma^{2}, [? kokma] *{ağız} is.* Damın ortasına diklemesine konan destek direği. [DS]

kokmah, [kokmaḫ] *{ağız} is.* Ucu kalın çoban sopası; kakmak. [DS]

kokmak^{1}, [ḳoḳ-maḳ قوقمق] *gçsz. f. [-ar]* **1.** *{eT} {eAT} {OsT}* Fena kokmak; kokusu yükselmek. **2.** Koku çıkarmak; koku yaymak; koku salmak; koku olmak. **3.** (Yiyecek için) çürüyüp bozulma yüzünden kötü bir koku yaymak. **4.** Vücudundan veya vücudunun bir bölümünden kötü bir koku yayılmak. **5.** Bozulmak; kokuşmak. **6.** *mecaz.* Bir şeyin, bir yerin veya bir kimsenin özelliklerini taşımak. **7.** *mecaz.* Olacağına, meydana geleceğine dair bazı belirtiler ortaya çıkmak; olacağı hissedilmek. **8.** *gçl. f.* Koklamak. *{eAT} (aynı)*

kokmak^{2}, [*kō-mak > kök-mak] *(ko:kmak) {eT} gçsz. f.* **1.** Azalmak; küçülmek. [DLT] [EUTS] [Gabain] **2.** (Su için) durulmak.[DLT] **3.** (Hastalık için) sakinleşmek. [DLT]

kokmuş, [kok-muş] *sf.* **1.** Çürüyüp bozulma yüzünden kötü kokan; pis koku salan. **2.** *mecaz.* Aşırı ölçüde üşengeç; tembel; uyuşuk; miskin. **3.** *mecaz.* Değersiz olmasına rağmen kendini beğenmiş anlamında küçümseme sözü.

koko, [Fr. cocaïne] *is. argo.* Kokain.

kokocu, [koko-cu] *is.* Kokainman; kokainci.

kokoç^{1}, -cu [kokoç] *{ağız} is.* Koç. [DS]

kokoç^{2}, -cu [? kokoç] *{ağız} is.* Eskiyerek sapı kırılmış süpürge; süpürge sapı. [DS]

kokoç^{3}, -cu [kak-aç] *{ağız} sf.* Kuru. [DS]

kokoç^{4}, -cu [? kokoç] *{ağız} is.* Kuşburnundan yapılan pestil ya da şurup. [DS]

kokoç^{5}, -cu [koğ *(yans.)* > koğ-uç ?] *{ağız} is.* Ağaç kovuğu; oyuk. [DS]

kokoçı, [? kokoçı] *{ağız} is.* Umacı; öcü. [DS]

kokol, [? kokol] *{ağız} sf.* Dik başlı. [DS]

kokoliz, [Yun. khokos] *{ağız} is.* Kavrulmuş başaktan çıkan taneler. [DS]

kokom, [? kokom] *{ağız} is.* Gonca. [DS]

kokona, [Yun. khokhóna] *{OsT} is.* **1.** Eskiden Hristiyan kadınlara verilen isim; yaşlı Rum kadını. **2.** Süsüne düşkün yaşı geçkin kadın. ☞ **kokona gibi,** *Çok süslü yaşlı kadın.*

kokoreç, -ci [Yun. khokhoretsi ?] *is.* Şişe takılarak kömür ateşinde kızartılan kekikli kuzu bağırsağı.

kokoreççi, [kokoreç-çi] *is.* Kokoreç yapan ve satan kimse.

kokoroz, [Bulg./ Alm. kokoroz / kukuruz] *is. bot.* **1.** Koçanıyla birlikte mısır. **2.** Mısır buğdayı, *(Zea mays).* **3.** *mecaz.* Ucu sivri ve uzun olan şey. **4.** *sf. argo.* Çirkin. **5.** Parasız ve durumu kötü olan.

kokorozlanma, [kokoroz-la-n-ma] *is. argo.* Kokorozlanmak eylemi.

kokorozlanmak, [kokoroz-la-n-mak] *dönşl. f. [-ır] argo.* **1.** Kokoroz duruma gelmek. **2.** Birine göz dağı vermek; korkutmaya çalışmak; meydan okumak; tehdit etmek.

kokorozlu, [kokoroz-lu] *sf. argo.* Giyimi gösterişli olan; süslü püslü.

kokot, [Fr. cocotte] *is.* Hafifmeşrep kadın; aşüfte.

kokota, [? kokota] *{ağız} is.* Mısır çorbası. [DS]

kokoviça, [Lat. caecilia => ? kokoviça] *{ağız} is.* Küçük, zehirli kertenkele. [DS]

kokoz^{1}, [kōk-mak^{2} > kok-uz / kokoz / koğuz] *{eT} is.* → kokuz.

kokoz^{2}, [*eT.* kokuz] *sf.* **1.** *{ağız}* (Aşağılama sözü olarak) kurnaz ihtiyar; pişkin; kurt. [DS] **2.** *{ağız}* Yaban armudu; ahlat. [DS] **3.** *argo.* Muhtaç durumda olan; parasız; cebi delik; züğürt. **4.** İhtiyarlıktan ileri gelen bitkinlik.

kokozlama, [kokoz-la-ma] *is. argo.* Parasız kalma.

kokozlamak, [kokoz-la-mak] *gçsz. f. [-r] [-l(u)-yor]* Parasız kalmak; züğürtleşmek.

kokozlanma, [kokoz-la-n-ma] *is.* Parasız kalma.

kokozlanmak, [kokoz-la-n-mak] *dönşl. f. [-ır]* **1.** Parasız kalmak; züğürtleşmek. **2.** *{ağız}* Kurnazlık düşünmek. [DS]

kokozluk, -ğu [kokoz-luk] *is. argo.* Parasızlık; züğürtlük.

kokpit, [İng. cockpit *(horoz döğüşü yeri)*] *is.* Uçaklarda uçak personeli için ayrılmış ve uçağın ön tarafında bulunan özel yer.

kokpu, [? kokpu] *{eT} is.* Pamuklu kumaş. [EUTS]

kokratmak, [kōk-mak^{2} > kok-ır-mak > kok(ı)r-ā-mak > kokra-t-mak] *{eT} gçl. f. [-ur]* Eksiltmek. [DLT]

kokruşmak, [kōk-mak^{2} > kok-ur-mak > kok(u)r-uş-mak] *{eT} işteş. f. [-ur]* Azalmak. [DLT]

kokrutmak, [kōk-mak^{2} > kok-ur-mak > kok(ı)r-ü-mak > kokru-t-mak] *{eT} gçl. f. [-ur]* → kokratmak.

kokteyl, [İng. cocktail *(kuyruk kaldıran, horozlanan)*] *(ko'kteyl) is.* **1.** Değişik oranlarda alkol, likör ve şurup karışımından meydana gelmiş aromalı soğuk içki. **2.** *gnşl.* Yeri ve zamanı önceden belirlenen, bir açılış veya kutlama amacıyla düzenlenmiş açık büfeli ve içkili toplantı.

koktur^{1}, [Bul. koftor / kovtor [Tietze]] *{ağız} is.* Soba. [DS]

koktur^{2}, [? koktur] *{ağız} sf.* (Kişi için) zengin. [DS]

kokturmak, [ḳoḳ-tur-maḳ قوقدرمق] *{OsT} gçl. f. [-ur]* Koklatmak.

koku, [kok-u] *is.* **1.** Nesnelerden yayılarak hava ile taşınan zerreciklerin burun zarı üzerindeki sinirlerde meydana getirdiği duyum. **2.** Güzel kokması için vücuda veya giyeceklere sürülen kozmetik; esans; parfüm. **3.** *mecaz.* Bir şeyin belirtisi; iz; eser. **4.** Parfümlerin bileşiminde yer alan ana ürünün ayırt edici özelliği. ⚭ **koku ağacı,** *{eAT} Öd ağacı.*|| **koku alma duyusu,** *Koku almayı sağlayan duyu; koklama duyusu.*|| **koku almak,** *1. Kokuyu almak; hissetmek. 2. Sezmek.*|| **koku alma organı,** *Kokuların algılanmasını sağlayan doku ve anatomik unsurların tümü; koklama organı.*|| **koku giderici,** *1. Ortamda bulunan kötü kokuyu yavaş yavaş buharlaşarak gideren katı veya sıvı madde. 2. Kapalı bir ortamdaki kötü kokuyu gidermek için ozon gazı oluşturan elektrikli aygıt.*|| **kokusu çıkmak,** *(Gizli tutulan ve çevrede hoş olmayan ya da yasa dışı bir iş için) anlaşılmak; çevreden öğrenilmek; bir durum dolayısıyla veya başka şekillerde açığa çıkmaya başlamak.*|| **kokusunu almak,** *1. Söz konusu şeyin kokusunu algılamış olmak. 2. mecaz. (Gizli tutulan şey için) sezmek; anlamak; bir yerlerden öğrenmek. 3. Bir şeyin olacağını veya olmuş bir şeyi sezmek; anlamak.*|| **kokusu sinmek,** *Bir şeyin kokusu bir yer veya nesne üzerinde uzun süre etkisini göstermek; çıkmamak.*

kokucu, [kok-u-cu] *is.* Gezici olarak esans, lavanta, kolonya gibi maddeleri satan kimse.

kokuç, [*eT.* keküç] *{ağız} is.* Çekiç. [DS]

kokulama, [kok-u-la-ma] *is.* Koku verme işlemi; kokar hâle getirme.

kokulamak, [ḳoḳ-u-la-maḳ قوقولامق] *gçl. f. [-r] [-l(u)-yor]* **1.** Koku vermek. **2.** *{eAT} {ağız}* Koklamak. [DS]

kokulandırıcı, [kok-u-la-n-dır-ıcı] *is.* Tehlikeli ve yanıcı bir sıvı veya gaz kaçaklarının anlaşılmasını sağlamak amacıyla o gaz veya sıvıya özel olarak katılan dikkat çekici kokusu olan madde.

kokulandırma, [kok-u-la-n-dır-ma] *is.* Kokulu hâle getirme; koku ekleme.

kokulandırmak, [koku-la-n-dır-mak] *gçl. f. [-ır]* Koku sahibi kılmak; kokmasını sağlamak; özel bir koku kazandırmak.

kokulanma, [kok-u-la-n-ma] *is.* **1.** Kokar hâle getirilme. **2.** Bir koku sahibi olma.

kokulanmak, [ḳoḳ-u-la-n-maḳ قوقولنمق] *edil. f. [-ır]* **1.** Kokulu hâle getirilmek; kokar durum kazandırılmak. **2.** *{OsT} dönşl. f.* Koku sürünmek. **3.** Koku sahibi olmak; koku edinmek.

kokulatmak, [ḳoḳu-la-t-maḳ قوقولتمق] *{OsT} gçl. f. [-ır]* Koklatmak.

kokulık, [kok-mak[1] > kok-ū > koku-lık] *{eT} is.* **1.** Kokuluk. **2.** Kokulu. [ETY]

kokulmak, [ḳoḳ-ul-maḳ قوقلمق] *{OsT} edil. f. [-ur]* Koklanmak.

kokulu, [kok-u-lu] *sf.* **1.** Kokusu olan; koku yayan. **2.** Güzel kokan; hoşa giden bir kokusu olan. **3.** (Belirtilen nitelikte) kokusu olan. ⚭ **kokulu çayır otu,** *Buğdaygillerden, çayır ve ormanlarda yetişen, yalın bir sap üzerinde tek kat dizilmiş düz yapraklı, gevşek başaklar hâlinde top çiçekli, hayvan yemi olarak kullanılan güzel kokulu bir ot; kokulu ot, (Anthoxanthum odaratum).*|| **kokulu kiraz,** *bot. On metre kadar boylanabilen, beyaz çiçekli, dalları ve meyvesi hoş kokulu, kerestesi güzel bir tür kiraz; mahlep; idris ağacı; endirez, (Cerasus mahaleb / Prunus mahaleb).*|| **kokulu narpis,** *{ağız} Nane.* [DS]|| **kokulu ot,** *Kokulu çayır otu.*|| **kokulu sabun,** *Hoş kokması için üretim sırasında içine çeşitli kokular katılmış olan sabun.*

kokum, [kokum] *{ağız} is.* Akraba ve yakınlar. [DS]

kokumak, -ğı [Yun. koukouvayia] *{ağız} is.* Baykuş. [DS]

kokumere, [kok-ra-ma ? / kokumere] *{ağız} is.* Topraktan yapılmış iki kulplu testi. [DS]

kokun, [kok-mak[1] *(duman, koku vb. yükselmek)* > kok-un [Clauson] ? / kukun] *{eT} is.* Kıvılcım. [DLT]

kokunlug, [kok-mak *(duman, koku vb. yükselmek)* > kok-un-luğ] *{eT} sf.* Kıvılcımlı. [DLT]

kokunluğ, [kok-mak[1] > kok-un [Clauson] ? / kukun-luğ] *{eT} sf.* Kıvılcımlı. [DLT]

kokunmak, [ḳoḳ-u-n-maḳ قوقنمق] *dönşl. f. [-ur]* **1.** *{eAT}* Koku sürünmek. **2.** *{ağız}* Koklamak. [DS] **3.** *gçsz. f.* (Öküz için) ineğin arkasından gitmek.

kokurdak, -ğı [kokur-dak] *{ağız} is.* Tomurcuk. [DS]

kokurdamak, [kokur-da-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-d(u)yor]* (Ekin için) olgunlaşmaya başlamak. [DS]

kokurdan, [kokur-dan] *{ağız} is.* Çok sayıda kuyu gibi çukurlukları olan, kalkerli ve karstik özellik taşıyan engebeli arazi. [DS]

kokurdaşmak, [kokur-da-ş-mak] *{ağız} işteş f. [-ır]* Bir iş için düşüncelerini karşılıklı olarak söylemek. [DS]

kokusuz, [kok-u-suz] *sf.* Kokusu olmayan; çevresine koku vermeyen.

kokuş[1], [kok-mak > kok-uş] *is.* Kokmak eylemi veya biçimi.

kokuş[2], [kok-mak > kok-uş] *{ağız} is.* Taze ceviz yaprağı. [DS]

kokuşlu, [ḳoḳ-maḳ > ḳoḳ-uş-lu قوقشلى] *sf.* **1.** *{OsT}* Kokulu. **2.** *{ağız}* (Kişi için) uzun zaman yıkanmamaktan dolayı teni pis kokan. [DS]

kokuşma, [kok-mak > kok-uş-ma] *is.* **1.** Kokuşmak eylemi. **2.** Birbirini koklama.

kokuşmak[1], [kok-mak > kok-uş-mak] *dönşl. f. [-ur]* **1.** Çürüyüp bozularak kötü bir koku yaymak; kokmak; taaffün etmek. **2.** *mecaz.* (Kurum, kuruluş ve toplum için) iyi niteliklerini kaybetmek; yozlaşmak; bozulmak; tefessüh etmek. **3.** *{ağız} işteş. f.* Koklaşmak. [DS]

kokuşmak[2], [kok-mak > kok-uş-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ur]* Bir yerde uzun süre oturmak. [DS]

kokuşmuş, [kok-uş-muş] *sf.* **1.** Çürüyüp bozularak kötü koku yaymaya başlamış olan; kokmuş. **2.** *mecaz.* (Kurum, kuruluş ve toplum için) iyi niteliklerini yitirmiş; yozlaşmış; bozulmuş.

kokuşturma, [kok-uş-tur-ma] *is.* Kokuşmasını sağlama veya kokuşmasına sebep olma.

kokuşturmak, [kok-uş-tur-mak] *gçl. f. [-ur]* **1.** Kokuşmasını sağlamak; kokuşmasına sebep olmak. **2.** Kokutmak.

kokuşuk, -ğu [kok-uş-uk] *sf.* **1.** Kokuşarak bozulmuş olan. **2.** *mecaz.* Yerinden kımıldamayan; üşengen; tembel; miskin; kokmuş.

kokutma, [kok-ut-ma] *is.* Kokutmak eylemi.

kokutmak, [kok-ut-mak] *gçl. f. [-ur]* **1.** Koku vermek; koku yaymak; koku bırakmak. **2.** (Osuruk vb. için) kokular çıkararak çevreyi rahatsız etmek; iğrendirmek. **3.** Bozulup kokuşmasına sebep olmak; kokmasını sağlamak. **4.** *mecaz.* Bir işi uzatarak can sıkmak; tadını kaçırmak; sıkıntı yaratmak. **5.** *{ağız}* İdareli kullanmak; azar azar idare etmek. [DS] **6.** *{ağız}* Bir işi çıkmaza sokmak; becerememek. [DS]

kokuz, [kök-mak[2] > kok-uz / kokoz / koğuz] *{eT} is.* Boş; boşluk; eksiklik. [KB]

koküs, [Fr. coccus] *is. tıp.* Bir protoplazma küreciği ile hücre zarından oluşan, tek çekirdekli, basit bakteri; kok.

kol[1], [ķöl قول] *(ko:l) is.* **1.** İnsan vücudunun omuzdan başlayarak parmak uçlarına kadar olan kısmı. *{eT} (aynı)* [DLT] [ETY] [EUTS] [KB] [İKPÖy.] [Yükneki] [Gabain] **2.** *{eT} {eAT}* El. **3.** (Koyun, kuzu, keçi, dana vb. kasaplık hayvanlar için) ön ayağın dizden kürek kemiğinin ortasına kadar giden üst bölümü. **4.** *gnşl.* Bir bütünden ayrılan bölüm; dal; branş; kısım. **5.** Ağaçlarda gövdeden ayrılan kalın dal. **6.** *{eAT} {OsT}* Taraf; yan; yön; cihet. [DK] **7.** Giyeceklerde kolu örten bölüm. **8.** Koltuk, kanepe gibi oturma gruplarında kol dayanan, dirsek konulan kısım; kolçak. **9.** Bazı telli çalgıların elle tutulan sap kısmı. **10.** Bir iş ortamında veya ülke genelinde aynı işi yapan çalışma grubu. **11.** Güvenliği sağlamak veya denetimde bulunmak üzere dolaşan asker veya polis grubu; devriye; karakol. *{OsT} (aynı)* **12.** *as.* Askerî birliklerin, tankların, araçların birbiri ardına dizilerek aldıkları düzen ve sıra. **13.** Donanmada, filo ya da konvoy hâlinde seyreden gemilerin taktik düzeni. **14.** *coğ.* Denize değil de daha geniş bir akarsuya kavşak denilen noktada karışan akarsu. **15.** Okullarda bir rehber öğretmenin gözetiminde çalışan öğrenci kuruluşu; eğitici kol. **16.** Kapı, pencere vb. açıp kapatmak için elle tutularak çekilen veya çevrilen parça; kulp; tokmak; tutamak; elcik. **17.** İmparatorluk döneminde, yerleşim birimlerini birbirine bağlayan ve stratejik önemi olan yollara verilen isim; güzergâh. **18.** Bir makinede ana gövdeden uzakta bulunan bir düzeneği çalıştıran veya taşıyan sabit ya da hareketli parça. **19.** *mim.* Sivri tonozlarda kilit taşının iki yanında yer alan bölümlerden her biri. **20.** *tiy.* İmparatorluk döneminde seyirlik oyunları oynayan oyuncuların oluşturduğu topluluk; kumpanya. **21.** *biy.* Deniz yıldızı gibi canlılarda vücuttan ışın biçiminde çıkan uzantılardan her biri. **22.** *biy.* Kafadan bacaklı yumuşakçaların sıra hâlinde çekmenleri bulunan, ucu dokunaçlı uzantıları. **23.** Bir halatı meydana getiren bükülü iplerin her biri. **24.** *{ağız}* Kök; köken. [DS] **25.** *{ağız}* Avcılıkta, gözetleme deliğinin çevresine ve bu deliğe giden yolun iki yanına konan çalı çırpı. [DS] **26.** *{ağız}* Ağacın dibinden çıkan sürgünler; piç. [DS] **27.** *sf.* Kol gibi olan; kola benzeyen. ⧉ **kola almak,** *{OsT} {ağız} Korumak; himaye etmek; kollamak; yardım etmek; yardım elini uzatmak.* [DS]|| **kola binmek,** *{eAT} Devriye gezmek; kola çıkmak.*|| **kola çıkmak,** *1. İmparatorluk döneminde güvenlik güçlerinin şehirler arası yolların güvenliği, çarşı ve pazarın denetimi için yaptıkları görev gezisi; devriye gezmek. 2. (Güvenlik kuvvetleri için) kamu düzenini sağlamak için at veya motorlu araçla devriye gezmek.*|| **kol akımı,** *Bir elektrik devresini sağlayan ana hat üzerine kurulan ikinci derecedeki devreden geçen akım.*|| **kol almak,** *{ağız} 1. Kuvvet almak. 2. (Bir tek işçi için) mısır tarlasında bir sıra yer çapalamak.* [DS]|| **kol altı,** *{ağız} Para karşılığında gizlice iş yapan; kaçak alıcı bulan.* [DS]|| **kol askısı,** *tıp. Yaralı veya kırık kolu sabit tutabilmek amacıyla önde bükülü vaziyette boyuna asmaya yarayan üçgen bez.*|| **kol atmak,** *1. (Bitkinin gövdesinden çıkan dallar için) değişik yönlere doğru gelişip uzamak. 2. (Bir durum veya olgu için) genişlemek; yayılmak; uzanmak; ulaşmak. 3. Kolları ile yüzmek.*|| **kol avı,** *{ağız} Sürek avı.* [DS]|| **kol ayaz,** *{ağız} El ayası; avuç içi.* [DS]|| **kol bağı,** *Kadınların süs için kollarına taktıkları bilezik. {eAT} (aynı)* || **kol bağı inci,** *{eAT} {ağız} 1. İnci bilezik; kadın bileziği. 2. Büyük taneli boncuklardan yapılmış kadın bileziği.* [DS]|| **kol bastı,** *{ağız} spor. Güreşte bir oyun.* [DS]|| **kol başı,** *{ağız} Belirli bir bölgede çalışan bahçıvanların başı.* [DS]|| **kol bazı,** *{ağız} Büyük, yassı altın.* [DS]|| **kol böreği,** *İçine malzemesi konulduktan ve yufkalar bütün halinde sarıldıktan sonra tepsiye döşemek suretiyle yapılan börek.*|| **kol burmak,** *{ağız} Zorlamak; zor kullanmak.* [DS]|| **kol çekmek,** *{ağız} Asma, sarmaşık gibi ağaçların sürgünlerini ip ge-*

çirerek istenen yere doğru yönlendirmek. [DS]|| **kol değirmeni,** *Bulgur, kahve ve göce yarmakta kullanılan ve el ile çevrilerek çalışan küçük taş değirmen; el değirmeni.*|| **kol demiri,** *Büyük kapıları kapadıktan veya kepenkleri indirdikten sonra dışardan açılmaması için içerden konulan demir destek.* *{ağız} (aynı)* [DS]|| **kol doğurlıyan,** *{ağız} Kırıkçı çıkıkçı.* [DS]|| **kol dolaşmak,** *{eAT} Devriye gezmek.*|| **kol dolaştırmak,** *{eAT} Kolunu dolamak; sarmak.*|| **kol döğen,** *{ağız} Çiçek aşısı yapan kimse.* [DS]|| **kol eğişi,** *{ağız} Tandıra yapışan ekmekleri kazımaya yarayan demir araç.* [DS]|| **kol geçmek,** *{ağız} (Güvenlik görevlisi için) kol gezmek.* [DS]|| **kol gezmek,** *1. (Güvenlik güçleri için) güvenliği sağlamak amacıyla dolaşmak; kontrol amacıyla dolaşmak; devriye gezmek. 2. mecaz. (Kötü bir durum veya hoş olmayan davranışlar için) yaygınlık kazanmak; giderek artmak; yayılmak. 3. Baskı kurmak; tehdit etmek. 4. Gezmek; dolaşmak.*|| **kol işareti,** *Bazı askerî elbiselerde kola takılan rütbe işaretleri.* || **kol kanat germek,** *Birini koruyuculuğu altına alarak onu her konuda desteklemek; ona yardımda bulunmak.*|| **kol kanat olmak,** *Birini koruyuculuğu altına almak; onu her konuda desteklemek; ona yardımda bulunmak.*|| **kol kapağı,** *Elbise veya gömleğin kolunda bileği örten bölüm.*|| **kol kavşurmak,** *{eAT} El pençe divan durmak; elini kavuşturmak.*|| **kol kemiği,** *Omuz başından dirseğe kadar olan bölümde yer alan uzun ve tek kemik; pazı kemiği.*|| **kol kesimi,** *{ağız} Kesilmiş kasaplık hayvan etinin boyunla kolun bir parçasını içine alan bölümü.* [DS]|| **kol kıran,** *{ağız} Dolandırıcı; düzmeci.* [DS]|| **kol kırmak,** *{ağız} Dolandırıcılık yapmak; düzmecilik yapmak.* [DS]|| **kol kola,** *Kollarını birbirine takmış vaziyette ve yan yana.*|| **kol kola girmek,** *Kollarını birbirinin koluna geçirmek.*|| **kol koymak,** *{ağız} Üzüm teveklerini budarken kimi dallarını kesmemek.* [DS]|| **kolları kopmak,** *Ağır bir şey taşımaktan veya çok çalışmaktan dolayı özellikle elleri kolları aşırı ölçüde yorulmuş olmak.*|| **kollarını açmak,** *1. mecaz. Birini kabul etmek. 2. Dostça ve sevgi ile karşılamak; sevgisini belirtmek.*|| **kollarının arasına almak,** *Kucaklamak; sevmek.*|| **kollarını sallaya sallaya gelmek,** *Hiçbir şey getirmemek; hiçbir şey taşımamak.*|| **kolları sıvamak,** *1. Bir işi yapmak için büyük bir istek duymak ve hazırlanmak. 2. Bir işe bütün gücüyle girişmek.*|| **kol nizamı,** *as. Mangaların yan yana değil de arka arkaya yürümeleri durumu.*|| **kol saati,** *Bir kayış ve toka yardımı ile bileğe takılarak taşınan ve kullanılan saat.*|| **kol salmak,** *{eAT} El sallamak; el ile işaret etmek.*|| **kol sarması,** *Güneşte rakibin kolunu kaptıktan sonra kendi bedenine dolayarak rakibi yere indirme biçiminde uygulanan oyun.*|| **kolu kanadı kırılmak,** *Bir işi yapamayacak durumda çaresiz kalmak; gücü tükenmek; bitmek; çökmek.*|| **koluna girmek,** *Kendi kolunu başkasının koluna dolayarak tutmak, tutunmak.*|| **Koluna kuvvet!** *Çalışan birisini isteklendirmek için söylenen takdir sözü.*|| **kolunda,** *Birinin koluna girmiş vaziyette.*|| **kolunda altın bileziği olmak,** *Kazanç sağlayabileceği bir işi, sanatı veya mesleği olmak.*|| **kolun köprüsü,** *{ağız} Köprücük kemiği.* [DS]|| **kolun küreği,** *{ağız} Kürek kemiği.* [DS]|| **kolu uzun,** *Her işi yapmaya gücü yeter durumda; etkili; sözü geçer; nüfuzlu.*|| **kol uzatmak,** *Ulaşmak; varmak; yayılmak.*|| **kol vermek,** *{ağız} 1. mecaz. Birine yardım etmek; destek olmak. 2. (Kavun, karpuz tevekleri için) dal, kol salmak; uzamak. 3. (Şeyh için) müridine el vermek. 4. Tahıl değirmeninde dövülen bulguru, kolları sıvayarak karıştırmak. 5. Kollara paçavra dolayarak, havuzların boğazlarını, su gelip giden yerlerini ayıklamak ve suyun künkler içinde akışını kolaylaştırmak. 6. Başıboş bırakmak; salıvermek.* [DS]|| **kol vurmak,** *İleri geri gezinmek; dolaşmak; volta atmak.*|| **kol yormak,** *Aşırı çalışmak; çok çalışmak; yorulmak.*

kol[2], [kol] *is.* **1.** *{ağız}* Susuz dere. [DS] **2.** *{ağız}* Koyak. [DS] **3.** *{eT}* Dağın tepesinden aşağı inen ve derenin ortasından yüksekçe olan yer; yamaç; vadi. [DLT] [KB] [Yüknekî] **4.** *{eT}* Kılıç veya bıçakta bulunan yol biçimi oyma. [DLT] ☞ **kol avı,** *{ağız} Derelerde, suyu çekildikten sonra küçük birikintilerde veya kaya diplerinde toplanan balıkları yakalama işi.* [DS]

kol[3], [kol] *{ağız} is.* Kiler. [DS]

kol[4], [kol] *{ağız} is.* İmza. [DS] ☞ **kol çekmek,** *{ağız} İmzalamak.* [DS]|| **kol koymak,** *{ağız} İmzalamak.* [DS]

kol[5], [kol] *{ağız} is.* **1.** Orman. **2.** Yapılarda kullanılan 10x10 cm. veya 15x15cm. kalınlığında kesilmiş ağaç. [DS] ☞ **kol ağacı,** *{ağız} Çatılara yatay olarak konan büyük ağaç.* [DS]

kola[1], [Yun. kólla / İt. colla] *(ko'la) is.* **1.** Gömlek yakası gibi sert ve parlak durması istenilen çamaşırlarda ütü sırasında kullanılan bir tür nişasta. **2.** Üst üste konulan kâğıt vb. şeyleri yapıştırmakta kullanılan sentetik reçine, kauçuk türevleri veya hayvansal ürünlerden olan jelatin gibi yapıştırıcılardan üretilen yapıştırıcı madde; zamk. **3.** Kâğıt üretimi sırasında hamura katılan ve sonradan kâğıt yüzeyinde biriken madde. **4.** Kolalama.

kola[2], [Sudan d. > Fr. cola / kola] *(ko'la) is. bot.* **1.** Kolagillerden Afrika kökenli, Afrika ve Amerika'nın ekvatoral bölgelerinde yetişen, 10-15 m. boyunda, ceviz büyüklüğündeki meyvelerinde kafein ve kolatin adı verilen uyarıcı, iştah açıcı, kuvvetlendirici etkili maddeler bulunan bir ağaç, *(Cola nitida)*. **2.** Bu ağacın kafeince zengin tohumlar içeren kabuklu meyvesi; kola cevizi. ☞ **kola cevizi,** → kola[2].

kola[3], [Coca-Cola *(Amerikan firması ve ürünü olan bir içecek)* > cola] *is.* Kolalı içeceklerin genel adı.

kola[4], [Ar. ḫalā] *{ağız} is.* Ayakyolu; hela. [DS]

kolabak, -ğı [? kolabak] *{ağız} is.* Zıpzıp. [DS]

kolacı, [kola-cı] *is.* **1.** Geçimini gömlek, çamaşır ve çarşaf gibi eşyaları ütüleyip kolalamakla sağlayan kimse. **2.** Bu işi yapan kişinin iş yeri.

kolacılık, -ğı [kola-cı-lık] *is.* Kolacının yaptığı iş ve meslek.

kolaç[1], [kōl + aç] *{eT} is.* Kulaç. *{ağız} (aynı)* [DLT] [DS]

kolaç[2], [Slav. koláč قولاچ] *is.* **1.** *{OsT}* Bir tür börek; kol böreği. **2.** *{ağız}* Mayalı ve mayasız hamurdan çeşitli biçimlerde yapılan küçük ekmek; fırında pişen küçük ekmek. [DS] **3.** *{ağız}* Lokma. [DS]

kolaçan, [kol + aç-an] *is. argo.* Ne olup bittiğini anlamak amacıyla çevreye gizlice göz atma; araştırma. ☞ **kolaçan etmek,** *Gözlemek.*

kolaçka, [Slav. kólēčke] *{ağız} is.* Süreyya yıldız kümesi. [DS]

kolagen, [Fr. collagène] *is.* Kirişlerde, kıkırdaklarda, bağlarda ve kemiklerde bulunan hücreler arası maddeleri meydana getiren esnekliği olmayan, beyazımsı renkli karmaşık lifli yapı.

kolagiller, [kola-gil-ler] *is. bot.* Örnek türü kola olan, kola ve benzerlerini kapsayan ayrı taç yapraklı, iki çenekli bitkiler familyası, *(Sterculiaceae).*

kolağası, [kol+ağa-s-ı] *{OsT} is. tar.* İmparatorluk döneminde, yüzbaşı ile binbaşı arasında yer alan ve bugünkü kıdemli yüzbaşı karşılığı olan subay rütbesi.

kolağzı, [kol+ağ(ı)z-ı] *is.* Elbisenin kolunun uç kısmı.

kolaj, [Fr. collage] *is.* **1.** Kumaş, kâğıt ve tahta gibi çeşitli malzemeleri bir yüzeye yapıştırma işlemi; kes yap. **2.** Bu şekilde meydana getirilen kompozisyon.

kolak[1], **-ğı** [ḳol-ak قولق] *{OsT} {ağız} sf.* Çolak. [DS]

kolak[2], **-ğı** [ḳoñ-aḳ / ḳolaḳ قولاق / قوكاق] *{eAT} is.* Saç kepeği.

kolak[3], **-ğı** [kolak] *{ağız} is.* Ekşi ve iri bir tür kış elması. [DS]

kolak[4], **-ğı** [kol-ak] *{ağız} is.* Mayalı ve mayasız hamurdan yapılan küçük ekmek. [DS]

kolakmak, [kol-ak-mak] *{ağız} gçsz. f. [-ır]* Yetişmek. [DS]

kolalama, [kola-la-ma] *is.* Kolalı hâle getirme işlemi; kolalamak işi.

kolalamak, [kola-la-mak] *gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* **1.** Daha düzgün ve sert bir durum alması için gömlek yakası veya örtü gibi şeyleri kolalı suya batırarak ütülemek. **2.** (Kâğıt, karton vb. için) kola sürerek yapıştırmak. **3.** İçeceklere kola katmak.

kolalanma, [kola-la-n-ma] *is.* Kolalı hâle getirilme.

kolalanmak, [kola-la-n-mak] *edil. f. [-ır]* **1.** (Gömlek yakası, örtü vb. için) daha düzgün ve sert bir durum alması için kolalı suya batırılarak ütülenmek. **2.** (Kâğıt, karton vb. için) kola sürerek yapıştırılmak. **3.** (İçecek için) içine kola katılmak. **4.** *dönşl. f.* Kola sahibi olmak; kola edinmek.

kolalatma, [kola-la-t-ma] *is.* Kolalanmasını sağlama; kolalı hâle getirtme.

kolalatmak, [kola-la-t-mak] *gçl. f. [-ır]* **1.** Daha düzgün ve sert bir durum alması için gömlek yakası, örtü vb.yi kolalı suya batırtarak ütületmek; kolalanmasını sağlamak; kolalamak işini yaptırmak. **2.** Kâğıt, karton vb. yapıştırtmak için üzerine kola sürdürmek. **3.** İçeceklere kola kattırmak.

kolalayış, [kola-la-y-ış] *is.* Kolalamak eylemi veya biçimi.

kolalemi, [Fr. cholalémie] *is. tıp.* Kanda safra tuzu bulunması durumu.

kolalı, [kola-lı] *sf.* **1.** (İçecek için) kola katılmış olan. **2.** (Gömlek, örtü vb. için) kolalanmış olan. **3.** Kolalanarak kullanılan. **4.** (Karton, kâğıt vb. için) kola ile yapıştırılmış olan.

kolalüri, [Fr. cholalurie] *is. tıp.* Sidikte safra tuzlarının bulunması durumu.

kolan[1], [*eT.* kol > kol-ā-mak > kola-n] *is.* **1.** Bağlama, sıkma, kuşatma gibi işlerde kullanılan kenevir, kıl vb. lifler ile deriden yapılan geniş, enli şerit; bağırdak. *{eT} (aynı)* **2.** Arabaya koşulmuş atları arabaya bağlamak için araba koluna ve atın karnı altına bağlanan kayış. **3.** Atın eyerini veya yük hayvanının semerini bağlamakta kullanılan hayvanın karnı altından geçirilen kayış. **4.** *{ağız}* Yün veya ipekten yapılmış, üzeri işlenmiş ince kuşak. [DS] **5.** *{ağız}* Kadınların kullandıkları, üstü işlenmiş, kıl veya yün kuşak. [DS] **6.** Belirli bir kısmın daha sağlam durmasını sağlamak amacıyla korseye takılan kumaş şerit. **7.** *{ağız}* Kuşakların üstüne gerilen üç cm. eninde kayış. [DS] **8.** *{ağız}* Kayış; kuşak; kemer. [DS] ☞ **kolan balığı,** *Mersin balığıgillerden, Kuzey yarım kürenin ılık ve soğuk denizlerinde bazen de tatlı suların kıyıya yakın bölümlerinde yaşayan, dip balıklarıyla beslenen bir kemikli balık, (Acipenser sturio).*|| **kolan çekmek,** *Kayığı kıyıdan halatla kıyıya doğru çekmek; yedekçilik etmek.*|| **kolanı enlü,** *{OsT} Malı mülkü çok olan; zengin.*|| **kolan salıncağı,** *Bayram yerlerinde kurulan, tabanına düz bir tahta konulmuş ve ayakta durarak binilen bir tür salıncak.*|| **kolan vurmak,** *1. Salıncakta ayakta durarak ileriye doğru salınmak için vücudu yaylandırmak. 2. Yük veya binek hayvanına vurulan eyer veya semeri kolan ile bağlamak.*

kolan[2], [ḳulān قولان] *{eT} {eAT} {OsT} is.* → kulan.

kolancı, [kolan-cı] *is.* **1.** Kolan yapan veya satan kişi. **2.** Kayığı kıyıya çeken kişi; yedekçi.

kolancılık, -ğı [kolan-cı-lık] *is.* Kolancının yaptığı iş veya meslek.

kolanç, [kol-aç] *{ağız} is.* Kulaç. [DS]

kolang, [kol > kol-ā-mak > kolā-ñ] *{eAT} is.* Eyeri atın karnının altından bağlayan kayış. [DK]

kolanga, [? kolanga] *{ağız} is.* Bayram kutlaması. [DS]

kolanka, [? kolanka] *{ağız} is.* Bayram yemeği. [DS]

kolapana[1], [Yun. khολόpno [Tietze]] *{ağız} is.* **1.** Pamuklu çocuk bezi. **2.** Paçavra. **3.** *sf.* Beceriksiz. [DS]

kolapana[2], [? kolapana] *{ağız} is.* İnce çubuktan örülmüş, yandan kulplu büyük sepet. [DS]

kolarmak, [kol-ar-mak] *{ağız} gçsz. f. [-ır]* Birisine vurmak ya da bir şey atmak için kolları kaldırmak. [DS]

kolay[1], [ḳol-ay *(kola uygun)* قولاى / قلى] *sf.* **1.** Yapılması için fazla güç harcanması gerekmeyen; hiçbir güçlük çekmeden, yorulmadan yapılabilen; bir engel ve güçlük çıkarmayan; elverişli; uygun. *{eAT} {OsT} (aynı)* **2.** (Durum için) karmaşık olamayan; basit. **3.** (Kişi için) birlikte yaşaması rahat olan; bir sorun çıkarmayan. **4.** *{ağız}* Zayıf. [DS] **5.** *zf.* Hiçbir güçlük çekmeden; sıkıntısız ve zahmetsiz olarak; kolayca; kolay biçimde. **6.** Bir endişe ve kaygıya kapılmaksızın; hiç düşünmeden. **7.** *is.* Kolay olan şey. **8.** Çıkar yol; çare; çözüm; kolaylık. 🗗 **kolaya bağlu,** *{OsT} Kolay yapılan; kolaylığı bulunan.*|| **kolay bulmak,** *{eAT} Bir fırsatını yakalamak; çalımına getirmek.*|| **kolayda,** *Kolay olan yerde veya kolayca bulunabilecek durumda olan; el altında.*|| **Kolay gele** (gelsin)! *Çalışan kimselere iyi dilekte bulunmak için söylenen söz.*|| **kolay gelmek,** *(Rüzgâr için) geminin gittiği yönde esmek.*|| **kolayı olmak,** *Çaresi bulunmak.*|| **kolayına bakmak,** *Bir şeyin kolay ve olur tarafını bularak ona göre davranmak; bir çıkar yolu bulmak.*|| **kolayına gelmek,** *Bir işin yapılması sırasında kendi işine nasıl geliyorsa öyle yapmak; daha kolay olan yolu izlemek.*|| **kolayına kaçmak,** *Bir şeyi gerektiği gibi değil de daha kolay olan biçimde veya üstünkörü yapmak; kestirme yoldan halletmek; özenmemek.*|| **kolayını aramak,** *Bir işi yapmak için daha kolay ve kestirme teknikler bulmaya çalışmak.*|| **kolayını bulmak,** *Kolaylıkla yapma imkânını bulmak; kolay yapılabilir teknikleri bulmak.*|| **kolayı var,** *Çaresi, çözümü bulunabilir.*|| **kolay kadın,** *Bir erkekle hemen ilişkiye girebilen hafifmeşrep kadın.*|| **kolay kolay,** *(Olumsuz cümlelerde) gerçekleşmesi neredeyse olumsuz olan.*|| **kolay rüzgâr,** *Yelkenli teknenin gidiş yönüne göre kıç omuzluğundan esen rüzgâr.*|| **kolay seyir,** *Kıç omuzluktan esen rüzgâr ile yapılan seyir; rüzgârı omuzluktan kullanmak.*

kolay[2], [Ar. ḳāy] *{ağız} is.* Mide bulantısı; bulantı. [DS]

kolayca, [kolay-ca] *sf.* **1.** Kolay olan. **2.** Kolay bir şekilde; zahmetsizce.

kolaycacık, -ğı [kolay-ca-cık] *zf.* Çok kolay bir biçimde; çok kolay olarak; zahmetsizce; kolayca.

kolaycı, [kolay-cı] *sf.* İşin daima kolayına kaçan; üşengeç.

kolaycılık, -ğı [kolay-cı-lık] *is.* Kolaycının davranışı; üşengeçlik.

kolayın, [ḳolay-ın قولاين] *{OsT}} zf.* Aklına geldiği gibi; kolayca; düşünmeden.

kolayına, [ḳolay-ı-na قلاينه] *{eAT} {OsT} zf.* **1.** Bildiği gibi; kolay bulduğu şekilde. **2.** Başıboş; gelişigüzel; rastgele; kolay. 🗗 **kolayına büyümek,** *{eAT} {OsT} Serbest büyümek; gelişigüzel yetişmek.*|| **kolayına gelmek,** *{OsT} Kendisine uygun duruma gelmek.*|| **kolayına komak,** *{OsT} Serbest bırakmak; arzusuna uygun davranmasına izin vermek.*|| **kolayına yürümek,** *{OsT}} İstediği gibi hareket etmek.*|| **kolayında büyümek,** *{eAT} {OsT} Serbest büyümek.*|| **kolayında gezmek,** *{eAT} Allah'a mütevekkil olmak; Allah'ın dilediğine boyun eğmek.*|| **kolayında gözlemek,** *{eAT} Fırsat kollamak.*

kolayır, [kolay-ır] *{ağız} sf.* Zayıf. [DS]

kolaylama, [kolay-la-ma] *is.* Kolay duruma getirmek eylemi; güçlükleri giderme.

kolaylamak, [ḳolay-la-maḳ قولايلامق] *gçl. f. [-r] [-l(ı) -yor]* **1.** Bir işi kolay duruma getirmek; güçlükleri gidermek. **2.** Bir işi bitirmek üzere olmak; bitmesine az kalmak. **3.** *{OsT}* Önemsiz görmek; küçük görmek. **4.** *{OsT}* Kolaylık göstermek. **5.** *{eAT}* Kolayını bulmak; fırsat düşürmek. **6.** *{OsT}* Hazırlamak; alıştırmak.

kolaylanma, [kolay-la-n-ma] *is.* Kolay duruma getirilmek eylemi.

kolaylanmak, [ḳolay-la-n-maḳ قولايلانمق] *gçl. f. [-ır]* **1.** Kolay duruma getirilmek; güçlükleri giderilmek. **2.** Bitirilmek üzere olunmak. **3.** *{eAT} {OsT}* Kolay görülmek; önem verilmemek.

kolaylaşma, [kolay-la-ş-ma] *is.* Kolay duruma gelme; kolay bir durum alma.

kolaylaşmak, [kolay-la-ş-mak] *dönşl. f. [-ır]* **1.** Kolay bir hâl almak; kolay yapılır duruma gelmek; güç yapılır olmaktan çıkmak. **2.** (Güçlük ve olumsuzluklar için) ortadan kalkmak.

kolaylaştırma, [kolay-la-ş-tır-ma] *is.* Kolay yapılır duruma getirmek eylemi.

kolaylaştırmak, [kolay-la-ş-tır-mak] *gçl. f. [-ır]* **1.** Kolay bir hâl almasını sağlamak; kolay yapılır duruma getirmek; güç yapılır olmaktan çıkarmak. **2.** Bir işin yapılmasını engelleyen veya zorlaştıran güçlük ve olumsuzlukları ortadan kaldırmak.

kolaylı, [kolay-lı] *{ağız} sf.* (İş için) özenmeden yapılmış; gelişigüzel. [DS]

kolaylık, -ğı [kolay-lık] *is.* **1.** Kolay olma durumu. **2.** Yorulmadan, sıkıntısız biçimde yaşamayı sağlayan imkân; rahatlık; konfor. **3.** Bir şeyi kolayca yapabilme imkânı. **4.** *argo.* Usulsüzlük; yasalara aykırılık. ⊡ **kolaylık göstermek,** *1. Bir kimseye bir işi yapabilme imkânı sağlamak. 2. argo. Yasalara ve kurallara aykırı iş yapmasına göz yummak, yardımcı olmak.*

kolaylıkla, [kolay-lık-la] *zf.* Zahmetsiz olarak; herhangi bir sıkıntı ve güçlük çekmeden; kolayca; kolay bir biçimde; kolay olarak.

kolaylu, [ḳolay-lu قولايلو] *{eAT} sf.* Gereği gibi ve kolay olarak iş yapan.

kolaysınmak, [ḳolay-sın-mak قولاى سنمق] *{OsT} dönşl. f. [-ur]* Önemsiz saymak; küçük ve hor görmek.

kolaysız, [ḳolay-sız قلايسز] *{eAT} sf.* Kolay olmayan; zor; güç; müşkül.

kolbaka, [kol+baka] *{ağız} is.* Kurbağa. [DS]

kolbastı, [kol+bas-tı] *is. spor.* Güreşçilerin rakiplerinin aynı yöndeki ayaklarını kapmaları sonucu güreşin bağlanması.

kolbaşı, [kol+baş-ı] *(ko'lbaşı) is.* **1.** Bir kola başkanlık eden kimse; kol başkanı. **2.** *tiy.* Orta oyununda, oyunculara başkanlık eden ve kola adını veren kimse; orta oyunu yöneticisi. **3.** İmparatorluk döneminde, güvenliği sağlamak veya denetimde bulunmak üzere dolaşan asker veya devriye grubuna başkanlık eden kimselere verilen isim.

kolbaşılık, -ğı [kol+baş-ı-lık] *is.* Kolbaşı olma durumu; kolbaşının görevi veya yaptığı iş.

kolbıç, [kōl + bıç / mıç ?] *{eT} is.* Koltuk altı. [EUTS] [Gabain]

kolcak, -ğı [kol+uc-ak] *{ağız} is.* Ceket, gömlek gibi giyeceklerin kollarının kirlenmemesi için bilekten dirseğe kadar geçirilen kolluk; kolçak. [DS]

kolcu, [kol-cu] *is.* **1.** Bir yeri korumak veya beklemekle görevli olarak devriye gezen kimse; bir yeri gözlemek için dolaşan muhafız; bekçi; muhafız; devriye. **2.** İmparatorluk döneminde gümrük, tekel ve orman işletmesi gibi gelir sağlayan kurumlarda denetim işleriyle görevli kimse; dideban. **3.** Hizmetçilere iş bulan kimse. ⊡ **kolcu başı,** *Muhafızları denetleyen kimse.*|| **kolcu hakkı,** *İmparatorluk döneminde Hristiyan köylerini korumakla görevli memurlara aylık ödemek üzere bu köy halkından toplanan vergi.*|| **kolcu kadın,** *Genel ev kadınlarını denetleyen kadın.*|| **kolcu sandalı,** *İmparatorluk döneminde deniz koruma görevlilerinin kullandıkları sandal.*

kolculuk, -ğu [kol-cu-luk] *is.* Kolcunun yaptığı iş.

kolçak[1], -ğı [ḳol-çaḳ قولچاق] *is.* **1.** Yalnızca baş parmağa geçirilen yeri ayrı, diğer dört parmağın yuvası bitişik olarak yapılmış bir tür yün eldiven. *{ağız} (aynı)* [DS] **2.** *{eAT} {OsT} {ağız}* Kadınların dirseklerine kadar taktıkları basmadan süs eşyası; kola geçirilen kılıf. [DS] **3.** Masada çalışan kişilerin kollarının kirlenmesini önlemek amacıyla kol ucundan dirseğe kadar geçirilmiş bir tür kolluk. *{ağız} (aynı)* [DS] **4.** *{ağız}* Gömleklerin kol ağzına dikilen parça. [DS] **5.** Ayırt edici bir işaret olarak kola geçirilen şerit; pazıbent. **6.** *{ağız}* Askerlerin görev, rütbe ve sınıflarını belirtmek üzere kollarına ya da omuzlarına taktıkları işaret; apolet. [DS] **7.** *{ağız}* Eskiden gelinlerin elbiselerinin kollarına yapılan sırma işlemeli süs. [DS] **8.** *{ağız}* Kol ve dirseğe vurulan yama. [DS] **9.** *{ağız}* Kirman eğirirken kola sarılan yapağı. [DS] **10.** *{ağız}* Kollara, çoğunlukla dirsekten yukarıya takılan bilezik. [DS] **11.** *{ağız}* Koyunların kaçmalarını önlemek için çobanın uyumadan önce bir ucunu kollarına, diğer ucunu da elebaşı koyunun bacağına bağladıkları ip. [DS] **12.** *{ağız}* Bir çarkı, çıkrığı döndürmek için ona takılan tahta veya demir kol. [DS] **13.** *{ağız}* Pantolonun diz ve arkasına vurulan geniş yama. [DS] **14.** Zırhların dirseğe kadar olan, kolu korumak amacıyla demir tellerden örmek suretiyle yapılmış parçası. **15.** Koltuk ve sandalye gibi eşyalarda oturulduktan sonra kol dayamaya yarayan kısım. **16.** Yalnızca kol dayamaya yarar çıkıntısı olan sandalye. ⊡ **kolçaklı sandalye,** *Kol dayama yeri bulunan sandalye.*

kolçak[2], -ğı [kol-çak] *{ağız} is.* **1.** İnce çubuktan örülmüş, yandan kulplu büyük sepet. [DS] **2.** *{ağız}* Küfeyi bağlamak için takılan ip. [DS]

kolçak[3], -ğı [kol-çak] *{ağız} is.* Mısır koçanı. [DS]

kolçak[4], -ğı [kol-çak] *{ağız} is.* Dağların yamaçlarında bulunan ocak şeklindeki oyuk ya da çukurlar. [DS]

kolçak[5], -ğı [koç-ak] *{ağız} sf.* Yiğit; mert; yürekli. [DS]

kolçaklamak, [kol-çak-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Pontolonun dizlerine ve arkalarına büyük yamalar dikmek. [DS]

koldaçı, [kol-mak *(istemek)* > kol-dā-mak > kolda-çı] *{eT} is.* Dilenci. [DLT]

koldakmaç, -cı [kol+tak-maç] *{ağız} is.* Dizlere kadar giyilen tabansız çorap. [DS]

koldam, [kol-da-m] *{ağız} sf.* Kullanışı kolay; kullanışlı. [DS]

koldamca, [kol-da-m-ca] *{ağız} sf.* **1.** Derli toplu; düzgün. **2.** Kolda taşınabilecek ağırlıkta ya da büyüklükte. **3.** Kullanışlı; kullanımı kolay. [DS]

koldami, [? koldami] *{ağız} sf.* Tıpatıp. [DS]

koldamlı, [kol-da-m-lı] *{ağız} sf.* Kullanımı kolay; kullanışlı. [DS]

koldamlıca, [koldam-lı-ca] *{ağız} sf.* Kolay; kullanışlı. [DS]

koldan, [kol-da-n] *{ağız} sf.* Kurala uygun; normal. [DS]

koldaş, [ḳōl > ḳol-dāş قولداش] *(kolda:ş) {eT} {eAT} {ağız} is.* Bir işi birlikte yapanlardan her biri; iş arkadaşı; arkadaş. [DLT] [KB] [DS]

koldaşlanmak, [kōl > kol-dāş-lā-mak > koldaş-la-n-mak] *(kolda:ş) {eT} dönşl. f. [-ur]* Arkadaş olmak; arkadaş saymak. [DLT]

koldaşlık, -ğı [kol-daş-lık] *is.* İş arkadaşlığı.

kolduk, -ğu [Kırım. Tat. kol-(u)t-uk] *{ağız} is.* Arabanın kenarlarına konulan çitten ya da tahtadan kanat. [DS]

koldur, [? koldur] *{ağız} is.* Erkek hindi. [DS]

koldurdak, -ğı [kol-dur-da-k] *{ağız} is.* Saban işlemeyen sert toprak. [DS]

koldurguveç, -ci [kol-dur+koğ-aç] *{ağız} sf.* Üstün-körü. [DS]

koldurum, [kol-dur-um] *{ağız} is.* Duvarla saçak arasındaki boşluk. [DS]

koledok, -ğu [Yun. khole *(öd)* + dokhos *(içine alan)* > Fr. cholédoque] *is.* Karaciğer kanalı ile öd kesesi kanalı birleştikten sonra devam eden öd kanalı.

kolej, [Lat. collegium *(tüzel kişilik)* > Fr. collége] *is.* **1.** Öğretim programlarında bir yabancı dil öğretimine ağırlık veren lise dengi resmî ya da özel okul. **2.** Lise dengi bazı meslek okullarına verilen ad.

kolejli, [kolej-li] *sf.* **1.** (Öğrenci için) kolejde okuyan. **2.** *is.* Kolej öğrencisi.

koleksiyon, [Lat. colligere *(seçip toplamak)* > Fr. collection] *is.* **1.** Öğrenmek, yararlanmak ya da zevk almak gibi amaçlardan herhangi birisine hitap etmekle birlikte, tarihî değeri olan veya belgesel niteliğe sahip ve az bulunur olmaları dolayısıyla kıymetli bulunarak bir araya getirilmiş ve sınıflandırılmış nesneler topluluğu. **2.** Moda evleri tarafından, mevsimlik yenilikleri tanıtmak amacıyla defilelerle basına sunulan kıyafetlerin, modellerin tümü.

koleksiyoncu, [koleksiyon-cu] *is.* **1.** Koleksiyon yapmaya meraklı olan kimse. **2.** Koleksiyon yapan kimse.

koleksiyonculuk, -ğu [koleksiyon-cu-luk] *is.* **1.** Koleksiyon yapma işi. **2.** Koleksiyoncunun yaptığı iş. **3.** *psikol.* Mülkiyet içgüdüsünün aşırı gelişmesi veya sapma göstermesi ile ortaya çıkan, yararı olsun olmasın her türlü eşyayı toplama eğilimi.

kolektif, [Fr. collectif] *is.* ve *sf.* **1.** Birçok kişi veya nesnenin bir araya gelmesi ile oluşan. **2.** Birçok kişi veya nesneyi içine alan. **3.** Ortaklaşa. **4.** *istk.* İhtimaller teorisinde, sonsuz tekrarlandığı var sayılan denemeler dizisine verilen ad. ☞ **kolektif davranış,** *psikol. Yalnız başlarına başka bir davranış içinde bulunan bireylerin grup veya kalabalık içine girdiklerinde gösterdikleri davranış şekli.*|| **kolektif ortaklık,** *ekon. En az iki gerçek kişi tarafından, ortak bir ticarî unvan altında bir ticarî işletmeyi çalıştırmak amacıyla kurulan ve ortakların sınırsız sorumluluk altında bulundukları bir tüzel kişiliğe sahip ticaret ortaklığı; kolektif şirket.*|| **kolektif psikoloji,** *psikol. Bireyi tek başına değil de panik, kalabalık coşkusu, kalabalık birsamı veya kalabalık intikamı gibi topluluk bütününün davranışlarını inceleyen psikoloji dalı; bu durumdaki topluluğun gösterdiği tepki veya yaptığı davranış; kalabalık psikolojisi; toplum psikolojisi.*|| **kolektif psikoz,** *psikol. Haberleşme araçları yoluyla yayılan ve belirli bir durum ya da olay karşısında duyulan korku.*|| **kolektif şirket,** *ekon. En az iki gerçek kişi tarafından, ortak bir ticarî unvan altında bir ticarî işletmeyi çalıştırmak amacıyla kurulan ve ortakların sınırsız sorumluluk altında bulundukları bir tüzel kişiliğe sahip ticaret ortaklığı; kolektif ortaklık.*

kolektifleşme, [kolektif-le-ş-me] *is.* Ortak duruma gelme; ortak olma.

kolektifleşmek, [kolektif-le-ş-mek] *gçsz. f. [-ir]* Ortak duruma gelmek; ortak olmak.

kolektifleştirme, [kolektif-le-ş-tir-me] *is.* **1.** Bir şeyi toplumun yararına ortak hâle getirme; ortaklaştırma. **2.** Bu işin sonucu.

kolektifleştirmek, [kolektif-le-ş-tir-mek] *gçl. f. [-ir]* Üretim ve değişim araçlarını kamulaştırmak ya da millîleştirmek yoluyla toplumun hizmetine sunmak; ortaklaştırmak.

kolektivist, [Fr. collectiviste] *sf.* **1.** Kolektivizme ilişkin olan; ortaklaşacı. **2.** *is.* Kolektivizm yanlısı olan; ortaklaşacı.

kolektivizm, [Fr. collectivisme] *is. ekon.* Üretim ve dağıtım araçlarının bölgesel, millî ya da evrensel düzeyde ortaklaşa olarak kullanılması gerektiğini savunan ekonomik düzen; ortaklaşacılık.

kolektör, [Lat. colligere *(toplamak)* > Fr. collecteur] *is. fiz.* **1.** Elektrik motor veya bobinlerinde hareketli bölüm üzerindeki akımı toplayıp tek bir uca veren iletken süpürge; toplaç. **2.** Kanalizasyon sisteminde ikinci derecedeki boruların toplanıp bağlandığı ana boru; toplayıcı. **3.** Transistorun uç bölgesi.

kolemanit, [W. Coleman *(ABD'li sanayici)* > Fr. colémanite] *is. min.* Hidratlı doğal kalsiyum borat.

kolemi, [Fr. cholīémie] *is. biy. kim.* Kan serumunda bilirübin bulunması durumu.

kolera, [Yun. kholera *(safra çıkarma)* > Lât, cholera > Fr. choléra] *is. tıp.* Kolera mikrobundan *(Vibrio cholera)* ileri gelen, kusma ve ishallerle kendini gösteren, vücutta aşırı tuz ve su kaybına sebep olarak ölümlere yol açan, bulaşıcı ve kırıcı ince bağırsak hastalığı.

koleralı, [kolera-lı] *sf.* **1.** Kolera hastalığına yakalanmış olan. **2.** Kolera bulaşmış olan.

kolesterin, [Fr. cholésterine] *is.* Kolesterol.

kolesterol, -lü [Fr. cholésterole] *is. kim. biy.* Bütün hücrelerde, kanda ve safrada bulunan, 148°C'de

ergiyen, suda çözülmeyen yapraklar hâlinde billurlaşan, hayvansal kaynaklı, birçok hormon ve vitaminin sentezine kaynaklık eden, beyaz ve katı bir madde.

koleş, [? koleş] *{ağız} is.* Arıya benzeyen büyük sinek. [DS]

koley, [kol-ay] *{ağız} sf.* Zayıf. [DS]

kolgak, [kulkak] *{eT} is.* → kulkak. [EUTS]

kolge, [*eT.* köl-i-ge > gölge] *{ağız} is.* Gölge. [DS]

kolgırmak, [kol-mak > kol-ġır-mak] *{eT} gçl. f.* İsteye yazmak. [DLT]

kolgrut, [Fr. colgrout] *is.* Çimento ve su karışımı bulamaç hâline getirildikten sonra içine ince kum katılmak suretiyle meydana getirilen çimento harcı.

kolguçı, [kol-mak > kol-ġūçī] *(kolgu:çı:) {eT} is.* **1.** Dilenci. [EUTS] [İKPÖy.] [Gabain] **2.** Yalvarıcı. [İKPÖy.]

kolgurmak, [kol-mak > kol-ġur-mak] *{eT} gçl. f.* Yalvarıp yakarmak. [EUTS]

kolhoz, [Rus. **kol**lektivnoye **hoz**yaystvo] *is. kısalt.* Rusya'da Sovyet yönetimi zamanında, toprak ve üretim araçlarının ortak olarak kullanıldığı, gelirin meslek ve emeğin niteliğine göre bölüştürüldüğü tarım kooperatif işletmelerine verilen ad.

kolıçak, [köl > kol-ī-çak] *(kolı:çak) {eT} is.* Kolcuk; kolçak. [EUTS]

kolışlığ, [kol-ış-lık] *{ağız} is.* Pamuklu bir tür geniş ceket. [DS]

koli[1], [İt. colli *(boyunduruk)*] *is.* Posta veya taşıma kuruluşları aracılığıyla alıcısına iletilmek üzere içine eşya konularak kapatılıp üzerine gönderici ve alıcının adresleri yazılı küçük kutu; posta paketi. ⊡ **koli makbuzu,** *Posta aracılığıyla gönderilen koliye ait alıcı ve gönderen adresleri ile birlikte kutunun ağırlığı, boyutları ve ödenen taşıma giderinin belirtildiği makbuz.*|| **koli servisi,** *Postahanelerde koli alma ve dağıtma işleri ile uğraşan bölüm.*

koli[2], [Fr. colibacille] *is. tıp.* Toprakta, suda, sütte ve diğer gıda maddeleriyle insan bağırsağında yaşayan, bağırsak dışında insan vücudunun herhangi bir yerine yerleştiği zaman çeşitli hastalıklara sebep olan, yuvarlak uçlu ve çomak biçiminde gram negatif bakteri, *(Escherichia coli).*

kolibri, [Karaip d. colibri] *is. zool.* Kolibrigillerden, tüyleri çok renkli, Amerika kökenli, bal özü ile beslenen sivri ve uzun gagalı, geri doğru uçabilen çok küçük yapılı kuş, *(Ficedula colibri).*

kolibrigiller, [kolibri-gil-ler] *is. zool.* Örnek türü kolibri olan sağanlar takımından bir ötücü kuşlar familyası, *(Trochilidae).*

kolik[1], **-ği** [Fr. cholique] *sf. kim.* (Asit için) safradan, sodyum veya baryum hidroksit çözeltisi ile işlendikten sonra hidroklorik asitle açığa çıkarmak suretiyle elde edilen ve formülü $C_{24}H_{40}O_5$ olan.

kolik[2], **-ği** [Yun. kóllon > Fr. colique] *is.* **1.** Kalın bağırsakta ve karın boşluğunda nöbet halinde duyulan sancı. **2.** İçi boş bir organın kasılmasından duyulan ve zaman zaman gelen her türlü karın ağrısı.

kolik[3], **-ği** [? kolik] *{ağız} sf.* **1.** Sivri olmayan; ucu küt. **2.** *is.* Kazılmış yuvarlak çukur. **3.** Boynuzsuz keçi, koyun veya sığır. [DS]

kolimasyon, [Fr. collimation] *is.* Bir dürbünü belirli bir hedefe yöneltme; nişan alma; yönlendirme. ⊡ **kolimasyon doğrusu,** *Bir dürbünün optik ekseni; nişan alınan doğrultu.*|| **kolimasyon hatası,** *fiz. Teodolit dürbünlerde optik eksen ile geometrik eksenin paralel olmamasından ileri gelen sapma.*

kolimatör, [Fr. collimateur] *is.* **1.** *fiz.* Yakınsak bir mercek ile bu merceğin odak düzleminde bulunan aydınlatılmış bir aralıktan oluşan ve sonsuzda görüntü veren bir optik alet; yönlendirici. **2.** Ağır bir malzemeden yapılan ve bir tanecik demetini sınırlayan düzen. **3.** Birbirine dik iki çizgisi bulunan bir top veya havan ile nişan almaya yarayan alet. **4.** *sf.* (Optik alet için) nişan almaya yarayan; nişan almakta kullanılan; yönlendirici.

kolisavra, [? kolisavra] *{ağız} is.* Kertenkele. [DS]

kolit, [Fr. colite] *is. tıp.* Kalın bağırsak iltihabı.

koliva, [Yun. khólluva [Tietze]] *{ağız} is.* Suda haşlanmış tahıl. [DS]

kolka, [? kolka] *{ağız} is.* Yalçın kayalardaki kovuk. [DS]

kolkak, [kuloak] *{eT} is.* → kulkak. [EUTS]

kolkorçak, -ğı [*DS* kol+kor-ça-k] *is.* İçine el sokarak oynatılan kukla.

kolkotar, [Yun. khalkanthon > Fr. colcotar] *is.* Demir sülfatın kavrulmasıyla elde edilen ve optik camların parlatılmasında kullanılan demir 2 oksit.

kolkret, [Fr. colcrete] *is.* İri kum ve çakıl içine kolgrut harcı katılmak suretiyle meydana gelen beton.

kollama[1], [kol-la-ma] *is.* Kollamak işi.

kollama[2], [kol-la-ma] *{ağız} is.* **1.** İnce çam odunu. **2.** Kol kalınlığındaki direk. [DS]

kollama[3], [kol-la-ma] *{ağız} is.* El tezgâhlarında dokunan abadan yapılan bir tür ceket. [DS]

kollamak[1], [kol-la-mak] *gçl. f. [-r] [-l(u)-yor]* **1.** Bir şeyin veya durumun ortaya çıkmasını, olmasını beklemek; gözetlemek. **2.** Korumak; gözetmek. **3.** Bir yeri göz altında tutmak; gözetlemek.

kollamak[2], [kol-la-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(u)-yor]* Yaltaklanmak. [DS]

kollamamak, [kol-la-ma-mak] *{ağız} gçl. f. [-z]* İlerisini düşünmeden bol bol kullanmak; düşünmeden harcamak. [DS]

kollanılma, [kol-la-n-ıl-ma] *is.* Biri tarafından kollanıp gözetilir olma.

kollanılmak, [kol-la-n-ıl-mak] *edil. f. [-ır]* Biri tarafından kollanıp gözetilmek.

kollanma, [kol-la-n-ma] *is.* **1.** Kollama işinin yapılma durumu. **2.** [kol-lan-ma] *is.* Kolları meydana gelme; kol sahibi olma; kollara ayrılma. **3.** *biy.* Çan hayvanı kolonilerinde ucunda çan hayvanı bulunmayan anormal uzantıların meydana gelmesi olayı.

kollanmak[1], [kol-la-n-mak] *edil. f. [-ır]* **1.** Korunmak; gözetilmek. **2.** Ortaya çıkması beklenmek; olması beklenmek. **3.** *dönşl. f.* Kolları meydana gelmek; kol sahibi olmak; kollara ayrılmak. **4.** *{ağız}* Dallanmak; filizlenmek. [DS]

kollanmak[2], [kol-la-n-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* Bir şeyi çok yemeğe alışmak. [DS]

kollaşmak, [ḳol-la-ş-maḳ قوللاشمق] *{OsT} {ağız} işteş. f. [-ur]* Ağır bir yükü kaldırmak için, iki kişi birbirinin kolunu tutmak. [DS]

kollığ, [ḳol-lıġ قوللغ] *{eAT} is.* Kolluk; zırh; kolçak.

kollo, [? kollo] *{ağız} is.* Kuyruksuz köpek. [DS]

kollu[1], [ḳol-lu قوللو] *sf.* **1.** Kolu olan; kol sahibi olan. **2.** Belirtilen nitelikte kola sahip olan. ⊡ **kollu divit,** *{eAT} Boru şeklindeki kalemliği, mürekkep çanağına bitişik olan divit.*|| **kollu kolunca,** *{eAT} Kol kol; taraf.taraf.*

kollu[2], [kol-lu] *{ağız} is.* **1.** Kadınların başlarına bağladıkları üçgen biçiminde başörtüsü. **2.** Çıkrık. [DS]

kollu[3], [kol-lu] *{ağız}* Sepet. [DS]

kolluca, [kol-lu-ca] *{ağız} is.* Üstten kulplu, kamış ya da söğüt dalından yapılmış sepet. [DS]

kolluk[1], **-ğu** [ḳol-luḳ قوللق] *is.* **1.** Gömlek gibi uzun kollu elbiselerin kol uçlarında iliklenen bölüm; manşet. **2.** Elbiselerin iş yaparken aşınmasını veya kirlenmesini önlemek için dirsekten bileğe kadar geçirilen ve uçları lastikle boğulmuş, çoğunlukla koyu renkli bir tür kılıf; kolçak. *{ağız} (aynı)* [DS] **3.** Kimlik veya görev belirtmek için kola takılan enli şerit parçası; kolçak; pazıbent. **4.** *{eAT} {OsT}* Kola giyilen zırh; kolçak.

kolluk[2], **-ğu** [kol-luk] *is.* **1.** Güvenliği sağlamakla görevli polis veya jandarma; güvenlik görevlisi; zabıta. **2.** *{ağız}* Karakol. [DS] ⊡ **kolluk bekçisi,** *{ağız} Polis; inzibat.* [DS]|| **kolluk kuvveti,** *Güvenlik güçlerinin oluşturduğu birlik.*

kolluk[3], **-ğu** [kol-luk] *{ağız} is.* **1.** At arabalarında, yastık denilen kısmın dört tarafına kanatları dayamak için konulan ağaç. **2.** Merdiven parmaklıklarını tutan boyuna ağaç; tırabzan. [DS]

kolluk[4], **-ğu** [kol-luk] *{ağız} is.* Gömlek; mintan. [DS]

kolmak, [kol-mak] *{eT} gçl. f.* **1.** İstemek; dilemek; yalvarmak; rica etmek. [EUTS] [ETY] [KB] [Yüknekî] [Gabain] [İKPÖy.] **2.** Sormak. [İKPÖy.]

kolmaşık, -ğı [kol-mak > kol-(u)m-aş-ık] *{ağız} sf.* Şımarık; çaçaron. [DS]

kolodyum, [Lat. collodium] *(kolo'dyum, l ince söylenir) is. kim.* **1.** Fotoğrafçılık ve eczacılıkta kullanılan şurup kıvamında, renksiz bir sıvı olan, eter alkol karışımı içindeki nitroselüloz çözeltisi. **2.** *gnşl.* Selülozlu bir maddenin organik bir eritici içindeki çözeltisi.

kolofan[1], [Fr. collophane] *is.* Küçük billûrlu bir yapı gösteren hidratlı doğal kalsiyum fosfat.

kolofan[2], [Kolophon *(Anadolu'da bir Lidya kenti)* > Yun. kolophania > Fr. colophane] *is.* Çeşitli elektrik yalıtkan maddesi olarak kullanılan, çam sakızının damıtılmasıyla elde edilen sarı renkli, saydam, parlak, amber kokulu reçine.

kolofi, [? kolofi] *{ağız} is.* Bir çeşit küçük ekmek. [DS]

koloidal, -li [Fr. colloïdal] *sf.* Jelatin zamkı niteliği taşıyan; koloit özelliği gösteren; ayrıştırılamayan.

koloit, -di [Fr. colloïd] *sf.* (Madde için) jelatin niteliğinde olan, su içindeki çözeltisinin zarlardan geçmemesi ile billûrsulardan ayrılan.

kolokyum, [Lat. colloqium] *is.* **1.** Bilimsel bir konuyu incelemek, politik, ekonomik, diplomatik vb. bir konuyu tartışmak amacıyla yapılan toplantı; forum. **2.** Siyaset, sanat ve kültür üzerine bazı konuların görüşülerek karara bağlandığı yer. **3.** Doçentlik sınavı.

koloman, [? koloman] *{ağız} is.* Pekmez konulan büyük küp. [DS]

kolombiyum, [Colombia > Fr. colombium] *(l ince) is. kim.* Atom sayısı 41, atom ağırlığı 92,91, yoğunluğu 8,57 olan oksijen, kükürt ve klor gibi elementlerle bileşikler veren bir element; niyobyum, kısalt: Nb.

kolomin, [Fr. colomine] *is.* Birleşiminde talk bulunan bir tür çömlekçi kili.

kolon[1], [Yun. kólon > Fr. colon] *is.* Kalın bağırsağın gödenden önce gelen bölümü.

kolon[2], [Fr. colon] *is.* Roma İmparatorluğu devrinde kendisi özgür olmakla birlikte atadan oğula işlediği toprağa bağlı olarak yaşayan, toprak sahip değiştirdikçe efendi değiştiren kimse.

kolon[3], [Fr. colonne] *is.* **1.** Sütun. **2.** Bazı şans oyunu kuponlarında yapılan tahminleri belirtmek için ayrılmış dikine bölümler; sütun. **3.** Üzerine birçok hoparlör takılmak suretiyle ses yayılımını iyileştirecek biçimde düzenlenmiş kutu. **4.** Betonarme ve çelik yapılarda düşey yönde yerleştirilen taşıyıcı eleman. **5.** Birden çok aboneye su, gaz, elektrik vb. dağıtılmak üzere bir binaya giren ana boru veya kabloya verilen ad. **6.** *kim.* Damıtma ve kurutma işlemlerinde kullanılan kapalı laboratuar aygıtı. **7.** Çeşitli amaçlarla kullanılan silindirsi düşey kaplara verilen ad.

kolon[4], [Yun. kholon] *is.* Manzum eserlerde, bağımsız bir bütün meydana getirmeyen ölçü ögeleri; vezin.

kolon[5], [kulun / kolon] *{ağız} is.* **1.** Anne karnındaki yavru; cenin. **2.** At ve eşek yavrusu. [DS]

kolona, [İt. colonna] *is.* **1.** Rıhtım ve iskelelerde gemilerin bağlandığı ağaç, demir vb. maddeden yapılmış baba. **2.** *{ağız}* Arabanın alt kısmını tutan ağaç. [DS] ⧉ **kolona bağı,** *Palamarlara babalara bağlamakta kullanılan bir tür bağlama usulü.*|| **kolona durumunda,** *(Gemi için) serenleri ve çubukları aşağı alınmış, yalnız ana direkleri ile bırakılmış hâlde.*|| **kolona payı,** *Gemide ana direklerin, güverte ve ana arma bağlantısı arasında kalan bölümü.*

koloni, [Lat. colonia *(tarım işletmesi)* > Fr. colonie] *is.* **1.** Sömürge. **2.** Kendi yurdundan ayrılarak başka bir ülkeye yerleşmiş insan topluluğu ve bu topluluğun yerleştiği yer. **3.** Bir ülkede yabancı uyrukluların meydana getirdiği topluluk. **4.** *tıp.* Bir mikrop türünden üreyen mikrop yığını. **5.** *biy.* Aynı türden pek çok hayvanın oluşturduğu topluluk.

kolonlug, [kol-mak *(istemek)* > *kol-on *(ibadet)* > kolon-luğ] *{eT} sf.* İbadetkâr.

kolopa, [? kolopa] *{ağız} is.* Ağaçtan yapılmış küçük kova. [DS]

kolonya, [Lat. colonia > Fr. Cologne *(Almanya'da kent; Köln)* > eau de cologne *(Köln suyu)*] *(kolo'nya) is.* İçinde limon ve bergamot esansları çözdürülmüş yaklaşık 80°lik tuvalet ispirtosu.

kolonyal, [Fr. colognial] *sf.* (Şapka için) sıcağı geçirmemesi için içine mantar yerleştirilmiş. *"Cebimdeki gazeteden başıma bir gölgelik yaptım çiftlik ağalarının kolonyal şapkaları gibi!.."* M. Özay

kolonyalama, [kolonya-la-ma] *is.* Kolonya dökme veya kolonya ile işlemden geçirme.

kolonyalamak, [kolonya-la-mak] *gçl. f. [-r] [-l(ı)yor]* Üzerine kolonya dökmek; kolonya ile işlemden geçirmek; kolonyalı hâle getirmek.

kolonyalanma, [kolonya-la-n-ma] *is.* **1.** Kolonya ile işlemden geçirilme; kolonyalı hâle getirilme. **2.** Kolonya edinme; kolonya sahibi olma; kolonya satın alma.

kolonyalanmak, [kolonya-la-n-mak] *edil. f. [-ır]* **1.** Kolonya ile işlemden geçirilmek; kolonyalı hâle getirilmek; üzerine veya içine kolonya dökülmüş olmak. **2.** *dönşl. f.* Kolonya sürünmek; kolonya dökünmek. **3.** Kolonya sahibi olmak; kolonya edinmek; kolonya satın almış olmak.

kolonyalı, [kolonya-lı] *sf.* **1.** Kolonyası bulunan; kolonya katılmış olan; içinde kolonya olan. **2.** Kolonya sürünmüş olan; kolonya kokan. **3.** Kolonya sahibi olan. ⧉ **kolonyalı mendil,** *Makyaj temizlemek, el yüz silmek veya serinlemek için kullanılan kolonya ile nemlendirilmiş küçük kâğıt.*

kolonyalist, [Fr. colonialiste] *sf.* Sömürgeci.

koloratura, [Lat. coloratura *(renklendirme)* > Alm. koloratur] *is. müz.* **1.** Bir şarkıyı güzelleştirmek amacıyla yapılan süsleme. **2.** Soprano sesinin bir türü.

kolordu, [kol+ordu] *is. as.* Bir korgeneral komutasında, birden çok tümen veya tugay ile çeşitli sınıflardan birliklerin oluşturduğu, ordudan küçük, stratejik ve taktik askerî birlik.

koloridye, [Yun. kholoridia] *is.* Uskumrugillerden Akdeniz ve Karadeniz'de yaşayan kolyozun küçüğüne verilen ad, *(Scomber colias).*

kolorimetre, [Fr. colorimètre] *(kolorime'tre) is.* Bir sıvının renk derecesini ölçmeye yarar alet; renkölçer.

kolorimetri, [Fr. colorimétrie] *is.* Renk ölçümü; renk ölçme.

kolos[1], [Lat. colossus > Fr. colosse] *is.* Dev boyutlu heykel.

kolos[2], [? kolos] *{ağız} is.* Sepet onarma işi. [DS]

kolosal, [Fr. colossal] *sf.* Rönesans'tan 19. yy'a kadar Avrupa mimarisinde kullanılan, gömme sütunları iki kat boyunca yükselen cephe düzeni.

kolostrum [Lat. / Fr. colostrum] *is.* Hamileliğin son aylarında memeden gelen sarımtırak, donuk renkli salgı.

kolot[1], [Slav. koláč [Tietze]] *{ağız} is.* Un, yumurta, yoğurt ve yağ karışımından ocak ya da tandırda pişirilen bir tür pide. [DS]

kolot[2], [? kolot] *{ağız} sf.* Kısa. [DS]

kolov, [? kolov] *{ağız} is.* Büyük kuyruklu karaman koyunu. [DS]

koloz[1], [Rus. kólos [Tietze]] *{ağız} is.* Bir tür sarı buğday. [DS]

koloz[2], [? koloz] *{ağız} is.* Yalnız küçük kâğıtla yapılan bir tür küçük uçurtma; şeytan uçurtması. [DS]

koloz[3], [Yun. kholós [Tietze]] *{ağız} sf.* (Kişi için) eğri bacaklı. [DS]

kolpo, [İt. colpo / Yun. kolpo] *is.* **1.** Bilardo oyununda vuruş; çarpma. **2.** *argo.* (Oyun için) en uygun zaman; fırsat. **3.** *argo.* Bir amaca ulaşmak için olağan dışı davranışta bulunma; rol yapma. **4.** *argo.* Hile; tuzak. **5.** *argo.* İçinden çıkılması güç durum; açmaz. ⧉ **kolpo oynamak,** *Hile yapmak; dalavere yapmak; düzen kurmak.*|| **kolpoya düşmek,** *argo. Aldatılmak; tuzağa düşmek; oyuna gelmek.*|| **kolpoya düşürmek,** *argo. Aldatmak; tuzağa düşürmek.*|| **kolpoya gelmek,** *argo. Aldatılmak; tuzağa düşmek; oyuna gelmek.*|| **kolpoya getirmek,** *argo. Aldatmak; tuzağa düşürmek.*

kolsu, [kol-su] *sf.* Kola benzeyen; kol gibi uzanan. ⧉ **kolsu ayaklılar,** *zool. Erginleri kola benzer bir sapla bir yere tutunarak yaşayan, bedenleri karnı örten iki çenetli kabuk ile korunmuş deniz hayvanları şubesi, (Branchiopoda).*

kolsuz, [kol-suz] *sf.* **1.** (Kişi için) kolu olmayan. **2.** Kolunu çeşitli nedenlerle kaybetmiş olan. **3.** (Elbi-

se için) biçim olarak kol takılmadan dikilmiş olan. **4.** *{ağız}* Yelek. [DS]

kolşisin, [Fr. colchicine] *is. kim. tıp.* Çiğdemden elde edilen, lösemi ve damla hastalığının tedavisi ile kromozom sayısını değiştirdiği için bitki türlerinin ıslahında kullanılan bir alkaloit, formülü: $C_{22}H_{25}NO_6$

koltak, -ğı [kol-(u)t-ak] *{ağız} is.* Küçük oda. [DS]

koltaklamak, [koltak-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(u)-yor]* Bir şeyi yakalayıp götürmek. [DS]

koltas, [kol+tas] *{ağız} is.* Uzun saplı, büyük bir tür tas. [DS]

koltgu, [kol-mak > kol-(ı)t-mak > kolt-ğü] *(koltgu:) {eT} is.* **1.** İstek. [KB] **2.** Muhtaçlık. [KB]

koltguçı, [kol-mak > kol-ī-mak > kol-ı-t-mak > kolıt-ğüçī] *(kolgu:çı:) {eT} is.* **1.** Dilenci. [EUTS] [İKPÖy.] **2.** Muhtaç. [KB]

koltık, [kōl > kol-(ı)t-ık] *{eT} is.* Koltuk. [DLT]

kolti, [Sansk. koṭi] *{eT} sf.* Sayısız; hesapsız; hadsiz; sonsuz. [Gabain] [EUTS]

koltugat, [koltuk+at] *{ağız} is.* Boyun ve koltuk altından geçirilen fişeklik. [DS]

koltuk[1]**, -ğu** [*eT.* köl > kol-(ı)t-ık / kol-(u)t-uk] *is.* **1.** Omuz başlarının altında, kolun gövde ile birleştiği yer; koltuk altı. *{eT} {eAT} (aynı)* [EUTS] [DK] **2.** Arkalığı ve kol dayayacak yeri bulunan geniş ve rahat oturma aracı. **3.** *gnşl.* Tenha ve kuytu yer; kenar. **4.** *mecaz.* Yaranmak amacıyla söylenen söz veya yapılan iş; koltuklama. **5.** *mecaz.* Kayırma; destek; himaye; koruma. **6.** Yüksek mevki veya makam. **7.** Köy düğünlerinde gelin ile damadın kol kola girerek konuklar arasından yaptıkları geçiş. **8.** *bot.* Bitkilerde sapın üst kısmı ile yaprağın meydana getirdiği açı. **9.** *inş.* Ana desteği sağlamlaştırmak için kullanılan destek; yan destek. **10.** Eskiden esnaf kuruluşuna bağlı dükkânlara verilen isim. **11.** Tiyatro ve sinema salonlarında seyircilere ayrılmış numaralı veya numarasız oturma yeri. **12.** *argo.* Genelev; randevu evi. **13.** *{ağız}* Mısır ve buğday fidelerinin yanlarından çıkan filizler. [DS] **14.** Bar türü halk oyunlarında, sıranın başında bulunan ve oyunu yöneten bar başının yanındaki oyuncu; koltuk altı. **15.** *{ağız} dnz.* Gemiyi demirledikten sonra rıhtıma veya başka bir gemiye bağlayan halat. [DS] **16.** *sf. mecaz.* Tenha yerde bulunan. **17.** *sf. mecaz.* Yan tarafta bulunan. ⊡ **koltuğa gelmek,** *Yaranmak amacıyla söylenen güzel ve övücü sözlere inanır veya kanar yaratılışta olmak.*|| **koltuğa girmek,** *Evlenmek.*|| **koltuğa vermek,** *Evlenme törenlerinde gelini koltuk için damadın yanına getirmek; {ağız} (aynı).* [DS]|| **koltuğu doldurmak,** *Aldığı bir görevi başarabilecek yetenek ve güçte olmak; makama yakışmak.*|| **koltuğuna girmek,** *1. Koluna girmek. 2. mecaz. Birinin koruyuculuğuna girmek; sığınmak.*|| (birinin) **koltuğunda olmak,** *Birinin koruyuculuğunda olmak; ondan yardım görmek.*|| **koltuk altı,** *1. Kolun omuzla birleştiği yerin altındaki çukurluk. 2. mecaz. Kayırma; arka çıkma; himaye. 3. Bar türü halk oyunlarında, sıranın başında bulunan ve oyunu yöneten bar başının yanındaki oyuncu.*|| **koltuk altı bezleri,** *anat. Koltuk altlarında yer alan kol ile memenin lenflerini toplayan lenf bezleri.*|| **koltuk altı atardamarı,** *anat. Köprücük altı atardamarının devamı olarak koltuk altı çukurunu geçtikten ve komşu organlara pek çok dal verdikten sonra kol atardamarı olarak devam eden atardamar.*|| **koltuk ambarı,** *El altında bulunması gereken yedek parça, işletme malzemesi veya araçların konulduğu küçük ambar.*|| **koltuk bakkal,** *Büyük bir bakkalın başka yerdeki küçük bir şubesi.*|| **koltuk başı,** *Otomobillerde bir çarpma darbesine karşı başı korumak için koltukların üst bölümüne takılan yumuşak fakat dayanıklı parça.*|| **koltuk çıbanı,** *{ağız} Koltuk altında çıkan iltihaplı bir yara; köpek memesi.* [DS]|| **koltuk değneği,** *1. Ayak veya bacaklarından sakat olan kişilerin yürümeleri için kullandıkları, üstünde koltuk altına dayanacak yerlerinde yastıkları bulunan değnek. 2. mecaz. Başkaları tarafından sağlanan yardım.*|| **koltuk değneği ile,** *1. mecaz. Başkalarının yardım ve desteği ile. 2. Güçlükle.*|| **koltuk dersi,** *Eskiden medreselerde öğrencilere program dışı okutulan yardımcı dersler.*|| **koltuk dirsek,** *Kapı, pencere veya balkonun altındaki destek.*|| **koltuk düşkünü,** *İşinden, mesleğinden ve çevresinden çok makamını, mevkiini düşünen kimse.*|| **koltuk gözü,** *bot. Bitkilerde koltuk altlarında bulunan tomurcuk.*|| **koltuk halatı,** *Gemiyi baş ve kıçından bağlamak için atılan palamar.*|| **koltuk kaması,** *{ağız} Bir kayışla omuza asılan, kın içerisinde koltuk altında taşınan büyük bir kama.* [DS]|| **koltuk kapı,** *İmparatorluk döneminde sarayın büyük kapısından başka nöbetçilerin durduğu, akşam ezanının ardından ana kapı kapandıktan sonra saraya gelenlerin girip çıktığı yan kapı.*|| **koltuk kapısı,** *Büyük ev ve köşklerde yük hayvanları ile arabaların girip çıktığı ana kapıdan başka hizmet için kullanılan, kişilerin girip çıktığı kapı.*|| **koltuk kapmak,** *Çoğunlukla siyasî alanda yüksek bir mevkie ulaşmak.*|| **koltuk kavgası,** *Siyasî alanda yapılan mevki ve makam mücadelesi.*|| **koltuk kısmak,** *{eAT} Koltuğunun altına almak.*|| **koltuk-kilometre,** *Bir taşıma aracında, bir kilometrelik uzaklıkta koltuk başına düşen kişi sayısını gösterir ölçü birimi.*|| **koltuk kovaltmak,** *{ağız} Birinin yaptığı suçu görmezlikten gelmek.* [DS]|| **koltukları kabarmak,** *Sevinç duyulacak bir durumdan, yakınlarına ve kendisine yapılan övgüden dolayı gurur duymak; sevinmek.*|| **koltuk meyhanesi,** *İşlek semtlerde bulunan ayak üstü içki içilen küçük ve ucuz meyhane.*|| **koltuk odası,** *{OsT} Büyük bir odadan geçilen kapısız ve küçük oda.*|| **kol-**

tuk sarrafı, *Küçük sarraf.*|| **koltuk silmesi,** *Ahşap tavan kaplaması ile duvarın kesiştiği çizgi boyunca dolanan silme.*|| **koltuk sipsisi,** *{OsT} Erganun denilen çalgı.*|| **koltukta olmak,** *Başka birisinin davetlisi olarak yemek, içmek, eğlenmek; başkasının konuğu olup kendisi masraf etmemek.*|| **koltuk taşı,** *mim. Kemerlerde kilit taşının sağında ve solunda yer alan kemer taşına verilen isim.*|| **koltuk vermek,** *Birine yaranmak için güzel sözler söylemek; övmek; pohpohlamak.*|| **koltuk yaprağı,** *Tütün saplarının yukarılarından çıkan sürgünlerde oluşan yapraklar.*|| **koltuk yastığı,** *Rahat etmek için dirsek altına alınan küçük yastık.*|| **koltuk yileği,** *{ağız} Kimi atların koltuğunda bulunan ve uğursuz sayılan kıvrık tüyler.* [DS]

koltuk[2]**, -ğu** [kol-(u)t-ak / kol-(u)t-uk] *{ağız} is.* **1.** Küçük oda. **2.** Fırının köşesi. **3.** Yapılarda duvarların kesiştiği yer; köşe. [DS] **4.** *argo.* Gizli birleşme evi; randevu evi.

koltukçu, [koltuk-çu] *is.* **1.** Koltuk yapan veya satan kimse. **2.** Eski ev eşyaları alıp satan kimse. **3.** Koltuk meyhanesi işleten kimse; koltuk meyhanecisi. **4.** Koltuğunun altına halı, elbise gibi şeyleri alarak sokak sokak dolaşıp satan kimse. **5.** *mecaz.* Yaranmak, çıkar sağlamak amacıyla birini övmeyi huy edinmiş kimse; müdahin. **6.** Düğünlerde ev düzenlemesine yardım eden kimse. **7.** *argo.* Muhabbet tellalı. **8.** *argo.* Dükkânsız esnaf.

koltukçuluk, -ğu [koltuk-çu-luk] *is.* **1.** Koltuk yapma veya satma işi; koltukçunun yaptığı iş. **2.** *mecaz.* Çıkar sağlamak veya yaranmak amacıyla birinin yüzüne karşı övgüde bulunmayı alışkanlık edinmiş kişinin tutumu; övme; methetme.

koltuklama, [koltuk-la-ma] *is.* **1.** Koltuk altına alma eylemi. **2.** Kola girme eylemi. **3.** *mecaz.* Yaranmak amacıyla övgüde bulunma; yaranmak için birinin yüzüne karşı söylenen övücü söz; kompliman.

koltuklamak, [kol-tuk > koltuk-lā-mak] *(kotukla:-mak) {eT} is.* **1.** Koltuğuna almak; koltuğa vurmak. [DLT] **2.** *{ağız}* Aşırı övmek; pohpohlamak; abartmak. [DS] **3.** *{ağız}* Kışkırtmak; bir konuda desteklemek; fit vermek. [DS]

koltuklamak, [koltuk-la-mak] *gçl. f. [-r] [-l(u)-yor]* **1.** Koltuğu altına alarak taşımak; koltuğuna almak. **2.** Koltuğuna girmek; kolundan tutmak. **3.** *mecaz.* Birine karşı övücü sözler söylemek; koltuklarını kabartacak sözler söylemek; kıvanç verici biçimde övmek; pohpohlamak; kompliman yapmak.

koltuklanma, [koltuk-la-n-ma] *is.* **1.** Koltuk altına alınma eylemi. **2.** Koluna girilme eylemi. **3.** *mecaz.* Kendisine yaranmak için övgüde bulunulma. **4.** *is.* Koltuk satın alma; koltuk edinme; koltuklu hâle gelme.

koltuklanmak, [koltuk-la-n-mak] *edil. f. [-ır]* **1.** Koltuk altına alınarak taşınmak; koltuğa alınmak. **2.** Koltuğuna girilmek; kolundan tutulmak. **3.** *mecaz.* Yüzüne karşı övücü sözler söylenmek; koltuklarını kabartacak sözler söylenmek; kıvanç verici biçimde övülmek; pohpohlanmak; kendisine kompliman yapılmak. **4.** *dönşl. f.* Koltuk sahibi olmak; koltuk edinmek; koltuk satın almak.

koltuklu, [koltuk-lu] *sf.* **1.** Koltuğu olan; koltuk sahibi olan; koltuğu bulunan. **2.** (Sinema, tiyatro vb. yer için) belirtilen sayı veya nitelikte koltuk bulunan. **3.** (Sandalye vb. için) kol dayayacak yeri olan. ⊡ **koltuklu göynek,** *{ağız} Bir tür gömlek.* [DS]

koltukluk, -ğu [koltuk-luk] *is.* **1.** Elbisenin koltuk altlarının terden lekelenmemesi için içten dikilen parça; subra. **2.** (Döşemelik kumaş vb. için) koltuk kaplamakta kullanılabilecek nitelikte olan; koltuk kaplamağa elverişli olan.

kolturmak, [kol-mak > kol-tur-mak] *{eT} gçl. f.* İstetmek. [DLT]

kolu, [kol-ü] *(kolu:) {eT} is.* **1.** Zaman ölçüsü olarak on saniye kadarlık birim. [EUTS] **2.** Vakit; an; mevsim; iklim; devre. [EUTS] [Gabain] **3.** Zaman aşımı. [EUTS]

kolucak, -ğı [kol+uç-ak] *{ağız} is.* Kolçak. [DS]

koluk[1]**, -ğu** [? koluk] *{ağız} is.* Kulübe. [DS]

koluk[2]**, -ğu** [? koluk / kölük] *{ağız} is.* **1.** Boynuzu olması gerektiği hâlde, boynuzu olmayan veya kısa olan hayvan. **2.** Islak yerde yatan hayvanların dizlerinin tutulmasıyla beliren bir tür hayvan hastalığı. **3.** *sf.* Ucu düzleşmiş, kütleşmiş. [DS]

kolukmak, [kol-u-k-mak] *{ağız} gçsz. f. [-(ğ)-ur]* (Hayvanlar için) soğuktan, yükten veya yorgunluk yüzünden ön bacakları tutulmak. [DS]

kolulamak, [kol-mak > kol-ū > kolū-lā-mak] *(kolu:la:mak) {eT} gçsz. f. [-ur]* **1.** Düşünmek; açıklamak. [Gabain] **2.** Düşünceye dalmak; derin derin düşünmek; mülahaza etmek; [EUTS] **3.** Yemin etmek. [EUTS] [ETY] **4.** *gçl. f.* Tahmin etmek; [Gabain]

kolun, [kulan] *{ağız} is.* **1.** Eşek sıpası. **2.** Gebe at veya eşek. [DS] ⊡ **kolun atmak,** *{ağız} (Gebe at, eşek vb. için) yavrusunu düşürmek.* [DS]

kolunç, -cu [kol-unç] *{ağız} is.* **1.** Çorabın boğaz kısmı; konç. **2.** İki kürek kemiği arasındaki damarlar. [DS] ⊡ **kolunç olmak,** *{ağız} Damarlar üst üste binmek.* [DS]

kolunga, [Hint Av. d. koluña] *(koluña) {eT} is.* Filiz. [EUTS] [Gabain]

kolunguçı, [kol-mak > kol-un-mak > kolun-guçı] *{eT} is.* Dilenci. [EUTS]

kolunlug, [kol-mak > kol-un-mak > kolun-luğ] *{eT} zf.* Merhamet isteyerek; rica yoluyla. [EUTS]

kolunmak, [kol-mak > kol-un-mak] *{eT} dönşl. f. [-ur]* **1.** Dilenmek; yalvarmak; rica etmek. [DLT] [EUTS] [İKPÖy.] **2.** Kendi kendine rica etmek; [istemek. [DLT]

kolustur, [? kolustur] *{ağız} is.* Tomruk kesiminde kullanılan büyük bıçkı. [DS]

kolusuz, [kol-ü *(zaman)* > kolu-suz] *{eT} zf.* **1.** Vakitsiz; zamansız. [EUTS] **2.** *sf.* Sayısız; hesapsız. [EUTS] [Gabain]

koluş, [kol-mak > kol-uş] *{eT} is.* Bir vergi türü. [EUTS]

koluşmak, [kol-mak > kol-uş-mak] *{eT} işteş. f. [-ur]* Birbirinden istemek; isteşmek. [DLT]

kolut, [? kolut] *{ağız} sf.* Çok kısa boylu. [DS]

kolümbe, [? kolümbe] *{ağız} is.* Çıkrığın dönen parçası. [DS]

kolye, [Lat. collare *(boyun tasması)* > Fr. collier] *is.* Bir kordona dizilmiş küçük süs ögelerinden meydana gelmiş boyuna takılan süs eşyası; gerdanlık.

kolyoz, [Yun. kolios] *is. zool.* Uskumrugillerden, gözleri büyük, beyni dıştan görülebilen, 35 cm. kadar boyunda olup Karadeniz, Marmara ve Akdeniz'de yaşayan, yağlı bir kemikli balık, *(Scomber colias; Japonicus; Pneumatophorus).*

kolza, [Holl. coolsaad *(lâhana tohumu)*] *is. bot.* Turpgillerden, tohumundan yağ ve yem olarak yararlanmak için üretilen, kazık köklü, dallı saplı, yalın yapraklı, salkım hâlinde sarı çiçekli, bir yıllık kültür bitkisi, *(Brassica napus; Oleifera).*

kom¹, [kom] *{eT} is.* **1.** Havut. [DLT] [Nevâyî] **2.** Eyelti keçesinin parçaları. [Nevâyî]

kom², [kōm] *(ko:m) {eT} is.* Dalga; deniz dalgası.

kom³, [Yun. kome] *is.* **1.** Mısır'da eski yıkıntı ve kalıntıların üst üste yığılması ile meydana gelmiş tepecik; höyük.

kom⁴, [Erme. gom] *{ağız} is. is.* **1.** Ağıl; davar ağılı. **2.** Ağaç dalları veya çamur ile yapılmış küçük ev; yayla evi. **3.** Bir kişinin mülkiyetinde bulunan küçük yerleşim yeri; çiftlik; mezra. [DS]

kom⁵, [kom] *{ağız} is.* **1.** Bir ucu topuz halindeki kısa çoban sopası. **2.** Çadır kazıklarını çakmak için kullanılan bir tür tokmak. [DS]

koma¹, [kod-mak > ko(y)-ma > ko-ma] *is.* **1.** → koyma. **2.** *{ağız}* Haydi! **3.** Bak! [DS] ⧉ **koma etmek,** *{eAT} "Bırakmayın, koymayın, öldürün!" komutunu vermek.*

koma², [Yun. kóma *(derin uyku)* > Fr. coma] *(ko'ma) is. tıp.* Çeşitli sebeplerle kişinin duyma, anlama ve hareket kabiliyetini kaybetmesi ile ortaya çıkan derin baygınlık hâli. ⧉ **komaya girmek,** *1. Duyma ve anlama ile hareket kabiliyetini kaybederek yarı ölü duruma gelmek; kendinden geçmek. 2. argo. Kendinden geçecek kadar sinirlenmek.*|| **komaya sokmak,** *argo. 1. İçinden çıkamayacak kadar güç bir duruma sokmak. 2. Aşırı şekilde dövmek.*

koma³, [Yun. komma] *is. müz.* **1.** Eski Yunanlılarda, eşit olmayan iki ses arasında hissedilebilir en küçük aralık. **2.** Bir tam seslik aralığın bir kesrini oluşturan çok küçük aralık. ⧉ **koma bemolü,** *Türk musikisinde önüne geldiği sesi bir koma yani sesin dokuzda biri oranında pesleştiren dize.*|| **koma diyez,** *Türk musikisinde önüne geldiği sesi bir koma yani dokuzda bir oranında tizleştiren dize.*

koma⁴, [Ar. küme => köme / koma] *{ağız} is.* **1.** Küme; yığın. **2.** Küçük tümsek. **3.** Dik bayır. [DS]

koma⁵, [kuma / koma] *{ağız} is.* Bir erkekle evli olan iki kadından her biri; kuma. [DS]

komak¹, [ḳō-maḳ / ḳōḏ-maḳ قومق] *{eT} gçl. f. [-r]* **1.** Koymak; bırakmak; terk etmek. *{eAT} (aynı)* [ETY] [Gabain] [DK] **2.** *{eAT}* Bir şey oluşturmak; bir şey ortaya koymak; vazetmek. **3.** *{eAT} {OsT}* Salıvermek; serbest bırakmak; izin vermek; müsaade etmek. **4.** *{eAT} {OsT} {ağız}* Alıkoymak; durdurmak; kaçırmamak. [DS] **5.** *{eAT}* Etki etmek; tesir etmek. ⧉ **komak etmek,** *{eAT} "Koymayın, bırakmayın" emrini vermek*

komak², **-ğı** [komak] *{ağız} is.* Delik. [DS]

komalaşmak, [Ar. küme => koma-la-ş-mak] *{ağız} işteş. f. [-ır]* (Koyunlar için) sıcakta birbirinin gölgesine sığınarak serinlemek için toplanmak, kümelenmek. [DS]

komalık, **-ğı** [koma-lık] *(ko'malık) sf.* Koma hâline gelmiş olan. ⧉ **komalık etmek,** *argo. 1. Aşırı derecede sinirlenmesine yol açmak. 2. Döverek kıpırdayamayacak duruma getirmek.*|| **komalık olmak,** *argo. Çok yorulmak; yorgunluk sebebiyle kendinden geçmek.*

koman¹, [? koman] *{ağız} is.* İbrik. [DS]

koman², [? koman] *{ağız} is.* Üç yaşında ve henüz doğurmamış kısrak. [DS]

koman³, [? koman] *{ağız} is.* Umut. [DS]

komandit, [Fr. commandite] *is.* Bir şirket sermayesinin, bazı ortakların ancak koyduğu sermaye oranında sınırlanan kısmı. ⧉ **komandit ortaklık,** *Alacaklarına karşı en az bir sınırlı bir de sınırsız sorumlu bulunması şeklinde tüzel kişiliği olan ticaret ortaklığı; komandit şirket.*|| **komandit şirket,** *tic.* → komandit ortaklık.

komandite, [Fr. commandité] *is.* Komandit ortaklığın sınırsız sorumlu ortağı.

komanditer, [Fr. commanditaire] *is.* **1.** Bir komandit şirkette ancak koymuş olduğu sermaye oranında sorumlu olan ortak; sınırlı sorumlu ortak. **2.** Bir kurum veya kuruluşun sermayesini kiralayan kimse. ⧉ **komanditer ortak,** *Komandit ortaklığın, sınırlı sorumlu ortağı.*

komando, [Afr. komando *(emir)* > Port. > İng. commando *(düzensiz savaşçılar topluluğu)*] *(koma'ndo) is. as.* **1.** Bağımsız olarak çalışan ve baskın, sabotaj, kurtarma vb. özel görevler yapan, az sayıda askerden kurulu vurucu gücü yüksek birlik; çete; akıncı. **2.** Komando birliğinde görev yapan er.

3. *gnşl.* Vurucu kuvvet. ☞ **komando er,** *Askerliğini komando olarak yapan er.*

komar, [Yun. khómaro [Tietze]] *is.* Kuzey Anadolu dağlarında yetişen, iki üç metre kadar boylu, kışın yapraklarını dökmeyen, iri ve mor çiçekli, çiçeklerinin bal özü zehirli (deli bal) olan bir ağaççık; kara ağı, *(Rhododendrum ponticum).*

komat[1], [? komat] *{ağız} ünl.* Haydi! [DS]

komat[2], [Yun. khommári] *{ağız} is.* Ekmek dilimi. [DS]

komat[3], [? komat] *{ağız} is.* Çocuğun beşikten düşmesini önlemek için beşiğe sarılan bir karış eninde bir bağ. [DS]

kombalak, -ğı [komb-ala-k] *{ağız} is.* Takla. [DS] ☞ **kombalak atmak,** *{ağız} Takla atmak.* [DS]

kombelik, -ği [kom+belik] *{ağız} is.* İki bölük örülmüş saç. [DS]

kombi, [Lat. combinare *(ikişerlemek)* > Fr. combie] *is.* Yakıtı düzenli olarak kullanan bir ısınma aracı.

kombina, [Rus. kombinat] *(kombi'na) is.* **1.** Bir dayanışma sergilemek amacıyla birçok sanayi kuruluşunun aynı ekonomik bölge ve tek bir yönetim altında toplanması. **2.** Çeşitli sanayi kuruluşlarından oluşan topluluk.

kombinasyon, [İng. combination *(ikili birleşim)*] *is.* Bir işi başarıya ulaştırmak için alınan önlemler; düzenleme; birleşim.

kombine, [Fr. combiner > combiné] *sf.* **1.** Bir araya gelen veya getirilmiş olan; birleşik; toplu. **2.** *spor.* Birden çok ve farklı niteliklerdeki yarışları içine alan ve derecelendirmenin bu yarışların sonuçlarına göre yapıldığı yarışma.

kombinezon, [Fr. combinaison *(ikili birleşim)*] *is.* **1.** Bir bütün oluşturmak amacıyla birçok elemanı bir araya getirmek, düzenlemek ve ayarlamak işi. **2.** Bu şekilde düzenlenmiş, birleştirilmiş bütün. **3.** Bir işi sonuçlandırmak için alınan önlemler, yapılan işlemler ve hesaplar bütünü. **4.** Omuzlardan bir askı ile tutturulan ve dizlere kadar inen, yakasız, kolsuz, ince kumaştan yapılma kadın iç çamaşırı.

komçamlamak, [kom-(u)ç-a-m-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(u)-yor]* İki eliyle birlikte almak. [DS]

komçik, -ği [? komçik] *{ağız} is.* Fındık, kiraz, vişne vb. meyvelerin birkaç tanesinin bir arada bulunduğu dalcık; çatanak. [DS]

komedi, [Yun. komoidia *(eşek şakası)* > Fr. comédie] *is.* **1.** Güldürmek amacıyla yazılmış manzum veya mensur tiyatro oyunu. **2.** Kişilerin uyumsuzluğunu, olayların ve durumların aksak yönlerini ince nüktelerle ele alıp gülünç hâle getirerek sunan oyun. **3.** Bu türde yazılmış olan tiyatro eserlerinin tümü. **4.** Bu eserlerin oluşturduğu edebî tür. **5.** *mecaz.* Açık olarak ifade edilmeyen, duyguların gizlenmesi ile ortaya konulan kandırmaca hareket; sahte davranış; yapmacık hareket. **6.** İnsanların gülmesine sebep olan olay veya davranış. ☞ **komedi oynamak,** *Aslında hissetmediği hâlde bir kimse hakkında bazı duyguları varmış gibi göstermek.*|| **komedi yazarı,** *Komedi türü tiyatro eserleri veren yazar.*

komedya, [İt. commedia] *(kome'dya) is.* Komedi.

komedyacı, [komedya-cı] *is.* **1.** Tiyatro, televizyon vb. gösteri yerlerinde rol alan güldürü sanatçısı; komik; komedyen. **2.** *sf.* Yalan ve yapmacık söz ve davranışları ile insanları güldüren. **3.** *mecaz.* Kendi çıkarına göre hareket eden; ikiyüzlü; riyakâr.

komedyen, [Fr. comédien] *is.* **1.** Tiyatro, televizyon vb. gösteri yerlerinde rol alan güldürü sanatçısı; komik; komedyen. **2.** *sf.* Yalan ve yapmacık söz ve davranışları ile insanları güldüren. **3.** *mecaz.* Kendi çıkarına göre hareket eden; ikiyüzlü; riyakâr.

komımak, [köm > kom-ï-mak] *{eT} gçl. f. [-r]* **1.** Özlemek. [DLT] **2.** Heyecanlanmak; coşmak. [KB]

komınmak, [köm > kom-ï-mak > kom-ı-n-mak] *{eT} dönşl. f. [-ur]* Coşmak. [DLT]

komışmak, [kōm > kom-ï-mak > kom-ı-ş-mak] *{eT} işteş. f. [-ur]* **1.** (İşe) birlikte koyulmak. [DLT] **2.** *dönşl. f.* İşe neşe ile koyulmak. **3.** (Su için) dalgalanmak. [DLT]

komıtgan, [kōm > kom-ï-mak > kom-ı-t-mak > kom-ıt-ğān] *(komıtğa:n) {eT} dönşl. f.* Her zaman özleten; her zaman coşturan. [DLT]

komıtmak, [köm > kom-ï-mak > kom-ı-t-mak] *{eT} gçl. f. [-ur]* Coşturmak; heyecana getirmek. [DLT] [KB]

komi, [Fr. commis] *is.* **1.** İş yerlerinde ve otel gibi yerlerde ayak işlerine bakan kişi; müstahdem. **2.** Lokantalarda garson yamağı. **3.** *dnz.* Bir gemide yiyecek işlerini yürütmekle görevli kimse.

komik, -ği [Yun. komikos *(kaba eğlence)* > Fr. comique] *sf.* **1.** Güldürücü; şakacı. **2.** Gülme duygusu uyandıran; gülünç. **3.** Soytarı. ☞ **komiğe çıkmak,** *Komik rolü yapmak.*

komikişehir, [Fr. comique + Ar. şehr => komik-i şehir] *is.* Tuluat tiyatrolarında başarısı ve üstünlüğü çevrede kabul görmüş olan oyuncuya eski esnaf geleneklerine uyarak özel bir törenle verilen unvan.

komikleşme, [komik-le-ş-me] *is.* Gülünç durum alma; gülünçleşme.

komikleşmek, [komik-le-ş-mek] *gçsz. f. [-ir]* Gülünç durum almak; gülünçleşmek.

komiklik, -ği [komik-lik] *is.* **1.** Komik olma durumu; güldürücü olma hali. **2.** Komiğin yaptığı iş. **3.** Komedinin ve komedi türlerinin ayırt edici özelliği. **4.** Güldürücü davranış. **5.** Gülünç durum. ☞ **komiklik yapmak,** *Komik kimseye yakışır davranışlarda bulunmak; güldürmek.*

kominform, [Rus. **kom**münistiçeskaya **inform**atsiya] *is. kısalt.* Haber alma örgütü.

komiser, [Lat. commissarius *(görevli)* > Fr. commis-

saire] *is.* **1.** Güvenlik kuruluşu dereceleri içinde, polis enstitüsünü ve yüksek kısmını başarı ile tamamlamış üniformalı veya sivil memur. **2.** Şirket, kooperatif veya dernek toplantılarını hükümet adına denetleyen görevli. **3.** Spor karşılaşmalarında yönetmeliklere uyulmasını sağlayan kişi; saha komiseri.

komiserlik, -ği [komiser-lik] *is.* **1.** Komiser olma durumu. **2.** Komiserin işi veya görevi. **3.** Komiserin makamı. **4.** Komiserin rütbesi.

komisyon, [Fr. commission] *is.* **1.** Bir üst kurulca konuyu veya teklifi incelemek, görüş bildirmek, bir hizmeti yerine getirmekle görevlendirilmiş kişiler topluluğu; kurul; encümen; komite; yarkurul. **2.** Bir aracılık işinden belirli bir orana göre alınan ücret; simsariye; simsarlık. **3.** Gecikmiş bir işi, nüfuzunu kullanarak sonuçlandıran kişiye verilen armağan niteliğindeki para veya başka şey.

komisyoncu, [komisyon-cu] *is. huk.* **1.** Alım satım veya taşıma işlerinde aracılık yapan, müvekkili adına iş yapan kimse; simsar. **2.** *gnşl.* Emlak ve oto alım satımında aracılık yapan tellal.

komisyonculuk, -ğu [komisyon-cu-luk] *is.* Komisyoncunun yaptığı iş; simsarlık.

komita, [Slav. komita > Fr. / Lat. comitatus] *(komi'ta) is.* Siyasî bir amacı gerçekleştirmek amacıyla silahlı eylemde bulunan gizli kuruluş.

komitacı, [komita-cı] *is.* Siyasi bir amacı gerçekleştirmek amacıyla silahlı eylemde bulunan gizli örgüt üyesi.

komitacılık, -ğı [komita-cı-lık] *is.* **1.** Komitacı olma durumu. **2.** Komitacıya özgü davranış. **3.** Gizli örgütlenmeyi veya silahlı mücadeleyi temel alan örgütlenme biçimi.

komite, [Lat. komitatus *(maiyet)* > Fr. comité] *(komi'te) is.* Bir tasarıyı, bir teklifi incelemek üzere bir üst kurul veya makam tarafından görevlendirilmiş kişiler topluluğu; kurul.

komlamak, [kom-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(u)-yor]* **1.** Mısır koçanlarını sopa ile döverek mısır tanelerini koçanından ayırmak. **2.** (Sığır, koyun gibi hayvanlar için) bir şeyden ürkerek bir araya toplanmak. [DS]

kommak, [kōm > kom-mak] *{eT} gçsz. f.* (Su vb. için) dalgalanmak. [DLT]

komodin, [Lat. commodus *(ölçülü)* > İt. comodine] *is.* Yatağın baş tarafına konulan çekmeceli küçük dolap; komot.

komodor, [İng. commodore] *is. dnz.* **1.** Bir kuruluşa bağlı yolcu gemilerinin en kıdemli kaptanı. **2.** Yat kulübü başkanı. **3.** Türk Deniz Kuvvetlerinde bir filotillanın sevk ve idaresiyle görevli amiral yetkisi taşıyan üst rütbeli deniz subayı.

komot, -du [Fr. commode] *is.* Küçük çekmeceli dolap; komodin.

kompakt, [Lat. compactus *(sıkıştırılmış)* > Fr. compacte] *sf.* Sıkıştırılmış; yoğunlaştırılmış. ☞ **kompakt disk,** *bsy. Hiçbir iz taşımayan ve klasik ses plağından farklı olarak sayısal sistemde doldurulmuş, dakikada 500 devir yapabilen yoğun kayıtlı, 12 cm. çapında sayısal plak; yoğun teker;* CD; YT.

komparatör, [Fr. comparateur] *is.* İki işareti karşılaştıran, farklarını değerlendiren, var olan sapmayı ortaya çıkarmak için örnek büyüklük ile karşılaştıran alet; karşılaştırıcı.

kompartıman, [Fr. compartiment] *is.* Yolcu trenlerinde, ayrı kapıları olan, yolcuların oturması için kanepeleri, fileleri bulunan vagon bölmesi.

kompas, [Fr. compas] *is.* Bir vida, saç vb. gibi küçük şeylerin kalınlıklarını ölçmeye yarayan hassas ölçü aleti. **2.** *dnz.* Gemici pusulası.

kompenant, [Lat. componere *(birleştirmek)* > Alm. kompenant] *is.* Bileşen.

komper, [Bul. krumpir] *{ağız} is.* Patates. [DS]

kompetan, [Fr. compétan *(gücü yeterli)*] *is.* Bir işi iyi bilen, bir şey hakkında yerinde karar verebilen kimse; becerikli; uzman; yetkili.

kompetitif, [Fr. compétitif] *is. tic.* Daha çok satıp kâr etmek için ticarette üstünlük sağlama; yarışımcı; rekabetçi.

kompilasyon, [Lat. compilare *(yağmalamak)* > Fr. compilation] *is.* **1.** Derleyip toparlama. **2.** Derme çatma yapılan iş. **3.** Yazarın kendi eseri olmayan kaynaklardan, kitaplardan çalma yoluyla meydana getirdiği kitap.

komple, [Lat. complere *(doldurmak)* > Fr. complet] *sf.* **1.** Dolu; dolmuş. **2.** Gerekli her şeyi tam olan; eksiksiz. **3.** Aynı kumaş vb. maddeden yapılmış olan; takım. **4.** *mecaz.* Aranan bütün nitelikleri kendisinde toplayan. ☞ **komple kilit,** *Bir işlemle mobilyanın bütün çekmece ve kapaklarını aynı anda kilitleyen sistem.*

kompleks, [Lat. complexus *(iç içe geçmiş)* > Fr. coplexe] *sf.* **1.** Birçok kısım veya ögeden meydana gelmiş, karmaşık. **2.** Hemen kavranamayan; karmaşık olan. **3.** *is.* Aynı ekonomik etkinliğe açık üretim zincirinin çeşitli kademelerini içine alan sanayi kuruluşu. **4.** *psikol.* Davranışların temelinde yer alan, birbiriyle ilgili bir takım bilinçli ve bilinç dışı düşünce ve duygu; karmaşa; ruh karmaşası. **5.** *kim.* karmaşık yapıdaki bileşik. ☞ **kompleks sayı,** *Ondalık kesir dışında düzenlenmiş sayı; karmaşık sayı. "2 gün 5 saat 10 dakika 7 saniye."*

kompleksli, [kompleks-li] *sf.* Aşağılık duygusuna sahip olan; kompleksten kaynaklanan anormal davranışlara sahip olan; kompleksleri olan.

komplekssiz, [kompleks-siz] *sf.* Kompleksi olmayan.

komplikasyon, [Fr. complication] *is.* **1.** Karışık hâle gelme; karmaşık bir durum alma. **2.** *tıp.* Bir hastalığın tedavisi sırasında, bu hastalıkla doğrudan ilgi-

si olmayan bir başka hastalığın ortaya çıkması; ihtilat; yan etki.

komplike, [Lat. complicare *(ip bükmek)* > Fr. compliqué] *sf.* Kendisini meydana getiren ögelerin veya yapılan işlemlerin çokluğu ve çeşitliliği yüzünden anlaşılması ya da yapılması zor olan; karmaşık; zor.

kompliman, [Lat. complere *(doldurmak)* > İsp. cumplir con alguien *(gerekeni yapmak)* > Fr. compliment] *is.* **1.** Bayanlara söylenen zarif övgülü söz. **2.** Kişinin hoşuna giden, gönül okşayıcı söz; iltifat. **3.** Koltuklama; pohpohlama. ☞ **kompliman yapmak,** *Birine karşı hoşuna gidecek sözler söylemek; övücü ve gönül okşayıcı şeyler söylemek; pohpohlamak; iltifat etmek; koltuklamak.*

komplo, [Fr. complot] *(l ince söylenir) is.* **1.** Bir kimse veya kuruma karşı gizlice kurulan düzen; küçük entrika. **2.** Toplu ve gizli olarak yürütülen herhangi bir plan. **3.** Tuzak. **4.** *huk.* İki ve daha çok kişi arasında devletin iç güvenliğine karşı alınan suç işleme kararı. ☞ **komplo hazırlamak,** *Bir kimseyi kötü duruma düşürmek için düzen kurmak; aleyhte bulunmak.*|| **komplo kurmak,** *Bir kimse veya kuruma karşı zarar vermek amacıyla gizlice ve toplu olarak düzen kurmak.*

komplocu, [komplo-cu] *is.* Komplo kuran kimse.

komposto, [İt. composta] *(kompo'sto) is.* **1.** Şeker şurubu içinde kaynatılmış meyve. **2.** *tarım.* Kireç ve kireçli maddelerle organik artıkların karıştırılması ile elde edilen gübre.

kompostoluk, -ğu [komposto-luk] *is.* **1.** Komposto veya meyve servisi yapmakta kullanılan yüksek ayaklı tabak. **2.** *sf.* (Meyve için) komposto yapmaya elverişli.

kompoze, [Fr. composé] *sf.* Bir bütün oluşturacak biçimde ögeleri bir araya getirilmiş; bileşik. ☞ **kompoze gübre,** *Verim artırıcı üç elementi içeren yapay gübre.*

kompozisyon, [Fr. composition] *is.* **1.** Çeşitli parçaları uygun biçimde bir araya getirerek güzel ve etkili bir bütün meydana getirme işi. **2.** Bu şekilde meydana getirilmiş biçim; bir bütünü oluşturan parçaların dengeli düzeni. **3.** Okullarda, öğrencilerin düşüncelerini düzgün ve etkili biçimde yazılı veya sözlü olarak anlatmalarını uygulamalı olarak öğreten ders; bu ders ile ilgili yazılı çalışma; tahrir; kitabet. **4.** *müz.* Beste. **5.** *res.* Tablolarda manzara, natürmort vb. görünümlerin sanatçının tasarladığı evrensel düzene göre hesaplı bir biçimde bir araya getiriliş düzeni.

kompozit, [Fr. composite] *sf.* (Fotoğraf için) görüntü çakışmasını sağlamak için birçok eş klişeler yardımıyla aynı kâğıt üzerine birkaç kere poz vermekle elde edilen.

kompozitör, [Fr. compositeure] *is.* Besteci.

komprador, [Port. comprador] *is.* **1.** Satın alan kimse; alıcı. **2.** Eskiden Latin Amerika ülkelerinde, yabancılarla her türlü ilişkisi yasaklanmış halk ile sömürge şirketleri arasındaki ticarete zorunlu olarak aracılık eden yerli tüccar. **3.** *gnşl.* Yabancılarla iş birliği yapan kimse; iş birlikçi. **4.** Aracı. **5.** *sf. mecaz.* (Aşağılama ifadesi olarak) emeğinden ziyade mal varlığı ve nüfuzu sayesinde geçinen kimse. **6.** Kompradorlarla ilgili.

kompres, [Lat. comprimere *(sıkmak)* > Fr. compresse] *sf.* **1.** Sıkıştırılmış. **2.** *is. tıp.* Ezikleri dış etkilerden korumak ya da yaraları pansuman yapmakta kullanılan, mikroptan arındırılmış birkaç kat bez.

kompresimetre, [Fr. compressimètre] *(kompressime'tre) is.* Binaların temellerini taşıyacak olan toprağın direncini ölçmeye yarar alet.

kompresör, [Fr. compresseur] *is.* **1.** Havayı veya bir akışkanı istenilen basınçta sıkıştırmaya yarayan makine; sıkıştırıcı. **2.** Yol yapımlarında yere serilen çakıl ve diğer malzemeleri sarsıntılı bir ağırlıkla sıkıştırıp zemini sertleştiren makine; silindir.

komprime, [Fr. comprimé] *is.* **1.** Hastalığın tedavisi için gerekli olan maddeler küçük topaklar halinde sıkıştırılarak üretilmiş ve bir defada alınabilecek katı ilaç; tablet. ☞ **komprime barut,** *Ekseni boyunca boşluk bulunan fişek biçiminde sıkıştırılmış kara barut.*|| **komprime bilgi,** *Derinliğine değil de yüzeysel ve kalıplaşmış bilgi.*

kompüter, [Lat. computare *(hesaplamak)* > İng. computer] *is.* **1.** Bir hafıza ünitesiyle donatılmış sayısal hesap makinesi. **2.** Çok sayıda aritmetiksel veya mantıksal işlemlerden oluşan bir işi, önceden verilmiş bir program çerçevesinde kısa sürede yapıp sonuçlandıran elektronik araç; elektronik beyin; bilgisayar.

komsa, [? komsa] *{ağız} is.* Bilgiçlik taslayan kadın.

komsilamak, [komsi-la-mak ?] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(i) -yor]* Birinin arkasından konuşmak. [DS]

komsoluk, [komsoluk] *{eT} is.* Erzak deposu; ambar. [EUTS]

komsomol, [Rus. vsesoyuznız leninsky **kom**munistiçesky **so**yuz **mol**odyoji] *is. kısalt.* Komünist Leninist Gençlik Birliği; Sovyet komünist gençlik kuruluşu.

komsu, [kom-su] *{ağız} sf.* **1.** İki yüzlü; dalkavuk. **2.** Söz getirip götüren; boşboğaz. **3.** Süslü; şık. [DS]

komsulamak, [kom-su-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(u) -yor]* İki yüzlülük etmek; dalkavukluk etmek. [DS]

komşu, [konuş-mak > konuş-ı > koñşu > komşu] *is.* **1.** Bitişik konutlarda ya da birbirine yakın yerlerde oturan kimselerin birbirine göre aldıkları durum. **2.** Bu türden kişilerin konutları. **3.** *sf.* Yakında olan; sınır ortaklığı olan; bitişik; mücavir. **4.** *sf.* (İnsanlar için) birbirine yakın veya bitişik oturan. **5.** *sf.* (Bina

için) bitişik veya yakın. **6.** *sf.* (Ülke, şehir, köy, tarla, bahçe, arazi vb. için) sınır ortaklığı bulunan. ⊡ **komşu açı,** *Köşeleri ve birer kenarı ortak olan ve bu ortak kenarın her iki yanında yer alan açılardan her biri.*|| **komşu hakkı,** *Komşuların birbirlerinden bekledikleri insanî ilişkilerin tümü.*|| **komşu hatırı,** *Komşular arasında gözetilen saygı ve sevgi.*|| **komşu kapısı,** *(Yer için) birbirine çok yakın olan.*|| (bir yeri) **komşu kapısına çevirmek,** *Yakın olmadığı hâlde oraya sık sık gidip gelmek.*

komşugezen, [komşu+gez-en] *{ağız} is.* Evde küçük alanlarda yetişen ve her tarafa kol atarak uzayan bir süs bitkisi. [DS]

komşuluk, -ğu [komşu-luk] *is.* **1.** Komşu olma durumu; komşuların birbirlerine göre durumu. **2.** Komşular arasında kurulan iyi ilişki; komşuluk ilişkisi. ⊡ **komşuluk etmek,** (*Komşu olanlar için) gidip gelme, görüşme, yardımlaşma gibi iyi ilişkilerde bulunmak.*|| **komşuluk hukuku,** *huk. Komşu taşınmaz malların malikleri arasındaki ilişkileri düzenleyen hukuk kurallarının tümü.*|| **komşuluk yapmak,** (*Komşu olanlar için) gidip gelme, görüşme, yardımlaşma gibi iyi ilişkilerde bulunmak.*

komşuy, [Çin. ? => komşuy] *{eT} is.* → kumşuy. [DTL]

komturmak, [köm-mak > kom-tur-mak / kum-tur-mak] *{eT} gçsz. f.* Dalgalandırmak. [DLT]

komu, [kom-u] *{ağız} sf.* Yaşlı; ihtiyar; koca. [DS]

komuk[1], [kom-mak > kom-uk] *{eT} is.* **1.** At gübresi. **2.** Çamurlu su birikintisi. [DLT]

komuk[2], **-ğu** [kom-uk] *{ağız} is.* Topuk kemiği. [DS]

komuk[3], **-ğu** [Fr. comique] *{ağız} sf.* Geveze. [DS]

komuklamak, [kom-uk > komuk-lā-mak] *(komukla:mak) {eT} gçsz. f. [-ur]* **1.** Pislemek; terslemek. [DLT] **2.** Kumuk boyuna nispet etmek. [DLT]

komursga, [komurs-ğā] *{eT} {ağız} is.* Karınca. [ETY] [DS]

komut, [kom-ut] *is.* **1.** Bir asker, öğrenci veya izci birliğinin içinde bulundukları durumdan istenen bir başka duruma geçmeleri için verilen özel buyruk; emir; kumanda. **2.** *bsy.* Bilgisayarda yürütülecek olan temel bir eylem veya işlemi bildiren sayısal bilgi; bilgisayarı kullanmak için verilen işaret. ⊡ **komut vermek,** *Bir eylemin veya işin nasıl yapılacağını çeşitli araçlarla bildirmek; buyurmak.*

komuta, [kom-ut-a] *(komu'ta) is.* **1.** *as.* Bir askerî birliği ve o birlikle ilgili işleri yönetme işi ve yetkisi; kumanda. **2.** *gnşl.* Yönetim; idare. ⊡ **komuta etmek,** *(Bir askerî birliği) çekip çevirmek ve yönetmek; kumanda etmek.*|| **komuta kontrol aracı,** *Bir askerî harekât sırasında birliklerin sevk ve idaresinde kullanılan ve çeşitli haberleşme aygıtlarıyla donatılmış araç.*|| **komuta kontrol merkezi,** *Bir askerî harekât veya operasyonun sevk ve idaresinin yapıldığı komutanlık merkezi.*

komutan, [*eT.* komıt-mak > kom-ut-an *(1935)*] *is.* Bir askerî birliği yönetmekle görevlendirilen, o birlikteki en üst rütbeli subay; kumandan.

komutanlık, -ğı [kom-ut-an-lık] *is.* **1.** Komutanın görevi ve yetkisi; kumandanlık. **2.** Komutanın görev yaptığı yer ve kendisine bağlı birimlerin bütünü; komutanın makamı; kumandanlık.

komutmak, [kōm >kom-ü-mak >kom-ü-t-mak] *{eT} gçl. f. [-ur]* **1.** Coşturmak; heyecana getirmek. [DLT] [KB] **2.** *{ağız}* Harekete getirmek. [DS]

komün, [Lat. commune *(kamuya ilişkin)* > Fr. commune] *is. sosy.* **1.** İş bölümü ve sosyal sınıfların ortaya çıkmasından önce görülen, üretim araçlarının ortak mülkiyetine dayalı, işlerin ortaklaşa görüldüğü ve herkesin ihtiyaçlarının tek elden karşılandığı, bir sosyal gelişme aşaması; ortak yaşama. **2.** Fransa'da belediye başkanı ve belediye meclisi tarafından yönetilen, merkezden bağımsız, tüzel kişiliğe sahip yönetim birimi ve toprak ortaklığı. **3.** Bazı ülkelerde görülen temel yönetim birimi. **4.** Aynı kentte yaşayan ve kendilerine özerklik tanıyan bazı ayrıcalıklardan yararlanan şehirli halk topluluğu. **5.** Soylular sınıfının karşıtı olarak halk ve burjuvazi.

komünikasyon, [Lat. communicare *(imeceleşmek)* > Fr. communication] *is.* Duygu, düşünce ve isteklerin her türlü araç ile başkalarına iletilme işi; haberleşme; bildirişim; iletişim.

komünike, [Fr. communiqué] *is.* Resmî bildiri; resmî tebliğ.

komünist, [Fr. communiste] *sf.* **1.** Komünizmle ilgili; komünizme ait. **2.** *is.* Komünizmden yana olan kimse.

komünistleşme, [komünist-le-ş-me] *is.* Komünist olma; komünizmi benimseme eylemi.

komünistleşmek, [komünist-le-ş-mek] *gçsz. f. [-ir]* Komünist fikirleri ve ideali benimsemek; komünist olmak.

komünistleştirme, [komünist-le-ş-tir-me] *is.* Komünizmi benimsetme; komünist fikir ve idealleri yayma eylemi.

komünistleştirmek, [komünist-le-ş-tir-mek] *gçl. f. [-ir]* **1.** Komünizmi benimsetmek; komünist olmasını sağlamak; komünizmi yaymak. **2.** Bir ülkeye komünist rejimin yerleşmesini sağlamak.

komünistlik, -ği [komünist-lik] *is.* **1.** Komünist olma durumu. **2.** Komünizm.

komünizm, [Fr. communisme] *is.* **1.** Özel mülkiyeti yok sayarak bütün üretim araçlarının ortak kılınmasını, tüketim maddelerinin kişinin ihtiyacına göre paylaştırılmasını ve sosyal sınıfların ortadan kaldırılarak tek bir emekçi sınıfa dönüştürülmesini savunan ekonomik ve siyasal düzen; komünistlik. **2.** Böyle bir düzenin kurulmasını savunan siyasi, ekonomik ve toplusal öğreti. **3.** Komünist ülke,

parti ve komünizmi benimsemiş kimselerin tümü; komünist doktrin taraftarlarının tümü.

komütasyon, [Fr. comutation] *is.* **1.** Bir iletkenler kümesinin bağlantısını başka bir kümeye aktarma. **2.** Trafik akışını düzenlemek için kurulan sinyalizasyonun açılma ve kapanma sürelerini isteğe göre ayarlama; anahtarlama.

komütatör, [Lat. commutare *(başkasıyla değiştirmek)* > Fr. commutateur] *is. elkt.* Bir veya daha çok elektrik devresinin bağlantısını sırayla değiştirmeye yarayan aygıt; anahtar.

kon[1], [kōn / kodun] *(ko:n) {eT} is. anat.* **1.** Koyun; göğüs; bağır. [DLT] [KB] **2.** *{ağız}* Koyun, keçi gübresi. [DS]

kon[2], [köñ] *(ko:ñ) {eT} is.* Koyun. [DLT] [Gabain]

kon[3], [kon] *{ağız} is.* **1.** Konut. **2.** Çadır. **3.** Dağ kemeri; dağ beli. [DS] ⊡ **kon kaşları asmak,** *{ağız} is. Dargınlık belirtisi olarak surat asmak.* [DS]

kon[4], [kon] *{ağız} is.* **1.** Soba. **2.** Tezgâh. [DS] ⊡ **kon kon oyunu,** *{ağız} Tahta üzerine para konarak oynanan bir oyun.* [DS]

kona, [kona] *{ağız} is.* **1.** Hamur tahtası; sofra. **2.** İki elle kavranabilecek kadar olan ot ya da çalı çırpı bağlamı. [DS]

konaç, -cı [kon-aç] *{ağız} is.* Leylek yuvası. [DS]

konağ, [konak] *{ağız} is.* Konuk; misafir. [DS]

konağlamak, [konak-la-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Konuk olmak. [DS]

konak[1], [*eT.* * ḳalıñuḳ / ḳalñuḳ > ḳoñaḳ / ḳoñraḳ قوكاق / قوكرق] *{ağız} is.* **1.** *{eAT} {OsT}* Başta saç diplerinde oluşan kepek. **2.** Küçük bebeklerin başlarındaki kepek tabakası. **3.** Ölmüş bit kabuğu. **4.** Cilt üzerinde kalan çıban veya çiçek hastalığı izi. **5.** Yaraların sert kabuğu. **6.** Koyunların yün ve yapağıları arasında kalan kir ve yün topakları. **7.** Afyon sakızı içine karışmış bulunan kozalak kabuğu. **8.** Mısır içinde bulunan kepek ve kabuk. [DS]

konak[2], **-ğı** [ḳon-maḳ > ḳon-aḳ قوناق] *is.* **1.** Büyük ve gösterişli ev. **2.** *{ağız}* İki katlı köy evi. [DS] **3.** Hükümet işlerinin görüldüğü, devlete ait çeşitli dairelerin topluca bulunduğu bina; hükümet dairesi. **4.** *as.* Kıtaların geçici olarak barındırılması için kurulan çadır, kulübe vb. kapalı barınaklar grubu. ⊡ **konak gibi,** *Konağa yakın büyük ve gösterişli ev.*|| **konak halkı,** *Bir konakta yaşayan aile üyeleri ile bu konağın işlerine bakan hizmetçilerin tümü.*|| **konak yavrusu,** *Konağa benzeyen büyükçe ev; küçük konak.*

konak[3], **-ğı** [kon-mak > kon-ak] *{eT} {eAT} {OsT} {ağız} is.* Misafir; konuk. [DS] ⊡ **konak çekmek,** *{ağız} Köy imamlarına veya köye yatılı gelmiş olan misafirlere sıra ile birer gün yemek vermek.* [DS]|| **konak sahibi,** *{ağız} Sürekli konuk ağırlayan kimse.* [DS]|| **konak salmak,** *{OsT} Köy odasına gelen konuk için bir eve yemek gönderme görevi yüklemek.*

konak[4], **-ğı** [kon-mak > kon-ak] *{ağız} is.* **1.** Araba veya hayvanla yapılan yolculukta geceyi geçirmek için kalınan yer; konuk olunan yer; menzil; misafirhane; durak. *{eAT} {OsT} (aynı)* **2.** *biy.* Bir asalağın hayatının tümünü veya bir bölümünü üzerinde veya içinde geçirdiği, korunduğu, besinini sağlamak için zarar verdiği bitki veya hayvan; konakçı. **3.** Hayvan ve araba ile yapılan yolculukta bir günde alınan yol; bir günlük uzaklık; iki konak arasındaki uzaklık. **4.** *{OsT}* Bir konaklık uzaklık. ⊡ **konak etmek,** *1. Geceyi bir yerde geçirmek; gecelemek. 2. Yolculuk sırasında bir yerde durmak.*|| **konak göstermek,** *Yolcuya veya misafire yatacağı yeri göstermek.*|| **konak idinmek,** *{eAT} Konaklama yeri seçmek.* || **konak vermek,** *Bir yerde konaklamak için yolculuğa ara vermek; konaklamak.*|| **konak yeri,** *as. Konaklamak üzere çadır, baraka veya geçici binaların kurulduğu yer.*

konak[5], [konak / konok] *{eT} is.* **1.** Bir tür kaba darı. [DLT] [EUTS] [Gabain] **2.** Çavdar. [DLT] ⊡ **Konak başı sedregi yeg.** *{eT} Çavdar başının seyreği iyidir.*|| **konak méni,** *{eT} Darı unu.* [EUTS]

konak[6], [ḳonaḳ قونق] *{eAT} {OsT} is.* Gözbebeğinde aklık; katarakt.

konakçı, [ḳon-aḳ-çı قونقجى] *is.* **1.** Toplu yapılan yolculuklarda gidilecek yere önceden varıp yolcuların kalacakları yeri sağlamakla görevli kimse. **2.** Konuğa yer hazırlayan kimse. **3.** *as.* Bir askerî harekâtta birliklerin kalacakları yeri seçmekle görevli kimse. **4.** İmparatorluk döneminde padişah sefere çıktığında, padişahın otağını, tuğlarını nakletmek ve otağın kurulacağı yeri hazırlamakla görevli subay. **5.** *biy.* Bir asalağın hayatının tümünü veya bir bölümünü üzerinde veya içinde geçirdiği, korunduğu, besinini sağlamak için zarar verdiği bitki veya hayvan; konak. **6.** *{ağız}* Otelci. [DS] **7.** *{eAT}* Konak yeri hazırlamak için önden giden kimse.

konaklama, [kon-ak-la-ma] *is.* Konaklamak işi. ⊡ **konaklama tesisleri,** *Turizme yönelik olarak yolcuların veya turistlerin konaklamalarını sağlamak amacıyla yapılmış, otel, motel, pansiyon gibi yerler ile kaplıca, ılıca, içmece gibi sağlık kuruluşlarında insan ihtiyaçlarını içine alan hizmet kuruluşlarının tümü.*

konaklamak[1], [ḳon-aḳ-la-maḳ قوناقلامق] *gçsz. f. [-r] [-l(ı)-yor]* **1.** Yolculuk sırasında bir yerde durup geceyi geçirmek. **2.** *as.* (Askerî birlik için) geçici olarak bir yerleşim biriminde kalmak. **3.** *{eAT} gçl. f.* Konuk etmek; ağırlamak.

konaklamak[2], [konak > konak-lā-mak] *(konakla:-mak) {eT} gçl. f. [-r]* Darı yemek. [DLT]

konaklanmak, [ḳoñaḳ-la-n-maḳ قوكاقلنمق] *{eAT} {a-*

ğız} dönşl. f. [-ur] (Saç için) kepeklenmek. [DS]

konaklık[1], **-ğı** [kon-ak-lık] *sf.* **1.** (Yer için) konaklamaya uygun; konaklanabilecek durumda olan; konaklamaya elverişli. **2.** (Uzaklık için) belirtilen sayı kadar günde gidilebilecek olan.

konaklık[2], **-ğı** [kon-ak-lık] *{ağız} is.* **1.** Yemekli çağrı; şölen; ziyafet. **2.** Kadınların gece yatısına kalarak yaptıkları konukluk. [DS]

konalga, [ḳon-al-ga قونالغه] *{OsT} {ağız} is.* Göçerlerin veya yolculuk sırasında yolcuların konakladıkları sulak ve çayırlık yer; konak yeri; konaklama yeri; durak. [DS]

konalmak, [kon-al-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* Övünmek; böbürlenmek; kurumlanmak. [DS]

konan[1], [kon-an] *{ağız} is.* Henüz doğurmamış, üç dört yaşındaki kısrak. [DS]

konan[2], [kon-an] *{ağız} is.* Konuk; misafir. [DS]

konanka, [konar-ga / konal-ga ?] *{ağız} is.* Bayramlarda köye misafir olarak gelenlere verilen yemek; bayram yemeği. [DS]

konarga, [kon-ar-ga] *{ağız} is.* **1.** Tavukların tünedikleri sırık veya duvara çakılı kazık. **2.** Konaklama yeri; konalga. [DS]

konargöçer, [kon-ar+göç-er] *is.* **1.** Bir yere yerleşmemiş, sürekli olarak yer değiştiren kabile veya aşiret. **2.** Anadolu'da mevsimlik olarak yazlık ve kışlık olmak üzere yer değiştiren, hayvanlarını mevsimin gerektirdiği coğrafyaya götürerek otlatan, yurt adını verdikleri çadırlarda barınan kimselere verilen isim; göçerkonar; göçebe. ⊡ **konargöçer evli,** *{eAT} Göçebe.*

konas, [? konas] *{ağız} is.* Çoban köpeği ile av köpeğinin çiftleşmesinden doğan melez köpek. [DS]

konaşı, [kōn-mak > kon-uş-mak *(yerleşmek)* > kon-(u)ş-ï] *{eT} is.* Komşu. [Gabain]

konat, [kön-mak > kon-at / konot] *is.* **1.** *{eT}* Birbirine yanaşan, toplanan insan kümesi. [DLT] **2.** Bayramlarda köylere konuk olarak gidenlere verilen yemek; bayram yemeği.

konatmak, [kōn-mak > kon-at-mak] *{eT} gçl. f. [-ur]* Kondurmak; oturtmak. [DLT]

konayla, [konar-ga / konal-ga] *{ağız} is.* Konuk ağırlama yeri. [DS]

konca, [Far. gunçe *(top etme)* / gonce / konca] *is.* Tam açılmamış, açılmak üzere olan çiçek; gonca.

koncalıs, [Yun. khalikhantsaros *(kötü bir cin)*] *{ağız} is.* **1.** Hortlak. **2.** Namazı kılınmayan kimse. [DS]

koncı, [? koncı] *{ağız} is.* **1.** Kendirin sapları. **2.** Yarılamayan çıra kütüğü. [DS]

koncik, -ği [koyun *(kucak)* > koyun-cuk > konçuk > koncik] *{ağız} is.* **1.** Cep; ön cep; yelek cebi. **2.** Cüppe. **3.** Sobaya sığacak boyda kısa odun. [DS]

koncuk, -ğu [Altay. konç => konc-uk] *{ağız} is.* Pantolon. [DS]

konculus, [Yun. kalikantsaros *(kötü bir cin)*] *{ağız} is.* Elli ikilik oyun kâğıdından altmış altı oyununun kâğıtları çıktıktan sonra kalan kâğıtlar. [DS]

konç, -cu [Altay. ḳonç قونچ] *is.* **1.** Ayağa giyilen çorap, çizme, çarık gibi şeylerin ayak bileklerinden baldıra kadar olan kısmı. *{eAT} {OsT} (aynı)* **2.** *spor.* Eskrimde eldivenlere takılan deri kolluk. **3.** Diz kapağı ile ayak bileği arasını tutan sporcu giyeceği.

konçerto, [Lat. concertare *(çarpışmak)* > İt. concerto] *(konçe'rto) is.* Bir solo çalgı veya orkestra için bestelenmiş müzik eseri.

konçertocu, [konçerto-cu] *is.* Solo olarak konçerto sunan müzikçi; konçerto solocusu.

konçina, [İt. concina / Yun. kontsina] *is.* İskambil kâğıtlarında ikiliden altılıya kadar olan kâğıtlara verilen genel ad.

konçlu, [konç-lu] *sf.* **1.** (Çizme, çorap, çarık vb. için) koncu bulunan; koncu olan. **2.** (Belirtilen nitelikte) koncu bulunan.

konçsuz, [konç-suz] *sf.* **1.** (Çizme, çorap, çarık vb. için) koncu olmayan. **2.** Konç kısmı kısa olan.

konçuk, -ğu [koyun *(kucak)* > koyun-cuk > konçuk] *{ağız} is.* Cep; yelek cebi; ön cep. [DS]

konçuy, [Çin. ḳung-çu / ḳun-çiou *(imparator kızı)*] *{eT} is.* Prenses. [ETY]

kond, [*eAT.* kunt *(sağlam)*] *{ağız} is.* Koyun bacağından çıkan, hiç aşınmamış taze aşık kemiği. [DS]

kondak, -ğı [kond-ak] *{ağız} is.* Toprak üzerindeki çukurlar. [DS]

kondansatör, [Lat. condasare *(yoğunlaştırma)* > Fr. condansateur] *is.* Elektrik salınım devrelerini ayarlamak, bir havaî hattı atmosfer elektriğinden kaynaklanan yüksek frekanslı akımlardan korunmak vb. amaçlarla kullanılan, iki iletken arasına bir yalıtkan levha konulmak suretiyle meydana getirilen elektrik sığa düzeneği.

kondansör, [Fr. condaseur] *is. fiz.* **1.** Buharlı ısı makinelerinde, buharı silindir veya tribünden geçtikten sonra yoğunlaştırmaya yarayan aygıt; yoğunlaştırıcı. **2.** *fot.* Bir çerçeveye dışbükey yanları içe gelecek şekilde yerleştirilmiş iki düzlem-dışbükey mercekten meydana gelmiş optik düzenek. **3.** Mikroskopta incelenecek cismi aydınlatmaya yarar ters çevrilmiş bir objektife benzeyen optik sistem.

kondek, -ği [? kondek] *{ağız} is.* Kısa saplı sopa. [DS]

kondenseleşme, [kondense-le-ş-me] *is.* Yapay reçinenin oluşumunu sağlayan kimyasal tepkime.

kondıgu, [kon-dī-mak > kondī-gū] *(kondı:ğu:) {eT} is.* **1.** Harman döveni. [DLT] **2.** Bileği taşı. [Clauson]

kondımak, [kon-dī-mak] *(kondı:mak) {eT} gçl. f. [-ır]* Bilemek; parlatmak. [DLT]

kondil, [Ar. ḳındīl] *{ağız} is.* Fenerlerin gaz konan ve ışık veren bölümü. [DS]

kondilik, -ği [? kondilik] *{ağız} is.* Küçük iskemle. [DS]

kondisyon, [Lat. condicio *(anlaşmanın hükümleri)* > Fr. condition] *is. spor.* Bir sporcunun fiziksel ve ruhsal yönden genel durumu; verimlilik; erk; form. **kondisyon aleti,** *Vücut sağlığını korumak için kullanılan bisiklet, koşu bandı vb. araçlar.*|| **kondisyon bisikleti,** *Vücut sağlığını korumak için kullanılan tekerleksiz, pedallı ve üzerinde direnci ayarlanabilen düzenekleri bulunan bir tür sabit spor aracı.*

kondisyoner, [Fr. conditionaire] *is.* Oyuncuların beden ve ruh bakımından durumunu, erkini koruyup geliştiren kimse; geliştirici.

kondok, -ğu [Yun. kundaki] *{ağız} is.* Tüfeğin dipçiği.

kondom, [Condom *(mucidin adı)* > Fr. condom] *is.* Cinsel ilişki sırasında erkeklerin korunmak için kullandıkları kauçuk kılıf; prezervatif; kılıf; kaput.

kondol[1], [? kondol] *{ağız} sf.* Kısa boylu; cüce. [DS]

kondol[2], [? kondol] *{ağız} is.* Yolsuz birleşmelere aracılık eden erkek. [DS]

konduk, [kōn-mak > kon-duk] *{eT} is.* İkamet; yerleşme. [Gabain] **konduk yurt,** *{eAT} Konulan, ev edinilen, yerleşilen yer.*

kondur, [? kondur] *{ağız} is.* Çalımlı, kurumlu kimse. [DS]

kondura, [Yun. kothornos / İt. condura] *{ağız} is.* Ayakkabı; kundura. [DS]

kondurak, -ğı [kon-dur-ak] *{ağız} is.* Bir işin ehli; işinin adamı; becerikli. [DS]

kondurma, [kon-dur-ma] *is.* **1.** Konmasını sağlamak eylemi. **2.** Eskiden fesin başta iliştirilmiş gibi durması hâli. **kondurma fes,** *Başta iliştirilmiş gibi eğreti duran fes.*

kondurmak, [ḳō-mak > ḳō-n-mak *(yerleşmek; oturmak)* > ḳon-dur-maḳ قوندورمق] *{eT} {eAT} gçl. f. [-ur]* **1.** Yerleştirmek; oturtmak; üzerine oturtmak; iskân etmek. [DLT] [ETY] [Gabain] **2.** *{eAT} {OsT}* Konaklandırmak. [DK] **3.** *{eAT} {OsT} {ağız}* (Yolcu, misafir, kervan vb. için) misafir etmek; yerleştirmek. [DK] [DS] **4.** Bir başkasına konmak eylemini yaptırmak; konmasını sağlamak. **5.** Eğreti biçimde, gelişigüzel takmak, iliştirmek. **6.** *mecaz.* (Olumsuz biçimde) yakıştırmak; üzerine yormak. **7.** Bir şeyi anîden ve çabucak yapıvermek; çekinmeden söyleyivermek. **8.** *{ağız}* Bir sözü tam yerinde ve sırasında söylemek; taşı gediğine koymak. [DS] **9.** *{ağız}* İşlemede, işlenen renkleri birbiriyle uygun olarak yerli yerinde kullanmak; bağdaştırmak. [DS]

kondüit, [Lat. conducere *(sevketmek)* > Fr. conduite] *is. tiy.* Oyunda sırası gelen oyuncuları uyarmakla görevli kimse.

kondüktör, [Lat. conductor *(yöneten)* > Fr. conducteur] *is.* **1.** Yolcu trenlerinde biletleri kontrol eden ve vagon işlerine bakan kimse. **2.** İmparatorluk döneminde, yol ve bayındırlık alanında görevli teknik elemanlara verilen ad.

kondüktörlük, -ğü [kondüktör-lük] *is.* Kondüktörün işi ve görevi; kondüktörün mesleği.

koneç, -ci [? koneç] *{ağız} is.* Kir. [DS]

konektör, [Lat. connectere *(bağlamak)* > Fr. connecteur] *is.* **1.** Elektrikte, haberleşmede, demir yollarında vb. teknik alanlarda bağlantıyı sağlayan düzenek. **2.** Fren kumanda kollarını dingilin üzerine bağlayan ve her iki ucunda kumanda kolunun girmesine uygun deliği bulunan parça.

konfederasyon, [Lat. confederatio > Fr. confédération] *is.* **1.** Bazı görev ve yetkilerini merkezî hükümete devretmiş olan bağımsız devletler topluluğu. **2.** Çeşitli sendikaların ve ortaklıkların oluşturduğu birlik, kümelenme.

konfederatif, [Fr. confédératife] *sf.* Konfederasyona ilişkin; konfederasyonla ilgili olan.

konfedere, [Fr. confédéré] *sf.* **1.** (Halklar ve devletler için) ortak bir düşmana karşı birleşmiş olan. **2.** Bir konfederasyona katılan; bir konfederasyonu oluşturan; bir konfederasyonun üyesi olan.

konfeksiyon, [Lat. conficere *(yan yana getirerek yapmak)* > Fr. confection] *is.* **1.** Belirli ölçülere göre seri olarak üretilen ve hazır olarak satılan giysi; hazır giysi. **2.** Seri hâlde elbise üreten sanayi kolu. **konfeksiyon mağazası,** *Her türlü hazır giyim eşyası satılan dükkân; giyim evi.*

konfeksiyoncu, [konfeksiyon-cu] *is.* Hazır giyim işleriyle uğraşan kimse; hazır elbise diken ve satan kimse; hazır giyimci.

konfeksiyonculuk, -ğu [konfeksiyon-cu-luk] *is.* Hazır giyimcinin işi ve mesleği.

konferans, [Lat. conferantia > Fr. conférénce] *is.* **1.** Dinleyicilere bilim, sanat ve edebiyat alanlarında bilgi vermek amacıyla yapılan konuşma. **2.** Uluslar arası konuları inceleyen kimseler veya diplomatlar toplantısı. **3.** Ortak inceleme ve araştırmalarını ilgilendiren meseleleri tartışan kişilerin yaptığı toplantı. **4.** Aynı iş kolunda çalışan kimselerin problemlerini görüşmek ve ortak çözüm yolu bulmak amacıyla yaptıkları toplantı. **5.** *dnz.* Belirli hatlar üzerinde yük ve yolcu taşıyan denizcilik şirketlerinin bir araya gelerek kurdukları teşkilât. **konferans çekmek,** *Karşısındakini bıktırırcasına uzun uzadıya öğüt verici hitapta bulunmak.*|| **konferans vermek,** *1. Dinleyicilere herhangi bir konuda aydınlatıcı bilgi vermek. 2. argo. Kusmak.*

konferansçı, [konferans-çı] *is.* Konferans veren kimse; konuşmacı.

konferansçılık, -ğı [konferans-çı-lık] *is.* Konferans vermek işi; konferansçının yaptığı iş.

konfeti, [Lat. confectum *(hazır nesne)* > İt. confetti] *is.* Düğün, balo ve karnaval eğlencelerinde atılan küçük renkli kâğıtçıklar.

konfigürasyon, [Lat. configurare *(modele göre üretme)* > Fr. configuration] *is.* Bir dizi değişkenin belli bir örneğe göre biçimlendirilme işlemi.

konfirmasyon, [Fr. confirmation] *is.* Doğrulama; tasdik; geçerleme; teminat.

konfirme, [Lat. confimare *(onaylama, destekleme)* > Fr. confirmé] *is.* Doğrulanmış; geçerlenmiş; onaylanmış; tasdik edilmiş olan. ⊡ **konfirme etmek,** *1. Doğrulamak; geçerlemek. 2. (Gidiş dönüş olarak bilet almış yolcular için) dönüş tarihinden belirlenmiş bir süre önce ilgili firmayı arayarak dönüşlerini onaylatmak.*|| **konfirme ettirmek,** *Doğrulatmak; geçerletmek.*

konfor, [Lat. confortare *(güçlendirme)* > Fr. confort] *is.* **1.** Maddî rahatlık sağlayan ve hoşa giden şeylerin tümü; rahatlık; kolaylık. **2.** Günlük hayatı kolaylaştıran, yaşamayı ilgi çekici hâle getiren ögelerin tümü.

konforlu, [konfor-lu] *sf.* **1.** Konforu olan. **2.** Günlük hayatı kolaylaştıran ve yaşamayı ilgi çekici hâle getiren ögeleri bulunan.

konformatör, [Fr. conformateur] *is.* Bir eşyanın veya baş biçiminin tam kalıbını almaya yarayan oynak parçalı alet.

konformist, [Fr. conformiste] *is* ve *sf.* **1.** Toplumda yerleşmiş olan gelenek ve göreneklere, değer yargılarına, genel davranış biçimlerine saygı duyan, onlara karşı çıkmayan ve onlarla barışık olarak yaşayan; törelere ve geleneklere uyan kimse; uyumcu. **2.** Konformist bir kişiye özgün olan.

konformizm, [Fr. conformisme] *is.* Toplumda yerleşmiş olan gelenek ve göreneklere, değer yargılarına, genel davranış biçimlerine saygı duyma, onlara karşı çıkmama ve onlarla barışık olarak yaşama biçimi; geleneklere, törelere uyma; uymacılık.

konforsuz, [konfor-suz] *sf.* Hayatı kolaylaştırıcı bir yanı veya yaşamayı ilgi çekici durumu bulunmayan; konforu olmayan; sıradan; konfordan yoksun.

kong[1], [kag / kağ / kang / kanğ / kañ / kong *(yans.)*] *is.* Bir şeyi yerinden güçlükle sökme, çıkartma, geriye doğru bükme veya oynatmayı anlatan kök. [Zülfikar] *kong-ur-mak*

kong[2], [kang / kaņk / kıng / kong / konk *(yans.)*] *is.* Metal eşyaların birbirine çarpmasını, sürtünmesini ve buna benzer çıkan sesleri anlatan kök. [Zülfikar] *kong-ra-k, kong-ur-da-k, kong-ur-ak*

kong[3], [kōñ / kōn / kōy] *(ko:ñ) {eT} is.* Koyun. [ETY]

kong[4], [kōñ / kōy] *(ko:ñ) {eT} is.* Kucak; koyun; göğüs. [DLT]

konga, [kon-ga] *{ağız} is.* **1.** Çilli kümes hayvanı. **2.** Oyunda aşığın dik durumu. [DS]

kongaklanmak, [ķoñaķ-la-n-maķ قوڭاقلنمق] *(koñaklanmak) {OsT} dönşl. f. [-ur]* (Saç için) kepeklenmek.

kongala, [kon-ga-la] *{ağız} is.* Mutfakta, oturmak için yapılmış toprak seki. [DS]

kongalak, -ğı [kon-ga-la-k] *{ağız} is.* **1.** Kelebek. **2.** Salyangoz kabuğu. [DS]

kongaz, [Yun. khohlías [Tietze]] *{ağız} is.* Salyangoz. [DS]

kongçi, [kōñ *(koyun)* > kōñ-çı] *{eT} is.* Koyuncu; çoban. [ETY]

kongey, [kongey] *{ağız} is.* Çirkin. [DS]

konglıg, [kōñ *(koyun)* > koñ-lıġ] *{eT} is.* Koyunlu; koyun sahibi. [Clauson]

konglomera, [Fr. conglomérat] *is.* **1.** *ekon.* Bir şirketin başka alanlarda faaliyet gösteren şirketleri satın alması yoluyla meydana gelen büyüme; yığışma. **2.** *jeol.* Çimentolaşmış yuvarlak çakıllardan oluşan tortul kayaç; yığışım.

kongol, [*eT.* kal-a-ğan > *kalgan > kangal [EREN]] *{ağız} is.* **1.** Deve dikeni. **2.** Tarlada yetişen ve hayvanlara yem olarak verilen ot. [DS]

kongor, [koñur / koñor] *{eT} is.* → kongur[1]. [DLT]

kongormak, [koñ-ur-mak / kongor-mak] *{eT} gçl. f. [-ur]* → kongurmak.

kongoş, [? kongoş] *{ağız} is.* İnek bacaklarının derisinden yapılan çarık. [DS]

kongövde, [kon+gövde] *is. bot.* Palmiyelerde olduğu gibi üzerinde dal, budak olmayan, toprak üstünde dik bir ana eksen oluşturan gövde.

kongövdeli, [kon+gövde-li] *sf. bot.* (Bitki için) gövdesi kongövde olan.

kongragı, [koñ-rā-mak > koñ-rā-ğī] *(koñra:ğı:) {eT} is.* → kongragu. [EUTS]

kongragu, [koñ-rā-mak > koñ-rā-ġū] *(koñra:ğu:) {eT} is.* **1.** Çan; zil; çıngırak. [DLT] [EUTS] **2.** Kulağın altında bulunan çıkık kemik. [DLT]

kongrak[1], **-ğı** [koñ-rā-mak > koñ-rā-k] *(koñra:k) {eT} {ağız} is.* Çan; zil; çıngırak. [EUTS] [DLT] [DS]

kongrak[2], **-ğı** [ķoñ-aķ / ķoñ-ra-ķ ق وڭره] *(koñrak) {OsT} is.* Saç kepeği; konak.

kongramak[1], [koñur *(konur)* > koñ(u)r-ā-mak] *(koñra:mak) {eT} gçsz. f. [-r]* Kestane rengini almak; konurlaşmak. [DLT]

kongramak[2], [koñur *(kalın ve kaba ses)* > koñ(u)r-ā-mak] *(koñra:mak) {eT} gçsz. f. [-r]* (Ses için) kalınlaşmak; betleşmek.

kongre, [Fr. congrès] *is.* **1.** Değişik ülkelerden yöneticilerin, delegelerin katılımıyla gerçekleştirilen toplantı. **2.** Bir meslek dalında ortak çıkarlar ve konular üzerinde bilgi alış verişinde bulunmak üzere yapılan toplantı. **3.** Parti, dernek gibi tüzel kişiliğe sahip kuruluşların yaptığı genel kurul toplantısı; kurultay. **4.** *(Baş harfi büyük yazılır)* ABD Temsilciler Meclisi ile Senatoya verilen ortak ad.

kongrulmak, [koñur-mak > koñur-ul-mak] *{eT} edil. f. [-ur]* **1.** Sallanmak; kanırılmak. [EUTS] **2.** Koparılmak. [Gabain]

kongu, [kōn-mak > kon-ġü] *(kongu:)* *{eT}* *is.* İkamet yeri. [Gabain]

kongur[1], [koñur / koñor] *(koñur)* *{eT}* *sf.* Boğuk ses. [DLT]

kongur[2], [k̦oñ *(yans.)* > k̦oñ-ur قوكور] *(koñur)* *{eT}* *{eAT}* *{OsT}* *sf.* Kestane rengi. [DLT] [DK]

kongurak[1], -ğı [koñ *(yans.)* > koñ-ur-a-k] *{ağız}* *is.* Eşek arısı. [DS]

kongurak[2], -ğı [koñ-ur-a-k] *{ağız}* *is.* Hayvanların boyunlarına takılan küçük çan; çıngırak. [DS]

konguramak, [koñ-ur-a-mak] *{ağız}* *gçsz. f. [-r] [-r(u)-yor]* (Yün ve kıl gibi şeyler için) yandığında koku yaymak. [DS]

kongurcak, [k̦oñur-cak̦ قوكورجق] *{OsT}* *sf.* Yanık ala yakın; konursu; konurumsu.

kongurdak, -ğı [koñ-ur-da-k] *{ağız}* *is.* **1.** Hayvanların boyunlarına takılan küçük çan; çıngırak. **2.** Kedi, kuzu, koyun ve at gibi hayvanların boyunlarına takılan, renkli ipten örülmüş yuvarlak koza gibi şey. **3.** Koyun ve kuzuların kuyrukları altında biriken pislik topakları; çakıldak. [DS]

konguşu, [k̦oñuş-u قوكوشو] *{OsT}* *is.* Komşu.

konguz, [koñ-üz] *(koñu:z)* *{eT}* *is.* Böcek; kurt. [ETY] [EUTS] [KB] [Gabain]

konğak, -ğı [koñ-ak] *{ağız}* *is.* Saç kepeği; konak. [DS]

konğaz, [Yun. khohlias [Tietze]] *{ağız}* *is.* Salyangoz. [DS]

konğursu, [koñ-ur-su] *{ağız}* *is.* Yanık kıl veya yün kokusu. [DS]

koni[1], [Yun. kónos *(çam kozalağı)* > Fr. cône] *is. mat.* **1.** Sabit bir noktadan geçen ve kapalı bir eğri boyunca hareket eden bir doğrunun meydana getirdiği kapalı yüzey. **2.** Tabanı dairesel veya elips biçiminde olan ve yukarı doğru gittikçe daralan katı cisim. **3.** Bir volkanın meydana getirdiği çukur alan. **4.** *sf.* Koni biçiminde olan.

koni[2], [? koni] *{ağız}* *is.* (Kişi için) kısa bacaklı; kısa boylu. [DS]

konik[1], -ği [Fr. conique] *sf.* **1.** Koni biçimli olan **2.** Bir koniye ait olan **3.** *is. mat.* Sabit bir noktaya ve sabit bir doğruya olan uzaklıkları oranı sabit olan noktaların geometrik yeri.

konik[2], -ği [Rus. kónik] *{ağız}* *is.* Çekirge. [DS]

konik[3], -ği [? konik] *{ağız}* *is.* Köpek yavrusu. [DS]

koniklik, -ği [konik-lik] *is.* Koni biçiminde olan şeylerin taşıdığı nitelik; konik olma durumu.

konimetre, [Fr. conimètre] *is. tıp.* Sağlığa zararlı bir ortamdaki toz zerrelerinin miktarını ölçmeye yarar alet.

konira, [? konira] *{ağız}* *is.* Tahtakurusu, bit vb. asalakların yumurtaları. [DS]

konje, [Fr. congé] *is.* Çalışmayı durduran olağanüstü emir; izin; tatil.

konjestiyon, [Lat. congerere *(biriktirmek)* > Fr. congestion] *is.* Bir organ veya vücudun bir bölgesinde anormal kan toplanması.

konjonktivit, [Lat. conjunctiva *(bağ doku)* > Fr. conjonctivite] *is. tıp.* **1.** Bağ doku enfeksiyonu. **2.** Göz kapaklarının arka yüzünü kaplayan ince zarın iltihaplanması.

konjonktür, [Lat. conjunctura *(isabet)* > Fr. conjoncture] *is.* **1.** Hâl ve şartların bir araya gelmesiyle oluşan durum. **2.** *ekon.* Bir ülke ekonomisinin belli bir dönemde nüfus, sanayi, siyasi ve sosyal durumlara bağlı olarak gösterdiği inişli çıkışlı, dalgalı hareketlerin tümü.

konk, [kang / kank / kıng / kong / konk *(yans.)*] *is.* Metal eşyaların birbirine çarpmasını, sürtünmesini ve buna benzer çıkan sesleri anlatan kök. [Zülfikar] *konk-ul-da-k*

konka, [Fr. conque] *is.* Kulak yolunda dış kulağa açılan derin boşluk.

konkalak, -ğı [konk *(yans.)* > kong-ala-k] *{ağız}* *is.* Kelebek. [DS]

konkasör, [Fr. concasseur] *is.* Taş kırma makinesi.

konkav, [Lat. conkavare *(oymak)* > Fr. concave] *sf.* İçbükey; oyuk.

konken, [İt. conchino] *is.* Çift deste kâğıt ve dört jokerle oynanan bir iskambil oyunu.

konkordato, [Lat. concordatum *(anlaşma)* > İt. concordato] *(konkorda'to)* *is. tic. huk.* **1.** Batık durumda olan bir tüccar veya şirketten alacaklı durumda olanların alacaklarının tahsili konusunda yaptıkları sözleşme; iflâs sözleşmesi. **2.** Papalık makamıyla Katolik devletler arasında kilise disiplini ve teşkilâtlanması konularında yapılan antlaşma; konkordatum.

konkordatum, [İt. concordatum] *(konkorda'tum)* *is.* Papalık makamıyla Katolik devletler arasında kilise disiplini ve teşkilâtlanması konularında yapılan antlaşma; konkordato.

konkoz, [? konkoz] *{ağız}* *is.* Beş taş oyunu. [DS]

konkre, [Lat. concretus *(katı; sert)* > Fr. concret] *sf.* Somut; müşahhas.

konkret, [Fr. concret] *sf.* Somut; müşahhas; konkre.

konkuldak, -ğı [konk *(yans.)* > konk-ul-da-k] *{ağız}* *is.* Hayvanların boyunlarına takılan küçük çıngırak; çan. [DS]

konkur[1], [Fr. concours] *is.* Yarışma; yarış; müsabaka.

konkur[2], [koñ *(yans.)* > koñ-ur] *{ağız}* *is.* → konğur; konur. [DS]

konkurdak, -ğı [konk *(yans.)* > konk-ur-da-k] *{ağız}* *is.* Kelebek. [DS]

konkurdaşmak, [konk *(yans.)* > konk-ur-da-ş-mak] *{ağız}* *işteş. f. [-ır]* (Ağaç yaprakları için) birbirine değerek ses çıkartmak, hışırdamak. [DS]

konkurhipik, -ği [Lat. concursus *(yarış)* + Yun. hippikós *(ata ilişkin)* > Fr. concours hippique] *is.* Yalnız spor amacıyla yapılan atlı yarış.

konkurlamak, [konk *(yans.)* > konk-ur-la-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(u)-yor]* Çok ihtiyarlamak. [DS]

konma, [ko-n-ma] *is.* Konmak eylemi.

konmak, [*ḳō-maḳ *(koymak)* >ḳō-n-maḳ قونمق] *(ko:nmak) {eT} dönşl. f. [-ur]* **1.** Gelip bir yere konmak; yerleşmek. [DLT] [EUTS] [ETY] [KB] [İKPÖy.] [Yüknekî] [Gabain] [Tekin] **2.** Yolculuk sırasında geceyi geçirmek veya dinlenmek üzere inmek; gecelemek; konaklamak. *{eT} {eAT} {OsT} (aynı)* [EUTS] [DK] **3.** *{eAT} {OsT}* (Yolcu, misafir, kervan vb. için) inmek. [DK] **4.** *{ağız}* Bir yere geçici olarak yerleşmek; geçici olarak yurt tutmak. [DS] **5.** Bir yeri yurt edinmek; yerleşmek. **6.** *mecaz.* Bir şeyi emek harcamadan elde etmek. **7.** (Kuş, kelebek vb uçucu şeyler için) bir yere inerek durmak; yere inmek. **8.** *edil. f.* Koymak eylemi yapılmak. **9.** Yerleştirilmek. **10.** Terk edilmek; bırakılmak. 🗗 **kona göçe,** *Dura kalka; dinlene dinlene.*|| **konmak göçmek,** *{eAT} Kâh oturmak kâh dolaşmak.*|| **konup göçmek,** *Bir yerde yerleşmeyerek göçebe bir hayat sürmek.*

konne, [Ar. ḳınnīne قنينه] *{ağız} is.* Havuz. [DS]

konnektör, [Fr. connecteur] *is.* **1.** Elektrikte, haberleşmede, demir yollarında vb. teknik alanlarda bağlantıyı sağlayan düzenek; konektör. **2.** Fren kumanda kollarını dingilin üzerine bağlayan ve her iki ucunda kumanda kolunun girmesine uygun deliği bulunan parça; konektör. 🗗 **konnektör pensi,** *Birden çok kablonun birbirine bağlanmasını sağlayan araç.*

konok, [kön-mak > kon-uk / konok / konak] *{eT} is.* → konuk.

konordaklı, [konur-dak-lı] *{ağız} sf.* Kıvırcık saçlı. [DS]

konot, [kōn-mak > kon-at / konot] *{eT} is.* → konat.

konragu, [koñ-rā-mak > koñ-rā-ġū] *{eT} is.* → kongragu. [DLT]

konrak, [ḳoñraḳ قوكره ق] *{eAT} is.* → konak[4].

konramak[1], [koñur *(konur)* > koñ(u)r-ā-mak] *(koñra:mak) {eT} gçsz. f. [-r]* → kongramak[1]. [DLT]

konramak[2], [koñur *(konur)* > koñ(u)r-ā-mak] *(koñra:mak) {eT} gçsz. f. [-r]* → kongramak[2]. [DLT]

konsa, [*eT.* kon-sa *(depo)*] *is.* Tane ile beslenen kuşların taşlık denen ikinci midesi; taşlık; katı.

konsantrasyon, [Fr. concentration] *is.* **1.** Dikkati bir noktada toplama; yoğunlaşma. **2.** *kim.* Bir çözelti içindeki su veya sıvının miktarının azalarak koyulaşması; derişme; derişim. **3.** *spor.* Oyuncunun bütün dikkatini yapacağı harekette toplaması.

konsantre, [Fr. concentré] *sf.* **1.** Yoğunlaştırılmış olan; derişik; derişmiş. **2.** *is.* Dikkatini bütünüyle yapılacak olan harekette toplama. 🗗 **konsantre etmek,** *Yoğunlaştırmak.*|| **konsantre olmak,** *Dikkatini bütünüyle bir nokta üzerinde toplamak; yoğunlaşmak.*

konsensüs, [Lat. consentire *(aynı düşünceye paylaşmak)* > Lat. consensus] *is.* Toplumun çeşitli kesimlerinin bir konuda aynı düşünceyi paylaşması; aynı düşünceye ulaşması; fikir birliği; çoğunluğun fikri; uzlaşma; mutabakat.

konsept, [Lat. concipere *(içine almak)* > Fr. concept] *is.* Kavram.

konseptüalizm, [Fr. conseptüalisme] *is. fel.* Kavramın, onu bildiren dildeki karşılığı olan kelimeden ve sözden farklı bir gerçekliği olduğunu, gerçeğin zihinde bulunmadığını ileri süren skolastik öğreti; kavramcılık.

konser, [İt. concerto > Fr. concert] *is. müz.* **1.** Bir dinleyici topluluğuna karşı sanatçılar tarafından yapılan müzik icrası; sanatçıların dinleyiciye karşı müzik eserlerini söylemesi veya çalması. **2.** *mecaz.* Bir anda ve sürekli olarak çıkarılan gürültü. **3.** (Kuşlar için) düzenli olarak hep birlikte ötme. 🗗 **konser vermek,** *Dinleyicilere karşı müzik eserlerini seslendirmek; müzik eserleri çalmak veya çalıp söylemek.*

konserto, [İt. concerto] *(konçe'rto) is.* Bir solo çalgı veya orkestra için bestelenmiş müzik eseri; konçerto.

konservatör, [Fr. conservateure] *is.* ve *sf.* Tutucu; muhafazakâr.

konservatuvar, [Lat. conservare *(korumak)* > Fr. conservatoire] *is.* **1.** Müzik, bale ve tiyatro eğitiminin yapıldığı okul. **2.** Bu okulun bulunduğu bina.

konserve, [İt. conserva > Fr. conserver / conserve] *is.* **1.** Çeşitli şekillerde sterilize edildikten sonra kapalı kutular içine konulmuş ve havası alınmış, böylece uzun süre bozulmadan kalabilen yiyecek maddesi. **2.** *sf.* (Yiyecek için) bu yöntemle hazırlanarak kutulara konulmuş olan. 🗗 **konserve etmek,** *Dış ortamdan etkilenmesini önlemek.*|| **konserve olmak,** *mecaz. Bir taşıtta yer darlığı ve kalabalık yüzünden aşırı ölçüde sıkışmak.*

konservecilik, -ği [konserve-ci-lik] *is.* **1.** Besin maddelerinin dayanma süresini uzatmak ve kullanımı kolaylaştırmak amacıyla geliştirilen tekniklerin tümü. **2.** Konserve yapım ve satımıyla ilgili sanayi ve ticaret alanı.

konsey, [Lat. consilium *(danışma)* > Fr. conseil] *is.* **1.** Yönetim görevi üstlenmiş kimselerden meydana gelen kurul. **2.** Bazı konuları görüşüp tartışmak için toplanan kurul. **3.** Bu tür toplantıların yapıldığı yer.

konsil, [Lat. concilium > Fr. concile] *is. din.* Kilise disiplini ve öğretisi ile ilgili konular hakkında papanın da görüşünü alarak karar veren piskopos ve ilâhiyatçılar kurulu.

konsinye, [Lat. consignare *(mühür basmak)* > Fr. consigné] *is.* Emanet.

konsol, [Fr. console] *is.* **1.** Duvar dibine yerleştirilen, üzerine ayna veya başka bir süs eşyası konulan, çekmeceli, süslü, yüksekçe masa. **2.** *bsy.* Bir bilgisayarda merkez birimle doğrudan bağlantısını sağlayan birim. **3.** *mim.* Yalnız bir tarafındaki dayanak tarafından taşınan, diğer tarafı boşlukta olan yatay yapı ögesi ve bu ögenin altında yer alan S biçimli destek. ⮺ **konsol saati,** *Düz zeminlere oturtulacak biçimde yapılmış saat.*

konsolidasyon, [Fr. consolidation] *is. eko.* Kısa vadeli bir devlet borcunun, uzun veya orta vadeli bir borca çevrilmesi işlemi; devlet borcunun vadesinin uzatılması; tahkim.

konsolide, [Fr. consolidé] *sf.* **1.** Sağlamlaştırılmış; pekiştirilmiş. **2.** Vadesi uzatılan; tahkim edilen. ⮺ **konsolide borçlar,** *Kısa vadede ödenmesi gerekirken ödeme güçlüğü yüzünden orta ve uzun vadeye çevrilerek ödenmesi garanti edilmiş borçlar.*|| **konsolide bütçe,** *Devletin her türlü gelir ve giderlerini tek bir bütçe içinde toplamak amacıyla, kamu kurum ve kuruluşlarının bütün birimlerinin bütçelerinin bir araya getirilmesiyle elde edilen devlet bütçesi; destekli bütçe.*|| **konsolide etmek,** *Kısa vadeli bir borcun vadesini uzatmak; tahkim etmek.*

konsolit, -di [Fr. consolide] *is.* **1.** Yalnız faizi ödenen, vadesi belli olmayan borç. **2.** İmparatorluk döneminde, son zamanlarda devlet tarafından çıkarılan hisse senedi, faizli tasarruf bonosu ve tahvillere verilen ad. **3.** Bir tür iskambil oyunu. ⮺ **konsolit hanı,** *tar. Osmanlı devletinin çıkardığı tahvillerin satıldığı Galata borsasına verilen isim.*

konsolitçi, [konsolit-çi] *is.* Tahvil ve hisse senedi alıp satan kimse.

konsolos, [Yun. kónsolos / İt. console] *is.* **1.** Yabancı ülkelerde, yurttaşlarının haklarını korumak ve hükümetine siyasi, ticarî konularda bilgi vermekle görevli dışişleri memuru; şehbender. **2.** *huk.* Dış ülkelerde, kendi ülkesinin insanlarını ve bunların çıkarlarını korumakla görevli memur; şehbender. ⮺ **konsolos köpeği gibi kasılmak,** *Yersiz bir gurura kapılmak.*

konsoloshane, [İt. konsolos + Far. ḫāne] *(konsolosha:ne) is.* Konsolosluk işlerinin görüldüğü yer; konsolosluk.

konsolosluk, -ğu [konsolos-luk] *is.* **1.** Konsolosun işi ve görevi; şehbenderlik. **2.** Konsolosun ve bağlı birimlerin görev yaptığı bina; konsolosluk işlerinin görüldüğü yer; konsolosun makamı.

konsomasyon, [Lat. consumere *(yiyip yutmak)* > Fr. consommation] *is.* **1.** Gazino, lokanta gibi yerlerde yiyip içme işi. **2.** Bu gibi yerlerde yenilip içilen şeylerin tümü.

konsomatris, [Fr. consommatrice *(tüketici bayan)*] *is.* Bar, pavyon, gece kulübü gibi yerlerde müşterilerle birlikte oturarak onlara arkadaşlık eden, onlarla birlikte yiyip içerek iş yerine kazanç sağlayan kadın.

konsomatrislik, -ği [konsomatris-lik] *is.* Konsomatrisin yaptığı iş.

konson, [Fr. consonne] *is. dbl.* Ünsüz.

konsonant, [Alm. konsonant] *is. dbl.* Ünsüz.

konsorsiyum, [İt. consortium] *(konso'rsiyum) is.* **1.** Uluslar arası kuruluşların ve bazı hükümetlerin ekonomik ve malî yardımları yürütmek üzere oluşturdukları ortaklık; şirketler birliği. **2.** İki ve daha çok firmanın bir projenin finansmanı konusunda yaptıkları iş birliği.

Konstantiniye, [Konstantin *(Doğu Roma imp.)* + Ar. -iyye] *is.* Arapların İstanbul'a verdikleri ad; Kostantiniye.

Konstantinopolis, [Lat. Kostantin-o + polis] *is.* Doğu Roma imparatorluğunda İstanbul'a verilen ad.

konstellasyon, [İng. constellation] *is.* **1.** Takımyıldız; burç. **2.** *mecaz.* Kümelenme.

konstrüksiyon, [Lat. construere *(dikmek; kondurmak)* > Fr. construction] *is.* Bir yapıda taşıyıcı nitelikte olan bütün imalât; bir inşaatta bir araya gelerek yapıyı oluşturan ögeler bütünü; yapı.

konstrüktivizm, [Fr. constructivisme] *is. güz. sntl.* Resim ve heykelde geometrik biçimlerin ağırlıklı olarak uygulandığı son dönem sanat akımı; kurmacılık; yapımsalcılık.

konsuk, -ğu [koğ-su-k] *{ağız} is.* Ara; aralık. [DS]

konsulto, [İt. consulto] *is. tıp.* Bir hastalığın teşhis ve tedavisi amacıyla hekimin yaptığı muayene; hasta muayenesi.

konsül, [Lat. consül *(danışma)*] *is.* **1.** Roma İmparatorluğunda her yıl seçilen iki devlet başkanından her biri. **2.** Fransa'da 1799-1804 yılları arasında birlikte görev yapan üç devlet başkanından her biri.

konsüllük, -ğü [konsül-lük] *is.* **1.** Konsülün yaptığı iş veya görevi. **2.** Konsül olma durumu. **3.** Konsülün makamı. **4.** Konsül yönetimiyle geçen süre.

konsültasyon, [Lat. consultare *(danışmak)* > Fr. consultation] *is. tıp.* **1.** Bir hastalığın teşhis ve tedavisi amacıyla hekimin muayenehanesinde yaptığı muayene. **2.** Ağır bir hastanın hastalığı konusunda birkaç hekimin yaptıkları muayene ve bulgular neticesinde verdikleri gerekçeli karar. ⮺ **konsültasyon yapmak,** *(Birden çok hekim için) bir hastaya teşhis koymak üzere bir araya gelmek.*

konşı, [ḳōn-mak > ḳon-uş-mak *(yerleşmek)* > ḳon-(u)ş-ī قنشى] *(konşı:) {eT} {eAT} is.* Komşu. [EUTS] [Gabain] [DLT]

konşimento, [Lat. cognoscere *(tanımak)* > İt. conoscimento *(tanıma belgesi)*] *(konşime'nto) is. dnz.* Deniz taşımacılığında bir malın gemiye yüklendiğini ve teslim alındığını belirtmek üzere düzenle-

nen belge; taşımak için gemiye teslim edilen mal için verilen alındı belgesi.

konşu, [ḳōn-mak > ḳon-uş-mak *(yerleşmek)* > ḳon-(u)ş-ū قونشو / قونشى / قوكشو / قوكشى] *(konşu:) {eT} {eAT} {OsT} {ağız} is.* Komşu. [DK] [DS]

konşulaşmak, [ḳonşu-la-ş-maḳ قونشولشمق] *{eAT} iş-teş. f. [-ur]* Birbiri ile komşu olmak; komşuluk etmek.

konşuluk, -ğu [ḳonşu-luḳ قونشولق / قوكشولق] *{eAT} {OsT} is.* **1.** Komşuluk. **2.** Komşu olan yerler; yakın çevre; civar.

kont[1]**,** [Lat. comes *(hükümdarın adamı)* + itis *(yoldaş)* > Fr. comte] *is.* **1.** Roma imparatorunun çevresindeki kişilerden kendisine danışman olarak seçtiği kimse. **2.** Bizans imparatorluğunda devlet adamı. **3.** Orta Çağın ilk devirlerinde barbar hükümdarlar tarafından savunma ve yönetim işleriyle görevlendirilen kimselere verilen unvan. **4.** Derebeylik sisteminde derebeyin unvanı. **5.** Marki ile vikont arasında bir soyluluk unvanı. **6.** Bu unvanları taşıyan kişi. ☞ **kont gibi,** *(Kişi için) şık giyimli; yakışıklı.*|| **kont gibi yaşamak,** *Hiçbir sıkıntıya düşmeden rahat ve bolluk içinde yaşamak.*

kont[2]**,** [kont] *{ağız} is.* **1.** Binaların üstüne atılan kiriş. **2.** Bir iki metre boyunda kesilmiş ağaç; tomruk. [DS]

kontak, -ğı [Lat. contactus *(temas etmek)* > Fr. contacte] *is.* **1.** Bağlantı; temas; değme; ilişki. **2.** *fiz.* Farklı elektrik yükü taşıyan iki iletkenin birbirine değmesi. **3.** Bir elektrik devresinin açılıp kapanmasını sağlayan düzenek. **4.** Duyarlı kâğıdı basılacak fototiple temas ettirerek elde edilen baskı. **5.** *sf.* (Kişi için) aklî dengesi yerinde olmayan; dengesiz; deli; bunak. ☞ **kontağı açmak,** *Kontak anahtarını çevirerek otomobilin motorunu çalıştırmak.*|| **kontağı kapamak,** *Kontak anahtarını geri çevirerek otomobilin motorunu durdurmak.*|| **kontak açmak,** *Motoru çalıştırmak üzere devreden elektrik geçmesini sağlamak.*|| **kontak anahtarı,** *Kumandalı ateşleme sistemi ile çalışan taşıtlarda elektrik devresini açıp kapamaya yarayan anahtar.*|| **kontak atmak,** *1. Elektrik devesinde karşı uçlar birbirine değerek elektrik kesilmek. 2. mecaz. Aşırı sinirlenip olağan dışı davranmak; dengesini kaybetmek.* || **kontak kapamak,** *1. Çalışan motoru durdurmak amacıyla kontak anahtarını çevirerek elektrik devresini kesmek. 2. mecaz. (Sürücüler için) bir olayı protesto için trafiğe çıkmamak; yol üzerinde aracı durdurarak yolu bir süre trafiğe kapatmak; trafik ve taşıtla ilgili olarak boykot ya da direniş yapmak; kontak kapatmak.*|| **kontak kapatmak,** *1. Çalışan motoru durdurmak amacıyla kontak anahtarını çevirerek elektrik devresini kesmek. 2. mecaz. (Sürücüler için) bir olayı protesto için trafiğe çıkmamak; yol üzerinde aracı durdurarak yolu bir süre trafiğe kapatmak; trafik ve taşıtla ilgili olarak boykot ya da direniş yapmak; kontak kapatmak.*|| **kontak kurmak,** *Bağlantı kurmak; temas sağlamak.*|| **kontak lens,** *tıp. Gözün saydam tabakası üzerine doğrudan uygulanan, göz kusurunu düzeltici mercek.*|| **kontak yapmak,** *Elektrik yüklü iki iletken birbirine değmek.*

konte, [? konte] *{ağız} is.* (Balta ya da bıçak için) ucu kütleşmiş. [DS]

kontekst, [Lat. contextus *(bağlantı)* > Fr. contexte] *is.* **1.** Bir olayın meydana geldiği andaki şartların tümü; olaylar, ilişkiler, durumlar örgüsü; genel durum; bütünlük; bağlam. **2.** Bir sözün gelişi; sözün arkası; bağlam.

kontenjan, [Lat. contingens *(temas eden)* > Fr. contingent] *is.* **1.** Bir yükümlülük veya yararlanma işinde, o işin kapsamına girenlerin meydana getirdiği belirli sayıdaki topluluk; kadro. **2.** Herhangi bir malın alım satım ve dağıtımında ilgililerin payına düşen pay oranı; kota. **3.** Herhangi bir öğretim kurumuna alınması plânlanan öğrenci sayısı. **4.** Bir kimsenin veya kurumun seçip almakta yararlanabileceği ölçü, miktar. ☞ **kontenjana bağlamak,** *Sınırlandırmak.*|| **kontenjan senatörü,** *Cumhurbaşkanı tarafından Cumhuriyet Senatosuna seçilen üye (1961 Anayasasına dayanarak kurulan çift meclisli sistemde uygulanmıştır).*|| **kontenjan sistemi,** *Dışarıdan yurda getirilecek malların tür ve niceliklerini belirleyen ve sınırlandıran sistem.*

kontes, [Fr. comtesse] *is.* Kocası kont olan kadının unvanı.

konteyner, [Lat. continere *(bir arada tutmak)* > İng. container] *is.* **1.** *tic.* Çeşitli eşyaları taşımak için uluslar arası standartlara göre çelik veya alüminyumdan yapılmış su sızdırmaz büyük sandık; taşımalık. **2.** Parça halindeki eşyaları ambalajlamak, depolamak veya taşımak için kullanılan değişik büyüklükteki kap; taşımalık. **3.** Çöp kamyonlarına kolayca takılabilen metal sandık; taşımalık. **4.** *as.* Kara yolu ile ulaştırılması imkânsız askerî malzemeyi dost askerî birliklere havadan ulaştırmakta kullanılan silindir biçimli madenî fıçı.

kontinü, [Lat. continuus *(zincirleme)* > Fr. continu] *sf.* Sürekli.

kontluk, -ğu [kont-luk] *is.* **1.** Kont olma durumu. **2.** Bir konta bu unvanı kazandıran topraklar ve malikâne.

kontoş, [Mac. köntös] *is.* Tatar hanlarının giydiği yakalı ve uzun kollu kürk.

kontör, [Lat. compter *(saymak)* > Fr. comptör] *is.* Sayaç.

kontr, [İt. contra / Fr. contre] *is.* **1.** Briçte bir ekibin karşı ekibin taahhüt ettiği kâğıdı alamayacağını bildirmesi. **2.** *spor.* Boksta, rakibin bir yumruğunu kollarla önleyerek etkisiz hâle getirme.

kontra, [İt. contra] *zf.* **1.** Karşıt; karşı; aksi. **2.** *is.* Kontrplâk. ⊡ **kontra gitmek,** *Biri ile zıtlaşmak; aksine, inadına hareket etmek.*|| **kontra mizana,** *dnz.* Dört direkli gemilerde en arkadaki direk.

kontrababafingo, [İt. contrapappafingo] *is. dnz.* Yelkenli gemilerde direğin ortasındaki yelken.

kontrabas, [İt. contrabasso > Fr. contrebasse] *is.* → kontrbas.

kontrafile, [Fr. contre-filet] *is.* Fletoya karşı gelen tarafın eti.

kontralto, [İt. contralto] *is. müz.* **1.** En kalın kadın sesi. **2.** *gnşl.* Kontralto rolüne çıkan kadın sanatçı.

kontrapiye, [Fr. contre-pied *(ters ayak)*] *is.* → kontrpiye.

kontraplak, -ğı [Fr. contre-plaque] *is.* → kontrplâk.

kontrasomun, [İt. contra + Fr. saumon] *is.* Kapı tokmağını ters döndüren somun.

kontrast, [Lat. contrastare > İt. contrasto] *sf.* **1.** Birbiri ile uyuşmayan; karşıt; aykırı; zıt; tezat. **2.** *is.* İki şeyin birbirine göre karşıt olma durumu; karşıtlık; aykırılık; zıtlık; tezat. **3.** *tv.* Televizyon ekranında görüntünün en aydınlık ve en karanlık kısımları arasındaki parlaklık oranı. ⊡ **kontrast madde,** *tıp. Röntgen filmi çekilecek bir organa verilerek film üzerinde daha ayrıntılı görüntü sağlayan madde.*

kontrastlı, [kontrast-lı] *sf.* Zıt; karşıt; tezatlı.

kontrat, [Lat. contractare *(ortaklık kurmak)* > Fr. contrat] *is.* **1.** Sözleşme; mukavele. **2.** Taraflarca imzalanan sözleşme kâğıdı. **3.** Briçte karşılıklı konuşmalar sonunda oyunun bağlandığını belirten en yüksek artırım. ⊡ **kontrat yapmak,** *Sözleşme yapmak.*

kontratabla, [Fr. contre-table] *is.* **1.** Marangozlukta ağacın çalışma oranını azaltmak için çapraz yapıştırma yöntemiyle hazırlanan tabla. **2.** Ağaç malzemenin çarpılmasını önlemek için ağacın her iki yüzüne çapraz veya 45°'lik açılarda levha yapıştırmak suretiyle elde edilen tabla.

kontratak, -ğı [Fr. contre-attaque] *is. spor.* Hücumda iken savunması zayıflayan bir takıma karşı beklenmedik bir şekilde yapılan saldırı; karşı atak; karşı hücum; anî akın.

kontratlı, [kontrat-lı] *sf.* Sözleşmeli.

kontratsız, [kontrat-sız] *sf.* Sözleşmesiz.

kontrbas, [Fr. contrebasse] *is.* **1.** Keman türünden en kalın sesli yaylı çalgı. **2.** Bu çalgıyı kullanan sanatçı; kontrbasçı

kontrbasçı, [kontrbas-çı] *is.* Kontrbas çalan sanatçı; kontrbas.

kontrfile, [Fr. contre-filet] *is.* **1.** Kasaplık büyükbaş hayvanların bel kemiğindeki dikensi çıkıntıların iki yanında bulunan et. **2.** Bu etle yapılmış yemek.

kontrgerilla, [Fr. contre-guérilla] *is.* Gerilla güçlerine karşı kurulmuş savaş dışı yöntemleri uygulayan silâhlı güç.

kontrol, -lü [Lat. contra rotulare *(defterleri karşılaştırmak)* > Fr. contrôle] *is.* **1.** Bir işin doğru ve usulüne uygun olarak yapılıp yapılmadığını araştırma; denetim; denetleme; murakabe. **2.** Bir belgenin gerçeğe ve aslına uygun olup olmadığını araştırma. **3.** Bir kimsenin taşıdığı kimliğin doğru olup olmadığını inceleme. **4.** Yoklama; arama. **5.** Bir şeye, bir gruba veya bunların davranışına egemen olma. **6.** Bir aracın hakimiyetini ele alma. **7.** Bir kişinin kendi davranışlarını, sözlerini denetim altında bulundurması; kendine hakim olması. **8.** Bir işi denetlemekle görevli kimse; denetçi; kontrolör. ⊡ **kontrol altına almak,** *1. (Yangın için) yayılmasını önlemek; söndürmek. 2. (Hastalık için) durdurmak.*|| (birini, bir şeyi) **kontrol etmek,** *1. Denetlemek. 2. Gözden geçirmek; yoklamak; aramak.*|| (kendini) **kontrol etmek,** *Davranışlarını iradesinin kontrolü altında bulundurmak; kendine hakim olmak; duygulardan uzak, aklın verilerine göre hareket etmek.*|| **kontrol kalemi,** *Bir iletken üzerinde elektrik akımı bulunup bulunmadığını anlamakta kullanılan neon lâmbalı, kalem şeklindeki küçük tornavida.*|| **kontrol kulesi,** *Hava alanlarında hava trafiğinin kontrol ve yönlendirmesinin yapıldığı, içinde pek çok elektronik aygıt ve personelin bulunduğu yüksek yapı.*|| **kontrol saati,** *Bir bekçinin çeşitli yerleri belli zamanlarda kontrol ettiğini kaydeden saat.*

kontrolcü, [kontrol-cü] *is.* Denetim işini yapan kimse; denetçi; kontrolör.

kontrolör, [Fr. contrôleur] *is.* Denetimle görevli kimse; denetçi; kontrolcü.

kontrolörlük, -ğü [kontrolör-lük] *is.* Denetim yapan kişinin görevi; denetçilik.

kontrpiye, [Fr. contre-pied] *is.* **1.** Ayak altındaki boşluktan ayak üstündeki en yüksek yere olan uzaklık. **2.** *spor.* Futbolda oyuncunun yaptığı yanıltmacı hareket.

kontrplâk, -ğı [Fr. contre-plâque] *is.* En az üç kaplamanın elyaflarının birbirine çapraz gelecek biçimde tutkallanmasıyla meydana gelmiş tahta.

kontrpuan, [Fr. contrepoint] *is.* Çeşitli melodileri üst üste bindirme, birleştirme sanatı.

kontuar, [Fr. contoir] *is.* **1.** Bir ülkenin başka bir ülkedeki ticaret acentesi. **2.** Ticaret mallarının sergilendiği ve satıldığı yer; meşher.

kontur, [İt. cotornare *(çevresini dönmek)* > Fr. contour] *is.* Resimde yer alan çevre çizgisi; çevre.

konturmak, [kön-mak > kon-tur-mak] *{eT} gçl. f. [-ur]* Kondurmak; yerleştirmek; iskân etmek. [ETY] [Gabain] [Tekin]

kontuş, [Mac. ķöntös قونتوش] *is. {OsT}* **1.** Başörtüsü; ferace. **2.** *{ağız}* En üste giyilen elbise. [DS] **3.** *{ağız}* Kollu yelek. [DS]

konu[1], [ko-mak > ko-n-mak > kon-u] *is.* **1.** Bir konuşmada, yazıda sözü edilen, üzerinde durulan, bir eserde ele alınan düşünce, olay veya durum; mevzu, *(1935)*. **2.** Üzerinde durulan, hakkında konuşulan şey; bahis. ⊡ **konu başlığı,** *kütp. Katalog hazırlamada kullanılmak üzere belirlenmiş, konuları kısaca belirten sözcükler.*|| **konu mankeni,** *Olmuş bir olayı canlandırmak için kullanılan oyuncu.*|| **konu olmak,** *Bir düşünceye, tartışmaya sebep olmak; sözü edilmiş olmak.*|| (bir şey) **konusunda,** *Onunla ilgili olarak; o konuda.*

konu[2], [kon-mak > kon-uğ > konu] *is.* Konma; yerleşme; oturma. ⊡ **konu komşu,** *Bütün komşular; birbirine yakın yerlerde oturan kimseler; konukları ile birlikte komşular.*

konuç, -cu [konuş / konuç] *{ağız} is.* Ok yayı. [DS]

konuğ, [*eT.* ḳōn-mak > ḳon-uġ قونوغ] *{eAT} is.* Konuk.

konuglug, [kōn-mak > kon-uġ > konuġ-luġ] *{eT} sf.* → konuklug.

konuk[1], **-ğu** [*eT.* ḳōn-maḳ > ḳon-uḳ / ḳonoḳ / ḳonaḳ قونق / قونوق] *is.* **1.** Birinin evine veya yanma geçici olarak kalmak üzere gelen kimse; misafir; mihman. *{eT} {eAT} {OsT} {ağız} (aynı)* [DLT] [EUTS] [KB] [DK] [DS] **2.** *biy.* Konakçıya göre asalak. **3.** *bot.* Başka bitkinin desteğinde yaşayan fakat ondan hiç besin alamayan bitki. **4.** Konulan yer. *{eT} (aynı)* [EUTS] **5.** *{eT}* Ruh. [DLT] **6.** *{ağız}* Konaklanacak yer; durak. [DS] ⊡ (birinin) **konuğu olmak,** *Birine konuk olarak gidip kalmak.*|| **konuk ağırlamak,** *Konuk olarak gelen kimsenin yiyecek, içecek, yatacak vb. ihtiyaçlarını karşılamak; izzet ve ikramda bulunmak.*|| **konuk edinmek,** *{eAT} {OsT} Misafir etmek; ağırlamak.*|| **konuk etmek,** *Birini bir süre evinde ağırlamak; misafir etmek.*|| **konuk evi,** *Bir kuruluşun kendi görevlilerinin geçici olarak kalması için yaptırdığı konut; misafirhane.*|| **konuk gelmek,** *Birinin yanına veya evine kısa süre kalmak üzere gelmek; misafir gelmek.*|| **konuk kondurmak,** *{eAT} Misafir kabul etmek.*|| **konuk olmak,** *Bir yerde kısa süre ağırlanmak; misafir olmak.*

konuk, -ğu [ḳon-uk قونق] *{eAT} {ağız} is.* Gözbebeğindeki aklık; katarakt. [DS]

konukçu, [ḳon-uḳ-çu قونوقچی / قونقچی] *is.* **1.** Yabandan gelen konukların yanına verilen ve onları gezdiren, rehberlik ve arkadaşlık eden kimse; mihmandar. **2.** *{eAT} {OsT}* Misafiri olan kimse; misafir ağırlayan. **3.** *{ağız}* Ev sahibi. [DS]

konukçuluk, -ğu [ḳon-uḳ-çu-luḳ قونقچیلق] *{OsT} is.* **1.** Konuk ağırlama işi; mihmandarlık. **2.** Misafir sahibi olma.

konuklama, [kon-uk-la-ma] *is.* Birini konuk olarak alıkoyma ve ağırlama işi.

konuklamak, [ḳon-uk > ḳon-uk-lā-maḳ / قونقلامق / قونقلمق / قونوقلامق] *(konukla:mak) gçl. f. [-r] [-l(u)-yor]* **1.** Birini misafir olarak alıkoymak; yemeğe çağırmak; misafir etmek; konuk etmek; ağırlamak. *{eT} {eAT} {OsT} {ağız} (aynı)* [DLT] [DK] [DS] **2.** *{eT} gçsz. f.* (Oğuzlar dışındaki Türk boylarında) ev sahibinin rızası olmadan evde gecelemek. [DLT] **3.** *{ağız}* Konuk olmak. [DS]

konuklanmak, [ḳonuḳ-la-n-maḳ قونقلنمق / قونقلامق / قونوقلامق] *{eAT} {OsT} edil. f [-ur]* Kendisine ikramda bulunulmak; ağırlanmak; konuk edilmek.

konuklaşmak, [kon-uk > kon-uk-lā-mak > konukla-ş-mak] *{eT} dönşl. f. [-ur]* Birbirine misafir olmak. [DLT]

konukluk, [kon-uk > kon-uk-lık] *{eAT} is.* Misafirlik. [DK]

konuklug, [kōn-mak > kon-uġ > konuġ-luġ] *{eT} sf.* Konuk sahibi olan, konuklu. [DLT]

konukluk, [ḳon-uḳ > ḳon-uḳ-luḳ قونقلوق / قونوقلق / قونقلق] *{eT} is.* **1.** Konuk olma durumu; misafirlik. *{eT} {eAT} {OsT} (aynı)* [DLT] [EUTS] [KB] **2.** *{eAT} {OsT}* Ziyafet. **3.** *{ağız} folk.* Düğünden sonra kız evinin damat tarafına verdiği yemek. [DS] **4.** *{eT}* Menzil; konak. [EUTS] [Gabain] ⊡ **konukluğa almak,** *{eAT} Konuk olarak kabul etmek.*|| (birini) **konukluk etmek,** *{eAT} {OsT} 1. Misafir etmek; ağırlamak. 2. Ziyafet vermek.*|| (birine) **konukluk etmek,** *1. Misafir olmak, 2. Kendisine ziyafet verilmek.*|| **konukluk eylemek,** *{eAT} {OsT} Kendisine ziyafet verilmek.*|| **konukluk kılmak,** *{eAT} Misafir etmek; ağırlamak.*

konukmak, [kon-uk-mak] *{ağız} gçl. f. [-(ğ)-ur]* Selam vermek; selâmlaşmak. [DS]

konuksever, [kon-uk+sev-er] *sf.* **1.** Konuk gelmesinden hoşlanan, konuklarına iyi davranan, onları iyi ağırlayan; misafirperver. **2.** (Ülke için) misafirlerine iyi davranmayı gelenekleştirmiş olan.

konukseverlik, -ği [kon-uk+sev-er-lik] *is.* **1.** Konuksever olma hâli. **2.** Konukseverce davranış.

konulga, [ḳon-ul-ġa قونلغا] *{eAT} is.* Misafire gönderilen yemek.

konulma, [kon-ul-ma] *is.* Konulmak işi.

konulmak[1], [kōn-mak > kon-ul-mak] *{eT} dönşl. f. [-ur]* Yerleşilmek; oturulmak. [ETY]

konulmak[2], [kon-ul-mak] *edil. f. [-ur]* Koymak eylemi yapılmak; konmak.

konulu[1], [konu-lu] *sf.* **1.** Konusu olan; belli bir konusu bulunan; mevzulu. **2.** Belirtilen konuyu işleyen. ⊡ **konulu film,** *Bir hikâye anlatan 2.000 – 3.500 m. uzunluğundaki film.*

konulu[2], [kon-ul-u] *sf.* Konulmuş olan.

konum[1], [kōn-mak > kon-um] *{eT} {ağız} is.* Göçerle-

rin geçici bir süre, çoğunlukla bir mevsim oturdukları yer; yurt; konulan yer; konak. [DLT] [KB] [DS]

konum[2], [ko-mak > ko-n-mak > kon-um] *is.* **1.** Bir şeyin konulmuş olduğu yer, *(1935)*. **2.** Bir kimsenin veya bir şeyin bir yerdeki duruş biçimi veya durumu. **3.** Bir kimsenin toplum içindeki yeri. **4.** Bir ülke veya şehrin diğer ülke ve şehirlere göre bulunduğu durum veya ilişkilerin tümü. **5.** *coğ.* Bir noktanın yeryüzünde enlem ve boylam bakımından bulunduğu yer.

konumlama, [kon-um-la-ma] *is.* **1.** Bir şeyi belirlenen durumlara göre yerleştirme eylemi. **2.** Konumunu belirleme.

konumlamak, [kon-um-la-mak] *gçl. f. [-r] [-l(u)-yor]* **1.** Bir şeyi belirlenen durumlara göre yerleştirmek. **2.** Konumunu belirlemek.

konumlandırma, [kon-um-la-n-dır-ma] *is.* Bir ürünün pazarda yer almasını sağlama eylemi.

konumlandırmak, [kon-um-la-n-dır-mak] *gçl. f. [-ır]* Bir ürünü, rakiplerinden ayırmak için pazarlama çalışması yapmak.

konumlanma, [kon-um-la-n-ma] *is.* Bir yerde belli bir biçimde yer alma; yerleşme; konuşlanma.

konumlanmak, [kon-um-la-n-mak] *dönşl. f. [-ır]* Bir yerde belli biçimde yer almak; yerleşmek; konuşlanmak.

konur[1], [koñur / koñor] *(koñur) sf.* (Ses için) boğuk; konur[1]. [DLT]

konur[2], [ḳoñ > ḳoñ-ur قوكور] *(koñur) {eT} sf.* **1.** Açık kestane renginde olan; boz renkli. *{ağız} (aynı)* [DLT] **2.** *{eAT}* Yağızımsı al; yanık al; kara ile kızıl arası. **3.** *{ağız}* (Sığır için) sırtı sarı, diğer yerleri siyah olan. [DS] **4.** *{ağız}* (Halı ipi rengi için) boza yakın. [DS] **5.** *{ağız}* Kahverengi. [DS] ⊡ **konur al,** *Kumral; açık esmer.*

konur[3], [kon-ur / koğur] *{ağız} is.* **1.** Kimseyi beğenmeyen; kendini beğenmiş; gururlu; kibirli. **2.** Süslü; çalımlı; şık. [DS] **3.** *mecaz.* Kahraman; yiğit.

konur[4], [koğur / konur / koğursu] *{ağız} is.* **1.** Yanık yün veya kıl kokusu. **2.** İs kokusu. [DS]

konur[5], [konur] *{ağız} is.* Davar ağılı; ağıl. [DS]

konur[6], [konur] *{ağız} is.* Uzun zaman yıkanmamış ayakların altındaki ölü deri tabakası ve kir. [DS]

konurcak, -ğı [ḳoñur-caḳ قوكورجق] *{eAT} sf.* Yanık al renge yakın; konurumsu.

konurlanmak, [konur-la-n-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* Gururlanmak. [DS]

konurmak, [kang *(yans.)* > koñ-ur-mak / konur-mak] *{eT} gçl. f. [-ur]* Kanırmak; sökmek. [DLT]

konursa, [konur-sa / konur-su / koğur-su] *{ağız} is.* Yanmış yün kokusu. [DS]

konursu, [konur-su / koğursu] *{ağız} is.* **1.** Yanmış yün ve kıl kokusu. **2.** Halk hekimliğinde, yeni kanamayı durdurmak için üzerine dökülen yanmış bez külü. [DS] ⊡ **konursu kokmak,** *{ağız} (Yün ve kıl yandığında) kötü bir koku çıkmak.* [DS]

konusuz, [kon-u-suz] *sf.* Konusu olmayan.

konuş, [kon-uş] *is.* **1.** Konmak eylemi veya biçimi. **2.** *as.* Bütün imkânlar göz önünde bulundurularak kara, deniz ve hava birliklerinin yerleştiriliş biçimi; tabiye. *{ağız} (aynı)* [DS] ⊡ **konuş eylemek,** *{eAT} Konaklamak üzere inmek; karargâh olarak seçmek.*

konuşaklı, [konuş-mak > konuş-ak-lı] *{ağız} sf.* (Kişi için) güzel konuşan; konuşkan. [DS]

konuşı, [kon-mak > kon-uş-mak *(yerleşmek)* > kon-uş-ı] *is.* Komşu.

konuşkan, [kon-uş-kan] *sf.* Çok konuşan; konuşmayı seven; lâkırdıyı seven.

konuşkanlık, -ğı [kon-uş-kan-lık] *is.* Konuşkan olma hâli; konuşkan bir kimsenin niteliği.

konuşlandırma, [kon-uş-la-n-dır-ma] *is.* Bir askerî birliği yerleştirme.

konuşlandırmak, [kon-uş-la-n-dır-mak] *gçl. f. [-ır]* Bir askerî birliği, savaş araç ve gereçlerini mevcut durumları göz önünde bulundurarak stratejik bir mevkide belli biçimde yerleştirmek, toplamak.

konuşlanma, [kon-uş-la-n-ma] *is.* Uygun biçimde yerleşme.

konuşlanmak, [kon-uş-la-n-mak] *dönşl. f. [-ır]* (Askerî birlikler için) savaş veya manevra amacıyla ağırlıkları ile birlikte belli bir yere yerleşmek; mevzi almak; konumlanmak.

konuşma, [kon-uş-ma] *is.* **1.** Konuşmak eylemi. **2.** Düşünülen şeyleri sözle ifade etme; dili sözlü olarak kullanma; söyleme. **3.** Birisiyle bir konuda yapılan görüşme; müzakere; danışma. **4.** Bilim, sanat, edebiyat vb. bir konuyla ilgili olarak yetkin bir kimse tarafından dinleyicilere açıklama ve bilgi verme; konferans. **5.** Tiyatro ve sinemada oyuncuların rol gereği söyledikleri söz; diyalog. **6.** Telefonla yapılan haberleşme. **7.** *man.* Düşünceyi açıklamaya yarayan kelimelerden, hükümlerden, önermelerden kurulu mantıksal dil. **8.** *dbl.* Konuşma diline ait bir kelime veya kullanıma verilen ad. ⊡ **konuşma aygıtı,** *dbl. Konuşmada kullanılan seslerin meydana gelmesine yarayan organların tümü.*|| **konuşma bozukluğu,** *1. Bazı sesleri gereği gibi çıkaramamaktan ileri gelen söyleyiş; kötü telâffuz; söyleyiş bozukluğu. 2. Kelime şekillerinin bozulması veya bir kelimenin yerine başka bir kelime kullanma gibi durumlarla kendini gösteren, konuşmada anlam karışıklığına yol açan bir hastalık.*|| **konuşma dili,** *dbl. Günlük hayatta kullanılan, henüz yazıya geçmemiş ve yazı dilinden çok az farklılık gösteren dil.*|| **konuşma güçlüğü,** *Bazı organların yeterli gelmemesi ya da rahat hareket edememesi gibi sebeplerle rahat söyleyememe.*|| **konuşma korkusu,** *Heyecan, telâş vb. psikolojik sebeplerle düzgün konuşamama; tutukluk.*|| **konuşmama hak-**

kı, *Yargı karşısında, suçlunun olay ile ilgili ifade vermeme hakkı.*|| **konuşma merkezi,** *Beyinde konuşma faaliyetlerini denetleyen bölüm.*|| **konuşma öncesi,** *psikol. Çocuğun konuşmaya başlamadan önce kendi kendine yarattığı ritme ve melodiye dayalı ifade tarzı.*|| **konuşma titremi,** *dbl. Kişinin konuşmasındaki kişiye özel titrem.*|| **konuşma yapmak,** *Topluluk karşısında bir konuda konuşmak; bilgi vermek.*|| **konuşmaya dalmak,** *İşleri ve diğer şeyleri bir yana bırakarak konuşmayla vakit geçirmek.*|| **konuşma yetersizliği,** *Yeterli düzeyde ve beklenen biçimde konuşmama durumu.*

konuşmacı, [kon-uş-ma-cı] *is.* Konuşma yapan kimse; bir topluluğa karşı belli bir konuda konuşan kimse; hatip; konferansçı.

konuşmak[1], [koñ-şı > koñ-şu-mak > konuş-mak] *gçsz. f. [-ur]* **1.** Bir dilde bulunan kelimeleri söylemek, bu kelimelerle düşüncelerini ifade etmek; meramını sözle anlatmak. **2.** Kelimeleri belli bir biçimde söylemek; telâffuz etmek; söylemek. **3.** Biri ile sohbet etmek; karşılıklı söz söylemek; görüşmek. **4.** Bir konudan söz etmek; bahsetmek. **5.** Bir topluluğa bilim, sanat, edebiyat vb. bir konuyla ilgili olarak bilgi vermek; söylev vermek; konferans vermek; konuşma yapmak. **6.** İlişki kurmak veya ilişkiyi sürdürmek. **7.** Telefon vb. ile haberleşmek. **8.** Düşüncelerini, tasarılarını, isteklerini sözlü dil dışındaki anlaşma araçları ile ifade etmek. **9.** *mecaz.* (Silâh, dayak vb. için) etkili olmak; gücünü göstermek; geçerli olmak. **10.** (Papağan vb. için) insan sesini taklit etmek. **11.** Birinden veya bir şeyden söz etmek; bahsetmek. **12.** Söylenmemesi gereken gizli bir şeyi açıklamak; itiraf etmek; kaçak birini ele vermek. **13.** Boş ve gereksiz şeylerden söz etmek. **14.** *mecaz.* Çok güzel olmak; yakışmak; (elbise için) üzerinde çok güzel durmak. **15.** (Olumsuz olarak) dargın olmak. **16.** Briç oyununda kozu belirlemek ve oyunda alınabilecek el sayısında anlaşmak üzere özel ifadeleri kullanmak. **17.** Karşı cinsten biri ile flört etmek. **18.** *gçl. f.* Bir şeyi anlatmak; söylemek. **19.** (Belirtilen bir dili) anlaşma aracı olarak kullanmak; duygu ve düşüncelerini bir dille anlatmak.

konuşmak[2], [kōn-mak > kon-uş-mak] *{eT} işteş. f. [-ur]* **1.** Karşılıklı konmak; birlikte yerleşmek. **2.** Birlikte oturmak; hep birlikte konmak. [ETY]

konuşmak[3], [ḳon-mak > ḳon-uş-maḳ قنوشمق] *{OsT} işteş. f. [-ur]* Birbirinin yakını, arkadaşı olmak.

konuşturma, [konuş-tur-ma] *is.* **1.** Konuşturmak eylemi. **2.** *ed.* Masal ve hayvan hikâyelerinde kişileştirilen varlıklara söz söyletme sanatı; intak.

konuşturmak, [konuş-tur-mak] *gçl. f. [-ur]* **1.** Konuşmasını sağlamak. **2.** Konuşmasına sebep olmak; konuşmasına yol açmak. **3.** Birden çok kişiyi konuşup tartışmak üzere bir araya getirmek. **4.** Söylemekten kaçınılan gizli bir şeyi açıklatmak; itiraf ettirmek. **5.** *mecaz.* Bir müzik aletini ustaca, çok güzel çalmak.

konuşu[1], [konuş-mak > konuş-u] *is.* **1.** Bilimsel bir konuyu incelemek, politik, ekonomik, diplomatik vb. bir konuyu tartışmak amacıyla yapılan toplantı; kolokyum; forum. **2.** Siyaset, sanat ve kültür üzerine bazı konuların görüşülerek karara bağlandığı yer; kolokyum.

konuşu[2], [ḳoñ-uş-u قوكوشى] *{eAT} {ağız} is.* Komşu. [DS]

konuşucu, [konuş-ucu] *is.* **1.** Konuşma yapan kimse; konuşma ortamında dilsel bildiriyi üreten kişi. **2.** Konferanslara, konuşmalara, görüşmelere katılan, bildiriyi sunan kişi; konuşmacı; konferansçı; hatip. **3.** Kusursuz, düzgün ve ilgi çekici, tatlı söz söylemesini bilen kişi.

Konuşuk[1], [kon-uş-uk] *{ağız} is.* Venüs gezegeni; Zühre yıldızı; Çolpan; Kervankıran. [DS]

konuşuk[2], **-ğu** [konuş-uk] *{ağız} is.* **1.** Sözleşme; mukavele. **2.** Konuşma; sohbet etme. [DS]

konuşuk[3], **-ğu** [kon-uş-uk] *{ağız} is.* Çok soğuk yapan cemreler. [DS]

konuşukluk, -ğu [kon-uş-uk-luk] *{ağız} is.* Dostluk; ahbaplık. [DS]

konuşulma, [konuş-ul-ma] *is.* Konuşulmak eylemi.

konuşulmak, [konuş-ul-mak] *edil. f. [-ur]* **1.** Konuşma eylemi yapılmak. **2.** Birinden veya bir şeyden söz edilmiş olmak; hakkında konuşma yapılmak. **3.** Gürültü yapılmak; ses çıkarılmak.

konuşumluk, -ğu [konuş-um-luk] *is.* **1.** Konuşma süresi miktarı. **2.** (Belirtilen sayıda) konuşma süresi.

konut[1], [kōn-mak > kon-ut] *is.* İş ve çalışma saatleri dışında içinde yatılıp kalkılan, oturulan, barınılan yer, bina; ev; daire; kat; ikametgâh; mesken, *(1935). {eT} (aynı)* [KB] ▭ **konut belgesi,** *Bir kimsenin sabit adresini belirlemek amacıyla muhtarlar tarafından verilen belge; ikametgâh ilmühaberi.*|| **konut dokunulmazlığı,** *huk. Kişinin konutuna belli bazı hukukî şartlar dışında girilmemesi, arama yapılmaması, eşyalarına el konulmaması.*|| **konut fonu,** *Toplu konut yapılması için devlet tarafından çeşitli kaynaklardan toplanmış para.*|| **konut kredisi,** *Konut edinmek için banka veya diğer kredi kurumlarından geniş bir vadeye yayılmış olarak alınan borç para.*|| **konut töreni,** *folk. Bir konutun yapımı ile ilgili çeşitli aşamalarda veya bitim sırasında düzenlenen törenlerin tümü.*

konut[2], [ko-mak > ko-n-ut / kon-ut] *is. man.* Bir akıl yürütmeye başlamazdan önce, kendisi hiçbir doğru önermeye bağlanamayan fakat ispata gerek kalmadan, şüphesiz doğru kabul edilen önerme; koyut; postulat.

konuz[1], [koñ-üz] *(koñu:z)* *{eT}* *is.* Osuruk böceği. [DLT]

konuz[2], [? konuz] *{ağız}* *is.* **1.** Kabın ağzına dek dolu oluşu. **2.** Kabın yarıyı geçmiş haldeki doluluğu. [DS]

konük, -ğü [? konük] *{ağız}* *is.* **1.** Şemsiye. **2.** Çadır. [DS]

konvansiyon, [Lat. convenir *(buluşmak)* > Fr. convention] *is.* **1.** Anlaşma; uzlaşma. **2.** Bir anayasa yapmak veya mevcut anayasayı değiştirmek üzere toplanan olağanüstü meclis.

konvansiyonel, [Fr. conventionnel] *sf.* Anlaşma ve uzlaşma ile ilgili; anlaşma ve uzlaşmaya dayanan. ⊡ **konvansiyonel silâhlar,** Nükleer, biyolojik ve kimyasal silâhların dışında taraflarca gücü bilinen savaş araçları; klâsik silâhlar.

konveks, [Lat. convectere *(tümseltmek)* > Fr. convex] *sf.* Yüzeyi tümsek, çıkık veya şişkin olan; tümsekli; muhaddep; dışbükey.

konveksiyon, [Lat. convehere *(taşımak)* > Fr. convection] *is. fiz.* **1.** Bir akışkanda meydana gelen sıcaklık değişmesi ile ortaya çıkan hareket sonucu ısının taşınması; ısı yayımı; iletim; taşınım. **2.** Hareket halindeki cisimlerle ısının taşınması. **3.** Hava kütlesinin düşey hareketi.

konvektör, [Fr. convecteur] *is. fiz.* Bir ortamı dengeli olarak ısıtmak amacıyla kullanılan, bir ısıtıcı akışkanla beslenen ısıtıcı; ısı yayar.

konvertibilite, [Lat. convertere *(dönmek)* > Fr. convertibilté] *is. eko.* (Para için) başka bir ülke parasıyla serbestçe değiştirilebilirlik; serbestçe dövize çevrilebilme.

konvertibl, [Lat. convertere *(dönmek)* > Fr. convertible] *sf.* (Para, tahvil, hisse senedi ve bono için) dövize çevrilebilen.

konvertisör, [Lat. convertere *(dönmek)* > Fr. convertisseur] *is.* Bir cismin ve kuvvetin şeklini değiştiren alet; değiştirgeç; çevirici.

konvertör, [İng. converter] *is.* Yüksek karbonlu demir alaşımını düşük karbonlu duruma getirmekte kullanılan, çeperi ateşe dayanıklı malzeme ile kaplanmış aygıt; değiştirgeç; dönüştürücü.

konveyör, [Lat. conviare *(taşımak)* > Fr. conveyeur] *is.* **1.** Hava hattı ile yük taşımaya yarayan kapalı devre çalışan taşıyıcı; taşıyıcı. **2.** Koruyucu gemi; refakat gemisi.

konvoy, [Lat. convoio / Fr. convoi] *is.* **1.** Aynı yöne giden taşıt dizisi; kafile. **2.** Aynı yere nakledilen insan topluluğu; kafile. **3.** *as.* Asker, malzeme vb. taşıyan askerî araçlar grubu. **4.** *dnz.* Savaş gemileri refakatinde seyreden ticaret gemileri kafilesi.

kony, [köng / kōn] *(ko:ñ)* *{eT}* *is.* Koyun. [Gabain] [Tekin]

konyak, -ğı [Fr. Cognac *(Fransa'da yer adı)*] *is.* Şarabın damıtılması ile elde edilen yüksek alkollü, özel kokulu, sarımtırak renkli içkinin patentli ismi; kanyak.

konzah, [? konzaḫ] *{ağız}* *is.* Barınak. [DS]

konza, [? konzo] *{ağız}* *is.* **1.** Yanmış odunun ateşli parçası. **2.** Uzun ve kalın sarılmış sigara. [DS]

kool, [kōl] *(ko:l)* *{eT}* *is.* → kol. [EUTS]

koolıçak, [kōl > kol-ī-çak] *(kolı:çak)* *{eT}* *is.* Kolcuk; küçük kol. [Gabain]

kooperatif, [Fr. coopératife] *is.* **1.** *huk.* Ortaklarının belirli ekonomik çıkarlarını karşılıklı yardım, dayanışma ve kefalet suretiyle sağlamak ve korumak amacıyla kurulmuş, tüzel kişiliği olan, değişir ortaklı ve değişik sermayeli ortaklık. **2.** Üreticilerin, ürünlerini aracısız olarak pazarlayabilmek için kurdukları ortaklık.

kooperatifçi, [kooperatif-çi] *is.* **1.** Kooperatif üyesi olan kimse. **2.** Kooperatif yöneticisi.

kooperatifçilik, -ği [kooperatif-çi-lik] *is.* Kooperatif kurma ve işletme işlerinin tümü.

kooperatifleşme, [kooperatif-le-ş-me] *is.* Kooperatif ortaklığı hâlinde örgütlenme.

kooperatifleşmek, [kooperatif-le-ş-mek] *dönşl. f. [-ir]* Kooperatif ortaklığı kurarak örgütlenmek.

kooperatifleştirme, [kooperatif-le-ş-tir-me] *is.* Kooperatif ortaklığı hâline dönüştürme veya bu şekilde örgütleme.

kooperatifleştirmek, [kooperatif-le-ş-tir-mek] *gçl. f. [-ir]* Bir işletme veya ortaklığı kooperatif ortaklığı hâline dönüştürmek.

koordinasyon, [Lat. coordinare *(düzenlemek)* > Fr. coordination] *is.* **1.** Bir alanı ilgilendiren ve amaca yönelik çeşitli iş ve işlemler arasında uyum, düzen ve iş birliği sağlama; eş güdüm. **2.** *as.* Yapılacak harekâtın üst, ast, komşu, ateş ve destek birlikleri, hava ve deniz kuvvetleri ile uyumlu olarak ve en etkili biçimde plânlanması. **3.** *biy.* Bir organizmadaki hayatî işlevlerin o organizmanın yaşayabilmesini sağlayacak biçimde düzenlenmesi. **4.** *ekon.* Düzensiz rekabetin zararlı etkilerini gidermek için ürün taşımacılığının kara, deniz ve demir yolu ulaşımıyla dengelenmesi.

koordinat[1], [Lat. coordinare *(düzenlemek)* > Al. koordinate] *is. mat.* Bir yüzey veya uzay içinde bir noktanın yerini belirlemeye yarayan elemanlar.

koordinat[2], [Lat. coordinare *(düzenlemek)* > Fr. coordinat] *is. kim.* Bir molekül içinde özel bir konuma sahip atoma bağlı atom veya atom grubu.

koordinatlar, [koordinat-lar] *is. mat.* Bir yüzey veya uzay içinde bir noktanın yerini belirlemeye yarayan apsis, kot ve ordinatın ortak adı.

koordinatör, [Lat. coordinare *(düzenlemek)* > Fr. coordinateur] *is.* Birbiri ile ilgili çeşitli işler arasında uyum ve düzen sağlayan kimse; eş güdümcü.

koordine, [Lat. coordinare *(düzenlemek)* > Fr. coordiné] *sf.* Aralarında uyum ve düzen bulunan; dü-

zenli; eş güdümlü; koordinasyonla ilgili. 🗗 **koordine etmek,** *Bir şeyi diğer ilgili şeylerle uyumlu ve düzenli hâle getirmek; aralarında uyum ve düzen sağlamak.*

kop[1], [*kō-mak *(koymak)* > ko-p] *{eT} zf.* **1.** Hep; bütün; hepsi; tamamı. [Gabain] [EUTS] [İKPÖy.] **2.** Tümüyle; tamamıyla; tamamen. [ETY] [Tekin] **3.** *sf.* Çok; bol. [ETY] [Gabain] **4.** Abartma ve pekiştirme edatı; pek. [DLT] 🗗 **kop kılmak,** *Sevinmek; ferahlamak; içi hop etmek.* [DLT]

kop[2], [kop] *{ağız} is.* **1.** Vücutta oluşan kabarcık; şişlik; kabartı. **2.** Dağların kayalıklarında yer alan mağaralar. **3.** Kağnının iki yanında çıkıntı yapan tahta parçası. **4.** Yalnız el veya ayak felci. **5.** *sf.* (Kişi için) bir kolu sakat. [DS]

kop[3], [kop] *{ağız} is.* Kuş. [DS]

kop[4], [ḳo-maḳ > ḳo-p قوپ] *{eAT} zf.* Koyup; bırakıp. 🗗 **kopa başlamak,** *{eAT} Çimlenmeye, filizlenmeye başlamak.*

kopaç, -cı [Slav. kopáč [Tietze]] *{ağız} is.* İnce ve dar ağızlı bir tür çapa. [DS]

kopak[1], **-ğı** [kop-mak > kop-ak] *{ağız} is.* **1.** Göllerde su üstünde yüzen büyük köklü toprak parçası. **2.** Yonga; ağaç kırıntısı. [DS]

kopak[2], **-ğı** [? kopak] *{ağız} is.* Büyük sepet. [DS]

kopal[1], [Meksika d. > İsp. copal] *is.* Tropik bölgelerde yetişen bazı erguvangillerden çıkarılan ve cilâ yapımında kullanılan bir tür reçine. 🗗 **kopal ağacı,** *bot. Erguvangillerden badıç meyveli, dik gövdeli, özel reçineli ağaçlar, (Capalina).*

kopal[2], [Yun. khopáli [Tietze]] *{ağız} is.* **1.** Tokmak. **2.** Baston. [DS]

kopal[3], [? kopal] *{ağız} is.* Eziyet. [DS]

kopali[1], [Yun. khopáli [Tietze]] *{ağız} is.* **1.** Ağaçtan yapılmış fındık kıracağı. **2.** Biber ve buğday dövmekte kullanılan tokmak. [DS]

kopali[2], [Yun. kopeli] *{ağız} is.* Evlilik dışı doğan çocuk; piç. [DS]

kopan, [kop > kop-an / kop-ın] *{eT} zf.* **1.** Hep; hepsi; tamamı. [Gabain] [EUTS] **2.** Hep birlikte. [ETY]

kopana, [Bul. kopáňa] *{ağız} is.* **1.** Ağaçtan oyularak yapılan karavanamsı kap; ağaç çanak. **2.** Ağaçtan yapılma tekne; yalak. [DS]

kopanaki, [Yun. kopanaki] *is.* **1.** El ile dantel örmekte kullanılan ve üzerine iplik sarılı iğ. **2.** Bu iğlerle yapılan dantel.

kopara[1], [? kopara] *{ağız} sf.* Taklitler yaparak güldüren. [DS]

kopara[2], [? kopara] *{ağız} is.* Ceket. [DS]

koparan, [kop-ar-an] *sf.* **1.** Koparma işini yapan. **2.** *{ağız} is.* Beyaz keçeden yapılmış, kolları cepken gibi geriye sarkık, kaytanla işlenmiş bir tür ceket. [DS] **3.** *{ağız}* Yelek. [DS] **4.** *{ağız}* Yağmurun geldiği ve yağdığı yön. [DS]

koparılma, [kop-ar-ıl-ma] *is.* Koparılmak eylemi.

koparılmak, [kop-ar-ıl-mak] *edil. f. [-ır]* Koparmak eylemi yapılmak; kesilmek.

koparınılmak, [ḳop-ar-ın-ıl-maḳ قوپارنلمق] *{OsT} edil. f. [-ur]* Kaldırılmak; ayırtılmak.

koparış, [kop-ar-ış] *is.* Koparmak eylemi veya biçimi.

koparma, [kop-ar-ma] *is.* **1.** Kopmasını sağlamak eylemi. **2.** *spor.* Halteri çömelerek alıp ayakları oynatmadan göğüs hizasına kadar kaldırdıktan sonra ayakları çaprazlama açarak kol yüksekliğine kadar kaldırma.

koparmak[1], [ḳop-ar-maḳ قوپارمق] *gçl. f. [-ır]* **1.** (İp vb. şeyler için) kopmasına yol açmak; kopmasını sağlamak. *{eAT} (aynı)* **2.** (Meyve vb. için) daldan toplayarak almak. **3.** Bir şeyi bağlı olduğu veya dikili olduğu yerden çekip almak; sökmek; söküp çıkarmak. *{OsT} (aynı)* **4.** (Ses, gürültü vb. için) birdenbire ve şiddetle başlamak, başlatmak; yükseltmek. *{eAT} {OsT} (aynı)* **5.** Bir şeyi bağlı olduğu yerden kesip ayırmak. **6.** *mecaz.* Güçlükle elde etmek. **7.** Dünyaya getirmek; yaratmak. **8.** (Kişi, topluluk vb. için) bulunduğu ortamdan uzaklaştırmak; ayırmak; gidermek. *{eAT} (aynı)* **9.** İlişkiyi kesmek; görüşmeye son vermek. **10.** (Yarışçılar için) birlikte yarıştığı rakiplerini çok gerilerde bırakmak. **11.** *{eAT}* (Allah için) yeniden diriltmek; haşretmek. **12.** *{eAT} {OsT}* Ortaya çıkarmak; meydana getirmek; peyda etmek; ihdas etmek. 🗗 **koparıp atmak,** *İlgisini tamamen kesmek; artık ona önem vermemek.*

koparmak[2], [kop-ar-mak] *gçl. f. [-ır]* **1.** *{eAT}* Yerinden kaldırmak; bir yere doğru harekete geçirmek. **2.** *{ağız}* Atı dört nala sürmek. [DS]

kopartılma, [kop-ar-t-ıl-ma] *is.* Kopartılmak eylemi.

kopartılmak, [kop-ar-t-ıl-mak] *edil. f. [-ır]* Kopartmak eylemi yapılmak.

kopartma, [kop-ar-t-ma] *is.* Kopartmak eylemi.

kopartmak, [kop-ar-t-mak] *gçl. f. [-ır]* **1.** Koparmak işini yaptırmak. **2.** *{ağız}* Atı dört nala koşturmak.

koparttırma, [kop-ar-t-tır-ma] *is.* Kopartmak işini yaptırma.

koparttırmak, [kop-ar-t-tır-mak] *gçl. f. [-ır]* Kopartmak işini bir başkasına yaptırmak; koparmak işini bir başkasına yaptırtmak.

kopça[1], [Yun. kombitsa / Mac. kapocs > Sırp. kopça] *is.* **1.** Elbise vb. şeylerin iki yakasını birleştirmekte kullanılan bir halka ve bir çengelden meydana gelen tutturmalık. **2.** Yırtıcı avcı kuşların arka parmaklarının ucundaki kıvrık tırnak. **3.** *{ağız}* Düğme. [DS] 🗗 **kopça koyvermek,** *{ağız} Dizleri tutmaz olmak.*|| **kopça sıkırık,** *{ağız} Sır saklamayan; ağzı gevşek; geveze.* [DS]|| **kopça vurmak,** *{ağız} Salıncakta sallanırken ayağı yere vurarak hız kazanmaya çalışmak.* [DS]

kopça[2], [kop-mak > kop-ça] *{ağız} is.* **1.** Makbuz. **2.** Posta alındı kâğıdı. [DS]

kopça[3], [? kopça] *{ağız} is.* Hap; ilaç; em. [DS]

kopçalama, [kopça-la-ma] *is.* Kopçalamak eylemi; kopçasını ilikleme.

kopçalamak, [kopça-la-mak] *gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Üzerinde kopça bulunan elbisenin kopçasını iliklemek.

kopçalanma, [kopça-la-n-ma] *is.* Kopçalı hâle getirilme; kopçası iliklenme.

kopçalanmak, [kopça-la-n-mak] *edil. f. [-ır]* (Elbise için) iki yakası bir kopça ile birleştirilmek; kopçası iliklenmek.

kopçalı, [kopça-lı] *sf.* **1.** Kopçası olan; üzerinde kopça bulunan; kopça dikilmiş olan. **2.** Kopçası iliklenmiş olan; kopçayla iliklenmiş olan.

kopçasız, [kopça-sız] *sf.* **1.** Kopçası olmayan; üzerinde kopça bulunmayan; kopça dikilmemiş olan. **2.** Kopçası iliklenmemiş olan; kopçayla iliklenmiş olmayan. **3.** *{ağız}* İradesiz. [DS] **4.** *{ağız}* Beceriksiz. [DS]

kopçık, -ğı [kop-çık] *{ağız} is.* Yağmur yağdıktan sonra toplanan palamut meyvesi. [DS]

kopçır, [? kopçır] *{eT} is.* Bir vergi türü. [EUTS]

kopçur, [kop-mak > kop-(u)ç-ur] *{ağız} sf.* **1.** Tez canlı; ivecen. **2.** Kapıp kaçıcı; kapkaççı. [DS]

kopçurmak, [kop-(u)ç-ur-mak] *{ağız} gçl. f. [-ur]* Atı dörtnala koşturmak. [DS]

kopdon, [? kopdon] *{ağız} is.* **1.** Haşhaş küspesi. **2.** Keten tohumunun dövülüp yağı çıkarıldıktan sonra kalan ve hayvanlara verilen posası. [DS]

kopdurmak, [ḳop-dur-maḳ قوپدرمق] *gçl. f. [-ur]* **1.** *{OsT}* Koşturmak. **2.** Atı dörtnala koşturmak. **3.** *{ağız}* Oraya buraya koşmak; çok gezmek. [DS]

kopek[1], **-ği** [Rus. kopek] *is.* Rus para birimi olan rublenin yüzde biri olan para birimi.

kopek[2], **-ği** [köpek] *{ağız} is.* Köpek. [DS]

kopel, [Yun. kopéli] *{ağız} is.* Sağlıklı küçük çocuk. [DS]

koper, [? koper] *{ağız} is.* **1.** Sağrı; yamaç. **2.** Ark ya da kanal gibi su oyuntusu. [DS]

kopey, [? kopey] *{ağız} is.* Sarkıntılık yapan, sırnaşık çocuk. [DS]

kopın, [kop > kop-ın / kop-an] *{eT} zf.* Hep birlikte; tümüyle; toptan; hepsi birden.

kopil, [Yun. kopéli *(çırak)* / Rumen. copil] *is. argo.* **1.** Arsız erkek çocuk. **2.** *argo.* Piç. **3.** *{ağız}* Müslüman olmayanların çocuğu. [DS]

kopkoyu, [ko(p)+ko/yu] *sf.* **1.** Çok koyu. **2.** Aşırı; pek çok; çok fazla.

koplanmak, [kop-la-n-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* Şişmek. [DS]

kopma, [kop-ma] *is.* **1.** Kopmak eylemi. **2.** *{ağız}* Doğum yeri. [DS]

kopmak[1], [*eT.* kop-mak] *gçsz. f. [-ar]* **1.** (Tel, ip, halat vb. için) üzerine uygulanan çekme kuvveti dolayısıyla iki parçaya ayrılmak. *{eT} (aynı)* [KB] **2.** *{eT}* Kalkmak. [DLT] [EUTS] [KB] [Yüknekî] **3.** *{eT}* Yükselmek. **4.** *{eT}* Başlamak. [DLT] **5.** *{eT}* Gelmek. [DLT] [ETY] [KB] **6.** *{eAT} {OsT}* Ortaya çıkmak; zuhur etmek. [KB] [DK] **7.** *{eAT}* Bir niteliği baskın olarak belirmek; (bir nitelik) çıkmak. [DK] **8.** Bağlı olduğu yerden, tutturulduğu yerden ilişiği kesilmek; bağlantısı kalmamak. **9.** (Baş, kol, ayak vb. için) gövdeden ayrılmak. **10.** (Gürültü, tehlikeli durum vb. için) birdenbire başlamak. **11.** Birdenbire ortaya çıkmak; aniden belirmek. **12.** Önceden sıkı bağlantısı olan kimselerle veya topluluklarla ilişkisini kesmek; görüşmemek. **13.** (Manevi bağlar için) yok olmak; ortadan kalkmak. **14.** Bütün ilişkileri kesilmek; ayrılmak. **15.** (Organlar için) şiddetle ağrımak; sancımak. **16.** (Sporcu için) rakip sporculardan çok öne geçmek. **17.** Koşmak; hızlı gitmek. *{ağız} (aynı)* [DS] **18.** *{eAT} {OsT} {ağız}* Harekete geçmek; davranmak; atılmak. [DS] **19.** *{ağız}* Kalkmak; ayrılmak; çıkmak. [DS] **20.** *{eAT} {OsT}* Kıyamet günü dirilmek; haşrolmak. ☞ **kopa kopa,** *{ağız} Koşa koşa.* [DS]|| **kopup gelmek,** *1. İlişkiyi keserek veya terk ederek ayrılmak. 2. Uzak bir yerden ayrılıp gelmek. 3. {ağız} Koşup gelmek.* [DS]

kopmak[2], [kop *(yans.)* > kop-mak] *{eT} gçsz. f. [-r]* Yankı vermek; çınlamak. [İKPÖy.]

kopmuk, -ğu [kop-muk] *{ağız} is.* Davar tezeği. [DS]

kopo, [? kopo] *{ağız} is.* Kızak veya arabalara eşya yükledikten sonra ip sıkmak için kullanılan çengel veya çivi. [DS]

kopolimer, [Fr. copolymère] *is.* Kopolimerleşme yolu ile elde edilen madde.

kopolimerleşme, [kopolimer-le-ş-me] *is.* Doymamış birleşikler karışımının büyük moleküller vererek polimerleşmesi.

kopormak, [kop-mak > kop-ur-mak] *{eT} gçl. f. [-ur]* → kopurmak.

koportmak, [kop-mak > kop-ur-t-mak] *{eT} gçl. f. [-ur]* → kopurtmak.

kopoy, [Mac. kopó > Bulg. kopoj] *{ağız} is.* Düşük kulaklı, orta boylu, kısa tüylü av köpeği. [DS]

koppal, [Yun. khopáli [Tietze]] *{ağız} is.* Baston. [DS]

koppik, -ği [? koppik] *{ağız} sf.* Kötürüm. [DS]

koprofaji, [Fr. coprophagie] *is. psikol.* Bazı nevrozlularla bunamış kimselerde görülen dışkı yeme hastalığı.

koprofili, [Fr. coprophilie] *is. psikol.* Kendisinin veya başkasının makat bölgesine duyulan şehevi bir hazdan dolayı dışkıdan hoşlanma biçimindeki bir rahatsızlık.

koprolit, [Fr. coprolithe] *is.* **1.** Fosil hayvanların taşlaşmış dışkısı. **2.** *tıp.* Dışkı içinde bulunan taşlaşmış görünümündeki parçalar.

koproloji, [Fr. coprologie] *is. tıp.* Hastalıkların teşhisi amacıyla insan dışkısını inceleyen tıp dalı.

koprostaz, [Fr. coprostase] *is. tıp.* Bağırsakta biriken dışkıların atılamamasından ileri gelen kabızlık.

kopruşmak, [kop-mak > kop-ur-mak > kop(u)r-uş-mak] *{eT} işteş. f. [-ur]* Bir şeyi birlikte yerinden kaldırmak. [DLT]

koprü, [köprü] *{ağız} is.* **1.** Köprü. **2.** Merdiven. [DS]

kopsak, -ğı [Yun. khapsáki [Tietze]] *{ağız} is.* Çamaşır sepeti. [DS]

kopsamak, [kop-mak > kop-sā-mak] *(kopsa:mak) {eT} gçsz. f.* Çıkmak istemek. [DLT]

kopsi, [Yun. kopsi] *is.* Kesme. ☞ **kopsi kefali etmek,** *argo. Başını kesmek.*

koptar, [Bul. koftor / kovtor [Tietze]] *{ağız} is.* Bir katlı küçük ev; kulübe. [DS]

koptın, [kop > kop-tın] *{eT} zf.* Her yerden; her taraftan. [EUTS]

koptor, [Bul. koftor / kovtor [Tietze]] *{ağız} is.* Yer altı evi; izbe. [DS]

koptur, [kop-mak > kop-(u)t-ur] *{ağız} sf.* Tez canlı; ivecen. [DS]

kopturmak, [kop-tur-mak] *{ağız} gçl. f. [-ur]* **1.** Atı dört nala koşturmak. **2.** Koşmak; hızlı gitmek.[DS]

kopuk, -ğu, [kop-uk] *sf.* **1.** Bağlı bulunduğu, ilişik olduğu yerden ayrılmış, kopmuş olan. **2.** *is. mecaz.* Toplum kurallarına aldırmadan başıboş dolaşan, herhangi bir işi olmayan, parasız erkek; serseri; hayta. **3.** İmparatorluk döneminin sonlarına doğru, İstanbul'da çeşitli sebeplerle evlerinden kaçan, ceketleri omuzda, sağ omuzları sola göre daha kalkık, ayakkabılarının ökçelerine basan, ceketlerinin sol ceplerinde silâh taşıyan, kumarhane ve meyhanelere devam eden kimselere kabadayılık ve külhanbeylikten ayrı olarak verilen isim. **4.** *{ağız}* (Kişi için) şık, süslü ve iyi giyimli; çalımlı; edalı. [DS] **5.** *{ağız}* (Halı iplikleri için) kısacık. [DS] ☞ **kopuk alayı,** *Serserilerin meydana getirdiği grup; serseri takımı.*|| **kopuk film gibi,** *Kesintili aralıklarla sürüp giden.*|| **kopuk otomatı,** *tekst. Bobin veya çözgü ve atkı makinelerine takılan ve iplik koptuğu zaman makineyi durduran düzenek.*|| **kopuk sapık,** *{ağız} Saçma sapan; abuk sabuk.* [DS]

kopuklu, [kop-uk-lu] *{ağız} is.* Halıcılıkta, toz ve kırpıntı içine karışmış kısa iplikler. [DS]

kopukluk, -ğu [kop-uk-luk] *is.* **1.** Kopuk olma durumu. **2.** İşsiz güçsüz ve serseri olma durumu; bu tür kişilere yakışır davranış. **3.** Bağlantıyı kesmiş olma durumu; ilişkisizlik; uzaklık.

kopuksuz, [kop-uk-suz] *sf.* **1.** Ara vermeden devam eden. **2.** Kopuğu olmayan.

kopul, [? kopul] *{ağız} is.* Bir tür pide. [DS]

kopunmak, [kop-un-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ur]* Pamukla dolmak. [DS]

kopuntu, [kop-untu] *is.* Kopmuş parça; diaspora.

kopurgan, [kop-mak > kop-ur-ġān] *{eT} sf.* Çok koparan. [DLT]

kopurmak, [kop-mak > kop-ur-mak] *{eT} gçl. f. [-ur]* Yerinden kaldırmak; kurcalamak. [DLT] [KB]

kopurtmak, [kop-mak > kop-ur-t-mak] *{eT} gçl. f. [-ur]* Yerinden kaldırtmak. [DLT]

kopuş, [kop-mak] *is.* **1.** Kopmak eylemi ve biçimi. **2.** *{ağız}* Toprak kayması; heyelân; kayşa. [DS]

kopuşmak, [kop-mak > kop-uş-mak] *işteş. f. [-ur]* **1.** *{eT}* Kalkışmak; birlikte kalkmak. [DLT] **2.** *dönşl. f. {ağız}* Koşmak; seğirtmek. [DS] **3.** *{ağız}* Çıkmak; başlamak. [DS] **4.** *{ağız}* Çözülmek. [DS]

kopuz[1], [ḳop *(yans.)* > ḳop-maḳ *(patlamak; yankı vermek)* > ḳop-uz / ḳob-uz قپوز] *{eT} {eAT} {OsT} is.* **1.** Eski Türk baksı ozanlarının sagu ve destan okurken veya dinî ayinlerde çaldıkları telli Türk sazı. [İKPÖy.] [Gabain] [DK] **2.** Saz; çalgı.

kopuz[2], [kap-uz / kop-uz] *{ağız} is.* **1.** Dağlar arasındaki dar geçitler; boğaz. **2.** Düz alanlarda görünmeyen oyuklar; çukur. **3.** Deniz kıyısındaki girinti; körfez. [DS]

kopuzcu, [kopuzcu] *is.* Kopuz çalan kimse.

kopuzlug, [kop-uz > kopuz-luğ] *{eT} sf.* Kopuzlu. [DLT]

kopya, [Lat. copia *(bolluk)* > Fr. copie] *is.* **1.** Bir yazının, fotoğrafın, resmin vb. eserin elle veya başka teknikler kullanarak çıkarılan örneği, taklidi. **2.** Örnek ve suret çıkarma işlemi. **3.** Bir sanat eserinin aslına uygun olarak yapılmış taklidi. **4.** Bir şeyin aslına benzeyen taklidi. **5.** Birine çok benzeyen kimse. **6.** Sınavlarda kitaba, deftere, önceden özel olarak hazırlanmış kâğıtlara bakarak veya başkasının kâğıtlarına bakarak yararlanma işi. **7.** Kopya çekmek için sınav öncesinden hazırlanmış kâğıtlar. **8.** Bir plâk, bant veya diskette bulunan ses ve bilgileri boş bir plâk, kaset veya disket üzerine aktararak çoğaltma işlemi. ☞ **kopya çekmek,** *Sınavda bir kaynak veya kişiden yararlanmak.*|| **kopya defteri,** *Mektup kopyalarının çıkarıldığı ince yapraklı defter.*|| **kopya etmek,** *Bir yazı veya eserin aslına bakarak benzerini meydana getirmek.*|| **kopya kâğıdı,** *Birden çok örnek çıkarmak için beyaz yazı kâğıtlarının arasına konulan bir yüzü karbonlu kâğıt; karbon kâğıdı.*|| **kopya kalemi,** *En üstteki sayfaya yazarken, yazılanın alttaki diğer sayfalara da geçmesini sağlayan sivri uçlu, mor renkli kalem.*|| **kopya mürekkebi,** *Yazısı üzerine yazılan kâğıdın ancak ıslanması durumunda çıkan bir tür mürekkep.*|| **kopyasını çıkarmak,** *Bir yazı veya eserin aslına bakarak benzerini meydana getirmek.*|| **kopya vermek,** *Sınavda birisine gizlice yardımda bulunmak.*|| **kopya yapmak,** *Sınavda bir kaynak veya kişiden yararlanmak.*

kopyacı, [kopya-cı] *is.* **1.** Yazılı sınavlarda kopya

çeken ve bunu alışkanlık hâline getirmiş öğrenci. **2.** Başkasına ait resim vb. eserlerin kopyasını yaparak satan kimse.

kopyacılık, -ğı [kopya-cı-lık] *is.* Kopyacı olma durumu; kopya yapma işi.

kopzalmak, [kopuz > kop(u)z-ā-l-mak] *{eT} gçsz. f. [-ur]* (Kopuz için) çalınmak; seslendirilmek. [DLT]

kopzamak, [kopuz > kop(u)z-ā-mak] *(kopza:mak) {eT} gçl. f. [-ur]* Kopuz çalmak, seslendirmek. [DLT]

kopzaşmak, [kop-uz > kop(u)z-ā-mak > kopza-ş-mak] *{eT} işteş. f. [-ur]* Birlikte kopuz çalmak; kopuz çalmakta yarışmak. [DLT]

kor[1], [kol + **ordu**] *is. kısalt. as.* Kolordu kelimesinin kısaltması.

kor[2], [*eT.* kor / köz] *is.* **1.** İyice yanarak ateş hâline gelmiş, issiz fakat sıcaklığı en üst seviyede devam eden parlak kırmızı renkli kömür veya odun parçası. **2.** *mecaz.* Büyük üzüntü, acı; sıkıntı. **3.** *sf. mecaz.* Kırmızı. ⊡ **kor dökmek,** *(Odun, kömür vb. için) iyice yandıktan sonra kor parçaları oluşmak.*|| **kor etmek,** *{ağız} Arkadan çekiştirmek; gıybet etmek.* [DS]|| **kor gibi,** *1. Kıpkırmızı. 2. Ateşli; sıcak, yakıcı.*|| **kor gibi parlamak,** *(Göz için) ışıl ışıl parlamak; güçlü bir şekilde parlamak.*|| **kor gibi yanmak,** *1. Çok sıcak olmak. 2. (Göz için) ışıl ışıl parlamak.*|| **kor ocağı,** *{ağız} Çamurdan yapılmış ve istenilen yere taşınabilen ocak veya maltız.* [DS]|| **kor sokmak,** *{ağız} Birinin sözünü diğerine söyleyerek kavgaya sebep olmak; fitne sokmak.* [DS]

kor[3], [kōr] *(ko:r) {eT} is.* Ok kılıfı, sadak. [Nevâyî]

kor[4], [kör] *(ko:r) {eT} is.* Yoğurt mayası. [DLT]

kor[5], [kōr] *(ko:r) {eT} is.* Zarar; ziyan. [DLT] [EUTS] [KB] [Gabain]

kor[6], [ḳor قور] *is.* **1.** *{OsT} {ağız}* Sıra; dizi. [Kamus] [DS] **2.** *{ağız}* Altın dizisi. [DS] **3.** *{OsT}* Duvarda aynı boydaki taş ya da tuğlalardan oluşan her bir sıra; dizi. *{ağız} (aynı)* [DS] **4.** *{ağız}* Biçilmiş ekin demetlerini yığın yapmadan önce oluşturulan kümeler. [DS] **5.** *{ağız}* Odun yığını. [DS] **6.** *{ağız}* Eşyayı üst üste koyarak yapılan düzgün yığın. [DS] **7.** *{ağız}* (Yazıda) satır. [DS] **8.** *{ağız}* Kağnı. [DS] ⊡ **kor araba,** *{ağız} Kağnı.* [DS]|| **kor asma,** *{ağız} Dokuma tezgâhlarında ipliğin asıldığı yer.* [DS]

kor[7], [Rus. kólokol [Tietze]] *{ağız} is.* **1.** Katır çanı. **2.** Köpeklerin boynuna takılan çıngırak. [DS]

kor[8], [kör / kor] *{ağız} sf.* Kör. [DS] ⊡ **kor duman,** *{ağız} Sis.* [DS]|| **kor kesmez,** *{ağız} (Bıçak vb. için) kör; kesmez.* [DS]|| **kor ocak,** *{ağız} çocuksuz aile.* [DS]|| **kor yapalak,** *{ağız} Baykuş.* [DS]|| **kor zeval** (zevel / zevil), *{ağız} Sabanı boyunduruğa bağlamak için geçirilen ağaç çubuğun takıldığı ok ucundaki deliklerden her biri.* [DS]

kor[9], [kör / kor] *{ağız} is.* **1.** Mezar. **2.** Dere; vadi; çukur. [DS] ⊡ **kor kazan,** *{ağız} Yüksekten akan su; çağlayan.* [DS]

kor[10], [kör / kor] *{ağız} is.* Tahıllarda görülen sürme hastalığı. [DS]

kora[1], [kōr > kor-ā] *(kora:) {eT} is.* Zarar; ziyan. [KB]

kora[2], [Yun. khoreia] *(ko'ra) is.* **1.** Koro hâlinde dans. **2.** *tıp.* Başlıca belirtisi kısa, çabuk, değişken güçte ve hiç beklenmedik bir zamanda ortaya çıkan istemsiz hareketler olan sinir hastalığı.

kora[3], [kora] *{ağız} is.* Olgunlaşmamış üzüm; koruk. [DS]

kora[4], [kora] *{ağız} is.* **1.** Anahtar. **2.** Kilit. **3.** Kapı mandalı; sürgü; kapı kilidi. **4.** Çivi. [DS]

kora[5], [kora] *{ağız} is.* Uzun konçlu çorap. [DS]

kora[6], [kora] *{ağız} is.* **1.** Bir süre. **2.** Bir parça; birazcık. [DS]

kora[7], [kora] *{ağız} is.* Ev sıvandıktan sonra duvarın alt kısmına bir sıra çekilen renkli sıva. [DS]

kora[8], [kora] *{ağız} is.* Boyunduruğu sabana bağlayan zincirin takıldığı yer. [DS]

kora[9], [kora] *{ağız} is.* Karda açılan ince yol; iz. [DS]

kora[10], [kora] *{ağız} is.* Tırpan. [DS]

kora[11], [kora] *{ağız} sf.* Eski. [DS]

koraçan, [kor-a-çan] *{ağız} is.* Kömürde pişirilmiş et. [DS]

korada[1], [Ar. ḳurāḏe قراضه] *{ağız} sf.* **1.** (İnsan ve hayvan için) zayıf; cılız. **2.** Eski ve işe yaramaz durumda olan; yıkılmaya yüz tutmuş. [DS]

korada[2], [korada] *{ağız} sf.* Bütün etkilere karşı kendini korur duruma gelmiş. [DS]

koraf[1], [Yun. khoráphi [Tietze]] *{ağız} is.* Raf. [DS]

koraf[2], [koraf] *{ağız} is.* **1.** Küme; bölük; topluluk. **2.** Sıra; dizi. **3.** Odun yığını. [DS] ⊡ **koraf koraf,** *{ağız} Sürü sürü; küme küme; dizi dizi.* [DS]

koraf[3], [Yun. khoráphi [Tietze]] *{ağız} is.* Sebze tarlalarında dört beş ocaklık yer. [DS]

korag, [kōr *(zarar)* > kor-ā-mak > korā-ġ] *(kora:ğ) {eT} is.* **1.** Cenaze. [ETY] **2.** Cenaze töreni. [ETY]

korak[1], **-ğı** [? korak] *{ağız} is.* Karda açılan ince yol; iz. [DS] ⊡ **korak korak,** *{ağız} (Ateş, ışık vb. için) sönük; cansız; donuk.* [DS]

korak[2], **-ğı** [? korak] *{ağız} is.* Bakırcıların kullandığı küçük demir örs. [DS]

korak[3], **-ğı** [? korak / görek] *{ağız} is.* Ağaç mandallı kapı. [DS]

koraka, [? koraka] *{ağız} is.* Demir pası. [DS]

korakor, [Fr. corps a corps] *is. spor.* **1.** Boksta her iki rakibin göğüs göğüse gelerek çok yakından dövüşmesi. **2.** *zf.* Göğüs göğüse; yakından.

koral, -li [Lat. chorus > Fr. choral] *is.* **1.** Ayine katılanlar tarafından kolayca söylenmek üzere düzenlenmiş basit ilâhi; dinî şarkı. **2.** Bu tür ilâhi üzerine org için düzenlenmiş sözsüz parça.

koralak, -ğı [kora-la-k] *{ağız} sf.* Boş kafalı. [DS]

koralamak, [kora-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* **1.** Kapıyı kilitlemek. **2.** Kapıyı aralamak. [DS]

koralı, [görek / korak > kora-lı] *{ağız} sf.* (Kapı vb. için) arkasından kilitlenmiş veya sürgüsü takılmış. [DS]

koralık, -ğı [kora-lık] *{ağız} is.* Ekini karartan ve cılız bırakan otlar tarafından tarlanın işgal edilmiş hâli. [DS]

koralmak[1], [kora-l-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* **1.** Bir şeye fazla düşkünlük göstermek; alışkanlık kazanmak. **2.** Kendisini destekleyen birisinden yüz bulmak; arkalanmak. **3.** *gçl. f.* Sağlamlaştırmak; kuvvetlendirmek. [DS]

koralmak[2], [kör-el-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* Körelmek; keskinliği gitmek. [DS]

koramak[1], [kōr *(zarar)* > kor-ā-mak] *(kora:mak) {eT} gçsz. f. [-r]* **1.** Azalmak. [EUTS] [KB] [Gabain] **2.** Zarara uğramak; kaybetmek; ziyan etmek. [EUTS] [KB] **3.** (Safra için) çıkarmak; kaldırmak. [EUTS] **4.** Cenaze töreni düzenlemek. [ETY]

koramak[2], [kora-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-r(u)-yor]* Önce gelmek. [DS]

koramak[3], [kora-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-r(u)-yor]* Eskimek. [DS]

koramak[4], [kor-a-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-r(u)-yor]* (Yayık, ağaç testi vb. için) susuzluktan çatlayacak duruma gelmek. [DS]

koramaz, [kor-a-maz] *{ağız} is.* **1.** Odun. **2.** *sf.* (Kişi için) kimseyi beğenmeyen; kurumlu; kibirli. [DS]

koramiral, -li [kol + ordu > kor + Ar. emirü'l-mā' > Fr. amiral] *(ko'ramiral) is. as.* Deniz kuvvetlerinde, tüm amiral ile oramiral arasında ve kara kuvvetlerindeki korgenerale denk rütbe ve bu rütbeyi taşıyan üst subay.

koramirallik, -ği [koramiral-lik] *(ko'ramirallik) is. as.* Koramiralin görevi ve rütbesi.

korangal, [Erme. kornkan => korangal] *{ağız} is.* Yaban yoncası; korunga. [DS]

koranmak, [korā-mak > kora-n-mak] *{eT} dönşl. f. [-ur]* Bedenini kaybetmek; bir uzvunu kaybetmek. [Clauson]

koranik, -ği [? koranik] *{ağız} is.* Tezek yapılacak gübrenin biriktirildiği çukur. [DS]

korannık, -ğı [koran-lık] *{ağız} is.* Gübre yığını. [DS]

korap, [Bul. koftor / kovtor [Tietze] ? => korap] *{ağız} is.* Ahşaptan yapılma küçük yazlık ev. [DS]

korapa, [kor+ap-a] *{ağız} sf.* (Kişi için) dikkatsiz ve yalpalayarak yürüyen. [DS]

koraş, [? koraş] *{ağız} is.* **1.** (Çocuklar arasında) yakın arkadaş. **2.** Köy evlerindeki aktarmalı baca tipi ve ön bacadan ana bacaya geçişi sağlayan küçük pencere; şönt. [DS]

korata, [? korata] *{ağız} sf.* Zayıf; cılız. [DS]

koratmak, [korā-mak > kora-t-mak] *{eT} gçl. f. [-ur]* Zarar ettirmek. [KB]

korava, [? korava] *{ağız} is.* Ekşi meyvelerden yapılmış marmelât; meyve ezmesi. [DS]

koravlı, [? koravlı] *{ağız} is.* Kundura. [DS]

korba, [? korba] *{ağız} is.* Kara keçi; kıl keçisi. [DS]

korbakar, [kor+bak-ar / korbakor] *{ağız} sf.* **1.** Kötü ruhlu. **2.** *ünl.* Ölenin arkasından söylenilen ilenme sözü. [DS] ☞ **korbakar olmak,** *{ağız} Kötü bir duruma düşmek; cezasını çekmek.* [DS]

korban, [? korban] *{ağız} is.* Çam ağacının içi oyularak yapılan bir tür kovan. [DS]

korbaşı, [kol+baş-ı] *{ağız} is.* Kumandan. [DS]

korcak, -ğı [korça-k] *{ağız} is.* Oyuncak bebek. [DS]

korcu, [kor-cu] *{ağız} is.* Ev arkasında kalan taşlık; avlu. [DS]

korcum, [kor-cu-m ?] *{ağız} is.* Sarp dağlardaki dönemeçler. [DS]

korç, -cu [Rus. korč] *{ağız} is.* İşkembe kazıntısı. [DS]

korçak, -ğı [? korçak] *{ağız} is.* **1.** Oyuncak bebek. **2.** Heykel. [DS]

korçan, [? korçan] *{ağız} is.* Yüksekten akan su; çağlayan. [DS]

korçel, [? korçel] *{ağız} sf.* Ortadan; eşit olarak. ☞ **korçel kesme,** *{ağız} Ortadan ikiye bölme.* [DS]

korçı, [kör *(sadak)* > kor-çī] *(korçı:) {eT} is.* Silahtar; cebeci. [Nevâyî]

korçığa, [Kırım. korçığa] *{ağız} is.* Evin yan yüzü. [DS]

korçu, [kör *(zarar)* > kor-çū] *(korçü:) {eT} sf.* İnançsız. [EUTS]

korda[1], [Yun. khóritsa] *{ağız} is.* Tahta kurusu. [DS]

korda[2], [Rus. kórda [Tietze]] *{ağız} is.* Bir tür eğri kılıç. [DS]

korda[3], [? korda] *{ağız} is.* Kiriş; kolon. [DS]

kordalılar, [Lat. chorda *(ip)* > korda-lı-lar] *is. zool.* Vücutları iki yanlı bakışım gösteren, vücut boşluğu bulunan, sırt ipi taşıyan omurgalı ve onlara yakın türleri içine alan hayvanlar grubu.

korday, [korday] *{eT} is.* Kuğu kuşu; kuğu cinsi bir kuş; pelikan; balıkçıl. [DLT] [KB]

kordeşeni, [kurd *(yans.)* > kurd-ā-mak *(kaşımak)* > kurd-a-ş-mak *(kaşınmak)* > kurdaş-an] *{ağız} is.* Kurdeşen. [DS]

kordiplomatik, -ği [Fr. corps diplomatique] *(ko'rdiplomatik) is.* Bir toplantıda, bir yerde veya bir hükümet yanında bulunan yabancı devlet temsilcilikleri topluluğu; elçiler topluluğu.

kordon, [Lat. chorda *(ip)* > İt. chordone > Fr. cordon] *is.* **1.** Çoğunlukla ipekten yapılma kalın ip. **2.** Madalyon, saat vb. şeyleri asmaya yarayan ince zincir veya kaytan şerit. **3.** İp gibi ince uzun sıralar hâlinde yapılmış oymalı duvar veya mobilya süsü.

4. Elektrikli ve aletlerinde yer alan ince tellerden örülmüş dışı yalıtımlı esnek iletken. **5.** Bir yere giriş ve çıkışı önlemek, orayı korumak veya girişleri kontrol altında tutmak için güvenlik güçlerinin yan yana sıralanmasından oluşan çember. **6.** Süs olarak birkaç kez dolandırılmak suretiyle boyna takılan altın veya gümüş zincir. **7.** Denize bitişik olarak uzanan kıyı. **8.** Ciltlenmiş bir kitabın sırtına dikilen dar şerit. **9.** Marangozlukta ağaç parçaları üzerinde değişik profillerden açılmış bulunan girinti ve çıkıntılara verilen ad; korniş. **10.** *{ağız}* Marangoz araçları üzerine vurulan süs. [DS] **11.** *{ağız}* Teneke ve çinkodan yapılan eşyaların üzerine süs yapmakta kullanılan araç. [DS] **12.** Kabaran denizin çekildikten sonra kıyıda bıraktığı döküntü. **13.** *anat.* Birbirine bağlı ve ilişkili organlar dizisi. ☞ **kordon altına almak,** *Bir yeri korumak için giriş ve çıkışları kontrol altında tutmak.*|| **kordon boyu,** *Deniz kıyısında yer alan şehirlerde denize paralel olarak kıyıda uzanan imarlı yol.*

kordonblö, [Fr. cordon bleu *(mavi şerit)*] *is.* Usta aşçı.

kordone, [Fr. cordonne] *is.* **1.** Sim, gümüş veya ipek ipliklerin bükülmesiyle hazırlanan ve el işlemelerinde kullanılan ince kordon. **2.** Üç katlı bükülmüş ipek iplik.

kordun, [İt. chordone] *{ağız} is.* Süs. [DS]

koregraf, [Fr. chorégraphe] *is.* **1.** Baleyi oluşturan adım ve figürleri düzenleyen sanatçı; dans yazıcısı. **2.** Koregrafi eserleri yazarı. **3.** Dans ve bale düzenleyicisi.

koregrafi, [Fr. chorégraphie] *is.* **1.** Dans adımlarının kâğıda geçirilmesi. **2.** Bir baleyi meydana getiren adım, figür ve anlatımların tümü.

korgeğiş, [kor+eğiş] *{ağız} is.* Ateş küreği. [DS]

koreke, [? koreke] *{ağız} is.* Kefeki. [DS]

koreki, [Yun. khrópi [Tietze]] *{ağız} is.* Dal kesmeye yarayan kısa saplı balta. [DS]

korekt, [Lat. corrigere *(düzeltmek)* > Fr. correcte] *sf.* Doğru.

korel, [? korel] *{ağız} is.* Hindi. [DS]

korelasyon, [Lat. correlatio *(ilişki)* > Fr. corrélation] *is.* Birbiri ile ilgisi bulunan iki olay, olgu, kavram veya terim arasında aynı veya zıt yönde var olan mantıkî ilişki; bağıntı; bağlılaşım.

koreografi, [Yun. chorós *(dans)* + graphos > Fr. chorégraphe] *is.* → koregrafi.

korez, [kör-ez / kor-ez] *{ağız} sf.* (Ateş ya da lâmba vb. için) parlak yanmayan; sönük. [DS]

korezimek, [kör-ez-i-mek] *{ağız} gçsz. f. [-ir]* **1.** Keskinliği kaybolmak. **2.** (Ateş ya da lâmba, mum vb. için) sönmeye yüz tutmak. [DS]

korfa, [Ar. ġurfa غرفه [Tietze]] *{ağız} is.* Küçük köy evlerindeki yer odası. [DS]

korgala, [kor-ga-la] *{ağız} is.* Küçük sinek. [DS]

korgan, [korī-mak > korī-ġān] *(korı:ga:n) {eT} is.* **1.** → korıgan. [ETY] [Tekin] **2.** *{ağız}* Gözetleme delikleri olan sığınak. [DS]

korge, [*eT.* kölige] *{ağız} is.* Gölge. [DS]

korgeneral, -li [kol + **ordu** > kor + Fr. général] *(ko'rgeneral) is. as.* **1.** Türk silâhlı kuvvetlerinde tüm general ile orgeneral arasında yer alan bir rütbe. **2.** Bu rütbeyi taşıyan üst subay.

korgenerallik, -ği [korgeneral-lik] *is.* **1.** Korgeneral olma durumu. **2.** Korgeneralin taşıdığı rütbe. **3.** Korgeneralin görevi ve makamı.

korgi, [? korgi] *{ağız} is.* Kartal. [DS]

korgu, [korġū] *(korgu:) {eT} is.* (Kişi için) dikkatsiz; sorumsuz. [DLT]

korgulanmak, [korġū > korġū-lā-mak > korġu-la-n-mak] *{eT} dönşl. f. [-ur]* Taşkınlık etmek; dikkatsiz ve sorumsuz davranmak; yeğnilik etmek. [DLT]

korguluk, [korġū > korġu-luk] *{eT} is.* (Kişi için) taşkınlık; yeğnilik. [DLT] [KB]

korgurmak, [korġū > korġu-r-mak] *{eT} gçl. f. [-ur]* (Kişi için) taşkınlık etmek; zevzeklik etmek. [DLT]

korhılık, -ğı [kork-u-luk] *{ağız} is.* **1.** Damın dışa doğru uzanan çıkıntısı. **2.** Çocuğun kendisinden korkarak hastalandığına inanılan şey. [DS]

korhınç, [kork-ın-ç > korḫ-ın-ç] *{eAT} sf.* Korkunç. [DK]

korhak, -ğı [ḳorḫ-aḳ قورخق] *{eAT} {OsT} sf.* Korkak.

korhmak, [ḳork-maḳ > ḳorḫ-maḳ قورخمق] *{eAT} {OsT} gçsz. f. [-ur]* Korkmak. [DK]

korhu, [ḳork-maḳ > ḳorḫ-ū قورخو] *{eAT} {OsT} is.* Korku. [DK]

korhulu, [ḳork-u-lu / ḳorḫ-u-lu قورخولى] *{eAT} {OsT} sf.* Korku veren: kendisinden korkulan.

korhutmak, [ḳork-maḳ > ḳorḫ-ut-maḳ قورختمق] *{OsT} gçl. f. [-ur]* Korkutmak. [DK]

korı, [korī-mak > korı-ġ] *{eT} is.* Koru; küçük orman.

korıg, [korī-mak > korı-ġ] *{eT} is.* Koru; küçük orman. [DLT] [Nevâyî]

korıgan, [korī-mak > korī-ġān] *(korı:ga:n) {eT} is.* Kale; müstahkem mevki; sığmak. [ETY] [Tekin]

korıgçı, [korı-ġ > korıġ-çī] *(korığçı:) {eT} is.* Korucu. [DLT] [Nevâyî]

korıglıg, [korı-ġ > korıġ-lıġ] *{eT} sf.* Özel olarak korunan; özel korumalı. [Clauson]

korıgu, [korī-mak > korı-ġū] *(korığu:) {eT} is.* Kale muhafızı; muhafız. [ETY] [Tekin]

korıkmak, [korī-mak > korı-k-mak] *{eT} gçsz. f. [-ur]* Korkmak. [ETY]

korımak, [korī-mak] *(korı:mak) {eT} gçl. f. [-ur]* → korumak. [DLT] [ETY] [EUTS] [Gabain]

korınmak, [korī-mak > korı-n-mak] *{eT} dönşl. f. [-*

ur] **1.** Kendini korumak; kendini savunmak. **2.** Sakınmak. **3.** Sıkılık etmek; pintilik etmek. [DLT]

korışmak, [korī-mak > korı-ş-mak] *{eT} işteş. f. [-ur]* Birbirini korumak; birlikte korunmak. [DLT]

korıt, -dı [korıt] *{ağız} is.* Bir yaşına kadar olan erkek keçi. [DS]

kori, [? kori] *{ağız} is.* Suyu tarlaya dağıtan büyük ark. [DS]

korida, [İsp. corrida] *is.* Boğa güreşi.

koridor, [Lat. currere *(koşmak)* > İsp. corridor *(yarış yolu)* > Fr. corridor] *is.* **1.** Bir eve girişi veya bir kattaki odaların birbirine bağlantısını sağlayan dar geçit; geçenek. **2.** Geçmeye yarayan dar ve uzun geçit; dehliz. **3.** İki ülke toprakları arasında sıkışmış dar toprak parçası. **4.** Tarihî kale ve bir şehri çevreleyen surların kıyısında gidip gelmeyi veya gözetlemeyi sağlayan dar geçit. **5.** *tiy.* Tiyatro sahnelerinin sağında ve solunda yer alan değişik yüksekliklerdeki tahtadan asma balkonlara verilen ad. **6.** *spor. argo.* Futbolda çok gol yiyen kaleci; kolayca geçilen savunma hattı. ⊡ **koridor pası,** *spor. Futbolda, bir oyuncunun rakip takım oyuncularının bulunduğu bir yerden bir aralık bularak vermiş olduğu pas.*

korindon, [Hint. korindon > Fr. corindon] *is.* Saydam ve yarı saydam, cam parlaklığında, alüminden meydana gelen, elmastan sonra bilinen en sert olan madde, Al_2O_3

koringön, [Erme. kornkan] *{ağız} is.* Korunga. [DS]

korit, [? korit] *{ağız} is.* İki yaşına girmemiş erkek keçi. [DS]

kork, [kork] *{ağız} is.* Bostan korkuluğu. [DS]

korkak, -ğı [kork-ak] *sf.* **1.** Çok çabuk korkan; hiç korkulmaması gereken şey veya durumlardan korkuya kapılan; ödlek. **2.** Cesaretsiz; yüreksiz. ⊡ **korkak bezirgân,** *Zarar edeceği korkusu ile girişimde bulunamayan kimse.*|| **korkak karga,** *Çok çabuk korkuya kapılan, sinirli kimse.*|| **korkak Yahudi,** *Çok korkak kimse.*

korkakça, [kork-ak-ça] *zf.* **1.** Korkaklıktan kaynaklanan. **2.** Korkak bir kimseye özgü olan; korkak bir şekilde.

korkaklık, -ğı [kork-ak-lık] *is.* **1.** Korkak olma durumu; yüreksizlik; cesaretsizlik; ödleklik. **2.** Korkakça davranış. ⊡ **korkaklık etmek,** *Korkak davranmak; korkakça davranmak.*

korkalama, [kork-ala-ma] *is.* Korkar gibi olma.

korkalamak, [kork-ala-mak] *gçsz. f. [-r] [-l(ı)-yor]* **1.** Biraz korkmak; korkar gibi olmak. **2.** *{ağız}* Korkuya kapılmak; korkmak. [DS]

korkata, [? korkata] *{ağız} is.* **1.** İrice öğütülmüş mısır taneleri. **2.** Kara lahana ve mısır unu ile yapılan bir tür yemek. [DS]

korkgu, [korī-mak > korı-k-mak > kor(ı)k-ğü] *(korıkğu:) {eT} is.* Korku. [EUTS]

korkınç, [korī-mak > korı-k-mak > kor(ı)k-ın-mak > kork-ınç / kork-unç] *{eT} is.* **1.** Korku; ürküntü; tehlike. [ETY] [EUTS] [Gabain] [İKPÖy.] **2.** Korkunç. [EUTS] [Gabain]

korkınçıg, [kork-ın-mak / kork-ın-çığ] *{eT} is.* **1.** Korkulan şey. [EUTS] **2.** *sf.* Korkunç; müthiş. [EUTS] [İKPÖy.] [Üç İtigsizler]

korkınçık, [kork-ın-mak > kork-ın-çık] *{eT} is.* → korkınçıg. [EUTS] [Gabain]

korkınçlıg, [kork-ınç > korkınç-lığ] *{eT} sf.* Korkunç. [EUTS]

korkınçlık, [kork-ınç > korkınç-lık] *{eT} sf.* Korkmuş. [Gabain]

korkınçsıg, [kork-ınç > korkınç-sığ] *{eT} sf.* Korkunç. [ETY]

korkınçsız, [kork-ınç > korkınç-sız] *{eT} sf.* Korkusuz; korkunç olmayan. [EUTS]

korkıtmak, [kork-mak > kork-ıt-mak] *{eT} gçl. f. [-ur]* Korkutmak. [DLT] [EUTS] [KB]

korklak, -ğı [kork *(yans.)* > kork-la-k] *{ağız} is.* Kuluçka tavuk. [DS]

korklamak, [kork *(yans.)* > kork-la-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(u)-yor]* Gurk olmak; kuluçkaya yatmak. [DS]

korkluk, [kork-mak > kork-luk / kork-lık *(kurala aykırı)*] *{eT} sf.* Korkak. [DLT] [KB]

korkma, [kork-ma] *is.* Korku duyma eylemi.

korkmak[1], [korī-mak > kor(ı)-k-mak] *gçsz. f. [-ar]* **1.** *{eT}* Şiddetle savunmak; kendini korumak için yoğun bir istek duymak. [DLT] [ETY] [EUTS] [İKPÖy.] [Gabain] **2.** Acı verici veya tehlikeli bir durum yaratacağı düşüncesi ile bir şeyden korku duymak; şiddetli bir ürküntü içine düşmek; dehşete kapılmak. *{eAT} {eT} (aynı)* [EUTS] [KB] [DK] **3.** Kaygı duymak; kaygılanmak; endişe etmek; endişelenmek. **4.** Sakınmak; çekinmek; saygı duymak. **5.** Cesaret edememek; yapamamak. ⊡ **korka korka,** *Korkarak; korku ile.*|| **korkacak hiçbir şeyi olmamak,** *Korkacak, çekinecek veya uygunsuz bir durumu bulunmamak.*|| **korkar olmak,** *{eAT} Korkmak.*|| **korktuğu başına gelmek,** *İhtimal dahilinde olan, endişe ile düşünülen kötü durum gerçekleşmek.*|| **korktuğuna uğramak,** *Bir gün gerçek olur endişesi ile kendisinden çekinilen kötü bir durum gerçekleşmek.*

korkmak[2], [kor-(u)k-mak] *{ağız} gçsz. f. [-ar]* (Ürün için) sararmaya yüz tutmak. [DS]

korkor, [Rus. kólokol [Tietze]] *{ağız} is.* Küçük zil. [DS]

korkot, -du [? korkot] *{ağız} is.* **1.** İri öğütülmüş mısır unu; göce. **2.** İri öğütülmüş mısır unundan yapılan bir tür yemek; göce aşı; göcaş. [DS]

korkota, [? korkota] *{ağız} is.* → korkot. [DS]

korku, [kork-mak > kork-ü] *(korku:)* **1.** Bir tehlike veya tehlike düşüncesi karşısında duyulan ruhî sar-

sıntı; tedirginlik duygusu. *{eT} {eAT} (aynı)* [EUTS] [Gabain] **2.** Herhangi bir tehlike karşısında duyulan, kaçma, kurtulma gibi yönelmelere iten kaygı; üzüntü. **3.** Bir kötülük gelmesi ihtimalinin yarattığı tedirginlik; kötülük ihtimali; tehlike; muhatara. **4.** *psikol.* Yoğun bir acı, gerçek ya da beklenen bir tehlike karşısında ağız kuruması, beniz sararması, kalp ve solunumun hızlanması gibi belirtilerle ortaya çıkan bazen de daha karmaşık fizyolojik değişikliklerle kendini gösteren duygu. ☞ **korku basmak,** *Korkudan ileri geldiği sanılan hastalıkları tedavi etmek amacıyla hastanın ağzına işaret parmağı sokularak üst çenesini üç defa yukarı kaldırmak, kulaklarını kapatarak üç defa yukarı kaldırmak veya karnını açarak kasıklarını ovuşturmak.*|| **korku dağları bekler,** *Her yerde insan için korkulacak şey vardır; korku her yerde varlığını hissettirir.*|| **korku damarı,** *Kasıklarda olduğu söylenilen ve sıkıldığı zaman korkunun atlatılacağına inanılan damar.*|| **korkudan çıldırmak,** *Aşırı korku yüzünden aklını yitirmek; delirmek.*|| (içine) **korku düşmek,** *Olması muhtemel kötü bir şeyi düşünerek kaygılanmak, üzülmek; korkuya kapılmak.*|| **korku filmi,** *Seyircide korkuya dayalı heyecan yaratmayı amaçlayan film.*|| **Korkunun ecele faydası yoktur.** *Kişi korkmakla başına geleceğe engel olamaz.*|| **korku saçmak,** *Çevresinde bulunan herkesi korkutmak.*|| **korku salmak,** *Kendisini bilen ve duyan herkeste korku yaratmak.*|| **korku vermek,** *Korkutmak; {eAT} (aynı).*|| **korkuya kapılmak,** *Korku içinde kalmak; kaygılanmak; endişelenmek.*|| **korkuya kesmek,** *Korkmak; korkuya kapılmak.*

korkucak, -ğı [kork-acak] *{ağız} is.* Bostan korkuluğu. [DS]

korkucan, [kork-u-can] *{ağız} sf.* Korkak. [DS]

korkuculuk, -ğu [kork-ucu-luk] *{ağız} is.* Merdiven parmaklığı; korkuluk. [DS]

korkudak, -ğı [kork-u(t)-ak] *{ağız} is.* **1.** Bostan korkuluğu. **2.** Korkuluk. [DS]

korkudunulmak, [ḳorḳu-d-un-ul-maḳ قورقدنلمق] *{eAT} {OsT} edil. f. [-ur]* Korkutulmak.

korkuldak, -ğı [kork-ul-da-k] *{ağız} is.* → korkudak. [DS]

korkulma, [kork-ul-ma] *is.* Korkulmak eylemi.

korkulmak, [kork-ul-mak] *edil. f. [-ur]* **1.** Korku duyulmak. *{eT} (aynı)* [DLT] **2.** Endişe edilmek; kaygılanılmak. **3.** *gçsz. f.* (Herhangi bir kimse için) kendisinden korkmak. ☞ **korkulur,** *(Bir kişi veya şey için) ne yapacağı belli olmaz, kendisinden çekinmek gerekir.*

korkulu, [kork-u-lu] *sf.* **1.** Korku veren; korkutan; ürkütücü. **2.** Kendisinden kötülük gelebilen; tehlikeli. ☞ **Korkulu rüya görmektense uyanık yatmak evlâdır.** *Tehlikeli bir işe girişmektense, o işin getireceği kazançtan vazgeçmek daha iyidir.*

korkuluk[1], **-ğu** [kork-u-luk] *sf.* **1.** Korku ile ilgili; korkuya ait. **2.** *is.* Kuşlardan tarla veya bahçelerdeki ürünleri korumak için dikilmiş insan şeklindeki kukla; oyuk; bostan korkuluğu. **3.** Düşme tehlikesi olan yerlerin çevrelerine takılan parmaklık. **4.** Kendisine verilen görevi yapamayan, ancak yer dolduran; bulunduğu makamı gerektiği gibi yönetemeyen kimse.

korkuluk[2], **-ğu** [ḳorḳu-luk قورقولق] *{OsT} sf.* Korkulu.

korkunca, [ḳorḳ-unca قورقونجه] *{eAT} sf.* Korkulacak; korkunç.

korkuncak, -ğı [kork-un-cak] *{ağız} sf.* (Hasta için) ölme ihtimali olan. [DS]

korkunç, [korï-mak > korı-k-mak > kor(ı)k-m-mak > kork-ın-ç / korkunç] *sf.* **1.** Korku veren; insanı dehşete düşüren; korkulu; müthiş. *{eT} (aynı)* [EUTS] [KB] **2.** (Taşıdığı bir özellik dolayısıyla) insanı şaşırtan; şaşkınlık veren. **3.** Çok aşırı; pek çok; şiddetli; güçlü. **4.** Çok rahatsızlık veren; yoran. **5.** *zf.* Şaşkınlık verecek derecede.

korkunççalık, -ğı [korkunç-ça-lık] *{ağız} is.* **1.** Korkuluk. **2.** Tüfek tetiğini koruyan yarım halka şeklindeki metal parça. [DS]

korkunçlaşma, [korkunç-la-ş-ma] *is.* Korkulacak bir durum alma.

korkunçlaşmak, [korkunç-la-ş-mak] *dönşl. f. [-ır]* Kendisinden korku duyulacak bir durum almak; korkulacak duruma gelmek.

korkunçlaştırma, [korkunç-la-ş-tır-ma] *is.* Korkunç duruma getirme.

korkunçlaştırmak, [korkunç-la-ş-tır-mak] *gçl. f. [-ır]* Korkunç duruma getirmek; korku duyulacak hâle getirmek.

korkunçlug, [korkınç > korkınç-lıġ] *{eT} is.* → korkınçlıg. [EUTS]

korkunçluk, -ğu [korkunç-luk] *is.* **1.** Korkunç olma durumu; korkunç olan şeyin niteliği. **2.** *{ağız}* Merdiven parmaklığı. [DS]

korkunçsuz, [korkınç > korkınç-sız] *{eT} sf.* → korkınçsız. [EUTS]

korkunmak, [kork-mak > kork-un-mak] *{eT} dönşl. f. [-ur]* Korku duymak; korkusunu saklamak. [DLT]

korkusuz, [kork-u-suz] *sf.* **1.** Korku duymayan; korkusu olmayan; korkmayan; korkak olmayan; yürekli; cesur; pervasız. **2.** Korku verecek herhangi bir durumu olmayan; tehlikesi olmayan; tehlikesiz. **3.** Korkmadığını belli eden; korkusuzluğu yansıtan.

korkusuzca, [kok-u-suz-ca] *(korkusu'zca) zf.* Korku duymadan; hiçbir endişeye kapılmadan; kaygısız olarak.

korkusuzluk, -ğu [kork-u-suz-luk] *is.* **1.** Korkusuz olma durumu; korkmama. **2.** Korkmadan yapılan hareket; ataklık; cesaret.

korkuşmak, [kork-mak > kork-uş-mak] *{eT} işteş. f. [-ur]* Birbirinden korkmak. [DLT]

korkut[1]**, -du** [? korkut] *{ağız} is.* **1.** İri dolu tanesi. **2.** Un bulamacındaki ezilmemiş un topakları. [DS]

korkut[2]**, -du** [kork-ut] *{ağız} is.* Cin, şeytan gibi korku veren yaratıklar. [DS]

korkuta, [? korkuta] *{ağız} is.* **1.** İyi öğütülmüş mısır unu. **2.** Mısır yarması. [DS]

korkutma, [kork-ut-ma] *is.* **1.** Korkmasını sağlamak eylemi. **2.** *huk.* Tehdit.

korkutmaca, [kork-ut-ma-ca] *is.* (Davranış veya söylenen söz için) korkutmak amacıyla yapılan.

korkutmak[1]**,** [ḳorḳ-ut-maḳ قورقتمق] *gçl. f. [-ur]* **1.** Korkmasını sağlamak; korkmasına neden olmak; korkuya yol açmak; korkuya düşürmek; dehşete düşürmek; endişelendirmek. *{eAT} (aynı)* **2.** Korku vererek yıldırmak; tehdit etmek; göz dağı vererek sindirmek. *{eAT} (aynı)*

korkutmak[2]**,** [kork-ut-mak] *gçl. f. [-ur]* **1.** *{eAT}* (Sıcak vb. için) etki etmek; dokunmak; irkiltmek. **2.** *{ağız}* Haşlamak. **3.** (Et için) tuzlayıp biraz pişirmek; börttürmek. [DS]

korkutucu, [kork-ut-ucu] *sf.* Korku veren; korkuya düşüren; kaygıya sebep olan.

korkuzan[1]**,** [kor+kaz-mak > kor+kaz-an] *{ağız} is.* Çağlayanların döküldüğü yüksek yer veya suların taştığı bent. [DS]

korkuzan[2]**,** [kork-uz-an] *{ağız} sf.* Korkak. [DS]

korlam, [kor-lā-m] *(korlâ:m){ağız} is.* Yağmur vb.nden korunmak için sığınılan büyük kayaların altındaki yerler. [DS]

korlamak, [kor-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r [-l(u)-yor]* **1.** Bir şeyin üstünü örterek; saklamak; korumak. **2.** Kapıyı arkadan sürmelemek; kilitlemek; dayaklamak. [DS]

korlanma, [kor-la-n-ma] *is.* Kor oluşturmak eylemi.

korlanmak[1]**,** [kōr *(kayıp)* > kor-lā-mak > kor-la-n-mak] *{eT} dönşl. f. [-ur]* (Bir kayıp veya zarar için) acınmak. [DLT]

korlanmak[2]**,** [kōr *(maya)* > kor-lā-mak > kor-la-n-mak] *{eT} dönşl. f. [-ur]* (Yoğurt için) mayalanmak. [DLT]

korlanmak[3]**,** [kor-la-n-mak] *dönşl. f. [-ır]* (Odun ve kömür için) yanarak kor oluşturmak.

korlanmak[4]**,** [kor-la-n-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* Bir şeye iyice alışmak; dadanmak; düşkün olmak; tiryaki olmak. [DS]

korlaşma, [kor-la-ş-ma] *is.* Kor hâline dönüşme.

korlaşmak[1]**,** [kor-la-ş-mak] *dönşl. f. [-ır]* (Odun veya kömür için) yanarak kor hâline dönüşmek.

korlaşmak[2]**,** [kor-la-ş-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* **1.** Bir işe koyulmak. **2.** Bir şeye iyice alışmak; tiryakisi olmak; o maddenin düşkünü olmak. [DS]

korluk[1]**,** [kōr *(maya)* > kor-luk] *{eT} is.* **1.** Maya kabı; mayalık. **2.** İçinde kımız biriktirilen küçük testi. [DLT] **3.** *{ağız}* Maya. [DS]

korluk[2]**, -ğu** [kor-luk] *is.* **1.** Kor olma hâli. **2.** *{ağız}* İçine kor konularak ısınmayı sağlayan araç; mangal. [DS]

korma, [kor-u-ma > korma] *{ağız} is.* Çalılardan temizlenmiş küçük orman. [DS]

kormak[1]**,** [kōr-mak] *{eT} gçl. f. [-ur]* Korumak; savunmak. [İKPÖy.]

kormak[2]**,** [kor-mak] *{ağız} gçl. f. [-ur]* Terk etmek; bırakmak. [DS]

korman, [körmen / korman] *{ağız} is.* Yaban pırasası; bir tür sarımsak. [DS]

kormi, [? kormi] *{ağız} is.* Küçük, arkalıksız iskemle. [DS]

kormutçu, [kormut-çu] *{ağız} is.* **1.** Hizmetçi. **2.** Arabacı yamağı. [DS]

korna, [İt. corno *(boynuz boru)*] *is.* **1.** Motorlu araçlarla bisiklet ve fayton gibi araçlarda sesle uyarmak için içinden hava geçirilerek öttürülen bir tür boru; klâkson. **2.** Bu borudan çıkan ses.

kornapa, [? kornapa] *{ağız} is.* Kenger. [DS]

kornea, [Lat. cornea] *is. anat.* Gözün saydam tabakası.

korner, [İng. corner] *is.* **1.** Köşe. **2.** *ekon.* Stok edilmiş malları tek fiyata satarak aşırı kâr sağlamayı amaçlayan vurguncular arası anlaşma. **3.** *spor.* Futbolda topun bir oyuncu tarafından kendi kale çizgisi dışına çıkarılması ile karşı takımın kazandığı ve taç çizgisi ile avut çizgisinin kesiştiği köşeden yapılan serbest vuruş hakkı; köşe vuruşu. ☞ **korner atışı,** *spor. Futbolda topun bir oyuncu tarafından kendi kale çizgisi dışına çıkarılması ile karşı takımın kazandığı serbest vuruş; köşe atışı.*|| **korner direği,** *Köşe atışının yapılacağı yeri gösteren bayraklı direk.*

kornet, [İt. cornetto *(küçük boynuz)*] *is.* **1.** Huni; dondurma külâhı. **2.** *müz.* Pistonlu çalgılara verilen ad.

kornetçi, [kornet-çi] *is.* Kornet çalan müzisyen.

korniş, [İt. cornice > Fr. corniche] *is.* **1.** Perde asmaya yarayan tahta, metal veya plastikten yapılma pervaz. **2.** Kayalık, sarp çıkıntı. **3.** Bir kapı, pencere veya duvar kenarlarını süsleyen üst üste binmiş oyuklardan oluşan silme.

kornişçi, [korniş-çi] *is.* Korniş yapan ve satan kimse.

kornişçilik, -ği [korniş-çi-lik] *is.* Kornişçinin işi ve mesleği.

kornişon, [Fr. cornichon] *is.* Bir tür salatalık.

korno, [İt. corno *(boynuz)*] *is.* **1.** Eski Venedik ve Ceneviz dukalarının başlarına giydikleri koni biçimli külâh. **2.** Eskiden bir savaş çağrı aracı olarak kullanılan boynuz veya fil dişi. **3.** *müz.* Bir ağızlık ile kendi üzerine dolanmış uzun bir boru biçiminde olan ve ağzı genişçe açılan konik bir ağızdan mey-

dana gelen bakır üflemeli çalgı. **4.** Korno çalan sanatçı.

kornocu, [korno-cu] *is.* Korno çalan sanatçı; korno.

koro, [Yun. khoros *(dans)* / İt. coro] *(co'ro) is.* **1.** Bir müzik eserini icra etmek üzere bir araya gelmiş topluluk. **2.** Böyle bir topluluğun söylediği söz, şarkı veya icra ettiği müzik. **3.** Dinî görevle şarkı söyleyen ses topluluğu. **4.** Bir manastırda, görevi koroda söylemek olan rahip ve rahibeler topluluğu. **5.** Kilisede mihrap etrafında merasimin yapıldığı ve rahibin bulunduğu kısım.

korocu, [koro-cu] *is.* Koroda şarkı söyleyen sanatçı.

korob, [Bul. koftor / kovtor [Tietze] => korob] *{ağız} is.* Kır evi; kulübe. [DS]

korok, -ğu [korok] *{ağız} is.* Bekçi; korucu. [DS]

korona, [? korona] *{ağız} is.* Zavallı. [DS]

korov, [korov] *{ağız} is.* Baykuş. [DS]

koroydo, [Yun. koroido] *sf. argo.* Budala; sersem; ahmak.

korozyon, [Fr. corosion] *is. kim.* Kimyasal ya da elektrokimyasal etkilerle metal yüzeylerde meydana gelen aşınma; yenim.

korpe, [körpe / korpe] *{ağız} is.* Körpe; taze; küçük; genç. [DS]

korporasyon, [Lat. corporare *(ete kemiğe büründürmek)* > Fr. corporation] *is.* Bir mesleğin usta, kalfa, çırak gibi bütün üyelerini içinde toplayan meslek kuruluşu; lonca.

korporatif, [Fr. corporatif] *sf.* Meslek örgütleriyle, derneklerle; loncalarla ilgili olan. 🗗 **korparatif rejim,** Loncalara ve lonca örgütlenmesine dayalı siyasi düzen.

korporatist, [Fr. corporatiste] *is.* **1.** Korporatizmle ilgili. **2.** *sf.* (Kişi veya toplum için) korporatizm yanlısı; korporatizmi benimsemiş olan.

korporatizm, [Fr. corporatisme] *is.* Bireyciliğe ve kollektivizme karşı olarak mesleklerin örgütlenmesine dayanan ve yönetimde meslek örgütlerinin hakimiyetini esas alan ekonomik ve sosyal kuram.

korpus, [Lat. corpus *(beden)* > İng. corpus] *is.* Bir alandaki kitabî bilgilerin tümü; tam literatür.

korramak, [kor-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-r(u)-yor]* Örtmek; bastırmak. [DS]

korranmak, [kor-la-n-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* Birisinden ayrılınca, onun için üzülmek, tasalanmak. [DS]

korruh, [kor-mak[2] > kor-luk > korruḫ] *{ağız} is.* Sıkıntı. 🗗 **korruh çekmek,** *{ağız} Sıkıntı çekmek.* [DS]

korsak[1], -ğı [kor-sa-k] *{ağız} sf.* (Yer için) sulak. [DS]

korsak[2], -ğı [kor-sa-k] *{ağız} is.* Maşa. [DS]

korsal, [kor > kor-sa-l] *{ağız} is.* Sac üzerindeki ekmeği çevirmekte kullanılan araç; evirgeç. [DS]

korsamba[1], [? korsamba] *{ağız} is.* Çarpmaktan moraran deri üstüne bastırılan sıcak ve ıslak bez. [DS]

korsamba[2], [? korsamba / karsamba] *{ağız} is.* **1.** Evlendirme. **2.** Hayvanları çiftleştirme. [DS]

korsan[1], [Lat. cursus > İt. corsaro *(akın)*] *is.* **1.** Kendi ulusunun veya başka ulusların gemilerine saldıran deniz haydudu. **2.** *mecaz.* Başkalarının hakkını zor kullanarak gasbeden kimse. **3.** *sf. mecaz.* Bir hakkı izinsiz olarak kullanan. **4.** *huk.* Korsanlık suçu işleyen kimse. 🗗 **korsan radyo,** *Kendisine tahsis edilmemiş bir dalga uzunluğundan yayın yapan verici.*|| **korsan yayın,** *Yasal olmayan yollardan, izinsiz ve başkalarının hakkını gasbederek yayınlanmış eser.*

korsan[2], [ko-mak > kor-sa-n] *{ağız} e.* Oysa; sanki. [DS]

korsanguç, -cu [kor > kor-sa-n-guç] *{ağız} is.* Fırındaki ateşi karıştırmakta kullanılan uzun sırık. [DS]

korsankuç, -cu [kor > kor-s-an-kuç] *{ağız} is.* → korsanguç. [DS]

korsanlık, -ğı [korsan-lık] *is.* **1.** Korsanın yaptığı iş. **2.** Korsan olma durumu. **3.** Bir hakkı izinsiz olarak kullanma.

korse, [Lat. corps *(beden)* > Fr. corset *(gövde biçimindeki çamaşır)*] *(ko'rse) is.* **1.** Güzellik, sağlık vb. sebeplerle giyilen vücudun göğüs, bel ve kalça kısımlarını sıkarak ince göstermeye yarayan esnek iç çamaşırı. **2.** Göğüs ve sırtı koruyan, bel ve bacakları açıkta bırakan zırh.

korseci, [korse-ci] *is.* Korse yapan ve satan kimse.

korsecilik, -ği [korse-ci-lik] *is.* Korse yapım ve satış işi.

korseli, [korse-li] *sf.* Korsesi bulunan; korse takmış olan.

korsesiz, [korse-siz] *sf.* Korsesi bulunmayan; korse giymemiş olan.

korsuz[1], [kōr *(kayıp)* > kor-suz] *{eT} sf.* Ziyansız; zararsız. [EUTS]

korsuz[2], [kor-suz] *{ağız} sf.* Ahlaksız; terbiyesiz. [DS]

kort[1], [kork *(yans)* > kort] *{ağız} is.* Kuluçka. 🗗 **kort basmak,** *{ağız} 1. Kuluçkaya yatmak. 2. Tembellik etmek.* [DS]|| **kort kort yürümek,** *{ağız} Çalımlı ve kurumlu olarak yürümek.* [DS]

kort[2], [? kort] *{ağız} is.* **1.** Hiç sürülmemiş ya da yıllarca işlenmemiş topraktan yeni açılan tarla. **2.** Uzun süre sürülmemiş toprak. **3.** Çayırlık; çimenlik. [DS]

kort[3], [? kort] *{ağız} is.* Çukur; çukurluk. [DS]

kort[4], [Lat. cohors *(iç avlu)* > İng. court] *is.* Uzunluğu 23,77 m., genişliği 8,23 m. olan bir dikdörtgen biçiminde düzenlenmiş kapalı veya açık tenis oyun alanı; tenis sahası.

korta, [Slav. kòrito [Tietze]] *{ağız} is.* **1.** İçinde üzüm çiğnenen şıra teknesi. **2.** Şırahane; şaraphane. [DS]

kortan[1], [? kortan] *{ağız} is.* Diklemesine kesik yalçın kayalar. [DS]

kortan[2], [kutan] *{ağız} is.* Pelikan kuşu. [DS]

kortarmak, [ḳot-ur-maḳ *(boşaltmak)* > ḳotar-maḳ > ḳortar-maḳ قورتارمق] *{OsT} {ağız} gçl. f. [-ır]* Kotarmak. [DS]

korte, [İt. corte] *(ko'rte) is.* Ciddi olmayan aşk; âşıktaşlık; flört. ⧉ **korte etmek,** *Âşıktaşlık etmek; flört etmek.*

kortej, [İt. corteggio *(hükümdarın mahiyeti)* > Fr. cortege] *is.* **1.** Bir devlet büyüğünün yanında bulunan kimseler; alay; maiyet alayı. **2.** Bayram, cenaze vb. sebeplerle sıra hâlinde giden insan topluluğu.

korteks, [Lat. cortex *(ağaç, meyve kabuğu)* > Fr. cortex] *is. anat.* **1.** Bir organın dış zarı. **2.** Beyin zarı.

kortik, -ği [? kortik] *{ağız} is.* **1.** Yaylalardaki çukur ve alçak yerler. **2.** Çukur. [DS]

kortikoit, -di [Fr. corticoïde] *is. biy. kim.* Böbrek üstü bezinin salgıladığı hormonlar; kortikosteroit.

kortikosteroit, -di [Fr. corticosteroïde] *is. biy. kim.* Kortikoit.

kortizol, -lü [Fr. cortisol] *is. biy.* Böbreküstü bezinin korteksinden salgılanan protein, karbonhidrat ve yağ metabolizmasını düzenleyen çok yönlü etken bir hormon.

kortizon, [Fr. cortisone] *is.* Böbrek üstü bezinin kabuk bölgesince salgılanan, iltihaplanmayı önleyici özellikleri olan hormon.

kortizonlu, [kortizon-lu] *sf.* (İlâç vb. için) birleşiminde kortizon bulunan. ⧉ **kortizonlu ilâç,** *İltihaplanmaların, yaralanmaların, alerjik hastalıkların tedavisinde kullanılan ve içinde kortizon bulunan ilâç.*

kortlak, -ğı [kort-la-k] *{ağız} is.* Kuluçka tavuk. [DS]

kortlan, [kort-la-n] *{ağız} is.* Kayalarda küçük oyuklar. [DS]

kortlangoz, [Yun. khohliañkhos] *{ağız} is.* Salyangoz. [DS]

kortmuk, -ğu [kort-muk] *{ağız} is.* Duvarlarda veya kayalarda açılan oyuklar. [DS]

kortnuk, -ğu [kort-(u)n-uk] *{ağız} is.* Kapaksız küçük dolap. [DS]

kortol, [Rus. kartófel] *{ağız} is.* **1.** Patates. **2.** *sf.* (Kişi için) bayağı. [DS]

kortuk, -ğu [kort-uk] *{ağız} is.* Çukur. [DS]

koru[1], [kōr-mak > kor-ü] *{eT} is.* Demir dikeni denilen bitkinin pıtrak denilen meyvesi. [DLT]

koru[2], [*eT.* korī-mak > korı-ġ > koru] *is.* **1.** Bakımlı ve korunaklı küçük orman; koruluk. *{eAT} (aynı)* **2.** Fidan veya tohumdan düz ve yüksek gövdeli ağaç üretmeye yarayan orman. **3.** *{ağız}* Korunan yer; korunak. [DS]

korucak, -ğı [koru-cak] *{ağız} is.* Kurum; is. [DS]

korucu, [ḳoru-cu قوروجی] *is.* **1.** Kırsal bölgelerde orman veya ekili alanların korunması ile görevli bekçi; kır bekçisi. **2.** *huk.* Köy sınırları içinde can ve mal güvenliğini sağlamak amacıyla muhtarın emrinde çalışan görevli. **3.** Olağanüstü hâl bölgesinde yöre halkından seçilerek güvenliği sağlamak üzere görevlendirilen kimse. **4.** *tar.* İmparatorluk döneminde saraya ait koru ve çayırları korumakla görevli kimse. **5.** *tar.* Eskiden sefer sırasında ülkenin güvenliğini sağlamak ve sefere gidenlerin işlerini yürütmek için yerlerinde kalan yeniçeriler. **6.** *{eAT}* Muhafız.

koruculuk, -ğu [koru-cu-luk] *is.* Korucunun yaptığı iş ve görevi.

korug, [kōr-mak > kor-uġ] *{eT} is.* Korunma. [KB]

korugan[1], [koru-gan] *is.* **1.** Ağaç gövdeleri ile yapılmış, çevresine çukur açılarak çeşitli tehlikelere karşı korunaklı hâle getirilmiş kare biçimli ev. **2.** *as.* Muharebede düşmanı gözetlemekte kullanılan, ateş etmek için mazgalları bulunan, düşman ateşinden korunabilmek için beton, taş veya ahşaptan yapılmış korunaklı yer; istihkâm.

korugan[2], [koru-gan] *{ağız} is.* Otunu biçmek için korunan tarla. [DS]

korugçı, [kor-uġ-çı] *{eT} is.* Korucu; bir koruyu koruyan. [DLT]

korugjın, [Moğ. korġolci => koruġjīn] *(koruğjı:n) {eT} is.* Kurşun. [DLT]

koruk[1], **-ğu** [? koruk / Far. ġūre ?] *is.* **1.** Olgunlaşmamış üzüm; ham üzüm; ekşi üzüm. **2.** Yemeklere ekşilik vermek için limon tuzu yerine kullanılan ekşi pekmez. ⧉ **koruğunu almak,** *{ağız} Bir şeyi bol bol, kana kana yemek.* [DS]|| **koruk lüferi,** *Ağustos ayında avlanan turfanda lüfer.*|| **koruk suyu,** *Olgunlaşmamış üzümlerin ezilmesiyle elde edilen ve çoğu zaman limon yerine kullanılan öz su.*|| **koruk şerbeti,** *Koruk suyuna şeker ve su katmak suretiyle yapılan bir içecek.*

koruk[2], **-ğu** [koru-k] *{ağız} is.* **1.** Zeytinin çiçeğini döktükten sonra kalan küçük meyveleri. **2.** *sf.* Yeni yetişmekte olan; genç; taze. **3.** (Kabuklu meyveler için) içi boş. [DS]

koruk[3], **-ğu** [koru-k] *{ağız} is.* **1.** Çiftçilerin tarla kenarlarına, çobanların dağ tepelerine taşları birbiri üzerine koyarak yaptıkları işaret. **2.** Otunu biçmek için korunan tarla; koru, korunak. **3.** Koruluk; orman. **4.** Korunan ve bakımı yapılan tarla ya da ağaçlık yer. [DS]

korukçı, [korı-ġ > korıġ-çī] *(korığçı:) {eT} is.* → korıgçı. [Nevâyî]

korukçu, [koru-k-çu] *{ağız} is.* Korucu; kır bekçisi. [DS]

korukmak[1], [korī-mak > korı-k-mak] *{eT} gçsz. f. [-ur]* → korıkmak. [OKD]

korukmak[2], [koru-k-mak] *{ağız} gçsz. f. [-ur]* Yeme isteği artmak. [DS]

korukturmak, [koru-k-tur-mak] *{ağız} gçl. f. [-ur]* Körleştirmek. [DS]

korulamak, [koru-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(u)-yor]* **1.** Otlağın çevresine taştan işaretler koyarak otlağı korumak. **2.** Beklemek. [DS]

korulanmak, [koru-la-n-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* Çok yemeğe alışmak. [DS]

koruldurmak, [kor-ul-mak > kor-ul-durmak] *{eT} gçl. f. [-ur]* Bozmak; zarar vermek. [Üç İtigsizler]

korulmak, [kōr *(kayıp)* > kor-ul-mak] *{eT} edil. f. [-ur]* Bozulmak. [Üç İtigsizler]

koruluk, -ğu [koru-luk] *is.* **1.** Koru hâlinde sık ağaçlı yer. **2.** *{ağız}* Sahibi olan toprak. [DS] **3.** *{ağız}* Otu biçilmek için korunan tarla. [DS] **4.** *{ağız}* Sahip çıkılan tarla. [DS]

korum, [koru-m] *{eT} is.* **1.** Ağır ve büyük kaya. [DLT] [KB] **2.** Mal yığını. [DLT] **3.** *{ağız}* Dağların sarp yamaçlarındaki düzlükler. [DS] **4.** *{ağız}* Tepe üstünde, yaylamağa ve tarıma elverişli düzlükler. [DS] **5.** *{ağız}* Uçurumlarda, yalnız keçilerin geçebileceği biçimde basamak gibi setler. [DS] ⊡ **korum yeli,** *{ağız} 1. Karayel. 2. Kuzeydoğudan esen yel.* [DS]

koruma, [koru-ma] *is.* **1.** Korumak eylemi. **2.** Bir şeyi saklamak, korumak ve zarar görmesi muhtemel tehlikelere karşı alınan önlemlerin tümü. **3.** Bir kimseyi tehlike veya kendisine yapılacak kötülüklere karşı korumak, savunmak veya bu yolla kendisine sağlanan destek ve yardım. **4.** Can güvenliği tehlikede bulunan bir kimseyi saldırılara karşı korumak üzere görevlendirilen kişi; koruma görevlisi. ⊡ **koruma görevlisi,** *Önemli bir kimseyi saldırılara karşı korumak üzere görevlendirilmiş özel donanımlı ve eğitimli kişi; koruma.*|| **koruma polisi,** *Can güvenliği tehlikede olan bir devlet adamını veya başka bir kimseyi saldırılara karşı korumak üzere görevlendirilen eğitimli ve özel donanımlı polis.*|| **koruma ünsüzü,** *dbl. Ünlü ile biten bir kelimeye ünlü ile başlayan bir ek geldiğinde araya giren -y- ünsüzü; bağlantı ünsüzü; bağlayıcı ünsüz; koruyucu ünsüz.*

korumacı, [koru-ma-cı] *sf.* **1.** Bir ülkenin tarım, ticaret ve sanayi gibi ekonomik faaliyetlerini dış rekabet karşısında desteklemek amacıyla gümrük vergilerini arttıran ve girecek yabancı malları sınırlandıran; himayeci. **2.** (Kişi veya parti için) korumacılık yanlısı olan; himayeci.

korumacılık, -ğı [koru-ma-cı-lık] *is.* **1.** Korumacının işi ve eylemi. **2.** Bir ülkenin tarım, ticaret ve sanayi gibi ekonomik faaliyetlerini dış rekabet karşısında desteklemek amacıyla gümrük vergilerini arttırma ve yurda girecek yabancı malları sınırlandırma gibi tedbirlerin bütünü; himayecilik.

korumak, [*eT.* korī-mak / koru-mak] *(koru:mak) gçl. f. [-ur]* **1.** Bir şeyi veya birini bir tehlikeden, zarardan, dış etkilerden veya zor bir durumdan uzak tutmak; esirgemek; muhafaza etmek; sıyanet etmek; vikaye etmek. *{eT} (aynı)* [KB] [Gabain] **2.** Bir yeri veya bir şeyi tehlikelere karşı savunmak; denetim altında bulundurmak; muhafaza etmek. **3.** Bir yeri veya orada bulunanların güvenliklerini sağlamak; bütünüyle güvenlik altına almak. **4.** Gelebilecek herhangi bir tehlike, hastalık vb.ne karşı önlem almak; dayanıklılığını arttırmak; tehlikeleri önlemek; zararlılara karşı savaşmak. **5.** (Güçlü bir kimse veya kuruluş için) nüfuzunu kullanarak güçsüz birini her türlü tehlike ve olumsuzluklara karşı himaye etmek; desteklemek; koruyuculuk etmek; kayırmak; eylemlerinin sorumluluğunu üstlenmek; suçlu duruma düşmesine engel olmak. **6.** İnsanlık için yararlı olan bir etkinliğe veya sanat çalışmalarının gelişmesine malî yönden katkıda bulunmak; yardım etmek; onları desteklemek; himaye etmek. **7.** Bir yiyecek maddesini uzun süre bozulmadan saklamak. **8.** *mecaz.* Bir şeyin iyi ve sağlam durumda kalması için eskimesini, yıpranmasını önlemek amacıyla gerekli özeni ve dikkati göstermek. **9.** *mecaz.* Süregelen bir durumun değişikliğe uğramasına engel olmak; başlangıçtaki durum ve konumunun aynen kalmasını sağlamak. **10.** *mecaz.* Harcanan emek veya yapılan masraf ile kazanç denk gelmek; birbirini karşılamak; tekabül etmek. **11.** *{ağız}* Yetmek; yetişmek; ancak idare etmek. [DS] **12.** *{ağız}* Kızmak; gücenmek. [DS]

korumalı, [koru-ma-lı] *sf.* Koruması bulunan; korunan. ⊡ **korumalı ek,** *dbl. Ünlü ile biten kök ve gövdelere koruma ünsüzü ile birlikte gelen ve ünlü ile başlayan ek. bahçe-y-i*

korumalık, -ğı [koru-ma-lık] *is.* Koruma sağlayan şey; korunak.

korumcu, [koru-m-cu] *{ağız} is.* Su bekçisi. [DS]

korumlug, [korum-luğ] *{eT} sf.* Taşlı; çakıllı. [DLT]

korun, [koru-n] *is.* Üst derinin en dışta kalan tabakası; boynuzsu tabaka; tabaka-i karniye. ⊡ **korun dokusu,** *anat. Korun tabakası ile bu tabakanın değişimiyle oluşmuş tırnak, boynuz gibi kısımları yapan doku.*

korunak, -ğı [korun-mak > korun-ak] *is.* Bir tehlikeden korunmak için girilen, sığınılan, saklanılan yapı, kovuk, mağara vb. yer; sığınacak yer; *(1935) {ağız} (aynı).* [DS]

korunaklı, [koru-n-ak-lı] *sf.* Korunmayı sağlayacak nitelikte olan.

korunaksız, [koru-n-ak-sız] *sf.* **1.** Korunmayı sağlayamayacak durumda olan. **2.** (Kişi için) korunmak, sığınmak için bir korunağı bulunmayan.

koruncak, -ğı [koru-n-cak] *is.* İçinde yiyecek vb. şey saklanan yer veya kap.

korunga, [Erme. kornkan] *is.* Baklagillerden kazık köklü, birleşik yapraklı, yuvarlak gövdeli, çiçekleri yapraklarının gövdesinden çıkan uzun bir sapın ucunda salkım oluşturan, tacı gül pembesi renginde, yem değeri yüksek, çok yıllık otsu bitki; üç gül; tirfil; *{ağız} (aynı), (Onobrychis sativa).* [DS]

korungalık, -ğı [korunga-lık] *is.* Korunganın bol olduğu yer; korunga çayırı.

korunma, [koru-n-ma] *is.* **1.** Korunmak eylemi. **2.** Sığınma; sakınma. **3.** Himaye edilme; kayrılma. **4.** *biy.* Canlıların olumsuz etkenlerden veya saldırgan bir canlının saldırısından kendilerini koruma işlevi. **5.** *tıp.* Çeşitli hastalıkların kişide veya toplumda ortaya çıkmasını, yayılmasını önleyen doğrudan tekniklerin tümü.

korunmak[1], [korī-mak > korı-n-mak] *{eT} dönşl. f. [-ur]* Eli sıkılık etmek; cimrileşmek. [DLT]

korunmak[2], [korī-mak > koru-n-mak] *dönşl. f. [-ur]* **1.** Kendini zarar gelecek bir şeyden, durumdan veya tehlikeden korumak; sığınmak; sakınmak; kendini korumak. *{ağız} (aynı)* [DS] **2.** Gebe kalmayı önlemek için uygun tekniklerden birini kullanmak. **3.** *edil. f.* Başkası tarafından koruması sağlanmak; güvenlik altında bulundurulmak. **4.** *edil.* Nüfuzlu biri tarafından destek ve yardımda bulunulmak; himaye edilmek. **5.** (Eşya, bina vb. için) aynı durumda kalması, niteliklerini yitirmemesi, bozulmaması sağlanmak.

korunmuş, [koru-n-muş] *sf.* Hakkında koruma eylemi yapılmış olan; korunan.

koruntu, [koru-n-tu] *{ağız} is.* Sığınak; sığınacak yer.

korunuk, -ğu [koru-n-uk] *{ağız} sf.* İyi bakılmış; korunmuş. [DS]

korunum, [koru-n-um] *is.* Korunmak hareketi. ⊡ **korunum kanunu,** *fiz. Ölçülebilen bir büyüklüğün fiziksel bir gelişim boyunca değişmeden kaldığını ifade eden fizik yasası.*

koruş, [Sansk. kroşa] *{eT} is.* Çağırma. [EUTS]

korut, -du [koru-t] *{ağız} is.* Bir iki yaşlarında erkek keçi yavrusu; erkek oğlak. [DS]

korutmak, [ḳoru-t-maḳ قوروتق] *{eAT} gçl. f. [-ur]* **1.** Korumak; muhafaza etmek. **2.** *{ağız}* (Meyve için) olgunlaşması için saklamak. [DS] **3.** *{ağız} gçsz. f.* Yetmek; yeterli gelmek; elvermek; işe yaramak. [DS]

koruyucu, [koru-y-ucu] *sf.* **1.** Koruyan; korumak eylemini yapan; muhafız. **2.** Bir şeyin dış etkilere karşı zarar görmeden kalmasını sağlayan. **3.** (Güçlü biri için) bir kimseyi kollayan, kayıran, destekleyen; himaye eden; hami. **4.** *is.* Muhafaza eden kimse; muhafız. ⊡ **koruyucu büyü,** *folk. Kötü etkilerden korunmak amacıyla başvurulan büyü türü.*|| **koruyucu hekimlik,** *tıp. Halkın veya bireylerin hastalığa yakalanmalarını önlemeyi, ortalama ömrün uzatılmasını ve ülkenin sağlık düzeyinin yükseltilmesini amaç edinen tıp dalı.*|| **koruyucu ilâç,** *Bir asalağı konağa geçmeden dış ortamda yok eden ilâç.*|| **koruyucu madde,** *Gıdaların bozulmasını önleyen veya geciktiren katkı maddesi.*|| **koruyucu ruh,** *folk. Kesilen kurbanın ruhunun koruyucu bir görev üstleneceğine ilişkin yaygın halk inancı.*|| **koruyucu ünsüz,** *dbl. Ünlü ile biten bir kelimeye ünlü ile başlayan bir ek geldiğinde araya giren -y- ünsüzü; bağlantı ünsüzü; bağlayıcı ünsüz; koruma ünsüzü.*

koruyuculuk, -ğu [koru-y-ucu-luk] *is.* Koruyucu olma durumu; korumak eylemi; himaye.

koruyuş, [koru-y-uş] *is.* Korumak eylemi veya biçimi.

korvet, [Holl. Korver *(gemi adı)* > Fr. corvette] *is.* **1.** Firkateynden daha küçük fakat aynı donanıma sahip yelkenli savaş gemisi. **2.** Günümüzde, denizaltılara karşı özel silâhla donatılmış olan ve konvoylara refakat amacıyla kullanılan küçük ve hafif savaş gemisi.

koryat, [hoyrat / horyat] *{ağız} is.* Hoyrat. [DS]

korz, [? korz] *{ağız} is.* Saban ya da pulluğun toprakta açtığı iz. [DS]

korza, [İt. croce] *(ko'rza) is. dnz.* Su içinde iki zincirin birbirine takılması ve dolaşması hâli.

korzoğlu, [kor+zeval] *{ağız} is.* → kor zeval. [DS]

korzovul, [kor+zeval] *{ağız} is.* → kor zeval. [DS]

korzövil, [kor+zeval] *{ağız} is.* → kor zeval. [DS]

kos[1], [kos *(yans.)*] *is.* Çalımlı yürümeyi, caka satmayı, kibirli olmayı, böbürlenmeyi anlatan kök. [Zülfikar] *kos-a-la-k, kos-al-mak, kos kos etmek, kos-ta-k*

kos[2], [kos] *{ağız} is.* Yara üstündeki kabuk. [DS]

kos[3], [kos] *{ağız} is.* Kapıya arkadan vurulan dayak; ağaç sürgü. [DS]

kos[4], [Far. ġavz] *{ağız} is.* **1.** Üzüm bağı. **2.** Ceviz. [DS]

kosa[1], [Yun. khosa / Bul. kosa] *{ağız} is.* Uzun saplı büyük orak; tırpan. [DS]

kosa[2], [? kosa] *{ağız} is.* Saç örgüsü. [DS]

kosa[3], [köse] *{ağız} is.* Köse sakal; köse. [DS]

kosak[1], **-ğı** [Yun. khosa / Bul. kosa => kosak] *{ağız} is.* Küçük balta; herhangi bir kesecek. [DS]

kosak[2], **-ğı** [kös-mek > kos-ak] *{ağız} is.* Gevşek toprak. [DS]

kosalak, -ğı [kos *(yans.)* > kos-al-ak] *{ağız} sf.* Gururlu; çalımlı. [DS]

kosalmak, [kos *(yans.)* > kos-al-mak] *{ağız} gçl. f. [-ır]* Gururlanmak. [DS]

kosaltılı, [kos *(yans.)* > kos-al-tı-lı] *{ağız} is.* Gururlu; çalımlı. [DS]

kosat, [Slav. kusátak] *{ağız} is.* Kesilen dalın ağaçta kalan bölümü. [DS]

kosbak, -ğı [kos *(yans.)* > kos-(ı)t-ak] *{ağız} sf.* **1.** İyi

giyimli; yakışıklı; çalımlı. **2.** Yiğit; yürekli; kabadayı. [DS]

kosbir, [? kosbir] *{ağız} sf.* Ufak tefek; sıska. [DS]

kosdak, -ğı [kos-(u)t-ak] *{ağız} sf.* → kostak. [DS]

kose, [köse] *{ağız} is.* → köse. [DS]

kosengi, [köseği / koseñi] *{ağız} is.* Ateş karıştırılan ucu yanmış odun. [DS]

kosere, [kös-ür-e] *{ağız} is.* Bileği taşı. [DS]

kosga, [kos *(yans.)* > kos-ka / kos-ga] *{ağız} is.* Kabadayı; yürekli; yiğit. [DS]

kosı, [kosı] *{ağız} is.* Kuluçka. [DS]

kosık, [Far. ḳusūḳ => kusık / kuzuk] *{eT} is.* → kusık. [DLT]

kosıklamak, [kusık-lā-mak] *(kosıkla:mak) {eT} gçl. f. [-ur]* → kusıklamak. [DLT]

kosıklıg, [kusık-lıġ] *{eT} sf.* → kusıglıg. [DLT]

kosi, [? kosi] *{ağız} is.* Kuluçka tavuk. [DS]

kosinüs, [Fr. cosinüs] *(ko'sinüs) is. mat.* (Açı için) bir dik üçgende komşu dik kenarın hipotenüse oranını veren fonksiyon; sembolü: cos.

kosist, [Fr. cosiste] *is.* Depremde bir sarsıntısının aynı anda duyulduğu bütün noktaları birleştiren çizgi.

koska, [kos *(yans.)* kos-ka] *{ağız} sf.* İyi giyimli; yakışıklı; çalımlı. [DS]

koskoca, [ko(s)+ko/ca] *(ko'skoca) sf. pekşt.* **1.** Çok büyük; çok iri; muazzam; devasa. **2.** Boyca çok uzun.

koskocaman, [ko(s)+ko/caman] *(ko'skocaman) sf. pekşt.* **1.** Çok büyük; çok iri; muazzam; devasa. **2.** Geniş; büyük. **3.** Kalabalık.

koskoç, -cu [? koskoç] *{ağız} is.* Nilüfer çiçeğinin meyvesi. [DS]

koskol, [kos+kol ?] *is.* Daldırma tekniğiyle sırlanan seramiklerin, fazla sırlarının akması için üzerine yerleştirildikleri üçgen biçimindeki uzun tahtalara Kütahya'da seramikçilerin verdiği isim.

koskon, [kuskun] *{ağız} is.* Eyerde atın kuyruğu altından geçirilen kayış parçası. [DS]

koskos, [kos+kos] *{ağız} sf.* **1.** Çalımlı; iyi giyinmiş; güzel ve yakışıklı. **2.** Kollarını sallayarak çalımlı çalımlı yürüyen; kabadayıca salınarak yürüyen. **3.** Atların rahvanla dörtnal arası yürüyüşü; çalımlı yürüyüş. **4.** Geveze; dalkavuk. **5.** Yaşlı; dişsiz. [DS] ⊡ **koskos etmek,** *{ağız} Kıvanç duymak; kurulmak.* [DS]|| **koskos yürümek,** *{ağız} Caka satarak yürümek.* [DS]

koskoslamak, [kos+kos-la-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(u)-yor]* Böbürlenmek; kibirlenmek. [DS]

koskoslu, [kos+kos-lu] *{ağız} sf.* Karışık. [DS]

koslamak, [kos³ > kos-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(u) -yor]* Kapıyı arkadan sürmelemek; sürgü takmak. [DS]

kosmak, [kos-mak] *{ağız} is.* **1.** Ev çatısı. **2.** Hotoz. **3.** Kile denilen tahıl ölçüsünün dörtte biri. **4.** *sf.* Çalımlı; iyi giyinmiş; yakışıklı ve güzel. [DS]

kosnak, -ğı [kas(ı)n-ak / kos(u)n-ak] *{ağız} is.* Kasnak.[DS]

kosot, -du [Slav. kusátak [Tietze]] *{ağız} is.* **1.** Kütük. **2.** Eski süpürge. **3.** Kısa saç. [DS]

kossak, -ğı [koç-sa-k] *{ağız} sf.* (Koyun için) çiftleşmeye istekli. [DS]

kosso, [? kosso] *{ağız} sf.* **1.** (Kişi için) iri yarı; heybetli. **2.** *is.* Ayı. [DS]

kostak, -ğı [kos *(yans.)* > kos-(u)t-ak] *{ağız} sf.* **1.** Güzel giyinmiş; zarif; kibar; çalımlı; yakışıklı; alımlı; süslü. **2.** Kendini beğenmiş; kurumlu; onurlu. **3.** Kabadayı; yiğit; yürekli. [DS]

kostaklanma, [kostak-la-n-ma] *is.* Çalım satma; kibarlık taslama.

kostaklanmak, [kostak-la-n-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* Çalım satmak; kibar görünmeye çalışmak; gösteriş yapmak. [DS]

kostaklı, [kostak-lı] *{ağız} sf.* Kabadayı; yürekli; yiğit. [DS]

kostalak, -ğı [kos(u)t-al-a-k] *{ağız} sf.* Yiğit; kabadayı. [DS]

Kostantinlye, [Ar. Kostantiniyye] *is.* İstanbul'un eski adı.

kostek, -ği [kös(ü)t-ek] *{ağız} is.* Köstek. [DS]

kostetmek, [Ar. ḳaṣd + et-mek] *{ağız} gçl. f. [-er]* Kötülük etmek; kin bağlamak. [DS]

koster, [İng. coaster] *is. dnz.* Kıyı limanları arasında yük taşımak üzere inşa edilmiş ve donatılmış küçük tonajlı (300 grostonun altında) yük gemisi.

kostik, -ği [Yun. koustikos *(yakıcı)* > Fr. costique] *sf.* **1.** Bitki ve hayvan dokularını yakıp aşındıran. **2.** *is. kim.* Sodyum hidroksit, NaOH. **3.** *is. fiz.* Uzayda aynı noktadan çıkan bir demet ışık ışınlarına teğet düşen yüzey.

kostikleme, [kostik-le-me] *is. kim.* **1.** Sulu ve alkali bir karbonat çözeltisini sönmemiş kireç etkisine tabi tutarak sulu bir baz çözeltisine dönüştürme. **2.** *tekst.* Pamuğun boyar maddelere karşı gösterdiği farklılıkları gidermek için pamuklu dokumaları sudkostikle işleme tabi tutma.

kostil, [? kostil] *{ağız} is.* Patates. [DS]

kostü, [köstü / küssü] *{ağız} is.* Köstebek. [DS]

kostüm, [Lat. consuescere *(adet edinmek)* > İt. costume / Fr. costüme] *is.* **1.** ceket ve pantolondan ibaret erkek elbisesi. **2.** Genellikle sokakta giyilmek üzere dikilmiş kadın elbisesi. **3.** *tiy.* Tiyatro, sinema ve televizyon oyuncularının rolleri gereği giymek zorunda oldukları elbise.

kostümcü, [kostüm-cü] *is.* **1.** Kostüm diken, hazırlayan veya satan kimse. **2.** *tiy.* Oyuncularının rolleri gereği giymek zorunda oldukları elbiseleri hazırlayan, diken ve giydiren kişi.

kostümlü, [kostüm-lü] *sf.* **1.** Kostüm giymiş olan; kostümü bulunan; kostümü olan. **2.** (Balo, eğlence

vb. için) günlük giysiler dışında özel giysi zorunluluğu olan.

kostümlük, -ğü [kostüm-lük] *sf.* **1.** (Kumaş için) takım elbise yapılmaya uygun. **2.** *is.* Kostüm konulan yer.

kosuk^{1}, [Far. ḳusūḳ => kusık / kuzuk] *{eT} is.* → kusık. [DLT]

kosuk^{2}, **-ğu** [kos-uk] *{ağız} is.* Dar sokak. [DS]

kosuk^{3}, **-ğu** [kos-uk] *{ağız} sf.* (Kesici, delici araç için) keskinliği, sivriliği yok olmuş; körelmiş; yıpranmış. [DS]

kosulmak, [kos-ul-mak] *{ağız} edil. f. [-ur]* Çalım satmak; gösteriş yapmak. [DS]

kosur, [kos *(yans.)* > kos-ur] *{ağız} sf.* Kendini beğenmiş; gururlu; kibirli. [DS]

koş^{1}, [koş-mak *(bir araya getirmek)* > kōş] *(ko:ş) {eT} sf.* Çift; herhangi bir şeyin çifti; ikili; eş. [DLT] [EUTS] [Gabain] 🗗 **koş at,** *{eT} Hakanın yanındaki yedek at.* [DLT]

koş^{2}, [koş] *{ağız} is.* Çift namlulu av tüfeği; çifte. [DS]

koşa^{1}, [ḳōş > ḳoş-ā قشا / قوشه / قوش] *(koşa:) sf.* **1.** *{eAT} {OsT}* Çift; ikili; eş; ikiz. **2.** Aynı zamanda olan; eş zamanlı. **3.** Paralel; koşut; muvazi. **4.** *man.* Birlikte olan değişmeler; değişme. **5.** *{ağız}* Yan yana; sınırdaş; bitişik. [DS] **6.** *is. ed.* Çift cinaslı mâni. **7.** Çift namlulu av tüfeği; çifte. **8.** *{eT} {eAT} zf.* İkişer; çift olarak. [DLT] [DK] 🗗 **koşa kardeş,** *{eAT} İkiz kardeş.*|| **koşa karımak,** *{ağız} Birlikte yaşlanmak.* [DS]|| **koşa kişi,** *{eAT} Yaşlı adam.*|| **koşa komak,** *{eAT} Yan yana getirmek.*|| **koşa koymak,** *{eAT}* → koşa komak.|| **koşa mey,** *{ağız} Çift borulu bir tür mey.* [DS]|| **koşa yaşamak,** *{ağız} 1. (Karı koca için) ömürlerinin sonuna kadar birlikte yaşamak. 2. Karı koca bir çiftin birlikte, mutlu yaşamaları dileğini ifade eden dua sözü.* [DS]

koşa^{2}, [koşa] *{ağız} is.* **1.** Sulanacak tarlanın, suyun dağılmasına uygun yüksek yerinde yapılan depo. **2.** Eğimli yerlerde tarlanın yüksek yerine su çıkarmak için yapılan set. **3.** Binaların üstüne konan, kalın ve yuvarlak sırık; mertek; düver. [DS]

koşa^{3}, [koca] *{eAT} sf.* Yaşlı; ihtiyar.

koşa^{4}, [koşa] *{ağız} ünl. "Mutlu ol!"* anlamında kullanılan iyi dilek sözü. [DS]

koşaca, [koş-a-ca] *(koşa'ca) {ağız} zf.* **1.** Çift olarak; karı koca birlikte. **2.** Bir arada; birlikte. **3.** Mutlu. [DS] 🗗 **koşaca karımak,** *{ağız} (Yeni evlenenlere söylenen iyi dilek sözü) beraberce yaşamak.* [DS]

koşaç, -cı [koş-aç] *is.* **1.** Bağlamaya yarayan öge. **2.** *man.* Bir önermenin öznesini yüklemine bağlayan öge. **3.** *dbl.* Kendi başına bir anlamı bulunmamakla birlikte, kullanıldığı kelimeye olumluluk, olumsuzluk, kesinlik, sürerlik, olasılık anlamı katarak isim cümlelerinde özneyi yükleme bağlayan, *"turmak"* fiilinin geniş zamanı olan *"turur"*un ekleşmesi ile oluşan *"-dir"* eki ile *"değil"* edatına verilen isim.

koşaf, [Far. ḫoş-āb] *{ağız} is.* Hoşaf; komposto. [DS]

koşağrımak, [koşa-rı-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r]* Birlikte, bir arada ve mutlu olarak yaşayarak yaşlanmak. [DS]

koşak^{1}, **-ğı** [koş-ak ?] *{ağız} is.* Taş yığını; taşlık; toprak yığını. [DS]

koşak^{2}, **-ğı** [köşek] *{ağız} is.* Deve yavrusu. [DS]

koşalamak, [koş-a-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* **1.** Hırpalamak. **2.** Kovalamak; kovmak. [DS]

koşalık, -ğı [koş-a-lık] *is.* Koşa olma durumu; aynı anda var olan iki şeyin durumu.

koşaltı, [koş-al-tı] *is.* İki hayvanı birbirine bağlama veya birlikte koşma.

koşam, [koş-a-m] *{ağız} is.* **1.** Avuç. **2.** İki el çukurlaştırılarak yan yana getirildikten sonra meydana gelen çift avuç; iki avuç dolusu. [DS]

koşama, [koş-a-ma] *{ağız} is.* Yirmi santim çapında, 3-5 m. uzunluğunda direklik ağaç. [DS]

koşamak, [koş-a-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-ş(u)-yor]* Duvarın sıvası ayrılıp düşecek duruma gelmek. [DS]

koşamlama, [koş-a-m-la-ma] *is.* İki elle birden avuçlama.

koşamlamak, [koş-a-m-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* **1.** İki elle birden avuçlamak. **2.** İki eli yan yana getirerek oluşan çift avuçla ölçmek. [DS]

koşan^{1}, [koş-an] *{ağız} is.* Davarları bir araya koyup sayma işlemi. [DS]

koşan^{2}, [koş-an] *{ağız} is.* **1.** Boyunduruğu araba okuna bağlayan ağaç çivi. **2.** Kesilmiş, budanmış ağaç gövdesi; tomruk. **3.** Boyunduruğa bağlanarak hayvanlara sürükletilerek çektirilen ağaç, odun vb. **4.** Kalın halat. [DS] 🗗 **koşana vurmak,** *{ağız} Sağmak için davarı birbirine bağlamak.* [DS]|| **koşan yolu,** *{ağız} Ormanlarda kesilmiş ağaçları taşımak için koşulmuş bir çift öküzün geçtiği yol.* [DS]

koşan^{3}, [Rus. koşára [Tietze]] *{ağız} is.* Koyunların sağılmak için kapatıldıkları üstü kapalı yer. [DS]

koşan^{4}, [koçan] *{ağız} is.* **1.** Vergi makbuzu. **2.** Mısır koçanı. [DS]

koşana, [Rus. koşára [Tietze]] *{ağız} is.* → koşan^{3}. [DS]

koşane, [kuş + Far. ḫāne] *{ağız} is.* → kuşhane. [DS]

koşanmak, [kaş-a-n-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* İşemek. [DS]

koşarlı, [koş-ar-lı] *sf.* Birbiri arkasına dizilmiş; art arda sıralı. 🗗 **koşarlı altın,** *Başa takılmak için bir bant üzerine tutturulmuş birbiri ardına sıralı altın dizisi.*

koşarmak, [koş-ar-mak] *{ağız} gçl. f. [-ır]* (Anası ölen bir yavru için) yavrusu ölen bir hayvana alıştırarak beslemek. [DS]

koşaştırmak, [koş-a-ş-tır-mak] *{ağız} gçl. f. [-ır]* Kavga edenleri kışkırtmak; kavgayı kızıştırmak. [DS]

koşat[1], [koş-a-t] *{ağız} is.* Evlerin, kulübelerin üstünü örtmek için konulan ağaçlar; tavan kirişleri. [DS]

koşat[2], [koç > koç-at ?] *{ağız} is.* Erkek keçi. [DS]

koşatlamak, [koş-a-t-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Birbirine yardım etmek, destek olmak. [DS]

koşdaş, [ḳoş-daş قوشداش] *{eAT} is.* → koştaş.

koşe, [Far. küşe => koşe] *{ağız} is.* **1.** Köşe. **2.** Yapılarda köşelere konulan iri taş. [DS]

koşenç, -ci [koş-a > koşenç] *{ağız} sf.* Yaşıt. [DS]

koşera, [Yun. kodderi / Rus. koşára [Tietze]] *{ağız} is.* Koyunların sağılmak için kapatıldıkları üstü kapalı yer. [DS]

koşgak, -ğı [koç-ga-k] *{ağız} is.* Koyunların döllenme zamanı. [DS]

koşga, [koş-ga] *{ağız} sf.* Şakacı. [DS]

koşınmak, [ḳoş-ın-maḳ قوشنمق] *{eAT} dönşl. f. [-ur]* Katılmak; iştirak etmek.

koşin, [Çin. koşinsin] *is. zool.* Nemse tavuğu olarak da bilinen Çin asıllı, bol tüylü, iri yapılı bir tavuk cinsi.

koşk, [köşk] *{ağız} is.* **1.** Balkon. **2.** Tahta karyola; kerevet. **3.** Üstüne yatak, sandık ve başka eşya konulan yer; büyük yüklük. [DS]

koşker, [Far. kafş-ger] *{ağız} is.* Köşker. [DS]

koşkoş, [koş+koş] *{ağız} is.* Birbirine bitişik olan meyve veya sebze. [DS]

koşkuş, [koş+kuş] *{ağız} is.* Hindi. [DS]

koşkoz, [? koşkoz] *{ağız} is.* Baklagillerden, parlak pembe çiçekli, kökünde yumrular bulunan, kök yumruları çiğ olarak yenilebilen bir otsu bitki, *(Lathyrus tuberosus).* [DS]

koşlamak, [koş-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(u)-yor]* **1.** İki ipi bir araya getirip bükmek; iki kat etmek. **2.** İki kat ipi açmak. [DS]

koşlanmak, [kōş > koş-lā-mak > koş-la-n-mak] *{eT} dönşl. f. [-ur]* Kendine yedek hayvan koşmak. [DLT]

koşlunmak, [kōş > koş-ul-mak > koş(u)l-un-mak] *{eT} dönşl. f. [-ur]* İki şey birbirine yakın olmak; öğür kılınmak; hayvan bir araya koşulmak. [DLT]

koşma[1], [koş-ma] *is.* **1.** Koşmak eylemi. **2.** Koşarak gitme.

koşma[2], [koş-ma] *is.* **1.** İki şeyi yan yana getirme; paralel hâle getirme. **2.** İkiye katlama; iki kat yapma. **3.** *{ağız}* Kesilmiş ağaç ve tomrukların ucuna zincir takarak çekme işi. [DS] **4.** *{ağız}* Yapının çatısına konulan ana direk. [DS] **5.** *{ağız}* Çatıyı tutan ana ağaçlar. [DS] **6.** *dnz.* Bir halatı, sereni veya direği güçlendirmek için yanma konulan ikinci halat, seren veya direk. **7.** *ed.* Halk edebiyatında, saza koşularak söylenmek için yazılmış, ilk kıtasının bir ile üçüncü, ikinci ile dördüncü mısraları, diğer kıtaların dördüncü mısraları birbiri ile, kıtaların diğer mısraları kendi aralarında kafiyeli, konusu doğa, sevgi ve güzellikler olan şiir türü. **8.** *{ağız}* İki katlı kilim. [DS]

koşma[3], [koş-ma] *{ağız} is.* **1.** Üstü susamlı uzunca simit. **2.** Yağlı hamurdan yapılan ve düğün davetiyesi olarak gönderilen bir tür çörek. **3.** Hamura haşhaş katılarak yapılan bir tür çörek. **4.** Peksimetin ilk kez pişmiş hâli. [DS]

koşmaca, [koş-ma-ca] *is.* Birbirini kovalama ve ardından koşma biçiminde oynanan bir tür çocuk oyunu; kovalamaca.

koşmak[1], [koş-mak] *gçsz. f. [-ar]* **1.** Ayak ve adımlarım birbirini izleyen hızlı hamlelerle öne doğru atarak hızla gitmek. **2.** Akın akın gitmek. **3.** Acele ile ilerlemek; hızlı yürümek; acele etmek. **4.** (Nesneler için) hızla hareket etmek. **5.** Bir şeyi yapmak için çeşitli yönlere, oraya buraya gidip gelmek; koşuşturmak. **6.** Koşu yapmak; bir yarışmaya katılmak. **7.** Birinden yardım istemek; başvurmak. **8.** Sevindirici veya üzücü bir duruma yakın olmak. **9.** Bir şeyi elde etmek için ısrarcı davranmak. **10.** Bir kadını baştan çıkarmak istemek; onunla birlikte olmak için çaba harcamak. **11.** *{ağız} gçl. f.* Göndermek; yollamak. [DS] ⊟ **koşar adım,** *1. Hafif hafif koşarak; koşarcasına. 2. Hafif tempoda jimnastik koşusu ile.*|| **Koşar adım marş!** *Koşarak yürü; ileri!*

koşmak[2], [ḳoş-maḳ قوشمق] *gçl. f. [-ar]* **1.** *{eT} {eAT}* Bağlamak; koymak; katmak; bir araya getirmek; birleştirmek. [EUTS] [DLT] [DK] [Üç İtigsizler] **2.** *{eT}* İki katı yapmak. [Üç İtigsizler] **3.** *{eT} {eAT}* (Türkü için) düzmek. [DLT] [DK] **4.** *{eT}* Ayırmak. [EUTS] **5.** *{eT} {OsT}* Yazmak; şiir yazmak. [KB] **6.** *{eAT} {OsT}* Eklemek; yanma katmak; yardımcı veya arkadaş olarak vermek. **7.** Bir hayvanı araba, saban vb. çekeceği şeye hamut veya boyunduruk ile bağlamak. **8.** (Araba, kağnı, saban vb. için) çekecek hayvanı bağlayarak hazırlamak; tertip etmek. **9.** (Kişi için) kullanmak; iş gördürmek; bir işte görevlendirmek. **10.** İstenen bir şeyi yapmak için şart ileri sürmek. **11.** *isl.* (Allah'a eş, ortak, şirk vb. için) Allah'la denk tutmak; Allah'a ait bir sıfatı veya gücü Allah'tan başka bir varlıkta görmek. **12.** *{ağız}* (Toprak için) sürmek. [DS]

koşmak[3], [ḳoç-maḳ / ḳoş-maḳ قوشمق / قوچمق] *{eAT} gçl. f. [-ar]* Kucaklamak; sarılmak.

koşmak[4], [koş-mak] *{ağız} gçl. f. [-ar]* **1.** (Su vb. sıvılar için) dökmek. **2.** Katmak; karıştırmak. [DS]

koşmar[1], [koş-mar] *{ağız} is.* Bir tür kertenkele. [DS]

koşmar[2], [koş-mar] *{ağız} is.* Birbirinden ayrılmayan, kıble yönünde doğan çift yıldız. [DS]

koşmarkele, [koş-mar+kele] *{ağız} is.* Siyah kertenkele. [DS]

koşnak, -ğı [? koşnak] *{ağız} is.* Güzel. [DS]

koşnı, [kōn-mak>kon-uş-mak *(yerleşmek)* >kon(u)ş-ı̄] *(konşı:) {eT} is.* → konşı. [DLT] [KB]

koşnılık, [kōn-mak > konş-ı̄ > konşı-lık] *{eT} is.* Komşuluk. [KB]

koşni, [? koşni] *{ağız} is.* Diş hilali otu, *(Ammi visnaga).* [DS]

koşnil, [Fr. cochenille] *is.* **1.** Kırmız. **2.** *zool.* Kabuğundan kırmızı lâl boya çıkarılan bir kırmız böceği türü *(Coccus coeti).*

koşnu, [? koşnu] *{ağız} is.* Sepet. [DS]

koşt, [koşt] *{ağız} is.* Toprağı kazarken ayrılan sıkışmış büyük toprak parçaları. [DS]

koştaş, [ḳoş-taş / ḳoş + Far. tāş *(ortak)* قوشتاش] *{eAT} {OsT} is.* **1.** Meslektaş; koldaş. **2.** Arkadaş. **3.** Kapı yoldaşı.

koşturma, [koş-tur-ma] *is.* Koşmak eylemini yaptırma.

koşturmak, [koş-tur-mak] *gçl. f. [-ur]* **1.** Koşmasını sağlamak; koşmasına neden olmak. **2.** Koşmak eylemini yaptırmak. **3.** Çabucak götürmek. **4.** Acele olarak göndermek. **5.** *gçsz. f.* Koşmak. **6.** Çabalamak; uğraşmak; didinmek.

koşturulma, [koş-tur-ul-ma] *is.* Koşma eylemi yaptırılma.

koşturulmak, [koş-tur-ul-mak] *edil. f. [-ur]* Koşturmak eylemi yapılmak; koşmak eylemi yaptırılmak.

koşu[1], [koş-mak > koş-u] *is.***1.** Koşarak yapılan her türlü jimnastik. **2.** *spor.* Düz veya engelli bir arazide, belirli mesafede koşmak suretiyle yapılan çok çeşitli spor yarışmalarının genel adı. **3.** At yarışı. **4.** Ok atma yarışının yeniçeriler arasındaki adı. **5.** Eski Germen geleneklerine göre kocasını aldatan kadınlara, kocası tarafından, akrabalarının yanında çıplak ve saçları kesilmiş olarak bırakmak suretiyle uygulanan ceza. **6.** *{ağız}* Arabanın ya da kağnının dingilinden öküzün koşulacağı yere kadar uzatılan ince uzun sırık. [DS] **7.** *{ağız}* Büyük ark. [DS] **8.** *{ağız}* Asker. [DS] ⊡ **koşu atı,** *Yarış için yetiştirilmiş at.*|| **koşu koparmak,** *Çabuk koşup gitmek; hızla ileri atılmak; fırlayıp koşmak.*|| **koşu pisti,** *Koşularda atların yarıştığı yer.*

koşu[2], [koş-mak > koş-u] *is.* **1.** Yanına katma; birleştirme; bağlama. **2.** Çeki için hayvan bağlanmış araba, kağnı ya da saban. ⊡ **koşu mandası,** *{ağız} Çift sürmekte kullanılan erkekliği giderilmiş manda.* [DS]

koşucu, [koşu-cu] *is.* Koşuya katılan ve yarışan kimse; koşan kimse.

koşug, [koş-mak > koş-uġ] *{eT} is.* **1.** Bağ; bent. [Üç İtigsizler] **2.** Şiir; kaside. [DLT] [KB]

koşuglug, [koş-uġ > koşuġ-luġ] *{eT} sf.* **1.** (At için) koşulmuş. [Gabain] **2.** Koşulu; bağlı. [Üç İtigsizler]

koşuk[1], **-ğu** [ḳoş-uḳ قوشق] *{OsT} sf.* Bir araya gelmiş; bir arada.

koşuk[2], **-ğu** [*eT.* koş-uġ > koş-uk *(1935)*] *is. ed.* **1.** Manzume; manzum eser; nazım; şiir. *{ağız} (aynı)* [DS] **2.** Beyit. **3.** Bir koşma türü; *{ağız} (ağız).* [DS] **4.** *{ağız}* Türkü. [DS]

koşuklug, [koş-uġ > koşuġ-luġ] *{eT} sf.* Koşulu; koşulacak olan; koşulmuş. [EUTS]

koşul, [koş-mak *(bağlamak)* > *(şart koşmak)* > koşul] *is.* **1.** Bir şeyin olması, meydana gelmesi, gerçekleşmesi veya yapılması için varlığı kesinlikle zorunlu olan durum; dış gereklilik; bağlam; şart. **2.** Bir anlaşmada ileri sürülen hükümlerden her biri; şart. **3.** Bir işin gerçekleşmesi, bir olgunun ortaya çıkması için gerekli durumlar; elverişli veya elverişsiz durum. **4.** Gerekli olan konu; temel. **5.** Bir pazarlığın, bir anlaşmanın olabilmesi için gerekli olan anlaşmanın temeli. **6.** Kısıtlayıcı hüküm; sınırlama. **7.** *dbl.* Eylemi, muhtemel veya var sayılan bir dış gerekliliğin sonucu olarak gösteren fiil kipi. **8.** *fel.* Hegel'e göre dünyada bir şeyin var olabilmesi için gerekli olan her şey. ⊡ **koşul bağlacı,** *Koşullu bir önermenin başına gelerek onu güçlendirip pekiştiren bağlaç.*|| **koşul cümlesi,** *Şartlı bir yan cümle ile bir temel cümleden oluşan birleşik cümle.*|| **koşul eki,** *Kelimelere şart kavramı katan -se, -sa eki.*|| **koşuluyla,** *Kabul edildiği, uzlaşma sağlandığı takdirde; yalnızca o durumda.*

koşulgan, [koş-ul-mak > koşul-ġān] *(koşulğa:n) {eT} sf.* Her zaman koşulan. [DLT]

koşullama, [koş-ul-la-ma] *is.* Belirli bir şekilde davranmaya yönlendirme.

koşullamak, [koş-ul-la-mak] *gçl. f. [-r] [-l(u)-yor]* Bir kimseyi veya hayvanı belirli biçimde davranmaya yönlendirme; şartlandırmak; onu şartlamak.

koşullandırıcı, [koş-ul-lan-dır-ıcı] *is.* **1.** Koşullandırma işleminde kullanılan makine. **2.** *sf.* (Makine için) kapalı bir alanın havasını, nemini, sıcaklığını istenen biçimde tutmaya yarayan.

koşullandırma, [koş-ul-la-n-dır-ma] *is.* Koşullu hâle getirme.

koşullandırmak, [koş-ul-la-n-dır-mak] *gçl. f. [-ır]* **1.** Koşullu hâle getirmek. **2.** Bir kimseyi veya bir topluluğu, çeşitli yöntemlerle belli bir biçimde tepki göstermeye veya davranmaya, düşünmeye yönlendirmek; şartlandırmak. **3.** Bir hayvanı bazı yöntemler uygulayarak belli etkilerle belli tepkileri vermeye alıştırmak.

koşullanma, [koş-ul-la-n-ma] *is.* Önceden belirlenen koşullara göre tepki gösterme.

koşullanmak, [koş-ul-la-n-mak] *dönşl. f. [-ır]* Önceden belirlenmiş koşullara göre tepki göstermeye, o doğrultuda davranmaya veya düşünmeye başlamak, yönelmek; şartlara bağlı kalmak; şartlanmak.

koşullanmamış, [koşul-la-n-ma-mış] *sf.* **1.** *psikol.* (Tepki vb. cevap için) her türlü koşullamadan önceki veya bu tür uygulamadan bağımsız bir uyartı-

nın yol açtığı; her türlü koşullamadan bağımsız bir tepki veya cevaba yol açan; şartlanmamış. **2.** Hiçbir kısıtlayıcı koşula bağlı olmayan; şart konulmamış; şartlanmamış.

koşullu, [koş-ul-lu] *sf.* **1.** Bilirli bir koşula bağlanmış olan; şartlı. **2.** Belli bir biçimde tepki göstermeye yönlendirilmiş olan; şartlanmış. **3.** *zf.* Koşullu olarak; şartlı biçimde; şartlı. ⊡ **koşullu alım,** *tic. Alıcının, malı inceledikten sonra ihtiyaçlarına uygun bulmaması durumunda iptal etme hakkını tanıyan alım.*|| **koşullu tepke,** *psikol. Doğal olmayan, koşullandırma yoluyla edinilmiş ve sonradan edinilmiş tepke; şartlı refleks.*|| **koşullu yan cümle,** *Şartlı yan cümle.*

koşulma, [koş-ul-ma] *is.* Koşulmak eylemi.

koşulmak[1], [ḳoş-maḳ > ḳoş-ul-maḳ قوشلمق] *{eT} edil. f. [-ur]* **1.** *{eT} {eAT} {OsT} {ağız}* Birleşmek; katılmak; toplanmak; bağlanmak; tertip edilmek; öğür kılınmak. [DLT] [EUTS] [Üç İtigsizler] [DS] **2.** *{eT}* Yazılmak; düzenlenmek. [KB] **3.** *{eT}* Şiir yazılmak. [KB] **4.** Eklenmek; yanma katılmak. **5.** (Hayvan için) araba, saban vb.ne bağlanmak. **6.** Düzenlenmek; hazırlanmak; tertip edilmek. **7.** (Kişi için) kullanılmak; iş gördürülmek; bir işte görevlendirilmek. **8.** İstenilen bir şeyi yapmak için şart ileri sürülmek. **9.** *{ağız}* Bir işe ön ayak olmak; önderlik etmek. [DS]

koşulmak[2], [koş-ul-mak] *edil. f. [-ur]* **1.** Birbirini izleyen hamlelerle öne doğru hızla gidilmek. **2.** Akın akın gidilmek. **3.** Acele ile ilerlenmek; hızla yürünmek; acele edilmek. **4.** Amaçsız olarak çeşitli yönlere, oraya buruya koşturulmak. **5.** *{ağız}* Koşu yapılmak; yarışmak. [DS] **6.** Bir kadını baştan çıkarmak, onunla birlikte olmak için çaba harcanmak.

koşulsuz, [koş-ul-suz] *sf.* **1.** Şarta bağlı olmayan; herhangi bir koşul taşımayan. **2.** *is.* Dinî bakımdan şartlanmamış olan şey. ⊡ **koşulsuz tepke,** *Herhangi bir şartlandırma hareketinin başlangıcında yer alan doğal olarak belirli bir uyaranla sağlanan tepke; şartsız refleks.*

koşulu, [koş-ul-u] *sf.* Bir şeye koşulmuş olan.

koşuluk, -ğu [ḳoş-ul-maḳ > ḳoşul-u-ḳ قوشلق] *{OsT} sf.* Bir araya getirilmiş;

koşum, [koş-mak *(bağlamak)* > koş-um] *is.* **1.** Araba, pulluk, saban, kağnı gibi bir araca koşulacak olan hayvanı bu araca bağlayan kayış veya boyunduruk gereçleri; koşum takımı. **2.** Hayvanı bir araca koşmak eylemi; koşma. **3.** Biri diğerini itmek için kullanılan uzay araçları birleşimi ve bu işlem için kullanılan düzen. **4.** Bir lokomotifin trene veya iki vagonun birbirine bağlanması. **5.** *{ağız}* Üç yaşındaki erkek manda. [DS] ⊡ **koşum atı,** *Arabaya koşulan at.*|| **koşum gezdirmek,** *{ağız} Tarlayı sürerken saban değiştirmek.* [DS]|| **koşum hayvanı,** *Araba, kağnı, saban ya da pulluk gibi çekilerek kullanılan araçlara koşulan at, öküz, manda, eşek vb. hayvan.*|| **koşum koşum,** *{ağız} Tura ile oynanan bir çocuk oyunu.* [DS]|| **koşum kovmak,** *{ağız} Ortaklar ile tarlayı sıra ile sürmek.* [DS]|| **koşum takımı,** *Araba, pulluk, saban, kağnı gibi bir araca koşulacak olan hayvanı bu araca bağlayan kayış veya boyunduruk gereçleri; koşum.*

koşumcu, [koş-um-cu] *is.* Koşum araçlarını yapan ve satan kimse.

koşumlu, [koş-um-lu] *sf.* (Koşum hayvanı için) koşum takımları geçirilmiş, araba veya tarım aracına bağlanmış olan; koşulmuş olan; koşulu.

koşun[1], [Moğ. korġolci => koruġjīn / koşu:n] *(koşu:n) {eT} is.* → korugjın.

koşun[2], [Moğ. ḳosiġun => Kalmuk. ḫoşün > ḳoşun قوشون] *{eAT} {OsT} is.* **1.** Yan yana gelmiş insan dizisi; saf. **2.** Yan yana getirilmiş askerlerden olan dizi; asker; ordu; alay. [DK] **3.** Koşu; yarış. **4.** Koşum. **5.** *{ağız}* Asker. [DS] **6.** *{ağız}* Arabaya, pulluğa koşulacak hayvan. [DS] ⊡ **koşun bağlamak,** *{eAT} Saf bağlamak; savaş düzenine girmek.*|| **koşun koşmak,** *{OsT} Dizi hâline gelmek; saf tutmak.*|| **koşun koşun,** *{eAT} {OsT} Dizi dizi; sıra sıra; saf saf.*

koşundaş, [ḳoşun-daş قوشنداش] *{OsT}is.* Askerlik arkadaşı.

koşuntu[1], [ḳoşun-tu قوشونتی] *is.* **1.** Bir kimsenin arkasından gidenler; yardakçılar. **2.** Arkadaşlar; kafadarlar. **3.** *{OsT}* Maiyet memuru.

koşuntu[2], [koşun-tu] *{ağız} sf.* Bilinçsiz; uyuşuk. [DS] ⊡ **koşuntuya gitmek,** *{ağız} Bilinçsizce davranmak; uyuntuya gitmek.* [DS]

koşuşma, [koş-uş-ma] *is.* Koşuşmak eylemi.

koşuşmak, [koş-uş-mak] *işteş. f. [-ur]* **1.** Bir yere veya bir şeye hep birlikte ve birden koşmak. **2.** Bir işi çabuk yapmak için acele ile ilgili yerlere birlikte gidip gelmek; koşuşturmak. **3.** *{ağız}* (Hayvanlar için) çiftleşmek. [DS] ⊡ **koşuşa koşuşa,** *Koşuşarak.*

koşuşturma, [koş-uş-tur-ma] *is.* Koşuşturmak eylemi.

koşuşturmak, [koş-uş-tur-mak] *gçsz. f. [-ur]* **1.** Bir işi çabuk yapmak, bitirmek veya pek çok işi bir arada yapabilmek için birlikte veya yalnız olarak koşmak, sürekli gidip gelmek. **2.** Bir işin peşinden gitmek; izlemek; takip etmek.

koşut, [koş-mak *(bağlamak)* > koş-ut] *sf.* **1.** *mat.* (Doğru ve düzlemler için) ortak noktaları bulunmayan, birbirini kesmeyen; paralel; muvazi, *(1944).* **2.** *mecaz.* (Olay, durum vb. için) aynı zamanda ve aynı yönde gelişen, birbiri ile benzerlikler taşıyan. **3.** *bsy.* (İşlem için) ilgili bitlerin aynı anda izlendiği. **4.** *bsy.* (Organ veya hesap birimi

için) merkez biriminde aynı anda pek çok işlemin yapıldığı. **5.** *eğit.* (Bilgi, öğrenme vb. için) okullarda program gereği öğretilenleri iletişim araçları aracılığıyla destekleyen. **6.** *is.* Başka bir düzleme paralel düzlem; başka bir doğruya paralel doğru.

koşutçuluk, -ğu [koş-ut-çu-luk] *is. fel.* Kişide, aralarında hiçbir nedensel ilgi bulunmayan bedensel ve ruhsal olaylar dizisinin zaman içinde birlikte yer aldığını ileri süren öğreti; kişide ruhsal olaylarla bedensel olaylar arasında koşutluk bulunduğunu ileri süren öğreti; muvazatiye; paralelcilik; paralelizm.

koşutkenar, [koş-ut+kenar] *is. mat.* **1.** Karşılıklı kenarları ikişer ikişer paralel olan dörtgen. **2.** Böyle bir dörtgenle sınırlanan yüzey parçası.

koşutlama, [koş-ut-la-ma] *is.* **1.** Koşut bir duruma getirmek eylemi. **2.** *tıp.* Sabit protezlerin oturtulması için diş çeperlerinin birbirine paralel ve ayrık olarak kesilip hazırlanması işlemi.

koşutlamak, [koş-ut-la-mak] *gçl. f. [-ur]* (İki doğru, iki düzlem, olay veya durum için) koşut duruma getirmek.

koşutlaşma, [koş-ut-la-ş-ma] *is.* Koşut duruma gelmek eylemi.

koşutlaşmak, [koş-ut-la-ş-mak] *dönşl. f. [-ır]* Koşut duruma gelmek; koşut bir durum almak; koşut olmak.

koşutlaştırma, [koş-ut-la-ş-tır-ma] *is.* Koşutlaştırmak eylemi; paralel duruma getirme.

koşutlaştırmak, [koş-ut-la-ş-tır-mak] *gçl. f. [-ır]* Birbirine paralel duruma getirmek.

koşutluk, -ğu [koş-ut-luk] *is.* **1.** Koşut olma durumu. **2.** Koşut iki doğru veya düzlemin durumu; paralellik. **3.** Olay, durum ve nesneler arasındaki uyum, benzerlik; birbirini izlerlik. **4.** *bsy.* Birçok bitin birbirine paralel olarak aktarımı veya birçok komut dizisinin paralel birimlerden aynı anda geçmesi. **5.** *ed.* İki ve daha çok kişi ve nesne arasındaki benzerlik ve farklılıkların ortaya konması için bir disiplin içinde yapılan karşılaştırma.

kot[1], [Aytaç Kot *(özel isim, Kayseri'de pamuklu dokuma kuruluşu)*] *is.* **1.** Elbise yapımında kullanılan çapraz dokunmuş, pamuklu kaba kumaş. **2.** *sf.* Bu kumaştan yapılan.

kot[2], [Lat. costa *(kaburga)* > Fr. côte] *is.* **1.** Kaburga. **2.** *tic.* Bir malın, dövizin veya hisse senedinin resmî veya gayri resmî yoldan tespit edilmesi. **3.** Haritacılıkta bir noktanın seçilen bir karşılaştırma yüzeyine göre yükseltisine verilen isim; temel ile zemin arasındaki yükseklik. **4.** *dnz.* Bir sınıflandırma şirketi tarafından bir geminin durumunu gösteren ilk sınıflandırma sembolü. **5.** Bir dosyadaki, bir envanterdeki belgeleri veya bir kitaplıktaki kitapları sınıflandırmaya yarayan işaret veya sayı.

kot[3], **-du** [Fr. code] *is.* → kot[1].

kot[4], [? kot] *{ağız} is.* Yaklaşık sekiz kilo tahıl alan tahtadan yapılma ölçek. [DS] ⊡ **kot kafa,** *{ağız} Akılsız; boş kafa; aptal.* [DS]

kota[1], [Lat. quota *(ne kadar?)*] *is.* **1.** Pay listesi; yüzdelik; kontenjan. **2.** Uluslar arası ticarette, bir malın ithalatı için konulan süre, miktar ve değer sınırlaması. **3.** *sin.* Oynatılması zorunlu olan, yabancı film sayısına göre yerli film oranı.

kota[2], [? kota] *{ağız} is.* Manda yavrusu; malak. [DS]

kota[3], [? kota] *{ağız} sf.* **1.** Şişman. **2.** Kalın. [DS]

kota[4], [? kota] *{ağız} is.* **1.** Boyundurukta zincir ya da kayışın tam ortada durmasını sağlayan ağaç çiviler. [DS]

kota[5], [? kota] *{ağız} is.* Önlük. [DS]

kotak, -ğı [Bul. koták [Tietze]] *{ağız} is.* **1.** Erkek kedi. **2.** Erkek cinsel organı. **3.** Manda yavrusu. **4.** *sf.* Yürekli; cesur. [DS]

kotaklık, -ğı [kotak-lık] *{ağız} is.* Ahırda küçük mandalar için ayrılmış bölme. [DS]

kotalamak[1], [kota-la-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(ı)-yor]* (Manda için) doğurmak. [DS]

kotalamak[2], [kota-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Kovalamak. [DS]

kotalı, [Yun. khotáli [Tietze]] *{ağız} is.* Küçük kepçe. [DS]

kotan[1], [Erme. gut'an / k'ōt'an] *is.* **1.** Büyük saban; pulluk. **2.** Kara saban. ⊡ **kotan kıran,** *{ağız} bot. Birleşikgillerden 100 cm. kadar boylu, çok yıllık, otsu ve sarı çiçekli bir bitki, (Centaurea glastifolia).*

kotan[2], [? kotan] *{ağız} sf.* (Kişi için) kısa boylu; tıknaz. [DS]

kotanjant, [Fr. cotangente] *is. mat.* Bir dik üçgende, bir dar açıya bitişik dik kenarın karşı dik kenara oranına verilen ad.

kotara, [Bul. kótara [Tietze]] *{ağız} is.* **1.** Koyunların sağılmak için kapatıldıkları üstü kapalı ağıl. **2.** Hayvan kümesi. [DS]

kotara, [Yun. kodderi] *{ağız} is.* Küçük arı kovanı. [DS]

kotaran, [kotar-an] *{ağız} is.* İçki dağıtan kimse; saki. [DS]

kotarı, [Bul. kótara [Tietze]] *{ağız} is.* Duvar ya da çalı ile çevrilmiş üstü açık ya da bir kısmı kapalı ağıl. [DS]

kotarılma, [kot-ur-mak *(boşaltmak)* > kot-ar-ıl-ma] *is.* Kotarılmak eylemi.

kotarılmak, [kot-ar-ıl-mak] *edil. f. [-ır]* **1.** (Bir iş için) başarı ile bitirilmek; sonuçlandırılmak. **2.** (Pişmiş yemek için) başka kaplara aktarılmak; boşaltılmak. **3.** (Yemek için) pişirilmek; yenecek duruma getirilmek.

kotarma, [kot-ar-ma] *is.* Aktarma; boşaltma işi; kotarmak eylemi.

kotarmak[1], [kot-ar-mak] *{ağız} gçsz. f. [-ır]* **1.** Koşarak gelmek. **2.** Konuşmak; söylemek. [DS]

kotarmak[2], [kot-ur-mak *(boşaltmak)* > ḳot-ar-maḳ قوتارمق] *gçl. f. [-ır]* **1.** *{ağız}* Bir işi başarı ile bitirmek; sona erdirmek; sonuçlandırmak. [DS] **2.** *{eAT} {OsT} {ağız}* Pişen yemeği başka kaplara aktarmak; boşaltmak; paylaştırmak. [DS] **3.** *{eAT}* Boşaltmak; tahliye etmek. **4.** *{ağız}* Yemeği pişirerek yenecek duruma getirmek; yemeği hazırlamak. [DS] **5.** *{ağız}* Bir şeyi tutumlu kullanmak. [DS]

kotas, [*eT.* kutas > kotas / kotaz] *is.* **1.** Eskiden atları süslemekte ve tuğ yapmakta kullanılan, bir sığır türü olan yak tüyü. **2.** Kadınların süs olarak kullandıkları bir tür başlık; hotoz. **3.** Bazı kuşların başlarında bulunan ibik. **4.** *zool.* Tibet yöresinde yetişen bir tür sığır; Tibet öküzü; yak.

kotaş, [küt > kotaş ?] *{ağız} sf.* (Burun için) kısa ve kalın. [DS]

kotay, [Çin. ḳu-tai] *{eT} is.* İpek; ipekli kumaş. [ETY]

kotaz, [*eT.* kutas] *{ağız} is.* **1.** Yaban mandası. **2.** Püskül; hotoz. [DS]

kotdaz, [kot(t)-az] *{ağız} is.* Fodul. [DS]

kotdurmak, [*ko-mak *(koymak)* > ko-ḏ-mak > koḏ-tur-mak] *{eT} gçl. f. [-ur]* → kodturmak. [EUTS] ⊡ **kotdurup almak,** *{eT} Ele geçirmek; almak.* [EUTS]

kote, [Lat. quotare *(ne kadar?)* > Fr. quoter] *sf.* Sayıca belirlenmiş olan; miktarı tespit edilmiş. ⊡ **kote etmek,** *Bir sayı veya miktar belirlemek.*

kotek, -ği [kötek] *{ağız} is.* Ucu topuzlu değnek. [DS]

koter, [Fr. coutère] *is. tıp.* Dokuyu yakmakta kullanılan alet veya kimyasal madde; dağlağı.

koterizasyon, [Fr. coutérisation] *is.* Bir dokuyu elektrikle veya kimyasal madde ile yakma işlemi; dağlama.

kotey, [? kotey] *{ağız} is.* Güneş görmeyen yer; kuz; kuzey. [DS]

kotı, [*ko-mak *(koymak)* > ko-ḏ-mak *(yere koymak; tam yapmak)* > kod-ī] *(kodı:) {eT} sf.* → kodı. [EUTS]

kotıkı, [kōḏ-mak > koḏ-ık-mak > koḏık-ī] *(kodıkı:) {eT} zf.* → kodıkı. [EUTS]

kotik, -ği [Bul. kótak [Tietze] ?] *{ağız} is.* **1.** Manda yavrusu; malak. **2.** Eşek yavrusu; sıpa. **3.** Kedi büyüklüğünde bir tür sincap; gelincik. [DS]

kotikçi, [kotik-çi] *{ağız} is.* Kesilmiş ağaçlardan tomruk yapıp taşıyan kimse. [DS]

kotirik, -ği [? kotirik] *{ağız} is.* İpliksiz, boş makara. [DS]

kotka, [? kotka] *{ağız} is.* Manda. [DS]

kotkı, [köḏ-mak > koḏ-ık-mak > koḏık-ī] *(kodıkı:) {eT} sf.* Alçak gönüllü; yumuşak huylu; mütevazı. [DLT]

kotkılık, [kōḏ-mak > koḏ-ık-mak > koḏık-ī-lık / kotkı-lık] *{eT} is.* Alçak gönüllülük; gönül alçaklığı. [DLT]

kotkot[1], [kot+kot] *{ağız} is.* Takunya; nalın. [DS]

kotkot[2], [kot+kot] *{ağız} is.* Yumrukları üst üste koyarak oynanan bir çocuk oyunu. [DS]

kotlağan, [kot-la-ğan] *{ağız} is.* Topraktan yapılmış bir tür maltız. [DS]

kotlama, [Fr. code > kot > kot-la-ma] *is.* **1.** Herhangi bir kodu kullanarak bildiri oluşturma. **2.** Bir metni kararlaştırılmış değerlere göre, harf, rakam veya yüksek frekanslı elektrik salmımlarıyla elde edilen işaretler dizisi hâlinde düzenleme. **3.** *bsy.* Bir bilgiyi iki tabanlı matematik işlemine çevirme. **4.** Haberleşmede bir bilgiyi kolayca iletebilmek için kot uygulama. **5.** Bir haritanın kotlarını koyma; rakımlama.

kotlamak, [Fr. code > kot > kot-la-mak] *gçl. f. –r] [-l(u)-yor]* **1.** Bir bilgiyi daha kısa sembollerle göstermek. **2.** *bsy.* Bir bilgiyi iki tabanlı matematik işlemine çevirmek. **3.** Haberleşmede bir bilgiyi kolayca iletebilmek için kot uygulamak. **4.** Seçilmiş bir karşılaştırma noktasına göre bir noktaya değer vermek. **5.** Bir haritanın kotlarını rakamla göstermek; rakımlamak.

kotlan, [kot-la-ğan] *(kotla:n) {ağız} is.* **1.** Küçük fırın. **2.** Topraktan yapılmış bir tür maltız. [DS]

kotlet, [Fr. côte *(kaburga)* > côtelette *(eğecik)*] *is.* Pirzola.

kotletpane, [Fr. côtlette-pane] *is.* Galeta ununa bulanarak yağda kızartılmış pirzola.

kotlu, [Fr. code > kot > kot-lu] *sf.* Kotlar yardımı ile belirtilen.

kotmak[1], [*ko-mak *(koymak)* > ko-ḏ-mak] *{eT} gçl. f. [-ur]* **1.** Koymak; bırakmak; terk etmek; yerleştirmek. [DLT] [EUTS] [ETY] [Gabain] [Tekin] **2.** Ayırmak; çıkarmak. [EUTS]

kotmak[2], **-ğı** [kot-mak] *{ağız} is.* **1.** Eşek yavrusu; sıpa. **2.** Deve yavrusu. **3.** *sf.* (Çocuk için) iri yarı; gösterişli. [DS]

katmak[3], **-ğı** [kot-mak] *{ağız} is.* **1.** Silindir biçiminde, içi boş kutu. **2.** Koruyucu kutu. **3.** Kütük parçası; büyük odun. [DS]

kotnak, -ğı [kot(u)n-ak] *{ağız} is.* Yara kabuğu. [DS]

koto, [? koto] *{ağız} is.* Yeni doğmuş erkek keçi; oğlak. [DS] ⊡ **koto kaşık,** *{ağız} Kısa saplı ya da sapı kırık kaşık.* [DS]

kotof, [? kotof] *{ağız} is.* Basamak. [DS]

kotol[1], [? kotol] *{ağız} sf.* Kısa boylu; cüce. [DS]

kotol[2], [? kotol] *{ağız} is.* Lahana ve karnabahar bitkilerinin toprağın üstünde kalan gövde kısmı. [DS]

kotolcak, -ğı [kotol-cak] *{ağız} is.* Mısır bitkisi kesildikten sonra toprakta kalan sivri uçlu sapları. [DS]

koton, [Fr. coton / Ar. ḳutn] *is.* **1.** Pamuk bitkisi ve bu bitkinin tohumlarını saran lif. **2.** Pamuk liflerinin bükülmesiyle meydana getirilmiş iplikten bez ayağı örgüyle dokunmuş hafif veya orta ağırlıktaki kumaş. **3.** Pamuktan yapılmış kalın iplik. **4.** *sf.* (Kumaş için) pamuktan yapılmış.

kotonperle, [Fr. coton perlé] *is.* Kalınca bükülmüş, ibrişim gibi parlak merserize iplik.

kotor¹, [? kotor] *{ağız} is.* Mısır koçanı. [DS]

kotor², [kotur / kotor] *{ağız} is.* Uyuz. [DS]

kotoz, [kotoz] *{eT} is.* → kotuz. [DLT]

kotra¹, [İng. cutter *(kesmek)* > Fr. cotre] *(ko'tra) is. dnz.* Genellikle tek direkli, ince ve hafif spor yelkenlisi.

kotra², [Yun. kodderi] *(ko'tra) is.* **1.** *{ağız}* Koyunları sağmak için kullanılan üstü açık ağıl. [DS] **2.** *{ağız}* Sağlık kurallarına aykırı ev, oda; in. [DS] **3.** *{ağız}* Mısır kurutmak için dört kazık üzerine oturtulmuş çatıdan ibaret basit yapı; çardak; kulübe. [DS] **4.** Irmak ve göl ağızlarında sazlardan kurulmuş balık dalyanı.

kotrulmak, [kutur-mak > kut(u)r-ul-mak] *{eT} edil. f. [-ur]* → kutrulmak. [DLT] [KB]

kotruşmak, [kutur-mak > kut(u)r-uş-mak] *{eT} işteş. f. [-ur]* → kutruşmak. [DLT]

kottaş, [kot-ta-ş] *{ağız} sf.* **1.** Bilgiçlik taslayan. **2.** (Kişi için) kısa boylu; tıknaz. [DS]

kottaşlanmak, [kottaş-la-n-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* Kendini beğenmek; böbürlenmek. [DS]

kottaz, [kot(t)-az] *{ağız} sf.* Kendini beğenmiş; kibirli. [DS]

kottik, -ği [? kottik] *{ağız} is.* Kısa boylu; tıknaz. [DS]

kottuk, -ğu [? kottuk] *{ağız} is.* **1.** Kısa boylu; tıknaz. **2.** Büyük; iri. [DS]

kotuklamak, [koduk-la-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(u) -yor]* (Eşek için) yavrulamak; doğurmak. [DS]

kotur¹, [? kotur] *is.* **1.** *{eT} {ağız} is.* Uyuz; uyuz hastalığı. [EUTS] [DS] **2.** *{ağız}* Kel. [DS] **3.** *{ağız}* Çıban. [DS] **4.** *{ağız}* Cüzamlı. [DS]

kotur², [? kotur] *{ağız} sf.* **1.** Cimri. **2.** İşi yaramaz; zayıf; cansız. [DS]

kotur³, [? kotur] *{ağız} is.* **1.** İri yarı, yaşlı kadın. **2.** Yaşlanmış büyük kümes hayvanı. **3.** Erkek kedi. [DS]

kotur⁴, [? kotur] *{ağız} is.* İnsan taşımaya yarayan tek atlı araba. [DS]

kotur⁵, [? kotur] *{ağız} is.* Tanesi alınmış mısır koçanı. [DS]

kotura, [Yun. kodderi] *{ağız} is.* İçinde mısır kurutulan, dört kazık üzerine oturtulan çıtalardan yapılmış basit kulübe; çardak. [DS]

koturluk, -ğu [kotur-luk] *{ağız}* Cüzam. [DS]

koturmaç, -cı [kotur-maç] *{ağız} is.* **1.** Eskiden kadınların boyunlarına taktıkları bir tür gerdanlık. **2.** Kadınların tarlada kullandıkları önlük. [DS]

koturmak, [kutur-mak] *{eT} gçl. f. [-ur]* → kuturmak¹. [DLT] [KB]

koturmuş, [kutur-mak > kutur-muş] *{eT} sf.* → kuturmuş. [DLT]

kotuş, [? kotuş] *{ağız} is.* **1.** İnek memesi. **2.** Boynuz. [DS]

kotuz, [kotuz] *{eT} is.* Yak; Tibet sığırı. [DLT]

kotuzlanmak, [kotuz-la-n-mak] *{ağız} is.* Gururlanmak. [DS]

kotuzlug, [kotuz > kotuz-luğ] *{eT} sf.* Yaban sığırı sahibi olan; yaklı. [DLT]

kotü, [kötü] *{ağız} sf.* Kötü. [DS]

kotürge, [köt-ür-ge] *{ağız} is.* Kaldıraç. [DS]

kov, [ḳōv / ḳōğ قوو / قوغ] *(ko:v) {eAT} {OsT} is.* Bir kimseyi arkadan çekiştirme; yerme; kötüleme; dedikodu; gıybet. [DK] ⧉ **kov çav,** *{eAT} {OsT} Dedikodu; çekiştirme; gıybet.*|| **kov etmek,** *{ağız} Arkadan çekiştirmek; dedikodu etmek; gıybet etmek.* [DS]|| **kov geçmek,** *{ağız}* → kov etmek. [DS]|| **kov kovlamak,** *{ağız}* → kov etmek. [DS]|| **kov sokmak,** *{ağız}* → kov etmek. [DS]|| **kov vermek,** *{ağız}* → kov etmek. [DS]

kova¹, [Moğ. koboğa > kov-ğā / kovā / kowā] *(kova:) is.* **1.** Bataklıklarda yetişen bir tür saz; hasır otu; kofa. *{eT} {ağız} (aynı)* [DLT] [DS] **2.** Kova biçiminde açan bir tür çiçek. ⧉ **kova kamışı,** *{ağız} Hasır kamışı.* [DS]

kova², [kov-ğa > kova] *is.* **1.** Kuyudan vb. yerden su çekmek veya her türlü sıvı, katı maddeleri taşımakta kullanılan tersine kesik koni şeklindeki kulplu kap. **2.** *argo.* Çok gol yiyen kaleci. **3.** *argo.* Eşcinsel erkek. **4.** Merdivenin çevresinde döndüğü boşluk. **5.** Minare, kubbe vb. yerlere konulan alemlerin alt tarafında bulunan kovaya benzer kısım. **6.** *sf.* Belirtilen miktardaki kova dolusu olan; bir kova dolduracak kadar. ⧉ **kova kova,** *Kovalar dolusu.*

kova³, [kovā / kowā] *(kova:) {eT} is.* **1.** Burun kapağı. [Clauson] **2.** Türklerin kullandığı gemlerde atların burnuna doğru dikilen kayış. [DLT]

kova⁴, [kova] *{ağız} is.* Kuyu. [DS]

kova⁵, [? kova] *{ağız} is.* Çevresi taş, çit veya tezek ile çevrilmiş yer; avlu. [DS]

kovaçka, [Bul. kólēčke [Tietze]] *{ağız} is.* Yedi Kardeşler denilen yıldız kümesi. [DS]

kovaçlamak, [kov-aç-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ı) -yor]* Kovalamak. [DS]

kovak¹, **-ğı** [kov-ak] *{ağız} sf.* Yiğit; yürekli; korkusuz. [DS]

kovak², **-ğı** [koñak] *{ağız} is.* Saç kepeği. [DS]

kovak³, **-ğı** [koy-ak] *{ağız} is.* Dağlar arasındaki çukur; koyak. [DS]

kovala, [İt. capanna/cavallo قوالا] *{OsT} is.* → kavala.

kovalak[1], **-ğı** [kov-al-ak] *{ağız} sf.* **1.** (Kişi için) gururlu; çalımlı. **2.** Sersem; avanak. [DS]

kovalak[2], **-ğı** [kov-al-ak] *{ağız} is.* İki nesne arasındaki boşluk; aralık. [DS]

kovalama[1], [kova-la-ma] *is.* **1.** Kovalamak eylemi. **2.** Kaçan bir kimseyi veya uzaklaşan bir şeyi yakalamaya çalışma. **3.** Takip; izleme. **4.** Birbirini izleme; art arda gelme. **5.** En az dört kişi ile oynanan bir çocuk oyunu.

kovalama, [kor-a-la-ma] *{ağız} is.* Yağda kızarmış patlıcan, patates, domates vb. üzerine kıyma ve biber dökerek yapılan bir tür yemek. [DS]

kovalamaca, [kova-la-ma-ca] *is.* **1.** Bir ebe tarafından kovalanan ve ebenin yakalaması ile yakalananın ebe olduğu, böylece sürüp giden bir çocuk oyunu. **2.** Karşılıklı olarak kovalama ve kaçma çabası; koşuşturma.

kovalamak[1], [kōv > kov-ā > kova-lā-mak / koğalamak > kov-ala-mak] *gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* **1.** Bir kimseyi sert veya küçük düşürücü söz ve hareketlerle gitmeye zorlamak; kovmak. **2.** Bir hayvanı bulunduğu yerden gitmesini belirten işaret ve sözleri tekrar ederek uzaklaştırmak; kovmak. **3.** Bir kimseyi yakalamak için peşine düşerek arkasından koşturmak. **4.** Bir işi sonuca bağlamak amacıyla takip etmek. **5.** Bir şeyi ele geçirmek için çeşitli tedbirlere başvurmak. **6.** (Zaman, durum, mevsim vb. için) birbiri ardınca gelmek; birbirini izlemek. **7.** Bir yarışta önde gidenlere yetişmek amacıyla arkalarından sıkı bir şekilde takip etmek. **8.** *{eAT} gçl. f.* Takip etmek. [DK]

kovalamak[2], [kov > kov-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ı) -yor]* Söz getirip götürmek. [DS]

kovalanış, [kovala-n-ış] *is.* Kovalanmak eylemi veya biçimi.

kovalanma, [kovala-n-ma] *is.* Kovalanmak eylemi.

kovalanmak[1], [kovala-n-mak] *edil f. [-ır]* **1.** Bir kimse tarafından sert veya küçük düşürücü söz ve hareketlerle gitmeye zorlanmak; kovulmak. **2.** (Hayvan) bulunduğu yerden gitmesini belirten işaret ve sözler tekrar edilerek uzaklaştırılmak; kovulmak. **3.** Bir kimse tarafından yakalanmak amacıyla peşine düşülerek arkasından koşturulmak. **4.** (Bir iş) sonuca bağlanmak amacıyla takip edilmek. **5.** (Bir şey) ele geçirilmek amacıyla çeşitli tedbirlere başvurulmak. **6.** (Bir yarışta önde gidenler) yetişmek amacıyla arkalarından gelenlerce sıkı bir şekilde takip edilmek.

kovalanmak[2], [kova-la-n-mak] *dönşl. f. [-ır]* **1.** Kova sahibi olmak; kova almak; kova edinmek. **2.** (Minare alemi vb. için) kova takılmak.

kovalanmak[3], [koğ *(yans.)* > kov-a-la-n-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* Başkasına güvenip yiğitlik taslamak. [DS]

kovalans, [Fr. covalence] *is. fiz. kim.* Moleküllerin elektriksel çekimle açıklanamayan kohezyon değeri; ortak değerlik.

kovalaşmak, [kov-la-ş-mak] *{ağız} işteş. f. [-ır]* Birkaç kişi bir olup birini çekiştirmek; dedikodu etmek. [DS]

kovalayış, [kovala-y-ış] *is.* Kovalama eylemi veya biçimi.

kovalent, [Fr. covalent] *is. fiz. kim.* Ortak değerlikli.

kovalı, [kova-lı] *sf.* Kovası bulunan; kova sahibi olan. ☞ **kovalı şalvar,** *{ağız} Bol şalvar.* [DS]

kovalık[1], **-ğı** [kova-lık] *{ağız} is.* **1.** Hasır örülen kamış; hasır otu. **2.** Sazlık; kamışlık. [DS]

kovalık[2], **-ğı** [kova-lık] *is.* Kova konulan yer.

kovalık[3], **-ğı** [kov-al-ık] *{ağız} is.* İki nesne arasındaki boşluk; aralık. [DS]

kovalkan, [kov-al-kan] *{ağız} sf.* **1.** Aralarında boşluk bulunan. **2.** (Kişi için) övünen. [DS]

kovalmak[1], [kov-al-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* Gururlanmak. [DS]

kovalmak[2], [kov-al-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* **1.** (Ağaç için) koflaşmak. **2.** (Çıban için) içi boşalmak. **3.** (Ortalık için) tenhalaşmak. **4.** (Çalışan kimse için) serbest kalmak; boş kalmak. [DS]

kovalmak[3], [kov-al-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* (Kapı, pencere vb. için) genişçe açılmak. [DS]

kovaltak, -ğı [kov-al-t-ak] *{ağız} sf.* Gevşek; yumuşak. [DS]

kovaltaz, [kov-al-t-az] *{ağız} sf.* **1.** Yaşlı; ihtiyar. **2.** *is.* Ağaç kovuğu. [DS]

kovaltı, [kov-al-t-ı] *{ağız} is.* Delik; kovuk; çukur. [DS]

kovaltmak[1], [ḳov-al-t-maḳ قوولتمق] *gçl. f. [-ır]* **1.** *{eAT}* Yüksekte, havada serbest tutmak. **2.** *{ağız}* Aralık etmek; aralamak. [DS] **3.** *{ağız}* Seyrekleştirmek; boşaltmak. [DS]

kovaltmak[2], [kov-al-t-mak] *{ağız} gçl. f. [-ır]* Serbest bırakmak; göz yummak. [DS]

kovaltmak[3], [kov-al-t-mak] *{ağız} gçsz. f. [-ır]* Etki altında kalmak. [DS]

kovan[1], [koğ / kov *(içi boş)* > kov-an] *is.* **1.** Arı barınağı. **2.** Bir kovanda barınan arı topluluğu. **3.** *{ağız}* Yayık. [DS] **4.** *{ağız}* Küfe. [DS] **5.** İçinde bir ateşli silâh mermisinin sevk barutunu bulunduran metal kılıf; kapçık. **6.** *{ağız}* Boş fişek. [DS] **7.** Boşalmış top mermisi. **8.** *{ağız}* Yivsiz av tüfeği. [DS] **9.** *{ağız}* Balta, çapa, keser vb. araçların sap geçen deliği. [DS] **10.** *{ağız}* Edilgen eşcinsel erkek. [DS]☞ **kovan anahtarı,** *Altı ve sekiz köşe somunlar, cıvataları sökmekte kullanılan anahtar.*|| **kovan demiri,** *{ağız} Sabanın ucuna takılan enli ve yassı demir; saban demiri.* [DS]|| **kovan otu,** *bot. Ballı babagillerden, halk hekimliğinde yapraklarından yararlanılan çok yıllık otsu bitki; oğul otu; melisa, (Melissa officinalis).*

kovan[2], [kov-mak > kov-an] *sf.* Kovmak eylemini yapan; uzaklaştıran.

kovanca, [kov-an-ca] *{ağız} is.* Bir tür büyük bıçak; saldırma. [DS]

kovancı, [kovan-cı] *is.* **1.** Kovan yapan ve satan kimse. **2.** *{ağız}* Arıcı. ⊡ **kovancı ısranı,** *{ağız} Kovandan bal peteklerini kolayca çıkarmaya yarayan bir çeşit araç.* [DS]

kovancık, -ğı [kovan-cık] *{ağız} is.* Köstebek, fare gibi hayvanların yerde açtığı tüneller; köstebek yolları, yuvaları. [DS]

kovanlamak, [kov-an-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r]* İzlemek; gözlemek; gözetlemek. [DS]

kovanlık, [kov-an-lık] *is.* Kovanların konulduğu yer; arılık.

kovar, [? kovar] *{ağız} is.* Pislik yığını; çöplük. [DS]

kovaşlamak, [kov-aş-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Kovalamak. [DS]

kovaştırmak, [kov-aş-tır-mak] *{ağız} gçl. f. [-ır]* Kovalamak. [DS]

kovata, [Yun. gaváta] *{ağız} is.* **1.** Maşrapa. **2.** Su kovası. [DS]

kovboy, [Germ. kōu > İng. cow *(sığır)* + boy *(genç)* > cowboy] *(ko'vboy) is.* Amerika'da sığır çobanlarına verilen ad.

kovboyluk, -ğu [kovboy-luk] *(ko'vboyluk) is.* Kovboy olma durumu; kovboyun yaptığı iş.

kovcu, [ḳov-cu / ḳoğ-cu / ḳoğ-ucu قوجى / قوغجى] *{eAT} {OsT} {ağız} is.* Dedikodu yaparak insanları arkadan çekiştiren kimse; dedikoducu; gammaz; fitneci. [DS]

kovculuk, -ğu [ḳov-cu-luḳ قوجلق] *{eAT} {ağız} is.* Kovcu olma durumu; dedikodu yapma; çekiştirme; gıybet etme. [DS]

kovçak, -ğı [kov-(u)ç-ak] *{ağız} is.* Delik; oyuk; çukur. [DS]

kovdak, [kōv > kov-dak] *{eT} sf.* Cılız. [KB]

kovdaş, [kōv > kov-daş] *{eT} sf.* Obur. [KB]

kovdurma, [kov-dur-ma] *is.* Kovmak işini yaptırma.

kovdurmak[1], [koğ-dur-mak > kov-dur-mak] *gçl. f. [-ur]* **1.** Kovmak işini yaptırmak; uzaklaştırtmak. **2.** Bir kimsenin uzaklaştırılmasına, kovulmasına neden olmak; kovulmasını sağlamak.

kovdurmak[2], [kov-dur-mak] *{ağız} gçl. f. [-ur]* **1.** Koşturmak. **2.** At koşturmak. [DS] ⊡ **kovdura kovdura,** *{ağız} Koştura koştura.* [DS]

kover, [? kover] *{ağız} is.* Taş yığını. [DS]

kovermek, [ko-mak + ver-mek] *{ağız} gçl. f. [-ir]* Bırakmak; salmak. [DS]

kovga, [Moğ. koboğa > kov-ğā / kovā / kowā] *(kovga:) {eT} is.* → kova[1].

kovı, [kovī] *{eT} sf.* **1.** Kof; boş; oyuk. [EUTS] [KB] [Gabain] **2.** İçi kof ve çürük olan. [DLT] **3.** Bedbaht; kısmetsiz; kutsuz; uğursuz; mutsuz. [DLT] [EUTS] [Gabain]

kovıtmak, [kav-mak > kav-ıt-mak] *{eT} gçl. f. [-ur]* **1.** Çarpmak. [Gabain] **2.** Tahrip etmek; harap etmek; yakıp yıkmak. [EUTS]

kovlama, [kov *(dedikodu)* > kov-la-ma] *is.* Kovlamak eylemi; dedikodu; çekiştirme; yerme; gıybet; nemime.

kovlamak[1], [ḳov *(dedikodu)* > ḳov-la-maḳ / ḳoğ-la-maḳ قوملامق / قوغلامق / قوغولامق] *{eAT} {OsT} {ağız} gçl. f. [-r[[-l(u)-yor]* Bir kimseyi arkadan çekiştirmek; yermek; kötülemek; dedikodu etmek; gıybet etmek. [DS]

kovlamak[2], [kōv > kov-lā-mak / koğ-lā-mak] *(kovla:mak) {eT} {eAT} gçl. f. [--r]* Kovalamak. [EUTS] [Gabain] [DK]

kovlan, [kov-la-n] *{ağız} is.* Kaba toprak. [DS]

kovlangoz, [kov-la-n + Far. ġavz] *{ağız} sf.* **1.** İçi boş. **2.** (Ağaç vb. için) içi boşalmış; kof. [DS]

kovlaşmak, [kov-la-ş-mak] *{ağız} işteş. f. [-ır]* Arkadan çekiştirmek; dedikodu etmek. [DS]

kovma, [kov-ma] *is.* Kovmak eylemi.

kovmak, [ḳov-maḳ / ḳoğ-maḳ قوغمق] *gçl. f. [-ar]* **1.** Birini, bir yerden sert ve onur kırıcı sözlerle uzaklaştırmak; defetmek; kovalamak; sürmek. *{eT} {eAT}* [DLT] [KB] [DK] **2.** Bir milleti, bir kavmi veya bir topluluğu topraklarından sürüp çıkarmak; atmak; defetmek. **3.** Bir hayvanı ürküterek veya sopa vb. ile canını acıtarak uzaklaştırmak. **4.** Bir kimsenin çalıştığı yer, bağlı olduğu dernek, kurum vb. ile ilişiğini kesmek; işine son vermek; çıkarmak; atmak. **5.** (Düşünce için) zihninden çıkarmak; düşünmemek; aklına getirmemek. **6.** *mecaz.* Ortadan kaldırmak; yok etmek; varlığına son vermek. **7.** *{eAT} {OsT}* Arkasına düşmek; peşinden gitmek; izlemek; takip etmek. **8.** *{OsT} {ağız}* Koşturmak; yürütmek; sürmek. [DS] ⊡ **kova çıkarmak,** *{eAT} Kovarak çıkarmak.*|| **kova gitmek,** *{eAT} Koşarak ardına düşmek; takip etmek.*

kovnaz, [Yun. khávanos] *{ağız} is.* Küçük küp. [DS]

kovoz, [kov-uz] *{ağız} sf.* İçi boşalmış; kof. [DS]

kovramak, [kav-ra-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-r(u)-yor]* Elle ekin yolmak. [DS]

kovsak, -ğı [kov-sa-k] *{ağız} sf.* **1.** (Yapı için) yıkılmak üzere olan; eski. **2.** *is.* Duvarlarda eskilik ve yıkıntıdan oluşan aralık, kovuk. **3.** İki insan ya da nesne arasındaki boşluk; aralık. **4.** Ağaç kovuğu. [DS]

kovsuk, -ğu [kov-(u)s-uk] *{ağız} is.* **1.** Yaylalarda yüksek kayaların eteği. **2.** Köşe; bucak. **3.** Delik; kovuk; çukur. **4.** Boşluk. [DS]

kovşak, -ğı [kov-(u)ş-a-k] *{ağız} sf.* **1.** Gevşek; aralıklı; kaba. **2.** İki insan ya da nesne arasındaki aralık; açıklık. [DS]

kovşalak, -ğı [kov-(u)ş-a-la-k] *{ağız} sf.* İki insan ya da nesne arasındaki aralık; açıklık. [DS]

kovşalmak, [koğuş > koğ(u)ş-ā-mak > koğşa-l-mak / kovşa-l-mak] *{eT} edil. f. [-ur]* → kogşalmak. [DLT]

kovşamak[1], [koğuş > koğ(u)ş-ā-mak] *(koğşa:mak) {eT} gçl. f. [-r]* Koğuş (huş) ağacı dalı ile cilalamak; perdahlamak. [DLT]

kovşamak[2], [kov-(u)ş-a-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-ş(u)-yor]* (Duvarın sıvası için) ayrılıp düşecek duruma gelmek. [DS]

kovşaşmak, [koğuş > koğ(u)ş-ā-mak > koğşa-ş-mak / kovşa-ş-mak] *{eT} işteş. f. [-ur]* → kogşaşmak[2]. [DLT]

kovşatmak, [koğuş > koğ(u)ş-ā-mak > koğşa-t-mak / kovşa-t-mak] *{eT} işteş. f. [-ur]* → kogşatmak. [DLT]

kovu[1], [ḳoğ-u / ḳov-u قوو] *{eAT} {ağız} is.* → kov. [DS]

kovu[2], [kov-u] *{ağız} is.* Çukur ve bataklık yer. [DS]

kovucu, [ḳov-u-cu قوجی] *{eAT} {ağız} is.* → kovcu. [DS]

kovucuk, -ğu [kov-u-cuk] *is. biy.* Genç ağaç dallarının kabuklarında yer alan ve gaz alışverişine yarayan küçük delik.

kovucuklu, [kov-u-cuk-lu] *sf.* Kovucukları olan.

kovuculuk, -ğu [ḳov-u-cu-luk قوجلق] *{eAT} is.* → kovculuk.

kovuç, [kov-ğuç / kowuç] *{eT} is.* **1.** Zulüm; eziyet. **2.** Cin çarpması eseri. [DLT]

kovuk[1], **-ğu** [ḳov-uḳ قوق / قووق] *is.* **1.** Bir şeyin boş olan iç kısmı; bir şeyin içinde oluşan oyuk. *{eT} {eAT} {OsT} (aynı)* [DLT] [EUTS] **2.** *sf.* Oyuğu olan; oyuklu; kovuklu. *{eAT} (aynı)* **3.** *{OsT}* Çürük.

kovuk[1], **-ğu** [*eT.* kav-uk / kov-uk] *{ağız} is.* **1.** Sidik torbası; mesane. **2.** Huni. [DS]

kovulma, [kov-ul-ma] *is.* Kovulmak eylemi.

kovulmak[1], [kov-mak > kov-ul-mak] *edil. f. [-ur]* **1.** Bir yerden, onur kırıcı ve sert sözlerle uzaklaştırılmak. *{eAT} (aynı)* **2.** Çalıştığı yer, bağlı olduğu dernek, kurum vb. ile ilişiği kesilmek; işine son verilmek; çıkarılmak; atılmak.

kovulmak[2], [kov-ul-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ur]* (İnek için) çiftleşmek istemek; boğaya gelmek. [DS]

kovuluş, [kov-ul-uş] *is.* Kovulmak eylemi veya biçimi.

kovunmak, [kov-un-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ur]* Övünmek. [DS]

kovuntu, [kov-untu] *is.* Kovulan kimse; kovulmuş kimse.

kovurgeç, -ci [kav-ur-gaç] *{ağız} is.* Kahve kavrulan tava. [DS]

kovurmaç, [kağ-ur-mak > kağur-maç] *{eT} is.* → kagurmaç. [DLT]

kovurmak, [*kāğ-mak > kağ-ur-mak] *{eT} gçl. f. [-ur]* Kavurmak. [EUTS]

kovurtmak, [kov-ur-t-mak] *{ağız} gçl. f. [-ir]* Serbest bırakmak; salmak. [DS]

kovuş[1], [kov-uş] *is.* Kovmak eylemi veya biçimi.

kovuş[2], [ḳov-uş قووش] *is.* **1.** *{OsT}* İğ yapımcılarının, iğ tıraş ve parlatma işinde kullandıkları oluk gibi bir araç. **2.** *{ağız}* Küçük tahta. [DS] ☐ **kovuş ok,** *{eAT}* → çigre.|| **kovuş oku,** *{eAT}* → çigre.

kovuşamak, [kov-uş-ā-mak] *{eT} gçl. f. [-r]* Düzlemek. [EUTS] [Gabain]

kovuşmak[1], [kov-mak / koğ-mak > kov-uş-mak] *{eT} dönşl. f. [-ur]* Kovmaya, uzaklaşmaya çalışmak. [DLT]

kovuşmak[2], [ḳov-uş-maḳ قوغشمق] *{eAT} işteş. f. [-ur]* Koşmada yarışmak; yarış etmek; birbirini kovalamak.

kovuşmak[3], [kov-uş-mak] *{OsT} {ağız} dönşl. f. [-ur]* (İnek için) çiftleşmek istemek; boğaya gelmek. [DS]

kovuşturma, [kov-mak > kov-uş-tur-ma] *is.* **1.** Kovuşturmak eylemi. **2.** Bir kimse hakkında güvenlik kuvvetlerince yapılan araştırma ve soruşturma; takibat, *(1955)*. **3.** *huk.* Bir kimse hakkındaki isnadın kuvvetlenmesi durumunda, bu şüphe yerini belirliliğe bırakıncaya kadar Cumhuriyet Savcılığınca sürdürülen işlem. ☐ **kovuşturma yapmak,** *Bir kimse hakkında güvenlik kuvvetlerince araştırma ve soruşturma yapmak; takibatta bulunmak.*

kovuşturmak, [kov-mak > kov-uş-tur-mak] *gçl. f. [-ur]* **1.** (Sanık için) yargıç karar verinceye kadar gerekli adlî işlemleri yürütmek, *(1955)*. **2.** (Olay için) aslını, doğrusunu anlamak için araştırmak, incelemek; soruşturmak. **3.** *{ağız}* Kovalamak; izlemek. [DS] **4.** Kendi işiyle uğraşmak.

kovuz[1], [ḳōk-mak[2] > ḳok-uz / ḳokoz / ḳoğuz قووز] *sf.* **1.** *{eT} {eAT}* Tamamen boş; bomboş. **2.** *{ağız}* Tam dolu olmayan. [DS] **3.** *{ağız}* İçi boşalmış olan; kof. [DS] **4.** *{ağız}* Aralık; açıklık. [DS]

kovuz[2], [kov-ğuç / kowuç] *{eT} is.* → kovuç. [DLT]

kovuz[3], [kapuz / kov-uz] *{ağız} is.* Kenarları dik yamaçlı dar vadi. [DS]

kovzak, -ğı [kov-(u)z-a-k] *{ağız} sf.* **1.** Gevşek; aşınmış; laçkalaşmış. **2.** Hacimce büyük olduğu hâlde ağırlığı az olan. [DS]

kovzalak, -ğı [kov-(u)za-la-k] *{ağız} sf.* Hacmine bakarak, görünüşte ağır sanıldığı hâlde hafif olan. [DS]

kovzamak[1], [kov-(u)z-a-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-z(u)-yor]* Ağır işten kurtulup rahat nefes almak ve sevinmek. [DS]

kovzamak[2], [kav-(ı)z-a-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-z(u)-yor]* Korumak; saklamak. [DS]

kovzat, -dı [kov-(u)z-a-t] *{ağız} sf.* Serbest söz söyleyen; çekinmeden konuşan. [DS]

koy[1], [kōñ / kōn / ḳōy قوى] *(ko:y) {eT} {OsT} {ağız} is.* Koyun. [DLT] [ETY] [EUTS] [KB] [OKD] [Gabain] [İKPÖy.] [DS] 🗗 **koy yılı,** *{eT} On iki hayvanlı takvimde bir yıl.*

koy[2], [kōñ / kōy] *(ko:y) {eT} is.* Kucak; koyun; göğüs. [DLT]

koy[3], [kūy] *(ku:y) {eT} is.* **1.** Alt; dip. [KB] **2.** Kuytu yer. [DLT] **3.** Derenin dibi, düzlüğü; koyak. [DLT] **4.** Karanın içerisine girmiş ufak deniz parçası; körfezden daha küçük boyuttaki girinti; küçük körfez. **5.** *{ağız}* Mağara. [DS]

koy[4], [Far. kūy => kōy] *{ağız} is.* Kōy. [DS]

koyacak, -ğı [koy-acak] *is.* İçine bir şeyler koymak için kullanılan, dolap, sepet, tabak, bardak vb. şeylere verilen genel ad.

koyak[1], [konak / konok] *{eT} is.* Konak darısı. [DLT]

koyak[2], **-ğı** [ḳoy-aḳ قوياق] *{OsT} {ağız} is.* **1.** Bir ucu dağda son bulan iki dağ arasında kalan büyük çukur; akarsular tarafından açılmış bir yana doğru eğimli uzunlamasına çukur; vadi; dere. **2.** Dağlarda ve kayalıklarda oluşmuş doğal çukur. **3.** Dağlar üzerinde bol otlu, bitek çukurluklar. **4.** Güneş görmeyen kuytu yer. **5.** Kuytu, basık yer. [DS]

koyak[3], **-ğı** [ḳoy-aḳ / ḳoy-uḳ قويوق / قوياق] *{ağız} sf.* **1.** *{eAT}* Dokunaklı; hazin; müessir. **2.** Çok tatlı. [DS]

koyak[4], **-ğı** [koy-ak] *{ağız} is.* Kōşe; taraf. [DS]

koyalmak[1], [koyu-l-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* Koyulaşmak. [DS]

koyalmak[2], [koy-al-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* **1.** Olgunlaşmak; yaşlanmak. **2.** Uslanmak; durulmak. [DS]

koyam, [Far. gūyā => güyam] *{ağız} e.* Göre. [DS]

koyan, [? koyan] *{ağız} is.* Tavşan. [DS]

koyar[1], [koyar / kayar] *{eT} is.* Hayvanlara ve kölelere karşı kullanılan bir sōvme sözü. [DLT]

koyar[2], [koy-ar] *is.* İki akarsuyun birleştiği yer; mülteka.

koyarlamak, [Ar. ġiyār => kayar-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Nallamak. [DS]

koyasa, [kōr *(maya)* > ? koyasa] *{ağız} is.* İyi mayalanmış hamur ya da ekmek. [DS]

koyaşmak, [koy-aş-mak] *{ağız} işteş. f. [-ır]* Karşılıklı yardım etmek; yardımlaşmak. [DS]

koycol, [koy *(koyun)* + Kaz. col *(yol)*] *{ağız} is.* Samanyolu. [DS]

koyçı, [koñ-çī / koy-çī] *(koyçı:) {eT} is.* **1.** Koyuncu. [ETY] **2.** Çoban. [KB] [Nevâyî]

koyduraklı, [koy-dur-ak-lı] *{ağız} sf.* (Ses, şarkı vb. için) etkili; dokunaklı; acıklı; içli. [DS]

koydurma, [koy-dur-ma] *is.* Koymasını sağlama eylemi; koydurmak eylemi.

koydurmak, [koy-dur-mak] *gçl. f. [-ur]* **1.** Koymak eylemini başkasına yaptırmak. **2.** Bir kimsenin bir şeyi bir yere koymasını sağlamak.

koygalmak, [Özb. koy-ga-l-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* Kımıldamak. [DS]

koygaşmak, [kōñ / kōy > koy-ġā-mak > koyġa-ş-mak] *{eT} dönşl. f. [-ur]* Koynuna girmek. [DLT]

koygul, [koy-gu-l(u)] *{ağız} sf.* (Renk için) koyu. [DS]

koygun[1], [koy-gun] *sf.* **1.** İnsanın duygularını etkisi altına alan; dokunaklı; içli; acıklı; etkili; dokunaklı. *{ağız} (aynı)* [DS] **2.** *{ağız}* Ünlü; onurlu; kuvvetli. [DS]

koygun[2], [ḳoy-ġun قويغون] *{OsT} is.* Ak doğan.

koygun, [koy-gun] *{ağız} sf.* (Renk için) koyu. [DS]

koyılmak, [kuḏ-ıl-mak / kuy-ıl-mak] *{eAT} edil. f. [-ur]* → kuyulmak. [DK]

koyın[1], [kōñ / kōn / koy-ın] *{eT} is.* **1.** Koyun. *{ağız} (aynı)* [EUTS] [DS] **2.** Türklerin on iki hayvanlı takvimlerinde bir yıl adı. [EUTS]

koyın[2], [kōñ / kōn / koy-ın] *{eT} is.* Sine; koyun; kucak. [Gabain]

koyka[1], [kuykā / koy-kā] *(koyka:) {eT} is.* Deri; kürk; post. [DLT]

koyka[2], [ḳoyḳa قيقا] *{eAT} is.* Bırakılan şey.

koykalamak, [kuykā / koy-kā > koyka-lā-mak] *(koykala:mak) {eT} gçl. f. [-r]* Derinin tüylerini yolmak. [DLT]

koykılık, [kōḏ-mak > koḏ-ık-mak > koḏık-ī-lık / kotkı-lık] *{eT} is.* Alçak gönüllülük. [Yüknekî]

koyku, [koy-ku] *{ağız} is.* Kabadayı. [DS]

koykul, [koy-gu-l(u)] *{ağız} sf.* (Renk için) koyu. [DS]

koylan, [koy-(u)l-an] *{ağız} is.* Su çevrisi; girdap; akarsuların durgun ve dönen en derin yeri. [DS]

koylıg, [kōñ / kōn / koy > koy-lıġ] *{eT} sf.* Koyunlu. [ETY]

koylu, [Hoy *(İran'da bir kent)* > ḫoy-lu] *{ağız} is.* Kızılbaş. [DS]

koyluk, -ğu [koy-luk] *{ağız} is.* Köyün olduğu yer. [DS]

koyluşmak[1], [koḏ-mak / koy-mak > koy-ul-mak > koy(u)l-uş-mak] *{eT} işteş. f. [-ur]* Dökülüşmek. [DLT]

koyluşmak[2], [koḏ-uġ / koy-uġ > koyu-l-mak > koy(u)l-uş-mak] *{eT} dönşl. f. [-ur]* Koyulaşmak. [DLT]

koyma, [koy-ma] *is.* **1.** Koymak eylemi. **2.** *{ağız}* Yapma; uydurma; iğreti. [DS]

koymaca, [koy-ma-ca] *{ağız} is.* Çardak. [DS]

koymaça, [kuy-ma + aş / kuymaç] *{ağız} is.* Un çorbası. [DS]

koymak[1], [*eT.* *ḳo-maḳ *(koymak)* > ḳo-ḏ-maḳ > ḳoy-maḳ / ḳo-maḳ قويمق] *gçl. f. [-ar]* **1.** *{eT} {eAT}* Bırakmak; terk etmek; yerleştirmek; dökmek; çalkalamak. [DLT] [EUTS] [OKD] [Gabain] [Yüknekî] [DK] **2.** *{eT}* Ayırmak; çıkarmak. [EUTS] **3.** Bir şeyi artık elinde tutmayıp bir yere bırakmak; bir yere yerleştirmek. **4.** (Bedenin bir bölümünü) bir yere veya bir şeyin üzerine bırakmak, bir şeye dayamak, yaslamak. **5.** Bir şeyi bir yere iliştirmek; tutturmak; dikmek; takmak; yerleştirmek. **6.** Birini veya bir şeyi bir yere bırakıp kaçmak; terk etmek; bırakmak. **7.** Bir kimseyi veya bir şeyi belli bir durumda bekletmek; kasıtlı veya kasıtsız olarak öyle durmasını sağlamak; öyle bırakmak. **8.** Bir kimseyi, başka birine bırakmak; feda etmek; vermek. **9.** Birine yiyecek, içecek vb. ayırmak, bırakmak. **10.** (İmza, tarih, isim, adres için) bir yazının altına veya üstüne yazmak. **11.** (Yemek için) pişmesini sağlamak için ateşte tutmak; ocağın üstüne yerleştirmek. **12.** Bir işin yapılması için belirli bir para ayırmak; ödenek ayırmak. **13.** (Para için) bir miktar biriktirmek; bankaya yatırmak; gelir getirici bir işe harcamak. **14.** (Kumar, bahis vb. için) bir miktar para vermek; yatırmak. **15.** (Yasa, kural, yasak vb.) çıkarmak; belirlemek; başlatmak; uygulamak. **16.** Bir kimseyi, bir şeymiş gibi saymak; öyleymiş gibi davranmak. **17.** (Nöbetçi, gözcü vb.) dikmek; yerleştirmek. **18.** Nesneleri ve insanları belirli bir düzene göre sıralamak; dizmek. ⊡ **koyduğu yerde otlamak,** *Uzun bir zaman geçmesine rağmen hiçbir ilerleme kaydetmemek.*|| **koydunsa bul,** *(Aranan bir şey veya insan için) olması gereken yerde bulamamak.*

koymak[2], [*eT.* kuḏ-mak] *gçl. f. [-ar]* **1.** (Sıvı vb. akarları) bir kap veya yere dökerek koymak; kuymak. *{eT} (aynı)* [Yüknekî] **2.** Bir kimse veya hayvanı bir yere kapatmak; hapsetmek. **3.** Bir kimsenin bir yere girmesine izin vermek; içeriye geçmesine engel olmamak. **4.** Bir şeyin içine başka bir şeyi eklemek, katmak. **5.** Bir kimseyi bir işe yerleştirmek. **6.** Birini, bir amaçla hazırlanmış listeye dahil etmek, yazmak; sıralamaya almak.

koymak[3], [koy-mak] *{ağız} gçsz. f. [-ar]* **1.** Etkilenmek; dokunmak. [DS] **2.** (Söz veya bir davranış) derinden etkilemek; içine işlemek; üzmek.

koymak[4], **-ğı** [kuḏ-mak] *{ağız} is.* **1.** Yumurta, un ve peynirle yapılan bir yemek; omlet. **2.** Un çorbası. [DS]

koyn, [kōñ / kōn / koy-ın] *{eT} is.* Koyun. [EUTS] [Gabain]

koynak, -ğı [koy-(u)n-ak] *{ağız} is.* **1.** Koyundan çıkarılan aşık kemiği. **2.** Zıpzıp; bilye. [DS]

koynara, [Yun. khunaria] *{ağız} is.* Çam fıstığının fıstıklı kozalağı. [DS]

koynak, -ği [*eT.* köñlek] *{ağız} is.* Gömlek. [DS]

koynu, [ḳöñ > ḳoynu قوينى] *{eAT} is.* Koyun.

koynuk, -ğu [koy-(u)n-uk] *{ağız} is.* Topaç. [DS]

koyrat, [ḫoyrat / ḫoryat] *{ağız} is.* Hoyrat. [DS]

koysak, -ğı [koy > koy-sa-k] *{ağız} is.* Üç yanı kaya ile çevrilmiş yer. [DS]

koysalak, -ğı [koy-sa-la-k] *{ağız} is.* Ev içinde, duvarlara oyulmuş kapaksız dolap. [DS]

koysuk, -ğu [koy-su-k] *{ağız} is.* Delik; kovuk; çukur. [DS]

koytak, -ğı [koy-(u)t-ak] *{ağız} is.* **1.** Yel değmeyen yer; çukur. **2.** Yer altındaki boşluklar. [DS]

koytan[1], [ḳoy-(u)t-an قويتان] *is.* **1.** *{OsT}* Mezarın bir yanındaki yarık. **2.** *{ağız}* Mezarın iç kısmının köşesi. [DS] **3.** *{ağız}* Dairemsi köşe. [DS] **4.** *{ağız}* Dağın çıkıntılı yeri. [DS]

koytan[2], [koy-(u)t-an] *{ağız} sf.* Etkili; dokunaklı; içli.

koytarmak, [kay-(ı)t-ar-mak] *{ağız} gçsz. f. [-ır]* Döneklik etmek. [DS]

koytu, [koy-(u)t-u] *{ağız} is.* Kenar; köşe. [DS]

koytuk, -ğu [koy-(u)t-uk] *{ağız} is.* **1.** Kenar; köşe. **2.** Saklanacak, gizlenecek çukurumsu yer. [DS]

koyturmak, [*ko-mak *(koymak)* > ko-ḏ-mak / koy-mak > koy-tur-mak] *{eT} gçl. f. [-ur]* Döktürmek; koydurmak. [DLT]

koyu, [*eT.* koḏ-uġ / koy-uġ > koḏ-ı / koyū] *(koyu:) sf.* **1.** *{eT}* Kalın; sık. [DLT] **2.** (Akışkanlar için) akışkanlığı az olan; yoğunluğu fazla olan. **3.** *{ağız}* Katı. [DS] **4.** (Renk için) daha yoğun olan. **5.** *mecaz.* (Kişi için) bir şeye veya konuya bağlılığı çok fazla olan; bu sınırda olan; aşırı; düşkün. **6.** Bir hareketin son sınırı; derin; hararetli; ateşli. **7.** Bir görüşün son sınırı. **8.** *mecaz.* Aşırı hareketli. **9.** *is.* Daha yoğun olan şey. ⊡ **koyu gri,** *Grinin bir ton koyusu; gri ile siyah arası.*|| **koyu kahverengi,** *Kahverenginin bir ton koyusu; kahverengi ile kara arası.*|| **koyu kır,** *1. Kırlaşmanın başlangıcında olan; karaya yakın kır. 2. Bu renkteki at donu.*|| **koyu kırmızı,** *Kırmızının bir ton koyusu; bordoya yakın kırmızı.*|| **koyu koyu,** *İyice koyu.*|| **koyu koyu düşünmek,** *Derin derin ve uzun uzun düşünmek.*|| **koyu lacivert,** *Laciverdin bir ton koyusu; lacivert ile kara arası.*|| **koyu mavi,** *Mavinin bir ton koyusu.*|| **koyu pembe,** *Pembenin bir ton koyusu.*|| **koyu sarı,** *Sarının bir ton koyusu.*|| **koyu yeşil,** *Yeşilin bir veya birkaç ton koyusu; yeşil ile kara arası.*

koyug, [koḏ-uğ / koy-uğ] *{eT} sf.* **1.** (Sıvı için) koyu. [DLT] **2.** Derin. [KB]

koyugluk, [koḏ-uġ / koy-uġ > koyuġ-luk] *{eT} is.* Koyuluk; (sıvı için) koyuluk. [DLT]

koyuk[1], **-ğu** [ḳoy-maḳ[3] > ḳoy-uḳ قويوق] *{eAT} {OsT}*

{ağız} sf. Dokunaklı; etkili; içli; hazin. [DS] 🗗 **koyuk koyuk,** *{ağız} Yanık yanık; içli içli; hazin hazin.* [DS]

koyuk[2]**, -ğu** [koy / kov-uk] *{ağız} is.* **1.** Dağın ve kayanın kuytu yeri. **2.** Boşluk; kovuk. [DS]

koyulaşma, [koy-u-la-ş-ma] *is.* Koyulaşmak eylemi.

koyulaşmak, [koy-u-la-ş-mak] *dönşl. f. [-ır]* **1.** Koyu duruma gelmek; akışkanlığı azalmak. **2.** (Renkler için) bir veya birkaç ton artmak. **3.** *mecaz.* Aşırı duruma gelmek; artmak; hararetlenmek; derinleşmek.

koyulaştırıcı, [koy-u-la-ş-tır-ıcı] *sf.* **1.** Bir şeyi koyulaştırmaya yarayan; koyulaştırmayı sağlayan. **2.** *is.* Yapışkanlığı arttırmak veya akışkanlığı azaltmak için boyalar içine katılan madde.

koyulaştırma, [koy-u-la-ş-tır-ma] *is.* Koyu duruma getirme eylemi.

koyulaştırmak, [koy-u-la-ş-tır-mak] *gçl. f. [-ır]* **1.** Koyu duruma getirmek; yoğun olmasını sağlamak; derinleştirmek. **2.** Rengini bir ton arttırmak. **3.** Şiddetini, etkisini arttırmak.

koyulatmak, [koy-ul-a-t-mak] *gçl. f. [-ur]* Koyulaştırmak; koyultmak.

koyulma, [koy-ul-ma] *is.* Koyulmak eylemi.

koyulmak[1]**,** [ḳoy-maḳ > ḳoy-ul-maḳ قويولمق] *edil. f. [-ur]* **1.** Koyma eylemi yapılmak; konmak; konulmak. *{eAT} {OsT} (aynı)* **2.** *dönşl. f.* Başlamak; girişmek. **3.** *{eAT} {OsT}* Üzerine saldırmak; hücum etmek; şiddetle girmek; dalmak.

koyulmak[2]**,** [koḍ-uġ / koy-uġ > koyū > koyu-l-mak] *dönşl. f. [-ur]* **1.** (Sıvı için) akışkanlığı azalmak; koyuluğu artmak; koyu hâle gelmek. *{eT} (aynı)* [DLT] **2.** Derinleşmek. [KB] **3.** (Renk için) bir ton koyulaşmak. **4.** (Dostluk, sohbet vb. soyut şeyler için) derinleşmek; hararetlenmek; şiddeti artmak.

koyulmak[3]**,** [ḳoy-ul-maḳ / ḳuy-ul-maḳ قيولمق] *{eAT} {OsT} edil. f. [-ur]* Akmak; dökülmek.

koyultma, [koy-u-l-t-ma] *is.* Koyultmak eylemi.

koyultmaç, -cı [koyu-l-t-maç / koyult-ma + aş] *{ağız} is.* **1.** Yeni yavrulamış hayvanın ilk sütü; ağız. **2.** Sonbaharda doğal olarak koyulaşan veya kaynatılarak koyulaştırılmış süt. **3.** Sütlerin koyulaştığı zaman, bu sütten yapılan bir tatlı. **4.** Lor. **5.** Sonbaharda sütlerin koyulaştığı zaman bu süt içine yoğurt katılarak yapılan bir yemek. **6.** Kar ile pekmez ya da bal karıştırılarak yapılan bir şerbet; kar şurubu. [DS]

koyultmak, [koy-u > koy-u-l-t-mak] *gçl. f. [-ur]* **1.** (Akışkan için) koyu hâle getirmek; akışkanlığını azaltmak; koyulaştırmak. **2.** (Renk için) bir ton daha koyulaştırmak. **3.** (Dostluk, sohbet vb. soyut şeyler için) derinleştirmek; hararetlendirmek; şiddetini artırmak.

koyuluk, -ğu [koy-u-luk] *is.* Koyu olma durumu.

koyuluşmak, [ḳoy-ul-uş-maḳ قيولشمق] *{eAT} işteş. f. [-ur]* Birlikte saldırmak.

koyun[1]**,** [koin / koy > koy-un] *is.* **1.** *zool.* Geviş getirenlerden başı gövdesine göre küçük, çoğunluğu boğum boğum boynuzlu, eti, sütü, derisi ve yünü için yetiştirilen, küçükbaş evcil bir hayvan, *(Ovis aries)*. **2.** Bu hayvanın damızlık dişisine verilen isim. **3.** Bu hayvanın erkek ve dişisine ait altı aylıktan büyüklerinin kasaplık eti. **4.** *mecaz.* Kendisine söylenen her şeyi itirazsız kabullenen; verilen talimatlara harfiyen uyan; uysallığı aptallık derecesine vardırmış kimse. **5.** *mecaz.* Kendisini idareden aciz kimse. **6.** *{ağız}* Koyun sürüsü. [DS] **7.** *sf.* (Giyecek, kürk vb. için) bu hayvanın postundan yapılmış. 🗗 **koyun ağlı** (ağılı), *{ağız} Küçük ayı yıldız kümesi.* [DS]|| **koyun ala gözlü,** *{eAT} Açık ela gözlü.*|| **koyun ayağı,** *{ağız} İnce ince yağan yağmur; ahmak ıslatan.* [DS]|| **koyun bacağı,** *{ağız} Sapı kısa başakları dolgun ekin.* [DS]|| **koyun bakışlı,** *(Kişi için) bakışları anlamsız; bön bön, aptal aptal bakan.*|| **koyun başlı,** *Aklı ermez; aptal; budala.*|| **koyun bilekli,** *{ağız} Sol ayak bileği eğri olan at.* [DS]|| **koyun çiçeği,** *{ağız} Papatya; koyun gözü.* [DS]|| **koyun dede,** *Aptal; alık.*|| **koyun ekmeği,** *bot. Maydanozgillerden 15-75 cm. boyunda tüylü, parçalı yapraklı, kalın köklü, sarı çiçekli çok yıllık otsu, kökü yenilen bir bitki, (Malabaila secacul, M. dasyantha)*|| **koyun eri,** *{eAT} {OsT} Koyun çobanı.*|| **koyun eti,** *Bir besin maddesi olarak kasaplarda parçalanıp satılan kesilmiş koyun eti.*|| **koyun gibi,** *1. Bön; budala. 2. Uysal.*|| **koyun göbeği,** *{ağız}* → koyungöbeği. [DS]|| **koyun gözlü,** *{eAT} Açık ela gözlü.*|| **koyun gözü,** *{ağız}* → koyungözü. [DS]|| **koyun kaval dinler gibi dinlemek,** *Bakışları konuşan kişide olmasına rağmen söylenenlerden bir şey anlamadan dinlemek; koyunun kaval dinlediği gibi.*|| **koyun kıran,** *{ağız} Sarı kantaron, (Hypericum calycinum).* [DS]|| **koyun mantarı,** *{ağız} 1. Çam ağaçları arasında yetişen yenilebilir, lezzetli bir mantar, (Polyporus ovunus). 2.* → koyungöbeği. [DS]|| **koyun sıçrayışı,** *Atın, dört ayağını birbirine yaklaştırarak ve sırtını kamburlaştırarak yaptığı sıçrama hareketi.*|| **koyun oğlanı,** *{eAT} Koyun çobanı.*|| **koyun otu,** *{ağız} bot. 20-120 cm. yükseklikte, rizomlu, çok yıllık, sarı çiçekli otsu bir bitki, (Agrimonia eupatoria).* [DS]|| **koyun sürüsü,** *Henüz bilinçlenmemiş, kolayca yönlendirilebilen, her türlü buyruğa kolayca boyun eğen toplum.*|| **koyun şeridi hastalığı,** *Daha çok kuzularda görülen, otlarken oribatidae familyasından bir tür keneyi ve barındığı asalağı yemeleri sonucu modniezia expansa adlı şeritten ileri gelen öldürücü bir hastalık; koyun tenyası.*|| **koyun tarçığı,** *{ağız} Koyun gübresi.* [DS]|| **koyun yatırma,** *Koyunları geceleterek koyun dışkısı ile tarla veya bahçe gübreleme tekniği.*|| **koyun yılı,** *Eski Türk*

takviminde sekizinci yıla verilen ad.|| **koyun yüzü,** *{ağız} 24 şubatta, çobanların evleri dolaşıp topladıkları bahşiş.* [DS]

koyun^{2}, -ynu [kōn / kodun > koy-un] *is.* **1.** *{eT}* Kol altı; kucak. [DLT] [EUTS] **2.** *anat* Vücutta giyecek ile göğüs arasında kalan yer. **3.** (Yatar vaziyette) kollar arası; kucak. **4.** *mecaz.* Kişinin kendini rahat ve huzur içinde hissettiği yer; koruyucu ve şefkatli ortam. **5.** *{ağız}* Karm. [DS] **6.** *{ağız}* Göğüste bulunan iç cep. [DS]🗗 **koynuna almak,** *1. Birlikte ve kucak kucağa yatmak. 2. Sevişmek için biri ile yatmak.*|| **koynuna girmek,** *Biri ile yatıp sevişmek.*|| **koynunda yılan beslemek,** *Kendisine yakın olan ve güvendiği, iyilik ettiği, yardımda bulunduğu birinden ihanet görmek.*|| **koyun koyuna,** *Birbirine sarılmış olarak.*

koyun^{3}, -ynu [koñur ?] *{ağız} sf.* Açık renkli. [DS]

koyuncu, [koyun-cu] *is.* **1.** Koyun yetiştirip besleyen kimse. **2.** Koyun ticareti yapan kimse.

koyunculuk, -ğu [koyun-cu-luk] *is.* Koyuncunun yaptığı iş; koyun ticareti.

koyungöbeği, [koyun+göbe(k)-i] *is. bot.* Çayır ve otlaklarda gruplar hâlinde yetişen, yenilebilir bir mantar türü; koyun mantarı, *(Agaricus bitorquis).*

koyungözü, [ḳoyun+göz-ü قيون كوزى] *{ağız} is. bot.* **1.** İri ve beyaz bir papatya türü, *(Matricaria parthenium). {eAT} (aynı)* **2.** Birleşikgillerden, çok yıllık, rozet yapraklı ve beyaz çiçekli, toprak üstü kısımları Antakya bölgesinde sebze olarak yenilen bir otsu bitki, *(Bellis perennis).* **3.** Mor çiğdem, *(Crocus asumanie, C. antalyensis).* **4.** Bir mahmude türü, *(Convolvulus betonicifolius).* **5.** İri ve yassı taneli bir tür kara üzüm. **6.** *zool.* Çok ayaklı sürüngen, zehirsiz bir böcek. [DS]

koyunlar, [koyun-lar] *is. biy.* Boynuzlugiller familyasının, keçiler alt familyasından, tıknaz yapılı, çevik olmayan, boynuzlarının yassı ve yana doğru kıvrık oluşu, erkeklerinde sakal bulunmayışı ile keçilerden ayrılan bir cins, *(Ovis).*

koyunmak, [*ḳo-maḳ *(koymak)* > ḳo-d-maḳ / ḳoy-maḳ > ḳoy-un-maḳ قيونق] *{eT} {eAT} dönşl. f. [-ur]* Kendine su koymak; su dökünmek. [DLT]

koyuntu, [koy-untu] *is.* **1.** Sıkıntı; keder; üzüntü. **2.** Baston veya sopa koymaya mahsus yer. **3.** *{ağız} sf.* Etkili; dokunaklı; koygun. [DS]

koyunyünü, [koyun+yün-ü] *is.* Bir tür sünger; bal peteği.

koyunyüzü, [koyun+yüz-ü] *{ağız} is.* Koç katımının yüzüncü gününde köy çobanının evlerden buğday, yağ vb. yiyecek toplaması geleneği. [DS]

koyurak, -ğı [ḳoyu-raḳ قويرق] *{eAT} sf.* Koyuca.

koyurmak, [ḳoy-maḳ^{3} > ḳoy-ur-maḳ قيرمق] *{eAT} gçl. f. [-ur]* Etkilemek; tesir etmek. 🗗 **koyur koyur,** *{ağız} İçin için; derinden derine.* [DS]

koyurtga, [koy-ur-t-ga] *{ağız} is.* Özgürlük. [DS]

koyurtgan, [koy-ur-t-gan] *{ağız} sf.* Özgürlük veren. [DS]

koyurtmak, [koy-ur-t-mak] *{ağız} gçl. f. [-ur]* Serbest bırakmak; salıvermek. [DS]

koyut, [koy-ut] *is. man.* Bir akıl yürütmeye başlamazdan önce, kendisi hiçbir doğru önermeye bağlanamayan fakat ispata gerek kalmadan, şüphesiz doğru kabul edilen önerme; konut; postulat.

koyutmaç, -cı [koy-ul-t-maç] *{ağız} is.* Koyultmaç. [DS]

koyutmak, [koyu-t-mak] *{ağız} gçl. f. [-ur]* Koyulaştırmak. [DS]

koyuverme, [koy+u-ver-me] *is.* Koyuvermek eylemi.

koyuvermek, [koy-mak + ver-mek] *gçl. f. [-ir]* **1.** (Hayvan, insan için) salıvermek; serbest bırakmak. **2.** (İş, uğraş vb. için) herhangi bir yönlendirmede bulunmamak; oluruna bırakmak; doğal gelişimine bırakmak.

koyuvirmek, [koy-mak + ver-mek] *{ağız} gçl. f. [-ir]* Salıvermek; serbest bırakmak. [DS]

koyverme, [koy-mak +ver-mek > koy-ver-me] *is.* Koyvermek eylemi.

koyvermek, [koy-mak + ver-mek > koy-ver-mek] *gçl. b. f. [-ir]* **1.** (Hayvan, insan için) salıvermek; serbest bırakmak. **2.** (İş, uğraş vb. için) herhangi bir yönlendirmede bulunmamak; oluruna bırakmak; doğal gelişimine bırakmak.

koz^{1}, [koz *(yans.)*] *is.* **1.** Yellenmeyi, gururlu olmayı, çalım satarak yürümeyi anlatan kök. [Zülfikar] *kozur kozur, koz-ur-da-mak, koz-ur-da-k* **2.** *{ağız} sf.* Boş. [DS]

koz^{2}, [Far. ġavz / Ar. cavz > ḳoz قوز] *{OsT} is.* **1.** Ceviz ağacının olgunlaşınca üzerinden sıyrılıp düşen ve "gövek" denilen yeşil bir dış kabukla kaplı odunsu iç kabuklu, yağlı ve ikişer loplu iki çenetten oluşan meyvesi; ceviz. *{eT} {eAT} {OsT} {ağız} (aynı)* [EUTS] [DS] **2.** *{ağız}* Her türlü kabuklu meyve. [DS] **3.** İskambil oyunlarında diğer üç grup kâğıtlardan üstün tutulan ve onları alabilen kâğıt grubu; atu. **4.** *mecaz.* Başarı elde etme ve üstünlük kurma şansı; savunma fırsatı; saldırma fırsatı. 🗗 **koz açmak,** *Bezikte önce davranarak bir kâğıdın kız veya papazını açmak ve o rengi koz olarak belirlemek.*|| **koz dönmek,** *El alan oyuncunun koz olan bir kâğıt oynaması.*|| **koz dürtmek,** *(Eli alan oyuncu tarafından diğer oyuncuların ellerindeki kozları çıkartmak için) küçük bir koz oynamak.*|| **koz helva,** *Ceviz, şeker, su, un veya şeker ile yapılan sakız kıvamında bir helva; koz helvası.*|| **koz helvacı,** *Koz helvası yapıp satan kimse.*|| **koz helvası,** *Ceviz, şeker, su, un veya şeker ile yapılan sakız kıvamında*

bir helva; koz helva.|| **koz kabına komak,** *{eAT} {OsT} Pek sıkmak; sıkıştırmak.*|| **koz kabuğuna girmek,** *Yakalanmamak için hiç kimsenin bulamayacağı bir yere gizlenmek; saklanmak.*|| **koz kabuğuna komak,** *{eAT} Çok sıkmak; sıkıştırmak.*|| **koz kırmak,** *1. İskambilde eldeki kozlardan birini oynamak. 2. Gizli bir iş çevirmek. 3. Uygun olmayan ve yanlış bir davranışta bulunmak; pot kırmak. 4. {eAT} Hüner göstermek.*|| **koz söylemek,** *O elde hangi rengin koz olacağını söylemek.*|| **kozunu kaybetmek,** *Üstünlüğünü kaybetmek; rakibine istediğini yaptırabilme fırsatını yitirmek; bir konuda karşısındakine istediğini yaptırabilme olanağını yitirmek.*|| **kozunu oynamak,** *Rakibini yenmek için elinde bulunan bütün üstün fırsatları değerlendirmek.*|| **kozunu paylaşmak,** *Biri ile olan anlaşmazlığı güç kullanarak çözmek.*

koz[3], [kor / köz / koz] *{eT} {ağız} is.* → kor, köz. [EUTS] [DS]

koz[4], [göz] *{ağız} is.* **1.** Evlerin altında bulunan davar ahırı. **2.** Ahırda yavruların konulduğu bölme. [DS]

koz[5], [kuz] *{ağız} is.* Güneş görmeyen yer; kuz. ⧉ **koz yaka,** *{ağız} Güneş görmeyen, gölgelik yer.* [DS]|| **koz yer,** *{ağız}* → koz yaka. [DS]

koza, [Far. gōza / ḳoja قوزه] *is.* **1.** İpek böceği ve kelebek tırtıllarının kendi etrafına ördüğü ve içinde son deri değişimini geçirdiği ipek veya ipeksi koruncak. **2.** Bazı bitkilerin içinde tohumları bulunan kabuklu meyve koruyucu; kozalak. **3.** Pamuğun iri ceviz büyüklüğündeki meyvesi. **4.** *{OsT}* Gümüşten ve sırmadan yapılmış süslü düğme. [Bürhan-ı Katı'] **5.** *{ağız}* Püskül. [DS] **6.** *{ağız}* Makara; masura. [DS] **7.** *{ağız}* Bilye. [DS] **8.** *{ağız}* Kozak; kozalak. [DS] ⧉ **koza biberi,** *{ağız} Çok acı, kırmızı biber; düğme biber.* [DS]|| **kozasına çekilmek,** *Çevresi ile olan ilişkilerini aza indirmek; az sayıda kimseyle konuşup görüşür olmak; hiçbir şeye karışmadan yaşamak; kabuğuna çekilmek.*

kozacı, [koza-cı] *is.* İpek böceği kozası alıp satan kimse; koza ticareti ile uğraşan kişi.

kozacılık, -ğı [koza-cı-lık] *is.* **1.** Koza alıp satma işi; koza ticareti. **2.** İpek böceği kozasının yetiştirilmesi ve işlenmesi ile ilgili işlem ve tekniklerin tümü.

kozak[1], **-ğı** [Far. ġūze-k / ḳozak قوزاق] *is.* **1.** Çam kozası; kozalak. *{eAT} {OsT} {ağız} (aynı)* [DS] **2.** *tar.* İmparatorluk döneminde padişah mektuplarının, yabancı devletlere yapılan antlaşma metinlerinin ve önemli buyrukların içine konulduğu altın, gümüş, kemik vb. maddelerden yapılmış kutu. **3.** *{ağız}* Tanesi alınmış mısır koçanı. [DS] **4.** *{ağız}* Ham meyve. [DS] **5.** *{ağız}* Topaç. [DS] **6.** *{ağız}* Deve pisliği. [DS] **7.** *{ağız}* Üç okkalık tahıl ölçeği. [DS] **8.** *{ağız}* Tohumluk soğanın irisi. [DS]

kozak[2], **-ğı** [kuz *(kuzey)* > kuz-ak] *{ağız} is.* Güneş görmeyen, gölgede kalan yer.[DS]

kozak[3], **-ğı** [kov-(u)z-ak] *(ko:zak) {ağız} is.* Bitişik iki cismin arasında kalan boşluk; aralık. [DS]

kozak[4], **-ğı** [? kozak] *{ağız} is.* Çocuk. [DS]

kozaklamak, [kozak-la-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(ı) -yor]* Saçma sapan konuşmak; saçmalamak. [DS]

kozalak, -ğı [koza(k)-la-k] *is.* **1.** Kozalaklı bitkilerde dibi yuvarlak, ucu sivri odunsu birleşik çiçek ve meyve; kozak. **2.** İçinde tohum veya krizalit bulunan koruncak; koza. **3.** Eskiden tomar hâlinde dürülmüş mektupların açılmasını engellemek amacıyla basılmış bal mumu mührün bozulmaması için konulduğu küçük fil dişi koruyucu. **4.** *{ağız}* Olmamış, ham meyve. [DS] **5.** *{ağız}* İpek böceği kozası. [DS] **6.** *{ağız}* Ağaçlarda bulunan tırtıl kozası. [DS] **7.** *{ağız}* Tanesi alınmış mısır koçanı. [DS] **8.** *{ağız}* Kuru, sert, ham muşmula. [DS] **9.** *{ağız} sf.* Kendi türü ve emsaline oranla küçük ve cılız kalmış olan; gelişmemiş; olgunlaşmamış; cılız. [DS] ⧉ **kozalak gibi,** *Zayıf; cılız; kara kuru.*

kozalaklı, [kozalak-lı] *sf.* **1.** Kozalağı bulunan; kozalağı olan. **2.** Kozalaklılar takımında yer alan.

kozalaklılar, [kozalak-lı-lar] *is. bot.* Çam, sedir, köknar gibi meyveleri kozalak biçiminde olan açık tohumlu bitkiler takımı; iğne yapraklılar, *(Conifera).*

kozalaksı, [kozalak-sı] *sf.* Kozalağa benzeyen; kozalak gibi; kozalak görünümünde olan; kozalağı andıran. ⧉ **kozalaksı bez,** *Beynin üçüncü karıncığının arka kısmında, ön ikiz cisimlerin arasında bulunan, duyu organı ve ışık algılayıcısı işlevi gören bir iç salgı bezi; epifiz.*

kozalamak, [koza-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* **1.** Havlu, masa örtüsü ve çarşaf gibi dokumaların çözgü ipliklerini püskül yapmak. **2.** (Yağmurla karışık yağan kar için) koyunların üzerinde buz tutmak. [DS]

kozalan, [koza-la-n] *{ağız} is.* Pamuk kozası. [DS]

kozalı, [koza-lı] *sf.* Kozası bulunan.

kozan[1], [? kozan] *{ağız} is.* **1.** Ekini biçilip kaldırılmış tarla. **2.** Ekin biçildikten sonra toprakta kalan kökler. [DS]

kozan[2], [? kozan] *{ağız} is.* **1.** Renkli tülbent; yazma. **2.** Çocuk bezi. [DS]

kozanmak, [kozā-n-mak ?] *{eT} dönşl. f. [-ur]* Süslenmek; bezenmek. [DLT]

kozasız, [koza-sız] *sf.* Kozası olmayan.

kozay, [kuz > kuz-ay] *{ağız} is.* Güneş görmeyen, gölgelik yer; kuz. [DS]

kozbağ, [koz+bağ] *{ağız} is.* Kayısı. [DS]

kozgalmak, [koz-ga-l-mak] *{eT} dönşl. f. [-ur]* Hareket etmek; kımıldamak; heyecanlanmak; yerinden kalkmak, ayaklanmak. [Nevâyî]

kozı[1], [kōḏ-mak > koḏ-ī] *{eT} zf.* → kodı. [Yüknekî]

kozı[2], [kuzī / kozī] *(kozı:) {eT} sf.* Kuzu. [EUTS] [KB] [Gabain]

kozıkaldıran, [kozı+kaldır-an] *{ağız}* *is.* Bol yağ, peynir ve az un ile yapılan bir yemek; omlet. [DS]

kozik[1]**, -ği** [? kozik] *{ağız}* *is.* **1.** İçine hayvan, hayvan yemi veya gereksiz eşya konulan küçük bina. **2.** Küçük çocukların evcilik oynarken küçük taşlardan yaptıkları evcik. [DS]

kozik[2]**, -ği** [? kozik] *{ağız}* *sf.* Kambur. [DS]

kozkiştik, -ği [koz + kiştik *(kedi)*] *{ağız}* *is.* Sincap. [DS]

kozlak, -ğı [koz-la-k] *{ağız}* *is.* Taşları harçsız olarak üst üste koymak suretiyle yapılan duvar; harçsız duvar. [DS]

kozlamak, [koz-la-mak] *{ağız}* *gçsz. f.* *[-r] [-l(u)-yor]* **1.** (Tavuk için) yumurtlamak. **2.** (Buğday biti için) tahılın içerisini yiyerek boşaltmak. [DS]

kozlug, [kor / köz / koz > koz-luğ] *{eT}* *sf.* Korlu; közlü. [Clauson]

kozluk, -ğu [kuzu-luk] *{ağız}* *is.* Yeni doğan keçi ve koyun yavrularının ahırda konulduğu bölüm. [DS]

kozmetik, -ği [Yun. kosmein *(süslemek)* > kosmetikós > Fr. cosmétique] *is.* **1.** İlaç kapsamı dışında, cildi ve saçları güzelleştirmek için kullanılan maddelere verilen genel ad. **2.** Takılmış eşya dışında insan vücuduna doğrudan uygulanan süs.

kozmik, -ği [Yun. kosmos *(evren)* > cosmique] *sf.* *ast.* **1.** Evren ve onun genel düzeni ile ilgili olan; uzaysal. **2.** Haber alma ile ilgili olan. ◻ **kozmik ışınlar,** *Uzayın derinliklerinden, yıldızlar arası derinliklerden gelip atmosfere giren ve kaynağı kesin olarak bilinmeyen ışınlar.*|| **kozmik madde,** *Evreni meydana getiren madde.*|| **kozmik yıl,** *{ağız}* *Güneşin Samanyolu çevresinde bir kez dönüş süresi; 225 milyon Güneş yılı.* [DS]

kozmogoni, [Fr. cosmogonie] *is.* *fel.* Kâinatın meydana gelişini, kökenini, doğuşunu ve yaratılışını açıklamaya çalışan kuram; evren doğumu.

kozmogonik, -ği [Fr. cosmogonique] *sf.* Evren doğumu ile ilgili; evrenin doğumu ile ilgili.

kozmografya, [Fr. cosmographie] *is.* Matematik ve fiziğin temel kavramlarından yararlanarak, evrendeki astronomik sistemlerin tanımını yapan bilim dalı.

kozmoloji, [Fr. cosmologie] *is.* **1.** Evreni yöneten genel yasalar bilimi; evren bilimi. **2.** *fel.* Evrenin oluşumunu, yapısını inceleyen felsefe ve bilimsel öğreti.

kozmolojik, -ği [Fr. cosmologique] *sf.* Evren bilimi ile ilgili; evren bilimsel.

kozmonot, [Fr. cosmonaute / Rus. kosmonavt] *is.* Ruslar tarafından uzaya gönderilmiş, uzay araçlarının pilotu ya da bu araçta araştırma yapan bilim adamı; Rus astronot.

kozmopolit, [Yun. kósmos *(dünya)* + polites *(vatandaş)* > Fr. cosmopolite] *sf.* **1.** Çeşitli uluslardan kimseleri barındıran. **2.** (Bitki için) dünyanın her yerinde yetişebilen. **3.** (Kişi için) her ulusun, her ülkenin yaşam biçimine, geleneklerine, düşünce sistemine kolayca uyum sağlayabilen. **4.** (Davranış, düşünce, söz vb. için) kozmopolite uygun olan. **5.** *is.* Kendini dünya vatandaşı sayan, durmadan memleket değiştiren, alışkanlıkları kolayca değişebilen kimse. **6.** Ulusal özelliklerini, benliğini yitirmiş, kendi çıkarları uğruna yabancı çıkar grupları ile kolayca ilişki içine girebilen kimse.

kozmopolitçilik, -ği [kozmopolit-çi-lik] *is.* *fel. ahl.* Kendilerini dünya vatandaşı sayan stoacıların ahlak kuramı.

kozmopolitlik, -ği [kozmopolit-lik] *is.* **1.** Kozmopolit olma durumu; kozmopolit bir kimsenin niteliği. **2.** Çeşitli ülkelerde yaşamış olduğu için bir tek ulusal kültüre bağlı olmayan kimsenin düşünce ve yaşama biçimi. **3.** Çeşitli milliyetlerin özelliğini ve ögelerini taşıyan.

kozmos, [Yun. kósmos *(güzellik)*] *is.* **1.** Yıldızlar arası. **2.** *fel.* Bilimsel gerçekle varlığı bilinen ve düşsel olarak tasarlanan her türlü evren; evren; acun. **3.** *bot.* Bileşikgillerden Afrika kökenli, parçalı yapraklı ve altın sarısı, parlak kırmızı veya beyaz çiçekleri olan otsu bir süs bitkisi, *(Cosmos).* **4.** Rus uzay araçlarının genel adı.

kozmur, [? kozmur] *{ağız}* *is.* Patates. [DS]

kozu, [kuzu] *{ağız}* *is.* Kuzu. [DS]

kozuk, -ğu [koz-uk] *{ağız}* *is.* Cevizin yeşil kabuğu. [DS]

kozuluk, -ğu [kuzu-luk] *{ağız}* *is.* Çatıya açılan kapı. [DS]

kozur, [koz *(yans.)* > koz-ur] *is.* **1.** Yellenmeyi, gururlu olmayı, çalım satarak yürümeyi anlatan yansımalı gövde. **2.** *sf.* *{ağız}* Kendini beğenmiş; gururlu. [DS] ◻ **kozur kozur,** *{ağız}* *(Yürümek için) hızlı ve hırslı olarak.* [DS]

kö, [kō / kū] *(kö:)* *{eT}* *is.*Ün; şöhret. [EUTS]

köb, [köp / köb] *{eT}* *sf.* → köp. [EUTS]

köbe, [köbe] *{ağız}* *is.* **1.** Beşik örtüsü. **2.** Gömlek ya da elbisenin kolu veya kol ağzı. [DS]

köbek, [köb-ek] *{eT}* *is.* Göbek.

köbel, [Yun. kobeli *(çırak)*] *{ağız}* *is.* Yaramaz çocuk. [DS]

köbelek[1]**, -ği** [köb-el-ek] *{ağız}* *is.* **1.** Yenilebilir, lezzetli birden çok mantar türünün adı, *(Morchella conica, M. deliciosa, M. esculenta, M. rotunda).* **2.** Mısır koçanı. **3.** Tahıllara dadanan bir tür küçük kelebek. [DS]

köbelek[2]**, -ğ** [köb-e-le-k] *{ağız}* *is.* Muştuluk parası. [DS]

köbelmek, [*eT.* köp *(çok)* > köb-el-mek] *{ağız}* *dönşl. f.* *[-ir]* Çoğalmak; artmak. [DS]

köben, [Sag. köben / köpen] *{eT}* *is.* Eyer ve semer keçesi.

köbik, [köp-mek > köp-ik / köb-ik] *{eT} is.* → köpük. [EUTS]

köbrüg, [köp-ür-mek > köpür-üg] *{eT} is.* → köprüg. [EUTS]

köbrüge, [Moğ. ke'ürge / kö'ürge] *{eT} is.* Davul. [ETY]

köbrük, [köp-ür-mek > köpür-üg] *{eT} is.* → köprüg. [EUTS]

köbük, [köp-mek > köp-ik / köb-ik] *{eT} is.* → köpük. [EUTS]

köbür, [köb-ür] *{ağız} is.* Karadut. [DS]

köbürge, [Moğ. ke'ürge / kö'ürge] *{eT} is.* Davul. [ETY] [Tekin]

köccek, -ği [köç-mek *(göçmek)* > köc-cek] *{ağız} sf.* Yıkılmak ya da devrilmek üzere olan; göçmek üzere olan. [DS]

köce, [Far. küçe] *{ağız} is.* Mahalle. [DS]

köcek[1], -ği [? köcek] *{ağız} is.* Kapı, dolap, sandık kilidi. [DS]

köcek[2], -ği [kök *(yeşil)* > köğ-cek] *{ağız} is.* **1.** Topraktan bir karış kadar yükselmiş ekin; göcek. **2.** Sonbaharda ekilmiş ekin. [DS]

köcek[3], -ği [köşek] *{ağız} is.* Deve yavrusu. [DS]

köceklenmek, [köcek-le-n-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* (Sonbaharda ekilen buğday için) iyice köklenmek. [DS]

köcen, [köcen / göcen] *{ağız} is.* Tavşan yavrusu. [DS]

köcik, -ği [? köcik] *{ağız} is.* Kaşık. [DS]

köcü, [? köcü] *{ağız} is.* **1.** Evin altındaki boşluk. **2.** Avlu. [DS]

köç[1], [köç] *{eT} {ağız} is.* Göç. [DLT] [KB] [EUTS] [DS]

köç[2], [köç] *{eT} is.* Saat; an; müddet. [DLT]

köç[3], -cü [köç] *{ağız} is.* Asma kilit. [DS]

köç[4], -cü [köç] *{ağız} is.* Üzerinde et kıyılan tahta; et tahtası. [DS]

köç[5], -cü [köç] *{ağız} is.* Ev eşyası. [DS]

köç[6], -cü [köç] *{ağız} is.* Düzgün biçimde bir araya getirilmiş ekin, ot ve çayır yığını. [DS]

köçek[1], -ği [Far. küçek *(küçük)*] *is.* **1.** Kadın kılığına girerek eğlence yerlerinde zil, çalpara vb. çalıp oynayan erkek. **2.** *mecaz.* Ölçüsüz davranışları olan kimse; ağırbaşlı olmayan kişi; hoppa. **3.** Deve yavrusu. **4.** Ocağa yeni girmiş yeniçeri. **5.** *tasvf.* Mevlevilikte, şeyhin, aşçı dedenin ve diğer yaşlı dedelerin hizmetinde bulunan derviş. **6.** Bitişi saba makamına benzer bir makam. **7.** *{ağız}* Topaç. [DS] ⊡ **köçek havası,** *Köçeklerin oynayabileceği türden oyun havası.*|| **köçek takımı,** *Köçekler, çalgıcılar ve hanendelerden meydana gelen oyuncu topluluğu.*

köçek[2], -ği [köşek / köçek كوشك / كوچك] *is.* **1.** *{eAT} {ağız}* Deve yavrusu. [DS] **2.** *{ağız}* Bir tür av köpeği. [DS] **3.** *{ağız}* Köpek yavrusu. [DS]

köçek[3], -ği [küç > köç-e-k] *{ağız} is.* **1.** Kapı, dolap veya sandık kilidi. **2.** Semerlerdeki çengel. [DS]

köçekçe, [köçek-çe] *is. müz.* Köçek ve köçek takımlarının oyunlarına eşlik eden, genellikle Rumeli türküleri formunda bestelenmiş kıvrak oyun havalarına Türk musikisinde verilen ad.

köçekçi, [köçek-çi] *{ağız} is.* **1.** Köçek oynatan kimse. **2.** *sf.* Hoppa; dönek; kötü huylu. [DS]

köçekleme, [köçek-le-me] *is.* Köçeklemek eylemi.

köçeklemek, [köçek-le-mek / köşeklemek] *gçsz. f. [-r] [-l(i)-yor]* (Deve için) yavrulamak.

köçeklik, -ği [köçek-lik] *is.* **1.** Köçeğin yaptığı iş. **2.** *mecaz.* Köçek gibi davranma; ağırbaşlı olmayan davranış; ölçüsüz davranma; hoppalık.

köçemek, [küç > küçē-mek] *{eT} gçl. f. [-r]* **1.** Zorlamak. [EUTS] **2.** Çabalamak. [EUTS] **3.** Eşkıyalık yapmak. [EUTS]

köçen[1], [köçen / göcen] *{ağız} is.* Tavşan yavrusu. [DS] ⊡ **köçen olmak,** *{ağız} (Kedi, köpek için) kızana gelmek; çiftleşmek istemek.* [DS]

köçen[2], [köç-en] *{ağız} is.* Oyun aralarında maskaralık, köçeklik yapan kimse. [DS]

köçer, [köç-er] *{ağız} sf.* **1.** Göçen; yer değiştiren. **2.** *is.* Göçebe; Yörük. [DS] ⊡ **köçer ağaç,** *{ağız} Ağaçtan yapılmış dingil.* [DS]

köçeymek, [Türkist. köç-ey-mek] *{ağız} gçsz. f. [-er]* Genişlemek; büyümek; arası açılmak. [DS]

köçgün, [köç-mek > köç-gün] *{eT} sf.* Göç eden. [KB]

köçkün, [köç-gün] *{eT} sf.* Göç eden. [KB]

köçmek, [köç-mek] *gçsz. f. [-er]* **1.** *{eT}* Göçmek. [ETY] [EUTS] [Yüknekî] [DK] **2.** *{ağız}* (Kız için) evlenmek. [DS] **3.** *{ağız}* Yıkılmak; düşmek; devrilmek. [DS]

köçrüm, [köç-mek > köç-ür-mek > köç(ü)r-üm] *{eT} is.* Belinleme; telaş; köy halkının şehre kaçışması. [DLT]

köçü[1], [köç-ü] *{ağız} is.* Avlu. [DS]

köçü[2], [köç-ü] *{ağız} is.* Eşek. [DS]

köçün, [köç-ün] *{ağız} is.* Çarşı. [DS]

köçük, [köt > *köt-çük > köçük] *{eT} is.* Sağrı; bir hayvana binen iki kişiden arkadaki. [DLT]

köçüklemek, [köçük-lē-mek] *(köçükle:mek) {eT} gçl. f. [-r]* Sağrıya vurmak. [DLT]

köçürgen, [köç-ür-mek > köç-ür-gēn] *(köçürge:n) {eT} sf.* Göçüren; uzaklaştıran. [DLT]

köçürme, [köç-mek > köç-ür-me] *{eT} sf.* Yeri değiştirilebilen; göçürme. [DLT]

köçürmek, [köç-mek > köç-ür-mek] *{eT} gçl. f. [-ür]* **1.** Göçürmek; göç ettirmek. [DLT] [ETY] [EUTS] [Gabain] [Yüknekî] [DK] **2.** Yazmak; istinsah etmek; nakletmek. [DLT] **3.** *{ağız}* Kendi yazısına bir makaleden bölümler almak. [DS] **4.** Yok etmek. [Yüknekî] **5.** (Kız için) evlendirmek; kocaya vermek. *{ağız} (aynı)* [DK] [DS]

köçüt, [köç-mek > köç-üt] *{eT} is.* Göçürme aracı; göç atı. [DLT] [KB]

köçütçi, [köç-üt > köçüt-çi] *{eT} sf.* Göçürecek olan; göçüren. [KB]

köde^{1}, [? köde] *{ağız} is.* Güvercin. [DS]

köde^{2}, [köde] *{ağız} sf.* (Kişi için) kısa boylu; tıknaz. [DS]

köde^{3}, [köde] *{ağız} is.* İyi kurumamış üzüm taneleri. [DS]

köde^{4}, [köde] *{ağız} is.* Yonca. [DS]

ködeç, [Soğd. kwzt'yk > Far. kuza => küdeç / küzeç] *{eT} is.* Bardak; testi. [DLT]

ködek, -ği [? ködek] *{ağız} is.* Beyaz pullu bir tür balık. [DS]

ködemek^{1}, [köde-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-d(ü)-yor]* Müjdelemek; muştu vermek. [DS]

ködemek^{2}, [küde-mek] *{eT} gçsz. f. [-r]* → küdemek^{2}. [EUTS]

köden, [köden] *{eT} is.* Misafir. [EUTS]

ködezilmek, [ködez-il-mek / küdez-il-mek] *{eT} edil. f. [-ür]* → küdezilmek. [KB]

ködezlig, [ködez-lig / küdez-lig] *{eT} sf.* → küdezlig. [KB]

ködezmek, [ködez-mek /közed-mek / küdez-mek] *{eT} gçl. f. [-ür]* → küdezmek. [DLT]

ködmek, [köd-mek / küd-mek] *{eT} gçl. f. [-er]* Gözlemek; görmek. [DLT]

ködrüm, [küd-mek > *küdür-mek > küd(ü)r-üm] *{eT} sf.* → küdrüm. [KB]

ködüg, [küd-mek > küd-üg] *{eT} is.* → küdüg. [EUTS] [KB] [Üç İtigsizler] [Gabain]

ködük, -ğü [köd-ük] *{ağız} is.* On iki veya onbeş okkalık tahıl ölçeği. [DS]

ködün^{1}, [Erme. koptun] *{ağız} is.* Hayvanlara yem olarak verilen, yağı alınmış tohum küspesi. [DS]

ködün^{2}, [kü-dün] *{eT} zf.* Güneyden. ☞ **ködün yıñak,** *{eT} Güney; cenup.* [EUTS]

ködürmek, [kötür-mek / kötör-mek] *{eT} gçl. f. [-ür]* → kötürmek. [EUTS] [Gabain]

ködüşmek, [küd-mek > küd-üş-mek] *{eT} işteş. f. [-ür]* → küdüşmek. [DLT]

köf, [kef / kıf / kif / köf / küf *(yans.)*] *is.* Sık sık solumayı, rüzgârın esmesini anlatan kök. [Zülfikar] *köf-ül köfül*

köfdere, [Yun. koteirin] *{ağız} is.* **1.** Tarlanın tohum atılmadan önce saban izi ile bölünen parçalarından her biri; evlek. **2.** Tarla veya bahçeye su salmak için büyük arka veya kanala açılan delik. **3.** Bağ evlekleri arasında su akıtmak amacıyla açılan genişçe ark. [DS]

köfe^{1}, [köfe] *{ağız} is.* Suyun dibine çökerek taşlaşmış kireç veya kum. [DS]

köfe^{2}, [Yun. kopha > Ar. küfe] *{ağız} is.* Küfe. [DS]

köfeke, [Yun. koupháki كوفكه] *{eAT} is.* **1.** Yumuşak, dayanıksız, kil gibi çabuk ufalanan taş; sünger taşı; kefeki. *{ağız} (aynı)* [DS] **2.** *{ağız}* Suyun dibine çökerek katılaşan kireç veya kum. [DS]

köfeki^{1}, [Yun. koupháki] *{ağız} is.* **1.** → köfeke. **2.** Çürük toprak. [DS]

köfeki^{2}, [Yun. kouphâki] *{ağız} sf.* Dayanıksız; zayıf; çürük. [DS]

köfenç, [küven-mek > küven-ç] *{eT} is.* → küvenç. [EUTS]

köfençlig, [küven-ç > küvenç-lig] *{eT} sf.* → küvençlig. [EUTS]

köfene, [Yun. gouphaina] *{ağız} is.* Kofana. [DS]

köferçile, [kök-er-mek *(göğermek)* + çil-e / Far. güherçile] *{ağız} is.* Nem yüzünden oluşan küf. [DS]

köfere, [? köfere] *{ağız} is.* **1.** Boş balgümeci. **2.** Dolu veya boş bal peteği. **3.** Bal süzülüp alındıktan sonra geri kalan petek posası. [DS]

köferez, [? köferez] *{ağız} is.* Güneş görmeyen, rüzgâr tutmayan çukur yer. [DS]

köfes, [? köfes *{ağız} is.* verimli toprak. [DS]

köfne, [Far. köhne] *{ağız} sf.* Çürük; eski. [DS]

köfnek^{1}, -ği [köfnek] *{ağız} is.* Çabuk ufalanan kireç taşı; kefeki. [DS]

köfnek^{2}, -ği [Far. köhne => köhne-mek > köhne-k] *{ağız} sf.* **1.** Yılıcak durumda; çürük; içi boşalmış. **2.** (Meyve, bitki için) çürük. [DS]

köfnük, -ğü [köhne-mek > köhn(ü)-k] *{ağız} sf.* **1.** (Kişi için) hastalıklı; yaşlı; ihtiyar. **2.** Çabuk ufalanan kireç taşı; kefeki. [DS]

köfnümek, [köhne-mek / köhnü-mek] *{ağız} gçsz. f. [-ür]* **1.** (Eşya için) eskimek; çürümek. **2.** (Meyve için) yumuşamak; gevşemek; tazeliğini yitirmek. **3.** (Kişi için) ihtiyarlamak. [DS]

köfrek, -ği [? köfrek] *{ağız} is.* Kendir sapı. [DS]

köfrez^{1}, [köf-re-z] *{ağız} sf.* Bakımsız; gelişmemiş; sönük. [DS]

köfrez^{2}, [körfez] *{ağız} is.* Gece ayazı. [DS]

köfrez^{3}, [köf-re-z] *{ağız} is.* Volkanik toprak. [DS]

köftelaş, [köfte-li+aş] *{ağız} is.* Nohut, et ve soğanla yapılan sulu köfte. [DS]

köfte, [Far. küften *(ezmek)* > küfte / köfte] *is.* **1.** Kıyma, soğan, ekmek içi, baharat ile yoğrulduktan sonra topaklar hâline getirilip çeşitli usullerle pişirilerek yapılan yemek. **2.** *{ağız}* Mısır unundan yapılmış etsiz bir tür köfte. [DS] **3.** *{ağız}* Pelte. [DS] **4.** *{ağız}* Üzüm şırası ile nişasta kaynatılarak yapılan ve dilim dilim kurutulan bir tür tatlı; pestil; köfter. [DS] ☞ **köfte demiri,** *{eAT} Izgara.*|| **köfte kesilmek,** *{ağız} Çalışmaktan dolayı ayakta duramayacak hâle gelmek; çok yorulmak.* [DS]|| **köfte olmak,** *{ağız}* → köfte kesilmek. [DS]

köfteci, [köfte-ci] *is.* **1.** Köfte yapan veya satan kim-

se. **2.** Köfte yapılıp satılan yer. **3.** *{ağız}* Düğünlerde koruyucu baş hizmetçi; yasakçı. [DS]

köftecilik, -ği [köfte-ci-lik] *is.* Köfte yapıp satma işi.

köftehor, [Far. küfte + hōr] *(köfteho:r) is.* **1.** Köfte yiyen. **2.** Birini sevgiyle karışık azarlamak için söylenen söz.

köftelemek, [köfte-le-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* Agaç ve benzeri şeyleri kesici bir araçla çeşitli yerlerinden kesmek; çentmek. [DS]

köfteli, [köfte-li] *sf.* İçinde köfte bulunan. ⊡ **köfteli yahni,** *{ağız} Bulgur veya etten bilye büyüklüğünde yapılmış köftelerle yapılan ekşili bir yemek.* [DS]

köftelik, -ği [köfte-lik] *sf.* (Kıyma, bulgur vb. için) köfte yapmaya elverişli olan.

köften, [köften] *{ağız} is.* Küçük mağara; kaya oyuğu; in. [DS]

köfter, [Far. küfter / Yun. kofter => köfter كوفتر] *{ağız} is.* **1.** Üzüm şırası ve nişasta kaynatılıp tepsiye dökülerek kurutulmak suretiyle elde edilen bir tür pestil. *{OsT} (aynı)* **2.** Üzüm şırasından yapılan sucuk. **3.** Hamur topağı. [DS]

köftere, [Yun. koteirin] *{ağız} is.* **1.** Tarla veya bahçeye sulama suyu almak için kanala açılan delik. **2.** Bağlardaki küçük keçi yolları. [DS] ⊡ **köftere açmak,** *{ağız} Kanaldan tarlaya ağızlık ya da delik açmak.* [DS]

köfterlik, -ği [köfter-lik] *{ağız} is.* Köfter yapmak için ayrılan özel üzüm veya şıra. [DS]

köftün, [Erme. kopton] *{ağız} is.* Sığırlara verilen keten, pamuk veya susam tohumu posası; küspe. [DS]

köftür[1], [köfter] *{ağız} is.* **1.** → köfter. **2.** Şeker sucuğu. **3.** İçine dövülmüş sucuk konarak muska gibi sarılan üzüm pestili. [DS]

köftür, [Yun. koteirin] *{ağız} is.* → köftere. [DS]

köfük, -ğü [köf-ük] *{ağız} sf.* Boş. [DS]

köfül, [köf *(yans.)* > köf-ül] *is.* Sık sık solumayı, rüzgârın esmesini anlatan yansımalı gövde. ⊡ **köfül köfül,** *{ağız} (Yelin esişi için) serin ve hafif hafif.* [DS]

köfün, [köf-ün] *{ağız} is.* **1.** Büyük sepet; küfe. **2.** Karnın iki yanı; böğür. **3.** *sf.* (Kişi için) görünüşte güçlü kuvvetli fakat elinden iş gelmeyen; beceriksiz. [DS]

köfüne, [köfüne] *{ağız} is.* Ağaç dallarından yapılan çit. [DS]

köfür, [köf-ür] *{ağız} is.* İki kulplu küfe biçiminde sepet. [DS]

köfürge, [köf-ür-ge] *{ağız} is.* **1.** Sarkıt. **2.** Dikit. [DS]

kög[1], [Çin. k'jok => kūg] *(kü:ğ) {eT} is.* Küg[1]. [Gabain]

kög[2], [kūg] *(kü:ğ) {eT} is.* → küg[2]. [DLT]

kög[3], [kōk] *(kö:k) {eT} is.* → kök[1]. [EUTS]

kög[4], [kūg] *(kü:ğ) {eT} is.* → küg[3]. [DLT]

kög[5], [kū-mek > kū-g] *(kü:ğ) {eT} is.* → küg[4]. ⊡ **kög yılkı,** *{eT} Başıboş yayılan hayvan.* [DLT]

kög[6], [kūg] *(kü:ğ) {eT} is.* → küg[5]. [DLT]

kögedmek, [kōk *(gökyüzü)* > kög-ed-mek] *{eT} gçl. f. [-ür]* Methetmek. [EUTS]

kögen[1], [kū-mek > kü-gēn / kö-gēn] *(köğe:n) {eT} is.* Süt sağılacağı zaman hayvanların ayağına vurulan ilmikli köstek. [DLT]

kögen[2], [kök-en / kög-en] *{ağız} is.* Kabak yaprağı. [DS]

kögermek, [kōk *(gökyüzü)* > kōk-er-mek] *(kö:kermek) {eT} gçsz. f. [-ür]* → kökermek. [DLT]

köget[1], [kök *(yeşil)* > kög+et] *{ağız} is.* Meyve; yemiş. [DS]

köget[2], **-di** [*eT.* küñ-mek *(yanmak)* > kög-et] *{ağız} is.* Ateş. [DS]

köglemek[1], [kūg *(şarkı)* > küg-lē-mek] *(küğle:mek) {eT} gçsz. f. [-r]* → küglemek[1].

köglemek[2], [kūg *(bakım)* > küg-lē-mek] *(küğle:mek) {eT} gçl. f. [-r]* → küglemek[2]. [DLT]

köglenmek[1], [kūg *(çil)* > küg-lē-mek > kügle-n-mek] *{eT} dönşl. f. [-ür]* → küglenmek[1]. [DLT]

köglenmek[2], [kūg *(şarkı)* > küg-lē-mek > kügle-n-mek] *{eT} dönşl. f. [-ür]* → küglenmek[2].

kögşin, [kōk *(mavi)* > kōk-çīn / kōk-şīn] *(kö:kşi:n) {eT} sf.* → kökçin. [ETY]

kögürçgün, [kōk / gō-mek > kō-gür-mek > kögür-ç-gūn] *(kögürçgü:n) {eT} is.* Güvercin. [EUTS]

kögürçgünleşmek, [kögür-ç-gūn > kögürçgūn-le-ş-mek] *(kögürçgü:nleşmek) {eT} işteş. f. [-ür]* Güvercinine bahse girmek. [DLT]

kögürçken, [kōk / gō-mek > kō-gür-mek > kögür-ç-ken] *(kögürçge:n) {eT} is.* → kögürçgün. [Gabain]

kögürçün, [kōk / gō-mek > kō-gür-mek > kögür-ç-gūn] *(kögürçü:n) {eT} is.* → kögürçgün; *{ağız} (aynı).* [EUTS] [DS]

kögürmek, [*kō-mek > kö-gür-mek] *{eT} gçl. f. [-ür]* **1.** Yaymak; tevsi etmek; genişletmek. [ETY] [EUTS] **2.** Hazırlamak. [Gabain]

kögüs, [kögüs] *{eT} is.* → kögüz. [EUTS] [Yüknekî]

kögüz, [kög-üz] *{eT} is.* **1.** Göğüs. [DLT] [EUTS] [KB] [OKD] [Yüknekî] [Gabain] **2.** Kalp. [EUTS]

kögüzlüg, [kögüz-lük] *{eT} is.* Düşünceli; dalgın. [EUTS]

köğçü, [köğ-çü / köcü] *{ağız} is.* Avlu. [DS]

köğet, [kök *(yeşil)* > köğ+et] *{ağız} is.* Meyve; yemiş. [DS]

köğkü, [köğ-kü] *{ağız} is.* Yumuşak taş. [DS]

köğner, [Yun. kukunaria] *{ağız} is.* Çam kozalaklarının taze iken yenilen özsulu iç kısmı. [DS]

köğrek, -ği [kök *(yeşil)* > köğ-re-k] *{ağız} is. bot.*

İlkbaharda dağlarda biten, bir buçuk metre boyunda, göbeği kuruyunca dik ve mantar gibi olan bir tür bitki; baldıran, *(Conium maculatum)*. [DS]

köğşümek, [kağşa-mak / köğ-(ü)ş-e-mek] *{ağız} is.* Yumuşamak. [DS]

köğtere, [Yun. kotairin] *{ağız} is.* → köftere. [DS]

köğün, [köfün] *{ağız} is.* → köfün. [DS]

köğüz, [köğ-üz] *{ağız} is.* Kilim. [DS]

köh, [? köḫ] *{ağız} is.* Bostan kulübesi. [DS]

köhe, [Moğ. köhe] *{eT} is.* Zırh; küpe. [Nevâyî]

köher, [? köḫer] *{ağız} is.* Güç; öz; can. [DS]

köhi, [? köhi] *{ağız} is.* Güneş görmeyen yer. [DS]

köhle, [? köhle] *{ağız} is.* Baca. [DS]

köhlen, [Far. küheylān] *(köhle:n) {ağız} is.* Küheylan. [DS]

köhnar, [Yun. kukunaria] *{ağız} is.* Susam. [DS]

köhne, [Far. kūhen / köhne كهنه] *{OsT} sf.* **1.** Bakımsız kalmış, eskiyip yıpranmış; eski. **2.** Yaşanılan zamanın gerisinde kalmış, eskimiş; çağdışı; modası geçmiş. ⊟ **köhne bahar,** *Son bahar.*|| **köhne-sāl,** *{OsT} Yaşlı; ihtiyar.*

köhneleşme, [köhne-le-ş-me] *is.* Köhneleşmek eylemi.

köhneleşmek, [köhne-le-ş-mek] *dönşl. f. [-ir]* **1.** Eskimek; yıpranmak. **2.** *mecaz.* Geçersiz hâle gelmek; modası geçmek.

köhnelik, -ği [köhne-lik] *is.* **1.** Eskiyip yıpranma hâli. **2.** *mecaz.* Geçersizleşme hâli; modası geçme durumu.

köhneme, [köhne-me] *is.* Köhnemek eylemi.

köhnemek, [köhne-mek] *gçsz. f. [-er]* **1.** Eskimek; yıpranmak; köhneleşmek. **2.** *mecaz.* Geçerliliğini, güncelliğini yitirmek; modası geçmek; çağ dışı kalmak. **3.** Yaşlanmak; ihtiyarlamak.

köhnü, [göynü] *{ağız} is.* İyice olgunlaşmış, içi esmerleşmiş, yumuşamış, sulanmış meyvenin durumu. [DS]

göhnük, -ğü [göynü-k] *{ağız} sf.* **1.** (Kişi için) çabuk ağlayan; yufka yürekli. **2.** *is.* Çürük toprak. [DS]

köhnümek, [göynü-mek] *{ağız} gçsz. f. [-r]* (Meyve için) toplandığında sert olmasına karşın durduğu yerde kendi kendine olgunlaşmak. [DS]

köhnütmek, [köynü-t-mek] *{ağız} gçl. f. [-ür]* Olgunlaşmaya yüz tutmuş meyveyi taplayarak durduğu yerde olgunlaşmaya bırakmak. [DS]

köhrene, [? köhrene] *{ağız} is.* Babadan kalan bağ, tarla, bina gibi mallarla para; miras; kalıt. [DS]

köhün, [köf-ün] *{ağız} is.* Küfe. [DS]

kök[1], [*eT.* kök *(asıl; temel)*] *is.* **1.** *{eT}* Asıl; kaynak; temel. [DLT] [KB] [Yüknekî] [DK] **2.** *mecaz.* (Bir olay, durum vb. için) başlangıç noktası; temel; kaynak; köken. **3.** Dip; temel; esas. **4.** *{eT}* Soy. [DK] **5.** Bir bitkinin toprak altına doğru uzayan, bitkiyi toprağa bağlayan ve topraktan suda erimiş besi maddelerine alarak bitkinin gövdesine ileten kısım. **6.** *gnşl.* (Diş, saç, sinir vb. için) köke benzeyen gömülü bölüm. **7.** (Köküyle sökülen sebze vb. için) tane, adet. **8.** İlaç olarak kullanılan bazı bitkilerde toprak altı yumrusu. **9.** *mecaz.* Bir şeyin geçmişle olan bağı. **10.** *mecaz.* Bir kimseyi bir yere bağlayan manevi ve duygusal bağ. **11.** *dbl.* Bir kelimede, yapım ekleri çıkarıldıktan sonra kalan anlamlı bölüm. **12.** *huk.* Bir zümre içinde yer alan bir mirasçının füruu ile birlikte meydana getirdiği topluluk. **13.** *jeol.* Katmanların toprak altında kalan kısmı. **14.** *kim.* Birçok tepkimeye değişmeden girebilen atom grubu. **15.** *mat.* (Denklemde) bilinmeyenin yerine konulduğunda eşitliği sağlayan değer. **16.** *tıp.* Bir organın, bir urun çıkış noktası. **17.** *biy.* Bir organın bağlantı noktası. **18.** Dantelde asıl motife geçişi sağlayan üçgen veya dörtgen biçimli motif; köprü. **19.** *{eT}* Dikiş yeri; teyel. [Nevâyî] **20.** *{ağız}* Pancar. [DS] **21.** *{ağız}* Salebin yumrusu. [DS] ⊟ **kök altı,** *mat. Bir kök işaretinin içinde bulunan sayı; kök içi.*|| **kök anlam,** *dbl. Aynı kökten türemiş sözcüklerdeki ortak anlam.* **sev-gi, sev-i, sev-inç, sev-me.**|| **kök anlamı,** *dbl. Bir sözlükte madde başı olabilen kelimenin taşıdığı anlam demetlerini bir araya getiren oluşturucu öge; semantem; kavram birimi.* ("sandalye" *kök anlamı* "oturmak için", "dört ayaklı", "arkalıklı", "tek kişilik" *anlam birimi demetlerinden oluşmaktadır.)*|| **kök atmak,** *1. (Bitki için) kök vererek tutmak. 2. (Kişi için) bir yere iyice yerleşmek. 3. (Durum, alışkanlık vb. için) iyice yerleşmek; tutunmak; sağlamlaşmak.*|| **kök ayaklılar,** *biy. Kök bacaklılar.*|| **kök bacaklı,** *Kök bacaklılarla ilgili.*|| **kök bacaklılar,** *biy. Hareket ve beslenme sırasında sitoplazma uzantısı yalancı ayak çıkaran bir hücreliler sınıfı, (Rhizopodea).*|| **kök bilgisi,** *dbl. Bir dildeki kelimelerin kaynağını gösteren, ne zaman ortaya çıktıklarını, nereden geldiklerini, hangi evrelerden geçtiklerini araştıran; kelimelerin anlam ve biçim tarihlerini tespit eden dil bilgisi dalı; köken bilgisi.*|| **kök boya,** *{ağız} Ot köklerinden yapılan boya.* [DS]|| **kök boyası,** *bot. 1. Kök boyasıgillerden ılıman bölgelerde yetişen, soluk sarı çiçekli, kırmızı renkteki kök sapları boyacılıkta kullanılan, çok yıllık tırmanıcı bitki; kızıl boya; kızıl kök, (Rubia tinctorum). 2. Bu bitkinin köklerinden elde edilen kırmızımsı boya; kök kırmızısı; alizarin.*|| **kök boyasıgiller,** *bot. Kök boyası, kınakına, kahve gibi beş binden çok türü bulunan bitişik taç yapraklı iki çenekli bitki familyası, (Rubiceae).*|| **kök boynu,** *bot. Damarlı bitkilerde ana kök ile sap arasındaki sınır.*|| **kök bozması,** *{ağız} Bakımsızlıktan üzüm kütüğünün ince köklerinin kuruyup verimsizleşmesi.* [DS]|| **kök budamak,** *Asmanın yayılan köklerini kesmek.*|| **kök çeliği,** *Yeni bir fidan elde etmek için gövde sürgün-*

lerinden kesilerek köklendirilmiş bitki dalı.|| **kök çiçeği,** *{ağız} Salep çiçeği.* [DS]|| **kök çiçekli,** *bot. (Bitki için) çiçekleri kök saptan veya köke yakın yerden çıkan.*|| **kök dişi,** *{ağız} Azı dişi.* [DS]|| **kök doğrayıcısı,** *Yedek besinleri köklerinde depolayan pancar, patates, şalgam gibi kök yemleri doğramakta kullanılan alet.*|| **kök erimesi,** *Diş kökünde meydana gelen tahribat.*|| **kök felci,** *tıp. Sinirleri omuriliğin ön köklerinden gelen bir veya birkaç kasın felci.*|| **kök hücresi,** *biy. 1. Bitkilerin kökündeki hücreler. 2. Gerektiğinde bölünerek değişik hücre tiplerine dönüşen, erginde hücre yenilenmesini sağlayan hücreler.*|| **kök içi,** *mat. Bir kök işaretinin içinde bulunan sayı; kök içi.*|| **kök işareti,** *mat. Kareköklerin gösterilişinde kullanılan √ işareti.*|| **kök kaplama,** *Ağaç köklerinden elde edilen desenli bir tür kaplama.*|| **kök karanfil,** *bot. Gülgillerden, 15-45 cm. boyunda, kurutulmuş kökleri karanfil kokusu vermek için çaylara konan, çok yıllık, otsu bitki, (Orthurus heterocarpus).*|| **kök kırmızısı,** *Bu bitkinin köklerinden elde edilen kırmızımsı boya; kök boyası; alizarin.*|| **kök kurdu,** *zool. Düz kanatlılar takımının danaburnugiller familyasından, yer altında yaptığı uzun dehlizlerde ve geniş yuvalarda yaşayan, kazıcı ve sebzelerin köklerini keserek zararlara sebep olan kadife görünümlü kahverengi kırmızımsı iri bir böcek; kök kurdu, (Gryllotalpa vulgaris).*|| **kök mantar,** *bot. Meşe, çam, fındık gibi ağaçların kökünde yerleşen, iplik görünüşlü mantar emeciyle, kök ile ortak yaşayış içinde olan bir mantar.*|| **kök nodülü,** *biy. Baklagillerde ve bazı bitkilerde kökte meydana gelen ve azotu tutan bakterileri içinde barındıran yumrular.*|| **kök salmak,** *1. (Bitki için) kök vererek tutmak. 2. (Kişi için) bir yere iyice yerleşmek. 3. (Durum, alışkanlık vb. için) iyice yerleşmek; tutunmak; sağlamlaşmak.*|| **kök sap,** *bot. Her yıl kök süren ve yer üstüne sap çıkaran çok yıllık yer altı gövdesi.*|| **kök saplı,** *bot. sf. İnci çiçeği, eğrelti gibi çok yıllık kök sapı bulunan ve her yıl bunlardan yeni otsu sap ve yaprak süren.*|| **kök sökmek,** *Çok zor bir işi başarmak.*|| **kök söktürmek,** *Birine yaptığı işte güçlük çıkarmak; uğraştırmak.*|| **kök sürgünü,** *bot. Bir ağaç veya çalının dibinden veya kökteki ek tomurcuklardan çıkan sürgün.*|| **kök sürme noktası,** *Bir kökçüğün oluştuğu çevre teker bölgesi.*|| **kök taslağı,** *Gelişerek bitki kökü şeklini alan embriyon eseninin alt kısmı.*|| **kök taş,** *Bir taş ocağının son tabakasının altından çıkartılan, kesme taşın boyutlarından daha küçük ebattaki taş.*|| **kökten sürme,** *{ağız} Soyu sopu belli olan; soylu.* [DS]|| **kök tüyü,** *biy. Topraktan su ve suda çözünmüş maddelerin alınmasını sağlayan epidermis hücrelerinden gelişmiş tek hücreli uzantılar.*|| **kökü kazınmak,** *Bir daha ortaya çıkmayacak biçimde yok edilmek.*|| **kökü kesilmek,** *{ağız} Soyu tükenmek.* [DS]|| **kökünden kesip atmak,** *Meseleyi temelinden halletmek.*|| **köküne kıran girmek,** *(Mal için) hiç bulunmaz olmak; piyasada bulunmamak.*|| **köküne kibrit suyu,** *Yok olsun, kahrolsun anlamlarında kullanılan bir beddua sözü.*|| **köküne kibrit suyu dökmek,** *Yok etmek; kökünü kurutmak.*|| **kökünü kazımak,** *Bir daha ortaya çıkmayacak biçimde yok etmek; üremesini, çoğalmasını engellemek.*|| **kökünü kurutmak,** *Bir daha ortaya çıkmayacak, oluşmayacak biçimde yok etmek; kökünü kazımak.*

kök[2], [kōk] *(kö:k) {eT} is.* **1.** Gökyüzü; hava; sema; gök kubbe; *{ağız} (aynı).* [EUTS] [DLT] [KB] [OKD] [Gabain] [Tekin] [İKPÖy.] [Nevâyî] [DS] **2.** Gece. [EUTS] **3.** Şöhret; ün. [EUTS] ⊕ **kök kalık,** *{eT} Gök yüzü; uzay; esir.* [Üç İtigsizler]|| **kök kalık tilgeni,** *{eT} Gök tekerleği; felek.* [Üç İtigsizler]

kök[3], [kōk] *(kö:k) {eT} sf.* **1.** Mavi; gök; gök rengi; lacivert. [DLT] [EUTS] [ETY] [KB] [OKD] [İKPÖy.] [Üç İtigsizler] **2.** Yeşil. [KB] [İKPÖy.] [Nevâyî] **3.** Şehrin dört yanını saran yeşil bölge. [DLT] **4.** Boz. ⊕ **kök böri,** *{eT} Gök kurt; bozkurt.*|| **kök teyeng,** *{eT} Gök sincap.*

kök[4], [kök] *{ağız} sf.* **1.** Şişman; gürbüz; tavlı. **2.** Büyük; kalın; güçlü. [DS]

kök[5], [kōk] *(kö:k) {eT} is.* Eyer bağı. [DLT]

kök[6], [kök] *{ağız} is.* Dar ve derin dere. [DS]

kök[7], [Çin. k'jok => küğ] *(kü:ğ) {eT} is.*→ küg[1].

kök[7], [kōk] *(kö:k) {eT} sf.* Yıllanmış; saçlarını ağartmış; ihtiyar; tecrübeli. [KB] ⊕ **kök ayuk,** *{eT} Köylü ve Türkmen büyüklerine verilen ad.* [KB] [DLT]

kök[8], [küg > Far kūk] *is.* **1.** Sazı kurmaya yarayan burgu; kulak. **2.** Sap.

kökbaşı, [kök+baş-ı] *{ağız} is.* Sofa. [DS]

kökceli, [kök-çe-li] *{ağız} is.* Güvercin. [DS]

kökçe, [kök-çe] *{ağız} is.* Ağaçların üstünde sürekli yeşil duran asalak bir bitki; burç; ökse otu, *(Viscum album).* [DS] ⊕ **kökçe gireñ,** *{ağız} Kışın lodos yeliyle ince ince yağan yağmur.* [DS]

kökçek[1], **-ği** [kök-çek] *{ağız} sf.* **1.** (Kişi için) güzel. **2.** Yararlı; kazançlı. [DS]

kökçek[2], **-ği** [kök-çek] *{ağız} sf.* Kendini beğenmiş; büyüklük taslayan. [DS]

kökçin, [kōk *(mavi)* > kōk-çīn / kōk-şīn] *(kö:kçi:n) {eT} sf.* **1.** Mavimsi. [KB] **2.** Gri. **3.** *is.* Turna. [ETY]

kökçü, [kök-çü] *is.* **1.** Eskiden ilaç yapımında kullanılan bitki köklerini toplayıp, satan kimse. **2.** *{ağız}* İşçi; ırgat. [DS] **3.** *{ağız}* Evlerde ağır işlerde çalıştırılan işçi kadın. [DS]

kökçük, -ğü [kök-çük] *is.* **1.** Küçük kök. **2.** *bot.* Kökün dallanmasıyla oluşan ikinci derecede kök. **3.** *biy.* Kara yosunlarında olduğu gibi ilkel bitkilerde bulunan, tek veya çok hücreden oluşmuş basit

kökler; rizoit. ☞ **kökçük kılıfı,** *bot. Bazı tohumlu bitkilerin, kök taslaklarını, başlangıçta sıkıca saran bir çeşit kın.*

kökçül, [kök-çü-l] *sf.* (Zararlı hayvan için) bitkilerin kökünü yiyen; kök ile beslenen.

kökdetmek, [kōk *(eyer bağı)* > kōk-dē-mek / kök-de-t-mek] *{eT} gçl. f. [-ür]* → kökletmek[1]. [DLT]

köke[1], [İt. cocca] *is.* Eskiden kullanılan bir tür savaş gemisi.

köke[2], [köke] *{ağız} is.* **1.** Silisli, kumlu taş. **2.** Hafif ve yumuşak taş; kefeki. **3.** Çok sert, yeşile çalan toprak katmanı. **4.** Toprak tencere; güveç. [DS]

kökeç, -ci [kök-e-ç] *{ağız} sf.* (Kişi için) el ve ayak parmakları olmayan. [DS]

kökedmek, [kōk *(gökyüzü)* > kōk-ē-mek > kök-e-ḏ-mek] *{eT} gçl. f. [-ür]* **1.** Yükseltmek; (göğe) yükseltmek. [EUTS] [Gabain] **2.** Övmek. [EUTS] [Gabain]

kökedtürmek, [*kökēḏ-mek > kökeḏ-tür- mek] *{eT} gçl. f. [-ür]* Methettirmek; övdürmek. [EUTS]

kökegün, [kōk *(mavi)* > kōk-ē-mek > kökē-gǖn] *(köke:gü:n) {eT} is.* Gök sinek; at sineği. [DLT]

kökel, [Moğ. kökel] *{eT} is.* Göğüs. [Nevâyî]

kökelmek, [kök-el-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* Tavlanmak; semizleşmek. [DS]

kökeltaş, [Moğ. kökel + T. -daş] *{eT} is.* Küçük kız kardeş. [Nevâyî]

kökem, [kök-em] *{ağız} is.* Kök. [DS]

köken[1], [kök-en کوکن] *is.* **1.** Kavun, karpuz, salatalık, kabak gibi bitkilerin toprak üzerinde yayılan dalları. *{eAT} {OsT} {ağız} (aynı)* [DS] **2.** *{ağız}* Ağaç ya da ot kökü. [DS] **3.** *{ağız}* Fide. [DS] **4.** *{ağız}* Sebze. [DS] **5.** (Bir sayıdan sonra) bu tür bitkilerin belirtilen sayıda köke sahip olanı. **6.** Bir şeyin geçmişteki esası; bir şeyin ortaya çıktığı, dayandığı temel; menşe; kaynak *(1935)*. **7.** Yeni bir organın çıkış noktası; organın başladığı yer. **8.** Başlangıç, ilk kez ortaya çıkma ya da görünme. **9.** *dbl.* Bir kelimeden her türlü ekler çıkarıldıktan sonra geriye kalan anlamlı birim; bir kelimenin türediği, geldiği kaynak biçim. **10.** Bir bilginin, haberin çıkış noktası; menşe. **11.** Bir kimsenin ait olduğu toplumsal sınıf, ortam, grup; ülke; soy; asıl; ata. *{ağız} (aynı)* [DS] **12.** Bir malın üretildiği, yapıldığı, getirildiği yer; menşe; orijin. **13.** Tulumbacı hortumlarının ucundaki sarı metal sap. **14.** *{ağız}* Dip; koçan. [DS] **15.** *{ağız}* Kök. [DS] ☞ **köken atmak,** *{ağız} (Sebze fideleri için) dal budak salmak.* [DS]|| **köken belgesi,** *Bir malın hangi ülkeden veya bölgeden getirildiğini gösteren belge.*|| **köken bilimci,** *dbl. Köken bilimi ile uğraşan dil bilgini.*|| **köken bilimi,** *dbl. Bir dildeki kelimelerin kaynağını gösteren, ne zaman ortaya çıktıklarını, nereden geldiklerini, hangi evrelerden geçtiklerini araştıran; kelimelerin anlam ve biçim tarihlerini tespit eden dil bilgisi dalı; kök bilimi; etimoloji.* || **köken bilimsel,** *dbl. Köken bilimi ile ilgili; etimolojik.*|| **köken ölü,** *{ağız} (Meyve ve sebze için) gelişmemiş; bozuk; köksüz.* [DS]|| **köken yakıştırma,** *dbl. Kökeni bilinmeyen bir kelimeyi, bilinen bir kökene bağlayarak açıklama girişimi; yerlileştirme; halk köken bilimi.*

köken[2], [kök-en] *{ağız} is.* **1.** Hayvan bağlanan küçük kazık. **2.** Bir ucu koyun ya da keçinin ayağında, diğer ucu kazığa bağlı ip. **3.** Kalın kıldan, ağaç üzerine yapılmış bir tür tuzak. [DS]

kökenlemek, [köken-le-mek] *{ağız} is.* Fidan ya da asma çubuğu dikmek. [DS]

kökenlenme, [kök-en-le-n-me] *is.* Kökene sahip olma; kökeni bulunma.

kökenlenmek, [kök-en-le-n-mek] *dönşl. f. [-ir]* **1.** Kökene sahip olmak; kökeni bulunmak. **2.** (Kabak, salatalık, kavun, karpuz vb. için) köken salmak; yerde uzanan sürüngen dallar vermek.

kökenli, [kök-en-li] *sf.* **1.** (Bitki için) kökeni, yerde uzanan dalları bulunan. **2.** (Kişi, veya topluluk için) belirtilen yer veya topluluğa dayanan; soyu belirtilen ülke veya halka dayanan. **3.** (Bitki, hayvan için) ilk ortaya çıktığı belirtilen yere ait olan.

kökensel, [kök-en-sel] *sf.* Kökenle ilgili olan; kökene ait.

kökensiz, [kök-en-siz] *sf.* Kökeni olmayan; bir kökene dayanmayan.

köker, [? köker] *{ağız} is.* Selin getirdiği su üstündeki odunları toplamak için kullanılan bir çeşit ağ. [DS]

kökere, [? kökere] *{ağız} is.* Köy evlerine bitişik, iki üç dönümlük boş tarla. [DS]

kökerek, -ği [kök-e-re-k] *{ağız} sf.* Büyük; gösterişli. [DS]

kökermek, [kōk *(gökyüzü)* > kōk-er-mek] *(kö:kermek) {eT} gçsz. f. [-ür]* Gök rengini almak; gövermek. [DLT]

kökertme, [kök-er-t-me] *is.* **1.** Kökertmek işi. **2.** *{ağız}* Filizlenmiş asma çubuğu. [DS]

kökertmek, [kök-er-t-mek] *{ağız} gçl. f. [-ir]* **1.** Köklemek; kökü ile birlikte sökmek; göçermek. **2.** (Fide, fidan, asma çubuğu vb. için) kökleriyle sökerek başka bir yere dikmek; şaşırtmak; göçermek. [DS]

kökey, [? kökey] *{ağız} is.* Toprak tencere. [DS]

kökezimek, [kök-ez-i-mek] *{ağız} gçsz. f. [-ir]* **1.** (Bitki ya da ağaç için) çürümeye başlamak. **2.** Yorulmak. **3.** Yürürken düşecek gibi olmak; tökezlemek. [DS]

kökiremek, [kōk *(gökyüzü)* > kōk-ür-mek > kökür-ē-mek] *(kökire:mek) {eT} gçsz. f. [-r]* → kökremek. [Gabain]

kökiş, [kök *(gök)*] *{eT} is.* Bir tür kuş. [KB]

köklem, [kök-l-em] *{ağız} is.* İlkbahar. [DS]

kökleme, [kök-le-me] *is.* **1.** Köklemek eylemi. **2.** Bir arazide bulunan ağaç ve çalı köklerini, çotuklarını temizleme işlemi. **3.** *{ağız}* Ormandan açılan tarla, bahçe. [DS] **4.** *{ağız}* Başka bir yere dikilmek için, köküyle birlikte sökülen fidan. [DS] **5.** *{ağız}* toprağa gömülerek kök salması sağlanmış bağ çubukları. [DS]

köklemek[1], [kök-le-mek] *gçl. f. [-r] [-l(ü)-yor]* **1.** (Bitki için) köküyle birlikte topraktan söküp çıkarmak. *{ağız} (aynı)* [DS] **2.** (Tarla, bahçe, arazi için) ağaç ve çalı köklerinden temizlemek. **3.** (Minder, şilte vb. için) içine konulan pamuk, kıtık vb. toplanmasına engel olmak amacıyla iki yüzünü birbirine iple tutturmak, dikmek. **4.** (Saç için) ince örgülerin birkaçını bir araya getirerek tekrar örmek. **5.** *argo.* (Motorlu araçların gaz pedalı için) kuvvetle sonuna kadar basmak. **6.** *{ağız}* (Bağ çubuğu, fidan, ağaç dalı vb. için) toprağa dikerek kök salmasını sağlamak. [DS]

köklemek[2], [kōk *(teyel)* > kōk-lē-mek] *{eT} gçl. f. [-r]* (Dikişte) teyellemek. [Nevâyî]

köklemek[3], [kök *(temel)* > kök-lē-mek] *(kökle:mek) {eT} gçl. f. [-r]* Bir şeyin aslını araştırmak; aslına vakıf olmak; köküne inmek. [KB]

köklemek[4], [kōk *(eyer bağı)* > kōk-lē-mek] *(kökle:-mek) {eT} gçl. f.* Eyer bağını sıkı bağlamak. [DLT]

köklemek[5], [küg > Far. kūk *(sazın burgusu)* > kök-le-mek] *gçl. f. [-r] [-l(ü)-yor]* (Telli çalgılar için) kurmak; tellerini ayar etmek.

köklemek[6], [kök-le-mek] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(ü)-yor]* (Yağmur için) bitkilerin köklerine kadar inmek. [DS]

köklendiriş, [kök-le-n-dir-iş / kök-len-dir-iş] *is.* Köklendirmek eylemi ve biçimi.

köklendirme, [kök-le-n-dir-me / kök-len-dir-me] *is.* Köklendirmek eylemi.

köklendirmek, [kök-le-n-dir-mek / kök-len-dir-mek] *gçl. f. [-ir]* **1.** Köklenmesini sağlamak; kök salmasını temin etmek; kök saldırmak; kök vermesini sağlamak. **2.** Aşı filizinin kök salması için aşılı bitkiyi aşı yerinden toprağa gömmek.

kökleniş, [kök-le-n-iş / kök-len-iş] *is.* Köklenmek eylemi veya biçimi.

köklenme, [kök-le-n-me / kök-len-me] *is.* Köklenmek eylemi ve durumu.

köklenmek[1], [kök-le-n-mek] *dönşl. f. [-ir]* **1.** (Bitki için) kök salmak; kök çıkarmak; kök atmak; kök tutmak. **2.** Kök sahibi olmak; kök edinmek. **3.** *mecaz.* (Kişi için) esaslı bir şekilde bir yere yerleşmek; temelli oturmak. **4.** *edil. f.* (Bitki için) kökü ile sökülmek.

köklenmek[2], [kök *(temel)* > kök-lē-mek > kökle-n-mek] *{eT} dönşl. f. [-ür]* Asaletli veya zengin olmak; kökleşmek; sağlamlaşmak. [DLT]

köklenmek[3], [kōk *(eyer bağı)* > kōk-lē-mek > kökle-n-mek] *{eT} edil. f. [-ür]* (Eyer bağı için) sağlamlaştırılmak; bağlanmak; sıkılmak. [DLT]

kökleşme, [kök-leş-me] *is.* Kökleşmek eylemi ve durumu.

kökleşmek[1], [kök-le-ş-mek] *dönşl. f. [-ir]* **1.** Kök hâline gelmek. **2.** Köklü durum almak. **3.** *mecaz.* Bir yere sağlam olarak yerleşmek; kök salmak; kök atmak.

kökleşmek[2], [kök *(temel)* > kök-lē-mek > kökle-ş-mek] *{eT} dönşl. f. [-ür]* **1.** İlişip sokulmak. [DLT] **2.** Hısımlıkla bağlanmak. [DLT]

kökleşmek[3], [kōk *(eyer bağı)* > kōk-lē-mek > kökle-ş-mek] *{eT} edil. f. [-ür]* Eyer bağlamakta yardım etmek. [DLT]

kökleştiriş, [kök-le-ş-tir-iş] *is.* Kökleştirmek eylemi veya biçimi.

kökleştirme, [kök-le-ş-tir-me] *is.* Kökleştirmek eylemi.

kökleştirmek, [kök-le-ş-tir-mek] *gçl. f. [-ir]* Kökleşmesini sağlamak.

kökletmek, [kōk *(eyer bağı)* > kōk-lē-mek / kök-le-t-mek] *{eT} gçl. f. [-ür]* Eyer tahtalarını diktirmek; bağlatmak. [DLT]

köklez, [kök-le-z] *{ağız} is.* Toprağa gömülerek kök salması sağlanmış bağ çubuğu. [DS]

köklü[1], [kök-lü] *sf.* **1.** Kökü olan; kökü bulunan; kök sahibi olan. **2.** Kökü belirtilen biçimde olan. **3.** *{ağız}* Büsbütün; çok; tüm. [DS] **4.** *{ağız} mecaz.* İyice yerleşmiş; temeli olan; kökleşmiş; temelli; eskiden beri; yerli; esaslı. [DS] **5.** *mecaz.* Çok eskiden beri bilinen; iyi ve sağlam bir geçmişe sahip olan; soylu; iyi bilinen. ☞ **köklü aile,** *Herkesçe bilinen, tanınan, eskiden beri iyi bilinen aile.*|| **köklü ifade,** *İçinde kök işareti bulunan matematiksel ifade.*

köklü[2], [kök-lü] *{ağız} sf.* **1.** Soylu; görgülü. **2.** Varlıklı; maddî gücü olan. [DS]

köklük[1], **-ğü** [kök-lük] *{ağız} is.* Ormandan yakılarak açılmış tarla. [DS]

köklük[2], **-ğü** [kök-lük] *{ağız} is.* Asma dallarından örülerek tencere altına konulan sepet. [DS]

kökmeç, -ci [kök-meç] *{ağız} is.* Yakılabilecek ağaç kökü. [DS]

kökmek[1], [kök-mek] *{eT} is.* Bir tür geyik. [ETY]

kökmek[2], [kök-mek] *{ağız} is.* Kurumuş ya da yıkılmış ağaçların yerde kalan kökü. [DS]

köknar, [Far. kūknār / Yun. koukounari] *is. bot.* Çamgillerden, yapraklarını kışın dökmeyen, dalları eş biçimli ve yassı, boz gövdeli, kozalaklı ve reçineli bir orman ağacı, *(Abies).* ☞ **köknar içi,** *{eAT} {OsT} Çam fıstığı.*|| **köknar sakızı,** *Köknar kozalaklarından elde edilen reçine; köknar reçinesi.*

köknarlık, -ğı [köknar-lık] *is.* Köknar ağaçlarının çok olduğu yer; köknar ormanı.

kökneç, -ci [? kökneç] *{ağız} is.* Peştamal. [DS]

kökrek[1], [kōk *(gökyüzü)* > kōk-ür-mek > kök(ü)r-ē-mek > kökre-k] *{eT} is.* Gök gürlemesi. [Clauson]

kökrek[2], [kōk *(mavi)* > kōk-rēk] *(kökre: k) {eT} sf.* **1.** Mavimsi; biraz gök. **2.** -den daha gök.

kökrek[3], **-ği** [kök-rek] *{ağız} is.* **1.** Göğüs; bağır. **2.** Göğüs hastalığı; nefes tıkanıklığı. **3.** Göğüse giyilen bir tür gümüş zırh. [DS]

kökrek[4], **-ği** [kök-rek] *{ağız} sf.* **1.** Çabuk parlayan; atak. **2.** *is.* Kolayca ateş yakmakta kullanılan kabuğu soyulmuş ve içi boş bir tür ağaç parçası. [DS]

kökremek, [kōk *(gökyüzü)* > kōk-ür-mek > kök(ü)r-ē-mek] *(kökre:mek) {eT} gçsz. f. [-ür]* Gürlemek; kükremek; bağırmak; böğürmek. [DLT] [EUTS] [KB] [Gabain]

kökreşmek, [kōk *(gökyüzü)* > kōk-ür-mek > kōk(ü)r-ē-mek > kökre-ş-mek] *{eT} işteş. f. [-ür]* Birlikte gürlemek; kükreşmek; kişneşmek; bağrışmak. [DLT]

köksegüçi, [kök *(gökyüzü)* > kök-sē-mek > kök-sē-gü-çī] *(kökse:gü:ci:) {eT} sf.* Göğe yükselmek isteyen. [KB]

köksel, [kök-sel] *sf.* **1.** Kökle ilgili. **2.** *tıp.* Bir sinir veya lenf damarı kökü ile ilgili.

köksemek, [kök *(gökyüzü)* > kök-sē-mek] *(kökse:mek) {eT} gsz. f. [-ür]* Göğe yükselmek istemek. [KB]

köksöker, [kök+sök-er] *is. tarım.* Patates, pancar, yer fıstığı gibi kazık köklü, yumrulu veya taneli bitkileri sökmeye veya bunların toprak altındaki meyvelerini toplamaya yarar makine.

köksü, [kök-sü] *sf.* **1.** Köke benzer; kökü andıran; kök gibi. **2.** *is. bot.* Ciğer otları ile yosunların kökü andıran ve bu bitkilerin tutunmasını sağlayan çıkıntıları. **3.** *bot.* Mantarlarda dışa doğru uzanan kalın çeperli, sık miselyum tellerinden meydana gelen ve köke benzer uzantı.

köksün, [kök-sün] *{eT} is.* Öfke; gazap. [KB]

köksüz, [kök-süz] *sf.* **1.** Kökü olmayan. **2.** *mecaz.* Sağlam bir temele dayanmayan; temelsiz; asılsız; dayanaksız. ⊡ (kendini) **köksüz hissetmek,** *Yabancı olduğu duygusuna kapılmak.*

kökşin, [kōk *(mavi)* > kōk-çīn / kōk-şīn] *(kö:kşi:n) {eT} sf.* Göğümsü; gök renkte. [DLT]

kökten, [kök-ten] *sf.* **1.** Kökün kendisinden kaynaklanan. **2.** Yüzeyde kalmayan, derine kadar inen; köklü; radikal; cezrî. **3.** *zf.* Esaslı biçimde. ⊡ **kökten bozuk,** *Aslı, esası, mayası bozuk olan; temeli bozuk.*|| **kökten dinci,** *Kökten dinciliği savunan; kökten dinci yanlısı olan; fundamentalist.*|| **kökten dincilik,** *1. ABD'de geçen yüzyılda gelişen, Kitab-ı Mukaddes'in mutlak yanılmazlığı ve ona harfi harfine uyulması gerektiğini savunan Protestan hareketi; fundamentalizm. 2. Mensuplarının inandığı dinî düşünce dışındaki bütün yönetim ve toplum düzeni ile kültürel değerleri reddeden, ortadan kaldırmak için yıkıcı ve kıyıcı her türlü tedbiri haklı sayan görüş.*|| **kökten sürme,** *1. Soydan gelme; geçmişi çok eskilere dayanma; esaslı; temelli; soylu; türedi olmayan. 2. Meslekten yetişme.*

köktenci, [kök-ten-ci *(1942)*] *sf.* **1.** Köktencilikten yana olan; köktencilik yanlısı; radikal. **2.** Köktenciliğe özgü olan; köktencilikle ilgili.

köktencilik, -ği [kök-ten-ci-lik] *is.* **1.** Ele aldığı konuyu temelden değiştirmeyi amaçlayan görüş; radikalizm. **2.** Bilim, siyaset, din alanlarında kökten yenilikler, değişiklikler yapma eğilimi; radikalizm. **3.** *sosy.* Kurulu toplum düzeninin temellerine yönelik toplumsal ekonomik değiştirmelerden yana olan öğreti.

köktere, [? köktere] *{ağız} is.* Suyun bölüm yeri. [DS]

kökteş, [kök-teş] *sf.* Kökleri aynı olanlar. ⊡ **kökteş kelimeler,** *dbl. Aynı kökten değişik eklerle türeyen ve farklı anlamlara gelen kelimeler.*|| **kökteş tümleç,** *dbl. Fiille aynı kökten gelen tümleç.* ***Çalgı çalmak,*** *ustalık ister.*

kökteşleme, [kök-teş-le-me] *is.* Anlatımı kolaylaştırmak amacıyla aynı kökten gelen fakat ayrı yapı ve görevde olan kelimeleri yan yana kullanma. *yemek yemek, dikiş dikmek, soru sormak, iş işlemek.*

kökteşmek, [kök *(temel)* > kök-tē-mek > kökte-ş-mek] *{eT} dönşl. f. [-ür]* → kökleşmek[2]. [DLT]

Köktürkçe, [kök *(gök; sema; mavı)* + Türk-çe] *öz. is.* Yazılı metinleri günümüze ancak Orhun ve Yenisey yazıtları ile ulaşan, altıncı ve sekizinci yy.'lar da Köktürk siyasi birliğine dahil Türk toplulukları tarafından konuşulan Türk dili; Göktürkçe.

kökün, [kōk *(mavi)* > kōk-ē-mek > kökē-gün > kökün] *(kökü:n) {eT} is.* → kökegün. [DLT]

kökünmek, [kök-ün-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ür]* Kök salmak. [DS]

kökür, [Far. kef-gīr] *{ağız} is.* Kevgir; süzgeç. [DS] ⊡ **kökür olmak,** *{ağız} 1. Ezilmek. 2. Uğraşmak; didinmek.* [DS]

kökürçgünleşmek, [kökürç-gün-le-ş-mek] *{eT} dönşl. f. [-ür]* Güvercini ödül koyarak yarışa girmek. [DLT]

kökürçkün, [kōk *(mavi)* > kōkürç-gün] *{eT} is.* Güvercin. [DLT]

kökürek, -ği [kök-ü-re-k] *{ağız} is.* Göğüs; bağır. [DS]

köküremek, [kōk *(gökyüzü)* > kōk-ür-mek > kökür-ē-mek] *(köküre:mek) {eT} gçsz. f. [-r]* → kökremek. [Gabain]

köküs[1], [kög-üz] *{eT} is.* → kögüz. [DLT]

köküs[2], [kök-üz] *{ağız}* *is.* Su akışı göz önüne alınarak tarlalarda yapılan bölmeler. [DS]

köküş, [kök-üş] *{ağız}* *is.* Hindi. [DS]

köküz, [kög-üz] *{eT}* *is.* → kögüz. [ETY] [EUTS]

köküzlüg, [kögüz-lüg] *{eT}* *sf.* Kalbe yakın; kıymetli olan. [EUTS]

köküzmek, [kök-ūz-mēk] *(kökü:zme:k)* *{eT}* *is.* Göğüs zırhı. [ETY]

kökyük, [kōk *(yaşlı)* + ayük *(başkan)*] *{eT}* *is.* Köylü ve Türkmen büyüklerine verilen unvan. [DLT]

köl, [kōl] *(kö:l)* *{eT}* *is.* **1.** Göl; havuz; birikmiş su. [DLT] [ETY] [EUTS] [OKD] [Yüknekî] [Gabain] [Tekin] [Nevâyî] **2.** Deniz. [DLT]

kölçer, [? kölçer] *is.* Buğday tanelerinin biçimini ve unu bozan bir tür hastalık.

köle, [köle] *is.* **1.** Kayıtsız şartsız bir kimsenin buyruğu altında olan kimse; her türlü bağımsız davranma ve medenî haktan yoksun bırakılmış, özgürlüğü olmayan kişi; esir; kul. **2.** Savaşta ele geçen veya para ile satın alınan kadın veya erkek. **3.** *huk.* Bir mülkiyete konu olan ve aynı mal gibi alınıp satılabilen kişi. **4.** *gnşl.* Bir zorbanın veya zorba gücün etkisi altında bulunan kimse; totoliter bir güce boyun eğen kimse. **5.** *mecaz.* Herhangi bir şeye aşırı derecede düşkün veya tutkun olan kimse; tutkun olduğu şey karşısında iradesine hakim olamayan kimse; esir; kul. **6.** *{ağız}* Süpürge. [DS] **7.** *sf.* (Topluluk için) bir kimsenin egemenliğini kabul etmiş ve baskısına boyun eğmeyi kabullenmiş olan. **8.** (Kişi için) bütünüyle bir şeyin egemenliği altına girmiş, kendini teslim etmiş olan. ⧉ **köle doyuran,** *{ağız} 1. İri ve yuvarlak taneli, koyu renkli bir tür üzüm. 2. Pilav.* [DS]|| **köle döven** (döğen), *{ağız} Ev hanımı.* [DS]|| **köle hamuru,** *{ağız} 1. Köz üzerinde pişirilen hamur üzerine kızgın yağ dökülerek yapılan bir yiyecek. 2. Kavrulmuş mısır ununu pekmezle karıştırarak yapılan bir tür tatlı.* [DS]|| **köle köşlük,** *{ağız} Yoksulluk.* [DS]|| **köleleri,** *1. (Birine aşırı derecede bağlı olan birisinin söylediği) kendisinden bahseden saygı sözü; ben; köleniz; bendeniz; bendeleri. 2. Aşırı saygı duyduğu kimsenin yanında bir erkek yakınından söz ederken ondan bahseden kelimeler katılan saygı sözü.* || **Kölen olayım!** *Aşırı yalvarma, yakarma bildiren ifade.*|| **köleniz,** *(Birine aşırı derecede bağlı olan birisinin söylediği) kendisinden bahseden saygı sözü; ben; köleleri; bendeniz; bendeleri.*|| **köle sarığı,** *{ağız} Sigara böreği.* [DS]|| **köle tükrüğü** (tükürüğü), *{ağız} Adaçayı, (Salvia labiatea).* [DS]

köleci, [köle-ci] *is.* **1.** Köle edinen veya köle edinmek için uğraşan. **2.** Köle getirip satan.

kölecilik, [köle-ci-lik] *is.* **1.** Kölelik anlayışına dayandırılmış toplum düzeni. **2.** *zool.* Köle ele geçirmek için bazı türlere saldıran karınca toplumlarının durumu.

köleçlenmek, [köl-eç-le-n-mek] *{ağız}* *dönşl. f.* *[-ir]* Büyüyüp güçlenmek. [DS]

kölek[1], **-ği** [köl-ek] *is.* **1.** *{eT}* Küçük göl; gölcük. [ETY] **2.** *{ağız}* Yağmur sularının toplandığı küçük çukur. [DS]

kölek[2], **-ği** [köñ-le-k] *{ağız}* *is.* **1.** Gömlek. **2.** Korkuluk. [DS]

köleker, [? köleker] *{ağız}* *is.* Bir tür kilim.[DS]

kölekge, [*eT.* kölige] *{ağız}* *is.* Gölge. [DS]

köleleşme, [köle-leş-me] *is.* Köle olma, köleliği kabullenme eylemi ve durumu.

köleleşmek, [köle-leş-mek] *gçsz. f.* *[-ir]* Köle durumuna gelmek.

köleleştiriş, [köle-leş-tir-iş] *is.* Köleleştirmek eylemi veya biçimi.

köleleştirme, [köle-leş-tir-me] *is.***1.** Köle durumuna getirmek eylemi. **2.** Bir devletin veya milletin, başka bir devlet, halk veya topluluğa bir siyasi rejimi veya ekonomik düzeni zor kullanarak kabul ettirmesi; özgürlüğünü elinden alması; tamamını veya bazılarını sürgüne göndermesi.

köleleştirmek, [köle-leş-tir-mek] *gçl. f.* *[-ir]* Birini köle hâline getirmek, hürriyetten yoksun bırakmak; köleleşmesini sağlamak.

köleli, [köle-li] *sf.* Kölesi olan; kölesi bulunan.

kölelik, -ği [köle-lik] *is.* **1.** Köle olma durumu; tutsaklık; esaret. **2.** Köle olarak geçirilen süre. **3.** Bir şeye veya başka bir şeye aşırı bağımlılık; esaret. ⧉ **kölelik düzeni,** *Eskiden kölelerin üretim işlerinde kullanıldığı toplumsal düzen.*

kölemen[1], [köle-men كولەمن] *is.* **1.** Birini sahip olduğu köle veya köleler; karavaş. *{eAT} {OsT} (aynı)* **2.** Kölelerden kurulu askerî sınıf; memluk.

kölemen[2], [köl-e-men] *{ağız}* *is.* **1.** Büyük sepet; küfe. **2.** Deniz kıyısında yaşayan kıl keçisi. **3.** Tiftik ile kıl keçisinin çiftleşmesinden doğan yavru. **4.** *sf.* Aksi; inatçı; somurtkan. [DS] ⧉ **kölemen sepeti,** *Taze üzüm veya kuru erzak taşımakta kullanılan bir tür yayvan sepet.*

kölemez, [köl-e-mez] *{ağız}* *is.* **1.** Çiğ süt ve yoğurt karışımı ile yapılan bir yemek. **2.** Koyulaşmış koyun veya keçi sütü. **3.** Çobanların kaynatılmış süt içine kaymak katarak koyultmak suretiyle yaptıkları bir süt ürünü yiyecek. **4.** Çiğ süt ile ekmeği karışıtararak pişirmek suretiyle yapılan bir yiyecek. **5.** Yoğurt pekmez karışımı yiyecek. **6.** Mısır ununu yağ ve suda kaynatarak yapılan bir tür bulamaç; kaçamak. [DS]

kölen, [kölen] *{ağız}* *is.* Körpe kuzuları barındırmak için yapılan çukur yer. [DS]

kölermek[1], [kōl > köl-er-mek] *{eT}* *gçsz. f.* *[-ür]* Göl haline gelmek; su göllenmek; gölermek; toplanmak. [DLT]

kölermek², [kȫl > köl-er-mek] *{eT} gçsz. f. [-ür]* (At vb. hayvanlar için) tökezlemek.

kölesiz, [köle-siz] *sf.* Kölesi olmayan.

köletke, [kȫlik / kolī > kölik > kölik-gē / kölī-gē / köletki] *{eT} is.* → kölige.

kölev, [kölev] *{ağız} is.* Alev. [DS]

köley, [köley] *{ağız} sf.* Küçük kulaklı. [DS]

kölge, [kȫlik / kolī > kölik > kölik-gē / kölī-gē / köletki] *(köli:ge:) {eT} {ağız} is.* Gölge. [DK] [DS]

kölgen, [köl-gen] *{ağız} is.* Yelken bağı. [DS]

kölgöy, [kölige] *{ağız} is.* Gölge. [DS]

kölige, [kȫlik / kolī > kölik > kölik-gē / kölī-gē / köletki] *(köli:ge:) {eT} is.* Gölge; koyu gölge. [DLT] [EUTS] [Gabain]

köligelik, [kölī-gē > kölīgē-lik] *(köli:ge:lik) {eT} is.* Gölgelik. [EUTS]

köligesiz, [kölī-gē > kölīgē-siz] *(köli:ge:siz) {eT} is.* Gölgesiz. [Clauson]

kölik¹, [kölī-mek > kȫli-k] *(kö:lik) {eT} is.* Gölge. [DLT] [KB]

kölik², [köl-mek *(koşum takımını bağlamak)* > köl-ük] *{eT} is.* → kölük.

kölike, [kölī-kē] *(köli:ke) {eT} is.* → kölige. [KB]

köliklig, [kȫli-k > kölik-lig] *{eT} sf.* Gölgeli. [DLT]

köliklik, [kȫli-k > kölik-lik] *{eT} is.* Gölgelik. [DLT]

kölimek¹, [köl-mek *(bağlamak)* > köl-ī-mek] *(köli:-mek) {eT} gçl. f. [-r]* **1.** Toprağa sokmak; gömmek; batırmak. [İKPÖy.] **2.** (Ölü için) gömmek. [DLT]

kölimek², [kȫl > köl-ī-mek] *(köli:mek) {eT} gçsz. f. [-r]* Gölge etmek. [Clauson]

kölitke, [kȫlik / kolī > kölik > kölik-gē / kölī-gē / köletki] *{eT} is.* → kölige.

kölitmek¹, [köl-ī-mek > köli-t-mek] *{eT} gçl. f. [-ür]* Gölgelemek; gölge etmek. [EUTS]

kölitmek², [köl-ī-mek > köli-t-mek] *(köli:mek) {eT} gçl. f. [-ür]* Gömmek; toprağa sokmak; batırmak. [İKPÖy.]

kölle, [Yun. kolliva] *{ağız} is.* **1.** Kaynatılmış buğday, mısır, nohut; gölle. **2.** Bulgur. **3.** Haşlanmış buğday, nohut ve bakla özerine ceviz veya susam ekilerek yapılmış kış yemeği. **4.** Şeker ve sütle pişirilen bir kabak yemeği. [DS]

kölleme, [Yun. kolliva] *{ağız} is.* Kaynatılmış buğday, mısır, nohut. [DS]

köllük¹, **-ğü** [köl-lük] *{ağız} is.* Kulübe. [DS]

köllük², **-ğü** [kör-lük] *{ağız} is.* Nispet; inat. [DS] ☞ **köllük yapmak,** *{ağız} Nispet etmek; inadına gitmek.* [DS]

köllük³, **-ğü** [hüllük] *{ağız} is.* → höllük. [DS]

kölmek, [köl-mek] *{eT} gçl. f. [-ür]* **1.** Bağlamak. [Gabain] [İKPÖy.] **2.** (Hayvan için) köstеklemek. [ETY] **3.** (Öküz için) sabana koşmak; koşum takımını bağlamak. [ETY]

költürmek, [köl-mek > köl-tür-mek] *{eT} gçl. f. [-ür]* (At vb. hayvanın) ayağını bağlatmak; köstekletmek.

kölü, [kȫlǖ] *(kö:lü:) {ağız} is.* Köylü. [DS]

kölüg, [köl-üg ?] *{eT} sf.* Ahenkli; makamlı. [EUTS]

kölük, [köl-mek *(koşum takımını bağlamak)* > köl-ük] *{eT} is.* **1.** Arka. [DLT] **2.** Yük yükletilen herhangi bir hayvan; iş ve yük hayvanı; gölük; *ağız} (aynı).* [DLT] [EUTS] [KB] [İKPÖy.] [Gabain] [DS] **3.** *{ağız}* Binek hayvanı; hayvan. [DS] **4.** *{ağız}* Boynuzlu olması gerekirken boynuzu olmayan, küçük veya kırık hayvan. [DS] **5.** *{ağız}* Kuyruklu koyun. [DS] **6.** *{ağız}* Yaşlı kısrak; kısrak. [DS] **7.** *{ağız}* Eşek. [DS] **8.** *{ağız}* Dişi eşek. [DS] ☞ **kölük aşı,** *{ağız} 1. Ekşili, etli ve sarımsaklı bulgur pilavı. 2. Çekilmiş mercimek, bulgur ve zeytinyağında kavrulmuş soğanla yapılan bir tür yemek.* [DS]|| **kölük koyun,** *{ağız} Boynuzsuz, iri kuyruklu koyun; karaman koyunu.* [DS]

kölüklüg, [köl-ük > kölük-lüg] *{eT} sf.* Gölüklü. [DLT]

kölümbe, [kölümbe] *{ağız} is.* Çıkrığın dönen yastığı. [DS]

kölümek, [kȫl > köl-ī-mek] *(köli:mek) {eT} gçsz. f. [-r]* → kölimek. [EUTS]

kölümüş, [köl-ü-müş] *{ağız} is.* Köstebek. [DS]

kölüng, [kȫl > köl-üñ] *(kölüñ) {eT} is.* Kuşların indiği su birikintisi. [DLT]

kölüngü, [kölün > kölün-gǖ] *(kölüngü:) {eT} is.* **1.** Nakliye vasıtası; taşıt; taşıma aracı. [EUTS] [Gabain] **2.** Koşum takımı vb. [Clauson]

kölünmek, [köl-mek > köl-ün -mek / külün-mek] *{eT} dönşl. f. [-ür]* **1.** Gölgelenmek. [Gabain] **2.** Hâlsiz düşmek; eli ayağı tutulmak. [DLT] [KB]

kölür, [köl-ür] *{ağız} is.* Çörek. [DS]

kölvez, [? kölvez] *{ağız} is.* Köpek. [DS]

köm¹, [köm / küm *(yans.)*] *is.* Homurdanmayı anlatan kök. [Zülfikar] *köm-ür-de-n-mek*

köm², [köm] *{eT} e.* "Kök" kelimesini pekiştiren edat. *"köm kök" (gömgök)*

köm³, [Erme. gom] *{ağız} is.* **1.** Kışın kullanılan davar ahırı; ağıl. **2.** Mandıra. **3.** Çalı çırpı veya çamurdan yapılmış basit barınak; kulübe. **4.** Samanlık. [DS]

köm⁴, [köm] *{ağız} is.* **1.** Gübre. **2.** Çürümüş ağaç kökü. [DS]

köm⁵, [köm] *{ağız} is.* Sığırtmaç. [DS]

kömbe, [köm-mek *(gömmek)* > köm-(m)e > kömbe] *{ağız} is.* **1.** Kızgın küle gömülerek pişirilen topak ekmek. **2.** Fırında pişmiş şişkin, toparlak ekmek;

somun. **3.** Un, süt veya su ile yoğrulmuş hamur topakları içine yağ veya haşhaş gibi yağlı tohum ezmesi, şeker veya pekmez gibi tatlı konularak iki sac arasında pişirilen bir tür çörek. **4.** Mayalı ekmek. **5.** Açılmış yufkaya patates, kavurma, soğanlı kıyma, haşhaş konularak yapılan sac ya da fırın ekmeği. **6.** Baklava. **7.** Tahin ve mısır unundan yapılan bir tür hafif tatlı. **8.** *sf.* (Kişi için) geniş yüzlü ve dolgun vücutlu. [DS]

kömbeli, [kömbe-li] *{ağız} sf.* Şişman. [DS]

kömbes, [? kömbes] *{ağız} is.* Kestane kebabı. [DS]

kömbesti, [? kömbesti] *{ağız} is.* → kömbes. [DS]

kömbez, [? kömbez] *{ağız} is.* → kömbes. [DS]

kömcek, -ği [köm-cek] *{ağız} sf.* Sevimli. [DS]

kömçek[1]**, -ği** [köm-çek] *{ağız} is.* Ot kökü. [DS]

kömçek[2]**, -ği** [köñçek / kömçek] *{ağız} is.* Uzun ve paçalı don; şalvar. [DS]

kömçü, [köm-mek > köm-ün-mek > köm-ün-çū / köm-çū] *(kömçü:) {eT} is.* Gömü; define; hazine; kömüç. [DLT]

köme[1]**,** [köm-e] *{ağız} is.* Cevizli pekmez sucuğu. [DS]

köme[2]**,** [Ar. kūme] *{ağız} is.* **1.** Yığın; topluluk; küme. **2.** Keklik vb. kuş avında avcının içine girerek gizlendiği çalı çırpıdan yapılmış yuva. **3.** Yırtıcı hayvanları avlamak için yapılan tuzak. [DS] ☞ **köme köme,** *{ağız} Küme küme; yığın yığın.* [DS]

köme[3]**,** [köm-e] *{ağız} is.* Kızamık. [DS]

kömeç[1]**,** [köm-mek > köm-meç / köm-eç] *{eT} is.* Küle gömülerek pişirilen çörek; kül pidesi; kömbe; *{ağız}*. [DLT] [DS]

kömeç[2]**, -ci** [köm-mek *(gömmek)* > köm-eç] *is.* **1.** *bot.* Papatya veya ayçiçeğinde olduğu gibi bir sapın tepesinde yayvan olarak açılmış bir tabla üzerinde çok sayıda çiçeğin yan yana toplanması şeklindeki çiçek durumu. **2.** *{ağız}* Ebegümeci. [DS] **3.** *{ağız}* Bal peteği. [DS]

kömek[1]**,** [kō-mek] *(kö:mek) {eT} gçsz. f. [-r]* Yukarda olmak. [İKPÖy.]

kömek[2]**,** [kō-mek] *(kö:mek) {eT} gçl. f. [-r]* Gömmek. [EUTS]

kömek[3]**, -ği** [kömek] *{ağız} is.* Yardım. [DS] ☞ **kömek etmek,** *{ağız} Yardım etmek.* [DS]

kömekçi, [kömek-çi] *{ağız} is.* Yardımcı. [DS]

kömele[1]**,** [köme-le] *{ağız} is.* **1.** Avcı gizlenme yeri. **2.** Yığın; küme. [DS]

kömele[2]**,** [köm-e-le] *{ağız} is.* Kavun, karpuz, kabak, hıyar çekirdeklerini dikmek için açılan çukur. [DS]

kömele[3]**,** [köme-le] *(köme'le) {ağız} zf.* (Ayırma, bölme işlemi için) ölçmeden, tartmadan, göz kararıyla. [DS]

kömeli, [köme-li كوملى] *{OsT} sf.* **1.** Yığın hâlinde; çok. **2.** *{ağız}* Toplu; birikmiş; yığılmış. [DS]

kömelice, [köme-li-ce] *(kömeli'ce) {ağız} zf.* Çokça. [DS]

kömelti, [köm-el-ti] *{ağız} is.* Avcı gizlenme yeri. [DS]

kömen, [kömen] *{eT} is.* **1.** Hayal. [EUTS] **2.** Yanılma; aldanma; hile. [Gabain] [EUTS] **3.** Büyü; sihir. [EUTS]

kömes, [Yun. koimasi] *{ağız} is.* Kümes. [DS]

kömeyh, [kömek / kömeyḫ] *{ağız} is.* Yardım; kömek. [DS]

kömiçe, [kömīçē / kümīçē] *(kömi:çe:) {eT} is.* Sivrisinek. [DLT]

kömiŋçe, [kömīçē / kümīçē] *(kömiŋçe:) {eT} is.* → kümiçe.

kömlek, [köñ-lē-mek > köñ-le-k / kömlek] *{eT} is.* Gömlek. [DK]

kömler, [köm-ler] *{ağız} is.* Çokluk; topluluk. [DS]

kömme, [köm-me] *{ağız} is.* **1.** Ekmek içinin üzerine ayran ve yağ dökülerek yapılan bir tür yiyecek. **2.** İçine kavurga konularak ocakta pişirilen ekmek. [DS]

kömmeç, -ci [köm-me+aş] *{ağız} sf.* (Patates vb. için) sıcak küle gömülerek pişirilmiş. [DS]

kömmek, [köm-mek] *{eT} {ağız} gçl. f. [-er]* Gömmek. [DLT] [EUTS] [KB] [Yüknekî] [Gabain] [DS]

kömneg, [köñ-le-k] *{ağız} is.* Gömlek. [DS]

kömselemek, [köm-se-le-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* **1.** İşi baştan savma yapmak. **2.** Eşyayı düzensiz olarak şuraya buraya atmak. **3.** Başından atmak; savmak. **4.** İtmek; iteklemek. [DS]

kömsütmek, [köm-sü-t-mek] *{ağız} is.* Yemeği yanık kokacak derecede çok pişirmek. [DS]

kömşütmek, [köm-(ü)ş-üt-mek] *{ağız} gçl. f. [-ür]* Öfkesini gidermek; yumuşatmak. [DS]

kömtürmek, [köm-mek > köm-tür-mek] *{eT} gçl.* Gömdürmek. [DLT]

kömü, [köm-mek > köm-ü] *{ağız} is.* **1.** Yer altında saklanan para veya benzeri mal; gömü. **2.** Avcı gizlenme yeri. **3.** Kuytu, çukur yer. [DS]

kömüç, [köm-mek > köm-üç] *{eT} is.* Gömü; define. [DLT]

kömük[1]**, -ğü** [köm-ük] *{ağız} is.* **1.** Bataklık. **2.** Kuytu ve çukur yer. [DS]

kömük[2]**, -ğü** [köm-ük] *{ağız} is.* Yedikardeşler denilen yıldız kümesi. [DS]

kömük[3]**, -ğü** [köm-ük / küm-ük] *{ağız} is.* Yassı burun. [DS]

kömük[4]**, -ğü** [köb-ük / köm-ük] *{ağız} is.* Köpük. [DS]

kömüldürük, [köñ-ül > kömül > kömül-dürük] *{eT} is.* At göğüslüğü; kümüldürük. [DLT]

kömülmek, [köm-mek > köm-ül-mek] *{eT} gçl. f. [-ür]* Gömülmek. [EUTS] [KB]

kömündi, [köm-mek > köm-ün-mek > kömün-dī]

{eT} *sf.* Gömülmüş; gömülü. [DLT] ⮳**kömündi neng,** *{eT} Gömülmüş nesne.* [DLT]

kömünmek, [köm-mek > köm-ün-mek] *{eT} dönşl. f. [-ür]* Gömülmek; gömer görünmek. [DLT]

kömür, [*eT.* köm-mek *(gömmek)* > köm-ür] *is.* **1.** Siyah renkli, bitkisel kaynaklı, içinde yüksek oranda karbon bulunan katı yakıt. *{eT} (aynı)* [DLT] [KB] [Gabain] **2.** *ecz.* Hayvan kemiklerinin veya odunun kömürleştirilmesi ile elde edilen ve emici özelliğinden dolayı sindirim sistemi hastalıklarında kullanılan toz. **3.** Elektrik pili ve bazı motorlarda kullanılan kömür elektrot veya fırça. **4.** *sf. mecaz.* Koyu renkte olan; kapkara; simsiyah. ⮳ **kömür başa vurmak,** *Mangalda iyi yanmamış kömür bulunduğu zaman açığa çıkan karbonmonoksit gazından zehirlenme meydana gelmek; kömürden zehirlenmek.*|| **kömür çarpması,** *Mangalda iyi yanmamış kömür bulunduğu zaman açığa çıkan karbonmonoksit gazından meydana gelen zehirlenme; kömür başa vurmak.*|| **kömür gibi,** *Çok siyah; simsiyah.*|| **kömür kalem,** *Desen yapmaya yarar söğüt odunu kömüründen yapılmış kalem; füzen.*|| **kömür kayası,** *zool. Kaya balığı cinsinden siyah renkli bir balık.*|| **kömür kovası,** *Sobalara kömür dökmekte kollanılan ağzı oval, dibi geniş bir tür kap.*

kömürcü, [köm-ür-cü] *is.* **1.** Kömür yapan veya satan kimse. **2.** Vapur, fabrika vb. yerlerde ocağa kömür atan veya taşıyan kimse. **3.** Kömür ocaklarında çalışan işçi. **4.** *{ağız}* Koyu renkli bulut. [DS] ⮳ **kömürcü çırağına dönmek,** *Eli yüzü, üstü başı simsiyah kir içinde bulunmak.*|| **kömürcü şıkığı** (şakayığı), *{ağız} Bir tür gelincik.* [DS]

kömürcülük, -ğü [köm-ür-cü-lük] *is.* Kömürcünün yaptığı iş.

kömürdek, -ği [kemir-de-k] *{ağız} is.* Ham kavun; kelek. [DS]

kömürdenmek, [köm *(yans.)* > köm-ür-de-n-mek كموردنمك / كمردنمك] *{eAT} dönşl. f. [-ür]* Homurdanmak.

kömüren, [*eT.* kömürgen > kömüren] *is. bot.* Halk tarafından çiğ olarak da yenilen yabani sarımsak; köpek soğanı, *(Allium rotuntum). {ağız} (aynı)* [DS]

kömürgen, [köm-mek *(kül veya toprak içine gömmek)* > köm-ür > kömür-gēn / kövür-gēn] *{eT} is.* Yabani soğan; kömüren. [DLT]

kömürkayası, -nı, -ları [kömür+kaya-s-ı] *{ağız} is.* Hazirandan eylüle kadar avlanan, esmer renkli bir tür kayabalığı. [DS]

kömürleşme, [kömür-le-ş-me] *is.* **1.** Kömürleşmek eylemi. **2.** Kömür durumunu alma. **3.** Yanığın en son derecesi.

kömürleşmek, [kömür-le-ş-mek] *gçsz. f. [-ir]* Kömür durumunu almak.

kömürleştirici, [kömür-le-ş-tir-ici] *is.* ve *sf.* Odun vb. şeylerin kömür hâline getirilmesini sağlayan cihaz.

kömürleştirilme, [kömür-le-ş-tir-il-me] *is.* Kömür durumuna getirilmek eylemi.

kömürleştirilmek, [kömür-le-ş-tir-il-mek] *edil. f. [-ir]* Kömür durumuna getirilmek.

kömürleştiriş, [kömür-le-ş-tir-iş] *is.* Kömürleştirmek eylemi veya biçimi.

kömürleştirme, [kömür-le-ş-tir-me] *is.* Kömürleştirmek eylemi.

kömürleştirmek, [kömür-le-ş-tir-mek] *gçl. f. [-ir]* Kömür hâline getirmek; kömür hâline gelmesini sağlamak.

kömürlü, [kömür-lü] *sf.* Kömürü olan; içinde veya üzerinde kömür bulunan

kömürlüg, [kömür > kömür-lüg] *{eT} sf.* Kömürü olan; kömür sahibi. [DLT]

kömürlük, [kömür > kömür-lük] *{eT} is.* Kömür konulan yer.

kömürlük, -ğü [kömür-lük] *is.* Kömür konulan yer; kömür saklanan yer; kömür deposu.

kömürmek, [kemür-mek] *{eT} gçl. f. [-ür]* → kemürmek. [Nevâyî]

kömürsen, [*eT.* kömürgen] *{ağız} is.* Kömüren. [DS]

kömürtlek, -ği [köm-ür-t-le-k] *{ağız} is.* Gırtlak. [DS]

kömüs, [? kömüs] *{ağız} is.* Tarlalara su dağıtımını yöneten görevli; su bekçisi. [DS]

kömüş, [Far. gāvmēş > kömüş / Ar. cāmûs > camız / camış كاوميش] *is.* **1.** Çift toynaklılar takımının boynuzlugiller familyasından, iri ve güçlü bir iskelet yapısına sahip, kalın derili, seyrek kıllı, su içinde ve bataklıklarda yatmayı seven, sütü için veya yük taşıma hayvanı olarak beslenen memeli bir sığır türü; manda; su sığırı, *(Bubalus bubalis). {eAT} {OsT} {ağız} (aynı)* [DS] **2.** *{ağız}* Genç, sevimli erkek manda. [DS] ⮳ **kömüş buyduran,** *{ağız} Dondurucu soğuk.* [DS]|| **kömüş buynuzu** (boynuzu), *{ağız} Saplarının üzerindeki dikenleri eğri olan bir tür yaban otu.* [DS]|| **kömüş ineği,** *{OsT} {ağız} Dişi manda.* [DS]|| **kömüş malağı,** *{OsT} Manda yavrusu.*|| **kömüş öküz,** *{OsT} Erkek manda.*

kömüşmek, [köm-mek / köm-üş-mek] *{eT} işteş. f. [-ür]* Birlikte gömmek; gömmekte yardımlaşmak. [DLT]

kömüz, [kömür > kömüz] *{ağız} is.* Yanan odun koru; köz. [DS]

kömzek, -ği [köm-(ü)z-ek ?] *{ağız} is.* Ahırdaki gübreyi dışarı atmak için açılan delik. [DS]

kömzeklik, -ği [kömzek-lik] *{ağız} is.* Çöplük. [DS]

kömzelik, [köm-(ü)z-e-lik] *{ağız} is.* → kömzek. [DS]

kön[1], [kōn] *(kö:n) {eT} is.* **1.** At derisi; at gönü. [DLT] **2.** Ham deri; gön. [DLT] [EUTS] ⮳ **kön kesiği,** *{ağız} Yük hayvanlarında eyerin, semerin ezmesi ile oluşan derin yara.* [DS]

kön[2], [kön] *{ağız} is.* Gübre; koyun ve keçi gübresi. [DS]

kön[3], [Erme. gom > kom / köm / kön] *{ağız} is.* Ağıl.[DS]

kön[4], [kön] *{ağız} is.* Buğday başaklarının kararmasına yol açan buğday hastalığı. [DS]

könbe, [kömbe] *{ağız} is.* Kömbe. [DS]

köncek, -ği [kön-çek] *{ağız} is.* → könçek. [DS]

könç, -cü [Altay. konç] *{ağız} is.* Çizmenin yüz kısmı. [DS]

könçek[1], **-ği** [kön-çek] *{ağız} is.* Topuklara kadar uzanan, geniş ve paçası büzgülü şalvar. [DS]

könçek[2], **-ği** [kök-çek ?] *{ağız} is.* **1.** Bitkinin kökündeki yavru kök ve saçakları. **2.** Çürümüş ot kökü. [DS]

könçük, [kön-çük / kün-çek / kün-çük] *{eT} is.* Yaka. [DLT]

könçüklenmek, [kön-çük > könçük-lē-mek > könçükle-n-mek] *{eT} dönşl. f. [-ür]* Yaka sahibi olmak; yakalanmak. [DLT]

köndar, [? köndar] *{ağız} is.* Kayalıklarda biten güzel kokulu bir ot. [DS]

köndegü, [kön-mek > kön-it-mek > könd-egü] *(köndegü:) {eT} is.* Gerdanlık. [Clauson]

köndek, -ği [Far. kūteng /] *{ağız} is.* Sopa; değnek. [DS]

köndelen, [Az. könd-el-en] *{ağız} zf.* Ters yönde; aksi istikamette. [DS]

könder, [Yun. khuntari] *{ağız} is.* Balıkçıların kullandığı ucu çengelli sırık. [DS]

köndgermek, [kön-mek > kön-it-mek > könt > könd-ger-mek] *{eT} gçl. f. [-ür]* **1.** Doğrultmak; düzeltmek; dikmek; yola kılavuzlamak. [DLT] **2.** İkrar ettirmek. [DLT]

köndgertmek, [kön-mek > kön-it-mek > könt > könd-ger-mek > könd-ger-t-mek] *{eT} gçl. f. [-ür]* Doğrultmak; diktirtmek. [DLT]

köndgürmek, [kön-mek > kön-it-mek > könt > könd-gür-mek] *{eT} gçl. f. [-ür]* Doğrultmak. [DLT]

köndgürtmek, [kön-mek > kön-it-mek > könt > könd-gür-mek > könd-gür-t-mek] *{eT} gçl. f. [-ür]* → köntgertmek. [DLT]

köndü, [kön-mek > kön-dī] *{eT} sf.* **1.** Kötü; bayağı. [DLT] **2.** *{ağız}* Keten döküntüsü. [DS]

köndürmek, [kön-mek > kön-dür-mek] *{eT} gçl. f. [-ür]* **1.** Doğrultmak; düzeltmek; ıslah etmek. [KB] [Nevâyî] **2.** Yola çıkarmak. [KB]

köne, [? köne] *{eT} sf.* **1.** Cıva. **2.** Sahte gümüş. ⊡ **köne suvı,** *{eT} Cıva.* [EUTS]

könefe, [Ar. kināfe] *{ağız} is.* → künefe. [DS]

könek[1], [kōn > kön-ek] *{eT} is.* **1.** Kova. [ETY] [Gabain] [EUTS] **2.** Matara. [DLT] **3.** İbrik. [DLT] **4.** Su tulumu. [DLT] **5.** Kova burcu. [KB]

könek[2], [*eT.* köng-le-k] *{ağız} is.* Gömlek. [DS]

könene, [? könene] *{ağız} is.* Ocak önü. [DS]

könenmek, [kön *(kıvanç)* > kön-e-n-mek] *{ağız} is.* Mutlu olmak; rahata kavuşmak; gönenmek. [DS]

köner, [Yun. khounari] *{ağız} is.* Çam fıstığı ağacı ve meyvesi. [DS]

könes[1], [? könes] *{ağız} sf.* Kötü; fena. [DS]

könes[2], [? könes] *{ağız} is.* **1.** *is.* Küçük, yaramaz köpek. **2.** Köpek. [DS]

könes[3], [? könes] *{ağız} is.* Eski ve aşınmış nal çivisi. [DS]

könez[1], [kön-ez] *{ağız} is.* **1.** Anası tazı, babası başka cins köpek olan yavru. **2.** Küçük yaramaz köpek. **3.** *sf.* Büyümemiş; kısa boylu. [DS]

könez[2], [köhne-mek > köhne-z] *{ağız} is.* **1.** Yaşlı; ihtiyar. **2.** Sürtülmüş; yıpranmış; boyu kısalmış. **3.** (Aşık kemiği için) kötü. [DS]

könezlemek, [könez-le-mek] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(i)-yor]* Yaşlanmak; ihtiyarlamak. [DS]

köngek, [kōn > köñ-ek] *(köñek) {eT} is.* Kova. [ETY]

köngelmek, [kön-mek > kön-ig- > kön-(i)g-el-mek] *{eT} dönşl. f. [-ür]* Görünmek; belirmek. [KB]

köngermek, [kön-mek > kön-ger-mek] *{eT} gçl. f. [-ür]* → köndgermek. [DLT]

köngig, [köñ-ig] *(köñig) {eT} ünl.* Ne acı!

köngl, [köñül] *(köñül) {eT} is.* → köngül. [İKPÖy.]

könglek, [köñ-lē-mek > köñ-le-k] *(köñlek) {eT} is.* Gömlek. [DLT] [KB] [DK]

köngleklenmek, [köñ-le-k > köñlek-lē-mek > köñlekle-n-mek] *(köñleklenmek) {eT} dönşl. f. [-ür]* Gömleklenmek; gömlek giymek. [DLT]

könglemek, [köñ-ül > köñ-lē-mek] *(köñle:mek) {eT} gçl. f. [-r]* Hatırlamak; düşünmek; dalmak. [EUTS]

köngmek, [köñ-mek] *(köñmek) {eT} dönşl. f. [-ür]* Yanmak. [ETY]

köngül, [köñ-ül] *(köñül) {eT} is.* **1.** Gönül; kalp; yürek; duygular; vicdan. *{eAT} (aynı)* [DLT] [ETY] [EUTS] [KB] [OKD] [Yüknekî] [DK] [İKPÖy.] [Üç İtigsizler] [Gabain] [Tekin] **2.** Fikir; tefekkür; anlayış. [DLT] [EUTS] [KB] **3.** İstek; arzu; ülkü; dilek. [EUTS] [İKPÖy.] ⊡ **köngül öritmek,** *{eT} Karar vermek.* [Gabain]

köngüldeş, [köñ-ül > köñül-deş] *(köñüldeş) {eT} is.* Gönül arkadaşı. [DLT] [KB]

köngülgermek, [köñ-ül > köñül-ger-mek] *(köñülgermek) {eT} gçl. f. [-ür]* Kalbe taşımak; düşünmek; mülahaza etmek; tefekkür etmek. [EUTS] [Gabain] [İKPÖy.]

köngülkermek, [köñ-ül > köñül-ger-mek] *(köñülkermek) {eT} gçl. f. [-ür]* → köngülgermek. [EUTS] [Gabain] [İKPÖy.]

köngüllenmek, [köñ-ül > köñül-lē-mek > köñülle-n-mek] *(köñüllenmek) {eT} dönşl. f. [-ür]* **1.** Gönüllenmek. [DLT] **2.** (Çocuk için) düşünmek ve anlamak. [DLT] **3.** Arzu etmek. [DLT]

köngüllüg, [köñ-ül > köñül-lüg] *(köñüllüg)* *{eT}* *sf.* **1.** Akıllı; ferasetli; müdrik. [EUTS] **2.** Gönle yakın; sevilen; gönüllü. [EUTS] [DLT]

köngülsüz, [köñ-ül > köñül-süz] *(köñülsüz)* *{eT}* *sf.* **1.** Gönülsüz. [Üç İtigsizler] **2.** Akılsız; idraksiz. [EUTS] **3.** Manasız; anlamsız. [EUTS]

köngürlemek, [köng-ür-le-mek] *{ağız}* *gçsz. f. [-r] [-l(ü)-yor]* Uyku veya sıcaklık etkisi ile uyuklamak; gevşemek. [DS]

köngüz, [köñ *(gübre, hayvan pisliği)* > köñ-üz] *(köñüz)* *{eT}* *is.* Gübre yığını. [DLT]

köni[1], [kön-mek *(doğru olmak)* > kön-ī] *(köni:)* *{eT}* *sf.* **1.** Düz; dik. [DLT] [KB] **2.** Dürüst; doğru; sahih, gerçek. [DLT] [EUTS] [KB] [İKPÖy.] [Yüknekî] [Gabain] [Üç İtigsizler] **3.** Sadık; içten; samimi. [EUTS] **4.** Güvenli; emniyetli. [DLT] **5.** Tam; bütünü ile. [EUTS]

köni[2], [kōn > kön-ek] *{eT}* *is.* → könek. [EUTS]

könik, -ği [gün+eğik ? > könik] *{ağız}* *is.* Hidiba. [DS]

könikmek, [kōn > kön-ik-mek] *{eT}* *gçsz. f. [-ür]* Arkadaşlardan geri kalacak derecede zayıflamak. [DLT]

könilig, [kön-ī > köni-lig] *{eT}* *sf.* Adil; dürüst; adilce. [EUTS]

könilik, [kön-ī > köni-lik] *{eT}* *is.* Doğruluk; gerçeklik. [KB] [Yüknekî]

könitmek, [kön-ī > köni-t-mek] *{eT}* *gçl. f. [-ür]* Doğrultmak. [DLT] [KB]

könkürlemek[1], [könk-ür-le-mek] *{ağız}* *gçsz. f. [-r] [-l(ü)-yor]* → köngürlemek. [DS]

könkürlemek[2], [könk-ür-lemek] *{ağız}* *gçsz. f. [-r] [-l(ü)-yor]* → könezlemek. [DS]

könlemek, [köñ-ül > köñ-lē-mek] *{eT}* *gçl. f. [-r]* → könglemek. [Gabain]

könmek[1], [kön-mek] *{eT}* *gçl. f. [-ür]* **1.** Doğru olmak; doğrulaşmak; kusurlarını düzeltmek; doğrulmak; itiraf etmek; yola gelmek; doğruyu söylemek. [DLT] [KB] [İKPÖy.] **2.** İnkârdan sonra ikrar etmek. [DLT] **3.** Yola çıkmak. [DLT] [KB]

könmek[2], [kön-mek / köy-ün-mek] *{eT}* *gçsz. f. [-ür]* Yanmak. [Gabain]

könnek, -ği [kön(n)-ek] *{ağız}* *is.* **1.** Toplantı ve toplantı yeri; dernek. **2.** Öbek; yığmak. [DS]

könte[1], [Yun. kentia] *is.* Tütün demeti.

könte[2], [Far. künd => könte] *{ağız}* *sf.* (Balta, bıçak vb. için) ucu küt. [DS]

köntülmek, [kön-mek > kön-it-mek > kön(i)t-ül-mek] *{eT}* *edil. f. [-ür]* **1.** Doğrultulmak; düzeltilmek. [Gabain] **2.** Dürüst idare edilmek; gerçeğe sevk edilmek. [EUTS]

könü, [könü] *{ağız}* *is.* Kasaplık hayvanın iç yağı. [DS]

könük[1], -ğü [kün-lük > kön-ük] *{ağız}* *is.* Şemsiye. [DS]

könük[2], -ğü [göynük] *{ağız}* *sf.* (Meyve için) olgunlaşmış; olgun.[DS]

könükmek, [kön-mek / köy-ün-mek > köy(ü)n-ük-mek] *{eT}* *gçsz. f. [-ür]* Tamamen yanmak. [EUTS] [Gabain]

könüksü, [köne + suvı] *{eT}* *sf.* Gümüş suyu; cıva. [EUTS]

könül, [köñ-ül] *(köñül)* *{eT}* *is.* Kalp. [Gabain]

könülmek, [kön-mek > kön-ül-mek] *{eT}* *dönşl. f. [-ür]* **1.** Yönelmek; dönmek. **2.** Doğrulmak. [KB]

könümek, [köy-(ü)n-ü-mek] *(kö:nümek)* *{ağız}* *gçsz.f. [-ür]* (Meyve için) olgunlaşmak; ermek. [DS]

könürmek, [kön-mek > kön-ür-mek] *{eT}* *gçl. f. [-ür]* Dağlamak; yakmak; kızartmak. [EUTS]

könyek, [kōn > köñ-ek] *(köñek)* *{eT}* *is.* Kova. [EUTS] [Gabain]

köp[1], [köp] *{eT}* *sf.* Bütün; hep. [DLT] [KB] [Gabain]

köp[2], [köp] *{eT}* *e.* Pekiştirme edatı. *köp kök (göm-gök)*

köp[3], [köp كوپ] *{eT}* *sf.* **1.** Çok; bol. *{eAT}* *{OsT}* *{ağız}* *(aynı)* [EUTS] [OKD] [Yüknekî] [DS] **2.** (Saç ve ağaç için) gür ve sık. [DLT] **3.** *{eAT}* Şişkin; iri. [DK] **4.** *{eAT}* Şişkinlik; şişme. [DK]

köp[4], [? köp] *{ağız}* *is.* **1.** Kağnının ön ve arkasına enlemesine konulan uzun tahta. **2.** Kağnılarla sap taşırken ok arasına konulan parmaklıkları birbirine bağlayan parça. [DS]

köp[5], [köp] *{ağız}* *is.* Zehirli ot yiyen hayvanlarda şişme ile belirginleşen bir hastalık. [DS]

köpbasan, [köp+bas-an] *{ağız}* *is.* Kağnı okunun üstündeki köpleri oka tutturan ağaç çivi. [DS]

köpbece, [köp-mece > köpbece ?] *{ağız}* *is.* Yeni yavrulamış inek veya koyunun sütünü buğday unu ve ile karıştırıp ekşittikten sonra sacda pişirilerek yapılan bir yemek. [DS]

köpçek[1], -ği [köp-çek] *{ağız}* *is.* Köşe. [DS]

köpçek[2], -ği [köp-çek] *{ağız}* *is.* Tekerleğin ortası. [DS]

köpçük[1], -ğü [Far. kefcek => köpçük كپچك] *is.* **1.** *{eT}* *{OsT}* *{ağız}* Eyerin ön ve arka yastıkları; içi yün dolu yumuşak yeri. [DLT] [DS] **2.** *{ağız}* Minder. [DS]

köpçük, -ğü [köp-çük] *{ağız}* *is.* Köşe. [DS]

köpedmek, [köp > köp-ēd-mek] *{eT}* *gçsz. f. [-ür]* Çoğalmak. [KB]

köpeğimsiler, [köpe(ğ)-imsi-ler] *is. biy.* Memeli hayvanlar sınıfının etçiller takımının, yarık ayaklılar alt takımından bir üst familya, *(Arctoidea)*.

köpek, -ği [köp *(iri, gür)* > köp-ek] *is. zool.* **1.** Köpekgillerden, insana bağlılığı sebebiyle avcılık,

bekçilik gibi işlerde yardımcı olarak kullanılan, çok iyi koku alabilen, boy ve yapı bakımından pek çok çeşidi bulunan etçil memeli hayvan, *(Canis familiaris)*. *{eT} (aynı)* [KB] **2.** *mecaz.* Aşağılık niyetlerle veya kendi çıkarı için yaltaklanan kimse. **3.** "Aşağılık, soysuz" anlamında sövgü sözü veya nefret ifadesi olarak kullanılır. ☞ **Köpeğe atsan yemez.** *(Yiyecek için) çok kötü.*|| **köpeğe hoşt, kediye pist dememek,** *Kendisine zarar vereceğini sandığı kimselere ilişmemek.*|| **Köpeği bağlasan durmaz.** *(Yer için) çok kötü ve yaşamaya elverişsiz.*|| **köpeğin ağzına kemik atmak,** *Kavgacı birine bir çıkar sağlayarak onu susturmak.*|| **köpek balığı,** *zool. Harharyasgillerden, açık denizlerde yaşayan, mekik vücutlu, hilal biçimindeki ağzı altta karnına yakın ve sivri dişlerle donatılmış, etkili bir mide salgısı ile hemen her şeyi sindirebilen, sindiremediklerini ağzı yoluyla dışarı atan, güçlü bir kuyruğa sahip, kıkırdak iskeletli, yırtıcı balıkların genel adı, (Mustelus mustelus).*|| **köpek balıkları,** *zool. Bütün kıkırdaklı balıklar ile vatozları kapsayan balıklar alt sınıfına giren bir takım, (Selachii).*|| **köpek barınağı,** *Etrafı kapalı bir alan ile burada yapılmış bir köpek kulübesinden meydana gelen yer.*|| **köpek çiftliği,** *Köpek yetiştirilen, eğitilen yer.*|| **köpek dili,** *1. bot. Hodangillerden, süs bitkisi olarak da yetiştirilen, tazeleri çiğ olarak yenilebilen, dağlarda, ormanlarda serin ve nemli yerlerde yetişen, kırmızı veya morumsu çiçekli, gövdesi tüylerle kaplı bir otsu bitki, (Cynoglossum officinale). 2. Yanyüzergillerden Akdeniz'in ve okyanusların acı sularında yaşayan boyu 45 cm'ye varan, bakışımsız, yassı gövdeli, eti lezzetli bir kemikli balık, (Flesus flesus).*|| **köpek dişi,** *anat. 1. İnsanda ve memelilerde yiyecekleri parçalamaya yarayan, kesici dişler ile azı dişleri arasında yer alan tek köklü sivri diş. 2. bot. Boş tarlalarda biten, ayrığa benzer rizomlu çok yıllık otsu bitki; büyük ayrık otu; domuz ayrığı, (Cynodon dactiylon). 3. bot. Zambakgillerden, büyük tek çiçekli, küçük soğanlı bir bitki, (Erythronium).* || **köpek gibi,** *Çok yaltaklanan.*|| **Köpekler güler buna!** *(Söz, düşünce için) çok saçma; yersiz; mantıksız.*|| **köpek mantarı,** *{ağız} Zehirli bir mantar türü.* [DS]|| **köpek memesi,** *1. Koltuk altında çıkan iltihaplı kan çıbanı. 2. İt üzümü, (Solanum nigrum).*|| **köpek menekşesi,** *{ağız} Bir tür sarmaşık.* [DS]|| **köpek otu,** *bot. Ballıbabagillerden yurdumuzda ve Avrupa'da yetişen, yapraklarının koltuğunda küçük demetler hâlinde beyaz çiçekler açan, üzeri pamuğa benzer beyaz tüylerle kaplı, ıtırlı bir ot; köpekayası, (Marrubium vulgare).*|| **köpek papatyası,** *bot. Birleşikgillerden, Türkiye'nin hemen her tarafında yetişen, ovuşturulduğu zaman pis bir koku yayan bir tür papatya, (Arthemis cotula).*|| **köpek piresi,** *zool. Pireler takımından, köpeklerde ve kedilerde yaşayan, insanı da ısıran bir tür pire, (Ctenocephalus canis).*|| **köpek pisliği,** *tıp. İnatçı kabızlıklarda görülen katı ve yuvarlak parçalar halindeki dışkı.*|| **köpek sarımsağı,** *bot. Halk tarafından çiğ olarak da yenilen yabani sarımsak; kömüren, (Allium rotuntum).*|| **köpek soğanı,** *bot. Bir sapın ucunda demetler oluşturan, yıldız biçiminde beyaz veya uçuk yeşilimsi sarı çiçekli soğanlı süs bitkisi; ak yıldız, (Ornithogalum umbellatum).*|| **köpek soyu,** *"Alçak, soysuz" anlamında kullanılan bir sövgü sözü.*|| **köpek tenyası,** *Kurtçuğu insanda karaciğer, akciğer, deri ve böbreklerde sulu kistler meydana getiren, pek çok çengeli bulunan, üç dört halkalı köpek asalağı, (Taenia echinococcus).*|| **köpek üzümü,** *1. Dikensiz, parçalı yapraklı, bahçelerde yetiştirilen, kırmızı meyveleri yenilen çalımsı bir bitki; frenk üzümü; bektaşi üzümü; çeçem, (Ribes rubrum, Ribes nigrum). 2. Bir yıllık, beyaz çiçekli, yapraklı dalları haşlandıktan sonra salata olarak yenilen, bezelye büyüklüğündeki siyah meyveleri zehirlenmelere neden olan bir yıllık otsu bitki; bambul, yaban yasemini, (Solanum nigrum). 3. Böğürtlen türlerine halk arasında verilen isim, (Rubus idaeus; R. saxatilis; R. canescens; R. sanctus; R. discolor).*|| **Köpek yese kudurur.** *(Söz için) çok ağır ve onur kırıcı.*|| **köpek yetiştiriciliği,** *Cins köpek yetiştirmek için yapılan araştırma ve çalışmaların tümü.*

köpekayası, [köpek+aya-s-ı] *is. bot.* Ballıbabagillerden yurdumuzda ve Avrupa'da yetişen, yapraklarının koltuğunda küçük demetler hâlinde beyaz çiçekler açan, üzeri pamuğa benzer beyaz tüylerle kaplı, ıtırlı bir ot; köpek otu, *(Marrubium vulgare).*

köpekçi[1], [kös *(göz)* > kös+pek-çi] *sf. {eT}* Basiret sahibi; mükâşefe sahibi.

köpekçi[2], [köpek-çi] *{ağız} sf.* **1.** *{ağız}* Köpek besleyen. [DS] **2.** *{ağız}* Köpeklerle cinsel ilişkide bulunan sapık. [DS]

köpekgiller, [köpek-gil-ler] *is. zool.* Köpek ve kurt gibi parmakları üzerinde yürüyen, kanca tırnaklı, arka ayakları dört, ön ayakları beş parmaklı etçil memeli hayvanlar familyası, *(Canidae).*

köpekgülü, [köpek+gül-ü] *{ağız} is.* Yaban gülü. [DS]

köpekkuyruğu, [köpek+kuyru(k)-u] *is. spor.* Yağlı güreşte sarmadan dönen güreşçinin alnından veya gırtlağından elle tutarak sırtını yerine getirme biçiminde uygulanan oyun.

köpekleme, [köpek-le-me] *is.* Köpeklemek işi.

köpeklemek, [köpek-le-mek] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(i)-yor]* **1.** Çok yorulmak; bitkin düşmek. **2.** Varlık, güç ve kuvvetten düşmek; zayıflamak; arıklamak. **3.** Sağlık durumu kötüleşmek. [DS]

köpekleniş, [köpek-le-n-iş] *is.* Köpeklenmek eylemi veya biçimi.

köpeklenme, [köpek-le-n-me] *is.* Köpeklenmek işi.

köpeklenmek[1], [köpek-le-n-mek] *dönşl. f. [-ir]* Köpek sahibi olmak; köpek edinmek; köpeği olmak.

köpeklenmek[2], [köpek-le-n-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* **1.** Uykusu bölündüğü için rahatsız olmak. **2.** Susup bir kenara sıvışmak. **3.** Dargın olduğu kimse ile barışıp konuşmak istemek. **4.** Yalvarmak; yaltaklanmak; yalvararak alçalmak. [DS]

köpekleşiş, [köpek-le-ş-iş] *is.* Köpekleşme eylemi veya biçimi.

köpekleşme, [köpek-le-ş-me] *is.* Köpekleşmek eylemi ve durumu.

köpekleşmek, [köpek-le-ş-mek] *gçsz. f. [-ir] [-i(yor]* **1.** Köpek durumuna gelmek; köpek gibi olmak. **2.** Onursuz biçimde yalvarmak, yaltaklanmak.

köpekli, [köpek-li] *sf.* Köpeği bulunan; köpeği olan; köpeğe sahip olan.

köpeklik, -ği [köpek-lik] *is.* **1.** Köpek olma durumu. **2.** Köpeğe has niteliklerin tümü. **3.** Köpekçe davranma. **4.** *mecaz.* Onursuzca yaltaklanma ve yalvarış biçimi ve davranış; alçaklık; yaltakçılık. **5.** Yaltakçı kimsenin niteliği. ⊟ **köpeklik etmek,** *Yaltaklanmak; onursuzca yalvarmak; köpekleşmek.*

köpekoğlu, [köpek+oğ(u)l-u] *is.* **1.** "Hain, düzenbaz, soysuz" anlamında kullanılan bir sövgü sözü; köpoğlu. **2.** (Şaka ile karışık sevgi sözü olarak) kurnaz, işini bilir, zeki kimse; köpoğlu. ⊟ **köpekoğlu köpek,** *"Köklü ve katı bir soysuzluğa sahip" anlamında kullanılan sövgü sözü.*

köpeksiz, [köpek-siz] *sf.* Köpeği olmayan; köpeği bulunmayan. ⊟ **köpeksiz köy,** *Korucusu bulunmayan yer.* || **köpeksiz köy bulmak,** *Kendisine engel olacak bir güç görmemek.* || **köpeksiz köyde değneksiz gezmek,** *Kendisine engel olacak bir göç görmediği için çekintisiz davranmak.*

köpelek, -ği [köp-e-le-k] *{ağız} is.* Kepenek. [DS]

köpen[1], [Sagu. köben / كوبن] *is.* **1.** *{eT}* Eyer ve semer keçesi. **2.** *{ağız}* Elde eğrilmiş yün veya kıl iplikten kondu tipi tezgâhlarda dokunmuş uzun tüylü battaniye veya örtü olarak kullanılan bir tür el dokuması. [DS] **3.** *{eAT} {OsT} {ağız}* Deve çulu. [DS] **4.** *{ağız}* Uzun tüylü halı. [DS] **5.** *{ağız}* Bayağı dokunmuş kumaş; kaba kumaş. [DS] **6.** *{ağız}* Kadın ceketi; uzun hırka; kürde. [DS] **7.** *{ağız}* Yama; çok yamalı giysi. [DS] **8.** *{ağız}* Eski bez; paçavra. [DS] **9.** *{ağız}* Çocuk bezi; kundak bezi. [DS] **10.** *{ağız}* Beşik üstüne konan örtü. [DS] **11.** *{ağız}* Minder. [DS]

köpen[2], [köpen] *{ağız} is.* Hayvan akciğeri. [DS]

köpen[3], [köpen] *{ağız} is.* Çapa. [DS]

köpene, [Sag. köben / Yun. kholópano [Tietze]] *{ağız} is.* **1.** Çocuk bezi; kundak bezi. **2.** Küçük çocuk yorganı. [DS]

köper, [köp-er] *{ağız} is.* **1.** Ağaçtan yapılma basit köprü. **2.** İki tarlayı birbirinden ayıran sınır. [DS]

köperle, [köperle] *{ağız} is.* Suyu tarlaya çevirme. [DS]

köpig, [köp > köp-ig] *{eT} is.* Köpük. [EUTS] [Gabain]

köpirtmek, [köp-mek > köp-ir-mek > köp-ir-t-mek] *{eT} gçl. f. [-ür]*Köpürtmek. [KB]

köpitmek, [kübī-mek > kübitmek / köp-it-mek] *{eT} gçl. f. [-ür]*→ kübitmek. [DLT]

köpiye, [? köpiye] *{ağız} is.* Mürekkep. [DS]

köplüg, [köp > köp-lüg] *{eT} sf.* Şiş; şişlik. [EUTS]

köpme, [köp-me] *{ağız} is.* Tavada yağ içinde kavrularak yapılan bir tür hamur tatlısı. [DS]

köpmek[1], [köp > köp-mek كوپمك] *{eT} gçsz. f. [-ür / -er]* **1.** Köpürmek; taşmak. [ETY] **2.** *{eAT} {ağız}* Şişmek; kabarmak. [DS] **3.** *{ağız}* Çoğalmak; artmak. [DS]

köpmek[2], [köp-mek] *{ağız} gçsz. f. [-er]* **1.** (Karın için) hastalık yüzünden şişmek. **2.** (Hayvanlar için) çok yemek yüzünden şişmek. **3.** Ölmüş gibi yatmak; sızmak. **4.** (Toprak için) tavlanmak. [DS]

köpmek[3], [köp-mek] *{ağız} gçsz. f. [-er]* Kızarak bağırıp çağırmak. [DS]

köpoğlu, [köp(ek)+oğ(u)l-u > köpoğlu] *(köpo'ğlu) is.* **1.** "Hain, düzenbaz, soysuz" anlamında kullanılan bir sövgü sözü; köpekoğlu. **2.** (Şaka ile karışık sevgi sözü olarak) kurnaz, işini bilir, zeki kimse; köpekoğlu. ⊟ **köpoğlu salatası,** *Küçük küçük doğranmış biber ve patlıcan yağda kavrulduktan sonra salatalık ve sarımsaklı yoğurtla karıştırılarak üzerine maydanoz ve domates dilimleri serpmek suretiyle yapılan bir tür meze.*

köpoğluluk, -ğu [köpoğlu-luk] *(köpo'ğluluk) is.* **1.** Hile, düzenbazlık. **2.** Kurnazlık; zekilik; iş bilirlik. ⊟ **köpoğlu köpek,** *"Köklü ve katı bir soysuzluğa sahip" anlamında kullanılan sövgü sözü.*

köpri, [köp-mek > köp-ür-mek > köp(ü)r-ig / köpri] *{eAT} is.* Köprü. [DK]

köprü, [*eT.* köprüg] *is.* **1.** Akarsu, dere gibi bir engel ile ayrılmış iki nokta arasında bağlantı kuran veya bir araç trafiği akışını başka bir araç trafiği akışı tarafından kesmeden üstten geçmesini sağlayan ahşap, kârgir, beton veya çelik yapı. **2.** Bir şeyin iki yakasını birleştiren bağ. **3.** İki şey arasında bağlantı kuran veya ilişkiyi sağlayan şey. **4.** *dnz.* Geminin önünü iyice görecek biçimde sancaktan iskeleye kadar kurulan yönetim yeri. **5.** Olmayan dişleri olanlara bağlayarak tutturmak suretiyle yapılan takma diş; köprü protez. **6.** *spor.* Güreşte sırtı yere değdirmemek için baş ve ayaklar üzerinde durmak suretiyle alınan yay vaziyeti. **7.** *spor.* Sırt aşağı gelecek biçimde el ve ayaklar ile alınan yay vaziyeti. **8.** Yolcu iniş veya binişini sağlamak amacıyla uçak kapısı önüne getirilen hareketli düzen. **9.** Üç boyutlu veya ağlı bir polimerin zincirleri arasındaki eklenme yeri. **10.** *müz.* Telli çalgılarda tellerin üzerinden geçtiği küçük yükselti; eşik. **11.** Bir kemer,

kayış, bilezik vb. kapatıldığı zaman serbest ucunu kendi üzerinde tutturmak için yapılmış yassı halka. **12.** Tüfek, tabanca gibi ateşli silahların tetiklerini koruyan halka. **13.** *tiy.* Oyuncuların üzerine çıkmak zorunda oldukları bazı dekorasyonların arka tarafına konulan düzenek. **14.** Köşegenlerinden birinde bir akım kaynağı, diğerinde bir ölçüm aygıtı bulunan bir dörtgenin kolları üzerine yerleştirilmiş direnç, indükleyici kapasiteler gibi devre elemanları içeren düzenek. **15.** Dantelde asıl motife geçişi sağlayan üçgen veya dörtgen biçimli motif; kök. **16.** Bir maden ocağının tavanına tutturulmuş demir halkalara zincirlerle asılan ahşap geçit. **17.** *{ağız}* Ağaçtan ağaca geçmekte kullanılan merdiven. [DS] **18.** *{ağız}* Dokuma tezgâhında çözgü ipliklerinin geçtiği araç. [DS] ⊡ **köprü alanı,** *Köprünün geçişe yarayan üst kısmı.*|| **köprü altı çocuğu,** *Gideceği, kalacağı yer ve kimsesi olmayan kişi.*|| **köprü ana ayağı,** *Diğer ayaklardan daha geniş uç ayaklara verilen ad.*|| **köprü bağlamak,** *{eAT} Köprü oluşturmak; köprü meydana getirmek.*|| **köprü başı,** *1. Bir köprünün başlangıç ve bitiş noktalarından her biri. 2. mecaz. Önemli mevki ve makam. 3. as. İlerlemek için çıkılan elverişli kıyı veya tutulan önemli nokta.* || **köprü başını tutmak,** *Çok önemli bir mevki ele geçirmek.*|| **köprüden geçinceye kadar ayıya dayı demek,** *1. İşini gördürünceye kadar hoşa gitmek. 2. Zorluk çıkaran birisine güler yüz gösterip onu övmek; pohpohlamak.*|| **köprü gitmek,** *{ağız} (Çocuklar için) el ve ayakları üzerinde yürümek.* [DS]|| **köprü gözü,** *mim. Köprünün birbirini takip eden iki ayağı arasındaki açıklık.*|| **köprü kurmak,** *1. Köprü yapmak; köprü inşa etmek. 2. spor. Sırt aşağı gelecek biçimde el ve ayaklar ile yay vaziyeti almak.*|| **köprüleri yakmak,** *Başlanan bir işten vazgeçmeyi engelleyecek tedbirleri almak; geri dönüşü imkânsız kılmak.*|| **köprünün altından çok sular geçmek,** *Zaman ve şartlar değişmiş olmak.*|| **köprü oda,** *{ağız} İki evin arasına yapılan ve altından yol geçen oda.* [DS]|| **köprü üstü,** *Bir geminin seyir ve kumanda merkezi.*|| **köprü yol,** *Vadiler, derin dere yatakları ve koyaklar üzerine kurulan ve beton direkler üzerinde duran karayolu köprüsü; viyadük.*

köprücek, -ği [köprü-cek] *{ağız} is.* **1.** Küçük köprü. **2.** Saban okunun üstüne konulan delikli bir ağaç. [DS] ⊡ **köprücek demiri,** *{ağız} Çeşme yalaklarının altındaki arklara çöp kaçmaması için takılan süzgeç gibi kapak.* [DS]

köprücü, [köprü-cü] *is.* **1.** Köprü yapan kimse; köprü ustası. **2.** *as.* Köprü kurmakla görevli istihkâm birliği.

köprücük, -ğü [köprü-cük] *is.* **1.** Küçük köprü. **2.** Köprücük kemiği. ⊡ **köprücük kemiği,** *anat. Göğsün üst ön kısmında, omuz kemerinin ön bölümünü oluşturan uzun kemik, (Clavicula).*

köprücülük, -ğü [köprü-cü-lük] *is.* Köprü yapma işi.

köprüg, [köp-mek > köp-ür-mek > köp(ü)r-üg] *{eT} is.* **1.** Davul. [EUTS] **2.** Köprü. [EUTS] [DLT] [Gabain]

köprük, -ğü [köp-(ü)r-ük] *{ağız} is.* Höyük. [DS] ⊡ **köprük bacak,** *{ağız} Bir çeşit at.* [DS]

köprüleniş, [köprü-le-n-iş / köprü-len-iş] *is.* Köprülenmek eylemi veya biçimi.

köprülenme, [köprü-le-n-me / köprü-len-me] *is.* Köprülenmek işi.

köprülenmek, [köprü-le-n-mek] *dönşl. f. [-ir]* **1.** Köprü durumuna gelmek; köprü hâlini almak. **2.** *gçsz. f.* Köprü edinmek; köprü sahibi olmak; köprülü duruma gelmek.

köprülü, [köprü-lü] *sf.* Köprüsü olan; köprüsü bulunan; köprüye sahip olan. ⊡ **köprülü konak,** *Eskiden haremlik ve selamlık daireleri yukarıdan kapalı bir geçişle birbirine bağlanmış konaklara verilen isim.*

köpsün, [? köpsün ~ köpen / köpçük] *{eT} is.* Şilte; minder. [DLT]

köpşürmek, [köp-(ü)ş-ür-mek] *{ağız} gçsz. f. [-ür]* Kızarak bağırıp çağırmak. [DS]

köpten, [köp-en / köp-ten] *{ağız} is.* Kadın ceketi; uzun hırka. [DS]

köptürme, [köp-tür-me] *{ağız} is.* Mayalı hamurdan küçük parçalar kopararak yağda kızarttıktan sonra üzerine şeker, bal vb. dökerek yenilen bir tatlı; kabartma; lokma tatlısı. [DS]

köptürmek, [köp-tür-mek كپدرمك] *gçl. f. [-ür]* **1.** *{eAT}* Kabartmak. **2.** *{ağız}* Pekmez yapılmadan önce şırayı bir taşım kaynatmak. [DS] **3.** *{ağız}* Çoğaltmak; şişirmek; abartmak. [DS]

köpü, [köp-ü] *is.* Yorgan dikişi; kalın dikiş.

köpüç, -cü [köp-üç] *{ağız} is.* Çamaşır tokacı. [DS]

köpüg, [köp-mek > köp-üg] *{eT} is.* Köpük. [DLT] [EUTS] [ETY] [Gabain]

köpük[1]**, -ğü** [köp-mek > köpüg / köpük] *is.* **1.** Çalkalanan, yukarıdan dökülen, ısıtılan veya mayalanan bir sıvının üstünde meydana gelen havalı kabarcıklar. *{eAT} (aynı)* [DK] **2.** Sabun, deterjan vb.nin suda erimesi ile oluşan beyaz kabarcık yığını. **3.** Denizin yüzeyinde, dalgaların çalkanması veya akıntıların çatışmasından meydana gelen hava kabarcığı yığınları. **4.** Hayvanların ve insanların ağzında zaman zaman beliren salyamsı kabarcıklar. **5.** Dolgu maddesi olarak kullanılan hafif, yumuşak ve esnek yapay madde. **6.** Hücresel yapılı bazı plastik maddelere verilen isim. **7.** Alevi havasız bırakarak yangını bastırma ve söndürmede kullanılan gaz kabarcıkları yığını. **8.** Ergimiş madenlerin üzerinde biriken cüruf. ⊡ **köpüğünü almak,** *Kaynamakta olan bir sıvının üzerinde biriken köpükleri toplayıp atmak.*|| **köpük elması,** *{ağız} Sonbaharda yetişen*

kırmızı renkli, ekşimsi, dayanıklı bir elma türü. [DS]|| **köpük gibi,** *1. Beyaz ve hafif. 2. Köklü olmayan; geçici.*|| **köpük gibi sönmek,** *Çabuk yok olup gitmek; uçup gitmek; kalıcı olmamak.*|| **köpük kurabiyesi,** *Yumurta akı ile şekeri çırparak yapılan bir tür şekerleme; beze.*|| **köpük taşı,** *{eAT} {OsT} {ağız} Sünger taşı; kefeki taşı.* [DS]

köpük, -ğü [köp-ük] *{ağız} is.* Harmanda ekin demetlerini çekmeye ve dağıtmaya yarayan araç; çekme. [DS]

köpüklendirmek, [köpük-le-n-mek > köpük-le-n-dir-mek] *{eAT} gçl. f. [-ür]* Köpüklendirmek. [DK]

köpükleniş, [köpük-le-n-iş] *is.* Köpüklenmek eylemi veya biçimi.

köpüklenme, [köpük-le-n-me / köpük-le-n-me] *is.* Köpüklenmek işi.

köpüklenmek, [köp-ük > köpük-lē-mek > köpük-le-n-mek] *dönşl. f. [-ir]* **1.** Üstü köpük bağlamak; köpüğü olmak. *{eAT} (aynı)* [DK] **2.** Köpüklü hâle gelmek.

köpüklü, [köpük-lü] *sf.* **1.** Köpüğü olan; köpüğü bulunan. **2.** Köpüklenmiş olan; köpüklenen. **3.** *{ağız}* (Kişi için) çabuk sinirlenen; etrafa küfürler savuran. [DS] ⊡ **köpüklü akik,** *Köpük biçimli, dallı budaklı şekilleri olan akik.*|| **köpüklü krema,** *Çalkalamak suretiyle köpürtülmüş süt kreması.*

köpüksüz, [köpük-süz] *sf.* **1.** Köpüğü olmayan; köpüğü bulunmayan. **2.** Köpüklenmemiş olan; köpüklenmeyen.

köpüleme, [köpü-le-me] *is.* Köpülemek eylemi.

köpülemek, [köpü-le-mek] *{ağız} gçl. f. [-er] [-l(ü)-yor]* Yorgan, şilte vb. içindeki pamuğun dengeli durması ve bir yerde toplanmaması için yer yer bastırarak dikmek. [DS]

köpülmek, [köp-mek > köp-ül-mek] *{eT} edil. f. [-ür]* (Dikiş için) dikilmek; oyulganmak. [DLT]

köpüme, [köpü-me] *is.* **1.** Köpümek eylemi ve durumu. **2.** *{ağız}* Kapitone hırka. [DS] **3.** *sf. {ağız}* (Yelek, hırka vb. için) iki bez arasına ince pamuk konulan ve yer yer elle tutturulmuş; kapitone edilmiş. [DS]

köpümek, [kōpū-mek كوپومك] *{OsT} {ağız} gçl. f. [-r]* Yorgan, şilte, hırka vb. içindeki pamuğun dengeli durması ve bir yerde toplanmaması için, yer yer bastırarak dikmek; aralıklı dikmek. [DS]

köpür, [köp-ür] *{ağız} is.* Ağaçtan ağaca geçmekte kullanılan merdiven. [DS]

köpürcek¹, -ği [köp-ür-cek] *{ağız} is.* Mürekkep balığı. [DS]

köpürcek², -ği [köp-ür-cek] *{ağız} is.* Sabun gibi suda köpüren bir ot; sabun otu; köpürgen, *(Saponaria officinalis).* [DS]

köpürcük, -ğü [köp-ür-cük] *{ağız} is.* **1.** Sabun otu. **2.** Köpük. [DS]

köpürge, [köp-ür-ge] *is.* **1.** Tonoz. **2.** Döner sistemli dik el tezgâhlarında çözgü ipliklerinin üzerine sarıldığı yuvarlak ağaç; levent; bazı.

köpürgen, [köp-ür-gen] *{ağız} is.* **1.** Tıraş fırçası. [DS] **2.** Sabun otu.

köpürköz, [köp-ür+köz] *{ağız} is.* **1.** Korla dolu mangal. **2.** (Ocak, mangal. soba için) iyice yanmış, kor haline gelmiş ateşle dolu. [DS]

köpürme, [köp-ür-me] *is.* **1.** Köpürmek eylemi. **2.** Bir sıvı içinden geçerek yüzeyde patlayan gaz kabarcıklarının meydana getirdiği sesli kabarma olayı; köpük çıkarma.

köpürmek¹, [köp-mek > köp-ür-mek] *gçsz. f. [-ür]* **1.** Köpük meydana getirmek; köpük çıkarmak. *{eT} (aynı)* [DLT] **2.** (Sabun, arındırıcı vb. için) suda eriyerek içi hava dolu kabarcıklar meydana getirmek. **3.** (Yoğurt vb. yiyecekler için) ekşiyip köpüklenmek. **4.** (Reçel gibi yiyecekler için) kaynama sırasında, (meyve suları gibi içecekler için) ekşime sonunda, (yumurta akı gibi maddeler için) telle çırpıldığında köpük meydana getirmek. **5.** *mecaz.* Çok kızmak; öfkelenmek. ⊡ **köpüre köpüre,** *Köpüklenerek; köpükler çıkararak.*

köpürmek², [köp-ür-mek] *{ağız} gçsz. f. [-ür]* (Ateş için) çok alevli yanmak. [DS]

köpürtme, [köp-ür-t-me] *is.* **1.** Köpürtmek eylemi; köpük meydana getirtme. **2.** İçkilerin kendiliğinden veya dışarıdan gaz şırmga etme yoluyla köpüklenmesini sağlama. ⊡ **köpürtme gücü,** *fiz. kim. Yüzeysel etkin çözeltilerin hava ve diğer gazlar eşliğinde köpük verme derecesi.*

köpürtmek, [köp-mek > köp-ür-mek > köp-ür-t-mek] *gçl. f. [-ür]* **1.** Köpürmesini sağlamak; köpürmesine yol açmak. *{eT} (aynı)* [DLT] **2.** Bir sıvının üzerinde köpükler meydana getirmek. **3.** Bir kimsenin öfkelenmesine yol açmak.

köpürtken, [köpür-t-ken كپورتكن] *{OsT} is.* Çöven; Şam çöveni. [Bürhan-ı Katı']

köpürtücü, [köp-ür-t-ücü] *is.* Köpürtme özelliği taşıyan.

köpürtüş, [köp-ür-t-üş] *is.* Köpürtmek eylemi veya biçimi.

köpürük, -ğü [köp-ür-ük] *{ağız} is.* Köpük. ⊡ **köpürük daşı** (taşı), *{ağız} Çok hafif ve sünger görünümlü taş.* [DS]

köpürüş, [köp-ür-üş] *is.* Köpürmek eylemi veya biçimi.

köpüş, [köp-üş] *{ağız} is.* **1.** Maşrapa. **2.** Tokaç. [DS]

köpüşken, [köp-üş-ken] *{ağız} is.* Bulgur ununa pekmez, bal veya şeker katılarak yapılan bir tür tatlı. [DS]

köpüşmek, [köp-mek > köp-üş-mek] *{eT} işteş. f. [-ür]* Birlikte dikmek; dikmek için yardımlaşmak. [DLT]

köpüz, [köp-üz] *is.* Durgun ve kirli su yüzeyinde kir, yağ vb. maddelerden meydana gelmiş katman.

kör[1], [Fa. kūr / kōr => kör] *sf.* **1.** Görme duygusundan yoksun olan; görme yetisi olmayan; gözü görmeyen; görmez; âmâ. **2.** (Bıçak, balta vb. için) keskinlik niteliği kaybolmuş; keskin olmayan. **3.** Az ışık alan; az ışık veren; ışığı az olan; zayıf ışık; aydınlık olmayan. **4.** *mecaz.* (Olay ve durumlar için) karışık; çözülmesi zor; çetrefil. **5.** *mecaz.* (Yol, sokak, tünel, kuyu, delik vb. için) sonu tıkalı olan; çıkmaz. **6.** *mecaz.* (Yol, cadde vb. için) işlek olmayan; sapa. **7.** (İğne için) iplik geçirecek deliği olmayan. **8.** *mecaz.* Olguları sezmekten yoksun olan; dikkatsiz. **9.** *mecaz.* Duyarlılığını yitirmiş; duyarsız; hissiz. **10.** *mecaz.* Gerçekleri fark edemeyen; gafil. **11.** Bazı deyimlerde "kötü" anlamıyla kullanılır. **12.** *is.* Gözleri görmeyen kimse. **13.** Gerçekleri görmeyen veya görmek istemeyen kimse; gafil. ⊡ **kör ağaç,** *Kontra tablada orta katı oluşturan genellikle yumuşak keresteden yapılma kat.*|| **kör ağıdı,** *{ağız} Ağlayıp sızlamayı alışkanlık edinmiş kimsenin sızıltısı.* [DS]|| **kör arı,** *{ağız} Sarı arı; yaban arısı; eşekarısı.* [DS]|| **kör bağa kuş,** *{ağız} Baykuş.* [DS]|| **kör bağırsak,** *Kalın bağırsağın alt kısmında, ince bağırsakla kalın bağırsak arasında bulunan çıkıntı, (caecus).*|| **kör bakmak,** *1. Bir yere baktığı hâlde görmemek. 2. Yemin ederken "kör olmak" anlamında kullanılır.*|| **kör biliş,** *{eAT} Noksan bilgi.*|| **kör boğaz,** *1. Yemek ihtiyacı. 2. Yemeğe çok düşkün olan; obur; pisboğaz.*|| **kör cikcan,** *{ağız} Siyah renkli serçeye benzer bir tür kuş.* [DS]|| **kör cinget,** *{ağız}* → kör cikcan. [DS]|| **kör çapa,** *Tarlada veya bahçede toprağı alt üst ettikten sonra meydana gelen topakları dağıtmakta kullanılan küt çapa.*|| **kör çepiç,** *{ağız} Körebe oyunu.* [DS]|| **kör çepiş,** *{ağız}* →kör çepiç. [DS]|| **kör çetik,** *{eAT} zool. Kör sıçan; köstebek.*|| **kör çıban,** *{ağız} Başı olmamış çıban.* [DS]|| **kör değneğini beller gibi,** *Hep aynı şeyleri, bıktırırcasına tekrarlayarak; hiçbir yenilik ve değişiklik getirmeden.*|| **kör dınnak** (tırnak), *{ağız} Çeşitli sebeplerden yeteri kadar düzgün gelişemeyen, kütleşen, yumrulaşan tırnak.* [DS]|| **kör dikmek,** *{ağız} Bitmeyen sebze tohumlarının yerine yenisini dikmek.* [DS]|| **kör dövüşü,** *Kimin ne yaptığını bilmediği, birlikte hep beraber olup bir şeyi gerçekleştirecek yerde herkesin birbirini engellediği durum ve ortam.*|| **kör duman,** *{eAT} {ağız} Yoğun ve koyu sis; pus.* [DS]|| **kör düvası** (duası), *{ağız} İnanılmadan yapılan ve yinelenen dua.* [DS]|| **kör etmek,** *1. Kör olmasına sebep olmak. 2. Köreltmek.*|| **kör fare,** *zool. Kör faregillerden, Güney Avrupa ve Batı Asya'da yaşayan 20 cm. kadar uzunlukta, yuvarlak bedenli, kısa kulaklı, gözleri deri altında gizli, tüyleri kadife gibi sık ve kalın, yer altında uzun tüneller açan, kuyruksuz bir kemirgen, (Spalax zemmi).*|| **kör faregiller,** *zool. Kemiriciler takımından, kör fare ve benzer türleri kapsayan kemirgenler familyası, (Spalacidae).*|| **kör gemele,** *{ağız} Köstebek.* [DS]|| **kör gibi,** *Bir yere baktığı hâlde görmeme durumu.*|| **kör gözlü,** *1. Kendisine yapılan iyiliği, yardımı anlamayan; takdir etmekten yoksun. 2. {ağız} Köstebek.* [DS]|| **kör hat,** *Demir yollarında arkası kesik hat.*|| **kör kadı,** *Hatır gönül dinlemeden doğru bildiği şeyi söylemekten çekinmeyen; sözünü esirgemeyen.*|| **kör kadıya körsün demek,** *Birinin kusurunu yüzüne söylemekten çekinmemek.*|| **kör kandil,** *1. Işığı çok az olan kandil veya lamba. 2. mecaz. Aşırı derecede sarhoş kişi.*|| **kör kaya,** *dnz. Denizlerin sığ kesimlerinde üstten görünmeyen ve bu yüzden tehlike yaratan kaya.*|| **kör kemer,** *mim. Duvar yüzeyinde, taşlarla örülmüş, kemer biçimli süsleme.*|| **kör keven,** *{ağız} 1. (Kadın için) kıvırcık saçlı. 2. Talaş.* [DS]|| **kör köfte,** *{ağız} Suda pişmiş yuvarlak bulgur köftesi.* [DS]|| **kör köpek,** *{ağız} Köstebek.* [DS]|| **kör kör,** *{ağız} 1. Kartal. 2. Sönük; canlılığı kalmamış.* [DS]|| **Kör, kör parmağım gözüne!** *Apaçık meydanda olan; göze batacak şekilde belli olan; aşikâr.*|| **kör köslü,** *{ağız} Köstebek.* [DS]|| **kör kösnü,** *{ağız} 1. Köstebek. 2. Kaplumbağa.* [DS]|| **kör köstebek,** *Kör faregillerden bir tür kemirgen hayvan.*|| **kör köstü,** *{ağız} 1. Köstebek. 2. Otomobil.* [DS]|| **kör köstübek,** *{ağız} Köstebek.* [DS]|| **kör kösü,** *{ağız} Köstebek.* [DS]|| **kör kurşun,** *Amaçsız olarak veya başkasına atıldığı hâlde başka birinin yaralanmasına veya ölmesine sebep olan mermi; serseri kurşun.*|| **kör kurttan bile vazgeçmemek,** *En küçük varlığı bile hor görmeyerek korumak.*|| **kör kuş,** *{ağız} Baykuş.* [DS]|| **kör kuyu,** *Suyu kesilmiş, susuz kuyu. {eAT} (aynı)* || **kör küsnü,** *{ağız} Köstebek.* [DS]|| **kör kütük olmak,** *Aşırı derecede sarhoş olmak.*|| **kör küz** (göz), *{ağız} Köstebek; kör sıçan.* [DS]|| **körle yatıp şaşı kalkmak,** *Kötü niyetli ve zararlı kişilerle sıkı ilişkiler içine girerek birtakım zararlı alışkanlıklar edinmek.*|| **körler sofrasında ışıkla kaşık aramak,** *Yersiz, boş ve gereksiz işlerle uğraşmak.*|| **körler mahallesinde ayna satmak,** *Yersiz, boş ve gereksiz işle uğraşmak.*|| **kör nişancı,** *1. Hedefi iyi nişancı olduğu için değil de rastlantı sonucu vuran. 2. Amaca bilerek değil de rastlantı sonucu ulaşan.*|| **kör nişancılık,** *Hedefi iyi nişan alarak veya nişan almasını bilerek değil de rastlantı sonucu vurma.*|| **kör nokta,** *anat. Gözde, görme sinirlerinin sona erdiği, duyu hücreleri bulunmadığı için ışığa duyarsız retina bölgesi, (punctum caecum).*|| **kör ocak,** *Çocuğu olmayan aile.*|| **kör olası,** *İlenme bildirir; beddua sözü.*|| **kör olayım ki...** *Sözlerinin doğruluğuna birini inandırmak için edilen yemin sözü.*|| **kör olmak,** *Gözleri sonradan görmez olmak.*|| **kör pahal,** *{ağız} Herhangi bir işi aksatan, geciktiren.* [DS]|| **kör pus,** *{ağız} Yoğun duman.* [DS]|| **kör satıcının kör alıcısı,** *Herkes kendi dengiyle iş yapar.*|| **kör sepet,** *{ağız} Balık avlamakta*

kullanılan, çubuktan örülmüş, yumurta biçiminde bir tür sepet. [DS]|| **kör serçe,** *{ağız} Serçe.* [DS]|| **kör sıçan,** *zool. Köstebekgillerden, sürekli olarak toprak altında yaşayan, gözleri görmeyen, kazıcı, böcekçil, kemirgen bir memeli hayvan; köstebek, (Talpa europaea) {ağız} (aynı).* [DS] || **kör şeytan,** *Kötü kader.*|| **kör şeytanından bulmak,** *"Beni kendine karşı kötülük yapmaya kışkırtıp durma, ben sana kötülük yapmak istemiyorum ama bana yaptıkların için beddua ediyorum." anlamında kullanılan beddua sözü.*|| **kör taka,** *{ağız} Duvar içine yapılan kapaksız dolap.* [DS]|| **kör talaz,** *{ağız} Hava çevirisi; hortum.* [DS]|| **kör talih,** *Kötü talih; kötü kader.*|| **kör tapa,** *Borunun kullanılmayan veya kullanılmayacak olan ucuna takılan yivli tapa.*|| **kör tarafına rast gelmek,** *Ters ve kötü bir zamana denk gelmek.*|| **kör tırnak,** *Herhangi bir sebeple büyümeyen tırnak.*|| **kör tiken,** *{ağız} Kaba yapılı, gayet sık, bozumsu yeşil renkte çalı görünümlü bir bitki.* [DS]|| **kör topal,** *İdare edecek kadar; şöyle böyle; iyi kötü; yarım yamalak; zorlukla; güçlükle.*|| **kör töstü,** *{ağız} Köstebek.* [DS]|| **kör uçuş,** *Uçağı sis içinde veya karanlık içinde yönetme.*|| **körü körüne,** *İyiyi, kötüyü, yararlıyı, zararlıyı anlamadan; düşünüp taşınmadan; yapılan işin nasıl sonuç vereceğini düşünmeden veya tasarlamadan; dikkat etmeden.*|| **körün gördüğü sağırın duyduğu,** *Herkesin bildiği, haberinin olduğu.*|| **körün gözü,** *{ağız} Sakınılması gereken şey; aksi; tekin değil.* [DS]|| **körün istediği bir göz, Allah verdi iki göz,** *İstenilenden çok verim veya çıkar elde edildiğini belirten söz.*|| **körün istediği iki göz, biri ela, biri boz,** *Kendi değerinin üstünde isteklerde bulunmayı ifade eden söz.*|| **körün taşı,** *1. Rastlantı sonucu birine zarar vermiş olan. 2. Hesapta olmayan.*|| **körün taşı, kelin başı,** *Baştan savma bir cevap vermek istendiği zaman söylenen kaçamak sözler için söylenir.*|| **körün taşına benzememek,** *Bir işi rastgele değil de, amaçlı, planlı ve düşünüp taşınarak yapmak gerektiğini belirtmek için kullanılır.*|| **körünü kılmak,** *Hevesini almak.*|| **körünü öldürmek,** *Gururunu kırıp acizliğini kabul etmek.*|| **kör yapalak,** *{ağız} Baykuş.* [DS]|| **kör yavşak,** *{ağız} Yumurtadan yeni çıkıp da deriye yapışmış bit yavrusu.* [DS]|| **kör yılan,** *zool. Sıcak bölgelerde yaygın olan, kör yılangillerden, solucanla beslenen, kızıl renkli, 25-30 cm. boyunda, kazıcı bir tür yılan, (Typhlops vermicularis).*|| **kör yılangiller,** *zool. Sıcak bölgelerde yaşayan, yüz otuz kadar türü bulunan, kaygan pullu, basit gözlü, küçük boylu tamamen zararsız, kazıcı yılanlar familyası, (Typhlopidae).*|| **kör yol,** *{ağız} Araba işlemeyen yol.* [DS]|| **kör zevel,** *{ağız} Saban okunun ucunda bulunan ve okun boyunduruktaki halkadan çıkmasını engelleyen ağaç.* [DS]

kör[2], [Far. kūr ?] *{eAT} is.* Ocakta kütüklerin altına konulan destek. ⊡ **kör oğlu,** *{ağız} Sacayak.* [DS]

kör[3], [Far. gūr گور] *{eAT} {OsT} {ağız} is.* Mezar; kabir; sin. [DS] ⊡ **kör azabı,** *Büyük acı; ıstırap; kabir azabı.*

kör[4], [Fr. cœur] *is.* İskambil kâğıtlarında kupa serisinin diğer adı.

kör[5], [kör] *{ağız} is.* Tahıllarda görülen sürme hastalığı. [DS]

kör[6], [kör] *{ağız} is.* Kullanılmış eski pamuk. [DS]

körcesine, [kör-ce-s-i-n-e] *(kö'rcesine) sf.* **1.** Gerçeklerden tamamen uzak olan; gerçekleri görmeyen. **2.** *zf.* Gerçeklerden tamamen habersiz olarak; gerçekleri görmeyerek.

körcüklemek, [kör-cük-le-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ü)-yor]* Aşağılayarak davranışlarını olumsuz yönde etkilemek; utandırmak. [DS]

kördek, -ği [? kördek] *{ağız} is.* Eşek yavrusu; sıpa. [DS]

kördüğüm, [kör+düğüm] *is.* **1.** Çözülmesi imkânsız, ilmiksiz düğüm. **2.** *mecaz.* Çözümlenmesi, halledilmesi güç olan mesele; çetrefil.

köre[1], [Fa. küre] *is.* Demirci körüğünün kömürlerin yandığı bölüme açılan deliği.

köre[2], [köre] *{ağız} is.* **1.** Yuva. **2.** Karınca yuvası. **3.** Karınca kümesi. [DS]

köre[3], [köre] *{ağız} is.* Kuru egzema; temriye. [DS]

köre[4], [köre] *{ağız} is.* Tahıllarda görülen sürme hastalığı. [DS]

körebe, [kör+ebe] *is.* Gözleri bir mendil veya eşarpla bağlanan ebenin diğer oyunculardan birini yakalayarak ebeliği devretmesi esasına dayanan bir çocuk oyunu.

körebi, [Yun. kropı => körebi] *is.* Çalı, diken vb. kesmeye yarayan ağzı yarım ay biçiminde küçük balta; *{ağız} (aynı).* [DS]

köregen, [kör-egen] *{ağız} sf.* Güzel. [DS]

körek, -ği [? körek / görek] *{ağız} is.* **1.** Kapı kilidi; kapı mandalı. **2.** Baldıran otu. **3.** Baldıran otunun kurumuş gövdesi. [DS]

köreke[1], [köreke / öreke] *{ağız} is.* İğ; kirmen. [DS]

köreke[2], [köreke] *{ağız} is.* Yumuşak taş. [DS]

köreken, [kör-eğen / kör-eken] *{ağız} is.* Güveyi; damat. [DS]

körekmek, [kör-ek-mek] *{ağız} gçsz. f. [-ir]* **1.** (Ateş için) sönmeye yüz tutmak. **2.** (Kaynak suyu için) azalmak; kurumaya yüz tutmak. **3.** (Bağ, bahçe için) bakımsızlıktan kurumaya, bozulmaya yüz tutmak. **4.** (Araç vb. için) işe yaramaz hâle gelmek. **5.** (Aile için) durumu kötüye gitmek; şansı azalmak. [DS]

körelemek[1], [kör-ele-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* **1.** Birini yenmek; kötü duruma sokmak. **2.** Bir şeyi tutup hızla atmak; fırlatmak. [DS]

körelemek[2], [kor / kör-e-le-mek] *{ağız} gçsz. f. [-r]*

[-l(i)-yor] (Ateş için) yanmaya yüz tutmak; tutuşmak; korlanmak; harlamak; alevlenmek. [DS]

köreliş, [kör-el-iş] *is.* Körelmek eylemi veya biçimi.

körelme, [kör-el-me] *is.* Körelmek işi.

körelmek, [kör-el-mek كورلمك] *gçsz. f. [-ir]* **1.** (Bıçak, balta vb. kesici araçlar için) keskinliğini yitirmek; daha az keskin duruma gelmek; körleşmek; *{OsT} {ağız} (aynı).* [DS] **2.** (Kuyu, kaynak suyu vb. için) suyu çekilmek; kurumaya yüz tutmak; *{ağız} (aynı).* [DS] **3.** (Ateş için) sönmeye yüz tutmak; alevi azalmak; sönmek üzere olmak; *{eAT} {ağız} (aynı).* [DS] **4.** (Duygu vb. için) coşkunluğunu, neşesini yitirmek; azalmak; zayıflamak; *{eAT} (aynı).* **5.** *mecaz.* Değerini, yeteneklerini yitirmek. **6.** *biy.* (Organ için) görevi kalmadığı veya etkinliği azaldığı için küçülmek; dumura uğramak; atrofi. **7.** *{ağız}* (Nesne vb. için) çekilmek; büzülmek; azalmak; tükenmeye yüz tutmak. [DS] **8.** *{ağız}* Konuşurken sıkılmak; bozulmak. [DS]

körelmiş, [kör-el-mek > kör-el-miş] *sf.* **1.** Kör duruma gelmiş olan. **2.** (Bıçak, balta vb. kesici araçlar için) keskinliğini yitirmiş; daha az keskin duruma gelmiş. **3.** *biy.* (Organ için) görevi kalmadığı veya etkinliği azaldığı için küçülmüş; dumura uğramış; atrofi. ▭ **körelmiş organ,** *biy. Bir türe ait atada bulunandan daha küçük ve basit yapıda olan organ veya yapı.*

köreltici, [kör-el-t-ici] *sf.* Körelmesine neden olan; zayıflatan.

köreltiş, [kör-el-t-iş] *is.* Köreltmek eylemi veya biçimi.

köreltme, [kör-el-t-me] *is.* Köreltmek eylemi.

köreltmek, [kör-el-t-mek] *gçl. f. [-ir]* **1.** Kesici bir aletin keskinliğini yitirmesine neden olmak. **2.** (Duygu vb. için) coşkunluğunu, neşesini yitirmesine neden olmak; azaltmak; zayıflatmak. **3.** *{ağız}* (Ateş veya ışık için) gücünü azaltmak; kısmak. [DS]

köremez[1], [Far. gōrmest] *{ağız} is.* **1.** Çiğ süt ile yoğurt karışımı bir yiyecek. **2.** Ayran veya yoğurt karıştırılmış süt. **3.** İçine ekmek doğranmış ayran. **4.** İçine ekmek doğranmış şekerli süt. **5.** Koyun veya keçiden sağılarak içilen taze ve çiğ süt. **6.** Koyulaşmış koyun veya keçi sütü. **7.** *sf.* Koyu. [DS]

köremez[2], [kör-e-mez] *{ağız} is.* Erkek keçi; teke. [DS]

körepe[1], [Yun. kropi => körepe کریه / کوریه / کره په] *{eAT} is.* Tahra.

körepe[2], [? körepe] *{ağız} sf.* (Kişi için) çalışamaz duruma düşmüş. [DS]

köreş, [kör-eş] *{ağız} sf.* **1.** (İnsan ve hayvan için) sevimsiz. **2.** Kör gibi bakan. [DS]

köreşe, [? köreşe] *is.* Gündüz güneşinin kar yüzeyini eritmesi ile meydana gelen suyun gecenin ayazında buz tutmasından oluşan kar üzerindeki sert buz tabakası.

körez[1], [kör-ez] *{ağız} sf.* **1.** Sönük; parlak olmayan; az ışıklı; az alevli. **2.** Ucu aşınmış. **3.** (Yazı için) ince veya silik olduğu için okunamayan. **4.** *is.* İçilmiş sigara artığı; izmarit. **5.** Yaz geceleri derelerden ve dağlardan gelen serin esinti. **6.** *is.* Az ışık veren lamba. [DS] ▭ **körez yanmak,** *{ağız} (Ateş veya ışık için) cansız yanmak; sönük yanmak.* [DS]

körez[2], [kör-mek > kör-ez] *{ağız} sf.* Güzel; şirin; sevimli. [DS]

körez[3], [kör-ez] *{ağız} is.* Köpekle tazının çiftleşmesinden doğan melez yavru. [DS]

körez[4], [kör-ez] *{ağız} is.* Küçük taş. [DS]

körezi[1], [körez-i] *{ağız} sf.* **1.** Sönük. **2.** (Renk için) soluk.

körezi[2], [körezi] *{ağız} sf.* (Tazı için) melez. [DS]

körezimek, [kör-ez-i-mek] *{ağız} gçsz. f. [-ir]* (Ateş, lamba ışığı vb. için) sönmeye yüz tutmak; körelmek. [DS]

körezimin, [kör-ez-i-men / körezimīn كورزمين] *{eAT} sf.* Düşkün; âciz.

körezlemek[1], [kör-ez-le-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(i) -yor]* Fırlatmak. [DS]

körezlemek[2], [körez-le-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(i) -yor]* Hayvanın nalım eski çivi ile çakmak. [DS]

körfez, [Yun. kórphos / kolpos] *is. coğ.* **1.** Kara içine sokulmuş geniş deniz parçası; büyük koy. **2.** Kıyı. **3.** *sf. mecaz.* (Yer için) işlek olmayan; kuytu; ıssız; tenha. *{ağız} (aynı)* [DS] **4.** *{ağız}* Sönük; donuk; parlak olmayan. [DS]

körg, [kör-mek > kör-g / kör-k] *{eT} is.* → körk. [EUTS] [Gabain]

körge[1], [? körkē] *(körge:) {eT} is.* Ağaçtan yapılma tabak. [DLT]

körge[2], [kölige] *{ağız} is.* Gölge. [DS] ▭ **körge goğalamak** (kovalamak), *{ağız} Boş ve rahat vakit geçirmek; zaman öldürmek.* [DS]|| **körgesinden gorkmak** (korkmak), *{ağız} Çok korkmak; her şeyden çekinti duymak.* [DS]

körgedmek, [kör-k > körk-ē-mek > körgē-ḏ-mek] *(körge:dmek) {eT} gçsz. f. [-ür]* Güzelleşmek.

körgezmek, [kör-mek > kör-gür-mek] *{eT} gçl. f. [-ür]* Göstermek.

körgitmek, [kör-mek > kör-git-mek] *{eT} gçl. f. [-ür]* Göstermek. [KB]

körgle, [kör-k > körk-lē] *(körkle:) {eT} is.* Güzel. [EUTS]

körglüg, [kör-k > körk-lüg] *{eT} is.* **1.** Görünen. [EUTS] **2.** Güzel. [EUTS] **3.** Manzaralı. [EUTS]

körgörmek, [kör-mek > kör-gür-mek] *{eT} gçl. f. [-ür]* → körgürmek.

körgü, [kör-mek > kör-gü] *(körgü:) {eT} is.* İtaat. [ETY] [Gabain]

körgülüg, [kör-gü > körgü-lüg] *{eT}* *sf.* Sayılır; saygı duyulur.

körgülüksüz, [kör-gü > körgü-lük-süz] *{eT}* *sf.* Görülmez. [Üç İtigsizler]

körgürmek, [kör-mek > kör-gür-mek] *{eT}* *gçl. f. [-ür]* Göstermek. [EUTS] [OKD]

körgüzmek, [kör-mek > kör-güz-mek] *{eT}* *gçl. f. [-ür]* → körgürmek.

köri, [Tamil d. coeri] *is.* **1.** Hint mutfağına özgü zencefil, karanfil, zerdeçal, biber, kişniş vb. baharat tozlarının karışımından meydana gelmiş karışım. **2.** Köri ile hazırlanmış yemek.

körigen, [körigen] *is. bot.* Baklagillerden, bir tür hayvan yemi, *(Coronilla varia).*

köripliz, [kör + Ar. iblîs] *{ağız}* *sf.* Yaramaz. [DS]

körit, [? körit] *{ağız}* *is.* İki yaşında erkek keçi; erkeç. [DS]

körk[1], [kör-mek > kör-g / kör-k] *{eT}* *is.* **1.** Biçim; görünüş; şekil; kıyafet. [EUTS] [Gabain] [İKPÖy.] **2.** Güzellik; endam; süs; ziynet. [EUTS] [DLT] [KB] [İKPÖy.] [Yüknekî] [Gabain] **3.** Resim. [Gabain] [EUTS] **4.** Nişan; alamet. [EUTS] **5.** *sf.* Güzel. [DLT] [Gabain]

körk[2], [? körk] *{ağız}* *is.* Ahırların üstüne yapılan ot ve saman konacak yer. [DS]

körkdaş, [kör-k > körk-daş] *{eT}* *sf.* Kıyafette eş; güzellikte denk; endamda eş. [EUTS]

körke, [? körkē] *(körke:)* *{eT}* *is.* → körge. [DLT]

körkedmek, [kör-k > körk-ē-mek > körgē-ḏ-mek] *(körke:dmek)* *{eT}* *gçsz. f. [-ür]* → körgedmek. [DLT]

körketmek[1], [kör-mek > kör-git-mek] *(körke:tmek)* *{eT}* *gçsz. f. [-ür]* → körgitmek. [EUTS]

körketmek[2], [kör-k > körk-ē-mek > körgē-ḏ-mek] *(körke:tmek)* *{eT}* *gçsz. f. [-ür]* → körgedmek. [DLT]

körkitdeçi, [kör-git-mek > kör-git-dēçī] *(körgitde:çi:)* *{eT}* *sf.* Gösteren; kılavuz. [EUTS]

körkitmek, [kör-mek > kör-git-mek] *{eT}* *gçsz. f. [-ür]* → körgitmek. [EUTS] [KB] [Gabain] [Üç İtigsizler]

körkle, [kör-k > körk-lē] *(körkle:)* *{eT}* *sf.* Güzel; dilber. [EUTS] [Gabain] [İKPÖy.]

körklemek, [kör-k > körk-lē-mek] *(körkle:mek)* *{eT}* *gçsz. f. [-ür]* Güzelleşmek; süslenmek. [EUTS] [Gabain]

körklü, [kör-k > körk-lǖ] *(körklü:)* *{eT}* *sf.* Güzel.

körklüg, [kör-k > körk-lüg] *{eT}* *sf.* **1.** İyi; güzel; gösterişli. [DLT] [EUTS] [KB] [Gabain] **2.** Manzaralı. [EUTS] [Gabain] **3.** Dostça. [DLT]

körklüglük, [kör-k > körk-lüg-lük] *{eT}* *is.* Güzellik. [KB]

körkmeklig, [kör-mek > kör-mek-lig] *{eT}* *sf.* Görme. [EUTS]

körksüz, [kör-k > körk-süz / kör-ik-siz] *{eT}* *sf.* Çirkin; yakışıksız. [EUTS] [KB] [Gabain]

körksüzlük, [kör-k > körk-süz-lük] *{eT}* *is.* Çirkinlik; kabalık. [KB]

körkürmek, [kör-mek > kör-gür-mek] *{eT}* *gçl. f. [-ür]* → körgürmek. [DLT] [EUTS]

körkütük, -ğü [kör+küt-ük] *sf.* **1.** Kendini bilmeyecek kadar sarhoş. **2.** Kendini kontrol edemeyecek kadar âşık.

körlek, -ği [kör-le-k] *{ağız}* *sf.* **1.** Tembel; uyuşuk. **2.** (Yer için) işlek olmayan; ayak altından uzak; içerlek. [DS]

körleme, [kör-le-me] *is.* Körlemek eylemi.

körlemeden, [kör-le-meden] *(körleme'den)* *{ağız}* *zf.* **1.** Bilmeden; anlayıp dinlemeden; rastgele; dikkatsizce. **2.** (Atış, vuruş için) hedefe nişan almadan; rastgele. [DS]

körlemek[1], [kör-le-mek] *{ağız}* *gçl. f. [-r] [-l(ü)-yor]* **1.** Kötü olmayan birisini veya yaptıklarını kötülemek; kötüleyerek başarısını engellemek. **2.** Alay etmek; eğlenmek; taklit etmek. **3.** İnsanı kızdıran, sinirlendiren davranışta bulunmak. **4.** Küçümsemek. **5.** Başladığı işi gelişigüzel yapmak. [DS]

körlemek[2], [kör-le-mek] *{ağız}* *gçl. f. [-r] [-l(ü)-yor]* **1.** Köreltmek; söndürmek. **2.** Ağacı filiz vermeyecek duruma getirmek. **3.** Ku kaynağını kapatmak. **4.** Balık tutmak için suyu bulandırmak. [DS]

körlemesine, [kör-le-me-s-i-n-e] *(körlemesi'ne)* *{ağız}* *zf.* **1.** Hesaplamadan; iyice düşünüp taşınmadan. **2.** Görmeksizin; bakmadan. [DS]

körlemesiye, [kör-le-me-s-i-y-e] *(körlemesi'ye)* *{ağız}* *zf.* → körlemesine. [DS]

körleniş, [kör-le-n-iş] *is.* Körlenmek eylemi veya biçimi.

körlenme, [kör-le-n-me] *is.* Körlenmek işi.

körlenmek, [kör-le-n-mek] *dönşl. f. [-ir]* **1.** (Kesici bir alet için) kesiciliği kaybolmak; keskinliği gitmek; kesmez olmak; körelmek; körleşmek. **2.** (Duygu, heyecan, yetenek gibi soyut kavramlar için) gelişmesi durmak; gerilemeye başlamak; yok olmaya başlamak. **3.** Bir köre sahip olmak; kör edinmiş olmak. **4.** *{ağız}* Birisi tarafından kötülenerek başarısı engellenmek. [DS] **5.** *{ağız}* Suçlanmak; utanmak; sıkılmak. [DS]

körleşme, [kör-le-ş-me] *is.* Körleşmek işi.

körleşmek, [kör-le-ş-mek] *gçsz. f. [-ir]* **1.** Kör duruma gelmek. **2.** (Kesici bir alet için) kesiciliği kaybolmak; keskinliği gitmek; kesmez olmak; körelmek; körlenmek. **3.** (Duygu, heyecan, yetenek gibi soyut kavramlar için) gelişmesi durmak; gerilemeye başlamak; yok olmaya başlamak.

körleştiriş, [kör-le-ş-tir-iş] *is.* Körleştirmek eylemi veya biçimi.

körleştirme, [kör-le-ş-tir-me] *is.* Körleştirmek eylemi.

körleştirmek, [kör-le-ş-tir-mek] *gçl. f. [-ir]* **1.** (Kişi için) kör olmasını sağlamak. **2.** Körleşmesine neden olmak; köreltmek; körletmek.

körletiş, [kör-le-t-iş] *is.* Körletmek eylemi veya biçimi.

körletme, [kör-le-t-me] *is.* Körletmek eylemi.

körletmek, [kör-le-t-mek] *gçl. f. [-ir]* **1.** (Kesici bir alet için) keskinliğinin gitmesini sağlamak; kör olmasını sağlamak; keskinliğini azaltmak. **2.** (Duygu, heyecan, yetenek gibi soyut kavramlar için) gelişmesinin durmasına neden olmak; durdurmak; geriletmek; söndürmek. **3.** (Kişi için) saygınlığını, yeteneklerini, değerini yitirmesine sebep olmak.

körliğine, [kör-lü(k)-ü-n-e کورلیکنه] *{eAT} zf.* → körlüğüne.

körlü, [kör-lü] *{ağız} sf.* (Tahıl için) içinde sürme hastalığından dolayı kararmış taneler bulunan. [DS]

körlüğüne, [kör-lü(k)-ü-n-e کورلکنه] *{eAT} {OsT} zf.* Rağmen; rağmına.

körlük[1]**, -ğü** [kör-lük] *is.* **1.** Görme yetisini yitirme hâli; kör olma durumu; görme duyusu kaybolmuş kimsenin veya gözün niteliği. **2.** (Kesici araçlar için) keskinliğini yitirmiş olma hâli. **3.** Kişinin gerçekleri görememe, kavrayamama, olup bitenleri değerlendirememe durumu. **4.** Normalde tomurcuk vermesi gerekirken bitkilerin tomurcuklanmada gecikmesi veya tomurcuk vermemesi durumu. **5.** *{ağız}* Sıkıntı. [DS]

körlük[2]**, -ğü** [kör-lük کورلك] *{OsT} {ağız} is.* **1.** Birbirine inat olsun diye yapılan hareket; inatlaşma; nispet. [DS] **2.** *{ağız}* Kıskandırma. [DS] ⧉ **körlük etmek,** *{OsT} Bir şeyi inadına yapmak; nispet olsun diye yapmak.*|| **körlük vermek,** *{OsT}* → körlük etmek.|| **körlük yapmak,** *{ağız} 1. Kıskandırmak. 2. Nispet yapmak; inadına davranmak.* [DS]

körlük[3]**, -ğü** [kör-lük] *{ağız} is.* Fener. [DS]

körmek, [kör-mek] *{eT} gçl. f. [-ür]* **1.** Görmek; bakmak. *{ağız} (aynı)* [DLT] [EUTS] [ETY] [KB] [OKD] [Yüknekî] [Gabain] [İKPÖy.] [Tekin] [Üç İtigsizler] [DS] **2.** Tabi olmak; itaat etmek; bağımlı olmak. [ETY] [Gabain] [Tekin]

körmen, [*eT.* kübü-r-gen / kövür-gen > kömüren] *{ağız} is.* **1.** → kömüren. **2.** Dağlarda yetişen rengi açık yeşil yabani soğan. **3.** Kokusu naneye benzer bir ot; dağ nanesi. **4.** Yaban sarmısağı. [DS]

körmez[1]**,** [kör-mez] *sf.* **1.** *{eT}* Kör; görmez. [EUTS] **2.** *{ağız}* Kesmez; körelmiş. [DS]

körmez[2]**,** [? körmez] *{ağız} is.* Çamdan yapılmış süt kovası. [DS]

körmiş, [kör-miş] *{eT} sf.* Bakmış. [DLT]

körmüz, [Far. Hurmuzda] *{eT} is.* Görünmez, görülmeyen kötü ruh.

köroğlu, [kör+oğ(u)l-u > Destan kahramanı Köroğlu] *is.* (Köroğlu'nun sözünü herkese geçirmesinden telmihle) kocanın karısı için kullandığı ad; eş; karı.

körnek, -ği [kör-(ü)n-ek] *{ağız} is.* **1.** Toplantı yeri; dernek. **2.** Karınca yuvası. [DS]

körnümek, [kör-(ü)n-ü-mek] *{ağız} dönşl. f. [-r]* Bir araya gelmek; toplanmak. [DS]

köröz, [kör+öz] *{ağız} is.* Ürün vermeyen, verimsiz toprak. [DS]

körpe[1]**,** [*eT.* körpē] *(körpe:) sf.* **1.** *{eT}* Çok genç. **2.** *{eT}* (Sebze ve meyve için) mevsimi geçtikten sonra çıkan. *{eT} (aynı)* [DLT] **3.** (Hayvan için) zamanından sonra doğan; geç doğduğu için henüz büyümemiş; yeterli olgunluğa ulaşamamış. *{eT} (aynı)* [DLT] **4.** (Bitki için) dalından henüz yeni koparılmış; tazeliği üstünde. **5.** (İnsan için) yeni yetişmekte olan; genç. **6.** *mecaz.* (İnsan için) taze; genç; hoş; güzel; henüz bozulmamış, yıpranmamış. **7.** *{ağız}* (Koyun ve keçi yavrusu için) yeni doğmuş. [DS] ⧉ **körpe bulut,** *{ağız} Yeni oluşmaya başlamış uzun bulut.* [DS]|| **körpe oğul,** *{eT} Yazın doğan çocuk.* [DLT]

körpe[2]**,** [? körpe] *{ağız} is.* Yorgan. [DS]

körpecik, -ği [körpe-cik] *sf.* **1.** Çok taze; çok körpe. **2.** Çok genç.

körpek, [körpēk] *(körpe:k) {eT} sf.* Hafif. [Nevâyî]

körpelemek, [körpē > körpē-lē-mek] *(körpe:le:mek) {eT} gçsz. f. [-r]* Körpe ot yemek. [DLT]

körpelenmek, [körpē-lē-mek > körpē-le-n-mek] *(körpe:lenmek) {eT} dönşl. f. [-r]* Yeniden çıkmak; yeniden bitmek. [DLT]

körpelik, -ği [körpe-lik] *is.* Körpe olma durumu; körpe olan şeyin niteliği; tazelik.

körplemek, [körpē > körp(e)-lē-mek] *(körple:mek) {eT} gçsz. f. [-r]* (Kuzu vb. için) tandırda kızartmak. [DLT]

körpü, [köprü / körpü] *{ağız} is.* Köprü. [DS]

körsek, -ği [kör-se-k] *{ağız} sf.* **1.** (Ateş ve ışık için) az pırıltılı; sönük; donuk. **2.** (Yol için) işlek olmayan; ıssız. [DS] ⧉ **körsek körsek,** *{ağız} (Yanmak için) yavaş yavaş.* [DS]

körseklemek, [kör-se-k-le-mek] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(i)-yor]* Şaşırmak. [DS]

körselemek, [kör-se-le-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* Yoğurmak; çiğnemek. [DS]

körselmek, [kör-se-l-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* Körelmek. [DS]

körsemek[1]**,** [kör-mek > kör-sē-mek] *(körse:mek) {eT} gçl. f. [-r]* Görmek istemek; göreceği gelmek; görsemek. [DLT]

körsemek[2]**,** [kör > kör-se-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-s(ü) -yor]* Körezimek; körelmek. [DS]

körseng, [kör-señ] *{ağız} sf.* → körsek. [DS]

körsmek, [körs-mek / kös-mek] *{ağız} gçsz. f. [-er]* (Yığın vb. için) içeriye doğru göçmek. [DS]

körsü^{1}, [kör-sü] *{ağız} is.* Köstebek. [DS]

körsü^{2}, [Ar. kürsī] *{ağız} is.* Sandalye. [DS]

körsük^{1}, **-ğü** [kör-(ü)s-ük] *{ağız} is.* Kapı dayağı; kapı sürgüsü. [DS]

körsük^{2}, **-ğü** [kör-sü-k] *{ağız} sf.* Sönük; sönmüş. [DS]

körsülemek, [kör-sü-le-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ü)-yor]* Yüzüstü bırakmak. [DS]

körsülmek, [kör-sü-l-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ür]* Yüz üstü yere kapaklanmak, düşmek. [DS]

körsültmek, [kör-sü-l-t-mek] *{ağız} gçl. f. [-ür]* Bir işi kolaylamak; derleyip toparlamak; işi yoluna koymak. [DS]

körsümek, [kör-sü-mek] *{ağız} gçsz. f. [-ür]* **1.** (Yapı için) yıkılmaya yüz tutmak. **2.** (Işık veya ateş için) sönmeye yüz tutmak. [DS]

körşek, -ği [köşek] *{ağız} is.* Deve yavrusu. [DS]

kört^{1}, [kör-(i)t] *{ağız} is.* **1.** Dağların tepelerindeki çukur. **2.** Çukur tarla. [DS]

kört^{2}, [kör-(ü)t] *{ağız} sf.* Körelmiş; kesmez; kör. [DS]

kört^{3}, [kört] *{ağız} is.* Güreşte yere yatırma; yenme. [DS]

körtemek, [kör-(ü)t-e-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-t(ü)-yor]* Hayvanın ön ayaklarını bağlamak. [DS]

körtik, -ği [kör-(i)t-ik] *{ağız} is.* Dağ tepelerindeki çukurluklar. [DS]

körtgürmek, [kör-mek > kör-üt-mek > kör(ü)t-gür-mek] *{eT} gçl. f. [-ür]* Göstermek. [EUTS]

körtkürmek, [kör-mek > kör-üt-mek > kör(ü)t-kür-mek] *{eT} gçl. f. [-ür]* → körtgürmek [Gabain]

körtkürtmek, [kör(ü)t-gür-mek > kört-gür-t-mek] *{eT} gçl. f. [-ür]* Göstermek. [EUTS]

körtle, [kör-k > körk-lē / körtlē] *(körtle:) {eT} sf.* **1.** Güzel; dilber. [EUTS] [Gabain] **2.** Prenses unvanı. [EUTS]

körtrek, [kör-k > körk-rēk] *(körkre:k) {eT} sf.* Daha güzel. [EUTS]

körtük, [kür-ü-mekk > kürü-t-mek > kür(ü)t-ük / körtük] *{eT} sf.* **1.** Kar yığını; kar sahası; karlı yer. [EUTS] [Gabain] **2.** Çöl. [EUTS] **3.** Âşık; seven. [EUTS] [Gabain] **4.** *{ağız}* Yığın. [DS]

körtülez, [? körtülez] *{ağız} sf.* Büyük. [DS]

körtürmek^{1}, [kör-mek > kör-tür-mek] *{eT} gçl. f. [-ür]* Gördürmek. [DLT]

körtürmek^{2}, [kör-tür-mek] *{ağız} gçl. f. [-ür]* Kaldırmak. [DS]

körü^{1}, [körmek > kör-ü] *{eT} son ek.* **1.** -den daha. **2.** -e göre daha.[KB]

körü^{2}, [kör-ü] *{ağız} is.* Çalım; caka. [DS]

körüd, [? körüd] *{eT} is.* Mars gezegeni. [KB]

körüg, [kör-mek > kör-üg] *{eT} is.* **1.** Güzel; güzellik. [EUTS] [OKD] **2.** Görüş. [EUTS] [Gabain] **3.** Casus. [EUTS] [Gabain] **4.** Haberci. [ETY] **5.** *sf.* Görülen.

körügsemek, Görmek istemek; görmek veya kavuşmak istemek. [DLT] [EUTS] [Gabain]

körüğü, [kör+üğü] *{ağız} is.* Baykuş. [DS]

körük^{1}, [kör-mek > kör-ük] *{eT} is.* **1.** Güzel; güzellik. [EUTS] **2.** Görüş. [EUTS]

körük^{2}, **-ğü** [*eT.* körü-mek > kör-ük] *is.* **1.** Ateşi alevlendirmek için kullanılan, torba biçiminde kapalı bir bölüm ve iki yanında bir menteşe ile birbirine bağlı kanattan oluşmuş, kanatlar açıldığında girişten içine hava emen, kanatlar kapandığında ise içerdeki havayı uçtaki lüleden dışarıya basınçla üfleyen bir aygıt. *{eT} (aynı)* [DLT] **2.** Bu biçimde yapılmış ve içine konulan toz halindeki ilacı lülesinden püskürterek yaydırtan bir alet. **3.** Bazı alet ve bölümlerin üst üste katlanmasını sağlayan esnek bölüm. **4.** Hava ile çalışan bazı müzik aletlerinin hava üfleyen üst üste katlanabilir esnek kısmı. **5.** Otomobil, fayton ve yolcu arabalarında içli dışlı katlanarak açılan ve gerektiğinde kapatılabilen örtüleri. **6.** Fotoğraf makinelerinin karanlık odasını oluşturan üst üste katlanabilir deri veya bezden yapılma esnek kısmı. **7.** Çantaların dipten kalınlığına açılıp genişlemesini sağlayan kıvrımlı kısım. **8.** Vagonlar arasında geçişi sağlayan üst üste, iç dış olarak katlanmak suretiyle açılıp kapanabilir bölüm. **9.** Binici pantolonlarında budun dış tarafındaki kabarık kısım. **10.** *{ağız}* Demirci dükkânı. [DS] **11.** *{ağız}* Fayton. [DS] ▣ **körük mıhı,** *{ağız} Ayakkabı tamircilerinin kullandığı, 1-1,5 cm uzunluğunda siyah çivi.* [DS]|| **körük virmek** (vermek), *{ağız} Bir kimseyi başka birinin kötülüğü için kışkırtmak.* [DS]

körük^{3}, [kör-mek > kör-ük] *{eT} is.* Casus. [EUTS]

körük^{4}, **-ğü** [kör-ük كورك] *{eAT} is.* Boynuzsuz öküz.

körük^{5}, **-ğü** [*eT.* köl-mek > köl-ük / kör-ük / kürük] *{ağız} is.* Eşek yavrusu; sıpa. [DS]

körükçü, [körük-çü] *is.* **1.** Körük yapıp satan kimse. **2.** Körük kullanan kişi. **3.** *{ağız} sf. mecaz.* (Kişi için) bir kavgayı kızıştıran; kışkırtıcı. [DS]

körükçülük, -ğü [körük-çü-lük] *is.* **1.** Körükçünün yaptığı iş ve meslek; körük yapma ve satma işi. **2.** Körük kullanma işi. **3.** Kavgayı kızıştırma işi; kışkırtma.

körükleme, [körük-le-me] *is.* Körüklemek işi.

körüklemek, [körük > körük-lē-mek] *(körükle:mek) gçl. f. [-r] [-l(ü)-yor]* **1.** Körükle hava vermek; körük ile ateşi canlandırmak. *{eT} (aynı)* [DLT] **2.** *mecaz.* (Kavga, tartışma vb. için) kışkırtmak; şiddetlendirmek; kızıştırmak; teşvik etmek; beslemek.

körüklenme, [körük-le-n-me] *is.* Körüklenmek eylemi.

körüklenmek, [körük-le-n-mek] *edil. f. [-ir]* **1.** Körükle hava verilmek; körük ile canlandırılmak. **2.** *mecaz.* (Kavga, tartışma vb. için) kışkırtılmak; kı-

zıştırılmak; teşvik edilmek. **3.** *dönşl. f.* Körük sahibi olmak; körük edinmek.

körükleyici, [körük-le-y-ici] *sf.* **1.** Körükleme işini yapan; körükleyen. **2.** *mecaz.* Kavga, tartışma vb.ni kızıştıran; tutuşturan.

körüklü, [körük-lü] *sf.* **1.** Körüğü olan; körüğü bulunan; körük sahibi olan. **2.** *{ağız}* Fayton. [DS] **3.** *{ağız} Birçok parçadan yapılmış elbise eteği.* [DS] ⊡ **körüklü çizme,** *Bilek ile koncu arasında katlanabilir, gerektiğinde üst üste dökümlü olarak durabilir bölümü olan çizme; körüklü çizme.*

körüklüg, [körük[1] > körük-lüg] *{eT} sf.* **1.** Geniş manzaralı; güzel görünümlü. [ETY] **2.** *is.* Manzara; görünüş. [ETY]

körüklük, -ğü [körük-lük] *is.* **1.** Körük konulan, körük kurulan yer. **2.** Demirci dükkânı. *{ağız}* [DS]

körükmek, [kör > kör-ü-k-mek] *{ağız} gçsz. f. [-(ğ)-ür]* **1.** Güçten düşmek; gücünü kuvvetini yitirmek. **2.** Yılmak; pısmak; durgunlaşmak. **3.** *gçl. f.* Onmaz duruma getirmek; yok etmek. [DS]

körüksemek, [kör-mek > kör-ük-sē-mek] *(körükse:mek) {eT} is.* Görmek istemek; arzu etmek; can ü gönülden istemek. [EUTS] [Nevâyî]

körüksü[1], [körük-sü] *sf.* Körüğü andıran; körük gibi; kat kat kıvrımlı.

körüksü[2], [kör-mek > kör-ü-k-sü] *{ağız} sf.* Korkak olarak yetişmiş; korkalığa alışmış. [DS]

körüksüz, [körük-süz] *sf.* Körüğü olmayan; körüğü bulunmayan; körük sahibi olmayan.

körüktürmek, [kör > kör-ü-k-tür-mek] *{ağız} gçl. f. [-ür]* **1.** Bir kimseyi başka birinin kötülüğü için kışkırtmak. **2.** Cesaretini kırmak; yıldırmak; ürkütmek. **3.** (Hayvan için) başka bir hayvanı korkutmak. **4.** Bıktırmak; bezdirmek. [DS]

körülmek, [kör-mek > kör-ül-mek] *{eT} edil. f. [-ür]* Görülmek; sanılmak. [DLT] [EUTS] [KB]

körüm, [kör-mek > kör-üm] *{eT} is.* **1.** Rüya; düş; görünüş. [EUTS] [Gabain] **2.** Görüş noktası; bakış açısı; nazar noktası; nokta-i nazar. [EUTS] **3.** Bakış; görüm; görme. [Üç İtigsizler] [EUTS] [Yüknekî] [Gabain] **4.** Fal. [EUTS] [Gabain]

körümçi, [kör-üm > körüm-çī] *(körümçi:) {eT} is.* Falcı; müneccim; yıldıza bakan; kâhin. [EUTS] [Gabain]

körümen, [kör-ü-men] *{ağız} is.* Boynunun altı kırmızı bir tür küçük kuş. [DS]

körümük, [kör+ümük] *{ağız} sf.* (Kişi için) her bulduğunu yiyen; pisboğaz. [DS]

körünç, [kör-mek > kör-ün-mek > kör-ün-ç] *{eT} is.* **1.** Görülecek olan şey; piyes. [DLT] [EUTS] **2.** Görünüş; manzara. [EUTS] [Gabain] **3.** Bir şey seyreden halk; seyirci. [DLT]

körünçlegülüg, [kör-ün-ç > körünç-lē-mek > körünç-le-gū-lüg] *{eT} sf.* Teşhire layık; sergilemeye değer; göstermeğe değer. [EUTS]

körünçlegülük, [kör-ün-ç > körünç-lē-mek > körünç-le-gū-lüg] *{eT} sf.* → körünçlegülük. [EUTS]

körünçlemek, [kör-ün-ç > körünç-lē-mek] *(körünçle:mek) {eT} gçl. f. [-r]* Sergilemek; teşhir etmek. [Gabain] [EUTS]

körünçlüg, [kör-ün-ç > körünç-lüg] *{eT} is.* → körünçlük. [EUTS] [Gabain]

körünçlük, [kör-ün-ç > körünç-lüg] *{eT} is.* Üzerinde eşya sergilenen raf; pano; iskele; sergi iskelesi. [EUTS]

köründürmek, [kör-mek > kör-ün-mek > körün-dür-mek] *{eT} gçl. f. [-ür]* **1.** Göstermek. [KB] **2.** Getirmek. [KB]

körünmek, [kör-mek > kör-ün-mek] *{eT} dönşl. f. [-ür]* **1.** Görünmek; gözükmek. [DLT] [EUTS] [KB] [Yüknekî] **2.** Huzura çıkmak. [KB]

körüs, [? körüs] *{ağız} sf.* (Keçi veya koyun için) kulağı kısa. [DS]

körüsten, [? körüsten] *{ağız} is.* Dağlardaki koridor biçiminde mağara. [DS]

körüş, [kör-mek > kör-üş] *{eT} is.* **1.** Bakış. [DLT] **2.** *{ağız}* Şaşı. [DS]

körüşmek[1], [kör-mek > kör-üş-mek] *{eT} işteş. f. [-ür]* **1.** Görüşmek; karşılaşmak; yüz yüze bakmak. [EUTS] [ETY] [KB] [Gabain] [İKPÖy.] **2.** Buluşmak; bir araya gelmek. [ETY] **3.** Konuşmak. [İKPÖy.] **4.** *dönşl. f.* Gözle bakmak. [DLT]

körüşmek[2], [kürī-mek > küre-ş-mek] *{eT} işteş. f. [-ür]* Güreşmek. [DLT]

körüt, -dü [? körüt] *{ağız} is.* Bir yaşından üç yaşına kadar olan erkek keçi. [DS]

körüvü, [kör+üvü] *{ağız} is.* Baykuş. [DS]

körüyh, [körük] *{ağız} is.* Körük. [DS]

körüz[1], [kör-üz] *{ağız} is.* **1.** Bir yaşından üç yaşına kadar olan erkek keçi. **2.** Cılız kalmış, büyüyememiş keçi yavrusu. **3.** Vaktinden önce çiftleşerek doğurmuş keçi. **4.** zamanından önce yavrulayan koyun, keçi vb. hayvan. [DS]

körüz[2], [kör-üz] *{ağız} is.* Sigara izmariti. [DS]

köryapalak, -ğı [kör+yap-ala-k] *{ağız} is.* → kör yapalak. [DS]

körzehil, [kör+zevel] *{ağız} is.* → kör zevel. [DS]

körzevel, [kör+zevel] *{ağız} is.* → kör zevel. [DS]

körzoğlu, [kör+zevel] *{ağız} is.* → kör zevel. [DS]

körzövül, [kör+zevel] *{ağız} is.* → kör zevel. [DS]

körzüval, [kör+zevel] *{ağız} is.* → kör zevel. [DS]

kös[1], [kös *(yans.)*] *is.* Kabarmayı, sönmeyi, bu biçimde sessizce hareket etmeyi anlatan kök. [Zülfikar] *kös kös, kös-ül-mek, kös-tür köstür* ⊡ **kös kös,** *(Yürümek için) başı önde, etrafına bakmadan; neşesiz ve düşünceli bir halde.*

kös[2], [köz / kös] *{eT} is.* Göz. [EUTS]

kös[3], [Far. küsten / küften *(tokmakla dövmek, ezmek)* > kūs] *is.* **1.** Eskiden savaşlarda, alaylarda deve, at

veya araba üzerinde taşınan ve işaret vermekte kullanılan büyük davul. **2.** *müz.* Mehter takımında davula benzer büyük vurmalı çalgı; kûs-i hakanî. ⊡ **kös dinlemiş,** *Daha önce pek çok korkutma ve tehditler yaşadığı için küçük çaplı uyarılara neredeyse ahmaklık veya sağırlık derecesinde aldırış etmeyen; kaşarlanmış; aldırışsız.*

kös[4], [kös] *{ağız} is.* **1.** Sokak kapısının arkasına vurulan ağaç dayak. **2.** Kapı mandalı; kapı sürgüsü. **3.** Kalın tahta; kalas. **4.** Damda üzerine kiremit döşenen veya kiremit gibi kullanılan ince tahta parçaları. **5.** Üzerinde çamaşır yıkanan uzun tahta. [DS] ⊡ **kös gelmek,** *{ağız} Bir yana, koluna dayanarak yatar gibi oturmak.* [DS]

kös[5], [kös] *{ağız} is.* **1.** Bir dama oyunu çeşidi. **2.** Toprak üzerindeki küçük çukurlara taşlar konarak, bir tarafı düz diğer tarafı yuvarlak değneklerle oynanan bir oyun. [DS]

kös[6], [kös] *{ağız} is.* **1.** Sürünün en önünde giden koyun. **2.** Teke. [DS]

kös[7], [kös] *{ağız} sf.* **1.** Çirkin. [DS] **2.** Düşük; aşağılık.

kös[8], [kös] *{ağız} is.* Bal kabağından kesilen dilim. [DS] ⊡ **kös kabak,** *{ağız}* El büyüklüğünde kesilerek ateşte pişirilen bal kabağı. [DS]

kös[9], [kös] *{ağız} is.* Sürülmemiş ve ertesi yıl dinlenmeye bırakılmış tarla. [DS]

kös[10], [kös] *{ağız} is.* Davar ağılı. [DS]

kös[11], [kös] *{ağız} is.* Kervanda baştan ikinci hayvana takılan çan. [DS]

kösçü, [kös-çü] *is.* Mehter takımından kös çalan kimse.

kösağacı, [köz+ağacı] *{ağız} is.* Ateş karıştırmaya yarayan ucu yanmış odun veya sopa. [DS]

kösbe, [köz-(e)-me > kösbe] *{ağız} is.* Köseği. [DS]

kösdek, -ği [kös-(ü)d-e-k] *{ağız} is.* Damların saçaklarındaki hatılların düşmemesi için konulan ağaç. [DS] ⊡ **kösdek mıhı,** *{ağız} On on beş cm. uzunluğundaki demir çivi.* [DS]

kösdü, [kös-dü] *{ağız} is.* Köstebek. [DS]

köse[1], [köz > köz-e] *{ağız} is.* Köseği. [DS]

köse[2], [Far. küse / kōse => köse كوسه] *sf.* **1.** (Erkek için) sakalı, bıyığı olmayan. **2.** (Erkek için) sakalı ve bıyığı seyrek olan. **3.** *{OsT}* Cılız; bodur. [Kamus] **4.** *is.* Bıyığı sakalı çıkmayan erkek. **5.** *tiy.* Anadolu halk oyunlarında yönetmen. **6.** *{ağız}* Yeni evlenmiş erkek; güvey. [DS] **7.** *{ağız}* Orta yaşlı erkek. [DS] ⊡ **köse buğday,** *Başakları kılçıksız, beyaz bir tür buğday.*|| **köse otu,** *{ağız} Kuraklık yüzünden büyüyemeyen ot.* [DS]|| **köse sakal,** *Çok seyrek sakal.*|| **köse sefer,** *{ağız} Dolmalık bir tür kabak.* [DS]

köseç, -ci [köse-ç كوسچ] *{eAT} {OsT} sf.* **1.** Köse. **2.** *{ağız}* Tüyü kısa bir tür koyun. [DS]

köseçlemek, [köz *(ateş)* > kös-e-ç-le-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* (Ateş için) karıştırmak. [DS]

köseği, [köz-e-mek *(ateşi karıştırmak)* > közegü > köse-ği كوسكى] *{ağız} is.* **1.** Ocağı karıştırmaya yarayan demir araç veya maşa. **2.** Ucu yanmış odun parçası. *{eAT} {OsT} (aynı)* **3.** Saç üzerinde pişen ekmeği çevirmekte kullanılan araç. [DS]

köseğü, [köz-e-mek > köze-gü كوسكو] *{OsT} is.* → köseği.

kösek, -ği [köz-e-k] *{ağız} is.* Köseği. [DS]

kösekçi, [küsē-mek > köse-k] *{eT} sf.* Yemek iştahı olan. [DLT]

kösele[1], [Far. gāvsāle *(dana)* > gosāle / gūsāle] *is.* **1.** Ayakkabı tabanı, çanta, kemer vb. yapmakta kullanılan büyük baş hayvanların işlenmiş derisi. **2.** *sf.* Köseleden yapılmış. **3.** Kösele gibi. ⊡ **kösele gibi,** *(Et için) sert ve çiğnenmesi güç.*|| **kösele suratlı,** *(Kişi için) utanmaz.*|| **kösele taşı,** *1. Mermerleri parlatmak için kullanılan kefeki taşı. 2. Kunduracıların üstünde kösele dövdükleri taş.*

kösele[2], [kös-er-e / kös-ür-e] *{ağız} is.* Bileği taşı. [DS] ⊡ **kösele daşı** (taşı), *{ağız} Bileği taşı.* [DS]

kösele[3], [köz-e-le] *{ağız} sf.* Çok güzel. [DS]

köselik, -ği [köse-lik] *is.* Köse olma durumu.

köselmek, [kös-el-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* **1.** (İnsan için) olduğu yere yığılıp kalmak. **2.** Pusmak; sessizleşmek; uyuşup kalmak; sinmek. [DS]

köseltmek[1], [kös-el-t-mek] *{ağız} is. gçl. f. [-ir]* **1.** Ağacın tepesini ya da ucunu kesip kısaltmak. **2.** Sindirmek; pusturmak. [DS]

köseltmek[2], [kös-el-t-mek كوسلتمك] *{eAT} {OsT} gçl. f. [-ür]* **1.** Uzatmak. **2.** Ayağını uzatmak.

kösem, [köz *(göz)* > köz-e-mek > köz-e-m > kösem كوسم] *{OsT} {ağız} is.* Çobana alışkın ve önde giderek sürüye kılavuzluk eden koç veya teke; kösemen. [DS]

kösemek, [küsē-mek كسه مك] *(küse:mek) {eT} gçl. f. [-r]* **1.** Özlemek; arzulamak; arzu etmek; istemek; dilemek. [DLT] [EUTS] **2.** *{eAT}* İmrenmek; gıpta etmek; yarsımak.

kösemen, [köz *(göz)* > köz-e-mek > köz-e-men > *eT* kösē-men] *sf.* **1.** *{eT}* (Koç için) sürünün en önünde giden; çok tos vuran. **2.** *{ağız} is.* Önde giderek sürüye kılavuzluk eden koç veya teke; kösem. [DS] **3.** Dövüşe alıştırılmış koç veya teke; dövüşken koç veya teke. **4.** *{ağız}* Yol gösteren; kılavuz. [DS] **5.** *{ağız}* Koç. [DS] **6.** *tic.* Borsada öncülük eden kimse.

kösemenlik, -ği [köse-men-lik] *is.* Yol gösterme; kılavuzluk etme. ⊡ **kösemenlik etmek,** *Önderlik etmek; kılavuzluk etmek; yol göstermek.*

kösençig, [küsē-mek > küse-n-mek > küse-n-ç-ig] *{eT} sf.* → küsençig. [EUTS]

köseng, [köz-eñ] *{ağız} is.* Fırını silmekte kullanılan ucuna bez bağlanmış sopa. [DS]

kösere[1], [kös-er-e] *{ağız} is.* Bileği taşı. [DS]

kösere[2], [köz-er-e] *{ağız} is.* Fırın karıştırmakta kullanılan çengelli araç. [DS]

köserlemek, [kös-er-le-mek] *{ağız} is.* Bilemek. [DS]

köseşmek, [küsē-mek > köse-ş-mek] *{eT} işteş. f. [-ür]* **1.** Birlikte istemek. [DLT] **2.** *dönşl.* Öğünmek. [DLT]

köset, -di [köz-e-t > köset] *{ağız} is.* Köseği. [DS]

köseü, [köz-e-mek > köse-ği] *{ağız} is.* Köseği. [DS]

kösev, [köz-e-mek > köse-ği] *{ağız} is.* Köseği. [DS]

kösevi, [köz-e-mek > köse-ği] *{ağız} is.* Köseği. [DS]

kösevü, [köz-e-mek > köse-ği] *{ağız} is.* Köseği. [DS]

kösey, [köz-e-mek > köse-ği] *{ağız} is.* Köseği. [DS]

köseyi, [köz-e-mek > köse-ği] *{ağız} is.* Köseği. [DS]

kösgelmek, [kös+gel-mek] *{ağız} gçsz. f. [-ir]* Uzanıp yatmak; ayaklarını uzatarak oturmak; kösülmek. [DS]

kösgi, [köz-e-mek > köse-ği] *{ağız} is.* Köseği. [DS]

kösgü, [köz-gü] *{eT} is.* Ayna.

kösgüç, -cü [kös-güç] *{ağız} is.* Tarlalarda kendiliğinden yetişen, 30-80 cm. boyunda, güzel kokulu, yumru kökleri çiğ olarak yenilebilen, parlak pembe çiçekli otsu bir bitki; koşkoz; gaggoç; kuşkuş, *(Lathyrus tuberosus).* [DS]

kösgük, [*kös-mek > kös-gük] *{eT} is.* Bostan veya bağlara dikilen nazarlık. [DLT]

kösilmek, [kös-il-mek كوسلمك / كوسيلمك] *{eAT} edil. f. [-ür]* **1.** Ayağını uzatmak. **2.** Yatıp uzanmak.

kösinmek, [kös-in-mek / kösnü-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ür]* (At, eşek için) çiftleşme dönemi gelmek; kösnümek. [DS]

köskel, [? köskel] *{ağız} is.* Çanak. [DS]

kösken, [kös-(i)k-en] *{ağız} is.* Üstüne oturulan kütük. [DS]

köskenmek, [kös-(i)k-en-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* Uzanıp yatmak; ayakları uzatarak yatar gibi oturmak; sere serpe oturmak; kösülmek. [DS]

kösköpen, [kös+köp-en] *{ağız} is.* Köstebek. [DS]

köskötürüm, [kös+kö/türüm] *sf.* Tamamıyla kötürüm; büsbütün kötürüm olan.

köskü[1], [köz *(ateş)* > köz-kü > köskü] *{ağız} is.* **1.** Ucu sivri ağaç; kazık. **2.** Fırının içindeki közleri ve külleri toplamak için kullanılan ucuna paçavra bağlanmış sırık. [DS]

köskü[2], [kös-kü] *{ağız} is.* Kapı arkasına konulan dayak; kapı sürgüsü. [DS]

köskü[3], [köz-kü] *{ağız} is.* Köstebek. [DS]

kösküç, -cü [kös-küç] *{ağız} is.* **1.** Ucu sivri ağaç; kazık. **2.** Toprak altından çıkan, bitkinin yumru kökü. **3.** Ateş karıştırmakta kullanılan tahta araç. [DS]

köskülüğ, [kös-kü-lük / göğüs-lük] *{ağız} is.* Çocuk önlüğü. [DS]

kösleme, [kös-le-me] *{ağız} is.* Kapı dayağı; kapı sürgüsü. [DS]

köslemek[1], [kös-le-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ü)-yor]* Kapıyı arkasından sürgülemek, kilitlemek. [DS]

köslemek[2], [kös-le-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ü)-yor]* **1.** Öfkeli bir kimseyi yatıştırarak kavga çıkmasını önlemek. **2.** Hayvanları ayağından bağlamak. **3.** (İp için) dolaşmak; bağlanmak. **4.** *gçsz. f.* (İnsan için) olduğu yere yıkılıp kalmak; kösmek. [DS]

köslü, [kös-lü] *{ağız} is.* Köstebek. [DS]

kösmek[1], [küs-mek] *gçsz. f. [-er]* **1.** Darılmak; küsmek. **2.** (Çiçek ve sebzeler için) kuraklık ya da böcekler yüzünden birdenbire sararıp solmak. [DS].

kösmek[2], [*eT.* kös-mek] *gçsz. f. [-er]* **1.** *{eT}* Uzamak. **2.** *{ağız}* Ayağını uzatmak. [DS] **3.** *{ağız}* Çökmek; yıkılmak; göçmek. [DS] **4.** *{ağız}* (İnsan için) olduğu yere yıkılmak; köslemek. [DS] **5.** *{ağız}* Pusmak; sessizleşmek; uyuşup kalmak; sinmek. [DS] **6.** *{ağız}* Öfkesi geçmek; yatışmak; kösülmek. [DS] **7.** *{ağız}* (Koyunlar için) sıcakta yatmak. [DS] **8.** *{ağız}* Gücü azalmak. [DS] **9.** Koşarak yorulmak. **10.** *{ağız}* (Çiçek ve sebze için) hastalık veya böcek yüzünden birdenbire sararıp solmak. [DS] **11.** *{ağız} gçl. f.* Ağacı eğmek; devirmek. [DS] **12.** *{ağız}* Birini yere sermek; yıkmak; düşürmek. [DS] **13.** *{ağız}* Değnekle vurmak. [DS] [

kösmük[1], **-ğü** [kös-mük] *{ağız} is.* **1.** Toparlak odun. **2.** Sigara izmariti. **3.** İşe yaramayacak kadar eskimiş aygıt. [DS]

kösmük[2], **-ğü** [kös-(ü)n-ük] *{ağız} sf.* (At, eşek vb. için) çiftleşmek isteyen. [DS]

kösnek[1], **-ği** [kös-(ü)n-ek] *{ağız} is.* Uyku. [DS]

kösnek[2], **-ği** [kös-(ü)n-ek] *{ağız} sf.*→ kösmük[2]. [DS]

kösnemek[1], [kös-(ü)n-e-mek] *gçsz. f. [-r] [-n(ü)-yor] is.* Yaşlanmak; güçsüz kalmak. [DS] *{ağız}*

kösnemek[2], [kös-(ü)n-e-mek] *{ağız} is.* Kösnümek. [DS]

kösnimek, [kös-(ü)n-i-mek كوسنيمك] *{eAT} gçsz. f. [-r]* → kösnümek.

kösnü[1], [köz-(ü)n-ü] *{ağız} is.* Köstebek. [DS]

kösnü[2], [kös-(ü)n-mek > kösnü] *is.* Cinsel istek; şehvet.

kösnü[3], [kös-(ü)n-ü] *{ağız} is.* Beze iltihabı; adanit hastalığı. [DS]

kösnük[1], **-ğü** [kös-(ü)n-ük] *{ağız} is.* İhtiyar ve güçsüz kimse. [DS]

kösnük[2], **-ğü** [kös-(ü)n-ü-k كوسنك] *{ağız} sf.* **1.** (Hayvan için) çiftleşmek isteyen; eş isteme zamanı gelmiş. *{eAT} {OsT} (aynı)* **2.** (Erkek) cinsel sapık. **3.** (Kadın için) isterik kadın; kötü kadın. **4.** *is.* Hayvanlarda çiftleşme mevsimi. [DS]

kösnükmek, [kös-(ü)n-ük-mek] *{ağız} gçsz. f. [-ğ)-ür]* → kösnemek². [DS]

kösnül, [kös-(ü)n-ü-l] *sf.* **1.** Cinsel istekle ilgili; şehvani. **2.** (Resim, heykel vb. için) özellikle cinsel istekleri işleyen; şehvet uyandıran.

kösnüllük, -ğü [kösnül-lük] *is.* Cinsel uyaranlara karşı aşırı duyarlık gösterme hâli.

kösnülme, [kösnül-me] *is.* Kösnülmek durumu; eş isteme; çiftleşme isteği.

kösnülmek, [kösnül-mek] *dönşl. f. [-ür]* (At, eşek ve katır için) eş isteme zamanı gelmek.

kösnülü, [kösnü-lü] *sf.* Aşırı cinsel isteği olan; şehvetli.

kösnümek, [kös(ü)n-ü-mek كوسنمك] *{ağız} gçsz. f. [-ür]* (At, eşek vb. dişi hayvan için) çiftleşmek istemek; *{eAT} {OsT} (aynı).* [DS]

kösoğ, [köz > kös-eği] *{ağız} is.* → köseği. [DS]

kösöv, [kös+ev] *{ağız} is.* Sürme hastalığı yüzünden içi boşalmış buğday veya arpa başağı. [DS]

kösövi, [köz > kös-eği] *{ağız} is.* → köseği. [DS]

kösövü, [köz > kös-eği] *{ağız} is.* → köseği. [DS]

kösre, [kös-(ü)r-e كسره / كوسره] *{OsT} {ağız} is.* Bileği taşı. [DS] ◻ **kösre taşı,** *{eAT} Bileği taşı.*|| **kösreye tutmak,** *{ağız} Bilemek.* [DS]

kösevi, [köz > kös-eği] *{ağız} is.* → köseği. [DS]

kösrelenmek, [kösre-le-n-mek كوسره لنمك] *{eAT} edil. f. [-ir]* Bilenmiş.

kösrevi, [kös-(ü)r-e-ği] *{ağız} is.* Bileği taşı. [DS] ◻ **kösreviye vurmak,** *{ağız} Bileği taşma sürtmek; bilemek; keskinleştirmek.* [DS]

kösrük, [kösür-mek > kös(ü)r-ük] *{eT} is.* Köstek; bukağı. [Clauson] ◻ **kösrük tuşag,** *{eT} Atın ön ayaklarına vurulan köstek; tuşak.* [DLT]

kösso, [köz > kös-eği] *{ağız} is.* → köseği. [DS]

kössü, [kös-sü] *{ağız} is.* Köstebek. [DS]

kössüklemek, [kös-(s)ük-le-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ü)-yor]* Karıştırmak. [DS]

köstebek, -ği [köz *(göz)* > köz-süz+teb-mek *(tepmek)* > teb-ek > köstebek ?] *is.* **1.** *zool.* Gözleri hemen hiç görmeyen, yer altında oyduğu yuvalarda yaşayan, ön ayakları kuvvetli, doymak bilmeden bütün yer solucanlarını yok eden, aynı zamanda bitkilerin köklerini kestiği için tarıma zarar veren, böcekçil, memeli bir hayvan; yer sıçanı, *(Talpa eurapaea).* **2.** Bu hayvanın kısa, sık ve yumuşak tüylü postu. **3.** Bir örgütün içine sızan gizli ajan. **4.** Killi arazide fazla suyun akmasını sağlamak amacıyla derinde kanallar açmakta kullanılan bir tür dip kazar. ◻ **köstebek illeti,** *Atların ensesinde meydana gelen doku iltihabının yol açtığı hastalık.*|| **köstebek kapanı,** *Köstebek yakalamakta kullanılan yaylı bir tür tuzak.*|| **köstebek yuvası,** *1. Köstebeğin yer altında tünel kazarken dışarı çıkardığı toprak yığını. 2. Köstebeğin yer altında meydana getirdiği daire biçimindeki tünel. 3. Köstebeğin meydana getirdiği tünellerin tümü. 4. gnşl. Küçük yayvan tepe.*

köstebekgiller, [köstebek-gil-ler] *is. zool.* Memelilerin böcekçiller takımından gözleri bir deri ile örtülü, kulakları tüyler arasında gizli, ön ayakları kazmaya uygun, köstebekleri ve desmanları içine alan bir familya, *(Talpidae).*

köstege, [? köstege] *{ağız} is.* Çoban. [DS]

köstek, -ği [kös-mek > *kös-(ü)t-mek > kös(ü)t-ē-mek > köste-k / Far. kūstī > küstek كوستك] *is.* **1.** Hayvanın kaçmasını önlemek için iki ayağını uzun adım atamayacak biçimde bağlayan ip. *{eAT} (aynı)* [DK] **2.** Koşulan hayvanların tepmesini önlemek için kuskun kayışına bağlanan kayış. **3.** Saat, kılıç, anahtar vb. gibi şeylere süs olsun diye takılan gümüş, altın veya taklit zincir; kordon. **4.** *mecaz.* Engel. **5.** *spor.* Yağlı güreşte, yerde iken iki kolla rakibin ayaklarını sarma durumuna verilen ad. **6.** *{ağız} balıkç.* Oltanın ucuna iğne bağlanan misina parçası. [DS] **7.** Çığırtkan olarak kullanılan kuşun bacağına bağlanan meşin halka. **8.** *{ağız}* Arabanın iniş aşağı giderken hızını kesmek için tekerleğine sokulan bir sopa. [DS] **9.** *{ağız}* Kağnı tahtalarını mazıya tutturan zincir. [DS] **10.** *{ağız}* Köpekleri bağlamak için kullanılan ağaç sopa. [DS] **11.** *{ağız}* Duvardaki hatılları birleştiren ağaçlar. [DS] **12.** *{ağız}* Destek; dayak. [DS] **13.** *{ağız}* Mertek. [DS] **14.** *{ağız}* Kapıya arkadan vurulan dayak; sürgü. [DS] **15.** *{ağız}* Küçük dereleri doldurmak için önlerine çalı ve ot gibi şeyler bastırarak yapılan set. [DS] **16.** Ağaç diplerinde suyu tutabilmek için diplerine açılan set. **17.** *{ağız}* Hallaçlıkta sağrıyı germeye yarayan kiriş. [DS] **18.** *{ağız}* Yolsuz birleşmelere aracılık eden kadın. [DS] ◻ **kösteği kırmak,** *1. Bağlı olduğu yerle ilişiğini kesmek; kaçmak. 2. (Çocuk için) yürümeye başlamak. 3. {ağız} Gizlice kaçmak; sıvışmak.* [DS]|| **kösteğini kesmek,** *{ağız} Sık sık düşen küçük çocukların, düşmesinin önüne geçeceği inancı ile ayağına bağlanan bir bağı makasla kesmek.* [DS]|| **kösteği üzmek,** *{eAT} {OsT} 1. İpi koparmak. 2. Uzaklaşıp gitmek.*|| **köstek kancası,** *{ağız} Çoban köpeğinin boynuna takılan mahmuzlu demir halka.* [DS]|| **köstek olmak,** *Engel olmak; ayak bağı olmak.*|| **köstek vurmak,** *Hayvanın ayağına köstek bağlamak; köstеklemek.*

köstekleme, [köstek-le-me] *is.* Kösteklemek eylemi.

kösteklemek, [köstek-le-mek] *gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* **1.** (Hayvan için) ayağına köstek takmak; köstekle bağlamak; köstek vurmak. **2.** *mecaz.* (İş için) engel olmak; yürümez duruma getirmek; engellemek; baltalamak; mani olmak. **3.** *mecaz.* (Kişi için) çalışmasına, yapmak istediği işe engel olmak; yaptırmamak. **4.** *{ağız}* Evlendirmek. [DS]

köstekleniş, [köstek-le-n-iş] *is.* Kösteklenmek işi ve biçimi.

kösteklenme, [köstek-le-n-me] *is.* Kösteklenmek işi.

kösteklenmek, [köstek-le-n-mek] *edil. f. [-ir]* **1.** (Hayvan için) ayağına köstek takılmak. **2.** (İş için) engel olunmak; engellenmek. **3.** (Kişi için) yapmak istediği işe veya çalışmasına engel olunmak; engellenmek. **4.** *dönşl. f.* Köstek sahibi olmak; köstek edinmek.

köstekleyiş, [köstek-le-y-iş] *is.* Kösteklemek eylemi veya biçimi.

köstekli, [köstek-li] *sf.* **1.** Kösteği bulunan; kösteği olan. **2.** (Hayvan için) ayağına köstek vurulmuş olan. **3.** *{ağız}* (Çocuk için) iyi yürüyemeyen; sık sık düşen. [DS] **4.** *{ağız}* Tutuk adımlarla yürüyen. [DS] **5.** *{ağız}* İki ayağı beyaz olan at. [DS] ⧉ **köstekli saat,** *Bir kordon ile ceket ve yeleğe tutturularak cepte taşınan saat; cep saati.*

kösteklik, -ği [köstek-lik] *{ağız} is.* Yürümeye engel olacak kadar çok dikenli tarla. [DS]

kösteksiz, [köstek-siz] *sf.* **1.** Kösteği bulunmayan; kösteği olmayan. **2.** (Hayvan için) ayağına köstek bağlanmamış olan.

köstemek, [kös-(i)t-e-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-t(ü)-yor]* **1.** Hayvanın ön ayaklarını iple birbirine bağlamak; urganla çatmak. **2.** Hayvanın ayağını bir iple kazığa bağlamak. **3.** Ayağı takılmak; kösteklenmek. [DS]

kösten, [kös-(ü)t-en كوستن] *{OsT} is.* Ilıca.

köstengi, [kös-(ü)t-en-gi] *{ağız} is.* Bal peteğini kovana eğik olarak yapan arı. [DS]

köstenmek, [kös-(ü)t-en-mek] *{ağız} gçl. f. [-ir]* [DS]

köstere, [Yun. ksystra *(rende, kaşağı)* > Far. küştere كشتره] *{ağız} is.* **1.** Küçük bileği taşı. **2.** Tahta rendesi. [DS]

kösterenlik, -ği [kösteren-lik] *{ağız} sf.* Karanlık. [DS]

köstü, [kös-tü] *{ağız} is.* **1.** Köstebek. **2.** Yılancık hastalığı. **3.** Bağ ve bahçe kapılarının kilitleri üzerine çakılan kaplumbağa biçimindeki tahta kapak. [DS]

köstübek, -ği [köstebek] *{ağız} is.* Kaplumbağa. [DS]

köstük[1]**, -ğü** [kös-(ü)t-ük] *{ağız} is.* Hafif, hoppa kadın. [DS]

köstük[2]**, -ğü** [? köstük] *{ağız} is.* Kireç kaymağı. [DS]

köstür, [kös-(ü)t-ür] *is.* Sönme, sessizlik ve çevre ile ilgisizlik ifade eder. ⧉ **köstür köstür,** *{ağız} (Yürümek için) başı yere eğerek büyük adımlarla.* [DS]

köstüre, [Yun. ksystra] *{ağız} is.* Uzun marangoz rendesi. [DS]

köstürmek, [kös-mek > kös-tür-mek] *{ağız} gçl. f. [-ür]* **1.** Yıkmak. **2.** Koyunları gölgede dinlendirmek. **3.** Yormak. **4.** Vermek; çıkarıp vermek. [DS]

kösü, [kös-ü] *{ağız} is.* Kapı dayağı; sürgü. [DS]

kösük, -ğü [kös-mek > kös-ük] *{ağız} is.* Yıkık; göçük yer. [DS]

kösükmek, [kös-ük-mek] *{ağız} gçsz. f. [-(ğ)-ür]* Yan yatmak. [DS]

kösül[1]**,** [kös-ül] *is.* Büzülme, sessizleşme ifade eden yansımalı gövde. ⧉ **kösül kösül,** *{ağız} Sessiz sessiz.* [DS]

kösül[2]**,** [köz > kös-ül] *{ağız} is.* Ocak içlerine yapılan kül deliği. [DS]

kösülmek, [kös-mek > kös-ül-mek كوسلمك] *{ağız} dönşl. f. [-ür]* **1.** Geçimini bir yerden, birinin sırtından kolayca sağlamak. **2.** Boylu boyunca uzanmak; uzanıp yatmak; ayaklarını uzatarak yatar gibi oturmak; sere serpe oturmak. *{eAT} {OsT} (aynı)* **3.** Büzülmek; toplanmak; toparlanmak. **4.** *{eT} edil. f.* (Ayak için) uzanmak; uzatılmak. [DLT]

kösülmek, [kös-ül-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ür]* **1.** Öfkesini almak; yatışmak. **2.** Hızını almak. **3.** Yorulmak; gücünü kaybetmek. **4.** Yılmak; pısmak; korkmak. **5.** (Ateş için) yavaş yavaş sönmeye yüz tutmak. **6.** (Süt, yemek, hamur gibi kabaran bir şey için) sönmek; inmek; durulmak. **7.** (Bitki, meyve vb. şeyler için) kurumaya yüz tutmak; çürümek. [DS]

kösültmek, [kös-mek > kös-ül-t-mek / kös-el-t-mek كوسلتمك] *{eAT} {OsT} gçl. f. [-ür]* **1.** Uzatmak. **2.** Elini ayağını uzatmak.

kösüm, [kös-üm] *{ağız} is.* Siyah kayaların üstünde biten yün boyamaya yarayan bir tür sarı yosun. [DS]

kösün, [kös-mek > kös-ün] *{eT} is.* Güç kuvvet; takat. [Clauson]

kösünmek, [kös-mek > kös-ün-mek] *{eT} dönşl. f. [-ür]* **1.** Gözükmek; görünmek. [EUTS] **2.** Kabul edilmek. [EUTS] **3.** Hazır; mevcut olan; şimdiki. [EUTS]

kösür, [kös-ür] *{ağız} is.* Taranmış yün. [DS]

kösüre, [kös-ür-e] *{ağız} is.* Kesici araçları bilemeye yarayan bir tür taş; bileği taşı. [DS]

kösürelemek, [kös-ür-e-le-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ü)-yor]* **1.** (Bıçak vb. kesici aletler için) bilemek; bileği taşma tutmak; kösüreye tutmak. **2.** Artırmak; çoğaltmak. [DS]

kösürge, [köz-ür-gē / kös-ür-gē] *(kösürge:) {eT} is.* Köstebek. [DLT]

kösürgen, [köz-ür-gē / kös-ür-gēn] *(kösürge:n) {eT} is.* Bir tür köstebek. [DLT]

kösürgü, [kös-ür-mek > kös-ür-gü] *{eT} is.* Dağarcık; kap. [DLT]

kösürken, [köz-ür-gēn / kös-ür-gēn] *(kösürke:n) {eT} is.* → kösürgen. [DLT]

kösürmek, [kös-mek > kös-ür-mek] *{eT} gçl. f. [-ür]* Hayvanın ön ayaklarını kösteklemek. [DLT]

kösüş, [küsē-mek > küs(ü)-ş] *{eT} is.* → küsüş. [EUTS]

kösüşlüg, [küsüş > küsüş-lüg] *{eT} sf.* → küsüşlüg. [EUTS]

köş, [köş] *{ağız}* *is.* **1.** Üstüne yatak serilip etrafına yastık konulan sedir. **2.** Ocak kenarında oturulan yer; köşe. [DS]

köşe, [Far. güşe] *is.* **1.** İki çizgi veya düzlemin kesiştiği nokta. **2.** İki duvarın bir açı meydana getirerek birleştiği girinti veya çıkıntı. **3.** Cadde ve sokakların birbirini kestiği yer. **4.** (Yurt, bölge, şehir vb. için) bir bölüm; parça. **5.** *mecaz.* Kimsenin uğramadığı, gelmediği yer; kuytu yer; tenha. **6.** (Bir tamlanan olarak) bir yerde belli bir kullanım için ayrılmış olan alan. **7.** *mat.* İki ve daha çok yarı doğrunun ortak başlangıç noktası. **8.** *spor.* Futbol sahasında yan ve kale çizgilerinin kesiştiği nokta; korner. **9.** *spor.* Boks maçı aralarında boksörlerin dinlenmek için çekildikleri bölüm. **10.** Göbekli halılarda, iç çerçevenin köşelerine yerleştirilen dörtte bir daire biçimli süsleme; köşe motifi. **11.** *{ağız}* Kadınların başlarına takarak yüzlerine ya da şakaklarına sarkıttıkları gümüş ya da altın süs. [DS] **12.** *{ağız}* Dört yönden her biri. [DS] **13.** *{ağız}* Yapıda köşelere konulan dört köşe düzgün taş; köşe taşı. [DS] **14.** *{ağız}* Deriden kesilmiş, çarık dikmekte kullanılan dört köşe sırım [DS]. **15.** *{ağız}* Kanepe yastığı. [DS] **16.** *{ağız}* Gelin veya sünnet çocuğu için ayrılan yer. [DS] **17.** *{ağız}* Ocağın bir kenarı; ocak başı. [DS] **18.** *{ağız}* Üstüne yatak serip etrafına yastık konulan sedir. [DS] **19.** *{ağız}* Anlaşmazlık; ayrılıkçılık; aykırılık. [DS] ⧉ **köşe atışı,** *spor. Futbolda topun bir oyuncu tarafından kendi kale çizgisi dışına çıkarılması ile karşı takımın kazandığı serbest vuruş; korner atışı; köşe vuruşu.*|| **köşe başı,** *1. Bir sokağın başka sokak veya cadde ile kesiştiği yer. 2. İmparatorluk döneminde koğuşun baş köşesine oturmaya hak kazanmış ak ağalardan kapı ağası, has oda başı, hazinedar başı, kilerci başı ve saray ağasına verilen unvan.*|| **köşe başını tutmak,** *Önemli bir mevki veya makamı ele geçirmek; etkili olabilecek bir yeri elinde bulundurmak.*|| **köşe bingisi,** *mim. Kare biçimli yan duvarlar üzerine yuvarlak kubbe oturtmak için kubbenin oturduğu kasnak ile duvar köşesi arasını kapatan üçgen biçimli kubbe parçası.*|| **köşe bucak,** *Dikkati çekmeyen, iyi bilinmeyen yer; ikinci, üçüncü derecede önemli yer.*|| **köşe bucak kaçmak,** *1. Kimseye görünmek istememek. 2. Birine görünmemek için değişik yol ve taktikler uygulamak.*|| **köşe çalığı,** *Eski Türk evlerinde yapıların sokak köşelerine gelen kısımlarındaki yumuşak dönüş.*|| **köşede bucakta kalmak,** *İlgisizlikten gözden uzak bir yerde bulunmak; unutulmak.*|| **köşe demiri,** *1. Duvarın köşesini koruyan demir düzeni. 2. Dik açı yapacak biçimde üretilmiş demir.*|| **köşe dikmesi,** *mim. Ağaç binalarda köşelere dikilmiş olan direklere verilen ad.*|| **köşe dolabı,** *Odanın köşesine yerleştirilen üçgen kesitli, kapaklı dolap.*|| **köşe dönmeci,** *Köşe dönücü.*|| **köşe dönücü,** *Çıkarını emek harcamadan ve kısa yoldan sağlamayı ilke edinmiş kimse.*|| **köşe dönücülük,** *Kısa sürede emek harcamadan çıkar elde etme işi.*|| **köşe geçme,** *Marangozlukta birleştirilecek ahşap parçaların köşelerine uygulanan geçme biçimi.*|| **köşe gönderi,** *spor. Kale çizgisi ile yan çizgilerin birleştiği yere flama takmak için dikilen direk.*|| **köşe kadısı,** *Rahatına çok düşkün, iş yapmayı sevmeyen kimse.*|| **köşe kapmaca,** *1. Tutulan köşeyi ebeye kaptırmadan köşeden köşeye yer değiştirerek oynanan bir çocuk oyunu. 2. Buluşmak amacıyla birbirini arayan fakat biri ayrıldıktan sonra diğerinin oraya gelmesi ve bu durumun ardı ardına birkaç yerde devam etmesi.*|| **köşe kapmaca oynamak,** *Bir türlü buluşup görüşemeden birbirini arayıp durmak.*|| **köşe kavalı,** *Kapı kenarları ile duvar köşelerinin sürtünme ile yıpranmasını önlemek için buralara yerleştirilen çubuk biçimli dikey silme.*|| **köşe kesmek,** *{ağız} Madencilikte, sert kömürleri kazıp düşürebilmek için kömür tabakasının yan taraflarını kesmek.* [DS]|| **köşe koltuğu,** *Odanın köşesine uygun biçimde yapılmış koltuk.*|| **köşe minderi,** *Odanın köşesine yerleştirilmiş, baş misafire ayrılan kabarık minder.*|| **köşe penceresi,** *Duvarların kesiştiği yerde bulunan pencere.*|| **köşe rafı,** *Odanın köşesine uygun biçimde yapılmış raf.*|| **köşe taşı,** *mim. Binalarda her iki duvarı da birlikte tutacak biçimde köşelere konulmuş yapı taşı.*|| **köşe tutmak,** *Karışmak; kendini belli etmek; görünmek.*|| **köşe vuruşu,** *spor. Futbolda topun bir oyuncu tarafından kendi kale çizgisi dışına çıkarılması ile karşı takımın kazandığı serbest vuruş; korner vuruşu; köşe atışı.*|| **köşe yastığı,** *Odalarda köşe minderi üzerine konulan ve her iki duvarı da tutan yastık.*|| **köşe yazarı,** *Bir gazetede her gün veya belli aralıklarla kendisine ayrılan sayfa ve sütunda yazısı yayınlanan yazar.*|| **köşe yazarlığı,** *Köşe yazarı olma durumu; köşe yazarının yaptığı iş.*|| **köşe yazısı,** *Gazetelerde belli başlık altında belli bir sütunda güncel konularda yayınlanan kısa yazı; fıkra.*|| **köşeye atılmak,** *İlgi gösterilmemek; önem verilmemek; gözden uzak tutulmak.*|| **köşeye çekilmek,** *Çevresi ile ilişiğini en az düzeye indirerek hiçbir şeye karışmadan bir yerde kendi hâlinde yaşamak; toplum hayatından mümkün olduğu kadar uzak kalarak sakin bir hayat sürdürmek.*|| **köşeye oturmak,** *(Kız için) evlenmek; gelin olmak.*|| **köşeye sıkışmak,** *Çok güç bir duruma düşmek*|| **köşeye sıkıştırmak,** *1. spor. Boksta rakibi dövmek. 2. Birini çok güç bir duruma sokmak.*|| **köşeye sinmek,** *Kimsenin göremeyeceği, bulamayacağı bir yere çekilmek; saklanmak; sesi soluğu çıkmamak.*|| **köşeyi dönmek,** *1. Hiç çaba harcamadan, kolay yoldan ve kısa sürede zengin olmak. 2. Gereği kadar emek harcamadan, kısa yoldan büyük bir ekonomik ve sosyal güç edinmek.*

köşebent, -di [Far. küşe-bend *(köşebağı)*] *is.* **1.**

Birleşen iki kereste vb.ni gönyesinde tutturmak için kullanılan dik açı biçimindeki metal parça; L demiri. **2.** Bir yere, fotoğraf ve resim tutturmaya yarayan zamklı üçgen kâğıt. **3.** Cilt kapağının açılan kenarlarındaki köşeleri sağlamlaştırmak amacıyla köşeye geçirilen bez veya deri üçgen.

köşedar, [Fr. gūşe-dār] *(köşeda:r) sf.* Köşeli. ⊡ **köşedar şal,** *Köşeleri işlenmiş, kaşmir boyun atkısı.*

köşegen, [köşe-gen] *is. mat.* **1.** Bir çokgende komşu olmayan iki köşeyi birleştiren doğru parçası; kutur, *(1937).* **2.** Birçok yüzlüde aynı düzlem üzerinde bulunmayan iki köşeyi birleştiren çizgi. **3.** *sf.* Köşegen biçiminde olan. ⊡ **köşegen fay,** *Yönü uzunlamasına ve boylamasına fay arasında yer alan fay tipi.*

köşegenel, [köşe-gen-el] *sf.* Köşegen biçiminde olan.

köşek[1], **-ği** [? köşek كشك / كوشك] *{eT} is.* **1.** Genç hayvan. [Clauson] **2.** Oğlak. [Clauson] **3.** *{eAT} {OsT} {ağız}* Deve yavrusu. [DK] [DS] **4.** *{ağız}* Torun. [DS]

köşek[2], **-ği** [köz-ek / gök-çek] *{ağız} is.* Çok güzel. [DS]

köşekleme, [köşek-le-me] *is.* Köşeklemek eylemi.

köşeklemek, [köşek-le-mek كوشكلمك] *{eAT} gçsz. f. [-er] [-l(i)-yor]* (Deve için) yavrulamak.

köşeklenmek, [köşek-le-n-mek كوشكلنمك] *{eAT} dönşl. f. [-ür]* Böbürlenmek; kasılmak.

köşekletmek, [köşek-le-t-mek] *{eAT} gçl. f. [-ür]* Deveyi yavrulatmak.

köşelek, -ği [köşe-le-k] *{ağız} sf.* Köşeli. [DS]

köşeleme, [köşe-le-me] *is.* **1.** Köşelemek eylemi. **2.** *zf.* Köşeye çapraz gelecek biçimde.

köşelemeç, -ci [köşe-le-meç] *{ağız} zf.* Köşeye doğru; köşelemesine. [DS]

köşelemek, [köşe-le-mek] *gçl. f. [-er] [-l(i)-yor]* **1.** Köşeye uygun gelecek biçimde koymak. **2.** Köşe oluşturmak; köşe yapmak.

köşelemesine, [köşe-le-me-s-i-n-e] *zf.* Köşesine gelecek biçimde; köşeye doğru; köşeden geçerek.

köşelemesiye, [köşe-le-me-s-i-y-e] *{ağız} zf.* Köşelemesine. [DS]

köşeli, [köşe-li] *sf.* Köşesi olan; köşe bulunan; köşe yapan. ⊡ **köşeli ayraç,** *Köşeleri dik olan ayraç; köşeli parantez.*|| **köşeli gelen,** *{ağız} Köşeli gibi; köşelice.* [DS]|| **köşeli parantez,** *1. Köşeli ayraç. 2. Birçok satırı veya sütunu birleştirmeye yarayan baş işareti.*|| **köşeli şemse,** *Kitap ciltlerine yapılan şemselerden köşeli olanlarına verilen ad.*

köşelik, -ği [köşe-lik] *is.* **1.** Köşeye konulmak için yapılmış sedir veya kanepe. **2.** Kapı ve pencere gibi yapı aralıklarının köşelerini oluşturan taş. **3.** Düz bir silmeyle üstten birleştirilen iki teğet kemer arasında kalan iki kenarı eğri, üçüncü kenarı düz olan üçgenimsi yüzey.

köşen, [köşen] *{ağız} is.* Tavşanların çiftleşme zamanı. [DS]

köşergek, [köşēr-mek > köşer-gēk] *(köşerge:k) {eT} sf.* **1.** (Kişi için) taşkınlık yapan. **2.** (Erkek için) evinde yabancı kişi gördüğünde huysuzluk yapan; kıskanç. [DLT]

köşermek, [köşēr-mek] *{eT} gçsz. f. [-ür]* (Göl için) kabarmak; taşmak üzere olmak. [DLT]

köşesiz, [köşe-siz] *sf.* Köşesi olmayan; köşesi bulunmayan.

köşger, [Far. kavşger => köşker] *{ağız} is.* Kunduracı; yemenici; ayakkabı tamircisi. [DS]

köşgerlenmek, [*eT.* köşēr-mek > köş-ger-le-n-mek ?] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* Kendini beğenmek; gururlanmak. [DS]

köşgü, [köşe > köş(e)-gü] *{ağız} is.* Sandalye; iskemle; tahta kanepe. [DS]

köşige, [köş-ī-mek > köşī-gē] *(köşi:ge:) {eT} is.* Açık gölge; zayıf gölge; gölgemsi. [DLT]

köşik, [köş-ī-mek > kōşi-k] *(kö:şik) {eT} is.* **1.** Örtü; perde. [DLT] **2.** Gölge. [DLT] **3.** Kollama; himaye. [KB]

köşiklig, [kōşik > köşik-lig] *(kö:şik) {eT} sf.* Gölgeli. [DLT]

köşiklik, [kōşik > köşik-lik] *(kö:şik) {eT} is.* Gölgelik. [DLT]

köşimek, [köş-ī-mek] *(kö:şik) {eT} gçl. f. [-r]* Kapatmak; örtmek. [DLT]

köşinmek, [köş-ī-mek > köşi-n-mek] *{eT} dönşl. f. [-ür]* **1.** Gölgeye çekilmek; gölgelenmek. [DLT] **2.** Kendini gizlemek; örtünmek; köşünmek. [DLT]

köşitmek, [köş-ī-mek > köşi-t-mek] *{eT} gçl. f. [-ür]* **1.** Kapatmak; örtmek. [EUTS] [DLT] [KB] **2.** Siper etmek. [KB]

köşk, [köş-ī-mek > kōşi-k / Far. köşk] *is.* **1.** Bahçe içine yapılmış gösterişli ve süslü ev. *{eAT} (aynı)* [DK] **2.** Türk mimarisinde saray, konak gibi ana yapı dışında yer alan, küçük fakat süslü, etrafı açık yapı. **3.** *{ağız}* Balkon. [DS] **4.** *{ağız}* Tahta karyola; kerevet. [DS] **5.** *{ağız}* Üç ayaklı sehpa biçiminde sandalye; tabure. [DS]

köşke, [köz-ke ?] *{ağız} is.* Ateş koru; köz. [DS]

köşkek, -ği [köş-ek / köş-(i)k-ek] *{ağız} is.* Deve yavrusu. [DS]

köşker, [Far. kafşger > kevşger] *is.* **1.** Ayakkabı tamircisi; yemenici; kunduracı; *{ağız} (aynı).* [DS] **2.** *{ağız}* Ayakkabı yapan kimse; ayakkabıcı. [DS]

köşkerlik, -ği [köşker-lik] *is.* **1.** Köşkerin yaptığı iş veya mesleği. **2.** *{ağız}* Eskicilik. [DS]

köşklü, [köşk-lü] *sf.* **1.** Köşkü olan; içinde köşk bulunan; köşk sahibi olan. **2.** Eskiden yangın kuleleri gibi yerlerde gözcülük yaparak yangınları ilgililere haber veren görevliye verilen ad.

köşköş, [köş+köş] *{ağız} is.* Dokumacılıkta, çözgü ipliklerinin dağınık, düzensiz biçimi. [DS]

köşkürcü, [köşker > köşkür-cü] *{ağız} is.* Köşker. [DS]

köşlük, -ğü [köş-lük] *{ağız} sf.* Mutlu; sevinçli. [DS]

köşmek, [köç-mek / köş-mek] *{ağız} is.* Göçmek. [DS]

köşmen[1], [köş-men] *{ağız} sf.* Şişman; tombul. [DS]

köşmen[2], [? köşmen] *{ağız} is.* Çam fıstığının taze meyvesi. [DS]

köşne, [köş(i)n-e] *{ağız} is.* **1.** Mercimek. **2.** Burçak. [DS]

köşnemek, [kös-(ü)n-e-mek] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-n(ü)-yor]* Kösnümek. [DS]

köşşek, -ği [köşek / köşşek] *{ağız} is.* Deve yavrusu. [DS]

köşt, -dü [? köşt] *{ağız} is.* Üç ayaklı sandalye; tabure. [DS]

köştere, [Yun. ksystra *(rende, kaşağı)* > Far. küştere] *{ağız} is.* Tahta rendesi; küştere. [DS]

köşünmek, [köş-ī-mek > köşi-n-mek] *{eT} dönşl. f. [-ür]* → köşinmek. [DLT]

köt[1], [kö-mek *(yüksek olmak)* > kö-t] *{eT} sf.* **1.** Yüksek. [İKPÖy.] **2.** Yukarı. [İKPÖy.] **3.** Seçkin. [İKPÖy.] **4.** *is.* Yükseklik. [İKPÖy.]

köt[2], [kö-t] *{eT} is.* **1.** Arka. **2.** Göt. [DLT] ⊞ **köti kızlak,** *{eT} Kuyruğu kırmızı bir çeşit kaba kuş.* [DLT]

kötan, [Erme. k'ōtan] *{ağız} is.* Büyük pulluk. [DS]

kötay, [kötegen / köte > kötay] *{ağız} is.* → kötegen. [DS]

köte[1], [köte] *{ağız} is.* → kötegen [DS]

köte[2], [köte] *{ağız} is.* Demir. [DS]

köteç, -ci [köte-ç] *{ağız} is.* Domuz yavrusu. [DS]

kötegen, [köte-gen] *{ağız} is.* Hayvanların karınlarının altında olan şiş, bir çeşit çıban. [DS]

kötek[1], [köt-mek *(dövmek)* > köt-ē-k / Far. küteng كوتك] *{OsT} is.* **1.** Sopa; baston; dayak. **2.** Sopayla dövme; dayak atma. ⊞ **kötek atmak,** *Dayak atmak; adamakıllı dövmek.*|| **kötek balığı,** *zool. Gölgebalığıgillerden Akdeniz, Atlas ve Hint Okyanusunda yaşayan, alt çenesinde bıyığı bulunan, basık ve uzunca gövdeli, eti lezzetli bir kemikli balık; taş levreği; minakop, (Umbrina cirrhosa).*|| **kötek çalmak,** *{eAT} Dayak atmak.*|| **kötek çekmek,** *Dayak atmak; sopa ile iyice dövmek.*|| **kötek iti,** *{eT} {eAT} Sürekli dövülen köpek.*|| **kötek yemek,** *Dayak yemek; dövülmek.*

kötek[2], [? kötek] *is.* → kötek balığı.

köteklemek, [kötek-le-mek] *gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* **1.** Dövmek; kötek atmak. **2.** *{ağız}* Tutup fırlatmak; kaldırıp atmak. [DS]

kötel[1], [köte-l] *{ağız} is.* → kötegen. [DS]

kötel[2], [? kötel] *{ağız} is.* Toprak damlarda birbirine paralel olarak konulan mertekler. [DS]

kötelek, -ği [köte-le-k] *{ağız} sf.* **1.** Kısa; küçük. **2.** *is.* Kısa değnek. [DS]

kötelemek, [köte-le-mek] *gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* **1.** Bir şeyi kaldırıp hızla atmak; fırlatmak; yuvarlamak; itelemek. **2.** Yere vurmak. [DS].

kötelmek, [köt *(yüksek)* > köt-ē-mek > köte-l-mek] *{eT} dönşl. f. [-ür]* Yükselmek; kalkmak.

kötemen, [küt-el-mek / köte-men] *{ağız} sf.* Kısa boylu; şişman; bodur. [DS]

kötemez, [*eT.* kötē-mek > köte-mez] *{ağız} sf.* **1.** Düşük kaliteli; kötü; fena. **2.** İyi gelişmemiş; kavruk. [DS]

köten[1], [Erme. gu'tan > kotan] *{ağız} is.* Büyük saban; pulluk. [DS]

köten[2], [köt-en / kötü+en ?] *{ağız} is.* **1.** Hayvanların boğazları altında çıkan öldürücü bir ur veya çıban. **2.** → kötegen. [DS]

kötene, [? kötene] *{ağız} is.* **1.** Çizme kalıbı. **2.** Çocuk ayakkabısı. **3.** Koyun ve keçilerin yağlı bağırsağı. [DS]

köterlemek, [köt-e-r-le-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* **1.** Bir şeyi kaldırıp hızla atmak; fırlatmak. **2.** İtelemek; yuvarlamak. [DS]

kötermek, [köt *(yüksek)* > köt-ē-mek > köte-r-mek] *{eT} gçl. f. [-ür]* Kaldırmak; yükseltmek.

köteş, [köt-eş] *{ağız} is.* Arabanın ortasına konulan merdiven gibi ağaç. [DS]

köteşi [köt+eş-i] *{ağız} is.* Ihlamur kabuğundan örülmüş araba döşemesi; araba yatağı. [DS]

kötev, [? köte-gü] *{ağız} is.* → kötegen. [DS]

kötey, [kötek / kötey] *{ağız} is.* Büyük sopa; çubuk; değnek. [DS]

köteyh, [kötek / köteyẖ] *{ağız} is.* Kötek; sopa; değnek; dayak. [DS]

kötez[1], [Yun. khotési] *{ağız} is.* **1.** Kuzu, oğlak ve buzağı konulan yer; ağıl. **2.** Kümes. [DS]

kötez[2], [köte-mek > köt-e-z] *{ağız} is.* **1.** İçinden çıkılamayan yer. **2.** Çıkılamayan sarp yer. [DS]

kötez[3], [köt-ez] *{ağız} is.* Küme; yığın; sürü. [DS]

kötez, [küt-ez] *{ağız} is.* (Balta vb. araçlar için) keskinliği, sivriliği gitmiş. [DS]

kötezitmek, [kötü > kötez-i-t-mek ?] *{ağız} gçl. f. [-ir]* Zayıflatmak. [DS]

kötezlemek, [tökezlemek > kötez-le-mek] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(i)-yor]* Ayağı bir yere takılarak düşecek gibi olmak; tökezlemek. [DS]

kötezlenmek, [tökez-le-n-mek > köt-ez-le-n-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* Bir yere takılıp düşmek; tökezlenmek. [DS]

köti, [kötī] *(köti:) {eT} sf.* Kötü. ⊞ **köti burt,** *{eT} Kâbus; karabasan.* [DLT]

kötiç, [köt > köt-iç] *{eT} sf.* **1.** (Koku için) göt gibi. **2.** (Çocuklar için sövme sözü) pis kokulu; pis. [DLT]

kötimek, [köt *(yüksek)* > köt-i-mek] *{eT} gçsz. f. [-ir]*

1. Çıkmak. [İKPÖy.] [Gabain] [EUTS] 2. Binmek. [Gabain] [EUTS] 3. (Koku vb. için) yükselmek; kalkmak; yayılmak. [EUTS]

kötki, [köt *(yüksek)* > köt-ki] *{eT} is.* **1.** Yükseklik; dağlık arazi; yayla. [DLT] [EUTS] [İKPÖy.] [Gabain] **2.** Toprak yığını; tepe; tepecik. [DLT] [KB]

kötlemek, [köt > köt-lē-mek] *{eT} gçl. f. [-r]* **1.** Kötülük yapmak. [DLT] **2.** Anüsten cinsel tecavüzde bulunmak; düzmek. [Clauson]

kötletmek, [köt > köt-lē-mek > kötle-t-mek] *{eT} gçl. f. [-ür]* Kendisine anüsten cinsel ilişkide bulunulmasına izin vermek; düzdürmek. [DLT]

kötlü, [köt-lü] *{ağız} is.* Köfte. [DS]

kötlük, [köt > köt-ük] *{eT} is.* **1.** Eyer ve semer gibi yumuşak oturma aracı. **2.** *(anlam kötüleşmesi ile)* Sövme sözü; puşt; ibne. [DLT]

kötlürmek, [köti-mek > kötü-r-mek > kötür-ül-mek] *{eT} gçl. f. [-ür]* → kötrülmek. [EUTS]

kötmek, -ği [köt-mek] *{ağız} is.* **1.** Arkalıksız alçak sandalye; tabure. **2.** Fındık ocakları arasında kalan kuru kökler. [DS]

kötörmek, [köti-mek > kötü-r-mek] *{eT} gçl. f. [-ür]* → kötürmek.

kötöş, [köt+eş-i] *{ağız} is.* → köteşi. [DS]

kötrüg, [köti-mek > kötü-r-mek > köt(ü)r-üg] *{eT} is.* Götürme; kaldırma; taşıma. [DLT]

kötrülmek, [köti-mek > kötü-r-mek > köt(ü)r-ül-mek] *{eT} gçl. f. [-ür]* **1.** Götürülmek. **2.** Yukarı kaldırılmak; yükseltilmek. [EUTS] [Gabain] [Yüknekî] [Üç İtigsizler] **3.** Yok edilmek. [KB]

kötrüm, [köti-mek > kötü-r-mek > köt(ü)r-üm] *{eT} is.* **1.** Yükseklik; üstün, yüksek yer. [İKPÖy.] **2.** Üzerinde oturulan kerevet; seki. [DLT] **3.** Dükkân. [DLT]

kötrüşmek, [köti-mek > kötü-r-mek > köt(ü)r-üş-mek] *{eT} işteş. f. [-ür]* Birlikte kaldırıp götürmek; götürüşmek. [DLT]

kötü[1], [köti-mek > kötü] *{eT} is.* **1.** Çatı; dam. [DLT] [İKPÖy.] **2.** Onun üstü. [İKPÖy.]

kötü[2], [*eT.* kötī / kötü] *sf.* **1.** (Mal, malzeme, eşya vb. nesneler için) iyi nitelikte olmayan; bozuk; kalitesiz; kullanıma elverişli olmayan. **2.** (Yiyecek, içecek vb. için) tatsız; kalitesiz; bozuk. **3.** (Olay, haber vb. için) insana mutsuzluk kaynağı olan; üzücü. **4.** (İnsan için) zarar verici; zararlı; tehlikeli; bulunması gereken iyi niteliklere sahip olmayan; kötülük yapan veya yapmaya eğilimli olan. **5.** (Davranış, söz vb. için) kırıcı; incitici; kaba; yakışıksız. **6.** (Hava için) fırtınalı; soğuk ve yağmurlu. **7.** (Arkadaş için) zararlı etkide bulunan. **8.** (Zaman için) insana mutsuzluk veren olaylarla dolu; keyifsiz; mutsuz; sıkıcı. **9.** (Zamanlama için) Yerinde ve zamanında olmayan; isabetsiz; uygunsuz. **10.** (Alışkanlık için) sağlığa zarar veren; ahlak dışı. **11.** (Sağlık için) yerinde olmayan; bozuk. **12.** (Koku için) rahatsız edici; pis. **13.** (Ses için) elverişli olmayan; kulak tırmalayan. **14.** (Dil, konuşma, şive için) yanlış; dil kurallarına aykırı; bozuk. **15.** (Işık için) elverişsiz; iyi aydınlatılmamış. **16.** (Şair, yazar, konuşmacı vb. için) yeteneksiz; beceriksiz. **17.** (Kitap vb. eser için) değersiz; iyi yapılmamış; zararlı. **18.** (Meslek mensubu için) mesleğinin gereklerine riayet etmeyen; başarısız. **19.** *fel.* Ahlak ilkelerine ve ahlakî iradeye aykırı olan. **20.** Amaca uygun olmayan; kusurlu. **21.** İnsan ve toplum üstünde olumsuz etkileri bulunan. **22.** *{ağız}* Zayıf; cılız. [DS] **23.** *is.* Ahlaksızlık; erdemsizlik. **24.** *is.* Kötülükler yapan insan; kötü davranışları olan kimse. **25.** (Tamlanan olduğu zaman) tamlayanın belirttiği grubun işe yaramayanı, bozuğu. **26.** *zf.* Bozuk olarak; bozuk biçimde. **27.** Mutsuz olarak; sıkıntılı. **28.** Kaygı verecek biçimde. **29.** Çok aşırı olarak. **30.** Yanlış ve hatalı olarak.🗗 **kötü adam,** *tiy. 1. Filmde hep kötü rollere çıkan oyuncu. 2. Filmin kahramanı ile çekişme içinde bulunan kimse.*|| **kötü ağrı,** *{ağız} Frengi.* [DS]|| **kötü alışkanlıklar,** *İçki, sigara, kumar, fuhuş ve uyuşturucu gibi insan sağlığı, toplum düzeni ve yapısı için zarar veren alışkanlıklar.*|| **kötü anlam vermek,** *Kötüye yorumlamak.*|| **kötü anmak,** *{eAT} Dedikodu etmek; çekiştirmek; gıybet etmek.*|| **kötü beslenme,** *tıp. Sağlıkla yaşama ve gelişme gereklerine veya çalışma şartlarının gerektirdiği enerjiyi sağlayıcı niteliklere uygun düşmeyen beslenme biçimi; dengesiz besin alma.*|| **kötü böcü,** *{ağız} Akrep.* [DS]|| **kötü davranmak,** *Birine karşı sert, kırıcı davranışlarda bulunmak veya sözler söylemek.*|| **kötü dert,** *{ağız} Hayvanların boyunları altında çıkan öldürücü bir ur veya çıban.* [DS]|| **kötü etmek,** *1. Keyfini kaçırmak; sağlığını bozmak; üzerinde olumsuz etkide bulunmak. 2. Tehdit etmek 3. Olumsuz ve kötü bir davranışta bulunmak.*|| **kötü gitmek,** *Beklenen ve umulan gibi olmamak; olumsuz yönde ilerlemek.*|| **kötü göz,** *1. Baktığı kimseye zarar verdiren ve nazar değdiren kimse; kem nazar. 2. Birinin kötülüğünü istercesine bakma; kötülük yapmak niyeti taşıyan bakış; bakışlarından kötülük yapacağı sezilen. {ağız} (aynı)* [DS]|| **kötü gözle bakmak,** *1. Bir kimse hakkında kötü düşünceler beslercesine bakmak; kötü niyetini belli eden bakış. 2. Cinsel istek duyarak bakmak; şehvetle bakmak.*|| **kötü gün,** *Mutsuz geçen, acılı ve üzüntülü gün veya günler.*|| **kötü hayvan,** *{ağız} Domuz.* [DS]|| **kötü huylu,** *1. tıp. (Ur için) sürekli büyüyen ve komşu dokulara yayılan; habis; kötücül. 2. (Kişi için) aksi; huysuz; geçimsiz.*|| **kötü huylu tümör,** *tıp. Etrafında kapsülleri bulunmayan, bulunduğu yerden başka yerlere yayılma ve işgal etme özelliği gösteren, bölünmesi kontrol edilemeyen, tedavisi zor olan hastalık tümörü, (malin).*|| **kötü kadın,** *1. Yasak cinsel ilişkiye girmeyi alışkanlık edinmiş kadın; fahişe;*

orospu. 2. Para kazanmak amacıyla erkeklerle cinsel ilişkiye giren kadın.|| **kötü kakma odun,** *{ağız} Ağacın kök kısmından kesilen odun.* [DS]|| **kötü kalpli,** *Başkalarına sürekli kötülük yapan ve bundan zevk alan kimse; kötü yürekli.*|| **kötü kişi olmak,** *Biriyle arası açılmak; bozuşmak; düşman kazanmak; sevilmeyen kişilik kazanmak.*|| **kötü kötü,** *1. Kötü bir niyetle. 2. Üzüntülü bir şekilde; kaygı ile.*|| **kötü kötü düşünmek,** *İçine düştüğü sıkıntılı durum veya sorunlarını düşünerek üzülmek; pis pis düşünmek.*|| **kötü kötü konuşmak,** *Karşısındaki kimsenin istemediği veya onu incitecek nitelikte sözler söylemek.*|| **kötü olmak,** *1. (Olay ve durumlar için) olumsuz bir hâl almak. 2. İnsanlar tarafından beğenilmemek; takdir edilmemek. 3. Keyfi kaçmak; üzülmek; nevri dönmek. 4. (Kadın için) kötü yola düşmek; fahişe olmak.*|| **kötü niyet,** *huk. Bir kimsenin haksız olduğunu bildiği bir isteğe veya suç olduğunu bildiği bir eyleme yönelmesi.*|| **kötü söylemek,** *(Biri hakkında) olumsuz ve beğenilmeyen davranışları bulunduğunu söylemek; kötülemek; tenkit etmek; eleştirmek.*|| **kötü yara,** *{ağız} Frengi, cüzam gibi hastalıklar yüzünden oluşan yara.* [DS]|| **kötüye boğmak,** *argo. Aldatmak.*|| **kötüye çekmek,** *Yanlış, beğenilmeyen bir anlam vermek; olumsuz yönünden değerlendirmek; kötüye yormak.*|| **kötüye doğru gitmek,** *Kötüleşmek.*|| **kötüye gitmek,** *Gittikçe daha kötü olmak; git gide kötüleşmek.*|| **kötüye kullanmak,** *1. Kendisine verilen yetkiyi yasalara aykırı biçimde, başkasına kötülük yapmak ya da kendisine çıkar sağlamak için kullanmak. 2. Birinin iyi davranışından, iyi niyetinden kötülük yapmak amacıyla ya da istenilmeyen biçimde yararlanmak; suiistimal etmek.*|| **kötüye yormak,** *Kötü bir anlam vermek; kötü olarak değerlendirmek.*|| **kötü yol,** *1. Ahlak kurallarına ters düşen davranış ve işler. 2. Yasa dışı işler. 3. Fahişelik.*|| **kötü yola düşmek,** *(Kadın için) para karşılığı ve yasa dışı olarak erkeklere kendinden cinsel yolla yararlanmalarına izin vermek; fahişe olmak; kötü kadın olmak.*|| **kötü yola sapmak,** *Doğruluktan ayrılarak ahlak ve yasa dışı işlere girişmek.*|| **kötü yürekli,** *Başkalarına sürekli kötülük yapan ve bundan zevk alan kimse; kötü kalpli.*|| **kötü yüz olmak,** *Kötü kişi niteliği kazanmak; biri ile arası açılmak.*

kötücü, [kötü-cü] *sf.* **1.** Kötülük yanlısı. **2.** Gittikçe kötüleşen; kötü bir durum alan; habis.

kötücül, [kötü-cül] *sf.* **1.** Başkalarının kötülüğünü isteyen; bedhah. **2.** Kötülük yapan; zarar veren. **3.** *tıp.* (Hastalık için) tehlikesi olan; habis.

kötüg, [köti-mek > kötü-g] *{eT} is.* → kötük. [EUTS] [Gabain]

kötük[1], [köti-mek > kötü-g] *{eT} is.* İş; iş güç; alış veriş; ticaret. [EUTS]

kötük[2], **-ğü** [kütük] *{ağız} is.* **1.** Asıl; kök; esas. **2.** Lahana. [DS]

kötüleme, [kötü-le-me] *is.* Kötülemek eylemi.

kötülemek[1], [kötü-le-mek] *gçl. f. [-r] [-l(ü)-yor]* Biri veya bir şey hakkında kötü şeyler söylemek; hatalarını, kusurlarını anlatmak.

kötülemek[2], [kötü-le-mek] *gçsz. f. [-r]* **1.** *{ağız}* (İnsan için) sağlığı bozulmak; zayıflamak; bozulmak; arıklaşmak. [DS] **2.** (Nesneler için) kalitesi, niteliği bozulmak; kalitesi düşmek.

kötüleniş, [kötü-le-n-iş] *is.* Kötülenmek eylemi veya biçimi.

kötülenme, [kötü-le-n-me] *is.* Kötülenmek eylemi.

kötülenmek[1], [kötü-le-n-mek] *edil. f. [-ir]* Hakkında kötü sözler söylenmek; hataları, kusurları anlatılmak; kötüleme işine konu olmak.

kötülenmek[2], [kötü-le-n-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* (Kişi için) sağlığı bozulmak ; zayıflamak; arıklaşmak. [DS]

kötüleşme, [kötü-le-ş-me] *is.* Kötüleşmek eylemi.

kötüleşmek, [kötü-le-ş-mek] *dönşl. f. [-ir]* **1.** Kötü bir durum almak. **2.** (Kadın için) toplumun ahlak kurallarına aykırı ilişkiler içine girmek. **3.** *işteş. f.* Karşılıklı olarak birbiri ile kötü olmak; darılmak; düşman olmak.

kötüleştiriş, [kötü-le-ş-tir-iş] *is.* Kötüleştirmek eylemi veya biçimi.

kötüleştirme, [kötü-le-ş-tir-me] *is.* Kötüleştirmek eylemi.

kötüleştirmek, [kötü-le-ş-tir-mek] *gçl. f. [-ir]* Kötü duruma getirmek; kötü hâl almasını sağlamak; kötüleşmesine yol açmak.

kötületmek, [kötü-le-t-mek] *gçl. f. [-ir]* Kötü bir hâl almasına yol açmak; kötüleştirmek.

kötüleyici, [kötü-le-y-ici] *sf.* Kötüleyen; yeren.

kötüleyiş, [kötü-le-y-iş] *is.* Kötülemek eylemi veya biçimi.

kötülük, -ğü [kötü-lük] *is.* **1.** Kötü olma durumu; şer. **2.** Kötü olan şeyin veya kimsenin niteliği; kötü nitelik. **3.** Zarar verecek davranış veya söz. ☞ **kötülük etmek,** *Kötü davranmak; zarar vermek; zarar verici davranışta bulunmak.*|| **kötülük yapmak,** *Kötü davranmak; zarar vermek; zarar verici davranışta bulunmak.*

kötülükçü, [kötü-lük-çü] *sf.* **1.** Kötülük yapmaktan zevk alan; kötülüğü seven. **2.** Bütün kötülükleri yapabilecek karakterde olan; şerîr.

kötülükçülük, -ğü, [kötü-lük-çü-lük] *is.* Kötülük yapmaktan zevk alma; kötülükçü olma durumu.

kötümseme, [kötü-mse-me] *is.* Kötümsemek eylemi.

kötümsemek, [kötü-mse-mek] *gçl. f. [-r] [-s(ü)-yor]* Bir olayı veya konuyu bütün olumsuz yönleri ile ele almak; kötü olarak görmek.

kötümser, [kötü-mse-r] *sf.* **1.** Bir olayı veya konuyu

kötü yönleriyle ele alan; karamsar; bedbin; pesimist, *(1942)*. **2.** Geleceğin daha kötü olacağı sanısında olan; karamsar; bedbin; pesimist.

kötümserleşme, [kötü-mse-r-le-ş-me] *is.* Kötümser olmak durumu.

kötümserleşmek, [kötü-mse-r-le-ş-mek] *dönşl. f. [-ir]* Kötümser olmak; kötümser duruma gelmek; karamsarlaşmak; bedbinleşmek.

kötümserlik, -ği [kötü-mse-r-lik] *is.* Kötümser olma durumu; karamsarlık; bedbinlik; pesimistlik; pesimizm.

kötürce, [köt-ür-ce] *{ağız} is.* Torunun torunu. [DS]

kötürge, [köt-ür-mek *(yükseltmek)* > köt-ür-ge] *{ağız} is.* **1.** Kaldıraç. **2.** Mancınık. **3.** Tahtadan yapılmış alçak sandalye; kürsü. **4.** Tarla veya bahçede ateş yakıldığı zaman maşa yerine kullanılan ağaç. **5.** Yufka pişirilen sacların altına konulan üç ayaklı demir; sac ayağı. **6.** Küpelerin veya bileziklerin kilitlendikleri yer. [DS]

kötürgen, [kötü-r-mek > kötür-gēn] *(kötürge:n) {eT} is.* Her zaman götüren; götürmeyi alışkanlık etmiş olan. [DLT]

kötürgü, [kötü-r-mek > kötür-gǖ] *(kötürgü:) is.* **1.** *{eT}* Kendisi ile bir şey alınıp taşınan nesne. [DLT] **2.** *{ağız}* Kaldıraç. [DS]

kötürmek, [kötür-mek / kötör-mek] *{eT} gçl. f. [-ür]* **1.** Götürmek. [DLT] [ETY] [EUTS] [KB] [Tekin] **2.** Yüklenmek. [EUTS] [Yüknekî] **3.** Kaldırmak; yükseltmek. [ETY] [EUTS] [KB] [Yüknekî] [Tekin] **4.** Yok etmek. [KB] **5.** Tahammül etmek; taşımak. [Gabain] [Tekin] [ETY]

kötürsemek, [kötür-mek > kötür-sē-mek] *(kötürse:mek) {eT} gçl. f. [-r]* Götürmek istemek. [DLT]

kötürü[1], [kötür-mek > kötür-ǖ] *(kötürü:) {eT} zf.* Yukarıya. [Gabain]

kötürü[2], [kötür-mek > kötür-ü] *{ağız} sf.* (Satış, iş vb. için) toptan; götürü. [DS]

kötürügme, [kötür-mek > kötür-üg-mē] *(kötürügme:) {eT} sf.* Yükseltmiş olan; yükselten. [ETY]

kötürülmek, [kötür-mek > kötür-ül-mek] *{eT} edil. f. [-ür]* **1.** Götürülmek. [EUTS] **2.** Kaldırılmak. [Yüknekî]

kötürüm[1], [köt-mek *(yükselmek)* > köt-ür-mek *(kaldırmak)* > köt(ü)r-üm / köt-ür-üm] *is.* **1.** Üzerine oturulan yüksekçe yer; kerevet; sedir. **2.** *sf. gnşl.* Yaşlılık veya sakatlık dolayısıyla yürüyemez durumda olan. **3.** (Bacak için) sakat. **4.** *mecaz.* İşlevini yerine getiremeyen; iş yapamayan; işlemeyen; mefluç. **5.** *{ağız}* Zayıf. [DS] **6.** *{ağız}* Gözü görmeyen; kör. [DS] ☞ **kötürüm kalmak,** *Sakatlık sebebiyle yürüyemez durumda kalmak; kötürümleşmek.* || **kötürüm olmak,** *Yaşlılık veya sakatlık sebebiyle yürüyemez olmak; kötürümleşmek.*

kötürüm[2], [köt-ür-üm] *{ağız} is.* Su yolu; ark. [DS]

kötürüm[3], [köt-ür-üm] *{ağız} is.* **1.** Yapıda duvarın uzunluğuna konulan köşe taşı. **2.** Kaldıraç; kötürge. [DS]

kötürümlemek, [köt-ür-üm-le-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ü)-yor]* Buğdayın içindeki iri samanı kalburlamak. [DS]

kötürümleşme, [kötürüm-le-ş-me] *is.* Kötürümleşmek eylemi.

kötürümleşmek, [kötürüm-le-ş-mek] *dönşl. f. [-ir]* Kötürüm duruma gelmek.

kötürümlük, -ğü [kötürüm-lük] *is.* Kötürüm olma durumu.

kötüyh, [kötüyẖ] *{ağız} is.* Kütük; ağaç kütüğü. [DS]

köv, [Far. küy > köy / köv کوی] *{eAT}{OsT} {ağız} is.* Köy. [DS]

kövdöng, [kövdöñ / Kırg. kȫdön / Kazk. kevde] *{eT} is.* Beden; ceset. [Clauson]

köve, [? köve] *{ağız} is.* Kadın elbiselerinin eteğine konulan 5 cm. eninde siyah parça. [DS]

köveke, [Yun. koupháki] *{ağız} is.* Toprak altından çıkarılan yumuşak taş; kefeki. [DS]

köveken, [köv-e-ken] *{ağız} is.* Güveyi; damat. [DS]

köveki, [Yun. kouphákì] *{ağız} is.* Kefeki. [DS]

kövelek, -ği [köv-ele-k] *{ağız} is.* Mantar. [DS]

köveleyh, [köv-el-eyẖ] *{ağız} is.* → kövelek. [DS]

kövenç, [küven-mek > küven-ç] *{eT} is.* → küvenç. [EUTS]

kövençeng, [küven-mek > küven-çeñ] *{eT} sf.* Kibirlenen. [EUTS]

köveppe, [kök *(yeşil)* > göveppe ?] *{ağız} is.* Olmadan ağacın dibine dökülen hastalıklı ceviz. [DS]

kövermek, [köv-er-mek] *{ağız} gçl. f. [-ir]* Ocağın kül ve döküntüsünü toplamak. [DS]

küveş, [*eT.* kuyaş] *{ağız} is.* Güneş. [DS]

kövez, [*küvē-mek > küvē-z] *(küve:z) {eT} sf.* Kurumlu; şımarık, burnu havada; mağrur. [EUTS] [DLT]

kövezlik, [*küvē-mek > küvē-z > küvez-lik] *{eT} is.* Şımarıklık; kurumluluk. [DLT]

kövke, [Yun. kouphákì *{ağız} is.* **1.** Beyaz kil. **2.** Killi toprak. [DS]

kövkek, -ği [köv-(ü)k-ek] *{ağız} is.* Çam ağacından yapılmış emzikli su kabı. [DS]

kövken, [kök *(yeşil)* > köv-(ü)k-en] *{ağız} sf.* Boz; kır. ☞ **kövken toprak,** *{ağız} Boz toprak.* [DS]

kövnek, -ği [*eT.* köñlek] *{ağız} is.* Gömlek. [DS]

kövre, [? küvrē / kövdȫñ] *{eT} is.* İçi doldurulmuş hayvan bedeni. [DLT]

kövrek, -ği [köv(ü)r-e-k] *{ağız} is.* Taneleri alınmış mısır koçanı. [DS]

kövremek, [kev-mek > kever > küvrē-mek / kevrē-mek] *(küvre:mek) {eT} gçsz. f. [-r]* → küvremek. [DLT]

kövrüg[1], [köb-mek > küv(ü)r-üg] *{eT} is.* Köprü. [EUTS]

kövrüg[2], [Moğ. ke'ürge / kö'ürge] *{eT} is.* Davul. [EUTS] [KB]

kövşek, [kev-mek > kev-iş-mek > kev(i)ş-ē-mek > kevşē-k > kövşē-k] *(kövşe: k) {eT} sf.* → kevşek. [EUTS] [Gabain]

kövtere, [? kövtere] *{ağız} is.* Bahçe ve tarlalardaki arklardan su almak için açılan ince su yolu. [DS]

kövtüng, [kövdöñ / Kırg. kōdön / Kazk. kevde] *{eT} is.* → kövdöng. [EUTS]

kövük, -ğü [köb-mek > köb-ük > köv-ük] *{ağız} is.* Köpük. [DS]

kövürgen, [köm-mek *(kül veya toprak içine gömmek)* > köm-ür > kömür-gēn / kövür-gēn] *(kövürge:n) {eT} is.* Yabanî soğan; ada soğanı. [DLT]

kövüyh, [köb-mek > köb-ük > kövüyẖ] *{ağız} is.* Köpük. [DS]

köy[1], [Erme. küg / köġ / Far. kūy كوى] *is.* **1.** Yönetim biçimi, toplumsal ve ekonomik özellikleri, nüfus etkinlikleri yönünden şehirden farklı, halkı çoğunlukla tarımsal faaliyetlerle geçimini sağlayan, konutları ve tarımsal yapıları ile bu hayatı yansıtan kır yerleşmesi düzenindeki konutlar topluluğu ve yerleşim birimi. **2.** Böyle bir yerleşim biriminde oturan halkın bütünü; köy halkı. **3.** *huk.* Belediye teşkilatına sahip olmayan, nüfusu iki binden az olan, halkın yerel ihtiyaçlarını karşılamakla görevli, ortak veya özel malları bulunan ve genel karar organları halk tarafından seçilen, yerel yönetim niteliği taşıyan kamu tüzel kişisi. ☞ **köy ağası,** *Köyde yönetici durumunda olan nüfuzlu kişi.*|| **köy başı,** *1. Köyün girişi. 2. Köyün en nüfuzlu kimsesi.*|| **köy derneği,** *Bir köy halkının seçim ehliyetine sahip kişilerinden meydana gelen topluluk.*|| **köy düğünü,** *O çevrenin geleneklerine göre köyde yapılan evlenme töreni.*|| **köy ekmeği,** *Tandırda veya saçta pişirilen somun veya pide.*|| **köy enstitüsü,** *eğit. Köy okullarına öğretmen, kırsal kesimin kalkınması amacıyla teknik eleman yetiştirilmek amacıyla 1940 yılında açılan eğitim kurumlarının adı.*|| **köy ihtiyar heyeti,** *Köy ve köylülerle ilgili işlere ait karar organı.*|| **köy ihtiyar meclisi,** *Köy ve köylülerle ilgili işlere ait karar organı.*|| **köy imamı,** *Köyde din işleriyle görevli kimse.*|| **köy kahvesi,** *Köylerde bütün köyün devam ettiği veya köy muhtarlığının denetiminde olan kahvehane.*|| **köy kent,** *Kırsal alanların kalkındırılması, kente göçün durdurulması amacıyla şehirlere özgü bazı hizmetlerin köylere de getirilmesiyle oluşturulan köyle kent arası yerleşim modeli.*|| **köy kethüdası,** *tar. İmparatorluk döneminde köylü ile devlet daireleri arasında aracılık eden kemse.*|| **köy koruculuğu,** *Köy korucusunun görevi.*|| **köy korucusu,** *Köyün veya köy çevresinin, kırsal kesimin güvenliği ve korunması ile görevlendirilmiş kimse.*|| **köy köy,** *Bir yol veya güzergâhtaki bütün köyler; her yer; her taraf.*|| **köy kuşu,** *{ağız} Serçe.* [DS]|| **köy meydanı,** *Köyün ortasında yer alan geniş alan.*|| **köy muhtarı,** *Köyü yöneten kimse; köy yöneticisi; koca başı.*|| **köy odası,** *1. Köylülerin yabancıları misafir ettikleri veya çeşitli amaçlarla toplandıkları bina. 2. Köy ihtiyar meclisinin toplandığı yer.*|| **köy orta oyunu,** *Köy meydanında oynanan seyirlik oyun.*|| **köy oyunu,** *Mevsim, ürün toplama vb. zamanlarda oynanan gösteriler.*|| **köy romanı,** *Kırsal kesimde yaşananları konu edinen roman.*|| **köy subaşısı,** *{eAT} Köyün düzenini sağlayan görevli.*|| **köy türküsü,** *Köy ve köylü özelliği taşıyan türkü.*|| **köyün mırmırı,** *{ağız} Köy efesi.* [DS]|| **köy yanı,** *{ağız} Köydeki tarla.* [DS]|| **köy yeri,** *Köy; kırsal kesim.*

köy[1], [köy كوى] *{eAT} is.* **1.** Köz; kor. **2.** Yanık. **3.** Yanma. **4.** Istırap; azap.

köycü, [köy-cü] *is.* **1.** Köy sorunlarını kendisine iş edinen kimse. **2.** Köylülerin kalkınması için uğraşan kişi.

köycülük, -ğü [köy-cü-lük] *is.* **1.** Köy sorunlarıyla ilgilenme ve köylünün kalkınmasını esas alan çalışmaların tümü. **2.** *{ağız}* Çerçilik. [DS]

köyçü, [köy-çü] *{ağız} is.* Avlu; bahçe. [DS]

köyde, [? köydē / küydē] *(köyde:) {eT} is.* → küyde. [DLT]

köydek, -ği [? köydek] *{ağız} is.* Güllaç. [DS]

köydeş, [köy-deş كويدش] *is.* Aynı köyde oturan kişilerin birbirine göre durumu ve bu köylülerin her biri; bir köylü. *{OsT} (aynı)*

köydür, [köy-dür] *{ağız} is.* Uzun floş eteklik. [DS]

köydürmek, [köy-mek > köy-dür-mek] *{eT} gçl. f. [-ür]* Yakmak; dağlamak. [EUTS] [Gabain]

köyeğen, [kök *(yeşil)* > köy-eğen كويكن] *{OsT} is.* Eşek sineği; büvelek; eğrice.

köyelek, -ği [kör > kör-el-ek > köyelek ?] *{ağız} is.* Körebe oyunu. [DS]

köygöçüren, [köy+göç-ür-en] *is. bot.* **1.** Ekin tarlalarında görülen ve ekine zarar veren, sık dikenli, pembe çiçekli, çok yıllık otsu bir bitki, *(Cirsium arvense, C. ciliatum, C. vulgare).* **2.** Zehirli şapkalı mantarlardan bazı türlere verilen ad, *(Amanita pantherina, A. phalloides).*

köyiçi, [kölī-mek > köli-ci ?] *{ağız} is.* Evin toprak temeli. [DS]

köyirmek, [köy-mek > köy-ir-mek] *{eT} gçl. f. [-ür]* Yakmak; dağlamak. [EUTS] [Gabain]

köyke, [kölige / köy-ke] *{ağız} sf.* Kuytu. [DS]

köyleşme, [köy-le-ş-me] *is.* **1.** Köy durumuna gelme; köy gibi olma. **2.** *sosy.* Göçler dolayısıyla şehirlerin çok göç alan yerlerinde köy özelliklerinin görülmesi olgusu.

köyleşmek, [köy-le-ş-mek] *dönşl. f. [-ir]* Köy durumuna gelmek; köy gibi olmak; köye benzemek.

köyleştirmek, [köy-le-ş-tir-mek] *gçl. f. [-ir]* Köy durumuna getirmek.

köylü, [köy-lü] *sf.* **1.** Köyde yaşayan kimse. **2.** Köyde doğmuş kişi. **3.** Köy halkı. **4.** Aynı köyde doğmuş olanlardan her biri. **5.** *mecaz.* Şehir yaşayışının gerektirdiği incelik ve titizliği gösteremeyen; kaba; görgüsüz. ⧉ **köylü çorbası,** *Tavuk eti, pırasa, patates, havuç, domates, şalgam, kereviz vb. sebzelerin un ve yağ karışımına yedirilmesi ile yapılan ve bol suda pişirilen bir tür sebze çorbası.*|| **köylü kentli,** *Çeşitli yerleşim birimlerinden olan kimseler.*|| **köylü pembesi,** *{ağız} Açık vişne rengi.* [DS]

köylüce, [köy-lü-ce] *{ağız} is.* Köy kuşu; serçe. [DS]

köylük, -ğü [köy-lük] *sf.* **1.** (Yer için) köy niteliğinde olan. **2.** *is.* Köy bulunan yer; köy kurulmuş olan yer; köy. **3.** *{ağız}* Bir yerin çevresi, bir merkeze bağlı yerler. [DS] ⧉ **köylük yer,** *Köy olan yer; köy durumunda olan yer; köy.*

köylülük, -ğü [köy-lü-lük] *is.* **1.** Köylü olma durumu. **2.** Köylülere özgü davranış.

köymek[1], [köz-mek / köy-mek] *{ağız} gçsz. f. [-er]* **1.** Beklemek; gözlemek. **2.** Sabırsızlanmak. [DS]

köymek[2], [köñ-mek / köy-mek] *{eT} gçsz. f. [-ür]* **1.** Yanmak; kavrulmak. *{ağız} (aynı)* [DLT] [EUTS] [Gabain] [DS] **2.** *edil. f.* Yakılmak. [DLT]

köymür, [köñ-mek / köy-mek > köy-mür] *{eT} is.* Kömür. [Gabain]

köynek, [köñ-le-k] *{ağız} is.* Gömlek; iç gömleği; iç çamaşırı. [DS]

köyneyh, [köñlek > köynek] *{ağız} is.* Gömlek. [DS]

köynik, -ği [köy-(i)n-ik ?] *{ağız} is.* Yumuşak, parçalanması kolay kayalık. [DS]

köynük[1], **-gü** [köy(ü)n-ü-k] *{ağız} is.* Acı ile çıkarılan ses; inilti. [DS]

köynük[2], **-gü** [köy(ü)n-ü-k] *{ağız} is.* Dağ yamaçlarındaki tarla. [DS]

köynümek, [köy-(ü)n-ü-mek] *{ağız} gçsz. f. [-ür]* Göyünmek. [DS]

köyreyh[1], [köy-re-k / gevrek] *{ağız} sf.* (Ekmek için) çok kavrulmuş; gevrek. [DS]

köyreyh[2], [köy-mek > köy-(ür)e-k] *{ağız} sf.* Çabuk ağlayan; acıya dayanamayan; çabuk duygulanan. [DS]

köytere, [? köytere] *{ağız} is.* Bahçelerde büyük arktan su almak için açılan küçük ark veya delik. [DS]

köytrilmek, [köy-mek > köy-tür-mek > köy-tür-ül-mek] *{eT} edil. f. [-ür]* Yakılmak. [EUTS] [Gabain]

köytürmek, [köy-mek > köy-tür-mek] *{eT} gçl. f. [-ür]* Yakmak; yaktırmak. [DLT]

köyük, [köy-mek > köy-ük] *{eT} sf.* Yanmış; kavrulmuş. [EUTS] yanık. [DLT]

köyünmek, [köy-ün-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ür]* Yanmak; kavrulmak; kararmak. [DS]

köyürmek, [köy-mek > köy-ür-mek] *{eT} gçl. f. [-ür]* Yakmak; yaktırmak; yakmış olmak. [DLT] [EUTS]

köyveni, [Ar. ked + Far. bānu] *{ağız} is.* Evine iyi bakan kadın; iyi ev kadını. [DS]

köz[1], [köy-mek *(yanmak)* > kor / kōz كوز] *(kö:z) is.* **1.** İyice yanarak hiçbir is ve dumanı kalmamış, kor hâlinde bulunan odun veya kömür parçası; ateş koru; kor parçası; kızıl ateş parçası. *{eT} {eAT}{OsT} {ağız} (aynı)* [DLT] [DK] [DS] **2.** *{ağız}* İçinde sönmek üzere olan kor parçaları bulunan sıcak kül. [DS] ⧉ **köz etmeği,** *{OsT} Yağlı yufka; gözleme.*|| **köz kavranı,** *{ağız} Mangal.* [DS]|| **köz komak,** *{eAT} Kor ile yakmak, tutuşturmak; ateşlemek.*|| **köz köpmek,** *{ağız} (Kömür veya odun ateşi için) korlaşmak.* [DS]|| **köz küreği,** *{ağız} Ateş küreği.* [DS]|| **köz tandırı,** *{ağız} İçinde iri saman, kesmik yakılan bir tür tandır.* [DS]|| **köz tavası,** *{ağız} Ateş küreği.* [DS]

köz[2], [kōz] *(kö:z) {eT} is.* Göz. [EUTS] [DLT] [ETY] [KB] [OKD] [Yüknekî] [Gabain] [İKPÖy.] [Tekin] [Üç İtigsizler] ⧉ **köz atmak,** *{eT} Gözetmek; gözetilmek.* [DLT]|| **köz erklig,** *{eT} Görme organı; göz organı.* [Üç İtigsizler]|| **közi çerlig,** *{eT} Gece görüp gündüz göremeyen; ışıktan gözü kamaşan.* [DLT]|| **köz kesimi,** *{ağız} Göz kararı; tahminen.* [DS]

közbek, -ği [köz+bek ?] *{ağız} is.* Kağnı okundaki ağaçları birbirine bağlayan ağaç parçası. [DS]

közeç, [Soğd. kzt'k / Far. küze => küzeç / küveç] *{eT} is.* Bardak; testi. [DLT]

közediglig, [köz-ē-mek > köz-e-d-mek > közed-lig] *{eT} sf.* Gözcü; korucu; gözetici. [Clauson]

közedmek, [köz *(kor)* > köz-e-mek *(ateşi karıştırmak)* > köz-e-d-mek] *{eT} gçl. f. [-ür]* Göz kulak olmak; beklemek; gözetmek. [ETY] [İKPÖy.]

közegü, [köz *(kor)* > köz-e-mek *(ateşi karıştırmak)* > köz-ē-gü] *(köze:gü:) {eT} is.* **1.** Ateş yakmak veya aktarmak için kullanılan aygıt; köseği. [DLT] **2.** *{ağız}* Maşa. [DS]

közegü, [kös-e-gü] *{ağız} is.* Kaldıraç; küskü. [DS]

közemek[1], [köz-ē-mek] *(köze:mek) {eT} gçl. f. [-r]* **1.** Örmek. **2.** (Mısır, üzüm vb. için) tanelemek.

közemek[2], [köy-mek *(yanmak)* > kör / kor > köz *(kor)* > köz-ē-mek] *(köze:mek) {eT} gçl. f. [-r]* Ateşi karıştırmak, çevirmek, toplamak. [DLT] [İKPÖy.]

közemek[3], [küsē-mek / közē-mek] *(köze:mek) {eT} gçl. f. [-r]* → küsemek. [EUTS]

közemek[4], [kü-mek *(nöbet tutmak)* > kü-z-ē-mek / kö-z-ē-mek] *(köze:mek) {eT} gçsz. f. [-r]* Nöbet tutmak; beklemek. [İKPÖy.]

közer, [köz-e-r] *{ağız} is.* **1.** Harmanda tahıl ve saman elemeye yarayan iri gözlü kalbur; gözer. **2.** İyi dövülmemiş ve kabuğundan ayrılmamış, başaklı kalmış buğday; harman altı. [DS]

közere, [köz-e-re] *{ağız} is.* Çığırtkan olarak kullanılan kekliğin bırakıldığı yer. [DS]

közeşmek, [köz-ē-mek > köze-ş-mek] *{eT} işteş. f. [-ür]* Birlikte ateş ölçerip alt üst etmek. [DLT]

közet, [köz-e-t-mek > köze-t / gözet] *{eT} is.* Gözetleme yeri.

közetçi, [köz-e-t-mek > közet-çī] *(közetçi:) {eT} is.* Gözetme işini yapan; gözcü; bekçi; muhafız; gözetici. [EUTS] [İKPÖy.]

közetdeçi, [köz-e-t-mek > közet-deçī] *(közetdeçi:) {eT} is.* Gözetici. [DLT]

közetgen, [köz-e-t-mek > közet-gēn] *(közetge:n) {eT} sf.* Gözeten. [DLT]

közetgü, [köz-e-t-mek > közet-gü] *(közetgü:) {eT} sf.* Gözetecek. [DLT]

közetigli, [köz-e-t-mek > közet-ig-lī] *(közetigli:) {eT} sf.* Gözetmeyi düşünen. [DLT]

közetiglik, [köz-e-t-mek > közet-ig-lik] *{eT} sf.* Gözetmeye hak kazanan. [DLT]

közetişmek, [köz-e-t-mek > közet-iş-mek] *{eT} işteş. f. [-ür]* Gözetmekte yardımlaşmak; birlikte gözetmek. [DLT]

közetkilmek, [köz-e-t-mek > közet-kil-mek / gözet + kıl-mak] *{eT} gçl. f. [-ür]* Gözetlemek.

közetküçi, [köz-e-t-mek > közet-küçī] *(közetküçi:) {eT} is.* Gözetici. [DLT]

közetlig, [köz-e-t-mek > közet-lig] *{eT} is.* **1.** Gözetilen. [DLT] **2.** Saklanan. [DLT] **3.** Gizlenen. [DLT]

közetmek, [köz-e-t-mek] *{eT} gçl. f. [-ür]* Gözetmek; gözetilmek, muntazır olmak; saklamak; muhafaza etmek. [DLT] [EUTS]

közetmiş, [köz-e-t-mek > közet-miş] *{eT} sf.* Gözetilmiş,

közetteçi, [köz-e-t-mek > közet-teçī] *(közetteçi:) {eT} is.* Gözetici. [DLT]

közgermek, [köz > köz-ger-mek] *{eT} is.* Gördürmek; görüştürmek. [DLT]

közgine, [köz > köz-ginē] *(közgine:) {eT} is.* Gözceğiz. [DLT]

közgüç, -cü [köz-güç] *{ağız} is.* Yer elması. [DS]

közkenek, [? közkenek] *{eT} is.* Çakır doğana benzer bir kuş.

közkeni, [? közkenī] *(közkeni:) {eT} is.* Geceleri ses vererek uçan bir tür böcek.

közkişmek, [köz-ük-mek > köz(ü)k-iş-mek] *{eT} işteş. f. [-ür]* Karşılıklı görmek; birbirini görmek; görüşmek. [EUTS] [Gabain]

közkiye, [kōz > köz-kiyē] *(közkiye:) {eT} is.* Gözcük; gözceğiz. [DLT]

közleme, [köz-le-me] *is.* **1.** Közlemek eylemi. **2.** *{ağız}* Köz üzerinde pişirilen yiyecek. **3.** Ateşte pişirilen et; külbastı. **4.** Ateşte pişirilmiş patlıcanların üzerine yoğurt dökülerek yapılan bir tür yemek. [DS]

közlemek[1], [köz-le-mek] *gçl. f. [-r] [-l(ü)-yor]* **1.** (Et, sebze, hamur vb. yiyecek maddeleri için) köz üzerinde pişirmek. **2.** *{ağız}* Sütü, kor üzerine konulmuş kapta yavaş yavaş pişirmek. [DS]

közlemek[2], [kōz > köz-lē-mek] *(közle:mek) {eT} gçl. f. [-r]* **1.** Etrafına bakınmak; gözlemek; gözetlemek. [ETY] [Gabain] **2.** Göze vurmak. [DLT]

közler, [kōz > köz-ler] *{eT} is.* Gözler. [DLT]

közleşme, [köz-le-ş-me] *is.* Közleşmek eylemi; köz oluşma.

közleşmek[1], [köz-le-ş-mek] *dönşl. f. [-ir]* Köz durumuna gelmek; köz oluşmak.

közleşmek[2], [kōz > köz-lē-mek > közle-ş-mek] *{eT} işteş. f. [-ür]* Gözlemek işinde yardımlaşmak; birlikte gözlemek. [DLT]

közleyü, [kōz > köz-lēyü] *{eT} sf.* Göz gibi. [DLT]

közlüv, [Kırg. közlöv] *{ağız} is.* Pınar. [DS]

közlüg, [kōz > köz-lüg] *{eT} sf.* Gözlü. [DLT]

közlük[1], [kōz > köz-lük] *{eT} is.* Göz ağrıdığı veya kamaştığı zaman üzerine konulan at kuyruğundan yapılma bir dokuma. [DLT]

közlük[2], **-ğü** [köz-lük] *is.* **1.** İçinde köz söndürülen kapalı kap. **2.** *gnşl.* Kolay tutuşabilen maddeleri hava temasından koruyan su geçirmez kapalı kap. **3.** *{ağız}* Mangal. [DS] **4.** *{ağız}* Ateş yığını. [DS]

közmek, -ği [köz-mek] *{ağız} is.* **1.** Ahır ve ağıl duvarlarından gübre atmaya yarayan delik. **2.** Gübre yığını. [DS]

közmen, [kōz > kōz-mēn] *(kö:zme:n) {eT} is.* Közde pişirilen ekmek; közleme; gömme. [DLT]

köznek, [kōz > köz-ün-mek > kōz(ü)n-ek] *{eT} is.* Yansıma; aynada görünme. [EUTS] [Gabain]

közngü, [kōz > köz-ün-mek > köz-ñü] *{eT} is.* Ayna. [DLT]

közsüz, [kōz > köz-süz] *{eT} sf.* Gözsüz; kör. [EUTS]

közüç, [Soğd. kzt'k / Far. küze => küzeç / küveç] *{eT} is.* Çömlek. [DLT]

közüçlüg, [küzeç / küveç > közüç-lüg] *{eT} sf.* Çömlek sahibi. [DLT]

közüçlük, [közüç-lük] *{eT} is.* Çömleklik. ⊡ **közüçlük titik,** *{eT} Çömlek yapmak için ayrılan çamur.* [DLT]

közüldürük, [kōz > köz-ül-mek > közül-dürük] *{eT} is.* At kılından dokunan bir bez parçası; közlük[1]. [DLT]

közün, [kōz > köz-ün ?] *is.* **1.** *{eT}* Güç; kuvvet. [EUTS] **2.** *{ağız}* Nazara karşı yapılan bir tür ilaç. [DS]

közünç, [kōz > köz-ünç] *{eT} is.* **1.** Bir şey seyreden

halk; seyirci. [DLT] **2.** Şan; şeref; şöhret. [ETY] **3.** *sf.* Ünlü; şanlı; meşhur; şöhretli. [EUTS]

közüngü, [kōz > köz-ün-mek > közü-ñü] *(közüngü:)* *{eT} is.* Ayna; gözgü. [DLT] [EUTS] [Gabain]

közünlüg, [kōz > köz-ün-lüg] *{eT} sf* Güçlü; kuvvetli. [EUTS]

közünmek, [kör-mek / köz-mek *(görmek)* > köz-(ü)n-mek] *{eT} dönşl. f. [-ür]* **1.** Görünmek; gözükmek. [ETY] [EUTS] [İKPÖy.] [Gabain] [Üç İtigsizler] **2.** Görünür olmak; görülmek. [DLT] [İKPÖy.] **3.** Hazır bulunmak. [İKPÖy.] **4.** Hazır; mevcut olan; şimdiki. [EUTS] **5.** Kabul edilmek. [EUTS]

közünük, [köz-ün-mek > köz-ün-ük] *{eT} is.* Çadır penceresi. [ETY] [Gabain]

közünür, [köz-ün-mek > köz-ün-ür] *{eT} sf.* Çağdaş; muasır; halihazırdaki. [EUTS]

közüş, [küsē-mek > küsüş > közüş] *{eT} is.* İstek; arzu; dilek. [EUTS]

Kr. [Fr. krypton] *kısalt. kim.* Atom numarası 36, atom ağırlığı 83,80 olan, renksiz, kokusuz, tek atomlu, ısıyı az ilettiğinden elektrik ampullerinin içinde eylemsiz atmosfer oluşturmak için kullanılan atmosferde bulunan ve kolay sıvılaştırılan bir asal gaz olan kriptonun sembolü.

kraça, [Yun. ? kraça] *(k'ra'ça) is. zool.* İstavrit balığının küçüğü.

kraft, [Alm. kraft *(güç; kuvvet)*] *(k'raft) is.* Koyu renkli, dayanıklı bir tür ambalaj kâğıdı. ⊡ **kraft hamuru,** *Sülfatla işlenerek elde edilen kâğıt hamuru.*|| **kraft kâğıdı,** *Açık kahverengi, çok dayanıklı ambalaj kâğıdı.*|| **kraft selülozu,** *Sodyum sülfat katılmış, mekanik dayanımı daha yüksek kimyasal selüloz.*

kraker, [İng. cracker *(çıtırdak)*] *(k'raker) is.* Küçük tuzlu bisküvi.

kral, [Slav. krali / Carolus *(Şarlman)*] *(k'ral) is.* **1.** Babadan oğula veraset yoluyla ya da soylularca seçilerek tahta geçen ve genellikle ömrünün sonuna kadar en yüksek devlet otoritesini, bütün devlet başkanlığı yetkilerini elinde bulunduran kimse. **2.** Herhangi bir alanda emsallerinden üstün olan. **3.** *gnşl.* En zengin üretici. **4.** (Çoğul ismin tamlananı olduğunda) bir topluluğun başını çeken; yaptıklarıyla öne geçmiş kimse; önder; lider. **5.** *sf. argo.* Üstün; çok iyi; mükemmel. ⊡ **kral dairesi,** *Bir otelin en lüks ve en büyük odası.*|| **kraldan çok kralcı,** *Bir kimsenin çıkarlarına kendisinden daha çok sahip çıkan kimse.*|| **kral hücresi,** *biy. 1. Bal arılarında, kraliçe olacak larvaları beslemek üzere işçi arılar tarafından yapılan bal mumu gözenekleri. 2. Termitlerde kraliçenin yetiştirildiği özel odacık.*|| **krallara layık,** *Niteliği çok üstün olan.*|| **krallar gibi,** *Kendisine çok büyük saygı ve hizmet edilerek; krallara yakışır biçimde.*|| **Kral öldü, yaşasın kral!** *1. Eski kralın öldüğünü yerine yenisinin geçtiğini ilan eden tellalın sözü. 2. Eski yöneticinin verdiği emirlerin geçersiz olduğunu, yeni yöneticinin verdiği emirlerin uygulanacağını ifade eden söz. 3. Değişen bir şey yok, bir zorba gitti, diğer zorba geldi anlamında kullanılan söz.*|| **kral suyu,** *Altın ve platini eriten nitrik asit ve hidroklorik asit karışımı; altın suyu.*

kralcı, [kral-cı] *(k'ralcı) sf.* **1.** Kraldan yana olan. **2.** Krallık yönetimi taraftarı olan.

kralcılık, -ğı [kral-cı-lık] *(k'ralcılık) is.* Kralcı olma durumu; krallığı isteme; krallığı savunma.

kraliçe, [Slav. králitsa] *(k'rali'çe) is.* **1.** Kralın eşi. **2.** Krallığı yöneten kadın. **3.** *mecaz.* Güzellik, zekâ ve değer bakımından diğerlerinden üstün olan kadın. **4.** *zool.* Arı, termit ve karıncalar gibi sosyal böceklerde üreme yeteneğinde olan dişi. ⊡ **kraliçe arı,** *zool. Bir arı kolonisinde üreme yeteneğinde olan tek dişi arı; arı beyi; ana arı.*|| **kraliçe gibi,** *(Kadın için) çok güzel ve gösterişli giyinmiş; etkileyici bir havası olan.*

kraliçelik, -ği [kraliçe-lik] *(k'raliçelik) is.* Kraliçe olma durumu.

kraliyet, [İs. krali + Ar. -iyyet] *(k'raliyet) is.* Krallık.

kraliyetçilik, [kraliyet-çi-lik] *(k'raliyetçilik) is.* Krallık yönetimine bağlı olan.

krallık, -ğı [kral-lık] *(k'rallık) is.* **1.** Kral olma durumu. **2.** Kralın unvanı. **3.** Kral tarafından yönetilen devlet ve bu devletin toprağı.

kramotograf, [Fr. chromatographe] *(k'romatogıraf) is. kim.* Bir karışımın birleşenlerini, bunlara seçimsel ilgi gösteren biri sabit diğeri hareketli iki faz arasında değişik hızlarda hareket etmelerinden yararlanarak ayırmaya yarayan aygıt.

kramotografi, [Fr. chromatographie] *(k'romatogırafi) is. kim.* Bir karışımın birleşenlerini, bunlara seçimsel ilgi gösteren biri sabit diğeri hareketli iki faz arasında değişik hızlarda hareket etmelerinden yararlanarak ayırma yöntemi.

kramotogram, [Fr. chromatogrammee] *(k'romatogıram) is. kim.* Bir karışımın birleşenlerini, bunlara seçimsel ilgi gösteren biri sabit diğeri hareketli iki faz arasında değişik hızlarda hareket etmelerinden yararlanarak ayırma yöntemiyle elde edilen diyagram.

kramp, [Al. krampf / Frank. kramp *(bükme)*] *(k'ramp) is. tıp.* Bir veya daha çok kasın istemsiz, şiddetli, ağrılı, anî ve geçici kasılması. ⊡ **kramp girmek,** *Kasılmak.*

krampon, [Fr. crampon] *(k'ra'mpon) is.* **1.** Sıkıca bağlamaya yarayan bükülmüş demir veya metal parçası. **2.** İki parçayı aralarında sıkmaya yarayan metal parçaları. **3.** Bacayı kuvvetlendirmek için etrafına sarılan düz demir bant. **4.** *spor.* Dağcıların ayakkabılarının altına taktıkları ince uzun çivilerle

donatılmış madenî plaka. **5.** Futbolcuların ayakkabılarının altına taktıkları deriden yapılma konik mantar şeklindeki küçük halka. **6.** *bot.* Bitkilerin tutunmasını sağlayan kök.

kraniyoloji, [Fr. craniologie] *(k'raniyoloji) is.* Şu anda yaşayan ve tarihî devirlerde yaşamış olan fosil insan ırklarının kafatası şekillerini karşılaştırmalı olarak inceleyen antropoloji dalı.

kraniyum, [Yun. kranion / Lat. cranium] *is.* Kafatası.

krank, [İng. crincan *(bükmek)* > crank *(dirsek)*] *(k'rank) is.* **1.** Bir motorda bilyelerin almaşık hareketini dönme hareketine çeviren mil. **2.** Bir borunun yönünü değiştirmeye yarayan kıvrım. ⮺ **krank mili,** *Motorlu araçlarda pistonun almaşık doğrusal hareketini dairesel hareket hâline dönüştüren özel düzenek.*|| **krank şaft,** *Dik açılı aks.*

kranoloji, [Fr. cranologie] *(k'ranoloji) is.* İnsan kafatası değişimlerini inceleyen bilim dalı; kafatası bilimi.

-krasi, [Yun. krateia / krátos > Fr. -cratie] *son ek.* Latin kökenli kelimelere "iktidar, güç, egemenlik" kavramları katan son ek.

-krat, [Yun. krateia / krátos > Fr. -crati] *son ek.* Latin kökenli kelimelere "iktidar sahibi, gücü elinde tutan, egemen" kavramları katan son ek.

krater, [Yun. krater *(vazo)* / Fr. cratèr] *(k'rater) is.* **1.** *jeol.* Bir yanardağın tepesinde bulunan lav ve püskürtülerin çıktığı konik çukur; yanardağ ağzı. **2.** Bir gök cisminin yüzeyine bir gök taşının çarpması ile meydana gelen yuvarlak çukurluk. **3.** Bir nükleer patlamanın yer yüzeyinde meydana getirdiği çukur. **4.** Bir doğru akım elektrik arkında pozitif kömür ucunda meydana gelen çukur. **5.** Su ile şarabın karıştırıldığı geniş ağızlı büyük kap. ⮺ **krater gölü,** *Sönmüş bir volkanın tabanının tıkanması ile krater çukurunda biriken suyun meydana getirdiği göl.*

kraterimsi, [krater-imsi] *(k'raterimsi) sf.* Krateri andıran; krater gibi olan.

kraterli, [krater-li] *(k'raterli) sf.* Krater bulunan; üzerinde krater olan.

kravat, [Fr. Croate *(Hırvat)* > cravate] *(k'ravat) is.* Gömlek yakasının altından geçirildikten sonra özel biçimde düğümlenerek uçları sarkıtılan kumaş şerit; boyun bağı.

kravatlı, [kravat-lı] *(k'ravatlı) sf.* Kravatı bulunan; kravatı olan; kravat takmış olan.

kravatsız, [kravat-sız] *(k'ravatsız) sf.* Kravatı bulunmayan; kravatı olmayan; kravat takmamış olan.

kravl, [İng. creawl *(sürünmek)*] *(k'ravl) is. spor.* Dizleri bükmeksizin bacakları hızla hareket ettirerek kulaçla yüzme; serbest yüzme.

kreasyon, [Lat. creare *(doğurmak)* > Fr. création *(yaratma)*] *(k'reasyon) is.* **1.** Bir terzinin veya moda evinin ürettiği yeni modellerin her biri. **2.** Bir moda evinin defile için hazırladığı elbiselerin tümü.

kreatin, [Fr. créatine] *(k'reatin) is. biy.* Kaslarda, beyinde ve çok az miktarda da kanda bulunan, kasların kasılmasında çok önemli rol oynayan, guanidin türevi azotlu madde, $HN=C(NH_2)-N(CH_3)-CH_2-CO_2H$

kreatinin, [Fr. créatinine] *(k'reatinin) is. biy.* Kasta, kanda ve idrarda bulunan ve suyun atılması ile kreatinden meydana gelen halkasal bir bileşik.

kreatör, [Fr. créateur] *(k'reatör) is.* Mesleği kreasyon hazırlamak olan kimse.

kredi, [Lat. credere *(güvenmek)* > creditum *(emanet)* > Fr. crédit] *(k'redi) is.* **1.** Güven; itibar; saygınlık; nüfuz. **2.** Bir kimsenin veya kurumun borcunu ödeyebileceğine dair olan inanç; borç ödemede güvenilir olma durumu; itibar. **3.** Bir banka veya finans kurumundan alınan borç. **4.** Bedeli sonradan ödenmek üzere alınan mal ve tutarı; borç. **5.** Belli bir öğretim programını tamamlamak için öğrencilerden istenen teorik ve uygulamalı çalışmalara, öğretim programının bütünü göz önüne alınarak verilen nicel birim; not. ⮺ **kredi açılışı,** *Bir bankanın belli miktardaki parayı müşterisine vermeyi taahhüt etmesi.*|| **kredi açmak,** *1. Bir kimseye peşin para almadan mal veya ödünç para vermek. 2. Banka tarafından müşterisine borç vermek.*|| **kredi almak,** *Bir bankadan veya finans kurumundan faizle borç para almak.*|| **kredi anlaşması,** *Kredi alımı için kredi veren kurum ile yapılan anlaşma.*|| **kredi kartı,** *Günlük satın almalarda, nakit para ve çek kullanımını kaldırmak amacıyla anlaşmalı ticaret kuruluşlarında alış veriş tutarının bir imza karşılığında, sahibinin bankadaki hesabına borç yazılmasını sağlayan, üzerinde sahibinin ismini, imzasını ve alınan kuruluşu belirten bilgilerle birtakım şifrelerin manyetik olarak kotlanmış olduğu bankaların o kişiye açtığı kredi ile sınırlı küçük kart.*|| **kredi kullanmak,** *Bir yatırımı gerçekleştirmek veya bir mal satın almak amacıyla bir banka veya finans kuruluşunun verdiği krediden yararlanmak.*|| **kredi kuruluşu,** *Faizle müşterisine borç para veren banka veya finans kurumu.*|| **kredi limiti,** *Açılan kredinin en üst sınırı; borcun azamî tutarı.*|| **kredi mektubu,** *Banka veya kredi kuruluşunun müşterisine kredi açıldığını belirten ve başka bir yerdeki şubesine veya krediyi kullandıracak kuruma yazmış olduğu mektup; akreditif.*|| **kredi sınırı,** *Bir banka veya kredi kuruluşunun kredi vermeyi taahhüt ettiği müşteriye ödemede esas alınan tutar.*|| **kredisi düşmek,** *İtibarını, kendisine duyulan güveni, saygınlığını yitirmek.*|| **kredisi dolmak,** *Kendisine tanınan borçlanma miktarı dolmuş olmak.*|| **kredi sigortası,** *Bir kredi kuruluşunun, verdiği krediyi borçlusundan geri alamaması durumuna karşı sigorta.*|| **kredi sözleşmesi,** *Kredi veren*

kuruluşun kredi verirken müşteri ile yaptığı sözleşme.|| **kredi tesisi,** *Bir kredinin düzenlenmesi.*|| **krediyle almak,** *Bir malı kredi kullanarak satın almak.*

kredibilite, [Fr. credibilité] *is.* Güvenirlik.

kredileme, [kredi-le-me] *(k'redileme) is.* Kredilemek eylemi; kredi açma; borç verme.

kredilemek, [kredi-le-mek] *(k'redilemek) gçl. f. (-l(i)-yor)* Kredi açmak; borç vermek.

kredilendirme, [kredi-le-n-dir-me] *(k'redilendirme) is.* Kredilendirmek eylemi.

kredilendirmek, [kredi-le-n-dir-mek] *(k'redilendirmek) gçl. f. [-ir]* Kredi açmak işini yaptırmak; kredi açtırmak.

kredili, [kredi-li] *(k'redili) sf.* Kredi ile yapılan; borçla. ⧉ **kredili satış,** *Malın bedeli taksitle veya daha ileri bir tarihte örenmek üzere yapılan satış.*

krem, [Lat. / Kelt. crama > Fr. créme] *(k'rem) is.* **1.** Yumuşaklık vermek, güneş, soğuk, yağmur gibi dış etkilerden korumak için cilde sürülen merhem kıvamında güzel kokulu kozmetik. **2.** Açık bej rengi; uçuk saman rengi. **3.** *sf.* Açık saman renginde olan. **4.** *sf.* Macun kıvamında olan. ⧉ **krem karamel,** *Benmari yöntemiyle pişirilen, karamelleşme başladıktan sonra soğutularak kabı ters çevrilip tabağa alınan yumurtalı ve sütlü bir tür tatlı.*|| **krem şanti,** *Pasta, dondurma ve meyvelerin üzerine konulan çırpılarak köpürtülmüş soğuk krema.*

krema, [Lat. / Kelt. crama > İt. crema] *(k're'ma) is.* **1.** Sütün yüzeyinde oluşan yağlı katman; kaymak. **2.** Yumurta, süt ve çeşitli aromaların karıştırılıp çırpılması ile elde edilen macun. **3.** Kevgirden geçirilmiş, süt veya krema ile koyulaştırılmış çorba.

kremalı, [krema-lı] *(k're'malı) sf.* Kreması olan; üzerine krema konulmuş olan.

kremasız, [krema-sız] *(k're'masız) sf.* Kreması olmayan; üzerinde krema bulunmayan.

krematoryum, [Lat. cremare *(yakmak)* > Fr. crématorium] *(k'rematoryum) is.* Ölülerin yakıldığı yer.

kremayer, [Fr. crémaillère] *(k'remayer) is.* **1.** Bir dönme hareketini doğrusal harekete, doğrusal hareketi dönme hareketine dönüştürmek için bir çarkla veya bir küçük dişliyle kavrama yapan doğrusal dişli organ. **2.** Yüksek eğimli demir yollarında kullanılan ve üzerinde lokomotifin küçük eş dişlerinin kavradığı dişler bulunan ikinci ray.

kremleme, [krem-le-me] *(k'remleme) is.* Kremlemek eylemi.

kremlemek, [krem-le-mek] *(k'remlemek) gçl. f. [-r] [-l(i) -yor]* Krem sürmek.

kren, [İng. crane] *(k'ren) is.* Vinç.

kreozot, [Yun. kréas + sózein *(korumak)* > Fr. créosote] *(k'reozot) is. kim.* Katranların damıtılmasıyla elde edilen ve hekimlikte çürümeye karşı kullanılan keskin kokulu, fenol karışımı bir sıvı; katran ruhu.

krep, [Lat. crispus *(kırışık)* > Fr. crêpe] *(k'rep) is.* **1.** Çok bükümlü bir iplikle dokunmuş bir tür ince kumaş. **2.** Yumurta, süt, un karışımı bir hamurdan yapılan, tavada pişirilerek yenilen tatlı veya tuzlu çörek.

krepdöşin, [Fr. crêpe de Chine] *(k'repdöşin) is.* **1.** Çin krepi. **2.** Krep türünden bir çeşit kumaş.

krepleme, [krep-le-me] *(k'repleme) is.* Esnekliğini ve yumuşaklığım artırmak için kâğıdı buruşturmak eylemi.

kreplemek, [krep-le-mek] *(k'rep-le-mek) gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* Esnekliğini ve yumuşaklığını artırmak için kâğıdı buruşturmak

kreplin, [Fr. crépline] *(k'replin) is.* Çok ince bir tür ipekli kumaş.

krepon, [Fr. crépon] *(k'repon) is.* **1.** Kıvrımları olan yün, pamuk veya ipek kumaş. **2.** Süslemede kullanılan, çabuk yırtılmayan, esnek bir tür kâğıt. ⧉ **krepon kâğıdı,** *Süslemede kullanılan, çabuk yırtılmayan, esnek bir tür kâğıt.*

krepsaten, [Fr. crêpe satin] *(k'repsaten) is.* Parlak, kaygan ve ince bir tür ipekli kumaş.

kreş, [Fr. crèche] *(k'reş) is.* İş saatlerinde çocuklarına bakamayan ailelerin küçük çocuklarını bakım için bıraktıkları gündüz bakımevi; çocuk yuvası.

kreşando, [İt. crescendo] *(k'reşa'ndo) zf. müz.* **1.** Sesin şiddetini gittikçe artırarak. **2.** *is.* Şiddetin gittikçe arttırıldığı pasaj. **3.** Derece derece yükseliş; crescendo.

kret, [Fr. crêt] *(k'ıret) is.* Bir barajın en yüksek noktası.

kretase, [Fr. crétacé] *(k'retase) is. jeol.* Alt sınırı zor belirlenen, üst sınırı birçok organizmanın yok oluşu ile belirlenen, İkinci Zamanın son dönemi; tebeşir dönemi.

kreten, [Fr. crétin] *(k'reten) is.* ve *sf.* Tiroit bezinin kana yeterince salgı vermemesi sonucu fiziksel, ruhsal ve duygusal gelişimi durmuş kişi; kretenizme tutulmuş kimse.

kretenizm, [Fr. crétinisme] *(k'retenizm) is.* Tiroit bezinin kana yeterince salgı vermemesi sonucu oluşan fiziksel, ruhsal ve duygusal gelişimin durmasıyla belirginleşen hastalık; cücelik.

kretenlik, -ği [kreten-lik] *(k'retenlik) is.* Zekânm ve duygulanma yetisinin hemen hemen hiç bulunmaması, vücut gelişmesinde özellikle cinsel organlarda gelişmenin duraklaması, kılsızlık, deride buruşukluk ve ihtiyarlık hâli şeklinde belirtiler gösteren organizmanın durumu; kretenizm; cücelik.

kreton, [Fr. Créton *(Normandiya'da kent adı)* > crétonne] *(k'reton) is.* Çoğunlukla döşemelik olarak kullanılan, atkı ve çözgü ipliklerinin sayısı birbiri-

ne denk tutulan ve üzerine çeşitli desenler basılabilen bir tür pamuklu kumaş.

kretuar, [Fr. gratter *(kasımak)* > gratteur] *is.* Kazıma aracı.

krezol, -lü [Fr. créosote > crésol] *(k'resol) is. kim.* Çeşitli katranlardan elde edilen ve dezenfektan olarak ya da reçine yapımında kullanılan üç fenol izomerinden herhangi biri; lizol: CH_3-C_6H_4-OH.

kriket, [İng. cricket] *(k'riket) is.* Tahta sopalarla toplara vurarak kaleye sokmak amacıyla takım hâlinde oynanan bir İngiliz oyunu.

krikkrak, -ğı [Fr. cric crac] *(k'rikkırak) is.* Uzun çubuk şeklinde yapılmış bir tür gevrek.

kriko, [Yun. krikos *(zincir baklası)* > İt. criocco] *(k'ri'ko) is.* Bir ağır yükü kaldırmak, ya da altında çalışma yapılacak otomobili yükseltmekte kullanılan alet.

kriminel, [Lat. crimen *(suç, suçlama)* > criminalis < Fr. criminel] *sf.* Suçla ilgili.

kriminolog, -ğu [Fr. criminologue] *(k'riminolog) is.* Suçlunun kişiliğini, suç olayının doğal kaynağını ve işleyişini, sosyolojik ve biyolojik nedenlerini deneysel yollarla araştıran bilim adamı.

kriminoloji, [Fr. criminologie] *(k'riminoloji) is.* Suçlunun kişiliğini, suç olayının doğal kaynağını ve işleyişini, sosyolojik ve biyolojik nedenlerini konu edinen bilim dalı.

kripto, [Yun. kryptos *(saklı)*] *(k'ripto) is.* **1.** Siyasi inancını gizleyen kimse. **2.** Komünist olduğunu saklayarak faaliyette bulunan kimse. **3.** *"Kriptogram"*ın kısa kullanımı.

kriptofit, [Fr. cryptophyte] *(k'riptofit) is. bot.* Kış boyunca toprak üstünde hiçbir organı görülmeyen bitki.

kriptogam, [Fr. cryptogame] *(k'riptogam) sf. bot.* (Bitki için) çiçeksiz ve tohumsuz.

kriptogami, [Fr. cryptogamie] *(k'riptogami) is.* **1.** Çiçeksiz ve tohumsuz bitkinin özelliği. **2.** Çiçeksiz ve tohumsuz bitkileri inceleyen biyoloji dalı.

kriptografi, [Fr. cryptographiee] *(k'riptografi) is.* Gizli yazıları şifrelemekte kullanılan tekniklerin tümü.

kriptokomünist, [Fr. cryptocommuniste] *(k'riptokomünist) is.* Komünist olduğu hâlde bunu açıklamayan kimse.

kriptolamak, [kripto-la-mak] *(k'riptolamak) gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Bir gizli yazıyı okunmaması için kripto kurallarına göre değiştirmek.

kriptolog, -ğu [Fr. cryptologue] *(k'riptolog) is.* Gizli yazı ve belgeler uzmanı.

kriptoloji, [Fr. cryptologie] *(k'riptoloji) is.* Gizli yazı ve belgeler bilimi.

kripton, [Yun. kriptos *(gizli)* > Fr. krypton] *(k'ripton) kim.* Atom numarası 36, atom ağırlığı 83,80 olan, renksiz, kokusuz, tek atomlu, ısıyı az ilettiğinden elektrik ampullerinin içinde eylemsiz atmosfer oluşturmak için kullanılan, atmosferde bulunan ve kolay sıvılaştırılan bir asal gaz; sembolü: Kr.

kriptosiyanin, [Fr. cryptocyanine] *(k'riptosiyanin) is. kim.* Fotoğrafçılıkta duyarlaştırıcı olarak kullanılan mora çalan kırmızı boyar madde; $C_{25}H_{25}IN_2$.

kristal, -li [Yun. krystallos *(buz)* > Fr. cristal] *(k'ristal) is.* **1.** Atomik yapısı üç doğrultuda düzenli ve periyodik dağılan, yüzeyinde parlak ve değişik renkli küçük geometrik biçimler bulunan katı madde; billur. **2.** Birleşiminde temel olarak kurşun oksit bulunan, parlak, duru, yoğun, adi cama göre farklı tınıda ve kırılma indisi yüksek cam; billur. **3.** *sf.* Bu camdan yapılmış olan. ☞ **kristal küre,** *Bazı falcıların kullandığı, üzerinde oluşabilecek görüntülere göre tahminde bulunulan cam top.*|| **kristal mavisi,** *Kristalin yansıttığı açık mavi renk.*

kristalimsi, [kristal-imsi] *(k'ristalimsi) sf.* Kristali andıran; kristale benzeyen; kristal gibi olan.

kristalleşme, [kristal-le-ş-me] *(k'ristalleşme) is.* **1.** Kristal hâline gelme; billurlaşma. **2.** Camın uzun süreli yüksek ısı etkisiyle bazı bileşenlerinin kristal hâlini alması. **3.** *kim. fiz.* Sıvı veya gaz hâlde bulunan bir maddenin atomik yapısı üç boyutta düzenli ve periyodik dağılım göstererek yüzeyinde parlak ve değişik renkli küçük geometrik biçimler hâlini alması; billurlaşma. **4.** Pişirilmekte olan şeker kaynama derecesine ulaşınca yüzeyinde boncuk gibi kristal tanecikleri meydana gelmesi.

kristalleşmek, [kristal-le-ş-mek] *(k'ristalleşmek) dönşl. f. [-ir]* Kristale dönüşmek; kristal yapısı kazanmak; kristal durumuna gelmek; billurlaşmak.

kristalleştirme, [kristal-le-ş-tir-me] *(k'ristalleştirme) is.* Kristal durumuna gelmesini sağlamak eylemi; billurlaştırma.

kristalleştirmek, [kristal-le-ş-tir-mek] *(k'ristalleştirmek) gçl. f. [-ir]* Kristal durumuna gelmesini sağlamak; kristal yapısını kazanmasına yol açmak; billurlaştırmak.

kristalli, [kristal-li] *(k'ristalli) sf.* Birleşiminde kristal bulunan; billurlu. ☞ **kristalli kayaç,** *jeol. Çıplak gözle görülebilen kristallerden meydana gelmiş kayaç.*

kristallilik, [kristal-li-lik] *(k'ristallilik) is.* Üst molekül yapısındaki bir birleşiğin, üst moleküllerinin birbirlerine göre düzenli bir yerleşim göstermeleri özelliği.

kristalografi, [Fr. cristalographie] *(k'ristalogırafi) is.* Kristalleşmiş maddeleri, bu maddelerin kristalleşmesine, yapısına, geometrik, fiziksel ve kimyasal özelliklerine ilişkin kuralları inceleyen fizik veya kimya dalı.

kristaloit, -di [Fr. cristalloïde] *(k'ristaloit) sf.* **1.** Kris-

tale benzeyen veya kristal durumuna geçebilen; billursu; kristalsi. **2.** Kabak gibi bazı bitkilerin tohumlarında, hücre içindeki alöron taneciklerinde bulunan kristal görünümlü proteinli merkez.

kristalsi, [kristal-si] *(k'ristalsi) sf.* **1.** Kristale benzeyen veya kristal durumuna geçebilen; billursu; kristaloit. **2.** Tuz, şeker gibi geçişim ölçer veya diyaliz makinelerinden geçebilen maddeler.

kriter, [Yun. kriterion *(yargılama gücü)* > Fr. critère] *(k'riter) is.* Bir şeyi değerlendirmek, bir yargıya ulaşabilmek için esas alınan öge; ilke; ölçüt; kıstas.

kritik, [Yun. kritiké *(yargılama sanatı)* > Fr. critique] *(k'ıritik) sf.* **1.** Eleştiri ile ilgili; eleştirme özelliği olan; eleştiren; eleştirmeye dayanan; eleştirel. **2.** Eleştirici; eleştiren. **3.** *is.* Doğru ve yanlış, iyi ve kötü veya güzel ve çirkin yönlerini bulup göstermek amacıyla bir kişiyi, bir nesneyi, bir eseri, bir konuyu inceleme işi; tenkit; eleştiri. **4.** *ed.* Bir sanat ve edebiyat eserini değerlendirme sanatı. **5.** Bir sanat ve edebiyat eserini değerlendirmek, açıklamak ve daha iyi anlaşılmasını sağlamak amacıyla meydana getirilmiş yazı veya eser; tenkit; eleştiri. **6.** *fel.* Bilginin temellerini, doğruluğunu inceleme, sınama ve yargılama işi. ❐ **kritik edisyon,** *kütp. Karşılaştırmalı basın.*

kritik, -ği [Lat. criticus > Fr. critique] *(k'ritik) sf.* **1.** Endişe verici; çok tehlikeli; nazik. **2.** (Zaman, durum için) olumsuz ve tatsız sonuçları önlemek için kesin ve acil bir karar alınmasını gerektiren kargaşa, bunalım, anî dönüşüm vb. tehlikelerin gündemde olduğu. ❐ **kritik alan,** *Bir aşırı iletkeni çevreleyen manyetik alanın sınır değeri.*|| **kritik günler,** *tıp. Bir hastalığın gidişinde önemli değişikliklerin gözlendiği günler.*|| **kritik sıcaklık,** *1. Aşıldığında, bir aşırı iletkenin aşırı iletkenliğinin kaybolduğu sıcaklık. 2. Bir gazı sıkıştırma ile sıvılaştırmanın mümkün olabildiği en üst sıcaklık sınırı.* || **kritik yaş,** *Fizyolojik yapıda ve davranış biçimlerinde değişikliklerin gerçekleştiği yaş dönemi.*

kritisizm, [Fr. criticisme] *(k'ritisizm) is. fel.* Bilgiyi eleştiren ve aklın sınırlarını belirlemeye çalışan Alman filozofu Kant'ın felsefesi; eleştirici felsefe; eleştirimcilik; eleştiricilik; intikadiye.

kriyoalternatör, [Fr. cryoalternatör] *(k'riyoalternatör) is. elkt.* Sıvı helyum sıcaklığında tutulan indükleyici bobinleri aşırı iletken olan dalgalı akım üreteci; soğuk alternatör; soğuk üreteç.

kriyobiyoloji, [Fr. cryobiologie] *(k'riyobiyoloji) is.* **1.** Çok düşük sıcaklıkların canlılar ve biyolojik olguların üzerindeki etkisini inceleyen bilim dalı. **2.** Canlı dokuların, organların ve maddelerin çok düşük sıcaklıklarda saklanması.

kriyobobin, [Fr. cryobobine] *(k'riyobobin) is.* Büyük miktarda elektrik enerjisini, manyetik enerji biçiminde depolamak için kullanılan aşırı iletken sargı; soğuk sargı; soğuk bobin.

kriyoelektronik, -ği [Fr. cryoélektronique] *(k'riyoelektironik) is.* Aşırı iletkene ihtiyaç duyulması hâlinde çok düşük sıcaklıklardan yararlanan elektronik dalı; soğuk elektronik.

kriyofizik, -ği [Fr. cryophysique] *(k'riyofizik) is.* Çok düşük sıcaklıkları inceleme ve ölçmeyi konu alan fizik dalı; derin soğuk fiziği.

kriyoiletken, [Fr. cryo + T. il-et-ken] *(k'riyoiletken) is.* Soğuk iletken.

kriyojeneratör, [Fr. cryogénérateur] *(k'riyojeneratör) is.* Düşük sıcaklıkta tutulan bobinleri aşırı iletken olan üreteç; soğuk jeneratör; soğuk üreteç.

kriyolelektroteknik, -ği [Fr. cryoélektronique] *(k'riyoelektironik) is.* Sıvı azot, sıvı hidrojen ve sıvı helyumla elde edilen çok düşük sıcaklıklardan yararlanarak uygulanan elektronik tekniklerin tümü; soğuk elektronik tekniği.

kriyoskopi, [Fr. cryoskopie] *(k'riyoskopı) is.* Seyreltilmiş çözeltilerin donma yasalarını inceleyen fizik dalı; donma bilimi.

kriyoşirürji, [Fr. criyochirurgie] *(k'riyoşirürjı) is.* Ameliyat sırasında bölgesel soğutma ve dondurma tekniklerinden yararlanan cerrahi dalı.

kriz, [Yun. krisis *(dönüş, karar)* > Fr. crise] *(k'riz) is.* **1.** İlerlemiş bir hastalığın anîden ve şiddetle kötüye gitmesi. **2.** Mikroplu bir hastalıkta (antibiyotikler bulunmadan önce) ortaya çıkan ve sonu her zaman iyileşmeye giden anî ve yoğun değişiklik. **3.** Fizyolojik bir rahatsızlıkta, tekrar tekrar ortaya çıkan şiddetli ağrı veya sıkıntı; nöbet. **4.** Bir duygunun, bir ruh halinin şiddetli biçimde dışa vurması; nöbet. **5.** Bağımlılık yaratan bir şeye duyulan anî istek. **6.** Büyük bir sorun veya güçlü bir heyecanın etkisiyle davranışlarını kontrol edemeyen ve ağlama, gülme, bağırma, kırma dökme gibi aşırı tepkiler gösteren kişinin durumu; sinir krizi; ruhsal dengesizlik. **7.** *mecaz.* Bir kişinin, grubun veya toplumun yaşayışında, bir kuruluşun işleyişinde, bir etkinliğin sürmesinde olayların değişik yönlerde ve değişik biçimlerde gelişmesiyle ortaya çıkan güç ve bunalımlı dönem; bunalım; buhran. **8.** *mecaz.* Bir malın, ihtiyaç duyulan bir ürünün çok kıt olması durumu; bulunmaması hâli; eksiklik; kıtlık. ❐ **kriz geçirmek,** *1. Bir organda anîden fizyolojik bir değişiklik olmak. 2. mecaz. Bunalım içinde olmak.*|| **kriz masası,** *Bir âfet anında gerekli tedbirleri almak üzere yetkililerden ve uzmanlardan oluşmuş kurul.*|| **kriz yöneticisi,** *Zorda kalan işletmeye bir süre yardım ederek sorunun giderilmesine çalışan uzman kişi.*|| **kriz yönetimi,** *İşletmelerde, üretim veya daha başka sebeplerle ortaya çıkan sorunlu durumda iş başına getirilen yöneticilerin davranışı.*

krizalit, -di [Yun. khrysallis > Fr. chrysalide] *(k'ri-*

zalit) is. zool. Pul kanatlı bir böceğin yetişkin bir kelebeğe dönüşmeden önce geçirdiği hareketsiz dönemdeki durumu.

krizalitleşmek, [krizalit-le-ş-mek] *(k'rizalitleşmek) dönşl. f. [-ir]* Başkalaşma ile krizalit durumuna gelmek.

krizantem, [Yun. khrysos *(altın)* + ánthos *(çiçek)* > Fr. chrysantème] *(k'rizantem) is. bot.* Birleşikgillerden, sonbahardan kışa kadar çiçekler açan, dip kısımları odunsu çok yıllık iki türün melezlenmesi ile elde edilmiş pek çok renkte çiçekleri bulunan süs bitkisi; kasımpatı, *(Chrysantemum).*

krizolit, [Fr. chrysolite] *(k'rizolit) is. min.* Billurları değerli taş olarak da kullanılan, sarı yeşil renkli, cam parlaklığında doğal magnezyum ve demir silikat; zebercet.

kroket[1], [Fr. croquette] *(k'roket) is.* **1.** Galeta unu ve yumurtaya bulanarak kızartmak suretiyle yapılan köfte. **2.** Çikolata tableti.

kroket[2], [İng. croquet] *(k'roket) is. spor.* Tahta, plastik veya sert lastik topları bir tokmakla belli kurallara göre belli yolları izleyerek küçük kalelerden geçirme esasına dayanan bir oyun.

kroki, [Fr. croquis] *(k'roki) is.* Modelin temel özelliklerini ortaya koyacak biçimde bir çırpıda birkaç çizgi veya fırça darbesi ile yapılan kaba taslak resim.

krokodil, [Yun. krók *(taş)* + drilos *(solcan)* > krokódrilos > Fr. crocodile] *(k'rokodil) is.* **1.** İşlenmiş timsah derisi. **2.** *sf.* (Çanta, kemer vb. için) timsah derisinden yapılmış olan.

krom, [Yun. khromé *(renk)* > Fr. chrome] *(k'rom) is. kim.* **1.** Atom numarası 24, atom ağırlığı 52,01 olan, bazı alaşımların elde edilmesinde ve oksitlenmediği için koruyucu olarak kaplamada kullanılan, beyaz, sert bir metal element; sembolü: Cr. **2.** *sf.* Kromdan yapılmış olan.

kromaj, [Fr. chromage] *(k'romaj) is.* **1.** Metal yüzeyleri paslanma ve aşınmaya karşı korumak amacıyla krom ile kaplamak işlemi. **2.** Bu işlemle kaplanmış olan yer.

kromat, [Fr. chromate] *(k'romat) is. kim.* İki değerli krom oksit (Cr_4^2) anyonu içeren kromik asit tuzu.

kromatik, -ği [Yun. khromatikos > Fr. chromatique] *(k'romatik) sf.* **1.** Renklerle ilgili. **2.** *biy.* Kromozomlarla ilgili. **3.** Eskiden ışığın dağılmasını, yeniden birleşimini, tayf çizgilerini inceleyen optik dalına verilen isim; renkser. ⊡ **kromatik aralık,** *müz. Aynı adı taşımakla birlikte biri diyez diğeri bemol almış iki ses arasındaki aralık; tampere sistemde bir oktavın on ikide birine eşit aralık; yarım ton.*|| **kromatik indirgeme,** *biy. Erkek ve dişi gametlerin oluşumu sırasında iki yavru hücrenin, ana hücrenin çekirdeğindeki kromozomların yalnız yarısını devralmaları olayı.*|| **kromatik iplik,** *Karyokinez sırasında kromatin maddesinin iplik görünüşündeki biçimi.*

kromatin, [Fr. chromatine] *(k'romatin) is. biy.* Hücre bölünmesi sırasında kromozomlar hâlinde beliren, hücre çekirdeğindeki temel boyar maddeleri bağlayan madde.

kromatit, -di [Fr. chromotide] *(k'romatit) is. biy.* Mitoz sırasında aldığı geçici durum olup uzunlamasına ikiye bölünen bir kromozomun iki yarısından her biri.

kromatlama, [kromat-la-ma] *(k'romatlama) is.* Boyaların yapışmasını kolaylaştırmak amacıyla metal parçaların yüzeyinde kromatlardan koruyucu bir yüzey oluşturma işlemi.

kromatofor, [Fr. chromatophore] *(k'romatofore) is. biy.* **1.** Pigmentleri biriktiren her çeşit biyolojik yapı. **2.** İnsanlarda ve pek çok hayvanda renk uyumu sağlayabilen pigmentli alt deri hücresi.

krome, [Fr. chromé] *(k'rome) sf.* Kromla kaplı.

kromik, -ği [Fr. chromique] *(k'romik) sf.* Kromla ilgili. ⊡ **kromik asit,** *Kromik anhidrit,* CrO_3

kromit, [Fr. chromite] *(k'romit) is. min.* Krom cevheri olarak işletilen mineral; kromlu demir; $FeCr_2O_4$

kromlu, [krom-lu] *(k'romlu) sf.* Birleşiminde krom bulunan. ⊡ **kromlu demir,** *Kromit;* $FeCr_2O_4$

kromonema, [Fr. cromonéma] *(k'romonema) is. biy.* Kromozomda bulunan sarmal eksen ipliği.

kromoplast, [Fr. chromoplaste] *(k'romopilast) is. biy.* Değişik renkler taşıyan kromotofor.

kromosfer, [Fr. chromosphére] *(k'romosfer) is. gök b.* Güneş'in veya bir yıldızın, taç adı verilen çok az yoğunluklu dış bölgelerinden, yüzey adı verilen yoğun ışık küre kuşağını ayıran, kararsız, homojen olmayan atmosferi; renk küre.

kromotropizm, [Fr. chromotropsme] *(k'romotıropizm) is. biy.* Canlı bir varlığın belli renkteki bir nesneye doğru yönelme hareketi.

kromozom, [Yun. khromé *(renkli)* + sóma *(madde)* > Fr. chromosome] *(k'romozom) is. biy.* Hücre çekirdeğinde yer alan kalıtımın maddî dayanağı olan çomak biçimli yapı.

kron, [Alm. krone / İng. crown] *(k'ron) is.* İsveç, Norveç, Danimarka, Grönland, İzlanda, Estonya, Slovakya ve Çek Cumhuriyetinin para birimi.

kronaksi, [Fr. chronaxie] *(k'ronaksi) is.* Bir elektrik akımının bir sinir veya kasta uyarım oluşturabilmesi için gereken en kısa uyarı süresi.

kronik, -ği [Yun. khronos *(zaman)* > khronikós > Lat. chronicus > Fr. chronique] *(k'ronik) is.* **1.** Olayların tarih veya oluş sırasına göre yazıldığı tarih; ruzname; vakayiname. **2.** Soylu bir ailenin tarihî şeceresi. **3.** *gnşl.* Özel bir düzendeki olayların hikâyesi. **4.** Bir gazetenin, derginin vb. yayının haber veya başka şeylerin özel düzenine ayrılmış bö-

lümü. **5.** *sf. mecaz.* (Sorun için) uzun süredir çözümlenememiş. **6.** Süreğen; sürüp giden; müzmin. **7.** *tıp.* (Hastalık için) uzun süreli.

kronikçi, [kronik-çi] *(k'ronikçi) is.* Kronik yazarı; vak'anüvist.

kronikleşme, [kronik-le-ş-me] *(k'ronikleşme) is.* Kronik hâle gelme; müzminleşme.

kronikleşmek, [kronik-le-ş-mek] *(k'ronikleşmek) dönşl. f. [-ir]* Uzun süre çözümsüz kalmak; kronik hâle gelmek; müzminleşmek.

korono-, [Yun. khrónos *(zaman)* > Fr. / İng. chrono-] *ön ek.* Başına eklendiği Latin kökenli kelimelere *"zaman"* kavramı katan ön ek.

kronobiyoloji, [Fr. chronobiologie] *(k'ronobiyoloji) is.* Biyolojik olayların, zaman içindeki değişimlerini nicelik bakımından inceleyen biyoloji dalı.

kronograf, [Fr. chronographe] *(k'ronograf) is.* Zamanı hassas bir şekilde ölçen ve olayların süresini salisesine varıncaya kadar kaydeden aygıt; süreyazar.

kronoloji, [Fr. chronologie] *(k'ronoloji) is.* **1.** Tarihî olayların zamanlarını belirleme bilimi; zaman bilimi. **2.** Oluş sırasına göre düzenlenmiş olaylar dizisi; zaman dizimi.

kronolojik, -ği [Fr. chronologique] *(k'ronolojik) sf.* **1.** Kronolojiye uygun; zaman bilimine ait. **2.** Tarih sırası ile; oluş sırasına uygun; kronoloji ile ilgili; zaman dizimine ait.

kronometre, [Fr. chronomètre] *(k'ronome'tre) is.* **1.** Zamanı hassas biçimde ölçen saat. **2.** Çok kısa süreleri ölçen fakat saati göstermeyen alet.

kros[1], [Al. kreutz *(haç)*] *(k'ros) is.* **1.** Matbaacılık ve tornacılıkta birleştirilecek yüzeylerin hassas bir şekilde birleştirilmesi için uygun yerlerde konulan çarpı işareti.

kros[2], [İng. cross-country *(açık arazi koşusu)*] *(k'ros) is. spor.* **1.** Kır, orman, akarsu ve dağlardan geçerek yapılan koşu; kır koşusu. **2.** Bu gibi yerlerde bisikletle yapılan yarış. **3.** Boksta iki rakibin aynı türden yumruğu aynı anda atması.

krosçu, [kros-çu] *(k'rosçu) is. spor.* Kros yarışlarına katılan sporcu.

kroşe, [Fr. crochet) *(k'roşe) is. spor.* Boksta, kolla bir yay çizilerek atılan yumruk.

Krş. [İt. grossi / Al. groschen > T. kuruş] *kısalt. is.* Türk lirasının yüzde biri değerindeki para birimi.

kruasan, [Lat. crescere *(büyümek)* > Fr. croissant] *is.* Hilal şeklindeki çörek.

krup, [İng. croup] *(k'rup) is.* Daha çok çocuklarda görülen, ölüme sebep olan difterimsi boğaz iltihabı.

krupiye, [Fr. croupier] *(k'rupiye) is.* Bir kumarhanede veya bu tür oyunların oynandığı yerlerde oyunu yöneten kimse.

krupiyelik, -ği [krupiye-lik] *(k'rupiyelik) is.* Krupiyenin işi.

krut, [Fr. croûte] *(k'rut) is.* Ekmek kabuğu.

kruvaze, [Lat. croix *(çapraz)* > Fr. croiser *(çapraz gitmek)* > croisé] *(k'ruvaze) is.* (Ceket, yelek vb. için) ön parçaları birbiri üstüne kapanan; çapraz. ☞ **kruvaze armür,** *Çözgü tellerinin birer kayması ile ikişer ikişer atlayarak birbirine bağlanan kare biçiminde armür.*|| **kruvaze yaka,** *Devrik kısımları çaprazlanan yaka.*

kruvazör, [Lat. crux *(çarmıh)* > Fr. croiser *(sahil boyu gitmek)* > croiseur] *(k'ruvazör) is.* Deniz yollarını gözetme, deniz ve hava filolarına kılavuzluk etme, uçak gemilerini düşman uçaklarının ve hafif gemilerin saldırılarına karşı koruma amacıyla, toplarla donatılmış hızlı savaş gemisi.

ksenofobi, [Yun. ksenós *(yabancı)* > Fr. xénophobie] *(k'senofobi) is.* Yabancı düşmanlığı.

ksenon, [Yun. ksenós *(yabancı)* > Fr. xénon] *(k'senon) is. kim.* Atom numarası 54, atom ağırlığı 131,3 ve yoğunluğu 4,5 olan renksiz, kokusuz, tek atomlu, soy gazlar grubundan bir kimyasal element; sembolü: Xe.

ksilem, [Fr. xylème] *(k'silem) is. bot.* Botanikte odunun bilimsel adı; odun boru.

ksilen, [Fr. xylène] *(k'silen) is. kim.* Maden kömürü katranından ya da petrolden elde edilen, benzen grubundan aromatik bir hidrokarbon; $C_3H_4(CH_3)_2$

ksilofon, [Yuun. ksylon *(tahta)* + phones > Fr. xylophone] *(k'silofon) is. müz.* Değişik sayıda akortlu madenî veya tahta şeritlerden meydana gelmiş, bir çift tahta çubukla vurulmak suretiyle çalınan bir tür müzik aleti.

-ku[1], [-gı / -gi / -ki / -kı / -gu / -gü / -kü / -ku] *yap. e.* → -gı.

-ku[2], [-ğu / -gü / ku / -kü / -a-ğu / -e-gü] *{eT} yap. e.* Fiilden isim yapma ekidir. *ud-ku (uyku)*

Ku[1], [Rus. Kurçatov *(Rus fizik bilim adamı)* > Fr. kourtchatuvium] *kısalt. is. kim.* Rus nükleer bilim adamlarının 1965'ten beri yapay olarak buldukları fakat tanımadıklarını ileri sürdükleri, atom numarası 104, kütlesi 260 olan yapay elemente önerdikleri kurçatovyumun sembolü. → rutherfordyum,

ku[2], [küğü] *(ku:) {eT} is.* Kuğu. [Nevâyî]

ku[3], [ku] *{ağız} is.* Çeltik tarlaları sulanırken su üstünde toplanan çerçöp. [DS]

kua, [Çin. hua] *{eT}* Çiçek türü. [EUTS]

kuaför, [Fr. coiffeur] *is.* **1.** Berberlik yapan erkek; erkek berber. **2.** Kadın berberi. **3.** Berber dükkânı. **4.** Güzellik salonu.

kuafür, [Fr. coiffure] *is.* Saç kesim şekli.

kuantum, [Fr. quantum] *is.* **1.** *fiz.* Işık birimi; foton. **2.** *biy.* Bir uyartıya cevap olarak sinir hücresinden çıkarılan ve sinapsı geçerek diğer bir nöronu veya kas tellerini uyaran asetilkolin, dopomin, serotonin ve norarenalin gibi kimsayal madde salgılarının en az birimi.

kuartet, [Lat. quartus *(dörtte bir)* > Fr. quartette] *is. müz.* Dörtlü.

kuasar, [Amer. **Q**uasi **S**tellar **A**stronomical **R**adiosource > quasar] *is. kısalt. ast.* Tayfı kırmızıya doğru kayma gösteren, yıldız görünümünde ancak ışınım gücü çok yüksek gök cismi.

kûb, [Far. küften *(dövmek, vurmak)* > kūb كوب] *(kû:b) {OsT} is.* **1.** Vurma; vuruş. **2.** Vurma sonucu duyulan ağrı.

kuba[1], [Ar. ḳūbā' قوباء] *(ku:ba:) {OsT} is. tıp.* Tuzlu balgam hastalığı

kuba[2], [kub-a] *{ağız} is.* **1.** Gurur; kibir. **2.** Yapışkan, killi toprak. **3.** İncir ağacı tomurcuğu. **4.** Kuş ve kümes hayvanlarının tüyden tepeliği. [DS]

kuba[3], [kubā] *(kuba:) {eT} is.* Kumral. [KB] ⊡ **kuba at,** *{eT} Donu kumral (konur al) ile sarı arasında olan at.* [DLT]

kubacuk, [kuba-cuk] *is.* Çömelme vaziyeti. ⊡ **kubacık oturmak,** *{ağız}* Çömelerek oturmak. [DS]

kubai, [Ar. ḳūbāī قوبائى] *(ku:ba:i:) {OsT} sf. tıp.* Tuzlu balgam hasatlığı ile ilgili.

kubak[1], **-ğı** [kub-ak *(yas)*] *{ağız} is.* Bir tür keklik. [DS] ⊡ **kubak kubak kubaklamak,** *{ağız} (Keklik için) ötmek.* [DS]

kubak[2], **-ğı** [Erme. gobit] *{ağız} is.* → kubat. [DS]

kubalak, [kubal-ak] *{ağız} is.* Çömlek. [DS]

kûban, [Far. küb > kūbān كوبان] *(kû:ba:n) {OsT} is.* **1.** Vurucular; dövücüler. **2.** *zf.* Vurarak.

kubar, [kuba-r] *{ağız} is.* **1.** Elenmiş saman tozu. **2.** Verimsiz tarla. **3.** Meşe ağacı. [DS]

kubarık, [kub-ar-ık] *{ağız} sf.* Çalımlı; gururlu; onurlu. [DS]

kubarlanmak, [kubar-la-n-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* Kabadayılık etmek. [DS]

kubarma, [kub-ar-ma] *is.* Kubarmak eylemi.

kubarmak, [kub-ar-mak] *{ağız} gçsz. f. [-ır]* **1.** (Hindi, horoz vb. için) tüylerini kabartmak. **2.** *mecaz.* Büyüklenmek; kibirlenmek; çalımlanmak; çalımlı bir tavır takınmak. [DS]

kubaşık, [kuma-ş-mak > kuba-ş-ık / kumaşık] *{ağız} sf.* **1.** Ortaklaşarak, yardımlaşarak. **2.** Ortak. **3.** *is.* İmece. **4.** Yayla komşusu. **5.** Bir çoban tarafından bakılan ve birbirine katılmış birkaç ayrı sürü. [DS] ⊡ **kubaşık gitmek,** *{ağız} (İki sürü için) birlikte otlamak.* [DS]

kubaşma, [kum-a-ş-mak > kub-a-ş-ma] *is.* **1.** Kubaşmak eylemi; yardımlaşma. **2.** *{ağız} sf.* Kubaşık. [DS]

kubaşmak, [kuma > kuba-ş-mak] *{ağız} işteş. f. [-ır]* **1.** Birlikte bir işi yapmak; ortaklaşa iş görmek; imeceyle iş yapmak; yardımlaşmak. **2.** Ortak olmak. **3.** Paylaşmak; bölüşmek. [DS] **4.** (Kadınlar için) iş yaparken yarışmak.

kubat, [Erme. gobid / kopit / khubat] *sf.* **1.** *{ağız} is.* İri yarı; kaba; şişman; biçimsiz; hantal. [DS] **2.** Davranışları ve konuşması kaba saba olan.

kubatça, [papatya] *{ağız} is.* Papatya. [DS]

kubatlık, -ğı [kubat-lık] *is.* **1.** Kubat olma durumu; kubat olan şeyin niteliği. **2.** Kabalık.

kubbe, [Ar. ḳubbe قبه] *{OsT} is.* **1.** Bir yapıyı örten yarım kubbe biçimindeki dam. **2.** *mecaz.* Gökyüzü. **3.** Kubbe ile örtülü binalara bazı İslam ülkelerinde verilen isim. **4.** *sf.* Kubbe biçiminde olan. ⊡ **kubbe destār,** *{OsT} Başlığın üzerine sarığın kubbe biçiminde sarıldığı bir tür kavuk sarma biçimi.*|| **kubbe-i āb,** *Su üzerinde oluşan kabarcık.*|| **kubbe-i fīrūze-fām,** *{OsT} Mavi renkli gökyüzü.*|| **kubbe-i gerdende,** *{OsT} Gökyüzü.*|| **Kubbe-i Hadrā,** *{OsT} 1. Yeşil kubbe. 2. Mevlana'nın türbesi.*|| **kubbe-i kanek,** *{OsT} anat. Ağzın tavanı; damak.*|| **kubbe-i mīnā,** *{OsT} Gökyüzü.*|| **kubbe-i ser-beft,** *{OsT} Yıldızlı gökyüzü.*|| **kubbe-i ulyā,** *{OsT} Gökyüzü.*|| **kubbe-i zebercedî,** *{OsT} Gökyüzü.*|| **kubbe-i zer-beft,** *{OsT} Yıldızlı gökyüzü.*|| **kubbe-i zerrîn,** *{OsT} Güneş.*|| **kubbe-i zümürrüd-fām,** *{OsT} Gökyüzü.*|| **kubbeleri çınlatmak,** *{OsT} 1. Sesini aşırı derecede yükseltmek. 2. Sesiyle gökleri çınlatmak.*|| **kubbe-nişîn,** *{OsT} Kubbealtı'nda toplanan vezirlerden her biri.*|| **kubbetü'l-arz,** *{OsT} Yer yuvarlağının insan bulunan kısmının merkezi.*|| **kubbetü'l-hanek,** *{OsT} anat. Damak kemeri.*|| **kubbetü'l-İslam,** *{OsT} İslamın kubbesi; Belh şehri.*

Kubbealtı, -nı [kubbe+alt-ı] *{OsT} is. tar.* İmparatorluk döneminde vezirlerin devlet işlerini görüşmek üzere toplandıkları Orta Kapı ile Babüssaade Kapısı arasındaki bölüm.

kubbeli, [kubbe-li] *sf.* **1.** Kubbesi olan. **2.** Kubbe biçiminde olan. ⊡ **kubbeli delik,** *Trakeit gözelerinin uçlarında bulunan ve besi suyunun düşey ilerlemesini sağlayan geçiş yolu.*|| **kubbeli fırın,** *Üzerinde kubbesi olan fırın.*

kubbesiz, [kubbe-siz] *sf.* Kubbesi bulunmayan; kubbesi olmayan.

kubca, [Sırp. kupça] *{ağız} is.* Düğme; kopça. [DS]

kubdan, [? kubdan] *{ağız} is.* Harman toplamaya yarayan araç. [DS]

kubeb, [Ar. ḳubbe > ḳubeb قبب] *{OsT} is.* Örtüsü yarım küre biçiminde yapılmış bina damları; kubbeler.

kubeba, [Ar. kebābe > ḳubebā قببا] *{OsT} is. bot.* Karabibergillerden Afrika ve Asya'da yetişen, karabiber tadında üzümsü meyveli, tohumları dövülüp toz hâline getirildikten sonra halk hekimliğinde kullanılan tırmanıcı bir bitki, *(Piper cubeba)*.

kubel, [Ar. ḳuble > ḳubel قبل] *{OsT} is.* Öpücükler; öpmeler.

ku'bere, [Ar. kuʿbere كبره] *(ku-bere) {OsT} is. anat.* Bilek kemiklerinden küçük olanı, *(radius).*

kubeşmek, [kum-a-ş-mak > kubeş-mek] *{ağız} işteş. f. [-ir]* (Kadınlar için) iş yaparken yarışmak. [DS]

kubh, [Ar. ḳubḥ قبح] *{OsT} is.* **1.** Çirkinlik. **2.** Kötülük; fenalık.

kubhiyat, [Ar. ḳubḥiyyāt قبحيات] *(kubhiya:t) {OsT} is.* Kötü ve çirkin işler; kötü davranışlar.

kublamak, [kub-la-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r]* (Ağaç kabuğu, taş vb. için) çatlamak. [DS]

kuble[1], [Ar. ḳuble قبله] *{OsT} is.* Öpme; öpüş; öpücük.

kuble[2], [? kuble] *{ağız} is.* Balta veya çapanın sap takılan deliği. [DS]

kubramak, [*kuvur-mak > kuv(u)r-ā-mak > kubra-mak] *(kuvra:mak) {eT} gçl. f. [-r]* → kuvramak. [İKPÖy.]

kubranmak, [kubra-mak / kuv(u)r-ā-mak > kubra-n-mak] *{eT} dönşl. f. [-ur]* Toplanmak; bir araya gelmek. [ETY]

kubratmak, [kubra-mak / kuv(u)r-ā-mak > kubra-t-mak] *{eT} gçl. f. [-ur]* **1.** Toplamak; derleyip toplamak. [ETY] [Gabain] [Tekin] **2.** Toplatmak. [EUTS]

kubray [? kubray] *{ağız} is.* Sabanın çamurunu sıyırmakta kullanılan demir araç. [DS]

kubuduk, -ğu [kub-ut-mak > kub-ud-uk] *{ağız} is. sf.* **1.** Yalan söyleyen; abartmalı söz söyleyen. **2.** Yüksek sesle ve çok konuşan. **3.** Kabadayı. [DS] 🗗 **kubuduk atmak,** *{ağız} Yalan söylemek; övünmek.* [DS]|| **kubuduk etmek,** *{ağız} Kabadayılık etmek.* [DS]

kubuduklanmak, [kubuduk-la-n-mak] *dönşl. f. [-ır]* Kabadayılık etmek.

kubulamak, [kub-u-la-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(u)-yor]* Fısıldamak. [DS]

kubulu, [kubu-lu] *{ağız} sf.* Yırtık elbiseli. [DS]

kubun, [kub-u-n] *is.* Sanı; kuruntu; düşünü.

kubur[1], [Ar. ḳabr > ḳubūr قبور] *(kubu:r) {OsT} is.* **1.** Çukurlar. **2.** Mezarlar; kabirler.

kubur[2], [Moğ. qobür > Far. ḳubūr قبور] *(kubu:r) {OsT} is.* **1.** Tuvalet deliği; bu delikten lağıma inen boru. **2.** Boru biçimindeki kap. **3.** Eskiden kullanılan bir tür tabanca; dolma tabanca; çakmaklı tabanca. **4.** *{eAT}{OsT}* Ok çantası; sadak. **5.** *{ağız}* Tabanca kılıfı. [DS] **6.** *{ağız}* Sahtiyandan yapılmış enli bir tür kuşak; silahlık. [DS] **7.** *{ağız}* Belde taşınan bir tür para cüzdanı. [DS] **8.** *{ağız}* Samanı kolayca almak için samanlıktan ahıra kadar uzanan tahta oluk. [DS] **9.** *{ağız}* Kuru çam yaprakları. [DS] **10.** *{ağız}* Gömlek kollarında düğmelenecek yer. [DS] **11.** *{ağız}* Karıncaların yediği küçük beyaz bir böcek. [DS] **12.** *sf.* Boru gibi dar olan. 🗗 **kubur sıkmak,** *Tabanca atmak.*|| **kubur yolu,** *{17. yy.} Kale hendeğinin içinden kaleye gidip gelmek için yapılmış dehliz; üstü kapalı siper yolu.*

kubur[3], [kubur / kubuz] *{ağız} is.* Yalan. [DS] 🗗 **kubur atmak,** *{ağız} Yalan söylemek.* [DS]

kubur[4], [kubur] *{ağız} is.* Kürek kemiklerinin çıkıntılı yerleri. [DS]

kuburamak, [*kuvur-mak > kubra-mak / kuv(u)r-ā-mak] *(kuvra:mak) {eT} gçl. f. [-r]* → kuvramak. [ETY]

kuburga, [kobur-mak > kobur-ġā] *(kuburġa:) {eT} is.* → koburga. [DLT]

kuburluk, -ğu [kubur-luk] *is.* **1.** Kubur adı verilen tabancanın eyer kayışının iki yanına asılan kılıfı. **2.** Barut kabı. **3.** Okluk; sadak. **4.** *{ağız}* Deriden yapılmış çakı ve silah kabı. [DS] **5.** *{ağız}* Bele bağlanan silahlık. [DS]

kubuş, [? kubuş] *{ağız} is.* Koyu kahverengi. [DS] 🗗 **kubuş boya,** *Koyu kahverengi.*

kubuz[1], [kub-uz / kopuz] *{ağız} is.* **1.** Yalan; palavra. **2.** Palavracı; övünen kimse. **3.** Züğürt. **4.** Hokkabaz. **5.** Körüklü ağız armonikası. **6.** Tüfeğin çakmak kısmı. **7.** Çakmaklı tabanca. [DS] 🗗 **kubuz atmak,** *{ağız} Yalan söylemek; kubur atmak.* [DS]

kubuz[2], [kop *(yans.)* > kop-mak *(patlamak; yankı vermek)* > kop-uz / kob-uz] *{eT} {eAT} is.* → kopuz. [DLT]

kubuzcu, [kubuz-cu] *{ağız} sf.* Yalancı; palavracı. [DS]

kubuzlug, [kop-uz > kopuz-luġ] *{eT} sf.* → kopuzlug. [DLT]

kubüş, [? kubüş] *{ağız} is.* Kel. [DS]

kubüz, [kub-uz] *{ağız} sf.* Cimri. [DS]

kubzalmak, [kopuz > kop(u)z-al-mak] *{eT} gçsz. f. [-ur]* → kopzalmak. [DLT]

kubzaşmak, [kop-uz > kop(u)z-ā-mak > kopza-ş-mak] *{eT} işteş. f. [-ur]* → kopzaşmak. [DLT]

kucak, -ğı [kuç-mak *(kucaklamak)* > kuç-ak / kuc-ak] *is.* **1.** Vücudun açılmış kollarla göğüs arasında kalan bölümü. **2.** Otururken dizlerle karın arası. **3.** *mecaz.* Herhangi bir şeyin sınırlarının arası; iç; kuşatılmış hâlde iken kuşatan ortamın ortası. **4.** *sf.* Kollarla kucaklanmış iken kollarla göğüs arasının alabileceği büyüklükte olan. 🗗 **kucağına almak,** *1. Kucaklamak; kucakta taşımak. 2. Bağrına basmak; sarılmak.*|| **kucağına atılmak,** *Kucaklaması için birine doğru gitmek.*|| **kucağına düşmek,** *(Tehlike vb. şeyler için) karşı karşıya gelmek; karşılaşmak.*|| **kucağına oturmak,** *Birinin dizleri üstüne oturmak.*|| **kucak açmak,** *Birine barınacak yer vermek; korumak.*|| **kucak çocuğu,** *Henüz yürüyemeyen, kucakta taşınan çocuk.*|| **kucak dolusu,** *Pek çok; pek bol.*|| **kucak kucağa,** *Yüz yüze ve birbirine sarılmış olarak.*|| **kucak kucak,** *1. Bol bol. 2. Kucaklanabilecek miktarda; kucak dolusu.*|| **kucaktan kucağa,** *Birinin kucağından öbürünün ku-*

cağına.|| **kucaktan kucağa gezmek,** *(Kadın için) pek çok kişi ile ilişkiye girmek; pek çok kimsenin sevgilisi olmak; pek çok erkek ile yatmak.*

kucaklama, [kucak-la-ma] *is.* Kucaklamak eylemi.

kucaklamak, [kucak-la-mak] *gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* **1.** Bir kimseyi kollarla sararak göğsü üzerine bastırmak; sarılmak. **2.** Kucağına almak; kucağında taşımak. **3.** *mecaz.* Sarıp çevrelemek; kuşatmak; içine almak; kapsamak.

kucaklanış, [kucak-la-n-ış] *is.* Kucaklanmak durumu ve biçimi.

kucaklanma, [kucak-la-n-ma] *is.* Kucaklanmak eylemi.

kucaklanmak, [kucak-la-n-mak] *edil. f. [-ır]* **1.** Bir kimse tarafından kollarıyla sarılarak göğsü üzerine bastırılmak; sarılmak. **2.** Kucağa alınmak; kucakta taşınmak. **3.** *mecaz.* Sarılıp çevrelenmek; kuşatılmak; içine alınmak.

kucaklaşma, [kucak-la-ş-ma] *is.* Kucaklaşmak eylemi.

kucaklaşmak, [kucak-la-ş-mak] *işteş. f. [-ır]* Karşılıklı olarak birbirini kucaklamak; kucak kucağa sarılmak.

kucaklayış, [kucak-la-y-ış] *is.* Kucaklamak eylemi veya biçimi.

kucmak, [koç-mak / kuç-mak] *{ağız} gçl. f. [-ar]* Kucaklamak. [DS]

kucuklamak, [kucuk-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(u)-yor]* Kucaklamak. [DS]

kucun, [koçan / kucun] *{ağız} is.* Mısır koçanı. [DS]

kucunmak, [kuc-un-mak / kocun-mak] *{ağız} is.* Sinirlenmek. [DS]

kucur, [? kucur] [ku] *{ağız} sf.* **1.** Kısa boylu. **2.** Alışılmamış; yabansı. [DS]

kucuş[1], [kuç-mak *(kucaklamak)* > kuc-uş] *{ağız} is.* Pamuk kozası. [DS] ⧉ **kucuş kucuş,** *Sarmaş dolaş; kucak kucağa.*

kucuş[2], [kucuş / kocuş / kocamış kuş] *{ağız} is.* İri yapılı, yaşlı kimse. [DS]

-kuç, [-gıç / -giç / -guç / -güç / -kiç / -kıç / -küç / -kuç] *yap. e.* → -gıç.

kuç, [kıc / kıç / kiç / kuç *(yans.)*] *is.* Köpek ve benzeri hayvanlarla keçi çağırma ünlemi. *kuç-u kuçu*

kuça, [kuça] *{ağız} is.* Ellerde ve ayaklarda olan, kökleri derine kadar inen bir tür deri hastalığı; mantar. [DS]

kuçak, [kuç-mak > ḳuç-aḳ قوچاق] *{eT} {OsT} is.* Kucak. [DLT] ⧉ **kuç kucak olmak,** *{eAT} Kucak kucağa olmak.*

kuçaklamak, [kuç-ak > kuç-ak-lā-mak] *(kuçakla:mak) {eT} {eAT} is.* Kucaklamak. [DLT] [DK]

kuçam, [kuç-mak > kuç-am] *{eT} is.* Kucak. [DLT]

kuçça, [küçük+ağa > kuçça] *{ağız} is.* Ağabey. [DS]

kûçe, [Far. küçe كوچه] *(kû:çe) {OsT} is.* **1.** Dar sokak; küçük sokak. **2.** Kasabanın tenha köşesi. **3.** Küçük köy. **4.** Çarşı; pazar ⧉ **küçe-i bāzār,** *Pazar yeri.*|| **küçe-i ser-best,** *Çıkmaz sokak.*

kûçek, [Far. küçek كوچك] *(kû:çek) {OsT} is. müz.* Türk müziğinin en eski birleşik makamlarından biri.

kuçgundı, [kuç-mak > kuç-ğūn > kuçğun-dī] *(kuçğundı:) {eT} is.* Soğan. [DLT]

kuçı, [kū-çī] *(ku:çı:) {eT} is.* Kuğu avcısı. [Nevâyî]

kuçık, [kū-çık] *{eT} is.* Yengeç burcu. [KB]

kuçışmak, [kuç-mak > kuç-ış-mak] *{eT} {eAT} işteş. f. [-ur]* Kucaklaşmak; sarmaşmak.

kuçka, [Bul. kúčka *(kancık köpek)*] *{ağız} is.* **1.** Köpek yavrusu; enik. **2.** İnişte arabanın yavaş gitmesini sağlamak için tekerleğin altına konulan kızak. [DS]

kuçmak, [kuç-mak] *{eT} {eAT} gçl. f. [-ur]* **1.** Kucaklamak; kollarında sıkmak; bağrına basmak. [İKPÖy.] [EUTS] [KB] [Yüknekî] [Gabain] [DK] **2.** Bağdaş kurmak; kavuşturmak. [Gabain]

kuçturmak, [kuç-mak > kuç-tur-mak] *{eT} gçl. f. [-ur]* Kucaklatmak. [DLT]

kuçu, [Bul. kúče *(köpek)* [Tietze]] *is.* Köpek çağırma sözü. ⧉ **kuçu kuçu,** *Köpek çağırma sözü.*

kuçukuçu, [kuçu+kuçu] *is.* (Çocuk dilinde) köpek.

kuçulmak, [kuç-mak > kuç-ul-mak] *{eT} edil. f. [-ur]* Kucaklanmak; koçulmak. [EUTS]

kuçura, [kuçu-ra] *{ağız} sf.* Çömelik. ⧉ **kuçura durmak,** *{ağız} Çömelmek.* [DS]

kuçuş, [kuç-mak > kuç-uş] *{eT} is.* Kucaklama; kucaklaşma. [DLT]

kuçuşmak, [kuç-mak > kuç-uş-mak] *{eT} işteş. f. [-ur]* Kucaklaşmak. [KB] [İKPÖy.]

kud[1], [kut] *{eT} is.* **1.** Kut; saadet; **2.** Kutsama; takdis; ruh. [EUTS] **3.** Haşmetpenah; hazret. [EUTS] **4.** Unsur. [EUTS] **5.** Azamet. [EUTS]

kud[2], [Rus. kut *(köşe)* [Tietze]] *{ağız} is. is.* Uç. [DS] ⧉ **kud fasulye,** *{ağız} Kılçıksız fasulye.* [DS]

kuda[1], [? kuda] *{ağız} is.* **1.** Kız görmeye giden görücü. **2.** Birbirinden kız alıp veren aileler; dünür. [DS] ⧉ **kuda gitmek,** *{ağız} Güce gitmek; kırılmak.* [DS]

kuda[2], [kuda] *{ağız} is.* Kuyruksuz köpek. [DS]

kudadmak, [kut-ad-mak] *{eT} gçl. f. [-ur]* → kutadmak. [EUTS]

kudal, [Yun. khotáli *(kepçe)*] *{ağız} sf.* **1.** Gerekmediği hâlde her işe burnunu sokan; gereksiz konuşan. **2.** Yemek karıştırmaya yarayan tahta araç; büyük kepçe. [DS]

kudallamak, [kud-al-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* İnsan ve hayvana değnek, odun fırlatmak. [DS]

kudallık, -ğı [kud-al-lık] *{ağız} is.* Her şeye karışma; burnunu sokma. [DS]

kudama, [Ar. ḳudāme *(nohut)* قضامه [Tietze]] *{ağız} is.* Leblebi. [DS]

kudamacı, [kudama-cı] *{ağız} is.* Leblebici. [DS]

kudarmak, [kuda-r-mak] *{ağız} gçsz. f. [-ır]* Kabadayılık etmek. [DS]

kudas[1], [Ar. ḳudās قداس] *{OsT} is.* Hz. İsa'nın havarileri ile yediği son yemeği anmak üzere, Hristiyanların kilisede bir kap içine şarap ve ekmek koyarak yaptıkları takdis töreni; liturya. ⊡ **kudas dolabı,** *Birden çok mihrabı olan kiliselerde kutsanmış ekmek ve şarabın saklandığı dolap.*

kudas[2], [ku-daş] *{eT} is.* Dost; ahbap; arkadaş. [EUTS]

kudaş, [ku-daş] *{eT} is.* Tanış. [Gabain]

kudat, [Ar. ḳāḍī > ḳuḍāt / ḳużāt قضاة] *{OsT} is.* Kadılar.

kudatmak, [kut-ad-mak] *{eT} gçl. f. [-ur]* → kutadmak. [EUTS]

kudayma, [Ar. ḳudāme *(nohut)* قضامه [Tietze]] *{ağız} is.* Leblebi. [DS]

kudayna, [? kudayna] *{ağız} sf.* Özürlü. [DS]

kuddam, [Ar. ḳuddām قدام] *(kudda:m) {OsT} is.* Ön taraf; ileri.

kuddami, [Ar. ḳuddāmī قدامى] *(kudda:mi:) {OsT} is. anat.* Ön.

kudde, [kud(d)-e] *{ağız} sf.* **1.** Kendini beğenmiş; bilgiçlik taslayan. **2.** Akıllı; zeki; düşünceli. **3.** (Kişi için) güldürücü. **4.** (Kişi için) kurnaz. **5.** Kibirli; çalımlı. [DS]

kuddise, [Ar. ḳuddise قدس] *{OsT} ünl. "Kutlu olsun, kutlu eylesin!"* anlamında ermişler için söylenen dua.

kudduk, -ğu [? kudduk] *{ağız} sf.* Kurnaz. [DS]

kuddus, [Ar. ḳuds > ḳuddūs قدوس] *(kuddu:s) {OsT} sf.* **1.** Pek kutsal ve kutlu olan; aziz ve mübarek. **2.** Çok temiz. **3.** *is.* Hiçbir eksik ve hatalı tarafı olmayan; Allah.

kuddusi, [Ar. ḳuddūsī قدوسى] *(kuddu:si:) {OsT} sf.* Kutsal olma durumuna ulaşmış kimse; kutlanmış.

kûdegî, [Far. küdegī كودكى] *(kû:degi:) {OsT} is.* **1.** Çocukluk. **2.** Çocukça davranış.

kûdek, -ği [Far. küdek كودك] *(kû:dek) {OsT} is.* Çocuk. ⊡ **kûdek-menîş,** *{OsT} Çocuk yaradılışlı.*

kudema, [Ar. ḳadīm > ḳudemā' قدماء] *(kudema:) {OsT} is.* **1.** Zamanımızdan önce yaşamış olanlar; eskiler. **2.** Bir işte uzun zaman uğraşarak değer kazanmış olanlar.

kudeyh, [Ar. ḳudeyḥ قديح] *{OsT} is.* Küçük kadeh; kadehçik.

kudgırmak, [kud-ġür-mak / kuz-ġır-mak] *{eT} gçsz. f. [-ur]* → kuzgırmak. [DLT]

kudgu, [kod-ġū] *(kudğu:) {eT} is.* → kodgu. [DLT]

kudgulanmak, [kod-ġū > kodġu-lā-mak > kodġula-n-mak] *{eT} dönşl. f. [-ur]* → kodgulanmak. [DLT]

kudı, [kud-mak *(dökmek)* > kud-ī / kod-ī] *(kudı:) {eT} is.* **1.** Kuyu; çukur. [DLT] **2.** Aşağı; aşağıya; aşağı doğru. [ETY] [DLT] [Üç İtigsizler]

kudırmak, [kurı-mak > kurı-t-mak] *{eT} gçl. f. [-ur]* Kurutmak. [Gabain]

kudız, [kod-mak > kod-uz] *{eT} is.* → kodız. [ETY]

kudi, [kudu] *{ağız} is.* → kudu[2]. [DS]

kudlışmak, [kud-mak > kud-ul-mak > kud(u)l-ış-mak] *{eT} işteş. f. [-ur]* Bir şeyi bir şeyin içine yerleştirmekte yardımlaşmak; birlikte koymak.

kudma, [kud-mak > kud-mā] *(kudma:) {eT} is.* **1.** Kadayıf gibi ince kesilmiş ve tavada kızgın yağa atılarak kızartılan hamur üzerine şeker dökülerek yenilen bir tür tatlı. [DLT] **2.** Ergimiş madenin kalıplara dökülmesi ile üretilen eşya. [DLT]

kudmak[1], [kud-mak / kuy-mak] *{eT} gçl. f. [-ur]* (Sıvı vb. akarlar için) bir kap veya yere dökerek koymak; kuymak. [ETY]

kudmak[2], [kut-mak / kud-mak] *{eT} gçsz. f. [-ur]* → kutmak. [EUTS] [Gabain]

kudret, [Ar. ḳudret قدرت] *{OsT} is.* **1.** Güç; erk; kuvvet; iktidar; takat. **2.** Bir amaca ulaşmayı sağlayan özellik. **3.** Yetenek; beceri; kabiliyet. **4.** Allah'ın bütün varlığı kapsayan ezelî ve sonsuz gücü; Allah. **5.** Malî bakımdan varlık; zenginlik. **6.** Yaratılış. ⊡ **kudret hamamı,** *Yerden sıcak olarak çıkan suyun kullanıldığı hamam; ılıca; kaplıca.*|| **kudret helvası,** *1. Bazı bitkilerin öz sularının kurutulması ile elde edilen ve müshil olarak kullanılan macun. 2. Yurdumuzun kuzey batı ve batı bölgelerinde yetişen, beyaz çiçekli, yirmi metre kadar yükselebilen bir ağaç, (Fraxinus ornus). 3. Allah'ın İbranîlere gökten indirdiğine inanılan hazır yiyecek.*|| **kudret-i cüz'iye,** *{OsT} psikol. Belirli bir eyleme yönelik güç.*|| **kudret-i elektrikiye,** *{OsT} fiz. Elektrik enerjisi.*|| **kudret-i harâret,** *{OsT} Isı enerjisi.*|| **kudret-i kimyeviye,** *{OsT} fiz. Kimyasal enerji.*|| **kudret-i külliye,** *{OsT} psikol. Bir işi yapma veya yapmama hürriyet ve gücünü elinde bulunma durumu.*|| **kudret-i mihānikiye,** *{OsT} fiz. Mekanik enerji.*|| **kudret-i mümekkine,** *{OsT} psikol. Bir işi yapabilecek gücün en azı; ancak gücü yetebilme.*|| **kudret-i müyessire,** *{OsT} psikol. 1. Üst derecede güç. 2. Maddî bakımdan zengin sayılabilir olma durumu.*|| **kudret-i şems,** *{OsT} fiz. Güneş enerjisi.*|| **kudret-i ziyāiye,** *{OsT} fiz. Işıl enerji.*|| **kudret narı,** *1. bot. Sarı çiçekli, parçalı yapraklı, tırmanıcı, bir yıllık*

otsu bitki, (Mamordica charantia). 2. Bu bitkinin on cm kadar uzunluğunda iğ biçimli, önce yeşil sonradan sarı veya turuncu olan, mide rahatsızlıklarında kullanılan meyvesi.|| **kudret-yāb,** *{OsT} Gücü yetebilen; gücü olan.*

kudretli, [kudret-li] *sf.* **1.** Gücü olan; güçlü. **2.** Varlıklı; zengin.

kudretsiz, [kudret-siz] *sf.* Güçsüz; takatsiz.

kudretsizlik, -ği [kudret-siz-lik] *is.* Kudretsiz olma hâli; takatsizlik.

kudretten, [kudret-ten] *zf.* İnsan eli değmeksizin; doğal olarak.

kudruçak, [*kuḏ-ur-mak > kuḏ(u)r-uk > kuḏru(k)-çak] *{eT} is.* → kudurçak. [DLT]

kudrug, [*kuḏ-ur-mak > kuḏ(u)r-uk] *{eT} is.* → kudruk. [EUTS]

kudruk, [*kuḏ-ur-mak > kuḏ(u)r-uk] *{eT} is.* **1.** Kuyruk. [DLT] [EUTS] [ETY] [KB] [Gabain] **2.** Göt; kıç. [DLT]

kuds, [Ar. ḳuds قدس] *{OsT} is.* **1.** Temizlik; paklık; arılık. **2.** Kutsallık; mukaddeslik. **3.** Cennet. **4.** Her türlü kötülükten arınmış olma durumu; temizlik; arınmışlık. **5.** Kudüs şehri.

kudsî, [Ar. ḳuds > ḳudsī قدسى] *(kudsi:) {OsT} sf.* **1.** Kutsal; mukaddes. **2.** İlahî; Allah'a ait; Allah'la ilgili olan. ⊡ **kudsî hadis,** *{OsT} Allah tarafından ilham edilerek Hz. Muhammed tarafından söylenmiş olan hadis.*

kudsiyan, [Ar. ḳudsī + Far. -ān قدسيان] *(kudsi:ya:n) {OsT} is.* Melekler.

kudsiyat, [Ar. ḳudsiyāt قدسيات] *(kudsiya:t) {OsT} is.* **1.** Kutsallıklar. **2.** Allah'a, meleklere, ilahî âleme ait işler.

kudsiye, [Ar. ḳudsī > ḳudsiyye قدسيه] *{OsT} sf.* Kutsal; mukaddes.

kudsiyet, [Ar. ḳudsiyyet قدسيت] *is.* **1.** Temiz oluş; arılık; temizlik. **2.** Kutsallık.

kudu[1], [Tamul d. kudu] *is.* Ensesinde kısa bir yelesi olan büyük antilop.

kudu[2], [kud-u] *{ağız} is.* **1.** Ağzı dar çömlek; güveç. **2.** Hırsız. [DS]

kudubuk, [? kudubuk] *{ağız} is.* Hırsız. [DS]

kuduçak, [*kuḏ-ur-mak > kuḏ(u)r-uk > kuḏru(k)-çak] *{eT} is.* → kudurçak. [DLT]

kudug[1], [kuḏ-mak *(dökmek)* > kuḏ-uġ / kuyuġ] *{eT} is.* Kuyu; pınar; deniz. [DLT] [EUTS] [KB] [Gabain]

kudug[2], [kıḏ-mak > kıḏ-ıġ] *{eT} is.* → kıdıg. [OKD]

kuduglug, [kuḏ-uġ-luġ] *{eT} sf.* Kuyulu. [DLT]

kuduk, -ğu [kud-u-k] *{ağız} is.* **1.** Kuş ve kümes hayvanlarının gagası. **2.** Bir şeyin sivri uçları. [DS]

kuduklamak, [kud-uk-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(u) -yor]* Gagalamak. [DS]

kudul, [kud-ul] *{ağız} sf.* (Hayvan için) Kuyruksuz; kısa kuyruklu. [DS]

kuduldamak, [kud-ul-da-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-d(u) -yor]* Birkaç kişi bir arada alçak sesle konuşmak; fısıldaşmak. [DS]

kudulu, [kudu-lu] *{ağız} is.* Göllerdeki sazlık yerler. [DS]

kuduluk, -ğu [kudu-luk] *{ağız} is.* Sazlıkta biten iki metre boyundaki otlar. [DS]

kudum, [Ar. ḳadem > ḳudūm قدوم] *{OsT} is.* **1.** Uzak bir yoldan gelme; bir yere ayak basma. **2.** *müz.* Mevlevi sema törenlerinde kullanılan vurmalı bir çalgı, kudüm. ⊡ **kudum kaldırmak,** *{ağız} Gürültü etmek.* [DS]|| **kudūm-zen,** *{OsT} Kudüm çalan sanatkâr.*

kudumi, [Ar. ḳudūmī قدومى] *(kudu:mi:) {OsT} sf.* **1.** Bir yere gelme ile ilgili. **2.** *is.* Kudüm çalan sanatkâr.

kudumiye, [Ar. ḳudūmīyye قدوميه] *(kudu:miye) {OsT} is.* **1.** Bulunduğu yere dönen veya misafir olarak bir yere giden devlet büyüğüne sunulan armağan. **2.** *ed.* İmparatorluk döneminde, padişah ve devlet büyüklerinin bir yere gelmeleri veya gittikleri yerden dönmeleri dolayısıyla yazılan şiirlere verilen ad.

kudunmak[1], [kud-un-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ur]* Cilveleşmek. [DS]

kudunmak[2], [kuḏ-mak *(dökmek)* > kuḏ-un-mak / kuy-un-mak] *{eT} dönşl. f. [-ur]* Kendisi için (su vb.) koymak.

kudur, [Ar. ḳıdr > ḳudūr قدور] *(kudu:r) {OsT} is.* Çömlekler.

kudurçak, [*kuḏ-ur-mak > kuḏur-çak] *{eT} is.* Kuyruk kemiği. [DLT]

kudurgak, [*kuḏ-ur-mak > kuḏur-ġāk] *(kudurġa:k) {eT} is.* Kaftanın iki eteğinden biri; kaftanın arka eteklerinden biri [DLT]

kudurgan, [kudur-gan] *sf.* **1.** Çabuk öfkelenen; başkalarına saldırmak için bahane arayan. **2.** *mecaz.* Azgın; mütecaviz.

kudurganlık, -ğı [kudur-gan-lık] *is.* Azgınlık.

kudurgun[1], [*kuḏ-ur-mak > kuḏur-ġūn] *(kudurġu:n) {eT} is.* Kuskun; eyerin kuskunu. [DLT]

kudurgun[2], [kudur-mak > kudur-gan] *sf.* **1.** Kudurmuş; kuduz olmuş. **2.** → kudurgan.

kudurma, [kudur-ma] *is.* Kudurmak eylemi.

kudurmak, [*eT.* kut-ur-mak / kud-ur-mak] *gçsz. f. [-ur]* **1.** Kuduz hastalığına yakalanmak; kuduz olmak. *{eT} (aynı)* **2.** *{eT}* Üstüne düşmek; çabalamak. [DLT] **3.** *mecaz.* Çok öfkelenmek; köpürmek; hiddetlenmek. **4.** *mecaz.* Azmak; yaramazlaşmak; ele

avuca sığmamak. **5.** *mecaz.* Gücünü artırarak tehlikeli bir durum almak; şiddetini artırmak. **6.** *mecaz.* Aşırı davranışlarda bulunmak; taşkınlık etmek. **7.** *{ağız}* Oynamak. [DS] **8.** *{ağız}* Oynamak; elle şakalaşmak. [DS]

kudursug, [*kuḏ-ur-mak > kuḏur-suk] *{eT} is.* Kuyruk. [ETY]

kudurtma, [kudur-t-ma] *is.* Kudurtmak eylemi.

kudurtmak, [kudur-t-mak] *gçl. f. [-ur]* **1.** Kudurmasına yol açmak. **2.** *mecaz.* Öfkelendirmek.

kudurtucu, [kudur-t-ucu] *sf.* Kudurmasına sebep olan.

kuduru, [*kuḏ-ur-mak > kuḏur-ū] *(kuduru:) {eT} zf.* **1.** Tamamıyla; bütünüyle; büsbütün. [EUTS] **2.** *{ağız}* Tahminen; kararlama; götürü; göz kararı ile. [DS] **3.** *{ağız}* Gelişigüzel; özensiz. [DS]

kuduruk[1], [*kuḏ-ur-mak > kuḏur-uk] *{eT} is.* Kuyruk.

kuduruk[2], **-ğu** [kudur-uk] *sf.* **1.** Kuduz hastalığına tutulmuş; kudurmuş olan. **2.** *mecaz.* Azgın; saldırgan. **3.** *mecaz.* Yaramaz. **4.** *{ağız}* Deli gibi davranışta bulunan; sinirli. [DS]

kuduruş, [kudur-uş] *is.* Kudurmak eylemi veya biçimi.

kuduruşmak, [kudur-uş-mak] *{ağız} işteş. f. [-ur]* Birbirinin üzerine atılıp oynaşmak. [DS]

kuduşmak, [kuḏ-mak *(dökmek)* > kuḏ-uş-mak / kuyuş-mak] *{eT} işteş. f. [-ur]* → kuyuşmak.

kuduz[1], [koḏ-mak > koḏ-uz] *{eT} is.* → kodız. [DLT]

kuduz[2], [*kuḏ-uġ > kuḏu-z] *{eT} is.* Su; kuyu suyu. [EUTS]

kuduz[3], [kutuz > kuduz] *is.* **1.** Kuduz hayvanın salyası ile bulaşan, merkezî sinir sistemini etkileyerek muhakkak ölümle sonuçlanan, tehlikeli bir saldırganlık biçiminde belirginleşen, virüs kökenli bir bulaşıcı hastalık. **2.** *sf.* (Hayvan için) kuduz hastalığına yakalanmış olan; kudurmuş olan. **3.** *{ağız} mecaz.* Ele avuca sığmayan; azgın; yaramaz. [DS] ☐ **kuduz böceği,** *zool. Kın kanatlılardan, tıpta yakı yapmakta kullanılan, parlak yeşil renkli, insan teninde kabarcıklar meydana getiren ve cinsel uyarıcı etkileri olan bir böcek; kunduz böceği; İspanyol böceği, (Cantharis).*|| **kuduz böcekleri,** *zool. Ateş böceklerine benzeyen, ancak onlar gibi ışık vermeyen kınkanatlılar familyası.*|| **kuduz kurdu,** *{eAT} Bambul böceği.*|| **kuduz otu,** *bot. Turpgillerden, salkımlar hâlinde, sarı veya beyaz, toplu çiçekli, yurdumuzda ve Avrupa'da kendiliğinden yetişen küçük ağaççık; deli otu, (Alyssum)*

kuduz[4], [kudur / kuduz] *{ağız} sf.* **1.** Şişman. **2.** Kısa boylu; bodur. [DS]

kuduz[5], [kuduz] *{ağız} is.* Kesilen ağacın toprakta kalan kök ve parçaları. [DS]

kuduzlanmak, [koḏ-uz > koḏ-uz-lā-mak > koḏuz-la-n-mak] *{eT} dönşl. f. [-ur]* Dul karı ile evlenmek. [DLT]

kuduzluk, [kuduz-luk] *is.* Kuduz olma durumu.

kudübet, [? kudübet] *{ağız} sf.* **1.** Biçimsiz. **2.** (Kişi için) kaba; hırçın. [DS]

kudüm, [Ar. ḳudūm *(önden gitme)* قدوم] *{OsT} is. müz.* Mevlevî müziği ile eski Türk müziğinde kullanılan, toprak ya da metalden, ağzına deri gerilmiş, yaklaşık 30 cm. çapında iki yarı küreden ibaret vurmalı çalgı.

kudümzen, [Ar. ḳudūm + Far. -zen قدومزن] *{OsT} is.* Kudüm çalan sanatçı. ☐ **kudümzen başı,** *{OsT} Mevlevî ayinlerinde kudüm çalarak mutrıp heyetini yöneten kimse.*

kûf, [Far. kūf كوف] *(kû:f) {OsT} is.* Baykuş.

kufa[1], [koğa / kova] *{ağız} is.* **1.** Ağaç su kabı; kova. **2.** Ağaçtan yapılmış testi. [DS]

kufa[2], [Yun. khophós *(sağır)* [Tietze]] *{ağız} is.* Kulaksız koyun veya keçi. [DS]

kufa[3], [? kufa] *{ağız} is.* Çatal, bıçak konulan tahta kutu. [DS]

kufa[4], [Ar. /Far. kūfe] *{ağız} is.* Küçük sepet; yemiş sepeti. [DS]

kufar, Ar. ḳafr > ḳufār قفار] *(kufa:r) {OsT} is.* Susuz, otsuz yerler; çöller.

kûfe, [Ar. / Far. kūfe كوفه] *(kû:fe) {OsT} is.* **1.** Kaba ve dayanıklı bir tür sepet; küfe. **2.** Yalnızca Fırat nehrinde kullanılan, içi ve dışı ziftle kaplı yuvarlak sepetten yapılmış sandal.

kufeyli, [Ar. tufeylī] *{ağız} is.* Yolsuz birleşmelere aracılık eden adam. [DS]

kûfi, [Ar. Kūfe *(Irak'ta Sa'd ibni Ebi Vakkas tarafından 639'da kurulan şehir)* > kūfī كوفى] *(kû:fi:) {OsT} sf.* **1.** Kûfe şehri ile ilgili; Kûfe'ye ait. **2.** Arap yazısının dik, sert köşeli, eski bir biçimi.

kûfiyûn, [Ar. kûfiyyūn كوفيون] *{OsT} is.* Arap gramercilerinin ayrılmış olduğu iki koldan, Kûfe şehrine ait olan grubu; Kûfeliler.

kufl, [Ar. ḳufl قفل] *{OsT} is.* Kapı sürgüsü; kilit. ☐ **kufl-i Rûmî,** *{OsT} Asma kilit.*

kuflan, [? kuflan] *{ağız} is.* Salıncak. [DS]

kuflankuf, [? kuflankuf] *{ağız} is.* Salıncak. [DS]

kûfte, [Fr. kūfte كوفته] *(kû:fte) {OsT} sf.* **1.** Ezilmiş; dövülmüş. **2.** *is.* Kıyılmış, ezilmiş, dövülmüş et. **3.** Köfte. ☐ **köfte-hᵛār,** *{OsT} 1. Köfte yiyen; köftehor. 2. Geveze; çalçene. 3. Kendini beğenmiş; şarlatan. 4. Çapkın.*

kufu, [Yun. khophós *(sağır)* [Tietze]] *{ağız} sf.* Sağır. [DS]

kuful, [Ar. ḳufl > ḳufūl قفول] *(kufu:l) {OsT} is.* **1.** Kilitler; sürgüler. **2.** Yolculuktan dönme.

kug, [kag / kağ / kah / kak / kek / kıg / kığ / kık / kok / kug / kuğ / kuk *(yans.)*] *is.* Tavuk ve diğer kümes hayvanlarının ve benzeri kuşların seslenişini ve bu biçimde bağırmayı, seslenmeyi anlatan kök. [Zülfikar] *kug-ur-mak*

kugar, [Bul. kùkara] *{ağız} is.* **1.** Ucu eğri sırık; çengel. **2.** Ocak zincirine asılan eğri ağaç. [DS]

kugu, [kü > ku-ġū] *(kuğu:) {eT} is.* Kuğu. [DLT] [ETY] [KB] [Gabain]

kugurçak, [kuġur > kuġur-çak] *{eT} is.* Kukla.

kugurmak, [*kāġ-mak > kaġ-ur-mak] *{eT} is.* → kagurmak. [DLT]

kugursak, [kuruġ-sı-mak > kuruġ-sāk / kuġur-sāk] *{eT} is.* → kurugsak.

kuğ, [kag / kağ / kah / kak / kek / kıg / kığ / kık / kok / kug / kuğ / kuk *(yans.)*] *is.* Tavuk ve diğer kümes hayvanlarının ve benzeri kuşların seslenişini ve bu biçimde bağırmayı, seslenmeyı anlatan kök. [Zülfikar] *kuğ-ur-mak.*

kuğu, [*eT.* kuġu] *is. zool.* Ördekgillerin kazgiller alt familyasından, eğrilebilen uzun boyunlu, genellikle pembemsi beyaz büyük yapılı, perde ayaklı bir su kuşu, *(Cygnus olor).* ◘ **kuğu boynu,** *1. Empir ve Restorasyon devri mobilyalarında görülen kuğu boynunu andırır süsleme unsuru. 2. bot. Salepgillerden Tropikal Amerika'da yetişen, bazı türleri de seralarda süs olarak yetiştirilen epifit orkide, (Cycnoches).* || **kuğu fırtınası,** *Nisan ayının başında sürekli ve hızlı esen yaz başı fırtınasının adı.* || **kuğu gibi,** *İnce, uzun, narin, beyaz.*

kuğuk, -ğu [kuğ-uk] *{ağız} is.* Saman. [DS]

kuğun, [kuğ-un] *{ağız} is.* Sürek avı. [DS]

kuğurma, [kuğ *(yans.)* > kuğ-ur-ma] *is.* Kuğurmak eylemi.

kuğurmak, [kuğ *(yans.)* > kuğ-ur-mak] *{ağız} gçsz. f. [-ur]* (Güvercin, kumru vb. için) ötmek. [DS]

kuğuruk, -ğu [kuğ-ur-uk] *{ağız} is.* Baykuş. [DS]

kuğuşmak, [koğ-uş-mak / kuğ-uş-mak] *{ağız} dönşl. [-ur]* (İnek vb. için) çiftleşmek. [DS]

kûh[1], [Far. kūh کوه] *(ku:h) {OsT} is.* Dağ. ◘ **kûh-beden,** *{OsT} Dağ gibi iri yapılı.* || **kûh-ciğer,** *{OsT} mecaz. Yürekli; cesur; yiğit.* || **kûh-i āteş-feşān,** *{OsT} Ateş saçan dağ; yanardağ.* || **kûh-efgen,** *{OsT} 1. Dağ deviren. 2. Çok kuvvetli.* || **kûh-i celîl,** *{OsT} Nuh peygamberin evinin bulunduğu dağ.* || **Kûh-i Kaf,** *{OsT} 1. Kafdağı. 2. mecaz. Erişilmeyen yer.* || **kûh-i nûr,** *{OsT} Işık dağı.* || **Kûh-i Rahmet,** *Mekke'de bir dağ.* || **kûh-i revende,** *{OsT} Çok iri yapılı at; fil veya deve.* || **kûh-istān,** *{OsT}* → kûhistan. || **kûh-ken,** *{OsT} 1. Dağı kazan, delen. 2. Ferhat.* || **kûh-kûb,** *{OsT}* → kûhkûb. || **kûh-nümûn,** *{OsT} Dağ görünüşlü; iri yapılı; heybetli.* || **kûh-pāre,** *{OsT} 1. Dağ parçası. 2. Kuvvetli at.* || **kûh-pāye,** *{OsT} Dağlık yer.* || **kûh-peyker,** *{OsT} Dağ gibi heybetli; iriyarı.* || **kûh-püşt,** *{OsT} Kambur.* || **kûh-sār,** *{OsT}* → kûhsar. || **kûh-ten,** *{OsT} Dağ gibi iri; heybetli.* || **kûh ü deşt,** *{OsT} 1. Dağ ve çöl. 2. mecaz. Her yer; her taraf.* || **kûh-vār,** *{OsT} Dağ gibi; iri kıyım; gösterişli; heybetli.*

kuh[2], [kuẖ] *{ağız} is.* Kamıştan yapılmış çardak. [DS]

kûhāmûn, [Far. kūhāmūn کوهامون] *(kû:ha:mu:n) {OsT} is.* Tepesi düz olan dağ.

kûhan, [Far. kūhān کوهان] *(kû:ha:n) {OsT} sf.* **1.** Kambur. **2.** *is.* Eyer; semer. **3.** Deve gibi bazı hayvanların sırtındaki hörgüç. ◘ **kûhān-dār,** *{OsT} 1. Sırtında kamburu olan. 2. (At için) eyerli.*

kuhçu, [kuh-çu] *{ağız} is.* Kuşçu. [DS]

kûhe[1], [Far. kūhe کوهه] *(kû:he) {OsT} is.* **1.** Dağ. **2.** Eyer; semer. **3.** Dağın tepesi; sivri ve kubbe biçiminde olan şey; hörgüç. **4.** Hücum etme; saldırma.

kuhe[2], [kuẖe] *{ağız} sf.* Olmamış; ham; çiğ. [DS]

kûhî, [Far. kūhī کوهی] *(kû:hi.) {OsT} sf.* Dağla ilgili; dağa ait.

kûhistan, [Far. kūhistān کوهستان] *(kû:hista:n) {OsT} is.* Dağlık yer; dağlık bölge.

kûhkûb, [Far. kūh + kūb کوه کوب] *(kû:hkû:p) {OsT} is.* **1.** Dağı delen. **2.** *is.* Kuvvetli at veya katır. **3.** Kale döven top. **4.** *gnşl.* Şirin'in sevgilisi Ferhat'ın lakabı.

kuhl, [Ar. kuḥl کحل] *{OsT} is.* **1.** Kadınların kaşlarına ve kirpiklerinin diplerine sürdükleri boya; sürme. **2.** Göz ilacı; göz damlası.

kuhli, [Ar. kuḥlī کحلی] *(kuhli:) {OsT} sf.* Sürme gibi siyah olan.

kûhsar, [Far. kūhsār کوه سار] *(kû:hsa:r) {OsT} is.* Dağlık yer; dağ başı.

kuhuf, [Ar. kıḥf > kuḥūf کحوف] *(kuhu:f) {OsT} is.* Kafatasları.

kuin, [Çin. k'üen] *{eT} is.* Kitap yaprağı. [EUTS]

kuintet, [Fr. quintette] *is.* Beşli.

kuj, [Far. kūj کوژ] *(ku:j) {OsT} is.* Alıç.

kuk, [kag / kağ / kah / kak / kek / kıg / kığ / kık / kok / kug / kuğ / kuk *(yans.)*] *is.* Tavuk ve diğer kümes hayvanlarının ve benzeri kuşların seslenişini ve bu biçimde bağırmayı, seslenmeyı anlatan kök. [Zülfikar] *kuk-ku, kuk(k)-u-mav-uk, kuk-u*

kuka[1], [Yun. koka / İt. cocca] *is.* **1.** Halka biçiminde, karton üzerine özel şekilde sarılmış dantel veya nakış ipliği yumağı. **2.** Osmanlı donanmasındaki gemilerden biri. **3.** İmparatorluk döneminde kullanılan börklerden biri. **4.** *{ağız}* Ebenin önündeki boş kutuyu uzağa fırlatmak ve ebe bu kutuyu yerine

koyarken saklanan oyuncuları teker teker bulmaya çalışmak şeklinde oynanan bir çocuk oyunu. [DS] **5.** *{ağız}* Dalyanlarda kullanılan bir tür kanca. [DS] **6.** *{ağız}* Keçi sakalı denilen bitki dallarından yapılan içi yumuşak kafes. [DS] **7.** *{ağız} sf.* Çökük burunlu. [DS]

kuka[2], [Yun. kuki] *is.* **1.** Tespih; sigara ağızlığı gibi şeylerin yapıldığı Hindistan cevizi ağacı kökü. **2.** *{ağız}* Değerli bir taş ve bu taştan yapılan tespih, ağızlık vb. [DS] **3.** *sf.* Hindistan cevizi kökünden yapılmış olan.

kukar, [Yun. kùkara] *{ağız} is.* Ucu eğri sırık; çengel. [DS]

kukarca, [kukar-ca] *{ağız} is.* Soğan tohumu. [DS]

kukarlanmak, [kukar-la-n-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* **1.** Toplanmak; büzüşmek. **2.** Gururlanmak; böbürlenmek. [DS]

kukarma, [? kukarma] *{ağız} is.* Karabatak. [DS]

kukkan, [? kukkan] *{ağız} is.* İçi haşhaşlı küçük ekmek. [DS]

kukkulik, -ği [? kukkulik] *{ağız} is.* Ağaçların tepesi. [DS]

kukla[1], [Yun. khoukhla] *is.* **1.** Hareket etmesi gereken organlarının uçlarına iplikler takarak perdenin üstünden oynatılan karton ve diğer hafif şeylerden yapılma bebeklere verilen ad. **2.** İçine el sokularak, kolları veya beli hareket ettirilen ve oynatıcısının seslendirmesi ile oynatılan bebek. **3.** Kişilerin kuklaları ile yapılan taklit oyun. **4.** *mecaz.* Kendi iradesinin dışında başkalarının isteğine göre hareket eden zayıf karakterli kimse. ☞ **kukla gibi,** *1. Ufak tefek; çelimsiz. 2. mecaz. Kişiliksiz; ruhsuz ve iradesiz.*|| **kukla gibi oynatmak,** *1. Birine her istediğini yaptırmak. 2. Birinin istediğini yapıyor görünerek onu oyalamak.*|| **kukla hükümet,** *Yabancı bir ülke veya güçlerin amaçlarına uygun olarak kendi hesaplarına kurdukları hükümet; sözde hükümet.*|| **kukla oyunu,** *Kuklaların oynatıldığı sahne oyunu.*|| **kukla tiyatrosu,** *Kukla oynatılan tiyatro.*

kukla[2], [kuka / kukla] *{ağız} is.* Yumak; kuka. [DS]

kuklacı, [kukla-cı] *is.* Kuklaları yapan veya oynatan kimse.

kuklacılık, -ğı [kukla-cı-lık] *is.* Kukla yapma, satma veya oynatma sanatı.

kuklalık, -ğı [kukla-lık] *is.* Kukla olma durumu; başkasının isteğine göre davranma.

kukma, [Slav. kokma / kŭkuma] *{ağız} is.* Güğüm. [DS]

kuku[1], [kuku] *{ağız} is. çoc. d.* Yemiş. [DS]

kuku[2], [kuku] *{ağız} is.* Lale. [DS]

kuku[3], [kuku] *{ağız} is.* Köpek. [DS]

kukuç[1], **-cu** [Yun. kukkutsi] *is.* Şeftali, zerdali, kayısı vb. meyvelerin çekirdeklerinin sert kabuğu.

kukuç[2], **-cu** [keküç] *{ağız} is.* Çekiç. [DS]

kukuç[3], **-cu** [kukuç] *{ağız} is.* Kertenkele. [DS]

kukuça, [? kukuça] *{ağız} is.* Mısır tanesi. [DS]

kukuçi, [? kukuçi] *{ağız} is.* **1.** Ham meyve. **2.** Servi ağacının meyvesi. [DS]

kukuk[1], **-ğu** [kukuk] *{ağız} is.* Kalça. [DS]

kukuk[2], **-ğu** [kukuk] *{ağız} is.* Mor renkli bir çeşit kır çiçeği. [DS]

kukul[1], [Yun. khoukhoúla *(börk)*] *{ağız} is.* **1.** Gelin fesi. **2.** Tavuğun başındaki tüyler. **3.** Arı sokmaması için başa giyilen tel kafes. **4.** Ağzına kadar dolu kap. **5.** Çiçek tomurcuğu. **6.** Meyve toplamaya yarayan ince gözenekli ağ. [DS]

kukul[2], [Yun. kukuli] *{ağız} sf.* **1.** Tombul; yuvarlak. **2.** *is.* Bütün olarak yapılan şalgam turşusu. [DS]

kukula, [Yun. khoukhoúla *(börk)*] *{ağız} is.* Püsküllü erkek başlığı. [DS]

kukuleta, [İt. cuculetta] *(kukule'ta) is.* **1.** Soğuk, yağmur vb. dış etkilerden başı korumak için yağmurluğa dikili başlık. **2.** Tanınmamak için omuzlara kadar geçirilen külah. **3.** Bazı manastır papazlarının giydikleri, sivri tepeli başlık.

kukuletalı, [kukuleta-lı] *(kukule'talı) sf.* **1.** Kukuletası olan. **2.** Kukuleta giymiş olan.

kukuletasız, [kukuleta-sız] *(kukule'tasız) sf.* Kukuletası olmayan.

kukulı, [kuku-lu] *{ağız} sf.* Yuvarlak. [DS]

kukuli, [kuku-lu] *{ağız} sf.* → kukulı. [DS]

kukullu, [Far. kākül => kukul-lu] *{ağız} is.* Tepeli, sorguçlu tavuk. [DS]

kukulya, [Yun. kukuli] *is.* İpek böceği kozası. ☞ **kukulya fırtınası,** *Nisan ortalarında çıkan fırtına.*

kukulyacı, [kukulya-cı] *is.* **1.** İpek böceği kozası yetiştirip satan kimse. **2.** *mecaz.* Falcı kadın. ☞ **kukulyacı kıyafetli,** *Falcılar gibi giyinmiş; çingene giyimli.*

kukumav, [Yun. khoukhouvayia] *is. zool.* **1.** Baykuşgillerden, kahverengi tüylü, basık başlı, yarım peçeli küçük yırtıcı kuş, *(Athena noctua)*. **2.** Tepeliksiz gece yırtıcı kuşlarına verilen ad. **3.** *{ağız}* Baykuş. [DS] ☞ **kukumav gibi,** *Yapayalnız; tek başına.*|| **kukumav gibi düşünüp durmak,** *Ne yapacağını bilemeyerek kara kara düşünmek.*

kukun, [kok-mak *(duman, koku vb. yükselmek)* > kok-un] *{eT} is.* → kokun. [DLT]

kukunlug, [kok-mak *(duman, koku vb. yükselmek)* > kok-un-luğ] *{eT} sf.* → kokunlug. [DLT]

kukur, [? kukur] *{ağız} sf.* **1.** Kambur. **2.** Fıtık. [DS]

kukurlamak, [kukur-la-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(u)-yor]* Kamburlaşmak; eğilmek. [DS]

kukurtmaç, -cı [kukur-t-maç] *{ağız} is.* Yağ ve yoğurt karışımı bir yiyecek. [DS]

kukuruz, [kukur-uz] *{ağız} is.* Mısır buğdayı. [DS]

kukus, [? kukus] *{ağız} is.* Tomurcuk. [DS]

kukuz, [kuk-uz] *{ağız} is.* Diz çökme durumu. [DS]

kul[1], [*eT.* kul] *is.* **1.** Yabancı ülkelerden tutulup ge-

tirilmiş, alınıp satılabilen köle veya karavaş; uşak; köle; erkek köle; esir. *{eT} (aynı)* [DLT] [EUTS] [ETY] [KB] [İKPÖy.] [Yüknekî] [Üç İtigsizler] [Gabain] [Tekin] **2.** Allah'a göre insan; abd. **3.** *mecaz.* Bir kişiye derin bağlılık duyan kimse. **4.** İmparatorluk döneminde, devşirme yoluyla toplanan genç kölelerden meydana gelen askerlerin her biri; yeniçeri. **5.** *ed.* Tarikat şeyhlerine veya babalarına bağlılıklarını belirtmek için bazı Bektaşî şairlerin mahlaslarının önüne aldıkları sıfat. **6.** *ed.* Yeniçeriler arasından çıkan şairlerin mensubiyetlerini ifade için kullandıkları mahlas. ⊡ **kul akçesi,** *Devşirmelerin, alındığı yerden merkeze kadar getirilmeleri ve giyimleri için harcanan para.*|| **kula kul olmak,** *Bir kimsenin boyunduruğu altında olmak; bir insanı efendi olarak kabullenmek; bir insanı Tanrı ölçüsünde değerlendirmek; köle olmak; esir olmak.*|| **kul cinsi,** *İmparatorluk döneminde, cariye iken çocuk doğuran ve efendisi ile evlenen kadınlara verilen ad.*|| **kul etmek,** *1. Esir almak; köle edinmek. 2. Hizmetçi tutmak; hizmetine almak.*|| **kul hakkı,** *1. İnsanların aralarındaki ilişkilerden doğan ve birbirleri üzerine geçen para, mal, emek vb. türden olan hakları; hangi sebeple olursa olsun birbirlerinde kalan alacakları. 2. Allah'ın emrettiği, kişi hak ve yararlarına saygı.* || **kul kâhyası,** *{OsT} İmparatorluk döneminde, Yeniçeri Ocağının yeniçeri ağası ve sekban başından sonra gelen en yüksek rütbeli subayı.*|| **kul kılmak,** *{eT} Köle yapmak.*|| **kul küng,** *{eT} Budizm öğretisine bağlı kişiler; ümmet.*|| **kul oğlu,** *Yeniçerilerin asker olarak yetiştirilen çocuklarına verilen isim.*|| (birine) **kul köle olmak,** *Birine karşı, bütün isteklerini yerine getirecek biçimde büyük bir içtenlikle bağlılık duymak.*|| (birine) **kul kurban olmak,** *Birine karşı, bütün isteklerini yerine getirecek biçimde tam bir doğruluk, özveri ve büyük bir içtenlikle bağlılık duymak.*|| **kulları,** *{OsT} Eskiden "ben" yerine kullanılan, alçakgönüllülük bildiren saygı sözü; bendeleri; köleleri.*|| (birine) **kul olmak,** *Bir kimseye veya bir şeye aşırı derecede bağlanmak; boyun eğmek.*|| **kul savı,** *{eT} Köle sözü.*|| **kul oğlanı,** *{OsT} Vergi toplayan belediye tahsildarı.*|| **kul taifesi,** *{OsT} Yeniçeri Ocağı mensuplarından her biri.*|| **kul taksimi,** *İnsanlar arasında yapılan, eşit paylaşım.*|| **kulunuz,** *{OsT} Eskiden "ben" yerine kullanılan, alçakgönüllülük bildiren saygı sözü; bendeniz; köleniz.*|| **kul yapısı,** *İnsanlar tarafından yapıldığı için çok mükemmel olmayan ve zaman zaman kusurları da ortaya çıkan şey.*

kul², [Ar. ḫalā => kul] *{ağız} is.* Hela; ayakyolu. [DS]

kula¹, [*eT.* kulā] *(kula:) sf* **1.** Açıktan koyuya kadar pek çok türü bulunmakla birlikte kızıl ile boz arasındaki renk; sarımtırak kahveden sütlü kahveye kadar olan at donu. *{eT} (aynı)* [ETY] **2.** *{ağız}* Kumral. [DS] **3.** *{ağız}* Sarışın; mavi gözlü. [DS] **4.** *is.* Bu renkte olan at. **5.** *{ağız}* Vücudu koyu sarı, kuyruğu ve yelesi siyah olan at. [DS] **6.** *{ağız}* Siyaha yakın bir renk. [DS]⊡ **kula at,** *Donu koyu sarı, yelesi, kuyruğu ve ayak uçları siyah olan at.*|| **kula kabağı,** *Yassı bir sürahi biçiminde, deriden yapılan ve bel kayışına takılan üstü işlemeli barutluk.* [DS]

kula², [Ar. ḫalā] *{ağız} is.* Ayakyolu; hela. [DS]

kûlab, [Far. kūlāb كولاب] *(kû:la:b) {OsT} is.* **1.** Göl. **2.** Büyük dalga.

kulabuz, [Kumanca. kalauz / Soğd. kulabuz > kulāğuz] *(kula:buz) {eT} is.* → kulavuz. [DLT]

kulacık, -ğı [ḳula(k)-cık قولاجق] *{OsT} is.* Kulakçık.

kulaç, -cı [*eT.* kōl + āç > kulaç] *is.* **1.** Halk arasında pratik bir ölçü birimi olarak kullanılan, iki yana gerilerek açılmış iki kolun parmak uçları arasında kalan uzaklık. *{eT} (aynı)* [EUTS] [DLT] [KB] [OKD] **2.** Denizciler tarafından kullanılan 1,829 m'ye eşit İngiliz uzunluk ölçüsü. **3.** Eskiden denizcilerin kullandığı 1.66 m'ye eşit uzunluk ölçüsü. **4.** *{ağız}* Beşik. [DS] ⊡ **kulaç açmak,** *Kolları iki yana doğru açmak.*|| **kulaç atmak,** *1. Yüzerken kolları sırayla üstten ileriye uzatma ve suyu geriye itmek. 2. Yüzmek.*|| **kulaç hattı,** *Deniz haritalarında eşit derinlikleri birleştiren çizgi.*|| **kulaç kulaç,** *mecaz. Bol bol; ferah ferah.*

kulaçka, [Bul. kloçka قولاچقه] *{OsT} is.* Kuluçka.

kulaçlama, [kulaç-la-ma] *is.* Kulaçlamak eylemi.

kulaçlamak, [kulaç > kulaç-lā-mak] *(kulaçla:mak) gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* **1.** Bir şeyin uzunluğunu, boyunu veya bir suyun derinliğini kulaç ile ölçmek. *{eT} (aynı)* [DLT] [KB] **2.** *{ağız} is.* Vuracakmış gibi yapmak. [DS]**3.** *gçsz. f.* Kulaç atarak yüzmek.

kulaçlayış, [kulaç-la-y-ış] *is.* Kulaçlamak eylemi veya biçimi.

kuladmak, [kul > kul-aḏ-mak] *{eT} gçsz. f. [-ur]* Köle olmak. [ETY] [Gabain] [Tekin]

kulafe, [Ar. ḳulāfe كلافه] *(kula:fe) {OsT} is.* Kılıf; zarf; kabuk.

kulag, [kul-ġā-k] *{eT} is.*→ kulkak.

kulaguz, [Kumanca. kalauz / Soğd. kulabuz > kulāğuz] *(kula:buz) {eT} is.* Kılavuz.

kulağakaçan, [kula(k)-a+kaç-an] *is. zool.* Kulağakaçangillerden, karın kısmının sonunda sert ve sivri bir kıskaç bulunan, kısa kın kanatlı, uzun yassı hepçil böcek, *(Forficula auricularia).*

kulağakaçangiller, [kula(k)-a+kaç-an-gil-ler] *is. zool.* Örnek hayvanı kulağakaçan olan, eksik başkalaşımlı, yassı ve sert gövdeli, çiğneyici böcekler familyası, *(Forficulidae).*

kulağuz, [Kumanca. kalauz / Soğd. kulabuz > ḳulaġuz قولاغوز] *{eAT}{OsT} {ağız} is.* Yol gösteren; kılavuz. [DS]

kulağuzlamak, [ḳulağuz-la-maḳ قولاغوزلامق] *{eAT} {OsT} gçl. f. [-r]* **1.** Önüne düşüp yol göstermek; rehberlik etmek. **2.** Kılavuz olarak vermek; yanına yol gösterici olarak vermek.

kulağuzlayıcı, [ḳulağuz-la-y-ıcı قلاغزلیجی] *{eAT}* is. Yol gösterici; rehber.

kulah, [kulak / ḳulaḫ قولاخ] *{eAT}{OsT} is.* → kulak[1]. ☐ **kulah urmak,** *{eAT} {OsT} Kulak vermek; dinlemek; önem vermek.*

kulak[1], **-ğı** [*eT.* kul-ġā-k / kulkak / ḳulaḳ قولاق] *is.* **1.** Başın iki yanında bulunan işitme ve denge duyusu organı. *{eT} (aynı)* [DLT] [EUTS] [KB] [Yüknekî] [Gabain] **2.** Bu organın memelilerde değişik biçimlerde görünen dış kısmı; kulak kepçesi. **3.** *mecaz.* Seslerin duyulmasında işitme doğruluğu ve seslerin uygunluğunu değerlendirme ve duyma yetisi; işitme duyusu. **4.** *mecaz.* Müzik seslerini doğru algılama ve doğru verebilme; müzik yeteneği. **5.** *gnşl.* Tutmak, kaldırmak, taşımak vb. sebeplerle bir yükün, dengin her köşesinden düğümlenmiş veya kıvrılmış tutamak. **6.** Bir malın ucuna bağlanmış, fiyat, cins, talimat vb. hususların yazılı olduğu küçük kâğıt. **7.** Bir belge veya kâğıdın yanına veya köşesine iliştirilen küçük kâğıt. **8.** Pulluk ve sabanda sürülen toprağı devirmeye yarayan eğri ve geniş bıçak. *{ağız} (aynı)* [DS] **9.** İçine metal bir vida vb. giren delikli çıkıntı. **10.** Bir makine parçasını ana parçaya birleştiren küçük bağlantı. **11.** Bir makine parçasının vidalama uzunluğunu artırmaya veya tespiti sağlamlaştırmaya yarayan çıkıntılı kısım. **12.** İmparatorluk döneminde resmî mektupların alındı makbuzu. **13.** Yapıda, yandaki taşlar üzerine kaymasını önlemek için bazı kemer veya kilit taşlarına yapılan çıkıntı. **14.** Bir koltukta arkalığın her iki yanında bulunan çıkıntılı kısım. **15.** Keman, saz vb. telli çalgılarda telleri germeye yarayan bir sap ve bir baştan meydana gelen ağaç parça. **16.** Yatağan, kılıç, bıçak vb. kesici aletlerin kabzasının daha iyi tutulmasına ve elden kaymamasına yarayan çatallı çıkıntı. **17.** Ayakkabıyı kolayca giyebilmek için tutup çekilebilecek biçimde arka tarafına konulmuş küçük çıkıntı. **18.** Balıklarda başın iki yanında bulunan, ağızdan giren suyun oksijeni solungaçlarda alındıktan sonra bu suyu dışarıya vermeye yarayan yarıklardan her biri; solungaç yarıkları. **19.** Akarsu ve göllerin karaya giren durgun sulu kısımları; akarsuların karaya giren ve durgunlaşan yerleri; göllerin karaya giren sivri kısımları. **20.** *{ağız}* Tarlanın köşesi; dar yeri. [DS] **21.** *{ağız}* Yağmur ve sel sularının toplandığı çukur; su yatakları. [DS] **22.** *{ağız}* Küçük dereler; küçük vadi. [DS] **23.** *{ağız}* Ark, göl ve dereden tarlaya alınan suyun ağzı. [DS] **24.** *{ağız}* İki yol arasında kalan toprak parçası. [DS] **25.** *{ağız}* Dokuma tezgâhlarında gücü sırığını koymaya yarayan yan direkler. [DS] **26.** *{ağız}* Köprünün iki yanındaki duvarlar. [DS] **27.** *{ağız}* Makbuz. [DS] **28.** *{ağız}* Oku boyunduruğa bağlayan kayış. [DS] **29.** *{ağız}* Kağnılarda iki oku boyunduruğa yakın yerde birbirine tutturan sivri ağaç parçaları. [DS] **30.** *{ağız}* Koyun ve keçilerin butlarındaki açı biçimindeki sinir. [DS] **31.** *{ağız}* Kenar. [DS] **32.** *{ağız}* Mantı. [DS] **33.** *{ağız}* Kolayca taşınması için çuvalın ağzının iki yanına yapılan tutma yeri. [DS] **34.** *{ağız}* Çamlıklarda biten ve yemeği yapılan bir tür ilkbahar bitkisi. [DS] ☐ **kulağa almamak,** *{eAT} Dinlememek; önemsememek; oralı olmamak.*|| **kulağa çan çalmak,** *Bıktırıcı bir şekilde aynı şeyleri tekrar edip durmak.*|| **kulağa davul çalınmak,** *Söylenen sözleri dinlememek; boş vermek; aldırmamak; anlamak istememek.*|| **kulağı ağır** (duymak) **işitmek,** *Sağırlık nedeniyle yavaş işitmek; iyi işitememek; az işitmek.*|| **kulağı** (bir şeyde veya bir kimsede) **olmak,** *Bir şeyi veya kimseyi iyi dinlemek; dinliyor olmak.*|| **kulağı delik,** *Olup bitenlerle ilgili şeyleri çarçabuk öğrenen; her şeyden haberi olan.*|| **kulağı duvar olmak,** *Sağır olmak.*|| **kulağı düşük,** *Sağlığı bozuk; neşesi kalmamış; ataklığı gitmiş; görkemi yok olmuş; süngüsü düşük.*|| **kulağı enseden göstermek,** *Bir işi kısa yoldan çözümlemeyip uzatmak.*|| **kulağı kesik,** *1. Bir işte deneyim kazanmış, ustalaşmış; eskiden beri aynı işi yapa yapa ustalık kazanmış; işin kurnazlığını öğrenmiş. 2. {ağız} Karışık işlere girip çıkmış olan.* [DS] *3. {ağız} İşini bilen; politikacı.* [DS]|| **kulağı kirişte,** *Gelecek bir haberi veya söylenecek bir şeyi dinlemek için hazır durarak.*|| **kulağı okşamak,** *Kulağa hoş gelmek; işiteni rahatsız etmemek.*|| **kulağına çalınmak,** *1. Bir yerde birileri konuşurken işitmiş olmak; tesadüfen duymak; ayrıntısı ile işitememek. 2. {OsT} Tesadüfen işitmek; kulağına gelmek.*|| **kulağına dokunmak,** *{eAT} Kulağına gelmek; işitmek.*|| **kulağın çarpmak,** *Duymak; işitmek; kulağına çalınmak.*|| **kulağına gelmek,** *Birisi tarafından söylenmek; duymak; işitmek.*|| **kulağına girmek,** *Kendisine söylenenler, tembih edilenler doğrultusunda hareket etmek; söylenen sözü anlamak; kabul etmek.*|| **kulağına gitmek,** *Duymak; işitmek; haberi olmak.*|| **kulağına kar suyu kaçmak,** *Tedirgin edici, hoşa gitmeyen bazı haberler almak.*|| **kulağına koymak,** *Bir duruma veya söze hazırlamak için önceden o söz veya durum hakkında telkinde bulunmak.*|| **kulağına küpe olmak,** *Bir olaydan kolay kolay unutulmayacak ders almak.*|| **kulağına pire kaçmak,** *Bir işten şüphe etmek.*|| **kulağına sokmak,** *Bir duruma veya söze hazırlamak için önceden o söz veya durum hakkında telkinde bulunmak.*|| **kulağına söylemek,** *Birinin kulağına ağzını yaklaştırarak etraftakilerin duyamayacağı biçimde yavaş sesle söylemek.*|| **kulağından gebe etmek,** *Bir düşünceyi söyleye söyleye*

kabul ettirmek.|| **Kulağın elimde!** *"Müjdeler olsun" anlamında kullanılır.*|| **kulağını açmak,** *1. Dikkatle dinlemek. 2. Dikkatle dinlemeye hazır olmak.*|| **kulağını burmak,** *{eAT} 1. Uyarmak; ikaz etmek. 2. Ayar için sazın burgularını çevirmek.*|| **kulağını bükmek,** *Uyarıda bulunmak; uyarmak.*|| **kulağını çekmek,** *Bir kimseyi yaptığı uygunsuz bir davranıştan dolayı hafif bir şekilde cezalandırmak.*|| **kulağını çınlatmak,** *Birinden söz etmek; anmak.*|| **kulağının dibinde,** *Çok yakınında; yanı başında.*|| **kulağını doldurmak,** *Birine, bir konu üzerinde başkalarından önce kendi fikrini aşılamak.*|| **kulağını kiraya vermek,** *Kendisi için yanında söylenenleri gerektiği gibi dinlememek; iyi dinlememek.*|| **kulağını tıkamak,** *Dinlemeye yanaşmamak; dinlemek istememek.*|| **kulağını uzatmak,** *Bir konuşmaya veya sese dikkatini vermek.*|| **kulağı tersten göstermek,** *Kolay yolu varken bir işi daha zor ve uzun yollardan yapmaya çalışmak.*|| **kulağı tıkalı,** *1. Ağır işiten; sağır. 2. Dinlemek istemeyen; dinlemeyen.*|| **kulağı tozlu,** *{ağız} Çiftçi; işçi.* [DS]|| **kulağı yağlıklı,** *{ağız} Kılçıksız bir tür buğday.* [DS]|| **kulağı yolda kalmak,** *{eAT} Haber beklemek.*|| **kulak akıntısı,** *Kulak iltihabının belirtisi veya sonucu olarak dış kulak yolundan gelen akıntı.*|| **kulak altı,** *Kulaklardan birinin veya her ikisinin alt tarafında kalan.*|| **kulak altı bezi,** *Dış kulak yolunun alt tarafında ve alt çene kolunun arkasında yer alan bir çift tükürük bezi.*|| **kulak ardı etmek,** *Dinlememek; aldırış etmemek; önem vermemek.*|| **kulak arkası etmek** (yapmak), *(Sigara için) sonra içmek üzere kulak kepçesinin üzerine sıkıştırmak.*|| **Kulak asma!** *"Aldırma, boş ver; dinleme!" anlamında kullanılır.*|| **kulak asmak,** *{OsT} Dikkatle dinlemek; söylenenlere önem vermek.*|| **kulak asmamak,** *Sözlerine değer vermemek; aldırış etmemek; önem vermemek; dikkate almamak.*|| **kulak aşı,** *{ağız} Sarımsaklı yoğurt dökülerek yenilen bir hamur yemeği; mantı.* [DS]|| **kulak atardamarları,** *Kulak kepçesi atardamarları.*|| **kulak belası,** *Gürültü.*|| **kulak burmak,** *1. Söylenenleri dinleyip kabul etmek; sözden anlamak; laf anlamak. 2. {eAT} {OsT} Kulağını bükmek; tembih etmek; ikaz etmek; uyarmak. 3. Sazın burgusunu bükerek düzen vermek.*|| **kulak burulmak,** *{eAT} {OsT} Uyarılmak; uyarı niteliğinde cezalandırılmak.*|| **kulak çalgısı,** *{ağız} Gramofon.* [DS]|| **kulak çekmek,** *{eAT} {OsT} Dikkatle dinlemek; kulak vermek.*|| **kulak çirki,** *{OsT} Kulak kiri.*|| **kulak çivisi,** *{ağız} Kağnıda, tekerleğin çıkmaması için milin ucuna takılan çivi.* [DS]|| **kulak çorbası,** *{ağız} Küçük kesilmiş yufkaları külah gibi büküp, içine kıyma koyup ağzını kapattıktan sonra et suyunda kaynatarak yapılan çorba; mantı.* [DS]|| **kulak davulu,** *anat. Dış kulak yoluyla iç kulak arasındaki boşluk; timpan.*|| **kulak davutmak,** *{ağız} Kulak kabartmak; kulak vermek.* [DS]|| **kulak delmek,** *Gürültü etmek.*|| **kulak demiri,** *Pulluklarda uç demirinin kazdığı toprağı çiziye deviren kavisli kanat.*|| **kulak dinç olmak,** *{OsT} Dedikodudan, gereksiz konuşmalardan uzak olmak.*|| **kulak doldurmak,** *Dinlemek.*|| **kulak dolgunluğu,** *Okuma, inceleme, araştırma yoluyla değil de başkalarından duyma yoluyla edinilen yetersiz, üstünkörü bilgi.*|| **kulak dutmak,** *{OsT}* → kulak tutmak.|| **kulak erimi,** *Sesin işitilebileceği uzaklık.*|| **kulak için kafiye,** *ed. Kelimelerin yazılış benzerliğine değil de seslerin benzerliğine dayanan kafiye çeşidi.*|| **kulak iltihabı,** *Kulağın iç, orta ve dış kısımlarından birinde meydana gelen bir iltihaplanma durumu; otit.*|| **kulak kabartmak,** *1. Başkalarının konuşmalarını belli etmeden dinlemek. 2. İşitmeye, anlamaya çalışmak.*|| **kulak kasları,** *Kulak kepçesini hareket ettiren kaslar.*|| **kulak kemikçikleri,** *anat. Orta kulakta bulunan ve ses titreşimlerini dış kulaktan iç kulağa iletmeye yarayan örs, üzengi ve çekiçten ibaret üç küçük kemik.*|| **kulak kepçesi,** *biy. İnsan ve diğer memelilerde dış kulakta sesi toplamaya yarayan kıkırdaktan yapılma bölüm; kulak; sayvan.*|| **kulak kesilmek,** *Büyük bir dikkatle dinlemek.*|| **kulak kıvırmak,** *tar. Domateslerin olgunlaşmasını sağlamak amacıyla uygulanan bir işlem.*|| **kulak kiri,** *Dış kulak yolu derisindeki yağ bezlerinin, dıştan gelen toz ve diğer maddeleri tutması için salgıladığı yağlı madde.*|| **kulak kulağa,** *Gizli olarak; başkası duymaksızın.*|| **kulak kuskun yerinde,** *{ağız} Derli toplu; gösterişli.* [DS]|| **kulak küpesi,** *{ağız} Kulak memesi.* [DS]|| **kulakla dinleme,** *as. Düşmanın, denizlerde denizaltının varlığını ve hareketini ses ile algılama işi.*|| **kulaklarına kadar kızarmak,** *Utancından yüzü kızarmak; çok mahcup olmak.*|| **Kulakları çınlasın.** *Orada bulunmayan birisi hakkında konuşulurken söylenir.*|| **kulakları dolmak,** *1. İşite işite, belleğinde iyice yer etmek. 2. Çok duymaktan usanç duymak.*|| **kulaklarını açmak,** *1. Dikkatle dinlemek. 2. Dikkatle dinlemeye hazır olmak.*|| **kulaklarını çınlatmak,** *Birinden söz etmek; anmak.*|| **kulaklarını dikmek,** *(Köpek, at vb. için) bir tehlike sezerek tetikte beklemek.*|| **kulaklarının pası açılmak,** *Uzun bir süre sonra müzik dinlemek şansını elde ederek zevklenmek.*|| **kulaklarının pası gitmek,** *Uzun bir süre sonra müzik dinlemek şansını elde ederek zevklenmek.*|| **kulaklarının pası silinmek,** *Uzun bir süre sonra müzik dinlemek şansını elde ederek zevklenmek.*|| **kulaklarını tıkamak,** *Dinlemeye yanaşmamak; dinlemek istememek; söylenenleri duyduğu hâlde duymamış gibi davranmak; söylenen sözden etkilenmemek.*|| **kulakları paslanmak,** *Uzun süredir müzik dinlememiş olmak.*|| **kulak mekişi,** *{ağız} Kulak memesinin altındaki çukur.* [DS]|| **kulak memesi,** *anat. Kulak kepçesinin kıkırdaksız ve yu-*

muşak olan alt ucu.|| **kulak misafiri,** *Yakınında konuşulanları dinleyen; başkalarının konuşmalarını gizlice dinleyen.*|| **kulak misafiri olmak,** *1. Yakında konuşulanları dinlemek. 2. Farkında olmadan dinlemiş olmak.*|| **kulak olmak,** *{eAT} {OsT} Dikkatle dinlemek; kulak kesilmek.*|| **kulak otu,** *bot. İki çeneklilerden, yaprakları etli, 30-40 cm. boyunda, yeşilimsi beyaz çiçekli, yaprakları çiğ olarak yenilen çok yıllık otsu bir bitki; dam koruğu, (Sedum telephium).*|| **kulak ovmak,** *1. Söylenenleri dinleyip kabul etmek; sözden anlamak; laf anlamak. 2. {OsT} Bir kimsenin uyanık olmasını sağlamak için uyarıda bulunmak; kulak bükmek.*|| **kulak sesi,** *Kulak içindeki ses iletim organlarının çalışmasından doğan ve bir dış uyartıya bağlı olan ek ses.*|| **kulak şakak siniri,** *Şakak derisinin, dış kulağın ve kulak altı tükürük bezinin sinirlerini sağlayan alt çene siniri.*|| **kulakta** (bir şey) **çınlamak,** *Geçmişteki bir konuşma, söz veya şiiri hatırlamak; yeniden duyar gibi olmak.*|| **kulakta küpe,** *Ders almayı gerektirecek söz, davranış veya öğüt.*|| **kulaktan dolma,** *Başkasından duymuş olarak; doğruluğunu kesin olarak bilmeden.*|| **kulak tıkacı,** *Çok şiddetli sesleri hafifletmek için kulağın içine veya üzerine konulan alet.*|| **kulak tıkamak,** *Bir şeyi duymazlıktan gelmek.*|| **kulak tırmalamak,** *İşitme sırasında kulağı rahatsız etmek.*|| **kulak tırmalayıcı,** *(Ses için) kulağı rahatsız eden.*|| **kulak ton,** *{eT} Yenleri kısa elbise.* [DLT]|| **kulak tozunda patlamak,** *(Tokat için) şiddetle şakağına vurulmak.*|| **kulak tözü,** *{eAT} {OsT} {ağız} Kulak dibi; kulak arkası.* [DS]|| **kulak tutmak,** *{eT} {eAT} {OsT} Kulak vermek; dinlemek, dinlediğini anlamaya çalışmak; dikkatle dinlemek üzere kulağını sesin geldiği yana çevirmek. 2. {eAT} {OsT} Kulağı dik tutmak; kulak dikmek.*|| **kulak urmak,** *{eAT} {OsT} 1. Kulak vermek; dinlemek. 2. Önem vermek; dikkate almak; kulak asmak.*|| **kulak uzmanı,** *tıp. Kulak hastalıklarının tedavisi ile uğraşan uzman hekim; otolojist.*|| **kulak vermek,** *1. Dikkatle dinlemek. 2. Söylenilenlere uymak; söz dinlemek; itaat etmek.*|| **kulak zarı,** *anat. Dış kulak yoluyla orta kulak arasında yer alan ve havadaki ses titreşimlerini orta kulaktaki kemikçiklere ileten gergin, esnek zar; timpanik zar.*

kulak², [Rus. kulak] *is.* **1.** Rusya'da on dokuzuncu yüzyıl sonları ile yirminci yüzyılın başlarında zengin olmuş köylülere verilen isim. **2.** Başkasının emeğini sömüren köylü. **3.** Toprak sahibi zengin çiftçi.

kulakçak, [kulak-çak] *{ağız} is.* **1.** Küpe. **2.** Kulaklık. [DS]

kulakçı, [kulak-çı] *is.* Kulak, boğaz, burun hekimi.

kulakçık, [kulak-çık] *is.* **1.** Küçük kulak. **2.** Kulak biçiminde olan. **3.** *anat.* Yüreğin üst kısmında bulunan, biri ana toplardamardan, öteki akciğer toplardamarlarından gelen kanı karıncıklara gönderen iki boşluğun adı.

kulakçıklı, [kulak-çık-lı] *sf.* Kulakçığı olan.

kulakçın, [kulak + Far. -çin *(toplayan)*] *is.* Takke ve külahlarda, kulakları örtmek için yan taraflarda bulunan devrik kısımlara verilen ad.

kulaklama, [kulak-la-ma] *{ağız} is.* Bir ucu sivri, diğer ucu çatallı olarak kesilmiş odun. [DS]

kulaklamak, [kulak > kulak-lā-mak] *gçl. f. [-ur]* **1.** *{eT}* Kulağa vurmak. [DLT] **2.** Odunu bir ucu sivri ve eğimli olarak kesmek.

kulaklaşmak, [ḳulaḳ-la-ş-maḳ قولاقلشمق] *{eAT} işteş. f. [-ır]* Birbirinin kulağına fısıldamak.

kulaklı, [kulak-lı] *sf.* **1.** Kulakları olan. **2.** Belirtilen nitelikte kulakları olan. **3.** Kulak kepçesi belirtilen nitelikte olan. **4.** (Kap için) iki yanda kulpları olan. **5.** Kulağa benzer çıkıntıları olan. **6.** *is.* İmparatorluk döneminde kulak ile gönderilen resmî yazılara verilen ad. **7.** *{ağız}.* Sapında kulak gibi iki çıkıntısı olan bir tür yatağan çeşidi; büyük bıçak. [DS] **8.** İki saplı sığ tencere. **9.** *argo.* Büyük ve iki tarafı keskin bıçak. **10.** *{ağız}* Büyük tencere; kazan. [DS] **11.** *{ağız}* İki kulplu sahan; yumurta tavası. [DS] **12.** *{ağız}* Mersin ağacı çubuklarından örülmüş, tahıl yıkamakta kullanılan büyük sepet. [DS] ☞ **kulaklı çorba,** *{ağız} Mantı.* [DS]|| **kulaklı hamur,** *{ağız} Mantı.* [DS]|| **kulaklı somun,** *Vida ve somunlara bağlı olarak, kolayca çevirmeyi sağlamak amacıyla yapılmış kelebek kanadı biçimi parça; kelebek somun.*

kulaklıg, [kulak-lıġ] *{eT} sf.* Kulaklı. [DLT]

kulaklık, -ğı [kulak-lık] *is.* **1.** Soğuktan ve rüzgârdan korumak için kulak kepçelerini tamamen örtecek şekilde yapılmış kılıf; kulakçın. **2.** Kulak ile verici arasında bağlantı kurmaya yarayan ve kulağa takılan küçük alıcı. **3.** *{ağız}* Küpe. [DS]

kulaksamak, [kulak-sa-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-s(ı)-yor]* Dinlemek; kulak vermek; önem vermek. [DS]

kulaksız, [kulak-sız] *sf.* Kulağı, kulak kepçesi olmayan.

kulaktan, [kulak-tan] *zf.* Sadece duyarak; işitme yoluyla. ☞ **kulaktan âşık olmak,** *Kendini görmediği halde, anlatılanlara göre aşırı bir sevgi beslemek.*|| **kulaktan dolma,** *Araştırma, okuma ve incelemeye dayanmadan duydukları ile öğrenilen.*|| **kulaktan kapmak,** *Okuyarak değil de söylenenleri duyma yoluyla öğrenmek.*|| **kulaktan kulağa,** *1. Birinden duyduğunu başkasına aktararak. 2. Yan yana dizilen oyunculardan baştakinin yanındakinin kulağına gizli bir şey söylemesi ile başlayan ve böylece zincirleme bu sözün aktarılması ile oynanan bir tür çocuk oyunu.*|| **kulaktan pamuk atmak,** *Söylenenleri dinleyip kabul etmek; sözden anlamak; laf anlamak.*

kulaktozu, [kulak+toz-u] *is.* Kulak kepçesinin arka-

sındaki tümseklik. ☞ **kulak tozuna vurmak,** *Tam kulağının üstüne vurmak.*

kulamak, [kov-la-mak > kula-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(u)-yor]* Kovuculuk etmek; gizlice söylemek. [DS]

kulame, [Ar. ḳulāme كلامه] *(kula:me) {OsT} is.* Tırnak kesintisi.

kulameteyn, [Ar. ḳulāmeteyn قلامتين] *(kula:meteyn) {OsT} is.* **1.** İki tırnak kesintisi. **2.** Parantez.

kulampara, [Far. ġulām *(oğlan)* + perest *(sever)*] *{OsT} is.* Erkeklerle cinsel ilişki kuran aktif homoseksüel erkek; oğlancı.

kulamparalık, [kulamparâ-lık] *is.* (Erkek için) cinsel isteğin aynı cinsten kişilerle tatmini; kulampara olma durumu.

kulan, [Kır. kulan] *is.* **1.** *{eT}* Tek parmaklılar takımının atgiller familyasından, eti ve postu için avlanan, Kırgız steplerinde yaşayan bir tür; yaban eşeği *(Equus hemionus).* [DLT] [KB] [OKD] **2.** Donu düz renkli, at ile eşek arası görünüşte yabani at. **3.** *{ağız}* İki üç yaşındaki dişi tay; kısrak. [DS]

kulavuz, [Kumanca. kalauz / Soğd. kulabuz > ḳulaġuz قولاغوز] *(kula:vuz) {eT} {eAT} is.* Kılavuz. [DLT]

kulavuzlamak, [ḳulavuz-la-maḳ قولاغوزلامق] *{eAT} gçl. f. [-r] [-l(u)-yor]* → kulağuzlamak.

kulavuzlayıcı, [ḳulavuz-la-y-ıcı قولاغوزلايجى] *{eAT}* → kılağuzlayıcı.

kulcakçı, [kulcak-çı] *{eT} is.* Dişi geyik. [Nevâyî]

kulduk, [kul-duk] *{ağız} sf.* Ahmak. [DS]

kuldur, [kul-dur] *{ağız} is.* **1.** Fıtık hastalığı. **2.** *sf.* Fıtıklı. **3.** Hırsız. [DS]

kulduratmak, [kul-dur-a-t-mak] *{ağız} gçl. f. [-ır]* Telaşa düşürmek. [DS]

kuldurdatmak, [kuld *(yans.)* > ḳuld-ur-da-t-maḳ قلدرده تمق] *{eAT} gçl. f. [-ır]* Guruldatmak.

kuldurum, [kul-dur-um / kuld-ur-um] *{ağız} is.* **1.** Uçurum; dik yamaç. **2.** Balıkların yumurtalarını sakladıkları su kenarlarındaki yerler; ağaç kovuğu. [DS]

kule, [Ar. ḳall *(yükseltme)* > ḳulle قله] *{OsT} is.* **1.** Değişik amaçlarla yapılmış, kara veya daire planlı çok yüksek kütlesel bağımsız yapı veya yapı bölümlerine verilen ad. **2.** Bazı ev, köşk veya sarayların üst bölümlerinde bulunan büyük pencereli, her tarafı gören çıkıntılı yüksek bölüm; cihannüma. **3.** *as.* Eskiden bir kale veya surun bir bölümünü oluşturan kare veya daire planlı yüksek savunma ve tahkimat ögesi. **4.** Bir dağın en yüksek noktası; tepe. **5.** Askılı veya asma köprülerde kabloların bağlandığı metal veya betonarme olarak imal edilmiş dikey taşıyıcı eleman. **6.** Eskiden yangınları gözetlemek ve haber vermek amacıyla kurulmuş yüksek gözetleme yeri; yangın kulesi; yangın gözetleme yeri. **7.** *dnz.* Savaş gemilerinin, çeşitli katlarında köprü üstleri, gözetleme yerleri, ateş idare yerleri gibi bölümlerin bulunduğu yüksek kısım. **8.** Cambazların birbiri üstüne çıkarak yaptıkları denge gösterisi. **9.** Yüzücülerin atlama ile dalış arasında çeşitli gösteriler yapabilmeleri için yeterli imkânı sağlamak üzere kurulmuş yüksek iskele. **10.** Kiliselerde çanların bulunduğu yüksek yapı; çan kulesi. **11.** *{ağız}* Bağ evi. [DS] ☞ **kule eşeği,** *{ağız} Tandırda hava deliğine kapatılarak hava girmesini önleyen çamur.* [DS]

kuleça, [kuleça] *{ağız} is.* Yüzün iki yanında bırakılan sakal; favori. [DS]

kulef, [Far. külâh] *{ağız} is.* Külah. [DS]

kulek, -ği [külek] *{ağız} is.* Su kovası. [DS]

kulel, [Ar. ḳulle > ḳulel قلل] *{OsT} is.* **1.** Kuleler. **2.** En yüksek noktalar; tepeler; doruklar. ☞ **kulel-i seb'a,** *{OsT} İstanbul'daki Yedikule.*

kuleli, [kule-li] *sf.* **1.** Kulesi bulunan. **2.** Kulesi belirtilen nitelikte olan.

kulfal, [Yun. noupharo *(nilüfer)* [Tietze]] *{ağız} is.* Mor zambak. [DS]

kulfar, [Yun. noupharo *(nilüfer)* [Tietze]] *{ağız} is.* Mor zambak. [DS]

kulgak, [kul-ġā-k] *{eT} is.* Kulak. [EUTS] [ETY] [KB] [Gabain] [Üç İtigsizler]

kulgaz, [kulgaz] *{ağız} sf.* Sinirli. [DS]

kulgulu, [kulgu-lu] *{ağız} is.* Küçük el testeresi. [DS]

kulhak, [kul-ġā-k] *{eT} is.* → kulgak. [DLT]

kulın, [kulan] *{ağız} is.* At ve eşek yavrusu. [DS]

kuli, [kuli] *{ağız} is.* **1.** Hindi. **2.** Sıpa. **3.** Kardeş. [DS]

kulik[1], **-ği** [? kulik] *{ağız} is.* Ceza evi. [DS]

kulik[2], **-ği** [Yun. khoulíkhi *(çörek)* [Tietze]] *{ağız} is.* Yuvarlak küçük ekmek; çörek. [DS]

kulik[3], **-ği** [köl-ük] *{ağız} is.* Sıpa. [DS]

kulis, [Lat. colare *(elekten geçmek)* > Fr. coulisse] *is.* **1.** Tiyatrolarda sahnenin dekorları ile duvar arasında kalan bölüm; sahne dışı. **2.** Parlamentoda, toplantı salonu dışında özel görüşme ve tartışmaların yapıldığı bölümlere verilen ad. **3.** *gnşl.* Bir topluluk içinde yapılan bir etkinlikte, topluluğu belli bir grubun görüşleri doğrultusunda yönlendirmeyi amaçlayan, iç yüzünü genellikle kamuoyunun bilmediği topluluk dışı her türlü girişim ve ön çalışma; bir çalışmanın iç yüzü bilinmeyen yönleri. **4.** Borsanın dışındaki alış veriş yeri. **5.** *tekn.* Buharlı araçlarda genleşmeyi ve hareket yönünü değiştirmeye yarayan lokomotif organı. ☞ **kulis faaliyeti,** *Bir toplantıda, oturumlar dışında yapılan gizli çalışmalara verilen ad.* ‖ **kulis yapmak,** *1. Bağlı olduğu grubun görüşü doğrultusunda karar alınmasını sağlamaya çalışmak; propaganda yapmak. 2.*

Bir işin kendi isteği doğrultusunda gerçekleşmesine çalışmak.

kulka, [?ḳulḳa قلقه] *{eAT}* *is.* Fundalık.

kulkak[1], [kul-ġā-k] *{eT}* *is.* → kulgak. [DLT] [ETY] [EUTS] [İKPÖy.] [Gabain] [Tekin]

kulkak[2], [kul > kul-kak] *{eT}* *is.* Küçük uşak. [İKPÖy.]

kulkasiyye, [Ar. ḳulḳāsiyye قلقاسيه] *(kulka:siye)* *{OsT}* *is.* *bot.* Yılanyastığıgiller.

kulkaz, [Ar. ḳulḳās] *{ağız}* *is.* **1.** Bir yıllık meyve fidanı. **2.** Nilüfer kökü. [DS]

kulkul, [Ar. ḳulḳul قلقل] *{OsT}* *sf.* **1.** Neşeli, güler yüzlü; çevik. **2.** *is.* Suyun çıkardığı ses; gulgule.

kulkula, [Far. ġulġūle] *{ağız}* *is.* Testi; sürahi. [DS]

kulkulu, [Far. ġulgūle] *{ağız}* *is.* Testi; sürahi. [DS]

kullab, [Ar. ḳullāb قلاب] *(kulla:b)* *{OsT}* *is.* Ucu eğri şey; çengel; kanca.

kullama, [kül-le-me] *{ağız}* *is.* Külde pişirilen çörek; külleme. [DS]

kullandırma, [kul-la-n-dır-ma] *is.* Kullandırmak eylemi.

kullandırmak, [kul-la-n-dır-mak] *gçl.* *f.* *[-ır]* **1.** Kullanmasını sağlamak. **2.** Kullanmak işini yaptırmak; yararlanılmasını sağlamak.

kullanılış, [kul-la-n-ıl-ış] *is.* Kullanılmak eylemi veya biçimi. ⊡ **kullanılış şekli,** *Bir ilaç veya malın ne şekilde kullanılacağına dair yapılan açıklama; tarife.*

kullanılma, [kul-la-n-ıl-ma] *is.* Kullanılmak eylemi.

kullanılmak, [kul-la-n-ıl-mak] *edil.* *f.* *[-ır]* **1.** Kullanmak eylemi yapılmak. **2.** Bir şeyden şu veya bu şekilde yararlanmak. **3.** Bir iş için harcanmak; tüketilmek. **4.** (Kişi için) kendisinden çıkar sağlanmak; istismar edilmek. **5.** (Araç, makine vb. için) işletilmek; çalıştırılmak.

kullanılmış, [kul-la-n-ıl-mış] *sf.* Daha önce bir başkasının malı olmuş, yeni olmayan; müstamel.

kullanım, [kul-la-n-ım *(1942;1944)*] *is.* **1.** Bir şeyi kullanma ve ondan yararlanma; kullanmak eylemi. **2.** Kullanma amacı. **3.** Kullanma biçimi. **4.** *dbl.* Kelimelerin en yaygın biçimleriyle kullanılması. ⊡ **kullanımda,** *Halen kullanılmakta olan.*|| **kullanımdan düşmek,** *dbl.* *(Kelimeler için) kullanılmaz olmak.*|| **kullanımdan kaldırılmak,** *Kullanılmasına son verilmek.*|| **kullanımdan kalkmak,** *Kullanılmasına son verilmiş olmak.*

kullanış, [kul-la-n-ış] is. Kullanmak eylemi veya biçimi.

kullanışlı, [kul-la-n-ış-lı] *sf.* **1.** Kullanım amacına kusursuz ve en fazla uygun düşen; mümkün olan en fazla yararı sağlayan; uygun; elverişli; pratik. **2.** Kullanmaya elverişli olan; rahat.

kullanışlılık, [kul-la-n-ış-lı-lık] *is.* Kullanışlı olma durumu; pratiklik; rahatlık.

kullanışsız, [kul-la-n-ış-sız] *sf.* Kullanışlı olmayan; kullanmaya ve istenilen yararı sağlamaya elverişli olmayan; pratik olmayan; kullanması güç olan; rahatça kullanılmayan.

kullanma, [kul-la-n-ma] *is.* Kullanmak eylemi; işletme; çalıştırma; iş gördürme.

kullanmak, [kul-la-n-mak *(kul edinmek)*] *gçl.* *f.* *[-ır]* **1.** Bir şeyi çalıştırarak ondan amacına uygun yarar sağlamak; işletmek; çalıştırmak; iş yaptırmak. **2.** Bir kimseyi hizmette bulundurmak; iş yaptırmak; çalıştırmak. **3.** Bir şey ile yapmak; içine bir şey katmak. **4.** Bir şeyi alışkanlık hâline getirmiş olmak; alışkanlık edinmek; içmek; almak. **5.** Tutumlu davranmak; idareli hareket etmek; yetirmek. **6.** (Elbise, ayakkabı vb. için) giymek. **7.** (Araç, at vb. için) binmek; sürmek. **8.** (Makine vb. için) idare etmek; işletmek. **9.** (Kelime, deyim, söz vb. için) söylemek; yazmak. **10.** (Herhangi bir tüketim malını) harcamak; sarf etmek. **11.** (Birini veya bir durumu, olayı) kendi şahsî çıkarına veya amacına alet etmek; sömürmek; çıkar sağlamak. **12.** *{ağız}* Cinsel arzularının tatminine alet etmek; cinsel ilişkide bulunmak. [DS]

kullap, -bı [Ar. ḳullāb / Far. ḳulāb قلاب] *{OsT}* *is.* **1.** İplik üzerine sırma geçirmeye yarayan bir tür eğirme dolabı. **2.** İki ayrı çubuğun birbiri üzerinde kıvrılması ile yapılmış bir tür çakma menteşe. **3.** Ucu eğri demir çengel; kanca.

kulle, [Ar. ḳulle قله] *{OsT}* *is.* **1.** Dağ tepesi; zirve. **2.** Kule. **3.** Taç. **4.** Metal kabartma. **5.** Büyük küp. **6.** *as.* Savaş gemilerinin güvertesindeki ağır top.

kullemci, [Ar. aʿllem ḳallem > kullem-ci] *{ağız}* *sf.* Dalgacı; oyuncu. [DS]

kullet, [? kullet] *{ağız}* *is.* Çok ağır ve çok iri nesne. [DS]

kullıg, [kul > kul-lıġ] *{eT}* *sf.* → kullug. [EUTS] [ETY] [Gabain] [Tekin]

kullığ, [kul > kul-luk] *{ağız}* *is.* Karakol. [DS]

kullığçı, [kul > ku-luk-çu] *{ağız}* *is.* **1.** Memur. **2.** Hizmetçi; işçi. [DS]

kullik[1], **-ği** [? kullik] *{ağız}* *is.* **1.** Tepelik; başlık. **2.** Başlık üstündeki püskül. [DS]

kullik[2], **-ği** [kül-lük ?] *{ağız}* *is.* Simit; gevrek. [DS]

kullug, [kul > kul-luġ] *{eT}* *sf.* **1.** Köleli; köle sahibi olan; kullu. [ETY] [Gabain] [Tekin] **2.** Hizmetçi sahibi. [EUTS]

kulluk[1], [kül > kül-lük] *{ağız}* *is.* Ağıl; avlu. [DS]

kulluk[2], **-ğu** [kul-luḳ قولق / قوللق / قللق] *is.* **1.** Kul olma durumu. **2.** *{eT}* Hizmetçi takımı; bekçi. [İKPÖy.] **3.** *{eT}* *{eAT}* *{OsT}* Hizmet; hizmetçilik; kölelik. [KB] [DK] [İKPÖy.] **4.** *isl.* Allah'a karşı sorumluluklarını

yerine getirme; kulun yaptığı iş; ibadet. *{eAT} (aynı)* **5.** İmparatorluk döneminde, şehir güvenliğini sağlamakla görevli karakol. *{ağız} (aynı)* [DS] **6.** *{ağız}* Memurluk. [DS] **7.** *{eT} zf.* Bir esir gibi. [Gabain] ⧉ **kulluğa durmak,** *{eAT} Hizmetçilik yapmak.*|| **kulluğa tutmak,** *{OsT} Bir kimseyi köle edinmek; kul edinmek.*|| **kulluk etmek,** *Bir kimsenin hizmetinde bulunmak; efendisinin isteklerini yerine getirmek.*|| **kulluk hakkı,** *İmparatorluk döneminde, tımarlı sipahilere verilen yerlerde oturanlardan, ektikleri arazi oranında alınan verginin adı.*|| **kulluk kölelik,** *Birinin buyruklarına boyun eğerek yaşamak durumu.*|| **kulluk yatı,** *{eAT} Hizmet usulü.*

kulluk, -ğu [kul-luk] *{ağız} is.* **1.** Yardım. **2.** Evlenecek erkeğin, gelin ve akrabalarına verdiği hediye. [DS]

kullukçu, [ḳul-luḳ-çu قوللقجى] *is.* **1.** *{eAT} {OsT}* Bir kimsenin emrinde çalışan, hizmetinde bulunan kimse; hizmetçi; maiyet memuru. **2.** *{eAT}* Bekçi; nöbetçi. **3.** Osmanlı devletinde kulluklarda görevli yeniçeri. **4.** *{OsT}* Silahtar ağa ve sarayda üst rütbeli ağaların hizmetine bakan oğlanlara verilen ad. **5.** *{ağız}* Memur; hizmetçi; işçi; besleme. [DS]

kullü, [küllü] *{ağız} is.* Kırmızı topraktan yapılmış su küpü. [DS]

kulmaş, [? ḳulmaş قولماش / قلماش] *{eAT} {OsT} sf.* **1.** Aldatıcı; hilekâr; sahtekâr. **2.** Kalleş. **3.** Terbiyesiz.

kulmaşlık, -ğı [ḳulmaş-lık قلماشلق] *{eAT} {OsT} is.* Aldatıcılık; hilekârlık.

kulnaçı, [kulun > kul(u)n-ā-mak > kulnā-çī] *(kulna:çı:) {eT} sf.* (Kısrak için) tay doğuracak olan; kulunlayıcı. ⧉ **kulnaçı kısrak,** *{eT}Doğuracak kısrak.* [DLT]

kulnamak, [kulun > kul(u)n-ā-mak] *(kulna:mak) {eT} gçsz. f. [-r]* (Kısrak için) kulunlamak; yavru doğurmak. [DLT]

kuloğlu, [kul+oğ(u)l-u] *{OsT} is. tar.* Ölen evli yeniçerinin, babası gibi Yeniçeri Ocağına alınan askerlere verilen isim.

kulp, [Yun. kolbos / Ar. ḳulb] *is.* **1.** Tencere, tava, sürahi, testi vb. kapları tutup kaldırmaya yarayan halka veya kavis biçiminde bükülmüş kısım. *{eAT} (aynı)* **2.** Taşınmasını kolaylaştırmak amacıyla bir kasanın veya sandığın her iki ucuna takılan tutamak. **3.** Kapı, pencere, çekmece gibi şeyleri tutup çekmeye, açmaya yarayan parça. **4.** *mecaz.* Uydurma sebep; bahane. ⧉ **kulp bulmak,** *Bahane yaratmak.*|| **kulp çekmek,** *Fincan, testi vb. şeylerin tutacak yerlerini hazırlamak.*|| **kulp takmak,** *1. Kaplara tutacak veya taşıyacak tutamak yapmak. 2. Bir kimseyi veya bir şeyi kusurlu göstermek için birtakım eksiklikler uydurmak; bahane bulmak. 3. Bir suç isnadında bulunmak.*|| **kulpunu bulmak,** *Yapılmak istenen uygunsuz bir iş için yasal olmayan veya yasallığı tartışılabilecek bir çözüm yolu bulmak.*|| **kulpunu salıvermek,** *{ağız} Bir işin veya kimsenin peşini bırakmak.* [DS]

kulpastı, [kül+bas-tı ?] *{ağız} is.* Pekmez şırasını kestirmek için kullanılan kireçli toprak; pekmez toprağı. [DS]

kulplama, [kulp-la-ma] *is.* **1.** Kulplamak eylemi. **2.** Seramikçilikte hazırlanmış kulpları, biçimlendirilmiş seramik hamuruna kurumadan önce yapıştırma işlemi.

kulplamak, [kulp-la-mak] *gçl. f. [-r] [-l(u)-yor]* Kulplama işlemini uygulamak.

kulplaşmak, [kulp-la-ş-mak] *{ağız} işteş f. [-ır]* Bir şeyi iki kişi tutarak kaldırmak. [DS]

kulplu, [kulp-lu] *sf.* **1.** Kulplu olan. **2.** *{ağız}* Yemek tavası. [DS] **3.** *{ağız}* Dibi geniş, üstü dar, iki kulplu toprak kap. [DS] ⧉ **kulplu beygir,** *spor. Jimnastikte destek olarak kullanılan, gövdesinin ortasında iki adet kulpu bulunan bir araç.*

kulpsuz, [kulp-suz] *sf.* Kulpu bulunmayan; kulpu olmayan.

kulsıg, [kul > *kul-sī-mak > kulsı-ġ] *{eT} zf.* Kul gibi; köleye yakışır; köle gibi. [EUTS] [KB] [Gabain] ⧉ **kulsıg er,** *{eT} Köleye benzeyen; huyu köleye benzeyen adam.* [DLT]

kulte, [? kulte] *{ağız} is.* Çamur taşımaya yarayan teskere. [DS]

kultem, [? kultem / kütlem] *{ağız} is.* **1.** Salkım. **2.** Demet; dizin; bağlam. [DS]

kulu, [? kulu] *{ağız} is.* Kedi yavrusu. [DS]

kulub, [Ar. ḳalb > ḳulūb قلوب] *(kulû:b) {OsT} is.* Kalpler; gönüller.

kuluba, [Yun. khalubi] *{ağız} is.* Tarla ve bağlara yapılan barınak; kulübe. [DS]

kuluç, -cu [? kuluç] *{ağız} is.* **1.** Gaga. **2.** Eğitilmiş atmaca. [DS]

kuluçi, [? kuluçi] *{ağız} sf.* Sivri. [DS]

Kuluçka, [Bul. kloçka] *{ağız} is.* **1.** Kutup yıldızı. **2.** Ülker yıldız takımı. [DS]

kuluçka, [Bul. klóčka] *is.* **1.** Civciv çıkarmak üzere yumurtaya yatmış, yatmak üzere olan veya civciv çıkarmış olan tavuk veya dişi kuş. **2.** *biy.* Tek bir doğum ya da bir grup yumurtadan çıkan yavru; ergin tarafından bakılan genç hayvan. **3.** *biy.* Döllenmiş yumurtadan embriyonun çıkışı. **4.** *mecaz.* Yerinden kımıldamak istemeyen tembel kimse. ⧉ **kuluçka ana makinesi,** *Kuluçka makinesinden çıkan civcivleri bir süre besleyip büyütmek amacıyla kullanılan özel ısıtma makinesi.*|| **kuluçka devri,** *1. Civciv veya yavru çıkarmak için bir kuşun yumurtaları üzerinde yatması gereken süre; kuluçka dönemi. 2. biy. Döllenmeden sonra canlı bir organizma oluşuncaya kadar geçen süre; kuluçka dönemi. 3. tıp. Bulaşıcı hastalıklarda, bulaşmanın baş-*

laması ile ilk hastalık belirtilerinin görülmesine kadar geçen süre; kuluçka dönemi.|| **kuluçka dolabı,** *İpek böceği yumurtalarının çatlaması için içine konulduğu ve özel ısıtma düzeni olan kapalı bir alet.*|| **kuluçka dönemi,** *1. Civciv veya yavru çıkarmak için bir kuşun yumurtaları üzerinde yatması gereken süre; kuluçka devri. 2. biy. Döllenmeden sonra canlı bir organizma oluşuncaya kadar geçen süre; kuluçka devri. 3. tıp. Bulaşıcı hastalıklarda, bulaşmanın başlaması ile ilk hastalık belirtilerinin görülmesine kadar geçen süre; kuluçka devri.*|| **kuluçka makinesi,** *Tavukçulukta, tavuğun yumurtalara verdiği sıcaklığı sağlayacak düzeni bulunan ve çok sayıda yumurtadan civciv çıkarmaya yarayan alet; civciv çıkarıcı.*|| **kuluçka olmak,** *(Tavuk ve diğer dişi kuşlar için) civciv çıkarmak üzere fizyolojik değişikliğe uğramak; yumurta üzerine yatmak istemek.*|| **kuluçkaya koymak,** *Kuluçkaya yatırılacak olan yumurtaları kuluçka makinesine yerleştirmek.*|| **kuluçkaya yatırmak,** *Civciv çıkarmak isteyen kuş veya tavuklar için yumurtalarının üzerine yatabileceği ortamı hazırlamak.*|| **kuluçkaya yatmak,** *(Dişi kuş veya tavuk için) civciv çıkarmak için yumurta üzerine yatmak.*

kuluçkahane, [kuluçka+ Far. ḫāne] *(kuluçkaha:ne) is.* Kuluçka çıkarılan yer; kuluçka makinesinin bulunduğu yapı; kuluçkalık.

kuluçkalık, -ğı [kuluçka-lık] *is.* **1.** Kuluçka olma durumu. **2.** Kuluçkaya yatacak kuş veya tavuğun yumurtalarının yerleştirildiği kutu veya sepet. **3.** Kuluçka makinelerinin konulduğu yer; kuluçkahane. **4.** İki ve daha çok katlı kovanlarda arıların ürediği alt bölüm. **5.** Balık üretim tesislerinde, yumurta ile beslenen diğer canlılara karşı balık yumurtalarını korumak için hazırlanmış ve suya bırakılmış özel kutu; kuluçka kutusu; kuluçka şişesi; Vibert kutusu. **6.** *sf.* Kuluçkada kullanılmaya uygun.

kuluduk, -ğu [kulu-d-uk / kul-ud-uk] *{ağız} sf.* Çok aptal. [DS]

kuluf, [Bul. gluch] *{ağız} is.* Sağır. [DS]

kuluk[1]**, -ğu** [kulu *(yans.)* > kulu-k] *{ağız} is.* **1.** Kuluçka. **2.** Hindi. [DS]

kuluk[2]**, -ğu** [Yun. khoulíkhi *(çörek)* [Tietze]] *{ağız} is.* Fırında pişen küçük ekmek; çörek. [DS]

kuluk[3]**, -ğu** [? kuluk / kulük] *{ağız} is.* Oyuk. [DS]

kuluk[4]**,** [? kuluk] *{ağız} sf.* Korkunç. [DS]

kulukoca, [kulu+koca] *{ağız} is.* Baykuş. [DS]

kulukulu, [kulu+kulu] *{ağız} is.* **1.** Hindi. **2.** Baykuş. [DS]

kulun[1]**,** [Kır. kulan *(yaban eşeği)* > ḳulun قولن / قولون] *is.* **1.** *{eT}* Doğumdan sonra bir yaşına kadar olan tay. [DLT] [ETY] [Gabain] [Nevâyî] **2.** *{ağız}* At veya eşek yavrusu. [DS] **3.** *{eAT} {OsT}* Tay. **4.** *{ağız}* İki üç yaşında kısrak. [DS] **5.** *{ağız}* Kurt ya da köpek yavrusu. [DS] ⊡ **kulun atmak,** *{ağız} (At ve eşek için) yavru düşürmek.* [DS]|| **kulun dişleri,** *(At ve eşek için) süt dişleri.*|| **kulun eti,** *Uyluk eti.*

kulun[2]**,** [kulun] *{eT} is.* Bir tür çiçek. [EUTS]

kuluncak, -ğı [ḳulun-cak قولنجق] *{eAT} is.* Küçük tay.

kulunç, -cu [Ar. ḳūlunc قولنج] *{OsT} is.* **1.** Şiddetli ağrı. **2.** Omuz başlarında duyulan ağrı. ⊡ **kulunç kırmak,** *Ağrıyan yeri ovarak ağrısını hafifletmek.*|| **kulunç otu,** *{eAT} Havlıcan.*

kulunlacı, [ḳulun-la-maḳ > ḳulun-la-y-ıcı قولنلاجی] *{eAT} {ağız} sf.* (Kısrak için) gebe. [DS]

kulunlama, [kulun-la-ma] *is.* Kulunlamak eylemi.

kulunlamak, [kulun > ḳulun-lā-maḳ قولنلامق] *(kulunla:mak) {eT} {eAT} {ağız} gçsz. f. [-r] [-l(u)-yor]* (Kısrak ve eşek için) doğurmak; tay vermek; yavru doğurmak; kulun meydana getirmek. [DLT] [EUTS] [ETY] [DS]

kulunlu, [kulun-lu] *{ağız} sf.* (At veya eşek için) karnında yavrusu olan. [DS]

kulunlug, [kulun > kulun-uġ] *{eT} sf.* Tay sahibi olan; taylı. [DLT]

kulunluk, -ğu [kulun-luk] *{ağız} is.* At ve eşek gibi hayvanlarda döl yatağına verilen ad. [DS]

kulübe, [Yun. kaluby / Far. külbe] *is.* **1.** Basit malzeme ile yapılmış, ilkel ve küçük barınak. **2.** Bir yeri beklemekle görevli kimselerin görev süresince içinde barındığı küçük yer; kabin. **3.** Kedi köpek gibi hayvanların bahçe veya avlu gibi açık alanlarda kalmasını önlemek amacıyla yapılmış küçük barınak; köpek barınağı. **4.** (Alçak gönüllülük ifadesi olarak) bir kimsenin sözünü ettiği kendi evi; evim veya evimiz. **5.** Fakir konut. **6.** Halka açık yerlerdeki telefon makinelerini ve telefon eden kimseleri sıcak, soğuk, yağış gibi dış etkenlerden korumak için yapılmış küçük bölmeler; kabin.

kulük, -ğü [? kulük] *{ağız} is.* Oyuk. [DS]

kulüp, -bü [Fr. club / İng. club] *is.* **1.** Yalnız üyelerin girebildiği, aynı amacı paylaşan kişilerin oturup konuşmak, görüşmek amacıyla devam ettikleri yer. **2.** Spor amaçlı dernek. **3.** Siyasi çalışma, toplantı yapılan yer; siyasi dernek. **4.** *gnşl.* Herkese açık müzikli, içkili eğlence yeri; gece kulübü.

kulüpçü, [kulüp-çü] *is.* Gece kulübü işleten kimse.

kulüpçülük, -ğü [kulüp-çü-lük] *is.* Gece kulübü işletmeciliği; kulüp işleriyle uğraşma.

kulvar, [Fr. couloir] *is.* **1.** Dar koridor; geçit. **2.** Derin ve dik dağ geçidi; dağ yolu. **3.** *spor.* Atletizm pistinde her atletin koşacağı şerit. **4.** Her yüzücü için ayrılmış yüzme bölgesi. **5.** Yolun her bir araca ayrılmış seyir bölümü; şerit.

kulve, [? kulve] *{ağız} is.* Tandırın hava yolu. [DS]

kulzüm, [Ar. ḳulzüm قلزم] *{OsT} is.* **1.** Deniz. **2.** Kızıl deniz.

kum[1], [Çiğil. kum] *is.* **1.** Silisli kayaçların, kayaların ve bazı mineral parçalarının doğal etkenlerle parçalanarak ufalanmasıyla meydana gelen, büyüklüğü 0.002-2 mm. arasında değişen sert parçacıkların tümü. *{eT} (aynı)* [DLT] [ETY] [EUTS] [KB] [Yüknekî] [Gabain] [İKPÖy.] **2.** Armut, ayva, çilek gibi meyvelerin etli kısımlarındaki sert tanecikler. **3.** Böbrek gibi bazı organ ve dokuların anormal işleyişleri sırasında meydana getirdikleri ince ve sert maddeler. **4.** *sf.* Kum gibi veya kum görünüşünde olan. **5.** Kumdan yapılmış. ⊡ **kum armudu,** *Sarı renkli bir tür yaz armudu.*|| **kum balığı,** *zool. 1. Ilık denizlerde kum içinde yaşayan, hamsiye benzer, bedeni eğri olarak sıralanmış pullarla kaplı bir tür kemikli balık, (Ammodytes). 2. Ilık ve serin sularda yaşayan, vücudunun ön kısmı çıplak, kalan kısmı normal dizilişte pullarla kaplı bir kemikli balık, (Gymnammodytes). 3. Kum balığıgillerden ılık ve serin suların en çok 40 metreye kadar olan derinliklerinde yaşayan bir tür kemikli balık, (Hyperalus lanceolatus).*|| **kum balığıgiller,** *zool. Kumlu deniz diplerinde yaşayan, üremek için kıyılara yaklaşan kemikli balıklar takımının, kefaller alt takımına ait bir familya, (Ammodytidae).*|| **kum çölü,** *İnce kumlarla örtülü çöl.*|| **kumda oynamak,** *Bir fırsatı kaçırmak; umulanı ele geçirememek.*|| **kum darı,** *{ağız} Tanelerinin uçları sivri ve küçük mısır.* [DS]|| **kum dökmek,** *İdrarla birlikte kum çıkarmak.*|| **kum engereği,** *Üçgen kafalı iri bir engerek türü, (Vipera ammadytes).*|| **kum eriği,** *{ağız} Yaban eriği.* [DS]|| **kum fırtınası,** *Çöllerde kumu savurarak havaya karıştıran kasırga.*|| **kum gibi,** *Çok; pek çok.*|| **kum gibi kaynamak,** *1. Pek çok olmak; pek fazla bulunmak. 2. Çok kalabalık ve kıpırdak olmak.* || **kum grisi,** *Kum renginde olan.*|| **kum havucu,** *Kumluk yerlerde yetiştirilen bir tür havuç.*|| **kum havuzu,** *Atlama sporu ile ilgili atletlerin yere düştüklerinde yaralanmamaları için içine kum doldurulmuş havuz.*|| **kum kamyonu,** *Kasası ve diğer kısımları kum taşıyacak ve boşaltacak biçimde düzenlenmiş kamyon.*|| **kum kayası,** *Sıcak ve ılık denizlerin kayalık yerlerinde yaşayan bir kemikli balık, (Neogobius).*|| **kum kekliği,** *zool. Afrika'nın kuzeydoğusu ve Asya'nın güneybatısındaki ülkelerde, ot ve çalılarla kaplı kumlu ovalarda, ılgın ve otlarla kaplı kumsallarda sürüler halinde yaşayan bıldırcından iri, çilden küçük bir keklik türü; kum çili; jet keklik, (Ammoperdrix griseogularis).*|| **kum otu,** *bot. Karanfilgillerden, ılıman bölgelerde yetişen, üst kısımları tüylü ve salgılı olan otsu bir bitki, (Spergularia).*|| **kum saati,** *İki cam kabın dar bir boğazla birbirine bağlanması ile meydana getirilmiş, birinden diğerine kumu akıtarak süre belirlemeye yarayan alet.*|| **kum şeker,** *{ağız} Toz şeker.* [DS]|| **kum taşı,** *Kum tanelerinin tortullaşması ile oluşmuş kayaç.*|| **kum torbası,** *1. İçine kum doldurularak boks antrenmanlarında kullanılan torba. 2. Savaşta siper, sel baskınlarında set olarak kullanmak amacıyla içi kumla doldurulmuş torba. 3. mecaz. Çok şişman, dayanıksız kimse; lapacı.*|| **kum zambağı,** *bot. Kumluk sahillerde yetişen, beyaz ve çiçekleri kokulu, süs bitkisi olarak kullanılan soğanlı bir otsu bitki, (Pancratium maritimum).*

kum[2], [ḳum قوم] *{OsT} is.* Dalga; fırtına. [Evliya Çelebi] ⊡ **kuma urmak,** *Birbirine kuvvetle vurmak.* [DLT]

kuma[1], [Çin. hu-ma *(Hu'ların keneviri)*] *{eT} is.* Kenevir. [Gabain] ⊡ **kuma yağı,** *{eT} Keten yağı; kenevir yağı; bezir yağı.* [EUTS] [Gabain]

kuma[2], [*eT.* kuma-ş-mak *(yardımlaşmak)* > Kıpç. kuma / Moğ. ḳuma *(cariye)* قوما / قومه / قما] *is.* **1.** Eskiden erkeklerin birinci eşleri dışında aldıkları odalıkların her biri; cariye. **2.** Eskiden birden fazla kadınla evlenebilen erkeklerin nikâhlı eşlerinin birbirine göre durumu; ortak. *{eAT} {OsT} (aynı)* [DK] ⊡ **kuma getirmek,** *(Evli erkek için) eşinin üzerine bir başka kadınla daha evlenmek.*

kuma[3], [Ar. ḳıyam > ḳumā قما] *(kuma:) {OsT} is. ed.* Eski Arap edebiyatında bulunmayan, Abbasiler devrinde Bağdat'ta Ramazan ayında sahurda halkı uyandırmak için şarkıcıların gezerek söyledikleri şiir.

kuma[4], [? kuma] *{ağız} is.* Mercan balığı. [DS]

kuma[5], [? kuma] *{ağız} is.* Dam üstü; çatı. [DS]

kuma[6], [kuma] *{ağız}. ünl.* Haydi, çabuk! [DS] ⊡ **kuma etmek,** *{ağız} çoc. d. koşmak.* [DS]

kumak, -ğı [kum-ak ?] *{ağız} is.* Delik. [DS]

kumalaşmak, [kuma-la-ş-mak] *{ağız} işteş. f. [-ır]* Kıskançlık nedeniyle çekişmek, atışmak. [DS]

kumalı, [kuma-lı] *sf.* Kuması olan.

kumame, [Ar. ḳumāme قمامه] *(kuma:me) is.* Kudüs'te Hz. İsa'nın mezarının bulunduğu bildirilen tapınak.

kuman[1], [*eT.* kumgan] *{ağız} is.* İbrik. [DS]

kuman[2], [Far. gümān => kuman] *{ağız} is.* **1.** Kara atma; iftira. **2.** Kuşku. [DS] ⊡ *{ağız}* **kuman elması,** *Bir tür ekşimsi elma.* [DS]

kumana, [Lat. compania *(birlikte yemek)* > İt. comania] *is. {ağız}* Birkaç ailenin ortaklaşa yaptıkları yemekli toplantı. [DS]

Kumanca, [Kuman-ca] *(kuma'nca) is.* Kıpçakça.

kumanda, [Lat. commandare *(emretmek)* > İt. commenda] *(kuma'nda) is.* **1.** Asker, izci ve öğrencilere tören sırasında belirli bir düzende geçmeleri için verilen emir; komut. **2.** *mecaz.* Emir verme yetkisi; sevk ve idare; görev; komuta. **3.** Elektrik ve mekanikte bazı parçaları çalıştırma usulü. ⊡ **kumanda devresi,** *Kendisine verilen ya da otomatik olarak düzenlenmiş komutları makinenin güç devresine*

ileten düşük düzeyli devre.|| **kumanda düğmesi,** *Kronometrelerde zamanı gösteren ibrelerin hareketini başlatan ve durduran düğme.*|| **kumanda etmek,** *1. Yönetmek; sevk ve idare etmek. 2. Komut vermek.*|| **kumanda odası,** *Bir fabrika veya kuruluşun çalışmalarına yön veren veya işleri ayarlayan cihaz ve yöneticilerin bulunduğu bölüm.*|| **kumanda tablosu,** *Bir sanayi makinesinin, makine grubunun veya bütün bir kuruluşun işletilmesini, denetimini, ayar ve düzenlemelerini sağlayan ölçü, kontrol ve otomatik ayar cihazlarını vb. bir araya toplayan tablo.*|| **kumanda yeri,** *as. Sevk ve idareden sorumlu kimsenin, kumandanın bulunduğu, sevk ve idare kuruluşlarının olduğu yer.*|| **kumanda yetkisi,** *as. Emrindeki askerleri sevk ve idare etmek üzere komutana verilen yetki.*|| **kumandayı ele almak,** *Yönetime el koymak; bizzat kendisi yönetmek.*|| **kumanda zinciri,** *as. Silahlı kuvvetlerde, emir ve kumanda işleyişinde makam ve rütbelerin yukarıdan aşağıya doğru sıralanma ve uygulanma zorunluluğunu belirten terim.*

kumandalı, [kumanda-lı] *sf.* Kumandası olan; kumanda ile yönetilen; kumanda edilebilen.

kumandan, [Lat. commandare *(emeremek)* > Fr. commandant] *is.* **1.** Kumanda eden; komuta eden. **2.** *as.* Bir askerî birliğin sevk ve idaresini elinde bulunduran kimse; komutan. ⚐ **kumandan gemisi,** *Komutanın bulunduğu ve komuta işlerini yürüttüğü gemi.*

kumandanlı, [kumandan-lı] *sf.* Kumandanı olan; komutanı bulunan.

kumandanlık, -ğı [kumandan-lık] *is.* **1.** Kumanda etme işi ve yetkisi. **2.** *as.* Askerî kurallara, disiplin ve hiyerarşiye göre emir ve komuta etme gücü ve işi; komutanlık. **3.** *gnşl.* Silahlı kuvvetlerde emir ve komuta yetkisinde bulunan yüksek rütbeli askerlerin tümü; komutanlık. **4.** Bir askerî birliğin kumandanının bulunduğu yer ve makam; komutanın makamı.

kumandansız, [kumandan-sız] *sf.* Kumandanı olmayan; komutanı bulunmayan.

kumandasız, [kumanda-sız] *sf.* Kumandası olmayan; kumanda edilmeyen.

kumanya, [Lat. compania *(birlikte yemek)* > İt. comania] *(kuma'nya) is.* **1.** Yolculukta yenilmek üzere hazırlanmış ve özel olarak paketlenip bohçalanmış yiyecek; yolcu azığı. **2.** Sefer halindeki asker için hazırlanan yiyecek. **3.** *dnz.* Gemi zahiresi. **4.** *{ağız}* Kışın yenmek için alınan erzak. [DS] **5.** *{ağız}* Harcını ortaklaşa koyarak yemek yapma usulü. [DS]

kumanyacı, [kumanya-cı] *is.* **1.** Kumanya hazırlayan ve dağıtan kimse. **2.** *dnz.* Gemilerde, günlük yiyecek ve içeceği yeteri kadar çıkarıp hazırlayan, depodaki yiyeceklerin temizlik ve korunmasından sorumlu görevli.

kumanyacılık, -ğı [kumanya-cı-lık] *is.* Kumanyacının yaptığı iş veya görevi.

kumanyalı, [kumanya-lı] *sf.* Kumanyası olan; kumanyası bulunan.

kumanyalık, [kumanya-lık] *is.* **1.** Gemilerde kumanyaların saklandığı yer. **2.** *sf.* Kumanya için elverişli olan.

kumar, [Ar. kımar / ḳumār قمار] *{OsT} is.* Ortaya para vb. değerli şey konularak oynanan talih oyunu. ⚐ **kumar ebesi,** *Kumar oynatan kimse; kumarcı.*|| **kumar kâğıdı,** *Kumar oynamaya yarayan kâğıt; iskambil kâğıdı.*|| **kumar oku,** *Eskiden Arapların kumar oynamakta kullandıkları başı ve temreni olmayan bir tür ok.*|| **kumar oynamak,** *1. Para veya değerli bir şey koyarak talih oyunu oynamak. 2. mecaz. Olumlu sonuç alınması çok düşük bir ihtimal dahilinde olan bir işe bilerek girişmek.*

kumara, [Yun. khomaro [Tietze]] *{ağız}is.* Dağ çileğine benzer meyveleri olan bir çalı. [DS]

kumarbaz, [Ar. ḳımār + Far. -bāz قماربازّ] *{OsT} sf.* **1.** Çok kumar oynayan; kumar düşkünü; kumarcı. **2.** *is.* Kumara oynamayı alışkanlık hâline getirmiş kimse; sürekli kumar oynayan kişi; kumarcı.

kumarbazi, [Ar. ḳımār + Far. -bāz + Ar. -ī قمارباز ى] *(kumarba:zi:) {OsT} is.* Kumara düşkünlük; kumarbazlık.

kumarbazlık, -ğı [kumarbaz-lık] *is.* Kumarbaz olma durumu; kumarcılık.

kumarcı, [kumar-cı] *sf.* **1.** Çok kumar oynayan; kumar düşkünü; kumarbaz. **2.** *is.* Kumar oynamayı alışkanlık hâline getirmiş kimse; sürekli kumar oynayan kişi; kumarbaz.

kumarcılık, -ğı [kumar-cı-lık] *is.* Kumarcı olma durumu; kumarbazlık.

kumarhane, [Ar. ḳımār + Far. -hāne قمارخانه] *(kumarha:ne) {OsT} is.* Kumar oynanan yer.

kumarhaneci, [kumarhane-ci] *(kumarha:neci) is.* Kumarhane işleten ve burada kumar oynayanlardan belirli bir para alan kimse.

kumarhanecilik, -ği [kumarhane-ci-lik] *is.* Kumarhane işleticiliği; kumarhane sahibinin yaptığı iş.

kumari, [Ar. ḳumārī قمارى] *(kuma:ri:) {OsT} is.* Hindistan'ın güneyindeki Comorin burnundan çıkarılan çok güzel kokulu öd.

kumaru, [Soğd. xwmir *(iyi söz, teselli)* > kumaru] *{eT} is.* **1.** Teselli. [İKPÖy.] **2.** Son öğüt; vasiyet. [KB] [İKPÖy.] **3.** Miras. [KB] [İKPÖy.] **4.** Ayrılış; veda. [EUTS] **5.** Armağan. [KB]

kumasız, [kuma-sız] *sf.* Kuması bulunmayan; ortağı olmayan.

kumaş[1], [Ar. ḳumāş قماش] *{OsT} is.* **1.** İpek, yün, pamuk, keten gibi doğal veya yapay liflerden dokuma

ve örme yoluyla üretilmiş, elbise yapımında veya döşemecilikte kullanılan dokuma. *{eAT} (aynı)* **2.** Giyeceklerin yapıldığı dokumanın cinsi. **3.** *mecaz.* Bir kimsenin kişilik, yetenek vb. niteliklerinin tümü. **4.** *sf.* Kumaştan yapılmış olan. ☞ **kumaş çinetme** (çiğnetme), *{ağız} Nişan töreni.* [DS]|| **kumaş mengenesi,** *Dokuma tezgâhlarında dokunmuş olan ham kumaşın veya yıkanmış bir kumaşın düzgün durması için üzerinden geçirildiği silindir alet.*

kumaş[2], [kuma-ş ?] *{ağız} is.* Tazı. [DS]

kumaşçı, [kumaş-çı] *is.* Kumaş fabrikası olan veya kumaş satan kimse.

kumaşçılık, [kumaş-çı-lık] *is.* Kumaşçının işi veya mesleği.

kumaşık, -ğı [kuba-ş-ık] *{ağız} is.* İmece. [DS]

kumaşlı, [kumaş-lı] *sf.* Kumaşı olan; kumaşı bulunan.

kumaşmak, [kuba-ş-mak / kuma-ş-mak] *{ağız} işteş. f. [-ır]* Ortaklaşa, yardımlaşarak iş yapmak. [DS]

kumaşsız, [kumaş-sız] *sf.* Kumaşı olmayan; kumaşı bulunmayan.

kumat, [İt. commande] *{ağız} is.* Emir. ☞ **kumat etmek,** *{ağız} Emretmek.* [DS]

kumatlamak, [kumat-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ı)yor]* Ayaklandırmak; uyarmak. [DS]

kumav, [kum-ağu > kumav] *{ağız} sf.* Kumlu olan. [DS]

kumba, [Sansk. kumbhā] *{eT} is.* Su perisi; su adamı. [EUTS]

kumbak, [kumb-ak] *{ağız} is.* Göz çukuru. [DS]

kumbar, [Far. mubār => bumbar > kumbar] *{ağız} is.* **1.** Et sucuğu. **2.** Kasaplık hayvanların kalın bağırsağı. [DS]

kumbara[1], [Far. humbere] *(ku'mbara) is.* **1.** Biriktirmek için içine para atılan bir deliği bulunan kapalı kutu. **2.** Bir tür yuvarlak top mermisi; humbara.

kumbara[2], [Ar. ḳımār] *{ağız} is.* Kumar. [DS]

kumbaracı, [kumbara-cı] *is.* **1.** Kumbara üreten ve satan kişi. **2.** *as.* Humbarayı kullanan er; humbaracı.

kumbarahane, [Far. humbere + hāne] *(ku'mbaraha:ne) {OsT} is.* **1.** Humbara imal edilen atölye; humbara döküm yeri. **2.** 1739 yılında humbaracı yetiştirmek üzere açılan askerî okul.

kumbaşı, [kum+baş-ı] *is.* Kumluk yer; kumsal.

kumbik, -ği [? kumbik] *{ağız} sf.* Ufacık; yumruk kadar. [DS]

kumbili, [? kumbili] *{ağız} is.* Yığın. [DS]

kumbul, [? kumbul] *{ağız} is.* **1.** Çam, söğüt, çınar vb. ağaçların kabuğundan yapılan kap. **2.** Bu tür ağaçların kabuğundaki sakız. [DS]

kumbullu, [kumbul-lu] *{ağız} sf.* Tepeleme dolu. [DS]

kumbur, [Bul. krumpir] *{ağız} is.* Patates. [DS]

kumburça, [kumbur-ça] *{ağız} is.* Sefer tası. [DS]

kumbuslamak, [kumbus-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(u)-yor]* Yumruklamak. [DS]

kumbut, [? kumbut] *{ağız} is.* **1.** Kavrulmuş taze arpadan öğütülerek elde edilen bulgur. **2.** Kavrulmuş buğday ve arpadan çekilerek elde edilen un. [DS]

kumbuz, [? kumbuz] *{ağız} is.* **1.** Yumruk. **2.** Gülle oyununa son katılan oyuncu. **3.** *sf.* Sonuncu; en son. [DS]

kumbuzlamak, [kumbuz-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(u)-yor]* Parmakların orta boğumları ile yumruklamak. [DS]

kumcan, [kum-can] *{ağız} is.* Kumda yaşayan kayabalığı. [DS]

kumcu, [kum-cu] *is.* Kum getirip satan kimse.

kumcul, [kum-cu-l] *sf. bot.* (Bitki için) kumlu toprakta yetişen; kumlu toprağı seven; kum sever.

kumda, [kum-da ?] *{ağız} is.* Sulak yerlerde yetişen, ince gövdeli, uzun ve yumuşak sarmaşık ağaççığı. [DS]

kumdarı, [kum+darı] *is. bot.* Buğdaygillerden, boza yapımında kullanılan ufak darı; ak darı, *(Panicum miliaceum).*

kumdüz, [? kumdüz] *{ağız} is.* Kabuğu ince, kavrulmuş çekirdek. [DS]

kûme, [Ar. küme كومه] *(ku:me) {OsT} is.* Küme.

kumec, [? kumec] *{ağız} is.* Hayvan sidiği. [DS]

kumele, [küm / kümele] *{ağız} is.* İçine ot konulan kulübemsi barınak. [DS]

kumgan, [Ar. ḳumḳuma] *{eT} is.* Kova; ibrik; güğüm; gül suyu şişesi. [DLT]

kumkazan, [kum+kaz-an] *is. zool.* Toprakkazangillerden, Güney Afrika'da yaşayan, köstebek gibi yerin altında yaşayan, kemirici bir hayvan *(Bathyergus maritimus).*

kumkertiz, [kum+kert-iz ?] *{ağız} is.* Bukalemun. [DS]

kumkum[1], [? kumkum] *{ağız} is.* Şeker. [DS]

kumkum[2], [? kumkum] *{ağız} is.* Sakız leblebisi. [DS]

kumkuma[1], [Ar. ḳımḳıma قمقمه] *{OsT} is.* **1.** İçine mürekkep konulan yuvarlak şişe; hokka. **2.** İçine Zemzem konulan şişe. **3.** Yuvarlak karınlı testi veya küp; su kabı. *{ağız} (aynı)* [DS] **4.** *mecaz.* Olumsuz veya kötü bir özelliği kendisinde oldukça fazla bulunduran kişi veya yer.

kumkuma[2], [? kumkuma] *{ağız} is.* Bukalemun. [DS]

kumkuvat, [? kumkuvat] *is. bot.* **1.** Sedef otugillerden Çin ve Japonya'da, turunçgillere yakın, hep yeşil yapraklı, meyve ağacı ve süs bitkisi olarak yetiştirilen bir ağaççık, *(Fortunella).* **2.** Bu ağacın portakala benzeyen küçük meyvesi.

kumla, [kum-lag] *is.* **1.** Kum birikmesi ile oluşmuş

yüzey şekli; kumluk yer; geniş kumsal. **2.** Güneş banyosu yapmak için düzenlenmiş kumluk yer; plaj; kumsal.

kumlağı, [kum-lağı] *{ağız} is.* Kaynaktaki suyun içinde bulunan kumlardan çeşme suyunu arındırmak için çeşmeye su getiren boru veya künklerin belirli yerlerinde kum birikmesi için yapılan küçük engeller; kumluk. [DS]

kumlak, [Lat. humulo / Proto Alt. *9įomo(lö)] *{eT} is.* Kıpçak illerinde yetişen, yaprağı fasulyeye benzer sarmaşık gibi bir ot, *(Humulus lupulus)*. [DLT]

kumlama, [kum-la-ma] *is.* **1.** Kumlamak eylemi. **2.** Çeşitli yüzeylere kum ve benzeri aşındırıcı maddeler püskürtmek suretiyle yapılan temizleme ve aşındırma işlemi. **3.** Kumlama işlemi uygulayarak yapılmış süsleme. ⊟ **kumlama makinesi,** *Sert yüzeyler üzerine temizlemek veya süsleme yapmak amacıyla kum veya aşındırıcı toz parçalarını püskürten makine.*

kumlamak, [kum-la-mak] *gçl. f. [-r] [-l(u)-yor]* **1.** Bir yeri kum dökerek örtmek; kumla kaplamak. **2.** Bir yüzeyi kum püskürterek aşındırmak.

kumlıg, [kum > kum-luğ] *{eT} sf.* → kumlug.

kumlu, [kum-lu] *sf.* **1.** İçinde kum bulunan. **2.** (Meyve için) etli kısmında sert tanecikler bulunan. **3.** *mecaz.* (Kumaş için) üzerinde kum görünümünde çok küçük ve sık benekler bulunan. ⊟ **kumlu ebru,** *Tek renkli fakat çeşitli büyüklükte noktaların oluşturduğu ebru.*

kumluç, -cu [? kumluç] *{ağız} is.* Bulut gibi uçuşan bir tür küçük sinek. [DS]

kumlug, [kum > kum-luğ] *{eT} sf.* Kumlu. [EUTS]

kumluk, -ğu [kum-luk] *is.* **1.** Kumu olan yer. **2.** Kum alınan yer; kum ocağı. **3.** Toprağın birleşiminde çok miktarda kum bulunan arazi. **4.** Kumsal. **5.** *{ağız}* Kaynaktaki suyun içinde bulunan kumlardan çeşme suyunu arındırmak için çeşmeye su getiren boru veya künklerin belirli yerlerinde kum birikmesi için yapılan küçük engeller; kumlağı. [DS] **6.** *sf.* Kumu çok olan.

kummak, [kōm > kōm-mak / kum-mak] *{eT} gçsz. f. [-ar]* → kommak. [DLT]

kummuş, [kum-muş] *{ağız}sf.* Sivil. [DS]

kumnuk, -ğu [kum-luk] *{ağız} is.* → kumluk; kumlağı. [DS]

kumol, [kum-ul] *{ağız} is.* Kum yığını. [DS]

kumpanya, [Lat. compania *(yoldaşlık)* > İt. compagna] *(kumpa'nya) is.* **1.** İmparatorluk döneminde, sanayi ve ticaret etkinlikleri için kurulan yabancı ortaklıklara verilen ad; şirket; ortaklık. **2.** Müzikçi, dansçı, tiyatroculardan oluşan gezici topluluk; trup. **3.** *mecaz.* Aynı görüş, aynı kafada oluşun kişilerin oluşturduğu grup.

kumpas, [Lat. compassare *(adımla ölçmek)* > Fr. compas] *is.* **1.** Vida, saç vb. küçük şeylerin kalınlıklarını ölçmeye yarayan hassas ölçü aleti. **2.** *matb.* Matbaalarda dizgicilerin, tek tek harfleri bir araya getirerek satırları oluşturduğu alet. **3.** *mecaz.* Düzen, tertip. ⊟ **kumpasa almak,** *Birini zor durumda bırakacak düzen ve tertibi almak; sıkıştırmak.*|| **kumpas kurmak,** *Birisi hakkında gizli bir işe girişmek; onun hakkında düzen hazırlamak; gizli bir tuzak hazırlamak.*

kumpet, [Far. gümbet] *{ağız} is.* Toprak yığını. [DS]

kumpil, [Bul. krumpir] *{ağız} is.* Patates. [DS]

kumpir, [Bul. krumpir] *{ağız} is.* Patates. [DS] ⊟ **kumpir üzümü,** *Çavuş üzümü.*

kumral, [konur *(esmer)* + al > konural > kumral] *sf.* **1.** Saçı, sakalı veya bıyıkları açık kestane renginde olan; açık kestane rengi; koyu sarı. **2.** *is.* Bu renkte olan kişi.

kumrallık, [kumral-lık] *is.* Kumral olma durumu.

kumri, [Ar. ḳumrī *(ay beyazı)* قمرى] *(kumri:) {OsT} is. zool.* Kumru.

kumriye, [Ar. ḳumriye قمريه] *is.* Kumru. *{OsT}*

kumru, [Far. ḳumrī قمرى] *{OsT} is.* **1.** Güvercingillerden çeşitli tonlarda gri, kahverengi ve pas kızılı renklerle karışık tüylü, boynunun yanlarında siyah tüyler bulunan, uzun kuyruklu küçük bir tür güvercin, *(Streptopelia turtur)*. **2.** *{ağız}* Teneke kutudan yapılmış kandil. [DS] ⊟ **kumru göğsü,** *Yanardöner renk.*|| **kumrular gibi,** *(İki insan için) birbirini çok seven.*|| **kumrular gibi sevişmek,** *Çok iyi anlaşıp sevişmek.*|| **kumru tüyü,** *{ağız} Kurşunî renk.* [DS]

kumsal, [kum-sal] *is.* **1.** Üzeri kum ile örtülü arazi parçası; bu şekildeki deniz veya nehir kıyısı; kumluk yer. **2.** *sf.* (Yer için) üzeri doğal olarak kumla kaplı olan. **3.** *sf.* Kumlu.

kumsallık, -ğı [kum-sal-lık] *is.* Kumsal olma durumu.

kumsavı, [kum-sağ-ı] *{ağız} is.* Kuma benzer bir tür toprak. [DS]

kumser, [Fr. comissair] *{ağız} is.* Komiser. [DS]

kumsever, [kum+sev-er] *sf. bot.* (Bitki için) kumlu toprakta yetişen; kumlu toprağı seven; kumcul.

kumsılamak, [kum-sı-la-mak] *gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Çekiştirmek.

kumsu, [ḳum-ṣu قومصى] *{OsT} sf.* Ara bozucu; tezvirci.

kumsulanmak, [ḳum-su-la-n-maḳ قومسولنمق] *{eAT} dönşl. f. [-ur]* Yaltaklanmak; tezellül etmek.

kumsuluk, -ğu [ḳumsu-luḳ قومصلق] *is.* Ara bozuculuk; tezvircilik. ⊟ **kumsuluk etmek,** *{OsT} Ara bozuculuk etmek.*

kumsuz, [kum-suz] *sf.* Kumu bulunmayan; içinde kum olmayan.

kumşuy, [Çin. ? => komşuy] *{eT} is.* **1.** Kanla dolmuş kene. [DLT] **2.** Çişini yapamadığı için vücudu şişmiş kimse. [DTL]

kumturmak, [köm-mak > kom-tur-mak / kum-turmak] *{eT} gçsz. f. [-ur]* → komturmak. [DLT]

kumuç[1]**,** [kuy-ma-ç > kuymuç > kumuç] *is.* İçine et ve peynir konularak yapılan bir tür sigara böreği.

kumuç[2]**, -cu** [*eT.* kümïçe *(sivrisinek)*] *{ağız} is. zool.* **1.** Sivrisineğe benzer, açık alanlarda yazın toplu olarak uçuşan küçük sinek. [DS] **2.** Yaprak biti.

kumuk[1]**,** [komuk] *{eT} is.* → komuk. [DLT]

kumuk[2]**,** [? kumuk] *{ağız} is.* Kılıç. [DS]

kumuk[3]**,** [küm-ük] *(ku:mu:k) {ağız} is.* Basık burunlu kimse. [DS]

Kumukça, [Kumuk-ça] *(kumu'kça) is.* Dağıstan'da yaşayan ve Kumuk adı verilen bir Türk boyunun konuştuğu dil.

kumuklamak, [komuk > komuk-lā-mak] *{eT} gçsz. f. [-r]* → komuklamak. [DLT]

kumul[1]**,** [küm-ül / kumbul] *{ağız} is.* Yığın. [DS]

kumul[2]**,** [kum-ul] *is.* Rüzgârların taşıması ile oluşmuş kum tepeleri, *(1944).*

kumula, [kum-u-la ?] *{ağız} is.* Köy evlerinde arka duvarın çatı ile birleştiği yer. [DS]

kumullamak, [kumbul > kumul-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(u)-yor]* Tepeleme doldurmak. [DS]

kumunsi, [Çin. chu mān sing] *{eT} is.* Bir yıldız adı. [EUTS]

kumursga, [komur-sā-mak > komur-s-ğā] *(komurs-ğa:) {eT} is.* Karınca. [ETY] [Gabain]

kumus, [ķumus قمس] *{OsT} sf.* Yoksul; fakir; müflis.

kumuşmak, [kom-mak > kom-ī-mak > komı-ş-mak] *{eT} işteş. f. [-ur]* → komışmak. [DLT]

kumuz, [kım-ız] *{eT} is.* → kımız. [OKD]

-kun[1]**,** [Çin. kun *(sürü; kalabalık; topluluk; toplantı; sınıf: türdeş)* > -kun / -kün / -kın / -kin / -ġın / -gin / -ġun / -gün] *{eT} yap. e.* Topluluk ya da çokluk bildiren ek.

-kun[2]**,** [-gın / -gin / -gün / -gun / -kin / -kın / -kun / -kün] *yap. e. {eT}* Eylemlerden eylem ismi türeten ek, *boz-kun kaç-kun (kaçkın)*

kun, [Far. ķün كون] *(ku:n) {OsT} is.* Kuyruk sokumu bölgesi; kıç.

kuncik, -ği [kun-cik] *{ağız} is.* **1.** Omuz başı. **2.** Köşe. [DS]

kunç, [? konç] *{eAT} is.* Konç. [DK]

kunçı[1]**,** [kunçī] *(kunçı:) {eT} is.* Nazarî olarak bilinen bir ayın bir kısmı. [EUTS]

kunçı[2]**,** [? kunçı] *{ağız} is.* Kendir saplarının döküntüsü. [DS]

kunçi, [? kunçī] *{ağız} is.* Kenevir sapı. [DS]

kunçuy, [Çin. kung-ciou *(imparator kızı)* => kunçuy] *{eT} is.* **1.** Prenses; Çin imparatorunun kızı. [EUTS] [ETY] [İKPÖy.] [Gabain] [Tekin] **2.** Bir Uygur kağanının eşi. [İKPÖy.] **3.** Hatundan bir derece aşağı kadın; bige; prenses. [DLT]

kunçuylug, [kunçuy > kunçuy-luğ] *{eT} sf.* Kraliçeye ait; prensese özgü. [EUTS]

kunda, [? kunda] *is.* **1.** *zool.* Bir çeşit büyük ve zehirli bir örümcek. **2.** *{ağız} sf.* Kuyruksuz. [DS]

kundaçı, [kun-mak > kun-dāçī] *{eT} is.* Hırsız. [EUTS]

kundak[1]**, -ğı** [Yun. kontaki *(sap; dipçik)*] *is.* **1.** Top tüfek gibi ateşli silahlara desteklik etmeye veya çeşitli hedeflere yöneltmeye yarayan, çoğunluğu ağaç çatı. **2.** *jeol.* Başka kayaların altında kalan kubbemsi veya konik kaya kütlesi. **3.** *{ağız}* Arabanın dingil yatağı. [DS] **4.** *{ağız}* Mısır koçanı. [DS]

kundak[2]**, -ğı** [Erme. kntag *(top)*] *is.* **1.** Yeni doğmuş bebekleri soğuktan korumak vb. sebeplerle sıkıca sarmakta kullanılan genişçe bez. **2.** Kundağa sarılmış bebek. **3.** Yangın çıkarmak için bir yere sokulan yağlı paçavra demeti. **4.** Yemeni vb. başörtüsü ile sıkıca bağlanmış ve top hâline getirilmiş saç biçimi. **5.** Sıkıca sarılmış ve top hâline getirilmiş bez paketi. **6.** *mecaz.* Korumak amacıyla sıkı sıkıya sarılmış şey. **7.** *mecaz.* Ara bozma; fitne; fesat. **8.** *{ağız}* Kedi yavrusu. [DS] **9.** *{ağız}* Üzüm salkımı. [DS] **10.** *{ağız}* Çember. [DS] **11.** *{ağız}* Yağda kavrulmuş soğan ve bulgur ile yapılan bir tür dolma. [DS] **12.** *{ağız}* Tay. [DS] ⊞ **kundağa konmak,** *{eAT} Kundaklanmak; kundağa sarılmak.*|| **kundağı çözülmemiş,** *Çok yeni; yeni çıkma; çiçeği burnunda.*|| **kundak bezi,** *Çocuğun kundaklanması sırasında kullanılan bez.*|| **kundak** (koymak) **sokmak,** *1. Ara bozacak, karışıklık çıkaracak, isyana sebep olacak şeyler söylemek veya böyle bir eylemde bulunmak. 2. Yangın çıkarmak amacıyla bir yere yağlı bez koyup tutuşturmak; kundaklamak.*|| **kundaktan çıkmak,** *(Bebek için) büyümek, kundaklamaya gerek kalmamak.*

kundakçı, [kundak-çı] *is.* **1.** Bir yeri yakmak için kundak koyan kimse. **2.** *mecaz.* Ara bozan; bozgunculuk yapan; karışıklık çıkaran; sağlam ve işler durumdaki bir şeyi bozmayı amaçlayan kimse. **3.** Silahlara kundak yapan kimse.

kundakçılık, -ğı [kundak-çı-lık] *is.* **1.** Bilerek ve isteyerek yangın çıkarma, kundak koyma işi. **2.** *mecaz.* Ara bozuculuk; fitnecilik.

kundaklama, [kundak-la-ma] *is.* Kundaklamak eylemi ve durumu.

kundaklamak, [kundak-la-mak] *gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* **1.** (Çocuk için) kundak bezleriyle sarmak. **2.** Bir yeri isteyerek yakmak; bilerek yangın çıkarmak. **3.** Silahların namlusunu kundağa takmak; kundak takmak. **4.** (Saçlar için) yemeni veya baş örtüsü içine toplayarak sarmak. **5.** *mecaz.* Fesat çıkarmak; karışıklık yaratmak.

kundaklanış, [kundak-la-n-ış] *is.* Kundaklanma eylemi veya biçimi.

kundaklanma, [kundak-la-n-ma] *is.* Kundaklanmak işi.

kundaklanmak, [kundak-la-n-mak] *edil. f. [-ır]* **1.** (Çocuk için) kundak içine konularak sarılmak. **2.** (Yer için) isteyerek ve kundak koymak suretiyle yakılmak. **3.** (Saçlar için) yemeni içine alınarak sarılmak, bağlanmak. **4.** (Silah için) kundak takılmak. **5.** *mecaz.* Fesat çıkarılmak; karışıklık yaratılmak. **6.** *dönşl. f.* Kundak edinmek; kundak satın almak.

kundaklayış, [kundak-la-y-ış] *is.* Kundaklama eylemi veya biçimi.

kundaklı, [kundak-lı] *sf.* **1.** Kundağı olan; kundağı bulunan. **2.** (Çocuk için) kundaklanmış olan. **3.** (Silah için) kundak takılmış hâlde olan. **4.** (Saçlar için) yemeni içine alınarak sarılmış, bağlanmış olan.

kundaksız, [kundak-sız] *sf.* **1.** Kundağı olmayan; kundağı bulunmayan. **2.** (Çocuk için) kundağa sarılmamış olan. **3.** (Silah için) kundak takılmamış hâlde olan. **4.** (Saçlar için) kundaklama biçiminde bağlanmamış olan.

kundala, [kund+ala] *{ağız} is.* Deve tüyü renkli güvercin. [DS]

kundaş, [koyun+daş] *{ağız} sf.* Koyun koyuna yatan. [DS]

kunde, [gün-de] *(gü'nde) {ağız} is.* Her gün; günde. [DS]

kundez, [? kundez] *{ağız} is.* Kepçe. [DS]

kundı, [? kundı] *{ağız} is.* Kor yığını. [DS]

kundıgu, [kondī-mak > kondī-ġū] *(kondı:ğu:) {eT} is.* → kondıgu. [DLT]

kundımak, [kon-dī-mak] *(kondı:mak) {eT} sf.* → kondımak. [DLT]

kundi, [? kundi] *{ağız} is.* Yük; denk. [DS]

kundik[1], **-ği** [? kundik] *{ağız} is.* Gömü. [DS]

kundik[2], **-ği** [? kundik] *{ağız} is.* Kambur. [DS]

kundim, [? kundim] *{ağız} is.* Yalan. [DS]

kundiye, [gün-de-y-e] *{ağız} zf.* Gündelik; gündeye. [DS]

kundu, [kundu] *{ağız} is.* Atın karnındaki yavru. [DS]

kundul, [kundu-l] *{ağız} sf.* Tıknaz. [DS]

kundulu, [Far. kund *(sert)* > kunduru] *{ağız} is.* → kunduru. [DS]

kundume, [? kundume] *{ağız} is.* Uyku salıncağı. [DS]

kundur, [kundu-r] *{ağız} sf.* **1.** Kısa saçlı. **2.** Boyu kısa. **3.** (Hayvan için) kuyruğu kısa. **4.** *is.* Pancar. [DS]

kundura, [Yun. kothornos / İt. condura] *{ağız} is.* Dış etkilerden ve yoldaki yabancı cisimlerin zararlarından ayakları korumak için giyilen, çoğunlukla deri ve köseleden yapılma basit, bağcıksız ayakkabı. [DS] ⧉ **kundura bağı,** *Ayakkabının ayaktan çıkmasına önlemek için ayakkabıyı sıkmaya yarayan bağcık.*|| **kundura boyası,** *Ayakkabıyı boyayıp parlatmakta kullanılan özel boya.*

kunduracı, [kundura-cı] *is.* Ayakkabı yapan ve satan kimse.

kunduracılık, -ğı [kundura-cı-lık] *is.* Kundura yapma ve satma işi ve sanatı.

kunduru, [Far. kund *(sert)* > kunduru] *is.* Başağı dört sıradan oluşan, sert, sarı ve iyi cins bir tür buğday.

kunduz, [*eT.* *kund > kund-uz [EREN]] *is.* **1.** *zool.* Kunduzgillerden, akarsularda ağaç dallarından yaptığı barajlarda yarısı su altında kalan yuvalar yapan, kavak, kayın, söğüt, akdiken, kızılağaç kabukları ve ısırgan, kuzukulağı, labada gibi otsu bitkilerle beslenen arka ayakları beş parmaklı ve perdeli kemirgen hayvan; su köpeği, *(Castor fiber; Castor canadensis). {eT} (aynı)* [DLT] [EUTS] **2.** Bu hayvanın derisinden yapılmış kürk. **3.** *{ağız}* Su künklerinin içinde gelişen ve suyun akmasına engel olan bitki kökleri. [DS] **4.** *sf. {ağız}* Siyah. [DS] ⧉ **kunduz böceği,** *zool. Yakı böceğigillerden, parlak yeşil bedenli, insan teninde kabarcıklara yol açan ve cinsel uyarıcı etkileri olan kın kanatlı böcek; İspanyol sineği; kuduz böceği, (Lytta vesicatoria / cantharis).*|| **kunduz buğday,** *Kalın, kısa ve yuvarlak taneli bir çeşit buğday.*|| **kunduz kayrı,** *{eT} Kunduz erbezinden yapılan bir ilaç.* [DLT]

kunduzgiller, [kunduz-gil-ler] *is. zool.* Akarsularda ve göl kıyılarında yaşayan, bir paleti andıran kuyrukları ve perdeli arka ayakları ile suda yüzen, kürkü değerli, kemiriciler familyası, *(Castoridae).*

kundüme, [? kundüme] *{ağız} is.* Kıymalı bir tür hamur yemeği. [DS]

kuner, [Yun. kukunari => künar] *{ağız} is.* **1.** Servi. **2.** Çam tohumu. [DS]

kuneyve, [Ar. ḳuneyve قنيوه] *{OsT} is. anat.* Kanalcık.

kunfuz, [Ar. ḳunfuz قنفذ] *{OsT} is.* **1.** Kirpi. **2.** Fare.

kunget, Kas; adale. [DLT]

kungçit, [Toh. kuñcit] *(kuñcit) {eT} is.* Susam yağı. [EUTS]

kungfu, [Çin. kung-fu > İng. kung fu fighting] *is. spor.* Bir beden eğitimi ve aynı zamanda dövüş sporu olan, çıplak elle yapılan, karateden farklı olarak sıçrama ve ayak hareketlerine fazla yer veren bir Çin savaş sanatı.

kungkau, [Çin. k'ōnghevu => kuñkau] *(kuñkau) {eT} is.* Çalgı; musiki aleti; harfe. [EUTS]

kungkauçı, [kuñkau-çī] *(kuñkauçı:) {eT} is.* Harp çalan. [EUTS]

kungkayu, [Çin. k'ōnghevu *(kopuzun Çince söylenişi)* => kuñkayū] *(kuñkayu:) {eT} is.* Bir tür müzik aleti; ut; kitara. [İKPÖy.]

kungkiu, [Çin. k'ōnghevu *(kopuzun Çince söylenişi)* => kuñkiyū] *(kuñkiyu:)* *{eT}* *is.* Harp; bir musiki aleti. [Gabain]

kunkula, [Far. ğulğule] *{ağız}* *is.* Testinin ağız bölümü. [DS]

kungulu, [Far. ġulġule] *{ağız}* *is.* Küçük toprak testi. [DS]

kunhauçı, [kuñkau-çī] *{eT}* *is.* Musikişinas. [EUTS]

kunka, [? kunka] *{ağız}* *is.* Tepecik; küçük sırt. [DS]

kunku, [Çin. k'ōnghevu *(kopuzun Çince söylenişi)* => kuñkū] *{eT}* *is.* Müzik aleti; harfe adı. [EUTS]

kunkul, [? kunkul] *{ağız}* *is.* **1.** Tavukların başındaki tüylü tepelik. **2.** Tavuğun ibiği. **3.** Püskül. **4.** İki omuz arası. [DS]

kunkula, [Far. ġulgūle] *{ağız}is.* **1.** İbrik. **2.** Testi, ibrik vb. şeylerin kırılmış boynu. [DS]

kunkullamak, [kunkul-la-mak] *{ağız}* *gçl. f. [-r] [-l(u)-yor]* İki omuz arasına almak; sırtlamak. [DS]

kunkur, [Far. ġulġūle *{ağız}is.* Kulplu veya kulpsu su testisi. [DS]

kunlacı, [ḳulun-la-y-ıcı قولنلايجى] *{eAT}* *{OsT}* *sf.* (Kısrak ve eşek için) gebe.

kunlamak[1], [kun-mak *(çalmak)* > kun-lā-mak] *(kunla:mak)* *{eT}* *gçl. f. [-r]* Sürekli çalmak; yağmalamak. [ETY]

kunlamak[2], [ḳulun-la-maḳ قولنلامق] *{eAT}* *gçsz. f. [-r] [-l(u)-yor]* (Kısrak, eşek için) doğurmak.

kunmak, [kun-mak] *{eT}* *gçl. f. [-ar]* Çalmak; hırsızlık yapmak; uğrulamak; yağma etmek. [DLT] [EUTS] [ETY] [Gabain]

kunna[1], [? kunna] *{ağız}* *is.* Kedi, köpek yavrusu. [DS]

kunna[2], [Ar. ḳurne] *{ağız}* *is.* Kurna. [DS]

kunnacı, [ḳulun-la-y-ıcı قونّه جى] *{eAT}* *{ağız}* *sf.* → kulunlayıcı. [DS]

kunnamak, [kulun-la-mak > kunna-mak] *{ağız}* *gçsz. f. [-r] [-n(u)-yor]* (Hayvan için) doğurmak. [DS]

kunneb, [Ar. ḳunneb قنّب] *{OsT}* *is.* Kendir; kenevir.

kunt[1], [Far. ḳūnd / Erme. gund قونت] *sf.* **1.** İnce ve sivri olmayan; kalın; küt. **2.** (Nesneler için) sağlam; dayanıklı; kalın; ağır. *{ağız}* *{eAT}* *{OsT}* *(aynı)* [DK] [DS] **3.** (Kişi için) kavrayışı kıt. **4.** *{ağız}* (Çocuklar için) bilmiş; akıllı. [DS] **5.** *is.* *{ağız}* Tepelikli, gagasının üstü güllü, ayakları çakşırlı büyük bir çeşit güvercin. [DS] **6.** *{ağız}* Beyaz, sık taneli bir çeşit üzüm. [DS] ⊡ **kunt adam,** *Kalın kafalı, anlayışsız kimse.* || **kunt akıllı,** *{ağız}* *(Çocuk için) bilmiş; akıllı.* [DS]|| **kunt taşı,** *{ağız}* *Yapılarda, duvarlara iki taraflı konulan kirişler arasına doldurulan küçük taşlar.* [DS]

kunt[2], [Far. gunde] *{ağız}* *is.* Yuvarlanmış hamur bezesi. [DS]

kuntak, -ğı [Yun. kontaki] *{ağız}* *is.* Dipçik. [DS]

kuntuk, -ğu [kunt-uk] *{ağız}* *is.* Aşırı derecede cinsel istek. [DS]

kuntukmak, [kunt-uk-mak] *{ağız}* *gçsz. f. [-ur]* Aşırı derecede cinsel istek duymak. [DS]

kuntura, [? kuntura] *{ağız}* *is.* Kara sakız üzümü. [DS]

kuntuz, [kunt > kunt-uz] *{eT}* *is.* → kunduz. [EUTS] [Gabain]

kunu[1], [? kunu] *{ağız}* *is.* Lifleri alınmış kendir sapı. [DS]

kunu[2], [kulun ?] *{ağız}* *is.* **1.** Kedi yavrusu. **2.** Altı aylığa kadar at yavrusu; tay. [DS]

kunuk, [kun-mak > kun-uk] *{eT}* *is.* Dolandırıcı. [KB]

kunuşmak, [kun-mak > kun-uş-mak] *{eT}* *işteş. f. [-ur]* Soymakta birbirine yardım etmek; birbirini soymak; çalmak. [DLT]

kunut[1], [Ar. ḳunūṭ قنوط] *(kunu:t)* *{OsT}* *is.* Ümitsizlik; ümit kesme; yeise kapılma.

kunut[2], [Ar. ḳunūt قنوت] *{OsT}* *is.* **1.** İtaat etme; uyma. **2.** İbadet. **3.** Yatsı namazından sonra kılınan ve *"vitir"* de denen üç rekâtlık namaz. ⊡ **kunut duası,** *Vitir namazında üçüncü rekâtta rükûdan önce okunan dua.* || **kunut etmek,** *İtaat etmek; ibadet etmek.*

kunut[3], [Rus. knut] *{ağız}* *is.* Küçük kamçı. [DS]

kunya, [İt. cugno] *is.* Dikmelerin tabanına yapılan yuva.

kunzua, [Ar. ḳunzuʿa قنزعه] *{OsT}* *is.* **1.** Kafatasının kenarından bulunan saç. **2.** Tıraşlı başın üstünde bulunan bir tutam saç. **3.** Çakıl taşı. **4.** Başa takılan kadın filesi. **5.** İbik.

kup[1], [Fr. coupe] *is.* Elbiseye kesimle verilen biçim; elbisenin kesimi.

kup[2], [Bul. kup [Tietze]] *{ağız}* *is.* Çeç. [DS]

kupa[1], [İt. coppa] *(ku'pa)* *is.* **1.** Genellikle genişliği derinliğinden fazla olan altın, gümüş veya bronzdan yapılmış ayaklı kap. **2.** Ayaksız, kulplu büyük bardak. **3.** Yarışmalarda ödül olarak verilen altın, gümüş veya bronzdan yapılmış iki tarafı kulplu, süslü kap veya sanat eseri. **4.** İskambil kâğıtlarından kırmızı renkli ve kalp biçiminde deseni olan. **5.** Soğuk algınlığında sırta çekilen bardak. **6.** *{ağız}* Cam bardak. [DS] **7.** *sf.* Bir kupanın alabileceği miktar. ⊡ **kupa çekmek,** *Havası boşaltılmış bardağı hastanın sırtına yapıştırmak; şişe çekmek.*

kupa[2], [Fr. coupé] *is.* Dört tekerlekli, iki kişilik kapalı at arabası.

kupa[3], [Bul. kúpa [Tietze]] *{ağız}* *sf. is.* Çeç. [DS]

kupa[4], [? kupa] *{ağız}* *sf.* (Giyecek için) katlanmamış; dürülmemiş. [DS]

kupa[5], [kubā] *{eT}* *sf.* → kuba[3]. [KB]

kupaj, [Fr. kupage] *is.* Değişik tür ve cinsteki şarapları karıştırma işlemi.

kupak, -ğı [kupak] *{ağız} is.* Çamurlu, batak, sulak yer. [DS]

kupal, [Far. küpāl كوپال] *is.* Gürz türünden eski bir topuz.

kupas, [? kupas] *{ağız} zf.* Yüz üstü. [DS]

kupaşmak, [kuba-ş-mak] *{ağız} işteş. f. [-ır]* İmece yoluyla iş yapmak. [DS]

kupay, [Bul. kopoj] *{ağız} is.* İri kulaklı bir tür av köpeği. [DS]

kupe, [Fr. coupé] *is.* Vücudun ağırlığını yüklenen bacağın öteki bacakla yer değiştirdiği dans adımı.

kupes, [Yun. gouppes] *(ku'pes) is. zool.* İzmaritgillerden sıcak ve ılık denizlerin kıyı kesimlerinde yaşayan silindir biçiminde uzun, erdişi bir kemikli balık; çitari, *(Boops boops).*

kupdüşen, [güp *(yans.)* + düş-en] *{ağız} is.* **1.** Bir tür yaz armudu. **2.** Bir tür küçük sinek. [DS]

kupeyin, [kup-mek *(düşmek)* > kup+eğin > kupeyin] *{ağız} is.* Zenginken yoksul düşen. [DS]

kupkuru, [kup+ku/ru] *(ku'pkuru) sf.* **1.** Çok kuru. **2.** Çok zayıf. **3.** *mecaz.* Belirgin; net. ⊡ **kupkuru etmek,** *Çok kurutmak; iyice kurutmak.*|| **kupkuru kesilmek,** *Çok kurumak; iyice kurumak.*

kuplamak, [kulp-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(u)-yor]* Sepet vb. gereçlere kulp takmak; kulplamak. [DS]

kupli, [Ar. ḳufl قفل => kupli] *{ağız} is.* Asma kilit. [DS]

kuplu, [kulp-lu] *{ağız} is.* Kulplu büyük kazan. [DS]

kupmek, [kup-mek] *{ağız} gçsz. f. [-er]* Düşmek; sendelemek. [DS]

kupol, [Fr. coupole] *is.* Dökme demiri eritmede kullanılan silindir biçiminde düşey gövdeli fırın.

kupon, [Fr. coupon] *is.* **1.** Değerli bir kâğıdın, hamiline gelir veya bazı haklar sağlayan özel olarak düzenlenmiş ve kesilebilir parçası. **2.** Bir gazetenin okurlarına bazı çekilişlere katılmalarını sağlamak amacıyla verdikleri basılı kâğıt. **3.** Yalnız bir giysilik dokunmuş özgün kumaş parçası. **4.** Bir dokuma parçasından arta kalan ve değerinden daha düşük fiyatla verilen kısa kumaş.

kupsalmak, [kopuz > kob(u)z-a-l-mak] *{eT} gçl. f. [-ur]* → kopzalmak. [DLT]

kupuz, [ḳobuz / ḳopuz / ḳupuz قوپوز] *{eAT} is.* Kopuz.

kupük, -ğü [kup-ük ?] *{ağız} is.* Çamaşır tokmağı. [DS]

kupül, [Fr. coupure] *{ağız} is.* İçine kumaş parçaları doldurulan bohça; parça bohçası. [DS]

kupüldemek, [kıp-ıl-da-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-d(ü)-yor]* (Lamba için) sönecek gibi olmak. [DS]

kupür[1], [Fr. coupure] *is.* **1.** Gazete, dergi gibi yayınlardan kesilmiş yazı, haber, belge; kesik. **2.** Bir hisse senedi veya tahvilin düşük nominal değerdeki birimleri. **3.** Bir bütün oluşturan ve parçaları ayrı ayrı satılabilen kıymetli evrakın parçalarından her biri.

kupür[2], [Yun. kopria] *{ağız} is.* Gübre ve çerçöp karışımı; süprüntü yığını. [DS]

kupüşmek, [kap-ış-mak] *{ağız} işteş f. [-ır]* Çarpışmak; tokuşmak. [DS]

kupzalmak, [kopuz > kop(u)z-al-mak] *{eT} gçsz. f. [-ur]* → kopzalmak. [DLT]

kupzamak, [kopuz > kop(u)z-ā-mak] *(kopza:mak) {eT} gçl. f. [-r]* → kopzamak. [DLT]

kupzaşmak, [kop-uz > kop(u)z-ā-mak > kopza-ş-mak] *{eT} işteş. f. [-ur]* → kopzaşmak. [DLT]

kupzatmak, [kop-uz > kop(u)z-ā-mak > kopza-t-mak] *{eT} işteş. f. [-ur]* → kopzatmak. [DLT]

-kur-, [-kir- / -ḳur- / -kür- / -ġır- / -gir- / -ġur- / - gür-] *{eT} yap. e.* → -kır-.

kur[1], [kur *(yans.)*] *is.* At, eşek vb. binek hayvanlarını çağırma ünlemi. *kur(r)-ıh kurrıh, kur-uk kuruk*

kur[2], [kur *(yans.)*] *is.* Kurbağanın seslenmesini anlatan kök. [Zülfikar] *kur+bağa, kur+bağa-cık*

kur[3], [kur *(yans.)*] *is.* Guruldama sesi. ⊡ **kur kur etmek,** *Guruldamak.* [DLT]

kur[4], [kur] *{eT} is.* **1.** Kuşak; kemer toka. [DLT] [EUTS] [KB] [Nevâyî] [Gabain] **2.** *{eAT}* Süslü, işlemeli kemer veya kuşak. [DK]

kur[5], [ḳur قور] *{eAT} sf.* Süslü; işlemeli. ⊡ **kur eyer,** *{eAT} Özenle yapılmış, süslü eyer.*|| **kur kemer,** *{eAT} Süslü ve özenle yapılmış kemer.*|| **kur kılıç,** *{eAT} Süslü ve özenle yapılmış kılıç.*|| **kur kurama kuşak,** *{eT} Altın işlemeli kuşak.* [DK]|| **kur kurma kuşak,** *{eAT} Süslü ve özenle yapılmış kuşak.*|| **kur kuşak,** *{eAT} Süslü ve özenle yapılmış kuşak.*

kur[6], [ḳur قور] *{eT} is.* **1.** Mertebe; aşama; rütbe. *{eAT} (aynı)* [DLT] [KB] **2.** Sıra; silsile. [EUTS] [Gabain] **3.** Maya. [KB] **4.** Toy. [KB] **5.** *{eAT}* Akran; emsal. ⊡ **kura körmek,** *Uzaktan görmek.* [DLT]

kur[7], [kurī-mak > kurūġ] *(kuru:ğ) {eT} is.* Kuru. [DLT]

kur[8], [kur] *{ağız} sf.* **1.** (Kişi için) durumundan çok yakınan. **2.** İyilik bilmez; nankör. **3.** *is.* Sert ve kuru toprak. [DS]

kur[9], [Far. kūr كور] *(ku:r) {OsT} sf.* **1.** Kör. **2.** Basiretsiz. ⊡ **kūr-āb,** *1. Çok susadığı hâlde az su içen. 2. Serap.*|| **kūr-baht,** *Talihsiz.*|| **kūr-boğaz,** *Kör boğaz; obur.*|| **kūr-dîl,** *Gönlü kör; cahil.*|| **kūr-keş,** *Kör birini elinden tutarak yola gitmesine yardım eden kimse.*|| **kūr-nemek,** *Nimetlerin hakkını bilmeyen; nankör.*

kur[10], [Fr. cour] *is.* **1.** Hükümdar ve çevresindekilerin oturduğu konut. **2.** Karşı cinsten birinin hoşuna

gitmek veya onun gönlünü çelmek için yapılan davranış. **3.** Birini elde etmek için onun duygularını okşama ve ona yakınlık, dostluk gösterme. ⊡ **kur davranışı,** *biy. Hayvanlarda çiftleşmeden hemen önce görülen kalıplaşmış davranış tipi.*|| **kur yapmak,** *1. İlgi göstererek, iltifat ederek bir kadının hoşuna gitmeye, gönlünü kazanmaya çalışmak. 2. Birini elde etmek için onun duygularını okşayıcı davranışlarda bulunmak. 3. Siyasal ilişkilerde yakınlık ve dostluk sergilemek.*

kur[11], [Fr. cours] *is.* **1.** Geçer fiyat. **2.** Yabancı paraların ulusal para cinsinden değeri; döviz ile ulusal para arasındaki değişim oranı. **3.** Herhangi bir kurum veya kuruluş tarafından ilgililere bazı bilgi ve beceri kazandırmak amacıyla açılan kısa süreli eğitim ve öğretim faaliyeti; kurs; kurs dönemi. ⊡ **kur farkı,** *1. Bir dövizin alış ve satış fiyatları arasındaki fark. 2. Bir dövizin önceki fiyatı ile yeni fiyatı arasındaki fark.*

kur[12], [kur] *{ağız} sf.* Hayırsız; uğursuz. [DS]

kur'a, [Ar. ḳurᶜa قرعه] *(kur-a) is.* → kura[1].

kura[1], [Ar. ḳurᶜa قرعه] *(kura:) is.* **1.** Bir iş, bir seçim veya belirleme hakkında tamamen şansa ve tesadüfe bağlı kalınarak yapılan uygulama; ad çekme. **2.** İmparatorluk döneminde aynı dönem doğumlular arasından kimlerin askere alınacağını, kimlerin askerlikten muaf tutulacağını belirlemek için yapılan ad çekme sistemi. **3.** Bu usulle askere alınan erler. ⊡ **kura çekmek,** *Herhangi bir belirlemeyi şansa bağlı olarak kura çekme yöntemiyle belirlemek; ad çekmek.*|| **kura efradı,** *Kurası çıkan askerlik yükümlüsü.*|| **kurası çıkmak,** *Askere alınmak.*|| **kurası olmak,** *(Belirtilen yıl için) o yıl askerlik çağına gelmiş olmak.*

kura[2], **-a'ı** [Ar. ḳurᶜa > ḳuraᶜ قرع] *{OsT} is.* Kuralar; ad çekmeler.

kura[3], [Ar. ḳarye > ḳurā قرى] *(kura:) {OsT} is.* Köyler; kasabalar. ⊡ **kurā-yi mütecavire,** *Komşu köyler.*

kura[4], [Yun. khophós *(sağır)* [Tietze]] *{ağız} is.* **1.** Kulağı kısa olan koyun veya keçi. **2.** *sf.* Kurnaz. [DS]

kura[5], [Ar. ḳufl قفل ?] *{ağız} is.* Anahtar. [DS]

kûrab, [Far. kūrāb كوراب] *(kû:ra:b) {OsT} is.* Serap; ılgım; yalgın.

kûrabe, [Far. kūrābe كورابه] *(kû:ra:be) {OsT} is.* Kubbeli türbe; kümbet.

kuraba, [? kuraba] *{ağız} is.* **1.** Şakacı. **2.** Kurnaz. [DS]

kurabiye, [Ar. ġureybīye *(garip nesnecik)* > *OsT.* ġurābiye غرابيه] *{OsT} is.* **1.** Un, yağ ve şekerle yapılan küçük yuvarlak pasta. **2.** *argo.* Yakışıklı, parlak, güzel çocuk. ⊡ **kurabiye gibi,** *(Yiyecek için) çok gevrek ve ağızda çabuk dağılıveren.*|| **kurabiye saat,** *Düz ve küçük kutulu saat.*

kurabiyeci, [kurabiye-ci] *is.* Kurabiye yapan ve satan kimse.

kurabiyecilik, -ği [kurabiye-ci-lik] *is.* Kurabiyecinin işi ve mesleği; kurabiye yapma ve satma işi.

kuracı, [kur'a-cı] *(kur-a:cı) is.* Askere alınacak gençleri belirlemek amacıyla onlara kura çektiren subay.

kurad, [Ar. ḳurād قراد] *{OsT} is.* Hayvan biti.

kurada, [Ar. ḳurāḍa / ḳurāża قراضه] *{OsT} sf.* **1.** Altın ve gümüş kırıntıları. **2.** Kumaş parçaları. **3.** *{ağız}* (Eşya için) işe yaramaz; eskimiş; yıpranmış; bozulmuş. [DS] **4.** (İnsan veya hayvan için) gelişmemiş; cılız; bir deri bir kemik kalmış. **5.** *{ağız}* (Kişi için) dayanıksız; güçsüz. [DS]

kurağ, [kur-mak > kur-ağ] *is.* Sanat değeri olan yapı.

kurak[1], **-ğı** [kur-mak > kur-ak] *{ağız} is.* **1.** Keklik avında avcıların saklandıkları yer. **2.** Tuzak olarak kullanılan evcil kekliğin kafesiyle konulduğu yüksek yer veya ağaç. **3.** Düzen; oyun. [DS]

kurak[2], **-ğı** [*eT.* kurı-mak > kur(ı)ġ > kurıġ-a-k > kurak] *sf.* **1.** (Hava, mevsim; yıl için) yağıştan yoksun; yağışsız; yağmursuz. **2.** (Toprak için) kuru; nemsiz; rutubetsiz; çorak. **3.** *zf.* Yağışsız biçimde; kuru ve nemsiz olarak. **4.** *is.* Yağmur yağmaması hâli; kuraklık. **5.** *{ağız}* [DS] Saçak altı; çardak. ⊡ **kurak iklim,** *İç bölgelerde kaldığı için yağışlardan yoksun kalan bölge iklimi.*

kurakçı, [kur-ak-çı] *{ağız} is.* **1.** Tuzakçı; düzenci. **2.** *sf.* (Kişi için) kurnaz. [DS]

kurakçıl, [kurak-çıl] *sf.* (Bitki için) kurak yerlerde yetişen; yağışsız ortamlara uyum sağlayabilmiş olan; kurak yerlerden hoşlanan.

kuraklık, -ğı [kurak-lık] *is.* **1.** Kurak olma durumu; yağmursuzluk; yağışsızlık. **2.** Yağmursuzluktan, yağış yokluğundan dolayı meydana gelen kıtlık. ⊡ **kuraklık indisi,** *Irmak sularının akış veya atmosferin nem durumunu belirlemek amacıyla kullanılan yıllık yağış ortalamasının yıllık sıcaklık ortalamasına oranını veren rakam.*

kuraksamak, [kurak-sa-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-s(ı)-yor]* **1.** Bir yiyeceği çok istemek. **2.** Aşırı derecede cinsel istek duymak. [DS]

kural[1], [kur-mak > kur-al] *is.* **1.** Düşünce ve davranış bakımından uyulması gereken ilke; izlenmesi gereken zorunlu yol; davranışlarımıza yön veren ilke; kaide, *(1935).* **2.** Bilinmesi, uyulması törelerce zorunlu kılınan yasa. **3.** Bir sanata, bir bilime veya bir etkinlik alanına temel olan, yön veren ilke. **4.** Kimi şartların, durumların belirlediği şey. **5.** *ed.* Klasik Fransız edebiyatında, eleştirmenlerin yazarları uymaya zorladıkları ilkelerin tümü. **6.** *dbl.* Dil olayla-

rı arasındaki düzen. **7.** *mat.* Bazı problem çeşitlerini çözme metodu. ⊡ **kurala aykırı,** *Belirlenmiş olan esaslara uymayan; kurallara aykırı olan; ayrık; müstesna; şaz.*|| **kurala aykırılık,** *dbl. Dil kurallarına aykırı olarak kelime kullanma; kıyasa muhalefet.*|| **kural dışı,** *Belirlenmiş olan esaslara uymayan; kurallara aykırı olan; ayrık; müstesna; şaz.*

kural[2], [kura-l] *{ağız} is.* **1.** Silah. **2.** Araç. [DS]

kuralcı, [kur-al-cı] *sf.* **1.** Kurallara bağlı kalan; kurallardan ayrılmayan; kaideci. **2.** *dbl.* Dilin betimlemesini kurallar yoluyla yapan ve bu kuralların değişmezliğini savunan. ⊡ **kuralcı dilbilgisi,** *dbl. Dilin yapısını kurullar yoluyla betimleyen ve bu kuralların değişmezliğini kabul eden, bu yaklaşımı temel alan dilbilgisi.*

kuralcılık, -ğı [kur-al-cı-lık] *is.* Kuralcı olma durumu; kurallara bağlılık; kaidecilik.

kurallaşma, [kur-al-la-ş-ma] *is.* Kural durumuna gelme; kurallaşmak eylemi.

kurallaşmak, [kur-al-la-ş-mak] *dönşl. f. [-ır]* Kural durumuna gelmek.

kurallaştırma, [kur-al-la-ş-tır-ma] *is.* Kural durumuna getirme.

kurallaştırmak, [kur-al-la-ş-tır-mak] *gçl. f. [-ır]* Kural durumuna getirmek; kurallaşmasını sağlamak.

kurallı, [kur-al-lı] *sf.* **1.** Kuralı olan. **2.** Bir kurala bağlı olan. **3.** *dbl.* Belli bir kurala göre yapılmış; kıyasî. ⊡ **kurallı cümle,** *dbl. Yüklemi sonda bulunan cümle.*

kuralsız, [kur-al-sız] *sf.* **1.** Kuralı olmayan. **2.** Bir kurala bağlı olmayan. **3.** *dbl.* Belli bir kurala göre yapılmamış olan; gayr-i kıyasî. **4.** *dbl.* (Kelime için) çekimi temel ve kural olarak kabul edilen tipten olmayan; gayr-i kıyasî. **5.** (Deyim için) çağdaş kullanımdan farklı olan.

kuralsızlık, [kur-al-sız-lık] *is.* Kuralsız olma durumu; kuralsız olan şeyin niteliği.

kuram[1], [kur *(sıra)* > kur-ā-mak > kura-m] *{eT} sf.* Mertebeli; aşamalı; sırasına göre. [DLT] ⊡ **kuram kişiler,** *{eT} Sanki hakanın yanına oturuyormuş gibi sırayla oturan kişiler.* [DLT]

kuram[2], [kur-mak > kur-am] *is.* **1.** Uygulamalardan bağımsız olarak ele alınan soyut bilgi; nazariye; teori, *(1942).* **2.** Bir bilime temel olan, sistemli bir biçimde düzenlenmiş, birçok olayı açıklayan temel kurallar, yasalar bütünü; nazariye; teori. **3.** Belli bir konuda sistemli düşünceler, görüşler bütünü. **4.** Soyut bir düşünce veya varsayım niteliğinde olan şey. **5.** Bünye *(1935).*

kuram[3], [kura-m] *{ağız} is.* **1.** Durum; biçim. **2.** Dokuz taşla oynanan bir çocuk oyunu. [DS]

kurama, [kura-ma] *{ağız} is.* **1.** Ortaklaşa yapılan yemek şöleni. **2.** Bir iş üzerinde görüşmek, konuşmak. [DS] ⊡ **kurama bohçası,** *{ağız} Küçük kumaş parçalarının konulduğu bohça; yamalık bohçası.* [DS]

kuramak[1], [kura-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-r(u)-yor]* İki parçayı birbirine dikerek eklemek. [DS]

kuramak[2], [kura-mak] *{ağız} is.* Taşınmaz mal; mülk. [DS]

kuramba, [kuramma ? > kur-am-ba] *{ağız} is.* **1.** Dolandırıcılık; düzen. **2.** Kuruntu; düşünce. **3.** Plan; tasarı. [DS]

kuramcı, [kuram-cı] *is.* **1.** Kuramları inceleyen, zenginleştiren veya kuramlar üreten kimse; teorisyen; nazariyeci. **2.** Kuramlara sıkı sıkıya bağlı olan kimse. **3.** Belirli bir kuramı savunan kimse.

kuramcılık, -ğı [kuram-cı-lık] *is.* Kuramcı olma durumu; teorisyenlik.

kuramlaştırma, [kuram-la-ş-tır-ma] *is.* Kuramlaştırmak eylemi.

kuramlaştırmak, [kuram-la-ş-tır-mak] *gçl. f. [-ır]* Kuram durumuna getirmek; kuram olmasını sağlamak.

kurampa, [? kurampa] *is. mim.* Bire bir ölçekli, ayrıntılı çizim.

kuramsal, [kuram-sal] *sf.* **1.** Kuramla ilgili; teorik; nazarî. **2.** Kuram durumunda olan; teorik; nazarî.

Kur'an, [Ar. ḳaree *(bir araya topladı; okudu; yazdırdı)* > ḳur'ān قرآن *(okuttu; düzenledi; belli bir sıraya koydu; harflerin birleşmesinden kelimeleri, kelimelerin birleşmesinden cümleleri, ayetleri, sureleri bir araya topladı)*] *(kur-a:n) {OsT} is.* İslam dininin temel ilkelerini, Hz. Muhammed'e vahyedilen ilahî buyrukları insanlık âlemine bildiren kitap; Müslümanların kutsal kitabı; Tanrı buyruğu; Kur'an-ı Kerim; Kelam-ı Kadim; Mushaf. ⊡ **Kur'an çarpsın!** *Karşısındakini bir şeye inandırmak için yapılan yemin sözü.*|| **Kur'an hakkı için,** *{OsT} "Allah aşkına, dinin, imanın için" anlamında kullanılır.*|| **Kur'an'la hükmetmek,** *{OsT} Şer'î hükümlere göre bir yeri yönetmek.*

kûran[1], [Far. kūr > kūrān كوران] *(ku:ra:n) is.* Körler.

kuran[2], [kur-an] *{ağız} is.* **1.** Sicim. **2.** Çatı boşluğu; tavan arası. **3.** Atmaca. **4.** Dokuz taş oyununda üç taşın bir sıraya gelmiş olması. [DS]

kuranda, [kur-mak > kur-an-da] *{ağız} is.* Yaradılış; biçim; durum. [DS]

kurander, [Fr. courant d'air] *is.* Hava akımı; kapalı bir yerde karşılıklı iki pencere arasındaki cereyan.

kûrane, [Far. kür-āne كورانه] *(ku:ra:ne) {OsT} zf.* Kör gibi; körcesine.

kuranga, [? kuranga] *{ağız} is.* Yüz dirhem. [DS]

kurangaz, [kuru + Ar. enkāz] *{ağız} sf.* **1.** Kurumaya yüz tutmuş. **2.** Zayıf. [DS]

Kur'anhan, [Ar. ḳur'ān + Far. -ḫvān قرآن خوان] *(kur-*

a:nha:n) {OsT} is. **1.** Kur'an'ı iyi okuyan kimse. **2.** Kur'an okumayı meslek edinmiş kimse.

Kur'an-ı Kerim, [Ar. ḳurʿān-ı kerīm قرآن كريم] *(kur-ānıkeri:m) {OsT} is.* Ulu Kur'an; hürmet edilen, saygı duyulan Kur'an.

Kur'anî, [Ar. ḳurʿanī قرآنى] *(Kur'a:ni:) {OsT} sf.* Kur'an ile ilgili; Kur'an'a ait.

kurarmak, [kur-ar-mak / kur-ır-mak] *{eT} is.* Kurtarmak. [DLT]

kurası, [kur-mak > kur-ā-mak > kura-sī] *(kurası:) {eT} is.* Kuracak. [DLT]

kuraş, [kuraş] *{ağız} is.* Ocak. [DS]

kuraşık, -ğı [kuraş-ık] *{ağız} sf.* Bulaşık. [DS]

kurat, [kur *(kuşak)* > kurat] *{ağız} sf.* Oğulsuz; çocuksuz. [DS]

kuratak, -ğı [kurat-ak] *{ağız} is.* Bilye; zıpzıp. [DS]

kuratmak, [kuvrā-mak > kuvra-t-mak] *{eT} gçl. f. [-ur]* → kuvratmak. [EUTS] [Gabain]

kuraza, [Ar. ḳurāża / ḳurāḍa قراضه] *(kura:za) {OsT} is.* **1.** Parça; kısım; kesinti; kırpıntı. **2.** Altın veya gümüş parçacıkları. **3.** Eğe talaşı.

kurb, -bü [Ar. ḳurb قرب] *{OsT}is.* **1.** Yakın olma; yakın bulunma; yakınlık. **2.** *tasvf.* Bezm-i ezelde, ruhlar dünyasında Allah ile kul arasında geçen ahde uyma; Allah'a yakınlık; Allah'tan başkasıyla ilişkiyi kesme. **3.** *sf.* Yakın. ⊟ **kurb-i derece,** *{OsT} eski. huk. Ölen kişiye başkalarına göre derece bakımından olan yakınlık.*|| **kurb-i Hudā,** *{OsT} Allah'a manevî yakınlık.*|| **kurb-i mesāfe,** *{OsT} Yer yakınlığı.*|| **kurbü's-sultān, āteş-i sūzān,** *{OsT} "Padişaha yakın olan yakıcı ateş içindedir." anlamındaki bu söz iktidar sahiplerine yakın olanların tehlike içinde olduklarını ifade eder.*

kurbacık, -ğı [kurbağacık > kurbacık] *{ağız} is.* **1.** Semer dikerken çuvaldızı itmeye yarayan yüksük. **2.** Sığırlarda dil ve nefes borusunun şişmesiyle beliren bir hastalık. **3.** Küçük çocukların dil ve damaklarında olan kabarcıklar. [DS]

kurbağa, [kur *(yans.)* + baka > kurbağa] *is. zool.* **1.** Çıplak derili, sıçramaya, yüzmeye elverişli vücutlu, kendine has ötüşü ile tanınan, kuyruksuz iki yaşamlıların genel adı, *(Rana esculanta).* **2.** İçine barut konularak zikzaklı biçimde katlanmış kâğıt borudan ibaret fişek. **3.** Toprağın sıkıştırılması için kullanılan, sıçramalarla yer değiştiren bir yol yapım makinesi. ⊟ **kurbağa adam,** *Özel donanımlarıyla su altında hareket edebilen yüzücü; balık adam.*|| **kurbağa balığı,** *zool. Sıcak ve ılık denizlerde yaşayan, yanları gri, karnı beyazımtırak, 30 cm. boyunda, birinci sırt yüzgeci çok zehirli bir kemikli balık, (Uranoscopus scaber).*|| **kurbağa balığıgiller,** *zool. Örnek hayvanı kırbağa balığı olan kemikli balıklar familyası, (Uranoscopidae).*|| **kurbağa gözü,** *{ağız} Küçük beyaz taneli bir tür üzüm.* [DS]|| **kurbağa otu,** *bot. Köklerinde kırmızı boyar madde bulunan 30-50 cm. yükseklikte, sık tüylü, beyaz veya sarı çiçekli otsu bitki; sarı hava cıva; tosbağa otu, (Alkanna orientalis).*|| **kurbağa pisliği,** *{ağız} Su teresi; (Nasturtium officinale).* [DS]|| **kurbağa testi,** *tıp. Kadınların gebe olup olmadığını anlamak için idrarını, kurbağanın karnına şırınga edilerek kurbağanın iç organlarının incelenmesi suretiyle uygulanan test.*|| **kurbağa zehri,** *bot. Kurbağa zehrigillerden gölcüklerde ve su birikintilerinde yetişen, uzun saplı yaprakları ve su üzerinde yüzen beyaz çiçekleri olan, çok yıllık otsu bir bitki, (Hydrocharis).*|| **kurbağa zehrigiller,** *bot. Kurbağazehri ve benzeri bitkileri içine alan, tümü veya bir kısmı su içinde olan, çiçekleri düzgün, bir eşeyli yuvarlak meyveli bir familya, (Hydrocharidaceae).*

kurbağacık, -ğı [kurbağa-cık] *is.* **1.** Kurbağa yavrusu; küçük kurbağa. **2.** Küçük ağızlı bir İngiliz anahtarı türü. **3.** Ağız tabanında çıkan, içi sıvı dolu, küçük ur. **4.** *vet.* Çoğunlukla tükürük bezi içinde oluşan ve tükürük içeren bir çeşit kist. **5.** *{ağız}* Araba okunu hamuta bağlayan çengel. [DS] **6.** *{ağız}* Değirmenlerde üst yayı çeviren milin oturduğu kurbağa biçiminde demir parça. [DS]

kurbağalama, [kurbağa-la-ma] *is. spor.* **1.** Bir yüzme tekniği. **2.** Bu tekniğin uygulandığı yarışma dalı. **3.** Jimnastikte, birbirine paralel iki tırmanma sırığına baldırları ve ayak sırtlarını kenetleyip veya onları dışlarından diz altına sıkıştırarak tırmanma hareketi.

kurbağalar, [kurbağa-lar] *is. zool.* Kuyruksuz, kalın vücutlu, arka bacakları uzun ve sıçramaya elverişli omurgalılar; amfibyumlar, *(Anura).*

kurbağı[1], [kur *(kuşak)* + bağ-ı] *{ağız} is.* İçinden su geçen künk ve su yollarını temizlemek için tel ucuna takılan paçavra. [DS]

kurbağı[2], [ḳur+baka قورباغى] *{eAT} is.* Kurbağa.

kurbağlama, [kurbağa-la-ma] *{ağız} is.* At ve eşeklerin dili altında çıkan bir kabarcık. [DS]

kurbağlık, -ğı [kur *(kuşak)* + bağ-lık] *{ağız} is.* Boyunduruğun arabaya takıldığı yer. [DS]

kurbaka, [kurıg > kur *(kuru)* + bakā] *(kurbaka:) {eT} is.* Kurbağa. [DLT]

kurban[1], [Ar. ḳurb *(yakın)* > ḳurbān قربان] *{OsT} is.* **1.** Allah'ın rızasını kazanmak amacına yönelik dinî bir vecibeyi veya adağı yerine getirmek için sığır, deve, koyun, keçi cinsinden kesilen hayvan. **2.** Müslümanların Kurban bayramı. **3.** Katoliklerde Hz. İsa'ya verilen ad. **4.** *mecaz.* Bir ülkü uğruna feda edilen veya kendini feda eden kimse. **5.** *mecaz.* Bir kaza veya felaket sırasında ölen kimse. **6.** *mecaz.* Herhangi bir kimse veya bir şey yüzünden

maddî ve manevî zarara uğrayan, felakete sürüklenen ya da insanî değerlerini yitiren kimse. **7.** *ünl.* Yakınlık duymanın ifadesi olarak halk arasında kullanılan seslenme sözü. ⊡ **Kurban Bayramı,** *Ay takvimine göre Zilhicce ayının onuncu günü başlayıp dört gün süren ve ilk üç gününde kurban kesilen kutsal günler; kurban.*|| **kurban eti,** *Kurban olarak kesilmiş hayvanın yoksullara dağıtılan ve kurban kesen tarafından yenilen eti.*|| **kurban etmek,** *1. Dinin emrini yerine getirmek için usulüne göre bir hayvanı kesmek. 2. mecaz. Çıkarı uğruna bir kimseyi ve bir şeyi gözden çıkarmak.*|| **kurban gitmek,** *1. Suçsuz yere ölmek. 2. Bir kusuru bulunmaksızın zarara uğramak.*|| (bir şeyin veya birinin) **kurbanı olmak,** *Birinin veya bir şeyin uğruna büyük ıstırap ve acı çekmek; büyük sıkıntıya girmek; zarara girmek; ölmek.*|| **kurban kesmek,** *Dinî vecibeyi yerine getirmek amacıyla Allah rızası için belirtilen hayvanlardan birini keserek etini yoksullara dağıtmak.*|| **Kurban olayım!** *1. Aşırı sevgi ve hayranlık ifadesi için kullanılır. 2. Yalvarmayı gerektiren durumlarda kullanılır.*|| **kurban olmak,** *Başkasının çıkarı veya bir değerin var olması, ayakta kalması için kendini feda etmek; bu uğurda kendi çıkarlarını hiç düşünmemek.*|| **kurban payı,** *Kesilen kurbandan yoksullara dağıtmak üzere ayrılmış parçalardan her biri.*|| **kurban vermek,** *Can kaybına uğramak.*

kurban², [kobrañ / kurban] *{ağız} is.* Peteğini yatay yapan bal arısı; kılıç arı. [DS]

kurban³, [Ar. ḳaraba / Far. ḳurbān قوربان / قربان] *{eAT} {OsT} is.* Sadak.

kurbanlık, -ğı [kurban-lık] *sf.* **1.** (Hayvan için) kurban için ayrılmış veya kurban edilmesi uygun görülmüş olan. **2.** *mecaz.* (Herhangi bir nesne veya değer) feda edilmek üzere seçilmiş. **3.** *is.* Kurban edilmek üzere ayrılmış hayvan. ⊡ **kurbanlık koyun,** *Kurban edilmek üzere seçilmiş koç veya koyun.*|| **kurbanlık koyun gibi,** *1. (Kişi için) sessiz, sakin; uysal. 2. (Kişi için) kendisi hakkında bazı olumsuz kararlar alınmış olmasına rağmen başına geleceklerden habersiz olan.*

kurbat, [kurbet] *{ağız} is.* **1.** Çingene. **2.** Eli sıkı; cimri. [DS]

kurben, [Ar. ḳurb *(yakın)* > ḳurben قربا] *(ku'rben) {OsT} zf.* Yakın olarak; yakından.

kurbet¹, [Ar. ḳurb *(yakın)* > ḳurbet قربت] *{OsT} is.* **1.** Yakınlık. **2.** Hısım ve akrabalık. **3.** Allah'a manevî yakınlığa sebep olan iyi davranışlar.

kurbet², [? ḳurbet قربت] *{OsT} {ağız} is.* Göçebe Roman; gezginci Çingene. [DS]

kurbiyet, [Ar. ḳurb *(yakın)* > ḳurbiyyet قربيت] *{OsT} is.* Yakınlık kazanma; bir şeye kendi gayreti ile yakınlaşmak; yakınlık.

kurc, [kurc *(yans.)*] *is.* Kazıma ve karıştırma bildiren kök. [Zülfikar] *kurc-a-la-mak, kurc-an-mak*

kurca¹, [kurc *(yans.)* > kurc-a-mak *(karıştırmak)* > kur-ca] *is.* Kurcalamak, karıştırmak işi; kaşıma. ⊡ **kurca çıbanı,** *Sivilce vb. şeyin kaşınarak azdırılması suretiyle meydana gelmiş çıban.*

kurca², [ḳurca قرجه] *{OsT} is.* Domuz kılı.

kurcalama, [kurc *(yans.)* > kurc-ala-ma] *is.* Kurcalamak işi ve durumu.

kurcalamak, [kurc *(yans.)* > kurc-ala-mak] *gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* **1.** Elle karıştırmak; ellemek; dokunmak; elle karıştırarak bakmak. **2.** (Kilit, mandal vb. için) sivri bir alet sokuşturup karıştırmak. **3.** Kazıyarak, sıyırarak karıştırmak. **4.** (Sivilce vb. şeyler için) tahriş ederek azdırmak. **5.** *mecaz.* (Kafa, zihin için) meşgul etmek; rahatsızlık vermek; düşündürmek. **6.** (Herhangi bir girişimde bulunulması hoş karşılanmayan durum, konu ve şey için) gündeme getirmek; gündemde kalmasını sağlamak; araştırmak; üstünde durmak; eşelemek.

kurcalanış, [kurc-ala-n-ış] *is.* Kurcalanmak eylemi veya biçimi.

kurcalanma, [kurc-ala-n-ma] *is.* Kurcalanmak işi.

kurcalanmak, [kurc *(yans.)* > kurc-ala-n-mak] *edil. f. [-ır]* Kurcalamak eylemi yapılmak.

kurcalayış, [kurc-ala-y-ış] *is.* Kurcalamak eylemi veya biçimi.

kurcamak, [ḳurc-a-maḳ قورجمق] *{OsT} gçl. f. [-r]* Karıştırmak.

kurcanmak, [kurc-a-n-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* Çabalamak; uğraşmak. [DS]

kurcuk, [kurc-uk] *{ağız} is.* Kursak. [DS]

kurç¹, -cu [kurç] *{ağız} is.* **1.** Kaymağı alınan sütten kestirilerek yapılmış peynir. **2.** Toprak içinde bulunan iri taş. [DS]

kurç², [kurç] *{eT} sf.* **1.** (Nesne için) katı; içi dolu; som. [DLT] **2.** Çelik gibi sert; kuvvetli. [KB] ⊡ **kurç eren,** *{eT} Dayanıklı ve yiğit adamlar.* [DLT]|| **kurç temür,** *{eT} Çelik.* [DLT]

kurça, [kurça] *{ağız} is.* Küçük sepet. [DS]

kurçak, [kurç-ak / korçak] *{ağız}is.* Heykel. [DS]

kurçamak, [kurç > kurç-ā-mak] *(kurça:mak) {eT} gçsz f. [-r]* Katılaşmak; sertleşmek. [DLT]

kurçangı, [kurç-an-gı] *{ağız} is.* Uyuz hastalığına yakalanan insan ya da hayvan. [DS]

kurçatovyum, [Rus. Kurçatov *(Rus fizik bilim adamı)* > Fr. kourtchatuvium] *is. kim.* Rus nükleer bilim adamlarının 1965'ten beri yapay olarak buldukları fakat tanımadıklarını ileri sürdükleri, atom numarası 104, kütlesi 260 olan yapay element; rutherfordyum, sembolü: Ku.

kurçeli, [? kurçeli] *{ağız} is.* Kuru mısır sapı. [DS]

kurçı¹, [kur / kor *(silah)* > kur-çı] *is.* Safevi şahları-

nın koruması. 🗗 **kurçı başı,** *tar. Kurçıların amirine verilen isim.*

kurçı², [kur-çı] *{ağız} is.* Kaymağı alınmış sütten kestirilerek elde edilen yağsız peynir. [DS]

kurçik, -ği [? kurçik] *{ağız} is.* Böbrek. [DS]

kurd¹, [kurd *(yans.)*] *is.* Kazıma ve karıştırma bildiren kök. [Zülfikar] *kurd-a-la-mak, kurd-an-mak*

kurd², [kurt] *{eT} is.* → kurt¹. [ETY]

kurd³, [kurt] *{eT} is.* → kurt². [ETY]

kurdağzı, [kurt+ağ(ı)z-ı] *{ağız} is.* Yapılarda, ağaç atkıların iyi oturması için alttaki direğin tepesine yapılan oyuk; yuva. [DS]

kurdak, [kur-da-k] *{ağız} sf.* Titiz; huysuz. [DS]

kurdalamak, [kurd *(yans.)* > kurd-a-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* **1.** Karıştırmak; kurcalamak; dokunmak; yoklamak. **2.** İlişmek. [DS]

kurdalanmak, [kurd *(yans.)* > kurd-a-la-n-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* Koşturarak iş yapmak; hızlı çalışmak. [DS]

kurdam, [kurda-m] *{ağız} is.* İki taraflı baltanın nacak kısmı. [DS]

kurdama, [kurd *(yans.)* > kurd-a-ma] *{ağız} sf.* Yaramaz; kıpır kıpır. [DS]

kurdamak, [ḳurd *(yans.)* > ḳurd-ā-maḳ قوردمق] *{eT} {eAT} {OsT} gçl. f. [-r] [-d(u)-yor]* **1.** Karıştırmak; dokunmak; yoklamak; ellemek. *{ağız} (aynı)* [DS] **2.** *{ağız}* Az iş yapmak; oyalanmak. [DS] **3.** *{ağız}* Irzına geçmek; ilişmek; kızlığını bozmak. [DS]

kurdan, [kurı̄-dan] *(kurı:dan) {eT} zf.* → kurıdın. [ETY]

kurdanmak, [kurd *(yans.)* > kurd-a-n-mak] *dönşl. f. [-ır]* **1.** Kıvranmak; kımıldanmak; oynamak. **2.** Oyalanmak; uğraşmak; az çalışmak. **3.** Barınmak.

kurdaş, [ḳur *(akran)* > ḳur-daş قورداش] *{eAT} sf.* Akran; emsal.

kurdaşmak, [kur *(sıra)* > kur-dā-mak > kurda-ş-mak] *{eT} dönşl. f. [-ur]* Bir dereceye, bir sıraya oturmak. [DLT]

kurdayacak, [kurd *(yans.)* > kurda-y-acak] *{ağız} is.* Kürdan. [DS]

kurdek, -ği [gürdük / kurdek] *{ağız} is.* Davarlarda çiftleşme isteği. [DS]

kurdele, [İt. cordella] *(kurde'le) is.* **1.** Giyecekleri süslemekte kullanılan veya madalyon, hediyelik eşya, madalya türü nesnelere bağlanan 3 mm. ile 4 cm'ye kadar değişen genişlikte ipek vb. iplikten yapılma enli şerit; geniş ipekli şerit. **2.** Sinema filmi. 🗗 **kurdele balığı,** *zool. Kurdele balığıgillerden, çok uzun, basık vücutlu, çok küçük pullu, kuyruk yüzgeçleri ipliksi, eti pek tutulmayan kemikli bir balık, (Cepola rubescens).*|| **kurdele balığıgiller,** *zool. Örnek türü kurdele balığı olan, sıcak ve ılık denizlerde yaşayan bir balık familyası, (Cepolidae).*

kurdeleli, [kurdele-li] *sf.* Kurdelesi bulunan; kurdelesi olan.

kurdelesiz, [kurdele-siz] *sf.* Kurdelesi bulunmayan; kurdelesi olmayan.

kurdeşen, [kurd *(yans.)* > kurd-ā-mak *(kaşımak)* > kurd-a-ş-mak *(kaşınmak)* > kurdaş-an] *{eAT} {OsT} is.* Tehlikesiz fakat sebep olduğu kaşıntı yüzünden insanı oldukça rahatsız eden, çeşitli sebeplerle insan vücudunda beliren küçük kabarcıklar; ürtiker.

kurdın, [kurı̄-dın] *{eT} zf.* → kurıdın. [ETY]

kurdukmak, [kurt-uk-mak] *{ağız} gçsz. f. [-ur]* Sürüye kurt girmek. [DS]

kurdurma, [kur-mak > kur-dur-ma] *is.* Kurdurmak eylemi; kurma işini yaptırma.

kurdurmak, [kur-mak > kur-dur-mak] *gçl. f. [-ur]* **1.** Kurmak eylemini yaptırmak; kurmasını sağlamak. **2.** *{eAT}* Diktirmek; dik olarak yerleştirtmek. [DK]

kurdurtma, [kur-dur-t-ma] *is.* Kurdurtmak eylemi.

kurdurtmak, [kur-dur-t-mak] *gçl. f. [-ur]* Kurmak eylemini bir başkası arıcılığı ile yaptırmak; kurmak işini yaptırtmak.

kûre, [Far. kūre كوره] *(kû:re) {OsT} is.* **1.** Kuyumcu, demirci vb. madenci ocağı. **2.** Küre.

kure, [? kure] *{ağız} is.* Anahtar. [DS]

kurebi, [Yun. kropi] *{ağız} is.* Diken ve çalı kesmeye yarayan ucu kıvrık bir tür bıçak; orak; tahra. [DS]

kurekelemek, [kürek-le-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* Silip süpürmek; küremek. [DS]

kureken, [? kureken] *{ağız} is.* Güveyi. [DS]

kurena, [Ar. ḳarīn > ḳurenā' قرناء] *(kurena:) {OsT} is.* **1.** Yakın olan kimseler; yakınlar. **2.** Padişahın yakın adamları; padişaha yakın olanlar; mabeyinciler. **3.** Namazda genellikle Fatiha'dan sonra okunan sureler.

kûreng, [Far. küreng كورنگ] *(kû:reng) {OsT} is.* Al at.

kurevi, [Ar. ḳarye > ḳurevī قروى] *(kurevi:) {OsT} sf.* **1.** Köylü. **2.** *is.* Köylü kimse.

kureviye, [Ar. ḳarye > ḳurevīye قرويه] *(kurevi:ye) {OsT} sf.* **1.** Bayan köylü. **2.** *is.* Köylü kadın.

kureybe, [Ar. ḳureybe قريبه] *{OsT} is. anat.* Tulumcuk.

kureyş, [kureyş *(yans.)*] *{ağız} ünl.* **1.** Çobanların davarları sulamak için suya çağırma ünlemi. **2.** *is.* Geç olgunlaşan, yuvarlak taneli bir tür üzüm. [DS]

kurgadmak, [kuruğ > kur(u)ğ-aḏ-mak] *{eT} gçsz. f. [-ur]* Kuraklamak. [DLT]

kurga, [kurga] *{ağız} is.* Çekirdek. [DS]

kurgag, [kuruğ > kur(u)ğ-ak] *{eT} sf.* → kurgak. [EUTS]

kurgak, [kuruğ > kur(u)ğ-ak] *{eT} sf.* **1.** Kuru toprak. [EUTS] **2.** Kurak. [DLT]

kurgalmak, [kuruġ > kur(u)ġ-ā-mak > kurġā-l-mak] *{eT} dönşl. f. [-ur]* Kurumak üzere bulunmak. [DLT]

kurgamak, [kuruġ > kur(u)ġ-ā-mak > kurġā-k] *{eT} gçsz. f. [-ur]* Kurumak. [DLT]

kurgan, [*eT.* kurī-mak > kur(ı)-ġān ?] *is.* **1.** *{eT}* Kale; iç kale. [EUTS] [Gabain] **2.** Bir yerleşim biriminin çeşitli sebeplerle yıkılması ve üzerine tekrar yeni binalar yapılması biçiminde yinelenerek günümüzde yayvan bir tepe hâlini almış tarihî kalıntı; geniş, kubbe biçimli tepe; höyük. **3.** *ark.* Tepe biçiminde mezar; höyük.

kurgaru, [ku-r(ı)-ġarū] *zf.* → kurıgaru. [ETY]

kurgatmak, [kuruġ > kur(u)ġ-ā-mak > kurġā-t-mak] *{eT} gçsz. f. [-ur]* Kuraklık olmak; kıtlık olmak. [DLT]

kurgaz, [kurug-az > kurgaz] *{ağız} sf.* **1.** Kurak. **2.** Kuru; zayıf; cılız. [DS]

kurgazlaşmak, [kurgaz-la-ş-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* (Otlar, ağaçlar için) kurumaya yüz tutmak. [DS]

kurgırmak[1], [kur-mak > kur-ġ-ır-mak] *{eT} gçsz. f. [-ur]* Zevzeklik etmek; hafiflik etmek. [DLT]

kurgırmak[2], [kuruġ > kur(u)ġ-ır-mak] *{eT} gçsz. f. [-ur]* (Yer için) kurumak; kuraklık olmak. [DLT]

kurgu[1], [kur-gu] *{ağız}is.* **1.** Karşılama; tören. **2.** Dinî tören. [DS]

kurgu[2], [kur-mak > kur-ġü] *(kurgu:) is.* **1.** Zemberekli bir şeyi kurmaya yarayan alet; kuracak. *{eT} (aynı)* [DLT] **2.** Zembereğin kurulmuş durumu. **3.** Ölçülüp biçilerek yapılan iş. **4.** Meydana getirilecek bir şeyin parçalarını, ögelerini bir araya getirme ve birleştirme işi; montaj, *(1935)*. **5.** Başka başka kaynaklardan alınmış parçaları bir araya getirip bir bütün oluşturma işi. **6.** Kuruntu, vehim. **7.** *fel.* Bilmek ve tanımaktan başka amaç taşımayan, herhangi bir çıkar gözetmeyen bilgi. **8.** Soyut, keyfî, doğrulanması mümkün olmayan düşünce veya görüş; spekülasyon, *(1942)*. **9.** Gelecekle ilgili olan ve hayal gücüne dayalı olarak meydana getirilmiş fantastik eser. **10.** *sin. tv.* Bir filmin görüntü, ses vb. ögelerini bir araya getirmek işlemi. **11.** *{ağız}* Ölçülüp biçilerek yapılan iş. [DS] ⧉ **kurgu bilimi**; *Teknik alandaki gelişmelere bağlı kalınarak gelecekte ulaşılabilecek ileri seviyedeki durumları düşünmek işi.*|| **kurgu filmi,** *Önceden var olan parçaların ve ögelerin birleştirilmesiyle yapılan film; montaj film.*

kurgu[3], [kur-ġu] *(kurgu:) {eT} sf.* Zevzek; kararsız; hafifmeşrep. [DLT] [KB]

kurgu[4], [kork-mak > kor(k)-ġū] *(korgu:) {eT} is.* (Kişi için) dikkatsiz; sorumsuz. [DLT]

kurgucu, [kur-gu-cu] *is.* Bir kurgu işini gerçekleştiren kimse; montajcı.

kurguculuk, -ğu [kur-gu-cu-luk] *is.* Bir kurguyu gerçekleştirmek işi ve sanatı; montajcılık.

kurguçı, [kur-mak > kur-ġü-çī] *(kurgu:çı:) {eT} sf.* Kurucu. [DLT]

kurgul, [kurgul] *{ağız} is.* İnce; narin. [DS]

kurgulama, [kur-gu-la-ma] *is.* Kurgulamak eylemi.

kurgulamak, [kur-gu-la-mak] *gçl. f. [-r] [-l(u)-yor]* **1.** (Film için) değişik yerlerde ve ortamlarda çekilen bölümlerini birleştirmek. **2.** (Makine gibi kurulan şeyler için) bir bütünün elde bulunan parçalarını bir araya getirerek onu kurmak; monte etmek.

kurgulanma, [kur-gu-la-n-ma] *is.* Kurgulanmak eylemi.

kurgulanmak[1], [kur-gu-la-n-mak] *edil. f. [-ır]* Kurgu durumuna getirilmek.

kurgulanmak[2], [korġü > korġü-lā-mak > korġu-la-n-mak] *{eT} dönşl. f. [-ur]* Taşkınlık etmek; hafifmeşrep davranmak; hoppalık etmek. [DLT]

kurguluk, [korġü > korġu-luk] *{eT} is.* Zevzeklik; taşkınlık; hoppalık. [DLT] [KB]

kurgun, [*eT.* korġü > kur-gun] *{ağız} sf.* **1.** Kendini beğenmiş; kibirli. **2.** Törenlerdeki karşılayıcı. [DS]

kurgurmak, [korġü > korġu-r-mak] *{eT} gçl. f. [-ur]* → korgurmak. [DLT]

kurgusal, [kur-gu-sal] *sf.* **1.** Kurgu ile ilgili; kurguya ait; kurguya dayanan. **2.** (Düşünce veya görüş için) soyut, keyfî, doğrulanması mümkün olmayan; spekülatif.

kurgut, [kur-gu-t] *{ağız} is.* **1.** Çalı çırpı. **2.** *sf.* Kuru; zayıf; cılız. [DS]

kurha, [Ar. ḳurḥa / ḳarḥa قرحة] *{OsT} is.* Yara; ülser.

kurı[1], [ku-rı] *{eT} is.* **1.** Batı; garp. [ETY] [EUTS] [Gabain] **2.** Geri taraf; arka. [ETY] **3.** Bir şeyin etrafı. [DLT]

kurı[2], [kur-ī] *(kurı:) {eT} is.* Bayram toplantısı. [EUTS]

kurı[3], [kurı *(yans.)*] *{eT} ünl.* Tay çağırma ünlemi. ⧉ **kurı kurı,** *{eT} Tay çağırma ünlemi.* [DLT]

kurıdın, [ku-rı-dın] *{eT} zf.* **1.** Batıda; batıdan. [ETY] [Tekin] **2.** Geride. [Tekin]

kurıg, [kurī-mak > kurı-ġ] *{eT} sf.* → kuruġ.

kurıgaru, [ku-rı-ġarū] *{eT} zf.* **1.** Geriye doğru. [ETY] [Tekin] **2.** Batıya doğru; batıda. [ETY] [Tekin]

kurıgu, [kurī-ġū] *{eT} zf.* Kuruyacak zaman; kurumak üzere olan. [DLT]

kurıh, [kurı] *{eT} ünl.* → kurı[3]. ⧉ **kurıh kurıh,** *{eT}* → kurı kurı. [DLT]

kurıkan, [kur-ī *(toplantı)* > kurī-kan] *(kurı:kan) {eT} is.* Çadır. [OKD]

kurılmak [kur-mak > kur-ıl-mak] *{eAT} edil. f. [-ur]* Kurulmak. [DK]

kurıltay, [Moğ. kurultay] *{eT} is.* Kurultay. [EUTS] [OKD]

kurılu [kur-mak > kur-ıl-mak > kurıl-ü] *(kurılu:) {eAT} sf.* Kurulu.

kurımak [kurī-mak] *(kurı:mak)* *{eT}* *{eAT}* *gçl. f.* *[-r]* Kurumak. [DLT] [EUTS] [KB] [Gabain] [DK]

kurınç, [kurī-mak > kurı-n-mak > kurın-ç] *{eT}* *is.* Kuruluk. [Gabain]

kurınmak, [kurī-mak > kurı-n-mak] *{eT}* *dönşl. f.* *[-ur]* Kurunmak; kurulanmak. [DLT]

kurırmak, [kurī-mak > kurı-r-mak] *{eT}* *gçsz. f.* *[-ur]* Kurumaya yüz tutmak. [DLT]

kurışmak, [kurī-mak > kurı-ş-mak] *{eT}* *işteş. f.* *[-ur]* Birlikte kurumak; kurumakta yarışmak. [DLT]

kurıtgan, [kurī-mak > kurı-t-mak > kurıt-ġān] *(kurıtga:n)* *{eT}* *sf.* Her zaman kurutan; çok kurutan. [DLT]

kurıtmak, [kurī-mak > kurı-t-mak] *{eT}* *gçl. f.* *[-ur]* Kurutmak. [DLT] [EUTS] [KB] [Gabain]

kurıya, [ku-rı-yā] *{eT}* *zf.* **1.** Batıda; batıya. [ETY] [Tekin] **2.** Geriye. [ETY] **3.** Geride. [Tekin]

kurıyakı, [ku-rı-yā > ku-rı-yā-kī] *(kuruya:kı:)* *zf.* Batıdaki. [ETY]

kûri, [Far. kūrī كوری] *(ku:ri:)* *{OsT}* *is.* Körlük.

kurik, -ği [kurik] *{ağız}* *is.* At ve eşek yavrusu; tay; sıpa. [DS]

kuriye, [İt. corriere / Fr. courrier قوریه] *(ku'riye)* *{OsT}* *is.* → kurye

kurk[1], [kurk *(yans.)*] *is.* Kuluçka döneminde tavuk ve diğer kümes hayvanlarının çıkardığı sesleri bildiren kök. [Zülfikar] *kurk (gurk) olmak, kurk-a yatmak, kurk-la-mak*

kurk[2], [kurk *(yans.)*] *{ağız}* *is.* **1.** Kuluçka. **2.** Kuluçka tavuk. **3.** Civciv. [DS] ⊡ **kurka yatmak,** *(Tavuk için) kuluçkaya yatmak.*|| **kurk basmak,** *(Tavuk için) kuluçkaya yatmak.*|| **kurk olmak,** *{ağız}* *(Tavuk için) kuluçka olmak.* [DS]|| **kurk tavuk,** *Kuluçka olmuş tavuk.*

kurka[1], [kurka] *{ağız}* *is.* **1.** Yeni doğmuş tay. **2.** Ufak kalmış, büyüyememiş meyve. [DS]

kurka[2], [Yun. khoúrkha / Bul. kúrka [Tietze]] *{ağız}* *is.* Hindi. [DS]

kurka[3], [Ar. ḫırḳa] *{ağız}* *is.* Ceket. [DS]

kurkag, [kurī-mak > kurī-kā-mak > kur(ı)k-āġ] *(kurka:ğ)* *{eT}* *sf.* Kuru. [EUTS] [Gabain]

kurkur, [kur *(yans.)* > kur+kur / Far. ġulġūle] *{ağız}* *is.* Ağaçtan yapılmış su testisi. [DS]

kurkuşlamak, [kur-kuş-la-mak] *{ağız}* *gçsz. f.* *[-r]* *[-l(u)-yor]* Uyanmak. [DS]

kurkut, [kur(u)-k-ut] *{ağız}* *sf.* **1.** Cimri. **2.** Zayıf; cılız. [DS]

kurla, [ḳur *(sıra)* > ḳur-lā قرله] *(kurla:)* *{eT}* *is.* **1.** Sıra. [EUTS] **2.** Defa; kat; defa. *{eAT}* *(aynı)* [Gabain] **3.** *{eAT}* Derece.

kurlağan, [ḳurla-ġan/ḳurluġan قورلغان / قورلوغان] *{eAT}* *{OsT}* *is.* *tıp.* Tırnak dolaylarında çıkan iltihaplı ve ağrılı yara; etyaran; dolama.

kurlağaz, [ḳurlaġ-az قورلاغاز] *{eAT}* *is.* → kurluğan.

kurlağun, [ḳurla-ġun قورلاغون] *{OsT}* *is.* → kurlağan.

kurlak, -ğı [kur-(u)l-a-k] *{ağız}* *is.* Silah, tuzak, kapan gibi kurulacak araçlar. [DS]

kurlamak, [kur *(kuşak)* > kur-lā-mak] *(kurla:mak)* *{eT}* *gçl. f.* *[-ur]* Kuşak yapmak ve bağlamak. [DLT]

kurlanmak[1], [kōr *(kayıp)* > kor-lā-mak > kor-la-n-mak] *{eT}* *dönşl. f.* *[-ur]* → korlanmak[1]. [DLT]

kurlanmak[2], [kōr *(maya)* > kor-lā-mak > kor-la-n-mak] *{eT}* *dönşl. f.* *[-ur]* → korlanmak[2]. [DLT]

kurlu[1], [ḳur-lu قورلو] *{eAT}* *sf.* **1.** Kurulu; kurulmuş. **2.** Düzenlenmiş; düzene sokulmuş.

kurlu[2], [ḳur-lu قرلو] *{eAT}* *sf.* Süslü; işlemeli. ⊡ **kurlu kılıç,** *{eAT}* Süslü ve özenle yapılmış kılıç.

kurlug, [kōr *(kayıp)* > kor-luġ] *{eT}* *sf.* → korlug. [Clauson]

kurluğan, [ḳur-lu-ġan قورلوغان] *{eAT}* *is.* *tıp.* Etyaran.

kurluk[1], [kur-luk] *{ağız}* *is.* Garaj olarak kullanılan üstü kapalı basit yapı. [DS]

kurluk[2], [kōr *(maya)* > kor-luk] *{eT}* *is.* → korluk. [DLT]

kurma[1], [kur > kur-mā] *(kurma:)* *{eAT}* *is.* Kuşak; işlemeli kemer. [DK]

kurma[2], [kur-ma] *is.* **1.** Kurmak eylemi. **2.** *sf.* Kurularak, parçaları birleştirilerek meydana getirilen; prefabrike.

kurmaca, [kur-ma-ca] *zf.* **1.** Düşünüp tasarlamak suretiyle; kurma yoluyla. **2.** *sf.* Düşünüp tasarlama yoluyla meydana getirilen.

kurmacı, [kur-ma-cı] *is.* Kurmak eylemini yapan; kuran.

kurmacılık, -ğı [kur-ma-cı-lık] *is.* *güz. sntl.* Resim ve heykelde geometrik biçimlerin ağırlıklı olarak uygulandığı son dönem sanat akımı; konstrüktivizm.

kurmak, [kur-mak] *gçl. f.* *[-ar]* **1.** *{eT}* (Yay vb. için) germek. [DLT] [EUTS] [KB] [Yüknekī] [Gabain] **2.** (Yaylı ve zemberekli aletler için) hareket ettirici düzeneğini, zembereğini gerdirmek; işler duruma getirmek. *{eT}* *(aynı)* **3.** Dik durmasını sağlamak; dikmek; germek. *{eT}* *{eAT}* *(aynı)* [DK] **4.** Bir bütün oluşturan ögeleri bir araya getirerek o şeyi kullanılabilir hâle getirmek; monte etmek. **5.** *{eAT}* Yapmak. **6.** *{eT}* Toplamak. [DLT] **7.** *mecaz.* (Tertip, hile, düzen, tuzak, komplo vb. için) gizlice düzenlemek; tertiplemek; tasarlamak; hazırlamak. *{eT}* *{eAT}* *(aynı)* **8.** (Hayal için) kafasında canlandırmak; soyut bir varlık olarak canlandırmak; tasavvur etmek; hayal etmek; düşünmek; tasarlamak. *{OsT}* *(aynı)* **9.** (Sofra vb. için) hazırlamak; hazır duruma getirmek; düzenlemek; yerleştirmek. **10.** Bir şeyi yapmak; inşa etmek. **11.** (Devlet, kurum, işletme vb. için) oluşturmak; meydana getirmek; işler du-

ruma getirmek; tesis etmek. **12.** Bir şeyi bir yere yerleştirmek; koymak. **13.** (Turşu, salamura vb. için) gerekli şartları hazırlayıp oluşmaya bırakmak. **14.** (Grup, parti, dernek vb. için) meydana getirmek; oluşturmak. **15.** (İlişki, dostluk, samimiyet vb. için) sağlamak; oluşturmak. **16.** (Silah için) atışa hazır duruma getirmek. **17.** *mecaz.* Bir şeyi belirgin bir konu veya ilke üzerine oluşturmak; o şeye dayandırmak. **18.** (Cümle için) belli kurallara göre meydana getirmek; bir düşünce veya duyguyu anlatabilecek hâle getirmek. **19.** Psikolojik olarak kendisine zarar verecek biçimde zihninde büyütmek, abartmak. **20.** *mecaz.* Birine telkinlerde bulunarak kışkırtmak; doldurmak; yalan yanlış şeylerle birine veya bir şeye karşı öfkelendirmek. **21.** Bazı şeyleri yapmayı tasarlamak; planlamak; düşünmek. **22.** (Ev, aile, yuva vb. için) evlenmek; aile olmak; çoluk çocuk sahibi olmak. **23.** *mecaz.* Ummak. **24.** *{eT}* Himaye etmek. [DLT] **25.** Ortak olmak; ortak olunmasını sağlamak. **26.** Birlikte çalışılacak kişileri belirlemek; küme olmak. **27.** Bir araya getirmek; toplamak. **28.** Aklına koymak. **29.** *{ağız}* (Balık oltası için) atmak, salmak. [DS] ⊡ **kurduğu tuzağa kendisi düşmek,** *Başkası için hazırlamış olduğu tertiplerden kendisi zarar görmek.*|| **kurmak yuvmak,** *{eT} Erişmek; varmak; mal vererek gönül almak.* [DLT]|| **kurup takma,** *Araç ve cihazların tesisata bağlanması işi; montaj.*

kurman, [Ar. ḳaraba / Far. kurbān => kurmān] *{eT} is.* Gedeleç; yaylık; yay kabı. [DLT]

kurmay, [kur-ma-y (?)] *is.* **1.** Sınavla harp akademisine girerek üç yıllık eğitimi başarı ile bitirdikten sonra karargâh ve komuta hizmetlerini yürütebilecek, ihtisas sahibi subay; erkân-ı harp, *(1935).* **2.** Bu subayların dahil olduğu sınıf. **3.** *sf.* Kurmaylık yetkisi ve niteliği olan. ⊡ **kurmay heyeti,** *Kuvvet komutanlığı, ordu, kolordu, tümen vb. birliklerin karargâhlarında, kadrolarında belirtilen, değişik rütbede general ve kurmay subaylardan meydana gelen heyet.*

kurmaylık, [kurmay-lık] *is.* **1.** Kurmay olma durumu. **2.** Kurmay sınıfı.

kurmış, [kur-mış] *{eT} sf.* Kurulu. [DLT]

kurna[1], [Ar. ḳurne / Yun. krounion *(içki tası)*] *(ku'rna) is.* **1.** Hamamlarda, içine su biriktirmek için musluk altına konulan taş, mermer veya betondan yapılmış içi oyuk, yuvarlak bir tür tekne. **2.** Çıkıntılı köşe. **3.** *balıkç.* Üç katlı balık ağlarının en dışta bulunan geniş gözlü kısmı. **4.** *{ağız}* Musluk. [DS] ⊡ **kurna başı soygunu,** *Çok yoksul; üstünde başında doğru dürüst bir giyeceği bulunmayan; çıplak.*

kurna[2], [Ar. ḳurne قرنه [Tietze]] *{ağız} is.* Evin karanlık yolu; koridor. [DS]

kurnacı, [kulun-la-cı] *{ağız} is.* → kulunlu. [DS]

kurnaç, -cı [kur-mak > kur-un-mak *(tasarlamak)* > kur(u)n-az] *{ağız} sf.* Kurnaz. [DS]

kurnalı, [kurna-lı] *sf.* Kurnası olan; kurnası bulunan.

kurnasız, [kurna-sız] *sf.* Kurnası olmayan; kurnası bulunmayan.

kurnaz, [kur-mak > kur-un-mak *(tasarlamak)* > kur(u)n-az] *sf.* Kendisi kolay kanmayan fakat başkalarını kandırmasını ve işini yürütmesini beceren; amacına kolayca ulaşan; açıkgöz; becerikli.

kurnazca, [kurnaz-ca] *(kurna'zca) zf.* Kurnaz birine yakışır biçimde.

kurnazlanmak, [kurnaz-la-n-mak] *{OsT} dönşl. f. [-ır]* Kendini kurnaz göstermek.

kurnazlaşma, [kurnaz-la-ş-ma] *is.* Kurnazlaşmak eylemi.

kurnazlaşmak, [kurnaz-la-ş-mak] *dönşl. f. [-ır]* Kurnaz duruma gelmek.

kurnazlık, -ğı [kurnaz-lık] *is.* **1.** Kurnaz olma durumu. **2.** Kurnazca davranış.

kurne, [Ar. ḳurne قرنه] *{OsT} is.* **1.** Sivri, çıkıntılı, kümsek şey. **2.** Hamam kurnası.

kurneteyn, [Ar. ḳurneteyn قرنتين] *{OsT} is.* Yıkanmaya yeterli sayılabilen, iki kap ölçüsündeki su.

kurnik, -ği [? kunik] *{ağız} is.* Çukur. [DS]

kuron, [Lat. corona *(taç)* > Fr. couronne] *is. tıp.* **1.** Metal, seramik veya plastikten dişin taç kısmına geçirilen kaplama. **2.** Dolgulu çürük diş üzerine geçirilen kaplama. **3.** Baş çelengi. **4.** Bir pırlantanın tabanıyla yuvarlak kısmı arasındaki façetaların tümü. **5.** Kuzey Avrupa ülkelerinde kullanılan para birimi.

kurp, [Ar. ḳulb / Yun kulbos] *{ağız} is.* kulp. [DS]

kurra, -a'ı [Ar. ḳırā'at > ḳurrā' قراء] *(kurra:) {OsT} is.* Kur'an-ı Kerim'i usulüne uygun olarak okuyanlar.

kurre, [Ar. ḳurre قره] *{OsT} is.* **1.** Soğuk. **2.** Tazelik; parlaklık. **3.** Işık.

kurrıh, [kurrıh *(yans.)*] *{eT} ünl.* → kurı[3]. ⊡ **kurrıh kurrıh,** *{eT}* → kurı kurı. [DLT]

kurs[1], [Ar. ḳurṣ / ḳurṣa قرص / قرصه] *{OsT} is.* **1.** Daire şeklinde olan şey. **2.** Odada güzel koku yayılmasını sağlamak için yakılan öd ağacı parçası. **3.** *gök b.* Gök cisimlerinin Yer'deki bir gözlemciye düz bir daire biçiminde görünün yüzü. ⊡ **kurs-ı kamer,** *{OsT} Ay'ın düz görünen yüzü.*|| **kurs-ı mer'î,** *{OsT} Görünen halka.*|| **kurs-ı nān,** *{OsT} Tekerlek biçimindeki ekmek.*|| **kurs-ı sîmin,** *{OsT} Ay.*|| **kurs-ı şems,** *{OsT} Güneş'in düz görülen yüzü.*|| **kurs-ı varak,** *{OsT} Bitki yaprağı.*|| **kurs-ı zer,** *{OsT} Altın para.*

kurs[2], [Fr. cours] *is.* **1.** Resmî ve özel kurum ve kuruluşlarca sınırlı bir konuda bilgi ve beceri kazandırmak amacıyla yapılan kısa süreli eğitim ve

öğretim; kur. **2.** Bu öğretimi meydana getiren dersler. **3.** Bilim ve teknikteki yeni gelişmelere uymalarını sağlamak veya eksiklerini gidermek amacıyla teknisyenlere verilen tamamlayıcı veya yeni bilgiler.

kurs^{3}, [kurs] *{ağız} is.* **1.** Çukur yerlere dolan kar yığını. **2.** Nargile yakmakta kullanılan dut ya da asma ağacından elde edilen bir tür kömür. **3.** *sf.* (Meyve vb. için) dolgun; dolu. [DS]

kursag, [kuruġ-sā-mak > kuruġ-sā-ġ] *(kursa:ğ) {eT} is.* → kurugsak.

kursak, -ğı [*eT.* ḳuruġsāk > ḳursaḳ قورسق / قوصرق] *is.* **1.** Kuşların yemek borusunda yer alan, sindirime doğrudan katılmamakla birlikte yiyeceklerin ilk giriş yerindeki şişkin kısım. **2.** Böcek ve solucanlarda, yemek borusu ile mide arasında yer alan organlara verilen ad. **3.** Örümcekte, emici sindirim kesesi. **4.** Kuş kursağının veya ince bağırsağın kurutulması ile yapılan şey. **5.** *{eAT} {OsT} {ağız}* Mide. [DS] **6.** Şişirilerek kuş kursağı şekline getirilmiş olan balon vb. şey. **7.** *{ağız}* Yürek; kalp. [DS] **8.** *{eAT} {OsT} {ağız}* İdrak; zekâ. [DS] **9.** *{OsT}* Göğüs. **10.** *{ağız}* Rahim. [DS] **11.** *sf.* Kursak zarı ile yapılmış olan. ▭ **kursağa binmek,** *{ağız} (Ekin için) başak tutmaya başlamak.* [DS]|| **kursağı boş,** *Karnı aç; acıkmış.*|| **kursağı dar,** *{OsT} Tahammülsüz; çabuk kızan.*|| **kursağı kaynamak,** *{ağız} Midesi ekşimek.* [DS]|| **kursağında** (hâlâ) **birinin ekmeği bulunmak,** *O kişi tarafından beslenip büyütülmüş olmak; o kişiye karşı bu sebeple saygısı olmak.*|| (hevesi; iştahı) **kursağında kalmak,** *dilediğini yapamamak; isteğini yerine getirememek; tadına zevkine varamamak.*|| **kursağından geçmemek,** *Sevilen bir yakınının yokluğundan dolayı iştahı kesilmek.*|| **kursağından sakallı,** *Sadece çene altında sakalı olan.*

kursaklı, [kursak-lı] *sf.* **1.** Kursağı olan. **2.** *{ağız} gnşl.* Gerdanında ur olan kimse; guatrı olan kişi. [DS] **3.** *{ağız}* Akıllı; zeki. [DS] **4.** *{ağız}* Terbiyeli; namuslu. [DS]

kursaksız, [kursak-sız] *sf.* **1.** Kursağı olmayan. **2.** *{ağız}* Akılsız. [DS] **3.** *{ağız}* Patavatsız; dengesiz. [DS]

kursiyer, [Fr. coursier] *is.* Belli bir alanda kur gören kimse; kurs öğrencisi.

kursuk, -ğu [kur(u)-su-k] *{ağız} is.* Tandır. [DS]

kursünbül, [? kursünbül] *{ağız} is.* Hamam külhanında yakılan çalı çırpı gibi yakacakların külü. [DS]

kurşadılmak, [kur-ış > kur(ı)ş-ā-mak > kurşa-t-mak > kurşat-ıl-mak] *{eT} edil. f. [-ur]* → kurşatılmak. [EUTS] [Gabain]

kurşag, [kur-ış > kur(ı)ş-ā-mak > kurşā-ġ] *(kurşa:ğ) {eT} is.* **1.** Yünden dokunarak çadıra sarılan tura. [DLT] **2.** Kuşak. [DLT]

kurşağ, [kur-şa-k] *{ağız} is.* Tahta kapıların arkasına yatay çakılan tahta parçası; kuşak. [DS]

kurşak, [ḳur *(kemer, toka)* > ḳur-şa-ḳ قورشاق] *is.* **1.** Kuşak. *{eAT} {ağız} (aynı)* [DS] **2.** *{ağız}* Kadınların bellerine bağladıkları işlemeli kuşak. [DS] **3.** *{ağız}* Kapının tahtalarını birbirine bağlayan ağaç. [DS]

kurşamak^{1}, [kur-ış > kur(ı)ş-ā-mak] *(kurşa:mak) {eT} gçl. f. [-ur]* **1.** Kuşaklamak. [DLT] **2.** Sarmak; kuşatmak; çevirmek. [EUTS]

kurşamak^{2}, [kur-şa-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-ş(u)-yor]* Aldatmak; kandırmak. [DS]

kurşanmak, [kur-ış > kur(ı)ş-ā-mak > kurşa-n-mak] *{eT} dönşl. f. [-ur]* **1.** Kuşaklanmak; kuşak sarmak. [EUTS] **2.** Kuşanmak. [Gabain]

kurşatılmak, [kur-ış > kur(ı)ş-ā-mak > kurşa-t-mak > kurşat-ıl-mak] *{eT} edil. f. [-ur]* Kuşatılmak; çevrilmek. [EUTS] [Gabain]

kurşatmak, [kur-ış > kur(ı)ş-ā-mak > kurşa-t-mak] *{eT} gçl. f. [-ur]* Kuşak kuşatmak. [DLT]

kurşum, [*eT.* ḳurugjın / ḳuşun > ḳurşun قورشوم] *{OsT} is.* Kurşun.

kurşun, [*eT.* kurugjın / kuşun > kurşun] *is. kim.* **1.** Atom numarası 82, atom ağırlığı 207,21 olan, mavimsi gri renkte, tırnakla çizilecek kadar yumuşak, yoğunluğu 11,3; kimyasal etkenlere karşı dayanıklı bir element; sembolü: Pb. **2.** Tabanca, tüfek gibi ateşli silahlarda kullanılan mermi. **3.** Ağların, oltaların suya batmasını veya dibe inmesini sağlamak amacıyla uçlarına bağlanan genellikle kurşundan yapılmış ağırlık. **4.** *sf.* Bu maddeden yapılmış. ▭ **kurşuna dizmek,** *1. Birine verilen ölüm cezasını silahla ateş ederek infaz etmek. 2. Savunmasız, silahsız ve aciz kimseleri toplu bir şekilde, acımasızca silahla öldürmek.*|| **kurşun atmak,** *1. Silahla ateş etmek; kurşunlamak. 2. Düşmanlık etmek.*|| **kurşun çalımı,** *{ağız} Kurşunun yetişebileceği yakın yer.* [DS]|| **kurşun dokunmak,** *Kurşun isabet etmek; kurşun değmek.*|| **kurşun dökmek,** *İslamlık öncesi baksı tedavilerinin kalıntısı olarak, eritilmiş sıcak kurşunun, içinde soğuk su bulunan bir kaba dökülmesi ile meydana gelen şekillere bakarak yorumlama ve birtakım ruhsal hastalıkları tedavi etmek.*|| **kurşun erimi,** *Bir silahtan atılan merminin en fazla gidebileceği mesafe.*|| **kurşun geçirmez,** *(Cam, yelek vb. için) ateşli silahlardan atılan merminin geçmesine engel olan; kurşun geçirmeyen; kurşun işlemeyen.*

kurşun gibi, *Çok ağır.*|| **kurşun grisi,** *Maviye çalan gri renk; koyu kül rengi; kurşun rengi; kurşunî.*|| **kurşun kâğıdı,** *Kurşundan yapılmış ince yaprak.*|| **kurşun kalem,** *Dış kısmı tahta, içi grafit çubuklu kalem.*|| **kurşun mühür,** *1. Postahane, gümrük idareleri tarafından koli ve paketler bağlandıktan sonra düğüm üzerine takılan mühürlü küçük kurşun parçası. 2. Elektrik saatlerinin açılmaması için kapağına takılan mühürlü kurşun parça.*|| **kurşun otu,** *Çakıllı ve çorak topraklarda yetişen, odunsu*

gövdeli, yaprakları sert ve dalgalı 40-100 cm. boyunda meyve sapları kürdan olarak kullanılan, kırmızı veya beyaz çiçekli koyu yeşil bitki; diş otu; diş hilali; hıltan; kılır; köşni; kürdan otu; Mısır anasonu. (Ammi visnaga).|| **kurşun otugiller,** *Üst overli iki çenekli bitkiler familyasından kök saplarında kök yaprakları bulunan ot veya ağaççıklar; diş otugiller.*|| **kurşun rengi,** *Maviye çalan gri renk; koyu kül rengi; kurşun grisi; kurşunî.*|| **kurşun sıkmak,** *Ateşli silahla ateş etmek; mermi atmak; kurşunlamak.*|| **kurşun tutmak,** *Kurşun isabet etmek; kurşun değecek gibi olmak; kurşuna hedef olmak.*|| **kurşun yağdırmak,** *Çok sayıda mermi atmak; çok ateş etmek; yoğun olarak ateş etmek.*|| **kurşun yağmuruna tutmak,** *Birine sürekli ateş etmek; göz açmasına fırsat vermeden kurşun atmak; uzun süreli ve çok sayıda mermi atmak.*|| **kurşun yemek,** *Bir ateşli silah mermisi ile yaralanmak; kendisine kurşun isabet etmek; vurulmak.*

kurşuncu, [kurşun-cu] *is.* **1.** Kurşun işleyen ve kurşun satan kimse. **2.** Kurşun döken kimse.

kurşunculuk, -ğu [kurşun-cu-luk] *is.* Kurşuncunun işi ve mesleği.

kurşuni, [ḳurşun + Ar. -ī => Osm. ḳurşunī قرشونى] *(kurşu:ni:) {OsT} sf.* **1.** Maviye çalan gri renk; koyu kül rengi; kurşun rengi; kurşun grisi. **2.** *sf.* Bu renkte olan.

kurşunileşme, [kurşuni-le-ş-me] *is.* Kurşunileşmek eylemi.

kurşunileşmek, [kurşuni-le-ş-mek] *dönşl. f. [-ir]* Koyu kül rengi almak; kurşun rengine bürünmek.

kurşunlama, [kurşun-la-ma] *is* **1.** Kurşunlamak eylemi. **2.** Benzinin oktan indisini arttırmak ve vuruntuları azaltmak amacıyla kurşun tetraetil karıştırma; etilleme.

kurşunlamak, [kurşun-la-mak] *gçl. f. [-r] [-l(u)-yor]* **1.** Bir şeyi veya yeri kurşunla kaplamak; kurşun levha ile örtmek. **2.** (Koli, paket, elektrik saati, damacana vb. için) kurşun parçası ile mühürlemek. **3.** Bir kimseye silah ile ateş etmek; kurşun atmak; kurşun sıkmak; mermi atmak.

kurşunlanma, [kurşun-la-n-ma] *is.* **1.** Kurşunlanmak eylemi ve durumu. **2.** Mermilerdeki kurşun çemberler dolayısıyla top namlularındaki yivlerin dolması.

kurşunlanmak, [kurşun-la-n-mak] *edil. f. [-ır]* **1.** Kurşun ile kaplanmak. **2.** Kurşun ile mühürlenmek. **3.** Kendisine biri tarafından kurşun atılmak; kurşun ile yaralanmak; ateş edilmek. **4.** *dönşl. f.* Kurşun sahibi olmak; kurşun edinmek; kurşunu olmak.

kurşunlaşma, [kurşun-la-ş-ma] *is.* Kurşunlaşmak eylemi.

kurşunlaşmak, [kurşun-la-ş-mak] *dönşl. f. [-ır]* **1.** Kurşun hâline gelmek. **2.** Çok ağırlaşmak; kurşun gibi ağırlaşmak.

kurşunlu, [kurşun-lu] *sf.* **1.** İçinde kurşun bulunan. **2.** Kurşunlanmış olan. **3.** Kubbesi kurşun ile kaplanmış olan. ⊡ **kurşunlu damla,** *Kurşun zehirlenmesinin yol açtığı damla hastalığı.*

kurşunsuz, [kurşun-suz] *sf.* **1.** İçinde kurşun bulunmayan. **2.** Kurşunu olmayan; mermisiz. ⊡ **kurşunsuz benzin,** *Oktanını düşürmek için içine kurşun tetraetil katılmamış olan benzin.*

kurt[1], [*eT.* kurt] *is. zool.* **1.** Vücudunun iç ve dış kısmında hiçbir sert kısım bulunmayan, uzun gövdeli, ayaksız, bacaksız veya çok ilkel bacaklı küçük hayvanların genel adı; solucan gibi hayvanlar; böcek. *{eT} (aynı)* [DLT] [ETY]] [EUTS] [KB] [Yüknekî] [Gabain] **2.** Odun, yün vb. maddeleri kemiren güve, tırtıl veya böcek larvaları. **3.** Meyvelerin içlerinde yaşayan asalak böcek; kurtçuk. **4.** İnsan ve hayvanların bağırsaklarında yaşayan asalak hayvanlar. **5.** Erişkinleri kanatsız kimi böceklere ve omurgasızlara verilen ad. ⊡ **kurdunu dökmek,** *Uzun süredir yapamadığı ve çok heves ettiği bir şeyi zevkle, doya doya yapmak; hevesini almak.*|| **kurdunu kırmak,** *İsteğini yerine getirmek; hevesini almış olmak.*|| **kurt bilimci,** *Kurt bilimi ile uğrayan kimse; helmintolog.*|| **kurt bilimi,** *tıp. Solucanları, yapılarını ve yol açtıkları hastalıkları inceleyen asalak bilimi dalı, helmintoloji.*|| (içini, beynini) **kurt gibi kemirmek** (yemek), *Aşırı derecede endişeye düşürmek; şüphe uyandırmak; tedirgin etmek; aşırı üzüntü sebebiyle harap olmak.*|| **kurt konguz,** *{eT} Böcek.* [EUTS]|| **kurtlarını dökmek,** *Uzun süredir yapamadığı ve çok heves ettiği bir şeyi zevkle, doya doya yapmak; hevesini almak.*|| **kurt mantarı,** *Taze iken yenebilen, kuruduktan sonra üzerine basıldığında etrafa toz hâlinde sporlarını saçan bir tür mantar, (Lycoperdon).*|| **kurt sineği,** *1. Kurtlara dadanan bir sinek türü. 2. Dişi sinek.*|| **kurt yelmesi,** *{ağız} Seğirtme; hızlı yürüyüş.* [DS]|| **kurt yeniği,** *1. (Elma, armut vb. şeyler için) kurt tarafından yenilmiş. 2. Şüphe uyandıran; tedirgin eden; huzursuzluk veren şey.*

kurt[2], **-du** [*eT.* kurt] *is. zool.* **1.** Köpekgillerden, köpeğe çok yakın, boyu yüksek, gövdesi ince, böğürleri çökük, ayakları ince, kuyruğu tüylü ve sarkık, postu gri sarı, uzun ve sivri bir burunla son bulan kafası uzun, alnı yatık, gözleri eğik, kulakları dik, dişleri sivri ve keskin, yırtıcı bir memeli hayvan, *(Canis lupus). {eT} {eAT} (aynı)* [DLT] [DK] **2.** Bu hayvanın kürkü. **3.** *mecaz. sf.* İş bilir, becerikli, deneyimli, kurnaz, aldanmaz. **4.** *mecaz.* Bir şeyi veya yeri çok iyi bilen. ⊡ **kurda giden,** *{ağız} Kurt boğmaya alışkın köpek.* [DS]|| **kurda kuzu teslim etmek,** *Bir şeyi, zarar vereceği kesin olarak bilinen birisine emanet olarak bırakmak.*|| **kurdu kuzuyla barıştırmak,** *Adaleti tam olarak sağlayıp, yurt içinde düşmanlıkları ortadan kaldırmak; güvenli bir ortam oluşturmak.*|| **kurdu olmak,** *(Bir yeri*

veya bir şeyi) çok iyi bilmek; iyi tanımak.|| **kurt ağzı,** *{ağız}* → kurdağzı. [DS]|| **kurt ağzı bağlamak,** *Kaybolan hayvanı kurt yemesin diye ucu düğümlenmiş mendili hocaya okutmak.*|| **kurt bağrı,** *{ağız} İri ve yuvarlak çakıl taşı.* [DS]|| **kurt baharı,** *bot. Zeytingillerden, 3 m. kadar boylanabilen, çalı görünümünde ağaççıklar, (Ligustrum vulgare).*|| **kurt baklası,** *bot. Tohumu ve otu insan ve hayvanlar için zehirli olan bir çeşit süs bitkisi; acı bakla; Yahudi baklası, (Lupinus termis).*|| **kurt bengi,** *{ağız}* → kurt lingi. [DS]|| **kurt çömelten,** *{ağız} Doğu yönünden esen soğuk yel; ayaz.* [DS]|| **kurt dolabı,** *Tilki yakalamakta kullanılan bir tuzak.*|| **kurt geçinip tilkilik etmek,** *Başlangıçta yiğit ve sözünün eri gibi görünüp sonradan döneklik etmek.*|| **kurt gibi,** *(Kişi için) iş bilir, zeki, kurnaz ve girişken; tuttuğunu koparan.*|| **kurt gidişi,** *Belli belirsiz, hafif zıplamalarla koşma; tırıs yürüyüş; kurt lingi.*|| **kurt görmüş eşek gibi kulakları dikmek,** *Dikkatle dinlemek.*|| **kurt kapanı,** *1. Kurdu yakalamak için üstü çalı çırpı ile örtülü, tabanında sivri bir kazık bulunan, dibe doğru daralan kuyu tuzak. 2. spor. Yağlı güreşte, yerde dört ayak vaziyetinde duran rakibin üzerine oturarak ayaklarını uyluk arasında bağlayıp elle bileklerinden tutup çekme biçiminde uygulanan oyun.*|| **kurt köpeği,** *zool. Bir kurt ile köpeğin çiftleşmesinden doğan kurt ile köpek arası yavru.*|| **kurt kulağı,** *{ağız} 1. Yaprakları tüylü, kökündeki sütten sakız yapılan bir tür bitki. 2. Rizomlu, dalsız gövdeli, tek çiçekli süs bitkisidir; süsen, (Iris elegantissima, I. susiana). 3. Maydanozgillerden, çok yıllık, kazık köklü, sarı çiçekli, özel kokulu otsu bir bitki. (Ferulago trachycarpa).* [DS]|| **kurt kuş,** *Bütün canlı varlıklar anlamında kullanılır.*|| **kurt kuş yuvasına dönmek,** *Herkes evine gelmek.*|| **kurt kuyusu,** *1. as. İçinde sivri kazıklar bulunan, düşmanı içine düşürerek imha etmekte kullanılan, üstü doğal görünümde çalı çırpı ile örtülmüş gizli çukurlar. 2. Kurt yakalamakta da kullanılan aynı türden çukur.*|| **kurtla koyun bir yerde,** *Herkesin güvenliği sağlanmış durumda.*|| **kurt lingi,** *{eAT} Belli belirsiz zıplayarak koşma; tırıs yürüyüş.*|| **kurt masalı,** *Birini oyalamak, veya kendi suçunu örtbas etmek için anlatılan gereksiz, boş sözler.*|| **kurt oyunu,** *Eski Türklerin kurtlardan örnek aldıkları, tarih boyunca meydan savaşlarında, kale kuşatmalarında uyguladıkları savaş taktiği; kurt taktiği*|| **kurt yelmesi,** *{ağız} Hızlı yürüyüş; seğirtme.* [DS]

kurt[3], [kurut > kurt] *{eT} is.* → kurut. [EUTS]

kurt[4], [kürt] *{ağız} is.* Sağlam bir tür ağaç. [DS]

kurt[5], [Ar. ḳurṭ قرط] *{OsT} is.* Küpe.

kurta[1], [*kurt-mak > kurtġa] *{eT} is.* → kurtga. [EUTS] [Gabain]

kurta[2], [Ar. ḳurṭa قرطه] *{OsT} is.* Süs olarak takılan küpe. ⧉ **kurta-i gūş,** *{OsT} Kulak küpesi.*

kurtağzı, [kurt+ağ(ı)z-ı] *is.* **1.** Marangozlukta, çekmece, sandık gibi eşyaların köşelerinin birbirine iyi geçmesi ve sağlam olması için açılan girintili çıkıntılı doğrama. **2.** Maden ocaklarında birbirine diklemesine konulmuş direklerin kaymasını önlemek için dikey konulan direk üzerine açılan yuva. **3.** Palamar halatları geçirilerek rıhtım veya iskeledeki babalara yöneltilen dökme demirden alet. **4.** Kanatları basit ağlardan yapılmış ırmak dalyanı. **5.** Ağzı kıyıya bakan, birbiri ile açı yapan üç çubuğa bağlı ağ düzeni. **6.** *{ağız}* Boyunduruğun oka takılan yerine konulan ağaç parçası. [DS] **7.** *{ağız}* Kırılan dingilin yerine çakılan iç içe geçmiş U biçimli demir. [DS] **8.** *{ağız}* Çatılara konulan iki ağacın birbirine bağlanış biçimi. [DS] **9.** *{ağız}* Kayıkta ve gemide zincir gediği. [DS] **10.** *{ağız}* Saçtan boru yapmakta kullanılan bir araç. [DS] **11.** *{ağız}* Kaybolan hayvanı kurt yememesi için okunmuş, ucu düğümlenmiş mendil veya yazma. [DS] **12.** *{ağız}* Çatıya açılan, insan sığabilecek büyüklükte, kapaklı pencere. [DS]

kurtalmak, [kurtulmak > kurtal-mak] *{ağız} gçsz. f. [-ır]* Kurtulmak. [DS]

kurtaltmak, [ḳurt-al-t-maḳ قورتلدمق] *{eAT} gçl. f. [-ur]* **1.** Saldırıdan uzak tutmak. **2.** Kurtarmak.

kurtanmak, [kurt-ā-mak > kurt-a-n-mak] *{eT} dönşl. f. [-ur]* Bitten kaşınmak; koyunlarda bit aramak. [DLT]

kurtarıcı, [kurtar-ıcı] *sf.* **1.** Kurtaran; kurtarmayı sağlayan. **2.** Kendi canını tehlikeye atarak bir kimseyi, bir toplumu veya ülkeyi yok olmaktan veya güç ve tehlikeli bir durumdan kurtaran kimse; halaskâr. **3.** Hareket yeteneğini kaybetmiş, bozuk bir aracı onarım yerine kadar çekip götürmeye veya taşımaya yarayan özel donanımlı araç. **4.** Bozuk bir aracı yol üzerinde onarmak üzere özel olarak donatılmış araç.

kurtarıcılık, -ğı [kurtar-ıcı-lık] *is.* Kurtarıcının yaptığı iş.

kurtarılma, [kurtar-ıl-ma] *is.* Kurtarılmak işi.

kurtarılmak, [kurtar-ıl-mak] *edil. f. [-ır]* Kendisine kurtarma eylemi uygulanmak; kurtarma işi yapılmak.

kurtarım, [kurtar-ım] *is.* Kurtarmak girişimi.

kurtarış, [kurtar-ış] *is.* Kurtarmak eylemi veya biçimi.

kurtarma, [kurtar-ma] *is.* Kurtarmak eylemi. ⧉ **kurtarma aracı,** *Trafikte arızalanan ve hareket edemeyen bir aracı bulunduğu yerden onarım merkezine götüren özel donanımlı araç; kurtarıcı.*|| **kurtarma brandası,** *Yangınlarda başka kaçış yeri kalmamış kimselerin balkon veya pencerelerden atlayarak kurtulmalarını sağlamak amacıyla itfaiyecilerin kullandıkları etrafında tutacak yerleri bulunan geniş yuvarlak kumaş.*|| **kurtarma gemisi,**

Çekme gücü yüksek, karaya oturmuş veya batmış gemileri yüzdürebilen, deniz altında ve üstünde onarım yapabilmek için gerekli araç ve donanımları bulunan, açık denizlerde römorkörlük yapabilen gemi.|| **kurtarma kazısı,** *Yeni kurulacak olan yerleşim yeri, baraj gibi yerlerde bulunan eski eserleri çıkarıp başka yere taşıma işlemi.*

kurtarmak, [*kurt-mak > kurt-ġar-mak > kut-karmak / kut-ğar-mak] *gçl. f. [-ır]* **1.** Kurtulmasını sağlamak. *{eAT} (aynı)* [DK] **2.** Ettiği yardımla bir canlıyı herhangi bir tehlike veya felaketten uzaklaştırmak. **3.** Var olan ciddî bir tehlikeyi ortadan kaldırmak. **4.** Bir şeyin zarar görmesini, ziyana uğramasını, tahrip olmasını veya yok olmasını önlemek. **5.** Elden çıkmış olan, gitmiş bulunan veya gasp edilmiş olan bir hakkı veya şeyi yeniden elde etmek; geri almak; kazandırmak. **6.** Rehin alınmış bir şeyi tekrar geri almak. **7.** (Sanık için) ceza almasını önlemek; berat ettirmek. **8.** (Olumsuz biçimiyle) alış verişte teklif edilen fiyat malın değerini karşılamamak. **9.** Bir kimsenin olumsuz etkilerinden uzaklaştırmak. **10.** Sonsuz kurtuluşa erdirmek. **11.** Bir tehlikeden, zarardan uzak tutmak. **12.** (Bir durum, davranış veya şey için) başka bir şeyin eksik ve kusurlarını gidermek, tamamlamak. **13.** Bilardoda, banda bitişik duran topu oradan ayırmak.

kurtayağı, [kur+aya(k)-ı] *is. bot.* At kuyruğu ve eğrelti otlarına yakın dik veya sürüngen dallı, spor keseleri çok sık, tozları fişekçilikte parlayıcı, eczacılıkta da nemden koruyucu olarak kullanılan kibrit otunun yaygın bir türü, *(Lycopodium clavatum).*|| **kurtayağı tozu,** *Kurtayağının sporlu başaklarından elde edilen ve hekimlikte kullanılan sarı bir toz.*

kurtbağrı, [kurt+bahar-ı > kurt+bağ(ı)-ı] *is.* **1.** *bot.* Zeytingillerden, yaprakları mızrak gibi, salkım hâlinde beyaz çiçekli, güzel kokulu, çit bitkisi olarak yetiştirilen bir süs bitkisi, *(Ligustrum vulgare).* **2.** *{ağız}* İri, yuvarlak çakıl taşı. [DS]

kurtboğan, [kurt+boğ-an] *is.* **1.** *bot.* Boğan otunun bir türü olan, düğün çiçeğigillerden, Kuzey Doğu Anadolu dağlarının yamaçlarında, çayırlarda ve nemli yerlerde yetişen, kalın kökleri üzerinde şalgama benzer yumruları bulunan, zehirli alkaloitlerden meydana gelen etkin bir madde taşıyan çok zehirli bir bitki; boğan otunun bir türü; kaplanboğan; itboğan, *(Aconnitum nepellus).* **2.** Köpeklerin boynuna takılan, sivri uçları dışa dönük metal halka. **3.** *{ağız}* Güçlü, kuvvetli ve şişman adam. [DS]

kurtçalık, -ğı [kurt-ça-lık] *{ağız} is.* Çoban köpeğinin boynuna takılan mahmuzlu demir halka. [DS]

kurtçuk, -ğu [kurt-çuk] *is.* **1.** Küçük kurt. **2.** Böceklerin yetişkin hâle gelmeden önce geçirdiği, gelişimin ilk evresindeki şekli; sürfe; larva.

kurtçul, [kurt-çul] *sf.* **1.** (Hayvan için) kurt ve kurtçuklarla beslenen. **2.** *{ağız} is.* Kurt boğmaya alışkın köpek; atılgan köpek. [DS]

kurtdede, [kurt+dede] *{ağız} is.* Dedenin babası; babanın dedesi. [DS]

kurtga, [kurt-ġā] *(kurtğa:) {eT} is.* Yaşlı kadın; ihtiyar kadın. [ETY] [EUTS] [KB]

kurtgarmak, [*kurt-mak > kurt-ġar-mak] *{eT} gçl. f. [-ur]* Kurtarmak. [EUTS] [Gabain]

kurtılmak, [*kurt-mak > kurt-ıl-mak] *{eAT} dönşl. f. [-ur]* Kurtulmak. [DK]

kurti, [? kurti] *{ağız} is.* Kartal. [DS]

kurtka, [kurt-ġā / kurt-kā] *(kurtka:) is.* Yaşlı kadın; nine. [Nevâyî]

kurtkıyan, [kurt+kıy-an] *is. zool.* Sığırcıkgillerden asalak böcekleri avlamak için büyükbaş hayvanların sırtlarına konan, esmer tüylü, kısa gagalı, tırnakları güçlü, ötücü bir kuş, *(Buphaga ufricana).*

kurtkuzlamak, [kurt+kuz-la-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(u)-yor]* Yağmurdan sonra güneş çıkmak. [DS]

kurtla, [kurt-la ?] *{ağız} is.* Binalara konulan çapraz direk. [DS]

kurtlamak, [kurt > kurt-lā-mak] *(kurtla:mak) {eT} is.* Kurt çıkarmak. [DLT]

kurtlandırma, [kurt-lan-dır-ma] *is.* Kurtlandırmak eylemi.

kurtlandırmak, [kurt-lan-dır-mak] *gçl. f. [-ır]* Kurtlanmasına sebep olmak; kurtlanmasını sağlamak.

kurtlanma, [kurt-la-n-ma] *is.* **1.** Kurtlanmak eylemi ve durumu. **2.** Asalak kurtların organizmayı sarması.

kurtlanmak, [kurt-la-n-mak] *dönşl. f. [-ır]* **1.** İçinde kurt üremek. **2.** *mecaz.* Rahat durmayıp bir telaş ve sabırsızlık içine düşmek. **3.** *{ağız}* Kıskanmak; çekememek. [DS] **4.** *{ağız}* Çabalamak; debelenmek. [DS] **5.** *dönşl. f.* Bir yerde çok oturmaktan bıkmak.

kurtlaşma, [kurt-la-ş-ma] *is.* Kurt hâline gelme.

kurtlaşmak, [kurt-la-ş-mak] *dönşl. f. [-ır]* **1.** Kurt hâline gelmek. **2.** *mecaz.* İşini bilir, becerikli ve kurnaz biri olmak.

kurtlu, [kurt-lu] *sf.* **1.** İçinde kurt bulunan; kurtlanmış olan. **2.** (Kişi için) yerinde duramayan; sürekli kıpırdanan; sabırsız. **3.** *{ağız}* Kıskanç. [DS] **4.** *{ağız}* Sinsi. [DS] **5.** *{ağız}* Bir şeye düşkün; tutkulu. [DS] **6.** *{ağız}* Kurnaz. [DS] **7.** *{ağız}* Bir şeye düşkün; tutkulu. [DS] **8.** *{ağız}* Güldüren neşeli. [DS]

kurtluca, [kurt-lu-ca] *is. bot.* **1.** Ballıbabagillerden, su kıyılarında yetişen, kuvvet verici ve uyarıcı olarak halk hekimliğinde kullanılan, sarımsak kokulu, sarı çiçekli tırmanıcı bir bitki; meşecik; yer meşesi; yer palamudu; sarımsak otu; su sarımsağı; *(Teucrium scordium).* **2.** *bot.* Sıcak ve ılıman bölgelerde yetişen, borumsu çiçekli, çiçekleri kap biçiminde, bazı türlerinin kökleri halk hekimliğinde idrar söktürücü, müshil olarak kullanılan, sarılgan tırmanıcı

bir bitki; pipo çiçeği, zeravent; kara asma; yılan otu; kurtluca; kabakulak otu; loğusa otu, *(Aristolochia clematits / A. hirta).*

kurtluk, -ğu [kurt-luk] *is.* **1.** Kurt olma durumu; işini bilme; becerikli ve girişken kimseye ilişkin davranış. **2.** *{ağız}* Çoban köpeğinin boynuna takılan mahmuzlu demir halka. [DS]

kurtmeç, -ci [kurt-meç] *{ağız} is.* Çitlembik ağacının yenen sürgünleri. [DS]

kurtpençesi, -ni, -eleri [kurt+pençe-s-i] *is. bot.* **1.** Kara buğdaygillerden, sulak dağ çayırlarında yetişen, pembe çiçekler açan, sap ve kökünde bol miktarda tanen bulunan otsu bitki; kurttırnağı; çıyan otu, *(Polygonum bistorta).* **2.** Ballıbabagillerden, su kıyılarında yetişen kırmızı noktalı küçük beyaz çiçekler açan otsu bitki, *(Lycopus eurepaeus).*

kurtsuz, [kurt-suz] *sf.* İçinde kurt bulunmayan; kurtlu olmayan.

kurttırnağı, [kurt+tırna(k)-ı] *is. bot.* Kara buğdaygillerden, sulak dağ çayırlarında yetişen, pembe çiçekler açan, sap ve kökünde bol miktarda tanen bulunan otsu bitki; kurttırnağı; çıyan otu, *(Polygonum bistorta).*

kurtuk, -ğu [kur(u)t-uk] *{ağız} is.* Sığır kuyruğu bitkisi. [DS]

kurtulma, [kurt-ul-ma] *is.* **1.** Kurtulmak işi. **2.** Doğum; doğumu tamamlayan sonun gelmesi.

kurtulmak, [*kurt-mak > kurt-ul-mak] *dönşl. f. [-ur]* **1.** Tehlikeli, öldürücü bir durumu atlatmak. *{eT} (aynı)* [DLT] [EUTS] [Gabain] [DS] **2.** Hoşlanılmayan, tedirgin eden bir yer veya kişiden uzaklaşmak, ayrılmak; etkisinden sıyrılmak. **3.** (Hamile kadın için) tehlikesiz bir şekilde doğum yapmak; doğurmak. *{eT} (aynı)* [DLT] **4.** (Asılı duran nesneler için) bağlı olduğu, çakılı bulunduğu yerden ayrılmak; düşmek. **5.** (Hayvan için) bağını koparıp kaçmak. **6.** *mecaz.* (Çok yaşlı veya hasta için) ölmek.

kurtulmalık, -ğı [kurt-ul-ma-lık] *is.* Tutsakları veya rehin alınmış kimseleri kurtarmak için verilen para; fidye; fidye-i necat; kurtuluş bedeli.

kurtuluş, [kurt-ul-uş] *is.* **1.** Kurtulmak eylemi; kurtulma biçimi; halas; necat. **2.** Güç bir hâlden, bir tehlikeden kurtulmak durumu. **3.** Tutsaklığın, bağımlılığın son bulması; halas; necat. **4.** Bir yerden düşman işgalinin kalktığı gün; kurtuluş günü. **5.** *tasvf.* Sonsuz mutluluğa ulaşma. ⊡ **Kurtuluş yok!** *Kötü bir durum veya tehlikeden kurtulma imkânının bulunmadığını belirten söz.*

kurtum, [kurt-um ?] *{ağız} is.* Yudum. [DS]

kurtumcalık, [kurt-ul-ma-lık / kurt-ul-un-ca-lık > kurtul-um-calık] *{ağız} is.* İçine düştüğü sıkıntıdan kurtulan kimsenin gönül borcunu ödemek için yaptığı hayır. [DS]

kurturmak, [kur-mak > kur-tur-mak] *{eT} dönşl. f. [-ur]* **1.** Kurdurmak; gerdirmek. [DLT] **2.** Toplatmak. [DLT]

kurtyemez, [kurt+ye-mez] *{ağız} is.* **1.** Çirkin adam. **2.** Omurilik soğanı. **3.** Geviş getiren hayvanlarda işkembenin üçüncü kısmı. [DS]

kuru[1], [*eT.* kurī-mak > kurī-ġ / kuru-ġ] *sf.* **1.** İçinde suyu ve nemi bulunmayan; ıslanmamış. *{eAT} (aynı)* [DK] **2.** İçinde su ve nem kalmamış olan; suyu ve nemi uçarak sadece katı kısmı kalmış olan. **3.** (Yer için) yağmur yağmayan; susuz. **4.** (Sebze ve meyve için) ileride kullanılmak üzere kurutulmuş olan; saklamak, korumak amacıyla suyu giderilmiş olan. **5.** Yıkandıktan sonra kurumuş olan. **6.** (İklim için) yağışsız, yağmursuz; nemsiz. **7.** (Hava, rüzgâr için) nem oranı düşük; yağışsız; az yağışlı. **8.** Salgı yetersizliği olan; sıvı salgılamayan; salgısız. **9.** (Yara vb. için) herhangi bir akıntı ve salgısı olmayan. **10.** (Çeşme, kuyu, kaynak vb. için) suyu kesilmiş; kurumuş. **11.** (Ortam için) nemi olmayan; nemsiz. **12.** (Bitki için) canlılığını yitirmiş; doğal nemini kaybetmiş; kurumuş. **13.** *mecaz.* (İnsan ve hayvan için) çok zayıf; etsiz; çelimsiz; bir deri bir kemik; arık; sıska; kaknem; lagar. **14.** *is.* Nemli ve ıslak olmayan şey. **15.** *is.* Bir şeyin kurutulmuşu; kurutularak saklanmış yiyecek vb. **16.** Kuru fasulyenin halk arasında söylenişi. **17.** *{ağız} is.* Kuru toprak. [DS] ⊡ **kuru ağırlık,** *Bir ürün içinde bulunan maddelerin suyu uçurulmuş hâldeki ağırlığı.*|| **kuru ağrı,** *Üzüntü; tasa; sıkıntı.*|| **kuru ateş,** *tıp. Terleme olmaksızın vücutta görülen ateş.*|| **kuru bacak,** *{ağız} Tavuk.* [DS]|| **kuru besin,** *Suyu çeşitli tekniklerle alınarak kurutulmuş, daha sonra da su eklenerek hazır hâle getirilen yiyecek maddesi.*|| **kuru buru,** *{ağız} Gaz sancısı.* [DS]|| **kuru çay,** *1. Suyu sürekli akmayan, yaz gelince kurumuş olan çay. 2. Yeşil çay yapraklarının çeşitli işlemlerden geçirilerek demlenebilecek hâle getirilmiş şekli.*|| **kuru çayır,** *Yaz aylarında bitkilerinin çoğu kuruyan doğal çayır.*|| **kuru çaylarda boğulmak,** *Akıl almaz bir belaya uğramak.*|| **kuru çeşme,** *Suyu çekilmiş, kurumuş çeşme; suyu akmayan çeşme.*|| **kuru çeşmeden abdest almak,** *Gereksiz ve yararsız iş yapmak.*|| **kuruda kalmak,** *dnz. (Gemi için) deniz alçaldığında karaya oturmak.*|| **kurudan gitmek,** *argo. Toz halinde uyuşturucu kullanmak.*|| **kuru dere,** *Suyu olmayan, suyu akmayan dere; susuz dere.*|| **kuru dipi** (tipi), *{ağız} Açık fakat çok soğuk hava.* [DS]|| **kuru direk gitmek,** *dnz. Çok sert havalarda yelken açmadan rüzgârı kıçtan alarak yol almak.*|| **kuru ekmek,** *Katıksız ekmek; yanında hiçbir katık olmadan yenilen ekmek.*|| **kuru ekmek aşı,** *{ağız} Kuru ekmek, yağ, soğan ve sumakla yapılan bir yiyecek.* [DS]|| **kuru erik,** *Eriğin kurutulmuşu.*|| **kuru fasulye,** *1. Fasulyenin beyaz tohumu. 2. Bu fasulye tohumlarından yapılan etli, zeytin yağlı, salçalı yemek. 3. Yeşil kabukları ile birlikte ayıklanıp temizlenerek kurutulmuş fasulye.*|| **kuru filtre,** *Havadaki tozları bez veya kâğıt torbalar yardımı ile toplayarak ortamı temizleyen sistem.*|| **kuru ha-**

mur, *balıkç. Olta yemi olarak hazırlanmış ekmek içi.*|| **kuru hasır üzerinde bırakmak,** *Aç, susuz, parasız bırakmak; çok yoksul duruma getirmek.*|| **kuru hasır üstünde kalmak,** *Her şeyini yitirmiş olmak; aç, susuz, evsiz barksız kalmak.*|| **kuru hastalık,** *{eAT} Verem.*|| **kuru hava,** *Nemi çok az olan hava.*|| **kuru incik,** *Bacağın diz kapağından topuğa kadar olan kısmındaki kemik.*|| **kuru incir,** *Özel olarak bandırılmak suretiyle güneşte kurutulmuş incir.*|| **kuru kadit,** *Çok zayıf; iskeleti çıkmış kimse.*|| **kuru kafa,** *İskeletin baş kısmı.* || **kuru kağşak,** *{ağız} Hoşaf.* [DS]|| **kuru kahve,** *Kavrularak dövülmüş veya makinede çekilmiş kahve.*|| **kuru kahveci,** *1. Kuru kahve satan kimse. 2. Kuru kahve satılan dükkân.*|| **kuru kahvecilik,** *Kuru kahvecinin yaptığı iş.*|| **kuru kan,** *{ağız} Ölü.* [DS]|| **kuru kavşak,** *{ağız} 1. Kuru yemiş. 2. Kestane.* [DS]|| **kuru kayısı,** *Kayısının taze iken bandırılmak suretiyle güneşte kurutulmuşu.*|| **kuru kayış,** *{ağız} Pişirildikten sonra ipe dizilip kurutulan kestane.* [DS]|| **kuru kaymak,** *Sütün suyu güneşte veya küllenmiş ateşte uçurulduktan sonra kalan yağlı kısım.*|| **kuru kemik,** *Çok zayıf kimse; çelimsiz.*|| **kuru köfte,** *Kıyma ve ekmek içi ile yoğrulup tavada kızartılan köfte.*|| **kuru kuruya,** *Boş yere; boşu boşuna; gereksiz yere.*|| **kuru kuyu,** *Pis suları yer altına sızdırmak için duvarları harçsız taş ile örülmüş çukur.*|| **kuru lâf,** *Gerçekleşmesinin imkânsızlığı ortada olan vaatler.*|| **kuru meyve,** *1. Taze meyvenin kurutulmuşu. 2. Olgunlaşınca dış kabuğu kuruyan meyve.*|| **kuru mut,** *{ağız} 1. Armut kurusu. 2. Kızıl ağaca benzer bir yaban ağacı ve kozalaksı meyvesi.* [DS]|| **kuru öksürük,** *Balgam çıkarılmayan öksürük.*|| **kuru para,** *Faizsiz anapara.*|| **kuru pasta,** *Tuzlu veya tatlı, kremasız çörek.*|| **kuru pil,** *Sızıntı yapmaması için elektroliti bir koruyucu ile kaplanmış olan pil.*|| **kuru rejim,** *Suyu ve içkileri kısıtlayan diyet.*|| **kuru sancı,** *Hayvanlarda karın ağrısı.*|| **kuru sebze,** *Suyu çeşitli tekniklerle alınarak kurutulmuş sebze.*|| **kuru sıkı,** *1. Yalnız barut ile doldurulmuş fişek veya tüfek. 2. Korku vermek, yıldırmak amacıyla söylenen tehdit dolu sözler.*|| **kuru sıkı atmak,** *Korkutmak, göz dağı vermek amacıyla tehdit dolu sözler söylemek.*|| **kuru soğan,** *Soğanın toprak altında kalan yumrusunun kurutulmuşu.*|| **kuru soğuk,** *Yağışsız havalardaki üşütücü sert hava.*|| **kuru şemik,** *{ağız} Topuk kemiği.* [DS]|| **kuru tahtada kalmak,** *Bütün eşyasını, malını yitirmiş olmak.*|| **kuru takırdak,** *{ağız} Ceviz.* [DS]|| **kuru tarım,** *Kurak ve yarı kurak bölgelerde sulama yapmadan ürün alınmasına dayanan tarım.*|| **kuru temizleme,** *Giyecek ve bazı eşyaları kimyasal madde veya buharla temizleme işi.*|| **kuru temizleyici,** *1. Kuru temizleme yapan kişi. 2. Kuru temizleme yapılan dükkân.*|| **kuru üzüm,** *1. Kaynar suya daldırıldıktan sonra güneşte kurutularak tüketilen üzüm. 2. Yaş üzümün doğrudan güneşte kurutulmuşu.*|| **kuruya almak,** *Bir gemi veya tekneyi onarmak için susuz havuza veya kızağa çekmek.*|| **kuruya çekmek,** *{ağız} Atı çayırdan çekip, ahırda samanla beslemek.* [DS]|| **kuruya çıkarmak,** *Sağmal bir hayvanın süt salgılamasının kesilmesini sağlama tekniği uygulanmak.*|| **kuruya kalmak,** *{ağız} Şaşıp kalmak.* [DS]|| **kuru yaş,** *{eAT} İyi kötü; değerli değersiz.*|| **kuru yemiş,** *Yemek dışında yenilen, leblebi, nohut, fındık, fıstık, ay çiçeği gibi kavrulmuş yiyecekler; çerez.*|| **kuru yemişçi,** *1. Kuru yemiş satıcısı. 2. Kuru yemiş satılan dükkân.*|| **kuru yemişçilik,** *Kuru yemişçinin işi.*|| **kuru yaş,** *İyi kötü; değerli değersiz her şey.*|| **kuru yel,** *{ağız} Romatizma.* [DS]|| **kuru yük,** *Kara ve deniz taşıtlarıyla nakledilen katı madde; ticarî eşya.*|| **kuru yük gemisi,** *Katı maddeleri taşımak üzere özel olarak imal edilmiş deniz taşıtı.*|| **kuru ziraat,** *Kurak ve yarı kurak bölgelerde sulama yapmadan ürün alınmasına dayanan tarım.*

kuru[2], [Soğd. khuruġ > *eT.* ḳuruġ *(boş)* قوروغ] *sf.* **1.** Üzerinde bitki olmayan; çorak. **2.** (Oda, büro vb. için) gerekli örtüden, döşemeden, aksesuardan yoksun olan; açık; örtüsüz; çıplak; döşenmemiş; boş. **3.** Sonuç getirmeyen; sonuçsuz; boş; etkisiz; gereksiz. *{eAT} {OsT} (aynı)* **4.** (Yiyecek için) yanında başka çeşit bulunmayan; sade; katıksız; yavan. **5.** Herhangi bir heyecan katmayan; tadı olmayan; yeknesak; renksiz. **6.** Duygudan yoksun; içtenlik, coşku, sıcaklık taşımayan; sevimsiz; soğuk. **7.** Akıcı olmayan; tutuk. **8.** Süsü bulunmayan. **9.** (Kişi için) tek başına; yalnız; sade. *{eAT} (aynı)* **10.** Yoksun; yoksul. **11.** *{eAT}* (Kişi için) eli boş; mahrum; boş. **12.** *zf. {eAT} {OsT}* Boş yere; boşuna; beyhude. **13.** *{eAT} {OsT} is.* Kara; toprak; yer. ⧉ **kuru başına,** *Yapayalnız; tek başına.*|| **kuru başına kalmak,** *Yalnız başına kalmak; kimsesiz kalmak.*|| **kuru beyinli,** *Akılsız; aptal; boş kafalı.*|| **kuru buru,** *{ağız} Dizanteri.* [DS]|| **kuru duvar,** *Bağlayıcı olarak herhangi bir harç kullanmadan sadece taş ile örülmüş olan duvar.*|| **kuru gicik,** *{ağız} Uyuz.* [DS]|| **kuru gösteriş,** *Gereksiz ve yapmacık çalım.*|| **kuru gürültü,** *Yararsız, gereksiz söz veya davranış; bir sonuç vermeyen vaat.*|| **kuru gürültüye pabuç bırakmamak,** *Kendisini korkutmak için söz atanlara aldırmamak; tehditler karşısında bildiğinden şaşmamak; bir olay karşısında telaşa kapılmamak.*|| **kuru iftira,** *Gerçekle hiçbir ilgisi ve ilişiği olmayan iftira; dayanaktan yoksun iftira; kasıtlı suç yükleme.*|| **kuru kafa,** *Akılsız kafa; beyinsiz.*|| **kuru kalabalık,** *İşe yaramayan, gereksiz insan veya nesneler yığını; sayı çokluğuna rağmen kalifiye eleman yokluğu.*|| **kuru kalabalık etmek,** *Bir yerde hiçbir işe yaramadan, bir şey yapmadan durmak.*|| **kuru kaşkaval,** *Ahmak; budala; akılsız kimse.*|| **kuru kaval,** *1. Boş yere konuşan; çok geveze kimse. 2. Yerine getirilmeyecek söz; boş vaat.*

|| **kuru kayıp,** *{ağız} İz bırakmadan kaybolan şey.* [DS]|| **kuru sancı,** *{ağız} Hayvanlarda görülen karın ağrısı.* [DS]|| **kuru söz,** *Gerçekleşmesinin imkânsızlığı ortada olan vaatler.*|| **kuru umu,** *{eAT} Boş ümit.*|| **kuru ün,** *Boş şöhret.*|| **kuru yaş,** *{eAT} Deniz ve kara.*|| **kuru yer,** *{eAT} Kara; toprak parçası.*|| **kuru yerden,** *{eAT} Asılsız; boş yere; bir sebep yokken.*

kuru[3], [kur-mak > kur-u] *{ağız} is.* Saç örgüsü. [DS]

kuru[4], [kur-u] *{ağız} is.* Arı kovanı. [DS]

kurubat, [Ar. ḳırba > ḳurubāt قربات] *(kuruba:t) is.* Deriden yapılma su tulumu.

kuruca, [ḳuru-ca قوریجه] *{eAT} sf.* Boş. ⧉ **kuruca umu,** *{eAT} {OsT} Boş ümit.*

kurucu[1], [kur-mak > kur-ucu] *is.* **1.** Bir kurumun, bir işin kurulmasına önderlik eden kimse; kuran kişi; banî; müessis. **2.** *dbl.* Bir dilsel birimi oluşturan alt birimlerden her biri. *(sevgi sözünün kurucuları "sev-" ve "-gi"dir. Okula gittim. cümlesinin kurucuları "ben", "okul" ve "git-" sözcükleridir; "-ti-m" çekim ögesidir.)* **3.** Kuran; hazırlayan. **4.** Bir şeyin yapısını oluşturan; birleşiminde bulunan.

kurucu[2], [kuru > kuru-cu] *sf.* **1.** Kuru olan şeyle ilgili. **2.** Kuru fasulye yemeğini çok seven.

kuruculuk, -ğu [kur-ucu-luk] *is.* Kurucu olma durumu; kurucunun yaptığı iş.

kurud, [Ar. ḳırd > ḳurūd قرود] *(kuru:d) is.* Maymunlar.

kurudan[1], [kurutan] *{ağız} is.* Verem hastalığı. [DS]

kurudan[2], [ḳuru-dan قورودان] *{eAT} {OsT} is.* Patlıcana benzer bir ot.

kurug[1], [kurī-mak > kurī-ġ / kuru-ġ] *{eT} sf.* Kuru. [DLT] [İKPÖy.] [Yüknekî] [EUTS]

kurug[2], [Soğd. khuruġ] *{eT} sf.* **1.** Boş. [KB] [Gabain] [Üç İtigsizler] [Yüknekî] **2.** Asılsız. [DLT] [KB] ⧉ **kurug ev,** *{eT} İçinde kimse bulunmayan ev.* [DLT]

kurug[3], [kur-mak > kur-uġ] *{eT} sf.* → kuruglug.

kurugan, [kuru-gan] *{ağız} is.* Ekin içlerinde biten, yemeği yapılan bir bitki. [DS]

kurugaz, [kurug-az] *{ağız} sf.* (Ağaç için) kurumaya başlamış. [DS]

kurugjın, [Moğ. korġolci => koruġjīn] *(kuruğjı:n) {eT} is.* → korugjın. [DLT]

kuruglamak, [kurī-mak > kuru-ğ > kuruġ-lā-mak] *(kuruğla:mak) {eT} gçl. f. [-ur]* Kuru olarak kullanmak. [DLT]

kuruglanmak, [kurī-mak > kuru-ġ > kuruġ-lā-mak > kuruġ-la-n-mak] *{eT} dönşl. f. [-ur]* Kuru bulmak. [DLT]

kuruglug, [kurī-mak > kuru-ġ > kuruġ-luġ] *{eT} is.* Sadak; okluk; gedeleç. [DLT] ⧉ **kuruglug ya,** *{eT} Kurulu; kurulmuş yay.* [DLT]

kurugluk[1], [kurī-mak > kuru-ġ > kuruġ-luk] *{eT} is.* Kuruluk. [DLT]

kurugluk[2], [kur-mak > kur-uġ > kuruġ-luk] *{eT} is.* Ok kuburu; sadak; okluk. [DLT]

kurugsak, [kuruġ-sā-mak > kuruġ-sā-k] *(kuruğsa:k) is.* **1.** Kursak. [EUTS] [ETY] [DLT] [Gabain] **2.** Mide. [DLT] [ETY] **3.** Karın. [Gabain] [EUTS] **4.** Gönül. [KB]

kurugsımak, [kurī-mak > kuru-ġ > kuruġ-sī-mak] *(kuruğsı:mak) {eT} gçsz. f. [-r]* Kurumaya başlamak; kurumaya yüz tutmak. [DLT]

kuruh, [Ar. ḳarḥa > ḳuruḥ قروح] *is.* Yaralar; ülserler.

kuruk[1], [kurī-mak > kuru-ġ] *{eT} sf.* → kurug. [DLT]

kuruk[2], **-ğu** [kuruk] *{ağız} is.* Eşek yavrusu; sıpa. [DS] ⧉ **kuruk kuruk,** *{ağız} At ve eşek yavrularını çağırma ünlemi.* [DS]

kuruk[3], **-ğu** [kuruk] *{ağız} is.* Tarlada taş yığını. [DS]

kurukafa, [kuru+kafa] *is. zool.* Pul kanatlılardan, tırtılları patates yaprağı yiyen, kalın bedenli, alt kanatları sarı, üstü kahverengi bir kelebek, *(Smerihthus ocellata).*

kurukan, [kuru+kan] *{ağız} is.* Ölü. [DS]

kuruksamak, [kurī-mak > kuru-ġ > kuruġ-sā-mak] *(kuruksa:mak) {eT} gçsz. f. [-r]* Çok kuru olmak; gıcırdamak; cızırdamak. [Nevâyî]

kurul, [kur-mak > kur-ul *(1935)*] *is.* Bir işi yapmak veya yönetmekle görevlendirilmiş kişilerden meydana gelen topluluk; heyet; konsey.

kurulama, [kuru-la-ma] *is.* Kurulamak eylemi.

kurulamak, [kuru-la-mak] *gçl. f. [-r] [-l(u)-yor]* Bir şeyin üzerindeki ıslaklığı, nemi silerek gidermek.

kurulan, [kur-ul-mak > kur-ul-an] *sf.* Kurulmuş olan; yapılmış; bina edilmiş. ⧉ **kurulan aile,** *sosy. Bireyin evlenerek kurduğu çekirdek aile.*

kurulanış, [kuru-la-n-ış] *is.* Kurulanmak eylemi veya biçimi.

kurulanma, [kuru-la-n-ma] *is.* Kurulanmak eylemi ve durumu.

kurulanmak, [kuru-la-n-mak] *dönşl. f. [-ır]* **1.** Kendi kendini kurulamak. **2.** *edil. f.* Kurulama işi yapılmak.

kurulayış, [kuru-la-y-ış] *is.* Kurulamak eylemi veya biçimi.

kurulgan[1], [kur-mak > kur-ul-mak] *{eT} sf.* Daima kurulan. [DLT]

kurulgan[2], [kur-ul-gan] *{ağız} sf.* Onurlu; kibirli; gösterişli. [DS]

kurulgan[3], [kur-ul-gan] *{ağız} is.* Kalkan dikeni de denilen uzun saplı, küçük kırmızı çiçekler açan, dikenli bir bitki. [DS]

kurulğan, [kur-ul-gan] *{ağız} sf.* Kendini beğenen; büyüklenen. [DS]

kurulkan, [kur-ul-kan] *{ağız} is.* Büyük diken. [DS]

kurulma, [kur-ul-ma] *is.* Kurulmak işi.

kurulmak, [kurï-mak > ḳur-ul-maḳ قورولمق] *edil. f. [-ur]* **1.** Üzerinde kurmak eylemi yapılmak; kurmak eylemine uğramak. *{eT} (aynı)* [DLT] **2.** *dönşl. f. {eT}* Büzülmek; kasılmak; gerilmek. [DLT] **3.** *{eAT} {OsT}* Hazırlanmak. **4.** Övünür biçimde durmak; böbürlenmek; kasılmak. **5.** Rahat ve güven içinde oturmak; yerleşmek; keyfine bakmak. ⊡ **kurula kurula,** *Öğünür gibi tavır takınarak; kasılarak; kurularak.*

kurultay, [Moğ. ḳurul-tay قورلتاى] *{eAT} {OsT} is.* **1.** Bir kurumun temel işlerini görüşmek için belirli zamanlarda toplanan genel kurul. **2.** Ulusal toplantı.

kurulu[1], [kurul-mak > kurul-u] *sf.* **1.** Kurulmuş olan. **2.** İşler duruma getirilmiş olan. **3.** Belirtilen sayı ve nitelikteki kişi veya nesneden meydana gelmiş bulunan. **4.** Yerleşmiş; oturmuş. ⊡ **kurulu düzen,** *1. Kişinin kendi rahat ve huzuru için meydana getirdiği orta ve orta üstü seviyede hayat şartları. 2. Toplum tarafından kabul görmüş, içinde bulunulan düzen; yerleşmiş, oturmuş düzen. 3. İçinde bulunulan ve toplumun bütününden çok bazı çıkar gruplarının işine yaradığı için sürdürülmeye çalışılan toplumsal düzen.*

kurulu[2], [kuru-lu] *sf.* İçinde kuru olanları da bulunan.

kuruluk, -ğu [kuru-luk] *is.* **1.** Nemi alınmış, kurutulmuş şeyin niteliği; kuru olma durumu. **2.** İnsanın zevkini okşayacak, hoşa gidecek yanı bulunmama durumu. **3.** Sanat eserlerinde yumuşaklık eksikliği; uygulamadaki katılık. **4.** Kış için kurutulmuş sebze veya meyve; kuru yiyecekler. **5.** *{ağız}* Araba hangarı. [DS] **6.** *{ağız}* Kuru gübre. [DS] **7.** *{ağız}* Evin girişi; koridor. [DS]

kuruluş, [kurul-mak > kurul-uş] *is.* **1.** Kurulmak eylemi veya biçimi. **2.** Kurulma zamanı, tarihi. **3.** *mecaz.* Bir şeyin yapısı; bünye; yapı; yapılış. **4.** Toplum yararına çalıştırılmak üzere meydana getirilmiş her şey; işletme; ticarî ve sınaî kuruluş; tesis; müessese. **5.** Bir işletmenin, örgütün her türlü bağlantı, ast üst ve işleyiş biçimini gösteren şema. **6.** *as.* Bir seferî kuvveti oluşturan askerî birliklerin yapısı. **7.** *dbl.* Cümle veya cümleciği meydana getiren karmaşık bir biçim elde etmek için birbirini izleyen iki ve daha çok kurucu öge arasındaki birleşme biçimini belirleyen hiyerarşi düzeni; sentagma. **8.** *dbl.* Cümle içinde kelimelerin ve cümleciklerin anlam, üslup ve dilin özelliğine uygunluk bakımlarından sıralanması, düzenlenmesi işlemi; sentagma. ⊡ **kuruluşlar bütünü,** *Aynı ekonomik etkinliğe açık üretim zincirinin çeşitli kademelerini içine alan sanayi kuruluşu; kompleks.*

kurum[1], [kur-mak > ḳur-um قوروم] *is.* **1.** *{OsT} {ağız}* Kuruluş; yapılış; şekil; biçim; yapı. [DS] **2.** Kurma; bina etme; koyma. **3.** Toplum tarafından kabul görmüş veya yasaların öngördüğü biçimde yürütülen uygulama veya kural; müessese. **4.** Böyle işleyişleri sürdürmeyi amaçlayan örgüt; müessese. **5.** Kamu yararına iş gören hizmet ocağı. **6.** Ordugâh; otağ yeri. **7.** *{ağız}* Merhem; em. [DS] ⊡ **kurumunu bozmak,** *Bir şeyin sistem veya düzenini, işleyişini değiştirmek; bozmak.*

kurum[2], [*eT.* kurun > kurum] *is.* Dumandan meydana gelen ve bacalarda biriken kalın is. ⊡ **kurum atan,** *{ağız} Karacı; kara süren; iftiracı.* [DS]|| **kurum gibi,** *Koyu siyah.*|| **kurum tutmak,** *(Baca için) içinde kurum birikmek; is yoğunlaşarak katı birikinti meydana getirmek.*

kurum[3], [Ar. ḳurūm *(ekabir)*] *is.* Kendini büyük ve önemli gösterme çabası; büyüklük taslama; büyüklenme; gurur; kibir; tekebbür; azamet. ⊡ **kurum kurum kurumlanmak** (kurulmak), *Aşırı ölçüde büyüklenmek; gururluluk taslamak; kasılmak.*|| **kurum satmak,** *Büyüklenmek; kendini önemli veya büyük göstermeye çalışmak; böbürlenmek.*|| **kurumu bozulmak,** *Küçük düşmek.*|| **kurumundan geçilmemek,** *Aşırı ölçüde gururlanmak; böbürlenmek; gururundan yanına varılmamak.*

kurum[4], [Ar. ḳarm > ḳurūm قروم] *(kuru:m) {OsT} is.* Değerli insanlar.

kuruma, [kuru-ma] *is.* **1.** Kurumak eylemi ve durumu. **2.** Kuru hâle gelme; nemini ve suyunu kaybetme.

kurumak, [*eT.* kurï-mak] *(kuru:mak) gçsz. f. [-r]* **1.** Islaklığını veya nemini kaybederek kuru hâle gelmek. *{eT} (aynı)* [EUTS] [DLT] [Yüknekî] **2.** (Bitki için) canlılığını kaybetmek. **3.** (Dere, çeşme, kuyu vb. için) suyu çekilmek; susuz duruma gelmek. **4.** (Meyve, sebze vb. için) suyunu kaybetmek, katılaşmak. **5.** *mecaz.* Aşırı ölçüde zayıflamak; sıskalaşmak. **6.** (Cilt, saç vb. için) sıvı ögesi azalarak yumuşaklığı gitmek; sertleşmek. **7.** *{ağız}* Donakalmak. [DS]

kurumlanış, [kurum-la-n-ış] *is.* Kurumlanmak eylemi veya biçimi.

kurumlanma[1], [kurum[2]-la-n-ma] *is.* Kurum bağlamak eylemi; kurumlu hâle gelme; kurum tutma.

kurumlanma[2], [kurum[3]-la-n-ma] *is.* Kurumlanmak eylemi; kibirlenme; gururlanma.

kurumlanmak[1], [kurum[3]-la-n-mak] *dönşl. f. [-ır]* Kendini büyük ve önemli göstermeye çabalamak; büyüklük taslamak; büyüklenmek; gururlanmak; kibirlenmek; tekebbür eylemek.

kurumlanmak[2], [kurum[2]-la-n-mak] *edil. f. [-ır]* (Baca, boru vb. için) kurum bağlamak; içinde kurum oluşmak; kurum tutmak.

kurumlaşma[1], [kurum[1]-la-ş-ma] *is.* Kurumlaşmak eylemi; kurum oluşturma; müesseseleşme.

kurumlaşma[2], [kurum[2]-la-ş-ma] *is.* Kurum hâline gelme.

kurumlaşmak[1], [kurum[1]-la-ş-mak] *dönşl. f. [-ır]* **1.** Kurum niteliğini kazanmak. **2.** (Toplum yaşayışını ilgilendiren gelenek vb. bazı yöntem ve teknikler için) toplumca benimsenir, uygulanır olmak; müesseseleşmek.

kurumlaşmak[2], [kurum[2]-la-ş-mak] *dönşl. f. [-ır]* (İs, duman için) kurum hâline gelmek; kurum tutmak.

kurumlaştırma[1], [kurum[1]-la-ş-tır-ma] *is.* Kurumlaştırmak eylemi; kurum oluşturtma; müesseseleştirme.

kurumlaştırma[2], [kurum[2]-la-ş-tır-ma] *is.* Kurum hâline getirmek eylemi.

kurumlaştırmak[1], [kurum[1]-la-ş-tır-ma] *gçsz. f. [-ır]* Kurum hâline getirmek; bir kurum olmasını sağlamak; müesseseleştirmek.

kurumlaştırmak[2], [kurum[2]-la-ş-tır-mak] *gçsz. f. [-ır]* İs, duman vb.ni kurum hâline getirmek; kurum tutmasını sağlamak; kurum bağlamasına izin vermek.

kurumlu[1], [kurum[1]-lu] *sf.* (Bahsi geçen) kuruma bağlı olan; o kurumun üyesi veya personeli olan.

kurumlu[2], [kurum[2]-lu] *sf.* Kurum bağlamış olan; islenmiş, is bağlamış olan; kurum tutmuş.

kurumlu[3], [kurum[3]-lu] *sf.* Kibirlenerek kasılan; kibirli; gururlu; mağrur.

kurumluluk, -ğu [kurum-lu-luk] *{ağız} is.* Ağırbaşlılık. [DS]

kurumsak[1], **-ğı** [Ar. ḳurūm *(değerli kişi)* > kurumsa-k] *sf.* Onurlu; gururlu.

kurumsak[2], **-ğı** [ḳurum-sa-ḳ قورمساق] *{OsT}} {ağız} is.* Yolsuz birleşmelere aracılık eden kimse: pezevenk; deyyus; alçak; onursuz, arsız. [DS]

kurumsal, [kur-um-sal] *sf.* Kurumla ilgili; kuruma ait; kuruma ilişkin.

kurumsallaşmak, [kurum[1]-sal-la-ş-mak] *dönşl. f. [-ır]* Kurumla ilgili hâle gelmek; kurumsal olmak.

kurumsamak, [kuru-m-sa-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-s(u)-yor]* Bir şeye karşı çok istek duymak; susamak. [DS]

kurumsı, [ḳur-maḳ >ḳur-ım > ḳurım-sı قورومسى] *{eAT} is.* Bezin yanmasından oluşan isli kül; kül. [DK]

kurumsuramak, [kuru-m-su-ra-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-s(u)-yor]* Bulduğuyla yetinmeyip daha çoğunu istemek. [DS]

kurumsuz, [kurum[2]-suz] *sf.* Kurumu olmayan; kurum bağlamamış olan; üzerinde veya içinde kurum bulunmayan.

kurumşuhn [? krmşuḫn] *(kurumşukhn) {eT} sf.* Hakkından vazgeçme; bağışlama. [EUTS]

kurun[1], [kur-mak > kur-un] *{eT} is.* Kurum; duman karası. [DLT]

kurun[2], [kurun] *{ağız} is.* **1.** Çeşme yalağı. **2.** Oluk. **3.** Boş arı kovanı. **4.** Hayvan yemliği. **5.** İçinde üzüm ezilen tekne. [DS]

kurun[3], [Ar. ḳarn > ḳurūn قرون] *(kuru:n) {OsT} is.* **1.** Yüzyıllar; çağlar. **2.** Boynuzlar. ⧉ **Kurūn-ı āhire,** *{OsT} Yeni Çağ.*|| **kurūn-ı hāliye,** *{OsT} İçinde bulunulan çağ.*|| **kurūn-ı sālife** *{OsT}, Geçmiş çağlar.*|| **Kurūn-ı ūlā,** *{OsT} İlk Çağ.*|| **Kurūn-ı vustā,** *{OsT} Orta Çağ.*

kurunaz, [kurñaz] *{ağız} sf.* (Kişi için) zayıf; kuru; çelimsiz. [DS]

kurunçı, [kur-mak > kur-un > kurun-çī] *(kurunçı:) {eT} sf.* Dumandan kirlenmiş olan keçe. [DLT]

kurunlug, [kur-mak > kur-un > kurum-luġ] *{eT} sf.* Kurumlu; isli. [DLT] [EUTS]

kurunmak, [*eT.* kurī-mak > kurī-n-mak > kuru-n-mak] *dönşl. f. [-ur]* Kendi kendini kurutmak; kendini kuru hâle getirmek. *{eT} (aynı)* [DLT]

kuruntu, [kur-untu] *is.* **1.** Yersiz ve yanlış düşünce. **2.** Bir konu veya durumla ilgili olarak kötü ihtimalleri akla getirerek tasa ve kaygı duyma; evham; işkil; vesvese. **3.** Olması mümkün olmayan bir şeyi olacakmış gibi düşünme; vehim. ⧉ **kuruntu etmek,** *Kötü ihtimalleri düşünerek üzülmek.*|| **kuruntuya kapılmak,** *Boş yere tasalanmak; yersiz evhamlanmak.*

kuruntucu, [kur-untu-cu] *sf.* Sürekli olarak kuruntuya kapılan; kuruntudan kendini kurtaramayan; işkilli; müvesvis.

kuruntulu, [kur-untu-lu] *sf.* Kuruntuya kapılan; kuruntuya kapılmış olan; kuruntusu olan; evhamlı; mütevehhim.

kuruntuluk, [kur-untu-luk] *{ağız} is.* Kulübe. [DS]

kuruntusuz, [kur-untu-suz] *sf.* Kuruntusu olmayan.

kururak, -ğı [kuru-rak] *{ağız} sf.* Kuruca; az kuru. [DS]

kururmak, [kurī-mak > kurī-r-mak] *{eT} gçsz. f. [-ur]* → kurırmak. [DLT]

kurus, [Yun. kórios / koris] *is. zool.* Tahtakurusu.

kuruş[1], [kur-uş] *is.* Kurmak eylemi veya biçimi.

kuruş[2], [Lat. grossus > Alm. groschen / İt. grossi] *is.* Türk lirasının yüzde biri değerindeki para birimi; kısaltması: Kr. ⧉ **kuruş kuruş,** *Kuruşu bile hesap ederek.*|| **kuruşu kuruşuna,** *Hesabı tam çıkartılarak.*

kuruşlandırma, [kuruş-la-n-dır-ma] *is.* Kuruşlandırmak eylemi.

kuruşlandırmak, [kuruş-la-n-dır-mak] *gçl. f. [-ır]* Bir listede yer alan mal veya hizmetlerin her birinin hesaplarını ayrı ayrı çıkarıp tutarlarını yazmak.

kuruşluk, -ğu [kuruş-luk] *sf.* (Bir sayıdan sonra) belirtilen miktarda kuruş eden; belirtilen kuruş değerinde olan; belirtilen kuruşa karşılık olan.

kuruşmak[1], [kurī-mak > kurī-ş-mak] *{eT} dönşl. f. [-ur]* Her tarafı kurumak; kendi kendine kurumak. [DLT]

kuruşmak[2], [kur-mak > kur-uş-mak] *{eT} işteş. f. [-ur]* Birlikte kurmak; kurmakta yarışmak. [DLT]

kurut[1], [*eT.* ḳurī-mak > ḳurı-t / ḳuru-t قورت] *is.* **1.** *{eT} {OsT}* Yağı alınmış yoğurttan yapılan çökelek; yağsız bir tür peynir; kuru yoğurt; keş. *{ağız} (aynı)* [DLT] [KB] [Nevâyî] [DS] **2.** Kaynatılıp suyu alınmış sütten kurutulmak suretiyle elde edilen süt ürünü. **3.** *{ağız}* Kurutulmuş süzme yoğurt. [DS] **4.** Çökelek. **5.** *{ağız}* Meyve kurusu. [DS] **6.** *{ağız}* Tarhana. [DS]

kurut[2], [kurī-mak > kurı-t ?] *{eT} is.* Bir vergi türü. [EUTS]

kurut[3], [Ar. ḳurṭ > ḳurūṭ قروط] *(kuru:t) is.* Küpeler.

kurutaç, -cı [kuru-t-aç] *is.* Bir ham madde veya son ürünün nemini gidermek için kullanılan aygıt; kurutma kabı.

kurutğan, [kurut-gan] *{ağız} sf.* Kendini beğenen; büyüklenen. [DS]

kurutlug, [kurut > kurut-luġ] *{eT} sf.* Çökelekli. [DLT]

kurutma[1], [kuru-t-ma] *is.* **1.** Kurutmak eylemi. **2.** Bir cismin içindeki suyu kısmen veya tamamen gidermek için yapılan işlem. **3.** (Bitki için) canlılığını yitirmesine sebep olma. **4.** Bataklıkların suyunu çeşitli tekniklerle akıtmak suretiyle kuru hâle getirme işlemi. **5.** Zayıflatma. **6.** *mecaz.* Yiyecekleri tüketme, bitirme. **7.** *mecaz.* Uğursuzluk getirme. **8.** *{ağız}* Havlu. [DS] ✐ **kurutma kabı,** *Bir ham madde veya son ürünün nemini gidermek için kullanılan aygıt; kurutaç.*|| **kurutma kâğıdı,** *Yazı mürekkebini kurutmakta kullanılan kaba ve emici dokulu bir tür kâğıt; tampon kâğıdı.*|| **kurutma makinesi,** *Yıkanmış ve sıkılmış çamaşırları içinde döndürerek kurutan makine; ısı veya kuru hava üfleyerek bir şeyi kurutmaya yarayan makine; kurutucu.*

kurutma[2], [kuru-t-ma] *{ağız} is.* **1.** Sığır, at ve eşeklerde burun ya da dudak içinde çıkan kemik. **2.** At, eşek ve sığırların bacaklarında olan tutukluk; aksaklık. [DS]

kurutmaç, -cı [kuru-t-maç] *is.* Kurutma kâğıdı ile onun takılı olduğu araç.

kurutmak, [kurī-mak > kurī-t-mak > kuru-t-mak] *gçl. f. [-ur]* **1.** Kuru hâle getirmek; suyunu, ıslaklığını, nemini gidermek. *{eT} (aynı)* [DLT] **2.** Birtakım işlemlerle bir cismin içindeki suyu kısmen veya tamamen gidermek. **3.** (Bitki için) canlılığını yitirmesine sebep olmak; kurumasını sağlamak. **4.** (Besin maddeleri için) içindeki sıvıyı uçurarak saklanabilir hale getirmek. **5.** Suyunu çeşitli tekniklerle akıtarak bir yeri kuru hâle getirmek; suyun çekilmesine, kesilmesine neden olmak. **6.** Aşırı ölçüde zayıflatmak; cılız hâle getirmek. **7.** *mecaz.* Yiyecekleri tüketmek, bitirmek; silip süpürmek. **8.** *mecaz.* Uğursuzluk getirmek; yararlanma imkânını yok etmek; bereketini kaçırmak.

kurutmalık, -ğı [kuru-t-ma-lık] *sf.* **1.** Kurutmak amacıyla ayrılmış olan. **2.** Kurutmaya elverişli olan; kurutulacak nitelikte olan; kurutmaya yarar.

kurutsamak, [kurut-mak > kurut-sā-mak] *{eT} gçsz. f. [-r]* Kurut istemek; kurut canı çekmek. [DLT]

kurutucu, [kuru-t-ucu] *is.* **1.** Hava ve ısı akımıyla içine konulan şeyleri kurutan alet veya makine; kurutma makinesi. **2.** Çabuk kurumalarını sağlamak amacıyla boya ve verniklerin içine karıştırılan kimyasal madde. **3.** Depolanmış ya da ambalajlanmış bir ürünün nemini almaya yarayan nem alıcı madde; desikatör. **4.** Havalandırma cihazlarında birikmiş olan nemi almaya yarayan alet veya cihaz; desikatör.

kurutulma, [kuru-t-ul-ma] *is.* Kurutulmak eylemi.

kurutulmak, [kuru-t-ul-mak] *edil. f. [-ur]* Kurutma eylemi yapılmak; üzerinde kurutmak işi uygulanmak.

kurutuş, [kuru-t-uş] *is.* Kurutmak eylemi veya biçimi.

kuruyakalmak, [kuru-mak + kal-mak] *{ağız} gçsz. f. [-ır]* Donakalmak; şaşmak. [DS]

kuruyaz, [kuru+yaz] *{ağız} is.* Nemli ve tavlı olmayan toprak. [DS] ✐ **kuruyaz olmak,** *{ağız} Kurumaya başlamak.* [DS]

kuruyuş, [kuru-y-uş] *is.* Kurumak eylemi veya biçimi.

kuruz, [Ar. ḳarż / ḳarḍ > ḳurūż / ḳurūḍ قروض] *(kuru:z) {OsT} is.* Ödünç verilen paralar; borçlar; krediler. ✐ **kurûz-ı hasene,** *{OsT} 1. Güzel niyet ve işler için verilmiş ödünç paralar. 2. Faizsiz olarak verilen borçlar.*|| **kuruz olmak,** *{ağız} Kumarda tüm parasını üttürmek.* [DS]

kurümek, [kürü-mek] *{ağız} gçl. f. [-r]* Kürekle atıp temizlemek; kürümek. [DS]

kurvaziyer, [İt. crusie] *is. dnz.* Belli bir program dahilinde deniz yolu ile yapılan turistik gezi.

kurvı, [? kurvı] *{eT} sf.* Yuvarlak (?) ✐ **kurvı çuvaç,** *{eT} Hana ait yuvarlak çadır.* [DLT]

kurya[1], [ku-rī > kur(ı)-yā] *{eT} (kurya:) zf.* Batıda; batıya. [ETY]

kurya[2], [İt. curiates / Fr. curia regis] *is.* Vatikan'ı yöneten yürütme ve yargı organlarının bütünü.

kuryakı, [ku-rı-ya > kurya-kı] *{eT} sf.* Batıdaki. [ETY]

kurye, [İt. corriere / Fr. courrier قوريه] *(ku'rye) {OsT} is.* **1.** Elçilik postasını yerine ulaştırmakla görevli kimse. **2.** Uçakla gönderilen posta maddesi. **3.** Resmî evrakları yerlerine ulaştırmakla görevli kimse. **4.** Düzenli olarak ulaştırma hizmeti veren taşıt. ✐ **kurye kredisi,** *Bir yabancı muhabire, telgraf, telefon emirleri ile onun hesabına yerine getirilen ve daha sonra kurye ve posta ile ödemenin yapıldığı kısa vadeli kredi.*

kuryelik, -ği [kurye-lik] *is.* Kuryenin yaptığı iş; kurye olma durumu.

kuryer, [İt. corriere / Fr. courrier قوريەر] *{OsT} is.* Kurye; postacı; ulak.

kûs, [Far. küs كوس] *(kû:s) {OsT} is.* Araba veya katır, deve gibi yük hayvanları üzerinde taşman büyük davul; kös. ⊡ **küs-ı gaza,** *{OsT} Savaş davulu.*|| **küs-i rahîl,** *{OsT}* → kus-i rıhlet.|| **kūs-ı rıhlet,** *{OsT} 1. Göç davulu. 2. Ölüm anı; ecel.*

kus, [? kus] *{ağız} is.* Daire. [DS]

kusag, [kusag] *{ağız} is.* → kusağ. [DS]

kusağ, [kus-mak > kusağ] *{ağız} is.* Kolera hastalığı. [DS]

kusağan, [ḳus-ağan قوساغان] *{eAT} sf.* Çok kusan; sürekli kusan.

kusah, [kusaḫ] *{ağız} is.* → kusağ. [DS]

kusak, [kus-ak] *{ağız} is.* **1.** Altından su kaynaması yüzünden ya da çok yağan yağmur sularını çekmediği için üstü sulu olan toprak; batak. **2.** Kusmuk. [DS]

kusaklık, -ğı [kus-ak-lık] *{ağız} is.* Bataklık. [DS]

kusame, [Ar. ḳusāme قسامه] *{OsT} is. isl. huk.* Mirası paylaştıran kimsenin ana paradan kendi payına düşen miktar.

kusare, [Ar. ḳuṣāre قصاره] *(kusa:re) {OsT} is.* **1.** Özel yer; hususî mekân. **2.** *dnz.* Güvertelerin en üstündeki yarım güverte.

kusdurmak, [kus-mak > kus-tur-mak] *{eAT} gçl. f. [-ur]* Kusturmak. [DK]

kûse, [Far. küse كوسه] *(kû:se)v sf.* Köse.

kûsec, [Far. küsec كوسج] *(kû:sec) {OsT} sf.* Köse.

kusek, -ği [? kusek] *{ağız} is.* Taş sökmekte kullanılan demir araç; küskü. [DS]

kuseybe, [Ar. ḳuṣeybe قصيبه] *{OsT} is. anat.* Bronşçuk.

kuseyr, [Ar. ḳuṣeyr قصير] *{OsT} is.* Küçük şato.

kuseyra, [Ar. ḳuṣeyrā قصيرا] *(kuseyra:) {OsT} is.* **1.** Kaburga kemiklerinin en kısası. **2.** Gücünün yettiği kadar yapabilme; yetenek.

kusgaç[1], [kuş > kuş-ġāç] *(kuşga:ç) {eT} is.* → kuşgaç. [DLT]

kusgaç[2], [kıs-mak > kıs-ġā-mak > kısġā-ç] *(kusga:ç) {eT} is.* → kısgaç. [DLT]

kusgak, [kus-mak > kus-ġāk] *{eT} sf.* Mide bulantısına eğilimi olan. [Clauson]

kusgun, [ḳuskun قوسغون] *{eAT} {ağız} is.* → kuskun. [DS] ⊡ **kusgun urmak,** *{OsT} Kuskun geçirmek; kuskun takmak.*

kusgü, [küskü] *{ağız} is.* → küskü. [DS]

kusığ, [kus-mak > kus-ığ] *{eT} is.* **1.** Kusma. **2.** Kusuntu. [DLT]

kusık, [Far. ḳusūḳ => kusık / kuzuk] *{eT} is.* Fındık veya çam fıstığı. [DLT]

kusıklamak, [kusık-lā-mak] *(kusıkla:mak) {eT} gçl. f. [-ur]* Fındık veya çam fıstığı içi çıkarmak. [DLT]

kusıklıg, [kusık-lığ] *{eT} sf.* Fındıklı veya çam fıstıklı. [DLT]

kusınçıg, [kus-mak > kus-ın-mak > kus-ın-çığ] *{eT} sf.* Tiksindirici; iğrenç. [DLT]

kuskak, -ğı [susak / kuskak] *{ağız} is.* Kuyudan su çekmeye yarayan küçük kova. [DS]

kusku, [kus-ku] *{ağız} is.* Çamaşır tokacı. [DS]

kuskun, [*eT.* kudurgun > ḳuskun قوسقن / قوسقون / قوشقون] *is.* **1.** At, eşek kuyruğu altından geçirilerek eyere, semere, palana bağlanan kayış kuşak. *{eAT} {OsT} (aynı)* [DK] **2.** *{ağız}* Şalvarın arkasında bulunan ve kuşağa bağlanan ip. [DS] **3.** *{ağız}* Don paçası. [DS] **4.** *{ağız}* Bebek bezi. [DS] **5.** *{ağız}* Kadınların âdet bezi. [DS] ⊡ **kuskuna kuvvet,** *{eAT} {OsT} (Kaçmak için) hızla; tabana kuvvet.*|| **kuskunu düşük,** *1. (At için) kuskun yeri sağrıdan daha aşağıda olan. 2. mecaz. (Kişi için) değerini ve itibarını yitirmiş olan.*|| **kuskunu kopmak,** *{ağız} 1. Bir işi bitirmek için çok emek vermek ve güçlükle başarmak. 2. Acıkmak.* [DS] || **kuskunından balçığa batırmak,** *{eAT} Gülünç duruma düşürmek.* [DK]

kuskunlu, [kuskun-lu] *sf.* Kuskunu olan.

kuskunsuz, [kuskun-suz] *sf.* **1.** (Eyer için) kuskunu olmayan. **2.** *mecaz.* Derbeder; perişan; dağınık. **3.** *{ağız}* Uğursuz. [DS]

kuskus, [Ar. kuskus] *is.* Pilav ve çorba yapımında kullanılan çok küçük taneler hâlindeki makarna. ⊡ **kuskus çorbası,** *Kuskus konularak yapılan çorba.*|| **kuskus pilâvı,** *Kuskustan yapılan pilav.*

kuskusa, [? kuskusa] *{ağız} is.* Siklamen; domuz ağırşağı, *(Cyclamen).* [DS]

kuskuslu, [kus+kus-lu] *{ağız} sf.* Bencil. [DS]

kuskut, -du [? kuskut] *{ağız} is.* Çam kozalağı. [DS]

kusma, [kus-ma] *is.* Kusmak eylemi; midedekileri çıkarma; istifra; kay.

kusmak, [kus-mak] *gçsz. f. [-ar]* **1.** Midedekileri ağızdan dışarı çıkarmak; istifra etmek; kay etmek. *{eT} (aynı)* [EUTS] [Gabain] **2.** (Yanardağ, deniz, top vb. için) içindekileri şiddetle dışarı atmak, fırlatmak. **3.** *gçl. f.* Reddetmek. **4.** *mecaz.* Öfke, hınç gibi bastırılmış duyguları, bütün şiddeti ile birden açığa vurmak. **5.** (Boya, leke vb. için) sonradan ortaya çıkmak; yeniden belirmek. **6.** (Balık için) yuttuğu olta iğnesini geri çıkarmak.

kusmuk, -ğu [kus-muk] *is.* Mide tarafından dışarı atılan, kusulan şeyler; kusuntu.

kuspa, [? kuspa] *{ağız} is.* Tümsek. [DS]

kustu, [küstü] *{ağız} is.* Çuhadan yapılma işlemeli kollu yelek. [DS]

kusturma, [kus-tur-ma] *is.* Kusturmak eylemi.

kusturmak, [kus-mak > kus-tur-mak] *gçl. f. [-ur]* **1.** Birinin kusmasına yol açmak; kusmasını sağlamak. *{eT} (aynı)* [DLT] **2.** *{ağız}* (Peynir, helva vb. şeyler için) yağını dışarı vermek. [DS]

kusturucu, [kus-tur-ucu] *sf.* **1.** Kusturan; kusmaya yol açan. **2.** *is.* Kusmayı sağlayan madde veya ilaç.

kusturuş, [kus-tur-uş] *is.* Kusturmak eylemi veya biçimi.

kusudra, [? kusudra] *{eT} sf.* Küçük; ufak. [EUTS]

kusug, [kus-mak > kus-ıġ] *{eT} is.* → kusıg. [EUTS]

kusundu, [ḳus-maḳ > ḳus-untu قوصندو] *{eAT} is.* Kusmuk; kusuntu.

kusuntu, [kus-untu] *is.* Mide tarafından dışarı atılan, kusulan şeyler; kusmuk.

kusur[1], [Ar. ḳuṣūr قصور] *(kusu:r) {OsT} is.* **1.** Bir kimsede veya bir nesnede görülün eksiklik; noksanlık. **2.** Bir şeydeki özür; sakatlık. **3.** Bir şeyde var olan aksaklık; elverişsiz hâl. **4.** Bilmeden veya farkına varmadan yapılan yersiz, başkalarını rahatsız edici davranış; olumsuz ve yersiz davranış; suç; kabahat. **5.** Bir işi gereği gibi yapmamaktan doğan hata; ihmal. **6.** Hukuka aykırı bir eylemde var olan kasıt veya hata. **7.** Bir şeyden artan kısım; küsur; fazlalık. **8.** Bir şeyin kötüsü. 🗗 **kusura bakmak,** *Hoş görmemek.*|| **kusura bakmamak,** *Üzücü bir söz veya davranışı hoş görmek.*|| **kusura kalmamak,** *Üzücü bir söz veya davranışı hoş görmek.*|| **kusur aramak,** *Bir şeyin eksiği, yanlışı, özrü, elverişsizliği bulunup bulunmadığını araştırmak, varsa görmeye çalışmak.*|| **kusur bulmak,** *1. Bir şeyde veya kimsede var olan eksikliği veya özrü görmek. 2. Olumsuz davranarak özür veya eksiklik yakıştırmak; bahane bulmak; gereksiz yere hoşgörüsüzlük ve titizlik göstermek.*|| **kusur etmek,** *Hoş görülmeyecek bir davranışta bulunmak; kabahat işlemek.*|| **kusur işlemek,** *Kusur sayılabilecek yanlış ve yersiz davranışta bulunmak.*

kusur[2], [Ar. ḳaṣr > ḳuṣūr قصور] *(kusu:r) {OsT} is.* Kasırlar; köşkler. 🗗 **kusūr-ı Behişt,** *{OsT} Cennet köşkleri.*|| **kusūr-ı cenān,** *{OsT} Gönül köşkleri.*|| **kusūr-ı cinān,** *{OsT} Cennet köşkleri.*

kusura, [? kusura] *{ağız} is.* Eşya konulan kutu; çekmece. [DS]

kusurlu, [kusur-lu] *sf.* **1.** Kusuru olan; özürlü; hatalı. **2.** (Kişi için) bir kusur işlemiş olan.

kusurluluk, -ğu [kusur-lu-luk] *is.* Kusurlu olma durumu.

kusursuz, [kusur-suz] *sf.* Hiçbir kusuru olmayan; mükemmel.

kusursuzluk, [kusur-suz-luk] *is.* Hiç kusuru olmama durumu; kusursuzluk hâli; mükemmeliyet.

kusva, [Ar. ḳavṣ > ḳuṣvā قصوى] *{OsT} sf.* **1.** En uzakta, en sonda bulunan. **2.** *is.* Ulaşılacak en son nokta; sınır; son.

kûş, [Far. kūş كوش] *(kû:ş) {OsT} is.* **1.** Emek; zahmet; çaba. **2.** *sf.* Güçlüğü kaldıran; zahmeti kendi üzerine çeken. 🗗 **kûş etmek,** *Emek vermek; zahmet çekmek; çaba sarf etmek.*

kuş, [kuş] *is. zool.* **1.** Vücudu tüylerle kaplı, sıcak kanlı, akciğerli, boynuzsu bir maddeden oluşarak uzamış çenelerine gaga, yürümeye elverişli arka üyelerine bacak, uçmaya elverişli ön üyelerine ise kanat adı verilen, yumurtlayan, çoğunlukla uçucu omurgalı hayvanların genel adı. *{eT} (aynı)* [EUTS] [ETY] [KB] [OKD] [İKPÖy.] [Yüknekî] [Gabain] **2.** Kuş avlamaya alıştırılmış atmaca, doğan veya çakır gibi hayvanlara verilen ad. **3.** *{ağız}* Hindi. [DS] **4.** Kâğıttan yapılmış uçurtma. **5.** *{ağız}* Uçurtma. [DS] **6.** *argo.* Acemi; deneyimsiz. **7.** *çoc. d.* Erkeklik organı. **8.** *{ağız}* Dokuma tezgâhında gücüyü aşağı yukarı hareket ettiren makaralar. [DS] **9.** *{ağız}* Menteşesiz kapılarda yatağa geçen küçük kazık çıkıntılar. [DS] **10.** *{ağız}* İç donun arka tarafına ağım genişletmek için konulan üçgenimsi parça. [DS] **11.** *{ağız}* Akıl. [DS] **12.** *{ağız}* Mısır. [DS] 🗗 **kuş ağzı,** *{ağız} Aslanağzı çiçeği.* [DS]|| **kuşa benzemek,** *1. (Düzeltilmeye çalışılan bir yer veya şey için) iyice bozulmak. 2. Kesilip kırpılarak ufak ve işe yaramaz hâle gelmek.* || **kuşa benzetmek,** *Bir şeyi düzeltmeye çalışırken iyice bozmak; daha çok kusurlu hâle getirmek; biçimsiz ve eksik bir duruma getirmek.*|| **kuşa çevirmek,** *Bir şeyi düzeltmeye çalışırken iyice bozmak; daha çok kusurlu hâle getirmek; biçimsiz ve eksik bir duruma getirmek.*|| **kuşa döndürmek,** *Bir şeyi düzeltmeye çalışırken iyice bozmak; daha çok kusurlu hâle getirmek; biçimsiz ve eksik bir duruma getirmek.*|| **kuşa dönmek,** *(Düzeltilmeye çalışılan bir yer veya şey için) iyice bozulmak.*|| **kuş alıcı,** *{ağız} bot. Tavşan elması, (Pyracantha coccinea).* [DS]|| **kuş ayağı,** *{ağız} Böreğe konulan bir tür ot.* [DS]|| **kuş bakışı,** *Yüksek bir yerden, aşağı doğru geniş bir alanı içine alabilecek şekilde; havadan; tepeden.*|| **kuş beyinli,** *Aptal; akılsız.*|| **kuş bilimci,** *zool. Kuş bilimi uzmanı; ornitolog.*|| **kuş bilimi,** *zool. Yaşayan ve fosil kuşları inceleyen, sınıflandıran; şu anda dünyada var olan kuşların şekil ve yapılarını, seslerini, tüy değişimlerini, üremelerini, uçuşlarını, göçlerini, yeryüzünde bulundukları yerleri, beslenmelerini, faydalarını ve korunmalarını inceleyen hayvan bilimi dalı; ornitoloji.*|| **kuş böyreği** (böğreği), *{ağız} Mor renkli, iri taneli gevrek bir üzüm.* [DS]|| **kuş burnu,** *{eAT} Kuş gagası.*|| **kuş dili,** *1. Çocukların kelimelerin veya hecelerin başına bazı sesler ekleyerek yaptıkları konuşma. 2. Eskiden esnafların kendi aralarında konuştukları gizli dil. 3. Okçulukta yaya konulan kemiğin pul biçiminde kalkan pürüzleri. 4. {eAT} Erişte gibi bir hamur yemeği. 5. {eAT} Karaağacın yemişi. 6. Biberiye, (Rosmarinus officinalis).*|| **kuş elması,** *bot. Baklagillerden 10-35 cm.*

boyunda, beyaz ve pembe çiçekli, çok yıllık otsu bir bitki, (Polygonum aviculare).|| **kuş etli,** *{ağız} Ne zayıf ne şişman; balık etinde.* [DS]|| **kuş fesleği,** *{ağız} Yaban bezelyesi.* [DS]|| **kuş geçimi fırtınası,** *Göçmen kuşların göç zamanına rastlayan kasım ayının ilk haftasında esen rüzgâr ve fırtına.*|| **kuş gibi,** *1. Çok hafif 2. Çabuk iş gören; eline çabuk. 3. Bir yere çabuk gidip gelen; ayağına çabuk.*|| **kuş gibi çırpınmak,** *Çaresizlik içinde ne yapacağını bilemeden çabalamak.*|| **kuş gibi uçup gitmek,** *1. Kısa süreli bir hastalık neticesinde ölmek; çabuk kaybedilmek. 2. (Zaman için) çabucak geçip gitmek.*|| **kuş gibi yemek,** *Çok az yemek.*|| **kuş kadar yemek,** *Çok az yemek.*|| **kuş gözü,** *1. Mobilyacılıkta çok küçük ve birbirine yakın benek ve budakları olan kaplama malzemesine verilen ad. 2. Baklava biçimi küçük armürlerle dokunan bir tür desenli kumaş. 3. {ağız} Dokuma tezgâhında gücüyü hareket ettiren makaralar.* [DS]|| **kuş kadar canı olmak,** *Çok zayıf, cılız veya küçük olmak.*|| **kuş kafesi,** *Evlerde beslenen kuşların uçup gitmemesi için konulduğu kafes.*|| **kuş kafesi gibi,** *(Ev için) küçük fakat güzel.*|| **kuş kanadı,** *{eAT} Lokma almağa hazırlanmış beş parmak.*|| **kuş kanadıyla gitmek,** *Çok hızlı gitmek; çok acele olarak gitmek.*|| **kuş kayınmak,** *{ağız} Akılsızlık etmek.* [DS]|| **kuş kerdemesi,** *{ağız} bot. İki karış boyunda, rozet yapraklı, beyaz veya pembe çiçekli, ıspanak gibi sebze olarak yenilebilen bir veya iki yıllık otsu bitki; kuşkuş otu, (Capsella bursa-pastoris, C. rubella).* [DS]|| **kuş kirazı,** *bot. Gülgillerden, bütün ılıman bölgelerde yetişen, boyu on beş metreyi bulan, piramidimsi görünüşlü, yapraklardan önce beyaz çiçekler açan, odunu kerestecilikte kullanılan, siyah küçük meyveli yabanî kiraz ağacı, (Prunus padus).*|| **kuş kondu,** *{ağız} Çam fidanının en sivri uç dalı.* [DS]|| **kuş kondurmak,** *O zamana kadar görülmedik bir eser meydana getirmek (çok pahalı ve nazlı iş yapanların, yaptıklarının görülmemiş bir sanat eseri olmadığını belirtmek için soru biçimiyle kullanılır).*|| **kuş konmaz,** *{ağız} Yapılarda kullanılan uzun ağaç.* [DS]|| **kuş köşkü,** *Binaların ön cephelerinde kuşların yuva yapmaları için özel olarak düzenlenmiş köşke benzer öge.*|| **kuş kuşlamak,** *{eAT} Kuş avlamak; avcı kuş yardımıyla kuş avlamak.*|| **kuş kuyruğu,** *{ağız} 1. Büyük çıban. 2. {eAT} {ağız} Kuşpalazı; difteri. 3. Kuş kuyruğu biçiminde yapılan cevizli bir hamur tatlısı. 4. Bir tür çatı.* [DS]|| **kuş lalesi,** *bot.* → keklik gözü, *(Adonis aestivalis).*|| **kuş mancası,** *bot.* → kuşkuş otu.|| **kuş misali,** *1. Kuşlar kadar özgür ve rahat; huzur dolu. 2. Bir yerden başka bir yere çarçabuk gidiş geliş.*|| **kuş otu,** *bot. 1. Birleşikgillerden, Güney Afrika kökenli olmasına rağmen Avrupa'da süs bitkisi olarak yetiştirilen, çiçekleri pembe, mor, mavi ve firfirî renkte, yaprakları yürek biçiminde otsu bir bitki, (Fircio cruentus). 2. Yol kenarları ile duvar diplerinde biten bir yıllık otsu bitki, (Stellaria media).*|| **kuş palazı,** *Kuşların henüz uçmaya başlamış yavrusu.*|| **kuş sanı,** *{eAT} Kuş pisliği.*|| **kuş siyiği,** *{eAT} Kuş pisliği.*|| **kuş surbası,** *{eAT} Kuş sürüsü.*|| **kuş sütü,** *Bulunmayan şey.*|| **kuş sütü ile beslemek,** *Çok özen göstererek, en güzel şeylerle ve eksiksiz beslemek, bakmak.*|| **kuş sütünden başka her şey bulunmak,** *İhtiyaç duyulan ve duyulabilecek her şey hazır olmak.*|| **kuş togası,** *{ağız} Çok kez kuşların yuva yaptığı dama yakın küçük pencere.* [DS]|| **kuş tüyü,** *1. Kuşların vücutlarını örten üst deri uzantıları. 2. Yatak, yorgan, yastık gibi kaba durması istenen eşyalara doldurulan, bazı kuşların ince ve küçük tüyleri. 3. Bu tüylerle doldurulmuş olan.*|| **kuş tüyü gibi,** *(Yatak, yorgan, yastık vb. için) çok yumuşak ve kabarık.*|| **kuşu açılmak,** *Tepesindeki tüyler dökülmeye başlamak.*|| **kuş uçmaz kervan geçmez,** *(Yer için) kimsenin uğramadığı, sapa ve ıssız.*|| **kuş uçurmamak,** *1. Çok sıkı bir güvenlik önlemi almış olmak. 2. (Bir şeyin veya kimsenin) kaçmasına fırsat vermemek; giriş çıkışı kontrol altında tutmak.*|| **kuş uçuşu,** *Yeryüzündeki belirli iki nokta arasında düz bir çizgi boyunca.*|| **kuş uykusu,** *Çok hafif bir ses veya hareketle uyanacak biçimdeki hafif ve kuşkulu uyku.*|| **kuş übüğü** (ibiği), *{ağız} bot. Aslanağzı.* [DS]|| **kuş üvezi,** *bot. Gülgillerden kışın yapraklarını döken, dikensiz, basit yapraklı beyaz çiçekli ağaççıklardan olan üvezin bir türü, (Sorbus aucuparia).*|| **kuş üzümü,** *bot. 1. Küçük taneli, koyu renkli, çekirdeksiz bir tür üzüm. 2. Ahu dudu (Rubus discolors). 3. Çoban üzümü, (Vaccinium myrtillus). 4. İt üzümü, (Solanum nigrum).*|| **kuş vuran,** *{ağız} Lâstik sapan.* [DS]|| **kuş vuran daşı** (taşı), *{ağız} Küçük çakıl taşı.* [DS]|| **kuş yemi,** *{ağız} bot. 1. Tohumları kuş yemi olarak satılan, 20-80 cm. boyunda bir yıllık otsu bitki, (Phlaris minor). 2. Madımak, (Polygonum cognatum).* || **kuş yemişi,** *bot. Alıç, (Crataegus).*|| **kuş yolı,** *{eT} Samanyolu.*|| **kuş yuvası,** *1. Kuşun yumurtaları üzerinde kuluçkaya yattığı, yavrularını besleyip büyüttüğü ot, çalı, çırpı vb. şeylerden yaptığı barınak; aşiyan. 2. Fesin ön tarafındaki çukurluk; yar tekmesi.*|| **kuş yürek,** *{ağız} Tavukların sevdiği açık yeşil yapraklı bir ot.* [DS]|| **kuş yürekli,** *{eAT} Korkak; yüreksiz.*

kuşah, [kuşak / ḳuşaḫ قوشخ] *{eAT} is.* → kuşak.

kuşak, -ğı [*eT.* kur-şa-ġ > ḳuşa-ḳ قوشاق] *is.* **1.** Çeşitli amaçlarla bele sarılan, kaba kumaş veya örgüden yapılan enli şerit. **2.** Bir şeyin dayanıklılığını artırmak veya dağılmasını önlemek için etrafına geçirilen çember vb. şeyler. **3.** Bir yapıyı sağlamlaştırmak için kullanılan yatay, düşey ve çapraz taşıyıcı elemanları bir veya iki yandan birbirine bağlayan kirişler. **4.** *mecaz.* Bir devirde yaşayan ve hemen

hemen aynı yaşta olan, o devrin şartlarında yaşamış, aynı olayları görmüş geçirmiş, benzer sıkıntıları paylaşmış kişilerin tümü. **5.** *mecaz.* Soy zincirinde belirli yaş kümelerini oluşturan bireyler; nesil; göbek; batın. **6.** Taşıma gücünü arttırmak için araba tablasının altına veya üstüne konulan ahşap parça. **7.** *iletş.* Radyo ve televizyon programlarında belli bir yayına ayrılmış olan zaman dilimi. **8.** Dünyanın üzerinde belli iklim şartlarının oluştuğu dilim. **9.** Diğer türleri bastıracak biçimde birçok türün gelişmiş olduğu bitki ve hayvan topluluğunun bulunduğu bölge. **10.** *dnz.* Yelkenleri sağlamlaştırmak için belli bir boyda dikilen şerit yelken bezleri. **11.** *jeol.* Belli bir katmanın, bir fosil topluluğunun belli bir zaman süresince oluşan çökeltilerin tümü veya belli bir başkalaşım şiddetiyle belirginleşen taşküre düzeyi. **12.** *mat.* Bir küre yüzeyini kesen iki paralel yüzey arasında kalan bölüm; küre kuşağı. **13.** *coğ.* Yeryüzünün kutuplar, dönenceler ve kutup daireleri ile belirlenen beş bölümünden her biri. **14.** Güreşte, rakibinin bedenini bel hizasından kavrama. **15.** Judo, karate gibi Uzakdoğu sporlarında sporcuların derecelerini belirten bel bağı. **16.** Hayvancılıkta aynı yaş sınıfında olan hayvanların tümüne verilen ad. **17.** *{ağız}* Kapıları meydana getiren tahtaları birbirine bağlamak için arkalarına yatay olarak çakılan tahta parçası. [DS] **18.** *{ağız}* Pencere üstlerinden geçerek evin duvarlarını çevreleyen ağaç iskelet. [DS] **19.** *{ağız}* Çevre; yer. [DS] ☞ **kuşağı berk,** *{OsT} Bel bağlamış; gönülden inanmış; inancı çok güçlü olan kimse.*|| **kuşağına tolu,** *{OsT} Güçlü kuvvetli.*|| **kuşağını iki yerden bağlamak,** *{eAT} Gelecek bir güçlüğe karşı iyi hazırlanmak; sıkı durmak.*|| **kuşağını iki yerden kuşanmak,** *{OsT}* → kuşağını iki yerden bağlamak.|| **kuşak bağlanmak,** *{OsT} İşe başlamağa hazır olmak.*|| **kuşak berkitmek,** *{eAT} Bel bağlamak; içten inanmak.*|| **kuşak çözmek,** *{ağız} Tuvaletini yapmak; aptes bozmak; ayak yoluna gitmek; işemek.* [DS]|| **kuşak çözmemek,** *{OsT} Direncini yitirmemek; metanetini kaybetmemek.*|| **kuşak kaya,** *coğ. Bir dağ yamacının bir bölümünü boydan boya aşan yatay veya hafif eğik dirsek kaya.*|| **kuşak kuşanmak,** *mecaz. Bir işe aday olmak.*|| **kuşak tazelemek,** *{ağız} Ayak yoluna gitmek; işemek.* [DS]

kuşaklama, [kuşak-la-ma] *is.* Kuşaklamak eylemi veya durum.

kuşaklamak, [kuşak-la-mak[*gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Kuşak takarak sağlam hâle getirmek.

kuşaklı, [kuşak-lı] *sf.* **1.** Kuşağı olan; kuşak bağlamış olan; kuşak geçirilmiş olan. **2.** *{ağız}* Büyük küp. [DS]

kuşaksız, [kuşak-sız] *sf.* Kuşağı olmayan; kuşak takılmamış.

kuşam, [kuşa-m] *is.* Kuşanılan şey.

kuşamak[1], [ḳuşa-maḳ قوشامق] *{eAT} {OsT} gçl. f. [-r]* Kuşatmak; çevirmek.

kuşamak[2], [kuşa-mak]*{ağız} gçl. f. [-r] [-ş(u)-yor]* Yer değiştirmek. [DS]

kuşamlı, [kuşa-m-lı] *sf.* Üzerine kuşanmış durumda olan; üzerine bir şey kuşanmış olan.

kuşane, [kuş + Far. -ḫāne > kuşāne] *(kuşa:ne) is.* **1.** Az miktarda yemek alan küçük, yuvarlak tencere. **2.** *{ağız}* İki yanında tutacak yeri bulunan büyük tencere. [DS]

kuşanılma, [kuşan-ıl-ma] *is.* Kuşanılmak eylemi ve durumu

kuşanılmak, [kuşan-ıl-mak] *edil. f. [-ır]* Kuşanmak eylemi yapılmak.

kuşanış, [kuşan-ış] *is.* Kuşanmak eylemi veya biçimi.

kuşanma, [kuşan-ma] *is.* Kuşanmak eylemi.

kuşanmak, [*eT.* kur(ı)ş-ā-mak > ku(r)şa-n-mak] *dönşl. [-ır]* **1.** Herhangi bir şeyi beline takmak. **2.** *mecaz.* Giyinmek. **3.** *{OsT}* Silahlanmak. [DK] **4.** *{eAT}* Yapmağa girişmek; yeltenmek.

kuşantı, [kuşan-tı] *is.* Giyilecek, kuşanılacak şey.

kuşanti, [? ksanti / kşanti] *{eT} is.* Nedamet; ikrar duası; itiraf; tövbe. [EUTS]

kuşa'rîre, [Ar. ḳuşaʿrīre قشعريره] *(kuşa-ri:re) {OsT} is.* **1.** Titreme. **2.** *tıp.* Cilt üzerinde, tavuk derisine benzer pürtükler oluşması ile ortaya çıkan bir hastalık.

kuşatılma, [kuşa-t-ıl-ma] *is.* Kuşatılmak eylemi.

kuşatılmak, [kuşa-t-ıl-mak] *edil. f. [-ır]* Kuşatmak eylemi yapılmak.

kuşatış, [kuşa-t-ış] *is.* Kuşatmak eylemi veya biçimi.

kuşatlamak, [koşa > koşa-t-la-mak > kuşa-t-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-lı)-yor]* İki şeyi yan yana getirerek ölçmek. [DS]

kuşatma, [kuşa-t-ma] *is.* **1.** Kuşatmak işi. **2.** Etrafını çevirme, sarma; abluka; ihata. **3.** *as.* Asıl kuvvetlerle düşmanın çekilme yollarını keserek bulunduğu yerde yok etmeyi amaçlayan, gerisindeki hedeflere yapılan taarruz.

kuşatmak, [*eT.* kurşa-t-mak > kuşa-t-mak] *gçl. f. [-ır]* **1.** (Kuşak, kemer vb. bele takılan şeyi) birinin beline bağlamak. **2.** Bir yeri, kaçmayı önleyecek biçimde çepeçevre sarmak; etrafını sarmak; çember içine almak; ablukaya almak; ihata etmek. **3.** Ele geçirilmek istenen kale veya şehir gibi yerlerin etrafını askerî güçlerle sarmak; çevre ile bağlantısını kesmek; muhasara etmek; ihata etmek. **4.** Bir yeri çepeçevre sarmak; çevrelemek; ihata etmek. **5.** Bütünüyle içine almak; kapsamak; kaplamak; sarmak.

kuşatrik [Sansk. ksatriya] *{eT} is.* Asker sınıfına mensup olanlar. [EUTS]

kuşbaşı, [kuş+baş-ı] *sf.* Küçük bir kuşun başı büyüklüğünde olan.

kuşbaşılı, [kuş+baş-ı-lı] *sf.* İçinde kuşbaşı bulunan.

kuşbaz, [ḳuş+ Far. -bāz قوشباز] *{OsT} is.* **1.** Süs kuşları yetiştiren kuş meraklısı; kuşçu. **2.** Padişahın avcı kuşlarını yetiştiren görevli; kuşçu.

kuşbudak, -ğı [kuş+buda-k] *{ağız} is.* Dişbudak. [DS]

kuşburnu, [kuş+bur(u)n-u] *is.* **1.** Çoğunlukla gülcülerin aşılanmak üzere anaç olarak yetiştirdiği çok uzun ömürlü yabani gül ağacı; yabani gül; yabangülü, *(Rosa canina)*. **2.** Bu ağaççığın kırmızı meyveleri. **3.** Bu meyvelerden yapılan ve sıcak olarak içilen çayı; kuşburnu çayı.

kuşça, [ḳuş-ça قوشجه] *sf.* **1.** *{OsT}* Kuş gibi; çok zayıf; bir sıkımlık. **2.** *{ağız} is.* Küçük hıyar. [DS]

kuşçı, [kuş > kuş-çï] *(kuşçı:) {eT} is.* **1.** Kuşçu; kuş besleyicisi; kuş terbiyecisi. [EUTS] [KB] [Nevâyî] **2.** Kapanla kuş tutan; kuşbaz. [İKPÖy.] **3.** Doğancı. [İKPÖy.]

kuşçu, [kuş-çu] *is.* **1.** Süs kuşları yetiştiren kuş meraklısı; kuşbaz. **2.** Padişahın avcı kuşlarının ve haberleşmede kullanılan güvercinleri yetiştiren görevli. **3.** Suç işleyen saray hasekilerinin cezalandırmak ve ıslah etmekle görevli haseki subayı. **4.** *{ağız}* Küçük gövdeli bir çeşit av köpeği. [DS]

kuşçubaşı, [kuş-çu+baş-ı] *is. tar.* **1.** Haberleşmede ve avcılıkta kullanılan kuşları yetiştirmekle görevli kimse. **2.** Padişahın yemeklerinden sorumlu saray aşçısı.

kuşçuluk, -ğu [kuş-çu-luk] *is.* **1.** Kuş yetiştirip satma işi. **2.** Kuş yetiştirme merakı.

kuşdili, [kuş+dil-i] *is. bot.* **1.** Bir tür dişbudak ağacı. **2.** Biberiye.

kûşe, [Far. ḳūşe كوشه] *(kû:şe) {OsT} is.* Köşe; bucak. ☞ **kûşe-i ferāğ,** *{OsT} İnsanın her şeyden elini eteğini çekerek oturduğu köşe.*|| **kûşe-i nisvān,** *{OsT} Unutma ve terk etme köşesi.*

kuşe, [Fr. couché *(yatak)*] *is.* Kuşe kâğıdı. ☞ **kuşe kâğıdı,** *Gravür işlerinde kullanılan her iki yüzü de matlık ve su geçirmezlik sağlayan bir tür kâğıt; kuşe kâğıt; kaymak kâğıt.*

kuşekmeği, [kuş+ekme(k)-i] *is. bot.* **1.** Çorak yerlerde yetişen, halk hekimliğinde kullanılan bir tür yaban turpu; çobandağarcığı, *(Thlaspi)*. **2.** Toprak üstüne yatık, beyaz ve pembe çiçekli bir yıllık otsu bitki, *(Polygonum aviculare)*. **3.** *{ağız}* Ebegümeci. [DS] **4.** *{ağız}* Madımak. [DS]

kuşeleme, [kuşe-le-me] *is.* Mürekkebi dağıtmaması, baskıya daha elverişli hâle gelmesi ve iyi bir görünüm vermesi için kâğıt yüzeyini mat ve su geçirmez duruma getirmek işlemi.

kuşet, [Fr. cuchette *(yatakçık)*] *is.* **1.** Gemi yatağı. **2.** Tren kompartımanlarında bulunan geçici olarak yatağa dönüştürülebilen açılır kapanır türden kanepe.

kuşetli[1], [kuş+et-li] *sf.* (Kişi için) ne zayıf ne şişman; balık etinde.

kuşetli[2], [kuşet-li] *sf.* Kuşeti olan.

kuşetmeği, [ḳuş+et-me(k)-i قوش اتمكى] *{eAT} is.* → kuşekmeği.

kuşetsiz, [kuşet-siz] *sf.* Kuşeti olmayan.

kuşgaç, [kuş > kuş-ġāç] *(kuşğa:ç) {eT} is.* Serçe. [DLT]

kuşga, [kuş-ga] *{ağız} is.* Bir yerin belirtilmesi için konulan taş. [DS]

kuşgana, [kuş + Far. -ḫāne => kuşgana / kuşane] *{ağız} is.* Tencere. [DS]

kuşgömü, [kuş+göm-ü] *is.* Sığır bonfilesinden veya ona yakın but etlerinden yapılma sinirsiz, yağsız pastırma.

kuşgöz, [kuş+göz] *{ağız} is.* Yalnız sağ göz açıkta kalacak şekilde baş örtme biçimi. [DS]

kuşgözü, [kuş+göz-ü] *{ağız} is.* Potin veya ayakkabılara takılan küçük delikli zımba. [DS]

kuşgun, [? / Far. kışğūn] *{eT} is.* **1.** Bir çeşit ekşi ot; uşgun; ışgın. [DLT] **2.** Hayvanların yediği taze kamış. [DLT]

kuşğu, [kuş-gu] *{ağız} is.* Yemek masası. [DS]

kuşhane, [ḳuş + Far. -ḫāne قوشخانه] *(kuşha:ne) {OsT} is.* **1.** İçinde kuş beslenen, üretimi yapılan oda veya büyükçe kafes; kuş evi. **2.** Uzun saplı tencere.

kuşık, -ğı [kuş-ık] *{ağız} is.* Su kabağından yapılan testi. [DS]

kuşıl, [kuş-ıl] *{eT} is.* Atmaca. [DLT]

kûşiş, [Far. küşiş كوشش] *(ku:şiş) is.* Çalışma çabalama; gayret.

kûşk, [Far. küşk كوشك] *(kû:şk) is.* Köşk.

kuşka, [Bul. kúčka [Tietze]] *{ağız} is.* Semerin arka kısmı. [DS]

kuşkaldıran, [kuş+kal-dır-an] *{ağız} sf.* Yüze gülücü; dalkavuk. [DS]

kuşkana, [kuş + Far. ḫāne] *{ağız} is.* Tencere. [DS]

kuşkane, [kuş + Far. ḫāne] *{ağız} is.* Tencere. [DS]

kuşkanadı, [kuş+kana(t)-ı] *is.* Göz akı zarının, göz bebeğine bir ok ucu gibi ilerlemesi ile oluşan üçgenimsi oluşum.

kuşkondu, [kuş+kon-du] *{ağız} is.* Çam fidanının en sivri uç dalı. [DS]

kuşkonmaz, [kuş+kon-maz] *is. bot.* **1.** Zambakgillerden çotuk şeklindeki pençelerden yükselen taze sürgünleri sebze olarak yenen, C vitamini bakımından zengin, çok yıllık bir otsu bitki, *(Asparagus officinalis)*. **2.** Aynı türden, saksılarda süs bitkisi olarak yetiştirilen uzun saplı ince yapraklı süs bitkisi, *(Asparagus plumosus)*. **3.** *{ağız}* Yapılarda kullanılan uzun ağaçlara verilen ad. [DS]

kuşkovan, [kuş+kov-an] *{ağız} is.* Kuşları korkutup kaçırmak için bahçelere konulan korkuluk. [DS]

kuşku, [kuş-ku] *is.* **1.** Güvensizlikten, işkilden ve tereddütten doğan uyanıklık hâli; şüphe, *(1935).* **2.** Bir kimse veya olay hakkında yeterli ve kesin bilgilere dayanmayan fakat bazı belirti ve sezgilerle oluşan olumsuz düşünce; şüphe. **3.** Bir gerçeği kestirememekten doğan kararsızlık; şüphe. **4.** *psikol.* Başkalarının iyi niyet ve duygularını kötüye yorarak işkillenme duygusu. **5.** *fel.* Kesin bir yargıya varamama. **6.** *{ağız} sf.* Uyanık; kurnaz. [DS] **7.** *{ağız}* Hafif; yeğni. [DS] **8.** *{ağız}* Çevik; atik. [DS] **9.** *{ağız}* Milli toprak. [DS] **10.** *{ağız}* Saka omuzluğu. [DS] 🗗 **kuşku beslemek,** *Bir olay veya durum hakkında içinde sürekli bir kuşku bulunmak; kuşku içinde olmak.*|| **kuşku duymak,** *Kuşkulanmak; kuşkusu olmak; şüphelenmek; şüphe duymak.*|| **kuşku salmak,** *Şüphe uyandırmak; şüphelendirmek.*|| **kuşkusu kalmamak,** *Bir konuda kesin inanca sahip olmak; o konudaki her şeyi bilmek; bütün kuşkuları giderilmiş olmak.*|| **kuşku uyanmak,** *Kuşku belirmek; şüphe uyanmak.*|| **kuşkuya düşmek,** *Kuşku duymaya başlamak; içinde kuşku belirmek.*|| **kuşkuya kapılmak,** *Kuşku duymaya başlamak; içinde kuşku belirmek.*

kuşkucu, [kuş-ku-cu] *sf.* **1.** Kuşku duyan; şüpheci. **2.** Açık bir şekilde ispatlanmamış her şeyden, herkesin benimsemiş olduğu inanç ve kanaatlerden, gerçeklerden şüphe duyma eğiliminde olan; şüpheci; septik. **3.** *fel.* Kuşkuculuk yanlısı olan; septik; şüpheci.

kuşkuculuk, -ğu [kuş-ku-cu-luk] *is. fel.* Yargı belirtmekten kaçınma esasını güden felsefî öğreti; şüphecilik; septisizm.

kuşkulandırma, [kuş-ku-la-n-dır-ma] *is.* Kuşkulandırmak eylemi.

kuşkulandırmak, [kuş-ku-la-n-dır-mak] *gçl. f.. [-ır]* Birisinin kuşkulanmasına sebep olmak; kuşku duymasını sağlamak; şüphelendirmek; kuşkuya düşürmek.

kuşkulanma, [kuş-ku-la-n-ma] *is.* Kuşkulanmak eylemi ve durumu.

kuşkulanmak, [kuş-ku-la-n-mak] *gçsz. f. [-ır]* **1.** Güvensizlikten, işkilden ve tereddütten dolayı uyanıklık hâli içinde bulunmak; kuşku duymak; şüphelenmek. **2.** Bir kimse veya olay hakkında yeterli ve kesin bilgi sahibi olamamakla birlikte bazı belirti ve sezgilere dayanarak olumsuz düşünceler içinde bulunmak; kuşkusu olmak; şüphe etmek. **3.** Bir gerçeği kestirememek yüzünden kararsızlık içinde olmak; kuşkuya düşmek; şüpheye düşmek.

kuşkullanmak, [kuş-ku-(l)la-n-mak] *{ağız} gçsz. f. [-ır]* Sakınmak; korkmak. [DS]

kuşkullu, [kuş-ku-(l)lu] *{ağız} sf.* **1.** Kuşkuda olan; düşünceli. **2.** Şüpheci. [DS]

kuşkulu, [kuş-ku-lu] *sf.* **1.** Kuşkusu olan; kuşku içinde bulunan; şüpheli; septik. **2.** Kuşku uyandıran; kuşku belirten; kuşkulanmaya sebep olan; kuşku anlatan; şüpheli. **3.** Kuşku duyan; kuşkucu; şüpheci. **4.** *{ağız}* Uykusu hafif olan. [DS] 🗗 **kuşkulu kuşkulu,** *Kuşku içinde bulunarak.*

kuşkunmak, [kuş-ku-n-mak] *{ağız} gçsz. f. [-ur]* Sakınmak; korkmak; gocunmak. [DS]

kuşkura, [kuş+kura] *{ağız} is.* Ağaçkakan. [DS]

kuşkusuz, [kuş-ku-suz] *sf.* **1.** Kuşkusu olmayan; kuşku duymayan; işkilsiz; şüphesiz. **2.** *zf.* Kuşkuya yer vermeyecek biçimde. **3.** *(ku'şkusuz)* Elbette; şüphesiz.

kuşkuş, [kuş+kuş] *{ağız} sf.* **1.** Sözünde durmayan; kararsız. **2.** Hindi. [DS] 🗗 **kuşkuş etmek,** *1. Çok istemek; dayanamamak. 2. İki kişi çocuğu koltuk altlarından tutarak kaldırmak. 3. Sırt üstü yatıp, ayaklarından çocuğu kaldırmak, hoplatmak.*

kuşkuşa, [kuş+kuş-a] *{ağız} sf.* Akılsız; beyinsiz. [DS]

kuşkuşlama, [kuş+kuş-la-ma] *is.* Seramikçilikte, seramik üzerine çekilen astarın kalın gözenekli bir bez ile düzeltilip perdahlanması işlemi.

kuşkuşlamak, [kuş+kuş-la-mak] *gçl. f. [-r] [-l(u)-yor]* Kütahya seramikçiliğinde seramiklerin üzerine kuşkuşlama işlemini uygulamak.

kuşkuşlanmak, [kuş+kuş-la-n-mak] *{ağız} gçsz. f. [-ır]* **1.** Uçarılaşmak. **2.** Şüphelenmek; kuşkulanmak. [DS]

kuşkuşlu, [kuş+kuş-lu] *{ağız} sf.* Kuşkulu; işkilli. [DS]

kuşkuyruğu, [ḳuş+ḳuyru(k)-u قوش قويريغى] *is.* **1.** Büyük çıban. **2.** Difteri; kuşpalazı. *{OsT} (aynı)* **3.** Ceviz ve hamur ile kuş kuyruğu biçiminde yapılan bir tür tatlı. **4.** Bir tür çatı.

kuşlag, [kuş > kuş-lā-mak > kuş-lā-ġ] *(kuşla:ğ) {eT} is.* **1.** Kuşların çok bulunduğu yer. [DLT] **2.** Kuş avlağı. [DLT]

kuşlaglanmak, [kuşlāġ > kuşlāġ-lā-mak > kuşlaġ-la-n-mak] *{eT} dönşl. f. [-ur]* Kuş avlağı yapmak. [DLT]

kuşlak, -ğı [kuş > kuş-lā-mak > kuş-lā-ġ] *is.* Av kuşlarının bol bulunduğu yer. *{eT} (aynı)* [Nevâyî]

kuşlamak[1], [kuş-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(u)-yor]* Zorlamak; omuzlamak. [DS]

kuşlamak[2], [kuş > ḳuş-lā-maḳ قوشلامق] *(kuşla:mak) {eT} {eAT} gçl. f. [-r]* Kuş avlamak; kuş yakalamak. [DLT] [ETY] [Nevâyî] [DK]

kuşlar[1], [kuş-lar] *is. zool.* Vücutları tüylerle kaplı, kanatlı, yumurtlayıcı omurgalı hayvanlar sınıfı, *(Aves).*

kuşlar[2], [kuş-la-mak > kuş-la-r] *{ağız} is.* Kuyu veya dokuma tezgâhının çıkrığı. [DS]

kuşlatmak, [kuş > kuş-lā-mak > kuş-la-t-mak] *{eT} gçl. f. [-ur]* Kuş tutturmak; kuş avlatmak. [DLT]

kuşlokumu, [kuş+lokum-u] *is.* Yumurta, un ve şeker ile yapılan bir tür kurabiye.

kuşlu, [kuş-lu] *sf.* **1.** Kuşu bulunan; üzerinde veya içinde kuş bulunan. **2.** *{ağız}* Titiz. [DS] **3.** *{ağız} is.* Bir tür ağaç saban. [DS]

kuşlug, [kuş > kuş-luġ] *{eT} sf.* Kuşlu. [ETY] ⊡ **kuşluğ ıgaç kışlağım,** *{eT} Kuşu çok olan yere yerleşime elverişlidir.*

kuşluğun, [ķuş-lu(k)-un قوشلغين] *{eAT} zf.* Kuşluk vaktinde.

kuşluk, [kuş > kuş-luk / tüş *(öğle)* > tüş-lük] *is.* Günün sabah ile öğle arasındaki bölümü. *{eT} (aynı).* [DLT] ⊡ **kuşluk namazı,** *1. Celvetiye tarikatı mensuplarının güneş iki mızrak boyu yükselince kıldıkları iki rekât işrak namazının ardından kıldıkları altı rekâtlık nafile namaz. 2. Kuşluk vakti kılınan nafile namaz. 3. Kuşluk vaktinde kaza edilen vaktinde kılınamayan sabah namazı.*|| **kuşluk vakti,** *Günün, güneşin ilk ışıkları ile bir mızrak boyu yükselmesi arasında kalan süresi.*|| **kuşluk yemeği,** *Kuşluk vakti yenilen yemek.*

kuşmar[1], [kuş-mar] *is.* Kuş avlamak için hazırlanmış bir çeşit kuş tuzağı.

kuşmar[2], [kuş-mar / koçmar] *{ağız} is.* Yeşil kertenkele. [DS]

kuşpalazı, [kuş+palaz-ı] *is. tıp.* Mukozalarda, özellikle boğaz mukozasında yalancı zar oluşumuna yol açan *corynebacterium diphtheria (Klebs-Löffler)* basilinin yol açtığı ateşli, bulaşıcı hastalık; difteri.

kuşt, [? kuşt] *{ağız} is.* Çıkın. [DS]

kuştr, [Soğd. gwyştr *(reis; usta)*] *{eT} is.* Öğretmen. [EUTS] [Gabain]

kuşukmak, [kuş-uk-mak] *{ağız} gçsz. f. [-(ğ)-ur]* Şüphelenmek. [DS]

kuşum, [kuş-um] *{ağız} is.* Kuşku. ⊡ **kuşum çekmek,** *{ağız} Kuşkulanmak.* [DS]|| **kuşum etmek,** *{ağız} Kuşkulanmak.* [DS]

kuşun, [Moğ. korġolci => koruġjīn] *{eT} is.* Kurşun. [DLT]

kuşur, [Ar. ķışr > ķuşūr قشور] *(kuşu:r) is.* Kabuklar. ⊡ **kuşūr-i eşcār,** *Ağaç kabukları.*

kuşurgu, [kuşur-gu] *{ağız} is.* Yük; denk. [DS]

kuşvuran, [*{ağız}* [DS]kuş+vur-an] *is.* Lastik sapan. ⊡ **kuşvuran taşı,** *Küçük çakıl taşı.*

kuşyemi, [kuş+yem-i] *is.* **1.** Buğdaygillerden, durgun sularda yetişen otsu bitki, *(phalaris canariensis).* **2.** Kuşlara yem olarak verilen bu bitkinin küçük taneleri.

kut[1], [kut / küt *(yans.)*] *is.* Çarpma, vurma ve kırılma sırasında çıkan gevrek sesleri anlatan kök. [Zülfikar] *kut-ül-tü*

kut[2], [*eT.* ku-mak *(akıtmak, akmak; yayılmak)* > ku-t قوت] *is.* **1.** *{eT}* Gökten ya da tanrısal bir kaynaktan yayılmış sıvı; hayat suyu; rahmet; bereket. [ETY] [KB] [OKD] [AH] [Gabain] [İKPÖy.] **2.** *{eT} {eAT} {OsT}* Büyük mutluluk; selamet; talih; uğur; Allah'ın lütfu; saadet; devlet; baht; bahtiyarlık. [EUTS] [ETY] [Tekin] [DLT] [İKPÖy.] [KB] [OKD] [AH] [Gabain] **3.** *{eT}* Devlet idaresi kudret ve selâhiyeti ve bu kudreti haiz olan şahsın kutsal sayılan şevketi; üstün güç; haşmetpenah; hazret. [EUTS] [İKPÖy.] **4.** *{eT}* Görkem; saygınlık; azamet. [EUTS] [Gabain] [İKPÖy.] **5.** *{eT}* Ahret mutluluğu; kutsama; takdis; rahmet. [EUTS] [İKPÖy.] **6.** *{eT}* Koruyucu melek; evrensel güç. [İKPÖy.] **7.** *{eT}* Ruh. [EUTS] [Gabain] **8.** *{eT}* Unsur. *(ağaç, toprak, su, maden, ateş)* [Gabain] [EUTS] **9.** *{eT} sf.* Kutlu; mübarek. [Üç İtigsizler] ⊡ **kut almak,** *{eT} Mesut olmak.* [DLT]|| **kut bulmak,** *{eT} Baht bulmak; kurtulmak; kutaımak.* [DLT]|| **kut kolunmak,** *{eT} Ant içmek.* [EUTS]|| **kutu kurumak,** *{ağız} Ödü patlamak; çok korkmak.* [DS]

kut[3], [Ar. ķūt قوت / Far. küt كوت] *(ku:t) is.* Kale; hisar. ⊡ **kūt-vāl,** *1. Kale muhafızı; dizdar. 2. Belediye başkanı.*

kut[4], [Ar. ķūt قوت] *(ku:t) is.* Yaşamak için gerekli yiyecek; azık; rızk. ⊡ **kūt-ı lāyemūt,** *Ölmeyecek kadar yenen azık.*|| **kūt-ı mesîh,** *1. Hurma. 2. Şarap.*|| **kūt-ı nā-būd,** *Ölmeyecek kadarlık yiyecek.*|| **kūt-ı rūh,** *1. Ruhu besleyen gıda. 2. Can için olan besin.*|| **kūt-ı uşşāk,** *Âşıkların gıdası; öpme.*

kut[5], [kut] *{ağız} sf.* **1.** Kısa boylu; tıknaz; bodur. **2.** Akılsız; beyinsiz; düşüncesiz. **3.** Sağlam; dayanıklı. **4.** Orta büyüklükte **5.** *is.* Boynuzu olmayan keçi. **6.** Mendil ucu. [DS] ⊡ **kut kemiği,** *{ağız} Kalça.* [DS]

kutadgu, [kut > kut-āḏ-mak > kutaḏ-ġū] *(kutadgu:) {eT} sf.* Mutluluk veren.

kutadmak, [kut *(mutluluk; talih; selamet)* > kut-āḏ-mak] *(kuta:dmak) {eT} gçl. f. [-ur]* **1.** Uğur vermek; uğurlu kılmak. **2.** Mutlu kılmak; mutlu etmek; mesut etmek; mutluluk vermek; saadet vermek; bahtiyarlık vermek; kutlamak. [EUTS] [Gabain] [İKPÖy.] **3.** Devlet idare etmek; tebaasını mutlu etmek. **4.** *dönşl f.* Mutlu olmak; mesut olmak. [EUTS] [KB] [İKPÖy.] **5.** Talihli olmak. [İKPÖy.]

kutadturulmak, [kut-āḏ-mak > kutaḏ-tur-ul-mak] *{eT} edil. f. [-ur]* Mutlu kılınmak; mutluluk verilmek. [Clauson]

kûtah, [Far. küteh / kūtāh كوته / كوتاه] *(kû.ta:h) {OsT} is.* Uzun olmayan; kısa. ⊡ **kûtāh-āstin,** *{OsT} İyi göründüğü hâlde fenalık düşünen; başkalarının fenalığını düşünen.*|| **kûtāh-bāl,** *{OsT} Kısa boylu.*|| **kûtāh-bîn,** *{OsT} Kısa görüşlü.*|| **kûtāh-dest,** *{OsT} Kısa elli; cimri.*|| **kûtāh-endîş,** *{OsT} Bir işin nereye varacağını önceden düşünemeyen; düşüncesiz.*|| **kûtāh-nazar,** *{OsT} Kısa görüşlü; basiretsiz.*|| **kûtāh-pā,** *{OsT} Kısa ayaklı; bodur.*|| **kûtāh-ter,** *{OsT} Çok kısa.*|| **kûtāh-terîn,** *{OsT} En çok kısa.*

kutal, [? kutal] *{ağız} is.* Kısa odun parçaları. [DS]

kutalı, [? kutalı] *{ağız}* *is.* Yemek karıştırmakta kullanılan yassı değnek. [DS]

kutalmak, [kut *(mutluluk; talih; selamet)* > *kut-ā-mak > kutā-l-mak] *(kuta:lmak)* *{eT}* *dönşl. f.* *[-ur]* Mesut olmak. [DLT]

kutan[1], [kutan] *is.* **1.** Kürek ayaklılar takımından, uzun gagalı, alt gagada deriden oluşmuş geniş bir kesesi bulunan, derilerinde çok sayıda hava kesesi bulunan, sessiz iri kuşların genel adı; pelikan, *(Pelecenus onocratalu; P crispus).* **2.** *{ağız}* Saka kuşu. [DS]

kutan[2], [Erme. gotan] *{ağız}* *is.* Saban. [DS]

kutana, [kut+ana] *{ağız}* *is.* (Kadın için) dünür. [DS]

kutanmak, [kut *(mutluluk; talih; selamet)* > *kut-ā-mak > kuta-n-mak] *{eT}* *dönşl. f.* *[-ur]* Kutlu olmak; ulu nasipli olmak. [DLT]

kutarga, [kutar-ga] *{ağız}* *is.* Oğul taşımak için kullanılan küçük kovan. [DS]

kutarma, [kutur-mak > kutur-ma] *(kutarma:)* *{eT}* *is.* → kuturma. ⊡ **kutarma börk,** *{eT}* *Önde ve arkada iki kanadı bulunan börk.* [DLT]

kutarmak, [*kurt-mak > kurt-ġar-mak] *{eT}* *gçl. f.* *[-ur]* → kurtgarmak.

kutatmak, [kut *(mutluluk; talih; selamet)* > kut-ād-mak] *(kuta:dmak)* *{eT}* *gçl. f.* *[-ur]* → kutadmak. [DLT]

kutavva, [? kutavva] *{ağız}* *is.* Kaba; yumuşak; kabarık. [DS]

kutay, [Çin. kuei tai => kutay] *is.* İpekli kumaş; ipek. [ETY] [Gabain] [Tekin]

kutb, [Ar. ḳuṭb قطب] *{OsT}* *is.*→ kutup. ⊡ **kutb-i āmāl,** *{OsT}* *İstek ve dileklerin karşılandığı yer; huzur.*|| **kutb-ı arz,** *{OsT}* *coğ. 1. Dünyanın kutup noktaları. 2. Kuzey kutbu.*|| **kutb-ı cenūbî,** *{OsT}* *Güney kutbu.*|| **kutb-ı coğrāfî,** *{OsT}* *Ekvator dairesinin merkezinden dik geçen çizginin Yer küreyi deldiği iki nokta.*|| **kutb-ı coğrāfî-i cenūbî,** *{OsT}* *Güney kutbu.*|| **kutb-ı coğrāfî-i şîmālî,** *{OsT}* *Kuzey kutbu.*|| **kutb-ı deverān,** *Padişah; Osmanlı hakanı.*|| **kutb-ı hakîkî,** *gök b. Kutup yıldızının çizdiği varsayılan eliptik yörüngenin büyük ve küçük çaplarının kesişme noktası.*|| **kutb-ı izāfî,** *{OsT}* *gök b. Kutup yıldızının bulunduğu yere göre belirlenen kuzey kutup noktası.*|| **kutb-ı menfî,** *{OsT}* *gök b. Eksi kutup.*|| **kutb-ı mer'î,** *{OsT}* *gök b. Mutlak kutup noktası.*|| **kutb-ı mıknatısî,** *{OsT}* *fiz. 1. Pusula ibresinin gösterdiği yön. 2. Yer kürenin kuzey ve güney kutuplarına yakın ve coğrafî kutuplardan farklı yerlerde bulunan manyetik kutup noktaları.*|| **kutb-ı müsbet,** *{OsT}* *gök b. Artı kutup.*|| **kutb-ı risālet,** *{OsT}* *Hz. Muhammed.*|| **kutb-ı semāvî,** *gök b. Gök kürenin ekvator merkezinden dikey olarak geçen ve gök küresini deldiği iki nokta.*|| **kutb-ı semāvî-i şimālî,** *Kuzey gök kutbu.*|| **kutb-ı şimālî,** *{OsT}* *coğ. Kuzey kutbu.*|| **kutb-ı ulemā,** *{OsT}* *Bilginlerin en büyüğü.*|| **kutb-ı zemān,** *Zamanın ermişlerinin başı.*|| **kutbü'd-dîn,** *{OsT}* *Dinin kutbu.*|| **kutbü'l-aktāb,** *{OsT}* *1. Kutupların kutbu. 2. Her çağda tek olarak bulunduğuna inanılan büyük din adamı.*|| **kutbü'l-ārifîn,** *{OsT}* *Āriflerin en ileri gelenleri.*

kutbeyn, [Ar. ḳuṭbeyn قطبين] *{OsT}* *is.* **1.** İki kutup; kuzey ve güney kutbu. **2.** *mecaz.* Hz. Hasan ve Hüseyin.

kutbî, [Ar. ḳuṭbī / ḳuṭbiyye قطبى / قطبيه] *(kutbi:)* *{OsT}* *sf.* Kutupla ilgili; kutba ait.

kutbiyet, [Ar. ḳutb > Osm. ḳuṭbiyyet قطبيت] *{OsT}* *is.* **1.** Pusula ibresinin kutba dönme özelliği. **2.** *tasvf.* Kutup mertebesine erme özelliği. ⊡ **kutbiyet-i kübrā,** *{OsT}* *Manevi rütbelerin en yücesi.*

kutça, [kut-ça] *{ağız}* *is.* Kardeş. [DS]

kûteh, [Far. kūteh کوته] *(kû:teh)* *{OsT}* *sf.* Kısa. ⊡ **kuteh-bāl,** *{OsT}* *Kısa boylu.*|| **kuteh-dest,** *{OsT}* *1. Eli kısa. 2. Cimri; yardım sevmez.*|| **kuteh-endîş,** *{OsT}* *Kısa düşünen; sonunu düşünmeyen.*|| **kuteh-pā,** *{OsT}* *Kısa ayaklı; bodur.*

kutekli, [Far. kūteh => kutek-li ?] *{ağız}* *sf.* (Kişi için) iri yapılı ve şişman. [DS]

kutela, -â'i [Ar. ḳatīl > ḳutelā' قتلاء] *(kutelâ:)* *{OsT}* *is.* Öldürülmüş kişiler.

kutelemek, [köte-le-mek] *{ağız}* *gçl. f.* *[-r]* *[-l(i)-yor]* Zorla itmek; ayırmak. [DS]

kutes, [Slav. kotec / Yun. kotetsi *(kümes)*] *{ağız}* *is.* Tutsak evi. [DS]

kutgarmak[1], [kut *(selâmet)* > kut-ġar-mak / kut-ar-mak] *{eT}* *gçl. f.* *[-ur]* Birine selamet, mutluluk vermek; mutluluk getirmek. [İKPÖy.]

kutgarmak[2], [*kurt-mak > kurt-ġar-mak] *{eT}* *gçl. f.* *[-ur]* → kurtgarmak. [DLT] [EUTS] [KB] [İKPÖy.]

kutgurmaglıg, [*kurt-mak > kurt-ġur-mak > kurt-ġur-mak-lıġ] *{eT}* *is.* Kurtulmalık. [EUTS]

kutgurmak, [kut *(selâmet)* > kut-ğur-mak] *{eT}* *gçl. f.* *[-ur]* Saadet saçmak; kut vermek; uğur vermek. [EUTS]

kutıkı, [kōḏ-mak > koḏ-ık-mak > koḏık-ī] *(kodıkı:)* *{eT}* *zf.* → kodıkı. [EUTS]

kutırmak, [kut-mak > kut-ır-mak / kut-ur-mak] *{eT}* *gçsz. f.* *[-ur]* Delirmek; aklını kaçırmak; şuurunu kaybetmek. [EUTS]

kutik, -ği [? kutik] *{ağız}* *is.* Köpek yavrusu. [DS]

kutiklemek, [kutik-le-mek] *{ağız}* *gçl. f.* *[-r]* *[-l(i)-yor]* Sessizce dürtmek. [DS]

kutkarmak, [kut *(selâmet)* > kut-kar-mak] *{eT}* *{ağız}* *gçl. f.* *[-ur]* Selamete götürmek; kurtarmak. [İKPÖy.] [EUTS] [Gabain] [DS]

kutkut, [Ar. hüdhüd] *{ağız}* *is.* Serçegillerden, kurşuni renkli bir kuş; hüthüt kuşu. [DS]

kutla, [Bul. kutla [Tietze]] *{ağız}* *is.* **1.** On iki okkalık,

ağaçtan yapılmış tahıl ölçeği; şinik. **2.** Yarım kile. **3.** Yirmi okkalık ölçü kabı. **4.** Kır at. **5.** 300 x 4 x 15 ile 400 x 20 x 5 cm. ebatları arasında değişen kereste. [DS]

kutlama, [kut-la-ma] *is.* **1.** Kutlamak eylemi. **2.** Kutlamak amacıyla yapılan tören; kutlama töreni.

kutlamak. [kut-la-mak] *gçl. f. [-r] [-l(u)-yor]* **1.** Birinin karşılaştığı mutluluk verici bir olaydan veya kazandığı bir başarıdan duyulan sevinci belirten sözler söylemek; sevincine ve mutluluğuna söz ve armağan ile katılmak; tebrik etmek. **2.** Birinin hoşa giden bir davranışından dolayı övgüde bulunmak. **3.** Bir olayın yıl dönümünde anma amacıyla şenlik düzenlemek; tesit etmek. **4.** Mutluluk verici bir olay üzerine şenlikler yapmak.

kutlanış, [kut-la-n-ış] *is.* Kutlanmak eylemi veya biçimi.

kutlanma, [kut-la-n-ma] *is.* Kutlanmak eylemi.

kutlanmak, [kut-la-n-mak] *edil. f. [-ır]* Kutlamak eylemi yapılmak; tebrik edilmek.

kutlayış, [kut-la-y-ış] *is.* Kutlamak eylemi veya biçimi.

kutlu, [kut *(selamet)*>ḳut-luġ/ḳut-lu / قوتلى / قتلو / قوطلى / قوتلو] *sf.* **1.** Kut sahibi olan. *{eAT} {OsT} (aynı)* [DK] **2.** Uğur getirdiğine, uğurlu olduğuna inanılan; uğurlu; hayırlı; mübarek. *{eAT} {OsT} (aynı)* 🗗 **kutlu etmek,** *{eAT} Tebrik etmek.*|| **kutlu eylemek,** *{eAT} Uğurlu saymak; mübarek saymak.*|| **kutlu kuş,** *{eAT} Hüma kuşu.*|| **Kutlu olsun!** *Söz konusu olay, durum veya günün "mutluluk, uğur, bolluk ve iyilik getirmesi" dileğiyle söylenen kutlama sözü.*

kutlug, [kut *(selamet)* > kut-luġ] *{eT} sf.* **1.** Selamet, talih, uğur vb.ne sahip olan; mutlu; talihli; kutlanmış; kutlu; mesut; uğurlu; bahtiyar. [DLT] [ETY] [EUTS] [Gabain] [İKPÖy.] **2.** *is.* Hayalî güç. [İKPÖy.] **3.** Kutsal sıvı. [İKPÖy.]

kutluk, [kut-luk] *{ağız} is.* Kümes; tünek. [DS]

kutlulamak, [ḳut-lu-la-maḳ قوتلولامق / قتلولامق] *{eAT} {OsT} gçl. f. [-r] [-l(u)-yor]* Tebrik etmek; kutlamak.

kutluluk, -ğu [ḳut-lu-luḳ قوتلولق] *{OsT} is.* Kutlu olma durumu; saadet.

kutlun, [kut(u)l-un] *{ağız} is.* Yudum. [DS]

kutmak, [kut-mak] *{eT} gçsz. f. [-ur]* **1.** Telef olmak; takatsizleşmek; gücünü yitirmek; güçten düşmek. **2.** Susuzluktan zayıflamak. [EUTS] [Gabain]

kutmek, -ği [kut-mek] *{ağız} is.* Alçak, küçük iskemle. [DS]

kutmu, [Ar. ḳuṭn => kutmu] *{ağız} is.* **1.** Üçetek. **2.** Gelinlerin giydiği bir cins kırmızı beyaz çizgili kumaş. [DS]

kutmüz, [kutmüz] *{ağız} is.* **1.** Yumruk; boks. **2.** Ağacın budaklı yeri. [DS]

kutn, [Ar. ḳuṭn قطن] *{OsT} is.* **1.** Pamuk bitkisi, *(Gosrypium).* **2.** Pamuktan elde edilen ürün; pamuk.

kutnamak, [kutna-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-n(u)-yor]* Oynamak. [DS]

kutne, [Ar. ḳuṭne قطنه] *{OsT} is. zool.* Şirden.

kutni, [Ar. ḳuṭnī قطنى] *(kutni:) {OsT} sf.* **1.** Pamukla ilgili. **2.** *is.* Pamuktan yapılmış kumaş; pamuklu. **3.** İpek ve pamuk karışığı renkli entarilik kumaş.

kutnu, [Ar. ḳutnī قطنى] *{OsT} is.* **1.** Çoğunlukla pamuk ve ipek karışımı iplikten dokunmuş, fes rengi zemin üzerine sarı desenli, kalın ve ensiz kumaş. *{ağız} (aynı)* [DS] **2.** *bot.* Batı ve Orta Anadolu'da yaygın olarak yetişen, yapraklarından elde edilen sıvı yara tedavisinde kullanılan, yaprakları çok sık tüylü bir adaçayı türü, *(Salvia dichrantha).*

kutr, [Ar. ḳuṭr قطر] *is.* → kutur. *{OsT}* 🗗 **kutr-ı arz,** *{OsT} yer b. Yerin çapı.*|| **kutr-ı dāire,** *{OsT} mat. Dairenin çapı.*|| **kutr-ı hakîkî,** *{OsT} mat. Gerçek çap; uzunluk olarak ölçülen çap.*|| **kutr-ı kürre-i semā,** *{OsT} gök b. Gök küresinin çapı.*|| **kutr-ı zū kesîri'l-adlā,** *{OsT} Köşegen.*

kutrani, [Ar. ḳuṭrānī قطرانى] *(kutra:ni:) {OsT} sf.* Çap ile ilgili; kutur ile ilgili.

kutrarmak, [kut-ġar-mak > kut-ra-r-mak] *{eT} gçl. f. [-ur]* → kutgarmak. [DLT]

kutren, [Ar. ḳuṭren قطراً] *(ku'tren) {OsT} zf.* Çap ile ilgili olarak; çap bakımından.

kutri, [Ar. ḳuṭrī قطرى] *(kutri:) {OsT} sf.* **1.** Çapa ait; çapla ilgili. **2.** Çapraz.

kutrulmak[1], [kutur-mak > kut(u)r-ul-mak] *{eT} edil. f. [-ur]* Boşaltılmak. [DLT]

kutrulmak[2], [kurtul-mak] *{eT} edil. f. [-ur]* Kurtulmak. [EUTS] [Gabain] [Üç İtigsizler]

kutruşmak[1], [kutur-mak > kut(u)r-uş-mak] *{eT} gçsz. f. [-ur]* Oynamak ve sevinmek. [DLT]

kutruşmak[2], [kotar-mak > kut(u)r-uş-mak] *{eT} işteş. f. [-ur]* Birlikte boşaltmak; boşaltmakta yardımlaşmak. [DLT]

kutsal, [kut-sal] *sf.* **1.** Çok derin ve güçlü bir dinî saygı uyandıran veya uyandırması gereken; mukaddes, *(1942).* **2.** Bozulmaması, dokunulmaması ve karşı çıkılmaması gereken; ulaşılmaz ve dokunulmaz nitelikte görülen; mukaddes; kutsî. **3.** Tapınılan; uğruna can verilecek kadar çok sevilen. **4.** Mutlaka saygı görmesi gereken. **5.** *fel.* Allah'a adanmış olan; ilahî; tanrısal. 🗗 **Kutsal Emanetler,** *Hz. Muhammed ile diğer İslam büyüklerinden günümüze kadar ulaşan tarihî, manevî değeri olan eşyalar; Mukaddes Emanetler; Emanat-i Mukaddese.*|| **kutsal kitap,** *1. Yahudi ve Hristiyan dinleri için kutsal olan metinlerin tümü; Eski Ahit ve Yeni*

Ahit; Kitab-ı Mukaddes. 2. Bu metinlerin yazılı olduğu kitap. 3. Tek Tanrılı dinlere ait olup Allah tarafından Hz. Davud'a gönderilen Zebur, Hz. Musa'ya gönderilen Tevrat, Hz. İsa'ya gönderilen İncil ve Hz. Muhammed'e gönderilen Kur'an'a verilen ad; ilahî kitap.|| **kutsal su,** *folk. İnsanı günahlardan arındırdığına, hastalıkları iyileştirdiğine, büyü ve zararlı güçlerin etkilerini yok ettiğine, insana güç kazandırdığına inanılan ve oluşumu bir efsaneye ya da kutsal bir olaya dayandırılan kaynak vb. suyu.*

kutsallaşma, [kut-sal-la-ş-ma] *is.* Kutsallaşmak eylemi.

kutsallaşmak, [kut-sal-la-ş-mak] *dönşl. f. [-ır]* Kutsal duruma gelmek; kutsallık özelliği kazanmak; kutsal bir nitelik kazanmak.

kutsallaştırış, [kut-sal-la-ş-tır-ış] *is.* Kutsallaştırmak eylemi veya biçimi.

kutsallaştırma, [kut-sal-la-ş-tır-ma] *is.* Kutsallaştırmak eylemi; kutsama.

kutsallaştırmak, [kut-sal-la-ş-tır-mak] *gçl. f. [-ır]* Kutsal duruma gelmesini sağlamak; kutsallık özelliği kazandırmak; kutsamak; kutsal kılmak.

kutsallık, -ğı [kut-sal-lık] *is.* Kutsal olma durumu; kutsiyet; kutsal olduğu düşünülen şeyin niteliği.

kutsama, [kut-sa-ma] *is.* **1.** Kutsamak eylemi. **2.** Bir kimseye kutsallık vermek için yapılan dinî tören.

kutsamak, [kut-sa-mak] *gçl. f. [-r] [-s(u)-yor]* **1.** Kutsallaştırmak; kutsal kılmak, *(1935).* **2.** Kutsal olmasını dilemek; takdis etmek. **3.** Bir şeyi her şeyden üstün tutarak ona kutsal ve yüce bir özellik vermek.

kutsî, [Ar. ḳudsī / ḳudsiye قدسى] *(kudsi:) {OsT} sf.* **1.** Çok derin ve güçlü bir dinî saygı uyandıran veya uyandırması gereken; kutsal. **2.** Bozulmaması, dokunulmaması ve karşı çıkılmaması gereken; ulaşılmaz ve dokunulmaz nitelikte görülen; mukaddes; kutsal; lahutî. **3.** Allah'a ait; Allah'la ilgili; İlahî. ⊡ **kutsî hadis,** *{OsT} Allah'ın ilhamıyla Hz. Muhammed tarafından* söylenmiş *hadisler.*

kutsileşme, [kudsi-le-ş-me] *is.* Kutsileşmek işi.

kutsileşmek, [kutsi-le-ş-mek] *dönşl. f. [-ir]* Kutsal duruma gelmek; kutsallaşmak.

kutsiyat, [Ar. ḳudsiyyāt قدسيات] *(kutsiya:t) {OsT} is.* **1.** İlahî âleme mahsus ve mensup olan işler. **2.** Kutsal olan şeyler.

kutsiyet, [Ar. ḳudsiyyet قدسيت] *{OsT} is.* **1.** Kutsal olma durumu; kutsallık; mukaddeslik. **2.** Arınmışlık; temizlik.

kutsuz, [ḳut > ḳut-suz قوتسز] *{eT} {eAT} {OsT} sf.* **1.** İşleri ters giden adam; kötü; uğursuz; menhus; meşum. *{ağız} (aynı)* [EUTS] [DLT] [DK] [DS] **2.** Zavallı; mutsuz. saadetsiz. [EUTS] [DLT] [DK]

kutsuzluk, -ğu [ḳut-suz-luḳ قوتسزلق] *is.* **1.** Kutsuz olma durumu. **2.** Kötü olma durumu; uğursuzluk. *{eAT} (aynı)* **3.** Zavallılık; mutsuzluk.

kutta, -a'ı [Ar. ḳāṭıʿ > ḳuṭṭāʿ قطاع] *(kutta:) {OsT} is.* Kesenler; kesiciler. ⊡ **kuttā-i tarîk,** *{OsT} Yol kesenler; haydutlar; eşkıyalar.*

kuttal, -li [Ar. ḳatīl > ḳuttāl قتال] *(kutta:l) {OsT} is.* Öldürenler; öldürücüler; katiller.

kuttan, [Ar. ḳaṭīn > ḳuṭṭān قطان] *(kutta:n) {OsT} is.* Yerliler; bir yerde sürekli oturanlar.

kutu[1], [Yun. kuti / kution] *is.* **1.** İçine konulan şeyi koruyacak biçim ve dayanıklılıkta, karton, ince tahta, metal veya plastikten yapılmış, kapaklı veya kapaksız kap; küçük sandık. *{eT} (aynı)* [KB] **2.** Elektrik tesisatında tellerin bağlanma ve kollara ayrılmasını sağlamak amacıyla duvar içine açılmış kapaklı küçük oyuk; buat. **3.** Elektrik ve telefon tesisatına ait tellerin toplandığı özel donanım kabı. **4.** Elektronik donanımın koruyucusu. **5.** Bir makine veya makine parçasına ait donanımların muhafazası. **6.** *mecaz.* (Tamlanan olarak kullanıldığında) tamlayanın veya niteliğinin çokça bulunduğunu belirtir. *akıl kutusu.* **7.** Eskiden tahıl ölçmekte kullanılan kilenin sekizde biri (yaklaşık 3,210 kg) ölçüsündeki kap. **8.** *{ağız}* Tütün tabakası. [DS] **9.** *sf.* (Bir sayı sıfatından sonra) belirtilen sayıdaki kutu kadar olan. **10.** *sf.* Kutu biçiminde olan. ⊡ **kutu gibi,** *Küçük fakat kullanışlı, yararlı ve şirin.*|| **kutu kapağı,** *1. Eskiden hotoz biçiminde yapılan bir saç şekli. 2. {ağız} Tahıl ölçmekte kullanılan bir ölçek.* [DS]|| **kutu kutu,** *1. Çok sayıda kutulardan meydana gelmiş. 2. 1'den 10'a kadar sayıların gizli olarak yazılması ve karşı tarafça bilinmesi temeline dayanan bir çocuk oyunu.*|| **kutunun kapağını açtırmak,** *Birini kızdırarak, söylemek istemediği ve hoş kaçmayacak şeyleri söylemek zorunda bırakmak.*

kutu[2], [kutū / kutī] *{eT} is.* **1.** Zümre; sürü. [KB] **2.** Nesil. [KB]

kutu[3], **-u'ı** [Ar. ḳaṭʿ > ḳuṭūʿ قطوع] *(kutu:) {OsT} is.* Kesintiler; bölükler; parçalar. ⊡ **kutû-ı mahrûtiye,** *{OsT} Koni biçimindeki parçalar veya düzlem kesitleri.*

kutu[4], **-u'ı** [Ar. ḳuṭūʿ قطوع] *(kutu:) {OsT} is.* **1.** Bir yoldan, bir sudan geçme. **2.** (Kuşlar için) göç etme.

kutub, [Ar. ḳuṭb > ḳuṭūb قطوب] *(kutu:b) {OsT} is.* Kutuplar.

kutucu, [kutu-cu] *is.* **1.** Kutu yapan ve satan kimse. **2.** Bir iş yerinde kutulama işini yapan kimse.

kutuculuk, -ğu [kutu-cu-luk] *is.* Kutucunun yaptığı iş ve meslek.

kutuk[1], **-ğu** [? kutuk] *{ağız} is.* **1.** Gaga. **2.** Süs kaba-

ğı. **3.** Çocuk dilinde dişi cinsiyet organına verilen ad. [DS]

kutuk², -ğu [? kutuk] *{ağız} sf.* Kel. [DS]

kutuk³, -ğu [koduk > kutuk] *{ağız} is.* **1.** Köpek yavrusu; enik. **2.** Eşek yavrusu; sıpa. [DS]

kutuklamak, [kutuk-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(u) -yor]* Gagalamak. [DS]

kutulama, [kutu-la-ma] *is.* Kutulamak eylemi; kutuya koyma, yerleştirme.

kutulamak, [kutu-la-mak] *gçl. f. [-r] [-l(u)-yor]* Kutu içine yerleştirmek; kutuya koymak; dışına kutu geçirmek.

kutulanış, [kutu-la-n-ış / kutu-la-n-ış] *is.* Kutulanmak eylemi veya biçimi.

kutulanma, [kutu-la-n-ma / kutu-la-n-mak] *is.* Kutulanmak eylemi.

kutulanmak, [kutu-la-n-mak] *edil. f. [-ır]* **1.** Kutuya yerleştirilmek; kutuya konulmak; dışına kutu geçirilmek. **2.** *dönşl. f.* Kutu sahibi olmak; kutu edinmek.

kutulayış, [kutu-la-y-ış] *is.* Kutulamak eylemi veya biçimi.

kutulgan, [kurt-ul-mak > kurtul-ġān] *(kutulga:n) {eT} sf.* Daima kurtulan. [DLT]

kutulmak, [*kurt-mak > kurt-ul-mak] *{eT} dönşl. f. [-ur]* → kurtulmak. [DLT] [Yüknekî]

kutulu, [kutu-lu] *sf.* **1.** Kutusu olan; kutu sahibi olan. **2.** Kutu içine konulmuş, yerleştirilmiş olan. **3.** Yanına, bitişiğine veya içine kutu konulmuş olan. ☞ **kutulu telefon,** *iletş. Genel yerlerde halkın kullanımına açılmış, madenî para, jeton veya manyetik bantlı kartla çalışan telefon; ankesörlü telefon.*

kutun, [kutun] *{ağız} is.* **1.** Mısır, meyve koçanı. **2.** *sf.* Susuz; kuru. [DS]

kutuna, [kutana] *{ağız} is.* Öğütülmüş tahıl kabuğu; kepek. [DS]

kutup, -tbu [Ar. ḳuṭb قطب] *{OsT} is.* **1.** Yoğunluk merkezi; eksen; toplanma noktası. **2.** Yerin Ekvator'dan en uzak, dönme ekseninin geçtiği var sayılan iki noktasından her biri. **3.** Dönen çark veya tekerleğin dingili. **4.** Bir küresel cismin çevresinde döndüğü iki uçtan her biri. **5.** Gök küresinin çevresinde döndüğü var sayılan eksenin iki ucundan her biri. **6.** Düşünce ve davranışları birbirine karşıt olan kişi veya topluluklardan her biri. **7.** *fiz.* Bir elektrik üretecinin dış iletkenlere bağlanmasını sağlayan, gerilimin en üst düzeye ulaştığı uçlardan her biri. **8.** *fiz.* Bir mıknatısın çekim gücüne sahip iki ucundan her biri. **9.** *mecaz.* Birbirine zıt olan iki şeyden her biri. **10.** İki uçlu bir organın en son noktalarından her biri. **11.** *mecaz.* Bir konuda çok geniş bilgisi olan kimse; otorite. **12.** Bir kavmin veya topluluğun en seçkini. **13.** *tasvf.* Bir tarikatın kurucusu ve en büyüğü; manevi derecelerin en yükseği; gavs. ☞ **kutup ayısı,** *zool. Etçiller takımının ayıgiller familyasından, 260 cm. kadar uzunlukta olabilen, kısa kuyruklu, beyaz renkli, iyi yüzen, postu değerli, zekâca ayıların en gerisi olan bir tür, (Ursus maritimus).*|| **kutup engel,** *fiz. kim. Bir pilde elektromotor kuvveti düşüren polarma olayına karşı gelen ve elektrik akımının durmasını önleyen kimyasal maddelerden her biri.*|| **kutup hücresi,** *biy. 1. Mayoz bölünmesi sırasında yumurta hücresinin yanında oluşan ve sonra körelen hücreler. 2. Halkalı solucanların ya da yumuşakçaların embriyonlarında küçük hücrelerden tomurcuklanan büyük hücre. 3. Böcek embriyolarında erken safhada kuyruk ucundan farklılaşan ve eşey hücrelerini oluşturan büyük hücreler.*|| **kutup kedisi,** *zool. Etçiller takımından Kuzey Kutbuna yakın bölgelerde, genellikle yerleşim alanları yakınlarındaki bahçelerde, yarı kurak alanlarda ve su kenarlarında yaşayan bir memeli tür, (Vormela peregusna).*|| **kutup tilkisi,** *zool. Kuzey Kutbuna yakın bölgelerde toplu olarak yaşayan, yazın mavimsi kırçıl, kışın beyaz tüylere bürünen köpekgiller familyasından bir etçil hayvan türü, (Vulpes lagopus).*|| **Kutup Yıldızı,** *Gök küresinin kuzey kutbuna en yakın olan ve Küçükayı denilen takım yıldızın en ucunda bulunan, kuzey yönü belirleyen sabit yıldız; Demirkazık; Kuzey Yıldızı.*

kutuplanma, [kutup-la-n-ma] *is.* **1.** Kutuplanmak eylemi. **2.** *fiz.* Pusula ibresinin kutba doğru yönelme özelliği. **3.** *fiz.* İki iletken arasında bir potansiyel farkının meydana gelmesi. **4.** *fiz.* Bir elektroliz cihazının pil veya akümülatöründen geçen akımın, kendisini doğuran elektromotor kuvvete zıt yönde bir elektromotor kuvvet meydana getirmesi olayı; polarizasyon.

kutuplanmak, [kutup-la-n-mak] *edil. f. [-ır]* **1.** Kutup meydana getirilmek; kutup oluşturulmak. **2.** *dönşl. f.* (Pusula ibresi için) kutuplara yönelmek. **3.** Kutup sahibi olmak; kutup edinmek.

kutuplaşma, [kutup-la-ş-ma] *is.* Kutuplaşmak eylemi.

kutuplaşmak, [kutup-la-ş-mak] *dönşl. f. [-ır]* **1.** Kutup meydana getirmek; kutup hâline gelmek. **2.** (Toplum için) birbirine zıt gruplar oluşturmak; gruplaşmak; zıt gruplarda toplanmak.

kutupluluk, -ğu [kutup-lu-luk] *is. biy.* Büyük molekküllerin, hücrelerin, embriyonların, organların veya organizmaların bir ucunun biçim veya işlevsel olarak diğerlerinden farklı olması durumu; polarite.

kutupsal, [kutup-sal] *sf.* **1.** Kutupla ilgili; kutba ait. **2.** Kutup özellikleri taşıyan.

kutur, -tru [Ar. kutr] *is.* **1.** *mat.* Çap. **2.** *mat.* Köşegen. **3.** Yan; taraf; cihet; bölge.

kuturma, [kutur-mak > kutur-ma] *(kuturma:) {eT} is.*

→ kudurma. ⇗ **kuturma börk,** *{eT} Önde ve arkada iki kanadı bulunan börk.* [DLT]

kuturmak[1], [kuḏ-mak > *kuḏ-tur-mak > kutur-mak] *{eT} gçl. f. [-ur]* Boşaltmak; aktarmak. [DLT] [KB]

kuturmak[2], [kut-mak > kut-ur-mak] *{eT} gçsz. f. [-ur]* Delirmek; kudurmak; şuurunu kaybetmek. [EUTS] [DLT] [KB] [Gabain] **2.** Haddini aşmak; şımarmak. [DLT] [Gabain]

kuturmuş, [kuḏur-mak > kuḏur-muş] *{eT} gçl. f. [-ur]* Boşalmış; boşaltılmış. [DLT]

kututmak, [kut > kut-āḏ-mak] *{eT} gçl. f. [-ur]* → kutadmak. [EUTS]

kutuz[1], [kotuz / kotoz / kotaz / kutas] *{eT} sf.* Yaban sığırı; yak. [KB] [DLT]

kutuz[2], [kut-mak > kut-ur-mak > kutuz] *{eT} sf.* Kuduz. ⇗ **kutuz ıt,** *{eT} Kuduz köpek; kudurmuş köpek.* [DLT]

kutuz[3], [kut-uz] *{ağız} sf.* **1.** Tüysüz. **2.** *is.* Gaga. [DS]

kutuzlug, [kotuz-luġ] *{eT} sf.* → kotuzlug. [DLT]

kuu[1], [Çin. wei] *{eT} is.* Tehlike. [EUTS]

kuu[2], [Çin. wei] *{eT} is.* Alp. [EUTS]

ku'ud, [Ar. ḳuʿūd قعود] *(kuu:d) {OsT} is.* **1.** Oturma; oturuş. **2.** Namaz kılmada en son oturulan kısım. ⇗ **ku'ūd etmek,** *{OsT} Oturmak.*

kuuliye, [Ar. kuʾūliyye كئوليه] *(kuu:liye) {OsT} is.* Alkolle ilgili; ispirto ile ilgili; küuliye.

kuun, [Çin. k'un] *{eT} is.* Harem dairesi; harem. [EUTS] [Gabain]

ku'ur, [Ar. ḳaʿr > ḳuʿūr قعور] *(kuu:r) {OsT} is.* Derinlikler; dipler; nihayetler.

kuv[1], [kūv] *(ku:v) {eT} is.* Kut; saadet. [DLT]

kuv[2], [kuv] *{ağız} is.* Ağaç mantarı. [DS]

kuva[1], **-yi** [Ar. ḳuvvet > ḳuvā / ḳuvāy قوا / قواى] *{OsT} is.* Kuvvetler; güçler. ⇗ **kuvā-yı hamse-i bātına,** *{OsT} psikol. Zihnin beş yetisi.*|| **kuvā-yı hamse-i zāhire,** *{OsT} psikol. Beş duyu.*|| **kuvā-yı millîye,** *{OsT} Ulusal güçler; millî kuvvetler.*|| **kuvā-yı tabiîye,** *{OsT} Doğal kuvvetler.*|| **kuvā-yı umumîye,** *{OsT} Bütün kuvvetler.*

kuva[2], [Çin. hua] *{eT} is.* Çiçek türü. [EUTS]

kuvaçka, [Bul. kloçka] *{ağız} is.* Kuluçka. [DS]

kuvaçlamak, [kov-mek > kov-aç-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Kovalamak. [DS]

kuvadiye, [Ar. ḳuvādiyye قواديه] *(kuva:diye) {OsT} is. zool.* Sıçangiller.

kuvak, [kuv-rā-ġ] *{eT} is.* Köylünün efendisine karşı olan mecburi hizmeti. [EUTS]

kuvalak, -ğı [kuva-la-k] *{ağız} sf.* **1.** Boşboğaz; geveze. **2.** Baykuş. [DS]

kuvaldak, [kovalt-mak > kuval-d-ak] *{ağız} sf.* (Kapı, pencere vb. için) az aralık; biraz açık. [DS]

kuvaldam, [kuva-l-d-am] *{ağız} sf.* Çıplak; çorapsız. [DS]

kuvalmak, [kova-l-mak] *{ağız} gçsz. f. [-ır]* Gururlanmak; öğünmek. [DS]

kuvaltı, [kuva-l-tı] *{ağız} is.* Kabarıklık. [DS]

kuvanmak, [*küvē-mak > küve-n-mek / kuva-n-mak] *{eT} gçsz. f. [-ur]* → küvenmek.

kuvanta, [Lat. quantum > quanta] *is. fiz.* Enerji ve ışınımın yayılma miktarı. ⇗ **kuvanta sayıları,** *Bir atomdaki gezeğen elektronlardan her birinin bulunduğu tabakayı, hareket miktarını, manyetik alan etkisinde + 1 ve – 1 arasında değişen davranışlarını ve dönme miktarını gösteren dört sayıdan oluşan küme.*

kuvantalaşma, [kuvanta-la-ş-ma] *is. fiz.* Bir fiziksel büyüklüğün, kuvantum denilen temel bir değişimin katları olan kesikli bir değişime uğratılma işlemi.

kuvantum, [Fr. quantum] *is. fiz.* Planck sabitiyle kendi frekansının çarpımına eşit olan elemanter ışıma enerjisi; bir ışınımın yayılma ve soğurma biçimini belirleyen süreksiz büyüklüklere verilen isim. ⇗ **kuvantum sayıları,** *Bir atomdaki gezeğen elektronlardan her birinin bulunduğu tabakayı, hareket miktarını, manyetik alan etkisinde + 1 ve – 1 arasında değişen davranışlarını ve dönme miktarını gösteren dört sayıdan oluşan küme.*

kuvar, [? kuvar] *{ağız} sf.* **1.** Kısa. **2.** *is.* Kırılmış taş yığını. [DS]

kuvarı, [? kuvarı] *{ağız}is.* **1.** Tel yumağı. **2.** Olmamış incir. [DS]

kuvarmak, [kuva-r-mak / kuba-r-mak] *{eT} gçsz. f. [-ur]* Benzi uçmak; solmak; sararmak. [Nevâyî]

kuvars, [Alm. quarz / İng. quartz] *is. min.* Doğada çoğunlukla saf hâlde bulunan billûrlaşmış silis çeşitlerine verilen ad; kübait.

kuvarsin, [Fr. quartzine] *min.* Birleşiminde lifli kuvars ile az miktarda opal bulunan Kadıköy taşı çeşidi.

kuvarsit, [Fr. quartzite] *is. jeol.* Ana maddesi kuvars olan, kaldırım yapımında ve bazı taş döşemelerinde kullanılan sert kaya.

kuvarslaşmış, [kuvars-la-ş-mış] *sf.* İkincil olarak, tümüyle veya kısmen kuvarsa dönüşmüş olan.

kuvaşlamak, [kuvaş-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* **1.** Kovalamak; sürmek. **2.** Silkelemek veya sopa ile vurmak suretiyle ağaçtan meyve düşürmek. [DS]

kuviça, [? kuviça] *{ağız} is.* **1.** Küçük, saplı küfe. **2.** Küçük el sepeti. [DS]

kuvlamak, [kov-mak > kov-lā-mak] *{eT} gçl. f. [-ur]* Kovalamak; takip etmek. [EUTS]

kuvmak, [kov-mak] *{ağız} gçl. f. [-ar]* **1.** Koşturmak; sürmek. **2.** Kovmak. [DS]

kuvöz, [Fr. couveuse] *is.* **1.** Kuluçka makinesi. **2.** Erken doğan çocukların dış etkilere karşı normal

bir dayanma gücü kazanıncaya kadar konduğu aygıt.

kuvrag, [kuvrā-mak > kuvrā-ġ] *(kuvra:ğ)* *{eT} is.* **1.** Cemaat; meclis; kalabalık; toplantı. Topluluk; grup. [Üç İtigsizler] [EUTS] **2.** Rahipler meclisi; rahipler derneği. [EUTS] [Gabain]

kuvraghg, [kuvrā-mak > kuvra-ġ-lıġ] *{eT} sf.* **1.** Cemaata ait. [EUTS] **2.** Cemaatli.

kuvragsız, [kuvrā-mak > kuvra-ġ-sız] *{eT} sf.* Cemaatsız. [Clauson]

kuvrak, [kuvrā-mak > kuvrā-ġ] *(kuvra:k)* *{eT} is.* → kuvrag. [EUTS]

kuvramak, [*kuvur-mak > kubra-mak / kuv(u)r-ā-mak] *(kuvra:mak)* *{eT} gçl. f [-ur]* **1.** Toplanmak; sıkışmak. [İKPÖy.] **2.** Toplamak. [EUTS]

kuvranmak, [kubra-mak / kuv(u)r-ā-mak > kubra-n-mak] *{eT} dönşl. f. [-ur]* Toplanmak; bir araya gelmek. [ETY]

kuvratmak, [kubra-mak / kuv(u)r-ā-mak > kubra-t-mak] *{eT} gçl. f. [-ur]* **1.** Toplamak; derleyip toplamak. [ETY] [Gabain] [Tekin] **2.** Toplatmak. [EUTS]

kuvşanmak, [kuv-şa-n-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* Süslenmek; giyinmek. [DS]

kuvurma, [kavur-ma] *{ağız} is.* Kavurma. [DS]

kuvurmak, [kaġur-mak] *{eT} gçl. f. [-ur]* → kagurmak. [DLT]

kuvuş, [koğ-uş / kuv-uş] *{ağız} is.* Odun uçlarını koymak için ocağın iki tarafına yapılan yükseklik. [DS]

kuvut, -du [kavu-t] *{ağız} is.* Mısır ununu yağda kavurarak yapılan bir yiyecek. [DS]

kuvuz, [kov > kuv-uz] *{ağız} is.* (Kapı, pencere vb. için) aralık. [DS]

kuvvad, [Ar. ḳa'id > ḳuvād قواد] *(kuva:d)* *{OsT} is.* Kumandanlar; komutanlar.

kuvvani, [Ar. kuvvet > kuvā > ḳuvvānī قووانى] *(kuvva:ni:)* *{OsT} sf.* Dinamik.

kuvvaniyet, [Ar. ḳuvvānī > ḳuvvāniyyet قوانيت] *(kuvva:niyet)* *{OsT} is.* Dinamizm.

kuvve, [Ar. ḳuvve قوة] *is.* **1.** Kuvvet; iktidar. **2.** Duyu. **3.** Özellik; nitelik. **4.** Düşünce; niyet; tasavvur. **5.** Yeti. **6.** *as.* Birliklerin, er ve subay mevcudu ile silah, cephane, araç vb. miktarını kumanda makamına bildirmek üzere hazırlanan cetvel. **7.** Bir ülkenin silahlı kuvvetlerinin gücü. ☞ **kuvvede kalmak,** *(Düşünce, tasarı vb. için) yalnız düşüncede kalmak, eylem alanına konulamamak; gerçeğe dönüştürülememek.*|| **kuvveden fiile çıkarmak,** *Düşünülen, tasarlanan şeyi gerçekleştirmek.*|| **kuvve-i adaliye,** *{OsT} biy. Kas gücü.*|| **kuvve-i adliye,** *{OsT} huk. Kanunları olaylara uygulayan kuvvet.*|| **kuvve-i āhize,** *{OsT} biy. 1. Alma ve kavrama gücü. 2. Büyüleyici, çekici manevi güç.*|| **kuvve-i ani'l-merkeziye,** *{OsT} fiz. Merkezkaç kuvveti.*|| **kuvve-i askeriye,** *{OsT} as. Silahlı kuvvetler; askerî güç.*|| **kuvve-i azm,** *{OsT} Başarmak için her türlü güçlüğü yenme kararı.*|| **kuvve-i bahriye,** *{OsT} as. Deniz kuvvetleri.*|| **kuvve-i baîde,** *{OsT} Gerçekleşmesi uzak ihtimal olan şey.*|| *biy.* **kuvve-i bāsıra,** *{OsT} biy. Görme duyusu.*|| **kuvve-i cāzibe,** *{OsT} fiz. Çekim kuvveti.*|| **kuvve-i cāzibe-i umumiye,** *{OsT} fiz. Bir cismi meydana getiren atomların birbirini çekme kuvveti.*|| **kuvve-i cebriye,** *{OsT} Zorlama.*|| **kuvve-i cerriye,** *{OsT} fiz. Çekme gücü.*|| **kuvve-i cüz'-i ferdiye,** *{OsT} fiz. İki cismin karşılıklı olarak birbirini çekme kuvveti.*|| **kuvve-i dāfia,** *Uzaklaştırma, savma, defetme gücü.*|| **kuvve-i delkiye,** *{OsT} fiz. Sürtünme kuvveti.*|| **kuvve-i devlet,** *{OsT} Devlet gücü.*|| **kuvve-i elastikiye,** *{OsT} Esnek güç.*|| **kuvve-i elektrikiye,** *{OsT} fiz. Elektrik enerjisi.*|| **kuvve-i ezeliye,** *{OsT} Ezelî güç; Allah.*|| **kuvve-i fāile,** *{OsT} İlahî güç.*|| **kuvve-i fāile-i elektrikî,** *{OsT} Elektrik gerilimi.*|| **kuvve-i galibe,** *{OsT} Üstün gelen güç; ezici güç.*|| **kuvve-i gıdāiye,** *{OsT} Beslenme gücü.*|| **kuvve-i hāfıza,** *{OsT} psikol. Belleme gücü.*|| **kuvve-i Hālika,** *{OsT} İlahî güç.*|| **kuvve-i hasse,** *{OsT} Duyum alma gücü.*|| **kuvve-i hayaliye,** *{OsT} psikol. Hayal gücü.*|| **kuvve-i hayeviye,** *{OsT} biy. Hayatın devamını sağlayan ve sağlığı sürekli kılan güç.*|| **kuvve-i hayvaniye,** *{OsT} biy. Hayvan gücü.*|| **kuvve-i hāzıme,** *{OsT} biy. Sindirim gücü.*|| **kuvve-i hulūliye,** *{OsT} kim. Yoğunluğu farklı, birbirinden zar ile ayrılmış iki sıvının geçişme özelliği; geçirgenlik derecesi.*|| **kuvve-i icrāiye,** *{OsT} huk. Yürütme gücü.*|| **kuvve-i ihtilal,** *{OsT} İhtilal güçleri.*|| **kuvve-i ihtiyāriye,** *{OsT} psikol. Seçebilme yetisi; irade.*|| **kuvve-i ilahiye,** *{OsT} Peygamberlere ve ermişlere Allah'ın verdiği güç; kutsal güç.*|| **kuvve-i ile'l-merkeziye,** *{OsT} fiz. Merkezcil kuvvet.*|| **kuvve-i inbātiye,** *{OsT} Biteklik gücü; verimlilik.*|| **kuvve-i intaşiye,** *{OsT} biy. Tohumun çimlenme gücü.*|| **kuvve-i irādiye,** *{OsT} psikol. Seçebilme yetisi; irade.*|| **kuvve-i istihsaliye,** *{OsT} ekon. Üretim gücü.*|| **kuvve-i istināt,** *{OsT} Dayanılan kanıtların gücü; dayanma gücü.*|| **kuvve-i kalbiye,** *{OsT} Dinî inancı kuvvetlendirme.*|| **kuvve-i kazāiye,** *{OsT} huk. Yargılama gücü.*|| **kuvve-i kemmiyet,** *{OsT} fiz. Üretim gücü.*|| **kuvve-i kudsiye,** *{OsT} Peygamberlere ve ermişlere Allah'ın verdiği güç; kutsal güç.*|| **kuvve-i lamise,** *{OsT} biy. Dokunma duyusu.*|| **kuvve-i lāsıka,** *{OsT} fiz. Yapışkanlık.*|| **kuvve-i maddiye,** *{OsT} fiz. Enerji.*|| **kuvve-i maliye,** *{OsT} Malî güç.*|| **kuvve-i ma'nevîye,** *{OsT} Manevi güç.*|| **kuvve-i māsike,** *{OsT} Tutucu güç.*|| **kuvve-i mekniye,** *{OsT} fiz. Potansiyel enerji; gizil güç.*|| **kuvve-i mihanikiye,** *{OsT} fiz. Hareket ve denge meydana getiren güç.*|| **kuvve-i muharrike,** *{OsT} fiz. Bir cismin hareketinden doğan enerji.*|| **kuvve-i muharrike-i mıknatısiye,** *{OsT} fiz. Elekt-*

romanyetik kuvvet.|| **kuvve-i muhassala,** *{OsT} fiz. Kuvvetlerin bileşkesi.*|| **kuvve-i musavvire,** *{OsT} kim. Maddenin çeşitli biçimlere girme yetisi.*|| **kuvve-i mutasarrıfa,** *{OsT} psikol. Bellenen şeye istenilen düzeni verebilme ve yerinde kullanabilme gücü.*|| **kuvve-i müdrîke,** *{OsT} psikol. 1. Anlama ve kavrama gücü. 2. Beş duyu ile algılama yetisi.*|| **kuvve-i müessire,** *{OsT} fiz. Etkin kuvvet.*|| **kuvve-i müeyyide,** *{OsT} Yaptırım gücü.*|| **kuvve-i mümeyyize,** *{OsT} psikol. Duyuları birbirinden ayırma özelliği.*|| **kuvve-i mütefekkire,** *{OsT} psikol. Düşünce yetisi.*|| **kuvve-i müteharrik bi'l-elektrik,** *{OsT} fiz. Elektromotor kuvvet.*|| **kuvve-i mütehayyile,** *{OsT} psikol. Bir algıyı zihinde canlandırma gücü; hayal gücü.*|| **kuvve-i nābite,** *{OsT} biy. Yetişme kuvveti.*|| **kuvve-i nāmiye,** *{OsT} Kazandırıcı kuvvet; nemalandırıcı güç.*|| **kuvve-i nātıka,** *{OsT} psikol. Akıl; idrak.*|| **kuvve-i rūhiye,** *{OsT} Ruh inceliği.*|| **kuvve-i sāmia,** *{OsT} biy. İşitme duyusu.*|| **kuvve-i siyasiye,** *{OsT} Siyasi güç.*|| **kuvve-i şāmme,** *{OsT} biy. Koklama duyusu.*|| **kuvve-i şeheviye,** *{OsT} Dünya zevklerine, cinsel isteklere düşkünlük gücü.*|| **kuvve-i şehvāniye,** *{OsT} biy. 1. Cinsel güç; cinsel arzu. 2. Yeme içme isteği.*|| **kuvve-i teb'īdiye,** *{OsT} fiz. Kaldırma kuvveti.*|| **kuvve-i teşrîiye,** *{OsT} huk. Yasama gücü.*|| **kuvve-i te'yîdiye,** *{OsT} Doğrulama ve onaylama gücü.*|| **kuvve-i umūmîye,** *{OsT} Genel güç.*|| **kuvve-i vāhime,** *{OsT} psikol. İmgelem; hayal gücü.*|| **kuvve-i zahriye,** *{OsT} Yardımcı kuvvet.*|| **kuvve-i zāika,** *{OsT} biy. Tat alma duyusu.*|| **kuvve-i zākire,** *{OsT} psikol. Öğrenilen bir şeyi akılda tutma yetisi; hafıza.*|| **kuvve-i zātiye,** *{OsT} Kişisel nitelik.*|| **kuvve-i zihniye,** *{OsT} psikol. Zihin gücü.*

kuvvet, [Ar. ḳuvvet قوت] *{OsT} is.* **1.** Bedensel güç; takat. **2.** Sağlık yönünden sağlamlık. **3.** Bir etki gösterebilme, bir eylem yapabilme veya bir etkiye direnebilme gücü; etkileme gücü. **4.** Şiddet; cebir; zor. **5.** Dayanıklılık; tahammül; mukavemet. **6.** Muktedir olma hali; otorite; kudret; yetke; erk; nüfuz; etkinlik; güç. **7.** Hayatî enerji. **8.** Bir fiziksel etkenin etkileme yeteneği; şiddet; güç. **9.** Canlılık; şevk. **10.** Cesaret; ataklık; hızlılık. **11.** Bir makinenin, motorun veya bir aygıtın iş yapabilme yeteneği; gücü. **12.** *mecaz.* (Sanatçı için) etkileme gücü; ustalık; beceriklilik. **13.** Bir şeyin gücüyle yapılmayı bildirir. *bileğine kuvvet.* **14.** *as.* Bir ülkenin savunmasını üstlenen savaşçı, silahlı kuruluş. **15.** *fel.* Bir oluş, bir eylem yapma, ortaya koyma yeteneği; güç. **16.** *fiz.* Bir hareket meydana getiren, cisimlerin şekillerini veya bir hareketi değiştiren özellik. **17.** *huk.* Devlet içinde yönetimi elinde bulunduran ve kullanan irade ve iradeler. **18.** *mat.* Bir niceliğin kendisi ile çarpılarak yükseltildiği derecelerden her biri. **19.** *{ağız}* Ortaklaşa yapılan çiftçilikte tarla sahibinin çiftçiye verdiği borç. [DS] ⮺ **kuvvet almak,** *Destek ve cesaret alarak gücü artmak; kuvvetlenmek; güçlenmek.*|| **kuvvet bulamamak,** *Cesaret edememek; göze alamamak.*|| **kuvvet bulmak,** *Güç kazanmak; güçlenmek.*|| **kuvvet çifti,** *fiz. Birbirine ters yönde paralel ve eşit iki kuvvetin meydana getirdiği kuvvet takımı.*|| **kuvvet dutmak,** *{eAT} Kuvvetlenmek; güçlenmek.*|| **kuvvet gösterisi,** *Bütün gücünü ortaya koyarak karşısındakine göz dağı vermek için yapılan eylem.*|| **kuvvet-i baht,** *{OsT} Talihli oluş.*|| **kuvvet-i devlet,** *Devletin kuvveti.*|| **kuvvet-i kalb,** *{OsT} Güveni artırma.*|| **kuvveti kalmamak,** *Direncini yitirmek; gücü tükenmek; tahammülünü, dayanıklılığını kaybetmek.*|| **kuvvet-i karābet,** *{OsT} huk. Akrabalık derecesinin üstünlüğü.*|| **kuvvet ilacı,** *{OsT} Vücudun direncini arttırmak için alınan ilaçlara verilen genel ad.*|| **kuvvet-i tab',** *{OsT} Manzum söyleme yetisi.*|| **kuvvet-i tāli',** *{OsT} Baht açıklığı; talihlilik.*|| **kuvvet-i tālî,** *{OsT} İkinci derecedeki kuvvet; yardımcı güç.*|| **kuvvet-i tālih,** *{OsT} Baht açıklığı; talihlilik.*|| **kuvvet komutanları,** *as. Kara, deniz, hava ve jandarma komutanlarına topluca verilen ad.*|| **kuvvet kullanma,** *Hakkını elde etmek üzere hükûmet kuvvetlerine başvurma imkânının bulunmadığı durumlarda hakkın kaybolmasına engel olmak için hak sahibinin bizzat harekete geçmesi.*|| **kuvvetle,** *1. Güçlü bir biçimde. 2. Üzerinde durarak; direnerek.*|| **kuvvetler ayrılığı ilkesi,** *Devletin, devlet etme yetki ve gücünü yasama, yürütme ve yargı olmak üzere üç ayrı organ halinde ve birbirinden bağımsız olarak düzenleme ve uygulama ilkesi.*|| **kuvvet macunu,** *Eskiden bazı hastalıkların tedavisi ve özellikle cinsel gücü arttırmak için kullanılan bir karışım.*|| **kuvvet olmak,** *{ağız} Kolay gelmek.* [DS]|| **kuvvet-pezîr,** *{OsT} 1. Kuvvet bulan. 2. Güçlü; muktedir.*|| **kuvvet taşı,** *1. Yükseğe kaldırmak suretiyle kas gücünü ölçmeye yarayan ağır taş. 2. {ağız} Kuvvet denemek için atılan taş; gülle.* [DS]|| **kuvvetten düşmek,** *1. Etkisini yitirmek. 2. Eski gücünü yitirmek; dayanıklılığı, gücü kalmamak.*|| **kuvvetü'z-zāhr,** *{OsT} 1. Yardımcı kuvvet; yedek kuvvet. 2. Dayanak; kuvvet veren şey veya kimse.*|| **kuvvet vermek,** *1. Kuvveti takviye etmek; kuvvetlendirmek; arka vermek. 2. Etkisini artırmak. 3. Ötekilere oranla o şeye daha çok önem vermek, üzerinde durmak.*

kuvvetlendirici, [kuvvet-le-n-dir-ici] *is.* ve *sf.* **1.** Kuvveti, gücü arttırıcı nitelikte olan; güçlendirici. **2.** (İlaç için) kullanıldığında organların kuvvet ve gücünü arttıran. **3.** *foto.* Negatiflik etkisini arttıran banyo.

kuvvetlendiriş, [kuvvet-le-n-dir-iş] *is.* Kuvvetlendirmek eylemi veya biçimi.

kuvvetlendirme, [kuvvet-le-n-dir-me] *is.* **1.** Kuvvetlendirmek eylemi. **2.** *tıp.* Bir ilacın, başka bir ilacı faydalı yönde desteklemesi ve etkisini artırması.

kuvvetlendirmek, [kuvvet-le-n-dir-mek] *gçl. f. [-ir]* **1.** Kuvvetlenmesini, güçlenmesini sağlamak; güçlü kılmak. **2.** Kuvvet vermek; desteklemek.

kuvvetleniş, [kuvvet-le-n-iş] *is.* Kuvvetlenmek eylemi ve biçimi.

kuvvetlenme, [kuvvet-le-n-me] *is.* Kuvvetlenmek eylemi.

kuvvetlenmek, [kuvvet-le-n-mek] *dönşl. f. [-ir]* **1.** Direnci artmak; gücü artmak; kuvvetli hâle gelmek; güçlenmek. **2.** Etkisi artmak. **3.** Verimli hâle gelmek. **4.** Toplum içinde veya bir kuruluşta yeri sağlamlaşmak; nüfuzu artmak.

kuvvetli, [kuvvet-li] *sf.* **1.** Kuvveti olan; kuvvet sahibi olan; güçlü. **2.** Sağlam; dayanıklı. **3.** Görevini iyi yapan; keskin. **4.** Şiddetli; sert; hızlı; yeğin. **5.** (Kokular için) burnu şiddetle etkileyen. **6.** (Ses için) yüksek. **7.** İmkânı, gücü çok olan; varlıklı. **8.** Çok etkileyici ve inandırıcı; önemli. **9.** Yeri sağlam; nüfuzlu; saygın. **10.** Güç veren; vücudun dayanıklılığını arttıran. **11.** Otoritesi ve yaptırım gücü yüksek olan. ☞ **kuvvetli ünlü,** *dbl. Bol sesli geniş ünlü: /a/, /o/*

kuvvetlice, [kuvvet-li-ce] *sf.* **1.** Biraz kuvvetli. **2.** Oldukça çok kuvvetli. **3.** *zf.* Kuvvetli olarak.

kuvvetölçer, [kuvvet+ölç-er] *is. fiz.* Bir kuvveti veya kuvvet çiftini ölçmekte kullanılan alet; dinamometre.

kuvvetsiz, [kuvvet-siz] *sf.* **1.** Kuvveti olmayan; zayıf; güçsüz. **2.** Etkisi olmayan; etkisiz.

kuvvetsizlik, -ği [kuvvesiz-lik] *is.* Kuvvetsiz olma durumu; güçsüzlük; etkisizlik.

kuvvi, [Ar. ḳuvvī قوى] *(kuvvi:)* *{OsT}* *sf.* Gücül.

kuvviyet, [Ar. ḳuvviyyet قويت] *{OsT}* *is.* Gücüllük.

kûy, [Far. ḳūy كوى] *(kû:y)* *{OsT}* *is.* **1.** Köy. **2.** Mahalle. **3.** Ana cadde; işlek yol. **4.** *ed.* Sevgilinin bulunduğu yer; sevgilinin yanı. ☞ **kūy-i yār,** *{OsT} Sevgilinin oturduğu yer.*|| **kūy-yāft,** *{OsT} Sokağa bırakılmış çocuk.*

kuy[1], [Çin. kuei / k'un] *{eT}* *is.* Harem dairesi. [ETY]

kuy[2], [kuy] *{ağız}* *is.* **1.** Şal ve bez dokunan el tezgâhı. **2.** Suyun akarak ağaçlar altında açtığı oyuklar. [DS]

kuy[3], [kuy] *{eT}* *is.* **1.** Tenha yer; kuytu yer; dip; koy. [DLT]. **2.** Irmak kıyısındaki düzlük; kıyı; dere. [ETY] [DLT]

kuyacak, -ğı [kuy-acak] *{ağız}* *is.* Çocuğa yürümeyi öğretmek için kullanılan araç; yürüteç. [DS]

kuyag, [kuy-ā-mak > kuyā-ġ] *{eT}* *is.* **1.** Göğüs zırhı; göğüslük. [KB] **2.** Kabuk. [KB]

kuyak, -ğı [koyak / kuy-ak] *{ağız}* *is.* Engebeli, çukurlu yer. [DS]

kuyan, [kuy-an] *{ağız}* *is.* Tavşan. [DS]

kuyang, [kuyañ] *{eT}* *is.* Tavşan. [EUTS]

kuyar, [kuḏ-mak > kuḏ-ār / kuyār] *(kuya:r)* *{eT}* *sf.* **1.** (Su vb. şeyleri) döken. **2.** Ağzından salya akıtan. **3.** Köle ve hayvanlara sövme sözü; salyalı. [DLT]

kuyaş, [kuyāş] *(kuya:ş)* *{eT}* *is.* Güneş; koyu sıcak; güneşin şiddetli vurması. [DLT] [EUTS]

kuydaş, [Far. kūy + T. -daş] *is.* Aynı köyden olanlardan her biri; aynı köylü.

kuyım, [kuy-mak *(ürkmek)* > kuy-ım] *{eT}* *is.* Ürküntü; panik. [DLT]

kuyıtmak, [kuy-mak *(ürkmek)* > kuy-ıt-mak] *{eT}* *gçl. f. [-ur]* Ürkütmek; korkutmak. [DLT]

kuyka, [kuykā / koy-kā] *(kuyka:)* *{eT}* *is.* Deri; kürk. [DLT] [EUTS] [Gabain]

kuykalamak, [kuykā / koy-kā > koyka-lā-mak] *(kuykala:mak)* *{eT}* *gçl. f. [-ur]* Derinin kıllarının temizlemek. [DLT]

kuylamak, [kuyu-la-mak / kuy-la-mak] *{ağız}* *gçl. f. [-ar] [-l(u)-yor]* Bir şeyi saklamak için toprak içine gömmek; çukura gömerek saklamak. [DS]

kuylu, [kuy-lu] *{ağız}* *is.* Yön. [DS]

kuyluç, -cu [? kuyluç] *{ağız}* *is.* **1.** Derelerin derin yerleri; çukur. **2.** Körfez. [DS]

kuyluşmak, [kuḏ-mak > kuḏ-ul-mak > kuḏ(u)l-uş-mak / kuyluş-mak] *{eT}* *işteş. f. [-ur]* Birlikte dökülmek; dökülüşmek. [DLT]

kuyluşturmak, [kuy-(u)l-uş-tur-mak] *{ağız}* *gçl. f. [-ur]* Yerleştirmek. [DS]

kuyma[3], [kuy-ma] *{ağız}* *is.* **1.** Un çorbası. **2.** Un ve bulgur ile yapılan bir ıspanak yemeği. [DS]

kuyma[1], [kuḏ-mak > kuḏ-ma / kuy-ma] *{eAT}* *sf.* Çukur; çökük; çekme. ☞ **kuyma göz,** *{eAT} Çekik göz.* [DK]

kuyma[2], [kuḏ-mak > kuḏ-mā] *{eT}* *is.* **1.** Bir tür yağlı ekmek. [DLT] **2.** *sf.* Çekiçle dövme ile değil de dökme ile yapılmış havan, çırakman vb. aygıtlar. [DLT]

kuymag, [kuḏ-mak > kuḏ-māġ] *{eT}* *is.* Kat kat yağlanmak suretiyle yapılmış bir tür çörek; çörek. [Nevâyî]

kuymak[1], [*eT.* kuḏ-mak > kuy-mak] *gçl. f. [-ar]* (Tahıl, şeker, tuz vb. için) çuval, kese vb. bir kap içine daha küçük bir kap veya ölçek ile dökerek yerleştirmek; koymak; doldurmak. *{eT} (aynı)*

kuymak[2], **-ğı** [kuḏ-mak / kuy-mak] *{ağız}* *is.* **1.** Yumurta, un ve peynirle yapılan bir tür omlet. **2.** Un çorbası. **3.** Un, şeker ve yağ ile yapılan bir tatlı; helva; un helvası. **4.** Ufalanmış yufka ekmeğin yağda kızartılması suretiyle yapılan bir tür yemek. [DS]

kuymak[3], [kuy-mak] *{eT}* *gçsz. f. [-ar]* Ürkmek. [DLT]

kuynu[1], [? kuynu] *{ağız}* *sf.* **1.** Kötü ve çirkin. **2.** İçinden pazarlıklı; sinsi. **3.** Bitli. [DS]

kuynu[2], [? kuynu] *{ağız}* *is.* Kaynak. [DS]

kuyrucuk, -ğu [ḳuyru(k)-cuḳ قويروجق] *{OsT} is.* Küçük kuyruk.

kuyruğölü, [kuyru(k)-u+ağı-lı] *{ağız} is.* Akrep. [DS]

kuyruğul, [kuyruk + ul ?] *{ağız} is.* Kuyruğunun ucu ak olan hayvan. [DS]

kuyruk[1], [*eT.* kuḏ-mak > *kuḏ-ur-mak > kuḏ(u)r-uk قوروق] *is.* **1.** Hayvanların çoğunda, gövdenin arka tarafında omurganın uzantısı olarak yer alan uzun ve esnek organ. *{eAT} (aynı)* [DK] **2.** Kuşlarda gövdenin arka tarafında teleklerden meydana gelmiş süslü uzantı. **3.** Koyunların çoğunda yağ deposu olarak yer alan omurga uzantısı. **4.** Bir şeyin baş tarafın aksine olan arka uzantısı. **5.** Sonda en geride kalan kısım. **6.** Balıklarda kuyruk yüzgeci. **7.** Bağlanmış ve örülmüş saç demeti. **8.** Bir yere girmek veya gitmek için bekleyen kişilerin geliş sırasına göre oluşturdukları dizi; sıra. **9.** *mecaz.* Bir kimsenin yanından ayrılmayan ve sürekli onun etkisi altında kalan kimse. **10.** Bir yürüyüş kolunun veya taşıt dizisinin en gerilerinde kalan bölüm. **11.** Kuyruklu yıldızın başından çıkan ve çekim etkisi dışında kalarak Güneş'in aksi tarafında yer alan gaz ve toz bulutu. **12.** Bir taşın duvar veya toprak içine gömülen kısmı. **13.** Yaylı çalgılarda tekne ile tellerin bağlandığı eşik arasında kalan bölüm. **14.** Elbisenin arkasında aşağı doğra sarkıtılan bölüm. **15.** Bir harfin, bir rakamın bitiş çizgisine yakın yerde birden dönüş yapan kısa çizgi. **16.** Uçağın arka bölümüne takılan denge, kararlılık ve yön vermeye yarayan parçalarının tamamı. **17.** Uçaklardan atılan bombaların dengesini sağlayan arkadaki kanatlı bölüm. **18.** Top namlusunun arka kısmı. **19.** *{OsT}* Kılıç ve bıçak gibi araçların sapları içine giren demir bölümü. **20.** *{ağız}* Keçi kılından yapılmış saz bağı. [DS] **21.** *{ağız}* Sandığı bağlamaya yarayan yaylara tutturulmuş demir parçası. [DS] 🗗 **kuyruğa girmek,** *Bir sıranın sonuna geçmek; kuyruk olmak.*|| **kuyruğu dikmek,** *1. (Hayvanlar için) koşmaya başlamak. 2. Bulunduğu yerden hızla uzaklaşmak.*|| **kuyruğu dik tutmak**, *Gerçekte kötü durumda olduğu halde, bunu karşısındakilere hissettirmemek, yiğitliğe gölge düşürmemeğe çalışmak.*|| **kuyruğu kapana kısılmak,** *İçinden çıkılması zor bir durumla karşılaşmak; hiç çıkar yolu olmayan bir durumla karşılaşmak.*|| **kuyruğu köse,** *{eAT} Kuyruğunun kılları seyrek olan.*|| **kuyruğuna basmak,** *Kendisine saldırtacak bir davranışta bulunmak; canını yakmak; kışkırtmak.*|| **kuyruğuna teneke bağlamak,** *1. Birini herkese rezil olacak biçimde kovmak, uzaklaştırmak. 2. Aşırı derecede alaya almak; gülünç duruma düşürmek.*|| **kuyruğunu kısmak,** *Bir kenara çekilip sessizce durmak; sinmek; pusmak; korkudan ses çıkaramamak.*|| **kuyruğunu kıstırmak,** *Birini içinden çıkılması zor bir duruma sokmak.*|| **kuyruğunu tava sapına çevirmek,** *Aşırı derecede dövmek.*|| **kuyruğu omuzlamak,** *argo. Kaçıp gitmek; ortadan çekilmek.*|| **kuyruğu örü,** *{eAT} zool. Akrep.*|| **kuyruğu tava sapma dönmek,** *{ağız} Oynaklığı, azgınlığı geçmek; uslanmak.* [DS]|| **kuyruğu titretmek,** *argo. Ölmek.*|| **kuyruk acısı,** *Yaptığı kötülükten dolayı bir kimseye duyulan öç alma isteği.*|| **kuyruk bulamak,** *{eAT} Kuyruk sallamak.*|| **kuyruk çekmek,** *Boya veya sürme ile göz ucuna doğru uzayan bir çizgi çekmek.*|| **kuyruk kaldırmak,** *(Dişi hayvan için) çiftleşmek istemek; erkek istemek.*|| **kuyruk kapağı,** *1. Bazı hayvanlarda tüysüz ve çıplak kuyruk yeri. 2. {ağız} Koyun kuyruğunun altındaki tüysüz deri.* [DS]|| **kuyruk kemiği,** *Omurganın en alt ucunda yer alan kuyruk sokumu kemiği ile eklemleşen üçgen biçimli yassı kemik.*|| **kuyruk olmak,** *1. Bir kimsenin peşinden ayrılmamak. 2. Sıra olmak; kuyruğa girmek.*|| **kuyruk sallamak,** *Çıkarı için birine yaltaklanmak.*|| **kuyruk sokumu,** *anat. İnsanda birkaç omurun birleşmesi ile meydana gelen ve kalça kemerini taşıyan, omurganın alt uç kısmı, (sacer).*|| **kuyruk sokunu,** *{eAT}* → kuyruk sokumu.|| **kuyruk sokumu kemiği,** *anat. Omurganın alt ucunda bulunan ve kalça kemikleri ile birleşerek leğeni meydana getiren kemik.*|| **kuyruk yağı,** *Koyun kuyruğunun küçük parçalar hâlinde doğrandıktan sonra kızgın ateşte eritilmesiyle elde edilen hayvansal yağ.*|| **kuyruk yüzgeci,** *zool. Balıklarda vücudun kuyruk bölgesinde bulunan yüzgeç, (cauda).*

kuyruk[2], **-ğu** [kuyruk] *{ağız} is.* Bağ bozumu zamanı doğan bir yıldız. [DS] 🗗 **kuyruk doğumu,** *{ağız} Yaz sonu.* [DS]|| **kuyruk yıldızı,** *{eAT} Ülker yıldızı.*

kuyrukkakan, [kuyruk+kak-an] *is. zool.* **1.** Karatavukgillerden, değişik renklerde, çorak ve açık alanlarda yaşayan, yağlı tohum ve böceklerle beslenen, ötücü ve göçmen kuş, *(Saxiola).* **2.** Ardıç kuşugiller familyasından 15 cm. kadar uzunlukta karnı beyaz, sırtı erkekte kül rengi, dişide kahverengi olan, kayalık yerlerde yaşayan, yazın kuluçkaya yatan, böcek, örümcek ve kırkayaklarla beslenen göçmen bir kuş, *(Oenanthe oenante).*

kuyruklamak, [kuyruk-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(u)-yor]* Yatan veya yere düşen hayvanı kuyruğundan ve başından tutarak kaldırmaya çalışmak. [DS]

kuyruklu, [kuyruk-lu] *sf.* **1.** Kuyruğu olan. **2.** Kuyruk biçiminde uzantısı olan. **3.** *is. zool.* Akrep. *{ağız} (aynı)* [DS] **4.** Eskiden ayrıcalık taşıyan sarraflara verilen belge. **5.** *{ağız}* Tapu senedi. [DS] **6.** *{ağız}* Yağ tavası. [DS] **7.** *{ağız}* Soğan. [DS] **8.** *{ağız}* Karışık işlere giren kurnaz kadın. [DS] **9.** *{ağız}* Arkası uzun ve bol kadın elbisesi. [DS] 🗗 **kuyruklu bahar,** *{ağız} Karabibere benzer, uzun taneli bahar; darülfülfül.* [DS]|| **kuyruklu biber,** *{eAT} Kebabe.*|| **kuyruklu buyrultu,** *İmparatorluk*

döneminde defterdarın imzasına verilen isim.|| **kuyruklu kelebek,** *zool. Pul kanatlılardan, kanatları siyah, kırmızı benekli, mavi şeritli, sarı renkli, ilkbaharda güneşli günler başlar başlamaz görülen bir Avrupa kelebeği, (Papillio machaon).*|| **kuyruklu kurbağa,** *Yumurtadan yeni çıkmış ve henüz evrim geçirmemiş yavru kurbağa.*|| **kuyruklu piyano,** *Konsol piyano gibi dik durmayan, üç ayak üstünde yatık duran piyano.*|| **kuyruklu saat,** *Sarkaçları saatin dışında kalan eski tip çalar saat.*|| **kuyruklu sarraf,** *Ayrıcalık belgesi olan sarraf.* || **kuyruklu sürme,** *Göz kuyruğuna doğru uzatılarak çekilen sürme.*|| **kuyruklu yalan,** *Çok büyük yalan; yalan ile desteklenen yalan.*|| **kuyruklu yıldız,** *Gök çevresinde yuvarlak veya elips çizen, kuyruk adı verilen gaz ve toz bulutundan oluşan ışıklı uzantısı bulunan gök cismi.*|| **kuyruklu yıldız başı,** *Hareket halindeki kuyruklu yıldızın önde giden katı kısmı.*|| **kuyruklu yıldız çekirdeği,** *Kuyruklu yıldız başının ortasında bulunan yıldıza benzer parlak kısım.*|| **kuyruklu yıldız saçı,** *Kuyruklu yıldız çekirdeğini saran gaz ve toz karışımı ışık yuvarı.*

kuyruklukuş, [kuyruk-lu+kuş] *{ağız} is.* Uçurtma. [DS]

kuyruklular, [kuyruk-lu-lar] *is. biy.* Erişkinlerinde dört bacak, uzun bir gövde ve kuyruk bulunan amfibyumlar takımı, *(Urodela).*

kuyrukölüsü, [kuyruğu+örü] *{ağız} is.* Akrep. [DS]

kuyruksalan, [ḳuyruḳ+sal-an قويروق صالان] *{OsT} is. zool.* Kuyruksallayan; yont kuşu.

kuyruksallayan, [kuyruk+salla-y-an] *is. zool.* Kuyruksallayangillerden, beyaz-gri veya yeşil-sarı renkte, ince ve güzel biçimli, uzun ve oynak kuyruklu, açık alanlarda, nemli yerlerde yaşayan, böceklerle beslenen küçük ötücü kuş; yont kuşu, *(Motacilla).*

kuyruksallayangiller, [kuyruk+salla-y-an-gil-ler] *is. zool.* Kuyruksallayan, incir kuşu gibi ötücü kuşları kapsayan familya, *(Mutacillidae).*

kuyruksu, [kuyruk-su] *sf.* Kuyruğa benzeyen; kuyruk gibi olan.

kuyruksuz, [kuyruk-suz] *sf.* **1.** Kuyruğu olmayan; kuyruk bulunmayan. **2.** Kuyruğu kesilmiş olan.

kuyruksuzlar, [kuyruk-suz-lar] *is. zool.* Erişkinleri, kara ve su kurbağası gibi kuyruksuz, arka bacakları uzun olan kurbağalar takımı; kurbağalar, *(Anura).*

kuyşurmak, [kuy-mak > kuy-(u)ş-ur-mak] *gçl. f. [-ur]* **1.** Boşaltmak. **2.** Yerleştirmek. **3.** Yer değiştirmek.

kuytak, [koytak > kuytak] *{ağız}is.* Çukur, kuytu yer. [DS]

kuytu, [*eT.* kuḏ-ı *(dip)* > kuytu] *sf.* **1.** (Yer için) göze çarpmayan; gözden uzak; tenha; ıssız. **2.** (Yer için) rüzgâr almayan; güneş görmeyen. **3.** (Yer için) işlek bir yerde olmayan; uğrak yeri olmayan; sapa; içerlek. **4.** *is.* Sessiz, ıssız yer.

kuytul, [ḳuytu-l قويتول] *{eAT} is.* Konaklama yeri; karargâh; barınak.

kuytulanmak, [ḳuytu-la-n-maḳ قويتولنمق] *{OsT} dönşl. f. [-ır]* Bir yere sığınmak; girip barınmak.

kuytuluk, -ğu [kuy-tu-luk] *is.* **1.** Kuytu yer; sessiz yer. **2.** Kuytu olma durumu. **3.** *{ağız}* Çukur, kuytu yer. [DS]

kuyturmak, [kuḏ-mak > kuḏ-tur-mak / kuy-tur-mak] *{eT} gçl. f [-ur]* Döktürmek; kuydurmak. [DLT]

kuyu, [*eT.* kuḏ-mak > kuḏ-uğ > kuyu] *is.* **1.** Yer altı suyundan yararlanmak amacıyla, su buluncaya kadar kazılarak etrafına duvar örülmüş, çoğunlukla yuvarlak görünümlü büyük çukur. *{eAT} (aynı)* [DK] **2.** Hangi amaçla olursa olsun toprak içine kazılmış büyük ve derin çukur. **3.** Yeryüzünde çeşitli sebeplerle oluşmuş bulunan derin çukur. **4.** *mecaz.* Çıkılamayan veya çıkış yolu bulunamayan herhangi bir yer veya durum. **5.** Petrol, su, maden, gaz vb. arama veya çıkarma amacıyla Yer'in içine doğru açılan düşey delik. ⧉ **kuyu açmak,** *Kuyu kazmak.*|| **kuyu bileziği,** *Su kuyusunun ağzına yerleştirilen ortası delik tek parça taş.*|| **kuyu fındığı,** *Sonra yenilmek üzere yeşilken toplanıp toprağa gömülerek bekletilen fındık.*|| **kuyu gibi,** *1. Çok derin. 2. Çok karanlık; basık.*|| **kuyu kebabı,** *Toprak içine kazılmış ve özel olarak yapılmış bir tür kuyu fırında pişirilen kuzu veya oğlak kebabı.*|| **kuyusunu kazmak,** *Bir kimsenin aleyhine çalışmak; kötü duruma düşmesi için çaba harcamak; yıkımına sebep olacak düzen peşinde olmak.*|| **kuyu suyu,** *Kuyudan çıkarılan içme, kullanma ve sulama suyu.*|| **kuyu topuğu,** *Kuyuda meydana gelebilecek herhangi bir çökme vb. tehlikelere karşı kuyu çevresinde bırakılan boş topuk alanı.*

kuyucu, [kuyu-cu] *is.* Kuyu açmayı kendisine meslek edinmiş kimse.

kuyuculuk, -ğu [kuyu-cu-luk] *is.* Kuyucunun yaptığı iş veya meslek; kuyu açma işi.

kuyud, [Ar. ḳayd > ḳuyūd قيود] *(kuyu:d) {OsT}* **1.** Kayıtlar; bağlar; ilişkiler. **2.** Kayıt etmeler; deftere yazmalar. ⧉ **kuyūd-ı hakānî,** *{OsT} tar. Yalnızca defter eminleri tarafından arazi işlemleri ile ilgili olarak tutulan Defterhane kayıtlarına verilen ad.*|| **kuyūd-ı kadîme,** *{OsT} Tapu ve Kadastro Genel Müdürlüğünün arşiv bölümü.*|| **kuyūd-ı vakfiye,** *{OsT} Vakıflar Genel Müdürlüğünün arşiv bölümü.*

kuyudat, [Ar. ḳayd > ḳuyūd > ḳuyūdāt قيودات] *(kuyu:da:t) {OsT} is.* **1.** Resmî defterdeki kayıtlar. **2.** Resmî yazıların kaydedildiği defter. ⧉ **kuyūdāt-ı atîka,** *{OsT} Eski kayıtlar.*|| **kuyūdāt-ı vakfiye,** *{OsT} Vakıflar Genel Müdürlüğü arşivi.*

kuyug[1], [kuḏ-mak > kuḏ-uğ] *{eT} is.* → kudug. [DLT]

kuyug[2], [kuy-mak > kuy-uğ] *{eT} sf.* Titiz. [KB]

kuyuh, [Ar. ḳayḥ > ḳuyūḥ قيوح] *{OsT} is.* İrinler.

kuyulamak, [ḳuyu-la-maḳ قيولامق] *gçl. f. [-r] [-l(u)-yor]* Bir şeyi saklamak için toprak içine gömmek; kuyu açarak içine koymak; kuylamak. *{OsT} {ağız} (aynı)* [DS]

kuyulmak, [kuḏ-mak > kuḏ-ul-mak / kuy-ul-mak] *{eAT} edil. f. [-ur]* **1.** Katılmak; karışmak. **2.** Dökülmek. **3.** Akın etmek. [DK]

kuyum, [*eT.* kuḏ-mak *(dökmek)* > ḳuy-um *(döküm)* قيوم] *is.* **1.** Değerli taş ve madenlerden yapılmış süs eşyası; mücevher. **2.** *{OsT}* Ev eşyası; gelinin çeyizi.

kuyumcu, [kuy-um-cu] *is.* **1.** Değerli taş, maden vb. şeylerden takı ve süs eşyası yapan kimse. **2.** Bu tür süs eşyalarını alıp satarak ticaretini yapan kişi. **3.** Kuyumcu dükkânı. ⮺ **kuyumcu terazisi,** *Çok küçük ağırlıkları bile tartabilen hassas terazi.*

kuyumcubaşı, [kuy-um-cu+baş-ı] *is.* İmparatorluk döneminde sarayın değerli taş ve maden ihtiyacını karşılamakla görevli kişi.

kuyumculuk, -ğu [kuy-um-cu-luk] *is.* Değerli taş ve madenlerden süs eşyası ve takı yapma sanatı; kuyumcunun işi ve mesleği.

kuyunmak, [kuḏ-mak > kuḏ-un-mak / kuy-un-mak] *{eT} dönşl. f. [-ur]* Kendisi için bir şeyi bir şeyin içine koymak; dökünmek; koyunmak. [DLT]

kuyuşmak, [kuḏ-mak > kuḏ-uş-mak / kuy-uş-mak] *{eT} işteş. f. [-ur]* Birbiri için kuymak; birlikte kuymak. [DLT]

kuyutmak, [kuy-mak > kuy-ut-mak] *{eT} gçl. f. [-ur]* Ürkütmek. [DLT]

kûz[1], [Ar. kūz كوز] *(kû:z) {OsT} is.* **1.** Bardak; içki kadehi. **2.** Çanak; çömlek; tas.

kûz[2], [Far. kūz كوز] *(kû:z) {OsT} sf.* **1.** Kambur. **2.** *is. mecaz.* Gökyüzü.

kuz, [ḳuz قوز *{eT} {eAT} {OsT} {ağız} is.* **1.** Bir dağın kuzey yamaçları; güneş görmeyen soğuk yer; gölgeli ve serin yer; kuzey. [DLT] [ETY] [KB] [DS] **2.** Nemli, ıslak yerler. ⮺ **kuz yönü,** *Kuzey.*

kuzah, [Ar. ḳuzaḥ قزح] *(kuzah) {OsT} is.* **1.** Bulutlarla ilgili işleri düzenleyen melek. **2.** Şeytanlardan birinin adı. **3.** Renk renk olan çizgi. **4.** Işık tayfı.

kuzahî, [Ar. ḳuzahī قزحى] *(kuzahi:) {OsT} sf.* **1.** Kuzahla ilgili. **2.** Renkli.

kuzahiye, [Ar. ḳuzaḥ > Osm. ḳuzaḥiyye قزحيه] *(kuzahi:ye) {OsT} is.* Gözün renkli olan kısmı; iris.

kuzat, [Ar. ḳāḍī' > ḳużāt / ḳuḍāt قضات] *(kuza:t) {OsT} is.* Kadılar.

kuzay, [kuz-ay] *{ağız}is.* **1.** Güneş görmeyen, gölgelik yer. **2.** Nemli, ıslak yer. [DS]

kûze, [Far. kūze كوزه] *(kû:ze) {OsT} is.* **1.** Testi. **2.** Saksı.

kûzebaz, [Far. kūze-bāz كوزه باز] *(kû:zeba:z) {OsT} is.* Eskiden başının üzerine üst üste koyduğu büyük testi, küp ve çömlekleri dengede tutarak gösteriler yapan oyuncu.

kûzeger, [Far. kūze-ger كوزه گر] *(kû:zeger) {OsT} is.* topraktan çanak çömlek yapan kimse; çömlekçi.

kuzen, [Fr. cousin] *is.* Teyze, dayı, hala veya amcanın erkek çocuğu.

kuzey, [kuz *(gölgeli yer)* > kuz-ay / ḳuz-ey قوزى] *is.* **1.** *{OsT}* Güneş görmeyen yer. **2.** Dört ana yönden sağını güneşin doğduğu yöne çeviren birinin tam karşısına geleni; Yer'in dönme ekseninin gök kubbeyi deldiği var sayılan yön; şimal. **3.** Bulunulan noktaya göre kuzey tarafta bulunan yerler. **4.** Bir ülkenin kuzey bölgeleri. **5.** (Tamlayan olarak kullanıldığında) tamlananın kuzeyden geldiğini ve kuzeye ait olduğunu bildirir. **6.** Pusulanın ve Dünya'nın kuzey yönü; N. **7.** Mason locasına girişte sol yan. **8.** *sf.* Kuzeyde kalan veya kuzeyde bulunan. ⮺ **Kuzey Kutbu,** *coğ. Yerküre ekseninin yer küreyi deldiği noktalardan ekvatorun kuzeyinde bulunanı; pusula ibresinin kuzeyi gösteren ucunun gösterdiği yön.*|| **kuzey noktası,** *gök b. Yer ekseninin gök küreyi deldiği noktalardan gök küre ekvatorunun kuzeyinde bulunan, Kuzey Yıldızının dolaylarında yer alan nokta.*|| **Kuzey Yıldızı,** *gök b. Gök küresinin kuzey kutbuna en yakın olan ve Küçükayı denilen takım yıldızın en ucunda bulunan, kuzey yönü belirleyen sabit yıldız; Demirkazık; Kutup Yıldızı.*

kuzeybatı, [kuz-ey+bat-ı] *is.* **1.** Ufkun kuzeye ve batıya eşit uzaklıkta olan yönü; kuzey ile batı arasında kalan ara yön. **2.** (Tamlayan olarak kullanıldığında) bu yönden gelen veya bu yöne ait olan. **3.** *dnz.* Kuzey ile batı arasında yer alan rüzgâr alanı. **4.** *sf.* Batı ve kuzeye eşit uzaklıktaki yönde bulunan.

kuzeydoğu, [kuz-ey+doğ-u] *is.* **1.** Ufkun kuzeye ve doğuya eşit uzaklıkta olan yönü; kuzey ile doğu arasında kalan ara yön. **2.** (Tamlayan olarak kullanıldığında) bu yönden gelen veya bu yöne ait olan. **3.** *dnz.* Kuzey ile doğu arasında yer alan rüzgâr alanı. **4.** *sf.* Doğu ve kuzeye eşit uzaklıktaki yönde bulunan.

kuzeyli, [kuz-ey-li] *sf.* (Kişi için) kuzey ülkelerinden veya kuzeydeki topraklardan olan.

kuzeysel, [kuz-ey-sel] *sf.* Kuzeyle ilgili; kuzey yönüne rastlayan.

kuzgaç, [kuz-gaç] *{ağız} sf.* Köşeleme. [DS]

kuzgeçe, [kuz+geç-e] *{ağız} is.* **1.** Kuzey. **2.** Kuzeybatı. [DS]

kuzgırmak, [kuḏ-ğır-mak / kuz-ġır-mak] *{eT} gçsz. f. [-ur]* (Kar için) tipi hâlinde yağmak. [DLT]

kuzgun, [kuz-ġūn] *(kuzgu:n) is.* **1.** *{eT} {eAT}* Karga; kuzgun; kara karga. [DLT] [EUTS] [ETY] [KB] [Gabain] [İKPÖy.] [DK] **2.** *zool.* Asıl kargadan daha küçük yapılı, ekinlerin tanelerini yedikleri için zararlı sayılmalarına rağmen, zararlı böcekleri ve tarıma zararlı kemirgenleri yok eden, parlak siyah renkli karga; kara karga, *(Corvus corone).* ☞ **kuzgun ayağı,** *bot. Sinir otunun bir türü, (Platango coronopus).*|| **kuzgun gibi,** *Çok kara; kapkara.*|| **kuzgun otu,** *bot. Eğrelti otu; kartal eğreltisi. (Pteritium aquilina).*|| **kuzgun teklifi,** *{ağız} İçten olmayan, gönülsüz çağrı.* [DS]

kuzguncu, [kuzgun-cu] *{ağız} is. mecaz.* Hoşa gitmeyen bilgileri duyuran kimse. [DS]

kuzguncuk, -ğu [kuzgun-cuk] *is.* Hapishane kapılarındaki demir parmaklıklı küçük pencere.

kuzguni, [T. kuzgun + Ar. -ī > Osm. ḳuzgūnī قوزغونى] *(kuzgu:ni:) {OsT} sf.* Çok koyu siyah; kuzgun renginde olan.

kuzgunkılıcı, [kuzgun+kılı(ç)-ı] *is. bot.* Yaprakları kılıcı andıran, pek çok çeşidi bulunan, çok yıllık soğanlı bitki; glayöl, *(Gladiolus communis)*

kuzgunluk, -ğu [kuzgun-luk] *{ağız} is.* Dama açılan pencere. [DS]

kuzgutmak, [kız-ġü-t-mak ?] *{eT} gçl. f. [-ur]* Yakmak. [EUTS]

kuzı, [kuzī / kuḏ-ī] *{eT} {eAT} is.* Kuzu. [DLT] [KB] [DK]

kuzımak, [kurī-mak / kuzī-mak] *{eT} gçsz. f. [-r]* **1.** Kurumak. [DLT] **2.** Yemeğe iştihası gelmek. [DLT]

kuzıtmak, [kurī-mak > kurī-t-mak / kuzī-t-mak] *{eT} gçl. f. [-ur]* **1.** Boğazını kurutmak. [DLT] **2.** Yemeğe iştahını getirmek. [DLT]

kuzin, [Fr. cousine] *is.* Teyze, dayı, hala veya amcanın kız çocuğu.

kuzine, [İt. cusina] *is.* **1.** Hem ısınmada kullanılan hem de üzerinde yemek pişirilebilen, çoğu fırınlı mutfak sobası. **2.** Gemi mutfağı.

kuzla, [kuz-la] *{ağız} is.* Kar çiçeği. [DS]

kuzlacı, [kuzu-la-y-ıcı > ḳuzlacı قوزلجى] *{ağız} sf.* (Hayvan için) doğuracak; gebe. *{eAT} (aynı)* [DS]

kuzlak[1], **-ğı** [kuzu-la-k] *{ağız} is.* **1.** Kaydırak oyunu. **2.** *sf.* (Hayvan için) gebe; kuzlacı. [DS]

kuzlamak, [kuzu-la-mak > ḳuzla-maḳ قوزلق] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(u)-yor]* **1.** (Hayvan için) doğurmak; (koyun için) kuzulamak. *{eAT} (aynı)* [DS] **2.** *{ağız}* (İnsan için, aşağılama sözü) doğurmak. [DS]

kuzluk[1], **-ğu** [kuz-luk] *{ağız} is.* **1.** Güneş görmeyen, gölgelik yer. **2.** Nemli, ıslak yer. [DS]

kuzluk[2], **-ğu** [kuzu-luk] *{ağız} is.* Kuzu ve oğlak barındırılan küçük ağıl. [DS]

kuzmak, [kus-mak] *{eT} gçsz. f. [-ur]* Kusmak. [EUTS]

kuzman, [kuz-man ?] *{ağız} is.* Kedi yavrusu. [DS]

kuzu, [kuzī / kuḏ-ī / kuzū / kuzu] *is.* **1.** Koyunun yavrusu. *{eAT} (aynı)* [DK] **2.** *gnşl.* Bir meyve veya sebzeye bitişik küçük sebze veya meyve. **3.** Kuzunun işlenmemiş derisi. **4.** *{ağız}* Kerpiç. [DS] **5.** *sf.* Kuzu etinden yapılan. ☞ **kuzu çevirmek,** *Kesilip temizlenmiş kuzuyu bir şişe geçirerek harlı ateş karşısında yavaş yavaş çevirerek pişirmek.*|| **kuzu dişi,** *{ağız} 1. Süt dişi. 2. İleri yaşlarda çıkan diş; peynir dişi. 3. Küçük taneli dolu.* [DS]|| **kuzu eti,** *Kesilmiş kuzunun parçalanıp satılan eti.*|| **kuzu gibi,** *Sessiz, uysal ve kendi hâlinde.*|| **kuzu gibi olmak,** *Eski taşkınlıklarını, huysuzluklarını bırakarak uysallaşmak.*|| **kuzu göbeği,** *{ağız} Lezzetli ve besleyici özelliği yüksek olduğu için dışarıya da satılan bir tür mantar, (Murchella deliciosa, M. rotunda).* [DS]|| **kuzu kapısı,** *Büyük avlu veya han kapılarının bir kanadı içinde yer alan normal boydaki kapı; enik kapı; yavru kapı.*|| **kuzu kerpiç,** *{ağız} Dikdörtgen biçiminde kesilmiş kerpiç.* [DS]|| **kuzu kestanesi,** *Yenilebilir küçük lezzetli meyveli yabani kestane.*|| **kuzu kuzu,** *Hiç direnmeden; uslu ve sessiz bir biçimde.*|| **kuzu kuzu durmak,** *Hiçbir şeye karışmadan, sessiz, sakin beklemek.*|| **kuzum,** *Birine duyulan yakınlığı ifade eden seslenme sözü.*|| **kuzu mantarı,** *bot. Yuvarlak veya konik şapkalı, görünüşü sünger gibi gözenekli, ilkbaharda bayırlarda yetişen, lezzetli, yenilebilir bir askılı mantar, (Morilla / boletus edulis).*|| **kuzu otu,** *bot. Birleşikgillerden, mor veya erguvan renkli çiçekler açan otsu bir bitki, (Xeranthemum).*|| **kuzu postuna bürünmek,** *(Yaramaz, huysuz, saldırgan ve kötü niyetli birisi için) kişiliğini saklayarak karşısındakini aldatacak biçimde görünmek.*|| **kuzu sarmaşığı,** *bot. Sarmaşıkgillerden yaprakları mızrak veya ok biçiminde, huniye benzer beyaz veya pembe çiçekli, beyaz sütlü, tırmanıcı bir otsu bitki, (Convolvulus arvensis).*

kuzugöbeği, [kuzu+göbe(k)-i] *is. bot.* **1.** Ormanlarda ve sulak yerlerde biten, kalın konik şapkalı, yenilebilir bir tür mantar, *(Agaricus campestris).* **2.** Ülkemizde dört tür ile temsil edilen, hepsi de lezzetli ve yenilebilir olduğu için halk arasında pazarlanan mantarların genel adı; göbelek, *(Morchella).*

kuzukulağı, [kuzu+kula(k)-ı] *is. bot.* Karabuğdaygillerden, sulak yerlerde yetişen, sapı kırmızımsı, ekşi yaprakları salata olarak yenilebilen bir bitki, *(Rumex acetosa).* ☞ **kuzukulağı asidi,** *Canlılarda bol miktarda bulunan, boyacılıkta ve boyar madde üretiminde aşındırıcı olarak kullanılan, oldukça zehirli bir madde; HOCO-COOH; oksalik asit.*|| **kuzukulağı tuzu,** *kim. Demir pasından meydana gelen lekeleri çıkaran ve kuzukulağında bulunan monopotasyum oksalatın diğer adı.*

kuzulacı, [kuzu-la-y-ıcı] *{ağız}* *sf.* (Hayvan için) doğuracak; gebe. [DS]

kuzulama, [kuzu-la-ma] *is.* (Koyun için) kuzulamak eylemi; yavrulama.

kuzulamak, [kuzu-la-mak] *gçsz. f. [-r] [-l(u)-yor]* (Koyun için) Yavrulamak.

kuzulaşma, [kuzu-la-ş-ma] *is.* Kuzulaşmak eylemi.

kuzulaşmak, [kuzu-la-ş-mak] *dönşl. f. [-ır]* **1.** Kuzu gibi olmak. **2.** *mecaz.* Uysal, sessiz, zararsız bir duruma gelmek; uysallaşmak; halim selim bir hâle gelmek.

kuzulu, [kuzu-lu] *sf.* **1.** (Koyun için) kuzusu olan. **2.** *mecaz.* (Meyve, sebze için) Kendisine bitişik aynı cinsten küçük bir tanesi olan. ☞ **kuzulu kapı,** *Bir kanadı içinde normal boyda bir kapı bulunan han veya avlu kapısı; enikli kapı; yavrulu kapı; {eAT} (aynı).*|| **kuzulu cetvel,** *Kitap ciltleri üzerinde, yanında ince bir çizgi bulunan kalın çizgiye verilen isim.*

kuzuluk, -ğu [kuzu-luk] *is.* **1.** Kuzu konulan yer; kuzu barınağı; kuzu ağılı. **2.** *mecaz.* Yumuşak başlılık; uysallık. **3.** *tasvf.* Mutfakta kullanılan yemek takımlarının korunduğu, yemekhanenin duvarında bulunan hücrelere verilen ad. **4.** Büyük han kapılarının kanadı içinde bulunan küçük kapı; kuzu kapı. *{ağız} (aynı)* [DS] **5.** *{ağız}* Hayvanlarda döl yatağı. [DS] **6.** *{ağız}* Akarsularda balık avlamak için kullanılan kamıştan tuzak. [DS] **7.** *{ağız}* Yük dolabı; yüklük. [DS] **8.** *{ağız}* Yanları kapalı önü açık çardak. [DS] **9.** *{ağız}* Kapı kanadı. [DS] **10.** *{ağız}* Çatıya, dama açılan kapı. [DS] **11.** *{ağız}* Ahırlarda kuzulara ayrılan yer. [DS] ☞ **kuzuluğunu attırmak,** *{ağız} 1. Sinirlendirmek; tepesini attırmak. 2. Çocuğunu düşürtmek.* [DS]|| **kuzuluk kapısı,** *Hanlarda ve avlularda büyük kapı üzerinde bulunan normal kapı.*

kuzzik, -ği [? kuzzik] *{ağız}* *is.* Kambur. [DS]

-kü[1], [-gı / -gi / -ki / -kı / -gu / -gü / -kü / -ku] *yap. e.* → -gı.

-kü[2], [-ġu / -gü / ku / -kü / -a-ġu / -e-gü] *{eT} yap. e.* - → -gu.

-kü[3], [-ki / -kü] *çek. e.* → -ki.

kü[1], [küm / kü *(yans.)*] *is.* Çarpma, vurma anlatan kök. [Zülfikar] *kü-msü-k*

kü[2], [kǖ] *(kü:) {eT} is.* **1.** Ün; şöhret; şan. [ETY] [EUTS] [KB] [İKPÖy.] **2.** Söylenti. şayia; ün. [EUTS] [İKPÖy.] [Tekin] [DLT] **3.** Haber. [Tekin] [DLT] [İKPÖy.] **4.** Gürültü; ses. [ETY] **5.** *sf.* Meşhur. [Gabain]

küb, [küb / küp] *{eT} is.* Sıvı ölçeği; çömlek. [EUTS] ☞ **kübe yarık,** *{eT} Bütün vücuda giyilen zırh.* [DLT]

kübad, [Ar. kübād كباد] *(küba:d) {OsT} is. tıp.* Karaciğer iltihabı.

kübaj, [Fr. cubage] *is.* **1.** Bir cismin hacmini birim küplerle ölçme işlemi. **2.** Birim küplerle ölçme metodu.

kübbad, [Ar. kübbād كباد] *{OsT} is. bot.* Ağaç kavununa benzer iri bir tür limon.

kübeç, -ci [küp > küp-eç] *{ağız} is.* Yoğurt veya turşu konulan küçük küp. [DS]

küben, [Sag. köben / köpen] *{eT} is.* **1.** Deve havudunun altına serilen çul. [DLT] **2.** Gölüğe gerekli olan çul ve çula benzer şeyler. [DLT]

kübera, [Ar. kebīr > küberā' كبراء] *(kübera:) {OsT} is.* Büyükler; ulular. ☞ **küberā-yı ümmet,** *{OsT} Ümmetin büyükleri.*

kübig, [kübī-mek > kübig] *{eT} is.* Hırka; iki bezin arasına pamuk koyarak dikme; seyrek dikiş; kaba dikiş. [DLT]

kübik, -ği [Fr. cubique] *sf.* **1.** Küp veya kesme biçiminde olan. **2.** Kübizm anlayışına uygun olan. **3.** *mat.* Küp biçiminde olan. ☞ **kübik kapasite,** *dnz. Gemilerin yük taşıma yerlerinin metre küp cinsinden ölçüsü.*|| **kübik sekiz yüzlü,** *Düzgün sekiz yüzlü ile küp biçimi façetaların birleşmesinden meydana gelen kübik billûr.*

kübimek, [kübī-mek] *(kübi:mek) {eT} gçl. f. [-r]* Sık dikişle dikmek. [DLT]

kübist, [Fr. cubiste] *sf.* **1.** Kübizmle ilgili olan. **2.** *is.* Kübizm taraftarı veya kübizmi uygulayan kimse.

kübitmek, [kübī-mek > kübitmek / köp-it-mek] *{eT} gçl. f. [-ür]* Diktirmek; oyulgatmak. [DLT]

kübizm, [Fr. cubisme] *is.* Resim ve heykelde doğayı taklitten ziyade silindir, koni, küre veya küp gibi geometrik şekillerle anlatmayı yani plastik bir olgu olarak ele almayı amaçlayan sanat akımı.

kübmek[1], [küb-mek / küv-mek] *{eT} gçsz. f. [-ür]* Boş olmak. [İKPÖy.]

kübmek[2], [küb-mek / kül-mek] *{ağız} gçl. f. [-er]* El ve ayaklarından bağlamak. [DS]

kübr, [Ar. kebr > kübr كبر] *is.* Büyüklük.

kübra, [Ar. kebīr > ekber > kübrā كبرى] *(kübra:) sf.* **1.** Daha büyük; en büyük; en ulu. **2.** *man.* Büyük önerme.

kübremek, [küb-mek küv-(ü)r-ē-mek] *(kübre:mek) {eT} gçsz. f. [-ur]* Boşalmak; oyulmak. [İKPÖy.]

kübrüg, [küb-mek / küv-mek *(boş olmak)* > > küb-(ü)r-ē-mek > küb(ü)r-ū-g] *{eT} is.* Davul. [İKPÖy.]

kübud, [Ar. kebd > kebed > kübūd كبود] *(kübu:d) {OsT} is. anat.* Karaciğerler.

kübü, [küb-ü ? / küvik] *{ağız} is.* Huni. [DS]

kübüç, -cü [küp > küp-üç / kübüç] *{ağız} sf.* (Kişi için) kısa boylu ve şişman. [DS]

kübük, -ğü [küb-ük] *{ağız} is.* İki ucu sivri çekiç. [DS]

kübületmek, [küb *(yans.)* > küb-le-t-mek] *{ağız} gçl. f. [-ir]* Kuvvetlice vurmak. [DS]

kübülmek, [kübī-mek > kübi-l-mek] *{eT} edil. f. [-ur]* Dikilmek; oyulganmak. [DLT]

kübür[1], [Yun. kopria] *{ağız} is.* Gübre. [DS]

kübür[2], [küb-mek > küb-ür / küv-ür] *{eT} sf.* **1.** Boş; oyuk. [İKPÖy.] **2.** *{ağız} is.* Araba sandığı. [DS] **2.** *{ağız}* Sandık. [DS] **3.** *{ağız}* Mısır koçanı. [DS]

kübüşmek, [kübī-mek > küb-üş-mek] *{eT} edil. f. [-ur]* Dikmekte veya oyulgamakta yardımlaşmak; birlikte dikmek. [DLT]

küca, [Far. kücā كجا] *(küca:) {OsT} is.* **1.** Yer. **2.** *zf.* Nereye. **3.** Nasıl.

küce[1], [küce] *{ağız} is.* Silindir biçiminde ağaç. [DS]

küce[2], [Far. kū-çe] *{ağız} is.* Çıkmaz sokak. [DS]

kücek, [göcek / kücek] *{ağız} is.* Topraktan yeni çıkmaya başlayan bitki filizinin kabarttığı toprak. [DS]

kücü, [kücü / küci كوجي] *{ağız} is.* **1.** Dokuma tezgâhlarında arış ipliklerini açıp kapayan iplik tarak. *{eT} (aynı)* **2.** Heybe dokumakta kullanılan üzerine teller çakılmış, tahtadan basit dokuma aygıtı. **3.** Halı dokumada aygıtın iplerini geren ve gevşeten, silindir biçiminde uzun ağaç. **4.** Dokuma aygıtında uzunluğuna giden iplerin iki ucunu birleştiren yuvarlak tahta çubuklar. **5.** İnce sicim kalınlığında, sağlam, bükülmüş pamuk ipliği. [DS]

kücük[1], **-ğü** [kücük / gücük] *{ağız} is.* Şubat ayı. [DS]

kücük[2], **-ğü** [kücük] *{ağız} is.* Astar olarak kullanılan kırmızı boya; sülüğen. [DS]

kücül[1], [küc-ül] *{ağız} sf.* Sinsi; kurnaz; iki yüzlü. [DS]

küvül[2], [? kücül] *{ağız} is.* Bir tür zehir. [DS]

kücülemek[1], [kücü-le-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-(ü)-yor]* **1.** Tezgâhta halı, kilim, kumaş vb. dokurken çözgü ipliklerini gücü ağacına bağlamak. **2.** Başarmak. [DS]

kücülemek[2], [kücül-le-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ü)-yor]* Zehirlemek. [DS]

kücülemek[3], [küçük-le-mek] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(ü)-yor]* Azalmak. [DS]

kücülemek[4], [kuçu-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ü)-yor]* Köpek çağırmak. [DS]

kücülük, -ğü [kücü-lük] *{ağız} is.* Bükülmüş, ince sicim gibi sağlam pamuk ipliği. [DS]

kücüre, [Ar. ḥücre] *{ağız} is.* Dolap. [DS]

-küç, [-gıç / -giç / -guç / -güç / -kiç / -kıç / -küç / -kuç] *yap. e.* → -gıç.

küç[1], [kǖç] *(kü:ç) {eT} is.* **1.** Güç; kuvvet. [DLT] [EUTS] [ETY] [KB] [Yüknekî] [İKPÖy.] [Üç İtigsizler] [Gabain] [Tekin] **2.** Zor; zulüm. [DLT] [EUTS] [ETY] [KB] [İKPÖy.] [Üç İtigsizler] [Gabain] [Tekin] **3.** *sf.* Güçlü. [ETY] ⧉ **küç tegin,** *{eT} Kuvvetli tegin.* [DLT]

küç[2], [Toh. künçit > kǖç] *(kü:ç) {eT} is.* Susam; küncü. [DLT]

küçana, [küçük+ana] *{ağız} is.* Babanın küçük erkek kardeşinin eşi; yenge. [DS]

küçe, [Far. kü-çe] *{ağız} is.* Sokak. [DS]

küçedmek, [küç > küç-ē-mak > küçe-ḏ-mek] *{eT} gçl. f. [-ur]* **1.** Güçlendirmek; kuvvetlendirmek. [EUTS] **2.** *dönşl. f.* Güçlenmek; kuvvetlenmiş olmak. [Gabain] **3.** Çoğalmak. [KB]

küçek[1], [kǖç > küç-ē-mek > küçē-k] *(küçe:k) {eT} sf.* **1.** Güçlü; kuvvetli. [EUTS] **2.** Zorba. [KB]

küçek[2], **-ği** [köşek / küçek] *{ağız} is.* Deve yavrusu. [DS]

küçelek, -ği [küçe-le-k] *{ağız} is.* Köpek yavrusu; enik. [DS]

küçelmek, [küçē-mek > küçe-l-mek] *{eT} edil. f. [-ur]* Zulmedilmek; malı elinden zorla alınmak. [DLT]

küçem, [küçē-mek > küçe-m] *{eT} is.* Baskı; zulüm.

küçemçi, [küçe-m > küçem-çī] *(küçemçi:) {eT} is.* Zulmeden kimse; zalim. [DLT] [KB]

küçemek, [küçē-mek] *(küçe:mek) {eT} gçl. f. [-r]* **1.** Zorlamak; baskı yapmak; zulmetmek; zorla fenalık etmek [DLT] [EUTS] [KB] [Yüknekî] [İKPÖy.] [Gabain] [Üç İtigsizler] **2.** Yağma etmek; eşkıyalık etmek. [DLT] [EUTS] [Gabain]

küçemlemek, [küçe-m > küçem-lē-mek] *(küçemle:mek) {eT} gçl. f. [-r]* Baskı yapmak.

küçen, [küçen] *{ağız} is.* Kedi ve köpek yavrusu. [DS] ⧉ **küçen olmak,** *{ağız} (Köpek için) çiftleşmek.* [DS]

küçenmek, [küçē-mek > küçe-n-mek] *{eT} dönşl. f. [-ur]* **1.** Gücü kuvveti kalmamak; ağırlaşmak; fazla yüklenmiş olmak. [DLT] **2.** Zorlanmak; kuvvetlenmek; güçlenmek. [EUTS] [KB]

küçeşmek, [küçē-mek > küçe-ş-mek] *{eT} işteş. f. [-ur]* Yağmada yardım ve yarış etmek. [DLT]

küçetmek[1], [kǖç > küç-ē-mek > küçe-ḏ-mek] *{eT} gçl. f. [-ur]* Güçlendirmek; kuvvetlendirmek. [EUTS]

küçetmek[2], [küçē-mek > küçe-t-mek] *{eT} gçl. f. [-ur]* Yağma ettirmek. [DLT]

küçey, [kǖç > küç-gey / küç-ey] *{eT} is.* → küçgey.

küçeymek, [Türkist. göç > küçey-mek] *{ağız} gçsz. f. [-ir]* Kuvvetlenmek; kabarmak. [DS]

küçgey, [kǖç > küç-gey / küç-ey] *{eT} is.* Zalim; zorba. [KB]

küçken, [küçken] *{ağız} sf.* Küçük. [DS]

küçkey, [kǖç > küç-gey / küç-key] *{eT} is.* → küçgey. [KB]

küçkine, [küç(i)k-in-e?] *{ağız} sf.* Küçücük. [DS]

küçlemek, [kǖç > küç-lē-mek] *{eT} gçl. f. [-r]* Zorlamak; mecbur etmek. [Clauson]

küçlendürmek, [kǖç > küç-lē-mek > küçle-n-mek > küçle-n-dir-mek] *{eT} gçl. f. [-ür]* Kuvvetlendirmek; güçlendirmek. [EUTS] [Gabain]

küçlenmek, [küç > küç-lē-mek > küçle-n-mek] *{eT} dönşl. f. [-ür]* Güçlenmek; kuvvetlenmek. [DLT]
küçlentürmek, [küç > küç-lē-mek > küçle-n-mek > küçle-n-dir-mek] *{eT} gçl. f. [-ür]* Kuvvetlendirmek. [EUTS]
küçlüg, [küç > küç-lüg] *(küçlü:ğ) sf.* Güçlü; kuvvetli; kudretli. [EUTS] [DLT] [ETY] [Gabain] [İKPÖy.]
küçsiremek, [küç > küç-sirē-mek] *(küçsire:mek) {eT} gçl. f. [-r]* **1.** Kuvvetten düşürmek; zayıf düşürmek; zayıflatmak. [EUTS] **2.** Güçsüz olmak. [Gabain]
küçsüz, [küç > küç-süz] *{eT} sf.* Güçsüz; kuvvetsiz. [EUTS] [Gabain]
küçü, [küçü / küci / gücü كجى / كچو / كوجى] *{eT} {OsT} {ağız}* → gücü. [DS] ⊟ **küçü ağacı,** *{ağız} Gücü.* [DS]
küçücek, [küçü(k)-cek] *{eAT} sf.* Biraz küçük; daha küçük. ⊟ **küçücek ölüm,** *{eT} {eAT} Uyku.*
küçücük, -ğü [küçü(k)-cük] *sf.* Çok küçük; çok ufak; ufacık.
küçüçük, [küçü(k)-cük] *{eAT} sf.* Küçücük. [DK]
küçük[1], -ğü [*eT.* kiçi / kiçik / kiçük كيچك] *sf.* **1.** Boyutları, hacmi normalden daha az olan; ufak. **2.** Yaşı cinsleri arasında daha az olan. **3.** Büyümesini, gelişmesini tamamlamamış olan. **4.** Bir şeyin belirli oranda küçültülmüş modeli. **5.** Sayı, nicelik ve şiddet bakımından değeri az olanı; az önem taşıyan. **6.** Mevki bakımından daha geride olan; nüfuz alanı daha dar olan; geri aşamada olan. **7.** Yeteneği az olan; üstün kabiliyet taşımayan. **8.** Niteliksiz; aşağı; bayağı. **9.** Önemsiz; basit; ufak. **10.** (Ses için) kısık; parlak olmayan. **11.** *is. huk.* Reşit olmayan; yasal ehliyetine kavuşmamış. **12.** *is.* (Kız veya erkek) çocuk. **13.** Herhangi bir şeyin ufağı. **14.** *is.* Yaş, mevki, makam, rütbe, derece bakımından daha küçük olan kişi. **15.** Küçük abdest. **16.** *zf.* Normalin altında. ⊟ **küçük abdest,** *İşeme ihtiyacı; idrar; çiş.*|| **küçük abdest etmek,** *İşemek; çiş etmek; küçük su dökmek.*|| **küçük ad,** *Soyadı bulunmayan ad; soyadının önüne getirilen kişisel ad; ön ad; ilk ad.*|| **küçük ana,** *{ağız} Babanın küçük erkek kardeşinin eşi; yenge.* [DS]|| **Küçük Asya,** *Anadolu.*|| **küçük ay,** *Şubat; gücük ay.*|| **küçük Ayşe,** *{ağız} Serçe parmak.* [DS]|| **küçük azı dişleri,** *anat. Her yarım çenede iki tane bulunan, köpek dişi ile büyük azılar arasında yer alan toplam sekiz dişin her biri.*|| **küçük baba,** *{ağız} Babanın küçük kardeşi; küçük amca.* [DS]|| **küçük basmacık,** *{ağız} Yün dokumalarda kullanılan bir motif.* [DS]|| **küçük başlı,** *Aptal kimse; akılsız.*|| **küçük bayram,** *1. İslam dininin önemli günlerinden olan Ramazan Bayramı. 2. {ağız} Kurban bayramı.* [DS]|| **küçük bey,** *1. Bir evdeki en küçük erkek çocuk. 2. Nazik, çıtkırıldım ve şımarık genç.*|| **küçük boy,** *kütp. (Kitap için) sırt boyu 25 cm'ye kadar olan; kütüphanecilikte 8° ile gösterilir.*|| **küçük buba,** *{ağız}* → küçük baba. [DS]|| **küçük burjuva,** *Gelir düzeyi düşük, şehirli halk.*|| **küçük çaplı,** *Değeri, ağırlığı az olan.*|| **küçük çapta,** *1. Olağana göre daha küçük veya az. 2. Yaygın olmayan.*|| **küçük çıkçığı,** *{ağız} Bir tür Maraş kilimi.* [DS]|| **küçük çıkma,** *İmparatorluk döneminde padişah cülusları dışında yapılan nakil ve atamalara verilen ad.*|| **küçük dağları ben yarattım demek,** *Aşırı ölçüde kibirlenmek; böbürlenmek; büyüklenmek.*|| **küçük dalga,** *fiz. Boyu 200 m. ile 600 m. arasında değişen dalga; orta dalga.*|| **küçük defterdar,** *İmparatorluk döneminde ikinci defterdara verilen ad; Anadolu defterdarı; şıkk-ı sāni.*|| **küçük dil,** *anat. Damak ortasının sarkan küçük ve yumuşak uzantısı.*|| **küçük dil ünsüzü,** *dbl. Akciğerlerden gelen havanın küçük dilin etrafından dolaşarak sızması ile art damakta oluşan sızıcı ünsüz; /ğ/.*|| **küçük dilini yutmak,** *İradesini kullanamayacak biçimde büyük bir şaşkınlığa düşmek; çok şaşırmak; donakalmak.*|| **küçük dolaşım,** *biy. Sağ kulakçıkta toplanan kanın sağ karıncığa ve oradan akciğer atardamarı ile akciğerlere taşınarak temizlendikten sonra akciğer toplardamarı ile sol kulakçığa dönmesi ile oluşan dolaşım.*|| **küçük düşmek,** *Kendi değerini ve onurunu sarsacak bir davranışta bulunmak; hakarete uğrayarak değeri, onuru, saygınlığı gitmek, sarsılmak; itibarı zedelenmek.*|| **küçük düşürmek,** *Birinin değerini ve onurunu sarsacak davranışta bulunmak, söz söylemek; onurunu, saygınlığını sarsmak; tahkir etmek; şerefine gölge düşürmek.*|| **küçük gelmek,** *(Giyecek vb. için) giyebileceğinden daha dar veya küçük ölçüde olmak; ölçüleri uymamak; dar gelmek.*|| **küçük gezegen,** *gök b. Bilinen dokuz gezegene göre daha küçük olan gezegen.*|| **küçük görmek,** *Değer vermemek; önemsiz saymak; hakir görmek.*|| **küçük görünmek,** *Görünüşünden, gerçek yaşından daha az yaşta olduğu sanılmak; yaşını göstermemek.*|| **küçük göstermek,** *Asıl yaşından daha az yaşta göstermek.*|| **küçük hacı,** *{ağız} Serçe parmak.* [DS] **küçük hanım,** *Bir evin kızı veya gelini için kendisine hitap ederken veya kendisinden bahsederken kullanılan söz.*|| **küçük harf,** *dbl. Büyük harflerden daha değişik biçimde yazılan harf; miniskül.*|| **küçük Hindistan cevizi,** *1. İki çeneklilerden, Güneydoğu Asya ülkelerinde yetişen, kışın yapraklarını dökmeyen bir ağaç, (Myristica frangrans). 2. Bu ağacın baharat olarak veya halk hekimliğinde kullanılan fındıktan irice meyvesi.*|| **küçük kalfa,** *Saraylarda hizmet gören kıdemli kalfaların yardımcıları.*|| **küçük kalkan bezi,** *anat. Tiroit içinde bulunan ve paratroit hormonu salgılayan, dört küçük kahverengi iç salgı bezi.*|| **küçük kan dolaşımı,** *anat. Çeşitli organlardan toplardamarlarla gelen kanın sağ kulakçık-sağ karıncık, atardamarlarla akciğerler-sol kulakçık yolunda izlediği dolaşım.*|| **küçük karga,** *zool.*

Kargagillerden, Asya'da yaşayan, siyah renkli, ensesi gri, küçük yapılı, ufak gagalı, yapılarda, çan kulelerinde ve kayıklarda barınan bir tür karga, (Corvus monedula).|| **küçük kaya,** *zool. Karadeniz çevresindeki küçük debili akarsularda yaşayan, bedeni pullu, başı çıplak, küçük omurgasızlar ve balık yumurtaları ile beslenen, çamurlu ve esmer su yosunlu dipleri seven, 4 cm. kadar boyda kemikli balık, (bubyr caucasicus).*|| **küçük köpek,** *gök b. Samanyolu'nun kenarında, ekvator ile İkizler takım yıldızı arasında yer alan bir kuzey yarıküre takım yıldızı*|| **küçük köprü,** *spor. El ve dizler üzerinde arka yere dönük şekilde kurulan köprü; el diz köprüsü.*|| **küçük köyün büyük ağası,** *Yaptığı küçük ve önemsiz bir işi çok büyük ve çok önemliymiş gibi göstererek böbürlenen, çalım satan; aşırı derecede büyüklenen, böbürlenen.*|| **küçük kumru,** *zool. İnsanlarla birlikte yerleşim alanlarında, bahçelerde yaşayan, evlerin uygun yerlerine yuva kuran, baş ve boyun erguvan renginde, omuz tüyleri kahverengi, kuyruk sokumu ve kanat tüyleri kurşun renginde, karın ve karın altı beyaz renkte, taneler, tohumlar ve evlerden atılan yiyecek artıkları ile beslenen bir kumru türü, (Streptopelia senegalensis).*|| **küçükle küçük, büyükle büyük olmak,** *1. Her yaştaki insanla anlaşıp kaynaşabilmek. 2. Her mevki ve makamdaki kişilerle düşüp kalkmak.*|| **küçük martı,** *zool. Kuzey yarı kürede, deniz kıyıları ile bataklıklarda yaşayan, fırtınalı havalarda kara içlerine kadar giden, balık, yumuşakça, böcek ve çöplüklerde buldukları bütün yiyeceklerle beslenen, gerektiğinde küçük memeli ve kuşları avlayan, küçük bedenli, başı, boynu ve kuyruğu beyaz, gagası sarı-yeşil, ayakları gri-yeşil gezici bir martı, (Larus canus).*|| **küçük mevlit ayı,** *Ay takviminde dördüncü ay; rebiyülahır.*|| **küçük müneccep,** *müz. Klasik Türk musikisinde beş koma değerindeki bir aralık.*|| **küçük oynamak,** *Kumara az bir para ile katılmak.*|| **küçük ölüm,** *Uyku.*|| **küçük önerme,** *man. Bir tasımda küçük terimi karşılayan öncül; minör.*|| **küçük parmak,** *anat. El parmaklarının en küçüğü; serçe parmak.*|| **küçük paskalya,** *Hristiyan dinince kutsal sayılan 25 Aralık günü.*|| **küçük sakarca,** *zool. Yurdumuza ekim sonunda gelip şubat ortasından itibaren kuzeye giden, yaklaşık 60 cm. boyunda, koyu gri renkli, kanatları kapanınca uçları kuyruk uçlarına ulaşan, gözlerinin etrafında sarı bir çerçeve bulunan, ayakları portakal sarısı renginde, uçarken tiz bir "ku-yu, kuyu-yu-yu" sesi çıkaran göçmen bir kuş; küçük kara kaz, (Anser erythropus).*|| **küçük sesli uyumu,** *dbl. Türkçe kelimelerde düz seslilerden sonra düz seslilerin; yuvarlak seslilerden sonra ya düz geniş ya da dar yuvarlak seslilerin gelmesi kuralı.*|| **küçük su dökmek,** *Küçük abdestini yapmak; işemek; çiş etmek.*|| **küçük şalgam,** *bot. Turpgillerden, çiçekleri kokulu, tohumlarından sanayi yağı çıkarılan, kolzaya benzer bir yağ bitkisi; yağ şalgamı, (Brassica rapa).*|| **küçük tansiyon,** *tıp. Kanın beyin içindeki basıncı.*|| **küçükten,** *Küçük yaştan başlamak üzere.*|| **küçük tepeli,** *İmparatorluk döneminde divan-ı hümayun paşalarının giydiği tepesi küçük bir tür kavuk.*|| **küçük terim,** *man. Bir tasımda vargının konusu olan terim.*|| **küçük tevbe,** *{eAT} Şaban ayı.*|| **küçük tövbe ayı,** *Ay takviminde altıncı ay; cemaziyülahır.*|| **küçük ünlü uyumu,** *dbl. Türkçe kelimelerde düz ünlülerden sonra düz ünlülerin; yuvarlak ünlülerden sonra ya düz geniş ya da dar yuvarlak ünlülerin gelmesi kuralı.*|| **küçük yaz,** *{eAT} Pastırma yazı; yalancı yaz.*

küçük[2], **-ğü** [kuçu-k] *{ağız} is.* Kedi veya köpek yavrusu. [DS]

küçükağa, [küçük+ağa] *{ağız} is.* Ağabey. [DS]

Küçükaslan, [küçük+aslan] *is. gök b.* Büyükayı'nın güneyinde az parlak yıldızlardan meydana gelmiş kuzey gökkürenin küçük takımyıldızı.

Küçükayı, [küçük+ayı] *is. gök b.* Gök küresinin kuzey kutbunda, sapının ucunda Kutup Yıldızının da bulunduğu, bir tavayı andırır bir takımyıldız.

küçükbaş, [küçük+baş] *is.* Kasaplık hayvanlardan koyun ve keçiye verilen ad.

küçükçe, [küçük-çe] *sf.* Biraz küçük; az küçük.

küçükleme, [küçük-le-me] *is.* Küçüklemek eylemi.

küçüklemek, [küçük-le-mek] *gçl. f. [-r] [-l(ü)-yor]* **1.** Küçük hâle getirmek. **2.** *mecaz.* Birine veya bir şeye gereken önemi vermemek; değersiz saymak. **3.** Birine küçük düşürecek, onur kırıcı bir davranışta bulunmak veya söz söylemek; tezlil etmek.

küçükleşme, [küçük-le-ş-me] *is.* Küçükleşmek eylemi.

küçükleşmek, [küçük-le-ş-mek] *dönşl. f. [-ir]* **1.** Küçük hâle gelmek. **2.** *mecaz.* Kendi değerini kaybettirecek bir davranışta bulunmak, söz söylemek; değerini yitirmek.

küçükleştirme, [küçük-le-ş-tir-me] *is.* Küçükleştirmek eylemi.

küçükleştirmek, [küçük-le-ş-tir-mek] *gçl. f. [-ir]* Küçükleşmesine sebep olmak; küçükleşmesini sağlamak.

küçükletme, [küçük-le-t-me] *is.* Küçükletmek eylemi.

küçükletmek, [küçük-le-t-mek] *gçl. f. [-ir]* Küçük hâle getirmek.

küçükleyin, [küçük-leyin] *{ağız} sf.* Küçükçe; az küçük. [DS]

küçüklü, [küçük-lü] *sf.* Küçüğü olan; aralarında küçük olanları da bulunan. ⊡ **küçüklü büyüklü,** Aralarında hem küçük, hem de büyük türleri olan.

küçüklük, -ğü [küçük-lük] *is.* **1.** Küçük olanın özelliği. **2.** Boyutları ufak olanın niteliği. **3.** Çocukluk.

4. *mecaz.* İnsana yakışmayacak, insanın değerini ve saygınlığını azaltacak söz ve davranış; manevi niteliklerden yoksun olana yaraşır, utanç verici davranış.

küçükseme, [küçük-se-me] *is.* Küçüksemek eylemi veya tutumu.

küçüksemek, [küçük-se-mek] *gçl. f. [-r] [-s(ü)-yor]* Küçük görmek; değer vermemek; küçümsemek, *(1942).*

küçüksünmek, [küçük-sün-mek] *{ağız} gçl. f. [-ür]* Küçük görmek; küçümsemek. [DS]

küçül, [küç-ül] *{ağız} is.* **1.** Büyük fare. **2.** Züppe. [DS]

küçüle, [? küçüle / kücüle] *{ağız} is.* Bir çeşit zehir. [DS]

küçülemek, [gücü-le-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ü)-yor]* Çözgüyü gücüye takmak. [DS]

küçülme, [küçü(k)-ül-me > küçü-l-me] *is.* Küçülmek işi.

küçülmek, [küçü(k)-ül-mek > küçü-l-mek] *gçsz. f. [-ür]* **1.** Küçük hâle gelmek; ufalmak. **2.** Toplanıp büzülerek hacimce ufalmış gibi görünmek. **3.** *mecaz.* İnsanın değerini düşürecek, onurunu kıracak, toplumun anlayışına, ahlak kurallarına aykırı bir davranışta bulunmak. **4.** Yaşını gizleyerek kendini küçük gibi göstermek.

küçültme, [küçü(k)-ül-t-me > küçü-l-t-me] *is.* **1.** Küçültmek eylemi. **2.** Bir cismin veya eşyanın belirli bir oranda daha küçük modelini yapmak. ⊡ **küçültme eki,** *dbl. Kelimelerin anlamına küçüklük, azlık, sevgi, acıma kavramları katan eklerden her biri: -ce; -ceğiz; -cek; -cik; -imsi;-imtırak; -rek.*

küçültmeli, [küçült-me-li] *sf.* Küçültülen; küçültme işlemine uğrayan. ⊡ **küçültmeli ad,** *dbl. Küçültme eklerinden biri ile yapılmış ve küçüklük, azlık, sevgi, şefkat kavramları kazanmış ad.*|| **küçültmeli sıfat,** *dbl. Küçültme eklerinden biri ile kurularak bildirdiği kavrama azaltma veya yaklaştırma özelliği verilmiş sıfat.*

küçültmek, [küçü(k)-ül-t-mek > küçül-t-mek] *gçl. f. [-ür]* **1.** Bir şeyi daha küçük hâle getirmek. **2.** *mecaz.* Birine karşı onur kırıcı davranışta bulunmak veya söz söylemek; tahkir etmek. **3.** Bir işe veya kimseye gereken önemi vermemek; önemsememek. **4.** Yaşını daha küçük göstermek; küçük bildirmek; bu konuda yargı kararı aldırmak.

küçültücü, [küçü(k)-ül-t-mek > küçü-l-t-mek > küçü-l-t-ücü] *sf.* **1.** (Fotoğraf, harita vb. aletleri için) küçülten; modelin daha küçük oranını yapan. **2.** *mecaz.* Onur kırıcı; insanı küçük düşürücü; tahkir edici.

küçülüş, [küçü(k)-ül-mek > küçü-l-mek > küçü-l-üş] *is.* Küçülmek eylemi veya biçimi.

küçümen, [küçü(k)-men > küçü-men] *sf.* **1.** Benzerlerine göre biraz daha küçük olan; daha küçük; küçükçe. **2.** *{ağız}* Pek küçük; mini mini; minicik. [DS]

küçümencik, -ği [küçü(k)-men > küçü-men-cik] *{ağız} sf.* Küçüğün de küçüğü; çok küçük; minicik; iyice küçük. [DS]

küçümseme, [küçü(k)-ümse-mek > küçü-mse-me] *is.* Küçümsemek eylemi ve tutumu.

küçümsemek, [küçü(k)-ümse-mek > küçü-mse-mek *(1944)*] *gçl. f. [-r] [-s(ü)-yor]* Bir şeye bir kimseye olduğundan daha az değer vermek; küçük görmek; küçümsemek.

küçümseniş, [küçü(k)-ümse-mek > küçü-mse-n-iş] *is.* Küçümsenmek eylemi veya biçimi.

küçümsenme, [küçü(k)-ümse-mek > küçümse-n-me] *is.* Küçümsenmek eylemi ve durumu.

küçümsenmek. [küçü(k)-ümse-mek > küçümse-n-mek] *edil. f. [-ir]* Olduğundan daha az değer verilmek; küçük görülmek; küçüksenmek.

küçümseyiş, [küçü(k)-ümse-mek > küçümse-y-iş] *is.* Küçümsemek eylemi veya biçimi.

küçün, [küç > küç-ün] *{eT} zf.* Zorla; zorlukla; güçlükle. [DLT]

küçürek, -ği [küçü(k)-rek > küçü-rek كچرك] *sf.* Daha küçük; küçükçe.

küd[1], [küt / küd] *{ağız} sf.* Eli ayağı tutmayan; kötürüm; sakat. [DS]

küd[2], [küd] *{ağız} is.* Doğal özellik; alışkanlık; huy. [DS]

küd[3], [küd / küt] *{ağız} sf.* (Parmak için) kısa ve kalın; küt. [DS]

küd[4], [küt / küd] *{ağız} sf.* Kesme özelliği kaybolmuş olan; küt; kör. [DS]

küdam, [kü-dam] *{eT} sf.* Hangi? [Yüknekî]

küdas, [Ar. küdās كداس] *(küda:s) is.* Hayvan aksırığı.

küddüş, [küd-üş / küd(d)-üş] *{ağız} sf.* Becerikli. [DS]

küde[1], [küde] *{ağız} is.* Çam sakızı. [DS]

küde[2], [küd-e] *{ağız} is.* Bir iki yaş arasındaki keçi yavrusu; oğlak. [DS]

küde[3], [küd-e] *{ağız} sf.* Kısa. [DS]

küdeç, [Soğd. kwzt'yk => küzeç] *{eT} is.* → küzeç. [DLT]

küdegü, [kǖ-mek *(nöbet tutmak)* > kǖ-ḏ-mek *(gözlemek; beklemek)* > küḏ-ē-gǖ] *(küde:gü:) {eT} is.* Yeni evli erkek; güvey; damat. [DLT] [ETY] [EUTS] [İKPÖy.] [Gabain]

küdelemek, [küde-le-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Karışık olan sıvıyı süzmek. [DS]

küdemek[1], [kü-mek *(beklemek, kollamak, korumak)* > kǖ-ḏ-mek > küḏ-ē-mek] *{eT} gçl. f. [-ür]* Gözetmek. [DLT]

küdemek[2], [küḏē-mek] *{eT} gçsz. f. [-ür]* Bağırmak; çağırmak; gürültü etmek. [EUTS]

küden[1], [küḏ-mek *(gözlemek; beklemek)* > küḏ-en] *{eT} is.* **1.** Davetli; konuk. [Gabain] [EUTS]. [İKPÖy.] **2.** Düğün; gerdek. [DLT] [KB] [İKPÖy.] **3.** Düğün yemeği. [DLT]

küden[2], [köt-en] *is.* Göden. ⊡ **küden ig,** *{eT} Kalın bağırsak hastalığı.* [EUTS]

küdenlik, [küḏ-en > küḏen-lik] *{eT} is.* Konak; misafire mahsus ev. [EUTS] [Gabain]

küdez, [küḏ-mek > küḏ-ez] *{eT} is.* Muhafaza; koruma; gözetme. [KB]

küdezçi, [küḏ-mek > küḏ-ez-çï] *(küdezçi:) {eT} is.* Gözetici; muhafız. [KB]

küdezilmek, [köḏez-il-mek / küḏez-il-mek] *{eT} edil. f. [-ür]* Gözetilmek; korunmak. [KB] [Yüknekî]

küdezlig, [köḏez-lig / küḏez-lig] *{eT} sf.* Korumalı; gözetim altında tutulan. [KB]

küdezmek, [köḏez-mek / közeḏ-mek / küḏez-mek] *{eT} gçl. f. [-ür]* Saklamak; beklemek; korumak; gözetmek. [DLT] [KB] [İKPÖy.] [Yüknekî]

küdmek, [kū-mek *(beklemek, kollamak, korumak)* > kū-ḏ-mek / kū-t-mek] *(kü:dmek) {eT} gçl. f. [-er]* Beklemek; gözetmek; gütmek; birinin yolunu gözlemek; durmak; gözlemek; gütmek. [DLT] [EUTS] [ETY] [KB] [İKPÖy.] [Yüknekî]

küdrüm, [küḏ-mek > *küḏür-mek > küḏ(ü)r-üm] *{eT} sf.* Seçkin; yüksek.

küdrüvçü, [küdrüv-çü] *{ağız} is.* Şarbona benzeyen, dağlanarak iyileştirilen bir hastalık; yakma hastalığı. [DS]

küdur, [Ar. keder > küdür كدور] *(küdu:r) {OsT} is.* Kederler; sıkıntılar; üzüntüler.

küdurat, [Ar. keder > küdūrāt كدورات] *(küdu:ra:t) {OsT} is.* Kederler; kaygılar; sıkıntılar; üzüntüler.

küduret, [Ar. küdūret كدورت] *(küdu:ret) {OsT} is.* **1.** Sıkıntı; kaygı; üzüntü. **2.** Bulanıklık; karışıklık.

küdüg, [küḏ-mek > küḏ-üg] *{eT} is.* **1.** İş; faaliyet; iş güç. [EUTS] [KB] [Üç İtigsizler] [Gabain] **2.** Alış veriş; ticaret. [EUTS]

küdük[1], **-ğü** [küd-ük] *{ağız} is.* Gömlek. [DS]

küdük[2], [küḏ-mek > küḏ-üg] *{eT} is.* İş güç; alış veriş. [DLT]

küdüklüg, [küḏ-ük > küḏ-ük-lüg] *{eT} sf.* İş sahibi; çalışan. [DLT]

küdünlemek, [küdüñ-le-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ü)-yor]* Bir şeyin ucundan tutup uzağa fırlatmak. [DS]

küdür, [küdür] *{ağız} is.* Mısır unundan yapılan küçük bazlama. [DS]

küdüret, [küdüret] *{ağız} is.* Kin. [DS]

küdürük, -ğü [küdür-ük] *{ağız} is.* Sapı ve ağzı kırık toprak testi. [DS]

küdüş, [küd-mek > küd-üş] *{ağız}sf.* Becerikli. [DS]

küdüşmek, [kūḏ-mek > küd-üş-mek] *{eT} işteş. f. [-ür]* Birbirini beklemek; bekleşmek. [DLT]

küf[1], [kef / kıf / kif / köf / küf *(yans.)*] *is.* Sık sık solumayı, rüzgârın esmesini anlatan kök. [Zülfikar] *küf-ül küfül, küf-ür küfür* ⊡ **küf küf,** *{eAT} 1. Küfür küfür. 2. (Nefes için) sık sık; kesik kesik.*|| **küf vermek,** *{ağız} Salıncağı ilk kez itmek; hız vermek.* [DS]

küf[2], [küf] *is.* **1.** Yetiştiği ortamda çok büyük kimyasal değişiklikler yapan küçük boylu mantarların genel adı. **2.** Oksitlenme sonucu madenlerin yüzeylerinde oluşan değişik renkli tabaka; pas. ⊡ **küf bağlamak,** *1. Üzerinde veya içinde küf meydana gelmek. 2. mecaz. Hareketsizlikten veya çalışmamaktan dolayı eli ayağı tutulmak; paslanmak. 3. mecaz. Unutulmak; ört bas edilmek. 4. mecaz. Bitmek; tükenmek.*|| **küf kokmak,** *(Kapalı ve loş yer için) havasızlıktan ve ışıksızlıktan dolayı ağır kokmak.*|| **küf kokusu,** *Ağır, ekşi ve bunaltıcı koku.*|| **küf tutmak,** *1. Üzerinde veya içinde küf meydana gelmek. 2. mecaz. Hareketsizlikten veya çalışmamaktan dolayı eli ayağı tutulmak. 3. Unutulmak; ört bas edilmek.*|| **küf yeşili,** *(Renk için) açık yeşil; limon yeşili.*

küf[3], [küf] *{ağız} is.* **1.** Çocuk başlığı; takke. **2.** Kadınların başlarına giydikleri altınlı fes. [DS]

küfat, [Ar. kāfī > küfāt كفات] *(küfa:t) {OsT} is.* Yeterliler; yetecek olanlar.

küfe, [Yun. kopha > Ar. küfe كفه] *{OsT}is.* **1.** Çoğunlukla sırta alınarak sebze ve meyve taşımakta kullanılan ağaç dalı veya şeritlerinden örülmüş geniş ve derin sepet. **2.** *argo.* Kaba et; kıç. **3.** *sf.* Bir küfenin alabileceği miktarda olan. ⊡ **küfe ile getirilmek,** *Başkasının yardımı olmadan taşınamayacak derecede sarhoş olmak.*

küfeci, [küfe-ci] *is.* **1.** Küfe yapan kimse. **2.** Çoğunlukla pazarlarda sırtında küfe ile yük taşıyan hamal.

küfecilik, -ği [küfe-ci-lik] *is.* Küfecinin yaptığı iş ve meslek; hamallık.

küfeç, [küfeç / küveç] *{eT} is.* → küveç. [DLT]

küfeçlig, [küfeç / küveç > küfeç-lig] *{eT} is.* → küveçlig. [DLT]

küfek, -ği [Yun. koupháki كوفك] *{OsT} is.* **1.** Çabuk kırılan bir taş; sünger taşı. **2.** *sf.* Gevrek; yumuşak.

küfeke, [Yun. koupháki كوفكه] *{OsT} is.* → küfek.

küfeki, [Yun. koupháki كوفكى] *{OsT} is.* → küfek.

küfeli, [küfe-li] *sf.* **1.** Küfesi bulunan; küfe taşıyan. **2.** *argo.* (Kadın için) kalçası ve kaba etleri büyük olan.

küfelik, -ği [küfe-lik] *sf.* **1.** Belirtilen sayıda küfenin alabileceği miktarda olan. **2.** *mecaz.* Kendi kendine yürüyemeyecek veya ayakta duramayacak derecede sarhoş olan. ⧉ **küfelik olmak,** *Başkasının yardımı olmadan taşınamayacak derecede sarhoş olmak.*

küfenç, [küve-n-mek > küven-ç] *{eT} is.* → güvenç. [Gabain]

küfez, [küve-z > küfez] *{eT} sf.* → küvez. [DLT]

küffar, [Ar. kâfir > küffâr كفّار] *(küffa:r) {OsT} is.* Kâfirler; Müslüman olmayanlar; küfür içinde bulunanlar; Allah'a inanmayanlar.

küfle, [Far. külbe] *{ağız} is.* Tandırın hava deliği. [DS]

küfleme, [küf-le-me] *is.* Küflemek eylemi.

küflemek, [küf-le-mek] *gçl. f. [-r] [-l(ü)-yor]* Küf bulaştırmak; küflü hâle getirmek.

küflendirme, [küf-le-n-dir-me] *is.* Küflendirmek eylemi.

küflendirmek, [küf-le-n-dir-mek] *gçl. f. [-ir]* Küflenmesine yol açmak; küfletmek.

küflenme, [küf-le-n-me] *is.* Küflenmek işi.

küflenmek, [küf-le-n-mek] *dönşl. f. [-ir]* **1.** Küf tutmak; küflü hâle gelmek; üzeri küf ile örtülmek. **2.** *mecaz.* Zamanı geçmek; kokuşmak; köhneleşmek. **3.** Bir yerde uzun süre hareketsiz kalmaktan veya istediği ortamı bulamamaktan dolayı yetenek ve değerlerini yitirmek.

küfletme, [küf-le-t-me] *is.* Küfletmek eylemi.

küfletmek, [küf-le-t-mek] *gçl. f. [-ir]* Bir şeyin küflenmesine yol açmak; küflü hâle getirmek; küflendirmek.

küflez, [küf-le-z] *{ağız} sf.* Kısa boylu kalın ağaç. [DS]

küflü, [küf-lü] *sf.* **1.** Küfü olan; üzerinde veya içinde küf bulunan. **2.** Küflenmiş olan. **3.** *mecaz.* Zamanı geçmiş; köhne. **4.** *is.* Cimrilik yüzünden uzun süre saklanmış para. **5.** *{ağız}* Evde kalmış; evlenmemiş kız. [DS] ⧉ **küflü çıkın,** *{ağız} Parası olup da saklayan; yemeyen.* [DS]|| **küflü peynir telemesi,** *Üzerinde veya içinde yeşil peynir küfleri bulunan bir tür peynir.*

küflüce, [küf-lü-ce] *is. tıp.* Bazı mantarların yol açtığı, insan cildinde, bazı bitki ve hayvanlarda görülen asalak hastalığı; mantar hastalığı; mikoz.

küfr, [Ar. küfr كفر] *{OsT} is.* → küfür. ⧉ **küfr-bāz,** *{OsT}* → küfürbaz..|| **küfr-bāzî,** *{OsT} Sövüp sayma; küfredicilik.*|| **küfr-i cahūdî,** *{OsT} Özünden bildiği hâlde ağzıyla söylememe.*|| **küfr-i inādî,** *{OsT} Özüyle bildiği, diliyle söylediği hâlde İslamı kabul etmeme.*|| **küfr-i inkârî,** *{OsT} Özüyle ve sözüyle Allah'ı bilmeme.*|| **küfr-i nifākî,** *{OsT} Diliyle kabul ettiğini söylediği hâlde özüyle inkâr etme.*|| **küfr-i zülf,** *{OsT} ed. Zülfün karanlığı.*

küfran, [Ar. küfr *(örtme, gizleme)* > küfrān كفران] *(küfra:n) {OsT} is.* Yapılan bir iyiliği unutma veya bilmezlikten gelme; nankörlük. ⧉ **küfrān-ı nimet,** *{OsT} Nankörce davranışlarda bulunma; nankörlük etme.*

küfremek, [küv-rē-mek > küfrē-mek] *{eT} gçsz. f. [-r]* Gevşemek. [DLT]

küfretme, [Ar. küfr + T. et-me] *is.* Küfretmek eylemi; sövme.

küfretmek, [Ar. küfr + T. et-mek] *gçsz. f. [-(d)-er] [-(d)-i-yor]* **1.** Küfür niteliğinde sözler söylemek; sövmek. **2.** (Allah için) varlığını, birliğini reddetmek; Allah'a inanmamak.

küfriyat, [Ar. küfr > küfriyyāt كفريات] *(küfriya:t) {OsT} is.* **1.** Küfürlü sözler; küfürler. **2.** Hicivler. **3.** *din.* Allah'ın varlığı, birliği ve dinî inançlara aykırı davranış ve sözler.

küfte, [Far. kūfte] *{ağız} is.* Köfte. [DS]

küftü, [küftü] *{ağız} is.* Balta veya keserin keskin olmayan tarafı. [DS]

küfü, [küfü] *{ağız} sf.* Korkunç; kocamış. [DS]

küfüf, [Ar. keff > küfūf كفوف] *(küfü:f) {OsT} is.* Avuçlar; avuç içleri; el ayaları.

küfük, -ğü [küfü-k] *{ağız} sf.* **1.** İçi boş; çürük. **2.** *is.* Ocağın içinde ana duvara bitişik yarım metre yükseklikte kalınca set. [DS]

küfül, [küf *(yans.)* > küfül] *is.* Serin esen rüzgârın çıkardığı ses. ⧉ **küfül küfül,** *{ağız} Serin serin; küfür küfür.* [DS]

küfür[1], [küf *(yans.)* > küfür] *is.* Serin ve hoşça esen rüzgârın çıkardığı ses. ⧉ **küfür küfür,** *(Rüzgârın esişi için) tatlı bir serinlik getirir biçimde.*

küfür[2], **-frü** [Ar. küfr كفر] *{OsT} is.* **1.** Örtme; gizleme. **2.** Bir kimseye karşı kullanılan çirkin ve kötü sözler; sövme; sövgü. **3.** *mecaz.* Olumlu işleri kötü gösterme; gerçeği örtme, gizleme; varlıkları inkâr etme. **4.** Nankörlük. **5.** *gnşl.* Allah'ın varlığına, birliğine ve İslam dininin esaslarına aykırı davranışlarda bulunma veya söz söyleme; bunlara inanmama; Allah'a ortak koşma; kâfirlik. **6.** İslam dininin dışında olma hâli; gayrimüslimlik. **7.** *ed.* Manevi karanlık; zulmet. **8.** *ed.* Sevgilinin saçının rengi; siyah. ⧉ **küfür savurmak,** *Küfretmek; sövmek.*

küfürbaz, [Ar. küfr + Far. -bāz كفرباز] *{OsT} sf.* Çok küfreden; çok söven; ağzı bozuk.

küfürbazlık, [küfürbaz-lık] *is.* **1.** Küfürbaz olma hâli; çok küfretmek; çok sövmek; ağız bozukluğu. **2.** Küfürbaz kimseye özgü davranış biçimi.

küfürdemek, [küfür-de-mek] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-d(ü)-yor]* (Rüzgâr için) serin serin esmek. [DS]

küfürtü, [küfür-tü] *{ağız} is.* Hafif esen yel. [DS]

küfüv, -ffü [Ar. küfv كفو] *{OsT} is.* **1.** Birbirine ben-

zeyen; eş; ortak; denk. **2.** Birbirine çok yakışan; denk olan.

küfv, [Ar. küfv كفو] *{OsT} is.* → küfüv.

küfye, [Ar. küfye كفيه] *{OsT} is.* Geçinecek miktardaki yiyecek.

küfyenmek, [küyüm > küy(ü)m-en-mek / kuymanmak] *{eT} gçsz. f. [-ür]* Üstüne düşmemek. [DLT]

küg¹, [Çin. ch'ü / k'jok => kūg] *(kü:ğ) {eT} is.* Şarkı; türkü; makam; melodi; ahenk. [EUTS] [Gabain] [Nevâyî]

küg², [kūg] *(kü:ğ) {eT} is.* **1.** Ayna yüzünde meydana gelen pas. [DLT] **2.** Kadınların yüzünde oluşan çillik. [DLT]

küg³, [kūg] *(kü:ğ) {eT} is.* Koç veya başka hayvanların kışa yakın aşması. [DLT]

küg⁴, [kū-mek > kū-g] *(kü:ğ) {eT} is.* Hayvan bakımı; hayvan otlatma. [DLT]

küg⁵, [kūg] *(kü:ğ) {eT} is.* Bir şehir halkı arasında bir sene içinde çıkıp gülünen şey; gülmece; şaka. [DLT]

küg⁶, [kük / küg] *{eT} is.* Sefalet; sıkıntı. [Gabain] [EUTS]

küg⁷, [kū] *(kü:ğ) {eT} is.* → kü. [EUTS]

küg⁸, [kōk] *(kü:ğ) {eT} is.* **1.** Mavi; gök rengi. [EUTS] **2.** Sema; gökyüzü. [EUTS]

küge, [küñe] *{ağız} is.* Çer çöp; süprüntü. [DS]

kügettürmek, [kūg > küg-ē-mek > küge-t-mek > küge-t-tür-mek] *{eT} gçl. f. [-ür]* Methettirmek; övdürmek. [EUTS]

küglemek¹, [kūg *(şarkı)* > küg-lē-mek] *(küğle:mek) {eT} gçsz. f. [-r]* Müzik söylemek; ırlamak; taganni etmek. [DLT]

küglemek², [kūg *(bakım)* > küg-lē-mek] *(küğle:mek) {eT} gçl. f. [-r]* Hayvanlara yeşil ot yedirmek; otlatmak. [DLT]

küglenmek¹, [kūg *(çil)* > küg-lē-mek > kügle-n-mek] *{eT} dönşl. f. [-ür]* Yüzde çiller çıkmak. [DLT]

küglenmek², [kūg *(şarkı)* > küg-lē-mek > kügle-n-mek] *{eT} dönşl. f. [-ür]* Şarkı söylemek; ırlamak; taganni etmek; sesi yükselte alçalta şarkı çağırmak. [DLT]

kügülmek, [kūg > küg-ül-mek] *{eT} edil. f. [-ür]* **1.** Takdis edilmiş olmak. [EUTS] **2.** Tanınmak. [EUTS]

küğ, [Ar. ḳūḫ قوخ] *{ağız} is.* Bağ ve bahçe kulübesi. [DS]

küh, [Far. kūh > küh كه] *{OsT} is.* Dağ. ⊡ **küh-istān,** *{OsT} Dağlık bölge; dağlık yer.*|| **küh-sār,** *{OsT} Dağlık bölge; dağlık yer.*

kühen, [Far. kühen كهن] *{OsT} sf.* **1.** Yaşlı; eski; köhnemiş. **2.** Modası geçmiş. ⊡ **kühen-deyr,** *{OsT} mecaz. Bu dünya; fani dünya.*|| **kühen-gürg,** *{OsT} 1. Eski kurt. 2. mecaz. Bu dünya.*|| **deyr-i harābāt,** *{OsT} 1. Eski yıkıklıklar. 2. mecaz. Bu dünya.*|| **kühen-pîr,** *{OsT} Çok yaşlı.*|| **kühen-sāl,** *{OsT} 1. Eski yıl. 2. Yaşlı; yaşlanmış; kocalmış. 3. Eski.*

küheyl, [Ar. küheyl كهيل] *{OsT} sf.* Siyaha boyanmış; sürmeli.

küheylî, [Ar. küheylī كهيلى] *(küheyli:) {OsT} is.* → küheylan.

küheylan, [Ar. küheylān > Far. koheylān كهيلان] *(küheylâ:n) {OsT} is.* Cins Arap atı.

kühhan, [Ar. kâhin > kühhān كهان] *(kühha:n) {OsT} is.* Kâhinler; falcılar; bakıcılar.

kühl, [Ar. kühl كهل] *{OsT} is.* Siyah boya; sürme; antimon.

kühlan, [Ar. kehl > kühlān كهلان] *(kühlâ:n) {OsT} is.* Olgunluk çağında bulunan kimseler.

kühlemek, [küh-le-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ü)-yor]* Suç işleyip kaçan kimsenin arkasından küh küh diye aşağılamak; alay etmek; yuhalamak. [DS]

kühuf, [Ar. kehf > kühūf كهوف] *(kühu:f) {OsT} is.* Mağaralar.

kühul, -lü [Ar. kehl > kāhil > kühūl كهول] *(kühu:l) {OsT} is.* Erişkin kimseler; orta yaşlılar.

kühulet, [Ar. kehl > kāhil > kühūlet كهولت] *(kühu:let) {OsT} is.* Olgunluk çağı; orta yaşlılık.

kühül, [Yun. koukkuli] *{ağız} is.* İpek kozası. [DS]

küidung, [? kövdöñ / küydüñ] *{eT} is.* → kövdöng. [EUTS]

küimek, [küy-mek] *{eT} gçsz. f. [-r]* Yanmak; köymek. [EUTS]

küin, [Çin. k'üen] *{eT} is.* Kitap tomarı. [EUTS] [Gabain]

küjek, [Argu. küjik] *{eT} is.* → küjik. [KB]

küji, [Soğd. / Moğ. küci] *{eT} is.* Buhur; buhur değneği; tütsü; günlük; yakılınca koku veren nesne; öd ağacı; misk. [EUTS] [Gabain]

küjik, [Argu. küjik] *{eT} is.* Perçem; zülüf. [DLT]

kük¹, [kōk] *(kü:k) {eT} is.* **1.** Mavi; gök rengi. [EUTS] **2.** Sema; gökyüzü. [EUTS] **3.** Gece. [EUTS]

kük², [kük] *{eT} zf.* Belki. [Gabain]

kükçü, [kürk-çü] *{ağız} is.* Kürkçü. [DS]

kükçük, -ğü [küçük كوكجوك] *{eAT} is.* Küçük.

küke, [? küke ككه] *{OsT} is.* Küçük ve yuvarlak ekmek. [Bürhan-ı Katı']

kükele, [? kükele] *{ağız} is.* Yuvarlak taş. [DS]

küker, [? küker] *{ağız} is.* Yelken bağı. [DS]

küki, [? küki] *{ağız} is.* Kuru köfte. [DS]

küklen, [? küklen] *{ağız}is.* İlkbahar. [DS]

kükmek¹, [kük > kük-mek] *{eT} gçsz. f.* **1.** Ünlü olmak; meşhur olmak. [ETY] **2.** (Kişi için) olaylar ve işler içinde olgunlaşmak; pişmek. [DLT]

kükmek^{2}, -ği [kük-mek] *{ağız} is.* Boynuz. [DS]

kükre^{1}, [kük-re] *{ağız}is.* Çam ağacının reçinesi. [DS]

kükre^{2}, [kökre-mek > kükre] *sf.* (Hayvan için) çeşitli sebeplerden, özellikle kızışma dolayısıyla saldırgan olan.

kükrek^{1}, -ği [kükre-k] *{ağız} is.* **1.** Kasırga. **2.** Sis. **3.** *sf.* Hırçın. [DS]

kükrek^{2}, -ği [kük-re-k] *{ağız} is.* Göğüs. [DS]

kükreme, [kükre-me] *is.* Kükremek eylemi ve durumu.

kükremek, [*eT.* kür *(yans.)* > kür-kire-mek > kökremek / kük > kük-(ü)r-ē-mek / kükre-mek] *gçsz. f. [-r] [-r(ü)-yor]* **1.** (Aslan için) bağırmak. *{eAT} (aynı)* [DK] **2.** *mecaz.* Kızgınlık sebebiyle korkunç sesler çıkarmak. *{eAT} (aynı)* [DK] **3.** Yüksek sesle bağırmak. **4.** (Duyular için) coşmak; taşmak; kabarmak. **5.** *mecaz.* Taşkınlık göstermek; coşmak. **6.** (Deniz, nehir vb. için) suları taşmak; kabarmak. **7.** Kızgınlıktan ağzı köpürmek. **8.** Mayalanma yüzünden kabarmak; hacimce genişlemek; fazlaca kabarıp taşmak. **9.** (Ot, çiçek vb.için) gür bir biçimde gelişmek; birden büyümek. ❐ **kükremiş aslan gibi,** *Öfke ve şiddetle taşkınlık göstererek.*

kükreyiş, [kükre-y-iş] *is.* Kükremek eylemi veya biçimi.

kükrez, [kükre-z] *{ağız} sf.* (Kişi için) esmer ve tıknaz. [DS]

kükü^{1}, [kükü] *{ağız}is.* Ucu sivriltilmiş kazık. [DS]

kükü^{2}, [kükū] *(kükü:) {eT} is.* Hala. [DLT]

küküm^{1}, [kük-üm] *{ağız} sf.* **1.** Elden ayaktan düşmüş; çok yaşlı; düşkün. **2.** Kötürüm; sakat. [DS]

küküm^{2}, [kük-üm] *{ağız} is.* **1.** Yere dökülüp sararmış olan çam ve ardıç yaprakları. **2.** Davar kılının dip tarafında olan pamuksu birikinti. **3.** Tahta kırıntısı; talaş. [DS]

kükür^{1}, [kük-ür] *{ağız} is.* Çok taşlı yer. [DS]

kükür^{2}, [kük-ür] *{ağız} is.* Çer çöp; toz birikintisi. [DS]

kükürd, [Far. gügird / kükürd کوکرد] *{OsT} is. kim.* → kükürt.

kükürt^{1}, -dü [Far. gügird / kükürd کوکرد] *{OsT} is. kim.* **1.** Doğada, saf veya bileşikler hâlinde bol miktarda bulunan, atom ağırlığı 32,07, atom numarası 16 olan, eski çağlardan beri bilinen, limon sarısı renginde, kokusuz, tatsız bir element; sülfür; sembolü: S. **2.** *{ağız}* Kibrit. [DS] **3.** *{ağız}* Çam ağacı reçinesi. [DS] ❐ **kükürt çiçeği,** *Bazı deri hastalıklarında losyon veya merhem hâlinde kullanılan, kükürt buharının ani olarak soğutulmasıyla elde edilen kükürt.*|| **kükürt kibritçiliği,** *{ağız} Kükürdü eritip pamuk ipliği üzerine dökerek kibrit yapma işi.* [DS]|| **kükürt körüğü,** *Külleme gibi bazı bitki hastalıklarıyla mücadelede bitkilerin üzerine kükürt serpmekte kullanılan körük.*

kükürt^{2}, -dü [kükürt] *{ağız} is.* **1.** Anası tülü, babası boz deve yavrusu. **2.** Üç yaşını bitirmiş buhur deve. **3.** Dibekte dövülmüş yaban armudu; ahlat tozu. [DS] ❐ **kükürt deve,** *{eAT} Ana ve babası başka başka soydan olan deve; melez deve.*

kükürtatar, [kükürt+at-ar] *is. jeol.* Üzerinden kükürtlü buhar çıkan arazi.

kükürtleme, [kükürt-le-me] *is.* **1.** Kükürtlemek eylemi. **2.** Yün elyafının beyazlatılması için kükürtdioksit gazlarının kullanılma işlemi. **3.** Bazı bitki hastalıklarında bitkilerin üzerine kükürt serpme.

kükürtlemek, [kükürt-le-mek] *gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* **1.** Üzerine toz kükürt serpmek. **2.** Kükürtlü boya maddesine batırmak. **3.** *kim.* Bir maddeyi kükürtle birleştirmek. **4.** Ortama kükürt katmak; sülfürlemek.

kükürtlenme, [kükürt-le-n-me] *is.* Kükürtlenmek işi.

kükürtlenmek, [kükürt-le-n-mek] *edil. f. [-ir]* **1.** Üzerine kükürt atılmak veya püskürtülmek. **2.** Kükürtlü boya maddesine batırılmak. **3.** Kükürt ile birleştirilmek. **4.** (Ortam için) kükürt katılmak; sülfürlenmek. **5.** *dönşl. f.* Kükürt sahibi olmak; kükürt edinmek.

kükürtlü, [kükürt-lü] *sf.* **1.** Kükürdü olan; üzerinde veya içinde kükürt bulunan. **2.** Kükürtlenmiş olan. **3.** Yapısına kükürt katılmış olan. ❐ **kükürtlü fitil,** *Şarap fıçılarının dezenfektanında kullanılan kükürde batırılmış bez.*|| **kükürtlü kibrit,** *Kibrit başında başlayan yanmayı ağaç çubuğa kadar gidermek için yapısına kükürt katılmış olan kibrit.*

kükürtsüz, [kükürt-süz] *sf.* İçinde ve yapısında kükürt bulunmayan.

küküy, [küküy] *{eT} is.* → kükü. [DLT]

kül^{1}, [*eT.* kül] *is.* **1.** Bazı maddelerin yanmasından arta kalan toz hâldeki inorganik madde. *{eT} {eAT} (aynı)* [EUTS] [DLT] [Gabain] [DK] **2.** Bir petrol ürününün tamamen yanmasından sonra geriye kalan madenî artık. **3.** Bir yangın sonucu yanmış olan yerin kalıntısı; yıkıntı; yanık. **4.** Bir ölünün yakıldıktan sonra vazoya veya mezara konan kalıntısı. **5.** Yanardağların püskürttüğü aynı madenî elementleri taşıyan toz halindeki maddecikler. ❐ **kül atan,** *{ağız} Kadın; eş.* [DS]|| **kül bağlamak,** *1. (Ateş için) alevi kesilmek; sönmek. 2. (Olay ve durumlar için) etkisini yitirmek; gücü kalmamak; unutulmak.*|| **Kül başına!** *{ağız} "Allah belanı versin!" anlamında ilenme sözü.* [DS]|| **kül çiçeği,** *{ağız} Mangal kömürü yanıp kor olduktan sonra üzerinde oluşan ince beyaz kül; beyaz kül.* [DS]|| **kül çöreği,** *{ağız} Sıcak kül üzerinde pişirilen bir tür çörek.* [DS]|| **kül demiri,** *{ağız} Ateş küreği.* [DS]|| **kül doru,** *{ağız} Kül rengi.* [DS]|| **kül döken,** *{ağız} Kadın eş.* [DS]|| (ortalığı) **kül etmek,** *1. (Ateş, güneş vb.) yakmak; kavurmak. 2. mecaz. Her şeyini yok etmek; mahvetmek.*|| **kül demiri,** *Ateş küreği.*|| **kül gibi,** *(Yüz için)*

soluk ve renksiz.|| **kül gibi olmak,** *(Beniz, yüz için) heyecan, korku vb. sebeplerle rengi kaçmak; solmak.*|| **kül ipi,** *{ağız} Koyunlar kırkılırken ayaklarını bağlamak için kullanılan ip.* [DS]|| **kül kâhyası,** *{ağız} Kadın; eş.* [DS]|| **kül kedisi,** *{ağız} Vücudun şişen, ağrıyan kısmına sarmak için küle sokulmuş ıslak bez.* [DS]|| **kül kesilmek,** *(Beniz, yüz için) heyecan, korku vb. sebeplerle rengi kaçmak; solmak.*|| **kül kömür olmak,** *Tamamen ortadan kalkmak; mahvolmak.*|| **kül küpür olmak,** *Bir düşünce veya birinin uğruna kendini yok edercesine çabalamak; kul köle olmak.* [DS] || **kül olmak,** *1. Bütünüyle yanmak. 2. mecaz. Varını yoğunu yitirmek; her şeyi yok olmak; helak olmak; mahvolmak.*|| **kül öksüzü,** *{eAT} Anadan ve babadan yetim kalmış küçük çocuk; öksüz.*|| **kül pidesi,** *Sıcak kül üzerinde pişirilen bir tür pide.*|| **kül rengi,** *Siyah ve beyaz arası bir renk; gri.*|| **kül rengi et sineği,** *Eklem bacaklıların böcekler sınıfından, larvalarını et üzerine bırakan bir tür sinek, (Sartophaga carnaria).*|| **kül renkli ışık,** *Güneş tarafından aydınlatılmayan Ay yüzüne dünyadan vuran aydınlığın etkisi ile oluşan zayıf ışık.*|| **kül suyu,** *Su ile kaynatılıp durultulduktan sonra çamaşır yıkamakta kullanılan su.*|| **kül tablası,** *Sigaranın külünü silkmek veya izmariti söndürmek için kullanılan küçük kap; küllük.*|| **kül ufak,** *Paramparça; tuz buz.* [DS] || **kül ufak olmak,** *Çok küçük parçalara ayrılmak.*|| **külünü savurmak,** *Bütünüyle yok edip hiçbir eser bırakmamak.*|| **kül üzre oturmak,** *Yoksulluk çekmek.*|| **kül yakısı,** *Kızgın külle yapılan yakı.*|| **kül yemek,** *argo. Hesabını yanlış yapmak; aldanmak.*|| **kül yutmak,** *argo. Aldanmak; oyuna gelmek.*|| **kül yutmamak,** *argo. Oyuna gelmemek.*|| **kül yutturmak,** *argo. Oyuna getirmek; aldatmak.*

kül[2], [köl / kül] *{eT} is.* **1.** Göl. [DLT] **2.** *sf.* Göl gibi çok; çok birikmiş.

kül[3], **-lli** [Ar. küll كلّ] *{OsT} is.* **1.** Bir şeyin tamamı; bütünü; tüm. **2.** Parçalara ayrılmamış olan şey; bütün; tüm. **3.** *sf.* Her. **4.** Çok. ❐ **külle yevm,** *{OsT} Her gün.*

külah, [Far. külāh / küleh كلاه / كله] *(külâ:h) {OsT} is.* **1.** Erkeklerin giydiği, keçeden yapılma sivri başlık. **2.** Keçeden yapılma hafif bere. **3.** İçine çerez vb. konulan kâğıttan bükülerek yapılmış konik kap. **4.** *mecaz.* Hile; dolap; düzen. **5.** Bazı bitkilerin çiçeklerinde görülen miğfer şeklindeki kubbeleşmiş çiçek kılıfı. **6.** Kule ve minare gibi yapıların üstünü örten konik çatı. **7.** *{ağız}* İçi oyularak kurutulmuş sebze. [DS] ❐ **külah eğmek,** *{eAT} Boyun eğmek; eyvallah etmek.*|| **külah etmek,** *Hile yapmak; kandırmak; dolandırmak; aldatmak.*|| **külah giydirmek,** *1. Görevden almak. 2. Oyuna getirmek; kandırmak; dolandırmak; aldatmak.*|| **külāh-ı istivādār,** *{OsT} Yeşil şerit dikilmiş Mevlevi sikkesi.*|| **Külahıma dinlet!** *"Söylediklerinle beni kandıramazsın!" anlamında söz.*|| **külāh-ı Mevlevî,** *{OsT} Mevlevilerin giydiği külah.*|| **külahına anlatmak,** *Söylenen yalanlara inanmamak.*|| **külahını göğe fırlatmak,** *Aşırı derecede sevinmek.*|| **külahını havaya atmak,** *Aşırı derecede sevinmek.*|| **külahını ters giydirmek,** *(Birini) aldatmak; kandırmak; açıkgöz geçinen birine oyun etmek.*|| **külāh-ı seyfî,** *{OsT} Bir tür Mevlevi sikkesi.*|| **külāh-ı zerd,** *{OsT} Acemi oğlanlarının giydiği başlık.*|| **külāh kapmak,** *Kandırma ve oyun ile hakkı olmayan bir şeye sahip olmak veya bir işin başına geçmek; hile ile durumu düzeltmek.*|| **külahları değişmek,** *Kavga etmek; dostluğu, iyi ilişkiyi sona erdirmek; darılmak; bozuşmak.*|| **külahları değiştirmek,** *Kavga etmek; darılmak; bozuşmak.*|| **külah peşinde olmak,** *Hile ve yalan dolan ile bir işin başına geçmeye çalışmak.*|| **külah sallamak,** *Menfaatinin biteceği herkese yardakçılık etmek; dalkavukluk etmek.*|| **külah urmak,** *{eAT} Başlık giydirmek.*

külahçı, [külah-çı] *(külâhçı) is.* **1.** Külah yapan veya satan kimse. **2.** *mecaz.* Hileci; dolandırıcı; düzenbaz.

külahlı, [külah-lı] *(külâhlı) sf.* **1.** Külahı olan; külah giymiş olan. **2.** (Yapı için) konik çatısı olan.

külahsız, [külah-sız] *(külâhsız) sf.* Külahı olmayan; külah giymemiş olan.

külale, [Far. külāle كلاله] *(külâ:le) {OsT} is.* **1.** Kıvırcık saç. **2.** Çiçek demeti.

külbastı, [kü+bas-tı] *is.* Izgarada pişirilmiş kemiksiz ya da bel kemiği ucundan çıkarılmış et.

külbastılık, -ğı [kül+bas-tı-lık] *sf.* **1.** (Et için) külbastı yapmaya uygun; külbastı için ayrılmış olan. **2.** Külbastı yapmaya uygun veya bu amaçla ayrılmış olan et.

külbe[1], [Far. külbe كلبه] *{OsT} is.* **1.** Kulübe. **2.** Hücre. **3.** *{ağız}* Tandırdaki ateşin yanmasını sağlayan küçük hava deliği. [DS] ❐ **külbe-i ahzān,** *{OsT} 1. Hüzünler kulübesi. 2. Üzüntü evi.*

külbe[2], [Erme. k'ülpay] *{ağız} is.* **1.** Küçük kazma. **2.** Tek ağızlı çapa. [DS]

külbeşik, -ği [külbe-ş-ik] *{ağız} is.* Porsuk. [DS]

külbütör, [Fr. culbuteur] *is.* İçten patlamalı motorlarda supaplar kafanın tepesinde iken, onların hareket kumandasını silindirin kafası üzerinden göndermeye yarayan parça.

külcük, [kül-cük] *{ağız} is.* Külde pişirilen çörek. [DS]

külçe[1], [Far. külîçe] *is.* **1.** Ergitilerek kalıba dökülmüş metal. *{eAT} (aynı)* **2.** *mecaz.* Yığın hâlde bulunan maddelerin meydana getirdiği küme. **3.** İşlenmemiş büyük maden kütlesi. **4.** *sf.* Külçe durumunda olan. ❐ **külçe gibi,** *Çok bitkin ve yorgun.*|| **külçe gibi oturmak,** *(Ayakta duramayacak halde olan*

kişi için) çöküvermek.|| **külçe hâlinde,** *Çok bitkin ve yorgun.*

külçe[2], [kül > kül-çe] *{ağız} is.* **1.** Tepsi, sac veya külde pişirilen mayasız çörek. **2.** Mısır ekmeği. **3.** Sac ya da taş üzerinde pişirilen küçük bazlama. **4.** Simit biçiminde adak ekmeği. **5.** Çocuklara yapılan çörek. **6.** Bir tür tepsi böreği. **7.** Bir tür cevizli pasta. [DS]

külçeleşme, [külçe-le-ş-me] *is.* Külçeleşmek eylemi; külçe durumuna gelme.

külçeleşmek, [külçe-le-ş-mek] *dönşl. f. [-ir]* **1.** Külçe durumuna gelmek; külçe gibi olmak. **2.** *mecaz.* Yorgunluktan ayakta duramayacak hâle gelmek; yorgun ve bitkin düşmek.

külçer, [kileçeri / külçer كولچر] *{eAT} is.* → kileçeri.

külçirmek, [kül-mek > kül-sirē-mek / kül-çir-mek] *{eT} gçsz. f. [-ür]* Gülümsemek. [EUTS] [Yüknekî]

külçöre, [kül+çöreğ-i] *{ağız} is.* Kül çöreği. [DS]

küld, [kald / kıld / küld *(yans.)*] *is.* Birbirine çarpmayı, sürtünmeyi; bir yüzey üzerinde dönmeyi, yuvarlanmayı; kendi kendine hızlı hızlı hareket etmeyi anlatan kök. [Zülfikar] *küld-ür-mek, küld-ür, küld-ür-tü*

küldi, [küldī] *(küldi:) {eT} is.* Yüz bin. [EUTS]

küldöken, [kül+dök-en] *is.* Kadın; eş.

küldremek, [küld *(yans.)* > küld-rē-mek] *{eT} gçsz. f. [-r]* Güldür güldür etmek; gürüldemek. [DLT]

küldür, [küldür *(yans.)*] *is.* Ani bir düşme ve yuvarlanma sonucu çıkan ses.

küldürdek, -ği [küldür-(e)-dek] *(küldü'rdek) {ağız} zf.* → küldüredek. [DS]

küldürdü, [küld *(yans.)* > küld-ür-dü كلدردى] *{eAT} is.* Gürültü patırtı; ses.

küldüredek, -ği [küld > küld-ür-ed-ek] *(küdüre'dek) {ağız} zf.* (Düşme, yuvarlanma için) ansızın; birdenbire. [DS]

küldüren, [küld *(yans.)* > küld-ür-en] *{ağız} is.* Ayakta durduğu yerde çürüyüp içi boşalmış ağaç; içi kof ağaç. [DS]

küldüret, [küld > küld-ür-e-t] *{ağız} is.* Sel. [DS]

küldürköme, [küld-ür+küme] *{ağız} zf.* → küldürküme. [DS]

küldürkönes, [küld-ür+köme-s] *{ağız} zf.* → küldürküme. [DS]

küldürküme, [küld-ür+küme] *{ağız} zf.* Hep birden; toplu olarak. [DS]

küldürküp, [küld-ür+küp] *{ağız} zf.* (Düşme, yuvarlanma için) ansızın; birdenbire; küldüredek. [DS]

küldürmek, [kül-mek > kül-dür-mek] *{eT} gçl. f. [-ür]* Güldürmek. [KB]

küldürtdek, -ği [küld-ür-t-de-k] *{ağız} zf.* → küldüredek. [DS]

küldürtü, [küld-ür-tü] *{ağız} is.* Yuvarlanarak düşmeden çıkan gürültü. [DS]

küldürüm, [kül-dür-üm] *{ağız} is.* Bütün; hep. [DS]

küle[1], [Far. külbe => küle] *{ağız} is.* Tandırdaki ateşin yanmasını sağlayan hava deliği. [DS]

küle[2], [küle] *{ağız} is.* Et tahtası. [DS]

küle[3], [küle كوله] *{OsT} is.* **1.** Yığın. **2.** *{ağız}* İplik çilesi. [DS] ⧉ **küle küle,** *Lapa lapa.*

küle[4], [küle] *{ağız} sf.* **1.** Çok beyaz. **2.** Yumuşak. [DS]

küle[5], [küle] *{ağız} sf.* Kısa boylu; cüce. [DS]

külef, [Ar. külfet > külef كلف] *{OsT} is.* **1.** Zahmetler; sıkıntılar; yorulmalar. **2.** Törenler; merasimler; seremoniler.

küleh, [Far. külāh / küleh كلاه / كله] *{OsT} is.* → külah. ⧉ **küleh-dūz,** *{OsT} Külahı diken.*|| **küleh-kûşe,** *{OsT} Külahın köşesi; fesin köşesi.*

külek[1], [köl-ek *(gölcük)* / kül-ek] *{eT} is.* **1.** Deniz dalgası; fırtına. [Nevâyî] **2.** *{ağız}* Yel. [DS]

külek[2], [Erme. kovlak => küvlek / külek / gülek كولك] *{eAT} {OsT} {ağız} is.* **1.** Yağ, bal, yoğurt vb. şeyleri koymaya yarayan, tahtadan yapılmış kulplu kap; gerdel; tahta kova; tahta bakraç. [DK] [DS] **2.** *{ağız}* Su kovası. [DS]

külek[3], **-ği** [Yun. khalubi ?] *{ağız} is.* Küçük bostan kulübesi. [DS]

külelik, [küle-lik] *{ağız} is.* Tandırın hava deliğine tıkanan bez parçası. [DS]

külemek[1], [küle-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ü)-yor]* El ve ayaklarını bağlamak. [DS]

külemek[2], [külē-mek] *(küle:mek) {eT} is.* Methetmek; övmek; takdir etmek; sena etmek. [EUTS] [Gabain]

külempe, [? külempe] *{ağız} is.* Sopa. [DS]

külen[1], [kül-en] *{ağız} is.* **1.** Sulanmayan, verimli ve çakılsız toprak. **2.** Gübreli, kül rengi toprak. [DS]

külen[2], [kül-en] *{ağız} sf.* (Eşek vb. hayvan için) boz renk. [DS]

küleng, [Far. küleng كلنك] *is.* Turna kuşu.

külensal, [külen-sal ?] *{ağız} sf.* Kül rengi. [DS]

külergen, [külē-r-gen] *{eT} sf.* Her zaman karnı şişen ve yıkılıp yere yayılan. [DLT]

külermek, [küler-mek] *{eT} gçsz. f. [-ür]* Yıkılıp yere yayılmak; karın şişkinliğinden ve benzeri şeylerden yere yıkılıp yayılmak. [DLT]

küleş, [kül-mek > kül-eş] *{ağız} is.* Ekin demeti; bağlam. [DS]

küleyh, [külek] *{ağız} is.* → külek[2]. [DS]

küleysi, [kül-ey-si] *{ağız} is.* Kül rengi. [DS]

külf, [külf *(yans.)*] *{eT} is.* Gürültü. [DLT]

külfahış [kül+ Far. hāş] *{ağız} is.* → külfaş. ⧉ **külfahış olmak,** *{ağız}* → külfaş olmak. [DS]

külfakıç, -cı [kül + Far. hāş] *{ağız} is.* → külfaş. ⧉ **külfakıç olmak,** *{ağız}* → külfaş olmak. [DS]

külfakış, [kül+ Far. hāş] *{ağız}* *is.* → külhaş. ⊞ **külfakış olmak,** *{ağız}* → külhaş olmak. [DS]

külfan, [Far. külhān => külfan] *{ağız}* *is.* **1.** Kül gibi toprak. **2.** Hamam; külhan ocağı. [DS]

külfaş, [kül+ Far. ḫāş *(kırıntı, döküntü)*] *{ağız}* *sf.* → külhaş. ⊞ **külhaş olmak,** *{ağız}* [DS]

külfe[1], [Ar. külfe كلفه] *{OsT}* *is.* İmparatorluk döneminde Mısır'da görevli asker ve diğer devlet görevlilerinin giderlerini karşılamak üzere halktan alınan vergiye verilen ad.

külfe[2], [Far. kūlbe] *{ağız}* *is.* Tandırdaki ateşin yanması için açılan küçük delik. [DS]

külfen, [Far. külhān] *{ağız}* *is.* Kül gibi toprak. [DS]

külfet, [Ar. külfet كلفت] *{OsT}* *is.* **1.** Sıkıntı; zahmet; meşakkat. **2.** Büyük masraf. **3.** Resmî davranış; resmiyet. **4.** *{ağız}* Çokluk; kalabalık. [DS] **5.** *{ağız}* Evdeki kişiler. [DS] ⊞ **külfete sokmak,** *1. Sıkıntıya sokmak; yormak. 2. Gereksiz yere masraf ettirmek.*|| **külfet etmek,** *Yorulmak; çok uğraşmak.*|| **külfet yastığı,** *{ağız}* *Çift kişilik baş yastığı.* [DS]

külfetli, [külfet-li] *sf.* **1.** Külfeti çok olan; uğraşmayı gerektiren; sıkıntısı olan; zahmetli; meşakkatli; zor. **2.** Çok masraf gerektiren.

külfetsiz, [külfet-siz] *sf.* **1.** Uğraşmayı gerektirmeyen; kolay. **2.** Masrafı az olan; az masrafla yapılan.

külgen, [kül-mek > kül-gēn] *(külge:n)* *{eT}* *sf.* Sürekli gülen; güleğen. [DLT]

külgü, [kül-mek > kül-gṻ] *(külgü:)* *{eT}* *sf.* **1.** Gülüş; gülme. [DLT] **2.** Kalp sektesi. [DLT]

külgüçi, [kül-mek > kül-gṻ-çī] *(külgü:çi:)* *{eT}* *sf.* Gülücü; gülen. [DLT] [KB]

külgümek, [külgü-mek] *{ağız}* *gçsz. f.* *[-r]* → külgürmek. [DS]

külgürmek, [külgü-r-mek] *{ağız}* *gçsz. f.* *[-ür]* Ani bir sevinç veya korku yüzünden zıplamak. [DS]

külgüsüz, [kül-mek > kül-gṻ > külgü-süz] *(külgü:süz)* *{eT}* *sf.* Gülmeden. [DLT]

külhan, [Far. külḫān / külḫen كلخان / كلخن] *(külha:n)* *{OsT}* *is.* **1.** Hamamların altına yerleştirilen büyük ocak; cehennemlik. **2.** *dnz.* Kazan. **3.** Eski Türk hamamlarında ısıtma düzeninin bulunduğu bölüm.

külhanbeyce, [külhan+bey-ce] *(külhanbe'yce)* *zf.* Külhanbeylere yakışır tarzda; külhanbeyi gibi.

külhanbeyi, [Far. külhān+ T. bey-i] *is.* **1.** Geceleri hamamların külhanında yatan yersiz yurtsuz kimselere verilen ad. **2.** *gnşl.* Kendilerine özgü konuşma ve kılık kıyafetleri olan başıboş, haylaz kimselere verilen ad; kabadayı.

külhanbeylik, -ği [külhan+bey-lik] *is.* **1.** Külhanbeyi olma durumu. **2.** Ancak külhanbeyine yakışır davranış.

külhancı, [külhan-cı] *is.* Külhanı yakmakla görevli kimse.

külhanî, [Far. külhānī / külhenī كلخانى / كلخنى] *(külha:ni:)* *{OsT}* *is.* **1.** Külhanbeyi; serseri. **2.** Hafif azarlama ile karışık okşama ve sevgi sözü olarak kullanılır.

külhaş, [kül+ Far. ḫāş *(kırıntı, döküntü)*] *{ağız}* *sf.* **1.** Ezilip bozulan; dağılıp kırılan. **2.** Yorgun argın. **3.** Kırılıp dökülerek ufalanmış; parçalanmış. [DS] ⊞ **külhaş olmak,** *{ağız}* *Paramparça olmak; tuz buz olmak.* [DS]

külhavş, [kül+ Far. ḫāş] *{ağız}* *sf.* → külhaş. [DS]

küli, [Çin. kü-lī ?] *(küli:)* *{eT}* *sf.* Çekirdekleri ile birlikte kurutulan erik, zerdali vb. meyve kurusu. [DLT]

küliçe, [Far. külīçe كليچه] *(küli:çe)* *{OsT}* *is.* **1.** Güneş veya Ay kursu. **2.** Külçe. **3.** Yağ ve un ile yapılan bir tür kurabiye. **4.** *{eAT}* *{OsT}* Külde pişirilen çörek. ⊞ **külîçe-i āfitāp,** *{OsT}* *Güney kursu.*|| **külîçe-i nühās,** *{OsT}* *Bakır külçesi.*|| **külîçe-i sîm,** *{OsT}* *1. Gümüş külçesi. 2. mecaz. Ay.* || **külîçe-i zer,** *{OsT}* *Altın külçesi.*

külimek, [kölī-mek / külī-mek] *(küli:mek)* *{eT}* *gçl. f.* *[-r]* Gömmek. [DLT]

külişmek, [kölī-mek > kölī-ş-mek] *{eT}* *işteş. f.* *[-ür]* Birlikte gömmek; yardımlaşarak gömmek. [DLT]

külitmek, [kül-mek > kül-it-mek] *{eT}* *gçl. f.* *[-ür]* Güldürmek. [DLT]

külke, [kül-ke ?] *{ağız}* *is.* Yığın. [DS]

külkedisi, [kül+kedi-s-i] *is.* **1.** Çok üşüyen ve ateşin yanından hiç ayrılmayan kimse. **2.** Yerinden kalkmak istemeyen uyuşuk, tembel kimse; miskin. **3.** Yumuşak başlı; uysal. **4.** Pasaklı kadın.

küllab, [Ar. küllāb كلاب] *(külla:b)* *{OsT}* *is.* Ucu eğri demir; kanca; çengel. ⊞ **küllābü'l-cenīn,** *tıp. Hekimlerin kullandığı bir tür araç; lâvta.*

küllâbi, [Ar. küllābī كلابى] *(külla:bi:)* *{OsT}* *is.* Tımarhane hademesi; güllabici.

külle[1], [Far. külle كله] *{OsT}* *is.* **1.** Kâkül. **2.** Topuk.

külle[2], [? külle] *{ağız}* *is.* Hayvanın başı ile tos vuruşu.

külle[3], [? külle] *{ağız}* *is.* Yaz mevsiminde evlerin damına dikilen dört direk çevresine bez gerilerek yatılan yer. [DS]

külle[4], [? külle] *{ağız}* *is.* Uçan çekirge. [DS]

külle[5], [Far. külbe] *{ağız}* *is.* Tandırın hava deliği. [DS]

külleme, [kül-le-me] *is.* **1.** Küllemek eylemi. **2.** Başta *Cidium* olmak üzere, *Erysiphaceae* familyasından mikroskobik mantarların bitkilerde sebep olduğu bir hastalık. **3.** *{ağız}* Frengi hastalığı. [DS] **4.** *{ağız}* Sofra örtüsü. [DS] **5.** *{ağız}* Yaramaz, ele avca sığmaz, terbiyesiz çocuk. [DS] **6.** *{ağız}* Külde pişirilen çörek. [DS] **7.** *{ağız}* Üstü külle kapatılmış

ateşte pişirilen kahve. [DS] **8.** *{ağız}* Külde kızartılmış et. [DS]

küllemek, [kül-le-mek] *gçl. f. [-r] [-l(ü)-yor]* **1.** Bir şeyin, genellikle ateşin üzerini kül ile örtmek. **2.** (Çamaşır için) küllü suya bastırmak. **3.** *mecaz.* Unutturmak. **4.** *{ağız}* Göz boyamak; aldatmak. [DS] **5.** *{ağız}* Üstünkörü, gelişigüzel iş yapmak. [DS] **6.** *{ağız}* Kusurlu işleri örtbas etmek. [DS]

külleniş, [kül-le-n-iş] *is.* Küllenmek eylemi veya biçimi.

küllenme, [kül-le-n-me] *is.* Küllenmek işi.

küllenmek, [kül-le-n-mek] *dönşl. f. [-ir]* **1.** (Ateş için) üzeri kül bağlamak; kül oluşmak. **2.** *mecaz.* (Üzücü bir durum için) unutulur gibi olmak. **3.** *{ağız}* (At, eşek için) tozlu yerlerde yatıp yuvarlanmak. [DS] **4.** Kül sahibi olmak; kül edinmek. **5.** *edil. f.* (Çamaşır vb. için) küllü suya bastırılmak.

külleşi, [? külleşi] *{ağız} is.* Yumurta. [DS]

küllî[1], [Ar. küll > küllī / külliyye كلى / كلية] *(külli.)* *{OsT} sf.* **1.** Bütüne ait; genel; umumi. **2.** Bütün; genel; hep. **3.** Çok; fazla. **4.** *man.* Tümel.

külli[2], [? külli] *{ağız} is.* Çekirge. [DS]

külliyat, [Ar. külliye > külliyāt كليات] *(külliya:t)* *{OsT}is.* **1.** Bir edebiyatçının bütün eserleri. **2.** Bir işin veya şeyin bütünü. ⊕ **külliyāt-ı hams,** *man. Aristo mantığında tür, cins, ayrım, özellik, ilinek.*

külliye[1], [Ar. küll > küllīyye كلية] *sf.* Küllî[1]'nin dişili.

külliye[2], [Ar. küll > külliyye / külliyet كلية / كليت] *{OsT} is.* **1.** Genel; bütün. **2.** Çok. **3.** Bir sosyal merkez olarak büyük camilerin etrafına yapılmış olan medrese, kütüphane, hamam, aşevi, hastane, arasta çarşı, han, çeşme, sebil, muvakkithane gibi kurumların tümüne birden verilen ad.

külliyen, [Ar. küll > külliyyen كلياً] *(külli'yen)* *{OsT} zf.* Tamamen; bütünüyle; tamamıyla; tümden.

külliyet, [Ar. külliyet كليت] *{OsT} is.* **1.** Bir şeyin genelliği; bütünlük; tamlık. **2.** Çokluk; bolluk.

külliyetli, [külliyet-li] *sf.* Çok miktarda olan; pek çok; oldukça fazla.

küllü[1], [kül-lü] *sf.* **1.** Üzerinde veya içinde kül bulunan; külü olan. **2.** *{ağız}* İçinde küllü su olan kap. [DS] **3.** *{ağız}* Bir tür bitki hastalığı; külleme. [DS] **4.** *{ağız}* Külü çok olan toprak. [DS] ⊕ **küllü küllü,** *Durmadan; sürekli.*|| **küllü su,** *İçinde kül eritildikten sonra kaynatılıp süzülerek çamaşır yıkamakta kullanılan su.*

küllü[2], [? küllü] *{ağız} is.* **1.** Su küpü. **2.** Gaz tenekesi. **3.** İki kulplu küçük küp; testi. [DS]

küllük, -ğü [kül-lük] *is.* **1.** Çöp, kül gibi ev artıklarının atıldığı yer; çöplük. *{ağız} (aynı)* [DS] **2.** Sigaranın külünü silkmek veya izmariti söndürmek için kullanılan küçük kap; kül tablası. **3.** *{ağız}* Çöp tenekesi. [DS] **4.** *{ağız}* Çamaşır yıkamak için içinde kül biriktirilen kap. [DS] **5.** *{ağız}* İçine küllü su konulan kırmızı topraktan yapılmış küp. [DS] **6.** *{ağız}* Teneke su kabı. [DS] **7.** *{ağız}* Temizlikte kullanılan suların konulduğu ağzı geniş, toprak testi. [DS] **8.** *{ağız}* Eğrelti otu. [DS] **9.** *{ağız}* Ayak yolu; helâ. [DS] **10.** Çevresi çalı ile sarılarak kış için saklanan saman yığını. **11.** *{ağız}* Kuluçka. [DS] **12.** *{ağız}* Ateş küreği; kül küreği. [DS] **13.** *{ağız}* Çift sabanı. [DS] **14.** *{ağız}* Dağın en yüksek tepesi; doruk. [DS] **15.** *{ağız}* Harman kaldırıldıktan sonra yerde kalan tahıl ve saman artıkları. [DS] **16.** İnsanın oturduğu, yaşadığı yer; çevre; mahalle. ⊕ **Küllüğün bol olsun!** *"Kolay gelsin!" anlamında iyi dilek sözü.*|| **küllük ağzı,** *Külhanbeylerin kullandığı dil; argo.*|| **küllük kirişi,** *{ağız} Ahşap yapılarda binanın bütün yükünü çeken orta direk.* [DS]

küllüm, [küllü-m] *{ağız} is.* Miskin; dağınık; pasaklı. [DS]

külmek[1], [kül-mek] *{eT} gçsz. f. [-ür]* Gülmek. [EUTS] [DLT] [OKD] [Yüknekî]

külmek[2], [kül-mek / külimek] *{ağız} gçl. f. [-er]* **1.** El ve ayaklarını bağlamak. **2.** Kesilecek hayvanın ayaklarını ikişer ikişer bağlamak. [DS]

külmiz, [? külmiz] *{eT} is.* Karaca. [KB]

külot, [Lat. culus *(saklama)* > Fr. culotte] *is.* **1.** Edep yerlerinin örtmek için kullanılan iç çamaşırı; iç donu; don. **2.** Belden lastikli paçaları kısa iç çamaşırı; don. ⊕ **külot etek,** *Ağı bir kıvrımla gizlenmiş etek görünüşlü külot.*|| **külot korsa,** *Hem korsa, hem de külot olarak kullanılabilen tek parça, lâstik trikodan kadın iç giysisi.*|| **külot pantolon,** *Binicilerin giydiği üst bölümü geniş, diz kapağından aşağısı dar pantolon.*

külotlu, [külot-lu] *sf.* **1.** (Kişi için) külotu olan; külotu bulunan; külot giymiş olan. **2.** (Çorap, korse vb. için) ayrıca külot eklenmiş olan. ⊕ **külotlu çorap,** *Kalçaları da içine alabilecek biçimde yapılmış çorap.*

külotsuz, [külot-suz] *sf.* Külotu olmayan; külotu bulunmayan; külot giymemiş olan.

külremek, [küld *(yans.)* > küld-rē-mek] *(külre:mek)* *{eT} gçsz. f. [-r]* Gürlemek; güldür güldür etmek; küldremek. [DLT]

külsirgen, [kül-mek > kül-sirē-mek > gül-sir-(e)gēn] *(külsirge:n:)* *{eT} sf.* Gülümseyen. [DLT]

külsirmek, [kül-mek > kül-sir-mek] *{eT} gçsz. f. [-ür]* Gülümsemek; güler görünmek.

külsü, [kül-sü] *sf.* Kül rengi ve görünüşünde olan.

külsümüt, -dü [? külsümüt] *{ağız} is.* En küçük bulgur. [DS]

kült, [Lat. cultus *(tarım)* > Fr. culte] *is.* **1.** Allah'a, kutsal kabul edilen varlıklara, Allah'ın özel sevgisine mazhar olmuş varlıklara gösterilen saygı; tapınma; tapma. **2.** Her çeşit dinî tören. **3.** İbadet.

külte, [Ar. külte كلتة] *{ağız}* *is.* **1.** Demet hâline getirilmiş şey; demet; bağlam; deste; düzine. **2.** Yığın. **3.** İki elin tutabileceği kadar ufak ot bağlamı. **4.** Külçe. **5.** *jeol.* Aynı yapıda büyük taş yığını. **6.** Buğday demeti. **7.** Bir araya bağlanmış mısır koçanları; kuru biber dizileri. **8.** İplik çilesi; kelep. **9.** İç içe konmuş üç dört adet yufka ekmeğin katlanmış şekli. **10.** On beş yirmi sıra inci dizisi. **11.** Çöreklenmiş yılan. **12.** Kadınların saçlarını toplamakta kullandıkları bir yanı açık süs eşyası. **13.** Balta veya keserin çivi çakılan kalın yanı. **14.** Teskere. **15.** *sf.* Toplu; çok. [DS]

kültek, -ği [külte-k] *{ağız}* *is.* Toprak veya ağaçtan yapılma su veya yağ kabı. [DS]

kültem, [külte-m] *{ağız}* *is.* **1.** Demet hâline getirilmiş şey; demet; bağlam; deste; düzine. **2.** İki elin tutabileceği kadar ufak ot bağlamı. [DS]

kültgü, [kül-mek > kül-it-mek > kül(i)t-gü / kül-gü] *(kültgü:)* *{eT}* *sf.* **1.** Kahkaha. **2.** Kalp sektesi. [DLT]

kültivar, [Fr. cultivar] *is.* Üstün nitelikli ürün elde etmek için ayıklama, melezleme vb. yollarla ortaya çıkarılıp üretilen bitki tipi.

kültivatör, [Fr. cultuvateur] *is.* Toprağın yüzeyini işlemekte kullanılan dişli tarım aracı.

kültive, [Lat. cultivare *(tarım)* > Fr. cultiver *(terbiye etme)*] *is.* Yetiştirme; terbiye etme. ⊡ **kültive etmek,** *(Bir tarımsal ürün için) yetiştirmek.*

kültür, [Lat. colere *(ekme)* > cultura *(işleme, tarım)* > Fr. culture] *is.* **1.** *biy.* Tarım. **2.** *biy.* Hücrelerin, dokuların, mikroorganizmaların, laboratuarlarda besi yerinde yetiştirilmesi; mikrop üretme. **3.** Toplumun, insan hayatı ile ilgili olarak tarihî ve sosyal süreç içinde geliştirdiği ve gelenek hâlinde sürdürdüğü, insanın doğal ve toplumsal çevresine kabul ettirdiği egemenliğinin ölçüsünü belirten her türlü duygu, düşünce, dil, edebiyat, sanat ve yaşayış alanındaki maddî ve manevî değerler bütünü. **4.** Toplumun belirli bir kısmına veya bir milletin bütününe özgü düşünce, davranış, giyim kuşam, zevk ve sanat eserlerinin tümü. **5.** Belli bir konuda edinilmiş geniş ve sistemli bilgi; belli bir alana özgü yeterince geniş bilgi. **6.** Muhakeme, eleştirme, değerlendirme, zevk alma yetilerini yeterince geliştirmiş olma durumu. **7.** Bireyin kazandığı bilgi; bir gruba gereksinim duyduğu geleneksel bilgileri kazandırma. ⊡ **kültür akımı,** *Bir topluma ait bazı kültür ögelerinin başka bir topluma geçmesi.*|| **kültür alanı,** *sosy. Birbirine benzer kültürlerin oluştuğu coğrafî bölge; kültür sahası.*|| **kültür balıkçılığı,** *Belli ortamlarda özel olarak hazırlanmış havuzlarda bilimsel yöntemlerle balık üretme işi.*|| **kültür basamağı,** *sosy. 1. Kültür gelişmesindeki durak. 2. Bir toplumun kültürünün bulunduğu evre.*|| **kültür bitkileri,** *İnsanlar tarafından çeşitli şekillerde üretilen bitkiler.*|| **kültür çevresi,** *sosy. Yeryüzünün geniş alanları içinde, benzer kültürlerin veya çeşitli sebeplerle yaygınlaşmış ve başka ulusların kültürleri ile ilişkiler içinde katmanlaşmış olarak görülen kültürler karmaşası.*|| **kültür değişmesi,** *sosy. Bir topluma ait kültürü meydana getiren davranış kalıplarında veya örneklerinde iç ve dış etmenler sonucu ortaya çıkan değişme ve gelişme süreci; kültür tahavvülü.*|| **kültüre girme,** *Bireyin, yaşamı boyunca içinde bulunduğu ortamın istek ve doğrularına kendini uydurması süreci.*|| **kültür göçü,** *Bir fenomenin bir kültürden öteki kültürlere geçmesini sağlayan süreç.*|| **kültür ırkı,** *biy. Ekonomik açıdan önemli bazı hayvan ve bitkilerin özel koşullar altında yetiştirilmesi ile oluşturulan ırklar.*|| **kültür kalıbı,** *Bir kültürün çevresinde kutuplaştığı belirgin bir ana öge.*|| **kültür karmaşası,** *Birbirine bağlı olan ya da bir ana öge çevresinde kümelenen kültür ögelerinin bütünü.*|| **kültür ortamı,** *biy. Canlı veya uyku durumunda olan bir mikroorganizmanın aşılandığı besin maddeleri ortamı.*|| **kültür ögesi,** *sosy. Belirli bir kültür içinde bulunan, tanımlanabilen en küçük birim; kültür unsuru.*|| **kültür süreci,** *sosy. Kültür yapısının ya da içeriğinin birbirini izleyen değişikliği; kültür vetiresi.*|| **kültür varlıkları,** *Bulunduğu ülke veya bütün insanlık için tarihî nitelik ve kültürel özelliği olan, korumaya alınmış veya alınması gereken eserler; tarihî eserler; eski eserler.*|| **kültür yozlaşması,** *Bir merkezden çıkan ve yayılan kültürün etkisinin her zaman çıkış ve geliş yerindeki yükseklik ve derecesini koruyamayıp bozulması; kültür dejenerasyonu.*

kültürel, [Fr. culturel] *sf.* **1.** Kültürle, medeniyetle ilgili. **2.** Kültürü geliştirmeyi, bazı kültür biçimlerini yaymayı amaç edinen. ⊡ **kültürel evrim,** *sosy. Bir toplumda var olan kültür değerlerinin dölden döle geçmesi ile daha gelişmiş bir toplum oluşması.*|| **kültürel kalıtım,** *biy. Bazı karakter ve davranışların genlerle kalıtım olmaksızın, dölden döle taşınması.*

kültürfizik, -ği [Fr. culture physique] *is. spor.* Vücudu geliştirmek, gücünü ve dayanıklılığını artırmak, kasları çalıştırmak veya bazı beden kusurlarını gidermek amacıyla yapılan özel hareketlerin tümü.

kültürlü, [kültür-lü] *sf.* **1.** Kültürü gelişmiş olan. **2.** Belli bir alanda yeterince bilgi ve görgü edinmiş olan. **3.** Kültür sahibi.

kültürlülük, -ğü [kültür-lü-lük] *is.* Kültürlü olma durumu.

kültürmek[1], [köl-mek > köl-tür-mek] *{eT}* *gçl. f.* *[-ür]* (At için) bağlatıp köstekletmek; yıktırmak. [DLT]

kültürmek[2], [kül-mek > kül-tür-mek] *{eT}* *gçl. f.* *[-ür]* Güldürmek. [EUTS] [DLT] [OKD]

kültürsüz, [kültür-süz] *sf.* **1.** Kültürü gelişmemiş olan. **2.** Düşünce, eleştirme, zevk alma duygu ve

yetilerini yeterince geliştirememiş olan. **3.** Kültürden yoksun olan.

kültürsüzlük, -ğü [kültür-süz-lük] *is.* Kültürsüz olma durumu; kültürsüz kişinin niteliği.

külufak, -ğı [kül+ufak] *{ağız} is.* Paramparça; darmadağınık. [DS]

külü[1], [? kuli / külü] *{ağız} is.* **1.** Hindi. **2.** Kaz. [DS]

külü[2], [? külü] *{ağız} is.* Çocuk oyunlarında kullanılan yumurta biçiminde taş. [DS]

külüboy, [külü+boy ?] *{ağız} is.* Sıpa. [DS]

külüçe, [külü-çe] *{ağız} is.* Kül çöreği. [DS]

külüfan, [kül+ufa-n] *{ağız} sf.* Paramparça; tuzla buz. ⊡ **külüfan olmak,** *{ağız}* → külhaş olmak. [DS]

külüg[1], [kölük / külüg] *{eT} is.* **1.** → kölük. **2.** Taşıt; nakliye aracı. [EUTS] **3.** *sf.* İğreti; ödünç. [DLT]

külüg[2], [kü > kü-lüg] *{eT} sf.* Ünlü; meşhur; şanlı; şöhretli. [ETY] [DLT] [Tekin] ⊡ **külüg bilge,** *{eT} Ünlü bilgin.* [DLT]

külük[1], [kü > kü-lüg] *{eT} sf.* → külüg[2]. [KB]

külük[2], -ğü [kü-lüg] *{eAT} sf.* Hızlı. [DK]

külük[3], -ğü [Far. külüng => külük] *{ağız} is.* Taşçı çekici; balyoz. [DS]

külük[4], -ğü [külü-k] *{ağız} is.* **1.** Boynuzlu keçi. **2.** Sarı benizli, kavruk, cılız çocuk. **3.** Çok ağır. [DS] ⊡ **külük koyunu,** *{ağız} Kuyruğu yuvarlak koyun.* [DS]

külük[5], -ğü [kül-ük / kül-lük] *{ağız} is.* Ocağın önünde kül toplanan yer. [DS]

külük[6], -ğü [kül-ük] *{ağız} is.* Zamk. [DS]

külük[7], -ğü [Yun. khoulíkhi [Tietze]] *{ağız} is.* **1.** Sıcak külde pişirilen kalın ekmek. **2.** Külbastı. [DS]

külüklemek, [külü-k-le-mek] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(ü)-yor]* Miskinleşmek; uyuşuklaşmak. [DS]

külülmek, [kül-ül-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ür]* Aşınmak; kütleşmek; körelmek; çentilmek. [DS]

külülük, -ğü [külü-lük] *{ağız} is.* Et ve bulgurdan yapılan bir tür ekşili köfte. [DS]

külümbe, [kül > kül-(ü)mbe / Yun. khoulloúri ?] *{ağız} is.* Kalın sac ekmeği; bazlama. [DS]

külümek, [kül-ü-mek] *{ağız} gçl. f. [-ür]* Elini ve ayaklarını bağlamak. [DS]

külümpeli, [külümpe-li ?] *{ağız} sf.* Koyuca; tortulu. [DS]

külümsinmek, [kül-mek > kül-ī-mek > külüm > külüm-sī-n-mek] *{eT} dönşl. f. [-ür]* Gülümsemek; güler görünmek; gülümsenmek. [DLT]

külünç, [kül-mek > kül-ün-mek > kül-ün-ç] *{eT} sf.* Gülünç. [DLT] [KB]

külünçe[1], [külün-çe ?] *{ağız} is.* Zararlı hayvanlara verilen zehir. [DS]

külünçe[2], [Yun. khoulloúri ?] *{ağız} is.* **1.** Mısır unundan yapılan ekmek. **2.** Ölünün arkasından yapılan yağlı, soğanlı ekmek. [DS]

külüng, [Far. külüng کلنگ] *{OsT} is.* → külünk.

külüngü, [köl-ün-gü] *{eT} is.* Taşıt; nakliye aracı. [EUTS]

külünk, -gü [Far. külüng کلنگ] *{eAT} {OsT} is.* Taş, kaya parçalamakta kullanılan sivri uçlu taşçı kazması.

külünmek, [köl-ün-mek] *{eT} dönşl. f. [-ür]* Hâlsiz düşmek. [DLT] [KB]

külünmek, [kül-mek > kül-ün-mek] *{eT} dönşl. f. [-ür]* Gülümsemek; sırıtmak. [EUTS]

külüp, -bü [? külüp] *{ağız} is.* Damlara konulan kol kalınlığındaki ağaçlar. [DS]

külür[1], [Yun. khoulloúri [Tietze]] *{ağız} is.* **1.** Külde, tepside pişen mayasız ekmek; mısır ekmeği. **2.** Saç veya taş üzerinde pişirilen bazlama gibi ufak ekmek. **3.** Simit biçiminde adak ekmeği. **4.** Lokma. **5.** Çocuklara yapılan çörek. [DS]

külür[2], [? külür] *{ağız} is.* **1.** Tanesiz mısır koçanı. **2.** Taneli mısır koçanı. **3.** Bezelye. [DS]

külüstür, [? külüstür] *sf. argo.* **1.** Yıpranmış; çok eski. **2.** Bakımsız.

külüstürlük, [külüstür-lük] *is.* Külüstür olma durumu; külüstür olan şeyin niteliği.

külüşefteli, [Far. gül-i şeftâli] *{ağız} sf.* (Ayakkabı, potin, edik vb. için) açık kırmızı renk. [DS]

külüşmek, [kül-mek > kül-üş-mek] *{eT} işteş. f. [-ür]* Gülüşmek. [EUTS] [DLT]

külüşüg, [kül-mek > kül-üş-mek > kül-üş-üg] *{eT} is.* Gülüş. [EUTS] [Gabain]

külüşük, [kül-mek > kül-üş-mek > kül-üş-ük] *{eT} is.* Gülüş. [EUTS]

külüt, [kül-mek > kül-üt] *{eT} is.* Halk arasında gülünç olan nesne. [DLT]

külüz, [kül-üz] *{ağız} sf.* (İnsan ve hayvan için) düşkün; şaşkın. [DS]

külve, [Far. külbe / külbe] *is.* **1.** Tandırdaki ateşin yanmasını sağlayan hava deliği. **2.** Ocak. **3.** Ocakta tencere, kazan koymak için yapılmış yer.

külyutmaz, [kül+yut-maz] *sf.* Kolaylıkla aldanmayan; aldanmaz; kolay kolay kanmayan; inanmaz.

küm[1], [köm / küm *(yans.)*] *is.* Homurdanmayı anlatan kök. [Zülfikar] *küm-ür-de-n-mek*

küm[2], [küm / kü *(yans.)*] *is.* Çarpma, vurma anlatan kök. [Zülfikar] *küm, küm-sü-k-le-mek*

küm[3], [küm] *{ağız} is.* **1.** Aynı dalda bulunan meyve kümesi; küme. **2.** Yeni doğan kuzuların soğuktan korumak maksadıyla içine konuldukları çukur. **3.** Küçük ağıl. **4.** Kadınların başlarına sardıkları beyaz peştamal. [DS]

küm[4], -mmü [Ar. kümm كم] *{OsT} is. bot.* Çiçek kapçığı; tomurcuk.

kümahe, [Far. kümâhe كماهه] *(küma:he) {OsT} is.* Nazarlık.

kümat, [Ar. kemî > kümāt كمات] *(küma:t)* *{OsT}is.* Yiğitler; kahramanlar.

kümbe, [göm-me > kömbe > kümbe] *{ağız} is.* **1.** İki saç arasında veya külde pişirilen mayasız ekmek. **2.** Pide. [DS]

kümbed, [Far. günbed > künbed كمبد] *{OsT} is.* → kümbet.

kümbelti, [kümb-el-ti] *{ağız} is.* Tepecik. [DS]

kümbet[1], [Far. günbed >kümbed *(kubbe)* كمبد] *{OsT} is.* **1.** *{eT}* Tepe. **2.** Yarım küre biçiminde yapı damı; kubbe. **3.** Damı kubbe biçiminde olan yapı. **4.** Kubbe biçiminde toparlak kabartı. **5.** Gökyüzü. **6.** *anat.* Kümbete benzemeleri dolayısıyla bazı organların çeşitli kısımlarına verilen ad. **7.** Eskiden kullanılan büyük ve kubbe biçimindeki kavuk. **8.** *{ağız}* Yemekleri korumak için üzerine kapatılan kulpsuz oval sepet. [DS] **9.** *{ağız}* İçi tuğlalı soba. [DS] **10.** *{ağız}* Topraktan yapılmış soba. [DS] **11.** *{ağız}* Ocak. [DS] **12.** *{ağız}* Kent sularının ana deposu üzerine yapılan alçak kubbeli yapı. [DS]

kümbet[2], [kümbet] *{ağız} sf.* Büyük; kaba. [DS]

kümbü, [kümbü] *{ağız} is.* Büyük testi. [DS]

kümdet, Ar. kümdet كمدت] *{OsT} is.* Renk değiştirme.

kümdük, -ğü [küm-(ü)d-ük ?] *{ağız} is.* Basık burunlu. [DS]

küme, [Ar. küme كمه] *{OsT} is.* **1.** Küçük bir tümsek meydana getirecek kadar yığın, birikinti. **2.** (İnsan, eşya ve canlılar için) kalabalık; topluluk. **3.** *gök b.* Aynı sisteme ait çok sayıdaki gök cismi; yıldız ve galaksi topluluğu. **4.** Niteliklerine göre gruplandırılmış takımlar ve sporcular grubu. **5.** Lig. **6.** *mat.* Eleman adı verilen canlı ve cansız varlıklardan, simgelerden, şekillerden veya soyut kavramlardan meydana gelen topluluk. **7.** *{ağız}* Bağ ve bahçe bekçisinin kulübesi. [DS] **8.** *{ağız}* Gömülmüş zeytin yığını. [DS] **9.** *{ağız}* Topluca kır eğlencesi[DS]. **10.** *sf.* Küme şeklinde olan, kümeyi andıran. ❐ **küme bulut,** *Tabanı düz ve esmer, tavanı kubbemsi ve beyaz, yığın halindeki bulut; kümülüs.*|| **küme çalışması,** *eğ. Ortak amaçlar doğrultusunda, öğrencilerin kendi aralarından seçtikleri bir başkanın yönetiminde iş birliği yaparak çalışmalarına imkân veren öğretim tekniği.*|| **kümeden düşme,** *spor. Aldığı puanlar sebebiyle en alt sırada bulunduğu için, bir takımın bir alt kümeye düşmesi.*|| **küme küme,** *Kümeler hâlinde; yığın yığın.*

kümeç[1], **-ci** [gömeç > kümeç] *{ağız} is.* Süzülmüş bal üzerinde kalan petek kırıntıları. [DS]

kümeç[2], **-ci** [göm-meç > kümeç] *{ağız} is.* Mısır unundan yapılan, içine ceviz konularak külde pişirilen çörek. [DS]

kümek[1], [kö-mek > kü-mek] *{ağız} is.* Yardım; imdat. [DS] ❐ **kümek etmek,** *{ağız} Yardım etmek.* [DS]

kümek[2], [kü-mek] *{eT} gçl. f. [-r]* **1.** Korumak; saklamak; muhafaza etmek. [DLT] [EUTS] [KB] [Gabain] **2.** Gözlemek.

kümele, [Far. külbe / Yun. khalubi ?] *is.* **1.** Avcı kulübesi. **2.** Bekçi kulübesi. **3.** Çadır.

kümeleme, [küme-le-me] *is.* **1.** Kümelemek eylemi. **2.** Yığın hâlinde bir yerde biriktirme. **3.** Kümelere ayırma işi. **4.** *zf.* Küme hâlinde.

kümelemek, [küme-le-mek] *gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* **1.** Küme durumuna getirmek; yığmak; biriktirmek. **2.** Kümelere ayırmak.

kümeleniş, [küme-le-n-iş] *is.* Kümelenmek eylemi veya biçimi.

kümelenme, [küme-le-n-me] *is.* Kümelenmek eylemi.

kümelenmek, [küme-le-n-mek] *edil. f. [-ir]* **1.** Küme hâline getirilmek; yığılmak. **2.** Kümelere ayrılmak. **3.** *dönşl. f.* Kendi aralarında küme oluşturmak; bir yere birikmek. **4.** Küme hâline getirilmiş bir şey sahibi olmak.

kümeleşim, [küme-le-ş-im] *is. biy.* Bağışıklık kazanmış bir vücutta, bağışıklığı sağlayan maddenin, hastalığı yapan mikrobu küme hâline getirmesi olayı; aglütinasyon.

kümeleşme, [küme-le-ş-me] *is.* Kümeleşmek işi.

kümeleşmek, [küme-le-ş-mek] *işteş. f. [-ir]* **1.** Bir yere yığılarak küme oluşturmak; küme hâlinde toplanmak. **2.** Kümelere ayrılmak; küme küme ayrılmak. **3.** *dönşl. f.* Küme durumuna gelmek; yığışmak.

kümelez, [küme-l-ez] *{ağız} is.* Kimi yerleri aşınmış aşık kemiği. [DS]

kümeli, [küme-li] *sf.* **1.** Kümesi olan. **2.** Çok; kalabalık; yığın yığın.

kümelti, [küme-l-ti] *{ağız} is.* **1.** Tepecik. **2.** Toprak yığını. [DS]

kümeltili, [küme-l-ti-li] *{ağız} sf.* Toplu; çok; yığılı. [DS]

kümes[1], [Yun. koimasi] *is.* **1.** Tavuk, hindi vb. kanatlı hayvanların barınması için yapılmış olan yer. **2.** *mecaz.* Küçük ve mütevazı ev; ilkel ev. ❐ **kümes gübresi,** *Kümes hayvanlarının dışkısından meydana gelen organik gübre.*|| **kümes hayvanları,** *Evcil olarak yetiştirilen tavuk cinsi hayvanların tümü.*

kümes[2], [kümes] *{ağız} is.* Arı peteği. [DS]

kümet[1], **-di** [? kümet] *{ağız} is.* Çocuğun doğum haberini veren kişiye babanın verdiği bahşiş; muştuluk parası. [DS]

kümet[2], **-di** [? kümet] *{ağız} is.* Kiremit. [DS]

kümeyt, [Ar. kümeyt كميت] *{OsT}is.* **1.** Koyu doru at. **2.** Kırmızı şarap. ❐ **kümeyt-i hāme,** *Söz meydanının atı; kalem.*|| **kümeyt-i muhtelif,** *Kahverengi doru at.*

kümge, [kümge / küñe] *{ağız} is.* Gübre; pislik. [DS]

kümgeçi, [kümge-çi] *{ağız} is.* Çöpçü. [DS]

kümiçe, [kümīçē] *(kümi:çe:) {eT} is.* Sivrisinek. [DLT]

kümkü, [küm-kü] *{ağız} sf.* **1.** Beli bükük; kambur. **2.** Basık burunlu; kümük. [DS]

kümküme, [? kümküme] *{ağız} is.* Mayalı hamurdan yapılan el büyüklüğünde yağlı ekmek. [DS]

kümmel, [Ar. kāmil > kümmel كمّل] *{OsT}is.* Olgunlar; kâmil kimseler.

kümmelîn, [Ar. kāmil > kümmel > kümmelīn كملين] *(kümmeli:n) {OsT} is. (çoğulun çoğulu)* Olgun kimseler; kâmiller.

kümmî, [Ar. kümmī كمّى] *(kümmi:) {OsT} sf.* **1.** Koni biçiminde olan; konik. **2.** *is.* Bilginlerin yanlarında taşıyabilmek için özel olarak yaptırdıkları uzunca el yazması kitaba verilen ad.

kümp, [kümp *(yans.)*] *is.* Yere düşmeyi, çarparak dağılmayı anlatan kök. [Zülfikar] *kümp-mek,*

kümpmek, [kümp-mek] *{ağız} gçsz. f. [-er]* Birdenbire düşüp kalmak. [DS]

kümre, [küm-(ü)r-e ?] *{ağız} is.* Küçük iskemle. [DS]

kümrenmek, [küm-(ü)r-e-n-mek] *{ağız} gçsz. f. [-ir]* Beyit söylemek. [DS]

kümrü, [güm-lü > küm-rü ?] *{ağız} is.* Topraktan yapılmış, kulpsuz testi. [DS]

kümrük, -gü [küm-(ü)r-ük] *{ağız} sf.* Dalsız; budaksız. [DS]

kümrüş, [küm-(ü)r-üş] *{ağız} is.* Ağzı kırılmış ibrik, testi vb. şeyler. [DS]

kümsük[1]**, -ğü** [küm-sük] *{ağız} is.* Yumruk; muşta. [DS]

kümsük[2]**, -ğü** [küm-(ü)s-ük] *{ağız} is.* Çıralı odun; çıra yarması. [DS]

kümsük[3]**, -ğü** [küm-(ü)s-ük] *{ağız} is.* Yanık kokulu yemek. [DS]

kümsüklemek, [küm-sü-k-le-mek] *{ağız} gçl. f. [-r]* Avcunu yumup yumruk yaparak vurmak; muştalamak. [DS]

kümsümek, [küm-(ü)s-ü-mek] *{ağız} gçsz. f. [-r]* (Yemek için) yanmak; yanık kokmak. [DS]

kümtük, -ğü [küm-(ü)t-ük] *{ağız} sf.* Ucu kalın; kırık; küt. [DS]

kümun, [Ar. kümūn كمون] *(kümu:n)* is. Gizlenme.

kümü, [? kümü] *{ağız} is.* Loğusalıkta al basma. [DS]

kümük[1]**, -ğü** [küm-ü-k] *{ağız} sf.* **1.** (Kişi için) basık burunlu. **2.** (Kişi için) dişi dökülmüş. [DS] **3.** (Diş, aşık kemiği vb. için) çürük.

kümük[2]**, -ğü** [küm-ü-k] *{ağız} is.* **1.** Küçük kulaklı keçi. **2.** Gövdesi kesilmiş ağaç. **3.** Topraktan çıkarılan küçük, yuvarlak kökler. [DS]

kümük[3]**, -ğü** [küm-ü-k] *{ağız} sf.* **1.** (Hayvan için) kulağı kesik. **2.** Ucu kalın; kırık; küt. [DS]

kümük[4]**, -ğü** [küm-ü-k] *{ağız} sf.* **1.** Küçük. **2.** (Kadın için) kısa boylu. [DS]

kümül, [Yun. kima *(yığmak)* / Ar. küme] *{ağız} is.* **1.** Bağlam olarak kurutulup, taneleri alınan susam, nohut, mercimek, burçak kökü. **2.** Susam bağlamlarından oluşan yığın. [DS]

kümülatif, [Fr. cumuler *(yığmak)* > cumulatif] *sf.* Yığın olarak; toplu.

kümüldürük, [*kömül > kömül-dürük] *{eT} gçl. f. [-ür]* At göğüslüğü. [DLT]

kümüle, [Lat. cumulare > Fr. cumuler] *is.* Yığın. ⧉ **kümüle etmek,** *Yığmak.*

kümülmek, [küm-ül-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ür]* Çentilmek; aşınmak; kütleşmek; körlenmek. [DS]

kümültü, [kümül-tü] *is.* Ormanda yapılmış eğreti kulübe.

kümülü, [Yun. kima / Ar. küme] *{ağız} is.* **1.** Susam sapları yığını. **2.** Koni. [DS]

kümülüs, [Lat. cumulus *(yığın)*] *is.* Güzel havalarda görülen altı düz ve gri, üstü kubbemsi ve beyaz yığınlar halindeki bulut; küme bulut.

kümür, [kümür] *{ağız} is.* Dökülmüş, kuru çam yaprakları. [DS]

kümürdek, -ği [kümürd-e-k] *{ağız} is.* **1.** Olmamış kavun; kelek. **2.** Gırtlak. **3.** Otların sertleşmemiş sapları. [DS]

kümürdenmek, [kümür-de-n-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ür]* (Yaban hayvanları için) bağırmak; homurdanmak. [DS]

kümürgen, [kövür-gēn / kömür-gēn] *{eT} is.* Dağ soğanı. [DLT]

kümürken, [kövür-gēn / kömür-gēn] *{eT} is.* → kömürgen. [DLT]

kümürtlek, -ği [kümürt-le-k] *{ağız} is.* Kıkırdak [DS]

kümürüç, -cü [kümür-üç] *{ağız} is.* Kulpu ve emziği kırık testi. [DS]

kümürük, -ğü [kümür-ük] *{ağız} sf.* (Kişi için) basık burunlu. [DS]

kümüş, [kümüş] *{eT} is.* Gümüş; akça. [DLT] [EUTS] [ETY] [KB] [İKPÖy.] [OKD] [Gabain] [Tekin]

kümüşlüg, [kümüş-lüg] *{eT} sf.* Gümüşlü. [EUTS]

-kün[1]**,** [Çin. kun *(sürü; kalabalık; topluluk; toplantı; sınıf; türdeş)* > -kun / -kün / -kın / -kin / -ġm / -gin / -ġun / -gün] *{eT} yap. e.* → -kun[1].

-kün[2]**,** [-kun /-kün] *{eT} yap. e.* → -kun[2].

-kün[3]**,** [-gın / -gin / -gün / -gun / -kin / -kın / -kun / -kün] *yap. e.* → -gın.

kün[1]**,** [Toh. kaum *(güneş)* > kǖn] *(kü:n) {eT} is.* **1.** Güneş; gün. [ETY] [EUTS] [DLT] [KB] [İKPÖy.] [OKD] [Gabain] [Tekin] [İKPÖy.] **2.** Gündüz; gün. [ETY] [EUTS] [DLT] [KB] [OKD] [Yüknekî] [Gabain] [Tekin] **3.** Güney. [DLT] [Gabain] [Tekin] [EUTS] **4.** Zaman. [EUTS] **5.** ⧉ **Kün-ay,** *{eT} Tanrı adı.* [EUTS]|| **kün batsıg,** *{eT} Batı.* || **kün batsıkıngaru,** *{eT} Güneşin battığı yer; batı.* [EUTS]|| **kün kü-**

ninge, *{eT} Her gün.* [EUTS]|| **kün orta,** *{eT} 1. Güneye doğru.* [EUTS] *2. Öğle.* [EUTS]|| **Kün Tengri,** *{eT} Güneş tanrısı.* [EUTS]|| **kün togsug,** *{eT} Doğu.* [DLT]|| **kün yıpar,** *{eT} Misk göbeği.* [DLT]

kün[2], [Çin. kun *(sürü; kalabalık; topluluk; toplantı; sınıf; türdeş)* > kün] *{eT} e.* Çokluk edatı. *(Çoğul eki yerine kullanılır.)* [Gabain]

kün[3], [Çin. kun *(sürü; kalabalık; topluluk; toplantı; sınıf; türdeş)* > kün] *{eT} is.* El gün; halk. [ETY] [KB] [OKD] ☞ **il kün,** *{eT} İller; millet; kavim.* [EUTS]

kün[4], [Çin. k'uen] *{eT} is.* **1.** Harem dairesi. [EUTS] **2.** Cariye. [ETY]

kün[5], [kığ / küğ > kün ?] *{ağız} is.* **1.** Birkaç yıl yerinde kalarak iyice yanmış ve kül gibi olmuş hayvan gübresi. **2.** Kömür ve tütün tozu. **3.** Toprak ve ince saman karışımı. [DS]

kün[6], [Ar. kün كن] *{OsT} ünl.* Ol! ☞ **kün fe-kân,** *Olan oldu.*|| **kün fe-yekûn,** *Olan oldu.*

küna, [Far. künā كنا] *(küna:) {OsT} is.* Etrafı duvar veya çitle çevrilerek ekilen yer.

künam, [Far. künām كنام] *(küna:m) {OsT} is.* **1.** İnsanın dinleneceği yer; dinlenme yeri. **2.** Kuş yuvası. **3.** Yaban hayvanı ini.

-künan, [Far. -künān كنان] *(küna:n) {OsT} son ek.* Sonuna getirildiği Farsça kelimelere *"yaparak, ederek; yapan, eden"* anlamı katarak birleşik zarf ve sıfatlar yapan son ek.

künar, [Far. kūknār / Yun. khoukhounari / kounári [Tietze]] *(kü:nar) is.* Çam fıstığı; *{ağız} (aynı).* [DS].

künasat, [Ar. künāse > künāsāt كناسات] *(küna:sa:t) {OsT} is.* Süprüntüler.

künase, [Ar. künāse كناسه] *(küna:se) {OsT} is.* Süprüntü.

künat, [Ar. kānī > künāt كنات] *(küna:t) {OsT} is.* Kinayede bulunanlar; kinaye edenler; kinayeciler.

künbed, [Far. gümbed / günbed] *{eT} is.* Tepe.

künc, [Far. künc كنج] *{OsT} is.* **1.** Köşe; bucak. **2.** Evin altındaki bodrum. **3.** Elbise vb. şeylerde oluşan buruşukluk. **4.** Evin altında bodrum şeklinde açılmış yer. **5.** *sf,* Kambur. ☞ **künc-i kanaat,** *{OsT} Kanaat köşesi.*|| **künc-i mihen,** *{OsT} Mihnetler köşesi.*

künci, [künci] *{ağız} is.* → küncü. [DS]

küncü, [Toh. kuñcit > *eT* künçit > küncü] *{ağız} is.* Susam tanesi; susam. [DS] ☞ **küncü yağı,** *Susam yağı; şırlağan.*

küncüd, [Far. küncüd كنجد] *{OsT} is. bot.* Susam.

küncülü, [küncü-lü] *sf.* Üzerinde veya içinde susam tanesi bulunan. ☞ **küncülü taş,** *Değirmen taşı yapmakta kullanılan, üzerinde susam tanesi gibi tanecikler olan bir tür kaya.*

küncüt, [Toh. küñcit] *{ağız} is.* **1.** Susam. **2.** Susam tohumu. **3.** Kara susam. [DS]

künç, -cü [künç] *{ağız} is.* Kireçli toprak. [DS]

künçek, [könçük] *{eT} is.*→ könçük. [DLT]

künçi, [? künçī] *(künçi:) {eT} is. bot.* Küçük, sivri yaprakları mor veya pembe renkli, yaklaşık on tanesi bir gram gelen tohumları parlak kırmızı renk üzerine siyah noktacıklı görünümüyle göz alan, bu sebeple Hindistan'da kaynatılarak zehiri giderildikten sonra gerdanlık türü mücevher yapımında kullanılan, fakat zehiri giderilmeden kaza ile tohum kırılacak olursa, içinden çıkan proteinleri yok edici 5 gliko-protein içeren, ani körlüğe ve ardından ölüme sebep olan bir Uzak Doğu bitkisi, *(Abrus precatorius).* [EUTS]

künçit, [Toh. kuñcit] *{eT} is.* Susam; susam yağı. [EUTS] [Gabain]

künçük, [kön-çük / kün-çek / kün-çük] *{eT} is.* → könçük. [DLT]

künçüklenmek, [kön-çük > könçük-lē-mek > könçükle-n-mek / künçük-le-n-mek] *{eT} dönşl. f. [-ür]* → könçüklenmek. [DLT]

künd, [Far. künd كند] *{OsT} sf.* **1.** (Kesici araç için) keskin olmayan; kör. **2.** Cesur; yiğit. **3.** Kısa; biçimsiz. **4.** Anlayışı kıt; ahmak; aptal. **5.** *is.* Bukağı. **6.** *{ağız} is.* Kök. [DS] **7.** *{ağız}* Ekmek yapmak için ayrılmış hamur topağı; beze. [DS] ☞ **künd-güş,** *{OsT} Sağır.*

künde[1], [Far. künd > künde كنده] *{eAT} {OsT} is.* **1.** Kalın ağaç gövdesi; kütük. **2.** Eskiden suçluların ayaklarına takılan tomruk; ayak bağı; köstek; bukağı. **3.** İri yarı, güçlü kuvvetli fakat yakışıksız genç. **4.** Çömlekçi çarkı. **5.** *mecaz.* Tuzak; düzen. **6.** Anlayışsız, kafasız kimse. **7.** *spor.* Güreşte tuş amaçlı, rakibi altına alarak bir elini önünden diğerini arkadan geçirerek kilitlemek suretiyle uygulanan oyun. **8.** *{ağız}* Et tahtası. [DS] **9.** *{ağız}* Çamur taşımakta kullanılan, iki tarafında tutacakları olan ve iki kişi tarafından kullanılan tahtadan yapılma araç; teskere. [DS] **10.** *{ağız}* Çanak, çömlek yapmak için hazırlanmış çamur topağı. [DS] **11.** *{ağız}* Ekmek yapmak için ayrılan hamur topağı. [DS] **12.** *{ağız}* Set. [DS] **13.** *{OsT}* Ava alışkın doğanın üzerinde oturduğu ağaç. ☞ **kündeden atmak,** *Aldatarak yanlış davranışta bulundurmak; tuzağa düşürmek.*|| **künde-i çehār-bend,** *Dünya.*|| **künde-i hizem,** *Yakacak odun.*|| **kündeye gelmek,** *spor. 1. Rakibi tarafından künde uygulanmak. 2. Tuzağa düşürülmek; aldatılmak; kandırılmak.*|| **kündeye getirmek,** *1. spor. Rakibine künde uygulamak. 2. Tuzağa düşürmek; aldatmak.*

künde[2], [gün-de] *(kü'nde) {ağız} zf.* Sürekli; her gün; her zaman; günde. [DS]

kündekâr, [Far. künde-kār كنده كار] *(kündekâ:r) {OsT} is.* Kakmacı; ince marangoz

kündekâri, [Far. künde-kārī کنده کاری] *(kündekâ:ri:)* *{OsT}* *is.* **1.** Birbirine geçme küçük ve düzgün ahşap çıtalarla, parçalarla yapılan bezeme sanatı ve tekniği; kakmacılık. **2.** Bu teknikle elde edilen eser; kakma suretiyle yapılmış olan sanat eseri.

kündeleme, [künde-le-me] *is.* Kündelemek işi.

kündelemek, [künde-le-mek] *gçl. f.* *[-r] [-l(i)-yor]* **1.** *spor.* Güreşte rakibi altına alıp bir elini önünden diğerini arkadan geçirerek kilitlemek suretiyle tuşa getirmek. **2.** *mecaz.* Birine hile yapmak; oyun etmek. **3.** *{ağız}* (Hastalık için) bütün vücudu sarmak. [DS]

kündeletmek, [Far. kunda / kündē > kündē-lē-t-mek] *{eT}* *gçl. f.* *[-ür]* Döndürmek; yuvarlatmak; kündeye vurdurmak; hapishaneye koydurmak. [Nevâyî]

kündelmek, [künd-el-mek کندالمك] *{eAT}* *dönşl. f.* *[-ir]* Keskinliği, sivriliği gitmek; kütleşmek; körelmek.

kündem, [kǖn > kün-dē-m] *(künde:m)* *{eT}* *is.* **1.** Güneşe benzer; parlak; güneş gibi. [EUTS] [Gabain] **2.** Güneşli. [EUTS]

kündi, [kön-mek > köndī] *(köndi:)* *{eT}* *sf.* → köndi. [DLT]

kündin, [kǖn > kün-dün] *{eT}* *is.* **1.** Güney; cenup. [EUTS] **2.** *zf.* Güzel. [EUTS]

kündini, [kǖn > kün-dünī] *(kündini:)* *{eT}* *is.* Güney; cenup. [EUTS]

kündiye, [gün-de-y-e] *{ağız}* *zf.* Gündelik; günlük; her zaman. [DS]

kündlük, -ğü [künd-lük کندلك] *{OsT}* *is.* Ahmaklık.

kündü[1], [Far. künd => kündü کوندی] *{OsT}* *{ağız}* *is.* **1.** Çakmak taşı ile tutuşturulan kükürtlü kav. [DS] **2.** *{OsT}* Ağacın ortasındaki yumuşak kısım.

kündü[2], [? kündü] *{ağız}* *is.* İçinde değirmen çarklarının bulunduğu tahta dolap. [DS]

kündüç, -cü [küncü / küncüt] *{ağız}* *is.* → küncü. [DS]

kündük, -ğü [künd-ük] *{ağız}* *is.* **1.** Sapı kırık ağaç kaşık. **2.** *sf.* Basık burunlu; kümük. [DS]

kündükü, [? kündükü] *{ağız}* *sf.* Koyu mavi. [DS]

kündün, [kǖn > kün-dün] *{eT}* *is.* → kündin. [EUTS]

kündüri, [kǖn > kün-dü-rī] *(kündüri:)* *{eT}* *zf.* Güneyde. [EUTS] [Gabain]

kündüz, [kǖn > kün-tüz] *{eT}* *is.* **1.** Gündüz; gün ışığı. [DLT] [EUTS] [KB] [Gabain] [Yüknekî] **2.** *zf.* Gündüzün. *{ağız}* *(aynı)* [DLT] [DS]

küne, [küne] *{ağız}* *is.* **1.** İpek böceklerine verilen dut yaprağı. **2.** Cevizli sucuk; köme. [DS]

künefe, [Ar. kināfe / Mısır Ar. künāfe كنافه] *{OsT}* *is.* **1.** Çevresini kapatarak korumaya alma. **2.** Arasına peynir, tuzsuz lor, kaymak konulmak suretiyle pişirilip sıcak olarak yenilen tel kadayıf tatlısı. **3.** *{ağız}* Tel kadayıf. [DS]

künende, [Far. künende كننده] *{OsT}* *sf.* **1.** Edici; yapıcı. **2.** Eden; yapan.

küner, [Far. küknār / Yun. koukounari [Tietze]] *(kü:ner)* *{ağız}* *is.* Çam fıstığı. [DS]

künere, [kün-er-e] *{ağız}* *sf.* Eski. [DS]

küneş, [kǖn > kün-eş] *{eT}* *is.* **1.** Gün ışığı. [ETY] [Gabain] **2.** Güneşli taraf; güneşli yer. [ETY]

künet[1], [? künet] *{ağız}* *is.* Ekmek tepsisi. [DS]

künet[2], [? künet] *{ağız}* *is.* **1.** Asılsız, boş şey. **2.** Uygunsuz, değersiz şey. [DS]

küney, [kün-ey] *is.* Güneş yönü; güneşe bakan taraf; güneş gören yer; güney.

küneyigni, [künī > kün-ē-mek > küne-yi-ñi ?] *{eT}* *is.* Kıskanç; hasetçi; günücü. [EUTS]

küng, [küñ] *(küñ)* *{eT}* *is.* Cariye; kadın köle; karavaş. [EUTS] [DLT] [KB] [Gabain]. ☞ **küng kılmak,** *{eT}* *Cariye yapmak.*|| **küng kul,** *{eT}* *Cariye ve erkek köle.*

küngdürmek, [küñ-mek > küñ-dür-mek / köy-dür-mek / küy-dür-mek] *(küñdürmek)* *{eT}* *gçl. f.* *[-ür]* Yakmak. [DLT]

künge[1], [? künge] *{ağız}* *is.* **1.** Toz; çöp; süprüntü. **2.** Pislik; gübre. [DS]

künge[2], [? künge] *{ağız}* *is.* Semerlerin yanlarında yük taşımak için kullanılan ipler. [DS]

küngeci, [künge-ci] *is.* Çöpçü.

küngedmek, [küng *(cariye)* > küng-ed-mek] *{eT}* *gçl. f.* *[-ür]* Cariye olmak. [ETY] ☞ **küngedmek kuladmak,** *{eT}* *Cariye olmak ve köle olmak.*

küngelemek, [küng-e-le-mek] *{ağız}* *gçl. f.* *[-r] [-l(i)-yor]* Kirletmek. [DS]

küngelik, [künge-lik] *{ağız}* *is.* Çöplük; küllük. [DS]

küngerlemek, [küng-er-le-mek] *{ağız}* *gçl. f.* *[-r] [-l(i)-yor]* *{ağız}* Para sıkıntısına düşmek; işi bozulmak; işi ters gitmek. [DS]

küngetmek, [küng-e-t-mek] *{ağız}* *gçl. f.* *[-ir]* Bir şeyi işe yaramaz hâle getirmek; bozmak. [DS]

künglig, [küñ > küñ-lig] *(küñlig)* *{eT}* *sf.* Kadın kölesi olan; cariye sahibi. [ETY]

küngmek, [küy-mek / göy-(ü)n-ǖ-mek > küñ-mek] *(küñmek)* *{eT}* *gçsz. f.* *[-ür]* → küymek. [DLT]

küngrenmek, [küñ > küñ-rē-mek > küñ-re-n-mek] *(küñrenmek)* *{eT}* *dönşl. f.* *[-ür]* Kendi kendine söylenmek; homurdanmak; mırıldanmak. [DLT] [Nevâyî]

küngük, [küñ-mek *(yanmak)* > *küñ-ük / göynük / küyük] *(küñük)* *{eT}* *sf.* Yanık; yanmış. [Clauson]

küngül, [küng-ül] *{ağız}* *sf.* Elden ayaktan düşmüş; yaşlı; ihtiyar;. [DS]

küngüldeme, [küng-ül-de-me] *is.* Küngüldemek eylemi; küngürdeme.

küngüldemek, [küng-ül-de-mek] *{ağız}* *gçsz. f.* *[-r] [-d(ü)-yor]* **1.** Uyuklamak; uyuklarken düşecek gibi

olmak; küngüllemek. **2.** (Yaşlı kişi için) uyurgezer gibi olmak. **3.** Elden ayaktan düşmek. [DS]

küngülenmek, [küñ-ü-le-n-mek كنكولنمك] *(küñülenmek) {OsT} dönşl. f. [-ür]* Kamaşmak.

küngüllemek, [küng-ül-le-mek] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(ü)-yor]* → küngüldemek. [DS]

küngürdeme, [küng-ür-de-me] *is.* Küngürdemek eylemi.

küngürdemek[1], [küng-ür-de-mek] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-d(ü)-yor]* **1.** Uyuklamak. [DS] **2.** Elden ayaktan düşmek.

küngürdemek[2], [küñ > küñ-rē-mek > küñ-(ü)r-dē-mek] *{eT} gçsz. f. [-r]* Boğuk ses çıkarmak; homurdanmak; mırıldanmak. [Nevâyî]

küngüre, [Far. küngüre كنگره] *is.* **1.** Kubbenin en yüksek yeri, tepesi. **2.** *{ağız}* Baca. [DS]

küngürlemek[1], [küng-ü-r-le-mek] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(i)-yor]* Eskimek. [DS]

küngürlemek[2], [küng-ür-le-mek] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(ü)-yor]* Uyuklamak; uyuklarken düşecek gibi olmak. [DS]

küngürlemek[3], [küng-ür-le-mek] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(ü)-yor]* İşleri bozulmak; para sıkıntısına düşmek. [DS]

küngürlük, [küng-ür-lük] *{ağız} is.* Uykunun verdiği uyuşukluk; mahmurluk. [DS]

küngürmek, [küñ-mek > küñ-ür-mek / küy-ür-mek] *(küñürmek) {eT} gçl. f. [-ür]* Yakmak. [DLT]

küngüz, [köñ *(gübre, hayvan pisliği)* > köñ-üz] *(küñüz) {eT} is.* → küngüz. [DLT]

küngzedmek, [küñ > küñ-ī-mek > küñ-ī-z-ed-mek] *(küñzedmek) {eT} gçsz. f. [-ür]* Cariye olmak; karavaş olmak. [EUTS]

künh, [Ar. künh كنه] *is.* **1.** Bir şeyin özü; iç yüzü; aslı. **2.** Kök; dip; asıl. ⊡ **künhü'l-ahbār,** *Haberlerin özü.*|| **künhüne varmak,** *Bir şeyin aslını, esasını anlamak; gerçeği öğrenmek.*

küni[1], [künī] *(küni:) {eT} is.* Kıskançlık; günü; haset [EUTS] [ETY] [Gabain] [Tekin]

küni[2], [küñ *(cariye)* > küñ-ī] *küñi:) {eT} is.* Kuma. [DLT]

küniçi, [künī > küni-çī] *(küniçi:){eT} sf.* Hasetçi; kıskanç; günücü; hasut. [EUTS]

künikeki, [kün *(gün)* > kün-ī-gē + ki] *{eT} zf.* Her gün; daima. [EUTS]

künilemek, [künī > küni-lē-mek] *(künile:mek) {eT} gçl. f. [-ür]* Kıskanmak. [EUTS]

künilik, [*eT.* köni *(doğru)* > küni-lik] *{ağız} is.* Adalet; doğruluk. [DS]

küninte, [kün *(gün)* > kün-in-te] *{eT} zf.* Her gün; devamlı; sürekli. [EUTS] [Gabain]

künişt, [Far. künişt كنشت] *{OsT} is.* Yahudilerin tapınağı; havra; sinegog.

künk[1], [küng] *{ağız} sf.* **1.** (Çocuk için) tutuk; unutkan; akılsız. **2.** Ağır ve isteksiz yiyen. [DS]

künk[2], **-gü** [Fars. küng / künk كنك / كنگ] *{OsT} is.* Pişmiş toprak veya çimentodan yapılan kalın su borusu; büz.

künke, [? künke / künge] *{ağız} is.* → künge. [DS]

künken, [künke-n] *{ağız} is.* Çöplük. [DS]

künklük, -ğü [künk-lük] *{ağız} is.* Baca çıkıntısı. [DS]

künkül, [Far. kākül => künkül] *{ağız} is.* Kuşların başındaki sorguç. [DS]

künküllemek, [küng-ül-le-mek] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(ü)-yor]* **1.** Yaşı ilerlemek; elden ayaktan düşmek; gözleri görmez olmak. **2.** → küngüldemek. [DS]

künkülük, -gü [kün-gü-lük] *{ağız} is.* Sisli, puslu hava. [DS]

künküm, [künk-üm] *{ağız} sf.* Elden ayaktan düşmüş; yaşlı; küküm. [DS]

künkürdemek, [künk-ür-de-mek] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-d(ü)-yor]* Yaşı ilerlemek; elden ayaktan düşmek. [DS]

künkürlemek, [künk-ür-le-mek] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(ü) -yor]* **1.** Pişman olmak. **2.** Yaşı ilerlemek; elden ayaktan düşmek; gözleri görmez olmak. **3.** → küngüldemek. [DS]

künkürlük, [künk-ür-lük] *{ağız} is.* Düşünce; fikir; ide. [DS]

künlük[1], [kün *(gün)* > kün-lük] *{eT} sf.* **1.** Günlük. [ETY] [KB] **2.** Gün hesabıyla yapılan iş; gündelik. [DLT] **3.** *{ağız}* Şemsiye. [DS] ⊡ **künlük yém,** *{eT} Günlük azık.* [DLT]

künlük[2], **-ğü** [Far. ḫung => günlük / künlük] *{ağız} is.* Tütsü olarak kullanılan günlük sakızı; günlük. [DS]

künlüksüz, [kün[3] > kün-lük-süz ?] *{ağız} sf.* (Kişi için) kimseye yararı dokunmayan. [DS]

künmek, [kün-mek] *{ağız} gçsz. f. [-er]* Alçakgönüllülük etmek. [DS]

künnaşe, [Ar. künnāşe كناشه] *(künna:şe) is.* Kök.

künnemek, [günü-mek > kün(i)-le-mek] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-n(ü)-yor]* Kıskanmak. [DS]

künnük, -ğü [Far. ḫung => günlük / künlük] *{ağız} is.* Günlük; künlük[2]. [DS]

künorta, [gün+orta > kün+orta] *{ağız} is.* Öğle vakti. [DS]

künt, -dü [Far. künd كند] *{OsT}sf.* **1.** Yiğit; cesur; atılgan. **2.** (Kesici aletler için) kesmez; kör. **3.** Kısa. **4.** *{ağız}* Anlayışsız; beceriksiz; elinden iş gelmeyen. [DS] **5.** *is.* Nallanan öküzün ayağına bağlanan ağaç; bukağı. **6.** *{ağız}* Hamur veya çamur topağı. [DS] **7.** *{ağız}* Pişerken tandıra düşen ekmek. [DS] **7.** *{ağız}* Değirmen çarkı. [DS] ⊡ **künt olmak,** *Uyuşuk olmak.*

künte, [künt-e] *{ağız}is.* **1.** Avcıların av astıkları ip. **2.** Kurutulmuş tütün demeti. **3.** Et tahtası. **4.** Pulluğun çıkardığı büyük toprak kesekleri. **5.** *spor.* Künde. [DS]

künteki, [kün *(harem)* > kün-te-ki] *{eT} zf.* Harem dairesindeki. [EUTS]

küntekü, [kün-tē-kü ?] *{eT} is.* Gerdanlık; boyuna takılan süs. [EUTS]

küntemek, [kun-tē-mek] *{eT} zf.* Her gün. [Gabain]

küntki, [kün *(harem)* > kün-te-ki] *{eT} zf.* → künteki. [EUTS]

küntlük, [künt-lük] *{ağız} is.* Aptallık; bilgisizlik; uyuşukluk. [DS]

küntüle, [kün > kün-tü-le ?] *{ağız} is* Akşamdan denize bırakılan, sabahleyin çekilen balık ağı. [DS]

küntün, [kün *(güney, güneş)* > kün-din] *{eT} zf.* Güneyde.

küntür, [kün-tü-r ?] *{ağız} is.* Dağlarda, güneş görmediği için karların erimediği yer. [DS]

küntüre, [künt-ür-e ?] *{ağız}is.* Bağları sel basmaması için yapılan çit set. [DS]

küntüz, [kün *(gün)* + tüz / kün-tüz] *{eT} is.* **1.** Gündüz. **2.** *zf.* Gündüzün; gündüzleyin. [ETY] [EUTS] [Gabain] [Tekin]

künud, [Ar. künūd كنود] *(künu:d) {OsT} is.* Nankörlük.

künun[1], [Ar. künūn كنون] *(künu:n) {OsT} is.* Bir şeyi saklama; gizli tutma.

künun[2], [Far. eknūn > künūn كنون] *(künu:n) {OsT} zf.* Şimdi.

künuz, [Ar. kenz > künūz كنوز] *(künu:z) {OsT} is.* Hazineler.

künuzat, [Ar. künūzāt كنوزات] *(künu:za:t) {OsT} (çoğulun çoğulu) is.* Hazineler.

künücü, [künü-cü] *{ağız} sf.* Kıskanç. [DS]

künüç, -cü [künü-ç] *{ağız}is.* Hayvanın omuzu. [DS]

künük[1], [? künük] *{eT} is.* Gümüş. [EUTS] ⊟ **künük suv,** *{eT} Gümüş suyu.* [EUTS]

künük[2], **-ğü** [? künük] *{ağız} is.* İnsan göbeği. [DS]

künün, [kün *(gün)* > kün-ün] *{eT} zf.* Gündüzün; gündüzleyin.

künür, [? künür] *{ağız} is.* Mısır unundan yapılan içi kıymalı bir tür börek. [DS]

künüşlemek, [künü-ş-le-mek] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(ü)-yor]* **1.** (Tavuk için) tüyünü dökmek. **2.** Sersem sersem durmak. [DS]

küny, [Çin. k'uen] *{eT} is.* Kadın köle; cariye [Tekin]

künye, [Ar. künv *(ad verme)* > künye *(takma ad)* كنيه] *{OsT} is.* **1.** Bir kimsenin, adı, soyadı, doğum yeri ve tarihi ile ilgili kimlik bilgilerini gösteren kayıt. **2.** Bu tür bilgilerin işlendiği bilezik ya da plâka biçiminde kolye. **3.** Bir kimsenin soyu sopu ile ilgili kimlik bilgileri. **4.** Kitap, dergi, gazete gibi bir yayının yazar, editör, yayınevi, basımevi, basım yılı ve baskı sayısı gibi bilgileri içeren kayıtlar. **5.** Bir silâhın üzerinde yazılı olan yapım yılını, modelini ve seri numarası gibi bilgileri içeren kayıtlar. ⊟ **künye defteri,** *{OsT} İmparatorluk devrinde yeniçeri ve diğer askerlerin adlarını, baba adlarını, memleketlerini, eşkâllerini, askere alındıkları tarihi ve terfileri içeren defter; kütük defteri.*|| **künye mimlemek,** *{OsT} İmparatorluk döneminde, seferî durumdaki orduda yapılan yoklamalarda bulunmayan askerlerin adlarının yanına mim işareti koymak.*|| **künyesi bozuk,** *Kötü durumları görülmüş veya kayda geçmiş olan; sabıkalı.*|| **künyesi gelmek,** *Savaşta şehit düşen bir askerin ölümü ailesine bildirilmek.*|| **künyesi okunmak,** *Bir kimsenin ayıpları yüzüne karşı söylenmek; rezilliklerini sayıp dökerek sövmek.*|| **künyesini silmek,** *argo. Bir kimseyi sürmek; sürgün etmek; kovmak.*

künyedmek, [Çin. k'uen => küñ > küñ-ed-mek] *{eT} gçsz. f. [-ür]* Cariye olmak [Tekin]

künyek, [göñlek / köynek > künyek] *{ağız} is.* Gömlek. [DS]

künyelemek, [künye-le-mek] *gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* **1.** Meyve ve diğer bitkilerin dallarına çeşitli bilgileri taşıyan çinko veya alüminyum levhalar asmak. **2.** Göçmen kuş ve diğer yaban hayvanlarının yeryüzündeki hareketlerini incelemek amacıyla görüldükleri yeri, tarihi vb. bilgileri taşıyan levhaları kanat veya ayaklarına bağlamak.

künylüg, [Çin. k'uen > küñ > küñ-lüg] *{eT} sf.* Cariyeli; hizmetçili [Tekin]

küp[1], [küp *(yans.)*] *is.* Çarpma, tepme, dürtme, kaynayıp çıkma ve bol bol akmayı anlatan kök. [Zülfikar] *küp küp, küp-ül küpül, küp-ür-tü, küp-ür küpür* ⊟ **küp düşmek,** *{eAT} Birdenbire düşmek.*|| **küp küp,** *{eAT} Küt küt; güm güm.*

küp[2], [*eT.* küp / küp / küb] *(kü:p) is.* **1.** Eskiden, şimdiki kadar plâstik ve metal kapların yaygın olmadığı dönemlerde yiyecek ve içecekleri koymak ve saklamakta kullanılan ağzı ve dibi dar, karnı geniş, pişmiş toprak kap. *{eT} (aynı)* [DLT] [ETY] [EUTS] [Gabain] **2.** *{eT}* Kap; fıçı. [ETY] [EUTS] [Gabain] **3.** Küçük bir küp üzerine deri gerilmek suretiyle meydana getirilmiş bir tür darbuka. **4.** *argo.* Çok sarhoş. **5.** (Tamlanan olarak kullanıldığında) tamlayanın aşırı miktarda bulunduğunu ifade eder, *sinir küpü.* **6.** *{ağız}* Telli çalgılarda sazın gövde kısmı. [DS] ⊟ **küp armudu,** *{ağız} Kışın küpe basarak olgunlaştırılan ahlata benzer bir armut.* [DS]|| **küpe binmek,** *{ağız} Büyücülük, cadılık yapmak.* [DS]|| **küpe dönmek,** *Çok şişmanlamak.*|| **küp elması,** *{ağız} Küp içinde saklanarak ekşitilen elma.* [DS]|| **küp gibi,** *1. (Kişi için) çok şişman. 2. (Eşya vb. için) çok ağır.*|| **küp kıran,** *{ağız} Gelincik çiçeği.* [DS]|| **küp kuzusu,** *{eAT} Küçük küp.*||

küplere binmek, *Çok öfkelenmek; öfkesinden ne yapacağını bilememek; kırıp geçirmek.*|| **küp mavisi,** *{ağız} Küpte mayalandırılarak lâcivert renk elde edilen bir boya.* [DS]|| **küp uçuran,** *(Cadı vb. için) çok güçlü; çok kuvvetli.*|| **küpünü doldurmak,** *Eline geçen fırsatlardan ya da bulunduğu makamdan yararlanarak oldukça fazla para ve servet sahibi olmak.*|| **küp yıkamak,** *argo. Hovardalık etmek.*

küp[3], [Lat. cubus / Yun. kybos > Fr. cube] *is.* **1.** Birbirine eşit karelerden meydana gelmiş, altı yüzlü dik paralel yüz; mikâp. **2.** Biçimi böyle olan herhangi bir cisim. **3.** *mat.* Bir sayının üç kez kendisi ile çarpımını veren sayı; bir sayının üçüncü kuvveti. **4.** Cisimlerin hacimlerini hesaplamakta kullanılan birim ölçü; mikâp. ⊟ **küp şeker,** *küp biçiminde altı yüzü olan şeker; kesme şeker.*

küp[4], [küp / köp] *{ağız} is.* **1.** Kürek, balta vb.nin sap takılan yeri. **2.** Arabaların ön ve arkasında bulunan iki kalın tahta. [DS]

küp[5], [küp] *{ağız} is.* **1.** Çalılık. **2.** Kesilmiş ağaç. **3.** Kısa boylu ağaç. [DS]

küpcük[1], **-ğü** [köp-çük / küp-cük] *{ağız} is.* Eyerin üzerine konulan yastık. [DS]

küpçük[2], [küp-çük / küp-cük کوپچك] *{OsT} is.* **1.** Küçük küp. **2.** Kavanoz.

küpdüşen, [küp+düş-en کوپ دوشن] *{ağız} is.* **1.** Kaz yumurtası büyüklüğünde tatlı bir çeşit kış armudu. **2.** Tatarcık. [DS] **3.** *{OsT}* Tavşancıla benzer bir kuş.

küpe[1], [*eT.* küpē] *(küpe:) is.* **1.** Genellikle kadınların kulaklarına taktıkları, değişik biçim ve maddelerden yapılmış süs eşyası. *{eT} {eAT} (aynı)* [DLT] [DK] **2.** Kimi hayvanların boyunlarının iki yanından sarkan deri parçası. **3.** Bir avizeye veya şamdana asılmış, façetalı veya yontulmuş kristal parçası. **4.** Eski Türklerde, koruyucu olduğuna inanılarak, totemin boyun, kulak veya bileğe takılmış tırnak, boynuz veya herhangi bir kemiği. **5.** Erdebil Sofileri denilen tarikat mensupları ile bazı Alevî erkeklerinin dinî bir gelenek olarak kulaklarına taktıkları manevî mertebeleri ifade eden sembol. **6.** *{ağız}* Kulak memesi. [DS] ⊟ **küpe altlığı,** *{ağız} Küpeleri korumak için gerdanın altından geçerek bir kulaktan diğer kulağa uzanan altın zincir.* [DS]|| **küpe çiçeği,** *bot. Küpe çiçeğigillerden yetmiş kadar türü bulunan, tropikal iklim kökenli, çelikleme ile üretilen, çiçekleri küpe gibi sarkan süs bitkilerinin genel adı, başlıcaları (Fuchsia magellanica, F. speciosa, F. splendeans).*|| **küpe çiçeğigiller,** *Örnek türleri küpe çiçeği olan, basit, karşılıklı veya sarmal yapraklı, dal uçlarında başak biçiminde toplanan çiçekleri er-dişi olan, kapsül meyveli, çoğu süs bitkisi olan ağaççık hâlinde bitkiler familyası, (Oenotheraceae).*|| **küpe kilit,** *{ağız} Asma kilit.* [DS]

küpe[2], [küpe] *{ağız} is.* Bir ile üç yaşındaki dişi tay. [DS]

küpe, [küp / küpe] *{ağız} is.* **1.** Küp. **2.** Geniş gövdeli toprak kap; bir çeşit küp. [DS]

küpecik, -ği [küpe-cik کوپه جك] *{ağız} is.* **1.** Kulplu, küçük küp; çömlek; kazan. **2.** Küçük testi. **3.** *mecaz.* Küçükler; gençler. [DS] **4.** *{eAT} {OsT}* Küçük küp veya kavanoz.

küpecük, [küpe-cik کوپه جوك] *{eAT} {OsT} {ağız} is.* → küpecik. [DS]

küpeç, [küp-eç] *{ağız} is.* Küçük küp; çömlek; kazan. [DS]

küpeli, [küpe-li] *sf.* **1.** Küpesi bulunan; kulağına küpe takmış olan. **2.** (Hayvan için) boynunun iki yanında küpe gibi sarkmış deri çıkıntısı olan. **3.** *tasvf.* Bazı manevî derecelere erdiklerini ifade amacıyla, kulağına küpe takmış olan tarikat mensubu. **4.** *{ağız}* Kulplu kazan. [DS] **5.** *{ağız}* Bir sapta üç dört başak çıkaran buğday. [DS] **6.** *{ağız}* Küpe çiçeği. [DS] ⊟ **küpeli arpa,** *Çifte kılçıklı, taneleri beyaz ve dolgun bir tür arpa.*|| **küpeli buğday,** *{ağız} Bir sapta üç dört başak çıkaran buğday.* [DS]|| **küpeli kazan,** *{ağız} İki yanı kulplu kazan.* [DS]

küpelik, -ği [küpe-lik] *sf.* **1.** Küpe yapmaya uygun olan. **2.** *is. dnz.* Dalyan direklerini dikerken alt ucun suya batmasını sağlamak amacıyla bağlanan taş veya zincir.

küpemek, [köp-mek > küp-e-mek] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-p(ü)-yor]* Doyuncaya kadar yemek. [DS]

küpen, [Yun. kolópano [Tietze] => köpen / küpen] *{ağız} is.* **1.** Gömlek. **2.** Beşiğin içine konulan yatak; şilte. [DS]

küpenez, [küpen > küpen-ez] *{ağız}is.* Şalvarın paça bağı. [DS]

küper, [köp-mek > küper] *{ağız} is.* Bağ, bahçe, tarla gibi şeyleri birbirinden ayıran sınır. [DS]

küperimli, [köp-er-mek > küp-er-im-li] *{ağız} sf.* Güçlü; kuvvetli; becerikli. [DS]

küpeşte, [Yun. koupasti] *(küpe'şte) is. dnz.* **1.** Kayıkta kürek konulan yer. **2.** Teknelerde borda kaplamasının devamı olarak güverteye tutturulmuş levhalara verilen ad; borda kaplamalarının en üstü. **3.** Marangozlukta korkuluk dikmelerini birleştiren üst parça. **4.** Duvar üstlerine, pencere ve balkon içlerine çimento ve mozaik karışımı ile yapılan koruyucu set. **5.** *{ağız}* Toprak taşımaya ve hayvan gübrelerini atmaya yarayan tahta araç; teskere. [DS]

küpez, [küp-ez] *{ağız} is.* **1.** Hindi. **2.** Başörtüsü yapılan siyah ve beyaz renkli ipek kumaş. [DS]

küpik, [kübī-mek > kübig] *{eT} is.* → kübig. [DLT]

küpleği, [küp *(yans.)* > küp-leği ?] *is.* Balta, keser, kürek, kazma vb. aletlerin sap takılan delik kısmı; kovan.

küplek, -ği [küp-le-k] *{ağız} sf.* (Kişi için) şiş karınlı; sıska; sıtma yüzünden karnı şiş. [DS]
küpleme, [küp-le-me] *is. tıp.* Karın boşluğunda su toplanması.
küplemek, [küp-le-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ü)-yor]* **1.** Karnı şiş çocukların karınlarını ovarak iyileştirmeye çalışmak. **2.** *gçsz. f.* Atlamak. [DS]
küplengi, [küp *(yans.)* > küp-leği ?] *{ağız} is.* → küpleği. [DS]
küplengü, [küp *(yans.)* > küp-leği ?] *{ağız} is.* → küpleği. [DS]
küplentü, [küp *(yans.)* > küp-leği ?] *{ağız} is.* → küpleği. [DS]
küpletmek, [küp-le-t-mek] *{ağız} gçl. f. [-ir]* Karnı şişen çocukları, ovacak olan kimselere baktırmak. [DS]
küplü[1], [küp-lü] *sf.* **1.** Küpü olan; küpü bulanan; küp sahibi olan. **2.** *is. mecaz.* Çok içki içen kimse; ayyaş. **3.** İmparatorluk döneminde Galata'nın kenar semlerinde, içkileri küplerde saklayan ucuz meyhanelere verilen ad. **4.** *argo.* Ucuz meyhane.
küplü[2], [küp *(yans.)* > küp-lü ?] *{ağız} is.* → küpleği. [DS]
küpmek[2], [küp *(yans.)* > küp-mek] *{ağız} gçl. f. [-er]* (Hayvan için) tos vurmak. [DS]
küpmek[2], [küp *(yans.)* > küp-mek] *{ağız} gçsz. f. [-er]* **1.** Kaymak. **2.** Birden yıkılmak. [DS]
kübren, [Yun. khóprano] *{ağız} is.* Gübre. [DS]
küppeli, [küpe-li] *{ağız} is.* İki kulplu çamaşır kazanı. [DS]
küppü, [küpe] *{ağız} is.* Küpe. [DS]
küprü, [küp *(yans.)* > küp-rü] *{ağız} is.* → küpü. [DS]
küpsü, [küp *(yans.)* > küp-sü] *{ağız} is.* → küpü. [DS]
küpsümek, [küp-sü-mek] *{ağız} gçsz. f. [-r]* Ekşimek; tadı bozulmak. [DS]
küpteği, [küp *(yans.)* > küp-leği] *{ağız} is.* → küpü. [DS]
küptü, [küp *(yans.)* > küp-tü] *{ağız} is.* → küpü. [DS]
küpü, [küp *(yans.)* > küp-ü] *{ağız} is.* Balta, keser vb.nin kesmeyen, topuzlu yanı. [DS]
küpüç[1], **-cü** [küp-üç] *{ağız} sf.* (Kişi için) kısa boylu; şişman. [DS]
küpüç[2], **-cü** [küp-üç / küp-eç] *{ağız} is.* **1.** Maşrapa. **2.** Küçük testi. [DS]
küpül[1], [küp *(yans.)* > küp-ül] *is.* Çarpma, tepme, dürtme, kaynayıp çıkma ve bol bol akmayı anlatan yansımalı gövde. ⊡ **küpül küpül,** *{ağız} is. (Suyun akışı için) gürül gürül; bol bol.* [DS]
küpül[2], [küp-ül ?] *{ağız} is.* **1.** Eski pantolon. **2.** Eskimiş, paramparça olmuş elbise. [DS]
küpül[3], [küp-ül] *{ağız} sf.* (Kişi için) iri karınlı. [DS]
küpülemek, [küpü-le-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ü)-yor]* Bir şeyi ağzına kadar doldurmak; tıka basa, silme doldurmak. [DS]
küpületmek, [küp *(yans.)* > küpü-le-t-mek] *{ağız} gçl. f. [-ir]* Atıp vurmak. [DS]
küpültü, [küp *(yans.)* > küp-ül-tü كوپولدو] *{eAT} {OsT} is.* Gümbürtü; patırtı.
küpür[1], [Yun. khópri [Tietze]] *{ağız} is.* Gübre. [DS]
küpür[2], [küp-ür] *{ağız} is.* Kapı aralıklarına serilen, kıldan dokunmuş kilim gibi yaygı; yolluk. [DS]
küpürdü, [küp *(yans.)* > küp-ür-tü كوپردی] *{OsT} is.* → küpültü.
küpürmek, [küpür-mek] *{ağız} gçl. f. [-ür]* Saman, toprak, tahıl vb. şeyleri kürekle kürüyüp atmak. [DS]
küpürtü, [küp *(yans.)* > küp-ür-tü] *{ağız}is.* Ayak sesi; patırtı. [DS]
küpüşmek, [küp *(yans.)* > küp-üş-mek] *{ağız} işteş. f. [-ür]* Tos vurmak; toslaşmak. [DS]
-kür-[1], [-kir- / -ḳur- / -kür- / -gır- / -gir- / -ġur- / -gür- / (-kar- / -ker-)] *{eT} yap. e.* → -kır-.
-kür-[2], [-ġur- /-gür- / -kur- / -kür-] *{eT} yap. e.* → -gur-.
kür[1], [kar / kür *(yans.)*] *is.* Gök gürlemesini, karın gurultusunu anlatan kök. [Zülfikar] *kür-le-n-mek*
kür[2], [kür كور] *{eT} is.* **1.** Hile; desise; fesat; alda; al; kandırma; sahtekârlık. [ETY] [EUTS] [Gabain] **2.** *{eAT} sf.* (Kişi için) idraksiz. [DK] **3.** *{eAT}* İnatçı; inadına kötü iş yapan; aksi; dik başlı; hırslı adam. *{ağız} (aynı)* [DK] [DS] **4.** *{eAT}* Yaramaz; kötü; huysuz; kötü huylu. [DK]
kür[3], [kür] *{eT} sf.* **1.** Gür; bol. [DLT] **2.** Ele avuca sığmaz; yönetilmez. [DLT] [ETY] **3.** Özgür. [ETY] **4.** Müthiş. [ETY] **5.** Sarsılmaz, pek yürekli; kabadayı; cesur; yiğit. [ETY] [KB]
kür[4], [kür] *{ağız} is.* **1.** Böğürtlen. **2.** İçine girilemeyecek kadar sık orman, çalılık; fundalık yer. **3.** Bataklık. [DS] ⊡ **kür kuşu,** *Serçe.*
kür[5], [Lat. cura *(dikkat)* > Fr. cure] *is. tıp.* **1.** (Hasta için) iyileşmeyi sağlamak için baş vurulan çarelerin tümü. **2.** Özel tedavi yöntemleri; özel tedavi. ⊡ **kür yapmak,** *Sağlığı korumak amacıyla seçilen bir uygulamayı düzenli olarak sürdürmek.*
küra, [? küra] *{ağız} is.* Tahta sürgü. [DS]
küran, [Far. kürān كران] *(küra:n) {OsT} is.* Al renkli at.
kürar, [Fr. currare] *is.* **1.** Amazon, Orenok ve Guyana yerlilerinin zehirli ok yapımında kullandıkları bitkisel zehire verilen ad. **2.** Çok güçlü felç etkisi gösteren zehirlerin ortak adı.
kürarlama, [kürar-la-ma] *is. tıp.* **1.** Bir hastaya, tedavi amacıyla yapma ve doğal kürar uygulama. **2.** Kürarlayıcı maddelerin kullanılması sonucu ortaya çıkan fizyolojik olayların ve durumların genel adı.
kürarlamak, [kürar-la-mak] *gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor] tıp.* Anestezi amacıyla kürar etkisi altına sokmak.

kürarlayıcı, [kürar-la-y-ıcı] *is.* Çizgili kasların veya sinirlerinin kronaksisinde değişiklikler meydana getirerek kas gevşemesini sağlayan ve anestezik maddenin etkisini arttıran doğal ve sentetik ilâçların genel adı.

kürasi, [Ar. kürsī > kürāsī كراسى] *(küra:si:)* *{OsT}* *is.* Kürsüler.

küraso, [Antil d. curaçao] *is.* Acı portakal kabuğundan yapılan bir içki.

kürat, [Ar. kürre > kürrāt كرات] *(küra:t)* *{OsT}* *is.* **1.** Küreler. **2.** Yuvarlak cisimler.

kürbe[1], [Far. kürbe كربه] *{OsT}* *is.* Dükkân.

kürbe[2], [? kürbe] *{ağız}* *is.* Bir tür çömlek. [DS]

kürbe[3], [? kürbe] *{ağız}* *is.* İki ağızlı küçük çapa. [DS]

kürbet, [Ar. kürbet كربت] *{OsT}* *is.* Üzüntü; kaygı; tasa. ☞ **kürbet-i gurbet,** *{OsT}* *Yaban sıkıntısı.*

kürcelemek, [kürce-le-mek] *{ağız}* *gçl. f.* *[-r]* *[-l(i)-yor]* Fırlatmak. [DS]

kürçe, [Far. külīçe => külçe / kürçe كورچه] *{OsT}* *is.* Külçe.

Kürd, [Ar. kürd كرد] *{OsT}* *is.* Kürt.

kürdan, [Fr.cure-dent] *is.* Dişlerin arasına sıkışmış yiyecek artıklarının çıkararak temizlemekte kullanılan ince uçlu, ağaç, plâstik, fil dişi vb. maddelerden yapılma çubuk. ☞ **kürdan gibi,** *Çok ince; zayıf.*

kürdanlık, [kürdan-lık] *is.* Kürdan konulan kap.

kürde[1], [Rus. kórda [Tietze] كورده] *{eAT}* *{OsT}* *is.* **1.** Bir tür kama. **2.** *{eAT}* *{OsT}* Şiş gibi bir tür ince kılıç. ☞ **kürde sıyırmak,** *{OsT}* *Kılıcı kınından sıyırmak.*

kürde[2], [Far. kürte كرته] *{OsT}* *is.* Kadın ceketi; uzun hırka; *{ağız}* *(aynı).* [DS]

kürdeği, [Far. kürte كرته => kürdeği كردكى] *{eAT}* *is.* Eteği ve kolları kısa mintan.

kürdek[1], **-ği** [Far. kürte كرته => kürdeği / kürdek] *{ağız}* *is.* Kısa, kolsuz hırka. [DS]

kürdek[2], **-ği** [kür-(ü)d-ek] *{ağız}* *is.* Sabahları kuzeyden esen hafif rüzgâr. [DS]

kürdenk, [kürü-mek > kür-(ü)t-ek] *{ağız}* *is.* Harmanda yığını yaymakta kullanılan çengelli, uzun saplı araç. [DS]

Kürdî, [Far. kürdī كردى] *(kürdi:)* *{OsT}* *is.* **1.** Kürt tarzı; Kürtlerinkine benzer. **2.** *müz.* Türk müziğinde üç numaralı basit makamın adı. ☞ **kürdî hotoz,** *{OsT}* *İmparatorluk döneminde kadınların başlarına taktıkları bir tür hotoz.*|| **kürdî perdesi,** *{OsT}* *Türk müziğinde, orta sekizlide* ***si bemol*** *sesinin adı.*

kürdilihicazkâr, [kürdī-li+hicāz-kār كرديلى حجازكار] *(kürdi:lihicazkâ:r)* *{OsT}* *is.* *müz.* Türk müziğinde Hacı Arif Bey tarafından kürdî makamını rast perdesine taşıdıktan sonra hicazkâr makamı ile birleştirmek suretiyle yapılan ve şarkı formunda pek çok eserler meydana getirilen bir birleşik makam.

kürdimek, [kür-dük-mek / kür-di-mek كوردمك] *{eAT}* *{OsT}* *gçsz. f.* *[-ür]* (Dişi hayvan, çoğunlukla kedi için) erkeği ile çiftleşmek istemek; kızmak.

kürdü, [Far. kürte كرته] *{ağız}* *is.* *is.* Yeldirme. [DS]

kürdüğü, [kürt *(gilaboru ağacı, viburnuk lantana)* + iğ-i كوردكى] *{OsT}* *is.* İğ.

kürdüğüşmek, [kür-dü-mek > kürdü(ğ)-üş-mek] *{ağız}* *işteş. f.* *[-ür]* El şakası yapmak. [DS]

kürdük[1], **-gü** [kürü-mek > kürü-t-ük] *{ağız}* *is.* Kuytu yerlere toplanmış kar veya kum yığını. [DS]

kürdük[2], **-gü** [Far. kürte كرته] *{ağız}* *is.* **1.** Gömlek; mintan; bluz. **2.** Kadın ceketi; uzun hırka. [DS]

kürdük[3], **-gü** [kür-dük ? / gür-dük] *{ağız}* *is.* (Kedi, köpek vb. hayvan için) kızana gelmiş olan. [DS]

kürdükmek, [kür-dük-mek كوردكمك] *{OsT}* *{ağız}* *gçsz. f.* *[-(ğ)-ür]* (Kedi için) kızışmak; çiftleşmek istemek. [DS]

kürdülü, [kürdü-lü] *{ağız}* *sf.* Kırkılmamış, tüylü keçi. [DS]

kürdün, [kür-dü-n / kürtün] *{ağız}* *is.* Palan; semer; kürtün. [DS]

kürdünlemek, [kür(ü)-t-ün-le-mek] *{ağız}* *gçl. f.* *[-r]* *[-l(ü)-yor]* Çukuru doldurarak düzlemek. [DS]

küre[1], [Far. kūre كوره] *is.* **1.** *{eAT}* *{OsT}* Topraktan yapılmış madenci ocağı; madenci fırını. **2.** *{eAT}* *{OsT}* Demirci ocağı. **3.** *{ağız}* Çamurdan yapılmış taşınabilir yemek ocağı. [DS] **4.** *{ağız}* Ateş körüğü. [DS] **5.** *{ağız}* Demirci dükkânı. [DS] **6.** *{ağız}* Pekmez kaynatmak için yapılan yuvarlak ocak. [DS] ☞ **küre maşası,** *{ağız}* *Büyük maşa; demirci maşası.* [DS]|| **küre ocağı,** *{ağız}* *Pekmez kaynatılan büyük ocak.* [DS]

küre[2], [Ar. küre كره] *{OsT}* *is.* **1.** *mat.* Bütün noktaları merkezden aynı uzaklıkta bulunan kapalı yüzey; böyle yüzey tarafından sınırlanan kapalı cisim. **2.** Dünya; yeryüzü. **3.** Eğitim amacıyla hazırlanmış dünyanın küçük bir örneği. **4.** *dnz.* Gemilerde ve limanlarda işaret için kullanılan zincir bağlı balonlara verilen ad; simafor. **5.** *tasvf.* Bektaşilikte meydan ocağına verilen isim. ☞ **küre-i arz,** *{OsT}* *Yeryuvarlağı.*|| **küre-i arz ü mā,** *{OsT}* *Yeryüzündeki su ve kara parçaları.*|| **küre-i āteş,** *{OsT}* *Ateş küre.*|| **küre-i ayn,** *{OsT}* *anat.* *Göz yuvarlağı.*|| **küre-i beyziye,** *{OsT}* *biy.* *Oosfer.*|| **küre-i esîr,** *{OsT}* *Uzay boşluğu.*|| **küre-i hâcerî,** *{OsT}* *Taş küre; litosfer.*|| **küre-i hadîdiye,** *{OsT}* *Demir küre; demir top.*|| **küre-i hak,** *{OsT}* *Yeryüzü.*|| **küre-i hevā,** *{OsT}* *Gök küresi.*|| **küre-i kamer,** *{OsT}* *Ay.*|| **küre-**

i lâceverd, *{OsT} Gök kubbe; hava küre.*|| **küre-i levniye,** *{OsT} Renk küresi.*|| **küre-i māiye,** *{OsT} Su küresi.*|| **küre-i musattaha,** *{OsT} Düzlem küre.*|| **küre-i mücesseme,** *{OsT} Yerküre.*|| **küre-i nāriye,** *{OsT} Ateş küre.*|| **küre-i nesîmî,** *{OsT} Havaküre; atmosfer.*|| **küre-i semā,** *{OsT} gök b. Yıldızların yerini gösteren model küre.*|| **küre-i sulbe,** *{OsT} Taşküre.*|| **küre-i şems,** *{OsT} Güneş.*|| **küre-i zemîn,** *{OsT} Yeryüzü; yer yuvarlağı.*|| **küre-i ziyā,** *{OsT} Işık küresi; fotosfer.*|| **küre kuşağı,** *{OsT} mat. Bir küre yüzeyi iki paralel düzlem ile kesildiğinde iki kesit arasında kalan yüzey; kuşak.*|| **küretü'l-kevākib,** *{OsT} gök b. Astronomi olayı.*|| **küretü'l-kül,** *{OsT} Dokuz kat olduğu söylenen göğün dokuzuncu katı.*

küre[3], [Far. kürre کره] *{OsT} is.* → kürre.

küre[4], [kür-e] *{ağız} is.* Düzgün odun yığını. [DS]

küre[5], [küre] *{ağız} is.* Hayvanların öğle üzere sıcakta otlamak istemeyip toplu hâlde dinlenme biçimi. [DS]

küre[6], [küre] *{ağız} is.* Küçük kulaklı koyun veya keçi. [DS]

küre[7], [küre] *{ağız} sf.* (At, eşek için) çiftleşmek isteyen. [DS]

kürebi, [Yun. khropi [Tietze]] *{ağız} is.* Çalı, diken kesmekte kullanılan yarım ay biçiminde küçük balta; körepe. [DS]

kürebiye, [Yun. khropi] *{ağız} is.* → kürebi. [DS]

kürecik, -ği [küre-cik] *is.* **1.** Küçük küre. **2.** Küçük balçık ocağı. **3.** Çok küçük cisim; zerre. **4.** *fiz.* Elektron. **5.** *biy.* Deniz kestanesinin kabuğundaki küçük dokunma organı.

küreg, [kür *(özgür)* > kür-ēĪ-mek *(özgür olmak)* > küre-g] *is.* Kaçak; firari. [ETY]

küregü, [kür *(özgür)* > kür-ē-mek > küre-gū] *(küregü:) {eT} is.* **1.** İtaatsiz olma; zapt-u rapt altma almamama; itaatsizlik; disiplinsizlik. [Tekin] [ETY] **2.** Kaçak olma. [ETY]

kürek[1], **-ği** [*eT.* kürī-mek > kür(i)-gē-k / kür-gē-k > kürek] *is.* **1.** Uzun bir sapla yayvan ve çukurca metal veya ahşap levhadan meydana gelmiş, toprak, kömür, kum, harç gibi şeyleri aktarmakta kullanılan el aleti. *{eT} (aynı)* **2.** *dnz.* Küçük deniz araçlarının yürütülmesinde kullanılan, pala adı verilen enli ucu suya daldırılan, sap adı verilen diğer ucuna da kuvvet uygulanan uzunca ağaç eleman. **3.** Kürek cezası. **4.** Kasaplıkta hayvanların kürek kemikleri üzerindeki lop et. **5.** *spor.* Tekneleri kürekle hareket ettirme esasına dayanan bir yarış. ▫ **küreğe vurmak,** *Kürek cezası vermek.*|| **küreğe yüklenmek,** *Bütün gücüyle kürek çekmek.*|| **kürek ayaklılar,** *zool. Pelikanları, karabatakgilleri, sümsükgilleri, firkateyn ve tropik kuşu gilleri kapsayan, başlıca özelliği ayak parmaklarının dördü birleşmiş olan, denizde ve tatlı sularda yaşayan kuşlar takımı.*|| **kürek cezası,** *Eskiden ağır cezayı gerektiren durumlarda, suçlulara verilen gemilerde kürek çekme cezası; mahkûmun ayaklarına demir ağırlıklar bağlanmak suretiyle ağır işlerde çalıştırma cezası; ağır hapis.*|| **kürek çalmak,** *{eAT}* Kürek çekmek.|| **kürek çekmek,** *Kayık, sandal vb. deniz teknelerini yürütmek için küreği suya daldırarak tekneyi ileri ittirme biçimindeki hareketi art arda yapmak; kürek hareketi ile sandalı yürütmek.*|| **kürek kemiği,** *anat. Göğüs kafesinin arka üst bölümünde yer alan, üçgen şeklinde, ince, yassı ve geniş kemik, (scapula).*|| **kürek kürek,** *1. Kürekle. 2. Bol miktarda.*|| **kürekle dağıtmak,** *Kumarda bütün parasını kaybetmek.*|| **kürekleri arya etmek,** *Kürekleri yerlerinden çıkararak oturakların üzerine sıra ile koymak.*|| **kürekle toplamak,** *Kumarda oyun için sürülen paraları toplamak.*|| **kürek mahkûmu,** *Kürek cezasına çarptırılmış kimse.*|| **kürek palası,** *Sandal küreğinin suya daldırılan geniş ve yayvan kısmı; küreğin kendisi.*|| **kürek tahtası,** *{ağız} Sıva yaparken üzerine sıva çamuru konulan kulplu tahta.* [DS]|| **kürek takımı,** *Kürek yarışlarında yarışa katılan teknedeki kürekçilerin tümü.*

kürek[2], [kür *(özgür)* > kür-ē-mek > kürē-k] *(küre:mek) {eT} is.* Kaçak. [KB]

kürek[3], **-ği** [kür-e-k] *{ağız} is.* Cezve. [DS]

kürek[4], **-ği** [küre-k] *{ağız} is.* Boyuna takılan altın; kolye. [DS]

kürekçi, [kürek-çi] *is.* **1.** Kürek yapan veya satan kimse. **2.** *dnz.* Teknelerde kürek çeken kimse. **3.** Fırın, tren, vapur vb. yerlerde ocağa kürekle kömür atan kimse. **4.** İmparatorluk döneminde Tanzimat'tan önce harp gemilerinde kürek çekmek ve yelken toplamak, yelken açmak gibi görevleri olan kimse. ▫ **kürekçi avarızı,** *Büyük deniz seferleri yapılacağı sırada Hristiyan tebaaya uygulanan zorunlu hizmet.*|| **kürekçi bedeliyesi,** *tar. Büyük deniz seferleri yapılacağı sırada kürekçilerin aylıklarını karşılamak üzere kürekçi alınmayan Hristiyan tebaaya ait evlerden belirli oranda alınan vergi.*

küreken, [Moğ. küregen] *{ağız} is.* Güvey; damat. [DS]

kürekke, [kürek-ke] *{ağız} is.* Kar kürümekte kullanılan geniş ağızlı ağaç kürek. [DS]

küreklemе, [kürek-le-me] *is.* Küreklemek eylemi

küreklemek[1], [kürek-le-mek] *gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Kürekle toplamak, yığmak.

küreklemek[2], [görek > görek-le-mek / kürek-le-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Kilitlemek. [DS]

kürel, [? kürel] *{ağız} is.* Dişi hindi. [DS]

küreleme, [küre-le-me] *is.* Kürelemek eylemi; küreme; kürüme.

kürelemek, [kürek-le-mek > küre-le-mek] *gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* **1.** Kürekle sıyırıp atmak, temizlemek. **2.**

mecaz. Ortadan kaldırmak; defetmek; uzaklaştırmak; kovmak; küremek; kürümek. **3.** *{ağız}* Birisini veya bir hayvanı taşlayarak kovalamak; uzaklaştırmak. [DS] **4.** *{ağız}* Sürüklemek; itelemek. [DS] **5.** *{ağız}* Çok yemek; ne varsa silip süpürmek. [DS] **6.** *{ağız}* Bir şeyi hızla kaldırıp atmak; fırlatmak; yuvarlamak. [DS]

kürelenme, [küre-le-n-me] *is.* Kürelenmek işi.

kürelenmek, [küre-le-n-mek] *edil. f. [-ir]* **1.** Kürekle atılmak; kürünmek. **2.** *dönşl. f.* Küre hâline gelmek; küre oluşturacak biçimde toplanmak. **3.** Küre sahibi olmak; küre edinmek.

kürem[1], [küre-mek > küre-m] *{ağız}is.* **1.** Küme; bölük; sürü. **2.** Koyunların sıcakta serinlemek için birbirinin gölgesine sığınarak oluşturdukları küme; topluluk. **3.** *sf.* Çok; hep. [DS] ⧉ **kürem kürem,** *{ağız} 1. Yığın yığın; küme küme; bölük bölük. 2. Bol bol.* [DS]

kürem[2], [Yun. krano] *{ağız} is.* Kızılcık; küren. [DS]

kürema, [Ar. kerīm > küremā كرما] *(kürema:) {OsT} is.* **1.** Cömert ve iyiliksever kişiler. **2.** Büyükler; ulular.

küreme, [küre-me] *is.* Küremek eylemi; küreleme; kürüme.

küremek[1], [kü-mek *(beklemek, kollamak, korumak)* > kür *(özgür)* > kür-ēī-mek] *(küre:mek) {eT} gçsz. f. [-ür]* **1.** Özgür olmak; bağımsız olmak; yönetilmez olmak. [DLT] [ETY] **2.** Kaçmak. [ETY] [KB]

küremek[2], [*eT.* küri-mek > küre-mek] *gçl. f. [-r] [-r(ü)-yor]* **1.** Kürekle sıyırıp atmak, temizlemek. **2.** *mecaz.* Ortadan kaldırmak; defetmek; uzaklaştırmak; kovmak; kürelemek; kürümek.

küremek[3], [küre-mek / kür-ük-mek كورمك] *{eAT} {OsT} gçsz. f. [-r] [-r(ü)-yor]* (Dişi hayvan için) erkeği ile çiftleşmek istemek.

küremi, [küre-m-i] *{ağız} zm.* Tamamı. [DS]

küremlemek, [küre-m-le-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* **1.** Toparlamak; yığmak; yığın yapmak. **2.** İki elle birlikte avuçlamak. [DS]

kürempe, [küre-mek > küre-me / kürempe] *{ağız} is.* **1.** Bir çeşit ağaç sürgü; merdane. **2.** Kar kürümekte kullanılan geniş ağızlı kürek. [DS]

küremsi, [küre-msi] *sf.* **1.** Küre gibi olan; küreye benzeyen. **2.** *is. mat.* Dönel elipsoit. **3.** Çekme eğrisinin, kendi asimptotu etrafında dönmesiyle meydana gelen dönel yüzey.

küren[1], [Yun. krano] *is.* Kızılcık.

küren[2], [kür-en ?] *{ağız} is.* Hayvan sürüsü. [DS]

küren[3], [Far. kürend] *{ağız} is.* **1.** Doru at. **2.** Alnında beyaz lekesi olan sarı renkli at. [DS]

küren[4], [küre[4] > küre-n] *{ağız}is.* **1.** Üst üste yığılmış arı kovanı. **2.** Düzgün odun yığını. [DS]

kürenay, [Ar. küre + Far. nāy كره ناى] *(kürena:y) is.* *müz.* Tunç veya gümüşten yapılan, ucu kıvrık nefire benzer, Türk musikisinde eski üflemeli bir çalgı.

kürend, [Far. kürend / küreng كرند / كرنگ] *{OsT} is.* Al at.

küreng, [Far. kürend / küreng كرند / كرنگ] *{OsT} is.* → kürend.

kürenk, [küre-mek > küre-k] *{ağız} is.* Harmanda ekin saplarını dağıtmaya yarayan ucu eğri tarım aracı. [DS]

kürenlemek, [küre-n-le-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-(i)-yor]* **1.** Bir şeyi tutup hızla atmak; fırlatmak; yuvarlamak; itelemek. **2.** Pirinç, şeker, un vb. şeyleri kürek veya avuçla almak. [DS]

kürepe, [Yun. kropi] *{ağız} is.* **1.** Harmanda ekin saplarını çekip dağıtmaya yarayan ucu eğri tarım aracı. **2.** Çalı kesmekte kullanılan ağzı geniş tahra. [DS]

küres col [küre-mek > küres + Kır. col *(yol)*] *{ağız} is.* Ormanda kesilen ağaçların sürüklenirken açtıkları iz ve yol. [DS]

küresel, [küre-sel] *sf.* **1.** *mat.* Küre ile ilgili olan; küreye ait. **2.** Küre biçiminde olan; kürevi. ⧉ **küresel gök bilimi,** *Gök cisimlerinin gök küresindeki yerlerini dünyaya göre belirleyen bilim dalı; küresel astronomi.*|| **küresel üçgen,** *Küre üzerine çizilen iç açıları toplamı iki dik açıdan küçük, kenarları büyük birer çember yayı olan üçgen.*|| **küresel valf,** *Bir boru ile taşınan akışkanları, küresel bir yuva içinde bir yarım kürenin hareketi ile kesen bir tür valf.*

küresellik, [küre-sel-lik] *is.* Küresel olan nesnenin durumu; küresel biçim.

küreşmek, [kürī-mek > küreş-mek] *{eT} işteş. f. [-ür]* **1.** Birlikte kürümek; kürümekte yardım ve yarış etmek. [DLT] **2.** Güreşmek; boğuşmak. [DLT] [KB]

küret, [Fr. curette] *is.* **1.** Silâh, cihaz, alet vb. şeyleri temizlemekte kullanılan demir veya tahta palet. **2.** *tıp.* keskin veya kör kenarlı kaşık biçiminde kürtaj aleti.

küretmek[1], [kür-ē-mek > küre-t-mek] *{eT} gçl. f. [-ür]* **1.** Aldatmak. [EUTS] **2.** Kaçırmak. [DLT] [KB]

küretmek[2], [kürī-mek > küri-t-mek] *{eT} gçl. f. [-ür]* → küritmek. [DLT]

kürevi, [Ar. kürevī كروى] *(kürevi:) {OsT} sf.* **1.** Şekli yuvarlak olan; küreye benzeyen; toparlak; küremsi; küresel. **2.** *mat.* Küre biçiminde olan. ⧉ **kürevî hey'et,** *{OsT} Gök bilimi; astronomi.*|| **küreviyyü'ş-şekl,** *{OsT} Küre biçiminde olan geometrik şekil.*

küreybe, [Ar küreybe كريبه] *{OsT}is. biy.* Tulumcuk.

küreyi, [Yun. kropi] *{ağız} is.* → kürebi. [DS]

küreyvat, [Ar. küre > küreyve > küreyvāt كريوات] *(küreyva:t) {OsT} is.* Kürecikler; yuvarlar. ⧉ **kürey-**

vāt-ı beyzā, *{OsT} biy. Alyuvarlar.*|| **küreyvāt-ı hamrā,** *{OsT} biy. Alyuvarlar.*|| **küreyvāt-ı meneviyye,** *{OsT} Sperm hayvancıkları.*|| **küreyvāt-ı yābise,** *{OsT} biy. Kanın yapısında bulunan demir bileşikleri.*

küreyve, [Ar. küre > küreyve كريوه] *{OsT} is.* **1.** Çok küçük küre; kürecik; zerre. **2.** *biy.* Yuvar. **3.** *fiz.* Molekül. **4.** *fiz.* Elektron. ☞ **küreyve-i beyzā,** *{OsT} Akyuvar.*|| **küreyve-i hamrā,** *{OsT} Alyuvar.*|| **küreyve-i şahmiye,** *{OsT} Yağ yuvarı.*

küreyvî, [Ar. küre > küreyvī كريوى] *(küreyvi:) {OsT} sf.* Küresel.

küreyvin, [Ar. küre > küreyve > küreyvīn كريوين] *(küreyvi:n) {OsT} is.* Alyuvarlara rengini veren kırmızı sıvı madde.

kürez, [kör-ez / kürez] *{ağız} is.* Köpekle tazının çiftleşmesinden doğan melez yavru. [DS]

kürezlemek, [küre-z-le-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(i) -yor]* Bir şeyi kaldırıp hızla atmak; fırlatmak. [DS]

kürgek, [kürī-mek > kür(i)-gēk] *{eT} is.* Kürek.[DLT]

küri[1], [Çin. tou => küri] *{eT} is.* Hacim ölçüsü; litre; ölçek; kile (22,4 kg). [EUTS] [Gabain]

küri[2], [kürī-mek > kür(i)-gēk] *{eT} is.* Kürek. [EUTS]

kürige, [? kürige] *{ağız} is.* Müslüman'la evlenerek din değiştiren Ermeni kadın. [DS]

kürik, -ği [kür] *{ağız} is.* At veya eşek yavrusu; sıpa; tay. [DS]

kürilemek, [kürilē-mek] *{eT} gçl. f. [-ür]* Kebap kızartmak. [DLT]

kürilik, [Çin. tou => küri > küri-lik] *{eT} is.* Desilitre; ölçek; hacim ölçüsü. [EUTS] [Gabain]

kürimek, [kürī-mek] *(küri:mek) {eT} gçl. f. [-ür]* **1.** Eşinmek; yeri eşmek.[DLT] **2.** Kürümek. [DLT] **3.** (Hayvan için) haşarılık etmek. [DLT]

kürin, [? kürin] *{eT} is.* İçerisinde kavun, karpuz, hıyar gibi şeyler taşınan küfe; sepet. [DLT]

kürit, [Fr. curide] *is. kim.* Atom numarası 96 ile 103 arasında olan elementlerin genel adı.

küriterapi, [Fr. curiethéraphie] *is. tıp.* Radyum ışınları ile gerçekleştirilen tedavi; radyum tedavisi.

küritmek, [kürī-mek > küri-t-mek] *{eT} gçl. f. [-ür]* Kürütmek. [DLT]

küriyum, [Fr. Cürie *(radyumu bulan Fransız fizikçisı)* > curium] *is. kim.* Plütonyum 239'un helyum çekirdekleri ile bombardımanı sonucunda bulunan, atom numarası 98, atom kütlesi 248 olan ve birçok izotopu bilinen uranyum ötesi aktinitler grubundan radyoaktif bir element, sembolü: Cm.

küriz, [Far. kürīz كريز] *(küri:z) {OsT} is.* Hizmetçi.

kürizi, [Far. kürīzī كريزى] *(küri:zi:) {OsT} sf.* Beli bükük ihtiyar; düşkün yaşlı.

kürk[1], [*eT.* kürk] *is.* **1.** İşlenerek giyecek yapımında kullanılan ve bazı hayvanlardan elde edilen, ince, sık tüylü hayvan postu. *{eT}{eAT} (aynı)* [DLT] [DK] **2.** Bu posttan yapılmış giyim eşyası. **3.** *sf.* Kürkten yapılmış olan. ☞ **kürk böceği,** *zool. Deri böceğigiller familyasından, kurtçukları derileri ve yünlü giyecekleri kemiren, esmer siyah renkli, küçük ve silindir biçiminde kın kanatlı bir böcek, (Attegenus pellio).*|| **kürk giydirmek,** *Yüksek mevkie geçen bir kimseyi mükâfatlandırmak için kürk vermek.*|| **kürk kabı,** *Kürklü bir elbisenin dış yüzü.*|| **kürk kedisi,** *{ağız} Yaban kedisi.* [DS]|| **kürk sırçası,** *Kürkün iyi boyanmadığını gösteren parlak beyaz tüy.*|| **kürk zağarası,** *1. Kürkle kaplanmış yaka. 2. Kürk kaplı ceket veya mantonun tersi.*

kürk[2], [kürk] *{ağız} is.* Kurutulmuş otları koymaya yarayan küçük bina. [DS]

kürk[3], [gurk *(yans.)*] *{ağız} sf.* Gurk; kuluçka. [DS] ☞ **kürk toyuh,** *{ağız} Gurk tavuk; kuluçka.* [DS]

kürkas, [Lat. curcas] *is. bot.* Sütleğengillerden, tropik Amerika'da yetişen, meyve çekirdekleri zehirli, cücüğü çıkarılmak şartıyla tohumları yenebilen bir ağaç; Hint fıstığı, *(Jatropha curcas).*

kürkçü, [kürk-çü] *is.* **1.** Kürk hayvanlarından alınan derileri bozmadan tabaklamayı, onları kürk yapımı için hazırlamayı bilen ve bu işin ticaretini yapan kimse. **2.** Kürk alım ve satımı yapan kimse. **3.** İşlenmiş kürkleri elbise hâline getiren kimse. ☞ **kürkçü dükkânı,** *1. Kürk alınıp satılan dükkân. 2. En son ve mutlaka gelinecek olan yer.*

kürkçübaşı, [kürk-çü+baş-ı] *is. tar.* İmparatorluk döneminde padişahın kürklerini korumak ve bakımını yapmakla görevli kimse.

kürkçülük, -ğü [kürk-çü-lük] *is.* **1.** Postları kürk hâline getirmek için tüyleri ile birlikte terbiye etme sanatı. **2.** Kürk alım ve satımı; kürk ticareti.

kürke, [kürke] *{ağız} is.* Ağaç sakızı. [DS]

kürklemek[1], [gurk-la-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(ü)-yor]* (Tavuk için) kuluçkaya yatmak; kuluçka olmak. [DS]

kürklemek[2], [kük(ü)r-e-mek / kürk-le-mek] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(ü)-yor]* (Hamur, yoğurt vb. için) ekşimek. [DS]

kürklü, [kürk-lü] *sf.* **1.** Kürkü olan; kürk sahibi olan. **2.** (Giyecek için) üzerine kürk geçirilmiş olan; kürkle süslenmiş olan. **3.** Kürkten yapılma giyecek giymiş olan. **4.** (Hayvan için) postu kürk olarak kullanılabilen. **5.** *gnşl.* Kürklü hayvan derilerinden yapılan bir tür kürklü keçe başlık.

kürkük, -ğü [kürk *(yans.)* > kürk-ük] *{ağız} is.* Kuluçka. [DS]

kürküm, [Sansk. kuṅkuma / Far. kurkum] *{eT} is.* Safran; Hint safranı. [DLT] [EUTS] [KB] [Gabain]

kürkün, [*eT.* körküm *(safran)* > kürkün] *{ağız} is.* Bir çeşit ot; hodan. [DS]

kürküt[1], **-dü** [kükürt / kürküt] *{ağız} is.* **1.** Kükürt. **2.** Yoz deve ile tüylü deveden doğan yavru. [DS]

kürküt[2], **-dü** [kür(ü)k-üt] *{ağız} is.* **1.** Halı kilim dokurken taraktan dökülen yün kırıntıları. **2.** Teke kıllarının dibinden kırkılarak alınan ince tüyler. [DS]

kürlemek[1], [kür *(hile)* > kür-lē-mek] *(kürle:mek) {eT} gçl. f. [-ür]* Aldatmak; tavlamak. [EUTS]

kürlemek[2], [kür *(yans.)* > kür-lē-mek] *(kürle:mek) {eT} gçsz. f. [-ür]* Gürlemek.

kürlenmek, [kür-lē-mek > kürle-n-mek] *{eT} dönşl. f. [-ür]* **1.** Gürültülü konuşmak; badırdanmak. **2.** Gürlemek. [DLT]

kürlig, [kür *(hile)* > kür-lig / kür-lüg] *{eT} sf.* Aldatıcı; hilekâr; hileli; yalan; aldatan. [EUTS] [ETY] [Tekin]

kürlik, [Çin. tou => küri > küri-lik] *{eT} is.* → kürilik. [Gabain]

kürman, [? kürman] *{ağız} is.* → kürkün. [DS]

kürmeyh, [kür-mek] *{ağız} is.* İlmek; ilmik. ☞ **kürmeyh bağlamak,** *{ağız} (Boynundan bağlanan hayvanlar için) ipi hayvan asıltınca, boğazını sıkmayacak biçimde bağlamak.* [DS]

kürmemek, [kör-mek > kör-me-mek] *{eT} gçl. f. [-z / -s]* Görmemek. [Tekin]

kürmet, [kür > kür-met ?] *{eT} sf.* Pek kuvvetli. [DLT]

kürmez, [kür > kür-mez] *{ağız} is.* İçine girilemeyecek kadar sık çalılık. [DS]

kürnek, [kür-(ü)n-ek] *{ağız} is.* **1.** Sıcaktan bunalıp birbirinin gölgesine başını sokarak güneşten korunmak için bir araya toplanmış koyun sürüsü. **2.** Hayvanların sıcak günlerde toplanarak yattıkları, dinlendikleri gölge yer. **3.** Eşya yığını. **4.** Toprak altındaki karınca vb. hayvanların yuvası. [DS]

kürneme, [kürne-me] *is.* Kürnemek işi.

kürnemek, [kür(ü)n-e-mek] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-n(ü)-yor]* **1.** (Hayvan için) soğuk veya sıcağın etkisi ile birbirine sokulmak; birbirine sokulup toplanmak. **2.** (Hayvan için) yuvarlanmak; çırpınmak. [DS]

kürnüş, [kür-(ü)n-üş] *{ağız} is.* Tavukların tüy değiştirmesi. [DS]

kürpecik, [kürpe-cik ?] *{ağız} is.* **1.** Sertleşmiş yuvarlak kar tanesi. **2.** Küçük dolu tanesi; bulgurcuk. [DS]

kürplemek, [körpē *(genç hayvan)* > körp(e)-lē-mek] *(körple:mek) {eT} gçl. f. [-ür]* (Kuzu vb. için) tandırda kızartmak; kebap kızartmak. [DLT]

kürras, [Ar. kürrāṡ كراث] *(kürra:s) {OsT} is.* Pırasa.

kürrase, [Ar. kürrāse كراسه] *(kürra:se) {OsT} is.* El yazması bir kitabın sekiz sayfalık forması.

kürre, [Far. kürre كره] *{OsT} is.* **1.** Tay. **2.** Sıpa. ☞ **kürre-i har,** *{OsT} Sıpa.*

kürrük[1], **-ğü** [Far. kürre] *{ağız} is.* **1.** At ve eşek yavrusu; sıpa; tay. **2.** Deve yavrusu. [DS]

kürrük[2], **-ğü** [kür *(yans.)* > kür(r)-ük] *{ağız} is.* Üveyik kuşu. [DS]

kürrüş, [Far. kürre => kürrü-ş] *{ağız} is.* At, eşek yavrusu; tay; sıpa. [DS]

kürs, [kürs] *{ağız} is.* Kuytu yerlere toplanmış kar yığını. [DS]

kürsemek, [kür *(gür)* >kür-sē-mek] *(kürse:mek) {eT} gçsz. f. [-ür]* **1.** Kanlanmak; etlenmek. **2.** (Hamur için) mayalanıp kabından taşmak. [DLT]

kürseyh, [kür-se-k] *{ağız} sf.* (Köpek için) kızana gelmiş; çiftleşmek isteyen. [DS]

kürsi, [Ar. kürsī كرسى] *(kürsi:) {OsT} is.* → kürsü. ☞ **kürsî-dār,** *{OsT} tar. Padişah, atla bir yere gittiği zaman ata kolayca binilebilmesi için kürsî-i hümayun denilen iskemleyi taşıyan görevli.*|| **kürsî-i hak,** *{OsT} Evrenin dayanağı; dünya.*|| **kürsî-i hat,** *{OsT} Kurallara uygun olarak yazılmış güzel el yazısı.*|| **kürsî-i hükûmet,** *{OsT} Parlamento.*|| **kürsî-i hümāyun,** *{OsT} tar. Padişahların ata binecekleri zaman ayaklarının altına konulan kırmızı çuha ve kadife kaplı iskemle.*|| **kürsî-i memleket,** *{OsT} Başkent.*|| **kürsî-i şeş-kûşe,** *{OsT} Bu dünya.*|| **kürsî-i zer,** *{OsT} Güneş.*|| **kürsî-nişîn,** *{OsT} Tahta oturan; padişah; vali; vaiz.*|| **kürsîye binmek,** *{eAT} Tahta oturmak.*

kürsmek, [kür *(gür)* > kür-sē-mek / kürs-mek] *{eT} gçsz. f. [-ür]* → kürsemek. [DLT]

kürsör, [Fr. curseur] *is.* Bilgisayarlarda bir karakteri yazma, silme, araya sokma veya düzeltme gibi daha sonradan yapılacak olan yazım konumlarını belirlemeye yarayan ışıklı, hareketli benek; imleç.

kürsü[1], [Ar. kürsī *(sandalye)* كرسى] *{OsT} is.* **1.** Konuşmacının topluluğa hitap etmek için üzerine çıktığı yüksekçe yer. **2.** Öğretmenlerin ders verirken üzerine çıktıkları yüksekçe yer. **3.** *mecaz.* Bir fakültedeki öğretim ve araştırma birimi. **4.** Cami ve mescitlerde vaizlerin vaaz verdikleri, birkaç basamakla çıkılan, ağaç veya mermer oymalarla süslü mekân. **5.** Kilise vb. tapmaklarda vaaz verilen tribün. **6.** Bir piskoposun kilisesinde oturduğu sandalye. **7.** Duruşma sırasında hakim ve savcıların oturdukları yer. **8.** Görev; makam. **9.** Taht. **10.** Hükümet merkezi; başkent. **11.** Kaide; ayaklık. **12.** Medreselerde müderrislerin oturarak ders verdiği yer. **13.** Sandalye; tabure. **14.** Padişahların ata binerken üzerine bastıkları kadife veya çuha kaplı iskemle. **15.** Minare kaidesi. **16.** Padişah tuğralarında, padişahın ve babasının adının yazılı olduğu bölüm. **17.** *din.* Allah'ın gücü, kudreti. ☞ **kürsü başkanı,** *Üniversitelerde, bir bölümün eğitim, öğretim, araştırma ve yönetim iş ve görevlerinden sorumlu profesör.*|| **kürsü diş,** *{ağız} anat. Azı dişi.* [DS]|| **kürsü hocası,** *Camilerde kürsüden vaaz ve-*

ren hoca; kürsü şeyhi.|| **kürsü şeyhi,** *Camilerde kürsüden vaaz veren hoca; kürsü hocası.*|| **kürsü taşı,** *Heykel ayaklığının bir parçasını teşkil eden küp biçimindeki taş.*

kürsü[2], [kürsü] *{ağız} is.* Üst üste yığılmış tütün demetleri. [DS]

kürsülmek, [kür(ü)s-ül-mek] *{ağız} gçsz. f. [-ür]* (İnsan için) düşmek. [DS]

kürsümek, [kür-sü-mek] *{ağız} gçsz. f. [-r]* **1.** (Kar için) çukurluklara dolmak; çukurlarda birikmek. **2.** (Nesne için) kaymak. [DS]

kürsüz, [kür *(hile)* > kür-süz] *{eT} sf.* Hilesiz; yalansız. [EUTS]

kürşek, [kürşēk] *(kürşe:k) {eT} is.* Darı özü su veya sütte kaynatıldıktan sonra üzerine yağ dökülerek yenen bir yemek. [DLT]

kürt[1], [kart / kırt / kirt / kürt *(yans.)*] *is.* Pütürlü yüzeylere sürtünmeyi, kırmayı, kesmeyi, kemirmeyi, kazıyıp koparmayı, diş diş yapmayı anlatan kök. *{eT} (aynı).* [Zülfikar] ◘ **kürt kürt yemek,** *{eT} {eT} Bir şeyi kütür kütür ses çıkararak yemek.* [DLT]

kürt[2], [kürt] *is. bot.* **1.** *{eT}* Kaym ağacı; huş; *(Betula alba, Pyrus cinsi ağaçlar)* (yay; değnek, kamçı vb. yapılır.) [DLT] **2.** *{ağız}* Dağlık ve kayalık yerlerde yetişen, çiçekleri beyaz ve top halinde, meyveleri siyah ve küçük, yapraklar tam dişli kenarlı, alt yüzü tüylü ve zeytin yeşili, Sivas dolaylarında ağızlık yapımında kullanılan, kerestesi çok sağlam bir ağaççık; gilaburu; germeşe; özübüyük, *(Viburnuk lantana).* [DS]

kürt[3], [kürümek / küre-mek > kür(ü)-t] *{ağız} is.* Kuytu yerlerde toplanmış kar yığını. [DS] ◘ **kürt bulguru,** *Yuvarlak ve sert kar tanesi; bulgurcuk.*|| **kürt büzülgen,** *Çığ.*|| **kürt koçu,** *Sonbaharda yapılan koç katımı.*|| **kürt yarması,** *Küçük dolu.*

kürtaj, [Fr. curetage] *is. tıp.* **1.** Hasta bir dokudan veya doğal bir boşlukta bulunan yabancı cismi küret ile çıkarıp alma işlemi; kazıma. **2.** Döl yatağını kazıyarak dölütü çıkarıp alma işlemi.

kürtajcı, [kürtaj-cı] *is.* Kürtaj yapan kimse.

kürte, [kül-te] *{ağız} is.* Bağlam; demet; külte. [DS]

kürtek, -ği [Far. kürte] *{ağız} is.* Elbise. [DS]

kürtmeç, -ci [kür(ü)t-meç] *{ağız} is.* Kütük. [DS]

kürtük[1], [*eT.* kürt *(yans.)* > kürt-ük] *{ağız} is.* **1.** Rüzgâr tarafından savrularak kuytu yerlerde birikmiş kar yığınları; kar yığını. *{eT} (aynı).* **2.** Çığ. [DS]

kürtük[2], [kürü-t-ük > kürtük] *{ağız} sf.* Aşınmış; pürüzlü. [DS]

kürtük[3], **-ğü** [Far. kürte] *{ağız} is.* Hırka; yelek; kürdük. [DS]

kürtükmek, [gürdük-mek] *{ağız} gçsz. f. [-ür]* (Kedi için) kızana gelmek; çiftleşmek istemek; gürdükmek. [DS]

kürtül[1], [kürtül كرتل]*{ağız} sf.* **1.** (Kişi için) kısa boylu ve şişman. [DS] **2.** *{eAT}* (Boyun vb. için) kalın, kuvvetli.

kürtül[2], [kür(ü)t-ül] *{ağız} is.* Kuytu yerlere toplanmış kar yığını; kürtün. [DS]

kürtül[3], [? kürtün / kürtül] *{ağız} is.* Palan; semer. [DS]

kürtün[1], [kürt > kürt-ün] *{ağız} is.* **1.** Çalılık, dikenlik yer. **2.** Suyun sürükleyerek getirdiği çubuk, dal, yaprak vb. şeyler. [DS]

kürtün[2], [kür(ü)-t-ün] *{ağız} is.* **1.** Rüzgârın etkisi ile kuytu ve çukur yerlerde birikmiş olan kar yığını; kürdün. **2.** Çığ. **3.** Yeni yağan yumuşak kar. **4.** Sertleşmiş, buz tutmuş kar. [DS]

kürtün[3], [? kürtün كورتن] *is.* **1.** *{eAT} {OsT} {ağız}* Yük hayvanlarına vurulan semer; içi otla doldurulmuş palan; kürdün. [DS] **2.** *{ağız}* Hayvanın sırtına konulan çul, çuval gibi şeyler. [DS] **3.** Havut.

kürtüncü, [kürtün-cü] *{ağız} is.* Semerci. [DS]

kürtüncülük, -ğü [kürtün-cü-lük] *{ağız} is.* Semer ve palan yapma işi. [DS]

kürtünnü, [kürtün-lü ?] *{ağız} is.* Alevi. [DS]

kürtür, [kür(ü)t-ür] *{ağız} is.* Marangoz rendesi. [DS]

kürtüyh, [kür(ü)t-ük] *{ağız} is.* Sertleşmiş kar yığını; kürtün. [DS]

kürub, [Ar. kerb > kürūb كروب] *(küru:b) {OsT} is.* Kaygılar; kederler; üzüntüler.

kürum, [Ar. kerm > kürūm كروم] *(küru:m) {OsT} is.* Bağ kütükleri; üzüm asmaları.

kürur, [Ar. kürūr كرور] *(küru:r) {OsT} is.* **1.** Bir şeyin belirli zamanlarda tekrarı. **2.** Üst üste iki kat kıvrılma. ◘ **kürūr-ı avām,** *{OsT} Yılların birbirini izlemesi.*|| **kürūr-ı edvār,** *{OsT} Devirlerin birbirini izlemesi.*

küruş, [Ar. kerīş > kürūş كروش] *(küru:ş) {OsT} is.* İşkembeler.

kürü, [Far. kürre => kürü?] *{ağız} is.* **1.** Tavuk yumurtası. **2.** Balık yumurtası; havyar. [DS]

kürü, [Far. kürre => kürü] *{ağız} is.* **1.** Eşek yavrusu; sıpa. **2.** At yavrusu. [DS]

kürüç[1], [? kürüç] *{eT} is.* Kimyon. [EUTS]

kürüç[2], **-cü** [gür / kür > kür-üç] *{ağız} sf.* (Hayvan için) etli; tavlı. [DS]

kürüç[3], **-cü** [kür-üç] *{ağız} is.* Bir çeşit sert ağaç. [DS]

kürüd, [kürüd] *{eT} is.* Merih yıldızı. [KB]

kürüden, [kürü-mek > kürü-t-en > kürüden / kürden] *{ağız} is.* Toprak dam üzerinde biriken karları kürümekte kullanılan tahtadan yapılmış geniş ağızlı bir tür kürek; kürük. [DS]

kürük[1], **-ğü** [Far. kürre => kürük كورك] *{ağız} is.* **1.** Eşek yavrusu; sıpa. **2.** At yavrusu; tay. **3.** Küçük kulaklı koyun veya keçi. **4.** Kıvrık kulaklı keçi veya koyun. [DS] **5.** *{OsT}* Boynuzsuz öküz.

kürük[2], **-ğü** [kürü-k] *{ağız}* *is.* Sapı ve ağzı kırılmış toprak su kabı. [DS]

kürük[3], **-ğü** [kürü-mek > kürü-k] *{ağız}* *is.* Kar kürümeye yarayan geniş ağızlı kürek; kar küreği. [DS]

kürük[4], **-ğü** [kör-ük] *{ağız}* *is.* Körük. [DS]

kürük[5], **-ğü** [kürü-k] *{ağız}* *is.* Gece esen serin yel. DS]

kürükmek, [kür-ük-mek كوركمك] *{OsT}* *gçsz. f. [-ür]* → küremek[3].

kürül, [kür-ül ?] *{ağız}* *is.* Yaban bezelyesi. [DS]

kürülenmek, [kürü-le-n-mek] *{ağız}* *dönşl. f. [-ir]* (Hayvan için) ayakları tutulmak. [DS]

kürüm, [kürü-m] *{ağız}* *is.* Topluluk; sürü. [DS]

kürüme, [kürü-me] *is.* Kürümek eylemi; küreleme.

kürümek, [kürü-mek كورىمك] *gçl. f. [-r]* **1.** Kar, çamur, toprak vb. şeyleri kürekle sıyırıp atmak, temizlemek; küremek; kürelemek. *{eAT}* *{ağız}* *(aynı)* [DS] **2.** *mecaz.* Ortadan kaldırmak; defetmek; uzaklaştırmak; kovmak; küremek; kürelemek.

kürümse, [kürü-mse] *{ağız}* *is.* Süprüntü; çer çöp. [DS]

kürün[1], [Ar. kurne / Yun. krounion] *{ağız}* *is.* **1.** Ağaçtan yapılma çeşme yalağı. **2.** Hamam kurnası. **3.** Hamamdaki odacıklar. **4.** Hayvan yemliği. **5.** Tekne. **6.** Su kabı. [DS]

kürün[2], [? kürün] *{ağız}* *is.* Loş, karanlık, kapalı yer. [DS]

kürünç, [kürü-nç] *{ağız}* *is.* **1.** Kaydırak oyunu. **2.** Kumrudan biraz daha küçük bir kuş. [DS]

kürüş[1], [? kürüş] *{ağız}* *is.* Küçük kulaklı koyun veya keçi. [DS]

kürüş[2], [? kürüş] *{ağız}* *is.* Balık yumurtası; havyar. [DS]

kürüşke, [Yun. kystra] *{ağız}* *is.* Marangozun rendesinden çıkan yonga; ince ağaç parçası. [DS]

kürüşlemek[1], [kürüş-le-mek] *{ağız}* *gçsz. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Zengin olmak; çok para biriktirmek. [DS]

kürüşlemek[2], [kürüş-le-mek] *{ağız}* *gçsz. f. [-r] [-l(ü)-yor]* (Tavuk için) tüylerini dökmek. [DS]

kürüşlü[1], [kürüş-lü] *{ağız}* *sf.* Malı ve parası çok olan; zengin. [DS]

kürüşlü[2], [kürüş-lü] *{ağız}* *sf.* Şişman; tombul; tıknaz. [DS]

kürüşmek, [kürü-ş-mek] *{ağız}* *işteş. f. [-ür]* Birlikte kürümek. [DS]

kürüşne, [kürüş-ne] *{ağız}* *is.* Tavuğun yumurtalığındaki küçük yumurtacıklar. [DS]

kürütgü, [kürü-t-gü] *{ağız}* *is.* Saman toplamaya yarayan tahta araç. [DS]

kürüz[1], [kür-üz] *{ağız}* *is.* **1.** Çalılık; fundalık; koru. **2.** Yeni biten çam fidanları kümesi. [DS]

kürüz[2], [kür-üz] *{ağız}* *sf.* **1.** (İnsan ve hayvan için) küçük kulaklı. **2.** Kambur. **3.** *is.* Bir yaşında doğuran keçi. [DS]

kürüzlük, [kür-üz-lük] *{ağız}* *is.* Yeni yetişen ormanlık alan. [DS]

kürzenk, -gi [? kürzenk / kürdenk] *{ağız}* *is.* Harman yerinde sapları toplamakta kullanılan ucu eğri bir tarım aracı. [DS]

küs[1], [küs] *{eT}* *is.* Ün. [Gabain]

küs[2], [küz] *{eT}* *is.* Güz; sonbahar. [EUTS]

küs[3], [küs] *sf.* Küsmüş; küskün; dargın. ☞ **küs küs,** *Darılmış gibi sessiz ve büzülmüş olarak; bozulmuş ve dargın olarak.*

küs[4], [küs] *{ağız}* *is.* 5-10 cm. çapında ağaçtan yapılma küre şeklinde bir oyun aracı. [DS]

küs[5], [Far. küs كس] *{OsT}* *is.* Dişilik organı.

küsa, [Ar. kisve > küsā كسى] *(küsa:)* *{OsT}* *is.* Elbiseler; kıyafetler.

küsahat, -ti [Ar. küsāḥat كساحت] *(küsa:hat)* *{OsT}* *is.* **1.** Sıskalık. **2.** Kemik hastalığı; raşitizm.

küsbe, [Ar. küsbe كسبه] *{OsT}* *is.* Yağı ve suyu çıkarılmış her türlü bitki artığı.

küsbek, -ği [küsbek] *{ağız}* *is.* Ağaç zamkı. [DS]

küsbere, [Far. küsbere كسبره] *{OsT}* *is.* *bot.* Kişniş; kara kimyon.

küsdü, [küs-dü / küs-tü] *{ağız}* *is.* Kadın ceketi. [DS]

küsedmek, [kōz > köz-eḏ-mek] *{eT}* *gçl. f. [-ür]* Gütmek. [EUTS]

küsedük, [küsē-mek > küsē-dük] *(küse:dük)* *{eT}* *is.* Arzu; istek. [EUTS] [Gabain]

küsegçi, [küsē-mek > küsē-g > küsē-g-çī] *(küse:gçi:)* *{eT}* *is.* İştahlı. [DLT]

küseğen, [küs-eğen] *{ağız}* *sf.* **1.** Çabuk küsen; sık sık küsen; alıngan; küsek. [DS] **2.** *is.* *bot.* Küstüm otu.

küseği, [közeği / küseği] *{ağız}* *is.* Kürek. [DS]

küsek[1], **-ği** [kös-ek] *{ağız}* *is.* **1.** Destek; dayak. **2.** Küskü; kaldıraç. [DS]

küsek[2], **-ği** [küs-ek] *{ağız}* *sf.* Çabuk küsen; sık sık küsen; alıngan; küseğen. [DS]

küsemek, [küsē-mek] *(küse:mek)* *{eT}*. *gçl. f. [-r] [-s(ü)-yor]* **1.** Özlemek; arzulamak; arzu etmek; istemek; dilemek. [DLT] [EUTS] [KB] [İKPÖy.] [Yüknekī] [Gabain] [Üç İtigsizler] **2.** *{ağız}* Beğenmek. [DS] **3.** *{ağız}* *dönşl. f.* İmrenmek. [DS]

küsenç, [küsē-mek > küsē-n-mek > küse-n-ç] *{eT}* *is.* İstek; arzu; dileme; dilek. [EUTS] [Gabain]

küsençig, [küsē-mek > küse-n-mek > küse-n-ç-ig] *{eT}* *sf.* Arzu edilen; temenni edilen; istenen. [EUTS] [Gabain]

küsenmek, [küse-n-mek] *{ağız}* *dönşl. f. [-ir]* Beğenmek; imrenmek. [DS]

küsgü[1], [közegü > küsgü] *{ağız}* *is.* → küskü[1]. [DS]

küsgü[2], [küsgū] *(küsgü:)* *{eT}* *is.* → küskü[2].

küsi, [küsī] *(küsi:)* *{eT}* *is.* Yakılınca koku veren nesne; günlük; öd ağacı; misk. [EUTS]

küsin, [küsin] *(küse:dük) {eT} is.* Güç; kuvvet. [E-UTS]

küski, [küz > küz-kī] *(küski:) {eT} sf.* → küzki. [Gabain]

küskü[1], [*eT.* köz > köz-e-gü > küskü] *is.* **1.** Ateş vb. şeyleri karıştırmaya veya fırını temizlemeye yarayan uzun demir çubuk; maşa. *{ağız} (aynı)* [DS] **2.** Fırındaki ateşi karıştırmakta, odun itmekte kullanılan balta sapından biraz daha kalın, bir ucu yanmış odun parçası. **3.** Kaldıraç. **4.** Taş ve beton gibi sert yerlerde delik açmak için kullanılan bir ucu sivri, ağır çubuk demir. *{ağız} (aynı)* [DS] **5.** *{ağız}* Değirmen taşını kaldırmakta kullanılan uzun demir çubuk; basit kaldıraç. [DS] **6.** *{ağız}* Bir tür balta. [DS] **7.** *{ağız}* Kunduracıların kullandığı örs. [DS] **8.** *{ağız}* Teknede kalan hamurları sıyırmakta kullanılan bir tür kürek. [DS]

küskü[2], [küskü] *(küskü:) {eT} is.* **1.** Sıçan; fare. [ETY] [EUTS] [Gabain] **2.** Eski Türk takviminde birinci yılın adı.

küskü[3], [kös-mek > küs-kü ?] *{ağız} is.* Doğum iskemlesi. [DS]

küsküç, -cü [küskü-ç] *{ağız} is.* **1.** Taş ve beton gibi sert yerlerde delik açmak için kullanılan bir ucu sivri, ağır çubuk demir; küskü. **2.** Havuç, çiğdem vb.ni kazıp çıkarmakta kullanılan ucu sivri ağaç sopa. **3.** Çelik, çomak. [DS]

küsküleme, [küskü-le-me] *is.* Küskülemek eylemi.

küskülemek, [küskü-le-mek] *gçl. f. [-r] [-l(ü)-yor]* **1.** Küskü ile delmek, karıştırmak veya temizlemek. **2.** *{ağız}* Kıyıda balık avlarken sırıkla taş aralarını karıştırmak. [DS]

küsküllemeç, -ci [küskü(l)-le-meç] *{ağız} is.* Havuç, çiğdem vb.ni kazıp çıkarmakta kullanılan ucu sivri ağaç sopa. [DS]

küsküllemek, [küskü(m)-le-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ü)-yor]* → küskülemek. [DS]

küskün, [küs-kün] *sf.* **1.** Küsmüş olan; gücenmiş kimse; dargın. **2.** *mecaz.* (Bitki, saç vb. için) gelişmeyip küçük kalmış olan. **3.** Gözden düşmüş; gadre uğramış. **4.** *zf.* Küsmüş, gücenmiş olarak. **5.** *is. bot.* Küstüm otunun diğer adı. ◘ **küskün küskün,** *Küsmüş olarak ve dargın bir biçimde.*

küskünleşme, [küs-kün-le-ş-me] *is.* Küskünleşmek eylemi.

küskünleşmek, [küs-kün-le-ş-mek] *dönşl. f. [-ir]* Küskün duruma gelmek.

küskünlük, -ğü [küs-kün-lük] *is.* Küskün olma durumu; dargınlık.

küsküt, [Fr. cuscute] *is.* Sarmaşıkgillerden birçok türü bulunan, sapı ile bazı bitkilere sarılarak beslenen, eflâtun renkli, çiçekli bir asalak bitki; cin saçı, *(Cuscuta).* ◘ **küsküt kalburu,** *Yem bitkisi tohumlarından küsküt tohumlarını ayırmakta kullanılan bir tür kalbur.*

küskütlü, [küsküt-lü] *sf.* Küsküt bulunan; küsküt kaplı olan.

küskütük, -ğü [küs+kü/tük] *(kü'skütük) sf.* **1.** Hareket edemez durumda olan; kütük gibi hareketsiz. **2.** Çok sarhoş; körkütük.

küslü, [küs-lü كوسلى] *{eAT} sf.* Küsmüş; dargın; gücenik.

küslük, -gü [küs-lük] *is.* Küs olma durumu; dargınlık.

küsme, [küs-me] *is.* Küsmek işi; dargın olma.

küsmek[1], [kü-mek *(beklemek, kollamak, korumak)* > kü-d-mek / kü-s-mek] *(kü:smek) {eT} gçl. f. [-ür]* → küdmek. [Yüknekî]

küsmek[2], [*eT.* küs-mek] *gçsz. f. [-er]* **1.** Gücenme dolayısıyla bir kimseden yüz çevirmek; o kimse ile arası açılmak; darılmak. *{eT} {eAT} (aynı)* [DLT] **2.** Bir şeyle arası açılmak; onunla ilgilenmemek. **3.** (Bitkiler için) gelişememek; büyüyememek. **4.** Görevini yerine getirememek; canlılığını yitirmek; istenen nitelikleri kaybetmek. **5.** (Sofra için) alındığı için yemeğe gelmemek. **6.** *{ağız}* (Yoğurt için) tutmamak. [DS] **7.** *{ağız}* (Muhallebi, un çorbası vb. yemekler için) iyi karıştırılmadığı için top top olmak. [DS]

küsmelemek, [küsme-le-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* İtelemek; itip kakmak. [DS]

küsmentü, [küsme-nti] *{ağız} sf.* (Kişi için) üstü başı dağınık; düzensiz. [DS]

küsmük, -ğü [küs-mük] *{ağız} is.* **1.** Toparlak odun, kütük. **2.** Tos. [DS]

küsmüklemek, [küs-mük-le-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* Tos vurmak. [DS]

küsnek, -ği [kös(ü)n-ük] *{ağız} sf.* → kösnük. [DS]

küsnük, -ğü [kös(ü)n-ük] *{ağız} sf.* → kösnük. [DS]

küspe, [Far. küsbe كسبه] *{OsT} is.* **1.** Yağlı bitki tohum veya meyvelerinin ezilmek suretiyle yağı alındıktan sonra arta kalan katı madde. **2.** Özü ve suyu alındıktan sonra geri kalan meyve artıkları; posa. **3.** Hayvan yemi olarak kullanılan meyve suyu, şeker fabrikası vb. artıkları.

küspet, [Ar. ḳısbet] *{ağız} is.* Kispet. [DS]

küsri, [? küsrī] *(küsri:) {eT} is.* Kaburga kemikleri; göğsün yanları. [DLT]

küsse, [küs-se] *{ağız} is.* Topaç. [DS]

küssü, [küs-sü] *{ağız} zf.* Küs gibi; küs olarak; dargın. [DS] ◘ **küssü durmak,** *{ağız} Dargın durmak.* [DS]

küssüklemek, [kös-le-mek / küs(s)ük-le-mek] *{ağız}* Kapıyı arkasından sürmelemek. [DS]

küstah, [Far. güstāḫ / küstaḫ كستاخ / گستاخ] *{OsT} sf.* **1.** Kendinden emin. **2.** Sergilediği davranış ve sözleri ile karşısındakini kıran. **3.** Hakaret sayılabilecek saygısızlıkta bulunan; hareketlerinde her türlü

saygıyı bir kenara bırakan; utanmaz; edepsiz. **4.** *tasvf.* Mevlevîlikte suçlu için kullanılan kelime. **5.** *is.* Küstah kimse.

küstahane, [Far. küstāḫ-āne كستاخانه] *(küsta:ha:ne)* *{OsT}* *zf.* Küstah kimseye yakışır biçimde; küstahçasına.

küstahça, [küstah-ça] *zf.* Küstah birine yakışır tarzda.

küstahî, [Far. küstāḫī كستاخى] *(küsta:hi:)* *{OsT}* *is.* Küstahlık.

küstahlaşma, [küstah-la-ş-ma] *is.* Küstahlaşmak işi.

küstahlaşmak, [küstah-la-ş-mak] *dönşl. f.* *[-ır]* Küstah duruma gelmek; küstah bir durum almak; saygısız ve terbiyesiz olmak.

küstahlık, -ğı [küstah-lık] *is.* **1.** Küstahça davranışlarda bulunma durumu. **2.** Saygısız ve edepsizce davranış veya söz. ⊡ **küstahlık etmek,** *Küstahça davranışlarda bulunmak; saygısızlık etmek; edepsizlik etmek; terbiyesizce davranmak.*

küstel, [Far. küstel كستل] *{OsT}* *is. zool.* Bokböceği.

küstere, [Yun. ksystra *(rende, kaşağı)*] *is.* **1.** Ağaçtan bir gövde üzerine yerleştirilmiş bıçağı ve bu bıçağı sıkıştıran bir kaması olan, rendeye benzer bir marangoz aleti. **2.** Değirmen taşı yapılan kaya parçası. **3.** Bıçak, makas vb. aletleri bilemekte kullanılan yuvarlak taş.

küstü, [kös-mek > küs-tü] *{ağız}* *is. zool.* Köstebek. [DS]

küstü, [küs-tü] *{ağız}* *is.* **1.** Gelin elbisesi; gelinlik. **2.** Kadın ceketi. [DS]

küstüm, [küs-tü-m] *{ağız}* *is.* Eflâtun renkli bir tür boru çiçeği; kahkaha çiçeği, *(Ipomoea acuminata)* [DS] ⊡ **küstüm otu,** *bot. Küstüm otugillerden, sapları ince ve tüylü, yaprak saplarının dibi dikenli, çiçekleri sapsız ve başak biçiminde olup yaprak saplarının koltuklarından çıkan, yaprakları dokunur dokunmaz pörsüyerek sarkan bir bitki, (Mimosa padica).*|| **küstüm otugiller,** *bot. Baklagiller takımından, akasya ve küstüm otunu içine alan, yaprakları çok yaprakçıklı birleşik yaprak hâlinde olan, düzensiz çiçekli, tohumları besi dokusuz, kuru meyveli bitkiler, (Mimosaceae).*

küstürelemek, [Yun. ksystra *(rende, kaşağı)* > küştüre > küştüre-le-mek / küstüre-le-mek] *{ağız}* *gçl. f.* *[-r]* *[-l(i)-yor]* Tahtayı rendelemek. [DS]

küstürme, [küs-tür-me] *is.* Küstürmek eylemi.

küstürmek, [küs-tür-mek] *gçl. f.* *[-ür]* Birinin küsmesine yol açmak; küsmeye neden olacak davranışta bulunmak veya söz söylemek.

küstürülük, [Yun. ksystra *(rende, kaşağı)* > küştüre > küstürü-lük] *{ağız}* *is.* Oda kapısının üstündeki raf. [DS]

küsud[1], [Ar. küsūd كسود] *(küsu:d)* *{OsT}* *is.* Durgunluk; sürümsüzlük.

küsud[2], [Ar. küşūd كشود] *(küsu:d)* *{OsT}* *is.* Amaca ulaşmadan geri dönme; çekilme.

küsuf, [Ar. küsūf كسوف] *(küsu:f)* *{OsT}* *is. gök b.* Güneş tutulması. ⊡ **küsūf-i cüz'î,** *{OsT}* *Kısmî Güneş tutulması.*|| **küsūf-i halkavî,** *{OsT}* *gök b. Halkalı Güneş tutulması.*|| **küsūf-i küllî,** *{OsT}* *Tam Güneş tutulması.*

küsul, -lü [Ar. küsūl كسول] *(küsu:l)* *{OsT}* *sf.* Üşengeç; tembel.

küsur, [Ar. kesr > küsūr كسور] *(küsu:r)* *{OsT}* *is.* **1.** Parçalar. **2.** Geriye kalan; artan kısım. **3.** *mat.* Tam sayıdan sonra gelen kesirli sayı.

küsurat, [Ar. kesr>küsūrāt كسورات] *(küsu:ra:t)* *{OsT}* *is.* **1.** Kesirler; artan parçalar; kalanlar. **2.** Aritmetiğin kesirlerle ilgili bölümü. ⊡ **küsūrāt-i ādiye,** *{OsT}* *mat. Bayağı kesirler.*|| **küsūrāt-i āşariye,** *{OsT}* *mat. Ondalık kesirler.*

küsü[1], [küs-ü] *{ağız}* *is. zool.* Kaplumbağa. [DS]

küsü[2], [küs-mek > küs-ü كسو / كوسو] *{eAT}* *{OsT}* *is.* Küskünlük; güceniklik; dargınlık. ⊡ **küsü dutmak** (tutmak), *{ağız}* *Dargınlığı sürdürmek.* [DS]

küsü[3], [kös-ü / küsü] *{ağız}* *is.* Unu çuvala yerleştirmekte kullanılan kalın uçlu sopa. [DS]

küsük[1], [kös-mek > kös-ük / küs-ük] *{ağız}* *is.* Kar yığını. [DS]

küsük[2], [küskü > küsük] *{ağız}* *is.* **1.** Kaldıraç. **2.** Kapı sürgüsü. [DS]

küsük[3], [küs-mek > küs-ük] *{ağız}* *is.* **1.** Ayrandan yapılan taze çökelek, peynir. **2.** Bozulmuş süt veya yoğurt. **3.** Çürümeye yüz tutmuş şey. [DS]

küsül, [kösül-mek > küs-ül] *{ağız}* *is.* Çatıların ortasına atılan uzun ağaç. [DS]

küsülemek, [küsü-le-mek] *{ağız}* *gçl. f.* *[-r]* *[-l(ü)-yor]* Tahıl ya da unu çuvala küsü ile bastırarak yerleştirmek. [DS]

küsülmek, [küs-ül-mek] *{ağız}* *edil. f.* *[-ür]* **1.** Darılmak; küsmek. **2.** *gçsz. f.* (Süt, yoğurt vb. için) bozulmak; pıhtılaşmak. [DS]

küsülü, [küs-ü-lü كوسلى] *sf.* **1.** Aralarında küskünlük bulunanlardan her biri. **2.** *{eAT}* *{ağız}* Birine karşı dargın olan; küskün; dargın; gücenik. [DS]

küsümek, [küsü-mek] *{ağız}* *gçl. f.* *[-r]* Ağır bir cismi, küskü ile kaldırmak; yerinden oynatmak. [DS]

küsün, [küsün] *{eT}* *is.* Güç; kuvvet. [EUTS] [Gabain]

küsüngü, [köz > köz-ün-gü] *{eT}* *is.* Ayna; gözgü. [EUTS]

küsünlüg, [küsün-lüg] *{eT}* *sf.* Güçlü; kuvvetli. [EUTS]

küsünmek[1], [küs-ün-mek / küs-ü-n-mek كوسنمك] *dönşl. f.* *[-ür]* **1.** *{OsT}* Darılmak; küsmek; gücen-

mek. **2.** *{ağız}* İmrenmek. [DS] **3.** *{ağız}* Yaşamaktan bıkıp usanmak; hayata küsmek. [DS]

küsünmek[2], [*eT.* küsē-mek > küs-ün-mek] *dönşl. f. [-ür]* İmrenmek.

küsünsüz, [küsün-süz] *{eT} sf.* Güçsüz; kuvvetsiz. [EUTS]

küsürge, [köz > kösür-gē] *(kösürge:) {eT} is.* → kösürge. [DLT]

küsüş, [küsē-mek > küs-üş] *{eT} sf.* **1.** Özlenen. **2.** Değerli; aziz; nadir. [KB] **3.** *is.* Arzu; dilek; istek; temenni. [İKPÖy.] [EUTS] [Gabain] ☞ **küsüş tutmak,** *{eT} Aziz tutmak.* [KB]

küsüşlüg, [küsüş > küsüş-lüg] *{eT} sf.* Arzulanan; istenen; dilenen. [EUTS] [Gabain]

küsüşme, [küs-mek > küs-üş-me] *is.* Küsüşmek eylemi ve durumu.

küsüşmek, [küs-üş-mek] *işteş. f. [-ür]* Karşılıklı olarak birbirine küsmek; birbirine darılmak, gücenmek.

küsüşsüz, [küsüş > küsüş-süz] *{eT} sf.* İsteksiz; arzusuz. [Clauson]

-küş, [Far. küşten *(öldürmek)* > -küş] *son ek.* Sonuna getirildiği kelimelere *"öldüren"* anlamı katarak birleşik sıfatlar yapan son ek.

küş[1], [Far. küşten *(öldürmek)* > küş] *sf.* **1.** (Ateş ve ışık için) söndüren. **2.** (Hastalık için) tedavi eden; iyi eden; hastalığı gideren.

küş[2], [küş] *{ağız} is. bot.* Mısır. [DS]

-küşa, [Far. güşādan / güşūden *(açmak)* > küşā / güşā كشا / گشا] *(küşa:) {OsT} sok ek.* Sonuna getirildiği kelimelere *"açan, açıcı"* anlamı katarak birleşik sıfatlar yapan son ek.

küşad, [Far. küşāden > küşād كشاد] *(küşa:d) {OsT} sf.* → küşat.

küşade, [Far. güşādan / güşūden *(açmak)* > küşāde / güşāde كشاده / گشاده] *(küşa:de) {OsT} sf.* **1.** Açılmış; açık. **2.** Ferah. ☞ **küşāde-dest,** *{OsT} Eli açık.*|| **küşāde-destān,** *{OsT} Eli açık olanlar.*|| **küşāde-destî,** *{OsT} El açıklığı.*|| **küşāde-dil,** *{OsT} Gönlü ferah; memnun.*|| **küşāde-dilî,** *{OsT} Gönül ferahlığı.*|| **küşāde-ebrū,** *{OsT} Güler yüzlü.*|| **küşāde-gî,** *{OsT} Açıklık; ferahlık; şenlik.*|| **küşāde-rū,** *{OsT} Güleç yüzlü.*|| **küşāde-zebān,** *{OsT} Sözü açık ve anlaşılır olan.*

küşat, -dı [Far. güşādan / güşūden *(açmak)* > küşād / güşād كشاد / گشاد] *(küşa:t) {OsT} is.* **1.** Açma; açılış. **2.** Hoşluk; güzellik. **3.** *spor.* Yayın çekilip atılması. **4.** *müz.* Başlangıç ara nağmeleri için kullanılan terim. **5.** Bir tür tavla oyunu. **6.** Tavla ve satrançta açış. ☞ **küşād-ı dil,** *{OsT} Gönlün açılması; ferahlık duyma.*|| **küşād-ı gonce-i dil,** *{OsT} Gönül goncasının açılması; mutlu olma.*|| **küşad etmek,** *{OsT} Açmak.*|| **küşad olmak,** *{OsT} Açılmak.*|| **küşad resmi,** *{OsT} Açılış töreni.*

küşatname, [Far. küşād+nāme كشادنامه] *(küşa:tna:me) {OsT} is.* **1.** Padişah buyruğu. **2.** *huk.* Boşanmanın belirtildiği belge; boşanma ilâmı veya eskiden erkeklerin boşadıkları karılarına vermiş oldukları boşanma belgesi.

küşayiş, [Far. küşāden *(açmak)* > küşāyiş كشايش] *(küşa:yiş) {OsT} is.* Açıklık.

küşden, [güç-ten > küşden] *{ağız} zf.* Güçlükle; zorla; ancak. [DS]

küşderi, [Yun. ksystra] *{ağız} is.* → küştüre. [DS]

küşende, [Far. küşende كشنده] *{OsT} sf.* Öldüren; öldürücü.

küşermek, [köşēr-mek] *{eT} gçsz. f. [-ür]* → köşermek. [DLT]

küşetlemek, [gözet-le-mek > küşet-le-mek ?] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* Kollamak; gözetmek. [DS]

küşi, [Soğd. / Moğ. küci] *{eT} is.* → küji. [EUTS]

küşkûye, [Far. küşküye كشكويه] *(küşkû:ye) {OsT} is.* Klâsik Türk müziğinin eskiden kullanılmış birleşik makamlarından biri.

küşküş, [küş+küş] *{ağız} is.* Çağlayan. [DS]

küşlü, [küş-lü] *{ağız} sf.* Mutlu. [DS]

küşne, [Ar. kuşnā / Erme. k'usnay كشنه] *{OsT} is. bot.* Kara burçak.

küşşe, [küşşe] *{ağız} sf.* (Saç, iplik vb. için) dolaşık; karışık. [DS]

küştah, [? küştah] *{ağız} is.* İstek. [DS]

küştahlı, [küştah-lı] *{ağız} sf.* Her zaman ve her yerde neşeli olan; üzüntüsüz. [DS]

küştar, [Far. küştār كشتار] *(küşta:r) {OsT} sf.* **1.** (Koyun için) kesilmiş; kurban edilmiş. **2.** *mecaz.* Et.

küşte, [Far. küşten > küşte كشته] *{OsT} sf.* **1.** Öldürülmüş olan. **2.** *is.* Öldürülmüş olan kimsenin bedeni; ceset. ☞ **küşte-gān,** *{OsT} Öldürülmüş olanlar; cesetler.*|| **küşte-gān-ı zinde,** *{OsT} Şehitler.*|| **küşte-gî,** *{OsT} Adam öldürme; katillik.*

küştegî, [Far. küştegī كشتگى] *(küştegi:) {OsT} is.* Adam öldürme; canîlik; katillik.

küştenî, [Far. küşten >küştenī كشتنى] *(küşteni:) {OsT} sf.* Öldürülmeye müstahak; öldürülmeyi hak etmiş olan.

küştere, [Yun. ksystra *(rende, kaşağı)* > Far. küştere كشتره] *{OsT} is.* Ağaçtan bir gövde üzerine yerleştirilmiş bıçağı ve bu bıçağı sıkıştıran bir kaması olan rendeye benzer bir marangoz aleti; küstere.

küşti[1], [Far. küştī كشتى] *(küşti:)v is.* Güreşme; güreş; pehlivanlık. ☞ **küştî-cā,** *{OsT} Güreş yapılan yer.*|| **küşti-gâh,** *{OsT} Güreşe çalışılan yer.*|| **küştî-gîr,** *{OsT} Güreş tutan; güreşçi; pehlivan.*|| **küştî-gîr-i**

cehān, *{OsT} Cihan pehlivanı.*|| **küştî-gîrî,** *{OsT} Pehlivanlık.*

küşti[2], [küşti] *{eT} is.* İlâç olarak kullanılan bir tür bitki. [EUTS]

küştüre, [Yun. ksystra *(rende, kaşağı)*] *{ağız} is.* **1.** Ağaçtan bir gövde üzerine yerleştirilmiş bıçağı ve bu bıçağı sıkıştıran bir kaması olan rendeye benzer bir marangoz aleti; küstere; küştere. **2.** Tahtaya yiv açmakta kullanılan araç. [DS]

küştürmek, [kış-kır-mak > küş-tür-mek] *{ağız} gçl. f. [-ür]* Köpeği havlaması için kışkırtmak. [DS]

küşüm, [küş-üm] *{ağız} is.* **1.** Kuşku; kaygı; işkil; tasa. **2.** Utanma çekinme. **3.** Tasa; kaygı. [DS] ☞ **küşüm çekmek,** *{ağız} Tasalanmak; kaygılanmak; üzülmek.* [DS]

küşümlenme, [küşüm-le-n-me] *is.* Küşümlenmek eylemi.

küşümlenmek, [küşüm-le-n-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* **1.** Kaygılanmak; kuşku duymak. **2.** Üzülmek. **3.** Utanmak; sıkılmak. [DS]

küşümlü, [küş-üm-lü] *{ağız} sf.* (Kişi için) kuşkulu; işkilli. [DS]

küşüş, [küsüş] *{eT} is.* → küsüş. [EUTS]

küt[1], [kut / küt *(yans.)*] *is.* **1.** Çarpma, vurma ve kırılma sırasında çıkan gevrek sesleri anlatan kök. [Zülfikar] *küt-le-me, küt küt, küt-le-mek, küt-le-k, küt-ür kütür, küt-ür-de-k, küt-ür-tü* **2.** *is.* Sert ve kalın bir şeye vurulduğunda çıkan ses. ☞ **küt diye,** *Ansızın; birdenbire.*|| **küt küt,** *Sürekli ve üst üste küt sesi çıkararak; hızlı hızlı.*

küt[2], [Far. künd] *sf.* **1.** Kısa ve kalın olan; sivri ve uzun olmayan. **2.** Kesme özelliği veya sivriliği kaybolmuş; keskin olmayan; kör. **3.** *{ağız}* Felç olmuş; kötürüm; sakat. [DS] **4.** *{ağız}* (Burun için) kısa ve yuvarlak. [DS] **5.** *{ağız}* (Kuluçka tavuğun altındaki yumurta için) bozulmuş. [DS] **6.** *is.* Tandırda pişirilmek için konulan hamurlardan düşen parçalar.☞ **küt bucak,** *Geniş açı.*|| **küt demir,** *Deriyi genişletmekte kullanılan rende.*|| **küt düğüm,** *{ağız} Çözülmesi zor düğüm; kördüğüm.* [DS]|| **küt harf,** *matb. Gözü büyük, kuyruğu çok kısa olan harfler.*|| **küt olmak,** *1. {eAT} {ağız} Kötürüm olmak; elden ayaktan düşmek.* [DS] *2. {ağız} (Kesici ve delici araçlar için) keskinliğini ve sivriliğini kaybetmek; kütelmek.* [DS]

küt[3], [küt] *{ağız} is.* Kepçe vb. eşyaların asıldığı yuvarlak ağaç çivi. [DS]

küt[4], [küt] *{ağız} is.* Pamuk çekirdeği. [DS]

küt[5], [Erme. gotan] *{ağız} is.* Pulluk; saban. [DS]

kütan, [Erme. gotan] *{ağız} is.* Pulluk; saban. [DS]

kütay, [? kütay] *{ağız} is.* Atlarda şişme ile belirginleşen hayvan hastalığı. [DS]

kütçi, [küt-mek > küt-ġü-çī / küt-çī] *(kütçi:) {eT} is.* Çoban. [KB]

kütdek, -ği [küt *(yans.)* > küt-dek] *{ağız} zf.* (Vurmak, düşmek vb. için) birdenbire ve *"küt!"* diye bir ses çıkararak. [DS]

küte[1], [Erme. ge'tey] *{ağız} is.* Mısır, darı vb. tahılların unundan yapılan ve iki saç arasında pişirilen ekmek; kete. [DS]

küte[2], [küte] *{ağız}is. bot.* Bir tür salatalık; yaban hıyarı. [DS]

küteçi, [kǖ-t-mek > küt-ē-çī] *{eT} sf.* Güden; saklayan; koruyan. [EUTS]

kütedek, -ği [küt *(yans.)* > küt-edek] *(küte'dek) {ağız} zf.* (Vurmak, düşmek vb. için) birdenbire ve *"küt!"* diye bir ses çıkararak. [DS]

küteden, [küt *(yans.)* > küt-e-den] *(küte'den) {ağız} zf.* → kütedek. [DS]

kütelek, -ği [küt-ele-k] *{ağız} sf.* (Kişi için) kısa boylu; şişman; bodur. [DS]

kütelemek, [köte-le-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Bir şeyi hızla kaldırıp atmak; fırlatmak; itelemek; yuvarlamak. [DS]

kütelez, [küt-ele-z] *{ağız} sf.* (Kişi için) Kısa boylu; şişman; bodur. [DS]

kütelmek, [küt-el-mek] *dönşl. f. [-ir]* **1.** Yoksun kalmak. **2.** *{ağız}* (Kesici ve sivri araçlar için) ağzı körleşmek; körelmek. [DS]

kütemek, [kǖ-t-mek > küt-ē-mek] *(küte:mek) {eT} gçl. f. [-ür]* Gütmek. [OKD]

küteş, [küt-eş] *{ağız} is.* Arabanın döşeme tahtaları. DS

küteşek, -ği [küt-eş-ek] *{ağız} is.* Yuvarlak küçük odun; kütük. [DS]

kütgüçi, [kǖ-t-mek > küt-ġü-çī] *{eT} is.* Çoban.

kütikula, [Lat. cuticula] *is.* → kütikül.

kütikül, [Fr. cuticule] *is.* **1.** *bot.* Yaprak yüzeylerinde bulunan, suyu sızdırmadığı için bitkinin kurumasını önleyen bal mumu özelliğindeki zar. **2.** *zool.* Kabuklularla böceklerde örteneğin kitinli koruyucu katmanı.

kütin, [Lat. cutis *(deri)* > Fr. cutine] *is.* Bitkilerin yüzeyindeki selülozun değişikliğe uğramasıyla meydana gelmiş, bal mumu yapısında, mantar tabakası oluşuncaya kadar bitkiyi koruyan kimyasal madde: $(C_6H_{10}O)_3$.

kütinleşme, [kütin-le-ş-me] *is.* Selülozun kütin şekline dönüşmesi.

kütle, [Ar. kütle كتلة] *{OsT} is.* **1.** (Katılar için) büyük parça; toplu şey; yığın; küme; topak. **2.** Bir yerde toplanmış büyük insan topluluğu; kalabalık; kitle. **3.** Belirli işlev yüklenmiş insan topluluğu. **4.** Bir ülke veya bölgedeki insanların çoğunluğu. **5.** Büyük hacimli su birikintisi. **6.** *fiz.* Bir nesneye uygulanan kuvvet ile meydana gelen ivme arasındaki oranı veren kat sayı veya nesne niceliği. **7.** *elkt.* Bir elektrik tesisatında toprağa bağlanmış madenî parçalar veya iletkenler grubu. **8.** *coğ.* Çoğunlukla bir

dağ niteliği gösteren yükseklikler bütün. **9.** *res.* Gerek renk birliğiyle, gerekse çizgilerin kümelenmesiyle bir bütün meydana getiren birçok kısmın yan yana gelmesi. ⊕ **kütle hâlinde,** *Toplu olarak.*|| **kütle-i izâfiye,** *{OsT} fiz. Öz kütle.*|| **kütle-i tal'iye,** *{OsT} bot. Çiçek tozu kümesi.*|| **kütle oranı,** *Füzelerde, hareket halindeki ağırlığın varış anındaki kütleye oranı.*

kütlek, -ği [küt *(yans.)* > küt-le-k] *{ağız} is.* Bir çeşit çocuk oyuncağı; patlangaç. [DS] ⊕ **kütlek tav,** *{ağız} Tarlaların kurumaya yüz tutmuş durumu.* [DS]

kütleklik, -ği [küt-le-k-lik] *{ağız} is.* Vücut yorgunluğu; kırgınlık. [DS]

kütleme, [küt-le-me] *is.* Kütlemek işi.

kütlemek, [küt *(yans.)* > küt-le-mek] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(ü)-yor)* **1.** Bir yere vurma, çarpma veya zorlama sonucunda *"küt"* diye ses çıkarmak. **2.** *işteş. f.* Çarpışmak. [DS]

kütlesel, [küt-le-sel] *sf.* Kütle veya kütle birimiyle ilgili olan. ⊕ **kütlesel güç,** *fiz. (Motor için) buhar beygiri cinsinden ölçülen gücün kilogram sayısına bölümü.*

kütleşme, [küt-le-ş-me] *is.* Kütleşmek işi.

kütleşmek, [küt-le-ş-mek] *dönşl. f. [-ir]* **1.** Küt hâle gelmek. **2.** Keskinliğini kaybetmek.

kütleştirme, [küt-le-ş-tir-me] *is.* Küt duruma getirmek eylemi.

kütleştirmek, [küt-le-ş-tir-mek] *gçl. f. [-ir]* Kütleşmesini sağlamak; küt duruma getirmek.

kütletme, [küt-le-t-me] *is.* Kütletmek eylemi.

kütletmek, [küt *(yans.)* > küt-le-t-mek] *{ağız} gçl. f. [-ir] "Küt!"* diye ses çıkartmak. [DS]

kütlez, [küt-ele-z / kütle-z] *{ağız} is.* → kütelez. [DS]

kütlü, [küt-lü] *{ağız} sf.* **1.** (Pamuk için) çekirdekli; çiğitli. **2.** Ağırbaşlı; onurlu. [DS]

kütlük, -ğü [küt-lük] *is.* Küt olma durumu; küt olan şeyin niteliği.

kütmeç, -ci [küt-meç] *{ağız} is.* Ağaç kökü; kütük. [DS]

kütmek[1], [kü-mek *(beklemek)* > kü-d-mek > kü-t-mek] *(kü:tmek) {eT} gçl. f. [-er]* **1.** Gütmek; bakmak; özenmek; itina göstermek. [DLT] [EUTS] **2.** Beklemek. [EUTS] [ETY] ⊕ **küte turmak,** *{eT} Beklemek. [EUTS]*

kütmek[2], **-ği** [küt-mek] *{ağız} is.* **1.** Ağaç kökü; budaklı kütük. **2.** Tabure. [DS]

kütmen, [küt-men] *{ağız} is.* Sandalye. [DS]

kütmük, -ğü [küt-mük] *{ağız} is.* → kütmek[2]. [DS]

kütner, [Far. küknār / Yun. koukounari] *{ağız} is.* Kara çam; köknar. [DS]

küttab, [Ar. kātib > küttāb كتّاب] *(kütta:b) {OsT} is.* **1.** Kâtipler; yazmanlar; sekreterler. **2.** *tar.* İmparatorluk döneminde dış işlerinde çalışan üst kademedeki memurlara verilen ad. ⊕ **küttāb-ı divān-ı hümāyun,** *{OsT} Divan-ı hümayunun yazı işlerini görenler.*

küttedek, [küt *(yans.)* > küt-te-dek] *(kü'ttedek) zf.* **1.** Birdenbire; ansızın. **2.** *"Küt!"* diye ses çıkararak.

küttürmek, [kü-t-mek > küt-tür-mek] *{eT} gçl. f. [-ür]* Güttürmek. [DLT]

kütüb, [Ar. kitāb > kütüb كتب] *is.* Kitaplar. ⊕ **kütüb-i mukaddese,** *{OsT} Kutsal kitaplar.*|| **kütüb-i münzele,** *{OsT} Vahiy yoluyla indirilmiş kitaplar.*|| **kütüb-i mütedāvile,** *{OsT} Herkesin okuduğu kitaplar.*|| **kütüb-i semāviye,** *{OsT} Kutsal kitaplar; ilâhî kitaplar.*|| **kütüb-i sitte,** *{OsT} Hadis kaynakları arasında doğruluğu kabul görmüş bulunan Buhârî ve Müslim'e ait iki adet Cami'-i Sahih ile Ebu Davud, Tirmizî, Neseî ve İbni Mâce'ye ait birer Sünen olmak üzere toplam altı hadis kitabından meydana gelen külliyat.*|| **kütüb-i tefāsir,** *{OsT} Tefsir kitapları.*|| **kütüb-i tevārih,** *{OsT} Tarih kitapları.*

kütük, -ğü [küt *(yans.)* > küt-ük / Far. kündek] *is.* **1.** Bir ağacın gövdesinin, toprak üstünden ana dallarının ayrıldığı yere kadar olan kalınca kısmı. **2.** Bir ağacın kesilmiş kalınca gövde kısmı; tomruk. **3.** Kesimden sonra ağaç gövdesinin toprakta kalan kısmı. **4.** Asma fidanı; bağ. **5.** Resmî kayıtların işlendiği esas defter; ana defter. **6.** *{ağız}* Makara. [DS] **7.** Yük kayığı. [DS] **8.** *{ağız}* Lahana. [DS] **9.** *{ağız}* Kalıba dökülerek tuğla biçimi verilmiş tezek. [DS] **10.** *{ağız}* Deri kazımakta kullanılan ağaç. [DS] **11.** *{ağız}* Kasap veya çapulacı tezgâhı. [DS] **12.** *{ağız}* Kağnı ve araba tekerleği parmaklarının takıldığı ortadaki kalın ağaç bölüm. [DS] **13.** *{ağız}* Ailenin büyüğü. [DS] **14.** *sf.* Görgüsüz; saygısız; eğitim görmemiş; kaba saba. ⊕ **kütüğe geçirmek,** *İlgiliyi kütük adı verilene esas deftere kaydetmek ve hakkındaki değişiklileri işlemek; ana deftere yazmak.*|| **kütük atmak,** *{ağız} (Köy delikanlıları tarafından) ilk kez oğlu olan babayı kutlamak için evinin önünde on beş yirmi el silâh atmak.* [DS]|| **kütük defteri,** *Okullarda öğrencilerin, askerlik dairelerinde yükümlülerin, tapuda taşınmaz malların, nüfus dairelerinde vatandaşların her türlü kaydının tutulduğu ve korunması, saklanması zorunlu olan ana defterlere verilen ad.*|| **kütük gibi,** *1. (Yara veya bertikler için) çok şişmiş. 2. Çok sarhoş. 3. Kaba saba; görgüsüz.*|| **kütük gibi olmak,** *1. (Yara ve bertikler için) çok şişmek; aşırı ölçüde şişmek. 2. Çok sarhoş olmak.*|| **kütük mantarı,** *bot. Yaşlı ağaç kütüklerin üzerinde yetişen yenilebilir bir mantar türü; ağaç mantarı, (Pholiota mutabilis).*|| **kütük ocağı,** *{OsT} Büyük ocak.*

kütükçü, [kütük-çü] *{ağız} is.* Kereste tüccarı. [DS]

kütükçülük, -ğü [kütük-çü-lük] *{ağız} is.* Kereste alım satımı; kereste tüccarlığı. [DS]

kütükleme, [kütük-le-me] *{ağız}* *is.* Söz arasında veya vaaz esnasında anlatılan gerçek dışı hikâye. [DS]

kütüklemek, [küt-ük-le-mek] *{ağız}* *gçl. f.* *[-r] [-l(i)-yor]* **1.** Büyük ağaçları dört ya da beş metrelik tomruklara ayırmak. **2.** Ekilecek olan tarladaki yabanî bitki ve ağaç köklerini çıkarmak; tarlayı temizlemek. [DS]

kütükleşme, [küt-ük-le-ş-me] *is.* Kütükleşmek işi.

kütükleşmek, [küt-ük-le-ş-mek] *dönşl. f.* *[-ir]* **1.** Kütük hâline gelmek. **2.** *mecaz.* Kütük gibi kaba ve duygusuz bir hâl almak.

kütüklük, -ğü [küt-ük-lük] *is.* **1.** *mecaz.* Kütük gibi olma durumu; kaba sabalık; duygusuzluk. **2.** *as.* Askerlerin içine tüfek mermisi koydukları palaskaya bağlı meşin veya plâstik özel çanta. **3.** Avcıların fişeklerini koydukları silindir biçiminde yuvaları bulunan özel bir kemer.

kütül [küt *(yans.)* > küt-ül] *{ağız}* *is.* Gür akan suyun çıkardığı ses; gürleme sesi. [DS] ⧉ **kütül kütül,** *{ağız} (Akan suyun çıkardığı ses için) çağlayarak; gürül gürül.* [DS]

kütüldü, [küt *(yans.)* > küt-ül-dü/kütültü كتلدو] *{eAT}* *is.* Gümbürtü; kütürtü.

kütülemek, [küt-ül-e-mek] *gçsz. f.* *[-r] [-l(ü)-yor]* **1.** (Su için) bol bol, çağıl çağıl akmak. **2.** (Sıvılar için) donmak; katılaşmak. **3.** *{ağız}* (Silâh için) patlamak. [DS]

kütülmek, [küt-ül-mek كتلمك] *{eAT}* *dönşl. f.* *[-ür]* Ucu veya ağzı kütleşmek.

kütüp, -bü [Ar. kitāb > kütüb كتب] *{OsT}* *is.* → kütüb.

kütüphane, [Ar. kütüb + Far. ḫāne كتبخانه] *(kütüpha:ne)* *{OsT}* *is.* **1.** İçinde çok sayıda ve belli bir düzen içinde kitap bulunan bina veya salon. **2.** Kitapların belli bir düzene göre sınıflandırılmış olduğu bütün. **3.** Her türlü basılı malzemeden meydana gelmiş düşünce ve sanat eseri ürünlerini toplayıp, düzenleyen ve isteyenlerin hizmetine sunan kuruluş; kitaplık; bibliyotek. **4.** Kitap koymaya yarayan belli bölmeleri olan dolap. **5.** Bazı özel konuları belli bir amaç ve teknikle inceleyen kitaplar dizisi. **6.** Eskiden kitap satan dükkânlara verilen isim; kitapçı dükkânı; kitap evi. ⧉ **kütüphane faresi,** *Zamanının çoğunun kütüphanelerde kitap okumak, araştırma yapmakla geçiren kimse.*|| **kütüphâne-i umûmî,** *{OsT} Genel kitaplık.*

kütüphaneci, [kütüphane-ci] *(kütüpha:neci)* *is.* **1.** Bir kütüphanede kitapların sınıflandırılması, isteyenlere ödünç verilmesi vb. işleri yürütmekle görevli kişi; kitaplık memuru. **2.** Kütüphanecilik öğrenimi yapmış, kitap tasnifi ve hizmete sunulması üzerine eğitim görmüş uzman kimse; kitaplık bilimci. **3.** Eskiden kitap satanlara verilen isim; kitapçı.

kütüphanecilik, -ği [kütüphane-ci-lik] *is.* **1.** Kütüphane memurunun işi ve görevi. **2.** Bir kütüphaneyi düzenleme, kitap sayısını çoğaltma, sınıflandırma, kataloglama, okuyucuları yararlandırma, yönetme vb. teknikleri kapsayan bilim; kitaplık bilimi.

kütür, [küt-ür *(yans.)* *is.* **1.** Kırılma, kesilme ve bir şeyi ısırma anında çıkan ses. **2.** *{ağız}* *is.* Küçük sac ekmeği. [DS] **3.** *{ağız}* Olmuş karpuz. [DS] ⧉ **kütür kütür,** *1. (Kırılan, kesilen veya ısırılan sert şeyler için) art arda "kütür" sesi çıkararak. 2. (Nesneler için) bu türlü ses çıkaran; gevrek olan.*

kütürdek, -ği [küt-ür-de-k] *{ağız}* *sf.* Gevrek; sert ve dolgun. [DS]

kütürdeme, [küt-ür-de-me] *is.* Kütürdemek eylemi.

kütürdemek, [küt-ür-de-mek] *gçsz. f.* *[-r] [-d(ü)-yor]* *"Kütür, kütür!"* diye ses çıkarmak.

kütürdetme, [küt-ür-de-t-me] *is.* Kütürdetmek eylemi.

kütürdetmek, [kütür-de-t-mek] *gçl. f.* *[-ir]* *"Kütür, kütür!"* diye ses çıkartmak; kütürdemesine yol açmak.

kütüre, [küt-ür-e] *{ağız}* *is.* **1.** Saçma; boş söz. **2.** *sf.* Küçük. **3.** *zf.* Çabuk; tez. [DS]

kütüredek, -ği [küt-ür-e-de-k] *{ağız}* *zf.* *"Küt!"* diye ses çıkararak. [DS]

kütürge, [köt-ür-ge > küt-ür-ge] *{ağız}* *is.* **1.** Küskü. **2.** Küçük ağaç sandalye. **3.** Çocuk oturağı. [DS]

kütürtdek, -ği [küt-ür-t-de-k] *(kütü'rtdek)* *{ağız}* *zf.* *"Küt!"* diye ses çıkararak. [DS]

kütürtdenek, -ği [kütür-t-den-ek] *(kütürtde'nek)* *{ağız}* *zf.* → kütüredek. [DS]

kütürtü, [küt-ür-tü] *is.* Elma, karpuz vb. şeyler ısırıldığında ya da buna benzer şeyler kesilirken çıkan ses.

kütüval, [Far. kūtvāl => kütüval كوتوال] *{eAT}* *{OsT}* *is.* Kale dizdarı; kale muhafızı.

kütüz[1], [küt-üz كوتوز] *{OsT}* *{ağız}* *sf.* Kısa boylu; şişman ve tıknaz. [DS]

kütüz[2], [küt-üz] *{ağız}* *is.* Sarp, geçilmesi güç yer. [DS]

kü'ub, [Ar. kü'ūb كعوب] *(küu:b)* *{OsT}* *is.* Kız memesinin büyümesi; kabarması.

kü'ubet, [Ar. kü'ūbet كعوبت] *(küu:bet)* *{OsT}* *is.* → kü'ub.

kü'ul, -lü [Ar. kü'ūl كحول] *(küu:l)* *{OsT}* *is. kim.* Alkol; ispirto. ⧉ **küül-perest,** *{OsT} Alkole düşkün kimse; alkolik.*

kü'uli, [Ar. küūlī / küūliye كحولى / كحوليه] *(küu:li:)* *{OsT}* *sf.* İçinde alkol bulunan; ispirtolu.

kü'us, [Ar. ke's > kü'ūs كؤوس] *(küu:s)* *{OsT}* *is.* **1.** İçi dolu kaplar. **2.** Kadehler; bardaklar. **3.** Şarap dolu

bardaklar; bardaklardaki şaraplar. **4.** *bot.* Çanak yapraklar.

küü, [kǖ] *(kü:)* *{eT}* *is.* → kü. [EUTS]

küülüg, [kǖ-lüg] *(kü:lüğ)* *{eT}* *is.* → külüg. [EUTS]

küvare, [Ar. küvāre كواره] *(küva:re)* *{OsT}* *is.* Petek.

küveç, [küfeç / küveç] *{eT}* *is.* **1.** Güveç. **2.** Gem; damaklı gem. [DLT]

küveçlig, [küfeç / küveç > küfeç-lig] *{eT}* *is.* Gemli. [DLT]

küveki, [? küveki] *{ağız}* *is.* Boğaz ağrılarında kullanılan bir ilâç. [DS]

küvem, [Ar. kūme > küvem كوم] *{OsT}* *is.* Kümeler.

küvemek, [*küvē-mek] *(küve:mek)* *{eT}* *gçsz. f.* *[-r]* Güven duymak.

küvenç, [*küvē-mek > küve-n-mek > küven-ç] *{eT}* *is.* **1.** Güvenç; iftihar. [EUTS] [KB] [Gabain] **2.** Kendini beğenme; ululanma; büyüklenme; gurur; kibir; azamet; güven. [EUTS] [KB]

küvençeng, [*küvē-mek > küve-n-mek > küven-ç-eñ ?] *{eT}* *sf.* Mağrur; kendini beğenmiş. [EUTS]

küvençlig, [küven-ç > küvenç-lig] *{eT}* *sf.* Kibirli; mağrur. [EUTS]

küvençlik, [küven-ç > küvenç-lik] *{eT}* *is.* Güvenlik. [KB]

küvenmek, [*küvē-mek > küve-n-mek] *{eT}* *dönşl. f.* *[-ür]* Güvenmek; övünmek. [DLT] [KB]

küvere, [Ar. küvāre] *{ağız}* *is.* Çamurdan yapılmış tahıl ambarı. [DS]

küvermek, [küv-er-mek] *{ağız}* *gçl. f.* *[-ir]* Bırakmak; koyuvermek. [DS]

küvet, [Fr. cuvette] *is.* **1.** İçinde el, yüz yıkamaya yarayan ve leğen olarak kullanılan kapların genel adı. **2.** Banyoda içine girilip yıkanmaya mahsus tekne. **3.** *kim.* Gazların toplanmasına veya başka kaplara aktarılmasına yarayan su veya cıva dolu kap.

küveys, [Ar. küveys كويس] *{OsT}* *is.* **1.** *bot.* Kadehçik. **2.** *biy.* Kesecik.

küvez, [*küvē-mek > küvē-z / küfez] *(küve:z)* *{eT}* *sf.* **1.** Kurumlu; şımarık; burnu havada; gururlu; mağrur. [DLT] [EUTS] [KB] **2.** Şanlı; sevgili. [Gabain] **3.** *is.* Büyüklenme; kendini beğenme; kibir; gurur. [DLT]

küvezlengülüg, [*küvē-mek > küve-z > küvez-le-n-mek > küvez-le-n-gū-lüg] *(küvezlengü:lüg)* *{eT}* *sf.* Kendini beğenmiş; mağrur.

küvezlenmek, [*küvē-mek > küve-z > küvez-le-n-mek] *{eT}* *dönşl. f.* *[-ür]* Gururlanmak; kibirlenmek. [KB]

küvezlig, [*küvē-mek > küvē-z > küvez-lig] *{eT}* *sf.* Kibirli. [DLT]

küvezlik, [*küvē-mek > küvē-z > küvez-lik] *{eT}* *is.* **1.** Şımarıklık; kurumluluk; küstahlık. [DLT] **2.** Gurur; kibir. [KB]

küvij, [Soğd. küvij] *{eT}* *is.* **1.** Söğüt gibi çürüyen, içi kovalan her ağaç. [DLT] **2.** Tadı bozulan, kaçan her şey. [DLT] ⊡ **küvij turma,** *Tadı bozulan, tadı kaçan turp.* [DLT]

küvle, [Far. külve] *{ağız}* *is.* Tandırın yanması için açılan küçük delik. [DS]

küvlek, [Erme. kovlak => küvlek / külek / gülek] *{ağız}* *is.* **1.** Ağaçtan yapılmış su kabı. **2.** Tahta yağ kutusu. [DS]

küvlelik, -ği [küv-le-lik] *{ağız}* *is.* Tandırların hava deliklerini kapatmaya yarayan paçavra. [DS]

küvlemek[1], [kovlamak > küv-le-mek] *{ağız}* *gçl. f.* *[-r] [-l(ü)-yor]* Birini başkasına karşı kışkırtmak; fitlemek. [DS]

küvlemek[2], [küv *(yans.)* > küv-lē-mek] *{eAT}* *gçsz. f.* *[-r]* Feryat etmek; haykırmak; gürlemek. [DK]

küvlük, [küv-lük / küvī-mek > küv(ü)-k ?] *{eT}* *is.* Çamurdan yapılan zıpzıp büyüklüğündeki bilye. [DLT]

küvmek, [küv-mek] *{ağız}* *gçl. f.* *[-er]* Beklemek. [DS]

küvre, [küv-rē] *(küvre:)* *{eT}* *is.* **1.** Hayvan ölerek içerisindeki nesneler çürüdükten, eti kemikler üzerinde kuruduktan sonraki kalıbı. [DLT] **2.** Çürümüş ceset; leş. [EUTS]

küvremek, [kev-mek > kever > küvrē-mek / kevrē-mek] *(küvre:mek)* *{eT}* *gçsz.* *[-r]* Gevremek. [DLT]

küvrüç, -cü [küv(ü)r-üç] *{ağız}* *is.* Dayanıklı ve uzun boylu bir ağaç. [DS]

küvrüg, [küvrüg] *{eT}* *is.* Davul; kös. [DLT] [Gabain]

küvşek, [kevşē-k / küvşē-k / köv-şē-k] *{eT}* *sf.* Gevşek; yumuşak; sölpük. [DLT] ⊡ **küvşek et,** *{eT}* *Gevşek et; sölpük et.* [DLT]|| **küvşek étmek,** *{eT}* *İyi hamurdan yapılan ekmek.* [DLT]

küvşenmek, [gev(i)ş-en-mek > küv-(i)ş-en-mek] *{ağız}* *dönşl. f.* *[-ir]* Geviş getirmek. [DS]

küvüç, [küvǖ-ç] *{eT}* *sf.* Küçük. [DLT]|| **küvüç yügün,** *{eT}* *Küçük yular; çilbir.* [DLT]

küvük[1], [küvǖ-mek > küvü-k] *{eT}* *is.* Erkek. [DLT] ⊡ **küvük muş,** *{eT}* *Erkek kedi.* [DLT]

küvük[2], [küvük] *{eT}* *is.* Saman. [DLT]

küvürgen, [köm-mek *(kül veya toprak içine gömmek)* > köm-ür > kömür-gēn / kövür-gēn] *{eT}* *is.* Dağ soğanı. [DLT]

küvürken, [köm-mek *(kül veya toprak içine gömmek)* > köm-ür > kömür-gēn / kövür-gēn] *{eT}* *is.* → küvürgen. [DLT]

küvüstür, [Yun. khistrain] *{ağız}* *is.* Sacayağı. [DS]

küvüz, [küv-üz] *{eT}* *is.* Yaygı; yünden dokunmuş döşek ve yaygı gibi şeyler. [DLT]

küy, [küy *(yans.)*] *is.* Gevrek şeylerin kırılırken çıkardığı sesleri anlatan kök. [Zülfikar] *küy-ür küyür, küy-ür-de-mek, küy-ür-tü*

küyde, [? küydē / köydē] *(küyde:)* *{eT}* *is.* Altın ve gümüş eritilerek süzülen ocak. [DLT]

küydüng, [kövdöñ / Kırg. kōdön / Kazk. kevde] *{eT} is.* → kövdöng.

küydürmek[1], [küñ-mek > küñ-dür-mek / köy-dür-mek / küy-dür-mek] *{eT} gçl. f. [-ür]* Yaktırmak. [EUTS]

küydürmek[2], [küy-dür-mek كويدرمك] *{eAT} {OsT} gçl. f. [-ür]* Bekletmek.

küydürmek[3], [küy-dür-mek] *{ağız} gçl. f. [-ür]* **1.** Elinden bir şeyi atmak; fırlatmak. **2.** Bir şeyi eliyle itmek; sürmek. **3.** Yerinden etmek; ayağını kaydırmak. [DS]

küye[1], [küyē] *(küye:) {eT} is.* Güve. [DLT]

küye[2], [küy-mek > küy-e] *{ağız} is.* Yanık; is. [DS]

küyegörmek, [küy-e+gör-mek كويا كورمك] *{eAT} gçl. f. [-ür]* Bekleyedurmak.

küyelemek, [küyē-lē-mek] *(küye:le:mek) {eT} gçl. f. [-r]* Güve silkmek; güveden kurtarmak ve korumak. [DLT]

küyfenmek, [küyfe-n-mek] *{eT} dönşl. f. [-ür]* Üstüne düşmemek. [DLT]

küyi, [*eT.* küḏ-mek > küḏ-ī / küyi كويى] *{eAT} is.* Vade; mühlet. ⊡ **küyi vermek,** *{eAT} Süre tanımak; vade tanımak; mühlet vermek.*

küykü, [küy-kü] *{ağız} is.* Rüzgâr tutmayan kuytu yer. [DS]

küymek[1], [kū-mek *(beklemek, kollamak, korumak)* > kū-ḏ-mek / kū-t-mek كوتمك] *(kü:dmek) {eT} {eAT} {OsT} {ağız} gçl. f. [-er]* **1.** Beklemek; gözetmek; gütmek; birinin yolunu gözlemek; durmak; gözlemek; gütmek; sabretmek. [DLT] [EUTS] [ETY] [KB] [İKPÖy.] [Yüknekî] [DS] **2.** *{ağız}* Kaçmak. [DS] **3.** *{ağız}* Sessiz olmak. [DS]

küymek[2], [küñ-mek / küy-mek / göy-(ü)n-ū-mek] *{eT} {ağız} gçsz. f. [-er]* Yanmak. [DLT] [KB] [EUTS] [DS]

küymenmek, [küyüm > küy(ü)m-ē-mek > küyme-n-mek] *{eT} dönşl. f. [-ür]* Bahane etmek; sebep ve vesile bulmak. [Nevâyî]

küyner, [Yun. khoukhounari] *{ağız} is.* **1.** Çam sakızı. **2.** Gürgen ağacı. [DS]

küynük, -ğü [göynük > küy-nük] *{ağız} sf.* (Ağaç ve meyve için) içi çürümüş; kof. [DS]

küyük, -ğü [küñ-mek *(yanmak)* > *küñ-ük / göynük / küyük] *{eT} sf.* **1.** → küngük. **2.** *{ağız}* Çürük. [DS]

küyükmek, [küy-ük-mek] *{ağız} gçsz. f. [-ür]* Çürümek. [DS]

küyüm, [küyüm] *{eT} is.* Gaflet; uyuşukluk. [DLT]

küyünmek, [küñ-mek / küy-mek > küy-ün-mek] *{eT} dönşl. f. [-ür]* → küymek[2].

küyür, [küyür *(yans.)*] *is.* Gevrek bir şeyi yerken çıkan kırılma ve çiğneme sesi. ⊡ **küyür küyür,** *{ağız} Küyürtülü bir şekilde; kütür kütür.* [DS]

küyürdemek, [küyür *(yans.)* > küyür-de-mek] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-d(ü)-yor]* Gevremek; kurumak. [DS]

küyürdetmek, [küyür *(yans.)* > küyür-de-t-mek] *{ağız} gçl. f. [-ir]* (Gevrek bir şeyi yerken) ses çıkartmak. [DS]

küyürmek, [küñ-mek > küñ-ür-mek / küy-ür-mek] *{eT} gçl. f. [-ür]* **1.** Yakmak. [EUTS] [KB] **2.** Yaktırmak. [KB]

küyürtü, [küyür *(yans.)* > küyür-tü] *{ağız} is.* Gevrek şeylerin kırılırken çıkardığı ses. [DS]

küyüş, [küyüş] *{ağız} is.* **1.** Kilim. **2.** Bir tür çelik çomak oyunu. [DS]

küz, [kūz] *(kü:z) is.* Güz; güz mevsimi; sonbahar. [DLT] [ETY] [EUTS] [KB] [Yüknekî] [Gabain]

küzaz, [Ar. küzāz كزاز] *(küza:z) {OsT} is. tıp.* Sinir gerilmesi; tetanos. ⊡ **küzāz-ı fizyoloji,** *{OsT} Fizyolojik tetanos.*

küzbere, [Ar. küzbere كزبره] *{OsT} is. bot.* Asmacık. ⊡ **küzbereü'l-bi'r,** *{OsT} bot. Tere.*|| **küzberetü'l-kanāt,** *{OsT} bot. Baldırıkara.*

küze, [Far. kūze كوزه] *{OsT} is.* Çam ağacından yapılmış su kabı.

küzeç, [Soğd. kwzt'yk => küzeç] *{eT} is.* Testi; toprak kap; çömlek; çanak. [DLT] [EUTS] [Gabain]

küzeçlig, [küzeç-lig] *{eT} sf.* Çömlek sahibi olan; çömlekli. [DLT]

küzedmek, [köz *(göz)* > köz-ē-mek *(kollamak)* > köz-e-ḏ-mek] *{eT} gçl. f. [-ür]* **1.** Gözetmek; kollamak; korumak. [ETY] **2.** Gütmek. [EUTS]

küzemek[1], [köz *(göz)* > köz-ē-mek] *{eT} gçl. f. [-r]* Korumak. [ETY]

küzemek[2], [küz *(güz)* > köz-ē-mek] *{eT} gçsz. f. [-r]* Güzlemek. [DLT]

küzen, [küzen / Moğ. küren / küreñ] *{eT} is.* Kokarca; kır sıçanı.

küzençü, [köz *(göz)* > köz-ē-mek *(kollamak)* > köz-e-n-çū] *(küzençü:) {eT} is.* Koruyucu; muhafız. [ETY]

küzengü, [köz *(göz)* > küz-ē-mek > küz-ē-n-mek > küzen-gū] *(küzengü:) {eT} is.* **1.** Ayna. [ETY] **2.** Çan; zil. [ETY]

küzermek, [küz *(güz)* > küz-er-mek] *{eT} gçl. f. [-ür]* Güzleşmek. [DLT]

küzet, [köz *(göz)* > küz-ē-mek > küz-e-t] *{eT} is.* **1.** Karakol. **2.** Nöbet zamanı. **3.** Bekçi. [Gabain] [EUTS]

küzetçi, [köz *(göz)* > küz-ē-mek > küz-e-t > küzet-çī] *(küzetçi:) {eT} is.* Gözetici; muhafız. [EUTS]

küzetdürmek, [köz *(göz)* > küz-ē-mek > küz-e-t-dür-mek] *{eT} gçl. f. [-ür]* Yerine getirmek. [EUTS]

küzetmek, [köz *(göz)* > küz-ē-mek > küz-e-t-mek] *{eT} gçl. f. [-ür]* Gözetmek; korumak; kollamak; saklamak; muhafaza etmek. [EUTS] [KB] [Gabain] [Tekin]

küzgermek, [küz *(güz)* > küz-ger-mek] *{eT} gçl. f. [-ür]* Güzleşmek; güze doğru gitmek. [DLT]

küzgü[2], [köz *(göz)* > küz-gǖ] *(küzgü:) {eT} {ağız} is.* → küzkü. Ayna. [Yüknekî] [DS

küzgü[1], [küskǖ] *(küskü:) {eT} is.* → küskü. [EUTS]

küzi[1], [Soğd. / Moğ. küci] *{eT} is.*→ küji. [Gabain] [EUTS]

küzi[2], [kücü / küzi كزى] *{eAT} is.* Gücü.

küzki, [küz > küz-kī] *(küzki:) {eT} sf.* Sonbahara ait; güzünki. [Gabain]

küzkü, [köz *(göz)* > köz-kǖ] *(közkü:) {eT} is.* Ayna. [ETY]

küzkünek, [? közkünek] *{eT} is.* Çakıra, kelere benzer bir kuş; hava yutmakla geçinir. [DLT]

küzküni, [küzkünī] *(küzküni:) {eT} is.* Ateş böceği. [DLT]

küzlüg, [küz-lüg] *{eT} is.* Güz; sonbahar. [EUTS]

küzngü, [köz-ün-mek > küzn-gǖ / küzñǖ] *(küzñü) {eT} is.* Ayna. [ETY]

küzük, [küzük] *{eT} is.* **1.** Dokuma tezgâhında üst erişler ile alt erişleri birbirinden ayırmaya yarayan iplik düğümlü aygıt. [DLT] **2.** Dokumacı. [DLT]

küzükmek, [küz *(güz)* > küz-ük-mek] *(küskü:) {eT} gçsz. f. [-ür]* Güzleşmek. [DLT]

küzüm eti, [küz-üm + et-i] *{ağız} is. t.* Kışın yemek için tuzlanarak kurutulmuş et. [DS]

küzün[1], [küz *(güz)* > küz-ün] *{eT} zf.* Sonbaharda; güzün. [ETY]

küzün[2], [küzen / Moğ. küren / küreñ] *{eT} is.* Kendisiyle serçe kuşu, tarla sıçanı, köstebek gibi şeyler avlanan sıçan cinsinden bir hayvan. [DLT]

küzüngü, [köz-ün-mek > küzüñǖ] *(küzüñü) {eT} is.* Ayna. [KB]

küzürük, -ğü [küzür-ük] *{ağız} is.* Kavrulmuş kuyruktan elde edilen kıkırdak. [DS]

kV [Fr. kilovolt] *is. fiz.* Elektrik gerilimi veya potansiyel farkı biriminin bin katı olan kilovoltun kısaltması.

kW [Fr. kilo + Watt] *is. fiz.* Değeri bin vat veya 1,36 beygir gücü yahut 10^2 kilogrammetre olan güç biriminin kısaltması.

kW/saat, [Fr. kilo + Watt / saat] *is. fiz.* Gücü bir kilovat olan bir makinenin bir saat süreyle yaptığı işe eşit enerji ve iş birimi(3,6 megajul veya 367.200 kilogrammetre ya da 860 kilokalori)'nin kısaltması.

kye [kiye] *{eT} bağ.* Ve; bizzat. [EUTS]

kyu, [Jap. kyu] *(kiyu) is. spor.* Uzakdoğu sporlarından judo ve kar,atede beyaz, sarı, turuncu, yeşil, mavi ve kahverengi ile derecelendirilen çıraklık aşaması.

ÖTÜKEN
TÜRKÇE
SÖZLÜK

l

l, [l / L] *(le) is.* **1.** Latin asıllı Türk alfabesinin on beşinci harfi olup sızmalı, tonlu, ön ve art olmak üzere iki çeşidi bulanan avurt ünsüzüdür. **2.** Arap asıllı Türk alfabesinde 26. harf olan *"lam"*ın karşılığıdır; ebcet hesabında 30 sayısını gösterir. **L demiri,** *Sanayide kullanılan* L *şeklinde bükülmüş demir çubuk.*

L *mat.* Roma sayı sisteminde 50 rakamını gösterir.

l, [Yun. litar] *kısalt.* Akışkanların hacmini ölçmekte kullanılan ve bir desimetre küp karşılığı olan litrenin kısaltması.

l, *kısalt. fiz.* Yörünge kuvantum sayısını belirtir.

-l-^{1}, [-l- / -i-l- / -ı-l- / -u-l- / -ü-l-] *yap. e.* **1.** Fiilden fil yapan ek. Edilgen çatı kurmaya yarar. *{eT} (aynı)* [ETY] *adır-ı-l-mak (ayrılmak) basılmak, yazılmak, durulmak, görülmek.* **2.** Dönüşlülük kavramı taşıyan fiiller yapar: *serp-il-mek (gelişmek, boy atmak), irk-i-l-mek, kas-ıl-mak, dir-il-mek, saç-ıl-mak, düg-ül-mek, şeş-il-mek.*

-l-^{2}, [-l- / -al- / -el-] *yap. e.* Sıfattan fiil türeten ek. Belli nitelikleri ve özellikleri bulundurmak kavramı katarak fiiller türetir. *azalmak, boşalmak, daralmak, çoğalmak, düzelmek, doğrulmak, durulmak, kısalmak, küçülmek, yönelmek, yücelmek, çaw-ıl-mak, (meşhur olmak)*

-l^{1}, [-l /-al / -el] *yap. e.* **1.** Fiilden isim türeten ek. Fiilin belirttiği eylemin sonucu olarak ortaya çıkmış kavramı katarak isim ve sıfatlar yapar: *doğal (ortam), çatal, kural.* **2.** Geçişsiz fiilden sıfat ve zarf yapan ek. *düke-l.*

-l^{2}, [-l / -il / -ıl / -ul / -ül] *yap. e.* **1.** Fiillerden isim yapan ek. Kökteki anlamı bulundurma, işin veya oluşun sonucu, ürünü kavramlarını taşıyan isimler yapar: *ışıl, kısıl, ardıl, kurul, koşul.* **2.** Yapılan eylemle ilgili araç, gereç adları yapar: *çekül (ses bakımından şakul etkisinde kalmıştır).*

-l^{3}, [-l / -il / -ıl / -ul / -ül] *yap. e.* **1.** İsimden isim ve sıfat yapan ek. Renk kavramı katar: *yeşil (< yaş-ıl), yeşil (yaprak), kızıl, kızıl (bayrak).* **2.** İsme bulundurulan, yansıtılan kavramları verir. Bu kelimeler aynı zamanda sıfat olarak da kullanılabilir: *ağıl, kumul, buzul, tekil (isim), çoğul (isim), nesnel (kavram), eril (isim), ısıl (işlem).*

-la-^{1}, [-la- / -le-] *{eT} {eAT} yap. e.* İsimden geçişli ve geçişsiz fiiller türeten ek. *aruk-la-mak, tang-la-mak, ağır-la-mak, günü-le-mek, yok-la-mak (yukarı çıkmak)*

-la-^{2}, [*eT.* ula-mak *(ulamak, birleştirmek)* > -la- / -le- / -lā-] *yap. e.* **1.** İsimden fiil yapma eki. İşlek bir ektir. *"Eklemek, katmak, ... şekline girmek, sağlamak"* gibi anlamlar kazandıran isimden fiil türetme eki. *sulamak, tuzlamak, yağlamak.* **2.** İsimle ilgili işleri yapma kavramı katar. *ab-la-mak (avlamak)* [ETY], *avuçlamak, parçalamak, avlamak, gözlemek, sızlamak (< sızılamak), işlemek, ciltlemek.* **3.** Yansıma kökenli kelimelerden yansımalarla ilgili eylemin yapılma kavramını katarak fiiller türetir: *çınlamak, gıdaklamak, hırlamak, havlamak, zırlamak, çatlamak, patlamak, vızlamak.*

-la^{1}, [il-mek *(bir şeye takılı, ilintili, bağlı olmak)* > ile *(-e: zarf fiil eki)* > -la / -le] *{eT} yap. e.* İsimden sıfat ve zarf türeten ek.

-la^{2}, [-la / -le / -ıla / ile / -y-ıla / -y-ile / -y-la / -y-le] *{eT} {eAT} çek. e.* **1.** İsmin vasıta hâli (araçlılık durumu) ekidir; *"ile"* edatının ekleşmiş şeklidir. Edat olan *"ile"*nin başındaki *"i-"* sesinin düşmesi ile ek durumuna gelmiştir. Getirildikleri kelimelere yanında olma, beraberlik kavramı katar: *postayla, mektupla, seninle, çiçekle, {eAT} tünle (geceyle, geceleyin)* **2.** Bağlaç olan *"ile"*nin başındaki *"i-"* sesinin düşmesi ile ek durumuna gelmiştir. Eş görevli kelime ve kelime öbeklerini birbirine bağlar, *ve* bağlacının görevinde kullanılır: *çiçekle kelebek, çocukla annesi, kediyle fare, kadıyla kaymakam.*

-la^{3}, [-la / -le / -lak] *yap. e.* **1.** İsimden isim yapma eki. Kökteki ismin taşıdığı anlamın yapıldığı yer anlamı katar: *kışla, yayla.* **2.** İsmin belirttiği nesnenin çokça bulunduğu yer kavramı katar: *kumla, tuzla.*

-la^{4}, [-la / -le] *{eAT} yap. e.* **1.** ... iken; ... olarak; -

lıkla. *"Çekeriz aşk ile esrükle (esrük olarak) yük biz."* Çengname **2.** Zaman zarflarına eklenerek anlamı pekiştirmeye veya *"... vakti"* anlamını belirtmeye yarar. *"Hastalıktan yengile (pek yeni) kalmışların.."*. Müntehabü'ş-Şifa. **3.** ... vakit. *"Bu şarabın menfaatleri çokla (çoğu vakit) i'tidale yakındır."* Yadigâr-ı İbni Şerif.

la-, [Ar. lā لا] *(lâ:) {OsT} e.* Arapça kelimelerde olumsuzluk ifade eden bir ön ek; değil. ⊡ **lā-ahlākî,** *{OsT} 1. Ahlak dışı. 2. Töre dışı.*|| **lā-ahlākiye,** *{OsT} 1. Ahlakdışıcılık. 2. Ahlakdışıcı kişi veya topluluk.*|| **lā-akal,** *{OsT} En azından; en aşağı.*|| **lā-alet-ta'yîn,** *{OsT} Ayırt etmeksizin; rastgele; gelişigüzel.*|| **lā-alet-teşbîh,** *{OsT} Benzetme yoluyla olmaksızın; benzetilmeksizin.*|| **lā-an-şey,** *{OsT} Yok yere; boşuna; sebepsiz yere.*|| **lā-be's,** *{OsT} Zararı yok; zararsız; sakıncası yok.*|| **lā-bi-şartın,** *{OsT} Şartsız olarak; bir şarta dayanmaksızın; koşulsuz olarak.*|| **lā-büdd,** *{OsT} 1. Ayrılık yok. 2. Çok gerekli; her hâlde; mutlaka; muhakkak.*|| **lā-cerem,** *{OsT} Şüphesiz; elbette; besbelli; naçar; zarurî.*|| **lā-cevāb,** *{OsT} 1. Cevapsız. 2. Sessiz kalış; 3. Cevap dışı.*|| **lā-cezrî,** *{OsT} bot. Tohumu ve kökü olmayan otların genel adı.*|| **lā-dinî,** *{OsT} Din ile ilgisi olmayan; dinsiz; din dışı; laik.*|| **lā-ene,** *{OsT} fel. Bilgi nesnesi "ben" olmayan; özneye karşıt olarak dış dünya veya bilgi nesnesi.*|| **lā-garv,** *{OsT} (Olay, durum vb. için) şaşılası değil; şaşmamak gerek.*|| **lā-halā,** *{OsT} Gök kubbenin arkası kabul edilen yerler.*|| **lā-kelām,** *{OsT} 1. Diyecek bir şey yok. 2. Başka bir söze gerek kalmayacak kadar kesin; açık.*|| **lā-lebenî,** *{OsT} 1. Sütü yetersiz kadın. 2. Süt ememeyen çocuk.*|| **lā-maddiye,** *{OsT} Varlıkların maddîliğini inkâr edenlerin mesleği.*|| **lā-mahāl,** *{OsT} Yeri olmayan; yersiz.*|| **lā-mantıkî,** *{OsT} Mantık dışı; mantığa aykırı.*|| **lā-mehāle,** *{OsT} 1. Hilesiz. 2. Çaresiz; ister istemez.*|| **lā-mekân,** *{OsT} 1. Yere ihtiyacı olmayan; yersiz; mekânsız. 2. Allah.*|| **lā-melā,** *{OsT} Gök kubbenin arkası kabul edilen yerler.*|| **lā-muhāle,** *{OsT} Mutlaka; behemehâl.*|| **lā-müsellim,** *{OsT} Teslim etmemiş.*|| **lā-nazîr,** *{OsT} Benzeri olmayan; eşsiz;, benzersiz.*|| **lā-nazîr-e-leh,** *{OsT} Emsalsiz; eşsiz.*|| **lā-rahāte,** *{OsT} Rahatsız.*|| **lā-rahāte fi'd-dünyā,** *{OsT} Dünyada rahat yoktur; durup dinlenmeden çalışmak gerektir.*|| **lā-sānî,** *{OsT} Bir ikincisi olmayan; eşi olmayan; tek.*|| **lā-sıyyemā,** *{OsT} Buna gelince; özellikle; her şeyden ziyade; bâhusus; en çok.*|| **lā-şebihe-leh,** *{OsT} Hiçbir yerde benzeri olmayan.*|| **lā-şekk,** *{OsT} Şüphe yok; şüphesiz; elbette.*|| **lā-şerîke-lehu,** *{OsT} Eşi ve benzeri olmayan; ortaksız.*|| **lā-şey,** *{OsT} Önemi yok; bir şey değil; değmez.*|| **lā-tāil,** *{OsT} Yararı olmayan; anlamsız; boş; gereksiz.*|| **lā-temsil,** *{OsT} "Benzetmek gibi olmasın." anlamında kullanılır.*|| **lā-tenāhi,** *{OsT} Bitmez tükenmez; sonsuz; nâmütenahi.*|| **lā-tenāsülî,** *{OsT} Çıftleşme olmadan veya cinsinin yardımı olmadan yetişen bitki.*|| **lā-teşbih,** *{OsT} "Benzetmek gibi olmasın." anlamında kullanılır; benzetmeksizin.*|| **lā-tuhsā,** *{OsT} Sayısız; sayıya gelmez; hesaplanmaz.*|| **lā-ubālî,** *{OsT} Alakasız; kayıtsız; hürmetsiz; senli benli; dikkatsiz.*|| **lā-ubāliyāne,** *{OsT} Saygısız ve kayıtsız biçimde.*|| **lā-v'allah,** *{OsT} Yemin deyimi olarak kullanılır.*|| **lā ve naam,** *{OsT} Ne hayır, ne evet.*|| **lā-vücûd,** *{OsT} fel. Ben dışı; özgeye ait; dış dünya veya bilgi nesnesi.*|| **lā-ya'lem,** *{OsT} Bir şey bilmez; bilmeyen.*|| **lā-yā'nî,** *{OsT} 1. Anlamsız; boş; saçma. 2. Önemsiz; kullanışsız; yararsız.*|| **lā-yecûz,** *{OsT} 1. Dinî kurallara aykırı olan; haram; olamaz; müsaade edilmez. 2. Caiz olmayan; fazla; gereksiz.*|| **lā-yefhem,** *{OsT} Anlayış göstermeyen; anlayışsız.*|| **lā-yefnā,** *{OsT} Yok olmaz; bitmez; tükenmez; ölmez; fena bulmaz.*|| **lā-yemūt,** *{OsT} Hayatı sona ermez; mahvolmaz; ölmez.*|| **lā-yen-azl,** *{OsT} Görevden alınamaz; görevinde sürekli duran.*|| **lā-yen-bagî,** *{OsT} Uygun olmayan; yakışıksız; uygunsuz; layık olmaz; yakışmaz; uymaz.*|| **lā-yen-fekk,** *{OsT} Ayrılmaz; bölünmez.*|| **lā-yen-katı',** *{OsT} Durmadan; aralıksız; kesilmeksizin; devamlı olarak; biteviye.*|| **lā-yen-kesîr,** *{OsT} Kesilmez; bölünmez; kırılmaz.*|| **lā-yetebeddel,** *{OsT} Değişmez; değişemez.*|| **lā-yete-cezzā,** *{OsT} Parçalanmaz; ayrılmaz; bölünmez; en küçük parça.*|| **lā-yetegayyer,** *{OsT} Değişmez; bozulmaz.*|| **lā-yetehammel,** *{OsT} Dayanılmaz; tahammül edilmez.*|| **lā-yetenāhî,** *{OsT} Sonsuz; nihayetsiz.*|| **lā-yetezelzel,** *{OsT} Sarsılmaz; güvenilir; istikrarlı; ebedî.*|| **lā-yezāl,** *{OsT} Zeval bulmaz; ölümsüz; bitimsiz; ebedî; Allah.*|| **lā-yezālî,** *{OsT} Ebedî olana ait.*|| **lā-yuadd,** *{OsT} Sayısız; pek çok; sayısı belli olmayan; sayılamaz.*|| **lā-yuadd ve lā-yuhsā,** *{OsT} Sayısız; hesapsız.*|| **lā-yugleb,** *{OsT} Yenilmez; mağlûp edilemez.*|| **lā-yuhsā,** *{OsT} Hesaba gelmez; hesapsız; pek çok.*|| **lā-yuhtî,** *{OsT} Hata yapmaz; yanılmaz.*|| **lā-yukāl,** *{OsT} Cinsel organ; tenasül aleti.*|| **lā-yu'kal,** *{OsT} Akıl almaz; anlaşılmaz.*|| **lā-yu'lā,** *{OsT} Üstüne çıkılamaz; çok yüksek; galip ve üstün gelinemez.*|| **lā-yu'lem,** *{OsT} Bilinemez; bilinmez.*|| **lā-yu'ref,** *{OsT} Tarif edilemez; anlaşılamaz; kavranılamaz; bilinemez.*|| **lā-yutāk,** *{OsT} Dayanılmaz; tahammül edilmez; takat yetmez; güç yetmez; çekilmez.*|| **lā-yuzāl,** *{OsT} İzale edilmez; tükenmez; zeval bulmaz.*|| **lā-yüfhem,** *{OsT} Anlaşılmaz; kavranmaz; fehmedilmez.*|| **lā-yüfnā,** *{OsT} Yok edilemez; tüketilmez; ebedî; fena bulmaz.*|| **lā-yüs'el,** *{OsT} Sorumlu tutulamaz; sorumsuz; mesuliyetsiz; sorulmaz.*|| **lā-yüs'elü-emmā yef'āl,** *{OsT} Yaptığının hesabı sorulmaz; yaptığından sorumlu tutulamaz; Allah.*|| **lā-yüzāl,** *{OsT} Yok edilemez.*|| **lā-zāle,** *{OsT} 1. Yok olmasın; zeval bulmasın; baki dursun; daim olsun. 2. (...) olsun.*|| **lā-zeval,** *{OsT} Zeval bulmaz; sonu*

gelmez; yükselişi durmaz; zevalsiz.|| **lā-zevāle-leh,** *{OsT} Asla zeval bulmaz.*

La, [Yun. lanthanein > Fr. lanthane] *is. kim.* Atom ağırlığı 138,92, atom numarası 57, yoğunluğu 6.1 olan periyotlar cetvelinde nadir topraklar grubunun ilk elementi lantanın sembolü.

la[1]**,** [-la] *{eT} e.* **1.** İşin tahakkukunu ve bitmesini gösteren fiiller sonuna gelen bir edat. Bu söz, Oğuzlarda işin olduğunu bilmediği için dinleyen adamda bir parça inkâr anlamı olduğu zaman kullanılır. *"Ol bardı la (o gitti be.")* [DLT] **2.** *{ağız}* → le [Atalay]

la[2]**,** [Çin. lo] *{eT} is.* Yük hayvanı; katır. [EUTS] [Gabain]

la[3]**,** [Lat. labii *(Vaftizci Yahya ilahisinde geçen bir kelime) is. müz.* Gamda sol ile si arasında yer alan, saniyede 435 çift titreşimli diyapazondan elde edilen ses ve nota.

laahlakiye, [Ar. lā-aḫlāḳiyye لااخلاقيه] *(lâahlâ:kiye) {OsT} is. fel.* **1.** Bütün toplumlarda var olan ahlak kurallarını ve yasalarının yetkisini kabul etmeyen dünya görüşü; ahlakdışıcılık. **2.** Bu dünya görüşünü benimseyen kimse.

laakal, -lli [Ar. lā-aḳall لااقل] *(lâ:akal, k kalın söylenir) {OsT} zf.* En azından; hiç olmazsa; asgarî.

laalettayin, [Ar. lā-ʿalā-e't-taʿyīn لا على التعيين] *(lâ:letta:yi:n) {OsT} zf.* → lalettayin.

laaletteşbih, [Ar. lā-ʿalā-e't-teşbīh لا على التشبيه] *(lâ:letteşbi:h) {OsT} zf.* Teşbih yolu ile olmaksızın; benzetilmeksizin.

la'alle, [Ar. laʿalle لعل] *(lâalle) {OsT} zf.* (Olabilecek şeyler için) belki; umulur ki; ola ki.

la'anne, [Ar. laʿanne لعن] *(lâanne) {OsT} cümle.* Lanet etti.

lab[1]**,** [lab / lap *(yans.)*] *is.* Düzensiz adım atmayı, dengesiz yürümeyi anlatan kök. [Zülfikar] *lab(b)-ak, lab(b)-an lubban*

lab[2]**,** [Moğ. lab] *{eT} sf.* Emin; sağlam; muhakkak. [EUTS]

laba, [? laba] *{ağız} is.* Koyun veya keçinin boyun eti. [DS]

labada[1]**,** [Yun. lâpato] *is. bot.* Karabuğdaygillerden, su kıyılarında, sulak yerlerde kendiliğinden biten, yaprakları sebze gibi pişirilip yenen, kök ve yapraklarından tıpta yararlanılan, kazık köklü, çok yıllık otsu bitki, *(Rumex patientia).*

labada[2]**,** [Far. libāçe => labada] *{ağız} is.* **1.** Bluz. **2.** Cüppe. [DS]

labaltı, [yaba+alt-ı] *is.*→ yabaltı.

labbak, -ğı [lab *(yans.)* > lab(b)-ak] *{ağız} sf.* (Kişi için) davranışları yavaş olan. [DS] ⧉ **labbak helvası,** *Yağ, nişasta ve pekmezle yapılan bir tür pelte.*

labbızık, -ğı [lab(b)ı-z-ık] *{ağız} sf.* Basık; yassı. [DS]

labbut, -du [Ar. nebbūt] *{ağız} is.* Kalın sopa. [DS]

labe, [Far. lābe لابه] *(lâ:be) {OsT} is.* **1.** Yalvarma; birine yaltaklanma. **2.** Yaltaklanma amacıyla söylenen söz.

label, [İng. label] *is.* **1.** Meslek odalarınca hazırlanarak malın üzerine konulan kaynak ve üretim koşullarını belirten etiket. **2.** Bir ürünün kalitesini garanti eden işaret.

labıt, -dı [Ar. nebbūt] *{ağız} is.* **1.** Saç üstündeki yufka ekmeği çevirmekte kullanılan tahta kürek. **2.** Öküzleri dürtmekte kullanılan üvendirenin ucundaki yassı demir. [DS]

labıt, -dı [Far. nevbet => nöbet] *{ağız} is.* Kez. [DS]

labıtak, [lab *(yans.)* > lab(b)-adak > labıdak] *{ağız} zf.* Çabucak. [DS]

labirent, [Yun. labyrinthos] *(lâbirent) is.* **1.** İçine girenin kolay kolay çıkamayacağı biçimde, birbiri içine geçmiş ve karmaşık olarak düzenlenmiş geçitlerden meydana gelmiş yapı. **2.** *mecaz.* İçinden çıkılamayacak kadar karışık ve güç durum; çözümü güç mesele. **3.** *anat.* İç kulağı oluşturan bölümlerin tümü. **4.** Dik açılarla birbirini kesen desen ve yollarla yapılmış süsleme biçimi. **5.** Çok yollu birtakım çizgilerden meydana gelen ve çıkış yolunu bulma esasına dayanan bir tür çizgi oyun. **6.** *psikol.* Çoğunlukla hayvanların öğrenme yeteneklerini araştırmak amacıyla düzenlenmiş karmaşık geçit ve yollardan oluşan cihaz.

labirentit, [Yun. labyrinthite] *is. tıp.* Genellikle bir orta kulak iltihabından veya bir orta kulak ameliyatından sonra görülen, işitme ve denge bozukluklarıyla belirginleşen iç kulak iltihabı.

labis, [Ar. libās > lābis لابس] *(lâ:bis) {OsT} sf.* (Bir şeyi) giymiş olan; giyen.

labit, [? lābit] *{ağız} zf.* Ne de olsa. [DS]

labiye, [lobiye > labiye] *{ağız} is.* **1.** Börülce. **2.** Fasulye. [DS]

lablak, [lab *(yans.)* > lab+lak] *{ağız}is.* Ağda. [DS]

labne, [Ar. leben *(süt)* > labne لبنه] *is.* Bir tür peynir.

laborant, [Lat. laborans > Alm. laborant] *is.* **1.** Tahlil ve araştırma laboratuvarlarında yardımcı olarak çalışan kişi. **2.** Bir öğretmenin dersi için gerekli laboratuar deneylerini hazırlayan kimse.

laborantlık, -ğı [laborant-lık] *is.* Laborantın işi ve mesleği.

laboratuvar, [Fr. laboratoire] *(lâboratuvar) is.* **1.** Bilimsel araştırmalar, sanayi deneyleri, çeşitli analizler, fotoğraf çekimleri, çizimler vb. çalışmalar yapılabilen araç, gereç ve makinelerin bulunduğu yer. **2.** Bir fabrikada üretilen malların kontrol ve denemelerinin yapılmasını sağlayan bölüm. ⧉ **laboratuvar muayeneleri,** *tıp. Hastalığın tanısını sağlamakta ve uygulanacak tedavinin seçiminde klinik muayenelere ışık tutacak her türlü biyokim-*

ya, hücre bilimi, doku bilimi, bakteriyoloji, parazitoloji, elektroloji, seroloji, radyoloji muayene ve tahlilleri.

labrador, [Fr. labrador *(Kanada'da bir yarımada)*] *(lâbrador) is. jeol.* Kanada'nın doğu kıyısındaki Labrador kıyılarında bol miktarda rastlanan, feldspat grubundan, plajiyoklaz dizisinde yer alan doğal alüminyum, kalsiyum ve sodyum silikatı; labradorit.

labradorit, [Fr. labrodarite] *(lâbrodit) is.* → labrador.

labros, [Fr. labrus] *(lâ'bros) is.* Lapina balığının büyük boylusu.

labunya, [Çing. lubnia *(fahişe)*] *{ağız} is.* **1.** Kunduracılıkta ayakkabıya cila vurmakta kullanılan araç. [DS] **2.** *argo.* Kadınsı davranışlı edilgin eşcinsel erkek.

labut[1], [Ar. nebbut نبوت => labut / lobut] *is.* **1.** Sac üstündeki yufka ekmeği çevirmekte kullanılan tahta kürek. **2.** Balıkları ürkütüp, serpilen ağ yönünde gitmelerini sağlamak için üstüne vurarak ses çıkartılan, saplı, madenden yapılmış kap.

labut[2], [? labut] *{ağız} zf.* Er geç; şüphesiz. [DS]

lac, [Far. lāc لاج] *(lâ:c) {OsT} sf.* Çıplak.

-laca, [-la-ca / -le-ce] *{eAT} yap e.* **1.** -leyin; ...vakti. ... *"sabahlaca (sabahleyin) varmak."* Babüsü'l-Vasıt. **2.** ... olarak. *"Yengilece (yeni olarak) bir işe başlayan kimse."* Babüsü'l-Vasıt.

laceverd, [Ar. lāceverd لاجورد] *(lâ:ceverd) {OsT} sf.* **1.** Lacivert. **2.** Koyu mavi renkli değerli bir süs taşı. ⊡ **lāceverd-hūn,** *{OsT} Gökyüzü.*

laciverdî, [Far. lācverd + Ar. -ī لاجوردى] *(lâ:civerdi:) {OsT} sf.* Lacivert renkte olan; lacivert renkli; laciverde çalan.

lacivert, -di [Far. lāceverd لاجورد] *(lâ:civert) {OsT} sf.* **1.** Koyu mavi renkte olan. **2.** *is.* Koyu mavi renk. ⊡ **lāciverd-hūn,** *{OsT} Gökyüzü; felek.*|| **lacivert taşı,** *min. İçinde düzgün bir şekilde dağılmış kükürt bulunan, sodyum ve alüminyum silikattan oluşan, koyu mavi renkte değerli bir taş; lapis.*

lacivertlik, -ği [lacivert-lik] *(lâ:civertlik) is.* Koyu mavi renkte olma durumu; lacivert renklilik.

laç, [Far. lāç لاچ] *(lâ:ç) {OsT} is.* Aldatma; oyun etme.

laçın, [Moğ. nacin / ? lāçın / laşın] *(lâçın) {eT} is.* **1.** Şahin; doğan. *{ağız} (aynı)* [EUTS] [DLT] [Gabain] [DS] **2.** Yiğit adam. [DLT] **3.** *{ağız}* Atmaca. [DS] **4.** *{ağız}* Çıkılması güç kayalık yer. [DS]

laçik, -ği [? laçik / larçik] *{ağız} sf.* (Ekmek vb. yiyecek için) içini çekmemiş, hamur kalmış. [DS]

laçin, [*eT,* Moğ. nacin / ? lāçın / laşın] *(lâçin) is. zool.* **1.** Ayakları ve gagası kırmızı, kanat üstü mavi gri renkte, yer yer siyah bantlı, göğüs ve karın kirli beyaz benekli, karın enine koyu lekeli, 38-48 cm. arasında değişen boyda, dağ ve düzlüklerdeki kayalıklarda, sivri kayaların tepesinde ve yüksek ağaçlarda yuvalanan, çoğunlukla kuşları avlayarak beslenen, eğitilmek suretiyle avcılıkta kullanılan bir tür doğan; gök doğan; göçmen doğan; keklik kerkenezi, *(Falco peregrinus).* **2.** *{eAT} {OsT}* Şahin. **3.** Çıkılması güç kayalık yer. **4.** *{ağız}* Bir tür halk oyunu; bar. [DS] **5.** *{ağız}* Doğan. [DS] **6.** *{OsT} sf.* Sarp; yalçın. **7.** Cüretli; cesur; şiddetli.

laçka, [İt. lasca] *(lâ'çka) is. dnz.* **1.** Gemi halatının gevşetilmesi, boş bırakılması. **2.** *sf. mecaz.* (Alet, makine vb. için) işlemez duruma gelmiş; gevşemiş; düzensiz bir durum almış olan; düzeni bozulmuş; verimini yitirmiş. **3.** *mecaz.* (Kişi için) bir çaba harcamayan; çalışmayan. **4.** *ünl. dnz.* "Bırak" anlamında halatın gevşetilmesi için verilen komut. ⊡ **laçka etmek,** *1. dnz. Halatı bırakmak; gevşetmek. 2. mecaz. Gevşetmek. 3. mecaz. Bitkin duruma getirmek.*|| **laçka olmak,** *1. (Halat için) gevşetilmek; bırakılmak. 2. (Vida, cıvata vb. için) gevşemek; tutmamak; işlerliğini yitirmek; aşınarak gevşemek; laçkalaşmak. 3. (İş, yer, düzen vb. için) iyi işlemez olmak; düzeni bozulmak.*

laçkalaşma, [laçka-la-ş-ma] *(lâçkalaşma) is.* Laçkalaşmak eylemi veya durumu.

laçkalaşmak, [laçka-la-ş-mak] *(lâçkalaşmak) gçsz. f. [-ır]* **1.** (Halat için) gevşetilmek; bırakılmak. **2.** (Makine, alet, vida vb. için) gevşemek; bozulmak; işlerliğini yitirmek; aşınma yüzünden tutmaz olmak; laçka olmak. **3.** *mecaz.* (İş, yer, düzen vb. için) iyi işlemez olmak; düzeni bozulmak; gevşemek.

laçkalık, -ğı [laçka-lık] *(lâçkalık) is.* **1.** Laçka olma durumu. **2.** *mecaz.* Bozukluk; gevşeklik; düzensizlik; aldırmazlık.

lad, [Far. lād لاد] *(lâ:d) {OsT} is.* Duvar.

lada, [Slav. leda] *is.* Eski Slav tanrılarından düğün ve eğlence tanrısının adı.

ladanum, [Fr. labdanum] *(lâ:danum) is.* Bir laden türünden özütlenerek elde edilen ve parfümcülükte kullanılan reçineli bir sakız.

ladas, [Yun. neatos => nadas / ladas] *{ağız} is.* Bahçe. [DS]

lade, [Far. lāde لاده] *(lâ:de) {OsT} sf.* Akılsız; aptal; budala.

laden, [Yun. ladania / Far. lāden لادن] *(lâ:den) {OsT} is. bot.* **1.** Ladengillerden, Akdeniz Bölgesinde yetişen, kışın yapraklarını dökmeyen, beyaz, pembe çiçekli, tüylü ve yapışkan yapraklı, bir türünden ak amber yerine kullanılan kokulu bir reçine çıkarılan, on yedi türü bulunan ağaççıkların genel adı; pamuk otu; tavşancık; karağan, *(Cistus cireticus, C. laufolius).* **2.** Bu bitkinin bir türünden *(Cistus creticus)*

çıkarılan ve kadınların ben yapmakta kullandıkları, ayrıca halk hekimliğinde balgam söktürücü, nezle, dizanteri hastalıklarında tütsü olarak kullanılan, hoş kokulu, siyah ve kırmızı renkli bir zamk. **3.** Bu bitkiden elde edilen sürme veya rastık.

ladengiller, [laden-gil-ler] *(lâ:dengiller) is. bot.* Örnek türleri laden olan, kurak yerlerde yetişen, iki evcikli, birçok türü reçineli öz su salgılayan, çiçekleri parlak renkli, büyük ve çapraz döllenmeli, çiçekli bitkiler familyası, *(Cistaceae).*

ladenli, [laden-li] *(lâdenli) sf.* Laden sürünmüş olan.

lades, [Far. yād-dāşten *(akılda tutmak; not)* > yād-dāst / yādest لادس] *(lâ:des) is.* Ortaya bir armağan konulduktan sonra, iki kişinin lades kemiğinin birer ucundan tutup kırarak girdiği, daha sonraları ise diğerinden bir şey alırken *"aklımda"* demeyi unutanın kaybettiği bir bahis. ⊡ **lades kemiği,** *zool. Kuşların göğsünün ön tarafında bulunan ve iki köprücük kemiğinin alt uçlarının birleşmesinden meydana gelen* V *şeklindeki kemik.*|| **lades oyunu,** *Ortaya bir armağan konulduktan sonra, iki kişinin lades kemiğinin birer ucundan tutup kırarak girdiği, daha sonraları ise diğerinden bir şey alırken "aklımda" demeyi unutanın kaybettiği bir bahis.*|| **lades tutuşmak,** *(İki kişi için) lades kemiğinin birer ucundan tutarak bahse girişmek.*|| **lades yapmak,** *Ladeste yenmek; bahsi kazanmak.*

ladiger, [Far. yad-gār يادگار] *(lâ:diger) {ağız} is.* Armağan. [DS]

ladin, [Lat. ladonum] *is. bot.* Çamgillerden, Kuzey Yarım kürenin ılıman bölgelerinde yetişen, tepesi konimsi, dalları çevresel dizimli, gövdesi ince, pulsu ve çatlaklı kabukla örtülü, kışın yapraklarını dökmeyen, yaprakları iğne olmakla birlikte daha az yassı, kozalakları aşağı doğru sarkık, olgunlaşınca açılmadan yere düşen, kızılımsı kül renkli, 30-40 m. kadar boylanabilen, kerestesinden geniş bir alanda yararlanılan, pek çok türü bulunan orman ağacı, *(Picea).*

ladim, [Ar. nādim نادم] *(lâ:dim) {ağız} sf.* Yaptığına pişman olan. [DS]

ladine, [Far. lādine لادنه] *(lâ:dine) {OsT} is.* Kendir; kenevir.

ladinga, [? lādinga لادنغه] *(lâdi'nga) {OsT} is.* Palaska.

ladinî, [Ar. lā-dīnī لادينى] *(lâ:di:ni:) {OsT} sf* **1.** Din dışı; dinî olmayan; din ile ilgisi bulunmayan. **2.** Dine aykırı olmamakla birlikte din ile ilgisi bulunmayan. **3.** Laik.

laedrî, [Ar. lā-edrī *(bilmem)* لاادرى] *(lâ:edri:) {OsT} sf.* **1.** Kime ait olduğu bilinmeyen; yazarı bilinmeyen; kime ait olduğu bilinmeyen şiir ve yazıların altına konulan kayıt. **2.** *fel.* Bilginin bağıntılı olduğunu, bundan dolayı bilginin salt olmadığına inanan (kimse). **3.** Allah'ın ve evrenin nereden ve nasıl türediğinin bilinemeyeceğini ileri süren öğretiyi benimseyen kimse; bilinemezci; agnostik.

laedriye, [Ar. lā-edriyye لاادريه] *(lâ:edriye) {OsT} is. fel.* **1.** Mutlak bilginin insan aklınca kavranamayacağını, doğanın özünün ve varlıkların kökeninin ve geleceğinin bilinemeyeceğini savunan öğreti. **2.** Allah'ın ve evrenin nereden ve nasıl türediğinin bilinemeyeceğini ileri süren öğreti; bilinemezcilik; agnostisizm.

laf, [Far. lāf لاف] *(lâ:f) is.* **1.** Duygu ve düşünceleri anlatmak için söylenen söz veya sözler; söz; lakırdı. **2.** *mecaz.* Bir geçerliliği olmayan, uygulanması imkânsız söz; hiçbir şey ifade etmeyen boş, yararsız düşünce. **3.** Konuşma. **4.** Konuşma konusu; mevzu; bahis. **5.** *ünl.* Söylenen söze karşılık olarak *"Bu sözün bir önemi ve değeri yok! Olmayacak şey"* anlamında kullanılan hafifseme sözü. **6.** Anlamsız söz; boş öğünme. ⊡ **lafa boğmak,** *Bir konu üzerinde konuşup tartışırken, konu ile ilgisi olmayan bir şey söyleyerek konuşmanın yönünü değiştirip asıl konuyu unutturmak; gürültüye getirerek geçiştirmek; değiştirmek; karıştırmak.*|| (bir kimseyi) **lafa boğmak,** *Birinin söz söylemesine fırsat vermemek.*|| **laf açmak,** *1. Söz etmeye başlamak; söz etmek; konuşmaya başlamak; konuşmak; konuya girmek. 2. Üzerinde konuşulacak yeni bir konuya girmek veya böyle bir konu bulmak.*|| **laf açmazı,** *argo. Anlaşılması güç veya nükteli söz.*|| **lafa dalmak,** *Çok konuşmak; uzun süren bir sohbette bulunmak; kendini konuşmaya kaptırarak asıl yapması gereken işi unutmak.*|| **laf ağzında kalmak,** *Sözünü bitirmeye fırsat bulamamak.*|| **lafa karışmak,** *(İki ve daha çok kişi konuşurken, dışarıdan bir başkası) konuşmaya katılmak; başkalarının konuşmasına katılmak; söze karışmak.*|| **lafa limon sıkmak,** *Uygunsuz davranışlarda bulunarak konuşmanın akışını kesmek veya değiştirmek.*|| **laf altında kalmamak,** *Ağız kavgasında her sözün cevabını vermek; kırıcı ve sert sözleri karşılıksız bırakmamak; söylenenlere aynı biçim, anlam ve tonda karşılık vermek; kendisini ilgilendiren ve rahatsız eden her türlü ithamı çürüterek durumu düzeltmek; lakırdı altında kalmamak; söz altında kalmamak.*|| **laf anası,** *{ağız} Söz ve cevap bulmakta usta olan; laf ebesi.*|| **laf anlamak,** *Anlayış sahibi olmak; söz dinlemek.*|| **laf anlamamak,** *1. Söylenene kulak vermemek; kulak asmamak; aldırış etmemek. 2. Söyleneni idrak edememek.*|| **laf anlamaz,** *1. Anlayışsız; kaba; aptal. 2. Söz dinlemeyen, kendi bildiğinden şaşmayan; inatçı; dik kafalı; sabit fikirli.*|| **laf anlatmak,** *1. Konuşmak. 2. Birini bir konuda ikna etmeye çalışmak; onu ikna edinceye kadar konuşmak.*|| **lafa paça salmak,** *{ağız} Sözü uzatmak.*|| **laf aramızda,** *"Kimse duymasın; söyle-*

diklerim ikimizin arasında kalsın." anlamında kullanılan uyarı sözü.|| **laf atmak,** *1. Bir kimseyi, uzaktan uzağa dokunaklı sözle rahatsız etmek; incitici bir sözü işitmesini sağlayacak biçimde uzaktan söylemek. 2. Bir kadın veya kıza sözle sarkıntılık etmek; sözle sarkıntılık etmek. 3. Konuşmak; söze başlamak; söyleşmek. 4. {ağız} Yalan söylemek.* [DS]|| **lafa tutmak,** *Zamansız ve yersiz sözlerle birini oyalamak; konuşarak meşgul etmek; boş sözlerle zaman almak; sözü uzatarak birini işinden alıkoymak; oyalamak; lakırdıya tutmak.*|| **lafa yekün tutmak,** *Konuşmayı bir özetle bitirmek; sonuca bağlamak; sözü bitirmek.*|| **laf cambazı,** *Başkalarını etkileyici ve kandırıcı konuşma yapan kimse.*|| **laf cambazlığı,** *1. Etkileyici ve kandırıcı söz söyleme durumu. 2. Kelimeleri kendi anlamı dışında kullanarak sözcük oyunlarına başvurma; sözü gerçek anlamından saptırma.*|| **laf çatlatmak,** *{OsT} {ağız} Büyük konuşmak; yüksekten atmak; abartmak.* [DS]|| **laf çıkarmak,** *1. Yeni bir şey söylemek; yeni bir fikir ortaya atmak. 2. Dedikodu yapmak. 3. Aslı olmayan bir şeyi gerçekmiş gibi yaymak; lakırdı çıkarmak.*|| **laf çıkmak,** *Hakkında söylenti dolaşmak; dedikoduya sebep olmak; söylenti dolaşmak.*|| **Laf değil!** *Bir şeyin önemini vurgulamak için kullanılır; önemli.*|| **laf dinlemek,** *1. Konuşulanları kendisini ilgilendirmediği hâlde işitmeye çalışmak. 2. Kendisine yapılan öğüde uymak; söz dinlemek.*|| **laf dokundurmak,** *Birine bir konuyu dolaylı biçimde anlatmaya çalışmak; ima etmek.*|| **laf düşmemek,** *1. Çeşitli sebeplerden kendisine konuşma sırası gelmemek; söz düşmemek. 2. Daha yetkili kişiler varken görüşünü belirtmesine gerek duyulmamak.*|| **laf ebeliği,** *Gevezelik.*|| **laf ebesi,** *Herkese cevap yetiştiren, çok konuşan kimse; geveze.*|| **laf etmek,** *1. Biriyle konuşmak. 2. Söz etmek; bahsetmek. 3. Dedikodu konusu yapmak. 4. Münakaşa etmek.*|| **laf geçiştirmek** (geçüştürmek), *{ağız} İki kişi arasında söz taşıyarak ara bozmak.* [DS]|| **laf götürüp getirmek,** *Kişilerin arasını açmak için, birbiri aleyhinde söylediklerini diğerine iletmek.*|| **lafı ağzına tıkamak,** *Konuşan birinin söyleyeceklerini çeşitli şekillerle söyletmemek; söylediklerine tepki göstererek konuşmasına imkân tanımamak; konuşmasını engellemek; konuşturmamak; sözlerini bitirmesine fırsat vermemek; lakırdıyı ağzına tıkamak.*|| **lafı ağzında bırakmak,** *Birinin söyleyeceklerini söylemesine izin vermemek; konuşmasını kesmek; sözlerini bitirmesine fırsat vermemek.*|| **lafı ağzında gevelemek,** *Asıl söylemek istediğini bir türlü söyleyemeyerek, yakın ve çağrıştırıcı şeylerden söz etmek; lakırdıyı ağzında gevelemek.*|| **lafı ağzında kalmak,** *Sözünü tamamlamaya fırsat bulamamak.*|| **lafı ağzından kaçırmak,** *Söylenmemesi gereken veya gizli tutulan bir sözü düşüncesizce söyleyivermek.*|| **lafı bağlamak,** *Bir konu üzerinde son sözü söylemek; sözü bitirmek.*|| **lafı çevirmek,** *Konuşmanın akışının sakıncalı bir durum aldığını sezerek konuyu değiştirmek; konuşmanın akışını değiştirmek; lakırdıyı çevirmek.*|| **lafı çiğnemek,** *Gereksiz ayrıntılarla sözü uzatarak bir türlü sonunu getirememek; lakırdıyı çiğnemek.*|| **lafı değiştirmek,** *1. Konuşulan konunun dışında başka bir konudan söz ederek konuşmaları o yöne çevirmek; başka bir şeyden söz etmeye başlamak. 2. Başka birisinin yanında, önceden kararlaştırılan biçimde konuşmamak.*|| **lafı geçmek,** *1. Kendisinden söz edilmek; hakkında konuşulmak. 2. Kendisine saygı duyulduğu için emirleri hemen yerine getirilir olmak; sözü etkili olmak; sözü dinlenmek.*|| **lafı götünden anlamak,** *{ağız}* → lafı kıçından anlamak.|| **lafı kesmek,** *Sözü bitirmek; konuşmaya son vermek.*|| **lafı kıçından anlamak,** *Söylenenleri iyi dinlememek veya anlayamamak yüzünden yanlış anlamak; ters anlamak.*|| **lafı kıçından dinlemek,** *Konuşulan konuyu ilgisizce, üstünkörü ve önem vermeden dinlemek.*|| **lafı kısa kesmek,** *Söylenecekleri az ve öz sözlerle ifade etmek; az ve öz konuşmak.*|| **Lafı mı olur?** *1. "Şu anda onun sırası değil, daha önemli konular var." anlamında söylenen söz. 2. Bir şey yaptırmak için ricada bulunulduğunda "Seve seve yaparım." "Söylemeye değer mi?" veya "Önemi yok." anlamında söylenen söz.* || **Lafın gümrüğü olmaz ya!..** *"Herhangi bir karışan, engel olan yok da bildiği gibi konuşuyor." anlamında kullanılır.*|| **lafın kepeği,** *{ağız} Gereksiz söz.* [DS]|| **lafını ağzında bırakmak,** *Konuşan kimsenin sözünü tamamlamasına imkân vermemek; sözünü kesmek.*|| **lafını balla kesmek,** *Birisi konuşurken izin isteyip araya girmek, konuşmak.*|| **Lafını balla kestim.** *Konuşan birinin sözlerini kesip araya girmek istendiği an "Müsaade edin!" anlamında izin almak için söylenir.*|| **lafını bilmek,** *1. Söyledikleri ile başkalarını rahatsız etmemek; ölçülü, tutarlı ve başkalarını incitmeyecek biçimde konuşmak; konuştuklarının nasıl yorumlanacağını bilmek; yanlış yorumlanacak sözler söylememek. 2. Güzel ve tutarlı konuşmak.*|| **lafını esirgememek,** *Düşüncelerini açık açık söylemek; dobra dobra konuşmak; sözünü esirgememek; sözünü sakınmamak.*|| **lafını etmek,** *Birinden veya bir şeyden söz etmek; hakkında konuşmak; onunla ilgili bazı şeyler söylemek; onun üstüne konuşmak; ondan bahsetmek; lakırdısını etmek.*|| **lafını kesmek,** *1. Birinin sözlerini tamamlamasına fırsat vermemek; susmasına neden olmak. 2. Konuşmanın arasına girmek.*|| **lafını şaşırmak,** *Konuşma sırasında şaşırarak başka şeyler söylemek veya ne söyleyeceğini bilememek; heyecan veya korkudan söyleyeceği şeyleri bilememek.*|| **lafını yedirmek,** *Bir iddia ile söylenen veya hakaret taşıyan sözleri geri aldırmak.*|| **lafın kubbesini dik-**

mek, *{ağız} Gereksiz bir tartışmayı yerinde bir sözle bitirmek.*|| **lafın urmak,** *{eAT} Sözünü etmek.*|| **lafı sulandırmak,** *Ciddî ve önemli bir konudan söz edilirken araya ilgisiz, anlamsız, boş veya hafif bir söz karıştırarak işin ciddiyetini dağıtmak.*|| **lafı uzatmak,** *Konuşmayı gereksiz ve boş sözlerle gereğinden fazla sürdürmeye çalışmak; esastan ayrılarak gereksiz ayrıntıları anlatmaya çalışmak.*|| **lafı yabana atmamak,** *Söylenenlere gereken önemi ve değeri vermek; uyarılara önem vermek; söylenenleri yerine getirmek; uymak.*|| **laf işitmek,** *Azarlanmak; paylanmak.*|| **laf kalabalığı,** *Gündemde olan sözle, konuşulan konuyla, esasla veya sorunla ilgisi olmayan söz; boş ve gereksiz sözler.*|| **laf kaldıramamak,** *Kendisine söylenen kırıcı sözlere veya eleştirilere dayanamamak; sabırsızca tepki vermek.*|| **laf kaynayıp gitmek,** *Söylenen sözlerin etkisi olmamak; anlaşılmaz olmak; hiçbir etkisi olmamak.*|| **laf kesesi,** *{ağız} Çok konuşan; geveze.*|| **Laf kıtlığında asmalar budayayım.** *Yersiz, boş ve gereksiz şeyler söylendiğinde söylenen tepki sözü.*|| **laf körüğü,** *Geveze; çalçene; çenesi düşük.*|| **laf körük,** *Konuşkan; tatlı dilli.*|| **laf küpü,** *{ağız} Çok konuşan; dedikoducu.*|| **laf lafı açmak,** *Bir sözden başka bir söze, konudan konuya geçerek sözü gereğinden çok uzatmak; söylenen bir söz başka bir konuyu çağrıştırarak, konuşmayı o yönde devam ettirmek.*|| **lafla peynir gemisi yürütmek,** *Uygulamaya bir türlü yanaşmadan sadece konuşma ile sorunları çözüyormuş havası vermek.*|| **Laf mı?** *Söylenen sözün yersizliğini belirtmek için "Saçma!" anlamında kullanılır.*|| **Laf ola!** *1. "Saçma söz! Bu da laf mı?" anlamında kullanılır. 2. Gelişigüzel.*|| **Laf ola beri gele!** *Konuşulan konu ile ilgili olmayan bir söz söylendiğinde, bu sözün saçmalığını, anlamsızlığını ifade etmek için kullanılan söz.*|| **laf olmak,** *1. Dedikodu konusu olmak; hakkında dedikodu yapılmak. 2. (Bir durum için) başkaları tarafından uygun görülmeyip söylenmek; hoş karşılanmamak.*|| **Laf olsun, âdet yerini bulsun!** *Konuşacak konu kalmadığı durumlarda rastgele söz söylemeyi ifade etmek için kullanılır.*|| **Laf olsun diye.** *Herhangi bir amaç gütmeden, yalnızca konuşmuş olmak için; söylemiş olmak için.*|| **laf oturtmak,** *Tam yerinde ve beklenmedik bir şekilde, uygun bir söz söylemek veya cevap vermek.*|| **laf salatası,** *Çeşitli sözleri ve konuları içine alan karma karışık, anlamsız ve boş sözler.*|| **Laf söyledi, bal kabağı!** *Konuşma sırasında biri gereksiz ve anlamsız bir şey söylediğinde onu alaya almak için söylenen söz; konuyla ilgisiz şeyler söyleyenleri alaya almak için kullanılır.*|| **lafta kalmak,** *Yapılması planlanan bir iş sadece düşünce aşamasında kalmak; gerçekleşmemek; uygulanmamak.*|| **laftan anlamak,** *1. Söylenenleri idrak edebilmek; anlamak. 2. Söyleneni dinleyip uygulamak, yerine getirmek. 3. Anlayış sahibi olmak; söz dinlemek.*|| **laftan ibaret kalmak,** *Yapılması planlanan bir iş sadece düşünce aşamasında kalmak; gerçekleşmemek; uygulanmamak.*|| **laf taşımak,** *Kişilerin arasını açmak için, birinin aleyhinde söylenenleri diğerine iletmek; dedikodu ederek lâf götürüp getirmek; lakırdı taşımak.*|| **laf urmak,** *{eAT} {OsT} Yüksekten atmak; atıp tutmak; böbürlenmek.*|| **laf ü güzâf,** *Boş söz; gereksiz konuşma; dedikodu.*|| **laf vurmak,** *Övünmek; çalım satmak; dem vurmak.*|| **laf yakıştırmak,** *Gerektiği şekilde ve uygun bir söz söylemek; gerekeni ifade etmek; tam yerinde cevap vermek.*|| **laf yapmak,** *Dedikodu etmek.*|| **laf yetiştirmek,** *Birinin ikazlarına veya söylediklerine yerli yersiz cevap vermek; bütün söylenenlere karşılık vermek; çene yapmak; lakırdı yetiştirmek.*|| **Laf yok!** *"Çok mükemmel; eleştirilecek bir kusuru yok." anlamında beğenme ifade eden söz.*

lafazan, [Far. lāf-zen لافزن] *(lâfazan) {OsT} sf.* Çok konuşan; geveze.

lafazanlık, -ğı [lafazan-lık] *(lâfazanlık) is.* Çok konuşma; gevezelik.

lafçı, [laf-çı] *(lâfçı) sf.* **1.** Çok konuşan; geveze. **2.** Ağzı iyi laf yapan; güzel konuşan. **3.** *mecaz.* İki kişinin arasını açmak amacıyla birinin söylediklerini öbürüne götürüp söyleyen; söz taşıyan; laf götürüp getiren; dedikoducu.

lafçılık, -ğı [laf-çı-lık] *(lâfçılık) is.* **1.** Çok konuşma durumu; gevezelik. **2.** *mecaz.* İki kişinin arasını açmak amacıyla birinin söylediklerini öbürüne götürüp söylemek işi; söz taşımak; laf götürüp getirmek; dedikoduculuk.

lafk, -kı [Ar. lafḳ لفق] *{OsT} is.* İki nesneyi birbirine çarpma.

lafz, [Ar. lafẓ لفظ] *(lâfz) {OsT} is.* → lafız. ⊡ **lāfz be lāfz,** *{OsT} Kelimesi kelimesine.*|| **lāfz-ı hās,** *{OsT} Tek bir kavramı ifade eden söz.*|| **lāfz-ı küllî,** *{OsT} man. Anlamı geniş ve genel olan söz.*|| **lāfz-ı muhtemel,** *{OsT} huk. İki ve daha çok anlama geldiği için hangi anlamın kast edildiği delil ve karinelerle belirlenen söz.*|| **lāfz-ı murat,** *{OsT} 1. Anlamına bakılmadan, sadece lafzı kasdedilerek söylenen söz. 2. Önemsiz; ismi var cismi yok.*|| **lāfz-ı muteber,** *{OsT} Anlamlı söz.*|| **lāfz-ı müfesser,** *{OsT} huk. Bir kuşkuya ya da yoruma yer vermeyecek biçimde açık ve anlaşılır söz.*|| **lāfz-ı mühmel,** *{OsT} İnsan ağzından çıkan anlamsız söz.*|| **lāfz-ı mürekkep,** *{OsT} man. Ögelerden biri anlamın ögelerinden birine delalet eden söz.*|| **lāfz-ı müşebbi',** *{OsT} Doyurucu, tatmin edici söz.*|| **lāfz-ı müşterek,** *{OsT} Birçok anlama geldiği için hangi anlama geldiği açıklanmadıkça anlamsız sayılan söz.*|| **lāfz-ı vāhid,** *{OsT} Tek bir söz.*|| **lāfz-ı zāid,** *{OsT} Gereksiz söz.*|| **lāfz-ı zāhir,** *{OsT} Hiç dü-*

şünmeye gerek kalmadan, söylenir söylenmez anlamı hemen ve açıkça anlaşılan söz.

lafız, -fzı [Ar. lafẓ لفظ] *(lâfız) {OsT} is.* **1.** Ağızdan çıkan söz; kelime. **2.** *huk.* Yasanın özünden ayrı olarak, sözle ifade etmek istediği, bildirmek istediği anlam. **3.** *ed.* Anlamlı olsun veya olmasın, insan ağzından çıkan sözlerin hepsine birden belagatçılar tarafından verilen ad. ⊡ **lafızdan ibaret,** *Anlamdan yoksun, yalnızca söz olarak; anlamsız.*|| **lafız sanatları,** *Söze dayanan cinas, seci, telmih, akis gibi edebiyat sanatları.*|| **lafız ve māna,** *{OsT} Söz ve anlam.*

lafi, [Far. lāfī لافی] *(lâ:fi:) {OsT} is.* Övüngen.

lafis, [Far. lāfīs لافیس] *(lâfi:s) {OsT} is.* Şeytan.

lafkörük, [Ar. lāf + T. kör-ük] *(lâfkörük) {ağız} sf* Konuşkan; tatlı dilli. [DS]

laflama, [laf-la-ma] *(lâflama) is.* Laflamak eylemi.

laflamak, [laf-la-mak] *(lâflamak) gçsz. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Havadan sudan bahsetmek; sohbet etmek; çene çalmak; konuşmak.

laflanmak, [laf-la-n-mak] *(lâflanmak) {ağız} dönşl. f. [-ır]* Konuşmak; dertleşmek. [DS]

laflaşmak, [laf-la-ş-mak] *(lâflaşmak) {ağız} işteş. f. [-ır]* Konuşmak; dertleşmek. [DS]

lafza, [Ar. lāfẓa لفظه] *(lâfza) {OsT} is.* Söylenen tek bir söz; bir tek kelime. ⊡ **Lāfza-yı Celāl,** *{OsT} Allah (sözü).*

lafzan, [Ar. lafẓ > lāfẓan لفظاً] *(lâ'fzan) {OsT} zf* → lafzen². ⊡ **lafzan ve mānen,** *Söz ve anlam olarak.*

lafzen¹, [Ar. lāf + Far. -zen لافزن] *(lâfzen) {OsT} is.* **1.** Geveze; lafazan. **2.** Övüngen; çok övünen.

lafzen² [Ar. lafẓ > lāfẓen لفظاً]*(lâ'fzen) {OsT} zf.* **1.** Sözün taşıdığı anlama göre değil de söylenene göre; sözün kelime anlamından ziyade sözün gelişine göre. **2.** Yazılı olarak değil, sadece sözle; söz olarak; söyleyerek; sözel olarak; söylemsel olarak.

lafzenî, [Far. lāfzenī لافزنی] *(lâfzeni:) {OsT} sf.* Övüngen.

lafzî, [Ar. lāf ẓī / lāfẓiyye لفظی / لفظیه] *(lâfzi:, z kalın söylenir) {OsT} sf dbl.* Bir kelimenin söylenişi ile ilgili olan; söylemsel; sözel. ⊡ **lāfzî murād,** *Anlamından çok, söylemiş olmak için söylenen söz; sözel erek.*|| **lāfzî tefsir,** *{OsT} Sözel yorum.*

lafziye, [Ar. lāfẓiyye لفظیه] *(lâfzi:ye) {OsT} is.* **1.** Sözde ve yazıda süse kaçan fazladan ögeler. **2.** Boş sözcülük. **3.** Ezbercilik.

-lag, [-lıg / -lig / -lag / -leg / -lug / -lüg] *{eT} yap. e.* → -lıg.

lag, [Far. lāġ لاغ] *(lâ:g) {OsT} is.* Şaka; latife; nükte.

lag, [lağ / lağ / lah / lak *(yans.)*] *is.* Hayvanlar ve insanlar tarafından gelişigüzel çıkarılan sesleri, çene çalmayı, gevezelik etmeyi anlatan kök. [Zülfikar] *lag-ur lugur*

lagar, [Far. lāġār لاغار] *(lâ:gar) {OsT} sf.* **1.** (Hayvan için) besili olmayan; zayıf; arık; çelimsiz. **2.** *mecaz.* (Kişi için) hareketlerinde yavaş olan; uyuşuk.

lagari, [Far. lāġārī لاغاری] *(lâ:ga:ri:) {OsT} is.* Zayıflık; arıklık; çelimsizlik.

lagos, [Yun. vlahos] *(lâ:gos) is. zool.* Hanigillerden, sıcak ve ılık denizlerin 20 ile 200 m. arasındaki derinliklerindeki kumlu, çakıllı diplerinde yaşayan, omurgasızlarla beslenen, lezzetli bir kemikli balık; kaya hanisi; lahos, *(Epinephelus aeneus).*

lagt, [Ar. laġṭ لغط] *(lâgt) {OsT} is.* Hafif hafif ses çıkarma; mırıldanma.

lagun, [Yun. lágoinos / Sur. Ar. lecinā] *{eT} is.* Ayran, süt gibi şeyleri içmeye yarayan, tahıl veya sıvı ölçeği gibi çukur kap; maşrapa; külek. [DLT]

lagün, [İt. (Vend.) laguna] *is. coğ.* Denizden bir kum setiyle ayrılmış ve sonradan göl haline gelmiş sığ koy veya körfez; deniz kulağı.

lagzın, [Toh. lakzın / lağzīn] *(lagzı:n) {eT} is.* Domuz [ETY] [EUTS] [İKPÖy.] [Gabain] [Tekin]

lağ¹, [lag / lağ / lah / lak *(yans.)*] *is.* Hayvanlar ve insanlar tarafından gelişigüzel çıkarılan sesleri, çene çalmayı, gevezelik etmeyi anlatan kök. [Zülfikar] *lağ-ır-da-mak, lağ-ır luğur etmek*

lağ², [Far. lāġ لاغ] *(lâ:g) {OsT} is.* → lag.

lağam, [Yun. lakhóma] *is.* Lağım. ⊡ **lağam almak,** *{ağız} Kirizma yapmak.* [DS]

lağar, [Far. lāġār لاغار] *(lâ:ğar) {OsT} is.* Doğal olarak böğürleri kalçalara doğru daralan at.

lağara, [Ar. naʿre نعره] *{ağız} is.* Bağırtı; nara. [DS]

-lağı, [-lağı / -leği] *{eAT} yap. e.* ... olarak. *"Habere artuklağı (fazla olarak) söz katıp..."* Babüsü'l-Vasıt.

lağım, [Yun. lakhóma] *(lâğım) is.* **1.** Bir toplama merkezinden pis suları uzaklaştırmak için yer altına açılmış olan geniş kanal; geriz. **2.** *as.* Kuşatma birlikleri tarafından sahra veya tahkimli düşman tesislerini patlayıcı ile uçurmak için yer altından açılan geçit. **3.** Kayaları patlayıcı ile uçurmak için açılan çukur. **4.** Maden ocaklarında cevher dışında açılan galeri. ⊡ **lağım açmak,** *Yer altına lağım düzeneği kurmak.*|| **lağım atmak,** *as. Kuşatılan bir kaleyi düşürmek veya düşman ordugâhına zarar vermek amacıyla yer altından açılan yola patlayıcı yerleştirerek ateşlemek.*|| **lağım bağlayıcı,** *as. Patlayıcı döşemek üzere açılan tünellerin yerini, uzunluğunu ve birbiri ile bağlantısını planlayan, yapımını uygulayan bir tür teknisyen, eleman.*|| **lağım çukuru,** *Kanalizasyon düzeneği olmayan evlerin pis sularını toplamak için açılmış, zaman zaman vidanjörler-*

le boşaltılan kapalı pis su kuyusu; fosseptik.|| **lağım döşemi,** *Pis suların belli merkezlerde toplanarak yer altına düşenmiş olan kanallarla uzaklaştırılmasını sağlayan sistem; kanalizasyon.*|| **lağım kaşığı,** *{ağız} Delik açılan yerdeki pisliği çıkarmaya yarayan araç.* [DS]|| **lağımla atmak,** *Bir kayada açılan deliğe yerleştirilen patlayıcıyı ateşleyerek kayayı parçalamak.*|| **lağım mili,** *{ağız} Kayaları delmeye yarayan araç.* [DS]|| **lağım patlamak,** *Lağım döşemi, herhangi bir yerinden delinerek pis sular ve çirkef dışarı sızmak.*

lağımcı, [lağım-cı] *(lâğımcı) is.* **1.** Lağım açan, temizleyen veya onaran kimse. **2.** Kale duvarlarını yıkmak veya düşman istihkâmını atmak için yer altma tünel açan veya bu amaçla düşman tarafından açılan lağımları körleten asker. **3.** Maden ve taş ocaklarında matkap yardımı ile patlayıcı yerleştirilecek çukuru açan işçi. **4.** *argo.* Kulampara. ☞ **lağımcı dirliği,** *tar. İmparatorluk döneminde, lağımcılara geçinmeleri için verilen dirlik.*|| **lağımcı mülazimleri,** *as. Stajyer lağımcılar.*|| **lağımcı ocağı,** *as. Ordunun ağırlıkları ile geçirilmesi için köprü yapımı veya var olan köprülerin tamiri, kaleleri barutla atmak için lağım açma, düşman tarafından açılmış olan lağımları körletme gibi işleri yapan kuruluş; istihkâm sınıfı.*|| **lağımcı tımarları,** *Kuşatılan kaleleri düşürmek için gedik açmak veya düşman ordugâhına zarar vermek gibi işleri yerine getiren görevlilere geçim kaynağı olarak verilen dirliklere denir.*|| **lağımcı zeametleri,** *Lağımcı subaylarına verilen dirliklere eskiden verilen ad.*

lağımcıbaşı, [lağım-cı+baş-ı] *(lâğımcıbaşı) {OsT} is.* İmparatorluk döneminde lağımcı ocağının başındaki kişi.

lağımcılık, -ğı [lağım-cı-lık] *(lâğımcılık) is.* **1.** Lağımcının yaptığı iş. **2.** Kale duvarlarını yıkmak veya düşman istihkâmını atmak için yer altma tünel açma işi.

lağımlamak, [lağım-la-mak] *(lâğımlamak) gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Bir yeri, yer altından tünel açarak patlayıcı yerleştirmek suretiyle havaya uçurmak.

lağıp, [Ar. laḳab لقب] *{ağız} is.* Takma ad; lakap. [DS]

lağır, [lağır *(yans.)* *is.* Boğazdan çıkan anlamsız ses. ☞ **lağır luğur etmek,** *{ağız} Konuşur gibi yaparak anlamsız ses çıkarmak.* [DS]

lağıv, -ğvı [Ar. lağv لغو] *(lâğıv) {OsT} is.* → lağv.

lağız, [? lağız] *{ağız} is.* **1.** Mısır. **2.** Mısır unu. [DS]

lağlanmak, [Far. lağ *(şaka)* > lağ-la-n-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* Alay etmek. [DS]

lağlaşmak, [Far. lağ *(şaka)* > lāğ-la-ş-mak لاغ لشمق] *{OsT} işteş. f. [-ur]* Şakalaşmak.

lağv, [Ar. lağv لغو] *(lâğv) {OsT} is.* **1.** (Kurum, kuruluş vb. için) ortadan kaldırma; hükümsüz bırakma; feshetme. **2.** Boş ve anlamsız söz. **3.** Yanılma; hata etme.

lağvedilme, [Ar. lağv+e(t)-il-me لغو ایدلمه] *is.* Lağvedilmek eylemi veya durumu; feshedilme; ortadan kaldırılma; durdurulma.

lağvedilmek, [Ar. lağv+e(t)-il-mek لغو ایدلمك] *edil. f. [-ir]* (Bir etkinlik vb. için) durdurulmak; ortadan kaldırılmak; feshedilmek.

lağvetme, [Ar. lağv+et-me لغو ایتمه] *is.* Lağvetmek eylemi veya durumu; feshetme; ortadan kaldırma; durdurma.

lağvetmek, [Ar. lağv+et-mek لغو ایتمك] *gçl. f. [-(d)-er]* (Bir etkinlik vb. için) durdurmak; ortadan kaldırmak; feshetmek.

lağvî, [Ar. lağvī لغوی] *(lâğvi:) {OsT} sf.* Ortadan kaldırma ile ilgili; yok etme ile ilgili.

lağviye, [Ar. lağvīyye لغویه] *(lâğviye) {OsT} sf.* → lağvî.

lağviyat, [Ar. lağviyāt لغویات] *(lâğviya:t) {OsT} is.* **1.** Boş sözler; gereksiz sözler. **2.** Boş işler; gereksiz işler.

lağvolma, [Ar. lağv+ol-ma لغو اولمه] *(lâğvolma) is.* Lağvolmak eylemi veya durumu; fesholma; yürürlükten kalkma; sona erme.

lağvolmak, [Ar. lağv+ol-mak لغو اولمق] *(lâğvolmak) gçsz. f. [-ur]* (Bir etkinlik, kuruluş işleyişi vb. için) biri tarafından durdurulmuş olmak; yürürlükten kalkmak; fesholmak.

lağvolunma, [Ar. lağv+ol-un-ma لغو اولنمه] *(lâğvolunma) is.* Lağvolunmak eylemi veya durumu; fesholunma; yürürlükten kaldırılma; sona erdirilme.

lağvolunmak, [Ar. lağv+ol-un-mak لغو اولنمق] *(lâğvolunmak) edil. f. [-ur]* (Bir etkinlik, kuruluş işleyişi vb. için) biri tarafından durdurulmak; yürürlükten kaldırılmak; fesholunmak.

lağz, [Far. lağzīden *(kaymak)* > lağz لغز] *(lâğz) {OsT} is.* Ayağın kayması; kayma; sürçme.

lağzan, [Far. lağzān لغزان] *(lâğza:n) {OsT} sf.* Ayağı kayan; ayağı sürçen.

lağzide, [Far. lağzīden > lağzīde لغزیده] *(lâğzi:de) {OsT} sf.* Kaymış; sürçmüş. ☞ **lağzide-pā** (pāy), *Ayağı kaymış olan.*

lağziş, [Far. lağzīden *(kaymak)* > lağzīş لغزیش] *(lâğzi:ş) {OsT} is.* **1.** Kayma eylemi veya biçimi; kayış; sürçme. **2.** Dilin veya kalemin kayması.

-lah, [Far. lāḫ لاخ-] *(lâh) {OsT} son ek.* Sonuna getirildiği, Farsça isimlerden *"çok bulunan yer"* anla-

mında birleşik isimler yapan son ek; Türkçedeki "-lık" ekinin görevini yapar. *seng-lāh (taşlık, taşı çok olan yer), div-lāh (devi, cini çok olan yer).*

lah[1], [lag / lağ / lah / lak *(yans.)*] *is.* Hayvanlar ve insanlar tarafından gelişigüzel çıkarılan sesleri, çene çalmayı, gevezelik etmeyi anlatan kök. [Zülfikar] *lah lah, lah-ır-da-mak, lah-ır-dı*

lah[2], [lah *(yans.)*] *ünl.* Kınama durumlarında *"Aşk olsun!"* anlamında söylenen söz.

laha, [Far. lāḫa لاخه] *(lâ:ha) {OsT} is.* Parça; yama.

lahaddeleh, [Ar. la-ḥadde-leh لاحدله] *(lâ:haddeleh) {OsT} sf.* Sınırsız.

lahalleleh, [Ar. lā-ḥalle-leh لاحل له] *(lâ:halleleh) {OsT} sf.* Çözümsüz; çözülemez.

laham, [Ar. lihām > lehim لهيم / لهم] *{ağız} is.* Lehim. [DS] ⊡ **laham çalmak,** *{ağız} Lehimlemek.* [DS]

lahamet, [Ar. laḥāmet لحامت] *(lâha:met) {OsT} is.* (Kasaplık hayvanlarda) tavlılık; etlilik; semizlik.

lahana, [Yun. lakhanon / láḫano] *(lâha'na) is. bot.* Turpgillerden, sebze ve hayvan yemi olarak kullanılan pek çok türü bulunan kalın yapraklı iki yıllık bitki, *(Brassica olaracea).* ⊡ **lahana bastısı,** *Baş lahanadan bir sıra soğanla kavrulmuş kuş başı et, bir sıra doğranmış lahana dizerek, üzerine de kırmızı biber ekleyerek yapılan bir yemek.*|| **lahana dolması,** *Gevşek yapraklı ve iri göbekli baş lahanadan zeytin yağlı veya etli olarak yapılan dolma.*|| **lahana güvesi,** *zool. Güvegillerden lahana ve şalgam yapraklarını kemiren, pulkanatlı bir güve, (Plutella cruciferarum).*|| **lahana kapuskası,** *Lahanalar ince ince doğrandıktan sonra içine kıyma veya et konularak pişirilen bir yemek.*|| **lahana kelebeği,** *zool. Lahana kelebeğigillerden, tırtılı ekinlere ve pek çok tarım bitkisine zararlı, siyah veya gri benekli, beyaz veya sarımsı renkli bir kelebek, (Pieris brassicae).*|| **lahana salatası,** *Her türlü lahanadan haşlanmış veya çiğ olarak yapılan salata.*|| **lahana turşusu,** *Beyaz lahanadan yapılan turşu.*

lahar, [Cava d. lahar] *is.* Yanardağların yamacından akan çamurlu akıntı.

lahasıl, [Ar. lā-ḥāṣıl لاحاصل] *(lâha:sıl) {OsT} sf.* **1.** Verimsiz. **2.** Yararsız.

lahavle, [Ar. lā-ḥavle (ve lā-ḳuvvete illā billāh'il-ʿaliyyü'l-ʿaẓīm) *(kuvvet ve kudret ancak Allah'ındır.)* لاحول] *(lâ:havle){OsT} is.* Sabrın bittiğini ifade etmek için söylenen söz. ⊡ **lāhavle çekmek,** *Sıkıntıyı, öfkeyi yatıştırmak, sabırlı davranabilmek için "Lahavle" ile başlayan duayı okumak.*|| **lāhavle-gūyān,** *{OsT} Sabrı tükenerek lahavle çekenler.*

lahayr, [Ar. lā-ḫayr لاخير] *(lâ:hayr) {OsT} sf.* Hayırsız; uğursuz.

lahayrefih, [Ar. lā-ḫayre-fīh لاخير فيه] *(lâ:hayrefi:h) {OsT} ünl.* **1.** Bu işte hayır yok! **2.** *sf.* Değersiz; yararsız; beş para etmez.

lahça, [? lahça] *{ağız} is.* Ateş. [DS]

lahd, [Ar. lāḥd لحد] *(lâhd) {OsT} is.* **1.** Çukur. **2.** Mezar.

lahe, [Far. lāḫe لاخه] *(lâ:he) {OsT} is.* → laha.

lahib, [Ar. lāḥib لاحب] *(lâ:hib) {OsT} is.* Açık yol.

lahid, -hdi [Ar. lāḥid لحد] *(lâhid) {OsT} is.* → lahd.

lahif, [Ar. lāhif لاهف] *(lâ:hif) {OsT} sf.* Zulüm görmüş; bağrı yanık; mazlum. ⊡ **lāhifü'l-kalb,** *Gönlü yaralı; gönlü ezik.*

lahik[1], **-kkı** [Ar. lāḥk لحق] *(lâhik) {OsT} is.* Alüvyon; mil.

lahik[2], **-kı** [Ar. lüḥūḳ > lāḥiḳ لاحق] *(lâ:hik, h ve k kalın söylenir) {OsT} sf.* **1.** Ulaşan; yetişen; kavuşan. **2.** (Memur için) bir memurun yerine tayin olup da halen görev yapan; şimdiki. **3.** Eklenen. **4.** *isl.* Namaz imamla birlikte başladığı hâlde, namazın bir kısmını imamla kılamayan.

lahika, [Ar. lüḥūḳ > lāḥiḳ > lāḥiḳa لاحقه] *(lâ:hika, h ve k kalın söylenir) {OsT} is.* **1.** Yazının sonuna eklenen şey; zeyil. **2.** *dbl.* Ek. ⊡ **lāhika-i müteahhire,** *{OsT} Son ek.*|| **lāhika-i mütekaddime,** *{OsT} Ön ek.*|| **lāhika-i tasrîfiye,** *{OsT} Çekim eki.*

lahim[1], **-hmi** [Ar. laḥm لحم] *(lâhim, h kalın söylenir) {OsT} is.* →lahm.

lahim[2], [Ar. lāḥim / lāḥime لاحم / لاحمه] *(lâ:him, h kalın söylenir) {OsT} sf.* **1.** Et yiyen; etçil. **2.** Başkalarını etle besleyen.

lahim[3], [Ar. laḥīm / laḥīme] *(lâhi:m, h kalın söylenir) {OsT} sf.* Etli; şişman; toplu.

lahime, [Ar. lāḥim > lāḥime لاحمه] *(lâ:hime, h kalın söylenir) {OsT} is.* **1.** Etle beslenen hayvan; etçil hayvan. **2.** *biy.* Etoburlar.

lahin[1], [Ar. lāḥin لاحن] *(lâ:hin, h kalın söylenir) {OsT} sf.* Bir şeyi, özellikle Kur'an-ı Kerim'i okurken yapılan telaffuz yanlışı.

lahin[2], **-hni** [Ar. laḥn لحن] *(lâhin, h kalın söylenir) {OsT} is.* → lahn.

lahis, [Ar. lāhis لاهس] *(lâ:his) {OsT} sf.* (Köpek için) sıcaktan ya da susuzluktan dolayı dilini çıkararak sık sık soluyan.

lahit, -hdi [Ar. laḥd لحد] *(lâhit) {OsT} is.* **1.** Duvarları taş veya tuğla ile yapılmış, kapak taşlarıyla örtülü mezar. **2.** Taş veya mermerden oyulmuş tek parça mezar.

lahiz[1], [Ar. laḥīẓ لحيظ] *(lâhi:z, h ve z kalın söylenir) {OsT} sf.* Benzer.

lahiz[2], [Far. lāḫīz لاخيز] *(lâ:hiz, h kalın söylenir)* *{OsT}* *is.* Sel suyu; seylap.

lahk, -kı [Ar. laḥḳ لحق] *(lâhk)* *{OsT}* *is.* Alūvyon; lığ.

lahkî, [Ar. laḥḳī لحقى] *(lâhki:, k kalın söylenir)* *{OsT}* *is.* **1.** Alüvyonlu; lığlı. **2.** Alüvyal.

lahlah, [Ar. laḥlāḥ لحلاح] *(lâhlâ:h)* *{OsT}* *is. bot.* Çiğdem.

lahlaha, [Ar. laḥlāḥa لحلاحه] *(lâhlâha)* *{OsT}* *is.* **1.** Güzel koku. **2.** Misk, amber, kâfur, laden gibi maddelerden oluşan koku.

lahlahiye, [Ar. laḥlāḥiyye لحلاحيه] *(lâhlâ:hi:ye)* *{OsT}* *is. bot.* Çiğdemgiller.

lahm, [Ar. laḥm لحم] *(lâhm)* *{OsT}* *is.* **1.** Et. **2.** Meyvenin kabukla çekirdek arasında kalan kısmı. ⧉ **lahm-i zāid,** *{OsT}* *anat. Vücutta hastalık olarak beliren fazladan et, ur vb. şey.*|| **lahm ü şahm,** *{OsT}* *Et ve yağ.*

lahmacun, [Ar. laḥm *(et)* + ʿacin *(yoğrulmuş)* > laḥmü'l-ʿacin لحم آجون] *(lâhma:cun)* *is.* Üzerine kıyma, soğan, biber, domates vb. karışımı harç konularak fırında pişirilen özel pide.

lahmacuncu, [lahmacun-cu] *(lâhma:cuncu)* *is.* Lahmacun yapıp satan kimse.

lahmacunculuk, [lahmacun-cu-luk] *(lâhma:cunculuk)* *is.* Lahmacuncunun yaptığı iş veya meslek.

lahme, [Ar. laḥme لحمه] *(lâhme)* *{OsT}* *is.* Et parçası.

lahmi[1], [Ar. laḥmī لحمى] *(lâhmi:)* *{OsT}* *is.* **1.** *tıp.* Bağdoku yangısı. **2.** *sf.* Şişmanca; etli butlu.

lahmi[2], [Ar. lahm > lahmi ?] *(lâhmi:)* *{ağız}* *sf.* **1.** (Kişi için) güçsüz; bitkin. **2.** (Kişi için) ağır kanlı; uyuşuk. **3.** (Kişi için) aptal. **4.** *is.* Kepek, tuz ve su karıştırılarak yapılan hayvan yemi; yal. [DS]

lahmiye, [Ar. laḥmiyye لحميه] *(lâhmiye)* *{OsT}* *is. bot.* Damkoruğugiller, *(Crasslaceae).*

lahn, [Ar. laḥn لحن] *(lâhn)* *{OsT}* *is.* **1.** Kulağa hoş gelen melodik ses; nağme; ezgi. **2.** Ahenk. **3.** Sözlük; lügat. **4.** Dil. **5.** Bir ülke veya kimseye mahsus söyleyiş kusuru; yanlış telaffuz. **6.** Okurken yapılan telaffuz yanlışı. **7.** Özellikle Kur'an okumada yapılan yanlışlık. ⧉ **lahn-i dāvūdî,** *{OsT}* *Tok ses; kalın ses.*|| **lahn-i inkisār,** *{OsT}* *1. Kırılma sesi. 2. Kırgınlık nağmesi.*

lahnî, [Ar. laḥnī لحنى] *(lâhni:)* *{OsT}* *is.* **1.** Sesle ilgili; sese ait. **2.** Ahenkle ilgili; ahenge ait.

lahs, [Ar. laḥs لحس] *(lâhs)* *{OsT}* *is.* Yalama.

lahos, [Yun. vlahos] *is. zool.* Hanigillerden, sıcak ve ılık denizlerin 20 ile 200 m. arasındaki derinliklerindeki kumlu, çakıllı diplerinde yaşayan, omurgasızlarla beslenen, lezzetli bir kemikli balık; kaya hanisi; lagos, *(Epinephelus aeneus).*

laht, [Far. lāḫt لخت] *(lâht)* *is.* Bir bütünün parçası. ⧉ **laht-dūz,** *{OsT}* *Eski elbise tamircisi.*|| **laht-i ciger,** *{OsT}* *Ciğerden kopma.*

lahuraki, [Urd. Lahor *(Pakistan'da şehir)* > Yun. lahuraki] *(lâ:hura:ki:)* *is.* **1.** Lahor şalına benzer şekilde dokunmuş, düz renkli bir tür yünlü kumaş. **2.** Lahor'a ait.

lahurî, [Urd. Lahor *(Pakistan'da şehir)* > Ar. lāhūrī لاهورى] *(lâ:hu:ri:)* *{OsT}* *is.* **1.** Pakistan'ın Lahor kentinde dokunan, atkı ve çözgüleri el eğirmesi yün ipliklerinden yapılan, önü ve arkası aynı desende olan süslü bir tür şal kumaş; Lahor şah. **2.** Bu şalın yerli tezgâhlarda dokunan taklitlerine verilen isim. ⧉ **lahurî şal,** *Hindistan'daki Lahur şehrinde dokunan değerli bir şal.*

lahus, [Ar. lāḥūs لاحوس] *(lâ:hu:s)* *{OsT}* *is.* Uğursuz; meşum.

lahut, [Ar. lāhūt لاهوت] *(lâ:hu:t)* *{OsT}* *is.* **1.** İlahî âlem; ulûhiyet dünyası; **2.** *sf.* Kutsal. ⧉ **lāhūt-nişān,** *{OsT}* *İlahî âleme benzer; lahutî gibi.*|| **lāhūt-pāye,** *{OsT}* *(Yükseklik için) lahut derecesinde.*

lahutî, [Ar. lāhūtī لاهوتى] *(lâ:hu:ti:)* *{OsT}* *sf.* İlahî âlemle ilgili olan; İlahî; Tanrısal.

lahutiyan, [Ar. lāhūtiyān لاهوتيان] *(lâ:hu:tiya:n)* *{OsT}* *is.* Kutsal âleme ait olanlar; melekler.

lahz, [Ar. laḥẓ لحظ] *(lâhz)* *{OsT}* *is.* Göz ucu ile bakış.

lahza, [Ar. laḥẓa لحظه] *(lâhza)* *{OsT}* *is.* **1.** Bir bakış; gözü bir kere açıp kapama; göz kırpma. **2.** Göz açıp kapayana kadar geçen, çok kısa zaman; göz kırpma süresi; an.

lahzada, [lahza-da] *(lâhzada)* *sf.* (Bir) anda; birdenbire.

lahzan, [Ar. laḥẓān لحظان] *(lâhza:n)* *{OsT}* *is.* → lahz.

lahze, [Ar. laḥẓa لحظه] *(lâhze, z kalın söylenir)* *{OsT}* *is.* → lahza.

laic, [Ar. lāʿic لاعج] *(lâ:ic)* *{OsT}* *sf.* (Kişi için) aşk ateşi kalbini sarmış olan.

laicabiye, [Ar. lā-icābiyye لاايجابيه] *(lâ:ica:biye)* *{OsT}* *is. fel.* **1.** Her zaman sebep-sonuç ilişkilerinin geçerli olmadığını, bir sebebe bağlı olmayan olayların da var olduğunu öne süren felsefî görüş; belirlenmezcilik; indeterminizm. **2.** İnsanın özgür iradesinin hiç bir kayıt ve şarta bağlı olmadığını, içinde bulunduğu şartlarla belirlenmediğini savunan görüş.

laice, [Ar. lāʿice لاعجه] *(lâ:ice)* *{OsT}* *sf.* → laic.

laih, [Ar. lāʿiḥ لائح] *(lâ:ih)* *{OsT}* *is.* → layih.

laik[1], **-kı** [Ar. lā'iḳ لائق *(lâ:ik, k kalın söylenir) {OsT} is.* → layık.

laik[2], **-ği** [Yun. laikos *(halk)* / Lat. laicus > Fr. laïc / laïque] *(lâik) sf.* **1.** Rahip sınıfından olmayan. **2.** Kilisenin devlet işlerinden uzaklaştırılmasını savunan. **3.** Din işlerini devlet işlerine, devlet işlerini de din işlerine karıştırmayan; din işlerini devlet, devlet işlerini de din baskısından ayrı tutan. **4.** Dünya işlerini dinî etkilerden bağımsız olarak ele alan. **5.** Dinî kurum ve kuruluşların yetkisi dışında kalan; din dışı; dinî olmayan; ladinî. **6.** Dünyasal; dünyevi; seküler. **7.** *is.* Hristiyanlıkta din adamlarından olmayan kimse. **8.** Laik kimse.

laikleşme, [laik-le-ş-me] *(lâikleşme) is.* Laikleşme eylemi veya durumu.

laikleşmek, [laik-le-ş-mek] *(lâikleşmek) dönşl. f. [-ir]* Laik duruma gelmek; laik olmak.

laikleştirme, [laik-le-ş-tir-me] *(lâikleştirme) is.* Laikleştirmek eylemi; laik duruma getirme.

laikleştirmek, [laik-le-ş-tir-mek] *(lâikleştirmek) gçl. f. [-ir]* Din ile ilgisi olmayan işleri, dünya ve devlet işlerini dinî görüşlerden bağımsız hâle getirmek; laik duruma getirmek.

laiklik, -ği [laik-lik] *(lâiklik) is.* **1.** Laik olma durumu; siyasal ve toplumsal sistemin din ve devlet ayrılığı ilkesine dayanması; laisizm. **2.** *huk.* Soyut olarak devlet ve dinin birbirine karışmaması ilkesi; devlet ve din işlerinin ayrılığı. **3.** *siy.* Siyasî iktidarın dinî kudretten ayrılması ilkesi. **4.** *fel.* İman ve inanç yerine aklın egemenliğini kabul eden görüş. **5.** Devletin din ve vicdan hürriyetinin gerçekleşmesi bakımından tarafsız olması; laisizm.

lailac, [Ar. lā-'ilāc لاعلاج *(lâ:ilâ:c) {OsT} sf.* Herhangi bir çözüm yolu olmayan; çaresiz; ilaç kabul etmeyen.

laim, [Ar. levm > lā'im لائم] *(lâ:im) {OsT} sf.* Aşağı gören; ayıplayan; levm eden.

laime, [Ar. levm > lā'ime لائمه] *(lâ:ime) {OsT} is.* Aşağı görme; ayıplama; levm etme.

lain[1], [Ar. la'net > la'īn لعين] *(lâi:n) {OsT} sf.* **1.** Lanetlenmiş; lanetli; mel'un. **2.** Kovulmuş; istenmeyen. **3.** Dinden çıkmış, çıkarılmış.

lain[2], [Ar. la'net > lā'in لاعن] *(lâ:in) {OsT} sf.* Lanet eden; şeklinde düzeltelim.

laisizm, [Fr. laïcisme] *(lâisizm) is.* Laiklik.

lajverd, [Far. lājverd لاژورد] *(lâ:jverd) {OsT} sf.* Lacivert.

lajverdî, [Far. lājverdī لاژوردى] *(lâ:jverdi:) {OsT} sf.* Lacivertle ilgili; laciverde ait.

-lak[1], [-la-k / -le-k] *yap. e.* **1.** İsimden isim yapma eki. Kökteki ismin taşıdığı anlamın yapıldığı yer anlamı katar; ...-lanacak yer: *kışlak, yaylak, avlak; ot-lak* **2.** İsmin belirttiği nesnenin çokça bulunduğu yer kavramı katar: *sulak, otlak.* **3.** İsmin taşıdığı belirgin özellikle ilgili aşağılama kavramı katar; bu isimler sıfat olarak da kullanılabilir: *dişlek, dazlak, ödlek, hortlak (hort-la-k), avurtlak.* **4.** Yansıma kökenli isimlerden bitki, hayvan ve organ isimleri yapar: *bağırtlak (bağırtı-lak), hırtlak, gırtlak.*

-lak[2], [-la-k / -le-k] *{eAT} yap. e.* Yer ve yön isimlerine *"azıcık....; birazcık...."* anlamları katar. *"Donlarım al gömleğimi at beri / Çıkayım sudan angarlak (biraz öte) git geri."* Camasbname.

lak[1], [lag / lağ / lah / lak *(yans.)*] *is.* Hayvanlar ve insanlar tarafından gelişigüzel çıkarılan sesleri, çene çalmayı, gevezelik etmeyi anlatan kök. [Zülfikar] *lak-gıl-da-mak, lak-ır-da-mak, lak lak, lak+lak-ı çalmak*

lak[2], [lak *(yans.)*] *is.* Gevşemiş, dağılıp dökülecek durumda olan eşyaların durumunu ve hareketlerini anlatan kök. [Zülfikar] *lak luk, lak-ır-da-ş-mak* ▭ **lak luk olmak,** *{ağız} Bir şey kırılacak, parçalanacak duruma gelmek.* [DS]

lak[3], [lak *(yans.)*] *is.* Tam gelmeyi, kalıbına oturmayı, ölçülerine uygun olmayı, yerine geçmeyi anlatan kök. [Zülfikar] *lak(k)-a-da, lak(k)-a-dak*

lak[4], [lak / lığ / lık / lok / luk *(yans.)*] *is.* **1.** Sıvıların kap içinde çalkalanmasını, kaynatılmasını ve buna benzer seslerle gülmeyi anlatan kök. [Zülfikar] *lak-ır-da-mak, lak-ır-dı, lak-ır lakır* **2.** *is.* Köpeğin su içerken veya yal içerken çıkardığı ses. **3.** *{ağız}* Kepek, tuz ve su karıştırılarak yapılan hayvan yemi. [DS] **4.** *{ağız}* Köpeğe yedirilmek için suda ıslatılmış ekmek kırıntısı; sofra artığı. [DS] ▭ **lak lak,** *(Sulu yiyecekleri içerken) ses çıkararak.*

lak[5], [lak *(yans.)*] *{ağız} is.* **1.** Bozuk yumurta. **2.** *sf.* Tembel; beceriksiz. [DS]

lak[6], **-kı** [Far. lāk لاك] *(lâ:k) {OsT} is.* **1.** Tahta kadeh; kâse veya tepsi. **2.** *sf.* Aşağı; hakir.

lak[7], **-kı** [Hint. laḫ / Port. laca > Fr. laque] *(lâk) is.* **1.** Vernik. **2.** *sf.* Vernikli; verniklenmiş; cilalı.

laka[1], [Lat. lacca] *(lâ'ka) is.* **1.** Uzak Doğuda yetişen bazı ağaçların kabuğundan elde edilen ve boyacılıkta kullanılan bir tür zamk. **2.** Bir Hindistan kırmız böceğinin *(Taechardia lacca)* üst deri bezlerinin salgıladığı madde. **3.** *kim.* Hindistan'da kumaş boyamada kullanılan laka reçinesinin alkali çözeltisi içinde, şapın meydana getirdiği çözelti.

laka[2], [Ar. līḳā ليقا] *(lâka) {ağız} is.* Mürekkep hokkalarına konulan ipek parçası. [DS]

lakab, [Ar. laḳab لقب] *(lâkab) {OsT} is.* → lakap. ▭ **lakap urmak,** *{eAT} Ad takmak.*

lakacı, [laka-cı] *(lâ'kacı) is.* Eşyaları süslemek için laka veya vernik süren kimse.

lakah, [Ar. laḳaḥ لقح] *(lâkah) {OsT} is.* Hurma, incir gibi ağaçların erkeğinden dişisine vurulan aşı.

lakalama, [laka-la-ma] *(lâ'kalama) is.* Lakalamak eylemi.

lakalamak, [laka-la-mak] *(lâ'kalamak) gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Bir eşyanın üzerine laka sürerek parlatmak.

lakan, [? lakan] *{ağız} sf.* Cimri. [DS]

lakanet, [Ar. laḳānet لقانت] *(lâka:net) {OsT} is.* Çabuk kavrayış; zeyreklik.

lakap, -bı [Ar. laḳab لقب] *(lâkap) {OsT} is.* **1.** Bir kimsenin kendi özel adından başka, onun özelliklerini belirten sonradan takılan ad; takma ad. **2.** Bir yazının başına konulan ve hitap edilen kişinin makam ve rütbesini belirten söz. ₪ **lakap takmak,** *Bir kimseye onun bir özelliğini belirtecek bir ad vermek.*

lakaplı, [lakap-lı] *(lâkaplı, k kalın söylenir.) sf.* Özel isminden başka kendisine bir lakap takılmış olan; lakabı bulunan.

lakaş, [lakaş] *{ağız} sf.* **1.** (Et için) satılması doğru olmayan; yağsız. **2.** *is.* Yal. [DS]

lakat, [Ar. laḳaṭ لقط] *(lâkat) {OsT} is.* Yerden toplanan şey; lûkta; lükate.

lakayd, [Ar. lā-ḳayd لاقيد] *(lâ:kayd) {OsT} is.* → lakayt.

lakaydane, [Ar. lā-ḳayd + Far. -āne لاقيدانه] *(lâ:kayda:ne) {OsT} zf.* Kayıtsızca; ilgilenmeyerek.

lakaydî, [Ar. lā-ḳaydī لاقيدى] *(lâ:kaydi:) {OsT} is.* Kayıtsızlık; ilgisizlik; aldırış etmemek; umursamazlık; aldırmazlık; kayıtsızlık; umursamama. ₪ **lākaydî-i tām,** *tıp. Hissizlik; duygusuzluk.*

lakaydiye, [Ar. lā-ḳaydiyye لاقيديه] *(lâ:kaydi:ye) {OsT} is. fel.* İlgisizlik veya bilinçli bir tutum yüzünden belli durumlar, olaylar, öğretiler karşısında kayıtsız kalma; aldırmazlık; sekincilik; kiyetizm. ₪ **lākaydiye mezhebi,** *fel. Dingincilik.*

lakaydiyun, [Ar. lā-ḳaydiyyūn لاقيديون] *(lâ:kaydi-yu:n) {OsT} is.* Lakaytlar; kayıtsızlar; ilgisizler; umursamazlar.

lakayt, -di [Ar. lā-ḳayd لاقيديه] *(lâ:kayt) {OsT} sf.* **1.** Aldırış etmeyen; ilgisiz kalan; aldırışsız; ilgisiz; ilgilenmeyen; kayıtsız. **2.** (Bir şeye karşı) ilgi göstermeyen; ilgisiz kalan.

lakaytlık, -ğı [lakayt-lık] *(lâ:kaytlık) is.* İlgisiz olma; kayıtsız kalma; ilgilenmeme; aldırış etmeme.

lakaz, [lakaz] *{ağız} is.* Köy evlerinde mutfaktan bölme ile ayrılan genişçe yer. [DS]

lake, [Fr. laqué] *sf.* Laka ile cilalanmış olan. ₪ **lake cilt,** *Mukavva, ahşap ve deri üzerine yaldız veya boya ile yapılmış çeşitli motiflerin üzerine vernik çekmek suretiyle yapılmış cilt.*

lakerda, [Lat. lacerta > Yun. lakérda] *(lâke'rda) is.* Palamut, torik, sivri gibi balıklar temizlenip dilimlendikten sonra tuza yatırılarak hazırlanmış salamura.

lakerdacı, [lakerda-cı] *(lâke'rdacı) is.* Lakerda yapan ve satan kimse.

lakır, [lak *(yans.)* > lakır] *is.* İçi dolu su testisi boşaltılırken veya taşınırken çıkardığı ses. ₪ **lakır lakır,** *(İçilen veya dökülen sıvılar için) lakır lakır sesi çıkararak.*

lakırdak, [lak *(yans.)* > lak-ır-da-k] *{ağız} is.* Leyleğin öterken çıkardığı ses. [DS]

lakırdamak, [lak *(yans.)* > lak-ır-da-mak لقرده مق] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-d(ı)-yor]* **1.** (İçi dolu su testisi boşaltılırken veya taşınırken) lakır lakır ses çıkarmak; lıkır lıkır etmek; *{OsT} (aynı).* **2.** Gereksiz konuşmak. [DS]

lakırdı, [lak *(yans.)* > lak-ır-da-mak > lak-ır-dı] *is.* → lakırtı.

lakırdıcı, [lakırdı-cı] *is.* **1.** Konuşmayı seven; konuşkan. **2.** Geveze. **3.** *mecaz.* Dedikodu yapan; dedikoducu.

lakırtı, [lak *(yans.)* > lak-ır-tı] *is.* **1.** Bir düşünceyi anlatmak için söylenen sözcük, sözcükler dizisi. **2.** Söz. **3.** Boş söz; dedikodu; laf. ₪ **lakırtı açmak,** *Söz etmek; konuşmak; konuya girmek; laf açmak; söz açmak.*|| **lakırtı ağzından dökülmek,** *1. İsteksiz biçimde konuşmak. 2. Rahatça yalan söylemek.*|| **lakırtı altında kalmamak,** *Ağız kavgasında her sözün cevabını vermek; kırıcı ve sert sözleri karşılıksız bırakmamak; söylenenlere aynı biçim, anlam ve tonda karşılık vermek; kendisini ilgilendiren ve rahatsız eden her türlü ithamı çürüterek durumu düzeltmek; laf altında kalmamak; söz altında kalmamak.*|| **lakırtı çıkarmak,** *1. Yeni bir şey söylemek; yeni bir fikir ortaya atmak. 2. Dedikodu yapmak. 3. Aslı olmayan bir şeyi gerçekmiş gibi yaymak; laf çıkarmak.*|| **lakırtı ebesi,** *Geveze; laf ebesi.*|| **lakırtı etmek,** *1. Konuşmak; laf etmek; söz etmek. 2. Dedikodu konusu etmek; çekiştirmek.*|| **lakırtı götürüp getirmek,** *Kişilerin arasını açmak için, birbiri aleyhinde söylediklerini diğerine iletmek; laf götürüp getirmek.*|| **lakırtı karıştırmak,** *Bir konuşma yapılan yere konuşulanları duyması istenmeyen birinin gelmesi üzerine sözü başka bir konuya yönlendirmek.*|| **lakırtı kavafı,** *Geveze; çalçene.*|| **lakırtı lakırtıyı açar,** *Konuşma sırasında bir konudan ilgili veya ilgisiz başka başka konulara geçildiğini ifade etmek için söylenilir.*|| **lakırtısı ağzında kalmak,** *Çeşitli nedenlerden ötürü sözünü tamamlamaya fırsat bulamamak.*|| **Lakırtısı mı olur?** *1. "Şu anda onun sırası değil, daha önemli konular var." anlamında söylenen söz.* || **Lafı mı olur?** *2. Bir şey yaptırmak için ricada bulunulduğunda "Seve seve yaparım." "Söylemeye değer mi?" veya "Önemi yok." anlamında söylenen söz.*|| **lakırtısını bilmek,** *1. Söyledikleri ile başkalarını*

rahatsız etmemek; ölçülü, tutarlı ve başkalarını incitmeyecek biçimde konuşmak; konuştuklarının nasıl yorumlanacağını bilmek; yanlış yorumlanacak sözler söylememek; lafını bilmek. 2. Güzel ve tutarlı konuşmak.|| **lakırtısını etmek,** *Birinden veya bir şeyden söz etmek; hakkında konuşmak; onunla ilgili bazı şeyler söylemek; onun üstüne konuşmak; ondan bahsetmek; lafını etmek; sözünü etmek.*|| **lakırtısını şaşırmak,** *Ne söyleyeceğini bilememek; lafını şaşırmak.*|| **lakırtı taşı,** *Dedikodu yapan; söz götürüp getiren; laf taşıyan.*|| **lakırtı taşımak,** *Kişilerin arasını açmak için, birinin aleyhinde söylenenleri diğerine iletmek; dedikodu ederek laf götürüp getirmek; laf taşımak; söz taşımak.*|| **lakırtıya boğmak,** *Bir konu üzerinde konuşup tartışırken, konu ile ilgisi olmayan bir şey söyleyerek konuşmanın yönünü değiştirip asıl konuyu unutturmak; gürültüye getirerek geçiştirmek; değiştirmek; karıştırmak; lafa boğmak.*|| (bir kimseyi) **lakırtıya boğmak,** *1. Birinin söz söylemesine fırsat vermemek; lafa boğmak. 2. Sözü gereksiz yere ve boş sözlerle uzatmak.*|| **lakırtıya çanak tutmak,** *Hoşa gitmeyen bir konu hakkında birisinin konuşmasına fırsat verecek sözler söylemek.*|| **lakırtı yakası açmak,** *Eskiden yapılmış bir konuşmayı hatırlatarak aynı konuyu tekrar başlatmak.*|| **lakırtıya tutmak,** *Zamansız ve yersiz sözlerle birini oyalamak; konuşarak meşgul etmek; boş sözlerle zaman almak; sözü uzatarak birini işinden alıkoymak; oyalamak; lafa tutmak.*|| **lakırtı yetiştirmek,** *Birinin ikazlarına veya söylediklerine yerli yersiz cevap vermek; bütün söylenenlere karşılık vermek; çene yapmak; laf yetiştirmek; söz yetiştirmek.*|| **lakırtıyı ağzına tıkamak,** *Konuşan birinin söyleyeceklerini çeşitli şekillerle söyletmemek; söylemesine imkân tanımamak; konuşmasını engellemek; konuşturmamak; sözlerini bitirmesine fırsat vermemek; lafı ağzına tıkamak.*|| **lakırtıyı ağzında gevelemek,** *Asıl söylemek istediğini bir türlü söyleyemeyerek yakın ve çağrıştırıcı şeylerden söz etmek; lafı ağzında gevelemek.*|| **lakırtıyı çevirmek,** *Konuşmanın akışının sakıncalı bir durum aldığını sezerek konuyu değiştirmek; konuşmanın akışını değiştirmek; lafı çevirmek.*|| **lakırtıyı çiğnemek,** *Gereksiz ayrıntılarla sözü uzatarak bir türlü sonunu getirememek; lafı çiğnemek.*|| **lakırtıyı ezip büzmek,** *Sözün sonunu getiremeyip bazı cümle ve sözleri tekrar edip durmak.*

laki, [Ar. laḳī لقى] *(lâki:) {OsT} sf.* (Kişi için) değersiz; itibarsız.

lakim, [Ar. lāḳīm لاقيم] *(lâki:m) {OsT} is.* Yontulmuş; yonulmuş.

lakin, [Far. / Ar. lakin/lākin لكن / لاكن] *(lâ:kin) {OsT} zf.* İkincisi birincinin karşıtı anlam taşıyan iki cümleyi birbirine bağlamakta kullanılır; ama; fakat.

lakit, [Ar. laḳaṭ > laḳīṭ / lāḳīṭa لقيط / لقيطه] *(lâki:t, k ve t kalın söylenir) {OsT} is.* **1.** Yerden kaldırılan; alınan nesne. **2.** Sokakta bırakılmış küçük çocuk.

lakita, [Ar. laḳīṭa لقيطه] *(lâki:ta, k kalın söylenir) {OsT} is.* Sokağa bırakılmış kız çocuğu.

lakka, [lak *(yans)* > lak-ka] *(lâ'kka) {ağız} is.* **1.** Parasız verilen yemek. **2.** Hocalara verilen yemek. [DS]

lakkadak, [lak *(yans.)* > lak(k)-ada-k] *(lakka'dak) {ağız} zf.* **1.** Birdenbire; damdan düşercesine. **2.** "Lak" diye ses çıkararak. [DS]

laklak[1], **-ğı** [lak *(yans.)* > lak+lak / Ar. laḳlāḳ] *is.* **1.** Leyleğin gagasını birbirine vurarak çıkardığı ses. **2.** *mecaz.* Hiç durmadan konuşulan boş sözler; saçma söz; boş konuşma; gevezelik. ⊡ **laklak çalmak,** *{ağız} Dedikodu etmek.* [DS]|| **laklak etmek,** *Karşılıklı olarak, havadan sudan, gelişigüzel konuşmak; sohbet etmek; gevezelik etmek.*|| **laklakla ömür geçirmek,** *1. Yapmakta olduğu işe engel olacak biçimde bol bol konuşmak. 2. Çalışmaktan ziyade konuşmayı, başkalarına öğüt vermeyi veya onları eleştirmeyi yeğlemek.*

laklak[2], **-kı / -ğı** [Ar. laḳlāḳ لقلاق / لاقلاق] *(lâklâ:k) {OsT} is.* Leylek.

laklak[3], [lak *(yans.)* > lak +lak] *{ağız} is.* **1.** Küçük toprak testi veya sürahi. **2.** Taş oyuklarında biriken yağmur suyu; kak. [DS]

laklaka, [Ar. laḳlāḳa لقلاقه] *(lâklâ:ka) {OsT} is.* Gereksiz, anlamsız ve boş söz.

laklakı, [lak *(yans.)* > lak+lak-ı] *{ağız} is.* Kahkaha. [DS] ⊡ **laklak çalmak,** *{ağız} Dedikodu etmek.* [DS]

laklakıyat, [laklak +Ar. -iyyāt لقلاقيات] *(lâklâ:kıya:t) {OsT} is.* **1.** Konuşma; söz. **2.** Boş ve saçma sapan sözler.

lakma, [? lakma] *{ağız} is.* Kadınların giydiği pamuklu ve uzun bir tür yelek. [DS]

lakonik, -ği [Yun. lakonikós *(Sparta usulü)* > Fr. laconique] *(lâkonik) sf* (Söz, anlatım vb. için) kısa ve özlü; veciz.

lakoz, [Yun. vlahos] *(lâkoz) is. zool.* Hanigillerden, sıcak ve ılık denizlerin 20 ile 200 m. arasındaki derinliklerindeki kumlu, çakıllı diplerinde yaşayan, omurgasızlarla beslenen, lezzetli bir kemikli balık; kaya hanisi; lagos, *(Epinephelus aeneus).*

lakrimal, -li [Fr. lachrymal] *(lâkrimal) sf.* Gözyaşı ile ilgili.

laksatif, [Fr. laxatif] *(lâksatif) is.* Yumuşatıcı.

laksma, [? laksma] *{eT} sf.* Bir tanrı. [EUTS]

lakş, [? lakş] *{eT} is.* Şehriye. [EUTS]

lakşa, [? lakşa] *{eT} is.* Şehriye. [EUTS]

lakşan, [Sansk. laksana] *{eT} is.* **1.** Güzellik alameti; güzellik belirtisi; güzellik işaretleri. [Gabain] [EUTS] **2.** İşaret. [Gabain]

lakt, [Ar. laḳt لقط] *(lâkt) {OsT} is.* Yerden toplama. ⊟ **laktü'l-izām ve'l-mismār,** *{OsT} Atın ayağının yerde bulunan çivi ya da kırık cam gibi şeyler tarafından yaralanması.*

laktaflovin, [Fr. lactoflavine] *(lâktoflavin) is.* Pirinç kabukları ile sütte bulunan B_2 vitamini; riboflovin.

laktaz, [Fr. laktase] *(lâktaz) is.* Bağırsak mukozasında bulunan süt şekerini (laktoz), üzüm şekerine (glikoz ve galaktoz) dönüştüren enzim.

laktik, [Fr. lactique] *(lâktik) sf.* Laktozla ilgili olan. ⊟ **laktik asit,** *Peynir, yoğurt gibi mayalanmış süt ürünlerinin başlıca bileşenlerinden olan, peygamber çiçeğinde, afyonda, şarapta, bazı hayvanların iç organlarında bulunan, karboksilli asitler sınıfından organik birleşik; süt asidi; formülü: CH_3-$CHOH$-CO_2H.*|| **laktik mayalar,** *Laktozu, laktik aside çevirerek kazeinin çökelmesini sağlayan pastörize edilmemiş sütte bulunan mayalar ve bakteriler.*

lakton, [Fr. lactone] *(lâkton) is.* İşlevsel grupları bir halka oluşturabilen çevrimsel esterlere verilen ad; olit.

laktoz, [Fr. lactose] *(lâktoz) is.* Sütte bulunan, glikoz ve galaktoza ayrışabilen disakkarit; süt şekeri; formülü: $C_{12}H_{22}O_{11}$

lakün, [Lat. lacuna] *is. biy.* Boşluk; aralık.

lakve, [Ar. laḳve لقوه] *(lâkye) {OsT} is. tıp.* Ağız çarpılması.

lakzın, [? lakzm / lağzm] *{eT} sf. is.*→ lagzın. [ETY]

la'l, -li [Ar. laᶜl لعل] *(lâ-l) {OsT} is.* **1.** Parlak kırmızı renkte, billûrlaşmış alüminyum oksidi olan değerli bir süs taşı. **2.** Eskiden hattatlar ve tezhipçiler tarafından kullanılan kırmızı renkli bir tür mürekkep. **3.** Kırmız böceğinden çıkarılan parlak kırmızı boya; kırmızı boya. **4.** *gnşl. ed.* (Renginden dolayı) sevgilinin dudağı. **5.** *mecaz.* Kırmızı şarap; şarap. **6.** *sf.* Rengi kırmızı olan; kırmızı. ⊟ **la'l-fām,** *{OsT} Kırmızı renkli; al.*|| **la'l-gûn,** *{OsT} Kırmızı renkli; al.*|| **la'l-i āb-dār,** *{OsT} 1. Su dağıtan kişinin dudağı. 2. Güzelin dudağı.*|| **la'l-i dürr-efşān,** *{OsT} 1. İnci ve lal saçan. 2. Arasından inci gibi dişler görünen dudak.*|| **la'l-i gül-feşān,** *{OsT} Güller saçan dudak.*|| **la'l-i kehrubā,** *{OsT} Kehribar dudak; sevgilinin dudağı.*|| **la'l-i meygûn,** *{OsT} Şarap renkli dudak.*|| **la'l-i müzab,** *{OsT} 1. Şarap. 2. Kan.*|| **la'l-în,** *{OsT} Kırmızı renkli.*|| **la'l-i nāb,** *{OsT} Saf dudak; kıpkırmızı dudak.*|| **la'l-i nā-sühte** *{OsT} İşlenmiş lal.*|| **la'l-i revān,** *{OsT} 1. Akan lal. 2. Şarap.*|| **la'l-i sākî,** *{OsT} Sakinin dudağı.*|| **la'l-istān,** *{OsT} Yakutu çok olan ülke.*|| **la'l-i şeker-bār,** *{OsT} 1. Şeker döken, şeker saçan dudak. 2. Sevgilinin dudağı.*|| **la'l-i yākut,** *{OsT} 1. Değerli bir taş; rena taşı. 2. Seylan taşı.*|| **la'l-reng,** *{OsT} Kırmızı renkli.*|| **la'l-veş,** *{OsT} Yakut gibi.*

lal¹, -li [Ar. laᶜl لعل] *(lâ-l) {OsT} is.* → la'l.

lal², -li [Ar. lāl لال] *(lâ:l) {OsT} is.] sf.* **1.** Konuşamaz duruma gelmiş olan; dili tutulmuş olan; dilsiz. **2.** Sessiz; sakin. **3.** Sözsüz oynanan seyirlik köy oyunlarına verilen genel ad. ⊟ **lāl ü ebkem,** *Şaşırarak konuşamaz duruma gelmiş olan; donakalmış olan.*

lal³, [lal] *{ağız} sf.* (Eşya, araç vb. için) ağır. [DS]

lala, [Far. lālā لالا] *(la'la) {OsT} is.* **1.** Çocuk eğitim ve öğretimiyle görevli erkek eğitimci. **2.** İmparatorluk döneminde şehzadeleri eğitmekle görevli devlet adamı. **3.** Saraya yeni alınanlara hizmeti ve genel kuralları öğretenlere verilen isim. **4.** *{ağız}* Kız kardeş. [DS] **5.** *ünl.* Padişahların sadrazamlara seslenirken kullandıkları hitap. ⊟ **lala destur,** *Sarayda birbiri ile karşılaşan iki kişinin diğerinden yol istemek için kullandığı söz.*|| **lala divan etti,** *(Lala için) eskiden, eğitimine verilen çocuğa tembih etti, anlamında kullanılır, terim.*|| **lala nizam etti,** → lala divan etti.|| **lala paşa eğlendirmek,** *Yapmakta olduğu bir işi veya kendisini bekleyen işleri bırakarak kapris sahibi veya nazlı birinin gönlünü hoş etmeye çalışmak.*|| **lala paşa oyununa çıkmak,** *Kaprisli davranmaya başlamak; naz etmek; hoppaca davranmak.*|| **lala yörgüç akçası,** *2. Murat'ın vezirlerinden Yörgüç Paşa tarafından Anadolu'da kestirilen paralara verilen ad.*

laladaş, [Far. lālā + T. -dāş لالاداش] *(lalada:ş) {OsT} ünl.* Sarayda aynı lala tarafından eğitilen acemilerin birbirlerine karşı durumu ve birbirlerini çağırmakta kullandıkları hitap sözü.

lalak, -ğı [Far. lāġ *(şaka)* لاغ => lağ-la-k] *{ağız} sf.* **1.** Çok konuşan; geveze. **2.** Aptal. **3.** Güzel konuşmayı beceremeyen. [DS]

lalalamak, [Far. lāġ *(şaka)* لاغ => lağ-la-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* → lalamak². [DS]

lalalık, -ğı [lala-lık] *is.* Lala olma durumu; lalanın yaptığı iş veya mesleği; çocuk bakıcılığı.

lalamak¹, [Çin. la *(kesmek)* > la-lā-mak] *(lala:mak) {eT} gçl. f. [-r]* Ufalamak; ezmek; toz haline getirmek.[EUTS]

lalamak², [Far. lāġ *(şaka)* لاغ => lağ-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Bir kimsenin yaptıklarını tekrarlayarak eğlenmek; alay etmek. [DS]

lalanga, [Yun. lalangion] *(lâlânga) is.* Yumurta, un ve kabartıcı ile hazırlanan hamur parça parça kızartıldıktan sonra üzerine şeker veya şerbet dökülerek yenilen bir tür hamur tatlısı.

lalangı, [Yun. lalangion] *(lâlângı) {ağız} is.* Lalanga. [DS]

lalanmak, [Far. lāġ *(şaka)* > lağ-la-n-mak / la-la-n-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* Alay etmek; birinin yaptıklarını taklit ederek alay etmek. [DS]

lalas, [? lalas] *{ağız}* *sf.* Kel. [DS]

lalaş, [Far. lāġ *(şaka)* لاغ => lağ-la-ş / la-la-ş / la-la-ç] *{ağız}* *sf.* **1.** (Kişi için) ağır kanlı; uyuşuk. **2.** Peltek konuşan; söyledikleri anlaşılamayan. **3.** Aptal. [DS]

lalavuç, [lalav+iç ? > lalavuç] *{ağız}* *is.* Çekirdekli kayısı kurusu. [DS]

lalçaba, [? lalçaba] *{ağız}* *is.* Bardak. [DS]

lale[1], [Far. lāle لاله] *(lâ:le)* *{OsT}* *is.* *bot.* **1.** Zambakgillerden, çan şeklinde gösterişli ve güzel çiçekli, yüz kadar türü bulunan soğanlı bir bitkinin genel adı, *(Tulipa)*. **2.** *{ağız}* Kırmızı gül. [DS] **3.** *{ağız}* Gelincik çiçeği. [DS] ◘ **lale ağacı,** *Manolyagillerden, Güney Amerika'da yetişen, yeşil, sarı ve turuncu alacalı lale biçimindeki çiçekleri ile güzel görünüşlü, açık kahverengi ve yumuşak kerestesi marangozlar tarafından tercih edilen bir süs ağacı; sarı kavak, (Liri odandron tulipifora).*|| **lāle-fām,** *{OsT} Lale renginde olan.*|| **lāle-gûn,** *{OsT} Lale renginde olan.*|| **lāle-hadd,** *{OsT} Lale yanaklı.*|| **lāle-i hamrā,** *{OsT} Kırmızı lale.*|| **lāle-i nūman,** *{OsT} Dağ şakayığı.*|| **lāle-veş,** *{OsT} Lale gibi.*

lale[2], [Far. lāle لاله] *(lâ:le)* *{OsT}* *is.* **1.** Eskiden suçluların ve esirlerin boynuna takılan, iki ucu lale biçiminde kıvrık, ağır, demir halka. **2.** Ağaçların yüksek dallarından meyve toplamakta kullanılan, ucuna üç veya daha çok çatal takılmış uzun sırık. **3.** Topun ağzına yakın olan bileziğinden ağzına kadar olan kısım.

laleberg, [Far. lāle-berg لاله برگ] *(lâ:leberg)* *{OsT}* *is.* **1.** Lale taçyaprağı. **2.** Taze ve kırmızı yanak.

lalegül, [Far. lāle+gül لاله گل] *(lâ:legül)* *{OsT}* *is.* Türk musikisinde, hüzzamla başlayıp yegâhta karar kılan birleşik bir makam (H. Sadettin Arel bulmuştur).

lalek[1], **-ği** [Far. lālek / lālekā لالك / لالكا] *(lâ:lek)* *{OsT}* *is.* **1.** Ayakkabı. **2.** Taç. **3.** Horoz ibiği.

lalek[2], **-ği** [leylek] *{ağız}* *is.* Leylek. [DS]

laleli, [lale-li] *(lâ:lelı)* *sf.* **1.** Lalesi olan. **2.** (Kumaş için) üzerinde lale desenleri bulunan.

lalelik, -ği [lale-lik] *(lâ:lelik)* *is.* **1.** Lale bahçesi veya lale yetişen yer. **2.** Lale konulan vazo vb. **3.** Lale devrinde çok kullanılmış, ağzı geniş, saksonya, billûr, Beykoz çeşmibülbül türleri ile altın, gümüş gibi kıymetli madenlerden yapılmış, içine lale konulan bir tür vazo.

lalename, [Far. lāle + nāme لاله نامه] *(lâ:lena:me)* *{OsT}* *is.* **1.** Lale çeşitlerinin özellikleri ve bunların yetiştirilmesi ile ilgili olarak yazılmış risale; lale kitabı. **2.** Divan edebiyatında laleyi konu alan manzum eser; lale kasidesi.

lalereng, [Far. lāle-reng لاله رنگ] *(lâ:lereng)* *{OsT}* *sf.* Lale renginde olan; lale renkli.

laleruh, [Far. lāle-rūḫ لاله رخ] *(lâ:leru:h)* *{OsT}* *is.* **1.** Lale yanaklı. **2.** Türk musikisinde, pençgâh ile aşiran makamlarından meydana gelen birleşik bir makam.

laleruhsar, [Far. lāle-rūḫ-sār لاله رخسار] *(lâ:leru:h-sa:r)* *{OsT}* *is.* Lale yanaklı.

lalesar, [Far. lāle-sār لاله سار] *(lâ:lesa:r)* *{OsT}* *is.* **1.** Lale bahçesi. **2.** *zool.* Sığırcık kuşu.

laleş, [Far. lāġ *(şaka)* لاغ => lağ-le-ş] *(lâ:leş)* *{ağız}* *sf.* ➔ lalaş. ◘ **laleş kalmak,** *{ağız} İş yapamaz duruma gelmek; çaresiz kalmak.* [DS]

lalettayin, [Ar. lā-ʿalā-e't-taʿyīn لاعلى التعيين] *(lâ:let-ta:yi:n)* *{OsT}* *zf.* Ayırt etmeksizin; özensiz; gelişigüzel; rastgele; herhangi; ayırt edici özelliği olmayan; sıradan.

lalezar, [Far. lāle-zār لاله زار] *(lâ:leza:r)* *{OsT}* *is.* Lale yetiştirilen yer; lale bahçesi; lalelik

lalık[1], **-ğı** [? lalık] *{ağız}* *sf.* Tembel. [DS]

lalık[2], **-ğı** [Ar. lāl => lal-ık] *{ağız}* *sf.* Dilsiz. DS]

lalıkga, [lalık-ga] *{ağız}* *sf.* Kelimeleri doğru dürüst söyleyemeyen. [DS]

lalik[1], **-ği** [? lalik] *(lâlik)* *{ağız}* *is.* Domates. [DS]

lalik[2], **-ği** [yağlık *(yemeni)* > lalik] *(lâlik)* *{ağız}* *is.* Yemeni. [DS]

lalik[3], **-ği** [Ar. lāl *(dilsiz)* => lal-ik ?] *(lâlik)* *{ağız}* *sf.* **1.** Dilsiz. **2.** Dili tutulmuş; ne söyleyeceğini şaşırmış. [DS]

lalin, [Ar. naʿleyn *(bir çift ayakkabı, nal)* نعلين => nalin / lalin] *(lâlin)* *{ağız}* *is.* Takunya. [DS]

lalis, [? lalis] *{ağız}is.* **1.** Çok ince dokunmuş bez; tülbent. **2.** İnce elek. [DS]

lallala, [lal-la-la] *{ağız}* *sf.* Salak; bön; beceriksiz. [DS]

lalloş, [lal-loş] *{ağız}* *sf.* Yeni konuşmaya başlamış çocuk gibi konuşan. [DS]

laluk, [Ar. lāʿuḳ => laluk] *(lâluk)* *{ağız}* *sf.* **1.** Bir şey bilmeyen. **2.** Dilsiz gibi konuşamayan. **3.** Anlayışsız duran. [DS]

lalüebkem, [Far. lāl ü + Ar. ebkem لال و ابكم] *(lâ:lü-ebkem)* *{OsT}* *sf.* Konuşamaz hâle gelmiş; dili tutulmuş; dilsiz.

-lam, [-la-m / -le-m] *yap. e.* İsimden isim türeten ek. İsimden fiil yapan *-le* eki ile, fiilden isim yapan *-m* ekinin birleşip kalıplaşmasıyla oluşmuştur: *boylam, gözlem, önlem, enlem; içlem.*

lam[1], [Ar. lām ل] *(lâ:m)* *{OsT}* *is.* **1.** Arap alfabesinin yirmi altıncı harfi olup Türkçe *"l"* sesini verir. **2.** Ebcet hesabında 30 sayısını karşılar. **3.** Kamerî aylardan şevval ayı. ◘ **lam elif,** *{OsT}* ➔ lamelif. || **lamı cimi kalmamak,** *Söylenecek herhangi bir şey kalmamak; kesinlik kazanmak; değişmemek.*|| **lamı**

cimi yok. *"Kesinlikle yapılması gerek" "bahane bulunamaz" "başka yolu yok" gibi anlamlarda kullanılır.*|| **lamü'l-fi'l,** *{OsT} dbl. Arapçada üçlü kökten gelen bir kelimenin son harfi.*

lam², [Fr. lame] *(lâm) is.* **1.** Mikroskop incelemelerinde incelenecek örneğin üzerine konulduğu dörtgen cam. **2.** *bot.* Yaprak ayası. **3.** Çanak yaprak ve taç yaprakta yayvan kısım. **4.** Dar ve uzun metal parça.

lam³, [Yun. lakkoma] *{ağız} is.* Lağım. [DS]

-lama, [-la-ma / -le-me] *yap. e.* **1.** İsimden isim türeten ek, isimden fiil yapan *-le* eki ile, fiilden isim yapan *-me* mastar ekinin bazı örneklerde kalıplaştığı görülür. Yapılan işin adı kavramını katar: *açıklama, anlatma, aydınlatma, beslenme, çabalama.* **2.** Yapılan işin tarzı veya durumu kavramını katarak zarflar türetir: *balıklama, çivileme, tepeleme, uzunlama.* **3.** Kökte mevcut isme bağlı olarak onunla yapılan yemek ve yiyecek adları yapar: *şekerleme, buğulama, tuzlama, közleme, gözleme.*

lama¹, [Lat. lamina > Fr. lame] *(lâma) is.* **1.** Keskin, delici veya tıraş edici bir aletin bu işler için kullanılan metal kısmı. **2.** Yassı ve uzun demir veya çelik parçası. **3.** Sütunun iki tamburası arasına, taşların ezilmesini önlemek için konulan kurşun levha.

lama², [Peru / Keçua d. llama] *(lâma) is. zool.* Devegillerden, Güney Amerika'da yaşayan, uzun boyunlu, uzun bacaklı, yumuşak yünlü, rahatsız edildiklerinde tüküren ot ve otsu bitkilerle beslenen büyük yapılı, hörgüçsüz, çift tırnaklı bir hayvan, *(Lama glama).*

lama, [Tib. blama] *(lâma) is.* Tibet ve Moğolistan'da Buda dinin rahiplerine verilen isim; dinî önder; en yüksek rütbede olanına *dalay lama* denir.

Lamacı, [lama-cı] *(lâma'cı) sf.* Lamacılık yanlısı olan.

Lamacılık, -ğı [lama-cı-lık] *(lâmacılık) is.* **1.** Orta Asya ve Tibet'te yaşanan, özel Budizm'e verilen ad. **2.** Tibet'te Budizm'de yaşanan hiyerarşik düzen.

Lamaist, [Fr. lamaist] *(lâmaist) sf.* Lamacı.

Lamaizm, [Fr. lamaism] *(lâmaizm) is.* **1.** Orta Asya ve Tibet'te yaşanan, özel Budizm'e verilen ad. **2.** Tibet'te Budizm'de yaşanan hiyerarşik düzen.

laman, [ne yaman / ne aman] *(la:man) {ağız} sf.* Yakışıklı. [DS]

-lamasına, [-la-ma-s-ı-n-a / -le-me-s-i-n-e] *yap. e.* İsimlerden zarf türeten ek. Sondaki *-sine* eki çekim eki kaynaklıdır. Yapılan işin tarzı veya durumu kavramını katarak zarflar türetir: *diklemesine, uzunlamasına, yanlamasına.*

lamb¹, [lamb / lımb / lömb *(yans.)*] *is.* **1.** Gevşeme ve dağılıp dökülme anlatan kök. [Zülfikar] *lamb-ır lumbur* **2.** Kap içindeki sıvıların çalkalanmasını, sıvı içine atılan bir şeyin çıkardığı sesi ve düşüşünü anlatan kök. [Zülfikar] *lamb-ır-da-t-mak*

lamb², [lamb / lomb / lömb *(yans.)*] *is.* Ansızın ortaya çıkmayı, yuvarlanmayı ve beklenmedik biçimde patavatsızca konuşmayı anlatan kök. [Zülfikar] *lamb-a-da-n, lamb-ur lumbur*

lamba¹, [Yun. lampás / lampá] *(lâ'mba) is.* **1.** Görünür ışık vermeye, çevreyi aydınlatmaya ya da kızıl altı, mor ötesi ışımalar yaymaya yarayan alet. **2.** Bir ampul ile onun takılı olduğu düzeneğin bütünü. **3.** Alev veya ışıma üreten aygıt. **4.** Elektrotları arasında elektrik yükü dolaşan, elektrik işaretleri üretme, yükseltme, kipleme veya kipleri çözme işine yarayan, içinde boşluk oluşturulmuş veya düşük basınçlı gaz içeren cam tüp. **5.** Kara yolu taşıtlarında aydınlatma, işaret verme için kullanılan ışıklı aygıtların genel adı. ⊟ **lamba borusu,** *{ağız} Lamba şişesi.* [DS]|| **lambadan geçirmek,** *Lamba kontrolü yapmak.*|| **lamba kaması,** *{ağız} Lamba şişesi.* [DS]|| **lamba karpuzu,** *Lambaları korumak, ışığı dağıtmak vb. amaçlarla kullanılan camdan yapılma, saydam olmayan küresel koruyucu.*|| **lamba kontrolü,** *Yumurtaların tazeliğini, kalitesini ve embriyonun durumunu incelemek için yumurtayı lamba ışığına tutarak yapılan inceleme.*|| **lamba suyu,** *{ağız} Gaz yağı.* [DS]|| **lambayı açmak,** *1. Gaz lambasının fitilini yükseltmek suretiyle ışığın miktarını artırmak. 2. Elektrik devresini açarak lambanın yanmasını sağlamak.*|| **lambayı kısmak,** *Gaz lambasının fitilini küçültmek suretiyle ışığın miktarını azaltmak.*

lamba², [İt. lembo] *(lâ'mba) is.* **1.** Çıkıntı. **2.** Ahşap parçada boyuna açılan derin oyuk. ⊟ **lamba açmak,** *Bir ahşapta çeşitli aletlerle boydan boya derin oyuk açmak.*|| **lamba altı,** *{ağız} Yapı altından geçen yol.* [DS]|| **lamba atmak,** *{ağız} Duvarın sıvası bozulmak.* [DS]

lamba³, [? lamba] *{ağız} is.* Su tenekesi. [DS]

lambacı, [lamba-cı] *(lâ'mbacı) is.* Lamba yapan veya satan kimse.

lambada, [Port. lambo *(kalça)* > Güney Amer. yerl. d. lambada] *(lâmbada) is.* Güney Amerika'da arka arkaya dizili pek çok kişi tarafından yapılan bir tür plaj dansı; kalça dansı. ⊟ **lambada dansı,** *Lambada.*

lambadan, [lamb *(yans.)* > lamb-ada-n] *(lamba'dan) {ağız} zf.* (Konuşmak için) birdenbire ve patavatsızca. [DS]

lambak, -ğı [lamb *(yans.)* > lamb-ak] *{ağız} is.* Güveç kulpuna bağlanan ip. [DS]

lambalama, [lamba-la-ma] *(lâ'mbalama) is.* Lambalamak eylemi.

lambalamak, [lamba-la-mak] *(lâ'mbalamak) gçl. f. [-r]* **1.** (Yumurta vb.ni) lamba ışığında incelemek; lambadan geçirmek. **2.** (Ahşap parça için) boyuna derin oyuk açmak.

lambalanma, [lamba-la-n-ma] *(lâ'mbalanma) is.* Lambalanmak eylemi ve durumu.

lambalanmak, [lamba-la-n-mak] *(lâ'mbalanmak) edil f. [-ır]* **1.** Lambadan geçirerek kontrol edilmek. **2.** Uzunlamasına derin oyuk açılmak; lamba açılmış olmak. **3.** *dönşl. f.* Lamba sahibi olmak; lamba edinmek. **4.** (Araç, eşya vb. için) lamba takılmış olmak.

lambalı, [lamba-lı] *(lâ'mbalı) sf.* **1.** Lambası olan; lambası bulunan; lamba sahibi olan. **2.** (Bir sayı ile birlikte) o kadar lambaya sahip olan veya lamba takılı olan. **3.** (Araç ve alet için) lamba ile çalışan. **4.** (Ahşap parçalar için) kenarları birbirine geçecek biçimde oyuklar açılmış bulunan; lamba açılmış olan. ☐ **lambalı birleştirme,** *Birinin yüzüne diğerinin de altına lamba açılmak ve biri diğerini bastıracak biçimde taban ve lambri döşemelerinde kullanılan birleştirme tekniği.*

lambalık, -ğı [lamba-lık] *(lâ'mbalık) is.* **1.** Eskiden evlerde lamba koymak veya takmak için yapılmış özel yer; lamba konulacak yer. **2.** *sf.* (Gaz yağı için) lambaya bir defada konulabilecek miktarda olan.

lambasız, [lamba-sız] *(lâ'mbasız) sf.* **1.** Lambası olmayan; lamba sahibi olmayan. **2.** Lamba ile çalışmayan. **3.** (Ahşap parça için) lamba açılmamış olan.

lambırdatmak, [lamb *(yans.)* > lambır-da-t-mak] *{ağız} gçl. f. [-ır]* İçinde sıvı bulunan kabı sallamak; çalkalamak. [DS]

lambri, [Fr. lambris] *is.* **1.** Isı yalıtımı sağlamak veya daha güzel bir görünüm sağlamak amacıyla duvarların iç yüzeyine kaplanan ahşap, formika, mermer vb. malzeme; iç duvar kaplaması. **2.** Aynı amaçla yapılan tavan kaplaması. ☐ **lambri kaplamak,** *Duvar üzerine daha güzel görüntü vermek veya ısı yalıtımı sağlamak üzere ahşap, formika, mermer vb. malzeme ile kaplamak.*

lambswool, [İng. lamb *(kuzu)* + wool *(yün)*] *(lembsvul) is.* **1.** Kuzu yünü. **2.** *sf.* (Kumaş, örgü vb. için) bu yünden yapılmış olan.

lambur, [lamb *(yans.)* > lambur] *is.* **1.** Sallanan veya yuvarlanan büyük bir kabın veya eşyanın çıkardığı ses. **2.** *{ağız}* Su tenekesi. [DS] ☐ **lambur lumbur,** *{ağız} 1. (Yuvarlanmak için) gürültü çıkararak; dangır dungur. 2. (Eşya için) laçka olmuş; kağşamış. 3. (Söz için) patavatsızca söylenen.* [DS]

lamçı, [yam-çı] *{ağız} is.* Yamçı. [DS]

lamda, [Fr. lamda] *(lâmda) is. fiz.* Işık dalga boyu.

lame[1], [Far. lāme / lāmek لامه / لامك] *(lâ:me) {OsT} is.* **1.** Hintlilerin sarık üzerine sardıkları bir tür tülbende verilen ad. **2.** Baştan ayağa kadar bütün vücudu saran baş örtüsü.

lame[2], [Fr. lamé] *(lâme) sf.* **1.** (Kumaş için) metal ipliklerle veya metal görüntüsü veren polyester ipliklerle dokunmuş olan. **2.** Metal parlaklığı verilmiş deri veya kumaştan yapılmış olan.

lamekân, [Ar. lā-mekān لامكان] *(lâ:mekâ:n) {OsT} sf.* **1.** Mekânı olmayan; yeri olmayan; barınacak yeri bulunmayan; mekânsız. **2.** Yer yurt sahibi olmayan; belli bir adresi olmayan. **3.** *tasvf.* (Allah'ın sıfatlarından) mekâna gereksinimi olmayan, mekânla sınırlı olmayan; Allah. ☐ **lamekân ili,** *Tanrısal âlem.*|| **lamekân takımı,** *Yersiz yurtsuz, adresi belirsiz kişiler topluluğu.*

lamel, [Fr. lamelle] *(lâmel) is.* **1.** Mikroskopta incelenmek üzere lam üzerine konulmuş örneğin üzerine konulan küçük ve ince dörtgen cam parçası. **2.** *biy.* Mantarlarda şapka altında bulunan ve spor yapıcı tabakayı taşıyan düzende dizili zarların her biri. **3.** *biy.* Çok ince tabaka.

lamelif, [Ar. lām-elif لام الف] *(lâ:melif) {OsT} is.] is.* **1.** Arap alfabesindeki lam ile elif harfinin birleşmesinden meydana gelmiş Osmanlı alfabesinin 26. harfi. **2.** *sf.* Dolambaçlı, eğri büğrü. ☐ **lamelif çevirmek,** *Bir yerden pek uzaklaşmadan dolaşıp geri gelmek.*|| **lamelif çizmek,** *Lamelif çevirmek.*

lames, [? lames] *{ağız} is.* İçine sebze konularak pişirilmiş pide. [DS]

lami[1], [Ar. lāmī لامى] *(lâ:mi:) {OsT} sf.* **1.** *Lam* (لا) şeklinde olan; eğri büğrü. **2.** *Lam* harfine ait. **3.** At nalı şeklinde olan. **4.** *ed.* (Kaside için) kafiyesi *lam* harfiyle düzenlenmiş. **5.** *dbl.* (Arapça isim tamlaması için) *lam* ile kurulmuş.

lami[2], **-mi'i** [Ar. lemeᶜan > lāmiᶜ لامع] *(lâ:mi) {OsT} sf.* Parlayan; parıldayan; ışıldayan. ☐ **lamiü'n-nür,** *{OsT} Nur saçarak parlayan.*

lami[2], [? lami] *{ağız} is.* Tanesiz taze fasulye. [DS]

lami'a, [Ar. lemeᶜān > lāmiᶜa لامعه] *(lâ:mia) {OsT} sf.* Parıldayan; parlayan; parlak.

lamih, [Ar. lemḥ > lāmiḥ / lāmiḥa لامح / لامحه] *(lâ:mih) {OsT} sf.* Parlayan; parlak.

lamina, [Lat. lamina] *(lâmina) is.* **1.** İnce katman. **2.** *anat.* Kafatası kubbesinin yassı kemiklerini oluşturan tıkız dokulu iki tabakadan her biri. **3.** Omurlarda, eklem çıkıntısı ile diken çıkıntısı arasında omurun arka yayını meydana getiren ince katman. **4.** *jeol.* Her tortul çökeltide bulunan, kalınlığı mikron ve milimetre ile ölçülebilen temel öge.

laminarya, [Lat. laminaria] *(lâminarya) is. bot.* Bütün denizlerde rastlanan, emici köklerle kayalara tutunan, sarı veya esmer renkte, ince silindirimsi gövdeli (kongövde), basit şeritler hâlinde metrelerce uzanan esmer su yosunları, *(Laminaria).*

laminaryalar, [laminarya-lar] *(lâminaryalar) is. bot.* Denizlerde özellikle gelgit alanlarında yaşayan, otuz kadar türü bulunan, esmer su yosunları takımı, *(Phaeophyceae).*

lamis, [Ar. lems > lāmis لامس] *(lâ:mis) {OsT} sf.* El ile dokunan; elle tutan; temas eden.

lamise, [Ar. lems > lāmise لامسه] *(lâ:mise) {OsT} is.* **1.** Dokunma duyusu. **2.** Dokunum. **3.** *biy.* Duyarga. **4.** Anten.

lamişger, [Far. lāmişger لامشگر] *(lâ:mişger) {OsT} is. bot.* Karaağaç.

lamiye, [Ar. lāmīyye لاميه] *(lâ:miye) {OsT} sf.* → lami[1].

lamlı, [Yun. lamní] *{ağız} is.* **1.** Namlu. **2.** Ufak çakı. **3.** Harmanda tınaz savrulduktan sonra uzunlamasına bir kılıç namlusu görünümü alan tahıl yığını. [DS]

lamlık, -ğı [lamlı-k] *{ağız} is.* Sapı kırılmış bıçak. [DS]

lampa, [lamp *(yans.)* > lamp-a] *{ağız} sf.* **1.** Tembel; uyuşuk. **2.** Sözünü bilmez; salak. [DS]

lampar, [lamp *(yans.)* > lamp-ar ?] *{ağız} sf.* (İnsan için) kaba saba; iri. [DS]

lamsa, [? lamsa] *{ağız} is.* Cibinlik. [DS]

-lan-, [-la-n- /-le-n-] *yap. e.* İsimden fiil türeten ek. İsimlerin belirttiği kavramı bulundurmak, sahip olmak, edinmek anlamında fiiller türetir: *umutlanmak, duygulanmak, güneşlenmek, havalanmak, suçlanmak, sonuçlanmak, öfkelenmek, gururlanmak, {eAT} ġussa-lan-mak, kuvvet-len-mek.*

-lan[1], [-la-n / -le-n] *{eAT} çek. e.* -la; ... ile.

-lan[2], [-la-n / -le-n] *yap. e.* İsimden isim türeten ek. Hayvan adı yapmakta kullanılır: *yılan, aslan, kaplan, sırtlan.*

la'n, [Ar. laʿn لعن] *(lâ-n) {OsT} is.* Lanetleme; beddua; ilenç.

lan[1], [lang / lanğ / lan / long / lonğ / löng *(yans.)*] *is.* Metal eşyaların birbirine dokunmasını, çarpmasını ve bu biçimde gürültü çıkararak konuşmayı anlatan kök. [Zülfikar] *lan lan, lan lan etmek*

lan[2], [?lan] *{eT} is.* Bir tür göz hastalığı.[EUTS]

lan[3], [oğlan > ulan / lan] *ünl.* **1.** Kaba biçimde seslenme sözü; ulan. **2.** Çok kaba biçimde nefret ve öfke ifade eden söz; ulan.

lan[4], [Far. lān لان] *(lâ:n) {OsT} is.* **1.** Vefasızlık; samimiyetsizlik. **2.** Nankörlük; kıymet bilmezlik.

lanarkit, [Fr. lanarkite] *is.* [Lanark *(İskoçya'da bir kontluk)* > Fr. lanarkite] *(lânarkit) is. kim.* Hidratlı doğal kurşun sülfat.

lanat, -dı [? lanat] *{ağız} is.* Kenevirin işe yaramayan ince sapları. [DS]

lanazir, [Ar. lā-naẓīr لانظير] *(lâ:nazi:r) {OsT} sf.* Eşsiz; benzersiz. ⊡ **lā-nazîre-leh,** *{OsT} Eşsiz; benzersiz.*

lanca, [İt. lance] *(lâ:nca) {ağız} is.* Zeytin yağı koymaya yarayan galvanizden yapılmış silindir biçiminde büyük kap. [DS]

lança, [İt. lance] *is.* **1.** Çanak. **2.** Kefe.

landa, [İt. landa] *(la'nda) is. dnz.* Yelkenli teknenin ana çarmıhlarının boğatalarını bordaya bağlayan demir kollar.

landar, [? lāndar] *(la:ndar) {ağız} sf.* Kullanışlı olamayacak derecede büyük olan. [DS]

lando, [Fr. Landeau *(Alman şehri)*] *(lâ'ndo) is.* Dört tekerlekli ve içinde dingillere paralel iki oturma sırası bulunan, üstü açılıp kapanabilen çift körüklü binek arabası; landon.

landon, [Fr. Landeau *(Alman şehri)* > landon] *(lâ'ndon) is.* → lando.

lane, [Far. lāne لانه] *(lâ:ne) {OsT} is.* **1.** Kuş yuvası. **2.** Aile ocağı; ev; aşiyan. ⊡ **lāne-gîr,** *Yuva tutan; yuva yapan.*|| **lāne-i harāb,** *Yıkılmış, bozulmuş yuva.*|| **lāne-i nermîn,** *Sıcak yuva.*|| **lāne-i peder,** *Baba ocağı.*

lanet, [Ar. lāʿnet لعنت] *(lâ-net) {OsT} is.* **1.** Allah'ın insanı sonsuza kadar bağış ve merhametinden yoksun bırakması durumu. **2.** Allah'ın bağış ve merhametinden yoksun kalma. **3.** Bir kimse için Allah'tan sonsuza kadar bağış ve merhametten yoksun kalmasını dileme; beddua; ilenç. **4.** *sf.* (Yer, nesne vb. için) can sıkıcı; sinir bozucu; sıkıntı veren. **5.** (Kişi için) ters; berbat; çok kötü; uğursuz; aksi. ⊡ **lanet etmek,** *1. Birinin veya bir şeyin kötülüğünü istemek; ilenmek; beddua etmek; lanetlemek. 2. Nefret etmek; tiksinmek.*|| **lanet halkası,** *Evlilik sözleşmesi; nikâh.*|| **lanet halkası boynuna geçmek,** *Her zaman yakınmaya sebep olacak ve bir türlü kendini kurtaramayacağı bir duruma düşmek.*|| **la'net-i Hak,** *{OsT} 1. Allah'ın merhamet ve bağışından yoksun bırakması. 2. Allah'ın merhamet ve bağıştan yoksun bıraktığı.*|| **la'net-i İlāhiye,** *{OsT} 1. Allah'ın merhamet ve bağışından yoksun bırakması. 2. Allah'ın merhamet ve bağıştan yoksun bıraktığı.*|| **la'net-i Rabbaniye,** *{OsT} 1. Allah'ın merhamet ve bağışından yoksun bırakması. 2. Allah'ın merhamet ve bağıştan yoksun bıraktığı.*|| **la'net-i Sāmedānîye,** *{OsT} 1. Allah'ın merhamet ve bağışından yoksun bırakması. 2. Allah'ın merhamet ve bağıştan yoksun bıraktığı.*|| (birine) **lānet okumak,** *Birinin Allah'ın bağış ve merhametinden uzak kalmasını dilemek.*|| **Lanet olası!** *(Kişi veya nesne için) kendisine kızgınlık ve öfke duyulan şey için kullanılan söz.*|| **Lanet olsun!** *Şiddetli bir öfkeyi veya kini ifade etmek için "Allah kahretsin!" anlamında söylenen ilenç sözü.*|| **La'net'ullah!** *{OsT} 1. Allah lanet etsin! 2. Allah kahretsin!*|| **la'net'ullāh-āne,** *{OsT} Allah'ın lanetine uğramışçasına; lanete uğramış gibi.*|| **la'net'ullāhu aleyh,** *{OsT} Allah'ın laneti onun üstüne olsun!*

lanetleme, [lanet-le-me] *(lâ:netleme) is.* Lanetlemek eylemi veya durumu.

lanetlemek, [lanet-le-mek] *(lâ:netlemek) gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* **1.** (Allah) bağış ve merhametinden sonsuza kadar yoksun bırakmak. **2.** Dinden kovmak. **3.**

(Bir kimseye) başına bir bela gelmesini Allah'tan dilemek; beddua etmek; lanet etmek. **4.** (Bir kimsenin) Allah'ın gazabına uğramasını dilemek; beddua etmek.

lanetlenme, [lanet-le-n-me] *(lâ:netlenme) is.* Lanetlenmek eylemi; lanete uğrama.

lanetlenmek, [lanet-le-n-mek] *(lâ:netlenmek) edil. f. [-ir]* **1.** (Allah tarafından) bağış ve merhametinden sonsuza kadar yoksun bırakılmak; lanet edilmek; lanete uğramak. **2.** Hakkında Allah'ın laneti istenmek; beddua edilmek. **3.** Toplum dışına itilmek.

lanetli, [lanet-li] *(lâ:netli) sf.* **1.** Allah'ın merhamet ve bağışından yoksun bırakılmış olan; lanet edilmiş olan; lanetlenmiş. **2.** Reddedilmiş; dinden kovulmuş. **3.** Toplumca dışlanmış. **4.** *is. mecaz.* Nefret edilen şey; kötü; berbat; uğursuz. **5.** *din.* Cehennem azabını hak etmiş kimse.

lang[1], [lang *(yans.)*] *is.* Yüksek sesle konuşmayı ifade eden ünlem. ⊡ **lang lang atmak,** *{ağız} Yetkisi olmadan konuşmak; yüksekten atmak.* [DS]

lang[2], [lang *(yans.)*] *is.* Birden düşmeyi, yerine oturmayı anlatan kök. [Zülfikar] *lang-a-da, lang-ır-t*

lang[3], [lang / lanğ / lan / long / lonğ / löng *(yans.)*] *is.* Metal eşyaların birbirine dokunmasını, çarpmasını ve bu biçimde gürültü çıkararak konuşmayı anlatan kök. [Zülfikar] *lang-ır-da-mak, lang-ır langır, lang-ır lungur, lang-ır-t* ⊡ **lang lang etmek,** *{ağız} (Atın boynuna gelen koşum için) gürültülü ses çıkarmak.* [DS]

langa[1], [lang *(yans.)* > lang-a] *{ağız} sf.* **1.** Davranışları kaba ve kırıcı olan. **2.** *is.* Beş taş oyununda alınan sayı. [DS]

langa[2], [lang-ga] *{ağız} is.* Dalganın çarpıp kırıldığı uzun sığlık. [DS]

langada, [lang *(yans.)* > lang-ada] *(langa'da) {ağız} zf.* Çabucak. [DS]

langadan, [lang *(yans.)* > lang-ada-n] *(langa'dan) {ağız} zf.* Birdenbire; çabucak.

langar[1], [Fr. hangar => langar] *{ağız} is.* Üstü çinko ile örtülü, çevresi açık çatı; sundurma. [DS]

langar[2], [lang *(yans.)* > lang-ar] *{ağız} sf.* Şişman. [DS]

langaz[1], [lang *(yans.)* > lang-az] *{ağız} sf.* Tembel. [DS]

langaz[2], [Yun. loggos => longoz > langaz] *{ağız} is.* **1.** Tepeler arasındaki çukur yerler; uçurum. **2.** Deniz ve büyük ırmaklarda birdenbire derinleşen yerler; suların en derin yeri. **3.** Su çevrisi. [DS]

langır, [langır *(yans.) is.* Düşen veya yuvarlanan bir metal parçasının çıkardığı ses. ⊡ **langır langır,** *{ağız} (Ses için) kaba ve gürültülü.* [DS]|| **langır lungur,** *1. Madenî bir gürültü ile; metal sesi ile. 2. Dikkat etmeden; savruk bir şekilde. 3. {ağız} (Konuşma ve yürüyüş için) biçimsiz.* [DS] *4. {ağız} (Masa vb. için) iğreti ve sallantılı.*[DS]

langırdak, -ğı [lang *(yans.)* > lang-ır-da-k] *{ağız} sf.* **1.** Çok bağırarak konuşan. **2.** Gür sesli. **3.** Hayvanlara takılan büyük çan; löngürdek. [DS]

langırdamak, [lang *(yans.)* > lang-ır-da-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-d(ı)-yor]* **1.** Gevezelik etmek. **2.** Bağırarak konuşmak. [DS]

langırt[1], [langırt *(yans.)*] *{ağız ünl.* **1.** Küçümseme belirten bir ünlem. **2.** *sf.* Hemen; çabucak; çarçabuk. [DS]

langırt[2], [langırt *(yans.)*] *is.* Dikdörtgen bir kutu içinde oynanan minyatür futbol oyunu. ⊡ **langırt salonu,** *Jeton veya para ile çalıştırılan langırt ve diğer oyun kutularının bulunduğu oyun salonu.*

langırtı, [langırt *(yans.)* > langır-t-ı] *{ağız is.* **1.** Büyük çanın çıkardığı ses. **2.** Anlamsız ve can sıkıcı söz. [DS]

langi, [? langi] *{ağız} sf.* İnce uzun. [DS]

lango, [? lango] *{ağız} is.* Hamalların yük taşıdığı ip.

langona, [? langona] *{ağız} is.* **1.** Küçük, zehirsiz yılan. **2.** Sarı yılan. [DS]

languna, [? languna] *{ağız} is.* → langona. [DS]

langur, [Hint. lagur > İng. langur] *(lângur) is. zool.* Uzun kuyruklu maymungillerden, Hindistan ve Güneydoğu Asya'da yaşayan, iri gövdeli, meyve, yaprak ve diğer bitkisel besinlerle beslenen, midesi toplam ağırlığının dörtte birine ulaşan, gri veya sarı kızıl tüylü, yuvarlak başlı, Hintlilerce kutsal sayılan büyük bir maymun türünün adı, *(Presbytis entellus).*

langust, [Fr. langouste] *(lângust) is. zool.* Kabuklulardan, duyargalarının ucunda kıskaçları olmayan, ancak duyargaları güçlü ve dip taraflarında dikenli, sıcak ve tropikal denizlerde yaşayan, eti yenen ıstakoza benzer bir böcek, *(Palinurus vulgaris).*

lanğ, [lang / lanğ / lan / long / lonğ / löng *(yans.)*] *is.* Metal eşyaların birbirine dokunmasını, çarpmasını ve bu biçimde gürültü çıkararak konuşmayı anlatan kök. [Zülfikar] *lanğ-ır lunğur*

lank, [lank / lınk / ling / long / löng / lönk /lön *(yans.)*] *is.* Dengesiz ve düzensiz yürümeyi ve gidişi; kaba saba ve gelişigüzel konuşmayı anlatan kök. [Zülfikar] *lank-ır lunkur*

lankur, [lank *(yans.)* > lank-ur] *{ağız} is.* **1.** Metal eşyaların birbirine dokunmasını, çarpmasını ve bu biçimde gürültü çıkararak konuşmayı anlatan yansımalı gövde. **2.** Dengesiz ve düzensiz yürümeyi ve gidişi; kaba saba ve gelişigüzel konuşmayı anlatan yansımalı gövde. ⊡ **lankur lunkur,** *{ağız} (Konuşma ve yürüyüş için) biçimsiz.* [DS]

lanolin, [İt. lana *(yün)* + oleum *(yağ)* > Fr. lanoline / lanoléine] *(lânolin) is.* Parfümeri endüstrisi ile eczacılıkta kullanılan, koyun yapağısından elde edilen, yağ asitleri esteri ile kolesterol, dihidrokolesterol vb. sterol grubu alkollerin karmaşık birleşi-

minden meydana gelmiş, katı kıvamda, amberimsi sarı renkte bir yağ.

lanse[1], [Fr. lancé] *(lânse) is.* Değişik renkte iplik katılmış mekiklerle dokunan ve her atkı ipliğinin rengi birbiriyle karşılaşarak bir desen meydana getiren kumaş türü.

lanse[2], [Lat. lanceeare *(mızrakla öne atılmak)* > Fr. lancer *(başlatmak)*] *(lânse) sf.* İleri sürülmüş; ileri atılmış; ortaya çıkarılmış. ⎘ **lanse etmek,** *Tanıtmak üzere öne sürmek; ortaya çıkarmak.*

lantan, [Yun. lanthanein *(saklanmak)* > lanthane] *(lântan) is. kim.* Periyotlar cetvelinin nadir topraklar grubunun ilk sırasında yer alan, atom numarası 57, atom ağırlığı 138,92, yoğunluğu 6,1 olan, havada çabuk oksitlenen, parlak bir alevle yanan, lüks lambalarının gömleklerinin yapımında kullanılan gri renkli bir element; sembolü: La.

lantanit, [Fr. lanthanide] *(lântanit) is.* Periyotlar cetvelinde ilki lantan olan ve atom sayıları 57 ile 71 arasında yer alan, birbirine çok yakın kimyasal özellikler taşıyan on beş nadir toprak elementlerinin genel adı.

lap[1], [lab / lap *(yans.)*] *is.* Düzensiz adım atmayı, dengesiz yürümeyi anlatan kök. [Zülfikar] *lap lap, lap-an ayak, lab+bas-tı* ⎘ **lap lap,** *(Ayağına büyük gelen ayakkabı giymiş biri için) yürürken çıkardığı ses.*|| **lap lap ayaklı,** *(Kişi için) kirleteceğini düşünmeden temiz bir yere çamurlu ayakları ile giren.*

lap[2], [lap / lep / lop *(yans.)*] *is.* **1.** Peltemsi, sulu ve cıvık maddelerin yere düşerek yayılmasını; buna benzer yürümeyi ve konuşmayı anlatan kök. [Zülfikar] *lap-a-dak, lap(p)-a-dak, lap lap, lap-ak lapak* **2.** Ağır fakat yumuşak şeylerin düştüğü anda çıkardığı ses.⎘ **lap lap,** *(Kedi, köpek vb. için) su ve yal içerken çıkardığı ses.*|| **lap lap,** *Büyük ve yumuşak parçalar hâlinde.*|| **lap lap hamuru,** *Yoğurtlu mantı.*|| **lap lap konuşmak,** *Bilgiçlik taslayarak konuşmak; büyük konuşmak.*

lap[3], [lap] *{ağız} is.* Taze incir. [DS]

lap[4], [? lap] *{ağız} is.* Avuç içi. [DS]

lap[5], [lap] *{ağız} zf.* **1.** En çok; çok. **2.** Tam. **3.** İyice. [DS] ⎘ **lap labına,** *(Yüzeyleri düzgün olan iki şeyin değmesi için) aralık bırakmadan.*

lapa[1], [lap *(yans.)* > lap-a / *eAT* yapa] *zf.* (Kar yağışı için) iri; kuş tüyü gibi. ⎘ **lapa lapa,** *(Kar yağışı için) iri ve yassı taneler hâlinde.*

lapa[2], [Lat. lappa *(dulavrat otu)*] *(lâpa) is.* **1.** Nişastalı ve unlu tanelerin genellikle pirinç suyuyla kaynatılmasıyla elde edilen kıvamlıca bulamaç. **2.** Keten tohumu, bazı çiçek ve yapraklar iyice kaynatıldıktan sonra bir tülbende sarılarak, sıcak hâlde ağrılı olan bölgeye dışardan sarılmak suretiyle uygulanan kıvamlı ilaç. **3.** Koyu bulamaç biçiminde kıvamı olan şeylerin genel adı. ⎘ **lapa gibi,** *Yumuşak ve gevşek; koyu bulamaç kıvamında.*|| **lapa vurmak,** *Tedavi amacıyla ağrıyan yere keten tohumu, patates vb. lapası uygulamak.*

lapa[3], [? lapa] *{ağız} is.* **1.** Denizin dibinde yetişen ve beyaz çiçek açan bir bitki. **2.** Kupes balığı. **3.** Bulgur ve soğanla yapılan bir tür çorba. [DS]

lapa[3], [İt. cocaletta = > lata] *{ağız} is.* Pardösü. [DS]

lapacı, [lapa-cı] *sf.* **1.** Lapa yemeyi seven; lapa yiyen. **2.** *mecaz.* Beden bakımından iri olduğu hâlde güçsüz ve dayanıksız olan. **3.** *mecaz.* Yorgun; bitkin.

lapacılık, -ğı [lapa-cı-lık] *is.* **1.** Lapa yapma ve uygulama işi. **2.** *mecaz.* Tembellik; gevşeklik; uyuşukluk.

lapaç, -cı [? lapaç] *{ağız} is.* Sopa. ⎘ **lapaç yemek,** *{ağız} Sopa yemek.* [DS]

lapadak, -ğı [lap *(yans.)* > lap-ada-k] *{ağız} zf.* Ansızın; birdenbire. [DS]

lapak, -ğı [lap *(yans.)* > lap-ak] *{ağız} is.* **1.** İri kar parçası. **2.** Deveye yedirilen kepek topağı. **3.** *ünl.* Oyunda önceden kararlaştırılan sayıya gelindiğinde söylenen söz; kama. [DS] ⎘ **lapak lapak,** *{ağız} 1. Topak topak. 2. (Kar yağışı için) lapa lapa. 3. (Kan için) pıhtı hâlinde.* [DS]|| **lapak oyunu,** *{ağız} Topu duvara vurup düşürmeden yüze kadar sayarak oynanan oyun.* [DS]

lapakaz, [? lapakaz] *{ağız} is.* Yasa ve kural dışı cinsel ilişki. [DS]

lapan, [lap *(yans.)* > lap-an] *{ağız} is.* Üstü az çamurlu altı kuru toprak. [DS] ⎘ **lapan ayak,** *{ağız} (Kişi için) yavaş ve büyük adımlarla yürüyen.* [DS]

lapara, [? lapara] *{ağız} sf.* **1.** Ahmak. **2.** *is. anat.* Dalak. [DS]

lapatga, [? lapatga] *{ağız} is.* Kalın sacdan yapılmış kürek. [DS]

lapatka, [? lapatka] *{ağız} is.* → lapatga. [DS]

lapban, [lap(b)-a-n] *{ağız} sf.* (Yürüyüş için) lap lap sesler çıkararak. ⎘ **lapban lupban,** *{ağız} (Yürüyüş için) düzensiz ve gürültülü adımlarla.* [DS]

lapbasan, [lap *(yans.)* + bas-an] *{ağız} sf.* **1.** (İnsan ve hayvan için) ağır kanlı; çok yavaş. **2.** Şişman. **3.** (Kişi için) dengesiz ve sarsak yürüyen. **4.** Patavatsız. [DS]

labbastı, [lab+bas-tı] *{ağız} sf.* Ağır kanlı; çok yavaş. [DS]

lapçın, [Far. lab-çīn [Räsänen]] *is.* **1.** Tabanı meşinden yapılmış, çorap gibi bacağı saracak kadar uzun ve geniş konçlu, baldır üzerine bir kaytanla bağlanan bir tür mest. *{ağız} (aynı)* [DS] **2.** Lastikli ayakkabı. **3.** *{ağız}* Takunya. [DS] ⎘ **lapçın ağız,** *{ağız} (Kişi için) büyük ağızlı.* [DS]|| **lapçın ayak,** *{ağız} İri ve tabanı çok sert ayak.* [DS]

lapçınlı, [lapçın-lı] *sf.* Lapçını olan; lapçın giymiş olan.

lapçin, [? lapçin لاپچين] *(lâ:pçi:n) {OsT} is.* → lapçın.

lapıdak,-ğı [lapa-da-k > lap-ı-da-k] *{ağız} zf.* (Koparmak için) birdenbire. [DS]

lapıt, [Slav. lòpata] *{ağız} is.* **1.** Ucu kalın sopa; lobut. **2.** Saç üstündeki ekmeği çevirmekte kullanılan tahta kürek; bisleğeç. **3.** Çamaşır tokacı. [DS]

lapilli, [İt. lapilli] *(lâpilli) is.* **1.** Küçük taşlar. **2.** Yanardağlardan fırlayan 5- 50 mm. çapındaki katı parçalar.

lapina, [Yun. lapina / lepaiva / lempaina] *is. zool.* **1.** Lapinagillerden kayalık kıyılarda ve sığ sularda yaşayan, oldukça büyük, yumurtalarını yosunlar arasına yaptığı yuvalara bırakan, oldukça renkli kemikli balık, *(Labrus merula)*. **2.** Lapinagillerden, kıyıların bol bitkili kesimlerinde ve kayalıklar arasında yaşayan, erkeklerinin rengi kahverengimsi sarı on - on beş cm. boyunda kemikli balık; ördek balığı, *(Labrus bimaculatus)*.

lapinagiller, [lapina-gil-ler] *is. zool.* Örnek türleri lapina, cırcır balığı ve gün balığı olan, kayalık yerlerde yaşayan, canlı renklerle bezeli, yutaklarında parçalayıcı dişleri bulunan iri dudaklı, yuvarlak kuyruk yüzgeçli kemikli balıklar familyası, *(Labridae)*.

lapisik, -ği [? lapisik] *{ağız} sf.* Oval. [DS]

lapistik, -ği [? lapistik] *{ağız} sf.* Kırılmadan ezilip yassılaşmış; yassı. [DS] ⌘ **lapistik olmak,** *{ağız} (Bir şeyin altında kalmaktan dolayı) ezilmek; yamyassı olmak.* [DS]

lapkadife, [lap+kadife] *{ağız} is.* Kadife çiçeğinin iri ve sarı renklisi. [DS]

laplabına, [lap+lap-ı-n-a] *(laplabı'na) {ağız} zf.* (Yüzeyleri düzgün iki şeyin birbirine değmesi için) aralık bırakmamacasına; tıpatıp. [DS]

laplak, [lap *(yans.)* > lap-la-k] *{ağız} is.* **1.** Ağaçtan oyularak yapılmış su tası. **2.** Keten helvası yapmak için koyulaştırılmış şerbet. **3.** Akide şekeri. [DS]

laplam, [lap-la-m] *{ağız} is.* Çamur, hamur gibi cıvık olan şeylerin bir kürek dolusu parçası. [DS]

laplanga, [lap *(yans.)* > lap-la-n-ga] *{ağız} is.* → laplangı. [DS]

laplangı, [lap *(yans.)* > lap-la-n-gı] *{ağız} is.* Saç üstünde yufkayı çevirmekte kullanılan kürek biçimindeki tahta araç. [DS]

laplangıç, -cı [lap *(yans.)* > lap-la-n-gıç] *{ağız} is.* → laplangı. [DS]

laplup, [lap *(yans.)* > lap+lup] *{ağız} is.* İncir. [DS]

Lapon, [Lap. Lapon] *(lâpo'n) is.* **1.** Laponya halkından olan veya bu halkın soyundan gelen kimse. **2.** (İsim tamlamalarında) Laponlarla ilgili olan; Laponlara ait olan. **3.** *sf.* Laponlara veya Laponya'ya ilişkin; Laponlara özgü.

Laponca, [Lapon-ca] *(lâpo'nca) is.* **1.** Lapon dili. **2.** *zf.* Lapon gibi; Lapon'a özgü biçimde.

Laponyalı, [Laponya-lı] *(lâpo'nyalı) is.* Lapon.

lapor, [Fr. rapport] *{ağız} is.* Rapor. [DS]

lappadak, [lap *(yans.)* > lappa-da-k] *zf.* **1.** (Düşmek için) lap diye ses çıkararak. **2.** (Yapmak ve etmek bildiren eylemler için) ansızın ve şiddetle.

lappak, [lap *(yans.)* > lap(p)-ak] *{ağız} is.* Portakal, karpuz vb. kabuğunun yuvarlak kesilmiş üst parçası. [DS] ⌘ **lappak lappak,** *{ağız} (Kar yağışı için) büyük parçalar hâlinde; lapa lapa.* [DS]

lappaş, [lap *(yans.)* > lap(p)-aş] *{ağız} sf.* (Kişi için) şişman ve ağırkanlı. [DS]

lapşat, [lap *(yans.)* > lap (ı)ş-a-t ?] *{ağız} sf.* Aptal; sersem; sarsak. [DS]

laptop, [İng. lap *(kucak)* + top *(üstü)*] *(lâptop) sf.* (Bilgisayar için) kucak üstü; diz üstü.

lapudasız, [lapuda-sız] *{ağız} sf.* (İş için) bozuk düzen. [DS]

lapuğa, [lap *(yans.)* > lap-u(k)-a ?] *{ağız} is.* Ağrılı ya da şiş yere konulan lapa. [DS]

lapurdak, -ğı [lap *(yans.)* > lap-ur-da-k] *{ağız} is.* Su tası. [DS]

-lar[1], [*eT.* ula-mak *(ulamak, birleştirmek)* > ula-r *(-r: geniş zaman eki)* > -lar / -ler] *çek. e.* **1.** İsim, zamir ve çekimli fiillere gelerek topluluk, çokluk ve saygı çokluğu bildiren en işlek çokluk eki; topluluk veya bir sınıfa ait olanların bütününü ifade eder; bütün şeyler; o şeyin hepsi. *at (isim) + ul-a-mak > at+ul-a-r (-r: geniş zaman eki; at topluluğu; atın toplanması) > atular > at-lar.* **2.** Belirli sayıda bir çokluk bildirir. **3.** Bütünü oluşturan sınıfı gösterir. **4.** Geniş zaman çokluk üçüncü kişide "zaman ve kişi" eki "-ır-lar; -ur-lar" değeriyle kullanılır. *"Girip çıkup alup verler (verirler) kemakân."* Tarih-i Âl-i Osman.

-lar[2], [*eT.* ula-mak *(ulamak, birleştirmek)* > ula-r *(-r: geniş zaman eki)* > -lar / -ler] *yap. e.* **1.** Özel adlardan kişi adlarına, soyadlara, unvanlara gelerek aile kavramı katar: *Cemler, Demireller, Ali Beyler, Ayşeler.* **2.** Oğul ismi ile kurulmuş tamlama biçimindeki özel isimlere beylik kavramı katar: *Aydınoğulları, Tekeoğulları; Osmanoğulları.* **3.** Kavim ve millet adlarına getirilerek milletin tümünü kapsayan kavramlar katar ve topluluk adları yapar: *Türkler, Araplar, Moğollar.* **4.** *-li* eki ile kurulmuş özel isimlere getirilerek kavim ve devlet kavramı katar: *Osmanlılar, Gazneliler, Karakeçililer.* **5.** Bir yere mensubiyet anlatan sıfatlara gelerek genelleme kavramı katar: *liseliler, köylüler, böyleler.* **6.** Din adı taşıyan özel isimlere gelerek o dine ve tarikata bağlı olma kavramı katar: *Müslümanlar, Hristiyanlar, Budistler, Şiiler.* **7.** Tanınmış kimse ve yer isimlerine gelerek onların özelliklerini yüceltip benzerlik ve saygı kavramı taşıyan isimler yapar: *Fatihler, Yunuslar, İstanbullar.* **8.** İyelik eki almış akraba isimlerine gelerek aile kavramı katar: *eniştemler, teyzenler, halanlar, görümceleri, am-*

camlar. **9.** Meslek, taraftar bildiren isim ve sıfatlara gelerek aynı grup, meslek veya görüşte bulunma kavramı katar: *gazeteciler, Ülkücüler, Atatürkçüler, mimarlar.* **10.** Üçüncü tekil iyelik eki almış bir kelimeye gelerek saygı kavramı katar: *eşleri, babaları.* **11.** Zamirlere gelerek saygı kavramı katar: *sizler, kendileri.* **12.** Saygın ve tanınmış tek bir kişiden bahsederken yaptığı eylemle ilgili olarak çekimli fiilin sonuna gelerek saygı ifade eder: *geldiler, buyurdular, aldılar.* **13.** Sayı adlarından sonra gelerek siyasi veya başka amaçlarla meydana gelmiş gruptaki üye sayısını ifade eder: *üçler, kırklar.* **14.** Sayı adlarına gelerek matematikteki basamakları belirten sıfatlar yapar: *birler, onlar, yüzler, binler.* **15.** Canlı isimlerine gelerek biyolojide canlılar dünyasının üçüncü kademesi olan takım adını yapar: *sürüngenler, kelebekler, omurgalılar, tek hücreliler, memeliler.* **16.** Biyolojide *-gil* ekinden sonra gelerek canlılar dünyasının dördüncü kademesi olan aile kavramını karşılar: *aslangiller, kedigiller, gelincikgiller, baklagiller.* **17.** Zaman bildiren isimlere üçüncü tekil kişi iyelik ekiyle birlikte gelerek belirsizlik kavramı taşıyan sıfatlar yapar: *geceleri, akşamları, yazları, kışları.* **18.** Semt ve mahalle isimleri yapar: *Kırkkavaklar, Beşevler, Aydınlıkevler.*

-lar[3], [*eT.* ula-mak *(ulamak, birleştirmek)* > ula-r *(-r: geniş zaman eki)* > -lar / -ler] *{eAT} yap. e.* **1.** *"-ları; -larda; -leyin"* değeriyle zaman zarfları yapar. *"Kimdir geceler (geceleri) tapuna mahrem."* Leyla ve Mecnun. **2.** *çek. e.* Sayı sıfatları ile kullanıldığı zaman, tekil olması gereken belirtilenin aldığı çoğul eki. *"Yolda birkaç müşriklere (müşrike) sataştı."* Tefsir-i Ebilleys Tercümesi

laran, [? laran] *{ağız} is.* Kıldan yapılmış çuval bağı. [DS]

larengoskop, [Fr. laryngoscope] *(lârengoskop) is. tıp.* Gırtlağı muayene etmeye yarayan aygıt.

larenjit, [Fr. laryngite] *(lârenjit) is. tıp.* Gırtlağın iltihaplanması; gırtlak iltihabı.

lareyb, [Ar. lā-reyb *(şüphe)* لاريب] *(lâ:reyb) {OsT} sf.* Tereddüde yer bırakmayan; şüphesiz; kesin ve açık. ⊡ **lā-reybe fih,** *{OsT} Bu işte hiç şüphe yok; bundan hiç şüphe edilmez; Kur'an.*

lareybi, [Ar. lā-reybī لاريبى] *(lâ:reybi:) {OsT} sf.* **1.** Şüphe götürmeyen; şüphesiz. **2.** (Hüküm için) Kur'an'dan çıkan.

largâh, [? largaẖ] *{ağız} is.* Dokuma tezgâhlarında çözgü tellerinin birbirine karışmaması için kullanılan ağaç araç. [DS]

larghetto, [İt. largo *(geniş)* > larghetto] *(lârge'tto) zf. müz.* **1.** Largodan biraz daha hızlı olarak. **2.** *is.* Bu tempoda icra edilen bölüm, **3.** Bir sanat veya bir konçertonun ikinci bölümü.

largo, [İt. largo *(geniş)*] *(lâ'rgo) zf. müz.* **1.** Mümkün olduğu kadar ağır tempo ile. **2.** *is.* Bu şekilde icra edilen eser bölümü.

-ları[1], [-lar-ı /-ler-i] *çek. e.* İyelik eki. Getirildikleri isme, ilgi, aitlik, sahiplik kavramları katan ve ismi isme bağlayan çoğul üçüncü kişi iyelik eki: *evleri, odaları, okulları, anneleri.*

-ları[2], [-lar-ı / -ler-i] *yap. e.* **1.** Sınırları belli olmayan zamanı anlatmaya yarayan zarflar yapan yapım eki: *akşamları.* **2.** Getirildiği kelimeye bir saygı anlamı katar: *eşleri.*

larıklamak, [larık-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Davar çağırmak. [DS]

larj, [Lat. largus > Fr. large] *(lârj) sf.* **1.** Bol; geniş. **2.** Cömert.

lark, [lark *(yans.)*] *is.* Kalıbına, ölçülerine uygun gelmeyi, yerine oturmayı ve geçmeyi anlatan kök. [Zülfikar] *lark-a-dak*

larkadak, -ğı [lark *(yans.)* > lark-ada-k] *{ağız} zf.* (Bir şeyi bir yere sokmak veya oradan çıkarmak için) birden ve *"lark"* sesi çıkararak; kolayca; hemencecik. [DS]

larkadan, [lark *(yans.)* > lark-ada-n] *{ağız} zf.* → larkadak. [DS]

larki, [Ar. lārkī لاركى] *(lâ:rki:) {OsT} is. bot.* Keçiboynuzu; harnup.

larp, [larp *(yans.)*] *is.* Birden çıkıvermeyi, ortaya atılmayı anlatan kök. [Zülfikar] *larp-a-da-k*

larpacak, -ğı [larp *(yans.)* > larp-a-cak] *{ağız}* → larpbacak.

larpadak, -ğı [larp *(yans.)* > larp-ada-k] *zf.* Ansızın ve şiddetli biçimde; larp diye; şiddetle.

larpbacak, -ğı [larp *(yans.)* > larp(b)-a-cak] *{ağız} zf.* (Fırlayıp ayağa kalkmak için) birdenbire. [DS]

lars, [? lars] *{ağız} is.* Biçilmiş olardan yapılmış ot dizisi. [DS]

larva, [Lat. larva *(hayalet; maske)*] *is. zool.* **1.** Ergin karakterini kazanmadan önceki genç hayvan. **2.** Bazı böceklerin, yumurtadan çıktıktan sonra krizalit oluncaya kadar geçirdiği evredeki durumu; kurtçuk.

las[1], [Far. lās لاس] *{OsT} is.* **1.** Bayağı ipek. **2.** Dişi hayvan. **3.** Köpek.

las[2], **-ssı** [Ar. laṣ لص] *{OsT} is.* Hırsız.

las, [? las] *{ağız} is.* Biçilmiş otlardan yapılan ot dizisi. [DS]

lasa, [? lasa] *{ağız} is.* Ihlamur kabuklarından örülen ve arabanın tabanına konulan kanat. [DS]

lasak, -kı [Ar. laṣaḳ لصق] *(lâsak) {OsT} is.* Akciğer zarı yapışıklığı.

lasan, [? lasan] *{ağız}* Çitle çevrilmiş tarlalar arasından geçen dar yol. [DS]

lasani, [Ar. lā-s̱ānī لاثانى] *(lâ:sa:ni:) {OsT} sf.* Eşsiz; benzersiz.

lasık, -kı [Ar. lüṣūḳ > lāṣıḳ لاصق] *(lâ:sık) {OsT} sf.* **1.** Yapışan; yapışıcı; yapışkan. **2.** Yapışmış.

lasif, [Ar. lāṣīf لاصيف] *(lâsi:f, s kalın söylenir) {OsT} sf.* Parlayan; parlayıcı.

lasiyema, [Ar. lasiyemā لاسيما] *(lâ:siyema:) {OsT} zf.* Özellikle.

lask, [Ar. laṣḳ لصق] *(lâsk) {OsT} is.* Yakı.

laski, [Ar. laṣḳī لصقى] *(lâski:, k kalın söylenir) {OsT} sf.* Yakı ile ilgili.

laskine, [Fr. lansquenet] *(lâskine) is.* İskambil kâğıtları ile oynanan bir tür oyun.

laso, [İt. / Fr. lasso] *(lâso) is.* Kement.

last, [? last] *{ağız} is.* Biçilmiş otlardan meydana gelen ot dizisi. [DS]

lasta, [Holl. last *(yük)* / İt. lasta] *(lâsta) is.* **1.** Kuzey Avrupa'da büyük miktardaki gemi mallarının ağırlığını belirtmek amacıyla kullanılan yaklaşık iki ton ağırlığındaki ölçü birimi. **2.** Dört köşe olarak biçilmiş veya yontulmuş meşe veya çam kereste ithalatında kullanılan hacim ölçüsü birimi.

lastarya, [? lastarya لاستاريا] *(lâstarya) {OsT} is.* Kıvırcık salata veya kara lahana.

lasteks, [Tescilli isim lastex] *(lâsteks) is.* **1.** Eldiven, mayo vb. dayanıklı veya esnek dokuma ürünleri yapımında kullanılan, üzerine pamuk veya ipek iplik sarılmış kauçuk ipliği. **2.** *sf.* (Kumaş vb. için) bu tür iplikten üretilmiş olan.

lastik, -ği [Fr. élastique / lastex *(don lastiği markası)*] *(lâstik) is.* **1.** Kauçuk. **2.** İnce kauçuk veya kauçuklu şerit. **3.** Kauçuk lifleriyle desteklenmiş ve çeşitli işlerde kullanılan dokuma. **4.** Yazı silgisi. **5.** Süveter, yelek, kazak vb. giyeceklerin kol, yaka veya belindeki esnek örgü. **6.** Bazı ayakkabı, terlik ve mestlerin üzerine giyilen kauçuk ayakkabı. **7.** Bazı taşıtların jantlarına yerleştirilmiş ve içi hava ile şişirilmiş esnek tekerlek bandajı. **8.** Korse. **9.** *{ağız}* Çocukların kuş vurmak için kullandıkları sapan. [DS] **10.** *sf.* Kauçuktan yapılmış. ◘ **lastik ağacı,** *bot. Sıcak ülkelerde yetişen, odunsu gövdeli, öz suyu yapışkan, süt kıvamında, yaprakları oval biçimli bir ağaç; kauçuk, (Ficus elastica).*|| **lastik gibi,** *1. Çevik. 2. (Et için) iyi pişmemiş; sert.*|| **lastik örgü,** *İlmekleri bir ters bir yüz örülmek suretiyle yapılan esnek örgü.*|| **lastik tutkalı,** *Lastiklerin kasnağa yapıştırılmasını sağlayan yapıştırıcı.*

lastikçi, [lastik-çi] *(lâstikçi) is.* **1.** Lastik ve lastik ürünlerini satan kimse. **2.** Otomobil lastiklerinin tamir ve bakımını yapan kimse.

lastikçilik, -ği [lastik-çi-lik] *(lâstikçilik) is.* Lastikçinin işi ve mesleği.

lastikli, [lastik-li] *(lâstikli) sf.* **1.** İçinde veya üzerinde lastik bulunan. **2.** *mecaz.* (Konuşma ve söz için) değişik yorumlara uygun; türlü anlamlar verilebilen. ◘ **lastikli söz,** *Değişik anlamlara çekilebilen, farklı yorumlanabilen söz veya konuşma.*

lastikotin, [İng. leasting + coating] *(lâstikotin) is.* Smokin dikiminde kullanılan, sık ve diyagonal dokunuşlu, parlak, ince esnek bir cins kumaş.

lastiksiz, [lastik-siz] *(lâstiksiz) sf.* **1.** İçinde veya üzerinde lastik bulunmayan. **2.** Lastik takılmamış; lastik geçirilmemiş.

-laş-, [-la-ş- / -le-ş-] *yap. e.* İsimden fiil türeten ek. İsmin belirttiği anlama *uyan, benzeyen* kavramları katarak fiiller türetir. Bu fiiller çoğunlukla işteş ve dönüşlü çatıdadır: *aptallaşmak, yüzleşmek, kötüleşmek, çağdaşlaşmak, güzelleşmek.*

laş[1], [Far. lāş لاش] *(lâ:ş) {OsT} is.* **1.** Yağma; çapul. **2.** *sf.* (Kişi için) aşağılık; bayağı; adi.

laş[2], [laş] *{ağız} is.* Dudak. [DS]

laşan, [laş-an] *{ağız} sf.* Darmadağınık; karmakarışık. [DS] ◘ **laşan etmek,** *{ağız} Karmakarışık etmek.* [DS]

laşe, [Far. lāşe لاشه] *(lâ:şe) {OsT} is.* **1.** Leş. **2.** İskelet halinde kalmış hayvan; zayıf; cansız; cılız; etsiz. **3.** *dnz.* Batmış gemi enkazı; batık. **4.** *mecaz.* Kıyıda kalmış, çürümeye terk edilmiş tekne. ◘ **laşe-har,** *{OsT} Leş ile beslenen hayvan.*

laşey, -y'i [Ar. lāşeyʿ لاشيء] *(lâ:şey) {OsT} sf.* Pek değersiz; hiçbir şey değil.

laşga[1], [İt. lasca] *(lâ'şka) {ağız} is.* → laşka. [DS]

laşga[2], [? laşga] *{ağız} is.* **1.** Makat. **2.** Suyla oynayarak üstünü başını ıslatan çocuk. **3.** Geceleri altını ıslatan çocuk. [DS]

laşgalanmak, [laşga-la-n-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]*→laşkalanmak. [DS]

laşka[1], [İt. lasca] *(lâ'şka) {ağız} is.* **1.** Laçka. **2.** İşi gevşetme. [DS]

laşka[2], [? laşka]*{ağız} is.* **1.** Alay; şaka. **2.** Aldırış etmeme. [DS] ◘ **laşka geçmek,** *Aldırış etmemek; dikkat etmemek.*

laşkalanmak, [laşka-la-n-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* Laçka olmak. [DS]

laşo, [? laşo] *{ağız} sf.* Büyük ağızlı. [DS]

Lat, [Ar. lāt لات] *(lâ:t) {OsT} is.* İslamlık öncesi Arapların, Kâbe'de bulundurdukları putlardan birinin adı.

lata[1], [İt. latta / Fr. latte] *is.* Kalınlığı 3-4 cm., genişliği 8-12 cm. olan dikdörtgen kesitli dar ve uzun tahta parçası.

lata[2], [İt. cocaletta] *is.* **1.** Yakası ve kolları setre biçiminde ilmiye sınıfı cüppesi; pardösü. **2.** *{ağız}* Palto. [DS]

latan, [Lat. latere > Fr. latent] *sf.* Gizil; potansiyel.

latanya, [Karaip d. alattani > Fr. latania] *is. bot.* Palmiyegillerden, bazı türleri evlerde ve limonluklarda süs olarak yetiştirilen, bazı türlerinin de yel-

paze biçimindeki yaprakları hasır dokuma işlerinde kullanılan, kon gövdeli, güzel görünüşlü bir tür palmiye, *(Latania rubra).*

latdik, -ği [? latdik] *{ağız} is.* Kuşburnu meyvesini ezip yumuşattıktan sonra yapılan topak. [DS]

lateks, [Lat. latex *(sıvı, öz su)*] *(lâteks) is.* **1.** Bazı bitkilerin süt kıvam ve görünüşündeki öz suyu. **2.** Kauçuk ağacından elde edilen ve lastik üretiminde kullanılan süt. **3.** Yapay olarak üretilen kauçuk ve plastik maddelerin genel adı.

lateksli, [lateks-li] *(lâteksli) sf.* (Bitki için) lateks salgılayan.

latent, [Lat. lanens *(saklı)* > Fr. latente] *(lâtent) is.* Belli şartlar oluşuncaya kadar uyku hâlinde olma. ⊡ **latent demir bağlama kapasitesi,** *biy. Doymamış demiri bağlama kapasitesi.*|| **latent enfeksiyon,** *tıp. 1. Tipik hastalık belirtileri göstermeyen, genel tekniklerle izlenmesi zor bakteri enfeksiyonu. 2. Tipik belirtileri olmayan virüs enfeksiyonu.*|| **latent enzim,** *biy. Şartlar değiştiğinde etkenleşen enzim.*|| **latent görüntü,** *fiz. Radyasyon etkisinde kalan fotoğraf filminde görülmeyen, ancak fotoğraf banyolarından geçirildiği zaman ortaya çıkan görüntü.*|| **latent virüs,** *tıp. Konukçusunda tümör yapan, fakat belli bir süre belirtisini göstermeyen virüs tipi.*

lateral, -li [Fr. latérale] *(lâteral) sf. biy.* Yanal. ⊡ **lateral çizgi,** *biy. Balıkların vücutlarının yanlarında boydan boya bulunan ve sudaki hareketlerin dalga etkilerini algılayan sinir hücrelerinin bulunduğu çizgi; yanal çizgi.*|| **lateral karıncık,** *anat. Beyin yarımkürelerinin ortasında bulunan içi sıvı dolu büyük boşluk.*|| **lateral meristem,** *biy. Yalnız bir yönde yüzeye paralel olarak bölünerek organın çapını artıran taslak hücrelerden oluşan meristem.*

laterit, [Fr. latérite] *(lâterit) is.* Sıcak ve nemli iklimlerde çeşitli kayaçların ufalanması ile oluşan tuğla renginde, demir oksit ve alüminyum bakımından zengin toprak.

lateritli, [laterit-li] *(lâteritli) sf.* İçinde ve özünde laterit bulunduran.

laterna, [Lat. laterna *(fener)*] *(lâte'rna) is.* Bir kolun çevrilmesi ile değişik müzikal melodiler çıkaran sandık biçimindeki çalgı.

laternacı, [laterna-cı] *(lâte'rnacı) is.* ve *sf.* **1.** Laterna yapıp satan kimse. **2.** Laterna çalan kimse.

lateşbih, [Ar. lā-teşbīh لاتشبيه] *(lâ:teşbi:h) {OsT} zf.* "Benzetmek gibi olmasın." anlamında kullanılır; benzetmeksizin.

lateyir, [? latéyir] *{ağız} zf.* (Konuşma için) yakışıksızca; uygunsuzca; gelişigüzel. [DS]

latha, [Ar. lāṭha لطخه] *(lâtha) {OsT} is.* Leke.

latır, [? lātır] *(la:tır) {ağız} is.* **1.** Yonca. **2.** Bezelye. [DS]

latif, [Ar. luṭf > laṭīf لطيف] *(lâti:f, t kalın söylenir) {OsT} sf.* **1.** Lûtfeden. **2.** İnce, hoş ve yumuşak bir güzelliği olan; narin. **3.** Cisimle ilgili değil maneviyatla ilgili olan; gökçe. **4.** *isl.* En ince işlerin bütün inceliklerini bilen; nasıl yapıldığına akıl erdirilemeyen ve bilgi olarak ulaşılamayan en ince şeyleri yapan; ince ve sezilmez yollardan kullarına çeşitli faydalar ulaştıran; Allah.

latife, [Ar. laṭīfe لطيفه] *(lâti:fe, t kalın söylenir) {OsT} is.* **1.** Güldürmek, eğlendirmek için söylenen söz veya yapılan davranış; nükte; şaka. **2.** *ed.* Güldürücü niteliği olan kısa hikâye; fıkra. ⊡ **latife bertaraf,** *{OsT} Latife bir tarafa.*|| **latife beyanı,** *huk. Karşı tarafın işi ciddiye almayacağı hesabıyla yapılan irade beyanı.*|| **latifeden anlamak,** *Şaka yapıldığını bilerek, anlayarak ona göre davranmak; hoş görmek; alınmamak; şaka kaldırmamak.*|| **latife etmek,** *Şaka yapmak.*|| **latîfe-gû,** *{OsT} Latife söyleyen.*|| **latîfe-gûyî,** *{OsT} Şakacılık.*|| **latîfe-i gaybiye,** *{OsT} Allah'ın görünmeyen bir kimse eliyle bağışladığı lütuf.*|| **Latife latif gerek.** *Şaka yaparken kaba olmamalı, nezaketten ayrılmamalı, anlamında kullanılır.*|| **latîfe-perdāz,** *{OsT} Şaka yapan.*|| **latîfe-perdāzāne,** *{OsT} Şaka yollu.*|| **latîfe-perdāzî,** *{OsT} Latifecilik.*

latifeci, [latife-ci] *(lâtifeci) is.* Latife yapan; şakacı.

latiflik, [latif-lik] *(lâtiflik) is.* Latif olma durumu.

latifundia, [Lat. latifundia] *(lâtifundia) is.* **1.** Eski Roma aristokrasisinde, çok geniş özel mülkler. **2.** İlkel yöntemlerle işlenen ve az gelir elde edilen geniş kıraç arazi; işletme ilkelliği yüzünden tarımın geri kaldığı geniş özel mülkler.

latifundiacılık, -ğı [latifundia-cı-lık] *(lâtifundiacılık) is.* Az gelişmiş ülkelere özgü, topraklarının büyük bir bölümü büyük toprak sahiplerinin elinde bulunan tarım sistemi.

latilokum, [Ar. rāḥatü'l-ḥulḳūm *(boğaz rahatı)* راحة الحلقوم => لاتي لقوم] *(lâ:tilokum) is.* Şekerli nişasta eriyiğini kaynatarak kestirdikten sonra küp şeklinde keserek yapılan şekerleme; lokum; kesme.

Latin, [Lat. latium] *(lâtin) is.* **1.** Latiumda doğmuş olan veya bu bölge halkından olan kişi. **2.** (İsim tamlamalarında) Latinlere ait. **3.** Romen. **4.** *sf.* Latium veya orada oturan halkla ilgili olan. ⊡ **Latin ayini,** *Roma Kilisesi ayini.*|| **Latin çiçeği,** *bot. Latin çiçeğigillerden, Orta ve Güney Amerika kökenli, sarıdan kırmızıya kadar pek çok renkli çiçekleri olan, dünyanın hemen her yerinde yetiştirilen tırmanıcı bir süs bitkisi, (Tropaeolum majus).*|| **Latin çiçeğigiller,** *bot. Örnek türü Latin çiçeği olan bitki familyası, (Trapaeolacae).*|| **Latin çiçekleri,** *Latin çiçeği.*|| **Latin dilleri,** *Kökeni Latin olan İtalyanca, Fransızca, İspanyolca ve Portekizce dil ailesinin genel adı.*|| **Latin halkları,** *Latin dilleri ailesinden olan ve bu dillerden birini konuşan milletler topluğunun genel adı.*|| **Latin harfleri,** *Bugün*

Roman dilleri ile pek çok dünya dillerinin kullandığı, esası 26 harften oluşan yazı türü.|| **Latin kilise babaları,** *Eserlerini Latince yazmış olan kilise büyükleri.*|| **Latin kilisesi,** *Latinceyi ayin dili olarak kullanan ve bu kilisenin ayin kurallarına bağlı kilise.*|| **Latin yelkeni,** *Orsa yakası seren yakasından kısa olan ve genellikle küçük teknelerde kullanılan bir tür yelken.*

latin, [Ar. ḫātim ?] *{ağız} is.* Kocasının evine gitmek üzere ata bindirilmiş gelin için hocanın okuduğu dua. [DS]

Latince, [Latin-ce] *(lâti'nce) is.* **1.** Latin dili. **2.** MÖ iki bin yıllarında Kuzeybatı Avrupa'dan gelerek İtalya'nın Latium bölgesine yerleşen kabilelerin konuştuğu dil. **3.** Roma İmparatorluğunun yıkılmasından sonra bütün Orta çağ boyunca kullanılan konuşma ve yazı dili.

Latinlik, [Latin-lik] *(lâtinlik) is.* Latin gibi davranma; Latin gibi olma durumu.

latka, [? latka] *{ağız} is.* İki kulplu küçük küp; çömlek; testi. [DS]

latm, [Ar. lāṭm لطم] *(lâtm) {OsT} is.* Tokat atma.

latma, [Ar. lāṭma لطمه] *(lâtma) {OsT} is.* → latme.

latme, [Ar. lāṭma لطمه] *(lâtma) {OsT} is.* Tokat; şamar. ⊡ **latme-hār,** *Tokat yiyen.*|| **latme-zen,** *Tokat atan.*

latmetmek, [Ar. lāṭm + T. et-mek لطم ایتمك] *(lâtmetmek) {OsT} is.* **1.** Tokat atmak. **2.** Sitem etmek.

lato, [İt. cocaletta] *{ağız} is.* → lata. [DS]

latu, [Çin. lén-t'eo => lētü] *(le:tu:) {eT} is.* → letu. [DLT]

latüad, -ddi [Ar. lātüʿad لاتعد] *(lâ:tüad) {OsT} is.* Sayısız; sonsuz; çok.

laubalî, [Ar. lā-ʿübālī *(aldırmam)* لاابالی] *(lâ:üba:li:) {OsT} sf.* **1.** Saygısızlık derecesinde teklifsiz, senli benli olan; bir çekinmesi veya utanması olmayan. **2.** Bu tür kişilere özgü davranış biçimi; saygısız; teklifsiz; senli benli. **3.** *zf.* Saygısızlık derecesinde samimilikle; teklifsizce. ⊡ **laubalî olmak,** *Aşırı samimi ve teklifsiz olmaya başlamak; laubalîleşmek.*

laubalice, [laubali-ce] *(lâ:uba:li'ce) zf.* Laubalî biçiminde; laubalîye yakın olarak.

laubalileşme, [laubali-le-ş-me] *(lâ:uba:li:leşme) is.* Laubalileşmek eylemi veya durumu.

laubalileşmek, [laubali-le-ş-mek] *(lâ:uba:li:leşmek) dönşl. f. [-ir]* Laubalî davranışlarda bulunmak; saygısızca ve senli benli davranmak.

laubalilik, -ği [laubalî-lik] *(lâ:uba:li:lik) is.* Laubalî olma durumu veya laubalîce yapılan davranış; saygısızlık.

laubaliyane, [Ar. lāʿubālī + Far. -āne لاابالیانه] *(lâü-ba:liya:ne) {OsT} zf.* Saygısız ve teklifsiz bir biçimde; saygısızlık ve terbiyesizlik derecesinde.

lauk, [Ar. laʿūḳ لعوق] *(lâuk) {OsT} is.* **1.** Tutkal ve badem veya badem yağıyla hazırlanmış koyu kıvamlı içecek. **2.** Yalanarak yenilen macun.

lav[1], [lav *(yans.)*] *is.* Gelişigüzel ve gürültülü konuşmayı anlatan kök. [Zülfikar] *lav lav, lav-ur luvur, lav+lav-cı*

lav[2], [Çin. lap => law / lav] *{eT} is.* Mühür mumu. [DLT]

lav[3], [Lat. lavare *(yıkamak)* > Nap. lava > İt. lave] *(lâv) is.* Yanardağların püskürmesi sırasında, yerin derinliklerinden gelerek fışkıran 700 ile 1200°C arasında değişen sıcaklıkta akışkan madde; bu maddenin soğuması ile oluşan katı katman. ⊡ **lav silahı,** *Uzun menzilli bir tür ateşli silah.*|| **lav taşması,** *Lavın püskürme sırasında yanardağın ağzından çıkarak yeryüzünün alçak yerlerine doğru akması.*

lava, [İt. lava] *ünl. dnz.* Bir yere yanaşmış olan filikanın kürek çekilmeden elle ilerletilmesi için verilen emir; *"Çek, yısa et!"* emri. ⊡ **lava etmek,** *1. Bir filikayı kürek çekmeden ilerletmek; yısa etmek. 2. mecaz. Birini çekiştirmek; dedikodu etmek. 3. Bir şeyi birden yutmak. 4. Olta ile yakalanan balığı yakına getirip almak için kamışı yekindirerek ipi makaraya sarıp oltayı yaklaştırmak.*

lavabo, [Lat. lavare *(yıkamak)* > İt. lavabo *(yıkayacağım)*] *(lâvabo) is.* **1.** Ayinde rahibin ellerini yıkadığı kap. **2.** El, yüz, baş ve bulaşık yıkamak amacıyla sac, emaye, seramik ve kum taşından yapılmış, sıcak ve soğuk su muslukları ve pis su akış borusu gibi tesisatlarla donatılmış küçük küvet. **3.** Lokanta, kahve vb. yerlerde bu tür tesisatın bulunduğu kapalı bölme. **4.** *gnşl.* Ayak yolu; tuvalet; hela; yüznumara. ⊡ **lavabo bataryası,** *Lavabolarda kullanılan sıcak, soğuk su muslukları ile atık suların akıtılması ile ilgili boru ve tesisatın tümü.*|| **lavabo musluğu,** *Sıcak ve soğuk su akışını açıp kapama ve düzenlemeye yarayan lavabonun uygun bir yerine yerleştirilmiş musluk.*

lavaj, [Lat. lavare *(yıkamak)* > Fr. lavage] *(lâvaj) is.* **1.** İşlemden geçmiş olan bir metal yüzeyi su ile yıkama. **2.** *tıp.* Bir organı su vererek yıkama işlemi. ⊡ **lavaj yapmak,** *Bir organı mikroplardan arındırmak amacıyla yıkamak; arıtmak.*

lavanta, [Lat. lavare *(yıkamak)* > İt. lavanda *(yıkanma gereci)*] *(lâva'nta) is.* Lavanta çiçeğinden yapılan alkollü esans. ⊡ **lavanta çiçeği,** *bot. Ballıbabagillerden, çalı görünümünde, dip kısmı odunumsu, mavi, morumsu veya kırmızı çiçekleri sap ucunda başak şeklinde olan güzel kokulu bir bitki, (Lavandula).*|| **lavanta mavisi,** *Mora çalan açık mavi.*

lavantacı, [lavanta-cı] *(lâvantacı) is.* **1.** Lavanta ya-

pıp satan kimse. **2.** Gezici olarak dolaşıp esans satan kimse.

lavantacılık, -ğı [lavanta-cı-lık] *(lâvantacılık) is.* Tuvalet yapmakta kullanılan güzel koku, kozmetik ve esansların yapım ve satımı işi.

lavantalık, -ğı [lavanta-lık] *(lâvantalık) sf.* (Lavanta çiçeği, alkol vb. için) lavanta elde etmeye uygun.

lavantin, [Fr. lavandine] *(lâvandin) is.* Sabun yapımında ve lavanta sanayiinde kullanılan, bayağı lavanta çiçeği ile büyük lavanta çiçeğinin melezlemesinden elde edilen bir tür lavanta çiçeği.

lavardak, [lav *(yans.)* > lav-ar-da-k] *{ağız} sf.* Çabuk çabuk konuşan. [DS]

lavaş, [Erme. lavaş / Far. lāvāş لاواش] *(lâvaş) is.* **1.** Mayalı hamurdan yapılan, boyu yörelere göre değişen ince pide. **2.** *{ağız}* Yufka inceliğinde açılmış uzun pide; yufka pide. [DS]

lavaşa, [? lāvāşa لاواشه] *(lâ:va:şa) {OsT} is.* İnce, yaprak hâlinde gümüş külçesi.

lavat, [? lavat] *{ağız} is.* Kayığın suyunu atmak için kullanılan tahtadan yapılmış kürek. [DS]

lavda, [? lavda] *{ağız} is.* Öküzlerle çift sürerken kullanılan, bir ucuna çivi öbür ucuna çamur kazımak için yassı bir demir parçası konulmuş uzun sopa; üvendire. [DS]

lavdanom, [Lat. ladanum *(laden reçinesi)* > Fr. laudanum] *(lâ'vdanum) is.* **1.** Eskiden, arıtılmış afyon özüne ve sinir yatıştırıcı diğer ilaçlara verilen isim. **2.** Safranlı afyon tentürü.

la've, [Ar. lāve لعوه] *(lâ:ve) {OsT} sf.* **1.** Cimri; açgözlü. **2.** Pasaklı; dağınık.

lave, [Fr. laver] *(lâve) sf.* (Kömür için) yıkanmış.

lavgar, [lav *(yans.)* > lav-(ı)g-a-r] *{ağız} sf.* **1.** Geveze; boşboğaz; palavracı. **2.** Boğazına düşkün. **3.** *is.* Alay; küçümseme. [DS]

lavgara, [lavgar-a] *{ağız} is.* Alay; küçümseme. [DS]

lavgaracı, [lav *(yans.)* > lavga-r-a-cı] *{ağız} sf.* Alaycı. [DS]

lavgarlık, -ğı [lavgar-lık] *{ağız} is.* Gevezelik. [DS]

lavın, [lav-ın] *{ağız} is.* Çağrı. [DS]

lavırtı, [lav *(yans.)* > lav-ır-t-ı] *{ağız} is.* Palavra; boş gürültü. [DS]

lavi, [Fr. laver *(yıkamak)* > lavis] *(lâvı) is.* **1.** Bir deseni sulandırılmış çini mürekkebi veya daha başka bir boya ile boyama işlemi. **2.** Bu yolla elde edilen boyalı desen.

lavik, -ği [lav-ik] *{ağız} is.* Uzun hava. [DS]

lavkar, [lav *(yans.)* > lav-(ı)k-a-r] *{ağız} sf.* → lavgar. [DS]

lavlak, -ğı [lav *(yans.)* > lav-la-k] *{ağız} sf.* Aptal. [DS]

lavlav, [lav *(yans.)* > lav+lav] *{ağız} sf.* **1.** Geveze; boşboğaz. **2.** (Kişi için) ne söylediği anlaşılmayan. **3.** *is.* Gürültü patırtı. [DS]

lavlavcı, [lav *(yans.)* > lav+lav-cı] *{ağız} sf.* Palavracı. [DS]

lavlaz, [lav *(yans.)* > lav-la-z / loğ-la-z] *{ağız} is.* Fasulye. [DS]

lavman, [Fr. lavement] *(lâvman) is. tıp.* **1.** Kalın bağırsak, mide vb. organları yıkama. **2.** Çeşitli amaçlarla makat yoluyla kalın bağırsağa sıvı şırınga edilmesi; tenkıye. **3.** Bu amaçla kullanılan sıvı veya aygıt.

lavot, [? lavot / lavut] *{ağız} is.* Ketenleri ağartmak için üzerlerine su püskürtmekte kullanılan araç. [DS]

lavotlamak, [lavot-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(u)-yor]* Keteni ağartmak için üzerine su püskürtmek; su dökmek. [DS]

lavra, [Yun. nevro] *is. dnz.* Filikaların matafora veya karaya çekildiklerinde sintinedeki suyu boşaltmak için karinaya açılmış olan kapaklı delik.

lavrensiyum, [Ernest Orlando **Lawrence** *(Norveç asıllı Amerikalı fizikçi)* > Fr. lawrencium] *(lâvre'n-siyum) is. kim.* 1961 yılında Berkeley'de kaliforniyum atomlarının bor iyonlarıyla bombardımanı sonucunda elde edilen, atom numarası 103 olan uranyum ötesi element; lorentiyum, sembolü: Lr.

lavrovit, [Fr. lawrowite] *(lâvrovit) is. jeol.* Bileşiminde vanadyum bulunan, piroksen grubundan bir doğal silikat.

lavsonit, [Audrew Comper Lawson *(Amerikalı madenci)* > Fr. lawsonite] *(lâvsonit) is. min.* Hidratlı doğal alüminyum ve kalsiyum çift silikat.

lavta[1], [Ar. el-üd > İt. lauta > Fr. liuto] *(lâ'vta) is. müz.* **1.** Kökeni Arap udu olan armut biçimli bir tekne ile kısa bir sap ve geriye bükülü burgu düzeninden oluşan mızrap veya parmakla çalınan bir telli çalgı. **2.** Türk müziğinde on dokuzuncu yüzyıldan sonra kullanılmaya başlayan, teknesi sığ ve küçük, sapı daha uzun uda benzer bir telli çalgı.

lavta[2], [İt. levatrice / Yun. lavida] *(lâ'vta) is.* **1.** Ebe. **2.** Kendiliğinden doğamayan yavruyu ana rahminden çekip almaya yarar bir tür kıskaç. **3.** Erkek doğum hekimi. **4.** Doğacak çocuğu ana rahminden çekmeye yarayan araç.

lavtacı, [lavta-cı] *(lâ'vtacı) is.* **1.** Lavta çalan kişi. **2.** Lavta yapıp satan kimse.

lavtacılık, [lavta-cı-lık] *(lâ'vtacılık) is.* Lavtacının işi ve mesleği.

lavuar, [Fr. lavoire] *(lâvuar) is.* **1.** Bir maden cevherinin yıkanıp konsantre edildiği atölye. **2.** Kömür hazırlama ve arıtma atölyesi. ⊡ **lavuar ürünü,** *Yıkanmış kömür veya maden cevheri.*

lavuk, -ğu [Kürt. lav *(oğul)* > lavik *(oğulcağız)*] *sf.* **1.** Oğlan çocuğu. [DS] **2.** *argo.* Erkek; adam.

lavur, [lav *(yans.)* > lav-ur] *{ağız} is.* Anlaşılmayan sözler için kullanılan küçümseme sözü. [DS] ⊡ **lavur luvur,** *{ağız} Dedikodu.* [DS]

lavurta, [lav *(yans.)* > lav-ur-ta] *{ağız} sf.* Abartarak konuşan. [DS]

lavut, [lav *(yans.)* > lav-ut] *{ağız} is.* **1.** Çeşme ve pınarlara konulan tahtadan yapılmış su tası. **2.** Ketenleri ağartmak için üstlerine su püskürtmeye yarayan tahta araç. **3.** Kayığın suyunu atmaya yarayan tahta kürek; lavat. **4.** *sf.* Bulduğunu yiyen kimse; obur. [DS]

-lay, [Far. lāyiden *(söylemek)* > -lāy لای-] *(lâ:y) {OsT} son ek.* Birleşik sıfat yapmakta kullanılan ve *söyleyen, diyen* anlamları veren bir son ek; söyleyici.

lay, [Far. lāy لای] *(lâ:y) {OsT} is.* **1.** Çamur. **2.** Sıvıların dibinde oluşan çöküntü; tortu. **3.** Kül. ☞ **lāy-hār,** *1. Tortu içen. 2. İçkinin tortusunu içebilecek kadar sarhoş olan; ayyaş.*

lay'akıl, [Ar. lā-ʿaḳl > lā-yʿaḳl لایعقل] *(lâ:y-akıl) {OsT} sf.* Ne yaptığını bilmeyen; aklı başında olmayan; dalgın.

lay'akılane, [Ar. lā-ʿaḳl > lā-yʿaḳl+Far. -āne لایعقلانه] *(lâ:y-akı'lâ:ne) {OsT} zf.* Akla gelmediğinden; dalgınlıkla; fark edilmeyerek.

laya'lem, [Ar. lā-yaʿlem لایعلم] *(lâ:ya-lem) {OsT} sf.* Bir şey bilmeyen; bilmez. ☞ **la-ya'lemü'l-gaybe ill'Allāh,** *{OsT} Allah'tan başkası bilmez.*

laya'nî, [Ar. lā-yaʿnī لایعنی] *(lâ:ya-ni:) {OsT} sf.* Anlamsız; manasız.

laydar, [? laydar] *{ağız} is.* Ot ve ekin saplarının düşmemesi için arabanın yanlarına konulan parmaklıklı özel kapak. [DS]

laydır, [? laydır] *{ağız} is.* **1.** Ağaçtan yapılmış büyük merdiven. **2.** → laydar. [DS]

layefhem, [Ar. lā-yefhem لایفهم] *(lâ:yefhem) {OsT} sf.* Anlayışsız.

layefna, [Ar. lā-yefnā لایفنی] *(lâ:yefna:) {OsT} sf.* Yok olmaz; tükenmez; fena bulmaz.

layemut, [Ar. lā-yemūt لایموت] *(lâ:yemu:t) {OsT} sf.* **1.** Ölümsüz; hayatı sona ermez; ebedî. **2.** *isl.* Allah'ın sıfatlarından; ölmezlik.

layemutane, [Ar. lā-yemūt + Far. -āne لایموتانه] *(lâ:-yemu'ta:ne) {OsT} zf.* Ölümsüze yakışır biçimde; ölümsüzce.

layemutiyet, [Ar. lā-yemūtiyyet لایموتیت] *(lâ:yemu:-tiyet) {OsT} is.* Ölümsüzlük; ölmezlik.

layen'azl, [Ar. lā-yenʿazl لاینعزل] *(lâ:yen-azl) {OsT} is.* Azlolunmaz; azledilemez.

layenbagî, [Ar. lā-yenbaġī لاینبغی] *(lâ:yenbagi:) {OsT} sf.* Uygun düşmez; yakışmaz; uymaz.

layenkati', [Ar. lā-yenkatiʿ لاینقطع] *(lâ:yenkati) {OsT} zf.* Kesintisiz; aralıksız; ara vermeden; kesilmeksizin.

layetenahi, [Ar. lā-yetenāhī لایتناهی] *(lâ:yetena:hi:) {OsT} sf.* Sonu gelmez; sonsuz; nihayetsiz.

layetenahiyet, [Ar. lā-yetenāhīyyet لایتناهیت] *(lâ:yetena:hiyet) {OsT} is.* Sonsuz olma durumu; nihayetsizlik; sonsuzluk.

layezal, [Ar. lā-yezāl لایزال] *(lâ:yezal) {OsT} sf.* Sonu olmayan; bitimsiz; zeval bulmaz.

layezalî, [Ar. lā-yezālī لایزالی] *(lâ:yezali:) {OsT} sf.* Sonsuz olanla ilgili; sonsuza ilişkin.

layfe, [Ar. levḥa] *{ağız} is.* Bir yere asmak için yazılmış yazı. [DS]

layıh, [Ar. levḥ > lāyıḥ لایح] *(lâ:yıh) {OsT} sf.* → layih.

layıha, [Ar. levḥ > lāyıḥa لایحه] *(lâ:yıha) {OsT} is.* → layiha.

layık, [Ar. liyāḳat > lāyıḳ لایق] *(lâ:yık) {OsT} sf.* **1.** Nitelikleri, özü veya davranışları ile bir şeyi elde etmeye hak kazanmış olan. **2.** Nitelikleri ve/veya her zamanki durumu dolayısıyla bir kimseye uygun olan; yaraşan. **3.** Bir şeye elverişli olan. **4.** *zf.* Uygun; yakışır. ☞ **layığını bulmak,** *1. Kendine yaraşanı, eşini, dengini bulmak. 2. Yaptıklarının karşılığını görmek; hak ettiği cezaya uğramak.*|| **layığı veçhile,** *Uygun ve münasip biçimde; layıkıyla.*|| **layık bulmak,** *Uygun bulmak; yakıştırmak.*|| **layık değil,** *Uygun düşmez; yaraşmaz; değmez; yakışmayan.*|| **layık değül,** *{eAT} Yaraşmayan.*|| **layık görmek,** *Yakıştırmak; uygun görmek.*|| **layık olmak,** *1. İyi veya kötü anlamda hak etmek. 2. Uygun olmak; münasip görülmek.*

layıkane, [Ar. lāyıḳ + Far. -āne لایقانه] *(lâ:yı'ka:ne) zf.* Layık olduğu biçimde; yaraşır şekilde.

layıkıyla, [Ar. lāyıḳ + T. ile] *(lâ:yıkı'yla) zf.* Gerektiği gibi; gereğince.

layılga, [Ar. lāyıḳ => layı(k)-ıl-ga ?] *{ağız} is.* Takma ad; lakap. [DS]

-layın, [-la-y-ın / -leyin / -layınca / - leyince] *{eAT} yap. e.* **1.** Zarf yapar. ... gibi; -ca; -casına. *"Kazılık Koca kal'aya yetdüğinleyin (yetişince) cenge başladı."* Dede Korkut. **2.** -inci olarak; -inci kez. *"Nice dersen ikileyin (ikinci kez) sor dahı."* Camasbname. **3.** -ınca; -ır; -maz; -dığı vakit. *"... yumduğumuzlayın (yumunca) od duta..."* Enfesü'l-Cevahir. **4.** ... olarak. **5.** ... kadar. *"Ulu ırmaklar olur gemi yürüyecekleyin (yürüyecek kadar)."* Tarih-i Şahî

-laymca, [-la-y-ın / -leyin / -layınca / - leyince] *{eAT} yap. e.* → -layın.

layıncak, -ğı [lay-ın-cak] *{ağız} is.* Salıncak. [DS]

layış, [? layış] *{ağız} is.* Tencereden az büyük kazan. [DS] ☞ **layış kazanı,** *{ağız} Tencereden az büyük kazan.* [DS]

layih, [Ar. levh > lāyiḥ لايح] *(lâ:yih, h kalın söylenir)* *sf.* **1.** Açık; belirgin; belli; aşikâr. **2.** Parlayan; parlak. **3.** Meydanda olan; görünen. **4.** Hatıra gelen; akla geliveren. **5.** İçine doğan.

layiha, [Ar. levh > lāyiḥa لايحه] *(lâ:yiha) is.* **1.** Düşünülen veya tasarlanan şeylerin kaleme alınması, yazılması. **2.** Düşünceleri dile getiren yazı. **3.** Akla gelen düşünce; fikir; tasavvur; tertip. **4.** Tasarı. **5.** *huk.* Dilekçe. **6.** *huk.* Kanun tasarısı. ⊡ **lāyıha-i kānūniye,** *{OsT} huk. Henüz kabul edilmemiş yasa tasarısı.*

layik, [Ar. liyāḳat > lāyıḳ لايق] *(lâ:yık) {OsT} sf.* → layık.

layka, [Rus. layka *(havlayan)*] *(lâyka) is.* Kuzey Asya'da pek yaygın orta boy bir av köpeği; Sibirya köpeği.

layla, [lay-la] *{ağız} is.* Uçurtma. [DS]

laylay, [lay+lay] *{ağız} is.* Ninni. [DS]

layley, [lay+ley] *{ağız} ünl.* Kavgayı kızıştırmak için söylenir. [DS]

laylon, [İng. nylon] *{ağız} is.* Naylon. [DS]

layner, [İng. liner] *is. dnz.* **1.** Birbirine sürtünen yüzeyler arasına konulan ince çelik, bakır veya bronz levhalara verilen ad. **2.** Bir programa göre belirli bir hat üzerinde düzenli sefer yapan yolcu ve yük gemisi.

layşmanya, [İng. W. B. Leishman *(İngiliz hekimi)* Fr. leishmanie] *is. tıp.* Şark çıbanı de denilen hastalığa sebep olan asalak bir hücreli.

layşmanyoz, [Fr. leishmaniose] *is. tıp.* Omurgalı bir hayvanın kanında veya dokularında kamçısız olarak geliştikten sonra bir ısırıcı sineğin kanında kamçılanarak gelişimini tamamladıktan sonra bu böcek tarafından ısırılan insanda meydana gelen kala-zar ve Halep çıbanı hastalıklarına verilen ad; şark çıbanı.

layter, [İng. lihter] *is. dnz.* Kıyı ile limandaki gemi arasında yük taşımakta kullanılan altı düz, sağlam yapılı saç tekne.

laytmotif, [Alm. leitmotiv] *(lâytmotif) is.* **1.** Kılavuz motif. **2.** Bir müzik eserinde, zaman zaman ortaya çıkan bir fikir ve duyguyu, bir durumu veya bir kişiyi hatırlatmaya yarayan ayırt edici tema veya motif. **3.** *mecaz.* Bir edebî eserde sık sık tekrar edilen tema veya ana fikir. **4.** Bir siyasi program veya propaganda konuşmasında sık sık tekrar edilen görüş.

layuhti, [Ar. lā-yuḫṭī لايخطى] *(lâ:yuhti:) {OsT} sf.* Hata yapmayan; kusur işlemeyen; yanlış yapmayan.

layüs'el, [lā-yüs'el لايسئل] *(lâyüs-el) zf.* Sual olunmaz; sorumsuz.

Laz, [Laz] *is.* **1.** Kökenleri kesin olarak bilinmemekle birlikte Karadeniz'in güneydoğu kıyısında yaşayan eski bir Kafkas ırkından olan kimse. **2.** *sf.* Lazlarla ilgili olan. ⊡ **Laz baltası,** *{ağız} Kereste yontmaya yarayan bir tür balta.*[DS]

laza[1], [Ar. laẓā لظى] *(lâza:) {OsT} is.* **1.** Ateş; alev. **2.** Cehennemin bir başka adı.

laza[2], [? laza] *is.* Bal koymaya yarar küçük tekne.

lazanya, [İt. lasagna] *(lâza'nya) is.* Kat kat dizilmiş hamur veya haşlanmış makarna şeritlerinden oluşan bir tür İtalyan yemeği.

Lazca, [laz-ca] *(lâ'zca) is.* Lazlar tarafından konuşulan, Gürcüceye yakın bir Güney Kafkas dili.

lazebeliye, [Ar. lāzebeliyye لازبليه] *(lâ:zebeliye) {OsT} is. bot.* Horozibiğigiller.

lazer, [İng. ligth amplification by stimulated emission of radiation *(uyarılmış ışınım yayımıyla ışık yükseltilmesi)* > laser] *is.* **1.** Çok şiddetli ışık parıltıları meydana getiren ışık kaynağı. **2.** Uzay ve zaman bakımından bağdaşık bir biçimde yayılan ışıma. **3.** Bu ışımaların sebep olduğu uygulamalar. ⊡ **lazerle işleme,** *Fotonlarla bombardıman ederek mekanik parçalara şekil verme metodu.*

lazık, -kı [Ar. lāzıḳ لازق] *(lâ:zık) {OsT} sf.* Yapışan; yapışkan.

lazım, [Ar. lüzūm> lāzım لازم] *(lâ:zım) {OsT} sf.* **1.** Gerek; gerekli; lüzumlu. **2.** *dbl.* (Fiil için) geçişsiz. ⊡ **lazım gelmek,** *Gerekmek; lüzumlu olmak.*|| **lāzım-ı gayr-i müfārık,** *{OsT} Çok gerekli olan; vazgeçilemeyen.*|| **lazım olmak,** *Gerekli olmak; gerekli görülmek.*|| **lāzım ve kâfi şart,** *{OsT} mant. Gerek ve yeter şart.*|| **lāzım ve melzūm,** *{OsT} Biri bulununca öbürünün de bulunması zorunlu olan.*

lazıme, [Ar. lüzūm > lāzıme لازمه] *(lâ:zıme) {OsT} is.* **1.** Bulunması ve yapılması mutlak gereken şey; mutlak gerekli olan şey. **2.** *man. mat.* Gerekçe.

lazımlık, -ğı [lazım-lık] *(lâ:zımlık) is.* Küçük çocukların veya hastaların apteslerini yaptıkları özel kap; oturak.

lazi, [Ar. laẓī لظى] *(lâzi:, z kalın söylenir) {OsT} is.* **1.** Ateş. **2.** Cehennemin altıncı tabakası.

lazib, [Ar. lāzib لازب] *(lâ:zib) {OsT} sf.* **1.** Yapışan. **2.** Sürekli bir şekilde duran. **3.** Gerekli olan.

Lazistan, [Laz + Far. istan] *(lâzi'sta:n) is.* On dokuzuncu yüzyıl sonlarında merkezi Rize olmak üzere Doğu Karadeniz bölgesi (önceleri Batum dahil) kurulan sancağın adı.

Lazlık, [laz-lık] *(lâzlık) is.* Laz olma durumu; Laz gibi davranma.

lazot, [Erme. lazut] *{ağız} is.* → lazut. [DS]

lazut, [Erme. Lazut] *{ağız} is.* Mısır. [DS]

lazzo, [İt. lazzo / lazzi] *is. tiy.* Oyundaki kaba şakalara verilen ad.

LD. [Fr. dose létale *(öldürücü doz)*] *is.* Bir zehirli

maddenin, bir virüsün, vb. maddenin belirlenen zaman içinde denek olarak kullanılan hayvanların tümünü öldürdüğü miktar; öldürücü doz.

LDL. [İng. low densty lipoprotein] *is. biy.* Kolesterolü, çevresel dokulara taşıyan, yeniden kolesterol sentezini düzenleyen, kolesterol esterleri bakımından zengin bir grup plazma proteini; düşük yoğunluklu lipoprotein. ⊡ **LDL alıcısı,** *biy. Düşük yoğunluklu lipoproteinlerin hücre zarına tutunduğu zar glikoproteini.*|| **LDL reseptörü,** *biy.* → LDL alıcısı.

-le-[1], [-la- /-le-] *yap. e.* → -la[1]-.

-le-[2], [ula-mak *(ulamak, birleştirmek)* > -la- / -le-] *{eT} yap. e.* → -la[2]-.

-le[1], [il-mek *(bir şeye takılı, ilintili, bağlı olmak)* > il-e *(-e: zarf fiil eki)* > -la / -le] *{eT} yap. e.* → -la[1].

-le[2], [-la / -le / -ıla / ile / -y-ıla / -y-ile] *{eAT} çek e.* → -la[2].

-le[3], [-la / -le / -ile / -y-la / -y-le] *çek. e.* → -la[3].

-le[4], [-la / -le / -lak] *yap. e.* → -la[4].

-le[5], [-la / -le] *{eT} yap. e.* → -la[5].

le[1], [*eT.* -la[1] > -le] *{ağız} e.* Yapılması, olması, gerçekleşmesi beklenmediği, şüpheli görüldüğü hâlde eylem gerçekleşmişse, beklenmedik durumu ifade için, çekimli fiilden sonra getirilir. *[Geleceği tahmin edilmeyen biri gelirse veya gelmeyi başarırsa "geldi le", okuyacağı tahmin edilmeyen birinin okuduğuna tanık olunursa "okudu le" denir.]* [Atalay]

le[2], [oğlan > lan / len > lē] *(le:) {ağız} ünl.* Çağırma, seslenme ünlemi. [DS]

leal, [Ar. Ar. lüʾlüʾ > leāl لآل] *(lea:l) {OsT} is.* İnciler.

leali, [Ar. Ar. lüʾlüʾ > leālī لآلى] *(lea:li:) {OsT} is.* İnciler. ⊡ **leālî-feşān,** *{OsT} İnci taneleri saçan.*

leamet, [Ar. leʾāmet لآمت] *(lea:met) {OsT} is.* Alçaklık; bayağılık.

leasing, [İng. leasing] *(lî:sing) is.* Taşınır ya da taşınmaz bir malın, belirli bir süre için ve bu sürenin sonunda tek taraflı satış vaadiyle kiraya verilmesi ve bu işlemle ilgili kira sözleşmesi; kiralama; finansal kiralama.

leb[1], [Far. leb لب] *{OsT} is.* **1.** Dudak. **2.** Kenar; uç; kıyı. **3.** *{ağız}* Yapıda, kerpiç aralarına konulan çamur. [DS] ⊡ **leb-be-leb,** *{OsT} Dudak dudağa.*|| **leb-ber-leb,** *{OsT} Dudak dudağa.*|| **leb-beste,** *{OsT} 1. Dudağı bağlı. 2. Konuşmayan; suskun.*|| **leb-cünbān,** *{OsT} 1. Dudağını oynatan. 2. Söz söyleyen; konuşan.*|| **leb demeden leblebiyi anlamak,** *Daha söze başlamadan ne demek istendiğini anlamak. (Buradaki "leb" leblebi kelimesinin ilk hecesidir.)*|| **leb-güşā,** *{OsT} 1. Dudağı açık. 2. Konuşan; söyleyen.* **leb-i aftāb,** *Gölge.*|| **leb-i cānān,** *{OsT} Sevgilinin dudağı.*|| **leb-i cū,** *{OsT} Irmak kenarı.*|| **leb-i cūy-bār,** *{OsT} Su kenarı.*|| **leb-i deryā,** *{OsT} 1. Denizin dudağı. 2. mecaz. Deniz kenarı.*|| **leb-i dilber,** *{OsT} 1. Dilber dudağı. 2. Bir tür hamur tatlısı.*|| **leb-i hadrā,** *{OsT} Ufuk.*|| **leb-i handān,** *{OsT} Gülen dudak.*|| **leb-i keştî-gâh,** *{OsT} Nehirlerin geçit yeri; boğaz.* || **leb-i şefkat,** *{OsT} Şefkat dudağı.*|| **leb-i sagār,** *{OsT} Kadeh ağzı.*|| **leb-rîz,** *{OsT} Ağzına kadar; ağzından taşacak miktarda; dolu.*|| **leb-teşne,** *{OsT} Susamış.*|| **leb-teşnegân,** *{OsT} Susamışlar.*

leb[2], [? leb] *{ağız} is.* Büyük testere; bıçkı. [DS]

leba, -a'i [Ar. lebāʾ لباء] *(leba:) {OsT} is.* Doğumdan sonra gelen ilk süt; ağız.

lebabet, [Ar. lebābet لبابة] *(leba:bet) {OsT} is.* Akıllı olma; zekilik; zeyreklik.

lebaçe, [Far. lebāçe لباچه] *(leba:çe) {OsT} is.* Önü açık dış giysisi; hırka; cüppe; ferace.

lebad, [Far. lebād / lebāde لباد / لباده] *(leba:de) {OsT} is.* **1.** Yağmurluk. **2.** Kısa hırka.

lebakat, -ti [Ar. lebāḳet لباقت] *(leba:kat) {OsT} is.* Akıllı oluş; akıllılık; zekilik.

lebalep, -bi [Far. leb-ā-leb *(dudaktan dudağa)* لبالب] *(le'ba:lep) {OsT} zf.* Ağzına kadar dolmuş olarak; silme dolu; taşacak kadar dolu.

leban, [Ar. lebān لبان] *(leba:n) {OsT} is.* Göğüs.

lebban, [Ar. lebbān لبان] *(lebba:n) {OsT} is.* Sütçü.

lebbe, [? lebbe] *{ağız} is.* Boyuna takılan altın dizisi. [DS]

lebbelep, -bi [Far. leb-be-leb لب بلب] *{OsT} sf.* Dudak dudağa.

lebbeyk, [Ar. lebbeyk لبيك] *{OsT} ünl.* Buyurun; efendim; emredin. ⊡ **lebbeyk-zen,** *Evet diyen; razı olan.*|| **lebbeyk-zen-i icābet,** *(Ölmüş kişi için) Allah'ın emrine uyup koşan.*

lebdeğmez, [Far. leb + T. değ-mez] *is. ed.* Türk halk şiirinde saz şairlerinin içinde çift dudak (b, m, p) ve diş dudak (f, v) seslerinden hiç biri geçmeden ve doğaçlama olarak söyledikleri şiir ve bu tür şiir söyleme yarışması.

lebe, [? lebe] *{ağız}* Tabakhanelerdeki havuzun dibine çökmüş kireç ve kıl tortusu. [DS]

lebeb, [Ar. lebeb لبب] *{OsT} is.* Deriden örülmüş at başlığı.

lebedir, [Far. nā-bedīd] *{ağız} sf.* Kayıp. [DS] ⊡ **lebedir olmak,** *{ağız} Kaybolmak.* [DS]

leben[1], [Ar. leben لبن] *{OsT} is.* **1.** Süt. **2.** İnek sütünden yapılan jelatin kıvamında mayalı bir içki. **3.** *{ağız}* Yoğurt. [DS]

leben[2], [? leben] *{ağız} is.* Ağaç bıçkısı; hızar. [DS]

lebeni, [Ar. lebenī / lebeniyye لبنى / لبنيه] *(lebeni:)* *{OsT}* *sf.* **1.** Sütle ilgili. **2.** Sütlü.

lebeniyat, [Ar. lebeniyyāt لبنيات] *(lebeniya:t)* *{OsT}* *is.* Sütten yapılmış yiyecekler; süt ürünleri.

lebi, [Far. lebī لبى] *{OsT}* *is.* Ekmek, kavun, karpuz vb. dilimi; dilim.

lebib, [Ar. lebābet > lebīb لبيب] *{OsT}* *(lebi:b)* *sf.* Akıllı; zeki.

lebiderya, [Far. leb-i deryā *(deniz dudağı)* لب دريا] *(lebiderya:)* *{OsT}* *is.* Deniz kıyısı.

lebik[1], **-kı** [Ar. lebīḳ لبيق] *{OsT}* *(lebi:k, k kalın söylenir)* *sf.* **1.** Akıllı; zeki. **2.** Tatlı sözlü; hoş sohbet.

lebik[2], **-ği** [? lebik] *{ağız}* *is.* Kayrak taş. [DS]

leblab, [Far. leblāb لبلاب] *(leblâ:b)* *{OsT}* *is. bot.* Sarmaşık. ⊡ **leblābü'l-arz,** *bot. Yer sarmaşığı.*

leblabiye, [Ar. leblābiyye لبلابيه] *(leblâ:biye)* *{OsT}* *is.* Sarmaşıkgiller, *(Hederacaea).*

leblebi, [Far. lablabū *(çerez)* / leblāb *(sarmaşık tohumu)*] *is.* **1.** Kabuğu soyulduktan sonra özel fırın ve tavalarda kavrulup eğlencelik olarak yenilen nohut. **2.** *argo.* Tabanca veya tüfek kurşunu. ⊡ **leblebi küresi,** *{ağız} Leblebi kavurma aletinin kavurma bölümü.* [DS]|| **leblebi şekeri,** *Dışı şeker ile kaplanmış leblebi.*|| **leblebi unu,** *Leblebinin öğütülmesi ile elde edilen ve eğlencelik olarak yenilen un.*

leblebici, [leblebi-ci] *is.* Leblebi kavurup satan kimse.

leblebicilik, -ği [leblebi-ci-lik] *is.* Leblebi kavurup satma işi; leblebicinin mesleği.

leblek, -ği [leb *(yans.)* > leb-le-k] *{ağız}* *is.* Darbuka. [DS]

lebleki, [leb *(yans.)* > leb-le-ki] *{ağız}* *is.* **1.** Küçük toprak kap. **2.** Küçük emaye tabak. **3.** Çinko veya bakır tabak. **4.** Cam tabak. [DS]

lebs[2], [Ar. lebs لبس] *{OsT}* *is.* İki şeyi birbirinden ayırt edememe; kafa karışıklığı.

lebs[1], [Ar. lebs̱ لبث] *{OsT}* *is.* **1.** Giyme. **2.** Giyecek.

lebun, [Ar. leben > lebūn لبون] *(lebu:n)* *{OsT}* *is.* Çok süt veren; sağmal.

lebut, [Ar. nābit *(bitki)*] *{ağız}* *sf.* Duygusuz. [DS]

lec[1], **-cci** [Ar. lecc لج] *{OsT}* *is.* **1.** Dar şey. **2.** Düşmanlıkta inat etme.

lec[2], [Far. lec لج] *is.* **1.** *{OsT}* Tepme. **2.** *{ağız}* Tartışma. [DS] ⊡ **lec etmek,** *{ağız} Tartışmak.* [DS]

lec[3], [? lec] *{ağız}* *is.* Pürüz. [DS]

lecac, [Ar. lecāc/ lecācet لجاج / لجاجت] *(leca:cet)* *{OsT}* *is.* Düşmanlıkta ayak direme; çekişme; inatlaşma.

leccac, [Ar. leccāc لجاج] *(lecca:c)* *{OsT}* *is.* **1.** İnatçılık. **2.** *sf.* İnatçı.

lecce, [Far. leç] *{ağız}* *is.* Yüz; çehre. [DS]

leccesiz, [lecce-siz] *{ağız}* *sf.* (Konuşma için) yersiz; gereksiz. [DS]

-lece, [-la-ca / -le-ce] *{eAT}* *yap e.* → -laca.

lecek, -ği [Far. leçek لچك] *{OsT}* *is.* **1.** Üç köşeli kadın baş örtüsü. **2.** *{OsT}* Üç köşeli şey; üçgen. [Bürhan-ı Katı']

leclac, [Ar. leclāc لجلاج] *(leclâ:c)* *{OsT}* *sf.* Konuşurken tutukluk gösteren; sözü tutuk söyleyen.

leclece, [Ar. leclece لجلجه] *{OsT}* *is.* Sözdeki kararsızlık; tereddüt.

lecuc, [Ar. lecūc لجوج] *(lecu:c)* *{OsT}* *sf.* Çok inatçı; çok çekişen.

leç, [Far. leç لچ] *{OsT}* *is.* **1.** Yanak. **2.** Yüz.

leçce, [Far. leç => leç-ce ?] *{ağız}* *is.* Yüz; surat. [DS]

leççek, -ği [Far. leçek] *{ağız}* *is.* Peçe. [DS]

leçe, [? leçe] *is.* **1.** Yer yer mağara oyukları ve yarıklarla kaplı yüzey şekli. **2.** *{ağız}* Taşlı tarla. [DS] **3.** *{ağız}* Orman. [DS] **4.** *{ağız}* Geçilmesi zor yer. [DS]

leçek, -ği [Far. leçek لچك] *{OsT}* *is.* **1.** Başa örtülen dörtgen başörtüsü; tülbent; yazma. *{ağız} (aynı)* [DS] **2.** Kulakları kapatacak biçimde ensede bağlanan kalın başörtüsü. **3.** Üçgen biçimine getirilen başörtüsünün köşegenini alna, uç kısmını enseye getirerek yapılan bir çeşit baş örtüsü bağlama biçimi. **4.** *{ağız}* Yün atkı. [DS] **5.** Sargı bezi. ⊡ **leçeğini ayağa salma,** *{ağız} Kadının, peçesini yere atarak "ayağına düştüm" anlamında yalvarması.* [DS]

leçelik, -ği [leçe-lik] *{ağız}* *is.* **1.** Taşlı tarla; leçe. **2.** Tepelerin ardındaki kuytu düzlükler. [DS]

leçer[1], [? leçer] *{ağız}* *is.* Arsız kadın; kötü kadın. [DS]

leçer[2], [? leçer] *{ağız}* *is.* Kıl elek. [DS]

leçer[3], [Far. riçār / riçāl] *{ağız}* *is.* Reçel. [DS]

leçik, -ği [Far. leçek] *{ağız}* *is.* Üç köşeli börek. [DS]

ledan, [? ledan] *{ağız}* *is.* Arının kovandaki yarıkları kapatmak için salgıladığı koyu esmer sıvı; propolis. [DS]

lede, [Ar. ledā > lede لدى] *{OsT}* *zf.* **1.** ... olundukta; ... edilince; ... edildikte; ...edildiği zaman. **2.** Sırasında; esnasında. **3.** Durumunda; hâlinde. ⊡ **lede'l-hāce(t),** *{OsT} Gerek görüldüğünde; ihtiyaç hâlinde.*|| **lede'l-havāle,** *{OsT} Gönderildiğinde; havale olundukta.*|| **lede'l-îcāb,** *{OsT} Gerektiği zaman; gereğinde; icabı hâlinde.*|| **lede'l-ihtiyac,** *{OsT} İhtiyaç hâlinde; ihtiyaç duyulduğu zaman.*|| **lede'l-iktizā** *{OsT} Gerektiğinde; iktiza ettiği zaman.*|| **lede'l-muayene,** *{OsT} Muayene edildiğinde; gözden geçirildiğinde; kontrol edildiği zaman.*|| **lede'l-**

mütalâa, {OsT} Okunduktan sonra; okununca.|| **lede'l-müzâkere,** {OsT} Görüşülünce; müzakere sırasında.|| **lede'l-vüsûl,** Kavuşulunca; kavuştuktan sonra.|| **lede's-suâl,** {OsT} Sorulduktа; sorulduğu zaman.|| **lede't-tahkîk,** {OsT} İncelendikte; soruşturuldukta; tahkik olununca.|| **lede't-teemmül,** {OsT} Düşündükte; düşünüldüğünde.|| **lede't-tetkîk,** {OsT} Tetkik edildikten sonra; incelenince.

ledg, [Ar. ledğ لدغ] {OsT} is. Akrep ve yılan sokması.

ledig, [Ar. ledīğ لديغ] (ledi:ğ) {OsT} sf. (Kişi için) yılan, akrep vb. zehirli hayvan tarafmdan sokularak zehirlenmiş.

ledin, [Lat. ladonum] {ağız} is. bot. Ladin; salon çamı. [DS]

ledün, -nnü [Ar. ledünn لدن] {OsT} is. **1.** Yan; kat; huzur; nezd. **2.** Allah'ın huzuru; Allah'ın katı. ☞ **ledün ilmi,** İlahî âleme ait bilinmezleri çözmeye uğraşan bilim dalı.

ledünnî, [Ar. ledünnī / ledünniye لدنى / لدنيه] (ledünni:) {OsT} sf. Allah'a ait bilgilerle veya ilahî sırlarla ilgili olan; İlahî; Tanrısal.

ledünniyat, [Ar. ledünniyyāt لدنيات] (ledünniya:t) {OsT} is. **1.** Allah'a özgü ezelî bilgi. **2.** İlahî âleme ilişkin gizlilikler. **3.** mecaz. Bir şeyin iç yüzü; gizli yönleri.

lef[1], [lef (yans.)] is. Öfke ile solumayı anlatan kök. [Zülfikar] lef-ir lefir, lef-ir lefir etmek. ☞ **lef lef,** {ağız} (Yürümek için) lap lap. [DS]|| **lef lef geçmek,** {ağız} Güçsüzlük yüzünden kendinden geçmek. [DS]

lef[2], **-ffi** [Ar. leff لف] {OsT} is. **1.** Sarma; dürme; devşirme; toplama. **2.** Bohça, zarf gibi şeylerin içine koyup kapatarak gönderme; içine sokma; içine iliştirme; raptetme.

lef[3], [? lef] {ağız} is. Yontulmuş taş parçası. [DS]

lefelenmek, [lefe-le-n-mek] {ağız} dönşl. f. [-ir] Açlığını yatıştırmak için biraz bir şey yemek. [DS]

leffaf, [Ar. leffāf لفاف] (leffa:f) {OsT} sf. Çok söz söyleyen; çok laf eden; konuşmaları ile can sıkan.

leffen, [Ar. leffen لفا] (le'ffen) {OsT} zf Zarf, bohça vb. şeylerin içine sokulmuş, iliştirilmiş olarak; beraber sararak; iliştirilmiş olarak; raptedilmiş olarak.

leffetme, [Ar. leff + T. et-me لف ايتمه] {OsT} is. İliştirmek veya içine koymak eylemi veya durumu.

leffetmek, [Ar. leff + T. et-mek لف ايتمك] {OsT} gçl. f. [-(d)-er] Bir şeyi katlayıp bir zarf veya bohça içine koymak; iliştirmek.

leffüneşir, -şri [Ar. leff ü neşr لف و نشر] {OsT} is. ed. Birkaç adı sözün başında sıraladıktan sonra bunlarla ilgili sıfatları veya özellikleri daha aşağıda sıralama. ☞ **leff ü neşr-i gayr-i müretteb,** {OsT} → leff ü neşr-i müşevveş.|| **leff ü neşr-i müretteb,** {OsT} ed. Sayılan isimlerin sırası ile bunlarla ilgili özellik veya fiillerin aynı sıra ile sayılması.|| **leff ü neşr-i müşevveş,** {OsT} ed. Sayılan isimlerden sonra bunlara ait özelliklerin karışık olarak sıralanması.

lefif, [Ar. lefīf لفيف] (lefi:f) {OsT} sf. **1.** Sarılmış, katlanmış olan. **2.** dbl. Arap dilbilgisinde, bir kelime kökünde aslî harflerden ikisi illetli olan. ☞ **lefîf-i makrûn,** {OsT} Yan yana iki harfi illetli olan.|| **lefîf-i mefrûk,** {OsT} Birinci ve üçüncü harfleri illetli olan.

lefir, [lef (yans.) > lef-ir] {ağız} is. Öfke; kızgınlık; parlama. [DS] ☞ **lefir lefir etmek,** {ağız} (İnsan ya da hayvan için) öfkeli öfkeli solumak; köpürmek. [DS]

lefk, -kı [Ar. lefk لفق] {OsT} sf. İki şeyi birleştirme veya bir araya getirip dikme.

leflafe, [Ar. leflāfe لفلافه] (leflâ:fe) {OsT} is. bot. Kurt tırnağı denilen bir bitki.

leftere, [Far. leftere لفتره] {OsT} sf. Alçak; sefil.

-leg, [-lığ / -lig / -lağ / -leg / -luğ / -lüg] {eT} yap. e. → -lıg.

legal, -li [Lat. legalis > Fr. légal] sf. Yürürlükteki yasalara uygun olan; yasal; kanunî; meşrû.

legalleşme, [legal-leş-me] is. Legalleşmek eylemi veya durumu.

legalleşmek, [legal-leş-mek] gçsz. f. [-ir] Yasal duruma gelmek; meşrulaşmak; yasalara ve geleneklere uygun duruma gelmek.

legato, [İt. legato] (lega'to) zf. **1.** Bağlı. **2.** müz. Seslerin birbirini takip etmesi gerektiğini belirten müzik terimi.

legen, [Far. leken] {ağız} is. Yemek konulan çinko kap. [DS]

legleg, [Far. legleg لكلك] {eT} {OsT} is Leylek. [Nevâyî]

legorn, [İt. Livorno (İtalya'da bir bölge) > İng. leghorn] is. İtalyan Livorno tavuğunun ıslahı ile elde edilen bol yumurta veren beyaz tüylü tavuk ırkı.

legümin, [Fr. légume (sebze) > légumine] is. Baklagillerin tanelerinden çıkarılan bitkisel protein; bitkisel kazein.

leğançe, [Far. leken-çe] {ağız} is. Küçük leğen; leğençe. [DS]

leğen, [Yun. lekáni / Far. leken لكن] is. **1.** Çoğunlukla, içinde bir şey yıkamak için kullanılan, metal, çinko, plastik vb.den yapılmış derinliği az, genişçe kap. **2.** anat. Bütün üst yapılı omurgalılarda omurganın bel kısmı ile bacaklarla eklemleşen kemik çatı; pelvis. **3.** {ağız} Karavana denilen yemek kabı. [DS] ☞ **leğen açıklığı,** Kalça çıkıntılarının en dış

uçları arasındaki uzunluk.|| **leğen başından almak,** *(Bir kızı) iş yaparken görüp çalışkanlığını ve hamaratlığını beğenerek seçmek ve evlenmek.*|| **leğen ibrik,** *Leğen ve ibrikten oluşan el yüz yıkamakta kullanılan takım.*|| **leğen ölçümü,** *tıp. Kadında kemik leğeninin boyutlarının ölçülmesi işlemi; pelvimetri.*

leğençe, [Far. leken-çe لكنجه] *is.* **1.** Küçük leğen. **2.** Karavana.

leğenölçer, [leğen+ölç-er] *is. tıp.* Leğenin iç çaplarını ölçmekte kullanılan alet; pelvimetre.

leğer, [Erme. kever] *{ağız} is.* Tarla sulamak için yapılan küçük su bendi; büğet. [DS] ☍ **leğer olmak,** *1. Durgunlaşmak. 2. Pıhtılaşmak.*

leğın, [Far. leken] *{ağız} is.* Leğen. [DS]

-leği, [-lağı / -leği] *{eAT} yap. e.* → -lağı.

Leh, [Leh *(Polonya kabilesinin ilk efsanevî kahramanı)*] *is.* **1.** Polonya halkından veya bu soydan olan kimse. **2.** (İsim tamlamalarında) Leh ve Lehlilerle ilgili.

leh, [Ar. li *(için)* + hü *(o)* > lehü / leh له] *{OsT} e.* **1.** Onun için; ona; onun tarafına; ondan yana. **2.** *is.* Bir şeyden veya bir kimseden yana olma; birinin tarafını tutma; birinin iyiliğinden veya çıkarından yana olan davranış. **3.** Yarar; menfaat; fayda. ☍ **lehinde bulunmak,** *Bir kimse veya şeyin tarafını tutmak; onu desteklemek.*|| **lehinde olmak,** *Birinden veya bir şeyden yana olmak.*|| **lehinde söylemek,** *Bir kimse veya şeyin iyiliğini, yararını savunmak; iyiliğini söylemek.*|| **lehine olmak,** *Birine yarar sağlayacak yönde etkili olmak.*|| **lehte olmak,** *Bir şeyden yana olmak.*

leha[1], [Ar. lehā لها] *(leha:) {OsT} e.* → leh.

leha[2], [Ar. lehāt > lehā لها] *(leha:) {OsT} is.* Küçük diller.

lehat, [Ar. lehāt لهات] *(leha:t) {OsT} is.* Küçük dil.

lehaz, [Ar. lehāẓ لحاظ] *(leha:z) {OsT} is.* Göz ucu; göz kuyruğu.

lehce, [Ar. lehce لهجه] *{OsT} is.* → lehçe.

Lehçe, [Leh-çe] *(le'hçe) is.* Leh dili; Polca.

lehçe, [Ar. lehce لهجه] *{OsT} is.* **1.** *dbl.* Bir dilin belli bir bölgede, tarihî ve bölgesel sebeplerle ses, yapı ve söz dizimi özellikleri yönüyle ayrılan kolu; diyalekt. **2.** Sözlük; lügat. **3.** Yüz; çehre. **4.** Şive; konuşma tarzı. ☍ **lehçe bilimi,** *dbl. Bir dilin lehçelerini çeşitli yönlerden inceleyip değerlendiren dil bilimi dalı; diyalektoloji.*

lehdar, [Ar. leh + Far. -dār لهدار] *(lehda:r) {OsT} is.* **1.** Bir şeyden veya bir kimseden yana olan; lehte olan. **2.** *huk. bank.* Lehine poliçe çekilen kimse.

leheb, [Ar. leheb لهب] *{OsT} is.* Alev. ☍ **lehebü'n-nār,** *{OsT} Ateşin alevi.*

leheban, [Ar. leheb > lehebān لهبان] *(leheba:n) {OsT} is.* Ateşin alevlenmesi.

lehef, [Ar. lehef لهف] *{OsT} is.* Kaybolan bir şey için üzülme.

lehen, [Far. leken] *{ağız} is.* Leğen. [DS]

lehevat, [Ar. lehāt > lehevāt لهوات] *{OsT} is. anat.* Küçük diller.

lehf, [Ar. lehf لهف] *{OsT} ünl.* Eyvah; yazık!

lehfan, [Ar. lehfān لهفان] *(lehfa:n) {OsT} sf.* Gönlü kırık; kalbi yanık; üzgün; müteessir.

lehfet, [Ar. lehfet لهفت] *{OsT} is.* Herhangi bir kayıp için duyulan büyük üzüntü; hayal kırıklığı.

lehhan, [Ar. leḥḥān لحان] *(lehha:n) {OsT} sf.* Okurken çok yanlışlık yapan.

lehib, [Ar. lehīb لهيب] *(lehi:b) {OsT} is.* **1.** Alev. **2.** Ateşin sıcaklığı. **3.** (Ateş için) alevlenme.

lehif, [Ar. lehīf لهيف] *(lehi:f) {OsT} sf.* Kalbi yanık.

lehim, [Ar. lihām > lehim لهم / لحيم] *{OsT} is.* **1.** Birleştirilecek metal parçalar arasına kolay ergiyen bir alaşım damlatmak suretiyle elde edilen bir tür kaynak. **2.** Lehimleme işlerinde kullanılan erime dereceleri düşük kurşun ve kalay alaşımı.☍ **lehim kaynağı,** *Ana metali eritmeksizin, yavaş yavaş elde edilen sert birleştirme tekniği.*|| **lehim lambası,** *Muslukçuların kullandıkları bir tür alkol ve petrol lambası.*|| **lehim maskalası,** *Boruları uç uca birleştirmede kullanılan kurşunu sıkıştırmaya veya koparmaya yarayan kesici olmayan kalem.*

lehimci, [lehim-ci] *is.* Lehim yapan kimse. ☍ **lehimci ocağı,** *lehimlenecek veya onarılacak bakır ve demir boruları ısıtmak için lehimcilerin kullandığı özel ocak.*

lehimcilik, -ği [lehim-ci-lik] *is.* Lehimcinin yaptığı iş.

lehimleme, [lehim-le-me] *is.* **1.** Lehimlemek eylemi. **2.** İki metali lehim ile birbirine birleştirme işi ve tekniği.

lehimlemek, [lehim-le-mek] *gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* (İki metal parçayı) birbirine lehim' ile tutturmak; lehim ile birleştirmek, yapıştırmak.

lehimlenme, [lehim-le-n-me] *is.* Lehimlenmek işi ve durumu.

lehimlenmek, [lehim-le-n-mek] *edil. f. [-ir]* **1.** Lehim ile yapıştırılmak; tutturulmak; lehim yapılmak. **2.** *dönşl. f.* Lehim sahibi olmak; lehim edinmek.

lehimletme, [lehim-le-t-me] *is.* Lehimletmek işi.

lehimletmek, [lehim-le-t-mek] *gçl. f. [-ir]* (İki metal parçayı) lehim yaptırarak tutturtmak; yapıştırtmak; lehim yaptırmak.

lehimli, [lehim-li] *sf.* **1.** Lehimle tutturulmuş olan; le-

him yapılmış olan. **2.** Lehim bulunan; lehim sahibi olan; lehimi olan

lehle, [leğ *(yans.)* > lehle] *{ağız}* *sf.* (Hayvan için) zayıf; cılız. [DS]

lehlemek, [leh *(yans.)* > leh-le-mek] *{ağız}* *gçsz. f.* *[-r] [-l(i)-yor]* Yorgunluktan solumak. [DS]

Lehli, [Leh-li] *is.* Lehistan halkından olan kimse; Polonyalı.

lehm, [Ar. lehm لهم] *{OsT}* *is.* Bir şeyi hemen yutma.

lehre, [? lehre] *{ağız}* *is.* Üstüne tepsi koymaya yarayan, açılır kapanır ayakları olan araç; altlık; sofra altı. [DS]

lehs, [Ar. lehs̱ لهث] *{OsT}* *is.* Dili dışarı çıkma; nefesi kesilme.

lehü, [Ar. li *(için)* + hü *(o)* > lehü له] *{OsT}* *zf.* Onun için; onun yararına; ondan yana.

lehüm, [Ar. lehüm لهم] *{OsT}* *is.* Birinden yana olanlar; birinin tarafını tutanlar.

lehüma, [Ar. lehümā لهما] *(lehüma:)* *{OsT}* *is.* Birinden yana olan, birinin tarafını tutan iki kişi.

lehv, [Ar. lehv لهو] *{OsT}* *is.* Yararsız ve gereksiz iş; eğlence.

lehviyat, [Ar. lehv > lehviyyāt لهويات] *(lehviya:t)* *{OsT}* *is.* Gereksiz işler; oyunlar; eğlenceler.

Leibnizci, [Alm. Leibniz *(Alman matematikçi ve filozofu)* > leibniz-ci] *(laybnizci)* *is.* ve *sf.* **1.** Leibniz felsefesiyle ilgili olan. **2.** Bu felsefeyi savunan.

Leibnizcilik, -ği [Alm. Leibniz *(Alman matematikçi ve filozofu)* > leibniz-ci-lik] *(laybnizcilik)* *is.* *fel.* Bilginin salt deneyle açıklanamayacağını, kişide zorunlu ve evrensel gerçeklerin bulunduğunu, bunları deneyler yardımıyla keşfettiğimizi; kötülüklerin dar kafalıların mükemmel olmayışlarından ileri geldiğini savunan Leibniz'in ve onu takipçisi çömezlerinin felsefesi.

leim, [Ar. levm > leʾīm لئيم] *(lei:m)* *{OsT}* *sf.* **1.** Alçak; bayağı. **2.** Cimri; hasis.

leiman, [Ar. leʾīmān لئيمان] *(lei:ma:n)* *{OsT}* *sf.* Alçak ve cimri kimseler.

leimane, [Ar. leʾīm + Far. -āne لئيمانه]*(lei:ma:ne)* *{OsT}* *zf.* **1.** Alçakça; bayağıca. **2.** Cimrice.

lejant, -dı [Fr. légende *(alt yazı)*] *is.* **1.** Bir fotoğrafın, karikatürün veya resmin özünü yansıtan yazı. **2.** Bir haritanın başlığını ve çeşitli bilgileri içeren süslü yazı.

lejitim, [Lat. legitimus > légitime] *sf.* Yasal; hukuka uygun.

lejitimist, [Fr. légitimiste] *is.* **1.** Tahttan indirilen bir hükümdarın yeniden tahta çıkarılmasına taraftar olan. **2.** Meşrutiyetçi.

lejyon, [Lat. legio > légion] *is.* **1.** Roma ordusunda yaya ve süvarilerden oluşan askerî birlik. **2.** *as.* Birkaç takımdan oluşan askerî birlik.

lejyoner, [Fr. légionnaire] *is.* **1.** Romalı lejyon askeri. **2.** Fransa'da lejyon donör almış kimse. **3.** Fransa'da yabancı lejyona bağlı asker.

-lek, [-la-k / -le-k] *yap. e.* → -lak.

lek[1], [Ar. lek لك] *{OsT}* *zm.* Sana; senin için.

lek[2], [Far. lek لك] *{OsT}* *sf.* **1.** Ahmak; sersem. **2.** Yüz bin.

lek[3], [Far. lek لك] *{OsT}* *is.* Kırmızı boya yapılan bir maden.

lek[4], [lek] *{ağız}* *is.* **1.** Küçük tarla; evlek. **2.** Pirinç tarlası. [DS]

lek[5], [lek] *{ağız}* **1.** Dişbudak ağacı. **2.** Hasır. [DS]

lek[6], [lek] *{ağız}* **1.** Aşık. **2.** Bilye. **3.** Sigara paketlerinin yazılı olan yanı. [DS] ⊡ **lek durmak,** *Oynarken atılan aşık kemiği, düz olan yanı görünecek biçimde durmak.*

lekalik, -ği [Ar. leḳlaḳ > leḳālīḳ لقالق] *(leka:lik, k'ler kalın okunur)* *{OsT}* *is.* Leylekler.

lekan, [? leken] *{ağız}* *is.* → leken[1]. [DS]

lekanet, [Ar. leḳānet لقانت] *(leka:net)* *{OsT}* *is.* Çabuk anlayışlı olma; zeyreklik.

leke[1], [Far. leke لكه] *{OsT}* *is.* **1.** Kirliliği gösteren iz; kir izi. **2.** Belli bir renkteki zemin üzerinde beliren başka renkten bir kısım. **3.** (Güneş, ay vb. gezegenler için) parlak bir cismin üzerinde karanlık görünen kısım. **4.** Vücudun üzerinde görülen herhangi bir renk değişmesi. **5.** *tıp.* Bir organın röntgen filminde görülen olağan olmayan bir yoğunluk veya koyuluk. **6.** Televizyon görüntüsü üzerinde çözümleyici ve birleştirici tüpün hatasından kaynaklanan karanlık alan. **7.** *mecaz.* Bir kimsenin adını kötüye çıkaran yüz kızartıcı durum; namussuzluk; kara; şaibe. ⊡ **leke çıkarmak,** *Kumaş vb. üzerindeki lekeleri temizlemek.*|| **leke-dār,** *{OsT} Lekeli.*|| **leke etmek,** *Lekelemek; lekelenmesine sebep olmak.*|| **leke getirmek,** *1. Onur kıracak veya yüz kızartacak bir durumla karşılaşmak. 2. Davranışları ile yüz kızartıcı ve onur kırıcı bir duruma sebep olmak.*|| **leke giderici,** *Kumaş, dokuma, yaygı vb. üzerindeki lekeleri çıkarmaya yarayan madde.*|| **leke olmak,** *Üstünde leke oluşmak; lekelenmek.*|| **leke sabunu,** *Kumaş üzerindeki lekeleri temizlemekte kullanılan sabun.*|| **leke sürmek,** *Birinin onurunu kıracak, itibarını sarsacak biçimde iftirada bulunmak; suç yüklemek; lekelemek.*|| **leke tutmak,** *Üzerine bir şey bulaştığı zaman bunu belli etmek; hemen lekelenmek.*|| **leke yapmak,** Bir şey üzerinde leke bırakmak; leke meydana gelmesine sebep olmak.

leke[2], [leke] *{ağız}* *sf.* Korkak; ödlek. [DS]

leke[3], [Bizans. Rum. oikhion] *{ağız} is.* Kayığı yönetmeye yarayan dümenin kolu; yeke. [DS]

lekeci, [leke-ci] *is.* **1.** Elbiselerdeki lekeleri temizleyen ve geçimini bu yolla sağlayan kimse. **2.** Resimlerini lekeler hâlinde renkleri dağıtarak yapan ressam; taşist. 🗗 **lekeci kili,** *Kumaşlardaki lekeleri temizlemekte kullanılan bir tür kil.*

lekecil, [leke-cil] *sf.* (Mantarlar için) bitkisel dokular üzerinde meydana gelen lekelerde sporlanan.

lekecilik, -ği [leke-ci-lik] *is.* **1.** Lekecinin işi ve mesleği. **2.** Fırça darbeleri yerine damlatma, akıtma, sıçratma vb. tekniklerle boyayı zemin üzerine yayarak, duygulardan ziyade tekniklerin aracılığı ile ortaya çıkan biçimi belirleme düşüncesine dayanan resim anlayışı; taşizm.

leked, [Far. leked لكد] *{OsT} is.* Tekme; çifte. 🗗 **leked-hār,** *{OsT} Tekmelenen; çifte yiyen.*|| **leked-kūb,** *{OsT} Tekmelenen; çifte yiyen.*|| **leked-zede,** *{OsT} Tekmelenen; çifte yiyen.*|| **leked-zen,** *{OsT} Tekmeleyen; çifte atan.*

lekeleme, [leke-le-me] *is.* **1.** Lekelemek eylemi. **2.** *mecaz.* Namus ve iffete dokunur bir suç yükleme; namusuna iftira etmek

lekelemek, [leke-le-mek] *gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* **1.** Bir şey üzerinde leke meydana getirmek; bir şeyi kirletmek. **2.** *mecaz.* Birinin namus ve iffetine zarar verici davranışta bulunmak. **3.** Birine böyle bir suç yüklemek; namusuna iftira etmek.

lekelenme, [leke-le-n-me] *is.* **1.** Lekelenmek eylemi ve durumu. **2.** *mecaz.* Adı kötüye çıkma.

lekelenmek, [leke-le-n-mek] *edil. f. [-ir]* **1.** Lekeli bir durum almak; pislenmek. **2.** *mecaz.* Kötü tanınmak; namusuna zarar verici bir suç yüklenmek; namus ve iffeti ile ilgili iftiraya uğramak.

lekeli, [leke-li] *sf.* **1.** Herhangi bir şekilde üzerinde benekler meydana gelmiş olan; lekelenen. **2.** *mecaz.* Herhangi bir sebeple namus, iffet ve şerefi zarar görmüş olan; adı kötüye çıkmış olan; kötü ün kazanmış olan. **3.** (Elmas, değerli taş vb. için) lekeleri olan. 🗗 **lekeli humma,** *tıp. Tifüs.*

leken[1], [? leken] *is.* Karda yürürken ayağın batmaması için giyilen örgüden yapılma geniş kar ayakkabısı.

leken[2], [Far. / Ar. leken لكن] *{OsT} is.* Leğen.

lekende, [Far. nigende نگنده => lekende] *is.* **1.** Kaba dikiş; teyel. **2.** Saat zincirinin üzerine sarıldığı silindir. **3.** Silindir; üstüvane.

lekes, [Far. nā-kes => *OsT.* nekes] *{ağız} is.* Cimri. [DS]

lekesiz, [leke-siz] *sf.* **1.** Lekesi veya kirlenmiş herhangi bir yeri olmayan; pırıl pırıl; tertemiz. **2.** *mecaz.* Ahlaken herhangi bir kusuru olmayan; kusursuz; tertemiz; namus.

lekeşi, [lekeş-i] *{ağız} sf.* Tıpkısı; özdeşi. [DS]

lekgele, [lek+gel-e] *{ağız} is.* Tek mi, çift mi oyunu. [DS]

lekin, [Far. / Ar. leken] *{ağız} is.* **1.** Küçük pekmez kazanı. **2.** Büyük ve derin bakır tepsi. [DS]

lekle, [? lekle / lele] *{ağız} is.* Yalan. [DS]

leklek, -ği [Far. leklek / lekleke لكلك / لكلكه] *{OsT} is.* Dedikodu; gevezelik; boş söz.

lekleşmek, [lek-le-ş-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* Cıvıtmaya başlamak. [DS]

lekmat, [? lekmat] *{ağız} sf.* Tatsız tuzsuz; yavan. [DS]

lekmek, [Far. leng *(topal)* > lek-mek] *{ağız} gçsz. f. [-er]* Aksayarak yürümek. [DS]

leksikbirim, [Fr. lexique + bir-im] *is. dbl.* Sözlükte madde başı olarak yer alacak anlamlı söz varlığı; sözlük birimi.

leksikograf, [Fr. lexicographe] *is. dbl.* Sözlük bilimi uzmanı; sözlükçü; sözlük yazarı.

leksikografi, [Fr. lexicographie] *is. dbl.* Sözlük yazma ve hazırlama işi; sözlük yazarlığı; sözlükçülük.

leksikolog, -ğu [Fr. lexicologue] *is. dbl.* Sözlük bilimci.

leksikoloji, [Fr. lexicologie] *is. dbl.* Sözlük bilimi.

leksikon, [Yun. leksikón] *is.* Sözlük.

lektirmeç, [Far. leng *(topal)* => lek-tir-meç] *{ağız} is.* Sopa; değnek. [DS]

lektör, [Lat. legere *(okumak)* > lector > Fr. lecteur] *is.* Okutman.

lektörlük, -ğü [lektör-lük] *is.* Okutmanlık.

lelbebi, [Far. leblebi] *{ağız} is.* Leblebi. [DS]

lele[1], [Far. lālā] *{ağız} is.* **1.** Baba. **2.** Delikanlı. [DS]

lele[2], [lele] *{ağız} is.* El (organ). [DS]

lele[3], [lele] *{ağız}* Yalan. [DS] 🗗 **lele hoy demek,** *İster istemez evet demek.*|| **lele hoy kalmak,** *Yoksul kalmak.*|| **lele manisi,** *Ölüm veya yıkım sırasında söylenen mani.*

lelek, -ği [yilek / yelek] *{ağız} is.* Kazın kanat tüyü. [DS]

lelengi, [lele-n-gi] *{ağız} is.* Kabuğu kolay soyulan bir tür portakal. [DS]

leleş, [lele-ş] *{ağız} is.* **1.** Ağabey. **2.** Baba. **3.** Çocuğun evde en güvendiği erkek. [DS]

lelevan, [? lelevan] *{ağız} sf.* İşsiz güçsüz dolaşan. [DS]

lelevün, [? lelevün] *{ağız} sf.* **1.** Çok zayıf. **2.** Bitkin; yorgun argın. [DS] 🗗 **lelevün etmek,** *1. Yaltaklanmak. 2. Darmadağınık etmek; alt üst etmek.*|| **lelevün olmak,** *Yanıp yakılmak.*

lelik, -ği [lel-ik] *{ağız} is.* Çok ağlayan kimse. [DS]

lelimek, [leli-mek] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(i)-yor]* **1.** Çok ağlamak. **2.** Yalvarıp yakarmak. [DS]

leliyhçi, [lel-ik-çi] *{ağız} sf.* Yalvarıp yakarıcı. [DS]

lelle, [lel-le] *{ağız} is.* Deli. [DS]

lellük, [lel-lük] *{ağız} is.* Karşılıklı iki duvara çivi çakılarak yapılan salıncak. [DS]
lelöyün, [lel+öğün] *{ağız} sf.* Çok yoksul; yarına yiyeceği olmayan. [DS]
lem-, [Ar. lem- لم] *{OsT} ek.* Arapça'da olumsuzluk belirten önek.
-lem, [-la-m / -le-m] *yap. e.* → -lam.
lem[1]**,** [lem / lom *(yans.)*] *is.* Birden düşünmeden ve patavatsızca konuşmayı anlatan kök. [Zülfikar] *lem lüm, lem lüm etmek* ⊡ **lem lüm etmek,** *Açıkça söylememek; gevelemek.*
lem[2]**, -m'ı**[Ar. lemᶜ لمع] *{OsT} is.* Parlama; parıldama.
lem[3]**,** [Far. nem => lem نم] *{eAT} {ağız} is.* Nem; ıslaklık. [DS] ⊡ **lem kapmak,** *{eAT} Alınmak.*
lem'a, [Ar. lemᶜa لمعه] *{OsT} is.* **1.** Parıltı. **2.** Lamba. **3.** El ile veya bir şey ile işaret etme. ⊡**lem'a-pāş,** *{OsT} Parıldayan.*|| **lem'a-rîz,** *{OsT} Parlayan; parıldayan.*
lembeki, [? lembeki] *{ağız} is.* Küçük tabak; küçük sahan. [DS]
lemberlep, [Far. leb-be-leb] *{ağız} sf.* Çok dolu; ağzına kadar. [DS]
lembirlep, [Far. leb-be-leb] *{ağız} sf.* → lemberlep. [DS]
lemcimek, [lem-ci-mek] *{ağız} gçsz. f. [-r]* Kirden kokmak. [DS]
-leme, [-la-ma / -le-me] *yap. e.* → -lama.
leme, [? leme] *{ağız} is.* An. [DS]
lemean, [Ar. lemᶜ > lemeᶜān لمعان] *{OsT} is.* **1.** Parlama; parıldama. **2.** *fiz.* Gazışı. ⊡ **lemeān-ı fosforî,** *Fosfor ışı.*
lemeat, [Ar. lemᶜa > lemeᶜāt لمعات] *{OsT} is.* Parıltılar; parlayışlar. ⊡ **lemeāt-ı şems,** *{OsT} Güneşin parıltıları.*
lemehat, [Ar. lemḥa > lemeḥāt لمحات] *(lemeha:t) {OsT} is.* Bir defacık bakış; bir göz atış.
lemermek, [Far. nem => lem-er-mek] *{ağız} gçsz. f. [-ir]* Nemlenmek. [DS]
-lemesine, [la-ma-s-ı-n-a / le-me-s-i-n-e] *yap. e.* → -lamasına.
lemh, [Ar. lemḥ لمح] *(lemeha:t) {OsT} is.* **1.** Bakma; bakış; göz atma; göz gezdirme. **2.** Parıltı; parlama. ⊡ **lemh-i basar,** *{OsT} Çabucak bakıverme; göz gezdirme.*
lemha, [Ar. lemḥ > lemḥa لمحه] *{OsT} is.* **1.** Bir kere bakma; bir defa göz atma. **2.** Parlama; parıltı. ⊡ **lemha-i basar,** *{OsT} Göz açıp kapayıncaya kadar geçen zaman; an; kısa zaman.*|| **lemha-i iftitāh,** *{OsT} 1. İlk defa bakma. 2. Gözün dünyaya ilk defa bakışı.*|| **lemha-i ūla,** *{OsT} İlk bakış.*
lemhat, [Ar. lemḥa > lemḥat لمحة] *{OsT} is.* → lemha. ⊡ **lemhatü'l-basar,** *{OsT} Göz açıp kapayıncaya kadar; çok az bir zamanda.*
lemis, [? lemis] *{ağız} is.* İçine peynir, patates, ıspanak konularak katlanmış yufka. [DS]
lemle, [? lemle] *{ağız} is.* Çizgi. [DS]
lemli, [Far. nem => lem-li] *{ağız} sf.* Nemli; hafif ıslak.
lemlüm, [lem *(yans.)* > lem+lüm] *{ağız} is.* Anlaşılmayan, ağızda gevelenen söz. ⊡ **lemlüm etmek,** *{ağız} Açıkça söylememek; gevelemek.* [DS]
lemma, [Yun. lémma] *sf.* **1.** Varsayılan. **2.** Tutulan.
lemnisk, [Fr. lenisque] *is.* Kutsal kitaplarda kelimesi kelimesine sadık kalmadan aktarılan bölümleri belirtmekte kullanılan altı ve üstü noktalı yatay çizgi: (÷)
lemper, [? lemper] *{ağız} is.* Hendek. [DS]
lems, [Ar. lems لمس] *{OsT} is.* Bir şeye elle dokunma; elle dokunarak hissetme.
lemse, [? lemse] *{ağız} is.* Tükrük. [DS]
lemsetme, [Ar. lems+et-me لمس ايتمه] *{OsT} is.* Lemsetmek eylemi.
lemsetmek, [Ar. lems+et-mek لمس ايتمك] *{OsT} gçl. f. [-(d)-er]* Dokunarak algılamak; dokunarak hissetmek.
lemsî, [Ar. lemsī / lemsiye لمسى] *(lemsi:) {OsT} sf.* Dokunma duyusu ile ilgili; dokunma ile ilgili.
lemsiyet, [Ar. lemsiyyet لمسيت] *{OsT} is.* Dokunmakla algılanan şeyin özellikleri.
lemur, [Lat. lemures *(ölülerin ruhu)* > lemur] *is. zool.* Bir memeli.
lemyezel, [Ar. lem-yezel لم يزل] *{OsT} sf.* **1.** Ebedî; son bulmaz; kalıcı; baki; zeval bulmaz; zail olmaz. **2.** Ölümsüz, zeval bulmaz tek varlık anlamında Allah'ın sıfatı.
lemyezelî, [Ar. lem-yezelī لم يزلى] *{OsT} is.* Son bulmazlık; kalıcılık; bakilik.
lemza, [? lemza] *{ağız} is.* Gökkuşağı. [DS]
lemze, [Ar. lemze لمزه] *{OsT} is.* Göz veya kaş ile işaret etme; işmar.
-len-, [-la-n- /-le-n-] *yap. e.* → -lan-.
-len[1]**,** [-la-n / -le-n] *{eAT} çek. e.* → -lan[1].
-len[2]**,** [-la-n / -le-n] *yap. e.* → -lan[2].
len[1]**,** [oğlan > ulan > len] *{ağız} ünl.* Çağırma, seslenme ünlemi. [DS]
len[2]**,** [Far. leken = > leğen > lēn] *(lee:n) {ağız} is.* Leğen. [DS]
lenc, [Far. lenc لنج] *{OsT} is.* Naz ve eda ile salınma.
lença, [? lença] *{ağız} is.* **1.** Azarlama. **2.** Sorgu. ⊡ **lençaya almak,** *{ağız} 1. Azarlamak; hırpalamak. 2. Sorguya çekmek.* [DS]

lenduha, [Far. lend-i ḫār *(eşeğin erkeklik organı)*] *sf.* **1.** Kaba; çok büyük; çok iri. **2.** Ahenksiz; biçimsiz.

lenf, [Lat. lympha *(su)* / Ar. lenf لنف] *{OsT} is.* Lenf damarlarında dolaşan, kan ile doku ögeleri arasında aracılık yapan, kan serumu ve lenfositten oluşan, solgun, saydam sarı renkli sıvı; ak kan. ⊟ **lenf damarları,** *Güvercin yuvası biçiminde kapakçıklarla ayırt edilebilen, içinde lenf dolaşan damarlar.*

lenfa, [Lat. lympha / Ar. lenfā لنفا] *{OsT} is.* Lenf damarlarında dolaşan, kan ile doku ögeleri arasında aracılık yapan, kan serumu ve lenfositten oluşan, solgun, saydam sarı renkli sıvı; ak kan. ⊟ **lenfā-i dahilî,** *{OsT} İç akkan.*

lenfaî, [Lat. lympha > Ar. lenfāī / lenfaiye لنفائى / لنفائيه] *(lenfai:) {OsT} sf.* Lenf ile ilgili; lenfatik.

lenfanjit, [Fr. lymphangite] *is.* Lenf damarlarının iltihaplanması.

lenfatik, -ği [Fr. lymphatique] *sf.* Lenfle ilgili. ⊟ **lenfatik bünye,** *Beyaz ve yumuşak etli, gevşek hareketli insan tipi.*

lenfatizm, [Fr. lymphatisme] *is. tıp.* Vitamin eksikliğinden veya lenf boğumlarının büyümesinden doğan, derinin aşırı beyaz, tenin çok yumuşak, ayaklarda şişme, boyundaki bezlerde büyüme gibi belirtilerle kendini gösteren bir hastalık.

lenfavî, [Lat. lympha > Ar. lenfavī لنفاوى] *(lenfavi:) {OsT} sf.* Lenf ile ilgili; lenfatik.

lenfoblast, [Fr. lymphoblaste] *is. tıp.* Lenfosit hücresi.

lenfosit, [Fr. lympocyte] *is. tıp.* Lenf düğümlerinde, bağırsak mukozası foliküllerinde, dalakta vb. yerlerde meydana gelen, çekirdeği çok iri olan ve hemen hemen hücrenin her tarafını kaplayan küçük akyuvar.

lenfositoz, [Fr. lymphocytose] *is. tıp.* Kanda veya beyin, omurilik gibi organizmanın başka bir sıvısında lenfosit sayısının artması: lenfositemi.

lenfoyit, [Fr. lymphoïde] *sf.* Lenfe ve lenf düğümlerine benzeyen. ⊟ **lenfoyit sistem,** *Dalak ve lenf düğümleri gibi lenfoyit organları meydana getiren dokuların tümü.*

leng, [Far. leng لنك] *{OsT} sf.* Topal; aksak; aksayan. ⊟ **leng atmak,** *{ağız} Yersiz nükte ve eleştiri ile birinin konuşmasını kesmek.* [DS]

lenga, [? lenga] *{ağız} is.* Küçük çekül. [DS]

lengâne, [Far. leng-āne لنكانه] *(lengâ:ne) {OsT} zf.* Topallayarak; topalcasına.

lenge, [? lenge] *{ağız} is.* Kadınların boyunlarına astıkları altın; beşibiryerde. [DS]

lengeç, [Fr. langouste => leñeç / yeñeç] *{eT} {eAT}* → yengeç. [Clauson]

lenger, [Yun. ánkyra *(bükülmüş şey)* / Ar. el-encer *(gemi demiri)* / Far. lenger لنكر] *{OsT} is.* **1.** Kenarları yatık, yayvan ve geniş bakır yemek kabı. **2.** Gemilerin bir noktada durabilmesini sağlamak için denize atılan çapa. *{eAT} (aynı)* **3.** *{ağız}* Kova. [DS] **4.** *sf.* Böyle bir kabın alabileceği miktarda olan. ⊟ **lenger atmak,** *Demir atmak; demirlemek.*|| **lenger bırakmak,** *dnz. 1. Demir atmak; demirlemek; {eAT} (aynı). 2. {eAT} Oturup kalmak.*|| **lenger-dār,** *{OsT} dnz. 1. (Gemi için) demir atmış; demirli. 2. (Gemi için) rüzgârdan etkilenmeyen.*|| **lenger-endāz,** *{OsT} 1. (Gemi için) demir atmış. 2. mecaz. İyice yerleşmiş; kımıldamaz.*|| **lenger-endāz olmak,** *{OsT} 1. dnz. (Gemi için) demir atmak. 2. mecaz. Uzun zaman bir yerde kalmak; yerleşmek.*|| **lenger-gâh,** *{OsT} dnz. Geminin demir atmasına uygun yer.*|| **lenger-hâne,** *{OsT} Lenger yapılan yer.*|| **lenger-karār,** *{OsT} dnz. (Gemi için) demir atarak bir yerde sabit olarak duran.*|| **lenger koparmak,** *{eAT} dnz. Demir almak.*|| **lenger üzerinde,** *{OsT} dnz. Demir atmış olarak.*

lengere, [lenger] *{ağız} is.* Tavır; tutum. ⊟ **lengeresini bozmamak,** *{ağız} Acele etmesi gerekirken yavaş davranmak.* [DS]

lengeri, [Far. lengerī لنكرى] *(lengeri:) is.* **1.** *{OsT}* Büyük bakır sahan. **2.** *{ağız}* Bakır tepsi. [DS] ⊟ **lengeri tatarı,** *{ağız} Mantı.* [DS]

lengerlenmek, [lenger-le-n-mek] *dönşl. f. [-ir]* **1.** Kıvrılıp oturmak. **2.** Yuvarlak olmak.

lengerli, [lenger-li] *sf.* **1.** Lengeri olan. **2.** (Gemi için) Demir atmış; demirli. **3.** Sabit; kımıldamaz. **4.** *{ağız}* Ağır başlı; onurlu. [DS]

lengfahte, [Far. lenk-fāḫte لنكفاخته] *{OsT} is. müz.* → lenkfahte.

lengî, [Far. lengī لنكى] *(lengi:) {OsT} is.* Topallık; aksaklık.

lengir, [Far. lenger] *is.* **1.** Kevgir. **2.** Çömleklerin kulpuna takılarak tandıra indirmekte kullanılan uçları kıvrık iki demir çubuktan yapılmış araç.

lengüist, [Lat. lingua > Fr. lunguist] *sf.* Dilci.

lengüistik, -ği [Fr. linguistique] *is. dbl.* Dillerin yapısını, gelişmesini, dünyada yayılmasını ve aralarındaki ilişkileri ses, biçim, anlam ve cümle bilgisi bakımından genel veya karşılaştırmalı olarak inceleyen bilim dalı; lisaniyat; dil bilimi.

lenhua, [Çin. lian-hua => lenkua] *is.* Lotus çiçeği. [ETY]

leni, [öyle mi] *{ağız} ünl.* Öyle mi? [DS]

Leninci, [Lenin *(Rus devlet adamı)* > lenin-ci] *is.* **1.** Lenin taraftarı olan kimse. **2.** *sf.* Lenin'e özgü olan.

Lenincilik, -ği [Lenin-ci-lik] *is.* Marksizmin, Rusya'nın özel şartlarına uyarlanması biçiminde belirginleşen, Lenin'in çelişkiler içine giren kapitalizm ve emperyalizmin bir savaşa yol açacağı ve bu sa-

vaştan komünizmin galip çıkacağı şeklinde savunduğu görüşlerinin tümü.

Leninist, [Fr. leniniste] *is.* Lenınci.

Leninizm, [Fr. leninisme] *is.* Lenincilik.

lenk[1], **-gi** [Far. lenk لنك] *{OsT} is.* Topal.

lenk[2], **-gi** [Far. yek] *{ağız} sf.* Tek; bir. [DS]

lenkfahte, [Far. lenk-fāḫte لنكفاخته] *{OsT} is. müz.* Türk musikisinde bir küçük usul; aksak fahte; nim fahte.

lenkmek, [lenk-mek] *{ağız} gçsz. f. [-er]* **1.** Sarsılarak kalkmak. **2.** Tek ayak üstünde yürümek; sekmek. [DS]

lenkua, [Çin. lian-hua => lenḫua] *{eT} is. bot.* Lotus çiçeği. [İKPÖy.]

lens, [Lat. lens *(mercimek)* > İng. contact lens *(göze yapışık mercek)*] *is.* **1.** Mercek. **2.** Kontak lensin kısaltılmışı. **3.** Mercimeğin bilimsel adı.

lentamente, [İt. lentamente] *zf. müz.* Bir parçanın veya bölümün yavaş çalınacağını ifade eden terim.

lentando, [İt. lentando] *zf. müz.* Bir parçanın temposunun gittikçe düşürüleceğini belirten terim.

lentiye, [İt. lentiya] *is. dnz.* Bir yükü kaldırıp indirirken belirli bir durumda tutmak için bağlanan ince ip.

lento[1], [Fr. linteu] *(le'nto) is.* Kapı, pencere açıklıkları gibi boşlukların üstündeki duvarın ağırlığını taşıması için atılan ahşap ya da beton üst eşik.

lento[2], [İt. lento] *zf. müz.* **1.** Bir parçanın aşırılığa kaçmadan, largo ile adagio arasmda çalınacağını ifade eden terim. **2.** *is.* Bu tempo ile icra edilecek parça.

lentonit, [Fr. lintonite] *is. min.* Hidratlı doğal alüminyum, kalsiyum ve sodyum silikat.

lenzük, -ğü [? lenzük] *{ağız} sf.* Gevşek; buruşuk; pörsük. [DS]

leonit, [Leo Strippelmann *(Alman mühendis)* > Fr. léonite] *is. min.* Hidratlı tabiî sodyum ve magnezyum sülfat.

leopar, [Yun. léon *(aslan)* + párdos *(pars)* > Lat. leopardus] *is.* **1.** *zool.* Kedigillerden, Afrika ve Asya'nın tropik bölgelerinde yaşayan, geceleri avlanmaya çıkan, çoğunlukla tek başına yaşayan büyük yırtıcı hayvan; pars, *(Felis pardus)*. **2.** Bu hayvanın düzgün, yumuşak, sağlam sarılı siyahlı postu.

lep[1], [lap / lep / lop *(yans.)*] *is.* Peltemsi, sulu ve cıvık maddelerin yere düşerek yayılmasını; buna benzer yürümeyi ve konuşmayı anlatan kök. [Zülfikar] *lep lep, lep lep dökülmek, lep-e-dek, lep-ek lepek, lep-ir-t olmak*

lep[2], [lep *(yans.)* > lep] *{ağız} is.* **1.** Sac üstünde pişirilen ekmek. **2.** Kağnı tekerini tutmaya yarayan ağaç çivi. [DS] ⊡ **lep lep,** *{ağız} 1. Topak topak. 2. Büyük parçalar durumunda.* [DS]|| **lep lep kulahlı** (kulaklı), *(At için) düşük kulaklı.*

lep[3], [Far. leb / leblebi *(ilk hecesi)* > lep] *is.* "Leblebi" kelimesinin ilk hecesi. ⊡ **lep demeden leblebiyi anlamak,** *Ne denilmek istendiğini daha söze başlarken anlamak; söylenilecek sözü baştan kestirmek.*

lep[4], [lep / lap] *{ağız} is.* Avuç içi. [DS]

lepbik, -ği [lep *(yans.)* > lep(b)-ik] *{ağız} is.* Kayrak. [DS]

lepe[1], [lep *(yans.)* > lep-e] *{ağız} is.* **1.** Lapa. **2.** Bulgur ufağından yapılan yemek. **3.** Pirinç ve mercimekten yapılan bir tür yemek. **4.** Bulgur veya pirinçten yapılan bol soğanlı, kırmızı biberli yemek. **5.** Sütle pişirilen pirinç lapası. **6.** Az yağlı, yumuşak pirinç pilavı. [DS]

lepe[2], [? lepe] *{ağız} is.* Kayrak. [DS]

lepeç[1], **-ci** [lep *(yans.)* > lep-eç] *{ağız} sf.* Islak; ıslanmış. [DS]

lepeç[2], **-ci** [lep *(yans.)* > lep-eç] *{ağız} is.* (Kişi için) şişman. [DS]

lepede, [lep *(yans.)* > lep-ed-e] *(lepe'de) {ağız} zf.* Ansızın; birdenbire. [DS]

lepelemek, [yepe-le-mek > lepe-le-mek] *{ağız} is. gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* Okşamak. [DS]

lepez, [lep *(yans.)* > lep-ez] *{ağız} sf.* **1.** Kullanıla kullanıla aşınmış; düzleşmiş olan. **2.** Geveze. **3.** Kötü kadın. [DS] ⊡ **lepez aşığı,** *{ağız} Yüzsüz arsız; her yere sokulan.* [DS]

lepiç, -ci [lep *(yans.)* > lep-iç] *{ağız} sf.* Islak; ıslanmış. [DS]

lepik, -ği [lep *(yans.)* > lep-ik] *{ağız} is.* **1.** Bulgurdan yapılan yassı köfte. **2.** Çocukların oyunda kullandıkları düz, yuvarlak ve yassı taş. [DS]

lepirdek, -ği [lep *(yans.)* > lep-ir-de-k] *{ağız} is.* Trampet. [DS]

lepirlek, -ği [lep *(yans.)* > lep-ir-le-k] *{ağız} is.* Ağzı geniş testi. [DS]

lepirlik, -ği [lep-ir-lik ?] *{ağız} is.* **1.** Tek kulplu küçük testi. **2.** Turşu kurulan büyük küp. [DS]

lepirt, -di [lep *(yans.)* > lep-ir-t] *{ağız} sf.* Çok ıslak; sırılsıklam. ⊡ **lepirt olmak,** *{ağız} Yağmurdan sırılsıklam olmak.* [DS]

lepiska, [lipsk > Leipzig *(Almanya'da bir şehir)* => lepiska] *(lepi'ska) is.* **1.** Leipzig şehrinde üretilen ipek. **2.** *sf.* (Saç için) yumuşak, sarı ve uzun.

lepişek, -ği [lep *(yans.)* > lep-iş-ek] *{ağız} sf.* Yapışkan. [DS]

lepleki, [? lepleki] *{ağız} is.* Cam tabak. [DS]

leplik, -ği [lep *(yans.)* > lep-lik] *{ağız} is.* Yassı ve mavi renkli boncuk. [DS]

leppez, [lep *(yans.)* > lep(p)-ez] *{ağız} sf.* Düzleşmiş. [DS] ⊡ **leppez aşığı,** *{ağız} (Kişi için) her yere sokulan; yüzsüz.* [DS]

lepra, [Yun. leprós *(pullu)*] *is. tıp.* Bir tür basilin sebep olduğu deri hastalığı; cüzam.

lepralog, [Fr. léprologue] *is.* Cüzam hastalığı uzmanı.

lepraloji, [Fr. léprologie] *is.* Cüzam hastalığının sebepleri ve tedavisi ile ilgili tıp dalı.

leprom, [Fr. léprome] *is. tıp.* Cüzam hastalığında görülen düğüm biçimindeki ur.

lepromin, [Fr. lépromine] *is. tıp.* Cüzam basili kültürlerinden elde edilen ve bu hastalığın teşhisinde kullanılan madde.

lepton, [Yun. lepton] *is.* **1.** Yunanlıların kullandığı 13 santigramlık ağırlık ölçüsü. **2.** Yunanlıların kullandığı en küçük para. **3.** *fiz.* Zayıf etkileşimlerin etkisi altında olan elektron, pozitron, nötron gibi afif atom altı parçacıklarının genel adı.

leptoten, [Yun. leptos *(ince)* + teinein *(uzatmak)* > Fr. leptotène] *is.* Kromozomların ince ip gibi upuzun bulunduğu meyoz evresi.

-ler, [ula-mak *(ulamak, birleştirmek)* > ula-r *(-r: geniş zaman eki)* > -lar / -ler] *{eT} çek. e.* → -lar.

-leri, [-lar-ı / -ler-i] *çek. e. yap. e.* → -ları.

lerduven, [Far. nerdbān] *{ağız} is.* Merdiven. [DS]

lerzan, [Far. lerzīden *(titremek)* > lerzān لرزان] *{OsT} (lerza:n) sf.* Titreyen; titrek. ⊡ **lerzān etmek,** *{OsT} 1. Titretmek. 2. mecaz. Korku ve dehşet vermek.*

lerze, [Far. lerzīden > lerze لرزه] *{OsT} is.* Titreme; titreyiş. ⊡ **lerze-bahş,** *{OsT} Titreten.*|| **lerze-bahş-ı dil,** *{OsT} Gönül titreten.*|| **lerze-dār,** *{OsT} Titrek; titreyen.*|| **lerze-nāk,** *{OsT} Titrek; titreyen.*|| **lerze-resān,** *{OsT} Titreten.*

lerzende, [Far. lerzende لرزنده] *{OsT} sf.* Titreyen.

lerziş, [Far. lerziş لرزش] *{OsT} is.* Titreme; titreyiş.

les, -s'ı [Ar. lesʿ لسع] *{OsT} is.* Yılan, akrep vb. zehirli hayvan sokması.

les, -ssi [Ar. leṣ لث] *{OsT} sf.* Sürekli olan; daim olan.

lesa, [? lesa] *{ağız} is.* Fındık ağacı filizlerinden yapılmış tuzak. [DS]

lesas, [Ar. leṣāṣ لصاص] *(lesa:s) {OsT} is.* Hırsızlık etme; çalma.

lesaset, [Ar. leṣāṣet لصاصت] *(lesa:set) {OsT} is.* Hırsızlık.

lesbi, [? lesbi] *{ağız} is.* Killi, çorak toprak. [DS]

lese[1], [? lese لسه] *{OsT} is.* **1.** Çalı çırpı. **2.** Çit. **3.** *{ağız}* Sepet. [DS]

lese[2], [? lese] *{ağız} is.* Boy. [DS]

lesepase, [Fr. laisez-passer] *is.* **1.** Sınırdan geçmek için verilmiş izin. **2.** Bu iznin verildiğini belirten belge; vize.

lesitin, [Fr. lécithine] *is. biy.* Dokuların beslenmesi ve büyümesi üzerinde etkili olan, yumurta sarısında, balık atmığında, sinir dokusunda ve sütte bulunan, fosforik asit, gliserin ve organik bir baz olan kolinin birleşmesi sonucu meydana gelen karmaşık lipit.

lesker, [? lesker] *{ağız} is.* Toprağı kazmaya yarayan tarım aracı; bel. [DS]

lesme, [Ar. leşme لثمه] *{OsT} is.* Peçe; yüz örtüsü.

lest, [Ar. lest لست] *{OsT} sf.* **1.** Güzel. **2.** İyi. **3.** Kuvvetli.

lesus, [Ar. leṣūṣ / leṣūṣiyyet لصوص / لصوصيت] *(lesu:si:yet, s'ler kalın söylenir) {OsT} is.* Hırsızlık etme; çalma; hırsızlık.

-leş-, [-la-ş- / -leş] *yap. e.* → -la-ş-.

leş[1], [Ar. lāşe *(cansız beden)* لاشه] *is.* **1.** Kokmuş veya kokuşmaya yüz tutmuş hayvan ölüsü. **2.** *mecaz.* Sevilmeyen ve nefret edilen kimsenin ölüsü. **3.** *dnz.* Batmış bir geminin su yüzünde görünen veya karaya vurmuş enkazı. **4.** *argo.* Koşarken yorulan ve yolda kalan tulumbacı. **5.** *{ağız}* Tabaklanacak derilerin üstündeki et parçaları. [DS] **6.** *{ağız}* Et. [DS] **7.** *sf.* Çok kötü kokan. ⊡ **leş akbabası,** *zool. Kartallar takımının, akbabagiller familyasından, beyaz tüylü, siyah kanatlı, boynunda açık sarı yaka tüyleri bulunan, yüksek dağlarda yaşayan bir yırtıcı kuş, (Neophron percnopterus).*|| **leş gibi,** *1. (Koku için) çok kötü; çok fena. 2. (Yer için) çok pis. 3. Tembel; yerinden kalkmaz.*|| **leş gibi sarhoş olmak,** *Çok sarhoş olmak; kör kütük sarhoş olmak.*|| **leş gibi serilmek,** *Kollarını, bacaklarını sererek dağılıp yatmak.*|| **leşini çıkarmak,** *(Birini) çok dövmek.*|| **leşini sermek,** *Birine göz dağı vermek için edilen küfür içinde "öldürmek" anlamıyla kullanılır.*|| **leş kargası,** *1. zool. Kargagillerden, Asya ve Avrupa'nın orman, çayır ve bahçelik yerlerinde eşi ile birlikte belli bir bölgeyi sahiplenerek yerleşik yaşayan, başı siyah, vücudu kül rengi, ötücü hepçil bir kuş; kuzgun, (Corvus cornix). 2. mecaz. Başkalarının uğrayacağı kötü durumlardan yararlanmayı fırsat bilen kimse.*|| **leş karın,** *1. Çok yemekten karnı büyümüş kimse. 2. Şişman.*|| **leş sineği,** *zool. Leşler üzerinde yaşayan, iki kanatlılardan bir böcek.*

leş[2], [leş] *{ağız}is.* Tane; adet; sayı. [DS]

leş[3], [Toh. léşp / lēş] *(le:ş) {eT} is.* → leşp. [DLT]

leşçil, [leş-çil] *sf.* (Hayvanlar için) leş ile beslenen. ⊡ **leşçil akbaba,** *zool. Gündüz yırtıcısıgillerden, hayvan leşleri ile beslendiklerinden çevre temizliğinde büyük yararları olan, tüyleri beyaza yakın, sarı çıplak başlı, kanatlarının kenarı siyah bir tür akbaba, (Neophron percnopterus).*

leşe, [Ar. neşʾe] *{ağız} is.* Neşe. [DS]

leşen, [? leşen] *{ağız} is.* İyi bağlanmamış ekin saplarının döküntüsü. [DS]

leşgarın, [leş+karm] *{ağız}* *is.* Çok yemekten karnı şişmiş ve büyümüş kimse. [DS]

leşke, [? leşke] *{ağız}* *is.* Davranışları ağır olan; tembel. [DS]

leşker, [Ar. el-ʿasker ? / Far. leşker / leşger لشكر / لشگر] *{OsT}* *is.* **1.** Asker; ordu. **2.** *mecaz.* Kahraman; yiğit; cesur. ⊡ **leşker-gâh,** *{OsT} Ordugâh.*|| **leşker-i aremrem,** *{OsT} Kalabalık ordu; büyük ordu.*|| **leşker-i İslam,** *{OsT} Osmanlı ordusuna verilen isim; İslam ordusu.*|| **leşker-keş,** *{OsT} Ordu çeken; orduyu idare eden; kumandan; komutan.*|| **leşker-keşān,** *{OsT} Kumandanlar.*|| **leşker-şikāf,** *{OsT} Ordu kıran; ordu bozan.*|| **leşker-şiken,** *{OsT} Ordu kıran; ordu bozan.*|| **leşker-şükūf,** *{OsT} Ordu kıran; ordu bozan.*

leşkerî, [Far. leşkerī / leşkeriye لشكرى / لشكريه] *(leşkeri:)* *{OsT}* *sf.* Askerî; askerlikle ilgili.

leşkeriyan, [Fr. leşkeriyān لشكريان] *(leşkeriya:n)* *{OsT}* *is.* Askerler; ordular.

leşp, [Toh. léşp] *{eT}* *is.* **1.** Balgam. **2.** Sümük. [Clauson]

leşter, [Far. nīşter] *{ağız}* *is.* Neşter. [DS]

let¹, -tti [Ar. lett لت] *{OsT}* *is.* **1.** Karıştırma. **2.** Bağlama. **3.** Yaklaşma; yanaşma. **4.** Dövme; vurma.

let², [Far. let لت] *{OsT}* *is.* **1.** Dayak atma; dövme. **2.** Şiddetle çarpma. ⊡ **let vurmak,** *Dövmek; dayak atmak.*

let³, [? let] *{ağız}* *sf.* Yoksul. [DS]

leta, [? leta] *{ağız}* *is.* Derileri tabaklama sırasında, harçtan çıktıktan sonra bol suda yıkama işlemi. [DS]

letafet, [Ar. leṭāfet لطافت] *(leta:fet)* *{OsT}* *is.* **1.** Güzellik; hoşluk. **2.** Yumuşaklık; nezaket; incelik.

letaif, [Ar. lāṭife > leṭā'if لطائف] *{OsT}* *is.* Güldürecek sözler; latifeler. ⊡ **letāif-i rivāyāt,** *Söylentilerin öyküleri.*|| **letāif-i sünbüle,** *gök b. Kuzey yarı gökküresinde bulunan Başak Burcunun en parlak yıldızı, Alfa Virgo.*|| **letāifü'l-hiyel,** *{OsT} Savaş hileleri, oyunları.*

letal, -li [Lat. letalis] *is.* Adlî tıp.

letarji, [Yun. lethe *(unutma)* + argia *(tembellik)* > Fr. léthargie *(uyuşukluk)*] *is. tıp.* **1.** Yaşama işlevlerinin neredeyse ortadan kalkacak derecede zayıflaması. **2.** Çok derin ve sürekli, ateşsiz, enfeksiyonsuz, komasız patolojik uyku durumu.

Letçe, [Let-çe] *(le'tçe)* *is.* Letonya'da konuşulan dil; Letonca; Leton dili.

lete¹, [Far. lete لته] *{OsT}* *is.* Kırık parça; parçacık.

lete², [İt. lete لته] *(le'te)* *{OsT}* *zf.* Düzgün bir şekilde.

letice, [netīce] *{ağız}* *is.* Netice; sonuç. [DS]

letke, [? letke] *{ağız}* *is.* Kaysı kurusu. [DS]

Leton dili, [Leton + dil-i] *is.* Letonya'da konuşulan dil; Leton dili; Letçe.

Letonca, [Leton-ca] *(leto'nca)* *is.* Letonya'da konuşulan Baltık-Slav dilleri öbeğinden dil; Leton dili; Letçe.

letraset, [letraset *(tescil edil. isim)*] *is. mat.* Sürtme yoluyla düzgün bir zemin üzerine aktarılan grafik karakter; kuru ofset.

letrizm, [Fr. lettre *(harf)* > lettrisme] *is. ed.* Şiirde kelimenin anlamından daha çok ses değerine ve harflerin dizilişine önem veren edebî akım.

lettezlemek, [lettez-le-mek] *{ağız}* *gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* Masa üstüne iyi oturmayan eşyayı taşa tutarak düzeltme işlemi. [DS]

letu, [Çin. lén-t'eo => lētū] *(le:tu:)* *{eT}* *is.* Su, kar, buz gibi şeylerle soğutulup içine baharat eklenerek soğuk içecek olarak sunulan bir tür şehriye çorbası

lev¹, [Ar. lev لو] *{OsT}* *e.* Olsa bile.

lev², -v'i [Ar. lev' لوء] *{OsT}* *is. dnz.* Yısa etme; çekme.

lev³, -v'ı [Ar. levʿ لوع] *{OsT}* *is.* **1.** Yakma. **2.** Yanma. ⊡ **lev'-i garām** *{OsT} Sevgi ile, aşk ile yanma.*

lev'a, [Ar. levʿa لوعه] *{OsT}* *is.* Yürek yanıklığı; gönül acısı. ⊡ **lev'a-i kalb,** *{OsT} Gönül acısı; iç yanıklığı.*

leva¹, [Bul. leva] *(le'va)* *is.* Bulgaristan'ın para birimi, kısaltması: LVA.

leva², [? leva] *{ağız}* *is.* Kavukta içeriye dolan suyu akıtmaya yarayan delik. [DS]

levahık, -kı [Ar. lāḥiḳa > levāḥıḳ لواحق] *{OsT}* *is.* Eklenen şeyler; ekler. ⊡ **levāhık-ı lāmise,** *Dokunaçlar.*

levaic, [Ar. lāʿic > levāʿic لواعج] *(leva:ic)* *{OsT}* *is.* Kalbi aşktan yananlar.

levaih, [Ar. lāyiḥā > levā'iḥ لوائح] *(leva:ih)* *{OsT}* *is.* Layihalar.

levaim, [Ar. lā'ime > levā'im لوائم] *(leva:im)* *{OsT}* *is.* Çekiştirilecek, kötülenecek şeyler; kötülemeler.

levami, -i'ı [Ar. lāmiʿa > levāmiʿ لوامع] *(leva:mi)* *{OsT}* *is.* Parlayan şeyler; parıltılar.

levant, [Fr. levant *(doğu)*] *is.* **1.** Eskiden Müslümanların oturduğu Hristiyan tacirlerin uğradığı Akdeniz'in doğu kıyısına verilen ad. **2.** Akdeniz'in batı kesimi ile Fransa ve İspanya'nın güney kıyılarında sert esen rüzgâr.

Levanten, [Fr. levantin] *is.* **1.** Yakın doğuda yerleşmiş ve evlenerek soyu yerli halk ile karışmış olan Avrupa asıllı kimse. **2.** *sf.* (Küçük l ile başlar) Levantene özgü olan; Levanten gibi olan.

levanti, [Fr. levanti] *is.* Akdeniz'in batı kesimi ile

Fransa ve İspanya'nın güney kıyılarında sert esen rüzgâr; levant

levayih, [Ar. lāyiḥa > levā'iḥ / levāyiḥ لوايح] *(le-va:yih) {OsT} is.* Levhalar; layihalar.

levaz, [? levaz] *{ağız} is.* Kuru fasulye. [DS]

levazım, [Ar. lezīmet > levāzım لوازم] *(leva:zım) {OsT} is.* **1.** Gerekli olan şeyler; gereçler; ihtiyaçlar. **2.** Silahlı kuvvetlerin silah ve cephane dışında kalan yiyecek, içecek, giyecek gibi ihtiyaç maddelerine verilen genel ad. ☞ **levazım bölüğü,** *as. Savaşta ve barışta silahlı kuvvetlerin levazım ikmal maddelerini ve levazım hizmet desteğini sağlayan bölük seviyesindeki askerî birlik.*|| **levazım servisi,** *Bir işletmede, diğer servislerin ihtiyaçlarını karşılayan hizmet ve destek bölümü.*|| **levazım sınıfı,** *as. Savaşta ve barışta silahlı kuvvetlerin levazım ikmal maddelerini ve levazım hizmet desteğini sağlayan askerî yardımcı sınıf.*

levazımat, [Ar. levazımāt لوازمات] *(levazıma:t) {OsT} is.* Lazım olan şeyler; gereçler; levazımlar.

levazımcı, [levazım-cı] *is. as.* Levazım sınıfından olan kimse.

levazımcılık, -ğı [levazım-cı-lık] *is.* Levazımcının yaptığı iş; levazımcının görevi ve sınıfı.

levc, [Ar. levc لوج] *{OsT} is.* Ağızda lokmayı evirip çevirme.

levçe, [? levçe] *{ağız} is.* Geveze. [DS]

levend, [Far. levend لوند] *{OsT} is.* → levent.

levendan, [Far. levendān لوندان] *(levenda:n) {OsT} is.* Leventler.

levendane, [Far. levendāne لوندانه] *(levenda:ne) {OsT} zf.* **1.** Çabuk ve acele olarak. **2.** Boylu poslu kimselere yakışır bir biçimde; yakışıklı ve gösterişli biçimde.

levendat, [Ar. levendāt لوندات] *(levenda:t) {OsT} is.* Leventler.

levent, -di [İt. levantino *(doğu)* / Far. levend *(ahlâksız, tembel; ayyaş)* لوند] *{OsT} is.* **1.** Eskiden Venedik gemilerinde çalışan, doğu ülkelerinden toplanmış maaşlı asker. **2.** Osmanlı İmparatorluğunda gemilerde ve kıyılarda askerî sınıftan olan kimse; denizci; deniz eri. **3.** Dokuma tezgâhlarının bir parçasını oluşturan tornadan çekilmiş düzgün tahta silindir. **4.** *sf.* Çevik; hareketli; atik. **5.** *sf.* Kabadayı; cesur. **6.** *sf.* Emsallerine göre daha gösterişli ve uzun boylu; güçlü kuvvetli; yakışıklı.

leventlik, -ği [levent-lik] *is.* **1.** Levent olma durumu; boylu poslu ve atak olma durumu. **2.** Levendin işi ve görevi.

levger, [? levger] *{ağız} is.* Ayakkabıların dikiş yerlerini ütülemekte kullanılan bir araç. [DS]

levh, [Ar. levḥ لوح] *{OsT} is.* Düz ve üzerine resim yapılan, yazı yazılan yüzey; levha. ☞ **levh-i cebîn,** *{OsT} Alın.*|| **levh-i dü-reng,** *{OsT} Gece ve gündüz.*|| **levh-i emles,** *{OsT} 1. Üzerinde hiç yazı olmayan levha. 2. Yeni doğan bebeklerin hiçbir etki ve bilgi taşımayan beyni.*|| **levh-i hamûşî,** *{OsT} Sessizlik levhası; üzerine hiçbir şey yazılmamış boş levha.*|| **levh-i hâtır,** *{OsT} Hafıza.*|| **levh-i mahfûz,** *{OsT}* → levhimahfuz.

levha, [Ar. levḥa لوحه] *{OsT} is.* **1.** Duvara asılmak üzere yazılmış yazı; safiha. **2.** Tablo; resim. **3.** Tabela. **4.** *mecaz.* Manzara; görünüş. **5.** *ark.* Tablet. **6.** Kaplama olarak kullanılan kurşun, çinko vb. malzemeden yapılmış büyük plaka. **7.** Marangozlukta kabaca biçilmiş büyük kereste. **8.** *matb.* Aynı konuyla ilgili sayfanın büyük bir bölümünü kaplayan resimler bütünü. **9.** *matb.* Kitabın sayfasının tamamını veya bir bölümünü kaplayan resim veya şekil. **10.** *fiz.* Bir elektron tüpünün anoduna verilen ad. **11.** *zool.* Başka organlara bağlı olmayan veya bir bütünün bölümlerinden birini oluşturan düz yapı. ☞ **levha-i nuhûset,** *Uğursuzluk levhası.*

levhacı, [levha-cı] *is.* Levha yapan ve satan kimse.

levhacık, -ğı [levha-cık] *is.* Çok ince ve çok küçük levha.

levhacılık, -ğı [levha-cı-lık] *is.* Levhacının yaptığı iş ve mesleği.

levhamsı, [levha-msı] *sf.* Levha biçiminde olan; levha görünümünde olan. ☞ **levhamsı pulcuklar,** *Kemikli balıkların üzerindeki ince ve yumuşak pulcuklar.*

levhaşallah, [Ar. lā-evḥaş'Allāh *(Allah ırak etmesin; korusun)* لااوحش الله] *(levhaşa'lla:h) {OsT} ünl.* Beğenme ve aferin sözü.

levhateyn, [Ar. levḥateyn لوحتين] *{OsT} is.* Kitap, defter sayfaları gibi açılır kapanır iki sayfa.

levhimahfuz, [Ar. levḥ-i maḥfūẓ لوح محفوظ] *(levhi-mahfu:z) {OsT} is. isl.* Her şeyin, insan kaderinin, olmuş ve olacakların âlem yaratılmadan önce Allah tarafından takdir edilerek, üzerine yazıldığına inanılan İlahî levha.

levid, [Far. levīd لويد] *(levi:d) {OsT} is.* Kazan; büyük tencere.

levin, -vni [Ar. levn لون] *{OsT} is.* **1.** Renk. **2.** Yüzün rengi; beniz. **2.** Çeşit; tür; nevi. ☞ **levni dönmek,** *Benzi sararmak; yüzünün rengi değişmek.*

levke, [? levke] *{ağız} is.* Ot ve ekin taşman arabaların arkasındaki merdiven. [DS]

levlaz, [loğ-la-z / levlaz] *{ağız} is.* Taze veya kuru fasulye. [DS]

levlek, -ği [Yun. labraki] *{ağız} is.* Levrek. [DS]

levli, [? levli] *{ağız} is.* Ateşte yanan odun. [DS]

levm, [Ar. levm لوم] *{OsT}is.* **1.** Aleyhte konuşma; zemmetme; çekiştirme. **2.** Kınama. **3.** Başa kakma. **4.** Paylama. ⊡ **levm etmek,** *{OsT} 1. Çekiştirmek; kınamak; ayıplamak. 2. Serzenişte bulunmak; azarlamak; paylamak.* || **levm-i laim,** *{OsT} Çekiştirenin kınaması.*

levme, [Ar. levme لومه] *{OsT} is.* Çekiştirilmeyi gerektirecek bir durum veya iş.

levn, [Ar. levn لون] *{OsT} is.* → levin.

levnî, [Ar. levnī لونى] *(levni:) {OsT} sf.* **1.** Renkle ilgili; renge ilişkin. **2.** Nitelikle ilgili.

levrek, -ği [Lat. labrum *(dudak)* > Yun. lavráki / lavraks] *is. zool.* Levrekgillerden, sıcak ve ılık denizlerin sığ sularında yaşayan, boyu bir metreyi, ağırlığı 15 kg'ı bulabilen, ufak balık, yengeç ve ıstakozlarla beslenen, kuvvetli ve çevik olduğu için avlanması oldukça zor, lezzetli, beyaz etli, üzeri pullu bir kemikli balık, *(Dicentrarchus labrax / Stizostedion luciperca / Lucioperca lucioperca).*

levrekgiller, [levrek-gil-ler] *is. zool.* Yüzgeçleri dikenli, pulları pütürlü, döş yüzgeçlerinin durumu göğüs yüzgeçlerine dikey, bir kısmı tatlı sularda, bir kısmı da denizlerde yaşayan sazan, uzun levrek, levrek, apagon vb. kemikli balıklar familyası, *(Perciformea).*

levs, [Ar. levs̱ لوث] *{OsT} is.* (Maddî ve manevi anlamda her türlü) pislik; kir. ⊡ **levsü'l-katl,** *{OsT} huk. Katil zanlısı ile öldürülen arasında var olan düşmanlık.*

levsiyat, [Ar. levs̱iyāt لوثيات] *(levsiya:t) {OsT} is.* Ahlak bozuklukları; kirli işler; pislikler.

levüloz, [Fr. lévulose] *is. kim.* Kimyasal formülü $C_6H_{12}O_6$ olan keton ve hidroksil grupları içeren monosakkarit; meyve şekeri; früktoz.

levün, [Ar. levin] *{ağız} is.* Biçim. [DS]

levvam, [Ar. levm > levvām / levvāme لوام / لوامه] *(levva:m) {OsT} sf.* **1.** Başa kakıcı; paylayıcı. **2.** Dedikodu yapan; çekiştiren.

levye, [Fr. levier *(kaldıraç)*] *is.* **1.** Bir mekanizmanın kumanda kolu. **2.** Bir ağırlığı kaldırmaya veya hareket ettirmeye yarayan metal çubuk; kaldıraç.

levz, [Ar. levz لوز] *{OsT} is.* Badem.

levzai, [Ar. levẕaʿī لوذعى] *{OsT} sf.* (Kişi için) akıllı; zeki; zarif.

levze, [Ar. levze لوزه] *{OsT} is.* **1.** (Bir tek) badem. **2.** *anat.* Bademcik.

levzetan, [Ar. levzetān لوزتان] *(levzeta:n) {OsT} is. anat.* İki bademcik; bademcikler.

levzeteyn, [Ar. levzeteyn لوزتين] *{OsT} is. anat.* Boğazın her iki yanında yer alan iki bademcik; bademcikler.

levzî, [Ar. levzī لوزى] *(levzi:) {OsT} sf.* **1.** Badem biçiminde olan. **2.** Bademle ilgili.

levzin, [Ar. levzīn لوزين] *(levzi:n) {OsT} is. tıp.* Badem hulasası.

levzine, [Ar. levzīne لوزينه] *(levzi:ne) {OsT} is.* **1.** Badem helvası. **2.** Bademli helva.

levzinec, [Ar. levzīnec لوزينج] *(levzi:nec) {OsT} is.* Bademli helva.

levziyat, [Ar. levziyyāt لوزيات] *(levziya:t) {OsT} is.* İçine badem konularak yapılan tatlılar.

levziye, [Ar. levzīye لوزيه] *(levzi:ye) {OsT} is. bot.* Gülgiller.

ley[1], [Far. ley لى] *{OsT} is.* **1.** Kap; zarf. **2.** Çamur.

ley[2], [Rum. ley] *is.* Romanya'nın para birimi.

ley[3], [ley] *{ağız} ünl.* Seslenme ünlemi; hey! [DS]

ley[4], [? ley] *{ağız} is.* Çaylak. [DS]

leyail, [Ar. leyl > leyāil ليائل] *(leya:il) {OsT} is.* Geceler.

leyal, -li [Ar. leyl > leyle > leyāl ليال] *(leya:l) {OsT} is.* Geceler. ⊡ **leyāl-i hasret,** *{OsT} Ayrılık gecesi.* || **leyāl-i hoş-nümā,** *{OsT} İnsana hoş gelen geceler.* || **leyāl-i vesvese-hîz,** *{OsT} Vesvese koparan geceler.*

leyalî, [Ar. leyl > leyle > leyālī ليالى] *(leya:li:) {OsT} is.* Geceler.

leyan[1], [Ar. leyān ليان] *{OsT} is.* Konforlu, lüks hayat.

leyan[2], [Far. leyān ليان] *{OsT} sf.* Parlayan, parlayıcı.

leyden, [? leyden] *{ağız} is.* Ot demetlerini bükmekte kullanılan ağzı kemikten, sapı ağaçtan yapılma orak biçiminde bir tür tarım aracı. [DS]

leydi, [İng. lady] *is.* **1.** Lordun dişili. **2.** *mecaz.* Centilmenin dişili.

leydig, [Alm. Franz Leydig] (Alman zooloji bilgini – 19.yy) *is.* Testosteron hücreleri.⊡ **leydig hücreleri,** *biy. Testiste, seminifer tüpçükleri arasında bulunan, testosteron hormonu salgılayan hücreler.*

leyi, [? leyi] *{ağız} is.* Sel. [DS]

-leyin[1], [-la-y-ın / -leyin / -layınca / - leyince] *{eAT} yap. e.* → -layın.

-leyin[2], [-le-y-in] *yap. e.* **1.** İsimlerden zarf türeten ek. Uyum kurallarına aykırılık gösterir. Zaman bildiren isimlerden o zamanla ilgili zarf yapar: *akşamleyin, sabahleyin, geceleyin.* **2.** Zamirlere de gelerek tarz ifade eder: *bencileyin, sencileyin, kendileyin.*

leyin, [Ar. leyin لين] *{OsT} sf.* Yumuşak.

-leyince, [-la-y-ın / -leyin / -layınca / - leyince] *{eAT} yap. e.* → -layın.

leyir, [Ar. nehr] *{ağız} is.* Nehir. [DS]

leyk, [Far. leyk لیك] *{OsT} bağ.* Lakin; amma; fakat; ancak.

leykin, [Ar. leykin لیکن] *{OsT} bağ.* Lakin.

leyl, [Ar. leyl لیل] *{OsT} is.* Gece. ⊡ **leyl-i dimağ,** *{OsT} Zihnin iyi çalışmaması; dimağ bozukluğu.*|| **leyl-i serd,** *{OsT} Soğuk gece.*|| **leyl-i târik,** *{OsT} Karanlık gece.*|| **leyl ü nehâr,** *{OsT} Gece ve gündüz.*

leyla[1], **-a'i** [Ar. leylā' لیلا] *(leylâ:) sf.* **1.** (Gece için) çok karanlık; zifiri karanlık. **2.** *is.* Çok karanlık ve uzun gece. **3.** Arabî ayların son gecesi.

leyla[2], [Ar. leylā لیلا / لیلی] *(leylâ:) {OsT} is.* **1.** Siyah şarabın kokusu veya şarabın verdiği ilk sarhoşluk. **2.** *argo.* Çok sarhoş olmuş kimse. **3.** Kadın adı.

leylah, [Ar. leylāḳ => léylaḫ]) *{ağız} is.* Leylak. [DS]

leylak, -ğı [Far. nīl *(mavi)* + ak / Ar. leylāḳ لیلاق] *(leylâ:k) {OsT} is bot.* **1.** Zeytingillerden, her toprakta yetişen, karşıt yapraklı, salkım çiçekleri güzel ve hoş kokulu bir ağaççık, *(Syringa vulgaris).* **2.** Bu ağacın beyaz ve eflatun renkli güzel kokulu çiçekleri. ⊡ **leylak rengi,** *1. Pembeye çalan açık mor. 2. Pembeye çalan açık renkte olan; leylakî.*

leylak, -ğı [Far. leklek => léylak] *(léylak) {ağız} is.* Leylek. [DS]

leylaki, [Ar. leylākī لیلاقی] *(leylâ:ki:) sf.* Pembeye çalan açık renkte olan; eflatun.

leylamba, [? leylamba] *{ağız} sf.* (Kişi veya hayvan için) çok uzun bacaklı. [DS]

leyle[1], [Ar. leyle لیله]*{OsT} is.* (Belirli ve tek bir) gece. ⊡ **leyle-i bedr,** *{OsT} Ayın on dördüncü gecesi.*|| **leyle-i Berat,** *{OsT} Şaban ayının on beşinci gecesi; Berat kandili.*|| **leyle-i garrâ,** *{OsT} Cuma gecesi.*|| **leyle-i erbaâ,** *{OsT} Çarşamba gecesi.*|| **leyle-i hamûş,** *{OsT} Sessiz gece.*|| **leyle-i Kadr,** *{OsT} Ramazan ayının yirmi yedinci gecesi; Kadir gecesi.*|| **leyle-i leylâ,** *{OsT} 1. En karanlık gece. 2. Uzun ve ıstıraplı gece. 3. Kamerî ayların otuzuncu gecesi.*|| **leyle-i Miraç,** *{OsT} Recep ayının yirmi yedinci gecesi; Miraç kandili.*|| **leyle-i Regâip,** *{OsT} Recep ayının ilk cuma gecesi; Regaip kandili.*|| **leyle-i şeyba,** *{OsT} Kamerî ayın son gecesi.*|| **leyle-i vasi,** *{OsT} Kamerî ayın son gecesi.*|| **leyletü'l-arus,** *{OsT} Mevlana'nın ölüm yıl dönümünde Mevlevîlerin yaptıkları tören; şeb-i arus.*|| **leyletü'l-isrâ,** *{OsT} Miraç gecesi.*

leyle[2], [leyle] *{ağız} is.* Ninni. [DS]

leyleh, [leyleḫ] *(leylekh) {ağız} is.* Leylek. [DS]

leylek, -ği [Far. leklek لکلك / لیلك] *is. zool.* Leylekgillerden, kış aylarında Orta ve Güney Afrika'ya göç eden, siyah ve beyaz tüylü, kırmızı ayaklı, uzun bacaklı, uzun gagalı, kurbağa, fare, köstebek, kertenkele, solucan, böcek, balık vb. ile beslenen iri bir göçmen kuş, *(Ciconia ciconia, Ciconia alba, C. nigra, C. maguarı).* ⊡ **leylek otu,** *bot. Kişniş.*|| **leylek orak,** *{ağız} Büyük orak.* [DS]

leylekayağı, -nı, -kları [leylek+aya(k)-ı] *is. bot.* Itır çiçeği cinsinden, meyvesi uzun gaga gibi olması ile tanınan, bazı türleri sebze olarak yenilen bir otsu bitki; iğnelik; çobaniğnesi, *(Geranium).*

leylekburnu, -nu, -unları, [leylek+bur(u)n-u] *{ağız} is. bot.* → leylekayağı; iğnelik. [DS]

leylekgaga, [leylek+gaga] *{ağız} is. bot.* → leylekayağı; iğnelik. [DS]

leylekgagası, -nı, -aları [leylek+gaga-s-ı] *is.* **1.** Bir çizimi belirli bir oranda büyütmek veya küçültmek için kullanılan bir çizim aleti. **2.** *{ağız} bot.* → leylekayağı; iğnelik. [DS]

leylekgiller, [leylek-gil-ler] *is. zool.* Leyleksiler takımından, özellikle Afrika ve Asya'nın tropikal bölgelerinde, ovalarda ve bataklıklarda yaygın olarak yaşayan, leylek, Amerika doymazı vb. büyük kuşları kapsayan familya, *(Ciconiidae).*

leylekler, [leylek-ler] *is. zool.* Uzun bacaklı, uzun gagalı ve uzun boyunlu kuşlar takımı, *(Ciconiaė).*

leyleksiler, [leylek-si-ler] *is. zool.* Gagası, bacakları, boynu ve kanatları uzun, balıkçıl, ibis, leylek gibi kuşları kapsayan takım, *(Ciconiiformes / Ardeiformes).*

leylen, [Ar. leylen لیلا] *(le'ylen) {OsT} zf.* Geceleyin; gece vakti.

leylî, [Ar. leyl > leylī لیلی] *(leyli:) {OsT} sf.* **1.** Gece yatıya kalan; yatılı. **2.** (Yer için) gece kalınan. **3.** Geceye ait; geceyle ilgili. ⊡ **leylî meccanî,** *{OsT} Parasız yatılı.*|| **leylî mektep,** *{OsT} Yatılı okul.*

leylim[1], [leylim] *{ağız} is.* Her zaman; sürekli. [DS]

leylim[2], [Ar. leymūn] *{ağız} is.* **1.** Tatlı limon. **2.** Portakal. [DS]

leylingiç, [leylin-giç] *{ağız} is.* Bir çeşit dut. [DS]

leylum, [Ar. leymūn] *{ağız} is.* Tatlı limon. [DS]

leymun, [Ar. leymūn لیمون] *(leymu:n) {OsT} is.* Limon.

leys[1], [Ar. leyṡ لیث] *{OsT} is. zool.* Aslan. ⊡ **leys-i ıffirîn,** *{OsT} 1. Orman aslanı. 2. Hızla hücum eden kimse.*

leys[2], [Ar. leys لیس] *{OsT} is.* Yokluk.

leysiye, [Ar. leysiyye لیسیه] *{OsT} is. fel.* Nihilizm; hiççilik.

leyte, [Ar. leyte لیته] *{OsT} e.* (Olması imkânsız şeyler için) "Ne olurdu!", keşke. ⊡ **leyte laalle,** *{OsT} Savsaklama.*

leyvaz, [loğlaz] *{ağız} is.* Taze ve kuru fasulye. [DS]

leyyin, [Ar. leyin > leyyin لین] *{OsT} sf.* Yumuşak. ⊡ **leyyinü'l-asa,** *{OsT} Yumuşak huylu; sıcak kanlı*

kimse.|| **leyyinü'l-cānib,** *{OsT} Yumuşak huylu; sıcak kanlı kimse.*

lez[1], [Ar. lez̲z̲ لز] *{OsT} is.* İmparatorluk döneminde, Kuzey Afrika'da meyve ağaçlarından ve kuyulardan alınan vergi.

lez[2], **-zzi** [Ar. lez̲z̲ لز] *{OsT} is.* Lezzet; tat; çeşni.

lez[3], [lez] *{ağız} sf.* Kaygan, parlak ve düz olan. [DS]

lezaiz, [Ar. lez̲īz̲e > lez̲ā'iz̲ لذائذ] *(leza:iz) {OsT} is.* Hoşlanılacak şeyler; tatlılar. ☞ **lezā'iz-i dünyeviye,** *{OsT} Dünya nimetleri; dünya zevkleri.*

lezar, [Fr. lézard] *is.* Kertenkele derisinin sepilenmesi ile elde edilen deri.

lezbiyen, [Yun. Lesbos *(Midilli adası)* > Fr. lesbienne *(Midilli'li eşcisel kadın ~ bayan şair Sappho, MÖ. 6. yy)*] *sf.* (Kadın için) eşcinsel; sevici.

lezbiyenlik, [lezbiyen-lik] *is.* Kadınlar arasındaki eşcinsellik; sevicilik.

lezez, [Ar. şevval *(son harfi)*, zilkade *(ilk harfi)*, zilhicce *(ilk harfi)* > lezez لذذ] *is.* İmparatorluk döneminde askere verilen üç aylık maaşın Şevval, Zilkâde ve Zilhicceye rastlayan dördüncü bölümüne verilen ad.

lezgi[1], [? lezgi] *{ağız} sf.* Sersem; aptal; beceriksiz. [DS]

lezgi[2], [? lezgi] *{ağız} is.* Eğri burun. [DS]

lezgi[3], [? lezgi] *{ağız} is.* Tek dolma tüfek. [DS]

lezgi[4], [? lezgi] *{ağız} is.* Kars yöresinde erkek, kadın karışık oynanan bir halk oyunu. [DS]

lezgilik, -ği [lezgi-lik] *{ağız} is.* Anlayışsızlık. ☞ **lezgilik etmek,** *{ağız} Anlamazlıktan gelmek.* [DS]

lezgü, [l? ezgü / lezgi] *{ağız} sf.* → lezgi[1]. [DS]

lezim, [Ar. lezim لزم] *{OsT} is.* Gerek; lüzum.

lezin, [? lezin] *{ağız} is.* Lastik. [DS]

lezir, [Ar. lezīr لزير] *{OsT} sf.* Akıllı.

leziz, [Ar. lez̲īz̲ / lez̲īz̲e لذيذ / لذيذه] *(lezi:z) sf.* **1.** Tadı güzel olan; zevkle yenilip içilen; ağızda hoş bir tat bırakan; lezzetli. **2.** Zevk veren; memnun eden.

lezletsiz, [Ar. lez̲z̲et => lezzet-siz] *{ağız} is.* Tatsız. [DS]

lezli, [lez-li] *{ağız} sf.* Pürüzsüz; düz. [DS]

lezuk, [Ar. lezūḳ لزوق] *(lezu:k) {OsT} is. tıp.* Yakı; vücuda yapıştırılarak kullanılan ilaç.

lezyon, [Fr. lésion] *is. tıp.* Bir hastalık sebebiyle herhangi bir organın yapısında meydana gelen bozulmaya yönelik değişiklikler.

lezzat, [Ar. lez̲z̲et > lez̲z̲āt لذات] *(lezza:t) {OsT} is.* Tatlar; lezzetler.

lezzet, [Ar. lez̲z̲et لذت] *{OsT}is.* **1.** Ağız yoluyla algılanan tat; çeşni. **2.** *mecaz.* Herhangi bir şeyden alınan haz, duyulan zevk. ☞ **lezzet almak,** Hoşlanmak; tadına varmak.|| **lezzet-i ilm,** *{OsT} Bilim zevki; bilginin, bilmenin verdiği zevk.*|| **lezzet-i nān,** *{OsT} Ekmeğin tadı.*|| **lezzetini tatmak,** *Mutluluğunu, zevkini duymak.*|| **lezzet-i pehlū,** *{OsT}* Biri ile yan yana olmak mutluluğu.|| **lezzet-i sahbā,** *{OsT} Şarabın lezzeti.*|| **lezzet-şinās,** *{OsT} Tat almış olan.*|| **lezzet-yāb,** *{OsT} Tat almış olan.*

lezzetlendirme, [lezzet-le-n-dir-me] *is.* Lezzetlendirmek eylemi.

lezzetlendirmek, [lezzet-le-n-dir-mek] *gçl. f. [-ir]* Lezzetlenmesini sağlamak; baharat vb. katarak tat vermek.

lezzetlenme, [lezzet-le-n-me] *is.* Lezzetlenmek eylemi veya durumu.

lezzetlenmek, [lezzet-le-n-mek] *dönşl. f. [-ir]* **1.** Lezzetli hâle gelmek; hoşa gidecek bir tat kazanmak; iyi bir tat kazanmak. **2.** *edil. f.* Baharat vb. katarak tat verilmek; lezzetli hâle getirilmek.

lezzetli, [lezzet-li] *sf.* **1.** Ağızda hoşa giden bir tat bırakan; tadı güzel olan; beğenilerek yenilen. **2.** İnsana zevk veren; haz dolu; zevkli.

lezzetlilik, -ği [lezzet-li-lik] *is.* **1.** Tadı güzel olma durumu. **2.** Zevk verme, haz uyandırma durumu.

lezzetsiz, [lezzet-siz] *sf.* Lezzeti olmayan; tadı hoşa gitmeyen; tadı güzel olmayan; tatsız; yavan.

lezzetsizlik, -ği [lezzet-siz-lik] *is.* Tatsız, lezzetsiz olma durumu.

lezzo, [Fr. lezbien => lezzo] *is. argo.* Eşcinsel kadın; sevici.

-lı[1], [*eT.* -lıġ > -lı / -li / -lu / -lü] *yap. e.* **1.** İsimden sıfat ve isim türeten ek. Bulunma, bulundurma ve sahip olma kavramları katarak sıfatlar türetir: *varlıklı (kimse), çocuklu (kadın), düzenli (birlikler), boyalı (pencere), güneşli (hava).* **2.** İsme nitelik ve özellik kavramı katarak sıfatlar türetir: *başarılı (öğrenci), saygılı (komşu), uyumlu (siyaset), görgülü (kadın), içli (çocuk).* **3.** İlgili olma karamı katarak sıfatlar türetir: *geçişli (fiil), dönüşlü (fiil), dolaylı (tümleç).* **4.** Yer adlarına gelerek bildirilen yere ait olma kavramı katan isim ve sıfatlar türetir: *köylü, köylü (kadın), Ankaralı, Ankaralı (tüccar), güneyli, güneyli (üreticiler).* **5.** Herhangi bir kuruluş, millet ve kavme ait olan kavramını katarak isim ve sıfatlar türetir: *partili, partili (kadınlar), sendikalı, sendikalı (işçiler), İranlı, (İranlı gazeteciler), Osmanlı, (Osmanlı kadın).* **6.** Sayı adlarına gelerek grupların kaçar kişiden oluştuğunu belirten sıfatlar yapar: *üçlü, onlu, binerli, beş yüzerli.* **7.** İsmin belirttiği yetki veya izni bulunduran anlamı vererek isimler yapar: *izinli, yetkili, görevli.*

-lı[2], [-lı / -li] *{eT} yap. e.* İsimden isim yapma eki. *bil-ig-li (bilgili; bilgin)* ☞ **-lı ... -lı,** [-lı ... -lı / -li .... -li] *{eT} Yığılma anlamı veren ya da bildirme özelliği olan ve nesneleri çıft ya da dizi hâlinde belirtmekte kullanılan isimden isim türetme eki.*

lıbır, [lıb *(yans.)* > lıb-ır] *{ağız} is.* Cıvık çamur. [DS] ⊡ **lıbır lıbır,** *(Yemek için) çabuk çabuk.*

lıbıska, [Leibzig > lepiska] *{ağız} sf.* (Saç için) ipek gibi yumuşak; lepiska.[DS]

lıca, [ı-lı-ca] *{eAT} is.* Ilıca; kaplıca.

lıfker, [? lıfker] *{ağız} is.* Çok kirli; bulaşık. [DS]

-lıg, [il-mek *(bir şeye takılı, ilintili, bağlı olmak)* > il-(i)k il-(i)g *(bağlayan)* > -lık / -lik / -lığ / -lig / -luk / -luğ / -lük / -lüg] *{eT} yap. e.* **1.** Sahip olan anlamında sıfatlar türeten ek; -lı. [Üç İtigsizler] [ETY] *at-lıg (at-lı)* **2.** Eklendiği isimle ilgili olarak ... *ile donatılmış, ...ya ait, ...ya bağlı, ... kökenli* anlamı veren isimden isim türeten ek. **3.** → -lık.

lığ¹, [lak / lığ / lık / lok / luk *(yans.)*] *is.* Sıvıların kap içinde çalkalanmasını, kaynatılmasını ve buna benzer seslerle gülmeyi anlatan kök. [Zülfikar] *lığ-ır-da-mak, lığ-ır lığır, lığ-ır-dı*

lığ², [Yun. lígda] *is.* Suların getirdiği ve çekilirken bıraktığı çamur; alüvyon; *{ağız} (aynı).* [DS]

lığa, [Yun. lígda] *{ağız} is.* **1.** Tortu. **2.** Kireç tortusu. **3.** Bataklıklarda yığılmış pislik; birikinti. [DS]

lığars, [? lığars] *{ağız} is.* Balgam. [DS]

lığda, [Yun. lígda] *{ağız} is.* Lığ; alüvyon. [DS]

lığcıl, [lığ-cıl] *sf.* (Hayvanlar için) okyanusların dip çamurunda yaşayan ve bu çamur içindeki organik maddelerle beslenen.

lığılmak, [lığ-ıl-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* Bitkin düşmek; yığılıp kalmak. [DS]

lığırık, -ğı [lığ *(yans.)* > lığ-ır-ık] *{ağız} sf.* (Et için) gevşek; pörsük. [DS]

lığırt, [Yun. lígda => lığ-ır-t] *{ağız} is.* Alüvyon; lığ. [DS]

lığlak¹, -ğı [Yun. lígda => lığ-la-k] *{ağız} is.* Lığ; alüvyon. [DS]

lığlak², -ğı [*eT.* ığ-mak > (l)ığ-la-k] *{ağız} is.* Düzgün, yuvarlak, ince ağaç direk. [DS]

lığlak³, -ğı [loğ > lığ-(ı)l-a-k] *{ağız} sf.* Düz ya da çok az eğri yüzey. [DS]

lığlamak, [lığ² > lığ-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* **1.** (Sel, akarsu için) ince çamur, birikinti getirip yığmak; ince maddeli çamur, birikinti bırakmak; alüvyonlamak. **2.** *gçsz. f.* Dibe çökmek; tortulanmak. **3.** (Yemek için) mideye oturmak; sindirilememek. **4.** Yorularak yere oturmak; çökmek. **5.** Hastalık nedeniyle kendinden geçmek; dalmak. **6.** Kaymak; yıkılmak. **7.** Toprak parçası suyun etkisi ile gevşeyip kaymak. **8.** (Kar için) ilkbaharda birden eriyecek duruma gelmek; gevşemek. **9.** Tıkamak; kapamak; doldurmak. **10.** Yuvarlamak. [DS]

lığlanma, [lığ-la-n-ma / lığ-lan-ma] *is.* Lığlanmak eylemi ve durumu.

lığlanmak¹, [lığ *(yans.)* > lığ-la-n-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* **1.** Yuvarlanmak. **2.** (Su için) çıkış yolu kapanarak birikmek. **3.** (İş için) birikmek; yığılmak. **4.** (Kap için) çok dolu duruma gelmek. [DS]

lığlanmak², [lığ²-la-n-mak] *{ağız} edil. f. [-ır]* **1.** (Toprak için) lığlı hâle getirilmek; alüvyonlanmak. **2.** (Toprak için) üzerinde lığ birikmek; lığ oluşmak.

lığlatmak, [lığ²-la-t-mak] *{ağız} gçl. f. [-ır]* Lağım ayaklarını bahçeye akıtarak pisliği toprak üzerine yaymak. [DS]

lığlı, [lığ²-lı] *sf.* **1.** (Toprak için) üzerinde veya içinde lığ bulunan; üzerinde lığ birikmiş olan; alüvyonlu. **2.** *{ağız}* Bulanık [DS]

lığlığa, [lığlığa] *{ağız} is.* Boğaz. [DS]

lığlığa, [lığlığa] *{ağız} sf.* Esnek. [DS]

lığlığa, [lığlığa] *{ağız} is.* **1.** Su yatağının yumuşamış hâli. **2.** *sf.* (Çamur için) vıcık vıcık. [DS]

lığlık, [lığ-lık] *is.* Bataklık. ⊡ **lığlık kaz,** *{ağız} Yaban kazı.* [DS]

lığra, [lığ-ra] *{ağız} sf.* Kaygan. [DS]

lıhçı, [lıh-çı] *{ağız} sf.* (Kişi için) ince, uzun boylu. [DS]

lıhçor, [lıh+çor] *{ağız} sf.* (Yapılan iş için) kirli; pasaklı. [DS]

-lık, [-lık / -lik / -luk / -lük] *yap. e.* **1.** İsimden isim ve sıfat yapan ek. Ayırma, sınırlama ve bir iş için saklama kavramı katarak sıfatlar türetir; liyakat ve sahip olunma anlamı katar: [ETY] *beg-lik (bey olmaya layık), gömleklik (kumaş), hediyelik (eşya), kışlık (giysi), yazlık (pantolon), tohumluk (buğday).* **2.** İsim veya sıfatın taşıdığı anlamı genelleştirerek, nitelik veya özellik kavramı katarak isimler yapar: *kadınlık, hanımlık, annelik, Türklük, Hristiyanlık, uzaklık, yükseklik, güzellik, çirkinlik.* **3.** *"Nesnelerin tümü, hepsi"* anlamında topluluk isimleri yapar: *gençlik, insanlık, Türklük.* **4.** Nesnelerin, varlıkların çokça bulunduğu, saklandığı veya konulduğu özel yer kavramı katarak isimler yapar: *zeytinlik, kömürlük, mezarlık, ayakkabılık; elbiselik.* **5.** Sayılardan grup veya bir arada bulunma kavramı katarak isimler türetir: *birlik, yüzlük, ellilik, yedişerlik, onarlık.* **6.** İsimlerden, ait oldukları varlıkların ne işe yaradıklarını belirten kavramlar katarak araç, gereç isimleri yapar: *tuzluk, ağızlık, başlık, kulaklık, yıldırımlık.* **7.** Uğraş veya iş edinme kavramı katarak meslek adları yapar: *kılavuzluk, yataklık, manavlık, öğretmenlik, mimarlık.* **8.** Yakınlık belirten isimlere gelerek üveylik kavramı katan isimler yapar: *analık, evlâtlık, babalık.* **9.** Giyeceklerin kullanılma yerlerine uygun olarak adlandırılmalarını sağlayan isimler türetir: *gecelik, yağmurluk, gelinlik, adamlık.* **10.** Renklerin genelleştirilmesini ve yaygınlaştırılmasını sağlayarak bürünme, kaplanma kavramı taşıyan isimler yapar: *mavilik, morluk, allık, pembelik.* **11.** Ölçü birimlerinden ölçü birimlerini belirleyen sıfatlar yapar: *...litrelik (şişe), ...metrelik (kumaş), ... günlük (izin), ... tonluk (çekici).* **12.** Yerleşim birimleri adı yapar: *Yumurtalık, Ayvalık,*

İncirlik, Çamlık. **13.** Zaman adlarından belirtilen sürelerde olan veya yapılan kavramı katarak sıfatlar türetir: *asırlık (çınar), yıllık (aidat), aylık (kira)* **14.** *{ağız}* Eklendiği işaret zamirlerinden genişletilmiş işaret zamiri yapar; *ora > ora-lık.* [DS]

lık[1], [lak / lığ / lık / lok / luk *(yans.)*] *is.* Sıvıların kap içinde çalkalanmasını, kaynatılmasını ve buna benzer seslerle gülmeyi anlatan kök. [Zülfikar] *lık-ır-da-mak, lık-ır lıkır, lık lık etmek, lık-man* ⊡ **lık lık,** *(Gülmek için) hafif sesle.*|| **lık lık etmek,** [DS] *{ağız} (Kuyu, yalak ve derin kaplar için) çok dolu olmak.*

lık[2], [lık *(yans.)*] *{ağız} is.* Çocukların oyunda birbirlerinin sırtına vurdukları sırada söyledikleri söz. [DS]

lıkaç, -cı [lık+aş ?] *{ağız} sf.* Katı. ⊡ **lıkaç olmak,** *{ağız} (Yemek için) katılaşmak; suyunu çekerek koyulaşmak.* [DS]

lıkadak, -ğı [lık *(yans.)* > lık-ada-k] *{ağız} zf.* **1.** Birdenbire. **2.** Tamamıyla; tıpatıp. ⊡ **lıkadak oturmak,** *{ağız} Tıpatıp yerine oturmak.* [DS]

lıkalık, -ğı [lık-a-lık] *{ağız} zf.* (Doluluk için) ağzına kadar. [DS]

lıkı, [lık *(yans.)* > lık-ı] *{ağız} is.* Küçük testi. [DS]

lıkıc, [lık-ıç / lık + iç] *{ağız} sf.* (Ekmek için) iyice pişmemiş; içi çiğ kalmış. [DS]

lıkıc, [lık-ıc] *{ağız} is.* Yapışkan madde. [DS]

-lıkın [-lı-kın] *{eT} çek. e. "İle"* anlamında bir ek. [DLT]

lıkır, [lık *(yans.)* > lık-ır] *is.* **1.** Sıvıların bir kaptan yavaş ve orta kararda akarken çıkardığı ses. **2.** *{ağız}* Testi. [DS] ⊡ **lıkır lıkır,** *(Bir kaptan başka kaba akan sıvı için) "lık lık" veya "lıkır lıkır" sesi çıkararak.*

lıkırdama, [lık-ır-da-ma] *is.* Lıkırdamak eylemi.

lıkırdamak, [lık-ır-da-mak] *gçsz. f. [-r] [-d(ı)yor]* (Sıvılar için) bir kaptan başka bir kaba orta kararda akarken "lıkır lıkır" sesi çıkarmak.

lıklık, -ğı [lık *(yans.)* + lık] *{ağız} is.* **1.** Küçük testi. **2.** Kulpsuz testi. **3.** Toprak sürahi. [DS]

lıklıkı, [lık *(yans.)* > lık+lık-ı] *{ağız} is.* **1.** Küçük testi. **2.** Tek ya da iki kulplu toprak testi. **3.** Toprak testi. [DS]

lıkman, [hk *(yans.)* > lık-man] *{ağız} sf.* Şişman. [DS]

-lılık, [-lı-lık / -lilik / -luluk / -lülük] *yap. ek.* Sıfattan isim türeten ek. İsimden -li eki ile yapılmış sıfatlardan bazı nitelikleri içinde bulunduran kavramı katarak soyut isimler yapar: *pahalılık, verimlilik, alımlılık, tutarlılık, çok seslilik, eşitsizlik.*

lılık, -ğı [lı-lık] *{ağız} sf.* Laçkalaşmış, gevşemiş olma durumu; laçkalık; gevşeklik. [DS]

lılmak, [lıl-mak] *{ağız} gçsz. f. [-ar]* Baş aşağı düşmek; pike yapmak. [DS]

lımb, [lamb / lımb / lömb *(yans.)*] *is.* Kap içindeki sıvıların çalkalanmasını, sıvı içine atılan bir şeyin çıkardığı sesi ve düşüşünü anlatan kök. [Zülfikar] *lımb-ır lımbır*

lımbır, [lımbır *(yans.)*] *is.* İçi sıvı dolu olan tulum gibi esnek bir kabın çıkardığı ses. ⊡ **lımbır lımbır,** *{ağız} (Sulamak için) bol suyla.* [DS]

lıng, [lıng / long *(yans.)*] *is.* Kap içindeki sıvıların çalkalanmasını, kaynamasını anlatan kök. [Zülfikar] *lıng-ır-da-mak, lıng-ır lıngır*

lınga, [lıng *(yans.)* > lıng-a] *{ağız} is.* Atın bozuk yürüyüşü; eşkin. [DS] ⊡ **lınga kalkmak,** *{ağız} (At için) sallanarak yürümeye başlamak.* [DS]

lıngır, [lıng *(yans.)* > lıng-ır] *is.* Sulu şeyler dökülürken çıkan sesi ve dökülmenin çabukluğunu belirten söz. ⊡ **lıngır lıngır,** *{ağız} (İçmek için) gırtlaktan ses çıkartarak.* [DS]

lıngırdamak, [lıng *(yans.)* > lıng-ır-da-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-d(ı)-yor]* (Su ve sulu şeyler için) içerken veya dökülürken ses çıkarmak. [DS]

lıngırdatmak, [lıng *(yans.)* > lıngır-da-t-mak] *{ağız} gçl. f. [-ır]* Su vb. içerken ses çıkartmak. [DS]

lınha, [Çin. lian-hua] *{eT} is.* Lotus çiçeği. [EUTS]

lınk, [lank / lınk / ling / long / löng / lönk /lön *(yans.)*] *is.* Dengesiz ve düzensiz yürümeyi ve gidişi; kaba saba ve gelişigüzel konuşmayı anlatan kök. [Zülfikar] *lınk lınk* ⊡ **lınk lınk,** *{ağız} (Atın yürüyüşü için) sallanarak.* [DS]

lıpalıp, [Far. leb a leb *(dudak dudağa)*] *{ağız} zf.* **1.** (Dolu olma hâli için) ağız ağıza; tepeleme. **2.** (Gelme eylemi için) tam zamanında. [DS]

lıpbık, -ğı [lıp *(yans.)* > lıp(b)-ık] *{ağız} sf.* (Meyve için) ele alınmayacak kadar olgunlaşmış. [DS]

lıpbız, [lıp *(yans.)* > lıp(b)-ız] *{ağız} sf.* **1.** Çıplak; yoksul. **2.** Kel. [DS]

lıpız, [lıp *(yans.)* > lıp-ız] *{ağız} sf.* Yoksul. [DS]

lıs, -ssı [Ar. lıṣ لص] *{OsT} is.* Hırsız.

lıştik, -ği [? lıştik] *{ağız} is.* Etin çiğnenemeyen, kötü yeri. [DS]

lıva, [? lıva] *{ağız} is.* Kuzunun ilk yünü; ana yünü. [DS]

lıvır, [lıvır *(yans.)*] *{ağız} sf.* **1.** (Domates, erik, zerdali vb. yiyecekler için) ezik; ezilmiş. **2.** Boşboğaz; geveze. [DS]

lıvırcık, -ğı [lıvır *(yans.)* > lıvır-cık] *{ağız} sf.* (Domates, erik, zerdali vb. yiyecekler için) ezik; ezilmiş. [DS]

-lı[1], [*eT.* -lığ > -lı / -li / -lu / -lü] *yap. e.* → -lı[1].

-lı[2], [il-mek *(asmak; iliştirmek)* > il-i *(bağlı; asılı)* > -li] *{eT} yap. e.* → -lı[2].

li- [Ar. li- ل] *{OsT} e.* Başına getirildiği Arapça kelimelere *"için, ötürü, dolayı, yüzünden"* anlamı veren ön ek. ⊡ **li-eb,** *{OsT} Baba tarafından; baba yoluyla.*|| **li-ebeveyn,** *{OsT} Ana baba yoluyla.*|| **li-ecl,** *{OsT} ... den dolayı; ... maksadıyla.*|| **li-hāzā,** *{OsT} Bunun için; bundan dolayı.*|| **li-hikmetin,**

{OsT} *Bir hikmete dayanarak.*|| **li-külli,** {OsT} *Hepsi için.*|| **li-l'arziye,** {OsT} *Yer merkezli; jeosantrik.*|| **li-l'beşeriye,** {OsT} *İnsan için.*|| **li-maslahatin,** {OsT} *İşin gereği olarak; iş icabı.*|| **li-muharririhi,** {OsT} *Yazarı tarafından.*|| **li-müellifihi,** {OsT} *Yazarı tarafından.*|| **li-münşihi,** {OsT} *Düz yazı yazan tarafından.*|| **li-mütercimihi,** {OsT} *Çevirmen tarafından.*|| **li'ş-şemsiye,** {OsT} *Güneş merkezli.*|| **lizālike,** {OsT} *Bundan dolayı; bunun için.*|| **li-zatihi,** {OsT} *Kendiliğinden.*

Li, [Fr. lithium] *is. kim.* Atom numarası 3, atom ağırlığı 6,94, yoğunluğu 0.55 olan, alkali grubun başında yer alan, bileşikleri alevi kırmızıya boyayan, termonükleer patlayıcılar arasmda yer alan, beyaz, katı bir element olan lityumun sembolü.

li, [Çin. li] *is.* Çinlilerin kullandığı yaklaşık 576 m. uzunluğundaki bir uzunluk ölçüsü birimi.

liam, [Ar. leʾīm > liʾām لئام] *(lia:m)* {OsT} *is.* Alçak kimseler; aşağılık kişiler.

lian, [Ar. laʿnet > liʿān لعان] *(lia:n)* {OsT} *is.* **1.** Birbirine lanet etme; karşılıklı lanetleşme. **2.** *isl. huk.* Kocanın karısına zina isnadıyla ve ondan doğan çocuğunun nesebini kabul etmeyerek delil göstermeden sadece gerçek değilse *"Allah'ın laneti üzerime olsun!"* diyerek yargı merciinin ve halkın huzurunda başvurduğu yemin.

liba, [liba] {ağız} *is.* Atın eşkinden daha hızlı yürüyüşü. [DS]

libab, [Ar. lebīb > libāb لباب] *(liba:b)* {OsT} *is.* Akıllılar.

libaçe, [Far. lebāde لباچه] *(liba:çe)* {OsT} *is.* Elbise.

libade[1], [Far. lebāde *(elbise)*] {ağız} *is.* **1.** Pamuklu kadın elbisesi. **2.** Arkası ve önü sırma ile işlenmiş kısa kollu gelin elbisesi. **3.** Yelek. **4.** Köy kadınlarının elbise üstüne giydikleri bir çeşit manto. **5.** Pamuklu geniş kollu kadın ceketi; hırka. [DS]

libade[2], [? libade] {ağız} *is.* Geniş salon. [DS]

libal, [? libal] {ağız} *is.* Ceviz içinin yarısı. [DS]

liban, [Ar. libān لبان] *(liba:n)* {OsT} *is.* **1.** İnsan sütü. **2.** Emzirme.

libas, [Ar. libās لباس] *(liba:s)* {OsT} *is.* Elbise; giyecek; giysi. ⊡ **libās-ı fāhire,** {OsT} *Padişah veya vezirler tarafından bir kimseye iltıfat veya mükâfat için giydirilen değerli kumaş veya kürk kaftan.*|| **libās-ı fersūde,** {OsT} *Eski elbise.*|| **libās-ı katrānî,** {OsT} *Papazların giydikleri elbise veya cüppe.*|| **libās-ı matem,** {OsT} *Matem elbisesi.*|| **libās-ı nev,** {OsT} *Yeni elbise.*|| **libāsü't-takvā,** {OsT} *Takva elbisesi; iman; edep; hayâ.*

libel, [? libel] {ağız} *sf.* Çıplak. [DS]

liberal, [Lat. liberalis *(hür bir kimseye uygun)* > Fr. libéral] *sf* **1.** Kişi hürriyetlerinden yana olan; bireysel özgürlük taraftarı; erkinci. **2.** Devletin müdahale etmediği, özel girişimci bir ekonomik düzen yanlısı. **3.** *gnşl.* Hoşgörülü. **4.** (Kişi, görüş, tutum vb. için) bu tür nitelikleri kendisinde toplayan. **5.** *is.* Liberalizm yanlısı olan kişi; erkinci.

liberalizm, [Fr. libéralisme] *is.* **1.** Özü aklın her şeyi yapabileceğine, insan kalbinin ve insan içgüdüsünün iyi olduğuna inanmak ve kişiyi her türlü toplum bağından kurtarmak isteğinden doğan, toplumda bireye ve bireyin özgürlüklerine, ekonomide birey girişimine öncelik veren ekonomik ve siyasi görüş; erkincilik. **2.** *gnşl.* Geniş görüşlülük.

liberalleşme, [liberal-leş-me] *is.* Serbestleşmek eylemi; serbestleşme.

liberalleşmek, [liberal-leş-mek] *gçsz. f. [-ir]* **1.** Serbest duruma gelmek. **2.** Serbest düşünce ve görüşler edinmek.

liberalleştirme, [liberal-leş-ti-me] *is.* Liberal duruma getirmek eylemi; serbestleştirme.

liberalleştirmek, [liberal-leş-tir-mek] *gçl. f. [-ir]* Serbest duruma getirmek; liberalizm görüşü doğrultusunda çeşitli değişiklikler yapmak.

liberallik, -ği [liberal-lik] *is.* Liberal olma durumu; serbestlik.

liberasyon, [Fr. libération] *is.* İthalattan alınan gümrük vergisi oranlarının azaltılması veya kaldırılması yoluyla dış ticarette yaratılan kolaylık; dış ticaret serbestliği; serbest bırakma. ⊡ **liberasyon listesi,** *İthalatta gümrük bağışıklığı tanınan, çoğunlukla ham ve yarı mamul malları belirten liste; ithal edilmesine izin verilen mallar listesi.*

libero, [Lat. līber > İt. libero] *is.* Özgür; serbest.

liberten, [Fr. libertin] *is.* On yedinci yüzyılda, Protestan ve Katolikler tarafından dinin açıklamış olduğu gerçeklerden akıl ve deney adına şüphe eden ve düşünce bağımsızlığı adına da dine inanmama hakkını talep eden düşünürlere verilen ad.

libido, [Lat. libēre *(hoşuna gitmek)* > libido] *is.* **1.** Arzu; istek. **2.** *psikol.* Freud'e göre cinsel içgüdünün belirtilerini doğuran ve insanın gerek moral, gerek marazî bütün davranışlarının temelini oluşturan hayat enerjisi.

liboş, [liberal > uyd. liboş] *is.* Bir yandan liberal ekonomiyi ve yönetimi savunurken, öte yandan çarçabuk zengin olmayı amaçlayan ve bu uğurda hiçbir değer yargısını kabul etmeyen, her şeyi mubah gören kimse.

libre, [Lat. libra] *is.* Eskiden yer ve zamana göre miktarı değişmekle beraber bugün Anglosakson ülkelerinde kullanılan ve 0.453 592 642 kg. olan ağırlık ölçüsü birimi; pound.

libretto, [İt. libretto] *(libre'tto) is. müz.* **1.** Opera güftesinin yazılı olduğu kitap. **2.** Bir pandomima veya baleyi açıklayan broşür.

libs, [Ar. libs لبس] {OsT} *is.* Kâbe'nin örtüsü.

libse, [Ar. libse لبسه] *{OsT} is.* Elbise giyme; giyiş.

Libyalı, [Ar. libiyya > libya > libya-lı] *(li'byalı) is.* ve *sf.* Libya halkından veya bu halkın soyundan olan.

libye, [? libye] *{ağız} is.* Börülce. [DS]

licam, [Far. ligām > Ar. licām لجام] *(lica:m) {OsT} is.* Gem. ⊡ **licām-ı kadîb,** *{OsT} anat. Erkeklik organının altındaki dil.*

lice, [ı-lı-ca ليجه] *{OsT} is.* → ılıca.

licim, [? licim] *{ağız} is.* Kılık. [DS]

lider, [İng. leader] *is.* **1.** Bir siyasi partinin, bir hareketin, bir topluluğun, bir kuruluşun başında bulunan ve onu yönlendiren kimse; şef; önder. **2.** *gnşl.* Bir yarışma, çekişme, rekabet veya harekette ön safta, ilk başta yer alan kişi, kurum veya takım. **3.** *sf.* Bir yarışmada en ön sırada yer alan.

liderlik, -ği [lider-lik] *is.* **1.** Lider olma durumu. **2.** Liderin görevi. **3.** Bir grup devlet içinde söz sahibi olan ve diğer devletleri etkileyen, ilişkilerde belirleyici olan bir ülkenin egemenliği.

lido, [İt. lido] *is.* Bir koyu tamamen kapatan ve kıyı gölünü denizden ayıran kum şeridi.

lif[1], [lif *(yans.)*] *is.* Yavaş yavaş konuşmayı anlatan kök. [Zülfikar] *lif-il-de-mek*

lif[2], [Ar. līf *(hurma yaprağının iplikçiği)* ليف] *(li:f) {OsT} is.* **1.** Çok ince ve uzun telsi iplikçik madde. **2.** Bir kumaş, iplik veya kâğıt yüzeyi oluşturan doğal veya sentetik ipliksi, uzun telcik. **3.** Yıkanırken sabun köpürtülen ve bedeni ovuşturmaya yarayan örgü veya doğal bitki yumağı. **4.** *biy.* Tel. **5.** *tekst.* Dokuma ham maddelerinin tek kat iplik halindeki en ince elemanı; elyaf. ⊡ **lif açıcı,** *Kâğıt fabrikalarında hamurlaştırıcıya verilen ad.*|| **lîf-i adalî,** *{OsT} anat. Kas teli.*|| **lîf-i hayvanî,** *{OsT} Hayvansal tel.*|| **lîf-i hücrevî,** *{OsT} anat. Gözeli tel.*|| **lîf-i isfencî,** *{OsT} Sünger teli.*|| **lîf-i nebātî,** *{OsT} bot. Bitkisel tel.*|| **lif kabağı,** *bot. Asya ve Afrika'nın sıcak bölgelerinde yetiştirilen, meyvesi taze iken yenilebilen, olgunlaştıktan sonra ise lifleri etli kısmından ayrılarak bitkisel sünger elde edilen bir kabak türü, (Luffa clindrica).*|| **lif lif,** *Tel tel; ince ince uzantılar hâlinde.*

lifafe, [Ar. lifāfe لفافه] *(li:fa:fe) {OsT} is.* **1.** Kefen. **2.** *bot.* Çiçeklerin etrafını çeviren yapraklar. **3.** *tıp.* Sargı bezi; bandaj.

lifçik, -ği [lif-çik] *is.* Lifleri oluşturan daha ince yapılı tel.

lifî, [Ar. līfī ليفى] *(li:fi:) {OsT} sf.* Lif gibi; life benzer; lifsi.

lifildemek, [lif *(yans.)* > lifil- de-mek] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-d(i)-yor]* (Köpek vb. hayvanlar için) yavaş yavaş koşmak. [DS]

lifîn, [Ar. līfīn ليفين] *(li:fi:) {OsT} is. biy.* Fibrin.

lifir, [Ar. nefīr *(boynuz boru)* نفير] *{ağız} is.* Zurna. [DS]

lifke, [? lifke] *{ağız} is.* Başa sarılan sarık vb. şeyin sarkan ucu. [DS]

lifleme, [lif-le-me] *is.* Liflemek eylemi.

liflemek, [lif-le-mek] *gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* **1.** Vücudu lifte sabun köpürterek yıkamak. **2.** Liflerden meydana gelmiş bir maddeyi lif lif ayırmak.

liflenme, [lif-le-n-me / lif-le-n-me] *is.* Liflenmek eylemi ve durumu.

liflenmek, [lif-le-n-mek] *edil. f. [-ir]* **1.** Lifli hâle getirilmek; lifleri ortaya çıkarılmak; liflerine ayrılmak. **2.** *dönşl. f.* Lifli hâle gelmek; lifleri çıkmak; üzerinde lifler oluşmak; lifleri ayrışmak. **3.** Lifle sabunlanarak yıkanmak. **4.**. Lif edinmek; lif sahibi olmak.

lifli, [lif-li] *sf.* Lifi olan. ⊡ **lifli doku,** *Kollajen bakımdan zengin, bağ dokudan meydana gelmiş nedbe dokusu.*

lift, [İng. lift] *is.* Teniste topa raketle arkadan öne ve yukarıdan aşağı doğru yapılan vuruş şekli.

-lig[1], [il-mek *(bir şeye takılı, ilintili, bağlı olmak)* > il-(i)k il-(i)g *(bağlayan)* > -lık / -lik / -lığ / -lig / -luk / -luğ / -lük / -lüg] *{eT} yap. e.* → -lık.

-lig[2], [-lığ / -lig / -lağ / -leg / -luğ / -lüg] *{eT} yap. e.* → -lıg.

lig, [Lat. ligare *(bağlamak)* > İt. lega > Fr. ligue] *is. spor.* Bir ülkedeki spor kulüplerine bağlı takımların karşılıklı ve deplasmanlı olarak karşılaşmalarını sağlayan yarışma grubu; küme. ⊡ **ligden düşmek,** *Bulunduğu ligde başarısız olup bir alt lige inmek; küme düşmek.*

ligam, [Far. ligām لگام] *(liga:m) {OsT} is.* Dizgin; gem. ⊡ **ligām-rîz,** *{OsT} Son hızla; son sürat.*

ligament, [Lat. ligamentum *(bağ)* > İng. ligament] *is. anat.* Kas ucunu kemiğe bağlayan doku.

ligant, [Lat. ligare *(bağlamak)* > ligant] *is. biy.* Haberci moleküller ve enzimler gibi bağlayıcı proteinlere vb. büyük moleküle ya da bir metal iyonuna bağlanan düzenleyici bir atom, bir grup atom veya molekül.

ligustrum, [Lat. ligustrum] *is. bot.* Zeytingillerden, yaprakları mızrak gibi, salkım hâlinde beyaz çiçekli, güzel kokulu, çit bitkisi olarak yetiştirilen bir süs bitkisi; kurtbağrı, *(ligustrum vulgare).*

-ligü, [*eT.* -ligü] *{eT} çek e.* Birliktelik durumu eki. [ETY] *ini-ligü (erkek kardeşimle birlikte), kişi-ligü (kişi ile birlikte)*

liğ, [iğ > liğ] *{ağız} is.* İplik eğirmekte kullanılan iğin eğri demir ucu. [DS]

liha, [Ar. lihye > lihā لحى] *(liha:) {OsT} is.* Sakallar.

liha, [Ar. lehat > lihā لها] *(liha:)* *{OsT}* *is. anat.* Küçük diller.

liha, -ai [Ar. liḥā' لحاء] *(liha:)* *{OsT}* *is.* Ağaç kabuğu.

lihab, [Ar. lihb > lihāb لهاب] *(liha:b)* *{OsT}* *is.* Geçit; kanyon; vadi.

lihaf, [Ar. liḥāf لحاف] *(liha:f)* *{OsT}* *is.* **1.** Örtünülecek şey; örtü. **2.** Yorgan. **3.** Sargı. **4.** *biy.* İnsan ve hayvanların gövdesini örten deri, tüy, kıl, kabuk vb. şey. **5.** *bot.* Tohumu saran kabuk veya zar. ⊡ **lihāf-ı çeşm,** *Göz kapağı.*

lihafî, [Ar. liḥāfī لحافی] *(liha:fi:)* *{OsT}* *sf. bot.* Tohum zarı ile ilgili.

liham, [Ar. liḥām لحام] *(liha:m)* *{OsT}* *is.* **1.** Lehim. **2.** Lehim yapma; lehimleme.

lihavî, [Ar. liḥāvī لحاوی] *(liha:vi:)* *{OsT}* *sf.* Sakal ile ilgili.

lihaz, [Ar. liḥāẓ لحاظ] *(liha:z)* *is.* **1.** Düşünme. **2.** Riayet etme.

lihb, [Ar. lihb لهب] *{OsT}* *is.* Dar geçit; kanyon; vadi.

lihevî, [Ar. liḥāvī لحاوی] *(lihe:vi:)* *{OsT}* *sf.* → lihavî.

lihî, [Ar. lihī لهی] *(lihi:)* *{OsT}* *is. anat.* Küçük dil.

lihyanî, [Ar. liḥye > liḥyānī لحیانی] *(lihya:ni:)* *{OsT}* *sf.* Uzun sakallı.

lihye, [Ar. liḥye لحیه] *{OsT}is.* Sakal. ⊡ **lihye-dār,** *{OsT} Sakalı olan; sakallı.*|| **iihye-i beyzā,** *{OsT} Ak sakal; beyaz sakal.*|| **lihye-i hūt,** *{OsT} Balinaların kanatları.*|| **lihye-i şerîf,** *{OsT} Hz. Muhammed'in sakalından kesilmiş kıllara verilen ad; sakal-ı şerîf.*|| **lihyetü't-teys,** *{OsT} bot. Keçi sakalı; teke sakalı.*

-lik, [il-mek *(bir şeye takılı, ilintili, bağlı olmak)* > il-(i)k il-(i)g *(bağlayan)* > -lık / -lik / -lıg / -lig / -luk / -luġ / -lük / -lüg] *{eT} yap. e.* → -lık.

lik[1], [lik] *{ağız}* *is.* Tokmak. [DS]

lik[2], [lik] *{ağız}* *is.* **1.** Kırağının sıcaklık nedeniyle su damlasına dönüşmüş hâli; çiy. **2.** Az ıslaklık; nem. [DS]

lik[3], [Far. līk لیك] *(li:k)* *{OsT}* *e.* Lakin; ama.

-lika, [Far. liḳā' لقاء] *(lika:)* *{OsT}* *sf.* Sonuna eklendiği isimlere, o niteliği taşıyan yüzlü anlamı katan son ek; ... çehreli; ... suratlı; ... simalı. *Meh-lika, hur-lika (melek yüzlü, huri yüzlü)*

lika[1], **-ai** [Ar. liḳā' لقاء] *(lika:)* *{OsT}* *is.* Buluşma; kavuşma. ⊡ **lika-u'llah,** *{OsT} Allah'a kavuşma; kıyamet günü.*|| **likā-yi āfāk,** *{OsT} Gökyüzü.*

lika[2], [Ar. līḳā لیقا] *(li'ka:)* *{OsT}* *is.* **1.** Eskiden mürekkep hokkalarına konulan ham ipek parçası. **2.** Kitap ciltçiliğinde yaldızın altına sürülen zamk gibi yapışkan madde; laka.

likâf, [Ar. likāf لکاف] *(likâ:f)* *{OsT}* *is.* Palan; eyer. ⊡ **likāf-ı müzeyyen,** *{OsT} Süslü palan.*|| **likāf-ı zerrîn,** *{OsT} Altın yaldızlı palan.*

likat, [Ar. laḳat > liḳāt لقاط] *(lika:t)* *{OsT}* *is.* Başak toplama.

likator, [Sırp. lika *(Hırvatistan'da Sırpların oturduğu bir bölge)* + Fr. -teur] *{OsT}* *is.* İmparatorluk döneminde Bulgarlardan seçilen, at ve yol menzillerinin bakımıyla görevli voynuk teşkilatının küçük rütbeli subaylarına verilen ad.

likatura, [İt. ligatura] *(likatu'ra)* *is. dnz.* Sicim.

likçir, [Çin. li-ji] *{eT}* *is.* Takvim.[EUTS]

liken, [Yun. leikhéin *(yalamak)* / Lat. lichen] *is.* **1.** *bot.* Ortak bir yaşam süren mikroskobik bir su yosunu ile ipliksi bir mantarın birleşmesinden oluşmuş bir birleşik bitki. **2.** Kabarcık oluşmasıyla belirginleşen bir tür deri hastalığı. ⊡ **liken bilimi,** *Likenleri inceleyen botanik dalı; likenoloji.*

likenleşme, [liken-leş-me] *is.* **1.** Likenleşmek eylemi veya durumu. **2.** Çeşitli sebeplerle derinin kalınlaşması. **3.** *bot.* Karada yetişen bir su yosunu ile ortak yaşamaya elverişli bir mantar sporunun rastgele karşılaşması sonucu gerçekleşen liken oluşumu.

likenleşmek, [liken-leş-mek] *gçsz. f. [-ir]* Bir deri hastalığı sırasında likenleşmeye uğramak.

likidasyon, [Fr. liquidation] *is.* Tasfiye.

likide, [Fr. liquider] *is.* Alacak ve borç dökümü. ⊡ **likide etmek,** *Alacak ve borçlarını hesaplayarak sonucu belirtmek.*

likidite, [Fr. liquidité] *is.* **1.** *eko.* Ticarî ve malî işlemlerde kullanılabilen kısa vadeli sermaye; kullanılabilecek durumda olan satın alma gücü. **2.** Kolaylıkla paraya çevrilebilme özelliği olan varlıklar.

likin, [Ar. lākin > Far. līkin لیکن] *(li:kin)* *{OsT}* *bağ.* Lakin.

likit, -di [Fr. liquide] *is.* **1.** Akışkan; sıvı; mayi. **2.** *sf. eko.* Elde hazır bulunan, kullanılabilir durumdaki para; hazır para. **3.** Miktarında kayıtlı bulunan.

liklemek, [lik-le-mek] *{ağız}* *gçsz. f. [-r] [-l(ı)-yor]* (At için) rahvan ile dört nal arası kesik kesik koşmak. [DS]

liklik, -ği [lik *(yans.)* > lik+lik] *{ağız}* *sf.* **1.** Oynak. **2.** *zf.* (Atın yürüyüşü için) sarsıla sarsıla. [DS]

likman, [Yun. lukhiári => ilikmen] *{ağız}* *is.* **1.** Kandil. **2.** Zeytinyağlı küçük çıra.[DS]

likmen, [Yun. lukhiári => likmen] *{ağız}* *is.* Zeytinyağlı küçük çıra. [DS]

likondu, [? likondi] *{ağız}* *is.* Su taşımakta kullanılan omuzluk. [DS]

likorinoz, [Yun. likurinos] *(likori'noz)* *is.* Bazı balıkların tütsülenmek suretiyle yapılan pastırması.

likör, [Lat. liquor > Fr. liqueur] *is.* Mayalanma olmaksızın alkol, su, şeker ve esanstan meydana gelen içki. ⧉ **likör bardağı,** *Likör ikram edilen küçük zarif cam bardak.*|| **likör şarabı,** *Yemek arasında ve tatlı yerken içilen tatlı ve kuvvetli şarap.*

likzir, [Çin. li-ji] *{eT} is.* Takvim. [Gabain]

lil[1], [lığ / lil] *{ağız} is.* **1.** Duvar sıvasında ve boyasında kullanılan siyah renkli toprak. **2.** Akarsuyun getirip yığdığı çamur; kum; mil. **3.** Çamuru çok olan yer. **4.** Cıvık çamur. **5.** Çamurlu, bulanık su. [DS]

lil[2], [lil] *{ağız} is.* Su yosunu. [DS]

lila, [Far. nīlak > Fr. lilas] *sf.* Leylak rengi.

lilarziye, [Ar. li'l-arżiyye للارضيه] *{OsT} sf. gök b.* Dünya'nın merkezini başlangıç noktası olarak alan; Yer merkezli.

lilbeşeriye, [Ar. li'l-beşeriyye للبشريه] *{OsT} sf. fel.* İnsanı merkez sayan görüşle ilgili; insan merkezli; insaniçinci; insaniçincilikle ilgili.

-lilik, [-lı-lık / -lilik / -luluk / -lülük] *yap. e.* → -lılık.

lilik, [lilik] *{ağız} is.* Rafadan yumurta. [DS]

lillah, [Ar. lillāh لله] *(lilla:h) {OsT} e.* Allah'a mahsus; Allah aşkına; Allah hürmetine; Allah için.

lillahi, [Ar. lillāh لله] *(lilla:hi) {OsT} e.* → lillah. ⧉ **lillahi derre derrühu,** *Hayrı, Allah için artsın.*|| **lillahi taala,** *Ulu Tanrı aşkına.*|| **lillahi ve resulihi,** *Allah ve Resul hürmetine.*

lilliş, [? lilliş] *{ağız} is.* Topaç. [DS]

lim[1], [Çin. lin] *{eT} is.* Dam kirişi.[EUTS]

lim[2], [lim] *{ağız} is.* Kök; temel; dip. [DS]

lima[1], [Ar. lima لما] *(lilla:h) {OsT} e.* Niçin; neye?

lima[2], [Sasakça lima *(Endonezya yerlilerinden)*] *is.* Endonezya yerli kabilelerinden Sasakların, İslam'ın bazı şartlarını kabul etmedikleri ve kendilerince kıldıkları beş vakit namazın adı.

lima[3], [? lima] *{ağız} is.* Sabun. [DS]

limaki, [İt. lima] *is.* Ayakkabıcıların kullandığı küçük eğe.

limam, [Ar. limām لمام] *(lima:m) {OsT} is.* Aralıklı tekrar; zaman zaman vuku bulan tekrar.

limamen, [Ar. limāmen لماما] *(lima:men) {OsT} zf.* Yineleyerek; tekrar ederek; yinelenerek.

liman[1], [Yun. leiomon *(ıslak arazi)* > Rus. liman] *is.* Ukrayna ırmaklarının kısmen bir kıyı şeridiyle kapalı olan deniz kulağına benzeyen ağzı.

liman[2], [Yun. limēn] *is.* **1.** Gemilerin yük alma ve boşaltma, yolcu indirip bindirme ve barınmalarına uygun doğal veya yapma sığınak. **2.** *gnşl.* Sakin ve durgun yer. ⧉ **liman âdetleri,** *Bir navlun anlaşmasıyla ilgili taşımada, yükleme veya boşaltmanın veya her ikisinin limanlarda zamanla yerleşmiş uygulama ve kurallara göre yapılacağını belirten sözleşme maddesi.*|| **limana giriş hakkı almak,** *Gümrük işlemlerinden ve sağlık denetiminden sonra limana girme hakkını elde etmek.*|| **liman ağzı,** *Gemilerin limana girip çıkması için bırakılmış geçit.*|| **limana inmek,** *Açıktan gelerek limana girmek.*|| **liman başkanı,** *Ülkenin kanunlarına göre liman hareketlerini yürüten geniş yetkilere sahip mülkî amir.*|| **liman başkanlığı,** *Liman başkanlığına ait iş ve işlemlerin yürütüldüğü yer.*|| **liman cüzdanı,** *Limanda çalışmak isteyenlere belirli şartlarla verilen çalışma izin belgesi.*|| **liman dairesi,** *Liman başkanlığı.*|| **liman feneri,** *Limanda demirli bulunan geminin görülmesini sağlayacak şekilde çekilen fener.*|| **liman hizmeti,** *Limandaki çalışmaların zorunlu kıldığı kontrol ve gözlem hizmeti.*|| **limanı kapamak,** *Limanda demirli olan gemilerin her ne sebeple olursa olsun limandan çıkışlarını yasaklamak.*|| **limanı şaşırmak,** *Limana giriş yerini bulamamak.*|| **liman işçisi,** *Limanlarda gemilerin yükleme ve boşaltma işlerinde çalışan, iyi istif ve sapan yapmasını, vinç kullanmasını bilen deneyimli işçi.*|| **liman kaptanı,** *Elinde liman sınırları içinde kaptanlık yapma yetkisi ve yeterlik belgesi olan kaptan.*|| **liman manevrası,** *Bir geminin, kılavuz kaptan yönetiminde liman içinde yaptığı manevra.*|| **liman masrafları,** *Bir geminin uğradığı limanlarda yapmış olduğu giderler.*|| **liman reisi,** *Gemilerin limana girip çıkışını düzenleyen yetkili kimse; liman başkanı.*|| **liman vinci,** *Paralel raylar üzerinde yer değiştirebilen yük kaldırma makinesi.*|| **liman yolu,** *Bir liman kuruluşunun işlerine yarayan, rayları genellikle asfalta gömülü olan demir yolu.*

limanlama, [liman-la-ma] *is.* Limanlamak eylemi.

limanlamak, [liman-la-mak] *gçl. f. [-r] [-l(ı-yor]* **1.** (Gemi için) bir limana girip orada kalmak. **2.** (Deniz, rüzgâr vb. için) Yatışmak; durgunlaşmak; sakinleşmek.

limanlık, -ğı [liman-lık] *sf.* **1.** (Yer için) liman gibi kullanılan; liman yapmaya elverişli. **2.** (Deniz, hava, rüzgâr vb. için) sakin; yatışmış; dalgasız.

limba, [İt. lembo] *(li'mba) {OsT} is.* **1.** Bir tür mavna. **2.** → limbo.

limbek, -ği [limb *(yans.)* > limb-e-k] *{ağız} sf.* Aptal. [DS]

limbo, [İt. lembo] *(li'mbo) is. dnz.* **1.** Nehirlerde ve sığ denizlerde kullanılan bordaları düz, yassı kayık. **2.** Bir ticaret gemisinin içindeki yükü bordasına yanaşan başka bir gemiye aktarma işlemi. ⧉ **limbo etmek,** *Yükü borda bordaya yanaşan gemiler arasında aktarmak.*

limçin, [Çin. tien-tsen] *{eT} is.* Bir yıldız adı. [EUTS]

lime[1], [Far. līme ليمه] *(li:me) {OsT} is.* **1.** Parça; dilim. **2.** *{ağız}* Tuğla. [DS] **3.** *{ağız}* İyi kurumamış kerpicin küçük parçaları. [DS] **4.** *{ağız} is.* Dövülen çeltiğin bir bölümünün pirinç, bir bölümünün de çeltik

olarak kalmış durumu. [DS] ⊡ **lime lime,** *Parça parça olmuş; eskimiş; parçalanmış; dilim dilim yarılmış.*|| **lime lime kesmek,** *İnce ince doğramak; kıymak.*

limi, [limi] *{ağız} is.* Ekşi olmayan limon. [DS]

limit, [Fr. limite *(sınır)*] *is.* **1.** Ulaşılabilecek veya ulaşılmasına izin verilen en üst nokta; sınır. **2.** *mat.* Değişken bir büyüklüğün erişmek zorunda olmadan istenildiği kadar yaklaşabildiği sabit büyüklük. **3.** Bir oyunda ortaya sürülebilecek en az ve en çok miktar.

limited, [İng. limited] *sf.* Sınırlı; sınırlanmış. ⊡ **limited ortaklık,** *İki veya daha çok ortak tarafından bir ticaret unvanı altında kurulan, ortaklarının sorumluluğu koydukları sermeye ile sınırlı ve asıl sermayesi sınırlı olan ortaklık; limited şirket.*|| **limited şirket,** *İki veya daha çok ortak tarafından bir ticaret unvanı altında kurulan, ortaklarının sorumluluğu koydukları sermeye ile sınırlı ve asıl sermayesi sınırlı olan ortaklık; limited ortaklık.*

limitsiz, [limit-siz] *sf.* Herhangi bir sınırlama olmaksızın.

limka, [? limka] *{ağız}is.* Gol; sayı. [DS]

limken, [Çin. lin-ch'in] *{eT} is.* Sarı erik. [DLT]

limla, [limla] *{ağız}sf.* Çorapsız; yalın ayak. [DS]

limmi, [Ar. limmī لمى] *(limi:) {OsT} is. mant.* Önsellik; apriorite.

limni, [Yun. limne] *{ağız} is.* Durgun sulu, sazlık göl. [DS]

limnoloji, [Yun. limne *(bataklık)* + logos *(bilim)* > Fr. limnologie] *is.* Göl ve bataklı gibi iç sulardaki canlıları inceleyen bilim dalı; göl bilimi.

limon[1], [Lat. limonem *(çamur yüklemesi)* > Fr. limon] *is.* Temel parçacıklarının boyutları 2 ile 50 mikron arasında olan kumlu, hafif verimli, kahverengi toprak.

limon[2], [Yun. lemoni / Ar. līmūn] *is. bot.* **1.** Turunçgillerden, yüksekliği üç dört metre kadar, çiçekleri beyaz ve taç yaprakların dış yüzü kırmızıyla karışık, odunu sıkı, sarı renkli ve damarlı, meyvesi yumurta biçiminde ve soluk sarı renkte, tadı ekşi, hafifçe acı-ekşi, ferahlatıcı, C vitaminince zengin bir meyve ağacı, *(Citrus limonum).* **2.** Bu ağacın yumurta biçiminde, sarı renkli, kabuğu kokulu, ekşi meyvesi. **3.** Limon suyu. **4.** *gnşl.* Limondan yapılmış meşrubat; limonata. ⊡ **limon asidi,** *Birçok meyve ve sebzede serbest olarak veya potasyum, kalsiyum tuzları olarak bulunan, hafifçe mayalanmış limon suyunun sıcak kalsiyum karbonatla işlenmesinden elde edilen asit; sitrik asit.*|| **limon çiçeği,** *1. Limon ağacının güzel kokulu çiçekleri veya bu çiçeklerin kokusu. 2. Akasma.* || **limon elması,** *{ağız} Bir tür elma.* [DS]|| **limon esansı,** *Taze limon kabuğunun sıkılması veya ısıtılmasıyla elde edilen ve kolonya, lavanta gibi parfüm sanayii ile likör üretiminde kullanılan uçucu yağ.*|| **limon gibi,** *1. Çok sarı; sarı. 2. Çok küçük. 3. Çok ekşi.*|| **limon gibi olmak,** *Yüzü sararmak; solmak.*|| **limon gibi sıkmak,** *Bir kimseden imkân ölçüsünde yararlanmak; posasını çıkarırcasına yararlanmak.*|| **limon kabuğu,** *Reçel, likör vb. yapımında kullanılan limonun sulu kısmının etrafını çeviren sarı renkli kokulu dış kısım.*|| **limon kabuğu gibi,** *(Şapka için) çok küçük.*|| **limon kirişi,** *Ahşap merdivenlerde basamakların iki ucunu taşıyan kalın kiriş.*|| **limon küfü,** *Açık yeşile çalan mavi renk veya bu renkte olan.*|| **limon nanesi,** *{ağız} Oğulotu, (Melisa officinalis).* [DS]|| **limon otu,** *bot. Mine çiçeğigillerden, yaprakları sıkılınca limon kokusu yayılan, bahçelerde süs bitkisi olarak yetiştirilen, kışın yapraklarını döken, bir boğumda üç yapraklı, salkım çiçekli bir ağaççık; kandıra ağacı; lipya, (Lippia citriodora / triphylla).*|| **limon sarısı,** *Açık sarı renk veya bu renkte olan.*|| **limon suyu,** *Limondan sıkılmak suretiyle elde edilen acımsı ekşi su.*|| **limon tozu,** *Sitrik asit; limon asidi.*|| **limon tuzu,** *Sitrik asit; limon asidi.*

limon, [Yun. limen => ليمون] *{eAT} {OsT} is.* Liman.

limona, [Yun. limen => ليمونه] *{eAT} {OsT} is.* Liman.

limonata, [İt. limonada] *(limona'ta) is.* Limon suyu, şeker ve su ile yapılan bir soğuk içecek. ⊡ **limonata bardağı,** *Limonata sunmakta kullanılan ince uzun cam bardak.*|| **limonata gibi,** *(Rüzgâr için) sıcak günlerde hafif hafif ve serin olarak esen.*

limonatacı, [limonata-cı] *is.* **1.** Limonata yapıp satan kimse. **2.** Limonatacının iş yeri.

limonatacılık, [limonata-cı-lık] *is.* Limonata yapıp satma işi.

limoncu, [limon-cu] *is.* Limon yetiştiren ve satan kişi.

limonculuk, [limon-cu-luk] *is.* Limon yetiştirme ve satma işi.

limoni, [Yun. lemoni > limon + Ar. -ī ليمونى] *(li:moni:) sf.* **1.** Limon renginde olan, yeşile çalan açık sarı. **2.** *mecaz.* (Kişiler arası dostluk ilişkileri için) bozukça; bozuk. **3.** (Kişi için) umulmadık bir anda alınganlaşan, öfkelenen. ⊡ **limoni hava,** *Yağıp yağmayacağı belli olmayan hava.*

limonit, [Fr. limonite] *is. min.* Demir cevherlerinden en yaygını olan hidratlı doğal demir III oksit; kahverengi hematit; hidroferrit.

limonlama, [limon-la-ma] *is.* Limonlamak eylemi.

limonlamak, [limon-la-mak] *gçl. f [-r] [-l(u)-yor]* İçine veya üstüne limon veya limon suyu koymak, karıştırmak.

limonlu, [limon-lu] *sf.* İçine limon suyu veya limonun kendisi doğranarak konulmuş olan.

limonluk, -ğu [limon-luk] *is.* **1.** Soğuktan zarar gören sıcak iklim bitkilerinin konduğu tamamen veya

kısmen camlı, kapalı yer; ser; sera. **2.** Portakal, limon gibi kışın korunması gereken bitkilerin konduğu yer. **3.** Limonun suyunu çıkarmakta kullanılan, ortası tümsek ve pürtüklü mutfak aracı; limon sıkacağı. **4.** Merdiven, balkon, teras gibi yerlerin kenarlarına çekilen 20-30 cm. yükseklikteki set; tavhane.

limonsu, [limon-su] *sf.* Limonu andırır; limon gibi. ⊡ **limonsu meyve,** *biy. Üst durumlu bir ovaryumdan oluşan, içinde öz su dolu çok sayıda torbacıkların bir araya gelerek bölmeler oluşturduğu, üzeri derimsi bir kabukla örtülü etli meyve; hesperidyum.*

limpak, -ğı [? limpak] *{ağız} is.* Sayı; gol. [DS]

limu, [Far. līmū ليمو] *(li:mu:) {OsT} is.* Limon.

limuzin, [Fr. Limousin *(Fransada bir bölge)* > limousine] *is.* Yalnız arka koltukta oturanların üzeri tamamıyla örtülü, önde oturanların ise üzeri açık fakat rüzgârdan korunmak için öne cam siper takılmış bir eski otomobil karoseri tipi; kuyruklu otomobil.

lin, [Toh. lem] *{eT} is.* Halvet yeri; çilehane; zaviye; hücre.[EUTS]

linç, -ci [Ame. William Lyhch *(Virginia'da yasadışı halk mahkemesini kuran yargıç yüzbaşı)* > İng. lynch] *is.* Kalabalık insan grubunun, yasa önünde de suç sayılan veya kendilerine göre suç oluşturduğunu sandıkları bir davranışından dolayı galeyana gelerek bir kimseyi yasa dışı olarak, yargılanmaksızın taş, sopa vb. şeylerle döverek öldürmesi. ⊡ **linç etmek,** *(Kalabalık için) bir kimseyi yargısız olarak döverek öldürmek.*|| **linç kanunu,** *ABD'de on yedinci yüzyıldan beri uygulanan, suç üstü yakalanmış suçluları hemen yargılamak, hüküm vermek ve hükmü hemen infaz etmek biçimindeki basit muhakeme usulü.*

lineer, [lat. linea *(çizgi, iplik)* > Fr. linéaire] *sf.* **1.** Çizgilerle ilgili olan; çizgisel. **2.** *mat.* Değişimi çizgilerle gösterilebilen; doğrusal elemanlarla ilgili olan; çizgisel. **3.** *elkt.* (Eleman için) ohm kanununa uygun.

linet, [Ar. līnet لينت] *(li:net) is.* **1.** Yumuşaklık. **2.** Hafif ishal; sürgün.

ling[1], [lank / lınk / ling / long / löng / lönk /lön *(yans.)*] *is.* **1.** Dengesiz ve düzensiz yürümeyi ve gidişi; kaba saba ve gelişigüzel konuşmayı anlatan kök. [Zülfikar] *ling-ir-de-mek, ling-il-de-mek, lingir lingir* **2.** *{OsT} is.* Atın bir tür tırıs yürüyüşü. ⊡ **ling ling yelmek,** *{OsT} Tırıs tırıs gitmek.*|| **ling urmak,** *{eAT} Tırıs yürümek.*

ling[2], [ling] *{ağız} is.* **1.** Dokuma tezgâhlarında tarağı tutan araç; tefe. **2.** Kendir dövmeye yarayan ve su ile dönen dolap. [DS] ⊡ **linge kaldırmak,** *{ağız} Ortalığı karmakarışık etmek.* [DS]

lingirdemek, -ği [ling *(yans.)* > ling-ir-de-mek] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-d(i)-yor]* Sallanmak; sarsılmak; oynamak. [DS]

lingildemek, [ling *(yans.)* > ling-il-de-mek] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-d(i)-yor]* **1.** (Hayvana yükletilen yük için) sallanmak. **2.** Hızlı yürümek. **3.** Yaylana yaylana yürümek. [DS]

lingir, [lingir *(yans.)*] *is.* Oynama, sallanma, yaylanma ve hareketlilik bildiren söz. ⊡ **lingir lingir,** *{ağız} Fıkır fıkır; oynak.* [DS]

lingirdemek, [lingir *(yans.)* > lingir-de-mek] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-d(i)-yor]* **1.** Şımarmak. **2.** Hoppalık etmek; hafiflik etmek. **3.** Arabanın üstünde sallanarak gitmek. **4.** (At için) sarsılarak yürümek; tırısa benzer bir yürüyüşle koşmak; sarsıntılı ve hızlı yürümek. **5.** Savuşmak; kaçmak. [DS]

linin, [Fr. linine] *biy.* Hücre çekirdeğinde bulunan ve kromatin tanelerini taşıyan ağ biçimindeki ipliksi yapıya verilen ad.

linit, [Fr. linite] *is. tıp.* Mide çeperinin kalınlaşmasına sebep olan gastritin özel bir şekli.

link[1], **-gi** [link] *{ağız} is.* **1.** Atın koşma ile yürüme arasında bir yürüyüşü; atın eşkin yürüyüşü; tırıs; kurt lingi. **2.** *zf.* Bir çırpıda. [DS]

link[2], **-gi** [Erme. nig] *{ağız} is.* **1.** Pirinç dövmeye yarayan tahta dibek. **2.** Atla çevrilen bulgur değirmeni. **3.** Dokuma cenderesi. **4.** Kendir dövmeye yarayan ve su ile dönen dolap. **5.** Kaldıraç. [DS]

link[3], **-gi** [İng. link] *is.* **1.** Zincir baklası. **2.** Bağlantı. **3.** Birbirine bağlı iletişim sistemleri birliği.

linklemek, [link-le-mek] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(i)-yor]* Çabucak, koşarak gitmek veya gelmek. [DS]

linkoln, [Lat. Lindum Colonia > İng. Lincoln *(şehir)*] *is. zool.* İri yapılı, uzun tüylü İngiliz koyun ırkı.

linografi, [Fr. linographie] *is. tekst.* Bez üzerine yazı yazma, kumaş üzerine baskı yapma tekniği.

linoleik asit, [Fr. acide linoléique] *sf. t.* Besinle alınması gereken ve bir memelinin büyümesi için gerekli olan, yapısında çift bağ bulunan 18 karbonlu doymamış bir yağ asidi; $C_{18}H_{32}O_2$

linolein, [Fr. linoléine] *is. kim.* Kuruyan yağlarda bulunan linoleik asit gliseri.

linolenik asit, [Fr. acide linolénique] *sf. biy.* Memelilerin büyemesi için gerekli olan, ancak besinle alınması gerekmeyen, linoleik asitten sentezlenebilen, bezir yağı ile kenevir yağında linoleik asitle birlikte bulunan, üç çift bağlı, 18 karbonlu doymamış bir yağ asidi; $C_{18}H_{30}O_2$

linolyum, [Lat. linum *(keten)* + oleum *(yağ)* > Fr. linoléum] *(lino'lyum) is. kim.* Yer döşemesi olarak kullanılan, üzeri keten yağı ve mantar tozuyla yapılmış jüt bez; muşamba.

linon, [Fr. lin *(keten)* > linon] *is.* Bez ayağı armürle dokunmuş ince ve saydam dokuma.

linotip, [İng. **line of type** *(tipografik satır)*] *is.* Matbaa harflerini dizen ve satırları blok hâlinde döken matbaa makinesi.

linyit, [Lat. lignum *(odun)* > Fr. lignite] *is.* Bataklıklardaki bitki kalıntılarının bozuşması, sonra da yavaş yavaş alüvyon çökeltileriyle örtülmesi sonucu oluşan, birleşiminde yüzde 60 ile 73 oranında karbon bulunan kahverengi veya siyah fosil kömür.

linyitli, [linyit-li] *sf.* Yakıt olarak kullanılan mineraller için) reçineli ağaçlara benzeyen açık tohumluların kalıntılarından meydana gelen.

lip[1], [lip *(yans.)*] *is.* Göz vb. kırpma veya alev kıpması anında çıkan ses. ☞ **lip lip gözlü,** *{ağız} (Kişi için) gözlerini sık sık açıp kapayan.* [DS]

lip[2], [lip *(yans.)*] *is.* Kopma, dayanıksızlık bildiren yansıma kökü. ☞ **lip lip,** *{ağız} 1. Çabuk çabuk. 2. (İp vb. için) dayanıksızlık ve çabuk kopma anlatır.* [DS || **lip lip ayrılmak,** *{ağız} is. Çabuk kopmak.* [DS]

lipari, [Yun. liparis] *(lipa'ri) is. balıkç.* Çirozluktan çıkarak yağlanmaya başlayan uskumru.

liparit, [Lipari *(ada)* > Fr. lipare] *is. min.* Granitle aynı kimyasal yapıda, içinde mikrolitler olan kayaç; riyolit.

lipaz, [Yun. lipos *(yağ)* > Fr. lipase] *is. kim.* Mide ve pankreas öz suyu, kan ve bitki tohumlarında bulunan, molekül ağırlıkları yüksek yağ asidi esterlerini hidrolizleyen enzim.

lipemi, [Fr. lipémie] *is.* Kandaki yağlı madde oranı.

lipidek, -ği [lip *(yans.)* > lip-i(t)-ek] *{ağız} zf.* Hemen; şıp diye. [DS]

lipik, -ği [lip-ik] *{ağız} is.* Oyunda sayı üstünlüğü. ☞ **lipik atmak,** *{ağız} Oyunda sayı üstünlüğü kazanmak; öne geçmek.* [DS]|| **lipik yapmak,** *{ağız} Oyunda sayı üstünlüğü kazanmak; öne geçmek.* [DS]

lipit, -di [Yun. lipos *(yağ)* > Fr. lipide] *is.* **1.** Her çeşit organik yağa verilen isim. **2.** Yağlı maddeleri belirtmek için kullanılan genel terim. ☞ **lipit düşürücü,** *Yağ metabolizmasını etkileyerek kandaki lipit oranını, özellikle kolesterol miktarını normalleştirmeye yarayan ilaç.*

lipitler, [lipit-ler] *is. biy.* Hayvan ve bitki hücrelerinde bulunan, suda çözünmeyen, organik çözücülerle çözünen, yağ asitlerinin alkollerle teşkil ettikleri esterler.

liplip, [lip *(yans.)* > lip+lip] *{ağız} is.* İdare lambası. [DS]

lipo-, [Yun. lipos *(yağ)* > Fr. lipo-] *ön ek.* Bilimsel terim türetiminde, başına getirildiği Latin kökenli kelimelere "*yağla ilgili*" anlamı katan ön ek.

lipogenez, [Fr. lipogénèse] *is.* Hayvan ve bitki bünyesinde yağ oluşması; lipit ve yağ asitlerinin bileşimi.

lipoit, -di [Yun. lipos *(yağı)* + eidos *(biçim)* > Fr. lipoïde] *is. biy.* Gerçekte yağ olmayan, fakat pek çok özelliği bakımından yağa benzeyen, yağ çözücülerle özütlenen sterol, steroit gibi maddeler.

lipom, [Fr. lipome] *is. tıp.* Yağ dokusunun bulunduğu yerde büyümesinden meydana gelen zararsız ur; yağ uru.

lipotropin, [Fr. lipotropine] *is. biy.* Memelilerde hipofiz bezinin ön lobundan salgılanan ve lipofizi uyaran iki hormandan her biri.

lipsos, [Yun. lipsos] *(li'psos) is. zool.* İskorpitgillerden, Akdeniz ve Atlas Okyanusunda yaşayan, yüzgeçlerindeki dikenlerde battığı zaman çabuk iyileşmeyen bir zehir bulunan, eti lezzetli, en çok 40 cm. kadar boylanabilen bir kemikli balık, *(Scorpaena porcus).*

lipüri, {Yun. lipos *(yağ)* + urein *(işemek)* > Fr. lipurie] *is. tıp.* Çeşitli sebeplere bağlı olarak, idrarda yağ bulunması durumu.

lir, [Lat. lyra > Fr. lyre] *is.* **1.** *müz.* Kaynağı mitolojik çağlara kadar uzanan kirişli bir çalgı. **2.** *anat.* Beyin üçgenindeki iki arka kordonun başlangıç kısımları ile ammon boynuzlarını birleştiren enlemesine liflerin tümüne verilen ad.

lira, [Lat. libre > İt. liret > lire *(çoğul)* > lira] *(li'ra) is.* **1.** Yüz kuruşluk Türk para birimi; kısaltması: L. **2.** Değeri yere ve zamana göre değişen çeşitli ülkelere ait para birimi. **3.** Eskiden yedi gram ağırlığında altın sikke.

liralık, -ğı [lira-lık] *sf.* **1.** (Belirtilen) lira değerinde olan. **2.** *is.* Lira.

liret, [Lat. libre > İt. liret] *is.* İtalyan para birimi; kısaltması: LİT.

lirik, -ği [Lat. lyricus / Yun. lyrikós > Fr. lyrique] *sf.* **1.** Coşkun; ilhamla dolu; aşırılığa varan bir taşkınlık yüklü. **2.** *ed.* Öğretici ve kahramanlık şiirine karşıt olan. **3.** (Şiir ve anlatım için) içten gelen duyguların coşkun bir dille anlatıldığı. **4.** Bu tür şiir yazan. **5.** (Şiir için) eski Yunan'da lir eşliğinde okunan. ☞ **lirik şiir,** *1. Lir eşliğinde okunan şiir. 2. Şarkı olarak okunmadığı hâlde biçim bakımından Eski Çağ şiirlerine benzeyen şiir. 3. Günümüzde ise, etkili ve coşkun bir dille yazılmış, kişisel duyguları, ortak duyguları veya şairin iç dünyasını yansıtan şiir.*

lirizm, [Fr. lyrisme] *is.* **1.** Kişisel duyguların anlatımında coşkunluk; coşku. **2.** Lirik şiirlerin tümü. **3.** Lirik ilham.

lirpedek, [lirp *(yans.)* > lirp-e-dek] *{ağız} zf.* (Havadan inmek ve düşmek için) birdenbire. [DS]

lisam, [Ar. lisām لثام] *(lisa:m) {OsT} is.* **1.** Yüze örtülen örtü; yaşmak. **2.** Kadınların yüzlerine örttükleri tül; yaşmak. **3.** Solunum organlarını sıcağa, soğuğa, toza ve böceklere karşı korumak veya Bedevîler tarafından gizlenmek için kullanılan yüzün alt kısmını örtmekte kullanılan kumaş parçası.

lisan, [Ar. lisān لسان] *(lisa:n)* *{OsT}* *is.* **1.** Bir insan topluluğuna özgü, seslerden meydana gelmiş, kendine göre kuralları olan, sürekli gelişen ve değişen, bireyler tarafından iletişim kurmada kullanılan, sistemli göstergelere dayalı, anlaşma aracı; dil; zeban. **2.** Her insanın duygu, düşünce ve olay anlatma yetisi. **3.** Bir grubun, meslek mensubunun veya topluluğun kendine has terimlerin ağır bastığı anlatım dizgesi. **4.** Kullanan kişiye veya belirli bir döneme göre tanımlanan söz dağarcığı veya özel söz dizimi. **5.** *gnşl.* Anlatım aracı. ⧉ **lisana gelmek,** *(Konuşmayan şeyler için) söz söylemek; konuşmaya başlamak; konuşmak; konuşur olmak.*|| **lisān-āşinā,** *{OsT} Dil bilen.*|| **lisān-ı Arabî,** *{OsT} Arap dili.*|| **lisān-ı aşk,** *{OsT} Sevginin dili.*|| **lisān-ı dil,** *{OsT} Gönül dili.*|| **lisān-ı edeb,** *{OsT} Edebiyat dili.*|| **lisān-ı Farsî,** *{OsT} Farsça.*|| **lisān-ı kâmil,** *{OsT} Kullananın ustalığını ortaya koyan güzel ve doğru kullanılmış dil; mükemmel dil.* || **lisān-ı mader-zāt,** *{OsT} Ana dili.*|| **lisān-ı mālūme,** *{OsT} Bilinen dil.*|| **lisān-ı mizmār,** *{OsT} Gırtlak kapağı.*|| **lisān-ı şiir,** *{OsT} Şiir dili.*|| **lisān-ı Tazi,** *{OsT} Arapça.*|| **lisān-ı Türkî,** *{OsT} Türkçe.*|| **lisānü'l-bahr,** *{OsT} Mürekkep balığının kılçığı.*|| **lisānü'l-gayb,** *{OsT} Bilinmeyen şeylerden, gelecekten haber veren.*|| **lisānü'n-nār,** *{OsT} Ateşin dili; alev.*

lisancı, [lisan-cı] *is.* Bir dilin çeşitli konuları ile uğraşan uzman; dilci.

lisanıhâl, -li, [Ar. lisān-i hāl] *(lisa:nıhâ:l) is.* Bir kimsenin davranışlarından anlaşılan şey; davranışla meram anlatma; davranışlarla düşünüleni anlatma; hâl dili.

lisanımünasip, -bi [Ar. lisān-ı münāsib] *(lisa:nımüna:sip) is.* Karşıdakinin kolayca anlayabileceği bir dil ve üslûp.

lisanî, [Ar. lisānī لسانى] *(lisa:ni:)* *{OsT}* *sf.* Dille ilgili; dile dayanan.

lisaniyat, [Ar. lisān > O. T. lisāniyyāt لسانيات] *(lisa:niyya:t)* *{OsT}* *is.* Dillerin incelemesini konu edinen bilim dalı; dil bilimi.

lisans, [Lat. licet *(izin)* > licentia > Fr. licence] *is.* **1.** Herhangi bir konuda verilen izin, yetki belgesi. **2.** Genellikle dört yıl süren üniversite öğrenimi. **3.** Üniversite öğrenimi tamamlanınca alınan diploma ve akademik derece. **4.** *spor.* Sporcunun resmî yarışmalara katılabilmesi için federasyon tarafından verilen kayıt fişi ve kimlik belgesi. **5.** Yarışlara katılabilmek için jokeylere verilen kimlik kartı. **6.** Dış alım ve satımı serbest bırakılmayarak belirli bir düzen içinde ithal ve ihracı gereken mallar için idarece verilen izin belgesi. **7.** *huk.* Bir malı yurt içinde yabancı bir firma adına üretme izni.

lisansiye, [Fr. licencié] *is.* Bir fakülteden lisans diploması almış kimse.

lisansiyer, [Fr. licenciere] *is.* Üniversitede okuyan öğrenci.

lisanslı, [lisans-lı] *sf.* Lisansı bulunan; lisans sahibi.

lisansüstü, [Fr. licence > lisans + T. üst-ü] *is.* Dört yıllık üniversite öğrenimi sonrası. ⧉ **lisansüstü eğitim,** *Dört yıllık üniversite öğrenimi bittikten sonra yapılan eğitim.*

lisanullah, [Ar. lisānü'l-lāh لسان الله] *(lisa:nulla:h)* *{OsT}* *is.* Allah'ın sözü; Kur'an.

lise, [Yun. lykeios *(kurtların efendisi anlamında Apollon'un sıfatı)* > lykeion *(Atina'da Aristotales'in kurduğu okulun bulunduğu mahalle)* > Lat. lyceum > Fr. lycée] *(li'se) is.* Sekiz yıllık ilköğretim ile üniversite arasındaki öğretim kurumu; orta öğretim kurumu. ⧉ **liseler arası,** *(Yarışma, karşılaşma vb. için) lise seviyesindeki ortaöğretim kurumlarının aralarında yapılan.*

liseli, [lise-li] *sf.* Lise öğrencisi olan; lisede okuyan.

lisip, [Toh. léşp / lēş] *{eT} is.* Balgam.[EUTS]

liste, [İt. lista] *is.* Alt alta yazılmış isimler veya nesne adları cetveli. ⧉ **liste başı,** *Seçime tabi herhangi bir konuda listenin birinci sırasına konulmuş olan.*

listeci, [liste-ci] *is.* **1.** Liste yapan kimse. **2.** *bsy.* İnternet aracılığıyla alıcıya gönderilen mektup vb. şeylerin tümünü liste hâlinde düzenleyen işlem.

listeleme, [liste-le-me] *is.* Listelemek eylemi.

listelemek. [liste-le-mek] *gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* **1.** Liste hâline getirmek. **2.** *bsy.* Bilgisayar yazıcısı sayesinde dizili bir belge hazırlamak. **2.** Birtakım veri ve bilgilerin liste hâlinde dökümünü yapmak.

listir, [Yun. ulistir] *{ağız} is.* Kevgir; ilistir. [DS]

liş, [Toh. léşp / lēş] *(le:ş) {eT} is.* → leşp. [DLT]

lişer, [? lişer] *{ağız} is.* İki avcu birleştirerek yapılan büyük avuç. [DS]

liştik, -ği [? liştik] *{ağız} is.* Yağsız et; zayıf et. [DS]

litektomi, [Fr. lithectomie] *is. tıp.* Vücudun herhangi bir yerinde oluşan taşı çıkarmayı öngören ameliyat.

literatür, [Lat. litteratura > Fr. littérature] *is.* **1.** Edebiyat; yazın. **2.** Bir kimse, bir konu, bir sorun üzerine yazılmış kitap, makale, inceleme ve araştırmaların tümü.

litergol, -lü [Fr. lithergol] *is.* Bazı füzelerin fırlatılması sırasında tepkisinden yararlanılan bir katı ve bir sıvının birleşiminden meydana gelen madde.

lito-, [Yun. lithos *(taş)* > Fr. litho-] *ön ek.* Başına getirildiği Latin kökenli kelimelerden "*taş, taşla ilgili*" anlamı katarak terimler üreten ön ek.

litofit, -di [Yun. lithos *(taş)* + phyton *(bitki)* > lithopyte] *is. biy.* Yağmurda bile suyun tutulmadığı kayalarda yetişen bitkiler.

litografi, [Fr. lithographie] *is.* **1.** Kireç taşının üzerine yağlı bir madde ile çizilmiş şekilleri baskı yoluyla çoğaltma sanatı; taş baskı. **2.** (Yazı veya resim için) bu usulle basılmış olan.

litografya, [Fr. lithographie] *is.* **1.** Kireç taşının üzerine yağlı bir madde ile çizilmiş şekilleri baskı yoluyla çoğaltma sanatı; taş baskı. **2.** (Yazı veya resim için) bu usulle basılmış olan. ⊡ **litografya taşı,** *Taş baskıda kullanılan düzgün yapılı bir tür kalker.*

litografyacı, [litografya-cı] *is.* Litografya ile uğraşan; litografya yapan kimse.

litoloji, [Fr. lithologie] *is.* Jeolojik yapı oluşturan kayaçları inceleyen bilim dalı; taş bilimi.

litoral, -li [Yun. lithos *(kıyı)* > İng. litoral] *is. biy. dnz.* Suların en yüksek olduğu düzeyle en alçak olduğu düzey arasında kalan, sürekli olarak suyla örtülü olmayan kıyı bölgesi.

litosfer, [Fr. lithosphère] *is.* Yer kabuğunu meydana getiren ve merkez çekirdeği çevresinde yer küresinin eş merkezli tabakalarından birini oluşturan katı kayaların tümü; taş küre; taş yuvarı.

litre, [Yun. litra > Fr. litre] *is.* **1.** Sıvı ve bazı katıların hacimce ölçümünde kullanılan desimetre küp değerindeki hacim ölçüsü birimi. **2.** *sf.* (Belirtilen) litre kadar hacmi olan.

litrelik, -ği [litre-lik] *sf.* (Belirtilen) litre kadar hacimde sıvı alan. ⊡ **litre atmosfer,** *fiz. Bir atmosfer basıncı altında hacmi bir litre artan bir gaz kütlesinin sağladığı, ısı motorlarıyla ilgili iş birimi; 101,3 joul.*

littan, [? littan] *{ağız} is.* Serseri. [DS]

liturya, [Lat. liturgia] *(litu'rya) is.* Hz. İsa'nın havarileri ile yediği son yemeği anmak üzere, Hristiyanların kilisede bir kap içine şarap ve ekmek koyarak yaptıkları takdis töreni; kudas.

litü, [Çin. lén-t'eo => lētü] *(le:tu:) {eT} is.* → letu. [DLT]

lityum, [Yun. lithos *(taş)* > Lat. lithium] *is. kim.* Atom numarası 3, atom ağırlığı 6,94, yoğunluğu 0.55 olan, alkali grubun başında yer alan, bileşikleri alevi kırmızıya boyayan, termonükleer patlayıcılar arasında yer alan, beyaz, katı bir element; sembolü Li.

liusun, [Çin. lu-ts'un] *{eT} is.* Bir yıldız adı.[EUTS]

liüm, [Ar. liüm لئام] *{OsT} is.* Anaları bir, babaları ayrı kardeşler.

liv, [Çin. li / lịip *(buğday)*] *{eT} is.* **1.** Kurban yemeği. [EUTS] **2.** Tepsi; sofra. [KB]

liva, -ai [Ar. livā' لواء]*{OsT} is.* **1.** Sancak; bayrak. **2.** Osmanlı imparatorluğunda iki alaydan meydana gelen askerî birliğe verilen ad. **3.** *gnşl.* Bu askerî birliğin başı. **4.** İmparatorluk döneminde mutasarrıf yönetiminde bulunan il ve ilçe arasındaki yönetim birimi; sancak. ⊡ **livā amirali,** *{OsT} Miralaylıktan yüksek deniz subayı.*|| **livā-i saādet,** *{OsT} Hz. Peygamberin bayrağına verilen ad; liva-yı şerif; sancağı şerif.*|| **livā-i şerîf takımı,** *{OsT} Hz. Peygamberin sancağını savaş meydanlarında korumakla görevli askerî birlik.*|| **livāü'l-hamd,** *{OsT} Kıyamet günü Hz. Muhammed'in ümmetinin altında toplanacağına inanılan bayrak.*

livan, [Far. eyvān] *{ağız} is.* **1.** Salon. **2.** Önü açık oda. **3.** Balkon. [DS]

livar, [İt. vivaio / Yun. livári *(balık havuzu)*] *is.* **1.** Su altı avcılarının kullandığı ağ torba. **2.** Tutulmuş balıkları canlı olarak saklamak için kullanılan, ağzı içine doğru koni şeklinde örülmüş sepet. **3.** Gerektikçe avlanmak üzere içinde balık bulundurulan ve suyu durmadan yenilenen balık havuzu. **4.** Balıkların, içinde canlı olarak saklandığı herhangi bir kap. **5.** Küçük balıkları büyütmek ve zamanı gelince yumurtasından yararlanmak için deniz bağlantılı göllerde yapılan kapalı balık yatakları.

livas, [? livas] *{ağız} is.* Su yolu; kanalizasyon. [DS]

livata, [Ar. lūṭ *(Peygamber ve kavminin adı)* > livāṭa لواطه] *(liva:ta) is.* Erkekler arasındaki sapık cinsel ilişki; kulamparalık.

livcan, [? livcan] *{ağız} sf.* En küçük. [DS]

liver, [Fr. revolver] *{ağız} is.* Tabanca. [DS]

livik, -ği [? livik] *{ağız} is.* Yılanyastığıgillerden *(Araceae)* mısır yaprağına benzer yapraklarının tadı ekşi ve buruk, yemeği yapılan, yumrulu, çok yıllık bir ot, *(Arum dioscoridis, A. italicum).* [DS] ⊡ **livik eriği,** *{ağız} Büyük ve ekşi bir erik türü.* [DS]

livinç, -ci [livinç] *{ağız} is.* Yaban pancarı. [DS]

livirden, [? livirden] *{ağız} is.* Tespih tanesi gibi siyah meyveleri olan, kötü kokulu, acı bir ot. [DS]

livirt, [? livirt] *{ağız} sf.* Geveze; hoşa gitmeyen. [DS]

liviş, [? liviş] *{ağız} is.* Isırgan otundan yapılan yemek. [DS]

livon, [? livon] *{ağız} is.* Mezarlık otu. [DS]

livor, [Fr. revolver] *{ağız} is.* Tabanca. [DS]

livöp, [? livöp] *{ağız} is.* Çalıları köklenerek açılmış tarla. [DS]

livrik, [? livrik] *{ağız} is.* Dağın tepesi. [DS]

liyakat, -ti [Ar. liyāḳat لياقت] *(liya:kat) {OsT} is.* **1.** Bir kimsenin, bir işi başarabilmesini sağlayan nitelikleri; yeterlilik; iktidar; hüner. **2.** Layık olma; yaraşırlık; uygunluk; münasip olma. ⊡ **liyākat göstermek,** *Bir işte başarı kazanmak; başarı elde etmek; başarmak.*|| **liyākat madalyası,** *{ağız} Bağlılık ve kahramanlık gösterenlerin bu davranışlarının takdir edildiğini gösteren ve benzerlerini teşvik amacıyla 1890'da çıkarılmış olan altın ve gümüş madalya.* [DS]|| **liyākat-mend,** *{OsT} Yeterliliği olan; liyakat sahibi.*|| **liyākat-mendāne,** *{OsT} Yeterli olarak; liyakat sahibi birine yakışır biçimde; değerli olarak.*|| **liyakat sahibi,** *Yeterli olan; başarılı; erdemli; yetenekli; muktedir; iş bilir.*

liyakatli, [liyakat-li] *(liya:katli) sf.* Liyakati olan; başarılı; yetenekli; değimli.

liyakatsiz, [liyakat-siz] *(liya:katsiz)* *sf.* Bir işi yapmak, çekip çevirmek için gerekli yetenekleri taşımayan; liyakati olmayan; başarısız; yeteneksiz; değimsiz; iktidarsız.

liyakatsizlik, -ği [liyakat-siz-lik] *(liya:katsizlik)* *is.* Liyakatsiz olma durumu; beceriksizlik; iş bilmezlik; iktidarsızlık.

liyaz, [Yun. lyein *(çözülmek)* > Fr. lyase] *is. biy.* Bir molekülün parçalanmasını ya da bir grubun uzaklaştırılmasını sağlayan enzimler.

liyofillik, -ği [Fr. lyophile > liyofil-lik] *is.* Bazı koloidal maddelerin sıvılarda çözünme veya şişme özelliği.

liyü, [Çin. liao / liu] *{eT}* *is.* Kuruyunca balçık haline gelen ince kumlu çamur. [DLT]

lizar, [? lizar] *{ağız}* *is.* Halkasına ip takarak dağdan odun çekmekte kullanılan demir çivi. [DS]

lizerjik asit dietilamit, [İng. lysergic acid diethylamide] *is. kim.* İnsanda bıraktığı zihnî sakatlık bazen şizofreniye benzer etkiye yol açan güçlü bir uyuşturucu madde; LSD.

lizik, -ği [? lizik] *{ağız}* *sf.* (Kişi için) oynak. [DS]

lizol, -lü [Fr. lysol] *is. kim.* Tolüenden türeyen üç fenol türevinden biri; krezol.

lizöz, [Fr. liseuse] *is.* Kadınların yatakta giydikleri, omuzları ve sırtı bele kadar örten, gevşek örgülü, önden açık yük hırka.

lizzik, -ği [? lizzik] *{ağız}* *is.* Kağnılarda, ön köpü kola bağlayan çivi. [DS]

lm, [Lat. lumen *(ışık)*] *kısalt.* Işık şiddeti birimi 1 mum olan noktasal bir ışık kaynağının 1 steradyanlık açı içine gönderdiği ışık akısına eşit ışık akısı birimi olan lümenin kısaltması.

lo, [loğ / lö] *(lo:)* *{ağız}* *is.* **1.** Kiremit. **2.** Taş silindir. [DS] ⊞ **lo ağacı,** *{ağız} Yuvak taşını çekmekte kullanılan tahtadan kol.* [DS]

loap, [? loap] *{ağız}* *is.* Ormandan açılan tarla.[DS]

loba, [? loba] *{ağız}* *is.* Kıvrıntı; kırışık. [DS]

loban, [? loban] *{ağız}* *is.* Köstebek. [DS]

lobat, [Far. nevbet] *{ağız}* *is.* Nöbet. [DS]

lobbak, -ğı [? lobbak] *{ağız}* *is.* Fasulye. [DS]

lobban, [? lobban] *{ağız}* *sf.* Aptal. [DS]

lobelya, [Alm. Maetthias de Lobel *(Alman botanikçi)* > Lat. lobelia] *(lobe'lya)* *is. bot.* Kuzey Amerika'da yetişen, birçok türü bahçelerde süs olarak yetiştirilen, salkım durumunda mavi çiçekli, bir veya çok yıllık süs bitkisi, *(Lobelia).*

lobi, [İng. lobby *(koridor, revak)*] *is.* **1.** Otel, sinema, tiyatro vb. yerlerde girişte yer alan geniş salon. **2.** *mim.* Bir yapının giriş kapısını geçtikten sonra yer alan boşluk; dalan. **3.** ABD'de siyasî faaliyetlerde etkin olabilmek amacıyla çalışan baskı gruplarına verilen ad. **4.** Milletvekillerini etkilemek amacıyla yapılan çalışma. **5.** Çoğu zaman çıkar sağlamak amacıyla, belirli çıkar sahibi kişilerin bir araya gelerek, meclis koridorlarında, nüfuzlu çevrelerde, basın, televizyon vb. yerlerde kendi isteklerini siyasal organlara kabul ettirmek, onları kendi çıkarları doğrultusunda etkilemek amacıyla kurdukları topluluk; çıkar grubu.

lobici, [lobi-ci] *is.* Çıkar gruplarının temsilcisi; dalancı.

lobicilik, -ği [lobi-ci-lik] *is.* Belirli bir devletin veya grubun çıkarlarını sağlamak için kulis yapma işi; dalancılık.

lobik, -ği [? lobik] *{ağız}* *is.* **1.** Börülce. **2.** Yeşil fasulye. [DS]

lobiye, [Ar. lüb *(öz, iç)* > lübbiye لبيه] *{ağız}* *is.* **1.** Bakla. [DS] **2.** Fasulye.

lobuduk, -ğu [lob-u(t)-uk] *{ağız}* *sf.* Ufak tefek; küçük. [DS]

loburt, [lob-ur-t] *{ağız}* *is.* Yaylı arabaların ispitlerinin takıldığı parça. [DS]

lobut, [Ar. nebbüt => لبوط / لوبوط] *is.* **1.** Kısa, kalın ve düzgün sopa. **2.** Hallaç tokmağı. **3.** Jimnastikte yumuşama hareketlerini yapmakta kullanılan kısa küçük topuz. **4.** Topun icadından önce kale kuşatmalarında atlı askerler tarafından kullanılan 70-80 cm. boyunda, 5-6 cm. çapında kalın sopa. **5.** *{ağız}* Araba tekerleğinin tek parça olan dış çevresi. [DS] **6.** *{ağız}* Mısır koçanını döverek tanelemeye yarayan sopa. [DS] **7.** *{ağız}* Sığırların aşık kemiği. [DS] **8.** *{ağız}* (Eşya için) kaba yapılmış. [DS] **9.** *sf.* *{ağız}* İri; kalın; kaba. [DS] **10.** *{ağız}* (Kişi için) kaba saba; sözünü bilmez. [DS]

lobya, [Ar. lübbiye لبيه] *{ağız}* *is.* Fasulye. [DS]

loca, [İt. loggia *(yarı açık barınak)*] *is.* **1.** *tiy.* Tiyatro, sinema vb. yerlerde seyircilerin oturmaları için bölünmüş hücrelerden her biri. **2.** Parlamentoda basın, dinleyici vb. kimselerin oturması için ayrılmış özel bölüm. **3.** *mim.* Zeminden yüksek ve derzli düz atkıları veya kemerleri taşıyan sütunlardan meydana gelen dış galeri. **4.** Masonların toplantı ve ibadet yeri

loç, -cu [? loç] *{ağız}* *sf.* Çok ıslak. ⊞ **loç olmak,** *{ağız} Çok ıslanmak; sırılsıklam olmak.* [DS]

loça, [İt. occhio] *is.* Gemilerin baş bodoslamasının her iki yanında çapayı içine alarak ona yataklık eden ve yukarıdaki güverteye açılan, içine yerleştirilen demir boruyla baş yatırmalara bağlanan çapa zincir kuyusu.

loda[1], [? loda] *{ağız}* *is.* **1.** Küme; yığın; dokurcun; tokurcun. **2.** Demet. **3.** Harman dövüldükten sonra savrulmak üzere tınaz yapılmamış samanlı tane yığını. **4.** Buğday veya samanı saklamak için toprak içine yapılmış, üzeri toprak ve taşla örtülü ambar. [DS] ⊞ **loda etmek,** *{ağız} Yığmak; biriktir-*

mek; toplamak. [DS]|| **loda loda,** *{ağız} 1. Yığın yığın. 2. Parça parça.* [DS]

loda², [? loda] *{ağız} sf.* (İp, tel vb. için) gergin olmayan; gevşek. [DS]

lodol, [? nodul / lodul] *{ağız} is.* Hayvanı dürtmek için kullanılan ucu çivili değnek; nodul. [DS]

lodos, [Yun. nótos] *is.* **1.** Güney yönünden esen rüzgâr; güney rüzgârı. **2.** Güneyden esen rüzgârın yarattığı fırtına. **3.** Bu rüzgârın estiği gün ve zaman. **4.** *gnşl.* Güney. ⊡ **lodos balığı,** *1. Lodosun etkisi ile denizde meydana gelen çalkantının verdiği sersemlikle avlanan balık. 2. mecaz. (Kişi için) ne yaptığını bilmez hâlde; alık; sersem; şaşkın.*|| **lodos poyraz,** *(Kişi için) geçici hevesleri olan; kararsız.*

lodoslama, [lodos-la-ma] *is.* Lodoslamak eylemi veya durumu.

lodoslamak, [lodos-la-mak] *gçsz. f. [-r] [-l(ı)-yor]* **1.** (Rüzgâr için) güneyden esmeye başlamak. **2.** (Hava için) lodosun esmeye başlamak.

lodoslu, [lodos-lu] *sf.* Lodosa sahip olan; lodosu olan; lodosa maruz kalan.

lodosluk, -ğu [lodos-luk] *is.* Lodosun estiği yön; güney.

lodre, [İt. rottolo / Ar. riṭl] *{OsT} is.* Litre.

lodul, [? nodul] *{ağız} is.* Hayvanı dürtmekte kullanılan ucu demir çivili değnek; nodul. [DS]

-log, [Yun. lógos *(söz, bilim)* > Fr. -log] *son ek.* Sonuna eklendiği Latin kökenli kelimelere "*söz sahibi, bilimci*" anlamı katan son ek; -ci.

loga, [? loga] *{ağız} is.* Kuluçka. [DS]

logaritma, [Yun. logos *(oran)* + arithmos *(sayı)* > Fr. logarithme] *is. mat.* Hesap makinelerinin gelişmesinden önce büyük sayıları çarpmak, bölmek, kökünü ve kuvvetini almakta kolaylık sağlayan, 10 tabanına göre sayıların kuvvet ve kökleri esasından hareketle bulunmuş bir sistem. 1000 log.= 3 ⊡ **logaritma tablosu,** *Sayıların logaritmalarını gösteren tablo.*

logaritmik, -ği [Fr. logarithmique] *sf.* Logaritma ile ilgili.

logo, [Fr. **logo**type] *kısalt.* Tek bir blok hâlinde dökülmüş olan harfler, kısaltmalar; arma.

logos, [Yun. logos] *(lo'gos) dbl.* **1.** Dil, söz, mimik, işaret gibi anlatım araçlarının bütünü; deyi. **2.** *din.* Hristiyanlıkta teslisin ikinci kişisi olan ve dünya yaratılmadan önce de var olan, ilahî kelamı insanlara ulaştıran; Hz. İsa; oğul; deyi. **3.** *fel.* İlk Çağ Yunan felsefesinde varlığın yasası, evrensel zorunluluk; idealların kaynağı olan tanrı; akıl; kader.

loğ, [Erme. loğal *(yuvarlanmak)* > loğ لوغ] *is.* **1.** Akmasını önlemek için toprak damlara ve yollara serilen malzemeyi sıkıştırmak veya tarladaki kesekleri ezmek için kullanılan taş silindir; yuvak; kaltaban. *{OsT} (aynı)* **2.** Kiremit. ⊡ **loğ ağacı,** *Loğu çekmeye yarayan tahta kol.*|| **loğ** (daşı) **taşı,** *{OsT} Loğ.*

loğay, [? loğay] *{ağız} is.* Çift atlı arabaya yedek koşulan at. [DS]

loğdur, [loğ-dur] *{ağız} is.* Loğ taşını çekmekte kullanılan iki kollu ağaç. [DS]

loğdut, [loğ+tut-mak] *{ağız} is.* → loğdur. [DS]

loğkeç, -ci [loğ-gaç] *{ağız} is.* → loğdur. [DS]

loğlama, [loğ-la-ma] *is.* Loğlamak eylemi.

loğlamak, [loğ-la-mak لوغلامق] *gçl. f. [-r] [-l(u)-yor]* **1.** Toprağı loğ ile sıkıştırmak. *{OsT} (aynı)* **2.** Tarlanın keseklerini loğ ile ezmek.

loğlan, [loğ-la-n] *{ağız} is.* İri adam. [DS]

loğlaz, [loğ-la-z] *{ağız} is.* **1.** Taze veya kuru fasulye. **2.** Bezelye. [DS]

loğloğ, [loğ+loğ] *{ağız} is.* İplik makarası. [DS]

loğn, [loğ-n] *{ağız} is.* **1.** Silindir. **2.** Loğ. [DS]

loğsamak, [loğ-sa-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-(u)-yor]* Loğ taşı gibi olduğu yerde kalmak; yığılıp kalmak.

loğsıyakalmak, [loğ-sa-mak + kal-mak] *{ağız} gçsz. b. f. [-ır]* Yorgunluktan yığılıp kalmak. [DS]

loğusa, [Yun. lókhas *(çocuk doğurma)* > lokhúsa] *(loğu'sa) is.* Yeni doğum yapmış kadın. ⊡ **loğusa humması,** *Yeni doğum yapmış kadınların mikrop kapması sonucu yakalandıkları ateşli hastalık; albastı.*|| **loğusa otu,** *bot. Çorak yerlerde yetişen, çoğunlukla kameriye yapmak için kullanılan, çok yıllık, sarılıcı bir bitki; loğusa çiçeği; karaasma; zeravent, (Aristolochia sipho, A. clematitis).*|| **loğusa şekeri,** *Loğusa şerbeti yapımında kullanılan, içinde karanfil, baharat ve şekerci boyası bulunan, baklava biçiminde kesilmiş, keskin kokulu renkli şeker.*|| **loğusa şerbeti,** *Loğusa şekeri ile yapılan ve misafirlere ikram edilen bir soğuk içecek.*

loğusalık, -ğı [loğusa-lık] *is.* **1.** Yeni doğum yapmış olan kadının durumu. **2.** Loğusa olma durumu. **3.** Doğumdan sonra geçen kırk günlük süre.

lohata, [? lohata] *{ağız} sf.* Parasız elde edilen; kelepir. [DS]

lohçı, [loh-çı] *{ağız} is.* İşçi; emekçi. [DS]

lohma, [Ar. lūḳma] *{ağız} is.* Lokma tatlısı. [DS]

lohtay, [Çin. lo *(ham ipek)* + tai *(kuşak)* => loḫtāy] *(lohta:y) {eT} is.* Üzeri sarı benekli kırmızı Çin ipeklisi. [DLT]

lohtiko, [? loḫtiko] *{ağız} is.* Karalahana çorbasına mısır ekmeği doğranarak yapılan bir tür yemek. [DS]

lohul, [? lohul] *{ağız} is.* Lokum. [DS]

loj, [? loj / loş] *{ağız} is.* Loş. [DS]

-loji, [Yun. lógos > Fr. –logie / İng. logy] *son ek.* Sonuna eklendiği Latin kökenli kelimelere *"bilimi, bilgisi"* anlamı katan son ek.

lojik, -ği [Fr. logique] *is.* **1.** Mantık. **2.** *sf. bsy.* Mantıkla ilgili.

lojistik, -ği [Yun. logistikos / Lat. logisticus > Fr. logistique] *sf.* **1.** *fel.* Akıl yürütme ve hesap sanatı

ile ilgili. **3.** *as.* Askerî birliklerin barındırılma ve doyurulması ile ilgili olan. **4.** Örgütlenme araç ve yöntemleri ile ilgili olan. **5.** *is. as.* Orduların iaşe ve ibate şartları, yer değiştirme ve savaş kabiliyeti bakımından en etkili durumda bulundurulması ve personelin tıbbî bakımını sağlamaya yönelik çalışmaları kapsayan askerlik sanatı; donanım. **6.** Bir işletmenin, bir servisin vb. kuruluşun örgütlenmesi ile ilgili yöntem ve araçların tümü; donanım. **7.** *man.* Eskiden modern mantığa verilen isim.

lojman, [Fr. logement *(geçici barınak)*] *is.* Bir kamu kuruluşunun, bir işletmenin veya bir fabrikanın çalışanlarına oturmaları için az bir ücretle veya ücretsiz olarak verdiği konut.

lok[1], [lak / lığ / lık / lok / luk *(yans.)*] *is.* Sıvıların kap içinde çalkalanmasını, kaynatılmasını ve buna benzer seslerle gülmeyi anlatan kök. [Zülfikar] *lok-ur lokur, lok-ur-da-mak, lok-ur-da-k*

lok[2], [lok / lök *(yans.)*] *is.* Binek ve diğer yük hayvanlarının koşması sırasında iç organlarının çalkalanması sonucu çıkan sesleri anlatan kök. [Zülfikar] *lok lok, lok-la-mak*

lok[3], [İng. lock] *is.* Gemilerin düzeyleri farklı denizler arasında geçişini sağlamak amacıyla yapılmış ara havuz.

lok[4], [Rus. log] *{ağız} is.* **1.** Küçük tarla. **2.** Dere, çay vb. sularının taşmasıyla oluşan bataklık. [DS]

lok[5], [lok] *{ağız} is.* Ekinlerin büyümesine ve başak tutmasına engel olan bir hastalık. [DS]

lok[6], [lök] *{ağız} is.* Kırık veya delik çömlek, testi vb. tamiri ile künklerin birleştirilmesinde kullanılan zeytinyağı, kireç ve pamuk karışımından elde edilen macun; lök[3]. [DS]

lok[7], [lök[4]] *{ağız} is.* **1.** Erkek deve; lök. **2.** Topaç; lök. [DS]

lokaç, -cı [lapa+aş > lokaç] *{ağız} sf.* Lapa gibi. ⊡ **lokaç olmak,** *{ağız} (Yemek için) çok karıştırılmaktan dolayı lapa gibi olmak.* [DS]

lokal, -li [Lat. localis > Fr. local] *sf.* **1.** Belli bir yere, bölgeye ait olan; yerel; mahallî; mevziî. **2.** *tıp.* Vücudun belli bir bölgesine yerleşmiş olan; mevziî. **3.** *is.* Bir dernek veya kuruluşun üyelerinin toplanması, buluşması amacıyla düzenlenmiş yer; dernek evi. **4.** *is.* Müzikli eğlence yapılan yer; gece kulübü.

lokalizasyon, [Fr. localisation] *is.* **1.** Bir şeyin yerini belirlemek eylemi; yer tespiti. **2.** *tıp.* Patolojik bir görüntünün veya yabancı bir cismin yerini çeşitli teknikler kullanarak tespit etme işlemi.

lokalizatör, [Fr. localisateur] *sf.* **1.** Bir şeyin yerini belirleyen. **2.** *is.* X ışınları ile teşhis ve tedavide, ışınların uygulanacağı yerleri sınırlamakta kullanılan kaynağın çıkışına konulan delikli perde veya konik metal.

lokanta, [Lat. locare *(yerleştirmek; para yatırmak)* > İt. locanda] *(loka'nta) is.* Para karşılığında yemek yenilen bir ticarî işletme; restoran.

lokantacı, [lokanta-cı] *(loka'ntacı) is.* Lokanta sahibi veya işletmecisi.

lokantacılık, -ğı [lokanta-cı-lık] *(loka'ntacılık) is.* Lokanta işletme işi; lokanta işletmeciliği.

lokantalı, [lokanta-lı] *(loka'ntalı) sf.* Lokantası bulunan; lokantası olan.

lokatif, [Fr. locatif] *is.* Eylemin geçtiği yeri belirten isim hâli; bulunma hâli; -de hâli; mefulünfih.

lokatör, [İng. locator] *is. tek.* İnce işleme gerektiren teknik parçaları tam yerine oturtmak için kullanılan düzenek.

lokavt, [İng. lock out *(yüzüne kapıyı kapama)*] *is.* **1.** Bir işverenin veya işveren sendikalarının topluca iş yerlerini kapatmak suretiyle uyguladıkları iş durdurma kararı. **2.** *huk.* Bir iş kolunda veya iş yerinde çalışmayı bütünüyle durduracak biçimde işveren veya temsilcisinin kendi girişimi ya da sendikanın verdiği karara uyarak işçilerin topluca işten uzaklaştırılması.

lokıldan, [lokıl-da-n] *{ağız} is.* Eski evlerde duvara eşya konulmak amacıyla oyularak yapılmış süslü raf. [DS]

lokko, [? lokko] *{ağız} sf.* **1.** Çok şişman; yakışıksız. **2.** *is.* Ham incir. [DS]

loklamak, [lok-la-mak] *{ağız} gçl. [-r] [-l(u)-yor]* **1.** (Araba için) koşmak; harekete hazır duruma getirmek. **2.** (At için) hızlı koşmak. [DS]

loklok[1], -ğu [lok *(yans.)* lok+lok] *is.* **1.** Atların koşarken karınlarından çıkan ses. **2.** *{ağız} is.* Bu sesi çıkaran at. [DS]

loklok[2], -ğu [lok+lok] *{ağız} is.* **1.** Erkek hindi. **2.** Çamdan yapılmış emzikli testi. [DS] ⊡ **loklok tiridi,** *İçine sirke veya limon suyu konularak kaynatılan suya, yağda kavrulmuş soğan ve parça parça hamur atılarak pişirildikten sonra, küçük küçük doğranmış ekmeklerin üzerine dökülerek yenilen yemek.*

lokloku, [lok+lok-u] *{ağız} is.* Küçük toprak testi. [DS]

lokma, [Ar. luḳme لقمه] *is.* **1.** Ağza bir defada götürülebilecek büyüklükte katı yiyecek miktarı; küçük bir yiyecek parçası; sokum. **2.** Ağızda çiğnendikten sonra dil ile oluşturulan ve boğazdan geçen yumuşak kıvamlı besin topağı. **3.** Yemek. **4.** *mutf.* Mayalı hamurdan küçük parçalar hâlinde koparılarak kızgın yağda pişirildikten sonra şerbet içine atılarak tatlandırılan bir tür hamur tatlısı; lokma tatlısı. **5.** *mecaz.* Çoğunlukla haksız olarak elde edilen mal veya para. **6.** *tek.* Türlü kalınlıktaki cıvata ve somun başlarını boşluğuna alarak bir sap ile döndürülmek suretiyle sökme ve takma işleminde kullanılan içi boş bir kovan biçiminde bir tür metal anahtar; lokma anahtar. **7.** *anat.* Bir eklemin parçası olan dışbükey, yuvarlak veya yumurtamsı kemik çıkıntısı. **8.** *tasvf.* Mevlevî tekkelerinde pişirilen

pilav. **9.** *dnz.* Dayanıklılığını artırmak amacıyla zincir baklalarının ortasına kaynakla tutturulan küçük metal parça. **10.** Eskiden, sızdırmazlık sağlamak için üstüpü ve beziryağı karışımına pamuk eklemek suretiyle künklere sarılan bir tür macuna verilen ad. ⊡ **lokma anahtar,** *Türlü kalınlıktaki cıvata ve somun başlarını boşluğuna alarak bir sap ile döndürülmek suretiyle sökme ve takma işleminde kullanılan içi altı veya sekiz köşeli boş bir kovan biçiminde bir tür metal anahtar.*|| **lokma basmak,** *tasvf. (Mutfak görevlisi, kazancı için) yemeğin miktarını ve malzemesini tespit etmek*|| **lokma başlığı,** *Lokma anahtarda lokmaların takıldığı başlık.*|| **lokma dökmek,** *1. Lokma tatlısı yapmak. 2. Konuk için yemek hazırlamak.*|| **lokma etmek,** *Yemek yemek.*|| **lokma göz,** *{ağız} Yuvalarından dışarı fırlamış göz; patlak göz. {OsT} (aynı)* [DS]|| **lokma gözlü,** *(Kişi için) gözleri yuvalarından dışarı fırlamış; fırlak gözlü. {OsT}} (aynı)* || **lokma lokma,** *Lokmalar halinde; küçük parçalar hâlinde; parça parça.*|| **lokması ağzında büyümek,** *Üzüntü vb. sebeplerden ağzındaki yiyeceği bir türlü yutamamak; iştahı kaçmak.*|| **lokması boğazında kalmak,** *Üzüntü, acele etme gibi sebeplerle yiyeceği fizikî olarak boğazına takılmak; yutmakta güçlük çekmek.*|| (birinin) **lokmasını dökmek,** *Ölen birisinin arkasından hayır için lokma tatlısı yapıp dağıtmak.*|| (birinin) **lokmasını saymak,** *Sofrada yemek yiyen birisinin ne kadar yemek yediğini kontrol etmek.*|| **lokma tatlısı,** *Mayalı hamurdan küçük parçalar hâlinde koparılarak kızgın yağda pişirildikten sonra şerbet içine atılarak tatlandırılan bir tür hamur tatlısı.*

lokmacı, [lokma-cı] *is.* Lokma tatlısı yapan ve satan kimse.

lokmacık, [lokma-cık] *is.* Küçük lokma.

lokmacılık, -ğı [lokma-cı-lık] *is.* Lokmacının yaptığı iş ve mesleği; lokmacı olma durumu.

lokmalanmak, [lokma-la-n-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* Yemek yemek; karnını doyurmak. [DS]

lokmamsı, [lokma-msı] *sf. anat.* Lokma biçiminde olan.

lokman, [lokman] *{ağız} is.* Koncu kısa ayakkabı. [DS]

lokman ruhu, [Ar. Luḳmān *(hekimliğin babası sayılan efsanevî kişi)* + rūh-u] *is. tıp.* Hekimlikte azı ayıltıcı, çoğu bayıltma veya bölgesel uyuşturma sağlamak amacıyla kullanılan, çok uçucu, renksiz ve kendine özgü kokusu olan sıvı; eter.

lokomobil, [Fr. locomobile] *sf.* **1.** Yer değiştirebilen. **2.** *is.* Tarım ve sanayide kullanılan, tekerlekler üzerine oturtulmuş patlamalı motor veya buhar makinesi.

lokomotif, [Lat. loco moveri *(hareket ettirmek)* > Fr. locomotif] *is.* **1.** Demir yolu üzerinde vagonları çekmek üzere üretilmiş buharlı, dizel veya elektrikli tekerlekli makine. **2.** *mecaz.* Bir işte birlikte çalıştığı kişileri harekete geçirerek onların başarıya ulaşmalarında etkili olan kimse.

lokomotifli, [lokoomtif-li] *sf.* Lokomotifi bulunan.

lokomotifsiz, [lokomotif-siz] *sf.* Lokomotifi bulunmayan; lokomotifi olmayan.

lokoro, [? lokoro] *{ağız} is.* Sümüklü böcek. [DS]

lokosit, [Fr. leucocyte] *is. tıp.* Kanda bulunan mikroplara karşı vücudu savunan, yapıca iri ve yuvarlak yapılı, beyaz ve çekirdekli lenf hücresi; akyuvar; lökosit.

lokul, [lok *(yans.)* > lok-ul] *{ağız} is.* **1.** Sarığıburma gibi yapılan tepsi böreği. **2.** Haşhaşlı hamurdan yapılan ve fırında pişirilen bir çeşit lokma. **3.** Yağlı ve cevizli pide. [DS]

lokum, [Ar. rāḥaṭ'ul-hulkūm *(boğaz dinlendiren)* راحت الحلقوم => latilokum > lukum > lokum] *is.* **1.** Şekerli nişasta eriyiğini kaynatarak kestirdikten sonra küp şeklinde keserek yapılan şekerleme; latilokum; kesme. **2.** Maden ocaklarında bir deliğe yerleştirilmiş patlayıcı maddeler içinde ateşlemeyi başlatan fitilli kapsül ve dinamit kütlesi. **3.** *{ağız}* Sarığıburma tatlısı. [DS] **4.** *{ağız}* Dilim dilim tepsiye yerleştirildikten sonra zeytin yağı ile yağlanıp fırında pişirilen buğday ekmeği. [DS] **5.** *{ağız}* Lokma tatlısı. [DS] ⊡ **lokum gibi,** *1. (Yiyecek için) yumuşak ve tatlı. 2. (Kadın için) çok güzel ve hoş.*

lokur, [lok *(yans.)* > lok-ur] *is.* Kaynayan suyun çıkardığı ses. ⊡ **lokur lokur,** *{ağız} Lokurtular çıkararak.* [DS]

lokurdak, -ğı [lok *(yans.)* > lok-ur-da-k] *{ağız} is.* Beyaz renkli bir tür üzüm. [DS]

lokurdamak, [lok *(yans.)* > lok-ur-da-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-d(u)-yor]* (Kaynayan su için) ses çıkarmak; fokurdamak. [DS]

lokuş, [yokuş] *{ağız} is.* Yokuş. [DS]

lokut, -du [? lokut] *{ağız} is.* Uzun sırık veya kazık. [DS]

lol, [lol] *{ağız} is.* Çiş; işeme. ⊡ **lol etmek,** *{ağız} (Çocuk dili) çiş etmek; işemek.* [DS]

lolım, [? lolım] *{ağız} sf.* Güzel. [DS]

lolik[1], **-ği** [? lolik] *{ağız}is.* Yuvarlak odun. [DS]

lolik[2], **-ği** [? lolik] *{ağız} is.* **1.** Domates. **2.** Yeşil domates. [DS]

loliklemek, [lolik-le-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* Kâğıdı, yufkayı veya herhangi bir şeyi yuvarlamak. [DS]

loliklenmek, [lolik-le-n-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* Yuvarlanmak. [DS]

lollik, -ği [? lol(l)ik] *{ağız} is.* Domates. [DS]

lollipop, [İng. lollypop / lollipop] *is.* **1.** Yalanarak yenebilmesi için bir sap ucuna takılmış şeker. **2.** Sokakta öğrencilerin karşıya geçmesini sağlamak için arabaların durması gerektiğini belirten işaret.

lolloz, [? lolloz] *{ağız} is.* Dağın tepesi. [DS]

loloz, [loğ-la-z] *{ağız} is.* Fasulye. [DS]

lolo, [Yun. lolos *(deli)* / Çing. lilo *(kaçık)*] *is.* **1.** Konuşma yetersizliği olan kimsenin çıkardığı anlaşılmaz ses. **2.** *argo.* Oyuna getirip aldatmaya yönelik sözler. **3.** *argo.* Gösteriş; kabadayılık. **4.** *çoc. d.* Erkek üreme organı.

lololo, [lo-lo-lo *(yans.)* *is.* **1.** Konuşma yetersizliği olan kimsenin çıkardığı anlaşılmaz sesler. **2.** *argo.* Ters ve olumsuz davranış için söylenen söz.

lolu, [lo-lu] *{ağız} is.* **1.** İğde meyvesi. **2.** İki kulplu su testisi. **3.** Küçük küp. [DS]

loluş, [? loluş] *{ağız} sf.* Vurdumduymaz. [DS]

lom[1], [lem / lom *(yans.)*] *is.* **1.** Birden düşünmeden ve patavatsızca konuşmayı anlatan kök. [Zülfikar] *lom lom, lom lom atmak.* **2.** *{ağız} is.* Ağır, dokunaklı söz. **3.** Abartma. **4.** Yalan. **5.** Eğlenceli konuşma; söyleşi. [DS] ⊡ **lom atmak,** *{ağız} Çok konuşarak başkalarının uykusunu kaçırmak; onları rahatsız etmek.* [DS]|| **lom lom,** *1. (Yemek eylemi için) büyük büyük lokmalarla. 2. (Konuşmak için) kaba saba; gelişigüzel.*|| **lom lom atmak,** *1. Sözünü bilmeden, yerli yersiz konuşmak. 2. Büyük lokmalar hâlinde yemek.*|| **lom lom helvası,** *Bir çeşit helva.*|| **lom lom keşkeği,** *(Nesneler için) çok bol olarak bulunan.*|| **lom sözlü,** *Sözünü, konuşmasını bilmeyen.*

lom[2], [Rus. log] *{ağız} is.* **1.** Irmak. **2.** Bataklık. [DS]

lom[3], [lom] *{ağız} is.* **1.** Demir kazık. **2.** Taş veya duvara delik açmak için kullanılan bir ucu sivri demir; küskü. **3.** Taş kırmaya yarayan demir çekiç; balyoz. **4.** At arabalarında ön ve arka dingili arabaya bağlayan demir parçası. **5.** Ağır şeyleri yerinden kaldırmaya yarayan demir kaldıraç; küskü. [DS]

loma, [? loma] *{ağız} is.* Çocukların oynadığı kuka oyunu; kuka. [DS]

lomb, [lamb / lomb / lömb *(yans.)*] *is.* Ansızın ortaya çıkmayı, yuvarlanmayı ve beklenmedik biçimde patavatsızca konuşmayı anlatan kök. [Zülfikar] *lomb-a-dak, lomb-u-du, lomb-ur-dak atıvermek, lomb-ur+lop*

lombadak, -ğı [lomb *(yans.)* > lomb-a-dak] *{ağız} zf.* **1.** Ansızın; birdenbire. **2.** (Konuşmak için) patavatsızca; tepeden inme. [DS] ⊡ **lombadak inmek,** *{ağız} Damdan düşercesine konuşmak.* [DS]

lombak, -ğı [lomb *(yans.)* > lomb-ak] *{ağız} is.* Oyunda sayı; kama. ⊡ **lombak basmak,** *{ağız} Oyunda yenmek; kama basmak.* [DS]

lombar, [İt. rombaglio > İng. limber] *is. dnz.* Bir geminin bordasına açılmış top namlularının geçmesine veya kamaraların havalandırılmasına yarayan dörtgen biçimindeki delikler.

lomboz, [Vend. rombo / Yun. rómbos *(bakla biçimi)*] *is.* Bir geminin kamaralarıyla alt güvertelerini aydınlatmak ve havalandırmak için kamaralara veya güvertelere açılan yuvarlak pencere.

lombudu, [lomb *(yans.)* > lomb-u(d)-u] *{ağız} sf.* Kaba sözlü. [DS]

lomburdak, [lom *(yans.)* > lomb-ur-da-k] *{ağız} sf.* Düşündüğünü, sözün varacağı yeri ve sebep olacağı sonucu düşünmeden söyleyen, konuşan. ⊡ **lomburdak atıvermek,** *{ağız} Düşündüğünü çekinmeden söyleyivermek.* [DS]

lomburlomp, [lombur *(yans.)* > lomb-ur+lomp] *{ağız} zf.* (Gelmek eylemi için) birdenbire; ansızın; paldır küldür. [DS]

lonca, [Katalanca llonja > İsp. lonja / İt. loggia] *(lo'nca) is.* **1.** Aynı meslek grubundan olan usta, kalfa çırak gibi kimselerin bir pîrin yönetiminde veya bir dernek çatısı altında meydana getirdikleri özel meslek birliği; korporasyon; fütüvvet teşkilatı; ahilik. **2.** Bu dernek üyelerinin belirli zamanlarda toplandıkları yer. ⊡ **lonca kahvesi,** *Lonca teşkilatının olduğu dönemlerde aynı lonca mensuplarının devam ettiği kahvehane.*|| **lonca ustası,** *Bir loncanın yöneticisi; lonca başkanı.*

loncacılık, -ğı [lonca-cı-lık] *is.* Lonca kuruluşlarına dayanan ekonomi ve devlet yönetimi tarzı.

lonç, -cu [? lonç] *{ağız} sf.* Islak. ⊡ **lonç olmak,** *{ağız} Çok ıslanmak.* [DS]

london, [Fr. Landau *(Alman şehri)* > landon > london] *(lo'ndon) is.* Dört tekerlekli ve içinde dingillere paralel iki oturma sırası bulunan, üstü açılıp kapanabilen çift körüklü binek arabası; lando; landon.

londor, [? londor] *{ağız} is.* Yenmek; üstün gelmek; alt etmek; düşürmek. [DS]

lone, [? lone] *{ağız} is.* Delik. [DS]

long[1], [lang / lanğ / lan / long / lonğ / löng *(yans.)*] *is.* Metal eşyaların birbirine dokunmasını, çarpmasını ve bu biçimde gürültü çıkararak konuşmayı anlatan kök. [Zülfikar] *lon-gur-da-k*

long[2], [lank / lınk / ling / long / löng / lönk /lön *(yans.)*] *is.* Dengesiz ve düzensiz yürümeyi ve gidişi; kaba saba ve gelişigüzel konuşmayı anlatan kök. [Zülfikar] *long-ur*

long[3], [lıng / long *(yans.)*] *is.* Kap içindeki sıvıların çalkalanmasını, kaynamasını anlatan kök. [Zülfikar] *long-ur longur*

long[4], [Çin. long / lung => lü] *{eT} is.* Ejder. [EUTS]

longa, [Lat. longus *(uzun)* > longo / Rom. lung *(uzun)*] *(lo'nga) is. müz.* Türk musikisinde yürük özellik taşıyan Romen asıllı oyun havası.

longaz, [Yun. loggos > longoz] *is.* **1.** Deniz kıyılarında kayaların diplerindeki derin yerler. **2.** *{ağız}* Dağlar, tepeler arasındaki çukurluklar, uçurumlar. [DS] **3.** *{ağız}* Suların derin yerleri. [DS]

longöz, [Yun. loggos] *{ağız} is.* Akarsulardaki derin ve çevrimli yerler. [DS]

longhorn, [İng. long horn *(uzun boynuz) is. zool.* Tüyleri ipek gibi yumuşak ve uzun, koyu kırmızı, uzun boynuzlu bir İngiliz sığır ırkı.

longoz, [Yun. loggos] *is.* Deniz ve büyük ırmaklarda birdenbire derinleşen yerler.

longplay, [İng. long play] *(longpley) is.* Uzun devirli plak; uzunçalar.

longur[1], [long *(yans.)* > long-ur] *is.* **1.** Bir kaptan boşaltılan veya kaynayan suyun çıkardığı ses. **2.** *{ağız} is.* Huni. [DS] 🗗 **longur longur,** *{ağız} (Akmak veya boşalmak için) "longur" sesi çıkararak.* [DS]

longur[2], [long *(yans.)* > longur] *{ağız} sf.* Elinden iş gelmeyen; beceriksiz; ağır davranışlı. [DS]

longur[3], [long *(yans.)* > long-ur] *{ağız} is.* Patates. [DS]

longur[4], [long *(yans.)* > long-ur] *{ağız} is.* Yaşlı köpek. [DS

longurdak, -ğı [long *(yans.)* > long-ur-da-k] *{ağız} is.* Büyük deve çam. [DS]

longurdamak, [long *(yans.)* > long-ur-da-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-d(u)-yor]* **1.** (At, eşek vb. hayvan için) yavaş yavaş koşmak. **2.** (Büyük çan, yuvarlanan kazan vb. için) tok ve dolgun gürültülü sesler çıkarmak. **3.** (Kişi için) kaba saba, yerli yersiz konuşmak. [DS]

longurluk, -ğu [long *(yans.)* > long-ur-luk] *{ağız} is.* Çamurlu yer. [DS]

longuz[1], [? longuz] *{ağız} is.* Çift tırnaklı hayvanların tırnağı. [DS]

longuz[2], [Yun. loggos] *{ağız} is.* Derin ve karanlık çukur. [DS]

lonğ, [lang / lanğ / lan / long / lonğ / löng *(yans.)*] *is.* Metal eşyaların birbirine dokunmasını, çarpmasını ve bu biçimde gürültü çıkararak konuşmayı anlatan kök. [Zülfikar] *lonğ-ur-da-k*

lonğurdak, -ğı [lonğ *(yans.)* > lonğ-ur-da-k] *{ağız} is.* Hayvanlara takılan büyük çan; löngürdek. [DS]

lonkmak, [lonk-mak] *{ağız} gçsz. f. [-(g)-ur)* (Yara için) zonklamak. [DS]

lop[1], [lap / lep / lop *(yans.)*] *is.* **1.** Peltemsi, sulu ve cıvık maddelerin yere düşerek yayılmasını; buna benzer yürümeyi ve konuşmayı anlatan kök. [Zülfikar] *lop-ak lopak.* **2.** *is.* Yuvarlak, iri ve yumuşak bir şeyin düşünce çıkardığı ses. **3.** Hamurdan yapılmış topak. **4.** Lokma. **5.** *gnşl. sf.* Yuvarlak; iri ve yumuşak. **6.** (Hamur yemeği için) iyi karıştırılmadığı için top top olmuş. 🗗 **lop et,** *İyi pişmiş, yağsız iri parça et.*|| **lop incir,** *İri ve yumuşak bir tür incir.*|| **lop lop,** *(Yemek ve yutmak için) iri parçalar hâlinde; lop olarak.*|| **lop olmak,** *{ağız} (Meyve, sebze için) çürümek; içi geçmek.* [DS]|| **lop yumurta,** *Kabuklu olarak suda haşlanarak pişirilmiş yumurta.*

lop[2], [lop / löp / lup / lüp *(yans.)*] *is.* Atıştırarak, iştahla yemeyi ve yutmayı anlatan kök. [Zülfikar] *lop-a-da-k, lop-çu, lop-cuk lopcuk, lop(p)-a-da-k, lop-ur lop-ur*

lop[3], [Yun. lobós *(kulak memesi)* > Fr. lobe] *is.* **1.** Yuvarlak ve yumuşak nesne. **2.** *anat.* Bir organın birbirinden doğal olarak ayrılmış yuvarlak parçalarından her biri. **3.** *bot.* Çiçek ve yaprak organlarının derince yarılmış genellikle yuvarlak parçaları. **4.** *coğ.* Bir burgacın dışbükey kısmı.

lop[4], [lop *(yans.)* / lüp] *{ağız} sf.* Karşılıksız; beleş. [DS]

lop[5], [lop] *{ağız} is.* Kuka oyunu. [DS]

lop[6], [? lop] *{ağız} is.* Küçük minder. [DS]

lopa[1], [lop-a] *{ağız} is.* Koyulaşmış yiyecek; lapa. [DS]

lopa[2], [lop-a] *{ağız} is.* Özellikle düğün gecelerinde, kız evi ile oğlan evi arasında gidiş gelişlerde yolu aydınlatmakta kullanılan gaza batırılarak sopa ucuna takılmış tezek. [DS]

lopadak, -ğı [lop *(yans.)* > lop-a-dak] *{ağız} zf.* (Yutmak, yemek için) lop sesi çıkararak. [DS]

lopak[1]**,-ğı** [lap-ak / lop-ak] *{ağız} is.* İri kar parçası. 🗗 **lapak lapak,** *{ağız} (Kar yağışı için) Lapa lapa.* [DS]

lopak[2], **-ğı** [lap-ak / lop-ak] *{ağız} is.* Oyunda, bitiş sayısı; kama. [DS]

lopçu, [lop-çu] *{ağız} sf.* (Kişi için) kendisi çalışmadan başkalarının kazancı ile geçinen; hazır yiyici; beleşçi. [DS]

lopçuk, -ğu [lop-çuk] *is. biy.* **1.** Küçük lop. **2.** Bir lopun bölümlerinden her biri. **3.** Embriyonlarda birbirine eşit olmayan iki çenekten küçüğüne verilen isim. 🗗 **lopçuk içi,** *(Karaciğer için) lopçuğun içinde olan.*|| **lopçuklar arası,** *Bir organın veya akciğerin lopçukları arasında bulunan veya oluşan.*|| **lopçuk lopçuk,** *{ağız} 1. (Çocuğun mama yemesi) istekle; iştahla. 2. (Küçük çocuk için) toplu, şişman. 3. (Tükürük için) balgamlı.* [DS]

lopçuklu, [lop-çuk-lu] *sf.* **1.** Bir lopçuğu olan. **2.** Lopçuklara ayrılmış olan.

lopçum, [lop-çu-m] *{ağız} sf.* Obur. [DS]

lopka[1], [? lopka] *{ağız} is.* Yağmur sularının biriktiği çukur. [DS]

lopka[2], [? lopka] *{ağız} is.* Hayvanlara takılan büyük çan. [DS]

loplak, -ğı [lop-la-k] *{ağız} is.* **1.** Yatak. **2.** Yorgan. [DS]

loplatmak, [lop-la-t-mak] *{ağız} gçl. f. [-ır]* El çırpmak. [DS]

loplop, [lop+lop] *{ağız} is.* Leblebi. [DS]

loplu, [lop-lu] *sf.* Lopları olan veya loplara ayrılmış olan.

loppadak, -ğı [lop *(yans.)* > lop(p)-ada-k] *(lo'ppadak) zf.* Lop sesi çıkararak.

loppaz, [lop(p)-az] *{ağız} sf.* **1.** Kendini beğenmiş; bencil. **2.** Geveze. [DS]

loppolaşmak, [loppo-la-ş-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* (Ağaçlar için) su yürümek. [DS]

lopuh, [lop-uḫ / lop-uk] *{ağız} is.* **1.** Yanağın şişmiş durumu. **2.** Bir aşık oyunu. [DS]

lopuk, -ğu [lop-uk] *{ağız} is.* **1.** Karnındaki yavruyu taşıyamayan koyun veya keçi. **2.** Yanağın şişkin durumu. [DS]

lopulmak, [lop-ul-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ur]* (İrinlenmiş yara için) sancımak; ağrımak. [DS]

lopur, [lop *(yans.)* > lop-ur] *is.* Bir şeyi yutarken çıkan ses. 🗗 **lopur küpür,** *{ağız} 1. (İş için) çarçabuk; ivedilikle. 2. (Yuvarlanmak, düşmek için) paldır küldür.* || **lopur lopur,** *1. Lop lop sesleri çıkararak. 2. (Et için) dolgun ve yumuşak.*

lopuradak, [lop *(yans.)* > lop-ur-a-dak] *{ağız} zf.* (Yutmak ve yemek için) lop sesi çıkararak. [DS]

loput, -du [Ar. nebbüt => loput] *{ağız} is.* **1.** Sac üzerinde yufka ekmeği çevirmeye yarayan tahta araç; bisleğeç. **2.** Ucu daha kalın olan sopa. **3.** At üstünde oyun oynarken kullanılan bir metre uzunluğunda boyalı değnek. **4.** Mısır koçanı döverken kullanılan kalın sopa. **5.** Oyunda kullanılan ucu düğümlü mendil. **6.** Erkeklik organı. **7.** *sf.* Kaba saba. [DS]

lor, [Far. lūr لور] *is.* **1.** Peynir suyundan elde edilen ve taze olarak tüketilen bir tür peynir. **2.** *{OsT}* Peynir suyuna süt veya yoğurt katıp kaynatarak yapılan süt ürünü. **3.** *{ağız}* Şıranın tortusundan yapılan bir çeşit pekmez; reçel. [DS] **4.** *{ağız}* Eriyip çok yumuşak duruma gelmiş, parçalanmış peynir. [DS] **5.** *{ağız}* Kaymağı alınmış sütten yapılan yağsız peynir; çökelek. [DS] **6.** *{ağız}* Peynir suyu. [DS] 🗗 **lorunu, peynirini görmemek,** *{ağız} Hiçbir yararını görememek.*

lordi, [? lordi] *{ağız} is.* **1.** Salyangoz. **2.** Sümüklü böcek. [DS]

lorentiyum, [Ernest Orlando **Lawrence** *(Norveç asıllı Amerikalı fizikçi)* > Fr. lawrencium] *is. kim.* 1961 yılında Berkeley'de kaliforniyum atomlarının bor iyonlarıyla bombardımanı sonucunda elde edilen, atom numarası 103 olan uranyum ötesi element; lavrensiyum, sembolü: Lr.

lori, [? lori لوري] *is.* **1.** *{OsT}} zool.* Balıkçıla benzer bir kuş. **2.** *{ağız} sf.* Kötü. [DS]

lorik, -ği [? lorik] *{ağız} is.* Çocuk; yavru. [DS]

lorp, [lorp *(yans.)*] *is.* Emme sırasında çıkan ses. 🗗 **lorp etmek,** *{ağız} Yemeği çok yağlı yapmak.* [DS]

lort, -du [Ang. Saks. hlford *(ekmekçibaşı)* > İng. lord] *is.* **1.** İngiltere'de eskiden toprak ağası anlamına kullanılan kelime. **2.** İngiltere'de babadan oğula veya ailenin ilk oğluna geçen veya kral tarafından bağışlanan dük, marki, kont, vikont ve baron gibi soyluluk unvanı. **3.** Yüksek Meclis anlamındaki Lortlar Kamarasının üyesi. **4.** *mecaz.* Çok zengin kimse. **5.** *sf. mecaz.* (Kişi için) sükseli; kalantor; gösterişli. 🗗 **lort gibi,** *Refah içinde; şık ve zengin kimse; bolluk içinde; rahat biçimde.*|| **lortlar kamarası,** *İngiliz parlamentosundaki senato.*

lorta, [İt. lorta] *(lo'rta) is.* Ayakkabı kalıbının çapı.

loru, [? loru] *{ağız} is.* Obur. [DS]

loruk, -ğu [? loruk] *{ağız} is.* Takma ad. [DS]

losa, [? losa] *{ağız} is.* Kabuklarını yeni değiştirmiş, yumuşak durumda olan ıstakoz cinsi canlılar. [DS]

losdar, [? losdar / lostar] *{ağız} is.* Saman aktarmakta kullanılan beş dişli, büyük tahta yaba. [DS] 🗗 **losdar atmak,** *{ağız} Dayak atmak; dövmek.* [DS]

losfar, [? losfar] *{ağız} sf.* Uyuşuk; tembel. [DS]

loska, [loska] *{ağız} is.* **1.** Kabak ezmesiyle yapılan tatlı. **2.** Kabak yemeği. [DS]

lostra, [İt. lustra *(parlaklık)*] *(lo'stra) is.* Ayakkabı boyama. 🗗 **lostra salonu,** *Ayakkabı boyanan yer.*

lostracı, [lostra-cı] *is.* Lostra salonlarında ayakkabı boyacılığı yapan kimse.

lostromo, [İt. nostro *(bizim)* + uomo *(adam)* > nostromo *(adamımız)*] *(lostro'mo) is. dnz.* Ticaret gemilerinde tayfaların başı.

lostromoluk, -ğu [lostromo-luk] *is.* Lostromonun yaptığı iş ve mesleği.

losura, [? losura] *{ağız} is.* Oynak, arsız kadın. [DS]

losyon, [Lat. lavare *(yıkamak)* > lotuo *(banyo suyu)* > Fr. lotion] *is.* Deri ve saç bakımında kullanılan hafif alkollü veya alkolsüz kokulu su.

loş[1], [Erme. lavaş / Far. lāvāş => loş] *{ağız} is.* Sacda pişirilen bir tür uzun pide; lavaş. [DS]

loş[2], [? loş] *{ağız} sf.* **1.** Çok yaş; sırılsıklam. **2.** (Kişi için) çok tembel; işe yaramaz; davranışları ağır olan. **3.** Sölpük; gevşek. [DS]

loş[3], [Galce. loch] *(l ince söylenir) sf.* **1.** (Yer için) yeterince ışık almayan veya güneş ışığından yararlanamayan. **2.** (Işık veya ışık kaynağı için) az aydınlatan; yetersiz; az ışık veren.

loş[4], [? loş] *{ağız} is.* Şölen; düğün yemeği. [DS]

loşalmak, [loş-al-mak] *{ağız} gçsz. f. [-ır]* Gevşeklik gelmek; ağırlaşmak. [DS]

loşça, [loş-ça] *(lo'şça, l ince söylenir)] sf.* Loş durumda; az ışıklı; yarı karanlık.

loşga, [loş-ga] *{ağız} sf.* (Kişi için) tembel; işe yaramaz. [DS]

loşkurtu, [loş-kur-t-u] *{ağız} sf.* Elinden bir şey gelmeyen; beceriksiz. [DS]

loşlaşma, [loş-la-ş-ma] *is.* Loşlaşmak eylemi veya durumu.

loşlaşmak, [loş-la-ş-mak] *dönşl. f. [-ır]* Loş bir duruma gelmek; loş bir ışıkla aydınlanmak.

loşlaştırma, [loş-la-ş-tır-ma] *is.* Loşlaştırmak eylemi ve durumu.

loşlaştırmak, [loş-la-ş-tır-mak] *gçl. f. [-ır]* Loş bir duruma getirmek; loş bir ışıkla aydınlatmak; hafifçe aydınlatmak.

loşluk, -ğu [loş-luk] *is.* Loş olma durumu; alaca karanlık; yarı aydınlık.

lot, [İng. lot *(pay, kısmet)*] *is.* Borsada belli sayıda hisse senedini içeren demet.

lota, [Lat. lota] *is. zool.* Mezgitgillerden, tatlı sularda yaşayan iki sırt bir kuyruk altı yüzgeci, çenesinde sakalları bulunan, beş kg. kadar büyüyebilen lezzetli bir balık; gelincik balığı, *(Lota lota).*

lotarya, [İt. loteria] *(lota'rya) is.* Ad çekere oynanan kumar oyunlarının genel adı.

lotaryacı, [lotarya-cı] *is.***1.** Lotarya oynayan kimse; lotarya oynayarak geçimini sağlayan kimse. **2.** Lotarya oynatan kimse.

lotaryacılık, -ğı [lotarya-cı-lık] *is.* Lotarya oynatma işi; lotaryacının yaptığı iş.

loti, [? loti] *{ağız} is.* Pisboğaz. [DS]

loto, [İt. lotto *(kader, kısmet)*] *is.* Talihli sayıları bulma esasına dayanan bir şans oyunu.

lottik, -ği [? lottik] *{ağız} is.* Sulu köfte. [DS]

lotus, [Yun. lotos / Lat. lotus] *is. bot.* Nilüfere benzeyen birçok su bitkisinin genel adı.

lov, [loğ / lov] *{ağız} is.* → loğ. [DS]

lovantalık, -ğı [lovanta-lık] *{ağız} is.* Tembellik; işsiz güçsüzlük. [DS]

lover, [? lover] *{ağız} is.* Bir metre uzunluğunda, yeşil ve büyük yapraklı, kokulu, tazeyken hayvanların yemediği bir bitki. [DS]

lovla, [? lovla] *{ağız} is.* Düğün armağanı. [DS]

lovlaz, [? loğ-la-z / lov-la-z] *{ağız} is.* Fasulye. [DS]

loylaz, [? loğ-la-z / loylaz] *{ağız} is.* Fasulye. [DS]

lozi, [? lozi] *{ağız} is.* Tatlı ve güzel kokulu bir tür zerdali. [DS]

lö, [Çin. long / lung => lū] *{eT} is.* Ejderha. [İKPÖy.] [ETY]

löbbalık, -ğı [löb+balık] *{ağız} is.* Bir tür nehir balığı. [DS]

löbet, [Far. nevbet نوبت => nöbet / löbet] *{ağız} is.* Nöbet. [DS]

löbür, [? löbür] *{ağız} is.* Çukur. [DS]

löbürdek, [löb *(yans.)* > löb-ür-de-k] *{ağız}is.* Hayvanlara takılan büyük çan. [DS]

löbüş, [nöbet ? => löbüş] *{ağız} zf.* Kez; defa; sefer. [DS]

löbüt[1], -dü [löb-üt] *{ağız} is.* Göbek; büyük göbek. [DS]

löbüt[2], -dü [löb-üt] *{ağız} sf.* Islak. [DS]

löç, -cü [löç] *{ağız} is.* Bahis; iddia. ⊡ **löç kurmak,** *{ağız} Bahis tutuşmak.* [DS]|| **löç olmak,** *{ağız}* → loç olmak. [DS]

löde, [löde] *{ağız} sf.* İri; büyük. [DS]

lödük, -ğü [löd-ük] *{ağız} is.* **1.** Heykel. **2.** Nişan atılacak yer. [DS]

löf, [löf] *{ağız} is.* Kaba adam. [DS]

löğün, [lök-ün لوكون] *{OsT} {ağız} is.* → lökün. [DS]

löhlemek, [löḫ-le-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ü)-yor]* Görmek. [DS]

lök[1], [lok / lök *(yans.)*] *is.* Binek ve diğer yük hayvanlarının koşması sırasında iç organlarının çalkalanması sonucu çıkan sesleri anlatan kök. [Zülfikar] *lök lök, lök-ü lökü*

lök[2], [lök *(yans.)*] *is.* Şişmanlıktan, yaşlılıktan dolayı düzensiz adım atmayı, bu biçimde hareket etmeyi, yayılarak oturmayı anlatan kök. [Zülfikar] *lök gibi oturmak, lök-lü, lök-men*

lök[3], [Far. lāk ?] *is.* **1.** Koyu ve yapışkan bir tür Hint zamkı; kara sakız. **2.** Yumurta akı, zeytin yağı, pamuk ve kirecin dövülmesiyle elde edilen ve kırık, çatlak ve delik çanak çömlek ve künkleri yamamakta kullanılan bir tür macun. **3.** Kurşun lehimlemekte kullanılan pamuklu bez. **4.** Yumurta akı, zeytin yağı ile yapılan ve kırık çıkıkların iyileştirilmesinde kullanılan bir tür ilaç. **5.** Buğday unu ve yumurtadan yapılıp çocukların karnına konulan yakı. **6.** Sabun ve yumurta ile yapılıp ağrıyan yere konulan yakı. **7.** Gaz lambalarının makine kısmını cam kısmına tutturmaya yarayan şap. **8.** Büyük çamur parçası. **9.** Ekmeğin iyi pişmemiş durumu. **10.** Yalan. ⊡ **lök adam,** *{ağız} Tok gözlü; cömert.* [DS]|| **lök gibi,** *{ağız} Koyu; kıvamlı.* [DS]

lök[4], [Far. lūķ لوق] *{ağız} is.* **1.** İri yapılı bir cins devenin erkeği. **2.** Erkek deve. **3.** İğdiş edilmiş deve. **4.** Tek hörgüçlü, damızlık, tüysüz deve. *{eAT} {OsT} (aynı)* **5.** Çökmüş, oturmuş deve. **6.** Kızgın, azgın deve. **7.** Doğurması yakın keçi. **8.** Gebe hayvan. **9.** Çaylak büyüklüğünde bir kuş. **10.** Hindi. **11.** Topaç. **12.** *sf.* Ağır ve hantal. [DS] ⊡ **lök gibi,** *1. Bütün hantallığıyla. 2. Ağırbaşlı; oturaklı.*|| **lök gibi oturmak,** *Bir yere bütün ağırlığıyla yayılarak oturmak; çökmek.*|| **lök lök,** *1. Ağır ağır; yavaş yavaş; hantal bir vaziyette. 2. (Hayvanların gidişi için) hoplaya hoplaya, sıçraya sıçraya.*

lökeçe, [lök-e-çe ?] *{ağız} is.* Lökeşe. [DS]

lökedirecen, [lök-e+dire-cen] *{ağız} is.* Kağnıda üst ucu söveye, alt ucu dingile geçen ve sövelere dayamklık sağlayan eğri ağaç parçası. [DS]

löker, [nöker *(asker)* > löker] *{ağız} is.* **1.** Önde giden; yol gösteren. **2.** Gelin olacak kıza arkadaşlarının yaptığı yemekli toplantı. [DS]

lökeş, [lök-geş / lökeş] *{ağız} sf.* (Kişi için) davranışları ağır; durgun. [DS]

lökeşe, [? lökeşe] *{ağız} is.* **1.** Yaban kazı. **2.** Çulluk. [DS]

lökeşeği, [? lökeşeği] *{ağız} is.* Çulluk. [DS]

lökeşi, [? lökeşi] *{ağız} is.* Çulluk. [DS]

lökgeş, [? lök-geç] *{ağız} is.* → lökeş. [DS]

lökiye, [? lökiye] *{ağız} is. bot.* Sardunya. [DS]

lüklaz, [? löklaz] *{ağız} sf.* Uyuşuk; tembel. [DS]

lökleme, [lök-le-me] *is.* Löklemek eylemi.

löklemeğ, [lök-le-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ü)-yor]* Mühür mumu ile mühürlemek. [DS]

löklemek[1]**,** [lök-le-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ü)-yor]* Bir şeyi gereğinden çok vermek. [DS]

löklemek[2]**,** [lök-le-mek] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(ü)-yor]* (Dişi deve için) erkek deve ile çiftleşmek. [DS]

löklemek[3]**,** [lök-le-mek] *gçl. f. [-r] [-l(ü)-yor]* **1.** Testi, çanak çömlek vb. eşyanın kırık ve çatlak yerlerini lök ile yamamak. **2.** Gaz lambalarının bozuk vidalı kısmını yakılarak eritilmiş şekerle yapıştırmak. **3.** Mühür mumu ile mühürlemek.

löklemek[4]**,** [lök-le-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ü)-yor]* Aldatmak. [DS]

löklökü, [lök+lök-ü] *{ağız} is.* Küçük testi. [DS]

löklü, [lök-lü] *{ağız} sf.* **1.** Löklenmiş olan; lökü bulunan. **2.** (Kişi için) yaşı geçkin. **3.** (Adam için) iri yapılı. [DS]

lökme, [lök-me] *{ağız} is.* Suyun geçilebilecek sığ yeri; su geçidi. [DS]

lökmek, [lök-mek] *{ağız} gçsz. f. [-er]* **1.** (Deve için) çökmek. **2.** Yaşlılık sebebiyle yürüyemeyerek çökmek. [DS]

löko- [Yun. leukos] *ön ek.* Başına getirildiği Latin kökenli terimlere *"beyaz, ak"* anlamı katan ön ek.

lökoblast, [Yun. leukos *(ak)* + blastos *(tomurcuk)* > Fr. leucoblaste] *is. biy.* Kemik iliğinde bulunan farklılaşmamış granülsüz hücre; miyeloblast.

lökoplast, [Yun. leukos *(ak)* + plastos *(oluşmuş)* > Fr. leucoplaste] *is. biy.* Bitki hücrelerinde sitoplazma içinde bulunan ve genellikle nişasta taneciğini oluşturan cisimcik.

lökosit, [Fr. leucocyte] *is. tıp.* Kanda bulunan mikroplara karşı vücudu savunan, yapıca iri ve yuvarlak yapılı, beyaz ve çekirdekli lenf hücresi; akyuvar; lokosit.

lökoz, [Fr. leucose] *is.* Dokularda akyuvarların çoğalması durumu; lösemi durumu.

lökü, [lök-ü] *{ağız} is.* **1.** Gebe hayvan; lök. **2.** Sürüye uyamayıp sık sık durup dinlenen koyun, keçi vb. hayvan. [DS]

lökümek, [lökü-mek] *{ağız} gçsz. f. [-r]* Yaşlanmak. [DS]

lökün, [lök-ün لوكون] *{OsT} {ağız} is.* Zeytin yağı ile kireç karışımının dövülmesinden elde edilen ve toprak kapların çatlak ve kırıklarını onarmaya yarayan macun; lök. [DS]

lökünleme, [lök-ün-le-me] *is.* Lökünlemek eylemi.

lökünlemek, [lök-ün-le-mek] *gçl. f. [-r] [-l(ü)-yor]* Lökünle onarmak; yapıştırmak.

löküs[1]**,** [Fr. lux] *{ağız} is.* → lüks[1]. [DS]

löküs[2]**,** [Fr. luxe] *{ağız} sf.* → lüks[2]. [DS]

löküz, [Fr. lux] *{ağız} is.* → lüks[1]. [DS]

löle, [Far. lüle] *{ağız} is.* → lüle. [DS]

löleş, [löğlez] *(lö:leş) {ağız} is.* Fasulye. [DS]

lölez, [löğlez] *(lö:lez) {ağız} is.* Fasulye. [DS]

löliklemek, [lölik-le-mek / lolik-le-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Kâğıt, mukavva, deri gibi şeyleri yuvarlayıp boru haline getirmek. [DS]

lölleş, [löl-le-ş] *{ağız} sf.* **1.** (Kişi için) ağır davranışlı, uyuşuk. **2.** Aptal. [DS]

löllös, [löl-le-ş] *{ağız} sf.* Aptal. [DS]

löllüş, [löl-lü-ş] *{ağız} sf.* (Kişi için) ağırbaşlı, saf ve biraz da şişman. [DS]

lölük, -ğü [löl-ük] *{ağız} sf.* **1.** Konuşmasını beceremeyen, saçma sapan konuşan. **2.** Kelimeleri doğru dürüst söyleyemeyen. [DS]

lölüyh, [löl-üyẖ] *{ağız} sf.* → lölük. [DS]

löm, [lömb *(yans.)* > lömb] *is.* Sallanma veya çalkalanmayı belirten söz. ⊡ **löm löm,** *{ağız} 1. (Yutmak için) çiğnemeden veya acele ile. 2. (Devenin yürüyüşü için) salınarak ağır ağır.* [DS]

lömb[1]**,** [lamb / lımb / lömb *(yans.)*] *is.* Kap içindeki sıvıların çalkalanmasını, sıvı içine atılan bir şeyin çıkardığı sesi ve düşüşünü anlatan kök. [Zülfikar] *lömb-ür-de-mek, lömb-ür bömbür, lömb-ür-t*

lömb[2]**,** [lamb / lomb / lömb *(yans.)*] *is.* Ansızın ortaya çıkmayı, yuvarlanmayı ve beklenmedik biçimde patavatsızca konuşmayı anlatan kök. [Zülfikar] *lömb-ür-de-mek, lömb-ür lömbür*

lömbüç, -cü [lömb *(yans.)* > lömb-üç] *{ağız} is.* Kaydırak oyununda kaleye dikilen taş; doma. [DS]

lömbür, [lömb-ür *(yans.)*] *is.* **1.** Dökülen suyun çıkardığı sesi anlatan söz. **2.** Yaylanır gibi sallanma hareketini belirtir. ⊡ **lömbür bömbür,** *{ağız} 1. Ağız ağza; iyice dolu. 2. (Yürüyüş için) kaba ve çirkin.* [DS]|| **lömbür bömbür etmek,** *Sıvının çalkalanmasından dolayı sallanmak; sıvının yüzünde bir inip bir çıkmak.*

lömbürdek, -ği [lömb *(yans.)* > lömb-ür-de-k] *{ağız} sf.* Zamansız ve gereksiz ayakta dolaşan. [DS]

lömbürdemek[1]**,** [lömb *(yans.)* > lömb-ür-de-mek] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-d(ü)-yor]* **1.** Sallana salana, kös kös yürümek. **2.** Sıçrar veya hoplar gibi vücudu yukarı doğru kaldırarak yürümek. [DS]

lömbürdemek[2]**,** [lömb *(yans.)* > lömb-ür-de-mek] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-d(ü)-yor]* **1.** (Sıvının üzerindeki nesne için) dalgalanma yüzünden sallanmak. **2.** Gümbürdemek. [DS]

lömbürt, [lömb *(yans.)* > lömb-ür-t] *{ağız} is.* Sulama işlerinde kullanılmak için önü kapatılarak bir çukurda toplanmış sel suyu. [DS]

lömbürtü, [lömb *(yans.)* > lömb-ür-t-ü] *{ağız} is.* Ayağı yere vurarak, sıçraya sıçraya yürüyüş. [DS]

lömere, [Fr. numara] *{ağız} is.* Sayı. [DS]

lön, [lank / lınk / ling / long / löng / lönk / lön *(yans.)*] *is.* Dengesiz ve düzensiz yürümeyi, gidişi;

kaba saba ve gelişigüzel konuşmayı anlatan kök. [Zülfikar] *lön lön*

löng[1], [lang / lanğ / lan / long / lonğ / löng *(yans.)*] *is.* Metal eşyaların birbirine dokunmasını, çarpmasını ve bu biçimde gürültü çıkararak konuşmayı anlatan kök. [Zülfikar] *löng-ür-dek*

löng[2], [link / lınk / ling / long / löng / lönk / lön *(yans.)*] *is.* Dengesiz ve düzensiz yürümeyi ve gidişi; kaba saba ve gelişigüzel konuşmayı anlatan kök. [Zülfikar] *löng-ür-de-mek, löng-ür löng-ür*

löngalle, [löng *(yans.)* > löngalle ?] *{ağız} sf.* **1.** Ağır canlı. **2.** Sorumsuz. [DS]

lönge, [? lönge] *{ağız} is.* Ark kıyısındaki tarlalarda, yengeçlerin toprağın altında açtıkları, ark suyunu tarlalara geçiren delikler. [DS]

löngez, [Yun. loggos > longoz > löngez] *{ağız} is.* Çok çamurlu; bataklık tarla. [DS]

löngöz, [Yun. loggos > longoz > löngöz] *{ağız} is.* **1.** Çok derin ve oldukça büyük durgun su. **2.** Deniz veya nehirlerdeki derin çukurlar; su çevrisi. **3.** Havuz gibi yapılarak içi taşla örülmemiş, su biriktirilen büyük çukur. [DS]

löngül, [löng *(yans.)* > löngül] *is.* Düzensiz, gelişigüzel yürüyüş ifade eden söz. ⊡ **löngül löngül,** *{ağız} (Devenin yürüyüşü için) yavaş ve salınarak.* [DS]

löngür[1], [löng *(yans.)* > löng-ür] *is.* Düzensiz ve gelişigüzel salınarak yürümeyi ifade eden söz.

löngür[2], [löng-ür] *{ağız} is.* **1.** Bir tür meyve şarabı. **2.** Taştan oyularak yapılmış yoğurt süzmeye yarar kap. **3.** Yayık. **4.** Açılan bir çukura belirli bir uzaklıktan taş atmak suretiyle oynanan bir oyun. [DS] ⊡ **löngür löngür,** *{ağız} (Yürüyüş için) çirkin.* [DS]

löngürdek[1], **-ği** [löng *(yans.)* > löng-ür-de-k] *{ağız} sf.* (Adam için) iri yapılı; kaba saba. [DS]

löngürdek[2], **-ği** [löng *(yans.)* > löng-ür-de-k] *{ağız} is.* **1.** *"Longur longur"* diye çok ses çıkaran büyük çan. **2.** Tahterevalli. [DS]

löngürdemek, [löng-ür-de-mek] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-d(ü)-yor]* **1.** (At için) koşarken yer sarsılmak. **2.** (Deve, kurt ve köpekler için) yalandan koşmak. [DS]

löngüz, [Yun. lòggos] *{ağız} is.* Girdap. [DS]

lönk[1], [lank / lınk / ling / long / löng / lönk /lön *(yans.)*] *is.* Dengesiz ve düzensiz yürümeyi ve gidişi; kaba saba ve gelişigüzel konuşmayı anlatan kök. [Zülfikar] *lönk lönk*

lönk[2], [lönk] *{ağız} sf.* Çürümüş. [DS]

löp, [lop / löp / lup / lüp *(yans.)*] *is.* **1.** Atıştırarak, iştahla yemeyi ve yutmayı anlatan kök. [Zülfikar] *löp löp, löp-ür löp-ür* **2.** *sf.* İri ve yumuşak. **3.** *is. {ağız}* Kemiksiz et. [DS] **4.** *{ağız}* İri lokma. [DS] **5.** *{ağız}* Karşılıksız ve parasız elde edilen; beleş. [DS] ⊡ **löp löp,** *İri ve yumuşak olarak.*

löpçü, [löp-çü] *{ağız} is.* **1.** Hazır yiyici; beleşçi. **2.** Rüşvet alan kimse. [DS]

löplek, -ği [löp-le-k] *{ağız} is.* Darbuka. [DS]

löplöpçü, [löp+löp-çü] *{ağız} is.* **1.** Hazır yiyici; beleşçi. **2.** Obur. [DS]

löpüdek, -ği [löp-ü(t)-ek] *{ağız} zf.* (Yutmak için) birdenbire. [DS]

löpür, [löp *(yans.)* > löp-ür] *is.* Bir şeyi yer veya içerken çıkan ses. ⊡ **löpür löpür,** *{ağız} 1. Löpür sesi çıkararak. 2. (Yemek için) çok istekle ve ağzını şapırdatarak; hapur hupur. 3. (Şişman bir kimsenin bedenindeki yağlı kısımlar için) gevşek ve sarsak.* [DS]

lörkmek, [lörk-mek] *{ağız} gçsz. f. [-er]* Hiçbir iş yapmadan tembel tembel oturmak. [DS]

lös, [Al. loess / löss] *is.* Bitkisel artıklardan meydana gelen soluk renkli, kolay dağılan ince balçık. ⊡ **lös bebeği,** *Löste sık rastlanan ve biçimleri bazen küçük bir bebeğe benzeyen karbonat yumrusu.*

lösemi, [Fr. leucemie] *is. tıp.* Akyuvarların dokularda olağan dışı çoğalması biçiminde ortaya çıkan ve sebebi bilinmeyen hastalıkların genel adı; kan kanseri.

löş[1], [löş] *{ağız} sf.* **1.** (İnsan veya hayvan için) tembel ve uyuşuk. **2.** (Kişi için) işini düzenli yapmayan; dağınık. **3.** Güçlü. **4.** Ağır. **5.** Pis. [DS]

löş[2], [löş] *{ağız} is.* Küçük toprak yığını; tümsek. [DS]

löş[3], [löş] *{ağız} is.* **1.** Leş. **2.** *sf.* Çürümüş. [DS]

löve, [Fr. levée] *is.* **1.** Kaldırma. **2.** İskambil oyunlarında bir seferde alınan kâğıtların tümü; el.

löver, [Fr. revalver] *{ağız} is.* Tabanca. [DS]

lövlez, [loğlaz] *{ağız} is.* Fasulye. [DS]

löylez, [loğlaz] *{ağız} is.* Fasulye. [DS]

Lr. [Ernest Orlando **Lawrence** *(Norveç asıllı Amerikalı fizikçi)* > Fr. lawrencium] *is. kim.* 1961 yılında Berkeley'de kaliforniyum atomlarının bor iyonlarıyla bombardımanı sonucunda elde edilen, atom numarası 103 olan uranyum ötesi element olan lavrensiyumun sembolü.

-lû, [-li / -lı / -lu /-lü لو / لى] *(-lû:) {OsT} ek.* -lı.

-lu[1], [*eT.* -lıġ > -lı / -li / -lu / -lü] *yap. e.* → -lı.

-lu[2], [-lu / -lü] *{eAT} yap e.* **1.** İsimlerden sıfat yapar; -dan gelme; -a ilişkin. **2.** -lıklı. **3.** İsimlerden sıfat yapar; işlektir; -ı olan; -ı bulunan. *ad-lu, güç-lü, yazuk-lu, görk-lü*

Lu. [Lat. lutetia *(Galya'da bir şehir)* > Fr. lutétium] *is. kim.* Atom numarası 71, atom kütlesi 175 olan, henüz uygulama alanı bulunmayan ve çok nadir bulunan element olan lütesyumun sembolü.

lu, [Çin. long / lung => lü] *(lu:) {eT} is.* Ejderha; timsah. [EUTS]

luab, [Ar. luʿāb لعاب] *(lua:b) {OsT} is.* **1.** Salya; tükürük. **2.** Koyu şurup. **3.** Bal, şekerli şurup vb.den yapılan tatlı. **4.** Bitkilerden sızan yapışkan sıvı; zamk. ⊡ **lu'āb-ı ankebût,** *{OsT} Örümcek ağı.* || **lu-**

āb-ı gāv, *{OsT} Güneşin veya başka bir ışığın parlaklığı.*|| **luāb-ı sürūr,** *{OsT} Sevinç tükrüğü.*|| **luāb-ı şems,** *{OsT} Serap.*|| **luābü'n-nahl,** *{OsT} Bal.*|| **luābü'ş-şems,** *{OsT} Serap.*

luabî, [Ar. luʿābī/luʿābīye لعابى / لعابية] *(lua:bi:) {OsT} sf.* **1.** Salya ile ilgili olan. **2.** Salyaya benzeyen; salya gibi yapışkan olan. **3.** Salya kıvamında olan.

luabin, [Ar. luʿābīn لعابين] *(lua:bi:n) is.* Salyanın birleşiminde bulunan sudan başka bütün maddeler.

luabiye, [Ar. luʿābī > luʿābīye لعابية] *(lua:biye) {OsT} sf.* → luabî.

lu'b, [Ar. luʿb لعب] *{OsT} is.* Oyun eğlence. ⊡ **lu'b-bāzān,** *{OsT} Oyuncular.*|| **lu'b geçmek,** *{OsT} Hile yapmak; oyun oynamak.*|| **lu'b-i taklit,** *{OsT} Taklit oyunu; tiyatro.*

lu'bet, [Ar. luʿbet لعبت] *{OsT} is.* **1.** Oynanılan şey; oyuncak **2.** Karagöz oyunu; kukla. **3.** *mecaz.* Herkesin eğlencesi, oyuncağı olan kimse. **4.** Herkesi şaşırtan durum veya şey. ⊡ **lu'bet-bāz,** *{OsT} Oyuncu; hokkabaz; kuklacı; hayalci.*|| **lu'bet-bāzān,** *{OsT} Oyuncular.*|| **lu'bet-gâh,** *{OsT} Oyun yeri; tuyatro.*|| **lu'betü'l-ayn,** *{OsT} Göz bebeği.*

lu'bî, [Ar. luʿbī لعبى] *(lu-bi:) {OsT} sf.* Oyunla ilgili olan.

lu'biyat, [Ar. luʿb > O. T. luʿbiyāt لعبيات] *(lu-biya:t) {OsT} is.* Sahne oyunları; cambazlık; hokkabazlık; tiyatro. ⊡ **lu'biyat kumpanyası,** *Sahne oyuncularının meydana getirdiği oyuncu takımı.*

luc, [Far. lūc لوچ] *(lû:c) {OsT} sf.* Şaşı.

lucaklık, -ğı [lucak-lık] *{ağız} is.* Kapların konulduğu tahta parçası; raf. [DS]

-lug[1], [il-mek *(bir şeye takılı, ilintili, bağlı olmak)* > il-(i)k il-(i)g *(bağlayan)* > -lık / -lik / -lığ / -lig / -luk / -luġ / -lük / -lüg] *{eT} yap. e.* → -lık.

-lug[2], [-lığ / -lig / -lağ / -leg / -luġ / -lüg] *{eT} yap. e.* → -lıg.

lugat[1], [Ar. luġat *(boğaz, dil)* لغت] *(lûgat) {OsT} is.* → lügat. ⊡ **lūgat-çe,** *{OsT} Küçük sözlük.*|| **lūgat-nüvîs,** *{OsT} Sözlük yazan; sözlük yazarı.*|| **lūgat-perdāz,** *{OsT} Konuşmalarında seçkin sözler kullanan; lügat paralayan.*|| **lūgat-şināS,** *{OsT} İyi sözlük bilen.*

lugat[2], [Ar. luġāt لغات] *(lûga:t) {OsT} is.* **1.** Kelimeler; sözler. **2.** Sözlükler.

lugavi, [Ar. luġāvī لغوى] *(lûgavi:) {OsT} sf.* **1.** Sözlüğe ilişkin. **2.** Gerçek anlamda olan; sözlük anlamı ile ilgili. **3.** Sözlükten, sözcükten anlayan.

lugaviyat, [Ar. luġaviyyāt لغويات] *(lûgaviya:t) {OsT} is.* Sözlük bilimi; leksikoloji.

lugaviye, [Ar. luġaviyye لغويه] *(lûgaviye) {OsT} is.* → lugavi.

lugaviyyun, [Ar. luġaviyyūn لغويون] *(lûgaviyyu:n) {OsT} is.* Sözlük ile uğraşanlar; sözlükçüler.

lugaz, [Ar. luġāz لغز] *(lûgaz) {OsT} is.* **1.** Bilmece; bulmaca. **2.** Yanıltmaca. **3.** *ed.* Manzum bilmece.

luğ, [Yun. lígda] *{ağız} is.* Lığ; alüvyon. [DS]

luğap, -bı [? luğap] *{ağız} is.* Ormandan açılmış tarla.

luğe, [luğe] *{ağız} is.* Köstebek. [DS]

luha, [Ar. luḥā لحا] *(lûha:) {OsT} is.* Sakallar.

luhayme, [Ar. luḥayme لحيمه] *{OsT} is.* → lühayme.

luhaza, [Ar. lûḥāża لحاظه] *(lûha:za) {OsT} is.* Göz ucuyla bir şeye dikkatli dikkatli bakma.

luhud, [Ar. luḥūd لحود] *(lûhu:d) {OsT} is.* **1.** Çukurlar. **2.** Mezarlar; kabirler.

-luk, [il-mek *(bir şeye takılı, ilintili, bağlı olmak)* > il-(i)k il-(i)g *(bağlayan)* > -lık / -lik / -lığ / -lig / -luk / -luġ / -lük / -lüg] *{eT} yap. e.* → -lık.

luk[1], [lak / lığ / lık / lok / luk *(yans.)*] *is.* Sıvıların kap içinde çalkalanmasını, kaynatılmasını ve buna benzer seslerle gülmeyi anlatan kök. [Zülfikar] *luk luk, luk-ur lukur* ⊡ **luk luk,** *{ağız} Kaynayan su sesi.* [DS]

luk[2], [? luk] *{ağız} sf.* **1.** Çelimsiz. **2.** Konuşmasını, giyinmesini beceremeyen. [DS]

luk[3], [Far. lūk لوك] *(lû:k) {OsT} is.* Kısa tüylü yük devesi; lök.

lukata, [Ar. luḳaṭa لقطه] *(lûkata) {OsT} is.* Yerden toplanan şey.

lukme, [Ar. luḳme لقمه] *(lûkme) {OsT} is.* Lokma. ⊡ **lūkme-şümār,** *1. Herkesin lokmasını sayan. 2. mecaz. Cimri; hasis; pinti.*

lukta, [Ar. luḳṭa لقطه] *(lûkta) {OsT} is.* Yerden toplanan şey.

lukur, [luk *(yans.)* > luk-ur] *{ağız} is.* Kaynama ve dökülme sırasında suyun çıkardığı ses. ⊡ **lukur lukur,** *{ağız} (Kaynamak için) lıkır lıkır.* [DS]

lul, -li [Far. lūl لول] *(lû:l) {OsT} is.* **1.** Şarkı söyleyen, dans eden kadın. **2.** Utanmaz, hafifmeşrep kadın. **3.** *sf.* Nazik; ince; soytarı. **4.** Herkesin eğlencesi olan; soytarı.

lula, [Far. lūle => lüle] *{ağız} is.* **1.** Pipo. **2.** Değirmende suyun az olduğu zamanlarda seviyeyi yükseltmek için çıkışa konulan dar halka. [DS]

lule, [Far. lūle لوله] *(lû:le) {OsT} is.* **1.** Çeşme vb. yerlere takılan küçük boru; lüle. **2.** *{ağız}* Sigara ağızlığı. [DS] **3.** *sf.* (Kadın için) utanmaz; hayasız. **4.** Nazik ve zarif.

luli, [Far. lūlī لولى] *(lû:li:) {OsT} is.* → lul.

lulu, [Fr. loulou] *is.* Dik kulaklı, sivri üçgenimsi başlı, uzun ve bol tüylü bir süs köpeği.

-luluk, [-lı-lık / -lilik / -luluk / -lülük] *yap. e.* → -lılık.

lumbago, [Lat. lumbus *(kalça)* + ago *(acı)* > lumbago] *(lûmba'go) is. tıp.* Çoğu zaman bir şey kaldırırken belin ani bükülmesi yüzünden, bel omurları hizasında birdenbire meydana gelen ağrılı durum.

lumun, [Yun. lemoni] *{ağız} is.* Limon. [DS] ☞ **lumun duzu** (tuzu), *{ağız} Limon tuzu.* [DS]

lunapark, [Rus. Lunaçarskiy *(Rus siyaset adamı)* > luna + Fr. parque] *is.* Açık havada ve geniş bir alanda kurulmuş bulunan atlıkarınca, dönme dolap, nişan tahtası vb. oyun ve eğlence birimlerinin bulunduğu eğlence yeri.

lungua, [Çin. lien-hua] *{eT} is.* Lotus çiçeği. [EUTS]

lungur, [lung-ur] *{ağız} is.* **1.** Huni. **2.** Yoğurt süzmekte kullanılan yumuşak taştan oyulmuş kap. [DS]

lup, [Fr. loupe *(yumru)*] *(lûp) is.* Büyüteç.

lup, [lop / löp / lup / lüp *(yans.)*] *is.* **1.** Atıştırarak, iştahla yemeyi ve yutmayı anlatan kök. [Zülfikar] *lut etmek* **2.** *{ağız} is.* Undan pişirilen bir yemeğin koyusu. [DS] ☞ **lup etmek,** *{ağız} Eline geçeni yemek.* [DS]

lupara, [İt. lupara] *(lûpa'ra) is. argo.* Mafya adamlarının hesaplaşmada kullandıkları kısa namlulu tüfek.

lupba, [? lupba] *{ağız} is.* Erkek cinsel organı. [DS]

luri, [Far. lūrī لوری] *(lû:ri:) {OsT} is. tıp.* Cüzam hastalığı.

lurzi, [? lurzi] *{eT} is.* Topuz; sopa. [EUTS]

lus, -ssi [Ar. laṣṣ > luṣṣ لص] *{OsT} is.* Hırsız.

lusus, [Ar. luṣṣ > luṣūṣ لصوص] *(lusu:s) {OsT} is.* Hırsızlar.

lut, [Far. lüt لوت] *(lû:t) {OsT} sf.* **1.** Çıplak. **2.** (Yemek için) tatlı.

luta, [Ar. fūta فوته] *{ağız} is.* Başörtüsü. [DS]

lutf, [Ar. lūtf لطف] *(lû:tf) {OsT} is.* **1.** Hoşluk; güzellik. **2.** İyilik; iyi davranış. ☞ **lūtf-dîde,** *{OsT} İyilik gören.*|| **lūtf-ı ahlāk,** *{OsT} Huy güzelliği; yaradılış güzelliği.*|| **lūtf-ı amîm,** *{OsT} Kamu işlerinin düzenliliği.* **lūtf-ı mizāc,** *{OsT} Ahlak güzelliği.*|| **lūtf-ı yār,** *{OsT} Sevgilinin güzelliği.*|| **lūtf-kâr,** *{OsT} İyilikle muamele eden; hoş davranan.*|| **lūtf-kârāne,** *{OsT} İyilik edene yakışır biçimde.*|| **lūtf-kârî,** *{OsT} İyilikçilik; cana yakın oluş.*|| **lūtf-perver,** *{OsT} İyi davranan; güzel yaklaşan.*|| **lūtf-şiār,** *{OsT} İyilikte bulunan; lütfeden.*|| **lūtf'ullāh,** *{OsT} Allah'ın lütfu; Allah'ın kayrası.*

lutfen, [Ar. lūtfen لطفا] *(lû'tfen) {OsT} is.* → lütfen.

lutî, [Ar. lût *(kavim adı)* > lūtī لوطی] *(lû:ti:) {OsT} sf.* Lût kavminin helak olmasına sebep olan erkek erkeğe cinsel ilişkiyi alışkanlık edinmiş olan; homoseksüel; eş cinsel.

lutr, [Fr. loutre] *is.* **1.** Su samuru. **2.** Su samurundan elde edilen post. **3.** *sf.* Bu posttan yapılmış olan.

luu, [Çin. long / lung => lū] *{eT} is.* Ejderha; timsah. [EUTS]

luub, [Ar. luʿub لعب] *(lûub) {OsT} is.* → lû'b.

luva, [? luva] *{ağız} is.* Kuzu yünü. [DS]

luvaz, [loğ-la-z] *{ağız} is.* Fasulye. [DS]

luveyha, [Ar. levḥa > luveyḥā لويحه] *(luveyha:) {OsT} is.* **1.** Levhacık. **2.** *fiz.* Lamel.

-lü, [eT. -lıg > -lı / -li / -lu / -lü لو] *yap. e.* → -lı.

lü[1], [lü *(yans.)*] *is.* Sıvıların dar bir kanaldan akışını anlatan kök. [Zülfikar] *lü lü, lü+lü-k, lü-lük*

lü[2], [Çin. long / lung => lü] *{eT} is.* Ejderha. [ETY]

lüb, -bbü [Ar. lübb لب] *{OsT} is.* **1.** İç; öz. **2.** Akıl; ruh; sağ duyu. **3.** Kabuklu meyvelerin içi, etli kısmı. **4.** *sf.* Bir şeyin en iyisi, özü, halisi. ☞ **lübb-ü sin,** *{OsT} Diş özü.*|| **lübbü'l-cevz,** *{OsT} Ceviz içi.*

lüban, [Ar. lübān لوبان] *(lüba:n) {OsT} is. bot.* **1.** Günlük ağacı. **2.** Bu ağaçtan çıkarılan reçine; günlük zamkı. **3.** İş; meşguliyet; görev. ☞ **lübān-ı Cāvî,** *{OsT} Cava zamkı.*

lübbî, [Ar. lübbī لبی] *(lübbi:) {OsT} sf.* Özle ilgili olan; içe ait.

lübbiye, [Ar. lübbiye لبيه] *{OsT} sf.* → lübbî.

lübs, [Ar. lübs لبس] *{OsT} is.* Giyme.

lübse, [Ar. lübse لبسه] *{OsT} is.* Sözün karışıklığı.

lübub, [Ar. lübb > lübūb لبوب] *(lübu:b) {OsT} is.* **1.** İçler; özler. **2.** Kabuklu meyvelerin içi. **3.** *mecaz.* Her şeyin en iyileri.

lübus, [Ar. libās > lübūs لبوس] *(lübu:s) {OsT} is.* Giyecekler; elbiseler; giysiler.

lübye, [Ar. lübbiye لبيه] *{ağız} is.* Börülce. [DS]

lüc, -ccü [Ar. lücc لج] *{OsT} is.* Kalabalık; cemaat; güruh.

lücce, [Ar. lücce لجه] *{OsT} is.* **1.** Engin deniz. **2.** Kalabalık; güruh. **3.** Gümüş. **4.** Ayna. ☞ **lücce lücce,** *{OsT} Dalga dalga.*

lücec, [Ar. lücec لجج] *{OsT} is.* **1.** Engin sular; denizler. **2.** Kalabalıklar; cemaatlar.

lüceyn, [Ar. lüceyn لجين] *{OsT} is.* Gümüş.

lücme, [Ar. lücme لجمه] *{OsT} is. coğ.* Irmak ağzı.

lücuzetli, [lüzucet-li] *(lüzu:cetli) sf.* Yapışkan; tutkala benzeyen; yapış yapış.

lücüm, [Ar. lücüm لجم] *{OsT} is.* Gemler.

lüç, -cü [? lüç] *{ağız} sf.* Konuşmadan, sessizce duran. [DS]

lüçnüt, [Gençek. lüçnüt] *{eT} is.* Buğday vb. şeyleri temizlemekte köylülerin yardımlaşması; imece; [DLT]

lüfah, [Ar. lüfāḥ لفاح] *(lüfa:h) {OsT} is. bot.* Güzelhatun çiçeği.

lüfahin, [Ar. lüfāḥīn لفاحين] *(lüfa:hi:n, h kalın söylenir) {OsT} is. tıp.* Atropin.

lüfen, [Ar. lüffān لفان] *{OsT} is.* Mayhoş nar.

lüfer, [Yun. goufari / gompharion] *is. zool.* Hanigillerden, sırtı koyu, yanları açık mavi veya yeşilimsi gümüşî, karnı parlak beyaz, yüzgeçleri çoğunlukla renksiz ve mat, ülkemiz denizlerinde bol bol bulunan, gövdesi hafif pullu, boyunun büyüklüğüne göre defne yaprağı (10 cm'ye kadar), çinakop (10-15 cm), sarı kanat (15-20 cm), lüfer (20-30 cm), kofana (30 cm'den büyük) adlarını alan, eti beyaz ve lezzetli balık, *(Temmadon saltador).* ⊡ **lüfere çıkmak,** *Lüfer avlamak.*|| **lüfer otu,** *bot. Dünyada ekvator bölgesi dışında hemen her yerde yetişen, yaprakları 3-5 yaprakçıktan oluşan, küçük saplı, sarı, kırmızı veya beyaz çiçekli, bakla biçimli meyvesi olan tek yıllık otsu bitki, (Lotus).*

lüferci, [lüfer-ci] *is.* **1.** Lüfer avcısı. **2.** Lüfer yemeyi seven kişi.

lüfergiller, [lüfer-gil-ler] *is. zool.* Levrek balığımsıgillerden örnek türü lüfer olan, sıcak ve ılık denizlerin orta sularında yaşayan, yırtıcı ve saldırgan kemikli balıklar familyası, *(Pomatomidae).*

lüfeyfe, [Ar. lüfeyfe لفيفه] *{OsT} is. bot.* **1.** Bürümcük. **2.** *bot.* Küçük çiçek yaprağı topluluğu.

lüffah, [Ar. lüffaḥ لفاح] *{OsT} is.* Adam otu, *(Mandragora autumnalis).*

lüffan, [Ar. lüffān لفان] *{OsT} is.* Ekşi nar.

-lüg[1], [il-mek *(bir şeye takılı, ilintili, bağlı olmak)* > il-(i)k il-(i)g *(bağlayan)* > -lık / -lik / -lığ / -lig / -luk / -luğ / -lük / -lüg] *{eT} yap. e.* → -lık.

-lüg[2], [-lığ / -lig / -lağ / -leg / -luğ / -lüg] *{eT} yap. e.* → -lıg[2].

lügat, -ti [Ar. luġat لغت] *{OsT} is.* **1.** Bir dildeki kelimelerin tümünü veya bir kısmını, genellikle alfabe sırasına göre aynı dil veya yabancı bir dilde tanımlayan kitap; sözlük. **2.** Kelime; söz. **3.** Lügat kitabı; sözlük. ⊡ **lügat paralamak,** *Konuşma sırasında günlük dilde kullanılmayan ve herkesin anlayamayacağı türden kelimeleri kullanmak.*

lügatçe, [Ar. luġat + Far. -çe لغتچه] *{OsT} is.* **1.** Küçük sözlük. **2.** Belirli bilim ve sanat dalı ile ilgili terimleri açıklayan sözlük. **3.** Bir kitabın sonuna eklenen ve kitapta geçen bazı kelimeleri açıklayan sözlük.

lügatçi, [lügat-çi] *is.* Sözlük uzmanı; sözlük yazan; sözlük hazırlayan.

lügatçilik, -ği [lügat-çi-lik] *is.* Sözlük yazarlığı; sözlükçülük.

lügavi, [Ar. luġāvī لغوى] *(lûgavi:) {OsT} sf.* → lugavi.

lügaviyat, [Ar. luğaviyyāt لغويات] *(lûgaviya:t) {OsT} is.* → lugaviyat.

lügaviyun, [Ar. luğaviyyūn لغويون] *(lûgaviyyu:n) {OsT} is.* → lugaviyat.

lüğep, [? lüğep] *{ağız} is.* Ormandan açılmış tarla. [DS]

lühat, [Ar. lühat لهات] *(lüha:t) {OsT} is. anat.* Küçük dil.

lühaymat, [Ar. lüḥayme > lüḥaymāt لحيمات] *(lühayma:t) {OsT} is.* Etçikler.

lühayme, [Ar. lüḥayme لحيمه] *{OsT} is.* Etçik.

lühi, [Ar. lühī لهى] *(lühi:) {OsT} is. anat.* Küçük dil.

lühub, [Ar. lühūb لهوب] *(lühu:b) {OsT} is.* Dar boğazlar; geçitler; kanyonlar.

lühud, [Ar. laḥd > luḥūd لحود] *(lühu:d) {OsT} is.* **1.** Mezarlar. **2.** Çukurlar. ⊡ **lühūd-ı şühedā,** *{OsT} Şehitlerin kabirleri; şehitlik.*

lühuf, [Ar. liḥaf > luḥüf لحوف] *(lühu:f) {OsT} is.* **1.** Örtüler; örtünecek şeyler. **2.** Sargılar.

lühuk, -ku [Ar. lüḥūḳ لحوق] *(lühu:k) {OsT} is.* Ulaşma; erişme; iltihak etme; birleşme; katılma.

lühum, [Ar. laḥm > lüḥūm لحوم] *(lühu:m) {OsT} is.* Etler. ⊡ **lühūm-ı lezîze,** *{OsT} Lezzetli etler.*

lühun, [Ar. laḥn > lükün لحون] *(lühu:n) {OsT} is.* Nağmeler; ahenkler.

-lük, [il-mek *(bir şeye takılı, ilintili, bağlı olmak)* > il-(i)k il-(i)g *(bağlayan)* > -lık / -lik / -lığ / -lig / -luk / -luğ / -lük / -lüg] *{eT} yap. e.* → -lık[1].

lük, [Far. lāk > lük لك] *is.* **1.** Boyacılıkta kullanılan Hint zamkı; lök; laka. **2.** Yoğun ve kalın şey. **3.** Kızıl boya. **4.** Ur; sıraca. ⊡ **lük boyası,** *Kırmızı boya.*

lükah, [Ar. lüḳaḥ لقاح] *(lüka:h) {OsT} is.* Adam otu, *(Mandragora autumnalis).*

lükata, [Ar. luḳāṭa لقاطه] *(lüka:ta) {OsT} is.* **1.** Sokakta bulunan ve sahibi belli olmayan şey. **2.** *huk.* Malik ve zilyedin elinden iradesi dışında çıkan ve henüz kimsenin zilyedine girmemiş olan taşınır mal.

lükateçin, [Ar. luḳāṭa + Far. -çīn لقاطه چين] *(lüka:teçi:n) {OsT} sf.* Değersiz şeyleri toplayan.

lüknet, [Ar. lüknet لكنت] *{OsT}* *is.* Konuşmadaki tutukluk; pelteklik. ☞ **lüknet-i elhān,** *{OsT}* *Seslerin, ezgilerin peltekliği.*

lüknunet, [Ar. lüknünet لكنونت] *(lüknu:net)* *{OsT}* *is.* Pelteklik; dildeki tutukluk.

lüks[1], [Fr. lux *(marka)*] *is.* **1.** Hava basıncı yardımıyla içindeki gaz yağmı buharlaştırarak yakacak bir düzenekle çalışan ve daha çok aydınlık veren bir tür petrol lambası; lüks lambası. **2.** Aynı düzeneklere sahip sıvılaştırılmış petrol ile çalışan lamba. ☞ **lüks lambası,** *Lüks.*

lüks[2], [Lat. lux > Fr. lüx] *is. fiz.* Metre kare başına düzgün olarak dağılmış ve dik yönde 1 lümenlik ışık akısı alan bir yüzeyin aydınlanmasına eşit aydınlık ölçüsü birimi, sembolü: lx.

lüks[3], [Lat. luxus > Fr. lüxe *(israf; aşırılık, tantana)*] *is.* **1.** Değerli eşyalardan oluşmuş ortam. **2.** Pahalı ve kibar yaşayış; aşırı gösteriş; gereksiz masraf; şatafat. **3.** Bir kimsenin gerçek ihtiyacı dışında kendine tanıdığı pahalı sayılabilecek zevk; alışkanlıkları dışında kalmakla birlikte arada bir kendine özel zevk için istediği şey. **4.** Kişi ve toplum için gerekli görülmeyen hatta bütünüyle gereksiz olduğu düşünülen şey; gerekli olma sınırlarını aşan, gereksiz sayılan şey. **5.** *sf.* Sıradan olmayıp pahalı zevkleri karşılayan. **6.** *sf* Gösterişli; görkemli; şatafatlı. ☞ **lüks baskı,** *matb. Kitapların normal baskılarının dışında iyi cins kâğıtlara yapılan baskısı.*|| **lüks hayat,** *Normal yaşayışın dışında fazla masraf gerektiren gösterişli, süslü ve şatafatlı yaşayış.*|| **lüks koltuk,** *Sinema ve tiyatro salonlarında özel bölmelerde bulunan ve diğerlerine göre ücreti yüksek olan koltuk.*|| **lüks mevki,** *Yolculuk vb. yerlerde özel olarak düzenlenmiş ve daha iyi hizmet verilen yer.*|| **lüks tarife,** *Lüks mevkiler için verilen hizmet karşılığı olarak alınan yüksek ücret.*

lüksmetre, [Fr. luxmètre] *(lüksme'tre)* *is.* Birim zamanda, birim yüzeye düşen ışık enerjisini ölçemeye yarayan alet; aydınlıkölçer.

lükta, [Ar. lükta لقطه] *{OsT}* *is. fıkh.* Sokakta bulunup sahibi çıkmadığı için sahiplenilen şey.

lükûnet, [Ar. lükûnet لكونت] *(lükû:net)* *{OsT}* *is.* Pelteklik; dildeki tutukluk.

lüla, [Far. lūle] *{ağız}* *is.* İki ağaç borunun birbirine geçmesini sağlayan, borunun birindeki çıkıntı. [DS]

lüle, [Far. lūle لوله] *is.* **1.** Bükülmüş, dürülmüş olan şey. **2.** Tütün çubuğu, pipo, nargile vb.nin ucuna takılan pişmiş balçıktan tütün yuvası. **3.** Kâğıt külah. **4.** Toprak testi, çaydanlık vb.nin emziği. **5.** Saç kıvrımı; bukle. **6.** Musluksuz su borusu; bir hazneden dışarıya sıvı akışını sağlamak amacıyla çeperde açılan deliğe takılan boru. *{ağız}* *(aynı)* [DS] **7.** Akış halindeki bir akışkanın hızını arttırmaya yarayan profillendirilmiş boru parçası. **8.** Bazı nefesli çalgılarda kamışa verilen ad. **9.** Eskiden kullanılan sekiz masura miktarı ile ifade edilen ve 30 dirhem (96, 210 gr) gelen bir kurşun kürenin içinden geçtiği (2,553 cm. çaplı) bir borudan geçen akarsu ölçüsü birimi. **10.** Demirci körüğünün borusu. **11.** *{ağız}* Tüfek namlusu. [DS] **12.** Baldırdaki içi boş kemik. **13.** *{ağız}* Demirci körüğünün borusu. [DS] ☞ **lüle kemiği,** *{ağız}* *Baldırdaki içi boş kemik.* [DS]|| **lüle lüle,** *Lüleler biçiminde kıvrılmış olan; lüleler halinde.*|| **lüle taşı,** *Yerin derin katlarında geniş yığınlar hâlinde bulunan, suya değince sabun gibi yumuşadığı için kolaylıkla işlenebilen, kimyasal formülü $2MgO + 3SiO_2 + 2H_2O$ olan hidratlı doğal magnezyum silikat; Eskişehir taşı, manyezit; deniz köpüğü.*

lüleci, [lüle-ci] *is.* Nargile ve çubuklarda kullanılan lüle denilen tütün yuvalarını yapan kimse. ☞ **lüleci çamuru,** *Lüle yapımında kullanılan süzülmüş kızıl balçık.*

lüleciler, [lüle-ci-ler] *{OsT}* *is.* Çubuklarda kullanılan lüleleri yapan sanatçılar.

lülecilik, -ği [lüle-ci-lik] *is.* Lülecinin ve lületaşı işçisinin yaptığı iş; lüle yapma sanatı.

lüleli, [lüle-li لوله لى] *sf.* **1.** Lülesi olan; lüle takılmış olan. **2.** (Saç için) kıvrım kıvrım; bukleli. **3.** *{ağız}* *is. zool.* Çulluk. [DS] **4.** *{ağız}* Toprak ibrik. [DS] ☞ **lüleli bardak,** *{OsT}* *Emzikli bardak.*

lülenmiş, [lü-le-n-miş] *{ağız}* *sf.* Bedelsiz; beleş. [DS]

lülle, [Far. lūle] *{ağız}* *is.* Lüle. [DS] ☞ **lülle lülle,** *{ağız}* *(Suyun akışı için) köpüklü köpüklü.* [DS]

lüllü, [Far. lūle] *{ağız}* *is.* **1.** Lüle. **2.** Musluk. **3.** İnce boru. **4.** Huni biçimindeki kese kâğıdı. **5.** Çocuğun erkeklik organı. **6.** Domates. **7.** Dağın sivri yeri. **8.** Un ve bulgur karışımından yapılan hamurun, suda pişirilmiş nohut büyüklüğündeki parçaları üstüne, kıyma, soğan, domates salçası dökülerek yenilen bir tür yemek. **9.** Havuzun ortasında suyun aktığı taş boru. [DS]

lüllük, -ğü [lül(l)-ük] *{ağız}* *is.* **1.** Musluk. **2.** İnce boru. **3.** Huni biçiminde yapılmış kesekâğıdı. **4.** Çocuğun erkeklik organı. [DS]

lü'lü, -ü'ü [Ar. lü'lü' لؤلؤ] *(lü-lü)* *{OsT}* *is.* **1.** İnci. **2.** *mecaz.* El değmemiş; bâkire. ☞ **lü'lü-bār,** *{OsT}* *İnci yağdıran; inci yağmuru.*|| **lü'lü-feşān,** *{OsT}* *İnci saçan; sevgilinin gülüşü.*|| **lü'lü-i lālā,** *{OsT}* *Parlak inci.*|| **lü'lü-i meknūn,** *{OsT}* *Kabuğu ile birlikte midyenin içinde saklı olan inci; bâkire; el değmemiş.*|| **lü'lü-i münazzad,** *{OsT}* *1. İnci dizisi; inci kolye. 2. mecaz. Güzel ve düzgün dişler; inci gibi dişler.*|| **lü'lü-pāş,** *{OsT}* *İnci saçıcı; inci saçan.*|| **lü'lü-i şah-vār,** *{OsT}* *İri taneli inci.*

lülü, [lüle > lülü] *{ağız}* *is.* **1.** Uzun sigara ağızlığı. **2.** Çocuğun erkeklik organı. **3.** Çark işi olmayıp elle yapılan toprak testi. [DS]

-lülük, [-lı-lık / -lilik / -luluk / -lülük] *yap. e.* → -lılık.

lülük, -ğü [lüle > lülük] *{ağız} is.* **1.** Musluk. **2.** Baldırdaki içi boş kemik; baldır kemiği; uyluk kemiği. **3.** İnce boru. **4.** Çaydanlık ve demliğin emziği. **5.** Huni biçiminde yapılmış kâğıt külah. **6.** Çocuğun erkeklik organı. **7.** Domates. **8.** Dağın sivri yeri. **9.** Un ve bulgur karışımından yapılan hamurun suda pişirilmiş nohut büyüklüğündeki parçaları üstüne, kıyma, soğan, domates salçası dökülerek yapılan bir yemek. [DS]

lülükler, [lülük-ler] *{ağız} is.* Toprak ibrik. [DS]

lülüt, -dü [? lülüt] *{ağız} is.* Çitlembik ağacının meyvesi. [DS]

lülüyh, [? lülüḫ] *{ağız} is.* Çaydanlık, demlik emziği. [DS]

lümbek, -ği [lümb *(yans.)* > lümb-ek / limb-ek] *{ağız} sf.* Aptal. [DS]

lümbürlüp, [lümb *(yans.)* > lümb-ür+lüp] *{ağız} sf.* Karşılıksız ve parasız elde edilen; beleş. [DS]

lümbürlüpçü, [lümb *(yans.)* > lümb-ür+lüp] *{ağız} is.* **1.** Hazır yiyici; beleşçi. **2.** Rüşvet alan kimse. [DS]

lümen, [Lat. lumen *(ışık)*] *is.* **1.** *fiz.* Işık şiddeti birimi 1 mum olan noktasal bir ışık kaynağının 1 steradyanlık açı içine gönderdiği ışık akısına eşit ışık akısı birimi. **2.** *biy.* Tüp ya da kese biçiminde herhangi bir organ ya da organcığın iç boşluğu.

lümensaat, -ti [Lat. lümen + Ar. saat] *is. fiz.* Işık miktarı birimi lümenlik ışık akısıyla bir saatte yayılan ışık miktarı.

lümpen, [Al. lumpe *(kaba)* + proletariat] *is.* Sınıf bilinci taşımayan işçi sınıfına Marx'ın verdiği ad.

lünc, [Ar. lünc لنج] *{OsT} is.* **1.** Dudak. **2.** Ağzın içi. **3.** *sf.* Çolak.

lünet, [Fr. lunète] *is.* Gözlük camı; gözlük.

lünger, [lüng *(yans.)* > lüng-er] *{ağız} is.* Yağmur birikintisi. [DS]

lüngür, [lüng *(yans.)* > lüng-ür] *{ağız} is.* **1.** Kuyu gibi dibi derin yer. **2.** Çeşme oluğu. [DS]

lüngür, [lüng *(yans.)* > lüng-ür] *{ağız} is.* **1.** Yoğurt biriktirmeye ve süzmeye yarayan yumuşak taştan oyulmuş kap. **2.** Şıra çıkarmaya veya biriktirmeye yarayan dibi harçla sıvanmış yer. [DS]

lüp[1], [lop / löp / lup / lüp *(yans.)*] *is.* **1.** Atıştırarak, iştahla yemeyi ve yutmayı anlatan kök. [Zülfikar] *lüp lüp, lüp-e konmak, lüp-çü-lük, lüp-e-dek.* **2.** Büyük bir şeyi kolayca yutarken çıkarılan ses. ⊡ **lüp diye yutmak,** *Birdenbire ve kolayca yutmak.*|| **lüp lüp atmak,** *Bir şeyi aç gözlülükle çabuk çabuk yemek.*

lüp[2], [lüp *(yans.)*] *{ağız} is.* **1.** *argo.* Hiç emek harcamadan, kolayca elde edilen şey; beleş. **2.** Sünnet ve evlenme törenlerinde verilen yemek. [DS] ⊡ **lüpe konmak,** *argo. Bir şeyi hiç emek harcamadan, kolay ve bedelsiz olarak elde etmek; hazıra konmak; hazır bulmak.*

lüpçü, [lüp-çü] *{ağız} is. is.* **1.** Bir şeyi hiç emek harcamadan, kolay ve bedelsiz olarak elde etmeyi seven; hazırcı; hazır yiyici; beleşçi. **2.** Rüşvet alan kimse. [DS]

lüpçük, -ğü [lüp-çük] *{ağız} sf.* (Çocuk için) yerinden kımıldayamayacak kadar şişman. [DS]

lüpçülük, -ğü [lüp-çü-lük] *is. argo.* Bir şeyi hiç emek harcamadan, kolay ve bedelsiz olarak elde etme durumu; hazırcılık; lüpçü olma durumu.

lüpedek, [lüp-e-de-k] *(lüpe'dek) {ağız} zf.* (Yumuşak ve küçük şeyi yutarken) kolayca, birdenbire. [DS]

lüpedenek, -ği [lüp-e-den-ek] *(lüpede'nek) {ağız} zf.* → lüpedek. [DS]

lüpletme, [lüp-le-t-me] *is.* Lüpletmek eylemi ve durumu.

lüpletmek, [lüp-le-t-mek] *gçl. f. [-ir]* Hızlı bir biçimde yiyecekleri mideye indirmek; lüp diye yutmak.

lüpmek, [lüp-mek] *{ağız} gçsz. f. [-er]* Çökmek; yıkılmak. [DS]

lüppedek, [lüp(p)-ede-k] *{ağız} zf.* **1.** (İş yapmak için) kolayca, zorluksuz. **2.** (Yutmak için) birdenbire. [DS]

lüpten, [lüp-ten] *zf. argo.* Bir şeyi hiç emek harcamadan, kolay ve bedelsiz olarak; hazır olarak; açıktan; bedavadan; parasız olarak.

lüpürdek, -ği [lüp-ür-de-k] *{ağız} sf.* (Kişi için) üstü başı dağınık; yırtık pırtık. [DS]

lürpedek, -ği [lürp-e-de-k] *{ağız} zf.* (Yumuşak ve küçük şeyi yutarken) kolayca, birdenbire; lüpedek. [DS]

lüseyn, [Ar. lüseyn لسين] *{OsT} is.* Küçük dil; dilcik.

lüsn, [Ar. lisān > lüsn لسن] *{OsT} is.* Diller; konuşulan diller.

lüsuk, -ğu [Ar. lüṣūḳ لصوق] *(lüsu:k) {OsT} is.* **1.** Ardına takılıp yapışma; yapışık, bitişik olma; birleşme; yapışma; takılma. **2.** Ulaşma.

lüsus, [Ar. lüṣūṣ لصوص] *(lüsu:s) {OsT} is.* Hırsızlar.

lüsusiyet, [Ar. lüṣūṣiyyet لصوصيت] *(lüsu:siyet) {OsT} is.* Hırsızlık etme.

lüsün, [Ar. lisān > lüsün لسن] *{OsT} is.* Diller; konuşulan diller. ⊡ **lüsün-i atîka,** *{OsT} dbl. Eski diller.*

Lüterci, [Martin Luther *(Alman ilâhiyatçı)* > lüter-ci] *is.* **1.** *din.* Martin Luther'in görüşlerini savunan kimse; Lütercilik yanlısı. **2.** *sf.* Lütercilikle ilgili olan,

Lütercilik, -ği [Martin Luther *(Alman ilâhiyatçı)* > lüter-ci-lik] *is. din.* Luther'in öğretisi; Lütercilerin mezhebi; Hristiyanlıkla ilgili öğretilerin İncil'e dayanması gerektiğini savunan Martin Luther'in ortaya attığı dinî doktrin ve mezhep.

lütesyum, [Lat. lutetia *(Galya'da bir şehir, Paris'in esik adı)* > Fr. lutétium] *is. kim.* Atom numarası 71, atom kütlesi 175 olan henüz uygulama alanı bulunmayan ve çok nadir bulunan bir element; sembolü; Lu.

lütf, [Ar. lüṭf لطف] *{OsT} is.* → lütuf. **lütf-dîde,** *{OsT} İyilik gören; yardım gören.*|| **lütf-i ahlāk,** *{OsT} Yaradılıştan gelen huy güzelliği.*|| **lütf-i İlāhî,** *{OsT} Allah'ın bağışı.*|| **lütf-i yār,** *{OsT} Sevgilinin bağışı.*|| **lütf-perver,** *{OsT} İyilikte bulunan; bağışta bulunan.*||

lütfen, [Ar. lutf > lutfen لطفا] *(lü'tfen) zf.* **1.** Bir kimseden bir şey istenirken, *"Size zahmet olacak" "Rica ederim"* anlamlarında kullanılır. **2.** *mecaz. "Zorlukla; güçlükle"* anlamında alay yollu söylenir; gönülsüz yapılan bir işi için sitem etmek amacıyla kullanılır. ☞ **lütfen ve keremen,** *Cömertçe.*

lütfetme, [Ar. lutf + T. et-me] *is.* Lütfetmek eylemi veya durumu.

lütfetmek, [Ar. lutf + T. et-mek] *gçl. f. [-(d)-er]* **1.** Bağışlamak; vermek; ihsan etmek. **2.** İyilik etmek; hoşça davranmak. **3.** Söylemek; bildirmek. **4.** İzin vermek; müsaade etmek. **5.** (Yüksek mevkide bulunan ve saygın kimse için) alçak gönüllü davranmak.

lütfeyleme, [Ar. lutf + T. eyle-me] *is.* Lütfeylemek eylemi ve durumu.

lütfeylemek, [Ar. lutf + T. eyle-mek] *gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* **1.** Bağışlamak; vermek; ihsan etmek. **2.** İyilik etmek; hoşça davranmak. **3.** Söylemek; bildirmek. **4.** İzin vermek; müsaade etmek. **5.** (Yüksek mevkide bulunan ve saygın kimse için) alçak gönüllü davranmak.

lütfi, [Ar. luṭf > luṭfī لطفى] *(lütfi:) sf.* Lütfe ait; lütufla ilgili olan.

lütre, [Far. lütre لتره] *{OsT} is.* **1.** Ancak iki kişi arasında konuşulan ve başkalarının anlayamayacağı özel dil; kuş dili. **2.** *sf.* Boşboğaz.

lütuf, -tfu [Ar. lüṭf لطف] *{OsT} is.* **1.** Bir kimseye gösterilen özel yakınlık; dostça davranış; yapılan yardım ve iyilik. **2.** Üstün bir güç tarafından verildiği düşünülen bağış; önem verilen ve saygı duyulan bir kimse tarafından gelen iyilik; yardım; nimet; ihsan; kerem; inayet; atıfet. **3.** Bağışlama; verme; armağan. **4.** İzin; müsaade. **5.** İyilik; güzellik; hoşluk. ☞ **lütfu kahrına denk gelmek,** *Bir işi yaparken çekilen sıkıntı ve eziyetler ile işin sonucunda elde edilen kazanç denk olmak.*|| (bir şey yapmak) **lütfunda bulunmak,** *Bir şeyi yapma alçak gönüllülüğünü, inceliğini göstermek.*|| **lütuf buyurmak,** *1. Bağışlamak; ihsan etmek; vermek. 2. Bir şeyi yapmasına izin vermek.*|| **lütuf görmek,** *Bir kimseden iyilik, yardım ve destek görmek.*

lütufkâr, [Ar. luṭf+Far. -kār لطفكار] *(lütufkâ:r) {OsT} sf.* **1.** (Kişi için) iyiliksever; yardımsever; eli açık. **2.** Kibar; nazik.

lütufkârane, [Ar. luṭf + Far. -kārāne لطفكارانه] *(lütufkâ:ra:ne) {OsT} zf.* Bağışlayıcı, lütfedici biçimde; iyilikle davranarak.

lütufkârlık, -ğı [lütufkâr-lık] *is.* Lütufkâr olma hâli.

lüvelver, [Fr. revolver > lüvelver] *{ağız} is.* Tabanca; altı patlar. [DS]

lüver, [Fr. revolver > lüvelver / lüver] *{ağız} is.* Tabanca; altı patlar. [DS]

lüveyf, [Ar. lüveyf لويف] *{OsT} is. anat.* Sinir telciği.

lüveyfî, [Ar. lüveyfī لويفى] *(lüveyfi:) {OsT} sf. anat.* Sinir telciği ile ilgili.

lüvellenmek, [lüvel-le-n-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* Yuvarlanmak. [DS]

lüverver, [Fr. revolver] *{ağız} is.* Tabanca. [DS]

lüver, [Fr. revolver] *{ağız} is.* Tabanca. [DS]

lüzi, [? lüzi] *{ağız} is. bot.* Karaağaç. [DS]

lüzub, [Ar. lüzūb لزوب] *(lüzu:b) {OsT} is.* **1.** Yapışma; yapıştırma. **2.** Birbirine kafes gibi sokup yapıştırma.

lüzucet, [Ar. lüzūcet لزوجت] *(lüzu:cet) {OsT} is.* **1.** Yapışkanlık; yapışkan olma durumu. **2.** Bir yere yapışıp uzayan şeyin durumu.

lüzuci, [Ar. lüzūcet > lüzūcī لزوجى] *(lüzü:ci:) {OsT} sf.* Yapışkan; koyu; kıvamlı; lezcî.

lüzuciyet, [Ar. lüzūcet > lüzūciyyet لزوجيت] *(lüzu:ciyet) {OsT} is.* Yapışkanlık; koyuluk.

lüzum, [Ar. lüzūm لزوم] *(lüzu:m) {OsT} is.* Gerek; gerekme; gereklilik; gereklik; icap; lazım olma. ☞ **lüzum görmek,** *Gerekli bulmak; gerek duymak.*|| **lüzūm-ı gayr-ı fek,** *{OsT} Ayrılmazlık.*|| **lüzūm-i gayr-i münfek,** *{OsT} Ayrılmazlık.*|| **lüzūm-ı mālāyelzem,** *{OsT} Gerekli olmadığı hâlde yerine getirme; şiirde mukayyet (zengin) kafiye yapma; i'nat ve iltizam.*|| **lüzūm-ı muhākeme,** *{OsT} huk. Yapılan soruşturma ve inceleme sonucunda işin mahkemeye havale edilmesi gerektiğine dair verilen karar; yargılamanın gerekliliği kararı.*|| **lüzumundan fazla,** *Gereğinden çok; aşırı derecede.*|| **lüzūm-ı vakf,** *{OsT} huk. Vakfın geri dönülemez bir şekilde kesinleşmesi olgusu.*

lüzumlu, [lüzum-lu] *sf.* **1.** Bir işte, bir konuda, bir sonucun elde edilmesinde zorunlu olan; gerekli; lazım. **2.** İşe yarar. **3.** *zf.* (Eylem için) yapılması gerekli ve zorunlu olan; gerek duyulan. ☞ **lüzumlu lüzumsuz,** *Gerek duyulan ve duyulmayan ne varsa; yerli yersiz; gerekli gereksiz.*

lüzumsuz, [lüzum-suz] *sf.* Varlığına gerek duyulmayan; gereksiz; lüzumu olmayan. ☞ **lüzumsuz a-**

dam, *Bir işte veya iş yerinde kendisine gerek duyulmadığı hâlde orada bulunan; avare; boş; ilgisiz kimse.*|| **lüzumsuz görmek,** *Gereksiz bulmak.*|| **lüzumsuz yere,** *Hiç gereği yokken; boş yere.*

lüzumsuzluk, -ğu [lüzum-suz-luk] *is.* Gereksiz olma durumu; gereksizlik.

lw. [Ernest Orlando **Lawrence** *(Norveç asıllı Amerikalı fizikçi)* > Fr. lawrencium] *kısalt. kim.* 1961 yılında Berkeley'de kaliforniyum atomlarının bor iyonlarıyla bombardımanı sonucunda elde edilen, atom numarası 103 olan uranyum ötesi element; lavrensiyumun sembolü.

lx. [Fr. lüx] *kısalt. fiz.* Metre kare başına düzgün olarak dağılmış ve dik yönde 1 lümenlik ışık akısı alan bir yüzeyin aydınlanmasına eşit aydınlık ölçüsü birimi olan lüksün sembolü.

ÖTÜKEN
TÜRKÇE
SÖZLÜK

m

m, [m / M] *(me) is.* **1.** Latin asıllı Türk alfabesinin on altıncı harfi olup ses bilgisi bakımından patlamalı titreşimli (tonlu / ötümlü) bir çift dudak ve geniz ünsüzünün adı. **2.** Sıralama ve sınıflamada kullanıldığına göre (ğ kullanılmazsa) on beşinci, (ğ kullanıldığında) ise on altıncı sırayı gösterir. **3.** Ebcet hesabında (م mim) kırk sayısının karşılığıdır. **4.** Romalıların sayı sisteminde M olarak yazılır ve bin sayısını gösterir.

m- [-m-] *yap. e.* Aynı sözcüğün tekrarı hâlinde başa ön ek gibi gelerek ikilemeler kurmakta kullanılır. *odun m-odun, ekmek m-ekmek, tuz m-uz, söz m-öz.* **m-'li ikileme,** *dbl. Türkçede, ünlü ile başlayan kelimenin başına, ünsüz ile başlayan kelimenin baştaki ünsüzünün yerine m- eki getirerek yapılan ikileme. ev mev, çocuk mocuk*

-m[1], [-ı-m / -i-m / -u-m / -ü-m] *çek. e.* İyelik eki. Getirildikleri isme ilgi, aitlik, sahiplik kavramları katan ve ismi isme bağlayan tekil birinci kişi iyelik eki: *evim, isteğim, sözüm, başım, yolum, elim, başım, yolum, köyüm.*

-m[2], [-m] *çek. e.* Birinci tekil kişi fiil çekim eki olup belirli geçmiş zaman, dilek-şart kipi çekimlerinde kullanılır: *gittim, yazdım, görsem, bilsem.*

-m[3], [-m / -ım / -im / -um / -üm] *{eT} {eAT} çek. e.* Teklik birinci kişi iyelik eki. *ata-m, ad-um.*

-m[4], [-ı-m / -i-m / -u-m / -ü-m] *yap. e.* **1.** Fiilden isim türeten ek. Eylemden doğan hareketin sonucu kavramını veren soyut adlar yapar: *akım, anlam, birleşim, denklem, düğüm, düzlem, eylem, kavram, konum, ağ-ı-m (yükselme), al-ı-m (suç).* **2.** İşin adını belirten adlar yapar: *alım, bakım, çekim, solunum, ölüm, özlem, toplam, doğum, seçim.* **3.** Fiilin bir ürün olarak ortaya konulduğu kavramını katarak isimler yapar: *dilim, eklem, takım, kaldırım, büklüm (< bükül-üm), yayım, yapım.*

m [Fr. mètre] *(me'tre) kısalt. mat.* Yüz santimetrelik uzunluk ölçüsü birimi olan metrenin kısa yazılışı.

m^2 [Fr. mètre-carré] *kısalt. mat.* Eni ve boyu birer metre gelen alan ölçüsü birimi metre karenin kısa yazılışı.

m^3 [Fr. mètre + Ar. kūb] *kısalt. mat.* Eni, boyu ve yüksekliği birer metre gelen hacim ölçüsü birimi metre küpün kısa yazılışı.

ma-, [Ar. mā ما] *(ma:) {OsT} e.* **1.** Başına getirildiği kelimeye "*şu nesne ki, o ki*" anlamı katar. **2.** Olumsuzluk eki. **mā-ba'd,** *{OsT} 1. Alttaki; sondaki. 2. Sonu; sonrası.*|| **mā-ba'de'r-rūhî,** *{OsT} psikol. Ruh ötesi.*|| **mā-ba'de'r-rūhiyāt,** *{OsT} psikol. Ruh ötesi.*|| **mā-ba'de't-tabîiye,** *{OsT} fel. Fizik ötesi; metafizik.*|| **mā-bākî,** *{OsT} Arta kalan; geriye kalan; artan.*|| **mā-bekā,** *{OsT} Artan; geri kalan; artık.*|| **mā-beyn,** *{OsT}* → mabeyn.|| **mā-beynehümā,** *{OsT} Arası; araları.*|| **mā-bihi'l-hayāt,** *{OsT} Yaşamaya sebep olan; hayata vesile olan.*|| **mā-bihi'l-iftihār,** *{OsT} Kendisi ile övünülen; övünç kaynağı olan.*|| **mā-bihi'l-ihtiyāc,** *{OsT} Gerekli olan.*|| **mā-bihi'l-istihkak,** *{OsT} Hak etme sebebi.*|| **mā-bihi'l-i'timād,** *{OsT} Güven kaynağı; itimada vesile olan.*|| **mā-bihi'l-kıvām,** *{OsT} mant. 1. Dayanak. 2. fel. Varlıkların dayanağı.*|| **mā-bihi'ş-şuf'a,** *{OsT} (Mala sahip olmak için) bedeli karşılığında.*|| **mā-bihi't-temeddün,** *{OsT} Medenî olabilmek için gerekli olan.*|| **mā-cerā,** *{OsT} 1. Olup geçen şey; cereyan eden. 2.* → macera.|| **mā-Çin,** *{OsT}* → Maçin.|| **mā-adā,** *{OsT} Başka; gayrı; fazla.*|| **mā-dām,** *{OsT}* → madem.|| **mā-dāme,** *{OsT} Devam ettikçe.*|| **mā-dūn,** *{OsT} 1. Alt. 2. Aşağı derece. 3. Emir bakımından aşağı olan.*|| **mā-dūne'ş-şuūr,** *{OsT} psikol. Alt bilinç; bilinç altı.*|| **mā-fāt,** *{OsT} Elden çıkan; kaybolan; fevt olan.*|| **mā-fevk,** *{OsT} 1. Üst; yukarı. 2. Üst derecede bulunan; baş; başkan.*|| **mā-fevka't-tabîa,** *{OsT} Doğa üstü; tabiat üstü.*|| **mā-fîhā,** *{OsT} Öteki dünya; ahret.*|| **mā-fi'l-bāb,** *{OsT} Kapı içinde.*|| **mā-fi'l-bāl,** *{OsT} Gönüldeki şey; yürekteki.*|| **mā-fi'l-fuād,** *{OsT} Gönüldeki şey; içteki; kalpteki.*|| **mā-fîş** (mā-fîh-şey), *{OsT} Kalmadı; yok; hak getire.*|| **mā-fi'z-zamîr,** *{OsT} İçteki şey; gönüldeki.*|| **mā-halak'Al-**

lāh, *{OsT} 1. Allah'ın yarattığı. 2. Kalabalık.*|| **mā-hasal,** *{OsT} Meydana gelen; ortaya çıkan; hasıl olan.*|| **mā-hasal-i ömr,** *{OsT} 1. Evlat. 2. Ömür boyunca çalışarak edinilen şey.*|| **mā-kabl,** *{OsT} Bir şeyin kendinden önce olanı; öndeki; geçmiş.*|| **mā-kable şümūl,** *{OsT} Geçmişi kapsayan; geçmişi de etkileyen.*|| **mā-kable't-tārih,** *{OsT} Tarih öncesi.*|| **mā-lā-kelām** (mā-lā-kelāme-fîh), *{OsT} Diyecek yok; söz götürmez.*|| **mā-lā-nihāye,** *{OsT} Sonsuz; uçsuz bucaksız.*|| **mā-lā-yutāk,** *{OsT} Dayanılmaz; takat getirilmez.*|| **mā-melek,** *{OsT} Olan biten her şeyi; nesi varsa.*|| **mā-mezā,** *{OsT} Geçen şey; geçmiş zaman; geçmiş.*|| **mā-sadak** (mā-sadaka aleyh), *{OsT} Tasdik edilen; tıpkı.*|| **mā-sebak,** *{OsT} Geçen; geçmiş.*|| **mā-sivā,** *{OsT}* → masiva.|| **mā-şā'Allāh,** *{OsT}* → maşallah.|| **mā-taahhār,** *{OsT} Sonradan olan şey.*|| **mā-tekaddem,** *{OsT} 1. Geçmiş zaman. 2. Geçen şey.*|| **mā-vak'a,** *{OsT} Geçmişte olmuş bitmiş şey.*|| **mā-verā,** *{OsT}* → mavera.|| **mā-verd,** *{OsT} Gül suyu.*|| **mā-yenkasem,** *{OsT} Kısımlara ayrılabilen; bölünebilen.*|| **mā-yen-kasemiyet,** *{OsT} Bölünebilme.*|| **mā-yetehallel,** *{OsT} Hallolunabilir; çözülebilir.*|| **mā-yuhdes,** *{OsT} Sonradan olan.*|| **mā-yu'kal,** *{OsT} Anlaşılır.*|| **mā-yu'kes,** *{OsT} 1. Aksedebilir; evrilebilir. 2. Değiştirilebilir.*|| **mā-yu'ref,** *{OsT} 1. Bilinir. 2. Minder altına saklanan mal.*|| **mā-yu'refiyet,** *{OsT} Bilinirlik; cognoscibility.*|| **mā-yüfhemiyet,** *{OsT} Kavranabilirlik.*

-ma-, [-ma- / -me-] *{eT} {eAT} yap e.* Fiillerden olumsuzluk yapan ek. *bol-ma-mak (olmamak)* ⧉ **-ma mı?** *{eAT} -maz mı? "Gayri bana bakma mısın (bakmaz mısın)? / Yangına su dökme misin (dökmez misin)?"* Karacaoğlan.

-ma[1], [-mā / -me] *{eT} çek. e.* Emirlerin sonuna gelen olumsuzluk eki. [DLT]

-ma[2], [-ma / -me] *{eT} {eAT} yap. e.* **1.** Fiilden iş ve hareket adları yapan ek; mastar eki. Bir eylemin isim olarak kullanılmasını sağlar. Vurgu bu ek üzerindedir. Yapılan işin adı kavramını veren isimler türetir: *arama, araştırma, benzetme, düzeltme, dövme, koruma, seçme, yarışma.* **2.** Eylemin gerçekleştirildiği araç ve gereç kavramını taşıyan isimler türetir: *kazma, yazma, çekme, burma.* **3.** Eylemin belirttiği kavramı taşıyan yemek adları türetir: *dolma, sarma, dökme, kavurma, çalkama, dondurma.* **4.** Eylemin belirttiği kavrama uğramış anlamında hastalık adları yapar: *sıtma (ısıtma), dolama, inme, bunama.* **5.** Eylemin belirttiği kavrama uygun olarak yapılmış, kazandırılmış mekân ve yer adları yapar: *sundurma, örtme, çıkartma, çatma, eğme, ulama.*

-ma[3], [-ma / -me] *{eT} yap. e.* Eylemlerden isim türeten ek. [ETY] *yäl-mä (keşif kolu)*

mA, [Fr. milliampère] *(mili'amper) kısalt.* Amperin binde biri değerinde elektrik akımı şiddet ölçüsü birimi olan miliamperin sembolü.

ma[1], [ma / mağ / me / mığ *(yans.)*] *ünl.* **1.** Hayvanların böğürmesini, bağırtısını anlatan kök. [Zülfikar] *ma-ğ-ar-mak, ma-kır-mak* **2.** *{ağız}* Sığır sesi. [DS] **3.** *{ağız}* İnek veya manda memesi. [DS]

ma[2], [mā / me] *(ma:) {eT} bağ.* **1.** Ve; ise; de; da. [EUTS] [KB] **2.** Keza; dahi. [EUTS] **3.** Bilhassa; bizzat. ⧉ **biz-ma,** *{eT} Biz dahi.* [EUTS]

ma[3], [mā / mē] *(ma:) {eT} {eAT} ünl.* **1.** *"Al, işte!"* anlamında bir ünlem. *{ağız} (aynı)* [DLT] [DS] **2.** *{eAT}* Bırak; elleme! **3.** *{ağız}* "Al, buyur." [DS] **4.** *{ağız}* Çağırma ünlemi. [DS] **5.** *{ağız}* Manda çağırma ünlemi. [DS]

ma[4], [ma *(yans.)*] *{ağız} is.* **1.** *çoc. d.* Sığır. **2.** Dokuma tezgâhlarının altma yığılan kıl artıkları. [DS] **3.** *{ağız}* Damlara uzunlamasına atılan ağaç kiriş; kereste. [DS]

ma[5], **-a'a** [Ar. maʿ / maʿa مع] *{OsT} e.* Başına getirildiği kelimeye *"ile, beraber, birlikte"* anlamı katar. ⧉ **ma'a-fāiz** *{OsT} Faizle birlikte.*|| **ma'a-hazā** *{OsT} Böyle iken; bununla beraber.*|| **ma'a'l-cemāe** *{OsT} Cemaatle birlikte.*|| **ma'a'l-esef** *{OsT}* → maalesef.|| **ma'a'l-iftihar** *{OsT} Övünerek; övünçle.*|| **ma'a'l-kerāha** *{OsT} İstemeyerek; zorla; kerahetle.*|| **ma'a'l-memnūniye** *{OsT} Seve seve; isteyerek; memnuniyetle.*|| **ma'a-mā-fîh** *{OsT} Böyle iken; bununla beraber.*|| **ma'a't-teessüf** *{OsT} Yazık ki; esefle; teessüfle.*|| **ma'a-zālik** *{OsT} Bununla beraber; şu var ki.*|| **ma'a-ziyādetin** *{OsT} Bol bol; fazlasıyla.*

ma[6], [Ar. mā' ماء] *(ma:) {OsT} is.* Su. ⧉ **mā-i cārî,** *{OsT} Akar su.*|| **mā-i billūrî,** *{OsT} Billurlaşma suyu.*|| **mā-i cāmid,** *{OsT} Donmuş su.*|| **mā-i dāhilî,** *{OsT} coğ. Gün değmemiş su.*|| **mā-i ebyāz,** *{OsT} Gözün üstünde meydana gelen bir perdeden dolayı görüşün zayıflaması; katarakt.*|| **mā-i hamîm,** *{OsT} Sıcak su.*|| **mā-i harāciye,** *{OsT} Arap toprakları dışındaki sular.*|| **mā-i kils,** *{OsT} kim. Kireç taşı.*|| **mā-i lezîz,** *{OsT} Tatlı su.*|| **mā-i mukattar,** *{OsT} Damıtık su.*|| **mā-i rākid,** *{OsT} Durgun su.*|| **mā-i zerrîn,** *{OsT} Altın suyu.*|| **māü'l-bahr,** *{OsT} Deniz suyu.*|| **māü'l-hayāt,** *{OsT} Hayat suyu; ab-ı hayat.*|| **māü'l-verd,** *{OsT} Gül suyu.*

ma[7], [Far. mā ما] *(ma:) {OsT} zm.* Biz.

ma'ab, [Ar. ʿayb > maʿāb معاب] *(maa:b) {OsT} is.* **1.** Utanç verici şey; ayıp şey. **2.** İnsan vücudunda ayıp ve mahrem sayılan yer.

ma'abid[1], [Ar. maʿbed > maʿābid معابد] *(maa:bid) {OsT} is.* İbadet edilen yerler; mabetler; tapınaklar. ⧉ **ma'ābid-i İslāmiye,** *{OsT} Müslümanların ibadet ettiği yerler.*

ma'abid[2], [Ar. māʿābīd معابيد] *(maa:bi:d) {OsT} is.* İbadet edilecek şeyler; mabutlar; putlar.

ma'abir, [Ar. maʿber>maʿābir معابر] *(maa:bir) {OsT} is.* Geçilecek yer; köprü; geçit; kemer.

ma'acin, [Ar. maʿcün > maʿācīn معاجين] *(maa:ci:n) {OsT} is.* Hamur şeklinde yoğrulmuş şeyler; macunlar. ⊡ **ma'ācîn-i tıbbiye,** *{OsT} Hekimlikte kullanılan çeşitli macunlar.*

ma'ad, [Ar. ʿavdet > maʿād معاد] *(maa:d) {OsT} is.* **1.** Dönüş yeri; dönülecek olan yer. **2.** Geriye gitme; dönme. **3.** *din.* Var olduğuna inanılan öteki dünya; ahiret.

ma'ada, [Ar. mā-ʿadā ماعدا] *(ma:'ada:) {OsT} e.* ... den başka; ... den gayrı.

ma'adin, [Ar. maʿden > maʿādin معادن] *(maa:din) {OsT} is.* Madenler. ⊡ **ma'ādin-i seb'a,** *{OsT} Altın, gümüş, bakır, kalay, demir, kurşun ve platinden ibaret yedi maden.*|| **ma'ādin mukāta'ası,** *{OsT} Osmanlı devletinde iltizama verilen madenlerden yılda bir alınan bedel.*

ma'adiyat, [Ar. maʿād > maʿādiyyāt معاديات] *(maa:diya:t) {OsT} is.* Öbür dünyayı anlamaya çalışma; metafiziği inceleme.

ma'ahaza, [Ar. maʿa+hazā مع هذا] *(ma'ahaza:) {OsT} e.* Bununla birlikte.

ma'ahid, [Ar. ʿahd > maʿhed > maʿāhid معاهد] *(maa:hid) {OsT} is.* Buluşma yerleri; sözleşilen yer.

ma'a'ile, [Ar. maʿa + ʿā'ile مع عائله] *(ma:'a:ile) {OsT} zf.* Ev halkı ile birlikte; ailece.

ma'a'iş, [Ar. maʿā'iş معائش] *(maa:iş) {OsT} is.* Geçinmeler.

ma'ak, -ki [Ar. maʿāk معاك] *(maa:k) {OsT} is.* **1.** Mezhep; meslek. **2.** Sığınacak yer.

ma'akıd, [Ar. ʿaḳd > maʿḳad > maʿāḳıd معاقد] *(maa:kıd) {OsT} is.* **1.** Düğümler; bağlar. **2.** Toplanılacak yer.

ma'akıl, [Ar. maʿāḳıl معاقل] *(maa:kıl) {OsT} is.* **1.** Gizlenilecek yerler; sığmaklar. **2.** Kan bedelleri.

ma'akis, [Ar. maʿakīs معاكيس] *(maa:ki:s) {OsT} is.* Ters şeyler.

ma'akka, [Ar. maʿaḳḳa معقه] *{OsT} is.* Çocuğun ana ve babaya itaatsizliği.

ma'alesef, [Ar. maʿa'l-esef مع الاسف] *(maa'lesef) {OsT} zf. "Üzülerek söyleyeyim ki"* anlamında kullanılır.

ma'ali, [Ar. maʿlāt > maʿālī معالى] *(maa:li:) {OsT} is.* **1.** Derin ve yüce düşünceler. **2.** Ululuklar; yücelikler.

ma'alif, [Ar. ʿalef > maʿlef > maʿālif معالف] *(maa:lif) {OsT} is.* Hayvan yemi konulan yerler; samanlıklar.

ma'alim, [Ar. maʿlem > maʿālim معالم] *(maa:lim) {OsT} is.* **1.** Dinî inançlarla ilgili konular. **2.** Kendisinden bilgi elde edilen belirtiler, izler, nişaneler, eserler. ⊡ **maālimü'l-hayr,** *{OsT} Hayırlı eserler.*|| **maālimü'l-yakîn,** *{OsT} Kesin deliller.*

ma'almemnuniye, [Ar. maʿa'l-memnūniyye مع الممنونيه] *(maa'lmemnu:ni:ye) {OsT} zf.* Memnuniyetle; seve seve; severek; isteyerek; memnunlukla; isteye isteye.

ma'ami, -mi'ı [Ar. maʿamiʿ معامع] *(maa:mi) {OsT} is.* Ateş çatırtıları.

ma'an[1], [Ar. maʿ معا] *{OsT} zf.* Beraber; birlikte.

ma'an[2], [Ar. maʿān معان] *(maa:n) {OsT} is.* Mekân.

ma'anî, [Ar. maʿnā > maʿānī معاني] *(maa:ni:) {OsT} is.* **1.** Anlamlar; manalar. **2.** *ed. dbl.* Cümle yapısını ve sözün amaca uygunluğunu inceleyen bilim dalı. **3.** Söz inceliği; güzel söz; şiir.

ma'ar, [Ar. maʿār معار] *(maa:r) {OsT} is.* Utanmaya ve yüz kızarmaya sebep olacak şeyler.

maar, [Al. maar] *is.* Etrafı püskürük maddelerle çevrili, çoğu göllerle kaplı küçük patlama krateri.

ma'ari, [Ar. maʿārī معارى] *(maa:ri:) {OsT} is.* İnsanın daima çıplak kalan organları.

ma'aric, [Ar. miʿrāc > maʿārīc معاريج] *(maa:ri:c) {OsT} is.* Merdivenler.

ma'arif, [Ar. ʿirfān > maʿrifet > maʿārif معارف] *(maa:rif) {OsT} is.* → maarif. ⊡ **ma'ārif-i mütenevvia,** *{OsT} Çeşitli bilgiler.*|| **ma'ārif-i rabbāniye,** *{OsT} İlahî bilgiler; tanrısal bilgiler.*|| **ma'ārif-mend,** *{OsT} Bilgili; kültürlü.*|| **ma'ārif-mendān,** *{OsT} Bilgi sahibi olanlar; bilgililer.*|| **ma'ārif-nāme,** *{OsT} Bilgi kitabı.*|| **ma'ārif nāzırı,** *{OsT} Millî eğitim bakanı.*|| **ma'ārif nezāreti,** *{OsT} Millî eğitim bakanlığı.*|| **ma'ārif-perver,** *{OsT} Kültür için çalışan; kültürü seven.*|| **ma'ārif-perverāne,** *{OsT} Bilgi ve kültürü korurcasına.*|| **ma'ārif-perverî,** *{OsT} Bilgileri koruma ve sevme.*|| **ma'ārif-simāt,** *{OsT} Bilgili.*|| **ma'ārif vekâleti,** *{OsT} Millî eğitim bakanlığı.*|| **ma'ārif vekili,** *{OsT} Millî eğitim bakanı.*

maarif, [Ar. ʿirfān > maʿrifet > maʿārif معارف] *(maa:rif) is.* **1.** Bilgiler. **2.** Öğretim ve eğitim sistemi. **3.** Bilgi; kültür. **4.** Millî Eğitim Bakanlığı veya bağlı müdürlükleri.

maarifçi, [maarif-çi] *is.* Eğitim öğretim kurumları veya kuruluşlarında çalışan kimse.

ma'arik, -ki [Ar. maʿrek > maʿreke > maʿārik معارك] *(maa:rik) {OsT} is.* Savaş meydanları.

ma'ariz, [Ar. mi'rāż > ma'ārīż معاريض] *(maa:ri:z) {OsT} is.* (Anlam için) kapalı.

ma'asır, [Ar. ma'ṣara > ma'āṣır معاصر] *(maa:sır) {OsT} is.* Üzüm, susam, zeytin vb. sıkacak yer.

ma'asi, [Ar. 'iṣyān > ma'ṣiyet > ma'āṣī معاصى] *(ma-a:si: s, kalın söylenir) {OsT} is.* **1.** Baş kaldırmalar; isyanlar. **2.** Günahlar.

ma'aş, [Ar. 'ayş > ma'āş معاش] *(maa:ş) {OsT} is.* → maaş.

maaş, [Ar. 'ayş > ma'āş معاش] *(maa:ş) {OsT} is.* **1.** Geçinecek şey; rızk. **2.** Bir kamu görevi yapan ve bu hizmete yasal yollardan atanmış olan memura, görevliye ve emeklilere devletçe belirli miktar ve düzen içinde ödenen ücret; aylık. ☞ **maaşa geçmek,** *Aylığa geçmek.*|| **maaş almak,** *Devletten aylık almak.*|| **maaş bağlamak,** *Aylık tahsis etmek.*|| **maaş bordrosu,** *Aylıkla çalışanların, aylık tutarlarını, vergi, sigorta vb. kesintilerin dökümünü gösteren cetvel; aylık bordrosu.*|| **maaş cüzdanı,** *Emekli, dul ve yetim aylığı alanlara verilen ve her ay ödenen paranın işlendiği defter.*|| **maaş vermek,** *Aylık vermek.*

ma'aşat, [Ar. ma'āşāt معاشات] *(maa:şa:t) {OsT} is.* Maaşlar; aylıklar.

ma'aşir, [Ar. 'işret > ma'şer > ma'āşir معاشر] *(ma-a:şir) {OsT} is.* Topluluklar; cemiyetler.

maaşlı, [maaş-lı] *sf.* **1.** Vermiş olduğu hizmet karşılığında devletten aylık alan; aylıklı. **2.** (Belirtilen miktarda) aylığı olan.

maaşsız, [maaş-sız] *sf.* **1.** (Kişi için) gördüğü hizmet karşılığında devletten aylık almayan. **2.** (Hizmet için) devletçe herhangi bir aylık ödenmeyen.

ma'atıf, [Ar. ma'ṭıf > ma'āṭıf معاطف] *(maa:tıf) {OsT} is.* Bakılacak, seyredilebilecek yerler.

ma'atir, [Ar. mı'ṭār > ma'āṭır معاطر] *(maa:tır) {OsT} is.* Sürekli güzel koku sürünenler.

ma'atteessüf, [Ar. ma'a't-te'essüf مع التأسف] *(ma-a'tteessüf) {OsT} zf.* "Üzülüyorum ki..." " Ne yazık ki..." anlamında kullanılır.

ma'avil, [Ar. mi'vel > ma'āvil معاول] *(maa:vil) {OsT} is.* Kaya parçalamaya yarayan sivri uçlu kazmalar; külünkler.

ma'avin, [Ar. ma'ūnet > ma'āvin معاون] *(maa:vin) {OsT} is.* **1.** Yardımlar. **2.** Yol yiyecekleri; azıklar.

maayib, [Ar. 'ayb > ma'īb > ma'āyib معايب] *(ma-a:yib) {OsT} is.* Ayıp olarak kabul edilen şeyler; özürler; lekeler; kusurlar.

ma'ayiş, [Ar. ma'īşet > ma'āyiş معايش] *(maa:yiş) {OsT} is.* **1.** Yaşamak için gerekli nesneler. **2.** Geçinmeler; geçinişler.

ma'az, [Ar. ma'āẕ معاذ] *(maa:z) {OsT} is.* **1.** Sığınacak yer; sığınak. **2.** Sığınma; iltica etme.

ma'azalik, [Ar. ma'aẕalik مع ذلك] *{OsT} e.* *"Bununla beraber...", "Şu da var ki..."* anlamında kullanılır.

ma'azallah, [Ar. ma'āẕ'Allāh معاذالله] *(maa:'zalla:h) {OsT} ünl.* **1.** Allah'a sığındık. **2.** *"Allah göstermesin!" "Allah korusun!" "Allah esirgesin!"* anlamında kullanılır.

ma'azım, [Ar. mu'ẓam > ma'āẓım معاظم] *(maa:zım) {OsT} is.* Bir şeyin en büyük kısımları.

ma'azır[1], [Ar. me'zer > ma'āzır مآزر] *(maa:zır) {OsT} is.* Sığınacak yerler.

ma'azır[2], [Ar. ma'ẕeret > ma'āẕır معاذر] *(maa:zır) {OsT} is.* Mazeretler; özürler.

ma'azir, [Ar. mi'ẕār>ma'āẕīr معاذير] *(maa:zi:r) {OsT} is.* Perdeler.

ma'aziyadetin, [Ar. ma'a-ziyādetin مع زيادة] *(maazi-ya:detin) {OsT} zf.* Fazlasıyla; bol bol.

maba'd, [Ar. mā-ba'd مابعد] *(ma:ba-d) {OsT} is.* **1.** Henüz bitmemiş şeylerin devamı; devam; son; arka. **2.** *mecaz.* Arka; kıç. **3.** Kalçalar. ☞ **māba'de't-tabiā,** *{OsT} Fizik ötesi; metafizik.*

ma'bed, [Ar. ibā'det > ma'bed معبد] *{OsT} is.* → mabet.

mabal, -li [Ar. vebāl => mabal / mobal] *{ağız} is.* Vicdanı inciten şey; günah. [DS]

ma'ber, [Ar 'ubūr > ma'ber معبر] *{OsT} is.* **1.** Geçilecek yer; geçit; köprü; kemer. **2.** Büyük kiliselerde binanın diğer bölümlerinden yüksekçe olan dar ve uzun yapılmış orta kısım.

maber, [? maber / mabere] *{ağız} is.* Dokuma tezgâhında, ipleri tutmaya yarayan gücünün arkasındaki yuvarlak ağaç. [DS]

mabet, -di [Ar. 'ibādet>ma'bed معبد] *(ma:bet) {OsT} is.* Bir dine bağlı olanların belirli zamanlarda toplu veya tek olarak ibadet etmeleri için yapılmış özel yapı; tapınak.

mabeyin, -yni [Ar. mā-beyn مابين] *(ma:beyin) is.* **1.** İki şeyin arası; ara; aradaki. **2.** *mecaz.* İki kimse arasına giren soğukluk. **3.** Eski konak ve saraylarda harem ve selamlık bölümlerini ayıran daire. **4.** Sarayda yüksek görevlilerle ilgililerin başvuracakları ve padişahın yakınlarının bulunduğu yer. **5.** Padişah sarayı. ☞ **mabeyin baş kâtibi,** *Sarayın yazı işlerini yöneten memur ve kâtiplerin amiri.*|| **mabeyin çavuşu,** *Padişahı korumak, atlı habercilik yapmak, davetlileri saraya çağırmak gibi görevleri yerine getiren askerî saray memuru.*|| **mabeyin erkânı,** *Saray ileri gelenlerine verilen isim.*|| **mabeyin feriki,** *Padişahı korumakla görevli askerlerin*

tümgeneral seviyesindeki komutanına verileni isim.|| **mabeyin kapısı,** *Eski saray ve konaklarda harem ile selamlık arasındaki kapı.*|| **mabeyinleri bozuk,** *Araları açık; ilişkileri bozulmuş.*|| **mabeyin müşiri,** *Padişahı korumakla görevli askerlerin mareşal rütbesindeki en yüksek subayına verilen isim.*|| **mabeyin odası,** *Saray ve konaklarda harem ve selamlık bölümleri arasında ve iki bölüme de kapısı olan oda.*|| **mabeyin olmak,** *(İki kişi için) araları açılmak; darılmak.*|| **mabeyin senedi,** *Taşınmaz malların alım ve satımı işlerinde eskiden alıcı ve satıcı arasında yapılan alım satım sözleşmesi.*|| **mabeyin terliği,** *Arkası kalkık, önü kapalı, iki yanı taban köselesine kadar oyuk, topukları alçak, siyah veya kahverengi deriden yapılma bir tür erkek terliği.*|| **mabeynimizde,** *Aramızda.*

mabeyinci, [mabeyin-ci] *is.* Padişahın dışarıyla ilgili olan işlerine bakan, buyruklarını ilgililere götüren ve kendilerine dilekleri ileten kimse.

mabeyincilik, -ği [mabeyin-ci-lik] *is.* Mabeyincinin işi ve görevi.

mabeyn, [Ar. mābeyn مابين] *(ma:beyn) {OsT} is.* → mabeyin.

mablak, -ğı [Ar. mebla' => māblāk مابلاق] *{OsT} is.* **1.** Hamur, boya, merhem gibi şeyleri karıştırıp ezmekte kullanılan ucu yassı, saplı bir araç. **2.** Camcıların macun sürmekte kullandıkları bir ucu yassı metalden yapılmış araç; ıspatula. **3.** Aşure ve çorba kazanlarını karıştırmakta kullanılan, uzun saplı, kaşık tarafı yassıca büyük kepçe. **4.** *{ağız}* Ateş küreği. [DS]

mabsara, [Ar. mabṣara مبصره] *{OsT} is.* Açık ve meydanda olan konular.

ma'bud, [Ar. 'ibādet>ma'būd معبود] *(ma-bu:d) {OsT} is.* → mabut. ☐ **ma'būd-ı hakikî,** *{OsT} Kendisine tapılacak gerçek tanrı; Allah.*|| **ma'būd-ı lā-yezāl,** *{OsT} Ölümsüz tanrı; Allah.*|| **ma'būdün bi'l-hak,** *{OsT} Yanılmadan, kuşkuya düşmeden tapılacak tanrı; Allah.*

ma'bude, [Ar. 'ibādet > ma'büde معبوده] *(ma-bu:de) {OsT} is.* **1.** Çok tanrılı dinlerde dişi tanrı; tanrıça; ilahe. **2.** *mecaz.* Taparcasına sevilen kadın; güzel kadın. **3.** İlham perisi.

mabut, -du [Ar. 'ibādet > ma'büd معبود] *(ma:bu:t) {OsT} is.* **1.** Kendisine tapılan varlık; tanrı; ilah. **2.** Çok tanrılı dinlerde kendisine tapılan her türlü varlık. **3.** *isl.* Ezelî ve ebedî değişmez, bilinçli, gören, duyan ve kullarını koruyup kollayan, ancak yalnız kendisine ibadet edilen ve ancak sadece ondan yardım dilenen bir ve tek varlık; Allah.

mac[1], [mac *(yans.)*] *ünl.* Mıncıklamayı, karıştırmayı, didiklemeyi anlatan kök. [Zülfikar] *mac-ık-la-mak*

mac[2], [mac / maç / meç / mıc / mıç *(yans.)*] *ünl.* Şapırdatarak yemeyi içmeyi, çiğnemeyi anlatan kök. [Zülfikar] *mac-ır-da-t-mak* ☐ **mac etmek,** *{ağız} Sağılan ineğin sütünü indirmesi için buzağıyı emzirir gibi yapıp çekmek.* [DS]

mac[3], [Erme. mač *(saban sapı)* => mac / macı / maç / maçi] *{ağız} is.* Sabanın ya da pulluğun elle tutarak yönetmeye yarayan baston biçimindeki sapı. [DS]

-maca, [-ma-ca / -me-ce] *yap. e.* **1.** İsimden isim türeten ek. Fiilden isim yapan -me eki ile isimden isim yapan -ce ekinin birleşip kalıplaşmasıyla meydana gelmiş birleşik ektir. Oyun ve eğlence isimleri yapar: *bilmece, köşe kapmaca, bulmaca, yanıltmaca, gülmece.* **2.** Hastalık adları yapar: *yemece (bir kanser türü), yakmaca (şarbon), boğmaca.* **3.** Tarz, durum kavramı bildiren sıfatlar yapar: *saymaca (görüş), kesmece (karpuz), düzmece (olay), tepelemece (tabak).*

macah, [? macah] *{ağız} sf.* (Hamur, meyve suyu için) çok ekşimiş. [DS]

macahal, [? macahal] *{ağız} sf.* Beceriksiz. [DS]

macal, [Ar. mecāl مجال => macal] *{ağız} is.* Fırsat; imkân; olanak; uygun zaman. [DS]

macana, [İt. damigiana] *is. dnz.* Gemilerde kullanılan içme suyu fıçısı.

Macar, [Mac. magyar] *is.* **1.** Macaristan halkından olan veya bu halkın soyundan olan kimse. **2.** (İsim tamlamalarında) Macarlarla veya Macaristan ile ilgili olan. **3.** *argo.* Bit. ☐ **Macar biberi,** *Hafif acı kırmızı biber.*|| **Macar ineği,** *Eti ve sütü için beslenen iri yapılı Macar sığırının dişisi.*|| **Macar ördeği,** *{ağız} Kazdan küçük, beyaz renkli, eti sevilen bir tür ördek.* [DS]|| **Macar parkesi,** *Eğik tahtaların birleşmesiyle meydana gelen bir parke türü.*|| **Macar salamı,** *Bir tür salam.*|| **Macar sığırı,** *Daha çok koşum hayvanı olarak kullanılan, uzun boylu, iri boynuzlu, sağlam yapılı ve her mevsime dayanıklı bir sığır ırkı; step, bozkır ırkı.*|| **Macar usulü sepi,** *Derileri tuz ve şap ile terbiye etme işi.*

macar[1], [Mac. magyar] *{ağız} is.* **1.** Kama biçiminde keskin bir bıçak. **2.** Av tüfeği. **3.** Kapı kilidi. **4.** Anahtar. **5.** Manda yavrusu; manda. [DS]

macar[2], [Mac. magyar] *{ağız} is.* **1.** Küçük taneli kırmızı buğday. **2.** Koyu sarı renkli üzerinde kırmızı benekler bulunan fasulye. [DS]

macar[3], [Mac. magyar] *{ağız} is.* **1.** Manda. **2.** Manda yavrusu. **3.** Yarım cumhuriyet altını. [DS]

macarah, [Ar. mācerā => macara-lı] *{ağız} sf.* Çürük; bozuk. [DS]

Macarca, [Macar-ca] *is.* Fin-Ugur dil öbeğinden Macaristan halkı arasında konuşulan dil; Macar dili.

macarka, [? macarka] *{ağız} is.* Ot ve ekin saplarını taşımak için arabanın yanlarına yapılan özel parmaklık. [DS]

macat, -dı [? macat] *{ağız} sf.* Bir organı eksik olan; sakat. [DS]

macca, [mac *(yans.)* > mac(c)-a] *{ağız} is.* **1.** İğrenç olan şeyler. **2.** İrin. [DS]

maccalı, [macca-lı] *{ağız} sf.* **1.** Dertli; hastalıklı; yaralı. **2.** *sf.* Kötü adam. [DS]

meccetmek, [mac *(yans.)* > mac(c) + et-mek] *{ağız} gçl. f. [-(d)-er]* Usandırmak; bıktırmak. [DS]

maccıl, [mac *(yans.)* > mac(c)-ıl] *{ağız} sf.* **1.** (Kişi için) iri. **2.** Kaba; patavatsız. [DS]

ma'cel, [Ar. maʿcel معجل] *(ma-cel) {OsT} is.* Menzile ulaştıran yol.

macera, [Ar. mā-cerā ماجرا] *(ma:cera:) {OsT} is.* **1.** Geçen; cereyan eden; olup geçen şey. **2.** Bir kimsenin başından geçen ilginç olay ve olaylar zinciri; serüven; sergüzeşt; avantür. **3.** Tehlikeli işlere atılmaktan hoşlanan kimseleri çeken, sonu belirsiz heyecanlı yaşayış; serüven. **4.** Yalnız zevk için aranan gelip geçici aşk ilişkisi. **5.** *mecaz.* Hiç olmayacakmış gibi görünün iş. 🗗 **macera aramak,** *Sonu belirsiz, başına geleceklerden habersiz, tehlikeli ve heyecanlı bir iş peşinde koşmak.*|| **macera filmi,** *Heyecanlı ve tehlikeli olaylarla büyük maceraları konu alan film.*|| **macera romanı,** *Konusunu, ilgi çekici, hareketli, sürükleyici olaylardan alan roman türü.*|| **maceraya atılmak,** *Sonucunun nasıl biteceği kestirilemeyen, tehlikeli, yorucu bir işe girişmek.*

maceracı, [macera-cı] *(ma:cera:cı) is.* ve *sf.* Maceralı işlerden hoşlanan, maceraya atılmaktan zevk alan kimse; maceraperest

maceracılık, -ğı [macera-cı-lık] *(ma:cera:cılık) is.* Maceracı olma durumu; serüvencilik.

maceralı, [macera-lı] *(ma:cera:lı) sf.* Maceralarla dolu olan; heyecan veren; karmaşık; serüvenli.

maceraperest, [Ar. mācerā + Far. perest ماجرا پرست] *(ma:cera:perest) {OsT} is.* Maceralı işlerden hoşlanan, maceraya atılmaktan zevk alan kimse; maceracı.

macerasız, [macera-sız] *(ma:cera:sız) sf.* Macerası olmayan; serüvensiz; basit; sıradan; heyecan vermeyen.

macgal, [Erme. mač *(saban sapı)* => macgal / maçkal] *{ağız} sf.* (Kişi için) sabanı, pulluğu yöneten. [DS]

macık, -ğı [mac *(yans.)* > mac-ık] *{ağız} ünl.* Yapışkanlık, cıvıklık bildirir. 🗗 **macık mıcık olmak,** *{ağız} (Pilav, makarna vb. için) hamurlaşmak; lapa olmak.* [DS]

macın, [mac *(yans.)* > macın] *{ağız} zf.* **1.** Pekiştirme bildirir. **2.** *sf.* Ezik, bozuk. 🗗 **macın gök,** *{ağız} Ham; olgunlaşmamış; ekşi.* [DS]|| **macını çıkmak,** *{ağız} İyice ezilmek.* [DS]

macırdatmak, [mac *(yans.)* > mac-ır-da-t-mak] *{ağız} gçl. f. [-ır]* Bir şeyi çok ses çıkartarak çiğnemek. [DS]

macid, [Ar. mecd>mācid / mācide ماجد / ماجده] *{OsT} sf.* → macit.

macik, [Ar. (Sur.) māʿ => mā-cik / maacik] *(ma:cik) {ağız} is. çoc. d.* Koyun ve keçi yavrusu. [DS]

macin, [Ar. mācin ماجن] *(ma:cin) {OsT} sf.* **1.** Hile öğreten. **2.** Kaba; edepsiz.

macit, -di [Ar. mecd > mācid ماجد] *(ma:cit) sf.* Şan ve şeref sahibi olan.

maciz, [? maciz] *{ağız}* is. Ekmek pişirirken üstüne sürülen sıvı. [DS]

macok, -ğu [? macok] *{ağız} is.* Üç yaşındaki manda yavrusu. [DS]

macor, [? macor] *{ağız} is.* Bir tür yaban pancarı. [DS]

macuklamak, [mac *(yans.)* > mac-uk-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(u)-yor]* Sıkarak, buruşturarak biçimini bozmak; mıncıklamak; kırıştırmak. [DS]

macun, [Ar. ʿacn > maʿcün معجون] *(ma-cu:n / ma:-cu:n) {OsT} is.* **1.** Hamur kıvamına getirilmiş madde. **2.** Boyacılıkta çatlak ve gözenekleri kapatmak, camcılıkta camları çerçeveye tutturmak amacıyla kullanılan çeşitli maddelerden yapılmış bir tür hamur. **3.** Baharat ve şeker katılmış yumuşak ve yapışkan şekerleme; ağda. **4.** Ağaçların yaralarını kapatmakta kullanılan madde. **5.** Eskiden uyuşturucu alışkanlarının yuttuğu süzülmüş afyon sakızından yapılmış uyuşturucu madde. 🗗 **macun çekme,** *Bir çatlağı veya gözeneği kapatmak için ıspatula ile macun sürmek.*|| **macun küreği,** *Üzerinde macun karıştırılan ve sıva işlerinde kullanılan yardımcı el aleti.*

macuncu, [macun-cu] *(ma:cuncu) is.* Bölmelere ayrılmış teneke tablada renk renk macun satan tatlıcı. 🗗 **macuncu mablağı,** *Macuncunun kullandığı ıspatula.*

macunculuk, -ğu [macun-cu-luk] *(ma:cunculuk) is.* Macun yapma ve satma işi.

macunlama, [macun-la-ma] *(ma:cunlama) is.* Macunlamak eylemi.

macunlamak, [macun-la-mak] *(ma:cunlamak) gçl. f. [-r] [-l(u)-yor]* **1.** (Yüzeyler için) macun sürmek; macun ile kaplamak veya doldurmak. **2.** (Cam vb. için) macun ile tutturmak. **3.** (Çatlak, delik vb. için) macun ile tıkamak.

macunlanma, [macun-la-n-ma / macun-lan-ma] *(ma:cunlanma) is.* Macunlanmak eylemi veya durumu.

macunlanmak, [macun-la-n-mak] *(ma:cunlanmak) edil. f. [-ır]* **1.** Macun sürülmek, macun ile doldurulmak veya tutturulmak. **2.** Üzerine macun bulaşmak; macun ile kirlenmek. **3.** *dönşl.* Macun sahibi olmak; macun edinmek; macunu olmak.

macunlaşma, [macun-la-ş-ma] *(ma:cunlaşma) is.* Macunlaşmak eylemi.

macunlaşmak, [macun-la-ş-mak] *(ma:cunlaşmak) dönşl. f. [-ır]* Macun kıvamına gelmek; macun gibi olmak; macun durumunu almak.

macunlu, [macun-lu] *(ma:cunlu) sf.* **1.** İçinde veya üzerinde macun bulunan. **2.** Macunu bulunan; macun sahibi olan. **3.** Macun doldurulmuş veya macun çekilmiş olan.

macunluk, -ğu [macun-luk] *is.* **1.** Macun konulan kap. **2.** *sf.* Macun yapmaya uygun olan.

macur[1], [Ar. muhācir => mācur] *(ma:cur) {ağız} is.* Göçmen; muhacir. [DS]

macur[2], [? macur] *{ağız} is.* Kavun ve karpuzun yeni olmuşu; tazesi. [DS]

macus, [Ar. mecūs *(zerdüşt)*] *{ağız} sf.* (Kişi için) ara bozucu; iki yüzlü. [DS]

macuş, [Ar. mecūs *(zerdüşt)* ?] *{ağız} sf.* → macus. [DS]

-maç[1], [-ma+aş] *yap e.* Fiilden isim türeten ek. Eylemin belirttiği eylemle ilgili olarak yemek adları yapar: *bulamaç, oğmaç, tutmaç, bazlamaç, akıtmaç.*

-maç[2], [-ma-ç / -meç] *yap e.* **1.** Fiilden isim yapan ek. Eylemin belirttiği kavramla ilgili olarak araç adları türetir: *emmeç, kurutmaç, doğrultmaç.* **2.** Fiilin belirttiği eylemin sonucunda ortaya çıkmış olan durum veya biçim kavramı vererek adlar türetir: *yırtmaç.*

maç[1], [mac / maç / meç / mıc / mıç *(yans.)*] *ünl.* Şapırdatarak yemeyi içmeyi, çiğnemeyi anlatan kök. [Zülfikar] *maç(ç)-ık maççık, maç(ç)-ır maççır, maç maç.* ⊡ **maç maç,** *{ağız} (Yemek için) şapırtılar çıkararak.* [DS]

maç[2], [maç *(yans.)*] *ünl.* Öpmeyi, dudakla emmeyi anlatan kök. [Zülfikar] *maç etmek*

maç[3], [İng. match] *is.* **1.** Bazı spor dallarında iki rakip takım arasında yapılan karşılaşma; spor karşılaşması; karşılaşma. **2.** Özellikle futbol karşılaşması. ⊡ **maç yapmak,** *Kazanmak amacıyla iki kişi veya iki rakip takım arasında spor karşılaşması yapmak; karşılaşmak.*

maç[4], [Far. māç ماچ] *(ma:ç) {OsT} is.* Öpüş; öpücük.

maç[5], **-cı** [Erme. mač *(saban sapı)* => mac / macı / maç / maçi] *{ağız} is.* Sabanın tutamağı. [DS]

maça[1], [İt. mazza / Yun. matsa] *(ma'ça) is.* **1.** İskambil kâğıtlarından siyah ve mızrak ucuna benzer olan dizi; pik. **2.** Bir ağı gergin ve açık tutmak için kullanılan iki ucu çatallı ağaç. **3.** Dökümcülükte dökümde kullanılan kum vb. malzemeyi tutmaya yarayan, ateşe dayanıklı, kalıptan başka kap. **4.** *{ağız}* Dökümcülükte kalıp içine konulan kum. [DS] **5.** *argo.* Kıç; makat. **6.** *argo.* Cesaret.⊡ **maça beyi,** *1. Maça dizisindeki kâğıtların on birincisi. 2. mecaz. Kendini beğenmiş; gösterişe düşkün kimse.*|| **maça beyi gibi kurulmak,** *Saygısız biçimde yayılarak oturmak.*|| **maça kızı,** *1. Maça dizisindeki on ikinci kâğıt. 2. Maça kızının on üç sayı sayıldığı bir tür iskambil oyunu.*|| **maçası sıkışmak,** *argo. Zor duruma düşmek, bir güçlükle karşılaşmak.*|| **maçası sıkmak,** *argo. Yeterince cesaret sahibi olmak.*|| **maçayı kurtarmak,** *argo. Zor bir durumdan sıyrılmak.*|| **maçayı sıkmak,** *argo. Güçlüğe katlanmak; sıkıntıya dayanmak.*

maça[2], [? maça] *{ağız} is.* **1.** Keserin çivi sökmek için kullanılan delik yeri. **2.** Tek taraflı ve uzun saplı çapa. [DS]

maça[3], [? maça] *{ağız} is.* Atla eşeğin birleşmesinden doğan katır; babası at, anası eşek olan katır. [DS]

maça[4], [paça > maça ?] *{ağız} is.* Koyunun ön bacaklarının dizden yukarı bölümü. [DS]

maçacı, [maça-cı] *is.* Maçaları döküm kalıplarına yerleştirmekle görevli işçi.

maçalok, -ğu [? maçalok] *{ağız} sf.* Güzel. [DS]

maçca, [maçca] *{ağız} is.* Kötü pişirilmiş, bozuk yemek.[DS]

maçcalı, [maçca-lı] *{ağız} sf.* Eğitim görmemiş; eğitilmemiş. [DS]

maççıldamak, [maç *(yans.)* > maç(c)-ıl-da-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-d(ı)-yor]* Ağız şapırdatarak yemek. [DS]

maççа[1], [? maçça / maçca] *{ağız} is.* **1.** Üstünde durulan konu. **2.** Sebep. [DS]

maçça[2], [? maçça / maçca / macca] *{ağız}* **1.** Dert; onulmaz hastalık. **2.** İltihaplı yara; yangı; iyileşmesi güç yara. **3.** Aşırı düşünce ve üzüntüden olan sıkıntı. **4.** Asma kütüklerinin, ağaçların toprağa yakın yerlerinde oluşan ve kurumalarına neden olan yumrular. [DS] ⊡ **maççalar çıkası!** *{ağız} Onulmaz yaralı hastalıklara yakalanması dileğiyle edilen beddua.* [DS]|| **maçça etmek,** *{ağız} Yormak; üzmek.* [DS]

maççalı, [maçça-lı] *{ağız} sf.* **1.** Pis; kirli. **2.** Uyuşuk; terbiyesiz. **3.** Haylaz. **4.** Aşağılık. **5.** Suratsız. **6.** Zayıf; çelimsiz. **7.** Hastalıklı; dertli. [DS]

maççık[1], **-ğı** [maç *(yans.)* > maç-çık] *ünl.* Yemek yerken veya sakız çiğnerken ağızdan çıkan ses. ⊡ **maççık muççuk etmek,** *{ağız} Yemek yerken veya sakız çiğnerken ağzı şapırdatmak.* [DS]|| **maççık muççuk yemek,** *{ağız} Ağzı şapırdatarak yemek.* [DS]

maççık[2], **-ğı** [maç-çık] *{ağız} sf.* Hastalıklı; dertli. [DS]

maçı, [Bul. máca / maçī] *(maçı:) {eT} is.* Kedi. ⊡ **maçı maçı,** *{ağız} Kedi çağırma ünlemi.* [DS]

maçıl, [? maçıl] *{ağız} is.* Yalancı altın; mangır. [DS]

maçır, [maç *(yans.)* > maç-ır] *ünl.* Ağız şapırdatma sesi. ⊡ **maçır maçır,** *{ağız} (Yemek veya sakız çiğnemek için) ağız şapırdatarak.* [DS]

maçi[1], [*eT.* maçī] *{ağız} is.* Kedi. [DS]

maçi[2], [? mac / maçi] *is.* **1.** Mısırları tanelemek için kullanılan kalın şimşir sopa. **2.** Sabanın elle tutulan sap kısmı.

maçigel, [? maçigel] *{ağız} is.* → maçkal. [DS]

Maçin, [Ar. mā-çīn ماچين] *(ma:çi:n) {OsT} öz. is.* Güney Çin.

maçka, [*eT.* maçī *(kedi)* / Bul. mâčka] *{ağız} is.* Kedi yavrusu. [DS]

maçkal, [? maçkal] *{ağız} sf.* (Kişi için) sabanı, pulluğu yöneten. [DS]

maçmaç, -cı [maç+maç] *{ağız} is.* Bir tür kertenkele. [DS]

maço, [İsp. macho *(erkek)*] *(ma'ço) sf.* **1.** (Erkek için) erkeğin toplum içinde kadına egemen olduğunu ve onun üzerinde efendilik hakları bulunduğunu savunan ve böyle davranan; maşist. **2.** *is.* Sert erkek.

maçoculuk, [maço-cu-luk] *is.* Erkeğin toplum içinde kadına egemen olduğunu ve onun üzerinde efendilik hakları bulunduğunu savunan görüş; maşizm.

maçoluk, -ğu [maço-luk] *is.* Kadını hor görme ve ona efendilik taslama durumu.

maçuk, -ğu [? maçuk] *{ağız} is.* Domuz yavrusu. [DS]

maçuna, [İt. manchina / Yun. mautsina] *is. dnz.* Ağır yükleri kaldırmakta kullanılan, ikisi yük kaldırmakta bir diğeri de ileri geri eğimi sağlayan üç direğin çatılması ile meydana gelmiş araç.

maçur, [maç *(yans.)* > maç-ur] *ünl.* Ağız şapırtısı. ◘ **maçur muçur yemek,** *{ağız} Ağzını şapırdatarak yemek.* [DS]

mad, [mad / mıd / mıt / mod *(yans.)*] *ünl.* Kendi kendine söylenmeyi, homurdanmayı anlatan kök. [Zülfikar] *mad-ır-a-n-mak, mad-ır-da-mak, mad-ır-dı*

mada[1], [? mada] *{ağız} is.* **1.** İstek. **2.** Yemek yeme isteği. [DS]

mada[2], [? mada] *{ağız} is.* **1.** Pide ve yufka ekmeği arası kalınlıkta bir tür sac ekmeği. **2.** Hamur açmakta kullanılan yuvarlak, yassı yastık. **3.** Ekmeği tandıra yapıştırmakta kullanılan içi ot dolu minder. [DS]

mada[3], [Ar. miʿde => māda] *(ma:da) {ağız} is.* Mide. [DS] ◘ **madası şakıramak,** *Cinsel istek duymak.*

mada[4], [Ar. maḏā / mażā مضى / مضا] *(mada:) {OsT} çek. f.* Geçti.

madahik, -ki [Ar. maḏḥek > maḏāḥik مضاحك] *(meda:hik, h kalın söylenir) {OsT} is.* Durumuna gülünecek nesneler; soytarılar; komikler.

madak[1], **-kı** [Ar. maḏāḳ/mażāḳ مضاق] *(mada:k) {OsT} is.* Darlık; sıkıntı.

madak[2], [Ar. metaʿ *(ticarî mal)* => matah > madak] *{ağız} is.* Değerli şey. [DS]

madak[3], [? madak] *{ağız} sf.* (Kişi için) kısa boylu; bodur. [DS]

madak[4], [? madak] *{ağız} is.* Hayır için yedirilen yemek; toy. [DS]

madalle, [Ar. ḏālāl > maḏalle / mażalle مضله] *{OsT} is.* **1.** Doğru yolun kaybolduğu yer. **2.** Bir kimsenin doğru yoldan sapması. **3.** Doğru yoldan saptıran; baştan çıkaran; azdıran.

madalya, [İt. medaglia] *(mada'lya) is.* **1.** Savaşlarda yararlık gösterenlere, yarışma ve sergilerde derece alanlara, önemli bir olay dolayısıyla veya ünlü bir kimse adına bastırılıp ilgililere verilen, üzerinde resim, kabartmalı yazı bulunan, genellikle yuvarlak, madenî nişan. **2.** Olimpiyat yarışlarında dereceye girenlere verilen metal nişan. ◘ **madalya töreni,** *Savaş, yarışma vb. durumlarda yararlık gösterenlere madalya verilirken yapılan resmî tören.*

madalyalı, [madalya-lı] *sf.* Madalya almış olan; madalyası bulunan.

madalyasız, [madalya-sız] *sf.* Madalyası olmayan; madalya almamış olan.

madalyon, [İt. medaglione] *(mada'lyon) is.* **1.** İçine resim vb. konulan, değerli madenden yapılmış ve boyuna bir zincir ile asılan oval veya yuvarlak süs eşyası. **2.** Normal madalyalardan daha büyük ve ağır olan madalya. **3.** Mimaride yuvarlak veya oval alçak kabartma veya süs ögesi. ◘ **madalyonun öteki yüzü,** *Olumlu görülen ve düşünülen bir olayın bedeli olan ve olumsuz nitelikler taşıyan yönü.*

madam[1], [Ar. ma-dam مادام] *(ma:da:m) {OsT} bağ.* **1.** Değil mi ki; madem; çünkü. **2.** *zf.* Devam ettikçe. ◘ **madamü'l-hayāt,** *{OsT} Hayat devam ettikçe; sağ oldukça.*

madam[2], [Fr. madame] *is.* **1.** Fransa'da evli kadınlara verilen san. **2.** Türkiye'de Müslüman olmayan evli kadın.

madama, [Fr. madame] *(mada'ma) is.* Müslüman olmayan kadınlara halk tarafından verilen ad.

madame, [Ar. ma-dame مادام] *(ma:da:me) {OsT} zf.* Süresince; devam ettikçe.

-madan, [-ma-dan /-meden] *yap. e.* Fiilden zarf türeten ek. Zarf fiiller yapar: *görmeden (geçmek), konuşmadan (beklemek), başlamadan (bıkmak).*

madan, [? madan] *{ağız} sf.* Akılsız; serseri. [DS]

madanıs, [Yun. makadenosi => maydanoz] *(ma:danıs) {ağız} is.* Maydanoz. [DS]

madar, [? madar] *{eT} is.* Şeytan. [EUTS]

madara[1], [? madara] *sf.* **1.** *argo.* Kötü; sevimsiz; bayağı; âdi; boş; niteliksiz. **2.** *{ağız}* (Kişi için) tembel. [DS] **3.** *{ağız}* İş görmez. [DS] ◘ **madara etmek,** *argo. 1. Birinin yalan veya yanlışını çıkararak mahcup etmek; utandırmak. 2. argo. Bir şeyin sahte olduğunu ortaya çıkarmak.*|| **madara olmak,** *Yalanı ortaya çıkmak; mahcup olmak; utanmak.*

madara[2], [? madara] *{ağız}* *is.* Yassı taşçı çekici. [DS]

madara[3], [? madara] *{ağız}* *is.* Kiriş. [DS]

madaracı, [madara-cı] *sf. argo.* Kalpazan.

madaralaşma, [madara-la-ş-ma] *is.* Madaralaşmak eylemi veya durumu.

madaralaşmak, [madara-la-ş-mak] *gçsz. f. [-ır]* Madara duruma düşmek; kötüleşmek; fenalaşmak.

madarib, [Ar. ḍarb / żarb > maḍrab / mażrab > maḍārib / mażārib مضارب] *(ma:da:rib) {OsT} is.* Dövülecek yerler. ⇗ **madārib-i emsāl,** *{OsT} Atasözü söylenecek durum, yer ve zaman.*

madas, [? madas] *is.* Şaşkınlık; tutukluk. ⇗ **madas kalmak,** *{ağız} Şaşırmak; donakalmak.* [DS]

madca, -aı [Ar. maḍcaʿ مضجع] *{OsT} is.* Mezar; kabir.

madde, [Ar. mādde مادّه] *{OsT} is.* **1.** Duyularla algılanabilen, uzayda yer kaplayan ve ağırlığı olan, bölünebilen nesne; özdek. **2.** Bir şeyi meydana getiren öge; unsur. **3.** Para, mal gibi zenginlik belirtisi olan değerler. **4.** Bir kanun, bir sözleşme, katalog vb. yerlerde çoğunlukla rakamla belirtilen kendi başına bir bütün olmakla birlikte önceki ve sonraki bölümlerle genel bir bağı bulunan kısım. **5.** Ansiklopedi, sözlük gibi eserlerde açıklanan kelime veya konulardan her biri. **6.** *gnşl. fiz.* Cisimle veya bedenle ilgili nesne. **7.** Belirli ayırt edici özelliği bulunan nesne. **8.** Bir yara veya çıbandan akan cerahat; irin. **9.** Erkekte cinsel organ. ⇗ **madde başı,** *Sözlükçülükte başlı başına bir kavramı karşılayan ve satır başı yapılarak açıklanan kelime veya kelime grubu; sözlük birimi.*|| **madde-i asliye,** *{OsT} dbl. 1. Çekim eklerinden soyutlanmış kelime; gövde. 2. Kelimede ekler dışında kalan değişmez kısım; köken.*|| **madde-i dimāğıye,** *{OsT} biy. Lesitin.*|| **madde-i hadrā,** *{OsT} 1. Yeşil madde. 2. bot. Klorofil.*|| **madde-i haşebiye,** *{OsT} bot. Odun özü.*|| **madde-i hücreviye-i zü'l-surūc,** *{OsT} kim. Nitroselüloz.*|| **madde-i ibtidāiye,** *{OsT} kim. Ham madde.*|| **madde-i kışriye,** *{OsT} bot. Kabuk bölgesi.*|| **madde-i mahsūsa,** *{OsT} huk. Bir kimseye, o kimsenin halkın hakaret ve nefretine maruz kalmasına sebep olacak şekilde belli bir eylem yükleme.*|| **madde-i musavvire-i müşekkile,** *{OsT} anat. Plazma.*|| **madde-i musavvire-i ūlā,** *{OsT} biy. Protoplazma.*|| **madde-i mülevvine,** *{OsT} kim. Boyar madde.*|| **madde-i münevvime,** *{OsT} kim. Uyuşturucu madde.*|| **madde-i müşekkile,** *{OsT} biy. Plazma.*|| **madde-i sincābiye,** *{OsT} kim. Boz madde.*|| **maddetü'l-fesād,** *Fesada sebebiyet veren.*

maddeci, [madde-ci] *is.* **1.** Her türlü varlığın maddeye dayandığını kabul eden ve bu görüşü ileri süren kimse; özdekçi; materyalist. **2.** *mecaz.* Yalnızca maddî, fizikî gerçeklere ve zevklere düşkün olan kimse. **3.** *mecaz.* Para ve mal düşkünü olan kimse.

maddecilik, -ği [madde-ci-lik] *is. fel.* **1.** Maddeyi tek gerçeklik olarak kabul eden, düşünceyi de maddî bir olgu olarak ele alan felsefî öğreti; ruhçuluğun karşıtı olarak maddeden başka bir cevherin varlığını kabul etmeyen öğreti; özdekçilik; materyalizm. **2.** Para, mal gibi zenginliklere önem verme ve maddî zevklere düşkün olma; maddiyatçılık. **3.** İslam felsefesinde, maddenin temel ilke olduğunu ileri süren düşünce sistemi.

maddeleşme, [madde-le-ş-me] *is.* Madde hâline gelme.

maddeleşmek, [madde-le-ş-mek] *dönşl. f. [-ir]* (Soyut şeyler için) algılanabilir duruma gelmek; madde durumuna gelmek.

maddesel, [madde-sel] *sf.* **1.** Madde ile ilgili olan; maddî. **2.** *fiz.* Maddenin niteliklerini taşıyan; maddî. ⇗ **maddesel nokta,** *Bir maddenin, üç boyuttan soyutlanmış var sayılan en küçük parçası; kütlesi bir noktada toplandığı var sayılan cisim.*

maddeten, [Ar. māddeten مادّةً] *(ma'ddeten) {OsT} zf.* **1.** Madde bakımından; cisim olarak. **2.** Açıkça anlaşılır biçimde; kesin olarak; fiilen. **3.** Gözle görülür, elle tutulur olarak; somut olarak; gerçekte; nesnel. **4.** Para ve zenginlikle ilgili olarak; malî bakımdan. **5.** İş olarak; iş ile ilgili olarak.

maddî, [Ar. māddī / māddiye مادّى / مادّيه] *(maddi:) {OsT} sf.* **1.** Maddeden meydana gelen; maddeden oluşan; maddesi bulunan; elle tutulabilir, duyularla anlaşılabilir olan; somut. **2.** Madde ile ilgili olan; maddeye ait; maddeye ilişkin. **3.** Kişilerle değil de nesnelerle ilgili olan; eşyalara ilişkin olan; maddesel. **4.** Hayatın gereksinmelerine ilişkin olan; somut yaşama ihtiyaçlarını, şartlarını ilgilendiren. **5.** Düşünce, niyet vb.nden daha çok yapım özelliklerine ilişkin. **6.** *mecaz.* Paraya, mala mülke çok önem veren; maddiyatçı; maddeci. **7.** Parasal olanaklara ilişkin olan. ⇗ **maddî hareket,** *huk. Suçun maddî unsurunun insan vücuduyla yapılan bölümünü meydana getiren hareket.*|| **maddî mesele,** *Yargılanacak olan uyuşmazlığın olayla ilgili kısmı.*

maddileşme, [maddi-le-ş-me] *(maddi:leşme) is.* Maddileşmek eylemi veya durumu.

maddileşmek, [maddi-le-ş-mek] *(maddi:leşmek) dönşl. f. [-ir]* Maddeye önem verir olmak; para, mal mülk vb. şeylere önem verir olmak.

maddilik, -ği [maddi-lik] *(maddi:lik) is.* Maddî olma durumu; paraya, mala mülke düşkünlük.

maddiyat, [Ar. māddiyyāt مادّيات] *(maddiya:t) {OsT} is.* **1.** Maddî olan, duyu organları ile kavranabilir şeyler; maddeler; madde ile ilgili şeyler; maddî şeyler. **2.** *mecaz.* Para, mal mülk gibi zenginliğe ait şeyler.

maddiyatçı, [maddiyat-çı] *sf.* Maddiyata, paraya, mala mülke aşırı derecede önem veren.

maddiyatçılık, [maddiyat-çı-lık] *is.* Maddiyatçı olma durumu; maddecilik.

maddiye, [Ar. māddī / māddīye مادّيه] *(ma:ddi:ye) {OsT} sf.* **1.** Maddeyle ilgili; maddeye ilişkin. **2.** *is.* Materyalizm.

maddiyet, [Ar. māddī > māddīyet مادّيه] *(ma:ddiyet) {OsT} is.* Gözle görülür, elle tutulur şey; madde kısmı.

maddiyun, [Ar. māddiyyūn مادّيون] *(madiyu:n) {OsT} is.* Maddeciler; materyalistler.

made, [Far. māde ماده] *(ma:de) {OsT} sf.* (İnsan ve hayvan için) dişi.

madegân, [Far. māde-gān مادگان] *(ma:degâ:n) {OsT} is.* Dişiler.

madegî, [Far. māde-gī مادگى] *(ma:degi:) {OsT} is.* Dişilik; kadınlık özelliği; kadınlık.

madein, [İng. made+in] *(meydin) sf.* (Bir ülke adının önünde getirildiğinde) o ülkede yapılmış olan.

ma'delet, [Ar ʿadl > maʿdelet / maʿdilet معدلت] *{OsT} is.* Adillik; insaflılık; doğruluk. ⊡ **ma'delet-güster,** *{OsT} Adaletli; insaflı; doğru.*|| **ma'delet-kâr,** *{OsT} Adaletli; doğru; insaflı.*|| **ma'delet-nişân,** *{OsT} Adaletli; doğru; insaflı.*|| **ma'delet-perverî,** *{OsT} Adaletlilik; doğruluk; insaflılık.*

madek, [? madek / medek] *{ağız} is.* **1.** Dişi manda. **2.** Manda yavrusu; malak. [DS]

madem, [Ar. mādām مادام] *(ma:dem) {OsT} bağ.* *"...diği için; değil mi ki..."* anlamlarıyla başına getirildiği cümleyi sonraki cümleye bağlar.

mademki, [Ar. mādām + Far. ki مادامكه] *(ma:demkı) {OsT} bağ.* *"...diği için; değil mi ki..."* anlamlarıyla başına getirildiği cümleyi sonraki cümleye bağlar; madem.

maden[1], [Ar. maʿden معدن] *(ma:den) {OsT} is.* **1.** Yer kabuğunun içinde veya üstünde bulunan, çeşitli iç ve dış etkenler altında oluşmuş, ekonomik değer taşıyan mineral veya fosil. **2.** Genellikle ısıyı ve elektriği iyi ileten, kendine has parlak bir yüzey görünümü ve parıltısı olan, çoğunlukla bazik oksitler verme eğilimi gösteren basit cisim; metal. **3.** Maden ocağı veya işletmesi. **4.** Çok değerli ve zengin şeyleri kapsayan yer. **5.** İyi kazanç getiren iş. **6.** Parası elinden kolayca alınan ve kumarda hep yenilen kimse. **7.** *argo.* Parası bol kimse. **8.** *argo.* Değersiz kimse. **9.** *sf.* Madenden yapılmış olan; metal; madenî. ⊡ **maden amelesi,** *Maden ocaklarında çalışan işçi.*|| **maden arama,** *Bir arazide maden bulunup bulunmadığını belirlemek için yapılan iş ve işlemlerin tümü.*|| **maden arama izni** (ruhsatı), *huk. Belirli alanlarda maden arama yapılabilmesi için devletçe verilen izin ve yetki belgesi.*|| **maden bilimci,** *Minerallerin fiziksel ve kimyasal özelliklerini, oluşum ve ortaya çıkış şartlarını, mineral türlerini belirleme işlemini yapan uzman; mineral uzmanı; mineral bilimci; mineralog.*|| **maden bilimi,** *Madenlerin fiziksel ve kimyasal özelliklerini, oluşum ve ortaya çıkış şartlarını inceleyerek maden türlerini belirlemeyi amaçlayan bilim dalı; mineral bilimi; mineraloji.*|| **maden cevheri,** *Birleşiminde önemli ölçüde değerli madenler bulunan doğal madde; maden filizi.*|| **maden damarı,** *Yer kabuğunda maden cevherinin yoğun olarak bulunduğu bölüm.*|| **maden devri,** *Madenlerin kullanılmaya başladığı, tarih öncesi devirlerin en sonuncusuna verilen ad.*|| **maden direği,** *Maden ocaklarındaki tünellerin korunmasında kullanılan ağaç direkler.*|| **maden filizi,** *Maden cevheri.*|| **maden filizi,** *Birleşiminde önemli ölçüde değerli madenler bulunan doğal madde; maden cevheri.*|| **maden gazı,** *Madende oluşan gaz.*|| **maden hakları,** *huk. Maden aranması, bulunmuşsa işletilmesi için verilen izinler ve maden yataklarının bulunmasında yardımcı olanlara verilen maddî imkânlar.*|| **ma'den-i asîl,** *{OsT} kim. Soy metal.*|| **maden işçisi,** *Bir maden ocağında veya işletmesinde çalışan işçi.*|| **maden katranı,** *Petrol zifti.*|| **maden kömürü,** *Taş kömürü.*|| **maden kuyusu,** *Maden ocağı.*|| **maden mavisi,** *Kül rengine çalan parlak mavi.*|| **ma'den mukataası,** *Maden idaresi.*|| **maden mühendisi,** *Madenlerin tanımı, çıkarılması ve işlenmesi ile ilgili uzman.*|| **maden ocağı,** *1. Maden veya kömür çıkarılan arazide yere açılan büyük boşluk. 2. Bir maden yatağını işletmek için kurulmuş bulunan tesislerin tümü.*|| **maden sicili,** *Bütün madencilik faaliyetleri ile ilgili bilgilerin kaydedildiği kütük.*|| **maden sodası,** *Maden suyu içine sıkıştırılmış gaz doldurularak şişelenmiş içme suyu.*|| **maden suyu,** *İçinde erimiş mineraller bulunan ve çoğunlukla tedavide kullanılan kaynak suyu.*|| **maden yağı,** *Petrolden üretilen yağ.*|| **maden yatağı,** *Maden filizi katmanlarının bulunduğu alan.*|| **maden yünü,** *Yalıtkan olarak kullanılan bir tür yünümsü madde.*|| **maden zifti,** *Kömür ya da petrol atıklarından elde edilen katran.*

maden[2], [maden] *{ağız} is.* Dağların ufak taşlı yamaçları. [DS]

madenci, [maden-ci] *(ma:dencı) is.* **1.** Bir maden ocağı işleten kimse. **2.** Maden ocağında çalışan görevli veya işçi. **3.** Mineraloji veya metalürji ile uğraşan kimse.

madencilik, -ği [maden-ci-lik] *(ma:dencilik) is.* **1.** Yer altındaki madenlerin araştırılması, bulunması, ocaktan çıkartılması, işletilmesi vb. ile ilgili teknik ve usullerin tümü; maden işletmeciliği. **2.** Madencinin işi veya mesleği.

madenî, [Ar. maʿdenī معدنى] *(ma:deni:) {OsT} sf.* **1.**

Madenden yapılmış; metal; metalik. **2.** Madene özgü nitelikleri olan. **3.** Madene ilişkin; madene ait; maden ile ilgili. ⊡ **madenî para,** *Altın, gümüş, bakır, alüminyum veya bunların alaşımlarından yapılmış para; demir para.*|| **madenî ses,** *Metalden yapılmış bir araçtan çıkarmış gibi çın çın öten ses; metalik ses.*|| **madenî yağ,** *Madensel ürünlerden elde edilen yağ.*|| **madenî yün,** *Maden yünü.*

madenis, [Yun. makedonis => mādenis] *(ma:denis)* *{ağız}* *is.* Maydanoz. [DS]

madeniyat, [Ar. maᶜdeniyāt معدنيات] *(ma:deniya:t)* *{OsT}* *is.* **1.** Madenler. **2.** Madenden yapılmış şeyler. **3.** Maden bilgisi; mineraloji.

madeniye, [Ar. maᶜdeniye معدنيه] *(ma:deniye)* *{OsT}* *sf.* **1.** Madenle ilgili olan. **2.** Maden bilimiyle ilgili olan.

madeniyun, [Ar. maᶜdeniyyūn معدنيون] *(ma:deniyu:n)* *{OsT}* *is.* Maden bilimiyle uğraşan kimseler; maden bilimciler; mineraloglar.

madenkırmız, [Ar. maᶜden+kırmız معدنقرمز] *{OsT}* *is.* *kim.* Antimonun kırmızı renkli mineraline verilen isim.

madenli, [maden-li] *(ma:denli)* *sf.* İçinde maden bulunan.

madensel, [maden-sel] *(ma:densel)* *sf.* **1.** Madene özgü olan; madenî; metalik. **2.** Madenle ilgili olan; madenî. **3.** Birleşiminde maden bulunan; madenden yapılmış; madenî.

madenselleşme, [maden-sel-le-ş-me] *(ma:denselleşme)* *is.* Madenselleşmek eylemi veya durumu.

madenselleşmek, [maden-sel-le-ş-mek] *(ma:denselleşmek)* *dönşl. f.* *[-ir]* Maden özellikleri kazanmak; maden durumuna girmek.

madensi, [maden-si] *(ma:densı)* *sf.* **1.** Maden gibi olan. **2.** *is. kim.* Metallerin fiziksel, ametallerin kimyasal özelliklerini taşıyan kimyasal elementler; metalsi; metaloit.

madensizleşme, [maden-siz-le-ş-me] *(ma:densizleşme)* *is. tıp.* Dokularda bulunan madensel maddelerin normalden daha fazla boşaltım yoluyla atılması durumu.

mader, [Far. māder مادر] *{OsT}* *is.* Ana; anne. ⊡ **māder be hatā,** *{OsT}* *Anadan kusurlu; piç.*|| **maderender,** *{OsT}* *Üvey ana.*|| **māder-nāmî,** *{OsT}* *sosy.* → madernami.|| **māder-şāhî,** *{OsT}* *sosy.* → maderşahi.|| **māder-zād,** *{OsT}* *Anadan doğma.*

maderane, [Far. māder-āne مادرانه] *(ma:dera:ne)* *{OsT}* *zf.* Anaya yakışır biçimde; ana gibi.

maderî, [Far. māderī] *(ma:deri:)* *{OsT}* *is.* **1.** Annelik; anne olma durumu. **2.** Anne tarafından olan akrabalık.

maderiyet, [Far. māder + Ar. -iyyet مادريت] *(ma:deriyet)v* *is.* Analık.

madernami, [Far. māder nāmī مادر نامی] *{OsT}* *sf.* Ana sanlı.

maderşahi, [Far. māder-şāhī مادر شاهی] *(ma:derşa:hi:)* *{OsT}* *sf.* Kadının soyunun etrafında toplanan ve buna göre düzenlenen; anaerkil; matriarkal.

maderşahilik, -ği [maderşahi-lik] *(ma:derşa:hi:lik)* *is. sosy.* Kadına üstün bir siyasi rol tanıyan sosyal düzen; anaerki.

maderzad, [Far. māder-zād مادر زاد] *(ma:derza:d)* *{OsT}* *sf.* Anadan doğma; doğuştan.

madg, [Ar. maḏġ مضغ] *{OsT}* *is.* Yutmadan önce yiyecekleri ezme; çiğneme. ⊡ **madg etmek,** *{OsT}* *Çiğnemek.*

madgare, [Ar. madġare مدغره] *{OsT}* *is.* İki tarafın şiddetli saldırısı ile olan savaş.

madhek, [Ar. maḏḥek مضحك] *{OsT}* *is.* Haline gülünecek şey; soytarı; komik.

-madı, [-madın / -medin / -madı / -medi] *{eT}* *yap. e.* → -madın.

-madıcak, [-ma-dı-cak] *{eAT}* *yap. e.* -madıkça; -madığı sürece.

madıg, [Ar. māḏıġ ماضغ] *(ma:dığ)* *{OsT}* *is.* Ağızda çiğneme.

madık, -ğı [Erme. matutak => madımak > madık] *{ağız}* *is.* **1.** Madımak. **2.** Devtabanı bitkisi. [DS]

madımah, [Erme. matutak => madımaḫ] *{ağız}* *is.* → madımak. [DS]

madımak, -ğı [Erme. matutak *(meyan kökü)*] *is.* **1.** *bot.* Kara buğdaygillerden, yol ve tarla kenarlarında yaygın olarak yetişen, kısa saplı ve sivri uçlu oval yaprakları ve küçük pembe çiçekleri sebze olarak yenen çok yıllık otsu bitki, *(Polygonum cognatum).* **2.** *folk.* Orta Anadolu'da kadınlar arasında oynanan türkülü, halay türü bir halk oyunu. ⊡ **madımak aşı,** *Madımak bitkisini bulgur, soğan ve yağla pişirmek suretiyle yapılan yemek.*

madımalak, -ğı [Erme. matutak => madımak / madımalak / madımalagı / madınak pancarı / mardımalak] *{ağız}* *is.* Madımalak. [DS]

madımanah, [Erme. matutak => madımanaḫ] *{ağız}* *is.* → madımak.[DS]

-madın, [*eT.* matı / matın > -ma-dm / -medin] *{eT}* *{eAT}* *yap e.* Fiillerden zarf fiil türeten ek; zarf fiilin belirttiği eylemin, esas fiilden sonraya kaldığını ifade eder; günümüzdeki "-madan; -maksızın; -mayarak; -madan önce" değeri ile karşılanabilir. *yir-medin (küçümsemeden), "Suyu sovut-madın içerler."* Miftahü'l-Cenne.

madıranmak, [mad *(yans.)* > mad-ır-a-n-mak] *{ağız}* *dönşl. f.* *[-ır]* Birine kızıp kendi kendine söylenmek. [DS]

madırdamak, [mad *(yans.)* > mad-ır-da-mak] *{ağız}*

gçsz. *f.* *[-r]* *[-d(ı)-yor]* Çok söylenmek; dırdır etmek; homurdanmak. [DS]

madırga, [Ar. mıṭraḳ > maṭraḳa مطرقه => madırga] *{ağız}* *is.* Yassı taşçı çekici. [DS]

madırıb, [? madırıb] *{ağız}* *sf.* Sonuçsuz. ☞ **madırıbda kalmak,** *{ağız}* *Açıkta kalmak; sonuçlanmamak.* [DS]

madırka, [Ar. mıṭraḳ > maṭraḳa مطرقه => madırka] *{ağız}* *is.* → madırga. [DS]

madih, [Ar. mādiḥ / mādiḥe مادح / مادحه] *(ma:dih, h kalın söylenir)* *{OsT}* *sf.* Metheden; öven.

madik, -ği [Erme. matik *(hile)* / matn *(parmak)*] *is.* **1.** *{ağız}* Misketi, baş parmakla işaret parmağı arasından atarak oynanan bilye oyunu. [DS] **2.** *argo.* Hile; dalavere. **3.** *{ağız}* Kara üzüm. [DS] ☞ **madik atmak** (etmek / oynamak), *argo.* *Kazık atmak; hile yapmak; dalavere çevirmek;* *{ağız}* *(aynı)* [DS].

madikçi, [madik-çi] *is.* *argo.* Dalavereci; hileci; düzenbaz.

ma'dil, [Ar. maᶜdil معدل] *(ma-dil)* *{OsT}* *is.* **1.** Sapılacak yer. **2.** Bazı Farsça kelimelerde yazıldığı hâlde okunmayan "/v/ /y/" harfleri.

ma'dilet, [Ar. maᶜdilet معدلت] *(ma-dilet)* *{OsT}* *is.* Adillik; doğruluk.

madimak, [Erme. matutak => madımak] *{ağız}* *is.* Madımak. [DS]

madiyan, [Far. mādiyān ماديان] *(ma:diya:n)* *{OsT}* *is.* Kısrak.

madlen, [Fr. madeleine] *is.* **1.** Şekerle çırpılan yumurta, un ve eritilmiş yağdan meydana gelen hamur kalıplara döküldükten sonra fırında pişirilerek hazırlanan bir tür Fransız keki. **2.** Özel bir çikolata türü.

madmalak, [Erme. matutak => madımak] *{ağız}* *is.* Madımak. [DS]

madoş, [? madoş] *{ağız}* *is.* Gururlu; kibirli. [DS]

madraba, [? madraba] *is.* **1.** At yarışlarında atların eşit şartlarda yarışmalarını sağlamak amacıyla eyere veya eyer altındaki örtüye takılan kurşun ağırlık levhalarına verilen ad. **2.** *{ağız}* Ürün kaldırma zamanı sap, gübre taşımaya yarayan iki tekerlekli araba. [DS]

madrabaz, [Far. madara-bāz ? مضرب باز] *(madraba:z)* *{OsT}* *is.* **1.** Hayvan, balık, sebze, meyve balık gibi çeşitli yiyecek maddelerini yerinden alarak toptancıya satan kimse. **2.** *sf.* *mecaz.* Müşteriyi aldatan; hileci; hilekâr. ☞ **madrabaz kayığı,** *Osmanlılar zamanında ığrıp ve dalyanları dolaşarak ucuz fiyata balık satın alan madrabazların kullandığı kayık.*

madrabazlık, -ğı [madrabaz-lık] *is.* **1.** Madrabaz olma durumu. **2.** Madrabazca davranış.

madran, [? madran] *{ağız}* *is.* Testi. [DS]

madrap[1], -bı [? madrap] *{ağız}* *is.* **1.** Yıllarca insan eli değmemiş, işlenmemiş toprak. **2.** Temel atılacak toprak. [DS]

madrap[2], -bı [? madrap] *{ağız}* *is.* İncir. [DS]

madraspant, [? madraspant] *{eT}* *is.* Manihay tanrılarından birinin adı. [EUTS]

madreb, [Ar. ḍarb > maḍreb / maḍrıb مضرب] *{OsT}* *is.* (Çadır vb. için) kurma yeri; kakma yeri.

madrepor, [İt. madrepora] *is.* *zool.* Mercan resiflerinin oluşumunda rol oynayan, selentereler sınıfından mercan yapıcı, pek çok türü bulunan hayvanların ortak adı; mercan, *(Madrepora).*

madreporlar, [madrepor-lar] *is.* *zool.* Hem bölünerek hem tomurcuklanarak çoğalan, deniz gülü cinsinden, meydana getirdikleri kalker kolonilerin birikmesi ile mercan adacıklarını oluşturan mercanlar sınıfından hayvan takımının adı; mercanlar, *(Madreporaria).*

madrıp, [? madrap] *{ağız}* *is.* Yıllarca insan eli değmemiş, işlenmemiş sahipsiz toprak. [DS]

madribe, [Ar. maḍribe مضربه] *{OsT}* *is.* Kılıcın ağzı.

madrigal, -li [İt. madrigale] *(ma'drigal)* *is.* *ed.* **1.** İnce, zarif ve sevecen bir düşünceyi veya çapkınca iltifatları dile getiren küçük pastoral şiir. **2.** *müz.* İnsan sesleri için yazılmış oda müziği türü.

madrub, [Ar. ḍarb >maḍrūb مضروب] *(madru:b)* *{OsT}* *is.* **1.** Vurulmuş; çarpılmış. **2.** (Para, mühür mumu vb. için) damgalanmış; basılmış. **3.** *mat.* Çarpılan.

madrubat, [Ar. maḍrūbāt مضروبات] *(madru:ba:t)* *{OsT}* *is.* *mat.* Çarpılanlar. ☞ **madrubāta tefrik,** *{OsT}* *Çarpanlara ayırma.*

madrubeyn, [Ar. maḍrūbeyn مضروبين] *(madru:beyn)* *{OsT}* *is.* *mat.* Birbiri ile çarpılan iki sayıdan her biri.

madrubunfih, [Ar. maḍrūb'ün-fih مضروب فيه] *{OsT}* *is.* *mat.* Çarpan.

madrus, [Ar. ḍurs > maḍrūs مضروس] *(madru:s)* *{OsT}* *sf.* **1.** Taşlarla örülmüş; taşlarla örtülmüş. **2.** *mecaz.* (Davranış için) sert bir şekilde yapılmış.

ma'dud, [Ar. ᶜadd > maᶜdūd / maᶜdūde معدود / معدوده] *(ma-du:d)* *{OsT}* *sf.* **1.** Sayılmış; sayısı belli. **2.** Sayılan; addolunan. **3.** Belli bir cinsten veya sınıftan sayılan.

ma'dudat, [Ar. maᶜdūd > maᶜdūdāt معدودات] *(ma-du:da:t)* *{OsT}* *is.* Tane hesabıyla alınıp satılan şeyler.

ma'dudiyet, [Ar. maᶜdūd > maᶜdūdiyyet معدوديت] *(ma-du:diyet)* *{OsT}* *is.* Sayılma.

-maduk, [-ma-duk / -medük] *{eAT}* *yap.* *e.* Fiilden

öğrenilen geçmiş zaman sıfat fiili türeten ektir, olumsuzluk eki olan "-ma" üzerine gelir; -mamış. *"Yazılmaduk (yazılmamış) yazıya nokta konmaz / Açılmaduk (açılmamış) varaktan hat okunmaz."* Yusuf ve Zeliha.

maduk, -ğu [? maduk] *{ağız} is.* Kökü yenen bir tür yaban otu. [DS]

ma'dul, [Ar. ʿudūl > maʿdūl / maʿdil معدول] *(ma-du:l) {OsT} is.* **1.** Bazı Farsça kelimelerde yazıldığı hâlde okunmayan /v/, /y/ harflerine verilen ad. **2.** Sapılacak yer.

ma'dum, [Ar. ʿadem > maʿdūm معدوم] *(ma-du:m)v sf.* Yok olan; bulunmayan. ⊡ **ma'dūmü'd-dimağ,** *{OsT} Beyinsiz.*|| **ma'dümü'l-cenāh,** *{OsT} zool. Kanatsızlar.*|| **ma'dümü'l-ercül,** *{OsT} zool. Ayaksızlar.*|| **ma'dümü'z-zühre,** *{OsT} bot.* Çiçeksiz.

madumak, -ğı [Erme. matutak] *{ağız} is.* Madımak. [DS]

madumiyat, [Ar. maʿdūmiyāt معدوميات] *(madu:mi-ya:t) {OsT} is.* Bulunmaz şeyler.

madumiyet, [Ar. maʿdūmiyyet معدوميت] *(madu:mi-yet) {OsT} is.* Bulunmazlık; yokluk. ⊡ **ma'dūmi-yet-i esmār,** *{OsT} Meyve darlığı.*

madun, [Ar mā-dūn مادون] *(ma:du:n) {OsT} sf.* **1.** Aşağıda olan; altta bulunan. **2.** Alt derecede bulunan kimse; ast.

madurga, [Ar. mıtrak > matraka مطرقه => madurka] *{ağız} is.* → madırga. [DS]

madünüs, [Yun. makedonis => mādünüs] *(ma:dü-nüs) {ağız} is.* Maydanoz.[DS]

maestoso, [İt. maestoso] *(maesto'so) is. müz.* **1.** Gösterişli, tumturaklı bir şekilde icra edilen parça. **2.** *zf.* (Çalma veya söyleme için) tumturaklı ve gösterişli olarak.

maestro, [İt. maestro] *(mae'sto) is.* **1.** İtalya'da önemli eserler yaratan bestecilere verilen ad. **2.** Büyük yorumcu, besteci ve orkestra şeflerine verilen ad. **3.** Orkestra şefi.

maf, [Ar. mahv محو=> maf ?] *{ağız} sf.* **1.** Duygusuz. **2.** Aptal. [DS] ⊡ **maftan geçinmek,** *{ağız} Para harcamadan, emek vermeden yaşamak.* [DS]|| **maf olmak,** *{ağız} Onulmaz duruma gelmek; yok olmak.* [DS]

mafat, [Ar. mā-fāt مافات] *(ma:fa:t) {OsT} is.* Kaybolan, elden çıkan şey.

mafevk, [Ar. mā-fevk مافوق] *(ma:fevk, k kalın söylenir) {OsT} sf.* **1.** Üstün; üst. **2.** Üst rütbede bulunan; amir olan. **3.** *is.* Üstte bulunan şey; üst taraf. **4.** *is.* Emreden kimse; amir durumunda olan kişi. **5.** Bir şeyin fazlası; ondan arta kalan. ⊡ **māfevka't-tabi'a,** *{OsT} Tabiat üstü; doğa üstü.*

mafış, [? mafış] *{ağız} is.* **1.** Bir tür tatlı. **2.** Hamurdan yapılan yiyeceklerin genel adı; hamur işi. [DS]

mafiş, [Ar. mā-fīhi şey'ün *(içinde hiçbir şey yoktur)* مافيش] *(ma:'fiş) {OsT} ünl.* **1.** *"Yok! Kalmadı!"* anlamında kullanılır. **2.** *is.* Bir tür yumurtalı hafif hamur tatlısı.

maflak, -ğı [? maflak / mafrak] *{ağız} is.* Tavada kavrulan nohudu karıştırmakta kullanılan ağaçtan yapılma silindir biçiminde bir leblebici aracı. [DS]

mafraç, -cı [? mafraç] *{ağız} is.* **1.** Hurç; denk; yolcu yükü. **2.** Düzgünce yığılmış eşya. **3.** Yünden dokunmuş çamaşır bohçası. [DS]

mafrak, -ğı [? mafrak / maflak] *{ağız} is.* → maflak. [DS]

mafsal, [Ar. faṣl > mafṣıl / mafṣal مفصل] *{OsT} is.* **1.** *anat.* İki kemiğin birleşme yeri; eklem. **2.** *tek.* Birbirine bağlanmış parçaların her yönde dönmesini sağlayan bağlantı elemanlarına verilen ad. ⊡ **mafsal-ı gayrı-müteharrik,** *{OsT} anat. Hareketsiz eklem.*|| **mafsal-ı müteharrik,** *{OsT} anat. Hareketli eklem; oynar eklem.*

mafsali, [Ar. mafṣalī مفصلى] *(mafsali:)v sf.* Eklemle ilgili olan; ekleme ait.

mafsallı, [mafsal-lı] *sf.* Mafsalı olan; bağlantısında mafsal bulunan.

mafsıl, [Ar. mafṣıl مفصل] *{OsT} is.* Eklem.

ma'fun, [Ar. ʿufūnet > maʿfūn معفون] *(ma-fu:n) sf.* Bozulmuş; çürümüş; kokuşmuş.

ma'füv, -vvü [Ar. ʿafv > maʿfüv معفو] *{OsT} sf.* **1.** Affolunmuş; affedilmiş. **2.** Ayrı tutulmuş.

mafya, [İt. maffia] *is.* **1.** Yasa dışı işlerle uğraşan, zor kullanarak çıkarlar sağlayan gizli haydut çetesi ve bu örgüte mensup kimse. **2.** Ortak çıkarlarım korumak için her türlü çareye baş vuran gizli örgüt.

mafyacı, [mafya-cı] *is.* Mafyadan olan kimse; mafya üyesi gibi davranan kimse.

mafyacılık, [mafya-cı-lık] *is.* Mafyacı olma durumu; mafya üyesi olma.

mafyalaşma, [mafya-la-ş-ma] *is.* Mafyalaşmak eylemi veya durumu.

mafyalaşmak, [mafya-la-ş-mak] *dönşl. f. [-ır]* **1.** Mafya özelliği kazanmak; mafya gibi olmak. **2.** Mafya durumuna gelmek; mafya olmak. **3.** Mafya işleriyle uğraşmak; mafya üyesi olmak; mafyalık yapmak.

mafyalık, -ğı [mafya-lık] *is.* Mafyanın yaptığı iş.

mag[1], [Far. māng] *{eT} is.* Ay. [ETY]

mag[2], [Moğ. mag] *{eT} is.* Övgü; alkış. [ETY] ⊡ **mag itmek,** *Alkışlamak.*|| **mag kılmak,** *Alkışlamak.*

mag[3], [? mag] *{ağız} is.* Ağaç gövdesi. [DS]

mag[4], [? mag / mağ] *{ağız} is.* Çatılarda iki kiriş arasındaki açıklık. [DS]

mag[5], [? mag / mağ] *{ağız} is.* Yığın. [DS]

maga, [? maga / magal] *{ağız} is.* Sopa; baston. [DS]

magabin, [Ar. maġben > maġābin مغابن] *(mağa:bin) {OsT} is.* **1.** Uyluk kemikleri. **2.** Kasıklar.

magafir, [Ar. miġfer >maġāfir مغافر] *(mağa:fir) {OsT} is.* Miğferler.

magair, [Ar. ġavr > maġā'ir مغائر] *(mağa:ir) {OsT} is.* Mağaralar.

magak, -kı [Far. maġāk مغاك] *(mağa:k) {OsT} is.* **1.** Çukur. **2.** Mezar. ◻ **magak-ı gar,** *{OsT} Çukur.*|| **magāk-ı zulmet,** *{OsT} 1. Karanlıklar çukuru. 2. Dünya. 3. İnsan.*

magakçe, [Far. maġak-çe مغاكچه] *{OsT} is.* Küçük çukur.

magal[1], [? magal] *{ağız} is.* Ürün. [DS]

magal[2], [? magal / maga] *{ağız} is.* → maga. [DS]

magallamak, [magal-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Tarla ve bahçeyi çapalamak. [DS]

magamiz, [Ar. maġmaż > maġāmiż مغامض] *(mağa:miz) {OsT} is.* Çukur ve karanlık yerler.

maganda, [? maganda] *sf.* Kaba saba, görgüsüz kimse; yontulmadık; anlayışsız; terbiyesiz.

magandalık, -ğı [maganda-lık] *is.* Kaba saba, görgüsüz, terbiyesiz olma durumu; terbiyesizlik; anlayışsızlık.

magani, [Ar. maġni > maġāni مغانى] *(mağa:ni) {OsT} is.* Haneler; evler.

maganim, [Ar. ġanem > maġānim مغانم] *(mağa:nim) {OsT} is.* Savaşta elde edilen mallar; ganimetler.

magaras, [Sansk. mahārāja] *{eT} is.* → mihrace. [EUTS]

magarat, [Ar. maġāre > maġārāt مغارات] *(mağa:ra:t) {OsT} is.* Mağaralar.

magare, [Ar. maġāre مغاره] *(mağa:re) {OsT} is.* Mağara.

magarib, [Ar. ġarb > maġrib > maġārib مغارب] *(mağa:rib) {OsT} is.* **1.** Batı tarafları. **2.** Akşamlar.

magarim, [Ar. ġarāmet > maġrem > maġārim مغارم] *(mağa:rim) {OsT} is.* **1.** Ödenmesi gerekli borçlar. **2.** Diyetler.

magarna, [İt. macorani => magarna] *{ağız} is.* Makarna. ◻ **magarna değneği,** *{ağız} Oklava.* [DS]

magaris, [Ar. ġars *(ağaç dikme)* > maġris > maġāris مغارس] *(mağa:ris) {OsT} is.* Fidan yetiştirilen yerler; fidanlıklar; fidan bahçeleri.

magasil, [Ar. ġasl > maġsel > maġāsil مغاسل] *(mağa:sil) {OsT} is.* **1.** Yıkanma yerleri; gusülhaneler. **2.** Ölü yıkama yerleri; gasilhaneler.

magazi, [Ar. ġazā > maġzā > maġāzi / meġāzi مغازى] *(mağa:zi) {OsT} is.* Savaş hikâyeleri; savaş menkıbeleri; kahramanlık hikâyeleri; epope.

magazil, [Ar. miġzel > maġāzil مغازل] *(mağa:zil)v is.* İplik eğirmeye yarayan aletler; iğler.

magazin, [Fr. magasin] *is.* **1.** Çoğu kişi tarafından ilgi ile izlenen konulara yer veren, bol resimli, süreli yayın. **2.** *tek.* Depo. ◻ **magazin gazetesi,** *Fotoğraf ve resimlere geniş yer veren daha çok dergi niteliği taşıyan gazete.*|| **magazin programı,** *Televizyonlarda sanatçı ve sanat dünyası ile ilgili çoğunlukla dedikodu biçiminde konuları işleyen program.*|| **magazin sayfası,** *Gazetelerde resimli roman, resim ve fotoğraf, bilmece, bulmaca, fal gibi belli konularda yoğunlaşmış iç sayfa.*

magazinleşme, [magazin-le-ş-me] *is.* Magazinleşmek eylemi ve durumu.

magazinleşmek, [magazin-le-ş-mek] *dönşl. f. [-ir]* Magazin hâline gelmek.

magbar, [? magbar / mağbar] *{ağız} is.* Dokuma tezgâhlarında dokunan bezin sarıldığı ağaç. [DS]

magbat, [Ar. maġbaṭ مغبط] *{OsT} is.* İmrenilecek yerler.

magben, [Ar. ġabn > maġben مغبن] *{OsT} is. anat.* **1.** Uyluk kemiği. **2.** Kasık.

magbun, [Ar. ġabn > maġbūn مغبون] *(mağbu:n) {OsT} is.* **1.** Alışverişte aldanmış olan. **2.** Şaşkın; şaşırmış.

magbuniyet, [Ar. maġbūniyet مغبونيت] *(mağbu:niyet) {OsT} is.* Şaşkınlık.

magbut, [Ar. ġıbṭa > maġbūṭ مغبوط] *(mağbu:t) {OsT} sf.* **1.** Gıpta edilmiş; imrenilmiş. **2.** Mutlu; neşeli.

magdur, [Ar. ġadr > maġdūr مغدور] *(mağdu:r) {OsT} is.* → mağdur.

magdure, [Ar. ġadr > maġdūre مغدوره] *(mağdu:re) {OsT} is.* → mağdure.

magduriyet, [Ar. ġadr > maġdūriyyet مغدوريت] *(mağdu:riyet) {OsT} is.* → mağduriyet.

magib, [Ar. ġaīb > maġīb مغيب] *{OsT} is.* Kaybolma.

maglak, -kı [Ar. maġlaḳ مغلق] *{OsT} is.* Kilitleyecek yer.

maglata, [Ar. ġalaṭ > maġlaṭa مغلطه] *{OsT} is.* Yanıltan; boş söz; saçma söz. ◻ **maglata-perdāz,** *{OsT} Zihni karıştıracak, şaşırtacak sözler söyleyen.*|| **maglata-perdāzāne,** *{OsT} Şaşırtıcı sözler söyleyene yaraşır biçimde.*|| **maglata-perdāzî,** *{OsT} İnsanı şaşırtacak sözler söyleme; yanıltmaç.*

maglul, [Ar. maġlūl مغلول] *{OsT} sf.* **1.** Susuz kalmış. **2.** Su sıkıntısı çeken. **3.** Zincire vurulmuş; zincire bağlı. ◻ **maglūlü'l-yed,** *{OsT} Eli bağlı.*

magma, [Yun. magma *(hamur)*] *is. jeol.* Yer'in derinliklerinde yer kabuğunun ergimesiyle oluşan ve çeşitli oranlarda sıvı ve kristal içeren, yüzeye çıkıp soğuduğunda kayaçlaşan madde. 🗗 **magma akışı,** *Bir magmanın yüzeye çıktıktan sonra akarak yayılması.*|| **magma çökelimi,** *Bir magma içinde kristaller meydana gelerek çökelmesi durumu.*|| **magma haznesi,** *Magmanın biriktiği yer.*|| **magma kayacı,** *Magmanın kristalleşmesi ile oluşan kayaç.*

magmatik, -ği [Fr. magmatique] *sf.* Magma ile ilgili olan; magmaya ait; magmaya ilişkin.

magmatizma, [Fr. magmatisme] *is.* **1.** *jeol.* Magmaların oluşması, taşınması ve katılaşması. **2.** Granitlerin kökenini magma olaylarına bağlayan, dönüşümcülüğe karşı çıkan görüş.

magmud, [Ar. ġamd > maġmūd مغمود] *(mağmu:d) {OsT} sf.* Kınına, kılıfına, zarfına konulmuş.

magmur, [Ar. maġmūr مغمور] *(mağmu:r) {OsT} sf.* **1.** Adı sanı silinmiş. **2.** Harap; yıkık; viran.

magmuriyet, [Ar. maġmūriyyet مغموريت] *(mağmu:riyet) {OsT} is.* **1.** Adı sanı kaybolmuşluk. **2.** Haraplık; viranlık.

magmuz, [Ar. maġmūz مغموز] *(mağmu:z) {OsT} sf.* Suçlu; kabahatli.

magnat, [Lat. magnus *(soylu ikişi)* > Mac. magnat] *is.* **1.** Eskiden Macaristan ve Polonya'da toprak sahibi soylu kişilere verilen unvan. **2.** Bazı yüksek dereceli rahiplere, senatörlere ve memurlara verilen unvan.

magnem, [Ar. ġanem > maġnem مغنم] *{OsT} is.* Savaşta düşmandan ele geçirilen mal; ganimet.

magnet, [Yun. magnês > Fr. magnette] *is. fiz.* Yapma veya doğal mıknatıs.

magnetik, [Lat. magnes *(mıknatıs)* > magneticus *(mıknatıslı)* > Fr. magnétique] *sf.* → manyetik.

magnezyum, [Fr. magnésium] *is. kim.* Atom numarası 12, atom ağırlığı 24,32 olan, 1,7 yoğunluğunda, kolay dövülebilir ancak dayanıklı olmadığı için tel hâline getirilemeyen, gümüş beyazlığında, havada parlak bir ışıkla yanan bir element; sembolü: Mg. 🗗 **magnezyum karbonat,** *Eczacılıkta beyaz magnezya olarak adlandırılan, giobertit ve dolomide kalsiyum ve magnezyum çift karbonatı şeklinde bulunan ve kimyasal formülü $MgCO_3$ olan madde.*|| **magnezyum klorür,** *Hidratlı billurlar vererek billurlaşan, deniz suyundan elde edilen, kimyasal formülü $MgCl_2$ olan madde.*|| **magnezyum sülfat,** *Deniz suyundan ve bazı maden sularından elde edilen, renksiz iğnecikler şeklinde billurlaşan ve kimyasal formülü $MgSO_4$ olan madde.*

magnitüt, [Fr. magnitude] *is.* En yıkıcı depremin 8'den biraz fazla olarak değerlendirildiği deprem şiddetinin sayı ile ifadesi.

magrem, [Ar. ġarāmet > maġrem مغرم] *{OsT} is.* **1.** Ödenmesi gereken borç. **2.** *sf.* Borçlu.

magres, [Ar. ġars *(ağaç dikme)* >maġres مغرس] *{OsT} is.* Fidanlık.

magri, [Yun. magri] *is. zool.* Avrupa kıyılarında yaşayan, yılan balığına benzeyen ancak yılan balıkları gibi tatlı sulara girmeyen, yavrulama zamanını denizlerin derinliklerinde kayalar arasmda bilinmeyen yerlerde geçiren bir kemikli balık, *(Conger conger).*

magrib, [Ar. ġarb > maġrib مغرب] *{OsT} is.* → mağrip.

magribî, [Ar. maġrib > maġribī مغربى] *{OsT} sf.* → mağribî.

magris, [Ar. ġars > maġris مغريس] *{OsT} is.* Fidanlık.

magriz, Ar. maġriz مغرز] *{OsT} is.* **1.** Bir şeyin dahil edildiği, sokulduğu yer. **2.** Bir şeyin çıktığı, büyüdüğü yer. **3.** Kuyruk dibi. **4.** *gök b.* Büyükayı yıldız kümesinin dörtgeni ile kuyruğunun birleşme noktasında bulunan ve kümenin dördüncü parlak yıldızı, *(delta Ursus Majors).*

magruk, -ku [Ar. ġarḳ > maġrūḳ / maġrūḳa مغروق / مغروقه] *(mağru:k) {OsT} sf.* **1.** Suya batmış; suda boğulmuş. **2.** (Gemi için) batmış; batık.

magrukîn, [Ar. maġrūḳ > maġrūḳīn مغروقين] *(mağru:ki:n, k kalın okunur) {OsT} is.* **1.** Suda boğulanlar. **2.** (Gemiler için) batıklar.

magrus, [Ar. ġars > maġrūs / maġrūse مغروس / مغروسه] *(magru:s) {OsT} sf.* Toprağa dikilmiş olan.

magruz, [Ar. maġrūż مغروض] *(mağru:z) {OsT} sf.* Taze.

magsel, [Ar. ġasl > maġsel مغسل] *{OsT} is.* Ölü yıkamaya mahsus yer.

magsil, [Ar. ġasl > maġsel مغسل] *{OsT} is.* → magsel.

magsub, [Ar. ġaṣb > maġṣūb مغصوب / مغصوبه] *{OsT} sf.* Zorla alınmış; gasp edilmiş. 🗗 **magsūbü'n-minh,** *{OsT} Malı zorla elinden alınmış kimse.*

magsul, -lü [Ar. ġasl>maġsūl/maġsūle مغسول /مغسوله] *(mağsu:l) {OsT} sf.* Yıkanmış; gusletmiş.

magşî, [Ar. ġaşy > maġşī مغشى] *{OsT} sf.* **1.** Baygın; kendinden geçmiş. **2.** Hayran; mest; gaşyolmuş. 🗗 **magşiyyü'n-aleyh,** *{OsT} Baygın; bayılmış.*

magşiyane, [Ar. maġşī + Far. -āne مغشيانه] *(mağşiya:ne) {OsT} zf.* Bayılmış gibi; kendinden geçmişçesine.

magşiyen, [Ar. maġşiyyen مغشيا] *(mağşi'yen) {OsT} zf.* Baygın hâlde; bayılmış olarak.

magtamak, [Moğ. mag-ta-mak] *gçl. f. [-r]* Övmek. [ETY]

magtus, [Ar. maġṭūs مغطوس] *(mağtu:s) {OsT} sf.* Hava, gaz, su gibi maddelerin içine batırılmış olan.

magza[1], [Ar. maġza مغزى] *{OsT} is.* **1.** İstek; maksat; meram. **2.** Savaş; kavga.

magza[2], [Ar. maġza مغزى / مغزا] *{OsT} is.* **1.** Savaş hikâyeleri. **2.** Savaş; gaza.

magzebe, [Ar. maġżebe مغضبه] *{OsT} is.* **1.** Gazap ve hiddeti gerektiren şey. **2.** Hiddetlenme; gazap etme.

magzine, [Far. maġzīne مغزينه] *{OsT} is.* Beyin; dimağ.

magzub, [Ar. ġazab > maġżūb / maġḍūb مغضوب] *(mağzu:b) {OsT} sf.* Kendisine kızılmış. ⊡ **magzūbü'n-aleyh,** *{OsT} Allah'ın gazabına uğramış kimse.*

magzuben, [Ar. maġzūben مغضوبًا] *(mağzu'ben) {OsT} zf.* Öfkelenerek; öfke ile.

magzubîn, [Ar. magzubīn مغضوبين] *(mağzubi:n) {OsT} is.* Gazaba uğrayanlar.

mağ[1], [ma / mağ / me / mıñ *(yans.)*] *ünl.* Hayvanların böğürmesini, bağırtısını anlatan kök. [Zülfikar] *mağ-ır-mak*

mağ[2], [? mağ] *{ağız}is.* **1.** Yığın. **2.** Ot yığınının bir bağlamı. [DS]

mağ[3], [? mağ] *{ağız} is.* Başı, kanat ve kuyruğunun uçları ayrı renkte olan bir çeşit güvercin. [DS]

mağ[4], [Far. maġ ماغ] {eAT} *{ağız} is.* Tabaklanmış derinin iç yüzü. [DS]

mağ[5], [? mağ] *{ağız} is.* Tav. [DS] ⊡ **mağı geçmek,** *{ağız} 1. Tavı geçmek. 2. Çağı geçmek. 3. Etkisi geçmek.* [DS]

mağ[6], [? mağ] *{ağız} is.* **1.** Evin katı. **2.** Tavan arası; tavan. **3.** Evin bölmeleri; oda. **4.** Odanın genişliği. **5.** Çatıların ortasındaki kalın ve dikey direk; baba. **6.** Evlerin çatılarına enine konulan kalın ağaç; kiriş. **7.** Evlerin çatılarında iki kiriş arasındaki açıklık. [DS]

mağal[1], [mağ *(yans.)* > mağ-al] *{ağız} ünl.* Şaşkınlık bildirir. ⊡ **mağal mağal,** *{ağız} Şaşkın şaşkın; bön bön.* [DS]

mağal[2], [Ar. muġall مغل => mağal] *{ağız}is.* **1.** Koyunun kırda yatırılarak dinlendirilmesi. **2.** Koyunun kırda yatırılıp dinlendirildiği yer. **3.** Münavebeli ekim için tarlanın ayrıldığı bölümlerden dinlendirilmiş olanı. [DS]

mağal[3], [? mağal] *{ağız} is.* Ağzı çapadan daha dar bir tür çapa.[DS]

mağallah, [Ar. muʿallāḳ => mağal-la-k] *{ağız} is.* Takla atma; takla. [DS]

mağallak, -ğı [Ar. muʿallāḳ => mağallak] *{ağız} is.* Tezgâhtaki ipleri germeye veya ayırmaya yarayan ağaç. [DS]

mağar, [*eT.* mıñar > pınar] *{ağız} is.* Çeşme; pınar. [DS]

mağara[1], [Ar. maġāre مغاره] *(mağa'ra) is.* Kayalıklarda çeşitli iç ve dış etkenlerle açılmış, oldukça geniş, insanlar ve hayvanlar için barınak olarak işe yarayabilen doğal yer kovuğu. ⊡ **mağara bilimci,** *Mağara bilimi ile uğraşan uzman kişi; speleolog.*|| **mağara bilimi,** *Yer altında oluşan doğal kovukları araştırma, bulma ve inceleme bilimi; speleoloji.*|| **mağara kesmek,** *{eAT} Kayayı oyarak mağara meydana getirmek.*|| **mağara resmi,** *Tarih öncesi devirlerde mağarada yaşayan insanların mağara duvarlarına yapmış oldukları resimler.*|| **mağara semenderi,** *zool. Mağara semenderigillerden gözleri küçük ve deri ile örtülü olan bir tür, (Proteus anguinus).*|| **mağara semenderigiller,** *zool. İki yaşamlılardan, kuyruklu iki yaşamlılar takımından, Avrupa mağaralarında yaşayan türleri içine alan bir familya, (Rana arvalis).*|| **mağara sesi,** *Derin, boğuk ve korku dolu ses.*

mağara[2], [? mağara] *{ağız} is.* Tarlalarda kendiliğinden biten, kırmızı beyazlı çiçek açan, kökleri çok yayılan bir bitki. [DS]

mağaracıl, [mağara-cıl] *sf.* (Hayvanlar için) karanlığı sevdiğinden veya düşmanlarından saklanmak için mağaralara sığınan.

mağaracılık, -ğı [mağara-cı-lık] *is.* Mağaralara girmeyi, derinliklerine ulaşmayı amaçlayan spor dalı.

mağarmak, [mağ *(yans.)* > mağ-ar-mak] *{ağız} gçsz. f. [-ır]* (Sığır için) bağırmak. [DS]

mağaza, [Ar. maḫzen > maḫāzin > Fr. magasin] *(mağa'za) is.* **1.** Büyük dükkân. **2.** Eşya ve yiyecek deposu. **3.** *{ağız}* Bodrum. [DS]

mağazacı, [mağaza-cı] *is.* **1.** Mağaza işleten kimse. **2.** Mağazası olan kimse. **3.** Depo bekçisi.

mağazacılık, -ğı [mağaza-cı-lık] *is.* Mağaza işletmeciliği.

mağbar, [? mağbar] *{ağız} is.* Dokuma tezgâhlarında dokunan bezin sarıldığı ağaç. [DS]

mağbun, [Ar. ġabn > maġbūn مغبون] *(mağbu:n) {OsT} is.* **1.** Alış verişte kandırılmış olan; aldanmış. **2.** Şaşkın; şaşırmış. **3.** *huk.* Mağdur olmuş; aldanmış. ⊡ **mağbūn olmak,** *1. Aldanmak. 2. Şaşırmak; şaşmak.*

mağbuniyet, [Ar. maġbūniyyet مغبونيت] *(mağbu:niyet) {OsT} is.* Şaşkınlık.

mağdur, [Ar. gadr >maġdūr / maġdūre مغدور / مغدوره] *(mağdu:r) {OsT} sf.* **1.** Haksız bir uygulamayla karşılaşmış olan; haksızlığa uğramış; haksızlık dolayı-

sıyla zarar görmüş olan. **2.** *is. huk.* Belirli bir suç sebebiyle zarara veya tehlikeye uğramış hak veya menfaat sahibi.

mağduriyet, [Ar. maġdūriyyet مغدوريت] *(mağdu:-riyet) {OsT} is.* Mağdur olma; mağdurluk.

mağdurluk, -ğu [mağdur-luk] *is.* Mağdur olma; mağduriyet.

mağfiret, [Ar. ġufrān > maġfiret مغفرت] *{OsT}is.* Allah'ın kullarına acıyarak suçlarını, günahlarını bağışlaması; affetmesi. ⊡ **mağfiret etmek,** *(Allah için) kullarının günahlarını bağışlamak; affetmek.*

mağfur, [Ar. ġufrān > maġfūr مغفور] *(mağfu:r) {OsT} sf.* **1.** Allah'ın bağışına kavuşan. **2.** *{eAT}* Rahmetlik olmuş; arkasından duaya muhtaç. ⊡ **mağfūru'n-leh,** *{OsT} Allah tarafından bağışlanmış olan; Allah'ın affına uğramış olan.*

mağıl[1], [Ar. muġall مغل => mağıl] *{ağız} is.* Meyve. [DS]

mağıl[2], [Ar. maʿḳūl => mağıl] *{ağız} sf.* Akla uygun; akıllıca. [DS]

mağıllı, [mağıl²-lı] *{ağız} sf.* Düzgün. [DS]

-mağın, [-mağın /-meğin / -mağuñ / -meğüñ] *{eAT} yap e.* **1.** -manın; -maklığın. *"Ululuk ve yükseklik derecesine irmeğün (ulaşmanın) zahmeti ve emeği çoktur."* Kelile ve Dimne **2.** –makla. *"Bulmağın (bulmakla) kadr ü şeref lûtfile sayende senin / Mihr ü mah üzre felek veş geçinir hoş hatem."* Lâmiî Divanı **3.** –masını; -acağını. **4.** -man. *"İy Hüseyn, bu diyara gelmeğüñden (gelmenden) garaz nedir?"* Rahatü'l-Ervah.

-mağına, [-ma(k)-ı-n-a / -meğine] *{eAT} yap e.* --maya. *"Varırdı ayda bir gez görmeğine (görmeye) / Gelirdi yerine dönerdi gine."* Şehname Tercümesi.

mağırlak, -ğı [mağır-la-k ?] *{ağız} is.* Dokuma tezgâhında dokunan kumaşı mile sarmaya yarayan araç. [DS]

mağırmak, [ma *(yans.)* > mağ-ır-mak] *{ağız} gçsz. f. [-ır]* (Sığır için) bağırmak; böğürmek. [DS]

mağırsık, -ğı [marsık > mağırsık] *{ağız} is.* Yanarken tüten mangal kömürü; marsık. [DS]

mağıya, [? mağıya] *{ağız} is.* Büyü. [DS]

mağlaç, -cı [Ar. maḥlūc محلوج] *{ağız} is.* Pamuk. [DS]

mağlak[1], **-ğı** [Ar. muʿallāḳ => mağlak] *{ağız} is.* Sebze bahçelerinde bölünmüş toprak parçaları; evlek. [DS]

mağlak[2], **-ğı** [Ar. muʿallaḳ => mağlak] *{ağız} is.* Boşluk; orta yer. [DS] ⊡ **mağlakta kalmak,** *{ağız} Boş, sahipsiz kalmak.* [DS]

mağlamak, [mağ²-la-mak] *gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Yığmak.

mağlamak, [mağ *(yans.)* > mağ-la-mak] *gçsz. f. [-r] [-l(ı)-yor]* (Sığır için) bağırmak; böğürmek.

mağlata, [Ar. muġālaṭa *(ağız kalabalığı)*] *{ağız} is.* **1.** Kavga; dövüş. **2.** Gürültü; şamata. [DS]

mağlıç, [Ar. maḥlūc => mahlıç / mağlıç] *{ağız} is.* **1.** Atılmış pamuk. **2.** Çekirdekli pamuk. [DS]

mağlub, [Ar. ġalebe >maġlūb مغلوب] *(mağlû:b) {OsT} sf.* → mağlup.

mağlubane, [Ar. maġlūb + Far. -āne مغلوبانه] *(mağlû:ba:ne) {OsT} zf.* **1.** Mağlup olan birine uygun biçimde. **2.** Bitkin bir durumda.

mağluben, [Ar. maġlūben مغلوبا] *(mağlû:ben) {OsT} zf.* Yenilmiş olarak; yenik bir vaziyette; yenilerek.

mağlubiyet, [Ar. maġlūb => maġlūbiyyet مغلوبيت] *(mağlû:biyet) {OsT} is.* **1.** Birinin, bir takımın, bir topluluğun bir karşılaşma, yarışma veya savaşta uğradığı başarısızlık; yenilgi; mağlup olma. **2.** Bir gücün zoru ve emri altında olma; boyun eğme.

mağluk, -ku [Ar. ġalḳ > maġlūḳ مغلوق] *(mağlû:k) {OsT} sf.* Kapalı; kilitli; kilitlenmiş.

mağlup, -bu [Ar. ġalebe > maġlūb مغلوب] *(mağlû:p) {OsT} sf* **1.** Bir karşılaşma, yarış veya savaşta başarısızlığa uğramış, yenik düşmüş olan; yenilgiye uğramış olan; yenik. **2.** Manevi bir baskı altında bulunan; boyun eğen. ⊡ **mağlup etmek,** *Yenmek; galip gelmek; üstün gelmek; yenilgiye uğratmak.*|| **mağlup olmak,** *1. Yenilmek; yenilgiye uğramak; yenik düşmek. 2. mecaz. Manevi bir baskı ve eğilimin altına girmek; isteğine karşı direnememek; iradesine hakim olamamak; boyun eğmek; râm olmak.*

mağmum, [Ar. ġamm > maġmūm مغموم] *(mağmu:m) {OsT} sf.* **1.** (Kişi için) gamlı; kederli; üzgün; tasalı; mahzun. **2.** (Hava için) sıkıcı; sıkıntılı; kapanık; bulutlu.

mağmumane, [Ar. maġmūm Far. -āne مغمومانه] *(mağmu:ma:ne) {OsT} zf.* Gamlı, kederli olarak; üzgün olarak.

mağmumen, [Ar. maġmūmen مغموما] *(mağmu:men) {OsT} zf.* Üzülerek; kederlenerek.

mağmumiyet, [Ar. maġmūmiyyet مغموميت] *(mağmu:miyet) {OsT} is.* Gamlı, kederli ve tasalı olma durumu.

mağmuriyet, [Ar. maġmūriyyet مغموريت] *(mağmu:riyet) {OsT} is.* **1.** Karanlık; kasvet. **2.** Yeteri kadar açık ve anlaşılır olmama; muğlaklık. **3.** Alçaklık; adilik; sefillik.

mağrak, -ğı [mağ-ra-k ?] *{ağız} is.* Ağaçların kuzeye bakan yönleri. [DS]

mağrama, [Fr. macromé / Ar. maḳrame / miḳrame >

makrama] *{ağız}* *is.* **1.** El havlusu; peçete. **2.** Hamam havlusu. **3.** Örtü. [DS]

mağramak, [mağ-(ı)r-a-mak] *gçsz. f. [-r] [-r(ı)-yor)* Önem vermemek.

Mağrib, [Ar. ġarb > maġrib مغرب] *is.* Mısır dışındaki Kuzey Afrika ülkeleri. ☐ **Mağrib-i aksā,** *{OsT} Fas ve Marakeş.*|| **Mağrib-i ednā,** *{OsT} Trablus ve Berberiye.*|| **Mağrib-i evsāt,** *{OsT} Tunus ve Cezayir.*|| **Mağrib ocakları,** *İmparatorluk zamanında Trablus, Tunus ve Cezayir'e verilen ortak ad.*

mağrib, [Ar. ġarb > maġrib مغرب] *is.* → mağrip.

Mağribî, [Ar. maġrib>maġribī مغربی] *(magribi:) {OsT} is.* ve *sf.* Mağrip halkından olan; Mağripli.

mağrip, -bi [Ar. ġarb > maġrib مغرب] *{OsT} is.* **1.** Güneşin battığı yer ve yön; batı. **2.** Güneşin battığı zaman; akşam. **3.** Gurup.

mağru, [? mağru] *{ağız} is.* Ham meyve. [DS]

mağrur, [Ar. ġurūr > maġrūr مغرور] *(mağru:r) {OsT} sf.* **1.** Gururlu; kibirli. **2.** Gurur belirten.

mağrurane, [Ar. maġrūr + Far. -āne مغرورانه] *(mağru:ra:ne) {OsT} zf.* Gururlu olarak; gururla; mağrurca.

mağrurca, [mağrur-ca] *(mağru'rca) zf.* Gururlanarak; kibirlenerek; büyüklenerek; gurur duyarak.

mağrurcasına, [mağrur-ca-s-ı-n-a] *(mağru'rcasına) zf.* Gurur ve kibir duyarak; gururlanırcasına; gurur duyarcasına.

mağruren, [Ar. mağrūren مغروراً] *(mağru:'ren) {OsT} zf.* Güvenle; güvenerek; inanarak.

mağruriyet, [Ar. maġrūriyyet مغروریت] *(mağru:riyet) {OsT} is.* Mağrur olma durumu; mağrurluk.

mağrurlanma, [mağrur-la-n-ma] *is.* Mağrurlanmak eylemi veya durumu.

mağrurlanmak, [mağrur-la-n-mak] *dönşl. f. [-ır]* Gururlanmak; kurumlanmak.

mağrurluk, -ğu [mağrur-luk] *is.* Mağrur olma durumu; mağruriyet.

mağruşgi, [? mağruşgi] *{ağız} is.* Üzeri koyu kahverengi, yeşil ve siyah pullarla örtülü, eti lezzetli bir Doğu Karadeniz balığı. [DS]

mağsakuşu, [? mağsa + kuş-u] *{ağız} is.* Gece geç uyuyan yaşlı kimse. [DS]

mağsan, [Ar. maḫzen] *{ağız} is.* **1.** Mahzen. **2.** Mağara. [DS]

mağsım, [Ar. maʿşūm] *{ağız} is.* Çok küçük çocuk. [DS]

mağsır, [Yun. masuri] *{ağız}]* *is.* Dokuma ipliklerinin sarıldığı parmak kalınlığındaki kamış; masura. [DS]

mağsim, [Ar. maʿşūm] *{ağız} is.* Çok küçük çocuk. [DS]

mağsimek, [mehel-si-mek / mahal-si-mek / meğel-si-mek] *gçl. f. [-r]* Değer vermek; önem vermek; önemli saymak.

mağruşlamak, [mağruş-la-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(u)-yor]* Yaşlanmak. [DS]

mağşuş, [Ar. ġışş *(aldatmak)* > maġşūş مغشوش] *{OsT} sf.* Saf olmayan; karışık; hileli.

mağşuşat, [Ar, maġşūşāt مغشوشات] *(mağşu:şa:t) {OsT} is.* Karışık, hileli şeyler.

mağşuşe, [Ar, maġşūşe مغشوشه] *(mağşu:şe) {OsT} is.* Birleşiminde çok az miktarda gümüş bulunan bakır para; sikke-i mağşuşe.

mağşuşiyet, [Ar. maġşūşiyyet مغشوشیت] *(mağşu:şiyet) {OsT} is.* Hileli, karışık olma hâli.

-mağum, [-ma(k)-um / -meğüm] *{eAT} yap. e.* -mam; -maklığım. *"Benim ol dostluk üzerine durmağum (durmam) ve ol hakları saklamağum (saklamam) sana malûmdur."* Kelile ve Dimne.

-mağung, [-mağın / -meğin / -mağuñ / -meğüñ] *{eAT} yap e.* → -mağın.

-mağungung, [-mağ-uñ-uñ / -meğüñüñ] *{eAT} yap. e.* –mamn. *"İçmeğünüñ (içmenin) vaktı şol vakıttır.."*. Hazainü's-Saadet.

mağurlaşmak, [mağur-la-ş-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* **1.** Yaşlanmak. **2.** (Yemek için) bozulmak; ekşimek; ağırlaşmak. [DS]

mağursuk, -ğu [marsık] *{ağız} is.* → marsık. [DS]

-mağüng, [-mağın /-meğin / -mağuñ / -meğüñ] *{eAT} yap e.* → -mağın.

mağz, [Far. maġz مغز] *{OsT} is.* **1.** Beyin; dimağ. **2.** İç; öz; ruh. **3.** Akıl; düşünce. **4.** *anat.* İlik. **5.** Kabuklu meyvelerin içi. ☐ **mağz-ı püşt,** *{OsT} 1. Omurilik. 2. Sperm; meni.*|| **mağz-ı bādām,** *{OsT} Badem içi.*|| **mağz-ı cevz,** *{OsT} Ceviz içi.*|| **mağz-ı Kur'an,** *{OsT} Kur'an-ı Kerim'in özü; Kur'an-ı Kerim'in ruhu.*|| **mağz-ı Mesnevî,** *{OsT} ed. Mesnevinin ilk on sekiz beytine verilen ad.*

mağzdar, [Far. maġz-dār مغزدار] *(mağzda:r) {OsT} sf.* **1.** (Buğday, mısır vb. için) içi dolgun; içli. **2.** İlikli; iliği dolgun; besili. **3.** Anlayışlı; akıllı.

mağzdarî, [Ar. maġzdārī مغزداری] *(mağzda:ri:) {OsT} sf.* **1.** İçli, içi dolgun olma durumu. **2.** İlikli, iliği olma durumu. **3.** Anlayışlı, akıllı olma durumu.

mah[1], [bak > bah > mah] *{ağız} ünl.* Şaşma ünlemi. [DS]

mah[2], [mah] *{eT} {ağız} ünl.* **1.** *"Al, işte!"* anlamında kullanılır. [DLT] [DS] **2.** *{ağız}* Hayvan çağırma ünlemi. ☐ **mah mah,** *{ağız} 1. Sığır çağırma ünlemi. 2. Köpek çağırma ünlemi. 3. Deve çağırma ünlemi.* [DS]

mah[3], [Far. māh / meh ماه] *is.* **1.** *gök b.* Ay. **2.** Yılın on ikide biri; ay. **3.** Genç ve güzel kimse. **4.** *tasvf.*

Çile doldurmaya yeni başlamış derviş. **5.** *sf.* Ay gibi güzel ve parlak; aya benzeyen. ❐ **māh-be māh,** *{OsT} Aydan aya; aylık olarak.*|| **māh-cebîn,** *{OsT} Ay alınlı; temiz; alnı açık; namuslu.*|| **māh-çehre,** *{OsT} Ay yüzlü; yüzü çok güzel olan.*|| **māh-gāne,** *{OsT} Aylık; maaş.*|| **māh-ı ālem-ārā,** *{OsT} 1. Dünyayı süsleyen ay. 2. Ay yüzlü güzel; güzel sevgili.*|| **māh-ı ālem-efrūz,** *{OsT} 1. Dünyayı aydınlatan ay. 2. Sevgili; güzel.*|| **māh-ı arş-ārā,** *{OsT} 1. Gökleri şenlendiren, süsleyen ay. 2. Güzel; sevgili.*|| **māh-ı hāl,** *{OsT} İçinde bulunulan ay.*|| **māh-ı kamerî,** *{OsT} Kamerî ay; Arabî ay.*|| **māh-ı Kâşgār,** *{OsT} Kâşgar ayı; güzel ve hoş Türk kızlarına verilen isim.*|| **māh-ı keş,** *{OsT} Horasanlı Mukanna adında birinin Nesef'deki Siyam Dağının eteğinde bir kuyudan doğar şekilde gösterdiği yapma ay.*|| **māh-ı Kenān,** *{OsT} Filistin'in ayı; Yusuf peygamber.*|| **māh-ı müzevver,** *{OsT}* → māh-ı keş.|| **māh-ı nahşeb,** *{OsT}* → māh-ı keş.|| **māh-ı nev,** *{OsT} 1. Yeni ay; hilal. 2. tasvf. Çile doldurmaya yeni başlamış derviş.*|| **māh-ı rū,** *{OsT} tasvf. İlahî görünüşün aydınlanmalarının başlangıcı.*|| **māh-ı rūze,** *{OsT} Ramazan; oruç ayı.*|| **māh-ı sıyām,** *{OsT} Ramazan; oruç ayı.*|| **māh-ı si-rūze,** *{OsT} 1. Otuz gün süren ay (nisan, haziran, eylül, kasım aylarından her biri). 2. Küçük yapılı, ince ve narin kadın. 3. Çok küçük.*|| **māh-ı sitāre,** *{OsT} 1. Ay talihli. 2. Talihi açık olan; talihli; bahtı açık.*|| **māh-ı siyām,** *{OsT} Oruç ayı; ramazan.*|| **māh-ı şeb-ārā,** *{OsT} 1. Geceyi aydınlatan veya süsleyen ay. 2. Sevgili; güzel.*|| **māh-ı şeb-efrūz,** *{OsT} 1. Geceyi aydınlatan ay. 2. Sevgili; güzel.*|| **māh-ı şid,** *{OsT} Ay ışığı.*|| **māh-ı tābān,** *{eAT} {OsT} 1. Parlak ay. 2. Ay gibi parlak yüzlü (güzel).*|| **māh-ı Yemānî,** *{OsT} Yemen ülkesinin ayı; Hz. Muhammed.*|| **māh-likā,** *{OsT} Ay yüzlü; sevgili; güzel; dilber.*|| **māh-pāre,** *{OsT} Ay parçası; yüzü çok güzel olan kimse.*|| **māh-perest,** *{OsT} Aya tapan; bir güzele âşık olan; sevgilisini taparcasına seven.*|| **māh-perver,** *{OsT} Ay seven; mehtaplı gece.*|| **māh-peyker,** *{OsT} Ay yüzü; yüzü nurlu olan.*|| **māh-rū,** *{OsT} Ay yüzü; yüzü nurlu olan.*|| **māh-rūh,** *{OsT} Ay yanaklı; güzel yanaklı; parlak yanaklı.*|| **mah-ruhsār,** *{OsT} 1. Ay yanaklı. 2. Parlak ve güzel yanaklı; yanağı, yüzü dolunay gibi yuvarlak olan.*|| **māh-rūy,** *{OsT} Ay yüzlü; yüzü nurlu olan.*|| **māh-rūyān,** *{OsT} Ay yanaklılar; güzeller; dilberler.*|| **māh-şid,** *{OsT} Ay ışığı; ay.*|| **māh-tāb,** *{OsT} Ay ışığı; mehtap.*|| **māh-talāt,** *{OsT} Yüzü ay gibi güzel olan.*|| **māh-vār,** *{OsT} Ay gibi; güzel; dilber.*|| **māh-vāre,** *{OsT} Aylık; maaş.*|| **māh-yāne,** *{OsT} Aylık maaş.*|| **māh-veş,** *{OsT} Ay gibi; güzel; dilber.*

mah[4], [Far. māh ماه] *(ma:h) {OsT} sf.* **1.** (Akçe için) geçmez; kalp. **2.** (Kişi için) rezil; alçak; münafık. **3.** *{ağız}* Göründüğü gibi olmayan. [DS] **4.** *{ağız}* Ahmak; sersem. [DS]

maha, [Ar. mahīye => mahya] *{ağız} is.* **1.** Evlerin çatısında köşeden çatının ortasına doğru uzanan direklerden her biri; mahya. **2.** Arabanın ön dingilinin üstündeki hareket edebilen kalın ağaç parçası. [DS]

mahabbet, [Ar. hubb > mahabbet محبت] *{OsT} is.* **1.** Sevgi; muhabbet. **2.** İçtenlikle yapılan konuşma; dostça sohbet; muhabbet. ❐ **mahabbet-i ilāhiye,** *{OsT} tasvf. Gerçek güzellik sahibi olan Allah'ın kendi görüntüsüne yönelmesi ve özünün aynasında kendi güzelliğini görmesi.*

mahabib, [Ar. hubb > mahbūb > mahābib محابب] *(maha:bib) {OsT} is.* **1.** Sevgililer; sevilenler. **2.** Erkek sevgililer; delikanlılar.

mahabis[1], [Ar. habs > mahbes > mahābis محابس] *(maha:bis) {OsT} is.* Hapishaneler; ceza evleri; zindanlar. ❐ **mahābis-i kadîme,** *{OsT} Eski tutuk evleri.*

mahabis[2], [Ar. habs > mahbūs > mahābīs محابيس] *(maha:bi:s) {OsT} is.* Hapsedilmişler; tutuklu ve hükümlüler; mahpuslar.

mahabiz, [Ar. mahbeze > mahābiz محابز] *(maha:biz) {OsT} is.* Ekmekçi dükkânları; ekmek fırınları.

mahacir, [Ar. mahcer > mahācir محاجر] *(maha:cir) {OsT} is.* Göz çukurları.

mahadim, [Ar. mahdūm > mahādīm محاديم] *(maha:dim) {OsT} is.* **1.** Oğullar; mahdumlar. **2.** Kişizadeler; soylu çocukları.

mahafet, [Ar. havf > mahāfet مخافت] *(maha:fet) {OsT} is.* Korku; korkma. ❐ **mahāfet'u-llāh,** *{OsT} Allah korkusu.*

mahaffe, [Ar. mahaffe محفه] *{OsT}is.* Deve, katır gibi hayvanların sırtına konulan iki kişilik oturacak yer; mahfe.

mahafil, [Ar. mahfil > mahāfil محافل] *(maha:fil) {OsT} is.* **1.** Toplantı yerleri; oturulup konuşulacak, tartışılacak yerler; lokal. **2.** Büyük camilerde padişahların veya müezzinlerin oturması için yapılmış etrafı parmaklıkla çevrili yer.

mahafir, [Ar. hafr > mihfer > mahāfir محافر] *(maha:fil) {OsT} is.* Beller; kazmalar.

mahaif, [Ar. mahūf > mahā'ifl مخائف] *(maha:if) {OsT} is.* Korkulu ve tehlikeli yerler.

mahak, [Ar. mahak / mıhak / muhak محق] *{OsT} is.* Ayın hiç görünmediği kamerî ayların son üç gecesine verilen ad.

mahakim, [Ar. hükm > mahkeme > mahakim محاكم] *{OsT} is.* Mahkemeler. ❐ **mahākim-i ādiye,** *{OsT} huk. Ceza mahkemelerinin dışında kalan mahkeme-*

lerinin tümüne verilen ad.|| **mahākim-i adliye,** *{OsT} huk. Adliye mahkemeleri.*|| **mahākim-i askeriye,** *{OsT} huk. Askerî mahkemeler.*|| **mahākim-i nizāmiye,** *{OsT} huk. Nizamî mahkemeler.*|| **mahākim-i şer'iye,** *{OsT} huk. Şer'î mahkemeler.*

mahaklı, [mahak-lı] *{ağız} sf.* **1.** (Kişi için) çok öksüren; tık nefes. **2.** (Kişi için) lekeler biçiminde beliren bir deri hastalığına tutulmuş. [DS]

mahal[1], **-lli** [Ar. ḥulūl > maḥall محل] *{OsT} is.* **1.** Yer; mevki; yöre. **2.** *{eAT}* Sıra; ara. ☞ **mahal kalmamak,** *Gerek kalmamak; lüzum kalmamak.*|| **mahall-i hendesî,** *{OsT} mat. Geometrik yer.*|| **mahall-i ikāmet,** *{OsT} İkamet yeri; oturulan yer; mesken.*|| **mahallinde tetkik,** *Yerinde inceleme.*|| **mahalline masrūf,** *{OsT} Yerine harcanmış olan; yerli yerinde yapılan harcama.*|| **mahall-i sadaka,** *{OsT} huk. Hayır için bağışlanan şeyi yasal olarak almaya yetkili olan kimse.*|| **mahall-i tahaffuz,** *{OsT} Üzeri örtülü sığınılacak yer; sığınak.*|| **mahallü'l-bey,** *{OsT} huk. Satış yeri.*|| **mahal olmamak,** *Yeri ve gereği olmamak; gerekli görülmemek; uygun bulunmamak; lüzumlu sayılmamak.*|| **mahal yok,** *Yeri ve gereği yok; lüzumsuz.*

mahal[2], **-lli** [Ar. maḥall >maḥāll محال] *(maha:l) {OsT} is.* Yerler.

mahal[3], [? mahal] *{ağız} sf.* Dik kafalı. [DS]

mahalib, [Ar. ḥilb *(tırnak)* >maḥleb >maḥālib مخالب] *(maha:lib) {OsT} is.* Yırtıcı hayvanların pençeleri.

mahallat, [Ar. maḥalle > maḥallāt محلات] *(mahallâ:t) {OsT} is.* Mahalleler.

mahalle, [Ar. ḥulūl > maḥāll > maḥalle محله] *{OsT} is.* **1.** Şehir, kasaba veya büyükçe bir köyün yönetim bakımından veya halkın kabulüne göre bölünmüş parçalarından her biri. **2.** Kırsal alanda birbirinden ayrı ve az sayıda evden meydana gelmiş yerleşim birimlerinin her biri. **3.** Bir kentin belli özelliklere sahip kendi içinde bir bütün oluşturan bölümü; semt. **4.** Şehir, kasaba veya büyük köylerde bu şekilde bölümlenmiş yerleşim alanlarından birinde oturan insanların tümü; mahalle halkı. **5.** *gnşl.* Bir yerleşim biriminde oturan kimsenin yakın çevresi. **6.** (Tamlayan olarak) bir kentin bir bölümünde oturan kimselerin uğradığı veya o kimselere hizmet veren iş yeri. ☞ **mahalle arası,** *Mahalle içi; mahallenin sokaklarının tümü.*|| **mahalle arkadaşı,** *Aynı mahallede oturan ve dost olan kimse; komşu.*|| **mahalle baskını,** *Eskiden mahalle içinde zina ve fuhuş yapılan evlere mahalle halkı tarafından yapılan baskın.*|| **mahalle bekçisi,** *Mahallede geceleri güvenliği sağlamakta yardımcı olan bekçi; gece bekçisi.*|| **mahalle çapkını,** *Beceriksiz çapkın.*|| **mahalle çocuğu,** *Sokaklarda zaman geçiren, iyi eğitim almamış kimse.*|| **mahalle-i hamūşan,** *{OsT} Susanların mahallesi; mezarlık.*|| **mahalle imamı,** *Mahalledeki mescit veya camide görevli olan imam.*|| **mahalle kahvesi,** *Çoğunlukla mahallede oturanların devam ettiği, oyun oynadığı, meşrubat içtiği kahve.*|| **mahalle kahvesi gibi,** *Havasız, çok gürültülü ve kalabalık yer.*|| **mahalle karısı,** *Görgüsüz, kavgacı, edepsiz kadın.*|| **mahalle mektebi,** *1. İmparatorluk döneminde okuma yazma ve basit matematik öğreten küçük çocukların devam ettiği eğitim kurumu. 2. Mahallede bulunan ilköğretim okulu.*|| **mahalle muhtarı,** *Mahallede oturanların yasal işlemlerini yapmakla görevli ve o mahallede oturanlar tarafından seçilen muhtar.*|| **mahalleyi ayağa kaldırmak,** *Aşırı gürültü yaparak, bağırıp çağırarak çevredekileri rahatsız etmek.*

mahallebi, [Ar. ḥalib *(süt)* > maḥallebi / muḥallebi محلبی] *{OsT} is.* → muhallebi

mahallebici, [mahallebi-ci] *is.* → muhallebici.

mahallebicilik, -ği [mahallebi-ci-lik] *is.*→ muhallebicilik.

mahallece, [mahalle-ce] *(mahalle'ce) zf.* Bütün mahalle halkı tarafından; mahalleliye göre.

mahalleli, [mahalle-li] *is.* **1.** Aynı mahallede oturan halkın tümü; mahalle halkı. **2.** *sf.* Aynı mahalleden olan.

mahallık, -ğı [mahal-lık] *{ağız} is.* Dik kafalılık. [DS]

mahalli, [Ar. maḥall > maḥallī / mahalliye محلی / محلیه] *(mahalli:) {OsT} sf.* Bir yere özgü olan; yerel; yöresel. ☞ **mahalli idare,** *İl, belediye veya köy halkının ortak yerel ihtiyaçlarını karşılayan ve karar organları yerel halk tarafından seçilen kamu tüzel kişiliği; yerel yönetim.*|| **mahalli isim,** *Herhangi bir bilimsel terim için farklı yörelerde kullanılan isimler.*|| **mahalli örf,** *Yerel alışkanlık ve gelenekler; örf ve âdet hukuku.*|| **mahalli saat,** *gök b. Bir yerin meridyeninden Güneşin tam on ikide geçmesi esasına göre ayarlanan saat; yerel saat.*|| **mahalli seçim,** *Mahalli idare organlarında görev alacakların belirlenmesi için yapılan seçim; yerel seçim.*

mahallileşme, [mahalli-le-ş-me] *(mahalli:leşme) is.* Mahallileşmek eylemi veya durumu; yöreselleşme; yerelleşme.

mahallileşmek, [mahalli-le-ş-mek] *(mahalli:leşmek) dönşl. f. [-ir]* Mahalli bir özellik kazanmak; yöreselleşmek; yerelleşmek.

mahalsinmek, [mehel > mahal-si-n-mek] *{ağız} gçsz. f. [-ir]* **1.** Gerçek sanmak. **2.** Önemsemek; değer vermek. [DS]

mahalsiz, [mahal-siz] *sf.* **1.** Yersiz; yeri olmayan; barınaksız. **2.** *mecaz.* Gereksiz; zamansız; sırasız.

maham, [Ar. makām => maḥam] *{ağız} is.* → makam. [DS]

mahamid, [Ar. ḥamd > maḥmedet > maḥāmid محامد] *(maha:mid) {OsT} is.* **1.** Hamt edilmeğe değer davranışlar; hamtlar; şükürler. **2.** İyi ve güzel huylar.

mahamil, [Ar. maḥmil > miḥmel > maḥāmil محامل] *(maha:mil) {OsT} is.* Devenin üzerine konulan iki kişinin binebileceği şekilde yapılmış sepet.

mahana, [Far. bahāne] *{ağız} is.* **1.** Asıl sebebi gizlemek amacıyla söylenen sözde sebep; bahane. **2.** Gerçek dışı özür. **3.** Vesile, sebep. **4.** Eksiklik, kusur. [DS] ◘ **mahana bulmak,** *{ağız} Kınamak.* [DS]

mahane[1], [Far. māh-āne ماه آنه] *(ma:ha:ne) {OsT} is.* Aylık maaş.

mahane[2], [Far. bahāne] *{ağız} is.* → bahane. [DS]

mahanne, [İt. macaroni => makarna] *{ağız} is.* Makarna.[DS]

maharaca, [Sansk. mahraca] *is.* → mihrace.

maharagi, [Sansk. maḫoraga > maḫaragi] *{eT} is.* Büyük yılan. [EUTS]

maharani, [Sansk. maharani] *{eT} is.* Mihrace eşi.

maharaurab, [Sansk. maḫaraurab] *{eT} is.* Cehennem. [EUTS]

maharet, [Ar. mahāret مهارت] *(maha:ret) {OsT} is.* Başkalarının yapmakta zorlandığı veya güç bulduğu, ustalık isteyen bir işi yapma beceri ve yetisi; iş görmede gösterilen başarı; ustalık; beceriklilik; hüner sahipliği; iş bilirlik. ◘ **maharet kazanmak,** *Ustalaşmak; beceri kazanmak.*

maharetli, [maharet-li] *(maha:retli) sf.* **1.** Başkalarının yapmakta zorlandığı veya güç bulduğu, ustalık isteyen bir işi yapabilen; iş görmede başarı gösteren; usta; becerikli; hüner sahibi; iş bilir; eli işe yatkın. **2.** İşi bilen bir kimse tarafından yapılmış; usta bir el tarafından yapılmış.

maharetsiz, [maharet-siz] *(maha:retsiz) sf.* Eli işe yatkın olmayan; elinden iş gelmeyen; beceriksiz.

maharetsizlik, -ği [maharet-siz-lik] *is.* Maharetsiz olma durumu; maharet yoksunluğu; beceriksizlik.

maharıma, [makrame] *{ağız} is.* → maharma. [DS]

maharib, [Ar. miḥrāb > maḥārīb محاريب] *(maha:rib) {OsT} is.* Mihraplar.

maharic, [Ar. ḫurūc > maḫrec > maḫāric مخارج] *(maha:ric) {OsT} is.* Çıkak yerleri; çıkış yerleri; mahreçler.◘ **maḫāric-i hurūf,** *{OsT} dbl. Harflerin ağızda çıkış yerlerini belirten terim.*

maharim[1], [Ar. ḥarām > maḥrem > maḥārim محارم] *(maha:rim) {OsT} is.* **1.** Yapılması dinen yasak olan şeyler; haramlar. **2.** Gizlenmesi gereken yerler. **3.** Gizli tutulması gereken davranışlar.

maharim[2], [Ar. muḥarrem > maḥārīm محاريم] *(maha:ri:m) {OsT} is.* **1.** Haram kılınmışlar. **2.** Haram aylar; muharremler.

maharit, [Ar. maḫrūṭ > maḫārīṭ مخاريط] *(maha:ri:t, t kalın söylenir) {OsT} is.* Koni biçiminde olan şeyler; koniler; mahrutlar. ◘ **maḫārît-i munzama,** *{OsT} yer b. Yanardağların çatlak ve yarıklarından çıkan taş ve kül yığınları.*

maharma, [makrame] *{ağız} is.* **1.** Baş örtüsü. **2.** Yeni gelinlerin kullandıkları kalın, büyük başörtüsü. [DS]

mahas, [Ar. maḳaṣṣ] *{ağız} is.* Makas. [DS]

mahasal, -li [Ar. mā-ḥaṣal ماحصل] *(ma:hasal) {OsT} is.* Elde edilen şey; hasıl olan şey. ◘ **mā-hasal-ı ömr,** *{OsT} 1. Bir ömür boyu çalışarak elde edilen servet, eser veya varlık. 2. Evlat; çocuk.*

mahasin, [Ar. ḥüsn > maḥsen > maḥāsin محاسن] *(maha:sin) {OsT} is.* **1.** Güzellikler. **2.** Güzel eserler. **3.** *sf.* (Sakal ve bıyık için) yüze güzellik veren. ◘ **mahāsine el urmak,** *{OsT} Sakal sıvazlamak.*|| **mahāsin-i ahlāk,** *{OsT} Yaradılış güzelliği; ahlak güzelliği.*|| **mahāsin-i gurbet,** *{OsT} Gurbetin güzel yanları.*|| **mahāsin-i sefid,** *{OsT} Ak sakal.*

mahaşşe, [Ar. maḥaşşe محشه] *{OsT} is.* Kıç; makat.

mahat[1], **-dı** [Ar. maḳʿad مقعد => maḫat] *{ağız} is.* Tahta seki; sedir. [DS]

mahat[2], **-dı** [? mahat] *{ağız} is.* Derinin kıyısını çizmek için kullanılan, çift ağızlı, ağaçtan yapılmış bir saraç aracı. [DS]

mahat[3], **-ttı** [Ar. maḥaṭṭ محط] *{OsT} is.* **1.** Yolculukta dinlenmek için inilen yer; menzil. **2.** Liman.

mahatim, [Ar. maḫtūm > maḫātīm مخاتيم] *(maha:ti:m) {OsT} sf.* **1.** (Evraklar için) mühürlenmiş. **2.** (Şeyler için) bağlanmış; kilitlenmiş.

mahatma, [Sansk. mahatma] *is.* **1.** Büyük ruh. **2.** Hindistan'da başkalarının ruhunu kurtarmağa çalışmak için kendi manevi gelişmelerine bir süre ara vermiş, bilgelik ve merhamet üstatlarına verilen unvan.

mahatta, [Ar. maḥaṭṭa محطه] *{OsT} is.* İstasyon.

mahavif, [Ar. maḫūf > maḫavif مخاوف] *{OsT} is.* Korkunç ve tehlikeli yerler.

mahavir, [Ar. miḥver > maḥavir محاور] *(maha:vir) {OsT} is.* Mihverler; eksenler.

mahayil, [Ar. maḫile > maḫayil مخايل] *(maha:yil) {OsT} is.* Hayal ürünleri.

mahaz, [Ar. maḫāż مخاض] *(maha:z) {OsT} is. tıp.* Doğum sancısı.

mahazar, [Ar. mā-ḥāżar ماحضر] *(ma:hazar) {OsT} is.* Hazır olarak bulunan ne varsa; hazır olan şey.

mahazır, [Ar. maḥżar > maḥāżır محاضر] *(maha:zır) {OsT} is.* Genel dilekçeler; müracaatlar; başvurular.

mahazi, [Ar. maḫāzī مخازی] *(maha:zi) {OsT} sf.* Kötü davranışlar; rezilce davranışlar.

mahazil, [Ar. maḫẕūl > maḫāẕīl مخاذيل] *(maha:zi:l)* *{OsT}* *is.* Rezil olmuş kimseler.

mahazin, [Ar. maḫzen > maḫāzin مخازن] *(maha:zin)* *{OsT}* *is.* Mahzenler.

mahazir, [Ar. maḥẕūr > maḥāẕīr محاذير] *(maha:zi:r)* *{OsT}* *is.* Korkulacak, sakınılacak şeyler; mahzurlar; engeller.

mahbel, [Ar. maḥbel محبل] *{OsT}* *is.* Hayvanın gebelik zamanı.

mahber, [Ar. maḥber / maḥbere محبر /محبره] *{OsT}* *is.* Mürekkep hokkası; mürekkep kabı; divit takımı.

mahbes, [Ar. ḥabs > maḥbes محبس] *{OsT}* *is.* **1.** Hapishane; ceza evi; zindan. **2.** *mecaz.* Sıkıntılı, karanlık ve hüzünlü yer. ◘ **mahbes-i āmāl,** *{OsT} Arzu ve isteklerin hapishanesi.*

mahbez[1], [Ar. ḫubz > maḫbez مخبز] *{OsT}* *is.* Ekmekçi dükkânı; ekmek fırını.

mahbez[2], [? mahbez] *{ağız}* *is.* Baş örtüsü; yazma. [DS]

mahbub, [Ar. ḥubb>maḥbūb محبوب] *(mahbu:b)* *{OsT}* *sf.* **1.** Sevgili; sevilen. **2.** Erkek sevgili; mahbup. **3.** *{eAT}* Güzel; sevimli. ◘ **mahbūb-dost,** *{OsT} Oğlan seven; oğlancı; kulampara.*|| **mahbūb-i cihān,** *{OsT} Bütün dünyanın sevgilisi.*|| **mahbūb-i Hudā,** *{OsT} Tanrının sevgilisi: Hz. Muhammet.*|| **mahbūb-i kulūb,** *{OsT} Gönüllerin sevgilisi.*|| **mahbūb-i muavvec,** *{OsT} ed. Evirmece.*|| **mahbūb-perest,** *{OsT} Erkeklere düşkün eş cinsel erkek; delikanlı seven.*|| **mahbūbü'l-kalb,** *{OsT} Gönlün sevgilisi.*|| **mahbūbü'l-kulūb,** *{OsT} Gönüllerin sevgilisi.*

mahbube, [Ar. ḥubb > maḥbūbe محبوبه] *(mahbu:be)* *{OsT}* *is.* **1.** Sevilen kadın. **2.** Değerli ve güzel bir lale türü.

mahbun, [Ar. ḫabn > maḫbūn مخبون] *(mahbu:n)* *{OsT}* *is.* **1.** Kıtlık için saklanan şey. **2.** Aruz vezninde, ilk heceyi kısaltarak yapılan değişiklik.

mahbup, -bu [Ar. ḥubb > maḥbūb محبوب] *(mahbu:b)* *{OsT}* *is.* → mahbub.

mahbus, [Ar. ḥabs > maḥbūs محبوس] *(mahbu:s)* *{OsT}* *is.* → mahpus. ◘ **mahbūs-hāne,** *{OsT} Hapishane.*

mahbusîn, [Ar. maḥbūs > maḥbūsīn محبوسين] *(mahbu:si:n)* *{OsT}* *is.* Hapsedilmiş kişiler; mahkûmlar.

mahbusiyet, [Ar. maḥbūs > maḥbūsiyyet محبوسيت] *(mahbu:siyet)* *{OsT}* *is.* **1.** Bir yere kapatılmış olma durumu; mahpus olma hâli; hapislik. **2.** Hapislik süresi.

mahcer, [Ar. ḥücre > maḥcer محجر] *{OsT}* *is.* *anat.* Göz çukuru.

mahcir, [Ar. ḥacr > maḥcir محجر] *is.* **1.** Ayrılmış, bölünmüş yer. **2.** Parmaklık.

mahcub, [Ar. ḥicāb > maḥcūb محجوب] *(mahcu:b)* *{OsT}* *is.* → mahcup.

mahcubane, [Ar. maḥcūb + Far. -āne محجوبانه] *(mahcu:ba:ne)* *{OsT}* *zf.* Utanmış, sıkılmış bir durumda; utanmış olarak.

mahcube, [Ar. maḥcūbe محجوبه] *(mahcu:be)* *{OsT}* *is.* **1.** Mahcubun dişili. **2.** *sf.* (Kadın için) utangaç.

mahcubiyet, [Ar. maḥcūbiyyet محجوبيت] *(mahcu:biyet)* *{OsT}* *is.* **1.** Utangaçlık; sıkılganlık. **2.** Örtülü olma durumu.

mahcuc, [Ar. ḥüccet > maḥcūc محجوج] *(mahcu:c)* *{OsT}* *is.* Kanıt gösterilmiş; delil gösterilmiş.

mahcup, -bu [Ar. ḥicāb > maḥcūb محجوب] *(mahcu:p)* *sf.* **1.** Perdeli; örtülü. **2.** Utanmış; sıkılmış. **3.** Sıkılgan huylu; utangaç. ◘ **mahcup çıkarmak,** *Utandırmak.*|| **mahcup çıkarmamak,** *Utandırmamak.*|| **mahcup düşmek,** *Utanmak; sıkılmak.*|| **mahcup etmek,** *Utanmasına yol açmak.*|| **mahcup kalmak,** *Utanmış olmak.*|| **mahcup olmak,** *Utanmak; sıkılmak.*

mahcur, [Ar. ḥacr > maḥcūr محجور] *(mahcu:r)* *{OsT}* *sf.* *huk.* Hacir altma alınmış.

mahcuriyet, [Ar. maḥcūriyyet محجوريت] *(mahcu:riyet)* *{OsT}* *is.* Kısıtlılık.

mahcuz, [Ar. ḥacz > maḥcūz محجوز] *(mahcu:z)* *{OsT}* *sf.* *huk.* Haciz konulmuş; haczedilmiş.

mahçe, [Far. māh + Far. -çe ماهچه] *(ma:hçe)* *{OsT}* *is.* **1.** Küçük ay. **2.** Minare, sancak; kümbet vb'nin tepesine konulan madenî hilal; alem.

mahdıban[1], [mah + taban ?] *{ağız}* *sf.* Tembel tembel oturan. [DS]

mahdıban[2], [? mahdıban] *{ağız}* *is.* Manda. [DS]

mahdub, [Ar. maḫḍūb / maḫżūb مخضوب] *(mahdu:b)* *{OsT}* *sf.* Boyanmış.

mahdud, [Ar. ḥadd > maḥdūd محدود] *(mahdu:d)* *{OsT}* *sf.* → mahdut.

mahdudiyet, [Ar. maḥdūdiyyet محدوديت] *(mahdu:diyet)* *{OsT}* *is.* Sınırlılık.

mahdum, [Ar. ḫidmet > maḫdūm مخدوم] *(mahdu:m)* *{OsT}* *is.* **1.** Erkek evlat; oğul. **2.** Hizmet edilen kimse; efendi. ◘ **mahdūm-i kâināt,** *{OsT} Evrenin efendisi; Hz. Muhammet.*

mahdumiyet, [Ar. maḫdūmiyyet مخدوميت] *(mahdu:miyet)* *{OsT}* *is.* Erkek evlat olma durumu; oğulluk.

mahdur, [Ar. ḫıdr > maḫdūr مخدور] *(mahdu:r)* *{OsT}* *sf.* Örtülü; saklanmış.

mahdure, [Ar. ḥıdr > maḫdūre مخدوره] *(mahdu:re)* *{OsT}* *sf.* (Kız için) örtünmüş, kimseye görünmeyen.

mahduş, [Ar. maḫdūş مخدوش] *(mahdu:ş)* *{OsT}* *sf.* **1.** Tırmalanmış. **2.** Kuşkulandırılmış.

mahdut, -du [Ar. ḥadd > maḥdūd محدود] *(mahdu:t)* *{OsT}* *sf.* **1.** Sayısı belli; sayılı. **2.** Etrafı çevrilmiş; sınırlanmış. **3.** *huk.* Sınırları belirlenmiş. ⊡ **mahdut mesuliyetli şirket,** *Limitet ortaklık.*

mahdüver, [Far. baḫtiyār => mahdüver] *{ağız}* *is.* Hıdrellez gecesi hazırlanan ve sabah çekilen kısmet oyunu. [DS]

mahe, [Far. māhe ماهه] *(ma:he)* *{OsT}* *is.* Hilal biçiminde burgu.

mahed, [Ar. ʿahd > maʿhed معهد] *(ma-hed)* *{OsT}* *is.* Buluşma yeri.

mahfaza, [Ar. ḥıfẓ > maḥfaẓa محفظه] *{OsT}* *is.* **1.** Korumak ve saklamak amacıyla içine ufak tefek şeyler konulan küçük kutu. **2.** İçine bir nesne konulan ve o nesnenin biçiminde olan özel kutu. **3.** El yazması kitapları korumak amacıyla yapılmış bir tür kap. ⊡ **mahfaza-i billūriye,** *{OsT}* *tıp. Gözdeki saydam zar.*|| **mahfaza-i büzeyre,** *{OsT}* *bot. Küçük spor kesesi.*|| **mahfaza-i büzūr,** *{OsT}* *bot. Spor kesesi.*

mahfazalı, [mahfaza-lı] *sf.* **1.** Mahfazası olan. **2.** Mahfuz; korunan.

mahfe, [Ar. maḥaffe > maḥfe محفه] *{OsT}* *is.* **1.** Deve, fil vb. hayvanların sırtına konan ve içine oturulabilen sepet. **2.** Eskiden devlet adamlarını taşımakta kullanılan iki kişinin oturabileceği biçimde ve insan omzunda taşınan sepet; tahtırevan.

mahfel, [Ar. ḥufūl > maḥfel محفل] *{OsT}* *is.* **1.** Toplanılacak yer; toplantı yeri. **2.** Bir yerde toplanmış kimseler; meclis; mahfil.

mahfes, [? mahfes] *{ağız}* *is.* → mahbez. [DS]

mahfez, [? mahfez] *{ağız}* *is.* → mahbez. [DS]

mahfi, [Ar. ḫafā > maḫfi مخفى] *(mahfi:)* *{eAT}* *{OsT}* *sf.* Gizli; saklanmış.

mahfil, [Ar. ḥufūl > maḥfil محفل] *{eAT}* *{OsT}* *is.* **1.** Toplanılacak yer; toplantı yeri. **2.** Bir yerde toplanmış kimseler; meclis. **3.** Camilerde etrafı parmaklıkla çevrili, yerden yüksekçe yapılmış yer. ⊡ **mahfil-i āli,** *{OsT}* *Allah'ın huzuru.*|| **mahfil-i hümāyūn,** *{OsT}* *Selatin camilerinde padişahların namaz kılmaları için ayrılmış bölüm; hünkâr mahfili.*|| **mahfil-i kaza,** *{OsT}* *Adalet meydanı.*|| **mahfil-i şer'iyāt,** *{OsT}* *Fatihin kurduğu mahkeme.*

mahfiyen, [Ar. maḫfi > maḫfiyyen مخفيا] *{OsT}* *zf.* Gizli olarak; saklı olarak.

mahfuf, [Ar. maḥfūf محفوف] *(mahfu:f)* *{OsT}* *sf.* Etrafı çevrilmiş; kuşatılmış.

mahfuk, -ku [Ar. ḫafaḳan > maḫfūḳ مخفوق] *(mahfu:k)* *{OsT}* *sf.* Yüreği oynayan; kalp çarpıntısı olan.

mahfur, [Ar. ḥafr > maḥfūr محفور] *(mahfu:r)* *{OsT}* *sf.* (Mezar, çukur vb. için) kazılmış.

mahfuz[1], [Ar. ḥıfẓ > maḥfūẓ محفوظ] *(mahfu:z)* *{OsT}* *sf.* **1.** Saklanmış; gizlenmiş. **2.** Korunan; muhafaza edilen. **3.** Gizli. **4.** Ezberlenmiş; iyice öğrenilmiş; hıfzedilmiş. ⊡ **mahfuz hisse,** *huk. Yasal mirasçının, miras bırakanın iradesiyle ortadan kaldırılamayan payı.*|| **mahfuz liman,** *Rüzgârlara kapalı olan ve gemilerin emniyetle barınabileceği liman.*

mahfuz[2], [Ar. maḫfūż مخفوض] *(mahfu:z)* *{OsT}* *sf.* Alçalmış.

mahfuzat, [Ar. maḥfūẓāt محفوظات] *(mahfu:za:t)* *{OsT}* *is.* **1.** Gizlenmiş saklanmış şeyler; korunmuş şeyler. **2.** Ezberlenmiş şeyler. **3.** *müz.* Notanın kullanılmadığı zamanlarda müzikçinin ezbere bildiği parçalar.

mahfuzen, [Ar. maḥfūẓen محفوظاً] *(mahfu:'zen)* *{OsT}* *zf.* Güvenlik güçleri tarafından göz altında bulundurularak.

mahıv, -hvı [Ar. maḥv محو] *{OsT}* *is.* **1.** Yok etme; harap etme; yıkma; bozma. **2.** Yok olma; ortadan kalkma; yıkılma; bozulma. **3.** *tasvf.* Beşerî zaaflardan kurtulma durumu.

mahi[1], [Ar. maḥv > māḥī ماحى] *(ma:hi:)* *{OsT}* *sf.* Mahvedici; yok edici; yok eden. ⊡ **māhi-i emrāz,** *{OsT}* *Hastalıkları yok eden.*|| **māhi'n-nüküş,** *{OsT}* *Nakışları silen.*

mahi[2], [Fars. māhī ماهى] *(ma:hi:)* *{OsT}* *is.* *zool.* Balık. ⊡ **māhî-dān,** *{OsT}* *Balık konulan havuz.*|| **māhî-fürūş,** *{OsT}* *Balık satan; balıkçı.*|| **māhî-gîr,** *{OsT}* *Balık tutan; balıkçı.*|| **māhî-hār,** *{OsT}* *1. Balık yiyen; balık avlayan; balıkçıl; balıkla beslenen. 2. zool. Balıkçıl.* || **māhî-püşt,** *{OsT}* *Balık sırtı.*

mahiç, -ci [? mahiç] *{ağız}* *is.* Karyola. [DS]

mahir, [Ar. mahāret > māhir ماهر] *(ma:hir)* *{OsT}* *sf.* Usta; kabiliyetli; becerikli.

mahirane, [Ar. māhir + Far. -āne ماهرانه] *(ma:hira:ne)* *{OsT}* *zf.* Becerikli biçimde; ustaca.

mahire, [Ar. māhir > māhire ماهره] *(ma:hire)* *{OsT}* *sf.* (Bayan için) usta; becerikli.

mahis, [Ar. maḥīṣ محيص] *(mahi:s, h kalın söylenir)* *{OsT}* *is.* **1.** Bir şeyden dönme. **2.** Kurtulma.

mahistak, [? maḫistak] *{eT}* *is.* Manihey ruhanilerinin bir sınıfı, bir bölümü. [EUTS]

mahitab, [Fars. māh *(ay)* + tāb *(parıltı)* ماهتاب] *(ma:hita:b)* *{OsT}* *is.* Ay ışığı; mehtap.

mahiyan[1], [Far. māh *(ay)* > māhiyān ماهیان] *(ma:hi-ya:n) {OsT} is.* Aylar.

mahiyan[2], [Far. māhiyān ماهیان] *(ma:hiya:n) {OsT} is.* Balıklar.

mahiyane[1], [Far. māhiyāne ماهیانه] *(ma:hiya:'ne) {OsT} zf.* Ay hesabıyla verilen; aydan ayan; ay olarak.

mahiyane[2], [Far. māhiyāne ماهیانه] *(ma:hiya:ne) {OsT} is.* Balık çorbası.

mahiye[1], [Ar. mā-hiye ماهی] *(ma:hiye) {OsT} e.* O şey ki.

mahiye[2], [Far. māh *(ay)* + Ar. -iyye => māhiyye ماهیه] *(ma:hiye) {OsT} is.* **1.** Aylık; maaş. **2.** *zf.* Aylık olarak.

mahiyet, [Ar. māhiyyet ماهیت] *(ma:hi:yet) {OsT} is.* **1.** Bir şeyi belirleyen asıl öge; nitelik; vasıf; özellik; esas; öz. **2.** *mecaz.* İç yüz. **3.** *fel.* Kendilik.

mahiz, [Ar. ḥayż > maḥiż محیض] *(mahi:z, h kalın söylenir) {OsT} is.* Hayız durumu; ay başı hâli; âdet görme.

mahk, -kı [Ar. maḥḳ محق] *{OsT} is. tasvf.* Kulun, mahv'ın bir ileri aşaması olarak, vücudunun özü hakkında, Allah'ın zâtında fenâ bulması; yani varlığıyla ilgili geride hiçbir eser kalmamacasına fenâya ermesi.

mahkeme, [Ar. ḥükm > maḥkeme محکمه] *{OsT} is.* **1.** Bir yargıç veya birlikte karar veren yargıçlar tarafından yargı yetkisi kullanılarak anlaşmazlıkların çözümlendiği ve adalet dağıtıldığı devlet örgütü. **2.** Bir davaya bakılan ve hüküm verilen yer, bina. **3.** Dava; duruşma. **4.** *mecaz.* Karar verme yetkisinin bulunduğu, yargıladığı kabul edilen şey. ⊡ **mahkemede dayısı olmak,** *Yüksek bir makamda koruyucusu veya kayırıcısı bulunmak.*|| **mahkeme duvarı,** *Arsız ve utanmaz surat.*|| **mahkeme-i kübrā,** *{OsT} Kıyamet günü kurulacak olan yargılama düzeni.*|| **mahkeme-i şer'iye,** *{OsT} Şeriat hükümlerine göre kurulmuş mahkeme; şeriat mahkemesi.*|| **mahkeme kapısı,** *Yargı makamı; mahkeme.*|| **mahkeme kararı,** *Yargı sonunda verilen hüküm.*|| **mahkeme masrafı,** *Dava açılırken ödenen harç ve avukatlık ücretleri.*|| **mahkemeye düşmek,** *Anlaşmazlık konusu olan durumu çözümletmek için yargıya baş vurmak.*

mahkemeleşme, [mahkeme-le-ş-me] *is.* Mahkemeleşmek eylemi veya durumu.

mahkemeleşmek, [mahkeme-le-ş-mek] *işteş. f. [-ir]* Karşılıklı olarak birbirinden davacı olup yargıya başvurmak.

mahkemeli, [mahkeme-li] *sf.* Dava konusu olan; davası olan.

mahkemelik, -ği [mahkeme-lik] *sf.* Mahkeme açmayı gerektiren; mahkemede çözülmesi gereken.⊡ **mahkemelik olmak,** *Üzerinde anlaşılamayan veya anlaşmazlık bulunan bir konu için yargıya başvurmak.*

mahkî, [Ar. ḥikāyet > maḥkī محکی] *{OsT} sf.* Anlatılan; hikâye edilen.

mahkud, [Ar. maḥḳūd محقود] *(mahku:d) {OsT} sf.* Haset edilen; haset olunan.

mahkûk, -ku [Ar. ḥakk > maḥkūk محکوك] *(mahkû:k) {OsT} sf.* **1.** Çelik kalemle kazılmış; kazılarak resmedilmiş; hakkolunmuş. **2.** Yazıldıktan sonra sert bir aletle kazılmış. **3.** *is.* Yazı üzerinde yapılan silinti kazıntı.

mahkuk, [Ar. ḥaḳḳ > maḥḳūḳ محقوق] *(mahku:k) {OsT} sf.* Doğrultulmuş; doğru hâle getirilmiş.

mahkûkât, [Ar. maḥkūk > maḥkūkāt محکوکات] *(mahkû:kâ:t) {OsT} is.* Kazılarak yapılmış resim ve yazılmış resimler.

mahkûm, [Ar. ḥükm > maḥkūm محکوم] *(mahkû:m) {OsT} sf.* **1.** Yargılama sonucu hüküm giymiş olan; hükümlü. **2.** *mecaz.* Bir şeye mecbur olan; zorunda olan; bir şeyi yapması kaçınılmaz olan. **3.** Kötü bir sonuca sürüklenmesi kaçınılmaz olan. **4.** *is.* Mahkemece hüküm giymiş kimse; hükümlü. ⊡ **mahkûm etmek,** *1. Hüküm giymesini sağlamak. 2. Kötü bir sonuca sürüklemek. 3. Mecbur etmek.*|| **mahkûm olmak,** *1. Bir suç yüzünden yargılama sonucu hüküm giymek. 2. Kötü bir duruma düşmek. 3. Bir şeyi yapmak, yerine getirmek mecburiyetinde olmak; zorunda kalmak.*|| **mahkûmü'n-aleyh,** *{OsT} huk. Aleyhinde hüküm verilen; davayı kaybeden.*|| **mahkûmü'n-bih,** *{OsT} huk. Hüküm ve kararı verilmiş; hüküm giymiş; kararı verilmiş.*|| **mahkûmü'n-leh,** *{OsT} huk. Lehinde karar verilen; davayı kazanan.*

mahkûme, [Ar. ḥükm > maḥkūme محکومه] *(mahkû:me) {OsT} sf.* Mahkûmun dişili.

mahkûmîn, [Ar. maḥkūmīn محکومین] *(mahkû:mi:n) {OsT} is.* Mahkûmlar; hüküm giyenler.

mahkûmiyet, [Ar. maḥkūmiyet محکومیت] *(mahkû:miyet) {OsT} is.* **1.** Hakkında hüküm verilmiş olma durumu; hüküm giyilmişlik. **2.** Hüküm giyilen süre.

mahkun, [Ar. maḥḳūn محقون] *(mahku:n) {OsT} sf.* Masum; suçsuz. ⊡ **mahkūnu'd-dem,** *{OsT} huk. Katli gerekmeyen kimse.*

mahkur, [Ar. maḥḳūr محقور] *(mahku:r) {OsT} sf.* Aşağılık; hakir.

mahlaç, -cı [Ar. maḥlūc] *{ağız} is.* → mağlıç.[DS]

mahladır, [? mahladır] *{ağız} is.* Küçük tabak. [DS]

mahlas, [Ar. ḫulūṣ > maḫlāṣ مخلص] *(mahlâs) {OsT} is.* **1.** Eskiden şairlerin şiirlerinde kullandıkları takma ad. **2.** Bir kimsenin doğumda verilen ikinci adı; göbek adı. ⊡ **mahlas beyti,** *{OsT} ed. Eski şiirlerde şairin takma adının geçtiği beyit.*

mahlashane, [Ar. maḫlaṣ+Far. -ḫāne مخلصخانه] *(mahlâsha:ne) {OsT} is. ed.* Divan şiirinde şairin mahlasının bulunduğu beyit.

mahlasname, [Ar. maḫlaṣ + Far. -nāme مخلصنامه] *(mahlâ:sna:me) {OsT} is. ed.* Şiir yazmaya başlayan birine verilen mahlası dile getiren şiir.

mahleb,[1] [Ar. maḥleb محلب] *{OsT} is.* **1.** Mahlep. **2.** Bal.

mahleb[2], [Ar. maḫleb مخلب] *{OsT} is.* Yırtıcı hayvanların çengelli pençesi.

mahleç, -ci [? mahleç] *{ağız} is.* Sümüklü böcek.[DS]

mahlep, -bi [Ar. maḥleb محلب] *is. bot.* **1.** Gülgillerden, on metre kadar boylanabilen, beyaz çiçekli, dalları ve meyvesi hoş kokulu, kerestesi güzel bir tür kiraz; kokulu kiraz; idris ağacı; endirez, *(Cerasus mahaleb / Prunus mahaleb).* **2.** Bu ağacın nohut iriliğindeki meyvesi.

mahlu, -u'u [Ar. ḫalʿ>maḫlūʿ /maḫlūʿa مخلوع / مخلوعه] *(mahlû:) {OsT} sf.* (Hükümdar için) tahtından zorla indirilmiş. ⊡ **hakan-ı mahlû',** *{OsT} Tahtından indirilmiş Osmanlı padişahı.*

mahluc, [Ar. ḥalc > maḥlūc محلوج] *(mahlû:c) {OsT} sf.* (Pamuk için) atılmış.

mahluf, [Ar. ḥalf > maḥlūf محلوف] *(mahlû:f) {OsT} sf. huk.* Yemin etmiş. ⊡ **mahlūfü'n-aleyh,** *{OsT} Hakkında yemin edilen konu.*

mahluh, [Ar. maḫluḳ => maḫluḫ] *{ağız} is.* Soy; aile. [DS]

mahluk[1], [Ar. ḫalḳ > ḫilḳat > maḫlūḳ مخلوق] *(mahlû:k) {OsT} is.* **1.** Yaratılmış olan; yoktan var edilmiş insan veya hayvan; yaratık. **2.** *isl.* Allah tarafından yaratılmış bulunan evrensel varlıklardan her biri.

mahluk[2], [Ar. maḥlūḳ محلوق] *(mahlû:k) {OsT} sf.* (Baş veya yüz için) tıraş edilmiş.

mahluka, [Ar. maḫlūḳa مخلوقه] *(mahlû:ka) {OsT} is.* Asıl şairi başkası olup da çalınan şiir; çalıntı şiir.

mahlukat, [Ar. maḫlūḳ > maḫlūḳāt مخلوقات] *(mahlû:ka:t, k kalın söylenir) {eAT} {OsT} is.* **1.** Yaratılmış olanlar; yaratılmışlar; yaratıklar; mahluklar. **2.** *isl.* Allah tarafından yaratılmış olan, zaman ve mekânla sınırlı bütün varlıklar.

mahlul, -lü [Ar. maḫlūl مخلول] *(mahlû:l) {OsT} sf.* Öbür tarafına geçilmiş olan; delinmiş.

mahlul, -lü [Ar. ḥall > maḥlul محلول] *(mahlûl) {OsT} sf.* **1.** Çözülmüş; dağılmış; hallolmuş. **2.** Erimiş; eritilmiş; eriyik halinde olan. **3.** (Mülk için) mirasçısı olmayan bir kimseden devlete kalan. **4.** (Memurluk veya kadro için) boş. **5.** *is.* Eriyik.

mahlulat, [Ar. maḥlul > maḥlulāt محلولات] *(mahlû:la:t) {OsT} is.* Mirasçısı olmayan bir kimsenin ölümünden sonra devlete veya vakıflara kalan toprakları.

mahlule, [Ar. maḥlule محلوله] *(mahlû:le) {OsT} is.* Kocası ölen kadın.

mahluliyet, [Ar. maḥlūl > maḥlūliyyet محلوليت] *(mahlû:liyet) {OsT} is.* **1.** Çözülme; dağılma; hallolma. **2.** Erime; eriyik halinde olma. **3.** (Mülk için) mirasçısı olmadığı için devlete kalma durumu. **4.** (Memurluk veya kadro için) boş oluş.

mahlut, [Ar. ḫalṭ > maḫlūṭ / maḫlûṭe مخلوط / مخلوطه] *(mahlû:t) {OsT} sf.* **1.** Başka bir şey karıştırılmış olan; karışık; katışık; karışmış; karışım. **2.** *is.* Gaz ve hava karışımı. **3.** Buğday ile çavdar veya yulafla çavdarın eşit miktarlarda karışımından meydana gelen ve birlikte ekilen tohum.

mahluta, [Ar. maḫlūṭa مخلوطه] *(mahlû:ta) {OsT} is.* Bulgurlu mercimek çorbası.

mahmasa, [Ar. ḫamṣ > maḫmaṣa مخمصه] *{OsT} is.* **1.** Açlık. **2.** Açlık yüzünden zayıf düşme.

mahmedet, [Ar. ḥamd > maḥmidet محمدت] *{OsT} is.* → mahmidet.

mahmel, [Ar. ḥaml > maḥmil محمل] *{OsT} is.* → mahmil.

mahmıt, [? mahmıt] *{ağız} sf.* Avanak; aptal. [DS]

mahmî, [Ar. ḥimāye > maḥmī / maḥmiye محمى / محميه] *(mahmi:) {OsT} sf.* Biri tarafından korunan, kayrılan; himaye gören. ⊡ **mahmî devlet,** *{OsT} Daha güçlü bir devlet tarafından himaye gören devlet.*

mahmidet, [Ar. ḥamd > maḥmidet محمدت] *{OsT} is.* **1.** Övme; methetme; şükretme. **2.** Övülmeye veya şükredilmeye değer bir davranış. ⊡ **mahmidet-sāz,** *{OsT} Hamt ve sena eden; şükür eden; öven.*

mahmil, [Ar. ḥaml > maḥmil محمل] *{OsT} is.* **1.** Taşıt. **2.** İki kişinin oturabileceği şekilde deve üzerine konulan sepet; mahfe. **3.** Bazı İslam hükümdarlarının Hac zamanı Mekke'ye gönderdikleri içi boş süslü mahfe. **4.** *{ağız}* Yemek konulan tel dolap. [DS] **5.** *{ağız}* Dolap. [DS] **6.** *{ağız}* Kuyulardan su çekmeye yarayan dolap; kuyu dolabı. [DS] ⊡ **mahmil-i şerif,** *{OsT} Mekke ve Medine'ye hac zamanı "sürre" adıyla gönderilen para ve değerli armağanların yükletildiği araç.*|| **mahmil kadısı,** *{OsT} Mekke'ye giden hac kafilesinde bulunan görevli kadı.*

mahmiye, [Ar. ḥimāye > maḥmīye محميه] *{OsT} is.* **1.** Bir şeyi himaye etme; koruma. **2.** Korunaklı büyük şehir.

mahmud, [Ar. ḥamd > maḥmūd / maḥmūde محمود / محموده] *{OsT} sf.* → mahmut.

mahmude, [Ar. maḥmūde محموده] *(mahmu:de) {OsT} is. bot.* **1.** Çit sarmaşığıgillerden, soluk sarı çiçekli, temren gibi sivri yapraklı, 50-100 cm. boyunda çok yıllık otsu bitki, *(Convulvulus scammonia)*. **2.** Bu bitkinin köklerinden elde edilen ve müshil olarak halk hekimliğinde kullanılan reçinemsi bir sakız. **3.** Mahmudun dişili.

mahmudî, [Ar. maḥmūdī / maḥmūdiyye محمودى / محموديه] *(mahmu:di:) {OsT} is.* Eskiden İran ve Hindistan'da kullanılın bir gümüş sikke.

mahmudiye, [Ar. maḥmūdiye *(Osmanlı padişahı İkinci Mahmut)* محموديه] *(mahmu:diye) {OsT} is.* **1.** *dnz.* İkinci Mahmut zamanında yaptırılan ve kalyon büyüklüğünde bir savaş gemisi. **2.** Birinci Mahmut zamanında bastırılan 23 ayar altın. **3.** İkinci Mahmut zamanında bastırılan ve bugün süs altını olarak kullanılan ince altın sikke.

mahmul, -lü [Ar. ḥaml > maḥmūl محمول] *(mahmu:l) {OsT} sf.* **1.** Yüklenmiş; yükletilmiş; dolu; hamlolunmuş. **2.** Bir şey üzerine kurulmuş. **3.** (Konuşma için) ağır ve tumturaklı üslubu olan. **4.** (Gemi için) yüklü. **5.** *is. man.* Yüklem. ⧉ **mahmul olmak,** *Dolu olmak; dolu bulunmak; yüklü olmak.*

mahmule, [Ar. ḥaml > maḥmūle محموله] *(mahmu:le) {OsT} is.* **1.** Mahmulün dişili. **2.** Yük; hamule.

mahmulen, [Ar. maḥmūlen محمولاً] *(mahmu:len) {OsT} zf.* Yüklü olarak; yüklenmiş vaziyette.

mahmum, [Ar. ḥummā>maḥmūm محموم] *(mahmu:m) {OsT} sf.* **1.** Hummaya yakalanmış; sıtmaya tutulmuş; ateşi olan; ateşli. **2.** *mecaz.* Saçma sapan konuşan.

mahmumane, [Ar. maḥmūm + Far. -āne محمومانه] *(mahmu:ma:ne) {OsT} zf.* **1.** Ateşli bir hâlde. **2.** Sayıklarcasına.

mahmur, [Ar. ḥamr > maḥmūr مخمور] *(mahmu:r) {eAT} {OsT} sf.* **1.** Sarhoşluk dolayısıyla sersem olan. **2.** Sabahları uykudan uyandıktan sonra üzerinde bir ağırlık ve uyuşukluk olan; uyku sersemliği. **3.** (Göz için) süzgün, dalgın bakışlı. **4.** (Göz için) uyku basmış; ağırlaşmış. ⧉ **mahmur bakış,** *Baygın, süzgün ve yumuşak bakış.*|| **mahmur çiçeği,** *Çiğdem.*

mahmurane, [Ar. maḥmūr + Far. -āne مخمورانه] *(mahmu:ra:ne) {OsT} sf.* ve *zf.* (Bakış için) mahmurcasına; baygın baygın.

mahmure, [Ar. ḥamr > maḥmūre مخموره] *(mahmu:re) {OsT} is.* Mahmurun dişili.

mahmurlaşma, [mahmur-la-ş-ma] *is.* Mahmurlaşmak eylemi.

mahmurlaşmak, [mahmur-la-ş-mak] *dönşl. f. [-ır]* Mahmur bir durum almak; baygınlaşmak; uykulu bir hâle girmek.

mahmurluk, -ğu [mahmur-luk] *is.* **1.** İçki içmiş bir kimsenin duyduğu baş ağrısı ve içinde bulunduğu sersemlik; ayıltı. **2.** Uykudan uyanınca duyulan ağırlık ve içinde bulunulan sersemlik; uyku sersemliği. **3.** Gözlerdeki baygın ve süzgün bakış. ⧉ **mahmurluğu bozmak,** *İçkiden sonra duyulan mide rahatsızlığını ve baştaki ağrıyı gidermek amacıyla bir şey içmek veya yapmak.*

mahmut, -du [Ar. ḥamd > maḥmūd محمود] *(mahmu:t) {OsT} sf.* **1.** Hamt olunmuş; sena edilmiş; övülmüş; övmeye değer. **2.** *is.* Hz. Muhammed'in adlarından biri. ⧉ **mahmūdü'l-hisāl,** *{OsT} İyi ahlak sahibi.*|| **mahmūdü'ş-şiyem,** *{OsT} Övülecek huylara sahip olan.*

mahmuz[1], [Ar. mihmaz *(dürtme aracı)* مهمز] *{OsT}* **1.** Çizmenin arkasına takılan, binek hayvanını dürterek hızlanmasını sağlamak için yapılmış metal çıkıntı. **2.** Kuşlarda ayağın topuk tarafındaki küçük boynuzsu çıkıntı. **3.** *anat.* Dar açı ile birbirinden ayrılan atardamar kollarına verilen ad. **4.** *dnz.* Eskiden düşman gemisini batırmak için geminin su seviyesi altına konulan uzun sivri kalas. **5.** Dağların veya tepelerin eteğindeki çıkıntı. **6.** Heykelcilerin kıvrımlı yerleri kazımakta kullandıkları ucu törpü biçimindeki alet. **7.** Top kundağını yere bağlayan parça. **8.** Başakta kalan çavdar tanelerine verilen ad. **9.** Arıcıların kovanlara petekleri tespit etmek için kullandıkları maden tekerlekçik. **10.** Köprü ayaklarında yukarıdan gelen ağırlığı dağıtmak için suyun geliş ve akış yönünde yapılmış olan uzantılar. ⧉ **mahmuz çiçeği,** *İki çenekliler familyasından, Akdeniz bölgesinde yetişen, talkım hâlinde kırmızı, pembe ve sarı çiçekli iki yıllık otsu bitki, (Centranthus).*

mahmuz[2], [Ar. maḥmūż محموض] *(mahmu:z) {OsT} is.* Oksitlenme.

mahmuzcu, [mahmuz-cu] *is.* Atların koşum takımları ile mahmuz gibi araçları yapan usta.

mahmuzcuk, -ğu [mahmuz-cuk] *is.* **1.** Küçük mahmuz. **2.** *bot.* Salepgillerin çiçeğinde başçığın yakınındaki gagaya benzer organ.

mahmuzculuk, [mahmuz-cu-luk] *is.* Mahmuz yapma ve satma işi; mahmuzcunun işi ve mesleği.

mahmuzlama, [mahmuz-la-ma] *is.* Mahmuzlamak eylemi.

mahmuzlamak, [mahmuz-la-mak] *gçl. f. [-r] [-l(u)-*

yor] Binek hayvanını hızlanması için çizmede bulunan mahmuz ile dürtmek.

mahmuzlanma, [mahmuz-la-n-ma] *is.* Mahmuzlanmak eylemi veya durumu.

mahmuzlanmak, [mahmuz-la-n-mak] *edil f. [-ır]* **1.** (Binek hayvanı için) mahmuzla dürtülmek. **2.** *dönşl. f.* Mahmuzlu duruma gelmek; mahmuzu çıkmak. **3.** Mahmuz sahibi olmak; mahmuz edinmek.

mahmuzlu, [mahmuz-lu] *sf.* **1.** Mahmuzu olan. **2.** *zf.* Mahmuz takmış olarak.

mahna, [Far. bahāne بهانه => mahana > mahna] *{ağız} is.* → mahana; bahane. [DS] ⧉ **mahna vermek,** *{ağız}Kusur bulmak; beğenmemek.* [DS]

mahnı, [Ar. maᶜnī *(mâni)* > mahnı] *{ağız} is.* Halk koşuğu; mâni. [DS]

mahnuk, -ku [Ar. ḫunḳ > maḫnūḳ مخنوق] *(mahnu:k) {OsT} sf.* Boğazı sıkılmış; boğulmuş; boğuk.

mahnukan, [Ar. maḫnūḳan مخنوقا] *(mahnu:kan) {OsT} zf.* Boğazı sıkılarak; boğulmuş olarak; boğularak.

mahös, [? mahös] *{ağız} is.* Sümüklü böcek. [DS]

mahpus, [Ar. ḥabs > maḥbūs محبوس] *(mahpu:s) {OsT} sf.* **1.** (Kişi için) bir yere kapatılmış olan; hapsedilmiş olan. **2.** *huk.* Hapsedilmiş kimse; ceza evinde çarptırıldığı cezayı çekmekte olan kimse. **3.** Bir tür tavla oyunu.

mahpushane, [Ar. maḥbūs + Far. ḫāne محبوسخانه] *(mahpusha:ne) {OsT} is.* Hükümlülerin kapatıldığı yer; hapishane; ceza evi.

mahpusluk, -ğu [mahpus-luk] *is.* **1.** Mahpus olma durumu. **2.** Hapislik süresi.

mahra[1], [Ar. maḥrā محری] *(mahra:) {OsT} is.* **1.** Elverişli, uygun şey. **2.** Değerli kimse.

mahra[2], [? mahra] *{ağız} is.* Üzüm taşımaya yarar ağzı geniş, dibi dar tahta sandık. [DS] ⧉ **mahra başı,** *Mor taneli bir çeşit üzüm.*

mahraba, [Ar. mıḳreme مقرمه => makrame / mahraba] *{ağız} is.* Büyük mendil; yağlık. [DS]

mahrama, [Ar. mıḳreme مقرمه => makrame / mahrama] {eAT} *{ağız} is.* **1.** Bazı bölgelerde kadınların sokağa çıkarken manto üzerine örtündükleri pelerine benzer işlemeli örtü; başörtüsü. **2.** Havlu. **3.** Mendil. [DS]

mahrava, [Ar. mıḳreme مقرمه => makrame / mahrava] *{ağız} is.* **1.** Mendil. **2.** Havlu; peçete. [DS]

mahrec, [Ar. ḫurūc > maḫrec مخرج] *{OsT} is.* → mahreç. ⧉ **mahrec-i müşterek,** *{OsT} mat. Ortak payda.*|| **mahrec-i mekâtib-i askeriye,** *{OsT} Askerî okullara öğrenci yetiştiren ortaokul.*

mahreç, -ci [Ar. ḫuruc > maḫrec مخرج] *is.* **1.** Dışarı çıkılacak kapı vb. şey veya yer; huruç edilecek yer. **2.** Yatılı olarak okuyan askerî orta dereceli okul öğrencileri. **3.** *dbl.* Seslerin boğumlanma yeri. **4.** *mat.* Payda. **5.** Yurt içinde üretilen malların yurt dışında satıldığı yer; dış pazar; sürüm yeri. ⧉ **mahreç mevleviyeti,** *{OsT} İmparatorluk döneminde üçüncü derecedeki kadılıklara verilen ad.*

mahref, [Ar. maḫref مخرف] *{OsT} is.* Yemiş sepeti.

mahrek[1], **-kı** [Ar. ḥarḳ > maḥreḳ محرق] *{OsT} is.* Yakacak yer.

mahrek[2], **-ği** [Ar. ḥareket > maḥrek محرك] *{OsT} is.* **1.** Hareketli bir noktanın izlediği yol. **2.** *gök b.* Yörünge. ⧉ **mahrek-i hakikî,** *{OsT} Gerçek yörünge.*|| **mahrek müstevisi,** *{OsT} Yörünge düzlemi.*

mahrem[1], [Ar. ḥarām > maḥrem محرم] *{OsT} sf.* **1.** Haram olan; dinin yasak kıldığı. **2.** (Erkek için) yakın akrabadan olduğu için kendisi ile evlenmek yasak olan ve evlenmek mümkün olamayacağı için eve rahatlıkla girip çıkabilen. **3.** Teklifsiz; içli dışlı. **4.** Başkalarına söylenmeyecek kadar gizli olan. **5.** *is.* Sırdaş. **6.** *isl.* Kadının kendisinden çekinmediği, kaçmadığı erkek. **7.** *tasvf.* Allah'ın sırlarını öğrenmeye başlayan kişi. ⧉ **mahrem-i esrār,** *{OsT} Sırdaş.*|| **mahrem-i rāz,** *{OsT} Kendisine sır söylenmiş kimse.*

mahrem[2], [Ar. maḫrem مخرم] *{OsT} is.* İki dağ arasındaki yol.

mahreman, [Ar. maḥrem > maḥremān محرمان] *(mahrema:n) {OsT} is.* **1.** Gizli şeyler; sırlar. **2.** Arkadaşlar; sırdaşlar.

mahremane, [Ar. maḥrem + Far. āne محرمانه] *(mahrema:ne) {OsT} zf.* Kimseye belli etmeden, sezdirmeden; gizlice.

mahremiyet, [Ar. maḥremiyyet محرمیت] *{OsT} is.* **1.** Mahrem olma durumu; gizlilik; mahremlik. **2.** Bir şeyin gizli yönü. **3.** Bir kimsenin özel yaşamına ilişkin gizlilik. ⧉ **mahremiyetine girmek,** *Bir kimsenin özel hayatının gizli kalan yönlerini öğrenecek kadar yakınlığını kazanmak.*

mahremlik, [mahrem-lik] *is.* **1.** Mahrem olma durumu; gizlilik; mahremiyet. **2.** Bir şeyin gizli yönü. **3.** Bir kimsenin özel yaşamına ilişkin gizlilik.

mahrub[1], [Ar. maḥrūb محروب] *(mahru:b) {OsT} sf.* **1.** Elinden sermayesi alınmış, mahrum edilmiş. **2.** Gadre uğramış.

mahrub[2], [Ar. ḫarāb > maḫrūb مخروب] *(mahru:b) {OsT} sf.* Harap edilmiş; yıkılmış,

mahruk, -ku [Ar. ḥarḳ > maḥrūḳ محروق] *(mahru:k) {OsT} sf.* Yanmış; yakılmış; yanık. ⧉ **mahrūku'l-fuad,** *Yüreği yanık.*

mahrukat, [Ar. mahrūkāt محروقات] *(mahru:ka:t, k kalın söylenir) {OsT} is.* Odun, kömür gibi yakacak şeyler; yakacak; yakıt; yakacaklar. ⊞ **mahrūkāt-ı māyia,** *{OsT} Akar yakıt; sıvı yakacaklar.*|| **mahrūkāt-ı tabîiye,** *{OsT} Doğal yakacaklar.*

mahrum, [Ar. ḥırmān > maḥrūm / maḥrūme محروم / محرومه] *(mahru:m) {OsT}sf.* **1.** Bir şeyin yokluğunu çeken, onu elde etmek için elinden bir şey gelmeyen; yoksun. **2.** Bir şeyin eksik olduğu yer. ⊞ **mahrum bırakmak,** *Yoksun hâle getirmek; yoksun kılmak.*|| **mahrum edilmek,** *Yoksun bırakılmak; nasipsiz bırakılmak.*|| **mahrum etmek,** *Yoksun kılmak.*|| **mahrum kalmak,** *Bir şeyden kendisine bir şey düşmemek; nasibini alamamak; yoksun kalmak.*|| **mahrum olmak,** *İstediğini elde edememek; yoksun olmak.*

mahrumane, [Ar. maḥrūm + Far. -āne محرومانه] *(mahru:ma:ne) {OsT} zf.* Mahrum olurcasma; mahrumcasına; yoksun olarak.

mahrumen, [Ar. maḥrūmen محروماً] *(mahru:'men) {OsT} zf.* Mahrum olarak; bir şey elde edemeyerek; yoksun olarak.

mahrumiyet, [Ar. maḥrūm > maḥrūmiyyet محرومیت] *(mahru:miyet) {OsT} is.* Dilediğini elde edememe; yoksunluk; mahrumluk. ⊞ **mahrumiyet bölgesi,** *Ülkenin yeterince gelişmemiş bölgesi; az gelişmiş veya gelişmesi geri kalmış bölge.*

mahrumluk, -ğu [mahrum-luk] *is.* Dilediğini elde edememe; yoksunluk; mahrumiyet.

mahrur, [Ar. ḥarāret >maḥrūr / maḥrūre محرور / محروره] *(mahru:r) {OsT} sf.* **1.** İçi hararetli olan. **2.** Ateşlenmiş; ateşli. **3.** Kızmış.

mahrurane, [Ar. mahrūr + Far. -āne محرورانه] *(mahru:ra:ne) {OsT} zf.* Hararetli bir şekilde; ateşli ateşli.

mahrurlanmak, [Ar. mağrūr مغرور => mağrur > mahrur-la-n-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* Kendini başkalarından üstün tutmak; kendini beğenmek; mağrurlanmak. [DS]

mahrus, [Ar. ḥırāset>maḥrūs /maḥruse محروس / محروسه] *(mahru:s) {OsT} sf.* Muhafaza edilen; korunan; gözetilen.

mahrusa, [Ar. ḥırāset > maḥrūse محروسه] *(mahru:sa) {OsT} is.* Büyük şehir. ⊞ **mahrūsa-i muhabbet,** *{OsT} Muhabbet şehri; sevgi ülkesi.*

mahrut, [Ar. maḫrūṭ مخروط] *(mahru:t) {OsT} is. mat.* Koni.

mahruti, [Ar. maḫrūṭī مخروطی] *(mahru:ti:, t kalın söylenir) {OsT} sf.* Koni biçiminde olan; konik. ⊞ **mahrūti şamandıra,** *{OsT} Koni biçiminde yapılmış şamandıra.*

mahrutiyat, [Ar. maḫrutiyāt مخروطیات] *(mahrutiya:t, t kalın söylenir) {OsT} is.* Konik olan şeyler.

mahrutiye, [Ar. maḫrutiyye مخروطیه] *(mahrutiya:t, t kalın söylenir) {OsT} sf.* Konik.

mahrutiyet, [Ar. maḫrutiyyet مخروطیت] *(mahru:tiyet, ilk t kalın söylenir.) {OsT} is.* Konik olma durumu; koniklik.

mahruz, [Ar. ḥarż > maḥruż محروض] *(mahru:z) {OsT} sf.* Rezil; kepaze; kötü şöhretli; aşağılık.

mahsan, [Ar. maḫzen مخزن => mahsan] *{ağız} is.* Bodrum. [DS]

mahsat, [Ar. maḳṣad مقصد => mahsat] *{ağız}is.* İstek; erek; amaç; maksat. [DS]

mahsebe, [Ar. maḥsebe محسبه] *{OsT} is.* Sanma; şüphe etme.

mahser, [Ür. maḥser محسر] *{OsT} is.* Huy; yaradılış; tabiat.

mahsere, [? mahsere] *{ağız} is.* Dövmelik buğdayın kepeğini çıkaran taşın döndüğü yer. [DS] ⊞ **mahsere daşı** (taşı), *{ağız} Buğday yarması yapmaya yarayan ilkel değirmende, dikey direğin çevresinde dönen büyük ve yuvarlak taş.* [DS]

mahsınmak, [mah *(yans.)* > mah-sı-n-mak] *{ağız} gçsz. f. [-ır]* İlgilenmemek; güler yüz göstermemek. [DS]

mahsub[1], [Ar. maḥsūb محسوب] *(mahsu:b) {OsT} is.* → mahsup.

mahsub[2], [Ar. maḥṣūb محصوب] *(mahsu:b) {OsT} is.* Kızamık çıkarma.

mahsubat, [Ar. maḥsūb > maḥsūbāt محسوبات] *(mahsu:ba:t) {OsT} is.* Hesap edilmiş şeyler; mahsuplar.

mahsuben, [Ar. maḥsūb > maḥsūben محسوباً] *(mahsu:'ben) {OsT} zf.* **1.** Hesaba katılmak üzere; bir alacağa sayılmak üzere; hesaba geçirilerek. **2.** Avans olarak; alacağından düşülmek üzere.

mahsubiyet, [Ar. maḥsūb > maḥsūbiyyet محسوبیت] *{OsT} is.* Mahsup olma durumu; mahsupluk.

mahsud[1], [Ar. ḥaṣad > maḥṣūd محصود] *(mahsu:d) {OsT} sf.* **1.** (Tarla için) ekini biçilmiş; hasat edilmiş. **2.** (Ekin için) biçilmiş.

mahsud[2], [Ar. ḥased > maḥsūd محسود] *(mahsu:d) {OsT} sf.* Haset olunan; kıskanılan; günülenen.

mahsuf, [Ar. ḫusūf > maḫsūf مخسوف] *(mahsu:f) {OsT} sf.* Gölgelenmiş; husufa uğramış olan.

mahsul, -lü [Ar. ḥuṣūl > maḥṣūl محصول] *(mahsu:l) {OsT} is.* **1.** Topraktan elde edilen tarımsal ürün. **2.** *mecaz.* Hasıl olan; meydana gelen; elde edilen; verim.

mahsulat, [Ar. maḥṣūl > maḥṣūlāt محصولات] *(mahsu:la:t) {OsT} is.* **1.** Elde edilen şeyler; hasıl olan şeyler. **2.** Topraktan yetiştirilen tarımsal ürünler. **3.** Evcil hayvanlardan elde edilen ürünler. **4.** Sanayi ürünü olan şeyler. ⊡ **mahsūlāt-ı arzıye,** *{OsT} Toprak ürünleri.*|| **mahsūlāt-ı kimyeviye,** *{OsT} Kimyasal olarak üretilen maddeler.*|| **mahsūlāt-ı sınāiye,** *{OsT} Sanayi üretimi olan mallar; sanayi ürünleri.*

mahsuldar, [Ar. maḥṣūl + Far. -dār محصولدار] *(mahsu:lda:r) {OsT} sf.* Ürün veren; bereketli; verimli; bitek.

mahsullü, [mahsul-lü] *sf.* Ürün veren; mahsulü olan; verimli.

mahsulsüz, [mahsul-süz] *sf.* Ürün vermeyen; mahsulü olmayan; verimsiz.

mahsun, [Ar. ḥışn > maḥṣūn محصون] *(mahsu:n) {OsT} sf.* (Yer için) kale durumuna getirilmiş; kuvvetlendirilmiş; tahkim edilmiş; müstahkem.

mahsup, -bu [Ar. ḥisāb > maḥsūb محسوب] *(mahsu:p) {OsT} sf.* **1.** Hesap edilmiş; hesaba geçirilmiş olan; sayılmış. **2.** *is.* Büyük bir kimsenin emrinde çalışan kimse. **3.** *muh.* Kasaya ilişik olmayan, karşılıklı hesapları kendi aralarında borçlandıran veya alacaklandıran her türlü muhasebe işlemi. **4.** *tic.* Borçlanılmış daha yüksek bir tutar üzerinden nakden veya mal olarak yapılan ödeme.⊡ **mahsubunu yapmak,** *Hesaba işlemek; geçirmek.*|| **mahsup edilmek,** *Hesaba geçirilmek.*|| **mahsup etmek,** *Hesaba alacak veya borç olarak geçirmek.*|| **mahsup fişi,** *Sol üst köşesinde borçlu hesabı, sağ üst köşesinde de alacaklı hesabı belirten, karşılıklı hesap adlarının yazılarak mahsupların yazıldığı fiş.*

mahsur[1], [Ar. ḥasr > maḥsūr محسور] *(mahsu:r) {OsT} sf.* **1.** (Gözler için) çok yorulmuş; feri gitmiş. **2.** *mecaz.* Çok yoksul; muhtaç; fakir.

mahsur[2], [Ar. ḥaṣr > maḥṣūr محصور] *(mahsu:r) {OsT} sf.* **1.** Muhasara edilmiş; sarılmış; kuşatılmış; çevrilmiş. **2.** Belli edilmiş; sınırlanmış; hasredilmiş. **3.** Yasak edilmiş. **4.** Sıkıştırılmış; tazyik edilmiş. ⊡ **mahsur kalmak,** *Bir yerde kapalı kalmak; doğal afet vb. sebeplerle dışarı ile ilgisi, bağlantısı kesilmek.*

mahsus[1], [Ar. ḥiss > maḥsūs محسوس] *(mahsu:s) {OsT} sf.* **1.** Algılanan; hissedilen; duyulan. **2.** Açık; belli; ortada olan; aşikâr. **3.** Özellikle; yürekten.

mahsus[2], [Ar. ḫuṣūṣ > maḫṣūṣ مخصوص] *(mahsu:s) {OsT} sf.* **1.** Başkasında görülmeyen, yalnız bir tek şeye veya birine özgü olan. **2.** Biri veya bir şey için ayrılmış olan; bir kimsenin kullanımına sunulmuş olan. **3.** *zf.* Özellikle; özel olarak; bilhassa. **4.** Bilerek ve isteyerek; bile bile. **5.** Şaka olsun diye; ciddi olmayarak; şakacıktan.

mahsusa, [Ar. maḫṣūṣ > maḫṣūṣa مخصوصه] *(mahsu:sa) {OsT} sf.* Birine veya bir şeye ayrılmış olan; özel; hususi.

mahsusan, [Ar. maḫṣūṣ > maḫṣūṣān مخصوصاً] *(mahsu:'sa:n {OsT}) zf.* → mahsusen.

mahsusat, [Ar. ḥiss > maḥsūsāt محسوسات] *(mahsu:sa:t) {eAT} {OsT} is.* **1.** Beş duyudan biri ile algılanabilen şeyler; görülüp duyulabilen nesneler. **2.** *tasvf.* Duyular yardımıyla algılanıp tanınabilen madde âlemi.

mahsusen, [Ar. maḫṣūṣen مخصوصاً] *(mahsu:'sen) {OsT} zf.* Özellikle.

mahsusiyet, [Ar. maḫṣūṣiyyet مخصوصيت] *(mahsu:siyet) {OsT} is.* Özellik; hususi oluş.

mahşer, [Ar. ḥaşr > maḥşer محشر] {eAT} *{OsT} is.* **1.** Kıyamet gününde ölülerin dirilerek toplanacaklarına inanılan yer. **2.** *mecaz.* Büyük ve yoğun kalabalık. **3.** *isl.* İnsanın dünyada iken yaptıklarının hesabını vermek üzere ölülerin Allah katında sorguya çekilmek için diriltilecekleri yer ve zaman. ⊡ **mahşere dönmek,** *(Yer için) çok kalabalık olmak; kalabalıklaşmak.*|| **mahşere kalmak,** *(Bir olgu, olay veya hak için) kıyamete kadar hiçbir zaman gerçekleşmeyecek olmak; işin yapılması imkânı kalmamak.*|| **mahşer gibi,** *(Yer için) çok kalabalık olan.*|| **mahşer günü,** *Kıyamet günü ölülerin dirilerek toplanacakları zaman.*|| **mahşer meydanı,** *Kıyamet günü ölülerin dirilerek toplanacakları alan.*|| **mahşer midillisi,** *Kısa boylu fitneci kişi.*

mahşerî, [Ar. maḥşerī محشری] *(mahşeri:) {OsT} sf.* **1.** Mahşeri andıran; mahşer gibi. **2.** (Kalabalık için) aşırı; çok fazla; çok büyük.

mahşud, [Ar. ḥaşed >maḥşūd محشود] *(mahşu:d) {OsT} sf.* Toplanmış; yığılmış.

mahşur, [Ar. ḥaşr > maḥşūr محشور] *(mahşu:r) {OsT} sf.* **1.** Mahşer günü diğer ölülerle birlikte sorguya çekilmek üzere dirilmiş olan; dirilerek diğer ölülerle bir araya gelmiş olan. **2.** Toplanmış; bir araya getirilmiş; koleksiyon yapılmış; birleştirilmiş. **3.** Kısımları bir araya getirilmiş, birbirine uydurulmuş olan.

maht, [? maht] *{ağız}* Arıyı kovana alıştırmak için yapılan ilaç. [DS]

mahta, [Ar. maḳṭaʿ *(kesim alanı)* => mahta] *{ağız} is.* Orman işletmesince bazı doğal sınırlarla birbirinden ayrılıp numaralanan orman bölümlerinin her biri. [DS]

mahtamak, [maht-a-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-t(ı)-yor]* Övmek. [DS]

mahtana, [? mahtana] *{ağız} sf.* Boş kafalı; beyinsiz. [DS]

mahtube, [Ar. maḫṭūbe مخطوبه] *(mahtu:be) {OsT} is.* **1.** Kendisi ile evlenilmek istenilen kadın. **2.** *huk.* Kendisine nikâh sözü verilen kimse.

mahtum, [Ar. ḫatem>maḫtūm مختوم] *(mahtu:m) {OsT} sf.* **1.** Mühürle kapatılmış; mühürlü. **2.** Bağlanmış; kilitlenmiş.

mahtun, [Ar. ḫitān > maḫtūn مختون] *(mahtu:n) {OsT} sf.* Sünnet edilmiş; sünnetli.

mahtur[1], [Ar. ḫaṭar > maḫṭūr مخطور] *(mahtu:r) {OsT} sf.* Tehlikeli; tehlikeye yakın.

mahtur[2], [Ar. ḫāṭır > maḫṭūr مخطور] *(mahtu:r) {OsT} sf.* Endişe; düşünce; fikir.

mahtut, [Ar. ḫaṭṭ > maḫṭūṭ / maḫṭūṭe مخطوط / مخطوطه] *(mahtu:t) {OsT} sf.* **1.** Üzerine çizgi çekilmiş; çizgilenmiş. **2.** Yazılmış; yazılı.

mahtutat, [Ar. maḫṭūṭ > maḫṭūṭāt مخطوطات] *(mahtu:ta:t) {OsT} is.* Yazma kitaplar; yazmalar.

ma'hud, [Ar. ʿahd > maʿhūd / maʿhude معهود / معهوده] *(ma-hu:d) {OsT} sf.* → mahut.

mahudane, [Far. māhū-dāne ماهودانه] *(ma:hu:da:ne) {OsT} is. bot.* Eskiden halk hekimliğinde müshil olarak kullanılan ve kana otuna benzer bir bitki, *(Croton tiglium)*.

ma'hude, [Ar. ʿahd > maʿhūde معهوده] *(ma:hude) {OsT} sf.* (Kadın için) kötü olarak tanınıp bilinen; adı kötüye çıkmış olan.

mahuf, [Ar. ḫavf > maḫūf مخوف] *(mahu:f) {OsT} sf.* **1.** Korku dolu; korkulu. **2.** Korkulacak nitelikte olan; korku veren; korkunç. **3.** Tehlikeli.

mahufiyet, [Ar. maḫūf > maḫūfiyyet مخوفیت] *(mahu:fiyet) {OsT} is.* Korkunç olma durumu; korkunçluk.

mahuh, [? maḫuḫ] *{ağız} sf.* Acımsı ekşi; buruk. [DS]

mahul, [? mahul] *{ağız} is.* Bayramın ikinci günü. [DS]

mahule, [Ar. maḫūle مخوله] *(mahu:le) {OsT}, is.* Kocası ölmüş kadın.

mahulya, [Ar. māḫulyā ماخلیا] *{OsT} is.* → malihulya.

mahun, [Ame. yerl. d. mahun / maun] *(ma:hun) is. bot.* Tespih ağacıgillerden, kırmızı renkli kerestesi çok tutulan büyük bir ağaç; akaju, *(Swietenia mahagon)*.

mahunya, [Lat. mahonia *(McMahon – Amerikan botanikçı)*] *(mahu'nya) is. bot.* Kadın tuzluğugillerden, amberbarise benzeyen tüysü yapraklı, salkım hâlinde sarı çiçekli, bahçelerde süs bitkisi olarak yetiştirilen çalımsı bir bitkilerin genel adı, *(Mahonia)*.

mahur[1], [Far. māhūr ماخور / ماهور] *(ma:hu:r) {OsT} is. müz.* Klasik Türk musikisinde şet makamlarından birinin adı.

mahur[2], [Far. māḫūr ماخور] *(ma:hu:r) {OsT} is.* **1.** Meyhane. **2.** Kumarhane.

mahurbuselik, -ği [Far. māhūr+pūselik ماهورپوسه لك / ماخور پوسه لك] *(ma:hu:rbu:selik) {OsT} is. müz.* Klasik Türk musikisinde, çargâh dizisinin rastta şeddi olan mahur dizisine bir buselik beşlisi katılmasıyla meydana gelen bir makam adı.

mahurek, -ği [Far. māhūrek ماخورك / ماهورك] *(ma:hu:rek) {OsT} is. müz.* Klasik Türk müziğinde bugün elde örneği bulunmayan bir makam adı.

mahurhan, [Far. māhūr-hᵛān ماخورخوان / ماهورخوان] *(ma:hu:rha:n) {OsT} is. müz.* Klasik Türk müziğinde, İsmail Hakkı Bey tarafından mahur makamına hicaz dizisinin eklenmesi ile elde edilen bir birleşik makam.

mahut, [Ar. ʿahd > maʿhūd / maʿhude معهود / معهوده] *(ma:hut) {OsT} sf.* **1.** Sözleşilmiş; ahdedilmiş. **2.** Sözü geçen; bilinen; belli olan.

mahuza, [Ar. maḥūża محوضه] *(mahu:za) {OsT} sf.* **1.** Katkısız; saf; arı; halis. **2.** Temiz; şerefli; asil.

mahv, [Ar. maḥv محو] *{OsT} is.* **1.** Yok etme; ortadan kaldırma. **2.** Yok olma; ortadan kalkma; yıkım. **3.** *tasvf.* İnsanî eksikliklerden, zaaflardan kurtulma. ☐ **mahv ü isbat,** *{OsT} Yazılı bir şeyi, bazı yerlerini çizerek, bazı yerlerine de ek yapmak suretiyle düzeltme.*

mahvetme, [Ar. maḥv + T. et-me محوایتمه] *{OsT} is.* Mahvetmek eylemi.

mahvetmek, [Ar. maḥv + T. et-mek محوایتمك] *{OsT} gçl. f. [-(d)-er]* **1.** Ortadan kaldırmak; yok etmek. **2.** Bozmak; yıkmak. **3.** Zarar görmesine sebep olmak; maddî ve manevi olarak onulmaz duruma getirmek. **4.** Boş yere harcamak; heba etmek.

mahviyet, [Ar. maḥv => *OsT* maḥviyyet محویت] *{OsT} is.* Alçak gönüllülük; tevazu.

mahvolma, [Ar. maḥv + T. ol-ma محو اولمه] *{OsT} is.* Mahvolmak eylemi ve durumu.

mahvolmak, [Ar. maḥv + T. ol-mak محو اولمق] *{OsT} gçsz. f. [-ur]* **1.** Ortadan kalkmak; yok olmak. **2.** Bozulmak; yararsız duruma gelmek. **3.** Onulmaz derecede zarar görmek; manevi olarak yok olmak; çökmek. **4.** Heba olmak; boşa gitmek.

mahya[1], [Far. māhiye > māhye / māhya ماهیه / ماهیا] *(ma:hya:) {OsT} is.* **1.** Ramazan ayında birden çok minareli camilerde minareler arasına asılan ışıklı yazı. **2.** Çatılarda iki eğik düzlemin kesiştiği üst çizgi. ☐ **mahya ışıklığı,** *1. Mahyalar üzerine yazılan ışıklı yazı. 2. Çatılarda mahya kirişinin üzerin-*

de yükselen aydınlatma bacası.|| **mahya kiremidi,** *Çatılarda veya duvar üstlerinde mahya kirişleri üzerine döşenen oluk biçimindeki kiremit.*|| **mahya kirişi,** *Çatı örtüsünü taşıyan merteklerin oturtulduğu çatının üst kenar aşığı.*|| **mahya şenliği,** *Batı Trakya'da et yemeğinin topluca yenmesi geleneği.*

mahya[2], [? mahya] *{ağız} is.* **1.** Pazar; panayır. **2.** Yersiz ve tatsız söz. **3.** *sf.* Alışılmamış; yabansı. [DS] ⊡ **mahya etmek,** *{ağız} Yağma etmek; yağmalamak.* [DS]

mahyacı, [mahya-cı] *is.* Minareler arasına gerilen ip üzerine kandil veya ampullerle yazı yazan kimse; mahya yapan.

mahyacılık, -ğı [mahya-cı-lık] *is.* Mahyacının yaptığı iş.

mahyalık, -ğı [mahya-lık] *is.* Bir çatının köşelerini örten kurşun veya galvaniz levha.

mahyar, [? mahyar] *{ağız} is.* Yerli yünden dokunmuş, uzun ve yakasız kadın paltosu; yeldirme. [DS]

mahz, [Ar. maḥż محض] *{OsT} sf.* **1.** Halis; katıksız. **2.** *is.* Halis süt. ⊡ **mahz-ı kerâmet,** *{OsT} Gerçek keramet.*|| **mahz-ı ni'met,** *{OsT} Halis nimet.*

mahza, [Ar. maḥż > maḥżā محضا] *(mahza:) {OsT} zf.* Yalnız; ancak; sadece.

mahzana, [Ar. maḥżana محضنه] *{OsT}is.* Güvercinlik.

mahzar, [Ar. ḥużūr > maḥżar محضر] *{OsT} is.* **1.** Büyük bir kimsenin yanı; huzur; kat; makam. **2.** Birçok kimse tarafından ortak imzalanan dilekçe; ortak dilekçe. **3.** Mahkeme sicil defteri. **4.** Bir istek ve dilekte bulunmak için ilgili makamlara verilen imzalı dilekçelerin genel adı.

mahzen[1], [Ar. maḥżā > maḥżen محضاً] *{OsT} zf.* Ancak; tek başına; yalnız.

mahzen[2], [Ar. ḫazn > maḫzen مخزن] *{OsT} is.* **1.** Binaların bodrum kısmında bulunan yeraltı deposu. **2.** Eskiden kamu vergilerinin saklandığı yer.

mahzu, -u'u [Ar. maḫżūʿ مخضوع] *(mahzu:) {OsT} sf.* Gönülden boyun eğmiş.

mahzub, [Ar. maḫżūb مخضوب] *(mahzu:b) {OsT} sf.* Boyanmış; boyalı.

mahzuf, [Ar. ḥaẕf > maḥẕūf محذوف] *(mahzu:f) {OsT} sf.* **1.** Yerinden kaldırılmış; silinmiş. **2.** Arap asıllı Türk alfabesinde noktasız harflerle yazılan manzum veya mensur parça.

mahzul, -lü [Ar. ḫaẕl > maḫẕūl مخذول] *{OsT} sf.* Terk edilmiş; hor; hakir; perişan.

mahzulen, [Ar. maḫaẕūl > maḫẕūlen مخذولاً] *(mahzu'len) {OsT} zf.* Hakir ve perişan olarak.

mahzulîn, [Ar. maḫaẕūl > maḫẕūlīn مخذولين] *(mahzu'li:n) {OsT} is.* Hakir ve perişan olanlar.

mahzun[1], [Ar. ḫazine > maḫzūn مخزون] *(mahzu:n) {OsT} sf.* Hazinede saklanmış olan.

mahzun[2], [Ar. ḥüzn >maḥzūn محزون] *(mahzu:n) {OsT} sf.* **1.** Üzüntülü; tasalı. **2.** Üzüntü kaynağı olan; üzüntü veren. ⊡ **mahzun etmek,** *Üzüntü vermek; tasalandırmak.*|| **mahzun olmak,** *Üzülmek; kederlenmek; tasalanmak.*

mahzunane, [Ar. ḥüzn > maḥzūn +. Far. -āne محزونانه] *(mahzu:nāne) {OsT} zf.* Tasalı, üzüntülü olarak.

mahzunen, [Ar. maḥzūnen محزوناً] *(mahzu:'nen) {OsT} zf.* Tasa ile; kaygılı olarak.

mahzuniyet, [Ar. maḥzūniyyet محزونيت] *(mahzu:niyet) {OsT} is.* Üzüntülü ve tasalı olma durumu.

mahzunlaşma, [mahzun-la-ş-ma] *is.* Mahzunlaşmak eylemi veya durumu.

mahzunlaşmak, [mahzun-la-ş-mak] *gçsz. f. [-ır]* Tasalı bir duruma gelmek; üzülmek; mahzun olmak.

mahzunluk, -ğu [mahzun-luk] *is.* Üzüntülü, dertli olma durumu.

mahzur[1], [Ar. ḥaẕer > maḥẕūr محذور] *(mahzu:r) {OsT} is.* Sakınılacak, çekinilecek şey; sakınca; engel.

mahzur[2], [Ar. ḥaẓr > maḥẓūr محظور] *(mahzu:r) {OsT} sf.* Yanına yaklaşılması yasaklanmış; haram.

mahzurat[1], [Ar. ḥaẕer >maḥẕūre >maḥẕūrāt محذورات] *(mahzu:ra.t) {OsT} is.* Sakıncalar.

mahzurat[2], [Ar. ḥaẓr > maḥẓūrāt محظورات] *(mahzu:ra:t) {OsT} is.* Haram edilmiş şeyler.

mahzure[1], [Ar. ḥaẕer > maḥẕūre محذوره] *(mahzu:re) {OsT} is.* **1.** Sakınma. **2.** Çekinilecek şey; sakınca.

mahzure[2], [Ar. ḥaẓr > maḥẓūre محظوره] *(mahzu:re) {OsT} is.* Haram edilmiş şey.

mahzurlu, [mahzur-lu] *sf.* Sakıncalı.

mahzuz, [Ar. ḥaẓẓ > maḥẓūẓ محظوظ] *(mahzu:z) {OsT} sf.* Memnun kalmış; hoşlanmış; haz duymuş.

mahzuzat, [Ar. maḥẓūẓ > maḥẓūẓāt محظوظات] *(mahzu:zāt) {OsT} is.* Haz duyulacak şey.

mahzuziyet, [Ar. maḥẓūẓ > maḥẓūẓiyyet محظوظيت] *(mahzu:ziyet) {OsT} is.* Memnun olma; hoşlanma; haz duyma.

ma'i[1], [Ar. mā *(su)* > māʾī / māiyye مائى / مائيه] *(ma:i:) {OsT} sf.* Su ile ilgili olan.

ma'i[2], [Ar. māī مائى] *(mai:) {OsT} sf.* Mavi.

ma'ib, [Ar. ʿayb > maʿīb معيب] *(mai:b) {OsT} sf.* **1.** Ayıplanmış; eksiği kusuru olan. **2.** *is.* Ayıplanmış şey; ayıp; eksik; kusur.

ma'ide, [Ar. māʾide مائده] *(ma:ide) {OsT} is.* **1.** Üzeri

yemekle donatılmış sofra. **2.** Yemek; ziyafet; toy. ⊟ **māide-i Mesih,** *{OsT} İsa peygamber ve havarilerine gökten inen sofra.*|| **māide-sālār,** *{OsT} Sofracı başı.*|| **māide-i seniyye,** *{OsT} Padişah sofrası; padişahın ziyafeti.*|| **māide-i Süleymān,** *{OsT} Endülüs fatihlerini birbirine düşüren sofra takımı.*|| **Māide Suresi,** *{OsT} Kur'an-ı Kerim'in beşinci suresi.*

maidun, [Sansk. mithuna] *{eT} is.* Bir yıldız adıdır. [EUTS]

ma'il, [Ar. meyl > māʾil مائل] *(ma:il) {OsT} sf.* **1.** Bir şeye eğilimi olan; hevesli olan; arzu eden. **2.** (Nesne için) bir tarafa doğru eğilmiş. **3.** Herhangi bir şeye yeteneği olan; yetenekli görünen. **4.** Benzeyen; andıran; benzer. **5.** Birine veya bir şeye âşık olan; seven; gönlünü kaptıran. **6.** *mat.* Eğik; eğri. **7.** *hat.* Kûfî yazının sağa doğru yatık olarak yazılmasıyla geliştirilmiş eski bir Arap yazı üslubu. ⊟ **māil-i inhidām,** *{OsT} Yıkılmak üzere olan; yıkılmaya hazır; köhne.*

ma'ile, [Ar. meyl > māʾile مائله] *(ma:ile) {OsT} sf.* **1.** Mailin dişili. **2.** *is. coğ.* Dağ sıralarının iki yandaki eğimli yüzeyleri; vadinin iki yanındaki eğimli arazi; yamaç; aklan. **3.** Sularını bir denize gönderen akarsuların kapladığı alan; havza; aklan.

mailik, [maī-lik] *(ma:i:lik) {OsT} is.* Mavi renkli olma durumu.

ma'iliyet, [Ar. meyl > māʾiliyyet مائليت] *(ma:iliyet) {OsT} is.* Eğik olma durumu; eğimli olan şeyin durumu; eğrilmiş şeyin durumu.

ma'in[1], [Ar. maʿin معين] *{OsT} is.* **1.** Saf akar su; temiz su. **2.** *mat.* Eşkenar dörtgen.

ma'in[2], [? main] *{ağız} is.* Kısrak; at. [DS]

ma'işet, [Ar. ʿayş > maʿīşet معيشت] *(mai:şet) {OsT} is.* **1.** Yaşama; yaşayış. **2.** Yaşamak için gereken şey; geçimlik; dirlik. **3.** Eskiden bilimsel çalışmaya yeni başlayanlara verilen harçlık.

ma'işetgâh, [Ar. maʿīşet + Far. -gāh معيشتگاه] *(mai:şetgâ:h) {OsT} is.* Geçim parasının sağlandığı yer; iş yeri; çalışma yeri.

ma'iye, [Ar. māʾ *(su)* > māīyye مائيه] *(ma:i:ye {OsT}) sf.* **1.** Mainin dişili. **2.** *zool.* Su canlıları.

ma'iyet[1], [Ar. māʾ *(su)* > māʾiyyet مائيت] *{OsT}is. kim.* Bir maddenin su ile verdiği birleşik; hidrat.

ma'iyet[2], [Ar. maʿa *(beraber)* > maʿiyyet معيت] *{OsT} is.* **1.** Bir kimseye hizmet etmek, yardımda bulunmak amacıyla yanında bulunan kimselerin tümü; birine refakat edenler. **2.** Beraber olma; arkadaşlık. **3.** Bir kimsenin emri altında çalışma. ⊟ **maiyet-i seniye,** *{OsT} Padişahın yanında bulunanlar.*|| **maiyet memuru,** *Yüksek makamda bulunan bir görevlinin yanında çalışan resmî görevli.*|| **maiyet vapuru,** *{OsT} Kıyı valiliklerinin veya elçiliklerin emrindeki vapur.*

maiyetinde, [maiyet-i-n-de] *zf.* Yanında; beraberinde.

maiz, [Fr. maïz] *is.* İçinde bol miktarda afyon bulunan hidromel.

majal[1], [Ar. mecāl => majal] *{ağız} is.* Dayanıklılık; dinçlik. [DS]

majal[2], [? majal] *{ağız} is.* Uygun zaman. [DS]

majeste, [Lat. majestas] *is.* **1.** Hükümdarlara verilen unvan. **2.** Devlet başkanlarına verilen unvan.

majesteleri, [majeste-ler-i] *ünl.* Devlet başkanlarına hitap ederken kullanılan seslenme sözü.

majgal, [? majgal] *{ağız} is.* Güçlü işçi. [DS]

majör, [Lat. major *(daha büyük)* > Fr. majeur] *sf.* **1.** Büyük; önemli. **2.** *müz.* Bir makam, bir akort veya aralığın meydana geliş tarzı. **3.** *fel. man.* Büyük önerme. ⊟ **majör gam,** *müz. Tam akort notaları ile ara notalardan meydana gelen sekiz sesli melodi dizisi.*

majüskül, [Lat. majusculus *(biraz daha büyük)* > Fr. majuscule] *is.* ve *sf.* (Harf için) diğerlerinden boyca büyük ve biçim bakımından farklı olan; büyük harf; kapital.

-mak, [-mak / -mek] *{eT} {eAT} yap. e.* **1.** Fiilden isim yapan ek. Fiillerden eylem adı olan mastarları yapar; fiilin belirttiği iş veya oluşun soyut olarak adlandırılmasını sağlar: *ağla-mak (ağlamak), yemek, tutmak, kaçmak, soğurmak, gelmek, geçmek.* **2.** Fiilin belirttiği eylem ve işle ilgili araç, gereç adları yapar: *tokmak, çakmak.* **3.** Fiilin belirttiği eylemle ilgili olarak yemek adları yapar: *yemek, kaymak, kuymak.* ⊟ **-mak itmek,** *{eAT},* -mak.

mak, [? mak] *{ağız} is.* Daire. [DS]

maka, [*eT.* baka *(mağa)* > maka] *{ağız} is.* **1.** Hayvanlara nazar değmemesi için takılan büyük mavi boncuk. **2.** Büyük hayvanların aşık kemiği. **3.** Kurbağa. [DS]

makabih, [Ar. ḳubḥ > maḳbaḥa > maḳābiḥ مقابح] *(maka:bih, h kalın söylenir) {OsT} is.* Yakışıksız davranışlar; çirkin davranışlar.

makabil, -bli [Ar. mā-kabl ماقبل] *(ma:kabil) {OsT} is.* Bir şeyin kendisinden önce olan şey; önceki; geçmiş.⊟ **makable şümul,** *{OsT} huk. Geçmişe de etkili olma; geçmişe dönük olma.*|| **makabline şâmil,** *{OsT} Geçmişe dönük; geçmişte de olan aynı şeyleri kapsayan; önceyi de kapsayan; geri dönüşlü.*|| **makable't-tarih,** *{OsT} Tarih öncesi; tarihten önceki.*

makabir, [Ar. ḳabr > maḳbere > maḳābir / meḳābir مقابر] *(maka:bir) {OsT} is.* Mezarlar; kabirler.

ma'kad, [Ar. ʿaḳd > maʿḳad معقد] *(ma-kad) {OsT} is.* Sözleşilecek yer.

mak'ad, [Ar. ḳuʿūd > maḳʿad مقعد] *(mak-ad) {OsT} is.* **1.** Oturulacak yer; minder; makam. **2.** Oturak yeri; kaba etler; geri; kıç. ⊡ **mak'ad-ı sıdk,** *{OsT} Dinin gereklerini ve Allah'ın buyruklarını yerine getirenlerin cennette buluşacakları yer.*

makadam, [İng. macadam *(John Loudon McAdam, İskoçyalı mühendis)*] *is.* **1.** Kırılmış taş kaplandıktan sonra üzerinden silindir geçirmek suretiyle yapılan yol kaplaması. **2.** Bu tekniğin kullanılarak yapıldığı yol. **3.** Yol kaplamasında kullanılan genellikle 4 – 7 cm. kalınlığında parçalara bölünmüş kırma taştan malzeme.

makadamlama, [makadam-la-ma] *is.* Makadamlamak eylemi.

makadamlamak, [makadam-la-mak] *gçl. f. [-r] [-lı)-yor]* (Yol vb. için) makadam ile kaplamak; makadam döşemek veya sermek.

makadim, [Ar. maḳdem > maḳādim مقادم] *(maka:-dim) {OsT} is.* Dönüp gelmeler; geri gelmeler.

makadîr, [Ar. miḳdar > maḳādīr مقادير] *(maka:di:r) {OsT} is.* Miktarlar. ⊡ **makādîr-i müştereke,** *{OsT} Aynı ölçü ile ölçülebilen miktarlar.*|| **makādîr-i mütenāsibe,** *{OsT} mat. Orantılı çokluklar.*

makadir, [Ar. ḳudret > maḳdıret > maḳādir مقادر] *(maka:dir) {OsT} is.* Güçler; kuvvetler; kudretler.

makaid, [Ar. maḳʿad > maḳāʿid مقاعد] *(maka:id) {OsT} is.* Oturacak yerler.

makak[1], **-ğı** [Port. mocaco > Fr. macaque] *is. zool.* Uzun kuyruklu maymungillerden Güneydoğu Asya'da yaşayan, laboratuar deneylerinde kullanılan küçük ve orta boylu maymunlara verilen ad, *(Macacus nemestrinus / M maurus / M. sylvanus).*

makak[2], **-ğı** [? makak] *{ağız} is.* **1.** Koltuk değneği. **2.** Cambazların kullandığı ayakçak. [DS]

makak[3], **-ğı** [? maka / makak] *{ağız} sf.* **1.** Çok kirli. **2.** *is.* Tavşan yavrusu. [DS]

makak[4], **-ğı** [*eT.* bakāñak / bakāyak > makalak / makak] *{ağız} is.* → makalak. [DS]

makakak, -ğı [? makakak] *{ağız} sf.* Çaresiz. [DS] ⊡ **makakak kalmak,** *{ağız} Çaresiz kalmak.* [DS]

makal[1], **-li** [Ar. ḳavl > maḳāl مقال] *(maka:l) {OsT} is.* **1.** Söz; laf. **2.** Söyleme.

makal[2], [Yun. makhélli => makal] *{ağız} is.* Tarım araçlarından çapa. [DS]

makal[3], [Yun. pakalos => bakal / makal] *{ağız} is.* Bir tür kuş. [DS]

makalak[1], **-ğı** [? makalak] *{ağız} is.* Çok yağlı çıra parçası. [DS]

makalak[2], **-ğı** [*eT.* bakāñak / bakāyak > makalak / makak] *{ağız} is.* İnsanın diz kapağı.[DS]

makalat, [Ar. maḳal > maḳālāt مقالات] *(maka:lâ:t) {OsT} is.* **1.** Sözler. **2.** Makaleler.

makale, [Ar. maḳāl > maḳāle مقاله] *(maka:le) {OsT} is.* **1.** Söz. **2.** Nutuk. **3.** *ed.* Gazete ve dergilerde yayınlanan, kendi başına bir bütünlük oluşturacak biçimde bir görüşü iddia ve ispat etmek amacıyla yazılmış fikir yazısı.

makalid, [Ar. mıḳlād > maḳālīd مقاليد] *(maka:li:d) {OsT} is.* **1.** Kilitler. **2.** Kilit dilleri. **3.** Hazineler.

makalim, [Ar. mıḳlem > makālim مقالم] *(maka:lim) {OsT} is.* Ucu budanmış veya yontulmuş şeyler.

makam, [Ar. ḳıyām > maḳām مقام] *(maka:m) {OsT} is.* **1.** Durulan yer; bulunulan yer. **2.** Devlet daireleri için görev yeri; karar yetkisi bulunan yönetim birimi; böyle bir birimin başında bulunan kişinin görevi; memurluk yeri; mevki; orun; kat. **3.** Bir ermiş kişi için yaptırılan türbe. **4.** *tasvf.* Tasavvuf erbabı kişinin kendi irade ve çabasıyla ulaştığı kademeli ruhsal ve ahlakî olgunluk düzeylerinden her biri; aşağı varlık katından olgunların olgunu sayılan varlık katına yükselmek için aşılması gereken manevi basamaklardan her biri; insanın bilgi ve irfan bakımından kazandığı önem ve değere göre bulunduğu manevi yer. **5.** *müz.* Türk musikisinde bir dizinin işleniş biçimine verilen ad. **6.** *müz.* Belirli aralıklar dizisine verilen ad. ⊡ **makam arabası,** *Yüksek mevkideki bir makamda bulunan görevli için ayrılmış resmî araba; makam otomobili.*||**makām-ı āid,** *{OsT} Yetkili makam.*|| **makām-ı ālî,** *{OsT} 1. Yüce makam. 2. Bakanlıklara hitapta kullanılırdı.*|| **makām-ı evvel-i sānî,** *{OsT} gök b. Gezegenlerin yörüngeleri üzerindeki hareket noktası.*|| **makām-ı hizmet,** *{OsT} Hizmet yeri; görev yeri.*|| **Makām-ı İbrahim,** *{OsT} Kâbe'de gizli olan bir taş.*|| **Makam-ı Mahmud,** *{OsT} İslam dinine göre, kıyamet günü bütün peygamberlerin ve Allah'ın veli kullarının toplanacağı yerdeki Hz. Muhammed'in bulunacağı yer.*|| **makam odası,** *Yüksek mevkide bulunan bir görevli için ayrılmış bulunan çalışma ve görev yeri odası.*|| **makam otomobili,** *Yüksek mevkide bulunan bir görevli için ayrılmış otomobil; makam arabası.*|| **makam ödeneği,** *Yüksek mevkideki bir görevde bulunan memurlara maaş dışında verilen özel ve ek ücret; makam tazminatı.*|| **makam şoförü,** *Makam otomobilini kullanan şoför.*|| **makam tahsisatı,** *Özel kanunları gereğince ağır sorumluluk gerektiren görevlerde bulunanlara veya bazı meslek mensuplarına ödenen ek ücret.*|| **makam tazminatı,** *Yüksek mevkide görevde bulunan memurlara maaş dışında verilen özel ve ek ücret; makam ödeneği.*

makamat, [Ar. maḳām > maḳāmāt مقامات] *(maka:-ma:t) {OsT} is.* **1.** Makamlar. **2.** Topluluklar; gruplar. ⊡ **makāmāt-ı āliye,** *{OsT} Yüce mevkiler.*|| **makāmāt-ı musîkiye,** *Müzikteki makamlar.*|| **makāmāt-ı mübāreke,** *{OsT} Kudüs'te hem Müslü-*

manlar hem de Hristiyanlar tarafından kutsal sayılan yerler.|| **makāmāt-ı rıdvān,** *{OsT} Cennetler.*

makame, [Ar. iḳāmet > maḳāme مقامه] *(maka:me) {OsT} is.* **1.** Kabile toplantısı. **2.** Emevî ve Abbasî hükümdarlarının, din bilginlerinin konuşmalarını dinlemek amacıyla düzenledikleri toplantı. **3.** *ed.* Arap edebiyatında küçük hikâye.

makamında, [makam-ı-n-da] *zf.* Tarzında; benzer şekilde.

makami, -i'i [Ar. mıḳma'a > maḳāmi' مقامع] *{OsT} is.* Kesici ve delici, parçalayıcı silahlar.

makana, [İt. maccheroni = > makāna] *(maka:na) {ağız} is.* Makarna.[DS]

makane, [İt. macchina] *{ağız} is.* Makine. [DS] ☞ **makane gibi,** *{ağız} Makine gibi; çalışkan.* [DS]

makani, -i'i [Ar. ḳınā' > mıḳnā' > maḳāni' مقانع] *(maka:nı) {OsT} is.* Baş örtüleri.

makar, -rrı [Ar. ḳarār > maḳarr مقر] *{OsT} is.* **1.** Karar kılınan, durulan, oturulan yer. **2.** Oturulan, ikamet edilen yer. **3.** Başkent; merkez. ☞ **makarr-ı hükûmet,** *{OsT} Hükümet merkezi; başkent.*|| **makarr-ı sefîl,** *{OsT} Alçak duran.*

makara[1], [Ar. bekre / bekere => makara] *(maka'ra) is.* **1.** Üzerine tel, halat, ip, iplik, kablo, şerit, film vb. sarılan ekseni boyunca delik, kenarları çıkıntılı silindir; sarımlık. **2.** *dnz.* Bir yükün yukarıya kaldırılmasını sağlayan kenarları çepeçevre oluklu tekerlek. **3.** Birbirine paralel iki yüzey arasına geçirilmiş birden çok oluklu tekerleklerden meydana gelmiş ve çok ağır yükleri kaldırmakta kullanılan düzenek. **4.** Sürme kapı ve kapak rayları üzerine yerleştirilmiş döner silindirlere verilen ad. ☞ **makara çekmek,** *1. (Ötücü kuşlar için) sürekli olarak ötmek; aynı anda çeşitli nağmeler çıkarmak. 2. argo. Burnunu uzun uzun çekmek. 3. Alay etmek. 4. Kahkaha atmak.*|| **makara dili,** *Bir makaranın çevresinde zincir ve kablo geçecek biçimde oluk bulunan tekerleği.*|| **makara geçmek,** *argo. Nifak sokmak.*|| **makara gibi,** *(Konuşma için) hızlı ve sürekli.*|| **makaraları koyuvermek,** *Kendini tutamayarak kahkaha ile gülmeye başlamak.*|| **makaraları salıvermek,** *Kendini tutamayarak kahkaha ile gülmeye başlamak.*|| **makaraları zaptedememek,** *Kendini tutamayarak kahkaha ile gülmeye başlamak.*|| **makaraya almak,** *Bir kimse ile alay etmek; alaya almak.*|| **makaraya sarmak,** *argo. Alaya almak; gırgır geçmek.*

makara[2], [Sansk. makara] *{eT} is.* Bir yıldız adı. [EUTS]

makaracı, [makara-cı] *is.* **1.** Makara yapan ve satan kimse. **2.** *mecaz.* Alay eden; makaraya saran.

makaralı, [makara-lı] *sf.* Makarası olan; makara ile çalışan. ☞ **makaralı kuş,** *Sürekli öten kuş.*

makariz, [Ar. miḳrāż > maḳārīż مقاريض] *(maka:ri:z) {OsT} is.* Kesecek araçlar; makaslar.

makarna, [İt. maccherone] *(maka'rna) is.* **1.** Yumurta ve un hamuru ile çeşitli biçimlerde hazırlanarak kurutulmuş hazır yiyecek. **2.** Bu şekilde hazırlanmış kuru hamurun haşlanarak üzerine yağ, peynir veya değişik soslar dökülerek yenilen hamur yemeği. **3.** *argo.* İtalyan lireti.

makarnacı, [makarna-cı] *(maka'rnacı) is.* **1.** Makarna yapan veya satan kimse. **2.** Makarna yemeğini çok seven kimse. **3.** *argo.* İtalyan. **4.** *mecaz.* Şişman ve hareketi yavaş kimse.

makarnacılık, -ğı [makarna-cı-lık] *(maka'rnacılık) is.* Makarna yapma ve satma işi; makarna üretim sanayii.

makaryos, [Makarios *(Kıbrıslı din ve devlet adamı)*] *is. argo.* **1.** Hristiyan devlet adamı; papaz. **2.** İskambil kâğıtlarından papaz.

makas[1], [Ar. maḳṣ > miḳāṣ => maḳaṣ مقص] *{OsT} is.* **1.** Bir eksen üzerinde hareket edebilecek şekilde yerleştirilmiş ve bir ucundan bastırmak suretiyle araya konulan cismi kesecek biçimde iki tarafları keskin iki lamadan meydana gelmiş pek çok çeşitleri bulunan alet. **2.** Birbirine komşu iki demir yolu hattını bir üçüncü hatta bağlamaya ve treni bu yola yönlendirmeye yarayan açılır kapanır düzenek. **3.** Birbirini belli bir açı altında kesen iki demir yolu hattı. **4.** Üst üste konulmuş araba yayı. **5.** Ağır cisimleri kaldırmakta kullanılan iki çapraz direkten meydana gelmiş dikme. **6.** Bir çatının kendi ağırlığını, rüzgâr ve kar yüklerini taşıyabilecek şekilde döşenmiş kiriş sistemi. **7.** Bacakların makas gibi açılıp kapanması esasına dayanan bir adım türü. **8.** Sporcuların makas hareketine benzer bir hareket yapması. **9.** *zool.* Bazı kabuklu böceklerin ayaklarındaki makas ağzına benzer kıskaç. **10.** Aşağı doğru açılan mobilya kapaklarının yatay durmasını sağlamak için konulmuş, kapatıldığında bükülen, açıldığında doğrulan bir tür menteşe. **11.** Dirsek. **12.** Kâğıt topu, metal levha vb. türünden şeyleri kesmekte kullanılan hidrolik veya mekanik olarak çalışan alet; giyotin. **13.** *mecaz.* Çalma; kırpma. **14.** Oyun kâğıtlarındaki sırayı bozmadan yapılan karıştırma işlemi. **15.** Film ve bir yazı metnindeki istenmeyen kısımların başkalarınca yapılan çıkarılma işlemi. **16.** *{ağız}* Asmaların makas biçimindeki sürgünleri. [DS] **17.** *{ağız}* Üçgen biçimindeki tarla vb. şeyler. [DS] **18.** *{ağız}* Çatılara eğik olarak konulan direk; makas bağı. [DS] **19.** *argo.* Birisinin yanağını işaret parmağı ile orta parmak arasına alıp hafifçe sıkıştırarak sevgi gösterisinde bulunma. **20.** *argo.* İki kişi tarafından karşılıklı kıskaca alarak hile yapma. **21.** *argo.* Aynı döviz türüne, aynı anda Merkez Bankasının verdiği değer ile serbest piyasanın verdiği değer arasındaki fark. ☞ **makasa**

alınmak, *argo. Hileye düşürülmek; oyuna getirilmek.*|| **makas almak,** *argo. Bir kimsenin yanağını işaret ve orta parmaklar arasına alarak sıkma işlemi; kesme almak.*|| **makasa almak,** *Bir kimseyi birkaç kişi anlaşarak sıkıştırmak; rahatça hareket etmesini engellemek.*|| **makas ateşi,** *as. İki ve daha fazla noktadan yapılan çaprazlama ateş; çapraz ateş.*|| **makas atmak,** *argo. 1. Konuşmayı kısa yoldan bitirmek; kısa kesmek. 2. Sansür etmek. 3. (Bir iş yerinde çalışıp para işlerine bakan kimse için) gelirin bir kısmını kendi cebine atmak. 4. Trafikte kurallara aykırı olarak en sol şeritten en sağa geçmek veya bunun tersini yapmak.*|| **makas bağı,** *{ağız} Çatılara eğik olarak konulan direk.* [DS]|| **makas bilemek,** *{ağız} (Kadın için) çalımlı, hırslı olarak yürümek.*|| **makas değiştirmek,** *argo. Önceki savunduğu düşünceden, takındığı tavırdan vazgeçerek başka türlü davranmak.*|| **makas hakkı,** *Bir elbise için alınan kumaştan elbise kesildikten sonra arta kalan kısım.*|| **makası kapamak,** *argo. Konuşmayı kesmek.*|| **makas payı,** *Bir kumaşı keserken ölçüden biraz fazlaca bırakılan kısım; ölçü fazlalığı.*|| **makas vurmak,** *Bir şeyi makasla kesmek.*|| **makas yapmak,** *argo. (Şoför için) patronun parasından birazını kendine alıkoymak.*

makas², **-ssı** [Ar. maḳāṣṣ > maḳāṣṣ مقاص] *(maka:s) {OsT} is.* Makaslar.

makasçı, [makas-çı] *is.* **1.** Makas yapan veya satan kimse. **2.** Demiryollarındaki makasları açıp kapayarak trenlerin gideceği yolu değiştiren görevli. **3.** *argo.* Bir iş yerinde tahsilinden sorumlu olduğu paranın bir kısmını cebine indirmek.

makasçılık, **-ğı** [makas-çı-lık] *is.* **1.** Makas yapma ve satma işi. **2.** Demir yolu makaslarını açıp kapayarak treni yönlendirme işi. **3.** Basında, başka yayın organlarından haber aktarma işi.

makasdar, [Ar. maḳāṣ + Far. -dār مقاصدار] *{OsT} is.* → makastar.

makasıt, **-dı** [Ar. ḳaṣd > maḳṣad > maḳāṣid مقاصد] *(maka:sıt) {OsT} is.* Amaçlar; niyetler; kasıtlar; maksatlar.

makasir, [Ar. ḳaṣr > maḳṣūre > maḳāṣir مقاصر] *(maka:sir, s kalın söylenir) {OsT} is.* **1.** Camilerde etrafı çevrili yüksekçe yer. **2.** Bir evin gizli yerleri; evin en mahrem tarafları.

makaskâr, [Ar. maḳāṣṣ + Far. -kār => *OsT.* maḳāṣkār مقاصكار] *(makaskâ:r) {OsT} is.* Kâğıt oymacılığı sanatı ile uğraşan kimse; kesme ve oyma sanatı ile uğraşan usta.

makaslama, [makas-la-ma] *is.* **1.** Makaslamak eylemi. **2.** Asmalarda diğer tanelerin gelişmesini engelleyecek biçimde ve uygun nitelikte olmayan salkımların kesilip atılması işlemi. **3.** *spor.* Kulaç atarken ayakları bir makas gibi oynatmaya dayanan yüzme biçimi. **4.** *sf.* Çaprazlama. **5.** *zf.* Çaprazlama olarak.

makaslamak, [makas-la-mak] *gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* **1.** Bir şeyi makasla kesmek. **2.** (Film, yazı vb. için) bir bölümünü çıkarmak; sansür etmek; makas atmak. **3.** *argo.* Bir kimsenin yanağını işaret ve orta parmaklar arasına alarak sıkma işlemi; kesme almak; makas almak. **4.** *argo.* Çalmak.

makaslanma, [makas-la-n-ma / makas-lan-ma] *is.* Makaslanmak eylemi veya durumu.

makaslanmak, [makas-la-n-mak] *edil. f. [-ır]* **1.** Makasla kesilmek. **2.** Kesilmek; kısaltılmak. **3.** (Film, yazı vb. için) bazı bölümleri sansür amacıyla çıkartılmak. **4.** *dönşl. f* Makas sahibi olmak; makas edinmek; makas takılmak.

makaslı, [makas-lı] *sf.* Makası olan; makası bulunan; makas sahibi olan. ⊡ **makaslı böcek,** *zool. Kın kanatlılardan, başı ve kıskacı büyük, zararlı bir böcek; bağkesen; geyik böceği, (Lucanius).*

makaslık, **-ğı** [makas-lık] *{ağız} is.* Hela deliği. [DS]

makastar, [Ar. maḳāṣṣ + Far. dār مقاصدار] *(makasta:r) {OsT} is.* Dikimevlerinde kumaşı ölçüye veya kalıba göre kesen, provaları yapan, işçilere iş dağıtımı yapan, müşterilere elbiseleri teslim eden usta başı.

makat, **-dı** [Ar. ḳuʿūd > maḳʿad مقعد] *{OsT} is.* **1.** Oturulacak yer; küçük ve alçak sedir. **2.** Kıç. **3.** *gnşl. anat.* Anüs. ⊡ **makat ağacı,** *{ağız} Ayakkabıcıların gönleri parlatmak için kullandıkları yuvarlak değnek.* [DS]

makat², **-dı** [? makat] *{ağız} is.* Soğuğa engel olması için tavan arasına sürülen çamur sıva. [DS]

makatı, **-ı'ı** [Ar. maḳṭāʿ > maḳāṭıʿ مقاطع] *(maka:tı) {OsT} is.* Kesinti yapılan yerler; kesilen yerler; maktalar. ⊡ **makātı'ü'l-enhār,** *Nehirlerin geçitleri.*|| **makātı'ü'l-evdiye,** *Vadilerin alt uçları.*

makatil, [Ar. ḳatl > maḳtel > maḳātil مقاتل] *(maka:til) {OsT} is.* Öldürme işlerinin yapıldığı yerler; makteller.

makatir, [Ar. ḳaṭre > maḳṭār > maḳāṭir مقاطر] *(maka:tir, t kalın söylenir) {OsT} is.* Damlalar; katreler.

makavil, [Ar. ḳavl > miḳvel > maḳāvil مقاول] *(maka:vil) {OsT} is.* Diller.

makayan, [Sansk. māhāyāna] *{eT} is.* Mahayana; Büyük Taşıyıcı

makazif, [Ar. miḳẕāf > maḳāẕif مقاذف] *{OsT}is. dnz.* Tekne kürekleri.

makbaha, [Ar. maḳbaḥa مقبحه] *{OsT} is.* Çirkin hareket; yakışık almayan davranış.

makbaza, [Ar. maḳbaża مقبضه] *{OsT}. is.* Cerrahların kullandığı bir tür cımbız.

makber, [Ar. ḳabr > maḳber مقبر] {eAT} *{OsT} is.* Mezar; kabir.

makbere, [Ar. maḳber > maḳbere مقبره] {eAT} *{OsT} is.* Mezarlık; kabristan; mezar. ⊡ **makbere-i sükûn,** *{OsT} İnsanın ölünce dinlenebileceği mezar.*|| **makbere-i şühedā,** *{OsT} Şehitlerin mezarı, şehitlik.*

makbuh, [Ar. ḳubḥ >maḳbūḥ مقبوح] *(makbu:h) {OsT} sf.* Çirkin görülen; beğenilmeyen.

makbuha, [Ar. maḳbūḥ > maḳbūḥa مقبوحه] *(makbu:-ha) {OsT} is.* Hoşa gitmeyen iş.

makbul, -lü [Ar. ḳabūl > maḳbūl / maḳbūle مقبول / مقبوله] *(makbu:l) sf.* **1.** Kabul edilen; uygun görülen. **2.** Hoşa giden; beğenilen. **3.** Geçerli; muteber. ⊡ **makbule geçmek,** *Çok beğenilmek; hoşa gitmek; işe yaramak.*|| **makbul olmak,** *Beğenilmek; hoşa gitmek.*

makbuliyet, [Ar. maḳbūl > maḳbūliyyet مقبوليت] *(makbu:liyet) {OsT} is.* Geçerli olma durumu; makbul olma hâli.

makbur, [Ar. ḳabr > maḳbūr مقبور] *(makbu:r) {OsT} is.* Gömülü; gömülmüş.

makbuz, [Ar. ḳabż >maḳbūż مقبوض] *(makbu:z) {OsT} is.* **1.** Bir şeyin veya paranın alındığını belirten imzalı belge; alındı. **2.** *huk.* Borcun ödendiğini gösteren ve alacaklı tarafından imzalanarak borçluya verilen belge. **3.** *sf.* Alınmış olan; alınan.

makbuzat, [Ar. maḳbūżāt مقبوضات] *(makbu:za:t) {OsT} is.* **1.** Alınan paralar. **2.** Makbuzlar.

-makçı, [-mak-çı / mek-çi] *{eT} yap. e.* Eylem adlarından eyleyici adı yapan ek. *ar-makçı (aldatıcı, kandırıcı)*

makdem, [Ar. ḳudūm > maḳdem مقدم] *{OsT} is.* **1.** Gelme; geliş. **2.** İmparatorluk döneminde kalyoncuların giydiği bir tür başlık.

makderet, [Ar. ḳudret > maḳderet مقدرت] *{OsT} is.* Güç; kuvvet.

makduh, [Ar. ḳadḥ > maḳdūḥ / maḳdūḥa مقدوح / مقدوحه] *(makdu:h) {OsT} sf.* Beğenilmeyen; ayıplanan.

makdur, [Ar. ḳadr > maḳdūr مقدور] *(makdu:r) {OsT} sf.* **1.** Allah'ın takdiri gereği olan; kader gereği. **2.** Elden gelen; insanın yapabileceği; gücünün yettiği. **3.** *is.* Kuvvet; kudret. **4.** Kader. ⊡ **makdūr-ı beşer,** *{OsT} İnsanın gücünün yettiği, yapabileceği.*|| **makdūrü'l-istıfa,** *{OsT} Ele alınması mümkün olan.*|| **makdūrü't-teslim,** *{OsT} Ele geçirilmesi mümkün olan.*

makdurat, [Ar. maḳdūr > maḳdūrāt مقدورات] *(makdu:ra:t) {OsT} is.* **1.** Güçler; kuvvetler; kudretler. **2.** Allah'ın takdirleri; kaderler.

ma'kes, [Ar. ʿaks > maʿkes معكس] *{OsT} is.* Bir şeyin yansıdığı yer; yankı yeri. ⊡ **ma'kes bulmak,** *Yankı yapmak; yansımak; aksetmek.*

maket, [Fr. maquette] *is.* **1.** Bir heykel, bina vb. şeyin taslak durumundaki küçük örneği. **2.** Sanayide, yeni geliştirilen bir malı teknik olarak inceleyebilmek amacıyla yeni üretilecek olan bu modelin küçültülmüş veya tam boydaki örneği. ⊡ **maket bıçağı,** *Maket yapımında kullanılan ince ve keskin bir tür bıçak.*

maketçi, [maket-çi] *is.* İstenen ölçeğe uygun olarak tahtadan, balmumundan veya plastik maddeden her türlü maket yapabilen teknik eleman.

maketçilik, -ği [maket-çi-lik] *is.* Maket yapma işi.

makferlan, [İng. McFairlane] *is.* Omuzdan bele kadar pelerinli, kolsuz bir tür palto.

makgap, [? makgap] *{ağız} is.* Sapı baştan geçirilerek omza asılan yassı torba. [DS]

makhur, [Ar. ḳahr > maḳhūr مقهور] *(makhu:r) {OsT} sf.* **1.** Yenilgiye uğramış: mağlup. **2.** Mahvolmuş. **3.** Allah'ın gazabına uğramış. ⊡ **makhūr-ı kahr-ı ilâhî,** *{OsT} Allah'ın kahrı ile kahrolmuş.*

makhurane, [Ar. maḳhūr + Far. -āne مقهورانه] *(makhu:ra:ne) {OsT} zf.* Kahra uğramış bir hâlde.

makhuren, [Ar. maḳhūren مقهوراً] *(makhu:ren) {OsT} zf.* Kahra uğrayarak.

makhuriyet, [Ar. maḳhūriyyet مقهوريت] *(makhu:riyet) {OsT} is.* Kahrolma durumu; ezilmişlik.

makık[1], **-ğı** [? makık / mahuk] *{ağız} sf.* Çok ekşi. [DS]

makık[2], **-ğı** [? makık] *{ağız} is.* Yıkılmış evin yeri. [DS]

ma'kıl, [Ar. ʿaḳl > maʿḳıl معقل] *{OsT} is.* Sığınak; sığınılacak yer.

ma'kılî, [Ar. maʿḳıl > maʿḳılī معقلى] *(ma-kılı:) {OsT} is.* Arap yazı şekillerinden kûfî yazının bir türü.

makırmak, [mak *(yans.)* > mak-ır-mak] *{ağız} gçsz. f. [-ır]* (Sığır için) bağırmak; böğürmek. [DS]

maki[1], [İt. macchia] *is.* **1.** Akdeniz bölgesinin bodur ağaç ve çalılardan oluşan tipik bitki örtüsü; çalı örtü. **2.** Akdeniz bölgesinin silisli topraklarında mantar meşesi ormanlarının insanlar tarafından tahribi sonucu ortaya çıkan çalı ve bataklık topluluğu. **3.** İkinci Dünya Savaşında Alman işgaline karşı direnenlerin toplandığı ıssız yer; bu direnişçilerden oluşan topluluk.

maki[2], [Madagaskar yer. d. maki] *is. zool.* Kuyruğu uzun, silindirimsi ve tüylü, açık renkli, kalın ve yumuşak kürklü, sincaptan biraz daha irice, orta

boylu, Madagaskar'daki büyük orman ağaçları üzerinde yaşayan bir gececi memeli hayvan, *(Lemur)*.

ma'kid, [Ar. ʿaḳd > maʿkid معقد] *(ma-kid, k kalın söylenir) {OsT} is.* **1.** Akdedilecek yer. **2.** Düğüm yeri; bağ.

makigiller, [maki-gil-ler] *is. zool.* Örneği maki olan primatlar sınıfı.

makil, [Ar. maḳīl مقيل] *(maki:l, k kalın söylenir) {OsT} is.* **1.** Öğle uykusu. **2.** Öğle uykusu için yatılacak yer.

makilik, -ği [maki-lik] *is.* Bodur ağaçların yetiştiği yer; maki yetişen alan; makilerle kaplı alan.

makine, [Yun. mekhos *(araç, alet)* > mekhane > İt. macchina] *(maki'ne) is.* **1.** Herhangi bir enerji türünü başka bir enerjiye çevirerek elde edilen güçten yararlanılan veya belli bir etki meydana getirmek amacıyla birleştirilmiş parçalar bütünü. **2.** Aynı işi görmek üzere bir bütün meydana getirecek biçimde birleştirilmiş parçalar. **3.** Otomobil; araba; taşıt. **4.** *mecaz.* Bir alet veya taşıtın hareket sağlayan parçası; düzen; mekanizma. **5.** *argo.* Tabanca. **6.** *argo.* (Fahişe için) cinsel organ. **7.** *argo.* Hile; düzen, oyun. ⧉ **makine çekmek,** *Dikiş makinesinde bir şey dikmek; makineyle dikiş dikmek.*|| **makine dairesi,** *Gemilerde, ana ve yardımcı makinelerin topluca bulunduğu bölüm.*|| **makine dolabı,** *Makineler için yapılmış özel dolap.*|| **makine gibi,** *Çok çabuk ve art arda, aynı şekilde yapılan, olan.*|| **makine gibi adam,** *Çabuk, düzgün ve çok iş çıkaran kimse.*|| **makine gücü,** *1. Beygir gücü, vat veya kilovat ile ölçülen bir makinenin bir saniyede yapabildiği iş miktarı. 2. İnsan veya hayvan gücü karşıtı olarak makine kullanılarak yapılan zor işler için kullanılır.* || **makine odası,** *1. Makinelerin tamir edildiği yer. 2. Sinemalarda, sinema makinesinin çalıştığı ve bulunduğu yer.*|| **makine subayı,** *Gemilerde makine dairesinden sorumlu subay.*|| **makine yağı,** *1. Orta sıcaklıkta ve hafif işlerde çalışan makinelerin hareketli parçalarını yağlamakta kullanılan madenî yağ. 2. Gres.*|| **makine yapmak,** *argo. Hile yapmak.*|| **makineyi bozmak,** *argo. İshal olmak; bağırsakları bozmak.*

makineci, [makine-ci] *is.* **1.** Makine tamir eden kimse; makine onarımcısı. **2.** Makine satan kimse.

makineleşme, [makine-le-ş-me] *is.* **1.** Makineleşmek eylemi veya durumu. **2.** El emeği yerine makine kullanımının yaygınlaşması durumu.

makineleşmek, [makine-le-ş-mek] *dönşl. f. [-ir]* **1.** (İnsan için) makine gibi olmak; makine hâline gelmek. **2.** (İş ve ortamlar için) makine kullanılmaya başlanmak; makine kullanımı yaygınlaşmak; ağırlıklı olarak makine kullanmak. **3.** *mecaz.* Makine gibi duygu ve düşünceden yoksun olarak sadece iş üretmeye yönelmek.

makineleştirme, [makine-le-ş-tir-me] *is.* Makineleştirmek eylemi.

makineleştirmek, [makine-le-ş-tir-mek] *gçl. f. [-ir]* **1.** (Kuruluş için) makine kullanmak; makine kullanımını yaygınlaştırmak. **2.** (İş için) makine ile yapmak. **3.** (İnsan için) makineleşmesini sağlamak; makine gibi iş yaptırmak. **4.** *mecaz.* Makine gibi düşünmeksizin, duygudan yoksun biçimde hareket eder hâle getirmek.

makineli, [makine-li] *sf.* **1.** Makinesi olan; makinesi bulunan. **2.** Makine ile işleyen; makine ile çalışan. **3.** *is.* makineli tüfek. ⧉ **makineli tabanca,** *Tek kişilik otomatik silah.*|| **makineli tüfek,** *Çapı 20 mm'den küçük olan mermileri sağlıklı biçimde büyük bir hızla ve sürekli olarak atabilen bir kundak üzerine oturtulmuş otomatik silah.*|| **makineli tüfek gibi,** *Birbiri ardınca ve hızlı bir şekilde.*

makinist, [İt. macchinista] *is.* **1.** Bir makineyi işleten kimse. **2.** Makineden anlayan ve bu makineleri onaran teknik kişi. **3.** Buhar lokomotifini sevk ve idare eden, harekete hazırlayan, yoldan dönüşte muayene ederek depoya teslim eden, gerektiğinde bazı onarım ve bakım işlerini yapan kimse. **4.** *tiy.* Dekorları söküp takan kimse.

makinistlik, -ği [makinist-lik] *is.* Makinistin yaptığı iş; makinistin görevi.

makir, [Ar. meker > mākir ماكر] *(ma:kir) {OsT} is.* Hilekâr; hileci.

makiriye, [Ar. mākiriyye ماكريه] *(ma:kiriye) {OsT} is.* Eskiden iskelelerde alınan bir tür vergi.

ma'kîs, [Ar. ḳıyās > maḳīs مقيس] *(ma-ki:s, k kalın söylenir) {OsT} sf.* Kıyas edilen; mukayese edilen.

makis, [Ar. meks > mākis / mākise ماكس / ماكسه] *(ma:kis) {OsT} sf.* **1.** Durup dinlenen; duran. **2.** Duraksayan.

makit, [Ar. maḳīt مقيت] *(maki:t) {OsT} sf.* **1.** Sevilmeyen; nefret edilen. **2.** Buğzedilmiş.

makiyan, [Far. mākiyān ماكيان] *(ma:kiya:n) {OsT} is. zool.* Tavuk.

makkap, [? makkap] *{ağız} is.* Mukavva. [DS]

-maklar, [-maḳ-lar / -mekler] *{eAT} yap e.* -malar.

makleb, [Ar. ḳalb > maḳleb مقلب] *{OsT} is.* **1.** Değiştirilme; altı üstüne çevrilme; ters getirilme. **2.** Değiştirme yeri.

-maklık, [-maḳ-lık / -mek-lik] *{eAT} yap e.* Fiilden isim yapan ek, mastar eki olan *"-mak"* ile aynı işlevlidir.

maklu, -u'u [Ar. ḳalʿ > maḳlūʿ مقلوع] *(maklû:) {OsT} sf.* Çekilip çıkarılmış; koparılmış, sökülmüş.

maklu'an, [Ar. maḳlūʿ > maḳlūʿan مقلوعا] *(maklû:'-an) {OsT} zf.* Sökülerek; çekilip koparılarak. ⧉

maklū'an kıymet, *{OsT} huk. Bina, ağaç vb.nin yıkılmış, sökülmüşüne biçilen değer.*

maklub, [Ar. ḳalb > maḳlūb مقلوب] *(maklû:b) {OsT}* *sf.* **1.** Değiştirilmiş olan. **2.** Altı üstüne veya içi dışına getirilmiş olan; çevrilmiş olan. **3.** Harfleri tersinden okunduğunda da aynı olan kelime veya cümle.

maklubiyet, [Ar. maḳlūb > maḳlūbiyyet مقلوبيت] *(maklû:biyet) {OsT} is.* Ters çevrilmiş, değiştirilmiş olma durumu.

maklum, [Ar. maḳlūm / maḳlūme مقلوم / مقلومه] *(maklû:m) {OsT} sf.* Yontulmuş; tıraşlanmış; kesilmiş. ◘ **maklūmü'z-zufr,** *Tırnağı kesilmiş.*

makmetre, [E. Mach *(Avusturyalı fizikçi)* > Fr. mach+metrè] *is.* Bir uçağın hızının, aynı atmosferdeki ses hızına oranı(Mach sayısı)'m ölçmeye yarayan alet.

makmıra, [Ar. maḳbere مقبره => makmıra] *{ağız} is.* Mezar; mezarlık. [DS]

makrebe, [Ar. ḳurb > maḳrebe مقربه] *{OsT} is.* Yakınlık; akrabalık.

makreme, [Ar. maḳreme / mıḳreme مقرمه] *{OsT} is.* **1.** Sofra havlusu. **2.** El bezi. **3.** Köylü kadınların başlarına sardıkları işlemeli baş örtüsü. **4.** Peştamal.

makro-, [Yun. makros > Fr. macro-] *sf.* ve *ön ek.* Önüne getirildiği kelimeye *"büyük"* anlamı katan ek.

makrofauna, [Yun. makros *(büyük)* + Lat. faunus *(ormanların ilâhı)*] *{ağız} is. biy.* Büyüklüğü cm. cinsinden ölçülen hayvanların teşkil ettiği fauna. [DS]

makrogamet, [Yun. makros *(büyük)* + gamates *(eş, oğul)*] *is. biy.* Dişi eşey hücresi.

makroiktisat, [Fr. macro +Ar. ḳasd > iḳtisād] *(ma'kroiktisa:t, k kalın söylenir) is.* Daha iyi bir ekonomik siyaset izlemek amacıyla grupların ve bunların davranışları ile ilintili olan küresel nicelikler arasındaki ilişkilerin incelenmesi.

makrokozmoz, [Yon. makros *(büyük)* + kosmos *(evren)*] *is. fel.* Evren bütünü.

makrome, [Fr. macromé] *is.* Kalın iplikle yapılmış el işi.

makromeli, [Fr. macromélie] *is.* Kol ve bacaklardan birinin veya birkaçının aşırı gelişmesi.

makromolekül, [Fr. macromolécule] *is. kim.* İçinde çoğunlukla pek çok kere tekrarlanan atom gruplarından meydana gelmiş bir veya birçok yapısal şekil bulunan molekül.

makropodi, [Fr. macropodie] *is.* Aşırı ayak iriliği şeklinde görülen vücut bozukluğu.

makropolimer, [Fr. macropolymere] *is. kim.* Makromoleküllerden meydana gelmiş yüksek polimer.

makropsi, [Fr. macropsie] *is. psikol.* Cisimleri olduklarından büyük görme şeklinde beliren nevroz veya psikoz hâli.

makrosefal, -li [Yun. makros *(büyük)* + kephale *(kafa)* > Fr. macrocéphale] *sf.* (Kişi için) başı anormal derecede büyük olan.

makrosefali, [Fr. macrocéphale] *is.* Başın büyük olması durumu.

makrosit, [Fr. macrocyte] *is. tıp.* Bir tür kansızlıkta görülen kanda normalden daha büyük alyuvar.

makruh, [Ar. ḳarh > maḳrūḥ مقروح] *(makru:h) {OsT}* *sf.* **1.** Yaralanmış. **2.** Vücudunda irinli yara ve çıbanları bulunan.

makrun, [Ar. ḳarn > maḳrūn مقرون] *(makru:n) {OsT}* *sf.* **1.** Yakınlaştırılmış. **2.** Kavuşmuş; ulaşmış, varmış olan. **3.** Bitişik; yan yana; yakın. ◘ **makrūn-ı müsāade,** *{OsT} İzin almış olan; izni yanında.*|| **makrūn-ı sıhhat,** *{OsT} Doğruya yakın; doğru gibi görünen; doğruluğa yakın.*

makruniyet, [Ar. maḳrūn > maḳrūniyyet مقرونيت] *(makru:niyet) {OsT} is.* Yakınlık.

makruz, [Ar. ḳarż > maḳrūż مقروض] *(makru:z) {OsT}* *sf.* Ödünç olarak verilmiş olan; ödünç; borç.

maksad, [Ar. ḳaṣd > maḳṣad مقصد] *{OsT} is.* → maksat. ◘ **maksad-ı teşbîh,** *{OsT} Benzetme yönü; vech-i şebeh.*

maksat, -dı [Ar. ḳaṣd > maḳṣad مقصد] *is.* **1.** İstenilen şey; niyet; gaye; amaç; erek. **2.** *huk.* Yönetsel işlem ve eylemlerin, kamu yararını gerçekleştirmek biçimindeki amacı. ◘ **maksat görmek,** *Bir işte gizli bir niyeti olmak.*|| **maksat gütmek,** *Bir iş yaparken gizli bir amacı olmak.*|| **maksat hasıl olmak,** *Amaca ulaşılmak; amaç gerçekleşmiş olmak.*

maksatlı, [maksat-lı] *sf.* **1.** Gayeli; amaçlı. **2.** Kötü niyetli; kasıtlı.

maksatsız, [maksat-sız] *sf.* Hiçbir amacı olmayan; gayesiz.

maksebe, [Ar. maḳṣebe مقصبه] *{OsT} is.* Sazlık; kamışlık.

maksi, [Fr. maximum *(en üst)* > maxi-] *sf.* Uzun. ◘ **maksi modası,** *Uzun elbise modası.*|| **maksi etek,** *Boyu topuklara kadar uzanan etek.*

maksil, [Lat. maxilla] *is. anat.* Üst çene.

maksim[1], [Ar. ḳışm > maḳṣem / maḳṣim مقصم] *(s kalın söylenir){OsT} is.* **1.** Bir şeyin bölümlere, kollara ayrıldığı yer; taksim edilecek yer; taksim yeri. **2.** Bentlerde toplanan suyun künklerle kente getirildikten sonra toplandığı üstü örtülü yapıdan oluşan su haznesi.

maksim[2], [Lat. maxima regula *(en yüksek kural)* > Fr. maxime] *sf.* **1.** *müz.* (Aralık için) aynı türün majör aralığından daha büyük olan. **2.** *is.* Orta Çağ

notalamasına göre değeri iki veya üç uzuna eşit olan nota. **3.** *fel.* Ahlak ilkesi; kaide-i külliye.

maksimal, -li [Fr. maximal] *sf.* En yüksek derecede olan.

maksimum, [Lat. maximus > Fr. maximum] *is.* **1.** Bir şeyin ulaşabileceği en yüksek değer. **2.** *mat.* Değişken bir niceliğin belli sınırlar içinde alabileceği en büyük değer.

maksud, [Ar. ḳaṣd > maḳṣūd / maḳṣūde مقصود / مقصوده] *(maksu:d)* *{eAT}* *{OsT}* *sf.* **1.** Niyet edilen; istenilen; istek. **2.** Kast olunan. **3.** *{eAT}* *is.* İstenen şey.

maksum, [Ar. ḳışm > maḳṣūm / maḳṣūme مقصوم / مقصومه] *(maksu:m)* *{OsT}* *sf.* **1.** Kısım kısım bölünmüş; taksim edilmiş. **2.** *mat.* (Sayı için) bölünen. ▭ **maksumü'n-aleyh,** *mat. Bölen.*

maksumiyet, [Ar. maḳṣūm >maḳṣūmiyyet مقصوميت] *(maksu:miyet)* *{OsT}* *is.* **1.** Bölünme; taksim olunma. **2.** Taksim olma.

maksur, [Ar. ḳaṣr>maḳṣūr / maḳṣūre مقصور / مقصوره] *(maksu:r)* *{OsT}* *sf.* **1.** Kısaltılmış; kasılmış. **2.** Yalnız bir tek şeye ayrılmış, hasredilmiş. **3.** Alıkonulmuş. **4.** *dbl.* Arapça kelimelerden bazılarının sonunda (ى) *ye* şeklinde yazılan elif. *da'vā* (دعوى)

maksurat, [Ar. maḳṣūr > maḳṣūrat مقصورات] *(maksu:rat)* *{eAT}* *sf.* Kısılmış; kısaltılmış; kesilmiş.

maksure, [Ar. maḳṣūr > maḳṣūre مقصوره] *(maksu:re)* *{OsT}* *is.* **1.** Camilerde genellikle padişahlara ayrılan yüksekçe yer. **2.** Bir evin yabancıların girmesine izin verilmeyen en mahrem yeri.

maksus[1], [Ar. ḳaṣṣ >maḳṣūṣ مقصوص] *(maksu:s)* *{OsT}* *sf.* Kesilmiş, kırpılmış olan.

maksus[2], [Ar. maḥṣūṣ => maksus] *(ma'ksus)* *{ağız}* *zf.* Bile bile; isteyerek. [DS]

-maksuz, [-mak-suz / -meksüz] *{eAT}* *yap e.* -maksızın.

makşur, [Ar. ḳışr *(kabuk)* > maḳşūr مقشور] *(makşu:r)* *{OsT}* *sf.* Kabuğu soyulmuş olan.

makt, [Ar. maḳt مقت] *{OsT}* *is.* **1.** Öç; kin. **2.** Öfke; hiddet.

-makta, [mak-ta / -mek-te] *çek e.* Fiillere gelir, şimdiki zaman kavramı katar. Ek fiil geniş zaman ekleri ile çekimlenir: *çalışmaktayım, oturmaktasınız, yüzmektedir, görmekteyiz.*

makta, -a'ı [Ar. ḳaṭᶜ *(kesmek)* > maḳṭaᶜ مقطع] *{OsT}* *is.* **1.** Bir şeyin kesildiği yer; kesit. **2.** Ormanda kesim yapılacak alan. **3.** Üzerinde yazı kaleminin ucunun düzeltildiği kemik veya sert bir maddeden yapılmış araç. **4.** Herhangi bir şeyin içini göstermek için ortasından kesilmiş var sayılan kesik yerin resmi veya şekli; kesit. **5.** Kaldırım taşlarının üzerine döşendiği kum veya başka malzemeden serilmiş tabaka. **6.** *ed.* Gazel veya kasidenin son beyti; makta beyti. **7.** *mat.* Bir cismin düz kesilmesiyle meydana gelen düzlem; kesit. ▭ **makta'-ı mahrūtî,** *mat. Konik kesit.*

makta'a, [Ar. maḳṭaᶜa مقطعه] *{OsT}* *is.* Üzerinde kamış kalem ucu kesilerek düzeltilen kemik, şimşir veya metal altlık.

maktamak, [Ar. maḳ => Alt. / Kır. maḳ-ta-mak مقتمق] *{eAT}* *gçl. f.* *[-r]* Övmek.

maktaylamak, [mak-ta-y-la-mak] *{ağız}* *gçl. f.* *[-r]* *[-l(ı)-yor]* Övmek. [DS]

maktel, [Ar. ḳatl > maḳtel مقتل] *{OsT}* *is.* **1.** Cinayete kurban giden bir kimsenin öldürüldüğü yer. **2.** Bir kimseyi öldürme; katletme. **3.** *ed.* Tanınmış bir kimsenin öldürülmesi üzerine yazılan şiir.

maktohumu, [mak+tohum-u] *{ağız}* *sf.* Ahmak. [DS]

maktu, -u [Ar. ḳaṭᶜ *(kesmek)* > maḳṭūᶜ / maḳṭūᶜa مقطوع / مقطوعه] *(maktu:)* *{OsT}* *sf.* **1.** Kesilmiş; kesik. **2.** Kesin olarak değeri biçilmiş; kesin; değişmez. **3.** Herhangi bir ölçü ve tartı ile satılmayan; götürü. ▭ **maktu cizye,** *Fethedilen ülkelerin Müslüman olmayan halkından alınan belli miktardaki vergi.*|| **maktu fiyat,** *Hiçbir indirim veya üzerinde pazarlık yapılmayan fiyat; değişmez, kesin fiyat.*|| **maktu'ü'l-emel,** *{OsT}* *Kırılmış arzu; kesintiye uğramış emel.*

maktu'a, [Ar. maḳṭūᶜ > maḳṭūᶜa مقطوع] *(maktu:a)* *{OsT}* *sf.* (Parça için) gazete ve dergiden kesilmiş.

maktu'an, [Ar. maḳṭūᶜ > maḳṭūᶜan مقطوعاً] *(maktu:'an)* *{OsT}* *zf.* **1.** Fiyatı kesin şekilde sabitlenmiş olarak. **2.** Götürü olarak; toptan.

maktu'at, [Ar. maḳṭūᶜ > maḳṭūᶜāt مقطوعات] *(maktu:a:t)* *{OsT}* *is.* Gazete ve dergilerden kesilmiş parçalar.

maktul, -lü [Ar. ḳatl >maḳtūl / maḳtūle مقتول /مقتوله] *(maktu:l)* *{OsT}* *sf.* Öldürülmüş; katledilmiş. ▭ **maktul düşmek,** *Vurulup ölmek; katledilmek; öldürülmek.*|| **maktul olmak,** *Vurulup ölmek; katledilmek; öldürülmek.*

maktulen, [Ar. maḳtūl / maḳtūlen مقتولاً] *(maktu:'len)* *{OsT}* *zf.* Öldürülmek suretiyle; öldürülerek.

maktulîn, [Ar. maḳtūl / maḳtūlīn مقتولين] *(maktu:li:n)* *{OsT}* *is.* Öldürülmüş kimseler; öldürülenler.

maktur, [Ar. ḳaṭrān > maḳṭūr مقتور] *(maktu:r)* *{OsT}* *sf.* Katran sürülmüş; katranlanmış; katranlı.

ma'kud, [Ar. ᶜaḳd > maᶜḳūd معقود] *(maku:d)* *{OsT}* *sf.* **1.** Bağlanmış; düğümlenmiş. **2.** *huk.* *is.* Bir sözleşmenin yapılmasındaki esas maksat.

ma'kul, -lü [Ar. ʿaḳl > maʿḳūl / maʿḳūle معقول] *(ma:-kul) {OsT} sf.* → makul[1].

makul[1], -lü [Ar. ʿaḳl > maʿḳūl / maʿḳūle معقول] *(ma-ku:l) {OsT} sf.* **1.** Akla uygun gelen; mantıklı. **2.** Akıllıca davranan; mantıklı davranan. **3.** *mecaz.* Aşırı olmayan; uygun; elverişli. **4.** Belirli. ⊡ **makul olmak,** *Akla uygun davranmak; akıllıca davranmak.*

makul[2], -lü [Ar. ḳavl > maḳūl مقول] *(maku:l) {OsT} sf.* **1.** Söylenmiş; denilmiş. **2.** *is.* Söylenilen söz.

ma'kulat[1], [Ar. ʿaḳl > maʿḳūl / maʿḳūlāt معقولات] *(ma-ku:lâ:t) {OsT} is.* **1.** Akla uygun gelen şeyler; akla dayanan konular. **2.** Aklın idrak ettiği konular; akılla bulunacak, anlaşılacak şeyler.

makulat[2], [Ar. ḳavl > maḳūl > maḳūlāt مقولات] *(ma-ku:lâ:t) {OsT} is.* **1.** Çeşitler; kategoriler. **2.** *fel.* Genel ilkeler; varlığın genel ve kesin ilkeleri.

makule[1], [Ar. ḳavl > maḳūl > maḳūle مقوله] *(ma-ku:le) {OsT} is.* **1.** Cins; çeşit. **2.** Bilimsel tasnifi yapılmış şey. **3.** *huk.* Bir aşiret başkanının işlediği cinayet sonucu ödemesi gerekli diyet. **4.** *man.* Ulam; kategori.

makule[2], [Ar. maḳūle] *{ağız} is.* Yasa dışı cinsel ilişkilere aracılık eden kimse; pezevenk. [DS]

makulî, [Ar. ḳavl > maḳūl > maḳūlī مقولى] *(maku:li:) {OsT} sf.* Sınıflandırılmış; kategorik.

ma'kuliyet, [Ar. maʿḳūle > maʿḳūliyyet معقوليت] *(ma-ku:liyet) {OsT} is.* Akla uygunluk; mantıklılık.

ma'kum, [Ar. maʿḳūm معقوم] *(ma-ku:m) {OsT} sf.* Kapalı.

ma'kûs, [Ar. ʿaks>maʿkūs / maʿkūse معكوس /معكوسه] *(ma-kû:s) {OsT} sf.* **1.** Baş aşağı getirilmiş; ters çevrilmiş. **2.** Zıt; ters. **3.** Bir yere çarparak geri dönen; akseden. **4.** *mecaz.* Kötü giden; uğursuz. **5.** *mat.* Ters; evrik. ⊡ **ma'kûs talih,** *{OsT} Uğursuz, ters giden talih.*

ma'kûsen, [Ar. maʿkūs > maʿkūsen معكوسا] *(ma-kû:'sen) {OsT} zf.* Ters olarak. ⊡ **ma'kûsen mütenāsib,** *{OsT} Ters orantılı olarak.*

ma'kûsiyet, [Ar. maʿkūs > maʿkūsiyyet معكوسيت] *(ma-kû:siyet) {OsT} is.* Terslik; zıtlık.

makyaj, [Fr. maquillage] *is.* **1.** Yüz, göz, yanak ve dudaklara sürülen çeşitli boyalarla bir yüzün görünüşünü değiştirme tekniği; yüz bakımı; düzgün. **2.** *tv. sin.* Televizyon ve sinemada oyuncuların daha iyi görünmelerini sağlamak veya role uygun bir tip yaratmak için yapılan boyama ve düzeltme işleri. ⊡ **makyaj kâğıdı,** *Yüze sürülen makyaj malzemelerini temizlemekte kullanılan bir tür kâğıt.*|| **makyaj odası,** *Sinema, tiyatro, televizyon, reklamcılık ve fotoğrafçılık gibi işlerin yapıldığı yerlerde makyaj için ayrılan yer.*|| **makyaj takımı,** *Bir makyaj için gerekli olan malzemelerin tümü.*|| **makyaj yapmak,** *1. Bir yüzün, kusurlarını gizleyerek, güzelliğini ve estetik bakımdan değeri olan niteliklerini artırarak belirgin duruma getirmek. 2. Sinema veya tiyatroda, bir yüzün tabii görünüşünü, bir rolün gereklerine uydurmak için değiştirmek.*

makyajcı, [makyaj-cı] *is.* **1.** Makyaj yaparak geçimini sağlayan kimse; düzgüncü. **2.** Tiyatro ve sinemada, oyunculara rollerinin gerektiği yüz biçimlerini vermek için gerekli krem, boya gibi makyaj malzemesini kullanmakta uzmanlaşmış kişi.

makyajcılık, -ğı [makyaj-cı-lık] *is.* Makyajcının yaptığı iş veya mesleği.

makyajlama, [makyajla-ma] *is.* Makyajlamak eylemi.

makyajlamak, [makyaj-la-mak] *gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Makyaj yapmak.

makyajlı, [makyaj-lı] *sf.* Makyajı olan.

makyajsız, [makyaj-sız] *sf.* Makyajı olmayan; makyaj yapmamış olan.

Makyavelcilik, -ği [İt. Machiavelli *(İtalyan siyasetçisi)* > makyavel-ci-lik] *is.* **1.** Hedefe ulaşmak için, gerektiğinde ahlak kuralını çiğnemek de dahil olmak üzere her türlü yöntemi uygulamayı meşru gören siyasi sistem. **2.** Dürüstlükten yoksun siyaset.

Makyavelizm, [İt. Machiavelli *(İtalyan siyasetçisi)* > Fr. Machiavellisme] *is.* **1.** Hedefe ulaşmak için, gerektiğinde ahlak kuralını çiğnemek de dahil olmak üzere her türlü yöntemi uygulamayı meşru gören siyasi sistem. **2.** Dürüstlükten yoksun siyaset.

makye, -e'i [Ar. maḳye' مقيأ] *{OsT} is.* Konaklanacak yer; konacak yer; durak.

makzere, [Ar. maḳzere مقزره] *{OsT} is.* Dışkılık.

makzî, [Ar. ḳażā > maḳżī مقضى] *(makzi:, z kalın söylenir) {OsT} sf.* **1.** Ödenmiş; kaza edilmiş. **2.** Tamamlanmış. ⊡ **makzi'l-merām,** *Erişilmek istenen.*|| **makziyyü'n-aleyh,** *Aleyhinde karar verilmiş; davayı kaybetmiş.*

makzuf, [Ar. ḳaẕf > maḳẕūf مقذوف] *(makzu:f) {OsT} sf.* **1.** Atılmış. **2.** İftira edilmiş.

-mal[1], [-mal] *yap. e.* Geçişli fiillerden isim ve sıfat türeten ek. Tek örneği *sağmal* kelimesidir. *{eAT} sağ-mal > sağmal, süt veren inek, sağılmakta olan inek veya süt veren cinsten anlamını gelir.*

-mal[2], [Far. -māl مال] *(ma:l) {OsT} son ek.* Farsça kelimelerden *"süren, sürülen, takılan, sarılan"* anlamlarında birleşik sıfatlar yapan son ek. *pāy-māl (üzerinde ayak sürülen, ayak altında çiğnenen)*

mal[1], [Ar. māl مال] *{OsT}is.* **1.** Bir kişinin veya tüzel kişiliğin mülkiyeti olabilen taşınır veya taşınmaz

eşya ile bunlara ait hakların tümüne verilen ad; mülk; varlık; servet. **2.** *eko.* İnsan ihtiyaçlarını karşılayabilen ve bu amaçla üretilen, yetiştirilen ve kullanılan ürünlerin genel adı. **3.** Alınıp satılabilen her şey; ticaret eşyası; tüccar malı; emtia; meta. **4.** Bir kimsenin sahip olduğu büyükbaş hayvanların tümü; inek, manda gibi hayvanlara verilen ortak ad. **5.** *{eAT}* Çift ve yük hayvanları. **6.** Nakit para; para. **7.** *mecaz.* Bayağı, aşağılık, kötü, alçak kimse. **8.** *argo.* Hafifmeşrep kadın; cilveli, işveli kadın; fahişe. **9.** *argo.* Kalça, göğüs, bacak ve cinsel organlara verilen genel ad. **10.** *argo.* Esrar, eroin vb. uyuşturucu maddelerin ortak adı. **11.** *{ağız}* İşlenmiş, boyanacak duruma gelmiş sığır derisi. [DS] **12.** *{ağız}* Bir tarım aracı olan çapa. [DS] ☞ **mala kesmek,** *{eAT} Diyete bağlamak.*|| **māl ā māl,** *{OsT} Çok dolu; dopdolu.*|| **mal ayrılığı,** *huk. Evlilikte eşlerin kendi mallarının mülkiyet, yönetim ve yararlanma haklarını ellerinde tutukları yöntem.*|| **māl-bahş,** *{OsT} Mal veren.*|| **mal başı,** *{eAT} Sermaye.*|| **mal bekçisi,** *{ağız} Sincap.* [DS]|| **mal beki,** *{ağız} Sincap.* [DS]|| **mal beşdesi,** *{ağız} Hayvan vergisi.* [DS]|| **mal beyanı,** *huk. İcra takibi sırasında borçlunun sahip olduğu malların alacaklılara olan borcunu karşılayabilecek durumda olduğunu belirtmek üzere ilgili icra dairesine verdiği, kişinin kendisi tarafından hazırlanmış ve kendisinin sahip olduğu taşınır ve taşınmaz malları ile alacak ve borçlarını belirtir liste.*|| **mal bildirimi,** *huk. İlgili makama verilmek üzere kişinin kendisi tarafından hazırlanmış ve kendisinin, eşinin ve velayeti altında bulunan çocuklarının sahip olduğu taşınır ve taşınmaz malların kaynaklarını belirtir liste.*|| **mal birliği,** *huk. Evlilikte eşlerin sahip oldukları mal varlıklarının birleştirilmesi esasına dayanan sistem.*|| **mal bulmuş Magribî gibi,** *Büyük bir servete konmuş gibi; büyük bir sevinç ve heyecanla.*|| **mal canlı,** *{ağız} Malına çok düşkün olan.* [DS]|| **mal canlısı,** *Mala mülke düşkün olan; servete çok değer veren.*|| **mal cannı,** *{ağız}* → mal canlı.[DS]|| **mal defterdarı,** *Tanzimat öncesinde devletin malî işleri ile uğraşan kimse.*|| **mal defterdārı,** *Tanzimat öncesi imparatorluk döneminde devletin parasal işlerini yürüten kimseye verilen ad.*|| **mal dökmek,** *{eAT} Bol para harcamak.*|| **mal edinmek,** *1. Mal sahibi olmak; kendine mal sağlamak. 2. Sahip çıkmak; benimsemek.*|| **mal eğreği,** *{ağız} Hayvan sürülerinin otlatmak için götürüldüğü yüksek yerler.* [DS]|| **mal etme,** *Kimin tarafından yapıldığı belli olmayan bir eseri bir sanatçıya ait gösterme işi.*|| **mal etmek,** *1. Bir şeyi belirtilen fiyata üretmek veya temin etmek; o fiyata getirmek; o kadar lira harcayarak sahip olmak. 2. Bir şeye kendisini veya bir başkasını sahip kılmak; benimsemek; sahiplenmek; kendisininmiş gibi göstermek.*|| **mal gelini,** *{ağız} Sincap.* [DS]|| **mal gözlü,** *Mala mülke düşkün olan; servete çok değer veren.*|| **malı beslemek,** *{eAT} Serveti artırmak.*|| **malı malına,** *Hiç kazanç sağlamadan, kârsız olarak; alış fiyatına.*|| **malın gözü,** *1. Kendisine güven duyulmaz; açıkgözlüğü çıkarı uğruna kullanan; aşağılık; erdemsiz. 2. En iyi cins mal.*|| **malı omzunda,** *Hiç malı mülkü olmayan; berduş; serseri.*|| **malının hesabını bilmemek,** *Aşırı zengin olmak; çok zengin olmak.*|| **māl-i cizye,** *{OsT} Araziden alınan cizye.*|| **māl-i ganāim,** *{OsT} Savaş ganimetinden elde edilen paranın beşte biri ölçüsünde olan ve yetimlere, öksüzlere, kimsesizlere verilen para.*|| **māl-i gaybî,** *{OsT} Sahibi çıkmayan buluntu eşya, mal.*|| **māl-i gayr-i menkul,** *{OsT} Taşınmaz mal; taşınmaz.*|| **māl-i gayr-i mütekavvim,** *{OsT} huk. Kullanımı mubah olmadığı için edinimi yasak olan mal.*|| **māl-i Karun,** *{OsT} 1. Karun'un malı. 2. Çok büyük servet.*|| **māl-i keşūfiye,** *{OsT} Mısır hazinesinden padişaha cep harçlığı olarak gönderilen para.*|| **māl-i menkul,** *{OsT} Taşınabilir mal; taşınır.*|| **māl-i mugtenemāt,** *{OsT} Vurulan çöl bedevisinden ele geçirilen mal ve hayvanın bedeli.*|| **māl-i mukabele,** *{OsT} Tımarlardan elde edilen gelirler.*|| **māl-i mütekavvim,** *{OsT} huk. Edinimi mubah olan mal.*|| **māl-i mîrî,** *{OsT} Hazineye ait olan mal.*|| **māl-i nātık,** *{OsT} Konuşan mal; dört ayaklı hayvan, köle, cariye gibi mallar.*|| **māl-i sadakāt,** *{OsT} Yoksullara, savaş düşkünlerine verilmek üzere Müslüman tüccarlardan alınan zekât.*|| **māl-i sāmit,** *{OsT} Cansız mal.*|| **māl-i uhrevî,** *{OsT} Bu dünyaya ait olmayan mal; ahret için kazanılan sevap.*|| **mal kaçırmak,** *1. Gümrük vergilerini ödemeden bir ülkeye mal sokmak veya dışarıya çıkarmak. 2. Alacaklıların zararına olarak elinde bulunan malları gizlemek; yok göstermek.*|| **mal kadın,** *{ağız} 1. Baykuş. 2. Üzeri saman renginde, kalın köklü, yenebilir bir tür mantar.* [DS]|| **mal kaldırmak,** *Ürün elde etmek.*|| **mal kalemi,** *Maliye dairesi.*|| **mal kapatmak,** *Bir yerde üretilen malların parasını önceden vererek üretim sonrasında kendisine verilmesini sağlamak.*|| **mal kıran,** *{ağız} Hayvan vebası.*[DS]|| **malları görmek,** *{ağız} Hayvanların sulanma, yemlenme ve başka bakım işleriyle uğraşmak.* [DS]|| **mal maşat,** *{ağız} Sığırlar.* [DS]|| **mal meydanda,** *Bir şeyin gizlisi ve saklısı olmadığını, eksik ve kusurlarının görünür nitelikte olduğunu belirtmek için kullanılır.*|| **mal müdürlüğü,** *İlçede, devlet gelirlerinin toplandığı ve gerekli harcamaların yapıldığı daire.*|| **mal müdürü,** *Maliye Bakanlığının ilçedeki işlerini yürütmekle görevli yönetim amiri.*|| **mal mülk,** *Taşınır ve taşınmaz her türlü maddî varlık; servet.*|| **mal olmak,** *1. Maliyeti belirtilen miktara çıkmak; o kadar para harcanarak meydana getirilmek veya sahip olunmak. 2. Bir değer karşılığında birinin sahipliği altına girmek; değeri ve karşılığı bir şeyle ödenmek.*

3. Bir iş veya davranıştan dolayı büyük bir zarara uğramak. 4. mecaz. Benimsenmek. || **mal ortaklığı,** *huk. Evlilikte eşler arasındaki mal yönetimi sözleşmesinde, ortaklığa girecek malların sınırlandırılmamış olması durumu.* || **mal para,** *Yapıldığı maddenin değeri ile para bakımından değeri aynı olan ödeme aracı.* || **mal-perest,** *{OsT} Mal canlısı; pinti; mala tapan.* || **mal rejimi,** *huk. Evlilikte, eşlerin sahip oldukları malların yönetimine ilişkin yöntem.* || **mal sahibi,** *Bir malın mülkiyet haklarını elinde bulunduran kimse.* || **mal sandığı,** *Devlet gelirlerinin, pul ve değerli kâğıtların, emanet olarak verilen para ve malların saklandığı, hesaplarının tutulduğu, devlete ait para alıp veren devlet dairesi; mal müdürlüğü ve defterdarlık.* || **mal saklamak,** *{ağız} Hayvan beslemek.* [DS]|| **māl ü menāl,** *{OsT} Mal mülk; eşya; emtia; servet.* || **mal varlığı,** *huk. Bir gerçek ve tüzel kişinin hukukî bütünlük oluşturmak üzere sahip olduğu veya yükümlü tutulduğu para ile ölçülebilen hak ve borçlarının tümü.* || **mal varlığı hakları,** *Mal varlığına giren ve para ile ölçülebilen, değişim ve kullanım değeri olan haklar.* || **mal yapmak,** *Servet biriktirmek; mal edinmek; zengin olmak.* || **mal yeri,** *{ağız} Hayvanları otlatmaya uygun sulak ve çayırlık yerler.* [DS]

mal[2], [Ar. māl] *{ağız} sf.* Güzel. [DS]

mala[1], [Far. māliden *(sürmek)* > māle مالە] *(ma'la) {OsT} is.* **1.** Harç sürmek ve düzeltmek için kullanılan tahta saplı, üçgen ve yassı metal ağızlı duvarcı veya sıvacı aleti. **2.** *{ağız}* Saçta pişirilen böreğin üstünü yağlamak için kullanılan ucu bezli tahta. [DS] **3.** *{ağız}* Tahta, cam vb. silmek veya bulaşık yıkamak için kullanılan bez parçası. [DS] **4.** *{ağız}* Deve semerinin iç ve arka boşluğuna kıstırılan çul ya da keçe parçası. [DS]

mala[2], [mala] *{ağız} is.* **1.** Unu kaynar suda pişirerek yapılan bir tür yemek. **2.** Cevizli hamur tatlısı. [DS]

mala[3], [Far. māle => mala] *{ağız} is.* Sürülmüş tarlaya, tohum ekilmeden önce çekilen tırmık. [DS]

mala[4], [mala] *{ağız} is.* Oyuncak bebeğin elbisesi. [DS]

mala[5], [mala] *{ağız} is.* **1.** Mısır. **2.** Harman dövüldükten sonra savrularak samandan ayrılmış tahıl. **3.** Harmanda, tahılın dipte kalan topraklı kısmı. [DS]

malaba, [Far. mir-āb => maraba / malaba] *{ağız} is.* Ortak. [DS]

malaçırık, -ğı [mala+çır-ık] *{ağız} is.* Serçeden az büyük, toprak renginde bir kuş. [DS]

maladir, [? maladir] *{ağız} is.* Antika. [DS]

malafa, [İt. malafatta] *is.* **1.** Mil; dingil; aks. **2.** Üzerinde çalışılacak parçayı takım tezgâhına bağlamaya yarayan parça. **3.** Döner frezeleri harekete geçirmek ve desteklemek için kullanılan mil. **4.** Kuyumculukta dövülmüş veya oyulmuş işleri yuvarlaklaştırmaya yarayan tahta silindir. **5.** Yüzüklerin çapını ölçmekte kullanılan kesik koni biçimindeki alet.

malafat, [İt. malafatta] *is.* **1.** *{ağız}* Erkek hayvanın cinsiyet organı. [DS] **2.** *argo.* Erkeklik organı.

malaga, [İsp. malaga *(İspanya'da şehir) is.* **1.** İspanya'da Malaga dolaylarında üretilmiş bir tür likör şarabı. **2.** Kurusu çerez olarak yenilen iri taneli misket üzümü.

malag, [bala-k > malak] *{ağız} is.* Buzağı. [DS]

malagi, [malagi] *{ağız} is.* Mısır unu. [DS]

malagma, [Yun. malagma] *{ağız} is.* → malama. [DS]

malağa, [? malağa] *{ağız} is.* Kelepçe. [DS]

malağma, [Yun. malagma ملاغمە] *is.* **1.** *{eAT}* Dövülmüş, fakat samanından henüz ayrılmamış tahıl. **2.** *{ağız}* → malama[1]. [DS]

malağra, [Yun. malagma] *is.* *{ağız}* Kalburla elenerek toprak ve samandan ayrılmış tahıl. [DS]

malah, [malak] *{ağız} is.* **1.** Manda yavrusu. **2.** Domuz burnu.[DS]

malahma, [İt. malaria] *{ağız} is.* Sıtma. [DS]

malahter, [? malahter] *{ağız} is.* Meş'ale. [DS]

malak[1], **-ğı** [bala-k *(çocuk; yavrucuk)* > malak] *is.* **1.** Manda yavrusu. *{ağız} (aynı)* [DS] **2.** *argo.* Aptal; sersem; beceriksiz; salak. . **3.** *{ağız}* Buzağı. [DS] **4.** *{ağız}* Tavşan yavrusu. [DS] **5.** *{ağız}* Ayı yavrusu. [DS] **6.** *{ağız}* Domuz yavrusu. [DS] ⧉ **malak ardı,** *{ağız} Sürünün ardından giderek yeni doğmuş kuzu ve oğlakları toplayan çoban.* || **malakları çevirmek,** *{ağız}* İş yapabilir olmak.[DS]

malak[2], [? malak] *{ağız} is.* Pantolon veya donun paçaları. [DS]

malak[3], [? malak] *{ağız} is.* Köşe; açı. [DS]

malak[4], [? malak] *{ağız} is.* Çocuk oyunlarında kazanma sayısı; kama. [DS] ⧉ **malak atmak,** *{ağız} Oyunda sayı kazanmak; kama yapmak.* [DS]

malak[5], [? malak] *{ağız} is.* → malak aşı. [DS] ⧉ **malak aşı,** *{ağız} Buğday ya da mısır ununu kaynar suya dökerek pişirmek suretiyle yapılan ve çorba veya pekmezle yenilen bir tür yemek; kaçamak; malak hamuru; malay.* [DS]|| **malak malak yemek,** *{ağız} Büyük lokmalarla yemek.* [DS]

malak[6], [? malak] *{ağız} is.* **1.** Yüz. **2.** Çene; alt dudak. **3.** Burun deliklerinin yanındaki etli kısım. **4.** Domuzun azı dişleri. [DS] ⧉ **malağını eğmek,** *Suratını asmak.*

malak[7], [? malak] *{ağız} is.* **1.** Killi toprak. **2.** Çamur. **3.** Dere. [DS]

malak[8], [Ar. miğlāķ => malak] *{ağız} is.* **1.** Eğri demir. **2.** Kapıları kapamak için arkalarına konulan ağaç çengel. [DS]

malak[9], [? malak] *{ağız} sf.* **1.** (Kişi için) şişman; gürbüz. **2.** Beceriksiz. [DS]

malaka[1], [? malaka] *{ağız} is.* Erkeklik organı. [DS]

malaka[2], [? malaka] *{ağız}* *is.* Oyun; düzen; hile. [DS]

malaka[3], [malaka] *{ağız}* *sf.* **1.** Karşılıksız, parasız ve emeksiz elde edilen. **2.** Kelepir. **3.** *is.* Yağma. [DS] ☞ **malakaya konmak,** *{ağız} Bir şeyi parasız, emeksiz ve karşılıksız elde etmek.* [DS]

malakacı, [malaka-cı] *{ağız}* *sf.* Bir şeyi emeksiz, parasız ve karşılıksız elde etmeyi seven. [DS]

malakâri, [Far. māle *(mala)* + kerden *(yapmak)* > mālakārī ملكاری] *(malakâ:ri:)* *{OsT}* *is.* Çoğunlukla bina içlerinde alçıdan yapılmış kabartma süslere verilen ad.

malakelam, [Ar. mā-lā-kelām مالاكلام] *(ma:lâ:ke-lâ:m)* *{OsT}* *sf.* Diyecek yok; söylenecek söz yok.

malakit, [Yun. malakhitês > Fr. malachite] *is. min.* Mücevhercilikte kullanılan parlak yeşil renkli doğal bazik bakır karbonat; bakır taşı. ☞ **malakit yeşili,** *kim. Benzaldehit ve dimetilanilinden elde edilen trifenilmetan yapısındaki boyar madde.*

malaklama, [malak-la-ma] *is.* Malaklamak eylemi.

malaklamak[1], [malak-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ı) -yor]* **1.** Karıştırmak. **2.** Toprağı suyla karıştırarak çamur yapmak. [DS]

malaklamak[2], [malak-la-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(ı) -yor]* (Dişi manda için) yavrulamak; malak doğurmak. [DS]

malaklamak[3], [malak[8]-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ı) -yor]* Kapıyı sürgülemek. [DS]

malaklamak[4], [malak-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ı) -yor]* (Domuz için) insana saldırarak ısırmak. [DS]

malaklamak[5], [malak-la-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(ı) -yor]* Çabalamak; uğraşmak; didinmek. [DS]

malaklamak[6], [malak-la-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(ı) -yor]* (Çocuk için) emeklemek. [DS]

malaklamak[7], [malak-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ı) -yor]* Oyunda yenmek. [DS]

malakof, [Rus. malahov *(Sivastopol yakınlarında bir müstahkem mevki)*] *is.* Arka tarafı kabarık uzun etek.

malalama, [mala-la-ma] *is.* Malalamak eylemi.

malalamak[1], [mala-la-mak] *gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Yeni çimentolanmış veya sıvanmış bir yüzeyi mala ile düzeltmek; mala sürmek.

malalamak[2], [mala-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Övücü sözlerle kandırmaya çalışmak. [DS]

malama[1], [? malama] *is.* Katran, yağ vb. sürmek için kullanılan ucu bezli sopa.

malama[2], [Yun. malagma] *{ağız} is.* **1.** Karışım. **2.** Dövülmüş fakat henüz taneleri samandan ayrılmamış harman yığını. **3.** Dövenle sürülmek için harmandan yere serilmiş başaklı ekin sapları.[DS]

malama[3], [Yun. malagma] *{ağız} is.* Çimento ve diğer malzemelerden su katılarak yapılmış bulamaç. [DS]

malamağ, [Yun. malagma] *{ağız} is.* → malama[2]. [DS]

malamak, [mala-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Suçunu gizlemek. [DS]

malaman, [Yun. malagma] *{ağız} is.* → malama[2]. [DS]

malamar, [Yun. palamarin => palamar] *{ağız} is.* Kalın urgan. [DS]

malamat, [Ar. melāmet ملامت => malamat] *{ağız} is.* **1.** Açlık; kıtlık. **2.** Sıkıntı; üzüntü; güçlük. **3.** Bozgun; utanç verici durum. **4.** Ezgin; dağınık. **5.** *sf.* (Kişi için) alçak; aşağılık. **6.** (İş için) kötü; bulaşık. **7.** Kirli; pis. [DS] ☞ **malamat etmek,** *{ağız} 1. Eziyet çektirmek. 2. Birinin ayıbını, suçunu açığa vurarak mahcup etmek. 3. Alay etmek. 4. İşi kökünden yok etmek; bozmak. 5. Bulunduğu yeri, üstünü başını kirletmek.* [DS]|| **malamat olmak,** *{ağız} Kınanacak durumda olmak.* [DS]

malamatlık, [malamat-lık / malamat-lıẖ] *{ağız} is.* **1.** Kötülük. **2.** Ayıplanacak, kınanacak durum. **3.** Pişmanlık. [DS]

malamga, [Yun. malağma => malamga] *{ağız} is.* → malama[2]. [DS]

malamınç, [mala + mınç] *sf.* Ezilme. ☞ **malamınç olmak,** *{ağız} (Erik, armut, kiraz vb. meyveler için) çok olgunluk nedeniyle ezilmek.* [DS]

malanga, [Yun. malagma] *{ağız} is.* Koşu atlarına yedirilen arpa ve saman karışımı yem; malama. [DS]

malanihaye, [Ar. mā-lā-nihāye مالانهایه] *(ma:lâ: niha:ye)* *{OsT}* *sf.* Sonsuz; uçsuz.

malapa, [? malapa] *is.* Yüzük için parmak üzerinden ölçü almakta kullanılan milimetrelere ayrılmış ve numaralanmış yüzük takımı.

malarya, [İt. malaria] *(mala'rya)* *is. tıp.* Sıtma.

malasi, [Yun. malakia] *is.* **1.** Uyarıcı yemeklere karşı duyulan marazi istek; iştah sapkısı. **2.** *tıp.* Bazı sert dokularda görülen yumuşama durumu; kemik yumuşaması.

malaş[1], [mal+aş(ı) ?] *{ağız} is.* Lapa. [DS]

malaş[2], [? malaş] *{ağız} sf.* Üstü başı pislik içinde olan. [DS]

malaş[3], [? malaş] *{ağız} is.* **1.** Mavi benekli bir cins karga. **2.** Beyaz ve kırmızı benekli, çok kılçıklı bir tür balık. [DS]

malaşa, [Yun. malákhi [Tietze] => malaşa] *{ağız} is.* Ebegümeci. [DS]

malaşmak, [may-la-ş-mak / mala-ş-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* Gelişigüzel, terbiyesizce oturmak; mayışmak. [DS]

ma'lat, [Ar. maʿlāt معلات] *(ma-lâ:t)* *{OsT}* *is.* **1.** Yüksek fikir; derin anlamlı görüş. **2.** Şeref; ululuk.

malata, [? malata / malatka] *{ağız} is.* Söğüt dalından yapılan çamaşır sepeti. [DS]

malatka, [? malatka / malata] *{ağız} is.* → malata. [DS]

malatora, [? malatora / malatura / meletüre] *{ağız} is.* Bir tür rezene; arapsaçı, *(Foeniculum vulgare).* [DS]

malay[1], [? malay / malak] *{ağız} is.* **1.** Mısır ekmeği. **2.** Mısır ununun kaynar suda pişirilmesi ile yapılan, çorba veya pekmezle yenilen hamur yemeği. [DS]

malay[2], [Kır. / Kaz. mal *(zenginlik)* > mal-ay] *is.* Hizmetçi.

malaya'ni, [Ar. mā-lā-yaʿnī مالايعنى] *(ma:lâ:ya:ni:) {OsT} sf.* Anlamsız; yararsız; boş; saçma.

malaya'niyat, [Ar. mā-lā-yaʿniyāt مالايعنيات] *(ma:-lâ:ya-ni:ya:t) {OsT} is.* Anlamsız, boş, yararsız şeyler.

malayutak, [Ar. mā-lā-yuṭāḳ مالايطاق] *(ma:lâ:yuta:k) {OsT} sf.* Dayanılmaz; takat getirilmez.

malaz[1], [? malaz] *{ağız} is.* **1.** Sürülmemiş, ot bürümüş tarla. **2.** Su basan toprak; su altında kalan, su basmış tarla. **3.** Sulak yer. **4.** Bataklık, sazlık yer. **5.** Çoraklığı nedeniyle ekilemeyen boş arazi. **6.** Killi toprak. [DS]

malaz[2], [Fr. mélasse => melâs] *{ağız} is.* Hayvanlara yedirilen kuru ot. [DS]

malaz[3], [Yun. molos] *{ağız} is.* **1.** Küçük taş kırıntıları; moloz. **2.** Süprüntü; artık. [DS]

malaza, [? malaza] *{ağız} is.* Bademcik. [DS]

malazır, [? malazır / malhazır / melezir / melhezir] *{ağız} is.* Kapaklı bakır sahan; küçük sahan.[DS]

malazma, [? malazma] *{ağız} is.* Seyrek dokunmuş balık ağı. [DS]

malbaş, [mal + baş] *{ağız} sf.* Anlayışsız; kalın kafalı. [DS]

malca, [mal-ca] *(ma'lca) zf.* Mal bakımından; servet ve para yönünden; mal olarak.

malç, [malç *(yans.)*] *{ağız} sf.* Ezik. [DS] ◘ *{ağız}* **malç olmak,** *Ezilmek.* [DS]

malçak, [maç / malç *(yans.)* > malç-ak] *ünl.* Bir şey yerken veya sakız çiğnerken ağızdan çıkan ses; ağız şapırtısı sesi. ◘ **malçak malçak,** *{ağız} Üzüm, incir, vb. yemişleri ağzı şapırdatarak yemek.* [DS]

malçıldamak, [malç *(yans.)* > malç-ıl-da-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-d(ı)-yor]* Yemek yerken ağız şapırdatmak. [DS]

maldan, [? maldan] *{ağız} is.* **1.** Ağaçlarla çevrilmiş bağ. **2.** Karşılıklı kenar uzunlukları aynı olan tarla. **3.** Eğik ve dar yerlerde toprağı genişletmek için yapılan setler; teras. [DS]

maldar[1], [Ar. māl + Far. -dār *(tutan)* مالدار] *(ma:l-da:r) {OsT} sf.* **1.** Mal tutan; zengin. **2.** *{ağız}* Medrese hocası; din adamı.

maldar[2], [? maldar / maldır] *{ağız} is.* → maldır. [DS]

maldari, [Ar. māl + Far. -dār-ī مالدارى] *(ma:lda:ri:) {OsT} is.* Zenginlik.

maldır, [? maldır / maldar] *{ağız} is.* Medrese hocası; din adamı. [DS]

male[1], [Far. māle ماله] *(ma:le) {OsT} is.* Mala. ◘ **māle-kârî,** *{OsT} Alçıdan yapılmış kabartma süs.*

male[2], [Ar. maḥalle => māle] *(ma:le) {ağız} is.* Mahalle. [DS]

male[3], [? male] *{ağız} is.* Yaban domuzunun yattığı yer. [DS]

ma'lef, [Ar. ʿalef > maʿlef معلف] *(ma-lef) {OsT} is.* Hayvan yemi konan yer; samanlık.

ma'lem, [Ar. maʿlem معلم] *(ma-lem) {OsT} is.* İz; eser; nişan.

malemne, [? malemne] *{ağız} is.* Sepicilikte, aralarına dövülmüş mazı serpilmiş derileri üst üste koyarak terbiye etme işlemi; sepi. [DS]

malemyekûn, [Ar. mā-lem-yekūn مالم يكن] *(ma:lem-yekû:n) {OsT} zf.* Sözden ibaret.

malen, [Ar. māl > mālen مالاً] *(ma:'len) {OsT} zf.* Mal olarak; mal bakımından. ◘ **malen sorumluluk,** *Gerçek ve tüzel kişilerin hizmetinde bulunan kimseler, dikkatsizlik, acemilik, kanun, talimat ve emirlere uymama sonucu ölüme veya sağlığın zarara uğramasına sebep olurlarsa, hizmetini gördükleri kişi tarafından maddî tazminat ödeme sorumluluğu.*|| **malen sorumlu kişi,** *Emrinde çalıştırdığı kişinin sebep olduğu zarar sebebiyle sorumlu olan kişi.*

malez, [? malez] *{ağız} is.* **1.** Şırayla undan yapılmış üzüm bulamacı; pestil hamuru. **2.** Mısır unundan yapılan bir çeşit yemek. **3.** Yal. [DS]

malezır, [? malazır] *{ağız} is.* → malazır. [DS]

malezim, [Ar. lüzūm > mālezim / mālezime مالزم / مالزمه] *(ma:lezim) {OsT} is.* Gerekli olan malzeme, eşya.

malezlemek, [Ar. maraż => malez-le-mek] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Gücü kalmamak; güçten düşmek; zayıflamak; farımak. [DS]

malgama, [Ar. el-mecmaʿa *(erime)* > Lat. amalgama] *is. kim.* Cıvanın başka metallerle yaptığı alaşım.

malgamalama, [malgama-la-ma] *is.* Malgamalamak eylemi; malgama hazırlama.

malgamalamak, [malgama-la-mak] *gçl. f. [-r] [-l(ı) -yor]* Malgama yapmak; cıvalı birleşik yapmak; malgama hazırlamak.

malgata, [?malgata] *{ağız} is.* Gürültü patırtı. [DS]

malgaz, [Yun. mazḫali => mazgal > malgaz] *{ağız} is.* Ocak kenarlarına yapılan, içine kibrit, çıra vb. koymaya yarayan küçük gözler. [DS]

malgelini, [mal+gelini ?] *{ağız} is.* Gelincik denilen hayvan. [DS]

malgun, [? malgun] *{ağız} sf.* Kötü. [DS]

malguna, [? malguna] *{eT} is.* Ilgın ağacına benzer bir ağaç. [DLT]

malğama, [Yun. malagma] *{ağız} is.* **1.** Harmanda dövüldükten sonra henüz savrulmamış, tane ve saman karışımı. **2.** Killi topraklarda yağmurdan sonra meydana gelen yapışkan çamur. [DS]

malha, [? malha] *{ağız} is.* Süs altını; altın. [DS]

malhamı, [mal+ham-ı] *{ağız} is.* Şubatta ekilen ekin. [DS]

malhazır, [? malhazır / malhazırı / malazır] *{ağız} is.* **1.** Tabak. **2.** Kapaklı küçük bakır sahan. **3.** Çinko tas. [DS]

malhıta, [? malḫıta] *{ağız} is.* **1.** Tahıldan yapılan lapa. **2.** Kırılmış mercimek. [DS]

malhıtalı, [malhıta-lı] *{ağız} sf.* Mercimekli. 🗗 **malhıtalı aş,** *{ağız} Mercimek pilavı.*[DS]|| **malhıtalı köfte,** *{ağız} Kırmızı mercimek köftesi.* [DS]

malhoş, [Ar. māl + Far. höş] *{ağız} sf.* **1.** Karışık. **2.** Bitkin. 🗗 **malhoş olmak,** *1. Birbirine karışmak. 2. Çok yorulmak.*

-malı[1], [-malı / -meli] *çek. e.* Gereklilik kipinin çekiminde kullanılan ek. Eylemin yapılması gerektiğini ifade eder. Vurgu *-me* hecesindedir: *gitmeliyim, okumalısın, barışmalı, yazmalıyız, sürmelisiniz, bilmeliler.*

-malı[2], [-ma-lı / me-li] *yap. e.* Fiilden isim türeten ek. Mastar eki olan *-me* ile isimden sıfat yapan *-li* ekinin birleşip kaynaşmasından meydana gelmiştir. Vurgu *-li* hecesindedir. Fiile ilgili bir özelliği bulunduran kavramı katarak sıfatlar yapar: *kurutmalı (çamaşır makinesi), seçmeli (ders), uzatmalı (sevgili), üflemeli (çalgılar).*

malı taşı, [? malı + taş-ı] *is. t. dnz.* Bazı küçük teknelerde çapa yerine kullanılan ipe bağlı ağır taş.

malıç, [Ar. maḫluc محلوج => mahlıç / mağlıç / malıç] *(ma:lıç) {ağız} is.* Pamuk. [DS]

malık, -ğı [? malık] *{ağız} is.* **1.** Boyunduruk kayışına geçirilen ağaç çivi. **2.** İnce çam ağacı. **3.** Odun parçası. **4.** Çarık dikmekte kullanılan ağaç biz. **5.** Ağaç çivi. [DS]

malıma, [Yun. malagma => malıma / malama] *{ağız} is.* → malama. [DS]

malıma, [Far. māle => malıma] *{ağız} is.* Kerpiç kalıplarının üstünü düzletmekte kullanılan büyük mala. DS

malımsımak, [mal-ım-sı-mak / mal-ımsa-mak] *{ağız} gçl. f. [-r]* Başkasının malını benimsemek. [DS]

malız, [? malız] *{ağız} is.* Lapa. [DS] 🗗 **malız olmak,** *{ağız} (Yemek için) lapa olmak.* [DS]

mali[1], [Ar. māl > mālī مالى] *(ma:li:) {OsT} sf.* **1.** Mal ile ilgili olan; para ile ilgili olan. **2.** Maliyeye ilişkin; maliye ile ilgili olan. **3.** Özel veya kamusal mal varlıklarının yönetilmesine ve sermaye piyasasında yapılan uzun vadeli işlemlere ilişkin olan. 🗗 **mali analist,** *Bir banka veya yatırım kuruluşunda taşınır değerlerle yatırım projelerinin seçimini ve verimlilik durumlarını inceleyen uzman kişi.*|| **mali belge,** *Kredi açılışını göstermek için çıkarılan ve ikrazcı bankaya finansman yenilemesi yapmayı sağlayan senet.*|| **mali bilanço,** *Mali yasaların koyduğu kural ve yaptırımlar esas alınarak düzenlenen bilanço.*|| **mali bunalım,** *Bir işletmenin ödeme güçlüğüne düşmesi; kredi alabilme olanaklarını yitirmesi.*|| **mali cebir,** *Para ile ilgili işlemleri esas alan matematik dalı.*|| **mali cizye,** *Haraca bağlanmış ülkeler halkının veya azınlıkların Osmanlı hükümetine verdikleri ve bayındırlık işleri ile asker ve memurların ücretlerine harcanan para.*|| **mali durum,** *Bir kimsenin veya şirketin belli bir anda gereksinimleri karşılığı elinde bulunan parasal kaynaklar; bir kimsenin, bir topluluğun bütçesi.*|| **mali işlemler,** *Para piyasası tarafından ticarî ve sınai kuruluşlara öz sermaye veya vadeli krediler verilmesine yarayan işlemler.*|| **mali kaza,** *Vergi anlaşmazlıklarını çözümlemek amacıyla uygulanan yargı sistemi.*|| **mali kesim,** *Bir ekonomide, iktisadî faaliyetlerin finansmanında rol oynayan tüm kurumların içinde yer aldığı kesim.*|| **mali kriz,** *Bir işletmenin kredi alabilme, kaynak kullanabilme imkânlarını yitirerek ödeme güçlüğü içine düşmesi.*|| **mali sektör,** *Bir ekonomide, iktisadî faaliyetlerin finansmanında rol oynayan tüm kurumların içinde yer aldığı kesim.*|| **mali senet,** *Kredi açılışını göstermek için çıkarılan ve ikrazcı bankaya finansman yenilemesi yapmayı sağlayan senet.*|| **mali taahhütler,** *Bir ülkenin, yabancıların elinde veya yurt dışında bulunan ve o ülke merkez bankasının talep olduğu zaman başka dövizlere çevrilmesini karşılamak zorunda olduğu dövizlerin tutarı.*|| **mali yatırım,** *Belirli bir dönemde, bir ülkedeki kişilerin tahvil, hisse senedi gibi taşınır ve bina, arazi gibi taşınmaz mallara yaptıkları harcamaların toplam değeri.*|| **mali yıl,** *Devlet tahsil ve harcamaları için esas alınan on iki aylık süre.*

mali[2], [Far. mālī مالى] *(ma:li:) {OsT} sf.* **1.** Bir şeyle dolmuş bulunan; dolu. **2.** Çok fazla; pek çok.

mali[3], [? mali] *{ağız} is.* Aşık kemiğinin çıkıntıları daha silik olan yüzeyi. [DS]

mali[4], [? mali] *{ağız} is.* Çok yumuşak yün ipliği. [DS]

malide, [Far. mālīden *(sürmek)* > mālīde مالیده] *(ma:lide) {OsT} sf.* (Birleşik sıfat yapımında) süren; sürülmüş.

malih, [Ar. māliḥ مالح] *(ma:lih) {OsT} sf.* Tuzlu.

malihulya, [Yun. melas *(kara)* + khole *(safra)* > me-

lankolia>Ar. mālīḫulyā ماليخوليا] *(ma:li:hulya) {OsT}* *is.* **1.** Karasevda. **2.** Kuruntu.

malik[1], [Ar. mülk > mālik مالك] *(ma:lik) {OsT} is.* **1.** Sahip; iye. **2.** *huk.* Taşınır veya taşınmaz bir mal üzerinde mülkiyet hakkı bulunan kişi. **3.** *isl. öz. is.* Yedi cehennemin ve zebanilerin yöneticisi olan melek; cehennemin kapıcısı. ⊡ **malik olmak,** *1. Bir şeye sahip olma hakkını elinde bulundurmak ve onu elde etmek. 2. (Kendisi için) yaptıklarının farkında olmak.*

malik[2], [Lat. malum *(elme)* > Fr. malique] *sf.* (Asit için) elmada ve birçok asitli meyvede serbest veya tuz olarak bulunan, formülü HOCO-CH_2-CHOH-CO_2H olan diasit alkol.

malikâne, [Ar. mālik + Far. -āne مالكانه] *(ma:likâ:ne) {OsT} is.* **1.** Büyük ve gösterişli köşk; yurtluk. **2.** Eskiden, bir kimseye gelirinden hayatı boyunca faydalanmak fakat satmamak ve miras bırakmamak şartıyla verilen, tasarrufu kendisine, mülkiyeti devlete ait beylik arazi; tımar; zeamet.

malike, [Ar. mālik > mālike مالكه] *(ma:like) {OsT} is.* Bir taşınmaz veya taşınır malın sahibi olan kadın.

Malikî, [Ar. mālik *(Mālik bin Enes)* > mālikī مالكى] *(ma:liki:) {OsT} is.* İslam fıkıh bilginlerinden (8. yy) İmam Malik bin Enes'in görüşleri doğrultusunda gelişen Malikî mezhebinden olan kimse.

Malikîler, [māliki-ler] *(ma:liki:ler) is.* Malikî mezhebinden olan kimseler.

Malikîlik, -ği [māliki-lik] *(ma:liki:lik) is.* İslam fıkıh bilginlerinden (8. yy) İmam Malik bin Enes'in görüşleri doğrultusunda gelişen ve dört Sünni mezhepten biri.

malikiyet, [Ar. mülk > mālik > mālikiyyet مالكيت] *(ma:likiyet) {OsT} is.* Bir şeye sahip olma durumu; malik olma durumu.

maliş, [Far. mālīden *(sürmek)* > māliş مالش] *(ma:liş) {OsT} is.* Sürme; sürtme; ovuşturma. ⊡ **māliş-ger,** *{OsT} Ovucu; tellak.*

maliyat, [Ar. māliyāt ماليات] *(ma:liya:t) {OsT} is.* **1.** Maliye ile ilgili işler. **2.** Maliye bilgisi.

maliye, [Ar. māl > māliyye ماليه] *(ma:liye) {OsT} is.* **1.** Ekonomik alanda kamu yönetimiyle ilgili gelir ve giderlerin ve bunlarla ilgili düzenlemelerin tümü. **2.** Konusu bu düzenlemeler olan bilim dalı. **3.** *gnşl.* Devletin gelir ve giderlerini düzenleyen daire; Maliye Bakanlığı. **4.** *as.* Silahlı kuvvetlerde, maliye ve bütçe hizmetlerini yürütmekle görevli hizmet sınıfı. **5.** İmparatorluk döneminde, bütçe gelirlerini toplayan, devlet parasını muhafaza eden, gerektiğinde kaynak bulan, giderlerin gereken yerde ve zamanında ödenmesini sağlayan kamu kuruluşu. ⊡ **Maliye Bakanlığı,** *Devletin genel ekonomik politikasına uygun olarak giderleri karşılayacak gelir kaynaklarını bulmak, gelirleri toplamak, yapılan harcamaların ödemesini yapmak, devlet mallarını yönetmek, devlet hesaplarına ait kayıtları tutmak, para, kredi ve diğer türlü borçlanmalarla ilgili işleri yürütmek, gerektiğinde hazineyi temsil etmek, uluslar arası ekonomik ilişkilerde yabancı kuruluş ve devletlerle bağlantı sağlamak üzere kurulmuş en üst seviyede devlet kuruluşu.*|| **maliye hukuku,** *Devlet mallarının yasal durumlarını düzenleyen yönetim hukuku dalı.*|| **maliye kalemi,** *{OsT} İmparatorluk döneminde, devlet harcamalarına ilişkin "malî kanun ve nizamname" anlamına gelen buyrukların kayıtlarının tutulduğu daire.*|| **maliye mahkemesi,** *İmparatorluk döneminde maliye kurumu ile halk arasındaki uyuşmazlıkları çözümleyen kuruluş.*|| **Maliye Nezareti,** *{OsT} İmparatorluk döneminde, bugünkü Maliye Bakanlığının görevini yürütmek üzere 2. Mahmut tarafından batı örneklerine göre kurulmuş devlet dairesi; Maliye Bakanlığı.*|| **maliye politikası,** *Devletin, gerçekleştirmek istediği ekonomik ve sosyal hedeflere ilişkin bütçe ve kamu kredilerinin uygulanma biçimi.*

maliyeci, [maliye-ci] *(ma:liyeci) is.* Maliye idaresinde çalışan veya mali konularda uzmanlaşmış kimse.

maliyecilik, -ği [maliye-ci-lik] *(ma:liyecilik) is.* **1.** Devletin mali işleri. **2.** Maliyecinin işi ve görevi.

maliyet, [Ar. māliyyet ماليت] *(ma:liyet) {OsT} is.* **1.** Bir şeyin üretimi için yapılan harcamaların tümü; üretim ve dağıtımın yol açtığı giderlerin tümü. **2.** Bir şeyin parasal değeri; fiyat; bedel. **3.** Bir işin, davranışın veya kazancın kötü sonucu. ⊡ **maliyet analizi,** *1. Bir ürünün maliyetini oluşturan her ögenin ayrı ayrı incelenmesi işlemi. 2. Bir ürünün maliyetini kontrol altında tutabilmek için maliyete katılan ögelerin incelenmesi.*|| **maliyet enflasyonu,** *Üretimdeki maliyet artışlarının fiyatlar üzerine yansıması sebebiyle meydana gelen ve giderek artan enflasyon.*|| **maliyet fiyatı,** *Bir ürünün üretim, dağıtım vb. dönemleri dikkate alındığında, o döneme kadar yapılan tüm giderlerin toplamı olan değeri.*|| **maliyet minimizasyonu,** *Belli bir üretim aşamasını en az harcama ile gerçekleştirecek girdiler bileşkesini bulma yöntemi; maliyeti en azda tutuş bileşkesi.*|| **maliyet muhasebesi,** *Bir işletmede üretilen ürün veya verilen hizmetin maliyet değerinin saptanması, işletme giderlerinin kontrolü ve satış fiyatının belirlenmesini konu edinen muhasebe dalı.*

maliyun, [Ar. mālī > māliyyūn ماليون] *(ma:liyu:n) {OsT} is.* Maliyeciler.

malizme, [Ar. mālizme مالزمه] *(ma:lizme) {OsT} is.* Yirmi sayfadan oluşan kitapçık; cüz; broşür.

malkadın, [mal +kadın] *{ağız} is.* → mal kadın.[DS]

Malkar, [malkar / balkar] *is.* **1.** Türk soyundan, Kuzey Kafkasya'da Kabarday-Balkar Cumhuriyetinde yaşayan bir halka verilen ad; Balkar. **2.** Bu halktan olan kimse.

Malkarca, [malkar-ca] *is.* Balkarların konuştuğu Türkçe.

malkat, [? malkat] *{ağız} is.* Cımbız. [DS]

malkıran, [Ar. māl + T. kır-an] *{ağız} is.* Sığır vebası. [DS]

malkoç, [Ar. māl + T. koç] *{OsT} is.* İmparatorluk döneminde Akıncılar Ocağının komutanına verilen isim.

mallanma, [mal-la-n-ma] *is.* Mallanmak eylemi veya durumu.

mallanmak, [mal-la-n-mak] *gçl. f. [-ır]* **1.** Bir şeyi kendine mal etmek; sahip çıkmak; sahiplenmek. **2.** *dönşl.* Mal mülk sahibi olmak; zengin olmak; zenginleşmek. **3.** Büyük baş hayvan satın almak; büyük baş hayvan edinmek.

malle[1], [Ar. mevlānā > monlā / mollā] *{ağız} is.* **1.** İmam. **2.** Molla. [DS]

malle[2], [? malle] *{ağız} is.* Zeytinyağı, sirke gibi sıvıların dibe çöken tortusu. [DS]

malmaş, [? malmaş] *{ağız} sf.* **1.** Sersem. **2.** Kılıksız; uyuşuk; sünepe. [DS]

malmeki, [? malmeki] *{ağız} is.* Bir tür büyük sincap. [DS]

malmuç, -cu [? malmuç] *{ağız} is.* Büyük bir taş üzerine dikilen kukayı atılan taşla düşürmeye çalışarak oynanan bir çocuk oyunu. [DS]

maloz[1], [Yun. molos => moloz] *{ağız} sf.* **1.** (Kişi için) işe yaramayan. **2.** *is.* Küçük taş kırıntıları; moloz. [DS]

maloz[2], [Rus. melúz [Tietze] => melas] *{ağız} is.* Yeni doğuran hayvanlara verilen mısır unu çorbası. [DS]

malpiki, [İt. Marcello Malpighi *(anatomi bilgini)*] *is. biy.* Marcello Malpighi tarafından mikroskop kullanarak bulunan çeşitli anatomik yapıların adı. ⧉ **malpiki boruları,** *zool. Böceklerin boşaltım sistemi.*|| **malpiki cisimcikleri,** *anat. Dalak atardamarları boyunca yer alan küçük lenf doku halkaları.*|| **malpiki piramitleri,** *anat. Böbrek yumakçıkları.*|| **malpiki tabakası,** *anat. Üst derinin doğurgan olan en alt tabakası.*

malsınmak, [mal-sı-n-mak] *{ağız} gçl. f. [-ır]* → malımsımak. [DS]

malt[1], [İng. malt] *is.* Bira yapmak üzere çimlendirildikten sonra kökleri ve filizleri ayıklanmış ve kavrulmuş arpa. ⧉ **malt fabrikası,** *Arpadan malt üretilen fabrika.*|| **malt küspesi,** *Hayvan yemi olarak kullanılan kavrulmuş malt filiz ve kökleri.*|| **malt şekeri,** *Maltoz.*

malt[2], [Fr. malthe] *is.* Petrol içinde bulunan, yapışkanlığı ve yumuşaklığı ile ayırt edilebilen bir tür bitüm.

malta[1], [İt. Malta *(Akdeniz'de bir ada)*] *is.* Kolayca kesilip yontulabilen bir tür yumuşak taş; Malta taşı. ⧉ **Malta eriği,** *bot. 1. Gülgillerden, büyük ve pürüzsüz yapraklı, ilkbahar sonlarında buruk tatlı meyveleri olan bir ağaççık; yeni dünya, (Eriobotrya japonica). 2. Bu ağacın meyve olarak yenilen kalın sarı kabuklu ve beyaz etli meyvesi.*|| **Malta eşeği,** *Oldukça yüksek cıdağlı, ince yapılı, siyah ve kahverengi bir eşek ırkı.*|| **Malta humması,** *tıp. Keçi ve koyun sütü ile insana geçen, ateş ve titreme, terleme, halsizlik ve ağrı ile kendini belli eden bulaşıcı mikrobik bir hastalık; Akdeniz humması, (Brucellosis).*|| **Malta köpeği,** *zool. Boyuna göre uzun gövdeli, yumuşak ve uzun tüylü, beyaz renkli bir süs köpeği cinsi.*|| **Malta palamudu,** *zool. Sıcak ve ılık denizlerin derinliklerinde yaşayan, sürü oluşturan küçük balıklarla beslenen, sırtında enlemesine birkaç tane mavi şerit bulunan, palamuda benzer, mavimsi gri kemikli balık; kılavuz balığı, (Neucrates ductor).*|| **Malta taşı,** *Malta adasında çıkarılan, kolay işlenebilen, boşluklu, sarımsı renkli killi kum taşı.*

malta[2], [? malta] *{ağız} is.* Yaşantısı toplum değerleri ve ahlak kuralları ile bağdaşmayan kadın; kötü kadın. [DS]

maltak[1], **-ğı** [? maltak] *{ağız} is.* Minder; şilte. [DS]

maltak[2], **-ğı** [? maltak] *{ağız} is.* **1.** Kuzunun boynuna takılan tasma. **2.** Çoban köpeğinin boynuna takılan mahmuzlu tasma. [DS]

Maltalı, [malta-lı] *sf.* Malta adası halkından veya bu halkın soyundan olan; Maltız.

maltaz, [Fr. maltase] *is. kim.* Bira mayasında, tükürükte, pankreas ve bağırsak özsuyunda bulunan maltoz ve sakkaroz moleküllerinin glikoz moleküllerine dönüşmesinde katalizörlük yapan enzim.

Malthusçu, [Thomas Robert Malthus *(İngiliz iktisat bilgini)* > malthus-çu] *(maltusçu) is.* Malthus'un nüfus ve ekonomi görüşlerini benimseyen ve savunan kimse.

Malthusçuluk, -ğu [malthus-çu-luk] *is.* Malthus'un ortaya attığı doğumun isteyerek kontrol altına alınması ve üretimin isteyerek yavaşlatılması esasına dayanan ekonomik görüşlerine verilen ad.

maltız[1], [İt. maltese *(Malta ile ilgili)*] *is.* Yemek pişirme, ızgara yapma gibi işlerde kullanılan taşınır, ızgaralı bir tür ocak veya mangal.

Maltız[2], [İt. maltese *(Malta ile ilgili)*] *is.* **1.** Malta adası halkından veya bu halkın soyundan olan kimse; Maltalı. **2.** Malta adasında üretilen veya çıkarılan şey; bu adaya ait olan mal veya malzeme. **3.** *argo.* Dolandırıcı. ⧉ **Maltız keçisi,** *zool. Ana yurdu Malta adası olan, bol süt veren, kısa tüylü, küçük yapılı bir keçi türü.*

Maltızca, [maltız-ca] *is.* Malta adasında konuşulan, Arapça'nın güney-orta öbeğinden ve Latin alfabesi ile yazılan tek Arapça kökenli dil; Malta dili.

maltlama, [malt-la-ma] *is.* Maltlamak eylemi.

maltlamak, [malt-la-mak] *gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* İçine malt koymak; malt eklemek; malt ile işleme tabi tutmak.

maltlanma, [malt-la-n-ma / malt-lan-ma] *is.* Maltlanmak eylemi.

maltlanmak, [malt-la-n-mak] *edil. f. [-ır]* **1.** İçine malt konulmak; malt eklenmek; malt ile işleme tabi tutulmak. **2.** *dönşl. f.* Malt sahibi olmak; malt satın almak; malt edinmek.

malto, [? malto] *{ağız} is.* Çok iri bir tür patates. [DS]

maltoz, [Fr. maltose] *is. kim.* Bira fabrikalarında nişastanın tam olmayan hidrolizi sırasında ortaya çıkan, amilazın nişastaya etkimesi ile elde edilen, formülü $C_{12}H_{22}O_{11}$ olan indirgen diholozit (disakarit); malt şekeri.

-malu, [-malu / -melū] *{eAT} yap. e* Eski Anadolu Türkçesi devresinde ortaya çıkan ve gereklilik ifadesi taşıyan isim fiil eki. Bugünkü *"-acak; -mağa layık; -ması gereken"* göreviyle kullanılmıştır. *"Garip kıssadır ve tuhfe hikâyettir, altun suyıyle yazmalu (yazmağa lâyık) ve mermere kazmaludur (kazımağa lâyıktır)."* Yadigâr-ı İbni Şerif. ⧉ **-malıca olmak,** *{eAT} Hemen hemen -acak hâle gelmek.*|| **-malı etmek,** *{eAT} -acak hâle getirmek.*|| **-malu olmak,** *{eAT} -mak; -mak hâlinde bulunmak; -ır hâle gelmek; -ır hâlde bulunmak; -cak olmak; -mak lazım gelmek; -mağa layık olmak. "Eğer satmalu olsañ (satacak olsan) benim gibi müşteri eline girmez."* Antername. *"Âsitanında yaturdum üstüme geldi habip / Hasta sağalmalu olsa (iyileşecek olsa) kapıya gelir tabip."* Revanî Divanı.

maluh, [? maluh / maluḫ / maluk] *{ağız} is.* → maluk. [DS]

maluk, -ğu [? maluh / maluḫ / maluk] *{ağız} is.* **1.** Boyunduruk kayışının ucuna takılan ağaç çivi. **2.** Çarık dikmeye yarayan ucu sivri ağaç. **3.** Ağaç çivi. [DS]

ma'lul, -lü [Ar. ʿillet > maʿlūl معلول] *(ma-lû:l) sf.* → malul.

malul, -lü [Ar. ʿillet > maʿlūl معلول] *(ma:lû:l) sf.* **1.** Bedence bir sakatlığı bulunan; sakatlanmış; sakat. **2.** *is.* Çalışma gücünün en az üçte ikisini yitirmiş işçi. ⧉ **malūl aylığı,** *İyileşmesi imkânsız bir hastalık veya sakatlık dolayısıyla sigortalı işçiye bağlanan aylık.*|| **malul gazi,** *Savaşta sakatlanarak askerlikten çıkmış kimse; harp malulü.*

ma'lulen, [Ar. maʿlūl > maʿlūlen معلولاً] *(ma-lû:len) {OsT} zf.* → malulen.

malulen, [Ar. maʿlūl > maʿlūlen معلولاً] *(ma:lû:len) {OsT} zf.* Sakatlanmış olarak; sakat biçimde; hasta olarak.

ma'lulîn, [Ar. maʿlūl > maʿlūlīn معلولين] *(ma-lû:li:n) {OsT} is.* Sakatlar; hastalar.

ma'luliyet, [Ar. maʿlūl > maʿlūliyyet معلوليت] *(ma-lû:liyet) {OsT} is.* İnsanda hastalık; sakatlık. ⧉ **maluliyet yardımı,** *Savaşta yaralanan, sakatlanan, uzuvlarını yitiren ve aktif olarak çalışmasına imkân olmayan askerlere veya kanunen bakmakla yükümlü olduğu yakınlarına kanunlar gereği devlet tarafından verilen ödenek.*

malullük, -ğü [malul-lük] *(ma:lûllük) is.* Malul olma durumu; hastalık; sakatlık; maluliyet. ⧉ **malullük sigortası,** *İyileşmesi mümkün olmayan bir hastalık veya sakatlık yüzünden sürekli iş göremez durumundaki sigortalıya aylık bağlanmasını sağlayan sigorta işlemi.*

ma'lum, [Ar. ʿilm > maʿlūm / maʿlūme معلوم / معلومه] *(ma-lû:m) {OsT} sf.* → malum.

malum, [Ar. ʿilm > maʿlūm / maʿlūme معلوم / معلومه] *(ma:lû:m) {OsT} sf.* **1.** Bilinen; ilgili olan kimselerce bilinen; belli. **2.** *dbl.* (Fiil için) öznesi bilinen yüklem; etken. **3.** *mat.* Var sayılan. **4.** *is.* İlgili olan kimselerce bilinen, belli olan şey, iş, konu vb. **5.** *zf.* "Belli; biliniyor; kuşkusuz; evet; tamam; öyle" anlamlarında cevap olarak kullanılır. ⧉ **Malum değil!** *Gerçekleşmesi kesin olarak bilinmeyen şeyler için kullanılan şüphe ıfadesi.*|| (birine) (bir şey) **malum olmak,** *İçine doğmak; sezgi yoluyla bilmek.*|| **malumu ilam etmek,** *Herkesçe bilinen ve belli olan bir şeyi açıklamaya kalkışmak; bilineni bildirmek.*|| **Malum ya!** *"Bilinen, belli olan şeydir; siz de biliyorsunuzdur ya" anlamında kullanılan ifade.*

ma'lumat, [Ar. maʿlūm > maʿlūmāt معلومات] *(ma-lû:ma:t) {OsT} is.* → malumat. ⧉ **ma'lūmāt-dār,** *{OsT}* → malumattar.|| **ma'lūmāt-ı cüz'iye,** *{OsT} Yetersiz bilgi; az bilgi.*|| **ma'lūmāt-fürūş,** *{OsT}* → malumatfuruş.|| **ma'lūmāt-ı külliye,** *{OsT} Yeterli bilgi; tam ve sağlam bilgi.*|| **ma'lūmāt-ı vāsia,** *{OsT} Geniş ve yeterli bilgi.*|| **ma'lūmāt-ı zarūriye,** *{OsT} Bilinmesi gerekli olan bilgi; gerek duyulan en az bilgi.*||

malumat, [Ar. maʿlūm > maʿlūmāt معلومات] *(ma:lû:ma:t) {OsT} is.* **1.** Öğrenilen şeylerin tümü; bilinenler; bilgiler. **2.** Bir kimse, bir iş, bir konu, bir mesele hakkında alınan haber, bilgi, açıklama gibi bilinen şeyler; bilgi; edinilen bilgi. **3.** *fel.* Bilgi. **4.** Bilinen şeyler; bilgiler. ⧉ **malumat almak,** *Bilgi almak.*|| **malumat edinmek,** *Bilgi edinmek; öğrenmek.*|| **malumatı olmak,** *Bir konu, bir iş veya kimse hakkında bilgisi olmak.*|| **malumat istemek,** *Bir kimse, konu veya iş hakkında öğrenmek istedik-*

lerini bir yerden veya bir kimseden sormak.|| **malumat sahibi,** *{OsT} Bir konu, iş veya kimse hakkında bilgisi olan kimse.*|| **malumat vermek,** *Bilgi vermek; açıklamada bulunmak.*

ma'lumatfuruş, [Ar. maʿlümāt + Far. fürūş معلوماتفروش] *(ma-lû:ma:tfuru:ş) {OsT} sf.* Bilgi satan; bilgiçlik taslayan; bilgiç.

malumatfuruşluk, -ğu [malumatfuruş-luk] *(ma:lû:-ma:tfuruşluk) is.* Malumatfuruş olma durumu; bilgiçlik taslama.

malumatlı, [malumat-lı] *(ma:lû:ma:tlı) sf.* Bir konu, bir iş veya kimse hakkında bilgisi olan; bilgi sahibi olan; bilgili; bilgi edinmiş.

malumatsız, [malumat-sız] *(ma:lû:ma:tsız) sf.* Bir konu, bir iş veya kimse hakkında bilgisi olmayan; bilgi sahibi olmayan; bilgisiz; bilgi edinmemiş.

malumattar, [Ar. maʿlümāt + Far. -dār معلوماتدار] *(ma:lû:matta:r) {OsT} sf.* Bir konu hakkında bilgisi olan; bilgi sahibi; bilgili. ☞ **malumattar etmek,** *Bilgi vermek; aydınlatmak.*

ma'lume, [Ar. maʿlūm > maʿlüme معلومه] *(ma-lû:me) {OsT} sf.* **1.** Malumun dişili. **2.** Bilinen; açık; ortada.

ma'lumiye, [Ar. maʿlüm > maʿlūmiyye معلوميه] *(ma:-lû:miye) {OsT} is.* İmparatorluk döneminde padişahlar halife unvanını aldıktan sonra her yıl hac mevsiminde Mekke ve Medine halkına dağıtılmak üzere Sürre alayı ile gönderilen para.

ma'lumiyet, [Ar. maʿlüm > maʿlümiyyet معلوميت] *(ma:lû:miyet) {OsT} is.* Bilinen ve belli olan şeyin durumu; bilinme.

malus, [Lat. malus] *(ma'lus) is.* Elmanın bilimsel adı.

maluz, [Rus. melúz] *{ağız} is.* Pestil yapımında kullanılan dut suyu ve un karışımı. [DS]

malva, [Lat. malva] *(ma'lva) is.* Ebegümecinin bilimsel adı.

malya, [? malya] *(ma'lya) is.* Deniz dibindeki otlara takılmış oltayı kurtarmaya veya deniz dibindeki ip, halat, sicim vb. şeyleri çıkarmaya yarayan dört tırnaklı demir kanca.

malyağma, [Yun. malagma] *{ağız} is.* → malama. [DS]

malyar, [? malyar / malyer] *{ağız} is.* **1.** Bir meşe türü. **2.** Ağaçların henüz kabuğu çatlamamış genç dalları. [DS]

malyemez, [mal+ye-mez] *{ağız} sf.* Cimri. [DS]

malyer, [? malyar / malyer] *{ağız} is.* → malyar. [DS]

malyon, [Fr. mailon] *is.* **1.** Küçük halka. **2.** *tekst.* Dokuma tezgâhlarında gücü tellerine bağlanan ve içinden çözgü iplikleri geçirilen küçük halka.

malzeme, [Ar. mā-lezime مالزمه] *(l ince söylenir) {OsT} is.* **1.** Gerekli olan şey. **2.** Bir şeyin maddesini meydana getiren. **3.** Bir şeyin yapımında kullanılan ve insan eliyle meydana getirilmiş katı madde. **4.** Bir fabrikada, bir işletmede, bir hizmette veya bir faaliyette kullanılan araç, gereç ve nesnelerin tümü; gereç; materyal. **5.** Kullanılabilecek, çözümlenebilecek, bilimsel olarak değerlendirilebilecek ögeler bütünü; materyal. **6.** *mecaz.* Bir eserin yazılmasında yararlanılan bilgi ve kaynakların tümü. **7.** Bir eserde işlenen madde veya resimde kullanılan boya. **8.** İnşaatta kullanılan doğal ve yapma her türlü yapı maddesi.

mam, [? mam] *{ağız} is.* **1.** Kaydırak oyunu. [DS] **2.** Arka; geri. ☞ **mam mam,** *{ağız} Arka arka.* [DS]

mama[1], [? mamā] *(mama:) {eT} is.* Harmanda ortada bulunup diğer öküzlerin etrafında döndüğü öküz. [DLT]

mama[2], [ma *(yans.)* > ma+ma] *{eT} is.* **1.** Kadm. [EUTS] [Gabain] **2.** Büyük anne. [Clauson] **3.** *{eAT}* Ebe. **4.** *{ağız}* Hala. [DS]

mama[3], [Çoc. d. mama] *is.* **1.** Çocuk dilinde yiyecek, yemek. **2.** Bebek için hazırlanan veya hazır olarak satılan besleyici maddelerin genel adı; bebek besini.

mama[4], [Alm. mama / İt. mamma *(çoc. d.: anne)*] *is. argo.* Genelev işleten kadın; çaça.

mama[5], [? mama] *{ağız} is.* Baş. [DS]

mama[6], [? mama / mamata] *{ağız} sf.* Kısa boylu; bodur. [DS]

mamaca, [mama-ca] *{ağız} sf.* **1.** Beceriksiz; işin kolayını bilmeyen. **2.** Hazır yiyici. [DS]

mamacı, [mama-cı] *{ağız} sf.* → mamaca[2]. [DS]

mamaç, [mama-ç] *{ağız} sf.* Şişman. [DS]

mamador, [? mamador / manadura] *{ağız} is.* Domates. [DS]

ma'mafih, [Ar. maʿ-mā-fih مع مافيه] *(ma-ma:fih) {OsT} zf.* Bununla beraber; buna rağmen; durum böyle iken.

-mamağın, [-ma-ma(k)-ın / -memeğin] *{eAT} yap e.* -madığını.

mamak[1], **-ğı** [Yun. mammákhthos => mamak] *{ağız} sf.* **1.** Anlayışsız; aptal. **2.** Dilsiz. [DS]

mamak[2], **-ğı** [? barmak > bamak > mamak] *{ağız} is.* **1.** Parmak. **2.** Küçük çocukların boynu. **3.** Gül goncası. [DS]

mamak[3], **-ğı** [? mamak] *{ağız} is.* Kabak. [DS]

mamak[4], **-ğı** [mama-k] *{ağız} is.* Çocuk yemeği; mama. [DS]

mamalanmak, [mama-la-n-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* Rüşvet almak. [DS]

mamalık, -ğı [mama-lık ممه لیق] *{eAT} is.* Ebelik.

mamaliga, [Romen. mămăligă] *(mamali'ga) is.* **1.** Mısır unundan yapılmış peksimet. **2.** Karadeniz ve Balkanlarda yaygın olarak yapılan, mısır unundan hazırlanmış bulamaç pişirildikten sonra ortasında

açılan çukura konulan tereyağı, peynir veya çökelekle hazırlanmış katıkla yenen bir yemek.

maman, [?maman] *{ağız} is.* Bir tür iri armut. [DS]

mamancika, [? mamancika] *{ağız} is.* Bez parçalarından yapılmış oyuncak bebek. [DS]

mamata, [? mamata / mama] *{ağız} sf.* Kısa boylu; bodur. [DS]

mamatatık, -ğı [mama+tatık] *{ağız} sf.* Anlayışsız; aptal. [DS]

mamatır, [? mamatır] *{ağız} sf.* (Kişi için) söz dinlemeyen; ters. [DS]

mambalotu, [bambul+otu] *{ağız} is.* Tarlalarda biten ve yakacak olarak kullanılan bir ot. [DS]

mambarak, -ğı [? mambarak] *{ağız} is.* Çatıya çıkmak için tavana yapılan küçük kapak. [DS]

mambırak, -ğı [? mambırak / mambarak] *{ağız} is.* → mambarak. [DS]

mambaşka, [ba(m) + ba/şka] *{ağız} sf.* Bambaşka. [DS]

mambo, [İsp. mambo] *is.* Belirli bir düzenlemesi olmayan, ancak bacaklardan biri gergin dururken diğeri bükük vaziyette kalça kıvırmaya dayanan Küba kaynaklı bir tür dans.

mambul, [bamb *(yans.)* > bamb-ul] *{ağız} is.* Elma, armut ve ayva çiçeklerinin erkek ve dişi organlarını yiyerek zarar veren bir tür arı. [DS]

mamektomi, [Fr. mamectomie] *is. tıp.* Meme bezlerinin kesilip çıkarılması işlemi.

mamel, [? mamel] *{ağız} is.* Koltuk değneği. [DS]

mamelek, -ği [Ar. mā-melek مالملك] *(ma:melek) {OsT} is.* **1.** Bir kimsenin bütün malı mülkü; mal varlığı. **2.** *argo.* Kadın ve kızda göğüsler.

mamer[1], [? mamer / māmer / mamerik] *(ma:mer) {ağız} is.* **1.** Dokuma tezgâhında, boy iplerini germeye yarayan yuvarlak ağaç. **2.** Dokuma tezgâhlarında dokunan bezin sarıldığı yuvarlak ağaç. [DS]

mamer[2], [mermer > mamer / māmer] *{ağız} is.* Mermer. [DS]

mamerik, -ği [? mamer / mamerik] *{ağız} is.* → mamer[1]. [DS]

mameza, [Ar. mā-meżā مامضى] *(ma'meza:) {OsT} is.* Geçmiş şey; geçen.

mamı, [mamı / mama ماما] *{eAT} is.* Ebe.

mamıh, [? mamıḫ / mamıt] *{ağız} is.* Kedi yavrusu. [DS]

mamıhlanmak, [mamıḫ-la-n-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* İyileşmeye yüz tutmak; tavlanmak. [DS]

mamık, -ğı [? mamık / mamuḫ / mamuk] *{ağız} is.* **1.** Yaban eriği; dağ eriği. **2.** Bir tür üzüm. [DS]

mamılık, -ğı [mamı-lık / mama-lık ماملق / ماميلق] *{eAT} is.* Ebelik.

mamır[1], [Ar. maʿmūr => mamır] *{ağız} sf.* Sağlam. [DS]

mamır[2], [? mamır] *{ağız} sf.* Çişli. [DS]

mamır[3], [? mamır / mamırı] *{ağız} zf.* **1.** Bütün; temelli; büsbütün. **2.** Hep birlikte. [DS]

mamırı, [? mamır / mamırı] *{ağız} zf.* Hep birlikte. [DS]

mamışık, -ğı [mamış-ık] *{ağız} is.* Taşlarla oynanan bir tür çocuk oyunu. [DS]

mamıştan, [mamış-tan] *{ağız} is.* Kadınlarla konuşmayı seven erkek. [DS]

mamıştırmak, [mamış-tır-mak] *{ağız} gçl. f. [-ır]* Ezmek; kırmak. [DS]

mamıt, [? mamıt] *{ağız} sf.* Sersem. [DS]

mamıza, [Ar. maḥmūde => mamıza] *{ağız} is.* Mahmude, *(Convolvulus scammonia)*. [DS]

mamiloplasti, [Fr. maliloplastie] *is. tıp.* Estetik gaye ile meme başının görünüşünü değiştirme işlemi.

mamir, [Ar. maʿmūr => mamir] *{ağız} sf.* Sağlam. [DS]

mamiros, [? mamiros] *{ağız} is.* Sıcak suda haşlanan hamurdan yapılan tatlı. [DS]

mammat, [? mammat] *{ağız} is.* Yardımcı. [DS]

mamografi, [Fr. mammographie] *is. tıp.* Memelerin doğrudan veya ilaçlı olarak X ışınları ile yapılan radyografik muayenesi.

mamrak, -ğı [? mambarak / mamrak] *{ağız} is.* → mambarak. [DS]

mamt, [? mamt] *{ağız} sf.* Hiç konuşmayan. [DS]

mamu[1], [mamū] *(mamu:) {eT} is.* Gerdek gecesi gelinle beraber gönderilen kadın; yenge kadın. [DLT]

mamu[2], [? mamu] *{ağız} zf.* Tümü; tamamı. [DS]

mamucu, [mamu-cu] *{ağız} is.* Umacı. [DS]

mamuh[1], [? mamuh] *{ağız} sf.* Güzel. [DS]

mamuh[2], [? mamuh / mamuk / mamık] *{ağız} is.* Yaban eriği. [DS]

mamuk[1], [Yun. bombuḫ / Far. penbe => bamuk] *{eT} is.* Pamuk.

mamuk[2], [? mamuh / mamuk / mamık] *{ağız} is.* → mamuh[2]. [DS]

ma'mul, -lü [Ar. ʿamel > maʿmūl معمول] *(ma-mu:l) {OsT} sf.* → mamul. ⊡ **ma'mūl-ü hasene,** *{OsT} İmparatorluk döneminde, on yedinci yy. sonlarında kullanılan bir tür altın sikke.*|| **ma'mulü'n-bih,** *{OsT} (Kanun, yönetmelik, emir vb. için) yürürlükte olan; geçerli.*

mamul, -lü [Ar. ʿamel > maʿmūl معمول] *(ma:mu:l) {OsT} sf.* **1.** Bir ham maddenin işlenmesi sonucu elde edilmiş olan; üretilmiş olan; imal edilmiş olan; yapılmış olan. **2.** (Bir şeyden) üretilmiş olan. **3.** *is.* Yapılmış, üretilmiş olan şey; ürün. **4.** İlk işlendiği biçimiyle kullanılan sanayi ürünü.

ma'mulat, [Ar. maʿmūl > maʿmūlāt معمولات] *(ma-mu:lâ:t) {OsT} is.* → mamulat. ⊡ **mamūlāt-ı dāhiliye,** *{OsT} Ülke sınırları içinde üretilen şeyler.*

mamulat, [Ar. maʿmūl > maʿmūlāt مَعْمولات] *(ma-:mu:lâ:t) {OsT} is.* Elde, makinede veya fabrikada üretilmiş, yapılmış olan şeyler; yapılmış şeyler; imal edilmiş şeyler.

ma'mur, [Ar. iʿmār >maʿmūr معمور] *(ma-mu:r) {eAT} {OsT} sf.* → mamur.

mamur, [Ar. iʿmār > maʿmūr معمور] *(ma:mu:r) {eAT} {OsT} sf.* **1.** Bayındır; şenlikli. **2.** (Tarla için) işlenmiş, ekilmiş; bakımlı. **3.** (Yer için) insanların oturduğu; meskûn; ahalisi olan.

mamuraç, -cı [? mamuraç] *{ağız} is.* Ayı yavrusu. [DS]

ma'mure, [Ar. iʿmār > maʿmūr > maʿmüre معموره] *(ma-mu:re) {OsT} is.* Bayındır hâle getirilmiş yer; imar edilmiş, mamur yer. ⊡ **ma'mūre-i derūn,** *{OsT} Gönül şehri; gönül mamurluğu.*|| **ma'mūre-i dünyā,** *{OsT} Dünyanın bayındırlığı.*|| **ma'mūre-i muhabbet,** *{OsT} Sevgi ülkesi.*

ma'muriyet, [Ar. maʿmūr > maʿmūriyyet معموريت] *(ma-mu:riyet) {OsT} is.* Bayındır olma durumu; bayındırlık; mamur olma hâli.

mamut¹, -du [Tunguzca. mamut > Rus. mamont] *is. zool.* Filgillerden, zamanımızdan on bin yıl kadar önce, dördüncü zamanda Avrupa, Asya ve Amerika'nın kuzeyinde yaşamış olan üzeri uzun kıllarla kaplı fosil fil, *(Elephas primigenius).*

mamut², -du [? mamıḫ / mamut] *{ağız} is.* Kedi yavrusu. [DS]

mamya, [Ar. bāmiye => mamya / mamye] *{ağız} is.* Domates. [DS]

mamye, [Ar. bāmiye => bamye / mamye] *{ağız}* **1.** Bamya. **2.** Domates. [DS]

-man¹, [-ma-n / men] *{eAT} çek. e.* **1.** -mam. *"Esir-i dam-ı aşkın olalı senden vefa görmen (görmem) / Seni her kanda görsem ehl-i derde aşina görmen (görmem)"* Fuzulî. **2.** -ım; -yım.

-man², [-man / -men] *yap. e.* **1.** Fiillerden isim türeten ek. Fiil kökünün belirttiği eylemi uzmanlık derecesinde yapan kişi kavramını katarak iş ve meslek adları yapar: *öğretmen, sayman, uzman, danışman, belletmen.* **2.** Fiil kökünün belirttiği eyleme uğrayan, o niteliği taşıyan kavramında sıfatlar yapar: *şişman, azman, göçmen.* **3.** İsim ve sıfatlardan isim ve sıfat türeten ek. Fazlalık, aşırılık kavramı katarak sıfatlar yapar: *kocaman, azman, küçümen (küçük-men), akman "temiz, beyaz, güzel", yayman (< yay-van).* **4.** Düşkünlük ve tutkunluk kavramı katarak isimlerden sıfat türetir: *evcimen, göçmen.* **5.** Topluluk kavramı katarak isimlerden isim türetir: *kölemen, Türkmen.* **6.** *{eT}.* Fiillerden isim türeten ek. [ETY] *tu-man (duman)* **7.** *{eT}* Küçültme sıfatları türeten ek. [ETY] *ata-man.*

man¹, [Çin. mān] *{eT} sf.* Dolu; dolmuş. [EUTS] ⊡ **man yaşlıg koy,** *{eT} Dört yaşını geçmiş koyun.* [DLT]

man², [mañ] *{eT} is.* → mang. [Clauson]

man³, [Ar. mann] *is.* Eski bir ağırlık ölçüsü; Türklerin eskiden kullandıkları 1283 gram gelen okka.

man⁴, [? man] *{ağız} is.* Yüzde oluşan sarı lekeler; çil. [DS]

man⁵, [? man] *{ağız} is.* Yel değirmeninin tekerleklerine geçirilen demir. [DS]

man⁶, [? man] *{ağız} ünl.* Şaşma bildirir. [DS] ⊡ **man man bakmak,** *{ağız} Aptal aptal bakmak.* [DS]

ma'na, [Ar. maʿnā معنى] *(ma-na: n ince söylenir) {OsT} is.* → mana¹. ⊡ **ma'nā-dār,** *{OsT} 1. Anlamlı. 2. Bir şey demek isteyen.*

mana¹, [Ar. maʿnā معنى] *(ma:na: n ince söylenir) {OsT} is.* **1.** Bir şeyin anlattığı, bir işaret ve işaretler sisteminin, bir simgenin, bir hareket veya tutumun ilettiği kavramların tümü; anlam. **2.** Bir kişiyi, bir nesneye, bir duruma gönderen ve kelime olarak ortaya konan şey; bir sözün zihinde uyandırdığı kavram. **3.** Bir şeyin var oluş nedeni, değeri, amacı; makul sebep. **4.** Cisimden, bedenden ayrı olarak var olan şey; ruh; iç yüz. **5.** Düş; rüya. **6.** Anlatım; ifade. ⊡ **mana çıkmak,** *(Belirtilen) anlama gelmek; o anlamı çıkarmak.*|| **mana çıkarmak,** *1. Yanlış bir anlam çıkarmak; başka bir şekilde yorumlamak; yersiz bir yargıya ulaşmak; söyleyenin düşünmediği bir anlamı vermek. 2. Anlatılmak isteneni anlamak; anlam çıkarmak.*|| **manada görmek,** *Rüyada görmek.*|| **mana vermek,** *Yorum vermek; tefsir etmek; anlamlandırmak.*|| **mana verememek,** *Anlayamamak; kavrayamamak.*|| **manaya gelmek,** *1. Belirtilen anlamı çıkmak; o anlama gelmek. 2. Bir anlam taşımak; bir şeyi anlatır olmak.*

mana², [Far. mānā مانا] *(ma:na:) {OsT} is.* Eş; benzer.

mana³, [Polinezya d. mana] *(ma'na) is.* Animist inançlara göre kişiliksiz, niteliği veya niceliği belirlenememiş doğaüstü güç.

mana⁴, [mana] *{eT} is.* Yumrulu, geniş yapraklı otsu bir bitki; göleğez, *(Colocasia İndica).* [EUTS]

mana⁵, [? mana] *{ağız} is.* Ağaç kazık. [DS]

mana⁶, [? mana] *{ağız} is.* Tohumluk hıyar. [DS]

mana⁷, [Kaz. mana *(az önce)*] *{ağız} is.* Zaman. [DS]

mana⁸, [? mana / mane-lik] *{ağız} is.* **1.** Tohum. **2.** Tohumluk hıyar. [DS]

manaca, [mana-ca] *(ma:na:ca, n ince söylenir) zf.* Anlam bakımından; anlamca.

manaç, [? manaç] *{ağız} is.* Dikdörtgen biçiminde, geniş ve yüksek araba sandığı. [DS]

manaçı, [? manaçı] *{ağız} is.* Sığırların boynuna bağlanan ip. [DS]

manaçi, [? manaçi] *{ağız} is.* → manaçı. [DS]

manadura, [? manadura / mamador / manator] *{ağız}* *is.* Domates. [DS]

manak[1]**, -ğı** [ban-ak > manak] *{ağız}* *is.* Kaşık biçimine sokulmuş yufka ekmeği; banak. [DS]

manak[2]**, -ğı** [? manak] *{ağız}* *is.* Yoğurt. [DS]

manak[3]**, -ğı** [? manak] *{ağız}* *sf.* Kalıplı, gösterişli fakat beceriksiz adam. [DS]

manak[4]**, -ğı** [? manak] *{ağız}* *is.* **1.** Keçi yavrusu. **2.** Yeni uçmaya başlayan güvercin. [DS]

manak[5]**, -ğı** [? manak] *{ağız}* *is.* Naylon bidon. [DS]

manakadı, [mana+kadı] *{ağız}* *is.* Çoban köpeği. [DS]

manalandırma, [mana-la-n-dır-ma] *(ma:na:landırma, n ince söylenir)* *is.* Manalandırmak eylemi.

manalandırmak, [mana-la-n-dır-mak] *(ma:na:landırma, n ince söylenir) gçl. f. [-ır]* Anlam vermek; anlatmak istediği şeyi kavramak.

manalı, [mana-lı] *(ma:na:lı, n ince söylenir) sf.* **1.** Belli bir anlam taşıyan; anlamı olan; anlamlı. **2.** *mecaz.* Anlam açısından zengin olan; imalı veya gizli bir anlam taşıyan; bir şey ima eden; anlamlı; manidar. **3.** *zf.* Anlamlı olarak; anlamlı biçimde; manidar. ⊡ **manalı manalı,** *Bir şey anlatmak, sezdirmek istercesine; bir şey ima ederek.*|| **manalı manasız,** *Yerli yersiz; herhangi bir gereği yokken; gerekmediği halde.*

manalık, -ğı [mana-lık / mane-lik] *{ağız}* *is.* Tohumluk hıyar. [DS]

-manam, [-ma-n-am /-menem] *{eAT}* *çek. e.* -mam. *"Bir dahı içmenem (içmem) bade / Sırrımı vermenem (vermem) yade."* Erzurumlu Emrah.

manar[1]**,** [Erme. maran => manar] *{ağız}* *is.* **1.** Tahta baraka. **2.** Büyük yonga; tahta parçası. **3.** Yaylalarda peynir yapılan ve saklanan yer. **4.** Büyük yayla evi. [DS]

manar[2]**,** [İt. mannara / Yun. manára] *{ağız}* *is.* Balta; nacak. [DS]

manar[3]**,** [? manar] *{ağız}* Büyük yonga. [DS] ⊡ **manar manar yanmak,** *{ağız} 1. (Ocaktaki odun için) alevli alevli yanmak. 2. İçin için yanmak.* [DS]

Manas, [Kır. manas] *is.* Kırgız destan kahramanı.

manas[1]**,** [Sansk. manas *(düşünce)* *is.* Duyu verilerini birleştirerek bilince vermeden önce düzenleme yetisi.

manas[2]**,** [? manas] *is. zool.* **1.** Kın kanatlılardan, genellikle kızıl sarı renkli ve beyaz hareli, erginleri bitki yapraklarını, kurtçukları kökleri kemirerek tarım bitkilerine ve orman ağaçlarına zarar veren iri bir böcek; kıvrık kurt, *(Polyphylla fullo).* **2.** Kın kanatlılardan genellikle hayvan pisliklerinde yaşayan ve onunla beslenen bir böcek; mayıs böceği, *(Geotrupes stercorarius).*

manasçı, [manas-çı] *is.* Manas destanını çalıp söyleyen saz şairi.

manasız, [mana-sız] *(ma:na:sız, n ince söylenir) sf.* **1.** Anlamı olmayan; anlamdan yoksun olan; anlam içermeyen; anlamsız. **2.** Mantık açısından yersiz ve gereksiz olan; saçma sapan. **3.** Bir amaç taşımayan; nedensiz. **4.** Çekici olmayan; değersiz; boş; yararsız; önemsiz. **5.** (Kişi için) yersiz ve mantıksız davranışlarıyla can sıkan; bıkkınlık ve usanç veren; münasebetsiz. **6.** *zf.* Mantıksız olarak; yersiz biçimde; anlamsızca.

manasızlık, -ğı [mana-sız-lık] *(ma:na:sızlık, n ince söylenir) is.* **1.** Manasız olma durumu; anlamsızlık. **2.** Anlamsız olan şeyin niteliği. **3.** Boş ve yersiz olma durumu; münasebetsizlik.

manastır, [Lat. monasterium > Yun. monasterion > Fr. monastère] *is.* **1.** Bir baş rahip veya baş rahibenin yönetiminde bir arada yaşayan rahip veya rahibeler topluluğu. **2.** Bu topluluğu barındıran bina; keşişhane. **3.** Kilise kurallarına göre örgütlenmiş kurum.

manaşır, [? manaşır] *{ağız}* *is.* Yeşil kertenkele. [DS]

manaşiniği, [mana+şini(k)-i] *{ağız}* *sf.* (Hayvan ya da insan için) çok yiyen, karnı büyük. [DS]

manat[1]**,** [Rus. manat] *is.* **1.** Yüz kapiklik Rus para birimi. **2.** Azerbaycan ve Türkmenistan para birimi. **3.** *{ağız}* Kalp para. [DS]

manat[2]**,** [? manat] *{ağız}* *sf.* Yaygaracı. [DS]

manat[3]**,** [? manat] *{ağız}* *is.* **1.** Fırında pişirilmiş kabak yemeği. **2.** Kabak dilimi. [DS]

manav[1]**,** [Yun. manavis] *is.* **1.** Yaş meyve ve sebze satan kimse. **2.** Bu tür sebze ve meyvelerin satıldığı dükkân. **3.** Sebze ve meyve yetiştiren kimse; bahçıvan. **4.** Türkler Anadolu'ya geldikleri sırada göçebeliği bırakarak yerleşik hayata geçen ve tarımla geçimini sağlayan Türkmenlere verilen ad. **5.** *{ağız}* Tahıl satıcısı. [DS] **6.** *{ağız}* Anadolulu. [DS] **7.** *{ağız}* Oturduğu yerin yerlisi olmayıp başka yerden gelen; göçmen. [DS] **7.** *{ağız}* Yörük. [DS] **8.** *{ağız}* Yerli halk. [DS]

manav[2]**,** [Yun. manavis => manav] *{ağız}* *is.* Bahçeleri sulama işini yöneten su dağıtma görevlisi. [DS]

manav[3]**,** [Yun. manavis => manav] *{ağız}* *sf.* **1.** (Kişi için) mavi gözlü. **2.** Tutuk tutuk konuştuğu için sözleri anlaşılamayan. **3.** Akılsız; ahmak; aptal. [DS]

manaviş, [Yun. manavis => manaviş] *{ağız}* *sf.* Çabuk davranan. [DS]

manavlık, -ğı [manav-lık] *is.* Manavın yaptığı iş ve mesleği.

manavnalı, [Fr. maneouvre => manavna-lı] *{ağız}* *sf.* Beden eğitimi görmüş; sporcu. [DS]

manayir, [? manayir] *{ağız}* *is.* Peynir. [DS]

manaylı, [Kaz. manay *(yakın, çevre)* > manay-lı / maney-li] *{ağız}* *sf.* Tarla kuşu. [DS]

manbul, [bambul / manbul] *{ağız}* *is.* Mayıs böceği. [DS]

manca[1], [İt. mangia] *is.* **1.** Yenecek şeylerin en basiti ve en ucuzu. **2.** Kedi, köpek yiyeceği. **3.** *{ağız}* Çorba; aş. [DS] ⊡ **manca görmek,** *{ağız} Düğün yemeği hazırlamak.* [DS]|| **manca kanca,** *{ağız} İçli dışlı; çok yakın olan.* [DS]|| **manca manca oynamak,** *{ağız} (Çocuklar arasında) yemek yapma oyunu oynamak.* [DS]

manca[2], [? manca] *{ağız} sf.* Sevimli. [DS]

mancak, [? mancak] *{ağız} is.* Eski kapıların dil biçimindeki kilidi. [DS]

mancaklamak, [ban-mak > mancak-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ı) -yor]* Yemeği parmaklamak. [DS]

mancalak, -ğı [manca-la-k] *{ağız} is.* Büyük, yeşil kertenkele. [DS]

mancana, [İt. mezzina] *(manca'na) is. dnz.* Gemilerde içine içme suyu konulan büyük yassı fıçılara verilen ad; varil. ⊡ **mancana yelkeni,** *dnz. Fırtınalı havalarda randa yelkeni yerine asılan küçük yelken.*

mancar[1], [Erme. panĵar => mancar] *{ağız} is.* **1.** Pancar. **2.** Lahana; kara lahana. **3.** Ispanak; yaban ıspanağı. **4.** Pazı. **5.** Sebzelerin genel adı. [DS] ⊡ **mancar sovan** (soğan), *{ağız} Karmakarışık.* [DS]

mancar[2], [mancar] *{ağız} sf.* Davranışlarıyla başkalarını güldüren; soytarı. [DS]

mancarak[1], **-ğı** [manca-rak] *sf.* Çakır gözlü.

mancarak[2], **-ğı** [? mancalak / mancarak] *{ağız} is.* Yeşil kertenkele. [DS]

mancarlık, -ğı [pancar-lık] *{ağız} is.* İnce yapraklı ve ince köklü bir tür labada. [DS]

mancarya, [İt. mangiare] *(manca'rya) is.* Yandan çarklı gemilerdeki babalara verilen ad.

mancelina, [İsp. / Lat. mancenillia] *is. bot.* Sütleğengillerden, Orta Amerika ve Antil adalarında yetişen, bir sap üzerinde başak biçiminde çiçek açan, öz suyu yerliler tarafından okların ucuna sürülerek düşmana karşı kullanılan ve bu öz su deriye değer demez büyük yaralar açan çok zehirli bir ağaççık, *(Hippomane mancenilla).*

mancı[1], [manca[1] > mancı] *{ağız} is.* Düğün, mevlit ve yemekli toplantılar için yapılan yemek. [DS]

mancı[2], [mancı / mancılık] *{ağız} is.* Yıkılacak durumdaki evlere yapılan ağaç destek. [DS]

mancık, [man-cık ?] *{ağız} is.* Hamur tatlısı. [DS]

mancıklamak, [mınc *(yans.)* > mınc-ık-la-mak / manc-ık-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Bir şeyi elle karıştırmak; mıncıklamak. [DS]

mancıl, [mancıl / mancır] *{ağız} is.* Ham incir. [DS]

mancılıh, [Ar. mencanīk => mancılıḫ] *{ağız} is.* Kaldıraç. [DS]

mancılık[1], **-ğı** [Ar. mencanīk => mancılık منجلق] *{ağız} is.* **1.** Kaldıraç. **2.** Yıkılacak durumdaki evlere yapılan ağaç destek. **3.** Bir damın temeli onarılırken çökmemesi için damın altına dikey olarak konan kalın direkler. [DS] **4.** *{eAT}* Eskiden kalelere, hisarlara taş atmakta kullanılan savaş aracı; mancınık.

mancılık[2], **-ğı** [? mancılık] *{ağız} is.* **1.** Çiçek inciri. **2.** Ham incir. [DS]

mancılık[3], **-ğı** [İt. mangia => manca *(aş)* > mancı-lık منجلق] *{eAT} is.* Büyük bakır kap.

mancınıh, [mancınık / mancınıḫ] *{ağız} is.* Kaldıraç. [DS]

mancınık[1], **-ğı** [Yun. mekhanike *(mekanik tekniği)* > Ar. mancanīk] *is.* **1.** Eskiden kale kuşatmalarında kullanılan, bir ucunda taş gülle fırlatmaya yarayan bir kepçe, diğer ucunda da karşı ağırlık bulunan, kaldıraç türünde bir savaş aracı. **2.** *dnz.* Yirmi metreye yakın bir kiriş üzerinde kayan bir şaryodan meydana gelen sıkıştırılmış hava, patlayıcı madde veya buharla çalışan, gemiden kalkacak uçakları fırlatmaya yarayan makine. **3.** Kozadan ipek sağmaya yarayan ipekçi çıkrığı. ⊡ **mancınık işi,** *Kozadan ipek sağma işlemi.*

mancınık[2], **-ğı** [mancınık] *{ağız} is.* **1.** Kaldıraç. **2.** Uzun sopa. [DS]

mancınıkçı, [mancınık-çı] *is.* **1.** Mancınık kullanan kişi. **2.** Kozadan çıkrıkla ipek sağan kimse.

mancınıklı, [mancınık-lı] *{ağız} sf.* Deli. [DS]

mancır[1], [? mancır] *{ağız} is.* Taştan yapılmış yayla evi. [DS]

mancır[2], [? mancır] *{ağız} is.* **1.** İncir ağaçlarında, asıl meyveden önce olup dökülen incir. **2.** Ham incir. **3.** İncir çiçeği. [DS]

mancırak, -ğı [? mancalak] *{ağız} is.* Yeşil kertenkele. [DS]

mancırdak, -ğı [? mancırdak] *{ağız} is.* → mancırak. [DS]

mancırık, -ğı [mancınık => mancırık] *{ağız} is.* **1.** Kaldıraç. **2.** Yağ çıkarma aracı. [DS]

mancirik, -ği [? mancirik] *{ağız} is.* Çocuk. [DS]

mancuk, -ğu [*eT.* monçuk > mancuk منجوق] *{eAT} is.* Sancağın alemi.

manculuk, -ğu [İt. mangia => manca > manculuk] *{ağız} is.* Kazandan büyük, yayvan bakır kap. [DS]

mancük, -ğü [mançuk / mancük] *{ağız} is.* **1.** Şal dokunurken geçme ipliğinin sarıldığı ağaçtan yapılmış araç. **2.** Mekik.[DS]

manç, -cı [? manç] *{ağız} is.* Saban işlemeyen sert toprak. [DS]

mança, [? mança / manço] *{ağız} is.* Manda yavrusu. [DS]

mançalamak, [mança-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ı) -yor]* Manda çağırmak. [DS]

mançarak, -ğı [manca-rak] *{ağız} sf.* (Kişi için) çakır gözlü. [DS]

mançer, [? mançer / manzer] *{ağız} is.* Aşısız, yabani kiraz ve meyvesi. [DS]

mançeya, [? mançeya] *{ağız} is.* Öğütülmüş, koçanı ile birlikte kurutulmuş taze mısır kırması. [DS]

manço, [? mança / manço] *{ağız} is.* → mança. [DS]

mançu, [Çin. mandu / mançu] *{eT} is.* Sanat sahibine verilen ücret. [DLT]

Mançu, [Mançu d. mançu] *is.* Mançurya halkından veya bu halkın soyunda olan kimse.

Mançuca, [mançu-ca] *is.* Mançu dili; Altay dil ailesinin Tunguz dillerinin güney öbeğine giren ve Mançurya'da birkaç bin kişi tarafından konuşulan dil.

mançuk[1], [man-mak *(yürümek)* > man-çuk] *{eT} is.* Heybe, torba gibi at eyerine takılan şey. [DLT]

mançuk[2], -ğu [? mançuk] *{ağız} is.* → mancük. [DS]

mançuklanmak, [mançuk-la-n-mak] *{eT} dönşl. f. [-ur]* Elbiseyi eyer heybesine koymak ve heybeyi eyerin arkasına asmak. [DLT]

manda[1], [Sansk. manda] *is. zool.* Çift toynaklılar takımının boynuzlugiller familyasından Afrika ve Asya'nın tropikal bölgelerinde yaşayan, Türkiye ve Balkanlarda yetiştirilen iri yapılı, kalın derili, güçlü iskelet yapısına sahip, seyrek kıllı, suyu çok seven, koşum hayvanı olarak kullanılan memeli bir hayvan; su sığırı, *(Bubalus bubalis).* 🗗 **manda dili,** *{ağız} bot. Bir tür kaktüs; kaynana dili.* [DS]|| **manda eriği,** *{ağız} İri, mor renkli, içi sarı, güzel kokulu ve yumuşak bir tür erik.* [DS]|| **manda gibi,** *(Kişi için) iri yarı; hantal; ağır hareket eden; algılaması yavaş olan.*|| **manda gibi yayılmak,** *Bir yere bütün ağırlığı ile dikkatsizce çökmek; başkasına yer bırakmayacak biçimde oturmak.*|| **manda gibi yemek,** *Çok aşırı biçimde ve acele olarak yemek; çok tüketmek.*|| **manda göz,** *{ağız} Anlamsız anlamsız bakan iri gözlü kimse.* [DS]|| **manda öküzü,** *{ağız} Çifte ya da arabaya koşulan erkek manda.* [DS]

manda[2], [Fr. mandat] *is. huk.* Kendi kendini yönetme özelliğine ulaşmamış devletlerin daha iyi biçimde yaşamalarını ve gelişmelerini sağlamak, bağımsızlığa götürecek şartları hazırlamak amacıyla Birleşmiş Milletler gözetiminde gelişmiş ülkelerce uygulanan yönetim biçimi. [Tabii bu, bir ülkeyi sömürmek isteyen gelişmiş ülkelerce düzenlenmiş yaldızlı bir gerekçedir.] 🗗 **manda altındaki ülke,** *Yönetimi yabancı bir devlete bırakılmış ülke.*

manda[3], [? manda] *{ağız}* Evlek. [DS]

mandacı[1], [manda-cı] *is.* Manda sahibi olan; manda yetiştiren veya satan kimse.

mandacı[2], [manda-cı] *is.* **1.** Bir ülkeyi manda esasına göre yönetmek üzere Birleşmiş Milletler tarafından görevlendirilen devlet: mandater. **2.** *sf.* (Kişi, kuruluş veya parti için) ülkesinin mandater devlet tarafından yönetilmesini savunan veya isteyen. **3.** *is.* İmparatorluk döneminde tersanedeki gemilerin güvenliğinden sorumlu kimse; tersane muhafızı.

mandacılık[1], [manda-cı-lık] *is.* Manda yetiştiriciliği.

mandacılık[2], [manda-cı-lık] *is.* **1.** Manda esasına göre ülke yönetme işi veya rejimi. **2.** Birinci Dünya Savaşından sonra bazı Türk aydınlarının savunduğu Amerikan mandası altına girme arzusu güden görüşleri.

mandagöz, [manda+göz] *{ağız} is. zool.* Mercan balığı. [DS]

mandagözü, [manda+göz-ü] *is.* Mecidiye büyüklüğündeki nikel yirmi beş kuruşa halkın verdiği isim.

mandak[1], [? mandak] *{ağız} is.* **1.** Boynuzsuz koyun. **2.** Kuyruğu kıvrık koyun. [DS]

mandak[2], [? mandak] *{ağız} is.* **1.** Oyunda sayı; gol. **2.** Çocukların oyun oynamak için toprakta açtıkları oyuk. [DS]

mandal[1], [Yun. mantali / mandalos > Ar. mandāl مندل] *is.* **1.** Kapı veya pencere kanadı, dolap kapağı gibi parçaları sabit tutmaya veya kapatmaya yarayan tahtadan veya madenden yapılmış parça. **2.** İpe serilen çamaşırları tutturmaya yarayan ağaç veya plastikten yapılma kıskaç; çamaşır mandalı. **3.** *müz.* Ut, kanun; keman gibi telli çalgıların tellerini germekte kullanılan düğme. **4.** Kollu dokuma tezgâhlarında, çeyrek dönüş yapan silindiri sabitleştirmeye yarayan yaylı kol veya tırnak. **5.** Telsiz cihazlarında bırakıldığında alıcı, basıldığında verici durumunu sağlayan küçük düğme. **6.** *{ağız}* Eski evlerin kapılarının arkasındaki kol demiri. [DS] **7.** *{ağız}* Ağaçtan yapılmış saban keskisi. [DS] **8.** *{ağız}* Çengelli iğne. [DS] **9.** *{ağız}* Büyük kapı kilidi. [DS] 🗗 **mandalı kırık,** *{ağız} (Kadın için) kötü yola düşmüş; aşüfte.* [DS]

mandal[2], [? mandal / manda / andal] *{ağız} is.* **1.** Evlek. **2.** Tarla. **3.** Evlekten küçük olup çalılarla taşlar arasında kalan tarla parçası. **4.** Eğimli arazide toprak kaymasını önlemek için yapılan setler. **5.** Eğimli arazide sırt yeri kazıp önüne set yapmak suretiyle kazanılan toprak parçası. **6.** Çevresi setle çevrilmiş yer. **7.** Orman ve kayalıklar arasındaki küçük tarlacıklar. **8.** Küçük çayırlık. **9.** Çalılık yer. **10.** Ağaçların dibine gübre dökmek için açılan yer. [DS]

mandala[1], [? mandala] *{ağız} is.* Saksı. [DS]

mandala[2], [Yun. mantalı => mandala] *{ağız} is.* Kapı sürgüsü. [DS]

mandalak, -ğı [? mandalak] *{ağız} is.* **1.** Yer elması. **2.** Yaban havucu. [DS]

mandalina, [İt. mandorina > İsp. mandarina] *(mandari'na) is. bot.* **1.** Turunçgiller / sedef otugillerden portakala benzeyen, yaprakları daha sivri ve küçük, soğuğa karşı dayanıksız, meyvelerinin kabukları daha gevşek ve güzel kokulu, beş veya sikiz metre kadar boylanabilen bir ağaççık, *(Citrus nobilis).* **2.** Bu bitkinin portakala benzeyen meyveleri.

mandallama, [mandal-la-ma] *is.* Mandallamak eylemi.

mandallamak[1], [mandal-la-mak] *gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* **1.** (Kapı, pencere kanadı, dolap kapağı vb. için) kapatarak mandal ile tutturmak. **2.** (Çamaşırlar için) ipe asarak mandal ile tutturmak. **3.** (Telsiz için) aynı kanaldaki konuşmaları sabote etmek için mandala basarak görüşmelere engel olmak. **4.** *argo.* İlgilendirmek.

mandallamak[2], [mandal-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Teyellemek. [DS]

mandallanma, [mandal-la-n-ma / mandal-lan-ma] *is.* Mandallanmak eylemi veya durumu.

mandallanmak, [mandal-la-n-mak] *edil. f. [-ır]* **1.** Mandal ile tutturulmak. **2.** (Telsiz görüşmesi için) başkaları tarafından mandala basılarak engellenmek. **3.** *dönşl. f.* Mandal sahibi olmak; mandal edinmek; mandal satın almak.

mandallı, [mandal-lı] *sf.* **1.** Üzerinde mandal bulunan; mandal takılmış olan. **2.** (Kapı, pencere vb. için) kapatıldıktan sonra üzerine mandal takılmış olan. **3.** (Çamaşır için) mandalla ipe tutturulmuş olan.

mandallık, -ğı [mandal-lık] *{ağız} is.* Eğimli arazide set set yapılan tarla; teras. [DS]

mandalsız, [mandal-sız] *sf.* **1.** Üzerinde mandal bulunmayan. **2.** Mandalla kapatılmamış olan. **3.** (Çamaşır için) mandalla tutturulmamış olan.

mandam, [? mandam / mandan] *{ağız} zf.* Toptan. [DS]

mandan, [? mandan] *{ağız} zf.* → mandam. [DS]

mandana, [? mandana] *{ağız} is.* Su kabağı. [DS]

mandapost, [Fr. mandat-poste] *is.* Posta havalesi.

mandar[1], [Far. band *(bağ)*] *{eT} is.* Ağaçlara sarılan bir bitki; sarmaşık; *(Dolichos lablab)*. [DLT]

mandar[2], [Yun. mantari] *is.* **1.** Gemilerde kullanılan bir tür küçük makara. **2.** Yelkenli teknelerde yan yelkenlerini direğe çekmeye yarayan halat.

mandarin, [Sansk. mandalin / Malezya d. mantari > Port. mandarim] *is.* **1.** Danışman. **2.** Eskiden Çin'de en yüksek dereceli devlet memurlarına verilen unvan. □ **Mandarin dili,** *Çincenin en yaygın biçimde kullanılan lehçesi.*|| **mandarin porselenleri,** *Üzerinde tepesi düğmeli külah giymiş mandarin resimleri bulunan Çin porselenleri.*

mandarinlik, -ği [mandarin-lik] *is.* Mandarinin rütbesi veya görevi.

mandarlanmak, [mandar-la-n-mak] *{eT} dönşl. f. [-ur]* (Ağaç için) sarmaşıklanmak. [DLT]

mandater, [Fr. mandataire] *sf.* (Devlet için) bir ülkeyi manda esasına göre yöneten.

mandaz, [? mandaz] *{ağız} is.* Samanlık, ahır kapılarının kilit takmaya yarayan demir kısmı. [DS]

mande, [Far. mānde مانده] *(ma:nde) {OsT} sf.* Kalmış olan. □ **mandeye kalmak,** *Orduya katılmamak; geri kalmak.*

mandeizm, [Fr. mandéisme] *is. hris.* Sabiîlik; sabiiye.

mandel, [? mandel] *{ağız} is.* Bir tür kuş. [DS]

mandeliç, -ci [? mandeliç] *{ağız} is.* Tuğla. [DS]

mandepsi, [Yun. mandepsie] *(mande'psi) is. argo.* Tuzak, oyun, dalavere. □ **mandepsiye basmak,** *Tuzağa düşürülmek; aldatılmak.*|| **mandepsiye düşmek,** *Tuzağa düşmek; aldatılmak.*

mandık, [? mandık] *{ağız} sf.* Şaşkın. □ **mandık mandık bakmak,** *{ağız} Şaşkın şaşkın, aptal aptal bakmak.* [DS]|| **mandık mandık oynatmak,** *{ağız} Birisine bir şeyi vermeden önce çok yormak.* [DS]

mandıklamak, [mandık-la-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Açlıktan gözü kararmak. [DS]

mandıktırmak, [mandık-tır-mak] *{ağız} gçl. f. [-ır]* Yormak; üzmek. [DS]

mandıla[1], [? mandıla] *{ağız} is.* Ahırların döşeme tahtası. [DS]

mandıla[2], [Yun. mantali / mandalos > Ar. mandāl مندل => mandıla] *{ağız} is.* Kapı veya pencere sürgüsü. [DS]

mandır, [mand-ır] *{ağız} sf.* Şaşkın. [DS] □ **mandır mandır,** *{ağız} Şaşkın şaşkın.* [DS]|| **mandır mandır oynatmak,** *{ağız} 1. Aşırı huysuzluk, şımarıklık ederek çok yorgunluk vermek. 2. Şaşırtmak.* [DS]

mandıra, [Yun. mantra] *(ma'ndıra) is.* **1.** Süt ve süt ürünlerinin elde edildiği, süt veren hayvanların barındırıldığı yer. **2.** Kırsal kesimde sütlerin toplanıp, süt ürünlerinin elde edildiği işletme. **3.** Karagöz ve ortaoyununda bir bölümün adı. □ **mandıra köpeği,** *Aksi ve huysuz kimse.*

mandıracı, [mandıra-cı] *is.* Mandıra işleten kimse; mandıra sahibi olan kişi.

mandıracılık, -ğı [mandıra-cı-lık] *is.* Mandıra işletme işi; mandıracının yaptığı iş.

mandıraz, [? mandıraz] *{ağız} is.* Kapı mandalı. [DS]

mandırı, [Sansk. mandita => mandırī] *(mandırı:) {eT} is.* Süs. [Clauson]

mandız, [Yun. mántos => mandoz / manduz / mandız] *is.* Makara takımı; makar.

mandik, [? mandik] *{ağız} is.* Geniş paçalı ve düğmeli kadın donu. [DS]

mandil, [Yun. mantali] *{ağız} is.* Mendil. [DS]

mandiren, [? mandiren] *{ağız} is.* Kurşun boruları düzeltmeye yarayan ağaçtan yapılmış araç. [DS]

mandolin, [İt. mandolino] *is. müz.* **1.** Küçük mandola; mandolacık. **2.** Armut biçiminde oldukça derin bir teknesi ve burguluğu düz, eşiği hareketli, sesi kemanınki ile aynı düzende, dört telli, mandoleden bir oktav tize göre ayarlanmış telli çalgı.

mandolinci, [mandolin-ci] *is.* **1.** Mandolin çalan kimse. **2.** Mandolin yapan ve satan kimse.

mandu, [? mandū] *(mandu:) {eT} is.* Bir çeşit sirke. [DLT]

manduka, [? manduka] *{ağız}* *is.* Avcılıkta av kaldırmak için kullanılan, uzun, kamış çubuk. [DS]

mandurmak[1], [man-dur-mak] *{eT}* *gçl. f.* *[-ur]* Kuşandırmak. [DLT]

mandurmak[2], [ban-dur-mak] *{eT}* *gçl. f.* *[-ur]* Bandırmak. [DLT]

mandurus, [Yun. makedonise] *{ağız}* *is.* Maydanoz. [DS]

manduz, [? manduz] *{ağız}* *is.* Palanga. [DS]

manej, [Fr. manège] *is.* **1.** Yarış atı eğitimi. **2.** Atların eğitiminin yapıldığı yer. **3.** Dansçıların ayak uçlarında veya yarım ayak ucunda dönerek veya atlayarak kendi eksenleri ve sahne çevresinde yaptıkları dönme hareketi. **4.** Sirk atlarının gösteri yaptıkları yer. ☞ **manej kırbacı,** *Sirkte atları koşturmak için kullanılan kırbaç.*

maneli, [? manay-lı / maney-li / manē-li] *(mane:li)* *{ağız}* *is.* Tarla kuşu; maneyli. [DS]

manelik, -ği [mana-lık / mane-lik] *{ağız}* *is.* Tohumluk hıyar. [DS]

ma'nen, [Ar. maʿnā > maʿnen معناً] *(ma-'nen)* *{OsT}* *zf.* → manen.

manen, [Ar. maʿnā > maʿnen معناً] *(ma:'nen)* *{OsT}* *zf.* **1.** Manevi olarak; manevi bakımdan; gönülce. **2.** Anlam bakımından; manaca.

manend, [Far. mānend مانند] *(ma:nend)* *{OsT}* *sf.* Benzer; eş olan; gibi. ☞ **mānend-i bedîhî-i ūlā,** *{OsT} İlk bakışta açıkça görünüp bilinen şey gibi.*|| **mānend-ābād,** *{OsT} Ölümle kıyamet arasında geçen zaman.*

manende, [Far. mānende مانند‌ه] *(ma:nende)* *{OsT}* *sf.* **1.** Benzeyen. **2.** *gök b.* Oriyon'un beta yıldızı.

ma'nevi, [Ar. maʿnā > maʿnevī / maʿneviyye معنوى / معنويه] *(ma-nevi:)* *{OsT}* *sf.* → manevi.

manevi, [Ar. maʿnā > maʿnevī / maʿneviyye معنوى / معنويه] *(ma:nevi:)* *{OsT}* *sf.* **1.** Ruha, zekâya, düşünceye ilişkin; ruhsal; tinsel. **2.** Görünmeyen ancak duyularla sezilebilen; maddî olmayan; soyut. **3.** İyi olan bir şeyi yaptığına inanan kimsenin bu davranışından kaynaklanan; vicdanî. **4.** Anlamla ilgili; anlamsal. ☞ **manevi değer,** *Madde ile ilgili olmayan ruhî ve törelerle ilgili değer.*|| **manevi evlat,** *Bir kimsenin evlat edindiği kimse.*|| **manevi ilim,** *Anlayış yöntemini esas alan bilim dalı.*|| **manevi tazminat,** *Kişilik haklarına verilen zararı ödeme ve bu amaçla ödenen para.*|| **manevi zarar,** *Manevi yönden uğranılan kayıp.*

ma'neviyat, [Ar. maʿnevī > manʿneviyyāt معنويات] *(ma-neviya:t)* *{OsT}* *is.* → maneviyat.

maneviyat, [Ar. maʿnevī > manʿneviyyāt معنويات] *(ma:neviya:t)* *{OsT}* *is.* **1.** Maddî olmayan, manevi şeyler. **2.** *mecaz.* Zorluklara, güçlüklere karşı koyma, direnme gücü; yürek gücü; moral. **3.** *fel.* İslam felsefesine göre zaman ve uzaya bağlı olmayan ve manâ kavramı ile dile getirilen bütün varlık türlerini kapsayan ad. ☞ **maneviyatı bozulmak,** *Zorluklara, güçlüklere karşı koymak, direnme gücünü yitirmek; yürek gücünü yitirmek; moral gücü sarsılmak.*|| **maneviyatını kırmak,** *Moral gücünü sarsmak.*

maneviye, [Far. māneviye مانويه] *(ma:neviye)* *{OsT}* *is.* Zerdüştlük etkisinde kalmış olan iyilik ve kötülük tanrılarına inanmayı gerekli sayan bir sapık mezhep, maniheizm.

ma'neviyet, [Ar. maʿnevī > manʿneviyyet معنويت] *(ma-neviyet)* *{OsT}* *is.* Manevi olma durumu; ruhî olma hâli; manevilik.

ma'neviyun, [Ar. maʿnevī > manʿneviyyūn معنويون] *(ma-neviyu:n)* *{OsT}is.* Manevi veya ruhî şeylere inanan kimseler.

manevra, [Lat. manus *(el)* + overa *(eser; iş)* > İt. manovra > Fr. manoeuvre] *(mane'vra)* *is.* **1.** Bir makinenin, bir cihazın işleyişini düzenleme, yönetme eylemi veya biçimi. **2.** Bir geminin istenilen yere giriş ve çıkış için yaptığı hareketlerin tümü. **3.** Lokomotifin, katar takmak veya katar dağıtmak için yaptığı ileri geri hareketi. **4.** Hareket; gidiş geliş. **5.** *mecaz.* İstenilen amaca ulaşmak için baş vurulan çarelerin tümü. **6.** *as.* Savaşta düşmanın savaş gücünü yok etmek amacıyla elde bulunan askerî kuvvet ve gücü en etkin biçimde düzenlemeye yönelik hareketlerin tümü. **7.** *as.* Barış zamanında, kıtalara ve kurmay heyetine savaştakine benzer şartlar içinde eğitim sağlamak için yaptırılan hareket; savaş denemesi. ☞ **manevra fişeği,** *Manevra sırasında kullanılan ağaç veya plastikten yapılma mermisi bulunan fişek.*|| **manevra yapmak,** *1. Bir araca istenilen hareketi yaptırmak. 2. as. (Askerî birlikler için) savaş denemesi yapmak. 3. (Kişi için) amaca ulaşmak maksadıyla çeşitli yollara, dümenlere başvurmak.*

maneya, [? maneya] *{ağız}* *is.* Ocaklarda, baca içinde biriken kurum. [DS]

maneyli[1], [? maneyli / manaylı] *{ağız}* *is.* Tarla kuşu. [DS]

maneyli[2], [maneyli] *{ağız}* *sf.* Serseri. [DS]

-mang, [-ma-ñ / meñ] *{eAT}* *çek. e.* **1.** -mayın. *"Yunus Emre yok oldu, külli varı Hak oldu / Andan artık nesne yok kalmañ (kalmayın) güman içinde."* Yunus Emre. **2.** -mazsın. *"Tez elden çalınmışsın kaleme / Küçükcüksün dayanaman (dayanamazsın) belâma."* Karacaoğlan.

mang[1], [mang / manğ / mank / müng *(yans.)*] *ünl.* Hayvanların böğürmesini, bağırtısını; insanların böyle bağırmasını ve gürültülü konuşmasını anla-

tan kök. [Zülfikar] *mang-ıl-a-mak, mang-ır-a-mak, mang-ır mang-ır*

mang[2], [mañ / bañ] *(mañ) {eT} is.* Adım adım yürüme; adım atma; gidiş. [EUTS] [Gabain]

manga[1], [ben / men *(ben)* > man-ga *(-ga: yönelme hali eki)* > maña] *(manã) {eT} {eAT} zm.* Teklik birinci kişi zamirinin yönelme durumu; bana. [İKP-Öy.] [ETY] [DLT] [EUTS] [AH] [DK]

manga[2], [? manga] *{ağız} is.* **1.** Yığın. **2.** Biçilmiş ekin yığını. [DS]

manga[3], [İt banco] *(ma'nga) is. as.* **1.** Tek bir kumandanın kolaylıkla sevk ve idare edebileceği kadar erden kurulu küçük askerî birlik; on kişiden kurulu askerî birlik. **2.** Savaş gemilerinde erlerin yattığı koğuş. **3.** Yelkenli gemilerde iki top arasındaki kapalı güverte alanı.

mangabak, [man+(k)abak] *{ağız} sf.* Akılsız; sersem. [DS]

mangafa, [mankafa] *{ağız} sf.* Anlayışsız; aptal; mankafa. [DS]

mangal[1], [Ar. menḳāl منقال] *is.* **1.** İçine kor konulan, sac, teneke veya pirinçten yapılma, üstü açık ısınma aracı; korluk. **2.** *balıkç.* Teknenin önüne bir sırık ucuna takılan ve balığı kandırmak amacıyla içinde ateş yakılan araç. **3.** Bu araçla yapılan balık avı. ⊡ **mangalda kül bırakmamak,** *Yapması mümkün olmayan şeyleri başaracakmış gibi anlatarak çalım satmak; övünmek için çok fazla yalan söylemek; yüksekten atıp tutmak.*|| **mangal kedisi gibi,** *Uyuşuk ve tembel; oturduğu yerden kalkmak bilmeyen.*|| **mangal kömürü,** *Mangalda kullanılan odun kömürü.*|| **mangal yağı,** *Etin yapışmaması için mangala sürülen yağ.*|| **mangal yürekli,** *Gözünü daldan budaktan esirgemeyen; korkusuz; gereğinden çok cesur olan; gözü pek.*

mangal[2], [? mangal] *{ağız} is.* Marangozların kullandığı delik kalemi de denilen araç. [DS]

mangal[3], [? mangal] *{ağız} is.* Ocak kenarlarına açılan ve içine kibrit, çıra gibi şeyler koymaya yarayan küçük delikler. [DS]

mangalay, [Alt. mañday > mañlay / mangalay] *{ağız} is.* Alın. [DS]

mangam, [? mangam] *{ağız} is.* Eğri ağaç. [DS]

mangan, [Fr. mangane] *is. kim.* Manganezin eski adı.

manganez, [Fr. manganèse] *is.* Atom numarası 25, atom ağırlığı 54,93 olan, parlak beyaz-gri renkte, 7,2 yoğunluğunda katı bir element, sembolü: Mn.

manganin, [Fr. manganine] *is.* Elektrik dirençlerinin yapımında kullanılan, birleşiminde yüzde 11-12 oranında manganez ve yüzde 3-4 nikel bulunan bakır alaşımı.

mangarak, [? mangarak] *{ağız} is. zool.* Baştankara (kuş). [DS]

mangaru, [men-ġa > manġa-ru] *{eT} zf.* Bana doğru.[ETY]

mangaş, [Ar. minḳāş منقاش => mankaş / mangaş] *{ağız} is.* Cımbız. [DS]

mangaşa, [? mangaşa] *{ağız} is.* Ağaç tomruklarını çekmekte kullanılan, bir ucu halkalı demir kazık. [DS]

mangçı, [mañ-çï] *(mañçı:) {eT} is.* Avcı; izci. [EUTS]

manger, [? manger] *{ağız} is.* Tahta tırmık. [DS]

manggal, [Sansk. mañgal] *(mañgal) {eT}* **1.** Ad; şöhret; şan; ün. [EUTS] **2.** Takdis; kutsama. [EUTS] **3.** Saadet; [Gabain]

mangıf, [? mangıf] *{ağız} ünl.* **1.** *"Olmaz olası!"* anlamında bir ilenme sözü. **2.** *sf.* (Kişi için) kötü. **3.** (İş için) ters giden. [DS] ⊡ **mangıfına vermek,** *{ağız} Tarlayı ürün karşılığı kiraya vermek.* [DS]

mangıg, [mañ-ıg] *(mañıg) {eT} is.* → mangığ. [DLT]

mangığ, [mañ-mak > mañ-ığ] *(mañığ) {eT} is.* Adım; yürüyüş. [DLT]

mangılay, [Alt. mañday > mangılay / mangalay / mañay] *{ağız} is.* Alın. [DS]

mangıldamak, [mang *(yans.)* > mangıl-da-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-d(ı)-yor]* **1.** (Sığır için) bağırmak; böğürmek. **2.** (Köpek için) havlama dışında bağırmak. [DS]

mangım, [mañ-mak > mañ-ım] *(mañım) {eT} is.* Tek adım; adım. [KB]

mangır[1], [mang-ır *(yans.)*] *ünl.* Bağırma sesi. ⊡ **mangır mangır,** *{ağız} (Konuşma veya gürültü için) bangır bangır.* [DS]

mangır[2], [Moğ. möngun > mankur] *is.* **1.** Bakır para. **2.** Eskiden akçenin dörtte biri değerindeki bakır sikke. **3.** Nargile lülesine konulmak üzere tahta talaşından pul şeklinde yapılmış çabuk tutuşan şey. **4.** *argo.* Para. **5.** *{ağız}* Bakır kaplarda oksitlenme sonucu oluşan pas. [DS] ⊡ **mangır değmek,** *{ağız} Bakır çalmak.* [DS]|| **mangır gibi kızarmak,** *{ağız} Çok yanmak; kızarmak.* [DS]|| **mangır mangır,** *(Göz için) kızgınlıktan çok açılmış olarak.*|| **mangır olmak,** *{ağız} Zengin olmak; banker olmak.*[DS]

mangır[3], [? mangır] *is. zool.* **1.** *{ağız}* Karagöz balığının küçüğü. [DS] **2.** Mercan balığı yavrusu.

mangır[4], [mangır] *{ağız} is.* Hamurdan kare biçiminde kesilmiş çorbalık. [DS]

mangıramak, [mang *(yans.)* > mang-ır-a-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-r(ı)-yor]* **1.** Yüksek sesle konuşmak. **2.** Bağırmak; can acısı ile bağırmak. [DS]

mangırcak, -ğı [mang *(yans.)* > mang-ır-cak] *{ağız} is.* Dokuma tezgâhlarındaki makara. [DS]

mangırcık, [mang *(yans.)* > mang-ır-cık] *{ağız} is.* Saka kuşu. [DS]

mangırdamak, [mang *(yans.)* > mang-ır-da-mak] *{ağız} gçsz. f. [-d(ı)-yor]* (Sığır için) bağırmak; böğürmek. [DS]

mangırlı, [mangır-lı] *sf.* Parası çok olan; zengin; bol parası olan.

mangırmak, [mañ-ır-mak / bañ-ır-mak] *(mañırmak) {eT} gçl. f. [-ur]* Bandırmak. [DLT]

mangırsız, [mangır-sız] *sf.* Hiç parası olmayan; parasız; züğürt; meteliksiz.

mangış, [? mangış] *{ağız} is.* Domuz yavrusu. [DS]

mangıtmak, [mañ-ıt-mak] *(mañıtmak) {eT} gçl. f. [-ur]* Adım atmak. [KB]

mangi, [mañi] *(mañi) {eT} is.* Büyü; sihir; tılsım. [EUTS]

mangir, [Moğ. mankır => mañgir / mangiz.] *{ağız}* Altın veya gümüş para. [DS]

mangiz, [Çing. mangav *(dilenmek)* > mangiz / Moğ. möngun] *is. argo.* Para. ⧉ **mangiz eritmek,** *argo. Savurganca, bol keseden para harcamak; har vurup harman savurmak.*‖ **mangiz tutmak,** *argo. Para kazanmaya başlamak; cebi para görmek; para biriktirmek.*

manglamak[1], [bañ-lā-mak / mañ-lā-mak] *(mañlamak) {eAT} gçsz. f. [-r]* Bağırmak; feryat etmek. [DK]

manglamak[2], [mañ-lā-mak] *(mañlamak) {eT} gçsz. f. [-r]* Adım atmak; adımlamak; uzun adımlarla yürümek. [EUTS] [Gabain]

mangmak, [mañ-mak] *(mañmak) {eT} gçsz. f. [-ur]* Yürümek; yürüyerek gitmek; adım atmak. [KB]

mango, [Tamil d. mankay > Fr. mango] *is. bot.* **1.** Sakız ağacıgillerden, tropik bölgelerde yetişen, kışın yapraklarını dökmeyen, hoş kokulu küçük pembemsi çiçekler açan, 20 m. kadar boylanabilen bir meyve ağacı; Hint kirazı, *(Mangifera indica).* **2.** Bu ağacın çeşit çeşit renklerde olan A, C ve D vitamini bakımından çok zengin meyvesi.

mangoz, [Yun. mengkhos => mangoz / mankoz] *{ağız} is.* **1.** Sandık. **2.** Köy evlerindeki iki gözlü tahıl ambarı. [DS]

mangramak, [bañ / mañ *(yans.)* > bañra-mak /mañra-mak] *(mañramak) gçsz. f. [-r]* **1.** Böğürmek; bağırmak. [Gabain] [DLT] [İKPÖy.] [EUTS] **2.** İnlemek. [EUTS] **3.** (Gök için) gürlemek. [DLT]

mangraşmak, [mañra-ş-mak] *(mañraşmak) {eT} işteş. f. [-ur]* Bağrışmak. [DLT]

mangratmak, [mañra-t-mak] *(mañratmak) {eT} gçl. f. [-ur]* Bağırtmak. [DLT]

mangrımak, [mañ-r(ı)-mak] *(mañrımak) {eAT} gçsz. f. [-r]* (Hayvan için) bağırmak; melemek. [DK]

mangrışmak, [mañ-rı-ş-mak] *(mañrışmak) {eAT} işteş. f. [-ır]* (Hayvanlar için) meleşmek; bağrışmak.

manguf, [? mankof / manguf / mankuf / mankıf] *{ağız} sf.* **1.** Kötü; uğursuz. **2.** (Kişi için) yıpranmış; yaşlanmış. **3.** (Yapı için) bakımsız kalmış ve yıkılacak duruma gelmiş. [DS] ⧉ **manguf olmak,** *{ağız} Sarsılmak; sersem olmak.* [DS]

manguk, -ğu [man+guk] *{ağız} is.* Baykuş. [DS]

mangumid, [Far. māng-ümīd] *{eT} is.* Düşünce; tefekkür. [ETY]

mangur, [? mangur / mangır / mangürde] *{ağız} is.* Hayvanların boynuna ip bağlamak için takılan ağaç halka. [DS]

-manguz, [-ma-ñ-uz / meñüz] *{eAT} çek. e.* -mayınız. *"Versem karar terk-i şaraba inanmañuz (inanmayınız) / Zira bahar irişti gönül bî-karardır."* Ruhî Divanı.

manguza, [? manguza] *{ağız} is.* Çubuk kesmekte kullanılan araç. [DS]

manğ, [mang / manğ / mank / müng *(yans.)*] *ünl.* Hayvanların böğürmesini, bağırtısını; insanların böyle bağırmasını ve gürültülü konuşmasını anlatan kök. [Zülfikar] *manğ-ıl-da-mak*

manğar, [manğ-ar] *{ağız} is.* Sığırların boynuna takılan ağaç halka. [DS]

manğıldamak, [manğ *(yans)* > manğ-ıl-da-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-d(ı)-yor]* (Köpek için) havlamak. [DS]

manğır, [manğır] *{ağız} is.* Bakır. [DS]

manğırdamak, [manğ *(yans.)* > manğ-ır-da-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-d(ı)-yor]* (Sığır için) böğürmek. [DS]

manğırmak[1], [ban-ġır-mak / man-ġır-mak] *{eT} gçl. f. [-ar]* Bandırmak; batırmak. [DLT]

manğırmak[2], [manğ *(yans.)* > manğ-ır-mak] *{ağız} gçsz. f. [-ır]* (Sığır için) bağırmak; böğürmek. [DS]

manı[1], [? manı] *{ağız} sf.* Serseri; işsiz güçsüz dolaşan. [DS] ⧉ **manı manı,** *{ağız} 1. (Yemek için) oburca; aç gözlülük edercesine. 2. (Kişi için) sevimsiz, kaba ve ağır davranışlı.* [DS]

manı[2], [Yun. máni => manı / mani] *{ağız} zf.* Az. ⧉ **manı manı,** *{ağız} 1. Azar azar; yavaş yavaş; bazı bazı. 2. Sık sık ve sürekli olarak.* [DS]

manı[3], [? mānı] *(ma:nı) {ağız} ünl.* Şaşma, üzülme bildirir. [DS]

manıç, [? manıç] *{ağız} is.* **1.** Saman çekmek için tahtadan yapılmış tarım aracı. **2.** At arabalarının yanlarına yapılan ek. [DS]

manık, [? manık] *{ağız} is.* **1.** Kedi. **2.** Kedi, köpek ve ayı yavrusu. [DS]

manılmak, [ban-mak / man-mak > man-ıl-mak] *{eT} edil. f. [-ur]* Banılmak. [DLT]

manısa, [? manısa] *{ağız} is.* Basmadan daha kalın ve çizgili bir dokuma. [DS]

manısız, [manı-sız] *{ağız} sf.* İş bilmez; beceriksiz. [DS]

manıstan, [Yun. manasterion] *{eT} is.* Manastır. [ETY]

manış[1], [? manış] *{ağız} is.* İki kişinin çekiştirdikleri üçüncü kişi. [DS]

manış[2], [? manış / maniş] *{ağız} is.* Yürüyüş. [DS]

manıt, [Ar. muʿannid معند => mamt] *{ağız} is.* **1.** Sersem; ahmak. **2.** İnatçı. **3.** Asık yüzlü. [DS]

mamya, [? mamya] *{ağız} is.* Tencere karası. [DS]

ma'ni¹, [Ar. maʿnā > maʿnī معنى] *(ma-ni:) is.* → mâni².

ma'ni², [Ar. maʿnā > Far. maʿnī معنى] *(ma:ni:) {OsT} is.* → mâni⁴.

Mani, [Mani-i Nakkaş *(Maniheizmin kurucusu)*] *{eT} is.* **1.** Manicilik yanlısı. [EUTS] **2.** *{OsT}* Sevgilinin (Mani'nin yaptığı resimler kadar) güzel yüzü. **3.** Kâfir.

mâni¹, [Ar. maʿnā > maʿnī معنى] *(ma:ni:) is. ed.* Türk halk edebiyatında genellikle dört mısradan oluşan ve hecenin 7'li kalıbıyla söylenen, hafif alay, aşk, ayrılık gibi konuları ağır basan şiir türü. ⊡ **mâni atmak,** *Mâni düzenleyip onu güzel bir ezgi ile söylemek.*

mâni², **-i'ı, -si** [Ar. menʿ > mānīʿ مانع] *(ma:ni) {OsT} is.* **1.** Bir şeyin yapılmasını, bir eylemin gerçekleşmesini önleyen veya engel olan şey; engel. **2.** *sf.* Önleyici, engelleyici nitelikleri olan. ⊡ **mâni olmak,** *Bir şeyin yapılmasına veya olmasına engel olmak.*|| **Mâni zail olunca memnu avdet eder.** *Engel kalkınca yasaklı olan şey veya yasaklanmış olma durumuyla ilgili hüküm geri gelir.*

mâni³, [Ar. maʿnā > Far. maʿnī معنى] *(ma:ni:) {OsT} is.* Mana; anlam. ⊡ **mânisiz maddesiz,** *(Konuşma için) gelişigüzel, mantıksız.*

mani¹, [Yun. mania > Fr. manie] *is.* **1.** Saplantı anlamına gelen kelimeler türeten son ek. **2.** Kişide sevinç, güven ve çeşitli etkinliklerin normalden çok fazla artarak ruh hastalığı seviyesine yükseldiği, içgüdüsel taşkınlık, aşırı ve düzensiz bir ruhsal hareketlilik, hızlı düşünme ve düşündüklerini saklayamama şeklinde kendini belli eden ruhsal bozukluk; manyak durum. **3.** *mecaz.* Bir şeyden çoğu zaman gülünç duruma düşecek kadar hoşlanma; aşırı tutku. **4.** Eskiden, düşmanlara karşı büyü yapmakta kullanılan balmumu heykelcik.

mani², [Yun. máni] *{ağız} zf.* Sürekli olarak; her zaman. [DS] ⊡ **mani mani,** *{ağız} 1. Azar azar; yavaş yavaş; bazı bazı. 2. Sık sık ve sürekli olarak. 3. İsteksiz isteksiz.* [DS]

mani³, [? manık / mani] *{ağız} is.* Ördek yavrusu. [DS]

mani⁴, [? mani] *{ağız} is.* Küçük fındık. [DS]

mani⁵, [? mani] *{ağız} is.* Üvendirenin ucundaki üç köşeli demir parçası. [DS]

mani⁶, [? mani / ma] *{ağız} ünl.* Şaşma bildirir. [DS]

mâni'a, [Ar. menʿ > mānīʿa مانعه] *(ma:nia) {OsT} is.* → mânia.

mânia, [Ar. menʿ > mānīʿa مانعه] *(ma:nia) {OsT} is.* **1.** Bir yerden geçmeyi önleyen; ilerlemeyi güçleştiren şey; engel. **2.** *mecaz.* Bir eylemi, bir oluşumu geciktiren veya önleyen şey. **3.** Engel; güçlük; zorluk.

mânialı, [mânia-lı] *(ma:nialı) sf.* **1.** Engeli olan; engelli. **2.** (Arazi için) engebeli; pürüzlü.

Manicilik, -ği [Mani-i Nakkaş *(Mezopotamyalı felsefeci-3. yy)* > manici-lik] *is.* **1.** Manicilerin birbirine karşıt ve eşit iyilik ve kötülük ilkesinin birlikte ve dengede var olmasına dayanan öğretileri. **2.** Her şeyi, biri tamamen benimsenen ve iyi olan ruh, diğeri ayrımsız reddedilen ve kötü olan madde olarak iki parçaya ayıran görüş.

maniç, -ci [? maniç] *{ağız} is.* Yağhanelerde burgu denilen direği çeviren kol. [DS]

ma'nidar, [Ar. maʿnā > Far. maʿnī-dār معنيدار] *(ma-ni:da:r) {OsT} sf.* → manidar.

manidar, [Ar. maʿnā > Far. maʿnī-dār معنيدار] *(ma:-ni:da:r) {OsT} sf.* **1.** Bir anlam taşıyan; bir şey ima eden; gizli ve ince bir anlam taşıyan; anlamlı; manalı. **2.** *zf.* Bir şey ima ederek; anlamlı; manalı.

ma'nidarane, [Ar. maʿnā > Far. maʿnī-dār-āne معنيدارانه] *(ma-ni:da:ra:ne) {OsT} zf.* Gizli bir şey ima edercesine; anlamlı bir şekilde; anlamlı anlamlı; manidar bir biçimde.

manifatura, [İt. manifactura] *(manufatu'ra) is.* **1.** Fabrika dokuması olan kumaş, bez vb.nin genel adı. **2.** Bu ürünlerin satıldığı yer; manifaturacı dükkânı.

manifaturacı, [manifatura-cı] *is.* **1.** Fabrika yapımı dokuma ürünlerini satan kimse. **2.** Bu kişinin iş yeri; manifatura mağazası; manifatura.

manifaturacılık, -ğı [manifatura-cı-lık] *is.* Manifaturacının yaptığı iş.

manifesto, [İt. manifesto] *(manife'sto) is.* **1.** *dnz.* Kaptan tarafından hazırlanarak gümrük ve liman işletmesine verilen bir limanda indirilecek olan malların listesi. **2.** Bir gemide bulunan malların cins ve miktarını belirten lise. **3.** Bir edebî hareketi veya sanatsal görüşü ortaya koyan yazar ve sanatçıların bu işe başlarken kaleme aldıkları kuramsal yazı; bildirge. **4.** Bir kişinin veya toplumsal grubun bir siyasi görüşü ortaya koymak üzere kamu oyuna yayımladıkları bildiri; bildirge. **5.** *argo.* Rüşvet.

manifold, [İng. **manifold**-writer] *is.* **1.** *dnz.* Gemilerde içinden yakıt ve su boruları devrelerinin geçtiği sandık. **2.** *oto.* Benzinli motorlarda karbüratörden gelen yakıt ve hava karışımını silindirlerin giriş deliklerine götüren dökme metalden parça (emme manifoldu). **3.** *oto.* Yanma odasında yanmış gazların kalıntılarını silindir kafasındaki egzoz çıkışlarında toplayan boru donanımı (egzoz manifoldu).

Manihaizm, [Fr. manichéisme] *is.* → Manicilik.

manik, -ği [? manik / manık] *{ağız} is.* **1.** Yavru. **2.** Kedi, köpek yavrusu. **3.** Ayı yavrusu. [DS]

manika, [İt. manica / Yun. maníka] *(mani'ka) is. dnz.* Gemilerin ambarlarını, makine dairelerini, güverte aralarını, sarnıçlarını havalandırmaya yarayan metal boru.

manikür, [Lat. manus *(el)* + cura *(bakım)* > Fr. manucure] *is.* **1.** Ellerin ve tırnakların bakımı ile ilgili işlemlerin tümü. **2.** El ve tırnak bakımı için uygulanan teknik.

manikürcü, [manikür-cü] *is.* Ellerin ve tırnakların estetik bakımını yapan ve bu işi meslek edinmiş kimse; manikür yapan.

manikürcülük, -ğü [manikür-cü-lük] *is.* El ve tırnak bakımını yapma işi ve tekniği; manikür uzmanlığı; manikürcünün yaptığı iş.

manila, [İt. manovela] *{ağız} is.* Kaldıraç. [DS]

maniple, [Fr. manipuler] *is.* **1.** Elle kullanma. **2.** Mors alfabesine göre çalışan telgraf haberleşmesinde akımı kesmek ve yeniden vermek amacıyla elle kullanılan aygıt. **3.** Bir elektrik devresini açıp kapamaya yarayan ve elle çalıştırılan komütatör.

manipülasyon, [Fr. manipulation] *is.* **1.** Varlıkları yapıcı, açıklayıcı ve yararlı bir biçimde kullanma işi; ustalıkla yapmak; güdümleme. **2.** *bilişim.* İşleme. **3.** *ekon.* Piyasada canlanma havası yaratmak, sermaye kesimini ticarete teşvik etmek ve piyasayı etkilemek amacıyla yapay olarak menkul alım satımı yapmak; hileli yönlendirme; hileyle yönlendirme. **4.** *genetik.* Kalıtsal bakımdan yeni birleşimde bir organizma elde etmek amacıyla cinsel çevrimi devreden çıkararak hücrelerin invitro üretimi veya DNA'nın moleküler yolla işlenmesine verilen ad.

manipülatör, [Fr. manipulateur] *is.* **1.** Telgraf gönderirken manipleyi kullanan kimse; yönlendirici. **2.** Maniple; yönlendirici. **3.** Bazı tehlikeli ve güç işlerde uzaktan kumanda ile çalıştırılan aygıt.

Manisa kebabı, [Magnesia => Manisa + Ar. kebāb + T. -ı] *is.t.* Manisa yöresine özgü bir tür kebap.

Manisa lalesi, [Magnesia => Manisa + Far. lāle + T. -s-i] *zool.* Düğün çiçeğigillerden, bahar başlarında koru eteklerinde yetişen, çeşitli renklerde çiçekler açan soğanlı bir yıllık otsu bitki; dağ lalesi, *(Anemone vulgaris).*

manistan, [Far. manistān ?] *{eT} is.* Durak; durma yeri; ikamet yeri. [EUTS]

maniş, [? manış / maniş] *{ağız} is.* Yürüyüş. [DS]

manişka, [İt. manesco] *is. dnz.* İki dilli iki makara ile yapılan palanga.

manit, -di [Ar. muʿannid معند => manit] *{ağız} sf.* İnatçı. [DS]

manita, [Yun. manitari] *is. argo.* **1.** Bir kimseyi tanıyormuş gibi davranarak ondan para sızdırma; hileyle para alma; dolandırıcılık. **2.** Hırsızlık. **3.** Çalıntı eşyaları satma. **4.** Bir erkeğin evlilik dışı cinsel yönden faydalandığı kadın, kız; flört; oynaş; dost. ✇ **manitaya basmak,** *argo. Hileye kanmak; dolandırılmak.*

manitacı, [manita-cı] *sf. argo.* Hırsız; dolandırıcı; hile ile para sızdıran.

manitacılık, -ğı [manita-cı-lık] *is. argo.* Arkadaşları olan satıcının başına toplanan halkı yankesicilikle soyan kimselerin yapmış olduğu hırsızlık.

manitoba, [İng. Manitoba *(Kanada'da bir eyalet)*] *is. bot.* Adını, anayurdu Manitoba gölü ve yakınında bulunan aynı adlı eyaletten alan camsı albüminli, ekmeklik buğday türü; Kanada buğdayı.

manivela, [İt. manovella > Fr. manivelle / مانیوله مانوله] *(manive'lâ) is.* **1.** Kol kuvvetinin gücünü artırmaya yarayan çelikten yapılma bir tür kaldıraç. **2.** Bir ucunun bağlı olduğu mil etrafında dönerek, hareket ileten veya iletilen hareketi alan çelik kol.

manivelalı, [manivela-lı] *sf.* Manivelası olan; manivela ile harekete geçen, işleyen.

maniya, [? maniya / maniye] *{ağız} is.* Domates. [DS]

maniyerizm, [Fr. maniérisme] *is.* **1.** *psikol.* Kişinin anlatımında çoğu zaman doğal ve sade olması gereken bir jestin karmaşık, yersiz ve çoğu zaman da duruma aykırı bir hâle gelmesine yol açan bozukluk. **2.** Anlatımda bilinçli bir şekilde yapmacığa ve aşırılığa kaçma; sanat ve edebiyatta doğallıktan ve yalınlıktan yoksunluk. **3.** On altıncı ve on yedinci yüzyıllarda Rönesans ve Barok sanatları arasında, saray çevrelerinde tutulmuş incelik, zarafet dolu, ancak çok aşırı ve değişik zevklere hatta paradoksu düşkünlük derecesine vardıran bir sanat akımı.

mank[1], [mang / manğ / mank / müng *(yans.)*] *ünl.* Hayvanların böğürmesini, bağırtısını; insanların böyle bağırmasını ve gürültülü konuşmasını anlatan kök. [Zülfikar] *mank-ıl-da-mak, mank-ır-mak*

mank[2], [Kır. mang *(şaşkın, uyuşturucu)* > mank مانق] *{eAT} sf.* **1.** Sersem; ahmak; akılsız. *{eAT} (aynı)* [DS] **2.** *{ağız}* Ağırbaşlı. **3.** *is.* Durgun, rüzgârsız hava. [DS] ✇ **mank olmak,** *{ağız} 1. Sersem olmak. 2. Güzel bir şey karşısında çok duygulanmak.* [DS]

manka, [Kaz. / Kır. mañka *(sakağı)*] *{ağız} sf.* (Kişi için) genizden konuşan. [DS]

mankafa[1], [Kaz. / Kır. mañka *(sakağı)* + Ar. ḳafā [EREN]] *(ma'nkafa) sf.* **1.** Geç ve güç anlayan; kafası işlemeyen; anlayışsız; aptal. **2.** (Kişi için) zihni yorulmuş; kafası şişmiş. **3.** *sf.* (At için) sakağı hastalığına tutulmuş. ✇ **mankafa hastalığı,** *Atlarda görülen ruam hastalığının halk arasındaki adı; sakağı.*

mankafa[2], [mankafa] *{ağız} sf.* Soğuk çalmış; soğuktan bozulmuş. [DS]

mankafa[3], [mankafa] *{ağız} is.* Fıtık; kavlıç. [DS]

mankafalık, -ğı [mankafa-lık] *is.* Mankafa olma hâli; mankafa birinden beklenen ve ona yakışır davranış; aptallık; anlayışsızlık.

mankale, [Ar. minḳale منقله => mankale] *is.* Delikli bir tahta üzerinde taşlarla oynanan bir oyun.

mankaş, [Ar. minḳāş => mankaş / mangaş] *{ağız} is.* Cımbız. [DS]

mankaşa, [? mankaşa] *{ağız} is.* Salıncağa bağlanan demir halka. [DS]

manken, [Holl. mannekijn *(küçük adam; adamcık)* > Fr. mannequin] *is.* **1.** Terzilerin modelleri üzerinde uyguladıkları, tahta, mukavva veya plastikten insan vücudu biçiminde yapılmış kalıp. **2.** Elbiseleri mağaza vitrinlerinde sergilemekte kullanılan insan vücudu örneği. **3.** Modaevlerinin hazırladığı model ve giysileri üzerinde halka tanıtan ve çeşitli gösterilere katılan kişi. **4.** Ressam ve heykelcilerin çoğunlukla model olarak kullandıkları türlü biçimler alabilen insan ve hayvan örnekleri. **5.** *as.* Süngü hücumunda düşman yerine kullanılan insan şeklindeki hedef model. ⮺ **manken gibi,** *(Kişi için) vücudu düzgün, güzel ve ölçüleri yerinde olan.*

mankenlik, -ği [manken-lik] *is.* Manken olan kişinin yaptığı iş; mankenin mesleği.

mankıl, [? mankıl] *{ağız} is.* Ad; san; ün. [DS]

mankıldamak, [mank *(yans.)* > mank-ıl-da-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-d(ı)-yor]* (Sığır için) bağırmak; böğürmek. [DS]

mankır, [mangır^{2} > mankır] *{ağız} sf.* Değersiz. [DS]

mankırmak, [mank *(yans.)* > mank-ır-mak] *{ağız} gçsz. f. [-ır]* (Sığır için) bağırmak; böğürmek. [DS]

mankış, [? mangış / mankış] *{ağız} is.* Domuz yavrusu. [DS]

mankobe, [? mankobe] *{ağız} is.* Sağımdan sonra koyunların yatırıldıkları yer. [DS]

mankoz, [Yun. mángkhos => mankoz / mankuz] *{ağız} is.* Tahtadan göz göz yapılmış tahıl veya yiyecek ambarı. [DS]

mankuf, [? mankuf / manguf] *{ağız} sf.* (Yapı için) bakımsızlıktan yıkılacak hâle gelmiş. [DS]

mankur, [? mankur] *{ağız} is.* **1.** Sığırları boyunduruğa bağlamaya yarayan ve boyunlarına geçirilen U biçimli ağaç. **2.** Bir ucunu hayvanın boynuna, öbür ucu yere çakılmış kazığa bağlı ip; örük. [DS]

mankuz, [? mankoz / mankuz] *{ağız} is.* → mankoz. [DS]

manlay, [Alt. mañday > manlay / mangalay] *{ağız} is.* Alın. [DS] ⮺ **manlay cazuv,** *{ağız} Alın yazısı.* [DS]

manmak^{1}, [bā-n-mak / man-mak] *{eT} edil. f. [-ır]* **1.** Bağlanmak **2.** Kuşanmak.

manmak^{2}, [ban-mak / man-mak] *{eT} gçl. f. [-ar]* Banmak. [DLT]

manna, [? manna] *{ağız} sf.* (Kişi) şişman ve sevimli. [DS]

mannasa, [Ar. mannaṣa منصّه] *{OsT} is.* Gelin odası.

mannay, [Alt. mañday] *{ağız} is.* → mangalay. [DS]

mano, [İt. mano *(el)*] *is. argo.* Kumar oynanan yere bırakılan para; komisyon; pay.

manolya, [Fr. Pierre Magnol *(Fransız hekim ve botanikçisi)* > magnolia] *is. bot.* Manolyagillerden, Amerika ve Asya'da pek çok türü yetişen, meşin gibi sert, basit ve almaşık yapraklı, beyaz iri çiçekli, bazı türleri süs bitkisi olarak yetiştirilen bir ağaççık, *(Magnolia).*

manolyagiller, [manolya-gil-ler] *is. bot.* Meşin gibi sert yapraklı, tek veya salkım çiçekli basit ve almaşık yapraklı, iki yüz kadar türü bulunan Amerika ve Asya'da yetişen ağaççıklar familyası, *(Magnoliacea).*

manoma, [? manoma] *{ağız} is.* Kazan ve tava karası. [DS]

manometre, [Yun. manos *(az yoğun)* + metron *(ölçü)* > Fr. manomètre] *(manome'tre) is.* Bir akışkanın içinde bulunduğu kabın iç yüzeylerine yaptığı basıncı ölçmeye yarayan alet; basıölçer.

manometri, [Fr. manométrie] *is.* Kapalı bir kapta bulunan buhar veya gaz basıncının ölçülmesi işlemi.

manramaz, [manra-maz] *{ağız} is.* Şişek, toklu gibi belirli yaştaki koyun. [DS]

mansab, [Ar. munsabb > mansabb منصبّ] *{OsT} is.* → mansap.

mansap, -bı [Ar. munsabb > mansabb منصبّ] *{OsT} is. coğ.* Bir ırmağın bir denize veya daha büyük bir başka ırmağa döküldüğü, karıştığı yer; ağız; ırmak ağzı; kavşak; munsap.

mansıb, [Ar. naṣb > manṣıb منصب] *{OsT} is.* → mansıp.

mansıbdar, [Ar. manṣıb + Far. -dār منصبدار] *(mansıbda:r) {OsT} sf.* Memuriyette bulunan.

mansımana, [marsımana / mansımana / marsıma] *{ağız} is.* Yaban nanesi. [DS]

mansıp, -bı [Ar. naṣb > manṣıb منصب] *{OsT} is.* **1.** Devlet memuriyeti. **2.** Büyük memuriyet; önemli mevki; makam; derece; orun.

mansız, [ben / men > men-siz / man-sız] *{eT} sf.* Alçak gönüllü; mütevazı; çekingen; muti. [EUTS]

mansiyon, [Fr. mention] *is.* Bir yarışmada konulan ödül için yeterli görülmemekle birlikte anılmaya değer bulunan eser veya kişiye verilen derece veya başarı ödülü.

mansub, [Ar. naṣb > manṣub منصوب] *{OsT} sf.* **1.** Konmuş olan; dikilen. **2.** Tayin edilmiş; atanmış. **3.** *dbl.* Arapça'da sonu üstün ile e/a şeklinde okunan kelime.

mansube, [Ar. naṣb > manṣūbe منصوبه] *(mansu:be) {OsT} is.* **1.** Satrançta bir oyun. **2.** *mecaz.* Hile; oyun. ⮺ **mansūbe-sāz,** *{OsT} Hileci.*

mansubîn, [Ar. naṣb > manṣūbīn منصوبين] *(mansu:bi:n) {OsT} is.* Memuriyette bulunanlar; tayin olunanlar; atananlar.

mansur, [? mansur] *{ağız} is.* Mantar. [DS]

mansure, [Ar. nuṣret > manṣūr / manṣūre منصوره] *(mansu:re) {OsT} sf.* Allah'ın yardımı ile üstün gelen; yenen; galip.

mansuriyet, [Ar. manṣūr > manṣūriyyet منصوريت] *(mansu:riyet) {OsT} is.* Allah'ın yardımıyla üstün gelme, zafer kazanma.

mansus[1], [Ar. naṣṣ > manṣūṣ / manṣūṣa منصوص / منصوصه] *(mansu:s) {OsT} sf.* Kur'an-ı Kerim'de açıkça anlatılmış bulunan; hakkında ayet bulunan.

mansus[2], [Lat. mansus *(konut)*] *is.* Orta Çağ sonlarına doğru yurtluklar bünyesinde bir tarım işletmesi birimi olan bahçeli, tarlalı kır evi.

manşa, [Far. māşe] *{ağız} is.* Maşa. [DS]

manşet, [Fr. manchette] *is.* **1.** Bir gömleğin kol düğmeleriyle tutturulan dört ilikli devrik ucu. **2.** Bir gazetenin birinci sayfasının üst kısmında yer alan büyük puntolu yazı başlığı; başlık. **3.** Eldivenin bilek kısmına geçirilen deri parça. **4.** Voleybolda servisleri karşılamak için ön kolla yapılan vuruş.

manşır, [Ar. meşhūr] *{ağız} sf.* Tanınmış; ünlü. [DS] ⊡ **manşır etmek,** *{ağız} Açığa vurmak; duyurmak.* [DS]

manşon, [Fr. manchon] *is.* **1.** Elleri soğuktan korumak için kürkle örtülü içine vatka astar geçirilmiş ipek kürk. **2.** Teyplerde kullanılan manyetik kayıt ortamı. **3.** İki boruyu birbirine bağlamakta kullanılan vidalı boru parçası. **4.** Havai hatların kurulmasında içine birleştirilecek parçaların geçeceği yuva bulunan iletkenlerin birleştirilmesine yarayan metal parça.

mantaka, [? mantaka] *{ağız} is.* İri dikiş; teyel. [DS]

mantakalamak, [mantaka-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Teyellemek. [DS]

mantal [Sansk. mandala] *{eT} is.* Sihir; büyü; tılsım. [EUTS]

mantali, [Sansk. mandala] *{eT} is.* → mantal. [EUTS]

mantalik, [? mantalik / mantelek] *{ağız} is.* Çelik çomak oyunu. [DS]

mantar[1], [Yun. émanitári] *is.* **1.** Karada yetişen, boy, biçim ve yöre bakımından çok büyük değişiklikler gösteren, bazı türleri zehirli, çiçeksiz, damarsız ve klorofilsiz, yaklaşık iki yüz bin kadar bitki türünün toprak dışında görünen kısımlarının ortak adı. **2.** Yer altındaki miselyum adı verilen kısmıyla birlikte bu bitkinin tümü. **3.** Çocukların özel bir tabanca ile patlattıkları, içine barut veya başka bir patlayıcı konulmuş mantar parçası. **4.** Balık ağlarını su yüzünde tutmaya veya olta sarmaya yarayan mantar parçası. **5.** *biy.* Özgün çekirdekli hücreleri olan damarsız, klorofilsiz her türlü bitki. **6.** Nemli odunu çürütebilen, diğer canlılarda ve insanlarda ayak parmakları arasında hastalıklara yol açan bitkisel organizma. **7.** Bazı mantarların yol açtığı, insan cildinde, bitki ve hayvanlarda görülen asalak hastalığı; mantar hastalığı. **8.** Bir döşeme plağını taşıyan betonarme bir dikmenin üst bölümünde koni veya piramit biçiminde genişleme. **9.** *argo.* Yalan; uydurma söz. **10.** *sf.* Mantardan yapılmış olan. **11.** *argo.* (Kişi için) aptal; salak; akılsız. **12.** *{ağız}* Çürük. [DS] ⊡ **mantara basmak,** *argo. Başkası tarafından hazırlanmış bir oyuna düşmek; tuzağa düşmek.*|| **mantar ağacı,** *bot. Turunçgillerden, Doğu Asya'nın tropikal ve yarı tropikal bölgelerinde yetişen, kabuğundan mantar elde edilen ve bazen de süs bitkisi olarak yetiştirilen kerestesi çok gözenekli, süngerimsi, açık sarı renkli bir ağaç, (Phellodendron amurense).*|| **mantar atmak,** *argo. Yalan söylemek.*|| **mantar bilimci,** *Mantar bilimi ile uğraşan uzman.*|| **mantar bilimi,** *biy. Mantarların yapılarını, özelliklerini, yol açtıkları hastalıkları ve tedavi yollarını inceleyen tıp dalı; mikoloji.*|| **mantar çorbası,** *Yenilebilir mantar pişirildikten sonra un, yağ, sarımsak ve bol su içinde kaynatılması ile hazırlanan çorba.*|| **mantar doku,** *bot. Ölü hücrelerden oluşan, bitkilerin kök ve gövdelerinde su kaybını önleyici, yaralanmalara karşı koruyucu bir rol oynayan doku katmanı.*|| **mantar gibi yerden bitmek,** *Birdenbire ortaya çıkıvermek.*|| **mantar hastalığı,** *tıp. Mikroskobik mantarlardan ileri gelen cilt hastalığı; mikoz; küflüce.*|| **mantar ilacı,** *İnsan, hayvan ve bitkilerde mantarlardan ileri gelen hastalıkların tedavisinde kullanılan ilaç.*|| **mantar kent,** *Büyümesi çok hızlı olan ve nüfusu on yıl içinde iki katına veya daha fazlasına çıkan şehir.*|| **mantar kambiyumu,** *biy. Odunsu köklerde ve gövdelerde ağaç kabuğunun mantar tabakasını meydana getiren ikincil meristem tabakası.*|| **mantar meşesi,** *bot. Batı Akdeniz çevresindeki ülkelerde yetişen, kabuğundan mantar elde edilen bir meşe türü, (Quercus suber).*|| **mantar özü,** *bot. Karbon, hidrojen ve oksijenden oluşan, bazı bitki hücrelerinin çeperlerini kaplayarak sıvı ve gazların geçmesini engelleyen ve bu yüzden hücrenin ölümüne veya mantar oluşumuna yol açan madde.*|| **mantar tabakası,** *bot. Ağaçlarda, hücrelerin çeperlerine mantar özü yığılmak suretiyle protoplazmasını kaybederek mantar oluşumuna yol açan dış büyütken tabaka.*|| **mantar tabancası,** *Tabanca biçiminde, ucundaki borusuna patlayıcı mantar takılarak patlatılan çocuk oyuncağı.*|| **mantar yakası,** *balıkç. Balık ağının üst kenarında bulunan ve mantarların yardımı ile ağı yüzer durumda tutan ip.*|| **mantar zehirlenmesi,** *tıp. Zehirli mantarların yenmesinden ileri gelen ve çoğunlukla ölümle sonuçlanan zehirlenme olayı.*|| **mantar zehri,** *Bazı*

mantarların veya küflerin salgıladığı yüksek derecede zehirli maddelere verilen ad; mikotoksin.

mantar[2], [Yun. manitári] *is. bot.* **1.** Bitkilerin çoğunda sap ve kökte soymuk tabakanın dışında bulunan, içi hava dolu, zarı mantar özlü sık hücrelerden meydana gelen ikincil doku; süberin. **2.** Bazı bitkilerde, özellikle mantar meşesinde bulunan, esnek ve hafif olduğu için şişe tapası, cankurtaran simidi veya yeleği, ayakkabı tabanı vb. yapımında kullanılan, geçirimsiz, katı madde. **3.** Bu maddeden yapılan şişe tıpası.

mantar[3], [mantar] *{ağız} is.* **1.** Hayvanların burnunun ucundaki tüysüz yer. **2.** Dericilikte, tanen kırmakta kullanılan bir araç. [DS]

mantarcı, [mantar-cı] *is.* **1.** Mantar yetiştirip satan kişi. **2.** *argo.* Saf kişileri dolandıran kimse. **3.** *argo.* Durmadan yalan söyleyen kişi; yalancı; düzenbaz.

mantarcılık, -ğı [mantar-cı-lık] *is.* **1.** Mantar yetiştirme ve satma işi. **2.** *argo.* Saf kişileri dolandırma; dolandırıcılık. **3.** *argo.* Durmadan yalan söyleme; yalancılık; düzenbazlık.

mantardoğuran, [mantar+doğ-ur-an] *is. bot.* (Büyütken doku için) mantarlaşmış hücreleri doğurarak mantar tabakasını doğuran; fellojen.

mantarhane, [mantar + Far. ḫāne منطارخانه] *(mantarha:ne) {OsT} is.* Mantarların işlendiği yer.

mantarlama, [mantar-la-ma] *is.* Mantarlamak işi.

mantarlamak, [mantar-la-mak] *gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* **1.** Bir şeye mantar takmak veya mantar yerleştirmek. **2.** *argo.* Yalan söylemek; aldatmak.

mantarlar, [mantar-lar] *is.* Çiçeksiz, klorofilsiz ilkel bitkiler sınıfı.

mantarlaşma, [mantar-la-ş-ma] *is.* **1.** Mantarlaşmak eylemi veya durumu. **2.** Odunun içinde, içi beyazımsı çürük odunla dolu kovuk şeklinde değişik büyüklükte kusurların oluşması.

mantarlaşmak, [mantar-la-ş-mak] *dönşl. f. [-ır]* **1.** (Hücre zarları için) mantar özü karışarak geçirimsiz bir durum almak. **2.** Odun içinde çürümeye yönelik kovuklar oluşmak.

mantarlı, [mantar-lı] *sf.* **1.** (Yiyecekler için) içinde yenilebilir mantar bulunan. **2.** Meşe mantarı takılmış olan. **3.** (Şişe için) tıpası olan. **4.** Mantar hastalığına yakalanmış olan.

mantarlık, -ğı [mantar-lık] *is.* **1.** Sebze gibi kullanılan mantarların yetiştirildiği yer. **2.** İncelenmek üzere mantar kültürünün saklandığı yer. **3.** *sf.* Mantar yetiştirmek için humuslu ve gübreli toprak yastık.

mantarsı, [mantar-sı] *sf.* **1.** Mantara benzeyen; mantar gibi. **2.** Mantar sertliğinde ve özelliğinde olan.

mantaşgabağı, [? mantaş + kaba(k)-ı] *{ağız} is.* Helvacıkabağı. [DS]

mantaz, [? mantaz] *{ağız} is.* Önlük; peştamal. [DS]

mantelek, -ği [? mantalik / mantelek] *{ağız} is.* → mantalik.

mantı[1], [Çin. mantou *(buharda pişirilmiş)* > Moğ. mantu > manta > mantı [Tekin]] *is.* **1.** İçine sarımsak, maydanoz karışımlı kıyma konularak bohça biçiminde dürülmüş küçük hamur parçalarıyla yapılan yoğurtlu yemek; tatar böreği; kulak aşı; kulak çorbası; kulaklı çorba; kulaklı hamur. **2.** *{ağız}* Yaprak sarması. [DS]

mantı[2], [Yun. lamní [Tietze] => mantı / mantu / mıntı] *{ağız} is.* **1.** Sapsız bıçak veya çakı. **2.** Çakı ve bıçağın demir kısmı. **3.** Sap. **4.** Körleşmiş, kesmez duruma gelmiş bıçak. [DS]

mantı[3], [pat / patı > mantı / mantır] *{ağız} is.* **1.** Kasımpatı. **2.** Şebboy. [DS]

mantı[4], [İt. mante] *is. dnz.* Gabya serenini kaldıran halat ve makara.

mantıcı[1], [mantı-cı] *is.* Mantı yapan veya mantı satan kimse.

mantıcı[2], [mantı-cı] *{ağız} sf.* Cimri. [DS]

mantıfal, [Far. baht-vār => mantıfal] *{ağız} is.* Kutu içine konan çiçekleri çekerek mâni okuma yoluyla oynanan bir oyun. [DS]

mantık, -ğı [Ar. nuṭḳ *(söz)* > manṭıḳ منطق] *{OsT} is.* **1.** Ait olduğu konudan ve her türlü ruhsal süreçten ayrı, bağımsız ve soyutlanmış biçimde ele alarak, akıl yürütmeyi inceleyen bilim dalı; doğru düşünme sanatı ve bilimi; düşünme biçimi ve düşünme yasaları bilimi. **2.** *fel.* Düşüncenin ve düşüncenin varlık biçimlerinin, ögelerinin, türlerinin; olanaklarının, yasalarının ve düşünce bağlamlarının bilimi. **3.** Doğru düşünmenin yolu ve yöntemi. **4.** Akla uygun, tutarlı ve sağ duyulu düşünme ve buna göre davranma yolu; düşünce ve davranışlardaki tutarlılık. **5.** (Tamlanan olarak kullanıldığında) belli bir özelliği bulunan kişi ve gruba özgü kalıplaşmış kuralları ve ilkeleri olan düşünme ve davranış biçimi. **6.** Düşüncelerin birbirine bağlanma ve birbirinden doğma biçimi; akıl yürütme. **7.** Olay ve olguların kaçınılmaz ve belli bir sonucu doğuracağı düşünülen doğrultusu, yönü; yönelim. **8.** Söz söyleme; konuşma. **9.** Söz; dil; laf. ⊡ **mantık dışı,** *1. Mantık ilke ve kurallarından yoksun olan; mantıkla çözümlenemeyen. 2. Mantıkla olumlu veya olumsuz herhangi bir ilgisi olmayan. 3. Mantık sınırları dışında kalan.*|| **mantık-ı remzî,** *Sembolik mantık.*|| **mantık-ı sûrî,** *Biçimsel mantık; formel mantık.*|| **mantık öncesi,** *1. Mantıktan önce gelen; kablelmantık. 2. (Çocuk için) henüz mantıklı düşünmeye erişmediği dönem. 3. sosy. (İlkel kabileler için) mantığın kurallarına, özellikle çelişmezlik ve nedensellik ilkelerine aykırı akıl yürütme.*

mantıka[1], [? mantıka / mantaka] *{ağız} is.* İri dikiş; teyel. [DS]

mantıka[2], [? mantıka] *{ağız} is.* Davarların kulağını keserek yapılan belirlilik; enek. [DS]

mantıka[3], [? mantıka] *{ağız} is.* Minarelerin tepesindeki kurşunları birbirine bağlamak için kullanılan bir araç. [DS]

mantıka, [Ar. mıntạḳa => mantıka] *{ağız} is.* Jandarma karakolu. [DS]

mantıkan, [Ar. manṭıḳan منطقا] *(mantı'kan) {OsT} zf.* → mantıken.

mantıkça, [mantık-ça] *(mantı'kça) zf.* Mantık bakımından; mantığa göre; mantıken.

mantıkçı, [mantık-çı] *is.* **1.** Mantık bilimi uzmanı; mantık bilimiyle uğraşan kimse. **2.** Mantık kurallarına uygun biçimde doğru akıl yürüten kimse. **3.** Mantık dersleri veren öğretmen.

mantıkçılık, -ğı [mantık-çı-lık] *is.* **1.** Mantığı felsefenin başı sayan dünya görüşü; mantık biliminin her şeyin üstünde olduğunu savunan felsefî görüş. **2.** *man.* Bütün bilimleri matematik biçime indirgeyen ve matematiği mantığın bir uygulaması durumuna getiren öğreti.

mantıken, [Ar. manṭıḳen منطقا] *(mantı'ken, k kalın söylenir) {OsT} zf.* Mantık bakımından; mantığa göre; mantık açısından; mantıksal olarak; mantıkça.

mantıkî, [Ar. manṭıḳ > manṭıḳī منطقى] *(mantıki:, k kalın söylenir) {OsT} sf* **1.** Mantık kurallarına uygun olan; akla uygun; mantıklı. **2.** Mantıkla ilgili; mantığa ilişkin; mantıksal. **3.** Gerçeğin doğal akışından doğan; doğal. ⊡ **mantıkî kıraat***{OsT} Yazı işaretlerine ve noktalamaya dikkat ederek okuma.*

mantıkiyat, [Ar. manṭıḳ > manṭıḳiyyāt منطقيات] *(mantıkiya:t, k kalın söylenir) {OsT} is.* Mantık ve mantık bilimi ile ilgili konular; mantık konuları.

mantıkiyyun, [Ar. manṭıḳ > manṭıḳiyyūn منطقيون] *(mantıkiyyu:n) {OsT} is.* Mantıkla uğraşanlar; mantık bilginleri.

mantıklaştırıcılık, -ğı [mantık-la-ş-tır-ıcı-lık] *is. fel.* **1.** Mantıksal olana aşırı değer verme. **2.** Mantığı, ruh biliminden bağımsız olarak kurma eğilimi. **3.** Mantığın ruh bilimine üstünlüğünü öne sürme eğilimi. **4.** Matematiği, mantığa indirgeme ve mantığın bir dalı olarak ele alma eğilimi.

mantıklı, [mantık-lı] *sf.* **1.** Akla, mantığa, sağduyuya uygun olan; mantık kurallarına uygun; mantıkî. **2.** Doğru düşünen; mantığa göre hareket eden. **3.** *zf.* Mantığa uygun biçimde. ⊡ **mantıklı tonlama,** *dbl. Cümlede anlama göre beliren, düşünce ile paralel olan ve belirli bir mantığa göre yapılmış tonlama.*

mantıksal, [mantık-sal] *sf.* **1.** Mantık kurallarına uygun; mantıklı; mantıkî. **2.** Mantıkla ilgili olan; mantıkî. **3.** Olay ve olguların kendi doğasından kaynaklandığı düşünülen; kaçınılmaz olan; zorunlu. **4.** *bsy.* (Devre, öge, değişken vb. için) *"doğru"* veya *"yanlış"* / *"1"* veya *"0"* olarak adlandırılan iki biçimden yalnızca birinde bulunabilen. ⊡ **mantıksal deneycilik,** *fel. Bilginin deneyle veya gözlemle doğrulanabilir, sınanabilir olması temeline dayanan Viyana okulu yöntemi; bilimsel deneycilik.*|| **mantıksal olguculuk,** *fel. Mantığın matematiksel düşünme yöntemleri ile felsefeye yeni ve güvenilir temel sağlamaya yönelik akım; yeni olguculuk, Viyana Okulu.*

mantıksız, [mantık-sız] *sf.* **1.** Akla ve mantık kurallarına aykırı olan; mantık dışı. **2.** (Kişi için) doğru düşünmekten, akıl yürütmekten yoksun. **3.** *zf.* Mantıksız birine yakışır biçimde olan; mantıktan yoksun olarak.

mantıksızlık, -ğı [mantık-sız-lık] *is.* **1.** Mantıksız olma durumu. **2.** Mantıksız birine yakışır tutum.

mantır, [mantı / mantır] *{ağız} is.* Şebboy. [DS]

mantırıç, -cı [mantırıç] *{ağız} is.* Mart inciri; frenk inciri. [DS]

mantıvar[1], [Far. bahtiyār => mantıvar / mantuvar] *{ağız} is.* **1.** Hıdrellez geceleri çekilen mâni. **2.** Mânilerden kader çekme oyunu. **3.** Kader; baht. [DS]

mantıvar[2], [? mantıvar / mantuvar / mantüvar] *{ağız} is.* → mantuvar[2]; ölmez çiçek. [DS]

mantız, [İt. maltase => maltız / mantız / mantiz / mantoz] *{ağız} is.* Üstü ızgaralı, soba biçiminde sacdan yapılma ocak. [DS]

mantik, -ği [? mantik / medik] *{ağız} is. bot.* Birleşikgillerden, yaprakları dikenli, 15-20 cm. boyunda morumsu çiçekli, kökü soyularak yenilen, gövdesi hayvanlara yem olarak verilen çok yıllık otsu bir bitki, *(Cirsium rhizocephalum).* [DS]

mantilya, [İt. mantiglia] *is. dnz.* Serenleri direklere aşmak için cundalarından direklere alınan halat.

mantin, [İsp. mantilla] *is.* **1.** Canfesten yapılmışı bir tür ağır ipekli kumaş. **2.** *{ağız}* İpekli elbise.[DS] **3.** *{ağız}* Çiçekli atlastan yapılmış gelin elbisesi. [DS]

mantinota, [İt. mantenuta] *(mantino'ta) is. argo.* Müslüman olmayan kapatma; metres.

mantis, [Lat. mantissa *(toplama)* > Fr. mantisse] *is. mat.* **1.** Bir ondalık logaritmanın artı değerli ondalık kısmı. **2.** Devirli ondalık kesirde, belirtilecek saymın en anlamlı rakamlarından oluşan sayı.

mantiş, [? mantiş] *{ağız} sf.* (Kişi için) Yuvarlak ve tombul yüzlü, basık burunlu. [DS]

mantiz, [İt. maltase => maltız / mantız / mantiz / mantoz] *{ağız} is.* → mantız. [DS]

mantoz, [İt. maltase => maltız / mantız / mantiz / mantoz] *{ağız} is.* → mantız. [DS]

manto, [Fr. manteau] *(ma'nto) is.* **1.** Soğuktan korunmak amacıyla daha çok diğer elbiselerin üzerine giyilen, kalın kumaştan yapılma, uzun kollu ve önden açık kadın dış giyeceği. **2.** *jeol.* Yer yuvarlağının çekirdek ile kabuk arasında kalan bölümü. **3.**

zool. Hayvanların vücudunu örten deri, kıl, tüy, pul vb.ne verilen ad; örtenek.

mantolu, [manto-lu] *sf.* Mantosu olan; manto giymiş olan.

mantoluk, -ğu [manto-luk] *sf.* (Kumaş için) manto yapmaya uygun.

mantosuz, [manto-suz] *sf.* Mantosu olmayan; manto giymemiş olan.

mantra, [Sansk. mandra] *{eT} is.* Söz; sihir. [EUTS]

mantu[1], [Çin. / Moğ. mantu] *{eT} is.* Mantı. *{ağız} (aynı).* [Nevâyî] [DS]

mantu[2], [? mantu / mantı] *{ağız} is.* **1.** Sapsız bıçak veya çakı. **2.** Bıçak ve çakının demir kısmı. **3.** Kullanılmış, eskimiş çakı veya bıçak. [DS]

mantuk, [Ar. nuṭḳ > manṭūḳ / manṭūḳa منطوق / منطوقه] *(mantu:k) {OsT} sf.* **1.** Denilmiş; söylenmiş. **2.** Söz; kelam. **3.** Anlam; kavram.

mantuvar, [Far. bahtiyār => mantuvar / mantıvar / bahtıbar] *{ağız} is.* **1.** Mânilerle kader çekme oyunu. **2.** Kader; baht. [DS]

mantuvar[2], [? mantıvar / mantuvar / mantüvar] *{ağız} is. bot.* Birleşikgillerden, halk hekimliğinde kulak ağrısını dindirici, idrar ve safra artırıcı, taş düşürücü olarak kullanılan, güzel kokulu, yünümsü tüylü, sarı çiçekli otlar; ölmez çiçek, *(Helichrysum arenarium).* [DS]

mantoz, [İt. maltase => maltız / mantız / mantiz / mantoz] *{ağız} is.* → mantız. [DS]

mantüvar, [? mantıvar / mantuvar / mantüvar] *{ağız} is.* → mantuvar[2]; ölmez çiçek. [DS]

manu, [Moğ. manūl / manū / mōlun] *(manu:) {eT} is.* Yabani bir hayvan; step kedisi. [EUTS]

manüel, [Fr. manuel] *is.* El kitabı.

manüfaktör, [Lat. manu factura *(el işçiliği)* > Fr. manufacture] *is.* Mamul madde üreten sanayi kuruluşu; imalathane.

manuh, [? manık / manuẖ] *{ağız} is.* Kedi yavrusu. [DS]

manuk[1], **-ğu** [? manık / manuk] *{ağız} is.* **1.** Kedi. **2.** Kedi ve köpek yavrusu. [DS]

manuk[2], **-ğu** [? manuk] *{ağız} is.* Maydanoz. [DS]

manuklamak, [manuk-la-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(u)-yor]* İvmek; acele etmek. [DS]

manusa, [? manusa / manısa] *{ağız} is.* Basmadan daha kalın ve çizgili dokuma. [DS]

manuşır, [? manaşır / manuşır] *{ağız} is.* Yeşil kertenkele. [DS]

manya[1], [Yun. mania > Fr. manie] *(ma'nya) is.* Saplantı; mani.

manya[2], [? manya] *{ağız} is.* Ocak kurumu. [DS]

manya[3], [? manya] *{ağız} is.* Çocuk oyunlarında sonuca varma veya oyunun bir bölümünü kazanma. [DS]

manya[4], [? manya / mamya] *{ağız} is.* Domates. [DS]

manyak[1], **-ğı** [Yun. mania > Fr. maniaque] *(ma'nyak) is.* ve *sf.* **1.** Maniye tutulmuş hasta. **2.** *mecaz.* Gülünç, şaşırtıcı ve garip davranışları olan kimse. **3.** *"Aptal; sersem"* anlamında hakaret sözü. **4.** *psikol.* Maniye ilişkin; mani ile ilgili.

manyak[2], [Alt. many-ak] *{eT} is.* Eski Türk din adamlarından kamın giydiği özel cüppe; şaman giysisi.

manyak[3], **-ğı** [? manyak] *{ağız} is.* Ağaç budamakta kullanılan ucu eğri bir tür bıçak. [DS]

manyakça, [manyak-ça] *(manya'kça) zf.* **1.** Manyak birine yakışır biçimde; manyak gibi. **2.** *sf.* Manyak birine benzeyen.

manyaklaşma, [manyak-la-ş-ma] *is.* Manyaklaşmak eylemi veya durumu.

manyaklaşmak, [manyak-la-ş-mak] *dönşl. f. [-ır]* **1.** Manyak durumuna girmek. **2.** Manyak gibi davranır olmak.

manyaklık, -ğı [manyak-lık] *is.* **1.** Manyak olma durumu; manyakça davranan kimsenin niteliği. **2.** Manyakça davranış; çılgınlık. **3.** Aptallık; sersemlik.

manyamak, [Yun. mania => manya-mak] *gçsz. f. [-r] [-(y)ı-yor]* Yorgunluk, şaşkınlık gibi sebeplerle dengesiz hareketlerde bulunmak.

manyat, [İt. meniáda] *is.* **1.** Alamanadan küçük üç çift kürekli balıkçı kayığı. **2.** Bu kayıkla atılıp sahilden iki ucundan çekilen balıkçı ağı; ığrıp. **3.** *{ağız}* Barbunya, tekir vb. balıkları avlamakta kullanılan ince gözlü dip ağı.[DS]

manyatçı, [manyat-çı] *is.* Manyat çekerek balık tutan balıkçı.

manyetik, -ği [Yun. magnes *(mıknatıs)* / Lat. magnes > magneticus *(mıknatıslı)* > Fr. magnétique] *sf.* **1.** Mıknatıs veya mıknatısın özellikleriyle ilgili olan. **2.** Mıknatıs özelliği taşıyan. ⊡ **manyetik açıklık,** *Mıknatıslanmış ibrenin sapmasını belirleyen açı.*|| **manyetik direnç,** *Manyetik bir devrede, manyetomotor kuvvetin devre içinden geçen indükleme akısına oranı.*|| **manyetik alan,** *fiz. Bir mıknatısın, bir elektrik akımının, manyetik kuvvetler oluşan çevresi; bir mıknatısın N ucundan S ucuna doğru olan kuvvet çizgilerinin yayılmış olduğu alan.*|| **manyetik algılayıcı,** *Maden yataklarının araştırılmasında ve bulunmasında kullanılan aygıt.*|| **manyetik arayıcı,** *Maden yataklarının araştırılmasında ve bulunmasında kullanılan aygıt.*|| **manyetik bant,** *elektron. Üzeri manyetik bir hâle getirilebilen bir tabaka ile kaplanmış ve ses, görüntü, bilgisayar verileri gibi bilgileri kaydetmeye yarar şerit.*|| **manyetik bellek,** *bsy. Çalışma sistemi bazı maddelerin manyetik özelliklerinin kullanımına dayanan kabarcık, disk veya yaprak halindeki bellekler.*|| **manyetik daralma,** *fiz. Manyetik bir alan içine konulan bir cismin hacim bakımından deği-*

şikliğe uğraması durumu.|| **manyetik disk,** *bsy. Yüzeyine manyetik katman kaplanmış bilgi depolanabilir tekercik.*|| **manyetik fırtına,** *ast. Güneşte meydana gelen püskürmelerin Yer'in manyetik ortamında meydana getirdiği geçici ve ani dalgalanmalar.*|| **manyetik kart,** *bsy. Yüzeyine bilgi depolanabilir manyetik bir katman yerleştirilmiş kart.*|| **manyetik kartuş,** *bsy. İçine yerleştirildiği koruyucu ile birlikte kullanılan manyetik şerit kutucuğu; manyetik kaset.*|| **manyetik kaset,** *Manyetik kartuş.*|| **manyetik kayıt,** *elektron. Manyetik etkilerden yararlanarak ses ve görüntü kaydetmeye, saklamaya veya tekrar üretmeye yarayan alet.*|| **manyetik kutup,** *fiz. Bir mıknatıs çubuğunun her iki ucunda yer alan dış manyetik alanın en güçlü olduğu yer.*|| **manyetik kuvvet,** *fiz. Elektrik yüklü parçacıkların hareketlerinden kaynaklanan çekme ve itme kuvveti.*|| **manyetik meridyen,** *Mıknatıslanmış ibre doğrultusunda geçen düşey düzlem.*|| **manyetik rezonans,** *fiz. Manyetik alanların etkisi sonucu elektronların veya atom çekirdeklerinin elektromanyetik ışınım soğurması veya salması.*|| **manyetik şerit,** *bsy. İki kod temeline dayanan manyetik kutuplaşmalar hâlinde bilgileri kaydetmeye yarayan duyar bir tabaka ile kaplanmış sarılabilir nitelikte esnek şerit.*|| **manyetik şerit ünitesi,** *Bir işlem ünitesinde, manyetik şerit üzerinde bilgileri kaydetmeye veya kaydedilmiş bilgileri okumaya yarayan parça.*|| **manyetik tambur,** *bsy. Yüzeyinde bulunan mıknatıslanabilir katman sayesinde bilgi depolamaya yarar silindir.*

manyetiklik, -ği [manyetik-lik] *is.* **1.** Mıknatıslanmış maddelerden kaynaklanan olayların tümü. **2.** Mıknatıslanmış maddelerin ve mıknatısların özelliklerini inceleyen fizik dalı. ⧉ **manyetiklik giderici,** *dnz. Gemileri manyetik mayınlara karşı koruyan düzen.*

manyetit, [Fr. magnétite] *is. min.* Siyah renkli, mıknatıslı ve çok değerli bir demir cevheri olan demir oksit: Fe_3O_4.

manyetize, [Fr. magnetiser *(manyetizma ile uyutmak)* > magnétisé] *sf.* Telkin ve hipnoz yolu ile etki altına alınmış olan. ⧉ **manyetize etmek,** *Telkin ve hipnoz yoluyla etkilemek.*|| **manyetize olmak,** *Telkin ve hipnoz yoluyla etkilenmek.*

manyetizma, [Fr. magnétisme] *(manyeti'zma) is.* **1.** Mıknatıslanmış maddelerden kaynaklanan olayların tümü; manyetik olma durumu; manyetiklik. **2.** Mıknatıslanmış maddelerin ve mıknatısların özelliklerini inceleyen fizik dalı. **3.** Telkin ve hipnoz yoluyla bir kimseyi etkileme işi.

manyetizmacı, [manyetizma-cı] *is.* Telkin ve hipnoz yolu ile insanları etkilemeye çalışan kimse; manyetizma yapan kimse.

manyetizmacılık, -ğı [manyetizma-cı-lık] *is.* Telkin ve hipnoz yoluyla insanları etkileme sanatı; manyetizmacının yaptığı iş.

manyeto, [Fr. magnéto-génératrice] *(manye'to) is.* **1.** Sürekli bir mıknatısın manyetik alanıyla indüklenen elektrik üreteci. **2.** Maden veya taş ocağı deliklerine doldurulmuş patlayıcı maddeyi ateşlemek için gerekli elektrik akımını üreten taşınabilir elektrik üreteci.

manyetofon, [Fr. magnétophone] *is.* Teyp.

manyetolu, [manyeto-lu] *sf.* Manyetosu olan; manyeto ile çalışan.

manyetometre, [Fr. manétomètre] *(manyetome'tre) is.* Manyetik alanların momentini veya manyetik momentleri ölçmeye yarayan alet.

manyeton, [Fr. magneton] *is. fiz.* Atom ve atom altı bölgelerine özgü temel manyetik moment birimi.

manyetosfer, [Fr. magnétosphére] *is. ast.* Yer'i gezegenler arası uzaydan ayıran üst sınırla iyonosferin üst kısmı arasında kalan ve içinde Yer'e kuvvetli bir fiziksel etki yapan Yer'in manyetik alanının bulunduğu Yer çevresini kuşatan bölgenin dışı.

manyezi, [Fr. magnésie] *is.* Magnezyum oksit; magnezya.

manyezit, [Fr. magnésite] *is. min.* Doğal magnezyum silikat; lüle taşı; Eskişehir taşı.

manyok, [Tupi d. manioca > Fr. manioc] *is. bot.* Sütleğengillerden, tropikal bölgelerde yetişen, yaprakları almaşık, nişastaca zengin yumru köklü, kökleri yerlilerce besin olarak kullanılan, ayrıca nişastasından tapyoka adı verilen manyok tarhanası yapılan büyük bir ağaç, *(Manihot utilissima).*

manzak, -ğı [? manzak] *{ağız} sf.* Köse. [DS]

manzam, [Ar. manẓam منظم] *{OsT}is.* Dizi; sıra.

manzar, [Ar. naẓar > manẓar منظر]*{OsT} is.* **1.** Bakılan, görülen, seyredilen yer. **2.** Görünüş; suret. **3.** Göz bebeği. **4.** Çehre; yüz.

manzara, [Ar. naẓar > manẓara منظره] *{OsT} is.* **1.** Bakıldığında dikkati çeken güzel görünümlü yer. **2.** Belli bir yöne doğru bakıldığında uzaktan gözün görebildiği doğa parçası olan her şey; görünüm; görünüş. **3.** *mecaz.* Bir durumun, bir biçimin ortaya koyduğu genel görünüş; tablo. **4.** Dikkati çeken, ilgi uyandıran her şey. **5.** Konusu doğa veya şehir olan resim, fotoğraf, gravür veya desen; peyzaj. **6.** Eskiden pencereye verilen isim. **7.** *argo.* Durum; hâl; vaziyet. ⧉ **manzara koymak,** *tv. Televizyon yayınlarında beklenmedik bir kesinti olduğunda ekrana bir manzara resmi görüntüsü getirmek.*|| **manzarayı çakmak,** *argo. Durumu anlamak; işin esasını öğrenmek.*

manzaralı, [manzara-lı] *sf.* **1.** Manzarası güzel ve hoş olan. **2.** (Ev vb. için) pencere veya balkondan bakıldığında güzel bir manzarayla karşılaşılan; iyi

manzarası olan. **3.** (Bir şey için) cephesi bir yere bakan; orayı gören.

manzarani, [Ar. manẓarānī منظراني] *(manzara:ni:)* *{OsT}* *sf.* (Kişi için) gösterişli; güzel.

manzarasız, [manzara-sız] *sf.* Manzarası olmayan; cephesi kapalı.

manzari, [Ar. manẓarī منظري] *(manzari:)* *{OsT}* *sf.* (Kişi için) gösterişli; güzel.

manzer, [? manzer / mançer] *{ağız}* *is.* Aşısız, yaban kirazı ve meyvesi. [DS]

manzıl, [? manzıl] *{ağız}* *sf.* Kötü; çirkin; uygunsuz. [DS]

manzud, [Ar. manżūd منضود] *(manzu:d)* *{OsT}* *sf.* **1.** Üst üste yığılmış. **2.** *is.* Sık bitmiş ağaç.

manzum, [Ar. naẓm > manẓūm منظوم] *sf.* **1.** İfade biçimlerinden nazım ile yazılmış olan. **2.** Çeki düzen verilmiş olan; düzenli, tertipli olan. **3.** *ed.* (Edebî anlatım için) ölçülü ve kafiyeli biçimde yazılmış olan; ölçülü kafiyeli mısralardan oluşan.

manzumat, [Ar. manẓūm>manẓūmāt منظومات] *(manzu:ma:t)* *{OsT}* *is.* Manzumeler.

manzume, [Ar. manẓūm > manẓūme منظومه] *(manzu:me)* *{OsT}* *is.* **1.** Genellikle ölçülü ve kafiyeli yazılmış olan eser; manzum parça. **2.** Sistem; takım; dizge. **3.** Cami, mescit vb. eserler bütünü. ◆ **manzūme-i düveliye,** *{OsT}* *İttifak hâlindeki devletler bütünü.*|| **manzūme-i elektrikiye,** *{OsT}* *Pil.*|| **manzūme-i şemsiye,** *{OsT}* *Güneş sistemi.*

manzur, [Ar. naẓar > manẓūr منظور] *(manzu:r)* *{eAT}* *{OsT}* *sf.* **1.** Kendisine bakılan; görülen. **2.** Beğenilen; gözde olan. ◆ **manzūr-i āliîleri olmak,** *{OsT}* *"Görmek" anlamında kullanılan saygı sözü.*

manzure, [Ar. manaẓūr > manẓūre منظوره] *(manzu:re)* *{OsT}* *sf.* **1.** (Kadın için) kusurlu; ayıplanacak. **2.** *is.* Afet; bela.

Maocu, [Çin. Mao-tse Tung *(Çin devlet adamı)* > mao-cu] *is.* ve *sf.* **1.** Mao'nun ortaya koyduğu ve Çin'de yerleştirmek istediği Marksist siyasi, felsefi, sosyal ve kültürel akımı beğenen ve benimseyen. **2.** Mao'nun bu görüşlerine ilişkin olan.

Maoculuk, -ğu [maocu-luk] *is.* Mao'nun ortaya koyduğu ve kültür devrimi adıyla Çin'de yerleştirmek istediği Marksist siyasi, felsefî, sosyal ve kültürel akıma verilen ad.

map, [? map] *{ağız}* *sf.* Değerli; saygın; geçer. [DS]

mapa, [İt. mappa] *(ma'pa)* *is.* **1.** Gemilerin güvertesinde ve uygun yerlerde halat bağlamak, kanca takmak ve makara donatmak için kullanılan, sağlamca tekneye tutturulmuş sabit halka. **2.** Gemi içlerini aydınlatmakta kullanılan zeytin yağıyla yanan siperli fener.

mapçı, [map-çı] *{ağız}* *is.* Oyunda ebe. [DS]

mapes, [? mapes] *{ağız}* *is.* Kadınların başlarına bağladıkları oyalı yemeni. [DS]

mapıs, [Ar. maḥbūs محبوس => mapıs] *{ağız}* *sf.* Suçu nedeniyle bir yere kapatılmış olan. [DS]

maplak[1], **-ğı** [map-la-k] *{ağız}* *is.* Şeker veya pekmez ağdası. [DS]

maplak[2], **-ğı** [Ar. mablāʿ > mablak / maplak] *{ağız}* *is.* Ateş küreği. [DS]

mapsınmamak, [map-sın-ma-mak / mā-su-ma-mak] *{ağız}* *gçl. f.* *[-ır]* Adam yerine koymamak; önem vermemek. [DS]

mapus, [Ar. maḥbūs محبوس => mapus] *is.* **1.** Hapsedilmiş; tutuklu; mahpus. **2.** Hapishane; mahpushane.

mapushane, [Ar. maḥbūs + Far. ḫāne محبوسخانه] *(mapusa:ne)* *is.* Hapishane; ceza evi; mahpushane.

-mar, [-mar / -mer] *yap. e.* İsimden isim yapan ek. İşlek değildir: *katmer, kuşmar.*

mar[1], [mar / mür *(yans.)*] *ünl.* Hayvanların can acısı ile böğürmesini, bağırtısını anlatan kök. [Zülfikar] *mar mar, mar-ık-la-mak.* ◆ **mar mar,** *{ağız}* *(Ağlamak için) bağıra bağıra.* [DS]

mar[2], [mar / par *(yans.)*] *ünl.* Parlama, ışıldama, canlılık, dirilik anlatan kök. ◆ **mar mar yanmak,** *{ağız}* *(Sağlıklı yüz belirtisi için) pırıl pırıl olmak.* [DS]

mar[2], [Far. mār مار] *(ma:r)* *{OsT}* *is. zool.* Yılan. ◆ **mār-beççe,** *{OsT}* *Yılan yavrusu.*|| **mār-gezîde,** *{OsT}* *Yılan tarafından ısırılmış olan.*|| **mār-gîr,** *{OsT}* *Yılan yutan; yılan yutucu.*|| **mār-hᵛār,** *{OsT}* *1. Yılan yiyen. 2. Büyük boynuzlu bir cins geyik.*|| **mār-i dū-zebān,** *{OsT}* *1. İki dilli yılan. 2. (Kişi için) iki yüzlü; münafık.*|| **mār-i ham be ham,** *{OsT}* *Kıvrım kıvrım çöreklenmiş yılan.*|| **mār-i serbürîde,** *{OsT}* *Başı koparılmış yılan.*|| **mār-i sermdîde,** *{OsT}* *(Kışın) uyuşmuş yılan.*|| **mār-pîç,** *1. Kıvrılmış yılan. 2. Nargile marpucu. {OsT}*

mar[3], **-rrı** [Ar. mürūr *(geçmek)* > mārr مار] *{OsT}* *sf.* Geçmiş olan; geçen; mürur etmiş olan. ◆ **mārrü'l-beyān,** *{OsT}* *(Yukarıda, önce) anlatılmış olan.*|| **mārrü'z-zikr,** *{OsT}* *(Yukarıda, önce) söz edilmiş olan.*

mar[4], [Süry. mār] *{eT}* *is.* **1.** Öğretmen. [EUTS] [ETY] **2.** Bey. [Gabain] ◆ **Mar Amu,** *Mani dininin öğreticilerinden birisi.* [EUTS]

mar[5], [mar] *{ağız}* *is.* Tortu. [DS]

mar[6], [? mar] *{ağız}* *is.* Çeşme. [DS]

ma'ra, [Ar. maʿrā معرى] *(ma-raa:)* *{OsT}* *is.* Vücudun çoğu zaman çıplak olan yeri.

mara[1], [Ar. maġāre => mağara > māra] *{ağız}* *(ma:ra)* *is.* Mağara. [DS]

mara[2], [? mara] *{ağız}* *is.* Araba içindeki tahtalar. [DS]

mara[3], [? mara] *{ağız}* *is.* **1.** Sararmış hıyar. **2.** Ayrık otu. [DS]

mara[4], [Ar. mer'ā مرعى => mara] *is.* Köy otlağı; mera.

mara[5], [? mara] *{ağız}* *is.* Bitkilere zarar veren sarı bir kurtçuk. [DS]

maraba[1], [Far. mir-āb *(su bekçisi)*] *{ağız}* *is.* **1.** Çiftçi. **2.** Mülkiyeti başka birine ait olan bir toprağı işleyerek ürüne ortak olan kişi; ürüne ortak olmak şartıyla toprağı işleyen kimse; ortakçı. **3.** Çiftlik kâhyası. **4.** Hizmetçi. [DS]

maraba[2], [Ar. darrābe => maraba] *{ağız}* *is.* Tahta parmaklık. [DS]

marabacılık, -ğı [maraba-cı-lık] *is.* **1.** Ortakçılığa dayanan tarım işletmeciliği. **2.** Marabacı olma durumu.

marabu, [Ar. murābiṭ > Fr. marabout] *is.* **1.** Çok bükümlü ince organze. **2.** Bu iplikle dokunmuş ipek kumaş.

marabut, [Ar. murābiṭ مرابط] *(mara:but)* *{OsT}* *is.* Kuzey Afrika'da dervişlere verilen isim.

maraç[1], **-cı** [? maraç] *{ağız}* *is.* İşlenmemiş kıraç toprak. [DS]

maraç[2], **-cı** [? maraç] *{ağız}* *is.* Eski tilki postu. [DS]

maradıl, [? maradıl] *{ağız}* *sf.* (Hayvan için) iri yapılı. [DS]

maraf, [? maraf] *{ağız}* *is.* Sini. [DS]

marafut, [? marafut] *{ağız}* *zf.* Acınacak durumda. [DS]

marah, [Ar. merāḳ => maraḫ] *{ağız}* *is.* → marak[2]. [DS]

marak[1], **-ğı** [? marak] *{ağız}* *is.* Samanlık. [DS]

marak[2], **-ğı** [Ar. merāḳ مراق => marak] *{ağız}* *is.* **1.** Kaygı. **2.** Öfke; kızgınlık. [DS]

marakas, [İsp. maracas] *is.* *müz.* İçine küçük çakıl taşları konmuş balkabağından yapılma vurmalı bir Kızılderili çalgısı.

marakos, [? marakos] *{ağız}* *is.* Hayvanların geviş getirmesi. [DS]

maral[1], [Moğ. maral / meral مرال] *is.* *zool.* **1.** *{eT}* Dişi geyik; sığın. [Nevâyî] **2.** Çeşitli toynaklı yabanî hayvanların dişisi. **3.** Dişi geyik böceğine verilen ad. **4.** *{eAT}* *{ağız}* Ceylan; gazal. [DS]

maral[2], [Moğ. maral] *{ağız}* *sf.* Güzel. [DS]

marala, [? marala] *{ağız}* *is.* Gece, düğün evinin yakınında yakılan ateş. [DS]

marama, [Ar. miḳrāme => makrome > margama > marama] *(ma:rama)* *{ağız}* *is.* **1.** Havlu. **2.** Kadınların başlarına örttükleri dokuma bez. [DS]

maramak, [Alt. mara-mak *(dikkatle bakmak)*] *{ağız}* *gçl. f.* *[-r] [-r(i)-yor]* **1.** Gizlice bakmak; gözlemek. **2.** Nişan almak. [DS]

maran[1], [Far. mārān ماران] *(ma:ra:n)* *{OsT}* *is.* Yılanlar.

maran[2], [? maran] *{ağız}* *is.* Sebze ekilen tarla parçası; evlek. [DS]

maran[3], [Erme. maŕan] *{ağız}* *is.* **1.** Küçük ev. **2.** Baraka; kulübe. [DS]

maran[4], [Erme. maŕan] *{ağız}* *is.* **1.** Araba, kağnı tekerleği. **2.** Araba tekerleğinin demir kısmı. **3.** Araba tekerleğinin ağaç kısmı. [DS]

maran[5], [Erme. maŕan] *{ağız}* Çay bardaklarını koymaya yarayan göz göz bölünmüş tahta sandık. [DS] ⊡ **maran kafalı,** *{ağız}* *Koca kafalı.* [DS]|| **maran kelle,** *{ağız}* *Kafası büyük, kafatası geniş kimse.* [DS]|| **maran suyu,** *{ağız}* *Bulaşık suyu.* [DS]|| **maran takımı,** *{ağız}* *Çay bardağı, süzgeç, çay tepsisi koymaya yarayan içi kadife kaplı kutu.* [DS]

maranda, [? maranda] *{ağız}* *sf.* Hoşaf yapmak için fırında kurutulan kayısıların az kurumuş hâli. [DS]

marangoz, [İt. marangone > Yun. maragkus] *is.* **1.** Ağaç işleriyle uğraşan ve ağaçtan çeşitli eşyalar yapan kimse. **2.** Doğrama ve dülgerlikle beraber, basit yapım teknikleri ve masif malzemeden ahşap eşya yapan sanatkâr. ⊡ **marangoz balığı,** *zool.* *Testere balığı.*|| **marangoz mengenesi,** *Tutkallanmış veya işlenecek olan tahtaların sıkıştırıldığı kıskaç; işkence.*|| **marangoz tezgâhı,** *Marangozun üzerinde çalıştığı iş masası.*

marangozhane, [marangoz + Far. hāne] *(marangozha:ne)* *is.* Marangozun çalıştığı yer; marangozun iş yeri.

marangozluk, -ğu [marangoz-luk] *is.* **1.** Marangozun işi ve mesleği. **2.** Ağacı veya masif bir malzemeyi kesip işleyerek ahşap bir yapı elde etmeye dayanan iş. **3.** Marangozun zanaatı.

marannık, -ğı [maran-lık / marannıḫ] *{ağız}* *is.* Kağnı tekerleğinin ağaç kısmı.[DS]

maranta, [İt. maranta *(Bartolomeo Maranta, botanikçi)*] *is.* Tropikal bölgelerde yetişen, köklerinden ararot elde edilen, başak ya da salkım çiçekli, üzümsel meyveli, güzel ve gösterişli yapraklarından ötürü evlerde süs bitkisi olarak yetiştirilen bodur çalı, *(Maranta arundinacea).*

maraslamak, [Ar. maras *(ip)* => maras-la-mak مرصلمق] *{eAT}* *gçl. f.* (Yüzey için) düzlemek; parlatmak.

maraska, [İt. marasca] *is.* Balkan kökenli ekşi ve acı, renkli öz sulu bir tür kiraz; acı kiraz.

maraskino, [İt. maraschino] *is.* Maraska denilen acı kirazdan yapılan likör.

maraş, [maraş] *{ağız}* *is.* Hıyarın yamrı yumru, topak bir türü. [DS]

Maraş dondurması, [Asur. markasi + T. don-dur-ma-s-ı] *is.* *t.* Kahramanmaraş yöresine özgü oldukça katı ve kıvamlı bir dondurma türü.

Maraş gemi, [Asur. markasi + T. gem-i] *is. t.* Ağızlığı iki eğri çubuktan oluşan gem.

Maraş işi, [Asur. markasi + T. iş-i] *is. t.* Karton üzerine gerilmiş kumaşa sim, sırma gibi ipli sarılarak yapılan bir tür el işi nakış.

marat[1], [Ar. mārid *(inatçı)* / marad => marat] *{ağız} is.* **1.** Kötü söz; ilenç. **2.** Paylama. **3.** Dert. [DS]

marat[2], [? marat] *{ağız} is.* Yemek; aş. [DS]

maraton, [Yun. marathôn *(rezene tarlası)*] *is. spor.* Perslerle yapılan savaşta (MÖ. 490) galip gelen Atinalı general Miltiades'in zaferini bildirmek için Marathon'dan Atina'ya kadar koşan ve yorgunluktan ölen askerin anısına düzenlenen 42.195 m'lik en uzun yaya koşusu; uzun koşu.

maratoncu, [maraton-cu] *is. spor.* Maraton koşusuna katılan yarışçı; uzun koşucu.

maravedi, [Ar. murabiti > İsp. maravedi] *is.* 19. yy.a kadar İspanya ve Portekiz'de kullanılan bakır İspanyol parası.

maravuş, [? maravuş] *{ağız} is.* **1.** Hastalık. **2.** *sf.* Hastalıklı; zayıf. [DS]

ma'raz, [Ar. ʿarż > maʿraż / maʿrıż معرض] *(ma-raz) {OsT} is.* **1.** Bir şeyin çıktığı veya göründüğü yer. **2.** Bir şeyin sergilendiği yer; sergi. **3.** Bir şeyin sunulduğu yer; arz yeri. ☞ **maraz su,** *{ağız} Birikinti; sızıntı su.* [DS]

maraz[1], [Ar. maraż مرض] *{eAT} {OsT} is.* **1.** Hastalık. **2.** Dayanılması güç durum; dert; bela. **3.** Aksaklık; kusur. **4.** Bitkilerde görülen ve bitkinin mahvolmasına sebep olan hastalık. **5.** *sf. mecaz.* Huysuzluk ve titizlik yaparak can sıkan; huysuzluğu yüzünden katlanılması zor olan. ☞ **maraz etmek,** *{ağız} Üzülmek.* [DS]|| **maraz-ı asabî,** *{OsT} psikol. Sinir bozukluğu; nevroz.*|| **maraz-ı aşk,** *{OsT} Aşk hastalığı; tutkunluk.*|| **maraz-ı beledî,** *{OsT} tıp. Bütün bir şehri sarmış olan bulaşıcı hastalık.*|| **maraz-ı dil,** *{OsT} Gönül hastalığı.*|| **maraz-ı had,** *{OsT} Çok hızlı ilerleyen hastalık.*|| **maraz-ı indifâî,** *{OsT} Çıban, sivilce vb. şeyin patlaması, delinmesi ile ortaya çıkan hastalık.*|| **maraz-ı kalb,** *{OsT} 1. tıp. Kalp rahatsızlığı. 2. Üzüntü; acı.*|| **maraz-ı mevt,** *{OsT} tıp. Kişinin ölümüne yol açan hastalık; ölüm sebebi olan hastalık.*|| **maraz-ı mühlik-i müstevlî,** *{OsT} Hayvanların telef olmasına yol açan hastalık; kıran.*|| **maraz-ı müstekar,** *{OsT} tıp. Uzun süren salgın hastalık.*|| **maraz-ı müstevlî,** *{OsT} tıp. Bulaşıcı hastalık; kıran.*|| **maraz-ı müzmin,** *{OsT} tıp. Süreğen hastalık.*|| **maraz-ı rûhî,** *{OsT} psikol. Ruh hastalığı; psikopatlık.*|| **maraz-ı sâkıt,** *{OsT} tıp. Sara.*|| **maraz-ı sârî,** *{OsT} tıp. Bulaşıcı hastalık.*

maraz[2], [? maraz] *{ağız} is.* Ağızdan çıkan sıvı; salya. [DS]

maraz[3], [Soğd. maraz => marāz] *(mara:z) {eT} is.* Ücretle çalışan adam; ırgat. [DLT]

maraz[4], [? maraz] *{ağız} bağ.* Oysa. [DS]

maraza, [Ar. muʿaraża معارضه] *is.* **1.** Kavga; çekişme; anlaşmazlık. **2.** Hastalık; illet. ☞ **maraza aramak,** *Kavga etmek için bahane bulmaya çalışmak.*|| **maraza çıkarmak,** *Kavgaya, çekişmeye yol açmak.*

marazi, [Ar. maraż > marazī مرضى] *(marazi:) {OsT} sf.* **1.** Bir hastalıkla ilgili olan; hastalığın ortaya çıkmasına sebep olan; hastalığı belirleyen; patolojik. **2.** (Kişi için) hastalıklı; hastalık derecesinde duyarlı olan. **3.** *mecaz.* (Duygu; psikolojik durum vb. için) hastalık derecesine varan; hastalık derecesinde.

maraziyat, [Ar. marażī > marażiyyāt مرضيات] *(maraziya:t) {OsT} is.* Hastalıklar bilimi; patoloji.

maraziyun, [Ar. marażī > marażiyyūn مرضيون] *(maraziyu:n) {OsT} is.* Patoloji hekimleri.

marazlanma, [maraz-la-n-ma] *is.* Marazlanmak eylemi.

marazlanmak, [maraz-la-n-mak] *dönşl. f. [-ır]* Hastalanmak; hasta olmak.

marazlı, [maraz-lı] *sf.* Hastalıklı; hasta.

marazlık, -ğı [maraz-lık] *is.* **1.** İçinden çıkılması güç durum; çözümde zorluk çekilen durum. **2.** Sıkıntılı durum; huzursuzluk veren durum. ☞ **marazlık etmek,** *Çözümsüzlük yaratmak; zorluk çıkarmak; işi, yokuşa sürmek.*

març[1], [març *(yans.)*] *ünl.* İçten öpme sırasında çıkan sesi anlatan kök. [Zülfikar] *març març, març etmek* ☞ **març etmek,** *{ağız} Ses çıkartarak öpmek.* [DS]

març[2], [març *(yans.)*] *ünl.* Şapırdatarak yemeyi anlatan kök. [Zülfikar] *març març, març-ıl-da-t-mak.* ☞ **març març,** *{ağız} (Yemek, içmek için) ağız şapırdatarak.* [DS]|| **març murç,** *{ağız} (Yemek, içmek için) ağız şapırdatarak.* [DS]

marça, [? marça] *{ağız} is.* Mantı yemeği. [DS]

marçıdamak, [març *(yans.)* > març-ıd-a-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-d(ı)-yor]* Ağız şapırdatarak yemek. [DS]

marçıl[1], [març *(yans.)* > març-ıl] *{ağız} ünl.* Şapırdatarak yemeyi anlatan yansımalı gövde. [DS] ☞ **marçıl marçıl,** *{ağız} (Yemek için) ağzını şapırdatarak; març març ses çıkararak.* [DS]

marçıl[2], [? marçıl] *{ağız} is.* Dizilmek için küçük deliği olan ve süs eşyası olarak kullanılan yalancı altın. [DS]

marçıldatmak, [març *(yans.)* > març-ıl-da-t-mak] *{ağız} gçl. f. [-ır]* **1.** Ağzını sulandırmak. **2.** Ağız şapırdatarak yemek yemek. [DS]

marcıllatmak, [març *(yans.)* > març-ıl-la-t-mak] *{ağız} gçl. f. [-ır]* Ağız şapırdatarak yemek yemek. [DS]

marda[1], [Yun. marida] *is.* **1.** Iskarta mal. **2.** Değeri biçilmiş, pazarlığı bitmiş bir mal için fazladan iste-

nen para. **3.** *{ağız}* Bir malı tartmadan, ölçmeden toptan değer biçerek satma; götürü; kabala. [DS]

marda², [? marda] *{ağız} is.* Evlenme çağı geçip evde kalmış kız. [DS]

marda³, [? marda] *{ağız} is.* Sitem. [DS]

mardalak¹, **-ğı** [? marda-la-k] *{ağız} is.* Cevizin yeşil yaprağı. [DS]

mardalak², **-ğı** [mar+dalak] *{ağız} sf.* Serseri. [DS]

mardalamak, [marda-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Sitem etmek. [DS]

mardalı, [mar+dal-lı / mardalı] *{ağız} sf.* **1.** İri yapılı; iri kemikli. **2.** (İnsan ve hayvan için) gösterişli; güzel. **3.** Hastalıklı. [DS]

mardallı, [mar+dal-lı / mardalı] *{ağız} sf.* → mardalı. [DS]

mardaspont, [Soğd. mardāspand] *{eT} is.* Öge; unsur; eleman. [EUTS]

mardavıl, [? madavıl / mardavul] *{ağız} is.* **1.** Küçük taneli bir yaban üzümü. **2.** Ham meyve. [DS]

mardavul, [? mardavul / mardavıl] *{ağız} is.* → mardavıl. [DS]

mardımalak, -ğı [Erme. matutak => madımak / mardımalak] *{ağız} is.* **1.** Madımak. **2.** Ebegümeci. [DS]

mardımanak, -ğı [Erme. matutak => madımak > mardımanak] *{ağız} is.* Madımak. [DS]

mardıvan, [Far. nerdübān نردبان => merdiven / mardıvan] *{ağız} is.* Merdiven. [DS]

mare, [? mare] *{ağız} is.* Böğürtlen. [DS]

ma'rec, [Ar. ʿurūc > maʿrec / miʿrec معرج] *(ma-reć) {OsT} is.* Çıkılacak yer; merdiven.

ma'ref, [Ar. maʿref معرف] *(ma-ref) {OsT} is.* Yüzün her zaman açık görünen yeri.

marefsa, [Far. mār-efsā مار افسا] *(ma:refsa:) {OsT} is.* **1.** Yılan büyücüsü. **2.** Yılan oynatan kimse. **3.** Yılan sokmuş kimseyi tedavi eden kimse.

ma'rek, [Ar. maʿrek معرك] *(ma-rek) {OsT} is.* Savaş alanı.

ma'reke, [Ar. maʿreke معركه]*{OsT} is.* Savaş alanı; cenk yeri.

mareslemek, [mares-le-mek] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(i)-yor]* (Bitki için) yaprakları solmak. [DS]

mareslenmek, [mares-le-n-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* **1.** (Bitki için) yaprakları solmak. **2.** (Yüz için) solmak. [DS]

mareşal, -li [Fr. maréchal] *is.* En yüksek askerî unvanı taşıyan asker; bir meydan muharebesini kazanmış general; müşir.

mareşallik, -ği [mareşal-lik] *is.* **1.** Mareşal olma durumu. **2.** En yüksek askerî rütbe; mareşalin taşıdığı san; müşirlik. ⮺ **mareşallik asası,** *Törenlerde mareşallerin ellerinde tuttukları üzeri süslü kısa sopa.*

mareşşeğa, [mar+eşşeği ?] *{ağız} is.* İri, hantal ve hırçın eşşek.[DS]

marezlemek, [marez-le-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* **1.** Karalamak. **2.** Kusurlu saymak. [DS]

marfak, [? marfak] *{ağız} is.* Leblebicilerin tavadaki nohudun kabuğunu çıkarmak için kullandıkları yuvarlak kütük. [DS]

marfaş, [? marfaş] *{ağız} is.* Denk; balya. [DS]

margama, [Ar. miḳrame => margama] *{ağız} is.* Kadınların başlarına örttükleri kalın dokuma. [DS]

margarik, [Fr. margarique] *sf.* Yağla ilgili; yağsı. ⮺ **margarik asit,** *kim.* 60°C'de eriyen, yağlı maddelerin birleşimine girmediği sanılan ketil siyanürün sabunlaştırılmasıyla elde edilen $C_{16}H_{33}CO_2H$ veya $CH_3-(CH_2)_{15}-CO_2H$ formülündeki bir yağ asidi.

margarin, [Yun. margaron *(inci)* > Fr. margarine] *is.* **1.** Eskiden kalın sıvı yağlardaki doymuş gliserit karışımından meydana gelen katı kısma verilen ad. **2.** Soya, yer fıstığı, ay çiçeği, çiğit gibi sıvı bitkisel yağlara süt ve bazı vitaminler ekledikten sonra hidrojenle doyurulmuş emülsiyonundan elde edilen tereyağı kıvamında yemeklik veya kahvaltılık katı yağ.

margul, [Yun. marouli] *{ağız} is.* Havuç. [DS]

marh, [Ar. marḫ مرخ] *{ağız} is.* Çam çırası. [DS]

marha, [Ar. marḫ => marh-a] *{ağız} is.* Taban ve tavanlara atılan kalın ağaçlar. [DS]

marhabaşı, [marha + baş-ı] *{ağız} is.* Gevrek, siyah bir tür üzüm. [DS]

marhama¹, [Ar. miḳrāme => makrome > mahrama / marhama] *{ağız} is.* **1.** Köy kadınlarının başlarına örttükleri havludan başörtüsü. **2.** El ve banyo havlusu. **3.** İpekli ya da ketenden işlemeli mendil. **4.** Peçete. [DS]

marhama², [? marhama] *{ağız} is.* **1.** Erkek ceketi. **2.** Cüppe. **3.** Hırka. [DS]

marık, -ğı [? marık] *{ağız} is.* Av gözetleme yeri. [DS]

marıklamak, [marık *(yans.)* > marık-la-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(ı)-yor]* (Köpek için) can acısı ile bağırmak. [DS]

marıllanmak, [marul > marıl-la-n-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* (Giyecek için) pot yapmak; potluk nedeniyle kırışmak. [DS]

marım, [Sansk. marmā] *{eT} is.* Uzuv; organ; aza. [EUTS]

marın, [Ar. mārın / mārına مارن / مارنه] *(ma:rın) {OsT} sf.* **1.** Çekiçle dövülerek açılmaya, genişlemeye uygun olan. **2.** *is.* Türlü türlü renklerde olan bir toprak. **3.** *yer b.* Kireç taşı; marn.

marınlamak, [Ar. mağrūr => marın-la-mak] *{ağız}*

gçl. f. [-ır] Başkalarını kendinden aşağı görmek; küçümsemek. [DS]

marız, [Ar. mārıż مارض] *(ma:rız) {OsT} sf.* Hasta; sayrı.

marie, [Ar. merc > māric مارج] *(ma:ric) {OsT} is.* **1.** Dumansız ateş; alev . **2.** Dumansız barut.

marid, [Ar. mārid مارد] *(ma:rid) {OsT} sf.* Ayak direyen; inatçı.

ma'rife, [Ar. ʿirfān > maʿrife معرفه] *(ma-rife) {OsT} is.* **1.** Bilgi; hüner; marifet; beceri. **2.** Anlam ve kavramı belirtilmiş söz; kendisinden söz edilenin bilindiği kavram veya nesne; belirtili.

ma'rifet, [Ar. ʿirfān > maʿrifet معرفت] *(ma-rıfet) {OsT} is.* → marifet. ⊕ **ma'rifet-perver,** *{OsT} Marifetli.*|| **ma'rifet-perverāne,** *{OsT} Hüner sahibine yakışır biçimde.*|| **ma'rifet-perverî,** *{OsT} Hünerlilik; hünerli oluş.*|| **ma'rife't-ullāh,** *{OsT} tasvf. Allah'ı anlama.*

marifet, [Ar. ʿirfān > maʿrifet معرفت] *(ma:rifet) {OsT} is.* **1.** Herkesin yapamayacağı bir işi yapma; ustalık; hüner; uzmanlık. **2.** Bilgi; bilim. **3.** Aracı; ikinci el. **4.** *tasvf.* Şüpheye yer bırakmayan mutlak bilgi. **5.** *tasvf. {eAT}* Allah'ın zatına ilişkin bilgi; irfan. **6.** *mecaz.* Uygun olmayan, hoşa gitmeyen, can sıkıcı söz veya davranış. ⊕ **marifetiyle,** *Bahsedilen kişi aracılığıyla; onun yardımı ile.*|| **marifet nazariyesi,** *Bilgi nazariyesi; epistomoloji.*||

marifetli, [marifet-li] *(ma:rifetli) sf.* **1.** Herkesin yapamadığı işleri yapan; becerikli; hünerli. **2.** Güç durumlardan ustalıkla sıyrılmasını becerebilen.

marifetsiz, [marifet-siz] *(ma:rıfetsiz) sf.* **1.** Ustalığı olamayan; hünersiz; beceriksiz. **2.** (İş için) herhangi bir beceri veya ustalığı gerektirmeyen.

marihuana,[İsp. marihuana] *is.* Hint kenevirinin yaprak ve çiçeklerinden elde edilen uyuşturucu madde; esrar.

marina, [İt. marina *(plâj)*] *(mari'na) is. dnz.* **1.** Küçük tekne ve yatların barınmaları için özel bir mendirekle çevrili konaklama birimleri ile akaryakıt, elektrik, telefon gibi ihtiyaçların karşılanmasına yönelik turistik kuruluş. **2.** Bir koyun kıyısında rüzgârlardan çok iyi korunan liman. **3.** *gnşl.* Akdeniz kıyılarındaki zengin ve turistik limanları olan bölgelere verilen ad.

marinacılık, -ğı [marina-cı-lık] *is.* Marina işletmeciliği; plaj işletme işi.

Marinoculuk, -ğu [İt. Giambattista Marino *(İtalyan şair)* > marino-cu-luk] *is.* Süslü anlatımı ve yaldızlı düşünceleri gerektiğinden çok kullanarak meydana getirilen yapmacıklı üslup.

maristan, [Far. bī-mār-istān >māristān مارستان] *(ma:rista:n) {OsT} is.* Hastahane; darüşşifa.

mariş, [? mariş] *{ağız} sf.* (Koyun için) hastalıklı veya zayıf. [DS]

mariz[1], [Ar. maraż > marīż مريض] *(mari:z) {OsT} sf.* **1.** Hasta olan; hastalıklı. **2.** *is.* Hasta; hastalanmış kimse. ⊕ **mariz-āne,** *{OsT}* → marizane.|| **mariz atmak,** *Dayak atmak; dövmek.*

mariz[2], [Çing. marav *(dövmek)* > mar-iz] *is.* Dayak. ⊕ **mariz atmak,** *argo. Dayak atmak; dövmek.*

marizane, [Ar. marīż + Far. -āne مريضانه] *(mari:za:ne) {OsT} zf.* **1.** Hastalıklı bir hâlde. **2.** *sf.* Hastalıklı.

marizleme, [mariz-le-me] *is.* Marizleme eylemi.

marizlemek[1], [mariz[1]-le-mek] *gçl. f. [-r] [-l(i)-yor] {ağız}* Yaralamak. [DS]

marizlemek[2], [mariz[2]-le-mek] *gçl. f. [-r] [-l(i)-yor] argo.* Dövmek; dayak atmak.

marizlenmek, [mariz[2]-le-n-mek] *edil. f. [-ir]* Dövülmek; dayak atılmak.

marj, [Fr. marge] *is.* **1.** Elle yazılmış veya basılı bir kâğıdın kenarlarında bırakılan boşluk; kenar; pay. **2.** *tic.* Bir ticarî işlemde zarar olasılığına karşı ayrılan pay; pay. **3.** *bank.* Verilen bir kredinin tutarı ile rehin edilen malların tutarı arasındaki fark; pay. ⊕ **marj bırakmak,** *Elle veya makine ile yazılan yazılarda sağ ve sol tarafta yukarıdan aşağı dikine çizgi çekilmiş gibi boşluk bırakmak; pay bırakmak.*|| **marj oranı,** *1. Ticarî marj oranının KDV dışı alış fiyatına oranı; pay oranı. 2. Bir işletme tarafından gerçekleştirilen gayrisafi işletme fazlasının yarattığı katma değere oranı; kâr payı.*

marjinal, [İng. margin *(sınır; kenar)* > Fr. marginale] *sf.* **1.** Toplumun dışında yer alan; sıra dışı. **2.** Birimleri matematik anlamda değişken olabilen ve oldukça dengeli dağılmış bir grubun sınırında yer alan; uç. **3.** *is.* Türdeş bir birime eklenen son birim; uç birim. ⊕ **marjinal değer teorisi,** *ekon. Bir ürünün değişim bedelini kullanılabilecek son biriminin faydalılığıyla belirlemeye yönelik iktisat kuramı.*|| **marjinal fayda,** *ekon. Tüketicinin tükettiği bir malın, bu mal eşit birçok birimlere bölündüğü zaman, son birimin tüketiciye sağladığı yararlılık; son birim yararı.*|| **marjinal gelir,** *ekon. Satılan ürün miktarını bir birim artırmakla toplam gelirde meydana gelen değişiklik; son birim geliri.*|| **marjinal kâr,** *ekon. Girişimcinin işini ucu ucuna devam ettirebilmesi için kabul ettiği net para geliri.*|| **marjinal maliyet,** *ekon. Üretilen son birim malın toplam üretim maliyetinde meydana getirdiği değişiklik; son birim maliyeti.*

marjinalizm, [Fr. marginalisme] *is. ekon.* Bir ürünün değişim bedelini kullanılabilecek son biriminin faydalılığıyla belirlemeye yönelik iktisat kuramı.

marjlı, [marj-lı] *sf.* Marjı olan.

mark[1], [İt. marca > Alm. mark] *is.* **1.** Eskiden Ger-

menlerde ve onların egemenliği altındaki ülkelerde kullanılan para birimi. **2.** Almanya Federal Cumhuriyetinin eski para birimi: DM. **3.** Finlandiya'nın para birimi; markka: Fmk.

mark², [? mark] *{ağız} is.* Durgun ve yumuşak hava. [DS]

marka¹, [İt. marca > Alm. mark] *(ma'rka) is.* **1.** İşaret; damga. **2.** Bir nesneyi veya ticarî ürünü benzerlerinden ayırmaya veya tanıtmaya yarayan işaret. **3.** Üzerine tanıtıcı bir işaret konularak satılan ticarî mal. **4.** *huk.* Sanayide, küçük sanatlarda, tarım ve ticarette üretilen ve piyasaya sürülen her türlü malı başkalarınınkinden ayırt etmek için mal veya ambalaj üzerine konulan işaret, resim, yazı vb. şey. **5.** Para veya bilet yerine kullanılan herhangi bir maddeden yapılma pul.

marka², [? marka] *{ağız} is.* **1.** Sırmalı yelek. **2.** Ceket. [DS]

marka³, [? marka] *{ağız}* At arabasının oku. [DS]

markacı, [marka-cı] *is.* **1.** Marka satan kimse. **2.** *argo.* Başkalarını kandırarak yasa dışı yollardan çıkar sağlayan kimse. **3.** *argo.* Pezevenk. **4.** *argo.* Fahişe. **5.** Vestiyerci.

markaj, [Fr. marquage] *is.* **1.** İşaretleme; damgalama; marka koyma. **2.** *spor.* Bazı takım oyunlarında rakip oyuncunun rahat hareket etmesini önlemek için sürekli izleme ve yapacağı harekete engel olma; adam tutma; gölgeleme. ⊡ **markaja alınmak,** *Tutulmak; gölgelenmek.*

markajcı, [markaj-cı] *is. spor.* Bazı takım oyunlarında rakip oyuncuyu izleyerek, yapacağı hareketlere engel olan oyuncu; gölgeleyici.

markalama, [marka-la-ma] *is.* **1.** Markalamak eylemi. **2.** Marka koyma işi. **3.** İşaretleme; damgalama.

markalamak, [marka-la-mak] *gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* **1.** İşaret koymak; damgalamak. **2.** *huk.* Sanayide, küçük sanatlarda, tarım ve ticarette üretilen ve piyasaya sürülen her türlü malı başkalarınınkinden ayırt etmek için mal veya ambalaj üzerine işaret, resim, yazı vb. koymak.

markalanma, [marka-la-n-ma] *is.* Markalanmak eylemi.

markalanmak, [marka-la-n-mak] *edil. f. [-ır]* **1.** (Herhangi bir nesne için) üzerine işaret konmak; damgalanmak. **2.** *huk.* (Bir ticarî eşya veya ürün için) ayırt edici işaret, resim, yazı vb. konulmak; marka konulmak.

markalı, [marka-lı] *sf.* **1.** Marka konulmuş olan; işaretlenmiş; damgalanmış olan. **2.** Üzerinde marka bulunan.

markap, -bı [Ar. merkūb مركوب => markap / markop] *{ağız} is.* Burnu kıvrık, arkası basılarak giyilen ayakkabı; yemeni. [DS]

markasız, [marka-sız] *sf.* **1.** Marka konulmamış olan; işaretlenmemiş; damgalanmamış olan. **2.** Üzerinde markası bulunmayan.

markaşmak, [marka-ş-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* **1.** Baş köşeye kurulup oturmak. **2.** Saygısızca, somurtarak oturmak. [DS]

marke, [Fr. marquer *(işaretlemek)* > marqué] *sf.* **1.** İşaretlenmiş; kaydedilmiş; damgalanmış. **2.** *is. spor.* Adam tutma. ⊡ **marke etmek,** *Takım hâlinde oynanan bazı oyunlarda karşı takımdaki bir oyuncuyu seçerek onun rahat hareket etmesini engelleyecek şekilde yakından takip etmek; tutmak.*

market, [İng. market *(pazar, çarşı, piyasa)*] *is.* Her türlü yiyecek ve ihtiyaç maddesinin, mutfak gerecinin satıldığı ve müşterinin malları raftan kendisinin seçerek aldığı büyük satış yeri; kapalı satış merkezi; satış merkezi.

marketçi, [market-çi] *is.* Market işleten kişi.

marketçilik, -ği [market-çi-lik] *is.* Market işletme işi.

marketing, [Amer. İng. marketing] *is.* Pazarlama; satış.

marketmek, [mark+et-mek] *{ağız} gçl. f. [-(d)-er]* Ayran yayıldıktan sonra yağı toplamak için yayığı hafifçe sallamak. [DS]

marki, [Fr. marquis] *is.* Eski feodal Avrupa'da dük ile kont arasındaki soyluluk unvanı.

markilik, [marki-lik] *is.* **1.** Marki olma durumu; markinin taşıdığı unvan. **2.** Bir markinin yönetimi altında bulunan toprakların tümü.

markiz, [Fr. marquise] *is.* **1.** Markinin karısı. **2.** Buharlı lokomotiflerde ateşçi ile makinistin bulunduğu bölmeye verilen ad. **3.** Kapı, pencere veya vitrini yağmurdan korumak için yapılmış çıkıntı; saçak. **4.** İki kişinin oturabileceği büyüklükte arkası alçak kanepe. **5.** Bir tür meyveli, alkollü dondurma.

markizet, [Fr. marquisette] *is.* Kadın elbisesi yapımında kullanılan pamuklu, çok ince kumaş.

markka, [İt. marca > Alm. mark] *is.* Finlandiya'nın para birimi: Fmk.

marklamak, [mark *(yans.)* > mark-la-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(ı)-yor]* → mankırmak. [DS]

markoni, [İt. G. Marconi] *is. dnz.* Yatçılıkta kullanılan bermuda tipi, üçgen biçimli yelken donanımı.

markop, -bu [Ar. merkūb مركوب => markop / markap] *{ağız} is.* **1.** Burnu kıvrık, arkası basılarak giyilen ayakkabı; yemeni. **2.** Topuklu terlik. [DS]

markör, [Fr. marquer *(işaretlemek)*] *is.* Önemli yerleri işaretlemekte kullanılan kalın uçlu ve değişik renklerde kalem.

Marksçı, [Karl Marx *(Alman siyaset ve iktisatçısı)* > marks-çı] *is.* Marksçılık yanlısı olan.

Marksçılık, -ğı [marks-çı-lık] *is.* Karl Marx'ın görüşlerine dayanan devrimci sosyalist akım.

Marksist, [Fr. marxiste] *is.* ve *sf.* Marksçı.

Marksizm, [Fr. marxisme] *is.* Marksçılık.

markuç, [Far. marpîç مارپیچ => markuç] *{ağız} is.* **1.** Sigara ağızlığı. **2.** Süt çocuklarını oyalamak için ağızlarına verilen lastik emzik. [DS]

markuş, [Far. marpîç => markuş] *is. argo.* Erkeklik organı.

marlak, -ğı [? marlak] *{ağız} is.* Eğirilen yün yumağının takıldığı değnek. [DS]

marley, [İng. marley *(tescilli isim)*] *is.* Polivinil klorit (PVC) ve asbest karışımıyla yapılan taban döşemesi üzerine yapıştırılan bir yer döşemesi.

marman, [? marman] *{ağız} is.* Dört beş yaşındaki yaşlı koyun. [DS]

marmar, [? marmar] *{ağız} is.* Taştan yapılmış bilye. [DS]

Marmara, [Yun. marmaron > mermer > marmara] *is.* Anadolu ile Trakya arasında kalan bir iç deniz. ⧉ **Marmara çırası gibi yakmak,** *Perişan etmek; mahvetmek.*|| **Marmara çırası gibi yanmak,** *Perişan olmak; mahvolmak.*|| **marmara etmek,** *{ağız} Geminin içindeki suyu tulumba ile boşaltmak.* [DS]

marmarik, -ği [? marmarik] *{ağız} is.* Kertenkele. [DS]

marmaş, [? marmaş] *{ağız} is.* İnce tülbentten yapılmış baş örtüsü. [DS]

marmelat, -dı [Por. marmola *(ayva)* > marmelada > Fr. marmelade] *is.* Şekerle kaynatmak suretiyle hazırlanmış meyve ezmesi.

marmurak, -ğı [? marmurak] *{ağız} is.* Merdiven. [DS]

marn, [Fr. marne] *is.* Tarlanın verimini artırmak, toprağın ıslahını sağlamak amacıyla kullanılan çok yumuşak, kireçli kayaç; pekmez toprağı.

marnlama, [marn-la-ma] *is.* Marnlamak eylemi.

marnlamak, [marn-la-mak] *gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Kireci az olan toprağa marn dökerek ıslah etmek.

maroken, [Maroc *(Fas)* > Fr. maroquin] *is.* **1.** Bitkisel maddelerle sepilenmiş, boyanmış ve işlenmiş keçi derisi; Fas'ta üretilen keçi derisi **2.** Üzerine benekler basılarak marokene benzetilmiş koyun derisi. **3.** Özel olarak işlenip keçi derisini andıracak şekilde aprelenmiş ipek veya pamuk kumaş. **4.** *sf.* Maroken ile kaplanmış veya marokenden üretilmiş olan. ⧉ **maroken cilt,** *Maroken ile kaplanmış olan kitap cildi.*|| **maroken kâğıt,** *Marokene benzer kâğıt.*

marokenci, [maroken-ci] *is.* Marokenden eşya yapan kimse.

marokencilik, -ği [maroken-ci-lik] *is.* **1.** Maroken imalatı. **2.** Marokenden eşya yapma işi; küçük deri eşya yapımı; marokencinin sanatı. **3.** Küçük deri eşya yapımı ile ilgili sanayi ve zanaat kolu.

marol, [? marol] *{ağız} is.* Yoğurt biriktirmek için kullanılan, ağaçtan yapılmış silindir biçiminde kap. [DS]

maron, [Fr. marron] *is.* **1.** Siyaha çalan koyu kahverengi; kestane rengi. **2.** *sf.* Bu renkte olan.

maros, [? maros] *{ağız} sf.* **1.** Soluk; buruşuk. **2.** (Yemiş için) çok olgunluk yüzünden pörsümüş olan. **3.** Suyunu yitirerek buruşmuş, pörsümüş. [DS]

marpiç, [Far. mār-pīç مارپیچ] *ma:rpi:ç) {OsT} is.* → marpuç.

marpuç, -cu [Far. mār *(yılan)* + pīç *(kıvrılmış)* => marpuç] *is.* Nargileye takılan uzun ve kıvrılabilen hortum biçimindeki boru.

marpuççu, [marpuç-çu] *is.* Marpuç yapan ve satan kimse.

marrak, -ğı [? marrak] *{ağız} is.* Dokuma tezgâhında ipliği yumaktan düzgün indirmeye yarayan yuvarlak ağaç. [DS]

marre, [Ar. mürūr *(geçiş)* > mārr > mārre ماره] *(ma:rre) {OsT} is.* **1.** *fık.* Herkesin gittiği yoldan gidenler. **2.** *tasvf.* Allah'a ulaşmak için herkesin takip ettiği usulü takip eden kimse.

marrîn, [Ar. mürūr *(geçiş)* > mārr > mārrīn مارین] *(ma:rri:n) {OsT} is.* Geçenler. ⧉ **marrîn ü âbirîn,** *{OsT} Gelip geçenler.*

Mars, [Etrüsk. maris > İt. mars] *is.* **1.** Roma mitolojisinde savaş tanrısı. **2.** Güneş sisteminde Yer ile Jüpiter arasında yer alan gezegen; Merih.

mars[1], [? mars] *is.* Tavlada karşı taraf hiç pul almadan bütün pullarını toplayarak iki sayı yapma. ⧉ **mars etmek,** *1. Tavlada karşı taraf hiç pul almadan bütün pullarını toplayarak iki sayı yapmak. 2. Karşısındakini akıllıca ve ustaca sözlerle utanacağı bir duruma düşürmek; güç duruma sokmak.*|| **mars olmak,** *1. Tavlada hiç pul almadan rakibin bütün pullarını toplayarak iki sayı almasına meydan vermek. 2. Karşısındakinin sözleri karşısında kendisi geçerli ve akla mantığa uygun bir şey söyleyemeyip susmak ve kabul etmek; söz düellosunu kaybetmek.*

mars[2], [? mars / mas] *{ağız} sf.* (Koku için) pis. ⧉ **mars mars,** *{ağız} (Koku için) pis pis.* [DS]

marsa, [? marsa / masta] *{ağız} is.* Üvendire. [DS]

marsama, [Lat. balsamum > İt. balsamo => barsama > marsama مارسمه] *is. bot.* Yemeklere konan nane ve kekik bitkilerinin ortak adı. *{eAT} (aynı)*

marseni, [? marseni] *{ağız} is.* Kuşburnu ağacı. [DS]

marsık, -ğı [? marsık] *is.* **1.** Üretim sırasında iyice yakılmadığı için mangalda is çıkararak yanan odun kömürü. **2.** *argo.* Esmer tenli kimse. **3.** *argo.* Zenci. ⧉ **marsık gibi,** *Kirli esmer renkte olan; çok esmer; kapkara.*

marsıma, [barsama > marsıma / marsımana] *{ağız} is.* Ceviz yaprağından daha iri yapraklı ve nane gibi kokan, yirmi cm. kadar boylanabilen bir ot; civanperçemi. [DS]

marsımana, [barsam > marsımana] *{ağız} is.* **1.** Marsıma; civanperçemi. **2.** Beyaz ve ince kabuklu bir üzüm. [DS]

marsıvan, [Far. merz *(sınır)* + -bān *(koruyan)* => marsıvan] *is.* **1.** Sınır muhafızı; sınır beyi. **2.** İyi cins eşek. ⊡ **marsıvan ayısı, marsıvan eşeği,** *Geri zekâlı; aptal; sersem.*|| **marsıvan otu,** *bot. Bileşikgillerden güzel kokulu bir bitki, (Tanacetum balsamita).*

marsili, [? marsili] *{ağız} is.* Patates. [DS]

marş[1], [Fr. marche] *ünl.* **1.** (Asker, izci vb. için) topluca yürüme komutu. **2.** *is. müz.* Ritmi, yürüyen bir kimsenin veya grubun adımlarına uygun müzik parçası. **3.** *oto.* İçten patlamalı veya tepkili motorlara ilk hareketi vermek için kullanılan düzenek. **4.** Dokuma tezgâhlarında çözgü ipliklerini kaldırıp indirmek için ayakla basılarak hareket ettirilen pedal.⊡ **marş marş,** *Koşma komutu.*

marş[2], [? marş] *{ağız} is.* Börülce. [DS]

marşaf, [? marşaf] *{ağız} is.* **1.** Gelinin çeyiz olarak götürdüğü yatak. **2.** Yatak bağı ve yatak sargısı. [DS]

marşaba, [Ar. maşraba مشربه => maşrapa / marşaba] *{ağız} is.* Su tası. [DS]

marşafa, [Ar. maşraba مشربه => maşrapa / marşafa] *{ağız} is.* Su tası. [DS]

marşandiz, [Fr. train de marchandises] *is.* Yalnız yük katarlarından meydana gelen ve hızı çok yavaş olan tren.

marşit, [? marşit] *{ağız} is.* Delikli taş. [DS]

mart[1], [Lat. mars *(savaş tanrısı)* > martius] *is.* Yılın üçüncü ayı. ⊡ **mart** (mort) **atmak,** *(Deve için) sırtındaki yükü devirmek için sarsılmak, silkinmek.*|| **mart cevizi,** *{ağız} Boysuz, küçük adam.* [DS]|| **mart dokuzu,** *Gregoriyen takvime göre üçüncü ayın dokuzuna rastlayan ve şimdiki kullandığımız takvimdeki martın üçüncü haftası başında görülen fırtına; nevruz fırtınası.*|| **mart havası,** *Çok değişken hava.*|| **mart havası gibi,** *(Kişi için) günü gününe uymayan; değişken huylu.*|| **mart kedisi,** *mecaz. Cinsel isteği güçlü, azgın ve çapkın kimse.*|| **mart balağı gibi bakmak,** *{ağız} Aptal aptal bakmak.*|| **mart buzağısı gibi bakmak,** *{ağız} Aptal aptal bakmak.*|| **mart toklusu,** *Nezleden burnu akan.*

mart[2], [? mart] *{ağız} sf.* (Dudak için) kalın. [DS]

mart[3], [? mart] *{ağız} is.* Doluya benzer, sert kar tanecikleri. [DS]

mart[4], [? mart] *{ağız} is.* İlkbaharda kırlarda, yol kenarlarında görülen kurtçuk yığınları. [DS]

mart[5], [Erme. mart] *argo.* Erkek; adam.

marta, [İt. martin] *{ağız} is.* Martı. [DS]

martağan, [Lat. martagon] *{OsT} is.* **1.** Padişahlardan Çelebi Mehmet(? - 1421)'in kullandığı özel sarık. **2.** *bot.* Türk sarığı adı verilen bir tür zambak, *(Lilium martagon).*

martal, [? martal] *{ağız} is.* Boş, yanlış, yalan sözler. [DS]

martaloz, [Yun. armatolos] *is.* **1.** *as.* Eskiden Türk garnizonlarında hizmet eden garsonlara verilen isim. **2.** *{ağız}* Çift cinsiyetli. [DS]

martaluz, [Yun. armatolos] *{ağız} is.* Casus. [DS]

martatmak, [mart / mort *(yans.)* > mart-at-mak] *{ağız} gçsz. f [-ır]* (Yüklü deve için) yükünü devirmek amacıyla sarsılmak, silkinmek. [DS]

martaval, [? martaval] *is. {ağız}* Abartılı, saçma sapan, uydurma söz; yalan; palavra. [DS] ⊡ **martaval atmak,** *Yalan söylemek; uydurmak.*|| **martaval okumak,** *Yalan sözlerle kandırmaya çalışmak; inanılması güç şeyler söylemek; uydurmak.*

martavalcı, [martaval-cı] *is. argo.* Yalancı; palavracı.

martavalcılık, -ğı [martaval-cı-lık] *is. argo.* Yalan söyleme; yalancılık; palavracılık.

martayan, [? martayan] *{ağız} is.* Büyük çini tabak. [DS]

martı[1], [İt. martin] *is. zool.* Martıgillerden, perde ayaklı, uzun sivri kanatlı, soluk kül rengi veya beyaz tüylü, eti yenmez deniz kuşlarının ortak adı, *(Larus).*

martı[2], [? martı] *{ağız} is.* Öğrenci; çırak. [DS]

martıgiller, [martı-gil-ler] *is. zool.* Denizlerde ve tatlı su kıyılarında yaşayan elli kadar türü bulunan perde ayaklı su kuşları familyası, *(Laridae).*

martılar, [martı-lar] *is. zool.* Gagaları kuvvetli ve yandan basık, ayakları perdeli, bacakları zayıf, kanatları uzun ve sivri, balıkla beslenen martı, yırtıcı martı ve deniz kırlangıcı gibi türleri kapsayan kuşlar takımı.

martıval, [martaval > martıval / martuval] *{ağız} is.* Boş, yanlış, yalan sözler. [DS]

martila, [İt. martilla] *(marti'la)is.* Küçük çekiç.

martin, [Alm. Friedrich Martini *(Avusturyalı subay ve mühendis)*] *is. as.* Eskiden kullanılan tek kurşun atan yivli tüfek. ⊡ **martin usulü,** *Pierre Martin'in buluşu olan dökme ve hurda demirler ergitildikten sonra karbon giderme, kükürt giderme ve fosfor giderme işlemlerinden geçirilerek yapılan fırın tabanında çelik arıtma yöntemi; siemens-martin yöntemi.*

martinay, [Erme. mart > martinay] *argo. is.* Erkekler.

martini, [İt. martini] *(marti'ni) is.* Beyaz vermut, portakal kabuğu ve cin ile yapılan bir içki.

martinit, [Fr. martinite] *is. min.* Hidratlı doğal kalsiyum fosfat.

martlama, [mart-la-ma] *{ağız} is.* Baharda arı kovanını temizleme işi. [DS]

martolos, [Yun. armatolos] *is. as.* **1.** Eskiden Türk garnizonlarında hizmet eden garsonlara verilen isim. **2.** İmparatorluk döneminde 15 ve 19. yy'lar arasında Hristiyan reayadan meydana getirilen ve Rumeli'de bulunan askerî kuruluş.

martoluz, [martolos > martoluz] *{ağız} sf.* (Kişi için) güçsüz; işe yaramayan. [DS]

martufal, [martaval > martufal] *{ağız} is.* Boş, yalan yanlış söz. [DS]

martuval, [martaval > martuval] *{ağız} is.* **1.** Boş, yalan yanlış söz. **2.** Şaka. [DS]

martuvan, [? martuvan] *{ağız} sf.* Aptal. [DS]

ma'ruf, [Ar. ʿirfān > maʿrūf معروف] *(ma-ru:f) {OsT} sf.* → maruf. ⊡ **ma'rūf-ı cihān,** *Dünyaca tanınan; çok ünlü.*

maruf, [Ar. ʿirfān > maʿrūf معروف] *(ma:ru:f) {OsT} sf.* **1.** Herkesçe bilinen; tanınan. **2.** Ünlü; meşhur. **3.** Şeriatça uygun görülen; beğenilen ve emredilen. ⊡ **maruf olmak,** *Bilinmek.*

ma'rufat, [Ar. maʿrūfāt معروفات] *(ma-ru:fa:t) {OsT} is.* **1.** Bilinen şeyler. **2.** Şeriata uygun düşen ve makbul görülen şeyler.

ma'rufiyet, [Ar. maʿrūfiyyet معروفيت] *(ma-ru:fiyyet) {OsT} is.* Ünlü olma durumu; meşhurluk; bilinme; tanınma.

marul, [Yun. maroúli] *is. bot.* Birleşikgillerden, yaprakları salata olarak kullanılan iki yıllık otsu bitki ve sebze, *(Lactuca sativa).*

marulcu, [marul-cu] *is.* Marul yetiştiren ve satan kimse.

marulcuk, -ğu [marul-cuk] *is. bot.* Düğün çiçeğigillerden, pek çok türü bulunan, genellikle yaprakları koyu yeşil ve çok parçalı, ilkbahar başlangıcında çiçek açan, kök sapında iç sürdürücü ve solucan düşürücü madde bulunan çok yıllık otsu bitki; çöpleme, *(Helleborus niger; Veretrum album)*

marulculuk, -ğu [marul-cu-luk] *is.* Marul yetiştirme ve satma işi.

marullanmak, [marul-lan-mak] *gçsz. f. [-ır]* (Dantel vb. için) alt kısmının dar, üstünün geniş olmasından dolayı kıvrım kıvrım durmak.

Maruni, [Ar. marūnī مرونى] *(maru:ni:) {OsT} is.* **1.** Birçok kolu Halep, Şam, Filistin ve Mısır'da yaşayan, Lübnan'lı Aziz Maruni'nin çömezlerinin yolundan giden Katolik Süryani topluluğu. **2.** Bu topluluktan olan kimse.

ma'rur, [Ar. maʿrūr معرور] *(ma-ru:r) {OsT} is.* Uyuz.

marus, [? marus] *{ağız} sf.* **1.** Soluk; buruşuk. **2.** (Yemişler için) olgunluktan sonra suyu çekilerek pörsümüş hâli.

maruslamak, [marus-la-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(u)-yor]* Solmak; buruşmak. [DS]

ma'ruş, [Ar. maʿrūş معروش] *(ma-ru:ş) {OsT} is.* Üstü çardak ve kameriye şeklinde yapılmış bina.

Marut, [Ar. mārūṭ ماروط] *(ma:rut) {eAT} is.* Büyü yaptıkları için kıyamete kadar bir kuyuda baş aşağı asılı kalacağına inanılan iki melekten biri.

ma'ruz, [Ar. ʿarż > maʿrūż / maʿrūża معروض] *(ma-ru:z) {OsT} sf.* → maruz.

maruz, [Ar. ʿarż > maʿrūż / maʿrūża معروض] *(ma:-ru:z) {OsT} sf.* **1.** Bir şeyin veya olayın etkisinde kalan. **2.** Bir şeyin karşısında bulunan. **3.** Arz edilen; sunulan; bildirilen; anlatılmış. **4.** Mevkice yüksek birine sunulan, verilen. **5.** Adı geçen. ⊡ **maruz bırakmak,** *Birini, bir şeyin etkisinde bırakmak veya karşısında olmasını sağlamak.*|| **maruz bulunmak,** *Bir şeyin etkisinde bulunmak; bir şeyle karşı karşıya kalmak.*|| **maruz kalmak,** *Karşı karşıya gelmek; uğramak.*|| **maruz olmak,** *Bir şeyin etkisinde bulunmak; bir şeyle karşı karşıya kalmak.*

ma'ruzat, [Ar. maʿrūż > maʿrūżāt معروضات] *(ma-ru:-za:t) {OsT} is.* → maruzat.

maruzat, [Ar. maʿrūż > maʿrūżāt معروضات] *(ma:-ru:za:t) {OsT} is.* Mevki bakımından yüksek olan birine sunulan, bildirilen dilek ve istekler.

marya, [Yun. margia *(geçkin dişi koyun)*] *(ma'rya) zool.* **1.** Bir tür küçük balık. **2.** Beş yaşından büyük veya damızlık dışı bırakılmış koyun. **3.** Dişi hayvan. **4.** *{ağız}* Dişi koyun. [DS] **5.** *argo.* Genelev yöneticisi; yaşlı fahişe. ⊡ **marya ağı,** *Boyu altmış, eni üç kulaç olan balık ağı.*

maryol, [İt. marriol] *is.* Hile; düzenbazlık; oyun.

maryolluk, -ğu [maryol-luk] *sf.* Düzenbazlık; oyunculuk; hilebazlık; dolandırıcılık.

marzak, -ğı [? marzak] *{ağız} is.* Araba dingilinin baş tarafına geçirilen çivi. [DS]

marzalak[1]**, -ğı** [? marzalak / mardalak / mazulak] *{ağız} is.* Cevizin yeşil kabuğu. [DS]

mardalak[2]**, -ğı** [? mardalak] *{ağız} is.* Yalan yanlış sözler; martaval. [DS]

marzıman, [? marzıman / marzuman] *{ağız} is.* Erkek eşek. [DS]

marzıvat, [? marzıvat] *{ağız} is.* Beyaz, oval taneli ve sert bir üzüm. [DS]

marzi, [Ar. rıżā > marżī مرضى] *(marzi:, z kalın söylenir) {OsT} is.* Razı oluş; beğenme; hoşnutluk.

marzuman, [? marzuman / marzıman] *{ağız} is.* → marzıman. [DS]

-mas, [-mas / -mes] *{eAT} yap. e.* -maz. *"Ve eğer niyyet hiç yoğusa hiç fâide bulmas (bulmaz)."* Yüz Hadis Tercümesi.

ma's, [Ar. maʿṣ معص] *(ma-s) {OsT} is. tıp.* Kas tutulması; kas büzülmesi.

mas[1], **-ssı** [Ar. mass مص] *{OsT} is.* Emerek içine çekme; emme; soğurma. ☞ **mas etmek,** *Emmek; soğurmak.*|| **mass-ı adîmü'l-canāhiye,** *zoo. Pireler.*

mas[2], **-ssı** [Ar. maṣṣ > māṣṣ / māṣṣa ماص / ماصه] *(ma:s) {OsT} sf.* Emici; soğurucu.

mas[3], [Far. mast > mas] *{ağız} is.* Yoğurt. [DS]

masa[1], [Lat. mensa > Rumen. masă] *(ma'sa)* **1.** Ayak denilen destekler üzerine oturtulmuş bir tabladan meydana gelen ve değişik amaçlarla kullanılan pek çok çeşidi bulunan bir mobilya. **2.** Yemek yenilen masa; yemek masası. **3.** Aym masa başında oturanların tümü. **4.** Kamu kurumu veya bazı kuruluşlarda belli konuların yürütüldüğü bölüm. **5.** Uluslar arası ilişkilerin söz konusu olduğu görüşme veya toplantılarda bir ülkeye ayrılmış makam. **6.** *spor.* İç içe geçen ayakları ile yüksekliği ayarlanabilen masa biçimindeki atlama aracı. **7.** *coğ.* Küçük boyutlu yüksek bir yaylanın en yüksek düzlüğü. **8.** *gök b.* (Büyük harfle başlar) Güney kutbuna yakın küçük birtakım yıldız. ☞ **masa başı,** *Bir masada oturarak.*|| **masadan kalkmak,** *1. Yemeğini bitirerek masadan ayrılmak. 2. Bir görüşme veya yemeği yarıda bırakarak terk etmek.*|| **masa düzeni,** *Çağrılan konuklardan her birinin oturacağı yeri önceden belirleme yöntemi.*|| **masa hakemi,** *spor. Bazı karşılaşmalarda, kenardaki masada oturarak gerekli kayıtları tutan, puan veren, oyun süresini belirleyen, kronometre tutan hakemlerden her biri.*|| **masa kurmak,** *Ziyafet çekmek; ziyafet vermek.*|| **masa örtüsü,** *Masa üzerine serilen kumaş veya plastik maddeden yapılma örtü.*|| **masa saati,** *Masa üzerine konulmak için yapılmış saat.*|| **masa tablası,** *Masanın ayaklar üzerine oturtulmuş düz ve geniş kısmı.*|| **masa takvimi,** *Masa üzerine konulmak ve günlük küçük notlar almak için özel olarak yapılmış takvim.*|| **masa tenisi,** *Masa topu.*|| **masa topu,** *Kural bakımından tenise benzeyen ancak belirli ölçülerdeki bir masa üzerinde özel top ve raketle oynanan oyun; masa tenisi.*|| **masa üstü yayıncılık,** *Güncel yayınlardan kitap, dergi vb.ni göz önünde tutan yayıncılık.*|| **masaya oturmak,** *1. Yemek yemek amacıyla masanın başına geçmek. 2. Bir konuyu görüşüp tartışmak amacıyla bir araya gelmek.*

masa[2], [Ar. messās مساس] *{ağız} is.* Üvendire. [DS]

masa[3], [Ar. messās مساس] *{ağız} is.* Erkeğin cinsel organı. [DS]

masabak, -kı [Ar. mā-sabak ماسبق] *(ma:sabak) {OsT} is.* Geçmiş olan; geçmiş.

mas'ad, [Ar. ṣuʿūd *(yukarı çıkma)* > maṣʿad مصعد] *(mas-ad) {OsT} is.* **1.** Yukarı çıkılacak yer. **2.** Merdiven. **3.** *mecaz.* Aşama.

masadak, [Ar. mā-ṣadaḳa aleyh *(doğru olan şey üzerine)* ماصدق] *{OsT} is.* Uygun görülerek onaylanan, doğru bulunan şey.

masadır, [Ar. maṣdar > maṣādır مصادر] *(masa:dır) {OsT} is.* Mastarlar; fiillerden yapılan isimler.

masaf[1], **-ffı** [Ar. maṣaff > maṣāff مصاف] *(masa:f) {OsT} is. as.* **1.** Sıra yapılan, safların bulunduğu yerler. **2.** Savaş.

masaf[2], **-ffı** [Ar. ṣaff > maṣaff مصف] *{OsT} is.* **1.** Sıra olunan yer. **2.** Safların dizildiği savaş meydanı.

masaf[3], [? masaf] *{ağız} is.* Küçük sepet. [DS]

masaf[4], [? masaf] *{ağız} is.* Sofra tepsisi; küçük bakır tepsi. [DS]

masahif, [muṣḥaf >maṣāḥif مصاحف] *(masa:hif) {OsT} is.* Mushaflar.

masaif, Ar. maṣīf > maṣāif مصائف] *(masa:if) {OsT} is.* Yazın oturulacak yerler; yazlıklar.

masaj, [Fr. massage] *is.* Vücudumuzun çeşitli bölgelerine ait kas, sinir sistemleri ile kan dolaşımı işlevlerinde düzelme sağlamak üzere vücut yüzeyinde el, elektrik, su vb. ile çeşitli işlemler yapma biçimindeki tedavi ve bakım yöntemi; ovma; ovuşturma.

masajcı, [masaj-cı] *is.* Sağlık ve iyileştirme amacıyla masaj yapan uzman; masör.

masajlama, [masaj-la-ma] *is.* Masajlamak eylemi.

masajlamak, [masaj-la-mak] *gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Sağlık ve iyileştirme amacıyla masaj yapmak.

masak, [Ar. maṣāk مصاق] *(masa:k) {OsT} is.* Darlık.

masaklamak, [masat-la-mak > masak-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* İki bıçağı birbirine sürterek bilemek; masatlamak. [DS]

masal, [Ar. meṡel مثل] *is.* **1.** Tamamen hayal ürünü olan, genellikle olağanüstü olaylara, zaman zaman cin, peri, dev, ejderha gibi doğaüstü varlıklara yer verilen, olayları çoklukla belirsiz bir zamanda geçen ve sözlü olarak kuşaktan kuşağa anlatılarak sürüp giden bir anlatı türü. **2.** Öğüt verici bir ahlak dersi vermek için anlatılan alegorik hikâye; hayvan hikâyeleri; fabl. **3.** *mecaz.* Bir kimseyi kandırmak veya kendini haklı göstermek için uydurulmuş söz veya bilgi; uydurma, boş söz; yalan. **4.** *mecaz.* Değersiz ve önemsiz şey. **5.** *mit.* Antik Çağdan kalma mitolojik anlatıların tümü. ☞ **masal âlemi,** *(Yer için) gerçekte var olacağı düşünülemeyen, ancak masallarda söz edilebilecek kadar güzel; çok güzel.*|| **masal âleminde yaşamak,** *1. Hiçbir zaman gerçekleşmesi mümkün olmayan hayaller peşinde koşmak; böyle hayallerin gerçekleşeceği günü bekleyerek avunmak; hayal içinde yaşamak. 2. Masallardaki kadar güzel günler geçirmek.*|| **masal anlatmak,** *1. Bir masalı hikâye etmek. 2. Boş ve ya-*

lan sözlerle karşısındakini kandırmaya veya oyalamaya çalışmak.|| **masal gibi,** *Gerçekleşmesi mümkün olmayacak biçimde; olmayacak şekilde.*|| **masal okumak,** *İnandırıcılıktan yoksun sözlerle karşısındakini kandırmaya veya oyalamaya çalışmak.*

masalcı, [masal-cı] *is.* **1.** Masal anlatan veya masal okuyan kişi. **2.** Yapma masallar yazan kişi; masal yazarı. **3.** *mecaz.* İnandırıcılıktan yoksun sözlerle karşısındakini kandırmaya veya oyalamaya çalışan kişi; yalancı. **4.** *mecaz.* Hayalî şeyleri gerçekmiş gibi yutturmaya kalkışan kimse; uydurukçu.

masale, [Ar. maṣāle مصاله] *(masa:le) {OsT} is.* Sızıntı.

masalı, [masa-lı] *sf.* **1.** Masası olan; masası bulunan. **2.** (Yer için) içinde belirtilen miktarda masa bulunan.

masalımsı, [masal-ımsı] *sf.* Masal benzer; masalı andıran; masalsı.

masalih, [Ar. maṣlaḥat > maṣāliḥ مصالح] *(masa:lih, h kalın söylenir) {OsT} is.* Yapılan işler; bitirilen konular; işler; hususlar; meseleler.

masallaştırma, [masal-la-ş-tır-ma] *is.* Masallaştırmak eylemi.

masallaştırmak, [masal-la-ş-tır-mak] *gçl. f. [-ır]* Masal durumuna getirmek.

masalsı, [masal-sı] *sf.* Masala benzer; masalı andırır; masal gibi; masal niteliğinde; masala özgü; masalımsı.

masamak, [bas-a-mak > mas-a-mak] *{ağız} is.* Merdiven. [DS]

masan, [Ar. maṣān مصان] *(masa:n) {OsT} is.* Eşya saklanacak yer.

masani, -i'i [Ar. masnaʾ > masāniʾ مصانع] *(masa:ni) {OsT} is.* Sarnıçlar; mahzenler.

ma'sar, [Ar. maʿsar / maʿsara معصر] *{OsT} is.* Üzüm, zeytin, susam vb.nin sıkıldığı yer.

masar[1], [Ar. Muharrem, Şafer, Rebiülevvel aylarının ilk harflerinden => m(a)ṣ(a)r مصر] *{OsT} is.* İmparatorluk döneminde yeniçerilere verilen ilk üç aylığın adı.

masar[2], [? masar] *{ağız} is.* **1.** Kurumuş ağaç. **2.** Kuru kestane. [DS]

ma'sara[1], [Ar. maʿṣar / maʿṣara معصر / معصره] *{OsT} is.* **1.** Küçük ve dar yer; hücre. **2.** Helva tahin yapılan yer. **3.** Olta ipinin bobine düzgün ve dengeli olarak sarılmasını sağlamak üzere çarka yerleştirilen düzenek.

masara[2], [Far. māşūre => masura > masara ماسره] *{eAT} is.* Masura.

masari, -i'ı [Ar. mıṣrāʿ > maṣāriʿ مصارع] *(masa:ri) {OsT} is.* Mısralar; dizeler.

masarif, [Ar. ṣarf > maṣraf > maṣārif مصارف] *(masa:rif) {OsT} is.* Masraflar; giderler; harcamalar. ⊡ **masārif-i dāime,** *{OsT} Devamlı giderler.*|| **masārif-i gayr-i melhūza,** *{OsT} Önceden bilinmeyen fakat zorunluluk doğdukça ödenen masraflar.*|| **masārif-i melhūza,** *{OsT} Önceden ödeneceği belli olan masraflar.*|| **masārif-i muvakkate,** *{OsT} Geçici giderler.*|| **masārif-i müteferrika,** *{OsT} Çeşitli giderler.*|| **masārif-i seneviye,** *{OsT} Yıllık giderler.*|| **masārif-i şehriye,** *{OsT} Aylık giderler.*|| **masārif-i umūmiye,** *{OsT} Genel giderler.*|| **masārif-i zāide,** *{OsT} Gereksiz giderler; lüzumsuz harcamalar.*|| **masārif-i zātiye,** *{OsT} Kişisel giderler; şahsî harcamalar.*

masarif, [Ar. maṣārīf مصاریف] *(masa:ri:f) {OsT} sf.* Harcananlar; ödenenler; sarf olunanlar.

masarifat, [Ar. maṣārif > maṣārifāt مصارفات] *(masa:rifa:t) {OsT} is.* Masraflar; harcamalar; giderler.

masarika, [Yun. mesentorion> Ar. māṣārīḳa ماساریقه] *(ma:sa:ri:'ka) {OsT} is. anat.* Bağırsakları tutan karın iç zarı.

masarin, [Ar. maṣārīn مصارین] *(masa:rin) {OsT} is.* Bağırsaklar.

masas, [Ar. massās مساس] *{ağız} is.* Üvendire. [DS]

masat[1], **-dı** [Ar. mişḥad مصحد => masāt] *is.* Bıçak, tırpan, orak vb. bilemeye yarayan uzunca çelik veya taş alet.

masat[2], **-dı** [? masat] *{ağız} is.* **1.** Bağ çubuğu budandıktan sonra kütükte kalan parça. **2.** Çatıda kiremit altına konulan direkler. [DS]

masat[3], **-dı** [Ar. maḳṣād => māsat] *(ma:sat) {ağız} is.* Maksat; amaç; erek. [DS]

masatıb, [Ar. maṣṭaba > maṣāṭıb مصاطب] *(masa:tıb) {OsT} is.* **1.** Sedirler; divanlar; peykeler. **2.** Meyhane peykeleri.

masatlamak[1], [masat-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Surat asmak. [DS]

masatlamak[2], [masat-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Bilemek. [DS]

masavıt, -dı [? masavıt] *{ağız} sf.* **1.** Aptal; sersem. **2.** Kaygısız; saygısız; nobran. [DS]

masavut, -du [? masavut] *{ağız} sf.* Aptal; sersem. [DS]

masbah, [Ar. maṣbaḥ مصبح] *{OsT} is.* **1.** Tan yeri. **2.** Tan zamanı.

masbu, -u'u [Ar. maṣbūʿ مصبوع] *(masbu:) {OsT} sf.* Kendini beğenen; kibirli.

masbuğ, [Ar. ṣıbġ > maṣbūġ مصبوغ] *(masbu:ğ) sf.* Boyanmış.

masburet, [Ar. maṣbūret مصبورت] *(masbu:ret) {OsT}*

is. huk. Kendisine yemin düşen kimsenin hapsine sebep olan yemin.

masda, -aı [Ar. maṣdaʿ مصدع] *{OsT} is.* Taşlık yerlerden geçen düz yol.

masdar, [Ar. ṣudūr *(çıkak)* > maṣdār مصدار] *(masda:r) {OsT} is.* **1.** → mastar. **2.** *{ağız}* Marangozların kullandığı düz cetvel. [DS] **3.** Hah tezgâhlarında ip sarılan araç.

masdari, [Ar. maṣdārī / maṣdāriyye مصداری / مصداریه] *(masda:ri:) {OsT} is.* Mastarla ilgili.

masdariye, [Ar. maṣdārī >maṣdāriyye مصداریه] *(masda:riye) {OsT} is.* İmparatorluk döneminde şarap gibi mallardan alınan vergi; bir tür gümrük vergisi.

masdariyet, [Ar. maṣdāriyyet مصداریت] *(masda:riyet) {OsT} is.* Mastarların anlattığı hareket ve oluş anlamı.

masdarlamak, [masdar-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Duvarın sıvasını düzeltmek. [DS]

masdı[1], [Yun. masti *(dişi köpek)*] *{ağız} is.* Dişi köpek. [DS]

masdı[2], [? masdı] *{ağız} is.* Sepet yapmakta kullanılan fındık dalı. [DS]

masdı[3], [bas-mak > bas-tı > masdı] *{ağız} sf.* **1.** Kısa boylu; bacaksız. **2.** (Kişi için) bacaklarını iki yana açarak yürüyen. [DS]

masdı[4], [Ar. maṣduʿ => masdı] *{ağız} sf.* Dertli. [DS]

masdu, -u'u [Ar. maṣdūʿ مصدوع] *(masdu:) {OsT} sf.* Baş ağrısına tutulmuş olan.

masduk, -ğu [Ar. ṣıdḳ > maṣdūḳ / maṣdūḳa مصدوق / مصدوقه] *(masdu:k) {OsT}* **1.** *sf.* (Söz için) doğruluğu kanıtlanmış. **2.** (Gerçek için) ortaya çıkarılmış.

masduka, [Ar. maṣdūḳ > maṣdūḳa مصدوقه] *(masdu:ka) {OsT} is.* Doğru söz; gerçek söz.

masdum, [Ar. ṣadm > maṣdūm مصدوم] *(masdu:m) {OsT} sf.* Kendisine vurulmuş; çarpılmış.

masdur, [Ar. ṣudūr / ṣadr > maṣdūr مصدور] *(masdu:r) {OsT} sf.* **1.** Yollanmış; gönderilmiş. **2.** Göğsü ağrıyan.

masebak, -ğı [Ar. mā-sebāḳ ماسباق] *(ma:seba:k) {OsT} sf.* Geçmiş olan; geçen; eskiden olan.

maselef, [Ar. mā-selef ماسلف] *(ma:selef) {OsT} sf.* Önceki; evvelki.

masenk, [? masenk] *{ağız} is.* İnce, gizli alay. [DS]

maser, [İng. **m**icrowave **a**mplification by **s**timula ted **e**mission of **r**adiation] *kısalt.* → mazer.

ma'sere, [Ar. maʿsere / maʿseret معسره / معسرت] *(masere) {OsT} is.* Güçlük; zorluk.

masfuf, [Ar. ṣaff > maṣfūf / maṣfūfe مصفوف] *(masfu:fe) {OsT} sf.* Saf hâlinde dizilmiş olan; sıralanmış.

masğara, [Ar. masḫara مسخره] *{ağız} is.* Maskara. [DS]

mashara, [İt. maschera > Ar. masḫara مسخره] *(masha'ra) {OsT} sf.* **1.** Güldüren; soytarı; maskara. **2.** Gülünç; komik. **3.** *is.* Eğlenme; alay. ☐ **mashara-i âlem,** *{OsT} Herkesin maskarası.*

mashub, [Ar. ṣehabet > maṣḥūb مصحوب] *(mashu:b) {OsT} sf.* Beraber götürülen; birlikte alınan.

mashuben, [Ar. maṣḥūb > maṣḥūben مصحوباً] *(mashu:'ben) {OsT} zf.* Beraberce; birlikte.

masıı[1], [? masıı] *{ağız} is.* Küf kokusu. [DS]

masıı[2], [? masıı] *{ağız}* is. Tatlı su balığı. [DS]

masık, -ğı [? masık / maşık] *{ağız} is.* Urgan. [DS]

masır, [Far. māşūre] *{ağız} is.* **1.** → masıra[1]. **2.** İnce kamıştan yapılan iplik makarası. [DS]

masıra[1], [Far. māşūre => masura > masıra] *{ağız} is.* **1.** Dokuma tezgâhlarında atkı ipliklerinin sarıldığı ağaç parçası. **2.** Masura. [DS]

masıra[2], [bal + Far. şīre => balsıra / basıra > masıra] *{ağız} is.* **1.** Bir çeşit üzüm hastalığı; külleme; mildiyü. [DS]

masıra[3], [? masra / masıra] *{ağız} is.* Hıyarın küçüğü. [DS]

masi, [Far. māsī ماسی] *(ma:si:) {OsT} sf.* Korkusuz; pervasız.

masif[1], [Ar. ṣayf > maṣīf مصيف] *(masi:f) {OsT} is.* Yazın oturulan yer; yazlık; sayfiye.

masif[2], [Fr. massif] *sf.* **1.** Kaplama veya doldurma olmayan; som. **2.** (Marangoz veya mobilya için) gerekli olan büyüklükte parçayı sağlamak veya daha sağlam olması için küçük parçaların yan yana getirilip yapıştırılması ile meydana getirilmiş. **3.** *jeol.* Kütle.

masik, -ği [Ar. māsik ماسك] *(ma:sik) {OsT} sf.* **1.** Yapışkan. **2.** Saklayan; tutan.

masiko, [İt. marzacotto *(çömlek cilâsı)* > Fr. massicot / Ar. meshakūnya *(çamaşır suyu)*] *(masi'ko) is. kim.* Rengi kırmızı ile sarı arasında değişen doğal kurşun oksit: PbO.

masil, [Ar. maḥṣūl *(ürün)* => māsil] *(ma:sil) {ağız} is.* Olgunlaşmaya başlamış meyve. [DS]

masimek, [māsi-mek] *(ma:simek) {ağız} gçl. f. [-r]* Değer vermek; önem vermek; saymak. [DS]

masinmek, [masi-n-mek] *{ağız} gçl. f. [-ir]* Beğenmemek; hoşlanmamak; sevmemek. [DS]

masir, [Ar. ṣayrūret > maṣīr مصير] *(masi:r) {OsT} is.* **1.** Bir şeyin gittiği vardığı yer; gidilen yer; varılan yer. **2.** Suyun aktığı yer. **3.** Durulan, çekilinen yer; karargâh. **4.** *sf.* Sürüp giden; devam eden.

masiva, [Ar. mā-sivā ماسوى] *(ma:siva:) {OsT} is.* **1.** Bir şeyin dışında kalan şeylerin tümü. **2.** *tasvf.* Geçici bir nitelik taşıyan, kalıcı özü olmayan, zaman ve mekâna bağlı olan Allah'tan başka bütün varlıklar, işler; dünya ve dünya ile ilgili işler. **3.** İnsanın zaman ve mekâna bağlı bütün varlıkları geçerek kendini yok edip Allah özünde gerçek varlığa ulaşması için geçmesi gereken her durak. **4.** *{eAT} tasvf.* Haktan gayri şeyler; eşya. ◘ **masivadan geçmek,** *Dünya ve dünya işleriyle ilgisini kesmek.*

ma'siyet, [Ar. maʿsiyyet معصيت] *(ma-sıyet, s kalın söylenir) {eAT} {OsT} is.* **1.** Baş kaldırma; isyan; itaatsizlik; asilik. **2.** Günah işleme; günah.

mask, [Fr. masque] *is.* Çoğunlukla öldükten sonra alınan insan yüzü kalıbı.

maskal, [? maskal] *{ağız} sf.* (Kişi için) mavi gözlü; ela. [DS]

maskala, [Ar. mışḳal / mışḳale مصقل / مصقله] *{OsT} is.* → mıskala.

maskallamak[1], [maskal-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ı) -yor]* **1.** Olumlu sonuç vermeyecek söz ve davranışta direnmek. **2.** Bir işi çok incelemek; bir şeyin üzerine varmak. [DS]

maskallamak[2], [maskal-la-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(ı)-yor]* (Taşıtlar için) yerinden kalkamamak; bocalamak. [DS]

maskan, [Ar. maḫzen => maskan] *{ağız} is.* Duvarlara açılan büyük dolap. [DS]

maskanyin, [Fr. mascagnine] *is. kim.* Doğal amonyum sülfat.

maskara, [İt. maschera > Ar. maṣḫara مصخره] *(maska'ra) sf.* **1.** Eğlendirici; hoş; güldüren; soytarı. **2.** Gülünç; komik. **3.** *ünl.* "Rezil ve onursuz" anlamında hakaret sözü; şerefsiz; haysiyetsiz; aşağılık. **4.** *is.* Karnaval maskesi. **5.** Karnaval maskesi takmış kimse. **6.** Kirpik boyamakta kullanılan renkli kozmetik ürün; rimel. ◘ **maskara etmek,** *1. Bir kişiyi veya bir şeyi gülünç duruma düşürmek; küçük düşürmek; alay edilir duruma sokmak. 2. Bir şeyi bozmak; berbat etmek.*|| **maskara gibi,** *Gülünç bir durumda.*|| **maskara olmak,** *Gülünç duruma düşmek; alay edilir olmak.*|| (birinin) **maskarasını çıkarmak,** *O kişiyi küçük düşürerek rezil etmek; alay edilir hâle getirmek.*|| (birinin veya birilerinin) **maskarası olmak,** *O kişinin veya kişilerin eğlencesi olmak; kendisi ile alay edilmek.*|| **maskaraya almak,** *Alay etmek; eğlenmek.*|| **maskaraya çevirmek,** *Bir şeyi veya birini gülünç duruma sokmak; gülünecek ve alay edilecek hâle getirmek; rezilliğini sergilemek.*|| **maskaraya dönmek,** *Gülünç duruma düşmek; alay edilir olmak.*

maskaralanma, [maskara-la-n-ma] *is.* Maskaralanmak eylemi.

maskaralanmak, [maskara-la-n-mak] *dönşl. f. [-ır]* **1.** Maskaralık etmek; insanları güldürüp eğlendirmek için gülünç şeyler yapmak. **2.** Onursuz, kişiliksiz ve gülünç davranışlarda bulunarak başkalarının eğlencesi olmak. **3.** (Kirpiklerine) maskara sürünmek. **4.** *dönşl. f.* Maskara sahibi olmak; maskara satın almak.

maskaralaşma, [maskara-la-ş-ma] *is.* Maskaralaşmak eylemi ve durumu.

maskaralaşmak, [maskara-la-ş-mak] *dönşl. f. [-ır]* **1.** Eğlendirici ve hoşa giden bir durum almak. **2.** Başkalarının eğlencesi durumuna gelmek.

maskaralık, -ğı [maskara-lık] *is.* **1.** Eğlendirici, güldürücü davranış; soytarılık. **2.** Şerefsizce, haysiyetsizce davranış; rezalet; rezillik.

maskarat, [İt. mascherata] *is.* → maskarata.

maskarata, [İt. mascherata] *(makara'ta) is.* Ayakkabı yüzünün, üst ön tarafında dikişle ayrılan bölümü.

maskat, [Ar. masḳat / masḳıt مسقط]*{OsT} is.* **1.** Düşecek yer. **2.** Düşülen yer. ◘ **maskat-i re's,** *{OsT} İnsanın doğduğu yer.*|| **maskatü't-tayr***{OsT}, Kuş kanadı.*

maske, [İt. maschera > Fr. masque] *is.* **1.** Boyalı karton, kumaş veya plastikten yapılmış olan ve başkalarınca tanınmamak için yüze geçirilerek kullanılan yapma yüz. **2.** Yüzü ve gözü tehlikeli şeylerden korumak, solunum için tehlikeli gazları teneffüs etmemek için ağız ve buruna geçirilen özel olarak yapılmış cihaz. **3.** Yüz ve boyun güzelliğini sağlamak amacıyla çeşitli maddelerden yapılarak sürülen krem veya macun gibi şeyler. **4.** *mecaz.* Gerçek duyguları veya bir şeyin gerçek yönünü gizleyen aldatıcı davranış ve görünüş; gerçeği gizleyen şey. **5.** *psikol.* Bir kimsenin oynadığı rol; çevresine veya kendi kişiliğine karşı takındığı tavır. **6.** Arıcıların arılarla uğraştıkları zaman başlarına geçirdikleri tül veya telden yapılma araç. **7.** Eskrimde yüzü korumakta kullanılan çelik tel kafes. **8.** *tiy.* Oyuncuların kahramanın kişiliğini yansıtır biçimde yüzlerine geçirdikleri deri veya tahtadan yapılmış takma yüz; takma yüz. ◘ **maske gibi,** *(Yüz için) cansız; hareketsiz.*|| **maskesi düşmek,** *1. (Kişi için) gerçek niyeti anlaşılmak. 2. (Nesne için) gerçek niteliği ortaya çıkmak.*|| **maskesini atmak,** *(Amacını gizlemesini iyi bilen kimse için) bundan vazgeçerek gerçek kişiliğini veya amacını ortaya koymak.*|| **maskesini düşürmek,** *Gerçekleri ortaya çıkarmak.*|| (birinin) **maskesini indirmek,** *O kimsenin gizlemeye çalıştığı gerçek amacını ortaya çıkarmak.*|| (kendi) **maskesini indirmek,** *(Amacını gizlemesini iyi bilen kimse için) bundan vazgeçerek gerçek kişiliğini veya amacını ortaya koymak.*|| (birinin) **maskesini kaldırmak,** *Bir kimsenin gizli amaçlarını, gerçek kişiliğini ortaya çıkarmak.*|| **maskesini sıyırmak,** *Gerçekleri ortaya çıkarmak.*

maskeleme, [maske-le-me] *is.* Maskelemek eylemi.

maskelemek, [maske-le-mek] *gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* **1.** Görünmesine engel olmak; maskeyle gizlemek; kamufle etmek; alalamak. **2.** *mecaz.* Gerçek niteliğini, görünüşünü saklamak; başka şeylerle örtmeye çalışmak.

maskelenme, [maske-le-n-me] *is.* Maskelenmek eylemi.

maskelenmek, [maske-le-n-mek] *edil. f. [-ir]* **1.** Maske ile örtülmek; maske takılmak; gizlenmek; maskeli hâle getirilmek. **2.** *dönşl. f.* Yüzüne maske takınmak. **3.** Maske sahibi olmak; maske edinmek; maske satın almak.

maskeli, [maske-li] *sf.* **1.** Maske taşıyan; yüzü maske ile örtülü. **2.** *mecaz.* Gerçek niyetini veya kimliğini belli etmeyen. ⊟ **maskeli balo,** *Katılanların, kimliklerini belli etmemek için yüzlerini veya gözlerini maskeler takarak gizledikleri türden bir balo.*

maskesiz, [maske-siz] *sf.* **1.** Maskesi olmayan. **2.** Maske takmamış olan.

maskot, [Provance d. masco *(büyücü)* > mascoto *(büyü)* > Fr. mascotte] *is.* **1.** Uğur getirdiğine inanılan şey. **2.** *gnşl.* Uğur sayılan kişi veya hayvan. **3.** Bir çalışmanın, kuruluşun vb. simgesi olarak kabul edilen küçük resim.

maskul, [Ar. ṣaḳl > maṣḳūl مصقول] *(masku:l) {OsT} sf.* Cilalanmış.

masl, [Ar. maṣl مصل] *{OsT} is.* **1.** Süt veya yoğurtta bulunan yeşilimtırak su. **2.** *anat.* Serum.

maslah, [? maslah / maslaḫ / maslak] *{ağız} sf.* **1.** Sersem; aptal. **2.** Şakacı; güldürücü. [DS]

maslahat, [Ar. ṣulḥ > maṣlaḥat مصلحت] *{eAT} {OsT} is.* **1.** İş; mesele. **2.** Bir işin yararlı olmasına sebep olan şey; husus. **3.** Güvenlik; barış. **4.** *{ağız} argo.* Erkeğin cinsel organı. [DS] **5.** *{ağız}* Düşünce. [DS] **6.** *{ağız}* Başka birinden istenen şey. [DS] ⊟ **maslahata uygunluk,** *huk. Yönetimin takdir yetkisinde olmakla birlikte kural olarak yargı denetiminin dışında kalan işlemlerin yerinde ve uygun oluşu; yerindelik.*|| **maslahat-bîn,** *{OsT} İş gören; iş görmesini bilen.*|| **maslahat-ı amme,** *{OsT} Kamu yararına olan iş.*|| **maslahat-perdāz,** *Elinden iyi iş gelen; iş bilir.*|| **maslahat-şinās,** *{OsT} İşten anlayan; iş bilen.*

maslahatgüzar, [Ar. maṣlaḥat+Far.-güzār مصلحتگزار] *(maslahatgüza:r) {OsT} is.* **1.** İş bilir; işgüder. **2.** *huk.* Büyük elçinin bir ülkeye gelmesinden önce veya bulunmaması durumunda vekâlet eden en alt düzeyde diplomatik temsilci; işgüder.

maslahatgüzarlık, -ğı [maslahatgüzar-lık] *is.* Maslahatgüzarın işi, görevi ve makamı; işgüderlik.

maslak[1], -ğı [Ar. maṣlāḳ مصلاق] *(masla:k) {OsT} is.* **1.** Sürekli akan çeşme. **2.** Bentlerde boru veya kemerler vasıtası ile şehre getirilen suyun dağıtımdan önce toplandığı büyük depo; su haznesi. **3.** Hayvanları sulamaya yarar büyük taş yalak.

maslak[2], -ğı [Ar. maslaḫ مسلخ] *{ağız}* Kasaplık hayvanların kesildiği yer. [DS]

maslak[3], -ğı [? maslak] *{ağız} sf.* **1.** Güldürücü, şaşırtıcı, beklenmedik biçimde konuşan. **2.** Ağırbaşlı; durgun; masmas. [DS]

maslak[4], -ğı [Ar. maṣlāḳ مصلاق] *{ağız}* Çeşmeye gelen su yollarının arasındaki kumluk. [DS]

maslatmak, [mas-la-t-mak] *{ağız} gçl. f. [-ır]* İneği sağmadan önce sütünün gelmesi için buzağıya emzirtmek. [DS]

maslık, -ğı [mas-lık مصلق] *{eAT} is.* Esrar; haşiş.

masli, [Ar. maṣl > maṣlī / maṣliyye مصلی / مصلیه] *(masli:) {OsT} sf. tıp.* Serum ile ilgili; seruma ait; seruma ilişkin.

maslub, [Ar. ṣalb > maṣlūb مصلوب] *(maslu:b) {OsT} sf.* Asılmış; asılarak öldürülmüş.

masluben, [Ar. maṣlūb > maṣlūben مصلوبا] *(maslu:'ben) {OsT} zf.* Asılarak, asılmak suretiyle.

maslubiyet, [Ar. maṣlūbī > maṣlūbiyyet مصلوبیت] *(maslu:biyyet) {OsT} is.* Asılma, asılmış olma durumu.

masmana, [? masmana] *{ağız} is.* Sabun yapılan yer. [DS]

masmas, [? masmas] *{ağız} sf.* Ağırbaşlı; durgun.[DS]

masmavi, [ma(s)+ma/vi] *(ma'sma:vi) sf. pekşt.* Her yanı mavi olan; gömgök.

masna, -a'ı [Ar. maṣnaʿ / maṣnaʿa مصنع / مصنعه] *{OsT} is.* Su haznesi; sarnıç; su deposu; su mahzeni.

masnu, -u'u [Ar. ṣunʿ > maṣnūʿ مصنوع] *{OsT} sf.* **1.** Sanatla yapılmış olan; sanat ürünü olan. **2.** Aslı olmayan; uydurma; sahte; düzme; düzmece; yapma.

masnu'at, [Ar. maṣnūʿ > maṣnūʿāt مصنوعات] *(masnu:a:t) {OsT} is.* **1.** Sanatla yapılmış olan şeyler; sanat ürünü olanlar. **2.** Aslı olmayan şeyler; uydurma, sahte, düzmece şeyler. ⊟ **masnū'āt-ı ilāhiye,** {OsT} *İlahî güç tarafından yapılan işler veya yaratılanlar.*

mason, [Fr. maçon] *is.* Bir mason derneğine üye olan kimse; farmason. ⊟ **mason locası,** *Çeşitli derecedeki masonlardan oluşan gruplardan her biri.*

masonluk, -ğu [mason-luk] *is.* **1.** Temeli Orta Çağ İngiltere'sindeki duvar işçilerinin loncalarına dayanan, üyelerinin birbirini özel işaretlerle tanıdığı, yardımseverliğin, sır saklamanın, bulunduğu ülkenin yasalarına bağlılığın temel ilkeler olarak benimsendiği, amaçları hürriyet, eşitlik, kardeşlik sözleriyle sloganlaştırılmış olan dünya çapında,

dışa kapalı dernek; farmasonluk. **2.** Mason olma durumu.

masör, [Fr. masseur] *is.* Kan dolaşımının, sinir ve kas sisteminin işlevlerinin düzenlenmesinde beceri kazanmış, masajla tedavi konusunda uzmanlaşmış erkek; erkek masajcı; ovucu.

masöz, [Fr. masseuse] *is.* Kan dolaşımının, sinir ve kas sisteminin işlevlerinin düzenlenmesinde beceri kazanmış, masajla tedavi konusunda uzmanlaşmış bayan; bayan masajcı; ovucu.

masra[1]**, -a'ı** [Ar. maṣraᶜ مصرع] {OsT} *is.* Karşılaşma yapılacak yer; güreş meydanı.

masra[2]**,** [Yun. masuri / Far. māşūre] *{ağız} is.* → masura. [DS]

masra[3]**,** [? masra] *{ağız} is.* **1.** Kabağın küçüğü. **2.** Hıyarın küçüğü. [DS]

masraf, [Ar. ṣarf > maṣraf مصرف] *{OsT} is.* **1.** Herhangi bir konuda veya yapılan bir işte harcanan para; gider. **2.** Bir şeyin kullanımında gerekli olan ve para ile sağlanan malzeme; harç. ⊡ **masrafa girmek,** *Harcamada bulunmak; para harcamak.*|| **masraf etmek,** *Para harcamak.*|| **masraf görmek,** *1. Gerekli olan şeyleri almak; alış veriş yapmak. 2. Ödeme işlemlerini gerçekleştirmek.*|| **masrafı çekmek,** *Bir iş için yapılan giderleri karşılamak; yapılan masrafı ödemek.*|| **masrafı kısmak,** *Giderleri azaltmak; harcamalarda tutumlu davranmaya çalışmak.*|| **masraf istemek,** *(Yapmak veya düzenlemek için) para gerektirmek.*|| **masraf kapısı,** *Harcamayı gerektirecek iş.*|| **masraf kapısı açmak,** *Hiç yoktan bir harcamayı gerektirecek durum ortaya çıkmak; harcama gerektirmek.*|| **masraf nâzırı,** *Eskiden askerlik dairesinde hesap işlerine bakan en üst yetkili.*|| **masraf sepeti,** *{ağız} Pazara götürülen sepet.* [DS]|| **masraftan çıkmak,** *Beklenmedik bir harcamada bulunmak zorunda kalmak; gereksiz bir harcama yapmak zorunda olmak.*|| **masraftan kaçmak,** *Para harcanacak işler yapmaktan çekinmek; harcamayı gerektirecek işlere yanaşmamak.*

masraflı, [masraf-lı] *sf.* **1.** Çok para harcamayı gerektiren; pahalıya mal olan. **2.** (Kişi için) çok para harcayan; pahalı şeyler alma alışkanlığı olan.

masrafsız, [masraf-sız] *sf.* **1.** Çok para harcamayı gerektirmeyen; az harcama gerektiren; ucuza mal olan. **2.** (Kişi için) pek fazla para harcamayan; masraf gerektiren alışkanlıkları olmayan.

masrif, [Ar. ṣarf > maṣrīf مصريف] *(masri:f) {OsT} is.* Harcama yeri.

masru, -u'u [Ar. ṣarᶜa > maṣrūᶜ مصروع] *(masru:) {OsT} sf.* Sara hastalığına tutulmuş olan; saralı.

masru'an, [Ar. maṣrūᶜ>maṣrūᶜan مصروعاً] *(masru:an) {OsT} zf.* Saralı olarak.

masruf, [Ar. ṣarf > maṣrūf / maṣrūfe مصروف / مصروفه] *(masru:f) {OsT} sf.* **1.** Harcanmış; sarf edilmiş. **2.** Çevrilmiş; döndürülmüş.

masrufî, [Ar. maṣrūf > maṣrūfī مصروفى] *(masru:fi:) {OsT} is.* Harcanmışlık; ödenmiş olma.

masrufiyet, [Ar. maṣrūfī > maṣrūfiyyet مصروفيت] *(masru:fiyet) {OsT} is.* Harcanma; sarf edilme.

massa, [Ar. messās مساس] *{ağız} is.* Üvendire. [DS]

massak, -ğı [mas-sa-k] *{ağız} sf.* Tatsız. [DS]

massalamak, [masat-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* → massatlamak.

massat, -dı [Ar. mişḫad => massat] *{ağız} is.* Kav tutuşturmak için çakmak taşına vurularak kullanılan çelik parça. [DS]

massatlamak, [masat-la-mak / massat-la-mak] *gçl. f. [-l(ı)-yor]* İki bıçağı birbirine sürterek bilemek. [DS]

-massavuz, [-mas-sa-vuz / messevüz] *{eAT} yap e.* -mazsak.

massetme, [Ar. mass + T. et-me] *is.* Emmek, soğurmak eylemi.

massetmek, [Ar. mass + T. et-mek] *gçl. f. [-(d)-er]* Emmek; soğurmak.

massı, [mas-sı] *{ağız} sf.* Pis. [DS]

mast, [Far. māst مست] *(ma:st) {OsT} is.* Yoğurt.

masta[1]**,** [Ar. messās مساس] *{ağız} is.* Üvendire. [DS]

masta[2]**,** [? masta] *{ağız} sf.* Büyük, kalın ve uzun. [DS]

mastaba, [Ar. maṣṭaba / mıṣṭaba مصطبه] *{OsT} is.* **1.** Kerevet; sedir; divan. **2.** Eski Mısır'da hükümdar yakınlarına, zenginlere ve tanınmış kişilere ait üstü kesilmiş piramide benzer mezar.

mastafa, [Ar. maṣṭaba => maṣṭafa] *{ağız} is.* Bayır yerlere ağaç dikmek için yapılan set; seki. [DS]

mastaki, [Yun. mastikh > Ar. maṣṭaki مصطكى] *{OsT} is.* Sakız.

mastalamak, [masta-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ı) -yor]* **1.** Kesmek. **2.** Sopa ile vurmak. [DS]

mastalıh, [masta-lık / mastalıḫ] *{ağız} is.* Üvendire yapmaya uygun ağaç dalı. [DS]

mastalya, [İt. mastello] *(masta'lya) is. dnz.* Ağaçtan yapılmış ve çeşitli işlerde kullanılan kap.

mastalyalık, -ğı [mastalya-lık] *(masta'lyalık) is. dnz.* Gemilerde mastalyaların toplu olarak konulduğu ve korunduğu yer.

mastar[1]**,** [Ar. ṣudūr *(bir şeyin çıktığı yer)* > maṣdar مصدر] *(masta:r) {OsT} is.* Fiilin *-mek / -mak* veya *-me / -ma* eki ile yapılan, durum veya hareket anlatan fakat sayı ve kişi bildirmeyen, bir isim gibi kullanılan hâli; fiil ismi.

mastar^{2}, [Ar. saṭr > mısṭar / masṭar مسطر] *{OsT} is.* **1.** Sıvacı, duvarcı, boyacı vb. ustaların cetvel gibi kullandıkları ensiz, uzun ve düz tahta parçası; mıstar. **2.** Bir uzunluğu belirleyen ve mekanik parçaların yapımında ölçek olarak kullanılan kontrol aleti. **3.** Kumaş, ahşap, karton gibi malzemeyi çok düzgün biçimde bir çizgi boyunca kesmek gerektiğinde kullanılan ahşap veya metalden yapılma profil. **4.** Seramikçilerin çömleğe şekil vermekte kullandıkları belirli biçimde kesilmiş profil. **5.** Dökümcülükte, dökülecek malzeme için önceden belirlenmiş ve türlü biçimlerde yapılmış ölçü kalıpları. **6.** Kuyumcuların parmak üzerinden yüzük ölçüsünü almak için kullandıkları numaralı halkaların tümü. **7.** *{ağız}* Tezgâhta halının düzgün dokunmasını sağlayan araç. [DS]

mastar^{3}, [Yun. mastári [Tietze]] *{ağız} is.* Davar memesi. [DS]

mastara, [Ar. saṭr > masṭara مسطره] *{OsT} is.* Açı ölçen cetvel; iletki; açıölçer; alidat; mıstara.

mastariye, [Ar. ṣudūr *(bir şeyin çıktığı yer)* > maṣdāriyye مصداريه] *(masta:riye) {OsT} is.* İmparatorluk döneminde şarap gibi mallardan alınan vergi; bir tür gümrük vergisi.

mastçı, [mast-çı] *is.* Yoğurtçu. ❐ **mastçı şakirdi,** *{OsT} tar. Saraya yoğurt, kaymak ve tereyağı yapan ocağın yardımcılarına verilen isim.*

masteli, [? masteli / mastili] *{ağız} is.* **1.** Hayvanlara yal yedirilen kap. **2.** Tahta kova; külek. [DS]

master, [İng. master] *(ma'stır) is.* **1.** Dört yıllık yüksek öğrenimden sonra yapılan ve belli bir uzmanlık sağlayan doktora öncesi eğitim; yüksek lisans eğitimi. **2.** Bu eğitimin sonunda elde edilen derece; yüksek lisans derecesi.

mastı^{1}, [İng. mastiff / Yun. masti *(dişi köpek)* ماصتى] *{eAT} is.* **1.** İri yapılı, düşük kulaklı, kısa bacaklı, çoğunlukla gösteri amacıyla dövüştürülen çoban köpeği. **2.** *{ağız} sf.* Kısa boylu kimse; bastıbacak. [DS] **3.** *{ağız}* Dişi kedi veya köpek. [DS] **4.** *{ağız}* Av köpeği. [DS] ❐ **mastı çiçeği,** *bot. Bileşikgiller familyasından, papatyaya benzer turuncu sarı kömeçli, çayır ve ormanlarda biten, yaprak ve çiçekleri şiddetli bir kusturucu nitelik taşıyan, çok yıllık otsu bitki; öküz gözü; sığır gözü; mastı çiçeği, (Arnica montana).*

mastı^{2}, [mastı] *{ağız} is.* Fındık ağacı budanırken kesilen ince dallar. [DS]

mastıbacak, -ğı [Yun. masti + T. bacak] *{ağız} sf.* (Kişi için) kısa boylu; bastıbacak.[DS]

masti^{1}, [Yun. masti] *{ağız} sf.* Kısa boylu; bastıbacak. [DS]

masti^{2}, [Yun. masti *(dişi köpek)*] *{ağız} is.* **1.** Kısa bacaklı köpek, *(Melitaeus canis)*. **2.** Dişi kedi veya köpek. [DS]

mastik, [Yun. mastikhe > Fr. mastic] *(ma'stik) is.* Doldurma ve sızdırmazlık işlemlerinde kullanılan yapışkan madde.

mastika, [Yun. mastikhe] *(masti'ka) is.* **1.** Sakız ağacından çıkarılan, rakıya koku vermekte ve ince vernik yapımında kullanılan reçine. **2.** Sakız ağacı reçinesi ile kokulandırılmış rakı; sakız rakısı.

mastili, [? masteli / mastili] *{ağız} is.* → masteli.[DS]

mastit, [Fr. mastite] *is. tıp.* Meme iltihabı.

mastor, [Yun. mastoures *(uzman)*] *sf. argo.* Aşırı derecede içki veya uyuşturucu alarak kendinden geçmiş; zil zurna.

mastub, [Ar. maṣṭūb مصطوب] *(mastu:b) {OsT} sf.* Damardan taşmış kan.

mastur, [Yun. mastoras] *sf. argo.* Aşırı derecede içki veya uyuşturucu alarak kendinden geçmiş; zil zurna.

masturi, [Yun. mastoris] *(mastu'ri) is. dnz.* Geminin en geniş yeri.

mastürbasyon, [Fr. masturbation] *is.* **1.** Dış cinsel organların elle uyarılması sonucu cinsel zevk duyma; istimna; öz doyum. **2.** *psikanl.* Kişinin içinde bulunduğu durum veya koşulları sadece kendini oyalama ve avutma amacıyla kullanması. ❐ **mastürbasyon yapmak,** *Cinsel organlarını dıştan uyararak kendi başına haz almaya çalışmak.*

masube, [Ar. maṣūbe مصوبه] *(masu:be) {OsT} sf.* (Felaket, keder) uğramış; isabet etmiş.

masug, [Ar. maṣūġ مصوغ] *(masu:ğ) {OsT} sf.* **1.** Kalıba dökülmüş. **2.** Düz. **3.** Örneğe uygun.

masum, [Ar. ʿişmet > maʿṣūm معصوم] *(ma-su:m) {eAT} {OsT} sf.* **1.** Kendisine yüklenen bir suçu veya suç olarak görülen bir fiili işlememiş olan; suçu olmayan; suçsuz; günahsız. **2.** Sonuçlarına ve acılarına katlandığı kötü durumda hiçbir payı ve meydana gelmesinde hiç ilgisi olmayan; temiz; ak; saf. **3.** Kötü bir niyet taşımadan, saflıkla yapılan ve kınanmayan. **4.** Saflığı ve temizliği gösteren. **5.** (Kadın ve erkek arasındaki ilişkiler için) cinsellikten uzak olan. **6.** *is.* Suçsuz kimse. **7.** Küçük çocuk. ❐ **masum masum,** *Masum bir şekilde; masumane; masum olarak.*

masumane, [Ar. maʿsūm + Far. -āne معصومانه] *(ma-su:ma:ne) {OsT} zf.* Suçsuz ve temiz bir şekilde; masum olarak; safça; saflıkla.

masume, [Ar. ʿismet > maʿsūme معصومه] *(ma:su:me) {OsT} is.* **1.** Masumun dişili. **2.** Suçsuz, günahsız kadın. **3.** Saf, temiz kadın.**4.** Küçük kız çocuğu.

masumiyet, [Ar. maʿsüm > maʿsümiyyet معصوميت] *(ma:su:miyet) {OsT} is.* Masum olma durumu; masumluk; günahsızlık; suçsuzluk; temizlik. ❐ **masumiyet devresi,** *hrist. İlk günahı işlemeden önce,*

insanoğlunun bütün kötülüklerden ve zararlı eğilimlerden uzak olduğu dönem.

masumluk, -ğu [masum-luk] *(ma:sumluk) is.* **1.** Masum olma durumu; masumiyet; günahsızlık; suçsuzluk; temizlik. **2.** Masum olan şeyin taşıdığı nitelik.

masun, [Ar. ṣıyānet / ṣayn > maṣūn مصون] *(masu:n) {OsT} sf.* **1.** Korunan; korunmuş; iyi korunmuş; sağlam kalmış. **2.** Saklanmış; sağlam.

masuniyet, [Ar. maṣūn > maṣūniyyet مصونيت] *(masu:niyet) {OsT} is.* **1.** Korunmuş ve saklanmış olma; korunaklılık. **2.** Korunma; eminlik. **3.** Dokunulamaz, el sürülemez, karışılamaz ve eleştirilemez olma durumu; dokunulmazlık. **4.** Anayasa ve uluslar arası gelenekler gereğince bazı kişilere tanınan hukuk açısından ilişilemez ve ayrıcalıklı olma durumu; dokunulmazlık. ⊡ **masūniyet-i şahsiye** *{OsT}, Kişi dokunulmazlığı.*|| **masūniyet-i teşrîiye,** *{OsT} Yasama dokunulmazlığı.*

ma'sur¹, [Ar. ʿuṣāre > maʿṣūr معصور] *(ma:su:r) {OsT} sf.* Preste sıkılarak suyu veya yağı alınmış.

ma'sur², [Ar. ʿusret > maʿsūr معسور] *(ma:su:r) {OsT} sf.* Güç; zor.

masur, [Far. māṣūr ماصور] *(ma:su:r) {OsT} is.* Birbirine katılmış; karıştırılmış.

masura¹, [Yun. masuri / Far. māṣūre] *(masu'ra) is.* **1.** Karton, plastik veya tahtadan yapılmış üzerine, iplik, şerit vb. şeyler sarılan koni veya silindir biçiminde boru; makara. **2.** Bu parça ile üzerine sarılmış şeyin meydana getirdiği bütün. **3.** Üzerine kaytan veya şerit sarılan düz tahta veya karton parçası. **4.** Çeşme zıvanası. **5.** Eskiden kullanılan, bir dirhem (2,97 g) kurşun kürenin geçebileceği delikten akan su miktarına denk akarsu ölçü birimi. **6.** Sırmanın parlaklığını el teması ile bozmadan el işi yapabilmek için şimşir veya ona benzer sert tahtadan yapılmış el işi aleti. ⊡ **masura tezgâhı,** *Dokuma tezgâhlarında mekik içine yerleştirilen atkı ipliği masurasını saran makine.*|| **masuraya sarmak,** *Tek kat veya bükümlü iplikleri, iplik veya büküm makinelerinde masuralar üzerine sararak bobin hâline getirmek.*

masura², [? masura] *{ağız} is.* Küçük hıyar, kabak. [DS]

ma'surat, [Ar. maʿsūr > maʿsūrāt معسورات] *(ma:su:ra:t) {OsT} is.* Güç ve zor işler.

-masuz, [-ma-suz / -mesüz] *{eAT} yap. e.* -maksızın. *"Kim ebet dirlik bulasın ölmesüz (ölmeksizin) / Hem gül olup açılasın solmasuz (solmaksızın)."* Garibname.

masvat, [Ar. maṣvāt مصوات] *(masva:t) {OsT} sf.* Çok bağıran.

maş¹, [İng. mash] *is.* Atlar için bir hacim buğday kepeği ve iki hacim yulafa 8 cl kadar keten tohumu eklenmek suretiyle hazırlanan yumuşatıcı ve ferahlık verici yem.

maş², [Ar. māş / Far. māş ماش] *(ma:ş) {OsT} is. bot.* Fasulyenin börülceyi andıran bir cinsi; mürdümük; *{ağız} (aynı), (Phaseolus aureus / P. mungo).* [DS]

maş³, [Bul. máca => maş] *{ağız} is.* Kedi. [DS]

maşa¹, [Far. māşe ماشه] *{OsT} is.* **1.** Ateş veya kızgın bir şeyi tutmaya, korları karıştırıp ocaktaki kömür veya odunları düzeltmeye yarayan, iki kollu metal araç. **2.** Küçük şeyleri tutturmaya yarayan maşa biçimindeki küçük kollu araçların genel adı. **3.** Berberlerin saçları kıvırmak veya düzeltmek için kullandıkları ateş veya elektrikle ısıtılan maşa biçimindeki alet. **4.** Matbaa makinelerinde, kâğıdı baskı silindirinin üzerinde tutan düzenek. **5.** Bisikletin ön ve arkasında tekerleğin takıldığı çatal parçalardan her biri. **6.** *mecaz.* Başkalarının kötü istek, amaç ve işlerine alet olan kimse; aracı; alet; vasıta; yardımcı. ⊡ **maşa çekmek,** *Saçlara maşa ile istenilen şekli vermeye çalışmak.*|| **maşa gibi,** *Çok zayıf; kara kuru; cılız.*|| **maşa gibi kullanmak,** *Sakıncalı işlerde birinden aracı olarak yararlanmak.*|| **maşa kadar,** *(Yeni doğan çocukları için) çok küçük.*|| **maşanın ucuyla tutmak,** *Bir şeyden iğrenerek en az şekilde ilgilenmek.*|| **maşa payı,** *matb. Kâğıdı baskı makinesine verebilmek için kâğıt kenarlarında bırakılan boşluk.*|| (birinin) **maşası olmak,** *Biri tarafından sakıncalı veya kişisel isteklerini yerine getirecek biçimde aracı olarak kullanılmasına meydan vermek.*|| **maşa varken elini yakmak,** *Kendine zarar verebilecek bir durumdan korunma yolu varken bu yöntemi kullanmamak; böyle bir şeyi kullanmayarak kendisine bile bile zarar vermek.*|| **maşayla bile tutulmamak,** *Çok pis olmak.*

maşa², [? maşa] *{ağız} is.* Fide. [DS]

maşacı, [maşa-cı] *is.* Maşa yapan veya satan kimse.

maşacılık, -ğı [maşa-cı-lık] *is.* Maşacının yaptığı iş veya mesleği.

maşafa, [Ar. maşraba => maşrapa / maşafa] *{ağız} is.* Su tası; maşrapa. [DS]

maşak, -ğı [? maşak] *{ağız} is.* Çuval. [DS]

maşakka, [Ar. musakkī => maşakka] *{ağız} is.* Patates, soğan, patlıcan ve etten yapılan bir çeşit yemek; musakka. [DS]

maşal, [maşal] *{ağız} sf.* Şaşı. [DS]

maşala¹, [Ar. meşʿale => maşala] *{ağız} is.* **1.** Düğünün ikinci gecesi meydanda ateş yakılarak yapılan eğlence. **2.** Düğünlerde, köy meydanında yakılan ateş. **3.** Meşale. [DS]

maşala², [Erme. masaray] *is.* **1.** Bağ, bahçe ve bostanlarda kolay işlemek ve sulamak için ayrılmış

küçük bölümler; evlek; maşara. **2.** *{ağız}* Bir metre karelik toprak parçası. [DS] **3.** Bir dönümün üçte biri genişliğinde toprak parçası. **4.** *{ağız}* Bağ, bahçe ve bostanlarda ekilmek için ayrılmış küçük toprak parçası; evlek; karık. [DS]

maşala[3], [? maşala] *{ağız} is.* Sebze fidesi. [DS]

maşalacı, [maşala-cı / maşalca] *{ağız} is.* Maşa. [DS]

maşalacı, [meşʿale-ci] *{ağız} is.* Meşaleyi elinde gezdiren adam. [DS]

maşalama[1], [maşala[2]-ma] *{ağız} is.* Evlek; karık. [DS]

maşalama[2], [meşʿale > maşala-ma] *{ağız} is.* **1.** Meşale. **2.** Düğünlerde köy meydanında yakılan ateş. **3.** Düğün alanlarını gece aydınlatmakta kullanılan bir tür meşale. [DS]

maşalama[3], [maşa[1]-la-ma] *is.* Maşalamak eylemi.

maşalamak, [maşa[2]-la-mak] *gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* **1.** Bir şeye maşa takmak. **2.** Saçları maşa ile kıvırmak veya şekil vermek. **3.** Birini maşa ile dövmek.

maşalanma, [maşa-la-n-ma / maşa-lan-ma] *is.* Maşalanmak eylemi.

maşalanmak, [maşa-la-n-mak] *edil. f. [-ır]* **1.** Maşa ile tutturulmak. **2.** (Saç için) maşa ile şekil verilmek. **3.** *dönşl. f.* Maşalı hâle gelmek; maşası olmak; maşa edinmek.

maşaldan, [Ar. meşʿāle + Far. -dān] *{ağız} is.* Meşale. [DS]

maşalı, [maşa-lı] *sf.* **1.** Maşası olan; üzerinde veya elinde maşa bulunan. **2.** (Saç için) maşa ile şekil verilmiş.

maşalık, -ğı [maşa-lık] *is.* **1.** Maşa olma durumu. **2.** Ocak, soba, mangal vb. için kullanılan maşaların konulduğu yer; maşa konulmaya mahsus yer. **3.** *mecaz.* Başkasının sakıncalı olan istek ve işlerine alet olma durumu. **4.** *sf.* Maşa yapmaya uygun. **5.** (Saç için) maşa ile biçim verilebilecek boyda olan. **6.** *mecaz.* (Çocuk vb. için) aşırı yaramaz davranış ve tutumları yüzünden dayağı hak eden. ◘ **maşalık etmek,** *Birine, sakıncalı veya kişisel isteklerinde kendisini aracı olarak kullanılmasına izin vermek veya ona bilerek yardımda bulunmak; maşası olmak.*

maşalla, [Erme. masarey] *{ağız} is.* → maşala[2]. [DS]

maşallah[1], [Ar. mā-şāʾ-Allāhu kān *(Allah'ın istediği olur)* ماشاء الله] *(ma:şallah) {OsT} ünl.* **1.** *"Ne güzel!" "Allah, kötü bakışlardan korusun; Allah nazardan saklasın!"* anlamında beğenme ve takdir sözü olarak kullanılır. **2.** Umulmadık durumlarda ortaya çıkan beklenmedik davranışlar için şaşkınlık ifadesi olarak kullanılır. **3.** Beğenilmeyen bir durum veya geciktirilmiş bir ilgi için sitem sözü olarak kullanılır. **4.** *is.* Nazar değmesinden koruduğuna inanılan ve küçük çocuklara takılan üzerinde *"maşallah"* yazan küçük nazarlık. ◘ **Maşallahı var!** *Bir kimse veya bir şeyin iyi durumunu veya üstünlüğünü belirtmek amacıyla kullanılır.*

maşallah[2], [Ar. māşāʾ-Allāh] *{ağız} is.* Türkmen kadınlarının başlarına taktıkları gümüş başlık. [DS]

maşaplı, [? maşap-lı] *{ağız} is.* Mendil. [DS]

maşara, [Erme. masaray] *{ağız} is.* **1.** Eğik bir yerdeki tarlanın iyi sulanması için ana arktan çapanın ucuyla açılan küçük su yolları. **2.** Evlek; karık. [DS]

maşat[1], [? maşat] *{ağız} is.* Giysi yıkanan açık ya da kapalı yer; çamaşırlık. [DS]

maşat[2], [? maşat] *{ağız} is.* Güreşçi. [DS]

maşat[3], [Ar. meşhed => maşat] *{ağız} is.* Maşatlık. [DS]

maşatlık, -ğı [Ar. meşhed => maşat > maşat-lık] *is.* Müslüman olmayanların, özellikle Yahudilerin mezarlığı. [DS]

maşe, [Far. māşe ماشه] *(ma:şe) {OsT} is.* Maşa.

ma'şer, [Ar. maʿşer معشر] *(ma-şer) {OsT} is.* İnsan topluluğu; toplum.

ma'şerî, [Ar. maʿşer > maʿşerī معشرى] *(ma-şeri:) {OsT} sf.* Topluluk ile ilgili; topluma ait; ortaklaşa; kolektif; ortak

ma'şeriyet, [Ar. maʿşerī > maʿşeriyyet معشريت] *(ma-şeriyet) {OsT} is.* Ortaklaşma; ortaklaşalık; kolektivite.

ma'şerşinas, [Ar. maʿşer + Far. -şinās معشر شناس] *(ma-şerşina:s) {OsT} is.* Toplum bilimci; sosyolog.

maşg, [meşk > maşk] *is.* Eğlence; piknik. ◘ **maşga** (maşka) **çıkmak,** *Pikniğe gitmek.*

maşıç, [? maşıç / meşiç] *{eT} is.* İyi cins siyah bir üzüm. [DLT]

maşık[1], **-ğı** [? maşık] *{ağız} is.* **1.** Urgan. **2.** Yük urganlarının ucuna bağlanan ağaç çengel ya da halka. [DS]

maşık[2], **-ğı** [Ar. māş => maşık] *{ağız} is.* Bezelye. [DS]

maşıl[1], [? maşıl] *{ağız} is.* Kavrulmuş unun suda haşlanmasıyla yapılan bir yemek. [DS]

maşıl, [Ar. meşʿale => maşala / maşıl] *{ağız} is.* Düğün alanlarını gece aydınlatmakta kullanılan bir tür meşale. [DS]

maşıla, [Ar. meşʿale => maşıla] *{ağız} is.* **1.** Düğünün ikinci gecesi köy meydanında ateş yakılarak yapılan eğlence. **2.** Meşale. [DS]

maşın, [Rus. maşın] *{ağız} is.* Tren. [DS]

maşırapa, [Ar. maşraba => maşrapa / maşırapa] *{ağız} is.* Su tası. [DS]

maşıta, [Ar. māşiṭa ماشطه] *(ma:şita) {OsT} is.* → maşita.

maşi, [Ar. meşy > māşi / māşiyye ماشی / ماشیه] *(ma:-şi)* *{OsT}* *sf.* **1.** Yürüyen; yürüyücü. **2.** *is.* *{ağız}* Kağnının dingili. [DS] ⇨ **māşî-alel-esābi,** *{OsT}* *zool. Kedi, köpek gibi parmak uçlarında yürüyen ve et yiyen hayvanlar.*|| **māşî-alel-keff,** *{OsT}* *zool. Ayı gibi ayak tabanına basan ve et yiyen hayvanlar.*

maşilli, [maşil-li] *{ağız}* *sf.* Olması şüpheli; olmayacak. [DS]

maşina, [Rus. maşina / makine > maşina] *{ağız}* *is.* (Her çeşit) makine. [DS]

maşita, [Ar. māşita ماشطه] *(ma:şita)* *{OsT}* *is.* Gelini süslemek için çağrılan kadın.

maşiye, [Ar. māşiye ماشیه] *{OsT}* *is.* Koyun, keçi ve deve gibi hayvanlar.

maşiyen, [Ar. māşi > māşiyen ماشیا] *(ma:şi'yen)* *{OsT}* *sf.* Yürüyerek; yaya olarak.

maşizm, [Fr. machisme] *is.* **1.** Erkeğin toplumsal haklar bakımından kadına üstün ve egemen olduğu, bu sebeple de birtakım ayrıcalıkları hak ettiğini savunan görüş; maçoluk. **2.** Bu görüşe göre ortaya konulan davranış ve tutum; maçoluk.

maşk, [Ar. meşḳ => maşk] *{ağız}* *is.* Hâl ve hareket; görünüş; beceri. [DS] ⇨ **maşga çıkmak,** *Pikniğe gitmek.*|| **maşkına bakmak,** *Bir kimsenin, görünüşüne, çalışmasına, gidişine bakmak.*

maşkuk, -ku [Ar. şaḳḳ > maşḳūḳ مشقوق] *(maşku:k)* *{OsT}* *sf.* Yarılmış; yarık. ⇨ **maşkūkü'r-ricl,** *{OsT}* *zool. Yarık ayaklılar.*

maşlah, [Ar. maşlaḥ مشلح] *{OsT}* *is.* **1.** Dörtgen biçimde kesilmiş, kol yerleri yarık, bol dikilmiş bir kadın üst giysisi. **2.** Varlıklı Suriye Araplarının giydiği deve tüyü ve ipekten yapılma yünlü harmani.

maşlak, -ğı [Ar. maşlaḥ => maşlak] *{ağız}* *is.* Uzun yün palto. [DS]

maşlama, [Ar. meşᶜale] *{ağız}* *is.* Meşale. [DS]

maşmala, [muşmula ? > maşmala] *{ağız}* *sf.* (Yüz için) çok iri; kocaman. [DS]

maşmalak, -ğı [maşmala-k ?] *{ağız}* *sf.* (Kişi için) kocaman yüzlü. [DS]

maşna, [Rus. maşina > maşna] *is.* Makine. ⇨ **maşna altı,** *Makine ile kreması alınmış süt.*

maşraf, [Ar. maşraba => maşrapa / maşraba / maşırapa / meşrebe] *{ağız}* *is.* Su tası.[DS]

maşrafa, [Ar. maşraba مشربه => maşrapa / maşrafa] *{ağız}* *is.* Su tası; maşrapa. [DS]

maşraba, [Ar. maşraba مشربه] *{OsT}* *is.* → maşrapa.

maşrapa, [Ar. şurb > maşraba مشربه] *{OsT}* *is.* **1.** Derin kaplardan su almaya, su içmeye yarayan kulplu, ağzı açık ve geniş küçük su kabı. **2.** *{ağız}* Su kovası. [DS]

maşrık, -ğı [Ar. şarḳ > maşrıḳ مشرق] *{OsT}* *is.* Güneşin doğduğu yer; doğu; şark.

maşrıki, [Ar. maşrıḳ > maşrıḳī مشرقی] *(maşrıki:, k kalın söylenir)* *{OsT}* *sf.* Güneşin doğduğu yerle ilgili; doğuya ait.

maşşık[1], -ğı [? maşşık] *{ağız}* *is.* Diz kapağı kemiği. [DS]

maşşık[2], -ğı [? maşşık] *{ağız}* *is.* **1.** Duvara çakılan ağaç çivi. **2.** Kapıların üst ve yanlarındaki uzun ağaç parçaları. [DS]

maştala, [? maştala] *{ağız}* *is.* Tütün veya sebze fidesi. [DS]

ma'şuk, -ku [Ar. ᶜaşk > maᶜşūk معشوق] *(ma-şu:k)* *{OsT}* *sf.* (Erkek için) kendisine âşık olunmuş; sevilen; sevilmiş.

ma'şuka, [Ar. maᶜşūḳ > maᶜşūḳa معشوقه] *(ma-şu:ka)* *{OsT}* *sf.* **1.** (Kadın için) kendisine âşık olunmuş; sevilen; sevilmiş. **2.** *{eAT}* Sevgili. **3.** *{eAT}* *is. tasvf.* Allah.

ma'şukiyet, [Ar. maᶜşūḳ > maᶜşūḳiyyet معشوقیت] *(ma-şu:kiyet)* *{OsT}* *is.* Âşık olunan kimsenin hâli.

maşuş, [? maşuş] *{ağız}* *is.* Danaburnu. [DS]

mat[1], [Far. māt مات] *(ma:t)* *{OsT}* *is.* **1.** Satrançta oyunculardan birinin şahının korunamayacak veya başka bir haneye oynatılamayacak duruma düşmesi hâli; şah mat. **2.** *{eAT}* *sf.* Saf dışı olmuş; yenik; yenilmiş; mağlup. ⇨ **mat etmek,** *1. Satrançta karşı tarafın şahını alarak yenmek. 2. Bir tartışmada öne sürdüğü iddialarla karşı tarafı söz söyleyemez duruma düşürmek.*|| **mat olmak,** *1. Satrançta oyun kaybetmek. 2. Tartışmada yenik duruma düşmek.*

mat[2], [mat] *{ağız}* *is.* Bilmece. [DS]

mat[3], [Fr. mat] *sf.* **1.** Parlak olmayan; donuk olan. **2.** (Boya tabakası için) hiç parlamayan.

mat[4], [mat] *{ağız}* *is.* **1.** Bir çeşit helva. **2.** Koyu pekmez; şeker ya da pekmez ağdası. **3.** Koyu domates suyu; salça. [DS]

mat[5], [mat] *{ağız}* *sf.* Pek; katı; koyu. [DS]

mat[6], [mat] *{eT}* *zf.* Öyle; ancılayın. [DLT]

mat[7], [mat] *{ağız}* *sf.* Şaşkın. [DS] ⇨ **mat mat bakmak,** *{ağız}* *Şaşkın şaşkın, alık alık bakmak.* [DS]

mat[8], [mat] *{ağız}* *sf.* Maskara. [DS] ⇨ **mata atmak,** *{ağız}* *Gerektiği kadar önem vermemek; savsaklamak.* [DS]|| **mat etmek,** *{ağız}* *Bir kimsenin kötülüğünü herkese söylemek.* [DS]

matabi, -i'ı [Ar. maṭbaᶜa > maṭābiᶜ مطابع] *(mata:bi:)* *{OsT}* *is.* Matbaalar; basımevleri.

matabih[1], [Ar. maṭbaḫ > maṭābiḫ مطابخ] *(mata:bih)* *{OsT}* *is.* Mutfaklar.

matabh[2], [Ar. maṭābiḫ > maṭābīḫ مطابیخ] *(mata:bi:h)* *is.* Pişirilmiş şeyler.

matador, [İsp. matar *(öldürmek)* > matador] *(ma-ta'dor) is.* Boğa güreşlerinde, azgın boğanın karşısına çıkarak onunla canı pahasına güreşen ve gerektiğinde boğayı öldürerek galibiyetini ilan eden kişi; boğa güreşçisi; toreador.

mataf[1], [Ar. ṭavāf > maṭāf مطاف] *(mata:f) {OsT} is.* Etrafında saygı ile dolaşılacak yer; tavaf edilecek yer.

mataf[2], [Ar. metaᶜ => matah / mataf] *{ağız} is.* Çeşit çeşit eşya. [DS]

matafora, [İt. mattafuore / Yun. mataphore] *(ma-ta'for) is. dnz.* Sandal ve filikaları asmaya yarayan bordadan dışarı doğru uzatılan dikmeler.

matafyon, [İt. matafioni] *is. dnz.* Yelkenlere ve tentelere çeşitli amaçlarla açılan delik.

matah[1], [Ar. metaᶜ *(ticarî mal)*] *is.* **1.** (Hafifseme, önem vermeme, küçük görme duygusu için) kişi, mal, eşya vb. *{ağız} (aynı)* [DS] **2.** *sf.* İyi; istenecek, imrenilecek.

matah[2], [? matah متاه] *{eAT} is.* Kumaş.

matahir, [Ar. ṭahāret>maṭhare>maṭāhir مطاهر] *(ma-ta:hir) {OsT} is.* **1.** Mataralar. **2.** İçinde yıkanılan yerler; gusülhaneler.

mataht, [Ar. mā-taḥt ماتحت] *(ma:'taht) {OsT} sf.* Altta bulunan; alttaki.

mataif, [Ar. ṭavaf > maṭāf > maṭāᶜif مطائف] *(mata:if) {OsT} is.* Etrafı gezilip dolaşılacak yerler; tavaf edilecek yerler.

mata'im[1], [Ar. ṭaᶜām > maṭᶜam > maṭāᶜim مطاعم] *(mata:im) {OsT} is.* **1.** Yiyecek şeyler; yiyecekler. **2.** Yemek yenen yerler; yemek odaları.

mata'im[2], [Ar. mıṭᶜam > maṭāᶜīm مطاعيم] *(mata:i:m) {OsT} is.* **1.** Başkalarını beslemeler. **2.** Oburlar; doymak bilmezler.

mata'in[1], [Ar. maṭīn > maṭā'in مطائن] *(mata:in) {OsT} is.* Balçıkla sıvanmış yerler.

mata'in[2], [Ar. maṭᶜan > maṭāᶜin مطاعن] *(mata:in) {OsT} is.* Sövülecek yerler; tan edilecek yerler.

mata'in[3], [Ar. mıṭᶜān > maṭāᶜīn مطاعين] *(mata:i:n) {OsT} is.* Mızrakla yaralamakta usta olanlar.

matak[1], **-ğı** [? matak] *{ağız} is.* Manda yavrusu; malak. [DS]

matak[2], **-ğı** [? matak] *{ağız} sf.* (Kişi, eşya, mal için) iyi olmayan. [DS]

matak[3], **-ğı** [? matak] *{ağız} is.* Topaç. [DS]

matal, [Ar. meseľ => matal / metel] *{ağız} is.* Masal; hikâye; öykü; mesel. [DS]

matali, -ii [Ar. maṭlaᶜ > maṭāli مطالع] *(mata:li) {OsT} is.* Güneşin doğduğu yerler; doğu tarafları.

matalib, [Ar. maṭlab>maṭālib مطالب] *(mata:lib) {OsT} is.* İstenen şeyler; talep olunan şeyler.

matalil, [Ar. maṭlūl > maṭālīl مطاليل] *(mata:lil) {OsT} is.* Islak şeyler; yaş nesneler.

mat'am, [Ar. ṭaᶜām > maṭᶜam مطعم] *(mat-am) {OsT} is.* **1.** Yiyecek şey; yiyecek; yemek. **2.** Yemek yenen yer; yemek odası.

matama, [malama > matama] *{ağız} is.* Keklik avlamak için kar üstüne dökülen samanla karışık yem. [DS]

matamih, [Ar. ṭamaḥ > maṭmaḥ > maṭāmiḥ مطامح] *(mata:mih) {OsT} is.* Göz konulan şeyler; tamah edilen şeyler.

matamir, [Ar. maṭmūre > maṭāmir مطامر] *(mata:mir) {OsT} is.* **1.** Yer altındaki mahzenler. **2.** Mezarlar.

mat'an, [Ar. ṭaᶜn > maṭᶜan مطعن] *(mat-an) {OsT}* **1.** *is.* Birinin ayıplarının söylendiği yer; çekiştirme ortamı. **2.** Sövülecek yer.

matan[1], [Ar. maṭᶜan ? / matuş] *{ağız} is.* Kadının cinsiyet organı. [DS]

matan[2], [Rus. smetána] *{ağız} is.* **1.** Sütten çıkarılan yağ. **2.** Ayran. **3.** Tahtadan yapılma ayran yayığı. [DS]

matar, [Ar. matar مطر] *{OsT} is.* Yağmur.

matara[1], [Ar. maṭhere > maṭara مطره] *(mata'ra) {OsT} is.* **1.** Askerlerin kullandığı üzeri çuha veya kalın kumaşla kaplı metal su kabı. **2.** Yolculukta kullanılan deriden yapılma su kabı. **3.** Kimya laboratuarlarında kullanılan uzun boyunlu imbik. **4.** *{ağız}* Ağaçtan yapılmış barut kabı. [DS]

matara[2], [Ar. mıṭrāḳ > matrak / matran / matıran] *{ağız} is.* Kalın ve uzun bir kamışa, uçları ok biçiminde iki üç çatallı bir demir parçası geçirilerek yapılmış, balık avlamakta kullanılan bir araç. [DS]

matara[3], [? matara] *{ağız} is.* İnek yüreği. [DS]

matarak[1], **-ğı** [Ar. mıṭraḳ > matarak] *{ağız} sf.* (Burun için) iri ve biçimsiz. [DS]

matarak[2], **-ğı** [Ar. mıṭraḳ > matrak > matarak] *{ağız} is.* **1.** Sopa; matrak. [DS]

matarak[3], **-ğı** [Ar. mıṭraḳ > matrak / matarak] *{ağız} is.* **1.** Gürültü patırtı. **2.** Kadın oynatarak yapılan eğlence. **3.** Bir çeşit oyun havası. [DS] ⊡ **matarak çıkmak,** *{ağız} Birinin utanılacak bir durumu ortaya çıkmak.* [DS]|| **matarak kaldırmak,** *{ağız} Şaka etmek.* [DS]

matarakçı, [matarak-çı] *{ağız} sf.* **1.** Şamatacı. **2.** Çapkın; zampara. [DS]

matare, [Ar. maṭāre مطاره] *(mata:re) {OsT} is.* Kışı çok olan yer.

matarık, -ğı [Ar. mıṭraḳ > maṭārıḳ مطارق] *(mata:rık) {OsT} is.* Demirci çekiçleri.

matarid, [Ar. mıṭred > maṭārid مطارد] *(mata:rid) {OsT} is.* Mızraklar.

matarih, [Ar. ṭarḥ > maṭraḥ > maṭāriḥ مطارح] *(mata:rih, h kalın söylenir) {OsT} is.* **1.** Çıkarılacak şeyler; terk edilecekler. **2.** Bir şey çıkarılan ve atılan yerler. **3.** Vergi için ayrılan gelir.

matariyet, [Ar. maṭariyyet مطريت] *{OsT} is.* Yağmurlu oluş; yağmurluluk.

matavar, [? matavar] *{ağız} is.* Kapı çerçevesi. [DS]

matavi, [Ar. maṭvā > maṭāvī مطاوى] *(mata:vi:) {OsT} is.* **1.** Kıvrılmış, bükülmüş, dürülmüş şeyler. **2.** Kıvrımlar.

mataya, [Ar. maṭiyye > maṭāyā مطايا] *(mata:ya:) {OsT} is.* Binek hayvanları.

matba'a, [Ar. ṭabʿ > maṭbaʿa مطبعه] *{OsT} is.* → matbaa. ⊡ **matbaa-i āmire,** *{OsT} Devlet matbaası.*

matbaa, [Ar. ṭabʿ > maṭbaʿa مطبعه] *{OsT} is.* Basım işlerinin yapıldığı yer; basım evi.

matbaacı, [matbaa-cı] *is.* **1.** Basım evi işleten kimse; basımcı. **2.** Basım işleriyle uğraşan kimse.

matbaacılık, -ğı [matbaa-cı-lık] *is.* Matbaacının yaptığı iş; basım işi; basım.

matbah, [Ar. ṭabḫ *(pişirmek)* > maṭbaḫ مطبخ] *{OsT} is.* Yemek yapılan yer; mutfak. ⊡ **matbah-ı āmire,** *{OsT} İmparatorluk döneminde, saraylarda yemek pişirilen bölüm; matbah-ı hümayun.*|| **matbah-ı has,** *{OsT} Matbah-ı amirede padişahlar için yemek pişirilen özel bölüm.*|| **matbah-ı şerîf,** *{OsT} tasvf. 1. Mevlevi tekkelerinde yemek pişirilen yer. 2. Mevlevi tekkelerinde dervişlerin ilk eğitime başladıkları yer.*

matbu, -u'u [Ar. ṭabʿ > maṭbūʿ مطبوع] *(matbu:) {OsT} sf.* **1.** Matbaada basılmış; basılı. **2.** Düzgün, güzel; hoş. ⊡ **matbū'ü'l-endām,** *{OsT} Düzgün ve güzel boylu.*

matbu'a, [Ar. maṭbūʿ > maṭbūʿa مطبوعه] *(matbu:a) {OsT} is.* Matbaada hazırlanıp basılmış şeyler; basılı; basma.

matbu'at, [Ar. maṭbūʿ > maṭbūʿāt مطبوعات] *(matbu:a:t) {OsT} is.* **1.** Günlük, haftalık, aylık vb. olarak çıkan gazete ve dergilerin bütünü; basın. **2.** Gazete ve dergi çıkarma işi. **3.** Gazete ve dergi çalışanlarının bütünü.

matbuh, [Ar. ṭabḫ > maṭbaḫ > maṭbūḫ مطبوخ] *(matbu:h) {OsT} sf.* **1.** Pişirilmiş; pişmiş; çiğ olmayan. **2.** (İlaç için) yakılarak toz hâline getirilmiş. **3.** (Öz için) kaynatılarak alınan.

matbuhat, [Ar. maṭbūḫ > maṭbūḫāt مطبوخات] *(matbu:ha:t) {OsT} is.* **1.** Pişirilerek hazırlanmış yemekler. **2.** Kaynatılmış ilaçlar.

matcak, [mac *(yans.)* > matc-ak] *{ağız} sf.* Cıvık. [DS]

matça[1], [? matça] *{ağız} is.* Sebep; neden. [DS]

matça[2], [? matça] *{ağız} is.* **1.** İrin. **2.** Kir; pislik. [DS]

matçalı, [matça-lı] *{ağız} sf.* **1.** Hastalıklı; dertli; kötü. **2.** Yangılı. **3.** İnatçı; ters. [DS]

mateahhar, [Ar. mā-te'aḫḫar / mā-ta'aḫḫar ماتأخر] *(ma:teahhar) {OsT} is.* Sonradan olan; sonra gelen.

matekaddem, [Ar. mā-teḳaddem ماتقدم] *(ma:tekaddem) {OsT} is.* Geçmiş zaman; geçmiş; mazi.

matem, [Ar. mātem ماتم] *(ma:tem) {OsT} is.* **1.** Bir yakının, bir büyüğün, bir dostun ölümü üzerine duyulan derin üzüntü, yas. **2.** Ölü için ağlama. **3.** *gnşl.* Bir felaketin yol açtığı derin üzüntü. **4.** Matemin dış görüntüsü veya belirtisi. **5.** Matem tutulan süre. **6.** Siyah renk; siyah. ⊡ **matem ayı,** *Hz. Peygamberin torunu Hüseyin'in Muaviye taraftarlarınca 680 yılı Muharrem ayının 10. günü Kerbela'da şehit edilmesi üzerine Arabî aylardan muharreme verilen ad.*|| **mātem-dār,** *{OsT} Matem tutan; yas tutan; yaslı; acılı; matemli.*|| **mātem-efzā,** *{OsT} Yası artıran.*|| **matem elbisesi,** *{OsT} Kimi çevrelerde gelenekleşmiş olan, bir yakının ölümü üzerine giyilen özel siyah elbise.*|| **mātem-engîz,** *{OsT} (Durum için) yas tutmayı gerektiren.*|| **mātem-fezā,** *{OsT} Yası, acıyı, üzüntüyü artıran.*|| **mātem-gāh,** *{OsT} Yas tutulan yer.*|| **mātem-gede,** *{OsT} Yas tutulan yer.*|| **mātem-gîr,** *{OsT} Matem tutan; yas tutan; acılı; yaslı; matemli.*|| **mātem-gîrāne,** *{OsT} Yaslı hâlde; yaslı olarak.*|| **mātem-hāne,** *{OsT} 1. Yas evi. 2. Bu dünya.*|| **matem havası,** *1. Matem belirtisi gösteren acılı ve üzüntülü hâl. 2. Herhangi bir sebeple beliren üzüntülü tutum.*|| **mātem-kede,** *{OsT} Yas evi.*|| **mātem-künān,** *{OsT} Yas tutan; acılı.*|| **mātem-serā,** *{OsT} Yas tutulan yer.*|| **matem töreni,** *{OsT} Hz. Muhammed'in torunu Hüseyin'in şehit edildiği günü anmak amacıyla her yıl 10 Muharremde yapılan özel tören.*|| **matem tutmak,** *{OsT} 1. Yas tutmak. 2. mecaz. Çok üzülmek.*|| **mātem-zār,** *{OsT} Yas tutulan yer.*|| **mātem-zede,** *{OsT} Yasa tutulmuş; yaslı.*

matematik, -ği [Lat. mathematicus / Yun. mathêmatikos > Fr. mathématique] *is.* **1.** Sayılar, geometrik şekiller, fonksiyonlar, uzay vb. soyut varlıkların özelliklerini ve bunlar arasındaki ilişkileri ve bunlar arasında kurulan bağları tümdengelimli akıl yürütme yoluyla inceleyen aritmetik, cebir ve geometri gibi dallara ayrılan bilim; riyaziye. **2.** Organik bir bütün oluşturdukları var sayılan durumlarda göz önüne alman matematiksel bilim dalları kümesi. **3.** Okullarda, öğrencilere biçim, sayı ve çokluk-

ların yapıları, özellikleri ve aralarındaki bağıntılarla ilgili olarak bazı bilgi anlayışları kazandırmak amacıyla verilen ders. **4.** *sf.* Matematiğe ilişkin.

matematikçi, [matematik-çi] *is.* **1.** Matematik konularıyla uğraşan uzmanlaşmış kişi; riyaziyeci. **2.** Matematik öğreten kimse; matematik öğretmeni; riyaziye hocası.

matematikçilik, -ği [matematik-çi-lik] *is.* Matematiğin, tüm eşyanın ve dünyanın aslını ve özünü kavrayıp açıkladığını ileri süren öğreti.

matematikleştirme, [matematik-le-ş-tir-me] *is.* Bir nesneyi, belli bir yöntem bilimi veya matematik kuralı ile bütünleştirme süreci.

matematiksel, [matematik-sel] *sf.* **1.** Matematik bilimiyle ilgili olan; matematiğe özgü olan; riyazi. **2.** Bütün kuşkulardan, olumsuz ihtimallerden uzak olan; kesin; sağlam; kuşku götürmez.

matemî, [Ar. mātem > mātemī ماتمى] *(ma:temi:)* *{OsT}* *sf.* Matemli; yaslı.

matemli, [matem-li] *sf.* **1.** Yas tutan; yaslı. **2.** Bir matem belirtisi gösteren; matem belirtisi içinde olan; hüzünlü; kasvetli; iç sıkıcı.

materyal, -li [Alm. material] *is.* Gereç; malzeme.

materyalist, [Fr. matérialiste] *is.* ve *sf.* Her türlü varlığın maddeye dayandığını kabul eden ve bu görüşü ileri süren kimse; özdekçi; maddeci.

materyalizm, [Fr. matérialisme] *is. fel.* **1.** Maddeyi tek gerçeklik olarak kabul eden, düşünceyi de maddî bir olgu olarak ele alan felsefî öğreti; ruhçuluğun karşıtı olarak maddeden başka bir cevherin varlığını kabul etmeyen öğreti; özdekçilik; maddecilik. **2.** Para, mal gibi zenginliklere önem verme ve maddî zevklere düşkün olma; maddiyatçılık. **3.** İslam felsefesinde, maddenin temel ilke olduğunu ileri süren düşünce sistemi.

materyel, [Fr. materiel] *is.* Malzeme; gereç.

matfa, [Ar. ıṭfā > maṭfā مطفا] *(matfa:)* *{OsT}* *sf.* Söndürülmüş.

matfu, [Ar. maṭfū مطفو] *(matfu:)* *{OsT}* *sf.* **1.** Söndürülmüş. **2.** Sandıktan ödenen para hesabı.

matfuat, [Ar. maṭfūāt مطفوآت] *(matfu:a:t)* *{OsT}* *is.* Sandıktan ödenen paralar hesabı.

mathare, [Ar. maṭhare مطهره] *{OsT}* *is.* **1.** İçinde yıkanılacak yer. **2.** Su kabı; matara.

mathum, [Ar. maṭḥūm مطحوم] *(mathu:m)* *{OsT}* *sf.* Dolu; dolmuş.

mathun, [Ar. ṭaḥn > maṭḥūn مطحون] *(mathu:n)* *{OsT}* *sf.* Öğütülmüş.

matı[1]**,** [Mo. batu > matı] *{eT}* *sf.* Sadık; itaatkâr. [ETY]

matı[2]**,** [? matı] *{ağız}* *sf.* Kör; gözü görmeyen. [DS]

matıf, [Ar. maʿtuh => matıf] *{ağız}* *sf.* Bunak. [DS] ⊡ **matıf toprağı,** *{ağız}* *Killi toprak.* [DS]

matıflamak, [Ar. maʿtuh => matıf > matıf-la-mak] *{ağız}* *gçsz. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Bunamak. [DS]

-matın, [*eT.* matı / matın > -ma-dın / -medin] *{eT}* *{eAT}* *yap. e.* → -madın; -medin. [ETY]

matır, [Ar. maṭar > māṭır ماطر] *(ma:tır)* *{OsT}* *sf.* Yağan; dökülen.

matırak, -ğı [Ar. mıṭraḳ => matrak > matırak] *{ağız}* *is.* **1.** Eğlence; şaka. **2.** *sf.* Şakacı; eğlendirici; geveze. **3.** Çapkın; zampara. [DS] ⊡ **matırak geçmek,** *{ağız}* *Eğlenmek; alay etmek.* [DS]

matırakçı, [matırak-çı] *{ağız}* *sf.* Şakacı; eğlendirici; geveze. [DS]

matıran, [Ar. mıṭraḳ => matıran / matara / matrak] *{ağız}* *is.* → matara[2]. [DS]

mati, [badi ? > mati] *{ağız}* *is.* Kısa boylu; bacaksız. [DS]

matine, [Fr. matin *(sabah)* > matinée] *is.* **1.** Sinema, tiyatro, konser vb. salonu gibi yerlerde gündüz programları. **2.** Bu gösterimlerden her biri. **3.** Gazino, müzik salonu gibi yerlerde yalnız kadınlar için düzenlenen program. **4.** Herhangi bir eserin tanıtılması, yorumlanması veya sanatçısının tanıtılması amacıyla düzenlenen toplantı.

matiye, [Ar. maṭiyye مطيه] *{OsT}* *is.* Binek hayvanı. ⊡ **matiye-i nefs,** *{OsT}* *Binek atını andıran nefis.*|| **matiye-rān,** *{OsT}* *Bindiği hayvanı süren; süvari.*

matiz[1]**,** [Yun. matisi / matizo *(eklemek)*] *is. dnz.* İki halatı, ek yerleri belli olmayacak biçimde birbirine ekleme işi.

matiz[2]**,** [Yun. methisos / Çing. mato + -iz] *sf.* **1.** İçkiye düşkün. **2.** *argo.* Çok sarhoş. **3.** *tiy.* Karagöz oyununda sarhoş ve kabadayı tiplemelerinden birinin adı. ⊡ **matiz olmak,** *Kendinden geçecek, sızacak kadar sarhoş olmak; çok sarhoş olmak.*

matizcilik, -ği [matiz-ci-lik] *is. argo.* Sarhoşları soyma veya dolandırma işi.

matizlik, -ği [matiz-lik] *is. argo.* Sarhoşluk.

matkab, [Ar. maṭḳab مطقب] *{OsT}* *is.* → matkap.

matkap, -bı [Ar. miṣḳab > maṭḳab مطقب] *{OsT}* *is.* **1.** Tahta, maden, beton, plastik vb. maddeler üzerinde delik açmaya yarayan alet; delgi. **2.** Maden ocaklarında, patlayıcı madde doldurulacak delikleri açmaya yarayan döner alet. **3.** *{ağız}* Cımbız. [DS] ⊡ **matkap ucu,** *Matkaplarda veya hava basınçlı çekiçlerde kullanılan, genellikle içi oyuk bir veya çok sayıda kesici ağzı bulunan madenî çubuk.*

matl, [Ar. maṭl مطل] *{OsT}* *is.* **1.** Geçirme. **2.** Atlatma. **3.** Defetme. **4.** Çekme.

matla, -a'ı [Ar. ṭulūʿ > maṭlaʿ مطلع] *{OsT}* *is.* **1.** Gök

cisimlerinin doğması. **2.** Gök cisimlerinin doğduğu yer. **3.** *ed.* Kaside veya gazelin ilk beyti. **4.** *tasvf.* Kur'an-ı Kerim'i ezbere okuyan bir ermişe Tanrının tecelli etmesi. ⊡ **matla'-i felek-i mā'il,** *{OsT} Bir gök cisminin eğik açılımı.*|| **matla'-i garra,** *{OsT} İki mısraında da kafiye bulunan beyit.*|| **matla'-i itidāl,** *{OsT} Güneşin ılım çizgisinde (21 Haziran / 22 Eylül) doğduğu nokta.*|| **matla'-i istivâî,** *{OsT} Bir gök cisminin düz açılımı.*

matlab, [Ar. ṭaleb > maṭlab / maṭlabe مطلب / مطلبه] *{OsT} is.* → matlap. ⊡ **matlab-ı dil-hāh,** *{OsT} Gönlün istediği; arzu; maksat.*

matlak, -ğı [? matlak] *{ağız} is.* Tahta kaşık. [DS]

matlak, -ğı [matrak] *{ağız} sf.* **1.** (Söz için) faydasız; gereksiz. **2.** Şaşılacak; gülünç. [DS]

matlanmak[1], [Ar. medḥ => mat-la-n-maḫ] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* Kendi kendini övmek; övünmek. [DS]

matlanmak[2], [mat-la-n-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* Şaşırıp kalmak; şaşmak. [DS]

matlap, -bı [Ar. ṭaleb > maṭlab مطلب] *{OsT} is.* **1.** Talep olunan şey; istek; arzu. **2.** Konu; bahis; mesele. **3.** *huk.* Kanunda, maddenin kenar başlıklarına verilen ad. **4.** İmparatorluk döneminde kadı veya müderris olmak isteyenlerin, kadro boşaldıkça ve sıraları geldiğinde atanmak üzere adlarının yazıldığı defter.

matlapçı, [matlab-cı] *{OsT} is.* Şeyhülislamlık dairesinde görevinden azledilmiş olan kadılara yeni görev teklif eden memur.

matlaşma, [mat-la-ş-ma] *is.* Matlaşmak eylemi veya durumu; mat hâle gelme; donuklaşma.

matlaşmak[1], [mat-la-ş-mak] *dönşl. f. [-ır]* Mat hâle gelmek; parlaklığını yitirmek; donuklaşmak.

matlaşmak[2], [mat-la-ş-mak] *{ağız} işteş. f. [-ır]* (Yarışan kimseler için) kendilerini övmek. [DS]

matlaştırma, [mat-la-ş-tır-ma] *is.* Matlaştırmak eylemi; mat duruma getirme; donuklaştırma.

matlaştırmak, [mat-la-ş-tır-mak] *gçl. f. [-ır]* **1.** Parlaklığını gidermek; donuklaştırmak. **2.** Cilayı çıkararak gümüşü, altını donuk hâle getirmek.

matlık, -ğı [mat-lık] *is.* **1.** Mat olan şeyin niteliği. **2.** Parlaklık karşıtı nitelik.

matlub, [Ar. ṭaleb > maṭlūb مطلوب] *(matlu:b) {OsT} is.* → matlup.

matlubat, [Ar. maṭlūb > maṭlūbāt مطلوبات] *(matlu:ba:t) {OsT} is.* **1.** İstenilen, aranılan şeyler. **2.** *tic.* Bir işletmenin elindeki malların parasal değeriyle alacaklarının toplamı.

matlubek, [Ar. maṭlūb + Far. -ek مطلوبك] *(matlu:bek) {OsT} is. müz.* Türk müziğinin en eski birleşik makamlarından biri.

matlul, -lü [Ar. maṭlūl مطلول] *(matlû:l) {OsT} sf.* Islak; yaş.

matlup, -bu [Ar. ṭaleb > maṭlūb مطلوب] *(matlu:p) {OsT} is.* **1.** Alacak. **2.** *müz.* Türk müziğinde bir birleşik makam.

matma, -a'ı [Ar. ṭamā' > maṭma' /matma'a مطمع / مطمعه] *{OsT} is.* İstek duyulan şey; arzu edilen şey; tamah edilen şey.

matmah, [Ar. maṭmaḥ مطمح] *{OsT} is.* Göz dikilen yer. ⊡ **matmah-ı nazar,** *{OsT} Göz koyulacak şey; bakışların yöneldiği, olması arzulanan şey.*

matmazel, [Fr. madamoiselle] *is.* **1.** Genç bir kıza veya evlenmemiş bayana verilen unvan. **2.** Hristiyan bir genç kız veya evlenmemiş bayanın adından önce veya adının yerine kullanılan unvan.

matmu, -u'u [Ar. ṭamā' > maṭmū' مطموع] *(matmu:) {OsT} sf.* Şiddetle, hırsla istenen; kuvvetle arzulanan; tamah edilen.

matmur, [Ar. maṭmūr مطمور] *(matmu:r) {OsT} sf.* Toprak altına gömülmüş; toprak altında olan.

matmure, [Ar. maṭmūr > maṭmūre مطموره] *(matmu:re) {OsT} is.* **1.** Toprak altına yapılmış mahzen. **2.** Mezar. ⊡ **matmūre-i fenā,** *{OsT} Mezar; kabir.*

matmus, [Ar. ṭams *(yok etme)* > maṭmūs مطموس] *(matmu:s) {OsT} sf.* (Kişi için) gözleri sonradan kör olan. ⊡ **matmūsü'l-ayn,** *{OsT} 1. Gözleri tamamen kör olan kimse. 2. Tek gözlü deccal.*

matok, -ğu [? matok] *{ağız} is.* Erkek kedi. [DS]

matra, [Ar. mıṭrāḳ > matrak / matran / matıran / matra] *{ağız} is.* → matara[2]. [DS]

matrabaz, [Far. madara-bāz] *{ağız} is.* Malını yüksek fiyatla satmak için saklayan kimse; karaborsacı. [DS]

matrah[1], [Ar. ṭarḥ > maṭraḥ مطرح] *{OsT} is.* **1.** Bir verginin tutarını hesaplamak için esas alınan değer. **2.** Bir şeyin atıldığı yer.

matrah[2], [Ar. mıṭraḳ => matraḫ] *{ağız} is.* Şaka; güldürücü söz. [DS]

matrah[3], [Ar. mıṭraḳ => matraḫ] *{ağız} is.* Kamçı. [DS]

matrak[1], **-ğı** [Ar. mıṭraḳ مطرق] *{OsT} is.* **1.** Kalın değnek; sopa. **2.** *argo.* Alay; eğlence. **3.** Acemiler tarafından kullanılan, üzerine post kaplanmış başı yuvarlakça ve kalın değnekten meydana gelen talim silahı. **4.** *balkç.* Kalın ve uzun bir kamışa, uçları ok biçiminde iki veya üç çatallı demir parçası geçirilerek yapılmış balık avlama aracı. **5.** *sf. argo.* Eğlenceli; gülünç; komik. ⊡ **matrağa almak,** *argo. Alaya almak; eğlenmek.*|| **matrak geçmek,** *argo. Alay etmek; eğlenmek.*|| **matrak oyunu,** *Saraya mensup kızlar tarafından harem eğlencelerinde, bayramlarda müzikle oynanan bir oyun.*

matrak[2], **-ğı** [matrak] *{ağız}* *is.* Taşlı olduğu veya ekime elverişli olmadığı için boş bırakılmış arazi. [DS]

matrak[3], **-ğı** [Ar. mıtraḳ => matrak] *{ağız}* *is.* → matara[2]. [DS]

matrakçı, [matrak-çı] *is.* Osmanlı ordusunda, acemilere matrak denilen silahla savaşmayı öğreten usta.

matran[1], [Ar. maṭrān مطران] *(matra:n)* *{OsT}* *is.* Taç giymiş piskopos.

matran[2], [Ar. mıtraḳ => matrak / matran] *{ağız}* *is.* → matara[2]. [DS]

matrap, -bı [? maprap] *{ağız}* *is.* Taşlı olduğu veya ekime elverişli olmadığı için boş bırakılmış arazi. [DS]

matriarkal, -li [Lat. mater *(anne)* > Fr. matriarcal] *sf.* *sosy.* Kadının soyunun etrafında toplanan ve buna göre düzenlenen; anaerkil; maderşahi.

matriks, [Lat. matrix] *is.* **1.** Gebelik sırasında içinde dölüt bulunan organ; döl yatağı. **2.** Kromozomda kromonema ipliğini saran ve az boya tutan kılıf. **3.** Tırnağı meydana getiren malpighi hücrelerinin bulunduğu tırnak oluğunun arka kısmı.

matris, [Fr. matrice] *is.* **1.** Hesap ve kumanda işlemlerini gerçekleştirmeğe yarayan elektronik devre. **2.** *istk.* Bir elemanlar topluluğunun düzenlenmiş şekli. **3.** *mat.* Sütün ve satırlar hâlinde düzenlenmiş sayılar tablosu. **4.** *matb.* Üzerinde harflerin dişi kalıbı çıkarılmış küçük bakır külçe; kalıp. ⊡ **matris kâğıdı,** *Basılacak formanın kalıbını almada kullanılan yumuşak karton.*

matrona, [Lat. matrona] *is.* Romalılarda hür ve evli kadın.

matrud, [Ar. ṭard > maṭrūd مطرود] *(matru:d)* *{OsT}* *sf.* Kovulmuş; tart olunmuş.

matrudîn, [Ar. maṭrūd > maṭrūdīn مطرودين] *(matru:di:n)* *{OsT}* *is.* Kovulmuş kimseler; kovulmuşlar.

matrudiyet, [Ar. ṭard > maṭrūdiyyet مطروديت] *(matru:di:yet)* *{OsT}* *is.* Kovulmuş olma durumu.

matruh, [Ar. ṭarḥ > maṭrūḥ مطروح] *(matru:h)* *{OsT}* *sf.* **1.** Atılmış; fırlatılmış; çıkarılmış. **2.** *mat.* Çıkarılmış. **3.** *tic.* (Vergi için) belirlenmiş. ⊡ **matrūhu'n-anh,** *{OsT}* *Eksilen.*|| **matrūhu'n-minh,** *{OsT}* *Çıkan.*

matruk, -ğu [Ar. maṭrūḳ مطروق] *(matru:k)* *{OsT}* *sf.* **1.** (İnsan için) gevşek. **2.** (Toprak için) yağmurla kabarmış.

matruş, [Far. tırāş => maṭrūş مطروش] *(matru:ş)* *{OsT}* *sf.* Tıraş olmuş; sakalsız.

matruşluk, [matruş-luk] *is.* Sakalsız, bıyıksız olma durumu; tıraş olmuşluk.

mattal, -li [Ar. ṭūl > maṭṭāl / meṭṭāle مطال / مطاله] *(matta:l)* *{OsT}* *sf.* Borcunu ödemekte geciken.

ma'tuf, [Ar. ʿaṭf > maʿṭūf معطوف] *(ma-tu:f)* *{OsT}* *sf.* **1.** Bir yöne doğru eğilmiş. **2.** Bir tarafa yöneltilmiş; atfedilmiş. **3.** *dbl.* Bir bağlaçla kendisinden önceki bir kelimeye veya ögeye bağlı olan. ⊡ **ma'tuf olmak,** *1. Bir şeye yöneltilmek. 2. Yönelmek.*|| **ma'tufü'n-aleyh,** *{OsT}* *Bağlaç ile bir başka kelimeye bağlı olan kelime.*

matuf, [Ar. maʿtuh => matuf] *{ağız}* *sf.* Bunak; bunamış. [DS]

matuflamak, [matuf-la-mak] *{ağız}* *gçsz. f.* *[-r] [-l(ı)-yor]* Bunamak. [DS]

ma'tuh, [Ar. ʿateh > maʿtūh / maʿtūhe معتوه / معتوهه] *(ma-tu:h)* *{OsT}* *sf.* Bunak; bunamış.

ma'tuhane, [Ar. maʿtūh + Far. -āne معتوهانه] *(ma-tu:ha:ne)* *{OsT}* *zf.* Bunamışçasına; bunamış olarak.

ma'tuk, -ğu [Ar. ʿıtḳ > maʿṭūḳ / maʿṭūḳa معطوق / معطوقه] *(ma-tu:k)* *{OsT}* *sf.* (Köle için) azat edilmiş; azat olunmuş.

ma'tuka, [Ar. ʿıtḳ > maʿṭūḳa معطوقه] *(ma:tu:ka)* *{OsT}* *sf.* (Cariye için) azat edilmiş; azat olunmuş.

matulung, [Sansk. matūlunga > matuluñ] *{eT}* *is.* Limon. [EUTS]

mat'um, [Ar. ṭaʿam > maṭʿūm مطعوم] *(mat-u:m)* *{OsT}* *sf.* Yemeye yarayan; yenecek; yenilecek.

mat'umat, [Ar. maṭʿūm > maṭʿūmāt مطعومات] *(mat-u:ma:t)* *{OsT}* *is.* Yiyecekler.

mat'un[1], [Ar. ṭaʿn > maṭʿūn مطعون] *(mat-u:n)* *{OsT}* *sf.* **1.** Ayıplanmış; tan olunmuş. **2.** Mızrakla yaralanmış.

mat'un[2], [Ar. ṭaʿūn > maṭʿūn مطعون] *(mat-u:n)* *{OsT}* *sf.* Vebaya tutulmuş.

mat'unen, [Ar. maṭʿūn > maṭʿūnen مطعوناً] *(mat-u:nen)* *{OsT}* *zf.* Vebaya yakalanarak.

Matüridiye, [Ar. matürīdī *(İmam Muhammed bin Muhammed Matürîdî)* > matürīdiyye] *(matüri:di:ye)* *{OsT}* *is.* *isl.* Onuncu yüzyılda yaşamış, imanı İslam'ın temeli sayan ve akla öncelik tanıyan, İmam-ı Âzâm Ebu Hanife'nin Allah'ın koyduğu kaza ve kader hükmü yanında kişinin günah ve sevap işlemesine yetecek bir cüz'î iradesi bulunduğuna dair görüşleri başta olmak üzere onun eserlerini şerh ederek Türk ve İslâm dünyasında ün kazanmış, kelam ve fıkıh bilgini İmam Matüridî'nin yolundan gidenlerin meydana getirdiği ehl-i sünnet bir mezhep; Matüridilik.

Matüridilik, *is.* *isl.* → Matüridiye.

matva, [Ar. maṭvā مطوى] *(matva:)* *{OsT}* *sf.* → matvi.

matvi, [Ar. tayy > maṭvī مطوى] *(matvi:)* *{OsT}* *sf.* **1.** Dürülmüş; bükülmüş; kıvrılmış. **2.** Bir şeyin içine sarılmış olan.

matviyen, [Ar. maṭvī > maṭviyyen مطويًا] *{OsT}* *zf.* **1.** Bir şeyin içine sarılmış olarak; dürülü olduğu hâlde. **2.** Bir şeye sararak; dürerek.

matyaşmak, [matya-ş-mak] *{ağız}* *işteş. f.* *[-ır]* Görüşmek. [DS]

ma'ul, -lü [Ar. mā'ūl مأعول] *(ma:u:l)* *{OsT}* *sf.* Kendisine üstün gelinmiş. ⊡ **mā'ūlü'n-aleyh,** *{OsT} Kendisi için ağlanılan kimse.*

ma'un[1], [Ar. 'avn > mā'ūn ماعون] *(ma:u:n)* *{OsT}* *is.* **1.** Malın zekâtı. **2.** Yardım olarak yapılan herhangi bir şey. **3.** Ev için gerekli olan şey. ⊡ **Mā'ūn Sūresi,** *{OsT} Kur'an-ı Kerim'in 107. suresi.*

ma'un[2], [Ar. ma'ūn معون] *(mau:n)* *{OsT}* *is.* Yardım; imdat.

maun, [Amer. yer. d. mahagon / mahun] *is.* **1.** *bot.* Tespih ağacıgillerden, tropikal bölgelerde yetişen sert ve kırmızımsı odunlu kıymetli keresteli bir ağaç; akaju, *(Swietenia mahagony).* **2.** Bu kerestenin sert ve kırmızımsı iyi cins cila tutan kerestesi. **3.** *sf.* Bu ağacın kerestesinden yapılan.

ma'une[1], [Ar. ma'ūne معونه] *(mau:nė)* *{OsT}* *is.* Mavna.

ma'une[2], [Ar. mā'ūne ماعونه] *(ma:u:ne)* *{OsT}* *is.* Mavna.

ma'unet, [Ar. mā'ūn > mā'ūnet معونت] *(ma:u:net)* *{OsT}* *is.* **1.** Yardım. **2.** Yolda yenecek azık.

mav[1], [mav / may / moğ / mov *(yans.)*] *ünl.* Kedi ve köpeklerin acı duyma ya da çiftleşme sırasında çıkardıkları sesi anlatan kök. [Zülfikar] *mav-ık-la-mak, mav-la-mak,*

mav[2], [? mav] *{ağız}* *is.* Boyu eninden uzun olan ahır. [DS]

mav[3], [? mav] *{ağız}* *is.* Ev bölümleri. [DS]

mavaka, -a'ı [Ar. mā-vaḳā' ماوقع] *(ma:vaka)* *{OsT}* *sf.* Olmuş; geçmiş; vuku bulmuş.

maval, [Ar. mevvāl *(bir tür Arap uzun havası.)*] *is.* *argo.* Yalan; uydurma söz. ⊡ **maval atmak,** *argo. 1. Yalan söylemek. 2. Uyduruk bilgi vermek.*|| **maval okumak,** *Yalan söylemek; yalan söyleyerek oyalamaya çalışmak.*|| **maval maval,** *{ağız} Aptal aptal; aval aval.* [DS]

mavcur, [Ar. muhācir => mavcur] *{ağız}* *sf.* Göçmen. [DS]

mavele, [mavi +elā] *(ma:vele)* *{ağız}* *sf.* Maviye yakın; ela. [DS]

mavera, -a'i [Ar. mā-verā' ماوراء] *(ma:vera:)* *{OsT}* *is.* **1.** Bir şeyin ötesi; ötede olan; öte; ultra. **2.** Görülen âlemin ötesi. **3.** Öteki dünya. **4.** Eskiden dağ, deniz, nehir gibi coğrafî olarak doğal bir engelin arkasında kalan yerler için kullanılan bir terim. ⊡ **māverā'-i benefşevî,** *{OsT} fiz. Dalga boyu mor ışığınkinden daha küçük olan (4000 A°'dan küçük) ışık; morötesi.*|| **māverā'ü'n-nehr,** *{OsT} 1. Nehrin ötesi. 2. (Özel isim olarak) Orta Asya'da Ceyhun ırmağının kuzeyinde kalan bölgeye Arapların verdiği isim.*|| **māverā'ü't-tabîa,** *{OsT} Fizik ötesi; metafizik.*

mavera'î, [Ar. mā-verā'ī ماورائى] *(ma:vera:i:)* *{OsT}* *sf.* **1.** Öte ile ilgili; öteye ait. **2.** Görülen âlemin ötesi ile ilgili; bu âlem ötesine ait. **3.** Öbür dünya ile ilgili; öbür dünyaya ait.

mavıklamak[1], [mav *(yans.)* > mav-ık-la-mak] *{ağız}* *gçsz. f.* *[-r] [-l(ı)-yor]* **1.** (Kedi için) çiftleşmek isteğiyle bağırmak; miyavlamak. **2.** (Köpek için) can acısıyla bağırmak. [DS]

mavıklamak[2], [mavık-la-mak] *{ağız}* *gçsz. f.* *[-r] [-l(ı) -yor]* Yaşlanmak; ihtiyarlamak. [DS]

mavılamak, [mav *(yans.)* > mavı-la-mak] *gçsz. f.* *[-r] [-l(ı)-yor]* (Kedi için) çiftleşmek isteğiyle bağırmak; miyavlamak.

mavır, [? mavır] *{ağız}* *sf.* Acımsı; buruk; kekre. [DS]

mavıyo, [Ar. mā'i => mavi / mavıyo] *{ağız}* *is.* Mavi gözlü kimse. [DS]

mavi, [Ar. mā' *(su)* > mā'ī مائى => mavī ماوى] *(ma:vi)* *is.* **1.** Güneş tayfında, mor ile yeşil arasında yer alan rengin adı; bulutsuz gökyüzünün rengi. **2.** *sf.* Bu rengi veren; bu renkte olan. ⊡ **mavi boncuk,** *1. Mavi renkli boncuk. 2. Nazar değmesine veya göze gelmesine karşı koruduğuna inanılarak takılan mavi renkli boncuk; nazar boncuğu.*|| **mavi boncuk dağıtmak,** *İlişki içinde bulunduğu birden çok kişiye, yalnızca kendisini sevdiğini, yalnız kendisi ile ilgilendiğini ima etmek veya öyle bir havayı vermek.*|| **Mavi boncuk kimde?** *(Birden çok kimseye "en çok sevdiğim sensin" diyen kimse için) şimdi en çok sevdiği kim?*|| **mavi hastalık,** *Kalp ve kalbe giren çıkan kalın damarların doğuştan kusurlu olması hâlinde vücutta morarma ile kendini belli eden hastalık.*|| **mavi kâğıt almak,** *argo. İşten çıkarılmak.*|| **mavi kâğıt vermek,** *argo. Birinin işine son vermek.*|| **mavi küf,** *Tütün yapraklarında oluşan ve tütün bitkisinin ölümüne yol açan bir asalak mantar, (Peronospora tabacina).*|| **mavi uç,** *Serbest bırakılmış bir çubuk mıknatısın güneye bakan ucu.*

mavikantaron, [mavi + Yun. kentaron] *is.* *bot.* Birleşikgillerden, buğday tarlalarında bol miktarda rastlanan ve baharda mavi çiçekler açan, karşılıklı yapraklı, kurutulmuş yaprakları halk hekimliğinde kullanılan, çok yıllık otsu bitki; peygamber çiçeği; belemir, *(Centaurea cyanus).*

mavileşme, [mavi-le-ş-me] *(ma:vileşme)* *is.* **1.** Mavileşmek eylemi veya durumu; mavi hâl alma. **2.** Verniklerin üst yüzeyinde yabancı maddelerin varlığı sonucu oluşan mavi renkli ince tabaka.

mavileşmek, [mavi-le-ş-mek] *(ma:vileşmek) dönşl. f. [-ir]* Mavi renge bürünmek; mavi hâl almak; mavi hâle gelmek; giderek mavi bir renk almak.

mavileştirme, [mavi-le-ş-tir-me] *(ma:vileştirme) is.* Mavileştirmek eylemi.

mavileştirmek, [mavi-le-ş-tir-mek] *(ma:vileştirmek) gçl. f. [-ir]* Mavi hâle getirmek; mavi renk alıncaya kadar fiziki etki altında bırakmak.

mavileyin, [mavi-leyin] *{ağız} sf.* Mavimsi. [DS]

mavili, [mavi-li] *(ma:vili) sf.* **1.** Üzerinde mavi renk bulunan. **2.** (Kişi için) mavi renkli bir elbise giyinmiş olan.

mavilik, -ği [mavi-lik] *(ma:vilik) is.* **1.** Mavi olma durumu. **2.** Mavi renkte olan yer.

mavimsi, [mavi-msi] *(ma:vimsi) sf.* Rengi maviye yakın olan; maviye çalan; mavi gibi olan.

mavimtırak, [mavi-mtırak] *(ma:vimtırak) sf.* Maviyi andıran; maviye yakın olan; maviye çalan.

maviş, [mavi-ş] *(ma:viş) is.* ve *sf.* Teni açık, gözleri mavi olan kişi.

mavkumak, [mav-ku-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r]* Yaşlılık nedeniyle güçsüzleşmek. [DS]

mavlamak, [mav *(yans.)* > mav-la-mak] *gçsz. f. [-r] [-l(ı)-yor]* **1.** (Kedi için) çiftleşmek isteğiyle bağırmak; miyavlamak. *{eAT} (aynı)* [DK] **2.** *{ağız}* (Kedi için) miyavlamak, [DS]

mavlatmak, [mav-la-t-mak] *{eAT} gçl. f. [-ır]* Miyavlatmak. [DK]

mavna, [Ar. māʿūne ماعونه] *(ma'vna) is.* **1.** *dnz.* Sığ limanlarda açıkta demirlemiş gemiden kıyıya, römorkör eşliğinde yük getirip götüren elli tonluk tekne. **2.** Eskiden kullanılan üç köşe yelkenli büyük yük gemisi.

mavnacı, [mavna-cı] *is.* **1.** Mavna işleten kimse. **2.** Mavna ile yük taşıyan kişi.

mavra[1], [Yun. mavros *(kara)*] *{ağız} is.* **1.** Boş söz; gevezelik. **2.** Palavra. [DS]

mavra[2], [? mavra] *{ağız} is.* Su dolabı. [DS]

mavra[3], [? mavra] *{ağız} is.* **1.** Olmamış meyve; ham meyve. **2.** Cevizin yeşil kabuğu. [DS]

mavrak, -ğı [? mavrak] *{ağız} is.* Leblebicilerin, nohudun kabuğunu çıkarmak için kullandıkları altı düz, daire biçiminde bir ağaç. [DS]

mavraşkıl, [Yun. mauros *(kara)* + skullos *(köpek)*] *{ağız} is.* → mavruskil. [DS]

mavrat, [? mavrat] *{ağız} ünl. "Öl, geber!"* anlamında bir ilenme sözü. [DS]

mavrı[1], [? mavrı] *{ağız} is.* **1.** Ham meyve; olmamış meyve. **2.** Ham meyvenin buruk, ekşi, kekremsi tadı. [DS]

mavrı[2], [? mavrı] *{ağız} is.* Erkek turaç; erkek sülün. [DS]

mavrı[3], [? mavrı] *{ağız} sf.* **1.** Seçilmiş; beğenilmiş; ayrılmış. **2.** Güzelleştirilmiş. [DS]

mavrı[4], [? mavrı] *{ağız} is.* Çamın kırmızı renkli kabuğu ve bu kabuktan yapılmış toz. [DS]

mavrıllı, [mavrıl-lı] *{ağız} sf.* Kuruntulu.[DS]

mavrım, [? mavrım / mavrim] *{ağız} is.* Yerli dokuma bez. [DS]

mavrim, [? mavrım / mavrim] *{ağız} is.* → mavrım. [DS]

mavru[1], [? mavru / mavrı] *{ağız} is.* **1.** Ham meyve; olmamış meyve. **2.** Ham meyvenin buruk, ekşi, kekremsi tadı. **3.** Cevizin yeşil kabuğu. [DS]

mavru[2], [? mavru] *{ağız} is.* Selin sürükleyip getirdiği ağaç, taş vb. şeyler. [DS]

mavru[3], [mav *(yans.)* > mav-ru] *{ağız} is.* Kedi yavrusu. [DS]

mavruğan, [mavru-ğan] *{ağız} is.* Sirke küpü. [DS]

mavrulanmak, [Ar. mağrūr > mağrur-la-n-mak] *dönşl. f. [-ır]* Kendini büyük görmek; gururlanmak; kibirlenmek.

mavrum, [? mavrum / mavrim] *{ağız} is.* Yerli dokuma bez. [DS]

mavrun, [? mavrun / mavrim / mavrum] *{ağız} is.* → mavrum. [DS]

mavruskil, [Yun. mauros *(kara)* + skullos *(köpek)*] *is. zool.* Karadenizin kayalık kıyılarında yaşayan, kefale benzer yassı, pullu bir balık, *(Covrina nigra).*

mavruşkil, [Yun. mauros *(kara)* + skullos *(köpek)*] *is. zool.* → mavruskil.

mavruz, [Far. nevrūz] *{ağız} is.* Zambak. [DS]

mavsamak, [mav-sa-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-s(ı)-yor]* Yazın sıcaktan baygın düşmek. [DS]

mavsul, [Ar. maḥṣūl => masul] *{ağız} is.* Ürün. [DS]

mavtın, [Ar. vaṭan > mavṭın موطن] *{OsT} is.* Yurt edinilen yer; edinilmiş yurt.

mavu, [Ar. māʾi => mavi] *{ağız} sf.* Mavi. [DS]

mavuk, -ğı [mav *(yans.)* > mav-uk] *{ağız} sf.* **1.** Saf; bön. **2.** Sersem; şaşkın. **3.** Bunak. [DS] ⊞ **mavuk kuşu,** *Baykuş.*

mavuklamak, [mav *(yans.)* > mav-uk-la-mak / mavık-la-mak] *{ağız} gçsz. f. [-l(u)-yor]* **1.** (Köpek için) can acısı ile havlamak. **2.** (Kedi için) çiftleşmek isteğiyle miyavlamak. [DS]

mavul, [mavul] *{ağız} is.* Aile. [DS]

mavuna, [Ar. māʿūne ماعونه] *(mavu'na) {OsT} is.* → mavna.

mavur, [? mavur / mavır / mavrı] *{ağız} sf.* Ekşi; kekre. [DS]

mavurlanmak, [mavur-la-n-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* (Tanenli yemişler için) ağızda buruk bir tat bırakmak. [DS]

mavurlu, [mavur-lu] *{ağız} sf.* Ekşimsi; buruk. [DS]

mavuş[1], [mavi-ş] *{ağız} sf.* Maviş. [DS]

mavuş², [mav *(yans.)* > mav-uş] *{ağız}* *ünl.* Kedi çağırma ünlemi. [DS]

mavzer, [Alm. mauser *(Wilhelm von Mauser)*] *is.* **1.** Dakikada ortalama altı mermi atan ve eskiden orduda kullanılan bir tüfek cinsi. **2.** Otomatik bir tabanca tipi. ☞ **mavzer yağı,** *{ağız} Vazelin.* [DS]

may¹, [mav / may / moğ / mov *(yans.)*] *ünl.* Kedi ve köpeklerin acı duyma ya da çiftleşme sırasında çıkardıkları sesi anlatan kök. [Zülfikar] *may-ık-la-mak*

may², [may / ma] *{ağız}* *ünl.* İnek kovalama ünlemi. [DS] ☞ **may may,** *{ağız} İnek kovalama ünlemi.* [DS]

may³, [may] *{ağız}* *is. as.* Atış için seçilen hedef; boy hedefi. [DS]

may⁴, [Alt. may *(yağ)*] *{ağız}* *is.* **1.** Yağ; tereyağı. **2.** Yoğurt. [DS]

-maya, [-ma-y-a / -meye] *{eAT}* *çek. e.* **1.** -maz. *"Düşmana iylik mürüvvet olmaya (olmaz) / Akrep okşamak mürüvvet olmaya (olmaz)."* Ebamüslimname. **2.** -masın. *"Hiç kimesne benden ön çıkmaya (çıkmasın)."* Tezkiretü'l-Evliya Tercümesi.

maya¹, [Far. māye مايه] *is.* **1.** Mayalanmak suretiyle hazırlanan yiyeceklerin mayalanmasını sağlayan, istenilen niteliğe uygun biçimde ayıklanmış mikroorganizma kültürü; mayalanmayı sağlayan madde; ferment. **2.** Ekmekçilikte yoğrulma aşamasında hamurun maya ile karışarak karbonik gaz çıkışını sağlayan önceden mayalı olarak kalmış hamur parçası. **3.** *kim.* İçlerinde bulunan enzimlerin katalizör etkisi ile şekeri karbondioksit ile alkole dönüştüren bir hücreli bitkisel organizma; ferment. **4.** Bir kimsenin yaradılışı; özü; karakteri; niteliği. **5.** *argo.* Utanmaz; arsız; yüzsüz kişi. ☞ **maya ağacı,** *Meyvesinden yemeklik yağ çıkarılan bir hurma türü, (Elaels).*|| **maya çiçeği,** *{ağız} Peynir mayası yapılan, çiçek durumları yatıştırıcı olarak kullanılan çok yıllık, tırmanıcı otsu bitki;; maya otu; şerbetçi otu, (Humulus lupulus).* [DS]|| **maya kazanı,** *{ağız} Bulgur veya pekmez kaynatılan iki kulplu büyük kazan.* [DS]|| **maya mantarı,** *Organik maddelerin mayalanmasında rol oynayan, eşeysiz üreyen bir hücreli mantar.*|| **mayası bozuk,** *Karaktersiz; kötü yaratılışlı; soysuz.*|| **mayası gelmek,** *(Mayalanmaya bırakılmış hamur için) kabarmak; mayalanması tamamlanmak.*|| **maya tutmak,** *1. Bir yiyecek maddesi hazırlanırken mayalanmasını sağlamak amacıyla maya koyarak uygun ortamı sağlamak. 2. Mayalanmış olmak; mayası gelmek.*

maya², [Far. māye => maya مايه] *{ağız}* *is.* **1.** Dişi deve. *{eAT}* [DK] **2.** İyi cins dişi deve. **3.** Dişi at, eşek, katır cinsi hayvan. **4.** Damızlık olarak ayrılan dişi hayvan. **5.** Buhur deveyle adi devenin çiftleşmesinden doğan uzun tüylü dişi deve. **6.** Dört-beş yaşındaki deve. **7.** Yük devesi. **8.** Yük taşıyabilecek çağa gelmiş deve. [DS] ☞ **maya gibi,** *{ağız} (Kadın, kız için) etine dolgun; hareketli, canlı.* [DS]

maya³, [Far. māye مايه => maya] *is.* Yoğurtla yapılan bir Bulgar içkisi.

maya⁴, [bayatı ? > maya] *is. müz.* **1.** Türk halk müziğinden, sözleri doğaçlama olmakla birlikte ezgisi kalıplaşmış, kıtalarını ritmik bir nakaratın izlediği bir tür halk türküsü; uzun hava. **2.** *{ağız}* Gazel; uzun hava. [DS] **3.** *{ağız}* Mâni; koşuk. [DS] **4.** *{ağız}* Türkü. **5.** Ağıt. [DS]

maya⁵, [maya] *{ağız}* *is.* Manda derilerinin kıllarını düşürmek için kepek ve çavdar unundan yapılan ilaç. [DS]

maya⁶, [maya] *{ağız}* *sf.* İri yapılı. [DS]

maya⁷, [maya] *{ağız}* *is.* **1.** Baş parmağın alt tarafındaki etli kısım. **2.** Çekicin alt yanı. **3.** Atgillerde toynağın altında, nalın ortasında kalan çukurlardan her biri. [DS]

maya⁸, [maya] *{ağız}* *is.* İncir. [DS]

maya⁹, [maya] *{ağız}* *ünl.* Çocuk oyunlarında ebe olan çocuğun birini tutunca *"sobeledim"* anlamında kullandığı söz. [DS]

Maya¹⁰, [Fr. maya] *is.* **1.** Orta Amerika'nın, özellikle Yucatan yarımadası yerlileri olan kızıl derililere verilen ad. **2.** Bu halkın dili. **3.** *sf.* Bu halk ile ilgili olan.

maya¹¹, [Sansk. maya] *is.* Hint felsefesinde, özünde gerçekliği gizleyen, böylece bilgisizliğe yol açan, özü gereği tanımlanamaz bir nitelik taşıyan aldatıcı görünüş.

mayabır, [? mayabır] *{ağız}* *is.* Bilye. [DS]

mayabozan, [maya+boz-an] *is.* Bir mayanın etkisine karşı koyan protein yapısındaki madde; antienzim.

-mayadum, [-ma-y-a-du-m / meyedüm] *{eAT}* *çek. e.* –mazdım.

mayafa, [? mayafa] *{ağız}* *is.* Hasta sedyesi.

mayak, [Sansk. mayika] *{eT}* *is.* **1.** Pislik; necaset. [EUTS] **2.** Gübre; hayvan gübresi. [DLT] [Gabain]

mayakamak, [mayak-a-mak] *{eT}* **1.** Büyük aptesini yapmak. **2.** Sınır işaretini yerine çakmak. [EUTS]

mayalama, [maya-la-ma] *is.* Mayalamak eylemi.

mayalamak, [maya-la-mak] *gçl. f.* *[-r] [-l(ı)-yor)* Maya koymak; içine maya karıştırmak.

mayalandırma, [maya-la-n-dır-ma] *is.* Mayalandırmak eylemi.

mayalandırmak, [maya-la-n-dır-mak] *gçl. f.* *[-ır]* **1.** İçine maya koyarak kabarmasını sağlamak; mayalanmasını sağlamak; mayalı hâle getirmek. **2.** Maya sahibi olmasını sağlamak; maya edindirmek.

mayalanma, [maya-la-n-ma] *is.* **1.** Mayalanmak eylemi ve durumu. **2.** (Organik maddeler için) mikroorganizmaların salgıladıkları enzimin etkisinin dönüşüme uğraması; fermantasyon.

mayalanmak, [maya-la-n-mak] *edil. f.* *[-r] [-l(ı)-yor]* **1.** Maya katılarak mayalanması sağlanmak. **2.** *dönşl. f.* Maya etkisi ile kabarmak; içinden karbon

gazları çıkmak. **3.** (Mal ve para için) birikmek; çoğalmak; gözle görülür şekilde artmış olmak; artmak. **4.** Maya sahibi olmak; maya edinmek; maya almak.

mayalayıcı, [maya-la-y-ıcı] *sf.* (Ürün için) organik bir maddede mayalanmayı sağlayan.

mayalı[1], [maya-lı] *sf.* **1.** Mayası olan; içinde maya bulunan. **2.** Mayanın etkisi ile ekşiyip kabarmış olan.

mayalı[2], [maya-lı] *{ağız} is.* Mayalı hamurdan sacta pişirilen ekmek. [DS]

mayalı[3], [maya-lı] *{ağız} sf.* İncir reçeli. [DS]

mayalı[4], [maya-lı] *{ağız} sf.* Etine dolgun; canlı; hareketli. [DS]

mayalı[5], [maya-lı] *{ağız} sf.* (Toprak için) özlü; gübreli. [DS]

mayalıh, [maya-lık > mayalıḫ] *{ağız} is.* Ekşimiş hamur. [DS]

mayalık[1], **-ğı** [maya-lık] *sf.* **1.** Maya olarak kullanılmak üzere ayrılmış olan. **2.** Maya olmaya elverişli. **3.** *is.* İçinde mayalanmanın sağlandığı kap. **4.** *{ağız}* Maya konulan kap. [DS]

mayalık[2], **-ğı** [maya-lık] *{ağız} sf.* (Dişi hayvan için) damızlık. [DS]

mayalu, [maya-lı > maya-lu] *{ağız} is.* Mayalı hamurdan yapılan kalınca sac ekmeği. [DS]

-mayam, [-ma-y-am / -me-y-em] *{eAT} çek. e.* -mayayım.

mayana, [? mayana] *{ağız} is.* Anason. [DS]

mayasıl, [mayasıl] *is.* **1.** Kaşıntı ve sulanma şeklinde beliren bir tür cilt hastalığı; egzama. **2.** Basur. **3.** *{ağız}* Nasır. [DS] ❐ **mayasıl otu,** *Egzama tedavisinde kullanılan ajuga (yer çamı), reptans, digitalis (yüksük otu), teucrium (acı yavşan, kısamahmut otu, kurtluca) türlerinden kırk kadar bitkiye verilen genel ad.*

mayasıllı, [mayasıl-lı] *sf.* **1.** Mayasılı olan. **2.** *{ağız}* Yerinde rahat oturmayan; yerinde duramayan. [DS]

mayasır, [mayasıl / mayasır / mayasur] *{ağız} is.* **1.** Mayasıl hastalığı. **2.** Nasır. [DS]

mayasız, [maya-sız] *sf.* **1.** İçinde maya bulunmayan; maya konmamış. **2.** Mayalanmamış. **3.** Yahudilerin Mısır'dan çıkışlarının hatırasını canlı tutmak için Hamursuz Bayramında yedikleri mayasız ekmek; hamursuz. ❐ **mayasız ekmek,** *Mayalanmamış hamurdan yapılmış ekmek.*

-mayasuz, [-ma-y-a-suz / -meyesüz] *{eAT} çek. e.* -maymız.

-mayaydı, [-ma-y-a-y-dı / -meyeydi] *{eAT} çek. e.* -mazdı; -amazdı.

maydalak, -ğı [? may+dalak] *{ağız} sf.* Aptal; şaşkın.DS]

maydan, [maydan] *{ağız} is.* İki üç yaşındaki kısrak. [DS]

maydanoz, [Yun. makhedongesi] *is. bot.* Maydanozgillerden, ufak yeşil yapraklı, hoş kokulu, yaprakları ve kökü yemeklere katılan iki yıllık otsu bir bitki, *(Petroselinum sativum / crispum).*

maydanozgiller, [maydanoz-gil-ler] *is.* Ayrı çanak yapraklı iki çeneklilerden, çiçekleri şemsiye durumunda olan anason, kereviz, maydanoz ve kimyon gibi üç bine yakın çeşidi bulunan bitki familyası, *(Umbelliferae).*

mayday, [Fr. m'aider] *(ma'yday) ünl.* S.O.S. işaretinden sonra verilen ve *"Bana yardım ediniz!"* anlamında kullanılan uluslar arası radyo-telefon çağrısı.

maye[1], [Far. māye ماية] *(ma:ye) {OsT} is.* **1.** Maya. **2.** Öz; asıl; yaradılış; karakter. **3.** Servet; mal; para. **4.** Güç; kuvvet; iktidar. **5.** Bilgi; kültür. **6.** Dişi deve. ❐ **māye-dār,** *{OsT} Zengin; güçlü.*|| **Māye-i Sıdk,** *{OsT} Hz. Ebubekir'in unvanı.*|| **māye-i şeb,** *Gece karanlığı.*|| **māye-i zevk ü sürūr,** *{OsT} Zevk ve eğlence konusu.*

maye[2], [Far. māye] *is. müz.* Türk müziğinde, segâh makamına bir uşşak dörtlüsünün katılmasıyla meydana gelen bir makam. ❐ **māye-büzürg,** *{OsT} müz. Eski bir Türk müziği makamı.*|| **māye-hicāz,** *{OsT} müz. Eski bir Türk müziği makamı.*|| **māye-hüseynî,** *{OsT} müz. Eski bir Türk müziği makamı.*|| **māye-ırak,** *{OsT} müz. Eski bir Türk müziği makamı.*|| **māye-ısfahān,** *{OsT} müz. Eski bir Türk müziği makamı.*|| **māye-i atîk,** *{OsT} müz. Eski bir Türk müziği makamı.*|| **māye-i kebîr,** *{OsT} müz. Eski bir Türk müziği makamı.*|| **māye-i zindegânî,** *{OsT} Yaşama gücü.*|| **māye-kevser,** *{OsT} müz. Eski bir Türk müziği makamı.*|| **māye-küçek,** *{OsT} müz. Eski bir Türk müziği makamı.*|| **māye-nevā,** *{OsT} müz. Eski bir Türk müziği makamı.*|| **māye-pūselik,** *{OsT} müz. Eski bir Türk müziği makamı.*|| **māye-rāst,** *{OsT} müz. Eski bir Türk müziği makamı.*|| **māye-rehāvî,** *{OsT} müz. Eski bir Türk müziği makamı.*|| **māye-uşşāk,** *{OsT} müz. Eski bir Türk müziği makamı.*|| **māye-zengūle,** *{OsT} müz. Eski bir Türk müziği makamı.*

maye[3], [maya] *{ağız} is.* Yeni doğmuş kuzu veya oğlak. [DS]

maye[4], [maye] *{ağız} is.* Domates. [DS]

mayenkasem, [Ar. mā-yen-ķasem ماينقسم] *(ma:yenkasem) {OsT} sf.* Bölünebilen; parçalara ayrılabilir.

mayenkasemiyet, [Ar. mā-yen-ķasemiyyet ماينقسميت] *(ma:yenkasemiyet) {OsT} is.* **1.** Bölünebilme; parçalara ayrılabilme. **2.** *mat.* Bölünebilirlik.

mayet, [İt. meniada => manyat > mayet] *{ağız} is.* Denize atılıp kıyıdan çekilen balık ağı; ığrıp. [DS]

mayetehallel, [Ar. mā-yeteḥallel مايتحلل] *(ma:yetehallel) {OsT} sf.* Çözümlenebilir; hallolunabilir.

mayfa, [Ar. maḥfe محفه ? > mayfa] *{ağız} is.* **1.** Düğünlerde gelinin bindiği üstü kapalı at arabası. **2.** Bayramın ikinci veya üçüncü günü köy gençlerinin yaptığı toplantı. [DS]

mayfalla, [Far. bahāne بهانه => mahana ? > mayfalla] *{ağız} is.* Sözde neden; bahane. [DS]

mayguk, [may-ġuk] *{eT} sf.* **1.** Paytak kimse. **2.** Top tırnaklı hayvanlardan tüyü kısa olan. [DLT]

mayha[1], [? mayha] *{ağız} is.* Panayır. [DS] ⊡ **mayha etmek,** *{ağız} Adak eti veya yiyecek dağıtmak; hayır dağıtmak.* [DS]

mayha[2], [? mayha] *{ağız} sf.* Gülünç; aşağılık; alçak. [DS]

mayhar[1], [? mayhar] *{ağız} sf.* **1.** Çirkin. **2.** *is.* Sakatlık; özür. [DS]

mayhar[2], [? mayhar] *{ağız} is.* **1.** Palto. **2.** Yaşlıların giydiği bir çeşit çarşaf. [DS]

mayhoş, [Far. māye-ḫūş مايخوش > mayhoş] *sf.* **1.** Tatlı ve ekşi karışımında bir tadı olan. **2.** *mecaz.* (Dostluk ve ilişkiler için) bozulmaya yüz tutmuş veya bozulmuş olan; limoni. **3.** *{ağız} sf.* Davranışları serserice olan. [DS]

mayhoşluk, -ğu [mayhoş-luk] *is.* **1.** Tadı şekerli ile ekşi karışımında olan şeyin niteliği. **2.** *mecaz.* Bozulmak üzere olan dostluk ve ilişkinin durumu.

mayıf, [? mayıf] *{ağız} sf.* Yüze gülen; yaltakçı. [DS]

mayıflanmak, [mayıf-la-n-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* Nazlanmak. [DS]

-mayıgörmek, [-ma-y-ı+görmek /meyigörmek] *{eAT} yap. e.* -mamağa bakmak.

mayık, -ğı [may *(yans.)* > may-ık] *{ağız} sf.* Yaramaz; yılışık. [DS]

mayıklamak, [mav *(yans.)* > may-ık-la-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(ı)-yor]* (Köpek için) can acısıyla bağırmak. [DS]

mayıl[1], [*bañ-mak / may-ıl-mak > may-ıl] *{eT} sf.* Olgun; meyvelerde çürümeye yaklaşma hali. [DLT]

mayıl[2], [may-ıl] *{ağız} sf.* **1.** Üzgün. **2.** Şaşkın. [DS] ⊡ **mayıl mayıl,** *{ağız} 1. (Bakmak için) üzgün üzgün. 2. Şaşkın şaşkın; bel bel.* [DS]|| **mayıl mayıl bakmak,** *{ağız} 1. Baygın baygın bakmak. 2. Gözleri açarak dikkatle bakmak. 3. Bön bön, anlamsızca bakmak. 4. Beğenerek bakmak.* [DS]

mayılmak, [*bañ-mak > may-ıl-mak] *{eT} dönşl. f. [-ur]* Gevşemek. [DLT]

mayın, [İng. mine] *is.* **1.** Toprak altına veya içine, su altına, köprü veya tünele yerleştirilen, gerek patlama yoluyla doğrudan, gerekse basınç yoluyla dolaylı etkide bulunan özel düzenekli patlayıcı. **2.** *argo.* Aptal; enayi. ⊡ **mayın arama cihazı,** *Mayınlanmış araziyi, mayınlardan temizlemek için mayının bulunduğu yeri algılamakta kullanılan özel aygıt.*|| **mayın detektörü,** *Mayın algılayıcısı.*|| **mayın demeti,** *Mayın tarlasına 2 m. yarıçaplı bir daire içine 1,5 adet mayın düşecek şekilde mayın döşemeyi esas alan standart mayınlama düzeni.*|| **mayın dökme gemisi,** *Mayın dökmekte kullanılan, özel donanımlı gemi.*|| **mayın gemisi,** *Denize mayın yerleştirmek için özel olarak hazırlanmış gemi.*|| **mayın kuşağı,** *Birbirinden altı adım aralıklarla aynı anda döşenmiş iki paralel mayın sırası.*|| **mayın şeridi,** *İki veya daha çok mayın kuşağından oluşan arazi parçası.*|| **mayın tarlası,** *Belirli bir düzene göre mayın döşenmiş ve dökülmüş arazi veya deniz parçası.*|| **mayın tarlası gediği,** *Mayınlanmış alanda dost birliklerin giriş ve çıkışına imkân veren mayınsız bölüm.*|| **mayın temizleme,** *Düşman tarafından döşenmiş veya dökülmüş olan mayınları bulup zararsız hâle getirme işlemi.*|| **mayın tuzaklama düzeni,** *Bir mayın kaldırıldığında öteki mayınların patlamasını sağlayan bağlantılı durum.*

mayıncı, [mayın-cı] *is.* Mayın dökmeye yardım eden veya mayın döşeyen kimse.

mayınlama, [mayın-la-ma] *is.* Mayınlamak eylemi.

mayınlamak, [mayın-la-mak] *gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* **1.** (Deniz için) mayın dökmek. **2.** (Arazi için) mayın döşemek.

mayınlanma, [mayın-la-n-ma *is.* Mayınlanmak eylemi.

mayınlanmak[1], [mayın-la-n-mak] *edil. f. [-ır]* **1.** (Arazi veya deniz için) mayınlama işlemi yapılmak. **2.** *dönşl. f.* Mayın sahibi olmak; mayın edinmek. ⊡ **mayınlanmış bölge,** *1. Mayın döşeli olan bölge. 2. Mayın döşenmiş olduğu sanılan bölge.*

mayınlanmak[2], [may-ın-la-n-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* (Rüzgâr için) birdenbire durmak; durgunlaşmak; sakinleşmek. [DS]

mayınlı, [mayın-lı] *sf.* (Arazi veya deniz için) mayın yerleştirilmiş olan. ⊡ **mayınlı bölge,** *Mayın döşenmiş olan arazi parçası veya mayın dökülmüş olan deniz kesimi.*

mayınnamak, [mayın-la-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-n(ı)-yor]* **1.** (Ağrı ve sancı için) hafiflemek. **2.** Neşelenmek; hoşlanmak. [DS]

mayınsız, [maym-sız] *sf.* (Arazi veya deniz için) mayın yerleştirilmemiş olan; mayın bulunmayan. ⊡ **mayınsız bölge,** *Mayın döşenmemiş arazi parçası veya mayın dökülmemiş deniz kesimi.*

mayıs[1], [Lat. maius] *is.* Miladî takvimde, yılın 31 gün süren beşinci ayı. ⊡ **mayıs böceği,** *zool. Kın kanatlılardan, kızıl renkli, alaca karanlıkta ortaya çıkan, erişkinleri bitkilerle beslenen, gelişimini üç yılda tamamlayan ve bitkilerin köklerini kemiren kurtçuklarıyla tarım ürünlerine büyük zararlar veren hantal uçuşlu bir böcek; manas, (Melolantha vulgaris).*|| **mayıs böcekleri,** *zool. Otçul özellikleri dolayısıyla bitki koruma açısından büyük önemi*

olan böcekler topluluğu.|| **mayıs yedisi,** *{ağız} Rumî mayıs ayının yedinci günü çıkan fırtına.* [DS]

mayıs[2], [Erme. mayıs] *is.* Taze sığır gübresi.

mayıs[3], [mayıs] *{ağız} is.* Damlarda kirişlerin üstüne konulan, uzun ve düzgün kesilmiş ağaçlar. [DS]

mayıslamak[1], [mayıs-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ı) -yor]* **1.** Bağı kazarak düzeltmek. **2.** Tarlayı gübrelemek. [DS]

mayıslamak[2], [mayıs-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Dokuma bezini yıkayarak ağartmak. [DS]

mayıslı, [mayıs-lı] *sf.* **1.** (Tarla, bağ, bahçe vb. için) bol hayvan gübresi atılmış olan. **2.** (Bir yerden başka yere nakledilen fidanlar için) köklerine taze sığır gübresi sürülmüş olan. **3.** *{ağız}* (Kişi için) kirli; pis. [DS]

mayıstıra, [İt. maistra /mayıstıra] *{ağız} is.* Bağların arasındaki yol. [DS]

mayışık, -ğı [may-ış-ık] *sf.* (Kişi için) keyif verici, etkileyici bir kişi veya şey yüzünden gevşemiş, kendisinden geçmiş.

mayışma, [may-ış-ma] *is.* Mayışmak eylemi.

mayışmak, [bañ-ış-mak / may-ış-mak] *dönşl. f. [-ır]* **1.** *{eT}* Buyrulan bir işi yapmaktan çekinmek; tembellikten yere yapışıp kalmak. [DLT] **2.** *{ağız}* Sıcaktan, çok yemekten veya zevkten bedeni gevşeyerek uyuklar gibi olmak. [DS] **3.** *argo.* Aptallaşmak; aptal aptal bakmak. **4.** *{ağız}* Nazlanmak; kırıtmak; süzülmek. [DS] **5.** *argo.* (Bir kimseden) çok ilgi duyarak etkilenmek, kendisini kaptırmak.

mayi, -ii [Ar. meyᶜ *(akma)* > māyiᶜ مايع] *(ma:yi:) {OsT} is.* **1.** Sıvı. **2.** *sf.* Akan; su gibi akıcı olan; akar. 🗗 **māyi'-i beden,** *{OsT} biy. Vücut sıvısı.*|| **māyi'-i beyne'l-hücre,** *{OsT} biy. Göze arası sıvı.*|| **māyi-i mahruk,** *{OsT} Akaryakıt.*

mayiat, [Ar. māyiᶜāt مايعات] *(ma:yia:t) {OsT} is.* Sıvılar.

mayiiyet, [Ar. māyiᶜiyyet مايعيت] *(ma:yiiyet) {OsT} is.* Sıvılık; akışkanlık.

mayistra[1], [İt. maistra] *(mayi'stra) is. dnz.* **1.** Grandi direğinin en alt sereni ve bu serene çekilen yelken. **2.** Kuzeybatı rüzgârı; mistral.

mayistra[2], [İt. maistro] *(mayi'stra) is. dnz.* Kuzeybatı rüzgârı; mistral.

maykırmak, [mank *(yans.)* > mank-ır-mak] *{ağız} gçsz. f. [-ır]* → mankırmak. [DS]

mayla, [? mayla] *{ağız} is.* Köşe kapmaca oyununda kapılan köşe. [DS]

maylak[1], **-ğı** [may-la-k] *{ağız} sf.* Kendine sahip olamayan; sarsak. [DS]

maylak[2], **-ğı** [maylak] *{ağız} is.* Deve yavrusu. [DS]

maylaşmak, [may-la-ş-mak / ma-la-ş-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* Görgü kurallarına aykırı olarak yayılıp oturmak. [DS]

maymak[1], [may-mak] *{ağız} gçsz. f. [-ar]* Caymak; vazgeçmek. [DS]

maymak[2], **-ğı** [Kaz. may-mak / maymaḫ / maynak] *{ağız} sf.* **1.** Sendeleyerek yürüyen; topal. **2.** Ayakları çarpık. **3.** Beceriksiz; sersem; şaşkın. [DS]

maymak[3], **-ğı** [may-mak] *{ağız} is.* İki yana sallanan eğrilmiş tekerlek. [DS]

maymak[4], **-ğı** [may-mak] *{ağız} sf.* Şımarık. [DS]

maymal, [maymal] *{ağız} sf.* Bir işe gerekli titizliği göstermeyen; savsaklayan. [DS] 🗗 **maymala çalmak,** *{ağız} Başıboş dolaşmak; işi gücü olmamak.* [DS]

maymala, [maymal-a] *{ağız} zf.* (Oturma, yayılma için) biçimsiz. [DS]

maymalak, -ğı [maymal-ak] *{ağız} sf.* Cüce; bodur. [DS]

maymalamak[1], [mayma-la-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(ı)-yor]* **1.** Topallayarak yürümek. **2.** Yürürken iki yana sallanmak. [DS]

maymalamak[2], [mayma-la-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Kararsızlığa düşmek. [DS]

maymana, [? maymana] *{ağız} is.* Alay; eğlence; oyun. [DS]

maymaslık, -ğı [maymaz-lık] *{ağız} is.* Yakışıksız, gereksiz, yersiz davranış. [DS]

maymaşak, -ğı [mayma-ş-ak] *{ağız} sf.* Beceriksiz; sersem; şaşkın. [DS]

maymaşık, -ğı [mayma-ş-ık] *{ağız} sf.* **1.** Beceriksiz; sersem; şaşkın. **2.** Tembel; uyuşuk. [DS]

maymaşlık, [mayma-ş-lık] *{ağız} is.* Utanmazlık; densizlik. [DS]

maymaşmak, [mayma-ş-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* Terbiyesiz ve saygısız bir şekilde baş köşeye geçip oturmak; baş köşeye kurulmak. [DS]

maymaşuh, [maymaş-ak / maymaş-uḫ] *{ağız} sf.* → maymaşak. [DS]

maymaylamak, [may-may-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* İnek çağırmak. [DS]

maymaynımak, [may-may-(ı)n-ı-mak] *{ağız} dönşl. f. [-r]* Alıklaşmak. [DS]

maymöz, [? maymöz] *{ağız} is.* Patiska. [DS]

maymun, [Yun. mimos *(taklitçi)* > Ar. maymūn مايمون / ميمون] *is. zool.* **1.** İnsan dışındaki primatların genel adı. **2.** *sf. mecaz.* Çirkin ve gülünç. **3.** *{ağız}* Balıkları ürkütmek için kullanılan ucu mantarlı ip. [DS] **4.** *{ağız}* Tokaç. [DS] **5.** *{ağız}* Topaç. [DS] **6.** *{ağız}* Pencere ve kapıların arkalarına takılan küçük çengel. [DS] **7.** *sf.* Taklitçi. 🗗 **maymuna benzetmek,** *Tuhaf ve gülünç bir duruma sokmak.*|| **maymuna çevirmek,** *Tuhaf ve gülünç bir duruma sokmak.*|| **maymuna döndürmek,** *Tuhaf ve gülünç bir duruma sokmak.*|| **maymuna dönmek,** *1. Tuhaf ve gülünç bir duruma girmek. 2. Uslanmak; ağırlaşmak.*|| **maymun balığı,** *Yuvarlak başlı bir tür kö-*

pek balığı, (Squatina vulgaris). || **maymun döndürmek,** *{ağız} Kamçı ile topaç çevirmek.* [DS]|| **maymun gibi,** *1. Tuhaf ve gülünç hareketler yapan. 2. Ufak tefek ve çok hareketli. 3. Her şeyi taklit eden; taklitçi.*|| **maymun gözünü açtı.** *"Artık akıllandım, bir daha kandıramazsın." anlamında kullanılan söz.*|| **maymun iştahlı,** *Hevesi çabuk geçen; sebatsız.*|| **maymun suratlı,** *Çirkin ve kılıksız.*

maymunbaz, [Ar. maymūn+Far. -bāz ميمونباز] *(maymunba:z) {OsT} is.* Maymunları eğitip onlarla çeşitli oyunlar sergileyen sirk adamı.

maymuncuk, -ğu [maymun-cuk] *is.* **1.** Küçük maymun. **2.** Anahtarı olmayan kilitleri açmaya yarayan çengel. **3.** *zool.* Kurtçuk evresinde asmaların köklerini, ergin evrede ise yaprak ve sürgünlerini kemiren parlak siyah renkli bir kın kanatlı böcek, *(Otiorrhyncus peregrinus).* **4.** *{ağız}* Dört tekerlekli arabalarda ön tekerleğin üzerindeki yastığın üstüne konulan ağaç. [DS] **5.** *{ağız}* Arabalardaki özek çivisi. [DS] **6.** *{ağız}* Pencere ve kapıların arkalarına mandal yerine konulan küçük çengel. [DS] **7.** *{ağız}* Su hızarlarında çark milinin dönel hareketlerini ileri, geri ve düz harekete çeviren demir kol. [DS] **8.** *{ağız}* Kayık direğinin üstündeki makara. [DS]

maymunlar, [maymun-lar] *is. zool.* Omurgalı hayvanlardan, memeliler sınıfının eteneliler alt sınıfına giren bir takım; primatlar.

maymunlaşma, [maymun-la-ş-ma] *is.* Maymunlaşmak eylemi.

maymunlaşmak, [maymun-la-ş-mak] *gçsz. f. [-ır]* **1.** Maymuna benzemek; maymun gibi davranmak. **2.** *mecaz.* İlgisini çeken birisine ve hareketlerine öykünmek; taklit etmek; taklitçi davranmak.

maymunluk, -ğu [maymun-luk] *is.* **1.** Maymun olma hâli; maymunun durumu. **2.** *mecaz.* Güldürmek amacıyla yapılan her türlü acayiplik, şaklabanlık. **3.** Hayvanat bahçelerinde maymunların bulunduğu veya yetiştirildiği bölme.

maymunsu, [maymun-su] *sf.* Maymun gibi; maymuna benzer.

maymunsular, [maymun-su-lar] *is. zool.* Makigiller, *(Lemuridae).*

mayna[1], [İt. ammainare] *(ma'yna) ünl. dnz.* **1.** Yelken, filika gibi şeyleri halat veya palanga yardımıyla aşağı indirmek için verilen *"İndir!"* komutu. **2.** *argo. "Dur, bitir; son ver!"* anlamında kullanılan emir. **3.** *is.* Yelken indirme. **4.** *argo.* Sona erdirme; bitirme. ☞ **mayna etmek,** *dnz. Herhangi bir donanımı halat veya palanga yardımıyla aşağı indirmek. 2. argo. Durdurmak; sona erdirmek; bitirmek.*|| **mayna olmak,** *Sona ermek; bitmek.*

mayna[2], [mayna / maynama] *{ağız} ünl.* İşte. [DS]

mayna[3], [? mayna] *{ağız} is.* **1.** Çocukların oynadığı esir alma oyunu. **2.** Oyunda ebenin beklediği yere ayak basma. [DS]

maynak, [? maynak / maymak] *{ağız} sf.* **1.** Sendeleyerek yürüyen. **2.** Topal. **3.** (Kişi için) ayakları çarpık. [DS]

maynama, [mayna / maynama] *{ağız} ünl.* İşte! [DS]

mayo, [Fr. maillot] *(ma'yo) is.* **1.** Denize girerken doğrudan bedene giyilen, bedenin gerekli yerlerini sıkıca örten giyecek. **2.** Dansçıların, jimnastikçilerin, akrobatların giydiği ve bedeni sıkıca saran kıyafet. **3.** Bazı takım sporlarında, takımları ve sporcuları birbirinden ayırt etmeye yarayan özel kıyafet.

mayocu, [mayo-cu] *is.* Mayo üreten ve satan kimse.

mayoculuk, -ğu [mayo-cu-luk] *is.* **1.** Mayo üretmek, dikmek, satmak işi ve mesleği. **2.** Mayo üretimi ve ticareti ile ilgili sanayi ve pazarlama işi.

mayolu, [mayo-lu] *sf.* **1.** Mayosu bulunan; mayo giymiş olan. **2.** Belirtilen renkte veya biçimde mayosu olan.

mayonez, [Fr. mayonnaise] *is.* Yağ ve yumurta sarısının çırpılması ile elde edilen soğuk meze veya et, balık, sebze vb. üzerine dökülen sos.

mayonezli, [mayonez-li] *sf.* (Yiyecek için) mayonez karıştırılmış veya üzerine mayonez dökülmüş olan.

mayoşu, [Far. mey-höş => mayhoş / mayōşu] *(mayo:şu) {ağız} sf.* Ekşimsi. [DS]

mayöz, [Fr. mailleuse] *is.* Örgü makinelerinde, iğnelerin takıldığı ve asıl örgüyü yapan döner çark.

mayrık, [may-(ı)r-ık] *{ağız} sf.* Büyük. [DS]

mayşalama, [Erme. masaray] *{ağız} is.* Evlek. [DS]

mayşor, [Fr. Maillot ve Chorier *(bulucuları)* > maillechort] *is.* Gümüş görünümünde, bakır (%55-70), çinko (%15-30) ve nikel (%8-30) alaşımı; Alman gümüşü.

maytah, [paytak => maytak / maytaḫ] *{ağız} sf.* Topal. [DS]

maytak, -ğı [paytak => maytak / maymak] *{ağız} sf.* (Kişi için) ayakları çarpık. [DS]

maytalak, -ğı [? maytalak / maymalak] *{ağız} sf.* Cüce; bodur. [DS]

maytap, -bı [Far. māh *(ay)* + tāb *(ışık)* > mehtāb مهتاب => maytap] *is.* Yakıldığı zaman renkli ışıklar saçarak gökyüzünde dağılan havai fişek. ☞ **maytaba almak,** *Biri ile dalga geçmek; onu alaya almak; onunla eğlenmek.*|| **maytap geçmek,** *argo. Alay etmek.*

Maytri, [Maytri] *{eT} öz. is.* Gelecek Budda'nın adı. [EUTS]

-mayu, [-ma-y-u / -meyü] *{eAT} yap. e.* -mayıp; -mayarak; maksızın.

ma'yub, [Ar. ʿayb > maʿyūb معيوب] *(ma-yu:b) {OsT} sf.* **1.** Ayıplanmış; kınanmış; kınanan. **2.** Eksiği kusuru olan; kusurlu.

ma'yubat, [Ar. ʿayb > maʿyūbāt معيوبات] *(ma-yu:-ba:t) {OsT} is.* **1.** Ayıplanan söz ve davranışlar. **2.** Eksiklikler; kusurlar.

ma'yuben, [Ar. ʿayb > maʿyūben معيوباً] *(ma-yu:'-ben) {OsT} zf.* **1.** Ayıplanarak; kınanarak. **2.** Eksik sayılarak; kusur sayılarak.

mayukal, -li [Ar. mā-yuʿḳal مايعقل] *(ma:yukal) {OsT} sf.* Anlaşılabilen.

mayukes, [Ar. mā-yuʿkes مايعكس] *(ma:yukes) {OsT} sf.* **1.** Değiştirilebilir. **2.** *man.* Evirilir.

mayuklamak, [mav / may *(yans.)* > may-uk-la-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(u)-yor]* (Köpek için) can havli ile bağırmak. [DS]

mayüfhemiyet, [Ar. mā-yüfhemiyyet مايفهميت] *(ma:-yüfhemiyet) {OsT} is.* Kavranabilirlik.

mayvala, [maymala-mak > mayvala] *{ağız} sf.* **1.** Boş bulunma; hazırlıksızlık. **2.** Afallama. ⊡ **mayvalaya gelmek,** *{ağız} Boş bulunmak.* [DS]

-maz[1], [-maz / -mez] *çek. e.* Fiil çekimlerinde geniş zamanın olumsuz biçiminin tekil ve çoğul ikinci, üçüncü kişilerinin çekiminde kullanılan ek: *atmazsın, almaz, bilmezsiniz, gitmezler.*

-maz[3], [-ma-z / -me-z] *{eT} {eAT} yap e.* **1.** Türkçenin bütün devirlerinde ve şivelerinde yaygın biçimde kullanılan olumsuz anlam taşıyan sıfat fiil eki; fiillerden sıfat fiil yapan geniş zaman *"-r"* ekinin olumsuzu, işlektir. *bilig bil-mez kişi (cahil kimse), "Yara-maz gelecilerden saklaya."* Miftahu'l-Cenne. **2.** Kalıcı sıfatlar da yapar. *yara-maz.* **3.** Fiilin köküne nitelik ve özellik kavramı katarak sıfatlar yapar: *inanılmaz (olay), tükenmez (kalem), çıkmaz (sokak).* **4.** Bu ekin olumlu biçimi olan *-ir* sıfat-fiil eki ile birlikte yapılan ikilemelerde anlamı kuvvetlendirerek zarflar yapar: *gelir gelmez (patladı), doğar doğmaz (et ve ekmek istemiş).* **5.** Her iki kelimede de anlamı kuvvetlendirerek sıfatlar yapar: *bitmez tükenmez (mal) / dolmaz taşmaz (kese).* **6.** Fiilin kökünün belirttiği eylem anlamına uygun olan nitelikleri taşıyan kalıcı isimler yapar: *taşınmaz, çakaralmaz, tükenmez, akmaz.* **7.** Kişi ad ve soyadlarınm çoğu da bu ek ile türetilmiş kelimelerden yapılmıştır. *Yılmaz, Korkmaz, Sönmez.*

ma'z, [Ar. maʿz معز] *(ma:z) {OsT} is.* **1.** Keçi. **2.** Karaca. **3.** *{ağız}* İki yaşına girmiş kuzu. [DS] **4.** *{ağız}* Üç yaşına girmiş koyun. [DS]

maz[1], [maz / mız / moz *(yans.)*] *ünl.* Kızgınlıkla söylenmeyi ve homurdanmayı anlatan kök. [Zülfikar] *maz-ır-da-n-mak*

maz[2], [? maz] *{ağız} sf.* Kara. [DS]

maz[3], [? maz] *{ağız} is.* Su. [DS]

maza[1], **-a'i** [Ar. mażā' مضاء] *(maza:) {OsT} çek. f.* Geçti. ⊡ **mazā mā mazā,** *Geçen geçti; olan oldu.*

maza[2], [? maza] *{ağız} is.* Çocukların kaydırak oyununda kaleye diktikleri kukla. [DS]

maza[3], [Far. mazū => mazı] *{ağız} is.* Meşenin fındık büyüklüğündeki meyvesi. [DS]

mazabıt, [Ar. mażābıṭ مضابط] *(maza:bıt) {OsT} is.* Tutanaklar.

mazacı, -ı'ı [Ar. mażcaʿ > mażācıʿ مضاجع] *(maza:cı) {OsT} is.* Mezarlar; kabirler.

mazacir, [Ar. mażācir مضاجر] *(maza:cir) {OsT} is.* Gönül sıkıntısı veren yerler; sıkılacak yerler.

mazah, [? mazaḫ] *{ağız} is.* Öç. [DS] ⊡ **mazah çıkarmak,** *{ağız} Oyun yapmak; iş çıkarmak.* [DS]|| **mazah etmek,** *{ağız} Alay etmek.* [DS]

mazahir, [Ar. maẓhar > maẓāhir مظاهر] *(maza:hir) {OsT} is.* **1.** Bir şeyin çıktığı, göründüğü yer. **2.** Şereflenmeler; nail olmalar.

mazaik, -kı [Ar. mażīḳ > mażā'iḳ / mażayıḳ مضايق] *(maza-ik) {OsT} is.* Dar olan yerler.

mazain, [Ar. maẓanne > maẓā'in مظائن] *(maza:in) {OsT} is.* **1.** Beklentiler. **2.** Sanılanlar. **3.** Bazı şeylerin varlıklarının bulunduğu sanılan yerler. **4.** Ermiş sanılanlar.

mazak[1], [Ar. mażāḳ / maḏāḳ مضاق] *(maza:k) {OsT} is.* Darlık.

mazak[2], **-ğı** [? mazak / mazık / mazzak] *{ağız} is.* **1.** Araba tekerleğinin ortasındaki göbek demiri. **2.** Araba veya sabana takılan ağaç çivi. [DS]

mazak[3], **-ğı** [? mazak] *is.* Kırlangıç balığıgillerden, rengi kırmızımsı kahverengi, üzeri sırttan karına doğru siyah çizgili, boyu 40 cm'yi bulabilen, Atlas Okyanusu, Akdeniz ve Marmara'da yaşayan lezzetli bir balık, *(Trigla lineata / Triglaporus lastoviza).*

mazak[4], **-ğı** [? mazak] *{ağız} is.* **1.** Meşe ağacının meyvesi; palamut. **2.** Çam kozası. **3.** Çam ağacının dış kabuğu. [DS]

mazak[5], **-ğı** [? mazak] *{ağız} is.* Domuz yavrusu; moza. [DS]

mazak[6], **-ğı** [? mazak] *{ağız} sf.* (Kişi için) şakacı; neşeli. [DS]

mazak[7], **-ğı** [? mazak] *{ağız} sf.* **1.** *{eAT}* Kısa boylu kalmış; gelişmemiş; cüce. **2.** Küçük. **3.** (Meyve için) ham; olmamış. **4.** *is.* Sonbaharda büyüyememiş, küçük kalmış meyve. [DS]

mazak[8], **-ğı** [? mazak] *{ağız} is.* Bahçede yetiştirilen domates. [DS]

mazak[9], **-ğı** [? mazak] *{ağız} sf.* Kirli. [DS]

mazaksız, [mazak-sız] *{ağız} sf.* Düşüncesiz; saygısız. [DS]

mazal, -llı [Ar. maẓall مظل] *{OsT} is.* Gölgelik.

mazalak[1], **-ğı** [? mazalak / mazak / moza] *{ağız} is.* Domuz yavrusu. [DS]

mazalak², **-ğı** [maza-lak / mazak] *{ağız} sf.* **1.** (Meyve için) ham; olmamış. **2.** *is.* Sonbaharda büyüyememiş, küçük kalmış meyve. [DS]

mazalak³, **-ğı** [maza-lak / mazak / mozak] *{ağız} is.* Meşe palamudu. [DS]

mazalak⁴, **-ğı** [maza-lak] *{ağız} is.* Topaç. [DS]

mazalim, [Ar. ẓulm > meẓālim مظالم] *(maza:lim) {OsT} is.* → mezalim.

mazalle, [Ar. ẓıll *(gölge)* > maẓalle مظلّه] *{OsT} is.* Gölge olan yer; gölgelik. ⊡ **mazalle-nişîn,** *Gölgelikte oturan.*

mazallı, [mazal-lı] *{ağız} sf.* Çalımlı; kurumlu. [DS]

-mazam, [-maz-am / mezem / - mazın / -mezin / - mazvan / mezven / -mazvamn / -mezvenin] *{eAT} çek e.* -mam. *"Hiç bilmezem (bilmem) noldum."* Tebareke Tefsiri.

mazamaz¹, [maz-a+maz] *{ağız} sf.* Tastamam; tıpatıp. [DS]

mazamaz², [maz-a-maz] *{ağız} sf.* Vefasız. [DS]

mazamîn, [Ar. mażmūn > maẓāmīn مضامين] *(ma-za:mi:n) {OsT} is.* **1.** Ödenmesi gerekli şeyler. **2.** Kavramlar. **3.** Sanatlı ve nükteli, cinaslı sözler.

mazamort, [? mazamort] *{ağız} sf.* Karışık; bozuk; işe yaramaz; içinden çıkılmaz. ⊡ **mazamort olmak,** *{ağız} İçinden çıkılmaz durum almak.* [DS]

mazanne, [Ar. ẓann > maẓanne مظنّه] *{OsT} is.* ve *sf.* **1.** Kendisinden şüphe edilen; şüpheli; zan götüren. **2.** Evliya sanılan; ermiş gibi görülen. ⊡ **mazanne-i hayr,** *{OsT} Kendisinden ancak iyilik beklenen kimse.*|| **mazanne-i kirām,** *{OsT} Evliya sanılanlar.*|| **mazanne-i su',** *{OsT} Kendisinden kötülük beklenen kişi.*|| **mazanne-i su'-i eşhās,** *{OsT} Ağır cezayı gerektiren bir suçu en az iki kere işleyenlere yardım ve yataklık ettikleri için durumlarından şüphe edilenler.*

mazannı, [mazan-lı / mazannı ?] *{ağız} sf.* (Kişi için) işsiz; başıboş. [DS]

mazapilit, [Fr. mazapilite] *is. min.* Hidratlı doğal demir ve kalsiyum arsenyant.

mazar¹, **-rrı** [Ar. mażarret > mażārr مضارّ] *(maza:r) is.* Zararlar; ziyanlar; kayıplar.

mazar², [? mazar] *{ağız} is.* Peştamal. [DS]

mazara, [Ar. mażarrat => maraza / mazara] *{ağız} is.* Hırgür; kavga. [DS]

mazarat, [Ar. maᶜẕeret => mazarat] *(ma:zarat) {ağız} is.* Özür. [DS]

mazaratçı, [Ar. mażarrat => mazarat-çı] *{ağız} sf.* (Kişi için) yaramaz; güvenilmez; kötü. [DS]

mazaratsız, [Ar. mażarrat => mazarat-sız] *{ağız} sf.* Ne iyi ne kötü; orta. [DS]

mazarib, [Ar. mıżrāb > mażārib / maḏārib مضارب] *(maza:rib) {OsT} is.* Mızraplar; tezeneler.

mazarrat¹, [Ar. żarar > mażarrāt مضرّات] *(mazarra:t) {OsT} is.* Zararlar; ziyanlar.

mazarrat², [Ar. żarar > mażarrat مضرّت] *{OsT} is.* **1.** Zarara uğrama; zarar; kayıp. **2.** *{ağız}* Engel. [DS]

mazarratlı, [mazarrat-lı] *sf.* Zararlı; zararı olan.

mazayık, -kı [Ar. mażīḳ > mażā'iḳ / mażayıḳ مضايق] *(maza:yık) {OsT} is.* Dar olan yerler.

mazaz, [Ar. mażaż مضض] *{OsT} is.* **1.** Acıma; kederlenme. **2.** Felaket acısı.

mazbata, [Ar. żabṭ > mażbaṭa مضبطه] *{OsT} is.* **1.** Birçok kimse tarafından imzalanan belge; tutanak. ⊡ **mazbata muharriri,** *Bir kurul veya komisyonda alınan kararları tutanağa geçiren kâtip; yazman.*

mazbut, [Ar. żabṭ > mażbūṭ / mażbūṭa مضبوط / مضبوطه] *(mazbu:t) {OsT} sf.* **1.** Ele geçirilmiş; zapt edilmiş; tutulmuş. **2.** Bir yere yazılmış; deftere geçirilmiş; kayıt altına alınmış; kayıtlı. **3.** Unutulmamış; hatırda kalmış. **4.** Belli; belirtilmiş; tespit edilmiş. **5.** (Kişi için) düzenli; derli toplu; düzgün; güvenilir; beğenilen. **6.** (Bina için) yağmur, kar ve rüzgârdan etkilenmeyecek biçimde yapılmış olan; muhafazalı. **7.** Sağlam; güvenli. **8.** (Üslup, anlatım vb. için) düzenli; düzgün.

mazbutat, [Ar. mażbūṭ > mażbūṭāt مضبوطات] *(mazbu:a:t) {OsT} is.* Mazbut olan şeyler veya kimseler.

mazca, -a'ı [Ar. mażcaᶜ مضجع] *{OsT} is.* **1.** Yatılacak yer; yatak. **2.** Mezar.

mazcer, [Ar. mażcer مضجر] *{OsT} is.* İç sıkıntısı verecek yer.

-mazda, [-maz-da / mezde] *{eAT} yap. e.* -madığı yerde; -madığında.

-mazdan, [-maz-dan / mezden] *{eAT} yap. e.* Fiillerden zarf fiil yapar, bugünkü *"-madan önce"* işlevi ile kullanılır. ⊡ **-mazdan öngdin,** *{eAT} Fiillerden zarf.fiil yapar, bugünkü "-madan önce" işlevi ile kullanılır.*

-mazdın, [-maz-dan / mez-den] *yap. e.* → mazdan; -madan.

maze, [? maze] *{ağız} is.* Peştamal. [DS]

mazelik, -ği [Ar. mezār => mezarlık / mazelik] *(ma:-zelik) {ağız} is.* Mezarlık. [DS]

mazen, [Ar. maḫzen => māzen] *(ma:zen) {ağız} is.* Mağaza. [DS]

mazer¹, [İng. **m**icrowave **a**mplification by **s**timulated **e**mission of **r**adiation] *kısalt.* Uyarılmış elektromanyetik ışıma yayımıyla mikro dalgaları yükselten aygıt; maser.

mazer², [Ar. mezār => mazer] *(ma:zer) {ağız} is.* Mezar. [DS]

mazeret, [Ar. ᶜuẕr / ᶜöẕr > maᶜẕeret معذرت] *(ma:zeret) {OsT} is.* **1.** Kendini veya başka birini özürlü

göstermek için ileri sürülen sebep. **2.** Bir şeyden kurtulmak veya o şeyi yapmaktan kaçınmak için ileri sürülen gerekçe; bahane. **3.** İstenmeden ortaya çıkan ve birini özürlü göstermeye yarayan durum veya olay. ⊡ **mazeret bulmak,** *İçinde bulunulan istenmeyen durumu haklı gösterecek açıklayıcı bir sebep ortaya koymak.*|| **ma'zeret-cū,** *{OsT} Özür arayan.*|| **ma'zeret-hāh,** *{OsT} Özür dileyen; özür beyan eden.*|| **ma'zeret-hāhî,** *{OsT} Özür dileyicilik.*|| **ma'zeret-mend,** *{OsT} Özürlü.*|| **mazeret kâğıdı,** *{OsT} Okula gelmeyen öğrencinin velisi tarafından okula gelmeyiş sebebini belirten imzalı kâğıt.*|| **ma'zeret-mendāne,** *{OsT} Özürlü olarak.*|| **ma'zeret-mendî,** *{OsT} Özürlü oluş; özürlülük.*|| **ma'zeret-i şer'iye,** *{OsT} Geçerli özür.*

mazeretli, [mazeret-li] *sf.* Mazereti olan.

mazeretsiz, [mazeret-siz] *sf.* **1.** Mazeret gösterilmemiş; özür beyan edilmemiş; özürsüz. **2.** *zf.* Mazeret göstermeden; mazeret belirtmeksizin.

mazg, [Ar. mażġ مضغ] *{OsT} is.* Ağızda çiğneme.

mazga, [? mazga] *{ağız} is.* Selin getirdiği mil. [DS]

mazgal[1], [Yun. maskhali *(oyuklar)*] *is.* **1.** Eskiden, kale, hisar, sur gibi berkitilmiş savunma mekânlarında dışarıyı gözetlemek veya gerektiğinde ateş etmek için duvarlara açılan, genellikle şevli yapılan ve iç yanı geniş dış yanı dar gözleme yeri. **2.** Seramik pişirme fırınlarının açık kısımlarına verilen ad. **3.** *{ağız}* Eski evlerin mutfaklarında bulunan küçük taş dolap. [DS] **4.** *argo.* Dişilik organı. ⊡ **mazgal deliği,** *Kale duvarlarında iç yanı geniş, dış yanı dar, şevli gözetleme yeri.*|| **mazgal dişi,** *Kale duvarlarının üstünde mazgallar arasında bulunun çıkıntı.*|| **mazgal siperi,** *Kale duvarlarının üstünde mazgalların arasındaki taş duvar.*|| **mazgal şevi,** *Bir kapı veya pencere boşluğunun eğimli kenarı.*

mazgal[2], [? mazgal] *{ağız} is.* Erek; amaç; hedef. [DS]

mazgala, [Ar. mıṣḳal => mazgala] *is.* **1.** Altını parlatmakta kullanılan, ucu sivri bir çubuğa bağlı alet. **2.** Kılıç, ayna, kösele vb. parlatmaya yarayan alet; maskala.

mazgallamak, [Ar. mıṣḳal => mazgal-la-mak] *gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor] {ağız}* (Altın, gümüş vb. için) parlatmak. [DS]

mazgallı, [mazgal-lı] *sf.* Mazgalları olan; mazgalı bulunan. ⊡ **mazgallı barbata,** *Mazgallı siper.*

mazgan, [Ar. mesken / maḫzen => mazgan] *{ağız} is.* **1.** Issız yerdeki ev. **2.** İç içe odaların en dipte olanı. **3.** Sokak aralarındaki büyük arsalar. [DS]

mazgut, [Ar. mażġūṭ مضغوط] *(mazğu:t) {OsT} is.* **1.** Sıkılmış. **2.** Sıkıştırılmış. **3.** *kim.* Sıkıt; komprime.

mazhar[1], [Ar. maẓhar مظهر] *{OsT} is. müz.* **1.** Arapların halk musikisi topluluklarında kullandıkları zilsiz def. **2.** Bazı tekkelerde, uyuklarken dayanılan kısa ve kalın değnek. **3.** *tasvf.* Dinî musikide kullanılan bir tür zilsiz def. ⊡ **mazhar-zen,** *Zilsiz def çalan kimse.*

mazhar[2], [Ar. ẓuhūr > maẓhar مظهر] *{OsT} is.* **1.** Bir şeyin ortaya çıktığı, göründüğü yer. **2.** *sf.* İyi bir duruma veya iyi bir şeye ulaşmış olan; nail olmuş; erişmiş; emeline kavuşmuş. ⊡ **mazhar-ı i'tibār,** *{OsT} Saygı gösterilme.*|| **mazhar olmak,** *1. Erişmek; amacına ulaşmak; nail olmak. 2. İyi bir duruma ulaşmak; kavuşmak.*

mazhariyet, [Ar. maẓhariyyet مظهريت] *{OsT} is.* Amacına ulaşma; emeline nail olma; erişme; ulaşma; kavuşma.

mazı[1], [Far. māzū مازو] *{OsT} is. bot.* Servigillerin kozalaklılar takımından, Kuzey Amerika kökenli, hep yeşil, yaprakları almaşık, park ve bahçelerde süs bitkisi olarak yetiştirilen piramidimsi görünümlü bir ağaç, *(Thuya / Thuja).*

mazı[2], [Far. māzū] *{ağız} is.* **1.** Bazı bitki dokularında, hayvansal ve bitkisel asalakların oluşturduğu ur; ağaç uru. **2.** Meşe ağacı ve meyvesi. [DS] ⊡ **mazı gibi,** *1. (Meyve için) sert, olgunlaşmamış. 2. Ekşi veya kekre; buruk.*|| **mazı meşesi,** *bot. Mazı sineği denilen bir böceğin sebep olduğu, boya sanayii ile deri sepileme işinde kullanılan mazıların elde edildiği bir meşe türü, (Quercus infectoria / lusitanica).*|| **mazı yumrusu,** *Tanen kaynağı olarak kullanılan meşe mazısı.*

mazı[3], [Far. māzū [EREN]] *{ağız} is.* **1.** Kağnı ve arabalarda iki tekerleği birbirine bağlayan mil; dingil. **2.** Değirmen taşının milinin geçtiği 50 cm. çapında, daire biçimindeki ağaç. **3.** Hah tezgâhlarında arışın ve dokunan halının sarıldığı ağaçlar. [DS] ⊡ **mazı başı,** *{ağız} Dingilin, tekerleğin dışında kalan demir çemberle çevrilmiş ucu.* [DS]

mazı[4], [mazı] *{ağız} is.* Kırmızı mısır. [DS]

mazı[5], [mazı] *{ağız} is.* Soğan. [DS]

mazı[6], [mazı] *{ağız} is.* Erkek incir. [DS]

mazı[7], [mazı] *{ağız} is.* Camdan veya taştan yapılma bilye. [DS]

mazı[8], [mazı / mazga] *{ağız} is.* Selin getirdiği mil. [DS]

mazıcıl, [mazı-cıl] *sf. zool.* (Böcek için) mazı içinde yaşayan.

mazıcılık[1], **-ğı** [mazı-cı-lık] *{ağız} is.* Kağnı dingili yapma işi. [DS]

mazıcılık[2], **-ğı** [mazı-cı-lık] *{ağız} is.* Meşe mazısı ticareti.[DS]

mazıg, [Ar. mażġ > māżıġ ماضغ] *(ma:zıg) sf.* Ağzında çiğneyen; çiğneyici; geviş getiren.

mazıh, [? mazıḫ] *{ağız} is.* Kırmızı yünlü, uzun kuyruklu, sütü bol, eti az bir tür koyun. [DS]

mazık[1], **-ğı** [? mazık / mazak] *{ağız} sf.* **1.** Sonbaharda büyüyememiş, küçük kalmış meyve. **2.** Sığırın küçüğü. [DS]

mazık[2], **-ğı** [? mazık / mazı] *{ağız} is.* Camdan yapılmış bilye. [DS]

mazılama, [mazı-la-ma] *is.* Kumaşları boyamadan önce astarlamak için meşe mazısı ile ıslatmak işlemi.

mazılım, [? mazılım / mazırım] *{ağız} is.* Kış üzümü. [DS]

-mazın, [-maz-am / mezem / - mazın / -mezin / - mazvan / mezven / -mazvanın / -mezvenin] *{eAT} çek e.* → -mazam.

mazın[1], [Erme. mac / macun => mazın] *{ağız} is.* Yoğurt.[DS]

mazın[2], [Rus. maşin => mazın] *{ağız} is.* Tabanca. [DS]

mazın[3], [Ar. muʿaẓẓam => māzın] *(ma:zın) {ağız} sf.* Büyük. [DS]

mazın[4], [Çing. mazın *(para)*] *{ağız} is.* **1.** Ücret. **2.** Para. [DS]

mazınne, [Ar. maẓınne مظنة] *{OsT} is.* → mazanne.

mazır, [Ar. māżır ماضر] *(ma:zır) {OsT} sf.* Ekşi.

mazırdanmak, [maz *(yans.)* > maz-ır-da-n-mak] *{ağız} dönşl. f. [-r] [-d(ı)-yor]* (Paylanan veya kötü davranış gören kimse için) kızarak söylenmek; homurdanmak. [DS]

mazırık[1], **-ğı** [? marsık / mazırık / mazrık] *{ağız} is.* Marsık. [DS]

mazırık[2], **-ğı** [? mazırık] *{ağız} is.* Kuru ağaç. [DS]

mazırım, [? mazılım / mazırım] *{ağız} is.* Kış üzümü. [DS]

mazıt, [Rus. mazut => mazıt] *{ağız} is.* Akaryakıt.[DS]

mazi, [Ar. meżā > māżī / māżiye ماضى / ماضية] *(ma:zi:) {OsT} sf.* **1.** İçinde bulunulan zamandan önceki zaman dilimi; geçmiş zaman; geçmiş. **2.** Bir kimsenin, toplumun veya şehrin geçmişte yaşadıkları; tarih. **3.** Birinin hayatında geçmişte kalan olayların tümü. **4.** *dbl.* Geçmiş zaman kipi. ⊟ **mâzî-i baîd,** *{OsT} 1. Uzak geçmiş. 2. dbl. Duyulan geçmiş zamanın hikâyesi.*|| **mâzî-i naklî,** *{OsT} dbl. Öğrenilen geçmiş zaman; duyulan geçmiş zaman; -miş'li geçmiş zaman.*|| **mâzî-i şâd,** *{OsT} Neşeli geçmiş; mutlu geçmiş.*|| **mâzî-i şühûdî,** *{OsT} dbl. Görülen geçmiş zaman; -di'li geçmiş zaman.*|| **mâzî-perest,** *{OsT} Geçmişe, anılara aşırı bağlı kimse.*|| **maziye karışmak,** *Yürürlükten ve işlerlikten çıkmış olmak; geçmişte kalmak; bugün için önemi ve etkisi görülmemek.*

mazif, [Ar. mażīf مضيف] *(mazi:f) {OsT} is.* **1.** Ziyafet evi. **2.** Herkese kapısı açık olan ev.

mazife, [Ar. mażīfe مضيفة] *(mazi:fe) {OsT} is.* **1.** Katılmış; katıştırılmış; izafe olunmuş. **2.** Gam; keder; tasa.

mazik[1], [Ar. żīḳ > mażīḳ مضيق] *(mazi:k, k kalın söylenir) {OsT} is.* Dar ve sıkıntılı yerler.

mazik[2], [? mazık / mazik] *{ağız} is.* Dana. [DS]

mazik[3], **-ği** [? mazik] *{ağız} is.* Üvey oğul.[DS]

mazille, [Ar. maẓille مظلة] *{OsT}is.* Kıldan yapılan büyük çadır; kara çadır.

mazim, [Ar. mażīm مضيم] *(mazi:m) {OsT} is.* Ayıplama.

mazir, [Ar. mażīr مضير] *(mazi:r) {OsT} sf.* Ekşi.

maziye, [Ar. māżiye ماضية] *(ma:ziye) {OsT} is.* → mazi.

maziz, [Ar. mażż > mażīż مضيض] *(mazi:z) {OsT} sf.* Belaya uğramış; felaket geçirmiş; acı çekmiş; kederlenmiş.

mazla, [? mazla] *{ağız} is.* Kiler. [DS]

mazlak, -ğı [Ar. maṣlaḳ مصلق / meslek مسلك [Tietze] => mazlak] *{ağız} is.* Hamamın sıcak su deposu. [DS]

-mazlanmak, [-maz-lan-mak / mezlenmek] *{eAT} yap. e.* maz görünmek.

mazleme, [Ar. maẓleme مظلمة] *{OsT} is.* Haksızlık; can yakma; zulmetme.

-mazlık, -ğı [maz-lık / -mez-lik] *çek. e.* Fiilden isim türeten ek. Olumsuz geniş zaman kavramı taşıyan -mez ile soyut isimler yapan -lik ekinin birleşip kaynaşmasından meydana gelmiştir. Fiilin belirttiği eylemle ilgili olarak olmama ve yapılmama biçimdeki durumları ifade eden kavramlar katarak çoğunlukla hukuk terimleri türetir: *anlaşmazlık, saldırmazlık, uyuşmazlık, yetmezlik.*

mazlime, [Ar. maẓlime مظلمة] *{OsT} is.* → mazleme.

mazlum, [Ar. ẓulm > maẓlūm مظلوم] *(mazlu:m) {OsT} sf.* **1.** (Kişi veya toplum için) kendisine haksızlık edilmiş; zulüm görmüş; ezilmiş; zulmedilen. **2.** *mecaz.* (Kişi için) sessiz ve uysal; halim selim; yumuşak huylu; boynu bükük. **3.** (Yüz ve ses için) hüzünlü; uysal.

mazlumane, [Ar. maẓlūm + Far. -āne مظلومانه] *{OsT} zf.* **1.** Zulüm görmüş, ezilmiş bir kimseye özgü bir hâlde. **2.** Sessizce; uysalca. **3.** *sf.* (Davranış için) uysal ve sessiz.

mazlume, [Ar. ẓulm > mażlūme مظلومه] *(mazlu:me) {OsT} sf.* **1.** Mazlumun dişili. **2.** (Kadın için) kendisine haksızlık edilmiş; zulüm görmüş; ezilmiş; zulmedilen. **3.** *mecaz.* (Kadın için) sessiz ve uysal; halim selim; yumuşak huylu; boynu bükük.

mazlumen, [Ar. maẓlūm > maẓlūmen مظلوماً] *(maz-lu:men) {OsT} zf.* Haksızlığa ve gadre uğrayarak; zulüm görerek.

mazlumîn, [Ar, maẓlūmīn مظلومين] *(mazlu:mi:n) {OsT} is.* Mazlumlar; ezilmişler; haksızlığa ve gadre uğramışlar.

mazlumiyet, [Ar. maẓlūm > maẓlūmiyyet مظلوميت] *(mazlu:miyet) {OsT} is.* Haksızlığa uğramış olma durumu; zulme uğramış olma hâli; ezilmişlik.

mazlumluk, -ğu [mazlum-luk] *is.* **1.** Haksızlığa uğramış olma durumu; zulme uğramış olma hâli; ezilmişlik. **2.** *mecaz.* Sessizlik; uysallık.

mazmak, -ğı [? mazmak] *{ağız} is.* Kart erkek koyun. [DS]

mazman[1], [Erme. maz *(kıl)* + man *(bükücü)* > mazman] *{ağız} is.* **1.** Kıldan ip büken, çuval dokuyan, keçe yapan kimse. **2.** İp sarmaya yarayan, silindir biçimindeki ağaç. [DS] ⊡ **mazman etmek,** *{ağız} Kendir bükmek için kirmeni çevirmek.* [DS]

mazman[2], [? mazman] *{ağız} is.* **1.** İki yaşındaki koyun. **2.** Üç yaşına girmiş koyun. **3.** Dört beş yaşındaki erkek koyun. **4.** Erkekliği giderilmiş beş yaşındaki koç veya teke. [DS] ⊡ **mazman kelle,** *{ağız} Koca kafalı.* [DS]

mazmancı, [mazman-çı] *{ağız} is.* Kazıl büken, çuval dokuyan ya da keçe basan kimse. [DS]

mazmaz, [? mazmaz] *{ağız} is.* Çelik çomak oyunu. [DS]

mazmaza, [Ar. mażmaża مضمضه] *{OsT} is.* **1.** Abdest alırken ağza su verme; ağız çalkalama. **2.** Gargara.

mazmum, [Ar. żamm > mażmūm مضموم] *(mazmu:m) {OsT} is.* **1.** Eklenmiş; ilave olunmuş; zam yapılmış. **2.** *dbl.* Arap dilbilgisinde ötre ile okunan kelime; ötreli.

mazmun, [Ar. żımn > mażmūn مضمون] *(mazmu:n) {OsT}* **1.** Gizli anlam; saklı kavram. **2.** Ödenmesi gereken şey. **3.** Cümlenin, kelimenin veya kelime gruplarının anlamı; herkesin çıkardığı gerçek ve mecaz anlam. **4.** *ed.* Divan şiirinde bazı kavramları dolaylı anlatmak için kullanılan nükteli ve sanatlı söz; beyitlerde gizli olan ikinci anlam. ⊡ **mazmūn-perdāz,** *{OsT} Mazmun söyleyen; mazmun düzen.* || **mazmūn-tirāz,** *{OsT} İnce, nükteli sözler söyleyen.*

maznik, [? maznik] *{ağız} sf.* Şımarık. [DS]

maznuk, [Ar. żunāk > mażnūk مضنوك] *(maznu:k) {OsT} sf.* Nezle olmuş; nezleli.

maznun, [Ar. ẓann > maẓnūn مظنون] *(maznu:n) {OsT} is.* ve *sf.* **1.** Kendisinden şüphe edilen; zan altında bulunan; bir suçtan dolayı sorguya çekilen; zanlı; sanık. **2.** Şüphe duyulan; şüpheli; sanılmış; düşünülmüş; zan olunmuş.

maznunîn, [Ar. maẓnūn > maẓnūnīn مظنونين] *(maznu:ni:n) {OsT} is.* Zan altında bulunanlar; zanlılar; sanıklar.

mazohizm, [Fr. masochisme] *is.* → mazoşizm.

mazoşist, [Fr. masochiste] *sf.* **1.** Kendisine eziyet edilmeden veya acı çektirilmeden cinsel zevk alamayan; eziyet çekerek cinsel zevk alan. **2.** Mazoşizme ilişkin eğilimler gösteren. **3.** Mazoşizmle ilgili.

mazoşizm, [Alm. Leopold von Sacher **Masoch** *(Avusturyalı yazar)* > Fr. masochisme] *is.* **1.** Cinsel zevki ancak acı duymak suretiyle tadabilme şeklinde beliren sapıklık; eziyet ve acı ile zevk alma eğilimi; özezerlik. **2.** Aşağılanmaktan, acı çekmekten, kötü muamele görmekten hoşlanma.

mazot, [Rus. mazut] *(ma'zot) is.* **1.** Evlerdeki bazı ısıtma araçlarıyla dizel taşıtlarda kullanılan, ham petrolün damıtılmasıyla elde edilen, kaynama noktası 230 - 360°C arasında değişen bir petrol ürünü ve akaryakıt; motorin; dizel yakıtı. **2.** *argo.* İçki; sigara.

mazotlama, [mazot-la-ma] *is.* Mazotlamak eylemi.

mazotlamak, [mazot-la-mak] *gçl. f. [-r] [-l(u)-yor]* **1.** (Bataklık, açık lağım için) suyun üzerini mazot tabakası ile kaplamak. **2.** Yağlı parçaları veya yerleri mazot ile silmek, temizlemek.

mazraka, [? mazraka] *{ağız} is.* Ekmeği tandıra yapıştırmak için kullanılan araç. [DS]

mazreb, [Ar. ḍarb > mażreb / maḍreb مضرب] *{OsT} is.* **1.** Darp edecek, vuracak yer. **2.** Çakma, kakma yeri.

mazrık, -ğı [? marsık / mazrık / mazırık] *{ağız} is.* Marsık. [DS]

mazrub, [Ar. ḍarb > mażrūb / madrūb مضروب] *(mazru:b) {OsT} sf.* **1.** Vurulmuş; dövülmüş. **2.** Damgalanmış. **3.** *mat.* Çarpılan. ⊡ **mazrūbü'n-fīh,** *{OsT} mat. Çarpan.*

mazrubat, [Ar. mażrūb > mażrūbāt / maḍrūbāt مضروبات] *(mazru:bat) {OsT} is. mat.* Çarpılanlar. ⊡ **mazrūbāta tefrik,** *{OsT} mat. Çarpanlara ayırma.*

mazrubeyn, [Ar. mażrūb > mażrūbeyn مضروبين] *(mazru:beyn) {OsT} is.* Bir çarpma işleminde çarpan ve çarpılan sayılar; çarpan ve çarpılan; çarpanlar.

mazruf, [Ar. ẓarf > maẓrūf مظروف] *(mazru:f) {OsT} sf.* **1.** Zarf içine konulmuş; kaplı; kılıflı. **2.** Zarfa konmuş kâğıt.

mazrufat, [Ar. maẓrūfāt مظروفات] *(mazru:fa:t) {OsT} is.* Zarfa konmuş şeyler.

mazrufen, [Ar. maẓrūfen مظروفاً] *(mazru:fen) {OsT} zf.* Zarfın içine konmuş olarak.

mazrur, [Ar. żarar > mażrūr مضرور] *(mazru:r) {OsT} sf.* Zarar görmüş olanlar; ziyana uğramış kimseler.

mazrus, [Ar. mażrūs مضروس] *(mazru:s) {OsT} is.* Örülerek yapılmış; örülmüş şey.

-mazsızın, [-maz-sız-ın / -mezsizin / -mazsuzın / -mezsüzin] *{eAT} yap. e.* Ulaç eki; -maksızın; -madan; -mayarak. *"Ol günde yimezsüzin (yemeden) ve içmezsüzin (içmeden) göğe nazar edici..."* Delilü'l-İbad.

-mazsuzın, [-maz-sız-ın / -mezsizin / -mazsuzın / -mezsūzin] *{eAT} yap. e.* → -mazsızın.

mazu[1], [Far. māzū مازو] *(ma:zu:) {OsT} is.* **1.** *bot.* Mazı. *(Thuya).* **2.** Mazı bitkisinin kozalağı. **3.** Bu kozalaklara zarar veren bir böcek,

mazu[2], [? mazu / mazı] *{ağız} is.* **1.** Kağnı ve arabalarda iki tekerleği birbirine bağlayan ağaç; mil; dingil. **2.** Değirmen milinin geçtiği 50 cm. çapında silindirik ağaç. [DS]

mazu[3], [moza / mazu] *{ağız} is.* Domuz yavrusu. [DS]

maz'uf, [Ar. maż'ūf مضعوف] *(maz-u:f) {OsT} sf* Zayıflamış; zayıf.

mazufe, [Ar. mażūfe مضوفه] *(mazu.fe) {OsT} is.* İzafe olunmuş.

mazuk, -ğu [? mazık / mazuk] *{ağız} is.* Dana. [DS]

ma'zul,-lü [Ar. ʿazl > maʿzūl معزول] *(ma-zu:l) {eAT} {OsT} sf.* Görevinden alınmış olan; işine son verilmiş; kovulmuş; azledilmiş olan.

mazulak, -ğı [mazu-lak / marza-lak] *{ağız} is.* Cevizin yeşil kabuğu. [DS]

mazulamak[1], [maz *(yans.)* > maz-u-la-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(u)-yor]* Bağırarak ağlamak. [DS]

mazulamak[2], [mazı > mazu-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(u)-yor]* Tabaklanacak derileri mazı ile işleme tabi tutmak.[DS]

ma'zulan, [Ar. maʿzūl > maʿzūlān معزولان] *(ma-zu:-lâ:n) {OsT} is.* İşten çıkarılanlar; azledilenler; görevine son verilenler.

ma'zulen, [Ar. maʿzūl > maʿzūlen معزولاً] *(ma:zu:len) {OsT} zf* İşten çıkarılanlar; azledilenler; görevine son verilenler.

ma'zulîn, [Ar. maʿzūl > maʿzūlīn معزولين] *(ma-zu:-li:n) {OsT} is.* İşten çıkarılmış olarak; azledilmiş vaziyette; görevine son verilerek.

ma'zuliyet, [Ar. maʿzūl > maʿzūliyyet معزوليت] *(ma-zu:liyet) {OsT} is.* İşten çıkarılanın durumu; azledilen kimsenin hali.

ma'zur, [Ar. ʿuẕr / ʿöẕr > maʿẕūr معذور] *(ma-zu:r) {OsT} sf.* → mazur.

mazur, [Ar. ʿuẕr / ʿöẕr > maʿẕūr معذور] *(ma:zu:r) {OsT} sf.* Herhangi bir konuda geçerli ve zorlayıcı bir özrü bulunan; özürlü; mazeretli; mazereti olan. **mazur görmek,** *Affetmek; kusurunu hoş görmek; bağışlamak.*

ma'zuriyet, [Ar. maʿẕūr > maʿẕūriyyet معذوريت] *(ma-zu:riyet) {OsT} is.* Özürlü olma durumu; mazur olma hâli.

mazurka, [Lehçe. mazur *(Polonya'nın Mazurya eyaletinde bir köy)* > Slav. mazurka] *is.* **1.** Eşlik edecek erkeği kadının seçtiği, çiftler tarafından oynanan bir Leh halk dansı. **2.** Bu dansın ¾'lük müziği.

mazuryum, [Lehçe. mazurya *(Polonya'da bir eyalet)* > Fr. masurium] *is. kim.* Atom numarası 43, atom ağırlığı 96 olan teknetyum elementinin eski adı.

-mazuz, [-maz-uz / mezüz] *{eAT} çek. e.* -mayız.

-mazvan, [-maz-am / mezem / - mazın / -mezin / -mazvan / mezven / -mazvanın / -mezvenin] *{eAT} çek. e.* → -mazam.

-mazvanın, [-maz-am / mezem / - mazın / -mezin / -mazvan / mezven / -mazvanın / -mezvenin] *{eAT} çek. e.* → -mazam.

mazzak[1], **-ğı** [? mazzak / mazak] *{ağız} sf.* Kısa boylu; cüce. [DS]

mazzak[2], **-ğı** [? mazak / mazzak] *{ağız} sf.* (Meyve için) ham; olmamış. [DS]

mazzak[3], **-ğı** [? mazzak] *{ağız} is.* Açılmamış çam kozalağı. [DS]

Mazzinicilik, [Guiseppe Mazzini *(İtalyan vatansever ve devrimci)* > mazzini-ci-lik] *is.* Mazzini'nin, Tanrı, halk ve insanlık parolasıyla İtalyan halk topluluklarını, başkenti Roma olan, insanlığa örneklik edecek, merkeziyetçi bir cumhuriyet etrafında toplamayı amaçlayan öğretisi.

-me-, [-me-] *{eT} yap. e.* → -ma-.

-me, [-ma / -me / - mak / -mek] *{eT} {eAT} yap. e.* → -ma.

me[1], [ma / mağ / me / mığ *(yans.)*] *ünl.* **1.** Hayvanların böğürmesini, bağırtısını anlatan kök. [Zülfikar] *me-le-mek, me-g-reş-mek,* **2.** *{eT}* Oğlak ve kuzu sesi. [DLT]

me[2], [mā / me] *{eT} bağ.* → ma[2]. [EUTS]

me[3], [mā / mah / mē / meh] *{eT} {eAT} {ağız} ünl.* **1.** → ma[3]. [DLT] [DS] **2.** *{eAT}* Bırak; elleme!

-me'ab, [Ar. 'iyāb > me'āb مآب] *(mea:b) {OsT} son e.* *"Sığınılacak yer; sığındığı, korunduğu yer"* anlamında birleşik sıfat yapan son ek. *şevket-meāb, fazilet-meāb.*

me'ab, [Ar. 'iyāb > me'āb مآب] *(mea:b) {eAT} {OsT} is.* **1.** Geri dönülecek yer. **2.** Sığınılacak yer.

me'abız, [Ar. me'bıż > me'ābıż مآبض] *(mea:bız) {OsT} is. ant.* Diz kapaklarının arkasındaki çukurluk.

me'ad, [Ar. meʿād معاد] *(mea:d)* *{OsT}* *is. tasvf.* Ahret.

me'adib, [Ar. me'debe > me'ādib مآدب] *(mea:dib)* *{OsT}* *is.* Ziyafetler.

me'ahiz, [Ar. me'ḫaẕ > me'āḫiẕ مآخذ] *{OsT}* *is.* Bir şeyin çıktığı, alındığı yerler; kaynaklar.

me'akil, [Ar. me'kele > me'ākil مآكل] *(mea:kil)* *{OsT}* *is.* Yenilecek şeyler.

me'al, -li [Ar. me'āl مآل] *(mea:l)* *{OsT}* *is.* **1.** Anlam; kavram; mefhum. **2.** Meydana gelen, oluşan şey; ortaya çıkan şey; netice; sonuç. ⊡ **me'al-perver,** *{OsT}* *Anlam dolu.*

me'alen, [Ar. me'āl > me'ālen مآلاً] *(mea:len)* *{OsT}* *zf.* Anlamını vererek; kelime kelime olmaksızın; özünü ifade ederek; anlamca.

meandr, [Fr. meandre] *is.* İç içe girmiş veya yalın kat olmak üzere S çizerek yılan süsleme motifi.

me'arib, [Ar. me'rebe > me'ārib مآرب] *(mea:rib)* *{OsT}* *is.* **1.** İstenen şeyler; hacetler; istekler. **2.** Hizmetler.

me'aric, [Ar. ma'rec > me'āric مآرج] *(mea:ric)* *{OsT}* *is.* Merdiven gibi çıkacak şeyler.

me'asim, [Ar. me's̱em > me'ās̱im مآثم] *(mea:sim)* *{OsT}* *is.* **1.** Günaha girilecek yerler; günaha sokacak şeyler. **2.** Günahlar.

me'asir, [Ar. me's̱ere > me'ās̱ir مآثر] *(mea:sir)* *{OsT}* *is.* **1.** Güzel eserler. **2.** Güzel izler. ⊡ **me'āsir-i ber-güzîde,** *{OsT}* *Güzel ve seçme eserler.*|| **me'āsir-i i'tidāl,** *{OsT}* *Ölçülü oluş belirtileri.*

me'azib, [Ar. mīzāb >meāzīb مآزيب] *(mea:zi:b)* *{OsT}* *is.* Su yolları; su olukları.

me'azib, [Ar. mi'zab >meʿāzib مآزب] *(mea:zib)* *{OsT}* *is.* Oluklar.

me'azin, [Ar. me'ẕene >me'āẕin مآذن] *(mea:zin)* *{OsT}* *is.* Ezan okunan yerler.

me'azir, [Ar. mī'zer >me'āzir مآزر] *(mea:zir)* *{OsT}* *is.* Peştemallar.

mebad, [Far. mebād / mebādā مباد / مبادا] *{OsT}* *ünl.* Sakın ha; sakın; olmaya ki.

mebadî, [Ar. mebde >mebādī مبادى] *(meba:di:)* *{OsT}* *is.* **1.** Önceler; başlangıçlar; evveller. **2.** İlk ögeler; ilkeler. ⊡ **mebādî-i ahvāl,** *{OsT}* *Durumların ilk başlangıçları.*|| **mebādî-i āliye,** *{OsT}* *Gökleri hareket ettiren ruhlar; felekleri döndüren ruhlar.*|| **mebādî-i itikāt,** *{OsT}* *İnanca ait ilk bilgiler.*|| **mebādî-i ūlā,** *{OsT}* *İlk prensipler; başlangıçlar; yaradılışa ait konular.*|| **mebādî-i ulūm,** *{OsT}* *İlk bilgiler; bilimin başlangıçları; ilkeleri.*|| **mebādî-yü'n-nihāyāt,** *{OsT}* *İslamın beş şartından son dördü; hac, zekât, oruç ve namaz.*

mebahis, [Ar. mebḥas̱ > mebāḥis̱ مباحث] *(meba:his)* *{OsT}* *is.* **1.** Herhangi bir şeyin konu olduğu yerler; araştırma yerleri. **2.** Araştırma, tartışma konuları. ⊡ **mebāhis-i ilmiye,** *{OsT}* *Bilimsel konular.*

mebal, -li [Ar. bevl > mebāl مبال] *(meba:l)* *{OsT}* *is. anat.* İdrarın çıktığı yer.

mebaliğ, [Ar. meblāġ > mebāliġ مبالغ] *(meba:liğ)* *{OsT}* *is.* **1.** Paralar; akçeler; akçe miktarları. **2.** Ganimetler.

mebani, [Ar. mebnā > mebānī مبانى] *(meba:ni:)* *{OsT}* *is.* **1.** Binalar; yapılar; yapı yerleri. **2.** Bina temelleri. ⊡ **mabānî-i hayriye,** *{OsT}* *Cami, okul, imaret, han çeşme gibi hayır binaları.*|| **mabānî-i kelām,** *{OsT}* *Sözün esasını meydana getiren şeyler; asıl konular.*

meb'as, [Ar. bʿas̱ > mebʿas̱ مبعث] *{OsT}* *is.* Gönderilme; yollanma.

mebde, -e'i [Ar. bed' > mebde' مبدأ] *{OsT}* *is.* **1.** Başlangıç; ilk; evvel. **2.** İlk unsur; ilke; prensip. **3.** Kaynak; kök. **4.** Bilgilerin veya bilimin ilk kısmı. **5.** *tasvf.* İlahî gerçeğe ulaşmak için bir salikin harekete geçtiği başlangıç noktası. ⊡ **mebde-i arz,** *{OsT}* *coğ. Enlemi belirtmek için başlangıç olarak alınan ve Yerküreyi iki eşit parçaya ayıran paralel dairesi; ekvator.*|| **mebde-i aslî,** *{OsT}* *İlk örnek.*|| **mebde'-i metālî,** *{OsT}* *gök b. İlk göksel meridyen; itidaleyn dairesi.*|| **mebde-i meyi,** *{OsT}* *gök b. Ekvator üstünde güneşin geçtiği daire.*|| **mebde-i semt,** *{OsT}* *gök b. Gök küresinin herhangi bir noktası ile güney yönü arasındaki açı; azimut.*|| **mebde-i tezad,** *{OsT}* *fel. Karşıtlık ilkesi.*|| **mebde-i tūl,** *{OsT}* *coğ. Boylamı belirtmek için başlangıç olarak alınan meridyen dairesi; Greenwich meridyeni.*

mebde'iyet, [Ar. mebde' > mebde'iyyet مبدأيت] *{OsT}* *is.* Başlangıç olma durumu.

meber, -rri [Ar. meberr مبر] *{OsT}* *is.* Hayır işleme; nimet verme; ihsan etme.

meberrat, [Ar. meberr > meberrāt مبرات] *(meberra:t)* *{OsT}* *is.* Hayır için yapılan işler; sevap kazandırıcı davranışlar.

meberre, [Ar. meber > meberre مبره] *{OsT}* *is.* Hayır için yapılan iş; sevap kazandırıcı davranış.

mebguz, [Ar. buġż > mebġūż مبغوض] *(mebğu:z)* *{OsT}* Hoşlanılmayan; nefret edilen; kin duyulan.

mebhas, [Ar. baḥs̱ > mebḥās̱ مبحاث] *(mebha:s)* *{OsT}* *is.* **1.** Bir şeyin araştırıldığı yer; araştırma yeri. **2.** Bir konu ile ilgili olan bölüm; kısım. **3.** (Bazı tamlamalarda) bilim. ⊡ **mebhās-i adalāt,** *{OsT}* *anat.*

Kas bilimi.|| **mebhās-i ahcār,** *{OsT} yer b. Taş bilimi; litoloji.*|| **mebhās-i a'sāb,** *{OsT} tıp. Sinir bilimi; nevroloji.*|| **mebhās-i cümūdiye,** *{OsT} yer b. Buzul bilimi.*|| **mebhās-i enhār,** *{OsT} yer b. Akarsu bilimi.*|| **mebhās-i esbāb,** *{OsT} fel. Nedensellik bilgisi; etioloji.*|| **mebhās-i esvāt,** *{OsT} dbl. Ses bilgisi; ses bilimi.*|| **mebhās-i ezhar,** *{OsT} Çiçek bilimi.*|| **mebhās-i gayāt,** *{OsT} fel. Gaye bilimi; erek bilimi; teleoloji.*|| **mebhās-i hayvanat-ı naîme,** *{OsT} zool. Yumuşakçalar bilimi.*|| **mebhās-i kuvve-i havā,** *{OsT} fiz. Aerodinamik.*|| **mebhās-i marifet,** *{OsT} fels. Bilgi kuramı; epistomoloji.*|| **mebhās-i müstehāsāt,** *{OsT} Eski varlık bilimi; paleontoloji.*|| **mebhās-i rüşeym,** *{OsT} biy. Embriyoloji.*|| **mebhās-i tasvir-i cibāl,** *{OsT} yer b. Dağ bilimi.*|| **mebhās-i tavsif-i maādin,** *{OsT} kim. Metal bilimi; metalografi.*|| **mebhās-i tufeylāt,** *{OsT} zool. Asalak bilimi.*|| **mebhās-i vücut,** *{OsT} fel. Varlık bilimi; ontoloji.*|| **mebhāsü'l-a'sāb,** *{OsT} anat. Sinir bilimi; nevroloji.*|| **mebhāsü'l-beşer,** *{OsT} Antropoloji.*|| **mebhāsü'l-eşkāl,** *{OsT} bot. Morfoloji.*|| **mebhāsü'l-ev'iye,** *{OsT} anat. Damar bilimi.*|| **mebhāsü'l-ezhār,** *{OsT} bot. Çiçek bilimi.*|| **mebhāsü'l-harekât,** *{OsT} fiz. Hareket bilgisi; devin bilimi; dinamik.*|| **mebhāsü'l-izām,** *{OsT} anat. Kemik bilimi.*|| **mebhāsü'l-miyāh,** *{OsT} Hidroloji.*|| **mebhāsü'l-müstehāsāt,** *{OsT} jeol. Eski varlık bilimi; paleontoloji.*|| **mebhāsü'l-urūk,** *{OsT} Irkları konu alan bilim dalı; budun bilimi.*|| **mebhāsü'r-rüşeym,** *{OsT} biy. Embriyoloji.*

mebhur, [Ar. buhr > mebhūr مبهور] *(mebhu:r) {OsT} sf.* (İnsan veya hayvan için) tıknefes olmuş; soluğan; soluyan.

mebhus, [Ar. bahs > mebhūs مبحوث] *(mebhu:s) {OsT} sf.* Sözü edilmiş; bahsolunmuş; adı geçmiş. ⊡ **mebhūsün-anh,** *{OsT} Bahsolunmuş, sözü geçmiş nesne.*

mebhus, [Ar. bahş > mebhūş مبحوص] *(mebhu:s) {OsT} sf.* (Kişi veya hayvan için) tıknefes; soluğan.

mebhut, -ti [Ar. beht > mebhūt مبهوت] *(mebhu:t) {OsT} sf.* Hayrete düşmüş; şaşırmış; şaşmış.

me'bız, [Ar. me'bıż مأبض] *(me'bız) {OsT} is.* Diz kapağının arkasındaki çukur.

me'bızi, [Ar. me'bıżī مأبضى] *(me-bızi:) {OsT} sf.* Diz kapağının arkasındaki çukurla ilgili.

mebi, -i'ı [Ar. mebīʿ مبيع] *(mebi:) {OsT} sf.* Satılmış olan; satılan.

mebit, [Ar. beyt > mebīt مبيت] *(mebi:t) {OsT} is.* Geceyi geçirecek yer; gecelenecek yer; gece kalınacak yer.

mebiz, [Ar. beyz > mebīż مبيض] *(mebi:z) {OsT} is.* **1.** *anat.* Rahimdeki iki yanlı çift bezeler. **2.** *bot.* Yumurtalık. ⊡ **mebîz-i a'lā,** *{OsT} anat. Yumurtalığı üstte.*|| **mebîz-i esfel,** *{OsT} anat. Yumurtalğı altta.*

meblağ, [Ar. būluğ > meblağ مبلغ] *(meblâğ) {OsT} is.* Para miktarı; tutar; yekün.

meblu, -u'u [Ar. belʿ > meblūʿ / meblūʿa مبلوع / مبلوعه] *(meblû:) {OsT} sf.* Yutulmuş.

meblul, -lü [Ar. belāl >meblūl / meblūle مبلول / مبلوله] *(meblû:l) {OsT} sf.* Islak; ıslanmış; nemli; yaş.

mebna, [Ar. binā' >mebnā مبنى / مبنا] *(mebna:) {OsT} is.* **1.** Yapı yeri; bina yeri; temel. **2.** Yapı; bina.

mebnî, [Ar. binā' > mebnī مبنى] *(mebni:) {OsT} sf.* **1.** Kurulmuş; bina olunmuş; yapılmış. **2.** *e.* -den dolayı; -den ötürü. **3.** *dbl.* Arap dilinde son harfi hiç değişmeyen, sabit harekeli kelime. ⊡ **mebnî alel hikâye,** *{OsT} Bir hikâyeden çıkartılan ders; hikâyeye dayanılarak söylenen söz.*|| **mebnî aleyh,** *{OsT} Üzerine kurulmuş olan.*||

mebniyen, [Ar. mebnī >mebnīyyen مبنياً] *(mebni:'yen) {OsT} zf.* **1.** Ayakta; yıkılmamış. **2.** Bina hâlinde.

mebrud, [Ar. berd > mebrūd مبرود] *(mebru:d) {OsT} sf.* Soğumuş; soğuk.

mebruk, [Ar. mebrūk / mebrūke مبروك / مبروكه] *(mebru:k) {OsT} sf.* (Kişi için) tebrike değer; kutlu.

mebrur, [Ar. birr > mebrūr / mebrūre مبرور / مبروره] *(mebru:r) {OsT} sf.* **1.** Makbul; beğenilmiş; değerli. **2.** Yararlı; hayırlı.

mebrus, [Ar. baraş > mebrūş مبروص] *(mebru:s) {OsT} sf.* Baras hastalığına tutulmuş.

mebruz, [Ar. ibrāz > mebrūz مبروز] *(mebru:z) {OsT} sf.* **1.** Gösterilmiş; ibraz olunmuş. **2.** (Mektup için) açılmış.

mebrüm, [? mebrüm] *{ağız} is.* Atkı iplikleri pamuk, çözgü iplikleri yarı ipek yarı pamuk olan dokuma. [DS]

mebsus[1], [Ar. bişāş > mebşūş مبثوث] *(mebsu:s) {OsT} sf.* **1.** Yayılmış; dağılmış; saçılmış. **2.** Herkes tarafından duyulmuş; herkese yayılmış.

mebsus[2], [Ar. ibṣāş > mebṣūş مبصوص] *(mebsu:s) {OsT} sf.* **1.** İbraz olunmuş; gösterilmiş; sunulmuş. **2.** (Mektup için) açılmış.

mebsut, [Ar. basṭ > mebsūṭ / mebsūṭa مبسوط / مبسوطه] *(mebsu:t) {OsT} sf.* **1.** Yayılmış; açılmış. **2.** Uzun uzadıya anlatılan. **3.** *mat.* Açılan. **4.** *hat.* Keskin köşeli bir Arap yazı türü.

mebsuten, [Ar. mebsūṭ > mebsūṭen مبسوطاً] *(mebsu:'ten, t kalın söylenir) {OsT} zf.* Yayılmış olarak;

açılmış olarak; mepsuten. ⚐ **mebsûten mütenāsib,** *{OsT} mat. Biri diğerinin değerine göre küçülen veya büyüyen sayılar arasındaki oran.*

mebşure, [Ar. mebşūre مبشوره] *(meşu:re) {OsT} sf.* (Kadın için) boylu boslu, vücudu ve yüzü güzel olan.

mebşuş, [Ar. mebşūş مبشوش] *(mebşu:ş) {OsT} sf.* Silinmiş.

mebtun, [Ar. baṭn > mebṭūn مبطون] *(mebtu:n) {OsT} sf.* Salgın dizanteriye tutularak ölen ve bu sebeple şehit sayılan.

mebtute, [Ar. mebtūte مبتوته] *(mebtu:te) {OsT} sf.* (Kadın için) üç kere üst üste aynı adamdan boşanmış olan; talak-ı selase ile boşanmış.

me'bun, [Ar. me'būn مأبون] *(me-bu:n) {OsT} sf.* İbnelik hastalığına tutulmuş olan kimse; eşcinsel ibne.

meb'us, [Ar. baʿs̱ > mebʿūs̱ مبعوث] *(meb-u:s) {OsT} sf.* → mebus.

mebus, [Ar. baʿs̱ > mebʿūs̱ مبعوث] *(meb-u:s) {OsT} sf.* **1.** Gönderilmiş; gönderilen; yollanmış. **2.** Peygamber olarak gönderilmiş. **3.** Öldükten sonra diriltilmiş olan. **4.** *is.* Milletvekili.

meb'usan, [Ar. mebʿus̱ > mebʿus̱ān مبعوثان] *(meb-u:sa:n) {OsT} is.* Mebuslar; milletvekilleri. ⚐ **meb'ūsān meclisi,** *1. Üyeleri halk tarafından seçilmiş olan millî meclis; millet meclisi; parlamento. 2. Meclis binası.*

meb'usiyet, [Ar. mebʿūsiyyet مبعوثيت] *(meb-u:siyet) {OsT} is.* Mebus olma durumu; milletvekilliği; mebusluk.

mebusluk, -ğu [mebus-luk] *(meb-u:sluk) is.* Milletvekili olma durumu; milletvekilliği.

mebyet, [Ar. mebyet مبيت] *{OsT} is.* Geceyi geçirecek yer.

mebzul, -lü [Ar. bez̠l > mebz̠ūl مبذول] *(mebzu:l) {OsT} sf.* Bol; çok.

mebzuliyet, [Ar. mebz̠ūl > mebz̠ūliyyet مبذوليت] *(mebzu:liyet) {OsT} is.* Bolluk; çokluk. ⚐ **mebzūliyet-i elvān,** *{OsT} Renk bolluğu.*

mec, [mec مج] *{eAT} is.* İki tarafı da kesen kılıç.

meca, -a'i [Ar. cüʿ *(açlık) {OsT}* > mecāʿ مجاع] *(meca:) {OsT} is.* Acıkma; açlık.

mecadif, [Ar. micdāf > mecādif مجاديف] *(meca:di:f) {OsT} is.* Sandal kürekleri.

mecadil, [Ar. micdel > mecādil مجادل] *(meca:dil) {OsT} is.* Köşkler; kasırlar.

meca'e, [Ar. cūʿ *(açlık) {OsT}* > mecāʿe مجاعه / مجاعة] *(meca:et) {OsT} is.* Acıkma; açlık.

mecal, -li [Ar. mecāl مجال] *(meca:l) {OsT} is.* **1.** Kuvvet; güç; dinçlik; derman; takat. **2.** Fırsat; imkân. ⚐ **mecal kalmamak,** *Güç kalmamak; güçsüz düşmek.*

mecali, [Ar. meclā > mecālī مجالى] *(meca:li:) {OsT} is.* Aynalar.

mecalis, [Ar. meclis > mecālis مجالس] *(meca:lis) {OsT} is.* Meclisler; toplantı yerleri; toplantılar.

mecalsiz, [mecal-siz] *(meca:lsiz) sf.* Güçsüz; halsiz; bitkin; takatsiz. ⚐ **mecalsiz kalmak,** *Güçsüzleşmek; takati kalmamak; bitkin düşmek.*

mecalsizlik, -ği [mecal-siz-lik] *(meca:lsizlik) is.* Mecalsiz olma durumu; dermansızlık; güçsüzlük; takatsizlik; argınlık.

mecami[1], **-i'ı** [Ar. mecmuaʿ > mecāmīʿ مجاميع] *(meca:mi:) {OsT} is.* Mecmualar; dergiler.

mecami[2], **-i'i** [Ar. mecmaʿ > mecāmiʿ مجامع] *(meca:mi) {OsT} is.* **1.** Toplantı yerleri; toplanılacak yerler. **2.** Köşkler.

mecamir, [Ar. mecmere > mecāmir مجامر] *(meca:mir) {OsT} is.* Buhurdanlar.

mecana, [Ar. mecenne => mecene / mecana] *{ağız} is.* Issız yer. [DS]

mecane, [Ar. mecenne => mecene / mecāne] *(meca:ne) {ağız} is.* → mecana. [DS]

mecanik[1], **-ğı** [Ar. mencenek > mecānıḳ مجانق] *(meca:nik, k kalın söylenir) {OsT} is.* Eskiden, savaşlarda büyük taşları fırlatmakta kullanılan sapanlar; mancınıklar.

mecanik[2], **-ğı** [Ar. mencenek > mecānīḳ مجانيق] *(meca:ni:k, k kalın söylenir) {OsT} is.* Mancınıklar.

mecanîn, [Ar. mecnūn > mecānīn مجانين] *(meca:ni:n) {OsT} is.* Aklını yitirmiş kimseler; akıl hastaları; deliler; mecnunlar.

mecari, [Ar. mecrā > mecārī مجارى] *(meca:ri:) {OsT} is.* Su yolları; akıntı yerleri; mecralar. ⚐ **mecārî-i havāiye,** *{OsT} zool. Bazı hayvanların başlarının üstündeki hava deliği.*|| **mecārî-i teneffüsiye,** *{OsT} anat. Soluk boruları.*

mecaz, [Ar. cevāz > mecāz مجاز] *(meca:z) {OsT} is.* **1.** Gerçek olmayan. **2.** Geçecek yer, yol. **3.** *ed.* Bir sözün gerçek anlamından başka bir anlamda kullanılması; bir ilgi veya benzetme sonucu gerçek anlamından başka anlamda kullanılan söz. ⚐ **mecāz-ı mürekkeb,** *{OsT} ed. Benzetmenin temel ögelerinden biri ile arka arkaya birden çok benzerlik sıralamak suretiyle yapılan istiare; istiāre-i mürekkebe.*|| **mecāz-ı mürsel,** *{OsT} ed. Benzerlik dışında bir özelliğe dayandırılarak yapılan iğretileme.*

mecazen, [Ar. mecāzen مجازا] *(meca:'zen) {OsT} zf.* Mecazî olarak; mecaz yoluyla.

mecazî, [Ar. mecāz > mecāzī مجازى] *(meca:zi:) {OsT}* *sf.* Mecaz niteliğinde olan; mecazla ilgili. ☞ **mecâzî anlam,** *ed. Bir eğretileme (istiare) {OsT} veya düz değişmecenin (mürsel mecaz) {OsT} sonucu olarak algılanan anlam.*|| **mecâzî aşk,** *tasvf. Dünyadaki güzellerden hareket ederek bu güzelliğin yaratıcısına yönelen aşk; derin Allah sevgisi.*|| **mecāz-istān,** *{OsT} Mecaz yeri.*

mecazib, [Ar. meczūb > mecāẕīb مجاذيب] *(meca:zi:b) {OsT} is.* **1.** Cezbeye tutulmuş olanlar; meczuplar. **2.** Sevgiden aklını yitirmiş olanlar; divaneler.

mecazlı, [mecaz-lı] *sf.* **1.** (Anlatım için) mecazlara dayalı olan. **2.** (Kelime için) asıl anlamın dışında kullanılmış olan. ☞ **mecazlı üslup,** *ed. Benzetmeli, istiareli üslup.*

mecbub, [Ar. cebb *(kesme) {OsT}* > mecbūb مجبوب] *(mecbu:b) {OsT} sf.* (Erkek için) cinsel organı kesilmiş olan.

mecbul, -lü [Ar. cibillet > mecbūl / mecbūle مجبول /مجبوله] *(mecbu:l) {OsT} sf.* **1.** Yaratılmış. **2.** Meydana getirilişinde, yaratılışında bir özellik bulunan.

mecbur, [Ar. cebr > mecbūr مجبور] *(mecbu:r) {OsT} sf.* **1.** Bir şeyi yapmak zorunda olan. **2.** Bir şekilde davranmak zorunda olan. **3.** Yükümlülük altında bulunan. **4.** Bir eylemi yapmaktan başka çıkar yolu bulunmayan. **5.** (Nesne için) kırıldıktan sonra tekrar eski hâline getirilmiş olan. **6.** Gönlü alınmış, memnun bırakılmış olan. **7.** Meftun; bağlı; tutkun; düşkün. ☞ (birini, bir şeye) **mecbur etmek,** *O kimseyi, o şeyi yapmak zorunda bırakmak; yapması için sıkıştırmak; zorlamak; yükümlü tutmak.*|| **mecbur kalmak,** *Bir şeyi yapmak zorunda kalmak; bu zorunluluğu duymak.*|| **mecbur olmak,** *Bir şeyi yapmak zorunda kalmak; zorunluluk duymak; yapmaktan başka çıkar yolu kalmamak.*|| **mecbur tutmak,** *Yükümlü saymak; yapması için zorlamak; zorunlu tutmak.*

mecburen, [Ar. mecbūr > mecbūren مجبوراً] *(mecbu:ren) {OsT} zf.* Kişinin kendi isteği dışında; zorla; kaçınılmaz; zorunluluk duyarak; mecburi olarak.

mecburi, [Ar. mecbūr > mecbūrī / mecbūriyye مجبورى / مجبوريه] *(mecbu:ri:) {OsT} sf.* **1.** Yapılması, yerine getirilmesi kesinlikle gerekli olan; kişinin seçme şansı veya tercih imkânı bulunmayan; zorunlu; zaruri. **2.** Yasalarca yerine getirilmesi kesin olarak emredilmiş olan. **3.** Gelenek ve göreneğin yükümlü saydığı. ☞ **mecburi hizmet,** *1. Devlet tarafından zorla yaptırılan görev. 2. Devlet veya bir kurum tarafından eğitim öğretim giderleri karşılanan memurun belli bir süre devlet veya bu kurum adına yapmak zorunda olduğu görev.* || **mecburi iniş,** *Hava taşıtlarının arıza veya başka bir sebeple yere inmek zorunda kalışı.*|| **mecburi istikamet,** *Trafikte zorunlu olarak gidilecek yön veya yol.*

mecburiyet, [Ar. mecbūr > mecbūriyyet مجبوريت] *(mecbu:riyet) {OsT} is.* **1.** Bir şeyi yapmak zorunda olma durumu; zorunluluk. **2.** Bir şeye uymak zorunda olma durumu; yükümlülük. ☞ (bir şey yapmak veya olmak) **mecburiyetinde kalmak,** *O şeyi yapmak veya olmak zorunda kalmak; bu zorunluluğu duymak.*

meccan[1], [Ar. meccān مجان] *(mecca:n) {OsT} sf.* Para olmadan; parasız; bedava.

meccan[2], [Ar. mecenne => meccān] *{ağız} is.* Issız yer. [DS]

meccanen, [Ar. meccān > meccānen مجاناً] *(mecca:'nen) {OsT} zf.* Ücretsiz olarak; para almadan; parasız olarak; karşılıksız olarak; bedava; bedavadan; havadan.

meccani, [Ar. meccān > meccānī مجانى] *(mecca:ni:) {OsT} sf.* **1.** Parasız; bedava. **2.** *is.* Parasız yatılı okuyan öğrenci.

meccanilik, -ği [meccanī-lik] *(mecca:ni:lik) {OsT} is.* **1.** Ücretsiz olma durumu; bedava olma hâli; meccaniyet. **2.** *huk.* Kamu hizmetlerinin bir ücret ödenmesine gerek olmaksızın genel yararlanmaya açık olması.

meccaniyet, [Ar. meccāniyyet مجانيت] *(mecca:niyet) {OsT} is.* Meccanilik.

meccene, [Ar. meccānī => meccene] *{ağız} zf.* Gereksiz yere; boş yere. [DS]

meccik, -ği [Yun. matsoúkhi => meccik] *{ağız} is.* Davul tokmağı. [DS]

mecd, [Ar. mecd مجد] *{OsT} is.* Büyüklük; ululuk. ☞ **Mecd Suresi,** *Kur'an-ı Kerim'in birinci suresi; Fatiha Suresi.*

mecde, [? mecde] *{ağız} is.* Sınır. [DS]

mecdud, [Ar. cedd > mecdūd مجدود] *(mecdu:d) {OsT} sf.* Nasipli; bahtiyar; rızkı bol; mutlu.

mecdul, -lü [Ar. cedl > mecdūl مجدول] *(mecdu:l) {OsT} sf.* **1.** (Kişi veya nesne için) sağlam. **2.** (İp için) sıkı bükülmüş; sık büklümlü.

mecdur, [Ar. mecdūr مجدور] *(mecdu:r) {OsT} sf. tıp.* (Kişi için) çiçek hastalığına yakalanmış; çiçek çıkarmış.

-mece, [-ma-ca / -me-ce] *yap. e.* → -maca.

mece, [Yun. ímitsea => imece] *{ağız} is.* İmece. [DS]

mecek[1], **-ği** [mecek] *{ağız} sf.* (İnsan, hayvan ve bitki için) yeterince büyüyememiş; kısa boylu. [DS]

mecek, -ği [Yun. matsoúkhi => mecek] *{ağız} is.* **1.** Üvendirenin ağaç sapı. **2.** Çamur kazımak için üvendirenin ucuna takılan demir. [DS]

mecel[2], [Ar. mecel مجل] *is. zool.* Kabarcık; ampul.

mecel[1], [mecel] *{ağız} is.* Tavşan yavrusu. [DS]

mecellat, [Ar. mecelle > mecellāt مجلات] *(mecellâ:t) {OsT} is.* Kitaplar; dergiler; mecmualar. ⊞ **mecellāt-ı atîka,** *{OsT} Eski kitaplar; tarihî kitaplar.*

mecelle, [Ar. mecelle مجله] *{OsT} is.* **1.** Kitap; dergi. **2.** *huk.* İslam hukukunun uygulandığı imparatorluk döneminde Tanzimat'ın ilanından sonra uygulamaya konulan, muamelata ilişkin fıkıh hükümleriyle bu konulardaki çeşitli içtihadları bir sistem içinde bir araya getiren medenî kanun; Mecelle-i Ahkâm-ı Adliye.

mecelleşmek, [cebel-le-ş-mek > becel-le-ş-mek > mecel-le-ş-mek] *{ağız} işteş. f. [-ir]* **1.** Ağız kavgası yapmak; ağız dalaşı etmek; tartışmak. **2.** Uğraşmak; didinmek.[DS]

mecen, -nni [Ar. mecenn مجن] *{OsT} is.* Cini çok olan yer.

mecena, [Ar. mecenne] *{ağız} is.* → mecene. [DS]

mecene[1], [Ar. mecenne / mecana / mecāne / mecena] *{ağız} is.* Issız yer. [DS]

mecene[2], [? mecene / becana] *{ağız} sf.* İri; büyük; hantal. [DS]

mecenne, [Ar. cinn > mecenne مجنه] *{OsT} is.* **1.** Cini çok olan yer. **2.** Delilik; divanelik. **3.** Kalkan; siper. **4.** Issız, boş yer. [DS]

mecerre, [Ar. mecerre مجره] *{OsT} is. gök b.* Samanyolu.

mechel, [Ar. cehl > mechel مجهل] *{OsT} sf.* **1.** (Çöl için) yolu, izi olmayan. **2.** Belirtisiz; belirsiz.

mechele, [Ar. cehl > mechele مجهله] *{OsT} sf.* Bir kimseyi cahilliğe yönlendiren.

mechud, [Ar. cehd > mechūd مجهود] *(mechu:d) {OsT} sf.* **1.** Üzerinde çalışılmış; uğraşılmış; ceht edilmiş. **2.** *is.* Güç; kuvvet; kudret.

mechul, -lü [Ar. cehl > mechūl مجهول] *(mechu:l) {eAT} {OsT} sf.* → meçhul. ⊞ **mechūlü'l-ahvāl,** *{OsT} Kim olduğu, neyin nesi olduğu bilinmeyen kimse.*|| **mechūlü'n-neseb,** *{OsT} Kimin çocuğu olduğu bilinmeyen.*

mechulat, [Ar. mechul > mechulāt مجهولات] *(mechu:lâ:t) {OsT} is.* Bilinmeyen şeyler; bilinmezler.

mechuliyet, [Ar. mechuliyyet مجهولیت] *(mechu:liyet) {OsT} is.* Bilinmezlik; meçhullük.

meci[1], **-i** [Ar. mecī مجی] *(meci:) {OsT} is.* Gelme; geliş.

meci[2], [Yun. émetsia => imece > meci] *{ağız} is.* **1.** İmece. **2.** Para almadan iş gören yardımcı. [DS]

meci[3], [? meci] *{ağız} is.* Kedi. [DS]

mecid, [Ar. mecd > mecīd مجید] *(meci:d) {OsT} sf.* **1.** Çok büyük; ulu; şan ve şeref sahibi. **2.** Şerefi yüksek olan; Allah.

mecidî, [*OsT* Sultan Abdül**mecid** Han > mecīdī مجیدی] *(mecidi:) {OsT} sf.* Sultan Abdülmecit Han ile ilgili; onun zamanında yapılmış olan

mecidit, [Fr. medjidite] *is. min.* Uranyum ve kalsiyumun hidratlı doğal sülfatı.

mecidiye, [*OsT* Sultan Abdül**mecid** Han > mecīdiyye مجیدیه] *(meci:diye) {OsT} is.* Sultan Abdülmecid Han (1840) zamanında kestirilmiş olan yirmi kuruş değerinde gümüş para. ⊞ **Mecidiye altını,** *{OsT} Sultan Abdülmecid zamanında 1844 yılında bastırılan % 91.65 ayarında 7,20 gram ağırlığında altın lira.*|| **mecidiye kâğıdı,** *{ağız} Nüfus cüzdanı.* [DS]

meciefe, [? meciefe] *{ağız} is.* Çapa yapma; çapa işi; çapalama. [DS]

mecik, -ği [mecik] *{ağız} is.* Oğlak. [DS]

mecit, [mecit] *is.* Yol üzerinde, üstü kapalı, çevresi açık dinlenme yeri.

mecla, [Ar. cilā > meclā مجلا] *(meclâ:) {OsT} is.* Ayna.

meclis, [Ar. cülūs > meclīs مجلس] *{OsT} is.* **1.** Bir konu üzerinde görüşüp tartışmak ve kararlar almak üzere ilgili kimselerle yapılan toplantı; şura. **2.** Konuşmak veya bir konuyu görüşmek üzere bir araya gelmiş kişilerden oluşan topluluk; encümen. **3.** Birbirine yakın kimseler arasında yapılan özel toplantı; dost toplantısı. **4.** (Özel ad olarak) Türkiye Büyük Millet Meclisinin kısaca söylenişi. **5.** Herhangi bir toplantıya katılan kişilerin tümü. **6.** Toplanılan yer; toplantı yeri. **7.** *huk.* Seçilmiş üyelerden kurulan karar alma yetkisine sahip kurul. **8.** *mecaz.* Dünya; cihan. **9.** Eski Türk minyatürlerinde kişilerin belirli bir düzen içinde yerleştirilmesi işine verilen ad. **10.** *tiy.* Bir oyunda kişilerin sahneye giriş ve çıkışları ile değişen ve perdeyi meydana getiren bölümlerden her biri. ⊞ **meclis-ārā** *{OsT} Güzel konuşmalarıyla toplantıyı neşelendiren, süsleyen kimse; güzel konuşan.*|| **meclis araştırma komisyonu,** *Herhangi bir konuda bilgi sahibi olmak için kurulan ve üye sayısı TBMM genel kurulunca belirlenen genel kurul üyelerinden oluşan komisyon.*|| **meclis araştırması,** *Yasama meclisinin herhangi bir konuda bilgi sahibi olmak için yaptığı araştırma ve inceleme.*|| **meclis aritmetiği,** *Büyük Millet Meclisindeki iktidar partisi ile muhalefet milletvekillerinin sayısı.*|| **meclis-efrūz,** *{OsT} Meclisi aydınlatan.*|| **meclis-fürūz,** *{OsT} Toplantıyı aydınlatan kimse.*|| **meclis hükûmeti,** *Bakanlar kurulunu meclisin emrine ve iradesine bağlayan yönetim sistemi.*|| **meclis-i ālî-i hazāin,** *{OsT} Maliye işleri için kurulan komisyon.*|| **meclis-i bey',** *{OsT} Pazarlık için yapılan toplantı; satış sözleş-*

mesinin yapıldığı yer.|| **meclis-i emānet,** *{OsT} huk. Eski İstanbul'da belediye encümeni görevini yürüten atanmış görevliler kurulu.*|| **meclis-i hās,** *{OsT} İmparatorluk devrinde sadrazamın başkanlığında şeyhülislam ve sadrazamlardan oluşan kurul; meclis-i hass-ı vükela.*|| **meclis-i hāss-ı vükelā,** *{OsT} Kabine toplantısı; bakanlar kurulu toplantısı.*|| **meclis-i idāre,** *{OsT} 1. Eskiden il yönetim kurulu; özel idare. 2. Yönetim kurulu; idare meclisi.*|| **meclis-i idāre-i emvāl-i eytām,** *{OsT} Yetim mallarının hukukî işlemlerini incelemekle ilgili kurul.*|| **meclis-i kebir-i maārif,** *{OsT} Talim ve terbiye dairesi.*|| **meclis-i māliye,** *{OsT} Maliye bakanlığındaki danışma kurulu.*|| **meclis-i meb'usān,** *{OsT} 1. Millet meclisi genel kurulu. 2. İki meclisli Osmanlı parlamentosunda seçimle gelen kanat.*|| **meclis-i meşāyih,** *{OsT} Tekkelerin işleriyle uğraşan kurul.*|| **meclis-i meşveret,** *{OsT} Danışma kurulu.*|| **meclis-i mey,** *{OsT} İçki meclisi.*|| **meclis-i müessisān,** *{OsT} Kurcu meclis.*|| **meclis-i şer',** *{OsT} Şeyhülislam veya kadı huzurunda kanun hükmü alınmak üzere yapılan toplantı.*|| **meclis-i şükûfe,** *{OsT} Lale yetiştiricileri kongresi.*|| **meclis-i tedkikāt-ı şer'iye,** *{OsT} Meşihat dairesinde, kendisine havale olunan ilamlar ile fetvahaneden gönderilen ilamların doğruluğunu araştıran kurul.*|| **meclis-i umumî,** *{OsT} Meşrutiyetin ilanından sonra kurulan ilk anayasal parlamento.*|| **meclis-i ülfet,** *{OsT} Sohbet toplantısı.*|| **meclis-i vālā-yı ahkâm-ı adliye,** *{OsT} Eskiden Danıştay'ın görevlerine benzer işleri yürüten kurul.*|| **meclis-i vükelā,** *{OsT} Bakanlar kurulu; kabine toplantısı.*|| **meclis kurmak,** *1. Bir araya gelmek; eğlenmek veya sohbet etmek amacıyla toplanmak. 2. Bir konuyu görüşmek üzere bir kurul oluşturmak.*|| **meclis-nüvîs,** *{OsT} Toplantıda konuşulanları kayda geçiren kimse; sekreter; yazman.*|| **meclis odası,** *Kurulun toplandığı kapalı mekân.*|| **meclis soruşturması,** *huk. Yasama meclisinin, cezai ve hukukî sorumluluğa yol açmak üzere başbakan ve bakanlar hakkında yaptığı denetim.*

meclisara, [Ar. meclīs + Far. -ārā مجلس آرا] *(mecli:s-a:ra:) {OsT} sf.* Güzel konuşmalarıyla toplantıyı neşelendiren, süsleyen; güzel konuşan.

meclisefruz, [Ar. meclīs + Fr. efrūz مجلس افروز] *(mecli:sefru:z) {OsT} sf.* **1.** Meclisi aydınlatan; meclisi ışıtan. **2.** *is. müz.* Türk müziğinde eski bir makam.

meclisfüruz, [Ar. meclīs + Fr. fürūz مجلس فروز] *(mecli:sfüru:z) {OsT} sf.* → meclisefruz.

meclisî, [Ar. meclisī مجلسى] *(meclisi:) {OsT} sf.* **1.** Meclisle ilgili olan; meclise ait. **2.** *müz.* Azeri Türk müziğinde bir makam.

meclisiyan, [Ar. meclīs > meclisiyān مجلسيان] *(meclisiya:n) {OsT} is.* Bir toplantıda bulunanlar; meclis üyeleri.

meclub, [Ar. meclūb مجلوب] *(meclû:b) {OsT} sf.* **1.** Bir yerden getirilmiş olan; celbolunmuş olan. **2.** Taraftarlığı kazanılmış olan; desteği sağlanmış. **3.** Aşırı bağlı; tutkun; vurgun.

meclubîn, [Ar. meclūb > meclūbīn مجلوبين] *(meclû:bi:n) {OsT} is.* Tutkunlar; vurgunlar.

meclubiyet, [Ar. meclūb > meclūbiyyet مجلوبيت] *(meclû:biyet) {OsT} is.* Tutkunluk; vurgun olma durumu.

meclüv, -vvü [Ar. meclüvv مجلو] *{OsT} sf.* Cilalı; parlak.

mecma, -a'ı [Ar. cemʿ > mecmaʿ مجمع] *{OsT} is.* **1.** Toplantı yeri; toplanılacak yer. **2.** Birleşilen, kavuşulan nokta. **3.** Celi yazıların kalemlerinin kullanılmasına uygun geniş karınlı ve kare biçiminde metal hokka. ⊡ **mecma'ü'l-bahreyn,** *{OsT} 1. İki denizin birleştiği yer. 2. tasvf. Yaratılmışlarla Allah'ın birleşip görüşme yeri.*|| **mecma'ü'l-ezdād,** *{OsT} Mutlak hürriyet.*

mecma'a, [Ar. mecmaʿa مجمعة] *{OsT} is.* → mecmua.

mecmece, [Ar. mecmece مجمجة] *{OsT} is.* **1.** İçinden geçeni söylemek isteyip de yine gizleme. **2.** Yazı karışıklığı.

mecmede, [Ar. mecmede مجمدة] *{OsT} is.* Buzluk; karlık.

mecmere, [Ar. mecmer / mecmere مجمر / مجمره] *{OsT} is.* **1.** Isıtıcı. **2.** Tütsü yakılan kap; buhurdan.

mecmu, -u'u [Ar. cemʿ > mecmūʿ مجموع / مجموعه] *(mecmu:) {OsT} sf.* **1.** Bir araya getirilmiş; toplanmış. **2.** Bütün. **3.** *is. mat.* Toplam.

mecmu'a, [Ar. mecmūʿ > mecmūʿa مجموعة] *(mecmu:a) {OsT} is.* → mecmua. ⊡ **mecmū'a-i fünūn,** *{OsT} 1. Ansiklopedi. 2. mecaz. Çok bilgili kimse.*|| **mecmū'a-i hayvanāt,** *{OsT} biy. Direy; fauna.*|| **mecmū'a-i nebātāt,** *{OsT} biy. Bitey; flora.*|| **mecmū'a-i sath,** *{OsT} mat. 1. Bütün. 2. Yüzey.*|| **mecmū'atü'l-letâif,** *{OsT} 1. Latifeler mecmuası. 2. ed. Gülünç fıkraların, hikâyelerin toplandığı kitap.*|| **mecmu'atü'n-nezāir,** *{OsT} Nazireler mecmuası.*

mecmua, [Ar. mecmūʿ > mecmūʿa مجموعة] *(mecmu:a) {OsT} is.* **1.** Dergi. **2.** Çeşitli yazılardan meydana gelmiş el yazması kitap. **3.** Toplanmış, derlenmiş şeylerin bütünü.

mecmu'an, [Ar. mecmūʿ > mecmūʿan مجموعاً] *(mecmu:'an) {OsT} zf.* Toplu olarak; toptan; hepsi; hep birlikte.

mecmu'iyet, [Ar. mecmūʿ > mecmūʿiyyet مجموعيت] *(mecmu:iyet) {OsT} is.* **1.** Tam olma durumu; bü-

tünlük; tamlık. **2.** Topluluk. **3.** *sosy.* Ortaklaşma; kolektif.

mecniy, -yyü [Ar. cināyet > mecniyy مجنى] *{OsT} is.* Öldürme; cinayet. ⊟ **mecniyyün-aleyh,** *{OsT} Öldürülen kimse; üzerine cinayet işlenen.*

mecnub, [Ar. cenūb > mecnūb مجنوب] *(mecnu:b) {OsT} is.* (Kişi için) güney rüzgârı alan.

mecnun, [Ar. cinnet>mecnūn / mecnūne مجنون / مجنونه] *(mecnu:n) {OsT} sf.* **1.** Çıldırmış; deli; çılgın. **2.** Aşk yüzünden kendini kaybetmiş; delice seven; âşık. **3.** *huk.* Tasarrufları hüküm taşımayan, mahcur durumda bulunan akıl hastası. **4.** *tasvf.* İlahî aşkın sembolü. ⊟ **mecnūn-ı gayr-ı mutbik,** *{OsT} Zaman zaman iyileşen akıl hastası.*|| **mecnūn-ı mutbik,** *{OsT} Hiçbir zaman iyileşmeyen akıl hastası.*|| **mecnun olmak,** *1. Delirmek; çıldırmak; aklını yitirmek. 2. mecaz Birine delicesine sevdalanmak; tutulmak.*|| **mecnūn-sıfāt,** *{eAT} Mecnun gibi.*

mecnunane, [Ar. mecnūn + Far. āne مجنونانه] *(macnu:na:ne) {OsT} zf.* Çılgın bir şekilde.

mecnuniyet, [Ar. mecnūniyyet مجنونيت] *(mecnu:niyet) {OsT} is.* Delilik.

mecra, [Ar. cereyān > mecrā مجرى] *(mecra:) {OsT} is.* **1.** Su yolu; suyun aktığı yatak. **2.** *mecaz.* Bir işin gidişi; bir olayın doğrultusu. **3.** Bir haber veya bilginin yayılma yolu. **4.** *anat.* Vücut sıvılarının aktığı kanal **5.** *huk.* Elektrik, su, havagazı, doğal gaz gibi şeylerin akıtılması için yapılan yol, kanal, tesisat vb. ⊟ **mecrāy-i bevl,** *{OsT} anat. Sidik yolu; idrar kanalı.*|| **mecrāy-i beyziye,** *{OsT} anat. Yumurta kanalı.*|| **mecrāy-i dem'î,** *{OsT} anat. Göz yaşı kanalı.*|| **mecrāy-i sem'î,** *{OsT} anat. İşitme kanalı; kulak yolu.*|| **mecrāy-i tabiî,** *{OsT} Doğal yol; doğal geçiş yeri.*

mecruf, [Ar. cerf > mecrūf مجروف] *(mecru:f) {OsT} is.* Süpürülmüş ve kürekle atılmış.

mecruh, [Ar. cerḥ > mecrūḥ / mecrūḥa مجروح / مجروحه] *(mecru:h) {OsT} sf.* **1.** Yaralanmış; yaralı. **2.** *mecaz.* İncinmiş; kırılmış. **3.** (Görüş, fikir, sav vb. için) delillerle çürütülmüş olan; geçersiz sayılmış olan. **4.** *is.* Yaralanmış kimse; yaralı.

mecruhîn, [Ar. mecrūḥ > mecrūḥīn مجروحين] *(mecru:hi:n) {OsT} is.* Yaralanmış kimseler; yaralılar.

mecruhiyet, [Ar. mecrūḥ > mecrūḥiyyet مجروحيت] *(mecru:hiyet) {OsT} is.* **1.** Yara almış olma hâli; yaralanma. **2.** Bir fikri, görüşü veya savı çürütme, boşa çıkarma.

mecrur, [Ar. cerr > mecrūr مجرور] *(mecru:r) {OsT} sf.* **1.** Çekilmiş; sürüklenmiş. **2.** *dbl.* Arapça'da cer harfi ve tamlama durumunda son harfi kesre (i) olan kelimenin durumu.

mecrurat, [Ar. mecrūr > mecrūrāt مجرورات] *(mecru:ra:t) {OsT} is.* Mecrur olan kelimeler.

mecube, [Ar. mecūbe مجوبه] *(mecu:be) {OsT} is.* Cevap.

me'cuc, [Ar. me'cūc مأجوج] *{OsT} is.* → mecüç.

mec'ul, -lü [Ar. caʿl > mecʿūl / mecʿūle مجعول / مجعوله] *(mecu:l) {OsT} sf.* Yeni yapılmış; ortaya çıkarılmış.,

me'cur, [Ar. ecr > me'cūr مأجور] *(mecu:r) {OsT} sf.* **1.** (Mülk, araba, at vb. için) kiralanmış; kiraya verilmiş. **2.** Sevap kazanan; sevabı verilmiş olan; hayır sahibi.

Mecus, [Far. muġ *(ateşperest) {OsT}* > Yun. megos *(büyücü) {OsT}* > Ar. mecūs مجوس] *(mecu:s) {OsT}* **1.** Ateşe tapan kimseler. **2.** Zerdüşt dininden olanlar. **3.** Orta Çağda İspanya'ya akınlar düzenleyen Norman ve Vikinglere Arap tarihçilerinin verdiği isim.

Mecusi, [Ar. mecūs > mecūsī مجوسى] *(mecu:si:) {OsT} sf.* Mecus dininden olan; Zerdüşti.

Mecusilik, -ği [mecusī-lik] *(mecu:si:lik) is.* Ateşe tapanların dini ve bunların meydana getirdiği topluluk.

Mecusiyan, [Ar. mecūsiyān مجوسيان] *(mecu:siya:n) {OsT} is.* Mecusiler; ateşe tapanlar.

Mecusiyet, [Ar. mecūsiyet مجوسيت] *{OsT} is.* Ateşe tapanların dini ve bunların meydana getirdiği topluluk; Mecusilik.

mecut, [? mecut] *{ağız} is.* Yolda, dinlenmek için yapılmış üstü kapalı, etrafı açık yer. [DS]

me'cüç, [Ar. me'cūc مأجوج] *{OsT} is. isl.* **1.** Yecüc ile birlikte kıyamet günü ortaya çıkacak olan yaratık. **2.** *din.* Bazılarınca Kutsal Kitap'ta Küçük Asya'nın doğusunda yaşayan kavimlerin, özellikle İskitlerin kasdedildiği iddia edilen kavmin adı. **3.** Apokalipsis'te kiliseye karşı birleşen pagan kavimler.

meczub, [Ar. cez̠b > mecz̠ūb مجذوب] *(meczu:b) {OsT} sf.* → meczup.

meczubîn, [Ar. mez̠ub > mecz̠ūbīn مجذوبين] *(meczu:bi:n) {OsT} is.* Meczuplar; deliler.

meczubiyet, [Ar. mecz̠ūb > mecz̠ūbiyyet مجذوبيت] *(meczu:biyet) {OsT} is.* Birine gönül bağlama; meyletme.

meczum[1], [Ar. cüz̠z̠am > mecz̠ūm مجذوم] *(meczu:m) {OsT} sf.* Cüzam hastalığına yakalanmış olan; cüzamlı.

meczum[2], [Ar. cezm > meczūm / meczūme مجزوم / مجزومه] *(meczu:m) {OsT} sf.* **1.** Kesin karar verilmiş ve yapılması muhakkak olan. **2.** *dbl.* (Arapça kelimeler için) son harfi harekesiz okunan.

meczup, -bu [Ar. cez̲b > mecz̲ūb مجذوب] *(meczu:p)* *{OsT}* *sf.* **1.** Aklını yitirmiş; aklını oynatmış; deli. **2.** Bir tarafa yöneltilmiş; çekilmiş. **3.** *tasvf.* Kendini Allah'a adayan, ondan başka bir şey düşünmeyen, ilahi aşk ile kendinden geçerek çevresine önem vermeyen; Allah'a kavuşmak ve ilahi özde eriyerek sonsuzluğa ulaşmak için çalışan, bu uğurda derin bir ruh coşkunluğuna kapılan derviş.

meczuplar, [meczup-lar] *is. din.* **1.** Hristiyanlıkta ibadet etmeksizin Tanrı'ya ulaşılabileceğini savunan tarikat mensupları. **2.** Bazı eski mason derneklerinin üyeleri.

meczupluk, -ğu [meczup-luk] *is.* **1.** Meczup olma durumu; meczup bir dervişin durumu ve davranışları. **2.** 18. yy'da Bavyera meczupları da denilen Swedenborg, Saint-Martin, Böhme, Pasqualis ve Weishaupt tarafından savunulan, doğrudan doğruya, Tanrısal ilhamdan kaynaklanan bir iç aydınlanma inancına dayanan metafizik ve gizemci öğreti.

meczur, [Ar. cez̲r > mecz̲ūr مجذور] *(meczu:r)* *{OsT}* *sf. mat.* (Sayı için) kare kökü alınmış.

-meç, [-ma-ç / -meç] *yap. e.* → -maç.

meç[1], [mac / maç / meç / mıc / mıç *(yans.)*] *ünl.* Şapırdatarak yemeyi içmeyi, çiğnemeyi anlatan kök. [Zülfikar] *meç meç* ⊟ **meç meç,** *{ağız} (Yemek için) ağzını şapırdatarak.* [DS]

meç[2], [Slav. meč] *is.* **1.** Düz, ince kılıç. **2.** İmparatorluk döneminde, ateşli silahların bulunuşundan önce kullanılan, keskin olmayan, düz ve ince kılıç.

meç[3], [Fr. mèche] *is.* **1.** Başta bulunan saçların diğer bölümlerine göre daha farklı biçimde kesilmiş perçem. **2.** Saçın küçük tutamlar hâlinde değişik renkler hâlinde boyanmış biçimi.

meç[4], [Yun. ímetsia > imece > meci / meç] *{ağız}* *is.* İmece. [DS] ⊟ **meçe getirmek,** *{ağız} İşi yoluna koymak.* [DS]|| **meçe gelmek,** *{ağız} (İş için) olacak duruma gelmek; yoluna girmek.* [DS]

meççik, -ği [meç-cik / mencik / mençik] *{ağız}* *is.* Sık başlayıp uca doğru azalan sert kıllı sakal. [DS]

meççik[1], **-ği** [meç-çik] *{ağız}* *is.* Saç topuzu. [DS]

meççik[2], **-ği** [meç-çik] *{ağız}* *sf.* (Kişi için) bodur; bücür. [DS]

meççik[3], **-ği** [Yun. matsoúkhi => meççik] *{ağız}* *is.* Davul tokmağına eşlik eden çubuk. [DS]

meçeç, -ci [? meçeç] *{ağız}* *is.* **1.** Et beni. **2.** Siğil. [DS]

meçhul, -lü [Ar. cehl > mechūl مجهول] *(meçhu:l)* *{OsT}* *sf.* **1.** Hakkında hiçbir bilgi bulunmayan; hakkında bilgi edinilememiş olan; bilinmeyen. **2.** *mat.* (Miktar için) bilinmeyen. **3.** *dbl.* (Fiil için) edilgen. **4.** *is.* Bilinmeyen yer veya nesne. ⊟ **mechūlü'l-ahvāl,** *Kim olduğu bilinmeyen.*|| **mechūlü'n-neseb,** *Kimin çocuğu olduğu bilinmeyen.*

meçhulat, [Ar. mechūl > mechūlāt مجهولات] *(mechu:lâ:t)* *{OsT}* *is.* Ne olduğu bilinmeyen, anlaşılmayan şeyler; meçhuller.

meçhuliyet, [Ar. mechūl > mechūliyyet مجهوليت] *(mechu:liyet)* *{OsT}* *is.* Bilinmezlik.

meçik[1], **-ği** [Yun. matsoúkhi => meçik] *{ağız}* *is.* **1.** *{eAT}* Davul tokmağı. **2.** Davul çalarken tokmakla birlikte kullanılan ince çubuk. [DS] **3.** *{eAT}* Av aracı olarak kullanılan ucu topuzlu değnek.

meçik[2], **-ği** [meçik] *{ağız}* *is.* Geniş ve uzun sakal. [DS]

meçik[3], **-ği** [meçik] *{ağız}* *is.* Zift. [DS]

meçikli[1], [meçik-li] *{ağız}* *is.* Ağı. [DS]

meçikli[2], [meçik-li] *{ağız}* *is.* Tütün diplerinde biten ve kurumasına sebep olan asalak bitki. [DS]

meçikli[3], [meçik-li] *{ağız}* *sf.* (Kişi için) uğursuz. [DS]

meçikli[4], [meçik-li] *{ağız}* *is.* Eşeğin erkeklik organı. [DS]

meçiklü, [meçik-lü مچكلو] *{eAT}* *is.* Taun; veba.

meçit, -di [Ar. mescid => mecit] *{ağız}* *is.* Cami. [DS]

meçmeçe, [? meçmeçe] *{ağız}* *is.* **1.** Midye kabuğu. **2.** Kaplumbağa kabuğundan tütün tabakası biçiminde yapılmış kap. [DS]

meçmeçen, [? meçmeçen] *{ağız}* *is.* Salyangoz. [DS]

meçuk, -ğu [? meçuk / meçük] *{ağız}* *sf.* → meçük[1]. [DS]

meçük[1], **-ğü** [? meçük / meçuk] *{ağız}* *sf.* (Kişi için) zayıf, avurtları çökmüş. [DS]

meçük[2], **-ğü** [Yun. matsoúkhi => meçük] *{ağız}* *is.* **1.** Davul tokmağı. *{eAT} (aynı)* **2.** Davul çalarken tokmağa eşlik eden çubuk. [DS] **3.** *{eAT}* Av aracı olarak kullanılan ucu topuzlu değnek.

meçük[3], **-ğü** [? meçük / meci] *{ağız}* *is.* Kedi. [DS]

med[1], [Ar. medḥ => med] *is.* Övme; övünme. ⊟ **medden atmak,** *{ağız} Gururlanmak; övünmek; yüksekten atmak.* [DS]

med[2], **-ddi** [Ar. medd مد] *is.* **1.** Çekip uzatma. **2.** Yayma; döşeme. **3.** Uzatılma. **4.** Yayılma; döşenme. **5.** *dbl.* Arapça'da bir sesi gereğinden fazla uzatarak söyleme. **6.** *dbl.* Elif (آ)'i uzun okuma. **7.** *coğ. dnz.* Deniz suyunun ayın çekim gücü ile yükselip kabarması. **8.** *huk.* Eskiden mahkemelerde kadı vekillerinin görev sürelerinin uzatılması. ⊟ **medd etmek,** *Uzatmak.*|| **med harfi,** *dbl. Arapça'da harfleri uzun okutan elif, vav, ye harflerine verilen ad.*|| **medd-i āh,** *{OsT} Ahı çekip uzatma.*|| **medd-i basar,** *{OsT} tıp. Yakını görememe; presbit.*|| **medd-i basar-ı şeyhî,** *{OsT} tıp. Yakını görmezlik.*|| **medd-i bisāt,** *{OsT} Halı ve kilimi yayma, serme.*|| **medd-i cüz'î,** *{OsT} coğ. On beş günde bir görülen ve az olan deniz kabarması; az derecedeki kabarma.*|| **medd-i ekmel,** *{OsT} coğ. Büyük geri-*

lim.|| **medd-i kâmil,** *coğ. Denizde yüksek kabarma.*|| **medd-i küllî,** *{OsT} Denizin kabarma zamanı.*|| **medd-i nazar,** *{OsT} Gözün görebildiği kadar uzağa bakma; göz erimi.*|| **medd-i nigâh,** *{OsT} Göz erimi.*|| **medd-i yed,** *{OsT} El uzatma.*|| **medd ü cezr,** *{OsT} coğ. Ayın çekim gücü ile deniz suyunun alçalıp kabarması olayı; gelgit.*|| **medd ü cezr si'ası,** *{OsT} coğ. Sık sık gelgit olması.*||

meda, [Ar. medd > medā / mede مدى] *(meda:) {OsT} is.* **1.** Uzaklık; mesafe. **2.** Bitim; son; nihayet. **3.** Gaye; erek. ☐ **mede'd-dühūr,** *{OsT} Kıyamete kadar.*|| **mede'l-a'vām,** *{OsT} Yılların sonuna kadar.*|| **mede'l-basar,** *{OsT} Göz erimi.*|| **mede'l-eyyām,** *{OsT} Kıyamete kadar.*|| **mede'l-ezmān,** *{OsT} Kıyamete kadar.*

medafi, -i'ı [Ar. def' > medfa' > medāfi' مدافع] *(meda:fi:) {OsT} is. as.* Toplar.

medafin, [Ar. medfen > medāfin مدافن] *(meda:fin) {OsT} is.* **1.** Mezarlar; kabirler. **2.** Gömü yerleri.

medahik, [Ar. ḍıḥk > muḍḥik > meḍāḥik مضاحك] *(meda:hik, h kalın söylenir) {OsT} is.* **1.** Gülünç şeyler. **2.** Gülünç kimseler. **3.** Güldürücü kimseler; soytarılar; komikler.

medahil, [Ar. duḫūl > medḫāl > medāḫil مداخل] *(meda:hil) {OsT}* **1.** Girilecek yerler; girişler. **2.** Evler.

medaih, [Ar. mid'ḥat > medā'iḥ مدائح] *(meda:ih, h kalın söylenir) {OsT} is.* Övmeler; methiyeler.

medain, [Ar. medine *(şehir) {OsT}* > medāin مدائن] *(meda:in) {OsT} is.* Şehirler.

medami, -i'ı [Ar. dem' *(gözyaşı) {OsT}* > medma' > medāmi' مدامع] *(meda:mi) {OsT} is.* **1.** Gözyaşları. **2.** Gözler. ☐ **medāmi'-i hicrān,** *{OsT} Ayrılık gözyaşları.*

medar, [Ar. devr > medār مدار] *(meda:r) {OsT} is.* **1.** Etrafında dönülen nokta. **2.** Bir şeyin çevresinde dönen şeyin çizdiği yol. **3.** Neden; sebep; vasıta. **4.** Dayanak; yardım; yardımcı; muavenet. **5.** *coğ.* Dönence. **6.** *gök b.* Yörünge. ☐ **medār-ı cedî,** *{OsT} gök b. Oğlak dönencesi.*|| **medār-ı ibret,** *{OsT} İbret almağa yarayan; ders alınabilir olan.*|| **medār-ı iftihār,** *{OsT} Övünmeye sebep olan; övünç kaynağı.*|| **medār-ı kelām,** *{OsT} Söz konusu; konuşma.*|| **medār-ı mahz-ı mübāhāt,** *{OsT} Tam övünme konusu.*|| **medār-ı māişet,** *{OsT} Geçinme aracı; geçim kaynağı.*|| **medār-ı seretān,** *{OsT} gök b. Yengeç dönencesi.*|| **medar olmak,** *Yardım etmek; yardımcı olmak; yararı dokunmak.*|| **medarü'l-ayn,** *{OsT} anat. Göz çukuru.*

medareyn, [Ar. medār > medāreyn مدارين] *(meda:reyn) {OsT} is. coğ.* Yengeç ve Oğlak dönenceleri.

medarıiftihar, [Ar. medār-ı iftiḫār مدار افتخار] *(meda:rıiftiha:r) {OsT} is.* Övünülen, kıvanç duyulan kişi veya şey; övünç kaynağı.

medarî, [Ar. medār > medārī مدارى] *(meda:ri:) {OsT} sf.* Tropikal. ☐ **medārî mıntıka,** *{OsT} coğ. Tropikal kuşak.*

medaric, [Ar. derece > medrec > medārīc مدارج] *(meda:ri:c) {OsT} is.* **1.** Derece derece yükselinen yollar, meslekler. **2.** *mecaz.* Basamaklı yollar; merdivenler. **3.** Keçi yolları.

medaris, [Ar. ders > medrese > medāris مدارس] *(meda:ris) {OsT} is.* Medreseler.

medayih, [Ar. medḥ > medīḥa > medāyiḥ مدايح] *(meda:yih, h kalın söylenir) {OsT} is.* **1.** Övgüye değer olanlar. **2.** Övgüler; övmeler.

medayin[1], [Ar. midyān > medāyīn مداين] *(meda:yi:n) {OsT} is.* Sürekli borç edenler; borca batmış olanlar.

medayin[2], [Ar. medīne > medāyin مداين] *(meda:yin) {OsT} is.* Kentler; şehirler; medineler.

medbuğ, [Ar. debāğet > medbūġ مدبوغ] *(medbu:ğ) {OsT} sf.* (Hayvan derileri için) tabaklanmış; kullanılacak hâle getirilmiş.

medbur, [Ar. medbūr مدبور] *(medbu:r) {OsT} is.* **1.** Yaralı. **2.** Zengin.

medcezir, [Ar. medd ü cezr مد و جزر] *{OsT} is. coğ.* Gelgit.

meddah, [Ar. medḥ > meddāḥ مداح] *(medda:h) {OsT} sf.* **1.** Aşırı öven; çok metheden. **2.** Dalkavuk. **3.** *is.* Kahve vb. yerlerde taklit, hikâye ve fıkralarla veya bunları dramatize ederek halkı eğlendirme sanatı. **4.** Bu sanatın uygulayıcısı. ☐ **meddah kahvesi,** *Eskiden, meddahların gösteri yaptığı kahvelere verilen ad.*

meddahlık, -ğı [meddah-lık] *(medda:hlık) is.* **1.** Meddahın yaptığı iş; meddahın mesleği. **2.** Övücülük; dalkavukluk.

medde, [Ar. medde مده] *{OsT} is. dbl.* Arapça'da elif harfini uzun okutan med (˜) işareti.

meddep, [Ar. mekteb => meddep] *{ağız} is.* Okul. [DS]

medder, [Ar. medār ? => meder / medder] *{ağız} is.* Güç; takat. [DS] ☐ **medderden kesilmek,** *{ağız} Gücü kalmamak; gücü kesilmek; takatsiz düşmek.* [DS]

meddup, [Ar. mektūb => meddup] *{ağız} is.* Mektup. [DS]

meddücezir, -zri [Ar. medd *(uzama)* ü cezr *(çekilme)* > medd ü cezr مد و جزر] *{OsT} is. coğ.* Güneş ve Ay'ın çekim etkisi ile deniz yüzeyinde meydana gelen alçalma ve yükselme hareketi; gelgit; medcezir.

mede[1], [? mede] *{ağız} is.* Çocuk oyunlarında kale. [DS]

mede[2], [Ar. mā-ʿadā => mede] *{ağız} zf.* Başka; özge. [DS]

mede[3], [Ar. miʿde => mede / mada] *{ağız} es.* Mide. [DS]

mede[4], [? mede / medek] *{ağız} is.* Manda yavrusu; malak. [DS]

me'debe, [Ar. meʾdebe مأدبه] *{OsT} is.* Düğün yemeği; toy. ⊡ **me'debetü'l-hıtan,** *{OsT} Sünnet ziyafeti; sünnet toyu.*

meded, [Ar. meded مدد] *{OsT} is.* → medet. ⊡ **meded-Allah,** *Aman Allah!*|| **meded-cū,** *{OsT} Yardım arayan; medet uman.*|| **meded-cūyān,** *{OsT} Yardım arayanlar.*|| **meded-cūyāne,** *{OsT} Yardım umana yakışır biçimde.*|| **meded-cūyî,** *{OsT} Yardım arayıcılık; yardım umma.*|| **meded-hāh,** *{OsT} Yardım isteyen; sığınan.*|| **meded-hāh-āne,** *{OsT} Yardım umarcasına.*|| **meded-hāhî,** *{OsT}Yardım umma; yardım bekleyicilik.*|| **meded-kâr,** *{OsT} Yardım edici; yardımcı.*|| **meded-kârān,** *{OsT} Yardımcılar; yardım ediciler.*|| **meded-kârāne,** *{OsT} Yardım edercesine.*|| **meded-kârî,** *{OsT} Yardım edicilik; yardımcılık.*|| **meded-res,** *{OsT} Yardım yetiştirici; imdada yetişen.*|| **meded-resān,** *{OsT} Yardım edici; yardıma koşan.*|| **meded-resānî,** *{OsT} Yardıma koşma; yardım edicilik.*

medek, -ği [medek] *{ağız} is.* **1.** Hayvan. **2.** İnek. **3.** Davar. **4.** Manda; dişi manda. **5.** Manda yavrusu; malak. **6.** Buzağı. [DS]

medeklik, -ği [medek-lik - medek-liḫ] *{ağız} is.* Dişi manda sürüsü. [DS]

medem, [Ar. mādām => mēdem] *(me:dem) {ağız} bağ.* Madem. [DS]

-meden, [-ma-dan / -me-den] *yap. e.* → -madan.

medeni, [Ar. medīne > medenī مدنى] *(medeni:) {OsT} sf.* **1.** Şehirde yaşayan; kırsallıktan kurtulmuş; kentlileşmiş; şehirli; kentli; şehre ait; uygar. **2.** Uygarlığın hayatı kolaylaştıran nimetlerinden yararlanan; uygar. **3.** (Toplum ve kişi için) ideal uygarlık düzeyine uygun bir yaşama imkânına kavuşmuş olan; uygar. **4.** *mecaz.* Eğitim görmüş; terbiyeli; nazik; kibar. **5.** Bir ülkeyle ilgili. **6.** Medine şehrine ait olan; Medineli. **7.** *isl.* (Kur'an-ı Kerim'deki sureler için) Hz. Muhammet Medine'ye göçtükten sonra bu şehirde inenler. ⊡ **medeni durum,** *Bir kimsenin evlilikle ilgili olarak evli, bekâr, dul ya da boşanmış olma durumunu belirten sosyal statü.*|| **medeni evlenme,** *Devletin resmî görevlisi olan evlendirme memuru önünde yapılan evlenme akdi; medeni nikâh.*|| **medeni haklar,** *Bir ülkede, siyasi hakların karşıtı olarak bir kimsenin, nişanlanmak, evlenmek, boşanmak veya mal mülk sahibi olmak gibi cinsiyet ve uyruk farkı gözetmeksizin sahip olduğu haklar.*|| **medeni hâl,** *Medeni durum.*|| **medeni hukuk,** *huk. Kişi, aile, eşya, miras ve borç ilişkilerini düzenleyen hukuk dalı.*|| **Medeni Kanun,** *1. Yurttaşlar yasası. 2. Cumhuriyet öncesi yürürlükte olan Mecelle'nin yerine, İsviçre Medeni Kanununun Fransızca tercümesinden yararlanılarak 1926 yılında kabul edilen, kişi, aile, eşya, miras ve borç ilişkilerine ait esasları düzenleyen 743 sayılı kanun.*|| **medeniyyü't-tab',** *{OsT} Yaradılışı topluluk içinde yaşamaya uygun olan kimse.*

medenileşme, [medenī-le-ş-me] *(medeni:leşme) is.* Medenileşmek eylemi ve durumu; uygarlaşma; çağdaşlaşma.

medenileşmek, [medenī-le-ş-mek] *(medeni:leşmek) dönşl. f. [-ir]* **1.** İdeal uygarlık düzeyine uygun bir yaşama imkânına kavuşmak; böyle bir yaşama düzeyine ulaşma süreci içinde olmak; uygarlaşmak. **2.** (Kişi için) daha nazik, daha kibar davranmaya başlamak; uygarlaşmak.

medenileştirme, [medenī-le-ş-tir-me] *(medeni:leştirme) is.* Medenileştirmek eylemi.

medenileştirmek, [medenī-le-ş-tir-mek] *(medeni:leştirmek) gçl. f. [-ir]* **1.** (Millet, ülke, halk için) ideal uygarlık düzeyine uygun bir yaşama imkânına kavuşturmak; böyle bir yaşama düzeyine ulaşma süreci içine sokmak; uygarlaştırmak. **2.** (Kişi için) daha nazik, daha kibar davranmaya alıştırmak; uygarlaştırmak.

medenilik, -ği [medeni-lik] *(medeni:lik) is.* Medeni olma durumu; uygar olma durumu; uygar olan kişi veya toplumun niteliği.

medeniye, [Ar. medeniyye مدنيه] *{OsT} is.* Medeniyete ait; uygarlıkla ilgili.

medeniyeci, [medeniye-ci] *is.* Medeni hukuk alanında uzmanlaşmış hukukçu.

medeniyet, [Ar. medeniyyet مدنيت] *{OsT} is.* **1.** Şehirde yaşama; kentli oluş; kentte yaşama biçimi. **2.** Ekonomik, siyasal, toplumsal, düşünce, kültür ve sanat, bilim ve teknik bakımlarından ideal sayılan üst düzeyde yaşama durumu; ideal gelişmişlik; uygarlık. **3.** Toplumların veya ülkelerin düşünce ve sanat hayatı ile maddî ve manevi varlığına özgü niteliklerinin tümü; uygarlık. **4.** Bilim ve tekniğin verilerinden en üst düzeyde yararlanabilme durumu. **5.** Daha nazik, daha kibar olma durumu. ⊡ **medeniyet-i hāzıra,** *{OsT} Şimdiki medeniyet.*

medeniyetçi, [medeniyet-çi] *is.* Daha uygar olmayı, toplumu daha uygar duruma getirmeyi savunan kişi; uygarlık yanlısı.

medeniyetçilik, -ği [medeniyet-çi-lik] *is.* Medeniyetçi olma durumu; medeniyet yanlısı olma durumu.

medeniyetsiz, [medeniyet-siz] *sf. mecaz.* Kaba; vahşi; uygarlaşmamış; yabanıl.

medenk, -gi [Far. medenk مدنك] *{OsT} is.* **1.** Ağaç anahtar. **2.** Kilit damağı. **3.** Kapı sürgüsü.

meder[1], [Ar. meder مدر] *{OsT} is.* **1.** Kuru çamur. **2.** Kerpiç. **3.** Köy; mahalle.

meder[2], [Ar. medār ? => meder / medder] *{ağız} is.* Güç; takat. [DS] ◻ **mederden kesilmek,** *{ağız} Gücü kalmamak; güçten düşmek.* [DS]

mederlik, -ği [meder-lik] *{ağız} is.* Dişi manda sürüsü. [DS]

medersiz, [meder-siz] *{ağız} sf.* Güçsüz. [DS]

medet, -di [Ar. meded مدد] *{OsT} is.* **1.** Zor durumda kalmış bir kimseye yapılan yardım; imdat. **2.** *as.* Savaşta zor durumda kalan birliklere yardım için gönderilen destek kuvveti; yardımcı kuvvet. **3.** *ünl.* "Yardım et! İmdat! Yetiş!" anlammda kullanılan bir yardım isteme ünlemi. ◻ **Medet Allah!** *Çok güç durumda kalındığında Allah'tan yardım dileğinde bulunma sözü.*|| **medet beklemek,** *Yardım beklemek.*|| **medet etmek,** *Yardım etmek.*|| **medet istemek,** *Yardım istemek.*|| **medet ummak,** *Yardım beklemek.*

medfa, -a'ı [Ar. defʿ > medfaʿ مدفع] *{OsT} is. as.* Top.

medfen, [Ar. defn > medfen مدفن] *{OsT} is.* Defin olunacak yer; mezar; kabir; metfen.

medfu, -u'u [Ar. defʿ > medfuʿ مدفوع] *(medfu:) {OsT} sf.* **1.** Çıkarılmış olan; atılmış olan. **2.** Vezneden ödenmiş olan; verilmiş; ödenmiş.

medfuat, [Ar. medfuʿ > medfuʿāt مدفوعات] *(medfu:a:t) {OsT} is.* **1.** Harcanmış olan paralar; giderler. **2.** Harcanan paraların deftere kaydedildiği sütun; gider sütunu.

medfun, [Ar. defn > medfūn / medfūne مدفون / مدفونه] *(medfu:n) {OsT} sf.* **1.** Defnedilmiş; gömülmüş. **2.** Toprağın içine gömülüp örtülü kalmış olan; metfun.

medh, [Ar. medḥ مدح] *{OsT} is.* → metih.

medhal, -li [Ar. duḫl > medḫal مدخل] *(medha:l) {OsT} is.* **1.** Giriş yeri; giriş; bir yapı veya bahçeye giriş yeri; methal. **2.** Boğaz, körfez, sokak vb.nin girişi; ağız. **3.** (Kitap için) ön söz; giriş. **4.** *mecaz.* Bir işte eli olma; karıştırma; parmağı olma. ◻ **medhāl-i kavāid,** *{OsT} Dilbilgisine giriş.*|| **medhāl-dār,** *{OsT} Bir işte parmağı olan; o işe karışmış olan.*

medhiyat, [Ar. medḥiyye > medḥiyyāt مدحيات] *(medhiya:t) {OsT} is.* Övme amacıyla yazılmış eserler; methiyeler.

medhiye, [Ar. medḥ > medḥiyye مدحيه] *{OsT} is.* **1.** Övgü; methiye. **2.** *ed.* Birini övmek için yazılmış manzume.

medhul, -lü [Ar. daḫl > duḫūl مدخول] *(duhu:l) {OsT} sf.* **1.** Kendisine bir şey girmiş olan. **2.** Ayıplanacak bir davranışta bulunan. **3.** Dile düşmüş olan.

medhun, [Far. medhūn مدهون] *(medhu:n) {OsT} is.* Tabaklanmış deri.

medhur, [Ar. duḥūr>medḥūr مدحور] *(medhu:r) {OsT} sf.* Kovulmuş; atılmış; uzaklaştırılmış; defedilmiş.

medhuş, [Ar. dehşet > medhūş مدهوش] *(medhu:ş) {OsT} sf.* **1.** Dehşete düşmüş; şaşkınlığa uğramış. **2.** Korkmuş; ürkmüş.

medhuşane, [Ar. medhūş > medhūşāne مدهوشانه] *(medhu:şa:ne) {OsT} zf.* Dehşete düşmüş gibi; korkmuşçasına.

medhuşiyet, [Ar. medhūş > medhūşiyyet مدهوشيت] *(mednu:şiyet) {OsT} is.* Korkma durumu; dehşete kapılma hâli.

medhüsena, [Ar. medḥ ü şenāʾ مدح و ثناء] *(medhüsena:) {OsT} is.* Övgü.

-medi, [-madın / -medin / -madı / -medi] *{eT} yap. e.* → -madın.

media, [Fr. média] *(me'dya) {OsT} is.* İletişim araçları; medya.

medid, [Ar. medd > medīd / medīde مديد / مديده] *(medi:d) {OsT} sf.* **1.** Çekilmiş; uzatılmış. **2.** Uzun; uzun süren. ◻ **medîdü'l-basar,** *{OsT} Uzağı gören; uzaktan gören.*

medih, -dhi [Ar. medḥ > medīḥ مديح] *(medi:h) {OsT} is.* Övgüye sebep olan şey; övgü konusu.

mediha, [Ar. medḥ > medīḥa مديحه] *(medi:ha) {OsT} is.* Övgü için yazılmış şiir; konusu övgü olan manzume. ◻ **medîha-gû,** *{OsT} Öven.*|| **medîha-senc,** *{OsT} Övgü yazıları yazan.*

medik[1], **-ği** [? medik] *{ağız} is.* **1.** Dişi manda. **2.** Malak. [DS]

medik[2], **-ği** [? medik] *{ağız} is.* Gaga. [DS]

medik[3], **-ği** [? medik / midik / midilik] *{ağız} is.* Küçük, şişman çocuk.[DS]

medikososyal, -li [Fr. médico-social] *sf.* **1.** Sosyal hekimlikle ilgili olan. **2.** *is.* Sosyal hekimlik kurumu.

mediman, [Far. nerd-bān] *{ağız} is.* Merdiven. [DS]

-medin, [-matı / -matın > -ma-dın / -medin] *{eT} {eAT} yap. e.* → -madın.

medina, [? medina] *{ağız} is.* Helvacıkabağı. [DS]

medine[1], [Ar. medīne مدينه] *(medi:ne) {OsT} is.* Şehir; kent. ◻ **Medine çiçeği,** *Kuruduğu zaman bozulmayan bir çiçek, (Gnaphalium).* **Medine dilencisi,** *Çok kötü giyimli kimse; üstü başı perişan kimse.*|| **Medine kurdu,** *zool. İnsanda deri altına girerek katılgan dokuya yerleşen ve hastalığa yol açan bir asalak solucan; filarya, (Dracunculus medinensis).*|| **Medinetü'n-Nebî,** *{OsT} Peygamber şehri;*

Medine; Yesrib.|| **Medinetü'r-Resullullah,** *{OsT} Allah elçisinin şehri; Medine.*|| **Medînetü's-selâm,** *{OsT} Bağdat şehri.*

medine², [? medine] *{ağız} is.* **1.** Pencere. **2.** Ocakların yan taraflarında, mutfak duvarlarında bulunan küçük kapaksız dolap. **3.** Taraça. [DS]

medine³, [? medine] *{ağız} is.* Kına çiçeği.[DS]

medini, [Ar. medīnī مدينى] *(medi:ni:) {OsT} sf.* **1.** (Hayvan için) şehirli; şehirle ilgili. **2.** İmparatorluk döneminde Mısır'da basılan bir gümüş sikke.

medir, [? medir] *{ağız} is.* Domuz yavrusu. [DS]

medire, [Yun. mítra => medire] *{ağız} is.* Döl yatağı. [DS]

medirkat, [Ar. metrūkāt متروكات => medirkat] *{ağız} is.* Açık artırma ile satış. [DS]

mediyastin, [Fr. médiastin] *is. anat.* Göğsün, yanlardan akciğerler, önden göğüs kemiği, arkadan omurga ile sınırlanan orta bölümü.

medize, [? medize مدزه] *{eAT} is.* Döl yatağı.

medkuk, [Ar. daḳḳ >medḳūḳ مدقوق] *(medku:k) {OsT} sf.* **1.** Dövülerek toz hâline getirilmiş; inceltilmiş. **2.** İnce ince kıyılmış.

medlemek, [med-le-mek] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(i)-yor]* Sıçramak. [DS]

medlul, -lü [Ar. delālet > medlūl / medlūle مدلول / مدلوله] *(medlû:l) {OsT} sf.* **1.** Belirtilen; delil olarak gösterilen. **2.** Bir işaret veya sözcükten anlaşılabilen. **3.** *is.* Anlam; mana.

medma, -aı [Ar. demʿ > medmaʿ مدمع] *(medma:) {OsT} is.* **1.** Göz. **2.** Gözyaşı bezi. **3.** Gözyaşı.

medmuğ, [Ar. dimaġ > medmūġ مدموغ] *(medmu:ğ) {OsT} sf.* Beyni yarılmış olan.

mednelle, [? mednelle] *{ağız} sf.* Şaşkın; beceriksiz; dağınık. [DS]

medre, [Far. medre مدره / Fr. métrè] *is.* **1.** Eskiden şarap ve tahıl ölçmekte kullanılan altı okkalık ölçek. **2.** Matra; kile. **3.** *{ağız}* Ağzı dar dibi geniş yoğurt tenceresi. [DS] **4.** *{ağız}* Şarap güğümü. [DS]

medrec, [Ar. dürūc >medrec / medrece مدرج / مدرجه] *{OsT} is.* **1.** Adım adım yükselinen yol. **2.** Basamaklı yol; merdiven. **3.** Keçi yolu. **4.** Derece derece yükselinen meslek. **5.** Ev eşyasının rahatça taşınmasını sağlayan büyük çuval.

medrese, [Ar. ders > medrese مدرسه] *{OsT} is.* **1.** Ders verilen yer. **2.** İslam ülkelerinde, çoğunlukla dinî bilgilerin okutulduğu öğretim kurumu. **3.** Buralarda okuyan öğrencilerin barınmalarını da sağlayacak şekilde yapılmış kompleks. **4.** Fakülte. ⧉ **medresenişîn,** *{OsT} Medresede oturan; medreseli.*|| **medresetü'l-eimme ve'l-hutebâ,** *{OsT} Camilere imam ve hatip yetiştirmek üzere açılan okul.*|| **medresetü'l-hattâtîn,** *{OsT} İslam sanatlarını ve yazının çeşitlerini öğreten okul.*|| **medresetü'l-irşâd,** *{OsT} Vaiz, imam ve hatip yetiştirmek üzere açılmış okul.*|| **medresetü'l-kuzât,** *{OsT} Kadılar medresesi.*|| **medresetü'n-vaizîn,** *{OsT} Vaiz yetiştirmek üzere açılan okul.*|| **medreseye düşmek,** *İçinden çıkılmaz bir tartışma ortamına girmek.*

medreseli, [medrese-li] *is.* **1.** Medrese öğrencisi. **2.** Medresede yetişmiş kimse.

medruk, -ku [Ar. medrūḳ مدروك] *(medru:k) {OsT} sf.* Anlaşılmış; derk olunmuş.

medrus, [Ar. ders > medrūs مدروس] *(medru:s) {OsT} sf.* **1.** Ders konusu edinilmiş; ders konusu olmuş. **2.** Eskimiş; yıpranmış.

medsus, [Ar. desise > medsūs مدسوس] *(medsu:s) {OsT} sf.* **1.** Hileli; hile karıştırılmış. **2.** Gömülerek saklanmış; gömülmüş.

med'uv, -vvü [Ar. daʿvet > medʿuvv مدعو] *{OsT} sf.* Davet olunmuş; davetli.

med'uvven, [Ar. medʿuvv > medʿuvven مدعواً] *(med'uvven) {OsT} zf.* Davet edilmiş olarak; çağrılı olarak; çağrılarak.

med'uvvîn, [Ar. medʿuvv > medʿuvvīn مدعوين] *(med'uvvi:n) {OsT} is.* Davetliler; çağrılı olanlar.

me'dübe, [Ar. meʾdübe مأدبه] *(me-dübe) {OsT} is.* Düğün; ziyafet.

-medük, [-ma-duk / -medük] *{eAT} yap e.* → -maduk.

medüllektomi, [Fr. médullectomie] *is. tıp.* Tedavi amacıyla böbrek üstü bezinin ön kısmının çıkartılması ameliyatı.

medüz, [Yun. medusa] *is. zool.* Denizde yaşayan, jelatinimsi, saydam gövde kısmı küremsi, çan veya şemsiye biçimli, serbestçe yüzen çeşitli selentere grubuna verilen ad; denizanası.

medya, [Fr. média] *is.* **1.** Yazı, ses, görüntü aracılığıyla iletişim kurmayı sağlayan, radyo, televizyon, gazete, kitap, dergi, bilgisayar vb. büyük iletişim ve yayın araçlarının tümüne birden verilen ad. **2.** İletişim ortamı; yayın araçları; kitle iletişim araçları. ⧉ **medya camiası,** *Görsel ve yazılı basın organları ile buralarda çalışanlar; basın dünyası.*|| **medya maydanozu,** *Sık sık televizyon programlarına katılarak kendisinden söz ettiren kimse.*|| **medya starı,** *Kitle iletişim araçlarında sık sık görünen kimse; medya yıldızı.*|| **medya yıldızı,** *Medya starı.*

medyacı, [medya-cı] *is.* Görsel veya basılı iletişim araçlarında çalışan kimse.

medyan, [Fr. médian] *is.* Ortalayan.

medyatik, -ği [Fr. médiatique] *sf.* Kitle iletişim araçları ile ilgili; medyaya özgü.

medyum, [Lat. medium] *(me'dyum) {OsT} is.* **1.** Doğaüstü yollardan gerçek bilgi unsurlarını algıla-

dığını söyleyen kimse. **2.** Ruhlarla bağlantı kurarak, onlarla insanlar arasında aracılık ettiğini iddia eden kişi. **3.** Parapsikolojide, normal insanlarda rastlanmayan bazı yeteneklere sahip kişi. **4.** *sf.* Ortalama; orta. ⮺ **medyum hoparlör,** *Çok tiz ve çok pes sesler arasında kalan sesleri yükseltmeye yarayan hoparlör.*

medyumluk, -ğu [medyum-luk] *(me'dyumluk) {OsT} is.* **1.** Medyumun yaptığı iş. **2.** Medyum olma durumu; canlılarla ölüler arasında iletişime aracı olma yeteneği.

medyun, [Ar. deyn > medyūn مديون] *(medyu:n) {OsT} sf.* **1.** Vereceği olan. **2.** Borçlu. ⮺ **medyun olmak,** *Kendini borçlu saymak.*|| **medyūn-u müflis,** *{OsT} Borcu malına eşit veya daha fazla olan kimse.*|| **medyūn-u mümātıl,** *{OsT} Ödeyecek gücü olduğu hâlde borcunu geciktiren, vadesini uzatan kimse.*|| **medyūn-u şükrān,** *{OsT} Şükran borcu olan.*

meek, -ği [? meek] *{ağız} is.* Meme. [DS]

meel, [? meel / meğel] *{ağız} is.* **1.** Çapa. **2.** Kazma. [DS]

meelsimek, [meel-si-mek / meğel-si-mek] *{ağız} gçl. f [-r]* Değer vermek; önemsemek. [DS]

meersimek, [meer-si-mek] *{ağız} gçl. f. [-r]* Değer vermek; önemsemek. [DS]

meesimek, [mee-si-mek] *{ağız} gçl. f [-r]* Değer vermek; önemsemek. [DS]

meetter, [? meetter] *{ağız} sf.* **1.** Beceriksiz; uyuşuk. **2.** Güçsüz. [DS]

meeze, [? meeze] *{ağız} is.* Kadın başörtüsü; peştamal. [DS]

mefa[1]**,** [Ar. vefā => mefa] *{ağız} is.* Sevgi bağlılığı. [DS]

mefa[2]**,** [? mefa] *{ağız} is.* Kağnının yanına korkuluk yapılırken iki okun arasına konulan V biçimindeki ağaç. [DS]

mefahim, [Ar. fehm > mefāhīm مفاهيم] *(mefa:hi:m) {OsT} is.* Kavramlar; anlamlar; mefhumlar.

mefahir, [Ar. mefḫaret > mefāḫir مفاخر] *(mefa:hir, h kalın söylenir) {OsT} is.* Övünülecek şeyler; gurur duyulacak haller.

mefahis, [Ar. mefḥāṣ > mefāḥiṣ مفاحص] *(mefa:his, h kalın söylenir) {OsT} is.* Kuş yuvaları.

mefâil, [Ar. mefʿūl > mefāʿil مفاعل] *(mefa:-il) {OsT} is.* **1.** Yapılmış, işlenmiş işler. **2.** Aruz vezni kalıplarının bir kısa iki uzun (. - -) ifade eden parçalarından biri.

mefalic, [Ar. meflūc > mefālic مفالج] *(mefa:lic) {OsT} is.* Felç olmuşlar; inmeliler.

mefalis, [Ar. müflis > mefālīs مفاليس] *(mefa:li:s) {OsT} is.* İflas edenler.

mefariğ, [Ar. mefraġ>mefāriġ مفارغ] *(mefa:riğ) {OsT} is.* **1.** (Çaydanlık, testi vb. için) dökülecek yerleri; emzikler. **2.** Yollar.

mefarik, -kı [Ar. farḳ > mefriḳ > mefāriḳ مفارق] *(mefa:rik, k kalın söylenir) {OsT} is.* Başın tepesi sayılan ve saçın ikiye ayrıldığı kısımlar.

mefariş, [Ar. ferş > mefreş > mefāriş مفارش] *(mefa:riş) {OsT} is.* Yatak, yorgan gibi ev eşyasını denk yapmaya yarayan çadır bezi vb. şeyden yapılma hararlar.

mefasıl, [Ar. faṣl > mafṣal > mefāṣıl مفاصل] *(mefa:sıl) {OsT} is.* **1.** Eklemler. **2.** Köy sakinlerinin verecekleri vergilerin yazıldığı defter. ⮺ **mefāsıl-ı beyne'l-fıkarāt,** *{OsT} anat. Omurgayı meydana getiren omurlar arasındaki eklemler.*|| **mefāsıl-ı gayr-ı müteharrike,** *{OsT} anat. Hareket etmeyen, oynamaz, sabit eklemler.*|| **mefāsıl-ı müteharrike,** *{OsT} anat. Oynar eklemler; oynak eklemler.*

mefasid, [Ar. fesād > mefsedet > mefāsid مفاسد] *(mefa:sid) {OsT} is.* Bozgunculuklar; ara bozmalar; nifak sokmalar.

mefat, [Ar. vefāt => mefat] *{ağız} is.* Ölüm. [DS]

mefatih, [Ar. fetḥ > miftaḥ > mefātīḥ مفاتيح] *(mefa:ti:h) {OsT} is.* Anahtarlar. ⮺ **mefātîhü'l-gayb,** *{OsT} Fizik ötesi sırları çözen kimseler; gaip anahtarları.*

mefatir, [Ar. fıtr > muftir > mefātīr مفاتير] *(mefa:ti:r) {OsT} is.* Oruç tutup iftar edenler.

mefaviz, [Ar. mefāze > mefāviz مفاوز] *(mefa:viz) {OsT} is.* Çöller; kumluklar; sahralar.

mefaze, [Ar. mefāze مفازه] *(mefa:ze) {OsT} is.* Kumluk yer; kumsal; çöl; sahra.

mefer, -rri [Ar. firār > meferr مفر] *{OsT} is.* **1.** Sığınılacak, kaçacak yer. **2.** Kur'an-ı Kerim'de Kıyame Suresinde *"firar"* anlamında kullanılmıştır.

mefhar, [Ar. faḫr > mefḫar مفخر] *{OsT} is.* **1.** Övünmeğe sebep olan, övünmeyi gerektiren şey. **2.** Övünme; iftihar. ⮺ **mefhar-ı kâināt,** *{OsT} Kâinatın övüncü; Hz. Muhammet.*

mefharet, [Ar. faḫr > mefḫaret مفخرت] *{OsT} is.* Övünme; övünce; iftihar etme.

mefhas, [Ar. mefḥaṣ مفحص] *(mefha:s) {OsT} is.* Kuş yuvası.

mefhum, [Ar. faḥīm > mefḥūm مفحوم] *(mefhu:m) {OsT} sf.* Kömürleşmiş; kömür durumuna gelmiş olan.

mefhum, [Ar. fehm >mefhūm مفهوم] *(mefhu:m) {OsT} is.* **1.** Bir söz veya kelimenin taşıdığı anlam; kavram. **2.** *huk.* Söylenen sözün asıl anlamı yanında kastettiği diğer anlam. **3.** *sf.* Anlaşılmış olan; anla-

şılan; kavranan. ⧉ **mefhūm-i muhalefet,** *{OsT} Bir sözden çıkarılan asıl anlamın zıttı başka bir anlam. "Burada ancak tatlı su balığı yaşayabilir X Burada hiçbir zaman tuzlu su balığı yaşayamaz."*|| **mefhūm-i tasnîf,** *{OsT} huk. Bir şeyin başka bölüm ve çeşidi bulunmaması sebebiyle, belirtilen tür ve bölümleri ile tespit olunması.*

mefhumiye, [Ar. mefhūm > mefhūmiyye مفهومية] *(mefhu:mi:ye) {OsT} is. fel.* Kavramın, onu bildiren dildeki karşılığı olan kelimeden ve sözden farklı bir gerçekliği olduğunu, gerçeğin zihinde bulunmadığını ileri süren skolastik öğreti; kavramcılık; konseptüalizm.

mefhumiyet, [Ar. mefhūm > mefhūmiyye مفهوميت] *(mefhu:miyet) {OsT} is. fel.* → mevhumiye.

mefir, -rri [Ar. firār > meferr / mefirr مفر] *{OsT} is.* Firar edecek yer.

mefkad, [Ar. mefḳad مفقد] *{OsT} is.* Kaybolacak yer.

mefkaret, [Ar. faḳr > mefḳaret مفقرت] *{OsT} is.* Yoksulluk; ihtiyaç; zaruret; fakirlik.

mefkud, [Ar. faḳd *(yokluk) {OsT}* > mefḳūd مفقود] *(mefku:d) {OsT} sf.* **1.** Olmayan; bulunmayan; kayıp. **2.** *huk.* Yapılan aramalara rağmen oturduğu yer ve hayatta olup olmadığı bilinmeyen kimse; gaip; kayıp.

mefkudiyet, [Ar. mefḳūd > mefḳūdiyyet مفقوديت] *(mefku:diyet) {OsT} is.* Yokluk; bulunamazlık; gaiplik.

mefkûk, -kü [Ar. fekk *(ayrılma) {OsT}* > mefkūk مفكوك] *(mefkû:k) {OsT} sf.* Ayrılmış; sökülmüş; çıkarılmış.

mefkur, [Ar. fıḳra > mefḳūr مفقور] *(mefku:r) {OsT} sf.* Omurga kemikleri kırılmış olan.

mefkûre, [Ar. fikr > *(Ziya Gökalp türetmiştir) {OsT}* mefkūre مفكوره] *(mefkû:re) {OsT} is.* Ülkü; ideal.

mefkûreci, [mefkûre-ci] *(mefkû:reci) {OsT} sf.* **1.** Bir ülküyü kendine kılavuz edinmiş olan; ülkücü. **2.** Bir ülküye özlemle bağlılık duyan; ülkücü; idealist. **3.** Felsefe, sanat ve edebiyatta idealizm öğretisine bağlı olan.

mefkûrecilik, -ği [mefkûre-ci-lik] *(mefkû:recilik) is.* **1.** Bir ülküyü kendine kılavuz edinme, ya da bir ülküye özlemle bağlanma durumu; idealist olma durumu; ülkücülük; idealizm. **2.** *fel.* Varlığın, yalnız bu varlık hakkında edindiğimiz düşünceden ibaret olduğunu, düşünceden bağımsız bir gerçeklik bulunmadığını savunan öğreti. **3.** İdeali arama, ideale yönelme. **4.** Sanat ve edebiyatta gerçekten daha güzel bir ideali dile getirmeyi bekleyen ve amaçlayan öğreti.

mefkûrevi, [*OsT* mefkūre > mefkūrevī مفكوروى] *(mefkû:revi:) {OsT} sf.* Ülkü ile ilgili olan.

mefluc, [Ar. felc > meflūc مفلوج] *(meflû:c) {OsT} sf.* → mefluç.

meflucen, [Ar. meflūc > meflūcen مفلوجاً] *(meflû:'cen) {OsT} zf.* Felçli olarak; inmeli hâlde.

mefluç, -cu [Ar. felc > meflūc مفلوج] *(meflû:ç) {OsT} sf.* Felce uğramış; kımıldayamaz duruma gelmiş olan; inmeli.

mefluk, -ğu [Ar. felek > meflūk مفلوك] *(meflu:k) {OsT} sf.* Feleğin kahrına uğramış; yoksul; zavallı; çaresiz; miskin; bedbaht.

meflul, -lü [Ar. meflūl مفلول] *(meflû:l) {OsT} sf* **1.** Ufak parçalar hâlinde koparılmış; çentilmiş. **2.** (Kılıç için) kınında bulunan.

mefrağ, [Ar. ferāġ > mefrāġ مفراغ] *(mefra:ğ) {OsT} sf.* Bir sıvının döküldüğü yer; akarsuyun aktığı yer; yatak; mecra.

mefrak, [Ar. farḳ *(baş)* > mefraḳ مفرق] *is.* Kafanın en üst ve orta yeri; saçların ikiye bölündüğü yer.

mefrat, [Ar. mefrāṭ مفراط] *(mefra:t) {OsT} sf.* Pek büyük; çok kocaman.

mefred, [Ar. ferd *(tek, eşsiz)* > mefred مفرد]*{OsT} sf.* İri yarı; cüsseli; çok büyük; kocaman.

mefrenk, -gi [? mefrenk] *{ağız} is.* Kaldıraç. [DS]

mefreş, [Ar. ferş > mefreş مفرش] *{OsT} is.* Taşınırken yatak, yorgan gibi ev eşyalarını sarmaya yarayan, çadır bezi veya meşinden yapılmış büyük çuval.

mefret, [Ar. mefred مفرد => mefret مفرت] *{eAT} sf.* Büyük; iri; cesim.

mefrik, -ği [Ar. mefriḳ مفرق] *(k kalın söylenir) {OsT} is.* Başın tepesi.

mefruğ, [Ar. ferāġ > mefrūġ مفروغ] *(mefru:ğ) {OsT} sf.* Başkasına bırakılmış, verilmiş; feragat edilmiş. ⧉ **mefruğun-bih,** *{OsT} Bir kimseye tasarruf ve mülkiyet hakkı verilen şey.*|| **mefruğun-leh,** *{OsT} Bir şeyin tasarruf ve mülkiyet hakkı verilen kimse.*

mefruk[1], [Ar. farḳ > mefrūḳ مفروق] *(mefru.k) {OsT} sf.* Aralarına başka bir şey sokularak birbirinden ayrılmış olan.

mefruk[2], [Ar. mefrūk مفروك] *(mefru:k, k ince söylenir) {OsT} sf.* **1.** Ovulmuş. **2.** Safranla boyanmış.

mefruş, [Ar. ferş > mefrūş مفروش] *(mefru:ş) {OsT} sf.* **1.** Döşenmiş; döşeli. **2.** Yere serilen; döşeme olarak kullanılan; döşemelik.

mefruşat, [Ar. mefrūş > mefrūşāt مفروشات] *(mefru:şa:t) {OsT} is.* **1.** Bir evin döşenmesinde kullanılan eşyaların tümü; döşeme. **2.** Döşemelik kumaş ve perde vb.

mefruşatçı, [mefruşat-çı] *(mefru:şa:tçı) {OsT} is.*

Döşemelik kumaş, perde vb. satan kimse; bu kişinin dükkânı.

mefruşatçılık, -ğı [mefruşat-çı-lık] *(mefru:şa:tçılık) {OsT} is.* Döşemelik kumaş ve perde satış işi; mefruşatçının yaptığı iş ve mesleği.

mefruz, [Ar. ifrāz > mefrūz مفروز] *(mefru:z) {OsT} sf.* Ayrılmış; bölünmüş; ifraz olunmuş.

mefruz, [Ar. farż > mefrūż / mefrūża مفروض / مفروضه] *(mefru:z) {OsT} sf.* **1.** Varsayılan; farz edilen. **2.** Farz kılınmış; yapılması borç sayılmış olan. ☐ **mefrūz suç,** *huk. Kanunda yazılı suçlardan olmayan ancak fail tarafından işlenirse suç olacağı düşünülerek işlenen suç; sözde suç.*

mefsah, [Ar. fesẖ > mefsaẖ مفسخ] *{OsT} is.* **1.** Bozma yeri; feshedecek yer. **2.** Bozma işi; feshetme.

mefsaka, [Ar. fısḳ > mefsaḳa مفسقه] *{OsT} is.* Günah işlenen yer.

mefsedet, -di [Ar. fesād > mefsedet مفسدت] *{OsT} is.* Bozgunculuk; fitnecilik; fesatlık.

mefsud, [Ar. faṣd *(kan alma) {OsT}* > mefṣūd مفصود] *(mefsu:d) {OsT} sf.* Kanı alınmış; kan alınan.

mefsuh, [Ar. fesẖ > mefsūẖ / mefsūẖa مفسوخ / مفسوخه] *(mefsu:h) {OsT} sf.* **1.** Yürürlükten kaldırılmış; hükümsüz bırakılmış; feshedilmiş. **2.** İptal edilmiş.

mefsuhiyet, [Ar. mefsūẖ > mefsūẖiyyet مفسوخيت] *(mefsu:hiyet) {OsT} is.* Geçersiz olma durumu; hükümsüz bırakılma hâli.

mefsul, -lü [Ar. faṣl > mefṣūl مفصول] *(mefsu:l) {OsT} sf.* Ayrılmış; ayrışık.

mefşu, -u'i [Ar. ifşā' > mefşū' مفشوء] *(mefşu:) {OsT} sf.* Yayılmış; duyulmuş; ifşa edilmiş.

meftah, [Ar. meftaḥ مفتح] *{OsT} is.* Hazine.

mefte, [Ar. mevtā => mefte / mehte] *{ağız} is.* Ölü. [DS]

meftuh, [Ar. fetḥ > meftūḥ / meftūḥa مفتوح / مفتوحه] *(meftu:h) {OsT} sf.* **1.** Açılmış; açık. **2.** Zapt edilmiş; ele geçirilmiş. **3.** *dbl.* Arapça'da üstün (e, a) ile okunan harf.

meftuhiyet, [Ar. meftūḥ > mehtūḥiyyet مفتوحيت] *(meftu:hiyet, h kalın söylenir) {OsT} is.* Açık olma durumu; açık oluş.

meftuk, -ğu [Ar. fıtḳ > meftūḳ مفتوق] *(meftu:k) {OsT} sf.* Fıtığı çıkmış olan; fıtıklı.

meftul, -lü [Ar. fetl > meftūl مفتول] *(meftu:l) {OsT} sf.* Bükülmüş; fitil gibi yapılmış.

meftum, [Ar. fıṭām *(çocuğu sütten kesme)* > mefṭūm مفطوم] *(meftu:m) {OsT} sf.* (Çocuk için) memeden, sütten kesilmiş.

meftun, [Ar. fitne > meftūn مفتون] *(meftu:n) {OsT} sf.* **1.** Fitneye düşmüş. **2.** Büyülenmiş. **3.** Bir kimseye gönül vermiş; tutulmuş; tutkun; vurgun. **4.** Bir şey karşısındaki tutumu şaşkınlığa varacak durumda olan; şaşırmış. ☐ **meftun etmek,** *Birini kendine bağlamak; hayran bırakmak.*|| **meftun olmak,** *1. Gönülden bağlanmak; gönül vermek; tutulmak. 2. Şaşırtmak; şaşkınlığa düşürmek.*

meftunane, [Ar. meftūn + Far. āne مفتونانه] *(meftu:na:ne) {OsT} zf.* Kendinden geçmişçesine; tutkuncasına.

meftuniyet, [Ar. meftūn > meftūniyyet مفتونيت] *(meftu:na:ne) {OsT} is.* Meftunluk; tutkunluk.

meftunluk, -ğu [meftun-luk] *is.* Birine veya bir şeye aşırı ölçüde tutkun olma durumu; aşırı tutkunluk; vurgunluk.

meftur[1], [Ar. fıṭret > mefṭūr مفطور] *(meftu:r) {OsT} sf.* **1.** Yaratılmış; mahluk. **2.** Doğal; tabii; yaratılıştan olan; cibilli.

meftur[2], [Ar. fütūr > meftūr / meftūre مفتور / مفتوره] *(meftu:r) {OsT} sf.* Ümitsiz; kederli; bezmiş; bezgin; bıkmış.

mefturane, [Ar. meftūr + Far. -āne مفتورانه] *(meftu:ra:ne) {OsT} zf.* Ümitsiz olarak; bezgin bir hâlde.

mefturiyet, [Ar. meftūr > meftūriyyet مفتوريت] *(meftu:riyet) {OsT} is.* Bezgin olma; bıkkın olma; bezginlik; bıkkınlık.

meftut, [Ar. fett *(ufalama)* > meftūt مفتوت] *(meftu:t) {OsT} sf.* Kırıntı hâline getirilmiş; ufalanmış.

mef'ul, -lü [Ar. fi'l > mef'ūl / mef'ūle مفعول / مفعوله] *(mef-u:l) sf.* **1.** Yapılmış; kılınmış; işlenmiş. **2.** Bir eylemin etkisi altında olan; yaptığı iş kendi üzerinde belli olan. **3.** *dbl.* Tümleç. **4.** *argo.* (Erkek için) pasif eşcinsel. ☐ **mef'ulün-anh,** *{OsT} dbl. Çıkma durumu; -den hali.*|| **mef'ulün-bih,** *{OsT} dbl. Yükleme durumu; -i hâli.*|| **mef'ulün-bih gayr-i sarîh,** *{OsT} dbl. Belirtisiz nesne.*|| **mef'ulün-fih,** *{OsT} dbl. Kalma durumu; -de hâli.*|| **mef'ulün-ileyh,** *{OsT} dbl. Yönelme durumu; -e hâli.*|| **mef'ulün-leh,** *{OsT} dbl. "İçin"edatıyla bağlanan tümleç.*|| **mef'ulün-maa,** *{OsT} dbl. Araç durumu; -le hâli.*|| **mef'ulün-sarîh,** *{OsT} dbl. Nesne; düz tümleç; yükleme durumu.*

mefzaha, [Ar. mefżaḥa مفضحه] *{OsT} is.* Rezilliğe sebep olan şey.

mefzul, -lü [Ar. mefżūl مفضول] *(mefzu:l) {OsT} sf.* **1.** Fazla gelmiş olan. **2.** Üstün gelen.

mega, [Yun. megas *(büyük)* > mega / megali / megalo] *ek.* **1.** (Yabancı kelimelerde) *"büyük"* anlamı katan ek; dev; devasa. **2.** (Ölçü birimlerinde)

bir milyon kat anlamı veren ek; sembolü: M. ⊡ **mega store,** *Büyük mağaza.*

megafir, [Ar. miğfer > meğāfir مغافر] *(mega:fir) {OsT} is.* Savaşta başa giyilen demir tolgalar; miğferler.

megafon, [Fr. mégaphone] *is.* **1.** Ağız önüne getirilerek sesi uzağa iletmeye yarayan bir tür huni. **2.** Ses yükseltici.

megahertz, [Fr. mégahertz] *is. fiz.* Değeri bir milyon hertz olan frekans birimi; sembolü: MHz.

megak, [Ar. meğāk مغاك] *(meğa:k) {OsT} is.* Mezar; çukur.

megakçe, [Ar. meğāk + Far. -çe مغاكچه] *(meğa:kçe) {OsT} is.* Mezar; çukur.

megalib, [Ar. ġalebe > meğālib مغالب] *(meğa:lib) {OsT} sf.* Üstün gelmeye çalışan; üstün gelen; yenen.

megalik, -kı [Ar. miğlāḳ > meğāliḳ مغالق] *(meğa:lik, k kalın söylenir) {OsT} is.* Kilitler; mandallar.

megaloman, [Fr. mégalomane] *is.* ve *sf.* **1.** (Kişi için) kendini bedenî, zihnî ve sosyal yönlerden çok üstün görme ve kendine aşırı değer verme biçiminde beliren psikolojik bozukluğu olan; büyüklük hezeyanına kapılan; megalomaniye tutulmuş. **2.** Her şeyin büyüğünü yapma merakında olan.

megalomani, [Fr. mégalomanie] *is.* **1.** Kişinin, kendini gerek vücut, güç kuvvet ve cinsel olarak bedenî, gerekse zihnî ve sosyal yönleri bakımından üstün görmesi ve kendine aşırı değer vermesi biçiminde beliren psikolojik bozukluk; büyüklük hezeyanı. **2.** Her şeyin büyüğünü yapma merakı.

megaspor, [Yun. megas *(büyük)* > sporos *(tohum)*] *is. biy.* Meydana gelen büyük ve dişi kabul edilen sporlar.

megaton, [Fr. mégatonne] *is.* **1.** Bir milyon ton değerindeki kütle birimi; sembolü: Mt. **2.** Bir milyon ton TNT(trinitrotolüen)'in patlamasıyla açığa çıkan enerjiye eşdeğer ölçü birimi: $4,18 . 10^{15}$ jul.

megatonluk, -ğu [megaton-luk] *sf.* Belirtilen megaton kadar olan.

megavat, [Fr. mégawatt] *is.* Bir milyon vat değerinde elektrik güç birimi, sembolü: MW.

megavatlık, -ğı [megavat-lık] *sf.* Belirtilen megavat kadar olan.

megavil, [Ar. miğvel > meğāvil مغاول] *(meğavil) {OsT} is.* Hançerler; ince kılıçlar.

megazil, [Ar. miğzel > mağāzil مغازل] *(meğa:zil) {OsT} is.* İplik eğirmeye yarayan aletler; iğler.

megeç, -ci [? megeç / meğel] *{ağız} is.* Çapa. [DS]

megel, [? megel] *{ağız} is.* Kazma. [DS]

megellik, -ği [megel-lik] *{ağız} sf.* Çapalanma durumu gelmiş. ⊡ **megellik olmak,** *{ağız} (Bitki için) çapalanacak duruma gelmek.* [DS]

megemise, [Far. meğer + T. ise] *{ağız} bağ.* Meğerse. [DS]

megene, [? megene / meğene] *{ağız} is.* Üvendirenin ucundaki demir. [DS]

meger, [Far. meger مگر] *{eAT} bağ.* Meğer; öte yandan. [DK]

megerek, -ği [? megerek] *{ağız} is.* Yiyecek, giyecek türü şeyler. [DS]

meges, [Far. meges / mekes مگس] *{OsT}is.* Sinek. ⊡ **meges-gîr,** *{OsT} Sinek kapan; örümceğin yaptığı ağ.*|| **meges-i engübin,** *{OsT} Bal sineği; arı.*|| **meges-rān,** *{OsT} Sinek kovan; yelpaze.*|| **meges-vār,** *{OsT} Sinek gibi.*

megez, [? megez] *{ağız} sf.* İş yapmaz. [DS]

megiçin, [Moğ. megiçin] *{eT} is.* Dişi yaban domuzu. [Nevâyī]

megil, [? megil / meğel] *{ağız} is.* **1.** Kazma. **2.** Çapa. [DS] ⊡ **megil etmek,** *{ağız} Toprağı çapa ile kabartmak; meğellemek; çapalamak.* [DS]

meğ, [ma / mağ / me / mığ *(yans.)*] *ünl.* Hayvan böğürtü veya bağırtısını anlatan kök. [Zülfikar] *meğer-mek*

meğe, [? meğe] *{ağız} is.* İki tarla arasındaki sınır. [DS]

meğel[1], [Yun. makhélli => meğel] *{ağız} is.* **1.** Kazma. **2.** Çapa. [DS]

meğel[2], [? meğel] *{ağız} is.* **1.** Koyunun kırda yatırılıp dinlendirildiği yer. **2.** Koyunu kırda yatırıp dinlendirme. **3.** Yazın sığırların serinledikleri göl ya da dere kıyıları. [DS]

meğel[3], [mehel / meğel] *{ağız} sf.* Uygunsuz; yakışıksız. ⊡ **meğel görmek,** *{ağız}* Çok görmek; yakıştıramamak. [DS]

meğellemek, [meğel[1]-le-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(i) -yor]* Toprağı çapa ile kazmak, kabartmak; otlardan temizlemek. [DS]

meğelsimek, [? mehel > meğel-si-mek / mağ-simek] *{ağız} gçl. f. [-r]* Değer vermek; önemsemek. [DS]

meğemse, [Far. meger => meğer ise / meğemise] *{ağız} bağ.* Meğerse. [DS]

meğene[1], [? meğene] *{ağız} is.* Üvendirenin ucundaki yassı demir. [DS]

meğene, [Far. miyāne => meğene] *{ağız} is.* Çorba yapmak için yağda kavrulmuş un. [DS]

meğer, [Far. meger مگر] *(me'ğer) {OsT} bağ.* **1.** Sonradan anlaşılan bir durumu ifade etmek için öğrenilen (-mişli) geçmiş zaman yüklemli bir cümleyi kendinden önceki cümleye bağlar; meğerse; oysaki. **2.** *{eAT}* Ancak; yalnız; fakat.

meğerime, [Far. meger => meğer-im-e / meğ(e)r-i-se] *{ağız} bağ.* Oysa. [DS]

meğerki, [Far. meger ki مگركه] *(me'ğerki) {OsT} bağ.* İstek veya emir kipinde çekimlenmiş, biri diğerini engelleyecek durumda olan iki cümleyi birbirine bağlar.

meğermek, [bağırmak > beğermek > meğer-mek] *{ağız} gçsz. f. [-ir]* (Davar için) bağırmak; melemek. [DS]

meğerse, [Far. meğer + T. i-mek > i-se مگرسه] *(me'-ğerse) {OsT} bağ.* Sonradan anlaşılan bir durumu ifade etmek için kullanılır; oysaki; hâlbuki; meğer.

meğersek, -ği [meğer-sek / meğir-sek] *{ağız} sf.* (Hayvan ya da insan için) yavrusuna çok düşkün. [DS]

meğersimemek, [meğer-si-me-mek / mē-si-me-mek] *{ağız} gçl. f. [-z]* Önemsememek. [DS]

meğersinmek, [meğer-si-n-mek] *{ağız} dönşl. f. [-r]* Değer vermek; önem vermek; önemsemek. [DS]

meğert, [? meğert] *{ağız} is.* Bakırcı örsü. [DS]

meğez, [? meğez] *{ağız} sf.* Bunak; sarsak. [DS]

meğezlenmek, [meğez-le-n-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* Sürekli olarak durumundan yakınmak; sızlanmak. [DS]

meğil, [Yun. makhélli => meğil] *{ağız} is.* **1.** Çapa. **2.** Kazma. [DS]

-meğin, [-mağın / -meğin / -mağuñ / -meğüñ] *{eAT} yap e.* → -mağın.

-meğine, [-ma(k)-ı-n-a / -meğine] *{eAT} yap. e.* → -mağına.

meğirsek, [meğir-se-k / meğer-se-k] *{ağız} sf.* (İnsan ve hayvan için) yavrusuna çok düşkün olan. [DS]

meğirsemek, [meğir-se-mek / meyir-se-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-s(i)-yor]* (İnsan ve hayvan için) yavrusuna sevgi ile ve sevecenlikle davranmak. [DS]

meğremek, [meğ *(yans.)* > meğ-(i)r-e-mek مگرمك] *{eAT} gçsz. f. [-r] [-r(i)-yor]* Melemek.

meğreşmek, [meğ-re-ş-mek مگرشمك] *{eAT} işteş. f. [-ür]* Meleşmek.

meğrise, [Far. meger => meğ(e)r-i-se] *{ağız} bağ.* Oysa. [DS]

-meğüm, [-ma(k)-um / -meğüm] *{eAT} yap. e.* → mağum.

-meğüngüng, [-mağ-uñ-uñ / -meğüñüñ] *{eAT} yap. e.* → -mağungung.

meğze, [? meğze] *{ağız} is.* Hamam havlusu. [DS]

meh¹, [mā / mē / meh] *{eT} {ağız} ünl.* **1.** → ma³. [DLT] [DS] **2.** *{ağız}* Hayvan çağırma ünlemi. [DS] **3.** *{ağız} e. "Tamam mı?"* anlamında pekiştirme edatı. [DS]

meh², [Far. māh / meh مه] *{OsT} is.* **1.** Ay. **2.** Yılın on ikide biri; ay. **3.** Genç ve güzel kimse. **4.** *tasvf.* Çile doldurmaya yeni başlamış derviş. **5.** *sf.* Ay gibi güzel ve parlak; aya benzeyen. ⧉ **meh-likā,** *{OsT} Ay yüzlü; sevgili; güzel; dilber.*|| **meh-sitāre,** *{OsT} Ay talihli; talihinin yıldızı ay gibi parlak olan.*|| **meh-şid,** *{OsT} Ay; ay ışığı.*|| **meh-vār,** *{OsT} 1. Ay gibi. 2. Aylık; maaş.*|| **meh-vāre** *{OsT}, Aylık; maaş.*|| **meh-veş** *{OsT}, Ay gibi; güzel; dilber.*

meh³, [Ar. meheb => meh ?] *{ağız} is.* Esinti; az yel. [DS]

mehab, -bbı [Ar. mehebb > mehābb مهاب] *(meha:b) {OsT} is.* Rüzgârın estiği yerler.

mehabet, [Ar. heybet > mehābet مهابت] *(meha:bet) {OsT} is.* **1.** Büyük ve saygıdeğer kişilerin karşısında duyulan korku ile karışık saygı. **2.** Büyüklük; ululuk, yücelik.

mehabetli, [mehabet-li] *sf.* **1.** Heybetli; korkunç. **2.** Saygı ve hürmet uyandıran.

mehabil, [Ar. mehbil > mehābil مهابل] *(meha:bil) {OsT} is. anat.* Döl yolları.

mehacim, [Ar. miḥcem > meḥācim محاجم] *(meha:-cim) {OsT} is.* **1.** Çekip emmeye yarayan organlar ve araçlar. **2.** Hacamat şişeleri.

mehak, -kı [Ar. mehaḳ مهق] *{OsT} is.* Durgun suyun yeşilliği.

mehal, -li [Ar. mehāl مهال] *(meha:l) {OsT} is.* **1.** Korku yeri. **2.** Süre; vade; mehil.

mehalik, -ği [Ar. mehleke > mehālik مهالك] *(me-ha:lik) {OsT} is.* **1.** Tehlikeli yerler. **2.** Tehlikeli işler.

meham, -mmı [Ar. mühimm > mehāmm مهام] *(me-ha:m) {OsT} sf.* **1.** Önemli şeyler; gerekli işler. **2.** Büyük işler. **3.** Düşündürücü şeyler. ⧉ **mehām-şinās,** *İşten anlayan; işinin ustası.*

mehan, [Ar. mehān مهان] *(meha:n) {OsT} sf.* Küçümsenmiş; hor görülmüş.

mehanen, [Ar. mehān > mehānen مهاناً] *(meha:nen) {OsT} zf.* Küçümsenerek; hor görülerek.

mehanet, [Ar. mehān > mehānet مهانت] *(meha:net) {OsT} is.* Hakir görülme; hor görülme; küçümsenme.

mehar, [Far. mehār مهار] *(meha:r) {OsT} is.* **1.** Devenin burnuna geçirilen file burunluk. **2.** Yular; dizgin.

mehari, [Far. mehrī > mehārī مهاري] *(meha:ri:) {OsT} is.* Hecin develeri.

mehaviş, [Ar. mehveş > mehāviş مهاوش] *(meha:viş) {OsT} is.* Karışık ve kalabalık yerler.

mehayif, [Ar. ḫavf > meḫāyif مخايف] *(meha:yif) {OsT} sf.* Korku verenler. ⧉ **mehayif müfettişi,** *tar. İmparatorluk döneminde, olağanüstü yetkilerle donatılmış olarak olağanüstü yerlere gönderilen Divan-ı hümayuna karşı sorumlu kadı.*

me'haz, [Ar. aḫẕ > me'ḫaẕ مأخذ] *{OsT} is.* **1.** Bir eser yazarken başvurulan kaynak. **2.** Bir şeyin alındığı, çıkarıldığı yer; kaynak.

mehbez, [meh ? + bez / mahbez / mahfes / mehmez] *{ağız} is.* Kadınların başlarına örttükleri örtü; yazma. [DS]

mehbil, [Ar. mehbil مهبل] *{OsT} is.* **1.** Döl yolu. **2.** Döl yatağı.

mehbilî, [Ar. mehbil > mehbilī مهبلی] *(mehbili:) {OsT} sf.* Döl yolu veya yatağı ile ilgili olan.

mehbit, [Ar. hubūṭ > mehbiṭ مهبط] *(mehbit, t kalın söylenir) {OsT} is.* İniş yeri; inilen yer. ⮺ **mehbit-i envār,** *{OsT} Nurların ineceği yer.*|| **mehbit-i ilhām,** *{OsT} İlhamın ineceği yer.*

mehbut, [Ar. habṭ *(yanılma) {OsT}* > mehbūṭ مهبوط] *(mehbu:t) {OsT} sf.* Korkudan şaşırarak yanlışlığa düşen; korkudan şaşırmış; korku ve hayrete düşmüş.

mehcebin, [Far. meh-cebīn مهجبين] *(mehcebi:n) {OsT} sf.* Ay alınlı; parlak alınlı.

mehcur, [Ar. hicr > mehcūr / mehcūre مهجور] *(mehcu:r) {OsT} is.* **1.** Uzaklaşmış; ayrı düşmüş; ayrılmış. **2.** Bırakılmış; terk edilmiş. **3.** Kullanımdan düşmüş; kullanılmaz olmuş.

mehcuriyet, [Ar. mehcūr > mehcūriyet مهجوريت] *(mehcu:riyet) {OsT} is.* **1.** Ayrılık; uzaklık. **2.** Terk edilme. **3.** Bırakılma; unutulma.

mehcüv, -vvü [Ar. hicv > mehcüvv مهجو] *{OsT} sf.* Yerilmiş; hicvedilmiş.

mehçe, [Far. meh *(ay) {OsT}* > meh-çe / mahçe مهچه] *{OsT} is.* Minare, kubbe, bayrak gönderi gibi yerlere takılan küçük hilal; alem.

mehd, [Ar. mehd مهد] *{OsT} is.* Beşik. ⮺ **mehd-ārā,** *{OsT} Beşik süsleyen.*|| **mehd-ārā-yı vücut olmak,** *{OsT} Dünyaya gelmek.*|| **mehd-i asmānî,** *{OsT} Gökyüzü.*|| **mehd-i mîna,** *{OsT} Gökyüzü.*|| **mehd-i ulyā-yı saltanat,** *{OsT} Padişahın annesi; valide sultan.*|| **mehd-i zuhūr,** *{OsT} Meydana çıkma beşiği.*

mehdah, [Ar. meddaḥ => mehdah] *{ağız} sf.* Şakacı; eğlendirici. [DS]

mehdep, [Ar. mekteb => mehdep] *{ağız} is.* Okul; mektep. [DS]

mehdi, [Ar. hidāyet > hüdā > mehdī مهدی] *(mehdi:) {OsT} sf.* **1.** Doğru yolda olan; hidayete eren. **2.** (Hz. Muhammet ve bazı peygamberler için) Allah tarafından hidayete erdirilen. **3.** Kıyamet gününden önce gökten Allah'ın izni ve emriyle inerek bütün insanları mutluluğa kavuşturacağına, Deccal'ı öldürerek yeryüzünü sonsuz bir barış ve sevinçle dolduracağına inanılan ermiş.

Mehdicilik, -ği [Mehdī *(on birinci imam Hasan Asker'in oğlu) {OsT}* > mehdī-ci-lik] *is.* Hz. İsa öyküsünden esinlenerek bazı İslam mezheplerinde, on iki imamdan biri olan Mehdi'nin ölmediğine, kıyamet gününe yakın zamanda dünyaya tekrar dönerek insanlara adalet dağıtacağına, kötülüklere son vereceğine inananların tuttuğu yol.

mehdiye, [Ar. mehdiye مهدیه] *{OsT} is.* Armağan; hediye.

Mehdiye, [Muhammed Ahmed Mehdī > mehdīye] *(mehdi:ye) {OsT} is.* Muhammed Ahmed Mehdi'nin kurduğu (1881) dünya hakimiyeti ilkesine dayanan, İslam'ın şartlarından biri olan haccın yerini cihadın aldığı tarikatın adı.

mehdum, [Ar. hedm *(yıkma)* > mehdūm / mehdūme مهدومه / مهدوم] *(mehdu:m) {OsT} is.* Yıkılmış; harap olmuş.

meheb, -bbi [Ar. hebib *(rüzgâr)* > mehebb مهب] *{OsT} is.* Rüzgârın estiği yer.

mehek[1], **-kki** [Ar. meḥekk محك] *{OsT} is.* **1.** Ayar taşı; mihenk taşı. **2.** *{ağız} sf.* Deneme. [DS]

mehek[2], **-ği** [? mehek] *{ağız} sf.* Eğreti. [DS]

mehek[3], **-ği** [? mehek] *{ağız} is.* **1.** Hastalık; sakatlık. **2.** *sf.* Bozuk. [DS]

mehel[1], [? mehel] *{ağız} sf.* **1.** Uygun; yerinde; denk; eş değerde. **2.** Gerekli. [DS] ⮺ **mehel görmek,** *{ağız} Uygun bulmak; yaraşır görmek.* [DS]|| **mehel olmamak,** *{ağız} Alçak gönüllü davranmamak.* [DS]

mehel[2], [Ar. mehl => mehel] *{ağız} is.* Zaman. [DS]

mehelimsemek, [mehel-im-se-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-s(i)-yor]* Benimsemek; önemsemek. [DS]

mehelsek, -ği [mehel-se-k مهلسك] *{eAT} sf.* Merhametli; şefkatli.

mehelsimek, [mehel-si-mek] *{ağız} gçl. f. [-r]* Değer vermek; önemli bulmak. [DS]

mehelsizlik, -ği [mehel-siz-lik] *{ağız} is.* Uygunsuzluk; saygısızlık. [DS]

mehenk[1], **-gi** [Ar. mihakk] *is.* **1.** Altının ayarını anlamak için kullanılan taş; denek taşı; mihenk. **2.** *mecaz.* Bir kimsenin değerini, ahlakını anlamaya yarayan şey.

mehenk[2], **-gi** [mehenk] *{ağız} is.* Düğün eğlencesi. [DS] ⮺ **mehenk yeri,** *{ağız} Bir ilin, ilçenin veya köyün belli başlı ve en kalabalık yeri.* [DS]

mehenkçi, [mehenk-çi] *{ağız} is.* Alaycı. [DS]

mehenkli, [mehenk-li] *{ağız} sf.* **1.** (Kişi için) sağlığı bozulmuş; özürlü. **2.** (Mal için) özürlü; sakat. [DS]

mehere, [Ar. māḥir > meḥere مهره] *(meher, h kalın söylenir) {OsT} is.* Hüner sahipleri; usta kişiler.

mehere, [Far. meger => mehere] *{ağız} zf.* Belki. [DS]

mehersimek, [mehel-simek / meher-si-mek] *{ağız}*

gçl. f. [-r] Değer vermek; önem vermek; önemsemek.[DS]

mehersinmek, [mehel-si-n-mek / meher-si-nmek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* Değer vermek; önemli saymak. [DS]

mehesimek[1], [mehe-si-mek] *{ağız} gçl. f. [-r]* Ummak; beklemek. [DS]

mehesimek[2], [mehe-si-mek] *{ağız} gçl. f. [-r]* Önem vermek. [DS]

mehesiz, [mehe-siz] *{ağız} sf.* **1.** Güç beğenen; müşkülpesent. **2.** Boşboğaz; geveze. [DS]

meheyci, [mehenk-çi / mehey-ci] *{ağız} sf.* Alaycı. [DS]

mehgeme, [Ar. maḥkeme => mehgeme] *{ağız} is.* Mahkeme. [DS]

mehib, [Ar. heybet > mehīb مهيب] *(mehi:b) {OsT} sf.* **1.** İri yapılı; cüsseli; heybetli; büyük. **2.** Korku verici; korkunç; tehlikeli. **3.** *is. zool.* Aslan.

mehil[1], [Ar. hevl > mehīl مهيل] *(mehi:l) {OsT} sf.* (Yer için) korku veren; korkunç.

mehil[2], **-hli** [Ar. mehl مهل] *{OsT} is.* **1.** Bir işin yapılabilmesi, gerçekleşmesi için zaman tanıma; vade; süre; vakit; mühlet. **2.** *huk.* Süre. ◻ **mehil vermek,** *Süre tanımak.*|| **mehil müddeti,** *1. Önceden tanınan süre; zaman tanıma. 2. Devlet memurlarının atamalarında yeni yerlerine gidebilmeleri için tanınan yasal süre.*

mehil[3], [mehel / mehil] *{ağız} sf.* Uygun; denk; yerinde. [DS]

mehilsek, -ği [mehil-se-k مهلسك] *{eAT} sf.* → mehelsek.

mehimsemek, [mehim-se-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-s(i)-yor]* Önem vermek; önemsemek; değer vermek. [DS]

mehin, [Ar. hevn > mehīn مهين] *(mehi:n) {OsT} sf.* Aşağı; önemsiz; hor; ufak; hakir.

mehir[1], [Ar. mehr / mihr مهر] *is.* Müslüman bir erkeğin nikâhı sırasında karısına verdiği veya vermeyi taahhüt ettiği mal veya para; mihr.

mehir[2], [Far. mehīr مهير] *(mehi:r) {OsT} is. gök b.* Ay; kamer.

mehire[1], [Ar. mehāret > mehīre مهيره] *(mehi:re) {OsT} sf.* (Kadın için) çok usta; çok mahir.

mehire[2], [Ar. mihr > mehīre مهيره] *(mehi:re) {OsT} sf.* (Kadın için) nikâh bedeli pahalı olan.

mehirsek, -ği [mehir-se-k] *{ağız} sf.* Sevgisi gerçek ve sürekli olan. [DS]

mehirsemek, [mehel-se-mek / mehir-se-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-s(i)-yor]* Değer vermek; önem vermek; önemli saymak. [DS]

mehirsinmek, [mehel-si-n-mek / mehir-si-n-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* Değer vermek; önemsemek. [DS]

mehist, [Far. mehist مهست] *{OsT} sf.* Ağır.

mehl, [Ar. mehl مهل] *{OsT} is.* → mehil.

mehle[1], [Far. pahlū *(yan)* [Räsänen] => mehle] *{ağız} is.* Kasaplık hayvanların omuz başlarından çıkarılan, kūlbastı ve pastırma yapmakta kullanılan makbul et. [DS]

mehle[3], [? mehle] *{ağız}* Küçük bakır sahan. [DS]

mehle[2], [Ar. maḥalle => mehle] *{ağız} is.* Mahalle. [DS]

mehle[4], [? mehle] *{ağız} is.* Avlu. [DS]

mehleke, [Ar. helāk > mehleke / mehlike مهلكه] *is.* **1.** Tehlikeli yer. **2.** Tehlikeli iş.

mehlem, [Ar. merhem => mehlem] *{ağız} is.* Merhem. [DS]

mehlemek[1], [meh-le-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(i) -yor]* Vermek. [DS]

mehlemek[2], [emek-le-mek > emeh-le-mek > meh-le-mek] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(i)-yor]* Emeklemek. [DS]

mehlen, [Ar. mehl > mehlen مهلاً] *(me'hlen) {OsT} zf.* Süre tanıyarak; acele etmeksizin.

mehlep, [Ar. maḥleb] *{ağız} is.* Aşılanmamış kiraz ağacı. [DS]

mehlika, [Far. meh *(ay)*+Ar. liḳā' *(yüz)* مهلقاء] *(mehlika:) {OsT} sf.* Ay yüzlü; güzel.

mehma, [Ar. mehmā مهما] *(mehma:) {OsT} zf.* Olduğu kadar.

mehmaemken, [Ar. meh-mā emken مهما امكن] *(mehma:emken) {OsT} zf.* Mümkün olduğu kadar.

mehmel, [? mehmel] *{ağız} is.* Yatak konulan kapısız dolap; yüklük. [DS]

mehmelet, -di [? mehmelet / mehmen] *{ağız} is.* Bunak; aptal. [DS]

mehmen, [? mehmen / mehmelet] *{ağız} is.* → mehmelet.

mehmet, [Ar. hamd > muhammed محمد => mehmet] *sf.* Pek çok kere övülmüş olan; güzel huyları çok olan; muhammet.

Mehmetçik, -ği [mehmet-çik] *is.* Türk askerine verilen ad.

mehmez, [? mehmez] *{ağız} is.* Baş örtüsü. [DS]

mehmil, [? mehmil] *{ağız} is.* **1.** Tahtadan yapılmış tahıl ambarı. **2.** Dolap. [DS]

mehmum, [Ar. hemm > mehmūm مهموم] *(muhmu:m) {OsT} sf.* Düşünceli; endişeli.

mehmus, [Ar. hems *(hafif. gürültü)*] > mehmūs مهموس] *(mehmu:s) {OsT} sf.* Gizli; saklı.

mehmusen, [Ar. mehmūs > mehmūsen مهموساً] *(mehmu:sen) {OsT} zf.* Gizli bir şekilde; gizli olarak.

mehmuz, [Ar. hemze > mehmūz مهموز] *(mehmu:z) {OsT} sf.* **1.** Hemzeli. **2.** Ayıplanmış. **3.** *is.* Mahmuz. **4.** Köprülerin ayaklarında, suyun geldiği veya gittiği yana doğru yapılan çıkıntı. **5.** *dbl.* Arapça'da aslî harflerinden biri hemze olan kelime. ⧉ **mehmuzü'l-ayn,** *Aslî ikinci harfi hemze olan kelime.*|| **mehmuzü'l-lām,** *Aslî üçüncü harfi hemze olan kelime.*

mehmuze, [Ar. mehmūze مهموزه] *(mehmu:z) {OsT} is.* Çavdarda hastalık sebebiyle meydana gelen bir tür mantar; çavdar mahmuzu.

mehni, [Yun. pahní =>mehni] *{ağız} is.* Hayvan yemliği. [DS]

mehpare, [Far. meh-pāre مهپاره] *(mehpa:re) {OsT} is.* **1.** Ay parçası. **2.** Ay parçası kadar güzel kadın.

mehperest, [Far. meh-perest مهپرست] *{OsT}sf.* **1.** Ay'a tapan. **2.** *mecaz.* Âşık.

mehperestan, [Far. meh-perestān مهپرستان] *(mehpereste:n) {OsT} is.* **1.** Ay'a tapanlar. **2.** *mecaz.* Âşıklar.

mehr, [Ar. mehr / mihr مهر] *{OsT} is.* → mehir. ⧉ **mehr-i muaccel,** *{OsT} huk. Nikâhta kıza verilen para.*|| **mehr-i müeccel,** *{OsT} huk. Boşanma veya ölüm hâlinde kız tarafına verilmesi nikâhta kararlaştırılan bedel.*|| **mehr-i müsemmā,** *{OsT} huk. Kadın için iki tarafın rızasıyla ve nikâh akdi sırasında belirlenen mehir.*

mehre, [? mehre] *{ağız} is.* Büyük tahta kalıpla çamurdan yapılan duvar. [DS]

mehreb, [Ar. mehreb مهرب] *{OsT} is.* **1.** Ürküp kaçma. **2.** Sığınacak yer.

mehri, [Ar. mehrī مهری] *(mehri:) {OsT} is.* Hecin devesi.

mehru, [Far. meh-rū مهرو] *{OsT} sf.* (Güzel kadın için) ay yüzlü.

mehruyan, [Far. meh-rūyān مهرویان] *(mehru:ya:n) {OsT} is.* Ay yüzlü güzeller.

mehtab, [Ar. Far. meh *(ay)*+tāb *(ışıklı, parlak)* مهتاب] *(mehta:b) {OsT} is.* → mehtap.

mehtabi, [Far. mehtāb > mehtābī مهتابی] *(mehta:bi:) {OsT} sf.* Mehtap seyretmek için yapılmış küçük kulübe; kameriye.

mehtabiye, [Far. mehtāb =>mehtābiyye مهتابیه] *(mehta:biye) {OsT} is.* **1.** Gece fişeği; maytap. **2.** *ed.* Ay ışığı için yazılmış şiir.

mehtap, -bı [Ar. Far. meh *(ay)* + tāb *(ışıklı, parlak)* مهتاب] *(mehta:p) {OsT} is.* **1.** Ay ışığı. **2.** Dolunay. ⧉ **mehtaba çıkmak,** *Ay ışığında dolaşmak.*

mehtaplı, [mehtap-lı] *sf.* (Gece için) dolunaya rastlayan; ay ışığı olan.

mehte, [Ar. mevtā => mefte / mehte] *{ağız} is.* Ölü. [DS]

mehter, [Far. mihter مهتر] *{OsT} is.* **1.** Yüksek rütbeli hizmetçi. **2.** Binek ve yük hayvanlarına bakan uşak; at uşağı. **3.** Tanzimat'tan önce Babıâli çavuşuna verilen isim; kavas. **4.** Memuriyet tayinleri çıkanlara, rütbe veya nişan kazananlara müjde götüren kimse; müjdeci. **5.** Çadırlara bakan uşak. **6.** Mehterhane takımında görevli kişi. **7.** Hac döneminde Hicaz'a sürre alayı çıkarıldığı zaman mahalle aralarında dolaşarak para toplayan tellal. ⧉ **mehter duası,** *Mehter takımının çalmasından sonra yapılan dua.*|| **mehter harp duası,** *Savaşa başlamadan önce mehter takımı tarafından yapılan dua.*|| **mehter musikisi,** *Mehter müziği.*|| **mehter müziği,** *Mehter sazlarıyla çalınan, askerî ve eğlence musikisi türlerini kapsayan 24 sesten meydana gelen müzik.*|| **mehter takımı,** *Mehter musikisi çalan topluluk; mehterhane.*|| **mehter yürüyüşü,** *Mehterhanenin bir yandan çalıp bir yandan da geçit resmi esnasında protokulü ve halkı selamlamak maksadıyla, üç adım attıktan sonra durup sola, arkasından yine üç adım attıktan sonra durup sağa dönerek selam verdiği ve böyle devam edip giden yürüyüş.*

mehteran, [Far. mihter > mihterān مهتران] *(mehtera:n) {OsT} is.* Mehterler. ⧉ **mehterān-ı ahūr-ı küçük,** *{OsT} Has ahırda bulunan araba atlarına bakanlar.*|| **mehterān-ı alem,** *{OsT} Emir-i alemin yanında bulunarak saltanat sancaklarını taşıyan altı görevli.*|| **mehterān-ı hayme,** *{OsT} Padişahın seferde iken çadırını (otağ-ı humayun) kuran, koruyan dört bölüğe verilen ad; çadır mehteri.*

mehterbaşı, [Far. mehter + T. baş-ı] *{OsT} is.* Mehter takımının yetiştirilmesi ve çalışmasından sorumlu kimse; mehterhanenin başı.

mehterhane, [Far. mihter-ḫāne مهترخانه] *(mehterha:ne) {OsT} is.* İmparatorluk döneminde, hakimiyet ve saltanat sembolü olarak zurna, nakkare, nefir, zil, davul ve kösten kurulu askerî mızıka takımı. ⧉ **mehterhāne-i alem,** *{OsT} Padişah sancaklarını taşıyan bölük; sancaktar bölüğü.*|| **mehterhāne-i hayme,** *{OsT} Çadır, kumaş veya deri döşeme yapılıp korunan yer.*|| **mehterhāne-i tabl-ı alem,** *{OsT} Saray mehterhanesi ve sancaklarının meydana getirdiği takım.*

mehtuk, [Ar. hetk > mehtūk مهتوك] *(mehtu:k) {OsT} is.* Yırtılmış; bozulmuş.

mehub, [Ar. heybet > mehūb مهوب] *(mehu:b) {OsT} sf.* Heybetli; korkunç.

me'huz, [Ar. aḫẕ > me'ḫūẕ / me'ḫūze مأخوذ / مأخوذه] *(me-hu:z) {OsT} sf.* **1.** Alınmış; çıkarılmış. **2.** Ödünç olarak alınmış; alıntı.

me'huzat, [Ar. meʾḫūẕ > meʾḫūẕāt مأخوذات] *(mehu:-za:t) {OsT} is.* **1.** Alınan paralar. **2.** Alınan paraların deftere yazıldığı hane. ⊡ **me'hûzât ve medfûât,** *Gelirler ve giderler hesabı.*

mehva, [Ar. mehvā مهوا] *(mehva:) {OsT} is.* Yar; uçurum.

mehveş, [Ar. mehveş] *is.* Karışık ve kalabalık.

mehveş, [Fr. meh-veş] *is.* ve *sf.* **1.** Ay gibi. **2.** (Kadın için) güzel.

mehyum, [Ar. heym > mehyūm مهيوم] *{OsT}sf.* Şaşmış; şaşakalmış.

mehzul, -lü [Ar. mehzūl مهزول] *(mehzu:l) {OsT} sf.* Zayıf; cılız; arık.

mehzum, [Ar. hezimet > mehzūm مهزوم] *(mehzu:m) {OsT} sf.* Bozguna uğramış; yenilmiş. ⊡ **mehzum kılmak,** *{OsT} Mağlup etmek; yenmek.*

me'in, [Ar. meʾin مئن] *{OsT} is.* Ağlanacak ve inlenecek yer.

mejek, [Sansk. mayika / *bañ-mak *(batırmak)* > bañ-ak / mejek [Clauson]] *{eT} is.* Pislik. [DLT]

mejeng, [Far. mejeng مژنگ] *{OsT} is.* **1.** Üzüntü; tasa; keder. **2.** İğrençlik; hoş olmama.

mejgeldek, -ği [? mejgeldek] *{ağız} is.* Anguta benzer göçmen bir kuş. [DS]

-mek, [-maḳ / -mek] *{eT} {eAT} yap. e.* → -mak. [ETY]

mek[1]**,** [mek] *{ağız} sf.* Diz çökmüş durumda; diz üstü. [DS]

mek[2]**,** [Erme. mek] *sf.* Bir.

mekabir, [Ar. maḳbere > maḳābir / meḳābir مقابر] *(meka:bir, k kalın ve uzun okunur) {OsT} is.* Mezarlar; kabirler.

mekadir[1]**,** [Ar. miḳdār > maḳādīr مقادير] *(meka:di:r) {OsT} is.* Miktarlar. ⊡ **mekâdîr-i müştereke,** *Aynı ölçü ile ölçülebilen miktarlar.*

mekadir[2]**,** [Ar. maḳderet > meḳādir مقادر] *(meka:dir) {OsT} is.* Kuvvetler; kudretler.

mekâhil, [Ar. mikḥel > mekāḥil مكاحل] *(mekâ:hil) {OsT} is.* Göze sürme çekmekte kullanılan araçlar; sürmelikler.

mekâ'id, [Ar. mekīde > mekāʾid مكائد] *(meka:id) {OsT} is.* Hileler ve aldatmalar. ⊡ **mekâid-i ā'dā,** *Düşmanların hileleri.*

mekâ'il, [Ar. mikyā > mekāyil > mekāʾil مكائل] *(mekâ:il) {OsT} is.* → mekayil.

mekâmin, [Ar. mekmen > mekāmin مكامن] *(mekâ:min) {OsT} is.* Gizlenilecek yerler.

mekân, [Ar. kevn > mekān مكان] *(mekâ:n) {OsT} is.* **1.** Bir şeyin, bir kişinin bulunduğu yer; bulunulan yer. **2.** Bir olayın geçtiği, eylemin gerçekleştiği yer; yer. **3.** Belli bir kullanıma ayrılmış olan alan; yer. **4.** Oturulan yer; konut; ev. **5.** *fiz.* Uzay. **6.** *tasvf.* Oluş eyleminin gerçekleştiği yer; varlıkların görünüş alanı. ⊡ **mekân akustiği,** *fiz. İçinde bulunulan yerin ses düzeni.*|| **mekândan münezzeh,** *{OsT} Yeri olmayan; mekân kavramının dışında olan; Allah.*|| **mekân grupları,** *Bir yeri dolduran nesneler.*|| **mekân-ı muhāyyere,** *{OsT} huk. İki kişinin ortak bir konutu nöbetleşe kullanmaları; devre mülk sistemi.*|| **mekân-ı refî',** *{OsT} Yüksek yer.*|| **mekân tutmak,** *{OsT} Bir yeri yurt edinmek; yerleşmek.*|| **mekân zarfı,** *{OsT} dbl. Yer zarfı; yer belirteci.*

mekâncı, [mekân-cı] *(mekâncı) is.* Mekân tutan kimse; bir yere yerleşen kişi.

mekânen, [Ar. mekān > mekānen مكاناً] *(mekâ:'nen) {OsT} zf.* Yer bakımından.

mekânet, [Ar. makānet مكانت] *(mekâ:net) {OsT} is.* **1.** Güç; kuvvet; nüfuz. **2.** Ağırbaşlılık; dayanıklılık.

mekâni, [Ar. mekān > mekānī مكانى] *(meka:ni:) {OsT} sf.* Yerle, mekânla ilgili.

mekanik, -ği [Yun. mekhane *(makine)* > mekhanikos / Lat. mechanicus > Fr. mécanique] *sf.* **1.** Bir makine veya alet tarafından hareket ettirilen. **2.** Bir makine, alet veya mekanizmanın eylemi sonucunda oluşan **3.** Mekanizması olan. **4.** *mecaz.* (İnsan hareketleri için) isteğe bağlı olmayan; düşünce ve iradenin rolü olmadan meydana gelen; makine gibi yapılan; düşünmeden yapılan; mihaniki. **5.** Kuvvetleri, hareketleri ve bunların etkilerini inceleyen fizik bilimiyle ilgili; hareket ve denge kanunlarıyla ilgili. **6.** *is. fiz.* Kuvvetleri ve bunların etkilerini, cisimlerin hareketlerini, denge kanunlarını inceleyen bilim dalı. **7.** Makinelerin yapım ve çalışmalarının incelenmesi. **8.** Mekanik konuları üzerine yazılmış kitap.

mekanikçi, [mekanik-çi] *is.* ve *sf. fel.* **1.** Bütün olayları ve canlı hareketlerini bir otomatik makine işleviyle açıklayan görüş yanlısı olan. **2.** Mekanikçiliğe ilişkin.

mekanikçilik, -ği [mekanik-çi-lik] *is. fel.* **1.** Bütün fiziksel olayları, uzay ve uzayda yer değiştirme durum ve kanunlarıyla açıklayan görüş; mekanizm. **2.** Canlı hareketlerini, organik olayları bir otomatik makine işleviyle ve neden-sonuç ilişkisine dayanan mekanik yasalarla açıklayan görüş; mekanizm.

mekanikleştiricilik, -ği [mekanik-leş-tir-ici-lik] *is.* İnsan-makine ikilemini model alan maddeci görüş ve kuram.

mekânis, [Ar. miknese > mekānis مكانس] *(mekâ:nis) {OsT} is.* Süpürgeler.

mekanist, [Fr. mécaniste] *sf.* Mekanikçi; mekanikçilik yanlısı.

mekanizasyon, [Fr. mécanisation] *is.* Mekanik düzen kurma işlemi.

mekanize, [Fr. mécanisé] *sf.* Makine kullanılarak yapılan; makinelerden yararlanılan. ⊡ **mekanize birliği,** *as. Motorlu ve hafif zırhlı araçlarla donatılan ve kısmen piyadeden meydana gelen askerî birlik.*

mekanizm, [Fr. mécanisme] *is. fel.* → mekanikçilik.

mekanizma, [Lat. mechanisma] *is.* **1.** Tahrik, frenleme, kilitleme, zil çalma gibi belli bir sonuç elde edecek biçimde düzenlenmiş organlar ve parçalar bütünü; düzenek. **2.** Birbiriyle ilgili organların çalışma biçimi. **3.** *mecaz.* İşleme biçimi. **4.** *as.* Ateşli silahların çalışmasını sağlayan mekanik düzenek. **5.** İnsana ilişkin bir işlevde birbirine bağlı işlemler zinciri; süreç. **6.** Karmaşık ve güçlü bir yapısı bulunan büyük örgüt. **7.** *psikol.* Ruhsal işlevlerin yönetimi ile ilgili sıra, düzen veya temel kiplik; süreç.

mekara, [? mekara] *{ağız} is.* Baca. [DS]

mekâre, [Ar. mükārī / mekāre / mekārī مكاره / مكارى] *(mekâ:re) {OsT} is.* Mekkâre; kira ile tutulan hayvan; yük hayvanı.

mekârib, [Ar. mikreb > mekārib مكارب] *(mekâ:rib) {OsT} is.* Sabanlar.

mekârih, [Ar. mekrrehet > mekārih مكاره] *(mekâ:rih) {OsT} is.* **1.** Tiksinilecek şeyler. **2.** Mekruh olan şeyler. **3.** Sıkıntılar; dertler.

mekârim, [Ar. kerem > mekārim مكارم] *(mekâ:rim) {OsT} is.* Keremler; cömertlikler; el açıklıkları. ⊡ **mekârim-kâr,** *{OsT} Eli açık; cömert.*|| **mekârim-penāh,** *{OsT} Cömertliğe sığınan.*|| **mekârim-perver,** *{OsT} Cömert; eli açık.*

mekaris, [Ar. mıḳrāş > meḳārīş مقاريص] *(meka:ri:s) {OsT} is.* Makaslar; kesici aletler.

mekariz, [Ar. miḳrāż > meḳārīż مقاريض] *(meka:ri:z) {OsT} is.* Kesici aletler; makaslar.

mekâsib, [Ar. mekseb / meksib > mekāsib مكاسب] *(meka:sib) {OsT} is.* Kazançlar; kazanç yerleri; kazanç araçları.

mekâtib[1], [Ar. mekteb > mekātib مكاتب] *(mekâ:tib) {OsT} is.* Okullar; mektepler. ⊡ **mekâtib-i âliye,** *{OsT} Yüksek okullar.*|| **mekâtib-i husūsiye,** *{OsT} Özel okullar.*|| **mekâtib-i ibtidā'iye,** *{OsT} İlk okullar.*|| **mekâtib-i i'dādiye,** *{OsT} Liseler.*|| **mekâtib-i leyliye,** *{OsT} Yatılı okullar.*|| **mekâtib-i rüşdiye,** *{OsT} Ortaokullar.*|| **mekâtib-i sıbyāniye,** *{OsT} Ana okulları.*

mekâtib[2], [Ar. mektūb > mekātīb مكاتيب] *(mekâ:ti:b) {OsT} is.* Mektuplar. ⊡ **mekâtîb-i vāride,** *{OsT} Gelen mektuplar.*

mekâyid, [Ar. mekīde > mekāyid مكايد] *(mekâ:yid) {OsT} is.* Aldatmalar; hileler; düzenler.

mekâyil, [Ar. mikyāl > mekāyıl / mikā'il مكاييل] *(mekâ:yil) {OsT} is.* Tahıl ölçekleri; kileler; ölçekler.

mekbir, [Ar. mekbir مكبر] *{OsT} is.* Yaşlanma; ihtiyarlama; kocalma.

mekbul, -lü [Ar. mekbūl مكبول] *(mekbu:l) {OsT} sf.* Hapis olunmuş; hapis.

-mekçi, [-mak-çı / mek-çi] *{eT} yap. e.* → -makçı.

meke[1], [? meke] *{ağız} is.* Alt çene; alt çene kemiği; çene [DS].

meke[2], [? meke] *{ağız} is.* Sönmüş yanardağ. [DS]

meke[3], [? meke] *{ağız} is.* Yaban ördeği; karabatak. [DS]

meke[4], [? meke / mekge / mekke / meki] *{ağız} is.* **1.** Mısır koçanı ve tanesi. **2.** Mısır unundan yapılan ekmek. **3.** Mısır. [DS]

meke[5], [? meke] *{ağız} is.* Çürüyen çam ağacının katran çıkarılan öz kısmı. [DS]

meke[6], [? meke] *{ağız} is.* **1.** Çocukların oyun oynadığı küçük yassı taş. **2.** Bilye. [DS]

me'kel, [Ar. ekl > me'kel مأكل] *{OsT} is.* Yemek yenecek yer; geçim yeri.

mekel, [Yun. makhelli => mekel] *{ağız} is.* Çapa. [DS]

me'kele, [Ar. me'kel > me'kele مأكله] *{OsT} is.* Yenecek şey; yiyecek.

mekene, [? mekene / meğene] *{ağız} is.* Üvendirenin ucundaki metal parça; sıyırgı. [DS]

meker, [(t)eker > (m)eker] *zf.* Yuvarlanma bildirir ve *"teker meker"* ikilemesinde geçer.

mekere[1], [Ar. bekere => mekere] *{ağız} is.* Makara. [DS]

mekere[2], [Far. meger => mekere] *{ağız} bağ.* Eğer. [DS]

mekes, [Far. meges / mekes مكس] *{OsT} is.* Sinek. ⊡ **mekes-gîr,** *{OsT} Sinek kapan; örümceğin yaptığı ağ.*|| **mekes-i engübîn,** *{OsT} Bal sineği; arı.*|| **mekes-rān,** *{OsT} Sinek kovan; yelpaze.*|| **mekes-vār,** *{OsT} Sinek gibi.*

mekez, [? mekez] *{ağız} sf.* İşten kaçan; düzenci. [DS]

mekfere, [Ar. mekfere مكفره] *{OsT} is.* Örtecek yer.

mekfuf, [Ar. keff > mekfūf مكفوف] *(mekfu:f) {OsT} sf.* **1.** Kapatılmış; kapalı olan. **2.** Yasak edilmiş; yasak. **3.** Kör. ⊡ **mekfūfü'l-ayn,** *{OsT} Gözleri kapalı; kör.*

mekful, -lü [Ar. kefālet > mekfūl مكفول] *(mekfu:l) {OsT} sf. huk.* Kefil olan; kefil. ⊡ **mekfulün-anh,** *{OsT} huk. Kendisine kefil olunan kişi.*|| **mekfūlün-bih,** *{OsT} huk. Kefalet konusu olan nesne.*|| **mekfūlün-leh,** *{OsT} huk. Alacağı kefaletle garanti edilmiş kimse.*

mekge, [? meke / mekge] *{ağız} is.* Mısır bitkisi, mısır tanesi. [DS]

mekhul, -lü [Ar. kūḥl > mekḥūl مكحول] *(mekhu:l) {OsT} sf.* Sürme çekilmiş; sürmeli.

meki, [? meke / meki] *{ağız} is.* Mısır bitkisi; mısır tanesi. [DS]

mekide, [Ar. keyd > mekīde مكيده] *(meki:de) {OsT} is.* Hile; düzen; aldatma.

mekidet, [Ar. keyd > mekīdet مكيدت] *(meki:det) {OsT} is.* → mekide.

mekik, -ği [Far. mekūk مكوك] *{OsT} is.* **1.** Dokuma tezgâhlarında, çözgü iplikleri arasından atkı ipliklerini geçirmeye yarayan masuralı araç. **2.** Eskiden dikiş makinelerinde, bugünkü mekik masurası yerine kullanılan parça. **3.** Oya yapmakta kullanılan, iki ucu sivri ve arasında iplik geçecek bir yarığı bulunan ağaç, plastik veya kemikten yapılma el işi aracı. **4.** Balıkçıların ağlarım örmek veya onarmakta kullandıkları küçük alet. **5.** Yörüngedeki bir uyduya gönderilen ve oradan da atmosfere ses üstü bir hava aracı gibi girerek yerdeki bir üsse iniş yapabilen uzay aracı; uzay mekiği. **6.** *{ağız}* Kandil günleri yapılan lokma tatlısının büyüğü. [DS] **7.** *{ağız}* Palamut balığının küçüğü. [DS] ⧉ **mekik danteli,** *Gergef adı verilen bir tür tezgâhta, mekik ile yapılan dantel.*|| **mekik diplomasisi,** *Normal zamanlardaki protokol kurallarına uymadan hızlı bir şekilde ve birçok defa gerçekleştirilen, çoğunlukla uzlaştırıcı görüşmelerin yapıldığı bir tür uluslar arası diplomasi yöntemi.*|| **mekik dokumak,** *İki yer arasında sürekli gidip gelmek; sık sık gidip gelmek.*|| **mekik dokuma sistemi,** *as. Savaş uçaklarının, asıl üssü ile dost üs arasında gidip gelerek arada kalan düşman mevzilerini hem giderken hem de gelirken bombalaması usulü.*|| **mekik gibi,** *Sürekli bir yere gidip gelen; bir yerde duramayan; hareketli.*|| **mekik iği,** *Mekiğin içine yerleştirilmiş, üzerine atkı masuralarının yerleştirilmesine yarayan yaylı metal çubuk.*|| **mekik masurası,** *Üzerine atkı iplikleri sarılan ve mekiğin içine yerleştirilen küçük masura.*|| **mekik tablası,** *Mekanik dokuma tezgâhlarında, tefeye oturtulan ve üzerinde mekiğin kaydığı tabla.*

mekil, [Ar. kuyl > mekīl مكيل] *(meki:l) {OsT} sf.* **1.** Kile ile ölçülen; hacim ölçüsü ile ölçülebilen. **2.** *is.* Ölçme işi.

mekilat, [Ar. mekīl > mekīlāt مكيلات] *(meki:lâ:t) {OsT} is.* Arpa, buğday gibi kile vb. hacim ölçüsü ile ölçülebilen şeyler.

mekin, [Ar. mekān > mekīn مكين] *(meki:n) {OsT} sf.* **1.** Oturan; bir yere yerleşen. **2.** Nüfuz sahibi; iktidar sahibi; nüfuzlu; muktedir. **3.** Vakar sahibi.

mekinet, [Ar. mekīnet مكينت] *{OsT} is.* **1.** Ağırbaşlılık; vakar; onur. **2.** Kuvvet; güç; erk; nüfuz.

mekir[1], [mek / me *(yans.)* > mek-ir] *ünl.* Bağırma sesi. ⧉ **mekir mekir,** *1. Çabuk çabuk; sık sık. 2. Uğraştırarak; yalvartarak.*|| **mekir mekir mekletmek,** *Sürekli koşturtmak; çabalatmak.*|| **mekir mekir meletmek,** *Bağırta bağırta ağlatmak.*

mekir[2], [Ar. münkir => mekir] *{ağız} is.* **1.** Hortlak; umacı. **2.** Şeytan. **3.** Bela. [DS] **4.** *{eAT}* Hile. ⧉ **mekir nekir,** *{ağız} 1. Cin; şeytan. 2. Hortlak.* [DS]

mekir[3], [? mekir] *{ağız} sf.* **1.** İnatçı. **2.** Tedirgin edecek kadar birinin üstüne düşen; yapışkan. [DS]

mekirdek, -ği [mek *(yans.)* > mekir-de-k] *{ağız} is.* Kelek. [DS]

mekirdetmek, [mek *(yans.)* > mek-ir-de-t-mek] *{ağız} gçl. f. [-r [-d(ı)-yor]* Bağırta bağırta elinden almak. [DS]

mekirlik, -ği [mekir-lik] *{ağız} is.* Ayakkabının arkasına konulan parça.[DS]

mekis, [Ar. mekṡ > mekīṡ مكيث] *(meki:s) {OsT} sf.* (Kişi için) ağırbaşlı ve temkinli.

mekiş, [Rus. mjákiş => mekiş / meke] *{ağız} is.* **1.** Alt çene; çene kemiği. **2.** Kulak memesinin altında, çene kemiklerinin arkasındaki yumuşak kısım. [DS]

mekit, [? mekit] *{ağız} zf.* Belki. [DS]

mekkâr, [Ar. mekr > mekkār مكار] *(mekkâ:r) {eAT} {OsT} sf.* Çok hile yapan; düzenbaz.

mekkâre, [Ar. kirāʾ > mükāra > mekāre / mekāri > mekkāre مكاره] *(mekkâ:re) {OsT} is.* **1.** Kira ile tutulan yük hayvanı. **2.** İmparatorluk döneminde, orduda taşıma işlerinde kullanılan yük hayvanlarına verilen ad.

mekkâreci, [mekkâre-ci] *(mekkâ:reci) is.* **1.** Hayvanlarını kiraya vererek taşıma işi yapan kimse. **2.** *as.* Görevi, levazımatı taşımak ve korumak olan asker.

mekkâri, [Ar. mekkār > mekkārī مكارى] *(mekkâ:ri:) {OsT} sf.* Hilekârlık; düzenbazlık.

mekkâs, [Ar. mekkās مكاس] *(mekkâ:s) {OsT} is.* Eskiden, tüccardan öşür ve baç denilen bir tür gümrük vergisini toplamakla görevli kimse; gümrük memuru.

mekke[1], [Çin. mo *(siyah)* > mek / mbek] *{eT} is.* → mekkeh. [Clauson]

mekke[2], [? mekke / mekge] *{ağız} is.* Mısır. [DS]

mekkeh, [Çin. mo *(siyah)* > mek / mbek [Clauson]] *{eT} is.* Siyah mürekkep; çini mürekkebi. [DLT]

Mekkeyolu, [Ar. Mekke + T. yol-u] *{ağız} öz. is.* Samanyolu. [DS]

Mekki, [Ar. mekkī] *(mekki:) {OsT} sf.* **1.** Mekke'ye ait; Mekke ile ilgili. **3.** Mekkeli.

mekle, [? mekle] *{ağız} is.* İplik çilesi. [DS]

meklemek, [(e)mek-le-mek / meh-le-mek] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(i)-yor]* Emeklemek. [DS]

-mekler, [-maḳ-lar / -mekler] *{eAT} yap. e.* → -maklar.

mekletmek, [mek-le-t-mek] *{ağız} gçl. f. [-ir]* Koşturmak. [DS]

-meklik, [-maḳ-lık / -mek-lik] *{eAT} yap. e.* → maklık.

meklum, [Ar. kelem *(yaralama)* > meklūm مكلوم] *(meklû:m) {OsT} sf.* Yaralı; yaralanmış.

mekmen, [Ar. kemīn > mekmen مكمن] *{OsT} is.* Pusu kurulan yer; pusu yeri; pusu.

mekmene, [Ar. kemīn > mekmene مكمنه] *{OsT} is.* Hazine.

mekmun, [Ar. kemīn > mekmūn مكمون] *(mekmu:n) {OsT} sf.* Saklı; gizli.

mekmure, [Ar. kemer *(örtme)* > mekmūre مكموره] *(mekmu:re) {OsT} is.* Cinsel ilişkide bulunmuş kadın.

mekni, [Ar. künūn > meknī مكنى] *(mekni:) {OsT} sf.* Dikkatle korunan; saklı tutulan; gizli.

mekniye, [Ar. meknī > mekniyye مكنيه] *{OsT} sf.* ve *is.* **1.** Dikkatle korunan; saklanan; gizli tutulan şey. **2.** *ed.* Bir benzetmeyi oluşturan esas ögelerden benzeyen ya da benzetilenden birinin söylenmemesi şeklinde yapılan söz sanatı; bir kavramın gerçek anlamı dışında, başka bir varlığı nitelemek için kullanılması; eğretileme; istiare.

meknun, [Ar. meknūn مكنون] *(meknu:n) {OsT} sf.* **1.** Dizilmiş. **2.** Saklı; gizli; örtülü.

meknus, [Ar. kenāset > meknūs مكنوس] *(meknu:s) {OsT} is.* Süpürülmüş.

meknuz, [Ar. kenz *(define)* > meknūz / meknūze مكنوز / مكنوزه] *(meknu:z) {OsT} sf.* Hazineye konmuş; saklı; gömülü.

mekonyum, [Yun. mekon *(gelincik)* > Fr. méconium] *is. biy.* **1.** Embriyonun veya pupanın dışkısı. **2.** Yeni doğmuş memelilerde bağırsak içeriği.

mekr, [Ar. mekr مكر] *{OsT} is.* **1.** Hile; düzen. **2.** Aldatma. ▣ **mekr eylemek,** *{eAT} Hile yapmak.*|| **mekr-i mahmūd,** *Bir kimseyi amacından vazgeçirmek için yapılan iyi niyetli hile.*|| **mekr-i mezmūm,** *Kötü niyetli hile.*|| **mekr irgürmek,** *{eAT} 1. Hile ile yaklaşmak; hileye getirmek. 2. Hileye ulaşmak.*

mekrehet, [Ar. kerh > mekrehet مكرهت] *{OsT} is.* Tiksinti veren şey; tiksinilecek şey.

mekremet, [Ar. kerem>mekremet/mekrümet مكرمت] *{OsT} is.* **1.** Kerem; izzet; şeref; onur; cömertlik. **2.** Ağırlama; saygı. ▣ **mekremet-güster,** *{OsT} Cömertlik gösteren; cömert.*

mekremetlu, [Ar. mekremet + T. -li / *{OsT}* -lū > mekeremetlū مكرمتلو] *(mekremetlû:) {OsT} sf.* Eskiden müderrislere hitapta kullanılan resmî unvan.

mekrub, [Ar. kerb *(tasa)* > mekrūb مكروب] *(mekru:b) {OsT} sf.* Kederli; kaygılı.

mekrubiyet, [Ar. mekrūb > mekrūbiyyet مكروبيت] *(mekru:biyet) {OsT} is.* Kederli olma.

mekruh, [Ar. kerh > mekrūh مكروه] *(mekru:h) {OsT} sf.* **1.** Tiksinti veren; iğrenç. **2.** *isl.* (Fiil ve davranış için) dince yasaklanmadığı hâlde yapılması uygun görülmeyen; kesin ve bağlayıcı olmamakla birlikte yapılmaması istenen; haramlığı kesin olmamakla birlikte, yapılmaması daha doğru sayılan. **3.** *is.* Çirkinlik; sevimsizlik; bir şeyi sevmemek ve hoşlanmamak.

mekruha, [Ar. kerh > mekrūha مكروهه] *(mekru:ha) {OsT} is.* Sıkıntı; keder; şiddet.

mekruhat, [Ar. mekrūh > mekrūhāt مكروهات] *(mekru:ha:t) {OsT} is.* Mekruh olan şeyler.

mekruhiyet, [Ar. mekrūh > mekrūhiyyet مكروهيت] *(mekru:hiyet) {OsT} is.* İğrenç olma hâli.

mekrümet, [Ar. kerem > mekrümet مكرومت] *{OsT}is.* **1.** Kerem; izzet; şeref; onur; cömertlik. **2.** Ağırlama; saygı. ▣ **mekrümet-güster,** *{OsT} Cömertlik gösteren; cömert.*

meks[1], [Ar. meks̱ مكث] *{OsT} is.* Durma; bekleme. ▣ **meks etmek,** *Durmak; dinlenmek.*

meks[2], [Ar. meks مكس] *{OsT} is.* Öşür; vergi; baç.

mekseb, [Ar. kesb > mekseb / meksebe مكسب / مكسبه] *{eAT} {OsT} is.* **1.** Kazanç. **2.** Kazanç aracı. **3.** Kazanç kapısı; kazanç yeri.

meksefe, [Ar. kes̱āfet => meks̱efe مكثفه] *{OsT} is.* İçine elektrik enerjisi doldurulan kondansatör; miksefe.

meksetmek, [meks+et-mek] *{ağız} gçl. f. [-(d)-er] [-(d)i-yor]* Ertelemek. [DS]

Meksikalı, [Mexicas *(bir Aztek kabilesi)* > Meksika > meksika-lı] *sf.* Meksika halkından veya bu halkın soyundan olan.

meksub, [Ar. kesb>meksūb/meksūbe مكسوب / مكسوبه] *(meksu:b) {OsT} sf.* **1.** Kazanılmış; elde edilmiş. **2.** Öğrenilmiş.

meksuf, [Ar. küsūf > meksūf مكسوف] *(meksu:f) {OsT} sf.* (Ay ve güneş için) tutulmuş.

meksur, [Ar. kesr > meksūr / meksūre مكسور / مكسوره] *(meksu:r) {OsT} sf.* **1.** Kırılmış. **2.** *dbl.* (Harf için) kesre (i) ile okunan.

-meksüz, [-mak-suz / -meksüz] *{eAT} yap. e.* → -maksuz.

mekşuf, [Ar. keşf >mekşūf / mekşūfe مكشوف / مكشوفه] *(mekşu:f) {OsT} sf.* **1.** Açılmış; açık. **2.** Keşfedilmiş; ortaya çıkarılmış. **3.** Açık; belli; kapalı olmayan. ◘ **mekşufü'l-avre,** *{OsT} Görülmemesi gereken yeri açık olan.*|| **mekşufü'r-re's,** *{OsT} Başı açık.*

mektar, [? mektar] *{ağız} is.* Bahçe. [DS]

mekte, [mak-ta / -mek-te] *yap. e.* → -makta.

mekteb, [Ar. ketb / kitābet > mekteb مكتب] *{OsT} is.* → mektep. ◘ **mekteb-i ālî,** *{OsT} Yüksek okul.*|| **mekteb-i fünūn-ı māliye,** *{OsT} Sayıştay memurlarını yetiştirmek üzere açılmış okul (1878).*|| **mekteb-i fünūn-ı nücūm,** *{OsT} Gök cisimleri ile ilgili bilgiler öğreten okul; astronomi okulu.*|| **mekteb-i harbiye,** *{OsT} Harp okulu.*|| **mekteb-i husūsî,** *{OsT} Özel okul.*|| **mekteb-i ibtidaî,** *{OsT} İlkokul.*|| **mekteb-i i'dādî,** *{OsT} Lise.*|| **mekteb-i leylî,** *{OsT} Yatılı okul.*|| **mekteb-i ma'arif-i adliye,** *{OsT} Devlet dairelerine memur yetiştirmek üzere açılmış okul (1838).*|| **mekteb-i mülkiye,** *{OsT} Siyasal belgiler okulu.*|| **mekteb-i nüvvab,** *{OsT} Kadı yetiştirmek üzere açılan okul; muallimhāne-i nüvvāb (1884).*|| **mekteb-i Osmānî,** *{OsT} Askerlik eğitimi almak üzere Avrupa'ya gönderilen öğrenciler için Paris'te açılan okul.*|| **mekteb-i rüşdî,** *{OsT} Ortaokul.*|| **mekteb-i sanāyi,** *{OsT} Sanayi okulu; endüstri meslek okulu.*|| **mekteb-i sıbyān,** *{OsT} İlk okul.*|| **mekteb-i tıbbiye-i mülkiye,** *{OsT} Tıp fakültesi.*|| **mekteb-i tıbbiye-i şahāne,** *{OsT} Askerî tıp okulu.*|| **mekteb-i ulum-i edebiye,** *{OsT} İlkokulu bitiren öğrencilerin dinî bilgiler öğrenmek üzere devam ettiği okul.*|| **mekteb-i ulum-i harbiye,** *{OsT} Harp okulu.*

mektebî, [Ar. mekteb > mektebī مكتبى] *(mektebi:) {OsT} sf.* **1.** Okul ile ilgili; okula ait. **2.** Okullu.

mektep, -bi [Ar. ketb / kitābet > mekteb مكتب] *is.* **1.** Yazı yazılan yer. **2.** Okul. **3.** Ekol. **4.** *argo.* Genelev. **5.** *argo.* Hapishane. ◘ **mektebe başlamak,** *Öğrenim için okula gitmek.*|| **mektebe başlatmak,** *1. Birinin okula başlamasını sağlamak. 2. argo. Satmak.*|| **mektebe vermek,** *1. Birinin okula başlamasını sağlamak. 2. argo. Satmak.*|| **mektebi asmak,** *argo. Okula gitmemek; dersten kaçmak.*|| **mektep çocuğu,** *1. Öğrenci. 2. argo. Acemi; tecrübesiz.*|| **mektep görmemiş,** *1. Öğrenim görmemiş; okula gitmemiş. 2. Kaba; saygısız.*|| **mektep kaçağı,** *Ders zamanı okulda bulunmayan öğrenci; okul kaçağı.*|| **mektep medrese görmek,** *Okumuş ve kültür sahibi kimse olmak.*|| **mektep medrese görmüş,** *Öğrenim görmüş; okumuş; tahsilli.*

mektepli, [mektep-li] *is.* **1.** Öğrenci. **2.** *sf.* Okuldan yetişmiş olan; mesleğini okulda öğrenim görerek öğrenmiş olan.

mektub, [Ar. kitābet>mektūb مكتوب] *(mektu:b) {OsT} is.* → mektup. ◘ **mektūb-ı sāmî,** *Sadaret kaymakamına yazılan mektuplar.*

mektubat, [Ar. mektūb > mektūbāt مكتوبات] *(mektu:ba:t) {OsT} is.* **1.** Yazılar; yazılı şeyler. **2.** Mektuplar.

mektubî, [Ar. mektūb > mektūbī مكتوبى] *(mektu:bi.) {OsT} is.* Resmî dairelerde yazı işlerine bakan memur; mektupçu. ◘ **mektūbî kalemi,** *{OsT} Bakanlık ve valiliklerde yazı işlerine bakan kalem.*|| **mektubî-i sadr-i ālî,** *{OsT} Sadrazamın mektupçusu.*

mektuf[1], [Ar. ketf > mektūf مكتوف] *(mektu:f) {OsT} sf.* Elleri arkadan bağlı olan.

mektuf[2], [Ar. mektūb => mektuf / meddup] *{ağız} is.* Mektup. [DS]

mektum, [Ar. ketm>mektūm/mektūme مكتوم /مكتومه] *(mektu:m) {OsT} sf.* **1.** Gizlenmiş; saklı tutulmuş; saklanmış. **2.** Hükûmetten gizlenen; gizli tutulan. ◘ **mektum mühimme,** *İmparatorluk döneminde Babıali'den gizli olarak yazılan hüküm ve buyrukların kopyaları.*|| **mektum mühimme defteri,** *Sadrazam tarafından gizli olarak yazılan hüküm ve buyrukların örneklerinin toplandığı defter.*

mektumat, [Ar. mektūm > mektūmāt مكتومات] *(mektu:ma:t) {OsT} is.* Eskiden, hükümetten gizlenerek kayda geçirilmeyen insan, mal ve gelirler.

mektup, -bu [Ar. kitābet > mektūb مكتوب] *(mektup / mektu:bu) {OsT} is.* **1.** Yazılmış; yazıya geçirilmiş. **2.** Başka bir yerde bulunan kimse ile haberleşmek amacıyla o kimseye kişisel olarak yazılmış ve imzalanmış kâğıt; betik. **3.** *ed.* Ahlakî, felsefî vb. konularda bir yazar tarafından kaleme alınmış, belli bir kişiye hitap etmekle birlikte ilgili kimselere yöneltilmiş edebî yazı. ◘ **mektubu dışından okumak,** *Bir kimsenin yüz ifadelerinden içinden geçenleri tahmin etmek.*|| **mektup atmak,** *Yazılıp zarfa konulmuş bir mektubu postaya vermek; mektup göndermek.*|| **mektup kâğıdı,** *Yazışmalarda kullanılan ince beyaz hamurdan yapılmış özel kâğıt.*|| **mektupla öğretim,** *eğit. b. Öğretim faaliyetine katılanların, bir eğitim kurumuna devam etmeden, bulundukları adreste, iş yerinde veya evlerinde kendilerine posta yoluyla gönderilen ders konularını okuyup, alıştırmaları yaptıktan sonra değerlendirme sorularının cevaplarını ilgili kuruma göndermek suretiyle yaptıkları bir öğretim şekli.*|| **mektup roman,** *ed. Olayın, kişilerin birbirine gönderdiği mektuplarla geliştiği roman türü.*|| **mektup uçurmak,** *Tez elden mektup göndermek.*|| **mektup üstü,** *Zarf üzerinde mektubun gideceği yeri belirten adres.*

mektupçu, [mektup-çu] *is.* **1.** Mektup veya yazı yazan kimse. **2.** İllerin merkez kuruluşunda yazış-

ma ve haberleşme işlerine bakmakla görevli kurulun başkanı. **3.** İmparatorluk döneminde devletin yazışma işlerine bakan yüksek rütbeli kimse.

mektupçuluk, -ğu [mektup-çu-luk] *is.* Mektupçunun yaptığı iş.

mektuplaşma, [mektup-la-ş-ma] *is.* Mektuplaşmak eylemi.

mektuplaşmak, [mektup-la-ş-mak] *işteş. f. [-ır]* Karşılıklı olarak birbirine mektup yazmak; yazışmak; haberleşmek.

mektupluk, -ğu [mektup-luk] *sf.* **1.** (Kâğıt için) mektup yazmaya yarayan. **2.** *is.* Mektup yazmaya mahsus kâğıtların bir araya getirilmesiyle elde edilmiş bir tür defter.

mekûk, [Far. mekūk مكوك] *(mekû:k) {OsT} is.* Mekik.

me'kûl, -lü [Ar. ekl > me'kūl مأكول] *(me-kû:l) {OsT} is.* **1.** Yiyecek. **2.** *sf.* Yenmiş.

me'kûlat, [Ar. me'kūl > me'kūlāt مأكولات] *(me-kû:lâ:t) {OsT} is.* Yiyecekler. ⊡ **me'kûlāt ve meşrūbāt,** *{OsT} Yiyecek ve içecekler.*

meküç, -cü [Yun. maatsoúkhi => meküç] *{ağız} is.* Davul tokmağı.[DS]

meküt, -dü [? meküt] *{ağız} is.* Kazık çakmak için kullanılan ağaç tokmak. [DS]

mekyul, -le [Ar. kile >mekyūl مكيول] *(mekyu:l) {OsT} sf.* Kile ile ölçülmüş.

mekzebe, [Ar. kiẕb >mekẕebe / mekẕūbe مكذبه] *{OsT} is.* Yalan söz; yalan; palavra.

mekzube, [Ar. kiẕb >mekẕebe / mekẕūbe مكذوبه] *(mekzu:be) {OsT} is.* Yalan söz; yalan; palavra.

mekzum, [Ar. mekẓūm مكظوم] *{OsT} is.* Yalan söz; yalan; palavra.

mel[1] [bel *(yans.)* > mel] *ünl.* (Bakış için) şaşkın; anlamsız. ⊡ **mel mel,** *1. Aptal aptal, bön bön. 2. Üzgün üzgün; bel bel.*|| **mel mel bakmak,** *1. Aptal aptal bakmak; boş boş bakmak. 2. Üzgün üzgün ve sessizce bakmak.*

mel[2], [Far. bēl] *{ağız} is.* Çapa. [DS]

mela[1], **-â'i** [Ar. melā' ملاء] *(melâ:) {OsT} is.* **1.** Dolu olma; doluluk. **2.** Kalabalık; topluluk; cemaat.

mela[2], [Ar. melā ملا] *(melâ:) {OsT} is.* Sahra; ova.

mel'ab, [Ar. luᶜb > melᶜab ملعب] *{OsT} is.* Oyun yeri; eğlence yeri.

mel'abe, [Ar. luᶜb > melᶜabe ملعبه] *{OsT} is.* **1.** Oyun. **2.** Oyuncak. ⊡ **mel'abe-i sıbyān,** *Çocuk oyuncağı.*

melabis, [Ar. melbes > melābis ملابس] *(melâ:bis) {OsT} is.* Giyecekler; elbiseler.

melaci, [Ar. melce > melāci' ملاجى] *(melâ:ci) {OsT} is.* Sığınılacak yerler; sığınaklar.

melafih, [Ar. melfūḥa > melāfīḥ ملافيح] *(melâ:fi:h) {OsT} is.* Ana karnındaki erkek çocuklar.

melağım, [Ar. melāğım ملاغم] *(melâ:ğım) {OsT} is.* Ağız çevresi.

melağma, [Yun. malagma => melağma] *{ağız} is.* Harman yerine yığılmış ekin demetleri. [DS]

melah, [Ar. melaḫ ملخ] *{OsT} is.* Çekirge. ⊡ **melah-ı âbî,** *{OsT} zool. Teke adı verilen bir tür deniz böceği.*

melahat[1], [Ar. melaḥat / milāḥat ملاحات] *(melâ:ha:t) {OsT} is.* → milahat.

melahat[2], **-ti** [Ar. melaḥat ملاحات] *(melâ:hat) {OsT} is.* **1.** Tuzluluk. **2.** Güzellik; güzel yüzlü olma.

melahatli [melahat-li] *(melâ:hatli) sf.* Güzel; tatlı.

melahi, [Ar. milha' > melāhī ملاهى] *(melâ:hi:) {OsT} is.* Oyunlar; eğlenceler.

melahide, [Ar. mülḥid > melāḥide ملاحده] *(melâ:hide) {OsT} is.* Allah'ı inkâr edenler; dinsizler.

melahif, [Ar. milḥaf > melāḥif ملاحف] *(melâ:hif) {OsT} is.* Bürünerek yatılacak şeyler; yorganlar.

melahim, [Ar. melḥame > melāḥim ملاحم] *(melâ:him) {OsT} is.* **1.** Kanlı savaşlar. **2.** Savaş yerleri.

mela'ib, [Ar. melᶜab > melāᶜib ملاعب] *(melâ:ib) {OsT} is.* **1.** Oyun oynayacak yerler. **2.** Oyunlar. **3.** Oyuncaklar.

mela'ik[1], **-kı** [Ar. milᶜaḳa > melāᶜiḳ ملاعق] *(melâ:ik, k kalın söylenir) {OsT} is.* Tahta kaşıklar.

mela'ik[2], [Ar. melek > melā'ik ملائك] *(melâ:ik) {eAT} {OsT} is.* Melekler. ⊡ **melāik-pey,** *{OsT} Ayağı uğurlu.*|| **melāik-sıfat,** *{OsT} Melek yaradılışlı; melek huylu; huyu melek gibi olan.*

mela'ike, [Ar. melek > melā'ike ملائكه] *(melâ:ike) {OsT} is.* Melek.

mela'in[1], [Ar. melᶜanet > melāᶜin ملاعن] *(melâ:in) {OsT} is.* Lanet edilecek şeyler.

mela'in[2], [Ar. melᶜun > melāᶜīn ملاعين] *(melâ:i:n) {OsT} is.* Mel'un kişiler.

melak, -kı [Ar. melāḳ ملاق] *(mela:k) {OsT} is.* Mala.

melakonit, [Yun. melas *(siyah)* + konis *(toz)* > Fr. mélaconite] *is. min.* Kübik sistemde billurlaşan bakır oksit; CuO.

melal, -li [Ar. melāl ملال] *(melâ:l) {eAT} {OsT} is.* **1.** Büyük üzüntü; hüzün. **2.** Usanma; bıkma; usanç. **3.** Can sıkıntısı; sıkılma; sıkıntı. ⊡ **melāl-āver,** *{OsT} Usandıran; usanç veren.*|| **melāl-i hüsrān,** *{OsT} Zarara uğramaktan dolayı duyulan üzüntü.*

melalet, [Ar. melālet ملالت] *(melâ:let) {OsT} is.* Üzüntü; sıkıntı; usanç; melal.

melamet, [Ar. levm > melāmet ملامت] *(melâ:met) {OsT} is.* **1.** Azarlama; ayıplama; kınama; sitem. **2.** *tasvf.* Özel kıyafet, zikir, tekke vb. âdet ve tören tanımayan bir tarikat anlayışı. **3.** *{eAT}* Benlik eğitimi için kendisini hor ve aşağılık gören insanların yolu. ☞ **melāmet ehli,** *{OsT} Melamilik anlayışını benimseyen.*|| **melāmet erenleri,** *Melametîler.*|| **melāmet-ger,** *{OsT} Ayıplayan.*|| **melāmet hırkası,** *{eAT} Kınama hırkası.*|| **melāmet-keş,** *{OsT} Ayıplanmanın verdiği sıkıntıya katlanan.*|| **melāmet-keş-i aşk,** *{OsT} Aşk yüzünden dile düşen.*|| **melāmet-zede,** *{OsT} Ayıplanmış; kınanmış.*|| **melāmet-zede-gān,** *{OsT} Ayıplanmış olanlar; kınanmışlar; azarlanmışlar.*

melametî, [Ar. melāmet > melāmetī ملامتى] *(melâ:meti:) {OsT} sf.* **1.** Melametiye tarikatına bağlı olan. **2.** İlk dönem Melamilerine verilen ad; Horasani.

Melametiye, [Ar. melāmet > melāmetiyye ملامتيه] *(melâ:metiye) {OsT} is. tasvf.* Bayrami Melamiliğinden önceki ilk dönem Melamiliğine verilen ad.

Melami, [Ar. melāmet > melāmī ملامى] *(melâ:mi:) {OsT} sf.* Her türlü gösterişten, dünya malından yüz çeviren, rint bir dervişçe yaşamayı kendine ilke edinen, başlıca düşüncesi dünya kaygısından, ahret korkusundan uzak kalarak kendini Allah'a adamak olan, her türlü zevk ve eğlenceden kendini mahrum tutan kimse; Melamiliğe bağlı olan.

melami, -i'ı [Ar. lemʿa > melāmiʿ ملامع] *(melâ:mı) {OsT} is.* Aydınlıklar; parıltılar.

melamih, [Ar. lemḥa > melāmiḥ ملامح] *(melâ:mih) {OsT} is.* **1.** Göz atışlar. **2.** Parlamalar; parlayışlar. **3.** İki nesnenin birbirine benzeyen noktaları. **4.** Yüzdeki güzellik veya çirkinlik noktaları.

Melamilik, -ği [melami-lik] *(melâ:mi:lik) is. tasvf.* Her türlü gösteriş ve dünya kaygısından uzak kalmayı benimseyen Sünni tarikatın adı.

melamin, [Fr. mélamine] *is.* **1.** Siyanamidin 150°C'-de polimerileşmesiyle elde edilen çevrimsel trimer; siyanüramit. **2.** Bu maddeden elde edilmiş mutfak gereci.

melamiyun, [Ar. melāmī > melāmiyyūn ملاميون] *(melâ:mi:yu:n) {OsT} is.* Melamiler.

mel'an, [Ar. melā' > mel'ān ملآن] *(mel-an) sf.* Dolu olan.

mel'ane, [Ar. lā'ne > melʿane ملعنه] *(mel-ane) {OsT} is.* Lanet edilecek şey, iş veya durum.

mel'anet, [Ar. laʿnet > melʿanet ملعنت] *(mel-anet) {OsT} is.* Lanet edilecek derecede büyük kötülük; melunluk; olumsuz davranış. ☞ **mel'anet-kârāne,** *{OsT} Lanet edilecek şekilde.*|| **mel'anet-pîş,** *{OsT} İşi gücü kötülük olan.*

melangeç, [Far. meneviş => menengiç] *{ağız} is.* Çitlembik. [DS]

melanin, [Yun. melas *(kara)* > Fr. mélanine] *is. biy. kim.* Saçlara, gözün damar tabakasına ve zencilerin derisine koyu rengi veren, suda eriyen koyu renkli pigmentler grubu.

melaninleşme, [melanin-le-ş-me] *is. biy.* Siyah melanin pigmentinin çok oluşu.

melanit, [Fr. mélanite] *is. min.* Doğal demir ve kalsiyum silikat.

melank, -gı [Yun. meläggeios *(bitek)* => melank] *{ağız} is.* Sürülmemiş tarla. [DS]

melankoli, [Yun. melas *(kara)* + khole *(safra)* > melan-kholia > Fr. mélancolie] *is.* **1.** Ruhsal ve bedensel çöküntüye sebep olan psikolojik hastalık hâli; kara sevda; sürekli karamsarlık eğilimi. **2.** Konusu belirsiz, sürekli bir bezginlik hâli. **3.** Yalnızlık içinde hayal kurmaktan duyulan zevk; malihulya.

melankolik, -ği [Fr. mélancolique] *sf.* **1.** Ruhsal ve bedensel çöküntüye düşmüş olan; kara sevdalı; sürekli karamsarlık içinde bulunan. **2.** *mecaz.* Hüzün veren; hüzün belirtisi olan.

melanofor, [Yun. melas *(kara)* + phorein *(taşımak)* > Fr. mélanophore] *is. biy.* Çoğunlukla emidermiste bulunan ve melanin pigmentini kapsayan hücreler.

melanogenez, [Yun. melas *(kara)* + genesis *(soy)* > Fr. mélanogenèse] *is. biy.* Melanin oluşumu.

melanurya, [Lat. melanura / Yun. melanoúri] *(melânu'rya) is. zool.* İzmaritgillerden, gövdesi boylamasına çizgili, gümüşî renkte, Akdeniz kıyılarında bol miktarda bulunan, eti pek tutulmayan bir kemikli balık, *(Oblada melanura).*

melas[1], [İsp. melazabal > Fr. mélasse] *is.* Şeker üretiminde billurlaşan şeker şuruptan çıkarıldıktan sonra geri kalan posa.

melas[2], [? melās] *(melâ:s) {ağız} is.* Bir çeşit dokuma bez. [DS]

melas[3], [? melās] *(melâ:s) {ağız} is.* Kramp. [DS]

melaset, [Ar. melāset ملاست] *(melâ:set) {OsT} is.* Yumuşaklık.

melassa, [Ar. melaṣṣa ملصه] *{OsT} is.* Haydut yatağı; hırsız yatağı.

melatonin, [Yun. melas *(kara)* + tonos *(gerilim)* > Fr. mélatonine] *is. biy.* Epifiz bezinden salgılanan, memelilerde üreme olaylarını denetleyen, ışığa bağlı olarak geceleri sentezi artan, gündüzleri azalan seretoninden sentezlenen bir hormon.

melaz, [Ar. melāẕ ملاذ] *(melâ:z) {OsT} is.* Sığınılacak yer; sığınak.

melaze, [Far. melāze ملازه] *(melâ:ze) {OsT} is. anat.* Küçük dil.

melazib, [Ar. milzāb > melāzīb ملازيب] *(melâ:zib)*

{OsT} *is.* **1.** Çok cimri olanlar. **2.** Çok tamahkâr olanlar.

melbe, [? melbe] {*ağız*} *is.* **1.** Bakırdan yapılma genişçe pilav tabağı. **2.** Küçük bakır sahan. [DS]

melbeki, [? melbe-ki] {*ağız*} *is.* Küçük bakır sahan. [DS]

melbes, [Ar. libās > melbes ملبس] {*OsT*} *is.* Giyecek; elbise. ⊡ **melbes ü mekel,** {*OsT*} *Giyecek ve yiyecek.*

melbus, [Ar. libās > melbūs ملبوس] *(melbu:s)* {*OsT*} *sf.* **1.** (Giyecek için) kullanılmış; giyilmiş. **2.** (Kişi için) giyinmiş. **3.** (Nesne için) giyecek.

melbusat, [Ar. melbūs > melbūsāt ملبوسات] *(melbu:sa:t)* {*OsT*} *is.* Giyecek şeyler; elbiseler.

melce, -e'i [Ar. iltica' > melce' ملجا] {*OsT*} *is.* Sığınılacak yer; barınak.

melcem, [melc / mülc *(yans.)* > melc-e-m] {*ağız*} *sf.* Karışık. ⊡ **melcem mülcem,** {*ağız*} *Karmakarışık.* [DS]

melceme, [melc *(yans.)* > melc-eme / melçeme] {*ağız*} *sf.* Beceriksiz. [DS]

melcemeş, [melc-eme-ş] {*ağız*} *sf.* Karışık; karmakarışık. ⊡ **melcemeş etmek,** {*ağız*} *Karıştırmak; karmakarışık etmek.* [DS]

melceşmek, [melc *(yans.)* > melc-eş-mek] {*ağız*} *işteş. f.* *[-ir]* **1.** (İp, tel vb. şeyler için) birbirine karışmak; dolaşmak. **2.** (Elektrik telleri için) birbirine değerek kontak yapmak. [DS]

melcime, [melc *(yans.)* > melc-i-me] {*ağız*} *sf.* Karışık. [DS]

melçeme, [melc / melç *(yans.)* > melç-eme] {*ağız*} *sf.* Beceriksiz. [DS]

melçik, -ği [Yun. matsoúkhi => melçik] {*ağız*} *is.* Davul tokmağı. [DS]

melda, [Ar. emled > meldā ملدا] *(melda:)* {*OsT*} *is.* **1.** (Dal için) çok taze ve genç. **2.** (Kadın için) genç, güzel ve taze.

meldeg, [Far. māliden *(ovmak, sürmek)* مالیدن => *eT.* meldeg / meldek] {*eT*} *sf.* (Nesne için) buruşup sertliğini kaybeden; keçeleşen; sölpüyen. [DLT]

meldek, [Far. māliden *(ovmak, sürmek)* مالیدن => *eT* meldeg / meldek] {*eT*} *sf.* → meldeg

meldin, [Yun. mantíla [Tietze] => meldin] {*ağız*} *is.* **1.** Sofra yaygısı. **2.** Sıcak ekmek sarılan örtü. **3.** Desensiz, küçük kilim. [DS]

meldir[1], [Yun. mantíla [Tietze] => meldir] {*ağız*} *is.* Sofra. [DS]

meldir[2], [meld *(yans.)* > meld-ir] {*ağız*} *ünl.* Hızlı ve hareketli olma bildiren yansımalı gövde. ⊡ **meldir meldir,** {*ağız*} *Canlı; güçlü.* [DS]

meldug, [Ar. ledġ > meldūġ ملدوغ] *(meldu:g)* {*OsT*} *sf.* Yılan, akrep vb. tarafından ısırılmış veya sokulmuş.

mele[1], **-e'i** [Ar. mele' ملاء] {*OsT*} *is.* **1.** Doldurma. **2.** Dolma; dolu olma. **3.** Halk; kalabalık. ⊡ **mele'-i a'lā,** {*OsT*} *isl. Büyük meleklerin toplandığı yer.*

mele[2], [Far. melaḫ ملخ => mele] {*ağız*} *is.* Çekirge. [DS]

mele[3], [? mele] {*ağız*} *is.* (Köpek için) yaş. [DS]

mele[4], [? mele] {*ağız*} *is.* **1.** Yuva. **2.** Yaban hayvanı barınağı; in. **3.** Çocuk oyunlarında kale yerine kullanılan küçük çukur. [DS]

mele[5], [Far. mālē ماله > mele] {*ağız*} *is.* Duvarcı aracı; mala. [DS]

meled, [Ar. meled ملد] {*OsT*} *is.* **1.** Gençlik; tazelik. **2.** Genç bir fidanın sallanması.

meleden, [Ar. meled => mele-den] {*ağız*} *is.* Meşe köklerine sarılan güzel kokulu sarmaşık türü bir bitki. [DS]

melef, [? melef] {*ağız*} *is.* Yatak kılıfı. [DS]

melefe[1], [? melefe] {*ağız*} *is.* **1.** Yatak veya yorgan kılıfı. **2.** Yastık yüzü. **3.** Yorganın astarı. **4.** Yüzü olmayan yorgan; eski yorgan; mitil. **5.** Ak çarşaf. **6.** Tandırda ısınmakta kullanılan çok büyük yorgan. [DS]

melefe[2], [? melefe] {*ağız*} *sf.* **1.** Uyuşuk; sünepe. **2.** Kılıksız. [DS]

melegir, [? melegir] {*ağız*} *is.* Dokumacılıkta çile veya yumak yapılmış iplik. [DS]

meleğen, [me-le-ğen مله کن] {*eAT*} *sf.* Çok meleyen.

meleğer, [? meleğer] {*ağız*} *is.* → melegir. [DS]

melehor, [? meleḫor] {*ağız*} *is.* Korkudan bedenin herhangi bir yerinde çıkan, isilik, uçuk gibi sivilce. [DS]

melehti, [? melehti] {*ağız*} *is.* Hayvan yemliği. [DS]

melek[1], **-ği** [Ar. melk *(güç kuvvet)* / mel'ek *(elçi)* > melek ملك] *is.* **1.** Herhangi bir cinsiyet özelliği taşımayan, doğmayan veya doğurmayan, Allah'a kesin itaat gösteren yani günah işlemeyen, sürekli olarak ibadet eden, şeytana ve cinlere karşı gökleri ve gök varlıklarını koruyan, Allah ile insan arasında aracılık yapan ve nurdan yaratıldığına inanılan manevi varlık. **2.** *mecaz.* Terbiyeli, uysal ve kötülük bilmez kimse; kusursuz olduğu kabul edilen kişi; bütün erdemleri kendinde toplayan kimse. **3.** (1. teklik iyelik eki almış haliyle) sevgi ifadesi için kullanılır. **4.** (Niteleme sıfatlarından türetilen isimle yapılan tamlamalarda) erdem sayılan o fiziksel ve ahlaksal niteliğin en üst derecesine ulaşmış olan kimse. ⊡ **melek balığı,** *zool. kemikli balıklardan, 7-8 cm. uzunlukta ve Amazon Irmağında yaşayan bir tür.*|| **melek-çehre,** {*OsT*} *Melek yüzlü.*|| **melek gibi,** *1. (Kişi için) çok temiz, iyi huylu. 2. (Kadın,*

kız için) huzur verici bir güzelliği olan.|| **melek haslet,** *{OsT} Melek huylu.*|| **melek-i mukarreb,** *{OsT} Allah'a yakınlıkla şereflenmiş olan melek; Cebrail.*|| **melekler gibi,** *1. İyi kalpli; iyiliksever. 2. Günahsız.*|| **melek otu,** *bot. Maydanozgillerden, dere kenarlarında ve ormanların ağaçsız kesimleri ile çayırlıklarda yetişen insan boyu kadar yükselebilen hoş kokulu otsu bitki, (Angelica).*|| **melek-per,** *{OsT} Melek kanatlı.*|| **melek-rū,** *{OsT} Melek yüzlü.*|| **melek sıçraması,** *Balede, havada iken kollardan biri açık, diğeri baş üstünde, bacaklar bitişik ve geriye doğru yay çizer halde yapılan sıçrama hareketi.*|| **melek-sıfat,** *{OsT} Melek gibi olan.*|| **melek-simā,** *{OsT} Melek yüzlü.*|| **melek-sirişt,** *{OsT} Melek huylu.*|| **melekü'l-mevt,** *{OsT} Ölüm meleği; Azrail.*|| **melekü's-siyāne,** *{OsT} Koruyucu melek.*|| **melek-zād,** *{OsT} 1. Melekten doğmuş. 2. Melek kadar güzel.*

melek², **-ği** [Yun. meléggeios *(bitek)* [Tietze] => melek] *{ağız} is.* Kıraç toprak; işlenmemiş toprak. [DS] ⊡ **melek toprak,** *{ağız} Çamuru özlü, boz toprak.* [DS]

melek³, **-ği** [keleb > melek ?] *{ağız} is.* Halı dokurken ilmikleri sıkıştırmakta kullanılan küçük ip yumağı. [DS]

melekâne, [Ar. melek + Far. -āne ملكانه] *(meleka:ne) {OsT} zf.* Meleklere yakışır biçimde; melekçesine.

melekât, [Ar. meleke > melekāt ملكات] *(melekâ:t) {OsT} is.* Melekeler; yetiler; yetenekler. ⊡ **melekât-ı akliye,** *{OsT} Akılla ilgili yetenekler; zihinsel yetenek ve beceriler.*|| **melekât-ı fāzıla,** *{OsT} Fazilet olarak kabul edilen cömertlik, yiğitlik, doğruluk ve namusluluktan ibaret dört nitelik.*

meleke, [Ar. meleke ملكه]v *is.* **1.** İnsanın tekrarlamalar sonucunda edindiği alışkanlık; yatkınlık. **2.** *psikol.* Yeti. **3.** *dnz.* Yelken makarası.

melekî¹, [Ar. melek > melekī / melekiye ملكى / ملكيه] *(meleki:) {OsT} sf.* **1.** Meleğe mensup; melekle ilgili. **2.** Temizlik; paklık. **3.** Hükümdara, melike ait olan; melikle ilgili.

melekî², [Ar. melik > melekī ملكى] *(meleki:) {OsT} is.* Bugün, yakın doğu ve İslam ülkelerinde, Bizans İmparatoru (melik) Markianos'un Kadıköy Konsülünde (451) açıkladığı fermana uyarak Bizans Kilisesi kurallarına göre tören yapan Hristiyanlara verilen ad.

melekse, [Yun. máladzis [Tietze] => melekse / meleksi] *{ağız} is.* Hamur topağı; pazı. [DS]

meleksi, [Yun. máladzis [Tietze] => meleksi / melekse] *{ağız} is.* → melekse. [DS]

melekût, [Ar. mülk>melekūt ملكوت] *(melekû:t) {OsT} is.* **1.** Tam bir egemenlikle üstün bir biçimde yönetme; saltanat; hükümdarlık. **2.** *isl.* Göklerin ve yerin egemenliği. **3.** *tasvf.* Ruhların ve meleklerin bulunduğu âlem; gaip âlemi. **4.** *isl. fel.* Duyularla algılanan bu evrenin dışında kalan, yalnız düşüncede kalan görünmez varlıkların bulunduğu sonsuz ve sınırsız âlem; duyular üstü âlem.

melekûti, [Ar. melekūt > melekūtī ملكوتى] *(melekû:ti:) {OsT} sf.* Melekût âlemi ile ilgili.

melekûtiyan, [Ar. melekūtī > melekūtiyān ملكوتيان] *(melekû:tiya:n) {OsT} sf.* Melekût âlemi ile ilgili olanlar.

melekülmevt, [Ar. melekü'l-mevt ملك الموت] *{OsT} is.* Ölüm meleği; dört büyük melekten biri olan ve Allah tarafından insanların canlarını almak üzere görevlendirilen; Azrail.

melel, [Ar. melel ملل] *{OsT} is.* **1.** Büyük üzüntü; hüzün; melal. **2.** Usanma; bıkma; usanç. **3.** Can sıkıntısı; sıkılma; sıkıntı.

meleme¹, [melc *(yans.)* > melç-eme / meleme] *{ağız} sf.* **1.** Beceriksiz; iş bilmez. **2.** Rahatına düşkün. **3.** Ağır kanlı. **4.** Tembel; çekingen. [DS]

meleme², [me *(yans.)* > me-le-me] *is.* **1.** Melemek eylemi. **2.** Koyun veya keçinin çıkardığı ses. **3.** *müz.* Yorgunluk veya kötü teknik yüzünden sesin titrek çıkması.

melemek, [me *(yans.)* > me-le-mek] *gçsz. f. [-r] [-l(i) -yor]* **1.** (Koyun ve keçi için) bağırmak. **2.** *mecaz.* (Kişi için) bağırmak; ağlamak; feryat etmek.

melemen¹, [melc *(yans.)* > melç-eme / melemen] *{ağız} sf.* Beceriksiz. [DS]

melemen², [mele-men] *{ağız} sf.* Çok iri; toplu; besili. [DS]

melemet¹, [? melemet] *{ağız} bağ.* Oysa. [DS]

melemet², [? melemet] *{ağız} sf.* **1.** Sıradan; önemsiz. **2.** Eğreti. [DS]

melemetlemek¹, [melemet-le-mek / melemir-le mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ı) -yor]* Onarmak. [DS]

melemetlemek², [melemet-le-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* Üstünkörü geçmek; özensiz yapmak. [DS]

melemez¹, [mele-mez] *{ağız} is.* Yapağı. [DS]

melemez², [mele-mez] *{ağız} sf.* **1.** Beceriksiz; iş bilmez. **2.** Utangaç. **3.** Tembel. **4.** Ağır canlı. **5.** Güçsüz. **6.** Acımasız; taş yürekli. [DS]

melemilli, [melemil-li] *{ağız} sf.* Dertli; hastalıklı. [DS]

melemir, [? belemir > melemir] *{ağız} is. bot.* Buğday tarlalarında yetişen, kara tanelerinden bezir yağı çıkarılan bir yıllık otsu bitki, *(Cephalaria syriaca).* [DS]

melemirlemek, [melemir-le-mek / melemet-le-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* Onarmak. [DS]

melemsük, -ğü [mel ? + em-sü-k] *{ağız} sf.* Zayıf; cılız. [DS]

melemşük, -ğü [mel ? + em(i)ş-ük] *{ağız}* *sf.* Bulaşık; kötü. [DS]
melen[1], [? melen] *{ağız}* *is.* **1.** Balık sürüsü. **2.** Balıkların bir araya toplandığı yer. [DS]
melen[2], [? melen] *{ağız}* *is.* Durgun su. [DS]
melen[3], [Yun. meléggeios *(bitek)* [Tietze] => melenk] *{ağız}* *is.* İşlenmemiş toprak; kıraç yer. [DS]
melenbeç, [melem-meç > melenbeç ?] *{ağız}* *sf.* Yarım yamalak. [DS]
melencük, -ğü [meneviş => melengiç > melencük] *{ağız}* *is.* Kiraz. [DS]
melendire, [melen + direği] *{ağız}* *is.* Bilek kalınlığında meşe odunu. [DS]
meleng, [Far. meleng ملنگ] *{OsT}* *is.* Dünya ile ilişiğini kesmiş, yalın ayak başı kabak dolaşan kimse; gerçek aşk ile sarhoş olmuş kişi.
melengeç, -ci [meneviş => melengeç / menengiç] *{ağız}*. *is. bot* → melengiç. [DS]
melengiç, -ci [meneviş => melengiç] *{ağız}* *is. bot.* → melengiç. [DS]
melengiş, [meneviş => meleñgiş] *{ağız}* *is. bot.* → melengiç. [DS]
melenk, [Yun. meléggeios *(bitek)* [Tietze] => melenk] *{ağız}* *is.* **1.** Nemli toprak; su sızıntısı gösteren ıslak toprak. **2.** Yıllarca işlenmiş ve verimsiz hâle gelmiş toprak. **3.** Killi ve humuslu toprak; kepes; kayran. **4.** Kırmızı toprak. [DS]
melenkiş, [meneviş => meleñkiş] *{ağız}* *is. bot.* → melengiç. [DS]
melenküş, [meneviş => melenküş] *{ağız}* *is. bot.* → melengiç. [DS]
meler, [me-le-r ?] *{ağız}* *is.* Keçi dili. [DS]
melermek, [bel-er-mek / meler-mek] *{ağız}* *gçsz. f. [-ir]* (Gözler için) heyecandan yusyuvarlak, kocaman kocaman açılmak; belermek. [DS]
meles[1], [Ar. meles ملس] *{OsT}* *sf.* **1.** İki ayrı cinsin birleşmesinden doğan; melez; hibrit. **2.** Kanı karışık.
meles[2], [? meles] *{ağız}* *is.* Beli çökük at. [DS]
meles[3], [? meles] *{ağız}* *is.* Köpeğin yaşı. [DS]
meles[4], [? meles] *{ağız}* *is.* **1.** Köpek bağlamak için ağaçtan yapılmış zincir görevini gören araç. **2.** Çoban köpeğinin boynuna takılan mahmuzlu, demir halka. [DS]
meles[5], [Ar. meles ملس] *{ağız}* *is.* **1.** Pamuklu bez. **2.** Ham ipekten yapılan bir tür kumaş. [DS] **3.** *{eAT}* Gayet ince, ipekli bir tür kumaş.
melesir, [? melesir] *{ağız}* *is.* Mürver ağacı. [DS]
meleske, [Yun. máladzıs [Tietze] => meleske] *{ağız}* *is.* Hamur topağı; pazı. [DS]
melester, [? melester] *{ağız}* *is.* Yatak yorgan, minder astarı. [DS]
meleş, [? meleş] *{ağız}* *is.* İki kuzusu olan koyun. [DS]
meleşme, [me *(yans.)* > me-le-ş-me] *{ağız}* *is.* Meleşmek eylemi. [DS]
meleşmek[1], [meleş-mek] *{ağız}* *dönşl. f. [-ir]* Yalvarmak. [DS]
meleşmek[2], [me *(yans.)* > me-le-ş-mek] *işteş. f. [-ir]* Birlikte melemek; hep birlikte bağrışmak.
meleştirmek, [meleş-tir-mek] *{ağız}* *gçl. f. [-ir]* Bekletmek. [DS]
melet, [Ar. mārid => meret / melet] *{ağız}* *sf.* Uğursuz. [DS]
meletüre, [? malatora / malatura /meletüre] *{ağız}* *is. bot.* Bir tür rezene; arapsaçı, *(Foeniculum vulgare)*. [DS]
melevan, [Ar. levn > melevān ملوان] *(meleva:n)* *{OsT}* *is.* Gece ile gündüz.
melevcen, [? melevcen] *{ağız}* *is. bot.* → silcan, *(Smilax)*. [DS]
meleviçen, [? meleviçen] *{ağız}* *is.* → silcan. [DS]
melevsi, [Yun. máladzıs [Tietze] => melevsi] *{ağız}* *is.* Hamur topağı; pazı. [DS]
meleyir, [? meleyir / melik / belik] *{ağız}* *is.* Saç örgüsü. [DS]
meleyke, [Ar. melāike ملائكه => meléyke] *{ağız}* *is.* Melek. [DS]
meleyse, [Yun. máladzıs [Tietze] => meleyse] *{ağız}* *is.* Hamur topağı; pazı. [DS]
melez[1], [Ar. meles *(alaca karanlık)* ملس] *is. biy.* **1.** (Hayvan için) aynı tür içinde iki ayrı soydan olan ana ve babadan üremiş olan; heterozigot döl; hibrit; kırma; azma; metis. **2.** (Bitki için) aynı türün iki çeşidi arasında veya yakın iki tür arasında çaprazlama ile üretilen bitki; hibrit. **3.** (Kişi için) değişik renkli ırktan ana babanın çocuğu. **4.** *mecaz.* (Kişi için) kanı karışık olan. **5.** *mecaz.* (Nesne için) karışık ve katışık olan, kesinlikle bilinemeyen. **6.** *{ağız}* Karışık tahıl; aşlık. [DS] **7.** *sf.* Birbirinden farklı üslup ve ögelerin karışımından meydana gelen. **8.** *{ağız}* Karışık. [DS] **9.** *{ağız}* *is.* Karışık tahıl. [DS] ⧉ **melez DNA,** *biy. Farklı kökenli parçalardan oluşan DNA molekülü.*|| **melez hücre,** *biy. İki farklı türün hücrelerinin birleştirilmesi ile oluşan hücre; hibrit hücre.*|| **melez sözcük,** *Değişik dillerden aktarmalarla meydana gelmiş sözcük: kütüp (Ar.) + hane (Far.)+ ci (T.) > kütüphaneci.*
melez[2], [Ar. meles ملس => melez] *{ağız}* *is.* **1.** Gömleklik ipek kumaş. **2.** İpek ve pamuklu iplik karışımı dokunmuş bez. **3.** Kefen. **4.** *sf.* (Kumaş için) ince ve zarif. [DS]
melez[3], [Fr. mélèze] *is. bot.* Çamgillerden, Batı Avrupa'da yetişen, yapraklarını döken, piramit görünümlü sarkık dallı kozalaklı bir ağaç, *(Larix)*.
melez[4], [bel-ez > meles / melez] *{ağız}* *sf.* **1.** (Kişi için) beli içeri çekik, kalçası dışarı doğru çıkık olan. **2.** Zayıf. **3.** İşe yaramaz. [DS]

melez[5], [? melez] *{ağız} is.* Toprak sürülmeden ekilen ekin. [DS]

melez[6], [? melez] *{ağız} is.* Yük taşıyan öküz. [DS]

melez[7], [? melez] *{ağız} is.* Süzgeç. [DS]

melez[8], [? melez] *{ağız} is.* Sulandırılmış gübre. [DS]

melezi[1], [Ar. meles ملس => melezi] *{ağız} is.* Köylülerin kendi dokudukları yünlü kumaştan yapılma pantolon. [DS]

melezi[2], [Ar. meles ملس => melezi] *{ağız} is.* Sert, yumuşak buğday ve çavdar karışımından öğütülmüş ekmeklik un. [DS]

melezir, [? malazır / melezir] *{ağız} is.* Kapaklı bakır sahan. [DS]

melezleme, [melez-le-me] *is.* **1.** Melezlemek eylemi. **2.** *biy.* Melez yavru elde etmek için aynı türden farklı ırkların ve çeşitlerin çaprazlanması; farklı iki ırk veya çeşidin çaprazlamasından doğan yavruların kendi aralarında çaprazlanması.

melezlemek, [melez-le-mek] *gçl. f. [-r] [-l(i) -yor] biy.* Melez yavru elde etmek için aynı türden farklı ırkları ve çeşitleri çaprazlamak; farklı iki ırk veya çeşidin çaprazlamasından doğan yavruları kendi aralarında çaprazlamak.

melezleşme, [melez-le-ş-me] *is.* **1.** Melezleşmek eylemi. **2.** Melez olma durumu. **3.** Farklı iki tür veya aynı türden iki ırk ya da iki çeşit arasında çaprazlanmak durumu. **4.** Genetik bakımdan belli derecede farklılık gösteren erkek ve kadın arasındaki döl verici birleşme. **5.** Yabancı ögelerle ve üsluplarla karışma.

melezleşmek, [melez-le-ş-mek] *dönşl. f. [-ir]* **1.** Melez duruma gelmek; melez olmak. **2.** (Farklı iki tür veya aynı türden iki ırk ya da iki çeşit için) kendi aralarında çaprazlanmak. **3.** (Genetik bakımdan belli derecede farklılık gösteren erkek ve kadın için) aralarında birleşerek döl vermek. **4.** *mecaz.* Yabancı öge ve üsluplarla karışmak; yabancı ögeler edinmek; yabancılaşmak.

melezleştirme, [melez-le-ş-tir-me] *is.* Melezleştirmek eylemi.

melezleştirmek, [melez-le-ş-tir-mek] *gçl. f. [-ir]* Değişik iki tür veya ırk arasmda çaprazlama yapmak; melez hâle getirmek.

melezlik[1], **-ği** [melez-lik] *is.* **1.** Melez olma durumu; melezlere özgü genetik durum. **2.** *dbl.* Kök, ek, vb. unsurları yabancı dillerden aktarılan kelimelerin niteliği.

melezlik[2], **-ği** [melez-lik] *is.* Melez ağaçlarının meydana getirdiği orman.

melfuf, [Ar. leff > melfūf ملفوف] *(melfu:'f) {OsT} sf.* **1.** Sarılmış; dürülmüş; bağlanmış. **2.** Mektup vb.ne eklenmiş olan; zarfın içine konulmuş; ek; ilişik; eklenmiş.

melfufat, [Ar. melfūf > melfūfāt ملفوفات] *(melfu:fa:t) {OsT} is.* Mektuba eklenmiş evrak.

melfufen, [Ar. melfūf > melfūfen ملفوفاً] *(melfu:'fen) {OsT} zf.* Eklenmiş olarak; ilişik halde.

melfuha, [Ar. melfūḥa ملفوحه] *(melfu:ha) {OsT} is.* Ana karnındaki erkek çocuk.

melfuz, [Ar. lafẓ > melfūẓ / melfūẓa ملفوظ / ملفوظه] *(melfu:z) {OsT} sf.* Söylenmiş; telaffuz edilmiş olan.

melfuzat, [Ar. melfūẓ > melfūẓāt ملفوظات] *(melfu:za:t) {OsT} is.* Bir kimsenin söylediği sözler.

melhad, [Ar. melḥad ملحد] *{OsT} is.* Lahit yeri.

melhafe, [? melhafe / melefe] *{ağız} is.* **1.** Yatak ve yorgan çarşafı. **2.** Yorganın astarı. [DS]

melhame, [Ar. lahm > melhame ملحمه] *{OsT} is.* Kanlı savaş. ☞ **melhame-i kübrā,** *{OsT} Büyük kanlı savaş.*

melhe, [? melhe] *{ağız} is.* Sellerin getirdiği kumlu, çamurlu toprak; mil. [DS]

melhe, [? melhe] *{ağız} is.* Çok pişen yemeğin bulamaca benzer durumu. [DS]

melhe[3], [? melhe] *{ağız} is.* Sığırın boyun eti. [DS]

melhedir, [? melhedir / malazır] *{ağız} is.* Kapaklı bakır sahan. [DS]

melhefe, [? melhafe / melhefe / melefe] *{ağız} is.* → melhafe. ☞ **melhefe iğnesi,** *{ağız} Yorgan iğnesi.* [DS]

melhegir, [? melhegir / malazır] *{ağız} is.* Kapaklı bakır sahan. [DS]

melhezir, [? melhezir / malazır] *{ağız} is.* → melhegir. [DS]

melhem, [Ar. merhem مرهم => melhem ملهم] *{eAT} {ağız} is.* → merhem. [DS]

melhoş, [Far. meyhōş => melhoş] *{ağız} sf.* Ekşimsi; mayhoş. [DS]

melhub, [Ar. lehb > melhūb ملهوب] *(melhu:b) {OsT} sf.* Alevlenmiş; tutuşmuş.

melhud, [Ar. laḥd > melḥūd ملحود] *(melhu:d) {OsT} sf.* Lahit içine konulmuş.

melhuf, [Ar. lehf > melhūf ملهوف] *(melhu:f) {OsT} sf.* Üzgün; kederli; tasalı. ☞ **melhūfü'l-kalb,** *{OsT} Gönlü tasalı olan.*

melhufan, [Ar. melhūf > melhūfān ملهوفان] *(melhu:fa:n) {OsT} is.* Üzgün olanlar; tasalılar.

melhuk, -ku [Ar. laḥḳ > melḥūḳ ملحوق] *(melhu:k, k kalın söylenir) {OsT} sf.* İltihak etmiş; karışmış.

melhuz, [Ar. mülāḥaẓa > melḥūẓ ملحوظ] *(melhu:z) {OsT} sf.* **1.** Olabileceği düşünülen; umulan; mülahaza edilen; akla gelen. **2.** Umulan; beklenen.

melhuzat, [Ar. melhūz > melhūzāt ملحوظات] *(mel-hu:za:t)* *{OsT}* *is.* **1.** Hatıra gelen şeyler; hatırlananlar. **2.** Olması mümkün olan şeyler; olabilir şeyler.

-meli[1], [-malı / -meli] *çek. e.* → -malı.

-meli[2], [-ma-lı / me-li] *yap. e.* → -malı.

meli[1], [? meli] *{ağız}* *is.* Koyun. [DS]

meli[2], [? meli] *{ağız}* *is.* Ekin demeti. [DS]

melif, [? melif] *{ağız}* *sf.* Taze. [DS]

melih, [Ar. milḥ *(tuz)* > melīḥ / melīḥa مليح / مليحه] *(meli:ha)* *{OsT}* *sf.* Güzel; sevimli; şirin. ⊡ **me-lîhü'l-kelâm,** *{OsT}* *Konuşması güzel, hoş olan.*

melik[1] [Fr. mellique] *sf.* *kim.* Formülü $C_6(CO_2H)_6$ olan benzen heksakarboksilik asit için kullanılır; melitik asit.

melik[2] [men-lik] *{eAT}* *is.* Benlik. [DK]

melik[3], [Ar. mülk > melik ملك] *{OsT}* *is.* → melik[4]

melik[4], [Ar. mülk > melīk مليك] *(meli:k)* *{OsT}* *is.* **1.** Mülkün sahibi; mal sahibi. **2.** Hükümdar; kağan; padişah. **3.** Bütün âlemlerin sahibi ve hâkimi olan; Allah.

melik[5], **-ği** [belik > melik] *{ağız}* *is.* Saç örgüsü. [DS]

melik[6], **-ği** [? melik] *{ağız}* *sf.* (Kadın için) çok gezen, iş yapmayan. [DS]

melik[7], **-ği** [belik > melik] *{ağız}* *is.* **1.** Dokunmak için çile veya yumak yapılmış ip. **2.** İğden çıkarılan eğrilmiş ip. **3.** İğden çıkarılan ipin aldığı şekil. [DS]

melik[8], **-ği** [? melik] *{ağız}* *is.* Sakız otunun kökündeki sakız parçaları. [DS]

melikâne, [Ar. melik + Far. -āne ملكانه] *(meli:ka:ne)* *{OsT}* *sf.* **1.** Hükümdara ait; melikle ilgili. **2.** *zf.* Hükümdara yakışır tarzda; melike yakışır biçimde.

melike[1], [Ar. melīk > melīke مليكه] *(meli:ke)* *{OsT}* *is.* Kadın hükümdar.

melike[2], [melike / meliki] *{ağız}* *is.* Kırmızı renkli, güzel kokulu bir tür üzüm. [DS]

meliken[1], [? meliken] *{ağız}* *is.* Küçük yama. [DS]

meliken[2], [? meliken] *{ağız}* *is.* Bir tür yağ. [DS]

melikî, [Ar. melik > melīkī مليكى] *(meliki:)* *{OsT}* *sf.* Hükümdar ile ilgili.

meliki[1], [Bul. mléçnica => meliki] *{ağız}* *is.* Çam ve çalı diplerinde biten, kırmızı renkli, yenilebilir bir tür mantar; kanlıca mantarı; tavuk bacağı mantarı; çam mantarı; çıntar; biberlice, *(Lactarius deliciosus).* [DS]

meliki[2], [melike / meliki] *{ağız}* *is.* → melike[2]. [DS]

melikiyet, [Ar. melīkī > melīkiyyet مليكيت] *(meli:-kiyet)* *{OsT}* *is.* Hükümdar olma durumu.

melil, [Ar. melīl مليل] *(meli:l)* *{OsT}* *sf.* Kederli.

melinit, [Lat. melinus *(ayva rengi)* > Fr. mélinité] *is.* *kim.* **1.** Temel maddesi pikrit asit olan patlayıcı madde. **2.** *min.* Aşı boyalı, sarı renkte yapışkan kil.

melis[1], [? melis] *{ağız}* *is.* Çayır; çayırlık; çimenlik. [DS]

melis[2], [? melis] *{ağız}* *is.* **1.** Yer odası. **2.** Oda. [DS]

melis[3], [Yun. melissa => melis / meliz] *{ağız}* *is.* Bal arısı, *(Apis mellifica).* [DS]

melisa, [Yun. melissa *(arı)*] *is.* *bot.* Ballıbabagillerden, dişli kenarlı ve basit yapraklı, çiçekleri, beyaz, sarımsı, kırmızımsı, bir buçuk metre kadar boylanabilen, bazı türlerinin yaprakları yatıştırıcı ve gaz söktürücü, bazıları da şeker düşürücü olarak halk hekimliğinde kullanılan, çok yıllık otsu bitki; oğul otu; limon nanesi; turunç otu, *(Melissa officinalis).*

melivan, [? melivan] *{ağız}* *is.* İki kulplu testi. [DS]

meliyet, [Ar. māliyet => meliyet] *{ağız}* *is.* Değer; fiyat. [DS]

meliz, [Yun. melissa => melis / meliz] *{ağız}* *is.* Bal arısı, *(Apis mellifica).* [DS] ⊡ **meliz götü,** *{ağız}* *Üzüm çubuklarının tomurcukları.* [DS]

melken, [? melken] *{ağız}* *is.* Tezgâhta gerili ipler arasından geçirilen ip yumağı. [DS]

melki, [Bul. mléçnica => melki / meliki] *{ağız}* *is.* → meliki, *(Lactarius deliciosus).* [DS]

melkit, [melkit] *{ağız}* *is.* Belki. [DS]

melkut, [Ar. luḳāṭ > melḳūṭ ملقوط] *(melku:t)* *{OsT}* *sf.* **1.** Yerde bulunan. **2.** Yerden kaldırılıp alınan; yerden toplanan. **3.** (Çocuk için) sokağa bırakılmış.

mellah[1], [Ar. mellāḥ ملاح] *(mella:h)* *{OsT}* *is.* Fas'ta Yahudi mahallesine verilen ad.

mellah[2], [Ar. mellāḥ ملاح] *(mella:h)* *{OsT}* *is.* Denizci; gemici; kaptan.

mellahan, [Ar. mellāh > mellāhān / mellāhīn / mellāhūn ملاحان] *(mella:ha:n)* *{OsT}* *is.* Gemiciler; kaptanlar.

mellahe, [Ar. mellāh > mellāhe ملاحه] *(mella:he)* *{OsT}* *is.* Tuzla.

mellahîn, [Ar. mellāh > mellāhān / mellāhīn / mellāhūn ملاحين] *(mella:ha:n)* *{OsT}* *is.* → mellahan.

mellahun, [Ar. mellāh > mellāhān / mellāhīn / mellāhūn ملاحون] *(mella:ha:n)* *{OsT}* *is.* → mellahan.

mellase, [Ar. mellāse ملاسه] *(mellâ:se)* *{OsT}* *is.* Yer düzeltecek araç; sürgü.

mellavuş, [? mellavuş] *{ağız}* *is.* Öcü. [DS]

melle, [Far. māle => mala / mele / melle] *{ağız}* *is.* Mala. [DS]

mellef, [? mellef] *{ağız}* *is.* Çocuk oyunlarında merkez seçilerek toplanılan yer. [DS]

mellemecir, [? mellemecir] *{ağız}* *sf.* (Meyve, sebze veya yemek için) çok pişmekten, ezilmekten dolayı eriyip karmakarışık olmuş. [DS]

mellengeç, -ci [Far. meneviş => mellengiç / menengeç] *{ağız}* *is.* **1.** Mürver ağacı. **2.** Çitlembik. [DS]

mellengiç, -ci [Far. meneviş => mellengiç] *{ağız}* *is.* Çitlembik ağacı. [DS]

melles, [? melles] *{ağız}* *is.* Delikli kepçe. [DS]

melleş, [? melleş] *{ağız}* *sf.* (Sebze, meyve için) ezik; birbirine karışmış. ⧉ **melleş olmak,** *{ağız} Ezilip birbirine karışmak.* [DS]

mellimet, [Ar. maʿlūmāt => mellimet] *{ağız}* *is.* Bilgi; malumat. [DS]

melmecir, [? melmecir] *{ağız}* *sf.* (Meyve, sebze veya yemek için) çok pişmekten, ezilmekten dolayı eriyip karmakarışık olmuş. [DS]

melmeket, [Ar. memleket => melmeket] *{ağız}* *is.* Memleket. [DS]

melmeşe, [Far. benefşe => menekşe > melmeşe] *{ağız}* *is. bot.* Menekşe. [DS]

melmeşte[1], [? melmeşte] *{ağız}* *sf.* Karışık; birbirine karışmış. [DS]

melmeşte[2], [? melmeşte] *{ağız}* *is.* İyi olmamış helva. [DS]

melmırat, [? melmırat] *{ağız}* *is.* **1.** Verimlilik; bolluk. **2.** Yarar. [DS]

melmus, [Ar. lems >melmūs ملموس] *(melmu:s)* *{OsT}* *sf.* El ile dokunulmuş; el ile değilmiş; ellenmiş.

melmusat, [Ar. melmūs > melmūsāt ملموسات] *(melmu:sa:t)* *{OsT}* *is.* **1.** Dokunulan şeyler. **2.** Ellemeler; dokunmalar.

melocan, [? melevcen / melocan] *{ağız}* *is. bot.* Silcan. [DS]

melodi, [Yun. melodia / Lât. melodia > Fr. mélodie] *is.* Ezgi. ⧉ **melodi doruğu,** *dbl. Ses çizgisinin ulaştığı en yüksek nokta.*

melodici, [melodi-ci] *is.* **1.** Melodi bestelemekte usta kişi. **2.** Müzikte en önemli unsurun melodi olduğunu ileri süren müzikçi.

melodik, [Fr. mélodique] *sf.* **1.** Melodi ile ilgili; melodiye dayanan; ezgisel. **2.** Ezgili. **3.** (Müzik veya parça için) hoş melodileri olan.

melodram, [Yun. melos *(şarkı)* + dram *(oyun)* > Fr. mélodrame] *is. tiy.* **1.** Yunan tiyatrosunda koro başı ile bir oyuncu arasında geçen şarkılı diyalog. **2.** Eskiden, oyuncuların sahneye müzik eşliğinde girip çıktıkları oyun türü. **3.** Çağdaş tiyatroda, hareketli ve duygusal olaylar üstüne kurulmuş, sürekli olarak dokunaklı etkilerden yararlanan oyun türü. **4.** Bir halk tiyatrosu türü.

melon, [Fr. melon *(kavun)* > chapeau melon] *is.* Tepesi yuvarlak ve bombeli, kenarları yuvarlak bir tür şapka; melon şapka.

melötre, [? melötre] *{ağız}* *is.* Ağır kokulu bir tür yabani anason. [DS]

melövcen, [? melevcen / melövcen] *{ağız}* *is. bot.* Silcan. [DS]

melsa, -a'i [Ar. melsāʾ ملساء] *(melsa:)* *{OsT}* *sf.* **1.** (Yer için) düz; pürüzsüz. **2.** *is.* Şarap.

melsan, [Ar. melsān ملسان] *(melsa:n)* *{OsT}* *sf.* (Yer için) düz; pürüzsüz.

melsimek, [mel-si-mek ? / meelsimek] *(me:lsimek)* *{ağız}* *gçl. f. [-ir]* Değer vermek; önemsemek. [DS]

melsuk, -ğu [Ar. lüṣuḳ > melṣūḳ ملصوق] *(melsu:k)* *{OsT}* *sf.* Yapıştırılmış; bitişmiş.

melsun, [Ar. melsūn ملسون] *(melsu:n)* *{OsT}* *sf.* Yalancı.

meltafa, [Ar. melṭafa ملطفه] *{OsT}* *is.* Güzellik; latiflik.

meltem, [? meltem] *is.* **1.** Yaz mevsiminde sabah karadan denize, öğleden sonra ve akşamları da denizden karaya doğru esen hafif, serin rüzgâr. **2.** Genellikle hafif esen rüzgâra verilen isim. **3.** *{ağız}* Rüzgârın çıkacağını belirten batıdaki bulut kümeleri. [DS]

meltemlemek, [meltem-le-mek] *{ağız}* *gçsz. f. [-r] [-l(ı) -yor]* Soğuklar kırılmak; havalar ısınmaya başlamak. [DS]

meltemlik, -ği [meltem-lik] *{ağız}* *is.* **1.** Sıcaklık. **2.** *sf.* Ilık ve durgun. [DS]

mel'ub, [Ar. luʿāb > melʿūb ملعوب] *(mel-u:b)* *{OsT}* *sf.* (Ağız için) salyalar akan; salyalı.

me'luf, [Ar. ülfet > meʾlūf مألوف] *(me-lû:f)* *{OsT}* *sf.* **1.** Alışılmış; huy edinilmiş. **2.** Alışmış.

me'lufiyet, [Ar. meʾlūf > meʾlūfiyyet مألوفيت] *(me-lû:fiyet)* *{OsT}* *is.* Alışkın olma durumu; alışkınlık.

melul, -lü [Ar. melāl > melūl / melūle ملول / ملوله] *(melû:l)* *{eAT}* *{OsT}* *sf.* **1.** Üzgün; kırgın; hüzünlü; garip; mahzun. **2.** Bıkkın; usanmış. ⧉ **melūl melūl,** *Mahzun bir şekilde; üzgün olarak.*|| **melul olmak,** *Üzüntülü olmak; hüzün duymak; mahzun olmak.*

melulane, [Ar. melūl + Far. -āne ملولانه] *(melû:la:ne)* *{OsT}* *zf.* Acıklı bir şekilde; üzgün bir durumda; üzgün olarak.

me'lum, [Ar. elem > meʾlūm مألوم] *(melu:m)* *{OsT}* *sf.* Üzgün; elemli.

melum, [Ar. levm > melūm ملوم] *(melu:m)* *{OsT}* *sf.* Azarlanmış.

mel'un, [Ar. laʿn > melʿūn / melʿūne ملعون / ملعونه] *(mel-u:n)* *{OsT}* *sf.* → melun.

melun, [Ar. laʿn > melʿūn / melʿūne ملعون / ملعونه] *(me'lun)* *sf.* **1.** Allah tarafından lanetlenmiş olan; lanetli. **2.** *mecaz.* Lanet ve nefretle karşılanan; kötü. **3.** *is.* Lanetlenmiş kimse.

melunca, [melun-ca] *(melu'nca)* *{OsT}* *zf.* Meluna yakışır biçimde; mel'un gibi.

-melü, [-malu / -melü] *{eAT} yap. e.* → -malu.

melük, -ğü [? melük] *{ağız} is. bot.* Keçiboynuzu. [DS]

melül, [Ar. melāl > melūl / melül ملول] *(melül) {OsT} sf.* **1.** Üzgün; hüzünlü; garip; mahzun. **2.** Bıkkın; usanmış. **3.** Boynu bükük; zavallı; yoksul. ⧉ **melül mahzun,** *Çok üzgün; ağlamaklı.*|| **melül melül,** *Mahzun bir şekilde; üzgün olarak.*|| **melül olmak,** *Üzüntülü olmak; hüzün duymak; mahzun olmak.*

melyan, [Ar. melyān مليان] *{OsT} sf.* Dolu; taşkın.

melyet, [Ar. māliyet ماليت => melyet] *{ağız} is.* Değer; fiyat. [DS]

melze, [? melze] *{ağız} is.* Peştamal. [DS]

melzum, [Ar. lüzūm > melzūm ملزوم] *(mezu:m) {OsT} sf.* **1.** Bir şeyin varlığı, kendisini gerektiren; gerekli kılınmış. **2.** Bir şeye sıkı sıkıya bağlı olan. **3.** Bir şeyden ileri gelen; bir şeyden kaynaklanan; o şeyin yüzünden ortaya çıkan.

melzumiyet, [Ar. melzūmiyyet ملزوميت] *(mezu:miyet) {OsT} is.* Gerekli kılınma; melzumluk.

melzumluk, -ğu [melzum-luk] *is.* Gerekli kılınma; gerekli oluş.

memalik[1]**, -ği** [Ar. memleket > memālik ممالك] *(mema:lik) {OsT} is.* **1.** Memleketler; ülkeler; yurtlar. **2.** Bir devletin toprağı. ⧉ **memālik-i harre,** *{OsT} Sıcak ülkeler.*|| **Memālik-i Mahrūse,** *{OsT} Osmanlı İmparatorluğu; "Korunmuş Ülkeler".*|| **Memālik-i Mahrūse-i Şāhāne,** *{OsT} Osmanlı İmparatorluğu.*|| **Memālik-i Müctemi'a-yı Amerika,** *{OsT} Amerika Birleşik Devletleri.*|| **Memālik-i Osmaniye,** *{OsT} Osmanlı İmparatorluğu.*|| **Memālik-i Şāhāne,** *{OsT} Osmanlı İmparatorluğu.*

memalik[2]**, -ği** [Ar. memlūk *(köle)* > memālik ممالك] *(mema:lik) is.* Köleler; kullar.

memat, [Ar. memāt ممات] *(mema:t) {OsT} is.* Ölüm.

memba, -a'ı [Ar. neb'ān > menba' منبع] *{OsT} is.* **1.** Bir suyun çıktığı yer; pınar; kaynak. **2.** *mecaz.* Bir şeyin ortaya çıktığı yer; kaynaklandığı yer; bir görüş veya haberi ortaya atan kimse; menşe; kaynak. ⧉ **memba suyu,** *İçinde erimiş mineral bulunan, içme suyu olarak veya tedavi amacıyla kullanılan kaynak suyu; kaynak suyu.*

memdud, [Ar. medd > memdūd ممدود] *(memdu:d) {OsT} sf.* **1.** Uzamış; uzatılmış; uzun; çekilmiş. **2.** *dbl.* Üzerinde med yani uzatma işareti bulunan ünlü. ⧉ **memdūd sait,** *{OsT} Uzun ünlü.*

memduh, [Ar. medḥ > memdūḥ / memdūḥa ممدوح / ممدوحه] *(memdu:h) {OsT} sf.* **1.** Övülmüş; methedilmiş. **2.** Övgüye layık olan.

memduhat, [Ar. memdūh > memdūhāt ممدوحات] *(memdu:ha:t) {OsT} is.* Övülen şeyler.

memduhiye, [Ar. memdūh > memdūhiyye ممدوحيه] *(memdu:hiye) {OsT} is.* Övünç. ⧉ **memduhiye altını,** *{OsT} Sultan Abdülmecid Han zamanında, 22 ayar altından kesilmiş 1.60 gr ağırlığında ve 20 kuruş değerinde altın sikke.*

memduhiyet, [Ar. memdūh>memdūhiyyet ممدوحيت] *{OsT} is.* Makbul olma durumu.

meme[1]**,** [me-me *(çoc.d.)*] *is.* **1.** Kadınlarda ve memeli hayvanların dişilerinde, yavrularını beslemek üzere süt salgılayan organ. **2.** Vücudun herhangi bir yerinde oluşan küçük kabartı. **3.** Bazı araç ve aletlerin meme başına benzer çıkıntısı. **4.** Ateşli silahlarda, mermiyi ateşlemeye yarayan küçük çıkıntı. **5.** Gaz veya yakıt gibi akışkan fışkırtmak suretiyle çalışan teknik aletlerde, bu gaz veya sıvı akışını püskürten ve gerektiğinde ayarlamaya yarayan küçük parça. **6.** *{ağız}* Tüfekte kapsülün konulduğu yer. [DS] ⧉ **meme başı,** *Memenin uç kısmında bulunan ve süt çıkmasını sağlayan koyu pigmentli çıkıntılı kısım.*|| **meme başlığı,** *Emzirme sırasında, meme başını koruyarak çatlakların oluşmasını önleyen plastik aygıt.*|| **meme bezi,** *biy. Memenin süt salgılayan dokusu; gudde-i sediye.*|| **memeden kesilmek,** *(Çocuk için) annesini emerek beslenmekten alıkonulmak; emzirilmez olmak.*|| **memeden kesmek,** *Süt çocuğunu artık emdirmemek; çocuğu emzirmez olmak.*|| **memede olmak,** *(Çocuk için) henüz daha anne sütüyle besleniyor olmak.*|| **memeden yarmak,** *{eAT} (Süt emen yavrular ve çocuk için) memeden kesmek; memeden ayırmak.*|| **meme güzeli,** *{ağız} Parmak gibi uzun, içi boş, ağzı kapaklı, gümüşten yapılmış, zincirle boyna takılan bir çeşit süs eşyası.* [DS]|| **meme iltihabı,** *Memelerde mikroplu hastalıklardan meydana gelen yangılı hastalık.*|| **meme süngeri,** *Meme başının çevresinde yer alan koyu renkli bölüm.*|| **meme vermek,** *1. Emzirmek. 2. Meme şeklinde çıkıntı oluşmak.*

meme[2]**,** [meme /mama] *{ağız} is.* **1.** Çocuk yemeği; mama. **2.** Ekmek. [DS]

memecik, -ği [meme-cik] *is.* Deri ve mukoza üzerinde görülen küçük ve sivri çıkıntılar.

memecin, [meme-cin / mennecim] *{ağız} is.* Çocukların arife günü kapı kapı dolaşıp simit toplamaları. [DS] ⧉ **memecin gılığı,** *{ağız} Çocuklar için yapılan bir tür yağsız, susamsız simit.* [DS]

-memeğin, [-ma-ma(k)-ın / -memeğin] *{eAT} yap. e.* → -mamağın.

memek[1]**, -ği** [memek] *{ağız} is.* **1.** Ekmek. **2.** Çocuğu oyalamak, aldatmak için verilen yiyecek. [DS]

memek[2]**, -ği** [memek] *{ağız} is.* Meme. [DS]

memeksimek, [memek-si-mek] *{ağız} gçsz. f. [-ir]* Ekşimek. [DS]

memele, [? memele] *{ağız} is.* Faiz. [DS]

memeli, [meme-li] *sf.* **1.** Memesi olan. **2.** Meme biçiminde çıkıntısı olan. **3.** (Belirtilen nitelik ve

sayıda) memesi olan. **4.** *{ağız}* Yemek pişirmekte kullanılan şişkin karınlı, büyük çömlek. [DS] ☞ **memeli kıskaç,** *{ağız} Keseri ocağa koyup tutmaya yarayan bir demirci aracı.* [DS]

memelik, -ği [meme-lik] *is.* Hayvanların yaralı memelerini korumak veya yavrularının emmesini önlemek için memelerine takılan bez torba.

memeliler, [meme-li-ler] *sf. zool.* Doğurarak üreyen, yavrularını memeleriyle emzirmek suretiyle besleyen, iki parçalı akciğere sahip, kalpleri dört bölümlü olan omurgalı hayvanların beş büyük sınıfından birini oluşturan hayvanlar sınıfı. ☞ **memeliler bilimi,** *biy. Memelileri inceleyen bilim dalı; mammoloji.*

mememeki, [? mememeki] *{ağız} is.* Meme. [DS]

mememelik, -ği [? mememelik] *{ağız}* is. Kaynar suda pişirilen mısır ununa yağ, pekmez koyarak yapılan bir tür tatlı. [DS]

mememsi, [meme-msi] *sf.* Meme biçiminde olan; huleymi. ☞ **mememsi çıkıntı,** *anat. Şakak kemiğinin alt ve arka tarafında bulunan, meme başı şeklindeki çıkıntı.*

me'men, [Ar. emn > me'men مأمن] *(me-men) {eAT} {OsT} is.* Sığınılacak güvenilir yer; emin yer. ☞ **me'men-i rızā,** *{OsT} Kâbe.*

memen, [merdiven > me'men] *(me-men) {ağız} is.* Merdiven. [DS]

memer, -rri [Ar. mürūr > memerr ممر] *{OsT} is.* Geçilecek yol. ☞ **memerr-i has,** *{OsT} 1. Herkesin geçtiği yol. 2. mecaz. Ölüm.*

memesük[1], **-gü** [em-e-sük / memesük] *sf.* (Kişi için) utangaç; sıkılgan.

memesük[2], -gü [? memesük] *{ağız} sf.* (Eşya için) rengi soluk. [DS]

memeş, [? memeş] *{ağız} is.* Sığırın ağzından akan salyaya verilen ad.

memhur, [Ar. mühr > memhūr ممهور] *(memhu:r) {OsT} sf.* **1.** Mühürlenmiş. **2.** *is.* Yeniçerilere ve kale muhafızlarına verilecek üç aylıklara ilişkin yazılı ve mühürlü belge.

memhure, [Ar. mehr > memhūr > memhūre ممهوره] *(memhu:r) {OsT} sf.* (Kadın için) nikâh bedeli verilmiş.

memhus, [Ar. memḥūṣ ممحوص] *(memhu:s) {OsT} sf.* **1.** Parlayan; cilalanmış. **2.** (İnsan için) tıknaz; etine dolgun.

memhuv, -vvu [Ar. maḥv > memḥuvv ممحو] *{OsT} sf.* Mahvolmuş.

memik[1], **-ği** [? memik] *{ağız} is.* Din. [DS]

memik[2], **-ği** [memek / memük / mencik] *is.* **1.** Meme başı. **2.** Kulağın yumuşak yeri.

memik[3], **-ği** [memik] *{ağız} is.* İlkbaharda çok yağan yağmur nedeniyle döllenemediği için ur gibi büyümüş ve mantarlaşmış erik. [DS]

memik[4], **-ği** [mekik / meik / memik] *{ağız} is.* Mekik; masura. [DS]

memil, [Ar. meyl > memīl مميل] *(memi:l) {OsT} is.* Bir tarafa meyletme; eğilme.

memilli, [memil-li] *{ağız} sf.* Üst dudağının ortasında meme başı gibi çıkıntı bulunan. [DS]

memişhana, [Ar. memşā + Far. ḫāne => memişḫana / mamşana] *{ağız} is.* → memişhane.[DS]

memişhane, [Ar. memşā + Far. -ḫāne ممشاخانه] *(memişha:ne) {OsT} is.* Ayak yolu; apteshane; tuvalet; yüznumara; WC.

memişlemek, [memiş-le-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(i) -yor]* **1.** Kaynatılmış ve kurutulmuş buğdayı bulgur yapmak için ıslatıp ufalamak. **2.** Kepek vb. şeyleri su ile ıslatmak. [DS]

memkûr, [Ar. mekr > memkūr / memkūre ممكور /ممكوره] *(memkû:r) {OsT} sf.* **1.** Kırmızı renge boyanmış. **2.** Av kanıyla kirlenmiş.

memlaha, [Ar. milḥ > memlaḥa / memleḥa مملحه] *{OsT} is.* Tuz çıkarılan yer; tuzla.

memleket, [Ar. memleket مملكت] *{OsT} is.* **1.** Bir milletin üzerinde oturduğu, bir devletin egemenlik haklarını kullandığı, sınırları belli yeryüzü parçası; ülke; yurt; vatan. **2.** Bir kimsenin doğup büyüdüğü yer. **3.** İklimi, verimliliği vb. bakımlardan ele alınan bölge. **4.** Belli bir ürünün çokça üretildiği bölge. **5.** *mecaz.* Bir ülkede oturan, bir milleti meydana getiren bireylerin tümü. ☞ **memleket hasreti,** *Sılaya karşı duyulan özlem.*|| **memleket havası,** *Türkü.*|| **memleketler arası,** *Ülkeler arası.*

memleketçi, [memleket-çi] *is.* Ülkesinin her bakımdan gelişmesini, yükselmesini, düzene girmesini isteyen ve bu uğurda çaba harcayan kimse.

memleketçilik, -ği [memleket-çi-lik] *is.* Ülkeyi her bakımdan geliştirmeyi, yükseltmeyi, düzene sokmayı isteme ve bu uğurda çaba harcama işi; memleketçi olma durumu.

memleketeyn, [Ar. memleket >memleketeyn مملكتين] *{OsT} is.* **1.** İki memleket. **2.** Eskiden Eflak ve Buğdan'a verilen ortaklaşa ad.

memleketli, [memleket-li] *sf.* **1.** (Kişiler için) aynı memleketten olan; hemşehri. **2.** *is.* Bir memlekette yaşayan insanlar; halk.

memleki, [? memleki] *{ağız} is.* Küçük sahan. [DS]

memlu, -u [Ar. melā >memlū' مملوء] *(memlû:) {OsT} sf.* Dolu; dolmuş.

memluh, [Ar. melḥ>memlūḥ مملوح] *(memlu:h) {OsT} sf.* Tuzlanmış.

memluhat, [Ar. memlūh > memlūhāt مملوحات] *(memlû:ha:t) {OsT} is.* Tuzlanmış şeyler.

memluk, -kü [Ar. mülk > memlūk / memlūk مملوك / مملوكه] *(memlû:k) {OsT} sf.* **1.** Birinin malı olan. **2.** *is.* Birinin malı sayılan kimse; köle. **3.** *huk.* Sahip olunan ve özellikle tasarruf olunan şey. **4.** Kölemenlerden olan kimse.

memlukiyet, [Ar. memlūk > memlūkiyyet مملوكيت] *(memlû:kiyet) {OsT} is.* Köle olma durumu; kölelik; kulluk.

memlul, -li [Ar. melāl > memlūl مملول] *(memlû:l) {OsT} sf.* Usanç vermiş olan; usandırmış olan; bıkılmış.

memmen, [memmen] *{ağız} is. çoc. d.* Ekmek. [DS]

memnu, -u'u [Ar. menᶜ > memnūᶜ / memnūᶜa ممنوع / ممنوعه] *(memnu:) {OsT} sf.* Yasaklanmış; yasak edilmiş; men edilmiş. ⊡ **memnu haklar,** *Suçlu bulunan birinin ceza yasasına göre kullanmasının yasaklandığı bazı siyasi ve sosyal haklar; yasak haklar.*|| **memnu hakların iadesi,** *Bazı sosyal ve siyasi hakları kullanmaktan men edilmiş kişinin mahkemeden bu hakları kullanabileceğine dair karar aldırması işlemi.* || **memnu meyve,** *1. din. Allah'ın yasaklamasına rağmen Hz. Âdem'in Hz. Havva'nın teşviki ile onun elinden yediği meyve; yasak meyve. 2. mecaz. Alınması, elde edilmesi yasak olan şeyler.*|| **memnu mıntıka,** *Önemli bir konumda bulunası sebebiyle girilmesi, fotoğraf ve film çekilmesi yasak olan, kısmen veya bütünüyle genel yararlanmaya kapalı tutulan, sınırları belli kara, deniz veya hava kamu malı.*|| **memnū'ü'l-amel,** *{OsT} Yapılması yasak iş.*

memnu'at, [Ar. memnūᶜ > memnūᶜāt ممنوعات] *(memnu:a:t) {OsT} is.* **1.** Yasak şeyler. **2.** *isl.* Dince, helalin karşıtı olarak yapılması yasaklanmış olan şeyler. ⊡ **memnu'āt-ı şer'iye,** *{OsT} İşlenmesi dince yasaklanmış olan fiiller.*

memnu'iyet, [Ar. memnūᶜ > memnūᶜiyyet ممنوعيت] *(memnu:iyet) {OsT} is.* Yasak olma durumu; yasak edilme durumu; yasaklık. ⊡ **memnu'iyyet müddeti,** *huk. Dul kadının yeniden evlenebilmesi için beklemesi gereken süre.*

memnun, [Ar. memnūn / memnūn ممنون / ممنونه] *(memnu:n) {OsT} sf.* **1.** İstediği şeyin olmasından veya dilediği gibi olmasından dolayı sevinç duyan; kıvançlı; sevinçli. **2.** Hoşnut. **3.** Minnet altında olan. ⊡ **memnun etmek,** *1. Sevindirmek; hoşnut etmek; zevk vermek. 2. Para vermek; para vererek gönlünü almak. 3. Bahşiş vermek.* || **memnun memnun,** *Memnun olarak; sevinerek; hoşnut olarak; memnun bir şekilde.*|| **memnun olmak,** *Hoşnut olmak; sevinç duymak; kıvanmak.*|| (birinden, bir şeyden) **memnun olmak,** *Beğenmek; beklediğini elde etmekten dolayı sevinmek.*

memnuniyet, [Ar. memnūn > memnūniyyet ممنونيت] *(memnu:niyet) {OsT} is.* Memnun olma durumu; sevinç duyma; hoşnutluk; memnunluk; kıvanç.

memnuniyetle, [memnuniyet-le] *(memnu:niyetle) zf.* Memnun olarak; sevinçle; hoşnutlukla; kıvanç duyarak; kıvançla.

memnuniyetsiz, [memnuniyet-siz] *(memnu:niyetsiz) sf.* Memnun olmayan; hoşnutsuz; kıvanç duymayan; kıvançsız.

memnuniyetsizlik, -ği [memnuniyet-siz-lik] *(memnu:niyetsizlik) is.* Memnu olmama durumu; hoşnutsuzluk; kıvançsızlık.

memnunluk, -ğu [memnun-luk] *(memnu:nluk) is.* Memnun olma durumu; sevinç duyma; hoşnutluk; memnuniyet; kıvanç.

memorandum, [Lat. memorandum > Fr. mémorandum] *(memora'ndum) is.* Bir konuyu veya durumu açıklamak, alınmış veya alınacak bir kararı, tedbirleri doğrulamak amacıyla bir ülke hükümetinin başka bir ülke hükümetine verdiği diplomatik bildiri; muhtıra; nota.

memsofa, [mem ? + sofa] *{ağız} is.* Yerden 30 cm. yüksekliğinde tahtadan yapılmış set. [DS]

memsuh[1], [Ar. mesḥ > memsūḥ / memsūḥ ممسوح / ممسوحه] *(memsu:h) {OsT} sf.* El ile sıvazlanmış.

memsuh[2], [Ar. mesẖ > memsūẖ / memsūẖ ممسوخ / ممسوخه] *(memsu:h) {OsT} sf.* Yüzü daha çirkin şekle sokulmuş.

memsun, [Ar. mes̱āne > mems̱ūn ممثون] *(memsu:n) {OsT} sf.* Mesane hastalığına tutulmuş olan.

memsus[1], [Ar. maṣṣ > memṣūṣ ممصوص] *(memsu:s) {OsT} sf.* **1.** Emilmiş; soğurulmuş. **2.** *is. anat.* Baldır.

memsus[2], [Ar. mess > memsūs ممسوس] *(memsu:s) {OsT} sf.* Elle dokunulmuş.

memşa, [Ar. meşy > memşā ممشا / ممشى] *(memşa:) {OsT} is.* Hela; apteshane; tuvalet; WC.

memşana, [Ar. memşā + Far. ẖāne => memşana] *{ağız} is.* → memişhane. [DS]

memşuk, -ğu [Ar. meşḳ > memşūḳ ممشوق] *(memşu:k) {OsT} sf.* **1.** Meşk edilmiş. **2.** Yazılmış.

memtul, -lü [Ar. maṭl > memṭūl ممطول] *(memtu:l) {OsT} sf.* (Kılıç, hançer vb. için) çekiçle örste dövülmüş; dövme.

memtur, [Ar. maṭar >memṭūr ممطور] *(memtu:r) {OsT} sf.* (Toprak için) üzerine yağmur yağmış.

me'mul, -lü [Ar. emel > me'mūl / me'mule مأمول / مأموله] *(me-mu:l) {OsT} sf.* **1.** Tasarlanan; umulan;

ümit edilen; düşünülen. **2.** Ümit. ⇗ **me'mul etmek,** *{OsT} Ummak; umut etmek; beklemek.*|| **me'mul olmak,** *{OsT} Umulmak; beklenmek.*

me'mun, [Ar. emn > me'mūn مأمون] *(me-mu:n) {OsT} sf.* Tehlikesiz; sağlam; emin; güvenilir. ⇗ **me'mū-nü'l-ākıbe,** *{OsT} Sonu emin; korkusuz.*

me'mur, [Ar. emr > me'mūr / me'mūre مأمور / مأموره] *(me:mur / me:mu:re) {OsT} sf.* → memur. ⇗ **memurün-bih,** *{OsT} Yapılması emredilen şey.*

memur, [Ar. emr > me'mūr / me'mūre مأمور / مأموره] *(me:mur / me:mu:re) sf.* **1.** Bir işi yapmak üzere kendisine görev verilmiş olan; görevli; yükümlü. **2.** *is. huk.* Devlete ait kamu hizmetlerini görmek üzere aslî ve sürekli işlerde çalışan, kanunlara göre atanan, genel bütçeden veya katma bütçelerden aylık alan kamu görevlisi. **3.** Genel anlamda görevli; kamu görevlisi. ⇗ **memur etmek,** *Bir iş için görevlendirmek.*||

me'mure, [Ar. me'mūr > me'mūre مأموره] *(me:mu:re) {OsT} is.* Bayan memur.

me'muren, [Ar. me'mūr > me'mūren مأمورًا] *(me:-mu':ren) {OsT} zf* Memur olarak.

me'murîn, [Ar. me'mūr > me'mūrīn مأمورين] *(me:-mu:ri:n) {OsT} is.* Memurlar. ⇗ **me'mūrîn-i askeriye,** *{OsT} Askerî memurlar.*|| **me'mūrîn-i mülkiye,** *{OsT} Mülkî memurlar.*|| **me'mūrîn muhakemātı hakkında kanūn-i muvakkata,** *{OsT} Memurların yargılanmasına ilişkin 1913 tarihli geçici kanun.*

me'muriyet, [Ar. me'mūr > me'mūriyyet مأموريت] *(me:mu:riyet) {OsT} is.* → memuriyet.

memuriyet, [Ar. me'mūr > me'mūriyyet مأموريت] *(me:mu:riyet) {OsT} is.* **1.** Memur olma durumu; memurluk. **2.** Görev; sorumluluk; vazife.

memurluk, -ğu [memur-luk] *(me:murluk) {OsT} is.* **1.** Memur olma durumu; memuriyet. **2.** Görev; sorumluluk; vazife.

memük[1], **-ğü** [? memük] *{ağız} is.* Soy. [DS]

memük[2], **-ğü** [? memük] *{ağız} is.* Kulağın yumuşak yeri; kulak memesi. [DS]

memük[3], **-ğü** [? memük] *{ağız} is.* Kendir liflerinden yapılmış bağ, çile. [DS]

memük[4], **-ğü** [? memük] *{ağız} is.* İnsanlarda üreme organı. [DS]

memüz, [Ar. mihmaz => memüz] *{ağız} is.* Kümes hayvanlarının ayaklarındaki çıkıntı; mahmuz. [DS]

memzuc, [Ar. mezc > memzūc / memzūce ممزوج / ممزوجه] *(memzu:c) {OsT} sf.* **1.** Karıştırılmış olan; karışmış. **2.** *is.* Hat sanatında bir yazı biçimi.

-men[1], [-ma-m / men] *{eAT} çek. e.* → -man[1].

-men[2], [-man / -men] *{eAT} yap. e.* → -man[2].

men[1], [ben / men] *{eT} {eAT} zm.* **1.** Birinci teklik kişi zamiri; ben. [ETY] [EUTS] [DLT] [İKPÖy.] [Gabain] [KB] [DK] **2.** -im. [Tekin]

men[2], [Çin. mien => mén / min] *{eT} is.* Un.

men[3], [Far. men من] *{OsT} zm.* Ben.

men[4], [Ar. men مَن] *{OsT} zm.* O kimse ki; kim ki; kim. ⇗ **men aleyhi'd-diye,** *{OsT} huk. Üzerine diyet verilmesi gereken kimse.*|| **men aleyhi'l-kısas,** *{OsT} huk. Üzerine kısas ödenmesi gereken kimse.*|| **men aleyhi'n-nafaka,** *{OsT} huk. Diğer bir şahsın nafakası kendi üzerine vacip olan kimse.*|| **men dakka dukka,** *{OsT} Çalma elin kapısını, çalarlar kapını; ne ekersen onu biçersin; eden bulur.*|| **men lā-yüreddü aleyh,** *{OsT} huk. Birbirine mirasçı olan kişiler; karı koca.*|| **men lehü'd-diye,** *{OsT} huk. Diyete hak kazanan kimseler.*|| **men lehü'l-hakk,** *{OsT} huk. Hak sahibi olan kimse.*|| **men lehü'l-istiglāl,** *{OsT} huk. Bir vakıf mallarından şartlı olarak yararlandırılan kimse.*|| **men lehü'l-nafaka,** *{OsT} huk. Bir kimsenin nafakası üzerine düşen kimse.*|| **men lehü's-süknā,** *{OsT} Bir vakıf malı üzerinde oturan ve oradan yararlanan kimse.*|| **men sabere zafer,** *{OsT} Sabreden, başarıya ulaşır.*|| **men yüreddü aleyh,** *{OsT} Karı koca dışındaki, belirli paylardan artan kısım kendilerince reddolunan mirasçılar.*

men[3], **-n'i** [Ar. men' منع] *{OsT} is.* Bir şeyin yapılmasına, olmasına engel olma; durdurma; yasaklama; izin vermeme.

men[4], **-nni** [Ar. menn من] *{OsT} is.* **1.** Kudret helvası. **2.** Bağışlama; iyilikle davranma. **3.** Yapılan iyiliği başa kakma; minnet altında bırakma. **4.** Eskiden kullanılan bir tür ağırlık ölçüsü. ⇗ **menn-i kıttîs,** *{OsT} Amber balığından elde edilen ve mum yapmakta kullanılan yağlı madde.*

men'a[1], **-a'i** [Ar. men'a منعاء] *(men-a) {OsT} is.* Ölüm haberi.

men'a[2], [Ar. men'ā منعى] *(men-a:) {OsT} is.* Ölüm haberi; kara haber.

mena'at, -ti [Ar. menā'at مناعت] *(mena:a:t) {OsT} is.* Ulaşılması, elde edilmesi, ele geçirilmesi zor olan şeyin durumu; güçlük; çetinlik; sarplık. ⇗ **menā'at-i mevkiiye,** *{OsT} Arazi sarplığı.*

menab, [Ar. nevb > menāb مناب] *(mena:b) {OsT} is.* **1.** Birinin yerine geçme; vekillik etme; vekil olma. **2.** Vekillik yapılan yer; vekillik; naiplik.

menabi, -i'i [Ar. menba' > menābi' منابع] *(mena:bi:) {OsT} is.* **1.** Kaynaklar; membalar; pınarlar. **2.** *mecaz.* Kaynaklar; menşeler. ⇗ **menābi-i servet,** *{OsT} Zenginlik kaynakları.*|| **menābi-i tabîiye,** *{OsT} Doğal kaynaklar.*|| **menābi-i tahte'z-zemîn,** *{OsT} yer altı kaynakları.*

menabir, [Ar. minber > menābir منابر] *(mena:bir)* *{OsT}* *is.* Minberler. ⊡ **menābir-i cevāmi,** *{OsT}* *Cami minberleri.*

menabit, [Ar. menbet > menābit منابت] *(mena:bit)* *{OsT}* *is.* Çayırlar; otlaklar.

menacik, -kı [Ar. mencenīḳ > menācīḳ مناجيق] *(mena:cik)* *{OsT}* *is.* Mancınıklar.

menacil, [Ar. mincel > menācil مناجل] *(mena:cil)* *{OsT}* *is.* Ekin orakları.

menacim, [Ar. mencem > menācim مناجم] *(mena:cim)* *{OsT}* *is.* Terazinin kolları.

menadif, [Ar. menādif منادف] *(mena:dif)* *{OsT}* *is.* Hallaç yayları.

menadil, [Ar. mindīl / mendīl > menādīl مناديل] *(mena:dil)* *{OsT}* *is.* **1.** Küçük el havluları; yağlıklar. **2.** Mendiller.

men'af, [Ar. menʿaf منعف] *(men-af)* *{OsT}* *is.* Dağın sivri tepesi.

menafi, -i [Ar. menfaʿat > menāfīʿ منافع] *(mena:fi:)* *{OsT}* *is.* Elde edilen yararlar; istifadeler. ⊡ **menāfi'-i āmme,** *{OsT}* *Kamu yararı.*|| **menāfi'-i emriye,** *{OsT}* *İmparatorluk döneminde hazineden, üründen, devir ve ferağ işlemlerinden alınan vergilere verilen ad.*|| **menāfi'-i kesîre,** *{OsT}* *Büyük yararlar.*|| **menāfi'-i umūmiye,** *{OsT}* *Genel yararlar; kamu yararı.*|| **menāfi'-i umūmiyeye hadîm,** *{OsT}* *Kamu çıkarlarına hizmet eden.*

menafih, [Ar. minfāḫ > menāfīḫ منافيخ] *(mena:fih)* *{OsT}* *is.* Körükler.

menafiz, [Ar. menfeẕ > menāfiẕ منافذ] *(mena:fiz)* *{OsT}* *is.* Geçecek delikler; menfezler; yarıklar.

menah, [Far. menāḫ مناخ] *(mena:h)* *{OsT}* *sf.* **1.** Bol; geniş. **2.** Dar.

menahe, [Ar. nevḥa >menāḥe مناحه] *(mena:he)* *{OsT}* *is.* Ölünün arkasından yas tutulan yer; ağlama yeri.

menahi, [Ar. menhī >menāhī مناهى] *(mena:hi:)* *{OsT}* *sf.* Yapılması dinî bakımdan yasaklanmış olan; günah.

menahic[1], [Ar. minhac > menāhic مناهج] *(mena:hic)* *{OsT}* *is.* Açık ve geniş yollar.

menahic[2], [Ar. mehec > menāhīc مناهيج] *(mena:hi:c)* *{OsT}* *is.* Açık ve geniş yollar.

menahil, [Ar. menhel > menāhil مناهل] *(mena:hil)* *{OsT}* *is.* **1.** Hayvanlara su içirilen yerler. **2.** Konaklamaya elverişli, sulak yerler.

menahir, [Ar. menḫir > menāḫir مناخر] *(mena:hir)* *{OsT}* *is. anat.* Burun delikleri.

menahir, [Ar. naḥr > menḥar > menāḥir مناحر] *(mena:hir)* *{OsT}* *is.* Hayvan kesilen yerler; salhaneler.

menahis, [Ar. naḥs > menāḥis مناحس] *(mena:his)* *{OsT}* *is.* Uğursuz şeyler.

menahit, [Ar. menāḥit مناحت] *(mena:hit)* *{OsT}* *is.* Yontma araçları.

menahiz, [Ar. minḫāz > menāḫiz مناخز] *(mena:hiz)* *{OsT}* *is.* Burun delikleri.

mena'i, [Ar. menʿā > menāʿī مناعى] *(mena:-i:)* *{OsT}* *is.* Ölüm haberleri.

mena'if, [Ar. menʿaf > menāʿif مناعف] *(mena:if)* *{OsT}* *is.* Dağların sivri tepeleri. ⊡ **menā'if-i cibāl,** *{OsT}* *Dağların sivri tepeleri.*

mena'ih, [Ar. menāḥe > menāʾiḥ منائح] *(mena:ih)* *{OsT}* *is.* Ölü için ağlanacak yerler.

mena'ir, [Ar. nūr > minâre > menāʾir منائر] *(mena:ir)* *{OsT}* *is.* Minareler.

menajer, [İng. manager] *is.* **1.** Yönetici. **2.** Bir spor dalında herhangi bir spor takımının ya da sporcunun idarî ve teknik işlerini yöneten kimse. **3.** Bir sanatçının çalışmalarını yönlendiren, meslekî ve teknik işlerini düzenleyip yöneten kimse. **4.** İş yönetimi uzmanı.

menajerlik, -ği [menajer-lik] *is.* **1.** Menajer olma durumu. **2.** Menajerin yaptığı iş.

menak, -ğı [menak / menek] *{ağız}* *is.* Yün dokuma motifi. [DS]

menakıb, [Ar. naḳb *(yayma)* > menḳabe > menāḳıb مناقب] *(mena:kıb)* *{OsT}* *is.* → menakıp.

menakıbname, [Ar. menāḳıb + Far. nāme مناقبنامه] *(mena:kıbna:me)* *{OsT}* *is.* → menakıpname.

menakıp, -bı [Ar. naḳb *(yayma)* > menḳabe > menāḳıb مناقب] *(mena:kıb)* *{OsT}* *is.* Din büyüklerinin, tarihî kişiliklerin olağanüstü davranışlarını konu edinen hikâyeler; menkıbeler; destanlar.

menakıpname, [Ar. menāḳıb + Far. nāme مناقبنامه] *(mena:kıbna:me)* *{OsT}* *is.* Menkıbeleri konu edinen eserlerin ortak adı.

menakib, [Ar. menkib *(omuz)* >menākib مناكب] *(mena:kib)* *{OsT}* *is. anat.* Kol kemiklerinin omuzla birleştiği yerler.

menakir, [Ar. nekr > münker > menākir مناكر] *(mena:kir)* *{OsT}* *is.* **1.** Taş yontmakta veya taş üzerine yazı yazmakta kullanılan aletler. **2.** Yırtıcı kuşların gagaları.

menal, -li [Ar. menāl منال] *(mena:l)* *{OsT}* *is.* **1.** Ele geçirilen veya sahip olunan her şey; mal mülk. **2.** Sahip olma; nail olma; ulaşma; erme.

menam, [Ar. nevm > menām منام] *(mena:m)* *{OsT}* *is.*

1. Uyku. 2. Uyunacak yer; yatak odası. 3. Düş; rüya.

mename, [Ar. menām > menāme منامه] *(mena:me)* *{OsT} is.* Üzerine yatılacak şey; yatak; döşek.

menami, [Ar. menām > menāmī منامی] *(mena:mi:)* *{OsT} sf.* **1.** Rüya ile ilgili olan; düşsel. **2.** Rüya yorumu yapan.

menar, [Ar. nūr > menār منار] *(mena:r) {OsT} is.* **1.** Işık yayılan yer. **2.** Minare. **3.** Sokak başlarına, geceleyin yol göstermek için konulan ışık. **4.** Deniz feneri.

menare[1], [Ar. nūr > menāre مناره] *(mena:re) {OsT} is.* **1.** Işık kulesi. **2.** Minare.

menare[2], [? menāre مناره] *(mena:re) {eAT} sf.* Eş; benzer.

menas, [Ar. menāṣ مناص] *(mena:s) {OsT} is.* Sığınak; barınak.

menasıb, [Ar. naṣb > manṣıb > menāṣıb مناصب] *(mena:sıb) {OsT} is.* Dereceler; rütbeler; aşamalar; basamaklar. ⊡ **menāsıb-ı divāniye,** *{OsT} tar. İmparatorluk döneminde, nişancı, defterdar, reisülküttap, defter emini, şıkk-ı sani, şıkk-ı salisten meydana gelen defterdarlık görevlerinin genel adı.*|| **menāsıb-ı kalemiye,** *{OsT} Mülkî ve malî hizmetler.*|| **menāsıb-ı seyfiye,** *{OsT} Askerî hizmetler.*

menasik, -ği [Ar. nesk *(kulluk)* *{OsT}* > mensek > menāsik مناسك] *(mena:sik) {OsT} is.* **1.** Tapınma yerleri; ibadethaneler. **2.** Hacıların, hacı olabilmek için Mekke'de yapmaları gereken ibadetler. **3.** Bu ibadetleri açıklayan kitap; hac rehberi.

menasim, [Ar. mensim > menāsim مناسم] *(mena:sim)* *{OsT} is.* **1.** İzler; belirtiler; alametler. **2.** Yollar.

menasir, [Ar. minser > menāsir مناسر] *(mena:sir)* *{OsT} is.* **1.** Taşçı kalemleri. **2.** Yırtıcı kuş gagaları.

menassa, [Ar. menaṣṣa منصه] *{OsT} is.* Çeyiz odası.

menaşir[1], [Ar. menşür > menāşīr مناشير] *(mena:şi:r)* *{OsT} is.* Padişah tarafından verilen vezirlik, veya mareşallik beratları.

menaşir[2], [Ar. minşār > menāşīr مناشير] *(mena:şi:r)* *{OsT} is.* **1.** Testereler; bıçkılar. **2.** *mat.* Prizmalar.

menat[1], [Ar. menāṭ مناط] *(mena:t) {OsT} is.* İnsan asılacak yer.

menat[2], [Ar. menāt منات] *(mena:t) {OsT} öz. is.* Cahiliye devri Araplarının tanrıçalarından birinin adı. ⊡ **menat gerdanlığı,** *Eski Mısır'da cenaze törenlerinde kullanılan, aynı renkte birkaç dizi inciden meydana gelen ayin gerdanlığı.*

menatık, -ğı [Ar. mıntaka > menāṭıḳ مناطق] *(mena:tık) {OsT} is.* Bölgeler; yöreler; mıntıkalar. ⊡ **menātık-ı baîde,** *{OsT} Uzak bölgeler.*|| **menātık-ı dūzişe,** *{OsT} İnsan ayağı basmamış yerler.*|| **menātık-ı dūzîşe-i tahayyülāt,** *{OsT} Tahayyüllerin bile uğramadığı, kurulan hayallerin (bile) eli değmemiş yerler.*|| **menātık-ı mütesavi'l-harāre,** *{OsT} Aynı yarıkürede sıcaklıkları eşit olan yerler.*

menav, [Yun. manavis => manav / menav] *{ağız} is.* Bahçelerin sulama işini düzenleyen görevli. [DS]

menavir, [Ar. menāvir مناور] *(mena:vir) {OsT} is.* Minareler.

menaya, [Ar. meniyye > menāyā منايا] *(mena:ya:)* *{OsT} is.* Ölümler.

menazım, [Ar. niẓām > manẓam > menāẓım مناظم] *{OsT} is.* Sıralar; saflar; diziler. ⊡ **menāzımü'l-cevāhir,** *{OsT} Cevher dizileri.*

menazır, [Ar. naẓar > manẓara > menāẓır مناظر] *(mena:zır) {OsT} is.* **1.** Görünümler; manzaralar. **2.** Perspektif.

menazırî, [Ar. menāẓır > menāẓırī مناظری] *(mena:-zıri:) {OsT} sf.* (Resim için) perspektife göre yapılmış.

menazi, -i'ı [Ar. nizāʿ *(çekişme)* > minzaʿ > menāziʿ منازع] *(mena:zi:) {OsT}* Kavga meydanları; dövüşülecek yerler; cenk alanı.

menazil, [Ar. nüzl *(inme)* > menzil > menāzil منازل] *(mena:zil) {OsT} is.* **1.** Konaklama yerleri; duraklar; menziller. **2.** *gök b.* Ayın konak yerleri; ayın kendi yörüngesi üzerinde bulunan, her biri bir günde aldığı 13 derecelik yaylardan oluşan, toplam 28 adet durak. ⊡ **menāzil-i kamer,** *{OsT} gök b. Ay'ın yörüngesi.*

menba, -a'ı [Ar. nebʿān > menbāʿ] *(menba:) {OsT} is.* → memba. ⊡ **menba'-ı harāret,** *{OsT} fiz. Isı kaynağı.*|| **menba'-ı ihtizāz,** *{OsT} fiz. Titreşim kaynağı.*|| **menbaa'-ı sadā,** *{OsT} fiz. Ses kaynağı.*|| **menba'-ı ziyā,** *{OsT} fiz. Işık kaynağı.*

menbel, [Ar. menbel منبل] *{OsT} sf.* Tembel.

menbet, [Ar. nebāt > menbet / menbit منبت] *{OsT} is.* Otlak; çayır; mera.

menbuş, [Ar. menbūş منبوش] *(menbu:ş) {OsT} sf.* Açılmış; soyunmuş.

menbuz, [Ar. menbūẕ منبوذ] *(menbu:z) {OsT} sf.* Ana veya babası belli olmayan; piç.

menca, [Ar. mencā منجا] *(menca:) {OsT} is.* **1.** Kurtuluş yeri. **2.** Kurtulma; necat bulma.

mencat, [Ar. necāt > mencāt منجات] *(menca:t) {OsT} is.* Kurtulma; esenliğe kavuşma.

mencelab, [Far. mencelāb منجلاب] *(mencela:b) {OsT}*

is. **1.** Çirkef çukuru; lağım. **2.** Kirli su; pis kokulu su.

mencem, [Ar. mencem منجم] *{OsT} is.* Terazi kolu.

mencenik, -ği [Yun. mekhanike *(mekanik tekniği)* > Ar. mencenīk / Far. mencenīk منجنيك] *{OsT} is.* → mancınık.

mencenikât, [Ar. mencenīkāt منجنيكات] *(menceni:ka:t) {OsT} is.* Mancınıklar.

mencer, [? mencer] *{ağız} sf.* **1.** Melez. **2.** Alaca bulaca; karmakarışık. [DS]

mencere, [Far. pencere => mencere] *{ağız} is.* Pencere. [DS]

menci, [? menci] *{ağız} is.* **1.** Düşük karınlı köpek. **2.** Doğurmuş köpek. **3.** Dişi köpek. [DS]

mencik[1]**, -ği** [encik > mencik / mencük] *{ağız} is.* **1.** Kedi yavrusu. **2.** Domuz yavrusu. [DS]

mencik[2]**, -ği** [mencik / memik] *is.* Kulak memesi.

mencik[3]**, -ği** [mencik] *{ağız} is.* **1.** Çul dokuyanların kendir koymakta kullandıkları deriden torba. **2.** Su taşımak için davar derisinden yapılmış kap. [DS]

mencik[4]**, -ği** [? mencik] *{ağız} is.* Sık başlayıp uca doğru seyrekleşen sert sakal. [DS]

mencilis, [Ar. meclīs => mencilis] *{ağız} is.* Toplantı; topluluk; meclis. [DS]

mencud, [Ar. necd > mencūd منجود] *(mencu:d) {OsT} sf.* Üzüntülü; gamlı; tasalı; kederli.

mencuk, -ku [Ar. mencūḳ منجوق] *(mencu:k) {OsT} is.* **1.** Bayrak direği, minare tepesi vb. yerlere takılan küçük hilal; alem. **2.** Şemsiye. **3.** Sancak; alem; bayrak.

mencük, -ğü [encik > mencik / mencük] *{ağız} is.* Kedi yavrusu. [DS]

menç[1]**, -ci** [? menç] *{ağız} sf.* Körpe; taze. [DS]

menç[2]**, -ci** [? menç] *{ağız} is.* Koyun, keçi yavrusu. [DS]

menç[3]**, -ci** [? menç] *{ağız} is.* Kalça. [DS]

mençe, [mençe] *{ağız} is.* Ekin veya ot demeti. [DS]

mençik, -ği [? mençik] *{ağız} is.* → mencik[4]. [DS]

mençük, -ğü [? mençük] *{ağız} sf.* Kısa boylu; çirkin. [DS]

-mend, [Far. mend مند] *{OsT} son ek.* Farsça'da sahiplilik bildiren, *-li, -lı* anlamı veren son ek.

mendabir, [Far. mend-būr => mendabir] *{ağız} sf.* Perişan; sünepe. ⧉ **mendabir etmek,** *{ağız} Perişan etmek.* [DS]

mendah, [? mendah] *{ağız} is.* Kaynana. [DS]

mende, [? mende / mendo / mendi] *{ağız} is. bot.* Maydanozgillerden, 40-120 cm. yükseklikte, yaprakları otlu peynire konulan, gövdesinin kabuğu soyulduktan sonra özü yenilen, tadı ve kokusu hoş, beyaz çiçekli, iki yıllık bir otsu bitki, *(Chaerophyllum macropodum).* [DS]

mendebur, [Far. mend-būr مندبور *(evlât sahibi)*] *sf.* **1.** Hiçbir işe yaramayan; yaramaz; haylaz, *{ağız} (aynı).* [DS] **2.** Sünepe; sümsük; pis; iğrenç.

mendeburluk, -ğu [mendebur-luk] *is.* Sümsük, sünepe olma durumu; mendebur olma durumu.

mendek[1]**, -ği** [? mendek] *{ağız} is.* Çocuk. [DS]

mendek[2]**, -ği** [? mendek] *{ağız} is.* Tavşan yavrusu. [DS]

mendek[3]**, -ği** [? mendek] *{ağız} is. bot.* **1.** Baldıran otu. **2.** İlkbaharda kırlarda biten, ısırgana benzer, seyrek tüylü ve parçalı yapraklı, beyaz çiçekli, yumru köklü, sebze olarak yenen iki yıllık bir ot; hırhındilik, *(Chaerophyllum).* [DS]

mendek[4]**, -ği** [? mendek] *{ağız} is.* Hayvanlara yükletilmek üzere iple sarılmış odun demeti; denk. [DS]

mendel, [Far. mendel مندل] *{OsT} is.* **1.** Büyücülerin büyü yaparken çevrelerine çizdikleri daire. **2.** Öd ağacı, *(Aquilaria agallocha).* ⧉ **mendel etmek,** *Yaymak; duyurmak.*|| **mendel olmak,** *Engel olmak.*

mendel, [? mendel] *{ağız} is.* Semercilerin kullandıkları biz. [DS]

Mendelcilik, -ği [Mendel *(Avusturyalı din adamı ve botanikçi)* > mendel-ci-lik] *is. biy.* Genel işleyişini ve yasalarını Gregor Johann Mendel'in keşfettiği kalıtım teorisi.

mendelevyum, [Mendeleyev *(Rus kimyacısı)* > Fr. mendélévium] *is. kim.* Einsteinyum 253'ün helyum iyonları ile bombardıman edilmesi sonucu 1957 yılında bulunan, atom numarası 101, kütle sayısı 256 olan ve bugün 12 izotopu bilinen yapay bir radyoaktif element; sembolü: Md.

mendeme, [Ar. nedāmet > mendeme مندمه] *{OsT} is.* **1.** Pişman olma; pişmanlık. **2.** Pişman olunan yer.

menderes, [Yun. Maindros *(Büyük Menderes)*] *(me'nderes) {OsT} is.* Bir akarsu yatağının oldukça düz ve alüvyonlu topraklara sahip yatağında çizdiği S harfine benzer kıvrım.

menderiç, -ci [? menderiç / menferiç] *{ağız} is.* Ev önünde set biçimdeki bahçe. [DS]

mendevrek, -ği [Yun. ápanovrâkhi => mendevrek / menevrek] *{ağız} is.* Kıldan dokunmuş şalvar. [DS]

mendıraklı, [mendırak-lı] *{ağız} is.* Bir yaşındaki keçi. [DS]

mendi, [mende / mendi] *{ağız} is. bot.* → mende. [DS]

mendik[1]**, -ği** [? mendik] *{ağız} is.* Bir tür deniz balığı. [DS]

mendik[2]**, -ği** [? mendik] *{ağız} is.* Kışın kar altından çıkarılan ve sebze olarak yenilen bir ot. [DS]

mendil, [Lat. matelium > Yun. mantila > Ar. mendīl منديل] *{OsT} is.* **1.** Burun silmek, ter silmek, el, yüz ve gözyaşlarını kurulamak amacıyla kullanılan, kenarları çekilmiş veya işlenmiş dörtgen biçimli kumaş veya yumuşak kâğıt parçası. **2.** Erkek takım

elbiselerini tamamlayıcı nitelikte sol yaka cebine konulan küçük kumaş parçası. **3.** İçine bazı küçük şeyler konulan oldukça geniş dokuma. **4.** *{ağız}* Sofra yaygısı; sofra bezi. [DS] **5.** *{ağız}* Önlük; peştamal. [DS] **6.** *{ağız}* Sığır gerdanı. [DS] ⊡ **mendil açmak,** *Dilenmek; el açmak.* || **mendil atmak,** *Nişanlı gençlerin nişanın bozulduğunu bildirmek üzere,| anlaşma sağlandığının sembolü olan mendili geri iade etmeleri.*|| **mendil cebi,** *Bir ceketin mendil konulan göğüs cebi.*|| **mendil göndermek,** *Erkek tarafından, mendil göndererek bir kıza evlenme teklifinde bulunmak.*|| **mendili kurumaz,** *1. Çok ağlayan. 2. Namazında, abdestinde olan.*|| **mendil kadar,** *Çok küçük parça.*|| **mendil sallamak,** *Bir kimseyi uğurlamak veya selamlamak amacıyla mendilini havaya kaldırarak sallamak.*

mendilci, [mendil-ci] *is.* Mendil üreten ve satan kimse.

mendilimelek, -ği [mendil-i+melek] *{ağız} is.* Birkaç renkli yaprağı çiçek gibi duran bir bitki. [DS]

mendilli, [mendil-li] *sf.* Mendili olan.

mendilsiz, [mendil-siz] *sf.* Mendili olmayan.

mendirek, -ği [Yun. mandraki] *(me'ndirek) is. dnz.* **1.** Bir liman veya akarsu yatağında bulunan su yapılarını korumak amacıyla yapılmış engel. **2.** Dalgakıran ile korunmuş olan liman. **3.** *{ağız}* Merdiven. [DS] ⊡ **mendirek başı,** *dnz. Bir ucu karada son bulan mendireğin deniz yönündeki ucu.*

mendiri, [Çiğil. mendiri / mandırı *(Clauson'un okuyuşu)*] *{eT} is.* Gelin ile güveyin başına saçı yapmak için geceleyin toplanılan yer. [DLT]

mendo, [? mendi / mendo] *{ağız} is. bot.* → mende. [DS]

mendub, [Ar. nedb>mendüb /mendūbe مندوب / مندوبه] *(mendu:b) {OsT} sf.* → mendup.

mendubat, [Ar. mendūb > mendūbāt مندوبات] *(mendu:ba:t) {OsT} is.* Uygun ve yerinde görülen işler.

menduf, [Ar. mendūf مندوف] *(mendu:f) {OsT} sf.* (Pamuk için) ditilmiş; atılmış.

mendup, -bu [Ar. nedb > mendūb مندوب] *(mendu:p) {OsT} sf.* **1.** Dince yapılması uygun veya gerekli olan. **2.** *is.* İyiliklerinden ve meziyetlerinden ötürü hakkında ağlanan ve yas tutulan ölü.

mene¹, [? mene] *{ağız} is.* Çocuk oyunlarında kale olarak kazılan çukur. [DS]

mene², [? mene] *{ağız} is.* Köpeğin yaşı. [DS]

menea, [Ar. mānīᶜ > meneᶜa منعه] *(mene-a) {OsT} is.* **1.** Engel olanlar. **2.** Engeller; özürler. **3.** Topluluk ve gücü.

menecer, [İng. manager] *is.* **1.** Yönetici. **2.** Bir spor dalında herhangi bir spor takımının ya da sporcunun idarî ve teknik işlerini yöneten kimse; menajer. **3.** Bir sanatçının çalışmalarını yönlendiren, meslekî ve teknik işlerini düzenleyip yöneten kimse. **4.** İş yönetimi uzmanı.

menecerlik, [menecer-lik] *is.* **1.** Menecerin yaptığı iş ve görevi. **2.** Menecer olma durumu.

menedik, [? menedik] *{ağız} is.* Kalay. [DS]

menedilme, [Ar. menᶜ + T. et-mek > men+e(d)-il-me] *(me'nedilme) {OsT} is.* Menedilmek eylemi veya durumu.

menedilmek¹, [Ar. menᶜ + T. et-mek > men+e(d)-il-mek] *(me'nedilmek) {OsT} edil. f. [-ir]* Yasaklanmak; yasak edilmek; engel olunmak; engellenmek; önüne geçilmek.

menedilmek², [? men + T. edil-mek] *{ağız} edil. f. [-ir]* Öldürülmek. [DS]

menef¹, [Yun. manavis => manav / menef] *{ağız} is.* Manav. [DS]

menef², [?menef] *{ağız} is.* Yorganın iç yüzü. [DS]

menefşe, [Far. benefşe => menefşe] *{ağız} is. bot.* Menekşe. [DS]

meneggiş, [meneviş => menengiç] *{ağız} is. bot.* Çitlembik; sakız ağacı. [DS]

meneğiş, [meneviş / meneğiş منكش] *{eAT} is. bot.* Çitlembik.

menegüç, -cü [meneviş => menengiç] *{ağız} is. bot.* Çitlembik; sakız ağacı.[DS]

menek¹, **-ği** [? menek] *{ağız} is.* **1.** İplik çilesi. **2.** Yün dokuma motifi. [DS]

menek², **-ği** [? menek] *{ağız} is.* İnsan yüzünün üst kısmı ve kulağın önü. [DS]

menek³, **-ği** [? menek] *{ağız} is.* Kedi yavrusu. [DS]

menekiş, [meneviş => menengiç] *{ağız} is. bot.* Çitlembik; sakız ağacı. [DS]

meneksi, [? meneksi] *{ağız} is.* Kırmızımsı toprak. [DS]

menekşe, [Far. benefşe بنفشه] *(mene'kşe) is. bot.* **1.** Menekşegillerden çiçekleri tek renkli çok yıllık otsu bitki, *(Viola odarato / V. tricolor)*. **2.** Bu bitkinin güzel kokulu, mor renkli küçük çiçeği. **3.** Menekşe çiçeğinin kokusunu andıran, çok eskiden beri bilinen ve kullanılan lavanta esansı. **4.** *ed.* Divan edebiyatında renk, şekil ve güzel kokusu bakımından sevgilinin saçı, yüzündeki ayva tüyleri ve benleri için kullanılan mazmun. **5.** *ed.* Çiçekleri boynunu bükmüş olduğundan dolayı hizmetkârlığın ifadesi olan mazmun. **6.** *ed.* Yere yakın olması dolayısıyla yerin kulağı olarak kullanılan mazmun. **7.** *folk.* Adana ve yöresinde kadınlar tarafından oynanan türkülü bir halay türü halk oyunu. **8.** *argo.* Mavi ispirto. **9.** *argo.* Kıç; makat. **10.** *argo.* Cesaret. ⊡ **menekşe çiçeği,** *Halk hekimliğinde terletici, öksürük kesici, balgam söktürücü olarak kullanılan yabani menekşenin çiçekleri.*|| **menekşe gözlü,** *Gözlerinin rengi koyu mavi olan.*|| **menekşe gülü,** *Kü-*

çük çiçekleri olan tırmanıcı bir gül türü, (Rosa chinensis).|| **menekşe kökü,** *bot. Domuz ağırşağı, (Iris florentina).*|| **menekşe rengi,** *1. Menekşe çiçeğinin mor rengi. 2. Bu renkte olan; viola.*|| **menekşesi sıkmak,** *argo. Cesaret etmek; cesur olmak.*

menekşegiller, [menekşe-gil-ler] *is. bot.* Örnek türü menekşe olan, çiçekleri ayrı taç yapraklı ve bir bakışımlı, basit almaşık yapraklı iki çenekli bitkiler familyası, *(Violaceae).*

-menem, [-ma-n-am /-menem] *{eAT} çek. e.* → -manam.

menem, [Far. mānend => menem] *{ağız}* **1.** *ünl.* Bilmem. [DS] **2.** *is. "Ne biçim şey"* anlamına gelen *"ne menem şey"* sözünde geçer.

menemen, [Menemen *(İzmir'in bir ilçesi)*] *is.* Yumurta, sivri biber ve domates ile yapılan bir yemek.

menemenci, [menemen-ci] *{ağız} sf.* Kendini beğenmiş; övünen. [DS]

menemeze, [? menemeze] *{ağız} sf.* (Davranış için) ağır; sakin; aldırmayarak. [DS]

menemme, [menem+ne / menemme] *{ağız} bağ.* Sanırım. [DS]

menemşe, [Far. benefşe => menemşe] *{ağız} is.* Menekşe. [DS]

menend, [Far. mānend منند] *{OsT} is.* **1.** Eş; benzer. **2.** *e.* Gibi.

menengeç, -ci [meneviş => menengiç] *{ağız} is. bot.* → melengiç. [DS]

menengiç[1], **-ci** [meneviş > menengiç] *is. bot.* → melengiç, *(Pistacia terebinthus).*

menengiç[2], **-ci** [Fr. méningite => menenjit / menengiç] *{ağız} is.* Menenjit hastalığı. [DS]

menengiş, [meneviş > menengiş] *{ağız} is. bot.* → melengiç. [DS]

menengokok, [Fr. méningocoque] *is. tıp.* Beyin ve omurilik zarlarında hastalığa sebep olan mikrop.

menengüç, -cü [meneviş > menengiç] *{ağız} is. bot.* → melengiç. [DS]

menenğeç, -ci [meneviş > menengiç] *{ağız} is. bot.* → melengiç. [DS]

menenjit, [Fr. méningite] *is. tıp.* Ateş, şiddetli baş ağrısı, ense sertleşmesi gibi belirtilerle ortaya çıkan beyin ve omurilik zarı iltihaplanması.

menent, -di [Far. menend منند] *{OsT} is.* Eş; benzer.

menesfer, [? menesfer] *{ağız} sf.* (Kişi için) saç, kaş ve kirpiği sarı olan. [DS]

meneş[1], [meneviş => meneş] *{ağız} is.* Kızıl saçlı kimselerin yüzündeki çiller. [DS]

meneş[2], [? meneş] *{ağız} is.* Portakal. [DS]

meneş[3], [? meneş] *{ağız} sf.* **1.** (Kişi için) şişman. **2.** İyimser. [DS]

meneş[4], [meneviş => meneş] *{ağız} is.* Saçma tanesi büyüklüğündeki meyvelerinden kokulu ve tatlı sakız çıkan bir tür ağaç; melengiç. [DS]

meneşir, [? meneşir] *{ağız} is.* Bela. [DS]

meneşmek, [men-eş-mek ?] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* Yerleşmek. [DS]

menet, [? menet] *{ağız} is.* Yüksek yayla. [DS]

menetme, [Ar. menʿ + T. et-me منع ایتمه] *{OsT} is.* Menetmek eylemi; yasaklama.

menetmek[1], [Ar. menʿ + T. et-mek منع ایتمك] *{OsT} gçl. f. [-(d)-er]* **1.** Yasak etmek; yasaklamak. **2.** Engellemek; engel olmak; mani olmak.

menetmek[2], [? men+et-mek] *{ağız} gçl. f. [-ir]* İki şeyi yan yana getirip birbirine eklemek; denkleştirmek. [DS]

menevcer, [? menevcer] *{ağız} is.* Yabani kuşkonmaz. [DS]

menevi, [Ar. meni > menevī / menevīye منوى] *(menevi.) {OsT} sf.* **1.** Meni ile ilgili olan; sperma ile ilgili.

meneviş, [Far. benefş *(menekşe)* => menevīş منويش] *is.* **1.** Bir yüzeyde renk dalgalanmaları biçiminde görülen parlaklık; renk dalgalanması; hare. **2.** *bot.* Terementi *(Pistacia terebinthus)* ağacının tohumu. **3.** *{eAT} {ağız}* Çitlembik; sakızağacı. [DS]

menevişleme, [meneviş-le-me] *is.* **1.** Menevişlemek eylemi veya durumu. **2.** Daha önce tavlama işleminden geçirilmiş bir çeliğin kırılganlığını gidermek için dönüşüm sıcaklığının altındaki bir sıcaklık derecesinde ısıtma ve sonra da soğutmaya dayanan ısıl işlem. **3.** Sabun yüzeyinde mermer damarları görünümü oluşturma işlemi.

menevişlemek, [meneviş-le-mek] *gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Bir metal yüzeye menevişleme işlemi uygulamak.

menevişlenme, [meneviş-le-n-me] *is.* Menevişlenmek eylemi veya durumu.

menevişlenmek, [meneviş-le-n-mek] *edil. f. [-ir]* **1.** (Metal yüzeyler için) menevişleme işlemi uygulanmak. **2.** *dönşl. f.* Üzerinde renk dalgalanmaları oluşmak; harelenmek. **3.** Terementi ağacı tohumu sahibi olmak; terementi tohumu almak, edinmek.

menevişli, [meneviş-li] *sf.* Menevişi olan; hareli.

menevit, -di [? menevit] *{ağız} is. bot.* Kestane. [DS]

menevre[1], [Fr. manevra => menevre] *{ağız} is.* **1.** Manevra. **2.** Aldatmaca; hile; düzen; dolap. [DS]

menevre[2], [Yun. ápanovrákhi] *{ağız} is.* → menevrek[1]. [DS]

menevreg, [Yun. ápanovrákhi] *{ağız} is.* → menevrek[1]. [DS]

menevrek[1], **-ği** [Yun. ápanovrákhi => menevrek / menevre / menevreg] *{ağız} is.* Kıldan dokunmuş şalvar. [DS]

menevrek[2], **-ği** [? menevrek] *{ağız} is.* Hıyar. [DS]

menevrik, -ği [? menevrek] *{ağız} is.* → menevrek[1]. [DS]

menevş, [meneviş > menevş] *{ağız} is.* → melengiç. [DS]

menevşe, [Far. benefşe => menevşe] *{eAT} {ağız} is.* Menekşe. [DS]

menevut, -du [? menevut] *{ağız} is.* Küçük hasır. [DS]

menevüt, -dü [? menevüt] *{ağız} is.* Hamur topağı konulan, göz göz, uzun tahta tekne. [DS]

menez, [meñez] *(meñez) {ağız} is.* Bunak; yaşlı; sarsak. [DS]

menfa, [Ar. nefy > menfā منفى] *(menfa:) {OsT} is.* Bir kimsenin sürgüne gönderildiği yer; sürgün yeri.

menfa'at, -ti [Ar. nefᶜ > menfaᶜat منفعت] *{OsT} is.* → menfaat. ⊡ **menfa'at-bahş,** *{OsT} Yararlı.*|| **menfa'at-dār,** *{OsT} Yararlanmış olan.*|| **menfa'at-i umūmiye,** *{OsT} Kamu yararı.*

menfaat, -ti [Ar. nefᶜ > menfaᶜat منفعت] *{OsT} is.* **1.** Çıkar; fayda; yarar; kâr. **2.** *huk.* İptal davasında, dava ehliyetini etkileyen ve davacı ile iptali istenen işlem arasında bulunması gereken geçerli, gerçek ve ciddi ilişki. ⊡ **menfaat düşkünü,** *Yalnız kendi çıkarının düşünen; her şeyi kendine yontan kimse.*

menfaatçi, [menfaat-çi] *is.* ve *sf.* Yalnız kendi çıkarını gözeten; çıkarcı; menfaatperest.

menfaatli, [menfaat-li] *sf.* Yararı olan; yararlı.

menfa'atperest, [Ar. menfaᶜat + Far. perest منفعت پرست] *{OsT} is.* Yalnız kendi çıkarlarını gözeten; menfaatini düşünen; çıkarcı.

menfaatperestlik, -ği [menfaatperest-lik] *is.* Çıkarcı olma durumu; çıkar düşkünlüğü; çıkarcılık.

menfa'atperver, [Ar. menfaᶜat + Far. perver منفعت پرور] *{OsT} sf.* Çıkarına düşkün.

menfer, [Ar. menfer منفر] *{OsT} is.* Nefret edilecek yer; geri kaçılacak yer.

menfes, [Ar. nefes > menfes منفس] *{OsT} is.* Nefes alacak yer; nefes deliği; solunumu sağlayan delik.

menfez, [Ar. nüfūẕ > menfeẕ منفذ] *{OsT} is.* **1.** Pencereye benzer boşluk, açıklık; delik; aralık. **2.** Suları bir taraftan diğer tarafa akıtabilmek için kara yolu altma açılan küçük kanal.

menfi, [Ar. nafy > menfī menfiye منفى / منفيه] *(menfi:) {OsT} sf.* **1.** Sürgüne gönderilmiş olan; sürülmüş; sürgün. **2.** (Söz, davranış veya eylem için) kabul etmeyi, reddetmeyi, geri çevirmeyi bildiren; olumsuz. **3.** Olumsuz yanları olan; kötü. **4.** Yapıcı ve olumlu olmayan; olumsuz. **5.** Aranılan ve istenilen sonucu vermeyen veya içermeyen; olumsuz; negatif. **6.** (Kişi için) yapılanlara hep karşı çıkan; olup bitenleri hep olumsuz biçimde değerlendiren; her şeyi kötü yönden ele alan. **7.** *mat.* Negatif; eksi. ⊡ **menfi cümle,** *dbl. Olumsuz cümle.*|| **menfi fiil,** *dbl. Olumsuz fiil.*

menfilik, -ği [menfi-lik] *(menfi:lik) is.* Olumsuz olma durumu; olumsuzluk; negatiflik.

menfiyen, [Ar. menfī > menfiyyen منفيا] *(menfi:'yen) {OsT} zf.* Sürgün olarak; sürülmüş hâlde.

menfuh, [Ar. nefḫ *(üfürme)* > menfūḫ / menfūha منفوخ / منفوخه] *(menfu:h) {OsT} sf.* **1.** Üfürülerek şişirilmiş olan; şişmiş. **2.** Şişman.

menfur, [Ar. nefret > menfūr / menfūre منفور / منفوره] *{OsT} sf.* Nefret uyandıran; iğrenç.

menfuş, [Ar. menfūş / menfūşe منفوش / منفوشه] *(menfu:ş) {OsT} sf.* (Pamuk, yün vb. için) ditilmiş.

-meng, [-ma-ñ / meñ] *(meñ) {eAT} çek. e.* → -mang.

meng[1], [be-mek *(sert, sıkı, sağlam olmak)* > be-n-(e)k > meneg / meñ] *(meñ) {eT} is.* **1.** Sert tanecik; tane. [İKPÖy.] [İKPÖy.] **2.** Yem; kuş yemi. [DLT] [EUTS] [Gabain] [İKPÖy.] [KB] **3.** Yiyecek. [ETY] ⊡ **meng aş,** *{eT} 1. Av. 2. Hububat yemeği.* [EUTS]

meng[2], [be-mek *(sert, sıkı, sağlam olmak)* > be-n-(e)k > meneg / meñ] *(meñ) {eT} is.* Yüzdeki ben; derideki siğil. [EUTS] [DLT] [İKPÖy.] [AH]

meng[3], [meñ] *(meñ) {eT} is.* Tarz. [EUTS]

mengdemek, [meñ *(tane)* > meñ-dē-mek] *(meñde:mek) {OsT} {eT} gçl. f. [-r]* Yolmak; ditmek. [DLT]

mengdeşmek, [meñ-de-ş-mek] *(meñdeşmek) {eT} işteş. f. [-ür]* **1.** Didişmek; yoluşmak. **2.** (Kadınlar için) birbirinin yüzündeki kılları almak. [DLT]

mengdetmek, [meñ-de-t-mek] *(meñdetmek) {eT} gçl. f. [-ür]* (Saç için) ayıklatmak; dittirmek.

menge[1], [meñe / meñī / béñī] *(meñe) {eT} is.* Beyin. [KB]

menge[2], [menge] *{ağız} sf. zool.* Serçe büyüklüğünde, göğsü kırmızı, kanatları beyaz ve kahverengimsi kuş. [DS]

mengeç, -ci [? mengeç / mengiç] *{ağız} is.* Yün eğirmek için kullanılan büyük mekik. [DS]

mengeçme, [miñ-iş-me > mengeç-me] *{ağız} is.* Uyuşma; kasınç; kramp. [DS]

mengel[1], [Ar. menkel] *is.* Süs olarak ayak bileğine takılan halka; halhal.

mengel[2], [? mengel] *{ağız} is.* Bakraç; kova. [DS]

mengele, [? mengele] *{ağız} is.* Güveç yapımında kullanılan ve kolay ezilir bir tür yumuşak taş. [DS]

mengelez[1], [? mengelez] *{ağız} is.* Kapı mandalı. [DS]

mengelez[2], [? mengelez / mengilez] *{ağız} is.* Keten işlenirken lifleri kılçık ve kıtıktan ayırmak için kullanılan dört ayaklı araç. [DS]

mengen[1], [? mengen] *{ağız} is.* Bakır su kovası. [DS]

mengen[2], [? mengen] *{ağız} is.* Büyük köpek. [DS]

mengen[3], [? mengen] *{ağız} is.* İpek kozası. [DS]

mengen[4], [? mengen] *{ağız}* *is.* **1.** Sonbaharda ekilen buğday. **2.** Çavdar. [DS]

mengene[1], [Yun. manganon] *(me'ngene)* *is.* **1.** Onarılacak veya imal edilecek şeyleri tespit veya sıkıştırmak için, bir vida yardımıyla istenildiği kadar birbirine yaklaştırılıp uzaklaştırılabilen iki çeneden meydana gelmiş, çeşitli tip ve boylarda yardımcı araç. **2.** Bitkilerden yağ veya şıra gibi sıvı çıkarmakta kullanılan sıkma aracı; pres. **3.** *mecaz.* Sıkıştıran, baskı yapan şey. **4.** *{ağız}* İpek bükülen ya da sarılan çıkrık. [DS] **5.** *{ağız}* Arabaların arka tekerleklerinin birinde bulunan ve inişlerde fren görevini yapan düzen. [DS] ⊡ **mengene gibi,** *1. Kuvvetlice tutan ve sıkan. 2. Kuvvetle sıkarak.*

mengene[2], [Ar. menkel => mengene] *{ağız}* *is.* Bilezik. [DS]

mengere, [? mengere] *{ağız}* *is.* İp eğirmekte kullanılan kirmen. [DS]

menges[1], [? menges] *{ağız}* *is.* **1.** Sarp kayalıklarda oturacak kadar dar çıkıntılı yer. **2.** Az derin olan koyaklardaki yüksek tepe.

menges[2], [? meñes / meñez] *(meñes)* *{ağız}* *is.* Killi toprak. [DS]

mengez[1], [? meñez] *(meñez)* *{ağız}* *is.* → menges[2]. [DS]

mengez[2], [? mengez] *{ağız}* *is.* Cıvata. [DS]

menggü, [Moğ. möñke => meñgü / beñgü] *(meñgü)* *{eT}* *sf.* **1.** Ebedî; daimî; sonsuz; [Gabain] [DLT] **2.** Ebedîlik; sonsuzluk. [DLT] ⊡ **meñgü ajun,** *{eT}* *Sonsuz dünya; ahret.* [DLT]

mengi[1], [meñe / meñī / béñī] *(meñi:)* *{eT}* *is.* → menge[1].

mengi[2], [beñū / beñī / meñī] *(meñi:)* *{eT}* *is.* **1.** Neşe; sevinç; sevinme; sürur; keyiflenme; mut, saadet; mübarek; rahat; huzur. [EUTS] [ETY] [Gabain] [KB] **2.** Ebedî; bengi; ölmez. [EUTS]

mengiç, -ci [? mengiş / mengiç] *{ağız}* *is.* Dişi domuz. [DS]

mengigü, [Moğ. möñke => meñgü / meñigü] *(meñigü)* *{eT}* *sf.* **1.** Ebedî; bengi; ölümsüz. [EUTS] **2.** Saadet; sevinç. [EUTS] [Gabain] **3.** Mübarek. [EUTS]

mengil[1], [Far. mengūş / Ar. menkel => ? mengil] *{ağız}* *is.* **1.** Kulağın küpe takılan yumuşak yeri; kulak memesi. **2.** İnek gerdanı. **3.** Bazı koyun ve keçilerin boyunlarından sarkan küpeler. **4.** Koyun, keçi gibi hayvanların kulaklarına yapılan delik ve kesik işaretler. [DS]

mengil[2], [Far. mengūş / Ar. menkel => ? mengil] *{ağız}* *is.* **1.** Küpe. **2.** Bilezik. [DS]

mengil[3], [Far. mengūş / Ar. menkel => ? mengil] *{ağız}* *is.* Büyükbaş hayvanları bağlamak için boyunlarına geçirilen U biçiminde ağaç halka. [DS]

mengil[4], [? mengil] *{ağız}* *is.* Kavun, karpuz köklerine dadanan bir tür tırtıl. [DS]

mengilemek[1], [meñī[1]-lē-mek] *(meñilemek)* *{eT}* *gçl.* *f.* *[-r]* **1.** Beyin yemek. **2.** Saygıdeğer birisi için koyun kesip beynini sofrasına koymak. **3.** Güzel gıdalara sahip olmak. **4.** Çok ganimete konmak. [DLT]

mengilemek[2], [meñī-lē-mek] *(meñilemek)* *{eT}* *gçsz.* *f.* *[-y -ür]* Sevinmek; mutlu olmak; neşelenmek; eğlenmek. [EUTS] [ETY] [Gabain]

mengiletmek, [meñī-le-t-mek] *(meñiletmek)* *{eT}* *gçl.* *f.* *[-ür]* Eğlendirmek; neşelendirmek; sevindirmek. [EUTS]

mengilez, [? mengelez / mengilez] *{ağız}* *is.* → mengelez[2]. [DS]

mengili, [Ar. menkel => mengil / mengili] *{ağız}* *is.* Koyun ve keçilerin kulaklarına işaret için yapılan kesik ve delikler. [DS]

mengilig, [meñi-lig] *(meñilig)* *{eT}* *sf.* Kutlu; mesut; mutlu; memnun; neşeli; sevinçli; çok memnun. [ETY] [EUTS] [İKPÖy.]

mengilik[1], [meñi-lik] *(meñilik)* *{eT}* *is.* Rahat; huzur. [KB]

mengilik[2], **-ği** [? mengilik] *{ağız}* *is.* Ağılı bir ot. [DS]

mengillemek, [mengil-le-mek] *{ağız}* *gçl.* *f.* *[-r]* *[-l(i) -yor]* Koyun, keçi vb. hayvanların kulaklarını işaretlemek için kesmek veya delmek. [DS]

mengine, [Yun. menganon => mengene > mengine] *{ağız}* *is.* **1.** Üzüm sıkmakta kullanılan mengene. **2.** Üzüm şırası. [DS]

mengirde, [Ar. menkel => mengirde] *{ağız}* *is.* → mengirdek. [DS]

mengirdek, -ği [Ar. menkel => mengirdek] *is.* Büyükbaş hayvanları bağlamak için boyunlarına geçirilen U biçiminde ağaç halka.

mengisiz, [meñi-siz] *(meñisiz)* *{eT}* *sf.* Renksiz; benizsiz; soluk. [EUTS]

mengiş[1], [? mengiş] *{ağız}* *is.* **1.** Yeni doğmuş domuz yavrusu. **2.** Dişi domuz. [DS]

mengiş[2], [? mengiş] *{ağız}* *sf.* Yaşlı. [DS]

mengiş[3], [? mengiş] *{ağız}* *sf.* Mavi. [DS]

mengiş[4], [Far. mengūş منگوش => mengiş / menkiş] *{ağız}* *is.* Kulağın küpe takılan yumuşak yeri; kulak memesi. [DS]

mengiş[5], [? mengiş] *{ağız}* *is.* Mayıs böceğinin başkalaşım sırasındaki kurtçuk durumu. [DS]

mengişe, [Far. bendkeşe => menteşe / mengişe] *{ağız}* *is.* Menteşe. [DS]

mengiz, [meñ-iz / beñ-iz] *(meñiz)* *{eT}* *is.* **1.** Beniz; yüz; görünüş. [EUTS] [DLT] [Gabain] [KB] **2.** Güzellik. [Gabain]

mengizetmek, [meñ-iz-e-t-mek] *(meñizetmek)* *{eT}* *gçl.* *f.* *[-ür]* Benzetmek; mukayese etmek. [Gabain]

mengizlenmek, [meñ-iz-le-n-mek] *(meñizlenmek)* *{eT}* *dönşl.* *f.* *[-ür]* Benizlenmek; güzelleşmek; benzine renk gelmek. [DLT]

mengizlig, [meñiz-lig] *(meñizlig) {eT} sf.* Renkli yüzlü; benizli; çehreli; yakışıklı. [EUTS]

mengizsiz, [meñiz-siz] *{eT} sf.* Güzel değil; suratsız; çirkin. [Clauson]

menglemek[1], [meñ(gǖ)-lē-mek] *(meñlemek) {eT} gçsz. f. [-r]* Ebedîleşmek; ölmezleşmek; bengileşmek. [EUTS]

menglemek[2], [meñ-lē-mek] *(meñle:mek) {OsT} gçsz. f. [-r]* (Vahşi hayvan için) ava çıkmak; avlanmak. [ETY]

menglenmek, [meñ-le-n-mek] *(meñlenmek) {eT} dönşl. f. [-ür]* Kendine tane toplamak; yemlenmek. [DLT]

mengletmek, [meñ-le-t-mek] *(meñletmek) {eT} gçl. f. [-ür]* Yemletmek. [DLT]

menglig, [meñ-lig] *(meñlig) {eT} sf.* Benli. [DLT]

mengsetmek, [meñ(iz)-e-t-mek] *(meñsetmek) {eT} gçl. f. [-ür]* Benzetmek. [EUTS]

mengul, [Ar. menkel => mengil / mengul] *{ağız} is.* Büyükbaş hayvanları bağlamak için ağaçtan yapılma U biçimindeki halka. [DS]

menguş, [Far. mengūş منگوش] *(mengu:ş) {OsT} is.* Küpe.

mengü, [Moğ. möñkü > beñ-gǖ / beñ-gǖ / beñü / meñgi / meñ > meñ-gü / meñ-ü منکو] *(meñü) {eT} sf.* **1.** Sabit kalacak nitelikte; sonsuz; ölümsüz ebedî. *{eAT} (aynı)* [EUTS] [İKPÖy.] **2.** *is.* Anıt. [İKPÖy.] 🗗 **mengü bınarı,** *{eAT} Ab-ı hayat çeşmesi.*|| **mengü suvu,** *{eAT} Ab-ı hayat.*|| **mengü suyu,** *{eAT} Ab-ı hayat.*

mengül[1], [Far. mengūş =>? mengül] *{ağız} is.* **1.** Çocuğun erkeklik organı. **2.** Bazı koyun ve keçilerin boyunlarından sarkan küpeler. [DS]

mengül[2], [Ar. menkel => mengül] *{ağız} is.* Köpeklerin boynuna takılan dikenli tasma. [DS]

mengül[3], [Ar. menkel => mengül] *{ağız} is.* Bilezik. [DS]

mengül[4], [? mengül] *{ağız} is.* Yazma. [DS]

mengülde, [Ar. menkel => mengül / mengülde] *{ağız} is.* → mengürde. [DS]

mengülüg, [meñü-lüg] *(meñülüg) {eT} sf.* Sonsuz; ebedî; ezelî. [EUTS]

mengülük, [meñü-lük] *(meñülük) {eT} is.* Sonsuzluk; ebedîlik. [KB]

mengür, [Ar. menkel => mengür] *{ağız} is.* → mengürde. [DS]

mengürde, [Ar. menkel => mengürde] *{ağız} is.* Sığırları bağlamak için boyunlarına takılan U biçimindeki ağaç halka. [DS]

mengürdek, -ği [Ar. menkel => mengürdek] *{ağız} is.* → mengürde. [DS]

mengürt, -dü [Ar. menkel => mengürt] *{ağız} is.* → mengürde. [DS]

mengüsüz, [meñü-süz] *(meñüsüz) {eT} sf.* Fani; ölümlü; ebedî olmayan. [EUTS]

-mengüz, [-ma-ñ-uz / meñüz] *(meñüz) {eAT} çek. e.* → -manguz.

mengzeg, [meñ-(i)z-ē-g] *(meñzeg) {eT} sf.* Eş; benzer. [KB]

mengzemek, [meñ-(i)z-ē-mek] *(meñze:mek) {eT} gçsz. f. [-r]* Benzemek. [DLT] [Gabain]

mengzetmek, [meñ-(i)z-e-t-mek] *(meñzetmek) {eT} gçl. f. [-ür]* Benzetmek; karşılaştırmak. [EUTS] [DLT] [KB]

menh, [Ar. menḥ منح] *{OsT} is.* Verme; ita.

menhar[1], [Ar. menḫar / menḫir منخر] *{OsT} is. anat.* Burun deliği.

menhar[2], [Ar. naḥr > menḥar منحر] *{OsT} is.* Kasaplık hayvanların kesim yeri; salhane; kesim evi.

menhec, [Ar. menhec منهج] *{OsT} is.* Açık ve geniş yol. 🗗 **menhec-i sedā,** *{OsT} Doğruluk yolu.*

menhel, [Ar. menhel منهل] *{OsT} is.* **1.** Hayvanların sulandığı yer; hayvan sulanan yer. **2.** Konaklamaya elverişli su kıyısı; konaklama yeri; konak.

menhi, [Ar. nehy > menhī / menhiyye منهى] *(menhi:) {OsT} is.* Dince yasak sayılan davranış veya eylem.

menhir[1], [Ar. menḫir / menḫar منخر] *{OsT} is. anat.* Burun deliği.

menhir[2], [Breton d. men *(taş)* + hir *(uzun)* > Fr. menhir] *is.* Dikili bir taştan ibaret olan megalitik anıt.

menhiyat, [Ar. menhī > menhīyāt منهيات] *(menhi:ya:t) {OsT} is.* Dince yasak olan eylem ve davranışlar.

menhub, [Ar. nehb > menhüb / menhūbe منهوب / منهوبه] *(menhu:b) {OsT} sf.* Yağmaya uğramış; yağma edilmiş; talan edilmiş.

menhubat, [Ar. menhūb > menhūbāt منهوبات] *(menhu:ba:t) {OsT} is.* Yağma edilmiş eşyalar.

menhus[1], [Ar. naḥs > menḥūs / menḥūse منحوس / منحوسه] *(menhu:s) {OsT} sf.* Uğursuz; meş'um.

menhus[2], [Ar. menḫūs] *(menhu:s) {OsT} sf.* (Deve için) kuyruğunun yanları uyuz olan.

menhuş, [Ar. nehş > menhūş menḥūs منهوش] *(menhu:ş) {OsT} sf.* Yılan, akrep vb. zehirli hayvan tarafından sokulmuş olan.

menhut, [Ar. naḥt >menḥūt / menḥūte منحوت / منحوته] *(menhu:t) {OsT} sf.* **1.** Tıraş edilmiş. **2.** Yontulmuş.

meni[1], [men-i / ben-i] *{eT} {eAT} zm.* Teklik birinci kişi zamirinin yükleme durumu; beni. [İKPÖy.] [DK]

meni[2], [Ar. menī منى] *(meni:) {OsT} is. anat.* Sperma; atmık. ⊡ **menisi bozuk,** *{ağız} Soysuz; kötü yaratılışlı.* [DS]

meni[3], [Far. men > menī منى] *(meni:) {eAT} {OsT} is.* Benlik.

meni[4], [mâni > meni] *{ağız} is.* Halk koşuğu; mâni. [DS]

meni[5], [binmek / minmek > bin-i / meni] *{ağız} is.* Çelik çomak oyununda çeliği zıplatmak için kullanılan çukur. [DS]

meni[6], **-i'ı** [Ar. menāʿat > menīʿ منيع] *(meni:) {OsT} sf.* Ele geçirilmesi, zapt edilmesi zor olan sarp ve yalçın.

meniç, -ci [meneviş > menengiç / meniç] *{ağız} is.* Melengiç. [DS]

meniha, [Ar. menīha منيحه] *(meni:ha) {OsT} is.* **1.** Hediye; armağan. **2.** Bahşiş.

menik[1], **-ği** [? menik] *{ağız} is.* **1.** Kulağın küpe takılan yumuşak yeri; kulak memesi. **2.** Kulağın arkasındaki çukur kısım. [DS]

menik[2], **-ği** [? menik] *{ağız} is.* İplik çilesi. [DS]

menik[3], **-ği** [? menik] *{ağız} is.* Köpek, domuz, ayı ve kurt gibi hayvanların yavrusu. [DS]

menilemek, [men-le-mek / meni-le-mek] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(i)-yor]* Bir şeyin hızı azalmak; yavaşlamak. [DS]

menilit, [Fr. ménilite] *is.* Yumru hâlinde bulunan magnezyumlu opal türü.

menin, [Ar. menīn منين] *{OsT} is.* Toz.

mening, [men-(i)ñ] *(meniñ) {eT} zm.* Teklik birinci kişi zamirinin ilgi hali; benim; benimki. [EUTS] [ETY] [İKPÖy.] [Tekin]

menisit, [Fr. méniscite] *is. tıp.* Eklem içi menisklerin bozulması.

menisk, [Yun. meniskos *(küçük ay)* > Fr. ménisque] *is.* **1.** Bir yüzü içbükey, diğer yüzü dışbükey olan mercek. **2.** *anat.* Eklemlerde bulunan ve birbirine tam uymayan eklem yüzeylerinin tam uyumunu sağlayan telsel kıkırdaktan lam. **3.** Bir tüp içindeki sıvı sütununun üst kısmında kılcal kuvvetler sebebiyle oluşan içbükey veya dışbükey yüzey.

meniş, [Far. meniş منش] *{OsT} is.* Yaradılış; huy; karakter.

meniye, [Ar. meniyye منيه] *{OsT} is.* **1.** Ölüm. **2.** İmparatorluk döneminde kullanılmış İngiliz yapısı tüfeklerin adı.

menize, [? menize] *{ağız} is.* Domates. [DS]

menkabe, Ar. menḳabe منقبه] *{OsT} is.* → menkıbe.

menkabet, [Ar. menḳabet منقبت] *{OsT} is.* → menkıbe. ⊡ **menkabet-hān,** *{OsT} Menkıbe okuyan.*

menkase, [Ar. naḳs > menḳaṣe منقصه] *{OsT} is.* Eksiklik.

menkel, [Ar. menkel منكل] *{OsT} is.* Kadınların ayaklarına süs için taktıkları bilezik; ayak bileziği.

menkelez, [? menkelez] *{ağız} is.* Keten saplarını lif lif ayırmaya yarayan bir araç. [DS]

menkıbe, [Ar. menkıbe / menkabe منقبه] *{OsT} is.* **1.** Tanınmış veya tarihe geçmiş kişilerin iyi ve yüce taraflarını anlatan hikâye; efsane; söylence. **2.** *ed.* Toplumun kahraman bildiği bir kişi hakkında, dilden dile anlatılan ve olağanüstü nitelik taşıyan, gerçekte hiç geçmemiş veya geçmiş bir olayın abartılarak şekil değiştirmiş, abartılmış hikâyesi.

menkıbevi, [Ar. menḳabe > menḳabevī منقبوى] *(menkıbevi:) {OsT} is.* Efsanevi.

menkib, [Ar. menkib منكب] *{OsT} is.* Kol kemiğinin omuz ile birleştiği yer.

menkir[1], [? menkir] *{ağız} is.* Meşin veya köseleden kesilmiş ensiz ve uzun parça. [DS]

menkir[2], [? menkir] *{ağız} is.* Tek husyeli hayvan. [DS]

menkiş, [Far. mengūş => mengiş] *{ağız} is.* Kulağın küpe takılan yumuşak yeri; kulak memesi. [DS]

menku, -u'u [Ar. naḳʿ > menḳūʿ / menḳūʿa منقوع / منقوعه] *(menku:) {OsT} sf.* **1.** Suda kaynatılmış. **2.** *is.* Bitkilerin suda haşlanması ile elde edilen su.

menkuat, [Ar. menḳuʿ > menḳuʿāt منقوعات] *(menku:a:t) {OsT} is.* Haşlanmış bitkilerin suları.

menkûb, [Ar. nekbet > menkūb منكوب] *(menkû:b) {OsT} sf.* **1.** Bahtsız; mutsuz; talihsiz. **2.** Gözden düşmüş olan. **3.** Mevki'inden düşmüş olan; alt makama indirilmiş; düşük.

menkub, [Ar. naḳb >menḳūb منقوب] *(menku:b) {OsT} sf.* Delinmiş; delik açılmış.

menkûbiyet, [Ar. menkūb > menkūbiyet منكوبيت] *(menkû:biyet) {OsT} is.* Düşkünlük; düşüklük.

menkûha, [Ar. nikāḥ > menkūḥa منكوحه] *(menkû:ha) {OsT} is.* Nikâhlanmış kadın; nikâhlı kadın.

menkul, -lü [Ar. naḳl > menḳūl / menḳūle منقول / منقوله] *(menku:l) {OsT} sf.* **1.** Bir yerden başka yere taşınmış olan; aktarılmış; nakledilmiş. **2.** (Mal için) bir yerden başka bir yere aktarılabilen; taşınabilen; taşınır. **3.** (Söz için) başkalarından duyularak söylenen; ağızdan ağıza yayılmış olan; dilden dile aktarılarak gelmiş; söylenegelmiş; nakledilmiş. **4.** *dbl.* (Sözcük için) zaman içinde başka bir anlam kazanmış. **5.** *huk.* (Mal, değerli şey için) bir yerden başka bir yere taşınabilen; taşınır. ⊡ **menkul kıymetler,** *Hisse senedi; tahvil, hazine bonosu gibi*

değerli kâğıtların genel adı; değerli kâğıt; taşınır değerler.

menkulat, [Ar. menḳūl > menḳūlāt منقولات] *(menku:lâ:t) {OsT} is.* **1.** Nakledilen şeyler; taşınır mallar. **2.** Tefsir ve hadis ile ilgili bilgiler.

menkulleştirme, [menkul-le-ş-tir-me] *is.* Vadeli bir borcun dolaşımını sağlamak üzere kambiyo mektubu ile tespit etmeye dayanan malî işlem.

menkûr, [Ar. nekr > inkār > menkūr منكور] *(menkû:r) {OsT} sf.* İnkâr edilmiş; inkâr olunmuş.

menkur, [Ar. naḳr > menḳūr / menḳūre منقور / منقوره] *(menku:r) {OsT} sf.* **1.** Oyulmuş. **2.** *{eAT} is.* Boynuzdan yapılmış boru.

menkûs, [Ar. nüks>menkūs /menkūse منكوس / منكوسه] *(menkû:s) {OsT} sf.* **1.** Tersine dönmüş; baş aşağı çevrilmiş. **2.** Hastalığı yenilemiş. **3.** *is.* Ön sol ayağında beyaz bir leke bulunan at.

menkus, [Ar. naḳṣ > menḳūṣ / menḳūṣa منقوص] *(menku:s) {OsT} sf.* Eksik olan; eksik; noksan.

menkuş, [Ar. naḳş > menḳūş منقوش] *(menku:ş) {OsT} sf.* **1.** Resmi yapılmış; boyanmış; nakşedilmiş. **2.** Belleğe işlenmiş olan; hafızada yer etmiş olan. **3.** *is.* Alçıdan yapılmış süslü pencere.

menkut, [Ar. noḳṭa >menḳūṭ / menḳūṭa منقوط / منقوطه] *(menku:t) {OsT} sf.* **1.** Noktalı; noktalanmış olan. **2.** Üzerinde noktaları bulunan; benekli.

menkuz, [Ar. naḳż >menḳūż منقوض] *(menku:z) {OsT} sf.* **1.** Bozulmuş; yürürlükten kaldırılmış olan. **2.** *huk.* Üst mahkeme veya kuruluş tarafından geçersiz sayılmış, yerinde görülmemiş olan.

menkü, [beñü >mēnkü] *{eT} sf.* Ebedî; sonsuz. [ETY]

menlemek[1], [bañ-lā-mak ? > men-le-mek] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(i) -yor]* (Ötücü kuşlar vb. için) ötmek. [DS]

menlemek[2], [men-le-mek] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(i) -yor]* Hızı azalmak; yavaşlamak. [DS]

menletmek, [men-le-t-mek] *{ağız} gçl. f. [-ir]* Yavaşlatmak; hızını kesmek. [DS]

menlez, [meñez / menlez] *{ağız} is.* Killi toprak. [DS]

menlik, -ği [men-lik منلك] *{eAT} is.* Benlik.

menlük, -ğü [men-lük منلوك] *{eAT} is.* Benlik.

menmul, -lü [Ar. menmūl منمول] *(menmu:l) {OsT} sf.* Üzerine karınca toplanmış olan.

menna, -a'ı [Ar. menʿ > mennāʿ مناع] *(menna:) {OsT} sf.* Engel olan; önleyen. ⊡ **menna'ü'l-hayr,** *İyiliğe engel olan; iyiliği önleyen.*

mennac, [Ar. mennāc مناج] *(menna:c) {OsT} sf.* Çok hediye veren; bahşişi bol; cömert.

mennan, [Ar. menn > mennān منان] *(menna:n) {OsT} sf.* **1.** (Allah'ın güzel isimlerinden) çok insan eden; çok ihsan edici. **2.** *{eAT} isl. is.* Allah.

mennane, [Ar. mennān > mennāne منانه] *(menna:ne) {OsT} is.* **1.** Minnet altında bırakan kadın. **2.** Yalnız zenginliği için evlenilen kadın.

mennek, -ği [Ar. 'ibne'l-menyüke *(orospu çocuğu)* منيوك => mennek] *{ağız} is.* Evlilik dışı doğan çocuk. [DS]

mennekçi, [mennek-çi] *{ağız} sf.* Yolsuz birleşmelere aracılık eden; pezevenk. [DS]

mennikçi, [mennik-çi] *{ağız} is.* Çapkın erkek. [DS]

mennikli, [mennik-li] *{ağız} sf.* Obur. [DS]

menolunma, [Ar. menn + T. ol-un-ma] *(me'nolunma) {OsT} is.* Menolunmak eylemi veya durumu.

menolunmak, [Ar. menn + T. ol-un-mak] *(me'nolunmak) {OsT} edil. f. [-ur]* **1.** Bir şey yapması engellenmiş olmak; engellenmek; engel olunmak. **2.** Bir şey yapması yasaklanmak; yasak edilmek; yasak konulmak.

menopoz, [Fr. ménopause] *is. fizy.* Kadında âdet görme ve yumurtlamanın, dolayısıyla gebe kalmanın kesin olarak sona ermesi; yaş dönümü. ⊡ **menopoza girmek,** *fizy. Kadınlarda, aybaşı halinin sona erme dönemi başlamış olmak.*

mensec, [Ar. nesc > mensec منسج] *{OsT} sf.* Dokuma yapılan yer; dokuma fabrikası; tekstil fabrikası.

mensek, -ği [Ar. nesk *(kulluk)* > mensek منسك] *{OsT} is.* **1.** Tapınma yeri; tapınak; ibadethane. **2.** Arafat'ta kurban kesilen yer.

mensi, [Ar. nisyān *(unutma)* > mensī منسى] *(mensi:) {OsT} sf.* **1.** Unutulmuş; unutulan. **2.** *mecaz.* Terk edilmiş; bırakılmış.

mensic, [Ar. mensic منسج] *{OsT} is.* → mensec.

mensik, -ği [Ar. mensik منسك] *{OsT} is.* **1.** İbadet yeri. **2.** Kurban kesilecek yer.

mensim, [Ar. mensim منسم] *{OsT} is.* **1.** İz; belirti. **2.** Yol. **3.** Deve tırnağı.

mensiyat, [Ar. mensi > mensiyāt منسيات] *(mensiya:t) {OsT} is.* Unutulan şeyler; unutulmuşlar.

mensiyen, [Ar. mensi > mensiyyen منسيا] *(mensi'yen) {OsT} sf.* Unutularak; unutmuş olarak.

mensiyet, [Ar. mensi > mensiyyet منسيت] *{OsT} is.* Unutmuş olma durumu.

mensiz, [men-siz / ben-siz] *{eT} sf.* Bensiz; ben olmadan. [Clauson]

mensub, [Ar. nisbet > mensūb / mensūbe منسوب / منسوبه] *(mensu:b) {OsT} sf.* → mensup.

mensubat, [Ar. mensūb>mensūbāt منسبات] *(mensu:-*

ba:t) {OsT} is. Bir yerle ilişiği olanlar; bir dairede çalışanlar.

mensubîn, [Ar. mensūb > mensūbīn منسوبين] *(mensu:bi:n) {OsT} is.* **1.** Meslek adamları. **2.** Bir şey veya yerle ilgili olanlar.

mensubiyet, [Ar. mensūb > mensūbiyyet منسوبيت] *(mensu:biyet) {OsT} is.* Bir yerle, bir şeyle veya bir kimse ile ilgili olma durumu; ait olma durumu; ilgililik; ilişkinlik.

mensuc, [Ar. nesc > mensūc منسوج] *(mensu:c) {OsT} sf.* Dokunmuş; örülmüş.

mensucat, [Ar. mensūc > mensūcāt منسوجات] *(mensu:ca:t) {OsT} is.* Dokunmuş şeyler; dokumalar, tekstil. ☞ **mensucāt-ı harîriye,** *{OsT} İpek dokumalar; ipek kumaşlar.*

mensuh, [Ar. nesḫ > mensūḫ منسوخ] *(mensu:h) {eAT} {OsT} sf.* Hükümsüz bırakılmış; geçerliliği ortadan kaldırılmış; geçersiz kılınmış.

mensuhat, [Ar. mensūḫ > mensūḫāt منسوخات] *(mensu:ha:t) {OsT} is.* Çeşitli sebeplerle devlete intikal etmiş tımarlar.

mensuk, -ku [Ar. nesḳ > nesaḳ > mensūḳ منسوق] *(mensu:k) {OsT} sf.* Düzgün bir şekilde dizilmiş; dizili olan; sıralanmış olan; düzenlenmiş olan.

mensup, -bu [Ar. nisbet > mensūb منسوب] *(mensup / mensu:bu) {OsT} sf.* **1.** Bir şeyle veya kimse ile bağıntısı olan. **2.** İlgili; ait; ilişkin. **3.** *is.* Bir yerden, bir topluluktan veya kurumdan olan kişi; o kurumun, o topluluğun, o yerin üyesi olan kimse. ☞ **mensup olmak,** *Bir kimseyle veya bir şeyle bağıntılı olmak.*

mensur, [Ar. nes̱r > mens̱ūr منثور] *(mensu:r) {OsT} sf.* **1.** Saçılmış; dağıtılmış. **2.** Vezinsiz ve kafiyesiz olarak, düz yazı şeklinde yazılmış olan. ☞ **mensur şiir,** *ed. Şiire ait konuları ve anlatımı düz yazı ile ifade etmeye yönelik yazı türü; şiirce.*

mensure, [Ar. mens̱ūr > mens̱ūre منثوره] *(mensu:re) {OsT} is. ed.* Mensur şiir türündeki yazılara verilen ad; şiirce.

menşe, -e'i [Ar. neş'et > menşe' منشا] *(menşe:) {OsT} is.* **1.** Bir şeyin çıktığı yer; kaynak; köken; başlangıç. **2.** Bitirilen okul veya yetişme yeri. ☞ **menşe işaretleri,** *Başka ülkelerden getirilen malların üzerindeki işaretler.*|| **menşe-i küttāb-ı askerî,** *{OsT} Başkumandanlık için kâtip yetiştirmek üzere açılmış okul (1875).*|| **menşe şahadetnamesi,** *Bir malın hangi ülkeden veya bölgeden getirildiğini gösteren belge; köken belgesi.*

menşed, [Ar. menşed منشد] *{OsT} is.* İsteme; talep.

menşele, [Ar. menşele منشله] *{OsT} is.* Küçük parmağın yüzük takılan yeri.

menşeli, [menşe-li] *(menşe:li) {OsT} sf.* **1.** Kökeni olan; kökenli. **2.** Belirtilen köken veya kaynaktan gelen.

menşer[1], [Ar. menşer منشر] *{OsT} sf.* Dağıtılan yer; neşir yeri.

menşer[2], [Ar. maḥşer => menşer] *{ağız} is.* Mahşer. [DS]

Menşevik, -ği [Rus. menşevik] *is.* **1.** Rus Sosyal Demokrat partisinde azılıkta kalanlara verilen ad; Bolşeviklik karşıtı. **2.** Menşevik yanlısı.

Menşeviklik, -ği [menşevik-lik] *is.* Rus sosyalizmi içinde Bolşevikliğe karşıt olarak gelişen ve azınlıkta kalan akım.

menşur[1], [Ar. neşr > menşūr منشور] *(menşu:r) {eAT} {OsT} sf.* **1.** Neşredilmiş; dağıtılmış; yayılmış. **2.** *is.* İmparatorluk devrinde, padişah tarafmdan verilen vezirlik, beylerbeyliği vb. unvanları gösteren ferman. **3.** *mat.* Biçme; prizma. ☞ **menşūr-ı kāim,** *{OsT} mat. Dik biçme; dik prizma.*|| **menşūr-ı māil,** *{OsT} mat. Eğik prizma.*|| **menşūr-ı makta',** *{OsT} mat. Kesik prizma; kesik biçme.*|| **menşūr-ı muhammesî,** *{OsT} Beşgen prizma.*|| **menşūr-ı muntazam,** *{OsT} mat. Düzgün biçme.*|| **menşūr-ı münharifî,** *{OsT} Dörtgen prizma.*|| **menşūr-ı müseddesî,** *{OsT} Altıgen prizma.*|| **menşūr-ı mütesāvi'l-adlā',** *{OsT} Paralel yüz.*

menşur[2], [Ar. meşhūr => menşur] *{ağız} sf.* Tanınmış; ünlü; isim yapmış. [DS]

menşurî, [Ar. menşūr > menşūrī منشوری] *(menşu:ri:) {OsT} sf.* Prizmatik.

ment, [Far. bend => ment] *{ağız} is.* Su kanalı; su arkı. [DS]

mental, -li [Fr. mental] *sf.* **1.** Zihinsel. **2.** *is. anat.* Çene bölgesi.

mentek, -ği [? mentek] *{ağız} is.* Kulak arkası. [DS]

mentek, -ği [? mentek] *{ağız} is.* Çocukların değneklerle oynadıkları bir oyun. [DS]

menten, [Fr. menthèn] *is. kim.* Formülü $C_{10}H_{18}$ olan terpen sınıfı hidrokarbonlara verilen genel ad.

mentenol, -lü [Fr. menthénol] *is. kim.* Mentenden türeyen alkollerin genel adı.

menter, [Yun. manitari => mantar / menter] *{ağız} is.* Balık ağı. [DS]

mentereci, [mantar > mentere-ci] *{ağız} sf.* İşini benimsemeyen; iş yapmayan; yalan söyleyen. [DS]

menteşe[1], [Far. bend + keşiden *(çekmek)* > bend-keşe => menteşe] *is.* **1.** Kapı, pencere veya dolap, sandık kapağı gibi parçaların açılıp kapanmasını sağlayan, bir mil ile birbirine bağlı, biri sabit diğeri oynar kanat üzerinde bulunan iki lamadan meydana gelmiş parça; reze. **2.** *zool.* İki çenetli yumuşakçalarda kavkının, iki çeneti hareket ettirmeye yarayan kısmı.

menteşe[2], [menteşe] *{ağız}* *is.* Altın veya gümüşten ince bilezik. [DS]

mentig, [Ar. manṭıḳ => mentig] *{ağız}* *is.* Mantık; muhakeme. [DS]

mentik[1], **-ği** [Ar. mınṭaḳ => mentik] *{ağız}* *is.* Bölge. [DS]

mentik[2], **-ği** [? mentik] *{ağız}* is. **1.** Meme. **2.** Meme gibi yumuşak yerler. [DS]

mentir, [Ar. menṣur منثور (Sur.) منثور [Tietze] => mentir] *{ağız}* *is.* Şebboy. [DS]

mentivar, [Far. bahtyār => mentivar] *{ağız}* *is.* Gece toplantılarında kadınların oynadığı bir oyun. [DS]

mentol, -lü [Fr. menthol] *is.* **1.** Nane kokusu. **2.** *kim.* Formülü $C_{10}H_{20}O$ olan terpen sınıfından tek çevrimli alkol billuru.

mentollü, [mentol-lü] *sf.* İçinde mentol bulunan; mentol katılmış olan.

menun, [Ar. menūn منون] *is.* **1.** Vakit; zaman. **2.** Dünya. **3.** Akıbet; ölüm; ecel.

me'nus, [Ar. üns > me'nūs / me'nūs مأنوس / مأنوسه] *(me-nu:s)* *{OsT}* *is.* **1.** Alışılmış olan. **2.** Yabancılık çekmeyen; alışmış.

me'nusiyet, [Ar. me'nūs > me'nūsiyyet مأنوسيت] *(me-nu:siyet)* *{OsT}* *is.* Alışık olan; alışma; alışkınlık.

men'uş, [Ar. men'ūş منعوش] *(men-u:ş)* *{OsT}* *sf.* **1.** Yukarı kaldırılmış. **2.** Yoksul düştükten sonra sevindirilmiş. **3.** (Ölü için) hayır ile anılmış. **4.** (Ölü için) tabuta konulmuş.

men'ut, [Ar. men'ūt منعوت] *(men-u:t)* *{OsT}* *sf.* İyiliği, güzelliği söylenmiş; methedilmiş.

menut, [Ar. menūt منوط] *(menu:t)* *{OsT}* *sf.* **1.** Asılmış; asılı. **2.** Varlığı bir başka şeyin varlığını gerektiren; bağlı.

menutiyet, [Ar. menūtiyyet منوطيت] *(menu:tiyet)* *{OsT}* *is.* Bağımlılık.

menü, [Fr. menu] *is.* **1.** Yenecek yemeklerin listesi; mönü. **2.** Sofraya çıkarılan yemeklerin hepsi.

menük[1], **-ğü** [? menük / menik] *{ağız}* *is.* **1.** Kedi yavrusu. **2.** Ayı yavrusu. [DS]

menük[2], **-ğü** [? menük] *{ağız}* *is.* Mekik. [DS]

menük[3], **-ğü** [? menük] *{ağız}* *is.* Kendir liflerinden yapılmış çile. [DS]

menük[4], **-ğü** [? menük] *{ağız}* *is.* Küçük hamur topağı; pazı. [DS]

menüm, [men / ben > men-üm منم] *{eAT}* *zm.* Benim. [DK]

menüsküs, [Yun. meniskos *(küçük ay)* / Lat. meniscus] *is.* **1.** Bir yüzü içbükey, diğer yüzü dışbükey olan mercek. **2.** *anat.* Eklemlerde bulunan ve birbirine tam uymayan eklem yüzeylerinin tam uyumunu sağlayan telsel kıkırdaktan lam; menisk.

menvi, [Ar. niyyet > menvī منوى] *{OsT}* *is.* Amaçlanan şey; maksat; gaye. ⧉ **menvî-i zamîr,** *{OsT}* *İçteki amaç.*

menzehe, [Ar. menzehe منزهه] *{OsT}* *is.* Gezinti yeri.

menzele, [Ar. nüzül > menzele منزله] *{OsT}* *is.* **1.** Derece; sıra. **2.** Durak yeri; konak; durak.

menzere, [Ar. manẓara => menzere] *{ağız}* *is.* Görünüm; manzara. [DS]

menzil, Ar. nüzül > menzil منزل] *{OsT}* *is.* **1.** Eskiden kervanların, posta arabalarının, yolcuların, yolculukta konakladıkları, geceyi geçirdikleri veya dinlendikleri yer; konak yeri; konak. **2.** Bu tür yolcuların gerektiğinde at değiştirdikleri yer. **3.** Böyle iki konaklama yeri arasındaki uzaklık; konak. **4.** Ordunun cephe gerisindeki iş ve etkinliklerinin tümü. **5.** Bir merminin ulaşabildiği en öte uzaklık; erim. **6.** *mecaz.* Ulaşılmak istenen hedef; amaç; erek. **7.** Ev; konut; ikametgâh; konak; mesken. **8.** Posta tatar atlarının bulunduğu yer. **9.** Ok atma yarışında okun ulaştığı yer. **10.** *tasvf.* Tarikata giren kimsenin gerçeğe ulaşması için geçmesi gereken manevi olgunluk duraklarından her biri. ⧉ **menzil atmak,** *Rekor kırmak için ok atarak yarışmak.*|| **menzil bozmak,** *Ok atma yarışında rekor kırmak.*|| **menzil dikmek,** *Ok atma yarışında en iyi dereceyi belirlemek için taş dikmek.*|| **menzil-gâh,** *{OsT}* *Konaklanan yer.*|| **menzil-i cān,** *1. tasvf. İnsanın vücudu. 2. Ulvi âlem.*|| **menzil-geh,** *{OsT}* → menzilgâh.|| **menzil-i kamer,** *{OsT}* *gök b. Ay'ın Dünya çevresindeki yörüngesi ve bu yörüngeyi dolandığı zaman.*|| **menziline varmak,** *Amacına ulaşmak.*|| **menzil saha komutanlığı,** *as. İkmal işlerinden, kara, deniz, hava ve müttefik kuvvetlerin ikmalinden, sivil halkın her türlü ihtiyaç maddesinin karşılanmasından sorumlu kumandan.*|| **menzil sahası,** *Harekât alanının savaş alanı gerisinde ve buna bitişik bölümü.*|| **menzil-şinās** *{OsT}* *Konak yerlerini iyi bilen kimse; rehber.*|| **menzil taşı,** *{eAT}* *Ok yarışlarında en uzağa atılan okun yerini belirlemek için dikilen ve üzerine rekoru kıranın adı ile rekor tarihinin yazıldığı taş.*

menzilci, [menzil-ci] *is.* **1.** Eskiden, menzil atlarıyla giden posta tatarı. **2.** İmparatorluk döneminde, ordunun gerekli ihtiyaçlarını karşılamakla görevli kuruluşların işlemesinden, düzenli çalışmasından sorumlu kimse.

menzile, [Ar. nüzül > menzile / menzilet منزله / منزلت] *{OsT}* *is.* **1.** Aşama; derece; durum; mevki. **2.** Konak yeri; inecek yer.

menzilhane, [Ar. menzil + Far. -ḫāne منزلخانه] *(menzilha:ne)* *{OsT}* *is.* Eskiden, bir günlük yol olan 25-30 km. aralarla, at değiştirmek ve dinlenmek için yapılmış bina.

menzu, -u'u [Ar. nezᶜ > menzūᶜ منزوع] *{OsT} sf.* Yerinden ayrılmış; koparılmış; sökülmüş.

menzuf, [Ar. nezf > menzūf منزوف] *(menzu:f) {OsT} sf.* **1.** (Kişi için) kan kaybı yüzünden dermansız kalmış olan. **2.** (Kişi için) susuzluktan dili damağı kurumuş kimse.

menzul, -lü [Ar. nüzūl > menzūl منزول] *(menzu:l) {OsT} sf.* İnmeli; kötürüm.

menzur, [Ar. nezr > menzūr منذور] *(menzu:r) {OsT} sf.* **1.** Vaat edilmiş; adanmış. **2.** Adak olarak belirtilmiş.

-mer, [-mar / -mer] *yap. e.* → -mar.

mer¹, [Far. mer] *{OsT} sf.* Elli.

mer², -r'i [Ar. merᵓ مرء] *{OsT} is.* Erkek; adam.

mer³, [Far. meger => meğer / mer] *(me:r) {ağız} bağ.* Meğer. [DS]

mer'a, [Ar. raᶜy > merᶜā مرعا / مرعى] *(mer-a:) {OsT} is.* → mera².

mera¹, -a'i [Ar. merāᵓ مرآ] *(mera:) {OsT} is.* Aynalar.

mera², -sı [Ar. raᶜy > merᶜā مرعا / مرعى] *(mera:) {OsT} is.* **1.** Hayvanların otlatıldığı ekilmemiş arazi; otlak; yaylak; salmalık; yaylım. **2.** *huk.* Köy tüzel kişiliğine ait, köylünün hayvanlarını otlatması için tahsis edilmiş arazi parçası. ⊡ **mera bitkileri,** *Meralarda yetişen ve hayvanların otlatılmasında kullanılan bitkiler.*

mer'abe, [Ar. merᶜabe مرعبه] *(mer-abe) {OsT} is.* **1.** Tenha ve korkunç yer. **2.** Birdenbire korkutma.

merabi¹, -i'ı [Ar. murabbaᶜ > merābiᶜ مرابع] *(mera:bi) {OsT} is.* Kareler.

merabi², -i'ı [Ar. murabbaᶜ > merābiᶜ مرابع] *(mera:bı) {OsT} is.* İlkbaharda oturulan evler.

merabih, [Ar. ribḥ > merābiḥ مرابح] *(mera:bih) {OsT} is.* Ticaretten elde edilen kazançlar.

meraci, [Ar. merciᶜ > merāciᶜ مراجع] *(mera:ci:) {OsT} is.* Başvurulacak yerler; merciler.

meradet, [Ar. merādet مرادت] *(mera:det) {OsT} is.* Kuvvetli olma durumu; kuvvetlilik.

merafık, -ğı [mirfaḳ > merāfıḳ مرافق] *(mera:fik) {OsT} is.* **1.** Dirsekler. **2.** Mutfaklar; kilerler.

merah¹, [Ar. meraḥ مرح] *{OsT} is.* Çok sevinme; sevinçli olma durumu.

merah², [Ar. rāḥat > merāḥ مراح] *(mera:h) {OsT} is.* **1.** Rahat edecek yer; ferahlanacak yer. **2.** Yer; mekân. **3.** Yuva.

merahan, [Ar. meraḥ > meraḥān مرحان] *{OsT} is.* Aşırı neşe halleri; çok sevinçli olma durumları.

merahil, [Ar. merḥale > merāḥil مراحل] *(mera:hil) {OsT} is.* Konaklar; duraklar; menziller; mesafeler. ⊡ **merāhil-i baîde,** *{OsT} Uzak konaklar.*|| **merāhil-peymā,** *{OsT} Yolcu; gezgin.*

merahim¹, [Ar. merḥāmet > merāḥim مراحم] *(mera:him) {OsT} is.* Merhametler; acımalar.

merahim², [Ar. merhem > merāhim مراهم] *(mera:him) {OsT} is.* Merhemler.

mera'i¹, [Ar. merᶜā > merāᶜī مراعى] *(mera:i:) {OsT} is.* Meralar; çayırlar; otlaklar.

mera'i², [Ar. mir'at > merāᵓī مرائى] *(mera:i:) {OsT} is.* Aynalar.

mera'ir, [Ar. merāre > merāᵓir مرائر] *(mera:ir) {OsT} is. anat.* Öd keseleri.

merak¹, [Ar. merāḳ مراق] *(merak / mera:kı) {OsT} is.* **1.** Görmek veya öğrenmek isteği; bir şeyi anlama, bilme isteği; tecessüs. **2.** Hastalık derecesinde bir şeyle uğraşmak, bir şeye sahip olmak arzusu; tecessüs. **3.** Bir şeye duyulan aşırı ilgi; ondan alınan zevk; bir şeye karşı gösterilen heves; düşkünlük; ilgi; heves. **4.** Endişe; kaygı; evham; tasa; tecessüs. **5.** Kara sevda; dalgınlık; melankoli. ⊡ **meraka düşmek,** *Kaygıya kapılmak; kaygılanmak; tasalanmak.*|| **merak etme,** *Kaygılanma; üzülme.*|| **merak etmek,** *1. Bilmek, anlamak, tanımak, öğrenmek istemek. 2. Bir şey veya bir kimse hakkında kaygı duymak; endişelenmek; meraklanmak. 3. Biri için tasalanmak.*|| **merak getirmek,** *1. İnsanlardan kaçıp kendi iç dünyasına gömülmek; melankoliye tutulmak. 2. Hastalık ölçüsünde birine tutulmak; âşık olmak; kara sevdaya tutulmak.*|| **merakı kabarmak,** *Geçmişte olan kötü bir şeyi düşünerek kederlenmek.*|| **merakı kalkmak,** *Bir şeyi öğrenme hevesine kapılmak.*|| **merakına dokunmak,** *Öğrenme isteği kamçılanmak; aşırı ilgisini çekmek.*|| **merakı uyanmak,** *1. Bilmek, anlamak, tanımak, öğrenmek istemek. 2. Bir şey veya bir kimse hakkında kaygı duymak; endişelenmek; meraklanmak. 3. Biri için tasalanmak.*|| **merak olmak,** *Ne olup bittiğini anlamak ve öğrenmek istemek; bilme, anlama isteğine konu olmak.*|| **merakına mucip olmak,** *Öğrenme isteği taşımak; ilgisini çekmek.*|| **merak salmak,** *1. Bir şeye karşı güçlü bir eğilim duymak. 2. Bir şeyi yapma, onunla uğraşma isteğine kapılmak.*|| **merak sarmak,** *1. Bir şeye karşı güçlü bir eğilim duymak. 2. Bir şeyi yapma, onunla uğraşma isteğine kapılmak.*|| **merak sardırmak,** *1. Bir şeye karşı güçlü bir eğilim duymak. 2. Bir şeyi yapma, onunla uğraşma isteğine kapılmak.*|| **merakta bırakmak,** *Bir kimsenin kaygılanma ve tasalanmasına sebep olmak.*|| **merakta kalmak,** *Endişe veya kaygı içinde bulunmak; uzun süre endişe içinde beklemek.*|| **meraktan çatlamak,** *1. Bir şeyi bir*

an önce öğrenmek için aşırı ölçüde istek duymak. 2. Çok büyük bir endişe duymak.|| **merak uyandırmak,** *Anlama, öğrenme isteğine yol açmak.*

merak², **-kkı** [Ar. meraḳḳ مرق] *{OsT} is.* **1.** Atın sağrısı. **2.** Büyük Ayı takımyıldızındaki parlak yıldız.

merak³, [Ar. meraḳ مرق] *{OsT} is.* **1.** Et suyu. **2.** Çorba.

meraka, [Ar. meraḳa مرقه] *{OsT} is.* **1.** Koyu et suyu. **2.** (Yemek için) terbiye.

merakıd, [Ar. merḳad > merāḳıd مراقد] *(mera:kıd) {OsT} is.* **1.** Mezarlar; kabirler. **2.** Yatılıp uyunacak veya dinlenilecek yerler.

merakım, [Ar. mirḳam > merāḳım مراقم] *(mera:kım) {OsT} is.* Yazı araçları; kalemler.

meraki¹, [Ar. merāḳ > merāḳī مراقی] *(mera:ki:) {OsT} sf.* Kuruntulu kimse; şüpheci.

meraki², [Ar. mirḳāt > merāḳī مراقی] *(mera:ki:) {OsT} is.* **1.** Merdivenler; merdiven basamakları. **2.** Dereceler.

merakib, [Ar. merkeb > merākib مراکب] *(mera:kib) {OsT} is.* Binilecek şeyler. ⧉ **merākib-i berriye,** *{OsT} Kara taşıtları.*|| **merākib-i bahriye,** *{OsT} Deniz taşıtları.*|| **merākib-i cesime,** *{OsT} Yüz tonilatodan fazla olan gemiler.*|| **merākib-i sagire,** *{OsT} Yüz tonilatoya kadar olan gemiler.*

merakiz, [Ar. merkez > merākiz مراکز] *(mera:kiz) {OsT} is.* Merkezler.

meraklandırma, [merak-la-n-dır-ma] *is.* Meraklandırmak eylemi.

meraklandırmak, [merak-la-n-dır-mak] *gçl. f. [-ır]* Bir kimsenin meraklanmasına yol açmak; merak ettirmek; tasalandırmak; kaygılandırmak.

meraklanış, [merak-la-n-ış] *is.* Meraklanmak eylemi veya biçimi.

meraklanma, [merak-la-n-ma] *is.* Meraklanmak eylemi.

meraklanmak, [merak-la-n-mak] *dönşl. f. [-ır]* Sebebini anlamak için çaba harcamak; merak etmek; kaygılanmak; tasalanmak; üzülmek.

meraklı, [merak-lı] *sf.* **1.** (Kişi için) görmek, anlamak, bilmek isteyen; mütecessis. **2.** (Belirtilen şeye karşı) ilgi duyan; çok düşkün olan; sürekli onunla uğraşan; ilgilenen. **3.** Bilme; anlama görme isteği ifade eden. **4.** (Belirtilen konu için) titizlik gösteren; titiz. **5.** Kaygılı; evhamlı. **6.** İlgi uyandıran; ilginç. **7.** *is.* Hoş karşılanmayan bir ısrarla kendisini ilgilendirmeyen bir konuda ne olup bittiğini anlamaya çalışan kimse. **8.** Bir şeyin çok isteklisi olan kimse. ⧉ **meraklı turşucu,** *argo. 1. Ayrıntılara dikkat eden kimse. 2. Her şeyi merak eden; mütecessis.*

meraksız, [merak-sız] *sf.* **1.** Endişeye kapılmayan; aldırışsız; telaş göstermeyen; kaygısız. **2.** Bir şeyi bilmek, öğrenmek, anlamak isteği veya gereği duymayan; öğrenmeye, bilmeye karşı hevesi olmayan.

meraksızlık, **-ğı** [merak-sız-lık] *is.* Meraksız olma durumu; ilgisizlik; kayıtsızlık; umursamazlık.

meral, **-li** [Moğ. maral / meral] *is. zool.* **1.** Dişi geyik; sığın; maral. **2.** Çeşitli toynaklı yabani hayvanların dişisi. **3.** Dişi geyik böceğine verilen ad. **4.** Ceylan. [DS]

meram¹, [Ar. merām مرام] *(mera:m) {OsT} is.* **1.** İçten geçirilen niyet; istek; amaç; gaye; maksat. **2.** Niyet. ⧉ **meram anlatmak,** *İsteğini, dileğini, derdini anlatmak.*|| **meram-bahş,** *{OsT} Birinin meramını yerine getiren; istediğini veren.*|| **meram etmek,** *İstemek; üstüne düşmek.*

meram², [? meram] *(me'ram) {ağız} bağ.* Mademki; öyleyse. [DS]

meramet, [Ar. meremmet => meramet] *is.* **1.** Geçici bir şekilde, üstünkörü onarım; eğreti onarım. **2.** *{ağız}* Onarma. [DS] ⧉ **meramet etmek,** *Onarmak; tamir etmek.*

merametçi, [meramet-çi] *is.* **1.** Ayakkabı tamircisi. **2.** Lehimci. **3.** Tamirci.

merametlemek, [meramet-le-mek] *gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* Onarmak; eğreti olarak tamir etmek.

meranet, [Ar. merānet مرانت] *(mera:net) {OsT} is.* **1.** Yumuşaklık. **2.** Dövülen madenin yayılma özelliği.

meranşim, [Yun. meros *(kısım)* + enkhyma *(ara doku)* > Fr. mérenchyme] *is.* Birbirine sımsıkı bağlı olmayan hücrelerden oluşan gevşek doku.

merare, [Ar. merāre مراره] *(mera:re) {OsT} is.* Öd kesesi.

meraret, [Ar. merāret مرارت] *(mera:ret) {OsT} is.* Acılık. ⧉ **merāret-i esāret,** *{OsT} Esirliğin acılığı.*|| **merāret-engîz,** *{OsT} Acılık, tatsızlık yaratan.*

meraretli, [meraret-li] *sf.* Acı.

meras, [? meras / melās] *{ağız} is.* Kramp. [DS]

merasıd, [Ar. mırṣad > merāṣıd مراصد] *(mera:sıd) {OsT} is.* Rasat yerleri.

merasi¹, [Ar. mersā > merāsī مراسی] *(mera:si:) {OsT} is.* Gemi barınakları; limanlar.

merasi², [Ar. merṡiye > merāṡī مراثی] *(mera:si:) {OsT} is.* Ağıtlar; mersiyeler.

merasid, [Ar. merāṣid مراصد] *(mera:sid) {OsT} is.* Gözetleme yerleri; rasat yerleri.

merasim¹, [Ar. mersūm > merāsim مراسم] *(mera:sim) {OsT} is.* Buyruklar; fermanlar.

merasim², [Ar. resm > merāsim مراسم] *(mera:sim) {OsT} is.* **1.** Resmî işlemler. **2.** Bir toplulukta, bir

olayı veya belli bir kişiyi sembolleştirerek önem derecesini sergileyecek biçimde yapılan bir dizi hareket; tören. **3.** *mecaz.* Resmiyetin gerektirdiği kurallar; yol yordam; formalite. ⊡ **merasim elbisesi,** *Resmî törenlerde giyilen özel elbise.*|| **merasim kavuğu,** *İmparatorluk döneminde memurun derece ve rütbesine göre törenlerde giydiği özel kavuk.*|| **merāsim-i teşrifātiye,** *{OsT} Protokol seremonisi.*|| **merasim mobilyası,** *Tören yapılan salonları süsleyen gösterişli mobilyalar.*|| **merasim odası,** *Şeref konukları için ayrılan salon.*|| **merāsim-perest,** *Resmiyete önem veren; formaliteye önem veren.*|| **merasim salonu,** *Şeref konuklarına ayrılan salon.*|| **merasim yatağı,** *Kralın ciddi bir toplantı sırasında oturduğu, cibinlikle örtülü, yastıklarla süslü koltuk.*

merasimli, [merasim-li] *sf.* **1.** (İş veya işlem için) resmiyetin gerektirdiği kurallara uyulmasını gerekli kılan. **2.** (Kişi için) kurallara, törelere aşırı bağlı olan.

merasimsiz, [merasim-siz] *sf.* **1.** Merasimi olmayan; merasim gerektirmeyen. **2.** *mecaz.* Resmiyetten uzak; senli benli; samimi. **3.** *zf.* Merasim yapılmaksızın; merasim olmadan.

meraşid, [Ar. merşed > merāşid مراشد] *(mera:şid) {OsT} is.* Amaca götüren doğru yollar.

merati, i'ı [Ar. mertaʿ >merātiʿ مراتع] *(mera:ti.) {OsT} is.* Çayırlar.

meratib, [Ar. mertebe > merātib مراتب] *(mera:tib) {OsT} is.* Mertebeler; rütbeler.

merav, [Far. mir-āb => merav] *{ağız} is.* Bahçecilerin yazın kira ile tuttukları, suyu bahçelere sıra ile ve düzenle dağıtan kimse. [DS]

meravih[1], [Ar. mirvaḥa > merāvīḥ مراويح] *(mera:vi:h) {OsT} is.* **1.** Çöller. **2.** Etrafı açık yerler; düzlükler; ovalar.

meravih[2], [Ar. mirveḥa > merāviḥ مراوح] *(mera:vih) {OsT} is.* Yelpazeler.

meraya, [Ar. mirʾat > merāyā مرايا] *(mera:ya:) {OsT} is.* Aynalar. ⊡ **merāyā-yı huzūz,** *Hazların aynaları.*

merazibe, [Far. merzbān > Ar. merzubān > merāzibe مرازبه] *(mera:zibe) {OsT}* **1.** Hudut muhafızları. **2.** Sınır beyleri.

merba, -a'ı [Ar. rebiʿ > merbaʿ مربع] *(merba:) {OsT} is.* Yazları oturulan ev; yazlık. ⊡ **merba'-nişîn,** *Yazlıkta oturan.*

merbat, [Ar. rabṭ > merbaṭ مرباط] *{OsT} is.* **1.** Koyun keçi bağlayacak yer. **2.** Tekke. **3.** Manastır.

merbu, -u'u [Ar. merbūʿ مربوع] *(merbu:) {OsT} is.* Köle; kul.

merbub, [Ar. rabb > merbūb مربوب] *(merbu:b) {OsT} is.* Eğitilmiş, yetiştirilmiş köle.

merbut, [Ar. rabṭ > merbūṭ مربوط] *(merbu:t) {OsT} sf.* **1.** Bağlanmış; bağlı. **2.** Ait; ilişkin; ilişik. **3.** Bir şeye eklenmiş; bitişik. **4.** Ulaşmış; varmış; bitişmiş. **5.** Bir kimseye uymuş. **6.** Varlığı bir başka şeyin varlığına bağlı olan. ⊡ **merbut olmak,** *Bağlı bulunmak; zapt edilmiş olmak.*

merbuten, [Ar. merbūṭ > merbūṭen مربوطاً] *(merbu:tan) {OsT} zf.* Bağlı olarak; ilişik olarak.

merbutat, [Ar. merbūṭ > merbūṭāt مربوطات] *(merbu:ta:t) {OsT} is.* Bağlı olan şeyler; ilişik olanlar. ⊡ **merbūtāt-ı hādise,** *{OsT} Önceleri tapu ile tasarruf olunurken daha sonra bir ruhbanın eline geçen ve tapusuz tasarruf olunan arazi.*|| **merbūtāt-ı kadîme,** *{OsT} Tapu ile bir manastıra ait olan arazi.*

merbutiyet, [Ar. merbūṭ > merbūṭiyyet مربوطيت] *(merbu:tiyet) {OsT} is.* **1.** Bağlılık; ilgi. **2.** Birlik; ortaklık. **3.** İtimat; güvenme. **4.** Bitişiklik; ekli olma. **5.** Mensup olma; aitlik.

merc[1], [Ar. merc مرج] *is.* Çayırlık.

merc[2], [? merc] *{ağız} is.* → merç[1]. [DS]

merc[3], [Far. merc مرج] *is.* Karışıklık; kargaşa (*hercümerç* kelimesinde geçer). ⊡ **merc etmek,** *{ağız} (Bir konu üzerinde tartışan iki kişi için) kendi görüşlerinde ısrar etmek.* [DS]

mercan, [Ar. mercān مرجان] *(merca:n) is. zool.* **1.** İzmaritgillerden, sıcak ve ılık denizlerde yaşayan, yandan basık, uzun gövdeli, iri başlı, vücudu iri pullarla kaplı, kemikli balık, *(Pagellus erythrinus).* **2.** Denizlerin kayalık yerlerinde yaşayan kalker iskeletli (knid) hayvan *(Corallium rubrum).* **3.** Bu hayvanın çalı görünümündeki iskeleti. **4.** Bu hayvanın iskeletinden elde edilen ve boncuk gibi kullanılan kırmızı renkli mücevher. **5.** *{OsT} ed.* Divan edebiyatında mazmun olarak "dudak" anlamında kullanılır. **6.** *{ağız}* Tavşan yavrusu. [DS] **7.** *{ağız}* Başı ve ayakları kırmızı yaban ördeği. [DS] **8.** *{ağız}* Bir tür fasulye. [DS] **9.** *sf.* Mercan iskeletinden yapılmış. ⊡ **mercan adası,** *Mercan birikintilerinin su yüzüne çıkması ile oluşmuş, diple bağlantısı olmayan adacık; atol.*|| **mercan ağacı,** *bot. Kelebek çiçeğigillerden, sıcak ülkelerde yetişen, yapraklarından önce kırmızı çiçekler açan, tırmanıcı bir bitki, (Erythrina).*|| **mercan balığı,** *zool. Mercan.*|| **mercan iğnesi,** *Soldan sağa doğru, köşelerde birer düğüm oluşturulacak biçimde yapılan zikzak işleme.*|| **mercan kırı,** *{ağız} Kır üzerine ufak ve sık al benekli at donu.* [DS]|| **mercan otu,** *bot. Karanfilgillerden, şerit gibi uzun ve karşılıklı basit yapraklı, beyaz çiçekli, dağınık ve yaygın saplı, çim görünümünde, bodur otsu bitki, (Sagyna procumbens).*||

mercan resifi, *Genellikle sıcaklığı 20°C üzerinde olan sığ kıta sahilleri ile adaların kıyılarında biriken kalker ve hayvansal artıkların oluşturduğu yığılım.*|| **mercan teknesi,** *Uzak Doğuda mercan avlamak için yapılmış özel tekne.*|| **mercan tespih,** *Mercandan yapılan değerli tespih.*|| **mercan terliği,** *Topuksuz, altı düz ve sadece önü kapalı olan bir tür terlik.*|| **mercan üzümü,** *{ağız} Tanesi ve çekirdeği küçük, beyaz üzüm.* [DS]|| **mercan yeşili,** *Mercan renginde olan yeşil.*|| **mercan yılanı,** *zool. Kobragillerden, Amerika kıtasında yaşayan, kırmızı vücudu üzerinde siyah halkaları bulunan zehirli bir yılan, (Elaps corallinus).*

mercane, [Ar. mercāne مرجانه] *(merca:ne) {OsT} is.* Mercan tanesi.

mercaniye, [Ar. mercāniye مرجانيه] *(merca:niye) {OsT} is. zool.* Mercanlar.

mercanköşk, [Far. merzengūş مرجانگوش] *{OsT} is. bot.* Ballıbabagillerden, Akdeniz bölgesinde kurak yerlerde yetişen, küçük yapraklı, halk hekimliğinde çeşitli amaçlarla kullanılan ıtırlı bir bitki, *(Origanum maiorana).*

mercanlar, [mercan-lar] *is. zool.* Örnek tipi mercan olan selentereler şubesinden bir hayvan sınıfı, *(Anthozoa).*

mercanlı, [mercan-lı] *sf.* İçinde veya üzerinde mercan bulunan.⌘ **mercanlı hidralar,** *Mercan resifleri arasında yaşayan tıkız kalkerli hidralar sınıfı.*

mercek, -ği [Far. merdümek مردمك] *{OsT} is.* İçinden geçen ışınları kıran veya belirli bir noktada toplayan yahut da dağıtan, çoğunlukla camdan veya cam gibi ışık kırıcı bir maddeden yapılmış, çeşitli optik aletlerde görüntü elde etmekte kullanılan küresel yüzeyle sınırlı saydam cisim; adese; lens.

mercekli, [mercek-li] *sf.* **1.** Merceği bulunan; mercek takılmış olan. **2.** Merceği belirtilen nitelikte olan.

mercem, [Far. perçem] *{ağız} is.* Perçem; kâkül. [DS]

merci, -i'ı [Ar. rücuᶜ > merciᶜ مرجع] *(merci:) {OsT} is.* **1.** Başvurulacak yer; müracaat edilecek makam. **2.** Dönülecek yer; geri gelinecek yer. ⌘ **merci'-i hâl,** *{OsT} Bir işin çözümü için başvurulacak makam.*|| **merci'-i has ü ām,** *{OsT} Her sınıf insanın başvurabileceği yer.*|| **merci'-i resmî,** *{OsT} Bir yönetim veya memurun bağlı bulunduğu yüksek makam.*|| **merci'-i rü'yet,** *{OsT} Bir işin görülmesi için baş vurulan makam.*

mercimek, -ği [Far. merdūmek مردمك] *is.* **1.** *bot.* Baklagillerden, beyaz çiçekli, geniş ve kısa badıcında sarı renkli çok besleyici iki tohum bulunan, alçak boylu, sarılgan tarım bitkisi, *(Lens esculanta).* **2.** Bu bitkinin, kuru sebze olarak yararlanılan yeşil, sarı veya kırmızı renkli tohumu. **3.** *sf.* Kesiti mercimeği andıran; mercimek biçiminde olan. ⌘ **mercimeği fırına vermek,** *(Kadın ve erkek için) gizlice aşk ilişkisi içinde bulunmak.*|| **mercimek çorbası,** *Mercimekten soğan, kırmızı biber, salça ve yağ ile yapılan bir tür çorba.*|| **mercimek çömleği,** *{ağız} Karnı dar, uzun bir tür Avanos çömleği.* [DS]|| **mercimek gibi,** *Çok küçük ve yuvarlak.*|| **mercimek göbeği,** *{ağız} Dışbükey.* [DS]|| **mercimek kadar,** *Çok küçük ve yuvarlak.*|| **mercimek kemiği,** *anat. Orta kulakta, örs ile üzengi arasında bulunan küçük kemik.*|| **mercimek köfte,** *İçine biraz pişmiş mercimek konularak yapılan köfte.*|| **mercimek köftesi,** *Haşlanmış mercimeği ince bulgur üzerine döküp beklettikten sonra maydanoz ve yağda kavrulmuş soğan ile yoğurarak yapılan bir tür köfte.*|| **mercimek profil,** *havc. Yüksek hızlarda kullanılan bakışımlı çift dışbükey profil.*|| **mercimek taşı,** *{ağız} İçinde nümalit fosilleri çok olan taş.* [DS]

mercimekli, [mercimek-li] *sf.* Mercimek bulunan; içine mercimek konulmuş olan. ⌘ **mercimekli köfte,** *İçine pişmiş mercimek konularak yapılan köfte.*|| **mercimekli yağmur,** *{ağız} Mercimek gibi taneli yağan yağmur.* [DS]

mercu, [Ar. recā > mercü مرجو] *(mercu:) {OsT} sf.* **1.** Umulan. **2.** Yalvararak istenen.

mercuh, [Ar. rüchān > mercūḥ / mercūḥa مرجوح / مرجوحه] *(mercu:h) {OsT} sf.* **1.** Başka birine göre tercih edilen; ondan üstün tutulan. **2.** *huk.* Hasmından önce davasını ispata yetkisi olmayan.

mercul, -lü [Ar. mercül مرجول] *(mercu:l) {OsT} sf.* **1.** Kıllanmış; kıllı. **2.** Başında saçı bitmiş.

mercum, [Ar. recm > mercūm مرجوم] *(mercu:m) sf.* **1.** Taşlanmış. **2.** Recim cezasına çarptırılmış.

merç[1], [Ar. merc => merç] *{ağız} is.* **1.** Çayırlık. **2.** Sulak ve bataklık yer. [DS]

merç[2], [? merç / merc] *{ağız} is.* Bahis; iddia. [DS] ⌘ **mercini bulmamak,** *{ağız}* Olgunlaşmamak. [DS]

merçem, [Far. perçem => merçem / mercem] *{ağız} is.* Kâkül; perçem. [DS]

merçemana, [Ar. mār + Far. çemen => merçemana] *{ağız} is.* → merçemene. [DS]

merçemene, [Ar. mār *(yılan)* + Far. çemen => merçemene] *{ağız} is.* **1.** Yeşil kertenkele. **2.** Kertenkele. **3.** Pürüzsüz, renkli bir tür kertenkele. [DS]

merçimene, [Ar. mār *(yılan)* + Far. çemen => merçemene] *{ağız} is.*→ merçemene.

merçimeni, [Ar. mār *(yılan)* + Far. çemen => merçimeni] *{ağız} is.* Bir çeşit yılan. [DS]

merd, [Far. merd *(adam, insan)* مرد] *{OsT} is.* → mert. ⌘ **merd-beçe,** *{OsT} Yiğit oğlu yiğit.*|| **merd-i dānā,** *{OsT} Bilen insan.*|| **merd-i garîb,** *{OsT} Yabana düşmüş kimse.*|| **merd-i Hüdā,** *{OsT} 1. Allah*

adamı. 2. Ermiş kişi.|| **merd-i kıbtî,** *{OsT} Özü, sözü doğru ve cesur olan Çingene; Çingene yiğidi.*|| **merd-i meydān,** *{OsT} Tek yiğit kişi.*

merda, [? merda] *{ağız} is.* Canlı ve cansız her türlü mal. [DS]

merdan, [Far. merd > merdān مردان] *(merda:n) {OsT} is.* Mert kimseler; yiğitler. ⊡ **merdān-hüdā,** *{OsT} Erenler.*|| **merdān-i hüdā,** *{OsT} Erenler.*|| **merdān-ı merd,** *{OsT} Yiğitlerin yiğidi.*|| **merdān-ı ulvî,** *{OsT} 1. Yedi gezegen. 2. Müminlere haber getiren yedi ulvi varlık.*

merdane[1], [Far. verdāne = > merdāne مردانه] *(merda:ne) {OsT} is.* **1.** Çeşitli işlerde kullanılan silindir biçiminde yardımcı elemanlara verilen genel ad. **2.** Hamur açmaya yarayan silindir biçiminde mutfak aracı. **3.** Yazı makinelerinde kâğıdı sürükleyen ve harf vuruşlarına destek olan sert kauçuktan yapılma silindir. **4.** Ciltçilikte kitap sırtını yuvarlaklaştırmakta kullanılan makine. **5.** Tarladaki kesekleri kırmaya, toprağı sıkıştırmaya yarar tarım aleti. **6.** *argo.* Falaka.

merdane[2], [Far. merd-āne مردانه] *(merda:ne) {OsT} zf.* Yiğit birine yakışacak biçimde; yiğitçe; erkekçe; mertçe.

merdane[3], [? merdane] *{ağız} is.* Şeker ve ezilmiş kavrulmuş fındık ile yapılan bir tür macun. [DS]

merdanegî, [Far. merdān > merdāne-gī مردانگی] *(merda:negi:) {OsT} is.* Yiğitlik; mertlik.

merdaneleme, [merdane-le-me] *is.* **1.** Merdanelemek eylemi. **2.** Sürülmüş tarlayı ekime hazırlamak amacıyla merdane geçirerek kesekleri kırmak ve toprağı sıkıştırmak işlemi.

merdanelemek, [merdane-le-mek] *gçl. f. [-r] [-l(i)-yor)* Bir şeyin üzerinden merdane geçirmek; merdane çekmek.

merdanesergerdan, [Far. merdāne-ser-gerdān مردانه سرگردان] *(merda:nesergerda:n) {OsT} is.* Bir tür terlik.

merdanezenane, [Far. merdāne-zenāne مردانه زنانه] *(merda:nezena:ne) {OsT} is.* Bir tür kadın terliği.

merdbaz, [Far. merd-bāz] *(merdba:z) sf.* (Kadın için) hafifmeşrep; oynak.

merdeg, [Far. merdek *(kısa adam)*] *{eT} is.* **1.** Ayı yavrusu. **2.** Domuz yavrusu. [DLT]

merdek[1], [Far. merdek *(kısa adam)*] *{eT} is.* → merdeg. [Clauson]

merdek[2], **-ği** [Erm. martag => mertek > merdek] *{ağız} is.* Kalın kereste; mertek. [DS]

merdene, [Ar. verdāne => merdene] *{ağız} is.* Merdane. [DS]

merdenos, [Yun. makedonesi => merdenos] *{ağız} is.* Maydanoz. [DS]

merdenoz, [Yun. makedonesi => merdenoz] *{ağız} is.* Maydanoz. [DS]

merdesiz, [Far. merd *(adam, insan)* => merde-siz] *{ağız} sf.* Kimsesiz; yetim. [DS]

merdıman, [Far. nerdübān => merdiven > merdıman] *{ağız} is.* Merdiven. [DS]

merdî[1], [Far. merd > merdī مردی] *(merdi:) {OsT} is.* **1.** Mertlik; cesaret; erkeklik. **2.** İnsanlık; hamiyet. **3.** Dürüstlük.

merdi[2], [? merdi] *{ağız} is.* Oklava. [DS]

merdim[1], [? merdim / merdin] *{ağız} sf.* Biraz sert. [DS]

merdim[2], [? merdim] *{ağız} sf.* Uslu (mazlum ile birlikte kullanılır). [DS] ⊡ **merdim mazlum,** *{ağız} Sessiz, uslu, terbiyeli.* [DS]

merdin[1], [Ar. mendil => merdin] *{ağız} is.* Sofra yaygısı. [DS]

merdin[2], [? merdin / merdim] *{ağız} sf.* → merdim[1]. [DS]

merdin[3], [? merdin] *{ağız} is.* Arındırıcı söz. [DS]

merdügen, [Far. nerdübān => merdügen] *{ağız} is.* Merdiven. [DS]

merdiven, [Far. nerdübān نردبان => merdiven مردیون / مردون] *is.* **1.** Yüksekte bulunan bir yere çıkmaya veya aşağıya inmeye yarayan basamaklar dizisi. **2.** Binalarda katlar arasında inme ve çıkma amacıyla kullanılan basamak ve sahanlıklardan meydana gelmiş öge. **3.** Bir yere dayanarak veya özel taşıma sistemi ile dayanmadan çeşitli amaçlarla kullanılan basamaklı alet. **4.** *müz.* Iskala. **5.** *spor.* Düşey iki dikme arasına eşit aralıklı çubuklar yerleştirilmek suretiyle meydana getirilmiş tırmanma veya asılma aleti. **6.** *sf.* (Yer için) basamak basamak olan. ⊡ **merdiven altı,** *Binalarda katlar arası merdivenin alt kısmında kalan boşluk; merdiven için bırakılan boşluk.*|| **merdiven babası,** *Merdivenlerde, korkuluğun bitiminde bulunan ve çıkışın başlangıcını gösteren basamakların ön kenarlarını birleştiren eğim çizgisi ile tavan yüzeyi arasındaki düşey mesafe.*|| **merdiven boşluğu,** *Çok katlı binalarda merdiven ve çevresinde bulunan dikey boşluk.*|| **merdiven böğrü,** *Merdivenini iki yanında bulunan ve basamakları tutan kertikli tahta.*|| **merdiven çatması,** *Merdiven kirişleri, kiriş pabuçları ve korkuluklardan meydana gelen iskelet.*|| **merdiven dayamak,** *(Belirtilen yaşa) yaklaşmak.*|| **merdiven duvarı,** *Merdiven basamaklarını tutan duvar.*|| **merdiven evi,** *Merdiven yapılan etrafı duvarlarla çevrili kısım.*|| **merdiven kirişi,** *Merdivenin boşluk tarafındaki sınırını çizen ve basamaklar ile rıhtları taşıyan kiriş; limon kirişi; omurga kirişi.*|| **merdiven kolu,** *Merdivenin iki sahanlık arasında yükselen kısmı.*|| **merdiven korkuluğu,** *Merdivenden inen veya çıkanların düşmesini önlemek ve küpeş-*

teye tutunmalarını sağlamak için merdiven boyunca yerleştirilen parmaklık; tırabzan.|| **merdiven kovası,** *Dönerek çıkılan merdivenlerde yukarıdan bakıldığında ortada görülen boşluk.*|| **merdiven rampası,** *Bir merdivende üzerine basamakların yerleştirildiği eğimli döşeme.*|| **merdiven sahanlığı,** *Birbirine bağlı merdiven rampaları arasındaki genişçe düzlük; merdiven başı.*|| **merdiven yapması,** *argo. Piç.*

merdivenci, [merdiven-ci] *is.* **1.** Merdiven yapan kimse. **2.** Binalardaki merdivenlerin kalıplarını hazırlayarak betondan döken usta.

merdivenli, [merdiven-li] *sf.* Merdiveni bulunan; merdiveni olan.

merdivensi, [merdiven-si] *sf.* Merdiveni andıran; merdiven gibi olan.

merdud, [Ar. redd > merdūd / merdūde مردود / مردوده] *(merdu:t) {OsT} sf.* **1.** Reddedilmiş; atılmış. **2.** Geri çevrilmiş **3.** (Delil, söz vb. için) çürütülmüş.

merdudiyet, [Ar. merdūd > merdūdiyyet مردوديت] *(merdu:diyet) {OsT} is.* Geri çevrilmişlik; reddolunmuşluk.

merdüm, [Far. merdüm مردم] *{OsT} is.* İnsan; şahıs; kişi. ⊡ **merdüm-āzār,** *İnsan inciten; eziyet eden; zulüm yapan.*|| **merdüm-evbār,** *{OsT} Kan emen; vampir.*|| **merdüm-firîb,** *{OsT} İnsan aldatan; hilekâr.*|| **merdüm-gezā,** *{OsT} İnsan ısıran; zalim; gaddar.*|| **merdüm-girîz,** *{OsT} İnsandan kaçan; insan içine girmekten hoşlanmayan.*|| **merdüm-giyā,** *{OsT} bot. Kan kurutan; abdüsselam otu; adamotu.*|| **merdüm-hār,** *{OsT} İnsan yiyen; yamyam.*|| **merdüm-hîz,** *{OsT} İnsanı çok olan yer; kalabalık.*|| **merdüm-hor,** *{OsT} Vahşi savaşçı.*|| **merdüm-i çeşm,** *{OsT} Göz bebeği.*|| **merdüm-keş,** *{OsT} Önder; lider.*|| **merdüm-küş,** *{OsT} İnsan öldüren; katil.*|| **merdüm-nüvāz** (nevaz), *{OsT} İnsan okşayıcı; nazik; kibar; iltifatçı.*|| **merdüm-perest,** *{OsT} İnsana tapan; insanları çok seven; insancıl.*|| **merdüm-pîrā,** *{OsT} Eğitici; öğretmen; mürebbi.*|| **merdüm-şinās,** *{OsT} Antropolog.*|| **merdüm-zāt,** *{OsT} İnsanoğlu; beni Âdem.*

merdüman, [Far. merdüm >merdümān مردومان] *(merdüma:n) {OsT} is.* İnsanlar.

merdüme, [Far. merdüme مردومه] *{OsT} is.* Gözbebeği.

merdümek, -ği [Far. merdüm > merdümek مردومك] *{OsT} is.* **1.** Küçük adam. **2.** Göz bebeği. ⊡ **merdümek-i çeşm,** *{OsT} Göz bebeği.*

merdümgiriz, [Far. merdüm-girīz] *sf.* İnsanlardan kaçan; insan arasına karışmak istemeyen; yabanıl.

merdümî, [Far. merdüm > merdümī مردومى] *(merdümi:) {OsT} is.* **1.** İnsanlık. **2.** Yiğitlik; cesurluk. **3.** *mecaz.* Erdemlilik.

mer'e, [Ar. mer'e مرآة] *{OsT} is.* Kadın; nisa.

mere[1], [me-re / be-re] *{eAT} ünl.* Hey; bre! [DK]

mere[2], [? mere] *{ağız} is.* Yeni dikilmiş, henüz üzüm vermeyen bağ. [DS]

mere[3], [? mere] *{ağız} is.* Oyunda kale; sınır. [DS]

mere[4], [? mere] *{ağız} is.* Fare. [DS]

mere[5], [Ar. merʿa => merē] *{ağız} is.* **1.** İşlenmemiş, sürülmemiş tarla. **2.** Çayır; otlak. [DS]

mere[6], [? meres / mere] *{ağız} is.* **1.** Tasma. **2.** Mahmuzlu köpek tasması.[DS]

me'rebe, [Ar. me'rebe مأربه] *{OsT} is.* Meslek; iş; meşguliyet.

merec, [Ar. merec مرج] *{OsT} is.* Karışma; karışıklık. ⊡ **merecü'l-bahreyn,** *{OsT} 1. İki denizin buluştuğu yer. 2. tasvf. Konya'da Mevlana ile Şems-i Tebrizî'nin buluştuğu yer.*

merede, [Ar. merid > merede مرده] *{OsT} is.* İnatçı kimse.

mereh, [Erme. marag *(samanlık)* => mereẖ] *{ağız} is.* **1.** Ahır. **2.** Ahırdaki hayvan yemliği. [DS]

merehan, [Ar. mereḥān مرحان] *(mereha:n) {OsT} is.* **1.** Ferahlık; sevinç. **2.** Zayıflık.

merehmet, [Ar. merḥamet => merehmet] *{ağız} is.* Acıma; merhamet. [DS]

merek, -ği [Erme. marag *(samanlık)* => merek] *{ağız} is.* **1.** Samanlık. **2.** Odunluk. **3.** Ahır. **4.** Ahırdaki hayvan yemliği. **5.** Ot yığını. [DS]

mereke[1], [Ar. maʿreke => mereke] *{ağız} is.* **1.** Toplantı; yığınak. **2.** Tartışma. [DS]

mereke[2], [? mereke] *{ağız} is.* Eyer. [DS]

merem[1], [Ar. verem => merem] *{ağız} is.* **1.** Verem. **2.** Balgam. [DS]

merem[2], [? merem] *{ağız} bağ.* Artık; bundan sonra. [DS]

meremet[1], [Ar. meremmet] *is.* Geçici bir şekilde, üstünkörü onarım; eğreti onarım. ⊡ **meremet etmek,** *Onarmak; tamir etmek.*

meremet[2], [Ar. merḥamet => mēremet] *(me:remet) {ağız} is.* Acıma; merhamet. [DS]

meremetçi, [meremet-çi] *is.* **1.** Ayakkabı tamircisi. **2.** Lehimci. **3.** Tamirci.

meremetlemek, [meremet-le-mek] *gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Onarmak; eğreti olarak tamir etmek.

meremmet, [Ar. meremmet مرمت] *{OsT} is.* Tamir etme; onarma. ⊡ **meremmet-i gayr-ı müstehleke,** *{OsT} huk. Sonradan sökülebilir ek.*|| **meremmet-i müstehleke,** *{OsT} huk. Sonradan sökülmesi imkânsız ek.*

meremmetçi, [meremmet-çi] *is.* Tamirci.

meren, [? meren] *{ağız} is.* Köşe. [DS]

merendi, [Erme. gerandi => merendi] *{ağız} is.* Çeltik biçmek için kullanılan küçük tırpan. [DS]

merengiş, [menengiç] *{ağız} is.* → melengiç. [DS]

meres[1], [Ar. mīrāṣ => meres] *{ağız} is.* Miras. [DS]

meres[2], [? meres] *{ağız} is.* **1.** (Köpek için) yaş. **2.** Köpeği yedeğe alıştırma. [DS] ⊡ **meresine yetmek,** *(Kedi ve köpek için) erginleşmek; döl verir yaşa gelmek.*

meres[3], [? meres] *{ağız} sf.* (Kişi için) hoşlanılmayan; kötü. [DS]

meres[4], [Ar. meres] *{ağız}* Köpeklerin boynuna takılan diken gibi çıkıntıları olan halka; tasma. [DS]

mereşçi, [miras-çı] *{ağız} is.* Mirasçı. [DS]

merese, [Ar. verese => merese / meresker] *{ağız} is.* Mirasçılar. [DS]

meresimek, [mere-si-mek / mağsimek] *{ağız} gçl. f. [-ir]* Önem vermemek; değersiz bulmak. [DS]

meresker, [Ar. mīrāṣ + Far. -kār => meresker] *{ağız} is.* Mirasçılar. [DS]

mereslemek[1], [meres[4]-le-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* (Köpek vb. hayvan için) bağlamak. [DS]

mereslemek[2], [meres-le-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* (Meyve, sebze vb. bitki yaprakları için) solmak; sararmak. [DS]

mereslenmek, [meres-le-n-mek] *{ağız} edil. f. [-ir]* Bağlanmak. [DS]

meret[1], [Ar. mārid *(inatçı)* مارد => meret] *{ağız} sf.* **1.** İnatçı; baş belası; ters. **2.** Bilgiçlik taslayan. **3.** Uğursuz; hayırsız. **4.** (Kişi için) iş bitirmeyen. **5.** Kötü ve işe yaramaz. **6.** Piç. **7.** Eski; yıpranmış. **8.** *ünl.* Kaba, can sıkan ve hoşlanılmayan şeyler için sövme sözü. **9.** Yahu! [DS]

meret[2], [? meret] *{ağız} is.* (İnsan veya hayvan için) kocaman, iri yarı; azman. [DS]

meret[3], [Ar. mīrāṣ => meret] *{ağız} is.* Ölmüş kimsenin ardında kalan mal; sahipsiz mal. [DS] ⊡ **meret kalan,** *{ağız} Ölünün sağlığında kullandığı eşyalar.* [DS]

meret[4], [? meret] *{ağız} is.* Erkeklik organı. [DS]

merevcen, [? merevcen] *{ağız} is. bot.* → silcan. [DS]

merevucen, [? merevucen] *{ağız} is. bot.* → silcan. [DS]

merez, [Ar. meres => merez] *{ağız} is.* **1.** Av köpeğini yedekte tutmak için bir ucu hayvanın boynuna, diğer ucu avcının bileğine bağlanan ip. **2.** Köpeğin yaşı. [DS] ⊡ **merezine basmak,** *{ağız} (Köpek yavrusu için) yaşını doldurmak; bir yaşına basmak.* [DS]

mereze[1], [? mereze] *{ağız} is.* Pirinç tarlası. [DS]

mereze[2], [? mereze] *{ağız} is.* Göz hastalıklarının tedavisi için halk hekimliğinde kullanılan ve göze sürme gibi çekilen bir ot tozu. [DS]

merfu, -u'u [Ar. refᶜ >merfūᶜ / merfūᶜa مرفوع / مرفوعه] *(merfu:) {OsT} sf.* **1.** Kaldırılmış; yükseltilmiş. **2.** Hükümsüz kalmış. **3.** *dbl.* Zamme ile harekelenmiş olan. **4.** *mat.* Belirtilen kuvvete yükseltilmiş olan.

merfu'at, [Ar. merfuᶜ > merfūᶜāt مرفوعات] *(merfu:-a:t) {OsT} is.* **1.** Bir yere kaldırılıp konulmuş olan eşya. **2.** *dbl.* Zamme ile harekelenmiş harfler.

merfud, [Ar. refed > merfūd مرفود] *(merfu:d) {OsT} sf.* Hediye olarak verilmiş; bağışlanmış; armağan edilmiş.

merg[1], [Far. merg مرگ] *{OsT} is.* Ölüm. ⊡ **merg ā merg,** *{OsT} Yaygın veba hastalığı.*|| **merg ā mergî,** *{OsT} Hastalıktan ölüm; genel ölüm.*|| **merg-i şādî,** *{OsT} Sevinç ölümü.*

merg[2], [Far. merġ مرغ] *{OsT} is.* Çayırlık; yeşillik. ⊡ **merg-zār,** *{eAT} Çayırlık; çimenlik; yeşillik ve sulak yer.*

mergen, [? mergen] *{ağız} is.* Kulpsuz çömlek. [DS]

mergiz, [? mergiz] *{ağız} is.* Sürülmüş tarlaları dar ve uzun parçalara ayırmak için üç kişi tarafından kullanılan uzun saplı bir araç. [DS]

mergub, [Ar. rağbet>merġūb/merġūbe مرغوب / مرغوبه] *(mergu:b) {OsT} sf.* Rağbet gören; istenen; aranan.

mergubiyet, [Ar. merġūb > merġūbiyyet مرغوبيت] *(mergu:biyet) is.* Beğenilme; istenir ve aranır olma.

mergul, -lü [Far. merġūl / merġūle مرغول / مرغوله] *(mergu:l) {OsT} sf.* **1.** (Saç için) bükülmüş. **2.** *is.* Kuş sesi. **3.** Ahenkli ses.

mergula, [Lat. mergula] *(mergu'la) is. zool.* Dalıcı martıgillerden kutup bölgelerindeki yalıyarlarda sürüler hâlinde yaşayan, sırtı siyah, karnı beyaz tüylü küçük deniz kuşu *(Plauutus alle).*

mergzar, [Far. merġ-zār مرغزار] *(mergza:r) {OsT} is.* Çayırlık, çimenlik yer.

merhaba, [Ar. merḥabā *(geniş olun)* مرحبا] *(me'r-haba:) {OsT} ünl.* **1.** Rahat olun; yadırgamayın; yayılın. **2.** Bir topluluğa gelerek selam veren kişinin selamı alındıktan sonra, orada bulunanların gelen kişiye karşı iyi niyetlerini ifade eden selamlaşma sözü. **3.** *ed.* Övülen kişiye karşı hitap için kullanılan söz. ⊡ **merhaba etmek,** *Biri ile görüşüp konuşmak; selamlaşmak; hâl hatır sormak.*|| **merhabası olmak,** *Biri ile konuşup görüşmüşlüğü, yakınlığı olmak; selamlaşacak kadar yakınlığı olmak.*|| **merhaba siperi,** *Kale kapılarında, kapının karşısındaki duvara açılmış mazgal deliği.*|| **merhabayı kesmek,** *Biri ile görüşüp konuşmaz olmak; ilişkileri askıya almak; ilgiyi kesmek.*

merhabalaşma, [merhaba-la-ş-ma] *is.* Merhabalaşmak eylemi.

merhabalaşmak, [merhaba-la-ş-mak] *işteş f. [-ır]* Karşılıklı *"Merhaba!"* diyerek selamlaşmak; birini *"Merhaba!"* sözü ile esenlemek.

merhale, [Ar. rıhlet > merḥale مرحله] *{OsT} is.* **1.** Evre; derece; basamak; aşama. **2.** Varılmak istenen

son hedefe kadar aşılmak zorunda olunan kısımlardan, yerlerden, güçlüklerden vb. her biri; konak; menzil. **3.** İki konak arası mesafe. **4.** Yaya veya hayvanla bir günde gidilebilen yol; bir günlük yol. ⊡ **merhale-nişîn,** *{OsT} Yolcu; gezginci; turist; seyyah.*

merhama, [Ar. miḳrame => makrome > merhama] *{ağız} is.* Hırka. [DS]

merhamet, [Ar. raḥm > merḥamet مرحمت] *{OsT} is.* Başkalarının uğradığı felaket ve acılardan etkilenerek bunları gidermeye yönelen insanın içinde bulunduğu duygusal durum; acı duyma; üzülme; yufka yüreklilik. ⊡ **merhamet-bahş,** *{OsT} Acıyan; merhametli.*|| **merhamet-disār,** *{OsT} Acıyan; merhametli.*|| **merhamete gelmek,** *Acıma duygusunun etkisi altında kalmak; acımak.*|| **merhamet etmek,** *Acımak; sıkıntı veya acısını azaltmaya çalışmak.* || **merhamet-güster,** *{OsT} Merhametli olan; acıma duygusu olan.*|| **merhamet-güsterî,** *{OsT} Merhametli olma durumu; merhametlilik; esirgeyicilik.*|| **merhamet-penah,** *{OsT} Merhametli olan; acıma duygusu olan.*|| **merhamet-şiār,** *{OsT} Merhametli olan; acıma duygusu olan.*|| **merhamet-şiārî,** *{OsT} Merhametli oluş; merhametlilik.*

merhameten, [Ar. merhameten مرحمةً] *(merha:me'ten) {OsT} zf.* Acıyarak; esirgeme duygusu ile; merhamet göstererek.

merhametli, [merhamet-li] *sf.* Başkalarına karşı acıma duygusu olan; yufka yürekli.

merhametsiz, [merhamet-siz] *sf.* Merhameti olmayan; acımasız; gaddar. ⊡ **merhametsiz olmak,** *Acımamak; merhamet etmemek.*

merhametsizce, [merhamet-siz-ce] *(merhametsi'zce) zf.* Merhamet etmeksizin; acımasızca; acımasız olarak; acımadan; merhametsiz bir şekilde.

merhametsizlik, -ği [merhamet-siz-lik] *is.* Merhametsiz olma durumu; acımasızlık; katı yüreklilik; gaddarlık; kalpsizlik.

merhem, [Ar. merhem مرهم] *{OsT} is.* **1.** Deriye sürülerek kullanılan, içinde etken maddeler bulunan koyu kıvamlı, yağlı veya yağsız ilaç. **2.** *mecaz.* Çare. ⊡ **merhem havanı,** *Merhem hazırlamakta kullanılan geniş ve yayık ağızlı havan.*|| **merhem olmak,** *Bir derde çare olmak.*|| **merhem-sā**(y), *{OsT} 1. Merhem süren. 2. mecaz. Çare bulan.*|| **merhemsāz,** *Çare bulan.*|| **merhem-sāzî,** *{OsT} Çare buluculuk.*

merhemleme, [merhem-le-me] *is.* Merhemlemek eylemi.

merhemlemek, [merhem-le-mek] *gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* Merhem sürmek.

merhep, [Ar. maḥleb => merhep] *{ağız} is.* Fıstıkgillerden baston yapmaya uygun bir ağaç. [DS]

merhub, [Ar. reheb > merhūb مرهوب] *(merhu:b) {OsT} sf.* **1.** Korkunç. **2.** *is.* Aslan.

merhum, [Ar. raḥmet > merḥūm / merḥūme مرحوم / مرحومه] *(merhum / merhu:ma) {OsT} sf.* **1.** Allah tarafından bağışlanmış olan. **2.** Ölmüş bir Müslüman'dan söz ederken *"Allah'ın rahmetine kavuşmuş"* anlamında iyi dilek sözü olarak kullanılır. **3.** *is.* Ölmüş Müslüman erkek. ⊡ **merhum olmak,** *Ölmek.*

merhume, [Ar. raḥmet > merḥūme مرحومه] *(merhu:me) {OsT} is.* **1.** Merhumun dişili. **2.** Ölmüş Müslüman kadın.

merhun, [Ar. rehn > merhūn مرهون] *(merhu:n) {OsT} sf. huk.* Rehine konulmuş; rehin edilmiş. ⊡ **merhūnün-bih,** *Rehine konulan malın karşılığı olan hak.*

merhuz, [Ar. merḥūż مرحوض] *(merhu:z) {OsT} sf.* **1.** (Elbise için) yıkanmış. **2.** (Kişi için) çok terlemiş, hasta olmuş.

mer'i[1], [Ar. riʿāyet > merʿī / merʿiyye مرعى / مرعيه] *(meri:) {OsT} sf.* **1.** Saygı gösterilen; sayılan. **2.** Yürürlükte olan; geçerli. ⊡ **mer'iyü'l-hātır,** *{OsT} Hatırlı; sözü geçer.*|| **mer'iyü'l-icrā,** *{OsT} İcra olunan; yapılan.*

mer'i[2], [Ar. rüʾyet > merʾī / merʾīyye مرئيه / مرئى] *(meri:) {OsT} sf.* Gözle görülen.

meri[1], [Ar. merī مرى] *(meri:) {OsT} is. anat.* Yemek borusu.

meri[2], [? meri] *{ağız} is. bot.* **1.** Beyaz, iri taneli, çekirdekli bir tür üzüm. **2.** İri taneli aşı kirazı. [DS]

meri[3], [? meri] *{ağız} is.* Çocuk oyunlarında durak yeri; kale. [DS]

meri[4], [? meri] *{ağız} is.* Dişi keklik. [DS]

meri[5], [Yun. melli => meri] *{ağız} is.* Saç. [DS]

meri[6], [Far. meger > meri] *(me:rı) {ağız} bağ.* Meğer. [DS]

meriçi, [Sansk. mleccha] *{eT} sf.* Yabani; barbar. [EUTS] [Gabain]

merid, [Ar. merd > merid مريد] *(meri:d) {OsT} sf.* İnatçı; direnen.

meridyen, [Lat. meridies *(öğle)* > meridianus > Fr. méridien] *is.* **1.** Yer ekvatorunu dik olarak kesen ve kutuplardan geçerek Dünya'yı çevrelediği var sayılan daire; öğle. **2.** Gözün ekseninden geçen her düzlem. ⊡ **meridyen çemberi,** *Belirli bir yerdeki meridyen düzlemi ile yatay düzlemin ara kesiti.*|| **meridyen dairesi,** *Meridyen düzlemi ile gökküresinin ara kesiti.*|| **meridyen düzlemi,** *İki kutup doğrusu ile o yerin çekül doğrultusunun belirttiği düzlem; öğlen; nısfu'n-nehar.*

Merih, [Ar. mirrīḥ مريخ] *{OsT} is. gök b.* Güneş siste-

mindeki gezegenlerden en dışta bulunanı; Mars; Sakıt.

Merihli, [merih-li] *is.* ve *sf.* **1.** Merih'te yaşadığı sanılan insansı yaratık. **2.** *mecaz.* (İnsan için) tuhaf ve pek yadırgatıcı.

merik[1], **-ği** [? merik] *is.* **1.** Erkek. **2.** Yaşlı adam. **3.** Yeni gelin.

merik[2], **-ği** [? merik] *{ağız} sf.* Her yere burnunu sokan; çağrılmadan yemeğe giden; asalak. [DS]

merikman, [Far. nerdübān => merdiven > merikman] *{ağız} is.* Merdiven. [DS]

merikmen, [Far. nerdübān => merdiven > merikmen] *{ağız} is.* Merdiven. [DS]

merilan, [merilan *(tescilli isim)*] *is.* Pamuk ve polinoz elyafı karışımından dokunan bir tür kumaşın ticarî adı. [ML]

merilis, [merilis *(tescilli isim)*] *is.* Çözgüsü çift büklümlü pamuk ipliğinden, atkısı ise sentetik polinoz elyafından dokunmuş bir kumaşın ticarî adı. [ML]

merillemek, [meril-le-mek] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(i)-yor]* **1.** (Kişi için) yerinden kalkamaz duruma gelmek. **2.** (Yarı katı nesneler için) cıvımak. [DS]

merim[1], [Far. nārin => merim] *{ağız} sf.* (Kumaş, kâğıt, yorgan, battaniye vb. için) ince. [DS]

merim[2], [Far. nārin => merim] *{ağız} sf.* (Kişi için) nazik; ince; kibar; uysal. [DS] ☞ **merim merim,** *(Yapmak fiili için) yavaş yavaş ve iyi bir şekilde.*

merim[3], [? merim] *{ağız} sf.* (Kar için) erime sonucu kalınlığı ve sertliği azalmış; cıvık. [DS]

merim[4], [Far. meger => meğerim > mērim] *(me:rim) {ağız} bağ.* Meğerki; meğerse. [DS]

merinos, [Ar. benū merīn *(Fas'ta 13-15 yy.'da hüküm süren Marinid sülasesi)* > İsp. merino > Fr. mérinos] *(meri'nos) is. zool.* **1.** Yapağısından dokumacılıkta yararlanılan uzun, ince, beyaz ve bol tüylü bir koyun ırkı, *(Ovis aries hispanica)*. **2.** Bu koyundan elde edilen yün. **3.** Bu koyunun yününden dokunmuş kumaş. **4.** *sf.* Bu yünden yapılmış olan. ☞ **merinos koyunu,** *Merinos ırkı koyun; merinos.*

meris, [Far. merz مرز => meris / meriz] *{ağız} is.* Bağ ve bahçeleri birbirinden ayıran topraktan yapılma sınır hendeği. [DS]

merisizm, [Fr. mérycisme] *is.* İnsanın geviş getirmesi anomalisi.

meristel, [Fr. méristèle] *is. bot.* Yaprağın iç tarafında yer alan iletken damar.

meristem, [Yun. meristos *(bölünmüş)* > Fr. méristème] *is. bot.* Bitkilerde, kök ve sap uçlarında gelişip büyümeyi sağlayan, çok yüzlü ve kolay üreyebilir hücrelerden oluşan doku; sürgen doku. ☞ **meristem halkası,** *bot. Bitkilerin büyüme ekseninde korteks ile merkezî parankima dokusu arasında bulunan ve vasküler dokuyu veren meristem doku.*

merişmek, [mer-iş-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* Yorgunluktan veya zevkten gevşemek. [DS]

mer'iyat, [Ar. mer'ī > mer'iyyāt مرئيات] *(mer-iya:t) {OsT} is.* Gözle görülebilen şeyler.

mer'iyet[1], [Ar. mer'ī > mer'iyyet مرئيت] *(mer-iyet) {OsT} is.* Gözle görülebilir olma.

mer'iyet[2], [Ar. mer'ī > mer'iyyet مرعيت] *(mer-iyet) {OsT} is.* Yürürlükte olma durumu; geçerlilik; yürürlük.

meriz, [Far. merz => meriz / meris] *{ağız} is.* Bağ ve bahçeleri birbirinden ayıran topraktan yapılma sınır hendeği. [DS]

merk[1], [Far. merġ => merk] *{ağız} is.* Evlek. [DS]

merk[2], [? merk] *{ağız} is.* Yara veya çıban yangısı; iltihap. [DS]

merk[3], [? merk] *{ağız} is.* İçinden su geçen borunun veya su kabının dibinde biriken tortu; pas. [DS]

merkab, [Ar merḳab / merḳabe مرقب] *{OsT} is.* **1.** Gözetleme. **2.** Gözetleme yeri; gözetleme kulesi. **3.** *gök b.* Kuzey yarıkürede Pegasus burcunun büyük dörtgeninin büyük kenarının sağ köşesinde bulunan yıldız, *(Beta Pegasus)*.

merkad, [Ar. rüḳūd > merḳad مرقد] *{OsT} is.* → merkat.

merkantilist, [Fr. mercantiliste] *is.* ve *sf.* **1.** Parayı ve altın, gümüş, elmas vb. değerli madenleri tek zenginlik kaynağı olarak kabul eden (kimse). **2.** Bu görüşe dayanan.

merkantilizm, [Fr. mercantilisme] *is. eko.* Ülke zenginliğinin, o ülkenin sahip olduğu değerli madenlere ve paraya bağlı olduğu görüşünden hareketle, ihracatı artırıp ithalatı kısmaya ve ülkedeki maden yataklarının işletilmesine önem veren, korumacı bir ekonomi öğretisi.

merkat, -di [Ar. rüḳūd > merḳad مرقد] *{OsT} is.* **1.** Uyunacak yer; yatak. **2.** Mezar.

merkeb, [Ar. rükūb > merkeb مركب] *{OsT} is.* → merkep.

merkeme, [Ar. maḥkeme => merkeme] *{ağız} is.* Mahkeme. [DS]

merken, [? merken] *{ağız} is.* Küçük küp biçiminde bakırdan yoğurt kabı. [DS]

merkep, -bi [Ar. rükūb > merkeb مركب] *{OsT} is.* **1.** Binilecek şey; binek. **2.** Gemi. **3.** Eşek.

merkepçi, [merkep-çi] *is.* Eşeklerle yük taşıyan veya insan gezdiren kimse; eşekçi.

merket, [? merket] *{ağız} sf.* Atıcı; vurucu. [DS]

merkez[1], [Ar. rekz > merkez مركز] *{OsT} is.* **1.** *mat.* Bir dairenin veya küresel yüzeyin bütün noktalarına eşit uzaklıkta bulunan iç nokta; özek. **2.** Bir kapalı eğrinin veya çokgenin köşegenlerinin kesişme

noktası. **3.** Bilinen ve belirli bir yerin ortası veya orta sayılan yeri; orta kısım. **4.** (Bölge ve ülke için) bir etkinliğin yoğun olduğu kent. **5.** Çeşitli etkinliklerin yapıldığı hareketli ortam veya semt. **6.** Bazı etkinliklerin yürütüldüğü bina. **7.** İnsanların yoğun olarak bir araya geldiği yer. **8.** Bir ülkenin, bölgenin, ilin, ilçenin vb. yönetildiği yer. **9.** Yaygın bir kuruluşun yönetildiği veya yönetim elemanlarının oturduğu, bulunduğu yer. **10.** Polis karakolu. **11.** Aynı düzendeki özel kuvvetlerin hareket veya buluşma noktası. **12.** Politikada uçlar dikkate alındığında ortada kalan siyasi partinin konumu. **13.** *as.* Savaş düzeninde bulunan bir birliğin orta bölümü. **14.** *mecaz.* Biçim; durum; şekil. **15.** Tarz; yol. **16.** *sf.* Merkezde olan; merkezi oluşturan. **17.** (Siyasi tutum için) aşırı olmayan; ılımlı. ⊟ **merkez açı,** *mat. Bir çember üzerindeki iki nokta ile merkezi birleştiren doğru parçalarının oluşturduğu açı.*|| **Merkez Bankası,** *Banknot çıkarımı tekeline sahip, tüzel kişiliği olan, sermayesinin yarıdan çoğu devlete ait, özel hukuk hükümlerine bağlı anonim ortaklık; Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası.*|| **merkez çizgisi,** *gök b. Güneş tutulması sırasında, Güneş ve Ay'ın merkezini birleştiren doğrunun Yer yüzeyinde oluşturduğu çizgi.*|| **merkezde,** *mecaz. (Belirtilen veya işaret edilen) biçimde; durumda; vaziyette.*|| **merkezden çıkarmak,** *Tornalama sırasında, bir parçayı çevresinin bakışım eksenine göre saptırmak.*|| **merkezden kaçıklık,** *Merkezden kaçırmayla elde edilen sapmanın miktarı.*|| **merkezden kaçırmak,** *Torna işlemi sırasında bir dönel parçanın bir ögesinin merkezini, bu parçanın genel eksenine göre saptırmak.*|| **merkezden yönetim,** *Yönetim hizmetlerinin tek bir merkeze bağlı ve bu merkezin belirlediği hiyerarşi içinde yürütüldüğü yönetim biçimi; merkezî idare.*|| **merkeze almak,** *Vali ve diğer yüksek memurları asıl görevlerinden alarak maaş ve özlük haklarına dokunmaksızın bakanlık merkezinde başka bir göreve atamak; merkez emrine almak.*|| **merkez emrine almak,** *Merkeze almak.*|| **merkez-i âlem,** *{OsT} gök b. Güneş.*|| **merkez-i Arz,** *{OsT} yer b. Dünya'nın merkezi.*|| **merkez-i dahilî,** *{OsT} yer b. (Deprem vb. için) İç merkez.*|| **merkez-i def',** *{OsT} fiz. İtme merkezi.*|| **merkez-i devlet,** *{OsT} Başkent.*|| **merkez-i devr,** *{OsT} fiz. Dönel hareketin merkezi.*|| **merkez-i hâk,** *{OsT} Dünyanın merkezi.*|| **merkez-i hilâfe,** *{OsT} Halifelik merkezi.*|| **merkez-i hükûmet,** *{OsT} Başkent.*|| **merkez-i kazā,** *{OsT} İlçe merkezi.*|| **merkez-i kemāl,** *{OsT} Olgunluk, mükemmellik merkezi.*|| **merkez-i kürre-i semā,** *{OsT} gök b. Gök kürenin merkezi.*|| **merkez-i mîh-i nuhāî,** *{OsT} anat. Beyinde sinirlerin toplandığı nokta.*|| **merkez-i saltanat,** *{OsT} Saltanat merkezi; hükümdarın oturduğu yer.*|| **merkez-i sıklet,** *{OsT} Ağırlık merkezi.*|| **merkez-i şems,** *{OsT} gök b. Güneşin merkezi.*|| **merkez-i tazyîk,** *{OsT} fiz. Basınç merkezi.*|| **merkez-i teşrî,** *{OsT} Kanun yapılan yer.*|| **merkez-i vilâyet,** *{OsT} İl merkezi.*|| **merkez komutanı,** *as. Garnizon komutanı tarafından, garnizon bölgesinde disiplinin ve verilen emirlerin yerine getirilmesini sağlamak amacıyla görevlendirilen subay.*|| **merkez sinir sistemi,** *anat. Omurgalılarda istençli ve istençsiz hareketlerin düzenlendiği beyin, beyincik, varol köprüsü, omurilik soğanı, omurilik ve beyin zarından meydana gelen sinir sistemi bölümü.*|| **merkez valisi,** *Görevinden alınarak, maaş ve diğer özlük hakları saklı kalmak kaydıyla İçişleri Bakanlığı merkez kuruluşunda başka bir göreve atanmış olan vali.*

merkez², [Ar. merkez] *{ağız} is.* Mahkeme çağrı kâğıdı. [DS]

merkezce, [merkez-ce] *(merke'zce) zf.* Merkeze göre; merkez bakımından.

merkezci, [merkez-ci] *sf.* **1.** (Kişi, basın-yayın, tutum için) bir parti veya kuruluşta merkezde yer alan. **2.** Merkezciliğe uygun olan. **3.** (Kişi, görüş veya öğreti için) her şeyin tek bir merkeze bağlı olarak yönetilmesi gerektiğini savunan; merkezcilikten yana olan; merkeziyetçi.

merkezcil, [merkez-cil] *sf.* **1.** Merkeze yönelmiş durumda olan; merkeze doğru yaklaşan. **2.** (Çiçek için) dıştan başlayarak merkeze doğru açılmış olan. **3.** (Bitki gövdesi veya odun için) çevreden başlayarak merkeze doğru gelişen. **4.** *fiz.* Düzgün çembersel bir hareketin ivmesi veya bu hareketi oluşturan kuvvet için) merkeze yönelmiş.

merkezcilik, -ği [merkez-ci-lik] *is.* **1.** Merkezci olma durumu. **2.** Her şeyin tek bir merkeze bağlı olarak yönetilmesi metodu; merkeziyetçilik. **3.** (Siyasi yelpaze için) uçlar arasında orta yolu seçmiş olma durumu; ılımlı.

merkezî, [Ar. merkez > merkezī مركزى] *(merkezi:) {OsT} sf.* **1.** Merkezde bulunan; merkezi oluşturan. **2.** Merkezdeki bir yerde bulunan. **3.** Bir toplanma veya dağılma noktasında yer alan; merkezde yer alan; en önemli; başlıca; baş. **4.** Bir merkeze göre ele alınan; orta. **5.** (Yönetim, dağıtım, işletme, çalışma vb. için) bir kumanda veya yönetim biriminden kaynaklanan veya yönlendirilen. ⊟ **merkezî ısıtma,** *Bir merkeze bağlı olarak yapılan ısıtma işlemi.*|| **merkezî idare,** *Yönetim, denetleme, işletme vb. bakımlardan yetkinin tek bir elde toplandığı yönetim biçimi; merkezden yönetim.*|| **merkezî plan,** *Kubbe gibi bir merkezî ögeye bağlı olarak daire veya kare vb. bir orta mekân oluşturacak biçimde geliştirilmiş plan tipi.*|| **merkezî ülke,** *Konum, yönetim ve denetim bakımından merkez durumunda olan ülke.*|| **merkezî yıkama,** *Yıkama işlemlerinin ve sistemlerinin tek bir merkezden yönetildiği temizlik işi.*|| **merkezî yönetim,** *Yönetim,*

denetleme, işletme vb. bakımlardan yetkinin tek bir elde toplandığı yönetim biçimi; merkezden yönetim.|| **merkezî zâviye,** *mat. Merkez açı.*

merkezîleşme, [merkezī-le-ş-me] *is.* **1.** Merkezîleşmek eylemi veya durumu. **2.** *huk.* Devlet yönetiminde, siyasi, idarî ve malî konulardaki karar yetkilerini merkezdeki siyasal gücün yalnız kendi elinde tutması eğilimine yönelik gelişme; yerel yönetimlerin merkeze bağlanması durumu. **3.** *eko.* Bir alandaki işletmenin veya az sayıdaki işletmenin ekonomik gücünün artması eğilimi.

merkezîleşmek, [merkezî-le-ş-mek] *dönşl. f. [-ir]* **1.** Merkezî duruma gelmek. **2.** Merkezî nitelik kazanmaya başlamak. **3.** Çeşitli yetkileri, yürütme ve haber almayı tek bir elde toplamak veya bu şekilde örgütlenmek. **4.** (Yer için) çeşitli etkenlerle merkez sayılır duruma gelmek.

merkezîleştirilme, [merkezî-le-ş-tir-il-me] *is.* Merkezîleştirilmek eylemi veya durumu; merkezî duruma getirilme.

merkezîleştirilmek, [merkezî-le-ş-tir-il-mek] *edil. f. [-ir]* Merkezîleştirme eylemi uygulanmak; merkezî duruma getirilmek; merkeze bağlanmak.

merkezîleştirilmiş, [merkezî-le-ş-tir-il-miş] *sf.* **1.** Merkezîleştirme işlemi uygulanmış, **2.** Ortak bir merkezde toplanmış olan. ⊡ **merkezîleştirilmiş ekonomi,** *Piyasa şartlarına göre değil de devlet tarafından verilen emir ve talimatlara göre yönlendirilen ekonomi; devletçi ekonomi.*

merkezîleştirme, [merkezî-le-ş-tir-me] *is.* **1.** Merkezîleştirmek eylemi. **2.** *huk.* Bütün yetki ve sorumlulukları tek bir merkezde toplama.

merkezîleştirmek, [merkezî-le-ş-tir-mek] *gçl. f. [-ir]* **1.** Merkezî duruma getirmek. **2.** *huk.* Yönetim organlarını, yönetim yetkilerini, elde edilen bilgileri vb. toplum işlerini tek bir merkezde, tek bir noktada toplamak, birleştirmek.

merkeziyet, [Ar. merkezī>merkeziyyet مركزيت] *{OsT} is.* **1.** Merkezde olma durumu. **2.** *huk.* Bütün işlerin bir merkezden yönetilmesi durumu; merkezcilik. ⊡ **merkeziyet sistemi,** *Bir ülkede siyaset, yönetim, denetim gibi idarî hizmetler ile yasal ve hukukî tek varlığın merkezde yer almasını ve bu merkezden yönlendirilmesini esas alan yönetim sistemi.*

merkeziyetçi, [merkeziyet-çi] *is.* ve *sf.* **1.** Merkeziyetçilik yanlısı olan kimse; merkezci. **2.** *sf.* (Görüş, yönetim ve işlem için) tek bir merkezden yönlendirilen; merkezciliğe uygun olan.

merkeziyetçilik, -ği [merkeziyet-çi-lik] *is.* **1.** Otoritenin ve yönetim işlerinin tek bir merkezde toplanmasını savunan görüş; merkezcilik. **2.** Bu görüşe dayanan, bir ülkede siyaset, yönetim, denetim gibi idarî hizmetler ile yasal ve hukukî tek yetkinin merkezde yer almasını ve bu merkezden yönlendirilmesini esas alan yönetim sistemi; merkeziyete yol açan sistem; merkeziyet sistemi.

merkezkaç, [Ar. merkez + T. kaç] *sf. fiz.* Merkezden uzaklaşan; santrifüj. ⊡ **merkezkaç kuvvet,** *Bir merkez etrafında dönen cismi merkezden uzaklaştıran kuvvet.*

merkezleme, [merkez-le-me] *is.* **1.** Merkezlemek eylemi. **2.** Mekanik yapım atölyelerinde bir parçanın merkezini belirlemeye yönelik işlem.

merkezlemek, [merkez-le-mek] *gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* **1.** Merkeze getirmek. **2.** Parçanın merkezini veya eksenini belirlemek.

merkezlenme, [merkez-le-n-me] *is.* Merkezlenmek eylemi veya durumu.

merkezlenmek, [merkez-le-n-mek] *edil. f. [-ir]* **1.** Merkezleme eylemi uygulanmak; merkez veya ekseni belirlenmek. **2.** Aynı merkeze toplanmak; temerküz etmek. **3.** *dönşl. f.* Merkez sahibi olmak; merkez edinmek; bir merkeze, merkezî idareye bağlanmak.

merkezlenmiş, [merkez-le-n-miş] *sf.* Merkezi belirlenmiş; bir merkeze veya eksene göre düzenlenmiş olan.

merkezleşme, [merkez-le-ş-me] *is.* Merkezleşmek eylemi veya durumu.

merkezleşmek, [merkez-le-ş-mek] *dönşl. f. [-ir]* Merkez durumuna gelmek.

merkezleştirme, [merkez-le-ş-tir-me] *is.* **1.** Merkezleştirmek eylemi. **2.** *psikol.* Bir uyaranın, kör nokta üzerinde yani görüş alanının merkezinde algılanması. **3.** Herhangi bir şeyin dikkat sayesinde odaklaştırılması. ⊡ **merkezleştirme etkisi,** *Dikkatin üzerinde toplandığı uyaranın veya uyaran parçasının gereğinden çok değerlendirilmesi.*

merkezleştirmek, [merkez-le-ş-tir-mek] *gçl. f. [-ir]* Merkez durumuna getirmek; merkez yapmak.

merkezleyici, [merkez-le-y-ici] *sf.* Merkezleme işlemini yapan.

merkezli, [merkez-li] *sf.* **1.** Merkezi bulunan. **2.** Belirtilen nitelikte veya sayıda merkeze sahip olan.

merkezsel, [merkez-sel] *sf.* **1.** Merkezde bulunan; merkezi oluşturan. **2.** Merkezdeki bir yerde bulunan. **3.** Bir toplanma veya dağılma noktasında yer alan; merkezde yer alan; en önemli; başlıca; baş. **4.** Bir merkeze göre ele alınan; orta. **5.** (Yönetim, dağıtım, işletme, çalışma vb. için) bir kumanda veya yönetim biriminden kaynaklanan veya yönlendirilen. ⊡ **merkezsel ısıtma,** *Bir merkeze bağlı olarak yapılan ısıtma işlemi.*|| **merkezsel idare,** *Yönetim, denetleme, işletme vb. bakımlardan yetkinin tek bir elde toplandığı yönetim biçimi; merkezden yönetim.*|| **merkezsel plan,** *Kubbe gibi bir merkezî ögeye bağlı olarak daire veya kare vb. bir orta mekân oluşturacak biçimde geliştirilmiş plan tipi.*|| **merkezsel ülke,** *Konum, yönetim ve denetim bakı-*

mından merkez durumunda olan ülke.|| **merkezsel yıkama,** *Yıkama işlemlerinin ve sistemlerinin tek bir merkezden yönetildiği temizlik işi.*|| **merkezsel yönetim,** *Yönetim, denetleme, işletme vb. bakımlardan yetkinin tek bir elde toplandığı yönetim biçimi; merkezden yönetim.*

merki, [Bul. mléçníca => merki] *{ağız} is.* Yenilebilir bir tür mantar. [DS]

merkûb, [Ar. rükūb>merküb/merkübe مركوب / مركوبه] *(merkû:b) {OsT} sf.* **1.** (Binek veya binilecek şey için) üzerine binilmiş. **2.** *is.* Mest veya çedik üzerine giyilen sarı meşinden yapılmış bir cins ayakkabı.

merkum, [Ar. raḳam > merḳūm / merḳūme مرقوم / مرقومه] *(merku:m) {OsT} sf.* **1.** Yazılmış. **2.** (Kişi için) adı geçen; az önce anılmış olan. **3.** (İşsiz güçsüz insanlar için) aşağılama sözü.

merkuman, [Ar. merḳūm > merḳūmān مرقومان] *(merku:ma:n) {OsT} is.* Adı geçen iki kişi.

merkumûn, [Ar. merkūm >merkümūn مرقومون] *(merku:mu:n) {OsT} is.* Adı geçen kişiler.

merkûp, -bu [Ar. merküb => merkup] *is.* Ayakkabı.

merkûz, [Ar. rekz > merküz / merküze مركوز / مركوزه] *(merkû:z) {OsT} sf.* **1.** Dikilmiş; saplanmış. **2.** (Bakış için) yöneltilmiş. **3.** Yaradılışında, doğasında bulunan.

merkûziyet, [Ar. merküz > merküziyyet مركوزيت] *{OsT} is.* Saplanma; dikilme.

Merkür, [Fr. mercure] *is. gök b.* Güneş sisteminde Güneş'e en yakın gezegen; Utarit.

merlan, [İt. merlano] *is. zool.* → merlos.

merlanos, [Lat. merlangus / Yun. merlanos] *is. zool.* Mezgitgillerden, Atlas Okyanusu, Akdeniz, Ege ve Marmara'da yaşayan eti lezzetli kemikli bir balık; bakalyaro, *(Merlangus communis).*

merlengiç, [menengiç / merlengiç] *{ağız} is.* → melengiç. [DS]

merlos, [İt. merlano > Yun. merlanos] *is.* Mezgitgillerden Akdeniz, Karadeniz ve Atlas Okyanusunun kıyılarında yaşayan uzun, iri başlı, keskin dişli, kemikli bir balık; merlan, berlam, *(Merluccius merluccius).*

merme, [? merme] *is.* Hayvanlarda, ırkları birbirinden ayırt etmeye yarayan, iki burun deliği arasında kalan bölge.

mermen[1], [? mermen] *{ağız} is.* **1.** Su testisi. **2.** Küçük yağ küpü. [DS]

mermen[2], [? mermen] *{ağız} is.* Demircilerin kullandığı kaynak taşı. [DS]

mermer, [Yun. marmaron / Lat. marmor / Ar. mermer مرمر] *is.* **1.** Birleşiminde yüzde yetmiş beşten daha çok kalsiyum karbonat bulunan, renkli, yüzeyi perdahlanabilir, billurlaşmış sert kaya. **2.** Mermerden yapılmış eşya veya eşyanın bir kısmı. **3.** Halk arasında mermerşahiye verilen ad. **4.** *{ağız}* Dokuma tezgâhlarında gücülere iplikleri çeken alet. [DS] **5.** *sf.* Mermer taşından yapılmış olan. ⧉ **mermer dayağı,** *{ağız} Dokuma tezgâhında mermeri çevirmeye yarayan ağaç çubuklar.* [DS]|| **mermer gibi,** *1. Beyaz, parlak ve pürüzsüz. 2. mecaz. Duygusuz; soğuk.*|| **mermer kaymağı,** *Mermer tozu.*|| **mermer kireci,** *Mermerden yapılmış kireç.*|| **mermer ocağı,** *Mermer çıkarılan taş ocağı.*|| **mermer tülbendi,** *Ciltçilikte kitap kabının iç kısmına kaplanan bir cins kumaş.*

mermerci, [mermer-ci] *is.* Mermer işleyen kimse.

mermercilik, -ği [mermer-ci-lik] *is.* **1.** Mermercinin işi ve mesleği. **2.** Parlatılabilen mermer ve kayaçları işleme ve biçimlendirme işi; bu alanda etkinlik gösteren sanayi.

mermerdek, [? mermerdek] *{ağız} is. zool.* Bir tür yaban ördeği. [DS]

mermerleşme, [mermer-le-ş-me] *is.* **1.** Mermerleşmek durumu ve eylemi. **2.** *jeol.* Başkalaşım yoluyla kireç taşlarının mermere dönüşümü.

mermerleşmek, [mermer-le-ş-mek] *dönşl. f. [-ir]* Mermere dönüşmek; mermer görünümü almak.

mermerli, [mermer-li] *sf.* Mermeri bulunan; mermeri olan.

mermerlik, -ği [mermer-lik] *is.* Mermerle döşenmiş yer.

mermerşahi, [Ar. mermer+Far. -şāhī مرمرشاهى] *(mermerşa:hi:) {OsT} is.* Çözgü ve atkısı çoğunlukla otuz numara tek kat pamuk ipliğinden, bez ayağı armürle tülbentten daha sık dokunan bir tür ince ve yumuşak kumaş; mermer.

mermi, [Ar. remy *(fırlatma)* > mermī مرمى] *{OsT} sf.* **1.** Fırlatılmış; atılmış. **2.** *is.* Ateşli silahlarla belirli bir doğrultuya ve hedefe göre hız verilmiş olarak atılan delici veya düştüğü yerde patlayarak tahrip edici özelliği bulunan cisim.

mermicek, -ği [mermi-cek] *{ağız} is.* El değirmeninin iki taşı arasındaki tahta. [DS]

mermiyat, [Ar. mermī > mermiyāt مرميات] *(mermiya:t) {OsT} is.* Mermiler.

mermuz, [Ar. remz >mermūz مرموز] *(mermu:z) {OsT} sf.* Açıktan söylenmeyip ima yoluyla anlatılan.

mermuzat, [Ar. mermūz >mermūzāt مرموزات] *(mermu:za:t) {OsT} is.* İşaretle anlatılan şeyler. ⧉ **mermūzāt-ı Mısriye,** *{OsT} Mısır hiyeroglifleri.*

merpukan, [Far. ned-bān => merpukan] *{ağız} is.* Merdiven. [DS]

merrat, [Ar. merre > merrāt مرات] *{OsT} is.* Kereler; defalar; kezler.

merre[1], [Ar. merre مره] *{OsT} is.* Kere; defa; kez. ⊡ **merre-i vāhide,** *{OsT} Bir defa.*

merre[2], [Ar. merʿa => merre] *{ağız} is.* **1.** Ekilmemiş tarla. **2.** Köy hayvanlarının otlağı. [DS]

merreten, [Ar. merre > merreten مرةً] *(merre'ten) {OsT} zf.* Defalarca. ⊡ **merreten bā'de uhrā,** *{OsT} Birbiri ardınca birkaç kez.*|| **merreten ba'de merretin,** *{OsT} Tekrar tekrar.*

merri, [? merri] *{ağız} is.* Çocukların aşık oyununda yere çizdikleri daire; çember. [DS]

Merrih, [Ar. mirrīḫ مريخ] *{OsT} öz. is. gök b.* → Merih.

merrik, -ği [mar *(yans.)* > mer(r)-ik] *{ağız} is.* Tavşan yavrusu. [DS]

mersa, [Ar. mersā مرسا / مرسى] *(mersa:) {OsT} is.* Gemilerin sığınacağı yer; liman.

mersad, [Ar. raṣad > merṣād مرصاد] *(mersa:d) {OsT} is.* Gözetleme yeri; rasat yeri.

mersek, -ği [meğ-ir-sek / mer-sek] *{ağız} sf.* (İnsan ya da hayvan için) yavrusuna çok düşkün olan. [DS]

merseme, [İt. balsamo => barsama / marsama > merseme] *{ağız} is. bot.* Birleşikgillerden parçalı yapraklı, tüylü, beyaz ve sarı çiçekli, halk hekimliğinde kullanılan çok yıllık otsu bitki; ak yavşan; civanperçemi, *(Achillea aleppica).* [DS]

mersenkli, [mersenk-li] *{ağız} sf.* (Keçi için) süt veren. [DS]

mersep, [Ar. meẕheb => mersep] *{ağız} is.* Mezhep. [DS]

merserize, [John Mercer *(İngiliz kimyacısı)* Fr. > merceriser / mercerisé] *is.* **1.** Kimyasal yollarla parlatılmış pamuk ipliği. **2.** *sf.* Bu iplikten yapılmış olan.

merserizeleme, [merserize-le-me] *is.* Önceden gerdirilen pamuk ipliklerini veya kumaşları, liflerin şişmesi ve kuruduktan sonra da ipek gibi parlaklık kazanması için sodyum hidroksit çözeltisine daldırma işlemi.

mersi, [Fr. merci] *ünl. "Teşekkür ederim!"* anlamında kullanılır.

mersin, [Yun. mersín > Ar. mersīn مرسين] *{OsT} is. bot.* Akdeniz kıyı şeridinde yetişen, yaz kış yeşil yapraklı, iki ile beş metre kadar boylanabilen, çalı görünümünde, beyaz çiçekleri yaprak koltuklarından çıkan, bahçe çitleri yapmaya uygun, yaprakları ve pul pul kalkan gövde kabukları güzel kokulu bir ağaççık, *(Meyrtus communis).* ⊡ **Mersin balığı,** *zool. Mekik görünümünde iri gövdeli, başı ileriye doğru sivri uzantılı, ağzı başının altında, vücudu kemik pütürlerle kaplı, tatlı ve tuzlu sularda yaşayan, sularda bulduğu her çeşit canlı ile beslenen, yumurtlama zamanı akarsulara gelen bir kıkırdaklı balık, (Acipenser sturio).*|| **Mersin balığıgiller,** *zool. Örnek türü mersin balığı olan, vücudu düğmemsi pullarla veya kemik pütürlerle kaplı, yumurtlama zamanı akarsu ağızlarına gelen mekik görünümlü kıkırdaklı balıklar familyası, (Acipeseridae).*|| **Mersin balıkları,** *zool. Bedenleri çıplak veya kemik levhacıklarla örtülü ilkel kemikli balıklar üst takımı, (Chondrostei).*|| **Mersin morinası,** *Karadeniz ve Hazar denizine dökülen ırmaklarda yaşayan, dişilerinin boyu 3-4 m'yi, ağırlığı 1.500 kg'ı bulan ve böyle bir balıktan 100 kg kadar havyar elde edilebilen mersin balıklarının en büyük türü, (Acipenser huso / Huso huso).*

mersingiller, [mersin-gil-ler] *is. bot.* Mersin, okaliptüs, karanfil gibi basit yapraklı, erdişi çiçekli, genellikle yaprakları kokulu, çiçekleri talkım durumunda olan bitkileri kapsayan iki çenekli bitkiler familyası, *(Myrtaceae).*

mersiye, [Ar. merṡiye مرثيه] *{OsT} is. ed.* Ölen bir kimsenin iyiliklerini, ölümünden duyulan üzüntüyü, ölümüyle ortaya çıkan boşluğu anlatmak için yazılmış şiir, yazı veya yapılan konuşma; söylenen ağıt; sagu. ⊡ **mersiye-kâr,** *{OsT} Ağıtçı; mersiye okuyan.*|| **Mersiyeler Kitabı,** *Kudüs'ün yıkılışı(MÖ. 587)'nı konu alan ve sonuncusu bir dua olan beş manzum parçadan ibaret İncil'in peygamberlerle ilgili kitabı.*

mersiyehan, [Ar. merṡiye + Far. ḫᵛān مرثيه خوان] *(mersiyeha:n) {OsT} is.* Ağıt okuyan; ağıt söyleyen; ağıt düzen; ağıtçı.

mersiyehanî, [Ar. merṡiye + Far. ḫᵛānī مرثيه خوانى] *(mersiyeha:ni:) {OsT} is.* Ağıtçılık; ağıt okuyuculuğu.

mersud, [Ar. raṣad > merṣūd مرصود] *(mersu:d) {OsT} sf.* **1.** Gözlenmiş; rasat olunmuş. **2.** Ölçülüp biçilmiş; hesaplanmış.

mersule, [Ar. mersūle مرسوله] *(mersu:le) {OsT} is.* Gönderilmiş posta maddesinin makbuzu; irsaliye.

mersum, [Ar. resm >mersūm مرسوم] *(mersu:m) {OsT} sf.* **1.** Resmi yapılmış; çizilmiş; yazılmış. **2.** Daha önce sözü geçmiş; anılmış. **3.** Gelenek. **4.** Tanzimat öncesi dönemlerde Müslüman olmayan kimseler için kullanılan söz. ⊡ **mersūm-hār,** *{OsT} Vergi alan kimse.*

mersus, [Ar. reṣāṣ > merṣūṣ مرصوص] *(mersu:s) {OsT} sf.* **1.** Kurşun ile sağlamlaştırılmış olan. **2.** Sağlam.

merşebe, [Ar. maşraba => merşebe] *{ağız} is.* Su tası; maşrapa. [DS]

merşed, [Ar. rüşd > irşād > merşed مرشد] *{OsT} is.* Amaca götüren doğru yol.

mert[1], [Far. mert مرد] *{OsT} sf.* Çevik; atik.

mert², **-di** [Far. merd مرد] *{OsT}* *sf.* **1.** (Kişi için) yiğit; kahraman. **2.** Sözünün eri; güvenilir. **3.** *is.* Adam; insan.

mert³, [? mert / met] *{ağız}* *is.* **1.** Çelik çomak oyunundaki küçük sopa; çelik. **2.** Çelik çomak oyunu. [DS]

merta, -a'ı [Ar. mertaʿ مرتع] *(merta:)* *{OsT}* *is.* Otlak.

mertçe, [mert-çe] *(me'rtçe)* *zf.* **1.** Cesur bir şekilde; yiğitçe. **2.** Dürüst bir şekilde; doğrulukla.

mertebani, [? mertebani] *{ağız}* *is.* Büyük bakır kap. [DS]

mertebanlı, [? mertebanlı] *{ağız}* *sf.* Büyük ayaklı. [DS]

mertebe, [Ar. rütbe > mertebe مرتبه] *{OsT}* *is.* **1.** Derece; aşama. **2.** Rütbe; paye. **3.** *kim.* Denge halindeki bir sistemi meydana getiren bağımsız birleşenlerin sayısı. **4.** *mat.* Basamak. **5.** *müz.* Türk müziğinde, ölçünün değişik nota birimlerine göre vuruş süresinin ölçümü. **6.** *fel.* Sıra. ⊡ **mertebe-i âlîye,** *{OsT} Yüksek derece.*|| **mertebe-i bālā,** *{OsT} En üst derece.*|| **mertebe-i kusvā,** *{OsT} En son derece.*

mertebet, [Ar. rütbe > mertebet مرتبت] *{OsT}* *is.* → mertebe.

mertek, -ği [Erm. martag ? / *eski* Kıpç. mertek] *is.* **1.** Çatıda, kaplama tahtalarını taşıyan ahşap veya metalden yapılma uzun parçalardan her biri. **2.** Dört köşeli kalın kereste. **3.** Eskiden üzerine ok yayları konulan mahfaza. **4.** *{ağız}* Kestane ağaçlarını yontarak yapılan çit. [DS] **5.** *{ağız}* Yapıların tavanlarında kullanılan kalın sırık.[DS] **6.** *{ağız}* Bir metreden uzun ağaç. [DS] ⊡ **mertek döşeme,** *{ağız} Ahşap taban.* [DS]|| **mertek yuvası,** *Mertek ayaklarını oturtmak için çatı dayanağında açılan kertikler.*

mertelmek, [mert-el-mek / mert-le-mek] *{ağız}* *gçsz. f.* *[-ir]* Atlamak; sıçramak; zıplamak. [DS]

merteyh, [Erme. martag => merteyh] *{ağız}* *is.* Mertek. [DS]

mertik, -ği [? mertik] *{ağız}* *is.* Peynir mayalamakta kullanılan kuzu veya buzağı şirdeninden elde edilmiş beyaz madde. [DS]

mertlek¹, **-ği** [mert-lek] *{ağız}* *is.* Çelik çomak oyunu. [DS]

mertlek², **-ği** [mert-le-k] *{ağız}* *sf.* (Kişi için) çekirge gibi sıçrayan. [DS]

mertlek³, **-ği** [bert-le-mek > mert-le-k] *{ağız}* *sf.* Gözler kocaman kocaman açık, göğüs ileri çıkık, beden geriye doğru kaykılı olarak yürüyen. [DS]

mertlemek¹, [bert-le-mek > mert-le-mek] *{ağız}* *gçsz. f.* *[-r] [-l(i)-yor]* (Göz için) Korkudan gözleri dışarı fırlamak; korkmak. [DS]

mertlemek², [mert-le-mek] *{ağız}* *gçsz. f.* *[-r] [-l(i)-yor]* Atlamak; zıplamak; sıçramak. [DS]

mertlemek³, [Fr. mort => mert-le-mek] *{ağız}* *gçsz. f.* *[-ir]* (Kedi, köpek vb. için) ölmek.

mertlik, -ği [mert-lik] *is.* **1.** Yiğitlik; cesaret. **2.** Dürüstlük.

mertmen, [Far. nerdübān => mertmen] *{ağız}* *is.* Merdiven. [DS]

mertub, [Ar. raṭb *(taze; yaş)* > merṭūb / merṭūbe مرطوب / مرطوبه] *(mertu:b)* *{OsT}* *sf.* Nemli; ıslak; yaş.

mertum, [Ar. mertūm مرطوم] *(mertu:m)* *{OsT}* *sf.* Kırılmış; ufalanmış

mer'ub, [Ar. ruʿb *(korku)* > merʿūb / merʿūbe مرعوب / مرعوبه] *(mer-u:b)* *{OsT}* *sf.* Korkmuş; ürkmüş.

mer'uben, [Ar. merʿūb > merʿūben مرعوباً] *(mer-ū:-ben)* *{OsT}* *zf.* Korkmuş hâlde; korkarak; ürkmüş vaziyette.

merülcen, [? merülcen] *{ağız}* *is. bot.* → silcan, *(Smilax).* [DS]

mervaha, [Ar. mervaḥa مروحه] *{OsT}* *is.* **1.** Açıklık yer; ova. **2.** Her tarafından rüzgâr esen yer.

mervan, [? mervan] *{ağız}* *is.* Eşek. [DS]

mervarit, [Far. mürvārīd مروارید] *(merva:rit)* *{OsT}* *is.* İnci.

mervi, [Ar. rivāyet > mervī مروى] *(mervi:)* *{OsT}* *sf.* **1.** Rivayet edilmiş; ağızdan ağıza yayılmış olan. **2.** Doğruluğu kesin olarak bilinmeyen.

meryem, [İbr. miriam / Aramca. mara *(efendi)* > mariam > Ar. meryem مريم] *{OsT}* *is.* **1.** Güzel kadın. **2.** Kâhin kadın. **3.** Efendi; sahip. ⊡ **Meryem ana,** *Hz. İsa'nın annesi.*|| **meryem ana asması,** *bot. Düğün çiçeğigillerden bahçelerde süs olarak yetiştirilen tırmanıcı odunsu gövdeli çiçeklerin ortak adı; filbahar; akasma; yaban asması, (Clematis).*|| **meryem ana dikeni,** *bot. Birleşikgillerden, yol ve tarla kenarlarında yetişen, yarım ile bir metre arasında boylanan otsu bitki, (Silyum marianum).*|| **meryem ana eli,** *{eAT} bot. Buhurumeryem.*|| **meryem ana kandili gibi,** *(Işık için) zayıf ve güçsüz.*|| **meryem ana kuşağı,** *{ağız} Gökkuşağı; yağmur kuşağı.* [DS]|| **meryem eli,** *bot. Turpgillerden, Suriye ve Filistin'de yetişen, tohumları olgunlaşınca kuruyan ve ancak nemli bir ortama taşındıklarında canlanıyormuş gibi çiçekleri açılan bir bitki, (Anastatica hierochuntica).*|| **meryem pelesengi,** *bot. Antil adalarında yetişen ve kabuğundan reçine çıkarılan bir ağaç, (Calophyilum calaba).*|| **Meryem Suresi,** *Hz. Meryem ve oğlu Hz. İsa peygamberden söz eden, Kur'an-ı Kerim'in 19. suresinin adı.*

Meryemane, [Ar. meryem + Far. -āne مريمانه] *(merye-ma:ne)* *{OsT}* *zf.* Meryem gibi; Meryemcesine.

meryemenaeldiveni, [meryem + ana + eldiven-i] *{OsT}* *is. bot.* Çan çiçeğinin bir türü, *(Campanula medium).*

meryemiye, [Ar. meryemiyye مريميه] *{OsT} is. bot.* Adaçayı, *(Salvia officinalis).*

merz, [Far. merz مرز] *{OsT} is.* **1.** Toprak; yer. **2.** Sınır.

merza, [Ar. marīż > merżā مرضى / مرضا] *(merza:) {OsT} is.* Hastalar.

merzaga, [Ar. merzaġa مرزغه] *is.* Kokulu su birikintisi olan yer; bataklık.

merzagî, [Ar. merzeġā > merzaġī / merzaġiyye مرزغى / مرزغيه] *(merzaği:) {OsT} sf.* Bataklıkla ilgili.

merzat, [Ar. rıżā > merżāt مرضات] *(merza:t) {OsT} is.* Razı olma; hoşnut olma; hoşnutluk.

merzban, [Far. merz-bān مرزبان] *(merzba:n) {OsT} is.* Sınır muhafızı; uç beyi.

merzbum, [Far. merz-būm مرزبوم] *(merzbu:m) {OsT} is.* Sınırları belli toprak parçası; vatan; ülke.

merze[1], [? merze] *{ağız}]is.* Bağ, bahçe, bostan kulübesi. [DS]

merze[2], [? merze] *{ağız} is.* Hamur açmakta kullanılan oklava; merdane. [DS]

merze[3], [? merze] *{ağız} is.* Renkli kadın baş örtüsü. [DS]

merze[4], [? merze] *{ağız} is.* Köfteye konulan ince uzun yapraklı, hoş kokulu bir ot. [DS]

merze[5], [Far. merz / Ar. mezraʿ => merze] *{ağız} is.* Köy dışındaki ev, tarla vb. gayrimenkul. [DS]

merzeban, [Far. merze-bān مرزبان] *(merzeba:n) {OsT} is.* → merzban.

merzegân, [Far. merzeġān مرزغان] *(merzegâ:n) {OsT} is.* **1.** Cehennem. **2.** Mezar.

merzencuş, [Ar. merzencūş مرزنجوش /Far. merzengüş مرزنگوش] *(merzengû:ş) {OsT} is. bot.* → mercanköşk.

merzengûş, [Far. merzengüş مرزنگوش / Ar. merzencūş مرزنجوش] *(merzengû:ş) {OsT} is. bot.* Mercanköşk, *(Origanum mairona)*

merzgûn, [Far. merz-gūn مرزگون] *(merzgû:n) {OsT} is.* Cinsel organ.

merzi, [Ar. rıżā > merżī مرضى] *(merzi:) {OsT} is.* Rıza gösterilme; hoşnutluk; beğenilme.

merzifan, [Far. nerd-bān => merdiven / merzifan] *{ağız} is.* Merdiven. [DS]

merzivan, [Far. nerd-bān => merdiven / merzivan] *{ağız} is.* Merdiven. [DS]

merzuk, -ğu [Ar. rızḳ > merzūk / merzūḳa مرزوقه] *(merzu:k) {OsT} sf.* Rızkı verilmiş; yiyeceği karşılanmış olan.

merzul, [Ar. reẕālet > merẕūl مرذول] *(merzu:l) {OsT} sf.* Rezil edilmiş olan.

merzuvan, [Far. nedr-bān => merdiven / merzuvan] *{ağız} is.* Merdiven. [DS]

merzüban, [Far. merzebān > Ar. merzūbān مرزبان] *(merzüba:n) {OsT} is.* **1.** Sınır beyi. **2.** (Araplara göre) İran valisi.

merzübum, [Far. merzübūm مرزبوم] *(merzübu:m) {OsT} is.* İklim.

merzvan, [Far. merz-vān مرزوان] *(merzva:n) {OsT} is.* Uç beyi; sınır bekçisi.

-mes, [-mas / -mes] *{eAT} yap. e.* → -mas.

mes, [Ar. mess مس] *{OsT} is.* **1.** Değme; dokunma. **2.** Meydana gelme.

mesa[1], **-a'i** [Ar. mesā' مساء] *(mesa:) {OsT} is.* Akşam.

mesa[2], **-a'ı** [Ar. meṣāʿ مساع] *(mesa:) {OsT} is.* Kuyumcu eşyası.

mesab, [Ar. ṣevb > meṣāb مثاب] *(mesa:b) {OsT} is.* **1.** Geri dönülecek yer. **2.** İnsanların toplandığı yer. **3.** Derece; rütbe. **4.** *zf.* Kadar.

mesabe, [Ar. meṣābe مثابه] *(mesa:be) {OsT} is.* **1.** Derece; rütbe; değer. **2.** (".... mesabesinde" şeklinde kullanılır.) yerinde; hükmünde; değerinde. **3.** *{ağız}* Benzerlik. [DS]

mesabih, [Ar. miṣbāḥ > meṣābīḥ مصابيح] *(mesa:bi:h) {OsT} is.* Kandil vb. aydınlatma aracı; çırağlar.

mesabir, [Ar. misbār > mesābīr مسابير] *(mesa:bir) {OsT} is.* **1.** *tıp.* Yara fitilleri. **2.** Sondalar.

mesacid, [Ar. mescid > mesācid مساجد] *(mesa:cid) {OsT} is.* **1.** Mescitler. **2.** Cuma ve bayram namazı kılınamayan küçük camiler.

mes'adet, [Ar. saʿādet > mesʿadet مسعدت] *(mes-adet) {OsT} is.* Bahtiyarlık.

mesa'et, [Ar. mesā'et مساءت] *(mesa:et) {OsT} is.* Kötülük etme; kötü iş yapma.

mesaf, -ffı [Ar. ṣaff > meṣāff مصف] *(mesa:f) {OsT} is.* Sıra hâlinde dizilme yeri. ⊡ **mesāf-gâh,** *{OsT} Savaş alanı.*

mesafat, [Ar. mesāfe > mesāfāt مسافات] *(mesa:fa:t) {OsT} is.* Uzaklıklar; aralar; mesafeler. ⊡ **mesāfāt-ı ba'îde,** *{OsT} Uzak mesafeler.*

mesafe[1], [Ar. mesāfe مسافه] *(mesa:fe) {OsT} is.* **1.** İki nokta arasındaki uzaklık; uzaklık. **2.** *mecaz.* İlişkilerde içten olmama durumu; resmiyet; soğukluk. ⊡ **mesafe bırakmak,** *Aşırı samimiyeti önlemek amacıyla aradaki resmiyeti korumak.*

mesafe[2], [? mesafe] *{ağız} is.* Alay; eğlence. [DS]

mesafeli, [mesafe-li] *(mesa.felı) sf.* **1.** Arası olan; uzaklığı bulunan. **2.** *mecaz.* İlişkilerde içtenliğe yer vermeyen; soğuk.

mesafelik, -ği [mesafe-lik] *(mesa:felik) is.* Aralık; uzaklık.

mesag, [Ar. sevġ > mesāġ مساغ] *(mesa:ğ) {OsT} is.* İzin. ☞ **mesāğ-ı kanūnî,** *{OsT} Yasal izin.*|| **mesāğ-ı şer'î,** *{OsT} Şeriatın verdiği izin.*

mesaha, [Ar. sāḥa >mesāḥā / mesāḥāt مساحه / مساحت] *(mesa:ha:) {OsT} is.* **1.** Yeri ölçme. **2.** Yüz ölçümü. ☞ **mesaha etmek,** *Ölçmek.*|| **mesaha fenni,** *Yer ölçme bilgisi.*|| **mesaha ilmi,** *Yer ölçme bilgisi.*|| **mesāha-i sathiye,** *{OsT} Yüz ölçümü.*|| **mesaha şeridi,** *Ölçü şeridi.*|| **mesaha zinciri,** *Ölçü zinciri.*

mesahif, [Ar. muṣḥāf > meṣāḥif مصاحف] *(mesa:hif) {OsT} is.* **1.** Sayfa hâline getirilmiş şeyler; kitaplar. **2.** Kur'an-ı Kerim'ler; mushaflar.

mesai, [Ar. saʿy *(çalışma)* > mesāʿī مساعی] *(mesa:i:) {OsT} is.* **1.** Çalışmalar; emekler; çabalar. **2.** Çalışma. ☞ **mesā'î-i fevkalāde,** *{OsT} Olağanüstü çalışma.*|| **mesā'î-i cemîle,** *{OsT} Güzel çalışmalar.*|| **mesai saati,** *Çalışma saatleri; iş süresi.*|| **mesai yapmak,** *Bir iş yerinde, yasal olarak belirlenen çalışma süresi dışında da ücretle çalışma yapmak.*|| **mesaiye kalmak,** *Fazla çalışma yapmak.*

mesa'ib[1], [Ar. musʿab > mesāʿib مساعب] *(mesa:ib) {OsT} is.* Zor işler; müşküller.

mesa'ib[2], [Ar. musibet > mesā'ib مسائب] *(mesa:ib) {OsT} is.* **1.** Musibetler; felaketler. **2.** Uğursuz sayılan kimseler. ☞ **mesāib-i dünyeviye,** *{OsT} Dünya felaketleri.*|| **mesāib-penāh,** *{OsT} Belaların sığınağı.*|| **mesāib-zede,** *{OsT} Felakete uğramış.*

mesaid[1], [Ar. maṣʿad > meṣāʿid مصاعد] *(mesa:id) {OsT} is.* Yukarı çıkacak yerler.

mesaid[2], [Ar. sayd > mesā'id مسائد] *(mesa:id) {OsT} is.* Av yerleri.

mesail, [Ar. mes'ele > mesā'il مسائل] *(mesa:il) {OsT} is.* Meseleler; sorunlar. ☞ **mesāil-i amîka,** *{OsT} Derin meseleler.*|| **mesāil-i hukuk,** *{OsT} Hukuk sorunları.*|| **mesāil-i müteahhire,** *{OsT} Bir davayı ileri tarihe bırakma.*|| **mesāil-i mütekaddime,** *{OsT} Davadan önce yapılması gereken işler.*|| **mesāil-i şetta,** *{OsT} Dağınık çeşitli meseleler.*

mesair, [Ar. mesāʿir مساعر] *(mesa:ir) {OsT} is.* Ateş kürek veya küsküleri; ateş karıştırıcı araçlar.

mesaj, [Fr. message] *is.* **1.** Bir kimseye gönderilen bilgi, haber; bilgi yazısı; ileti. **2.** Bir devlet büyüğünün, sorumlu bir kimsenin veya toplumda önemli bir yer edinmiş kimsenin, özel bir durum, belirli bir gün veya önemli bir olay dolayısıyla topluma, insanlığa iletilmek üzere yayınladığı veya bu konuda düşüncelerini belirttiği duyuru. **3.** *mecaz.* Bir yazar veya önemli bir kişi tarafından insanlara iletilen derin bir düşünce içeren duyuru; içeriğe atfedilen anlam. **4.** *mecaz.* Resim, yazı vb. yollarla sunulan bir anlatının, bir söylemin vurguladığı temel düşünce; anlatılması amaçlanan duygu ve düşünce; ana düşünce; tema; ileti. **5.** *iletş.* Bir alıcı için, bir uyaran olarak işlev gören her türlü fiziksel işaret; iletişim sürecinde iletilen şey. ☞ **mesaj bırakmak,** *Haber bırakmak.*|| **mesaj bozulumu,** *iletş. Zincirleme iletişim sürecinin çeşitli aşamalarında mesajın özgün durumu farklılaşarak son aşamada amaçlanan iletimle hiçbir ilişkisinin kalmaması durumu.*

mesak, -ğı [Ar. sevḳ > mesāḳ مساق] *(mesa:k) {OsT} is.* **1.** Gönderilecek yer; sevk yeri. **2.** Bir şeyi dürtme; ileri itme.

mesakıb, [Ar. misḳab > meṡaḳıb مثاقب] *(mesa:kıb) {OsT} is.* Delme araçları; matkaplar.

mesakıl, [Ar. mıṣḳal > meṣāḳıl مصاقل] *(mesa:kıl) {OsT} is.* **1.** Cilalama, parlatma araçları. **2.** İnce hatipler.

mesakıt, [Ar. suḳūṭ > mesḳaṭ > mesāḳıṭ مساقط] *(mesa:kıt) {OsT} is.* **1.** Bir şeyin düştüğü yerler; düşme yerleri. **2.** Doğum yerleri.

mesakil, [Ar. meṡāḳīl مثاقيل] *(mesa:ki:l) {OsT} is.* Miskaller.

mesakin[1], [Ar. mesken > mesākin مساكن] *(mesa:kin) {OsT} is.* Konutlar; meskenler.

mesakin[2], [Ar. miskin > mesākīn مساكين] *(mesa:ki:n) {OsT} is.* **1.** Yoksullar. **2.** Miskinler; tembeller; uyuşuklar.

mes'al, [Ar. mesʿal مسعل] *{OsT} is. tıp.* Boğazda öksürecek yer.

mesalib, [Ar. meṡlebe > meṡālib مثالب] *(mesa:lib) {OsT} is.* Ayıplar; kusurlar.

mesalih, [Ar. maṣlaḥat > meṣāliḥ مصالح] *(mesa:lih) {OsT} is.* İşler.

mesalik, -ği [Ar. sülük > meslek > mesālik مسالك] *(mesa:lik) {OsT} is.* **1.** Meslekler. **2.** Tutulan, gidilen yollar.

mesalis, [Ar. ṡelāṡe > mesleṡ > meṡāliṡ مثالث] *(mesa:lis) {OsT} is.* Üç telli sazlar.

mesam[1], [Ar. meṣām / meṣāmet مصام / مصامت] *(mesa:m) {OsT} is.* Duracak yer.

mesam[2], **-mmi** [Ar. mesemm مسم] *{OsT} is. anat.* → mesem.

mesam[3], **-mmi** [Ar. mesemm > mesāmm مسام] *(mesa:m) {OsT} is. anat.* Ciltteki küçük delikler; gözenek.

mesami, -i'ı [Ar. mişmaʿ > meşāmiʿ مصامع] *(mesa:mi:) {OsT} is. anat.* **1.** Kulaklar; işitme organları. **2.** İşitme araçları.

mesamir, [Ar. mismār > mesāmir مسامیر] *(mesa:mir) {OsT} is.* Çiviler. ☞ **mesāmir-i nisyāna ta'lik,** *{OsT} Unutma çivisine asma; önem vermeksizin ileriye bırakma; askıya alma.*

mesammat, [Ar. mesāmm > mesammāt مسامات] *(mesa:mma:t) {OsT} is. anat.* Cilt üzerindeki küçük delikler; gözenekler.

mesamme, [Ar. mesāmme مسامه] *(mesa:mme) {OsT} is. anat.* Gözenek.

mesane, [Ar. meşāne مثانه] *(mesa:ne) {OsT} is. anat.* Sidik torbası.

mesani, [Ar. işneyn *(iki)* > meşnā > meşānī مثانی] *(mesa:ni:) {OsT} is.* **1.** İkilemeler. **2.** Bir şeyin iki kere yapılması, tekrarlanması. **3.** Fatiha suresini ezbere okuma. **4.** (İki rekâtta iki defa okunduğu için) Fatiha Suresi. ☞ **mesāniyü'l-ūd,** *{OsT} müz. 1. Tanbur veya lavtanın ikinci teli. 2. İki telli tambur; bulgari.*

mesanid, [Ar. mesned > mesānid مسانید] *(mesa:nid) {OsT} is.* Rütbeler; makamlar; mevkiler; aşamalar. ☞ **mesānid-i āliye,** *{OsT} Yüksek mevkiler; yüksek rütbeler.*

mesar[1], [? mesar] *{ağız} is.* Bahçelere çit yapmakta kullanılan bir iki metre uzunluğunda kalın ağaç parçaları. [DS]

mesar[2], **-rrı** [Ar. meserret > mesārr مسار] *(mesa:r) is.* Sevinçler; zevkler *(Türkçede çoğunlukla tekil olarak kullanılmıştır).*

mesarib, [Ar. mesreb > mesārib مسارب] *(mesa:rib) {OsT} is.* **1.** Çayırlar; meralar; otlaklar. **2.** Vücudun göğüs bölgesindeki kıllar.

mesarih, [Ar. müsraḥ > mesāriḥ مسارح] *(mesa:rih) {OsT} is.* Otlaklar; çayırlar.

mesas, [Ar. mesās مساس] *(mesa:s) {OsT} is.* Asıl; esas.

mesatır, [Ar. saṭır > misṭār > mesāṭır مساطر] *(mesa:tır) {OsT} is.* **1.** Cetveller. **2.** Duvarcı veya sıvacı mastarları; mıstarlar.

mesavi[1], [Ar. meşvā > meşāvī مثاوی] *(mesa:vi:) {OsT} is.* Evler; konutlar.

mesavi[2], [Ar. sū' > mesāvī مساوی] *(mesa:vi:) {OsT} is.* Kötülükler; fenalıklar.

mesavik, -ği [Ar. misvāk > mesāvīk مساویك] *(mesa:vi:k) {OsT} is.* Misvaklar.

mesba'a, [Ar. mesbaʿa مسبعه] *{OsT} is.* Aslan gibi yırtıcı hayvanları çok olan bölge.

mesbuk[1], **-kü** [Ar. sebk > mesbūk / mesbūke مسبوك / مسبوكه] *(mesbu:k, k ince söylenir) {OsT} is.* Kalıba dökülmüş; kalıplanmış.

mesbuk[2], **-ku** [Ar. sebḳ > mesbūḳ / mesbūḳa مسبوق / مسبوقه] *(mesbu:k) sf.* **1.** Geride kalan; ayak uyduramayan; geride bırakılmış; geçilmiş. **2.** Geçmiş zamanda olmuş; geçmiş. **3.** Daha önce geçmiş olan; önde bulunan. ☞ **mesbuk hizmetine binaen,** *Geçmişteki hizmetlerine dayanarak.*|| **mesbūkü'l-emsāl,** *{OsT} Benzeri önceden var olmuş; benzerleri geçmiş.*|| **mesbūkü'l-hidmet,** *{OsT} Emeği geçmiş olan; hizmeti geçmiş olan.*|| **mesbūkü'z-zikr,** *{OsT} Adı geçmiş; adı geçen.*

mescen, [Ar. sicn > mescen مسجن] *{OsT} is.* Hapishane.

mescid, [Ar. sücūd > mescid مسجد] *{OsT} is.* → mescit.

mescit, -di [Ar. sücūd > mescid مسجد] *{OsT} is.* **1.** Secde edilecek yer; secde edilen yer; namaz kılınan yer. **2.** *isl.* Camiden küçük ibadet yeri.

mescud, [Ar. secūd > mescūd مسجود] *(mescu:d) {OsT} sf.* **1.** Kendisine secde edilmiş olan. **2.** Kendisine secde edilen; Allah. ☞ **mescūd-i melek,** *{OsT} Hz. Âdem.*

mescum, [Ar. secm > mescūm مسجوم] *(mescu:m) {OsT} sf.* Dökülmüş; saçılmış; akmış.

mescun, [Ar. sicn > mescūn مسجون] *(mescu:n) {OsT} sf.* Hapsedilmiş olan; hükümlü; mahpus.

mescur, [Ar. mescūr مسجور] *(mescu:r) {OsT} sf.* **1.** (Su, deniz vb. için) taşkın. **2.** *is.* Kızgın fırın; alevli ateş.

mesdud, [Ar. sedd >mesdūd / mesdūd مسدود / مسدوده] *(mesdu:d) {OsT} sf.* Önüne set yapılmış; tıkanmış; kapanmış.

mese, [Ar. messās => mese] *{ağız} is.* Toprak altındaki havuç, turp vb. sebzeleri çıkarmakta kullanılan sivri uçlu uzun demir. [DS]

mesed, [Ar. mesed مسد] *{OsT} is.* Sıkı bükümlü ip.

mesedek, -ği [? mesedek] *{ağız} is.* Kalın direk; mertek. [DS]

mesegü, [Ar. mesfūʿ => mesegü] *{ağız} is.* Dedikodu. [DS]

mesek[1], **-ği** [? mesek] *{ağız} is.* Yetim. [DS]

mesek[2], **-ği** [? mesek] *{ağız} is.* Domuz yavrusu. [DS]

mesel[1], [Ar. meşel مثل] *{OsT} is.* **1.** İbret ve örnek alınacak söz. **2.** Örnek; benzer; misal. **3.** *gnşl.* Atasözü; darbımesel. **4.** Eğitici kısa hikâye; masal. **5.** *hrist.* Kutsal kitapların, ibret dersi veren alegorik hikâyeleri. **6.** *{ağız}* Bilmece. [DS] ☞ **mesel-āmiz,** *{OsT} 1. Örneklemelerle dolu olan. 2. ed. İçinde bol bol atasözü kullanılmış olan şiir.*|| **mesel-gū,** *Atasözü söyleyen; şiirlerinde atasözü kullanan.*|| **mesel kurmak,** *{eAT}* → mesel urmak.|| **mesel olmak,**

(Söz, cümle, hikâye vb. için) atasözü durumuna gelmek.|| **mesel urmak,** *{eAT} Duruma uygun bir atasözü veya tanınmış bir söz sözleşmek; misal getirmek; mesel irad etmek.*

mesel², [Bul. mesél' / Yun. mesâli [Tietze] => mesel] *{ağız} is.* Sıcak bir kabı tutmak için kullanılan bez parçası; tutacak. [DS]

mesel³, [? mesel] *{ağız} is.* Ahırda hayvanların sidiğinin akması için yapılan tahta oluk. [DS]

mesela, [Ar. miṣāl > meṣelā مثلا] *(me'selâ:) {OsT} zf.* Söz gelişi; söz gelimi; misal olarak; örneğin.

mes'ele, [Ar. su'āl > mes'ele مسأله] *{OsT} is.* → mesele. ⊡ **mes'ele-i müstehhire,** *{OsT} huk. Asıl davanın görülmesi sırasında meydana gelmiş, davaya bakmakla görevli olan mahkemenin görevi dışında kalan fakat asıl davaya etkisi olan olaylar.*|| **mes'ele-i nās,** *{OsT} huk. Halktan dilencilik oluyla alınan mallar.*|| **mes'ele-i zāile,** *{OsT} Geçen savaş.*

mesele, [Ar. su'āl > mes'ele مسأله] *{OsT} is. mat.* **1.** Bilimsel metotlarla çözümlenmesi gereken şey; problem. **2.** Çözümü zor olan konu; sorun. **3.** Açıklanamayan; kavranamayan; çözümlenemeyen. **4.** Savaş. **5.** *huk.* Kadı veya müçtehidin önüne getirilen ve hukuk açısından çözümlenmesi gerekli maddî, gerçek veya farazi olay. ⊡ **mesele çıkarmak,** *1. Üzüntü verecek bir duruma sebep olmak. 2. İçinden çıkılması güç bir durum yaratmak. 3. Bir anlaşmazlığa yol açmak.*|| **mesele yapmak,** *Aslında önemsiz olan bir konu için çok önemliymiş gibi davranmak.*|| **Mesele yok!** *Herhangi bir güçlük yok.*

meseleme, [Ar. mes'ele => mesele-me] *{ağız} is.* **1.** Sorun. **2.** Sorun yaratacak olay. [DS]

meselen, [Ar. misāl > meselen مثلاً] *(mese'len) {OsT} zf.* Örnek olarak; misal olarak; mesela; söz gelişi; şunun gibi.

mesem, -mmi [Ar. mesemm مسم] *{OsT} is.* Ciltteki ufak delik; gözenek; mesamat.

mesemek, -ği [bas-amak > mesemek] *{ağız} iş.* **1.** Merdiven. **2.** Merdiven basamağı. [DS]

mesemme, [Ar. mesemme مسمه] *{OsT} is.* Küçük delikler; gözenekler.

mesen, [Maecenas *(İmp. Augustus'un gözde adamı)* > Fr. mécène] *is.* Edebiyatçıları, bilim adamlarım ve sanatçıları koruyan, onlara yardımda bulunan kimse.

mesenk, -gi [? mesenk] *{ağız} is.* Alay; şaka. [DS]

meser, [Far. meser مسر] *{OsT} is.* Buz.

me'sere, [Ar. me'sere مأثره] *{OsT} is.* Güzel iz; güzel nişan; güzel eser.

mesere, [? mesere] *{ağız} is.* **1.** Pekmez kaynatılan yer. **2.** Pekmez kazanı. [DS]

meserrat, [Ar. meserret > meserrāt مسرات] *(meserra:t) {OsT} is.* Sevinçler.

meserret, [Ar. sürūr > meserret مسرت] *{OsT} is.* Sevinç. ⊡ **meserret-āver,** *{OsT} Sevindirici.*|| **meserret-bahşā,** *{OsT} Sevinç bağışlayan; sevindiren.*|| **meserret-efzā,** *{OsT} Sevinç artırıcı.*|| **meserret-engîz,** *{OsT} Sevindirici.*

meserretle, [meserret-le] *(meserre'tle) zf.* Sevinçle.

meses, [Ar. messās / Sur. Ar. mesās مساس] *{ağız} is.* Hayvanları dürtmekte kullanılan ucu çivili değnek; üvendire.

meset, -di [? mesedek / meset] *{ağız} is.* Kalın direk; mertek; mesedek. [DS]

mesevu, [Ar. mesfūʿ => mesevu / meseğü] *{ağız} is.* → mesevü. [DS]

mesevü, [Ar. mesfūʿ => mesevü / meseğü] *{ağız} is.* Dedikodu. [DS]

mesfu, -u'u [Ar. mesfūʿ مسفوع] *(mesfu:) {OsT} sf.* Nazar değmiş olan. ⊡ **mesfū'ü'l-ayn,** *{OsT} Gözleri içeri doğru çukur olan.*

mesfuh, [Ar. sefḥ > mesfūḥ مسفوح] *(mesfu:h) {OsT} sf.* **1.** Dökülmüş; akıtılmış. **2.** *is. coğ.* Dağ eteği.

mesgabe, [Ar. mesġabe مسغبه] *{OsT}is.* Açlık.

mesfur, [Ar. mesfūr مسفور] *(mesfu:r) {OsT} sf.* (Beğenilmeyen, hor görülen kişiler için) adı geçmiş; yazılmış olan.

mesh¹, [Ar. mesḫ مسخ] *{OsT} is.* **1.** Biçimini değiştirerek çirkin hâle gelme. **2.** *ed.* Başka birisinin şiirindeki sözleri değiştirerek benzer şiir yazma.

mesh², [Ar. mesḥ مسح] *{OsT} is.* **1.** Elle sıvazlama. **2.** Yağ, koku vb. sürme. **3.** Abdest alırken ıslak elle başı ve boyunları sıvazlama. ⊡ **mesh etmek,** *1. Abdest alırken ıslak eli baş ve mest üzerine sürmek. 2. El ile sıvazlamak. 3. Yağlamak; yağ sürmek.*

mesh³, [İng. mesh] *(meş) is.* Bir elekte inç başına elek deliği sayısı.

mesha, -ai [Ar. mesḥā' مسحاء] *(mesha:) {OsT} is.* Düz yer; düzlük.

meshane, [Ar. mesḫane مسخانه] *(mesha:ne) {OsT} is.* Isıtıcı; ısıtma aracı.

meshetme, [Ar. mesh + T. et-me مسح ايتمه] *{OsT}is.* Meshetmek eylemi.

meshetmek, [Ar. mesḥ + et-mek مسح ايتمك] *{OsT} gçl. f. [-e(d)-er]* **1.** Abdest alırken ıslak eli baş ve mest üzerine sürmek. **2.** El ile sıvazlamak. **3.** Yağlamak; yağ sürmek.

meshuf, [Ar. sihāf > meshūf مسهوف] *(meshu:f) {OsT} sf.* **1.** Suya kanmayan. **2.** Susamış.

meshuk, -ku [Ar. saḥķ > mesḥuķ مسحوق] *(meshu:k) {OsT} sf.* Dövülerek toz hâline getirilmiş.

meshun, [Ar. saḫn >mesḫūn مسخون] *(meshu:n) {OsT} sf.* Isıtılmış; ısınmış.

meshur, [Ar. siḥr > mesḥūr مسحور] *(meshu:r) {OsT} sf.* Büyülenmiş.

meshut, [Ar. mesḫūṭ مسخوط] *(meshu:t) {OsT} sf.* (İş için) beğenilmemiş.

meshvermek, [Ar. mesḥ + T. vermek مسح ویرمك] *{OsT} gçsz. f. [-ir]* **1.** Abdest alırken ıslatılmış eli başa ve mestlere sürmek. **2.** (Hastalık sebebiyle ayaklarını yıkayamayan kimseler için) ayaklarını meshetmek.

Mesih, [Lat. mesias / Aramca. meşiha / İbr. maşia > Ar. seyyaḥ / mesḥ > mesīḥ مسیح] *(mesi:h) {OsT} sf.* **1.** Eliyle sıvazlayan. **2.** *öz. is.* Hastaları eliyle sıvazlayarak tedavi ettiği için Hz. İsa'ya verilen ad. **3.** Kötü giden dünya yaşayışını sona erdirerek adalet ve mutluluk düzenini getireceğine inanılan tanrısal kişi. **4.** Yahudilerin kutsal kitabı Eski Ahit'te İsrailoğullarınm kurtarıcısı ve Yehova'nın saltanatının kurucusu. **5.** Hristiyanlıkta, düşmüş insanlığın günahlarını bağışlatacak olan Hz. İsa. **6.** Sabırsızlıkla beklenen kutsal kişi. **7.** *isl.* Hz. İsa peygamber. ❐ **Mesih suyu,** *{eAT} Papaz suyu; şarap.*|| **Mesih-vār,** *{OsT} Hz. İsa gibi.*

mesih[1], [Ar. mesḫ *(biçimini değiştirme)* > mesīḫ مسیخ] *(mesi:h, h kalın söylenir.) {OsT} sf.* **1.** Biçim değiştirmiş. **2.** (İnsan için) hayvan biçimine girmiş; garip biçimde dünyaya gelmiş olan.

mesih[2], [Ar. mesīḥ مسیح] *(mesi:h, h kalın söylenir.) {OsT} sf.* Üzerine yağ sürülmüş.

Mesiha, [Ar. mesīḥ > mesīḥā مسیحا] *(mesi:ha:) {OsT} is.* Hz. İsa'nın adlarından biri. ❐ **Mesîhā-dem,** *{OsT} (Hz. İsa peygamberin nefesiyle ölüleri dirilttiği inancından) İsa gibi nefesi olan; hastalar nefesinden şifa bulan.*|| **mesîhā-nefes,** *{OsT} Nefesi ile sağaltan; nefesiyle şifa veren.*

Mesihçilik, -ği [mesih-çi-lik] *is.* **1.** Kötü giden dünya düzenine son vererek bir adalet ve mutluluk düzeni kuracak olan bir kurtarıcının veya tanrısal kişinin geleceğine inanma. **2.** Mesih'in kelamını geliştirmek için çalışan öğreti.

mesihî, [Ar. mesiḥ>mesiḥī/mesīhiyye مسیحی / مسیحیه] *(mesihi:) {OsT} sf.* **1.** İsa Peygambere ait. **2.** Hristiyan.

mesihiyun, [Ar. mesiḥ > mesīḥiyyūn مسیحیون] *(mesi:hiyu:n) {OsT} is.* Hristiyanlar.

mesik, [Ar. mesīk مسیك] *(mesi:k) {OsT} sf.* Cimri; pinti; varyemez.

mesil[1], [Ar. misl > meṡīl مثیل] *(mesi:l) {OsT} sf.* Benzer; eş; gibi.

mesil[2], [Ar. seyelān > mesīl مسیل] *(mesi:l) {OsT} is.* Su yatağı; suyun aktığı yer; su yolu.

mesimek, [mağ-si-mek / mēsi-mek] *(me:simek) {ağız} gçl. f. [-r]* Önem vermek; önemli bulmak. [DS]

mesimemek, [mağ-si-mek / meğer-si-me-mek > mēsi-me-mek] *{ağız} gçl. f. [-z] [-m(i)-yor]* Önemsememek. [DS]

mesimsiz, [mevsim-siz / mēsim-siz] *(me:simsiz) {ağız} sf.* Uygunsuz; biçimsiz. [DS]

mesin, [? mesin] *{ağız} is.* Çinko ibrik. [DS]

mesina, [İt. messina] *is.* **1.** Yapay ve sentetik ham madde ile tek kat olarak çekilmiş değişik kalınlıktaki iplik; misina. **2.** Balıkçıların olta ipi olarak kullandıkları naylon tel.

mesir, [Ar. seyr > mesīr / mesīre مسیر / مسیره] *{OsT} is.* **1.** Gezinti yeri. **2.** *{ağız}* Mesir macunu. [DS] ❐ **mesir bayramı,** *Manisa'da her yıl 15 Nisanda yapılan şenlik.*|| **mesir macunu,** *Mesir bayramında Sultan Camii'nin minarelerinden atılarak halka dağıtılan kırk bir çeşit baharat ve şekerden yapılmış macun.*|| **mesir otu,** *{ağız} bot. Anason.* [DS]

mesire, [Ar. seyr > mesīre مسیره] *(mesi:re) {OsT} is.* Gezinti yeri; gezilecek yer. ❐ **mesire-gâh,** *{OsT} Mesire yeri; gezinti yeri.*

mesirelik, -ği [mesire-lik] *is.* Gezmeye elverişli yer.

mesis, [Ar. messes => mesis] *{ağız} is.* → meses. [DS]

mesit[1], -di [? mesit] *{ağız} is.* Su kıyısına yapılan set; bent. [DS]

mesit[2], -di [? mesit / mesedek] *{ağız} is.* **1.** Büyük kiriş. **2.** İnce uzun ağaç. **3.** Mertek. [DS]

meskat[1], [Ar. suķūṭ > mesķaṭ مسقط] *{OsT} is.* → maskat.

meskat[2], [Ar. mesķāṭ مسقاط] *(meska:t) {OsT} is.* **1.** İçki içilen yer. **2.** İçki kabı; kadeh. **3.** Kova.

mesken, [Ar. sükūn > mesken مسکن] *{OsT} is.* **1.** Oturulan yer; ev; konut. **2.** *bot.* Bazı çiçeklerde tohumların saklı oldukları oyuklar; ev. ❐ **mesken-fiken,** *{OsT} Miskinliği gideren.*|| **mesken masuniyeti,** *huk. Kişinin konutuna belli bazı hukukî şartlar dışında girilmemesi, arama yapılmaması, eşyalarına el konulmaması; konut dokunulmazlığı.*|| (bir yeri) **mesken tutmak,** *Oraya yerleşmek; yerleşip kalmak; oturmak.*

meskenet, [Ar. meskenet مسکنت] *{OsT} is.* **1.** Tembellik; miskinlik. **2.** Beceriksizlik; âcizlik. **3.** Yoksulluk; fakirlik.

meskenye, [? meskenye] *{ağız} is. bot.* Mercimek. [DS]

mesker, [? mesker] *{ağız} is.* Evlek. [DS]

meskûb[1], [Ar. sükūb > meskūb مسكوب] *(meskû:b) {OsT} sf.* Kalıba dökülmüş.

meskub[2], [Ar. s̱aḳb > mes̱ḳūb مثقوب] *(mesku:b) {OsT} sf.* Delinmiş; delik.

meskûk, -ğu [Ar. meskūk / meskūke مسكوك / مسكوكه] *(meskû:k) {OsT} sf.* Damgası vurulmuş; damgalanmış; akçа hâline getirilmiş.

meskûkât, [Ar. meskūk > meskūkāt مسكوكات] *(meskû:kâ:t) {OsT} is.* Madenî paralar; sikkeler. ⊡ **meskûkât-ı cedîde,** *{OsT} Yeni madenî paralar.*|| **meskûkât-ı ecnebiye,** *{OsT} Yabancı devletlere ait madenî paralar.*

meskum, [Ar. mesḳūm مسقوم] *(mesku:m) {OsT} sf.* (Kişi çin) hasta ve yoksul.

meskûn, [Ar. sükūn > meskūn / meskūne مسكون / مسكونه] *(meskû:n) {OsT} sf.* **1.** (Yer için) içinde veya üzerinde insan oturan; insan yaşayan. **2.** (Yer için) yurt tutulmuş; yurt edinilmiş. ⊡ **meskûn mahal,** *Yerleşim birimi.*

meskûr, [Ar. sekr > meskūr مسكور] *(meskû:r) {OsT} sf.* Sarhoş olan; sarhoş.

meskût, [Ar. sükūt > meskūt / meskūt مسكوت / مسكوته] *(meskû:t) {OsT} sf.* Söylenmemiş; denilmemiş. ⊡ **meskût bırakmak,** *Söylememek; atlamak.*|| **meskût geçmek,** *Söylememek; atlamak.*|| **meskût kalmak,** *Söylenmemek; konuşulmamak.*||

meslah, [Ar. selẖ > meslaẖ مسلخ] *{OsT} is.* Hayvan kesilen yer; mezbaha; kesim evi.

meslaha, [Ar. meslaḥa مسلحه] *{OsT} is.* **1.** Sınır kalesi. **2.** Derbent.

meslebe, [Ar. meslebe مثلبه] *{OsT} is.* Kusur; eksiklik; ayıp.

meslek, -ği [Ar. sülūk > meslek مسلك] *{OsT} is.* **1.** Bir kimsenin geçimini sağlamak, hayatını devam ettirmek için yapmak zorunda olduğu iş. **2.** Konusu ve tekniği ile belirlenen toplumsal uğraş. **3.** Bir öğrenim, çıraklık vb. eğitimi gerektiren ve yasalarla belirlenen uzmanlık alanı. **4.** Özel teknikler bakımından ele alınan iş türü. **5.** Zihinsel ve sanatsal çalışmaya dayanan ve toplumda o kişiye saygın bir yer sağlayan uğraşı alanı. **6.** Aynı meslekten olan insanlar topluluğu. **7.** (Tamlayan olarak kullanıldığında) o mesleğe ilişkin; o meslekle ilgili. **8.** Okul; çığır; ekol. **9.** İzlenen yol; metot. **10.** Tarz; davranış; biçim. **11.** *fel.* Birbirine bağlı felsefî ve bilimsel düşünceler birliği; bir ana fikir etrafında toplanmış çeşitli bilgiler; sistem; dizge. ⊡ **mesleğinin eri olmak,** *Yaptığı işin ustası veya uzmanı olmak.*|| **meslek hastalığı,** *huk. Sigortalının çalıştırıldığı işi dolayısıyla, işin niteliğine göre tekrarlanan bir sebeple ve iş şartları yüzünden maruz kaldığı, geçici veya sürekli hastalık.*|| **meslek icabı,** *Mesleğin gereği olarak.*|| **meslek içi eğitim,** *Meslekte iken görevlinin kendini geliştirmesi için katıldığı kurs, seminer vb.*|| **meslek seçmek,** *Yeteneklerine ve isteğine uygun bir işi geçimini sağlamak üzere sürekli olarak yapmak.*|| **meslek yaşamı,** *Meslekte geçen süre.*

meslekî, [Ar, meslek > meslekī / meslekiyye مسلكى / مسلكيه] *(mesleki:) {OsT} sf.* Meslekle ilgili olan; mesleğe ait; mesleksel. ⊡ **meslekî suç,** *huk. Memurların görevlerini yaparken işledikleri ve görevlerinden kaynaklanan suçları için kullanılır.*|| **meslekî tedrisât,** *Meslekle ilgili öğrenim.*|| **meslekî ve teknik öğretim kurumları,** *İlköğretimden sonra bir meslek edinmek isteyen gençlerin okudukları öğretim kurumları.*

mesleksel, [meslek-sel] *sf.* Meslekle ilgili; mesleğe ait; meslekî.

mesleksiz, [meslek-siz] *sf.* **1.** Mesleği olmayan; işsiz güçsüz. **2.** Renksiz; dönek.

mesleksizlik, -ği [meslek-siz-lik] *is.* **1.** Mesleği olmama durumu; işsizlik. **2.** Döneklik; renksizlik.

meslektaş, [Ar. meslek + T. -daş] *is.* Birbiri ile aynı işi yapan veya aynı işte çalışan kişiler; aynı meslekten olanlar; meslek arkadaşı.

meslektaşlık, -ğı [meslek-taş-lık] *is.* Aym meslekten olma durumu; meslek arkadaşı olma durumu.

meslub, [Ar. selb > meslūb مسلوب] *(meslû:b) {OsT} sf.* Alınmış; giderilmiş; soyulmuş. ⊡ **meslubü'l-akl,** *Aklı alınmış.*|| **meslubü'ş-şuūr,** *Şuursuz.*

mesluc, Ar. meslūc مسلوج] *(meslû:c) {OsT} sf.* Yutulmuş.

mesluh, [Ar. selẖ > meslūẖ مسلوخ] *(meslû:h) {OsT} sf.* Derisi yüzülmüş.

mesluk, [Ar. meslūḳ / meslūḳe مسلوق / مسلوقه] *(meslû:k) {OsT} sf.* **1.** Kaynamış. **2.** Suda haşlanmış et.

meslul, -lü [Ar. sell > meslūl مسلول] *(meslû:l) {OsT} sf.* **1.** (Kılıç, hançer vb.) kınından sıyrılmış. **2.** (Kişi için) din uğruna feda olmuş. **3.** (Kişi için) vereme tutulmuş.

meslus, [Ar. meslūs̱ مثلوث] *{OsT} sf.* **1.** Üçte biri alınmış. **2.** *is.* Üç kat bükülü ip.

meslut, [Ar. meslūṭ مسلوط] *(meslû:t) {OsT} sf.* **1.** Mağlup olmuş; yenilmiş. **2.** Zayıf. ⊡ **meslutü'l-lihye,** *Sakalı çenesinde ince bir çizgi biçiminde olan.*

mesme, [Ar. mesmūʿ مسموع => mesme] *{ağız} is.* Önem; değer. ⊡ **mesmeye almak,** *{ağız} Önem vermek; dinlemek.* [DS]

Mesmercilik, -ği [Franz Anton Mesmer *(Alman he-*

kim) > mesmer-ci-lik] *is.* Mesmer tarafından ortaya atılan, bütün yaratıkların manyetik akımın altında bulunduğunu, insanın bu akımı biriktirebildiğini, dokunmalarla başkalarına aktarabildiğini kabul eden kuram; Mesmerizm.

Mesmerizm, [Franz Anton Mesmer *(Alman hekim)* > Fr. mesmérisme] *is.* → Mesmercilik.

mesmes[1], [? mesmes] *{ağız} is.* Irmak ve derelerden esen hafif yel; meltem. [DS]

mesmes[2], [? mesmes] *{ağız} is.* Kaydırak oyunu; kaleye konulan taşa taş veya sopa ile vurularak oynanan bir oyun. [DS]

mesmi, [Ar. mesmūʿ مسموع => mesmi] *{ağız} is.* Önem; değer. ⊡ **mesmiye almak,** *{ağız} Önem vermek; dinlemek.* [DS]

mesmu, -u [Ar. semʿ > mesmūʿ مسموع] *(mesmu:) {OsT} sf.* **1.** İşitilmiş; duyulmuş. **2.** Dinlemeğe değer; dikkate alınabilir.

mesmu'at, [Ar. mesmūʿ > mesmūʿāt مسموعات] *(mesmu:a:t) {OsT} is.* Duyulanlar; işitilenler; haberler.

mesmum, [Ar. semm > mesmūm مسموم] *(mesmu:m) {OsT} sf.* Zehirlenmiş; zehirli.

mesmumen, [Ar. mesmūm > mesmūmen مسموماً] *(mesmu:men) {OsT} zf.* Zehirlenerek; zehirlenmiş olarak.

mesmur, [Ar. mesmār > mesmūr مسمور] *(mesmu:r) {OsT} sf.* **1.** Çivi ile tutturulmuş. **2.** (Kişi için) ufak tefek olmasına rağmen bedenen kuvvetli olan.

mesmursuz, [Ar. mesmūʿ => mesmur-suz] *sf.* **1.** (Söz için) dinlemeye değmez; zevksiz; yavan. **2.** (Kişi için) sözüne değer verilmez; tatsız tuzsuz konuşan; saygısız. **3.** Yakışıklı olmayan; çirkin yüzlü. **4.** *{ağız} zf.* Yersiz; gereksiz; densiz biçimde. [DS]

mesmusuz, [Ar. mesmūʿ => mesmu-suz] *sf.* **1.** (Kişi için) sözüne değer verilmez; tatsız tuzsuz konuşan; saygısız. **2.** Onursuz.

mesna, [Ar. meṡnā مثنى] *(mesna:) {OsT} zf.* İkişer ikişer.

mesnai, [Ar. meṡnā > meṡnāī مثنائى] *(mesna:i:) {OsT} sf.* İkişerli; ikili.

mesned, [Ar. sened > mesned مسند] *{OsT} is.* → mesnet. ⊡ **mesned-ārā,** *{OsT} Bulunduğu makamı süsleyen.*|| **mesned-gâh,** *{OsT} 1. Oturulacak yer; oturak. 2. Bir makamda bulunan kimsenin oturduğu yer; makam koltuğu.*|| **mesned-i āsūdegân,** *{OsT} Sessiz yer; mezar.*|| **mesned-i cem,** *{OsT} Rüzgâr.*|| **mesned-i fetvā,** *{OsT} Şeyhülislamlık unvanı.*|| **mesned-i meşîhat,** *{OsT} Şeyhülislamlık makamı.*|| **mesned-i sadāret-i uzmā,** *{OsT} Sadrazamlık makamı.*|| **mesned-nişîn,** *Bir makamda veya görevde bulunan; görevli.*

mesnediyet, [Ar. mesned > mesnediyyet مسنديت] *{OsT} is. fel.* Dayanak.

mesnet, -di [Ar. sened > mesned مسند] *{OsT} is.* **1.** Bir görüşün, bir yargının dayanağı olan şey; temel; dayanak. **2.** Üzerine dayanılan şey; dayanak; destek. **3.** Makam; derece; rütbe.

mesnetli, [mesnet-li] *sf.* Mesnedi bulunan; dayanağı olan; bir temele, bir esasa oturan.

mesnetsiz, [mesnet-siz] *sf.* Mesnedi bulunmayan; dayanağı olmayan; bir temele, bir esasa oturmayan.

mesnevi, [Ar. ṡeny > meṡnevī مثنوى] *{OsT} is. ed.* **1.** Beyitleri kendi aralarında kafiyeli uzun manzume. **2.** Bu nazım biçimi ile ortaya konulan uzun manzum eserlerin genel adı.

mesnevihan, [Ar. meṡnevī + Far. -ḫᵛān مثنوى خوان] *(mesnevi:ha:n) {OsT} is.* **1.** Mesnevi okuyan. **2.** Mesnevi okutmaya hak kazanmış öğretmen.

mesneviyat, [Ar. meṡnevī > meṡnevīyyāt مثنويات] *(mesnevi:ya:t) {OsT} is.* Mesneviler; mesnevi tarzında yazılmış eserler.

mesnun, [Ar. sünnet > mesnūn مسنون] *(mesnu:n) {OsT} sf.* **1.** (Bıçak, çakı vb. kesici araç için) bilenmiş; keskinleştirilmiş. **2.** Gelenek hâline gelmiş olan; âdet edinilmiş. **3.** Üzerinden bir yıl geçmiş; yıllanmış. **4.** *is.* Hz. Muhammed'in yaptığı şeyler örnek alınmak suretiyle yapılan; sünnet olan şey.

meson[1], [Fr. méson] *(mezon) is. fiz.* → mezon.

meson[2], [? meson] *{ağız}* is. Köy evlerinin tabanına konulan kalın ağaç kiriş. [DS]

mesö, [Ar. mesfūʿ => mesegū / mesö] *{ağız} is.* Dedikodu. [DS]

mesra, [Ar. mesrā مسرى] *(mesra:) {OsT} is.* **1.** Gece yapılan yolculuk; gece yolculuğu. **2.** Geceleyin yolculuğa çıkma.

mesrah, [Ar. mesraḥ مسرح] *{OsT}is.* Çayırlık; mera; otlak.

mesrebe, [Ar. mesrebe مسربه] *{OsT} is.* **1.** Otlak; mera. **2.** Göğüs ile karın arasmda yer alan kıllı bölge.

mesrece, [Ar. mesrece مسرجه] *{OsT} is.* İçine kandil konulan mahfaza; çırakman.

mesru, -u'ı [Ar. mesrūʿ مسروع] *(mesru:) {OsT} sf.* Sara hastalığına yakalanmış olan; sar'alı.

mesrud[1], [Ar. serd > mesrūd مسرود] *(mesru:d) {OsT} sf.* Söylenmiş; bildirilmiş.

mesrud[2], [Far. mesrūd مسرود] *(mesru:d) {OsT} is.* Büyü; sihir; afsun.

mesrudat, [Ar. mesrūdāt مسرودات] *(mesru:da:t) {OsT} is.* Söylenen şeyler; bildirilenler.

mesruk, -ku [Ar. sirḳat > mesrūḳ / mesrūḳa مسروق / مسروقه] *(mesru:k) {OsT} sf.* Çalınmış olan; hırsızlık malı.

mesrur, [Ar. sürūr > mesrūr / mesrūre مسرور / مسروره] *(mesru:r) {OsT} sf.* Sevinçli; sevinmiş olan; memnun.

mesruriyet, [Ar. mesrūr>mesrūriyyet مسروريت] *(mesru:riyet) {OsT} is.* Sevinme; sevinç.

messah[1], [Ar. mesāḥet > messāḥ مساح] *(messa:h) {OsT} sf.* Ölçüp biçen; ölçen; ölçücü.

messah[2], [Ar. mesḥ > messāḥ مساح] *(messa:h) {OsT} sf.* Ovuşturan kimse; masaj yapan kişi; masör; masöz.

messes, [Ar. messās => messes / meses] *{ağız} is.* → meses. [DS]

messetmek, [Ar. mess + T. et-mek مس ايتمك] *{OsT} gçsz. f. [-e(d)-er]* (Lüzum ve ihtiyaç kelimeleri ile) duymak; gerek bulmak.

-messevüz, [-mas-sa-vuz / messevüz] *{eAT} yap e.* → massavuz.

mest[1], [Ar. mesḥ مسح] *{OsT} is.* Üzerine ayakkabı veya lastik giyilebilen topuklardan yukarıya kadar çıkan kısa konçlu bir tür yumuşak ayakkabı.

mest[2], [Far. mest مست] *{OsT} sf.* Sarhoş; kendinden geçmiş olan. ⊡ **mest etmek,** *Kendinden geçirmek.*|| **mest-i bî-riyā,** *{OsT} Gerçek sarhoş.*|| **mest-i elest,** *{OsT} Bezm-i elestte kendinden geçmiş olan.*|| **mest-i harāb,** *{OsT} Çok içmiş olan.*|| **mest-i hayat,** *{OsT} Yaşamaktan başı dönmüş, kendinden geçmiş kimse; hayat sarhoşu.*|| **mest-i müdām,** *{OsT} Her zaman sarhoş olan kimse.*|| **mest-i serşār,** *{OsT} Sarhoşluk sınırını geçmiş olan; haddinden fazla sarhoş.*|| **mest-i şebāb,** *{OsT} Gençlik sarhoşu; gençliğin verdiği heyecan ile kendinden geçmiş.*|| **mest-i temāşā,** *{OsT} Seyretmekle kendinden geçmiş olan.*|| **mest olmak,** *1. Sarhoş olmak. 2. Kendinden geçmek; çok keyif almak.*

mestan, [Far. mest > mestān مستان] *(mesta:n) {OsT} is.* Sarhoşlar.

mestane, [Far. mest-āne مستانه] *(mesta:ne) {OsT} zf.* Sarhoş gibi; sarhoşça; sarhoşçasına; kendinden geçmiş vaziyette.

mestçi, [mest-çi] *is.* Mest yapan veya satan kimse.

mestçilik, -ği [mest-çi-lik] *is.* Mestçinin yaptığı iş veya meslek.

mestî, [Far. mest > mestī مستی] *(mesti:) {OsT} is.* Sarhoşluk; sarhoş olma; kendinden geçme.

mestiklemek, [mestik-le-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(i)-yor)* Masaj yapmak. [DS]

mestur[1], [Ar. saṭr > mesṭūr مسطور] *(mestu:r) {OsT} sf.* Satır hâline getirilmiş; yazılmış.

mestur, [Ar. setr > mestūr / mestūre مستور / مستوره] *(mestu:r) {OsT} sf.* **1.** Örtülmüş; kapalı. **2.** Üzeri kaplanmış.

mesture, [Ar. setr > mestūre مستوره] *(mestu:re) {OsT} sf.* **1.** Saklı; örtülmüş. **2.** *is.* Örtünen ve yabancı erkeklerden kaçan kadın. **3.** *huk.* Tanıkların kimliklerini ve güvenilir kişi olup olmadıklarını araştırmak için yargıç tarafından seçilmiş kişilere gönderilen gizli belge; tezkiye.

mesturiyet, [Ar. mestūr > mestūriyyet مستوريت] *(mestu:riyet) {OsT} is.* **1.** Kapalılık. **2.** Meydanda olmama durumu; gizlilik.

mesubat, [Ar. meṡūbe > meṡūbāt مثوبات] *(mesu:ba:t) {OsT} is.* **1.** Kullar tarafından yapılan bir iyiliğe karşı Allah'ın verdiği ödüller. **2.** Yapılan ibadetlerin kıyamette görülecek olan karşılıkları.

mesube, [Ar. ṡevāb > meṡūbe مثوبه] *(mesu:be) {OsT} is.* **1.** Kullar tarafından yapılan bir iyiliğe karşı Allah'ın verdiği ödül. **2.** Yapılan ibadetlerin kıyamette görülecek olan karşılığı.

mes'ud, [Ar. saᶜd > saᶜādet > mesᶜūd / mesᶜūde مسعود / مسعوده] *(mes-u:d) {OsT} sf.* → mesut.

mes'udane, [Ar. mesᶜūd + Far. -āne مسعودانه] *(mes-u:da:ne) {OsT} zf.* Mutlu olanlara yakışır biçimde; mes'ut bir biçimde; mutlu olarak.

mes'udiyet, [Ar. mesᶜūd > mesᶜūdiyyet مسعوديت] *(mes-u:diyet) {OsT} is.* Mutluluk.

me'suf, [Ar. esef > me'sūf مأسوف] *(me-su:f) {OsT} sf.* Üzülmüş; eseflendirilmiş.

mes'ul, -lü [Ar. su'āl >mes'ūl/mes'ūle مسئول / مسئوله] *(mes-u:l) {OsT} sf.* → mesul.

mesul[1], **-lü** [Ar. su'āl > mes'ūl / mes'ūle مسئول / مسئوله] *(mesu:l) {OsT} sf.* **1.** (Kişi için) bir görevle yükümlü olan ve bu görevin getireceği maddî ve manevi sonuçlara katlanmak zorunda olan; kendisine sorumluluk yüklenmiş olan; sorumlu. **2.** Yaptığı iş ve görevden dolayı yetkili makama karşı hesap vermek zorunda olan; sorumlu. **3.** Bir kötülüğe, bir zarara neden olan; sorumlu. ⊡ **mes'ūl-bi'l-māl,** *{OsT} Paraca sorumlu olan kimse; kefil.*|| **mes'ūl-bi'n-nefs** *{OsT} Kişi olarak sorumlu olan; şahsına kefil olan.*|| **mes'ul etmek,** *{OsT} Sorumlu saymak; sorumlu tutmak.*|| **mes'ul olmak,** *{OsT} Sorumlu olmak; sorumlu tutulmak.*

mesul[2], [? mesul] *{ağız} is.* Ayakkabı pençesi. ⊡ **mesul çekmek,** *{ağız} Ayakkabıya pençe yapmak.* [DS]

mes'ulat, [Ar. mesʾūl>mesʾūlāt مسئولات] *(mes-u:la:t) {OsT} is.* İstenilen, sorulan şeyler.

mes'uliyet, [Ar. mesʾūl > mesʾūliyyet مسئولیت] *(mes-u:liyet) {OsT} is.* → mesuliyet.

mesuliyet, [Ar. mesʾūl > mesʾūliyyet مسئولیت] *(mes-u:liyet) {OsT} is.* **1.** Yapılan iş ve görevler dolayısıyla yetkili bir makama karşı hesap vermek zorunda olma durumu; sorumluluk. **2.** Bir görevi yerine getirme yükümlülüğü taşıma; sorumluluk. **3.** Yapılan veya yüklenilen bir işten doğan zararların sonuçlarına katlanmak durumu. **4.** *huk.* Hukuka aykırı eylemlerin doğurduğu zararları giderme yükümlülüğü. ⊡ **mes'uliyet almak,** *{OsT} Sorumluluk yüklenmek.*

mesuliyetli, [mesuliyet-li] *(mesu:liyetli) sf.* **1.** (Kişi için) sorumluluklarını ciddiyetle yerine getiren; sorumlu. **2.** Sorumluluk veya yükümlülük gerektiren.

mesuliyetsiz, [mesuliyet-siz] *(mesu:liyetsiz) sf.* **1.** (Kişi için) yüklendiği görevin gereklerini yerine getirmeyen; sorumluluk yüklenmeyen; sorumluluğu üstüne almayan; sorumsuz. **2.** (İş için) bir sorumluluk altına girmeyi gerektirmeyen; sorumsuz.

mesuliyetsizlik, -ği [mesuliyet-siz-lik] *(mesu:liyetsizlik) is.* **1.** Sorumsuz bir kimsenin durumu; sorumsuzluk. **2.** Sorumsuzca davranış; sorumsuzluk.

me'sum, [Ar. ʾis̱m > meʾs̱um مأثوم] *(me-sum) {OsT} sf.* Suçu olan; suçlu; günahı olan.

me'sur, [Ar. ʾesr > meʾsūr مأسور] *(me-su:r) {OsT} sf.* Yolu kesilmiş; esir edilmiş.

me'sure, [Ar. es̱er > meʾs̱ūr > meʾs̱ūre مأثوره] *(me-su:re) {OsT} sf* Rivayet yoluyla öğrenilmiş olan.

mesut, -du [Ar. saʿd > saʿādet > mesʿūd مسعود] *(mesu:t) sf.* Mutlu; bahtiyar. ⊡ **mesut etmek,** *{OsT} Bir kimseyi mutlu etmek.*|| **mesut olmak,** *{OsT} Mutlu olmak; bahtiyar olmak; onmak.*

meş'ur, [Ar. şuʿūr > meşʿūr مشعور] *(meş-u:r) {OsT} sf.* **1.** Bilinç hâline gelmiş; idrak edilmiş; anlaşılmış; şuur durumuna gelmiş; kavranmış olan. **2.** *is. fel.* Bilinç

-mesüz, [-ma-suz / -mesüz] *{eAT} yap. e.* → -masuz.

mesva, [Ar. mes̱vā مثوى] *(mesva:) {OsT} is.* Ev; mesken; konut.

meş¹, [Fr. mèche] *is. tıp.* Kanamayı durdurmak veya bir irin birikintisini boşaltmak için yaranın veya bir doku boşluğunun içine sokulan steril gazlı bez şeridi.

meş², [? meş] *{ağız} is.* Deriden yapılmış su kabı. [DS]

meşa, -a'ı [Ar. meşāʿ مشاع] *(meşa:) {OsT} sf.* **1.** Açıklanmış şey; duyulmuş olan şey. **2.** Bölünmeyip karışık ve ortaklaşa olan şey.

meşa, -a'i [Ar. meşāʾ مشاء] *(meşa:) {OsT} is.* Müshil.

meşacir, [Ar. meşcer > meşcere > meşācir مشاجر] *(meşa:cir) {OsT} is.* Ağacı çok olan yerler; korular.

meşa'et, [Ar. meşāʾet مشائت] *(meşa:et) {OsT} is.* Dileme.

meşafir, [Ar. meşfer > meşāfir مشافر] *(meşa:fir) is.* Sarkık hayvan dudakları.

meşagil, [Ar. meşġale > meşāġil مشاغل] *(meşa:gil) {OsT} is.* Uğraşılan şeyler; uğraşılar; meşguliyetler. ⊡ **meşāgil-i dünyeviye,** *{OsT} Dünya işleri; dünya uğraşları.*|| **meşāgil-i kesîre,** *{OsT} Yoğun uğraşlar; yoğun işler; aşırı meşguliyetler.*

meşahid, [Ar. meşhed > meşāhid مشاهد] *(meşa:hid) {OsT} is.* Şehitlikler.

meşahir, [Ar. meşher > meşāhir مشاهر] *(meşa:hir) {OsT} is.* Sergiler.

meşahir, [Ar. meşhūr > meşāhīr مشاهیر] *(meşa:hi:r) {OsT} is.* Ünlü kimseler; meşhurlar; ünlüler. ⊡ **meşāhir-i fukahā,** *{OsT} Ünlü din bilginleri.*|| **meşāhir-i üdebā,** *{OsT} Ünlü yazarlar.*

meşa'il, [Ar. meşʿale > meşāʿil مشاعل] *(meşa:il) {OsT} is.* Aydınlatma araçları; meş'aleler.

meşa'im¹, [Ar. meşīme > meşāʾim مشائم] *(meşa:im) {OsT} is. anat.* Döl yatakları; rahimler.

meşa'im², [Ar. meşʾūm > meşāʾīm مشائیم] *(meşa:i:m) {OsT} is.* Uğursuz olan şeyler; uğursuzlar.

meşa'in, [Ar. şeyn > meşāʾin مشائن] *(meşa:in) {OsT} is.* Ayıplar; kusurlar; kabahatler.

meşa'ir, [Ar. meşʿar > meşāʿir مشاعر] *(meşa:ir) {OsT} is.* **1.** Mekke'de hacı olmadan önce durulan yerler. **2.** *biy.* Beş duyu. ⊡ **meşā'irü'l-hac,** *{OsT} Hacı olmadan önce durulması gereken yerler.*|| **meşa-irü'ş-şüerā,** *{OsT} Şairler tezkiresi.*

meşa'iye, [Ar. meşy > meşāʾiyye مشائیه] *(meşa:iye) is. fel.* Gezinimcilik.

meşa'iyun, [Ar. meşy *(yürüyüş)* > meşāʾi > meşāʾiyyūn / meşşāʾiyyūn مشائیون] *(meşa:iyu:n) {OsT} is.* **1.** Yürüyenler. **2.** *fel.* Aristotales felsefesini benimsemiş olanlar; gezinimciler. ⊡ **meşāiyūn felsefesi,** *{OsT} fel. Derslerini öğrencilerine açık havada dolaşarak verdiği için Aristoteles'in felsefesine verilen isim; peripatetizm; gezimcilik.*

meşak, -kkı [Ar. meşaḳḳat > meşāḳḳ مشاق] *(meşa:k) {OsT} is.* Sıkıntılar; zahmetler; güçlükler; eziyetler; mihnetler. ⊡ **meşakk-ı hayāt,** *{OsT} Hayatın sıkıntıları, güçlükleri; yaşam zorlukları.*

meşakkat, -ti [Ar. meşaḳḳat مشقت] *{OsT} is.* Sıkıntı; güçlük; zahmet; mihnet; eziyet. ⊡ **meşakkat çek-**

mek, *Sıkıntı içinde bulunmak; zorluk çekmek; güçlüklere katlanmak.*|| **meşakkate katlanmak,** *Zorluğa, sıkıntıya göğüs germek; güçlüğe karşı durmak.*

meşakkatli, [meşakkat-li] *sf.* (İş, ortam vb. için) zorlu; sıkıntı veren; zahmetli.

meşakkatsiz, [meşakkat-siz] *sf.* (İş, ortam vb. için) bir güçlüğü olmayan; sıkıntısız; zahmetsiz; kolay.

meş'al, -li Ar. şuʿle > meşʿal / meşʿale مشعل /مشعله] *(meş-al) {OsT} is.* → meşale.

meş'ale, [Ar. şuʿle > meşʿale / meşʿal مشعل /مشعله] *(meş-ale) {OsT} is.* → meşale. ☞ **meş'ale-i irfān,** *{OsT} Bilgi meşalesi.*|| **meş'ale-i dil,** *{OsT} Gönül meşalesi.*|| **meş'ale-i kârbān,** *{OsT} Kervan meşalesi.*

meşale, [Ar. şuʿle > meşʿale / meşʿal مشعل /مشعله] *{OsT} is.* **1.** Ucunda yanıcı bir madde bulunan ve elde taşınarak aydınlatmada kullanılan sopa. **2.** Herhangi bir aydınlatma aracı. **3.** Olimpiyatlarda ve anma törenlerinde sembolik olarak yakılan bir tabla üzerine konulmuş alev çıkararak yanan bal mumu, gaz vb. maddelerden meydana gelmiş özel aksesuar. ☞ **meşale çekmek,** *Önderlik etmek; ön ayak olmak.*

meşaleci, [meşale-ci] *is.* **1.** Meşale taşıyan. **2.** Meşale hazırlayıp yakmakla görevli kişi.

meş'alekeş, [Ar. meşʿale + Far. -keş مشعله کش] *{OsT} sf.* **1.** Meşale taşıyan; meş'aleci. **2.** *mecaz.* Önder.

meşam, -mmı [Ar. şemm > meşāmm مشام] *(meşa:m) {OsT} is.* Koku alma duyusu organı; burun.

meş'ar, [Ar. meşʿar مشعر] *{OsT} is.* **1.** Mekke'de hacı olmadan önce konaklanan yerlerden her biri. **2.** *biy.* Duyu organlarından her biri; beş duyudan her biri. ☞ **meş'arü'l-harām,** *{OsT} Kâbe'de ziyaret edilecek belli yerler.*

meşare, [Ar. meşāre مشاره] *(meşa:re) {OsT} is.* Tarla; bostan.

meşarık, -ğı [Ar. maşrıḳ > meşārıḳ مشارق] *(meşa:rık) {OsT} is.* Doğu yönleri; doğular.

meşari, -i'ı [Ar. meşraʿ > meşāriʿ مشارع] *(meşa:ri:) {OsT} is.* **1.** Yollar. **2.** Su olukları.

meşarib, [Ar. meşreb > meşārib مشارب] *(meşa:rib) {OsT} is.* **1.** Huylar; mizaçlar; doğalar: tabiatlar. **2.** Su, şarap vb. içilen kaplar; maşrapalar.

meşarit, [Ar. mişreṭ / mişrāṭ > meşāriṭ مشارط] *(meşa:rit, t kalın söylenir.) {OsT} is.* Neşterler.

meşati, [Ar. meştā > meşātī مشاتی] *(meşa:ti:) {OsT} is.* Kışın barınılan yerler; kışlaklar.

meşavib, [Ar. meşāvib مشاوب] *(meşa:vib) {OsT} is.* Şişe kılıfı.

meşaviz, [Ar. mişvāẕ > meşāvīẕ مشاويذ] *(meşa:vi:z) is.* Sarıklar.

meşayih, [Ar. şeyḫ > meşāyīḫ مشايخ] *(meşa:yi:h) {OsT} is.* Şeyhler.

meşayim, [Ar. meşīme > meşāyim مشايم] *(meşa:yim) {OsT} is.* Meşimeler; döl yatakları.

meşbu, -u'ı [Ar. şibʿ > meşbūʿ مشبوع] *(meşbu:) {OsT} sf.* **1.** Dolmuş; dolu olan. **2.** *kim.* Doymuş.

meşbub, [Ar. meşbūb مشبوب] *(meşbu:b) {OsT} is.* **1.** İki ayağı beyaz olan tay. **2.** *sf.* Güzel.

meşcer, [Ar. şecer > meşcer / meşcere / meşcire مشجر / مشجره] *{OsT} is.* Ağaçlık yer; koru.

meşcu, -u'ı [Ar. şecāʿat > meşcūʿ مشجوع] *(meşcu:) {OsT} sf.* Cesaret bakımından üstün çıkan; cesareti çok olan.

meşcuc, [Ar. şecc *(baş yarma)* > meşcūc مشجوج] *(meşcu:c) {OsT} sf.* **1.** Başından yaralanmış olan; başı yarılmış. **2.** Yüzünden yaralanmış.

meşdud, [Ar. şedd>meşdūd/meşdūde مشدود /مشدوده] *(meşdu:d) {OsT} sf.* **1.** Sıkıca bağlanmış olan; sıkı sıkıya bağlı olan. **2.** *is.* Bursa ipeğinden dokunmuş bir tür kumaş.

meşduh, [Ar. meşdūh مشدوه] *(meşdu:h) {OsT} sf.* **1.** Korkmuş. **2.** Şaşırmış. **3.** Ürkmüş.

meşe[1], [Far. bīşe *(orman, meşelik, sazlık)* => مشه] *is.* **1.** *{eAT} {ağız}* Orman; ormanlık. [DS] **2.** *bot.* Kayıngillerden, yaprakları düz kenarlı ve sarmal dizili, odunu çok sık dokulu, bir evcikli, erkek çiçekleri uzun tırtılsı başaklar hâlinde, dişi çiçekleri sapsız, sağlam keresteli, büyük ve gösterişli, yaprağını döken ve dökmeyenleri ile üç yüz kadar türü bulunan orman ağacı, *(Quercus)*. **3.** *{ağız}* Çalılık. [DS] **4.** *sf.* Meşe ağacından yapılmış olan. ☞ **meşe ağısı,** *{ağız} Meşe ağaçlarının dibinde bulunan ve insana dokununca derisini kabartan bir böcek.*|| **meşe beyi,** *{ağız} Orman bekçisi.* [DS]|| **meşe çayırı,** *{ağız} Ormandan açılmış otlak.*[DS]|| **meşe kömürü,** *Meşe odununun yakılması ile elde edilen oldukça dayanıklı ve yüksek kalorili odun kömürü.*|| **meşe odunu,** *1. Meşe ağacından elde edilen dayanıklı bir odun. 2. mecaz. Anlayıştan yoksun, kaba ve görgüsüz kimse.*|| **meşe palamudu,** *Meşe ağaçlarının meyvesi.*

meşe[2], [? meşe] *{ağız} is. zool.* Bal arısı. [DS] ☞ **meşe çiçeği,** *{ağız} Kasımpatı.* [DS]|| **meşe gülü,** *{ağız} Kasımpatı.* [DS]

meşe[3], [? meşe] *{ağız} is.* Şubat ayı. [DS]

meşe[4], [beşe > meşe] *{ağız} is.* **1.** Büyük aşık; enek. **2.** Bilye. [DS]

meşeci, [meşe-ci] *{ağız} is.* Arıları kovana çekmeye çalışan kimse. [DS]

meşecik, -ği [meşe-cik] *is. bot.* Ballıbabagillerden, su kıyılarında yetişen, kuvvet verici ve uyarıcı olarak halk hekimliğinde kullanılan, sarımsak kokulu, sarı çiçekli, tırmanıcı bir bitki; kurtluca; yer meşesi; yer palamudu; sarımsak otu; su sarımsağı, *(Teucrium scordium).*

meşed, [Ar. şiddet > meşed مشد] *is.* **1.** Kuvvet; güç. **2.** Korse.

meşefe, [? meşefe] *{ağız} is.* **1.** Peştamal; başörtüsü. **2.** Hamam havlusu. [DS]

meşek, -ği [? meşek] *{ağız} is.* Yassı taşla oynanan kaydırak oyunu. [DS]

meşeli, [meşe-li] *is. folk.* Mudurnu çevresinde oynanan bir halk oyunu.

meşelik, -ği [meşe-lik] *is.* **1.** Meşe ağaçlarından oluşmuş orman; meşe ağaçlarının çokça bulunduğu yer; meşe ormanı; meşe korusu. **2.** *{ağız}* Küçük orman. [DS] **3.** *{ağız}* Orman. [DS]

meşemeş, [? meşemeş] *{ağız} is.* Kavga; anlaşmazlık.[DS]

meş'emet, [Ar. meş'emet مشأمت] *(meş-emet) {OsT} is.* Uğursuzluk.

meşere, [Erme. masaray => meşere] *{ağız} is.* Evlek. [DS]

meşes, [Ar. messās => meşes] *{ağız} is.* Üvendire. [DS]

meşfer, [Ar. meşfer مشفر] *{OsT} is. anat.* At, deve gibi hayvanların sarkık dudağı.

meşfu, -u'ı [Ar. şufʿa > meşfūʿ مشفوع] *(meşfu:) {OsT} sf. huk.* Üzerinde başkası yararına şufa hakkı olan taşınmaz mal; müşterek sınırlı taşınmaz. ⧉ **meşfu'ün-bih,** *{OsT} huk. Ortak sınırlı mülk.*

meşgale, [Ar. şuġl > meşġale مشغله] *{OsT} is.* Uğraşılan iş; yapılan iş; iş güç; uğraşı. ⧉ **meşgale-i dehr-i bî-direng,** *{OsT} Kararsız dünyanın uğraşısı.*

meşgel, [Far. meşgel مشگل] *{OsT} is.* Yol kesen; harami; haydut; eşkıya.

meşgi, [? meşgi] *{ağız} is.* Yol üstündeki kuyulara konulan küçük bakraç. [DS]

meşginik, -ği [? meşkinik] *{ağız} is.* Eşik. [DS]

meşguf, [Ar. şaġaf >meşġūf/meşġūfe مشغوف / مشغوفه] *(meşgu:f) {OsT} sf.* Birini aşırı derecede seven; tutkun; âşık; kara sevdalı; mecnun.

meşgufane, [Ar. meşġūf + Far. -āne مشغوفانه] *(meşgu:fa:ne) {OsT} zf.* Tutkuncasına; âşıkça; mecnuncasına.

meşgul, -lü [Ar. şuġl > meşġūl مشغول] *(meşgu:l) {OsT} sf.* **1.** İş görmekte olan; bir şeyle uğraşan. **2.** Boş zamanı bulunmayacak kadar bir işle ilgilenen; ilgili; ilgilenen. **3.** Düşünceye dalmış; dalgın. **4.** Başkası tarafından işgal edilmiş; tutulmuş; o an kullanılmakta olan. **5.** (Telefon vb. için) dolu olan; çalışır, kullanılır durumda olan; dolu. ⧉ **meşgul çalmak,** *(Telefon için) aranan numaradaki abonenin görüşmekte olduğunu belirten özel telefon sesi.*|| **meşgul etmek,** *Birinin zamanını almak; uğraştırmak; dikkatini dağıtmak; oyalamak.*|| **meşgul olmak,** *Zamanını harcamak; uğraşmak; oyalanmak; ilgilenmek.*

meşguliyet, [Ar. meşġūl > meşġūliyyet مشغوليت] *(meşgu:liyet) {OsT} is.* **1.** Meşgul olma durumu. **2.** Zaman ve etkinliğin harcandığı şey; çalışma; uğraşılan şey; uğraşma; iş; güç; uğraş.

meşhed, [Ar. şehādet > meşhed مشهد] *{OsT} is.* → meşhet.

meşher, [Ar. şöhret > meşher مشهر] *{OsT} is.* Sergi; teşhir yeri.

meşhet, -di [Ar. şehādet > meşhed مشهد] *{OsT} is.* **1.** Bir kimsenin şehit düştüğü yer. **2.** Bir şehidin gömüldüğü yer.

meşhud, [Ar. şuhūd > meşhūd مشهود] *(meşhu:d) {OsT} sf.* → meşhut.

meşhudat, [Ar. meşhūd > meşhūdāt مشهودات] *(meşhu:da:t) {OsT} is.* Gözle görülenler; tanık olunan şeyler.

meşhum, [Ar. şehāmet > meşhūm مشهوم] *(meşhu:m) {OsT} sf.* **1.** Cesaret sahibi; cesur. **2.** (At için) çevik; oynak. **3.** Dehşete düşüren; korkutan.

meşhun, [Ar. şaḥn > meşḥūn مشهون] *(meşhu:n) {OsT} sf.* Doldurulmuş; dolu.

meşhur, [Ar. şöhret >meşhūr/meşhūre مشهور / مشهوره] *(meşhu:r) {OsT} sf.* **1.** Herkes tarafından bilinen, tanınan; şöhret sahibi; ünlü; angın. **2.** *is.* Tanınmış kimse; ünlü. ⧉ **meşhur olmak,** *Herkes tarafından tanınır, bilinir olmak; ün kazanmak; ün almak; ünlenmek; şöhret kazanmak.*

meşhurat, [Ar. meşhūr > meşhūrāt مشهورات] *(meşhu:ra:t) {OsT} is.* Herkesçe bilinen ve doğru sayılan şeyler.

meşhurluk, -ğu [meşhur-luk] *is.* Meşhur olma durumu; ünlülük; tanınmışlık.

meşhut, -du [Ar. şuhūd > meşhūd مشهود] *(meşhu:d) {OsT} sf.* Gözle görülmüş; tanık olunmuş; görülmüş. ⧉ **meşhut cürüm hâlinde yakalanma,** *Suçu işlerken yakalanma; suçüstü yakalanma.*|| **meşhut suç,** *Görülen; şahit olunan suç; suçüstü.*|| **meşhut suçlar mahkemesi,** *İşleyenin, suçüstü yakalandığı durumlarda duruşması yapılan mahkeme; suçüstü mahkemesi.*

meşib, [Ar. şeyb > meşīb مشيب] *(meşi:b) {OsT} is.* Saçı sakalı ağarma; yaşlanma; ihtiyarlama.

meşiç, [? maşıç / meşiç] *{eT}* *is.* İyi cins kara üzüm. [DLT] ⊡ **meşiç üzüm,** *{eT} Kara üzüm.* [DLT]

meşid, [Ar. şeyd > meşīd مشيد] *(meşi:d)* *{OsT}* *is.* Harç kullanılarak yapılmış bina.

meşihat, [Ar. şeyḫ > meşīḫāt مشيخت] *(meşi:ha:t)* *{OsT}* *is.* **1.** Şeyhlik. **2.** Şeyhülislamın makamı. **3.** Şeyhülislamlık. ⊡ **meşîhāt-i islāmiye,** *{OsT} Şeyhülislamlık makamı.*|| **meşîhāt-penāh,** *{OsT} Şeyhülislam.*

meşik[1], **-ği** [? meşik] *{ağız}* *is.* Ezilerek küçük parçalara ayrılmış peynir. [DS]

meşik[2], **-ği** [Rus. meşók => meşik] *{ağız}* *is.* İçine tahıl konulan çuval. [DS]

meşime, [Ar. meşīme مشيمه] *(meşi:me)* *{OsT}* *is.* **1.** Döl yatağı. **2.** Son; plasenta. **3.** *gnşl.* Bir şeyin doğduğu yer. **4.** *bot.* Çiçekte yumurtacıkların, yumurtalığa yapışık bulundukları doku. ⊡ **meşîme-i dehā,** *{OsT} Dehanın doğduğu yer.*|| **meşîme-i dünyā,** *{OsT} Gökyüzü.*

meşimî, [Ar. meşīmī مشيمى] *(meşi:mi:)* *{OsT}* *is. zool.* Eteneliler.

meşin, [Far. mīşīn / mēşīn ميشين] *{OsT}* *is.* **1.** Ayakkabı astarı yapımında, ciltçilikte, marokencilikte, saraçlıkta kullanılan ve bitkisel sepileme ile hazırlanmış koyun derisi. **2.** *sf.* Meşinden yapılmış olan. ⊡ **meşin gibi,** *(İnsan derisi için) esmerleşmiş ve sertleşmiş.*|| **meşin suratlı,** *(Kişi için) utanmaz ve onursuz.*|| **meşin yuvarlak,** *Futbol topu.*

meşinci, [meşin-ci] *is.* Meşin yapımında ustalaşmış deri işçisi.

meşinli, [meşin-li] *sf.* Meşinle kaplanmış; meşin ile donanmış olan.

meşiyet, [Ar. meşiyyet مشيت] *{OsT}* *is.* **1.** İrade; isteme; istek; arzu. **2.** Yürüyüş. ⊡ **meşiyyet-i ilāhiye,** *{OsT} Allah'ın iradesi.*

meşk[1], **-kı** [Ar. meşḳ مشق] *{OsT}* *is.* **1.** Bir öğretmenin, alıştırma yaptırmak amacıyla öğrencilerine verdiği resim, yazı vb. şeyler. **2.** Bir şeyi öğrenebilmek için yapılan el alıştırmaları; alıştırma.⊡ **meşk almak,** *Ders almak.*|| **meşk etmek,** *1. Ders almak; öğrenim görmek. 2. Bir şeyi öğrenmek veya ona alışmak için alıştırma yapmak, çalışmak.*|| **meşk-i tuğra,** *{OsT} Tuğra çekmesini öğrenme alıştırmaları.*|| **meşk tahtası,** *tasvf. Yazı yazmayı öğrenecek dervişlerin üzerinde yazı çalıştıkları tahta.*|| **meşk vermek,** *Ders vermek.*

meşk[2], **-ki** [Far. meşk مشك] *{OsT}* *is.* Meşinden yapılmış su kabı; kırba.

meşkçe, [Far. meşk-çe مشكچه] *{OsT}* *is.* Küçük su tulumu.

meşkder, [Far. meşk-der مشكدر] *{OsT}* *is.* Su tulumlarını delen küçük bir böcek.

meşkhane, [Ar. meşḳ + Far. -ḫāne مشقخانه] *(meşkha:ne)* *{OsT}* *is.* **1.** Meşk çalışmalarının yapıldığı yer; öğretim yeri. **2.** *müz.* Eski tekkelerde müzik eğitimi verilen yere verilen ad.

meşkinik, -ği [? meşkin-lik > meşkinik / meşginik] *{ağız}* *is.* **1.** Eşik. **2.** → meşkinlik. [DS]

meşkinlik, -ği [meşkin-lik] *{ağız}* *is.* Büyük sofaların önündeki aralık; sahanlık. [DS]

meşkuk, [Ar. şaḳḳ > meşḳūḳ مشقوق] *(meşku:k)* *{OsT}* *is.* Yarılmış olan; yarık.

meşkûk, [Ar. şekk > meşkūk مشكوك] *(meşkû:k)* *{OsT}* *sf.* Şüphe uyandıran; şüpheli. ⊡ **meşkûkü'l-ahvāl,** *{OsT} Ne olduğu, kim olduğu belli olmayan.*

meşkûkât, [Ar. meşkūk > meşkūkāt مشكوكات] *(meşkû:ka:t)* *{OsT}* *is.* Şüpheli şeyler.

meşkûkiyet, [Ar. meşkūkiyyet مشكوكيت] *(meşkû:kiyet)* *{OsT}* *is.* Şüpheli olma durumu; şüphelilik.

meşkûl, -li [Ar. şikāl > meşkūl مشكول] *(meşkû:l)* *{OsT}* *sf.* **1.** (At için) üç ayağı bileklerine kadar beyaz olan at. **2.** Topal. **3.** Ayağı bağlı olan.

meşkûr, [Ar. şükr >meşkūr / meşkūre مشكور / مشكوره] *(meşkû:r)* *{OsT}* *sf.* **1.** Teşekkür etmeye değer bulunan; teşekkür edilecek nitelikte olan. **2.** Beğenilmiş; övülmüş; takdir edilmiş; makbul.

meşküv, -vvü [Ar. meşküvv مشكو] *{OsT}* *sf.* Kendisinden şikâyet olunan.

meşlah, [Ar. meşlaḥ مشلح] *{OsT}* *is.* **1.** Dörtgen biçimde kesilmiş, kol yerleri yarık, bol dikilmiş bir kadın üst giysisi; maşlah. **2.** Varlıklı Suriye Araplarının giydiği deve tüyü ve ipekten yapılma yünlü harmani.

meşme, [? meşme / meş-mel] *{ağız}* *is.* Bir tür aşık oyunu. [DS]

meşmel, [? meşmel] *{ağız}* *is.* → meşme. [DS]

meşmela, [? meşmela] *{ağız}* *is. zool.* Kertenkele. [DS]

meşmelet, [? meşmelet] *{ağız}* *sf.* Yaramaz. [DS]

meşmeş, [? meşmeş] *{ağız}* *is.* Kadın yaradılışlı erkek. [DS]

meşmeş, [? meşmeş] *{ağız}* *sf.* (Meyve veya yiyecek için) tadı bozulmuş; yumuşamış. [DS]

meşmul, -lü [Ar. şümūl > meşmūl مشمول] *(meşmu:l)* *{OsT}* *sf.* **1.** Etrafı çevrilmiş; kaplam içine alınmış; şümullenmiş. **2.** Bir şeyin içinde bulunan.

meşmulat, [Ar. meşmūl > meşmūlāt مشمولات] *(meşmu:la:t)* *{OsT}* *is.* **1.** Etrafı çevrilmiş şeyler; kaplanmış olanlar. **2.** Bir şeyin içinde bulunanlar.

meşmule, [Ar. meşmūle مشموله] *(meşmu:le)* *{OsT}* *is.* Şarap.

meşmum, [Ar. şemm > meşmūm مشموم] *(meşmu:m)*

{OsT} *sf.* **1.** Koklanmış. **2.** *is.* Misk veya ıtır gibi güzel kokan şey.

meşmumat, [Ar. meşmūm > meşmūmāt مشمومات] *(meşmu:ma:t)* *{OsT}* *is.* **1.** Koklanmış şeyler. **2.** Misk ve ıtır gibi güzel kokulu şeyler.

meşne, [Far. mēşīna *(yapağı)* => meşne] *{ağız}* *is.* Koyun.[DS]

meşra, -ı [Ar. meşraᶜ مشرع] *(meşra:)* *{OsT}* *is.* **1.** Patika; yol. **2.** Su oluğu; kanal.

meşreb, [Ar. şürb > meşreb *(içme yeri)* مشرب] *{OsT}* *is.* → meşrep.

meşrebe[1], [Ar. şürb > mişrebe / meşrebe مشربه] *{OsT}* *is.* Maşrapa.

meşrebe[2], [Ar. meşreb => meşrebe] *{ağız}* *is.* Görgü; eğitim. [DS]

meşrebiye, [Ar. meşreb > meşrebiyye مشربيه] *{OsT}* *is.* Çıkıntılı pencere kafesi.

meşrep, -bi [Ar. şürb > meşreb *(içme yeri)* مشرب] *{OsT}* *is.* **1.** İçecek yer. **2.** Yaradılış; davranış biçimi; huy; karakter.

meşru, -u'ı [Ar. şerᶜ > meşrūᶜ / meşrūᶜa مشروع / مشروعه] *(meşru:)* *{OsT}* *sf.* **1.** Yasaların ve hukukun gerekli kıldığı nitelikleri taşıyan. **2.** Yasayla gerçekleşen. **3.** Evlilik bağlarıyla birleşmiş kişiler ve çocuklar. **4.** Akla, adalete, hakka dayalı. **5.** Şeriata uygun; şeriatça izin verilen. ⊡ **meşrū müdāfaa,** *huk. Bir kimsenin kendisine yönelmiş haksız bir saldırıyı gidermek amacıyla anında şiddet kullanarak yaptığı haklı savunma; müdafaa-yı meşrua; haklı savunma.*

meşru'a, -a'ı [Ar. meşrūᶜ > meşrūᶜa مشروعه] *(meşru:a)* *{OsT}* *is.* **1.** Şeriata uygun. **2.** Yasaya ve hukuka uygun olan. **3.** Doğru, haklı ve yerinde.

meşru'at, [Ar. meşrūᶜ > meşrūᶜāt مشروعات] *(meşru:a:t)* *{OsT}* *is.* **1.** Yasaya uygun ve doğru şeyler. **2.** Şeriatla ilgili şeyler.

meşrub, [Ar. meşrūb مشروب] *(meşru:b)* *{OsT}* *sf.* **1.** İçilmiş. **2.** *is.* İlaç veya şurup olarak içilen şeyler; içecek.

meşrubat, [Ar. meşrūb > meşrūbāt مشروبات] *(meşru:ba:t)* *{OsT}* *is.* Alkolsüz ve soğuk olarak içilecek şeyler; içecekler. ⊡ **meşrubāt-ı küūliye,** *{OsT} Alkollü içecekler; müskirat.*|| **meşrūbāt-ı müskire,** *{OsT} Alkollü içecekler.*

meşrubatçı, [meşrubat-çı] *(meşru:batçı)* *is.* Meşrubat yapan veya satan kimse.

meşruh, [Ar. şerḥ >meşrūḥ / meşrūḥa مشروح / مشروحه] *(meşru:h)* *{OsT}* *sf.* **1.** Açılmış; açıklanmış; şerh olunmuş. **2.** Uzun uzadıya anlatılan.

meşruhat, [Ar. meşrūḥ > meşrūḥāt مشروحات] *(meşru:ha:t)* *{OsT}* *is.* Bir konunun açıklanması için yazılmış yazılar; açıklayıcı bilgiler; açıklamalar; şerhler.

meşruiyet, [Ar. meşrūᶜ > meşrūᶜiyyet مشروعيت] *(meşru:iyet)* *{OsT}* *is.* **1.** Meşru olma durumu; yasallık; geçerli olma durumu; geçerlilik. **2.** *siy.* Bir devletin ya da siyasal sistemin haklılık kazanma süreci veya biçimi. ⊡ **meşruiyet bunalımı,** *siy. Siyasi otoritenin yetkilerini kullanma ve görevini yerine getirmede aciz kalması.*

meşrulaşma, [meşru-la-ş-ma] *is.* Meşrulaşmak eylemi.

meşrulaşmak, [meşru-la-ş-mak] *dönşl. f.* *[-ır]* Meşru duruma gelmek; yasallaşmak.

meşrulaştırma, [meşru-la-ş-tır-ma] *is.* Meşrulaştırmak eylemi.

meşrulaştırmak, [meşru-la-ş-tır-mak] *gçl. f.* *[-ır]* Meşru duruma getirmek; yasallaştırmak.

meşrum, [Ar. meşrūm مشروم] *(meşru:m)* *{OsT}* *is.* Yarılmış.

meşrut, [Ar. şarṭ > meşrūṭ / meşrūṭa مشروط / مشروطه] *(meşru:t)* *{OsT}* *sf.* **1.** Şarta bağlı; şart koşulmuş; koşullu. **2.** Bir şeyle ilgili; bağlantısı olan; bağlantılı. ⊡ **meşrūtün-leh,** *{OsT} huk. Bağışlayan tarafından vakıf yararına kullanılması şart koşulmuş olan kişi veya kurum.*

meşruta, [Ar. şarṭ > meşrūṭ > meşrūṭa مشروطه] *(meşru:ta)* *{OsT}* *is.* *huk.* **1.** Satılmamak koşuluyla mirasçılara, bir kimseye veya kuruma bırakılmış taşınmaz mal. **2.** Eskiden, cami, hastahane, hayır kurumu gibi yerlerde çalışanların oturmaları için yapılmış binalar; lojman; meşruta odaları.

meşruten, [Ar. meşrūṭ > meşrūṭen مشروطاً] *(meşru:'ten)* *{OsT}* *zf.* Şarta bağlı olarak; koşullu olarak. ⊡ **meşruten tahliye,** *{OsT} huk. İyi hâl gösteren bir mahkûmun, özgürlüğü bağlayıcı cezasının bir kısmını belirlenen şartlara uymadığı takdirde yeniden tutuklanması şartıyla serbest bırakılması.*

meşrutî, [Ar. meşrūṭ > meşrūṭī مشروطى] *(meşru:ti:, t kalın söylenir.)* *{OsT}* *sf.* **1.** Meşrutiyetle ilgili olan. **2.** Hükümdar başkanlığındaki parlamento yönetimi. ⊡ **meşrutî hükümdarlık,** *Siyasi iktidarın kullanılmasının, hukukî bakımdan hükümdarla birlikte seçimle kurulmuş meclislere de ait olduğu kabul edilen devlet şekli.*|| **meşrutî hükûmet,** *Hükümdar başkanlığında olan ve anayasaya dayanan hükûmet.*|| **meşrutî krallık,** *Meşrutiyetle yönetilen krallık.*

meşrutiyet, [Ar. meşrūṭī > meşrūṭiyyet مشروطيت] *(meşru:tiyet)* *{OsT}* *is.* **1.** Şartlı monarşi. **2.** Yürütme görevinin başında hükümdar bulunan bir hükümet, yasama yetkisini seçimle gelen bir meclisin kullandığı yönetim biçimi. **3.** İmparatorluk döne-

minde 1876 anayasası ile kabul edilen ve 1918 yılına kadar süren meşrutiyetle yönetilen dönemlere verilen ad.

meşşaiyun, [Ar. meşşāʾī > meşşāiyyūn مشائيون] *(meş-şa:iyu:n)* *{OsT}* *is. fel.* Gezinimcilik.

meşşata, [Ar. meşşāta مشاطه] *(meşşa:ta)* *{OsT}* *is.* Gelinin saçını, tuvaletini yapan; gelini süsleyen kadın.

meşta[1], [Ar. şitā *(kış)* > meştā / meştāt مشتى / مشتات] *(meşta:)* *{OsT}* *is.* **1.** Kışın oturulan yer; kışlak. **2.** Kışla.

meşta[2], [Ar. meştā مشتى] *(meşta:)* *{OsT}* *is.* **1.** Kerpiçten yapılan toprak ev. **2.** Cezayir ve Tunus'ta kulübelerden oluşan küçük köy.

meştat, [Ar. meştā / meştāt مشتات] *(meşta:)* *{OsT}* *is.* → meşta[1].

meştele, [? meştele] *{ağız}* *is.* Fidanlık; fidelik. [DS]

meştiyat, [Ar. meştā > meştiyāt مشتيات] *(meştiya:t)* *{OsT}* *is.* Kışlak.

meştum, [Ar. şetm *(sövme)* > meştūm مشتوم] *(meş-tu:m)* *{OsT}* *sf.* Sövülmüş.

meş'um, [Ar. şeʾāmet > meşʾūm / meşʾūme مشئوم] *(meş-u:m)* *{OsT}* *sf.* Uğursuz; kötü; menhus.

meşum, [Ar. meşūm مشوم] *(meşu:m)* *{OsT}* *is.* **1.** Vücudu benekli adam. **2.** *sf.* Uğursuz; meş'um.

meş'un, [Ar. meşʿūn مشعون] *(meş-u:n)* *{OsT}* *sf.* (Saç için) dağınık.

meş'ur, [Ar. şuʿūr > meşʿūr مشعور] *(meş-u:r)* *{OsT}* *sf.* **1.** Bilinçlenmiş. **2.** Bilinç alanına çıkmış olan.

meş'urat, [Ar. şuʿūr > meşʿūr > meşʿūrāt مشعورات] *(meş-u:ra:t)* *{OsT}* *is.* Bilinç alanına çıkmış olan şeyler.

meşügü, [? meşügü] *{ağız}* *is.* Ufak parça. [DS]

meşük[1], **-ğü** [Rus. meşók => meşük / meşik] *{ağız}* *is.* İçine tahıl konulan çuval. [DS]

meşük[2], **-ğü** [? meşük] *{ağız}* *is.* Kuru çökelek. [DS]

meşük[3], **-ğü** [? meşük] *{ağız}* *sf.* Küçük. [DS]

meşveret, [Ar. şūrā > meşveret مشورت] *{OsT}* *is.* **1.** Bir konu hakkında birinin görüşünü alma; danışma. **2.** İlgili birkaç kişinin bir konuda yaptığı toplantı; görüş alış verişi. **3.** *huk.* Hükümdar veya halifenin, devlet işlerini yürütürken bir kurula danışması. ⊡ **meşveret etmek,** *Karşılıklı konuşmak; danışmak; görüş alış verişinde bulunmak.*

meşy, [Ar. meşy مشى] *{OsT}* *is.* **1.** Yürüme. **2.** Yürütme. ⊡ **meşy-i askerî,** *{OsT}* *Askerî yürüyüş.*

meşyen, [Ar. meşy > meşyen مشيا] *(me'şyen)* *{OsT}* *zf.* Yürüyerek; yaya olarak.

meşyum, [Ar. meşyūm مشيوم] *(meşyu:m)* *{OsT}* *sf.* (Kişi için) benli; beni olan.

met[1], **-ddi** [Ar. medd مد] *{OsT}* *is.* **1.** Uzatma; uzatılma; yayılma. **2.** *coğ.* Ayın çekim gücü ile deniz suyunun kabarması; gel. **3.** *dbl.* Arapça'da bir harfin gereğinden fazla uzatılarak söylenmesi. **4.** *huk.* Eskiden, mahkemelerde kadı vekillerinin görev sürelerinin uzatılması işlemi. ⊡ **met limanı,** *Yalnızca sular yükseldiği zaman kullanılabilen liman.*

met[2], [Erme. mēt => met مت] *{ağız}* *is.* **1.** *{eAT}* Çelik çomak oyununda çomak ile vurmak suretiyle kullanılan 10-15 cm. uzunluğundaki küçük değnek; çelik. **2.** Çelik çomak oyunu. **3.** Hayvanları yakalamak için kullanılan kapanların içindeki değnek. **4.** Bilye oyunu için kazılan küçük çukur. [DS] ⊡ **met değneği,** *{ağız}* *Çelik çomak oyununda kullanılan 15-20 cm. boyunda değnek parçası; çelik.*|| [DS]|| **met değnek,** *{ağız}* *Çelik çomak oyunu.* [DS]

meta-, [Yun. meta *(ile, sonra)*] *ön ek.* Latin kökenli terimlere eklenerek "*sonra; ötesi*" anlamları katan ön ek. *metafizik, metamorf.*

meta[1], [Ar. metā متى] *(meta:)* *{OsT}* *is. fel.* Bağıl gerçekleşme.

meta[2], **-a'ı** [Ar. metāʿ متاع] *(meta:)* *{OsT}* *is.* **1.** Mal. **2.** Elde bulunan paraya çevrilebilir her türlü eşya veya para; sermaye; varlık. **3.** Evde kullanılan eşyaların genel adı. **4.** *tic.* Satım ve değişim için üretilen her türlü mal. ⊡ **metā'ı-cān,** *{OsT}* *Can malı.*|| **metā'-ı derd ü belā,** *{OsT}* *Dert ve bela yükü.*|| **metā'-ı ma'rūf,** *{OsT}* *Bir erkeğin boşadığı eşine verdiği nafaka.*|| **metā'-ı sakîl,** *{OsT}* *Ağır mallar.*|| **metā'ü'l-gurūr,** *{OsT}* *1. Gurur; kibir. 2. mecaz. Bir bâkirenin gerdek gecesi kirlenen bezi.*

met'abe, [Ar. metʿabe متعبه] *(met-abe)* *{OsT}* *is.* Yorgunluk; işin verdiği sıkıntı; meşakkat.

metabi, -i'ı [Ar. matbaʿa > metābiʿ مطابع] *(meta:bi:)* *{OsT}* *is.* Matbaalar; basım evleri. ⊡ **metābi'-i müstakîme,** *gök b. Bahar açısı.*

metabih, Ar. maṭbaḫ > meṭābiḫ مطابخ] *(meta:bih, h kalın söylenir)* *{OsT}* *is.* Mutfaklar.

metabolit, -di [Fr. métabolite] *is. is.* **1.** Bir kimyasal organik maddenin hücre, doku veya kan içinde değişime uğramasıyla ortaya çıkan ürün. **2.** Bir yiyecek maddesinin sindirimi ile ortaya çıkan özümlenebilir basit madde.

metabolizma, [Yun. metaballein *(değiştirmek)* > Fr. métabolisme] *is. biy.* Canlılarda hareket ve enerjiyi sağlamak için hücre ve organizmanın yapım *(anabolizma)* ve yıkım *(katabolizma)* sırasında gerçekleştirdiği sürekli ve karmaşık madde-enerji dönüşüm işlemlerinin tümü.

metaborat, [Fr. métaborate] *is. kim.* Metaborik asidin tuzu.

metaborik, -ği [Fr. métaborique] *sf. kim.* Borat anhidritinden türemiş olan; HBO_2 formülünde olan.

metafaz, [Fr. métaphase] *is. biy.* Mitoz bölünmede, mitozun ikinci evresi olan kromozomların ekvator düzleminde toplandıkları evre; ardıl evre.

metafizik, -ği [Yun. meta ta physica *(fizikten sonra)* > Lât. metaphysica > Fr. métaphsique] *is.* **1.** Doğa ötesi; fizik ötesi. **2.** *fel.* Düşüncenin ve varlığın mutlak bilgisini amaçlayan bütünsel düşünüm. **3.** *gnşl.* Genel ve soyut teori; felsefe. **4.** *sf.* Duyular yoluyla kavranan âlemin ötesi ile ilgili olan. **5.** Metafiziği ele alan.

metafizikçi, [metafizik-çi] *is.* Metafizik ile uğraşan; metafizik uzmanı.

metafizikçilik, -ği [metafizik-çi-lik] *is.* Metafizikçinin işi veya mesleği.

metafoni, [Yun. meta + phone *(ses)* > Fr. métaphoni] *is. dbl.* Komşu ses birimin etkisiyle bir ünlünün tınısında meydana gelen değişme.

metafor, [Fr. métaphore] *is.* Ödünçleme; istiare.

metafora, [İt. mattafuore / Yun.mataphore] *(me-ta'for) is. dnz.* Sandal ve filikaları asmaya yarayan bordadan dışarı doğru uzatılan dikmeler; matafora.

metafosfat, [Fr. métaphosphate] *is.* Metafosforik asidin tuzu.

metafosforik, -ği [Fr. métaphosphorique] *sf.* (Asit için) formülü HPO_3 olan.

metagenez, [Fr. métagenèse] *is.* Ardışık olarak sırayla eşeyli ve eşeysiz üreme şeklinde döl verme.

metagenezik, -ği [Fr. métagénésique] *sf.* Döllenmeden sonra oluşan.

metagram, [Fr. métagramme] *is.* Kelime içinde tek bir harfin değiştirilmesi ile ortaya çıkan çok cevaplı bilmece.

metakromatizma, [Fr. métachromatisme] *is. biy.* Yaşlılık veya hastalık sebebiyle deri, kıl ve tüylerde meydana gelen değişikliklerin tümü.

metal, -li [Lat. metallum / Yun. metallon > Fr. métal] *is.* **1.** Kolay işlenebilme, kendine özel bir parlaklık, ısı ve elektriği iyi iletme gibi özellikleri bulunan kimyasal elementlerin genel adı; maden. **2.** *matb.* Dizgi makinelerinde, satır oluşturmak için eritilerek kullanılan antimon ve kurşun alaşımına verilen ad. **3.** *sf.* Bu maddeden yapılmış olan; madenî. ☞ **metal bilimi,** *Genellikle elementleri, özellikle metalleri saf olarak elde etmeyi ve bunların işleme tekniğini belirleyen kimya endüstrisi kolu; metalürji.*

metali, -i [Ar. maṭlaᶜ > meṭāliᶜ مطالع] *(meta:li:) {OsT} is.* **1.** Doğacak yerler. **2.** Kaside ve gazellerdeki ilk beyitler. ☞ **metāli-i müstakîme,** *{OsT} Bahar açısı; açılım.*

metalib, [Ar. maṭlab > meṭālib مطالب] *(meta:lib) {OsT} is.* İstenilen şeyler; istekler; talepler. ☞ **metālib-i istikbāl,** *{OsT} Gelecekte gerçekleşmesi düşünülen istekler.*

metalik, -ği [Fr. métallique] *sf.* **1.** Metalden yapılmış olan; madenden yapılmış. **2.** Metal ile ilgili; maden ile ilgili; madensel.

metalist, [Fr. métalliste] *sf. ekon.* (Teori için) paranın değerini sürüm araçlarının içinde bulunan madenin değeriyle açıklayan; nominalist.

metalizasyon, [Fr. métallisation] *is.* Metal ile kaplama tekniği.

metalleme, [metal-le-me] *is.* Bir metal atomunu bir alkil köküne bağlama tepkimesi.

metalograf, [Fr. métallographe] *is.* Madenler ile maden alaşımlarının özelliklerini inceleyen uzman.

metalografi, [Fr, métallographie] *is.* Maden, maden alaşımı ve filizlerin yüzey, kesit, billurlaşma gibi fiziksel özelliklerini inceleyerek çözümünü yapan bilim dalı.

metaloit, -di [Fr. Fr. métalloide] *sf.* Metalsi.

metaloprotein, [Fr. métalloprotéine] *is.* Metalli birleşiklerle bir arada bulunan protein.

metalprotein, [Fr. métal-protéine] *is.* Bakır, demir, manganez gibi ağır bir metal ile bir proteinin birleşiminden meydana gelen enzim.

metalsi, [metal-si] *sf.* **1.** Metal gibi; metal özelliğinde. **2.** *kim.* Metallerin fiziksel, ametallerin kimyasal özelliklerini taşıyan element; madensi; metaloit.

metalürji, [Lat. métallurgia >Fr. métallurgie] *is.* Metallerin cevherlerinden ayrılarak elde edilmesi, kullanım için hazırlanması ve işlenmesi için uygulanan teknik ve işlemlerin tümü; maden bilimi; metal bilimi.

metalürjik, -ği [Fr. métllurgiuqe] *sf.* Metalürji ile ilgili; maden bilimsel.

metameli, [netāmeli > metameli] *{ağız} sf.* (Kişi için) elinden sık sık kaza çıkan; uğursuz. [DS]

metamer, [Fr. métamère] *is. biy.* Baştan kuyruğa kadar sırt boyunca, orta deriden muntazam bölünerek iskelet ve kasların ilk taslağını meydana getiren embriyon parçası.

metamorfik, -ği [Fr. métamorphique] *sf.* Başkalaşıma uğramış olan; başkalaşmış; başkalaşık.

metamorfizm, [Fr. métamorphisme] *is. jeol.* **1.** Kayaçlarda iç etkiler sonucu meydana gelen fiziksel ve kimyasal değişim; başkalaşım. **2.** *biy.* Bir dokunun temel maddelerinde beliren durum değişikliği; başkalaşım.

metamorfoz, [Fr. métamorphose] *is.* **1.** Bir varlığın başka bir varlığa dönüşmesi. **2.** Bir kimsenin halinde görülen tam değişiklik. **3.** Bir eşyanın biçiminde ve görünüşünde meydana gelen değişme; istihale; başkalaşma. **4.** Bir canlının yumurtadan çıktıktan sonra şekil değiştirmesi ve normal gelişiminin bir evresine ulaşması; başkalaşma.

metan, [Fr. méthane] *is. kim.* Karbon ile hidrojenin 1000°C civarında tersinir tepkime ile birleşmesinden meydana gelen, 0.55 g/cm^3 yoğunluğunda, -

164°C'de yoğunlaşan, hafif kokulu, havada dumansız bir alevle yanan, sanayide ve ısıtma işlerinde kullanılan CH_4 formülündeki doymuş hidrokarbonların ilk üyesi; bataklık gazı; formen.

metanet, [Ar. metānet متانت] *(meta:net) {OsT} is.* Zor koşullara, acıya ve üzüntüye katlanabilme; metin olma; dayanma gücü; dayanıklılık; sağlamlık. ⊡ **metānet-i kalbiye,** *{OsT} Kalp sağlamlığı.*

metanetli, [metanet-li] *(meta:netli) sf.* Metin; dayanıklı; sağlam.

metanetsiz, [metanet-siz] *(meta:netsiz) sf.* Kötü ve zor koşullarda kendine hakim olamayan; metin olmayan; dayanıksız.

metanetsizlik, -ği [metanet-siz-lik] *(meta:netsizlik)is.* Kötü ve zor koşullarda kendine hakim olamama durumu; dayanıksızlık.

metanlaştırma, [metan-la-ş-tır-ma] *is.* Tepkime ile metan meydana getirme işlemi.

metanol, -lü [Fr. méthanol] *is. kim.* Metil alkol.

metapsişik, -ği [Yun. meta *(ötesi)* + psikhe *(ruh)* > Fr. métapsychique] *sf.* **1.** (Psikolojik olaylar için) normal dışı; ruh ötesi. **2.** Normal psikolojinin sınırlarını aşan psikolojik olay ve durumlarla ilgili.

metarık, -ğı [Ar. mıṭraḳ > mıṭraḳa > meṭārıḳ مطارق] *(meta:rık) {OsT} is.* **1.** Demirci çekiçleri; balyozlar. **2.** Değnekler; sopalar. **3.** Mızraklar.

metasilisik, -ği [Fr. métasilicique] *sf.* (Asit için) serbest hâlde bulunmayan ancak metasilikat denilen tuzu ile tanınan, silisten türeyen ve formülü H_2SiO_3 olan.

metastatik, -ği [Fr. métastatique] *sf.* **1.** Bir metastazdan ileri gelen. **2.** Metastaz doğasında olan.

metastaz, [Yun. metastasis *(yer değiştirme)* > Fr. métastase] *is.* Vücudun herhangi bir dokusunda meydana gelen bir patolojik marazın başka bir zamanda başka bir organ veya dokuda benzer şekilde, aşılanmışçasına ortaya çıkması; sıçrama; göçüm.

metatez, [Lat. metathesis / Yun, metathesis *(yer değiştirtme)* > Fr. métathèse] *is.* **1.** Akıl yürütmede, bir yargıdaki terimlerin yerlerinin değiştirilmesi. **2.** *dbl.* Kelime içinde birbirini izleyen seslerin yer değiştirmesi olayı; göçüşme; yer değiştirme.

metavi, [Ar. mıṭvā > meṭāvī مطاوى] *(meta:vi:) {OsT} is.* Aşırı saygılılar; çok itaatliler.

metazori, [Yun. mèto + Far. zōr / Yun. mèto ḏzorī] *zf. argo.* Zorla; zoraki.

metbu, -u'ı [Ar. tebaʿ >metbüʿ/metbūʿa متبوع / متبوعه] *(metbu:) {OsT} sf.* Kendisine uyulan; tabi olunan; uyruk olunan. ⊡ **metbu'-i müfahhām,** *{OsT} Hükümdar.*|| **metbu'-i şer'î,** *{OsT} Uyulan şeriat yasaları.*

metbu'iyet, [Ar. matbüʿ > metbūʿiyyet متبوعيت] *(metbu:iyet) {OsT} is.* Kendisine tabi olunan kimsenin durumu; uyrukluk; tâbiiyet; bağlılık.

mete, [? mete] *{ağız} is.* Topraktan yapılmış emzikli testi; toprak ibrik. [DS]

metek, -ği [? metek] *{ağız} is.* Dişi manda. [DS]

metel[1]**,** [Ar. mesel => masal / metel] *is.* **1.** Hikâye; masal; öykü. **2.** Masalların giriş bölümündeki tekerleme. **3.** Atasözü. **4.** Şiir; mersiye. **5.** Şarkı; mâni. **6.** *{ağız}* Bilmece. [DS]

metel[2]**,** [Yun. mitil / metel] *{ağız} is.* Şilte. [DS]

metelik[1]**, -ği** [Yun. metallikhos / Fr. metallique] *is.* **1.** Eskiden kullanılmış olan on para değerindeki madenî para. **2.** *mecaz.* Çok az bir para. ⊡ **meteliğe kurşun atmak,** *Parasız kalmak; çok büyük maddî sıkıntı içinde bulunmak.*|| **meteliği olmamak,** *Hiç parası olmamak.*|| **metelik darı,** *{ağız} İri mısır tanesi.* [DS]|| **metelik etmemek,** *1. (Kişi için) toplum için önem verilen değerlerin hiç birine sahip olmamak; değersiz olmak. 2. (Mal, eşya vb. için) önemsiz olmak; para etmemek; değeri olmamak.*|| **metelik kâğıdı,** *{ağız} Nüfus cüzdanı.* [DS]|| **metelik vermemek,** *Aldırış etmemek; önem vermemek; önemsememek; değersiz bulmak.*

metelik[2]**, -ği** [? metelik] *{ağız} is.* Yemeniye benzer bir tür ayakkabı. [DS]

meteliksiz, [metelik-siz] *sf.* Hiç parası olmayan; züğürt.

meteliksizlik, -ği [metelik-siz-lik] *is.* Parasızlık; züğürtlük.

metellemek, [metel[1]-le-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* Öykü okumak. [DS]

meteor, [Yun. metoros *(havada bulunan)* > Fr. météore] *is.* **1.** Havada meydana gelen olay; hava yuvarı içinde oluşan sıcaklık değişimleri, rüzgâr, yağmur veya nemlilik gibi olayların tümüne verilen ad. **2.** Dünyanın çekimi ile uzaydan gelip hava yuvarına girdiği anda sürtünme yüzünden doğan ısı etkisiyle gaz hâline dönüşerek parlayan katı bir uzay cismi; akan yıldız. ⊡ **meteor taşı,** *Gezegenler arasında hareket eden, gaz durumuna geçemeden yeryüzüne ulaşan katı cisim; gök taşı; meteorit.*

meteorik, -ği [Fr. météorique] *sf.* Hava yuvarından kaynaklanan; hava yuvarı ile ilgili.

meteorit, [Fr. météore > météorite] *is.* Gezegenler arasında hareket eden, gaz durumuna geçemeden yeryüzüne ulaşan katı cisim; gök taşı; meteor taşı.

meteorolog, -ğu [Fr. météorologue] *is.* Meteoroloji uzmanı.

meteoroloji, [Fr. météorologie] *is.* Hava yuvarı içinde oluşan sıcaklık değişmelerini, rüzgâr, yağmur, dolu gibi hava olaylarını inceleyen fizik dalı; hava bilgisi. ⊡ **meteoroloji astrolojisi,** *Yıldızların, gezegenlerin durum ve hareketlerine bağlı olarak hava olaylarını tahmine çalışan yıldız falcılığı.*||

meteoroloji istasyonu, *Hava kürede meydana gelen değişiklikleri ölçen ve kaydeden gözlem evi.*

meteorolojik, -ği [Fr. météorologique] *sf.* Meteoroloji ile ilgili olan; meteorolojiye ilişkin.

meteoropatoloji, [Fr. météorolopathologie] *is.* Hava ve mevsim değişiklikleri ile uzaydan gelen ışınların insan üzerinde yarattığı olumsuz etkileri ve sebep olduğu hastalıkları inceleyen tıp dalı.

meteretli, [Ar. metānet => metānet-li / meretli] *{ağız} sf.* Güçlü; dayanıklı. [DS]

meteris, [Far. meteris مترس] *{OsT} is.* → metris; meters.

meteriz, Far. meteris => meteriz مترز] *{eAT} is.* Siper.

meters, [Far. tersīden *(korkmak)* > meters *(olumsuz emir: korkma!)* مترس] *{OsT} is.* **1.** Kapının açılması için arkasına konulan ağaç; kapı dayağı. **2.** Savaşta korunmak için yapılan toprak tümsek; siper; meteris.

metfen, [Ar. defn > medfen مدفن] *{OsT} is.* Defnolunacak yer; mezar; kabir.

metfun, [Ar. defn > medfūn / medfūne مدفون / مدفونه] *(metfu:n) {OsT} sf.* **1.** Toprağın içine gömülmüş olan; gömülmüş; defnolunmuş. **2.** (Hazine vb. için) toprak içinde gömülü kalmış olan.

meth, [Ar. medḥ مدح] *{OsT}is.* → metih. ⊡ **methini işitmek,** *Biri hakkında söylenmiş iyi sözler duymak; iyiliklerinden haberdar olmak; ününü duymak.*

mehaf, Ar. methaf متحف] *{OsT}is.* Müze.

methal, -li [Ar. duḫūl > medḫāl مدخل] *(metha:l) {OsT} is.* **1.** Bina veya benzeri yerlere girilecek yer; giriş yeri; giriş. **2.** Boğaz, vadi, körfez, sokak vb. giriş kısmı; ağız. **3.** Kitap vb. için ön söz; giriş. **4.** *mecaz.* Kötü bir işte katılımı olma; parmağı bulunma; karışma. **5.** *müz.* Türk musikisinde, fasıl başlarında peşrev yerine çalınan serbest tarzda icra edilen müzik; giriş müziği. ⊡ **methali olmak,** *Bir işte parmağı olmak; karışmış olmak; dahli bulunmak.*

methaldar, [Ar. medhāl + Far. dār مدخلدار] *(metha:lda:r) {OsT} sf.* Bir işe karışmış olan; o işte parmağı bulunan; dahli olan.

methar, [Ar. meżḫār / medḫār مضخار] *(metha:r) {OsT} is.* Depo.

methetme, [Ar. medḥ + T. et-me مدح ايتمه] *{OsT} is.* Methetmek eylemi; övme.

methetmek, [Ar. medḥ + T. et-mek مدح ايتمك] *{OsT} gçl. f. [-e(d)-er]* (Kişi veya nesne için) iyi yönlerinden beğeni ile söz etmek; övmek.

methiye, [Ar. medḥ > medḥiyye مدحيه] *{OsT} is.* **1.** Bir kişi veya nesne için beğeni ile iyi yönlerinden söz etme eylemi veya durumu; övgü. **2.** *ed.* Klasik Türk şiirinde, bir kimseyi övmek, yüceltmek amacıyla yazılmış şiirlere verilen ad; övgü şiiri. ⊡ **methiye düzmek,** *1. Birini veya bir şeyi abartarak övmek. 2. Övgü şiiri yazmak.*

methüsena, [Ar. medḥ ü ṡenā' مدح و ثناء] *(methüsena:) {OsT} is.* Övme ve ululama.

meti, [? meti / metih] *{ağız} is.* Fıçı. [DS]

metih[1], [Ar. medḥ مدح] *{OsT} is.* Bir kimse hakkında iyi şeyler söyleme; övme; övgü; metih.

metih[2], [? meti / metih] *{ağız} is.* Fıçı. [DS]

metil[1], [Fr. méthyle] *is. kim.* **1.** Metil alkolden hidroksil veya metandan hidrojenin çıkarılması ile elde edilen, formülü -CH_3 olan tek değerli doymuş hidrokarbon. **2.** *sf.* (Birleşikler için) metil kökünden türeyen.

metil[2], [Bul. metil *(kelebek hastalığı)*] *{ağız} is.* Karpuz, kabak gibi bitkilerin çok sulama yüzünden yapraklarında meydana gelen beyaz lekeler halindeki hastalık. [DS]

metil[3], [met > metil] *{ağız} is.* Çelik çomak oyununda küçük çubuk. [DS]

metilen, [Yun. methy *(mayalı içki)* + hyle *(odun)* > Fr. méthylène] *is. kim.* **1.** Metanın iki hidrojen atomu kaybetmesi ile türeyen ve formülü = CH_2 olan iki değerli kök. **2.** Karben. **3.** İçilmesini önlemek amacıyla etil alkol içine katılan metil alkol ve aseton karışımına verilen ticarî ad.

metilik, -ği [Fr. méthylique] *sf. kim.* Metan birleşiklerinin sıfatı.

metilleme, [metil-le-me] *is. kim.* **1.** Metil kökü ile bir molekülü birleştirebilmek için uygulanan bu molekülde bulunan hidrojen atomunu metil kökü ile ornatma işlemi. **2.** Yakıt olarak kullanılan petrol türevlerinde oktan indislerini iyileştirmek için kurşun tetrametil $Pb(CH_3)_4$ katma işlemi.

metillemek, [metil-le-mek] *gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* **1.** Bir birleşiğe veya moleküle metil kökü katmak. **2.** Yakıtlara kurşun tetrametil katmak.

metilpropan, [Fr. méthylpropane] *is. kim.* Bütan izomeri olan bir hidrokarbon; izobutan.

metin[1], [Ar. metānet > metīn / metīne متين / متينه] *(meti:n) {OsT} sf.* **1.** (Kişi için) acı ve üzüntüye karşı dayanabilen; dayanıklı; soğukkanlı; metanetli. **2.** (Yer, bina, nesne vb. için) dayanıklı; sağlam; berk. ⊡ **metin olmak,** *Sağlam olmak; dayanıklılık göstermek; soğukkanlı olmak.*

metin[2], **-tni** [Ar. metn متن] *{OsT} is.* **1.** (Eser, yazı, kanun, belge vb. için) yazım, anlatım, biçim ve üslup olarak kelimelerden meydana gelmiş bütün; yazarın kendi dilinde meydana getirdiği bütün; betik. **2.** *dbl.* Basılı veya el yazması olan bir parça;

yazılı bir eser veya parçası; betik. **3.** Bir sanat eserinde yazılı sözlerin oluşturduğu bölüm. **4.** Sayfanın yazılı bölümü. **5.** Yolun ortası. **6.** Arka sırt. **7.** Kâğıdın arkası. ⊡ **metin bilimi,** *dbl. Dili, cümleler arası bağlantıları temel alarak inceleyen, dil kullanımını metin üretme olarak gören, metinleri bir bütünlük içinde ele alan dilbilimi dalı.*|| **metin çözümlemesi,** *ed. Bir edebî esere ait parçayı, metnin kendi içindeki dil, anlatım ve konu gibi ögelere dayanarak yazara, tür özelliklerine ve edebiyat geleneğine ait bilgiler ışığında açıklama işi; metin tahlili.*|| **metin dışı,** *Kitabın yazılarının dışında ayrı bir sayfa işgal edecek biçimde yer alan.*|| **metin dışı resim,** *Kitabın normal yazı ve sayfalarında değil de ayrı bir sayfa hâlinde formalar arasına veya sonuna konulan resim.*|| **metin tahlili,** *Metin çözümlemesi.*|| **metin tamiri,** *Yıpranmış bir edebî eserin eksik yerlerini, bilimsel araştırma yöntemlerini uygulamak suretiyle tamamlama işi.*|| **metin yayımı,** *Yazarın elinden çıkmış bulunan ilk yazmanın kaybolduğu durumlarda en eski yazma esas alınarak doğru metnin bulunması amacıyla yapılan bilimsel tespit.*

metin[3], [? metin] *{ağız} sf.* Ünlü; tanınmış. [DS] ⊡ **metini dürmek,** *{ağız} Tanınmış birini yenmek; ününü kaybettirmek.* [DS]

metinane, [Ar. metīn + Far. āne متينانه] *(meti:na:ne) {OsT} zf.* Sağlam olarak; metin bir vaziyette; metanetle.

metiriz, [Far. meteris] *{ağız} is.* Siper; korunak. [DS]

metis[1], [Lat. mixticius *(karışmış; kırma)* > Fr. métis] *is.* **1.** Çözgüsü pamuk, atkısı keten olan dokuma türü. **2.** *sf.* Kırma; melez.

metis[2], [Yun. metis *(Yun. mit. Zeus'un karısının adı)*] *is.* Bilgelik.

metkep, -bi [matkap] *{ağız} is.* Delgi aracı; matkap. [DS]

metlemek[1], [Ar. medḥ => met-le-mek] *gçl. f. [-r] [-l(i)-yor] {ağız}* Birinin iyi yönlerini belirtmek; övmek; methetmek. [DS]

metlemek[2], [met-le-mek] *gçsz. f. [-r] [-l(i)-yor] {ağız}* Çelik çomak oynamak. [DS]

metlemek[3], [met-le-mek] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(i)-yor]* **1.** Takla atmak. **2.** Atlamak; zıplamak; sıçramak. **3.** Yukarıya doğru kalkıp inmek. **4.** Sessizce emekleyerek yürümek. **5.** (Çelik çomak oyununda vurulan sopa için) birkaç kez yere değip sıçramak. [DS]

metleşmek, [met-le-ş-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* (İşe) girişmek; kalkışmak. [DS]

metletmek, [met-le-t-mek] *{ağız} gçl. f. [-ir]* Rakibini yenmek. [DS]

metli, [met-li] *sf. dbl.* (Arapça harfler için) gereğinden çok uzatılan. ⊡ **medli elif,** *Arapça'da elif ile hemzenin birleşmiş biçimi; başta uzun a.*

metmen, [Far. nerdübān => merdiven > merdmen / metmen] *{ağız} is.* Merdiven. [DS]

metmenek, -ği [Far. nerdübān => merdiven > metmen-ek] *{ağız} is.* Merdiven. [DS]

metn, [Ar. metn متن] *{OsT} is.* → metin[2].

metod, [Fr. méthode] *is.* → metot.

metodik, -ği [Fr. méthodique] *sf.* **1.** Bir metoda dayanan; belirli bir sistem içinde yürütülmüş olan; yöntemli. **2.** Düzenli; derli toplu.

metodist, [Fr. méthodiste] *is.* **1.** Metodizmi savunan; metodizm yandaşı. **2.** *sf.* Metodizm ile ilgisi olan.

metodizm[1], [Fr. méthodisme] *is. tıp.* Hastalık sebebinin dokulardaki sıkışma ve gevşemeye bağlı olduğunu savunan ve tedaviyi buna göre uygulayan sistem.

metodizm[2], [İng. methodism] *is. din.* On sekizinci yüzyılda İngiltere'de kurulan, bir dinî uyanışı gerçekleştirmeyi amaçlayan ve Hristiyan gibi yaşama kaygısı güden bir tarikata verilen isim.

metodoloji, [Fr. méthode + Yun. logos > Fr. méthodologie] *is. man.* Mantığın, çeşitli bilgi kategorilerini ve çeşitli bilimlerin metotlarını inceleyen bölümü; yöntem bilimi; bilimler mantığı.

metodolojik, -ği [Fr. méthodologique] *sf.* Yöntem bilim ile ilgili; yöntem bilimine uygun.

metoro, [Fr. mètre => metoro] *{ağız} is.* Metre. [DS]

metot[1], **-du** [Yun. methodos > Fr. méthode] *is.* **1.** Amaca ulaşabilmek için bir şeyi belirli bazı temel ilkelere uygun olarak yapma biçimi; yöntem; usul. **2.** Bir bilimin veya tekniğin öğrenilmesini sağlayan veya kolaylaştıran kuralların tümü. **3.** *man.* Gerçeği bulmak veya tanıtlamak için aklın belirlediği ve izlediği yol; düşünceyi, belli bir sonuca vardırması gereken yolların ve tekniklerin tümü. **4.** Bir becerinin en iyi ve en kısa zamanda öğrenilmesini sağlayan kaynak kitap. **5.** Davranış biçimi; alışkanlık.

metot[2], **-du** [? metot] *{ağız} is.* Köylü kadınların giydiği üzeri işlemeli ayakkabı. [DS]

metotlu, [metot-lu] *sf.* **1.** Belli bir yönteme göre yapılmış olan; yöntemli; sistemli. **2.** Tekniğine ve usulüne uygun çalışan, iş yapan.

metotsuz, [metot-suz] *sf.* **1.** Yöntemine göre yapılmayan; yöntemsiz; sistemsiz. **2.** Tekniğine ve usulüne uygun çalışmayan.

metotsuzluk, -ğu [metot-suz-luk] *is.* Yöntemsizlik.

metraj, [Fr. métrage] *is.* **1.** Bir nesnenin metre cinsinden uzunluğu. **2.** Yapılan herhangi bir işi metre ile ölçme işlemi. **3.** Sinema filmlerinde uzunluk; uzunluk.

metrajlı, [metraj-lı] *sf.* (Film için) belirtilen (kısa, orta, uzun) kadar uzunlukta olan.

metrdotel, [Fr. maître d'hôtel] *is.* Otel, lokanta vb. yerlerde, servis sırasında salonda hazır bulunarak hizmet görevlilerini yöneten kimse; şef garson; başgarson; sofracıbaşı.

metrdotellik, -ği [metrdotel-lik] *is.* Başgarsonun yaptığı iş veya meslek; başgarsonluk.

metre, [Lat. metrum / Yun. metron *(ölçü)* > Fr. mètre] *(me'tre) is.* **1.** Kripton 86 atomunun, $2p^{10}$ ve 5 dm seviyeleri arasındaki geçişine eş değer ışımanın boşluktaki dalga boyunun 1.650.763,73 katına eşit temel uzunluk ölçüsü birimi; Yer meridyen dairesinin kırk milyonda birine eşit kabul edilen temel uzunluk ölçüsü birimi; ışığın, boşlukta bir saniyede aldığı yolun 299.792.458'de birine eşit temel uzunluk ölçüsü birimi; sembolü: m **2.** Ölçme işlerinde kullanılan çoğunlukla desimetre, santimetre ve milimetrelere bölünmüş bir metre uzunluğundaki uzunluk ölçme aleti. **3.** *sf.* Uzunluğu belirtilen miktarda metre gelen. 🗗 **metre kare,** *Kenarları bir metre olan bir karenin alanına eşit yüzey ölçüsü birimi; sembolü:* m^2 || **metre küp,** *Ayırtları birer metre olan bir küpün hacmine eşit hacim ölçüsü birimi; sembolü:* m^3 || **metre sistemi,** *Temel ölçü birimi olarak metreyi esas alan ve kökü metreye dayanan ölçü birimleri düzeni; metrik sistem.*

metre-kilogram, [Fr. mètre-kilogramme] *is. fiz.* Bir kilogram-kuvvet şiddetindeki kuvvetin, bir metre uzakta, kuvvetin yönüne dik bir eksene göre momentine eşit bir moment ölçüsü birimi; sembolü: m-kg.

metrelik, -ği [metre-lik] *sf.* Uzunluğu belirtilen metre kadar olan.

metre-newton, [Fr. mètre-newton] *is. fiz.* Bir newton şiddetindeki bir kuvvetin, bir metre uzakta ve kuvvetin yönüne dik bir eksene göre momentine eşit bir moment ölçüsü birimi; sembolü: m-N.

metres, [Fr. maîtresse] *is.* Bir erkekle yasal olarak evli olmaksızın karı koca hayatı yaşayan kadın; kapatma. 🗗 **metres hayatı,** *huk. Medenî hukuk açısından, resmî nikâh olmaksızın bir erkekle bir kadının birlikte karı koca hayatı yaşaması.*|| **metres tutmak,** *(Erkek için) bir kadın ile metres hayatı yaşamak.*

metreslik, -ği [metres-lik] *is.* Metres olma durumu; metres hayatı. 🗗 **metreslik etmek,** *(Kadın için) bir erkeğin metresi olmak; bir erkekle metres hayatı yaşamak.*

metrik, -ği [Yun. metrikos / Lat. metricus > Fr. métrique] *sf.* **1.** Metreyle ilgili. **2.** Metreyi temel alan ölçülerle ilgili. 🗗 **metrik sistem,** *Temel ölçü birimi olarak metreyi esas alan ve kökü metreye dayanan ölçü birimleri düzeni; metre sistemi.*

metris, [Far. maters *(korunaklık)*] *{OsT} is.* Savaş alanlarında askerlerin korunması için toprak yığınından yapılan siper veya istihkâm. 🗗 **metris tüfeği,** *{OsT} İmparatorluk döneminde metrislerdeki askerler tarafından kullanılan ve ilk ateşli tüfeklerin en ağırı olan bir tüfek türü.*

metrit, [Yun. metra > Fr. métrite] *is. tıp.* Döl yatağı iltihabı.

metro[1], [İt. metro] *(me'tro) is.* → metre.

metro[2], [Fr. chemin de fer métropolitain] *(me'tro) is. (kısalt.)* **1.** Büyük şehirlerde, semtler arasında yolcu taşımak için döşenmiş yer altı demir yolu; tünel. **2.** Bu hatta çalışan raylı taşıt.

metroloji, [Fr. mérologie] *is.* **1.** Ölçü bilimi. **2.** Ağırlıklar ve ölçüler üzerine yazılmış kitap.

metronom, [Yun. metron *(ölçü)* + nome > Fr. métronome] *is. müz.* Çalınacak parçanın hızını ve ritmini ayarlamakta kullanılan, ayarlanabilir salınımlı alet.

metropol, -lü [Fr. métropole] *is.* **1.** Sömürgelerine veya dış topraklarına göre bir ülkenin veya devletin durumu. **2.** *gnşl.* Bir ülkenin veya bir bölgenin belli bir açıdan en önemli şehri; ana kent; ana şehir.

metropolit, [Fr. métropolite] *is.* Ortodoks kilisesinde bir bölgenin din işlerine başkanlık eden ve patrikten sonra gelen din adamı.

metropoliten, [Fr. métropolitain] *is.* → metro[2].

metropolithane, [Fr. métropoliti + Far. hāne] *(metropolitha:ne) is.* **1.** Metropolitin çalıştığı yer. **2.** Yönetim bakımından patrikhaneye bağlı olup metropolitin çalışma ve oturma yeri.

metroraji, [Fr. metroragie] *is.* Âdet kanaması dışında görülen döl yatağı kanaması.

metruk, -kü [Ar. terk > metrūk متروك / متروكه] *(metru:k) {OsT} sf.* Kullanılmayan; terk edilmiş; bırakılmış; battal. 🗗 **metruk çocuklar,** *Terk edilmiş kimsesiz çocuklar.*

metrukât, [Ar. metrūk > metrūkāt متروكات] *(metru:kâ:t) {OsT} is.* Ölen birinden kalan miraslar; kalıtlar. 🗗 **metrūkât-ı kalemiye,** *{OsT} Ölen bir yazarın bıraktığı eserleri.*

metruke, [Ar. terk >metrūke متروكه] *(metru:ke) {OsT} sf.* **1.** Terk edilmiş; bırakılmış. **2.** *is.* Kocası tarafından bırakılmış kadın. **3.** Kocasından boşanmış kadın.

metrukiyet, [Ar. metrūk > metrūkiyyet متروكيت] *(metru:kiyet) {OsT} is.* **1.** Terk edilme; kullanılmama. **2.** Ayrılma; boşanma.

mettap, -bı [Ar. mekteb مكتب => mettap] *{ağız} is.* Okul; mektep. [DS]

mette, [Far. mette متە] *{OsT} is.* Burgu; matkap.

mettep, -bı [Ar. mekteb مكتب => mettep] *{ağız} is.* Okul; mektep. [DS]

mettup, -bu [Ar. mektūb مكتوب => mettup] *{ağız} is.* Mektup. [DS]

met'ub, [Ar. taʿab > metʿüb متعوب] *(met-u:b) {OsT} sf.* Yorulmuş; yorgun; bitkin; bitik.

meturgad, [Ar. metrūkāt => meturgat] *{ağız} is.* Mezat. [DS]

me'unet, [Ar. me'ūnet مئونت] *(me-u:net) {OsT} is.* **1.** Ölmeyecek kadar verilen yiyecek, içecek; azık. **2.** Zahmet; meşakkat; sıkıntı.

meV, [Fr.méga-électron-volt] *kısalt. fiz.* Çekirdek fiziğinde, bir milyon elektron-volta (1,602. 10^{-13} jul) eşit enerji birimi.

mev, [? mev] *{ağız} is.* **1.** Üzüm kütüğü; asma çubuğu; asma. **2.** Asma yaprağı. [DS]

me'va, [Ar. me'vā مأوى] *(me-va:) {OsT}is.* **1.** Sığınacak yer; yurt; yer. **2.** Mesken; konut. **3.** Makam.

mevacib, [Ar. mevācib مواجب] *(meva:cib) {OsT} is.* **1.** Aylıklar; maaşlar. **2.** Yeniçerilere verilen üç aylık maaş; ulufe. ☞ **mevācib-i leşker,** *{OsT} Asker aylıkları.*

mevacibat, [Ar. mevācib > mevācibāt مواجبات] *(meva:ciba:t) {OsT} is.* Aylıklar; maaşlar.

mevad, -ddı [Ar. mādde > mevādd مواد] *(meva:d) {OsT} is.* **1.** Uzayda yer kaplayan varlıklar. **2.** İşler. **3.** Yasalar; kanunlar. **4.** Maddeler. **5.** Yasa metni, sözlük gibi kitaplarda maddeler. ☞ **mevādd-ı aslîye,** *{OsT} İlk ham madde.*|| **mevādd-ı gaita,** *{OsT} biy. Dışkı.*|| **mevādd-ı ıtrâhiye,** *{OsT} biy. Çıkartı; atık.*|| **mevādd-ı ibtidāiye,** *{OsT} Ham maddeler.*|| **mevādd-ı lahkiye,** *{OsT} Su tarafından sürüklenen çökelti maddeleri.*|| **mevādd-ı mürekkebe,** *{OsT} Bir birleşiği meydana getiren maddeler.*|| **mevādd-ı mütehayyile,** *{OsT} coğ. Döküntü.*|| **mevādd-ı nāfia,** *{OsT} Yararlı maddeler.*|| **mevādd-ı nişāiye,** *{OsT} Nişastalı maddeler.*|| **mevādd-ı şahmiye,** *{OsT} Yağlı maddeler; yağdan yapılmış maddeler.*|| **mevādd-ı zülāliye,** *{OsT} Azotlu maddeler.*

mevahib[1], [Ar. mevhibe > mevāhib مواهب] *(meva:hib) {OsT} is.* İhsanlar; bağışlar. ☞ **mevāhib-i kudret,** *{OsT} Allah'ın ihsanları; Allah'ın verdikleri.*

mevahib[2], [Ar. vehb > mevhūb *(hibe edilmiş)* > mevāhīb مواهيب] *(meva:hi:b) {OsT} is.* Karşılıksız olarak birine verilmiş, bağışlanmış olan şeyler; hibe edilenler; ihsan edilmiş olan şeyler.

meva'ız, [Ar. mevʿiẓa > mevāʿiẓ مواعظ] *(meva:iz) {OsT} is.* Öğütler; nasihatler. ☞ **mevā'ız-i dinîye,** *{OsT} Dinî öğütler.*|| **mevā'ız-i hakîmâne,** *{OsT} Bilgece öğütler.*

meva'id[1], [Ar. mā'ide > mevā'id موائد] *(meva:id) {OsT} is.* **1.** Sofralar. **2.** Hazır nimetler.

meva'id[2], [Ar. mevʿid > mevāʿid مواعد] *(meva:id) {OsT} is.* Söz vermeler; vaatler.

meva'id[3], [Ar. miʿād > mevʿūd > mevāʿīd مواعيد] *(meva:i:d) {OsT} is.* **1.** Vaat olunmuş şeyler. **2.** Söz verilen zamanlar; belirtilmiş vakitler. **3.** Söz verilen yerler. ☞ **mevā'īd-i kâzibe,** *{OsT} Yerine getirilmeyen verilmiş sözler.*

mevakıf, [Ar. mevḳıf > mevāḳıf مواقف] *(meva:kıf) {OsT} is.* **1.** Durak yerleri. **2.** Oturulacak yerler.

mevakıt, [Ar. mevḳıt > mevāḳīt مواقيت] *(meva:kı:t) {OsT} is.* **1.** Bir iş için belirtilen vakitler. **2.** Önceden belirtilen yerler. **3.** Hacıların Mekke yolunda ihrama büründükleri yerler.

mevaki, -i'ı [Ar. mevḳiʿ > mevāḳiʿ مواقع] *(meva:ki, k kalın söylenir) {OsT} is.* Mevkiler. ☞ **mevāki'-i baîde,** *{OsT} Uzak yerler.*|| **mevāki'-i harbiye,** *{OsT} Savaş yapılan yerler.*|| **mevāki'-i mühimme,** *{OsT} Önemli yerler.*

mevakib, [Ar. mevkib > mevākib مواكب] *(meva:kib) {OsT} is.* Topluluklar; cemaatler; alaylar; kalabalıklar; güruhlar.

mevakin, [Ar. mevkin > mevākin مواكن] *(meva:kin) {OsT} is.* Kuş yuvaları.

mevakit, [Ar. mīḳat > mevāḳīt مواقيت] *(meva:ki:t, t kalın söylenir.) {OsT} is.* → mevakıt.

mevali, [Ar. mevlā > mevālī موالى] *(meva:li:) {OsT} is.* **1.** Köleler. **2.** Kadılık payesine ulaşmış ilmiye sınıfı mensupları. ☞ **mevālî-i kirām,** *{OsT} Yüksek rütbeli yargıçlar.*

mevalid, [Ar. mevlīd > mevālid موالد] *(meva:lid) {OsT} is.* **1.** Doğulan yerler. **2.** Doğulan zamanlar. **3.** Dünyaya gelmeler; doğuşlar. **4.** Hz. Muhammed'in doğumunu konu alan manzum eserler; mevlitler.

mevalid, [Ar. mevlūd > mevālīd مواليد] *(meva:li:d) {OsT} is.* **1.** Yeni doğmuş çocuklar. **2.** Var olan şeyler; mevcutlar, varlıklar.

mevani, -i'ı [Ar. māniʿ / māniʿa > mevāniʿ موانع] *(meva:ni:) {OsT} is.* Önleyen şeyler; engeller. ☞ **mevāni'-i hissiye,** *{OsT} Yaş küçüklüğü veya bulaşıcı hastalık gibi sebeplerle karı koca arasında cinsel ilişkiye engel olan durumlar.*|| **mevāni'-i şer'iye,** *{OsT} Oruç gibi karı kocanın cinsel ilişkilerine engel olan durumlar.*

mevarid, [Ar. mevrid > mevārid موارد] *(meva:rid) {OsT} is.* Gelinecek yerler; varılacak yerler.

mevaris, [Ar. mirās > mevārīs مواريس] *(meva:ris) {OsT} is.* Miras olarak kalan şeyler; miraslar.

mevasık, -kı [Ar. mevs̱ūḳ > mevās̱ıḳ مواثق] *(meva:sık) {OsT} is.* Belgelenmiş, inandırıcı şeyler; sağlam şeyler; gerçek şeyler.

mevasik, -ğı [Ar. mīs̱āḳ > mevās̱īḳ مواثيق] *(meva:si:k, k kalın söylenir) {OsT} is.* Antlaşmalar; sözleşmeler; yeminler.

mevasim, [Ar. mevsim > mevāsim مواسم] *(meva:sim) {OsT} is.* Mevsimler. ☞ **mevāsim-i erbaa,** *{OsT} Dört mevsim.*

mevaşi, [Ar. māşiye >mevāşī مواشى] *(meva:şi:) {OsT} is.* Koyun, keçi, sığır gibi hayvanlar.

mevat, [Ar. mevt > mevāt موات] *(meva:t) {OsT} is.* **1.** Cansız şey. **2.** İşlenmemiş sahipsiz toprak.

mevatın, [Ar. vaṭan > mevṭın > mevāṭın مواطن] *(meva:tın) {OsT} is.* **1.** Yurt edinilmiş yerler; yurtlar. **2.** İmar edilmiş bayındır yerler. ☞ **mevatınü'l-harb,** *{OsT} Savaş yerleri.*

mevati, [Ar. mevāt > mevātī مواتى] *(meva:ti:) {OsT} sf.* **1.** Cansız şeyle ilgili; cansız şeye ilişkin. **2.** İşlenmemiş sahipsiz toprakla ilgili.

mevati, -i'i [Ar. mevṭā > mevāṭī' مواطئ] *(meva:ti:) {OsT} is.* **1.** Ayak basılan yerler. **2.** Çiğnenmiş yerler.

mevazı, -ı'ı [Ar. mevżıʿ > mevāżıʿ مواضع] *(meva:zı:) {OsT} is.* **1.** Mevziler. **2.** Mahaller; yerler.

mevazin, [Ar. mīzān > mevāzīn موازين] *(meva:zi:n) {OsT} is.* Ölçü aletleri; teraziler; ölçekler.

mevbık, [Ar. mevbıḳ موبق] *{OsT} is.* **1.** Tehlikeli yer; korkulu yer. **2.** Cehennemde bulunan bir yerin adı.

mevbıkat, [Ar. mevbıḳ > mevbıḳāt موبقات] *(mevbıka:t) {OsT} is.* Tehlikeli ve korkulu yerler. ☞ **mevbıkāt-ı seb'a,** *{OsT} Allah'a ortak koşma, adam öldürme, tefecilik yapma, yetim malı yeme, askerlikten kaçma, namuslu kadınlara iftira atma, sihirbazlık gibi yedi büyük günah.*

mevc, [Ar. mevc موج] *{OsT} is.* Dalga. ☞ **mevc a mevc,** *{OsT} Dalga dalga.*|| **mevc-dār,** *Dalgalı.*|| **mevc-hîz,** *{OsT} Dalga çıkaran.*|| **mevc-zar,** *{OsT} Dalgaların çok olduğu yer.*|| **mevc-zen,** *{OsT} Dalgalı olan.*

mevce, [Ar. mevce موجه] *{OsT} is.* Bir tek dalga. ☞ **mevce-dār,** *{OsT} Dalgalı.*|| **mevce-i derya,** *{OsT} Denizin dalgası.*|| **mevce-nümud,** *{OsT} Dalgaya benzeyen.*|| **mevcetü'ş-şebab,** *{OsT} Gençlik çağı.*

mevcelenmek, [mevce-le-n-mek] *dönşl. f. [-ir]* Dalgalı bir durum almak.

mevceli, [mevce-li] *sf.* Dalgalı.

mevcub, [Ar. vücūb > mevcūb موجوب] *(mevcu:b) {OsT} sf.* (Kişi için) kendisine bir şey vacip kılınmış olan.

mevcud, [Ar. vücūd > mevcūd / mevcūde موجود / موجوده] *(mevcu:d) {OsT} sf.* → mevcut. ☞ **mevcūd-i mā'nevî,** *{OsT} Manevi varlık.*

mevcudat, [Ar. mevcūd > mevcūdāt موجودات] *(mevcu:da:t) {OsT} is.* **1.** Var olan şeyler. **2.** Yaratıklar.

mevcuden, [Ar. mevcūd > mevcūden موجوداً] *(mevcu:den) {OsT} zf. huk.* Mevcutlu olarak.

mevcudîn, [Ar. mevcūd > mevcūdīn موجودين] *(mevcu:di:n) {OsT} is.* Mevcudat.

mevcudiyet, [Ar. mevcūd > mevcūdiyyet موجوديت] *(mevcu:diyet) {OsT} is.* **1.** Var olma; var oluş. **2.** Bir gerçekliği bulunma olgusu; varlık. **3.** Bir kimsenin veya bir şeyin bir yerde maddî olarak bulunma olgusu; varlık.

mevcut, -du [Ar. vücūd > mevcūd / mevcūde موجود / موجوده] *(mevcu:t) {OsT} sf.* **1.** Var olan; hazırda olan; bulunan. **2.** Belli bir durumda geçerliği olan. **3.** *is.* Bir topluluğu oluşturan bireylerin tümü. **4.** *as.* Ordu veya kuruluşun her türlü rütbeye sahip askerlerinin sayısı. **5.** Bir istatistik dizisi meydana getiren ögelerin sayısı. **6.** *muhasebe.* Bir işletmenin, belli bir tarihte sahip olduğu her cins varlık ve mal. ☞ **mevcut olmak,** *Var olmak; hazır olmak; bulunmak.*

mevcutlu, [mevcut-lu] *sf. huk.* (Samk için) hakkında hazırlık soruşturması yapılarak evrakı ile birlikte adliyeye sevk edilen.

mevdu, -u'u [Ar. vedʿ > mevdūʿ / mevdūʿa مودوع / مودوعه] *(mevdu:) {OsT} sf.* Emanet olarak bırakılmış; üstüne verilmiş; bırakılmış; tevdi edilmiş.

mevduat, [Ar. mevdūʿāt مودوعات] *(mevdu:a:t) {OsT} is.* **1.** Emanet olarak bırakılan şeyler. **2.** Tasarruf edilerek bankalara veya başka kredi kurumlarına istenildiği zaman veya belirli bir vade sonunda çekilmek üzere yatırılan para. **3.** Yatırım. ☞ **mevduat defteri,** *Bankaya para yatıranlara verilen hesaplarının durumlarını gösteren defter; banka cüzdanı.*

mevdud, [Ar. vedd > mevdūd / mevdūde مودود / مودوده] *(mevdu:d) {OsT} sf.* Sevilmiş; sevgi gösterilmiş.

mevecat, [Ar. mevce > mevecāt موجات] *(meveca:t) {OsT} is.* Dalgalar.

meveddet, [Ar. vedd > meveddet مودت] *{OsT} is.* Sevme; sevgi.

meveddetlu, [Ar. meveddet + T. li > *OsT.* meveddetlū مودتلو] *(meveddetlû:) {OsT} sf.* **1.** Dost; sevgili. **2.** Eskiden, yazışmalarda astlara hitap ederken kullanılan söz.

mevere, [? mevere] *{ağız} is.* Dokuma tezgâhında, ipliklerin kaymasını sağlayan yuvarlak ağaç. [DS]

mevfur, [Ar. vefr > mevfūr موفور] *(mevfu:r) {OsT} sf.* Çok; bol; çoğalmış; çoğaltılmış.

mevhibe, [Ar. mevhibe / mevhibet موهبه / موهبت] *{OsT} is.* Bahşiş; ihsan; bağış. ☞ **mevhibe-i ilāhiye,** *{OsT} Allah vergisi.*

mevhil, [Ar. vehl > mevhil موحل] *{OsT} sf.* (Yer için) çamurlu.

mevhub, [Ar. vehb>mevhūb موهوب] *(mevhu:b) {OsT} sf.* **1.** Hibe edilmiş olan; bağışlanmış; verilmiş. **2.** *huk.* Karşılıksız olarak verilen.

mevhubat, [Ar. mevhūb > mevhūbāt موهوبات] *(mevhu:ba:t) {OsT} is.* Bağışlar.

mevhum, [Ar. vehm > mevhūm موهوم] *(mevhu:m) {OsT} sf.* **1.** Aslı olmadığı hâlde var sanılan; gerçek olmayıp kuruntuya dayanan; vehim yoluyla kafada yaratılan; sanal. **2.** *mat.* Sanal. **mevhum adet,** *mat. Sanal sayı.*

mevhumat, [Ar. mevhūm>mevhūmāt موهومات] *(mevhu:ma:t) {OsT} is.* Kuruntu ve hayal türünden şeyler.

mevhume, [Ar. mevhūm > mevhūme موهومه] *(mevhu:me) {OsT} is.* Gerçekte olmadığı hâlde var sanılan şey; hayalî olan şey; kuruntu.

mevhun, [Ar. vehn > mevhūn موهون] *(mevhu:n) {OsT} sf.* (Kişi için) zayıflamış; güçten düşmüş; takatsiz kalmış; zayıflamış; arık.

mev'id, [Ar. vaʿd > mevʿid موعد] *(mev-id) {OsT} is.* **1.** Söz verme; vaat etme. **2.** Buluşma yeri.

meviklemek, [mav / mev *(yans.)* > mevik-le-mek] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(i)-yor]* (Küçük köpek yavruları için) bağırmak. [DS]

mevikleşmek, [mevik-le-ş-mek] *{ağız} işteş. f. [-ir]* Bir konu hakkında birkaç kişi birlikte karar vermek; danışmak. [DS]

meviş, [Far. meneviş > meviş] *{ağız} is.* Meneviş.

mev'iza, [Ar. vaʿẓ > mevʿiẓa موعظه] *{OsT} is.* → mev'ize.

mev'ize, [Ar. vaʿẓ > mevʿiẓe موعظه] *{OsT} is.* Öğüt; nasihat etme; vaaz.

mevi'zet, [Ar. vaʿẓ > mevʿiẓet موعظت] *{OsT} is.* → mev'ize.

mevki, -i'ı [Ar. vuḳūʿ > mevḳiʿ موقع] *(k kalın söylenir) {OsT} is.* **1.** Yer; mahal. **2.** Özel yer; makam. **3.** Bazı ulaşım araçlarında yolculara veya sinema, tiyatro gibi eğlence yerlerinde seyircilere sunulan hizmetin özelliğine bağlı olarak alınan ücrete göre düzenlenen tarife sınıflaması. **4.** *mecaz.* Bir kişinin görev, rütbe, servet vb. bakımlardan sosyal konumu; konum; durum. **5.** Eskiden, vapur ve trenlerin birinci mevkilerine verilen isim. **6.** Orta oyunu sahnelenen yerde erkeklere ayrılan bölüm. **mevkiden sarkmak,** *1. (Gemi için) rüzgâr altı tarafına kaymak. 2. İstenilen mevkiden uzağa düşmek.*|| **mevki farkı,** *Bir ateşli silahla hedefi arasındaki olumlu ve olumsuz yükseklik.*|| **mevki'-i amūd,** *{OsT} mat. Dikme ayağı.*|| **mevki'-i iktidār,** *{OsT} İktidar makamı.*|| **mevki'-i müstahkem,** *{OsT} as. Korunmuş, güvenlik altına alınmış askerî bölge.*|| (...) **mevkiinde olmak,** *(Belirtilen) durumda bulunmak; konumu o şekilde olmak.*|| **mevkii olmak,** *Önemli bir makam veya konumda bulunmak.*|| **mevki tayini,** *Uçuş halindeki bir uçağın coğrafî yerinin belirlenmesi.*

mevkib, [Ar. vekeb > mevkib موكب] *{OsT} is.* Bir büyüğün yanında giden yaya veya atlı birlik; alay. **mevkib-dār,** *{OsT} Kafile başı.*|| **mevkib-i hāc,** *{OsT} Hacılar kafilesi.*|| **mevkib-i humāyūn,** *{OsT} Padişah şehir içinde özel gezi yaparken veya bayram günleri büyük camilere giderken yanında yer alan şeyhülislam, kadı, müftü ve bazı askerî görevlilerden meydana gelen alay.*|| **mevkib-i rev,** *{OsT} Kafileyle giden.*

mevkiban, [Ar. mevkib > mevkibān موكبان] *(mevkiba:n) {OsT} is.* Kafileler; alaylar. **mevkibān-ı seher,** *{OsT} Melekler.*

mevkid, [Ar. veḳad > mevḳid موقد] *(k kalın söylenir) {OsT} is.* Ateş ocağı.

mevkif, [Ar. vuḳūf > mevḳif موقف] *(k kalın söylenir) {OsT} is.* **1.** Durulacak yer; durak yeri; durak. **2.** *gök b.* Herhangi bir gözlem aracının kurulu bulunduğu yer.

mevki'i, [Ar. mevḳiʿ > mevḳiʿī موقعى] *(mevkii:, k kalın söylenir) {OsT} sf.* **1.** Makamla ilgili. **2.** Yerel.

mevkili, [mevki-li] *sf.* (Belirtilen biçimde) mevki'i olan.

mevkin, [Ar. vekn > mevkin موكن] *{OsT} is.* Kuş yuvası.

mevkit, [Ar. vaḳt > mevḳit موقت] *(k kalın söylenir) {OsT} is.* **1.** Kararlaştırılan zaman. **2.** Kararlaştırılan yer.

mevkud, [Ar. īḳād >mevḳūd / mevḳūde موقوده / موقود] *(mevku:d) {OsT} sf.* (İnsan veya nesne için) yakılmış.

mevkuf, [Ar. vaḳf > mevḳūf / mevḳūfe موقوفه / موقوف] *(mevku:f) {OsT} sf.* **1.** *huk.* Tevkif edilmiş olan; tutuklanmış olan; tutuklu. **2.** Bir şeye bağlı olan; bağlı. **3.** Vakıf hâline getirilmiş olan; vakfedilmiş; bağışlanmış. **4.** (Kişi için) durdurulmuş; alıkonulmuş; tutulmuş. **mevkuf arazi,** *Vakfedilmiş arazi.*|| **mevkūfün-aleyh,** *{OsT} Vakıftan yararlananlar; meşrūtün-leh.*

mevkufat, [Ar. mevkūf > mevkūfāt موقوفات] *(mevku:fa:t) {OsT} is.* **1.** Belli bir zaman için bekletilmiş mal veya para. **2.** Devlete ait ambarlarda biriktirilmiş ürün. **3.** Vakıf durumuna getirilmiş taşınmaz. **4.** Gelirden artan ve hazineye aktarılan para.

mevkufat kalemi, *Devlete ait gelirleri toplayan daire.*

mevkufatçı, [mevkufat-çı] *(mevku:fatçı) {OsT} is.* Boş tımar gelirleri, vakıflarda hazineye ait fazla gelirler ve örfî vergilerle ilgilenen memur; mevkufatî.

mevkufatî, [Ar. mevḳūfāt >mevḳūfātī موقوفاتی] *(mevku:fa:ti:) {OsT} is.* Vakıf mülklerin yönetiminden sorumlu memur.

mevkufen, [Ar. mevḳūf > mevḳūfen موقوفاً] *(mevku:'fen) {OsT} zf.* Tutuklu olarak; tutuklanmış hâlde.

mevkufîn, [Ar. mevḳūf > mevḳūfīn موقوفین] *(mevku:fi:n) {OsT} is.* Tutuklular.

mevkufiyet, [Ar. mevḳūf > mevḳūfiyyet موقوفیت] *(mevku:fiyet) {OsT} is.* **1.** Tutuklu olma durumu; tutukluluk. **2.** Bir şeye bağlı olma durumu; bağlılık. **3.** Bir şeye vakfedilmiş olmak; vakfedilmişlik. ☞ **mevkufiyetin mahsubu,** *Sanık hakkında verilen hükmün kesinleşmesinden sonra önceden geçirdiği tutukluluk süresinin verilen tutukluluk cezası süresinden indirilmesi; tutukluluğun sayılması.*

mevkûl, -lü [Ar. veḳālet > mevḳūl / mevḳūle موكول / موكوله] *(mevkû:l) {OsT} sf.* Bir kimseye bırakılan; vekile emanet edilen. ☞ **mevkûlün-ileyh,** *{OsT} Vekil.*

mevkut, [Ar. vaḳt > mevḳūt / mevḳūte موقوت / موقوته] *(mevku:t) {OsT} sf* **1.** Belli zamanlarda çıkan; bilinen bir zamanı olan; süreli; periyodik. **2.** Vakfedilmiş olan. **3.** *huk.* (Kişi için) yaşayıp yaşamadığı, bulunduğu yer bilinmeyen; kayıp; gaip.

mevkute, [Ar. vaḳt > mevḳūte موقوته] *(mevku:te) {OsT} is.* Belli zamanlarda çıkan basılı yayın; süreli yayın; periyodik.

mevla, [Ar. velāyet > mevlā مولا] *(mevlâ:) {OsT} is.* **1.** Sahip; malik; iye. **2.** *gnşl. (Büyük harfle yazılır.)* Allah. **3.** Köle veya cariyesi olan kimse. **4.** Köle bağışlayan kimse. **5.** Bir kimseye, bir işe karışmaya, konuşmaya hakkı olan kimse; veli. **6.** Yardımcı. **7.** Terbiye eden; mürebbi. **8.** *sf.* (Kişi için) şanlı; şerefli. ☞ **mevlasını bulmak,** *İsteğine kavuşmak.*|| **mevle'l-atak,** *{OsT} Köle veya cariye azat eden kimse.*

Mevla, [Ar. velāyet > mevlā مولا] *(mevlâ:) {OsT} is.* Allah.

mevlak, -ğı [? mevlak] *{ağız} is.* Ateş küreği. [DS]

mevlana, [Ar. mevlā > mevlānā مولانا] *(mevlâ:na:) {OsT} ünl.* Eskiden din ve bilim adamlarına hitap ederken *"Efendimiz!"* anlamında kullanılan hitap sözü.

mevleken, [? mevleken] *{ağız} is.* Deri üstüne süs yapmak için kullanılan, keskin ağzı demir, sapı ağaç bir saraç aracı. [DS]

Mevlevi, [Ar. Mevlâna Celâleddin-i Rûmî *(Büyük Türk mutasavvıfı)* > mevlevī / mevleviyye مولوی / مولویه] *(mevlevi:) {OsT} is.* Mevlevilik tarikatına bağlı olan kimse. ☞ **Mevlevi âyini,** *{OsT} Mevlevilerin toplu olarak belli makamlara göre söylenip çalınan ilahilerle birlikte yaptıkları sema töreni.*|| **Mevlevi musikisi,** *Besteleri, makamları, kuralları tarikat ilkelerine göre düzenlenen müzik.*|| **Mevlevi pilavı,** *Hafifçe pişirilmiş kemiksiz koyun etine nohut, havuç, kestane, fıstık, soğan, yağ konulup karıştırıldıktan sonra pirinç eklenip kısık ateşte pişirilen bir tür pilav.*|| **Mevlevi seması,** *{OsT} Mevlevilerde müzik eşliğinde dönmek suretiyle yapılan tören.*|| **Mevlevi sikkesi,** *{OsT} Mevlevilerin giydikleri özel başlık.*

Mevlevihane, [Ar. mevlevī + Far. hāne مولویخانه] *(mevlevi:ha:ne) {OsT} is.* Mevlevilerin tarikat kurallarına göre toplandıkları özel bölümleri, tören yerleri bulanan bina; Mevlevi tekkesi.

Mevlevilik, -ği [mevlevi-lik] *is.* Büyük Türk mutasavvıfı Mevlana Celaleddin-i Rumî'nin adına oğlu Sultan Veled tarafından kurulan büyük bir Sünni tarikatın adı.

mevleviyet, [Ar. mevlevī >mevleviyyet مولویت] *{OsT} is.* **1.** Mevlevi tarikatından olma. **2.** Mollalık. **3.** Müderrislikten sonraki ilmiye rütbesi. **4.** Mollanın kadılık görevini sürdürdüğü bölge.

mevli, [? mevli] *{ağız} is.* İki kulplu testi. [DS]

mevlid, [Ar. vilādet > mevlid مولد] *{OsT} is.* → mevlit.

mevlik, -ği [mev-lik ?] *{ağız} is.* Üzüm bağı. [DS]

mevlit, -di [Ar. vilādet > mevlid مولد] *{OsT} is.* **1.** Doğum; doğma. **2.** Doğuş zamanı; doğulan zaman. **3.** Doğum yeri; doğulan yer. **4.** *ed.* Hz. Muhammed'in doğumunu ve hayatını anlamak için yazılmış manzum eser; özellikle Süleyman Çelebi'nin yazdığı *"Vesiletü'n-Necat (Kurtuluş Yolu)"* adlı eseri. **5.** Bu eserin özel bir makamla okunduğu tören. ☞ **mevlit alayı,** *Hz. Muhammed'in doğum günü olan 12 Rebiülevvel günü yapılan tören.*|| **Mevlit Kandili,** *Hz. Muhammed'in doğum yıldönümlerinde yapılan dinî tören.*|| **mevlit sepkisi,** *Nişan törenlerinde şeker sunulduktan sonra özel şişelerle sepilen koku.*|| **mevlit şekeri,** *Mevlit okunurken dağıtılan özel yapılmış şeker.*

mevlithan, [Ar. mevlid + Far. ḫvān مولد خوان] *(mevlitha:n) {OsT} is.* Mevlit okuyan kişi.

mevlud, [Ar. vilādet > mevlūd مولود] *(mevlû:d) {OsT} sf.* **1.** (Çocuk için) yeni doğmuş. **2.** (Yanlış kullanım) mevlit.

mevludat, [Ar. mevlūd > mevlūdāt مولودات] *(mevlū:-da:t) {OsT}* Belli bir zamanda doğmuş olanlar.

mevlut, [Ar. mevlid] *{ağız} is.* Mevlit. ⊡ **mevlut sepkisi,** *{ağız} Nişan törenlerinde şeker sunulduktan sonra özel şişelerle serpilen koku.* [DS]

mevlücen, [? merülcen / mevlücen] *{ağız} is. bot.* → silcan. [DS]

mevrid, [Ar. vürūd > mevrīd مورد] *(mevri:d) {OsT} is.* Varılacak yer; ulaşılacak nokta.

mevril, [? mevril] *{ağız} is.* **1.** Demir çember. **2.** Fıçıların dışındaki demir çember. [DS]

mevrud, [Ar. vürūd>mevrūd / mevrūde مورود / موروده] *(mevru:d) {OsT} is.* → mevrut.

mevrudat, [Ar. mevrūd > mevrūdāt مورودات] *(mevru:da:t) {OsT} is.* Gelen şeyler.

mevrus, [Ar. verāset > mevrūs / mevrūse موروث] *(mevru:s) {OsT} sf.* **1.** Veraset yoluyla kalmış olan; kalıtsal. **2.** Ana ve babadan geçmiş olan; kalıtsal.

mevrusat, [Ar. mevrūs > mevrūsāt موروثات] *(mevru:sa:t) {OsT} is.* Miras kalan şeyler.

mevrut, -du [Ar. vürūd > mevrūd مورود] *(mevru:t) {OsT} sf.* **1.** Gelen; gelmiş olan. **2.** *is.* Postahaneye gelmiş olan şey.

mevsık, -kı [Ar. vusūk > mevsık موثق] *{OsT} is.* Anlaşma; sözleşme.

mevsil, [Ar. vaṣl > mevṣil موصل] *(s kalın söylenir) {OsT} is.* **1.** Kavuşma, buluşma yeri. **2.** Ulaşan; kavuşan. **3.** Kavşak.

mevsim, [Ar. mevsim موسم] *is.* **1.** Bir yıllık zaman diliminin ılım noktaları ve gün dönümleriyle ayrılan iklimlere bağlı dört bölümünden her biri. **2.** Bazı iklim ve atmosfer olaylarının egemen olduğu zaman. **3.** Bazı toprak ürünlerinin ortaya çıktığı ve bazı tarım çalışmalarının yoğun biçimde yapıldığı dönem. **4.** Yıl içinde belli aralıklarla yinelenen etkinlikler dönemi; sezon. **5.** Belli bir kesim için yıl içinde etkinliğin üst düzeye ulaştığı çalışma dönemi. **6.** Hayatın dönüm noktalarının her biri. **7.** İçinde bulunulan zaman. **8.** Bir şeyin belirli bir zamanı. ⊡ **mevsim-i bahār,** *{OsT} İlkbahar.*|| **mevsim-i sayf,** *{OsT} Yaz.*|| **mevsim-i harîf,** *{OsT} Güz.*|| **mevsim-i şitā,** *{OsT} Kış.*

mevsimî, [Ar. mesimī موسمی] *(mevsimi:) {OsT} sf.* Mevsimle ilgili; mevsime ilişkin.

mevsimli, [mevsim-li] *sf.* Mevsimi olan; mevsime uygun düşen; mevsimle ilgili olan. ⊡ **mevsimli mevsimsiz,** *(Konuşma için) yersiz; gereksiz; zamansız.*

mevsimlik, -ği [mevsim-lik] *sf.* **1.** Yalnız bir mevsime ilişkin olan; bir mevsimi kapsayan. **2.** (Elbise için) ilkbahar ve sonbaharda giyilen. **3.** (Çalışma, etkinlik vb.) yıl içinde yalnız bir mevsimde yerine getirilen; o mevsimde yapılan. **4.** *zf.* Bir mevsim süresince; bir mevsim için. ⊡ **mevsimlik iş,** *huk. Niteliği gereği sürekli olarak aynı miktarda işçi çalıştırmaya elverişli olmayan, belirli dönemlerde yoğun işçi çalıştırılan iş.*|| **mevsimlik işçi,** *huk. Mevsimlik işte çalışan işçi.*

mevsimsiz, [mevsim-siz] *sf.* **1.** Zamanı iyi seçilmemiş. **2.** Zamanı gelmeden yapılan. ⊡ **mevsimli mevsimsiz konuşmak,** *Yerli yersiz, zamansız konuşmak.*

mevsuf, [Ar. vaṣf >mevṣūf/mevṣūfe موصوف / موصوفه] *(mevsu:f) {OsT} sf.* **1.** Nitelikleri belirlenmiş; vasıflanmış; nitelenmiş. **2.** *dbl.* (Sıfat tamlamalarında) isim ögesi. ⊡ **mevsuf suç,** *huk. İşleniş biçimi, failin özel durumu, suçtan doğan zararlar vb. nedenlerle daha da ağır hâle gelmiş suç.*

mevsuk, -ku [Ar. vesīka > mevsūk / mevsūka موثوق] *(mevsu:k) {OsT} sf.* Belgeye dayanan; güvenilir; sağlam.

mevsukan, [Ar. mevsūkan موثوقاً] *(mevsu:'kan) {OsT} zf.* Belgeye dayalı olarak; inanılır, güvenilir bir şekilde; gerçek olarak.

mevsukiyet, [Ar. mevsūk > mevsūkiyyet موثوقيت] *(mevsu:kıyet, k kalın söylenir) {OsT} is.* Belgeye dayanma; inanılır, güvenilir olma; gerçeklik.

mevsul, -lü [Ar. vuṣūl > mevṣūl / meṣūle موصول / موصوله] *(mevsu:l) {OsT} sf.* Kavuşmuş; birleşmiş; bir araya getirilmiş; karışmış. ⊡ **mevsūl ismi,** *{OsT} İlgi zamiri.*

mevsum, [Ar. vesm >mevsūm / mevsūme موصوم / موصومه] *(mevsu:m) {OsT} sf.* **1.** Damgalanmış; işaretlenmiş. **2.** Ad verilmiş; adlandırılmış; isimlendirilmiş.

mevt, [Ar. mevt موت] *is.* Ölüm. ⊡ **mevt-i ahdār,** *{OsT} tasvf. Yeşil ölüm; sıkıntılı yaşamaya razı olma.*|| **mevt-i ahmer,** *{OsT} tasvf. Kızıl ölüm; nefse karşı koyma.*|| **mevt-i ahzār,** *{OsT} tasvf. Yeşil ölüm; meşakkatli yaşamaya razı olma.*|| **mevt-i alūd,** *{OsT} Ölü gibi; ölüm karışığı.*|| **mevt-i beyāz,** *{OsT} tasvf. 1. Ani ölüm. 2. Açlık.*|| **mevt-i esved,** *{OsT} 1. Siyah ölüm. 2. Boğulma suretiyle ölüm. 3. tasvf. Halkın eziyetine katlanma. 4. Birdenbire gelen ölüm.*|| **mevt-i fevāt,** *{OsT} Birden gelen ölüm.*|| **mevt-i fücāāt,** *{OsT} Birden gelen ölüm.*|| **mevt-i müfācāt,** *{OsT} Ani ölüm.*|| **mevt-i hāil,** *{OsT} Korkunç ölüm.*|| **mevt-i hükmî,** *{OsT} huk. Uzun süredir kayıp olan kimsenin ölümüne mahkemece karar verme.*|| **mevt-i müchîz,** *{OsT} Çabuk ölüm.*|| **mevt-i takdirî,** *{OsT} huk. Dölütün hayatta iken öldürülmüş gibi sayılması.*

mevta, [Ar. meyt > meyyit > mevtā موتا] *(mevta:) {OsT} is.* Ölmüş kimseler; ölüler.

mevta, -a'i [Ar. vaṭy > mevṭā' موطاء] *(mevta:) {OsT}* *is.* Ayak basılan yer.

mevta'î, [Ar. mevtā >mevtā'ī موتائى] *(mevta:i:) {OsT}* *is.* Ölü gibi; ölüye benzer.

mevtan, [Ar. mevtān موتان] *(mevta:n) {OsT} sf.* **1.** Baygın. **2.** Cansız.

mevtın, [Ar. vaṭan > mevṭın / mavṭın موطن] *{OsT} is.* Yurt olarak seçilip yerleşilen yer; vatan tutulan yer.

mevtî, [Ar. mevtī موتى] *(mevti:) {OsT} sf.* Ölü ile ilgili.

mevtua, [Ar. mevṭū'a موطوئه] *(mevtu:a) {OsT} sf.* (Kadın için) kendisi ile cinsel ilişkiye girilmiş.

mev'ud, [Ar. vaᶜd > mevᶜūd / mevᶜūde موعود / موعوده] *(mev-u:d) {OsT} sf.* → mev'ut.

mev'ut, -du [Ar. vaᶜd > mevᶜūd موعود] *(mev-u:t) {OsT} sf.* **1.** Söz verilmiş; vaat olunmuş. **2.** Zamanı belirlenmiş; belirli.

mevvac, [Ar. mevc > mevvāc مواج] *(mevva:c) {OsT} sf.* Çok dalgalı.

mevval, -li [Ar. mevvāliyā *(ey benim efendilerim)* > mevvāl موال] *(mevva:l) {OsT} is.* **1.** Bin bir gece masallarındaki kölenin, efendisinin ölümü üzerine söylediği ağıttan kaynaklandığı söylenen ve Bağdat halkı tarafından benimsenen Arap halk şarkılarına verilen isim. **2.** Uzun nağmeli Türk halk müziğine de verilen ad.

mevvet, [? mevvet] *{ağız} is.* İpek kozasının işe yaramayan bölümü. [DS]

mevz, [Ar. mevz موز] *{OsT} is. bot.* Muz.

mevzi, -ii, -si [Ar. vażᶜ >mevżiᶜ موضع] *(mevzi:) {OsT} is.* **1.** Yer; mahal. **2.** *as.* Savunma ile görevli birlik tarafından tutulan veya saldırı sırasında ele geçirilen arazi. **3.** Bir şey konulan yer.

mevzi'î, [Ar. mevziᶜ > mevziᶜī / mevziᶜīye موضعى / موضعيه] *(mevzi:i:) {OsT} sf.* Genel olmayan, bir yere özgü olan; yerel; bölgesel; dar; sınırlı.

mevzilenme, [mevzi-le-n-me] *(mevzi:lenme) is.* Mevzilenmek eylemi veya durumu; mevzi alma.

mevzilenmek, [mevzi-le-n-mek] *(mevzi:lenmek) dönşl. f. [-ir]* (Asker için) mevziye girmek; mevzideki yerini almak.

mevzu[1], **-u'u** [Ar. mevżūᶜ موضوع] *(mevzu:) {OsT} is.* **1.** Sözlü veya yazılı anlatımda ele alınan, üzerinde durulan şey; konu. **2.** Ele alınan madde. ☞ **mevzu'a girmek,** *Asıl konuyu ele almak; konuya giriş yapmak.*

mevzu[2], **-u'u** [Ar. vażᶜ > mevżūᶜ / mevżūᶜa موضوع / موضوعه] *(mevzu:) {OsT} sf.* **1.** Konulmuş; vazedilmiş. **2.** Geçerli olan; yürürlükte olan. **3.** Gerçek olmayan; uydurma. ☞ **mevzu hukuk,** *Belli bir yerde, belli bir zamanda veya belli bir konuya ilişkin hukuk kuralları.*|| **mevzu hadis,** *Hz. Muhammed'e ait olmadığı hâlde, ona ait iddiasıyla uydurulmuş hadis; uydurma hadis.*

mevzu'a, [Ar. mevżūᶜ > mevżūᶜa موضوعه] *(mevzu:a:) {OsT} is. fel.* Bir akıl yürütmeye başlamazdan önce, kendisi hiçbir doğru önermeye bağlanamayan fakat ispata gerek kalmadan, şüphesiz doğru kabul edilen önerme; konut; koyut; postulat.

mevzu'at, [Ar. mevżūᶜ > mevżūᶜāt موضوعات] *(mevzu:a:t) {OsT} is.* → mevzuat. ☞ **mevzu'at-ı beşer,** *{OsT} İnsanların koyduğu kurallar; yasalar.*

mevzuat, [Ar. mevżūᶜ > mevżūᶜāt موضوعات] *(mevzu:a:t) is.* **1.** Bir ülkedeki veya belli bir alandaki yasa, yönetmelik ve tüzük gibi toplum düzeni ve işleyişi ile ilgili yazılı kuralların tümü; konulmuş kurallar; getirilmiş düzenlemeler. **2.** Eskiden, içine ticaret malı koymakta kullanılan sandık, teneke çuval vb. şeylere verilen ad; koymalık. ☞ **mevzuat hazretleri,** *İşlerin uzamasına sebep olan resmî işlemler için söylenen alay sözü; bürokrasi.*

mevzulu, [mevzu-lu] *(mevzu:lu) {OsT} sf.* Konusu olan; konulu.

mevzun, [Ar. vezn >mevzūn / mevzūne موزون / موزونه] *(mevzu:n) {OsT} sf.* **1.** Düzgün; biçimli; orantılı. **2.** Tartılmış olan; tartılı. **3.** *ed.* (Şiir için) ölçülü yazılmış olan; vezinli. **4.** *fiz.* Ağırlıklı; ucunda bir ağırlık bulunan. ☞ **mevzun rakkas,** *{OsT} Ucuna ağırlık bağlanmış sarkaç.*

mevzunat, [Ar. mevzūn > mevzūnāt موزونات] *(mevzu:na:t) {OsT} is.* Tartılmış şeyler; ölçülmüş şeyler.

mevzuniyet, [Ar. mevzūn > mevzūniyyet موزونيت] *(mevzu:niyet) {OsT} is.* Düzgün ve tertipli, ölçülü olma durumu; düzgünlük; ölçülülük.

mevzusuz, [mevzu-suz] *(mevzu:suz) sf.* Konusu olmayan; konusuz.

mevzuubahis, -hsi [Ar. mevzūᶜ-i baḥş موضوع بحث] *(mevzu:ubahis) {OsT} sf.* **1.** Kendisinden söz edilen; konuşma konusu olan; söz konusu; adı geçen; sözü geçen. **2.** *is.* Üzerinde konuşulan şey; söz konusu. ☞ **mevzuubahis etmek,** *Hakkında konuşmak; kendisinden söz etmek.*|| **mevzuubahis olmak,** *Söz konusu edilmek; hakkında konuşulmuş olmak; kendinden söz edilmek.*

mevzuubahsetme, [Ar. mevzūᶜ-ı bahs + T. et-me] *(mevzu':ubahsetme) {OsT} is.* Mevzuubahsetmek eylemi.

mevzuubahsetmek, [Ar. mevzūᶜ-ı bahs + T. et-mek] *(mevzu':ubahsetmek) {OsT} gçsz. f. [-e(d)-er]* Söz etmek; hakkında konuşmak; söz konusu etmek.

mey[1], [Far. mey مى] *{OsT} is.* **1.** Şarap. **2.** *ed.* Divan edebiyatında rengi ile sevgilinin dudağı veya yanağı yerine kullanılan mazmun. ⊡ **mey-âlûd,** *{OsT} Şarap katılmış; şarapla karışık.*|| **mey-âşâm,** *{OsT} Şarap içen.*|| **mey-buhtec,** *{OsT} Kaynatılmış şarap.*|| **mey-dân,** *{OsT} Şarap kabı.*|| **mey-fürûş,** *{OsT} Şarap satıcısı; meyhaneci.*|| **mey-gûn,** *{OsT} Şarap rengi; açık kırmızı.*|| **mey-güsâr,** *{OsT} İçki masasındakilerden her biri; içki arkadaşı.*|| **mey-güsrî,** *{OsT} Şarap içme arkadaşlığı.*|| **mey-hâr,** *{OsT} Şarap içen.*|| **mey-hâre,** *{OsT} Şarap içen.*|| **mey-hôr,** *{OsT} Şarap içen; ayyaş.*|| **meş-hôş,** *{OsT} Ekşimtırak; mayhoş.*|| **mey-i aşk,** *{OsT} Aşk şarabı.*|| **mey-i bî-gış,** *{OsT} Hilesiz şarap; saf, katışıksız şarap.*|| **mey-i gül-fâm,** *{OsT} Gül renkli şarap; kırmızı şarap.*|| **mey-i gül-gûn,** *{OsT} Gül renkli şarap; kırmızı şarap.*|| **mey-i hoş-güvâr,** *{OsT} Lezzetli şarap.*|| **mey-i nâb,** *{OsT} Olgunlaşmış, saf. şarap.*|| **mey-i yâkut-reng,** *{OsT} Yakut renkli şarap; kırmızı şarap.*|| **mey-kede,** *{OsT} Meyhane.*|| **mey-keş,** *{OsT} Şarap çeken; çok içki içen; ayyaş.*|| **mey-keşân,** *{OsT} Şarap içenler; ayyaşlar.*|| **mey-küsâr,** *{OsT} İçki masasındakilerden her biri; içki arkadaşı.*|| **mey-nûş,** *{OsT} Şarap içen.*|| **mey-perest,** *{OsT} Şaraba tapan; ayyaş; içki düşkünü.*|| **mey-perestân,** *{OsT} Şaraba tapanlar; çok içki içenler; ayyaşlar.*|| **mey-perestî,** *{OsT} İçkicilik; ayyaşlık.*|| **mey-zede,** *{OsT} Sarhoş olmuş; sarhoş.*

mey[2], **-y'i** [Ar. meyᶜ ميع] *{OsT} is.* Eriyerek akma.

mey[3], [mey] *is.* Kars ve Artvin dolaylarında kullanılan zurnaya benzer küçük bir nefesli çalgı. ⊡ **mey davulu,** *{ağız} Dümbelek.* [DS]

mey'a[1], [Ar. meyᶜa ميعه] *{OsT} is. bot.* Günlük ağacı.

mey'a[2], [Ar. meyᶜa ميعه] *{OsT} is.* **1.** Bir şeyin tazelik zamanı; turfandalık. **2.** Yere dökülmüş bulunan sıvının akması.

meyadîn, [Ar. meydân > meyâdîn ميادين] *(meya:di:n) {OsT} is.* Meydanlar. ⊡ **meyâdîn-i harb,** *{OsT} Savaş meydanları.*

meyal, -li [Ar. (ha)yâl > meyal] *is. ikil.* Hayal kelimesinin ön sesi (h), ikileme (m)'si ile değiştirilerek meydana getirilmiş ve *"belli belirsiz, iyi görülemeyen"* anlamında kullanılan *"hayal meyal"* ikilemesinin ikinci ögesi.

meyamin[1], [Ar. meymenet > meyâmin ميامن] *(meya:min) {OsT} is.* Uğurlular; bereketliler; kutlular.

meyamîn[2], [Ar. meymûn > meyâmîn ميامين] *(meya:mi:n) {OsT} is.* Bereketler; uğurlar; kutlar.

meyan[1], [İt. piana => piyan > meyan] *is. bot.* Fasulyegillerden, birleşik yapraklı, mavimsi mor çiçekli, akarsu kıyılarında bol miktarda yetişen, kökünde şekerden elli kat daha tatlı glisirizin adlı bir madde bulunan yarım metre kadar boylanabilen çok yıllık otsu bir bitki; meyan kökü, *(Gglycyrrhiza glabra).* ⊡ **meyan balı,** *Meyan kökü bitkisinin köklerinden elde edilen tatlı madde.*|| **meyan kökü,** *Meyan bitkisi.*|| **meyan kökü şerbeti,** *Meyan kökünün uzun süre suda ıslatılması ile elde edilen tatlı içecek.*

meyan[2], [Far. miyân ميان] *(meya:n) {OsT} is.* **1.** Orta; ara. **2.** Aralık; ara. **3.** Vücudun göğüs ile karın arasındaki bölümü; bel. **4.** *müz.* Türk müziğinde şarkıların üçüncü mısraı; meyane; miyane.

meyancı, [meyan-cı] *is.* Aracılık eden kimse; aracı.

meyane, [Far. miyâne ميانه] *(meya:ne) {OsT} is.* **1.** Orta; ara. **2.** İki şeyin ortası; ara. **3.** Kıvam. **4.** Ortaya serilen halı vb. şey. **5.** Gerdanlığın ortasındaki inci. **6.** Tereyağında unun kavrulması ile yapılan bir tür sos. **7.** Yeniçerilikte bölükten büyük askerî birlik. ⊡ **meyane kâtipleri,** *Yeniçeri ortalarının yazıcıları.*|| **meyanesi gelmek,** *(Helva, meyane vb. yiyecekler için) tam kıvamını bulmak.*|| **meyane tığı,** *Okların temizlenmesine yarayan keski demiri.*

meyanhane, [Far. miyân-ḫâne ميانخانه] *(meya:nha:ne) {OsT} is. müz.* Türk müziğinde şarkıların üçüncü mısraı; meyane; miyane.

meyasir[1], [Ar. meysere > meyâsir مياسر] *(meya:sir) {OsT} is.* **1.** Zenginlikler. **2.** Ordunun sol kanatları.

meyasîr[2], [Ar. meysür > meyâsir مياسير] *(meya:si:r) {OsT} is.* Kolaylaştırılmış şeyler.

meyazib, [Ar. mîzâb > meyâzîb] ميازيب *(meya:zi:b) {OsT} is.* Su yolları; oluklar.

meyazir, [Ar. mi'zer > meyâzir ميازر] *(meya:zir) {OsT} is.* Peştemallar.

meydan[1], [Ar. meydân ميدان] *(meyda:n) {OsT} is.* **1.** Geniş, düz ve açıklık yer; alan; saha. **2.** Kentlerde etrafı binalarla çevrili, geniş ve açıklık yer; alan. **3.** Bir olayın geçtiği yer. **4.** Yarışma, karşılaşma veya eğlence yapılan geniş yer; saha. **5.** Bulunulan yer ve onun çevresi; ortalık. **6.** *mecaz.* Fırsat; imkân; zaman. **7.** *tasvf.* Bektaşi ve Mevlevi tekkelerinde ayin yapılan yer. **8.** *spor.* Spor karşılaşmalarının yapıldığı yer. **9.** *tiy.* Orta oyununun sergilendiği yuvarlak alan; oyun yeri. **10.** *{ağız}* Sıva yapmakta kullanılan iyi cins toprak. [DS] ⊡ (bir duruma) **meydan açmak,** *Sebep olmak.*|| **meydan almak,** *1. Büyük ölçüde ortaya çıkmak; gelişmek; belirmek; yayılmak. 2. {eAT} Meydana egemen olmak.*|| **meydan aramak,** *Fırsat gözetmek; imkân aramak.*|| **meydana atılmak,** *1. (Güç bir mesele için) herkesin bilgisine baş vurulmak. 2. Bir tez olarak ileri sürülmek. 3. (Kişi için) bir şeyi yapmak için kendini aday göstermek; ortaya çıkmak.*|| **meydana atmak,** *Bir iddiayı, sorunu herkesin görüşüne, bilgisine sunmak; tartışmaya açmak.*|| **meydana çıkarmak,** *1. Bir şeyi arayıp bulmak; ortaya çıkar-*

mak; keşfetmek. 2. Açıklığa kavuşturmak. || **meydana çıkmak,** *1. Belli olmak; herkesçe görülüp bilinmek; anlaşılmak; kendini göstermek. 2. Bir işi yapmak için istekli olmak. 3. Yetişmek; gelişmek; büyümek.*|| **meydana dökmek,** *Başkalarına göstermek amacıyla sergilemek; ortaya dökmek.*|| **meydana düşmek,** *Bir iş yapmak için kendini ortaya atmak; işe talip olmak.*|| **meydana gelmek,** *1. Olmak; oluşmak; yapılıp tamamlanmak; doğmak. 2. Ortaya çıkmak.*|| **meydana getirmek,** *1. Olmasını sağlamak; yapmak. 2. Yetiştirip büyütmek; eğitmek.*|| **meydana girmek,** *Savaşa çıkmak; savaşa başlamak; savaşa gitmek; savaşmak.*|| **meydana koymak,** *1. Herkesin görebileceği bir yerde bulundurmak; sergilemek. 2. Herkesin bilgisine sunmak; belirtmek; ortaya çıkarmak; açıklamak tespit etmek. 3. Tez olarak ileri sürmek; kanıtlamak. 4. Bir şey üretmek; olmasını sağlamak; yapmak.*|| (birini) **meydana sürmek,** *Kendisi arka planda kalarak başkalarını öne sürmek; kışkırtmak.*|| **meydana vurmak,** *Belli etmek; açığa çıkarmak; açıklamak; göstermek.*|| **meydan başı,** *Yeniçeri ocağı acemi oğlanlar subaylarından biri; meydan kethüdası.*|| **meydan baklası,** *argo. Erkeklerle dalaşan kadın; sürtük.*|| **meydan bırakmamak,** *Kötü bir durumun veya olumsuz bir şeyin ortaya çıkmasına olanak bırakmamak; engel olmak; meydan vermemek.*|| **meydan bulamamak,** *Fırsat bulamamak; imkân bulamamak.*|| **meydanda olmak,** *Açıkta olmak; ortada olmak; belli olmak.*|| **meydanda bırakmak,** *1. Evsiz barksız bırakmak; açıkta bırakmak; ortada bırakmak. 2. (Yardıma, korunmaya muhtaç biri için) ilgisini kesmek; yardım etmemek; korumamak.* || **meydandan çekilmek,** *Ortalıkta görünmez olmak; yok olmak; ortadan kaybolmak; bulunmamak.*|| **meydandan kaldırmak,** *Bir şeyi orta yerden almak; görünmeyecek bir yere kaldırmak, koymak.*|| **meydan dayağı,** *1. Bir meydanda, herkesin gözü önünde suçluyu cezalandırmak için atılan dayak. 2. İmparatorluk döneminde askerî okul ile kışlada suçlu görülen kişiye arkadaşları önünde suçu okunduktan sonra meydan başı tarafından dövmek suretiyle verilen ceza.*|| **meydan dayağına çekmek,** *Bir kimseyi herkesin içinde veya aşırı biçimde dövmek.*|| **meydan dayağından geçmek,** *Çok üzülmek; sıkılmak; utanmak.*|| **meydan ekmeği,** *{ağız} Sıkıntısız, mihnetsiz yenilen yemek.* [DS]|| **meydan etmek,** *ed. (Halk şairleri için) âşık kahvesinde toplanarak, halkın huzurunda, saz eşliğinde karşılıklı şiir söylemek; atışmak; muamma çözmek.*|| **meydan-gâh,** *Meydan yeri.*|| **meydan günü,** *Eskiden, ok meydanında menzil atılan, yarışma düzenlenen günlere verilen ad.*|| **meydan hizmeti,** *1. Yeniçeri ocağında görevli bulunan et ihtiyacını karşılayan seğirdim ustaları ile aşçıların yaptığı hizmete verilen ad. 2. İmparatorluk döneminde, askerlerin kışla dışında yaptıkları görev.*|| **meydan-ı ağber,** *Yeryüzü; dünya.*|| **meydanı bırakmak,** *1. Savunduğu düşünceden vazgeçmek. 2. Yarışmadan çekilmek.*|| **meydanı** (birine, bir şeye) **bırakmak,** *1. Birinin keyfî tutumlarına engel olmamak. 2. Savunduğu tezden veya yarışmadan vazgeçmek.*|| **meydanı boş bulmak,** *Kendisine engel olacak biri veya bir sebep bulunmamasından yararlanarak aşırı davranışlarda bulunmak; keyfince, dilediği gibi davranmak.*|| **meydān-ı harb,** *{OsT} Savaş alanı.*|| **meydān-ı hüner,** *{OsT} Hüner gösterilen yer.*|| **meydān-ı mahşer,** *{OsT} Mahşer meydanı.*|| **meydān-ı muhabbet,** *{OsT} Sevgi meydanı; sohbet edilen yer.*|| **meydān-ı siyāset,** *{OsT} Eskiden, idam cezasının infaz edildiği yere verilen ad.*|| **meydān-ı siyāset ustası,** *{OsT} Cellat.*|| **meydan kalfası,** *İmparatorluk döneminde, tersanelerde taslaklara göre gemi parçalarını yontarak hazırlayan marangozlara verilen isim.*|| **meydan** (birine, bir şeye) **kalmak,** *Ortada engel olacak bir şey veya kimse kalmamak; dilediğini yapabilir olmak.*|| **meydan kalmamak,** *Bir şeyin yapılmasına gerek kalmamak; yapmak için bir fırsat bulamamak.*|| **meydan korkusu,** *Açık alanlarda ve kalabalık meydanlarda bulunmaktan doğan ruhsal bir rahatsızlık; alan korkusu; agorafobi.*|| **meydan muharebesi,** *Açık arazide, kırsal alanda büyük kuvvetlerle yapılan ve kesin sonuç alınan savaş.*|| **meydan odası,** *Doğu Karadeniz bölgesinde, konuttan bağımsız olarak yapılan misafir odası.*|| **meydan okumak,** *1. Kendisinin üstünlüğünü öne sürerek dileyeni karşılaşmaya çağırmak. 2. Kavgaya çağırmak. 3. Hiç bir kimseden veya hiç bir şeyden korkmadığını belirtmek. 4. spor. Şampiyonu karşılaşmaya davet etmek. 5. Rakibini karşılaşmaya çağırmak.*|| **meydan oyunu,** *Orta oyunu.*|| **meydan paparası yemek,** *{ağız} Kalabalık bir yerde, birinden azar işitmek.*|| **meydan saati,** *Herkesin yararlanması için kimi kentlerde meydanlara konulan özel kuleler üzerindeki saat.*|| **meydana savaşı,** *Açık arazide, kırsal alanda büyük kuvvetlerle yapılan ve kesin sonuç alınan savaş.*|| **meydan sazı,** *müz. Türk halk müziğinde, sesinin yüksekliğinden dolayı meydanlarda çalınan bağlama türü sazların en büyüğü; çöğür.*|| **meydan süpürgesi,** *1. {ağız} Bahçe, avlu, sokak, alan gibi yerleri süpürmekte kullanılan uzun saplı çalı süpürge.* [DS] *2. mecaz. Sürekli sokakta dolaşan, çok gezen kadın; kötü tanınan, erkeklerle düşüp kalkan kadın.*|| **meydan taşı,** *tasvf. Mevlevi tekkelerinde, üzerine semahaneyi aydınlatmakta kullanılan meşalelerin dikildiği taş.*|| **meydan turu,** *havc. Birden çok uçak aynı anda bir hava alanına iniş için geldiğinde, kontrol kulesinden havada iniş sırasını beklemesi gerektiği bildirilen uçağın meydan üzerinde yaptığı dolaşma işi; meydan üzerinde dönmek.*|| (bir şeye) **meydan vermek,** *O şeyin olması için imkân ve fırsat tanımak; imkân yaratmak; zaman tanımak.*|| **meydan vermemek,** *Kötü bir du-*

rumun veya olumsuz bir şeyin ortaya çıkmasına olanak bırakmamak; engel olmak; zaman vermemek; göz açtırmamak; meydan bırakmamak.

meydan², [Far. mey-dān ميدان] *(meyda:n) {OsT} is.* Şarap kabı.

meydancı, [meydan-cı] *is.* **1.** Avlu, bahçe gibi yerleri süpürüp temizlemekle görevli hizmetli. **2.** İş yerlerinde ayak işlerine bakan kimse. **3.** Hapishane koğuşlarında temizlik ve kantin işlerini yapan kimse. **4.** Dolmuş duraklarında park ve sıra işlerini düzene koyan kimse; dolmuş kâhyası. **5.** *dnz.* Gemilerde vardiyası olmayan ve günlük işlerde çalıştırılan gemici. **6.** *tasvf.* Mevlevi tekkelerinde konukları karşılayan, meydanı açan ve semayı düzenleyen kimse; dede. **7.** *{ağız}* Çay ve kahveyi kahve dışındaki müşterilere dağıtan garson. [DS] ⊡ **meydancı başı,** *Yeniçeri ortalarında çorbacıdan sonra gelen subay.*

meydancık, [meydan-cık] *is.* Küçük meydan.

meydancılık, -ğı [meydan-cı-lık] *is.* Meydancı olma durumu veya meydancının yaptığı iş.

meydanda, [meydan-da] *is.* **1.** Ortada bulunan, gözle görülen şey. **2.** *zf.* Ortada; belli; apaçık; aşikâr.

meydangâh, [Ar. meydān + Far. gāh ميدانگاه] *(meyda:ngâ:h) {OsT} is.* Meydan yeri.

meydani, [Ar. meydān > meydānī ميدانى] *(meyda:ni:) {OsT} is.* **1.** Eskiden, Hindistan, Şam ve Diyarbakır'da dokunan, koyu ve mor çizgili, bayramlarda erkekler tarafından giyilen elbise yapımında kullanılan değerli bir ipek kumaş. **2.** *{ağız}* Beyaz ve renkli, yol yol ipek çözgülü dokunmuş kumaş. [DS]

meydaniye, [Ar. meydanī > meydāniye] *(meyda:niye) {ağız} is.* Puanlı veya sarı çiçekli bir tür kumaş. [DS]

meydanlı, [meydan-lı] *sf.* Meydanı bulunan; geniş bir yere sahip olan.

meydanlu, [meydan-lū ميدانلو] *(meyda:nlu:) {eAT} sf.* Meydanlı. ⊡ **meydanlu kılmak,** *{eAT} Serbestçe, geniş bir şekilde hareket etmesini sağlamak.*

meydanlık, -ğı [meydan-lık] *is.* **1.** Meydan olan yer. **2.** Meydana benzer genişçe yer; meydanımsı yer.

meydiraman, [Far. nerdübān نردبان => merdiven > meydiraman] *{ağız} is.* Merdiven. [DS]

-meye, [-ma-y-a / -meye] *{eAT} çek. e.* → -maya.

-meyedüm, [-ma-y-a-du-m / meyedüm] *{eAT} çek. e.* → -mayadum.

meyel, [Yun. makhélli => meyel] *{ağız} zf.* → meğel¹. [DS]

meyelan, [Ar. meyelān ميلان] *(meyelâ:n) {OsT} is.* **1.** Dik duramama; eğilme; meyillenme; eğim. **2.** *mecaz.* İlgi; yakınlık.

meyellemek, [meğel-le-mek / meyel-le-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* Toprağı kazma ile kabartmak; çapalamak. [DS]

-meyem, [-ma-y-am / meyem] *{eAT} çek. e.* → -mayam.

meyem, [Far. meger => meyem] *{ağız} bağ.* Meğer. [DS]

-meyesuz, [-ma-y-a-suz / -meyesüz] *{eAT} çek. e.* → -mayasuz.

meyezd, [Far. meyezd ميزد] *{OsT} is.* İçki meclisi; içkili düğün eğlencesi.

meyhane, [Far. mey-ḫāne ميخانه] *{OsT} is.* **1.** Çeşitli çerez türü mezelerle içki sunulan ve müşterilerin oturup içki içtikleri yer; içki yeri. **2.** *tiy.* Hem içki içilen hem de dans edilen, müzik dinlenilen ve değişik türde gösterilerin yapıldığı eğlence yeri; kabare. ⊡ **meyhane pilavı,** *1. Kıyma, soğan, domates, biber kullanılarak yapılan bir tür bulgur pilavı. 2. Meze niteliğinde olan veya özensiz hazırlanmış pilav.*

meyhaneci, [meyhane-ci] *is.* **1.** Meyhane işleten kimse; meyhane sahibi. **2.** Meyhaneye gitme alışkanlığı olan kimse. ⊡ **meyhaneci otu,** *is. bot.* Loğusaotugillerden orman ağaçlarının altlarındaki gölgeli yerlerde yetişen, çiçeklerinin içi esmer kırmızı renkli, kökleri balgam söktürücü ve kusturucu olarak halk hekimliğinde, özel kokusu dolayısıyla çiğneyerek ağızdaki içki kokusunu gidermekte, çeyiz sandığının güzel kokmasını sağlamakta kullanılan çok yıllık, rizomlu otsu bitki; afşar otu; çobandüdüğü; azaron *(Asarum europaeum).*

meyhanecilik, -ği [meyhane-ci-lik] *is.* Meyhanecinin yaptığı iş; meyhane işletme işi.

meyi¹, [béñī / méyi] *{eT} is.* Beyin. [Clauson]

meyi², [meyi] *{ağız} is.* Ney. [DS]

-meyigörmek, [-ma-y-ı + görmek / meyigörmek] *{eAT} yap. e.* → -mayıgörmek.

meyiklemek, [mey-ik-le-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* Çevreyi kollamak; gözetmek. [DS]

meyil, -yli [Ar. meyl ميل] *{OsT} is.* **1.** Belirli bir düzlemle dik açı yapmadan duran şeyin durumu; eğim; eğiklik. **2.** Sapma; dönme. **3.** Yağmur, kar suyu vb.nin akıp gitmesi için bir zemine verilen eğiklik; akıntı. **4.** *mecaz.* İki taraftan birini tutma. **5.** *mecaz.* Bir kimseye gönül bağlama; sevme; tutulma. **6.** *mecaz.* Bir şeye karşı gösterilen ilgi ve istek. **7.** *mat.* Eğim. **8.** *tasvf.* Allah'a dönüş; aslına dönüş. **9.** Bir yolun yatayla yaptığı açının sinüsü; metre başına kazandığı yükseklik. ⊡ (birine) **meyil bağlamak,** *mecaz. Sevmek; gönül bağlamak; tutulmak.*|| **meyil göstermek,** *Birine veya bir şeye karşı eğilimini belirtmek; ona yönelmek; istemek; rağbet etmek; onu diğerlerine tercih etmek; eğilim göstermek.*|| (bir şeye) **meyil vermek,** *Eğiklik sağlamak; akıntı vermek.*|| (birine) **meyil vermek,** *mecaz.*

Sevmek; gönül bağlamak; tutulmak.|| **meyli olmak,** *Beğenmek; sevmek; hoşuna gitmek.*

meyilli, [meyil-li] *sf.* **1.** Yatay veya düşeyle dar veya geniş açı oluşturacak biçimde duran; eğimi olan; eğilmiş durumda olan; eğik. **2.** Bir kimseye ilgi duyan; gönül vermiş; istekli; âşık. **3.** Bir şeye karşı istekli olan; istekli. ⊡ **meyilli geçme,** *Marangozlukta biri düşey, diğeri meyilli duran iki parçayı birleştirmede kullanılan geçme türü.*

meyilsemek, [meyil-se-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-s(i)-yor]* Bir şeyi üzerine almak. [DS]

meyilsiz, [meyil-siz] *sf.* **1.** Meyli olmayan; dik duran. **2.** Herhangi bir kimseye veya şeye karşı istek ve eğimi olmayan; isteksiz.

meyirsek, [meğir-se-k / meyir-se-k] *{ağız} sf.* **1.** Yavrusuna çok düşkün olan. **2.** Cinsel istek duyan. [DS]

meyirsemek, [meğ-ir-se-mek / meyir-se-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-s(i)-yor]* (İnsan ve hayvan için) yavrusuna sevgi ile ve sevecenlikle davranmak. [DS]

meyis, [? meyis] *{ağız} is.* Tarlaları ayırmak için sürülmeden bırakılan yer; tarla sınırı; an. [DS]

meykede, [Far. mey-gede / mey-kede میكده / میگده] *{OsT} is.* Meyhane.

meykedeci, [meykede-ci] *is.* **1.** Meyhaneci. **2.** *tasvf.* Allah yoluna giren müride, ilahi bir coşkunluk veren manevi duyguyu tattıran kimse; mürşid-i kâmil.

meyi, [Ar. meyl میل] *{OsT} is.* → meyil. ⊡ **meyl-i arz,** *{OsT} gök b. Yerin ekseni ile yörünge düzlemi arasındaki 23° 27'lık açı.*|| **meyl-i a'zām,** *{OsT} gök b. Bir gök cisminin en büyük eğimi.*|| **meyl-i a'zām hattı,** *{OsT} gök b. En büyük eğimli nokta.*|| **meyl-i dil,** *{OsT} Gönül arzusu.*|| **meyl-i ibtisām,** *{OsT} Gülümseme isteği.*|| **meyl-i küllî,** *{OsT} gök b. Bir gök cisminin olağan sayılmayacak biçimde yörüngesinden tam olarak sapması.*|| **meyl-i maālî,** *{OsT} Yüce ve derin şeylere karşı duyulan ilgi.*|| **meyl-i mahrek,** *{OsT} gök b. Yörünge eğitliği.*|| **meyl-i mıknatısî,** *{OsT} gök b. Mıknatıs iğnesi ile ufuk çizgisi arasında bulunan açı.*|| **meyl-i mutlak,** *{OsT} gök b. Bir yıldızın yörüngesinden olağan sayılabilecek biçimde sapması.*|| **meyl-i tabiî,** *{OsT} Doğal istek; içgüdü.*

meylen, [Ar. meyl > meylen میلاً] *(me'ylen) zf.* Eğilim göstererek; meylederek; meyilli durumda.

meyletme, [Ar. meyl + T. et-me میل ایتمه] *{OsT} is.* Meyletmek eylemi veya durumu.

meyletmek, [Ar. meyl + T. et-mek میل ایتمك] *{OsT} gçsz. f. [-e(d)-er]* **1.** (Dik durumda bulunan veya bulunması gereken bir şey için) eğilmek; yan yatmak. **2.** *mecaz.* Bir kimseye ilgi duymak; gönülce yönelmek; âşık olmak. **3.** Bir şeyi istemek; arzu etmek; yönelmek.

meyliyat, [Ar. meyl > meyliyāt میلیات] *(meyliya:t) {OsT} is.* **1.** Meyiller; eğilimler; eğimler; istekler; arzular. **2.** İstek ve eğilim duygusu. ⊡ **meyliyāt-ı nefsāniye,** *{OsT} Gönlün arzu ettiği şeyler; içten gelen istekler.*

meymen, [?. meymen] *{ağız} is.* Testi. [DS]

meymene, [Ar. yümn > meymene میمنه] *{OsT} is. as.* Ordunun sağ kanadı.

meymenet, [Ar. yümn > meymenet میمنت] *{OsT} is.* **1.** Saadet; bereket; kut. **2.** İyi özellik; iyi nitelik; uğur. **3.** *{ağız}* Kılık. [DS]

meymenetli, [meymenet-li] *sf.* Uğurlu; kutlu.

meymenetsiz, [meymenet-siz] *sf.* **1.** Hayırsız; uğursuz; kutsuz. **2.** (Kişi için) suratsız; kılıksız; huysuz; ters. **3.** İnsanlara pek yararı dokunmayan.

meymenetsizlik, ği [meymenet-siz-lik] *is.* **1.** Uğursuzluk; hayırsızlık. **2.** Geçimsizlik; aksilik; asık suratlılık.

meymin, [Yun. mīmón] *{ağız} is.* Maymun. [DS]

meymun, [Ar. yümn > meymün / meymūne میمون / میمونه] *(meymu:n) {OsT}* Uğurlu; kutlu; bereketli.

meyn, [Ar. meyn مین] *{OsT} is.* **1.** Yalan söyleme; yalancılık. **2.** Yalan.

meynes, [? meynes] *{ağız} is.* Kalker tabakası. [DS]

meyoz, [Fr. méios] *is. biy.* Eşeyli üreyen canlılarda, cinsiyet bezlerinde karmaşık süreçlerle üreme hücrelerinin 2N kromozomlarının N kromozom durumuna gelmesi için hücre bir defa bölünürken hücre çekirdeğinin art arda iki defa bölünmesi şeklinde görülen ve kromatik indirgenme olayını sağlayan olgunlaşma dönemi.

meyremen, [? meyremen] *{ağız} is.* İki kulplu büyük testi. [DS]

meyriç, -ci [? meyriç] *{ağız} sf.* Olgunlaşmamış; ham. [DS]

meys, [? meys] *{ağız} is.* Zaptetme; elde tutma; ele geçirme. ⊡ **meys etmek,** *{ağız} Başkasının malını elinde tutmak.* [DS]

meysere, [Ar, yüsr > meysere میسره] *{OsT} is.* **1.** Zenginlik. **2.** *as.* Ordunun sol yanı.

meysime, [mey-si-me] *{ağız} is.* Alay etme; eğlenme. ⊡ **meysimeye almak,** *{ağız} Alay etmek; eğlenmek.* [DS]

meysimek, [mehel-silek / meğ-si-mek / mey-si-mek] *{ağız} gçl. f. [-r]* Önem vermek; değerli bulmak. [DS]

meysir, [Ar. meysir میسر] *{OsT} is.* **1.** Zarla oynanan bir tür kumar oyunu. **2.** İslamlık öncesinde Arapların, bir putun önünde ok çekmek suretiyle oynadıkları deve eti bölüşme kumarına verdikleri ad.

meysur, [Ar. yüsr > meysür / meysūre میسور / میسوره]

(meysu:r) {OsT} sf. Kolay kılınmış; kolaylatılmış; kolaylanmış.

meysurat, [Ar. muysür > meysūrāt ميسورات] *(mey-su:ra:t) {OsT} is.* Kolaylaştırılmış şeyler.

meyt, [Ar. meyt ميت] *{OsT} is.* Ölü; meyyit.

meytambal, [netameli > meytambal] *{ağız} is.* Kulak ağrısı. [DS]

meytanbal, [netame-li > meytanbal] *{ağız} sf.* (Kişi için) uğursuz; kötü. [DS]

meyte, [Ar. meyte ميته] *{OsT} is.* **1.** Ölü hayvan. **2.** *isl.* Dinî kurallara göre kesilmeyen ve bu yüzden yenilmesi haram olan hayvan eti. ⧉ **meyte-hār,** *{OsT} Leş yiyici.*

me'yus, [Ar. ye's > me'yūs / me'yūse مأيوس / مأيوسه] *(me-yu:s) {OsT} sf.* **1.** Üzgün; üzüntülü; yese düşmüş. **2.** Umutsuz; karamsar. ⧉ **meyus etmek,** *1. Üzmek. 2. Ümitsizliğe düşürmek.*|| **meyus olmak,** *Üzgün ve ümitsiz bir duruma düşmek; karamsar olmak.*

me'yusane, [Ar. me'yūs + Far. -āne مأيوسانه] *(me-yu:sa:ne) {OsT} zf.* Ümitsiz bir hâlde; ümitsizce; ümitsiz olarak; karamsar olarak.

me'yusen, [Ar. me'yūsen مأيوساً] *(me-yu:'sen) {OsT} zf.* Ümitsiz bir şekilde; ümitsizce; karamsarca.

me'yusiyet, [Ar. me'yūsiyyet مأيوسيت] *(me-yu:siyet) {OsT} is.* Ümitsizlik; üzgün olma; karamsarlık.

-meyü, [-ma-y-u / -meyü] *{eAT} yap. e.* → -mayu.

meyve, [Far. mīve / meyve ميوه] *{OsT} is.* **1.** Çiçek yumurtacıklarının döllenmesinden sonra yumurtalığın gelişmesiyle oluşan ve olgunlaştıktan sonra tohumları taşıyan bitkisel organ; yemiş. **2.** Genellikle çiğ olarak tüketilen bazı bitkilerin tatlı sulu, etli ürünü. **3.** *gnşl.* Ana ve babaya göre çocuk. **4.** *mecaz.* Bir çalışma ve girişimin sonunda elde edilen yarar; kâr; çıkar; yararlı sonuç. **5.** Bir girişim sonunda elde edilen iyi veya kötü sonuç. ⧉ **meyve ağacı,** *Meyve veren ağaç.*|| **meyve bahçesi,** *İçinde meyve ağaçları bulunan bahçe.*|| **meyve-bār,** *{OsT} Meyve veren; meyveli.*|| **meyve-dār,** *{OsT} Meyve veren; meyveli.*|| **meyve dışı,** *Meyvelerin dışı; kabuğu.*|| **meyve dökümü,** *Meyve ağaçlarında ve bağlarda tozlaşma eksikliği veya başka sebeplerden meyvelerin oluşmadan dökülmesi.*|| **meyve eti,** *Bazı etli meyvelerin tümünü oluşturan, olgunlaşınca tatlılaşan parankimaması doku.*|| **meyve ezmesi,** *Meyveler ezilerek yapılan bir tür tatlı.*|| **meyve-fürūş,** *{OsT} Meyve satan.*|| **meyve-huşk,** *1. Meyve kurusu. 2. Kuru yemiş satılan yer.*|| **meyve içi,** *Meyvelerde tohumların bulunduğu iç kısım.*|| **meyve-i dil,** *{OsT} Gönül meyvesi; çocuk; evlat.*|| **meyve-i fazl,** *{OsT} Bilimin meyvesi.*|| **meyve-i huşk,** *{OsT} Kuru yemiş.*|| **meyve-i ter,** *{OsT} Taze meyve.*|| **meyve kabuğu,** *Meyvenin dış yüzeyini kaplayan kalın tabaka.*|| **meyve ortası,** *Meyvelerin dışı ile iç bölümü arasında bulunan etli ve sulu kısım.*|| **meyve reçeli,** *Meyveden yapılan şekerli tatlı.*|| **meyve salatası,** *Çeşitli meyveler kesilip doğrandıktan sonra üzerine tatlandırıcı ve özel koku verici maddeler ekilmek suretiyle hazırlanan yiyecek.*|| **meyve sineği,** *Meyveleri kurtlandırarak büyük ekonomik zararlara yol açan, küçük sineklerin genel adı.*|| **meyve sineğigiller,** *Kanatlarında koyu renkli lekeler ve şeritler bulunan, erginleri çiçek ve bitkilerin üstünde yaşayan, larvaları bitkicil ve çoğu zararlı olan bir sinek familyası, (Trypetidae).*|| **meyve suyu,** *Meyveler sıkılmak suretiyle elde edilen öz su.*|| **meyve şekeri,** *Meyvelerde ve balda bulunan bir tür şeker; levüloz; früktoz.*|| **meyve tutma dönemi,** *Meyve ağaçlarında genç yumurtalığın büyümeye başladığı, hastalık ve dona karşı hassas olduğu dönem.*|| **meyve yaprak,** *Çiçeğin döllendikten sonra meyveyi oluşturan yaprağı; karpel.*|| **meyveye yatırmak,** *Meyve verimini artırmak için meyve ağaçlarında ve bağlarda budama, uç alma, göz alma gibi çeşitli işlemleri uygulamak.*

meyveci, [meyve-ci] *is.* **1.** Meyve yetiştiren kimse; meyve üreticisi. **2.** Yetiştiriciden alarak tüketiciye meyve satan kimse; meyve satıcısı.

meyvecik, -ği [meyve-cik] *is.* Birleşik bir meyveyi oluşturan ayrı ayrı küçük meyvelerden her biri.

meyvecil, [meyve-cil] *sf.* Meyve ile beslenen.

meyvecilik, -ği [meyve-ci-lik] *is.* **1.** Meyve yetiştirme işi; meyve üretimi. **2.** Meyve alıp satma işi; meyve ticareti.

meyvedar, [Far. mīve-dār ميودار] *(meyveda:r) {OsT} sf.* Meyve veren; meyvesi olan; meyveli olan.

meyveha, [Far. meyve-hā ميوها] *(meyveha:) {OsT} is.* Meyveler; yemişler.

meyvehoş, [Far. mīve-ḫuşk ميوخشك] *{OsT} is.* **1.** Kuru yemiş. **2.** Yemiş çarşısı.

meyvelenme, [meyve-le-n-me] *is.* Meyvelenmek eylemi.

meyvelenmek, [meyve-le-n-mek] *dönşl. f. [-ir]* Meyveli duruma gelmek; meyve vermek.

meyveli, [meyve-li] *sf.* **1.** (Bitki için) meyve veren; meyvesi olan. **2.** (Yiyecek için) içine meyve konulmuş; meyve ile yapılmış. **3.** *mecaz.* Bir iş yapan, ortaya bir şey koyabilen; yaratıcı.

meyvelik, -ği [meyve-lik] *is.* **1.** Meyve ağaçları bulunan yer; meyvesi bol olan yer; meyve bahçesi. **2.** Meyve konulan kap; yemişlik.

meyvemsi, [meyve-msi] *sf.* Meyveye benzer; meyveyi andırır.

meyvesiz, [meyve-siz] *sf.* **1.** (Ağaç için) meyve vermeyen; meyvesi olmayan. **2.** (Yiyecek vb. için) içinde meyve bulunmayan; meyve konulmamış.

meyvesizlik, -ği [meyve-siz-lik] *is.* Meyvesiz olma durumu.

meyyal, -li [Ar. meyl > meyyāl ميال] *(meyya:l) {OsT} sf.* **1.** Çok eğilmiş olan; eğik. **2.** Eğilimi olan; eğilimli; mütamayil. ⊡ **meyyāl-i inhidām,** *{OsT} Yıkılacak kadar eğilmiş bulunan.*|| **meyyāl-i itilā,** *Yükselmeye hevesli.*

meyyit, [Ar. mevt > meyyit ميت] *{OsT} is.* **1.** Ölmüş; ölü. **2.** Ceset; ölmüş insan. **3.** *sf, mecaz.* Çok zayıf. ⊡ **meyyit-i müteharrik,** *{OsT} Hareketleri ölü gibi olan; tembel; uyuşuk.*

meyyitane, [Ar. meyyit Far. -āne ميتانه] *(meyyita:ne) {OsT} zf.* Ölüye benzer şekilde; ölü gibi.

meyyite, [Ar. meyyite ميته] *{OsT} is.* Hayvan leşi.

meyze, [Ar. meyzer ميزر => meyze] *{ağız} is.* Hamam havlusu. [DS]

meyzer, [Ar. meyzer ميزر] *{OsT} is.* Peştamal.

-mez[1], [-maz / -mez] *{eT} {eAT} çek. e.* → -maz.

-mez[2], [-r / -ar / -er / -ur / -ür / -ır / -ir / -maz / -mez] *{eT} yap. e.* → -r.

mez, [? mez] *{ağız} is.* Masa. [DS]

meza, [Ar. mežā مضى] *(meza:) {OsT} çek. f.* Geçti. ⊡ **mezā mā mezā,** *{OsT} 1. Olan oldu; geçen geçti. 2. Olup biteni hoş gör artık!*

mezabıt, [Ar. mažbaṭa > mežābıṭ مضابط] *(meza:bıt) {OsT} is.* Tutanaklar; mazbatalar.

mezabih, [Ar. mezbaḥa > mezābiḥ مذابح] *(meza:bih) {OsT} is.* Kasaplık hayvanların kesildiği yerler; mezbahalar.

mezabil, [Ar. mezbele > mezābil مزابل] *(meza:bil) {OsT} is.* Çöp dökülen yerler; çöplükler; mezbelelikler; süprüntülükler.

mezabir, [Ar. mizber > mezābir مزابر] *(meza:bir) {OsT} is.* **1.** Kamışlar. **2.** Kamış kalemler.

mezad, [Ar. ziyāde > mezād مزاد] *(meza:d) {OsT} is.* → mezat.

mezade, [Ar. mezāde مزاده] *(meza:de) {OsT} is.* Tulum; dağarcık.

mezahib, [Ar. mezheb > mezāhib مذاهب] *(meza:hib) {OsT} is.* Mezhepler. ⊡ **mezāhib-i erbaa,** *Dört mezhep; Hanefîlik, Şafiîlik, Hanbelîlik, Mâlikîlik.*

mezahim, [Ar. zaḥmet > mezāḥim مزاحم] *(meza:him) {OsT} is.* Sıkıntılar; eziyetler; güçlükler. ⊡ **mezāhim-dîde,** *Sıkıntı çekmiş; eziyet çekmiş.*

mezahir[1], [Ar. mazhar > mazāhir مزاهر] *(meza:hir) {OsT} is.* **1.** Bir şeyin ortaya çıktığı, görüldüğü yerler. **2.** Ulaşmalar; erişmişler.

mezahir[2], [Ar. müzhere > mezāhir مظاهر] *(meza:hir) {OsT} is.* Çiçekli yerler; çiçek bahçeleri.

mezaik, -kı [Ar. mažiḳ > mežā'iḳ مضائق] *(meza:ik, k kalın söylenir) {OsT} is.* Dar ve sıkıntılı olan yerler.

mezak, -ğı [Ar. zevḳ > mezāḳ مذاق] *(meza:k, k kalın söylenir) {OsT} is.* **1.** Zevk alma; tat duyma. **2.** Tat; lezzet. **3.** Damak.

mezaka, [Ar. mezāḳ => mezaka / mezake / mezeke] *{ağız} is.* Alay; eğlenme. [DS]

mezake, [Ar. mezāḳ => mezake] *{ağız} is.* → mezaka. [DS]

mezalik, -ği [Ar. mezlaḳa > mezāliḳ مزالق] *(meza:lik, k kalın söylenir) {OsT} is.* Ayağın kayabileceği yerler; kaygan yerler.

mezalim, [Ar. ẓulm > mazleme > mezālim مظالم] *(meza:lim) {OsT} is.* **1.** Haksızlıklar; zulümler; can yakmalar. **2.** Adalet dairesi.

mezam, [Ar. zemm > mezam مذم] *{OsT} is.* Ayıplama; küçük düşürme.

mezamîn, [Ar. mežmūn > mežāmīn مضامين] *(meza:mi:n) {OsT} is.* **1.** Ödenmesi gereken şeyler. **2.** Anlamlar; kavramlar. **3.** Sanatlı ve nükteli sözler.

mezamir, [Ar. mıżmar > mežāmīr مضامير] *(meza:mi:r) {OsT} is.* Koşu meydanları.

mezamir, [Ar. mizmār / mezmūr > mezāmir مزامر] *(meza:mir) {OsT} is.* **1.** Kaval nağmesi. **2.** Düdükler. **3.** Kitab-ı Mukaddes'te yer alan 150 adet Zebur suresinin tümü; mezmurlar. **4.** Kavalla okunan ilahîler.

mezanşim, [Fr. mésenchyme] *is. anat.* Katılgan dokuların embriyon dönemindeki ilk şekli; ağ doku, esnek doku, kıkırdak ve kemik doku gibi çeşitli bağ ve destek dokularını meydana getiren ara doku.

mezar[1], [Ar. ziyāret > mezār مزار] *(meza:r) {OsT} is.* **1.** Ziyaret edilen yer; ziyaret yeri. **2.** Ölünün gömülü bulunduğu yer; kabir. ⊡ **mezardan çıkarmak,** *Bir kimseyi ölüm tehlikesinden uzaklaştırmak; ölümden kurtarmak.*|| **mezarını kazmak,** *Birinin kötü duruma düşmesi için çalışmak; kötülüğünü istemek.*|| **mezār-istān,** *Mezarlık.*|| **mezar kaçkını,** *Çok zayıf, çelimsiz; iskeleti çıkmış kimse.*|| **mezar kitabesi,** *Mezar taşının üzerindeki yazı.*|| **mezar taşı,** *Mezarların baş ve ayak ucuna dikilen ve üzerine ölünün kim olduğunu belirten ifadelerin yazıldığı taş.*|| **mezar yazısı,** *{ağız} çoc. d. Arap harfleri.* [DS]

mezar[2], **-rrı** [Ar. mežarr مضر] *is.* Zararlar; ziyanlar.

mezar[3], [? mezar] *{ağız} is.* Tütün denklerinde, ikinci nitelikteki tütünlerin yerleştirildiği taban ile kapak arası. [DS]

mezar[4], [? mezar] *{ağız} is.* Reçineli çam. [DS]

mezarat, [Ar. mezār > mezārāt مزارات] *(meza:ra:t) {OsT} is.* Mezarlar; kabirler.

mezarcı, [mezar-cı] *is.* Mezar kazan kimse; mezarlık bekçisi; mezarlık bakıcısı.

mezarcılık, -ğı [mezar-cı-lık] *is.* Mezarcının yaptığı iş; mezar kazma veya mezarlığa bakma işi.

mezaret, [Ar. mezāret مزارت] *(meza:ret) {OsT} is.* Kalbin şiddeti.

mezari[1], **-i'i** [Ar. mezraᶜā > mezāriᶜ مزارع] *(meza:ri:) {OsT} is.* Ekilebilen yerler; tarlalar; ekenekler; mezralar. ☞ **mezāri'-i münbite,** *{OsT} Verimli tarlalar.*

mezari[2], **-ii** [Ar. mezrūᶜ > mezārīᶜ مزاريع] *(meza:ri:) {OsT} is.* Çift sürülerek tohum ekilmiş yerler.

mezarib, [Ar. mıżrāb > meżārib مضارب] *(meza:rib) {OsT} is.* Mızraplar; tezeneler.

mezarik, -ği [Ar. mızrāḳ > mezārīḳ مزاريق] *(meza:ri:k, k kalın söylenir) {OsT} is.* Mızraklar; kargılar.

mezarlık, -ğı [mezar-lık] *is.* **1.** Mezarların topluca bulunduğu yer; kabristan. **2.** *mecaz.* Ölüm olaylarına sık rastlanan yer.

mezarterit, [Fr. mésartérite] *is. tıp.* Atardamar orta gömleğinin bozulması.

mezat, -dı [Ar. ziyāde > mezād مزاد] *(meza:t) is.* Artırma yolu ile yapılan satış. ☞ **mezada çıkarmak,** *Açık artırma yoluyla mezada çıkarmak.*|| **mezada koymak,** *Açık artırma yoluyla mezada çıkarmak.*|| **mezat malı,** *Ucuz ve kalitesiz ticaret eşyası; bayağı mal.*

mezatisefal, -li [Fr. mésaticéphale] *sf.* Kısa kafatası ile uzun kafatası arasında bir kafatası biçimi olan.

mezatisefali, [Yun. mesatos *(orta)* + kepahle *(kafa)* > Fr. mésaticéphalie] *is.* Kafa indisi 77–80 arasında değişen, biçimi kısa ile uzun arasında olan kafatası.

mezaya, [Ar. meziyyet > mezāyā مزايا] *(meza:ya:) {OsT} is.* Üstünlük sağlayan nitelikleri; meziyetler. ☞ **mezāyā-şinās,** *{OsT} Üstün nitelikleri bilen kimse.*

mezayık, -kı [Ar. mażīḳ > meżāyıḳ مضايق] *(meza:yı:k) {OsT} is.* Dar ve sıkıntılı yerler.

mezbaha, [Ar. ẕeḥb *(boğazlama)* > mezbaḥ / mezbaḥa مذبح / مذبحه] *{OsT} is.* Kasaplık hayvanların kesildiği yer; salhane; kanara; kesim evi.

mezbele, [Ar. zibl > mezbele مزبله] *{OsT} is.* **1.** Süprüntü dökülen yer; çöplük; küllük. **2.** *mecaz.* Aşağılık ve kötü sayılan durum; alçaltıcı durum. ☞ **mezbele-keşān,** *Saray çöpçülerine verilen ad; çöpçü.*

mezbelelik, -ği [Ar. mezbele *(çöplük)* > mezbele-lik] *is.* Çöplük; mezbele.

mezbub, [Ar. meẕbūb مذبوب] *(mezbu:b) {OsT} sf.* **1.** (Yer için) sineklerle dolu; sinekli. **2.** Çılgın; çıldırmış; kudurmuş.

mezbube, [Ar. meẕbūbe مذبوبه] *(mezbu:be) {OsT} is.* Sineği çok olan yer.

mezbuh, [Ar. ẕebḥ > meẕbūḥ / meẕbūḥa مذبوح / مذبوحه] *(mezbu:h) {OsT} sf.* **1.** Boğazından kesilmiş; boğazlanmış. **2.** Kurban edilmiş. **3.** *is.* Hz. İsmail'e verilen ad (Tevrat'a göre Hz. İshak).

mezbuhane, [Ar. meẕbūḥ + Far. āne مذبوحانه] *(mezbu:ha:ne) {OsT} zf.* **1.** Boğazlanırcasına; boğazından kesilir gibi. **2.** *mecaz.* (Çırpınmak için) son bir ümitle; son güç ile; son direnme ile.

mezbul, -lü [Ar. meẕbūl مذبول] *(mezbu:l) {OsT} sf.* Zayıf; cılız; arık.

mezbur, [Ar. mezbūr / mezbūre مزبور / مزبوره] *(mezbu:r) {OsT} sf.* **1.** Yukarıda yazılmış bulunan; adı geçen; mezkûr. **2.** Yazılmış; kaydedilmiş.

mezc, [Ar. mezc مزج] *{OsT} is.* Birbirine katma; karıştırma. ☞ **mezc etmek,** *Birleştirmek; karıştırmak.*

mezcen, [Ar. mezc > mezcen مزجاً] *(me'zcen) {OsT} zf.* Karıştırarak; birbirine katarak.

mezcetme, [Ar. mezc + T. et-me مزج ايتمه] *{OsT} is.* Mezcetmek eylemi.

mezcetmek, [Ar. mezc + T. et-mek مزج ايتمك] *{OsT} gçl. f. [-e(d)-er]* Birbirine katmak; karıştırmak.

mezcî, [Ar. mezc > mezcī مزجى] *(mezci:) {OsT} sf.* Karıştırma ile ilgili.

mezcuc, [Ar. mezcūc مزجوج] *(mezcu:c) {OsT} sf.* Süngü ile dürtülmüş; süngülenmiş.

mezda, [? mezdeği / mezda] *{ağız} is.* → mezdeği. [DS]

-mezde, [-maz-da / mezde] *{eAT} yap. e.* → -mazda.

mezdeği, [? mezdeği] *{ağız} is. bot.* Kozalaklarından sakız çıkarılan ladin ağacı. [DS]

Mezdek[1], [Far. Mezdek مزدك] *{OsT} is.* İran'da V. Yüzyılda yaşamış olan, hava ve su nasıl paylaşılıyorsa, her türlü malın ve kadınların da ortak olması gerektiğini savunan bir din adamı.

mezdek[2], **-ği** [Far. mezdek] *{ağız} sf.* Şımarık; densiz. [DS]

Mezdekî, [Far. mezdekī مزدكى] *(mezdeki:) {OsT} sf.* Mezdek taraflısı.

Mezdekilik, -ği [mezdekî-lik] *is.* İranlı din adamı Mezdek'in görüşlerini savunan veya bunu kabul edenlerin meydana getirdiği bir mezhep.

-mezden, [-maz-dan / mezden] *{eAT} yap. e.* → -mazdan.

mezdirmek, [mez-dir-mek] *{ağız} gçl. f. [-ir]* (Sebze, meyve vb. için) börttürmek; yumuşatmak. [DS]

meze[1], [Far. meze مزه] *{OsT} is.* **1.** Tat; lezzet; çeşni. **2.** İçki içilirken yenilen hafif yemeklere verilen ad. **mezeye almak,** *{ağız} Alay etmek; eğlenmek.* [DS]

meze[2], [Yun. médza / madzí => beze] *{ağız} is.* Küçük, yuvarlak hamur topağı; beze. [DS]

meze[3], [İt. mezza] *sf.* **1.** Yarım. **2.** *is. dnz.* Üst güvertesi çıkartılmış gemi.

meze[4], [? meze] *{ağız} is.* **1.** Küçük tabak. **2.** Küçük toprak tabak. [DS]

meze[5], [Ar. meyzer / miʾzer => meyze / meze] *{ağız} is.* **1.** Önlük. **2.** Hamam havlusu. [DS]

meze[6], [Ar. mezzāḥ => meze] *{ağız} is.* **1.** Eğlence; alay. **2.** Oyun yeri. [DS] **meze eylemek,** *{eAT}* → mezeye almak.|| **mezeñe yaramak,** *{ağız} Hoşuna gitmek.* [DS]|| **mezeye almak,** *{eAT} Alaya almak; alay etmek; dalga geçmek.*

mezeci, [meze[1]-ci] *is.* **1.** Meze hazırlayan kimse. **2.** Hazır meze satılan dükkân.

mezecilik, -ği [meze-ci-lik] *is.* Mezecinin işi veya mesleği.

mezek, -ği [Ar. mezzāḥ مزاح => mezek] *{ağız} is.* Alay; eğlenme. [DS] **mezek almak,** *{ağız} Alay etmek.* [DS]

mezeke, [Ar. mezzāḥ مزاح => mezeke] *{ağız} is.* **1.** Maskara. **2.** Alay; eğlenme. [DS]

mezele, [Yun. biselia => bezelye > mezele] *{ağız} is.* Sebze. [DS]

mezelemek[1], [meze-le-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* Hamuru, yapılacak ekmeğin durumuna göre küçük topaklar hâline getirmek. [DS]

mezelemek[2], [mez / mız *(yans.)* > mez-e-le-mek] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(i)-yor]* → mezelenmek[1]. [DS]

mezelemek[3], [meze-le-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* Alay etmek; eğlenmek. [DS]

mezelenmek[1], [mez / mız *(yans.)* > mez-e-le-n-mek] *{ağız} dönşl. f. -ir]* (Çocuk için) yemekte mızmızlık etmek. [DS]

mezelenmek[2], [mez-e-le-n-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* Küçük çocuklara sarkıntılık etmek. [DS]

mezelik, -ği [meze-lik] *sf.* **1.** Meze yapılmaya uygun olan; meze olabilen. **2.** *is.* Meze olarak yenen şey.

mezellet, [Ar. ẕillet > meẕellet مذلت] *{OsT} is.* Alçaklık; bayağılaşma; aşağılaşmak; horluk; hakirlik; bayağılık; zelillik.

mezellik, -ği [Ar. mezār => mezar-lık / mezellik] *{ağız} is.* Mezarlık. [DS]

mezelmek[1], [bez / mez > mez-e-l-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* Eskimeye yüz tutmak; incelmek. [DS]

mezelmek[2], [mez > mez-e-l-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* Üzülmek. [DS]

-mezem, [-maz-am / mezem / - mazın / -mezin / - mazvan / mezven / -mazvanın / -mezvenin] *{eAT} çek. e.* → -mazam.

mezeme, [me / mız *(yans.)* > mez-eme] *{ağız} sf.* (Çocuk için) yemekte mızmızlık eden; yemeği yemeyip de ağzında geveleyen. [DS]

mezemmet, [Ar. ẕemm > meẕemmet مذمت] *{OsT} is.* **1.** Kınama; yerme; çekiştirme; zemmetme. **2.** Kınanacak, ayıplanacak davranış.

mezen, [Ar. mezen مزن] *{OsT} is.* Örf ve âdet; usul; yol.

meʾzene, [Ar. eẕān > meʾẕene مئذنه] *(me-zene) {OsT} is.* Ezan okunan yer.

mezenter, [Yun. mesos *(arasında)* + entoron *(bağırsak)* > Fr. mésentère] *is. anat.* Bağırsakları, karın çeperine bağlayan uzun karın zarı kıvrımı.

mezenterit, [Fr. mésentérite] *is. tıp.* Bağırsakları karın çeperine bağlayan karm zarı kıvrımının iltihabı.

mezep, [Ar. meʾzer / meyzer] *{ağız} is.* Hamam havlusu. [DS]

mezer, [Erme. mezer / Ar. meʾzer / meyzer] *{ağız} is.* **1.** Önlük. **2.** Hamam havlusu. **3.** Büyük havlu. [DS]

mezesiz, [meze-siz] *sf.* **1.** (İçki için) yanında meze bulunmayan veya gerektirmeyen. **2.** *zf.* (İçki içmek için) meze bulunmadan; meze bulunmaksızın.

mezevolta, [İt. mezza volta] *is. dnz.* Bir halatın çımasını volta yapılacak yerin etrafında dolaştırıp kıvırarak meydana getirilen volta.

mezgel, [? mezgel] *{ağız} is.* İplik eğirmekte kullanılan bir araç. [DS]

mezgeldek, -ği [mezgel-de-k مزكلدك] *{ağız} is. zool.* **1.** Yaban ördeği. *{eAT} (aynı)* **2.** Yaban tavuğu. **3.** Yeleğin arkasındaki toka. **4.** *sf.* Düşüncesiz; aptal. [DS]

mezgep, -bi [Erme. mez *(saç)* + kep *(bağ)* => mezgep] *{ağız} is.* Elbiselerinin kirlenmesini önlemek için bebeklerin ve emziren annelerin taktıkları önlük. [DS]

mezgerdek, [mezgel-de-k / mezger-de-k] *{ağız} is.*→ mezgeldek. [DS]

mezgiç, [mez-giç] *{ağız} is.* İki kulplu, geniş ve yayvan çömlek. [DS]

mezgit, [? mezgit] *is. zool.* Mezgitgillerden, Avrupa kıyılarındaki denizlerde ve Akdeniz'de yaşayan, omurgasız deniz canlıları, balık yumurtaları ve küçük balıklarla beslenen, orta boylu, ince uzun gövdeli, oldukça yumuşak, eti hafif kemikli balık; kavuk balığı; mezit, *(Merlangius merlangus).*

mezgitgiller, [mezgit-gil-ler] *is. zool.* Mezgit balıkları takımından, tatlı ve tuzlu sularda yaşayan, kırılgan pullu, yüzgeçlerinde dikensi ışınlar bulunmayan, karın yüzgeçleri boyun altında yer alan, kapalı yüzme keseli, gelincik balığı, berlam mezgit, mori-

na gibi balıkları kapsayan, ilkel özelliklerle birlikte üstün evrim özellikleri taşıyan önemli bir balık familyası, *(Gadidae)*.

mezheb, [Ar. ẕehab > meẕheb مذهب] *is.* → mezhep. ⊡ **mezheb-i kelâmî,** *{OsT} isl. Kelam bilimi ile ilgili yol.*|| **mezheb-i tevhîd,** *{OsT} Allah'ı bir kabul edenlerin yolu.*

mezhep, -bi [Ar. ẕehab > meẕheb مذهب] *{OsT} is.* **1.** Gidilen yol; tutulan yol. **2.** Din. **3.** *din.* Bir din içinde görüş ve anlayış farklılıklarından doğan kollardan her biri. **4.** *mecaz.* Anlayış; görüş. **5.** *fel.* Öğreti; çığır. ⊡ **mezhebi geniş,** *Ahlak konusunda aşırı hoşgörülü davranan.*|| **mezhebi meşrebine uymamak,** *Davranışları, düşüncelerine ters düşmek.*

mezhepçi, [mezhep-çi] *is.* Mezhepçilik yanlısı olan kimse.

mezhepçilik, -ği [mezhep-çi-lik] *is.* **1.** Mezhepçi olma durumu. **2.** Toplumsal düzenleme ve yönetimin mezhep esasına göre yapılmasını, devlet işleyişinin başına mezhep mensuplarının geçmesini esas alan rejim.

mezher, [Ar. mezher مزهر] *{OsT} is.* Çiçeklik.

mezhere, [Ar. zehre > mezhere / müzhere مزهره] *{OsT} is.* Çiçekli bahçe.

-mezi, [-maz-am / mezem / - mazın / -mezin / - mazvan / mezven / -mazvanın / -mezvenin] *{eAT} çek. e.* → -mazam.

mezi, [Ar. meʾzer / meyzer => mezer / meze / mezi] *{ağız} is.* Hamam havlusu. [DS]

mezid, [Ar. ziyâde > mezîd مزيد] *(mezi:d) {OsT} sf.* **1.** Çoğalmış; artmış. **2.** *is.* Artma; çoğalma. **3.** *dbl.* Arapça'da asıl köküne harf eklenmiş fiil.

mezillet, [Ar. mezillet مزلت] *{OsT} is.* **1.** Ayağın kaydığı yer; kaygan satıh. **2.** Yanlışlığa düşüren; hataya sebep olan şey.

mezin[1], [Ar. müeẕẕin مؤذن => mezin] *{ağız} is.* Ezan okuyan. [DS]

mezin[2], [Fr. mésine] *is. bot.* Çiçek tozunda dış zar ile iç zar arasında bulunan orta zar.

mezir, [Ar. bezr => bezir > mezir] *{ağız} is.* Yağlı çıra. [DS]

mezit, [mezit] *is. zool.* → mezgit.

meziy, -yyi Ar. meẕiyy مذى] *{OsT} is.* Erkeklik organından şehvet sonucu gelen meni dışındaki koyu sıvı.

meziyat, [Ar. meziyyet > meziyyât مزيات] *(meziya:t) {OsT} is.* Kişileri diğerlerinden üstün kılan nitelikler; meziyetler.

meziyet, [Ar. meziyyet مزيت] *{OsT} is.* Bir kişiyi veya bir şeyi diğerlerinden üstün kılan özellik. ⊡ **meziyet-i ifâde,** *{OsT} Üstün anlatım özelliği.*

meziyetli, [meziyet-li] *sf.* Üstün nitelik sahibi olan; beğenilen; meziyeti olan.

mezk, [Ar. mezḳ مزق] *{OsT} is.* Yırtma; yarma.

mezkerden, [? mezkerden] *{ağız} is.* Üveyik kuşu. [DS]

mezkûm, [Ar. zükâm > mezküm مزكوم] *(mezkû:m) {OsT} sf.* Nezleye tutulmuş; nezle olmuş; nezleli.

mezkûr, [Ar. ẕikr *(anılma) {OsT}* > meẕkūr / meẕküre مذكور / مذكوره] *(mezkû:r) {OsT} sf.* Adı geçen; kendisinden söz edilen; zikredilen.

mezkûrat, [Ar. meẕkūr > meẕkūrât مذكورات] *(mezkû:ra:t) {OsT} is.* Adı geçenler; kendisinden söz edilenler; zikredilenler.

mezlaka, [Ar. mezlaḳa مزلقه] *{OsT} is.* **1.** Ayak kayabilecek yer; kaygan yer. **2.** *mecaz.* Yanlışlığa düşmeye sebep olacak durum; hataya düşüren şey. ⊡ **mezlaka-i akdâm,** *{OsT} Ayak kayması.*

mezlemek, [mez-le-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* Yemek. [DS]

-mezlenmek, [-maz-la-n-mak / mez-le-n-mek] *{eAT} yap. e.* → -mazlanmak.

mezlenmek, [Ar. mezzâḥ => meze > mez(e)-le-n-mek] *{ağız} dönş. f. [-ir]* Alay etmek; eğlenmek. [DS]

-mezlik, [-maz-lık / -mez-lik] *yap. e.* → -mazlık.

mezlin, [Fr. mézeline] *is.* Keten ipliğiyle yün veya ipek karıştırılmak suretiyle dokunmuş döşemelik kumaş.

mezmeldek, -ği [mezgel-de-k] *{ağız} is.* → mezgeldek. [DS]

mezmele, [Ar. mezbele => mezmele] *{ağız} is.* Harman kaldırıldıktan sonra yerde kalan saman ve benzer döküntü. [DS]

mezmeltek, -ği [mezgel-de-k] *{ağız} is.* → mezgeldek.[DS]

mezmerdek, [gezgel-de-k] *{ağız}* [*is. zool.* **1.** Mezgeldek. **2.** Balıkçıl kuşu.[DS]

mezmetmek, [? mezm + et-mek] *{ağız} gçl. f. [-e(d)-r]* Yok etmek; ortadan kaldırmak; izini kaybetmek. [DS]

mezmeze, [? mezmeze] *{ağız} is. bot.* Sert kabuklu, üzerinde dilim biçiminde çizgiler olan bir tür kavun. [DS]

mezmum, [Ar. ẕemm > meẕmūm / meẕmūme مذموم / مذمومه] *(mezmu:m) {OsT} sf.* Çirkin bulunmuş; kınanmış; ayıplanmış.

mezmur, [Ar. mezmūr مزمور] *(mezmu:r) {OsT} is.* **1.** İbranilerin kutsal şarkılarına verilen isim; ilahî. **2.** Eski Ahit'te yer alan ve Yahudilerden Hristiyanlara geçen ayinlerde okunan şarkılar.

mezne, [? mezne] *{ağız} is.* Sebze fideleri. [DS]

mezo-, [Yun. mesos *(ortasında)*] *ek.* **1.** "*Orta, ortalama*" anlamında sıfat yapan bir ön ek. **2.** *kim.* Organik kimyada, bir molekülün ortasındaki çekirdekte bir ornatmanın oluştuğunu belirten ek.

mezo, [İt. mezzo] *is. dnz.* Yelkenlerin sarılmasını kolaylaştırmak için kullanılan hareketli donanım.

mezoblast, [Fr. mésoblaste] *is. biy.* Orta deri.

mezoderm, [Fr. mésoderme] *is. biy.* Orta deri.

mezofil, [Fr. mésophile] *sf. biy.* (Bakteri için) orta sıcaklıkta (25-37°C) gelişen.

mezofit, [Fr. mésophite] *sf. biy.* (Bitki için) orta derecede nemli yerlerde yetişen.

mezogastr, [Fr. mésogastre] *is. anat.* **1.** Mideyi karnın arka çeperine bağlayan karın zarı kıvrımı. **2.** Karnın göbek hizasında bulunan kısmı.

mezokolon, [Fr. mésocolon] *is. anat.* Kalın bağırsağı karın çeperine bağlayan karın zarı kıvrımı.

mezokotil, [Fr. mésocotyle] *is. bot.* Buğdaygillerde, embriyon ile koleoptilin tabanı arasında bulunan kısım.

mezolit, [Fr. mésolite] *is. min.* Hidratlı doğal kalsiyum ve sodyum silikat.

mezolitik, [Fr. mésolithique] *sf.* Paleolitik çağ ile Neolitik çağ arasında kalan Orta Taş çağı.

mezoloji, [Fr. mésologie] *is.* Canlılarla çevrenin karşılıklı tepkime ve ilişkilerini inceleyen bilim dalı.

mezomer, [Fr. mésomère] *sf. kim.* (Birleşik için) değişik formüllerle gösterilmesine rağmen bu formüllerden hiçbirisi de gerçeği yansıtmayan.

mezomeri, [Fr. mésomèrie] *is.* → mezomerlik.

mezomerlik, -ği [mezomer-lik] *is. kim.* Mezomer olma durumu; mezomer birleşiğin niteliği; kimyasal ara yapı; mezomeri.

mezomorf, [Fr. mésomorphe] *is.* ve *sf.* **1.** Embriyonun orta derisinden meydana gelen kas ve iskeletin ağır bastığı beden yapısına sahip olan. **2.** (Maddenin durumu için) maddenin amorf hâlden billurlu hâle geçerken içinde bulunduğu durum; orta hâl; ara durum.

mezon, [Yun. **mesos** + elektr**on** > Fr. méson] *is. fiz.* Çok kısa yaşam süreli, yüklü veya yüksüz, spinsiz, kütlesi elektron ile proton arasında değişen ve yüksek enerjili tepkime sırasında ortaya çıkan elemanter parçacık.

mezonlu, [mezon-lu] *sf.* Yapısında mezon bulunan.

mezosfer, [Fr. mésosphère] *is.* Yer yüzünden yaklaşık 50-80 km. kadar yükseklikte, stratosfer ile termosfer arasında yer alan atmosfer tabakası.

mezozem, [Fr. mésosème] *sf.* (İnsan kafası için) alnının ve kafa tasının en geniş yerleri arasındaki oran orta derecede olan.

mezozoik, -ği [Fr. mésozoïqe] *sf.* **1.** İkinci zamanla ilgili. **2.** *is. jeol.* İkinci zaman.

mezra, -a'ı [Ar. zerʿ > mezraʿ / mezraʿa مزرع / مزرعه] *(mezra:) {OsT} is.* **1.** Ekilecek yer; tarla; ekime elverişli yer. **2.** Tarımla uğraşanların oturdukları ambar, barınak, ağıl vb. yapılardan oluşan, köyden küçük kırsal yerleşim birimi.

mezra'a, [Ar. zerʿ > mezraʿa مزرعه] *(mezraa:) {OsT} is.* → mezra.

mezru, -u'ı [Ar. zerʿ > mezrūʿ مزروع] *(mezru:) {OsT} sf.* Çift sürülerek tohum ekilmiş olan; ekili; ekilmiş,

mezru, -u'ı [Ar. ẕirāʿ > meẕrūʿ / meẕrūʿa مذروع / مذروعه] *(mezru:) {OsT} sf.* Arşınla ölçülmüş olan; arşınlanmış.

mezru'at, [Ar. meẕrūʿ > meẕrūʿāt مذروعات] *(mezru:a:t) {OsT} is.* Arşınla ölçülmüş şeyler.

mezru'at, [Ar. zerʿ > mezrūʿ > mezrūʿāt مزروعات] *(mezru:a:t) {OsT} is.* **1.** Ekinler. **2.** Ekilmiş, hasat edilecek duruma gelmiş tarlalar. **3.** Ekilip yeşermiş tohumlar.

-mezsizin, [-maz-sız-ın / -mezsizin / -mazsuzın / -mezsüzin] *{eAT} yap. e.* → -mazsızın.

-mezsüzin, [-maz-sız-ın / -mezsizin / -mazsuzın / -mezsüzin] *{eAT} yap. e.* → -mazsızın.

me'zun, [Ar. izn > me'ẕūn / me'ẕūne مأذون / مأذونه] *(me-zu:n) {OsT} sf.* → mezun.

mezun, [Ar. izn > me'ẕūn / me'ẕūne مأذون / مأذونه] *(me-zu:n) sf.* **1.** (Kişi için) bir okulu bitirerek diploma alan. **2.** İzin almış olan; izinli. **3.** Bir işi yapmak üzere kendisine yetki verilmiş olan; yetkili. ⧉ **mezun olmak,** *Bir okulu bitirmek; diploma almak.*

me'zunen, [Ar. me'ẕūn > me'ẕūnen مأذوناً] *(me-zu:'-nen) {OsT} zf.* İzinli olarak.

me'zunîn, [Ar. me'ẕūn > me'ẕūnīn مأذونين] *(me:-zu:ni:n) {OsT} is.* Mezunlar.

me'zuniyet, [Ar. me'ẕūn > me'ẕūniyyet مأذونيت] *(me-zu:niyet) {OsT} is.* → mezuniyet. ⧉ **me'zuniyet-i kâmile,** *{OsT} Bir işi yapmaya tam yetkili olma.*|| **me'zuniyet-i kat'iye,** *{OsT} Kesin ve tam yetki.*|| **me'zuniyet-i resmiye,** *{OsT} Resmî yetki.*|| **me'zuniyet-i tāmme,** *{OsT} Bir işi yapmaya tam yetkili olma.*

mezuniyet, [Ar. me'ẕūn > me'ẕūniyyet مأذونيت] *(me-zu:niyet) {OsT} is.* **1.** Okulu bitirme; diploma alma. **2.** İzinli olma; izinlilik. **3.** Bir işi yapmak üzere verilen yetki; izin.

mezura, [İt. misura / mesura] *(mezu'ra) is.* Terzilerin ölçü almakta kullandıkları 150 cm. uzunlukta şerit metre; mezür.

mezuzah, [İbr. mezuzah] *is. yahd.* Yahudilerin kapılarının sağ payandasına astıkları, görenlere Allah'a duyulması gereken aşkı ve ilahî emirlerin yerine getirilmesi gerektiğini hatırlattığı söylenen, Kitab-ı

Mukaddes'ten Tesniye bölümünün iki parçasının yazılı olduğu ve bir kılıf içine konulmuş rulo.

mezür, [İt. mesure] *is.* **1.** Mezura. **2.** Ölçü.

-mezven, [-maz-am / mezem / - mazın / -mezin / - mazvan / mezven / -mazvanın / -mezvenin] *{eAT} çek. e.* → -mazam.

mezveng, [Far. mezveng مزونگ] *{OsT} is. bot.* Tohumlarında uyuşturucu madde bulunan ve balık yakalamakta kullanılan bir bitki ve bu bitkinin tohumu; balık otu, *(Anamirta menispermaceae).*

-mezvenin, [-maz-am / mezem / - mazın / -mezin / - mazvan / mezven / -mazvanın / -mezvenin] *{eAT} çek. e.* → -mazam.

mezyit, [mezgit] *{ağız} is. zool.* Mezgit. [DS]

mezzah, [Ar. müzāḥ > mezzāḥ مزاح] *(mezza:h) {OsT} sf.* (Kişi için) şakacı; çok şaka yapan.

mezzak, -ğı [Ar. mezzāḥ مزاح => mezzak] *{ağız} is.* Alay; şaka; eğlenme. ⊡ **mezzağa sarmak,** *{ağız} Alay etmek; eğlenmek.* [DS]

mezzo, [İt. mezzo *(orta)*] *(me'zzo) is. müz.* → mezzosoprano. ⊡ **mezzo forte,** *müz. Bir parçanın piano ile forte arasında çalınacağını belirten terim.*

mezzosoprano, [İt. mezzo soprano] *is. müz.* **1.** Soprano ile kontralto arasında (si bemol – la) yer alan kadın sesi; üst ikinci perde ses. **2.** Bu sese sahip kadın şarkıcı.

MF, [İng. **m**edium **f**requence] *kısalt.* Frekansları 300 ile 3000 kHz arasında kalan radyo elektrik dalgaları; orta frekans.

mg, [Fr. **mi**lli**g**ramme] *kısalt.* Gramın binde birine eşit kütle biriminin kısaltması.

Mg. [[Fr. magnésium] *is. kim.* Atom numarası 12, atom ağırlığı 24,32 olan, 1,7 yoğunluğunda kolay dövülebilir ancak dayanıklı olmadığı için tel hâline getirilemeyen, gümüş beyazlığında, havada parlak bir ışıkla yanan bir element olan magnezyumun sembolü.

mı, [mu / mü > mı / mi] *e.* **1.** Sonuna getirildiği cümle ye veya kelimeye soru anlamı katar. *"Baban geldi mi?"* **2.** *{eT}* Fiillerin üçüncü şahıs soru eki. [DLT] **3.** Sesin vurgusuna bağlı olarak şaşma ve inkâr anlamı da taşır. *"Bu kadarcık horoz öter mi?"* **4.** Kimi zaman bir rica veya üstü kapalı buyruk anlamı taşıyan cümleler kurar. *"Benim mektupları da atar mısınız?"* **5.** Olumsuz soru durumunda ise hikâye cümleleri meydana getirir. *"Suratıma bir de aptal aptal bakmaz mı?"* **6.** İkilemeler arasında kullanıldığı zaman anlamı kuvvetlendirir. *"Yakışıklı mı yakışıklı bir çocuk!"* **7.** Görülen (-di'li) geçmiş zamanlı bir cümle ile başka bir cümle arasına girdiği zaman ilk cümleye şart, ikinci cümleye sonuç anlamı katar. *"Telefonu eline aldı mı kapatmak bilmiyor."*

mıc[1], [mac / maç / meç / mıc / mıç *(yans.)*] *ünl.* Şapırdatarak yemeyi içmeyi, çiğnemeyi anlatan kök. [Zülfikar] *mıc-ık mıcık*

mıc[2], [mıc / mıç *(yans.)*] *ünl.* Mızıkçılık ve oyun bozanlık etmeyi, yoktan kavga çıkarmayı anlatan kök. [Zülfikar] *mıc-ır-ık çıkarmak, mıc-ır-ık-la-mak*

mıc[3], [mıc / mıç *(yans.)*] *ünl.* Sulandırılmış ve vıcık vıcık hâle getirilmiş maddelerin hareketlendirilmesini anlatan kök. [Zülfikar] *mıc-ıl-da-k, mıc-ır mıcır, mıc-ır-ık*

mıccırdatmak, [mıc *(yans.)* > mıc(c)-ır-da-t-mak] *{ağız} gçl. f. [-ır]* Yumuşak bir şeyi elle ezmek. [DS]

mıccırık, -ğı [mıc *(yans.)* > mıc(c)-ır-ık] *{ağız} sf.* Çok ezik. [DS]

mıcık[1], **-ğı** [mıc *(yans.)* > mıc-ık] *{ağız} sf.* **1.** (Kişi için) küçük; ufak tefek. **2.** Sıkı etli. **3.** (Kişi için) kaba saba; kalın. **4.** Gözleri çapaklı veya yangılı. **5.** Gözleri yumuk. [DS]

mıcık[2], **-ğı** [mıc *(yans.)* > mıc-ık] *ünl.* Cıvıklık, şapırdatma sesleri çıkarmayı anlatan yansımalı gövde. ⊡ **mıcık mıcık,** *{ağız} Cıvık cıvık; sulu sulu.* [DS]

mıcık[3], **-ğı** [mıc *(yans.)* > mıc-ık] *{ağız}* Oyunbozan; mızıkçı. [DS] ⊡ **mıcık mıcık,** *{ağız}. (Yemek için) isteksizce; isteksiz isteksiz.* [DS]

mıcık[4], **-ğı** [mıc *(yans.)* > mıc-ık] *{ağız} is.* Bir çeşit kuş. [DS]

mıcık[5], **-ğı** [mıc *(yans.)* > mıc-ık] *{ağız} is.* Bahse girme. [DS]

mıcıldak, -ğı [mıc *(yans.)* > mıc-ıl-da-k] *{ağız} is.* Sulu çamur. [DS]

mıcımak, [mıc *(yans.)* > mıc-ı-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r]* **1.** (Yiyecek için) bozulmak; ekşimek. **2.** (Meyve, sebze için) yumuşamak; gevşemek. [DS]

mıcır[1], [mıc *(yans.)* > mıc-ır] *ünl.* Sulandırılmış ve vıcık vıcık hale getirilmiş maddelerin hareketlerini anlatan yansımalı gövde. ⊡ **mıcır mıcır,** *1. (Meyveler için) çürümüş, sulanmış veya geçmiş. 2. Yapışkan; bulaşık; yağlı; sıvışık.*

mıcır[2], [Erme. mıcir / mocir] *is.* **1.** Kırıntı kömür parçaları; kırıntı kömür; mucur. **2.** Yolların asfaltlanmasında veya betonun kalitesinin arttırılmasında kullanılan 5-20 mm. arasında, kırılmış taş parçaları; mucur. **3.** *mecaz.* Bir şeyin işe yaramayan, değersiz kısmı; mucur. **4.** *{ağız}* Lüleci çamuru. [DS]

mıcır[3], [mıc *(yans.)* > mıc-ır] *sf.* Ufak.

mıcır[4], [mıc *(yans.)* > mıc-ır] *{ağız} is.* Manda yavrusu. [DS]

mıcırak, -ğı [mıc *(yans.)* > mıc-ır-a-mak > mıc-ır-a-k] *{ağız} sf.* (Meyve için) çok olgunlaşmış. [DS]

mıcıramak, [mıc *(yans.)* > mıc-ır-a-mak] *{ağız} dönşl. f. [-r] [-r-(ı)-yor]* Suyu çıkmak; cıvımak. [DS]

mıcırıg, [mıc *(yans.)* > mıc-ır-ık] *{ağız} is.* → mıcırık. [DS]

mıcırıhlı, [mıc *(yans.)* > mıc-ır-ık-lı] *{ağız} sf.* (Söz ve işte) ilgisiz; isteksiz. [DS]

mıcırık[1], **-ğı** [mıc *(yans.)* > mıc-ır-ık] *{ağız} is.* Kıvılcım. [DS]

mıcırık[2], **-ğı** [mıc *(yans.)* > mıc-ır-ık] *{ağız} sf.* **1.** Beceriksiz; sünepe; uyuşuk. **2.** (Kişi için) zorluk çıkartan. **3.** Kavgacı. [DS]

mıcırık[3], **-ğı** [mıc *(yans.)* > mıc-ır-ık] *{ağız} is.* **1.** Bir işi bozmak için ileri sürülen sözde neden. **2.** Bir işteki karışıklık, düzensizlik. **3.** Düzen; dolap. **4.** Kavga nedeni. [DS] ⊡ **mıcırık çıkarmak,** *Kavga çıkarmak.*

mıcırık[4], **-ğı** [mıc *(yans.)* > mıc-ır-ık] *{ağız} is.* Dokuma tezgâhında ipliğin hareketini sağlayan makara. [DS]

mıcırık[5], **-ğı** [mıc *(yans.)* > mıc-ır-ık] *{ağız} sf.* **1.** Çok ezilmiş; ezik. **2.** Çok cıvık; çok sulu. [DS]

mıcırıklamak, [mıc *(yans.)* > mıc-ır-ık-la-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Oyunbozanlık etmek; mızıkçılık etmek. [DS]

mıcırıklanmak, [mıc *(yans.)* > mıc-ır-ık-la-n-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* (İş için) bozulmak; karışmak. [DS]

mıcırıklı[1], [mıc *(yans.)* > mıc-ır-ık-lı] *sf.* İsteksiz olarak iş yapan veya söz söyleyen; ilgisiz.

mıcırıklı[2], [mıc *(yans.)* > mıc-ır-ık-lı] *{ağız} sf.* (İş veya durum için) kuşku verici; içinde bir oyun, düzen bulunan. [DS]

mıcırıklı[3], [mıc *(yans.)* > mıc-ır-ık-lı] *{ağız} sf.* Mutsuz; dirliksiz; erinçsiz. [DS]

mıcırıklık, -ğı [mıc *(yans.)* > mıc-ır-ık-lık] *{ağız} is.* Anlaşmazlık. [DS]

mıcrıklı, [mıc *(yans.)* > mıc-(ı)r-ık-lı] *{ağız} sf.* → mıcırıklı[2].

mıç[1], [mac / maç / meç / mıc / mıç *(yans.)*] *ünl.* Şapırdatarak yemeyi içmeyi, çiğnemeyi anlatan kök. [Zülfikar] *mıç(ç)-ık mıççık, mıç-ıl mıçıl*

mıç[2], [mıc / mıç *(yans.)*] *ünl.* Mızıkçılık ve oyun bozanlık etmeyi, yoktan kavga çıkarmayı anlatan kök. [Zülfikar] *mıç(ç)-ık*

mıç[3], [mıc / mıç *(yans.)*] *ünl.* Sulandırılmış ve vıcık vıcık hale getirilmiş maddelerin hareketlendirilmesini anlatan kök. [Zülfikar] *mıç(ç)-ık mıççık, mıç(ç)-ık-la-mak*

mıçcık, -ğı [Far. mīh + T. çık-ın > mıhçık / mıçcık] *{ağız} sf.* Cimri. [DS]

mıççık[1], **-ğı** [mıç *(yans.)* > mıç(ç)-ık] *ünl.* Şapırdatarak yemeyi içmeyi, çiğnemeyi anlatan yansımalı gövde. ⊡ **mıççık mıççık etmek,** *{ağız} (Yemek için) bir şeyi iğrenç biçimde çiğneyip ezmek.* [DS]

mıççık[2], **-ğı** [mıç *(yans.)* > mıç-çık] *{ağız} sf.* **1.** (Kişi için) bir şeyin üzerinde çok duran; direnen. **2.** Oyunbozanlık eden. [DS].

mıççıklamak, [mıç *(yans.)* > mıç(ç)-ık-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Toprağa su dökerek karıştırıp çamur yapmak. [DS]

mıçı[1], [? mıçı] *{ağız} is.* Yaban domuzu yavrusu. [DS]

mıçı[2], [? mıçı] *{ağız} is.* Bir tür kayrak oyunu. [DS]

mıçıl, [mıç *(yans.)* > mıç-ıl] *ünl.* Şapırdatarak yemeyi içmeyi, çiğnemeyi anlatan yansımalı gövde. ⊡ **mıçıl mıçıl etmek,** *{ağız}* → mıççık mıççık etmek. [DS]

mıçırgan, [mıç *(yans.)* > mıç-ır-gan] *{ağız} is.* Hayvanların ayaklarında kışın kapalı kalmaktan oluşan şişlik ve kepekli yara; bıcılgan. [DS]

mıçik, -ği [? mıçik] *{ağız} is.* Üvez adı verilen küçük sinek topluluğu. [DS]

mıçkı, [bıç-mak > bıç-kı > mıç-kı] *{ağız} is.* Testere. [DS]

mıçkır, [mıç *(yans.)* > mıç-kı-r] *{ağız} sf.* **1.** (Koşum hayvanı için) küçük yapılı. **2.** (Sığır vb. için) cüce. [DS]

mıd, [mad / mıd / mıt / mod *(yans.)*] *ünl.* Kendi kendine söylenmeyi, homurdanmayı anlatan kök. [Zülfikar] *mıd-ır-a-n-mak, mıd-ır-da-mak*

mıdah, [? mıdah] *{ağız} is.* Kötümser. [DS]

mıdamıh, [? mıdamık / mıdamıẖ] *{ağız} sf.* Eşit; denk. ⊡ **mıdamıh getirmek,** *{ağız} Eşitlemek; denk getirmek.* [DS]

mıdara[1], [Ar. medar *(dönen)* => mıdara] *{ağız} sf.* **1.** İyi yerleşmemiş; eğreti. **2.** Kötü; işe yaramaz; güçsüz; çürük. [DS]

mıdara[2], [Ar. müdārā *(yüze gülme)* => mıdara] *{ağız} is.* İyilik yapana karşı duyulan gönül borcu. [DS]

mıdaralık, -ğı [mıdara[3]-lık] *is.* Güçsüzlük; zayıflık. ⊡ **mıdaralık etmek,** *{ağız} Zayıflık ve güçsüzlük nedeniyle kendini salıvermek.* [DS]

mıdavuk, -ğı [? mıdavuk] *{ağız} sf.* Çok zayıf. [DS]

mıdğın, [mıd-gın] *{ağız} is.* İstek. [DS]

mıdıh[1], [? mıdıẖ] *{ağız} is.* Ateş; kor. [DS]

mıdıh[2], [mıd-ık / mıd-ıẖ] *{ağız} sf.* (Kişi için) iki yüzlü. [DS]

mıdık[1], **-ğı** [mıd *(yans.)* > mıd-ık] *{ağız} is.* Güven. [DS]

mıdık[2], **-ğı** [mıd-ık] *{ağız} is.* Küçük dağ; tepe. [DS]

mıdık[3], **-ğı** [mıd-ık] *{ağız} is.* **1.** Gaga. **2.** Burun; çıkıntı. **3.** Şapkanın siperi. [DS] **4.** Çehre; surat; yüz. ⊡ **mıdığını eğmek,** *{ağız} Somurtmak; surat asmak.* [DS]

mıdık[4], **-ğı** [mıd *(yans.)* > mıd-ık] *{ağız} sf.* **1.** Cüce; kısa boylu. **2.** İki yüzlü; yüze gülen. [DS]

mıdıklamak, [mıd *(yans.)* > mıd-ık-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Özen göstermeden yapmak; baştan savmak. [DS]

mıdıklanmak, [mıd *(yans.)* > mıd-ık-la-n-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* **1.** Küsmek; gücenmek. **2.** Sinirlenmek. [DS]

mıdıl, [Yun. moutul] *{ağız} is.* Nodul. [DS]

mıdıla, [Yun. moutul] *{ağız} is.* Nodul. [DS]

mıdılak, -ğı [mıd *(yans.)* > mıd-ıl-a-k] *{ağız}* *sf.* Küçük; minik. [DS]
mıdıranmak, [mıd *(yans.)* > mıd-ır-a-n-mak] *{ağız}* *dönşl. f. [-ır]* Kendi kendine söylenmek; mırıldanmak. [DS]
mıdırdamak, [mıd *(yans.)* > mıd-ır-da-mak] *{ağız}* *gçsz. f. [-ır]* → mıdıranmak. [DS]
mıdırdanmak, [mıd *(yans.)* > mıd-ır-da-n-mak] *{ağız}* *dönşl. f. [-ır]* Kendi kendine söylenmek; mırıldanmak. [DS]
mıdırık, -ğı [mıd *(yans.)* > mıd-ır-ık] *{ağız}* *sf.* Geveze. [DS]
mıdırıp, [? mıdırıp] *{ağız}* Cimri. [DS]
mıdısı, [mıd *(yans.)* > mıd-ı-sı] *{ağız}* *sf.* **1.** Güçsüz; eli ermez. **2.** Her şeyi oluruna bırakan. [DS]
mıdkın, [mıd *(yans.)* > mıd-gın / mıd-kın] *{ağız}* *is.* İstek. ⊡ **mıdkını sıyrılmak,** *{ağız}* *Güveni kalmamak; sıtkı sıyrılmak.* [DS]
mıf, [Far. mīh => mıh / muf / mığ] *{ağız}* *is.* → mıh. [DS]
mıga, [? mıga] *{ağız}* *is.* Çoban. [DS]
mıgır, [mıgır] *{ağız}* *sf.* (Oyun kâğıdı, eşya vb. için) işe yaramaz; küçük; değersiz. [DS]
mıgırıp, [mıgır-ıp] *{ağız}* *sf.* Çabuk kızan. [DS]
mıgtas, [Ar. mıġṭas مغطس] *{OsT}* *is.* **1.** Göz. **2.** Burun çanağı.
mığ[1], [ma / mağ / me / mığ *(yans.)*] *ünl.* Hayvanların böğürmesini, bağırtısını anlatan kök. [Zülfikar] *mığ-ı*
mığ[2], [mığ / mıh / mık *(yans.)*] *ünl.* Kaynamayı, kabarcıklar oluşturmayı, kaynaşmayı anlatan kök. [Zülfikar] *mığ mığ, mığ-ıl mığ-ıl*
mığ[3], [Far. mīh => mıh / mığ] *{ağız}* *is.* → mıh. [DS]
mığal[1], [? mığal] *{ağız}* *is.* Yazın, öğle zamanı koyunların yatmak için toplandıkları yer. [DS]
mığal[2], [Ar. muġall مغل => mığal] *{ağız}* *is.* Fidanın verdiği ilk meyveler. [DS] ⊡ **mığala binmek,** *{ağız}* *(Meyve ağaçları için) meyve vermeye başlamak.* [DS]
mığar, [*eT.* mıñar] *{ağız}* *is.* Pınar; çeşme. [DS]
mığarca, [? mığarca] *{ağız}* *is.* Baca. [DS]
mığı, [mığ *(yans.)* > mığ-ı / mığ+mığ / mığ+mığ-ı] *{ağız}* *is.* **1.** Tatarcık. **2.** Sivrisinek. [DS]
mığıl, [mığ *(yans.)* > mığ-ıl] *{ağız}* *ünl.* Kaynama ve kaynaşma bildirir. ⊡ **mığıl mığıl etmek,** *{ağız}* *Kaynaşmak; çok yayılmak.* [DS]|| **mığıl vermek,** *{ağız}* *Birini üzmek, kıskandırmak için gösteriş yapmak; nispet yapmak.* [DS]
mığıldamak, [mığ *(yans.)* > mığ-ıl-da-mak] *{ağız}* *gçsz. f. [-r] [-d(ı)-yor]* (Teke için) çiftleşmek için keçiyi kovalarken ses çıkarmak. [DS]
mığıllanmah, [mığ *(yans.)* > mığ-ıl-la-n-maẖ] *{ağız}* *dönşl. f. [-ır]* → mığıllanmak. [DS]
mığıllanmak, [mığ *(yans.)* > mığ-ıl-la-n-mak] *{ağız}* *dönşl. f. [-ır]* **1.** Çekememek; kıskanmak **2.** Dertlenmek; içlenmek. [DS]
mığırcık, -ğı [mığ *(yans.)* > mığ-ır-cık] *{ağız}* *sf.* Sayısı belli olmayan. [DS]
mığırdış, [mığ *(yans.)* > mığ-ır-d-ıç] *{ağız}* *sf.* Zayıf. [DS]
mığmığ, [mığ+mığ] *{ağız}* *is.* Tatarcık. [DS]
mığmığa, [mığ *(yans.)* > mığ-mığ-a] *{ağız}* *is.* Sivrisinek. [DS]
mığmığı, [mığ+mığ-ı] *{ağız}* *is.* Tatarcık. [DS]
mığrıbı, [? mığrıbı] *{ağız}* *sf.* **1.** Çelimsiz. **2.** *is.* Küçük sarı karınca.[DS]
mığrık, -ğı [mığ *(yans.)* > mığ-(ı)r-ık] *{ağız}* *is.* **1.** Güler yüzlülük. **2.** Neşe. [DS]
mıh[1], [mığ / mıh / mık *(yans.)*] *ünl.* Kaynamayı, kabarcıklar oluşturmayı, kaynaşmayı anlatan kök. [Zülfikar] *mıh-la-ma*
mıh[2], [Far. mīẖ ميخ] *{OsT}* *is.* **1.** Büyük çivi. **2.** At ve eşek gibi hayvanlar nallanırken nalı tırnağa çakmaya yarar özel çivi. ⊡ **mıh başlı,** *{ağız}* *Noktalı; puanlı.* [DS]|| **mıh çıkı,** *{ağız}* *Saklı parası olan.* [DS]|| **mıh çıkın,** *{ağız}* *Cimri; varyemez.* [DS]|| **mıh çıkını,** *{ağız}* *Çok sağlam adam.* [DS]|| **mıh çıktı,** *{ağız}* *Cimri.* [DS]|| **mıh dememek,** *{ağız}* *Hiç söz söylememek.* [DS]|| **mıh gibi,** *{ağız}* *1. Çok sağlam. 2. (Meyve ağacı için) meyvesi çok sık; dopdolu.* [DS]|| **mıh sıçtı,** → mıhsıçtı.|| **mıh vurması,** *At, eşek gibi hayvanların ayaklarının canlı dokularından yana kaçan nallama hatası.*
mıh[3], [Far. mīẖ] *{ağız}* *is.* Karısından dayak yiyen erkek. [DS]
mıh[4], [? mıh] *{ağız}* *is.* Odun. [DS]
mıh[5], [? mıh] *{ağız}* *is.* Topaç. [DS]
mıhağat, [Ar. muḳayyed => mıẖāğat] *{ağız}* *is.* Sahip; iye. [DS]
mıhalıp, [? mıhalıp] *{ağız}* *is.* Kasap çengeli. [DS]
mıhanat, [Ar. muhānet مهانت] *{ağız}* *sf.* **1.** Güvenilmez; aldatıcı. **2.** Korkak. [DS]
mıhara, [? mıhara / muhara] *{ağız}* *is.* Baca. [DS]
mıhat, [Ar. muḳayyed => mıẖāt] *(mıha:t)* *{ağız}* *is.* → mıhağat. [DS]
mıhboku, [Far. mīẖ + T. bok-u] *{ağız}* *sf.* Cimri. [DS]
mıhçın, [mıh-çın] *is.* Mıh yapraklarını düzeltmekte, uçlarını sivrilmekte kullanılan her iki ağzı da dört köşe yapılı özel çekiç.
mıhırik, -ği [? mıhırik] *{ağız}* *is.* Baca. [DS]
mıhıs, [? mıẖıs] *{ağız}* *sf.* Cimri. [DS]
mıhkan, [Ar. mıḥḳan / mıḥḳana محقن / محقنه] *{OsT}* *is.* *tıp.* Şırınga.
mıhla, [buğu-la-ma > mıhlama / Ar. mıḳla مقله => mıhla] *{ağız}* *is.* **1.** → mıhlama. **2.** Yağda pişirilen yumurta üzerine yoğurt dökerek yapılan bir yemek. [DS]

mıhladız, [Yun. magnetes > Ar. mıḳnātis => mıhladız] *{ağız} is.* → mıknatıs. [DS]

mıhladuz, [Yun. magnetes] *{ağız} is.* → mıknatıs. [DS]

mıhlama[1]**,** [buğu-la-ma > mıh-la-ma [T. Gülensoy] / Ar. mıḳla / muḳla مقله [EREN] [Tietze]] *is.* **1.** Soğan, kıyma veya pastırma konularak yapılan yumurta yemeği. **2.** Karadeniz Bölgesine özgü tuzu alınmış peynir, mısır unu, su ve yağ ile yapılan bir tür hamur yemeği. **3.** *{ağız}* Yumurta ve un ile yapılan bir tür omlet. [DS] **4.** *{ağız}* Kıymalı, soğanlı pazı veya ıspanak üstüne yumurta kırılarak yapılan yemek. [DS] **5.** *{ağız}* Kıymalı yumurta yemeği. [DS] **6.** *{ağız}* Ispanak, pastırma ve yumurta ile yapılan bir yemek. [DS]

mıhlama[2]**,** [Far. mīḫ => mıh-la-ma] *is.* **1.** Mıhlamak eylemi; çivileme. **2.** *argo.* Bir tür zar atma biçimi. **3.** Kuyumculukta değerli taşları metalden bir destek veya koruyucu üzerine yerleştirme. **4.** *{ağız}* Nallanan hayvanlarda yanlış vurulan çivi nedeniyle olan topallık. [DS]

mıhlama[3]**,** [Far. mīḫ => mıh-la-ma] *{ağız} is.* **1.** İşi pekiştirme; sağlama bağlama. **2.** Yatak, ve yastıkta sağlam iplikle çiviliyor gibi yapılan dikiş. **3.** Üstü sırma işli kadifeden yapılmış gelin elbisesi; bindallı. [DS]

mıhlamak, [mıh-la-mak / mık-la-mak] *gçl. f. [-r] [-l(ı) -yor]* **1.** Mıh ile tutturmak; çiviyle çakmak; çivilemek. *{ağız} (aynı)* [DS] **2.** *mecaz.* Bir kimseyi yerinden ayrılamayacak, kıpırdayamaz duruma getirmek. **3.** *argo.* Birini sivri ve keskin bir alet ile yaralamak veya öldürmek. **4.** Bir taşı yüzük kaşının içine yerleştirmek.

mıhlandıç, -cı [Yun. magnetes] *{ağız} is.* Mıknatıs. [DS]

mıhlandız, [Yun. magnetes] *{ağız} is.* Mıknatıs. [DS]

mıhlanma, [mıh-la-n-ma / mıh-la-n-ma] *is.* Mıhlanmak eylemi veya durumu.

mıhlanmak, [mıh-la-n-mak] *edil. f. [-ır]* **1.** Mıh ile tutturulmak; çivilenmek. **2.** *dönşl. f.* Korku, şaşkınlık vb. sebeplerle yerinden ayrılamaz olmak; çakılıp kalmak. **3.** *{ağız}* Döndüğü belli olmayacak şekilde hızlı dönmek. [DS] **4.** Mıh sahibi olmak; mıh satın almak; mıh edinmek.

mıhlı[1]**,** [buğulama / Ar. mıḳla مقله] *{ağız} is.* Soğanlı kıyma veya pastırma, yağ üstüne yumurta kırılarak yapılan yemek. [DS]

mıhlı[2]**,** [mıh-lı] *sf.* **1.** Mıhı bulanan; çivisi olan; çivili. *{ağız} (aynı)* [DS] **2.** Mıh ile tutturulmuş olan; çivilenmiş; çivili. **3.** *{ağız}* Kaldıraç. [DS] **4.** *{ağız}* Noktalı; benekli; puanlı.[DS]

mıhlı[3]**,** [mıḫ-lı / mık-lı] *{ağız} sf.* (Kavun, karpuz vb. için) kurtlu. [DS]

mıhlıma, [buğu-la-ma > mıh-la-ma [T. Gülensoy] / Ar. mıḳla / muḳla مقله [EREN] [Tietze]] *{ağız} is.* → mıhlama.[DS]

mıhra, [Far. mühre مهره => mıhra] *{ağız} sf.* **1.** Katı. **2.** Yara kabuğu. **3.** Yağmurdan sonra tarlanın üstündeki toprak tabakasının sertleşmiş durumu. [DS]

mıhrabık, -ğı [mıhra-mık ?] *{ağız} is.* Çamur kuruduktan sonra yerde kalan araba tekerleği ve hayvan ayağı izleri. [DS]

mıhrıs, [? mıkırıs] *{ağız} sf.* Cimri. [DS]

mıhsıçtı, [mıh+sıç-tı] *{ağız} sf. argo.* Cimri; eli sıkı. [DS]

mıhsıçtılık, -ğı [mıh+sıç-tı-lık] *{ağız} is. argo.* Cimrilik. [DS]

mıhsi, [? mıhsi] *{ağız} sf.* Aptal. [DS]

mıhtab, [Ar. mıḥṭab محطب] *{OsT} is.* Odun kesme araçları; balta vb.

mıhtan, [? mıhtan / mıktan / miktan / miktan / mihten] *{ağız} is.* Arpa, buğday ve çavdarı birlikte öğüterek yapılan karışık un; mıktan. [DS]

mıhtanlı, [mıhtan-lı / mıktan-lı] *{ağız} sf.* Karışık. [DS]

mıhtar, [Ar. muḥtar] *{ağız} is.* Muhtar. [DS]

mıhtat, [Ar. mıḫṭāṭ مخطاط] *(mıhta:t) {OsT} is.* Cetvel tahtası.

mıhtepesi, [Far. mīḫ + T. tepe-s-i] *{ağız} is.* Bir tür mantar. [DS]

mıjmılıh, [mıc *(yans.)* > mıc+mıc-lık / mıjmılıḫ] *{ağız} is.* Oburluk. [DS]

-mık, [-mık /-mik / -muk / -mük] *yap. e.* **1.** Fiilden isim türeten ek. Küçük miktar, parça ve atık kavramı katarak isimler türetir: *kıymık, ilmik, çiğnemik, ekşimik, atmık, kesmik, kusmuk.* **2.** Fiilin belirttiği eylemle ilgili olarak hastalık adları yapar: *kızamık.* **3.** Küçük taneli bitkilerin adları bu ekle yapılmıştır: *yasmık 'mercimek', mürdümük.* **4.** Dönüşlü çatılı fiillerde dönüşlülük eki olan *-n* sesinin etkisi ile bu ek *-bik* biçimini alır: *çitlenbik (<çitlembik < çitle-n-mik), karanbuk (karambuk < kara-n-muk).*

mık[1]**,** [mığ / mıh / mık *(yans.)*] *ünl.* Kaynamayı, kabarcıklar oluşturmayı, kaynaşmayı anlatan kök. [Zülfikar] *mık-ıl-da-ma, mık-la-ma, mık mık* **mık mık,** *1. (Koyu sıvılar için) ağır ağır kaynama bildirir. 2. (Et için) sıkı ve semiz.*

mık[2]**,** [mık *(yans.)*] *ünl.* Bebeklerin çıkardığı sesi, mırıldanmalarını anlatan kök. [Zülfikar] *mık-ır-da-n-mak*

mık[3]**,** [mık *(yans.)* / mık+tık] *{ağız} ünl.* Sus; ses çıkarma; aldırma! [DS]

mık[4]**,** [Far. mīḫ => mıh > mık] *{ağız} is.* Çivi. [DS]

mık[5]**,** [? mık] *{ağız} is.* Ağı. [DS]

mıkat, -ttı [Ar. mıḳaṭ مقط] *{OsT} is.* Eskiden hattatla-

rın üzerinde kamış kalemlerinin uçlarını kesip düzelttikleri, çeşitli malzemeden yapılmış araç; makta.

mıkatta, [Ar. mıḳaṭṭa مقطّه] *{OsT} is. is.* → mıkat.

mıkçıtın, [mık+çıt-ın ?] *{ağız} is.* Kalabalık halk topluluğu. [DS]

mıkık, -ğı [mık-ık ?] *{ağız} sf.* (Kişi için) burnu yuvarlak ve çökük. [DS]

mıkıklı, [mıkık-lı] *{ağız} is.* Çürümüş çam gövdelerinden çıkarılan çıralı budak. [DS]

mıkılı, [mık-ı-lı] *{ağız} sf.* Küçük. [DS]

mıkımı, [? mıkımı] *{ağız} zf.* Sürekli. [DS]

mıkır[1], [mık *(yans.)* > mık-ır] *ünl.* Doluluk bildiren yansımalı gövde. ⊡ **mıkır mıkır,** *1. Çok kalabalık. 2. Gereğinden çok; çok dolu.*

mıkır[2], [mık *(yans.)* > mık-ır] *ünl.* Kaynaşma, kaynama bildiren yansımalı gövde. ⊡ **mıkır mıkır,** *1. (Koyu sıvıların kaynaması için) ağır ağır. 2. (Et için) semiz ve sıkı.*

mıkır[3], [İt. bancier => mıkır] *{ağız} sf.* Cimri; aç gözlü.

mıkırdak, -ğı [mık *(yans.)* > mık-ır-da-k] *{ağız} is. zool.* Karabatak. [DS]

mıkırdamak, [mık *(yans.)* > mık-ır-da-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-d(ı)-yor]* (Sıvılar için) kaynamaya başlamak. [DS]

mıkırdanmak, [mık *(yans.)* > mık-ır-da-n-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* (Bebek için) uyandıktan sonra kendi kendine konuşur gibi ses çıkarmak. [DS]

mıkıs, [mık *(yans.)* > mık+kıs] *{ağız} sf.* Cimri; aç gözlü. [DS]

mıkla, [Ar. mıḳla مقله] *{ağız} is.* **1.** Yağda pişirilmiş yumurta. **2.** Mıhlama. **3.** Soğanlı, yumurtalı, etli kızartma. **4.** Domatesli yumurta. **5.** Sarımsaklı yoğurt ve yumurta ile yapılan çılbır. **6.** Ufalanmış yufka ekmek, soğan ve yumurta ile yapılan bir çeşit yemek. **7.** Domates, yumurta ve soğanla yapılan bir çeşit yemek. [DS]

mıklad, [Ar. mıḳlād مقلاد] *(mıkla:d) {OsT} is.* **1.** Kilit dili. **2.** Anahtar. **3.** *mecaz.* Hazine.

mıklama, [buğu-la-ma > mıh-la-ma [T. Gülensoy] / Ar. mıḳla / muḳla مقله [EREN] [Tietze]] *{ağız} is.* → mıhlama. [DS]

mıklamak, [mıh-la-mak / mık-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Mıhlamak; çivilemek; çivi ile çakmak. [DS]

mıklaz, [Ar. meḳarīż > mıḳrāż => mıklaz] *{ağız} is.* Makas. [DS]

mıkleb, [Ar. mıḳleb مقلب] *{OsT} is.* Ciltli kitapların sol kapağının ucunda bulunan ve okunmakta olan yeri belli etmekte kullanılan kulakçık.

mıkmaa, [Ar. mıḳmaʿa مقمعه] *{OsT} is.* **1.** Balta, topuz gibi yarıcı, parçalayıcı silah. **2.** Fil binicisinin demir kancası.

mıkna, -a'ı [Ar. mıḳnaʿ / mıḳnaʿa مقنع / مقنعه] *(mıkna:) {OsT} is.* Baş örtüsü.

mıknatıs, [Yun. magnetes > Ar. mıḳnāṭıs مقناطيس] *is.* **1.** Bazik kayalar içinde bulunan, çevresindeki demir bazı maddeleri çeken ve manyetit adı verilen Fe_3O_4 formülündeki demir oksit. **2.** Demir, nikel ve krom gibi metalleri çekme özelliği bulunan her türlü madde. **3.** Demir çekme özelliği bulunan veya bu özellik sonradan verilen her türlü madde. ⊡ **mıknatıs taşı,** *Manyetit; Fe_3O_4*

mıknatısî, [Ar. mıḳnāṭīsī مقناطيسى] *(mıkna:tısi:) {OsT} sf.* Mıknatısla ilgili; manyetik.

mıknatısiyet, [Ar. mıḳnāṭīsiyyet مقناطيسيت] *{OsT} is.* Mıknatıslı olma hâli; mıknatıslılık.

mıknatıslama, [mıknatıs-la-ma] *is.* Mıknatıslamak eylemi.

mıknatıslamak, [mıknatıs-la-mak] *gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Bir metale mıknatıslama özelliği kazandırmak; mıknatıs durumuna getirmek.

mıknatıslanırlık, -ğı [mıknatıs-la-n-ır-lık] *is.* Mıknatıslı duruma getirilebilme özelliği; manyetik alan etkisi ile mıknatıslanma özelliği.

mıknatıslanma, [mıknatıs-la-n-ma / mıknatıs-lan-ma] *is.* Mıknatıslanmak eylemi veya durumu.

mıknatıslanmak, [mıknatıs-la-n-mak] *edil. f. [-ır]* **1.** Mıknatıslı duruma getirilmek. **2.** *dönşl. f.* Mıknatıs özelliği kazanmak. **3.** Mıknatıslı bir şeyi edinmek; mıknatıs almak.

mıknatıslayan, [mıknatıs-la-y-an] *sf.* Mıknatıslık sağlayan.

mıknatıslayıcı, [mıknatıs-la-y-ıcı] *sf.* **1.** Manyetik akı üretmeye ilişkin. **2.** Mıknatıslayan. ⊡ **mıknatıslayıcı akım,** *Mıknatıslayıcı alan yaratan akım.*|| **mıknatıslayıcı alan,** *Mıknatıslanma oluşturmakta kullanılan manyetik alan.*

mıknatıslı, [mıknatıs-lı] *sf.* **1.** Mıknatısı olan. **2.** Mıknatıs özelliği taşıyan; mıknatıslanmış olan. **3.** *mecaz.* Çekici. ⊡ **mıknatıslı ibre,** *Yerin manyetik kutuplarını bulmakta kullanılan, ortasından asılı ve serbest dönme özelliği bulunan mıknatıslı küçük gösterge.*|| **mıknatıslı iğne,** *Yerin manyetik kutuplarını bulmakta kullanılan, ortasından asılı ve serbest dönme özelliği bulunan mıknatıslı küçük gösterge.*

mıknatıslık, -ğı [mıknatıs-lık] *is.* **1.** Mıknatıslı olma durumu. **2.** Mıknatıslı maddelerin özelliği. ⊡ **mıknatıslık gidermek,** *Mıknatıslanma özelliğini ortadan kaldırmak; daha önceden mıknatıslanmış olan bir cismi mıknatıssız hâle getirmek.*

mıkra[1], **-aı** [Ar. mıḳraʿ مقرع] *{OsT} is.* Hekimlerin bedeni dinlemekte kullandıkları araç.

mıkra[2], [Far. mühre => mıhra > mıkra] *{ağız} is.* Yara izi. [DS]

mıkrame, [Ar. mıḳrame مقرمه] *{OsT} is.* **1.** İşlemeli baş örtüsü; mahrama; makrama. **2.** İşlemeli havlu, mendil, peştamal.

mıkraz, [Ar. meḳarīż >mıḳrāż مقراض] *(mıkra:z) {OsT} is.* Makas vb. kesecek araç.

mıkrız, [? mıkrız] *{ağız} sf.* Cimri. [DS]

mıkşı, [? mıkşı] *{ağız} is.* Kıymalı patlıcan yemeği.[DS]

mıkta, -aı [Ar. ḳaṭṭᶜ > mıḳṭāᶜ مقطع] *(mıkta:) {OsT} is.* Eskiden kamış kalemlerin ucunu yazılacak yazıya uygun biçimde kesmekte kullanılan fildişi, abanoz veya kemik gibi maddelerden yapılmış alet.

mıktan, [? mıktan / mıhtan] *{ağız} is.* Arpa, buğday ve çavdarı birlikte öğüterek yapılan karışık un; mıhtan. [DS]

mıktanlı, [mıktan-lı] *{ağız} sf.* Karışık. [DS]

mıktık, -ğı [mık *(yans.)* > mık + tık *(yans.)*] *{ağız} ünl.* Sus; ses çıkarma; aldırma. [DS]

mıktır, [? mıktır] *{ağız} is.* Domuz yavrusu. [DS]

mıkzaf, [Ar. mıḳẕāf مقذاف] *(mıkza:f) {OsT} is.* Gemi veya kayık küreği.

mılak, [? mılak] *{ağız} is.* **1.** Kasap çengeli. **2.** Çengel yerine kullanılan birkaç çatallı ağaç. [DS]

mılc, [mılc *(yans)*] *ünl.* Meyve ve sebzelerin sulanmış, çürümeye yüz tutmuş olmalarını anlatan kök. [Zülfikar] *mılc-ı-mak*

mılcık, -ğı [mılc *(yans.)* > mılc-ık] *{ağız} sf.* (Meyve ve sebze için) çürümüş; bozulmuş; mıncık. [DS]

mılcımak, [mılc *(yans.)* > mılc-ı-mak] *{ağız} gçsz. f. [-ır]* **1.** (Meyve, sebze vb. yiyecek için) yumuşamak; sulanmak; bozulmaya yüz tutmak. **2.** Kangren olmak. [DS]

mılç, -cı [mılç *(yans.)*] *{ağız} is.* Balçık; koyu çamur. [DS]

mıld, [mıld *(yans.)*] *ünl.* Göz açıp kapamayı, oynatmayı anlatan kök. [Zülfikar] *mıld-ır mıldır*

mıldır, [mıld *(yans.)* > mıld-ır] *ünl.* Göz açıp kapamayı anlatan yansımalı gövde. ⊟ **mıldır mıldır,** *{ağız} (Bakmak için) gözleri açarak.* [DS]

mılh, [mılk *(yans.)*] *{ağız} sf.* (Meyve vb. için) geçmiş; çürümeye yüz tutmuş. ⊟ **mılh olmak,** *{ağız} (Meyve için) çok olgunluk yüzünden çürümeye yüz tutmak.* [DS]

mılhçı, [mılh-çı] *{ağız} sf.* Dalkavuk; yaltakçı. [DS]

mılı[1], [? mılı] *{ağız} sf.* Biraz ıslak; yaş. [DS]

mılı[2], [mıh-lı > mīlı] *(mı:lı) {ağız} is.* Topaç. [DS]

mılıç, [mılc *(yans.)* > mılıç] *{ağız} sf.* (Meyve için) gereğinden çok olgunluk sebebiyle yumuşamış olan. [DS]

mılık[1], **-ğı** [mılk *(yans.)* > mıl(ı)k] *{ağız} sf.* **1.** Yumuşak. **2.** Tez küsen; alıngan. [DS]

mılık[2], **-ğı** [mılk *(yans.)* > mıl(ı)k] *{ağız} is.* **1.** Suyun durgunlaşarak bataklık durumuna getirdiği yer. **2.** Sel sularının biriktirdiği çamur. **3.** Az sulu yer. [DS] ⊟ **mılık mırtık,** *{ağız} 1. Çoluk çocuk. 2. Yırtık pırtık; paramparça; eski püskü. 3. (Söz ve iş için) saçma sapan; düzensiz.* [DS]|| **mılık taş,** *Çay kenarlarında olan parlak ve cilalı taş.*

mılık[2], **-ğı** [mıl-ı-k ?] *{ağız} is.* Yüz; çehre; surat. [DS] ⊟ **mılığı kırılmak,** *{ağız} Sevinmediğini belli etmek; kırgın durmak; surat etmek.* [DS]|| **mılığını eğmek,** *{ağız} Surat asmak.* [DS]|| **mılığını yıkmak,** *{ağız} Surat asmak.* [DS]

mılk[1], [mılk *(yans.)*] *ünl.* Kap içinde bulunan sıvının çalkalanmasını anlatan kök. [Zülfikar] *mılk-ıl-damak, mılk-ı-mak*

mılk[2], **-ğı** [mılk *(yans.)*] *{ağız} sf.* **1.** (Meyve için) çürümüş; bozulmuş. **2.** Olgunlaşmış yara. [DS]

mılkıldamak, [mılk *(yans.)* > mılk-ıl-da-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-d(ı)-yor]* (Kap içindeki sıvı için) sallantıdan dolayı ses çıkarmak. [DS]

mılkımak, [mılk *(yans.)* > mılk-ı-mak] *{ağız} gçsz. f. [-ır]* (Meyve, sebze vb. yiyecek için) yumuşamak; sulanmak; bozulmaya yüz tutmak. [DS]

mıllıhçı[1], [mıllık-çı] *{ağız} sf.* **1.** İki yüzlü; yüze gülücü. **2.** Kovucu. [DS]

mıllıhçı[2], [mıllık-çı / mıllıḫ-çı] *{ağız} is.* Hizmetçi [DS]

mıllık, -ğı [mıl-lık] *{ağız} is.* Kayrak oyununda, oyuncuların vurmaya çalıştıkları kaleye dikilmiş yuvarlak taş. [DS] ⊟ **mıllık güttürmek,** *{ağız} Birine, bir işte zorluk çıkarmak.* [DS]

mıllıkçı[1], [mıllık-çı / mıllıḫ-çı] *{ağız} is.* Hizmetçi. [DS]

mıllıkçı[2], [mıllık-çı] *{ağız} sf.* **1.** İki yüzlü; yüze gülücü. **2.** Söz götürüp getiren; kovucu. [DS]

mıllımıcır, [mıl-lı+mıc-ır] *{ağız} sf.* Ezik ve karışık. [DS] ⊟ **mıllımıcır olmak,** *{ağız} (Meyveler için) ezilerek karmakarışık olmak.* [DS]

mılmak, [mıl-mak] *{ağız} gçsz. f. [-ar]* Korkudan caymak. [DS]

mıltık, -ğı [? mıltık] *{ağız} is.* Tüfek. [DS]

mın, [? mın] *{ağız} is.* Bir şeyi bağlamak için yere çakılan kazık. [DS]

mına, [mına] *{eT} e.* İşte; bak; böylece. [EUTS] [Gabain]

mınak, -ğı [? mınak / mındak] *{ağız} is.* Kedi yavrusu. [DS]

mınalamak, [mına-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Azarlamak; paylamak; hırpalamak; dövmek. [DS]

mınamış, [mına-mış] *{ağız} sf.* Evlenmekte gecikmiş yaşlı kız; evde kalmış. [DS]

mınc, [mınc / mınç *(yans.)*] *ünl.* Meyve ve sebzelerin sulanmış, çürümeye yüz tutmuş olmalarını, yumuşak maddeleri bastırmak suretiyle sıkmayı ve sıkış-

tırmayı anlatan kök. [Zülfikar] *mınc-ık-la-mak, mıncık mıncık, mınc-ık-mak, mınc-ı(ğ)-ı-n-ı çıkarmak*

mıncak, -ğı [mınc *(yans.)* > mınc-ak] *{ağız} sf.* (Yemek için) çok pişmiş. [DS]

mıncı[1], [mınc *(yans.)* > mınc-ı / minci] *{ağız} is.* Çökelek. [DS]

mıncı[2], [mınc *(yans.)* > mınc-ı] *{ağız} is.* Bulgur pilavı. [DS]

mıncık[1], **-ğı** [mınc *(yans.)* > mınc-ık] *{ağız} sf.* Sıkma veya sıkışma sonucu şekli bozulmuş. [DS] ⊡ **mıncığı çıkmak,** *{ağız} (Olgun meyveler için) ezilerek içi dışına çıkmak.* [DS]|| **mıncığını çıkarmak,** *{ağız} (Meyve vb. için) ezerek suyunu çıkarmak.* [DS]|| **mıncık mıncık,** *Biçimi bozulmuş; mıncıklanmış.*

mıncık[2], **-ğı** [mınc *(yans.)* > mınc-ık] *{ağız} is.* Hayvan tekmesi; çifte. [DS]

mıncık[3], **-ğı** [mınc *(yans.)* > mınc-ık] *{ağız} is.* Kedi yavrusu. [DS]

mıncıklama, [mınc *(yans.)* > mınc-ık-la-ma] *is.* Mıncıklamak eylemi.

mıncıklamak[1], [mınc *(yans.)* > mınc-ık-la-mak] *gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* **1.** Bir şeyi, bozacak veya ezecek biçimde elle sıkmak; ellemek. **2.** *{ağız}* Çimdiklemek. [DS]

mıncıklamak[2], [mınc *(yans.)* > mınc-ık-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* (At için) çifte atmak; tekmelemek. [DS]

mıncıklanma, [mınc *(yans.)* > mınc-ık-la-n-ma] *is.* Mıncıklanmak eylemi.

mıncıklanmak, [mınc *(yans.)* > mınc-ık-la-n-mak] *edil. f. [-ır]* Biçimi bozulacak şekilde elle sıkılmak; ellenmek.

mıncıklı, [cınc-ık mınc-ık *ikilemesinden* > mınc-ık-lı] *{ağız} sf.* Boncuk vb. şeyleri olan. ⊡ **mıncıklı gıncıklı,** *{ağız} süslü; cicili bicili.* [DS]

mıncıkmak, [mınc *(yans.)* > mınc-ık-mak] *{ağız} gçsz. f. [-(ğ)-ır] [-(ğ)-ı-yor]* **1.** Cıvımak. **2.** (Meyve, sebze vb. için) yumuşayıp, sulanıp bozulmaya yüz tutmak; çürümek. [DS]

mıncılıh, -ğı [mınc *(yans.)* > mınc-ı-lık / mınc-ı-l-mak > mınc-ıl-ık / mıncılıẖ] *{ağız} sf.* **1.** Kaygan. **2.** Yumuşak. [DS]

mıncımak, [mınc *(yans.)* > mınc-ı-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r]* **1.** Kokmaya, çürümeye yüz tutmak. **2.** Çok sulanmak; erimeye, yumuşamaya başlamak. [DS]

mıncırak, -ğı [mınc *(yans.)* > mınc-ır-ak] *{ağız} is.* Tahterevalli. [DS]

mıncırık, -ğı [mınc *(yans.)* > mınc-ır-ık] *sf.* (Çocuk için) küçük, afacan.

mıncırk, -ğı [mınc *(yans.)* > mınc-ır-(ı)k] *{ağız} is.* Mengene. [DS]

mıncırlık, -ğı [mınc *(yans.)* > mınc-ır-lık] *{ağız} is.* Tahterevalli. [DS]

mıncışmak, [mınc *(yans.)* > mınc-ı-ş-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* (İyi pişmemiş ekmek, pide vb. için) sıkıldığında hamur gibi olmak. [DS]

mıncıştırmak, [mınc *(yans.)* > mınc-ı-ş-tır-mak] *{ağız} gçl. f. [-ır]* Sıkarak buruşturmak. [DS]

mınç, [mınc / mınç *(yans.)*] *ünl.* Meyve ve sebzelerin sulanmış, çürümeye yüz tutmuş olmalarını, yumuşak maddeleri bastırmak suretiyle sıkmayı ve sıkıştırmayı anlatan kök. [Zülfikar] *mınç-mak*

mınçak, -ğı [*eT.* monçuk > boncuk > mınçak] *{ağız} is.* **1.** Boncuk. **2.** Tespih. [DS]

mınçmak, [mınç *(yans.)* > mınç-mak] *{ağız} gçl. f. [-ar]* **1.** Elle veya ayakla iyice ezmek. **2.** Çok dövmek. [DS]

mındak, -ğı [mındak] *{ağız} is.* Kedi yavrusu. [DS]

mındar, [Far. murdār] *{ağız} sf.* Pis; kirli; mundar. ⊡ **mındar ağaç,** *{ağız} Masura yapmakta kullanılan, ortası yumuşak bir tür ağaç; mürver ağacı.* [DS]

mındatu, [Sansk. mandita => mındatū] *{eT} is.* İpekle süslü; ipekli.

mındı, [mındı] *{ağız} is.* **1.** Av köpeklerinin avlanma çağı. **2.** Kısa bacaklı bir tür köpek cinsi. [DS]

mındık, -ğı [mınd-ık] *{ağız} is.* Çelik çomak oyununda çeliği kolay sıçratmak için kullanılan küçük çukur. [DS]

mındıl, [mınd-ıl] *{ağız} sf.* (Kişi için) ufak tefek; küçük. [DS] ⊡ **mındıl mındıl,** *{ağız} (Küçük çocukların yürüyüşü için) kısa adımlarla sevimli biçimde.* [DS]

mıng[1], [mıng / mıñ / mınk *(yans.)*] *ünl.* Sıvı ve cıvık maddelerin kaynar gibi kabarıp sönmesini anlatan kök. [Zülfikar] *mıng-ıl-da-mak (mıñıl-da-mak)*

mıng[2], [mıng / mıñ / min *(yans.)*] *ünl.* Anlaşılmaz ve burundan konuşmaları anlatan kök. [Zülfikar] *mıng-ık (mıñ-ık), mın mın, mıng-ır-a-z, mıng-ır-ı-z, mıng-ıl-la-mak*

mıng[3], [mıñ / miñ / bıñ] *(mıñ) {eT} is.* Bin sayısı. [EUTS]

mıng[4], [muñ / buñ] *(muñ) {eT} is.* Sefalet; keder; bun. [Gabain]

mıngar, [mıñ-ar] *(mıñar) {eT} is.* Pınar; su gözü. [DLT]

mıngıl, [mıng *(yans.)* > mıng-ıl] *{ağız} is.* **1.** Gaga. **2.** Burun. [DS] ⊡ **mıngılı düşük,** *{ağız} (Kişi için) neşesiz; düşünceli.* [DS]

mıngıldak, -ğı [bıng-ıl-da-k > mıng-ıl-da-k / mıñ-ıl-da-k] *(/mıñıldak) {ağız} is.* Bıngıldak. [DS]

mıngılıç, -cı [mıng *(yans.)* > mıng-ıl-ıç] *{ağız} is.* Kaldıraç. [DS]

mıngıllamak, [mıng *(yans.)* > mıng-ıl-la-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Burundan konuşmak. [DS]

mıngıraz, [mıng *(yans.)* > mıng-ır-az / mıng-ır-ız] *{ağız} sf.* Mızmız. [DS]

mıngırcık, -ğı [mıng *(yans.)* > mıng-ır-cık] *{ağız} is.*

Köşeli köşeli kesilip pişirilmiş hamurun üstüne yoğurt dökülerek yapılan bir tür mantı. [DS]

mıngırız, [mıng *(yans.)* > mıng-ır-ız] *{ağız} sf.* → mıngıraz. [DS]

mıngış, [Ar. minķāş منقاش] *{ağız} is.* Cımbız. [DS]

mınguy, [Çin. mien *(un)* + hu *(macun)* => mınğuy] *{eT} is.* Kâğıt yapıştırmakta kullanılan bir tür hamur. [DLT]

mını[1], [mıng / mın *(yans.)* > mın-ı] *ünl.* Mırıldanmayı, fısıltılı konuşmayı anlatan yansımalı gövde. ⮺ **mını mını,** *{ağız} (Konuşmak için) fısır fısır.* [DS]

mını[2], [? mını] *{ağız} is.* Kaz yavrusu. [DS]

mınık[1], **-ğı** [mın-ı-k ?] *{ağız} sf.* Mızıkçı. [DS]

mınık[2], **-ğı** [mın-ı-k ?] *{ağız} sf.* Yuvarlak; toparlak. [DS]

mınık[3], **-ğı** [mın-ık ? / mındak] *{ağız} is.* Kedi yavrusu. [DS]

mınık[4], **-ğı** [mın-ı-k ?] *{ağız} is.* Kaydırak oyunu. [DS]

mınıldak, -ğı [bıng-ıl-da-k / mıñ-ıl-da-k] *{ağız} is.* Bıngıldak. [DS]

mınımak, [mın-ı-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-ı-yor]* Bıkmak; usanmak. [DS]

mınk, [mıng / mıñ / mınk *(yans.)*] *ünl.* Sıvı ve cıvık maddelerin kaynar gibi kabarıp sönmesini anlatan kök. [Zülfikar] *mınk-ıl-da-y-ık*

mınkari, [Ar. mınķārī منقاری] *(mınka:ri:) {OsT} sf.* **1.** Gaga ile ilgili; gagaya ilişkin. **2.** Gaga gibi; gagaya benzer.

mınkıl, [Bul. mınklo / mınkla => mınkıl] *{ağız} sf.* (Kişi için) kendini bırakmış; neşesiz. [DS]

mınkıldak, [*eT.* mıñ-ıl-da-k] *{ağız} is.* Bıngıldak. [DS]

mınkıldayık, -ğı [mınk-ıl-da-y-ık] *{ağız} is.* Bataklık. [DS]

mınkıraz, [mınk-ır-a-z ?] *{ağız} sf.* Zayıf. [DS]

mınmın, [mın *(yans.)* > mın+mın] *{ağız} sf.* Çok konuşan; geveze. [DS] ⮺ **mınmın etmek,** *Bir sözü yarım yamalak ve alçak sesle söylemek.*

mınna, [? mınna] *{ağız} is.* **1.** Ağabey. **2.** Lala. [DS]

mınnak, -ğı [mın *(yans.)* > mın-(l)a-k ?] *{ağız} is.* Kedi yavrusu. [DS]

mıntak, -kı [Ar. mıntaķ / mıntaķa منطق / منطقه] *{OsT} is.* → mıntıka. ⮺ **mıntaka-i barîde,** *{OsT} coğ. Kutup kuşağı.*|| **mıntaka-i bürkaniye,** *{OsT} coğ. Yanardağ bölgesi.*|| **mıntaka-i bürûc,** *{OsT} gök b. Burçlar kuşağı; zodyak; tutulma dairesi.*|| **mıntaka-i hāmil-i eş'ār,** *{OsT} biy. Tüylü bölge.*|| **mıntaka-i hārre,** *{OsT} coğ. Ekvator kuşağı.*|| **mıntaka-i kutb-i cenūbî,** *{OsT} coğ. Güney kutup bölgesi; antarktik bölge.*|| **mıntaka-i kutb-i şimālî,** *{OsT} coğ. Kuzey kutup bölgesi; arktik bölge.*|| **mıntaka-i küre,** *{OsT} coğ. Yer yuvarlağının herhangi bir kuşağı.*|| **mıntaka-i küreviye,** *{OsT} coğ. Yuvar tabakası.*|| **mıntaka-i memnū'a,** *{OsT} Yasak bölge.*|| **mıntaka-i mu'tedile,** *{OsT} coğ. Ilıman kuşak; orta kuşak.*|| **mıntaka-i sükûnet,** *{OsT} coğ. Ekvatorda rüzgârsız bölge.*|| **mıntakatü'l-kurs,** *{OsT} bot. Çanak yaprak.*

mıntakavi, [Ar. mıntaķavī منطقوی] *(mıntakavi:) {OsT} is.* Bölgesel.

mıntan, [? mıntan] *{ağız} is.* Yarım gaz tenekesi. [DS]

mıntı[1], [mın *(yans.)* > mın-tı] *{ağız} sf.* Yeteneksiz; beceriksiz. [DS]

mıntı[2], [Yun. lamni [Tietze] > mantu / mıntı / mantı] *{ağız} is.* → mantı[2]. [DS]

mıntıka, [Ar. nitāk > mıntıka منطقه] *{OsT} is.* **1.** Bölge. **2.** Kuşak; kemer. ⮺ **mıntıka-ı memnu'a,** *{OsT} Yasak bölge.*|| **mıntıka-i bāride,** *{OsT} Kutup kuşağı.*|| **mıntıka-i harre,** *{OsT} Ekvator.*|| **mıntıka-i mu'tedile,** *{OsT} Ilıman kuşak; orta kuşak.*|| **mıntıkatü'l-kurs,** *{OsT} Çiçeğin küçük yaprağı; çanak yaprak.*

mıntırıklı, [mınt-ır-ık-lı] *{ağız} sf.* Zayıf. [DS]

mıntik, -kı [Ar. nuṭķ > mıntīķ منطيق] *(mınti:k) {OsT} sf.* Düzgün konuşan; iyi hatip.

mınzar[1], [Ar. naẓar > mınẓar منظر] *(mınza:r) {OsT} is.* **1.** Bakma aleti. **2.** Röntgen.

mınzar[2], [Ar. naẓar > mınẓār منظار] *(mınza:r) {OsT} is.* **1.** Ayna. **2.** Bakma aleti; röntgen.

mınzır[1], [Ar. mużırr => mınzır] *{ağız} sf.* (Kişi için) zarar vermeyi, kötülük yapmayı alışkanlık haline getirmiş olan. [DS]

mınzır[2], [Ar. manẓar => mınzır] *{ağız} is.* Yüz; çehre. [DS]

mır[1], [mır / mur *(yans.)*] *ünl.* Kedi vb. hayvanların içgüdülerinin tepkisi ile çıkardıkları sesi ve buna benzer seslenme veya konuşmayı anlatan kök. [Zülfikar] *mır-ık mırık, mır-ıl mırıl, mır mır, mır-ıl-tı, mır-ık-la-mak, mır-ağ-la-mak, mır-ın kırın, mır-nav* ⮺ **mır mır,** *1. (Ses için) mırıltılı biçimde. 2. argo. Külhanbeyi.*|| **mır mır etmek,** *{ağız} 1. Gevezelik etmek. 2. Dırdır etmek.* [DS]

mır[2], [? mır] *{ağız} is.* Değiş tokuş. [DS] ⮺ **mır etmek,** *{ağız} Değiş tokuş etmek.* [DS]

mır[3], [? mır] *{ağız} is.* Bozulmuş turşu. [DS] ⮺ **mır olmak,** *{ağız} 1. (Oyun sayısı için) bozulmak; çürümek. 2. Değişmek.* [DS]

mır[4], [Çin. mi / miit / mir] *{eT} is.* Bal. [EUTS]

mıra, [Far. mīr-i āb *(su çavuşu)*] *{ağız} is.* Su yollarına bakan kimse; su yolcu. [DS]

mırağlamak, [mır *(yans.)* > mır(r)-av-la-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(ı)-yor]* (Kedi için) miyavlamak. [DS]

mırak, -ğı [mır-a-k ?] *{ağız} is.* Topaç. [DS]

mıras, [? mıras / miraz] *{ağız} is.* Bilye. [DS]

mırc, [mırc / mırç *(yans.)*] *ünl.* Sulanmayı, su salmayı ve çürümüş olmayı anlatan kök. [Zülfikar] *mırc-ı-mak, mırc-ı-t-mak*

mırcık, -ğı [mırc-ı-k / mılc-ı-k] *{ağız} sf.* (Meyve ve sebze için) çürümüş; bozulmuş. [DS]

mırcımak, [mırc-ı-mak / mılc-ı-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r]* (Meyve ve sebze için) yumuşayıp çürümeye başlamak; bozulmak; geçmek. [DS]

mırcıtmak, [mırc-ı-t-mak] *{ağız} gçl. f. [-ır]* Ezerek, ovuşturarak yumuşatmak. [DS]

mırç[1], [mırc / mırç *(yans.)*] *ünl.* **1.** Sulanmayı, su salmayı ve çürümüş olmayı anlatan kök. [Zülfikar] *mırç-mak.* **2.** Yumuşak bir şeye basınca çıkan ezilme sesi. ⊡ **mırç mırç,** *1. (Çamur için) ayakla basıldığında "mırç" sesi vererek. 2. (Çamur için) çok sulu; cıvık.*

mırç[2], [Sansk. marica / marīça => mırç / murç] *{eT} is.* Biber. [EUTS]

mırçmak[1], [mırç-mak] *{ağız} gçl. f. [-ar]* Avuç içinde vıcık vıcık ezmek. [DS]

mırçmak[2], [mırç-mak] *{ağız} gçsz. f. [-ar]* (Çamur için) basınca ses çıkarmak. [DS]

mırdık, -ğı [mırt *(yans.)* > mırd-ık] *{ağız} is.* Kuru fasulye. [DS]

mırgıl, [? mırgıl] *{ağız} is.* Patates. [DS]

mırı[1], [mır-ı] *{ağız} sf.* Geveze. [DS]

mırı[2], [mır-ı] *{ağız} sf.* (Kişi için) konuşmayan. [DS]

mırıh, [mır-ık / mır-ıḫ] *{ağız} sf.* **1.** (Kişi için) ağzı eğik. **2.** Doğuştan dudağı yarık; tavşan dudaklı. [DS]

mırık[1], **-ğı** [mır *(yans.)* > mır-ık] *{ağız} is.* **1.** Buğday veya arpa tanesinin uçlarındaki kılçıklar. **2.** Harman savrulurken uçuşan ince saman kırıntıları; saman tozu. **3.** Samanlık. **4.** Küllük; çöplük. **5.** İyi temizlenmemiş ev vb. yer. [DS]

mırık[2], [mır-ık / mır-ız] *{ağız} is.* **1.** Yüz; çehre; surat. **2.** Kulak. [DS] ⊡ **mırığı eğri,** *Neşesiz; eğri yüzlü.*

mırık[3], **-ğı** [mır *(yans.)* > mır-ık] *{ağız} is.* Sevinç; neşe; keyif; mutluluk. [DS] ⊡ **mırığı düşmek,** *Gururunu, saygınlığını, gücünü kaybetmek.*

mırık[4], **-ğı** [mır *(yans.)* > mır-ık] *{ağız} is.* **1.** Sünnetçi. **2.** Tavuk ve kaz çobanı. [DS]

mırık[5], **-ğı** [mır *(yans.)* > mır-ık] *{ağız} sf.* **1.** Zayıf; cılız; hastalıklı. **2.** Topal. [DS] **3.** (Kişi için) ağzı eğri.

mırık[6], **-ğı** [mır *(yans.)* > mır-ık] *{ağız} is.* Çocuk oyunlarında sayı; gol; kama. [DS]

mırık[7], **-ğı** [mır *(yans.)* > mır-ık] *{ağız} is.* **1.** Yeterince büyüyememiş koyun keçi yavrusu. **2.** Manda yavrusu. **3.** Sıpa. **4.** Babası at, anası eşek olan katır; ester. **5.** Tavşan yavrusu. [DS]

mırık[8], **-ğı** [mır *(yans.)* > mır-ık] *{ağız} is.* **1.** Çam kozalağı. **2.** Hayvan tırnağı, ağaçtan top vb. ve sopa ile oynanan bir çocuk oyunu. **3.** Yassı taşlarla oynanan bir tür kaydırak oyunu. **4.** Topaç oyunu. [DS]

mırık[9], **-ğı** [mır *(yans.)* > mır-ık] *{ağız} is.* **1.** Domates. **2.** Marul. [DS]

mırık[10], **-ğı** [mır *(yans.)* > mır-ık] *{ağız} is.* **1.** Cıvık çamur; balçık; bataklık. **2.** Bulanık su. **3.** Suyun dibine çöken ince kum.[DS]

mırık[11], **-ğı** [mır *(yans.)* > mır-ık] *{ağız} sf.* **1.** (Kişi için) kötü; sevimsiz. **2.** (Aile için) aşağılık; soysuz. **3.** (Kişi için) olur olmaz şeyleri beğenmeyen; müşkülpesent. [DS]

mırık[12], **-ğı** [mır-ık / mır-ıḫ] *{ağız} sf.* (Kişi) doğuştan dudağı yarık; tavşandudaklı. [DS]

mırık[13], **-ğı** [mır-ık] *{ağız} sf.* Pis. [DS]

mırık[14], **-ğı** [mır-ık] *{ağız} sf.* Cıvık. [DS]

mırıklamak[1], [mır *(yans.)* > mır-ık-la-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Zayıflamak.

mırıklamak[2], [mır *(yans.)* > mır-ık-la-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Yavaş sesle ağlamak. [DS]

mırıklamak[3], [mır-ık-la-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(ı)-yor]* (Çamur için) vıcık vıcık olmak. [DS]

mırıklamak[4], [mır-ık-la-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Balçık çamura batmak. [DS]

mırıl[1], [mır *(yans.)* > mır-ıl] *ünl.* Mırıldama sesini anlatan yansımalı gövde. ⊡ **mırıl mırıl,** *Mırıldanarak.*

mırıl[2], [mır *(yans.)* > mır-ıl] *{ağız} is.* Üzüm, dut gibi meyvelerin, sıkılıp şırası alındıktan sonra kalan posası. [DS] ⊡ **mırıl olmak,** *{ağız} (Sulu yemek için) çok beklemekten dolayı koyulaşıp bozulmaya yüz tutmak.* [DS]

mırıl[3], [mır *(yans.)* > mır-ıl] *{ağız} is.* **1.** Çamurlu yer; bataklık çamuru; bataklık. **2.** Bulanık suların dibine çöken çamur. **3.** Selin getirdiği çamur; mil. **4.** Bulanık su. [DS]

mırıl[4], [mır *(yans.)* > mır-ıl] *{ağız} sf.* **1.** (Ceviz, mısır için) kof; içi boş. **2.** İyi olmayan; işe yaramayan. [DS]

mırıl[5], [mırıl] *{ağız} is.* Palto. [DS]

mırıl[6], [mırıl] *{ağız} is.* Çöplük; küllük. [DS]

mırıldama, [mır-ıl-da-ma] *is.* Mırıldamak eylemi.

mırıldamak[1], [mır-ıl-da-mak] *gçsz. f. [-r] [-d(ı)-yor]* **1.** Alçak sesle, kendi kendine söylenmek; dırdır etmek. *{ağız} (aynı)* [DS] **2.** Karşısındaki kimseyi tahkir edici fakat ne dediği anlaşılmayacak şekilde söylenmek.

mırıldamak[2], [mır *(yans.)* > mır-ıl-da-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-d(ı)-yor]* Didişmek. [DS]

mırıldamak[3], [mır *(yans.)* > mır-ıl-da-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-d(ı)-yor]* (Köpek, kurt vb. için) *"mır mır"* sesi çıkarmak; hırıldamak. [DS]

mırıldanış, [mırıl-da-n-ış] *is.* Mırıldanmak eylemi veya biçimi.

mırıldanma, [mırıl-da-n-ma] *is.* Mırıldanmak eylemi,

mırıldanmak, [mırıl-da-n-mak] *dönşl. f. [-ır]* **1.** Alçak sesle kendi kendine konuşmak. **2.** Ancak çok yakınındakinin duyabileceği kadar sesle konuşmak. **3.** *gçl. f.* Bir şeyi alçak sesle söylemek; dudaklar arasından yarı sesle şarkı söylemek.

mırıltı, [mırıl-tı] *is.* Mırıldanma sesi; mırıldanma sırasında çıkan ses.

mırımak, [mır *(yans.)* > mır-ı-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r]* Oyunbozanlık etmek; döneklik etmek; caymak. [DS]

mırın, [mır *(yans.)* > mır-ın] *ünl.* Mırlama sesi. ☞ **mırın gırın,** *{ağız} 1. Dargın; küs. 2. İsteksiz.* [DS]|| **mırın gırın etmek,** *{ağız} Kararsızlık göstermek; isteksiz davranmak.* [DS]|| **mırın kırın,** *(Söz için) geçersiz; anlamsız; nazlanma.* || **mırın kırın etmek,** *1. İstenilen şeyler için geçersiz bahaneler uydurmak; nazlanmak. 2. {ağız} İleri geri konuşmak.* [DS]

mırıs, [? mırıs] *{ağız} is.* Tarla, bahçe bölümleri arasındaki yol. [DS]

mırışık, -ğı [mır-ı-ş-ık] *{ağız} sf.* Buruşuk; kırışık. [DS]

mırışmak[1], [mır-ı-ş-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* (Meyve için) olgunlaşmak. [DS]

mırışmak[2], [mır-ış-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* Gülümsemek; yılışmak. [DS]

mırız[1], [mır-ı-z] *is.* **1.** Eski elbise. **2.** Kışın palto yerine giyilen yünden yapılmış uzun ceket.

mırız[2], [mır-ı-z] *{ağız} sf.* **1.** Zayıf; cılız; hastalıklı. **2.** (Hayvan için) küçük kalmış; bodur. [DS]

mırız[3], [mır-ık / mır-ız] *{ağız} sf.* (Kişi için) kısa, basık burunlu. [DS]

mırız[4], [mır-ık / mır-ız] *{ağız} is.* Yüz; çehre. [DS]

mırız[5], [mırız] *{ağız} is.* Yaradan akan irin. [DS]

mırik, -ği [mır-ik] *{ağız} is.* → mırız[2]. [DS]

mırik, -ği [mır-ık / mir-ik] *{ağız} is.* Posa. [DS]

mırk, [mırk *(yans.)*] *ünl.* Çürümüş olmayı, kokuşmayı anlatan kök. [Zülfikar] *mırk mırk.* ☞ **mırk mırk,** *{ağız} (Meyve, sebze için) ezilmiş hâlde.* [DS]

mırka[1], [? mırka] *{ağız} is.* **1.** Domuz yavrusu. **2.** Yüzü benekli koyun. [DS]

mırka[2], [? mırka] *{ağız} is.* Bet beniz. [DS]

mırkı, [mır *(yans.)* > mır-ık / mır-k-ı] *{ağız} sf.* Zayıf; cılız; hastalıklı. [DS] ☞ **mırkı çıkmak,** *(Çok olgun meyveler için) ezilerek içi dışına çıkmak.*

mırkış [mır *(yans.)* > mır-k-ış] *{ağız} sf.* Dolu; sıkışık. [DS] ☞ **mırkış mırkış,** *{ağız} 1. Çok dolu; tıklım tıklım. 2. Ezik büzük.* [DS]

mırkmak, [mırk-mak] *{ağız} gçl. f. [-ar]* Boğmak. [DS]

mırlama, [mır *(yans.)* > mır-la-ma] *is.* Mırlamak eylemi veya durumu.

mırlamak[1], [mır *(yans.)* > mır-lā-mak] *gçsz. f. [-r]* **1.** *{eAT} {ağız}* Mırıldamak; mırıltılı sesler çıkarmak. [DK] [DS] **2.** (Kedi için) mırıltılı sesler çıkarmak.

mırlamatlamak, [Ar. māmurāt => mamurat-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Üstünkörü onarmak. [DS]

mırlanmak, [mır *(yans.)* > mır-la-n-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* Mırıldanmak. [DS]

mırlaşmak, [mır *(yans.)* > mır-la-ş-mak] *{ağız} işteş. f. [-ır]* **1.** Ağız kavgası etmek; tartışmak. **2.** Ağlaşmak. **3.** (Kediler için) dövüşüp bağrışmak. [DS]

mırmır[1], [Yun. mourmoúri => mırmır] *is. zool.* Mırmır balığıgillerden, denizlerimizde yaşayan, boyu 80 cm.yi bulan, pulsuz gövdeli, uzun ağızlı, sırtı açık yeşilimsi gri renkli, başı menekşe renginde yüzgeçsiz bir tür yılan balığı, *(Echelus myrus).*

mırmır[2], [mır *(yans.)* > mır+mır] *{ağız} sf.* **1.** (Kişi için) çok konuşan; dırdır eden. **2.** Burnundan konuşan. **3.** Belalı. [DS]

mırmır[3], [? mırmır] *{ağız} is.* Altın gerdanlık. [DS]

mırmırık[1], **-ğı** [mır *(yans.)* > mır+mır-ık] *{ağız} is.* Kedi. [DS]

mırmırık[2], **-ğı** [mır *(yans.)* > mır+mır-ık] *{ağız} is.* İki kişinin yavaş sesle konuşması. [DS]

mırmırık[3], **-ğı** [mır+mır-ık] *{ağız} is.* **1.** Sulu ayran. **2.** Çok ekşimiş boza. **3.** Yenice mayalanmaya yüz tutmuş şıra; olmaya başlamış şarap. [DS] ☞ **mırmırık çorbası,** *Suyu çok, tanesi ve yağı az çorba.*

mırmırık[4], **-ğı** [mır *(yans.)* + mır > mırmır-ık] *sf.* **1.** Mırlanan. **2.** Sürekli sorun çıkaran.

mırmırık[5], **-ğı** [mır *(yans.)* > mır+mır-ık] *{ağız} sf.* Tatsız. [DS]

mırmırıs, [mır *(yans.)* > mır+mır-ık / mırmırıs] *{ağız} sf.* Dırıltı; mırıltı.[DS]

mırmırız, [Yun. mourmouri ?] *{ağız} is. zool.* Yassı, beyaz renkli, enine siyah çizgili, yarım kg. kadar gelen bir tür balık. [DS]

mırmıt, [armut marmut *(pekiştermeli ikileme)* > mırmıt] *{ağız} is.* Küçük armut. [DS]

mırnav, [mır *(yans.)* + nav *(yans)*] *is.* **1.** Kedinin çıkardığı bir tür miyavlama sesi. **2.** Kedi. **3.** *{ağız}* Kedilerin çiftleşmeye istekli oldukları zaman. [DS] **4.** *{ağız}* Aşırı cinsel istek sahibi ve erkek düşkünü kadın. [DS]

mırrıg, [? mırrık] *{ağız} is.* Sünnetçi. [DS]

mırrık[1], **-ğı** [? mırrık] *{ağız} is.* Sünnetçi. [DS]

mırrık[2], **-ğı** [mır(r)-ık] *{ağız} is.* Bataklık. [DS]

mırrık[3], **-ğı** [? mırrık] *{ağız} is.* Mayalanmış zeytin yağı tortusu. [DS]

mırrık[4], **-ğı** [mır *(yans.)* > mır(r)-ık] *{ağız} is.* Kedi sesi. [DS]

mırsına, [mırs-ı-n-a] *(mırsı'na) {ağız} zf.* Boşuna; boş yere. [DS]

mırşık, -ğı [mır *(yans.)* > mır-(ı)ş-ık] *{ağız} is.* Amacı belli olmayan iş. [DS]

mırt[1], [mırt / mirt *(yans.)*] *ünl.* Fırlayıp çıkmayı anlatan kök. [Zülfikar] *mırt-la-mak.* 🗗 **mırt mırt,** *{ağız}* Çevik.

mırt[2], [mırt *(yans.)*] *ünl.* Gücenmeyi ve dolayısı ile anlaşılmaz sözler söylemeyi anlatan kök. [Zülfikar] *mırt mırt, mırt-ıl-la-mak, mırt zırt, mırt-mak, mırt-ık*

mırt[3], [mırt *(yans.)*] *ünl.* Kemirilen, ısırılan şeylerin çıkardığı ses; kırt. 🗗 **mırt mırt,** *{ağız} (Taze sebze yerken) çiğneme ve koparma sesi çıkararak; gırt gırt.* [DS]

mırt[4], [mır *(yans.)* > mır-t] *ünl.* **1.** Anlaşılmaz biçimde çıkan ses. **2.** *is.* Küsme; gücenme. 🗗 **mırt mırt,** *1. Her şeye karışan. 2. (Söze karışmak için) gereksiz yere. 3. Cimri. 4. (Anlatmak) yarım yamalak. 5. {ağız} (Kişi için) iyi ve düzgün konuşamayan.* [DS]|| **mırt mırt etmek,** *1. Kendi kendine söylenip durmak; söylenmek; homurdanmak. {ağız} (aynı)* [DS] *2. Yarım yamalak anlatmak.*|| **mırt zırt,** *{ağız} Önemsiz şey; önemsiz konu.* [DS]

mırtı, [? mırtı] *{ağız} is.* Kıl heybe. [DS]

mırtık[1], **-ğı** [mır *(yans.)* > mır-(ı)t-ık] *{ağız} sf.* Çabuk gücenen. [DS]

mırtık[2], **-ğı** [mır-(ı)t-ık] *{ağız} is.* Sigara ağızlığı. [DS]

mırtıllamak, [mır *(yans.)* > mır-t-ıl-la-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Söylenmek. [DS]

mırtına, [mır *(yans.)* > mır-t-ın-a] *{ağız} sf.* Yerinde duramayan; haşarı. [DS]

mırtlamak, [mırt *(yans.)* > mırt-la-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [l(ı)-yor]* **1.** Yerinde duramamak; kıpırdanmak. **2.** Mezarda rahat edememek; hortlamak. [DS]

mırtmak, [mırt *(yans.)* > mırt-mak] *{ağız} gçsz. f. [-ar]* Darılmak. [DS]

mırtmırt[1], [mırt *(yans.)* > mırt+mırt] *{ağız} sf.* **1.** (Kişi için) herşeye karışan. **2.** (Söze karışmak için) gereksiz yere. [DS]

mırtmırt[2], [mırt+mırt] *{ağız} sf.* Cimri. [DS]

mırtmırt[3], [mırt *(yans.)* > mırt+mırt] *{ağız} is.* Bir tür küçük deniz ördeği. [DS]

mırtmırt[4], [mırt *(yans.)* > mırt+mırt] *{ağız} is.* Kelek. [DS]

mırzı, [? mırzı] *{ağız} is.* Köklenmiş üzüm çubuğu. [DS]

mıs, [mıs / mis] *ünl.* Kurnazlık düşünmeyi, sinsi davranmayı, bıyık altından gülümsemeyi anlatan kök.

-mısa, [-mı-sa / -mise / -mıssa / -misse / -mış-sa / -mişse / ... imişse] *{eAT} çek. e.* ... ise; ... olsa; ... olsaydı.

mıs'ad, [Ar. ṣuʿūd > miṣʿād مصعاد] *(mis-a:d) {OsT} is.* **1.** Merdiven. **2.** Asansör *(19. yy.dan sonra).*

mısandere, [Yun. mesantra] *{ağız} is.* Tavan arası. [DS]

mısandıra, [Yun. musantra => mısandıra] *{ağız} is.* Sofanın, merdiven üstü boşluğunun kenarına çakılan korkuluk. [DS]

mısbah, [Ar. ṣubḥ > mıṣbāḥ مصباح] *(mısba:h) {OsT} is.* **1.** Az ışıklı aydınlatma aracı; kandil; çıra. **2.** Sabah sabah şarap içilen büyük kâse. 🗗 **mısbāhü'l-meshūr,** *{OsT} Sabahlamış.*|| **mısbāhü's-sürūr,** *{OsT} Şarap.*

mısdağa, [Ar. mıṣdağa مصدغه] *{OsT} is.* Yanak yastığı.

mısdak, -ğı [Ar. ṣıdḳ>mıṣdāḳ مصداق] *(mısda:k) {OsT} is.* **1.** Doğruluğu ve gerçekliği kanıtlayan şey; kanıt. **2.** *fel.* Ölçüt.

mısdakiyat, [Ar. mısdākiyyāt مصداقيات] *(mısdakiya:t, k kalın söylenir.) {OsT} is. fel.* Ölçüt bilimi.

mısfa, [? mısfa] *{ağız} is.* Sofa. [DS]

mısfah, [Ar. mıṣfāḥ مصفاح] *(mısfa:h) {OsT} is.* Madenleri ezerek yaprak hâline getirmekte kullanılan alet.

mısfat, [Ar. ṣafvet > mıṣfāt مصفات] *(mısfa:d) {OsT} is.* Süzgeç.

mısgı, [mıskı / mısgı] *{ağız} is.* Cimri. [DS]

mısıkçı, [mıs-ık-çı] *{ağız} sf.* Cimri. [DS]

Mısır, [Ar. mıṣr مصر] *is.* (Tamlayan olarak) Mısır'la ilgili; Mısır'a özgü. 🗗 **Mısır baklası,** *bot. Tohumu veya otu insan ve hayvanlar için zehirli olan bir çeşit süs bitkisi; kurt baklası; Yahudi baklası; acı bakla, (Lupinus termis).*|| **Mısır fulü,** *bot. Beyaz çiçekli bir tür nilüfer; Hint fulü. (Nelubrium).*|| **Mısır kesesi,** *Osmanlı İmparatorluğunda itibarî değeri 600 kuruş olan para ölçüsü.*|| **Mısır Lehçesi,** *1. Mısır ve Sudan'da konuşulan Arap lehçesi. 2. Helenleşme dönemine kadar Mısır'da konuşulan Hami-Sami dili.*|| **Mısır tavuğu,** *Hindi.*|| **Mısır turnası,** *zool. Leyleksilerden Afrika ve Batı Asya'nın sulak kıyılarında yaşayan uzun ve eğri gagalı, orta uzun bacaklı, boyu 75 cm. kadar, kanat açıklığı bir buçuk metreyi bulan, kurbağa türü küçük hayvanlarla beslenen, bazı türleri eski Mısırlılarca kutsal sayılan değişik renkli kuşlar; ibis, (Threskiornis / İbis aethiopica).*|| **Mısır yılı,** *İlk Çağdan beri Mısır'da kullanılan 365 günlük "kararsız" yıl.*

mısır[1], [Ar. mıṣr مصر] *is. bot.* **1.** Buğdaygillerden, Güney Amerika kökenli, dik ve yüksek gövdeli, geniş şerit yapraklı, dizili tanelerle donanmış iri koçanlı tahıl bitkisi, *(Zea mays).* **2.** Bu bitkinin besin maddesi olarak kullanılan taneleri. **3.** *{ağız}* Tahıl. [DS] 🗗 **mısır basması,** *{ağız} mutf. İçi cevizli mısır unundan yapılmış bir çörek.* [DS]|| **mısır ekmeği,** *mutf. Mısır unu, tuz ve su karışımından oluşan hamurun bir kap içinde pişirilmesi ile elde edilen özel ekmek.*|| **mısır fitili,** *Eskiden topları ağız otuyla ateşlemek için kullanılan mısır püsküllerin-*

den örülme fitil.|| **mısır kalburu,** *Ateş üzerine tutularak içinde mısır patlatılan delikli kap veya elek.*|| **mısır özü,** *Mısır tanelerinden elde edilen öz madde.*|| **mısır patlatmak,** *Çerez olarak yemek üzere, cin mısır adı verilen bir tür mısırı ateş üzerinde tutarak pişirmek.*|| **mısır püskülü,** *1. Mısır koçanının ucundaki saça benzer uzantılardan oluşan demet. 2. mecaz. Zayıf. seyrek ve ince saç.*|| **mısır unu,** *Mısır tanelerinin öğütülmesiyle elde edilen un.*|| **mısır yağı,** *Mısır tanelerinden çıkarılan sıvı yağ.*

mısır[2], [Ar. Mısır *(yer adı)* > mısır / mısırga] *{ağız} is.* Hindi. [DS]

mısır[3], [Ar. Mısır *(yer adı)* > mısır] *{ağız} is.* Domates. [DS]

mısır[4], [Ar. mıṣṭār ?] *{ağız} is.* Duvarcı malası. [DS]

mısıra, [Ar. mıṣṭār => mısıra ?] *{ağız} is.* Duvarcı malası. [DS]

mısırcı, [mısır-cı] *is.* Mısır satan kimse.

mısırda, [Mısır + dar(ı-s-ı)] *{ağız} is.* → mısır[1]. [DS]

mısırdarı, [Mısır+darı(-s-ı)] *{ağız} is.* → mısır[1]. [DS]

mısırga[1], [mısır-ga] *{ağız} is.* Mısır unundan yapılmış bir hamur işi; kaçamak. [DS]

mısırga[2], [mısır-ga] *{ağız} is.* Hindi. [DS]

mısırgan, [mısır-gan] *{ağız} is.* Hindi. [DS]

mısırı, [mısır-ı ?] *{ağız} is.* Duvarcı malası. [DS]

mısırık, -ğı [mıs-ır-ık] *{ağız} is.* Bulaşık. [DS]

mısırka, [mısır-ka / mısır-ga] *{ağız} is.* Hindi. [DS]

Mısırlı, [mısır-lı] *is.* Mısır halkından olan veya bu halkın soyundan olan kimse.

mısırlık, -ğı [mısır-lık] *is.* Mısır tarlaları ile kaplı alan; mısır ekili yer.

mısırtavuğu, [mısır+tavu(k)-u] *{ağız} is.* Hindi. [DS]

mıskab, [Ar. ṣaḳb > mıṣḳab مثقب] *{OsT} is.* Delme aracı; matkap; delgeç.

mıskal, [Ar. mıṣḳāl مصقال] *(mıska:l) {OsT} is.* **1.** Cilalama aracı; parlatma aracı. **2.** İnce ve zarif hatip. **3.** *müz.* Her biri ayrı ses veren bir sıra kamıştan meydana gelmiş düdük; musikar. ▭ **mıskal kamışı gibi,** *Birbiri ardınca sık olarak sıralanmış; sık dizilmiş.*

mıskala, [Ar. mıṣḳala مصقلة] *{OsT} is.* Madenî eşyayı, ayna, kösele gibi şeyleri parlatmakta kullanılan alet; maskala.

mıskali, [Ar. mıṣḳālī مصقالى] *(mıska:li:) {OsT} sf.* Mıskal çalan.

mıskat, -ti [Ar. mıskāt مسقات] *(miska:t) {OsT} is.* Su kovası.

mıskı, [mıs-kı] *{ağız} sf.* Cimri. [DS]

mıskıç, -cı [mıs-kıç] *{ağız} sf.* Cimri. [DS]

mısmar, [Ar. mismār] *{ağız} is.* Büyük ve uzun çivi. [DS]

mısmıl[1], [Ar. bismillah > Far. bismil => mısmıl مسمل /مصمل] *{ağız} sf.* **1.** (Et için) dinen yenilebilir nitelikte boğazlanmış olan; dinî açıdan bir sakıncası olmayan; murdar olmayan; temiz; pak; tahir. *{eAT} (aynı)* [DS] **2.** (Kişi için) temiz iş yapan. **3.** Düzgün; düzenli. **4.** Uygun; isteğe uygun. **5.** (Davranış için) inanç, örf ve yasalara uygun. **6.** Temiz; derli toplu. **7.** İyi; doğru; tutarlı. **8.** *zf.* (Yapılan iş için) tam; eksiksiz; iyi; güzel; sağlam; dört başı mamur; mükemmel; adamakıllı. *{eAT} (aynı)* **9.** Büsbütün; tümüyle. **10.** (Alış veya satış için) toptan; götürü. [DS]

mısmıl[3], [Ar. bismillah > Far. bismil => mısmıl مسمل /مصمل] *{ağız} is.* **1.** Hayvan ölüsü; leş. **2.** *sf.* Pis; kirli. [DS] ▭ **mısmıl ağacı,** *{ağız} Mürver ağacı.* [DS]

mısmıl[3], [Ar. bismillah > Far. bismil => mısmıl مسمل /مصمل] *{ağız} zf.* Her zaman. [DS]

mısmıl[4], [mıs+mıl / mı(s)+mı/tıl] *{ağız} is.* Benzeri; tıpkısı; eşiti. [DS]

mısmıl[5], [mıs *(yans.)* > mıs+mıs > mısmıl ?] *{ağız} sf.* **1.** (Kişi için) kendi kabuğuna çekilmiş; el içine karışmayan. **2.** Uysal. [DS]

mısmıllamak, [mısmıl-la-mak مصمللامق] *{eAT} {ağız} gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* **1.** Bir işi gereği gibi yapmak. **2.** Bitirmek; temize çıkarmak; temizlemek. **3.** Birinin canını yakmak; iyice dövmek. [DS]

mısmıllı, [mısmıl-lı] *{ağız} zf.* Büsbütün; tamamıyla; tümüyle. [DS]

mısmıllık, -ğı [mısmıl-lık مسمللق] *{eAT} is.* Temizlik; paklık.

mısmındar, [Ar. murdār => mundar => mıs +mı/n-dar] *{ağız} pekşt. sf.* Çok pis. [DS]

mısmıntı, [mıs+mı/ntı] *{ağız} pekşt. sf.* (Kişi için) işinde ve sözünde gereğinden çok titiz davranan. [DS]

mısmırlamak, [mısmıl-la-mak / mısmır-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Birinin canını yakmak; çok dövmek. [DS]

mısmıs, [mıs *(yans.)* > mıs+mıs] *{ağız} sf.* **1.** Sessiz; utangaç. **2.** Uyuşuk; kılıksız; beceriksiz. [DS]

mısmısıl, [mı(s)+mı/sıl ?] *{ağız} zf.* Bütünüyle; tamamıyla.[DS]

mısmıtıl[1], [mısmıl > mısmıtıl ?] *{ağız} sf.* Doğru. [DS]

mısmıtıl[2], [mı(s)+mı/tıl ?] *{ağız} zf.* → mısmısıl. [DS]

mısmıtıl[3], [mı(s)+mı/tıl ?] *{ağız} is.* → mısmıl[4]. [DS]

mısmıyıl, [mısmıl] *{ağız} sf.* İsteğe uygun. [DS]

Mısr, [Ar. mıṣr مصر] *{OsT} öz. is.* **1.** Mısır ülkesi. **2.** (Özellikle) Kahire.

mısr, [Ar. mıṣr مصر] *{OsT} is.* **1.** Şehir. **2.** Ülke.

mısra, -a'ı [Ar. mıṣrāᶜ مصراع] *(mısra:)* *{OsT}* *is.* **1.** Kapı kanadı. **2.** İstiridye gibi deniz hayvanlarının kabuklarından her birine verilen ad. **3.** *ed.* Bir manzumeyi meydana getiren, ölçü ve ahenk bakımından diğerlerine benzesin veya benzemesin tek bir satıra verilen ad; dize. ⊡ **mısrā'-i āzāde,** *{OsT} Şair tarafından özel olarak söylenmiş, kendi başına bir şiir olabilecek kadar güzel ve anlamlı dize; tek ve bağımsız dize.*|| **mısrā'-i berceste,** *{OsT} Bir şiirdeki en güzel mısra.*|| **mısrā'-i evvel,** *{OsT} ed. Bir beyitte ilk mısra.*|| **mısrā'-i sānî,** *{OsT} ed. Bir beyitte ikinci mısra.*

mısran[1], [Ar. mıṣrān مصران] *(mısra:n)* *{OsT}* *is.* **1.** İki şehir. **2.** *öz. is.* (Özellikle) Kûfe ve Basra şehirlerine verilen ad.

mısran[2], [Yun. musantra => mısran] *{ağız}* *is.* Hayvan yemliği. [DS]

mısranda, [Yun. musantra] *{ağız}* *is.* Sergen. [DS]

mısranlı, [Yun. musantra => mısran-lı] *{ağız}* *is.* → mısran[2]. [DS]

Mısrî, [Ar. mıṣr > mıṣrī / mıṣriyye مصري] *(mısrı:)* *{OsT}* *sf.* **1.** Mısır ülkesiyle ilgili; Mısır'a ait. **2.** (Kişi için) Mısırlı.

-mıssa, [-mı-sa / -mise / -mıssa / -misse / -mış-sa / -mişse / ... imişse] *{eAT}* *çek e.* → -mısa.

mıstaba, [Ar. mıṣṭaba مصطبة] *{OsT}* *is.* **1.** Kerevet; sedir; divan. **2.** Memfis büyüklerine ait mezar. ⊡ **mıstaba-nişîn,** *{OsT} Peykede oturan.*

mıstar, [Ar. saṭr > mıṣṭar مسطر] *{OsT}* *is.* **1.** Kâğıt veya başka bir zemin üzerine satırları düzgün yazabilmek için çizgi çekmeye yarayan alet; çizgi cetveli. **2.** Duvarcı ve sıvacıların sıva veya betonu düzeltmek için kullandıkları ensiz düzgün tahta; mastar. **3.** Taşçıların, taşın yontulması gereken yerlerini işaretlemekte kullandıkları cetvel. ⊡ **mıstar kalemi,** *El yazması kitapların kenarlarına çizgi çekmekte kullanılan pergele benzer bir alet.*

mıstara, [Ar. mıṣṭar > mıṣṭara مسطره] *{OsT}* *is.* Yazı cetveli.

mıstır, [mıs-tır ?] *{ağız}* *sf.* **1.** Yaygaracı; şımarık. **2.** Kurnaz. **3.** Alıngan. [DS] ⊡ **mıstır mıstır,** *{ağız} Kurnazca; sezdirmeden.* [DS]

mısvat, [Ar. ṣavt > mıṣvāt مصوات] *(mısva:t)* *{OsT}* *is.* **1.** Ses gücü; ses kuvveti. **2.** *sf.* (Kişi için) çok fazla bağıran; çok haykıran; gürültücü.

mısyed, [Ar. ṣayd > mıṣyed / mıṣyede مصيد / مصيده] *{OsT}* *is.* Av aracı; avda kullanılan her türlü alet.

-mış[1], [-mış / -miş / -muş / -müş] *çek. e.* Fiillerin belirsiz geçmiş zamana bağlı olarak çekimini sağlayan ek; öğrenilen geçmiş zaman kip eki; -miş'li geçmiş zaman kip eki: *almışım, almışsın, almış, almışız, almışsınız, almışlar, bilmişim, bilmişsin, bilmiş, bilmişiz, bilmişsiniz, bilmişler.* *{eT}* *{eAT}* *(aynı)* ⊡ **-muşlar değil idi,** *{eAT} –mamışlardı.*|| **-muşum yok,** *{eAT} -mış değilim; -acak değilim.*

-mış[2], [-mış / -miş / -muş / -müş] *{eT}{eAT}* *yap. e.* **1.** Fiilden isim ve sıfat türeten ek. Daha önceden yapılmış, bitmiş, ortaya çıkmış kavramı katarak sıfatlar yapar: *geçmiş (gün), gelişmiş (ülke), türemiş (kelime), yenmiş (kuzu). "Turul-mış suya el degicek bulanur."* Tıbb-ı Nebevî.. *od-un-mış kişi, (uyanmış kişi)* **2.** Aynı kavramla kalıcı isimler türetir: *ermiş, dolmuş, geçmiş, yaradılış, yaratılış.* **3.** Kişi adları yapar: *Satılmış, Durmuş, İltutmuş.* **4.** Sıfat fiil (ortaç) eki.

-mış[3], [mış *(on)* > -mış / -miş] *{eAT}* *yap. e.* Eskiden on anlamı taşıyan bu kelime daha sonraları ekleşerek altı ve yedi sayılarına eklenerek kalıplaşmıştır. *alt-mış, yit-miş.*

mış, [mış / moş / muş *(yans.)*] *ünl.* Burundan solumayı, bu biçimde sesler çıkararak uyumayı anlatan kök. [Zülfikar] *mmış-ıl mışıl, mış-ık, mış-ı-la-mak, mış-ıl-da-k, mış-ıl-tı, mış-mak, mış-kır-mak* ⊡ **mış mış,** *{eAT} Mışıl mışıl.*

-mışam, [-mış-am / mişem / -muşam / müşem] *{eAT}* *çek. e.* -mışım; -dım.

mışat, [Ar. mışṭ > mışāṭ مشاط] *(mışa:t)* *{OsT}* *is.* Taraklar.

mışeağısı, [meşe+ağı-s-ı] *{ağız}* *is.* → meşe ağısı. [DS]

mışga, [? mışga] *{ağız}* *is.* Dişilik organının dış kısmı; ferç. [DS]

-mışı, [-mış-ı / mişi] *{eAT}* *yap. e.* Ulaç eki; -dığı.

mışık[1], **-ğı** [mış *(yans.)* > mış-ık / Far. müşek *(fare)* / *eT* mışkıç] *{ağız}* *is.* Kedi. [DS]

mışık[2], **-ğı** [? mışık] *{ağız}* *is.* Bilye. [DS]

mışık[3], **-ğı** [mış-ık / mız-ık] *{ağız}* *is.* Oyunbozanlık; mızıkçılık. [DS]

mışık[4], **-ğı** [mış-ık / Ar. muᶜẕib] *{ağız}* *sf.* (Kişi için) güldürücü; taklitçi; komik. [DS]

mışık[5], **-ğı** [Rus. mujik ?] *{ağız}* *sf.* (Kişi için) kumral. [DS]

mışıl, [mış *(yans.)* > mış-ıl] *ünl.* Burundan solumayı, bu biçimde sesler çıkararak uyumayı anlatan yansımalı gövde. ⊡ **mışıl mışıl,** *Rahat, sakin ve derin soluk alarak.*

mışılak, -ğı [mış *(yans.)* > mış-ıl-ak] *{ağız}* *is.* **1.** Burun. **2.** Sürekli akan burnun çıkardığı ses. [DS]

mışılamak, [mış *(yans.)* > mış-ı-la-mak] *{ağız}* *gçsz. f.* *[-r] [-l(ı)-yor]* Uyurken mışıltılı ses çıkarmak. [DS]

mışıldak, -ğı [mış *(yans.)* > mış-ıl-da-k] *{ağız}* *is.* Sürekli akan burnun çıkardığı ses. [DS]

mışıldama, [mış-ıl-da-ma] *is.* Mışıldamak eylemi veya durumu.

mışıldamak, [mış-ıl-da-mak] *gçsz. f.* *[-r] [-d(ı)-yor]*

1. Mışıl mışıl ses çıkarmak. 2. *{ağız}* → mışılamak. [DS]

mışıltı, [mış *(yans.)* > mış-ı-l-tı] *{ağız} is.* Uyurken çıkarılan ses. [DS]

mışımak, [mız-mak > mış-mak / mış-ı-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r]* Sözünden dönmek; yılmak; korkup caymak; mışmak. [DS]

mışırgı, [mış *(yans.)* > mıc-ır-gı / mış-ı-r-gı / mışırık ?] *{ağız} sf.* (İş için) çözümü güç; karışık; bulaşık. [DS]

mışırgılı, [mış *(yans.)* > mıc-ır-gı-lı / mış-ı-r-gı-lı] *{ağız} sf.* Kuşkulu. [DS]

mışırı, [? mışırı] *{ağız} sf.* Duvarcı malası. [DS]

mışırık, -ğı [mış *(yans.)* > mıc-ır-ık / mış-ı-r-ık / mışırgı ?] *{ağız} sf.* (İş için) çözümü güç; karışık; bulaşık. [DS]

mışırıklı, [mış *(yans.)* > mıc-ır-ık-lı / mış-ı-r-ık-lı ?] *{ağız} sf.* (İş için) kuşkulu; oyunlu; karışık; sonucu belli olmayan. [DS]

mışırlık, -ğı [mışır-lık] *{ağız} is.* Hayvan yemliği. [DS]

mışka, [mış-ka ?] *{ağız} is.* Yaz armudu.[DS]

mışkat, [? mışkat] *{ağız} is.* Ebegümeci çiçeği. [DS]

mışkı, [bıç-kı > mışkı] *{ağız} is.* Bıçkı; testere. [DS]

mışkıç, [Soğd. mwşkysc] *{eT} is.* Vahşi kedi; yaban kedisi. [Clauson]

mışkırmak, [mış *(yans.)* > mış-kır-mak] *{ağız} gçsz. f. [-ır]* **1.** Öfkeli öfkeli solumak; kızmak. **2.** Darılmak. [DS]

mışlamak, [mış *(yans.)* > mış-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* (Hayvan için) sert sert solumak. [DS]

mışmak[1], [mış *(yans.)* > mış-mak] *{ağız} gçsz. f. [-ar]* (Çiçek için) açılmak. [DS]

mışmak[2], [mış *(yans.)* > mış-mak / mız-mak] *{ağız} gçsz. f. [-ar]* Sözünden dönmek; yılmak; korkup caymak; mızmak. [DS]

mışmış[1], [Ar. mişmiş / Far. meşmeş مشمش] *{OsT} is. bot.* **1.** Zerdali. **2.** Kayısı veya erik.

mışmış[2], [? mışmış] *{ağız} is.* Süt. [DS]

mışrak, -kı [Ar. şarḳ > mışrāḳ مشراق] *(mışra:k) {OsT} is.* Güneşi bol olan ülke.

mışrat, [Ar. mışrāṭ / muşraṭ مشراط / مشرط] *{OsT} is.* **1.** Keskin bıçak. **2.** Cerrah bıçağı; neşter.

mışrık, -ğı [mış *(yans.)* > mış-(ı)r-ık / mıc-(ı)r-ık] *{ağız} sf.* (İş için) çözümü güç; karışık; bulaşık. [DS]

mışrıkı, [mışrık > mışrık-ı] *{ağız} sf.* → mışrıklı. [DS]

-mışsa, [-mı-sa / -mise / -mıssa / -misse / -mış-sa / -mişse / ... imişse] *{eAT} çek. e.* → -mısa.

mışşık, -ğı [mış *(yans.)* > mış(ş)ı-k / mız(z)-ık] *{ağız} sf.* Mızıkçı. [DS]

mıt[1], [mıt *(yans.)*] *ünl.* Kıpırdaşmayı, bu şekilde sürekli konuşmayı anlatan kök. [Zülfikar] *mıt mıt etmek, mıt-ır-da-mak.* ⊡ **mıt mıt etmek,** *{ağız} Alçak sesle sürekli konuşmak.* [DS]

mıt[2], [mad / mıd / mıt / mod *(yans.)*] *ünl.* Kendi kendine söylenmeyi, homurdanmayı anlatan kök. [Zülfikar] *mıt mıt etmek, mıt(t)-ır-da-mak*

mıt'am, [Ar. ṭaʿam > mıṭʿām مطعام] *(mıt-a:m) {OsT} sf.* Başkalarını yedirip içiren; konuksever.

mıt'an, [Ar. mıṭʿān مطعان] *(mıt-a:n) {OsT} is.* At sürücüsü.

mıta'n, [Ar. mıṭa'n مطان] *{OsT} is.* Hayvan sürücüsü.

mı'tar[1], [Ar. ʿıṭr > mıʿṭār معطار] *{OsT} sf.* (Kişi için) her zaman çok güzel koku sürünen.

mıtar[2], [Ar. mıṭmār => mıtar] *{ağız} is.* Sicim. [DS]

mıtel, [mitil > mıtél] *{ağız} sf.* (Yatak, yorgan, yaygı, giyecek vb. için) eskimiş. [DS]

mıthan, [Ar. ṭaḥn > mıṭḥan مطحن] *{OsT} is.* Değirmen.

mıthana, [Ar. ṭaḥn > mıṭḥana مطحنه] *{OsT} is.* → mıthan.

mıthere, [Ar. mıṭhere مطهره] *{OsT} is.* **1.** Su kabı. **2.** Matara.

mıtıklık, -ğı [mıt *(yans.)* > mıt-ık-lık] *{ağız} is.* Sazlık. [DS]

mıtıl, [mitil / mıtıl] *{ağız} is.* **1.** Ot minder; ot yastık. **2.** Yorgan kılıfı; mitil. [DS]

mıtır, [mıt *(yans.)* > mıt-ır ?] *{ağız} sf.* Cimri. [DS]

mıtırıb, [Ar. muṭrib *(çalgıcı)* > mıtırıp / mıtırıb] *{ağız} is.* → mıtırıp[1]. [DS]

mıtırıf, [mıt *(yans.)* > mıt-ır-ık / mıtırıp / mıtırıf] *{ağız} sf.* → mıtırık[1]. [DS]

mıtırık[1], **-ğı** [mıt *(yans.)* > mıt-ır-ık] *{ağız} sf.* Cimri. [DS]

mıtırık[2], **-ğı** [Ar. mıṭrab => mıtırık] *{ağız} sf.* Geveze. [DS]

mıtırıp[1], **-bı** [Ar. muṭrib *(çalgıcı)* => mıtırıp] *{ağız} is.* Çingene. [DS]

mıtırıp[2], **-bı** [? mıtırıp] *{ağız} is.* **1.** Bir kimseyi kızdıracak şeyler. **2.** *sf.* Kavgacı. [DS] ⊡ **mıtırıbına basmak,** *{ağız} Kızdırmak; bam teline dokunmak.* [DS]

mıtırıp[3], **-bı** [mıt *(yans.)* > mıt-ır-ık / mıtırıp] *{ağız} sf.* → mıtırık[1]. [DS]

mıtırıyuk, -ğu [Ar. mıṭrab => mıtırık / matrak] *{ağız} sf.* → mıtırık[2]. [DS]

mıtil, [mitil / mıtil] *{ağız} is.* Ot minder veya ot yastık. [DS]

mıtka, [mıt *(yans.)* > mıt-ka] *{ağız} is.* **1.** Yayık. **2.** Ayran. [DS]

mıtkır, [İt. banchiere => mıtkır / mıkır] *{ağız} sf.* Cimri. [DS]

mıtlak, -ğı [Ar. ṭalaḳ > mıṭlaḳ مطلاق] *{OsT} sf.* (Erkek için) çok sık kadın boşayan.

mıtlı[1], [mıt-lı] *{ağız} sf.* Tıpkı; aynı. [DS]

mıtlı[2], [mıhla / mıh-la-ma > mıtlı] *{ağız} is.* Kıymalı yumurta yemeği. [DS]

mıtmar, [Ar. mıṭmār مطمار] *(mıtma:r) {OsT} is.* Çırpı ipi.

mıtmıt, [mıt *(yans.)* > mıt+mıt] *{ağız} sf.* **1.** Mızmız. **2.** Geveze. **3.** (Kişi için) kaygısızca dolaşan; yavaş iş gören. [DS]

mıtrab, [Ar. ṭarab > mıṭrāb مطراب] *(mıtra:b) {OsT} is.* (Kişi için) çok neşeli.

mıtrak, -kı [Ar. mıṭraḳ / mıṭraḳa مطرق / مطرقه] *{OsT} is.* **1.** Kalın sopa; matrak. **2.** Sopa; değnek. **3.** Mızrak. **4.** Tokmak. **5.** Çekiç.

mıtraka, [Ar. mıṭraḳa مطرقه] *{OsT} is.* **1.** Kalm sopa. **2.** Demirci çekici.

mıtrıp[1], [Ar. mutrib *(çalgıcı)* > mıtrıp] *{ağız} is.* **1.** Çingene. **2.** *sf.* Bencil. [DS]

mıtrıp[2], [? mıtrıp] *{ağız} is.* Huy; yaradılış. [DS]

mıtrıp[3], [Ar. muṭrib] *{ağız} is.* Bam teli. [DS] ⊡ **mıtrıbına basmak,** *{ağız} Kızdırmak; bam teline dokunmak.* [DS]

mıttık[1], **-ğı** [mıt(t)-ık] *{ağız} is.* Gaga. [DS]

mıttık[2], **-ğı** [? mıttık] *{ağız} is.* Öldürecek kadar kötü sancı. [DS]

mıttık[3], **-ğı** [mıt *(yans.)* > mıt(t)-ık] *{ağız} sf.* (Kişi için) ufak tefek ve sağlam yapılı [DS]

mıttırdamak, [mıt *(yans.)* / mut > mıt-tı-r-da-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-d(ı)-yor]* **1.** Oynaklık yapmak. **2.** Aşırı sevgi ve istek duymak. [DS]

mıtva, -ı [Ar. tavᶜ > mıtvaᶜ مطواع *is.*] *(mıtva:) {OsT} sf.* (Kişi için) her zaman boyun eğen; pek itaatli.

mıy, [mıy *(yans.)*] *ünl.* Yarım yamalak iş görmeyi, bu biçimde konuşmayı anlatan kök. [Zülfikar] *mıy-ıl-da-k, mıy-mın-tı,mıy-mış-ık* ⊡ **mıy mıy,** *(Konuşma ve çalışma için) yarım yamalak.*|| **mıy mıy etmek,** *Yarı anlaşılır, yarı anlaşılmaz konuşmak.*

mıyat, [Ar. muḳayyed => mukāt / mıyat] *{ağız} is.* Bakıp gözetme. ⊡ **mıyat olmak,** *{ağız} İlgilenip gözetmek; korumak.* [DS]

-mıyaydı, [-mı-y-a-y-dı / miyeydi] *yap. e.* -mayacaktı.

mıyel, [mıy *(yans.)* > mıy-ıl / mıy-el] *{ağız} ünl.* Uyuşukluk, tembellik, beceriksizlik bildiren yansımalı gövde. ⊡ **mıyel mıyel,** *{ağız} Uyuşuk uyuşuk.* [DS]

mıyı, [*eT.* meñe / meñi > mıyı] *{ağız} is.* Beyin. [DS]

mıyık, -ğı [bıyık > mıyık] *{ağız} is.* Bıyık. [DS]

mıyıl, [mıy *(yans.)* > mıy-ıl] *ünl.* İsteksizce, yarım yamalak iş görmeyi, bu biçimde konuşmayı ifade eden ve neşesizlik bildiren yansımalı gövde. ⊡ **mıyıl mıyıl,** *{ağız} 1. (Bakmak için) sıkılgan sıkılgan. 2. (Bakmak için) aptalca; bel bel. 3. (Bakmak için) uykulu uykulu. 4. (Bakmak veya ateş için) sönük; cansız. 5. (Kişi için) ağır davranışlı.* [DS]

mıyışmak, [mıy *(yans.)* > mıy-ış-mak] *{ağız} gçsz. f. [-ır]* **1.** Gülümsemek; yılışmak. **2.** Alımlı gülümsemek. **3.** Mide dolgunluğundan, gıdıklanmaktan, zevkten gevşeklik gelmek; baygın durumda olmak. [DS]

mıymak, [mıy *(yans.)* > mıy-mak / mız-mak] *{ağız} gçsz. f. [-ar]* Caymak. [DS]

mıymıntı, [mıy *(yans.)* > mıy(ı)m-ıntı] *sf.* **1.** (Kişi için) sürekli sızlanan; yarım yamalak konuşan; mızmız. **2.** İnsanı bezdirecek derecede pek yavaş iş gören; işini düzenli ve istenilen şekilde yapamayan; beceriksiz; sünepe. **3.** *{ağız}* Kararsız. [DS] **4.** *{ağız}* Kuşkulu. [DS]

mıymıntılık, -ğı [mıymıntı-lık] *is.* Mıymıntı olma durumu; mıymıntı bir kimsenin niteliği.

mıymışak, -ğı [mıy *(yans.)* > mıy(ı)m-ış-ak] *{ağız} sf.* **1.** Cimri. **2.** Sessiz; uyuşuk. **3.** Şaşkın. [DS]

mıymışık, -ğı [mıy *(yans.)* > mıy(ı)m-ış-ık] *{ağız} sf.* Sessiz; uyuşuk. [DS]

-mız[1], [-mız / -miz / -muz / -müz] *çek. e.* İyelik eki. Getirildikleri isme, ilgi, aitlik, sahiplik kavramları katan ve ismi isme bağlayan çoğul birinci kişi iyelik eki: *babamız, annemiz, çocuğumuz, gülümüz.*

-mız[2], [-mız / -miz / -muz, / -müz, / -ımız, / -imiz, / -umuz, / -ümüz] *{eT} çek. e.* Çokluk birinci kişi iyelik eki.

mız[1], [maz / mız / moz *(yans.)*] *ünl.* Kızgınlıkla söylenmeyi ve homurdanmayı anlatan kök. [Zülfikar] *mız-ır-da-n-mak*

mız[2], [mız *(yans.)*] *ünl.* Can acısı ile bağıran köpeğin sesini anlatan kök. [Zülfikar] *mız-ık mızık, mız-ık-la-mak*

mız[3], [mız / miz *(yans.)*] *ünl.* Yarım yamalak, anlaşılmayan sözler sarfetmeyi; herhangi bir sebeple rahatsız olmayı; mızıkçılık etmeyi anlatan kök. [Zülfikar] *mız-gı, mız-ık-la-n-mak, mız-ık-mak, mız-ı-la-mak, mız-ıl-da-mak, mız mız, mız-ır-a-mak, mız-ır-gan-mak, mız-mak, mız-ık-çı, mız+mır, mız+mız-lık*

mız[4], [mız / miz *(yans.)*] *ünl.* Yaşlı kimselerin uyuklamasını anlatan kök. [Zülfikar] *mız-ga-mak, mız-gır-mak, mız-ka-mak, mız-ık-la-mak*

mız[5], [mız] *{ağız} is.* Kavga. [DS]

mıza, [? mıza] *{ağız} is.* **1.** Cüce kalmış sığır. **2.** Erkek eşek. **3.** *sf.* Gelişememiş; büyüyememiş. [DS]

mızdı, [mız-mak > mız-dı] *{ağız} sf.* Oyunbozan; mızıkçı. [DS]

mızdur, [? mızdur] *{ağız} is.* Çoban. [DS]

mızfar, [Ar. ẓafer > mıẓfār مظفار] *(mızfa:r) {OsT} is.* **1.** Zafer kazanmış olan; muzaffer. **2.** *is.* Asma çubuklarına sarmaşık gibi sarılan filiz.

mızga, [Slav. múzga] *{ağız} is.* Yapışkan çamurlu, çorak toprak. [DS]

mızgamak, [mız *(yans.)* > mız-(ı)g-a-mak > ımız-(ı)g-a-mak] *{ağız} gçsz. f. [-ır]* Uyuklamak; kestirmek; içi geçmek. [DS]

mızganmak, [mızga-n-mak مزغنمق] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* **1.** Uyuklamak; uykuya dalmak; kestirmek; içi geçmek. *{eAT} (aynı)* **2.** Nazlanmak. [DS]

mızgap, [? mızgap] *{ağız} is.* Baştan geçme çocuk önlüğü.[DS]

mızgı, [mız-(ı)g-ı] *{ağız} sf.* Huysuz. [DS]

mızgıdar, [mız-(ı)k-ı(t)-ar ?] *{ağız} sf.* Dayanıksız; sinirli. [DS]

mızgımak, [mız-gı-mak] *{ağız} gçsz. f. [-ır]* Uyuklamak. [DS]

mızgır[1], [mız-(ı)g-ır / mızgırt] *{ağız} sf.* (İnsan, hayvan vb. için) yeteri kadar büyüyememiş; zayıf. [DS]

mızgır[2], [mız-(ı)g-ır] *{ağız} sf.* **1.** Çalışkan. **2.** İnatçı. [DS]

mızgır[3], [mız-mak > mız-gır] *{ağız} sf.* Uyuşuk. [DS]

mızgır[4], [mız-gır] *{ağız} sf.* Sıkıcı konuşan; geveze. [DS]

mızgırt[1], [mız-(ı)g-ır-t] *{ağız} sf.* Cimri. [DS]

mızgırt[2], [mız-(ı)g-ır-t] *{ağız} sf.* → mızgır[1].[DS]

mızı[1], [mız-ı?] *{ağız} sf.* (Et vb. yiyecek için) iyi pişmemiş. [DS]

mızı[2], [mız-ı ?] *{ağız} is.* Çıra. [DS]

mızıgamak, [mız *(yans.)* > mız-(ı)g-a-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-ğ(ı)-yor]* Uyuklamak; kestirmek; içi geçmek. [DS]

mızıhçılıh, [mız *(yans.)* > mız-ık-çı-lık] *{ağız} is.* Oyunbozanlık. [DS]

mızıhçi, [mız *(yans.)* > mız-ık-çı] *{ağız} sf.* Dedikoducu. [DS]

mızık[1], **-ğı** [mız *(yans.)* > mız-ık] *ünl.* **1.** Zorda kalındığında, genellikle yenilgiyi kabul etmek yerine, çıkarılan ağlama ile konuşma arası sesi anlatır. **2.** *{ağız}* Yarı anlaşılır, yarı anlaşılmaz biçimde bağırma, inlenme bildirir. [DS] **3.** *{ağız}* Canı yanan köpeğin veya küçük yavrularının bağırma sesini bildirir. [DS] ⊡ **mızık mızık,** *{ağız} 1. (Canı yanan köpeğin bağırması) acı acı; inleyerek. 2. (Köpek yavruları için) küçük veya çok.* [DS]

mızık[2], **-ğı** [mız *(yans.)* > mız-ık] *{ağız} sf.* Sözünde durmayan; cayan. [DS]

mızık[3], **-ğı** [mız *(yans.)* > mız-ık] *{ağız} is.* İyi pişmemiş ekmeğin hamur kalmış yeri. [DS]

mızık[4], **-ğı** [mız *(yans.)* > mız-ık] *{ağız} sf.* **1.** Cıvık. **2.** Oyunbozan. [DS]

mızık[5], **-ğı** [mız *(yans.)* > mız-ık] *{ağız} is.* **1.** Ufak kalmış, büyüyememiş meyve. **2.** Dölü iyi ve iri olmayan erkek hayvan; damızlığa elverişli olmayan erkek hayvan. **3.** Zayıf hayvan. **4.** Arıların en son olan cansız yavruları. [DS]

mızık[6], **-ğı** [mız *(yans.)* > mız-ık / em-(i)z-ik ?] *{ağız} is.* Çinkodan yapılmış su kabı. [DS]

mızık[7], **-ğı** [mız *(yans.)* > mız-ık / mızk] *{ağız} is.* Gönül; can. [DS]

mızıka[1], [İt. musica] *is.* **1.** Bando. **2.** Küçük çocukların çaldığı, bir ağaç çerçeve içine yerleştirilmiş iki sıra dilciği çalan kişinin soluk alıp vermesi ile titreşen ve ses veren üflemeli bir çalgı aleti; armonika.

mızıka[2], [mız *(yans.)* > mız-ık-a ?] *{ağız} is.* Topaç. [DS]

mızıkacı, [mızıka-cı] *is.* **1.** Bandocu. **2.** *sf.* Armonika çalan.

mızıkalı, [mızıka-lı] *sf.* **1.** Mızıkası bulunan; mızıka taşıyan. **2.** *is.* Saray bandocusu.

mızıkçı, [mızık-çı] *sf.* **1.** Çeşitli bahaneler ile oyunu bırakan; oyunbozan; kolayca darılan; ordubozan. **2.** *{ağız}* Yalancı. [DS] **3.** *{ağız}* Dedikoducu.

mızıkçılık, -ğı [mızık-çı-lık] *is.* Mızıkçının yaptığı şey veya onun niteliği; yenileceğini anlayınca küçük bahaneler bularak oyundan ayrılma işi. ⊡ **mızıkçılık etmek,** *Yenileceğini anlayınca küçük bahaneler bularak oyundan ayrılmak.*

mızıklamak[1], [mız *(yans.)* > mız-ık-la-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(ı)-yor]* İçi geçmek; kestirmek; uyuklamak. [DS]

mızıklamak[2], [mız *(yans.)* > mız-ık-la-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(ı)-yor]* (Canı yanan köpek için) acı acı bağırmak; inlemek. [DS]

mızıklanma, [mızık-la-n-ma] *is.* Mızıklanmak eylemi veya durumu.

mızıklanmak[1], [mızık-la-n-mak] *dönşl. f. [-ır]* **1.** Yenileceğini anlayınca küçük bahaneler bularak oyunu bozmak; oyunbozanlık etmek; mızıkçılık etmek. **2.** *{ağız}* (Canı yanan köpek için) acı acı bağırmak; inlemek. [DS] **3.** *{ağız}* Mızmızlık etmek. [DS]

mızıklanmak[2], [mızık-la-n-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* İçi geçmek; kestirmek; uyuklamak. [DS]

mızıklı, [mız *(yans.)* > mız-ık-lı] *{ağız} sf.* (Kişi için) mızmız; uyuşuk. [DS]

mızıkmak, [mız *(yans.)* > mız-ık-mak] *{ağız} gçsz. f. [-ır]* Mızıkçılık etmek. [DS]

mızıl, [mız *(yans)* > mız-ıl] *ünl.* Yarım yamalak, anlaşılmayan sözler söylemeyi bildiren söz. ⊡ **mızıl mızıl,** *{ağız} (Söylenmek için) kendi kendine; anlaşılır anlaşılmaz.* [DS]

mızılamak, [mız *(yans.)* > mız-ı-la-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(ı)-yor]* (Çocuk için) ağlamaya başlamak. [DS]

mızılanmak, [mız *(yans.)* > mız-ı-la-n-mak] *{ağız} dönşl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Kavga çıkarmak. [DS]

mızıldama, [mız *(yans.)* > mız-ıl-da-ma] *is.* Mızıldamak eylemi ve durumu.

mızıldamak, [mız-ıl-da-mak] *gçsz. f. [-r] [-d(ı)-yor]* **1.** Kendi kendine anlaşılmaz bir sesle şikâyet eder-

cesine konuşmak; söylenmek; mırıldamak. **2.** *{ağız}* Çok yavaş şarkı veya türkü söylemek. [DS]

mızıldanma, [mız-ıl-da-n-ma] *is.* Mızıldanmak eylemi ve durumu.

mızıldanmak, [mız-ıl-da-n-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* **1.** Hafiften sızlanmak; acı acı ses çıkarmak. **2.** Kendi kendine anlaşılmaz bir biçimde söylenmek. [DS]

mızıllamak, [mız-ıl-la-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Mırıldanmak. [DS]

mızımak, [mız *(yans.)* > mız-mak / mız-ı-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r]* Oyunbozanlık etmek; mızmak. [DS]

mızır, [mız *(yans.)* > mız-ır / mız-ıl] *ünl.* Yarım yamalak, anlaşılmayan sözler söylemeyi bildiren yansımalı gövde. ⊡ **mızır mızır,** *{ağız} (Söylenmek için) kendi kendine; anlaşılır anlaşılmaz.* [DS]

mızıramak, [mız *(yans.)* > mız-ır-a-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r]* Acı acı ağlamak. [DS]

mızırdamak, [mız *(yans.)* > mız-ır-da-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-d(ı)-yor]* **1.** Homurdanmak. **2.** Çok yavaş şarkı veya türkü söylemek. [DS]

mızırdanma, [mız *(yans.)* > mız-ır-da-n-ma] *is.* Mızırdanmak eylemi veya durumu.

mızırdanmak, [mız-ır-da-n-mak] *dönşl. f. [-ır]* **1.** Şikâyet ederek konuşmak; memnun olmadığını alçak sesle söylemek; sızlanmak. **2.** *{ağız}* Homurdanmak. **3.** Ağlamaklı konuşmak; söylenmek. [DS]

mızırganmak, [mız *(yans.)* >mız-ır-ga-n-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* (Çocuk için) mızmızlanmak; bir şeyi sürekli olarak istemek; çok söylenmek. [DS]

mızırgat, [? mızırgat] *{ağız} is.* Hardal tohumu. [DS]

mızırık, -ğı [mız-ır-ık] *{ağız} sf.* Yavaş yavaş iş yapan; uyuşuk. [DS]

mızırkanmak, [maz *(yans.)* >mız-ır-ka-n-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* → mızırganmak. [DS]

mızırtı, [mız-ır-tı] *{ağız} is.* Yavaş ve gizli konuşma. [DS] ⊡ **mızırtı etmek,** *{ağız} Mızmızlanmak.* [DS]

mızik, -ği [mızik] *{ağız} is.* Boyunduruk çivisi. [DS]

mızk, [mız *(yans.)* > mız-ık / mızk] *{ağız} is.* Gönül; can. [DS]

mızkamak, [mız *(yans.)* > mız-(ı)k-a-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-k(ı)-yor]* Uyuklamak; kestirmek. [DS]

mızkanmak, [mız *(yans.)* > mık-(ı)k-a-n-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* Uyuklamak; geçmek; kestirmek. [DS]

mızkıç, -cı [mız-(ı)k-ıç / mız-(ı)g-ır] *{ağız} sf.* **1.** (İnsan veya hayvan için) yeterince büyüyememiş; zayıf. **2.** Eti sıkı olan; etine dolgun. [DS]

mızkıdır, [mız *(yans.)* > mız-(ı)k-ıd-ır ?] *{ağız} sf.* Cılız; sıska; çelimsiz. [DS]

mızkır, [mız *(yans.)* > mız-(ı)k-ır] *{ağız} sf.* → mızkıdır. [DS]

mızkırt, -dı [mız *(yans.)* > mız-(ı)k-ır-t] *{ağız}* → mızkıdır. [DS]

mızlamak, [mız-la-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(ı)-yor]* (Hayvan için) mızıltılı sesler çıkarmak; homurdanmak. [DS]

mızlı, [mız-lı] *{ağız} sf.* Kavgacı. [DS]

mızmak, [mız *(yans.)* > mız-mak] *{ağız} gçsz. f. [-ar]* Oyun bozanlık etmek; mızıkçılık etmek. [DS]

mızmar, [Ar. mıżmār مضمار] *{OsT} is.* Atların koştuğu yer; hipodrom.

mızmık, -ğı [mız *(yans.)* > mız-mık] *{ağız} sf.* Çabuk kızan; çabuk sinirlenen. [DS]

mızmır, [mız *(yans.)* > mız-mır] *{ağız} sf.* (İş veya eşya için) hoşa gitmeyen. [DS]

mızmırık[1], **-ğı** [mız *(yans.)* > mız-mır-ık] *{ağız} is.* **1.** Gereksinme. **2.** İşteki eksiklik; sonuçsuzluk. [DS]

mızmırık[2], **-ğı** [mız *(yans.)* > mız-mır-ık] *{ağız} sf.* **1.** Tembel. **2.** (Kişi için) kaçamaklı davranışları olan. [DS]

mızmırık[3], **-ğı** [mız *(yans.)* > mız-mır-ık] *{ağız} sf.* Karışık; engelli. [DS]

mızmız[1], [mız *(yans.)* + mız] *sf.* **1.** Her şeyde bir kusur bularak beğenmeyen; güç beğenir; hiçbir şeyi beğenmeyen. **2.** İnsanı rahatsız edecek derecede uyuşuk ve tembel olan; aşırı tembel; mıymıntı. **3.** *{ağız}* Geveze; sıkıcı konuşan. [DS] **4.** *{ağız}* Kırıcı; densiz. [DS] **5.** *{ağız}* Bir şey beğenmeyen. [DS]

mızmız[2], [mız *(yans.)* + mız] *{ağız} is.* Üzüm suyunun yeni şarap olmaya başlamış durumu. [DS]

mızmızca, [mız+mız-ca] *sf.* **1.** Mızmızlık eden. **2.** *(mızmı'zca) zf.* Mızmıza yakışır biçimde; mızmız gibi.

mızmızlanma, [mız+mız-la-n-ma] *is.* Mızmızlanmak eylemi ve durumu.

mızmızlanmak, [mız+mız-la-n-mak] *dönşl. f. [-ır]* **1.** Mızmızlık etmek; mızmızca davranışlarda bulunmak. **2.** *{ağız}* İşsiz güçsüz dolaşmak. [DS]

mızmızlık, -ğı [mız+mız-lık] *is.* **1.** Mızmız olma durumu; mızmızın niteliği; her şeyde bir kusur bularak beğenmeme; hiçbir şeyi beğenmeme. **2.** İnsanı rahatsız edecek derecede uyuşukluk ve tembellik; aşırı tembellik; mıymıntılık. ⊡ **mızmızlık etmek,** *1. Her şeyde bir kusur bularak beğenmemek; hiçbir şeyi beğenmemek. 2. İnsanı rahatsız edecek derecede uyuşukluk tembellik etmek; aşırı tembel olmak.*

mızra, [İt. mezùra => mezura => mızra] *{ağız} is.* Şerit metre. [DS]

mızrab, [Ar. ḍarb / żarb > mıżrāb مضراب] *(mızra:b) {OsT} is.* → mızrap.

mızrah, [Ar. mıżrāḳ => mızraḫ] *{ağız} is.* Topaç. [DS]

mızrak, -ğı [Ar. mıżrāḳ مضراق] *(mızra:k) {OsT} is.* **1.** Eskiden kullanılan uzun saplı ve sivri uçlu silah; kargı. **2.** *spor.* Atletizmde atılan cirit. **3.** *{ağız}* Topaç. [DS] ⊡ **mızrağa dizmek,** *{eAT} Mızrağa saplamak; mızrağa geçirmek.*|| **mızrağın başına çık-**

mak, *{ağız} Sözü çok uzatmak.*|| **Mızrak çuvala sığmaz.** *"Bazı durum ve olayların gizlenmesi mümkün olmaz!" anlamında kullanılan söz.*

mızraklı, [mızrak-lı] *sf.* **1.** Mızrağı bulunan; mızrak taşıyan. **2.** (Süslemeler için) mızrak ucu biçiminde motifleri bulunan. ☞ **mızraklı asker,** *Eskiden mızrak ile donatılmış yaya askerlere verilen isim.*|| **Mızraklı İlmihal,** *İslam dininin ilkelerini öğreten ilmihal kitaplarından üzerinde mızrak biçiminde yazıları olan birine verilen isim.*|| **mızraklı süvari alayı,** *Törenlerde padişahın yanında yürüyen mızrak taşıyan süvarilerden meydana gelmiş birlik.*|| **mızraklı yürek,** *Mızraklı kargılarla bezenmiş kalp şeklindeki levhalardan oluşmuş süs ögesi.*

mızraksı, [mızrak-sı] *sf.* **1.** Mızrak ucuna benzeyen; mızrak gibi. **2.** *bot.* (Bitki kısımları için) şekli mızrak ucuna benzeyen.

mızraksız, [mızrak-sız] *sf.* Mızrağı olmayan; mızrak taşımayan.

mızranmak, [mız *(yans.)* > mız-(ı)r-a-n-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* Kıskanmak; çekememek. [DS]

mızrannil, [? mızrannil] *{ağız} ünl.* Sevilen küçük çocuklara *"yumurcak"* anlamında söylenen söz. [DS]

mızrap, -bı [Ar. ḏarb / żarb > mıżrāb مضراب] *(mızrap) {OsT} is.* Telli sazların çalınması sırasında tellerini hafifçe çektirerek titreşim meydana getirmekte kullanılan, kemik, plastik, kiraz kabuğu, bağa vb. maddelerden yapılmış küçük üçgenimsi araç; çalgıç.

mızraplı, [mızrap-lı] *sf.* **1.** Mızrabı bulunan. **2.** (Çalgı için) mızrap ile çalınan. ☞ **mızraplı çalgılar,** *Telleri mızrap veya tel ile itelemek suretiyle titreştirilerek çalınan telli sazlara verilen genel ad.*

mızreb, [Ar. mıżreb مضرب] *{OsT} is.* **1.** Mızrap. **2.** Büyük çadır halkı; oba.

mızya, -a'ı [Ar. mıżyāʿ مضياع] *(mızya:) {OsT} is.* Malını çok zayi eden kimse.

mi[1], [İt. mi] *is. müz.* Gam dizisinde *re* ile *fa* arasında yer alan üçüncü ses ve bu sesi gösteren nota işareti.

mi[2], [mu / mü > mı / mi] *e.* → mı.

mi'a, -a'i [Ar. miʿāʾ معاء] *(mia:) {OsT} is. anat.* Bağırsak. ☞ **mi'ā'-i a'ver,** *{OsT} anat. Kör bağırsak.*|| **mi'ā'-i galîz,** *{OsT} anat. Kalın bağırsak.*|| **mi'ā'-i isnā-aşer,** *{OsT} anat. On iki parmak bağırsağı.*|| **mi'ā'-i rakîk,** *{OsT} anat. İnce bağırsak.*|| **mi'ā'-i saim,** *{OsT} anat. İnce bağırsağın üst yarısı.*

mi'ad, [Ar. mīʿde > miʿad معد] *{OsT} is.* Mideler.

mî'âd, [Ar. vaʿd > mīʿād ميعاد] *(mi:a:d) {OsT} is.* → miat.

mi'a'î, [Ar. miʿāī / miʿāīyye معائى / معائيه] *(mia:i:) {OsT} sf.* Bağırsakla ilgili olan.

mi'at, [Ar. mi'e > mi'āt مآت] *(mia:t) {OsT} is. mat.* Rakamlar dizisinde sağdan üçüncü rakam; yüzler basamağındaki rakam.

miat, -dı [Ar. vaʿd > mīʿād ميعاد] *(mia:t) is.* **1.** Bir şeyin yapılması için söz verilen veya tanınan zaman dilimi; süre. **2.** Bir şeyin yapılma süresi. **3.** Bir şeyin son kullanım tarihine kadar kalan zaman. **4.** Bir şeyin kullanılamaz duruma geleceği düşünülen, yerine yenisinin verilebilmesi için kabul edilen süre; kullanma süresi. ☞ **miadı gelmek,** *Süresi bitmiş olmak; süresi gelmek.*|| **miadını doldurmak,** *1. Kullanım süresi sona ermek; kullanılamaz duruma gelmek; eskimek. 2. Yaşlanmak.*

mi'ber[1], [Ar. ʿubūr > miʿber معبر] *{OsT} is.* **1.** Suyu geçmekte kullanılan araçların genel adı. **2.** Köprü. **3.** Dar boğaz.

mi'ber[2], [Ar. mi'ber / mi'bere مئبر] *{OsT} is.* İğne kabı; iğne kutusu.

mibla, -a'ı [Ar. belʿ > miblaʿ مبلع] *(mibla:) {OsT} sf.* Çok yemek yiyen; obur.

miblag, [Ar. miblağ مبلغ] *{OsT} is.* Boya ezmekte kullanılan bir tür spatula.

mibred, [Ar. mibred مبرد] *{OsT} is.* **1.** Eğe. **2.** Eskiden kamış kalemlerin içini temizlemekte kullanılan alet. ☞ **mibred-i hasāt,** *{OsT} tıp. Mesane taşlarını ufaltarak düşüren araç.*

mibre'e, [Ar. mibre'e مبرءه] *{OsT} is.* Kalemtıraş.

mibvel, [Ar. bevl > mibvel / mibvele مبول / مبوله] *{OsT} is.* **1.** İdrar kabı. **2.** Küçük aptes edilecek delikli taş veya oluk; pisuar.

mibza, -a'ı [Ar. mibżaʿ مبضع] *(mibza:) {OsT} is.* Kan almaya yarar alet; neşter.

mibzağ, [Ar. mibzağ مبزغ] *(mibza:ğ) {OsT} is.* → mibza.

mibzer, [Ar. mibzer مبزر] *{OsT} is.* Tohum ekme makinesi.

mic, [? mic] *{ağız} is.* Huy; yaradılış. ☞ **micince gitmek,** *{ağız} 1. Birini ürkütmeyecek, kızdırmayacak biçimde davranmak; huyuna gitmek. 2. Hoşuna gitmek.* [DS]

micas, [Ar. mizāc => micas] *{ağız} is.* Yaradılış. [DS]

micdaf, [Ar. micdāf مجداف] *(micda:f) {OsT} is.* Sandal küreği.

micdar, [Ar. micdār مجدار] *(micda:r) {OsT} is.* Bostan korkuluğu.

micdel, [Ar. micdel مجدل] *{OsT} is.* Kasır; köşk.

miceh, [? miceh] *{ağız} is.* Hıdrellez; 6 Mayıs günü. [DS]

micel[1], [? micel] *{ağız} is.* Kemik iliği. [DS]

micel[2], [Erme. mžex => miçek / micel] *{ağız}* *is.* Sivrisinek. [DS]

micen, -nni [Ar. micenn / micenne مجن / مجنه] *{OsT}* *is.* Siper; kalkan.

mi'cer, [Ar. miᶜcer معجر] *(mi-cer)* *{OsT}* *is.* Kadın baş örtüsü.

micesse, [Ar. micesse مجسه] *{OsT}* *is.* **1.** Mum fitilini kesmeye yarayan özel makas. **2.** Mum kovam.

michar, [Ar. cehr > michār مجهار] *(micha:r)* *{OsT}* *sf.* Yüksek sesle konuşan.

micik[1], **-ği** [em-(i)-cik / em-cek > micik] *is.* Meme.

micik[2], **-ği** [mic-ik] *{ağız}* *is.* Ardıç meyvesi. [DS]

micik[3], **-ği** [mi-cik / mid-ik] *{ağız}* *sf.* Küçük; minicik. [DS]

miciyh, [micik / miciyh] *{ağız}* *is.* Aşık oyununda, aşığın yan yatmış, yarı yatık durumu. [DS]

micmer, [Ar. cemre > mecmere / micmere / mecmer مجمر / مجمره] *is.* Buhur veya tütsü yakılan bakır veya bronzdan yapılma şamdan biçiminde kap; buhurdan.

micözcü, [mic+öz-cü] *{ağız}* *sf.* Yaltakçı. [DS]

micred, [Ar. micred / micrede مجرد / مجرده] *is.* **1.** Dişlerin pasını temizlemeye yarayan dişçi aleti. **2.** Cerrah bıçağı. **3.** Divit temizlemekte kullanılan alet.

micrefe, [Ar. micrefe مجرفه] *{OsT}* *is.* **1.** Kürek. **2.** Tırmık. **3.** *{ağız}* Kar küreği. [DS]

microsporum, [Lat. microsporum] *(mikrosiporum)* *{OsT}* *is.* Gymncacales takımının dermatofit grubundan, insanlarda saçlı deride hastalığa sebep olan mikroskobik asalak mantar.

micvad, [Ar. micvād مجواد] *(micva:d)* *{OsT}* *is.* Güzel şiir söyleyen şair.

miczam, [Ar. miczām مجزام] *(micza:m)* *{OsT}* *is.* Pek keskin kılıç.

miç[1], [mic / miç] *is.* Yaradılış; huy; tabiat. 🗗 **micince gitmek,** *{ağız}* *1. Birini kızdırmayacak, ürkütmeyecek biçimde davranmak; huyuna gitmek. 2. Hoşuna gitmek.* [DS]

miç[2], [miç] *{ağız}* *is.* Sis. [DS]

miççi, [miç-çi] *{ağız}* *is.* Maden kalem ucu. [DS]

miççik, -ği [miç-çik / midik] *{ağız}* *sf.* Küçük; minik. [DS]

miçek, -ği [Erme. mžex] *{ağız}* *is.* Sivrisinek. [DS]

miçel, [Lat. mica > Fr. micelle] *is.* Selüloz moleküllerinin en küçük parçası.

miçi, [miç-i] *{ağız}* *is.* Kayrak oyununda kendisine vurulan yuvarlak taş. [DS]

miço, [İt. mozzo] *(mi'ço)* *is.* **1.** Meyhaneci çırağı. **2.** Gemilerde hafif işlerde kullanılan delikanlı; tayfa yamağı; muço.

mid, [? mid] *{ağız}* *is.* Oyunda kale. [DS]

midad, [Ar. midād مداد] *(mida:d)* *{OsT}* *is.* Yazı mürekkebi.

midak, -ğı [Ar. midāk مداك] *(mida:k)* *{OsT}* *is.* Üzerinde katı boya ezilen mermerden yapılmış çok düzgün yüzeyli levha.

midaka, [Ar. midaka مدقه] *{OsT}* *is.* Havan tokmağı; havaneli.

midbar, [? midbar] *{ağız}* *is.* Bir şeyin kıvamı.[DS]

midde, [Ar. midde مده] *{OsT}* *is.* İrin; cerahat.

mi'de, [Ar. miᶜde معده] *(mi-de)* *{OsT}* *is.* → mide.

mide, [Ar. miᶜde معده] *(mi:de)* *is.* *anat.* **1.** Sindirim sisteminin yemek borusu ile on iki parmak bağırsağı arasında kalan ve yenilen yiyeceklerin sindirime hazır hale getirildiği torba gibi geniş bölümü. **2.** *gnşl.* Karın bölgesi. **3.** *mecaz.* Yemek yeme isteği; iştah. **4.** Zevk. 🗗 **mide ağrısı,** *Çeşitli sebeplere bağlı olarak midede duyulan ağrı.*|| **mide ağzı,** *Yemek borusunun mide ile birleştiği bitiminde bulunan ve mide faaliyetlerine göre şekil alabilen büzgen kaslardan meydana gelmiş bölümü.*|| **mide bezi,** *Midenin iç yüzeyini kaplayan, mide sıvısı ile koruyucu müküs maddesini salgılayan, dallı borucuklar halindeki tabakaya verilen ad.*|| **mide bulandırmak,** *1. Kusacak duruma getirmek; tiksinti vermek; iğrendirmek. 2. mecaz. (Yapılan iş veya söylenen sözler dolayısıyla) şüpheye düşürmek; kuşkulandırmak.*|| **mide düşüklüğü,** *Midenin genişlemesi veya askı bağlarının gevşemesi sonucu, midenin aşağıya sarkması.*|| **mide fesadı,** *Çok ve çeşitli yemekten doğan mide bozukluğu.*|| **mide fesadına uğramak,** *Çok ve çeşitli yiyecekler yiyerek mideyi bozmak.*|| **mide fıtığı,** *Karın düz kaslarında meydana gelen fıtık.*|| **mide kabarmak,** *{ağız}* *Mide bulanmak.* [DS]|| **mide kapısı,** *Midenin son bölümünün on iki parmak bağırsağına bağlandığı bölüm.*|| **mide öz suyu,** *Mide bezleri tarafından salgılanan, sindirimi sağlayıcı sıvı.*|| **midesi ağzına gelmek,** *1. Aşırı tiksinmek; çok iğrenmek. 2. Kusmak; öğürmek.*|| **midesi almamak,** *1. Çeşitli sebeplere bağlı olarak bir yiyeceği yiyememek. 2. Yapılan çirkin bir davranış veya söylenen söz karşısında rahatsız olmak; huzuru kaçmak.*|| **midesi bozulmak,** *Yenilen yiyeceklerin sindirilememesinden dolayı midede rahatsızlık duymak.*|| **midesi bulanmak,** *1. Kusacak gibi olmak; kusma ihtiyacı duymak. 2. mecaz. (Çirkin söz veya davranış karşısında) iğrenmek; tiksinmek. 3. mecaz. Şüphelenmek; işkillenmek; kuşku duymak. 4. mecaz. Huzursuz olmak; tedirgin olmak; rahatı kaçmak.*|| **midesi ekşimek,** *Yenilen yiyecekler yüzünden midede yanma ve ekşime gibi rahatsızlık duymak.*|| **midesi ezilmek,** *Açlık duymak; içi ezilmek.*|| **midesi götürmemek,** *1. Çeşitli sebeplere bağlı olarak bir*

yiyeceği yiyememek. 2. Yapılan çirkin bir davranış veya söylenen söz karşısında rahatsız olmak; huzuru kaçmak.|| **midesi kabul etmemek,** *1. Çeşitli sebeplere bağlı olarak bir yiyeceği yiyememek. 2. Yapılan çirkin bir davranış veya söylenen söz karşısında rahatsız olmak; huzuru kaçmak.*|| **midesi kaldırmamak,** *1. Çeşitli sebeplere bağlı olarak bir yiyeceği yiyememek. 2. Yapılan çirkin bir davranış veya söylenen söz karşısında rahatsız olmak; huzuru kaçmak.*|| **midesi kaynamak,** *Yenilen yiyecekler yüzünden midede yanma ve ekşime gibi rahatsızlık duymak.*|| **midesi kazınmak,** *Açlık duymak; içi ezilmek.*|| **midesinden bağlanmak,** *Çıkarlarını ön plana alarak hizmet etmek.*|| **midesine düşkün,** *1. Yiyip içmeyi en önemli zevk haline getirmiş kimse; çok yemek yiyen; obur. 2. İyi şeyler yemeyi alışkanlık edinmiş kimse.*|| **midesi yanmak,** *Yenilen yiyecekler yüzünden midede yanma ve ekşime gibi rahatsızlık duymak.*|| **mide spazmı,** *Mide kas gömleğinin toptan kasılması.*|| **mide taşı,** *Kuşlarla bazı sürüngen ve deniz hayvanlarının yediği yiyeceklerin parçalanmasını sağlamak amacıyla yuttuğu küçük taş parçaları.*|| **mideye oturmak,** *1. (Yenilen yiyecek için) sindirilemeyip rahatsızlık vermek. 2. mecaz. (Kendisine yapılan davranış veya olgu için) kabullenmekte zorluk çekmek; kabullenememek.*|| **mideyi bastırmak,** *Hafif bir şeyler yiyerek açlığını gidermek.*

mideci, [mide-ci] *is.* ve *sf. mecaz.* Yalnız kendi çıkarlarını düşünen kişi; çıkarcı.

midecilik, -ği [mide-ci-lik] *is.* Çıkar düşkünlüğü; çıkarcılık.

mider, [A. (Sur.) medār مدار => mider] *{ağız} is.* **1.** Hayvan koşularak çevrilen değirmen. **2.** Hayvanla çevrilen su dolabı; bostan çıkrığı. [DS]

midere, [? midere / midire] *{ağız} is.* Döl yatağı. [DS]

midesiz, [mide-siz] *sf. mecaz.* **1.** Yararlı yararsız hemen her şeyi yiyen; pisboğaz. **2.** Herkesin iğrenç bulduğu şeylerden tiksinti duymayan. **3.** *mecaz.* Zevksiz.

mi'devi, [Ar. miʿde > miʿdevī / miʿdeviye معدوى / معدويه] *(mi:devi:) {OsT} sf.* **1.** Mide ile ilgili olan. **2.** (İlaç vb. için) mide tedavisi için uygun olan.

midfa, -a'ı [Ar. defʿ > midfaʿ مدفع] *(midfa:) {OsT} is.* **1.** İtmeye yarayan alet; itecek; itici. **2.** *as.* Top.

midhane, [Ar. midḫane مدخنه] *{OsT} is.* Buhurdan.

midhat, [Ar. medḥ > midḥat مدحت] *{OsT} is.* Övme; methetme. ⊡ **midhat-ger,** *{OsT} Övücü.*|| **midhat-gerî,** *{OsT} Övücülük; methedicilik.*|| **midhat-serā,** *{OsT} Öven; övücü; metheden.*

midi[1], [Fr. midi *(orta)*] *sf.* **1.** Etek boyu diz kapağını örten veya birkaç santim daha uzun olan. **2.** *is.* Etek boyu bu şekilde olan kadın elbisesi. ⊡ **midi etek,** *Etek boyu diz kapağını örten veya birkaç santim daha uzun olan.*

midi[2], [? midi / midik] *{ağız} sf.* Küçük. [DS]

midibüs, [Fr. midi + İng. bus] *is.* Küçük otobüs.

midibüsçü, [midibüs-çü] *is.* Midibüs alıp satan veya işleten kimse. **2.** Midibüs şoförü.

mididin, [? mididin] *{ağız} is.* Baykuş. [DS]

midik[1], [Soğd. myḏ'k] *{eT} sf.* **1.** Cahil; bir şeyin acemisi. [EUTS] **2.** Yabani. [EUTS] **3.** İnancı bozuk; sapık. [EUTS] **4.** Buda dininden olup da ruhaniler tarikatına girmeyen. [EUTS] [Gabain]

midik[2], -ği [? midik / midi / micik / miççik / midilik] *{ağız} sf.* **1.** Küçük; minik. **2.** *is.* Küçük ve şişman çocuk. [DS]

midilik,-ği [midi-lik ?] *{ağız} sf.* → midik[2]. [DS]

midilli[1], [Yun. Mytilene / Mitilini *(Akdeniz'de ada)* > midilli] *(midi'lli) is. zool.* Küçük boylu at soylarının genel adı.

midilli[2], [mi+dil-li ?] *{ağız} sf.* Çok söz bilen. [DS]

midire, [? midere / midire] *{ağız} is.* → midere. [DS]

midit, -di [? midit] *{ağız} is.* Üvendirenin ucundaki çivi; nodul.[DS]

midrar, [Ar. idrār > midrār مدرار] *(midra:r) {OsT} sf.* Çok sık çiş yapma ihtiyacını duyan.

midras, [Ar. midrās مدراس] *{OsT} is.* Okuma yeri.

midraş, [İbr. daraş *(araştırmak, incelemek)* > midraş] *is.* **1.** Tevrat'ın İbrani rahiplerince yapılan yorumu; bu sözlü geleneğe bağlı kalınarak yapılan yorumlama yöntemi. **2.** Bu yorumları kapsayan eserler.

midriyatik, -ği [Fr. mydriatique] *sf. tıp.* **1.** Göz bebeğinin sürekli ve anormal genişlemesi ile ilgili. **2.** (İlaç için) göz bebeğinin büyümesine yol açan.

midriyaz, [Yun. mydriasis] *is. tıp.* Göz bebeğinin sürekli ve anormal biçimde büyümesi.

midşipmen, [İng. midshipman] *is. as.* Deniz kuvvetlerinde asteğmen yerine kullanılan ve 1934 yılında kaldırılan bir rütbe.

midvar, [? midvar] *{ağız} is.* Hainlik. [DS]

midyan, [Ar. deyn > midyān مديان] *(midya:n) {OsT} sf.* (Kişi için) borca batmış; borç içinde yüzen.

midye, [Yun. midia] *(mi'dye) is. zool.* Yumuşakçaların yassı solungaçlılar takımına giren midyegillerden, denizlerde ve tatlı sularda yaşayan, iki çenetli, kavkılı, siyahımsı veya mor renkli çok sayıda yumuşakçanın ortak adı, *(Mytilus).* ⊡ **midye dolması,** *mutf. Temizlenmiş midyenin içine zeytinyağında kavrulmuş pirinç, soğan, fıstık, üzüm, tuz, biber, tarçından ibaret harç konularak bağlandıktan sonra az suda pişirilen yemek.*|| **midye pilakisi,** *mutf. Midye içi, soğan, havuç, maydanoz, sarımsak, kereviz, tuz ve baharatla hazırlanan bir tür pilaki.*|| **midye tavası,** *mutf. Midye içlerinin un, yumurta ve*

bira karışımına buladıktan sonra tavada kızartmak suretiyle yapılan yemek.

midyeci, [midye-ci] *is.* **1.** Midye çıkaran veya satan kimse. **2.** Beslenmede veya inci çıkarmada kullanmak üzere deniz kıyılarındaki özel merkezlerde midye üreten kişi.

midyecilik, -ği [midye-ci-lik] *is.* Midyecinin yaptığı iş veya meslek.

midyegiller, [midye-gil-ler] *is. zool.* Midyeleri ve benzeri yassı solungaçlıları içine alan iki çenetli yumuşakçalar familyası, *(Mytilidae).*

midyelik, -ği [midye-lik] *is.* **1.** Çok midye bulunan yer. **2.** Deniz kıyısında midye üretilen yer; midye tarlası.

Midyeniye, [Ebu Midyen Şuayb bin Hüseyin > Ar. midyeniyyė] *is.* 15. yy. da kurulmuş, vahdet-ivücut nazariyesini kabul etmeyen koyu Sünni bir tarikat.

mie, [Ar. mi'e مائه / مئه] *{OsT} is.* Yüz (100).

mi'eteyn, [Ar. mi'eteyn مأتين / مائتين] *{OsT} is.* İki yüz (200).

mifad, [Ar. mifād مفاد] *(mifa:d) {OsT} is.* **1.** Şiş; tığ. **2.** Ateş karıştırmaya yarayan araç.

mifcer, [Ar. mifcer مفجر] *{OsT} is.* Yaraya konulan oluk; sonda.

mifer, -rri [Ar. miferr مفر] *{OsT} is.* Kaçacak yer, firar yeri.

mifirge, [? mifirge] *{ağız} is.* İkinci kez üzüm veren, büyümemiş asma. [DS]

mifreş, [Ar. mifreş مفرش] *{OsT} is.* **1.** Kalemtıraş. **2.** Hattatların yanlışları kazımakta kullandıkları bir tür bıçak.

mifreşe, [Ar. ferş > mifreşe مفرشه] *{OsT} is.* Eskiden kalem takımını örtmeye yarayan örtüye verilen ad.

mifrez, [Ar. mifrez مفرز] *{OsT} is.* Kamış kalemi ayırmak için kullanılan bir tür kalemtıraş.

mifsad, [Ar. faṣd > mifṣad مفصد] *{OsT} is.* Eskiden kan almakta kullanılan cerrah bıçağına verilen ad.

miftah, [Ar. fetḥ > miftāḥ مفتاح] *(mifta:h) {OsT} is.* **1.** Anahtar; açacak. **2.** Şifre cetveli. **3.** Eskiden yabancı dil öğreniminde kullanılan yardımcı kitaplara verilen ad. ⊡ **miftah ağası,** *Sarayda has odanın güvenlik işleriyle görevli küçük subay; anahtarcı başı; miftah gulamı.*

miftele, [Ar. miftele مفتله] *{OsT} is.* **1.** Yün eğirme aracı; öreke. **2.** Yün eğirecek çatal değnek.

mifzal, -li [Ar. mifżal مفضل] *{OsT} is.* Gündelik iş elbisesi.

mifzal, -li [Ar. fażīlet > mifżāl مفضال] *(mifza:l) {OsT} is.* Onurlu ve erdemli kişi.

mig[1], [Far. miġ میغ] *{OsT} is.* **1.** Kara bulut. **2.** Sis; duman. ⊡ **mig-nāk,** *{OsT} Bulutlu; dumanlı.*

mig[2], [Rus. A. İ. **Mi**koyan – M. İ. **G**ureviç *(plânlayıcı ve yapımcısı olan Sovyet mühendisler)* > mig] *kısalt. is. havc.* Rus ordusunda kullanılan avcı uçağı tipinin ortak adı.

migal, [Ar. muġall *(ürün)* => mığal / migal] *{ağız} is.* Bir fidanın verdiği ilk meyve. [DS]

migmatit, [Fr. migmatite] *is. min.* Tortul katmanlar arasına magma girmesiyle oluşmuş kıvrımlı kayaç.

migren, [Yun. hemi *(yarım)* + kranion *(kafa tası)* > Fr. migraine] *is. tıp.* Daima başın bir yanında değişik şiddette zonklamalı ağrı nöbetleri halinde gelen çoğunlukla kalıtımsal hastalık; yarım baş ağrısı.

migsel, [Ar. ġusl > miġsel مغسل] *{OsT} is.* Yıkanmak için kullanılan kap; ibrik.

migvel, [Ar. miġvel مغول] *{OsT} is.* Hançer; ince kılıç.

migzel, [Ar. miġzel مغزل] *{OsT} is.* İplik eğirmekte kullanılan alet; iğ.

migzeli, [Ar. miġzel > miġzelī مغزلی] *(miğzeli:) {OsT} sf.* İplik eğirme aracı ile ilgili.

miğfer, [Ar. ġufran > miġfer مغفر] *{OsT} is.* Savaşta başı silah darbelerinden korumak için giyilen sert metalden yapılmış başlık.

miğferî, [Ar. miğferī مغفری] *(miğferi:) {OsT} sf.* **1.** Miğferle ilgili. **2.** Miğfere benzeyen.

miğfir, [Ar. miġfīr مغفیر] *(miğfi:r) {OsT} sf.* **1.** (Kişi için) kendisine, Allah tarafmdan bağışlanması için dua edilen. **2.** Ölmüş ve yarlıganmış olan.

miğir, [İt. bancier => banker / mıkır / miğir ?] *{ağız} sf.* Cimri. [DS]

miğlak, [Ar. miġlāḳ مغلاق] *(miğlâ:k) {OsT} is.* Kilit; mandal.

miğri, [Yun. mouggrí => mingri / miğri] *{ağız} is.* Yılan balığına benzer büyük bir balık.

mih[1], [Far. mih مه] *{OsT} sf.* Büyük; ulu.

mih[2], [Far. miḫ میخ] *(mi:h, h kalın söylenir.) {OsT} is.* Büyük çivi; mıh.

mihad, [Ar. mihād مهاد] *(miha:d) {OsT} is.* **1.** Yatak; döşek. **2.** Üzerine oturulan halı, kilim, seccade vb.

mihaffe, [Ar. miḥaffe محفه *{OsT}*] *is.* Deve veya katır sırtına konulan iki kişini oturabileceği türden sepet; mahfe.

mihah, [Ar. muḫḫ > miḫāḫ مخاخ] *(miha:h) {OsT} is. anat.* **1.** İlikler. **2.** Beyin.

mihak, -kı [Ar. miḥāḳ محاق] *(miha:k) {OsT} is.* Her Arabî ayın son üç gecesi.

mihalıç, -çı [Ar. maḥlūc => mahlıç > mihalıç] *is.* Çekirdeği çıkarılmış pamuk; mağlıç.

mihan[1], [Ar. mihnet > mihan محن] *{OsT} is.* Sıkıntılar.

mihan[2], [Far. mih > mihān مهان] *(miha:n) {OsT} is.* Büyükler; ulular.

mihanik, -ği [Yun. mikhane > Ar. miḫānīk ميخانيك] *(mi:ha:nik) {OsT} is.* Makine bilgisi.

mihanikî, [Ar. miḫānīk > mihānikī ميخانيكى] *(miha:niki:) {OsT} sf.* (İş, hareket vb. için) düşünme sonucu değil de sadece alışkanlığın verdiği kolaylıkla ve kasların hareketi ile yapılan; makine gibi.

mihar, [Ar. mühür > mihār مهار] *(miha:r) {OsT} is.* Taylar.

mihari, [? muhara / mihari] *{ağız} is.* Baca. [DS]

mihaş, -şşı [Ar. miḥaşş محش] *{OsT} is.* Tırpan.

mihaşer, [? mihaşer] *{ağız} is.* Kabuğu çıkarılmış ve parçalanmış nohut. [DS]

mihatta, [Ar. miḥaṭṭa محطه] *{OsT} is.* Hattatların kalem ucuna takılan kılları almak için kullandıkları araç.

mihbeb, [Ar. miḥbeb محبب] *{OsT} is.* Tek tek kesmeye yarayan araç.

mihber, [Ar. miḫber مخبر] *{OsT} is.* Fizik ve kimya deneylerinde kullanılan tüp; deney tüpü.

mihbere, [Ar. miḫbere مخبره] *{OsT} is.* **1.** Mürekkep hokkası. **2.** Hokka.

mihcem, [Ar. ḥacāmet > miḥcem / miḥceme محجم / محجمه] *{OsT} is.* **1.** Emmeye yarayan araç veya organ. **2.** Vücudun herhangi bir yerine kan toplamaya yarayan şişe; hacamat şişesi.

mihcen, [Ar. miḥcen محجن] *{OsT} is.* Çomak.

mihek, -kki [Ar. miḥekk محك] *{OsT} is.* → mihenk.

mihen, [Ar. miḥnet > miḥen محن] *{OsT} is.* Mihnetler; sıkıntılar; eziyetler; meşakkatler.

mihenk, -gi [Ar. miḥekk محك] *{OsT} is.* **1.** Altının ayarını anlamakta kullanılan taş; denek taşı. **2.** *mecaz.* Bir kimsenin değerini, ahlakını anlamaya yarar herhangi bir durum, olay vb. şey; ölçüt. ⊡ **mihenge vurmak,** *Denemek; denemeye tabi tutmak; sınamak.*|| **mihenk yeri,** *{ağız} Geçit; geçilen yer.* [DS]|| **mihenk taşı,** *Değer ölçüsü; kıymet ölçüsü.*

mihfer, [Ar. ḥafr > miḥfer / miḥfere محفر / محفره] *{OsT} is.* **1.** Hattatların yanlışı kazımak için kullandıkları bir tür kalemtıraş. **2.** Bel (tarım aracı). **3.** Kazma (tarım aracı)

mihî, [Far. mīḫī ميخى] *(mi:hi:, h kalın okunur.) {OsT} sf.* Çivi ile ilgili; çiviye ait.

mihilsek, -ği [mehel-se-k / mihil-se-k مهلسك] {eAT} *sf.* Şefkatli; merhametli.

mihin, [Far. mih >mihīn / mihīne مهين] *(mihi:n) {OsT} sf.* En büyük; en ulu.

mihirsek, -ği [mihir-se-k] *{ağız} sf.* (Kişi) çocuğuna çok düşkün. [DS]

mihirsemek, [mihir-se-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-s(i)-yor]* Sevmek; beğenmek; hoşuna gitmek. [DS]

mihkadem, [Far. mīḫ + Ar. ḳadem ميخ قدم] *(mi:h-kadem) {OsT} sf.* Ayağı kırık.

mihla, [Ar. muḳla => mihla] *{ağız} is.* **1.** Mıhlama. **2.** Yoğurtlu yumurta yemeği. **3.** Kıymalı, kavurmalı yumurta. [DS]

mihlab, [Ar. ḥalb > miḥlāb محلاب] *(mihlâ:b) {OsT} is.* → mihleb.

mihleb, [Ar. ḥalb > miḥleb محلب] *is. zool.* Yırtıcı hayvan pençesi.

mihleme, [mıhlama] *{ağız} is.* → mihla. [DS]

mihman, [Far. mihmān مهمان] *(mihma:n) {OsT} is.* **1.** Konuk; misafir. **2.** Belli bir süre bir yerde kalmak durumunda olan; kalıcı. ⊡ **mihman evi,** *Bektaşi tekkelerinde konuklar için ayrılan bölüm.*|| **mihman olmak,** *Misafir olmak; konuk olarak bulunmak.*|| **mihmān-nüvāz,** *{OsT} Konuk ağırlayan; konuğuna ikramda bulunan.*|| **mihmān-nüvāzāne,** *{OsT} Konuksever bir davranışla; konuksevere yakışır biçimde.*|| **mihmān-perver,** *{OsT} Konuksever.*|| **mihmān-perverāne,** *{OsT} Konuksevere yakışır biçimde; konukseverlikle.*|| **mihmān-perverî,** *{OsT} Konukseverlik.*|| **mihmān-serāy,** *{OsT} 1. Konuk evi. 2. Otel.*

mihmandar, [Far. mihmān-dār مهماندار] *(mihma:nda:r) {OsT} is.* **1.** Konuk ağırlayan kişi. **2.** Bir konuğu ağırlamak ve ona kılavuzluk etmekle görevlendirilmiş kişi; rehber.

mihmandarî, [Far. mihmāndārī مهماندارى] *(mihmanda:ri:) {OsT} is.* Mihmandarlık; rehberlik.

mihmandarlık, -ğı [mihmandar-lık] *is.* Konuk ağırlama işi; mihmandarın görevi; rehberlik.

mihmanhane, [Far. mihmān-ḫāne مهمانخانه] *(mihma:nha:ne) {OsT} is.* **1.** Konuk evi; misafirhane. **2.** *mecaz.* Dünya.

mihmanî, [Far. mihmānī مهمانى] *(mihma:ni:) {OsT} sf.* **1.** Konukluk. **2.** Ziyafet; eğlence; toy. ⊡ **mihmānî-i hās,** *{OsT} Seçkin kimselere verilen ziyafet.*|| **mihmānî-i hitān,** *{OsT} Sünnet düğünü.*|| **mihmānî-i îd,** *{OsT} Bayram ziyafeti.*

mihmaz, [Ar. mihmāz / mihmīz مهماز / مهميز] *(mihma:z) {OsT} is.* Mahmuz.

mihmel, [Ar. miḥmel محمل] *{OsT} is.* **1.** Deve üzerine konulan iki kişinin binebileceği sepet; mahfel. **2.** Her yıl hacı kafilesi ile birlikte Kâbe'ye gönderilen hediyeler.

mihmez, [Ar. mihmez مهمز] *{OsT} is.* → mihmaz.

mihmeze, [Ar. mihmeze مهمزه] *{OsT} is.* Üvendire.

mihnet, [Ar. mihnet محنت] *{OsT} is.* **1.** Eziyet; zahmet. **2.** Sıkıntı; dert; keder; gam. **3.** Bela; uğursuzluk; musibet. ☐ **mihnet-ābād,** *{OsT} 1. Sıkıntılı yer; keder, üzüntü, sıkıntı dolu yer. 2. mecaz. Dünya.*|| **mihnet çekmek,** *Bir işin yarattığı üzücü ve sıkıntılı duruma katlanmak; sıkıntı çekmek.*|| **mihnet-dîde,** *{OsT} Sıkıntı çeken; eziyet gören.*|| **mihnet-dîde-gân,** *{OsT} Bir sıkıntıya, belaya uğramış kimseler.*|| **mihnet-gâh,** *{OsT} 1. Üzüntü ve sıkıntı çekilen yer. 2. mecaz. Dünya.*|| **mihnet-i renc ü belā,** *{OsT} Üzüntü ve belaya uğrayan.*|| **mihnet-kede,** *{OsT} Eziyet çekilen yer; mihnet yeri.*|| **mihnet-keş,** *{OsT} Eziyet çeken.*|| **mihnet-keşān,** *{OsT} Sıkıntı çekenler; eziyete katlananlar.*|| **mihnet-keşāne,** *{OsT} Eziyet çekene yakışır biçimde.*|| **mihnet-keşî,** *{OsT} Eziyet çekicilik; mihnete uğrayış.*|| **mihnet-zede,** *{OsT} Bir belaya, kedere, sıkıntıya uğramış; mihnet çekmiş.*|| **mihnet-zede-gân,** *{OsT} Bir keder veya sıkıntıya uğramış olanlar; mihnete uğramışlar.*

mihnetli, [mihnet-li] *sf.* **1.** Gamlı; sıkıntılı; üzgün. **2.** Eziyetli; zahmetli; belalı.

mihor, [? mihor / miyor] *{ağız} sf.* Alkolik. [DS]

mihr[1], [Ar. mehr مهر] *{OsT} is. huk.* Müslüman bir erkeğin evlilik anında eşine verdiği veya vermeyi taahhüt ettiği para ve mal; mehir. ☐ **mihr-i muaccel,** *{OsT} Nikâhta kıza verilen nikâh bedeli.*|| **mihr-i müeccel,** *{OsT} Ancak, boşanma veya ölüm hâlinde kıza verilmesi nikâh sırasında kararlaştırılan bedel.*

mihr[2], [Far. mihr مهر] *{OsT} is.* **1.** Güneş. **2.** Sevgi. **3.** Eylül ayı. ☐ **mihr-i cihān-ārā,** *{OsT} Cihanı süsleyen; güneş.*|| **mihr-i dirahşān,** *{OsT} Parlak güneş.*|| **mihr-i māder-āne,** *{OsT} Anaya yıkışır bir sevgi.*|| **mihr ü māh,** *{OsT} Güneş ve ay.*

mihra[1], [? mihra] *{ağız} is.* Böğürtlen. [DS]

mihra[2], [? mihra] *{ağız} is.* Bir tür bostan hastalığı. [DS]

mihrab, [Ar. miḥrāb محراب] *(mihra:b) {OsT} is.* → mihrap. ☐ **mihrāb-ı cemşîd,** *{OsT} Güneş.*

mihrace, [Sansk. maha *(büyük)* + raca *(kral)*] *is.* **1.** Eskiden Hint krallarına verilen unvan. **2.** Timar sahibi preslere verilen unvan.

mihraf, [Ar. miḥrāf محراف] *(mihra:f) {OsT} is.* Derin yaraları yoklamak için kullanılan alet; sonda; cerrah mili.

mihrak[1], **-kı** [Ar. ḥarḳ *(yanma)* > miḥrāḳ محراق] *(mihra:k) {OsT} is.* **1.** Orta nokta; esas; merkez. **2.** *fiz.* Odak; odak noktası. ☐ **mihrāk-ı mer'î,** *{OsT} fiz. Deney sonucu bulunan mercek ya da ayna odağı.*|| **mihrāk-ı zelzele,** *{OsT} yer b. Deprem odağı.*

mihrak[2], **-ki** [Ar. miḥrak محرك] *{OsT} sf.* Çok hareket eden.

mihrap, -bı [Ar. miḥrāb محراب] *(mihra:p) {OsT} is.* **1.** Cami, mescit gibi tapınakların kıble tarafında bulunan imamın namaz kıldırdığı girintili yer. **2.** *mecaz.* Ümit bağlanılan yer. **3.** *ed.* Sevgilinin kaşı. **4.** Halının bir tarafında bulunan kemer şeklindeki motif. **5.** Sunak.

mihraplı, [mihrap-lı] *sf.* **1.** Mihrabı bulunan; mihrabı olan. **2.** Belirtilen nitelikte mihrabı olan.

mihras, [Ar. mihrāṣ مهراص] *(mihra:s) {OsT} is.* Renkli mürekkep yapmakta kullanılan maddeleri ezmeye yarar bir tür havan.

mihrban, [Far. mihr-bān مهربان] *(mihrba:n) {OsT} sf.* **1.** (Kişi için) şefkatli; merhametli. **2.** Yumuşak huylu; güler yüzlü; sevgi dolu.

mihrbanî, [Far. mihr-bānī مهربانى] *(mihrba:ni:) {OsT} is.* Sevgi; dostluk.

mihrgân, [Far. mihr-gān مهرگان] *{OsT} is.* **1.** Gündüz ile gecenin eşit olduğu, yedinci güneş ayının on altıncı günü. **2.** Eski İranlılarm (Mecusîlerin) bu günden başlayarak yaptıkları altı günlük bayram.

mihriban, [Far. mihr-bān مهربان] *(mihriba:n) {OsT} sf.* → mihrban.

mihribanî, [Far. mihr-bānī مهربانى] *(mihribāni:) {OsT} is.* → mihrbanî.

mihrnaz, [Far. mihr-nāz مهرناز] *(mehrna:z) {OsT} sf.* **1.** Naz güneşi. **2.** Çok nazlı.

mihsab, [Ar. ḥesāb > miḥsāb محساب] *(mihsa:b) {OsT} is.* Sayı boncuğu; abaküs.

mihsad, [Ar. ḥaṣad > miḥṣad محصد] *{OsT} is.* Ekin biçmekte kullanılan araç; orak.

mihsıçtı, [Far. mīḫ + T. sıç-tı] *{ağız} sf.* Cimri. [DS]

mihtab, [Ar. ḥaṭab > miḥṭab محطب] *{OsT} is.* Balta.

mihtama, [mıhlama] *{ağız} is.* Kıymalı veya kavurmalı yumurta yemeği. [DS]

mihtan, [? mihtan] *{ağız} is.* Arpa, buğday, çavdar, mısır vb. karışımının öğütülmesi ile yapılan un. [DS]

mihtat, [Ar. miḫṭāṭ مخطاط] *{OsT} is.* Cetvel tahtası.

mihter, [Far. mih-ter مهتر] *{OsT} sf.* **1.** Daha büyük; daha ulu. **2.** *is.* Mehter.

mihteran, [Far. mih-ter-ān مهتران] *{OsT} is.* Daha büyük olanlar; daha ulu olanlar.

mihterî, [Far. mihterī مهترى] *(mihteri:) {OsT} is.* Büyüklük; ululuk.

mihver, [Ar. miḥver محور] *{OsT} is.* **1.** Dönen çark, tekerlek vb. şeylerin ortasından geçen ok; eksen; mil. **2.** *mecaz.* Tartışılan, konuşulan, yazılan konunun ağırlık merkezi; en önemli noktası. ☐ **mihver dev-**

letler, *İkinci Dünya Savaşında müttefiklere karşı savaşan Almanya, İtalya ve Japonya'nın oluşturduğu birlik.*|| **mihver-i âlem,** *gök b. Yer'in merkezinden geçerek gök küresini iki ucundan deldiği varsayılan çizgi; Dünya'nın ekseni.*|| **mihver-i arz,** *{OsT} gök b. Dünya'nın kutup noktalarını birleştiren doğru.*|| **mihver-i deverān,** *{OsT} fiz. Dönme ekseni.*|| **mihver-i harekât,** *{OsT} as. Askerî harekâtın yapıldığı yer.*|| **mihver-i kebîr,** *{OsT} gök b. Yer'in Güneş etrafındaki yörüngesinde, Yer'in 21 Haziran ve 21 Aralıkta bulunduğu noktaları (inkılabeyn) birleştiren ve Güneş'in merkezinden geçtiği varsayılan çizgi.*|| **mihver-i nebāt,** *{OsT} bot. Bir bitkide bulunan kök, gövde, dal ve yaprakların tümü.*|| **mihver-i nuhā-yi şevkî,** *{OsT} anat. Boyun-omurilik ekseni.*|| **mihver-i sagîr,** *{OsT} gök b. Yer'in Güneş etrafındaki yörüngesinde, Yer'in 21 Mart ve 22 Eylülde bulunduğu noktaları birleştiren ve Güneş'in merkezinden geçtiği varsayılan çizgi.*|| **mihver-i semā,** *{OsT} gök b. Gök ekseni.*|| **mihver-i üstüvānî,** *{OsT} mat. Silindir ekseni.*

mihverî, [Ar. miḥverī محوری] *(mihveri:) {OsT} sf.* **1.** Mihverle ilgili; eksene ait. **2.** Mihver biçiminde olan.

mihyat, [Ar. miḫyaṭ مخیاط] *{OsT} is.* İğne.

mihzar, [Ar. mihẕār مهذار] *(mihza:r) {OsT} sf.* Anlamsız konuşan; saçmalayan.

mij, [? mij] *{ağız} is.* Pus; sis; duman. [DS]

mijdik, -ği [? mijdik] *{ağız} sf.* Sivri. [DS]

-mik, [-mık /-mik / -muk / -mük] *yap. e.* → -mık.

mik, [Far. mīk میك] *(mi:k) {OsT} is.* Çekirge.

mika, [Lat. mica *(küçük parça)*] *is. min.* **1.** Püskürük ve başkalaşmış kayaçlar arasında bulunan, alüminyum ve potasyum silikattan oluşmuş, çok kolay dilimlenen, yapraksı yapıda parlak bir minerale verilen ad; evren pulu; spilitting. **2.** *sf.* Bu mineralden yapılmış olan.

mik'ab, [Ar. kaᶜb > mikᶜab مكعب] *(mik-ab) {OsT} is.* → mikap.

mik'abî, [Ar. mikᶜabī مكعبی] *(mik-a:bi:) {OsT} sf.* Küp gibi; kübik.

mikado, [Jap. mikado] *is.* **1.** Japonya'da imparatorluk sarayına verilen isim. **2.** *gnşl.* Japon imparatoru. **3.** Bir tip lokomotif. **4.** Birbirinden farklı kırk bir çubuğu düz bir zemin üzerine attıktan sonra bu çubukları birbirine değdirmeden veya başka birini oynatmadan teker teker toplamaya dayanan bir oyun. **5.** Bu oyunda en yüksek değerdeki çubuk.

mikafilit, [Fr. micaphyllite] *is. min.* Doğal alüminyum silikat; andaluzit.

Mikâil, [Ar. mikā'īl ميكائيل] *(mikâ:i:l) öz. is.* Dört büyük melekten, kulların rızklarının taksimi ile görevli olanı.

mikalı, [mika-lı] *sf.* **1.** İçinde mika bulunan. **2.** Görünüşü ve parlaklığı mikaya benzeyen. **3.** *bot.* Mika pulcuklarına benzer pulları olan. ⊡ **mikalı cam,** *Yapımında mika bulunan ve kırıldığında dağılmayan bir tür cam.*

mikanit, [Fr. micanite] *is.* İnce mika pulcukları yapıştırıcı maddelerle birleştirildikten sonra sıkıştırılıp pişirilerek dengeli ve saydam hale getirilen yalıtkan.

mikap, -bı [Ar. kaᶜb > mikᶜab مكعب] *(mika:p) {OsT} is. mat.* Küp.

mikaşist, [Fr. micaschiste] *is. min.* Küçük kuvars parçaları ile mika çeşitleri bakımından zengin ve yapraklar halinde başkalaşmış kayaç.

mikat, [Ar. vaḳt > mīḳāt میقات] *(mi:ka:t) {OsT} is.* **1.** Bir iş için belirtilen yer ve zaman. **2.** *öz. is.* Mekke yolu üzerinde hacıların ihram giydikleri yer.

mikatî, [Ar. mīḳātī میقاتی] *(mi:ka:ti:) {OsT} is.* Hac zamanını beklemek üzere Mekke'de kalan kimse.

mikdaha, [Ar. miḳdaḥa مقدحه] *{OsT} is.* Çakmak demiri.

mikdam, [Ar. miḳdām مقدام] *(mikda:m) {OsT} is.* **1.** Çok çabalayan. **2.** Çok kıdemli. **3.** Çok ayaklı.

mikdan, [? mikdan / mıhtan] *{ağız} is.* → mihtan. [DS]

mikdar, [Ar. ḳadr > miḳdār مقدار] *(mikda:r) {OsT} is.* → miktar. ⊡ **mikdār-ı fâiz,** *{OsT} Faiz oranı.*|| **mikdār-ı kâfi,** *{OsT} Yeter derede.*|| **mikdār-ı muayyen,** *{OsT} Belirli ölçüde; doz.*

mikere, [? mikere] *{ağız} is.* Hizmetli; hademe. [DS]

mikeri, [? mikeri] *{ağız} is.* **1.** Razakı üzümü. **2.** İnce kabuklu bir tür üzüm. [DS]

mikeyet, [Ar. muḳayyed] *{ağız} is.* Koruma; gözetme. [DS] ⊡ **mikeyet olmak,** *{ağız} Korumak; gözetmek.* [DS]

mikgin, [? mikgin] *{ağız} is.* Mide. [DS]

mikhal, -li [Ar. kuḥl > mikḥāl / mikḥel مكحال / مكحل] *(mikha:l) {OsT} is.* Göze sürme çekmekte kullanılan makyaj aleti; sürmelik.

miki, [İng. mickey] *is.* Walt Disney'in çizgi filmler için yarattığı küçük, yaramaz fare tipi.

mikkah, [? mikkah] *{ağız} is.* Tat. [DS]

mikke, [midye / mikke] *{ağız} is.* Midye. [DS]

mikla, [Ar. muḳla] *{ağız} is.* Soğanlı, kıymalı, pastırma üzerine yumurta kırılarak yapılan bir yemek. [DS]

mikle, [? mikle] *{ağız} is.* Tava. [DS]

mikleb, [Ar. miḳleb مقلب] *(k, kalın söylenir) {OsT} is.* Eskiden ciltli kitapların açılan kenarını da örmekte kullanılan, sol kapaktaki fazladan parça.

mikleme, [Ar. miḳleme مقلمه] *(k kalın söylenir) {OsT}*

is. Eskiden, kalem koymakta kullanılan çoğunlukla mukavvadan yapılmış kutu; kalemlik; kalem kutusu; kalemdan.

miknese, [Ar. miknese مكنسه] *{OsT} is.* Süpürge.

miknet, [Ar. miknet مكنت] *{OsT} is.* Güç; kudret; iktidar; kuvvet.

miknetli, [miknet-li مكنتلى] *sf.* Güçlü; kudretli; kuvvetli; iktidar sahibi.

miknetlu, [Ar. miknet + T. –li مكنتلو] *(miknetlû:) {OsT} sf.* (Devlet büyüklerine hitaplarda) güçlü; kuvvetli; kudretli; kudret sahibi.

mikolog, -ğu [Fr. mycologue] *is.* Mantar bilimi ile uğraşan bilim adamı.

mikoloji, [Fr. mycologie] *is. tıp.* Mantarların yapılarını, özelliklerini, yol açtıkları hastalıkları ve tedavi yollarını inceleyen tıp dalı; mantar bilimi.

mikoplazma, [Fr. mycoplasme] *is. tıp.* Çeşitli hastalıklara sebep olan, çeper zarı olmayan virüs ile bakteri arası mikroorganizma.

mikoplazmoz, [Fr. mycoplasmose] *is. tıp.* Mikoplazmaların yol açtığı hastalık.

mikoriz, [Fr. mycorhize] *is. bot.* Bir üstün bitkinin kökleriyle bir mantar miselyumunun ortak yaşamasından doğan organ.

mikos, [Fr. mycose] *is. tıp.* Mikroskobik mantarların sebep olduğu hastalık; mantar hastalığı.

mikostatik, -ği [Fr. mycostatique] *sf. tıp.* **1.** (Kimyasal madde için) hastalıklara sebep olan mikroskobik mantar ve mayaların gelişmesini engelleyen. **2.** *is.* Bu özellikteki bir madde.

mikoterapi, [Fr. mycothéraphie] *is. tıp.* Bira mayaları mantarlarının stafilakokların sebep olduğu hastalıklarda tedavi amacı ile kullanılması.

mikotrof, [Fr. mycotrophe] *sf.* (Bitki için) köklerinde kök mantarı bulunan.

mikoz, [Yun. mukes *(mantar)* > Fr. mycose] *is.* Mantar.

mikozis, [Fr. mycosis] *is. tıp.* Deride mantarsı urların gelişmesiyle ortaya çıkan hastalık.

mikram, [Ar. kerem >mikrām مكرام] *(mikra:m) {OsT} sf.* Bağışlayan; çok ihsan eden.

mikras, [Ar. miḳrāṣ مقراص] *(mikra:s) {OsT} is.* Kesecek araç; makas.

mikraz, [Ar. miḳrāż مقراض] *(mikra:z) {OsT} is.* → mikras.

mikreb, [Ar. mikreb مكرب] *{OsT} is.* Saban.

mikri, [? mikri] *{ağız} is.* Orta yaştaki ördek. [DS]

mikro-, [Yun. mikros *(küçük) {OsT}* > Fr. micro-] *ön ek.* **1.** Önüne getirildiği kelimelere *"çok küçük"* anlamı katan ön ek; çok küçük; minik. **2.** Önüne getirildiği ölçü biriminin değerinin bir milyonda birini belirten ön ek; sembolü: µ ❐ **mikro bilgisayar,** *Gerekli donanımları çok küçük boyutta olan ve diğer bilgi işlem makinelerinin çevre birimleri ile birlikte kullanılabilen küçük bilgisayar; çok küçük bilgisayar.*|| **mikro bilişim,** *Çok küçük bilgisayarların kullanım ve üretimi ile ilgili bilişim dalı; çok küçük bilişim.*|| **mikro birleştirme,** *Çok küçük boyutlu elektronik devre elemanlarını son derece küçük bir alana sığacak biçimde birleştirme işi; çok küçük birleştirme.*|| **mikro cerrahi,** *Mikroskop altında çok küçük aletlerle yapılan ameliyat işlemi.*|| **mikro çatlak,** *1. Metal parçalarda yapım ve kullanım sırasında ortaya çıkan gözle görülemeyecek kadar çok ince ve iki boyutlu yırtık; çok küçük çatlak. 2. Kristalleşmiş malzemelerde sıcakta ortaya çıkan çok küçük, nm-mm boyutlu yırtık; çok küçük çatlak. 3. jeol. Sağlam görünüşlü kayadaki gözle görünmeyecek kadar küçük iki boyutlu veya dilinim yüzeyi; çok küçük çatlak.*|| **mikro çekim,** *Çekim etkilerinin sıfır olmasa bile hesap edilemeyecek kadar sıfıra yakın olduğu ve ortadan kalktığı sayılan durum.*|| **mikro çözümleme,** *1. kim. Kütleleri kabul edilen değerlere göre 0,1 ile 5 mg arasında değişen çok küçük niceliklerdeki maddeler üzerinde mikroskop ve ultramikroskop gibi çok hassas aletlerle yapılan çözümleme işi; mikroanaliz; çok küçük çözümleme. 2. ekon. Bireylerin ve işletmelerin karar süreçlerinin incelenmesi; dar çözümleme. 3. Özgül kaynaklar ile fiyatların özel kullanımlara ayrılmasının incelenmesi; birimci çözümleme.*|| **mikro dalga,** *Frekansları 300 ile 300.000 MHz arasında değişen akımlarla üretilen, çok ince demetler halinde toplanabilen ve bir doğru boyunca yayılan, boyları 1 mm. ile 1 m. arasında değişen elektromanyetik dalga.*|| **mikro devre,** *Çok küçük boyutlu elektrik veya elektronik devresi; çok küçük devre.*|| **mikro ekonomi,** *Ekonomi biliminin toplumu meydana getiren bireylerin, ailelerin ve işletmelerin piyasa şartları karşısındaki davranışlarını inceleyen dalı; birimci ekonomi; mikro iktisat.*|| **mikro iklim,** *Toprağın hemen bir metre kadar yakını, bir tarladaki saplar arası boşluk, bir sokak veya apartman dairesi yahut da küçük bir coğrafî bölge gibi belirli ve dar bir alanı ilgilendiren sıcaklık, nem, rüzgâr, güneşlenme süresi gibi iklim özellikleri bakımından daha geniş ve genel iklim ortamından farklılık gösteren atmosfer koşullarının tümü.*|| **mikro iktisat,** *Ekonomi biliminin toplumu meydana getiren bireylerin, ailelerin ve işletmelerin piyasa şartları karşısındaki davranışlarını inceleyen dalı; birimci ekonomi; mikro ekonomi.*|| **mikro işlemci,** *bsy. Bütün elemanları tek bir entegre devre halinde birleştirilmiş çok küçük işlemci; mikroprosesör.* || **mikro iz,** *bsy. Genişliği çoğunlukla 0.07 mm. civarı gibi çok küçük olan plak izi.*|| **mikro kabarcık,** *Katılaşma sırasında bir*

alaşım içinde kapalı kalmış, boyutu bir mm'den küçük kabarcık.|| **mikro karar,** *ekon. Bir ekonomik birimin veya bireyin gelir elde etme, geliri harcama veya tasarruf etme gibi kendisini kişisel olarak ilgilendiren ekonomik konularda aldığı karar; bireysel iktisadî hesap kararı.*|| **mikro kaynak,** *Kalınlığı çoğunlukla 1 mm'nin altında bulunan parçalara kaynak yapma yöntemlerinin tümü.*|| **mikro kesinti,** *Çok kısa süreli akım kesintisi.*|| **mikro kıvrım,** *jeol. Büyüklüğü bir metreden daha az olan ve alt yapı düzleminde bulunan büyük yapılara eşlik eden kıvrım.*|| **mikro kıvrımlılık,** *tıp. Beynin ve beyinciğin bazı korteks bölgelerinde görülen siğil yüzeyini andırır çok ince çizgilerle dolu, düzensiz, pek çok kıvrımların bulunması.*|| **mikro kimya,** *Miligram düzeyindeki çok küçük niceliklerin hazırlanmasını, bunların nitel olarak araştırılmasını ve nicel olarak çözümlenmesini sağlayan tekniklerin tümü.*|| **mikro kimyasal,** *Mikro kimya ile ilgili.*|| **mikro okuyucu,** *Bir mikrofilm üzerindeki kayıtları okumakta kullanılan alet.*|| **mikro oyuk,** *bsy. Bir sayısal kaydın izlerini oluşturan ve lazerle okunabilen çok küçük oyuklardan her biri.*|| **mikro sertlikölçer,** *Katı bir cisimden alınan çok küçük bir parça üzerinde deneme yaparak o cismin sertliğini ölçmeye yarayan alet.*

mikroamper, [Fr. microampère] *is. fiz.* Milyonda bir ampere eşit akım şiddeti birimi; sembolü: μA

mikroampermetre, [Fr. microampèremètre] *is. fiz.* Şiddeti çok düşük akımları ölçmekte kullanılan ampermetre.

mikroanaliz, [Fr. microanalyse] *is. kim.* Kütleleri kabul edilen değerlere göre 0,1 ile 5 mg arasında değişen çok küçük niceliklerdeki maddeler üzerinde mikroskop ve ultramikroskop gibi çok hassas aletlerle yapılan çözümleme işi; mikro çözümleme.

mikroansefali, [Fr. microencéphalie] *is. tıp.* Küçük kafalılık ve çoğunlukla ağır zekâ geriliği ile birlikte görülen beyin küçüklüğü; küçük beyinlilik.

mikrobik, -ği [Fr. microbique] *sf.* Mikropla ilgili; mikroplara ait; mikroptan kaynaklanan.

mikrobiyolog, -ğu [Fr. microbiologue] *is.* Bitki ve hayvanlar alemi ile ilgili mikroskobik ve ultramikroskobik organizmalar ile uğraşan uzman; mikrobiyoloji uzmanı; mikrobiyolojist.

mikrobiyoloji, [Fr. microbiologie] *is.* Bakteri, su yosunu ve mantarlar ile bir hücreliler gibi bitki ve hayvanlar alemine ait mikroskobik ve ultramikroskobik organizmalar ile uğraşan bakteriyoloji, mikoloji, viroloji ve protistoloji gibi biyoloji dallarının tümüne birden verilen ad.

mikrocurie, [Fr. micro + curie] *(mikroküri) is. fiz.* Bir milyonda bir curie değerindeki radyoaktiflik birimi.

mikrodiseksiyon, [Fr. microdissection] *is.* Çok küçük canlılar üzerinde mikroskobik ölçüde yapılan ameliyat; mikro cerrahi.

mikrofaj, [Fr. microphage] *sf.* **1.** (Çok çekirdekli akyuvar gibi hücre için) mikropları yutabilen. **2.** (Balinalar ve iki çenetli yumuşakçalar için) çok küçük canlılarla beslenen.

mikrofilm, [Fr. microfilme] *is.* 35 veya 16 mm. genişliğindeki çok sayıda görüntüden meydana gelmiş ve rulo halinde sarılmış bobinlere verilen ad.

mikrofiş, [Fr. microfiche] *is.* **1.** Çok sayıda görüntüyü çok küçük kareler halinde bir tabaka kâğıt üzerinde bulunduran fotoğraf kartı. **2.** Belgeyi çok küçük hacme sığdıran ve özel makinelerle asıl boyuta getirdikten sonra okunabilen fotoğraf.

mikrofizik, -ği [Fr. microphisique] *is.* Atomları, elektronları ve diğer tanecikleri konu alan fizik dalı.

mikrofon, [Fr. microphone] *is.* Sesi uzaktaki alıcıya olduğu gibi ulaştırmakta kullanılan ses titreşimlerini elektrik dalgalarına dönüştüren elektronik sessel alet. ⊡ **mikrofona koymak,** *Oyun, hikâye ve roman gibi eserleri radyoda yayınlanacak duruma getirerek yayınlamak.*

mikrofoncu, [mikrofon-cu] *is.* Ses kaynağının yerine veya yer değiştirmesine göre mikrofonu yönlendiren kişi.

mikrofonik, -ği [Fr. microphonique] *sf.* (Ses için) mikrofona çok uygun düşen.

mikrofotoğraf, [Fr. microphotographe] *is.* Çok küçük boyutlu fotoğraf; pul fotoğraf.

mikrografi, [Fr. micrographie] *is.* Çok küçük cisimlerin özellikle de metallerin ve alaşımların yapısını mikroskopla inceleme işi.

mikrokaset, [Fr. microcasette] *is.* Ses, görüntü ve bilgisayar verilerinin kaydı, çoğaltılması veya yeniden üretilmesi için kullanılan çok küçük boyutlu manyetik kutucuk.

mikrokok, [Yun. mikros *(küçük)* + kokkos *(tane)* > Fr. micrococque] *is. biy.* Yuvarlak biçimli, kirpiksiz ve hareketsiz gram pozitif bakteri; kokÜs.

mikrokopya, [Fr. microcopie] *is.* Fotoğrafı çekilmiş bir belgenin özel optik aletlerle standart bir ölçüde çok küçültülmüş kopyası; küçültülmüş kopya.

mikrokozmos, [Yun. mikros *(küçük)* + kosmos *(dünya)* > Fr. microcosmos] *is.* **1.** Evrenin küçük bir parçada görülüp incelenebilen görüntüsü. **2.** İçinde yer aldığı toplumu düşünmeksizin kendine özgü kurallara göre davranan toplumsal çevre; mikro toplum. **3.** Yapı itibariyle ait olduğu dünyayı yansıtan ve küçük bir dünya oluşturan birey; evrene göre böyle değerlendirilen insan.

mikrokristal, -li [Fr. microcristale] *is.* Başlıca alaşımların yapısını oluşturan mikroskobik kristal.

mikrolit, [Fr. microlite] *is. jeol.* Bir volkanik kayaçta, sadece mikroskopla görülebilen küçük kristal.

mikrolit, [Fr. microlithe] *is.* Tarih öncesi dönemler-

den Cilalı Taş Devrinde alet yapımında kullanılmış bulunan çakmak taşı.

mikroloji, [Fr. micrologie] *is.* Mikroskobik cisimler üzerinde yapılan inceleme.

mikromanipülatör, [Fr. micromanipulateur] *is.* Hız düşürücü bir düzenek aracılığıyla mikroskop veya büyütücü bir mercek altında gözlemlenen çok küçük parçalar üzerinde işleme, birleştirme vb. çeşitli işlemler gerçekleştirmeyi sağlayan aygıt.

mikromekanik, -ği [Fr. micromécanique] *is.* Çalışmaları maddesel dokunum ile sağlanan çok küçük boyutlu mekanik cisimlerin tasarımı, üretimi ve işleyişini kapsayan tekniklerin tümü.

mikromeli, [Fr. micromélie] *is. tıp.* Bazı vücut organlarının küçüklüğü durumunda ortaya çıkan anormal görünüş.

mikrometre, [Fr. micrométre] *(mikrome'tre) is.* **1.** Mikroskop ve teleskop gibi aletlerle gözlemlenebilen varlık ve cisimlere ait çok küçük uzunlukları, açıları ve oylumları yüksek bir duyarlıkla ölçmekte kullanılan alet. **2.** Küçük cisimleri ve resimleri ölçmekte kullanılan alet. **3.** Dokumaların kalınlıklarını ölçmekte kullanılan alet. **4.** Metrenin bir milyonda birine eşit uzunluk ölçüsü birimi; mikron; sembolü: µm

mikrometri, [Fr. micrométrie] *is.* Çok küçük boyutları veya cisimleri mikrometre ile ölçme işlemi.

mikrometrik, -ği [Fr. micrométrique] *sf.* Mikrometri ile ilgili; mikrometriye dayanan. ⧉ **mikrometrik vida,** *Adımı çok ince ve çok duyarlı olan, aynı zamanda baş kısmında yuvarlak bir taksimat bulunan vida.*

mikromiset, [Fr. micromycète] *is. biy.* Küflere benzer çok küçük boyutlu mantar.

mikromolekül, [Fr. micromolecule] *is. or. kim.* Kütleleri kesin olarak bilinen ve aynı saf madde içinde birbirlerinin tıpatıp aynısı olan küçük ve hafif moleküllere verilen ad.

mikromontaj, [Fr. micromontage] *is.* Çok küçük çeşitli elektronik parçaların çok küçük boyutlu bir gövde içinde birleştirilmesi.

mikromorfoloji, [Fr. micromorphologie] *is.* Mikroskop yardımı ile toprağın ince kesitlerini araştırarak birleşenlerini ve yapısal birimler halinde birleşme özelliklerini belirleme işlemi.

mikromotor, [Fr. micromoteur] *is.* Hızı kontrollü olarak değiştirilebilen çok küçük boyutlu motor.

mikron, [Fr. micron] *is.* Metrenin bir milyonda birine eşit uzunluk ölçüsü birimi; mikrometre; sembolü: µm

mikroorganizma, [Fr. micro-organisme] *is.* Mikroskopla görülebilen bakteri, mikroplazma, virüs, protist gibi çok küçük canlı varlıklara verilen genel ad.

mikrop, -bu [Yun. micros *(küçük)* + bios *(hayat)* > Fr. microbe] *is.* **1.** Çürüme ve mayalanma yoluyla biyolojik ayrışmaya ve bulaşıcı hastalıklara yol açan bir hücreli, mikroskopla görülebilen canlılara verilen genel ad. **2.** *is* ve *sf. mecaz.* (Kişi için) kendisinden kötülük ve zarar gelen. ⧉ **mikrop taşıyıcı,** *Bir hastalığın mikrobunu taşıdığı halde kendisi ondan zarar görmeyen insan veya başka canlı.*|| **mikrop kırıcı,** *Mikrop kırma özelliği olan; dezenfekte edici; dezenfektan.*

mikroplanma, [mikrop-la-n-ma] *is.* Mikroplanmak eylemi veya durumu.

mikroplanmak, [mikrop-la-n-mak] *dönşl. f. [-ır]* **1.** Mikroplu duruma gelmek. **2.** *edil. f. mecaz.* Kirlenmek.

mikroplu, [mikrop-lu] *sf.* **1.** İçinde veya üzerinde mikrop bulunan; intanî. **2.** Mikrop bulaşmış olan; intanî.

mikropluk, -ğu [mikrop-luk] *is. mecaz.* Kötü ve zararlı bir kimsenin niteliği; yaramazlık; kötülük; fenalık. ⧉ **mikropluk etmek,** *Kötü ve zarar verici davranışlarda bulunmak.*

mikroprogram, [Fr. micro-programme] *is.* Temel komutlardan ibaret olan ve belli bir donanım veya işletim sisteminin işlevlerini yerine getirmekte kullanılan program.

mikropsuz, [mikrop-suz] *sf.* Mikrop bulunmayan veya mikrobu bulunmayan; mikrobu öldürülmüş olan.

mikropsuzlandırma, [mikrop-suz-la-n-dır-ma] *is.* Mikropsuz duruma getirmek eylemi; mikropsuzlandırmak eylemi; mikropsuzlaştırmak.

mikropsuzlandırmak, [mikropsuz-la-n-dır-mak] *gçl. f. [-ır]* Herhangi bir cisim veya madde üzerinde bulunan mikropları ısı yardımıyla veya kimyasal yollarla gidermek, etkisiz hale getirmek; mikropsuzlaştırmak; dezenfekte etmek; mikroptan arındırmak.

mikropsuzlaştırma, [mikrop-suz-la-ş-tır-ma] *is.* Mikropsuz duruma getirmek eylemi; mikroptan arındırma işlemi; mikropsuzlaştırmak eylemi; dezenfekte etme.

mikropsuzlaştırmak, [mikrop-suz-la-ş-tır-mak] *gçl. f. [-ır]* Herhangi bir cisim veya madde üzerinde bulunan mikropları ısı yardımıyla veya kimyasal yollarla gidermek, etkisiz hale getirmek; mikropsuz duruma getirmek; mikroptan arındırmak; mikropsuzlaştırmak; dezenfekte etmek.

mikrosefal, -li [Yun. mikros + kephale *(kafa)* > Fr. microcéphale] *is.* ve *sf.* (İnsan için) kafatası ve beyni küçük olan.

mikrosefali, [Fr. microcéphalie] *is.* Kafatası ve beyin küçüklüğü biçiminde belirginleşen şekil bozukluğu; küçük başlılık.

mikrosinema, [Fr. microcinéma] *is.* Mikroskobik cisimlerin filmlerini çeken sinema dalı.

mikroskobik, -ği [Fr. microscopique] *sf.* **1.** (Cisim,

canlı vb. için) mikroskopla görülebilecek kadar küçük olan. **2.** (Deney, araştırma, inceleme, ameliyat vb. için) ancak mikroskop yardımıyla yapılabilen. **3.** *fiz.* (Düzey veya ölçek için) maddenin atom, çekirdek veya parçacık incelenmesine karşılık gelen. **4.** (Sistem için) maddenin birleşimine giren az sayıda atom, molekül ve parçacıktan oluşmuş.

mikroskop, -bu [Fr. microscope] *is.* Çok küçük maddeleri, bunların çok büyütülmüş görüntüsünü vererek incelemeye veya gözlemlemeye elverişli hale getiren, bir dizi mercekle donatılmış optik, elektronik veya akustik düzenek. ⧉ **mikroskop altına koymak,** *En ince ayrıntısına kadar inerek incelemek, araştırmak; didik didik etmek.*

mikrosonda, [Fr. microsonde] *is.* Bir element veya elementlerin oluşturduğu birleşimin niceliğini, bir elektron demetini bu elementlerden oluşmuş ince bir lam üzerine çarptırmayla belirlemeye yarayan aygıt.

mikrososyoloji, [Fr. micro-sociologie] *is.* Küçük gruplar içindeki beraberlik biçimlerinin incelenmesini konu alan toplum bilimi dalı.

mikrospor, [Fr. microspore] *is.* Bazı kriptogamların dişi spordan daha küçük olan ve erkek ön çim veren sporu.

mikroteknik, -ği [Fr. mikro-technique] *is.* Çok küçük boyutlu alet ve makinelerin tasarımına, üretimine, çalıştırılmasına ve yerleştirilmesine uygulanan teknik.

mikrotom, [Fr. microtome] *is.* Bitkisel ve hayvansal dokulardan mikroskop altında incelenmek üzere ince dilimler kesmekte kullanılan alet.

miksaha, [Ar. miksaḥa مكسحه] *{OsT} is.* Süpürge.

miksar, [Ar. mikṣār مكثار] *(miksa:r) {OsT} sf* **1.** Çoğaltan; teksir eden. **2.** Çok konuşan; sözü uzatan; gevezelik eden.

miksefe, [Ar. keṣāfet > mikṣefe مكثفه] *{OsT} is.* → meksefe.

mikser, [İng. mixer] *is.* Yiyecekleri hazırlarken karıştırmaya, öğütmeye vb. yarayan, çok hızlı dönen bıçak ve pervanelerden meydana gelmiş elektrikli mutfak aracı.

miksinar, [Yun. muxinári] *{ağız} is. zolo.* Kefale benzer bir balık.

miksir, [Ar. mikṣīr مكثير] *(miksi:r) {OsT} sf.* **1.** Çoğaltan; teksir eden. **2.** Sözü çok uzatarak gevezelik eden.

mikşat, [Ar. mikşaṭ مكشط] *{OsT} is.* Hattatların kamış kalemleri yontmakta kullandıkları alet.

mikval, -li [Ar. ḳavl > miḳvāl مقوال] *(mikva:l) {OsT} sf.* Çok konuşan.

mikvel, [Ar. ḳavl > miḳvel مقول] *(k, kalın söylenir) {OsT} is.* Dil; lisan.

miktar, [Ar. ḳadr > miḳdār مقدار] *(mikta:r, k kalın söylenir) {OsT} is.* **1.** Ölçülebilen, sayılabilen, azalıp çoğalabilen durum; nicelik; sayı; çokluk. **2.** Ölçü; parça; kısım. **3.** Oran. **4.** *kim.* Bir maddenin bir karışım ya da birleşime giren ya da girmesi gereken oranı. ⧉ **miktar zarfı,** *dbl. Bir fiilin veya fiilimsinin, bir sıfatın veya başka bir zarfın anlamını azlık çokluk bakımından tamamlayan, açıklayan zarf; azlık çokluk zarfı; nicelik zarfı.*

mikyal, [Ar. keyl > mikyāl مكيال] *(mikya:l) {OsT} is.* Tahıl ölçeği.

mikyas, [Ar. ḳıyās > miḳyās مقياس] *(mikya:s, k kalın söylenir) {OsT} is.* **1.** Bir şeyi ölçmeye yarayan alet; ölçü aleti; ölçek. **2.** Uzunluk ölçüsü. **3.** Nispet; derece; ölçü; oran. **4.** Bir sıvının düzeyini ölçmekte kullanılan ve üzerinde dereceler bulunan pirinçten yapılma basit ölçü aleti. ⧉ **mikyās-ı amel,** *{OsT} Kas gücünü ölçen alet; ergograf.*|| **mikyās-ı amûdî,** *{OsT} fiz. İki nokta arasındaki düşey uzaklığı ölçmekte kullanılan araç.*|| **mikyās-ı gaz,** *{OsT} fiz. Gazölçer; manometre.*|| **mikyās-ı hacm,** *{OsT} mat. Hacim ölçüsü.*|| **mikyās-ı hamz,** *{OsT} fiz. Asitölçer.*|| **mikyās-ı hissî,** *{OsT} psikol. Duyumölçer.*|| **mikyās-ı hurdebînî,** *{OsT} fiz. Mikrometre.*|| **mikyās-ı inhinā,** *{OsT} yer ölç. Eğimölçer.*|| **mikyās-ı irtifā,** *{OsT} fiz. Yükseklikölçer.*|| **mikyās-ı kalvî,** *{OsT} kim. Alkaliölçer; alkalimetre.*|| **mikyās-ı kesāfet,** *{OsT} fiz. Yoğunlukölçer; dansimetre.*|| **mikyās-ı klor,** *{OsT} kim. Klorölçer; klorimetre.*|| **mikyās-ı kuvvet,** *{OsT} fiz. Kuvvetölçer; dinamometre.*|| **mikyās-ı küre,** *{OsT} fiz. Küre ölçer; sferometre.*|| **mikyās-ı küûl,** *{OsT} fiz. Alkolölçer.*|| **mikyās-ı leben,** *{OsT} fiz. Sütün yoğunluğunu ölçmekte kullanılan alet; laktodansimetre.*|| **mikyās-ı mā,** *{OsT} kim. Hidrometre.*|| **mikyās-ı māyiāt,** *{OsT} fiz. Sıvıölçer.*|| **mikyās-ı meyl,** *{OsT} mat. Eğim ölçüsü.*|| **mikyās-ı nār,** *{OsT} fiz. Ateş ölçer; pirametre.*|| **mikyās-ı riyāh,** *{OsT} fiz. Yelölçer; anemometre.*|| **mikyās-ı rutûbet,** *fiz. Nemölçer; higrometre.*|| **mikyās-ı saffet-i hevā,** *{OsT} fiz. Odyometre.*|| **mikyās-ı sedā,** *{OsT} fiz. Sesin şiddetini ölçen alet.*|| **mikyās-ı zelāzil,** *{OsT} fiz. Deprem şiddetini ölçen alet; sismograf.*|| **mikyāsü'l-gazāt,** *{OsT} fiz. Gazölçer; manometre.*|| **mikyasü'l-harāre,** *{OsT} fiz. Termometre.*|| **mikyasü'l-hevā,** *{OsT} fiz. Rüzgârın hızını ölçen alet; anemometre.*|| **mikyasü'l-levn,** *{OsT} fiz. Renkölçer; kolorimetre.*|| **mikyasü'l-matar,** *{OsT} fiz. Bir yılda düşen yağış miktarını kaydeden cihaz; plüvyometre.*|| **mikyasü'l-mayiāt,** *{OsT} fiz. Sıvıların yoğunluğunu ölçen alet; dansimetre.*|| **mikyāsü'l-riyāh,** *{OsT} fiz. Rüzgârın hızını ölçen alet; anemometre.*

mikyaslı, [mikyas-lı] *sf.* **1.** Ölçeği olan; ölçekli. **2.** *mecaz.* Ölçüsü olan; ölçülü.

mikyassız, [mikyas-sız] *sf.* **1.** Ölçeği olmayan; ölçeksiz. **2.** *mecaz.* Hesaba kitaba sığmayan; hadsiz hesapsız; ölçüsüz.

mil[1], [Ar. mil ميل] *is.* **1.** Eklemli olarak bağlanmış bir veya daha çok parçanın çevresinde çembersel bir hareket yaptığı dönel parça. **2.** Çeşitli işlerde kullanılan ince, uzun metal çubuk. **3.** Göze sürme çekmekte kullanılan, kemik ya da fildişinden yapılma ince uzun çubuk. **4.** Sivri uçlu çelik kalem. **5.** Dağların sivri tepesi. **6.** Bir küre veya yuvarlağın çevresinde döndüğü eksen. ⊡ **mil çekme,** *Eskiden, suçlunun gözlerine kızdırılmış mil batırarak kör etme şeklinde uygulanan bir ceza.*|| (birinin gözüne) **mil çekmek,** *Mil çekme cezasını uygulamak.*

mil[2], [İng. mile] *is.* **1.** Uzunluğu yer yer değişen Anglosakson güzergâh ölçüsü birimi. **2.** Ekvatorda bir dakikalık yayın uzunluğu; coğrafî mil; 1854 m. **3.** Denizci milletlerce kabul edilen bir Yer'in 45° enlemindeki bir dakikalık yayın uzunluğu; deniz mili; 1852 m. **4.** İngiltere'de bir statü ile belirlenen 1609,3 m'lik uzunluk ölçüsü; kara mili. **5.** Eski Romalılarca kullanılan bin adımlık mesafe; 1481 m. ⊡ **mîl-i bahrî,** *Deniz mili; 1852 m.*

mil[3], [Yun. âmúlion ?] *is.* **1.** Selin sürükleyip getirdiği kumlu, çamurlu toprak; balçık. **2.** *jeol.* Rüzgâr veya sel tarafından sürüklenerek yığışmış, iki ile yüz mikron arasında değişen parçacıklardan meydana gelmiş, suyu uygun şartlarda tutma özelliği olan, toprağı verimli hale getiren çökelti. **3.** Kum. [DS]

mil[4], [bél / mil] *{eAT} is.* Bel; sırt. [DK]

mil[5], [bilya / milya > mile / mil] *{ağız} is.* Bilye. [DS]

mila, [? milā / milli] *{ağız} is.* Çelik çomak oyunu. [DS]

milad, [Ar. velādet > mīlād ميلاد] *(mi:lâ:d) {OsT} is.* → milat.

miladî, [Ar. mīlād>mīlādī / mīlādiyye ميلادى / ميلاديه] *(mi:lâ:di:) {OsT} sf.* İsa peygamberin doğumu ile ilgili; milada ait. ⊡ **miladî takvim,** *İsa peygamberin doğumunun yaklaşık olarak dördüncü yılını başlangıç alan takvim.*|| **miladî tarih,** *Miladî takvimin belirttiği tarih.*

milah[1], [Ar. milḥ > milaḥ ملح] *(milâh) {OsT} is.* Tuzlar.

milah[2], [Ar. milāḥ ملاح] *(milâ:h) {OsT} is.* Tuzlar.

milahat, [Ar. milāḥat ملاحت] *(milâ:hat) {OsT} is.* Gemicilik bilgisi; gemicilik.

milak, -ğı [Ar. ʿalīq عليق => milak] *{ağız} is.* Yemiş hevengi. [DS]

mil'aka, [Ar. milʿaḳa ملعقه] *(mil-aka) {OsT} is.* **1.** Tahta kaşık. **2.** Hattatların, mürekkep yapımında, is ve Arap zamkı karışımı hazırlamakta, lal ve sürh gibi maddeleri hokkalara aktarmakta kullandıkları küçük tahta kaşık.

mil'akatıraş, [Ar. milʿaḳa + Far. terāş ملعقه تراش] *(mil-akatıraş) {OsT} is.* Tahtadan kaşık yontan kimse.

mil'akatıraşlık, -ğı [milʿakatıraş-lık] *(mil-akatıraşlık) {OsT} is.* Tahtadan kaşık yontma işi.

milanez, [İt. milano > Fr. milanaise] *is.* İlik sarmakta kullanılan bir iplik üzerine gevşekçe sarılmış iki ipek ipliğinden meydana gelen ince kordon.

milat, -dı [Ar. velādet > milād ميلاد] *(mi:lâ:t) {OsT} is.* **1.** Doğum günü; doğum tarihi. **2.** İsa Peygamberin doğduğu gün. **3.** Miladî takvimin başlangıç kabul edilen yıl başı. ⊡ **milattan önce,** *(Yıl, tarih için) miladî tarih sayılan yıldan geriye doğru sayılarak belirlenen; İsa peygamberin doğumundan evvel; milattan önce; İsa'dan evvel; kable'l-milad; kısaltması: MÖ.*|| **milattan sonra,** *(Yıl veya tarih için) miladî tarih başlangıcından bu yana sayılan yıllara göre belirlenen yıl veya tarih; İsa'dan sonra; bade'l-milad; kısaltması: MS.*

milcan, [? milcan] *{ağız} sf.* **1.** Öksüz. **2.** *is.* Beş altı yaşındaki çocuk. [DS]

milcek, -ği [Erme. mžex] *{ağız} is.* Eşek arısı. [DS]

milcimek, [milc-i-mek / mılc-ı-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r]* **1.** (Yara için) iltihaplanmak; mikrop alarak kötüleşmek. **2.** (Yiyecekler için) bozulmaya yüz tutmak. **3.** Yumuşamak; bozulmak. [DS]

milçan, [? milçan] *{ağız} is.* Ucuna pamuk sarılmış çubuk. [DS]

milçek[1], **-ği** [Erme. mžex] *{ağız} is.* **1.** Sivrisinek. **2.** Sinek. [DS]

milçek[2], **-ği** [mil+çek] *{ağız} is.* Göze sürme çekmeye yarayan kemik çöp. [DS]

milçik, -ği [mil-çik] *{ağız} is.* Sulu ve yapışkan çamur; balçık. [DS]

mildir[1], [mild *(yans.)* > mild-ir] *ünl.* Hızlı dönme veya parlama, şaşkınlık, sallanma, titreme, çarpma ve zıplamayı, yuvarlanmayı, bu tür patırtılı hareketlerin yansımasını ve bu biçimde konuşmayı anlatan yansımalı gövde. ⊡ **mildir mildir,** *(Bakmak eylemi için) gözleri sürekli ve çabuk sağa sola döndürerek.*

mildir[2], [? mildir] *{ağız} sf.* Güzel. [DS]

mildircin, [bıldırcın / mildircin] *{ağız} is.* Bıldırcın. [DS]

mildirçin, [bıldırcın / mildirçin] *{ağız} is.* Bıldırcın. [DS]

mildiyu, [İng. mildew *(nem lekesi)* > Fr. mildiou] *(mi'ldiyu) is.* Daha çok bağlarla patates, domates, tütün, ay çiçeği ve marul gibi bitkilerde görülen, emeçleri ile bitkinin öz suyunu emerek yapraklarda ve genç sürgünlerde beyaz, grimsi veya morumsu

lekeler meydana getiren bazı mantarların yol açtığı hastalık.

mile[1], [? mile] *{ağız} is.* Basma. [DS]

mile[2], [Yun. mpilia => bilye / milya > mile] *{ağız} is.* Bilye. [DS]

milek, -ği [mil-ek] *{ağız} is.* **1.** Bulanık su. **2.** Milli toprak. **3.** Çamurlu yer; milli yer. **4.** Çürüyüp kokan sazlıklar. [DS]

milel, [Ar. millet > milel ملل] *{OsT} is.* **1.** Milletler; uluslar. **2.** Bir dinden veya mezhepten olan toplulukların tümü. ◘ **milel-i erbaa,** *{OsT} Dört topluluk: Müslüman; Yahudi; Ermeni ve Rum.* || **milel-i muhtelife-i mütegallibe,** *{OsT} Üstün gelmiş çeşitli milletler.*

milemek, [me *(yans.)* > me-le-mek / mi-le-mek] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(i)-yor]* (İnek için) bağırmak. [DS]

milen, [mil-en] *{ağız} is.* → milek. [DS]

mileng, [mil-ek / mileñ] *{ağız} is.* Milli toprak. [DS]

milez, [Yun. melissa > melis / meliz / mīlez ميلز] *(mi:lez) {eAT} is.* Bal arısı.

milföy, [Fr. mille *(bin)* + feuille *(yaprak)*] *is.* Aralarına krema döşenmiş ince yufkalarla hazırlanan ve üzeri pudra şekeri ile kaplanmış bir tür pasta.

milh, [Ar. milḥ ملح] *{OsT} is.* **1.** Tuz. **2.** *kim.* Bir asitte hidrojenin yerini bir bazın almasıyla meydana gelen birleşim. ◘ **milh-i hāmız,** *{OsT} kim. Asit tuz.* || **milhü's-saga,** *{OsT} kim. Boraks.*

milha[1], [Ar. milḥ > milḥa ملحه] *{OsT} is.* Tuzlar.

milha[2], [Ar. milhā /milhāt ملهى / ملهات] *(milha:) {OsT} is.* Oyun; eğlence; cümbüş.

milhafe, [Ar. liḥaf > milḥafe ملحفه] *{OsT} is.* **1.** Bürünülecek şey. **2.** Yorgan.

milhez, [Ar. milhez ملهز] *{OsT} is.* Mürekkebi karıştırmakta kullanılan araç.

milhî, [Ar. milḥ > milḥī ملحى] *(milhi:) {OsT} sf.* Tuzla ilgili; tuza ait.

milhiyet, [Ar. milḥī > milḥiyyet ملحيت] *{OsT} is.* Tuzluluk.

mili-, [Lat. mille] *ek.* Bir ölçü biriminin binde birini belirtmekte kullanılan ön ek; sembolü: m.

mili, [Far. mīlī ميلى] *(mi:li:) {OsT} is.* Kedi.

miliamper, [Fr. milliampère] *is. fiz.* Amperin binde biri değerindeki elektrik akımı şiddeti birimi; sembolü: mA.

milibar, [Fr. millibar] *is. fiz.* Barın binde biri değerinde, 0.76 mm. cıva basıncına eşit atmosfer basıncı ölçü birimi.

miligram, [Fr. milligramme] *is. fiz.* Bir gramın binde birine eşit kütle birimi; sembolü: mg.

milik[1], **-ği** [? milik] *{ağız} is.* Cilalı ve parlak taş. [DS]

milik[2], **-ği** [belik / milik] *{ağız} is.* Kadınların süs için ördükleri ince saç örgüsü. [DS]

milik[3], **-ği** [? milik] *{ağız} is.* Tıpkı; benzeri. [DS]

miliküri, [Fr. millicurie] *is. fiz.* 133 mg radyumun bir saat boyunca yaydığı gama ışını miktarına eşit radyum tedavisinde kullanılan ölçü birimi; sembolü: mCi.

mililitre, [Fr. millilitre] *is. fiz.* Litrenin binde birine eşit oylum ölçüsü birimi; sembolü: ml.

milim, [Fr. milli-mètre > milim] *is.* **1.** Santimetrenin onda biri değerindeki uzunluk ölçüsü birimi; sembolü: mm. **2.** *mecaz.* (Olumsuz cümlelerde) çok küçük nicelik veya uzunluk; en küçük; en az. ◘ **milimi milimine,** *Tam ölçüsünde; ne az ne de çok; tam; tamı tamına.* || **milim oynamamak,** *1. (Makine vb. elemanları, nesneler için) tam anlamıyla sabit olmak; bağlı olduğu yerden hiç hareket etmemek; istenilen biçimde veya ideal ölçüden sapmadan işlemek. 2. Durumunu hiç bozmamak; hiç kıpırdamamak.* || **milim şaşmamak,** *Tam ölçüsünde olmak; tam denk gelmek; eksiği veya fazlası olmamak.*

milim, [Lat. millesimus > Fr. millième] *is.* Tunus'ta kullanılan dinarın binde biri değerindeki para birimi.

milimetre, [Fr. milli-mètre] *(milime'tre) {OsT} is.* **1.** Metrenin binde biri değerindeki uzunluk ölçüsü birimi; sembolü: mm. **2.** *mecaz.* (Olumsuz cümlelerde) çok küçük nicelik veya uzunluk; en küçük; en az. ◘ **milimetre kare,** *Kenarı 1 mm. olan karenin alanına eşit alan ölçüsü birimi; sembolü: mm^2* || **milimetre küp,** *Ayrıtları 1 mm. olan küpün oylumuna eşit oylum ölçüsü birimi; sembolü: mm^3*

milimetrik, -ği [Fr. milli-mètrique] *{OsT} sf.* **1.** Milimetre ile ilgili; milimetreye ilişkin; milimetre ile ölçülebilen. **2.** Milimetrelere bölünmüş olan. ◘ **milimetrik kâğıt,** *Grafik, eğri vb. çizmekte kullanılan, yatay ve dikey olarak milimetre aralıklı çizgilerle bölünmüş kâğıt tabakası.*

milimikron, [Fr. milli-micron] *is.* Bir mikronun binde birine eşit uzunluk ölçüsü birimi; bir metrenin bir milyarda birine eşit uzunluk ölçüsü birimi; 10^{-9} m; sembolü: mμ

milis[1], [Lat. militia > Fr. milice] *is.* **1.** *as.* Savaş sırasında orduya yardımcı olmak üzere sivil halktan toplanan silahlı kuvvet. **2.** Bazı ülkelerde yardımcı güvenlik gücü. ◘ **milis kuvveti,** *"Askerî yurttaş" ilkesine dayanan ve kısa sürede seferber edilebilen az sayıda muvazzaf bir kadro ile belirli dönemlerde eğitim gören askerî yurttaşlardan oluşan ordu.*

milis[2], [Yun. melissa => melis / meliz] *{ağız} is.* → meliz. [DS]

militan, [Fr. militant] *{OsT} sf.* **1.** Bir düşüncenin, bir görüşün başarıya ulaşması için savaşan, mücadele

eden. **2.** *is.* Bir ideal uğruna çalışan kimse. **3.** Siyasi veya sosyal kuruluşun, bir sendikanın toplantı düzenleme, para yardımı sağlama, propaganda yapma, kampanya yürütme gibi çalışmalarına etkin bir şekilde katılan kimse. **4.** Mücadelesini yasa dışı yollardan ve zor kullanarak yapan taraftar.

militanlaşma, [militan-la-ş-ma] *is.* Militanlaşmak eylemi veya durumu.

militanlaşmak, [militan-la-ş-mak] *dönşl. f. [-ır]* **1.** Militan durumuna gelmek; militan olmak. **2.** Militanca davranmak; militan gibi olmak.

militanlaştırma, [militan-la-ş-tır-ma] *is.* Militanlaştırmak eylemi; militan durumuna getirme.

militanlaştırmak, [militan-la-ş-tır-mak] *gçl. f. [-ır]* Militan durumuna getirmek.

militanlık, -ğı [militan-lık] *is.* **1.** Militan olma durumu. **2.** Militan olan birisinin tutum ve davranışı.

militarist, [Fr. militariste] *{OsT} sf.* **1.** Militarizmle ilgili olan. **2.** (Kişi için) militarizm yanlısı olan. **3.** *is.* Militarizm yanlısı olan kimse; militarizmi savunan kişi.

militarizm, [Fr. militarisme] *is.* **1.** Ordunun ve askerî sistemin üstünlüğüne dayanan siyasi düzen. **2.** Düzenin garantisi olarak orduyu veya ordunun gücünü kabul eden görüş. **3.** Bütün yurt sorunlarının ordunun gücü ile çözümlenebileceğini savunan siyasi görüş.

milivat, [Fr. milliwatt] *is. fiz.* Vatın binde birine eşit güç birimi; sembolü: mW.

milivolt, [Fr. millivolt] *is. fiz.* Voltun binde birine eşit olan elektromotor kuvvet ve gerilim farkı birimi; sembolü: mV.

milivoltmetre, [Fr. millivolt-mètre] *is. fiz.* Çok küçük gerilim farklarını ölçmekte kullanılan, gösterge bölümü milivolt esasına göre derecelenmiş voltmetre.

miliz, [Yun. melissa => meliz / milis / miliz] *{ağız} is.* → meliz. [DS]

milk, [Ar. milk ملك] *{OsT} is.* **1.** Mülk. **2.** Ülke; memleket; yurt. ▫ **milk bî-sebebin,** *{OsT} huk. Miras yoluyla kalan mal.*|| **milk-dār,** *{OsT} 1. Mülk sahibi. 2. Hükümdar.*|| **milk-dārî,** *{OsT} 1. Mülk sahipliği. 2. Hükümdarlık.*|| **milk-i mukayyed,** *{OsT} huk. Miras mal.*|| **milk-i mutlak,** *{OsT} huk. Doğrudan edinilmiş mal.*|| **milk-i yemin,** *{OsT} Cariye, kadın köle.*

milka, [Ar. milḳā ملقا] *(milka:) {OsT} is.* Kalemdeki mürekkebin bir kısmını aldığı için kâğıt üzerinde mürekkebin dağılmasını önlemek amacıyla hattatlar tarafından mürekkep hokkasına konulan ham ipek; lika.

milkat[1], [Ar. milḳāt ملقات] *(milka:t) {OsT} is.* Cerrah maşası; kıskaç.

milkat[2], [Ar. milḳat ملقت] *{OsT} is.* **1.** Yerden bir şey almaya yarayan araç. **2.** Forseps.

milkbar, [İng. milk *(süt)* + bar *(kahvehane)*] *is.* Alkolsüz içkiler ve süt servisi yapılan kahvehane.

milkdar, [Ar. milk+Far. -dār ملكدار] *(milkda:r) {OsT} is.* Memleket sahibi olan kişi; ülke sahibi; hükümdar.

milkdarî, [Ar. milk + Far. -dār > milkdārī ملكداري] *(milkda:ri:) {OsT} is.* Hükümdarlık.

millak, -ğı [? millak] *{ağız} is.* Küçük çukur. [DS]

milleme, [mil-le-me] *is.* **1.** Millemek eylemi veya durumu. **2.** Toprağı iyileştirmek, verimi artırmak amacıyla tarlanın yüzeyine mil serme işlemi.

millemek, [mil-le-mek] *gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* **1.** (Akarsu vb. için) bir yere mil getirip yığmak; mil ile örtmek. *{ağız} (aynı)* [DS] **2.** *{ağız}* (Sel için) taşkın sonu tarlaya milli toprak bırakmak. [DS] **3.** Toprağı iyileştirmek, verimi artırmak amacıyla tarlanın yüzeyine mil sermek.

millendirmek, [mil-le-n-dir-mek] *{ağız} gçl. f. [-ir]* (Sel suyu için) bir yere mil yığmak. [DS]

millenme, [mil-le-n-me / mil-le n-me] *is.* Millenmek eylemi veya durumu.

millenmek[1], [mil-le-n-mek] *edil. f. [-ir]* **1.** (Çark, tekerlek, hareketli parça vb. için) mil takılmak. **2.** *dönşl. f.* Mil sahibi olmak; mil edinmek.

millenmek[2], [mil-le-n-mek] *edil. f. [-ir]* Akarsuyun getirdiği kum ve çamur karışımı ile örtülmek, *{ağız} (aynı).* [DS]

millet, [Ar. millet ملت] *{OsT} is.* **1.** Aynı topraklar üzerinde yaşayan, aynı köke dayanan, tarih, töre, gelenek, görenek, ülkü, dil, duygu vb. birliği bulunan insanların tümü; ulus. **2.** Aynı anayasa ile yönetilen bireylerden meydana gelen fakat bireylerin her birinin üzerinde egemenliği elinde tutan hukukî varlık. **3.** (Milliyet adlarından sonra tamlanan olarak kullanıldığında) o millete ait bireylerin tümü. *Türk milleti.* **4.** (Cinsiyet, meslek, yaş, çıkar, düşünce grubu vb. adlarından sonra tamlanan olarak kullanıldığında) belirtilen yönlerden birleşen insanların tümü. *kadın milleti, marangoz milleti.* **5.** Bir yerde bulunan kimselerin tümü; herkes; ahali. **6.** Aynı dinden olan insanlar topluluğu; ümmet. **7.** Din; mezhep. ▫ **millet-i beyzā,** *İslam ümmeti.*|| **millet-i hākime,** *{OsT} Egemen millet.*|| **millet-i islām,** *{OsT} 1. İslam dininden olanların tümü. 2. Müslüman.*|| **millet-i mesîhiye,** *Hristiyan dininden olan milletler topluluğu.*|| **millet-i muazzama,** *{OsT} Büyük millet.*|| **milletler arası,** *1. Ayrı ayrı iki ve daha çok millet arasında yapılan veya geçen; milletler arası ilişkilere ait olan; uluslar arası. 2. Çeşitli milletlere ait insanları veya insan gruplarını ilgilendiren.*|| **milletler arasıcı,** *Uluslar arası ilişkileri benimseyen; uluslar arası ilişkilerin geliş-*

tirilmesinden yana olan.|| **milletler arasıcılık,** *Uluslar arasındaki ilişkileri benimseme; uluslara arası ilişkilerin geliştirilmesinden yana olma; beynelmilelcilik; enternasyonalizm.*|| **Milletler Cemiyeti,** *1919 yılında Versaille antlaşması ile kurulan, uluslar ve halklar arasındaki anlaşmaların barışçı yollardan çözümlenmesini, saldırılara karşı güvence ve uluslar arası ilişkilerin geliştirilmesiyle korunmasını ilk olarak evrensel olarak üstlenmiş kurul; cemiyet-i akvam.*|| **millet meclisi,** *1. Millet vekillerinin oluşturduğu kurul. 2. Bu kurulun toplandığı yapı.*|| **millet mektepleri,** *Yeni Türk harflerini halka öğretmek amacıyla 1928 yılında açılan okuma yazma okul ve kurslarının genel adı.*

milletvekili, [Ar. millet + vekil + T. -i] *is.* **1.** Yasama meclisine seçimle gelmiş üye; mebus. **2.** Türkiye Cumhuriyeti Anayasasına göre Büyük Millet Meclisi üyesi olan kimse; mebus.

milletvekilliği, [millet+vekil-li(ğ)-i] *is.* **1.** Milletvekili olma durumu. **2.** Milletvekilinin görevi.

millî, [Ar. millet > millī / milliyye ملى / مليه] *(milli:) {OsT} sf.* **1.** Varlığı, konusu, kapsamı belirtilen millete ait olan; milletle ilgili; millete ilişkin; ulusal. **2.** Bir ülke halkının bütününün duygu, düşünce ve isteklerini anlatan. **3.** Milliyetçilik belirtisi olan; milliyetçi. ⊡ **millî bakıye,** *Milletvekili seçimi için gerekli olan her partinin aldığı oy sayısından arta kalan.*|| **millî bayram,** *Tarihî bir başarıyı veya günü anmak için milletçe kutlanan bayram.*|| **millî dil,** *Bir devletin egemenlik alanında tanıdığı, kullandığı dil; resmî dil; devlet dili.*|| **Millî Edebiyat,** *Osmanlıcılık fikrine karşı, Türk Edebiyatında toplum ve ülke sorunlarına geniş yer veren, sade ve anlaşılır Türkçeyi, hece ölçüsünü kullanma ve yaygınlaştırma yoluna giden edebiyat akımı (1911-1923).*|| **millî eğitim,** *Ulusa dayanan, ulusla ilgili eğitim; ulusal eğitim.*|| **Millî Eğitim Bakanlığı,** *Türkiye Cumhuriyetinde eğitim ve öğretim hizmetlerinin yürütülmesini sağlamak, bu hizmetlere yönelik kurum ve kuruluşların açılmasıyla ilgili çalışmalar yapmak üzere kurulmuş olan bakanlık.*|| **Millî Eğitim Şurası,** *Millî Eğitim Bakanlığının çağrısıyla eğitime yön verecek genel ilkeleri belirlemek için toplanan üyeleri belirli danışma kurulu.*|| **millî ekonomi,** *Bir milletin kendine özgü ekonomi siyaseti.*|| **millî emlak,** *Devlete ait taşınır ve taşınmaz mallarla her türlü alacak ve haklara verilen ad.*|| **millî forma,** *spor. Uluslar arası karşılaşmalarda giyilen, ülke bayrağının renk ve amblemini içeren forma.*|| **millî gelir,** *ekon. Bir ülkede belirli bir dönemde üretilen mal ve hizmetlerin parasal değerinin toplamından amortisman ve vasıtalı vergiler düşüldükten sonra geriye kalan parasal değer; millî hâsıla.*|| **millî güvenlik,** *Kamu düzeni; kamu güvenliği.*|| **Millî Güvenlik Kurulu,** *Cumhurbaşkanının başkanlığında toplanarak devletin ulusal güvenlik siyasetini hükümete tavsiye etmek üzere Anayasanın 118. maddesinde belirlenen görevlilerden meydana gelmiş kurul.*|| **millî hakimiyet,** *1. huk. Bir devleti kuran milletin iradesinin üstünde hiçbir sınıf, zümre veya kişiye yetki verilmemiş, milletin iradesinin üstünde başka bir irade kabul edilmemiş olması durumu; ulusal egemenlik; millî egemenlik. 2. devl. huk. Bir millî devlet üstünde, hiçbir yabancı devlete bağımsızlığı engelleyecek veya ortadan kaldıracak hak, yetki ve etkide bulunma hakkı tanınmamış olması durumu; ulusal egemenlik; millî egemenlik.*|| **millî hukuk,** *huk. Bir ülke sınırları içinde uygulanan hukuk; pozitif hukuk.*|| **millî hüviyet,** *Bir milletin kendine özgü düşünüş ve yaşayış biçimi, dil, töre ve gelenekleri, toplumsal değer yargıları ve kuralları ile oluşan özelliklerin tümü; millî kimlik.*|| **millî iktisat,** *Ulusal ekonomi.*|| **millî irade,** *Hiçbir gücün etki edemeyeceği derecede güçlü olan ve milletçe kullanılan güç.*|| **Millî İstihbarat Teşkilatı,** *Türkiye'nin ulusal güvenliği ile ilgili haberleri toplamak, değerlendirmek ve gerekli makamlara bildirmekle görevli haber alma kuruluşu; kısaltması MİT.*|| **millî kıyâfet,** *Bir milletin geleneksel giyim özelliklerini taşıyan kılık.*|| **millî kimlik,** *Bir milletin kendine özgü düşünüş ve yaşayış biçimi, dil, töre ve gelenekleri, toplumsal değer yargıları ve kuralları ile oluşan özelliklerin tümü; millî hüviyet.*|| **millî lisan,** *ed. 19. yy. başlarında Osmanlıca'ya karşı çıkan Millî Edebiyat kuşağı yazarlarının sade Türkçe'ye verdikleri ad.*|| **millî karşılaşma,** *spor. Millî takımlar arasında yapılan karşılaşma; millî müsabaka.*|| **millî korunma,** *Olağanüstü durumlarda, devletin bünyesini, ekonomi ve millî savunma bakımından kuvvetlendirme tedbirlerine verilen ad.*|| **millî marş,** *1. Bayrak gibi millî sembol olarak anayasa ve kanunlarla devletçe resmen kabul edilerek dünya devletlerine ilan edilen, resmî törenlerde, millî bayramlarda çalınan, söylenen, metni halkın millî duygularını coşturan marş; ulusal marş. 2. İstiklal Marşı.*|| **Millî Mücadele,** *Atatürk'ün 19 Mayıs 1919 tarihinde Samsun'a ayak basmasıyla başlayıp Erzurum, Sivas Kongreleri ile kararlaştırılan, 23 Nisan 1920'de devlet haline gelen ve 11 Ekim 1922 Mudanya Mütarekesi ile sonuçlanan Türk Kurtuluş Savaşına verilen ad; kurtuluş savaşı; istiklal savaşı.*|| **millî müdafaa,** *Yurt ve milleti her türlü dış ve iç tehlikelerden korumak, ulusal güvenliği sağlamak için alınan önlem ve hazırlıkların tümü; millî savunma; ulusal savunma.*|| **millî müfrezeler,** *Kurtuluş Savaşında savunma gücünün temelini oluşturan Kuva-yı Milliye güçlerine verilen ad.*|| **millî park,** *Bilimsel ve sanat değeri bakımından az bulunan doğal ve kültürel kaynak değerleriyle korunan vahşî halde yaşayan bitki ve hayvan topluluklarını saklamak için düzenlenen dinlenme ve turizm alanlarına sahip doğa parçası.*|| **millî roman,** *Çe-*

viri romana karşılık olarak telif eserlere verilen ad.|| **millî olmak,** *1. (Sporcu için) millî takıma seçilmiş olmak. 2. (Kişi için) bir şeyi ilk kez yapıyor olmak.*|| **millî orman,** *Yeri ve özellikleri dolayısıyla bilimsel çalışmalarda kullanmak, doğayı korumak, yurt güzelliğini sağlamak, halkın dinlenme ve spor gibi çeşitli ihtiyaçlarını karşılamak ve turistik ihtiyaçlara olanak sağlamak amacıyla özel durumu olan orman; millî park.*|| **millî park,** *Millî orman.*|| **millî savunma,** *Yurt ve milleti her türlü dış ve iç tehlikelerden korumak, ulusal güvenliği sağlamak için alınan önlem ve hazırlıkların tümü; millî müdafaa; ulusal savunma.*|| **Millî Savunma Bakanlığı,** *Ulusal güvenliğin sağlanması, silahlı kuvvetlerin ihtiyaçlarının karşılanması, barışta ve savaşta askere alma, savaş sanayiini kurma gibi hizmetlerin yerine getirilmesini sağlamak amacıyla kurulmuş bakanlık.*|| **millî şair,** *Halkın duygu ve düşüncelerini, onun anlayabileceği bir dil ve üslupla dile getirdiği* Türkçe Şiirler *adlı kitabı yayınlandıktan (1899) sonra Mehmet Emin Yurdakul'a verilen unvan.*|| **millî şef,** *Cumhurbaşkanlığı yaptığı dönemde İsmet İnönü'ye verilmiş olan san.*|| **millî takım,** *spor. Uluslar arası karşılaşmalarda ülkesini temsil eden takım.*|| **millî vezin,** *ed. Aruz ölçüsüne karşı çıkan Millî Edebiyat akımı şair ve yazarlarının hece ölçüsüne verdikleri ad.*|| **millî yegâh,** *{OsT} müz. Sultanî yegâh makamı.*

milli[1], [mil-li] *sf.* Mil takılmış olan; bir mil ile çalışan.

milli[2], [mil-li] *sf.* Üzerinde veya içinde mil bulunan; balçıklı; çamurlu.

milli[3], [milli / milā] *{ağız} is.* Çelik çomak oyunu. [DS]

millîci, [millî-ci] *(milli:ci) sf.* Ulustan ve ulusçuluktan yana olan; milliyetçi.

millîleşme, [millî-le-ş-me] *(milli:leşme) is.* Millîleşmek eylemi; millî nitelik kazanma; ulusallaşma.

millîleşmek, [millî-le-ş-mek] *(milli:leşmek) dönşl. f. [-ir]* **1.** (Ülke içinde bulunmakla birlikte mülkiyeti yabancı şirket ve devletlere ait olan bir mal veya işletme için) devlet tarafından satın alınarak ulusal ekonominin emrine verilmek; ulusallaşmak. **2.** Bir ulusa özgü nitelikler kazanmak; millî nitelik kazanmak; ulusallaşmak.

millîleştirme, [millî-le-ş-tir-me] *(milli:leştirme) is.* **1.** Millîleştirmek eylemi veya durumu. **2.** Yerli veya yabancı özel mülkiyet konusu olan işletme ve malların kamu yararı amacıyla bedeli ödenerek devletin mülkiyetine geçirilmesi işlemi; millete mal etme. **3.** Ulusal özellikler kazandırma; millî nitelik kazandırma.

millîleştirmek, [millî-le-ş-tir-mek] *(milli:leştirmek) gçl. f. [-ir]* **1.** (Ülke içinde bulunmakla birlikte mülkiyeti yabancı şirket ve devletlere veya özel mülkiyete ait olan bir mal veya işletme için) devlet tarafından satın alınarak ulusal ekonomiye devredilmek; ulusallaştırmak; millî kılmak; ulusa mal etmek. **2.** Bir ulusa özgü nitelikler kazandırmak; millî nitelik vermek; ulusallaştırmak.

millîlik, [millî-lik] *(milli:lik) is.* Millî olma durumu; ulusal nitelikte olma durumu; ulusallık.

milliye, [Ar. millî > milliyye ملية] *{OsT} sf.* Millete ait; milletle ilgili; ulusal.

milliyeci, [millîye-ci] *(milli:yeci) sf.* Ulustan ve ulusçuluktan yana olan.

milliyet, [Ar. millī > milliyyet مليت] *{OsT} is.* **1.** Millet niteliği taşıyan bir toplumun durumu; ulusal birlik oluşturan bir halkın durumu; millete özgü olma durumu; millî olma hali; ulusallık. **2.** Bir kimseyi, bir tüzel kişiyi veya bir şeyi devlete bağlayan hukuksal bağ; ait olunan millet; bağlı olunan millet; uyrukluk; tabiiyet. ▭ **milliyetler ilkesi,** *Belli bir yurt üzerinde yaşamak koşuluyla ortak bir kökene, ortak bir tarihe, ortak bir düşünce ve yaşam biçimine sahip her toplumsal grubun bağımsızlık hakkı.*

milliyetçi, [milliyet-çi] *{OsT} sf.* **1.** (Düşünce ve görüş için) milliyetçiliğe uygun olan. **2.** (Kişi için) milliyetçilikten yana olan; milliyetçiliği savunan; ulusçu. **3.** *is.* Milliyetçilik yanlısı olan kimse; ulusçu.

milliyetçilik, -ği [milliyet-çi-lik] *is.* **1.** Köken, tarih, dil ve kültür gibi değerlerin toplulukları bir millet durumuna getirici ve birleştirici gücünün bilincine varan bireylerin bağımsız bir devlet kurma ve bu devleti korumaya yönelik siyasi hareketleri; ulusçuluk. **2.** Maddî ve manevi açılardan ülke ve milletinin çıkarlarını her şeyin üstünde tutma anlayışı; ulusalcılık. **3.** Her türlü özgürlük ve bağımsızlığını sınırlandırabilecek bütün hareket ve anlaşmalara karşı çıkarak millete yalnız yüceliğini, gücünü göz önünde bulunduran bir siyaset uygulama hakkının tanınmasını savunan öğreti; ulusçuluk. **4.** Kendi milletine ait değerleri üstün tutma.

milliyetperver, [Ar. milliyyet + Far. perver مليتپرور] *{OsT} is.* **1.** Milletini seven, milletine gönülden bağlı olan kimse; ulussever. **2.** *sf.* Milliyetçi; ulussever.

milliyetperverlik, -ği [milliyetperver-lik] *is.* Milletini sevme durumu; milliyetperver olma durumu; ulusseverlik.

milliyetsever, [Ar. milliyyet + T. sev-er] *{OsT} sf.* Milletini seven; millet sevgisi ile dolu olan; milliyetini benimseyen; milliyetçi.

milliyetseverlik, -ği [milliyetsever-lik] *is.* Milletini sevme, milliyetini benimseme durumu; milliyetçi olma durumu.

milliyetsiz, [milliyet-siz] *sf.* **1.** Herhangi bir milliyete ait olmayan; herhangi bir devletin uyruğunda bu-

lunmayan. **2.** Kendi milletini beğenmeyen, onun değerlerini yadsıyan; millî duyguları zayıf olan.

milliyun, [Ar. millī > milliyyūn ملیون] *(milli:yu:n) {OsT} is.* **1.** Milliyetçi öğreti veya akımı benimsemiş olanlar; milliyetçiler. **2.** Aşırı milliyetçiler; ırkçılar.

milon, [Yun. milos] *{ağız} is.* Değirmende, öğütülecek tahılın değirmen taşının boğazına aktığı oluk. [DS]

milos, [Yun. milos] *{ağız} is.* Değirmenin durması, bozulması. [DS]

milsen, [milsen] *{ağız} is.* Milli toprak. [DS]

milsi[1], [mil-si] *sf.* Mil görünüşünde olan; iği andıran.

milsi[2], [mil-si] *{ağız} sf.* Mili andıran; çamur birikintisi gibi olan. [DS]

miltan, [Far. nīm-ten => mintan] *{ağız} is.* **1.** Kısa aba. **2.** Açık yakalı gömlek. **3.** Gömlek. [DS]

milya, [Fr. billia / Yun. mpília] *{ağız} is.* Bilye. [DS]

milyar, [Fr. milliard] *sf.* **1.** Bin milyon; 1.000.000.000; 10^9 **2.** *is.* Bu sayının adı. **3.** Bir milyar lira. **4.** *mecaz.* Son derece büyük sayı.

milyarder, [Fr. milliardaire] *is.* Geliri veya sermayesi bir milyarı bulan kimse; çok zengin.

milyarderlik, -ği [milyarder-lik] *is.* Milyarder olma durumu.

milyarlar, [milyar-lar] *is.* Milyarla ifade edilecek miktarda çok para; çok büyük miktardaki para.

milyarlarca, [milyar-lar-ca] *(milyarla'rca) sf.* Milyarlarla ifade edilebilecek miktarda; çok miktarda.

milyarlık, -ğı [milyar-lık] *sf.* **1.** Parasal varlığı milyarı bulan veya aşan. **2.** (Bir rakamdan sonra geldiğinde) o rakam kadar milyar eden; o kadar milyar tutarında olan. **3.** Niceliği milyar ile ölçülen. **4.** Değeri milyar lira ile belirlenen.

milyem[1], [Fr. millième] *sf.* **1.** Binde bir. **2.** Bir alaşımda bulunan saf değerli maden miktarı. ⊡ **milyem çekirdeği,** *Kuyumculukta kal işlemiyle sağlanan altın ya da gümüş.* || **milyem çıkarmak,** *Bir alaşımdaki saf değerli maden miktarını hesaplamak; milyem hesaplamak.*

milyem[2], [Lat. millesimus > Fr. millième] *is.* **1.** Bir metrelik düşey bir cismin bin metre uzaklıktan görüldüğü açıya eşit açı birimi; bir dairenin çember uzunluğunun 6.400'de birine eşit yayı gören merkez açısının değeri; 1/(2π x 1000) çember uzunluğunu gören merkez açı değeri. **2.** Sudan'da kullanılan liranın binde, kuruşun onda biri değerindeki bozukluk para birimi.

milyon, [Fr. million] *sf.* **1.** Bin kere bin; 10^6; 1.000.000 . **2.** *is.* Bu sayının adı. **3.** Bir milyon lira.

milyoner, [Fr. millionaire] *is.* **1.** Çok zengin. **2.** Maddî varlığı en az bir milyon lira değerinde olan kimse.

milyonerlik, -ği [milyoner-lik] *is.* Milyoner olma durumu.

milyonlar, [milyon-lar] *is.* Milyonlarla ifade edilen miktardaki para.

milyonlarca, [milyon-lar-ca] *(milyonla'rca) sf.* Milyonlarla ifade edilebilecek miktarda; çok sayıda; pek çok; büyük miktarda.

milyonluk, -ğu [milyon-luk] *sf.* **1.** Parasal varlığı milyonu bulan veya aşan. **2.** (Bir rakamdan sonra geldiğinde) o rakam kadar milyon eden; o kadar milyon tutarında olan. **3.** Niceliği milyon ile ölçülen. **4.** Değeri milyon lira ile belirlenen.

milzab, [Ar. milzāb ملزاب] *(milza:b) {OsT} sf.* Cimri.

mim[1], [Ar. mīm م] *{OsT}is.* **1.** Arap alfabesinin 24. harfinin adı; ebcet hesabında 40 sayısını ifade eder. **2.** Biten bir yazının altına konulan işaret. **3.** Muharrem ayının kısaltması. **4.** *ed.* Divan şiirinde, kapalılığı ve küçüklüğü dolayısıyla sevgilinin ağzının remzi. ⊡ **mimden almak,** *{ağız} Küçük şeyleri bahane yapmak.* || **mim koymak,** *1. ("Mühim" kelimesinin kısaltması olarak) unutulmaması için bir işaret koymak. 2. Önemli bularak üzerinde ısrarla durmak. 3. (Birinin davranış veya sözü için) şüpheli bulmak.*

mim[2], [Yun. mimos / Lat. mimus > Fr. mime] *is.* **1.** Yunan ve Latin edebiyatlarında hayatı ve töreleri taklit eden gerçekçi komedi türü. **2.** Oyuncunun sözsüz olarak sadece hareketleriyle oynadığı bir oyun türü. **3.** Önceleri bu tür komedilerde daha sonra da pantomimlerde rol almış olan oyuncu. ⊡ **mim bilimi,** *Ses ve jestle yansılama sanatı.*

mi'mar, [Ar. miʿmār معمار] *(mi-ma:r) {OsT} is.* → mimar. ⊡ **mi'mār-ı kârhâne-i kudret,** *{OsT} Allah.*

mimar, [Ar. miʿmār معمار] *(mi:ma:r) is.* **1.** Bir konuyu mimari yönleri ile ele alarak etüdünü, tasarımını yapan, projelendiren, gerçekleştirme ve dekorasyon işlerini üstlenen ve uygulamasını yöneten uzman. **2.** Bir şeyin yapımına veya hazırlanmasına katılan kişi. ⊡ **mimar arşını,** *78 cm'lik uzunluk ölçüsü birimi.* || **mimar kademi,** *Yarım arşın veya bir ayak tutarındaki uzunluk ölçüsü birimi.*

mi'maran, [Ar. miʿmār > miʿmārān معماران] *(mi:ma:-ra:n) {OsT} is.* Mimarlar.

mimarbaşı, [Ar. miʿmār + T. baş-ı معماربشی] *{OsT} is.* İmparatorluk dönemi merkez teşkilatı içinde yer alan, resmî binaların yapımından sorumlu hassa mimarlarının en yüksek rütbelisi; sermimaran-ı hassa.

mi'marî, [Ar. miʿmārī / miʿmāriyye معماری / معماریه] *(mi:ma:ri:) {OsT} is.* → mimari.

mimari, [Ar. miʿmārī / mi:māriyye معماری / معماریه] *(mi:ma:ri:) is.* **1.** Mimarlık. **2.** Bir binanın yapım

tarzı, biçimi, türü ve ayırıcı özelliklerinin tümü. **3.** *sf.* Mimarlık ile ilgili; mimarlığa ilişkin.

mimarisiz, [mimari-siz] *sf.* (Yapı vb. için) bir mimar tarafından tasarlanmamış, yapılmamış olan.

mi'mariye, [Ar. miʿmāriyye معماريه] *(mima:riye)* *{OsT} is.* Mimarlık.

mimarlık, -ğı [mimar-lık] *is.* **1.** Mimar olma durumu; mimarın işi ve mesleği. **2.** Belli güzellik anlayışına, geometrik düzen ve ölçü kurallarına, dayanım göstergelerine göre yapı üretme sanatı; mimari. ☞ **mimarlık bürosu,** *Mimarların meslekî etkinliklerini yürüttükleri iş yeri.*|| **mimarlık sözleşmesi,** *Mimar ile inşaatı yaptıran kimse arasında mimari işlemlere ilişkin imzalanan sözleşme.*

mimber, [Ar. minber منبر] *{OsT} is.* → minber.

mimdik, -ği [? mimdik] *{ağız} is.* Gaga. [DS]

mimesis, [Yun. mimesis *(taklit)*] *is.* Aristotales'in şiir anlayışından kaynaklanan ve sanat eserini kendi kuralları içinde dünyanın bir taklidi olarak değerlendiren görüş.

mimetik, -ği [Fr. mimétique] *sf.* Taklit ile ilgili; taklide dayanan; mim ile ilgili.

mimetizm, [Fr. mimétisme] *is.* **1.** Bazı bitki ve hayvanların kendisine saldırması mümkün olan hayvan ve canlılara olan benzeşme durumu. **2.** Davranışların, hareketlerin mihanikî taklidi.

mimî, [Ar. mīm > mīmī ميمى / ميميه] *(mi:mi:)* *{OsT} sf.* Arapçadaki *"mim"* harfi ile ilgili.

mimi, [Far. bībī => mimi] *{ağız} is.* Hala. [DS]

mimik[1]**, -ği** [Yun. mimikos / Lât. mimicus > Fr. mimique] *is.* **1.** Yüz ifadesi ile belli bir duygu veya düşünceyi ifade etme. **2.** Duygu ve düşünceyi belli edecek yüz ifadelerinin tümü. **3.** *tiy.* Konuşmayla birlikte veya konuşma olmaksızın düşünceyi el, kol, vücut hareketleriyle veya yüz biçimiyle ifade etme. **4.** Klasik dansta seyirci için yeterince anlaşılır olmayan durumlarda başvurulan yüz ifadelerine veya hareketlerine dayalı anlatım yöntemi.

mimik[2]**,** [mimik] *{ağız} is.* Horoz, tavuk gibi hayvanların ibiği. [DS]

mimil, [? mimil / mimis] *{ağız} is.* Sivilce. [DS]

mimilo, [? mimilo] *{ağız} is.* Tavuk ve horoz ibiği. [DS]

mimiloz, [? mimiloz] *{ağız} is.* Yasa ve töre dışı cinsel ilişkilere aracılık eden kimse. [DS]

mimis, [? mimil / mimis / mimit] *{ağız} is.* Sivilce. [DS]

mimiş, [? mimiş] *{ağız} is.* Uyku. [DS]

mimit[1]**, -di** [? mimit / mimil / mimis] *{ağız} is.* Sivilce. [DS]

mimit[2]**, -di** [? mimit] *{ağız} is.* Bilye oynarken, kaleden aynı uzaklıktaki oyuna başlama çizgisi.[DS]

mimizlemek, [Ar. mihmaz *(dürtme aracı, mahmuz)* => mimiz-le-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* Ucu sivri bir şeyle dürtmek. [DS]

mimleme, [Ar. mim م > mim-le-me] *is.* Mimlemek eylemi.

mimlemek, [Ar. mim م > mim-le-mek] *gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* **1.** *"Önemli, dikkat"* anlamında *"mühim"* kelimesinin kısaltması olan, eski yazıda kullanılan *"mim"* harfini yazmak; mim harfi ile işaretlemek. **2.** Bir kimseyi, hoşa gitmeyen veya yanlış davranışları dolayısıyla hakkında olumsuz kanaat beslenenler veya zararlı sayılanlar arasına koymak.

mimlenme, [Ar. mim > mim-le-n-me] *is.* Mimlenmek eylemi veya durumu.

mimlenmek, [Ar. mim > mim-le-n-mek] *edil. f. [-ir]* **1.** (Bir yazı, isim vb. için) yanına mim işareti konularak dikkat çekilmek. **2.** (Kişi için) birisi tarafından kuşkulu ve zararlı sayılan kişiler arasına alınmak.

mimli, [Ar. mim > mim-li] *sf.* **1.** (Bir yazı, isim vb. için) dikkat çekilmek için yanına mim işareti konulmuş olan. **2.** (Kişi için) birisi tarafından kuşkulu ve zararlı sayılan kişiler arasına alınmış olan; kötü olarak tanınan; mimlenmiş olan. ☞ **mimli mastarlar,** *Arapçada mim harfi ile başlayan mastarlar.*

mimodram, [Fr. mimodrame] *is. tiy.* Sözsüz olarak oynanan bir dram türü.

mimoza, [Lat. mim > mimus / mimosa] *is. bot.* Küstüm otugillerden, Avustralya kökenli, küre biçimli sarı çiçekli, dört ikincil yaprakçıktan oluşan birleşik yaprakları dokunulunca büzüşen, meyveleri yassı badıç şeklinde olan, iki yüz elli kadar çeşidi bulunan ağaççık veya otsu bitkilerin genel adı, *(Mimosa).*

mimraz, [Ar. maraż>mimrāż ممراض] *(mimra:z)* *{OsT} sf.* Hastalıklı; marazlı.

min-, [Ar. min من] *{OsT} ön ek.* *"-den beri, -den dolayı; -den ötürü, -den"* anlamlarına gelen bir ön ek. ☞ **min-bā'd,** *{OsT} Bundan böyle; bundan sonra.*|| **min-cihetin,** *{OsT} Bir bakıma; bir yönden.*|| **min-cümle,** *{OsT} Bu cümleden; bu cümleden olarak.*|| **mine'l-ān,** *{OsT} Bundan sonra; bundan böyle.*|| **mine'l-erş ile'l-ferş,** *{OsT} Gökten yere kadar, baştan aşağı.*|| **mine'l-aşk,** *{OsT} Aşk yüzünden; aşk nedeniyle.*|| **mine'l-bāb ile'l-mihrab,** *{OsT} Kapıdan mihraba kadar; baştan başa; hepsi.*|| **mine'l-bidāyeti ile'n-nihāye,** *{OsT} Başlangıçtan itibaren sonuna kadar.*|| **mine'l-evvel,** *{OsT} Önceden beri; evvelden beri; öteden beri.*|| **mine'l-evvel ile'l-āhir,** *{OsT} Baştan sona kadar.*|| **mine'l-ezel,** *{OsT} Ezelden beri.*|| **mine'l-garāib,** *{OsT} Şaşılacak şey.*|| **mine'l-kadîm,** *{OsT} Eskiden beri; eski çağlardan beri.*|| **Mine'l-kalbi ile'l-kalbi sebîlā.** *{OsT} Kalpten kalbe yol vardır.*|| **mine'l-merkezi'ş-şems,** *{OsT} gök b. Gün merkezli.*|| **mine's-serā**

ile'-s-Süreyyā, *{OsT} 1. Yerden Süreyya'ya. 2. Yerden göğe kadar.*|| **min evvel ilā āhirihi,** *{OsT} Başından sonuna kadar.*|| **min-gayri,** *{OsT} Olamayacak.*|| **min-gayr-i haddin,** *{OsT} Edep dışı olarak; haddim olmaksızın.*|| **min-gayri kasdin,** *{OsT} İstenmeyerek.*|| **min-gayri resmîn,** *{OsT} Resmî olmayarak; gayriresmî.*|| **min-hays,** *{OsT} ... konusunda.*|| **min-hays-i mecmū',** *{OsT} Hepsi; topu.*|| **min-hüm,** *{OsT} Onlardan.*|| **min ... ilā,** *{OsT} -den ... -ye.*|| **min-ind'illāh,** *{OsT} Allah tarafından; Allah katından.*|| **min-kıbeli'r-rahmān,** *{OsT} Allah tarafından.*|| **min külli'l-vücūh,** *{OsT} Her yönden.*|| **min-tarafi'llāh,** *{OsT} Allah tarafından.*|| **min-vechin,** *Bir bakımdan.*

min[1], [mıng / mıñ / min *(yans) {OsT}*] *ünl.* Anlaşılmaz ve burundan konuşmaları anlatan kök. [Zülfikar] *min min, min+min etmek*

min[2], [min / bin / bıñ] *{eT} {ağız} is.* Bin sayısı (1000). [Gabain] [DS]

min[3], [min / men / ben] *{eT} zm.* Ben. [DLT] [EUTS] [Gabain] [KB]

min[4], [min / mün] *{eT} is.* Çorba. [EUTS] [Gabain]

min[5], [Çin. mien] *{eT} is.* Un. [EUTS]

Mina, [Sansk. mīna] *{eT} öz. is.* Bir yıldız adı. [EUTS]

mina[1], [Ar. mīnā مينا] *(mi:na:) {OsT} is.* Liman.

mina[2], [Far. mīnā مينا] *(mi:na:) {OsT} is.* **1.** Mine. **2.** Cam; kristal. **3.** Şarap şişesi. **4.** Gökyüzü. ☐ **mînā-fam,** *{OsT} Gök mavisi; havaî mavi; cam rengi.*|| **mînā-kâr,** *{OsT} Mine işleyen; mine ustası.*|| **mînā-kârî,** *{OsT} Mine işleyicilik.*|| **mînā-reng,** *{OsT} Gök mavisi; havaî mavi; cam rengi.*

mina[3], [? mina] *{ağız} is.* Çelik çomak oyununun bir bölümü.[DS]

mina[4], [Ar. binā => mina] *{ağız} is.* **1.** Yapı; ev. **2.** Minare. [DS]

minakop, [Yun. mulokópi / melokópi] *is. zool.* Gölge balığıgillerden, sıcak ve ılık denizlerde yaşayan, küçük ve içerlek ağızlı, alt çenesinde küçük bir bıyık bulunan, eti lezzetli bir kemikli balık; kötek balığı; gölge balığı; taş levreği, *(Umbrina cirrosa).*

min'am, [Ar. niᶜmet > minᶜām منعام] *(min-a:m) {OsT} sf.* Çok bağış yapan; çok bağışta bulunan.

minar, [miñar] *{ağız} is.* Pınar. [DS]

minarat, [Ar. menāre > minārāt منارات] *(mina:ra:t) {OsT} is.* Minareler.

minare, [Ar. menāre منارە] *(mina:re) {OsT} is.* **1.** Gözetleme ve işaret kulesi; zafer takı. **2.** Namaz vakitlerinin geldiğini duyurmak için müezzinin çıkıp ezan okuduğu, cami ve mescitlere bitişik, içten merdivenli, bir veya birkaç şerefeli uzun ince yapı. ☐ **minare boyu,** *Yaklaşık olarak 20-30 metre yükseklikteki yerleri belirtmekte kullanılan yaklaşık ölçü; minare yüksekliğinde olan.*|| **minare gibi,** *(Boy veya yükseklik için) çok uzun.*|| **minare gölgesi,** *Boş ve gereksiz şey.*|| **minare gölgesi, davul tozu,** *Saçma ve boş şeyleri belirtmekte kullanılan söz.*|| **minare kırması,** *(Kişi için) çok uzun boylu.*|| **minarelere kaftan giydirmek,** *Dinî gün ve bayramlar dolayısıyla minare külahlarını kandillerle süslemek.*|| **minare külahı,** *Minarenin tepesindeki konik sivri kısım.*

minareci, [minare-ci] *(mina:reci) {OsT} is.* Minare yapan usta.

minarecik, -ği [minare-cik] *(mina:recik) {OsT} is.* Küçük minare.

minarecilik, -ği [minare-ci-lik] *is.* Minarecinin yaptığı iş veya mesleği.

minareli, [minare-li] *(mina:reli) sf.* Minaresi olan; minaresi bulunan.

minarelleştirme, [mineral-le-ş-tir-me] *is.* Minarelleştirmek eylemi.

minarelleştirmek, [mineral-le-ş-tir-mek] *gçl. f. [-ir] kim.* **1.** Bir madeni minerale dönüştürmek; cevher haline getirmek. **2.** İçinde inorganik maddeler çözündürerek suyu maden suyu haline getirmek. **3.** Tarlayı verimli hale getirmek için toprağa istenilen mineralleri karıştırmak.

minaresiz, [minare-siz] *(mina:resiz) sf.* Minaresi olmayan; minaresi bulunmayan.

minassa, [Ar. minaṣṣa منصه] *{OsT} is.* **1.** Davetlilerin seyretmesi için gelinin süslenip oturduğu yüksekçe yer. **2.** Gelin sandalyesi. **3.** Teşhir yeri. ☐ **minassa-pirā,** *{OsT} Gelin sandalyesini süsleyen; gelin.*|| **minassa-pîrā-yı nāz ü edā,** *{OsT} Naz ve kırıtma sandalyesini süsleyen; gelin.*

minaz, [? minaz] *{ağız} is.* Temel; temel taşı. [DS]

minbaz, [Ar. nabż *(vurma; atma)* > minbaż منبض] *{OsT} is.* Hallaç tokmağı.

minber, [Ar. minber منبر] *{OsT} is.* Camilerin içinde hatibin çıkıp hutbe verdiği yüksek ve merdivenli kürsü.

mince, [? mince] *{ağız} is.* Küçük parçalara ayrılmış nesne; küçük parça; kıymık. [DS]

mincecik, -ği [min-ce-cik] *{ağız} sf.* Küçük; minicik. [DS]

mincel, [Ar. mincel منجل] *{OsT} is.* Ekin orağı.

mincem, [Ar. mincem منجم] *{OsT} is.* Terazi kolu.

minci, [minci] *{ağız} is.* **1.** Peynir. **2.** Çökelek. [DS]

mincik[1], **-ği** [min-cik] *{ağız} is.* Örülmüş saç; saç örgüsü. [DS]

mincik[2], **-ği** [min-cik] *{ağız} is.* Kıl eğirirken boyuna takılan ve eğrilecek kılların konulduğu torba. [DS]

mincik, -ği [min-cik / mın-cık] *{ağız} is.* Hayvan tekmesi. [DS]

mincine, [? mincine] *{ağız} is.* Su fıçısı. [DS]

mincit, -di [? mincit] *{ağız} is.* Bakırcıların kullandığı bir araç. [DS]

minçi, [? minçi] *{ağız} is.* Suda kaynatılıp yumuşatılarak ip gibi uzatılmış peynir. [DS]

mindal, [? mindal] *{ağız} is.* **1.** Göze sürme çekilen mil. **2.** Kaşa rastık çekilirken kullanılan çöp. [DS]

mindallı, [bin+dal-lı > min+dal-lı] *{ağız} is.* Sırma işlemeli kadife kumaştan yapılmış kadın elbisesi; bindallı. [DS]

minde, [min-de] *{eT} is.* Benden. [AH]

mindef, [Ar. nedf *(pamuk atma)* > mindef مندف] *{OsT} is.* Hallaç yayı.

mindek, -ği [min-de-k / min-dik ?] *{ağız} sf.* Çok küçük; mini mini. [DS]

mindel, [Ar. mindel مندل] *{OsT} sf.* **1.** (Kişi için) aç gözlü; doymak bilmez. **2.** Zorba.

minder, [min-mek *(binmek)* > minder [EREN]] *is.* **1.** İçi pamuk, keten, elyaf vb. yumuşak bir madde ile doldurularak yapılmış ve üzerine oturmaya, yaslanmaya yarayan çeşitli boyutlarda yapılmış şilte. **2.** Makam; mansıp. **3.** *spor.* Yer alıştırmalarında, atlama ve zıplama sırasındaki düşmelerde yerin sertliğini ve düşmenin etkisini azaltmak için kullanılan deri veya kauçuk şilte. **4.** *spor.* Güreş karşılaşmalarının yapıldığı, 9 m. çaplı, 10 cm. kalınlığında, çaprazlama köşeleri kırmızı ve mavi köşe olarak işaretlenmiş yaygı. ⧉ **minder altı etmek,** *Yapması gereken bir işi veya değerlendirmesi gereken bir şikâyetin gereklerini haksız olarak yerine getirmemek; örtbas etmek; hasır altı etmek.*|| **minder çürütmek,** *1. İşsiz güçsüz oturmak. 2. Konuk gidilen yerde uzun süre kalmak. 3. Oturarak yapılan işlerde uzun süre harcamak.*|| **minderden kaçmak,** *1. Güreşte rakibinden kaçmak. 2. Kaçak güreşmek.*|| **minder dışına atmak,** *(Birini) ortadan kaldırmak; yok etmek; silmek; kovmak.*|| **mindere çıkmak,** *Eskiden, devlet dairelerinden birinde küçük bir memuriyete atanmak anlamında kullanılan söz.*|| **mindere geçmek,** *Küçük bir görevden daha yüksek bir göreve tayin edilmek.*|| **minder hakemi,** *Serbest ve greko-romen güreş karşılaşmalarında mindere çıkarak güreşi yöneten hakem.*|| **minder tuhafı,** *Halka komik hikâyeler anlatan kimse; meddah.*

minderaltı, [Ar. minder + alt-ı] *is.* Değerli eşyaların ve paraların saklandığı yer, yastık altı.

mindetü, [Sansk. mandita => mındatü] *{eT} is.* İpek elbise. [DLT]

mindide, [min-di-de] *{eT} zm.* Benden. [EUTS]

mindik, -ği [mindik] *{OsT} sf.* Çok küçük; mini mini.

mindin, [min-din] *{eT} zm.* Benden. [AH]

mindiraç, -cı [murdar+ağa(ç)-ı] *{ağız} is.* Mürver ağacı. [DS]

mindürmek, [miñ-dür-mek / biñ-dür-mek] *{eT} gçl. f. [-ür]* Bindirmek. [Clauson]

mine², [? mine] *{ağız} is.* İncik kemiği. [DS]

mine¹, [Far. mīnā مینا] *is.* **1.** Madenî eşya üzerine vurulan renkli cam tabakası; emaye **2.** İnce ve parlak nakış. **3.** Dişin taç kısmını kaplayan çok sert doku. **4.** Bazı saatlerin mineli kadranı. **5.** *zool.* Kavkıların iç yüzünü kaplayan saydam madde. ⧉ **mine çiçeği,** *1. bot. Mine çiçeğigillerden, dip kısmı odunsu, çiçekleri başak durumunda, genellikle eflatun veya mor renkli, yaprakları oyuklu, sapları köşeli ıtırlı bir otsu bitki, (Verbana) {OsT}. 2. Bu bitkinin çiçeği.*|| **mine çiçeğigiller,** *bot. Örnek bitkisi mine çiçeği olan, genellikle karşıt yapraklı, taç yaprakları bitişik, meyvesi zeytinsi, iki çenekli bitkiler familyası, (Verbenaceae).*

mine³, [? mine / süne ?] *{ağız} is.* Ekinlere zarar veren kanatlı bir böcek. [DS]

mineci, [mine-ci] *is.* Mine işi ve süslemeciliği yapan kuyumcu; minekâr.

minecik, -ği [mini-cik / mine-cik] *{ağız} sf.* Çok küçük; mini mini. [DS]

minek, -ği [? minek] *{ağız} is.* Derisi sarı pullu bir tür tatlı su balığı. [DS]

minekâr, [Far. minā-kâr] *is.* Mine işi ve süslemeciliği yapan kuyumcu; mineci.

minekop, [Yun. mulokópi / melokópi] *is. zool.* → minakop. [DS]

mineleme, [mine-le-me] *is.* Minelemek eylemi; mine ile süsleme.

minelemek, [mine-le-mek] *gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* Mine ile süslemek; mine ile süs yapmak.

mineli, [mine-li] *sf.* **1.** Üzerinde veya içinde mine bulunan. **2.** Mine ile süslenmiş; üzerine mine işlenmiş olan.

minen, [Ar. minnet > minen منن] *{OsT} is.* Minnetler.

mineral, -li [Lât mineralis > Fr. minéral] *is.* **1.** Düzenli atom yapısı ve kesin kimyasal birleşimiyle tanınan, normal sıcaklıkta katı halde bulunan ve yer kabuğunun kayaçlarını oluşturan organik olmayan madde; canlılar ve canlı artıkları dışında yer kabuğunu oluşturan kimyasal maddelere verilen ad. **2.** *sf.* Cansız maddelerden meydana gelen; içinde inorganik maddeler bulunan. ⧉ **mineral bilimci,** *Mineral bilimiyle uğraşan uzman; mineralog.*|| **mineral bilimi,** *Minerallerin incelenmesi ve belirlenmesini konu alan doğa bilimleri dalı; mineraloji; maden bilimi.*|| **mineral kimyası,** *İnorganik kimya; anorganik kimya.*

mineralleşme, [mineral-leş-me] *is.* **1.** Bir madenin diğer bir madenle birleşmesi sonucu cevher haline dönüşmesi. **2.** Canlı dokuların birleşimine giren inorganik maddelerin cinsi ve karşılıklı oranları. **3.** Madensel maddeler emmiş bir hücre zarının uğradığı değişiklik.

mineralleştirici, [mineral-leş-tir-ici] *is.* ve *sf.* **1.** Maden ile birleşerek onu cevher haline dönüştüren. **2.** (Madde için) şekilsiz maddelerin billurlaşmasını kolaylaştıran. **3.** (Gaz, buhar ve uçucu maddeler için) kayalarda bazı cevherlerin oluşumunu kolaylaştıran ve sağlayan.

mineralli, [mineral-li] *sf.* **1.** İçinde mineral bulunan. **2.** Mineral katılmış olan. ⊡ **mineralli yağlar,** *Neft, mazot gibi yerden çıkarılan yağlar.*

mineraloji, [Fr. minéralogie] *is.* Minerallerin fiziksel ve kimyasal özelliklerini, meydana geliş ve ortaya çıkış şartlarını inceleyen, mineral türlerini belirlemeyi amaçlayan doğa bilimi dalı; mineral bilimi.

mineralürji, [Fr. minéralurgie] *is.* Ocaktan çıkarılan ham maden cevherinden mineral elde etmek için uygulanan yöntem ve tekniklerin tümü; cevher hazırlama.

minerolog, -ğu [Fr. minéralogue] *is.* Mineral bilimi ile uğraşan uzman.

minerva, [Lat. menerva > Fr. minerve *(tescilli)*] *is. tıp.* Boyunluk.

minerva, [Lat. menerva] *is.* Eski Latin tanrıçası; Roma'nın koruyucusu ve zanaatçıların patronu.

minet[1], [Fr. mine > minette] *is.* Çok zengin olmayan cevher.

minet[2], [Yun. pinakhotí] *{ağız} is.* → miniyet. [DS]

minevsiz, [minev-siz ?] *{ağız} sf.* **1.** Düşüncesiz; düşünmeden söz söyleyen. **2.** Beceriksiz. **3.** (Kişi için) davranışları uygunsuz. [DS]

minezlik, -ği [minez-lik] *{ağız} is.* Pekmez veya bal küpü. [DS]

minfah, [Ar. nefḫa > minfaḫ / minfāḫ منفخ / منفاخ] *(minfa:h) {OsT} is.* Körük.

minfak, -kı [Ar. minfaḳ منفاق] *{OsT} is.* Çok nafaka veren.

ming[1], [biñ / bıñ / miñ] *(miñ) {eT} {eAT} sf.* Bin sayısı; 1000. [DLT] [EUTS] [ETY] [İKPÖy.] [KB] [AH]

ming[2], [meñ / miñ] *{eT} is.* Ben. [AH]

mingdeşmek, [meñ-de-ş-mek] *(miñdeşmek) {eT} işteş. f. [-ür]* → mengdeşmek. [DLT]

mingdetmek, [meñ-de-t-mek] *(miñdetmek) {eT} gçl. f. [-ür]* → mengdetmek. [DLT]

minger, [miñ-er] *(miñer) {eT} sf.* Biner. [KB]

mingeşmek, [miñ-eş-mek] *(miñeşmek) {eT} işteş. f. [-ür]* Birlikte binmek; binişmek. [DLT]

mingi, [miñī] *(miñi:) {eT} is.* Beyin. [DLT]

mingil[1], [mingil] *{ağız} is.* Kulak memesi. [DS]

mingil[2], [mingil] *{ağız} is.* Yiyeceklere düşen kurt. [DS]

mingiz, [müñ-üz / müyüz / miñ-iz] *{eT} is.* Boynuz. [EUTS] [Gabain]

minglig, [miñ-lig] *(miñlig) {eT} sf.* Binlik; binlerce. [EUTS]

mingri, [Yun. mounggrí] *{ağız} is.* → miğri.

mingü, [miñ-ü] *{eT} is.* Binilecek; binek hayvanı; at. [EUTS] [Gabain]

mingüçi, [miñ-ü-çi] *(miñüççi) {eT} is.* Binici. [KB]

minh, [Ar. minh / minhü منه] *{OsT} zf.* Ondan.

minha, [Ar. min *(cer harfi)* + hā *(o)* منها] *(minha:) {OsT} zm.* **1.** Ondan; şundan. **2.** *mat.* Çıkarma işareti. **3.** Matematikte çıkarma işleminde çıkarılacak olan sayı; çıkan. **4.** Bir hesaplama işleminde hesaba katılmayacak olanlar.

minhac, [Ar. nehc *(yol)* > minhāc منهاج] *(minha:c) {OsT} is.* **1.** Büyük ve geniş yol. **2.** *mecaz.* Tutulan yol; metot. ⊡ **minhāc-i hidāyet,** *{OsT} Hidayet yolu; doğru yol.*

minhar, [Ar. minḥār منحار] *(minha:r) {OsT} sf.* Misafir kabul eden; misafirsever.

minhas, [Ar. minḥas منحس] *{OsT} is.* Uğursuz şey.

minhat, [Ar. naḥt *(oyma)* > minḥat / minḥāt منحت / منحات] *{OsT} is.* Marangoz rendesi.

minhü, [Ar. minhü منه] *{OsT} zm.* Ondan.

minhüm, [Ar. minhüm منهم] *{OsT} zm.* Onlardan.

mini[1], [mini] *{ağız} is.* **1.** Köpek yavrusu; enik. **2.** Kaz yavrusu. [DS] ⊡ **mini göz,** *{ağız} Bağ teveklerine sarılıp kurumalarına neden olan bir ot; ökse otu.* [DS]|| **mini mini,** *{ağız} 1. Köpek çağırma ünlemi. 2. Enik.* [DS]

mini[2], [mini] *{ağız} is.* Çamların iğde büyüklüğündeki meyvesi. [DS]

mini[3], [mini] *{ağız} is.* Çocuklar için yapılan kalınca yufka ekmeği. [DS]

mini[4], [Fr. mini] *sf.* **1.** Küçük. **2.** Ufak tefek ve sevimli. **3.** *is.* Çok kısa giyecek. ⊡ **mini basket,** *spor. Saha, pota ve süresi farklı, 12 yaşından küçükler için düzenlenmiş basket karşılaşması.*|| **mini bilgisayar,** *bsy. Kendi başına veya bir merkezî bilgisayarın çevre birimi ve yahut bir bilişim ağının öğesi olarak kullanılan, orta bellek kapasiteli, hacmi küçük ancak yetkinliği büyük bilgisayar.*|| **mini bilişim,** *bsy. Mini bilgisayarların üretim, kullanım ve geliştirilmesine ilişkin bilişim alanı.*|| **mini disk,** *bsy. Sayısal disk; küçük tekercik.*|| **mini etek,** *moda. Diz kapağından yukarıda, değişik kısalıkta etek; kısa model etek.*

mini[5], [men-i / min-i] *{eT} zm.* Beni. [EUTS] [AH]

minibüs, [Fr. mini + İng. bus] *is.* On ile on iki yolcu taşıma kapasiteli küçük otobüs.

minibüsçü, [minibüs-çü] *is.* **1.** Minibüsü olan veya işleten kimse. **2.** Minibüs sürücüsü. **3.** Minibüs alıp satan kişi.

minibüsçülük, -ğü [minibüs-çü-lük] *is.* Minibüs işletme işi; minibüs ile yolcu taşıyarak geçimini sağlama işi.

minicik, -ği [mini-cik] *(mini'cik)* *sf.* Çok küçük olan; ufacık.

minik[1], **-ği** [mini-k] *{ağız}* *sf.* Çok küçük ve güzel. [DS]

minik[2], **-ği** [mini-k / enik] *{ağız}* *is.* **1.** Köpek yavrusu; küçük köpek; enik. **2.** Kedi yavrusu; enik. [DS]

minik[3], **-ği** [mini-k] *sf.* **1.** (Kişi veya nesne için) küçük ve sevimli olan. **2.** *is. spor.* Minikler kategorisini oluşturan sporculardan her biri.

minik[4], **-ği** [belik / minik] *{ağız}* *is.* Saç örgüsü. [DS]

minik[5], **-ği** [mini-k] *{ağız}* *is.* Küçük karaçalı meyvesi. [DS]

minik[6], **-ği** [minik] *{ağız}* *is.* Her tür çocuk ayakkabısı. [DS]

minikler, [minik-ler] *is. spor.* On iki yaşından küçüklerin oluşturduğu yarışma kategorisi.

minilemek[1], [mini-le-mek] *{ağız}* *gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* Köpek çağırmak. [DS]

minilemek[2], [mini-le-mek] *{ağız}* *gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* Parçalamak. [DS]

minimal, -li [Fr. minimal] *sf.* En alt derecede bulunan; minimum. ⮺ **minimal sanat,** *Eserin yapısını, biçimini, rengini son derece basite ve temel ögelere indirgeyen sanat anlayışı.*

minimalci, [minimal-ci] *sf.* **1.** Minimal sanattan yana olan. **2.** Minimal sanata ilişkin.

minimalcilik, -ği [minimal-ci-lik] *is.* Minimal sanat; minimal sanatın niteliği.

minimeç, -ci [mini-meç] *{ağız}* *is.* Çitlembik. [DS]

minimetre, [Fr. minimètre] *is.* Silindir biçimindeki ürünlerin iç çaplarını denetlemekte kullanılan ölçü aleti.

minimini, [mini+mini] *sf.* Küçücük ve çok sevimli; pek küçük; küçücük; minnacık.

minimizasyon, [Fr. minimisation] *is. ekon.* Maliyetlere, üretim etkinliklerine veya gerçekleştirme sürelerine göre değerlendirildiğinde, çözümler arasından en az zararlı olanı kabul etme işi.

minimum, [Fr. minimum] *sf.* **1.** Bir şeyin inebileceği veya alabileceği en az, en küçük (değer, derece veya nicelik); asgari; en az. **2.** Bir şeyin en küçük derecesi. **3.** Bir şey için gerekli en küçük nicelik. **4.** Bir niceliğin belli bir anda kaydedilen en alt derecesi veya en düşük düzeyi. **5.** *mat.* Bir fonksiyonun bir aralıkta aldığı en küçük değer.

miniskül, [Fr. miniscule] *sf.* (Harf için) küçük.

miniyet, [? miniyet] *{ağız}* *is.* **1.** Pişirilecek ekmek hamurlarının konulduğu göz göz tahta kalıp. **2.** Teknedeki hamuru sıyırmaya yarayan demir araç.[DS]

mink, [İng. mink] *is. zool.* Sansargillerden, Avrupa vizonundan daha iri yapılı, sel yataklarında yuva kazarak suda yaşayan canlılarla beslenen, kürkü değerli bir Amerika vizonu, *(Mustela vison).*

minka, -aı [Ar. minḳaʿ / minḳaʿa منقع / منقعة] *{OsT}* *is.* Küçük cerrah şırıngası.

minkab, [Ar. minḳab منقب] *{OsT}* *is.* **1.** Cerrah burgusu. **2.** Yiv açmakta kullanılan oluklu kalem.

minkale, [Ar. naḳl > minḳale منقلة] *{OsT}* *is.* Açı ölçmeye veya bir açıyı başka bir yerde aynen çizmeye yarayan geometri aracı; iletki; açıölçer.

minkar, [Ar. naḳr > minḳār منقار] *(minka:r)* *{OsT}* *is.* **1.** Taş yontmaya yarayan araç; taşçı kalemi. **2.** Küçük kuşların gagası. ⮺ **minkār-ı āteşîn,** *{OsT}* *Ateşten gaga.*|| **minkār-ı mahrūt,** *{OsT}* *Gagaları güçlü ve koni biçiminde olan serçe, arı kuşu vb. kuşlar.*|| **minkār-ı meşkūk,** *{OsT}* *Gagaları çok yarık ve kısa olan kırlangıç, çobanaldatan vb. kuşlar.*|| **minkār-ı rakîk,** *{OsT}* *Gagaları ince uzun, düz veya çengel biçiminde olan çavuş kuşu, sinek kuşu vb. kuşlar.*

minkari, [Ar. minḳār > minḳārī منقاری] *(minka:ri:)* *{OsT}* *sf.* **1.** Gaga ile ilgili olan. **2.** Gaga biçiminde olan.

minkaş, [Ar. naḳş > minḳāş منقاش] *(minka:ş)* *{OsT}* *is.* **1.** Kıskaç; cımbız. **2.** Demir kalem.

minkinsizlik, -ği [minkin-siz-lik] *{ağız}* *is.* Olanaksızlık. [DS]

minmek, [bin-mek >min-mek مينمك] *{eT}* *{eAT}* *{ağız}* *gçsz. f. [-er]* Binmek. [EUTS] [ETY] [Gabain] [KB] [DS]

minmin[1], [min+min] *{ağız}* *is.* Tay tay duruş. ⮺ **minmin durmak,** *{ağız}* *(Yeni yürümeye başlayan çocuk için) ayakta durmak; tay durmak.* [DS]

minmin[2], [min+min] *{ağız}* *is.* Mırıldanma sesi. ⮺ **minmin etmek,** *{ağız}* *Yavaş yavaş konuşarak birisi için oyun düzenlemek.* [DS]

minnacık, -ğı [mini-cik > minna-cık ?] *(mi'nna:cık)* *sf.* Çok küçük olan; minimini.

minnam, [? minnam] *{ağız}* *sf.* Nişanlı. [DS]

minneli, [minne-li] *{ağız}* *sf.* İçine çökelek veya kıyma konularak yapılan pide. [DS]

minnet, [Ar. minnet منت] *{OsT}is.* **1.** Yapılan bir iyiliğe karşı kendini borçlu hissetme; gönül borcu altında kalma. **2.** Bir iyilik karşısında teşekkür etme; memnuniyetini ifade etme. **3.** İhsan; lütuf. **4.** Yapılan bir iyiliği başa kakma. ⮺ **minnet altında kalmak,** *Görmüş olduğu bir iyiliğin karşılığını verememek; kendini borçlu hissetmek.*|| **minnet altında kalmamak,** *Kendine yapılan bir iyilik karşısında kendini borçlu hissetmemek için bir iyilikle karşılıkta bulunmak; iyiliği iyilikle karşılamak.*|| **minnet-dār,** *{OsT}* → minnettar.|| **minnet-dār-āne,** *{OsT}* → minnettarane.|| **minnet-dārî,** *{OsT}* *Minnettarlık.*|| **minnet-dîde,** *{OsT}* *İyilik görmüş.*|| **minnet duymak,** *Birinin iyiliği karşısında kendini o*

kişiye karşı borçlu saymak.|| **minnet etmek,** *Boyun eğip yalvarmak; kendini küçültecek biçimde yardım istemek.*|| **minnet-kâr,** *{OsT} İyilik eden.*|| **minnet-keş,** *{OsT} Minnet altında bulunan.*|| **minnet-keşān,** *{OsT} Minnet altında kalanlar; minnet çekenler.*|| **minnet-şinās,** *{OsT} İyiliğin değerini bilen.*|| **minnet-şināsān,** *{OsT} İyilik bilirler.*|| **minnet-şināsāne,** *{OsT} Minnet bilircesine.*|| **minnet-şināsî,** *{OsT} İyilik bilirlik.*

minnettar, [Ar. minnet + Far. -dār منتدار] *(minnetta:r) {OsT} sf.* Birinden gördüğü iyiliğe karşı teşekkür borçlu olan; gönül borçlusu. ☞ **minnettar kalmak,** *Görmüş olduğu iyiliğe karşılık kendisini borçlu hissetmek; minnet altında kalmak.*

minnettarane, [Ar. minnet + Far. -dārāne منتدارانه] *(minnetta:ra:ne) {OsT} zf.* Minnet eder biçimde; minnet ederek; minnetli olarak; minnettarca.

minnettarca, [minnettar-ca] *(minnetta:rca) zf.* Minnet eder biçimde; minnet ederek; minnetli olarak; minnettarane.

minnettarlık, -ğı [minnettar-lık] *is.* Minnettar olma durumu; şükran.

minnez, [minnez] *{ağız} is.* Temel. [DS]

minni[1], [minni] *{ağız} is.* İyilik; yarar. [DS]

minni[2], [minni] *{ağız} zf.* Her zaman; sürekli olarak. [DS]

minnoş[1], [Fr. mini > minnoş ?] *is.* **1.** Kendinden küçük ve sevimli bulunan kişi ve hayvanlara seslenme sözü. **2.** *{ağız}* Hoppa kadın. [DS]

minnoş[2], [? minnoş] *{ağız} is.* Fener. [DS]

minorka, [İsp. Menorca *(İspanyol adası)* > minorca] *is. zool.* Siyah tüylü, balta veya gül ibikli, fazla yağışlı olmayan deniz ikliminden hoşlanan, çok yumurta yapan, ancak yazları yumurtlayan, kuluçkaya yatmaktan hoşlanmayan bir yumurta tavuğu ırkı.

minoyen, [Yun. Minos *(Girit)* > Fr. minoen] *sf.* **1.** Minos'a özgü. **2.** Eski Girit ile ilgili olan.

minör, [Lat. minor *(daha küçük)* > Fr. mineur] *sf.* **1.** Daha küçük. **2.** *müz.* Bir makam, bir akor, bir gam veya aralığın oluşma biçimi. **3.** *is. fel. man.* Küçük önerme. ☞ **minör aralık,** *Aynı sayıda derecelerden oluşmuş majör aralıktan, kromatik bir yarım ton daha küçük olan aralık.*|| **minör gam,** *İlk üçlü ve ilk altılı gamları küçük olan gam.*|| **minör tam akor,** *Bir tam beşli ve bir minör üçlüden oluşan akor.*

minser, [Ar. nesr *(akbaba)* > minser منسر] *{OsT} is.* **1.** Yırtıcı kuşların gagası. **2.** Taşçı kalemi.

minşaa, [Ar. minşaʿa منشعه] *{OsT} is.* Dokumacı mekiği.

minşakka, [Ar. minşakka منشقه] *{OsT} is. anat.* **1.** Çukur; oyuk. **2.** Yarık.

minşar, [Ar. neşr > minşār منشار] *(minşa:r) {OsT} is.* Testere.

minşari, [Ar. minşārī / minşāriyye منشری / منشریه] *(minşa:ri:) {OsT} sf.* Testere gibi

minşeb, [Ar. minşeb منشب] *{OsT} is. bot.* Emici kök.

minşefe, [Ar. minşefe منشفه] *{OsT} is.* Su silecek nesne; bez; sünger vb.

mintan[1], [Far. nīm-ten *(yarım beden)* نیمتن > منتان] *{OsT} is.* **1.** Yakasız, kollu erkek gömleği. **2.** Gömlek üstüne giyilen kollu yelek. **3.** *{ağız}* Giysi. [DS]

mintan[2], [? mintan] *{ağız} is.* 5-8 kg'lık bir tahıl ölçeği. [DS]

mintanlık, -ğı [mintan-lık] *sf.* **1.** (Kumaş için) mintan yapımında kullanılmaya elverişli. **2.** (Kumaş için) belirtilen sayıda mintana yetecek kadar olan.

mintarafillah, [Ar. min-tarāfi'l-lāh من طرف الله] *(mintara:fi'lla:h) {OsT} zf.* Allah tarafından.

minte, [min-te] *{eT} zm.* Bende. [EUTS]

minten, [Far. nīm-ten] *{ağız} is.* **1.** Gömlek. **2.** Yelek. [DS]

minter, [? minter] *{ağız} is.* Balık ağı. [DS]

minti, [Erme. p'int'i => minti] *{ağız} sf.* Cimri. [DS]

mintin, [min-tin] *{eT} zm.* Benden. [EUTS]

mintirik, -ği [mintirik] *{ağız} sf.* **1.** Küçük. **2.** Çok az. [DS]

minto[1], [? minto] *{ağız} is.* Köpek yavrusu. [DS]

minto[2], [Fr. manteau => minto] *{ağız} is.* Kadın mantosu. [DS]

mintoluk, -ğu [? minto-luk] *{ağız} is.* Cimrilik. [DS]

minu, [Far. minū مینو] *(mi:nu:) {OsT}* **1.** Cennet. **2.** Zümrüt. **3.** Felek; gök. **4.** Şişe; cam.

minüskül, [Lat. minusculus] *is.* **1.** Küçük harf. **2.** *sf.* (Harf için) küçük.

minüsküs, [Yun. meniskos *(küçük ay)*] *is.* **1.** Bir yüzü içbükey, diğer yüzü dışbükey olan mercek; menisk. **2.** *anat.* Eklemlerde bulunan ve birbirine tam uymayan eklem yüzeylerinin tam uyumunu sağlayan telsel kıkırdaktan lam; menisk.

minval, -li [Ar. minvāl منوال] *(minva:l) {OsT} is.* **1.** Usul; tarz; yol; şekil. **2.** Dokumacıların, dokudukları bezi üzerine sardıkları ağaç parça.

minyatür, [Lat. miniare *(kırmızı boya ile boyamak)* > Fr. miniature] *is.* **1.** Çoğunlukla eski el yazması kitaplarda görülen, kâğıt, parşömen, fildişi vb. üzerine boya ve yaldız ile ışık-gölge, boyut ve oylum verilmeden, küçük boyutlu resim yapma sanatı. **2.** Bu anlayışa uygun olarak gerçekleştirilen resim. **3.** El yazması kitapların bölüm başlarında, tezhipçilerin kırmızı sülüğen boyası kullanarak yazdıkları süslü harfe verilen ad. **4.** *mecaz.* Bir şeyin küçük ölçekli modeli veya kopyası. **5.** *sf.* Çok küçük. ☞

minyatür devre, *fiz. Çok küçük boyutlu devreli elektronik parça.*|| **minyatür golf,** *Taş veya betondan yapılmış küçük sahada oynanan golf taklidi oyun; mini golf.*

minyatürcü, [minyatür-cü] *is.* Minyatür yapan sanatçı; minyatür resimler yapan.

minyatürcülük, -ğü [minyatür-cü-lük] *is.* Minyatür yapma sanatı.

minyatürleştirme, [minyatür-le-ş-tir-me] *is.* Minyatürleştirmek eylemi veya durumu.

minyatürleştirmek, [minyatür-le-ş-tir-mek] *gçl. f. [-ir]* Bir bütüne ve bu bütünün bir ögesine işlevini ve görevini yerine getirebileceği en küçük biçim veya boyutu vermek.

minyet, [Yun. pinakhotí] *{ağız} is.* → miniyet. [DS]

minyon, [Fr. mignon] *sf.* Sevimli, ince ve ufak tefek; zarif; cici; çıtı pıtı.

minyum, [Fr. minium] *is.* **1.** Birleşiminde kurşun bileşikleri bulunan kırmızı turuncu renkli boya maddesi; sülüğen. **2.** Bu maddeden üretilmiş, pas önleyici astar boyaların yapımında kullanılan kırmızı boya; sülüğen.

minzar, [Ar. naẓar > minẓār منظار] *(minza:r) {OsT} is.* Ayna.

minzi, [? minzi] *{ağız} is.* Yağı alınmış süt kaynatılarak yapılan bir tür peynir; lor; çökelek. [DS]

mir[1], [Çin. mi] *{eT} is.* Bal. [EUTS] [Gabain]

mir[2], [Far. mīr مير] *(mi:r) {OsT} is.* Kumandan; baş; amir; bey. ⊡ **mîr-i ahûr,** *İmparatorluk döneminde padişah atlarına, ahırlarına ve onlarla ilgili gereçlere bakmakla görevli kimse; ahır emiri; mirahor; imrahor.*|| **mîr-alāy,** *{OsT} Kaymakam ile mirliva arasında bulunan subay rütbesi; miralay; albay.*|| **mîr-i alem,** *{OsT} Sancak beyi; emîrü'l-alem.*|| **mîr-i āşıkān,** *{OsT} bot. Horoz ibiği çiçeği, (Celosia cristata / Amarantus).*|| **mîr-i kelām,** *{OsT} Güzel, düzgün ve zarif konuşan.*|| **mîr-i kıbtiyān,** *{OsT} İmparatorluk döneminde, Çingenelerin cizye ve ispenç vergilerini toplayan görevli.*|| **mîr-i livā,** *{OsT}* → mirliva.|| **mîr-i mîrān,** *{OsT} Beylerbeyi; eyalet valisi.*|| **mîr-i yörükân,** *{OsT} İmparatorluk döneminde göçebe Yörüklerin başbuğlarına veya zeamet sahibi Yörük beylerine verilen ad.*|| **mîr-zā,** *{OsT}* → mirza.

mir[3], [Rus. mir *(dünya barışı)*] *is.* Toprakların belli dönemlerde bölüşülmesi ve ortak mülkiyete dayanan eski Rus köy topluluğuna verilen ad.

mira[1], **-a'i** [Ar. riyā' > mirā' مراء] *(mira:) {OsT} is.* İki yüzlü davranma; riyakâr davranma.

mira[2], [İt. mira > Fr. mire] *is.* Arazi ölçüm işlemlerinde kullanılan, bir noktanın düşeyini gösteren ve yön tayin etmek için uzaktan gözlenebilecek biçimde üzeri taksimatlı veya geometrik şekilli tahta lata.

mirab, [Far. mīr *(bey)* āb *(su)* ميرآب] *(mi:ra:b) {OsT} is.* Bir kentin su işlerine bakan görevli; sular idaresi müdürü.

mirabilit, [Fr. mirabilite] *is. min.* Cam parlaklığında, billurlaşmış beyaz kütleler halinde tuzlu arazilerde bulunan, monoklinik sistemde billurlaşan, formülü $Na_2SO_4+10H_2O$ olan doğal sodyum sülfat minerali; glauber tuzu.

mi'rac, [Ar. ʿurūc > miʿrāc معراج] *(mi-ra:c) {OsT} is.* → miraç. ⊡ **mi'rācü'n-nebevî,** *Hz. Muhammed'in göğe yükselmesi mucizesi.*

mi'raciye, [Ar. miʿrāc > miʿrāciyye معراجيه] *(mi-ra:-ciye) {OsT} is. ed.* Hz. Muhammed'in miraca çıkışını konu alan, kaside veya mesnevi tarzında yazılmış manzum eserlere verilen ad; miraçname.

mi'racname, [Ar. miʿrāc + Far. nāme معراجنامه] *(mi-ra:cna:me) {OsT} is.* → miraçname.

miraç, -cı [Ar. ʿurūc > miʿrāc معراج] *(mi:ra:ç) is.* **1.** Çıkılacak yer. **2.** Merdiven. **3.** Göğe çıkma. **4.** *isl.* Miladî 619 yılı, Recep ayının 27. gecesi, Cebrail'in getirdiği Burak adlı bir manevi atla Hz. Muhammed'in bir mucize olarak Mescid-i Haram'dan Mescid-i Aksa'ya gelişi ve oradan da kat kat göklere yükseltilerek Sidretü'l-Münteha denilen yedinci kata ulaştığında bizzat Allah'ın huzuruna çıkması olayına verilen ad. ⊡ **Miraç Gecesi,** *Ay takvimine göre Recep ayının 27. gecesine rastlayan Hz. Muhammed'in göğe yükselerek Allah'ın huzuruna çıktığı gece.*|| **Miraç Kandili,** *Miraç olayını anmak, Allah'a dua ve yakarışlarda bulunmak amacıyla kandiller yakılarak ilan edilen Miraç Gecesi kutlamaları.*

miraçname, [Ar. miʿrāc + Far. nāme معراجنامه] *(mi:-ra:çna:me) {OsT} is. ed.* Hz. Muhammed'in miraca çıkışını konu alan, kaside veya mesnevi tarzında yazılmış manzum eserlere verilen ad; miraciye.

mirakl, [Fr. miracle] *is. tiy.* Orta Çağ ve Rönesans döneminde, kahramanı Hz. Meryem ve azizler olan mucizevi konulu dramlara verilen ad.

miralay, [Far. mīr-alāy / mīr-i alāy ميرالاى] *is. as.* İmparatorluk döneminde, kaymakam ile mirliva arasında, bugünkü albay rütbesine denk düşen rütbe ve bu rütbedeki subay; alay beyi; albay.

miralaylık, -ğı [miralay-lık] *is.* **1.** Miralay olma durumu; albaylık. **2.** Miralayın rütbesi ve görevi.

miran, [Far. mīr > mīrān ميران] *(mi:ra:n) {OsT} is.* Beyler.

mirar, [Ar. merre > mirār مرار] *(mira:r) {OsT} is.* Yinelemeler; tekrarlar; kezler.

miraren, [Ar. mirār > mirāren مراراً] *(mira:'ren) {OsT} zf.* Defalarca. ⊡ **mirāren ve kirāren,** *Defalarca; tekrar ve tekrar olarak.*

miras[1], [Ar. irs̠ > verās̠et > mīrās̠ ميراث] *(mi:ra:s) {OsT}* **1.** Bir kişinin ölümüyle mirasçılarına kalan, mal, mülk, hak, borç gibi her türlü hukuksal durum; veraset yoluyla geçen veya edinilen şey; kalıt. **2.** *mecaz.* Kalıtım yoluyla atalardan geçen özellik; kalıtsal özellik. **3.** *mecaz.* Bir toplumun ortak kültür zenginliği olarak değerlendirilen ve sonraki kuşaklara aktarılan değerlerin tümü; bir ülkenin kültür ve sanat alanındaki kalıcı eserleri; bir kuşağın kendinden sonra gelenlere bıraktığı maddî ve manevi değerler, varlıklar. ☞ **mirasa konmak,** *1. Beklenmedik bir zamanda ve umulmadık yerden birisine önemli miktarda miras kalmak. 2. mecaz. Değerli bir şeye sahip olmak veya sahip çıkmak*|| **miras bırakan,** *huk. Ölümü sebebiyle miras olarak mal bırakan gerçek kişi; muris.*|| **miras hakkı,** *huk. Bir kimsenin bırakmış olduğu mirastan yararlanma hakkı.*|| **miras hissesi,** *huk. Mirastan, mirasçılara düşen pay; miras payı.*|| **mîrās-hār,** *{OsT} Mirasyedi.*|| **mîrās-hôr,** *{OsT} Mirasyedi.*|| **miras hukuku,** *huk. Miras ilişkilerinin ve kalan mirasın mirasçılara dağılımını düzenleyen hukuk dalı.*|| **mîrās-hōr,** *Mirasyedi.*|| **mirasın açılması,** *huk. Bir kişinin ölümü ile birlikte mirasının yetkili mirasçılara geçmesi durumu.*|| **mirasın geçişi,** *huk. Miras bırakanın ölümü ile birlikte ona ait bütün mal, para, hak ve borçların mirasçılara geçmesi.*|| **mirasın kazanılması,** *huk. Miras açılınca, mirasçıların miras bırakanın mallarına sahip olması durumu.*|| **mirasın reddi,** *huk. Mirasın kabul edilmemesi.*|| **mirasın taksimi,** *huk. Mirasın, mirasçılar arasında hukukun koyduğu kurallara göre bölüştürülmesi.*|| **miras kalmak,** *Bir kişiye veraset yoluyla mal, mülk, para vb. kalmak.*|| **miras mukavelesi,** *huk. Mirasçı atanması, mirasçıların mirastan çekilmesi, belirli vasiyette bulunulması gibi ölüme bağlı tasarrufları içeren sözleşme; miras sözleşmesi.*|| **miras nedeniyle hak ediş davası,** *huk. Miras bırakılmış bir malı haksız olarak elinde bulunduran kişiye karşı gerçek mirasçıların, malın iadesine ilişkin açmış oldukları dava.*|| **miras ortaklığı,** *huk. Mirasın açılmasından, paylaşılmasına kadar geçen süre içinde tereke malları üzerinde mirasçıların ortaklaşa hak sahipliliğine dayanan fiilî durum.*|| **miras sebebiyle istihkak davası,** *huk. Miras bırakılmış bir malı haksız olarak elinde bulunduran kişiye karşı gerçek mirasçıların, malın iadesine ilişkin açmış oldukları dava.*|| **miras sözleşmesi,** *huk. Mirasçı atanması, mirasçıların mirastan çekilmesi, belirli vasiyette bulunulması gibi ölüme bağlı tasarrufları içeren sözleşme; miras mukavelesi.*|| **miras şirketi,** *huk. Mirasın açılmasından, paylaşılmasına kadar geçen süre içinde tereke malları üzerinde mirasçıların ortaklaşa hak sahipliliğine dayanan fiilî durum.*|| **mirastan feragat,** *Mirasçılardan birinin, miras bırakandan kendine karşı doğacak olan pay veya miras hakkından vazgeçmesi ile mirasçı olma niteliğini yitirmesi.*|| **mirastan feragat mukavelesi,** *huk. Bir kişinin miras bırakacak olan ile bir şey karşılığında veya karşılıksız olarak mirastan vazgeçtiğini belirten sözleşme.*|| **mirastan ıskat,** *huk. Miras bırakanın, mirasçılarından birini veya birkaçını, mahfuz hisselerinin tamamından veya bir kısmından belli şartların bulunması halinde mahrum bırakması; mirastan düşürme.*|| **mirastan mahrumiyet,** *Bir kimsenin miras bırakana karşı işledikleri gerek cezai, gerek ahlaka aykırı haksız eylemleri gibi belli şartların bulunması halinde mirasçılık ehliyet ve hakkını kaybetmesi durumu.*|| **miras yemek,** *Kendine kalmış olan miras ile yaşamak veya mirası harcayıp bitirmek.*

miras[2], [? miras] *{ağız} is.* Ceviz veya boncukla oynanan bir çocuk oyunu.[DS]

mirasçı, [miras-çı] *(mi:rasçı) is.* **1.** Miras bırakanın ölümü üzerine, onun bütün hak ve borçlarını devralan kişi; vâris; kalıtçı. **2.** *mecaz.* Bir şeyi örnek alarak devam ettiren kişi. **3.** *mecaz.* Birisinin iyi veya kötü yönlerini örnek alarak aynen uygulayan kişi.

mirasyedi, [Ar. mīrās + T. ye-di] *(mi:rasyedi) is.* **1.** Kendisine önemli ölçüde miras kalan kişi. **2.** Kendisine kalan miras ile rahatça geçinen kimse. **3.** *sf. mecaz.* Bir şeyi, özellikle parasını savurganca harcayan; çok para harcayan; savurgan; müsrif.

mirasyedilik, -ği [miras+ye-di-lik] *(mi:rasyedilik) is.* **1.** Mirasyedi olma durumu. **2.** Mirasyediye yakışır tutum ve davranış. **3.** Kendisine önemli ölçüde miras kalma durumu; kendisine kalan miras ile rahatça geçinme. **4.** *mecaz.* Bir şeyi, özellikle parasını savurganca harcayış; savurgan kişinin tutumu; savurganlık.

mir'at, [Ar. ru'yet > mir'āt مرآت] *(mir-a:t) {OsT} is.* **1.** Ayna. **2.** Bir tür lale. ☞ **mir'at-i muhaddeb,** *{OsT} Tümsek ayna.*|| **mir'atü'l-ayn,** *{OsT} Bir şeyin dış görünüşü.*

mirat[1], [Ar. mīrās̠] *{ağız} is.* Miras. [DS]

mirat[2], [Ar. māret / mārit => meret / mirat] *{ağız} sf.* Uğursuz. [DS]

mirav[1], [mir(r)av *(yans.)* / miyav] *{ağız} ünl.* Kedi sesi. [DS]

mirav[1], [Far. mīr-āb ميرآب => mirav] *{ağız} is.* **1.** Su yollarına bakan kimse; su yolcu; su yolu bekçisi. **2.** Suyu bahçelere sırayla dağıtılan kimse. [DS]

mirav[2], [? mirav] *{ağız} is.* Fındık oyunu için kazılan çukur. [DS]

miravulcan, [? miravulcan] *{ağız} is.* Baharda süren filizleri yenen bir tür diken. [DS]

mi'raz, [Ar. miʿrāż معراض] *(mi-ra:z) {OsT} is.* Sözün gizli anlamı.

miraz, [? mıras / miraz] *{ağız} is.* Bilye. [DS]

mirbat, [Ar. mirbaṭ مربط] *{OsT} is.* Davar bağlamakta kullanılan ip vb.

mirc, [mırc *(yans.)* / mirc] *{ağız} ünl.* Eziklik, cıvıklık belirten kök. ⊡ **mirc olmak,** *{ağız} (Meyve için) çok olgunluk yüzünden pırtlak duruma gelmek.* [DS]

mircalık, -ğı [mirca-lık] *{ağız} is.* Kırlarda kendiliğinden biten, havuca benzer kökü yenilen bir ot. [DS]

mircel, [Ar. mircel مرجل] *{OsT} is.* Kazan.

mircilik, -ği [mirci-lik] *{ağız} is.* Devetabanı bitkisi. [DS]

mire, [? mire] *{ağız} is.* **1.** Aşık oyununun bir türü. **2.** Aşık oyununda, kemiğin bir tür duruşu. [DS]

mi'rec, [Ar. ʿurūc > maʿrec / miʿrec معرج] *(mi-rec) {OsT} is.* Çıkılacak yer; merdiven.

mireççi, [miras-çı] *{ağız} is.* Mirasçı. [DS]

miren, [? miren] *{ağız} is.* Küçük testi; testi. [DS]

mirfak, [Ar. mirfaḳ مرفق] *{OsT} is.* **1.** Dirsek. **2.** Mutfak. **3.** Kiler. **4.** Gökküresinin kuzey yarımküresinde bulunan El-Faris burcunda parlak bir yıldız.

mirfaka, [Ar. mirfaḳ > mirfaḳa مرفقه] *{OsT} is.* Dirsek dayamaya yarayan küçük yastık.

mirfed, [Ar. mirfed مرفد] *{OsT} is.* Küçük kâse.

mirgeşiyh, [mirgeşik / mirgeşiyḫ] *{ağız} is.* Hizmetçi. [DS]

mirî[1], [Far. mīr > mīrī] *(mi:ri:) {OsT} sf.* **1.** Devlete ait; hazineye ait olan; devletin malı olan; beylik. **2.** Beyliğe ait; beylikle ilgili. **3.** *is.* Devlet tarafından alınan vergi. **4.** Devlet hazinesi. **5.** *{ağız}* Kira. [DS] **6.** *{ağız}* Arazi vergisi. [DS] ⊡ **mirî ambarı,** *{OsT} Öşür vergilerinin toplandığı devlete ait ambarlar; hükümet ambarı; aşar ambarı.*|| **mirî arazi,** *{OsT} huk. 1. Çıplak mülkiyeti devlete, yararlanma hakkı bir bedel karşılığında kişilere bırakılan arazi. 2. Eskiden hazineye ait her türlü arazi, kışlak, yaylak, mera, koruluk, orman ve benzeri yerlere verilen ad.* || **mirî gemiler,** *{OsT} Devlete ait gemiler.*|| **mirî kâtibi,** *{OsT} huk. İmparatorluk döneminde maliye ile halk arasında çıkan anlaşmazlıklara bakan idare mahkemesinin başkanına verilen isim.*|| **mirî mal,** *{OsT} Devlet malı; hazineye ait mal.*|| **mirîsini almak,** *{OsT} Bir şey üzerine devletin koymuş olduğu vergiyi toplamak.*|| **Mirîye harcı yok, kadıya borcu yok.** *{ağız} Dertsiz, tasasız; kaygısız; serbest.*||

miri[2], [? miri] *{ağız} is.* Çığırtkan keklik. [DS]

mirici, [mirî-ci] *(mi:ri:ci) is.* İmparatorluk döneminde koyunları sayıp vergisini toplayan görevli.

mirik[1], -ği [? mirik] *{ağız} sf.* **1.** Cimri. **2.** Aç gözlü. [DS]

mirik[2], -ği [? mirik] *{ağız} is.* Bir ülkeye sığınan yabancı. [DS]

mirik[3], -ği [? mirik] *{ağız} is.* İnce saman. [DS]

mirik[4], -ği [? mirik] *{ağız} is.* Pis su. [DS]

mirik[5], -ği [mır-ık / mirik] *{ağız} is.* Sevinç; neşe; keyif. [DS]

mirili[1], [Ar. mirī > miri-li] *{ağız} sf.* Çok; pek çok. [DS]

mirili[2], [Far. mīrī => miri-li] *{ağız} sf.* Büsbütün, tamamıyla verilmiş olan. [DS]

mirîlu, [Fr. mīrī + T. -li /-lū ميريلو] *(mi:ri:lû:) {OsT} sf.* İmparatorluk döneminde, uzun savaşlar sırasında nizamî ordu varlığının yetmemesi durumunda eyaletlerden ücretle askere alınan kişi. ⊡ **mirîlū eyālet,** *{OsT} İmparatorluk döneminde, yıllık gelirinden hazineye irsaliye adlı bir vergi ve tahıl gönderen eyaletlere verilen ad; maktua merbut eyalet.*

mirim, [Far. mīr + T. -im ميريم] *(mi:rim) {OsT} ünl.* Samimiyet ifadesi olarak "aziz dostum, arkadaşım" anlamında kullanılan seslenme ve hitap sözü.

mirimen, [? mirimen] *{ağız} is.* İki kulplu küçük testi.

miriz, [? miriz] *{ağız} is.* Asık yüz; çatık yüz. [DS]

mirkak, -ğı [Ar. mirḳāḳ مرقاق] *(mirka:k) {OsT} is.* Oklava.

mirkam, [Ar. raḳm > mirḳām مرقام] *(mirka:m) {OsT} is.* **1.** Kalem. **2.** Güneş saati mili.

mirkat, [Ar. mirḳāt مرقات] *(mirka:t) {OsT} is.* **1.** Merdiven. **2.** Basamak. **3.** Derece.

mirliva, [Far. mīr + Ar. livā ميرلوا] *(mirliva:) {OsT} is.* **1.** İmparatorluk döneminde başlangıçta sancak beylerine verilen unvan. **2.** Tuğgeneral.

mirlivalık, -ğı [mirliva-lık] *(mirliva:lık) is.* **1.** Mirliva olma durumu; tuğgenerallik. **2.** Mirlivanın rütbesi ve görevi, makamı; tuğgenerallik.

mirmika, [Yun. mirmíngi] *{ağız} is.* Karınca. [DS]

mirmir, [mir+mir] *{ağız} is.* Eti pis kokan erkek keçi. [DS]

mirmirik, -ği [mirmir-ik] *{ağız} is.* **1.** Kavun çekirdeği şerbeti. **2.** Rakıya dönmemiş üzüm suyu. **3.** Şaraba dönmeye başlamış şıra. [DS]

mirolota, [? mirolota] *{ağız} is.* Mısır unu, iç yağı ve soğan ile yapılan bir ekmek. [DS]

mirov, [Far. mīr-āb] *{ağız} is.* → mirav. [DS]

Mirrih, [Ar. mirrīḥ مريح] *(mirri:h) {OsT} öz. is.* Merih.

mirsad, [Ar. raṣad > mirṣad / mirṣād مرصد / مرصاد] *(mirsa:d) {OsT} is.* Gözetleme yeri. ⊡ **mirsād-i ibret,** *{OsT} İbretle seyretme yeri.*

mirsat, [Ar. mirsāt مرسات] *(mirsa:t) {OsT} is.* Gemi demiri; çapa.

mirsen, [Fr. myrcène] *is. kim.* Terpen sınıfından bi-

rincil açık zincirli, formülü $C_{10}H_{15}OH$ olan bir tür hidrokarbon.

mirşah, [Ar. mirşaḥ / mirşaḥa مرشح / مرشحه] *{OsT} is.* Süzgeç; süzgü.

mirt, [mırt / mirt *(yans)*] *ünl.* Fırlayıp çıkmayı anlatan kök. [Zülfikar] *mırt-la-mak.* 🗗 **mirt mirt,** *{ağız} Oynak; kıpır kıpır.* [DS]

mirtaz, [Ar. mirtāż مرتاض] *(mirta:z) {OsT} sf.* Günahlardan kaçınan; dinin koyduğu yasaklara uyan.

mirtenol, -lü [Fr. myrténol] *is. kim.* Asetat halinde mersin ağacı esansının temel birleşenini oluşturan pinenden türeyen ve 233°C'de kaynayan formülü $C_{10}H_{14}OH$ olan birincil alkol.

mirtillemek, [mırt / mirt *(yans.)* > mirt-il-le-mek] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(i)-yor]* Uygunsuz davranışlarda bulunmak. [DS]

mirv, [İng. **M**ultiple **İ**ndependently Targetable **R**eentry **V**ehicle *(bağımsız olarak değişik hedeflere yönlendirilebilen birçok nükleer başlıklı atmosfere giriş aracı)*] *kısalt.* Her biri değişik hedeflere yönlendirilebilen birçok nükleer başlık taşıyan füze.

mirvaha, [Ar. rīḥ > mirvaḥa مروحه] *{OsT} is.* Yelpaze. 🗗 **mirvaha** *{OsT}* **cünbān,** *Yelpaze sallayan.*|| **mirvaha cünbānî,** *{OsT} Yelpaze sallayıcılık.*

Miryam, [İbr. miryam مريام] *{OsT} is.* **1.** Hz. Musa'yı, Firavun'dan kurtarmak için bir sepet içinde Nil nehrine bırakan kız kardeşinin adı. **2.** Hz. İsa'nın annesinin İbranicedeki adı.

mirza, [Far. mīr-zāde *(bey oğlu)* > mirzā / mīrzā مرزا / ميرزا] *(mirza:) {OsT} is.* İran'da ve doğudaki Türk topluluklarında hükümdar soyundan gelenlere ve bunların dışında soylu kişilere, ülkenin önde gelen kişilerine verilen soyluluk unvanı; ağa.

mis[1], [mıs / mis *(yans.)*] *is.* Kurnazlık düşünmeyi, bıyık altından gülmeyi anlatan kök.

mis[2], [Ar. misk مسك] *is.* **1.** Güzel kokulu bir madde; misk. **2.** *{ağız}* Lavanta. [DS] **3.** *{ağız}* Kolonya. [DS] **4.** *{ağız}* Ağaç zamkı. [DS] 🗗 **mis gibi,** *1. Temiz ve güzel kokulu. 2. Çok iyi; mükemmel. 3. Elbette; pekâla.*|| **mis gibi kokmak,** *Çok güzel kokmak; güzel koku yaymak.*|| **mis sabunu,** *Kokulu sabun.*|| **mis üzümü,** *Güzel kokulu bir üzüm türü.*

mis[3], [Far. mis مس] *{OsT} is.* **1.** Bakır. **2.** *{ağız}* Çok kırmızı renkli toprak. [DS]

mis[4], [İng. miss] *is.* İngilizlerde evlenmemiş bayanlar için kullanılan unvan.

misaferet, [Ar. sefer > müsāferet / misāferet مسافرت] *(misa:feret) {OsT} is.* **1.** Misafir etme; konuk etme. **2.** Savaş zamanında savaşılan ülkenin diplomatik elemanlarını bir yerde konuk etme; göz altında tutma.

misafir, [Ar. sefer > müsāfir / misāfir مسافر] *(misa:fir) {OsT} is.* **1.** Bir kimsenin evinde geçici bir süre yiyip içerek yatıp kalkan, ağırlanan kimse; konuk. **2.** Yolculuk yapan kimse; seyahat eden; yolcu; gezgin; seyyah. **3.** *tıp.* Gözün saydam tabakasında çeşitli nedenlerle oluşan beyaz leke; lökom. 🗗 **misafir ağırlamak,** *Gelen konuğa gerekli ilgiyi göstererek ağırlamak, barındırmak ve yedirip içirmek; konuğa ikramda bulunmak.*|| **misafir etmek,** *Birini geçici olarak evinde alıkoyarak ağırlamak.*|| **misafir gibi,** *Hemen gidecekmiş gibi duran.*|| **misafir gibi oturmak,** *Bulunduğu yer ve makamdan her an ayrılmak üzere bulunmak; bulunduğu yerden hemen ayrılacakmış gibi oturmak.*|| **misafir konağı,** *Köylerde, köye gelen yolcuların barındırılıp ağırlandığı yer; misafirhane.*|| **misafir odası,** *Evlerde konukların ağırlanmasına ayrılmış olan özel oda; misafir salonu.*|| **misafir olmak,** *Bir yerde konuk olarak bulunmak; konmak.*|| **misafir öğretim üyesi** (profesör), *Bir üniversiteye başka bir üniversiteden geçici olarak ders vermek üzere gelmiş bulunan öğretim üyesi.*|| **misafir salonu,** *Misafir odası.*|| **misafir sanatçı,** *Bir tiyatro, sinema, gazino vb. yerlerde asıl kadroda olmadığı halde o an için konuk olarak gelmiş bulunduğu etkinliklere katılan sanatçı.*|| **misafir tohumu,** *argo. Gayrimeşru çocuk; piç.*

misafireten, [Ar. misāfir > misāfireten مسافرةً] *(misa:fire'ten) {OsT} zf.* Misafir olarak; konuk olarak.

misafirhane, [Ar. misāfir + Far. ḫāne مسافرخانه] *(misa:firha:ne) {OsT} is.* **1.** Konukların konakladıkları yer. **2.** Gezginlerin, konakladıkları han, kervansaray vb. yerler. **3.** *mecaz.* Dünya.

misafirîn, [Ar. misāfir > misāfirīn مسافرين] *(misa:firi:n) {OsT} is.* Misafirler; konuklar.

misafirlik, -ği [misafir-lik] *is.* Konuk olarak bulunma durumu; konukluk; misaferet.

misafirperver, [Ar. misāfir + Far. perver مسافرپرور] *(misa:firperver) {OsT} sf.* **1.** Konuk gelmesinden hoşlanan, konuklarına iyi davranan, onları iyi ağırlayan; konuksever. **2.** (Ülke için) misafirlerine iyi davranmayı gelenekleştirmiş olan.

misafirperverlik, -ği [misafirperver-lik] *is.* **1.** Konuksever olma hâli; konukseverlik. **2.** Konuksevercе davranış; konukseverlik.

misaha, [Ar. misāḥa / misāḥat مساحه / مساحت] *(misa:ha) {OsT} is.* (Yer için) ölçüm; ölçme; mesaha.

misak[1], [Ar. sevḳ > mīsāḳ ميساق] *(mi:sa:k) {OsT} is.* Sevk etme; ileri sürme; gütme.

misak[2], [Ar. vüs̱ūḳ > mīs̱āḳ ميثاق] *(mi:sa:k) {OsT} is.* **1.** Yemin; söz. **2.** Sözleşme; antlaşma. 🗗 **misāk-ı millî,** *{OsT} 1. Millî yemin. 2. Türk Kurtuluş Sava-*

şının özünü oluşturan, Atatürk'ün başkanlığında toplanan Erzurum ve Sivas Kongrelerinde belirlenen ve Osmanlı Meb'usan Meclisinde 28 Ocak 1920 tarihinde kabul edilen altı maddelik millî sözleşme metni.

mi'sal, -li [Ar. miʿṣāl معصال] *(mi-sa:l) {OsT} is.* Ucu çengelli uzun ağaç; gelberi.

misal, -li [Ar. miṣāl مثال] *(misa:l) {OsT} is.* **1.** Benzer; eş; gibi. **2.** Bir şeyi daha iyi kavratabilmek için örnek alınan şey; örnek. **3.** Masal. **4.** Rüya; düş. **5.** *dbl.* Arap dilinde kökünün ilk harfi illet olan kelime. ⧉ **misal getirmek,** *Bir şeyin iyi anlaşılması için örnek vermek; örnek göstermek.*|| **misāl-i meymūn,** *{OsT} Padişahın tuğrası.*|| **misāl-i vavî,** *{OsT} İlk harfi vav olan kelime.*|| **misāl-i yāyî,** *{OsT} İlk harfi ye olan kelime.*|| **misal kurmak,** *{eAT} Duruma uygun bir atasözü veya vecize söylemek.*|| **misal olmak,** *Örneklik etmek; örnek olmak; örnek yerine geçmek.*

mi'sam, [Ar. miʿṣam معصم] *{OsT} is.* Bilek; nabız yeri.

mis'ar, [Ar. misʿār / misʿar مسعار / مسعر] *(mis-a:r) {OsT} is.* Ateş karıştırmaya yarayan araç; küskü.

mi'sar, [Ar. miʿṣār / miʿṣar / miʿṣara معصار / معصر / معصره] *(mis-a:r) {OsT} is.* Mengene.

misas, [Ar. mess > misās مساس] *(misa:s) {OsT} {OsT} is.* El ile dokunma; temas etme; el sürme.

misayip, [Ar. muṣaḥib => misayip] *{ağız} is.* Sağdıç. [DS]

misbah[1], [Ar. misbaḥ مسبح] *is. biy.* Yüzgeç. ⧉ **misbah-ı batnî,** *{OsT} zool. Karın yüzgeci.*|| **misbah-ı sadrî,** *{OsT} zool. Göğüs yüzgeci.*|| **misbah-ı şercî,** *{OsT} zool. Anüs yüzgeci.*|| **misbah-ı zahrî,** *{OsT} zool. Sırt yüzgeci.*|| **misbah-ı zenebî,** *{OsT} zool. Kuyruk yüzgeci.*|| **misbahü'r-ricl,** *{OsT} biy. Yüzgeç ayaklılar.*

misbah[2], [Ar. ṣubḥ > miṣbaḥ مصبح] *{OsT} is.* → mısbah.

misbar, [Ar. sebr > misbār مسبار] *{OsT} is.* **1.** Yaralara konan fitil. **2.** Sonda.

misbeke, [Ar. misbeke مسبكه] *{OsT} is.* Maden eritip dökülecek kap; pota.

-mise, [-mı-sa / -mise / -mıssa / -misse / -mış-sa / -mişse / ... imişse] *{eAT} çek. e.* → -mısa.

misel[1], [Lat. mica *(parça)* > Fr. micelle] *is. fiz. kim.* Ortam içinde denge halinde kalmasını sağlayan bir elektrik yükü taşıyan, az veya çok miktarda su soğuran ve koloitlerin bir fazını meydana getiren molekül yığını.

misel[2], [Lat. miscellus *(karışmış)* > Fr. miscella] *is.* Üretim sırasında elde edilen, bir eritici içindeki yağ emülsiyonu.

misel[3], [? misel] *{ağız} is.* Ateşten, alevden birazcık etkilenmiş bez vb. şeyler. [DS]

mis'ele, [Ar. ʿasel > misʿele مسعله] *(mis-ele) {OsT} is.* Arı kovanı.

miselli, [misel-li] *sf. fiz.* (Koloitler için) eriyiksel misellerden meydana gelen.

miselyum, [Fr. mycélium] *is.* Mantarların dallanmış iplikçikler halinde, beslenmeyi ve büyümeyi sağlayan, genellikle beyaz renkli bitkisel kısmı.

misen, -nni [Ar. senn > misenn مسن] *{OsT} is.* Bileği taşı.

misenit, [Fr. misénite] *is. min.* Monoklinik sistemde yer alan doğal potasyum.

misetom, [Fr. mycétome] *is. tıp.* Çoğunlukla tropikal bölgelerde görülen, asalak mantarların gelişmesiyle deri altında ortaya çıkan iltihaplı yalancı ur.

misfat, [Ar. ṣafvet > miṣfāt مصفات] *(misfa:t) {OsT} is.* Su arıtma süzgeci.

mishal, -li [Ar. seḥl >misḥal مسحل] *{OsT} is.* **1.** Yontma aracı; yontacak alet. **2.** Kur'an-ı Kerim'i kusursuz biçimde okuyan kimse.

misika, [mısır-ga / misi-ka] *{ağız} is.* Hindi. [DS]

misil, -sli [Ar. miṣl مثل] *{OsT} is.* **1.** Benzer; eş. **2.** O kadar daha; kat. **3.** Ön; yan; kat; huzur. **4.** Miktar. **5.** *mat.* Özdeş miktarların toplamı; kat.

misilleme, [misil-le-me] *is.* Zarar verici, kötü bir davranışa aynısı ile karşılık verme.

misillik, -ği [mısır-lık] *{ağız} is.* Mısır torbası. [DS]

misillu, [Ar. miṣil + T. -li (-lū) مثللو] *{OsT} e.* Gibi; benzer gibi.

misina, [İt. Messina *(Sicilya'da bir kent)* ipliği] *is.* **1.** Yapay veya sentetik ham maddeden tek kat olarak çekilmiş değişik kalınlıkta iplik. **2.** Balıkçıların olta ipi olarak kullandıkları ipek veya naylondan yapılma tel.

misir[1], [mısır / misir] *{ağız} is.* Hindi. [DS]

misir[2], [mısır / misir] *{ağız} is.* → mısır[1]. [DS]

misirga, [mısır-ga] *{ağız} is.* Hindi. [DS]

misirge, [misir-ge] *{ağız} is.* Hindi. [DS]

misiri, [? misiri] *{ağız} is.* **1.** Taş, kerpiç kırmaya yarayan demir. **2.** Duvarcı malası; mala. [DS]

misirk, [mısır-ga / misir-ka] *{ağız} is.* Hindi. [DS]

misirka, [mısır-ga / misirka] *{ağız} is.* Hindi. [DS] ⧉ **misirka tavuğu,** *{ağız} Hindi.* [DS]

misirke, [mısır-ga / misir-ke] *{ağız} is.* Hindi. [DS]

misis, [İng. mistress] *is.* İngilizcede evli kadınlar için kullanılan unvan.

misit, [? misit] *{ağız} is.* Eğimli tarlalarda toprağın kaymaması için yapılan harçsız duvar. [DS]

misk, [Ar. misk مسك] *{OsT} is.* **1.** Bazı hayvanların özellikle misk geyiği adı verilen hayvanın göbek çevresinden çıkarılan keskin ve hoş kokulu reçine, kolesterol, sabit ve uçucu yağ içeren madde. **2.** Parfümeride kullanılan misk geyiğinden elde edilen veya sentetik olarak üretilen miskten meydana gelen güzel kokulu karışım. ⊡ **misk faresi,** *zool. Misk sıçanı.*|| **misk geyiği,** *zool. 1. Geyikgillerden, Orta Asya'nın yüksek dağlarında yaşayan, ürkek ve yalnız yaşayan, geceleri etkinlik gösteren, erkeğinin karın derisi altında, otuz gram kadar gelen erik büyüklüğünde misk salgılayan bir bez bulunan çift parmaklı memeli, (Moschus moschıferus). 2. Cüce geyikgillerden, Afrika'da yaşayan, gibi misk veren küçük memeli; su misk geyiği (Hyemoschus aquaticus).*|| **misk gibi,** *1. Temiz ve güzel kokulu. 2. Çok iyi; mükemmel. 3. Elbette; pekâla.*|| **misk gülü,** *bot. Gül esansı elde etmek için yetiştirilen bir tür gül çeşidi, (Rosa moschata).*|| **misk kedisi,** *zool. Güney Avrupa, Asya ve Afrika'da yaşayan, uzun kuyruklu, kısa bacaklı, lekeli veya çizgili postlu, anüs bezlerinden miske benzer yağlı bir madde çıkarılan 20 kadar etçil memelinin ortak adı, (Viverridae).*|| **misk otu,** *bot. Hanımeligillerden, nemli ağaçlık yerlerde yetişen, ilkbaharda çiçek açan ve kuruyunca hafif bir misk kokusu saçan otsu bitki, (Adoya moschatellina).*|| **misk öküzü,** *zool. Boynuzlugillerden, Kuzey Kanada'da yaşayan, geniş gövdeli, iri kafalı, kısa boyunlu, kısa bacaklı, dizlerine kadar inen bol ve sık koyu kahverengi tüylü geviş getiren memeli bir hayvan; misk sığırı, (Ovibus muschatus).*|| **misk ördeği,** *zool. Hoş bir misk kokusu salan Berberistan ördeğinin başka bir adı.*|| **misk sıçanı,** *zool. Kuzey Amerika kökenli, apış arasından çıkarılan misk kokusu lavantacılıkta, derisi kürkçülükte kullanılan kemirgen bir hayvan; misk faresi, (Ondatra zibethica).*|| **misk sığırı,** *zool. Misk öküzü.*|| **misk ü amber,** *Çok güzel koku.*

miska, [mısır-ga / miska] *{ağız} is.* Hindi. [DS]

miskab, [Ar. s̱abḳ > mis̱ḳāb مثقاب] *(miska:b) {OsT} is.* → miskap.

miskal, -li [Ar. s̱ıklet > mis̱ḳāl مثقال] *(miska:l) {OsT} is.* Arapların en eski ölçü birimlerinden biri olan ve bugün kullandığımız ağırlık ölçüsü ile 4,2237 gram gelen ağırlık ölçüsü birimi.

miskam, [Ar. misḳām مسقام] *(miska:m) {OsT} sf.* Hastalıklı; illetli.

miskanmak, [mız *(yans.)* > mız-ga-n-mak / miska-n-mak] *{ağız} gçsz. f [-ır]* Uyuklamak; dalmak. [DS]

miskap, [Ar. s̱abḳ > mis̱ḳāb مثقاب] *(miska:p) {OsT} is.* Matkap. ⊡ **miskap yayı,** *Mücevher yontucularının değerli taşları kesmek için kullandıkları pirinç tel.*

miskat, [Ar. saḳy > misḳāt مسقات] *(miska:t) {OsT} is.* **1.** Su konulacak kap; su kovası. **2.** Kâse; kadeh.

miskata, [Ar. isḳaṭ > misḳaṭa] *is.* Düşüren şey.

misket, [Ar. misk > Fr. musc > muscat] *is.* **1.** (Meyveler için) güzel koku. **2.** Misket üzümü. **3.** Misket üzümünden üretilmiş şarap. **4.** Ankara ve çevresinde "Güvercin Uçuverdi" türküsü eşliğinde genellikle ağır tempoda ve iki kişi tarafından oynanan zeybek türü halk oyunu. ⊡ **misket düzeni,** *Türk halk müziğinde, alt ve orta teller la ve re ile akort edilerek çalınan bir bağlama düzeni.*|| **misket üzümü,** *İzmir ve çevrelerinde yetiştirilen açık sarı yeşil ve güzel kokulu bir tür üzüm.*

misket, [Fr. mousquet *(bilye)*] *is.* **1.** Şarapnel ve bombaların içine konulan kurşun ve demir tanelerinden her biri. **2.** Çocukların oyun oynadığı küçük bilye. ⊡ **misket limonu,** *1. bot. Turunçgillerden, sıcak bölgelerde yetişen, karışık ve yaygın dalları, sert sürgünleri ve çok sayıda sivri küçük dikenleri olan bir tür limon ağacı, (Citrus aurantifolia). 2. Bu ağacın yeşilimsi sarı kabuklu, ince, bol sulu ve ekşi meyvesi.*|| **misket oyunu,** *Çocukların bilyelerle oynadıkları bir oyun.*|| **misket tanesi,** *On sekiz dirhemlik (53.1 g) kurşun.*|| **misket topu,** *Misketli mermilerin atıldığı top.*

miski, [Ar. misk > miskī مسكى] *(miski:) {OsT} sf.* **1.** Misk gibi güzel kokan. **2.** Misk gibi siyah renkli. **3.** *{ağız}* Pembe renkli, güzel kokulu bir tür üzüm. [DS] **4.** *{ağız}* Çok ekşi bir limon türü. [DS] ⊡ **miski üzümü,** *{ağız} Salkımı uzun ve seyrek taneli, güzel kokulu, beyaz bir tür üzüm.* [DS]|| **miskiyyü'l-hitâm,** *(Yazı sonlarına konulan) "Güzellikle bitti." anlamındaki ibare.*

miskicearmut, [miski-ce+armut] *{ağız} is.* Yumurta büyüklüğünde ve güzel kokulu bir tür armut. [DS]

miskiç, [Soğd. mwşkysc] *{eT} is.* Kedi. [EUTS] ⊡ **miskiç elması,** *{ağız} Sarı renkli, küçük, güzel kokulu ve tatlı bir tür elma.*[DS]

miskilim, [miski-li-m ? / mis+gül-üm] *{ağız} sf.* Nazlı; değerli. [DS]

miskin, [Ar. meskenet>miskīn مسكين] *(miski:n) {OsT} sf.* **1.** Son derece uyuşuk olan; çalışmaktan ve çaba göstermekten kaçınan; tembel; uyuşuk; üşengeç. **2.** Hoş karşılanmayacak durumlar karşısında tepki göstermeyen. **3.** Zavallı; âciz. **4.** Cüzam hastalığına yakalanmış olan; cüzamlı. **5.** *huk.* İslam dininden olanların yardımla yükümlü oldukları yoksul kişi. **6.** *tasvf.* Derviş. ⊡ **miskin asmanın kel koruğu,** *(Kişi için) son derece tembel ve uyuşuk olan.*|| **miskin illeti,** *{OsT} Cüzam hastalığı.*|| **miskinler tekkesi,** *1. Cüzamlılar hastahanesi. 2. Tembel tembel oturulup iş görülmeyen yer.*

miskin, [Far. miskī > miskīn مسكين] *(miski:n) {OsT} sf.* **1.** İçinde misk bulunan. **2.** Siyah.

miskinane, [Ar. miskīn + Far. -āne مسكينانه] *(miski:na:ne) {OsT} zf.* Tembelcesine; uyuşuk olarak; miskincesine; miskin bir biçimde.

miskince, [miskin-ce] *(miski'nce) {OsT} zf.* Miskin birine yakışır bir tutumda; miskin bir biçimde; miskin gibi.

miskincesine, [miskin-ce-s-i-n-e] *zf.* Miskin gibi; miskine yakışır bir tutumla.

miskinhane, [Ar. miskīn + Far. ḫāne مسكينخانه] *(miski:nha:ne) {OsT} is.* Cüzamlıların toplumdan uzak tutulmaları için yapılmış yer.

miskinleşme, [miskin-le-ş-me] *is.* Miskinleşmek eylemi veya durumu.

miskinleşmek, [miskin-le-ş-mek] *dönşl. f. [-ir]* Uyuşuk ve tembel bir duruma gelmek.

miskinlik, -ği [miskin-lik] *is.* **1.** Uyuşuk ve tembel olma durumu. **2.** Miskin birine yakışır tutum ve davranış; meskenet. **3.** Uyuşukluk, tembellik ve üşengeçlik gösteren birinin durumu. **4.** Gerektiği zaman gerekli olan tepki veya etkinliği gösterememe durumu; uyuşukluk.

miskiy, [Ar. miskīy مسكى] *{OsT} sf.* **1.** Miskle ilgili; miske ilişkin. **2.** Misk kokulu.

misi, [Ar. miṡl مثل] *{OsT} is.*→ misil. ☞ **misl-i hazān,** *{OsT} 1. Sonbahar gibi. 2. Sonbaharda dökülen yapraklar gibi.*|| **misl-i müşterek,** *{OsT} mat. Ortak kat.*|| **misl-i müşterek-i asgar,** *{OsT} mat. En küçük ortak kat.*|| **misl-i müşterek-i ā'zam,** *{OsT} mat. En büyük ortak kat.*

mislaç, [piş-ir-geç > bişir-geç / bisleğeç > misleç [EREN] / piş-ir+ağaç > bislâç] *(bisla:ç) {ağız} is.* Pişirgeç. [DS]

mislak, -kı [Ar. mislāḳ مسلاق] *(mislâ:k) {OsT} sf.* (Kişi için) dilini ustalıkla kullanan; uz dilli.

misleç, [biş-ir-mek *(pişirmek)* > piş-ir-geç > bişleğeç > misleç [EREN]] *{ağız} is.* Sacda yufka ekmeğini çevirmeye yarayan araç; pişirgeç. [DS]

misleğeç, [biş-ir-mek *(pişirmek)* > piş-ir-geç > bişleğeç > misleğeç] *{ağız} is.* → misleç. [DS]

misleveç, [biş-ir-mek *(pişirmek)* > piş-ir-geç > bişleğeç > misleğeç] *{ağız} is.* → misleç. [DS]

misli, [Ar. miṡl > miṡlī مثلى] *(misli:) {OsT} sf.* **1.** Benzer, eş veya kat ile ilgili. **2.** (Eşya için) aşırı fiyat farkı olmadan benzeri bulunabilen.

misli, [mis²-li] *{ağız} sf.* Kırmızı renkli. ☞ **misli buğday,** *{ağız} Kırmızı buğday.* [DS]

misma, [Ar. semʿ *(işitme)* > mismaʿ / mismaʿa مسمع / مسمعه] *(misma:) {OsT} is.* **1.** Kulak. **2.** *fiz.* Radyo, teyp, telefon vb. dinlemek için kulağa takılan alet; kulaklık. **3.** *tıp.* Hastaların göğsünü, ciğerlerini, kalbini dinlemeye yarayan araç.

mismar, [Ar. mismār مسمار] *(misma:r) {OsT} is.* **1.** Çivi; mıh. **2.** Kazık. ☞ **mismar-ı āhenîn,** *Demir kazık.*

mismari, [Ar. mismār > mismārī مسمارى] *(misma:ri:) {OsT} sf.* **1.** Çivi ile ilgili. **2.** Çivi gibi olan; çivi görünümünde olan.

mismil, [Ar. bismillāh > mismil / mısmıl] *sf.* **1.** Temiz; derli toplu. **2.** (Kasaplık hayvan için) temiz, eti yenebilir; helal.

mismis, [mıs / mis *(yans.)* > mis+mis] *{ağız} sf.* **1.** Ahmak; aptal; bön; saf. **2.** Uyuşuk; tembel. **3.** Sinsi. [DS]

mismitil, [mi(s)+mi/til] *(mi'smitil) {ağız} pekşt. sf.* Tıpatıp; tam benzeri. [DS]

mison, [Çin. mison] *is.* Tuzlanmış ve haşlanmış lahana ile yapılan bir Çin içkisi.

misran, [? mısran / misran] *{ağız} is.* Hayvan yemliği. [DS]

misret, [Ar. misred مسرد] *is.* Biz; tığ.

miss, [İng. mistress] *(mis) is.* **1.** (İngilizcede) evlenmemiş kadın. **2.** Güzellik kraliçesi.

missa, [Lat. missa *(geri dönme)*] *is.* Hristiyanlıkta rahip tarafından Hz. İsa'nın vücudunun ve kanının, ekmek ve şarap biçiminde adak olarak sunulması.

-misse, [-mı-sa / -mise / -mıssa / -misse / -mış-sa / -mişse / ... imişse] *{eAT} çek e.* → -mısa.

misse¹, [? misse] *{ağız} is.* Hırsızlık, adam öldürme gibi eylemlerden ötürü suçu olan kimse. [DS]

misse², [? misse] *{ağız} sf.* (Hayvan için) huysuz. [DS]

misse³, [? misse] *{ağız} is.* Kusur. [DS]

missik, [Ar. missīk مسيك] *(missi:k) {OsT} sf.* Çok cimri.

mistan, [? mistan] *{ağız} ünl.* Kedi çağırma ünlemi. [DS]

mistel, [mis+tel ?] *{ağız} is.* Demir çivi. [DS]

mister¹, [Fr. mystère] *is. tiy.* Orta Çağ ve Rönesans devri dinî tiyatrolarında Hristiyanlığın sırlarından birini konu alan dram.

mister², [İng. master > mister] *is.* İngilizcede "sir" veya "lord" unvanını kullanma hakkı olmayan erkeklerin soyadlarından önce kullanılan kelime; bay; kısaltması: Mr.

mistik, -ği [Lat. mysticus / Yun. mystikos *(sırla ilgili)* > Fr. mystique] *sf.* **1.** Mistisizmle ilgili; gizemsel. **2.** Gizli bir belirlenime sahip olup mecazî, alegorik bir anlam taşıyan. **3.** Mistisizmi, derin hayranlığı, coşkuyu yansıtan. **4.** *is.* Mistisizm yanlısı; ilahiyat ve mistik hayatla uğraşan kimse; gizemci. **5.** Dünyadan el etek çekerek kendisini yalnızca Allah'a adayan kimse. **6.** Bütün olayları gizli,

ilahî güçlerin yönettiğine inanan, evreni bu inanca dayanan bir görüşle açıklayan kimse; mutasavvıf.
mistika, [İsp. mistico] *is. dnz.* Teknesi ve arması uskuna biçiminde yapılan fakat uskunadan küçük olan üç direkli lumbarsız yelkenli.
mistiko, [İsp. mistico] *is.* → mistika.
mistisizm, [Lat. mysticus > Fr. mysticisme] *is.* **1.** Gözlem ve muhakemeden çok duygu ve sezgiye dayanan öğreti veya felsefî inan; gizemcilik. **2.** Allah'ı sezgi yoluyla kavrama ve birleşme.
mistral, -li [Fr. mistral] *is.* Fransa'nın Akdeniz kıyılarında kuzeyden esen soğuk ve kuru rüzgâr.
misva, [? misva] *{ağız} is.* **1.** Salon içindeki çıkıntılar. **2.** Balkon. [DS]
misvak, [Ar. sevk > misvāk مسواك] *(misva:k) {OsT} is. bot.* **1.** Kuzey Afrika, İran ve Hindistan'da yetişen, yaprakları karşılıklı, çiçekleri dört parçalı, kiraz gibi meyveli bir ağaççık, *(Salvadora persica).* **2.** Bu ağacın, diş temizliğinde kullanılmak için ucu dövülüp fırça haline getirilen kök, dal ve gövde parçalarına verilen ad.
misye, [Yun. mūs / múdia] *{ağız} is.* Midye. [DS]
misyon, [Fr. mission] *is.* **1.** Bir kimseye, bir kurula bir şey yapmak üzere özel olarak verilen görev ve yetki; özel yükümlülük; özel görev. **2.** Bir hükümetin, bir kuruluşun genellikle uzak bir bölgede veya yabancı bir ülkede bir kişiye veya gruba verdiği geçici ve belirli görev; böyle bir görevi almış olan kişilerin tümü. **3.** Dinî, diplomatik, bilimsel vb. görev yüklenmiş kişilerin oluşturduğu kurul. **4.** Hristiyanlığı yaymak amacıyla kurulmuş örgüt. **5.** Misyonerlik kurumu. ⧉ **misyon üstlenmek,** *Özel bir görev almak.*
misyoner, [Fr. missionnaire] *is.* **1.** Hristiyanlığı yaymak amacıyla hem ülke içinde hem de yabancı ülkelerde görev alabilen rahip, papaz veya herhangi bir din adamı. **2.** *mecaz.* Bir düşünceye, bir ülküye kendini adayan kimse.
misyonerlik, -ği [misyoner-lik] *is.* **1.** Misyoner olma durumu. **2.** Misyonerin görevi. **3.** Genel olarak, başka dinden olanları kendi dinine kazandırmak için kurulan örgüt. **4.** Özel anlamda ise Hristiyan olmayan ülkelerde Hristiyanlığı yaymak için kurulmuş örgüt.
-miş¹, [-mış / -miş / -muş /-müş] *{eT} {eAT} çek. e.* → -mış¹. ⧉ **-miş'li geçmiş,** *dbl. Belirsiz geçmiş zaman kipi.*
-miş², [mış *(on)* > -mış / -miş] *{eski T} {eAT} yap. e.* → -mış².
-miş³, [-miş / mış] *yap. ek.* → -mış³.
Miş, [Sansk. mesa] *{eT} öz. is.* Koç burcu. [EUTS]
miş, [Far. mīş میش] *{OsT} is.* Koyun.
mi'şab, [Ar. miʿşāb معشاب] *(mi-şa:b) {OsT} is.* Otu, çayırı bol olan yer.
mi'şar, [Ar. ʿaşere *(on)* >miʿşār معشار] *(mişa:r) {OsT} is. mat.* Onda bir.
mişara, [? mişara] *{ağız} is.* Talaş. [DS]
mişe, [Far. bīşe > mīşe / meşe میشه] *(mi:şe) {eAT} {OsT} is. bot.* **1.** Meşe. **2.** Orman. [DK] ⧉ **mîşe-zār,** *{OsT} Meşelik; küçük orman; koru.*
mişek¹, -ği [mişek / mişşek] *{ağız} sf.* Mızıkçı. [DS]
mişek², -ği [mişek] *{ağız} is.* Yayık kolu. [DS]
-mişem, [-mış-am / -miş-em / -muş-am / -müş-em] *{eAT} çek. e.* → -mışam.
mişenge, [mişen-ge] *{ağız} is.* Keten, kenevir lifi. [DS]
mişevşi, [? mişevşi] *{ağız} is.* **1.** Mercimek çorbası. **2.** Buğday ve mercimek unu, acı biber ve kavurma ile yapılan bir tür çorba. [DS]
mişezar, [Far. mīşe-zār میشه زار] *(mi:şeza:r) {OsT} is.* Meşelerle kaplı arazi; meşelik.
mişfer, [Ar. mişfer مشفر] *{OsT} is.* Devenin sarkık dudağı.
mişhat, [Ar. mişḥaṭ مشحط] *{OsT} is.* Kaldıraç; manivela.
-mişi, [-mış-ı / mişi] *{eAT} yap e.* → -mışı.
mişi, [Soğd. mişi] *{eT}* Soğd ayının on altıncı günü. [EUTS]
mişik, -ği [pis-ik / piş-ik / miş-ik] *{ağız} is.* Kedi. [DS]
mişin, [Far. mīşīn میشین] *(mi:şi:n) {OsT} is.* İşlenmiş deri; meşin.
mişirikli, [miş-ir-ik-li] *{ağız} sf.* İçinde bir hile ve düzen bulunan; oyunlu. [DS]
mişk, [Far. mūşek] *{ağız} is.* Sıçan. [DS]
mişkât, [Ar. mişkāt مشكات] *(mişka:t) {OsT} is.* İçinde kandil, lamba, mum yakılmak için duvara yapılan oyuk.
mişkiç, [Soğd. mwşkysc] *{eT} is.* Kedi. [Gabain]
mişkat, [? mişkat] *{ağız} is.* Sardunya çiçeği. [DS]
mişli, [-miş-li] *{ağız} sf.* Olacağı kesinleşmemiş; belirsiz. [DS]
mişmaa, [Ar. şemʿ > mişmaʿa مشمعه] *{OsT} is.* Şamdan.
mişmetal, -li [Fr. mischmetal] *is.* Temel maddesi seryum olan ve birleşiminde lantan ile diğer nadir toprak madenleri bulunan alaşım.
mişmiş¹, [Ar. mişmiş مشمش] *{OsT} {ağız} is.* Kayısı; zerdali. [DS]
mişmiş², [-miş + -miş] *{ağız} sf.* Kuşkulu. [DS]
mişmişçi, [-miş +-miş-çi] *{ağız} sf.* Dedikoducu. [DS]
mişna, [İbr. midra *(yeni öğretı)* > mişna] *is. din.* Talmut'un bir bölümünü oluşturan, İlk Çağda Yahudilerin sürgünden dönüşlerinden hemen sonra Kutsal Kitab'ın buyruklarını zamanın gereklerine uydur-

mak amacıyla düzenledikleri hukuk metinleri derlemesi.

mişrak, [Ar. şark > mişrāk / mışrāk مشراك] *(mişra:k)* *{OsT}* *is.* Her zaman güneş gören yer.

mişrat, [Ar. şart > mişrat / mişrāt مشراط / مشرط] *(mişra:t)* *{OsT}* *is.* **1.** Neşter. **2.** Keskin bıçak.

mişrebe, [>Ar. şürb > mişrebe مشربه] *{OsT}* *is.* Maşrapa.

-mişse, [-mı-sa / -mise / -mıssa / -misse / -mış-sa / -mişse / ... imişse] *{eAT}* *çek e.* → -mısa.

mişşek, -ği [mişek / mişşek] *{ağız}* *sf.* Mızıkçı. [DS]

mişvar, [Ar. mişvār مشوار] *(mişva:r)* *{OsT}* *is.* Tavır; tarz; biçim; gidiş yolu.

mişvare, [Ar, mişvāre مشواره] *(mişva:re)* *{OsT}* *is.* **1.** Bal peteği. **2.** Petekten bal almaya yarar araç.

mişvargâh, [Ar. mişvār + Far. -gāh مشوارگاه] *(mişva:rgâ:h)* *{OsT}* *is.* **1.** At satılan yer; at pazarı. **2.** Gösteri yeri.

mişvaz, [Ar. mişvāẕ مشواذ] *(mişva:z)* *{OsT}* *is.* Sarık.

mişvel, [Ar. şevlet *(yuvarlak kuyruk)* > mişvel مشول] *is.* Küçük orak. ⊡ **mişvel-i muh,** *anat. Beyni ikiye ayıran yarığın içine giren örtü.*

mişveli, [Ar. mişvel > mişvelī مشولى] *(mişveli:)* *{OsT}* *sf.* Biçimi orağa benzeyen.

mişvergeh, [Ar. mişvār + Far. geh مشورگاه] *{OsT}* *is.* → mişvargâh.

mişya, -aı [Ar. mişyāʿ مشياع] *(mişya:)* *{OsT}* *sf.* Geveze; boşboğaz.

mişyaş, [-miş+yaş] *{eAT}* *{ağız}* *sf.* Olacağı kesinleşmemiş; belirsiz; kuşkulu. [DS]

MİT, [**Millî İstihbarat Teşkilâtı**] *kısalt.* Millî İstihbarat Teşkilatının kısaltması.

mit[1], [mıt / mit *(yans.)*] *ünl.* Kıpırdaşmayı, bu şekilde sürekli konuşmayı anlatan kök.

mit[2], [Yun. mythos > Fr. mythe] *is.* **1.** Geleneksel olarak gelişen ve yayılan, toplumun hayal gücü ile biçim değiştiren, evrenin doğuşu, tanrı, tanrıça gibi varlıklarla ilgili hayalî, doğaüstü, alegorik anlatımlı, dinî veya inanç yönü ağır basan halk hikâyesi. **2.** Kahramanların kutsallaştırıldığı döneme ilişkin hikâyeler. **3.** İnsan kaderini etkileyen unsurları simgeleştirerek açıklamaya çalışan felsefî öğreti. **4.** *mecaz.* Gerçek olmayan, masalımsı şey.

mit[3], [Erme. mēt => mit] *{ağız}* *is.* **1.** Çocuk oyunlarında başlangıç yeri; başlama noktası. **2.** Çelik çomak oyunu. **3.** Ceviz oyununda kazanılan cevizler. [DS]

mit[4], [mit / mıh] *{ağız}* *is.* Kavun ve karpuzda böceklerin ısırması ile oluşmuş çivi gibi sert kısım. [DS]

mit'am, [Ar. miṭʿām مطعام] *(mit-a:m, t kalın söylenir)* *{OsT}* *sf.* **1.** Yemeği bol olan. **2.** Çok yemek yiyen.

mitan, [Far. nīm-ten => mintan / mitan] *{ağız}* *is.* Gömlek. [DS]

mitar, [? mitar / mitari] *{ağız}* *is.* Gücü. [DS]

mitari, [? mitari / mitar] *{ağız}* *is.* Gücü. [DS]

mitbaşı, [mit+baş-ı] *{ağız}* *is.* Çocuk oyunlarında elebaşı. [DS]

mitçik, -ği [mit-çik] *{ağız}* *is.* Serçe büyüklüğünde, boz renkli, boynunun altı kırmızı bir kuş. [DS]

mitel, [? mitil / mitel] *{ağız}* *is.* **1.** Yüz geçirilmemiş yorgan, şilte, minder, yatak. **2.** Eski parçalardan doldurulmuş büyük minder. [DS]

miterazi, [? miterazi] *{ağız}* *is.* Dokuma tezgâhında, dokunan bezin sarıldığı yuvarlak araç. [DS]

mithara, [Ar. ṭahāret > miṭhara مطهره] *{OsT}* *is.* Su kabı; matara; ibrik.

mithat, [Ar. medḥ > midḥāt مدحات] *(mitha:t)* *{OsT}* *is.* → midhat.

miti[1], [? miti] *{ağız}* *is.* Burun. [DS]

miti[2], [? miti] *{ağız}* *is.* Çevrenin iyice göründüğü yüksekçe yer; tepe. [DS]

mitik[1], [Soğd. myḏʼk] *{eT}* *sf.* **1.** Buda dinine mensup fakat ruhaniler tarikatına girmeyen. [Gabain] **2.** İtikatsız; inançsız; dinsiz. [EUTS]

mitik[2], **-ği** [? mitik] *{ağız}* *is.* Yıldız çiçeği ve bitkisi. [DS]

mitil[1], [mitil] *{ağız}* *is.* **1.** İçine pamuk, yün vb. doldurulmuş beyaz yorgan, yastık vb. kılıfı. **2.** Her iki yüzü beyaz, kapsız yorgan. **3.** Yüz geçirilmemiş yorgan, şilte, minder, yatak. **4.** Yatak kılıfı. **5.** Yorgan astarı. **6.** Çok eskimiş, paçavra durumuna gelmiş yatak, yorgan, giysi vb. **7.** Minder, yatak, yastık doldurmaya yarayan kırpıntı. **8.** Giysi astarı. **9.** Çok eski ve kirli giyecek, halı, kilim vb. **10.** Yünden dokunmuş tandır, iskemle örtüsü. [DS]

mitil[2], [Slav. metil / mitil *(kelebek hastalığı)*] *{ağız}* *sf.* **1.** (Kişi için) görünüşü çirkin, sevimsiz ve kaba. **2.** (Kişi için) yerinden kalkmaya erinen; üşengeç. [DS]

mitil[3], [mitil] *{ağız}* *is.* Dövülerek ezilmiş et. [DS]

mitil[4], [Bul. mitil] *{ağız}* *is.* Koyunlarda görülen kelebek hastalığı. [DS]

mitil[5], [mitil] *{ağız}* *sf.* Tıpkı; tastamam. [DS]

mitilci, [mitil-ci] *{ağız}* *is.* Yorgancı. [DS]

mitili, [miti-li] *{ağız}* *sf.* Giyimi, yırtık pırtık olan. [DS]

mitillah, [? mitillah] *{ağız}* *sf.* Tıpkı; tastamam. [DS]

mitin, [Fr. mītīn ميتين] *(mi:ti:n)* *{OsT}* *is.* **1.** Kayaları ve büyük taşları kırıp parçalamakta kullanılan büyük çekiç. **2.** Taşçı çekici.

miting, [İng. meeting] *is.* Toplantı ve gösteri hürriyetinin özel bir şekli olarak, belli siyasi veya sosyal

amaçlarla veya bir olaya dikkati çekmek için silahsız ve saldırısız olmak şartıyla açıkta yapılan örgütlü gösteri ve toplantı.

mitingci, [miting-ci] *is.* Miting düzenleyen veya mitinge katılan kimse.

mitirip, -bi [Ar. muṭrīb => mitirip ?] *{ağız} is.* Boş şeyle vakit geçirme; oyalanma. [DS]

mitit, -di [? mitit] *{ağız} is.* Üvendirenin ucundaki sivri demir. [DS]

mitit, -di [? mitit] *{ağız} is.* **1.** Dokuma tezgâhında dokunan bezin sarıldığı araç. **2.** El tezgâhında dokunan şeyleri daraltmaya yarayan araç. [DS]

mitle, [midye] *{ağız} is.* Midye. [DS]

mitleşme, [mit-le-ş-me] *is.* Mitleşmek eylemi veya durumu.

mitleşmek, [mit-le-ş-mek] *dönşl. f. [-ir]* Mit durumuna gelmek.

mitleştirme, [mit-le-ş-tir-me] *is.* Mitleştirmek eylemi veya durumu.

mitleştirmek, [mit-le-ş-tir-mek] *gçl. f. [-ir]* Mit durumuna getirmek; birini, bir şeyi, bir olayı hayal ürünü ögeler ekleyerek olağanüstü özelliklere bürümek veya benzer şekilde yüceltmek.

mitli, [mit-li] *{ağız} sf.* Tıpkı; tastamam. [DS]

mitmit, -di [mıt / mit *(yans.)* > mit+mit] *{ağız} sf.* **1.** Yaramaz ve çok hareketli çocuk. **2.** Elinden iş çıkmayan; beceriksiz; iş bilmez. [DS] 🗗 **mitmit etmek,** *{ağız} Çok yavaş davranmak.* [DS]

mitoklazik, -ği [Fr. mitoclasique] *sf. biy.* (Hücre içi maddeler için) hücre bölünmesi sırasında hücredeki kromozom sayısının iki kat artmasını sağlamaya yönelik olarak iğ iplikçiklerinin oluşumuna engel olan.

mitokondri, [Yun. mitos *(iplik)* + khondros *(tane)* > Fr. mitochondrie] *is. biy.* Hücre sitoplazmasında 0,5 µm genişliğinde ve 2 ila 5 µm boyunda, hücre tarafından enerji kaynağı olarak kullanılan adenozin trifosfat(ATP)'ı sentezleyerek üreten, içinde enzim ve vitamin gibi biyokatalizörler bulunan yumurta biçimli tanecik

mitoloji, [Yun. mythos *(efsane)* + logos *(bilim)* > Fr. mythologie] *is.* **1.** Puta tapmanın yaygın olduğu İlk Çağda veya daha sonraları değişik kavim ve milletlerde tanrıların, yarı tanrıların ve kahramanların yarı efsanevi tarihi; söylence bilimi. **2.** Mitleri, mitlerin kökenlerini, anlamlarını sistemli olarak inceleyen ve yorumlayan bilim. **3.** Bir dine, bir millete veya bir uygarlığa ait mitlerin bütünü.

mitolojik, -ği [Fr. mythologique] *sf.* **1.** Mitoloji ile ilgili. **2.** Mitolojiye ait. **3.** Mitos niteliği kazanmış olan.

mitoman, [Fr. mythomane] *is.* ve *sf. psikol.* Mitomanyak davranışlar gösteren kimse; yalan söylemeyi hastalık haline getirmiş olan.

mitomani, [Fr. mythomanie] *is. psikol.* Yalan ve gerçek dışı hikâyeler uydurmaya yol açan yapısal eğilim; hastalık derecesinde yalan söyleme eğilimi.

mitomanyak, -ğı [Fr. mythomaniaque] *sf. psikol.* Mitomaniye ilişkin.

mitos, [Yun. mythos] *is.* **1.** Geleneksel olarak gelişen ve yayılan, toplumun hayal gücü ile biçim değiştiren, evrenin doğuşu, tanrı, tanrıça gibi varlıklarla ilgili hayalî, doğaüstü, alegorik anlatımlı, dinî veya inanç yönü ağır basan halk hikâyesi; söylence. **2.** Kahramanların kutsallaştırıldığı döneme ilişkin hikâyeler. **3.** İnsan kaderini etkileyen unsurları simgeleştirerek açıklamaya çalışan felsefî öğreti. **4.** *mecaz.* Gerçek olmayan, masalımsı şey.

mitotik, -ği [Fr. mitotique] *sf. biy.* Mitozla ilgili.

mitoz, [Yun. mitos *(iplik)* > Fr. mitose] *is. biy.* Hücrenin aynı kromozom sayısını koruyarak, bütün ögelerini eşleyerek iki eşit hücreye bölünerek çoğalması; karyokinez.

mitra, [Lat. mitra / Yun. mitra *(çatkı)*] *is.* Papanın, piskoposların ve bazı din adamlarının tören sırasında giydikleri özel başlık.

mitral, -li [Fr. mitral] *is.* ve *sf. anat.* Kalbin sol kulakçığı ile sol karıncığı arasındaki kapakçık ve delik. 🗗 **mitral darlığı,** *tıp. Mitral kapakçığının iki kapağının, kanın kulakçıktan karıncığa geçişini engelleyecek biçimde kısmî kaynaması; mitral kapakçık darlığı.*|| **mitral deliği,** *anat. Kalbin sol kulakçık ile karıncığını birleştiren delik.*|| **mitral hastalık,** *tıp. Mitral yetersizlikle birlikte mitral darlığın birlikte bulunduğu, romatizmadan ileri gelen bir hastalık.*|| **mitral hücreler,** *anat. Beyinde koku lopu içinde bulunan sinir hücreleri.*|| **mitral kapakçığı,** *anat. Mitral deliğinin üzerinde bulunan ve kalın liflerle bağlı dört köşe iki parçadan oluşan kapakçık.*|| **mitral yetersizliği,** *tıp. Karıncığın kasılması sırasında kanın kulakçığa geri kaçmasına sebep olan mitral kapakçığı bozukluğu.*|| **mitral yetersizlik,** *tıp. Mitral yetersizliği.*

mitralyöz, [Fr. mitrailleus] *is.* Makineli tüfek. 🗗 **mitralyöz gibi,** *(Konuşma için) hiç durmadan; ara vermeden; hızlı hızlı.*

mitti, [? mitti] *{ağız} is.* Eski bıçak. [DS]

mittir, [mit *(yans)* > mit-tir] *ünl.* Evecenlik bildirir. 🗗 **mittir mittir dolaşmak,** *{ağız} (Ufak tefek insan, çocuk ve av köpeği için) evecenlikle dolaşmak.*

miv, [Far. mīv میو] *(mi:v) {OsT}* is. Kıl; tüy; muy.

mive, [Far. mīve میوه] *(mi:ve) {OsT} is.* Meyve. 🗗 **mîve-dil,** *1. Gönül meyvesi. 2. Evlat.*

mivedar, [Far. mīve-dār میوه دار] *(mi:veda:r) {OsT} sf.* Meyveli; meyvesi olan; meyve yüklü.

mi'vel, [Ar. miʿvel معول] *(mi-vel) {OsT} is.* Taş ve kayaları kırmakta kullanılan sivri uçlu kazma; sivri.

miy, [miy / muy *(yans.)*] *ünl.* Kedinin bağırmasını anlatan kök. [Zülfikar] *miy-av miyav, miy-av-la-mak*

miya[1], [? miya] *{ağız} is.* Sirke vb. ekşi şeylerde oluşan küçük sinekler; sirke sineği. [DS]

miya, [? miya] *{ağız} sf.* Tembel. [DS]

miyah, [Ar. māʾ > miyāh میاه] *(miya:h) {OsT} is.* Sular. ⊡ **miyāh-ı cāriye,** *{OsT} Akar sular.*|| **miyāh-ı harre,** *{OsT} Yerden kaynayan sıcak sular; kaplıca suları.*|| **miyāh-ı kilsiyye,** *{OsT} Kireçli sular.*|| **miyāh-ı mālihe,** *{OsT} Tuzlu sular.*|| **miyāh-i merre,** *{OsT} Acı sular.*

miyaiji, [Fr. myalgie] *is. tıp.* Kas ağrısı.

miyan[1], [Far. miyān میان] *(miya:n) {OsT} is.* **1.** Orta; ara. **2.** Aralık; ara. **3.** Vücudun göğüs ile karın arasındaki bölümü; bel. **4.** *müz.* Türk müziğinde şarkıların üçüncü mısraı; meyane; miyane. ⊡ **miyān-bālā,** *{OsT} Orta boylu.* || **miyān-bend,** *{OsT} Kuşak.*|| **miyān-beste,** *{OsT} Bel bağlamış; işe hazır.*|| **miyān-dār,** *{OsT} Aracı; meyancı.*|| **miyān-dārî,** *{OsT} Aracılık.*|| **miyān-ger,** *{OsT} Bir parça üzerinde paralel çizgi veya oyuk çekmekte kullanılan alet; mihenger.*|| **miyān-gîr,** *{OsT} Ara bulucu.*|| **miyān-gîrî,** *{OsT} Ara buluculuk.*|| **miyān-hāne,** *{OsT} müz. Orta ses.*|| **miyān-ı güft ü gū,** *{OsT} 1. Dedikodu arası. 2. Söz arası.* || **miyān-kad,** *{OsT} Orta boylu.*|| **miyān-ser,** *{OsT} Yarısı değerli taşlarla süslü bir tür taç.*|| **miyān-serā,** *{OsT} Ev meydanı; avlu; hayat.*

miyan[2], [piyan / bıyan > miyan / meyan] *{ağız} is.* Meyankökü. [DS]

miyane, [Far. miyāne میانه] *(miya:ne) {OsT} is.* **1.** Orta; ara. **2.** İki şeyin ortası; ara. **3.** Kıvam. **4.** Ortaya serilen halı vb. şey. **5.** Gerdanlığın ortasındaki büyük inci. **6.** Tereyağında unun kavrulması ile yapılan bir tür sos. **7.** Yeniçerilikte bölükten büyük askerî birlik.

miyangeç, [miyan-geç] *{ağız} is.* Kılavuz; önderlik eden. [DS]

miyangir, [Far. miyānger میانگر] *(miya:ngir) {OsT} is.* Bir parça üzerinde paralel çizgi veya oyuk çekmekte kullanılan marangoz aleti; mihengir.

miyangirlemek, [miyangir-le-mek] *gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* Miyangir ile birbirine paralel çizgiler çekmek.

miyanhane, [Fr. miyān *(orta)* + ḫāne میانخانه] *(miya:nha:ne) {OsT} is. müz.* Türk müziğinde orta ses.

mi'yar, [Ar. ʿiyār *(değerli madenin saflık derecesi)* > miʿyār معیار] *(mi-ya:r) {OsT} is.* → miyar[1]. ⊡ **mi'yār-ı nakdî,** *{OsT} Para yapımında kullanılan madenin miktarını ve niteliğini belirleyen yasal ölçü çizelgesi.*|| **mi'yār-ı sıdk,** *{OsT} Ölçüt.*

miyar[1], [Ar. ʿiyār *(değerli madenin saflık derecesi)* > miʿyār معیار] *(mi-ya:r) {OsT} is.* **1.** Değerli madenlerin saflık, ağırlık ve değer derecesini yasaya göre belirleyen ve gösteren ölçü; ayar ölçüsü. **2.** Paraların, tartı alet ve ağırlıklarının, ölçülerin yasal örneği. **3.** Ölçüt; ölçü. **4.** Ayar. **5.** *kim.* Bir cismin saflık derecesini anlayıp ölçmeye yarayan araç; ayraç. ⊡ **miyar güvertesi,** *dnz. Gemilerde pusulanın bulunduğu en yüksek güverte.*

miyar[2], [? miyar] *{ağız} is.* **1.** Akarsu; kaynak. [DS]

miyar[3], [? miyar] *{ağız} is.* Çimenler biçildikten sonra yeniden biten küçük taze otlar. [DS]

miyarjirit, [Fr. miargyrite] *is. min.* Doğal gümüş ve antimon sülfür; $Ag_2Sb_3S_4$.

miyasıl, [Ar. mā-yesīl *(akıntı)*] *{ağız} is.* **1.** Bir deri hastalığı; mayasıl. **2.** Basur.[DS]

miyasma, [Yun. miasma] *(miya'sma) is.* Eskiden salgın hastalıklara yol açtığına inanılan etken.

miyasteni, [Fr. myasthénie] *is.* Sinir ve kas ilişkisinin bağlanışında ortaya çıkan ve zamanla kas gücünün tükenmesine yol açan hastalık.

miyatoni, [Fr. myatonie] *is. tıp.* Kas gerginliğinin azalması veya tümüyle yok olması.

miyav, [miyav *(yans.)*] *ünl.* Kedinin çıkardığı ses; kedi sesi; kedi bağırtısı.

miyavlama, [miyav-la-ma] *is.* Miyavlamak eylemi; miyav sesi çıkarma.

miyavlamak, [miyav-la-mak] *gçsz. f. [-r] [-l(ı)-yor]* (Kedi için) miyav sesi çıkarmak; bağırmak.

miyavlatma, [miyav-la-t-ma] *is.* Miyavlatmak eylemi; kediyi bağırtma işi.

miyavlatmak, [miyav-la-t-mak] *gçl. f. [-ır]* Kediyi bağırtmak; miyav sesi çıkartmak.

miyaz[1], [Yun. myia *(sinek)* + iasis *(hastalık)*] *is. tıp.* Sinek kurtçukları yüzünden insan ve hayvan dokularında meydana gelen hastalık.

miyaz[2], [minaz / miyaz] *{ağız} is.* Temel; temel taşı. [DS]

miye, [? miye] *{ağız} is.* Temel; temel taşı. [DS]

miyelin, [Fr. myéline] *is. anat.* Sinir hücrelerinde aksonları saran schwann hücresi tarafından üretilen ve schwan kılıfı içinde bulunan ışın kırıcı, nötr yağlar, lesitin ve kolesterolden, çeşitli lipoyitlerden oluşmuş yağımsı lipoprotein madde.

miyelinleşme, [miyelin-le-ş-me] *is.* Sinirler üzerinde miyelin kılıfı oluşması.

miyelit, [Fr. myélite] *is. tıp.* Çeşitli nedenlerle oluşan omurilik iltihabı.

miyeloblast, [Fr. myéloblaste] *is. biy.* Çok çekirdekli alyuvarların ana hücresini oluşturan kemik iliği hücresi.

miyelogram, [Fr. myélogramme] *is. tıp.* Kemik iliğinde bulunan hücresel elemanların nitelik ve sayı bakımından incelenmesi ile elde edilen sonuç.

miyeloit, -di [Fr. myéloïde] *sf. tıp.* **1.** Kemik iliğine ilişkin olan. **2.** İlik kökenli hücrelerden oluşan. ⊡ **miyeloit lösemi,** *Kemik iliği hücrelerinin hacim ve sayıca artması ile belirginleşen lösemi.*

miyelom, [Fr. myélome] *is. tıp.* Kemik iliğinde plazmosistlerden oluşma urların üreyip çoğalması.
miyelosel, [Fr. myélocele] *is. tıp.* Omurga dışında oluşan omurilik fıtığı.
miyeloz, [Fr. myélose] *is. tıp.* Kemik iliğinde, zehirlenme veya iltihaplanmadan dolayı meydana gelen yaygın bozulma.
miyendiz, [Ar. mühendis] *{ağız} is.* Mühendis. [DS]
miyene, [? miyene] *{ağız} is.* Bakırcıların kullandığı bir araç.[DS]
-miyeydi, [-mı-y-a-y-dı / miyeydi] *yap e.* → -mıyaydı.
miyi, [méyi / béñī] *{eT} is.* Beyin. [EUTS] [Gabain]
miyik, -ği [? miyik] *{ağız} is.* Yüksek yer; tepe; doruk. [DS]
miyokardie, [Fr. myocardie] *is. tıp.* Kalp kasında görülen müzmin hastalık.
miyokardit, [Fr. myocardite] *is. tıp.* Kalp kasının iltihaplanması ile ortaya çıkan ve kalp yetersizliğine dönüşebilen hastalık.
miyokart, -dı [Fr. myocarde] *is. anat.* Kalp kası.
miyolem, [Fr. myolémme] *is. anat.* İçinde ilkel telcikler, çekirdekler ve sarkoplazma bulunan kas hücresini saran zar.
miyoliz, [Fr. myolyse] *is. tıp.* Kas hastalıklarının başlangıcında görülen ve kas telinin temel ögelerine ayrışması.
miyoloji, [Fr. myologie] *is. tıp.* Kas bilimi.
miyom, [Fr. myome] *is. tıp.* Kas dokusunda gelişen ur; kas uru.
miyomalasi, [Fr. myomalacie] *is. tıp.* Kasların yumuşaması.
miyon, [Fr. myone] *is. anat.* Kas sisteminin işlevsel birimi; kas teli.
miyop, -bu [Yun. myops *(göz kırpan)* > Fr. myope] *sf.* **1.** (Göz için) uzağı iyi göremeyen. **2.** (Kişi için) uzağı iyi göremeyen fakat yakındakileri açık seçik görebilen; gözü miyop olan.
miyopati, [Fr. myopathie] *is. tıp.* Ailevi ve kalıtımsal ilerleyici kas hastalığı; ilerleyici kas distrofisi.
miyopi, [Fr. myophie] *is. tıp.* Miyopluk.
miyopluk, -ğu [miyop-luk] *is.* **1.** Uzaktan gelen paralel ışınların ağ tabakanın önünde odaklaşması ile belirginleşen gözün uzaktaki cisimleri iyi görememesi kusuru. **2.** Miyop olma durumu.
miyor, [? miyor / mihor] *{ağız} is.* Alkolik. [DS]
miyosen, [Yun. meiôn *(daha az)* + kainos *(yeni)* > Fr. miocène] *is. jeol.* **1.** Yaklaşık olarak zamanımızdan 25 ila 10 milyon yıl öncesini içine alan, memelilerle maymunların gelişmiş oldukları ve üçüncü zamanın oligosen ile pliyosen arasındaki dönemi. **2.** *sf.* Bu döneme ait; miyosene ilişkin.
miyosteom, [Fr. myostéome] *is. tıp.* Bazen çarpma veya vurma sonucu kaslarda gelişen ur.
miyotatik, -ği [Fr. myotatique] *sf.* (Omurilik refleksi için) kas kökenli; tek sinapslı. ⧉ **miyotatik refleks,** *Kaslarda gerinmeye sebep olan refleks; gerinme refleksi.*
miyotik, -ği [Fr. myotique] *sf.* (İlaç veya madde için) göz bebeğinin büzülmesine sebep olan.
miyotomi, [Fr. myotomie] *is. tıp.* Bir kasın tümünü veya bir parçasını kesip alma şeklindeki cerrahi işlem.
miyotoni, [Fr. myotonie] *is. tıp.* Kasların çok yavaş gevşemesi.
miyozin, [Fr. myosine] *is. anat.* Kas hücrelerinde bulunan ve kas kasılmasında rol oynayan protein.
miyozis, [Yun. myein *(göz kırpmak)* > Fr. myosis] *is.* Göz bebeğinin küçülerek o şekilde kalması.
miyozit, [Fr. myosite] *is. tıp.* Kaslarda, enfeksiyon, virüs, asalak vb. kökenli iltihap; kas iltihabı.
miyozom, [Fr. myosome] *is. anat.* Bir ara madde yardımıyla uzunlamasına birleştiklerinde çizgili kas telciğini oluşturan tekerciklerin tümü.
miytan[1], [Far. nīmten => mintan / miytan] *{ağız} is.* Kollu yelek. [DS]
miytan[2], [? miytan] *{ağız} is.* Harman yerinde kalan çöplü ve taşlı buğday tanesi yığını. [DS]
-miz, [-mız / -miz / -muz, / -müz, / -ımız, / -imiz, / -umuz, / -ümüz] *{eT} çek. e.* → -mız.
miz[1], [mız / miz *(yans.)*] *ünl.* Yarım yamalak, anlaşılmayan sözler sarfetmeyi; herhangi bir sebeple rahatsız olmayı; mızıkçılık etmeyi anlatan kök. [Zülfikar] *miz miz*
miz[2], [mız / miz *(yans.)*] *ünl.* Yaşlı kimselerin uyuklamasını anlatan kök. [Zülfikar] *miz miz*
miz[3], [miz / biz] *{eT} {eAT} is.* Biz. [DLT] [DK]
miz[4], [Çağ. bigiz > biz > miz] *{ağız} is.* Danaların annelerini emmemeleri için burunlarına takılan kirpi oku veya dikenli telden yapılmış burunluk. [DS]
miz[5], [Far. mīz میز] *is.* **1.** Sofra. **2.** Misafir. **3.** *sf.* Temiz. ⧉ **mîz-bān,** *Misafir koruyan; ev sahibi.*|| **mîz-bānān,** *Konuk ağırlayanlar; ev sahipleri.*|| **mîz-bā-nî,** *Konuk ağırlayıcılık; ev sahipliği; misafir ağırlama işi.*
miza, [İt. misa] *(mi'za) is.* Kumarda ortaya konan para.
mizab, [Ar. mīzāb میزاب] *(mi:za:b) {OsT} is.* Su yolu; su oluğu. ⧉ **mîzāb-ı bārān,** *{OsT} Yağmur oluğu.*|| **mîzāb-ı rahmet,** *{OsT} Kâbe'nin damındaki yağmur oluğu.*
mizābiye, [AR. mīzābiyye میزابیه] *(mi:za:biye) {OsT} is. fiz.* Birçok otomobil dış lastiği gibi oluşumların art arda dizilmesi ile oluşan oluk; sölönoid.
mizac, [Ar. mezc > mizāc مزاج] *(miza:c) {OsT} is.* → mizaç.

mizaç, -cı [Ar. mezc > mizāc مزاج] *(miza:ç) {OsT} is.* **1.** Bir kimsenin yaradılıştan gelen manevi nitelik ve eğilimlerinin tümü; huy; tabiat; yaradılış. **2.** İnsan bedeninin fizyolojik yapısı; sağlık. **3.** Bir yatkınlığı ve bir gerçek yeteneği belirleyen psikolojik özelliklerin tümü. ☞ **mizāc-dān,** *{OsT} Bir kimsenin huyunu iyi bilen ve ona göre davranan.*|| **mizāc-gîr,** *{OsT}* → mizaçgir.|| **mîzāc-gîrāne,** *{OsT} Herkesin hoşuna gidecek biçimde.*|| **mîzāc-gîrî,** *{OsT} Herkesin gönlüne göre davranma; her nabza şerbet vermesini bilme.*|| **mizāc-ı nāzik,** *{OsT} Nazik yaradılış.*

mizaçgir, [Ar. mizāc + Far. -gīr مزاجگیر] *(miza:çgi:r) {OsT} sf.* Herkesin huyuna ve keyfine göre davranan; nabza göre şerbet vermesini bilen.

mizaçgirlik, -ği [mizaçgir-lik] *is.* Mizaçgir olma durumu; mizaçgirin sergilediği tutum; başkalarının keyfine ve huyuna göre davranabilme.

mizaçlı, [mizaç-lı] *sf.* **1.** (Bir nitelikten sonra) yaradılışı ve huyu belirtilen nitelikte olan. **2.** Sağlık durumu ve keyfi yerinde olan.

mizaçsız, [mizaç-sız] *sf.* Sağlık durumu iyi olmayan; keyifsiz; sağlıksız; rahatsız.

mizaçsızhk, -ğı [mizaç-sız-lık] *is.* Mizaçsız olma durumu; rahatsızlık; sağlık bozukluğu; keyifsizlik.

mi'zad, [Ar. miʿżād معضاد] *(mi-za:d) {OsT} is.* **1.** Ağaç budama aracı; tahra. **2.** Kolçak; pazubent

mizad, [Ar. mīzād میزاد] *(mi:za:d) {OsT} is.* Sevinç; sürur; neşe.

mizah, [Ar. müzāḥ / mizāḥ مزاح] *(miza:h) {OsT} is.* **1.** Gerçeğin gülünç, alışılmamış yönlerini ortaya koyarak insanın düşünmesini ve eğitimini ele alan sanat türü; gülmece. **2.** Eğlendirmek, güldürmek amacı güden veya birini incitmeden ve belli etmeden takılmak suretiyle yapılan ince alay; gülmece; humor. **3.** Bir terslik bulunmasına rağmen insanın gülümsemesine neden olan üzücü veya sıkıntı verici bir olay veya durum. **4.** *ed.* Bazı durumları, olayları ve kişileri gülünç yönleri ile ortaya koyan edebî eser; gülmece yazını. ☞ **mizāh-āmiz,** *{OsT} Eğlenceli; güldürücü.*|| **mizāh-gū,** *{OsT} Şakacı.*|| **mizah mecmuası,** *Mizah yazılarına ve karikatürlere geniş yer veren dergi; mizah dergisi; gülmece dergisi.*|| **mizāh-nüvis,** *{OsT} Gülmece yazarı: mizahçı.*|| **mizāh-perver,** *{OsT} Mizahtan hoşlanan; mizah sever.*

mizahçı, [mizah-çı] *is.* Gülmece sanatçısı.

mizahçılık, -ğı [mizah-çı-lık] *is.* **1.** Mizah yapma işi. **2.** Gülmece sanatı; gülmece sanatçılığı.

mizahî, [Ar, mizaḥ > mizaḥī مزاحی] *(miza:hi:) {OsT} sf.* **1.** Gülmece biçiminde olan; gülmece biçiminde yazılmış veya çizilmiş olan. **2.** Gülmece niteliği taşıyan; gülmece ile ilgili.

mizan[1], [Ar. vezn > mīzān میزان] *(mi:za:n) {OsT} is.* **1.** Tartma işlemini yapmakta kullanılan alet; tartı; terazi; ölçü aleti. **2.** *mecaz.* Ölçü; ölçüt. **3.** *mecaz.* Adalet; eşitlik duygusu. **4.** *mecaz.* Akıl; idrak; anlayış. **5.** *isl.* Kıyamet günü, kendisi hakkında hüküm verilmek üzere kişinin sevap ve günahlarının tartılacağına inanılan terazi. **6.** *mat.* Sağlama işlemi; sağlama. **7.** *tic. muh.* İşletmelerin kâr veya zarar durumlarının belirlenmesi veya denetlenmesi amacıyla belirli zamanlarda alacak, borç ve bakiyelerinin toplu halde gösterildiği cetvel. **8.** *tic.* Bir tüccarın, ticarî durumu ile işinin genel durumunu gösteren ve belirli zamanlarda yaptığı hesap özeti; hesap özeti. **9.** Terazi burcu. ☞ **mizana çekmek,** *Hesap sormak.*|| **mizān-ı rütūbet-i havā,** *{OsT} fiz. Nemölçer.*|| **mizan kalemi,** *İmparatorluk döneminde, devlet gelirlerinin toplu halde gösterildiği defterleri tutan ve maliye nezaretine bağlı daire.*|| **mizanü'l-harāre,** *{OsT} fiz. Sıcaklıkölçer; termometre.*|| **mizanü'l-hevā,** *{OsT} fiz. Barometre.*|| **mizanü'l-matar,** *{OsT} fiz. Belirli bir zamanda bir yere düşen yağış miktarını belirlemeye yarayan alet; yağışölçer; yağmurölçer; plüviyometre.*|| **mizānü'r-rutūbe,** *{OsT} fiz. Nemölçer.*

mizan[2], [? mizan] *{ağız} is.* Durum. [DS]

mizana, [İt. mezzana] *(miza'na) is. dnz.* Üç veya daha çok direği bulunan yelkenli gemilerde arka direk; mizana direği.

mizanpaj, [Fr. mise en page] *is.* Kitap, dergi gazete, broşür gibi bası ürünlerinin sayfasına girmesi gereken yazı, resim, klişe vb.nin düzenlenmesi işi; sayfa düzenlemesi; sayfa düzeni.

mizanpli, [Fr. mise en plis] *is.* Islak saçları, çeşitli araçlarla istenen şekle getirdikten sonra sıcak hava tutup kurutarak kıvırcık biçim verme.

mizansen, [Fr. mise en scène] *is.* **1.** Bir eseri sahneye koyma; sahneye koyma. **2.** *mecaz.* Bir olayı veya durumu gerçeğinden daha farklı yansıtmak amacıyla hazırlanan düzen.

mizantren, [Fr. mise en train] *is.* Tipo baskı öncesinde düzenlemiş olan sayfa veya forma üzerinde yapılan düzeltme ve ayarlamaların tümü.

mizantrop, [Yun. misein *(nefret etmek)* + anthropos *(insan)* > Fr. misanthrope] *sf.* **1.** İnsanlardan nefret eden. **2.** Toplumdan ve insandan kaçan; merdüm.

mi'zar, [Ar. ʿuẕr > miʿẕār معذار] *(mi:za:r) {OsT} is.* **1.** Perde. **2.** Örtü. **3.** Engel.

mizara, [Slav. mázara] *{ağız} is.* Büyük memeli damızlık hayvan. [DS]

mizbah, [Ar. miẕbaḥ مذبح] *{OsT} is.* Bıçak.

mizban, [Far. mīz-bān میزبان] *(mizba:n) {OsT} is.* Konuk ağırlayan kimse; ev sahibi.

mizbanan, [Far. mizbānān میزبانان] *(mizba:na:n) {OsT} is.* Ev sahipleri.

mizbani, [Far. mizbānī میزبانی] *(mizba:ni:) {OsT} is.* Ev sahipliği.

mizber, [Ar. zebr *(yazma)* > mizber مزبر] *{OsT} is.* Kamış kalem.

mizebbe, [Ar. zebb *(kovma)* > mizebbe مذبه] *{OsT} is.* Sinek kovalamakta kullanılan yelpaze.

mizek[1], [Far. mīzek میزك] *(mi:zek) {OsT} is.* Sidik; idrar.

mizek[2], **-ği** [? mizek] *{ağız} is.* Taşa veya duvara oyuk açmaya yarayan demir araç; küskü. [DS]

mizer, [Ar. mi'zer مئزر] *(mi-zer) {OsT} is.* Peştamal.

mizher, [Ar. mizher مزهر] *{OsT} is. müz.* Ut.

mizik[1], **-ği** [? mizik] *{ağız} is.* Araba kayışını boyunduruğa tutturmaya yarayan ağaç çivi. [DS]

mizik[2], **-ği** [Erme. mžex] *{ağız} is.* **1.** Sivrisinek. **2.** Tatarcık gibi siyah ve küçük sinek. [DS]

mizek[3], **-ği** [? mizek] *{ağız} sf.* Küçük. [DS]

mizitra, [Yun. muzitra] *{ağız} is.* Taze keçi peyniri.

mizkâr, [Ar. ẕekr > mizkār مذكار] *(mizkâ:r) {OsT} is.* Daima erkek doğuran dişi.

miskirt, [mız-(ı)k-ı(t)-ır / mizkirt] *{ağız} sf.* Cılız; sıska. [DS]

mizlac, [Ar. mizlāc مزلاج] *(mizlâ:c) {OsT} is.* Kilit; sürgü.

mizlemek, [giz-le-mek ? > miz-le-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* Gizlemek; saklamak. [DS]

mizmar, [Ar. mizmār مزمار] *(mizma:r) {OsT} is. müz.* **1.** Ney türünden bir saz. **2.** Zebur surelerinden her birine verilen ad. **3.** *anat.* Nefes borusu; hançere. ⧉ **mizmar darbesi,** *dbl. Konuşma sırasında bir sesi meydana getirirken gırtlağın ani olarak kapanması.*|| **mizmār-zen,** *{OsT} Mizmar çalan kimse.*

mizmele, [biz > miz+mil > mizmele / mizmile] *{ağız}is.* Üvendirenin ucundaki sivri demir. [DS]

mizmil, [biz > miz+mil] *{ağız} is.* Kızakla kayarken kullanılan değneğin ucundaki sivri demir. [DS]

mizmile, [biz > miz+mil > mizmile / mizmele] *{ağız} is.* Üvendirenin ucundaki sivri demir. [DS]

mizmiz, [miz / mız *(yans.)* > miz+miz] *{ağız} sf.* **1.** Davranışları çok ağır olan; uyuşuk; mızmız. **2.** Çok yavaş konuşan. [DS]

mizogami, [Yun. misos *(kin)* + gamos *(evlenme)* > Fr. misogamie] *is. psikol.* Genellikle donjuanlıkla beraber görülen ve oedipus kompleksine bağlı olarak olgunlaşmamış duygusal bozukluğu yansıtan evliliğe karşı duyulan nefret.

mizraka, [Ar. mizraḳa مزرقه] *{OsT} is.* Küçük şırınga.

mizvac, [Ar. zevc > mizvāc مزواج] *(mizva:c) {OsT} is.* Sık sık evlenen kadın.

mizvace, [Ar. mizvāce مزواجه] *(mizva:ce) {OsT} is. bot.* (Çiçek için) er-dişi.

mkg, [metre-kilogram] *kısalt. fiz.* Metre-kilogram.

MKSA, [metre-kilogram-saniye-amper] *kısalt.* Uzunluk birimi olarak metreyi, kütle ve ağırlık birimi olarak kilogramı, zaman ölçüsü birimi olarak saniyeyi, elektrik akımı birimi olarak amperi esas alan standart ölçü birimlerinin kısaltması; günümüzde SI olarak adlandırılır.

ml, [mili-litre] *kısalt.* Mililitrenin kısaltması.

m'li, [m-li] *sf.* İçinde /m/ sesi bulunan. ⧉ **m'li ikileme,** *dbl. İlk kelime olduğu gibi alınıp ikincisinin başına (ünsüzle başlıyorsa o ünsüzü kaldırarak) /m/ sesi getirmek suretiyle yapılan ikileme. ağaç (m)ağaç, kitap (m)itap.*

-mlı, [-m-lı / -mli / -mlu / -mlü / -imli / -ımlı / -umlu / -ümlü] *yap. e.* **1.** Fiilden sıfat türeten ek. Fiilden isim türetme eki olan *-m,* ile isimden isim yapma eki olan *-li*'nin kaynaşıp kalıplaşmış şeklidir. çoğunlukla *-l* edilgenlik eki almış fiillere getirilir. Kelimeye elverişli olma, uygunluk kavramları katar: *olumlu, ılımlı, artımlı, açımlı, ılımlı, dönüşümlü, bunalımlı.* **2.** Kelimeye belirli nitelik veya özelliği bulundurma kavramı katar: *alımlı, biçimli, uyumlu, büklümlü.* **3.** Kelimeye bazı imkânlara sahip olan kavramı katar: *dönüşümlü, eğimli, indirimli, değişimli.*

-mlu, [-m-lı / -mli / -mlu / -mlü / -imli / -ımlı / -umlu / -ümlü] *yap. e.* → -mlı.

-mlü, [-m-lı / -mli / -mlu / -mlü / -imli / -ımlı / -umlu / -ümlü] *yap. e.* → -mlı.

mm, [mili-metre] *kısalt.* Milimetrenin kısaltması.

Mn, [Fr. manganèse] *kısalt. kim.* Atom numarası 25, atom ağırlığı 54,93, parlak beyaz-gri renkte, 7,2 yoğunluğunda katı bir element olan manganezin sembolü.

mnemotekni, [Yun. mneme *(hafıza)* > Fr. mnemotechnie] *is.* **1.** Bazı çağrışımlardan yararlanarak veya uygun alıştırmalarla belleği geliştirme sanatı. **2.** Unutulması mümkün hatıraların bellekte iyice yer etmesi için bazı tekniklerin uygulanması.

Mo, [Yun, molybdos *(kurşun)* > Fr. molybdene] *kıs. kim.* Atom numarası 42, atom ağırlığı 95,95 olan, beyaz renkli, kroma benzer özellikler gösteren 2570°C'de ergiyen çok sert ve 10,2 yoğunluğunda, yüksek sıcaklıkta su buharını ayrıştıran bir element olan molibdenin sembolü.

mobal, -li [Ar. vebāl => mabal / mobal] *{ağız} is.* Vicdan incitici davranış; günah. [DS]

mobil[1], [Fr. mobile] *is.* **1.** Metal olan ögeleri rüzgâr ile hareketlenen sanat eseri. **2.** Bu ilkeye dayanarak yapılmış süs eşyası veya oyuncak.

mobil[2], [Fr. mobile] *sf.* Devingen.

mobilet, [Fr. mobylette *(tescilli isim)*] *is.* Motorlu bisiklet; motorlu bisikletin tescil edilmiş markalarından biri.

mobilizasyon, [Fr. mobylisation] *is. tıp.* **1.** Bir organı

normal veya patolojik bağlardan kurtarmak için yapılan cerrahi uygulama. **2.** Hareket yeteneğini yitirmiş bir ekleme hareketlilik sağlamak için kol, bacak veya omurgaya uygulanan hareketlerin tümü.

mobilize, [Fr. mobyliser / mobylisé] *is.* **1.** Harekete geçirme; devindirme. **2.** *sf.* Harekete geçirilmiş. **3.** *bank.* kolayca paraya çevrilebilir. ▫ **mobilize etmek,** *Vadeli bir alacağı belli bir ücret karşılığında devretmek.*

mobilizm, [Fr. mobylisme] *is. jeol.* Sıra dağların oluşumunu, ana kara kütlelerinin yatay yer değiştirmesi ile açıklayan kuram.

mobilya, [İt. mobilia] *is.* İçinde oturulan, yaşanılan, çalışılan bir yerin döşenmesinde ve orada yaşayan kişilerce kullanılan masa, sandalye, yatak, dolap vb. taşınabilir eşyaların tümüne birden verilen ad; möble.

mobilyacı, [mobilya-cı] *is.* **1.** Mobilya yapan ve satan kişi. **2.** Mobilya yapılan ve satılan dükkân.

mobilyacılık, -ğı [mobilya-cı-lık] *is.* Mobilya üretme ve satma işi.

mobilyalı, [mobilya-lı] *sf.* (Ev, daire, iş yeri vb. için) mobilya döşenmiş halde olan; mobilyası olan; mobilyası bulunan; dayalı döşeli; möbleli.

mobilyasız, [mobilya-sız] *sf.* Mobilya döşenmemiş olan; mobilyası olmayan; möblesiz.

moca, [? moca] *{ağız} is.* Kuluçka tavuk. [DS]

mocan[1], [? mocan] *{ağız} is.* Tavşan yavrusu. [DS]

mocan[2], [Slav. moçán] *{ağız} sf.* Soğukkanlı. [DS]

mocir, [? mocir] *{ağız} is.* Kıvılcım. [DS]

mocuk[1], **-ğu** [? mocuk] *{ağız} is.* **1.** Deve yavrusu. **2.** Domuz yavrusu. [DS]

mocuk[2], **-ğu** [Slav. matsúkhı] *{ağız} is.* Çukura taş atarak oynanan bir çocuk oyunu. [DS]

mocuk[3], **-ğu** [? mocuk] *{ağız} is.* Kısa hırka. [DS]

mocur[1], [Ar. muhācir => mocur] *{ağız} is.* Göçmen; muhacir. [DS]

mocur[2], [? mocur / mucur] *{ağız} is.* Sekiz kg'lık tahıl ölçeği. [DS]

mocurlamak, [mocur-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(u)-yor]* **1.** Çok kırıştırmak. **2.** Yoğurmak. [DS]

moç[1], [moç *(yans.)*] *{ağız} ünl.* Boğa dövüştürürken kullanılan kışkırtma sözü. [DS]

moç[2], [? moç] *{ağız} is.* Topuzlu sopalarla oynanan bir tür çocuk oyunu. [DS]

moçar, [? moçar] *{ağız} is.* Ağaç sürgünleri. [DS]

moççuk, -ğu [moç-çuk] *{ağız} sf.* (Kişi için) yaşı büyük olduğu halde bedenen büyümemiş olan. [DS]

moçmolculuk, -ğu [moçmol-cu-luk] *{ağız} is.* Arabozuculuk; yalancılık. [DS]

moçok, -ğu [? moçok] *{ağız} is.* Tazı. [DS]

moçu[1], [İt. mozzo => miço / moçu] *{ağız} is.* Yapı işlerinde harç karan usta. [DS]

moçu[2], [? moçu] *{ağız} is.* Deve yavrusu. [DS]

moçu[3], [? moçu] *{ağız} sf.* **1.** (Kişi için) kısa boylu ve şişman olan; cüce ve şişman. **2.** (Kişi için) şişman ve yaşlı olan. **3.** (Kişi için) üstü başı kirli olan. [DS]

moçuk[1], **-ğu** [? mocuk / moçuk] *{ağız} is.* → mocuk[1]. [DS]

moçuk[2], **-ğu** [Slav. matsúkhı] *{ağız} is.* Ucu topuzlu değnek. [DS]

mod[1], [mad / mıd / mıt / mod *(yans.)*] *ünl.* Kendi kendine söylenmeyi, homurdanmayı anlatan kök. [Zülfikar] *mod-ul-da-mak, mod-ur-a-mak*

mod[2], [Lat. modus > Fr. mode] *is. istk.* **1.** Bir veri topluluğunda en yüksek frekansı gösteren ögenin değeri; hâkim değer. **2.** *müz.* Batı müziğinde, sesleri arasındaki çekim gücüyle belirli bir eksende biten, ancak majör ve minör tonalite dışında kalan her türlü dizinin adı. **3.** *müz.* Makam.

mod[3], [? mod / modul] *{ağız} is.* Tomurcuk. [DS]

moda[1], [İt. moda] *(mo'da) is.* **1.** Geçici yenilik. **2.** Giyecek, süs, mobilya gibi insanların kullandığı eşyalarda şekil ve kullanış biçimlerini belirleyen ve çoğunluğun kabul ettiği ortak zevkleri yansıtan kurallar ve ana çizgiler. **3.** Giyeceklerde her mevsim yapılan ayırt edici görünüm, yenilik ve değişikliklerin tümü; bu görünüm ve yeniliğe uygun düşen model. **4.** Toplumun belirli bir dönemde gösterdiği büyük ilgi; toplumsal zevk; aşırı düşkünlük. **5.** Çoğunlukla uyulan davranış biçimi, alışkanlık veya gelenek. **6.** *{ağız}* Köylü kadınların giydiği bir tür lastik ayakkabı. [DS] **7.** *sf.* Günün zevkine ve geçici yeniliğe uygun olan. ▫ **moda evi,** *Modaya uygun giyeceklerin tasarlanıp üretildiği yer.*|| **moda olmak,** *(Bir biçim ve görünüm için) herkesçe beğenilmek; yaygın bir kullanım görülmek.*|| **modası geçmek,** *1. (Eskiden çok yaygın olarak kullanılan ve beğenilen şey için) kullanılmaz ve beğenilmez olmak; rağbet görmez olmak; günün modasına uygun düşmemek. 2. mecaz. Değerini kaybetmek; önemini yitirmek; unutulmak.*

moda[2], [İt. muda] *(mo'da) is. dnz.* Yelkenlerin son kat camadana vurularak küçültülmüş şekli.

moda[3], [? moda] *{ağız} is.* Köklendirilmek için toprağa dikilen kavak dalı. [DS]

moda[4], [? moda] *{ağız} is.* Yemek yeme isteği. [DS]

modacı, [moda-cı] *is.* Giysilerde renk, çizgi ve biçimlerin tasarımını yapan kimse; stilist.

modacılık, -ğı [moda-cı-lık] *is.* Modacının işi ve mesleği; moda ile uğraşma.

modal,-li [Fr. modal] *is.* **1.** Kalıp; örnek; kip. **2.** *sf. müz.* (Müzik için) klasik minör ve majör makamlarından başka ıskalaların da kullanıldığı; makamsal. **3.** *is. tekst.* Islak halde iken kalınlık ve esneklik özelliğini sağlamaya yönelik tekniklerle üretilen selüloz lifi. ▫ **modal mantık,** *Klasik mantıktaki önerme eklemleri ve niceleyicilerden başka zorun-*

luluk için "olması zorunludur" ve "olması mümkündür" olmak üzere iki tane de birli kiplik işlemcisi içeren mantık sistemi.|| **modal işlemci,** *man. Bir gerçek faktörü olmayan, önermesel zorunluluk, olabilirlik vb. kavramları içeren işlemci.*|| **modal sesler,** *müz. Bir gamın üçüncü ve altıncı dereceleri.*

modalaşma, [moda-la-ş-ma] *is.* Modalaşmak eylemi veya durumu.

modalaşmak, [moda-la-ş-mak] *dönşl. f. [-ır]* Moda durumuna gelmek; moda olmak; moda değeri kazanmak.

modalaştırma, [moda-la-ş-tır-ma] *is.* Modalaştırmak eylemi; moda duruma getirme.

modalaştırmak, [moda-la-ş-tır-mak] *gçl. f. [-ır]* Moda durumuna getirmek; çeşitli etkenleri kullanarak zorla modalaşmasını sağlamak.

modana, [? modana] *{ağız} is.* Domuz yavrusu. [DS]

model, [Fr. modéle] *is.* **1.** Çoğaltmak veya büyüterek yapmak amacıyla meydana getirilmiş bir şeyin örneği. **2.** Baş vurulmak üzere seçilmiş veya yapılmış şey. **3.** Terzi veya modacıların yeni ürettikleri elbiseleri üzerinde denedikleri veya tanıttıkları kişi; manken. **4.** Bir şeyin biçimi; biçim; şekil. **5.** Tip; kategori. **6.** Elbise ve süslerin modaya uygun olarak yapımı için hazırlanmış örneklerini içeren dergi. **7.** Bir ressam, heykeltıraş veya fotoğrafçıya eser üretirken poz veren kişi. **8.** Birinin fiziksel bakımdan benzeri; benzer; eş. **9.** Ekonomik olayların ya da ekonomik olaylar arasındaki ilişkilerin tam kavranabilir yanlarını ortaya koyan örnek. **10.** *fel.* Aralarında ilişkiler bulunan olgular kümesini, tek yönlü nedensel bağ olmaksızın dile getirmeyi sağlayan ve beşerî bilimlerin çeşitli alanlarında kullanılan mantıksal ve matematiksel yapı. **11.** Örnek alınmaya değer kimse veya nesne. **12.** *güz. sntl.* Benzerini heykel halinde yapmak için çamur, alçı veya balmumundan tasarlanan figür. **13.** Bir yapının, geminin, uçağın veya anıtın küçük ölçekli maketi. **14.** *tekst.* Üzerinde renk deneyi yapılan yün, ipek, iplik çilesi veya bez parçası. **15.** *metlj.* Dökümü yapılacak metal parça için, ergitilmiş maddenin içine akıtılacağı kalıbın boşluğunu gerçekleştirmek için döküm tekniklerine göre kopya çıkarmaya yarayan takım. **16.** *dbl.* Bir dilsel süreçler bütününü açıklamaya yarayan mantıksal veya matematiksel yapı. **17.** *istk.* Değişkenler arasında belli başlı birkaç bağıntıya indirgenerek basitleştirilmiş bütüncü ekonomi örneği. **18.** *sosy.* Bir toplumun idealini belirlemek veya siyasi topluluklara, bunların kimi mekanizmalarına anlaşılabilir bir işlerlik kazandırmak amacıyla meydana getirilen zihinsel yapı. **19.** *sf.* Belli bir moda veya biçime uygun olan. **20.** *sf.* Belirtilen biçim veya modaya uygun olan. **21.** *sf. mecaz.* Örnek verilebilecek nitelikte olan. ⧉ **model uçak,** *Uçakların küçük boyutlu örneği.*|| **model uçakçılık,** *Uçakların modellerini yapma ve kullanma tekniği ve işi.*

modelaj, [Fr. modelage] *is.* Oylumlama.

modelci, [model-ci] *is.* **1.** Model hazırlayan veya yapan kimse. **2.** Modacının yaratıcı gücünü giysiye dönüştürmek üzere çizgi aşamasından alarak mulaj veya kartonla kalıplayan teknisyen; modelist.

modelcilik, -ği [model-ci-lik] *is.* **1.** Model hazırlama ve yapma işi. **2.** Model yapımında kullanılan araç ve tekniklerin tümü.

modelist, [Fr. modéliste] *is.* Modelci.

modelleme, [model-le-me] *is.* Modellerin düzenlenmesi işi.

modellik, -ği [model-lik] *is.* **1.** Model olma durumu. **2.** Modelin işi veya mesleği.

modem, [Fr. **mo**dulateur-**dem**odulateur > modem] *kısalt.* Uzaktan ses veya yazı ile haberleşme sisteminde alıcı ve vericinin yanına yerleştirilen, çıkışta ikilik sistemdeki bilgileri sayısal bilgilere dönüştüren karşı taraftaki girişte de sayısal bilgileri ikilik sisteme çeviren cihaz; çevirge.

moderato, [İt. moderato] *(modera'to) zf.* **1.** Ilımlı olarak. **2.** *müz.* (Tempo için) orta hızda. **3.** (Bir müzik terimi ile birlikte kullanıldığında) bu tempo biraz yavaşlatılmış olarak.

moderatör, [Fr. modérateur] *is.* Yavaşlatıcı.

modern, [Fr. moderne] *sf.* **1.** En son ilerlemelerden yararlanmış olan. **2.** İçinde bulunulan zamana, yakın bir döneme ait olan; çağdaş; asrî. **3.** İçinde bulunulan çağa egemen olan zevk, anlayış, kural ve tekniklere uygun düşen; çağcıl. **4.** (Kişi için) çağın yeniliklerine uyan, çağını gereğince yaşayan. ⧉ **modern eğitim,** *Eski dillerin öğretilmediği, geleneksel derslere yer vermeyen, çağın tekniklerinin kavranmasına yönelik eğitim; felsefesi, ilkeleri, kapsamı ve yöntemi çağa uygun eğitim.*|| **modern mobilya,** *Antik ve arkaik çağın süslü ve işlemeli mobilyalarına karşıt olarak düz ve basit hatlardan meydana gelmiş mobilya.*|| **modern okul,** *1. Henüz hayatta olan veya onlardan az önce yaşamış sanatçıların okulu. 2. Modern eğitim yapılan okul.*

modernist, [Fr. moderniste] *sf.* Modern ve çağdaş şeylere düşkün olan; modernizm yanlısı.

modernizasyon, [Fr. modernisation] *is.* Modernleşme; modern hale gelme.

modernize, [Fr. modernisé / moderniser] *sf.* Modern hale getirilmiş; modernleştirilmiş yenileştirilmiş; çağa uydurulmuş. ⧉ **modernize etmek,** *Yenileştirmek; modern hale getirmek; günün ve ihtiyaçların gereğine göre düzenlemek.*

modernizm, [Fr. modernisme] *is.* **1.** Modern olan bir şeyin niteliği; modernlik. **2.** Çağdaş şeylere düşkünlük. **3.** Gelenekçiliğe kaşıt olarak yenilikçi tutum; yenilikçilik.

modernleşme, [modern-le-ş-me] *is.* Modernleşmek

eylemi veya durumu; çağdaşlaşma; çağcıl olma.

modernleşmek, [modern-le-ş-mek] *gçsz. f. [-ir]* **1.** (Kişi için) çağın gereklerine uygun biçimde yaşamak ve o tarzda davranış geliştirmek; çağa uymak. **2.** Çağın gereklerine uygun bir teknik kazanmak; çağcıllaşmak. **3.** Çağdaş zevk ve anlayışa uygun bir nitelik kazanmak; çağdaşlaşmak; asrileşmek.

modernleştirme, [modern-le-ş-tir-me] *is.* Modernleştirmek eylemi; modern hale getirme; çağdaşlaştırma.

modernleştirmek, [modern-le-ş-tir-mek] *gçl. f. [-ir]* Modern hale getirmek; çağdaş bir çehre kazandırmak; çağın gereklerine uygun biçime sokmak; yenileştirmek; çağdaşlaştırmak.

modernlik, -ği [modern-lik] *is.* Modern olma durumu; çağa ve çağın gereklerine uygun olma; çağdaşlık; çağcıllık.

modi, [? modi] *{ağız} is.* İçinde, ocak, tandır, mutfak bulunan küçük bina. [DS]

modifikasyon, [Fr. modification] *is. biy.* Bireyde meydana gelen değişiklik; değişme; değişke.

modist, [Fr. modiste] *is.* Kadın şapkaları yapan ve satan kimse.

modistra, [İt. modistra *(kadın şapkacısı)*] *is.* Kadın terzisi.

modlamak, [mod-la-mak] *gçl. f. [-r] [-l(u)-yor] {ağız}* (Bitkiler için) tomurcuklanmak. [DS]

modollamak, [nodul-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(u) -yor]* Ucu çivili değnekle hayvan dürtmek. [DS]

moduk[1], **-ğu** [? moduk] *{ağız} is.* Sekiz kilo alabilen bir tahıl ölçeği. [DS]

moduk[2], **-ğu** [botu-uk > moduk] *{ağız} is.* Domuz yavrusu. [DS]

modul[1], [? modul] *{ağız} is.* Tomurcuk. [DS]

modul[2], [Yun. moutouli] *{ağız} is.* Hayvanları dürtmek için kullanılan ucu çivili değnek veya bu değneğin ucundaki çivi; nodul. [DS] ⊡ **modul dil,** *{ağız} Kırıcı söz söyleyen; kötü dilli.* [DS]|| **modul tepe,** *{ağız} Sivri tepe.* [DS]

modul[3], [? modul] *{ağız} is.* **1.** Toprağı sertleşmiş, verimsizleşmiş tarla. **2.** Hasat yapılarak ekini alınmış tarla. [DS]

moduldamak, [mod *(yans.)* > mod-ul-da-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-d(u)-yor]* Homurdanmak. [DS]

modullamak, [modul-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(u) -yor]* Hayvanı üvendireyle dürtmek. [DS]

modur, [Yun. moutouli] *{ağız} is.* Nodul. [DS]

moduramak, [mod *(yans.)* > mod-ur-a-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-r] [-r(u)-yor]* Kızgınlıkla söylenmek; homurdanmak. [DS]

moduranmak, [mod *(yans.)* > mod-ur-a-n-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* → moduramak. [DS]

modurdamak, [mod *(yans.)* >mod-ur-da-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-d(u)-yor]* → moduramak. [DS]

modurdanmak, [mod *(yans.)* > mod-ur-da-n-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* Kızgınlıkla söylenmek; homurdanmak. [DS]

moduş, [mod+uç] *{ağız} sf.* Ağaçların ilk yaprak açmaya başlamış durumu. [DS]

modul, [Yun. moutoúl] *{ağız} is.* Üvendirenin ucuna çakılan sivri çivi.

modül, [Lat. modus > modulus *(ölçü)* > Fr. module] *is.* **1.** Aynı tür başka bir eleman ile bir araya gelebilen, birlikte kullanılabilen, birleştirilebilen, aynı işlevi birlikte yürütebilen eleman. **2.** *mim.* Bir yapının çeşitli bölümleri arasındaki uyum ve orantıyı sağlayabilmek için esas alınan en küçük ortak saymaca ölçü birimi; İlk Çağ Yunan mimarisinde, binanın çeşitli kısımları arasındaki oranı belirtmek için esas alınan ve kullanılacak olan sütunun taban yarıçapı. **3.** *fiz.* Herhangi bir özelliği belirten kat sayı. **4.** *uzay.* Bir uzay taşıtının içende yer alan bağımsız bölüm; parça. **5.** Madenî para ve madalyonların çaplarının birbiriyle oranlarını gösteren cetvel. **6.** Bir harfin boyutları. **7.** *coğ.* Yıllık ortalama debi. **8.** *tekn.* Bir dişlinin taban dairesi çapının dişli sayısına bölümü. ⊡ **modül kompası,** *Bir dişli takımının dişlerinin kalınlığını ölçmek için kullanılan, iki gaga arasında hareket eden, birinciye dik olarak eklenmiş ikinci bir cetveli bulunan sürmeli kompas.*

modülasyon, [Fr. modulation] *is.* **1.** Bir sesin yayılması sırasında meydana gelen şiddet, vurgu, ton değişimlerinin her biri. **2.** *fiz.* Bir dalgadaki genlik, evre (faz) ve sıklık (frekans) gibi özelliklerin bir kurala göre zaman içindeki değişimi; kipleme. **3.** *müz.* Bir tondan başka bir tona geçiş; geçki. **4.** *iletiş.* İletilecek işareti yüksek sıklıklı taşıyıcı akıma sokmayı sağlayan teknik yöntem. **5.** *mim.* Bir yapıyı meydana getiren çeşitli elemanlarda boyutların ortak bir ölçünün tam katları olmasını sağlayan yapı ilkesi.

modüle, [Fr. moduler] *sf.* Belirli oran verilerek biçimlendirilmiş; parçalanmış; kiplenmiş. ⊡ **modüle etmek,** *iletiş. İletilecek bir işaretin etkisi ile taşıyıcı akımın genlik, sıklık ve evresini değiştirmek; kiplemek.*

modüler, [Fr. modülair] *sf.* **1.** Parçalı. **2.** *mim.* (Mimari eser için) Rönesans mimarisinde düşey ve yatay boyutları altın sayı kurallarına uyularak yapılmış olan. **3.** *bsy.* (Bilgisayar donanım veya yazılım sistemi için) birbirinden bağımsız olarak incelenip gerçekleştirilmek üzere temel işlevleri ayrılarak tasarlanmış olan; parçalı. ⊡ **modüler sistem,** *Bölüm veya parçaları birbirinden ayrı olarak da düzenlenip kullanılabilen düzen veya düzenleme; parçalı sistem.*

modüllü, [modül-lü] *sf.* Modülü olan; modülü bulunan.

modülor, [Fr. **modul**e numbre **d'or** > modulor] *is.*

mim. Mimarlık ürünlerinin göze hoş görünmesi için altın sayı [(½) √5] oranının uygulandığı ölçü sistemi.

modyalı, [? modyalı] *{ağız} is.* Değirmencinin tahıl ambarı. [DS]

mogdam, [? mogdam] *{ağız} is.* Komşulardan alınan öküzlerle çift sürme. [DS]

mogol, [? mongol > mogol] *{eT} sf.* Süzülmüş; arı; saf.

moguç, [Soğd. moguç] *{eT} is.* Sihirbaz; kâhin. [EUTS]

moğ, [mav / may / moğ / mov *(yans.)*] *ünl.* Kedi ve köpeklerin acı duyma ya da çiftleşme sırasında çıkardıkları sesi anlatan kök. [Zülfikar] *moğ-uk-la-mak*

moğar, [*eT.* muñar > moğar] *{ağız} is.* Pınar. [DS]

moğaracak, -ğı [? moğaracak] *{ağız} is.* Ocak. [DS]

Moğol, [Moğ. mongol] *is.* **1.** Moğolistan halkından veya bu halkın soyundan olan kimse. **2.** (Tamlayan olduğu zaman) Moğol halkına ait; Moğollara ilişkin. **3.** *sf.* Moğollara özgü; Moğollarla ilgili olan. ⊡ **Moğol beneği,** *tıp. Kuyruk sokumu bölgesinde doğuştan olan ve birkaç yıl içinde geçen derideki gri-mavi leke.*

Moğolca, [Moğol-ca] *(moğo'lca) is.* Moğol dili.

moğraç, -cı [? moğraç / muğara] *{ağız} is.* Baca. [DS]

moğuklamak, [moğ *(yans.)* > moğ-uk-la-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(u)-yor]* (Canı yanan köpek için) acı acı bağırmak. [DS]

moh[1], [moh *(yans.)*] *{ağız} ünl.* Meydan okuma sözü. [DS]

moh[2], [moh *(yans.)*] *{ağız} ünl.* Deve çağırma sözü. ⊡ **moh moh,** *{ağız} Deve çağırma ünlemi.* [DS]

mohacır, [Ar. muhācir => mohacır] *{ağız} is.* Göçmen. [DS]

moher, [Ar. muḫayyer > İng. mohair] *is.* **1.** Ankara keçisinin hafif kumaş ve örgü yünü yapımında kullanılan kılı; tiftik. **2.** *sf.* (Kumaş, örgü vb. için) bu tür yünle yapılan; tiftikten mamul.

mohs ölçeği, [Alm. Fiedrich Mohs *(Alman mineraloğu)* > mohs + ölç-e(k)-i] *is. t.* **1.** Alman mineral bilimcisi Fiedrich Mohs tarafından sistemleştirilen, minerallerin sertlik derecelerine göre aldıkları yerleri belirleyen düzenleme. **2.** Zımpara taneciklerinin sertliğini belirlemede kullanılan değerler tablosu.

mohuh, [? mohuh] *{ağız} is.* Çok eskimiş. [DS]

moiola, [Amer. İng. moviola *(sinemacık)*] *is.* Film montajı sırasında kullanılan sesli montaj masası.

mojag, [Soğd. mojag] *{eT} is.* Baş papaz; baş piskopos. [EUTS]

mojjik, -ği [? mojjik] *{ağız} is.* Büyüyememiş, cılız kalmış boğa. [DS]

moka, [Ar. muḫ̣a / moka *(Yemen'de bir liman şehri)*] *is.* **1.** Kafein bakımından çok zengin ve değerli bir kahve türü. **2.** Bu kahveden yapılan içecek. **3.** Kahve haşlaması. **4.** Kahve ve vanilya ile kokulandırılmış pasta veya tatlı. ⊡ **moka kreması,** *Moka ile yapılan alkollü likör.*

mokasen, [Algonkin Kızılderilileri d. makisin > Fr. mocassin] *is.* **1.** Eskiden Kuzey Amerika yerlilerinin giydiği tek parça deriden yapılmış ayakkabı. **2.** Basit ve kısa ökçeli bağcıksız ayakkabı.

moket, [Fr. moquette] *is.* **1.** Atkısı keten, çözgüsü yün ipliğinden dokunmuş ve döşemelik olarak kullanılan bir tür yünlü kadife. **2.** Kısa havlı veya bukleli, tek renk bir tür döşemelik halı.

mokon, [? mokon] *{ağız} is.* **1.** Lambanın is çıkararak yanması. **2.** Büyük alevli ateş. [DS]

moksa, [Port. mecha *(fitil)* > moxa] *is. tıp.* Japonların uyguladığı ısıl akupunktur.

mokşa, [Sansk. mokşa] *is.* Hint din ve felsefesinde ruh çevriminin (samsara) sona erimi; mukti.

-mol, [-mol] *{ağız} yap. e.* -gil. [DS]

mol[1], **-lü** [Fr. mole] *is. fiz. kim.* **1.** Molekül-gram; Avogadro sayısı (N=6,023 x 10^{23}) kadar moleküle verilen ad. **2.** 0,012 kg karbon 12 izotopunda bulunan atom sayısı kadar temel birleşen içeren bir sistemin madde miktarına eş değer Sİ birimi; sembolü: mol. ⊡ **mol oranı,** *Bir karışımdaki bileşenlerin her birinin mol sayısının, karışımdaki toplam mol sayısına oranı.*|| **mol sayısı,** *Bir kimyasal tepkimede gerçek rolü oynayan mol sayısı.*

mol[2], [mol] *{ağız} is.* **1.** Ağaç sürgünü; fışkın. **2.** Ağaçların ince dalları. **3.** Hayvanlara yedirilmek için toplanan kayın, kestane, kızılağaç, fındık vb. ağaçların yaprakları. [DS] ⊡ **mol vermek,** *{ağız} (Ağaçlar, bitkiler için) filizlenmek.* [DS]

mol[3], [mol] *{ağız} is.* Melez köpek. [DS]

mol[4], [mol] *{ağız} is.* Ev. [DS]

mola[1], [İt. mollare *(yavaşlamak)* > molla *(bırak)*] *is.* **1.** Bir yolculuk, yürüyüş veya taşıma işinde dinlenmek üzere verilen ara; yorgunluğu gidermek için duraklama. **2.** *dnz.* Koyverme; bırakma; açma; fırlatma. **3.** *spor.* karşılaşmalarda etkin takımın hızını kesmek veya taktik değiştirmek için masa hakemlerinin izni ile alınan, oyun içindeki birer dakikalık dinlenme süresi. **4.** *ünl. dnz.* Halatın fora edilerek açılması için verilen komut. ⊡ **mola taşı,** *Eskiden hamalların sırtlarındaki yükü üzerine indirerek dinlenmekte kullandıkları köşe başlarına dikilmiş yüksekçe taşlara verilen ad.*|| **mola vermek,** *1. Yolculuk, yürüyüş veya çalışmaya dinlenmek üzere bir süre ara vermek; oturup dinlenmek. 2. Çalışmaya ara vermek.*

mola[2], [mola] *{ağız} is.* Mezar. [DS]

molah, [? molah] *{ağız} is.* Ağaçların yeni süren filiz ya da yaprakları.[DS]

molak, -ğı [Ar. ʿalīḳ => molāḳ / mulak ملاق] *{eAT}*

{ağız} is. Çam ağacından yapılmış birkaç budaklı çengel. [DS]

molalamak, [mola-la-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(ı)-yor]* (Ağaçlar için) tomurcuklanmak. [DS]

molalite, [Fr. molalité] *is.* → molallık.

molallık, -ğı [molal-lık] *is.* 1000 gramlık bir çözücüde çözünen maddenin mol miktarı; molalite.

molamak, [mo *(yans.)* > mō-la-mak مولامق] *(mo:lamak) {eAT} gçsz. f. [-r]* (Öküz ve inek için) böğürmek.

molamaz, [nola-maz] *{ağız} is.* Büyük, yuvarlak taş. [DS]

molar, [İng. molar] *sf. kim.* **1.** Mol ile ilgili; mole ilişkin. **2.** Bir mole eşit madde miktarıyla orantılı olan. ⊡ **molar çözelti,** *Bir litrelik çözeltide, bir mol çözünen madde bulunduğunu belirten derişim ölçüsü birimi.*|| **molar iletkenlik,** *Bir molekül-gram elektrolitin iletkenliği.*|| **molar molekül kütlesi,** *Moleküllerden oluşan bir maddenin bir molünün kütlesi; molekül-gram.*

molarite, [Fr. molarité] *is.*→ molarlık.

molarlık, -ğı [molar-lık] *is.* Bir litrelik çözücüden çözünen maddenin mol miktarı; molarite.

molas, [Fr. molasse] *is. jeol.* **1.** Karbonatlı kum taşı. **2.** Karbonatlı kum taşından oluşan.

molasız, [mola-sız] *sf.* **1.** (Taşıtlar ve yolculuk için) hiç ara vermeden; duraksız. **2.** *zf.* (Yolculuk, çalışma vb. için) duraklamadan; ara vermeden.

molekül, [Lat. moles *(kütle)* > molecula *(kütlecik)* > Fr. molécule] *is. fiz. kim.* **1.** Atomlardan meydana gelen ve yapısında bulunduğu elementin serbest halde bulunabilen en küçük miktarını gösteren tanecik. **2.** *mecaz.* Bir bütünün en küçük parçası; eleman. ⊡ **molekül çekimi,** *Elementleri meydana getiren moleküller arasındaki karşılıklı çekim kuvveti.*|| **molekül derişikliği,** *Bir litrelik homojen bir çözeltideki maddenin molekül-gram sayısı.*|| **molekül-gram,** *1. Moleküllerden oluşan bir maddenin molü. 2. Bir bileşiğin gram cinsinden ifade edilen molekül ağırlığı; molar molekül kütlesi; mol-gram.*|| **molekül içi,** *Moleküllerin içiyle ilgili.*|| **molekül içi kuvvetler,** *Bir molekülü oluşturan atom veya iyonlar arasındaki itme veya çekme etkenleriyle doğan kuvvet.*|| **moleküller arası,** *Moleküller arasında meydana gelen.*|| **moleküller arası kuvvetler,** *Moleküllerin birbirleriyle veya başka elementlerle etkileşimlerine, kimyasal tepkimelere veya fiziksel değişikliklere neden olan kuvvetler.*|| **molekül sayısı,** *Tek yönlü bir kimyasal tepkimeyi belirten denklemin birinci kısmında bulunan toplam molekül-gram sayısı.*

moleküler, [Fr. moléculaire] *sf. kim.* → moleküllsel.

molekülsel, [molekül-sel] *sf.* Moleküle ait; moleküle ilgili. ⊡ **molekülsel yapı,** *Molekülleri oluşturan atomların düzenleniş ve sıralanış konumlarıyla ilgili yapı; moleküler yapı.*

moleskin, [İng. mole *(köstebek)* + skin *(deri)* > moleskin] *is.* Dimi veya saten armürle dokunmuş sağlam kumaş.

molet, -di [Fr. molette] *is.* **1.** Maden çıkarma kuyularında, kulenin en üst bölümüne yerleştirilmiş büyük makara. **2.** Sert kayaları kazmakta kullanılan iş makinelerinin kesici takımına verilen ad.

moli, [? moli] *{ağız} is.* Hamur topağı. [DS]

molibden, [Yun, molybdos *(kurşun)* > Fr. molybdéne] *kıs. kim.* Atom numarası 42, atom ağırlığı 95,95 olan, beyaz renkli, kroma benzer özellikler gösteren 2570°C'de ergiyen, çok sert ve 10,2 yoğunluğunda, yüksek sıcaklıkta su buharını ayrıştıran bir element olan molibdenin sembolü: Mo.

molibdenit, [Fr. molybdénite] *is. min.* Altı yüzlü bakışımlı kristaller halinde bulunan doğal molibden sülfür; MoS_2.

molibdin, [Fr. molybdine] *is.* Doğada amorf halde bulunan doğal molibden oksit; molibdit.

molinacı, [İsp. Luis Molina *(İspanyol cizvit)* > molina-cı] *is.* **1.** Molinacılığı savunan. **2.** Molinacılık yanlısı olan. **3.** Molinacılık ile ilgili olan.

molinacılık, -ğı [molina-cı-lık] *is.* İnsanın özgürlüğü ile Tanrının günahları bağışlayıcılığı görüşünü bağdaştırmak üzere kurulu teolojik çığır.

molinosçu, [İsp. Miguel De Molinos *(İspanyol ilâhiyatçı)*] *sf.* **1.** Molinosçuluğu savunan. **2.** Molinosçuluk yanlısı olan. **3.** Molinosçuluk ile ilgili olan.

molinosçuluk, -ğu [molinos-çu-luk] *is.* Molinos'un tarımsal güçten destek alarak insanın tefekkür yoluyla yetkinliğe ulaşabileceğini ve ilahî iradenin gücünü gösterebilmesi için kişisel iradeden vazgeçmek gerektiğini savunan öğretisi; sekincilik.

molla, [Ar. mevlānā => mullā /monla ملا / منلا] *{OsT} is.* **1.** Büyük kadı. **2.** Müderrislikten yüksek ilmiye derecesinde bulunan kimse. **3.** Büyük bilgin; büyük hoca. **4.** Medrese öğrencisi. ⊡ **mollā-yı Rūm,** *{OsT} Mevlana Celaleddin-i Rumî'ye verilen unvan.*

mollalık, -ğı [molla-lık] *is.* Molla olma durumu.

mollayane, [Ar. molla + Far. -y-āne منلا يانه] *(molla:-ya:ne) {OsT} zf.* Mollaya yakışır biçimde; molla tarzında; mollaca.

mollayî, [Ar. molla + Far. -ī منلا يى] *(molla:yi:) {OsT} is.* Mollalık.

moloş, [Yun. molókhi => moloş / moloşa] *{ağız} is.* **1.** Ebegümeci. **2.** Biçilmiş ot. [DS]

moloşa, [Yun. molókhi => moloş / moloşa] *{ağız} is* → moloş. [DS]

Molotof kokteyli, [Rus. Vyaçeslav Mihayloviç Molotov *(Rus siyaset adamı)* + İng. cocktail > Molotof

+ kokteyl-i] *is. t.* İlk defa, İkinci Dünya Savaşında Ruslar tarafından Alman tanklarına karşı kullanılan, bir şişe içine benzin, deterjan, makine yağı doldurulmak suretiyle yapılmış fitilli yangın bombası.

moloz, [Yun. mōlos] *is.* **1.** Taş, toprak, kireç ve kumla karışık inşaat artığı kırıntıları; yapı döküntüsü. **2.** *mecaz.* Değersiz ve işe yaramaz şey. **3.** *sf.* Moloz ile yapılmış; içinde moloz bulunan. ⧉ **moloz dolgu,** *Yontulmuş taşlardan yapılmış ve birbirine yakın iki kaplama arasındaki duvar boşluğunun taş ve harç parçaları ile doldurulmuş kısmı.*|| **moloz duvar,** *Kaba ve pürüzlü taşlardan örülmüş duvar.*|| **moloz taş,** *Yontulmadan kullanılan taş.*

molozcu, [moloz-cu] *is.* İnşaat yıkıntılarındaki molozları kaldıran kimse.

molozlaşmak, [moloz-la-ş-mak] *dönşl. f. [-ır] argo.* **1.** (Kişi için) çirkinleşmek; kartlaşmak; yaşlanmak. **2.** (Eşya için) bozulmak; çirkinleşmek.

molozlu, [moloz-lu] *sf.* Molozlu olan; molozu bulunan. ⧉ **molozlu pilav,** *argo. Bol etli pilav.*

molozluk, -ğu [moloz-luk] *is.* **1.** Parçalanmış, kırık taş ve inşaat döküntüleri ile dolu toprak yığını. **2.** Molozların döküldüğü yer. **3.** *mecaz.* Değersiz ve işe yaramaz olma durumu.

molozma, [? molozma] *{ağız} is.* Küçük balıkları avlamak için kullanılan balık ağı. [DS]

molu, [? molu] *{ağız} is.* Güğümleri parlatmak için kullanılan araç. [DS]

molur, [? molur] *{ağız} is.* **1.** Sirke. **2.** Peynir mayası. **3.** Sirke, şarap vb. sıvıların tortusu. [DS]

moluş, [Yun. mōlos => moluş] *{ağız} is.* Orman döküntüsü. [DS]

moluz, [Yun. mōlos => moluz] *{ağız} is.* **1.** Taş, toprak birikintisi. **2.** Urgan büküldükten sonra üzerine sürülen sarı renkli kireçli toprak. [DS]

moma[1], [Çoc. d. moma] *{ağız} is.* Ekmek. [DS]

moma[2], [? moma] *{ağız} is.* Topaç. [DS]

momaç, -cı [? momaç] *{ağız} sf.* Aptal; sersem. [DS]

momaliga, [? momaliga] *{ağız} is.* Mısır unundan yağ, peynir ve pekmezle yapılan bir çeşit tatlı. [DS]

moment, [Lat. momentum > İng. moment] *(mo'-ment) is. fiz.* **1.** Bir kuvvetin, uygulandığı cismi bir eksen veya nokta etrafında döndürme etkisi. **2.** Bu döndürme etkisini belirleyen vektörel değerler. **3.** *iletiş.* Bazı kodlarla belirlenen ve sabit sayıda ögesi bulunan karakterlerden meydana gelmiş değişmez işaret.

momentum, [Lat. momentum] *is. fiz.* Bir cismin hızı ile kütlesinin çarpımı.

momo, [? momo] *{ağız} is.* **1.** Ayı. **2.** → momoç[1]. **3.** Hayalî korkunç yaratık. [DS]

momoç[1], **-cu** [? momoç] *{ağız} is.* (Çocuk dilinde) kurt vb. yırtıcı hayvanlar. [DS]

momoç[2], **-cu** [? momoç] *{ağız} is.* Börek. [DS]

momoç[3], **-cu** [? momoç] *{ağız} is.* Çam kozalağı. [DS]

momol, [? momol] *{ağız} is.* Böcek; kurt. [DS]

momolı, [? momolı] *{ağız} is.* → momol. [DS]

momoli, [? momoli] *{ağız} is.* → momol. [DS]

momu, [? momu / momo] *{ağız} is.* Öcü. [DS]

momucu, [? momucu] *{ağız} is.* Umacı. [DS]

momurgan böceği, [momur-gan+böce(k)-i] *{ağız} is.* Tespih böceği. [DS]

mon, [? mon] *{ağız} sf.* (Kişi için) asık yüzlü; yüzü gülmeyen. [DS]

monadist, [Fr. monadiste] *is.* Monatçı.

monadizm, [Fr. monadisme] *is. fel.* Monatçılık.

monadoloji, [Fr. monadologie] *is. fel.* Monatların felsefe kuramı.

monark, [Yun. monos *(tek)* + arkhein *(komuta etmek)* > Fr. monarque] *is.* Monarşide devlet başkanı.

monarşi, [Yun. monos + arkhein / Lât. monarchia > Fr. monarchie] *is.* **1.** Siyasi otoritenin, tek bir kişi veya adamları tarafından yürütüldüğü rejim; tek erklik. **2.** Cumhuriyet rejiminin tersine, devlet başkanı olan kral veya imparatorun miras yoluyla iktidara geçtiği rejim. **3.** Bu tür bir rejimle yönetilen devlet.

monarşik, -ği [Fr. monarchique] *sf.* Monarşi ile ilgili; tek erksel.

monarşist, [Fr. monarchiste] *is.* **1.** Monarşi yönetiminden yana olan; monarşi ile yönetimi arzulayan; monarşi yönetimi taraftarı; tek erkçi. **2.** *sf.* Monarşizme ilişkin; monarşizmle ilgili.

monarşizm, [Fr. monarchisme] *is.* **1.** Monarşiden yana olanların, monarşi yönetimini savunanların siyasi görüşü. **2.** Monarşi taraftarlarının siyasi doktrini.

monat, -dı [Yun. monas / monados *(teklik, birlik)* > Fr. monade] *is. fel.* **1.** Leibniz felsefesinde, bütün varlıkların özünü oluşturan yalın, bölünmez töz; birleşiklere giren parçası olmayan tözlerden her biri. **2.** Eski Yunan felsefesinde kimi zaman Tanrı, kimi zaman da evreni meydana getiren basit ögeler yerine kullanılan bölünmez birlik.

monatçı, [monat-çı] *is.* **1.** Monatçılık yanlısı; monadist. **2.** *sf.* Monatçılıkla ilgili; monatçılığa ilişkin.

monatçılık, -ğı [monat-çı-lık] *is.* Evrenin monatlardan meydana geldiğini ileri süren felsefî sistem; monadizm.

moncalak, -ğı [mon-ca-la-k ?] *{ağız} is. zool.* Bukalemun. [DS]

moncuk, -ğu [*eT.* monçuk > moncuk *(boncuk)*] *is.* **1.** Göçer Türklerde, nazarın ve kötü ruhların etkisinden korunmak amacıyla çadırların tepesine geçirilmiş uzun bir sırığa takılan yuvarlak tepelik. **2.** Orta Asya Türklerinde süs eşyası olarak kullanılan mücevher, taş vb.ne verilen ad. **3.** Atların boynuna

takılan muska, boncuk, değerli taş ve hayvan tırnağı vb.nden oluşan takı.

monçuk, [monçuk / munçuk / bonçuk] *{eT}* *is.* **1.** Atın boynuna takılan değerli taş, arslan tırnağı, muska gibi şeyler. [DLT] **2.** Süs için boyuna takılan değerli taşlar; inci; boncuk. [EUTS] [DLT] [Gabain] [İKPÖy.]

monçuklanmak, [monçuk-la-n-mak] *{eT} dönşl. f. [-ur]* Boncuklanmak. [DLT]

monden, [Fr. mondain] *sf.* **1.** Sosyete hayatına ilişkin; sosyete hayatına özgü olan. **2.** Yüksek sosyete hayatına özenen; sosyete hayatını seven.

mondik, -ği [? mondik] *{ağız} is.* Kadın donu. [DS]

monel, [İng. Monell *(Amerikalı sanayici)*] *is.* Mekanik özelliklerini ve korozyona karşı dayanıklılığını 600°C'a kadar koruyabildiği için yüksek sıcaklık gerektiren ortamlarda yaygın kullanım alanı olan, yüzde olarak 66 nikel, 28-30 bakır, 1,5 –3 demir ve çok az manganez ve karbon içeren alaşım.

monem, [Fr. monème] *is. dbl.* Anlamı olan en küçük dilsel birim; en ufak gösterge; anlam birimi.

monergol, -lü [Fr. monergol] *is.* Füze yakıtlarında, içten yanmalı ayrışma ile itiş sağlayan oksijenli su, hidrizan vb. ergolden oluşan roket motoru yakıtı.

monetarist, [Fr. monétariste] *sf.* **1.** Monetarizme ilişkin; paracıl. **2.** Monetarizm yanlısı; monetarizmi savunan; paracı.

monetarizasyon, [Fr. monétarsation] *is. eko.* **1.** Parasal yapıların ve evrimlerinin analizi; paracıllık. **2.** Büyüme mekanizmaları içinde paranın rolüne önemli bir yeren veren kuram; paracıllık.

monetarizm, [Fr. monetarisme] *is. eko.* Milton Friedman tarafından ortaya atılan, ekonomik hayatın düzenlenmesinde paranın oynadığı rolün önemini savunan düşünce akımı; paracılık.

monetik, -ği [Fr. monétique] *is. eko.* Malî işlemlerini geliştirmek amacıyla banka kartları, bilet satışı vb. işlemlerinde, elektronikten ve bilişimden yararlanan düzeneklerin tümü.

mongar, [? mongar] *{ağız} is.* Altı üstüne gelme. ☞ **mongar etmek,** *{ağız} Harmandaki sapları yaba ile altüst etmek.* [DS]

Mongolist, [Moğ. mongol > Fr. mongoliste] *is.* Moğol dili ve kültürü ile uğraşan kişi.

Mongolistik, -ği [Moğ. mongol > Fr. mongolistique] *is.* Moğol dili ve kültürü araştırmaları.

mongolizm, [Moğ. mongol > mongolisme] *is. tıp.* Çocukta gözlerin hafif yana doğru bakışı, burnun basık oluşu gibi Moğol ırkınınkine yakın bir yüz ifadesine sebep olan 21. kromozom çiftinde fazladan kromozom bulunması durumu; trizomi 21.

mongoloit, -di [Moğ. mongol > Fr. mongoloïde] *sf.* Mongolizm kusuru bulunan; trizomik 21.

mongul, [mongul / mongol] *{eT} is.* **1.** Kavim adı; Moğol. [EUTS] **2.** Hezeyan; saçma; manâsız söz; safsata; gevezelik. [EUTS]

monilayu, [muni-layu] *{eT} zf.* Böyle. [Gabain]

monist, [Fr. moniste] *is.* Monizm taraftarı olan; tekçi.

monitor, [İng. monitor] *is.* Az su çeken, orta tonajlı zırhlı savaş gemisi.

monitör, [Fr. moniteur] *is.* **1.** Bazı sporları teorik veya uygulamalı olarak öğreten kişi; yetiştirici. **2.** Televizyonda görüntü ile sesin niteliğini eşleme, görüntü seçimini gerçekleştirme, görüntüyü yayımlama gibi işlemlerin denetlendiği görüntülü alet; mini gösterici. **3.** *bsy.* Bilgisayarın işletim sistemine bağlı kontrol programı ve göstericisi.

monizm, [Fr. monisme] *is.* **1.** Bircilik; tekçilik. **2.** *huk.* Hukukî biçimlerin tamamını tek bir bütün sayan doktrin anlayışı.

monofizizm, [Fr. monophysisme] *is.* Hz. İsa'nın şahsında, insanlıkla ilahî özün birleştiğini savunan görüş.

monogam, [Fr. monogame] *sf.* **1.** Bir kere evlenen. **2.** Tek karısı veya kocası olan; tek eşli. **3.** *bot.* (Bitki için) monogami tarzında döllenme yapan.

monogami, [Fr. monogamie] *is.* **1.** Tek eşlilik. **2.** *bot.* Bitkilerde, gametler arasındaki tek döllenme.

monografi, [Fr. monographie] *is.* **1.** Bilim, tarih, edebiyat vb. alanlarında özel bir konu üzerine yapılan özel inceleme. **2.** Bir kimse veya hayatı üzerinde derinlemesine yapılan ayrıntılı inceleme.

monografik, -ği [Fr. monographique] *sf.* Monografi özelliği taşıyan; monografiye ilişkin.

monogram, [Fr. monogramme] *is.* **1.** Bir isimdeki harflerin tümüyle oluşturulan sembol. **2.** Bir sanatçını kullandığı simge; imza.

monokini, [Fr. **mono** *(tek)* + **bikini** > monokini] *is.* yalnızca bir tek slipten oluşan üstsüz kadın mayosu.

monokl, -lü [Yun. monos *(tek)* + Lât oculus *(göz)* > Fr. monocle] *is.* Kaş kemerine sıkıştırılarak kullanılan gözlük camı.

monoklinal, -li [Fr. monoclinale] *sf. jeol.* (Engebe veya tortul dizi için) belli bir doğrultuda benzer eğimden etkilenmiş olan; bütün tabakaları tek ve aynı kıvrım yayına bağlanan.

monoklinik, -ği [Fr. monoclinique] *sf. min.* (Kristal sistemi için) kafesinin simetri ögeleri, bir çift eksen, dik bir simetri düzlemi ve bir simetri merkezi olan.

monokristal, -li [Fr. monocristal] *is. min.* Tek kristal.

monokromatik, -ği [Fr. monochromatique] *sf. fiz.* **1.** (Elektromanyetik ışıma için) tek bir frekansı olan. **2.** Boşlukta belli bir dalga boyu ile yayılan; tek renkli.

monoksit, -di [Fr. kim monoxyde] *is. kim.* Molekülünde bir tek oksijen atomu bulunan oksit.

monolog, -ğu [Yun. monologos *(yalnız başına konuşan)* > Fr. monologue] *is.* **1.** Kendi kendine konuşan bir kimsenin söylediği sözler. **2.** Bir oyunda, oyunculardan birinin kendi kendine yaptığı konuşma. **3.** Bir kişi tarafından konuşup oynanmak üzere hazırlanmış, mizah tarafı ağır basan olay ve anlatısı. **4.** *mecaz.* Başkalarına konuşma fırsatı vermeyen kişinin yaptığı konuşma.

monomani, [Fr. monomanie] *is.* Bütün zihnî yeteneklerini bir tek düşünce etrafında toplama şeklinde belirginleşen ve psikoz, nevroz, paranoya vb.ne sebep olan ruh hastalığına verilen ad.

monometalizm, [Fr. monométallisme] *is.* Devlet parasında yalnızca altın kullanılmasını öngören para sistemi.

monopol, -lü [Fr. monopole] *is.* Tekel.

monoray, [Fr. monorail] *is.* **1.** Tek bir raydan oluşan demir yolu. **2.** Tek ray üzerinde çalışan demir yolu taşıtı.

monosiklik, -ği [Fr. monocyclique] *sf.* Tek çevrimli.

monosit, [Fr. monocyte] *is.* Ateşli hastalıklarda oranı artan iri (12-15 mikron) tek çekirdekli akyuvar.

monositoz, [Fr. monocytose] *is. tıp.* Kandaki monosit miktarının artması.

monoteist, [Fr. monohéiste] *is.* Tek tanrıcı.

monoteizm, [Fr. monohéisme] *is.* Tek tanrıcılık.

monotelizm, [Fr. monohélisme] *is. din.* Tanrının, evreni yöneten bütün güç ve iradesinin, oğlu olduğu ileri sürülen İsa'nın kişiliğinde bir bütün olarak ortaya çıktığını iddia eden görüş.

monotip[1], [Fr. monotype] *is.* **1.** *dnz.* Tek tip. **2.** Bakır, cam vb. üzerine yapılan resmin bir kâğıt üzerine basılmasıyla elde edilen kopya resim; baskı resim.

monotip[2], [İng. monotype *(tescilli isim)*] *is. matb.* Harfleri döktükten sonra tek tek, satır kalıbı üzerine yerleştiren dizgi makinesi.

monoton, [Lat. monotonus > Fr. monotone] *sf.* **1.** Hep aynı tonda olan; tekdüze; yeknesak. **2.** Sesinin iniş ve çıkışlarında çeşitlilik olmadan konuşan; böyle bir konuşma biçimi. **3.** Hep aynı olan; hiçbir çeşitlilik ve değişiklik göstermeyen; sürekli yinelenen; sıkıcı; donuk.

monotonlaşma, [monoton-laş-ma] *is.* Monotonlaşmak eylemi.

monotonlaşmak, [monoton-laş-mak] *is.* Monoton duruma gelmek.

monotonluk, -ğu [monoton-luk] *is.* Monoton olma durumu; yeknesaklık; tekdüzelik.

monsenyör, [Fr. mon seigneur] *is.* **1.** Hristiyan prenslerine verilen unvan. **2.** Yüksek dereceli din adamlarına verilen unvan.

monşer, [Fr. mon cher] *ünl.* "Azizim" anlamında seslenme sözü.

mont[1], [Fr. monte] *is.* Yarışmalara katılan binicinin, ata binişi için aldığı ücret; binici parası.

mont[2], [İng. Bernard Law **Mont**gomery *(İngiliz generali)* > mont] *is.* Etek ve kol uçlarına birer bant geçirilerek kalçaların üst kısmına oturtulan kısa ve bol kesimli spor ceket.

montag, [mun-tağ] *{eT} zf.* Böyle. [Gabain]

montaj, [Fr. montage] *is.* **1.** Kurma. **2.** Önceden hazırlanmış, herhangi bir şeyi meydana getiren ögeleri birleştirerek kullanılacak işe uygun duruma getirme işlemi; kurma yoluyla yapma; monte etme; ekleme, bağlama işlemi; kurgu. **3.** Değişik kaynaklardan alınan parça ve ögeleri, özel amaçlar için bir araya getirme; böylece elde edilen eser vb. kurgu. **4.** *matb.* Tipo baskıda, bir sayfa veya forma meydana getiren dizgi ve klişelerin bir araya toplanması. **5.** *matb.* Ofset baskıda, baskı kalıbında kullanılacak metin ve resimlerin sayfa üzerine yerleştirilmesi işlemi. **6.** *sin.* Ayrı film parçalarını birleştirerek kesintisiz görüntü sağlamak için yapılan işlem; kurgu. **7.** *resim.* Basılı resim parçalarını bir araya getirerek yeni bir resim meydana getirme işi. ⊡ **montaj masası,** *Baskıda kullanılacak resim yazı vb. malzemenin negatiflerinin düzenlendiği, üstü camlı içi ışıklı masa.*|| **montaj sanayi,** *Yerli malzeme kullanıldığında ekonomik düşmeyen yarı üretilmiş standart malzemeler ithal ederek yerli parçalarla birleştirmek yoluyla üretim.*

montajcı, [montaj-cı] *is.* **1.** Bir bütünü oluşturan parça ve ögeleri bir araya getirip birleştiren, kurma işini yapan kimse; kurgucu. **2.** Baskı işinde basılacak metin veya resimleri birleştiren kimse.

montajcılık, [montaj-cı-lık] *is.* Montajcının işi ve mesleği; kurguculuk.

monte, [Fr. monter / monté] *sf.* Birleştirilmiş; kurulmuş; çatılmış. ⊡ **monte etmek,** *1. Bir şeyi meydana getiren parçaları, ögeleri birleştirmek; kurmak; çatmak. 2. Bir şeyi bir yere tutturmak; asmak; bağlamak; takmak.*

montör, [Fr. monteure] *is.* Kurma ve birleştirme işlemini yapan kimse; montajcı; kurgucu.

montür, [Fr. monture] *is.* **1.** Bir takıda yer alan taş ve incilerin tespit edilme biçimi. **2.** Bir takının asıl ögesini oluşturan mücevher veya madalyon bölümü. **3.** Bu tür işleri yapan usta.

monus, [? monus] *{ağız} sf.* Boz ile kara arası renk. [DS]

mor[1], [Yun. moron / T. boz / Far. bōr [EREN]] *is.* **1.** Güneş tayfında gözle görülebilen sınırlardan birisini oluşturan ve menekşe rengine yakın, kırmızı ile mavinin karışımından meydana gelen renk. **2.** *sf.* Bu renkte olan. **3.** Halk arasında morun daha koyu veya siyaha yakın olan rengi için kullanılır. ⊡ **mor badılcan,** *{ağız} Patlıcan.* [DS]|| **mor baldırcan,**

{ağız} Patlıcan. [DS]|| **mor karaman,** *Sağım zamanı 30-35 kg. kadar süt veren karaman koyununun kırmızı-mor renkli bir türü; kızıl karaman.*|| **mor olmak,** *argo. 1. Utanmak. 2. Dayak yemek.*|| **mor ötesi,** *fiz. Gözle görülemeyen, dalga boyu 200-4000 angström arasında olan ve elektromanyetik tayfta mor ışığın ötesinde yer alan ışınım; ültraviyole.*|| **mor salkım,** *bot. Baklagillerden, Asya ve Kuzey Amerika kökenli, sarkık salkımlar halinde mor, pembe veya beyaz çiçekli, odunsu yapıda 20 m. kadar uzayabilen çok yıllık tırmanıcı bitki, (Wisteria sinensis).*

mor², [Ar. mühr => mor] *{ağız} is.* Mühür. [DS]

mor³, [? mor / mora] *{ağız} is.* Yaban çileği. [DS]

mora¹, [bor / por > mora] *{ağız} is.* Dişlerin üzerinde biriken kir. [DS]

mora², [Yun. Mora *(yer adı)*] *{ağız} is.* Yorgan ve yatak yüzü, gömleklik, çamaşırlık kumaş vb. dokumak için kullanılan krem veya beyaz renkli pamuk ipliği. [DS]

mora³, [? mora] *{ağız} is.* Hastalık nedeniyle kadınlarda olan fazla kanama. [DS]

mora⁴, [? mor / mora] *{ağız} is.* **1.** Böğürtlen. **2.** Yaban çileği. [DS]

mora⁵, [? mora] *{ağız} is.* Domuz yavrusu. [DS]

moraca, [mora-ca] *{ağız} is.* Baca. [DS]

moral, -li [Fr. moral] *is.* Kişinin güçlüklere, sorunlara ve olaylara karşı durmasını sağlayan ruhsal gücü; yürek gücü; maneviyat. ◘ **moral bulmak,** *Maneviyatını güçlendirmek; cesaret kazanmak; ruhsal dayanma gücü kazanmak.*|| **moral çöküntü,** *Ruhsal yönden direnememe; manevi dirençsizlik; cesaretini kaybetme.*|| **moral eğitimi,** *Ruhsal gücü yükseltme; maneviyatını güçlendirme.*|| **morali bozulmak,** *1. Ruhsal yönden direncini yitirmek; maneviyatı bozulmak; içine korku düşmek. 2. Sinirlenmek; asabı bozulmak.*|| (birinin) **moralini bozmak,** *Bir kimsenin ruhsal yönden direnme gücünü sarsmak; maneviyatını bozmak.*|| **moral vermek,** *Bir kimsenin direnme gücünü artırmak; cesaret vermek; cesaretlendirmek*

moralist, [Fr. moraliste] *sf.* Ahlakçı.

moralizm, [Fr. moralisme] *is.* Ahlakı araç değil amaç sayan doktrin; ahlakçılık; törelcilik.

moralman, [Fr. moralement] *zf.* Moral bakımından; maneviyat yönünden; ruhsal dayanma gücü açısından.

moramık, -ğı [? mor > mor-a-mık] *{ağız} is.* Bahçe çevresinde çit yerine kullanılan, mor renkli meyveleri olan çalılar. [DS]

morarıntı, [mor > mor-ar-ıntı] *{ağız} is.* Hafif morluk. [DS]

morarış, [mor-ar-ış] *is.* Morarmak eylemi veya biçimi.

morarma, [mor-ar-ma] *is.* Morarmak eylemi veya durumu.

morarmak, [mor-ar-mak] *gçsz. f. [-ır]* **1.** Mor bir renk almak; mor renge bürünmek. **2.** (Vücut ve organlar için) çeşitli nedenlerle oksijenli kan gidemediği için rengi koyulaşmak. **3.** (Yanlışlığın, hatanın ortaya çıkması, iddianın kaybı gibi haller için) utanmak. **4.** *argo.* Dayak yemek.

morartı, [mor-ar-t-ı] *is.* **1.** Morarmış yer; morluk. **2.** Kılcal damar kanında bol miktarda indirgenmiş hemoglobin bulunmasından dolayı derinin mavi, mor veya siyahımsı bir renk alması; siyanoz.

morartma, [mor-ar-t-ma] *is.* Morartmak eylemi.

morartmak, [mor-ar-t-mak] *gçl. f. [-ır]* Mor bir renk almasına sebep olmak; morarmasına neden olmak.

moratoryum, [Lat. moratorium] *(morato'ryum) is. huk.* **1.** Bir bölge veya ülke çapında, olağanüstü sebepler yüzünden ödeme sıkıntısına düşen borçluların borçlarının bir kısmını veya tamamını yasa ile geciktirme. **2.** Resmî süre.

moraycı, [moray-cı] *{ağız} is.* İki yüzlü kimse. [DS]

morbet, [? morbet] *{ağız} is.* Evde az iş yapan çocuk.

morca¹, [mor-ca] *(mo'rca) sf.* Biraz mor; morumsu; mora yakın. ◘ **morca süpürge,** *{ağız} bot. Süpürge otu, (Erica arborea).* [DS]

morca², [mor-ca] *{ağız} is.* **1.** Şarbon çıbanı; kara çıban. **2.** Olmamış kan çıbanı. [DS]

morcuk, -ğu [mor-cuk] *{ağız} is.* Kesilmiş sütün süzdürülüp tuzlanması ile elde edilen bir tür çökelek; kesik. [DS]

morç¹, -cu [? morç / morş] *{ağız} is.* Filiz. [DS]

morç², -cu [Erme. murč => morç] *{ağız} is.* → murç. [DS]

morçilik, -ği [mor-ca + ilik / mor + Eme. tsilik => morçilik] *{ağız} is.* Cinsel isteği çok olan kadın. [DS]

morçuk, -ğu [mor-cuk] *{ağız} sf.* Mora çalan kırmızı. [DS]

mordalak, -ğı [mor+dalak] *{ağız} sf.* Serseri. [DS]

mordan, [Fr. mordant] *is. tekst.* Boyanın iyi tutması için kumaşlara ve kürk tüylerine emdirilen madde.

mordanlama, [mordan-la-ma] *is.* Boyar maddenin iyi tutmasını sağlamak amacıyla bir kumaşın veya kürkün tüylerinin üstüne mordan uygulama işlemi.

mordanlamak, [mordan-la-mak] *gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Mordan uygulamak.

mordi, [? morti / mortı] *{ağız} is.* Yaylada yapılan yağ, peynir vb. yiyecekler. [DS]

mordik, -ği [? mordik] *{ağız} is.* Fasulye. [DS]

mordilak, -ğı [mor+dalak] *{ağız} sf.* (Alay sözü) kara; esmer. [DS]

moren, [Fr. moraine] *is. jeol.* Buzultaş.

morfem, [Fr. morfème] *is. dbl.* En küçük gösterge; en küçük anlamlı birim; biçim birimi.

morfin, [Lat. Morpheus *(uyku tanrıçası)* > Fr. morphine] *is.* Afyonda yüzde on oranında bulunan,

ağrı kesici ve uyuşturucu olarak kullanılan önemli bir alkaloit.

morfinlenme, [morfin-le-n-me / morfin-len-me] *is.* Morfinlenmek eylemi veya durumu.

morfinlenmek, [morfin-le-n-mek] *edil. f. [-ir]* **1.** Morfin ile uyuşturulmak. **2.** Morfin edinmek; morfin sahibi olmak.

morfinman, [Fr. morphinomane] *sf.* Morfin kullanma alışkanlığı olan; morfin tutkunu.

morfinmanlık, -ğı [morfinman-lık] *is.* Morfin kullanma alışkanlığı durumu; morfinman olma durumu.

morfoloji, [Fr. morphologie] *is.* **1.** *biy.* Bir canlının biçimi ile yaşadığı yer arasındaki bağlantıyı inceleyen bilim dalı; biçim bilimi. **2.** *dbl.* Geleneksel dil biliminde, kelimelerin yapılarını, çekimlerini ve birleşim özelliklerini inceleyen dilbilim dalı; biçim bilimi. **3.** *jeol.* Yer engebesi biçimlerini açıklamayı ve betimlemeyi amaçlayan bilim dalı; yer biçimi bilimi; jeomorfoloji.

morfolojik, -ği [Fr. morphologique] *sf.* Şekli yapıya ilişkin olan; biçim bilimi ile ilgili olan.

morfopsikoloji, [Fr. morphopsychologie] *is.* Bir insanın morfolojisi ile karakterini oluşturan psikolojik özellikler arasındaki bağı inceleyen bilim dalı.

morg, [Fr. morgue] *is.* **1.** Kovuşturma gerektiren ölümlerde, ölünün bir müddet korunduğu, saklandığı yer. **2.** Ölen kişilerin gömülünceye kadar konulduğu ve genellikle hastanelerde bulunan özel yer. ⊡ **morga kaldırmak,** *Ölüm nedenini araştırmak üzere ölüyü morga götürmek.*|| **morg raporu,** *huk. Ölen kişinin muayene ve otopsisi yapıldıktan sonra düzenlenen resmî belge.*

morgelen, [mor+gel-en] *{ağız} sf.* Mor gibi; mora çalan; morca. [DS]

morik[1], -ği [Erme. moruk *(sakal)*] *{ağız} sf.* Yaşlı; ihtiyar. [DS]

morik[2], -ği [? morik] *{ağız} is.* Düğme. [DS]

morile, [? morile] *{ağız} is.* Tavan tahtalarının çakıldığı ağaçlar. [DS]

morina, [Yun. moroúna] *(mori'na) is. zool.* Mezgitgillerden, Atlas Okyanusunun kuzey kesimlerinde yaşayan, vücudunda koyu benekler, sırtında üç yüzgeç, anüs bölgesinde iki yüzgeç, alt çenesinde bir bıyık bulunan, yeşilimsiden kahverengiye kadar değişik tonlarda renkleri bulunan, karaciğerinden balık yağı elde edilen bir tür kemikli balık; kolan balığı, *(Gadus morrhua / Acipenser sturio).* ⊡ **morina yağı,** *Morina balığı ve bazı mezgitgillerin karaciğerinden elde edilen, A ve D vitaminleri bakımından zengin, donuk sarı renkli sıvı yağ.*

mork, [mork *(yans.)*] *ünl.* Domuz vb. hayvanların bağırma sesi.

morklamak, [mork *(yans.)* > mork-la-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(u)-yor]* (Domuz için) bağırmak. [DS]

morlaşma, [mor-la-ş-ma] *is.* Morlaşmak eylemi veya durumu; mor hale gelme.

morlaşmak, [mor-la-ş-mak] *dönşl. f. [-ır]* Rengi mora dönmek; giderek mor bir renk almak.

morlu, [mor-lu] *sf.* **1.** Mor renkli. **2.** Üzerinde mor renkli bir şey bulunan. **3.** *{ağız}* (Elma, armut vb. meyveler için) gevrek.[DS]

morluk, -ğu [mor-luk] *is.* **1.** Mor olma durumu. **2.** Moraran yer; mor leke; morartı.

mormani, [mor+meni ?] *{ağız} is.* → mormeni.[DS]

mormeni, [mor+meni ?] *{ağız} is.* Böğürtlen. [DS]

mormenekşe, [mor + menekşe] *is. bot.* Menekşenin çiçekleri mor renkte olan bir türü, *(Viola odorata).*

morminik, -ği [mor+menekşe] *{ağız} is.* Yaban menekşesi. [DS]

mormon, [Ame. İng. mormon *(efsanevî bir peygamber)*] *is.* ABD'nin Ohio eyaletinde 1830 yılında, Joseph Smith tarafından kurulan, bir dinî akımın mensubu olan kimse.

mormonluk, -ğu [mormon-luk] *is.* Çok karılılık, teokratik özerklik gibi görüşleri bulunan, sahte peygamberliğe dayanan bir inanç sistemi.

mormorus, [? mormorus / mosmoruş] *{ağız} is.* Gizli konuşma; anlaşma; konuşma. [DS]

mors[1], [Fin. mursu / Rus. morj > Fr. morse] *is. zool.* Morsgillerden, Kuzey Kutbu'na yakın denizlerde yaşayan, bacakları yüzgeç gibi, ilkel yapılı, kuyruklu, yuvarlak başlı, iri ve hantal gövdeli, erkeklerin üst köpek dişleri çok iri ve sivri birer savunma silahı olarak gelişmiş bir memeli, *(Odobenus rosmanis).*

mors[2], [İng. Samuel Finley Breese Morse *(telgrafın mucidi, Amerikalı)*] *is.* **1.** Mors alfabesi ile mors telgrafının kısaltması. **2.** Nokta ve çizgiden meydana gelen uzlaşmalı bir alfabe kullanan telgraf sistemi. **3.** Bu işaretleri göndermeye ve almaya yarayan haberleşme aleti. **4.** Bu işaretlerden meydana gelen alfabe. ⊡ **mors alfabesi,** *Telgraf haberleşmesinde kullanılan, nokta ve çizgi gruplarının karakterleri oluşturduğu özel alfabe; mors kodu.*

morsağı, [mor-sağı مرصغى] *{eAT} sf.* Morumsu.

morsgiller, [mors-gil-ler] *is. zool.* Örnek hayvanı mors olan, memeliler sınıfının yüzgeç ayaklılar alt takımdan bir familya, *(Odobenidae).*

morsuk, -ğu [marsık / morsuk] *{ağız} is.* Marsık. [DS]

morş, [? morç / morş] *{ağız} is.* Filiz. [DS]

mort[1], [Fr. mort] *is. argo.* **1.** Ölü; ölmüş kimse; morto. **2.** Ölüm. **3.** Briçte, dört oyuncudan kâğıtlarını masaya açan oyuncuya verilen. ⊡ **mort etmek,** *argo. Öldürmek; mortlatmak.*|| **mort murt olmak,** *{ağız} İmansız ölmek.* [DS]|| **mort olmak,** *{ağız} argo. Ölmek; mortlamak.* [DS]

mort², [mort *(yans.)*] *ünl.* Beklenmedik bir zamanda söylenen söz.

mortadella, [İt. mortadella] *is.* İnce dilimler halinde tüketime sunulan, büyük bir bağırsak içindeki et veya sakatat arasına domuz yağı doldurulmuş İtalyan sucuğu.

mortı, [? mortı / mordi / morti] *{ağız} is.* → mordi.[DS]

mortlama, [mort-la-ma] *is.* Mortlamak eylemi veya durumu.

mortlamak, [mort-la-mak] *{ağız}* [*gçsz. f. [-r] (-l(u) -yor] argo.* Ölmek; mort olmak; mortoyu çekmek. [DS]

mortlatma, [mort-la-t-ma] *is.* Mortlatmak eylemi.

mortlatmak, [mort-la-t-mak] *gçl. f. [-ır] argo.* Öldürmek; mort etmek.

morto, [İt. morto] *is. argo.* **1.** Ölmüş kimse; ölü; ceset; mort. **2.** *argo.* Ölüm. ⊡ **mortoyu çekmek,** *argo. Ölmek; mort olmak; mortlamak.*

mortocu, [morto-cu] *is.* **1.** Hristiyanlarda cenaze taşımak için tutulan kişi. **2.** Cenazelerde Kur'an-ı Kerim okuyarak para alan kimse. **3.** *argo.* İmam veya papaz. **4.** *argo.* Cenaze arabacısı. **5.** *argo.* Cenaze levazımatçısı.

mortoloz, [? mortoloz] *{ağız} is.* **1.** İyi ile kötü arasında; orta. **2.** Karışık. [DS]

mortonoz, [? mortonoz] *{ağız} is.* Erkek beygir. [DS]

mortu, [İt. morto] *is.* → morto.

mortucu, [mortu-cu] *is.* → mortocu.

mortuç, [? mortuç] *{ağız} is.* Domuz yavrusu. [DS]

mortuş, [mor / bur-ut-mak > mor-(u)t-uş] *{ağız} sf.* (Kişi için) bir şeye kızıp yüzünü asan. [DS]

mortuşmak, [mor / bur-mak > mor-(u)t-mak > morut-uş-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ur]* Surat asmak; somurtmak. [DS]

moruk¹, **-ğu** [Erme. möruk *(sakal)*] *is.* **1.** *argo.* İhtiyarlamış erkek; yaşlı erkek. **2.** *argo.* Yaşlanmış ana baba. **3.** *ünl. argo.* "Hey, bak!" anlamında seslenme sözü.

moruk², **-ğu** [? moruk] *{ağız} is.* Çocukların oyunda kazandıkları sayı. [DS]

moruk³, **-ğu** [poruk / moruk] *{ağız} is.* **1.** Bir çeşit diken. **2.** Kar altındaki kuru ot. [DS]

moruk⁴, **-ğu** [mor > mor-uk] *{ağız} is.* Leylak. [DS]

moruklama, [moruk-la-ma] *is.* Moruklamak eylemi veya durumu.

moruklamak, [moruk-la-mak] *gçsz. f. [-r] [-l(u)-yor] argo.* Yaşlanmak; ihtiyarlamak.

moruklaşma, [moruk-la-ş-ma] *is.* Moruklaşmak eylemi.

moruklaşmak, [moruk-la-ş-mak] *dönşl. f. [-r] [-l(u)-yor] argo.* Yaşlanmak; ihtiyarlamak.

morukluk, -ğu [moruk-luk] *is. argo.* Yaşlılık; ihtiyarlık.

morula, [Lat. morula] *(moru'lâ:) is. biy.* Yumurta hücresinin embriyon oluşumu sırasında gelişerek dut görünümü alan ilk embriyon taslağı; blastula.

moruldamak, [mır / mor *(yans.)* > mor-ul-da-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-d(u)-yor]* **1.** Mırıldanmak. **2.** Homurdanmak. **3.** Böğürmek. [DS]

morumsu, [mor-umsu] *sf.* Rengi mora çalan; moru andıran.

morumtırak, [mor-umtırak] *sf.* Mora yakın renk; mora çalan; moru andıran.

morutmak, [bur-ut-mak / mor-ut-mak] *{ağız} gçsz. f. [-ur]* Surat asmak; somurtmak. [DS]

moruz¹, [bur-uş / mor-uz] *{ağız} is.* Kızma ve öfke sırasında yüzde oluşan buruşukluk. [DS]

moruz², [mor-uz] *{ağız} is.* Siyah beyaz çizgili, yün veya kıldan dokunmuş kumaş. [DS]

mos, [mos] *{ağız} sf.* Çürük. [DS] ⊡ **mos olmak,** *{ağız} Erimek; olduğu yere yığılmak.* [DS]

mosdatmak, [mor / mos > mos-da-t-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* Morarmak; yüzünün rengi mosmor olmak. ⊡ **mosdadıp galmak** (kalmak), *{ağız} Kızdığı hâlde ses çıkarmamak; kızarıp durmak.* [DS]

Moskof, [Rus. moskov] *is.* **1.** Rus. **2.** *mecaz.* Acımasız; zalim. ⊡ **Moskof camı,** *Beyaz mika.*|| **Moskof gâvuru,** *Rus.*|| **Moskof toprağı,** *Metal parlatmakta kullanılan sarı renkli bir tür gevrek taş; malta taşı.*

Moskofça, [moskof-ça] *is.* Rus dili; Rusça.

moskofluk, -ğu [moskof-luk] *is.* **1.** Moskof olma durumu; bir Rus'a yakışır davranış. **2.** *mecaz.* Acımasızlık; zalimlik.

mosmor, [mo+s+mo/r > mosmor] *(mo'smor) sf.* **1.** Her yanı mor olmuş; tamamen morlaşmış olan. **2.** Koyu mor. ⊡ **mosmor kesilmek,** *Mosmor olmak.*|| **mosmor olmak,** *1. Aşırı biçimde morarmak. 2. Çok utanmak; bir durumdan dolayı utanmak; bozulmak.*

mosmoruş, [mormorus / mosmoruş] *{ağız} is.* Konuşma; gizli konuşma; anlaşma. [DS]

mosra, [İt. mostra => mosra] *{ağız} is.* Örnek. [DS]

mostra, [İt. mostra *(sergi)*] *(mo'stra) is.* **1.** Bir şeyi temsil eden şey; örnek; model; numunelik. **2.** *argo.* Bir kimsenin dış görünümü. **3.** *argo.* Bir kimsenin önemli günlerde giydiği elbise; bayramlık; adamlık. **4.** *argo.* Gösteriş; fiyaka. **5.** Ayakkabının içine topuk yerine yerleştirilen karton, deri veya mantardan parça. ⊡ **mostra olmak,** *argo. Kendini gülünç bir duruma sokmak.*|| **mostrasını bozmak,** *1. argo. Birinin veya bir şeyin güzel görünüşü arkasında gizli olan gerçek durumu ortaya çıkarmak; küçültücü bir davranışta bulunmak. 2. argo. Birini döverek yüzünü gözünü yara veya çürük içinde bırakmak. 3. argo. Fiyakasını bozmak.*|| **mostra vermek,** *jeol. (Bir tabaka veya damar için) yüzeye çıkmak.*

mostralık, -ğı [mostra-lık] *(mo'stralık) is.* **1.** Bir şeyden veya maldan alınan örnek; göstermelik; numu-

nelik. **2.** *argo.* (Kişi için) hiçbir işe yaramayan, yalnızca gösterişi olan; kötü veya yersiz davranışlarıyla dikkat çeken. **3.** *argo.* (Kişi veya nesne için) görünüş itibariyle benzerlerinden daha iyi gibi olan.

mostuç, -cu [mos-(u)t-uç] *{ağız} sf.* Sinsi; yere bakan yürek yakan. [DS]

mosura, [İt. mostra => mosura] *{ağız} is.* Örnek. [DS]

mosuralık, -ğı [mosura-lık] *{ağız} is.* Örneklik. [DS]

moş[1], [mış / moş / muş *(yans.)*] *ünl.* Burundan solumayı, bu biçimde sesler çıkararak uyumayı anlatan kök. [Zülfikar] *moş-ul-da-mak*

moş[2], [? moş] *{ağız} is.* Selin getirdiği çer çöp; mil. [DS]

moşamak, [? moşa-mak] *{ağız} is.* Pencere. [DS]

moşe, [Moşe *(öz. is.)*] *{ağız} is.* Eski eşyalar alan, gezici Yahudi. [DS]

moşoma[1], [Ar. muşemmāʿ => moşoma] *{ağız} is.* Muşamba. [DS]

moşama[2], [Ar. muşemmāʿ => moşoma] *{ağız} sf.* (Giyecek için) kirden muşambaya dönmüş; çok kirli. [DS]

moşörülaşmak, [moşörü-le-ş-mek] *{ağız} işteş. f. [-ir]* (Birden çok kişi için) aralarında gizli konuşmak. [DS]

moşuldamak, [moş / muş *(yans.)* > moş-ul-da-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-d(u)-yor]* **1.** Geniş bir nefes almak. **2.** (Üşüten hayvan için) nefes alıp verirken hırıltı çıkarmak. **3.** Öfkeyle solumak. **4.** (Manda için) yem yerken burnundan solumak. [DS]

moşüyh, [? moştyh / möşüyh] *{ağız} is.* Çuval; teliz. [DS]

mot[1], [mod / mud / mıd / mid *(yans.)*] *ünl.* Kendi kendine söylenme, homurdanma bildiren yansımalı kök.

mot[2], [Far. muft => mut / mot] *{ağız} sf.* Parasız. [DS]

mot[3], [? mot] *{ağız} is.* Pekmez. [DS]

motak, -ğı [bot-ak > mot-ak / mota / motuk] *{ağız} is.* **1.** Domuz yavrusu. **2.** Ayı yavrusu. **3.** Manda yavrusu. [DS]

motal, [? motal] *{ağız} is.* Peynir tulumu. [DS] ❐ **motal péndiri,** *{ağız} Tulum peyniri.* [DS]

motamot, [Fr. mot à mot] *sf.* ve *zf.* (Yazı ve söz için) hiç değiştirme veya ekleme yapmadan; kelimesi kelimesine. ❐ **motamot çeviri,** *Bir dildeki metnin kelimelerinin yerine çevrilmek istenen dildeki karşılığı olan kelimeleri koymak suretiyle yapılan çeviri; kelimesi kelimesine çeviri.*

motel, [İng. **mot**eur + hô**tel** > motel] *is.* İşlek karayollarının kıyılarında, motorlu taşıtlarla yolculuk edenlerin araçlarını park edebilmeleri, barınmaları ve diğer ihtiyaçlarını karşılayabilmeleri için yapılmış otel.

motelci, [motel-ci] *is.* Motel işleten kimse.

motelcilik, -ği [motel-ci-lik] *is.* Motel işletme işi.

motif, [Lat. motivus *(hareket ettiren)* > Fr. motif] *is.* **1.** Sık sık tekrarlanan sanat değeri taşıyan çizgi veya desen; örge. **2.** Bir eserde sık sık tekrarlanan süs ögesi; örge. **3.** *müz.* Bestenin bir parçasında değişik yönlerden birlik sağlayan belirleyici küçük birimi. **4.** Bir eserde yer alan anlatıcı veya süs ögesi; örge. **5.** Bir sanatçının, gerçek dünyadan kendine konu veya model olarak seçtiği öge.

motifli, [motif-li] *sf.* **1.** Üzerinde süs ögesi olarak motifler bulunan. **2.** Belirtilen nitelikte motiflere sahip olan.

motivasyon, [Fr. motivation] *is. psikol.* **1.** İnsanda öğrenme veya bir şey yapma gibi istekler uyandıran iç ve dış dürtü; güdülenme; saik; isteklendirme. **2.** *biy.* Canlıda işe veya harekete geçme isteği; saik. **3.** *eko.* Bir ekonomik karar biriminin davranışını belirleyen etkenler.

motive, [Fr. motiver] *is.* İstek. ❐ **motive etmek,** *İsteklendirmek.*

motmotu, [mot *(yans.)* > mot+mot-u] *{ağız} is.* Dedikodu. [DS]

moton, [? moton] *{ağız} is.* Yayık. [DS]

motopomp, [Fr. motopompe] *is.* Motorla çalışan tulumba.

motor, [Lat. movere *(hareket ettirmek)* > motor > Fr. moteur] *is.* **1.** İnsan ve hayvan gücüne ihtiyaç duymadan belirli bir işlevi gerçekleştirmek amacıyla kullanılan herhangi bir enerji türünü hareket enerjisine dönüştüren sistem. **2.** *dnz.* Nehir ve göllerde seyreden, denizlerde balık avlamakta kullanılan, akaryakıtla işleyen, güverteli veya güvertesiz küçük deniz taşıtı. **3.** Motosiklet. **4.** *gnşl.* Bir taşıtın yol alması için herhangi bir enerjiyi harekete dönüştüren sistem. **5.** *argo.* Alay edilen kimse. **6.** *{ağız}* Traktör. [DS] **7.** *sf. argo.* (Kadın için) iffetsiz. **8.** *ünl.* Sinema ve televizyon filmleri çekimi sırasında yönetmenin "başla" anlamında verdiği komut. ❐ **motor bloğu,** *Bir motorlu taşıtta motor, kavrama ve vites kutusunu bir araya toplayan döküm kısım.*|| **motor freni,** *Gaz pedalından ayağın çekilmesi ile taşıt hareketinin motorun dönme hızına bağlı olarak yavaşlamasının sağlanması.*|| **motor yağı,** *İçten yanmalı, veya kumandalı ateşlemeli motorlarda kullanılan yağlama yağı.*

motorbot, [İng. motorboat] *is. spor.* Güçlü motorla donatılmış, çoğunluk hafif malzemeden üretilmiş çok hızlı yarış teknesi; racer; motor.

motorcu, [motor-cu] *is.* **1.** Motorlu taşıtların bakım, onarım ve ayarlarını yapan uzman teknisyen. **2.** *dnz.* Motor işleten ve motorla taşımacılık yapan kimse.

motorculuk, -ğu [motor-cu-luk] *is.* Deniz motoru taşımacılığı.

motorin, [Fr. motorine] *is.* Yakıt ve dizel yakıtı ola-

rak kullanılan akışkanlığı düşük, açık sarı renkli petrol ürünü sıvı yakıt; mazot; dizel yakıtı.

motorize, [Fr. motorisé] *sf. as.* Motorlu. ⊕ **motorize birlik,** *as. Silah, cephane vb. dahil bütün personeli başka kaynaklara ihtiyaç olmaksızın hareket ettirelebilecek şekilde motorlu araçlarla donatılmış askerî birlik; motorlu birlik.*

motorkros, [İng. motor cross] *is. spor.* Özel olarak hazırlanmış, küçük tepecikli, dik inişli. engebeli arazi veya pistte yapılan motosiklet yarışı.

motorlu, [motor-lu] *sf.* **1.** Motoru olan. **2.** Motorla çalışan. **3.** Motorlu tren. ⊕ **motorlu birlik,** *as. Silah, cephane vb. dahil bütün personeli başka kaynaklara ihtiyaç olmaksızın hareket edebilecek şekilde motorlu araçlarla donatılmış askerî birlik; motorize birlik; bindirilmiş kıtalar.*|| **motorlu bisiklet,** *Silindir hacmi küçük, benzinli bir motor ile yürütülen bisiklet.*|| **motorlu taşıt,** *İnsan ve hayvan taşımakta kullanılan, iki veya daha çok dingile sahip, motor gücü ile hareket eden taşıtların genel adı.*|| **motorlu tren,** *Bir termik motorla çalışan, insan taşımakta kullanılan demir yolu taşıtı; mototren.*

motorok, -ğu [? motorok] *{ağız} is.* Erkek kedi. [DS]

motorsuz, [motor-suz] *sf.* **1.** Motoru olmayan. **2.** Motor ile çalıştırılmayan.

motosiklet, [Fr. motocyclette] *is.* Silindir oylumu 25 cm^3'ten daha fazla olan bir patlamalı motorla çalışan iki tekerlekli kara taşıtı. ⊕ **motosiklet yarışı,** *spor. Motosikletle pist veya kara yolunda yapılan hız, dayanıklılık ve kurallara uyma gibi kriterlere göre değerlendirilen etkinliklerin tümü.*

motosikletçi, [motosiklet-çi] *is.* Motosiklet kullanan kişi.

motoski, [Fr. motoski] *is.* Hava direncini en aza indirecek biçimde tasarlanmış, kar üzerinde kolayca yol alabilmesi için, tekerlek üzerine kayaklar takılmış motosiklet.

mototren, [Fr. mototrain] *is.* Bir termik motorla çalışan, insan taşımakta kullanılan demir yolu taşıtı; motorlu tren.

motris, [Fr. motrice] *is.* Birkaç arabadan oluşan bir katarı çekmekte kullanılan motorlu taşıt.

motuk[1], **-ğu** [bot-uk / bot-ak / mot-uk] *{ağız} sf.* Kısa boylu. [DS] ⊕ **motuk serçe,** *{ağız} Büyük başlı, kalın gagalı bir çeşit serçe.* [DS]

motuk[2], **-ğu** [bot-uk / bot-ak / mot-uk] *{ağız} is.* Domuz yavrusu. [DS]

motuk[3], **-ğu** [? motuk] *{ağız} is.* İnsancıl. [DS]

motur, [Fr. moteur > motor => motur] *{ağız} is.* Motor; traktör. DS]

mour, [Ar. mecbūr => mour] *{ağız} zf.* Mecbur. ⊕ **mour olmak,** *{ağız} Mecbur olmak.* [DS]

mov, [mav / may moğ / mov *(yans.)*] *ünl.* Kedi ve köpeklerin acı duyma ya da çiftleşme sırasında çıkardıkları sesi anlatan kök. [Zülfikar] *mov-uk-lamak*

moval, [Ar. muğall => moval] *{ağız} is.* At vb. hayvanların yavrusu. [DS]

movein, [Fr. mauvéine] *is. kim.* Anilinden üretilen mor renkli boyar maddelere verilen isim.

movru, [? mavrı / movru] *{ağız} sf.* (Ham meyvenin tadı için) kekre; buruk. [DS]

movuklamak, [mov / mav *(yans.)* > mov-uk-la-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(u)-yor]* (Köpek için) can acısıyla havlamak. [DS]

moyda, [? moyda] *{ağız} sf.* (Kadın, kız için) hoppa. [DS]

moyher, [? moyher] *{ağız} is.* İşe yarar durumda olan koşu hayvanı. [DS]

moymalmak, [moy-(u)m-al-mak] *{eT} dönşl. f. [-ur]* Kafası karışmak; bunalmak.

moyullamak, [moy *(yans.)* > moy-ul-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(u)-yor]* Kendi kendine söylenerek ağlamak. [DS]

moyum, [*moy-um / boy-um] *{eT} is.* Kafa karışıklığı. [Clauson]

moymul, [*eT.* boymul *(boynu ak)* > boymul kuş] *{ağız} is.* Boynu ak doğan.

moz[1], [maz / mız / moz *(yans.)*] *ünl.* Kızgınlıkla söylenmeyi ve homurdanmayı anlatan kök. [Zülfikar] *moz-ur-da-mak, moz-ur mozur, moz-u-la-mak*

moz[2], [moz / boz] *{eT} sf.* Boz; kır rengi. [EUTS]

moz[3], [moz *(yans.)* > moz-al-an] *{ağız} is.* **1.** Eşek arısı. **2.** Karasinek. **3.** Sığır sineği. [DS] ⊕ **moz tutmak,** *{ağız} 1. Büvelek tutmak. 2. (Sığır sineği tarafından ısırılan sığır için) kaçmak.* [DS]

moza[1], [moza] *{ağız} is.* Domuz yavrusu. [DS]

moza[2], [moz-a] *{ağız} is.* **1.** Çocuk. **2.** Yaramaz çocuk. **3.** Sıska çocuk. **4.** Kısa boylu kimse. [DS]

moza[3], [moza] *{ağız} is.* Çocuk oyununda kaleye dikilen taşı vurmak için atılan taş. [DS]

moza[4], [moza] *{ağız} sf.* (Kişi için) inatçı; ayak direyen; direngen. [DS]

mozag, [Soğd. mozag / mojak] *{eT} is.* Hoca; başpiskopos. [Gabain]

mozaik, -ği [İt. mosaico > Fr. mosaïque] *is.* **1.** Küp biçiminde kesilmiş değişik renklerde mermer, pişmiş toprak veya taş parçalarının harçla tutturularak yan yana getirilmesiyle yapılan resim veya süsleme. **2.** Bu şekilde yapılan resim veya süsleme sanatı. **3.** Bu sanatta kullanılan, pişmiş toprak, taş ve mermer parçaları. **4.** Oldukça dayanıklı ve temizliği kolay pencere tablaları, mermer veya döşeme yapımında çimento ile karıştırılmak suretiyle kullanılan çeşitli büyüklüklerde kırık mermer parçaları. **5.** *biyo.* Genomlarıyla birbirinden farklı hücre topluluklarının üst üste binmesiyle oluşan organizma veya doku. **6.** *bot.* Bitkilerin yapraklarında yan yana dizilmiş olarak koyu veya sarıya çalan

açık yeşilin varlığıyla belirginleşen bir tür virüs hastalığı. **7.** *biy.* Ana ve baba karakterlerinin melezin vücudu üzerinde plaklar halinde dağılım gösterdiği kalıtım biçimi. **8.** *sf.* (Duvar, taban, merdiven vb. için) çimento içine küçük mermer parçaları konulup dondurulmak suretiyle yapılmış olan. ⊡ **mozaik pasta,** *Kakao, margarin, yumurta, ufalanmış bisküvi ve dövülmüş fındıktan oluşan malzemenin yoğrulup biçimlendirilmesinden sonra yağlı kâğıda sarılarak buz dolabında bekletilmesiyle yapılan bir tür pasta.*|| **mozaik sıva,** *Mermer veya taş parçalarının çimento ile karıştırıldıktan sonra geniş yüzeylere uygulanmasıyla meydana gelmiş sıva.*

mozaikçi, [mozaik-çi] *is.* **1.** Mozaik dökümü veya sıvası yapan usta. **2.** Mozaik işi yapımında kullanılan küçük mermer parçalarını üreten veya satan kimse.

mozaikçilik, -ği [mozaik-çi-lik] *is.* Mozaikçinin işi veya mesleği.

mozak¹, -ğı [moza-k] *{ağız} is.* Domuz yavrusu. [DS]

mozak², -ğı [mozak] *{ağız} is.* **1.** Çam kozalağı. **2.** Meşe palamudu. **3.** Meşe palamudunun kabuğu. **4.** Tanesi alınmış mısır koçanı. [DS]

mozak³, -ğı [mozak] *{ağız} is.* **1.** Acı. **2.** (Meyve için) ham; olmamış. [DS]

mozalak¹, -ğı [moza-la-k] *{ağız} is.* Çocuk. [DS]

mozalak², -ğı [moza-la-k] *{ağız} is.* Domuz yavrusu. [DS]

mozalak³, -ğı [moza-la-k / mazak / möze-le-k] *{ağız} sf.* **1.** (Meyve için) ham; olmamış. **2.** Meyvelerin eğri büğrü, ufak ve buruşuk olanları. **3.** Elma, armut vb. yemişlerin yenilmeyip atılan çekirdekli yeri. [DS]

mozalak⁴, -ğı [moza-la-k] *{ağız} is.* → mozak². [DS]

mozalan¹, [boz / moz + alan ?] *{ağız} is.* Öğle üzeri koyunların barındıkları çukurlar. [DS]

mozalan², [moz-al-an / moz] *{ağız} is.* Sığır sineği.[DS]

mozga, [moz-a / moz-ga] *{ağız} is.* Domuz yavrusu. [DS]

mozi¹, [? mozi] *{ağız} is.* Düve. [DS]

mozi², [? mozi] *{ağız} is.* Ağaçların en üstünde bırakılan petek. [DS]

mozik¹, -ği [mozik / mozuk] *{ağız} is.* Bir, bir buçuk yaşındaki dana. [DS]

mozik², [moz-ik] *{ağız} is.* Topaç. [DS]

mozole, [Yun. Mausolos *(Karya kralı)* > mausoleion > Fr. mausolée] *is.* Büyük boyutlu ve gösterişli mezar; anıt mezar; anıt kabir.

mozu¹, [moza / mozu] *{ağız} is.* **1.** Domuz. **2.** Domuz yavrusu. **3.** Doğuralı altı yedi ay olmuş ve sütü azalmış inek. [DS] ⊡ **mozu buyduran,** *{ağız} Güney batıdan esen soğuk yel.* [DS]

mozu², [mozu / moza] *{ağız} is.* Birinin peşinde getirdiği kimseler; takıntı. [DS]

mozu³, [mazı / mozu] *{ağız} is.* Meşe ağaçlarında, 2-3 cm. çaplı küre biçiminde olan budaklar. [DS]

mozuk, -ğu [moruk / mozuk] *{ağız} is.* Yaşlı adam. [DS]

mozuk, -ğu [mozuk / mozak] *{ağız} is.* İkinci kez evlenen kadının ilk kocasından olan çocukları. [DS]

mozuk, -ğu [buzağı / buzak > mozuk / mozik¹] *{ağız} is.* **1.** Erkek buzağı. **2.** Dana. [DS]

mozulamak, [moz *(yans.)* > moz-u-la-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(u)-yor]* (Yavrusunu gören inek için) böğürmek. [DS]

mozur, [moz *(yans.)* > moz-ur] *ünl.* Kendi kendine söylenme, homurdanma sesi. ⊡ **mozur mozur,** *{ağız} Bir şeye kendi kendine homurdanarak.* [DS]

mozurdamak, [moz *(yans.)* > moz-ur-da-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-d(u)-yor]* Öfkeyle söylenmek; homurdamak. [DS]

MÖ. [Milâttan Önce] *kısalt.* İsa'nın doğumundan önceki zamanları belirtmek için kullanılan "Milattan Önce" kelimesinin kısaltması.

möble, [Fr. meuble] *is.* Mobilya.

möbleli, [möble-li] *sf.* Mobilyalı.

möblesiz, [möble-siz] *sf.* Mobilyasız.

mögürdek, -ği [mögür-de-k ?] *{ağız} is.* Arabaların üstündeki örtü. [DS]

möhgem, [Ar. muḫkem => möhgem] *{ağız} sf.* Sağlam. [DS]

möhkem, [Ar. muḫkem] *{eAT} sf.* Sağlam; kuvvetli; dayanıklı. [DK]

möhle¹, [Far. mühre => mühre / möhle] *{ağız} is.* Nal delmekte kullanılan delecek; zımba. [DS]

möhle, [Ar. mühlet => möhle] *{ağız} is.* Ara; dinlenme. [DS]

möhlet, [Ar. mühlet] *{eAT} is.* Süre; mühlet. [DK]

möhlüz, [Ar. müflis => möhlüz] *{ağız} sf.* Bir işte parasını yitirmiş, yoksul kalmış; batmış; iflas etmiş; müflis; beş parasız. [DS]

möhre¹, [? möhre] *{ağız} is.* Yaban ördeği avında kullanılan av yerine konulan çığırtkan hayvanlar. [DS] ⊡ **möhre avı,** *{ağız} Av yerine çığırtkan ördek bağlanarak yapılan ördek avı.* [DS]

möhre², [Far. mühre] *{ağız} is.* Nal delmekte kullanılan delecek; zımba.[DS]

möhre³, [Far. mühre] *{ağız} is.* **1.** Kerpiçten yapılmış duvar. **2.** Çamurdan yapılmış duvar. [DS]

möhre⁴, [Far. mühre] *{ağız} is.* İnce kumaş üzerine yapılmış nakışları bastırmakta kullanılan büyük bir deniz hayvanı kabuğu. [DS]

möhre⁵, [Ar. mühr] *{ağız} is.* Atların bacaklarında büyük mühür biçiminde olan tüysüz yer. [DS]

möhrekeş, [Far. mühre-keş => mührekéş] *{ağız}* is. Çamurdan yapılan duvarı düzeltmeye yarayan araç. [DS]

möhrelemek, [möhre-le-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(i)-*

yor] Bez üzerine işlenmiş nakışları möhre ile sürterek pürüzlerini gidermek. [DS]

möhteç, -ci [Ar. muḥtāc > möhteç] *{ağız} sf.* Muhtaç. [DS]

möhübbet, [Ar. muḥabbet] *{ağız} is.* Bağlılık; dostluk.

möhürlemek, [Far. mühr => möhür-le-mek] *{eAT} gçl. f. [-r]* Mühürlemek.

mökgem, [Ar. muḥkem => mökgem] *{ağız} sf.* → mökkem. [DS]

mökkem, [Ar. muḥkem => mökkem] *{ağız} sf.* Sağlam; dayanıklı. [DS]

mölemek, [mö *(yans.)* > mö-le-mek مولك] *(mö:lemek) {eAT} gçsz. f.* (Öküz, inek için) böğürmek.

mölöş, [? mölöş] *{ağız} is.* Manda yavrusu. [DS]

mölük, -ğü [mö-lük ?] *{ağız} is.* Samanlık. [DS]

mölün, [Ar. melūl => mölün] *{ağız} sf.* Üzgün. [DS] ☞ **mölün olmak,** *{ağız} Üzgün olmak.* [DS]

mömelet, [? mömelet] *{ağız} sf.* **1.** Aptal; alık. **2.** Tembel; uyuşuk. [DS]

mömülü, [momo / mömülü] *{ağız} is.* Öcü. [DS]

möngmek, [möñ-mek] *{eT} gçl. f. [-ür]* (At için) ayaklarını toplayıp tekme atmak. [DLT]

möngremek, [möñ-re-mek / moñ-ra-mak / müñ-re-mek] *{eT} gçsz. f. [-r]* (Hayvan için) böğürmek; çağırmak. [ETY] [EUTS] [Gabain]

mönü, [Fr. menü] *is.* **1.** Yenecek yemeklerin ayrıntılı listesi. **2.** Sofraya çıkarılacak yemeklerin tümüne birden verilen ad. **3.** Lokantalarda yemek adlarının fiyatları ile birlikte yer aldığı liste.

möre, [? möhre / mühre] *{ağız} is.* → mühre[1]. [DS]

mörkem, [Ar. muḥkem => mörkem] *{ağız} sf.* Kalın. [DS]

mörtlemek[1], [bürt-le-mek => mört-le-mek] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(ü)-yor]* Birden ortaya çıkmak. [DS]

mörtlemek[2], [Fr. mort => mört-le-mek] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(ü)-yor]* Ansızın ölmek. [DS]

mösmös, [mös+mös] *{ağız} sf.* Budala. [DS]

mössür, [Ar. mübāşir => mössür] *{ağız} is.* Mübaşir. [DS]

mösül, [? mösül] *{ağız} sf.* Kimsesiz. [DS]

mösür, [Ar. mübāşir => mösür] *(mö:sür) {ağız} is.* Mübaşir. [DS]

mösyö, [Fr. monsieur] *is.* **1.** Bay. **2.** Yabancı erkekler için kullanılan unvan.

möşök, -ğü [Rus. meşók] *{ağız} is.* Çuval. [DS]

möşüyh, [Rus. meşók] *{ağız} is.* Çuval. [DS]

mötlek, -ği [öd-le-k > (m)öt-le-k] *{ağız} sf.* (Çocuk için) bir şey söylenince hemen ağlayan; çabuk küsen.

möv, [? möv] *{ağız} is.* Üzüm kütüğünün kesilen dalları. [DS]

möydez, [? möydez] *{ağız} is.* Çelimsiz. [DS]

mözelek, -ği [moza-la-k / mözelek] *{ağız} is.* Meyvelerin buruşuk ve eğri büğrü olanları. [DS]

MS. [milât-tan sonra] *kısalt.* Milattan sonra.

-msa-[1], [-msa- / -mse- / -ı-m-sa- / -i-m-se-] *yap. e.* Fiilden fiil türeten ek: *anımsamak, gülümsemek, verimsemek.*

-msa-[2], [-msa- / -mse- / -ı-m-sa- / -i-m-se-] *yap. e.* İsimden fiil türeten ek: *azımsamak, çoğumsamak (<çok-umsa-mak) {OsT}, küçümsemek (küçük-ümse-mek).*

-msar, [-msa-r / -mse-r/ -ı-msa-r / -i-mse-r] *yap. e.* İsimden isim ve sıfat türeten ek. *-mse* eki ile *-r* sıfat yapma eklerinin birleşip kaynaşması ile meydana gelmiştir. Kelimeye huy, tabiat kavramları katar: *iyimser, kötümser, karamsar, çekimser.*

-mse-, [-msa- / -mse- / -ı-m-sa- / -i-m-se-] *yap. e.* → -msa-[1,2].

-mser, [-msa-r / -mse-r / -ı-msa-r / -i-mse-r] *yap. e.* → -msar.

-msı, [-m-sı / -msi / -msu / -msü / -imsi / -ımsı / -umsu / -ümsü] *yap. e.* **1.** İsim ve sıfatlardan sıfat türeten ek. Birden çok heceli kelimelere gelir. Renk bildiren kelimelere gelerek benzerlik, yaklaşma, o rengi andırma kavramlarını katarak sıfatlar türetir: *kızılımsı, sarımsı, mavimsi, yeşilimsi.* **2.** Tat bildiren kelimelerden benzerlik, yaklaşma kavramları katarak sıfatlar yapar: *tatlımsı, acımsı, ekşimsi, kekremsi.* **3.** İsimlere gelerek benzerlik yakınlık veya bir duruma girme, dönüşme kavramlarını taşıyan sıfatlar türetir: *borumsu, çadırımsı, ipeğimsi, bulutumsu, iğnemsi.* **4.** Kendisinden sonra çoğul eki getirilerek canlılar âleminde benzerlik, yakınlık kavramlarına karşılayan grupların adlarını yapar: *köpeğimsiler, kertenkelemsiler, örümceğimsiler.*

-msız, [-m-sız / -msiz / -msuz / -msüz / -imsiz / -ımsız / -umsuz / -ümsüz] *yap. e.* **1.** Fiilden sıfat türeten ek. Fiilden isim yapma eki olan *-m* ile, isimden olumsuzluk, yokluk, bulunmazlık kavramı katan *-siz* ekinin birleşip kalıplaşmasıyla meydana gelmiş bir ektir. Bazı nitelikleri, özellikleri bulundurmama kavramı katarak sıfatlar türetir: *olumsuz, sorumsuz, tutumsuz, uyumsuz.* **2.** Bazı imkânlara sahip olmama kavramı katarak sıfatlar türetir: *değişimsiz, eğimsiz, indirimsiz, titreşimsiz.*

-msi, [-m-sı / -msi / -msu / -msü / -imsi / -ımsı / -umsu / -ümsü] *yap. e.* → -msı.

-msin-, [-msin-] *yap. e.* İsimden fiil yapmak eki. *eş-i-msin-mek (eş tutmak; eş saymak)*

-msiz, [-m-sız / -msiz / -msuz / -msüz / -imsiz / -ımsız / -umsuz / -ümsüz] *yap. e.* → -msız.

-msu, [-m-sı / -msi / -msu / -msü / -imsi / -ımsı / -umsu / -ümsü] *yap. e.* → -msı.

-msuz, [-m-sız / -msiz / -msuz / -msüz / -imsiz / -ımsız / -umsuz / -ümsüz] *yap. e.* → -msız.

-msü, [-m-sı / -msi / -msu / -msü / -imsi / -ımsı / -umsu / -ümsü] *yap. e.* → -msı.

-msüz, [-m-sız / -msiz / -msuz / -msüz / -imsiz / -ımsız / -umsuz / -ümsüz] *yap. e.* → -msız.

-mtırak, [-m-tır-ak / -imtırak / -ımtırak / -umtırak / -ümtırak] *yap. e.* **1.** İsim ve sıfatlardan sıfat türeten ek. Renk bildiren kelimelere gelerek benzerlik, yaklaşma, o rengi andırma kavramlarını katarak sıfatlar türetir: *kızılımtırak, sarımtırak, mavimtırak, yeşilimtırak, morumtırak.* **2.** Tat bildiren kelimelerden benzerlik, yaklaşma kavramları katarak sıfatlar yapar: *acımtırak, ekşimtırak..*

-mturak, [-m-tır-ak / -imtırak / -ımtırak / -umtırak / -ümtırak] *ek.* → -mtırak.

mu[1], [mu / mü > mı / mi] *{eT} e.*→ mı. [EUTS] [DLT] [ETY] [İKPÖy.] [Üç İtigsizler]

mu[2], [mu / bu] *{eT} {eAT} sf. zm.* Bu. [EUTS] [KB] [Üç İtigsizler] [DK]

mu[3], [Far. mū / mūy مو / موى] *(mu:) {OsT} is.* Tüy; kıl. ⊡ **mū-be-mū,** *{OsT} 1. Tel tel. 2. Çok dikkatle; inceden inceye; kılı kırk yararcasına.*|| **mū-miyān,** *Kıl belli; kıl gibi ince belli.*|| **mū-bend,** *{OsT} Saç bağı.*|| **mū-yi jūlide,** *{OsT} Karmakarışık saç.*|| **mū-yi ser,** *{OsT} Saç.*|| **mū-şikāf,** *{OsT} Kıl yaran; kılı kırk yararcasına inceleyen.*

muabber, [Ar. ʿibāre > muʿabber معبر] *{OsT} sf.* (Rüya için) yorumlanmış; tabir edilmiş.

muabbid, [Ar. ʿabd > muʿabbid معبد] *{OsT} sf.* İbadet eden; tapan.

muabbir, [Ar. ʿibāre > muʿabbir معبر] *{OsT} sf.* Rüya tabir eden; rüya yorumcusu.

muabbirîn, [Ar. muʿabbir > muʿbbirīn معبرين] *(muabbiri:n) {OsT} is.* Rüya tabircileri; düş yorumcuları.

muaccel, [Ar. ʿacele > muʿaccel معجل] *{OsT} sf.* **1.** Acele olunmuş. **2.** Önceden verilen; peşin. **3.** *is. müz.* Türk musikisinde eski bir makam.

muaccelane, [Ar. muʿaccel + Far. -āne معجلانه] *(muaccela:ne) {OsT} zf.* **1.** Acele olarak. **2.** Peşin olarak.

muaccelat, [Ar. muʿaccel > muʿaccelāt معجلات] *(muaccela:t) {OsT} is.* Peşin ödemeler.

muaccele, [Ar. muʿaccel > muʿaccele معجله] *{OsT} is.* İmparatorluk döneminde vakıf ve beylik (yararlanmak üzere şahıslara bırakılan devlet malı) kiralarından peşin olarak alınan miktar.

muaccelen, [Ar. muʿaccel > muʿaccelen معجلاً] *(muacce'len) {OsT} zf.* **1.** Acele olarak; çabukça. **2.** Peşin olarak.

muacceliyet, [Ar. muʿaccel > muʿacceliyyet معجليت] *{OsT} is. huk.* Borcun alacaklı tarafından istenebilir duruma gelmesi.

muaccib, [Ar. ʿaceb > taʿcib > muʿaccib معجب] *{OsT} sf.* Şaşkınlık veren; şaşılacak; şaşırtan; acayip.

muacciz, [Ar. ʿacz > taʿciz > muʿacciz / muʿaccize معجز / معجزه] *{OsT} sf.* **1.** Rahatsız eden; tedirgin eden; usanç veren; usandıran. **2.** Yapışkan; sırnaşık; yüzsüz.

muad[1], [Ar. ʿavd > iʿāde > muʿād معاد] *(mua:d) {OsT} sf.* Geri çevrilmiş; iade edilmiş.

muad[2], **-ddı** [Ar. ʿadd > iʿdād > muʿadd معد] *{OsT} sf.* Hazır hale getirilmiş; hazırlanmış.

muadadat, [Ar. ʿaḏad > muʿāḏadat معاضدات] *(mua:dadat) {OsT} is.* Yardım etme.

muadat, [Ar. ʿudvān > muʿādāt معادات] *(mu:a:da:t) {OsT} is.* İki tarafın birbirine karşı duyduğu düşmanlık; düşmanlık.

muaddel, [Ar. ʿadl > taʿdil > muʿaddel / muʿaddele معدله / معدل] *{OsT} sf.* Değiştirilmiş; tadil edilmiş; değişik.

muaddid, [Ar. ʿaded > muʿaddid معدد] *{OsT} is.* Sayıcı; sayaç.

muaddil, [Ar. ʿadl > taʿdil > muʿaddil / muʿaddile معدله / معدل] *{OsT} sf.* **1.** Değiştiren; düzelten; tadil eden. **2.** Eşit hale getiren.

muadelat, [Ar. ʿadl > muʿādelāt معادلات] *(mua:dela:t) {OsT} is.* **1.** Eşitlikler; denklikler. **2.** *mat.* Denklemler.

muadele, [Ar. ʿadl > muʿādele معادله] *(mua:dele) {OsT} is.* **1.** Eşitlik; denklik; beraberlik. **2.** *mecaz.* Anlaşılmaz; bilinmez şey. **3.** *mat.* Denklem.

muadelet, [Ar. ʿadl > muʿādelet معادلت] *(mua:delet) {OsT} is.* **1.** Eşitlik; denklik. **2.** *fiz.* Eşdeğerlik.

muadil, [Ar. ʿadl > muʿādil / muʿādile معادله / معادل] *(mua:dil) {OsT} sf.* **1.** Eşit; denk; eşdeğer. **2.** *mat.* Eşdeğer. ⊡ **muādil-i kimyevî,** *{OsT} Kimyasal eşdeğer.*|| **muādil-i sıklet,** *{OsT} fiz. Eşdeğer ağırlık.*

muaf, [Ar. ʿafv => muʿāf معاف] *(mua:f) {OsT} sf.* **1.** Cezası bir kerelik bağışlanmış olan; bir yükümlülükten bir kere affedilmiş olan; bağışlanmış; affedilmiş. **2.** Bir konuda kendisine ayrıcalık verilmiş olan; ayrı tutulmuş; ayrıcalık tanınmış olan. **3.** Serbest; hür. **4.** *biy.* Bağışık. ⊡ **muaf olmak,** *Belirtilen yükümlülükten bir kerecik bağışlanmış olmak.*|| **muaf tutmak,** *Bir kimseyi belirtilen ve yapılması zorunlu bir yükümlülükten veya işten bağışlamak; ayrıcalık tanımak.*|| **muaf tutulmak,** *Belirtilen yükümlülükten bir kerecik bağışlanmış olmak; muaf olmak.*

muafat, [muʿāf > muʿāfāt معافات] *(mua:fa:t) {OsT} is.* **1.** Affetme. **2.** Hastalık, bela vb.nden koruma; sağlık verme. **3.** Sağlık. **4.** Güvenlik.

muafgâh, [muʿāf+Far.-gāh معافگاه] *(mua:fgâ:h) {OsT} is.* Kendini bağışlattırmak için sığınılan, başvurulan yer.

muafiyet, [muʿāf > muʿāfiyyet معافیت] *(mua:fiyet) {OsT} is.* **1.** Affedilmiş olma; bağışlanma. **2.** Bir görevi veya yükümlülüğü yerine getirmekten bağışlanma; ayrı tutulma; muaflık. **3.** *biy. tıp.* Bağışıklık; muaflık. **4.** *huk.* İç hukuk ve uluslar arası hukuk hükümleriyle konulan ve herkese uygulanan birtakım yükümlülükler dışında bırakılmış olma durumu.

muaflık, -ğı [muaf-lık] *is.* Bağışıklık; muafiyet.

muafname, [muʿāf > Far. nāme معافنامه] *(mua:fna:-me) {OsT} is.* Bir kimsenin bir işten veya yükümlülükten ayrı tutulduğunu gösteren belge; bağışıklık belgesi. ☞ **muafnāme-i hümāyun,** *Bir kimsenin, bir köy veya bölge halkının devlete karşı olan yükümlülüklerinden muaf tutulduklarını belirten belge.*

muahat, [Ar. ʿuhuvvet > muʿāhāt معاهات] *(mua:ha:t) {OsT} is.* **1.** Kardeş edinme. **2.** Kardeşlik. **3.** Kardeşçe sevgi. **4.** İçten arkadaşlık.

muahedat, [Ar. muʿāhede > muʿāhedāt معاهدات] *(mua:heda:t) {OsT} is.* Antlaşmalar.

muahede, [Ar. ʿahd > muʿāhede معاهده] *(mua:hede) {OsT} is.* Karşılıklı yemin etme; vaat etme; antlaşma. ☞ **muāhede-i bî-tarafî,** *{OsT} İki devlet arasında, birinin savaşa girmesi durumunda diğerinin tarafsız kalacağına dair yapılan antlaşma; tarafsızlık antlaşması.*|| **muāhede-i himāyet,** *{OsT} Antlaşma imzalayan devletlerden birinin savaşa girmesi durumunda diğerini destekleyeceğini taahhüt ettikleri antlaşma; koruma antlaşması.*|| **muāhede-i ittifakiye,** *{OsT} Antlaşmayı imzalayan devletler arasında diplomatik ve askerî işbirliği yapmayı amaçlayan antlaşma; ittifak; işbirliği antlaşması.*|| **muāhede-i müzāheret,** *{OsT} Antlaşmayı imzalayan devletlerden birinin savaşa girmesi durumunda diğerinin savaşa girmeyerek sadece silah ve para yardımında bulunacağını taahhüt ettikleri antlaşma.*|| **muāhede-i sulhiye,** *{OsT} Antlaşmayı imzalayan devletler arasındaki savaşa son vererek aralarında diplomatik ilişkilerin tekrar kurulması amacıyla imzalanan antlaşma; sulh antlaşması; barış antlaşması.*|| **muāhede-i teminiye,** *{OsT} Antlaşmayı imzalayan devletlerden birinin bağımsızlığını tehlikeye sokacak bir dış tehlike karşısında diğerinin yardım etmeyi taahhüt ettiği antlaşma.*|| **muāhede-i ticārî,** *{OsT} İki ülke arasında ticarî ilişki kurulması, ticaretin kolaylaştırılması vb. için yapılan antlaşma; ticaret antlaşması.*

muahedename, [Ar. muʿāhede+Far. -nāme معاهدنامه] *(mua:hedena:me) {OsT} is.* Antlaşma koşullarının yazılı olduğu belge; antlaşma metni.

muahez, [Ar. muʾāḫeẕ مؤاخذ] *(mua:hez, h kalın söylenir) {OsT} is.* **1.** Azarlama; paylama; çıkışma; darılma. **2.** Eleştirme; tenkit.

muahezat, [Ar. muʾāḫeẕe > muʾāḫeẕāt مؤاخذات] *(mua:heza:t) {OsT} is.* **1.** Kınamalar; ayıplamalar; azarlamalar; paylamalar. **2.** *ed.* Tenkit etmeler; eleştirmeler.

muaheze, [Ar. aḫẕ > muʾāḫeẕe مؤاخذه] *(mua:heze) {OsT} is.* **1.** Birini kusurlarından dolayı ayıplama; kınama; paylama. **2.** Tenkit etme; eleştirme. ☞ **muaheze etmek,** *1. Birini kusurlarından dolayı ayıplamak; kınamak; paylamak; eleştirmek. 2. ed. Tenkit etmek; eleştirmek.*

muahezekâr, [Ar. muʾāḫeẕe + Far. –kār مؤاخذه کار] *(mua:hezekâ:r) {OsT} sf.* **1.** Kınayan; ayıplayan; azarlayan; paylayan. **2.** Tenkit eden; eleştiren.

muahezekârane, [Ar. muʾāḫeẕe+Far. -kārāne مؤاخذه کارانه] *(mua:hezekâ:ra:ne) {OsT} zf.* Kınarcasma; azarlarcasına.

muahezename, [Ar. muʾāḫeẕe + Far. -nāme مؤاخذه نامه] *(mua:hezena:me) {OsT} is. ed.* Eleştiri yazısı; eleştiri makalesi; tenkit kitabı.

muahhar, [Ar. āḫir > teʾḫir > muʾaḫḫār / muʾaḫḫāra / muʾaḫḫāre مؤخر / مؤخره] *(muahha:r) {OsT} sf* **1.** Ertelenmiş; sonraya bırakılmış; tehir edilmiş; sonraki. **2.** *is. mecaz.* Kıç; arka taraf.

muahharan, [Ar. muʾaḫḫār > muʾaḫḫāran / muʾaḫḫāren مؤخراً] *(muahha:'ran) {OsT} zf.* Ertelenmiş olarak; sonraya bırakılmış olarak; sonradan.

muahhir, [Ar. āḫir > teʾḫir > muʾaḫḫir مؤخر] *{OsT} sf.* **1.** Geri bırakan; erteleyen. **2.** Dilediğini geri koyan; arkaya bırakan; Allah.

muahid, [Ar. ʿahd > muʿāhid / muʿāhide معاهد] *(mua:hid) {OsT} sf.* → muahit.

muahideyn, [Ar. muʿāhid > muʿāhideyn معاهدین] *(mua:hideyn) {OsT} is.* Bir antlaşmayı imzalamış olan her iki kişi.

muahidîn, [Ar. muʿāhid > muʿāhidīn معاهدین] *(mua:hidi:n) {OsT} is.* Antlaşma yapan taraflar.

muahit, [Ar. ʿahd >muʿāhid / muʿāhide معاهد / معاهده] *(mua:hit) {OsT} sf* **1.** Bir antlaşmaya imza atan taraflardan her biri. **2.** İmparatorluk döneminde dev-

lete haraç vererek kendisini himaye ettiren gayrimüslim kimse.

muahiz, [Ar. aḫẕ > muʾāḫeẕe > muʾāḫiẕ مؤاخذ] *(mua:hiz)* *{OsT}* *sf.* Muaheze eden; çekiştiren; azarlayan. **2.** Eleştiren; tenkit eden; eleştirici; münekkit.

muakab, [Ar. ʿuḳūbet > muʿāḳabe > muʿāḳab معاقب] *(mua:kab)* *{OsT}* *sf.* Cezalandırılmış olan kimse.

muakabe, [Ar. ʿuḳūbet > muʿāḳabe معاقبه] *(mua:kab)* *{OsT}* *is.* **1.** Cezalandırma. **2.** Ceza.

muakad, [Ar. aḳd > muāḳad معاقد] *(mua:kad)* *{OsT}* *sf.* Sözleşme ile belirlenmiş olan.

muakade, [Ar. ʿaḳd > muʿāḳade معاقده] *(mua:kade)* *{OsT}* *is.* Anlaşma; sözleşme; anlaşma yapma; sözleşme yapma; mukavele yapma.

muakale, [Ar. ʿaḳl>muʿāḳale معاقله] *(mua:kale)* *{OsT}* *is. fel.* Kurgu; spekülasyon.

muakalevi, [Ar. muʿāḳale > muʿāḳalevī معاقلوى] *(mua:kalevi:)* *{OsT}* *is. fel.* Kurguya dayalı; kurgulu.

muakıb, [Ar. ʿuḳūbet > muʿāḳıb معاقب] *(mua:kıb)* *{OsT}* *sf.* Azarlayan; ceza veren.

muakıd, [Ar. ʿaḳd > muʿāḳade > muʿāḳıd معاقد] *(mua:kıd)* *{OsT}* *is.* **1.** Anlaşma yapan kişi. **2.** *is.* Sözleşme ve anlaşma yapanlardan her biri.

muakkab, [Ar. ʿakab *(art, arka)* > taʿkib > muʿakkab] *{OsT}* *sf.* **1.** Takip edilmiş; yakalanmak istenmiş. **2.** Ardına düşülerek gelinmiş; ardına düşülmüş; izlenmiş.

muakkad, [Ar. ʿuḳde *(düğüm)* > taʿḳid > muʿaḳḳad / muʿaḳḳade معقد / معقده] *{OsT}* *sf.* **1.** Düğümlü; düğümlenmiş. **2.** *mecaz.* (Söz için) karışık ve kapalı. **3.** *ed.* Karışık ve anlaşılmaz söz. **4.** *ed.* Divan Edebiyatında anlaşılması güç veya birden çok anlama gelen deyim ve sözlerle yazılmış beyitlere verilen ad.

muakkib, [Ar. ʿaḳab *(art, arka)* > taʿḳib > muʿaḳḳib معقب] *{OsT}* *sf.* **1.** Birinin arkasından gelen; takip eden; izleyen; takipçi. **2.** İş takipçisi; iş yürüten.

muakkibat, [Ar. muʿaḳḳibāt معقبات] *(muakkiba:t)* *{OsT}* *is.* **1.** Gece ve gündüz meleği. **2.** Namazdan sonra otuz üçer kez tekrarlanan tespih.

muakkibîn, [Ar. muʿaḳḳib > muʿaḳḳibīn معقبين] *(muakkibi:n)* *{OsT}* *is.* İzleyiciler; takip edenler.

mualecat, [Ar. ʿilāc > muʿālece > muʿālecāt معالجات] *(mua:celâ:t)* *{OsT}* *is.* **1.** İlaçla iyi etmeye çalışmalar. **2.** İlaçlar.

mualece, [Ar. ʿilāc>muʿālece معالجه] *(mua:lece)* *{OsT}* *is.* **1.** İlaç yapma. **2.** İlaç kullanma.

mualic, [Ar. muʿālece>muʿālic معالج] *(mua:lic)* *{OsT}* *is.* İlaç veren; hekim; tabip.

mualla, [Ar. ʿulüvv *(yücelik)* *{OsT}* > taʿliye > muʿallā معلى] *(muallâ:)* *{OsT}* *sf.* **1.** Yüksek; yüce. **2.** *fel.* Üstün. **3.** *hat.* Bir yazı üslubu.

muallak, [Ar. ʿalaḳa > taʿliḳ > muʿallaḳ معلق] *(muallâk)* *{OsT}* *sf.* **1.** Asılı; asılmış. **2.** Havada, boşlukta duran. **3.** Bağlı. **4.** *mecaz.* (İş ve konu için) bir sonuca bağlanmamış; sürüncemede kalmış. **5.** *ed.* Elif (e, a), vav (u, ü, o, ö), ye (ı, i) gibi ünlülerle okunan hece; açık hece. **6.** *hat.* Eski yazıda bir tür yazı üslubu. ☐ **muallāk-endāz,** *{OsT}* *Yerden yüksekte çeşitli gösteriler yapan sanatçı; cambaz.*|| **muallākta kalmak,** *Ne yapılacağı kestirilememek; kesin bir karara, bir sonuca bağlanamamak; boşlukta kalmak; yapılmamak; gerçekleşmemek.*|| **muallakta koli,** *Alıcısı tarafından teslim alınmamış veya talep edilmemiş koli.*|| **muallakta olmak,** *Sonuçsuz kalmak; sonuca vardırılamamış olmak.*|| **muallakta senet,** *Henüz ödenmemiş ama ödenmesi mümkün görülen senet.*

muallaka, [Ar. muʿallaḳ > muʿallaḳa معلقه] *(muallâka)* *{OsT}* *is.* İslamiyetten önce Arap şairlerinin yazıp da Kâbe'nin kapsına astıkları şiirlerin her biri.

muallakat, [Ar. muʿallaḳa>muʿallaḳāt معلقات] *(muallâka:t)* *{OsT}* *is.* İslamlık öncesinde, Arap şairlerinin beğenilerek Kâbe duvarına astıkları meşhur şiirleri.

muallakıyet, [Ar. muʿallaḳ > muʿallaḳıyyet معلقيت] *(muallâkıyet)* *{OsT}* *is.* Boşlukta kalma durumu; sonuçsuz kalma durumu.

muallel, [Ar. ʿillet > taʿlil > muʿallel معلل] *{OsT}* *sf.* Sakat; eksik; illetli. ☐ **muallel bi'l-garaz,** *{OsT}* *Kötü bir amaç güderek ve isteyerek sakat gösterilmiş.*|| **muallelün-bi'l-garaz,** *{OsT}* *Kötü bir amaç güderek ve isteyerek sakat gösterilmiş.*

muallem, [Ar. ʿilm > taʿlim > muʿallem معلم] *{OsT}* *sf.* Eğitim görmüş; eğitilmiş. ☐ **muallem asker,** *Eğitim görmüş asker.*

muallî, [Ar. muʿallī معلى] *(mualli:)* *{OsT}* *sf.* Yücelten, yükselten.

muallik, [Ar. muʿallik معلق] *{OsT}* *sf.* Asıcı.

muallil, [Ar. ʿillet > taʿlil > muʿallil / muʿallile معلل / معلله] *{OsT}* *sf.* (Kişi için) zorluk çıkaran; bahane bulan; sürekli özür ileri süren.

muallim, [Ar. ʿilm > taʿlim > muʿallim معلم] *{OsT}* *is.* Öğretmen; öğreten; hoca. ☐ **muallim-i evvel,** *1. Aristotales. 2. Şeytan, iblis; kötü kişi. 3. İlkokul müdürü.*|| **muallim-i sānî,** *Farabî.*

muallimat, [Ar. muʿallim>muʿallimāt معلمات] *(muallima:t)* *{OsT}* *is.* Bayan öğretmenler.

muallime, [Ar. ʿilm > taʿlim > muʿallime معلمه] *{OsT} is.* **1.** Muallimin dişili. **2.** Bayan öğretmen.

muallimhane, [Ar. muʿallim + Far. -ḫāne معلمخانه] *(muallimha:ne) {OsT} is.* Öğretmen okulu.

muallimîn, [Ar. muʿallim > muʿallimīn معلمين] *(muallimi:n) {OsT}* Erkek öğretmenler; öğretmenler.

muallimlik, -ği [muallim-lik] *is.* Öğretmenlik.

muamelat, [Ar. ʿamel > muʿāmele > muʿāmelāt معاملات] *(mua:mela:t) {OsT} is.* **1.** Resmî dairelerde evrak üzerinde yapılan iş ve işlemler. **2.** İşler; işlemler; işlemeler; muameleler. ⊡ **muamelāt-ı ticārîye,** *{OsT} Ticarî işlemler.*

muamele, [Ar. ʿamel > muʿāmele معامله] *(mua:mele) {OsT} is.* **1.** Davranış biçimi; davranma; tutum. **2.** Bir iş veya resmî evrak üzerinde yapılan ve yürütülen iş ve işlemlerin tümü; formalite; işlem. **3.** Yol; yöntem; iz; tutum. **4.** *kim.* Bir birleşiğin üzerine ayrıştırmak için uygun kimyasal uygulama. **5.** Belli kuralları uygulayarak iki maden veya birleşiğin bir araya getirme. **6.** *tic.* Alışveriş; ticaret; sarraflık; para işleri. **7.** *huk.* Bir hukukî sonuç doğurmak amacıyla bir veya daha çok kişinin açıkladığı irade beyanı; işlem. ⊡ **muamele etmek,** *1. Bir kimseye belli bir tavır takınmak; davranmak. 2. (Belirtilen) şekilde davranmak. 3. kim. fiz. İşlem uygulamak; işleme tabi tutmak.*|| **muāmele-i cemîlekârāne,** *{OsT} Yaranmak amacıyla yapılan davranış; göstermelik tavır.*|| **muamele vergisi,** *Bütün satılan mal ve verilen hizmet karşılığı olarak üretimi, satışı veya tüketimi sırasında tahsil edilen vergi.*

muameleci, [muamele-ci] *is.* **1.** Bir kimsenin resmî dairelerdeki işlerini ücret karşılığı takip eden kimse. **2.** Borsada bir kişi, kuruluş, şirket veya kendi adına işlem yapan kimse.

muamil, [Ar. ʿamel > muʿāmele > muʿāmil معامل] *(mua:mil) {OsT} sf.* Bir işi takip eden; muamele yapan; takipçi.

mu'amma, [Ar. ʿamā > muʿammā معما /معمى] *(muamma:) {OsT} is.* **1.** Bilmece. **2.** *mecaz.* Anlaşılması güç olan şey. **3.** *mecaz.* Anlaşılmayan, bilinmeyen şey. **4.** *ed.* Çoğunlukla bir varlığın, kişinin adını bulduracak biçimde düzenlenmiş manzume. ⊡ **muamma asmak,** *Âşıklık geleneğine göre âşık kahvelerine diğer âşıkların çözmesi için manzum olarak bir şiir düzenleyip asmak.*

muammalı, [muamma-lı] *(muamma:lı) sf.* **1.** Bilinmezlerle dolu. **2.** Bilmeceli; muammalı.

muammalık, -ğı [muamma-lık] *is.* Bilinmezlerle dolu olma durumu; muamma dolu olma hali.

mu'ammem, [Ar. ʿimāme > muʿammem معمم] *{OsT} sf.* Başı sarıklı; sarıklanmış; imameli.

mu'ammer, [Ar. ʿömr > muʿammer / muʿammere معمر / معمره] *{OsT} sf.* **1.** Yaşayan; yaşamış. **2.** Uzun yıllar yaşamış olan; uzun ve mutlu bir ömür sürmüş olan. ⊡ **muammer olmak,** *Yaşamak; ömür sahibi olmak.*

mu'ammerîn, [Ar. muʿammer >muʿammerīn معمرين] *{OsT} is.* Uzun ömürlüler; çok yaşayanlar.

mu'ammeyat, [Ar. muʿammeyāt معميات] *(muammeya:t) {OsT} is.* Bilmeceler; yanıltmacalar; muammalar.

mu'anaka, [Ar. ʿunḳ > muʿānaḳa معانقه] *(mua:naka) {OsT} is.* Sevgi ve dostlukla birbirinin boynuna sarılma; kucaklaşma.

mu'anat, [Ar. ʿanā *(sıntı, zahme)* > muʿānāt معانات] *(mua:na:t) {OsT} is.* **1.** Bir şeyin sıkıntısını, zahmetini çekme. **2.** Bir şeyi gözaltında bulundurma; gözaltına alma; göz kulak olma.

mu'anber, [Ar. ʿanber > muʿanber معنبر] *{OsT} sf.* Güzel kokan; güzel kokulu; amberli.

mu'anede, [Ar. ʿinād > muʿānede معانده] *(mua:nede) {OsT} is.* **1.** Karşılıklı olarak ayak direme; inatlaşma. **2.** İnat etme; diretme.

mu'anık, -ğı [Ar. ʿunḳ > muʿānıḳ معانق] *(mua:nık) {OsT} sf.* Sevgi ve dostlukla birbirinin boynuna sarılan; kucaklaşan.

mu'anid, [Ar. ʿinād > muʿānid معاند] *(mua:nid) {OsT} is.* İnat eden; inatçı; direnen.

mu'anidane, [Ar. ʿinād > muʿānid+Far. -āne معاندانه] *(mua:nida:ne) {OsT} zf.* İnatçıya yakışır biçimde; inatla; inatçı bir tavırla.

muanitlik, -ği [muanit-lik] *is.* İnatçılık; direngenlik.

mu'annid, [Ar. ʿinād >muʿānid>O.T. muʿannid معند] *{OsT} is.* İnat eden; inatçı; direnen.

mu'annif, [Ar. ʿunf *(sertlik)* >taʿnif >muʿannif معنف] *{OsT} sf.* Şiddetle azarlayan; sert.

mu'anven, [Ar. ʿunvān > muʿanven معنون] *{OsT} sf.* **1.** Kendisine unvan verilmiş. **2.** Unvan almış olan. **3.** İhtişamlı; tantanalı; debdebeli.

mu'ar, [Ar. iʿāre > muʿār معار] *(mua:r) {OsT} sf.* Ödünç alınan; eğreti.

muar, [*eT.* muñar > muar] *{ağız} is.* Pınar. [DS]

mu'araza, [Ar. ʿarż > muʿāraża معارضه] *(mua:raza) {OsT} is.* **1.** Kavga; çekişme. **2.** Karşı çıkma; karşı görüşte olma; muhalefet.

muare, [Fr. moire] *is.* **1.** Özel bir baskıdan geçirilerek yanardöner parıltılar kazandırılmış kumaş; hareli kumaş. **2.** *sf.* (Elbise için) bu kumaştan yapılmış olan.

mu'arefe, [Ar. ʿirfān > muʿārefe معارفه] *(mua:refe)* *{OsT} is.* Karşılıklı bilip tanıma; tanışma; tanışıklık.

mu'arekât, [Ar. muʿāreke > muʿārekāt معاركات] *(mua:rekâ:t) {OsT} is.* Savaşlar; kavgalar; vuruşmalar.

mu'areke, [Ar. ʿark > muʿāreke معاركه] *(mua:reke)* *{OsT} is.* Savaş; kavga; vuruşma.

mu'arız, [Ar. ʿarż > muʿārażа > muʿārıż معارض] *(mua:rız) {OsT} sf.* Karşı gelen; karşı çıkan; muhalefet eden; muhalif.

mu'arızîn, [Ar. muʿārıż > muʿārıżīn معارضين] *(mua:rızi:n) {OsT} is.* Karşı çıkanlar; karşı gelenler; karşı duranlar.

mu'arra, [Ar. ʿury > muʿarrā معرى] *(muarra:) {OsT} sf.* **1.** Tamamen soyunmuş; çıplak; soyunmuş. **2.** *mecaz.* Temizlenmiş; arınmış. **3.** *mecaz.* İlişiği kalmamış; kurtulmuş.

mu'arreb, [Ar. ʿarab > muʿarreb / muʿarrebe معرب / معربه] *{OsT} sf.* Aslı Arap değil iken Araplaştırılmış; Araplaşmış olan; Arapçalaştırılmış.

mu'arref, [Ar. ʿirfān > muʿarref / muʿarrefe معرف / معرفه] *{OsT} sf.* **1.** Ayrıntıları ile anlatılmış; tanımlanmış olan. **2.** Bilinen; tanınan; ünlü. **3.** *fel.* Tanımlı. **4.** *dbl.* Arap dilbilgisinde başında *-el* harf-i tarifi bulunan tamlama. **5.** *man.* Tanımlanmış; sınırlı. ☐ **mu'arrefün-bi'l-lām,** *dbl. Arap dilbilgisine göre harfi tarif almış olan kelime.*

mu'arrık, -ğı [Ar. ʿaraḳ *(ter)* > taʿrıḳ > muʿarrıḳ معرق] *{OsT} sf.* (İlaç vb. için) terletici.

mu'arrız, [Ar. ʿarż > taʿriż > muʿarrıż معرض] *{OsT} sf.* Tedirgin eden; dokunaklı söz söyleyen; taşlayan; taş atan.

mu'arrif, [Ar. ʿirfān > taʿrif > muʿarrif معرف] *{OsT} sf.* **1.** Tanımlayan; tarif eden; sınırlayan. **2.** *dbl.* Arapçada içinde harf-i tarif bulunan tamlama. **3.** *is.* Tekke veya camilerde hayır sahiplerinin isimlerini sayan derviş veya müezzin. **4.** *huk.* Noter, yargıç vb. resmî makam önünde bir kimsenin kimliğini, kişiliğini belirten ve açıklayan kimse.

mu'arrifan, [Ar. muʿarrif > muʿarrifān معرفان] *(muarrifa:n) {OsT} is.* **1.** Tanımlayanlar; tarif edenler. **2.** Padişahların yaptırdıkları camilerde müezzinlik yapanlar.

mu'arriye, [Ar. muʿarriye معريه] *{OsT} is. tıp.* Bir tür neşter.

mu'asare, [Ar. ʿaṣr > muʿāṣare / muʿāṣaret معاصره / معاصرت] *(mua:sare) {OsT} is.* Aynı çağda yaşamış olma; çağdaşlık.

mu'asat, [Ar. ʿiṣyān > muʿāṣāt معاصات] *(mua:sa:t)* *{OsT} is.* Başkaldırma; isyan etme.

mu'asere, [Ar. ʿusret > muʿāsere معاسره *(mua:sere)*] *{OsT} is.* **1.** Zorluk; güçlük. **2.** Yoksulluk; fakirlik.

mu'asfer, [Ar. muʿaṣfer معصفر] *{OsT} sf.* **1.** Safranla boyanmış gibi. **2.** *mecaz.* Sararmış.

mu'asır, [Ar. ʿaṣr >muʿāṣare / muʿāṣır معاصر] *(mua:sır) {OsT} sf.* **1.** Aynı çağda yaşayan; çağdaş. **2.** Çağın şartlarına ve gereklerine uygun; modern; çağdaş.

mu'asırîn, [Ar. muʿāṣır > muʿāṣırīn معاصرين] *(mua:sıri:n) {OsT} is.* Aynı çağda yaşayanlar; çağdaş olanlar; çağdaşlar.

muasırlaşma, [muasır-la-ş-ma] *is.* Muasırlaşmak eylemi veya durumu; çağdaşlaşma.

muasırlaşmak, [muasır-la-ş-mak] *dönşl. f. [-ır]* İçinde bulunduğu çağın gereklerine ve çağa ayak uydurmak; çağdaşlaşmak.

muasırlaştırma, [muasır-la-ş-tır-ma] *is.* Çağın gereklerine uygun davranmasını sağlama durumu ve eylemi; çağdaşlaştırma.

muasırlaştırmak, [muasır-la-ş-tır-mak] *gçl. f. [-ır]* Çağın gereklerine uygun davranmasını sağlamak; çağdaşlaştırmak.

mu'asi, [Ar. ʿiṣyān>muʿāṣī / muʿāṣīye معاصى / معاصيه] *(mua:si:) {OsT} sf.* İsyan eden; başkaldıran; isyankâr.

mu'asker, [Ar. ʿasker > muʿasker معسكر] *{OsT} is.* **1.** Askerî karargâh. **2.** Bir askerî karargâhta genel kurmayın bulunduğu yer.

mu'assel, [Ar. ʿasel *(bal)* > muʿassel معسل] *{OsT} sf.* İçine bal karıştırılmış olan; ballı.

mu'assıre, [Ar. muʿassıre معصره] *{OsT} sf. fiz. Büzgen.*

mu'aşaka, [Ar. ʿaşḳ > muʿāşaḳa معاشقه] *(mua:şaka)* *{OsT} is.* Karşılıklı sevgi; sevişme; âşıktaşlık etme; flört.

mu'aşeret, [Ar. ʿişret *(birbiri ile iyi geçinme)* > muʿāşeret معاشرت] *(mua:şeret) {OsT} is.* → muaşeret. ☐ **muāşeret-i nisvān,** *{OsT} Kadınlarla düşüp kalkma.*

muaşeret, [Ar. ʿişret *(birbiri ile iyi geçinme)* > muʿāşeret معاشرت] *(mua:şeret) {OsT} is.* Birbiri ile sosyal ilişkiler içinde bulunma. ☐ **muaşeret adabı,** *{OsT} Görgü kuralları; adab-ı muaşeret.*

mu'aşık, -ğı [Ar. ʿaşḳ > muʿāşaḳa > muʿāşıḳ معاشق] *{OsT} sf.* Sevgili; seven; âşık.

mu'aşir, [Ar. muʿāşeret > muʿāşir معاشر] *(mua:şir)* *{OsT} sf.* Birlikte yaşayan.

mu'aşiran, [Ar. muᶜāşir > muᶜāşirān معاشران] *(mua:-şira:n)* *{OsT}* *sf.* Birlikte yaşayan kimseler.

mu'aşşer, [Ar. ᶜaşer > muᶜaşşer معشر] *{OsT}* *sf.* **1.** On parçadan meydana gelen; onlu; onluk. **2.** On parçaya bölünen. **3.** Onda biri vergi olarak alınmış. **4.** *is.* On parçası olan şey. **5.** *ed.* Divan şiirinde her kıtası on mısradan oluşan şiir. **6.** *mat.* On köşesi ve on açısı bulunan geometrik şekil; ongen.

mu'aşşir, [Ar. ᶜaşer > muᶜaşşir معشر] *{OsT}* *is.* Ürünün onda birini vergi olarak toplayan memur; aşar memuru; öşürcü.

mu'atat, [Ar. ᶜaṭā > muᶜāṭāt معاطات] *(mua:ta.t)* *{OsT}* *is.* **1.** Verme. **2.** Bir şeyi elden verme.

mu'ateb, [Ar. ᶜitāb > muᶜāteb معاتب] *(mua:teb)* *{OsT}* *is.* Azarlanan; azar işiten. ⧉ **muateb olmak,** *Azarlanmak; paylanmak.*

mu'atebe, [Ar. ᶜitāb > muᶜātebe معاتبه] *(mua:tebe)* *{OsT}* *is.* Paylama; azarlama; çıkışma.

mu'atib, [Ar. ᶜitāb > muᶜātib معاتب] *(mua:tip)* *{OsT}* *is.* Azarlayan; paylayan; çıkışan.

mu'attal, [Ar. ᶜaṭālet > muᶜaṭṭal معطل] *{OsT}* *sf.* **1.** Kullanılmaz duruma geldiği için terk edilmiş; bırakılmış; battal olmuş. **2.** İşe yaramaz; boş. **3.** Başıboş gezen; işsiz.

mu'attar, [Ar. ᶜıṭr > muᶜaṭṭar معطر] *{OsT}* *sf.* **1.** Güzel kokulu; ıtır. **2.** *bot.* Bir tür lale. ⧉ **mu'attar-sāz,** *{OsT}* Bir şeyi veya bir yeri güzel kokulu hale getiren.

mu'attıs, [Ar. ᶜāṭs > muᶜaṭṭıs معطس] *{OsT}* *sf.* Aksırtıcı; aksırtan.

mu'attış, [Ar. ᶜaṭş > muᶜaṭṭış معطش] *{OsT}* *sf.* Susatan; susatıcı.

mu'avaza, [Ar. ᶜivaż *(karşılık)* > muᶜāvaża معاوضه] *(mua:vaza)* *{OsT}* *is.* Bir şeyi başka bir şeye karşılık olarak verme; değiş tokuş; trampa.

mu'avazatan, [Ar. muᶜāvaża > muᶜāvażatan معاوضةً] *(mua:vaza'tan)* *{OsT}* *zf.* Değiş tokuş yoluyla; trampa ederek.

mu'avedet[1], [Ar. ᶜadet > muᶜāvedet معاودت] *(mua:vedet)* *{OsT}* *is.* Alışkanlık hâline getirme; huy edinme; alışkanlık edinme.

mu'avedet[2], [Ar. ᶜavdet > muᶜāvedet معاودت] *(mua:vedet)* *{OsT}* *is.* Geri dönme; geri dönüş; dönme.

mu'avenat, [Ar. muᶜavenet > muᶜāvenāt معاونات] *(mua:vena:t)* *{OsT}* *is.* Yardımlar.

mu'avenet, [Ar. ᶜavn > muᶜāvenet معاونت] *(mua:venet)* *is.* Yardım. ⧉ **muavenet etmek,** *Yardım etmek.*|| **mu'āvenet-i māneviye,** *{OsT}* *Manevi yardım.*|| **mu'āvenet-i nakdiye,** *{OsT}* *Para yardımı.*

mu'avid[1], [Ar. ᶜavdet > muᶜāvid معاود] *(mua:vid)* *{OsT}* *sf.* Geri dönen.

mu'avid[2], [Ar. ᶜadet > muᶜāvid معاود] *(mua:vid)* *{OsT}* *sf.* (....) âdetinde olanlar.

mu'avin, [Ar. ᶜavn *(yardım)* > muᶜāvin / muᶜāvine معاون / معاونه] *(mua:vin)* *{OsT}* *sf.* → muavin.

muavin, [Ar. ᶜavn *(yardım)* > muᶜāvin / muᶜāvine معاون / معاونه] *(mua:vin)* *{OsT}* *sf.* **1.** Yardım eden. **2.** *is.* Yardımcı. **3.** Bir memur, yönetici vb.nin işinde yardımcı olan, yokluğunda işini üzerine alan kimse.

muavinlik, -ği [muavin-lik] *(mua:vinlik)* *is.* Yardımcı olma durumu; yardımcılık.

mu'avvak, [Ar. ᶜavḳ > muᶜavvaḳ معوق] *(mua:vvak, k kalın söylenir)* *{OsT}* *sf.* (Bir konu, bir mesele, bir iş için) geriye bırakılan; askıda kalmış; ertelenmiş; geriye bırakılmış.

mu'avvec, [Ar. ᶜivec > muᶜavvec معوج] *{OsT}* *sf.* **1.** Düzgün olmayan; doğru olmayan; eğri büğrü; eğri. **2.** Kemerli; eğik. **3.** *is.* *hat.* Hat sanatında İsmayıl Hakkı Baltacıoğlu'nun bulduğu, harfleri yılan gibi kıvrık bir yazı türü.

mu'avvece, [Ar. muᶜavvece معوجه] *{OsT}* *is.* İmbiğin deve boynu gibi eğri şişesi.

mu'avvez, [Ar. muᶜavveẕ معوذ] *{OsT}* *is.* **1.** Gerdanlık geçirilecek yer. **2.** Muska, nazarlık yeri.

mu'avvezetan, [Ar. muᶜavveẕetān معوذتان] *(muavvezeta:n)* *{OsT}* *is.* → muavvizeteyn.

mu'avvezeteyn, [Ar. muavviẕeteyn معوذتين] *{OsT}* *is.* → muavvizeteyn.

mu'avvik, [Ar. ᶜavḳ > muᶜāvviḳ معوق] *(mua:vvik, k kalın söylenir)* *{OsT}* *sf.* Bir konuyu, bir meseleyi bir işi geriye bırakan; askıda bırakan; oyalayan; geciktiren.

mu'avvizat, [Ar. muᶜavviẕe > muᶜavviẕāt معوذات] *(muavviza:t)* *{OsT}* *is.* Sığındırıcı sureler; İhlas, Felak ve Nas surelerinin üçüne birden verilen ad.

mu'avvizeteyn, [Ar. muᶜavviẕe > muᶜavviẕeteyn معوذتين] *{OsT}* *is.* Sığındırıcı iki sure; Felak ve Nas surelerinin ikisine birden verilen ad.

mu'ayede, [Ar. ᶜid / ᶜiyd > muᶜāyede معايده] *(mua:yede)* *{OsT}* *is.* **1.** Birbirinin bayramını kutlama; bayramlaşma. **2.** İmparatorluk döneminde yüksek dereceli devlet memurlarının huzura çıkarak padişahın bayramını tebrik etmeleri için düzenlenen tören.

mu'ayene, [Ar. ᶜayn > muᶜāyene معاينه] *(mua:yene)* *{OsT}* *is.* → muayene.

muayene, [Ar. ʿayn > muʿāyene معاینه] *(mua:yene) {OsT} is.* **1.** Bir kimsenin hasta olup olmadığını veya hastalığının bulunduğu yeri öğrenmek için yapılan klinik ve laboratuar araştırmalarının tümü; tıbbî bakımdan inceleme. **2.** Bir şeyi veya kimseyi inceleme; yoklama; araştırma. **3.** *is. tasvf.* Müşahedeye dayanan keşif sonunda Tanrının vasıtasız olarak görülebilmesi. ☐ **muayene etmek,** *1. Bir kimsenin hasta olup olmadığını veya hastalığının bulunduğu yeri öğrenmek için hekim tarafından klinik ve laboratuar incelemesi yapmak. 2. Bir şeyin istenilen nitelikte olup olmadığını tekniğine uygun olarak incelemek; tetkik etmek.*|| **muayene olmak,** *Hasta olup olmadığını veya hastalığının bulunduğu yeri öğrenmek ve tedavi olmak amacıyla bir hekime başvurarak klinik ve laboratuar incelemesi yaptırmak.*

muayeneci, [muayene-ci] *is.* Muayene eden; yoklayan; araştıran; inceleyen.

muayenehane, [Ar. muʿāyene +Far. -ḫāne معاینه خانه] *(mua:yeneha:ne) {OsT} is.* Hekimlerin hasta muayene ettiği yer.

mu'ayere, [Ar. ʿayār > muʿāyere معایره] *(mua:yere) {OsT} is.* Ayar etme; ayarlama.

mu'ayin, [Ar. ʿayn > muʿāyin معاین] *(mua:yin) {OsT} sf.* **1.** Görülmüş olan. **2.** Kesin olarak belli olan.

mu'ayyeb, [Ar. ʿayb > muaʿayyeb معیب] *{OsT} sf.* Ayıplanmış.

mu'ayyebat, [Ar. muaʿayyeb > muaʿayyebāt معیبات] *(muayyeba:t) {OsT} sf.* Ayıplanan, kınanan işler ve davranışlar.

mu'ayyen, [Ar. ʿayn > taʿyin > muʿayyen / muʿayyene معین / معینه] *{OsT} sf.* → muayyen.

muayyen, [Ar. ʿayn > taʿyin > muʿayyen / muʿayyene معین / معینه] *{OsT} sf.* **1.** Kesin olarak belirlenmiş; belli; kesin. **2.** Kararlaştırılan; tespit edilen. ☐ **muayyen günler,** *Kadınların âdet gördükleri günler.*

mu'ayyenat, [Ar. muʿayyen > muʿayyenāt معینات] *(muayyena:t) {OsT} is.* Asker ve memurlara belirli sürelerle verilen erzak.

mu'ayyeniyet, [Ar. muʿayyen > O. T. muʿayyeniyyet معینیت] *is.* Belli olma durumu; bellilik; muayyenlik.

muayyeniyetçilik, -ği [muayyeniyet-çi-lik] *is. fel.* Belirlenimcilik.

muayyenlik, -ği [muayyen-lik] *is.* Belli olma durumu; bellilik; muayyeniyet.

mu'ayyin, [Ar. taʿyin > muʿayyin معین] *{OsT} sf.* Belirten; sınırları koyan; saptayan; tayin eden.

mu'azadet, [Ar. ʿażd > muʿāżadet معاضدت] *(mua:zadet) {OsT} is.* Yardım etme.

mu'azala, [Ar. muʿāẓala معاظله] *(mua:zala) {OsT} is.* Bir beytin anlamının başka bir beyitle tamamlanması.

mu'azere, [Ar. ʿöẕr > muʿāẕere معاذره] *(mua:zere) {OsT} is.* Özür belirtip af dileme; özür dileme.

mu'azıd, [Ar. muʿāżıd معاضد] *(mua:zıd) {OsT} sf.* Yardım eden.

mu'azzam, [Ar. ʿaẓm > muʿaẓẓam / muʿaẓẓama معظم / معظمه] *{OsT} sf.* → muazzam.

muazzam, [Ar. ʿaẓm > muʿaẓẓam / muʿaẓẓama معظم / معظمه] *{OsT} sf.* **1.** Son derece büyük; çok kocaman; çok iri; koskocaman. **2.** Ulu; muhteşem; yüce. **3.** Alışılmışın dışında; alışılmışın sınırlarını aşan; olağanüstü. **4.** *mecaz.* Çok kudretli; güçlü; önemli.

mu'azzamat, [Ar. muʿaẓẓam > muʿaẓẓamāt معظمات] *(muazzama:t) {OsT} is.* Büyük, önemli ve ağır işler.

mu'azzeb, [Ar. ʿaẕāb > muʿaẕẕeb / muʿaẕẕebe معذب / معذبه] *{OsT} sf.* → muazzep.

mu'azzel, [Ar. taʿẕīl > muʿaẕẕel معذل] *{OsT} sf.* **1.** Ayıplanmış. **2.** Azarlanmış; paylanmış.

muazzep, -bi [Ar. ʿazāb > muʿazzeb معذب] *sf.* Acı, sıkıntı ve azap çeken. ☐ **muazzep etmek,** *Azap çektirmek; acı ve sıkıntı vermek.*|| **muazzep olmak,** *Acı ve sıkıntı çekmek; azap çekmek.*

mu'azzez, [Ar. ʿizzet > muʿazzez / muʿazzeze معزز] *{OsT} sf.* **1.** Saygı duyulan; saygı beslenen; saygı ile karşılanan; izzetli. **2.** Kutsal; aziz. **3.** Üstün; değerli.

mu'azzezen, [Ar. muʿazzez > muʿazzezen معززاً] *(muazze'zen) {OsT} zf.* Ağırlanarak; saygı duyularak; ikram olunarak.

mu'azzib, [Ar. ʿaẕāb > muʿaẕẕib معذب] *{OsT} sf.* **1.** Acı çektiren; eziyet eden; azap veren. **2.** Takılan; şakacı; muziplik eden.

mu'azzir, [Ar. ʿöẕr > muʿaẕẕir معذر] *{OsT} sf.* Yalan özür bildiren; sahte gerekçe ileri süren; yalan yere özür beyan eden.

mubah, [Ar. ibāḥa > mubāḥ مباح] *(muba:h) {OsT} sf.* **1.** Dinî bakımdan yapılmasında sakınca olmayan; yapılmasında sevap, yapılmamasında günah bulunmayan. **2.** *gnşl.* Bir amaç uğruna yapılmasında sakınca görülmeyen; meşru sayılan; sakıncasız. **3.** *huk.* Yapılması veya yapılmaması şer'an mümkün ve eşit değerde olan. **4.** *huk.* Kimsenin mülkiyetinde olmadan serbestçe yararlanılabilen. ☐ **mubah görmek,** *Yapılmasında herhangi bir sakınca bulmamak; sakıncasız bulmak; hoş görmek.*

mubahat, [Ar. mubāḥāt مباحات] *(muba:ha:t)* *{OsT}* *is.* Sakıncasızlar; mubah olan şeyler.

mubahhal, [Ar. mubaḫḫal مبخّل] *{OsT}* *sf.* (Kişi için) cimrilikle itham edilmiş; cimri denilmiş.

mubahiyet, [Ar. mubāḥiyyet مباحيت] *(muba:hiyet)* *{OsT}* *is.* Sakıncasız olma durumu; mubahlık; sakıncasızlık.

mubalağa, [Ar. mubālaġa مبالغه] *(muba:lâğa)* *{OsT}* *is.* Abartma.

mubasaka, [Ar. mubāṣaḳa مباصقه] *(muba:saka)* *{OsT}* *is.* Tükürme.

mubasara, [Ar. başar > mubāṣara مباصره] *(muba:sara)* *{OsT}* *is.* → mübasara.

mubassır, [Ar. başar > mubaṣṣır مبصر] *{OsT}* *is.* **1.** Gözetleme işini yapan; bakıcı; bekleyici. **2.** Eskiden okullarda öğrencilerin durumu ile ilgilenen ve düzeni sağlayan kimse; gözetmen. **3.** Gümrüklerde arama işini yapan görevli.

mubataşa, [Ar. batş > mubāṭaşa مباطشه] *(muba:taşa)* *{OsT}* *is.* → mübataşa.

mubattın, [Ar. batn > mubaṭṭın مبطن] *{OsT}* *sf.* **1.** Kin tutan. **2.** İçinden pazarlıklı. **3.** Karnı zayıf ve içine çökük olan.

mubaya'a, [Ar. beyᶜ > mubāyaᶜa مبايعه] *(muba:yaa)* *{OsT}* *is.* Satın alma. ⊡ **mubaya'a ağnamı,** *İmparatorluk döneminde belirli bir fiyat karşılığında küçük baş hayvan alım işi.*|| **mubaya'a etmek,** *Satın almak.*|| **mubaya'a memuru,** *Bir kurum veya kuruluşta satın alma işlerini yürüten görevli.*|| **mubaya'a zahiresi,** *İmparatorluk döneminde devlet tarafından üreticiden satın alınan tahıl.*

mubaya'at, [Ar. mubāyaᶜāt مبايعات] *(muba:yaa:t)* *{OsT}* *is.* Satın almalar. ⊡ **mubaya'atta bulunmak,** *Satın almak.*

mubayaacı, [mubayaa-cı] *(muba;yaacı)* *{OsT}* *is.* **1.** Satın alan kimse; alıcı. **2.** İmparatorluk döneminde devlet adına tahıl satın almak veya darphane adına tedavülden kalkan paraları toplamakla görevli memur. **3.** Borsada kendi adına fakat başkasının hesabına mal alan kimse.

mubayça, [papatya > bubaçça > mubayça] *{ağız}* *is.* Papatya. [DS]

mubed, [Far. mūbed موبد] *(mu:bed)* *{OsT}* *is.* → mubid.

mubedan, [Far. mūbedān موبدان] *(mu:beda:n)* *{OsT}* *is.* → mubidan.

mubez, Far. mūbeẕ موبذ] *(mu:bez)* *{OsT}* *is.* → mubid.

mubid, [Far. mūġ-bid موبد] *(mu:bid)* *{OsT}* *is.* **1.** Zerdüştlerin din adamı; Mecusi rahibi. **2.** Düşünür; hakîm; feylesof. **3.** Akıllı, tedbirli adam.

mubidan, [Far. mūbid > mūbidān موبدان] *(mu:bida:n)* *{OsT}* *is.* Zerdüştlerin din adamlarının başkanı.

mubtal, -li [Ar. ibṭāl > mubṭāl مبطال] *(mubta:l)* *{OsT}* *sf.* İptal edilmiş; yürürlükten kaldırılmış; hükümsüz bırakılmış.

mubtıl, -li [Ar. ibṭāl > mubṭıl مبطل] *{OsT}* *sf.* İptal eden; yürürlükten kaldıran.

muca, [? muca] *{ağız}* *is.* Ceviz içinin dörtte biri. [DS]

mucça, [? muc-ça] *{ağız}* *sf.* Gereksiz, boş. [DS]

muceb, [Ar. vücūb > mūceb موجب] *(mu:ceb)* *{OsT}* *sf.* **1.** Gereken; gerekmiş. **2.** *is.* Bir söz veya buyruğun doğurduğu sonuç; netice. **3.** Yetkili bir kimsenin kendisine sunulan evrakı onayladığını gösteren işaret; paraf. **4.** Bir buyruk veya fermanın anlam ve gerekçesini açıklayan yazı; gerekçe. ⊡ **mūceb-i akit,** *{OsT}* *Sözleşmenin gerektirdiği şey.*|| **mūceb-i cināyet,** *{OsT}* *Cinayetin hükmü; kısas, diyet vb. gerektirdiği şey.*

mu'cem, [Ar. ᶜacem > muᶜcem / muᶜceme معجم] *(mu-cem)* *{OsT}* *sf.* **1.** (Harf için) noktalı; noktalanmış. **2.** *is.* Bir bilimi ayrıntılarıyla belirten eser; kitap. **3.** *ed.* Arap alfabesinin yalnızca noktalı harfleri ile yazılmış şiir; cevher. **4.** *ed.* Ebcet hesabı ile tarih düşürmede yalnız noktalı harflerin değerlendirildiği uygulama; cevher.

mucer, [Ar. ecr > icār > mūcer موجر] *(mu:cer)* *{OsT}* *sf.* Kiraya verilen; kiraya verilmiş; kiralanan.

mucez, [Ar. vecz > icāz > mūcez / mūceze موجز / موجزه] *(mu:cez)* *{OsT}* *sf.* **1.** (Yazı için) kısa ve özlü; derli toplu. **2.** *is.* *hat.* Eski yazıda bir yazı tarzı.

muci, [Ar. vecā > icā > mūcī موجى] *(mu:ci:)* *{OsT}* *sf.* Acı veren; can yakan; ağrıtan; acıtan.

muci, -i'ı [Ar. vecaᶜ > mūciᶜ موجع] *(mu:ci)* *{OsT}* *sf.* Elem veren.

mu'cib, [Ar. ᶜaceb > iᶜcāb > muᶜcib معجب] *{OsT}* *sf.* Şaşırtan; insanı hayrete düşüren; şaşkınlık veren.

mucib, [Ar. vücūb > icāb > mūcib معجب] *(mu:cib)* *{OsT}* *sf.* → mucip. ⊡ **mūcib-i ār,** *{OsT}* *Yüz kızartıcı; utanç verici.*|| **mūcib-i hayā** *{OsT}*, *Yüz kızartıcı; utanç verici.*|| **mūcib-i sebeb,** *{OsT}* *huk. Gerekçe.*|| **mūcib-i tahallî,** *{OsT}* *Süslenme sebebi.*|| **mūcib-i teyakkuz,** *{OsT}* *Uyanıklığı gerektiren.*

mucibat, [Ar. vücūb > icāb > mūcibāt موجبات] *(mu:ciba:t)* *{OsT}* *is.* Nedenler; sebepler; gerekçeler.

mu'cibe, [Ar. ᶜaceb > iᶜcāb > muᶜcibe معجبه] *{OsT}* *is.* Hayrete düşüren şey; şaşkınlık veren şey.

mucibe, [Ar. icāb > mūcibe موجبه] *(mu:cibe)* *{OsT}* *sf.* **1.** Gereken; gerektiren; lazım gelen. **2.** *is.* Neden;

sebep; vesile. **3.** Öbür dünyada ceza veya ödülü gerektiren şey. **4.** *mant.* Olumlu.

mucibince, [muci(p)-ince] *(mu:cibince) {OsT} zf.* Gereğince.

mucid, [Ar. vücūd>icād>mūcid موجد] *(mu:cid) {OsT} sf.* → mucit. ⊟ **mūcid-i hakîkî,** *1. Gerçek mucit. 2. Allah.*

mucip, -bi [Ar. vücūb > icāb > mūcib موجب] *(mu:cip) {OsT} sf.* **1.** Gerektiren; gerektirici. **2.** *is.* Neden; sebep; vesile. **3.** *huk.* Devlet örgütünde karar verme yetkisine sahip bir makama sunulan konu, işlem vb. uygulamanın o makam tarafından uygun bulunması, onay görmesi. **4.** *huk.* İcapta bulunan kimse. ⊟ **mucip çekmek,** *İşlemin uygunluğunu onaylamak; işlemin gereğinin yapılması için izin vermek.*|| **mucip göstermek,** *fel. Olumlamak.*|| **mucip olmak,** *Gerektirmek; neden olmak; yol açmak; icap ettirmek; sebep olmak.*|| **mucip sebep,** *Gerekçe.*|| **mucipten çıkmak,** *(İşlem için) yetkili makam tarafından uygun görülmek; onaylanmak.*

mu'cir, [Ar. muᶜcir معجر] *{OsT} is.* Bir tür kadın başörtüsü.

mucir, [Ar. ecr > icār > mūcir موجر] *(mu:cir) {OsT} sf.* **1.** Kiraya veren; kiralayan. **2.** *is.* Kiraya veren kimse; kiralayıcı.

mucit, -di [Ar. vücūd > icād > mūcid موجد] *(mu:cit) sf.* **1.** Yaratıcı. **2.** *is.* Yeni bir şey ortaya koyan kimse; yeni bir buluş sahibi; icatçı.

mu'ciz, [Ar. ᶜacz > muᶜciz معجز] *(mu:ciz) {OsT} sf.* Başkalarını geride bırakan; âciz düşüren. ⊟ **mu'ciz beyan,** *{OsT} Anlatımı ve söyleyişi başkalarına benzemeyen eser veya yazar.*|| **mu'ciz-dem,** *{OsT} Mucize nefesli; nefesiyle başkalarını âciz düşüren.*|| **mu'ciz-edā,** *{OsT} Davranışları, kimsenin yapamayacağı kadar üstün nitelikte olan.*

muciz[1], [Ar. vecz > mucīz مجيز] *(muci:z) {OsT} sf.* İzin veren; icazet veren.

muciz[2], [Ar. vecz > muciz موجز] *(mu:ciz) {OsT} sf.* **1.** Derli toplu, kısa ve özlü; kısaltılmış; özetlenmiş. **2.** Özlü bir duruma getiren; kısaltan; özleştiren; özetleyen.

mu'cizat, [Ar. muᶜcize > muᶜcizāt معجزات] *(mu:ciza:t) {OsT} is.* Gerçekliğine inanılması güç şeyler; mucizeler.

mu'cize, [Ar. ᶜacz > muᶜcize معجزه] *(mu-cize) {OsT} is.* → mucize. ⊟ **mu'cize-gū(y),** *{OsT} Mucize gibi, mucizeyi andırır şekilde söz söyleyen.*|| **mu'cize-kâr,** *{OsT} Mucizeli.*|| **mu'cize-nümā,** *{OsT} Mucize gösteren. 2. Mucize derecesinde olağanüstü işler yapan.*

mucize, [Ar. ᶜacz > muᶜcize معجزه] *(mu:cize) is.* **1.** İnsan aklının kavrama ölçülerini aşan, doğa yasalarının dışma çıkan, düşünce ilkelerine değil de dinî inanca dayanan ve ilahî bir müdahale ile açıklanabilen olay. **2.** *gnşl.* İnsan aklının alamayacağı şey. **3.** Şaşırtıcı, olağanüstü şey; hayranlık uyandırıcı, olağan dışı durum; tansık. **4.** Kendi türünde olağanüstü şey; harika. **5.** Şaşılacak rastlantı; beklenmedik şans. **6.** *din.* Allah tarafından peygamber olarak gönderilen kimsenin, kendisine inanmayanlara, Allah'ın elçisi olduğunu kanıtlamak üzere Allah'ın yardım ve izniyle gerçekleştirdiği, doğa yasalarına aykırı olay veya olaylar. **7.** *sf. mecaz.* Olağanüstü; etkisi şaşırtıcı ve beklenmedik olan. ⊟ **mucize eseri,** *Düşünülmedik, beklenmedik, umulmadık biçimde; mucizeye benzer tarzda; mucize sayılması gerekir biçimde; mucize kabilinden.*|| **mucize göstermek,** *1. (Peygamber için) Allah'ın yardım ve izniyle inanmayanlara Allah tarafından desteklendiğini kanıtlamak üzere doğa olaylarına aykırı bir olay gerçekleştirmek. 2. mecaz. Olağanüstü bir başarı göstermek.*|| **mucize kabilinden,** *Düşünülmedik, beklenmedik, umulmadık biçimde; mucizeye benzer tarzda; mucize sayılması gerekir biçimde; mucize eseri.*

mucizeli, [mucize-li] *sf.* Mucizeyi andıran; anlaşılmaz; kavranamaz; inanılmaz durumda olan; çok hayret veren.

mu'cizevi, [Ar. muᶜcize > muᶜcizevī معجزوى] *(mucizevi:) {OsT} sf.* **1.** Mucize ile ilgili; mucizeyi andıran. **2.** Mucize gibi.

mucmuluk, -ğu [mucmur-uk] *{ağız} sf.* **1.** → mucmuruk. **2.** *is.* Oburluk. **3.** İri yarı kimse. [DS]

mucmurluk, -ğu [mucmur-uk] *{ağız} sf.* → mucmuruk. [DS]

mucmuruk, -ğu [mucmur-uk] *{ağız} sf.* Obur. [DS]

mucu, [? mucu] *{ağız} is.* Domuz yavrusu. [DS]

mucuf, [? mucuf] *{ağız} sf.* Söz getirip götüren; dedikoducu; bir kimseyi arkadan yeren. [DS]

mucuk[1], **-ğu** [mucuk] *{ağız} sf.* **1.** (Kişi için) cüce. **2.** (Kişi) küçük ve çekik gözlü. **3.** (Göz için) çipil. **4.** (Nesne için) çok kısa kesilmiş. **5.** *is.* Sevimli, güzel göz. [DS]

mucuk[2], **-ğu** [? mucuk] *{ağız} is.* Domuz yavrusu. [DS]

mucuk[3], **-ğu** [Erme. mžex] *{ağız} is.* **1.** Bir tür küçük sinek; tatarcık. **2.** Küçük böcek. [DS]

mucuk[4], **-ğu** [? mucuk] *{ağız} is.* Oyunda, ebe olan kişi. [DS]

mucuk[5], **-ğu** [? mucuk] *{ağız} is.* **1.** Kaydırak oyununda kullanılan yuvarlak ve yassı taş. **2.** Topaç. [DS]

mucur[1], [Erme. mucir / mocir] *is.* → mıcır[2].

mucur[2], [? mucur] *{ağız} is.* Trahom. [DS]

mucur[3], [? mocur / mucur] *{ağız} is.* Sekiz kilo alabilen tahıl ölçeği. [DS]

mucurum, [mucur-um] *{ağız} sf.* Yatalak; topal; kötürüm. [DS]

muç, [Erme. murç] *{ağız} is.* → murç. [DS]

muçhuluk, -ğu [muçhu-luk] *{ağız} is.* Oburluk. [DS]

muçine, [Far. mü-çīne موچینه] *(mu:çi:ne) {OsT}* is. Cımbız.

muço, [İt. mozzo] *(mu'ço) is.* **1.** Gemilerde çalışan küçük yaşlı tayfa yamağı; miço. **2.** Meyhaneci çırağı.

muçu[1], [İt. mozzo => muço > muçu] *{ağız} sf.* **1.** (Kişi için) kısa boylu ve şişman. **2.** (Kişi için) kıvırcık saçlı.

muçu[2], [İt. mozzo] *{ağız} is.* Yabancı ulusların çocukları. [DS]

muçu[3], [İt. mozzo] *{ağız} is.* **1.** İşçi; emekçi. **2.** Hizmetçi. **3.** Hela temizleyicisi. **4.** Pis adam. **5.** Yapı işlerinde çalışan işçi. [DS]

muçu[4], [? muçu] *{ağız} is.* Katır. [DS]

muçu[5], [? muçu] *{ağız} is.* Topaç. [DS]

muçu[6], [? mucur / muçu] *{ağız} is.* → mucur[3]. [DS]

muçuhlamak, [uç-uk-la-mak / muçuḫ-la-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(u)-yor]* Uçuklamak. [DS]

muçul, [? muçul] *{ağız} is.* Filiz. [DS]

muçur, [mucur / muçur] *{ağız} is.* → mucur[3]. [DS]

mud[1], [bıd / bud / mud *(yans.)*] *ünl.* Kendi kendine söylenme, mırıldanma, homurdanma bildiren yansımalı gövde. ⊡ **mud mud demek,** *{ağız} Söylenmemesi gereken söze söyleyecekmiş gibi yapmak; ağzında gevelemek.* [DS]

mud[2], [Far. müd مود] *(mu:d) {OsT} is. zool.* Tavşancıl.

muda, [Ar. vedᶜ > müdaᶜ مودى] *(mu:da:) {OsT} sf.* Emanet bırakılmış.

mudabak, [? mudabak] *{ağız} sf.* Cansız; zayıf. [DS]

mudalla, -aı [Ar. ḍılᶜ > muḍallaᶜ مضلع] *{OsT} is. mat.* Çokgen; poligon.

mudamık, -ğı [muda-mık] *{ağız} sf.* Tıpatıp; uygun. [DS]

mudara[1], [Far. madara > mudara] *{ağız} sf.* **1.** Beceriksiz. **2.** (Kişi için) önemsiz; şöyle böyle. [DS]

mudara[2], [Far. madara] *{ağız} sf.* **1.** Zayıf; cansız; güçsüz; işe yaramaz. **2.** Kötü; işe yaramaz; eğreti; çürük. [DS]

mudara[3], [Ar. medār => mudara] *{ağız} is.* Takat; güç. [DS]

mudara[4], [? mudara] *{ağız} sf.* Az; kıt. [DS]

mudara[5], [Ar. müdāhane => mudara] *{ağız} is.* Bir kimsenin, başka birine işi düşmesi; yardımına ihtiyaç duyması; minnet. [DS] ⊡ **mudara etmek,** *{ağız} Boyun eğip yalvarmak; minnet etmek.* [DS]

mudarebat, [Ar. muḍārebe > muḍārebāt مضاربات] *(muda:reba:t) {OsT} is.* **1.** Dövüşler; vuruşlar. **2.** *isl. huk.* Sermaye-emek ortaklıkları.

mudarebe, [Ar. ḍarb > muḍārebe مضاربه] *(muda:rebe) {OsT} is.* **1.** Dövüşme; vuruşma. **2.** *isl. huk.* Taraflardan birinin sermaye, diğerinin emek koyarak kurdukları şirket. ⊡ **mudārebe-yi mukayyede,** *{OsT} Yer, zaman, alıcı ve satıcının belirlendiği mudarebe.*|| **mudārebe-yi mutlaka,** *{OsT} Yer, zaman, alıcı ve satıcı kaydı konulmadan yapılan mudarebe.*

mudarib, [Ar. ḍarb > muḍārib مضارب] *(muda:rib) {OsT} sf.* **1.** Dövüşen; vuruşan. **2.** *isl. huk.* Sermaye-emek ortaklığında emek koyan ortak.

mudavak[1], **-ğı** [? mudavak] *{ağız} sf.* (Kişi için) çok kaba. [DS]

mudavak[2], **-ğı** [? mudavak] *{ağız} sf.* **1.** Eğreti; hemen kırılacak veya kopacak gibi olan. **2.** Kusurlu. [DS]

mudavak[3], **-ğı** [? mudavak] *{ağız} sf.* (İş için) baştan savma yapılmış; beğenilmeyen nitelikte. [DS]

mudavak[4], **-ğı** [? mudavak] *{ağız} sf.* Kötü; işe yaramaz; çürük. [DS] ⊡ **mudavak olmak,** *{ağız} (İşleyen, çalışan alet, makine vb. için) işe yaramaz duruma gelmek.* [DS]

mudbık, -kı [Ar. dıbḳ > mudbıḳ مدبق] *{OsT} sf. ed.* Söyleyişi süslü; tumturaklı.

mudcer, [Ar. żucret / ḍucret > iḍcār > muḍcer مضجر] *{OsT} sf.* Sıkıntılı; üzgün; gamlı.

mudcir, [Ar. żucret / ḍucret > iḍcār > muḍcir مضجر] *{OsT} sf.* Sıkıntı veren; üzen; kederlendiren.

mudhak, -ki [Ar. ḍaḥk > muḍḥak مضحك] *{OsT} sf.* Güldüren; güldürücü.

mudhik, [Ar. ḍıḥk => muḍḥik مضحك] *(h, kalın söylenir) {OsT} sf.* Güldürücü.

mudhikat, [Ar. muḍḥike > muḍḥikāt مضحكات] *(mudhika:t) {OsT} is.* Gülünecek şeyler; komediler. ⊡ **muhikāt-ı dehr,** *{OsT} Zamanın gülünç şeyleri.*

mudhike, [Ar. iḍḥāk > muḍḥike مضحكه] *(h kalın söylenir) {OsT} is.* Gülünecek şey; komedi.

mudi[1], **-i'ı** [Ar. vedᶜ > idaᶜ > mūdiᶜ مودع] *(mu:di) {OsT} sf.* **1.** Emanet bırakan; veren. **2.** Bankaya para yatıran. **3.** *is.* Her an çekmek veya kullanabilmek üzere bankada hesap açtıran kimse. **4.** *huk.* Taşınır bir şeyi emanet bırakan kimse. **5.** *isl. huk.* Emanet veren kişi.

mudi[2], **-i'i** [Ar. żiyā' > muḍī' / muḍī'e مضى / مضيئه] *is.* Işık veren; parlayan; aydınlatan.

mudik, -kı [Ar. ḍīḳ > muḍīḳ مضيق] *(mudi:k, k kalın söylenir) {OsT} sf.* Sıkan; darlaştıran; darlaştırıcı.

mu'dil, [Ar. ᶜuḍūl > iᶜḍāl > muᶜḍil / muᶜḍile معضل / معضله] *(mu-dil) {OsT} sf.* **1.** Zor; güç; çetin. **2.** *fel.* Karmaşık.

mudil, -lli [Ar. ḍalālet > iḍlāl > muḍill / muḍille مضل / مضله] *{OsT} sf.* Doğru yoldan saptıran; baştan çıkaran; dalalete düşüren. ⊡ **mudil fi'l,** *{OsT} dbl. Katışık fiil.*

mu'dilat, [Ar. muʿḍil > muʿḍilāt معضلات] *(mu:dila:t) {OsT} sf.* Zor olan işler; çözümü güç olan şeyler.

mu'dim, [Ar. iʿdām > muʿdim معدم] *(mu-dim) {OsT} sf.* Yok eden; öldüren; idam eden.

mudra, [Sansk. mudra] *(mu'dra) is.* **1.** Mühür. **2.** Hinduizm ve Budacılıkta parmaklarla yapılan ayin veya simgesel el hareketi.

muduk, -ğu [muduk] *{ağız} is.* Yavru katır; sıpa. [DS]

mudul[1], [Yun. moutoulia => mudul] *{ağız} is.* Nodul. [DS]

mudul[2], [Yun. moutoulia => mudul] *{ağız} is.* Tomurcuk. [DS]

mudullamak, [mudul-la-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(u) -yor]* **1.** (Ekin için) topraktan iğne ucu kadar çıkmak. [DS] **2.** Üvendire ile dürtmek.

mudullanmak, [mudul-la-n-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* Tomurcuklanmak. [DS]

mudullu, [mudul-lu] *sf* **1.** (Değnek için) ucunda çivi bulunan. **2.** *{ağız}* Üvendire. [DS] ⊡ **mudullu değnek,** *{ağız} Üvendire.* [DS]

mudur[1], [Sansk. mudre] *{eT} is.* Damga; mühür. [EUTS]

mudur[2], [? mudur] *{ağız} is.* Yaramaz erkek kedi. [DS]

muf, [Far. mīḫ > mıh / muf / mıf] *{ağız} is.* Çivi; mıh. [DS]

mufaddal, [Ar. faḍl > mufaḍḍal مفضل] *{OsT} sf.* Üstün kılınmış.

mufaddile, [Ar. mufaḍḍile مفضله] *{OsT} is.* Hz. Ali'yi diğer sahabeden üstün tutanlar.

mufagame, [Ar. faġam > müfāġame مفاغمه] *(müfa:-game) {OsT} is.* Öpme.

mufahham[1], [Ar. faḫāmet > mufaḫḫam مفخم] *{OsT} sf.* **1.** Ululuk, yücelik kazanmış; itibarlı; kerem sahibi. **2.** *is. din.* Kur'an-ı Kerim'in okunuşunda kaba ve kalın söyleyiş.

mufahham[2], [Ar. faḥm > mufaḥḥam مفحم] *{OsT} sf.* Kömürleşmiş; kömür durumuna gelmiş.

mufarakat, [Ar. farḳ > mufāraḳāt مفارقات] *(mufa:-raka:t) {OsT} is.* **1.** Ayrılma; uzaklaşma. **2.** Bir yeri terk etme. **3.** *isl. huk.* Evlenmenin fesih veya boşanma ile sona erdirilmesi; karı kocanın birbirinden ayrılmaları.

mufarık, [Ar. mufāraḳat > mufārıḳ مفارق] *(mufa:rık) {OsT} sf.* Ayrılmış; terk etmiş.

mufarrit, [Ar. tefriṭ > mufarriṭ مفرط] *(t, kalın söylenir) {OsT} sf.* Kusurlu ve eksik işleyen; kusurlu iş yapan.

mufasala, [Ar. mufāṣala مفاصله] *(mufa:sala) {OsT} is.* Ayrılma.

mufassal, [Ar. tafṣil > mufaṣṣal / mufaṣṣala مفصل / مفصله] *{OsT} sf.* Geniş kapsamlı; ayrıntılı. ⊡ **mufassal defteri,** *İmparatorluk döneminde toprakların kayda geçirilmesinde kullanılan defterlerden her biri.*

mufassalan, [Ar. mufaṣṣal > mufaṣṣalan مفصّلاً] *(mufassa'lan) {OsT} zf.* Ayrıntılı olarak; ayrıntılarıyla; kapsamlı olarak; etraflıca; inceden inceye.

mufassıl, [Ar. mufaṣṣıl مفصل] *{OsT} sf.* Uzun uzadıya anlatan; tafsil eden.

mufaz, [Ar. mufāż مفاض] *(mufa:z) {OsT} sf.* **1.** Taşkın. **2.** Çok; bol. **3.** Bereketli; feyizli. ⊡ **mufāzü'l-batn,** *{OsT} Göğsü ve karnı aynı hizada olan kimse.*

mufazala, [Ar. fażl > mufāżala مفاضله] *(mufa:zala) {OsT} is.* İyilikte ve meziyette biribiri ile yarışma.

mufazzal, [Ar. fażl > mufażżal مفضل] *{OsT} sf.* Başkalarından üstün tutulmuş; daha faziletli görülmüş.

mufazzaz, [Ar. mufażżaż مفضض] *{OsT} sf.* Gümüşlü; gümüş kaplı.

mufazzih, [Ar. mufażżiḥ مفضح] *{OsT} sf.* Ayağa düşüren; rezil eden; tafzih eden.

mufi, [Ar. ifā > mūfī موفی] *(mu:fi:) {OsT} sf.* **1.** Yerine getiren; ifa eden; gerçekleştiren; ödeyen. **2.** Bir şeyi sadakatle yapan. **3.** Bir şeyi tamamlayan; bitiren.

mufla, [Fr. moufle] *is.* **1.** Bazı işlenmekte olan maddeleri aleve değdirmeden ateşin etkisinde tutmaya yarayan toprak kap. **2.** Porselen fırını. **3.** Sır ve porselen üzerine resim yapanların renklerin camlaşması için boyadıkları parçaları içinde pişirdikleri ateşe dayanıklı, topraktan yapılmış, yarım silindir biçiminde, içi boş ve bir ucu kapalı kap.

muflon, [Fr. mouflon] *is. zool.* **1.** Eğri boynuzlu, büyük yapılı, keçi veya koyuna yakın yaban koyunu; argali, *(Ovis orientalis)* **2.** Güney Sibirya keçisinin kaba kılları alınmış derisi. **3.** Pardösülerin içine iliklenerek geçirilen tüylü eğreti astar.

muflonlu, [muflon-lu] *sf.* **1.** Muflonu bulunan; muflon geçirilmiş olan. **2.** *is.* İçinde biraz keçe bulunan, çok kaba ve yumuşak, parlak tüylü kumaş.

mufsih, [Ar. mufṣiḥ مفصح] *(s ve h, kalın söylenir) {OsT} sf.* Açık, anlaşılır ve güzel konuşan; uz dilli.

muftır, [Ar. fṭr > mufṭır مفطر] *{OsT} sf.* **1.** Oruç açan; iftar eden. **2.** Oruç bozan.

mug, [Far. muġ مغ] *is.* **1.** Zerdüşt dininden olan kimse; ateşe tapan; Zerdüşt. **2.** Meyhaneci. ⊡ **mug-ke-**

de / **mug-gede,** *{OsT} 1. Zerdüşt dininden olanların ibadet ettikleri yer; ateşgede. 2. Meyhaneci.*

mugabene, [Ar. ġabn > muġābene مغابنه] *(muga:bene) {OsT} is.* Birbirini aldatma.

mugaddi, [Ar. ġıdā > muġaddī / muġaddiye مغذى / مغذيه] *(mugaddi:) {OsT} sf.* Besleyici; gıdalı.

mugaderet, [Ar. ġader > muġāderet مغادرت] *(muga:deret) {OsT} is.* Bırakma; salma.

mugal, [Ar. muġall مغل] *{ağız} is.* **1.** Döl. **2.** Ürün. [DS]

mugalata, [Ar. ġalaṭ > muġālaṭa مغالطه] *(muga:lata) {OsT} is.* **1.** Yanıltacak biçimde söz söyleme; yanıltmaca. **2.** *man.* Bir tartışmada kendi savım üstün çıkarmak için bile bile yanıltıcı önermelerle akıl yürütme. ⧉ **mugalata-i maneviye,** *{OsT} ed. Bir sözde iki anlam taşıyan kelimeler yüzünden ifadeden iki anlam çıkarılması.*

mugalatacı, [mugalata-cı] *is.* **1.** Mugalata yapan kimse. **2.** *sf.* Mugalata yapan.

mugalatat, [Ar. muġālaṭa > muġālaṭāt مغالطات] *(muga:lata:t) {OsT} is.* Yanıltmacalar; mugalatalar.

mugalaza, [Ar. muġālaẓa مغالظه] *(muga:laza) {OsT} is.* Düşmanlık.

mugalebe, [Ar. ġalebe > mugālebe مغالبه] *(muga:lebe) {OsT} is.* Üstün gelmeye çalışma.

mugalla, [Ar. ġaleyān > muġallā / muġallī مغلى] *(mugallâ:) {OsT} sf.* **1.** Kaynatılmış; kaynatılan. **2.** *is.* Kaynatılmış şey; kaynatılan şey. **3.** *ecz.* Çeşitli amaçlarla içilebilen bitkilerden kaynatmak suretiyle elde edilen çay; bitki ve çiçeklerin kaynatılmış suyu.

mugallat, [Ar. ġalaṭ > muġallaṭ / muġallaṭa مغلط / مغلطه] *{OsT} is.* Yanlış söylenmiş; yanlış teleffuz edilmiş.

mugalli, [Ar. ġaleyān > muġalli / muġalliye مغلى / مغليه] *{OsT} sf.* **1.** Galeyana getiren. **2.** İyice kaynatan.

mugamere, [Ar. muġāmere مغامره] *(muğa:mere) {OsT} is.* Kendini, nefsini şiddete zorlama.

mugameze, [Ar. muġāmeze مغامزه] *(muğa:meze) {OsT} is.* Birini kaş göz işareti ile yerme, alaya alma.

mugammed, [Ar. ġamd > muġammed مغمد] *{OsT} sf.* **1.** Örtülmüş. **2.** Kılıf içine konulmuş. ⧉ **mugammedü'l-cenāh,** *zool. Kın kanatlılar.*

mugan, [Far. muġ-ān موغان] *(muga:n) {OsT} is.* **1.** Ateşe tapanlar; Zerdüşt dinine bağlı olanlar; Zerdüştler. **2.** *mecaz.* Tarikat başkanı; pîr. **3.** *ed.* (Divan edebiyatında) meyhanede bir araya gelenler.

mugane, [Far. muġāne موغانه] *(muga:ne) {OsT} is.* Zerdüşt dininde bir tören.

muganni, [Ar. ġınā>muġannī مغنى] *(muganni:) {OsT} is.* **1.** Şarkıcı; şantör. **2.** Güzel öten kuş.

muganniye, [Ar. ġınā > muġanniye مغنيه] *{OsT} sf.* Şarkı söyleyen kadın; bayan şarkıcı; şantöz.

mugarrak, -kı [Ar. ġarḳ > muġarraḳ مغرق] *{OsT} sf.* Suya daldırılmış.

mugarrak, -kı [Ar. muġarraḳ مغرق] *{OsT} sf.* Gümüşle süslü.

mugarrid, [Ar. taġrīd > muġarrid مغرد] *{OsT} sf.* **1.** (Şarkıcı bayan için) yüksek sesle gönül okşayıcı şarkı söyleyen. **2.** (Kuş için) çok güzel öten.

mugaşşa, [Ar. ġaşy > muġaşşā مغشى] *(muğaşşa:) {OsT} sf.* Örtülmüş; bürünmüş.

mugaşşi, [Ar. ġaşy *(kendinden geçme)* > muġaşşī / muġaşşiye مغشى / مغشيه] *(mugaşşi:) {OsT}* Bayıltan; bayıltıcı.

mugaşşiyane, [Ar. muġāşşī + Far. āne مغاشيانه] *(muğa:şiya:ne) {OsT} zf.* Kendinden geçercesine; baygın vaziyette.

mugatti, [Ar. ġaṭā > muġaṭṭī / muġaṭṭiye مغطى / مغطيه] *(mugatti:) {OsT} is.* **1.** Örten. **2.** Örtülen; üstü örtülü; perdelenmiş; örtülmüş.

mugavere, [Ar. muġāvere مغاوره] *(muga:vere) {OsT} is.* Çapul; yağma.

mugayebe, [Ar. ġayb > muġāyebe مغايبه] *(muga:yebe) {OsT} is.* Kaybolma; göze görünmeme; bilinmeme.

mugayeret, [Ar. ġayr > mugāyeret مغايرت] *(muga:yeret) {OsT} is.* Uygun olmama; uymazlık; aykırılık.

mugayir, [Ar. ġayr > mugāyeret > muġāyir مغاير] *(muga:yir) {OsT} sf.* Aykırı; karşıt; uymaz; ters.

mugaylan, [Far. muġaylān مغايلان] *(mugayla:n) {OsT} is. bot.* Çölde yetişen bir tür çalı; deve dikeni. ⧉ **mugaylān-gâh,** *{OsT} 1. Deve dikeni biten yer. 2. mecaz. Bu dünya.*|| **mugaylān-istān,** *{OsT} 1. Deve dikeni biten yer; dikenlik. 2. mecaz. Dünya.*|| **mugaylān-zār,** *1. Deve dikeni biten yer; dikenlik. 2. mecaz. Bu dünya.*

mugayyeb, [Ar. ġayb > muġayyeb مغايب] *{OsT} sf.* Kaybedilmiş; saklanmış; gizlenmiş.

mugayyebat, [Ar. muġayyeb > muġayyebāt مغايبات] *(mugayyeba:t) {OsT} is.* Görünmeyen şeyler.

mugayyebe, [Ar. ġayb > muġayyebe مغيبه] *{OsT} sf.* Görünmeyen; gizli.

mugayyer, [Ar. ġayr > muġayyer / muġayyere مغاير / مغايره] *{OsT} sf.* Değişik bir biçime sokulmuş; değiştirilmiş; başkalaştırılmış.

mugazebe, [Ar. muġāżebe مغاضبه] *(muga:zebe) {OsT} is.* Birbirini kızdırma; gazaplandırma.

mugazele, Ar. muġāzele مغازله] *(muga:zele) {OsT} is.* Cilveleşme; âşıkça şakalaşma.

mugazzi, [Ar. ġıẕā *(gıda)* > muġaẕẕī مغذی] *{OsT} sf.* Besleyen; besleyici.

mugis, [Ar. ġıyās̱ *(yardım)* > muġīs̱ مغيث] *(muği:s) {OsT} sf.* Yardım eden; yardıma koşan.

muglim, [Ar. ġulām > muġlim مغلم] *{OsT} sf.* Oğlancı.

mugliy, [Ar. muġliyy مغلی] *{OsT} is.* Kaynamış ot, çiçek, papatya vb. bitkisel çay şerbeti.

mugmed, [Ar. ġamd *(kın, örtü)* > muġmed مغمد] *{OsT} sf.* Kınına konmuş; örtülü; kılıflı.

mugna, [Ar. muġnā مغنى] *(muğna:) {OsT} sf.* **1.** Doygun. **2.** Gönlü tok. **3.** Gerekli bulmayan. **4.** Çekingen davranan; nazlanan.

mugni, [Ar. ġına > muġnī مغنی] *(mugni:) {OsT} sf.* **1.** Zengin eden. **2.** Gönlünü tok kılan, doyuran. **3.** *is. müz.* Eskiden Batı Anadolu'da yaygın olarak kullanılan rebap ve kanun arasmda otuz dokuz kirişli, gövdesi rebaptan büyük bir çalgı.

mugtariyet, [Ar. muġtāriyet مغتاريت] *(müğta:riyet) {OsT} is. fel.* Bir toplumun kendinden olmayan kimseler, yabancılar tarafından yönetilmesi; yad erklik.

mugterib, [Ar. ġurūb > muġterib مغترب] *{OsT} sf.* **1.** Batan; gurup eden. **2.** Gurbete çıkan. **3.** *is.* Güneşin batışı; gurup.

mugum, [Ar. müdām => mugum] *{ağız} zf.* Sürekli olarak; her zaman. [DS]

muguzgak, [muġuz-ġak] *{eT} is.* Bal arısına benzeyen bir sinek. [DLT]

Muğal, [mogol / muġal مغال] *{eAT} öz. is.* Moğol.

muğ, [Far. mīḫ => mıh > muh > muğ] *{ağız} is.* Çivi. [DS]

muğal[1], [Ar. muġall مغل] *{ağız} is.* **1.** Dana, tay, kuzu gibi evcil hayvan yavruları; döl. **2.** Bağ ve bahçelerden alınan ürün; ürün. **3.** Sebze ekilen yer. [DS]

muğal[2], [Ar. muḥāl => muğal] *sf.* (Bakış için) boş. ☞ **muğal muğal bakmak,** *{ağız} Şaşkın şaşkın bakmak; sessiz ve üzgün üzgün bakmak; bön bön bakmak.* [DS]

muğal[3], [? muğal] *{ağız} sf.* Esmer; mat, donuk renk. [DS]

muğallak, -ğı [Ar. muʿallāḳ معلاق] *{ağız} is.* Tezgâhtaki ipleri germeye yarayan araç. [DS]

muğallip, [Ar. muḳallit *(taklitçi)*] *{ağız} sf.* Neşeli; şakacı; taklitçi. [DS]

muğan, [Ar. muhān *(alçak)* => muğan] *{ağız} is.* Oyun; düzen; hile. [DS]

muğanat, [Ar. muhānet *(alçak)* => muğanat] *{ağız} sf.* Korkak; yüreksiz. [DS]

muğar, [*eT.* muñar] *{ağız} is.* Pınar; çeşme. [DS]

muğara, [? muğara] *{ağız} is.* Baca. [DS]

muğbeçe, [Far. muġ-beçe مغبچه] *{OsT} is.* **1.** Mecusi çocuğu. **2.** Zerdüşt dininde tapmakta görev yapan küçük çocuklara verilen ad. **3.** Meyhaneci çırağı. ☞ **muğbeçe-gân,** *Muğbeçeler.*

muğber, -rri [Ar. ġubār > muġberr مغبر] *{OsT} sf.* **1.** Tozlanmış; tozlu. **2.** Dargın; küskün; gücenik. ☞ **muğber olmak,** *Bir kimseye kırılmak; darılmak; gücenmek.* || **muğberü'l-hatır,** *Hatırı kalmış; gücenik.*

muğfel, [Ar. ġaflet > muġfel / muġfele مغفل / مغفله] *{OsT} sf.* **1.** Aldatılmış; gafil avlanmış. **2.** İğfal olunmuş.

muğfil, [Ar. ġaflet > ġufūl > muġfil / muġfile مغفل / مغفله] *{OsT} sf.* **1.** Aldatan; ayartan. **2.** İğfal edici.

muğkede, [Far. muġ-kede مغكده] *{OsT} is.* **1.** Ateşe tapanların tapınağı. **2.** Meyhane.

muğla, [Far. mühre / ? muylu] *{ağız} is.* Nalların deliklerini delmekte kullanılan araç. [DS]

muğlak[1], **-kı** [Ar. ġalḳ > muġlaḳ مغلق] *(muğlâk) {OsT} sf.* **1.** Kapanmış; kapalı. **2.** Anlaşılması güç; çapraşık; karışık. **3.** Kapalı; kilitli.

muğlak[2], **-ğı** [Ar. muʿallāk] *{ağız} sf.* **1.** Zayıf; cılız. [DS] **2.** *zf.* Boş; boşlukta; açıkta. ☞ **muğlakta kalmak,** *{ağız} 1. Açıkta kalmak. 2. Çaresiz kalmak.* [DS]

muğlakat, [Ar. muġlaḳ > muġlaḳāt مغلقات] *(muğlâka:t) {OsT} is.* Anlaşılması güç şeyler.

muğlakıyet, [Ar. muġlak > muġlakıyet مغلقيت] *(muğlâkıyet) {OsT} is.* Anlaşılmazlık; kapalılık.

muğlama, [buğ-la-mak > muğ-la-ma] *{ağız} is.* Kızgın yağda peynir karıştırarak yapılan bir yemek. [DS]

muğlu, [? muylu] *{ağız} is.* **1.** Demircilerin kazan dövmekte kullandıkları uzun örs. **2.** Taşçıların taş kaldırmakta kullandıkları uzun demir araç; kaldıraç. [DS]

muğrak, -kı [Ar. ġarḳ > muġraḳ مغرق] *{OsT} sf.* **1.** Batırılmış; batmış; gark edilmiş; suya gömülmüş. **2.** Anlamı örtülü, yeterince anlaşılamayan söz.

muğşa, [Ar. ġaşy > muġşā مغشى] *(muğşa:) {OsT} sf.* **1.** Örtülmüş. **2.** Bürünmüş.

muğtasıb, [Ar. ġaṣb>muġtaṣıb مغتصب] *{OsT} sf.* Gasp eden; zorla ele geçiren.

muğteç, -ci [Ar. muḥtāc => muğtec / möhteç] *{ağız} sf.* Muhtaç.[DS]

muğtedi, [Ar. ġıdā' >muġtedī مغتذى] *mugtedi:) {OsT} sf.* Beslenen; gıda alan.

muğtemiz, [Ar. ġamz > muġtemiz مغتمز] *{OsT} sf.* Gammazlayan.

muğtenem, [Ar. ġanimet > muġtenem مغتنم] *{OsT} sf.* Ganimet olarak alınmış; yağma edilmiş olan.

muğtenim, [Ar. ġanimet > muġtenim مغتنم] *{OsT} sf.* **1.** Yağmalayan; yağmacı. **2.** Düşmandan ele geçirilen malı alan. **3.** Bir şeyi ganimet bilip üstüne atlayan.

muğterif, Ar. ġarf > muġterif مغترف] *{OsT} sf.* Elini daldırarak avucu ile su alan.

muğterik, -kı [Ar. ġarḳ > muġteriḳ مغترق] *(k kalın söylenir) {OsT} sf.* Suda boğulan.

muğtesil, [Ar. ġusl > muġtesil مغتسل] *{OsT} sf.* Dinî gereklere uygun biçimde yıkanmış olan; gusleden.

muğtezi, Ar. gıẕā > muġteẕī مغتذى] *(muğtezi:) {OsT} sf.* Beslenen; gıda alan.

muğur, [Ar. maġrūr ? => muğur] *{ağız} sf.* İsteksiz. ⧉ **muğur olmak,** *{ağız} 1. İstemeden kabullenmek; gönülsüzce olur demek. 2. Aşağıdan almak. 3. Alışmak.* [DS]

muğurlanmak, [Ar. maġrūr-la-n-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* Onurlanmak; gururlanmak. [DS]

muğzib, [Ar. ġażab > muġżib مغضب] *{OsT} sf.* Gazaba getiren; hiddetlendiren; öfkelendiren; kızdıran.

muh[1], **-hhi** [Ar. muḫḫ مخ] *{OsT} is.* **1.** *anat.* İlik. **2.** *anat.* Beyin. **3.** Töz; cevher; madde. **4.** *{ağız}* Tomurcuk. [DS] ⧉ **muhh-i azmî,** *{OsT} anat. Kemik iliği.*|| **muhh-i mutavassıt,** *{OsT} anat. Orta beyin.*|| **muhh-i şevkî,** *{OsT} anat. Omurilik; murdar ilik.*

muh[2], [Far. mīḫ => mıh / mıh] *{ağız} is.* Çivi. [DS]

muhab, [Ar. heybet > muhāb مهاب] *(muha:b) {OsT} sf.* Ürküntü veren; kendisinden korkulan.

muhaba, [Ar. muḥābā محابا] *(muha:ba:) {OsT} is.* Çekingenlik; korku.

muhabbet, [Ar. ḥubb > maḥabbet / muḥabbet محبت] *{OsT} is.* **1.** Sevgi. **2.** İçtenlikle yapılan konuşma; dostça sohbet; yarenlik. ⧉ **muhabbet-āmiz,** *{OsT} Sevgiyle; dostlukla; sevgi belirtisi içinde.*|| **muhabbet-ārā,** *{OsT} Sevgiyle süslenmiş; sevgiyle süsleyen.*|| **muhabbet beslemek,** *Birine karşı yakınlık ve sevgi duymak.*|| **muhabbet çiçeği,** *bot. Muhabbet çiçeğigillerden, almaşık yapraklı, yeşilimsi, sarı veya kırmızımsı salkım halinde toplanmış küçük çiçekli, kapsül meyveli bir yıllık otsu süs bitkisi; rezede, (Reseda).*|| **muhabbet çiçeğigiller,** *bot. Örnek bitkisi muhabbet çiçeği olan ayrı taç yapraklı, er dişi veya bir eşeyli, çoğunlukla beyaz çiçekli, otsu bitkiler familyası, (Resedaceae).*|| **muhabbet etmek,** *1. Dostça konuşmak; sohbet etmek; yarenlik etmek. 2. Birine karşı sevgi beslemek; dostça duygular edinmek; sevmek.*|| **muhabbethāne,** *{OsT} Bir tür karışık desenli işleme.*|| **muhabbet-i ebedî,** *{OsT} Sonsuz sevgi; ebedî sevgi.*|| **muhabbet-kâr,** *{OsT} Sevgi gösteren; seven.*|| **muhabbet kuşu,** *zool. Papağangillerden, uzun kuyruklu, rengi yeşil ve sarı karışımı, ayıklama yoluyla sarı, mavi, gri ve beyaz olanları da üretilmiş bulunan, kafeste yalnız çiftler halinde yaşayabilen küçük kuşlara verilen ad, (Melopsittacus undulatus).*|| **muhabbet tellalı,** *Kadınlarla erkekler arasında yasa dışı ilişkilerde aracılık eden kimse; kadınla erkeği buluşturan veya kadın pazarlayan kimse; pezevenk.*|| **muhabbet tılsımı,** *Bir kimsenin, birisine sevgi beslemesi için yapılan büyü; aşk büyüsü.*|| **muhabbetu'llah,** *{OsT} Allah sevgisi.*|| **muhabbet uyandırmak,** *Duygusal yönden yakınlaşmasını sağlamak; sevgi uyandırmak.*|| **muhabbet-zede,** *{OsT} Sevgi yüzünden belaya uğrayan.*

muhabbethane, [Ar. muḥabbet + Far. ḫāne محبتخانه] *(muhabbetha:ne) {OsT} is.* **1.** Eskiden, ergenlik çağına gelen kızların bazı dikiş, nakış ve ev işlerini öğrenmek üzere gönderildikleri, mahallenin güvenini kazanmış evli bir kadının evi. **2.** İşlemeleri birbirine girmiş gibi görünen bir tür hesap işi.

muhabbetleşmek, [muhabbet-le-ş-mek] *işteş. f. [-ir]* Dostça ilişkilerde bulunmak; muhabbet etmek.

muhabbetli, [muhabbet-li] *sf.* Seven; sevgi dolu; sevgiyle davranan; sevecen kimse; dostluğunu gösteren.

muhabbetname, [Ar. muḥabbet + Far. nāme محبتنامه] *(muhabbetna:me) {OsT} is.* **1.** Aşk mektubu; sevgi mektubu. **2.** Dostluk ifade eden mektup; dostça yazılmış mektup.

muhaberat, [Ar. muḫābere > muḫāberāt مخابرات] *(muha:bera:t) {OsT} is.* **1.** Haberleşmeler; yazışmalar. **2.** Ticarî işlemler dolayısıyla yapılan yazışmalar.

muhabere, [Ar. ḫaber > muḫābere مخابره] *(muha:bere) {OsT} is.* Haberleşme; yazışma; mektuplaşma. ⧉ **muhabere borusu,** *Gemilerde, köprü üstü ile makine dairesi arasında doğrudan doğruya sesli haberleşmeyi sağlamak için çekilen boru.*|| **muhabere disiplini,** *as. Haberleşme güvenliğini ve bağlantı sisteminden iyi bir biçimde yararlanmayı sağlamak amacıyla alınacak önlemlerin tümü.*|| **muhabere**

emniyeti, *İletişimi düşmanın dinleme, aldatma ve karıştırmasından korumak amacıyla alınan tüm, gözleme, kodlama ve güvenlik önlemlerinin tümüne verilen ad.*|| **muhabere etmek,** *1. Haberleşmek. 2. Mektuplaşmak; yazışmak.*|| **muhabere memuru,** *Telgrafçı.*|| **muhabere sınıfı,** *as. Birlikler arasındaki iletişim hizmetlerinin yürütülmesi ve düşmanın elektronik haberleşmesine engel olunmasıyla görevli personel.*|| **muhabere vasıtaları,** *İletişimde kullanılan araçların tümüne verilen ad.*

muhabereci, [muhabere-ci] *is.* Muhabere sınıfından olan asker.

muhabir, [Ar. ḫaber>muḫābir مخابر] *(muha:bir) {OsT} is.* **1.** Haber veren kimse; biriyle haberleşen kişi. **2.** Basın ve yayın organlarına haber toplamak, bildirmek veya yazmakla görevli kişi. **3.** *sf.* Muhabereyi, haberleşmeyi sağlayan. ⧉ **muhabir banka,** *Bir bankanın, kendi şubesinin bulunmadığı bir bölgedeki işlerini yürütmek üzere yetki verdiği bir başka banka.*

muhabirlik, -ği [muhabir-lik] *is.* **1.** Muhabirin görevi. **2.** Muhabirin yaptığı iş.

muhacat[1], [Ar. hicv > muhācāt مهاجات] *(muha:ca:t) {OsT} is.* Karşılıklı olarak birbirini yerme; hicvetme.

muhacat[2], [Ar. muḥācāt محاجات] *(muha:ca:t) {OsT} is.* Birbirine karşılıklı bilmece sorarak yapılan yarış.

muhacce, [Ar. ḥüccet > muḥācce محاجه] *(muha:cce) {OsT} is.* Karşılıklı olarak delil gösterme yoluyla tartışma yapma; böyle bir şeyi ispatlamaya çalışma.

muhacceb, [Ar. muḥacceb محجب] *{OsT} sf.* Perde ile ayrılmış; perdelenmiş.

muhaccel, [Ar. ḥacle *(gerdek)* > taḥcil > muḥaccel محجل] *{OsT} sf.* **1.** Gerdeğe girmiş olan; gerdeğe konulmuş. **2.** *is.* Ayağında beyaz halka olan at.

muhaccil, [Ar. ḫaclet > muḫaccil مخجل] *{OsT} sf.* Utandıran.

muhacemat, [Ar. hücūm > muhāceme > muhācemāt مهاجمات] *(muha:cema:t) {OsT} is.* Saldırılar; hücumlar.

muhaceme, [Ar. hücūm > muhāceme مهاجمه] *(muha:ceme) {OsT} is.* Her taraftan birden yapılan saldırı.

muhaceret, [Ar. hicret > muhāceret مهاجرت] *(muha:ceret) {OsT} is.* **1.** Bir yerden başka bir yere gidip yerleşme; göç. **2.** *huk.* Oturulan ülke veya yerden, yabancı bir yere veya ülkeye uzun süre veya sürekli olarak yerleşmek üzere ayrılma; göç. ⧉ **muhaceret etmek,** *Göç etmek; göçmek.*|| **muhāceret-i akvām,** *{OsT} Kavimler göçü;*

muhacet, [Ar. hecv > muhācet مهاجت] *(muha:cet) {OsT} is.* Birbirini yerme; karşılıklı hicvetme.

muhacim, [Ar. hucūm > muhācim مهاجم] *(muha:cim) {OsT} sf.* **1.** Hücum eden; saldıran. **2.** *spor.* Futbolda forvet. ⧉ **muhācim hattı,** Beş oyuncudan oluşan saldırı hattı; forvet hattı.

muhacimîn, [Ar. muhācim > muhācimīn مهاجمين] *(muha:cimi:n) {OsT} is.* Saldıranlar; hücum edenler.

muhacir, [Ar. hicret > muhācir مهاجر] *(muha:cir) {OsT} is.* **1.** Yerleşmek amacıyla başka bir ülkeye giden kimse; göçmen. **2.** *huk.* Yabancı bir ülkede geçici veya sürekli olarak daha yüksek bir hayat seviyesi elde etmek amacıyla veya daha başka sebeplerle oturan kimse. **3.** Hz. Muhammed ile birlikte veya daha sonra Mekke'den Medine'ye göç ederek gelip yerleşmiş olan Müslüman. **4.** *sf.* Bir ülkeden kalkıp başka bir ülkeye yerleşmiş olan; göçmüş olan; göçmen. ⧉ **muhacir arabası,** *Üstü ve yanları örtülü, dört tekerlekli yaysız at arabası.*

muhacirîn, [Ar. muhācir > muhācirīn مهاجرين] *(muha:ciri:n) {OsT} is.* Muhacirler; göçmenler; muhacirun.

muhacirlik, -ği [muhacir-lik] *(muha:cirlik) is.* Göçmen olma durumu; göçmenlik.

muhacirun, [Ar. muhācir > muhācirūn مهاجرون] *(muha:ciru:n) {OsT} is.* Hz. Muhammed ile veya daha sonra Mekke'den Medine'ye göç eden Müslümanlara verilen ad.

muhadaa, [Ar. ḫudʿa > muḫādaʿa مخادعه] *{OsT} is.* Hile ile aldatma; hilekârlık etme; aldatma.

muhadaat, [Ar. ḫudʿa > muḫadaʿat مخادعات] *{OsT} is.* → muhadaa.

muhadara, [Ar. ḳużur / ḥuḏur > muḥāḏara / muḥāżara محاضره] *(muha:dara) {OsT} is.* **1.** Karşılıklı tartışma; fikir tartışması. **2.** Beraber olma; birlikte bulunma. **3.** Sırası geldiğinde anlatılan edebî, tarihî fıkra veya hikâye.

muhadarat, [Ar. muḥāḏara > muḥāḏarāt محاضرات] *{OsT} is.* Tartışmalar.

muhadat, [Ar. hediye > muhādāt مهادات] *(muha:da:t) {OsT} is.* Hediyeleşme.

muhaddar, [Ar. taḥḍīr > muḥaḍḍar محضر] *{OsT} sf.* Yeşile boyanmış; yeşillendirilmiş.

muhadde, [Ar. ḥadde > muḥadde محده] *{OsT} sf.* **1.** Sınırlanmış. **2.** Bilenmiş.

muhaddeb, [Ar. ḥadeb > muḥaddeb محدب] *{OsT} sf.* **1.** Tümsekli; kambur. **2.** Dışbükey; tümsek. ⧉ **mu-**

haddebü't-tarafeyn, *{OsT} İki tarafı da dışbükey olan dürbün camı; ince kenarlı mercek.*

muhadded, [Ar. muḫadded مخدد] *{OsT} sf.* Derisi, cildi buruşmuş olan.

muhadded, [Ar. taḥdid > muḥadded محدد] *{OsT} sf.* Sınırı belirlenmiş; sınır tespiti yapılmış; sınırlanmış.

muhadder, [Ar. ḫıdr > muḫadder / muḫaddere مخدر / مخدره] *{OsT} sf.* **1.** (Kadın için) örtünmüş; kapalı. **2.** (Kadın için) namuslu. **3.** *mecaz.* (Kadın için) Müslüman.

muhadderat, [Ar. muḫadder > muḫadderāt مخدرات] *{OsT} is.* Namuslu kadınlar; örtünmüş olan kadınlar.

muhaddes, [Ar. ḥadṣ > muḥaddeṣ / muḥaddeṣe محدثه] *{OsT} sf.* **1.** Haber verilmiş; bildirilmiş. **2.** Şükran hissiyle bildirilmiş.

muhaddid, [Ar. taḥdid > muḥaddid محدد] *{OsT} sf.* **1.** Sınırlayan; sınırı oluşturan; sınırlayıcı. **2.** Keskinleştirici; bileyici.

muhaddir[1], [Ar. ḫader > muḫaddir / muḫaddire مخدر / مخدره] *{OsT} sf* Şişiren; kabartan.

muhaddir[2], [Ar. ḫadr > muḫaddir / muḫaddire مخدر / مخدره] *{OsT} sf.* **1.** Duyguları uyuşturan; uyuşturucu. **2.** *tıp.* Uyuşturucu ilaç; uyuşturucu.

muhaddirat, [Ar. muḫaddir > muḫaddirāt مخدرات] *(muhaddira:t) {OsT} is.* Uyuşturucu ilaçlar; uyuşturucular.

muhaddis, [Ar. ḥadiṣ > muḥaddiṣ محدث] *{OsT} is.* Hadislerle uğraşan kimse; hadis bilgini; hadisçi.

muhaddisîn, [Ar. muḥaddiṣ > muḥaddiṣīn محدثين] *(muhaddisi:n) {OsT} is.* Hadis bilginleri; hadisçiler.

muhaddiş, [Ar. ḫadş > taḫdiş > muḫaddiş مخدش] *{OsT} sf.* **1.** (Ses için) kulağı tırmalayan; kulağa rahatsızlık veren. **2.** Sinirlendiren; kızdıran; tahrik eden.

muhadene, [Ar. muhādene مهادنه] *(muha:dene) {OsT} is.* Barışık olma; barışma.

muhadenet[1], [Ar. muḫādenet مخادنت] *(muha:denet) {OsT} is.* Yakınlık; dostluk; ahbaplık.

muhadenet[2], [Ar. muhādene > muhādenet مهادنت] *(muha:denet) {OsT} is.* Barışık olma; barış; dostluk.

muhadese, [Ar. ḥadiṣ > muḥadeṣe محادثه] *{OsT} is.* **1.** Hikâye anlatma; söyleşme. **2.** Hikâye; fıkra.

muhadeşe, [Ar. muḫādeşe مخادشه] *(muha:deşe) {OsT} is.* **1.** Tırmalama. **2.** Sıkıntıya sokma; zahmet verme.

muhadi, -ii [Ar. ḫudʿa > muḫādiʿ مخادع] *(muha:di:) {OsT} sf.* Hile yapan; hileci; aldatan.

muhadiane, [Ar. muḫādiʿ + Far. -āne مخادعانه] *(muha:di:ya:ne) {OsT} zf.* Hile ile; aldatarak.

muhadiş, [Ar. muḫādiş مخادش] *(muha:diş) {OsT} sf.* **1.** Tırmalayıcı. **2.** Sıkıntıya sokan; zahmet veren.

muhadrem, [Ar. ḫaḍrem > muḫaḍrem مخضرم] *{OsT} is.* **1.** Cahiliye devrinde doğan ve İslamlık devrinde de yaşayan kimse. **2.** *ed.* Arap edebiyatında şairlerin ayrıldığı dört sınıftan birisi olup İslamlık öncesi şiir yazan ve Müslüman olan şairlere verilen ad. **3.** *isl.* Hem İslamlık öncesinde hem de Hz. Muhammed devrinde yaşayan ancak onu görmeyerek sahabelerle görüşen Müslümanlara verilen ad.

muhadremîn, [Ar. muḫaḍrem >muḫaḍremīn مخضرمين] *(muhadremi:n) {OsT} is. isl.* Hem İslamlık öncesinde hem de Hz. Muhammed devrinde yaşayan ikinci derecede itibar olunan şairlere verilen ad.

muhafaza, [Ar. ḥıfẓ *(saklama) {OsT}* > muḥāfaẓa محافظه] *(muha:faza) {OsT} is.* **1.** Saklama; koruma; korunum. **2.** Yürürlükte tutma; değiştirmeme; terk etmeme. ◘ **muhafaza altına alma,** *huk. Haczedilen malları borçlunun elinden alarak güvenilir bir yere koyma.*|| **muhafaza altına almak,** *1. Korumak. 2. Bir yerde tutmak; üstünü kapatmak.*|| **muhafaza etmek,** *1. Korumak. 2. Olduğu gibi bırakmak. 3. Kapatmak; üstünü örtmek.*|| **muhafaza ormanı,** *Tehlike ile karşı karşıya bulunan yerler ile yerleşim alanlarının havasını, yollarını toz ve kum fırtınalarına karşı koruyan, akar su yataklarının dolmasının önüne geçen veya yurt savunması için gerekli görülen orman.*|| **muhafaza ücreti,** *bank. Müşterisi adına bono ve tahvillerini koruyan, kuponlarını keserek tahsil eden bankanın aldığı komisyon ücreti.*|| **muhafaza ve emniyet altına alma,** *huk. Ceza muhakemesinin amacına uygun olarak yapılabilmesi için başvurulan ihtiyat tedbirlerinden biri.*

muhafazakâr, [Ar. muḥāfaẓa + Far. kār محافظه کار] *(muha:fazakâ:r) {OsT} sf.* **1.** Geçmişin toplumsal düzenini, düşüncelerini ve kurumlarını korumak isteyen; tutucu. **2.** Şu anda var olanı olduğu gibi korumak, yenilikleri kabullenmemek isteyen; tutucu.

muhafazakârane, [Ar. muḥāfaẓa + Far. kārāne محافظه کارانه] *(muha:fazakâ:ra:ne) {OsT} zf.* Muhafazakâra yakışır biçimde; tutucu gibi.

muhafazakârlık, -ğı [muhafazakâr-lık] *(muha:fazakârlık) {OsT} is.* Herhangi bir evrime veya yeniliğe karşı olanların tutumu; muhafazakâr olma durumu; tutuculuk.

muhafazalı, [muhafaza-lı] *(muha:fazalı) sf.* Doğal

biçimde korunan; kötü hava koşullarından etkilenmeyen; korunaklı.

muhafazasız, [muhafaza-sız] *(muha:fazasız) sf.* Kendisine zarar verebilecek dış etkenlerle kötü hava koşullarından kolayca etkilenen; bu tür etkenlere karşı koruma altına alınmamış olan; korunaksız.

muhafazat, [Ar. muḥāfaẓāt محافظات] *(muha:faza:t) {OsT} is.* Koruyuculuk; muhafızlık.

muhafete, [Ar. ḫaft > muḫāfete مخافته] *(muha:fete) {OsT} is.* Yavaş okuma; yavaş söyleme.

muhaffef, [Ar. ḫiffet *(hafiflik)* > muḫaffef مخفف] *{OsT} sf.* **1.** Hafifletilmiş. **2.** Hat sanatında bir tür yazı. **3.** *dbl.* (Kelime için) kolay söylenebilmesi için kısaltılmış; uzun ünlüsü kısaltılmış.

muhaffif, [Ar. ḫiffet>muḫaffif /muḫaffife مخفف /مخففه] *{OsT} sf.* Hafifleten; hafifletici.

muhafız, [Ar. ḥıfẓ > muḥāfaẓa > muḥāfıẓ محافظ] *(muha:fiz) {OsT} sf.* **1.** Birini veya bir şeyi koruyup kollayan; gözetici. **2.** *is.* Bir devlet büyüğünü herhangi bir saldırı vb. tehlikelere karşı korumakla görevli asker veya polis; koruma. **3.** Bir kale ve şehrin önemli yerlerini korumak, güvenlik ve düzeni sağlamakla görevli üst rütbeli komutan. ⧉ **muhafız alayı,** *Devlet başkanlarını korumakla görevli askerî birlik.*|| **muhafız kıt'ası,** *Muhafız alayı.*

muhafızîn, [Ar. muḥāfıẓīn محافظين] *(muha:fizi:n) {OsT} is.* Bir şeyi koruyup bekleyenler; saklayanlar; muhafaza edenler.

muhafızlık, -ğı [muhafız-lık] *(muha:fizlık) {OsT} is.* **1.** Bir kimseyi, bir yeri veya bir şeyi koruma işi. **2.** Muhafız olma durumu. **3.** Muhafızın görevi ve yaptığı iş.

muhak, -kı [Ar. muḥāḳ / meḥāḳ / miḥāḳ محاق] *(muha:k) {OsT} is.* Ay takvimine göre, her ayın, Ay'ın Güneş'le beraber doğup görünmediği son üç gecesine verilen ad.

muhakât, -ti [Ar. ḥikāye > muḥākāt محاكات] *(muha:kâ:t) {OsT} is.* Birbirine hikâye anlatma; hikâyeli sohbet.

muhakât, -ti [Ar. muhākāt مهاكات] *(muhakâ:t) {OsT} is.* Bir kimseyi ahmak yerine koyma.

muhakemat, [Ar. muḥākeme > muḥākemāt محاكمات] *(muha:kema:t) {OsT} is.* Sonuç çıkarmalar; akıl yürütmeler; çıkarsamalar; muhakemeler. ⧉ **Muhakemat Dairesi,** *Eskiden, idarî yargılamalara bakan Şura-yı devlet (Danıştay) dairelerinden biri.*|| **Muhakemat Genel Müdürlüğü,** *Maliye Bakanlığının bünyesinde kurulu ve devlete ait davalarda hazinenin çıkarlarını korumakla görevli daire.*

muhakeme, [Ar. ḥükm > muḥākeme محاكمه] *(muha:keme) {OsT} is.* **1.** Bir sonuca ulaşmak amacıyla mantıksal ilke ve bağlara göre düşünme; bir konuyu zihinde iyice düşünüp inceleyerek karar verme; akıl yürütme; usa vurma. **2.** *huk.* Karşılıklı iki tarafı dinleyerek bir hüküm verme; yargılama. **3.** *mecaz.* Bir durumdan kurtulmak, bir sorunu çözmek için çıkar yol aramak. **4.** *fel.* Yargıları, art arda birbirine bağlayıp sonuç çıkarmayı sağlayan düşünce işlemi. ⧉ **muhakeme etmek,** *1. Bir konunun çözümü için zihin yormak; akıl yürütmek; çıkar yol aramak; usa vurmak. 2. Yargılamak; karar vermek; hüküm vermek.*|| **muhākeme-i gıyābiye,** *{OsT} huk. Yargılamanın taraflardan birinin veya ikisinin de bulunmadığı bir duruşma ile yürütülmesi.*|| **muhākemetü'l-lügateyn,** *{OsT} İki dilin karşılaştırılması.*|| **muhakemenin men'i,** *huk. Soruşturma sonucunda yeterli kanıt bulunamadığı için yargılanmasına gerek olmadığı kanaatine varma; yargılamanın gereksizliği.*|| **muhakeme usulü,** *Yargı yolu; muhakeme tarzı.*|| **muhakeme yürütmek**, *Bir şeye, bir meseleye çözüm yolları aramak.*

muhaki, [Ar. muḥākī محاكى] *(muha:ki:) {OsT} sf.* Benzer olan; benzeyen.

muhakka, [Ar. ḥaḳḳ > muḥaḳḳa محقه] *{OsT}is.* **1.** Hak iddia etme. **2.** Çekişme.

muhakkak, [Ar. ḥaḳḳ > taḥḳīḳ > muḥaḳḳaḳ / muḥaḳḳaḳa محقق / محققه] *{OsT} sf.* **1.** Araştırma sonucunda gerçekliği kesinleşmiş; gerçek olduğu, doğruluğu kesin olarak bilinen; kuşkusuz; inkârı imkânsız. **2.** Geri dönülmesi, değiştirilmesi mümkün olmayan. **3.** *zf.* Her ne olursa olsun; kesin olarak; her halde. **4.** *is. hat.* Sülüs yazıya çok benzer, fakat derinliği az, dönüş noktaları sert ve köşeli, dikey ve yatay harflerin boyları uzun, 16. yy.la kadar Kur'an-ı Kerim yazımında kullanılan bir tür yazı.

muhakkar, [Ar. ḥaḳaret > taḥḳīr > muḥaḳḳar محقر] *{OsT} sf.* Hakarete uğramış; horlanmış; alçaltılmış.

muhakkem, [Ar. ḥükm > taḥkīm > muḥakkem محكم] *{OsT} sf.* Sağlamlaştırılmış; kuvvetlendirilmiş; sağlam.

muhakkik, -kı [Ar. ḥaḳḳ > taḥḳīḳ > muḥaḳḳiḳ محقق] *(k'ler kalın söylenir) {OsT} sf.* **1.** Bir olayın veya durumun gerçeğini araştırarak bulup ortaya çıkaran; bir olayın sebebinin ortaya çıkaran; gerçeği bulup çıkaran. **2.** *is. huk.* Soruşturmacı; soruşturucu. **3.** Masonlukta locaya yeni girenlerin niteliğini ve kim olduğunu araştıran sorumlu loca görevlisi.

muhakkikane, [Ar. muḥaḳḳiḳ+Far. -āne محققانه] *(muhakkika:ne) {OsT} zf.* Gerçeği araştırana yakışır biçimde.

muhakkikîn, [Ar. muḥaḳḳiḳ > muḥaḳḳiḳīn محققين] *(muhakkiki:n) {OsT} is.* Gerçeği araştıranlar; soruşturucular.

muhakkir, [Ar. taḥḳīr > muḥaḳḳir محقّر] *{OsT} sf.* Hakaret eden; hor gören.

muhakkirane, [Ar. muḥaḳḳir + Far. -āne محقّرانه] *(muhakkira:ne) {OsT} zf.* Hakaret edercesine; hor görerek.

muhal[1]**, -li** [Ar. ḥavl > muḥāl محال] *(muha:l) {OsT} sf.* **1.** Olması, gerçekleşmesi mümkün olmayan; olanaksız; boş; saçma; olmayacak. **2.** *fel.* Anlaşılması mümkün olamayan; anlamsız. **3.** *huk.* (Suç için) işlenmesi mümkün olmayacak; gerçekleşemeyecek olan. ⊡ **muhale ta'lîk,** *{OsT} Olmaza bağlı; saçmaya dayalı; boşuna.*|| **muhal olmak,** *Gerçekleşmemek; olanaksız olmak; mümkün olmamak.*

muhal[2]**,** [Ar. muġall *(ürün)*] *{ağız} is.* Yavruları ve ürünü yarı yarıya bölünmek suretiyle bakması için bir çobana verilen hayvanlar. [DS] ⊡ **muhal etmek,** *{ağız} Alçak gönüllülük etmek.* [DS]

muhal[3]**,** [? muhal] *{ağız} sf.* Sağlam olmayan; geçici; eğreti. [DS]

muhala'a, [Ar. ḫalᶜ > muḫalaᶜa مخالعه] *(muha:laa) {OsT} is. huk.* Eskiden, kocasına, kadının bir miktar para vererek nikâhını satın alması ve ondan ayrılması.

muhalasat, [Ar. ḫulūṣ > muḫālaṣat مخالصت] *(muha:lasat) {OsT} is.* Birbiri ile dostluk içinde olma; dostça geçinme; birbirine içten gelerek dostça ve iyi davranışlarda bulunma.

muhalat, [Ar. muḥāl > muḥālāt محالات] *(muha:lâ:t) {OsT} is.* Olmayacak şeyler.

muhalata, [Ar. ḫalṭ > muḫālaṭa مخالطه] *(muha:lata) {OsT} is.* **1.** Karışma, görüşme. **2.** Güzel geçinme; iyi anlaşma.

muhalatat, [Ar. muḫālaṭa > muḫālaṭāt مخالطات] *(muha:lata:t) {OsT} is.* **1.** İyi geçinmeler. **2.** Karışmalar, görüşmeler.

muhalefe, [Ar. ḥalf > muḥālefe محالفه] *{OsT} is.* Birbirine karşı yemin etme; antlaşma.

muhalefet, [Ar. ḫilaf > muḫalefet مخالفت] *{OsT} is.* **1.** İleri sürülen bir duygu, düşünce, karar ve eyleme veya bir kimseye karşı çıkma; karşı koyma; aykırı davranış; direnme; engel olmaya çalışma. **2.** Bir kurala, yasaya veya karara uymama; aykırı davranma. **3.** Bir partide, bir dernekte veya bir grupta yönetimin karşısında yer alan; yönetim karşıtı görüş taşıyan grup. **4.** İktidar partisinin programına, uygulamalarına karşı olan ve hükümete karşı çıkan partilerin ve siyasi güçlerin tümü. **5.** Ulaşımı engelleyen kötü hava şartları. ⊡ **muhalefet için muhalefet,** *İleri sürülen görüş veya düşünceye veya yapılan bir uygulamaya karşı herhangi bir görüş veya düşünce getirmemekle birlikte, yıpratmak veya karşı çıkmış olmak için yapılan muhalefet.*|| **muhalefet etmek,** *Karşıt düşünce belirtmek; karşı çıkmak; muhalif kalmak.*|| **muhalefet-i kıyas,** *{OsT} dbl. Bir kelimenin söyleniş ve anlam özellikleri bakımından yanlış olarak kullanılması.*|| **muhalefet partisi,** *Hükümet kuruluşuna katılmamış olan parti; iktidarı eleştiren; iktidara muhalefet eden parti.*|| **muhalefet şerhi,** *huk. Bir karar organında alınan kararlara katılmayan üyenin kararın altına, karara katılmayışının gerekçesini açıkladığı yazı.*|| **muhālefetün-li'l-havādis,** *{OsT} isl. Allah'ın yarattıklarının hiç birine benzememe durumu ve niteliği.*

muhaleset, [Ar. ḫulūṣ > muḫāleṣet مخالصت] *(muha:leset) {OsT} is.* Birbirine karşı içten dostluk gösterme; içtenlikle davranma.

muhalhil, [Ar. muḫalḫil مخلخل] *{OsT} sf.* **1.** Havayı hafifleten. **2.** Eriten; eritici. **3.** *kim.* Analizleyen.

muhalif, [Ar. muḫālefet > muḫālif / muḫālife مخالف / مخالفه] *(muha:lif) {OsT} sf.* **1.** Bir düşünceye, karara, tutuma, tasarıya, programa, uygulamaya, politikaya veya bir grubun, zihniyetin iktidarına, yönetimine karşı çıkan; engellemeye çalışan. **2.** Çoğu zaman başkalarına hep itiraz eden; karşı çıkan. **3.** Karşı çıkma alışkanlığı olan; aykırı; uymayan; uyumsuz. **4.** *is.* Muhalefet partilerinin safında yer alan; muhalefette yer alan. **5.** İktidarın, yönetimin değiştirilmesi için çalışma yapan kimse. **6.** *müz.* Türk müziğinde eskiden kullanılan bir birleşik makam. ⊡ **muhalif hava,** *Ulaşımı engelleyecek biçimde bozuk olan veya bozacağı anlaşılan hava.*|| **muhālif-i akl,** *Akla aykırı düşen; akıl dışı.*|| **muhālif-i ırāk,** *{OsT} müz. Klasik Türk müziğinde eski ve birleşik bir makam.*|| **muhālif-i kāide,** *{OsT} 1. Kural dışı; anormal. 2. mant. Düzgüsüz.*|| **muhalif kıymetler bülteni,** *Kaybolmuş veya çalınmış hamiline yazılı senetler için borsaya gelen bildirimlerin yayınlandığı liste.*|| **muhālif kuvve-i elektrifikiye,** *{OsT} fiz. Zıt elektromotor kuvvet.*|| **muhalif mefhum yoluyla istidlal,** *{OsT} Yasa koyucunun, belli koşullar için kabul ettiği bir çözüm biçiminin, bu koşulların tersi söz konusu olunca tamamıyla ters yönde olması.*|| **muhalif olmak,** *1. Karşı çıkmak; karşıt görüşte olmak; muhalefet grubu içinde yer almak. 2. Aykırı olmak; uymamak.*|| **muhalif rüzgâr,** *Geminin gittiği yönden esen rüzgâr.*

muhalifîn, [Ar. muḫālif > muḫālifīn مخالفین] *(muha:lifi:n) {OsT} is.* Karşı düşüncede olanlar; muhalifler.

muhalla[1]**,** [Ar. ḫalā > taḫliye > muḫallā مخلی / مخلا] *(muhallâ:) {OsT} sf.* Boşaltılmış; tahliye olunmuş.

muhalla[2]**,** [Ar. ḥalā' > muḥallā محلی / محلا] *(muhallâ:) {OsT} sf.* Süslenmiş; süs yapılmış; donatılmış.

muhallak, -kı [Ar. ḥalḳ > taḥlīḳ > muḥallaḳ محلّق]

(muhallâk) {OsT} sf. **1.** Tıraş olmuş. **2.** *is.* Mina'da hacıların tıraş oldukları yer.

muhallebi, [Ar. maḥalleb *(sütlü)* > muḥallebī مخلبی] *{OsT} is.* Süt, pirinç unu ve şekerle yapılan bir tatlı. ⊡ **muhallebi çocuğu,** *Şımartılmış, nazlı büyütülmüş çocuk veya genç; güçlüklere, sıkıntılara karşı dayanıksız kimse.*

muhallebici, [muhallebi-ci] *is.* **1.** Muhallebi ve diğer sütlü tatlıların müşterilere sunulduğu dükkân. **2.** Böyle bir işletmenin sahibi. **3.** *sf.* (Çocuk veya genç için) nazlı büyütülmüş, güçlüklere katlanamayan; çıtkırıldım.

muhallebicilik, -ği [muhallebi-ci-lik] *is.* Muhallebicinin yaptığı iş veya mesleği.

muhalled, [Ar. ḫuld > muḫalled مخلد] *{OsT} sf.* Sürekli olan; daimî; kalımlı.

muhalledat, [Ar. muḫalled > muḫalledāt مخلدات] *(muhalleda:t) {OsT} is.* Sürekli kalan, ebedî olan şeyler.

muhallef, [Ar. ḫalef > muḫallef مخلف] *{OsT} sf.* **1.** Geride kalan. **2.** Ölen bir kimseden kalan.

muhallefat, [Ar. muḫallef > muḫallefāt مخلفات] *(muhallefa:t) {OsT} is.* Ölen bir kimsenin bıraktığı şeyler. ⊡ **muhallefat akçesi,** *{OsT} huk. Ölünün kalan eşyasının satışından elde edilen para.*|| **muhallefat defteri,** *{OsT} Ölünün geride bıraktığı eşyalarının yazılı olduğu defter.*|| **muhallefat halifesi,** *{OsT} Mirasçısız ölenlerle müsadere edilen malların kayıtlarının tutulduğu dairede çalışan kâtipler.*|| **muhallefat kalemi,** *{OsT} Varissiz ölenlerin bıraktıkları terekeye ait işlerle uğraşan baş muhasebeye bağlı daire.*|| **muhallefat memuru,** *{OsT} Ölenlerin geri bıraktığı malları kaydeden ve bunları paraya çeviren görevli.*

muhallefe, [Ar. muḫallef > muḫallefe مخلفه] *{OsT} is.* Kocası ölerek dul kalan kadın.

muhalli, [Ar. ḫalā > taḫliye > muḫallī مخلی] *(muhalli:) {OsT} sf.* Boşaltan.

muhallid, [Ar. ḫuld *(sonsuzluk)* > muḫallid / muḫallide مخلد / مخلده] *{OsT} sf.* Sonsuzlaştıran; sonsuz kılan.

muhallil[1], [Ar. muḥallil محلل] *{OsT} is. huk.* **1.** Haram bir şeyi helal eden; hülleci. **2.** *huk.* Eskiden, üçlü boşanma ile ayrılmış olan bir kadınla evlenen ikinci koca.

muhallil[2], [Ar. ḥall > taḥlil > muḥallil / muḥallile محلل / محلله] *{OsT} sf.* **1.** Tahlil eden; çözümleyen. **2.** *fiz.* Eriten. **3.** *kim.* Çözümleyen. **4.** *tıp.* (İlaç için) bir iltihabı, şişliği veya urları iyileştiren.

muhallilat, [Ar. muḥallil > muḥallilāt محللات] *(muhallila:t) {OsT} is.* Bir iltihabı, şişliği veya uru iyileştiren ilaçlar.

muhallim, [Ar. ḥilm > muḥallim محلم] *{OsT} sf.* Öfkeli bir kişiyi sakinleştiren, yatıştıran; yumuşatan.

muhallis, [Ar. ḫalāṣ > muḫalliṣ مخلص] *{OsT} sf.* Kurtaran; kurtarıcı.

muhallit, [Ar. ḫalṭ > taḫliṭ > muḫalliṭ مخلط] *{OsT} sf.* Bir şeyin saflığını bozacak şekilde içine yabancı maddeler karıştıran; tahlit eden.

muhalliye, [Ar. muḫalliye مخلیه] *{OsT} is. fiz.* Boşaltaç. ⊡ **muhalliyetü'l- hevā,** *{OsT} fiz. Hava boşaltma tulumbası.*

muhamat, [Ar. ḥimāye > muḥāmāt محامات] *(muha:ma:t) {OsT} is.* **1.** Avukatlık etme. **2.** Saldırıdan koruma.

muhamese, [Ar. muhāmese مهامسه] *(muha:mese) {OsT} is.* Fısıldaşma.

muhami, [Ar. muḥāmāt > muḥāmī محامی] *(muha:mi:) {OsT} sf.* **1.** Savunan; saldırıdan koruyan. **2.** *is.* Avukat.

muhammara, [Ar. muḥammara محمره] *{OsT} is.* Haşlanmış kırmızı biber ezmesiyle salça, zeytinyağı, limon, sarımsak, ceviz ve kırmızı toz biber karışımından oluşan meze; ezme.

muhammas, [Ar. muḥammaṣ محمص] *{OsT} sf.* Ateş üzerinde kızdırılarak kurutulmuş.

muhammed, [Ar. ḥamd > muḥammed محمد] *{OsT} sf.* Pek çok kere övülmüş olan; güzel huyları olan; kendisine hamdüsena edilmiş olan.

Muhammedî, [Ar. Hz. Muḥammed *(son peygamber)* > muḥammedī محمدی] *(muhammedi:) {OsT} sf.* **1.** Hz. Muhammed ile ilgili. **2.** İslam dininden olan; iman etmiş. **3.** *is.* Müslüman.

Muhammediye[1], [Ar. Muḥammed bin Abdullah bin el-Hasan *(bir Şii mezhebi kolu kurucusu)* > muḥammediyye محمدیه] *(muhammedi:ye) {OsT} is.* Sekizinci yy.da, imamlığın Hz. Ali soyundan gelenlere verilmesini savunan, imamlık konusundaki görüşlerini aşırılığa vardıran, tarikatlarından bazılarında Hz. Ali'nin Allah'ın gözü olduğu iddia edilen, Muhammed bin Abdullah'ın kurduğu, Şiîliğin kollarından birisi.

Muhammediye[2], [Ar. muḥammedī > muḥammedīyye محمدیه] *(muhammedi:ye) {OsT} is.* Hz. Muhammed'in hayatını, peygamberliğini vb.ni konu alan eserlere verilen ad.

Muhammediyun, [Ar. muḥammedī > muḥammediyyūn محمدیون] *(muhammediyu:n) {OsT} is.* İslam dininden olan kişiler; Müslümanlar.

muhammen, [Ar. ḫamn > taḫmin > muḫammen / muḫammene مخمن / مخمنه] *{OsT} sf.* Önceden tahmin

edilen; oranlanan; tahminî. ⧉ **muhammen bedel,** *Açık artırma ile yapılan satışlarda ve kapalı zarf usulü ihalelerde iş veya mal için önceden tahmin edilen değer; yaklaşık değer.*

muhammer[1], [Ar. ḫamr *(şarap)* > muḫammer مخمر] *{OsT} sf.* **1.** Ekşiyip kabarmış; mayalanmış. **2.** Kıvamını bulmuş

muhammer[2], [Ar. ḥimār > muḥammer محمر] *{OsT} sf.* (Kişi için) eşeğe benzetilen; eşek diye vasıflandırılan.

muhammes[1], [Ar. ḥames > muḥammes محمس] *{OsT} sf.* Ateş üstünde kızartılmış veya kurutulmuş olan.

muhammes[2], [Ar. ḫums > muḫammes مخمس] *{OsT} sf.* **1.** Beş parçadan ibaret olan; beşli. **2.** *is. ed.* Her kıtası beş mısradan meydana gelen ve aruz ölçüsü ile yazılmış manzume. **3.** *mat.* Beşgen. **4.** *müz.* Türk musikisinde büyük bir usul. ⧉ **muhammes-i muntazām,** *{OsT} mat. Düzgün beşgen.*|| **muhammes-i mükerrir,** *{OsT} ed. Beşinci mısraı tekrarlanan muhammes.*|| **muhammes-i müzdeviç,** *{OsT} ed. Beşinci mısraları tekrarlanmayan ancak aynı kafiyeyi taşıyan muhammes.*

muhammez, [Ar. ḥamż > muḥammeż محمض] *{OsT} sf.* Oksitlinmiş; paslanmış.

muhammıs, [Ar. muḥammıṣ محمص] *{OsT} is.* **1.** Tava. **2.** Kahve, mısır gibi şeyleri kavurup satan kimse.

muhammız, [Ar. muḥammıż محمض] *{OsT} sf.* Oksitleyen.

muhammin, [Ar. ḫamn > taḫmin > muḫammin مخمن] *{OsT} sf.* **1.** Tahmin eden; değer biçen; oranlayan. **2.** *is.* Bir malın alım ve satımında değer biçen kimse; eksper.

muhammir[1], [Ar. ḫamr > muḫammir مخمر] *{OsT} sf.* **1.** Mayalayan; ekşitip kabartan. **2.** Yoğurup, kaynatan ve kıvamını bulduran.

muhammir[2], [Ar. muḥammir محمر] *{OsT} is.* Kızdırıcı ilaç.

muhammis, [Ar. ḥamş > muḥammiṣ محمص] *(s kalın söylenir) {OsT} sf.* **1.** Kahve, mısır gibi şeyleri kavurup satan kimse. **2.** *is.* İçinde bir şey kavurmaya yarayan tava.

muhan, [Ar. hevn > muhān مهان] *(muha:n) {OsT} sf.* **1.** İhanet olunmuş. **2.** Alçak kişi.

muhanat, [Ar. muhannes *(kalleş, dönek)* => muhānāt مخانات] *(muha:na:t) {OsT} sf.* **1.** Korkak. **2.** (Kişi için) alçak. **3.** *{ağız}*. El; yabancı. [DS] **4.** *{ağız}* Ters; inatçı. [DS] **5.** *{ağız}* Hain. [DS]

muhanet, [Ar. muhanet مهانت] *{OsT} sf.* **1.** İhanet eden; hain; alçak. **2.** *{ağız}* İş bitirmeyen; insanı işinden alıkoyan; tembel. [DS] **3.** *{ağız}* Kimseye maddî yardımı olmayan; cimri. [DS] **4.** *{ağız}* Korkak. [DS] **5.** *{ağız}* (Erkek için) kadın yaradılışlı. [DS]

muhanna[1], [Ar. ḥınā > inḥinā > muḥannā محنى] *(muhanna:) {OsT} sf.* Eğri; bükülmüş; eğrilmiş; çarpık.

muhanna[2], [Ar. ḥinnā > muḥannā محنى] *(muhanna:) {OsT} sf.* Kınalanmış; kına sürülmüş; kına ile boyanmış.

muhannes, [Ar. ḫaneṣ > taḫnīṣ > muḫanneṣ مخنث] *{OsT} sf.* (Kişi için) alçak, dönek; kalleş; korkak; muhannet.

muhannesane, [Ar. muḫanneṣ+Far. -āne مخنثانه] *(muhannesa:ne) {OsT} zf.* Alçakça; kalleşçe; kalleşçesine.

muhanneslik, -ği [muhannes-lik] *is.* Alçaklık; kalleşlik; döneklik; korkaklık; namussuzluk.

muhannet[1], [Ar. muḫanneṣ *(kalleş, dönek)* => muḫanāt > muḫannet مخنت] *{OsT} sf.* **1.** Korkak. **2.** (Kişi için) alçak.

muhannet[2], [Ar. muḥanneṭ محنط] *{OsT} sf.* Mumyalanmış; tahnit olunmuş.

muhannit, [Ar. ḥanṭ > taḥniṭ > muḥanniṭ محنط] *{OsT} sf.* Ölüleri mumyalayan; mumyacı.

muhar, [*eT.* muñar] *{ağız} is.* Çeşme; kaynak. [DS]

muhara, [Ar. mağāre / buḫārī] *{ağız} is.* **1.** Ocak. **2.** Baca. [DS]

muharat, [Ar. hert > muhārāt مهارات] *(muha:ra:t) {OsT} is.* Birinin sakalına gülerek eğlenme; alay etme.

muharebat, [Ar. muḥārebe > muḥārebāt محاربات] *(muha:reba:t) {OsT} is.* Savaşlar; çarpışmalar; dövüşler.

muhare, [Ar. mağāre / buḫārī => muhare] *{ağız} is.* **1.** Ocak. **2.** Ocak kenarlarına yapılan raf. [DS]

muharebe, [Ar. ḥarb > muḥārebe محاربه] *(muha:rebe) {OsT} is.* **1.** *as.* Düşman iki tarafın ordularının kara, deniz ve havada taktik amaçlarla yaptıkları çatışma; vuruşma, çarpışma; savaşma; harp etme. **2.** Savaş içinde, belli bir bölgede veya zaman içinde meydana gelen çarpışmaların genel adı. **3.** *mecaz.* Çetin tartışma. ⧉ **muharebe ağırlığı,** *Muharebe sırasında lojistik desteği sağlamak için ihtiyaç duyulan ikmal, bakım, sağlık araç ve gereçleri ile personel ve teçhizatına verilen ad.*|| **muharebe alanı gözetlemesi,** *İstihbaratı sağlamak amacıyla çatışma bölgesinde sürekli olarak yapılan gözetleme işlemi.*|| **muharebe atı,** *Eskiden savaş günlerinde binilen ata verilen ad.*|| **muharebe atış tatbikatı,** *Savaşçı birliklerin temsilî düşman birlikleri üzerine gerçek mermiler kullanarak yaptıkları atış uygulaması.*|| **muharebe birliği,** *Düşmanı imha etmek veya etkisiz duruma getirmek amacıyla eğitilmiş ve*

donatılmış birlik.|| **muharebe bölgesi,** *Savaşa katılmış olan kuvvetler arasında müdahaleyi azaltmak amacıyla kurulmuş bulunan yasak bölge.*|| **muharebe düzeni,** *Savaşta küçük birliklerin düşman ile bağlantı kurduktan sonra etkin biçimde yönlendirilmeleri ve denetlenebilmeleri amacıyla almış oldukları dağınık düzen biçimi.*|| **muharebe emirleri,** *Kumandanın amaç ve kararını açıklayan ve bütün birliklere yol gösteren özel talimatları da kapsayan harekât emirlerinin tümüne verilen ad.*|| **muharebe gücü,** *Komutanın elindeki araçlar ve birliğin moral gücünün bütünü.*|| **muharebe idare yeri,** *Savaş anında birliklerin kumanda karargâhlarının bulunduğu yer.*|| **muharebe ileri karakolu,** *Düşmanla temas sağlandıktan sonra ileri sürülen güvenlik birliği.*|| **muharebe istihbaratı,** *Çatışmanın başarı ile tamamlanması için düşman ve harekât bölgesi hakkında toplanan gerekli bilgilerin elde edilmesi.*|| **muharebe keşfi,** *Düşmanla temas halinde bulunan birliklerin, muharebe başlangıcında ve çatışma sırasında kendi kuvvetleriyle, düşman hakkında yaptıkları keşif harekâtları.*|| **muharebe keşif kolu,** *Çatışma sırasında savaşçı güçlerden keşıf. güvenlik ve savaş için bağımsız olarak çıkarılmış küçük taktik birlik.*|| **muharebe kıtası,** *Bir ordunun savaşta başlıca stratejik görevi üslenen en önemli ve en iyi şekilde donatılmış olan vurucu parçası.*|| **muharebe kuruluşu,** *Askerî birliklerin bir savaş için düzenlenmiş biçimi.*|| **muharebe meydanı,** *İki düşman kuvvetin karşılaştıkları ve çarpıştıkları alan.*|| **muharebe planı,** *Savaşmak üzere, bir kumandanın aldığı tertip, düzen ve tedbirlerin tümü.*|| **muharebe raporu,** *Çatışmanın gidişi, katılan birliklerin durumu, silahlar vb. hakkında ayrıntılı biçimde bilgi veren rapor özeti.*|| **muharebe sahası,** *Savaşan tarafların, savaş harekâtını yürüttükleri düşman tarafında kalan arazi parçası.*|| **muharebe şaşırtması,** *Düşmanı kendi zararına bir davranış ve harekât içinde bulunmaya yönelten savaş hilesi.*|| **muharebe tatbikatı,** *Barış zamanında, muharip birliklerin taktik güçlerini uygulamalı olarak göstermek amacıyla yapılan askerî tatbikat.*|| **muharebeye ara verme,** *Savaş sırasında ölü ve yaralıları toplamak amacıyla düşman kuvvetler arasında varılan yerel anlaşma ile çatışmaya geçici olarak ara verme.*|| **muharebeyi kesme,** *Çatışma halindeki bir birliğin başka bir harekâta başlamak veya düşmandan sıyrılmak amacıyla geriye veya düşmandan uzak bir yere doğru yaptığı planlı ve düzenli hareket.*

muharese, [Ar. ḥırāset > muḥārese / muḥāreset محارسه / محارست] *(muha:rese) {OsT} is.* Bir şeyi koruma, saklama; muhafaza etme.

muhareşe, [Ar. ḥareş > muḥāreşe محارشه] *(muha:reşe) {OsT} is.* Araya fit sokup kavga çıkartma; kışkırtma.

muhareşe, [Ar. muhareşe محارشه] *(muha:reşe) {OsT} is.* Halkı birbirine düşürme; kışkırtma.

muharı, [Ar. maġāre / buḫarī => muhare] *{ağız} is.* **1.** Ocak. **2.** Baca. [DS]

muharib, [Ar. ḥarb > muḥārib محارب] *(muha:rib) {OsT} sf.* → muharip.

muharibeyn, [Ar. muḥārib >muḥāribeyn محاربين] *(muha:ribeyn) {OsT} is.* Savaşan iki taraf.

muharip, -bi [Ar. ḥarb > muḥārib محارب] *(muha:rip) {OsT} sf.* **1.** Savaşan; savaşa katılan. **2.** *is.* Savaşçı. **3.** *as.* Silahlı kuvvetlerde, doğrudan doğruya savaşa katılan asker veya birliklere verilen ad. ⧉ **muharip birlik,** *Silahlı kuvvetlerde, savaş sırasında doğrudan doğruya ateş ve manevrayı kullanarak düşmanla bizzat savaşan birliklere verilen ad.*|| **muharip sınıf,** *Silahlı kuvvetlerde, savaş sırasında doğrudan doğruya savaşa katılan piyade, tankçı, topçu, zırhlı, süvari, havacı gibi sınıflara verilen genel ad.*

muharrak, -kı [Ar. ḥarīḳ > muḥarraḳ محرق] *{OsT} sf.* Yakılmış; yanmış.

muharref[1], [Ar. ḥarf > taḥrif > muḥarref محرف] *{OsT} sf.* Asıl niteliği değiştirilmiş olan; tahrif edilmiş olan; bizzat silinmiş ve yerine başka şey yazılmış olan.

muharref[2], [Ar. muḥarref / muḥarrefe مخرف / مخرفه] *{OsT} sf.* Kendisine bunak denilmiş olan.

muharrefat, [Ar. muḥarref > muḥarrefāt محرفات] *(muharrefa:t) {OsT} is.* Tahrif edilmiş şeyler; değiştirilmiş şeyler.

muharrem, [Ar. ḥarām > muḥarrem محرم] *{OsT} sf.* **1.** Haram edilmiş; dince yasaklanmış olan. **2.** *is.* Ay takviminde birinci ayın adı. ⧉ **muharremü'l-harām,** *{OsT} Muharrem ayı.*

muharremat, [Ar. muḥarrem > muḥarremāt محرمات] *(muharrema:t) {OsT} is.* **1.** Yasak edilmiş şeyler; haramlar. **2.** Müslümanlara yasak edilmiş olan yiyecek, içecek ve eylemlerin tümü; haramlar.

muharremiye, [Ar. muḥarrem>muḥarremiyye محرميه] *{OsT} is.* **1.** Muharrem ayının ilk günü. **2.** O gün için verilen bahşiş, hediye. **3.** *ed.* Muharrem ayı veya Kerbela olayı dolayısıyla yazılmış kaside.

muharrer, [Ar. taḥrīr > muḥarrer / muḥarrere محرر / محرره] *{OsT} sf.* Yazıya geçirilmiş; yazılmış.

muharrerat, [Ar. muḥarrer>muḥarrerāt محررات] *(muharrera:t) {OsT} is.* Yazılmış şeyler; mektuplar; yazılanlar. ⧉ **muharrerāt-ı resmîye,** *{OsT} Resmî yazılar.*

muharrib, [Ar. ḥarāb > muḥarrib مخرب] *{OsT} sf.* Yıkan; yok eden; tahrip eden.

muharribîn, [Ar. muḥarrib > muḥarribīn محربين] *(muharribi:n) {OsT} is.* Tahrip edenler.

muharrif, [Ar. ḥarf > taḥrif > muḥarrif محرف] *{OsT} sf.* **1.** (Yazı vb. için) bozan; silen; değiştiren; tahrif eden. **2.** Hile yapan; hileci; aldatan.

muharrik[1], **-ki** [Ar. ḥareket > taḥrīk > muḥarrik / muḥarrike محرك] *{OsT} sf.* **1.** Harekete geçiren; hareket ettiren; devindiren. **2.** *mecaz.* Kışkırtan; ayaklandıran. ⧉ **muharrik-i fesat,** *Fesada sürükleyen.*|| **muharrik-i kulūb,** *{OsT} Kalpleri harekete geçiren; Allah.*|| **muharrik sinirler,** *{OsT} Hareket ettirici sinirler.*

muharrik[2], **-kı** [Ar. ḥarḳ > muḥarriḳ محرق] *(k kalın söylenir) {OsT} sf.* **1.** Yakan; yakıcı. **2.** Çok susatan; hararet veren. **3.** *mecaz.* Çok fazla acındıran; merhamet uyandıran.

muharrik[3], **-kı** [Ar. ḥarīḳ > muḥarriḳ محرق] *{OsT} sf.* Yakan.

muharrikiyet, [Ar. muḥarrike > muḥarrikiyyet محركيت] *{OsT} is.* Hareket ettiren kuvvet,

muharrir, [Ar. muḥarrir / muḥarrire محرر / محرره] *{OsT} sf.* **1.** Yazan; yazıya geçiren. **2.** *is.* Yazar; telif eser sahibi.

muharriran, [Ar. muḥarrir > muḥarrirān محرران] *(muharrira:n) {OsT} is.* Yazarlar; muharrirler: telif eser sahipleri.

muharrirîn, [Ar. muḥarrir > muḥarrirīn محررين] *(muharriri:n) {OsT} is.* Yazarlar; muharrirler: telif eser sahipleri.

muharrirlik, -ği [muharrir-lik] *is.* Muharririn yaptığı iş veya meslek; yazarlık.

muharris, [Ar. ḥırṣ > muḥarriṣ محرص] *{OsT} sf.* Hırslandıran; tahrik ve teşvik eden.

muharrisane, [Ar. muḥarriṣ + Far. -āne محرصانه] *(muharrisa:ne) {OsT} zf.* Tahrik ve teşvik edici biçimde; hırslandırırcasına.

muharriş, [Ar. taḥriş > muḥarriş / muḥarrişe محرش / محرشه] *{OsT} sf.* **1.** Tırmalayan; tahriş eden; kaşındıran. **2.** Korku veren; irkilten; korkutan. **3.** *tıp.* Azdırıcı özelliği olan; irkilten.

muharrit, [Ar. muḥarriṭ محرط] *{OsT} is.* İshal verici ilaç; müshil.

muharriz, [Ar. muḥarriż محرض] *{OsT} sf.* Teşvik eden; kışkırtan.

muhas, [? muhas] *{ağız} is.* Kırmızı toprak. [DS]

muhasama, [Ar. ḫuṣūmet > muḫāṣama مخاصمه] *(muha:sama) {OsT} is.* **1.** İki kişi veya iki taraf arasında oluşan düşmanlık. **2.** İki taraf arasında olan didişme.

muhasamat, [Ar. muḫāṣama > muḫāṣamāt مخاصمات] *(muha:sama:t) {OsT} is.* **1.** Düşmanlıklar; düşmanlık. **2.** Savaşta çarpışma; çatışma.

muhasamet, [Ar. muḫaṣamet مخاصمت] *(muha:samet) {OsT} is.* Düşmanlık.

muhasara, [Ar. ḥaṣr > muḥāṣara محاصره] *(muha:sara) {OsT} is.* **1.** Kuşatma; çevirme; etrafını sarma. **2.** *as.* Ele geçirmek, almak amacıyla bir yeri uzun süreli kuşatma; etrafını sarma. ⧉ **muhasara etmek,** *Bir yeri kuşatmak; çevirmek.*|| **muhasara günlüğü,** *Bir muhasara sırasında meydana gelen olaylarla verilen ve alınan emirlerin yazılı olduğu resmî belge.*|| **muhasara hattı,** *Kuşatılmış bir yerin olası çıkış hareketlerine karşı kuşatan kuvvetlerin almış olduğu güvenlik ve savunma çizgisi.*|| **muhasara savaşı,** *Bütün eylemleri kuşatma ile ilgili olan özel savaş taktikleri ve biçimi.*|| **muhasara siperi,** *Bir kaleyi veya yeri kuşatanların kazdıkları hendek veya korunma siperleri ve toplanma yeri.*

muhasebat, [Ar. muḥāsebe > muḥāsebāt محاسبات] *(muha:seba:t) {OsT} is.* **1.** Hesaplaşmalar. **2.** Muhasebe işleri. **3.** Muhasebe işlerinin görüldüğü daireler.

muhasebe, [Ar. ḥesāb > muḥāsebe محاسبه] *(muha:sebe) {OsT} is.* **1.** Hesap bilimi. **2.** Hesap işi. **3.** Bir kişi, kuruluş veya kurumun işleriyle ilgili hesaplarının tümü. **4.** Hesapları tutmakla görevli kişilerin bulunduğu oda, büro vb. yer; saymanlık. **5.** Değeri para olarak belirlenmemiş malların ayrıntılı olarak çıkarılmış listesi. **6.** Karşılıklı olarak alacak verecek hesaplarını çıkarma; karşılıklı hesap görme; hesaplaşma. **7.** Hesap işleri ile uğraşma. ⧉ **muhasebe kalemi,** *Bir kurum veya kuruluş hesaplarının tutulduğu büro veya daire.*|| **muhasebe memuru,** *Resmî bir kurum veya dairede muhasebecilik yapan kimse.*|| **muhasebesini yapmak,** *Bir şeyin olumlu ve olumsuz yönlerinin dökümünü yaparak bir sonuca varmak; durum muhasebesi yapmak; durumu gözden geçirmek.*

muhasebeci, [muhasebe-ci] *is.* Hesap işleri ile uğraşan kimse; muhasip; sayman.

muhasebecilik, -ği [muhasebe-ci-lik] *is.* Muhasebecinin yaptığı iş; saymanlık; muhasiplik.

muhasede, [Ar. ḥased > muḥāsede محاسده] *(muha:sede) {OsT} is.* Birbirini kıskanma; çekememe; çekememezlik.

muhasım, [Ar. ḫuṣūmet > muḫāṣama > muḫāṣım / muḫāṣıma مخاصم] *(muha:sım) {OsT} is.* **1.** Düşman taraflardan her biri; düşmanlık duyan. **2.** Bir oyun, karşılaşma veya savaşta karşı karşıya gelenlerden her biri; rakip. ⧉ **muhasım devletler,** *Bir savaş veya anlaşmazlık durumunda birbirinin karşısında yer alan devletler; düşman devletler.*

muhasımîn, [Ar. muḫāṣım > muḫāṣımīn مخاصمين] *(muha:sımi:n) {OsT} is.* Düşman olanlar; muhasımlar.

muhasır, [Ar. ḥaṣr > muḥāṣara > muḥāṣır / muḥāṣıra محاصر / محاصره] *(muha:sır) {OsT} sf.* **1.** Bir şeyi çevreleyen; onun çevresini kuşatan. **2.** Bir kale veya şehri kuşatıp, yiyecek ve mühimmat geliş yolunu kesen.

muhasırîn, [Ar. muḥāṣır > muḥāṣırīn محاصرين] *(muha:sıri:n) {OsT} is.* Muhasara edenler; kuşatanlar.

muhasırun, [Ar. muḥāṣır > muḥāṣırūn محاصرون] *(muha:sıru:n) {OsT} is.* Muhasara edenler; kuşatanlar.

muhasib, [Ar. ḥesāb > muḥāsib محاسب] *(muha:sib) {OsT} sf.* → muhasip.

muhasibiye, [Ar. muḥāsib > muḥāsibiyye محاسبيه] *(muha:sibiye) {OsT} is.* Bir tarikat.

muhasip, -bi [Ar. ḥesāb > muḥāsib محاسب] *(muha:sib) sf.* Muhasebe işlerini yapan kimse; muhasebeci; sayman.

muhasiplik, -ği [muhasip-lik] *(muha:siplik) is.* Hesap işleriyle uğraşma; muhasebecilik; saymanlık.

muhassal, -li [Ar. ḥuṣūl > muḥaṣṣal محصل] *{OsT} sf.* **1.** Üretilmiş; elde edilmiş. **2.** *zf.* Özet olarak; özetle. ⧉ **muhassal-ı kelām,** *{OsT} Sözün kısası.*

muhassala, [Ar. ḥuṣūl > muḥaṣṣala محصله] *{OsT} sf.* **1.** Elde edilen şey; sonuç. **2.** *fiz.* Bileşke.

muhassan, [Ar. ḥıṣn>taḥṣīn>muḥaṣṣan محصن] *{OsT} sf.* Kuvvetlendirilmiş; sağlamlaştırılmış; berkitilmiş; tahkim edilmiş.

muhassas, [Ar. ḫuṣūṣ > taḫṣīṣ > muḫaṣṣaṣ / muḫaṣṣaṣa مخصص / مخصصه] *{OsT} sf.* Birisine ödenek olarak ayrılmış olan; tahsis edilmiş olan; ayrılmış.

muhassasat, [Ar. muḫaṣṣaṣ > muḫaṣṣaṣāt مخصصات] *(muhassasa:t) {OsT} is.* **1.** Bir kimseye maaş, tayın vb. olarak verilmiş şeyler. **2.** Devlet dairelerine devlet bütçesinden ayrılmış olan para. ⧉ **muhassasat ilmühaberi,** *Silahlı kuvvetlerde atama, nakil vb. işlemlerinde atanan ve nakledilen kimseye birliği tarafından verilen, kişinin özlük haklarını, ayrıldığı tarihi, aile durumunu vb. belirten belge.*

muhassen, [Ar. ḥüsn > taḥsin >muḥassen محسن] *{OsT} sf.* Güzel bulunmuş; güzel.

muhassenat, [Ar. muḥassen > muḥassenāt محسنات] *(muhassena:t) {OsT} is.* **1.** Yararlı, güzel, hayırlı işler. **2.** Yararlılık, üstünlük sebepleri.

muhasser, [Ar. ḥasret >taḥsir >muḥasser محسر] *{OsT} sf.* Hasret kalmış; hasrete düşürülmüş.

muhassıl, [Ar. ḥuṣūl > taḥṣil > muḥaṣṣıl محصل] *{OsT} sf.* **1.** Üreten; meydana getiren. **2.** *is.* İmparatorluk döneminde, Tanzimat öncesinde vergi tahsildarına verilen isim. **3.** Vilayet sancak ve kaza içinde devlete ait malların yönetimi ve gelirlerinin toplanması ile görevlendirilmiş, gerektiğinde zor kullanma yetkisi bulunan memur. **4.** Mutasarrıftan küçük kaymakam ve müdürler derecesinde bulunan memurlara verilen unvan.

muhassıllık, -ğı [muhassıl-lık] *is.* Vergi toplama işi; tahsildarlık.

muhassın, [Ar. muḥaṣṣın محصن] *{OsT} sf.* **1.** Kale gibi korunaklı ve sağlam kalan. **2.** Kendisini dinen haram olan kişilerden saklayan.

muhassin, [Ar. ḥüsn > taḥsin > muḥassin محسن] *{OsT} sf.* Güzelleştiren; güzellik veren.

muhassir, [Ar. ḥasar > taḥsir > muḥassir محسر] *{OsT} sf.* Hasar yapan; zarar ve ziyana sebep olan; zararlı.

muhassirîn, [Ar. muḥassir > muḥassirīn محسرين] *(muhassiri:n) {OsT} is.* Zarar ve ziyana sebep olan kimseler veya şeyler.

muhassis, [Ar. ḫuṣūṣ >taḫṣiṣ >muḫaṣṣiṣ مخصص] *{OsT} sf.* Tahsis eden; birine özgü kılan.

muhaşşa, [Ar. ḥaşiye >taḥşiye >muḥaşşā محشى / محشا] *(muhaşşa:) {OsT} sf.* (Kitap vb. için) haşiye yazılmış olan; tahşiye olunmuş.

muhaşşem, [Ar. muḫaşşem مخشم] *{OsT} sf.* Sarhoş.

muhaşşi, -ıı, [Ar. muḫaşşiʿ مخشع] *{OsT} sf.* Kibirlinin kibrini kıran.

muhaşşi[1], [Ar. ḥaşiye > taḥşiye > muḥaşşī محشى] *(muhaşşi:) {OsT} sf.* Kitaba vb. yere haşiye yazan.

muhaşşi[2], [Ar. ḫaşyet > taḫşiye > muḫaşşī مخشى] *(muhaşşi:) {OsT} sf.* Korkutan; korkutucu; korku veren.

muhaşşid, [Ar. taḥşid > muḥaşşid محشد] *{OsT} sf.* Bir yere toplayan; tahşid eden.

muhaşşim, [Ar. muḫaşşim مخشم] *{OsT} sf.* Keskinliği dolayısı ile sarhoş eden.

muhaşşin, [Ar. muḫaşşin مخشن] *{OsT} sf.* **1.** Gücendiren; darıltan. **2.** Öfkelendiren.

muhat[1], [Ar. iḥaṭa > muḥāṭ محاط] *(muha:t) {OsT} sf.* **1.** Etrafı çevrilmiş; kuşatılmış; sarılmış. **2.** Bir şeyin içinde bulunan. **3.** Kitabın sırt kâğıdı ile mukavvası arasında isteka ile bastırılarak oluşturulmuş çukur. **4.** *{ağız}* Tersinden dikilen yemenilerin burnunu itmek ve çevirmek için kullanılan ağaçtan yapılma çubuk. [DS] ⧉ **muhat olmak,** *Dikkat etmek; bakmak; gözetmek; mukayyet olmak.* [DS]

muhat[2], [Ar. muḫāṭ مخاط] *(muha:t) {OsT} is.* Sümük; sümüğe benzer sıvı. ⧉ **muhātü'ş-şeytan,** *{OsT} Öğle sıcağında tel tel görünen güneş sıcağı.*

muhat, [Ar. muḳayyet => mukaat / muhat] *{ağız}* *is.* Bakıp gözetme. ⊡ **mukat olmak,** *{ağız} Bakıp gözetmek; dikkat etmek.* [DS]

muhatab, [Ar. ḫiṭāb > ḫuṭbe > muḫāṭab مخاطب] *(muha:tab)* *{OsT}* *is.* → muhatap.

muhataba, [Ar. ḫiṭāb > muḫāṭaba مخاطبه] *(muha:taba)* *{OsT}* *is.* **1.** Karşılıklı konuşma. **2.** *mecaz.* Çatışma; çekişme. **3.** *huk.* Hukukî bir işlem için tarafların yüz yüze sözlü olarak görüşmeleri.

muhatabat, [Ar. muḫāṭaba > muḫāṭabāt مخاطبات] *(muha:taba:t)* *{OsT}* *is.* Karşılıklı konuşmalar.

muhatap, -bı [Ar. ḫiṭāb > ḫuṭbe > muḫāṭab مخاطب] *(muha:tab)* *is.* **1.** Kendisi ile konuşulan, kendisine söz söylenilen kimse; hitap edilen kişi. **2.** *dbl.* İkinci kişi. **3.** *tic.* Bir bono, poliçe ve senet için ödeme yükümlülüğünde bulunan kimse. **4.** *huk.* Bir dava veya benzer işlemde hakkında işlem yapılması istenen taraf veya kimse. **5.** Padişahın huzurunda yapılan huzur derslerinde *mukarrir* adı verilen hocanın yanında dinleyici olarak bulunan hocalara verilen ad. ⊡ **muhatap olmak,** *1. kendisine söylenmek; kendisine hitap edilmek; kendisi ile konuşulmak. 2. (Belirtilen tutum ve davranışla) karşılaşmak; yöneltilmek; karşısında kalmak.*

muhatara, [Ar. ḫaṭar > muḫāṭara مخاطره] *(muha:tara)* *{OsT}* *is.* **1.** Korku verici durum; tehlike. **2.** Zarar; ziyan. **3.** Sigortacılıkta riziko. ⊡ **muhātara-i izmihlāl,** *Dağılma tehlikesi.*

muhataralı, [muhatara-lı] *(muha:taralı)* *sf.* Tehlikeli; korkulu. ⊡ **muhataralı sözleşme,** *Borçlunun borç kapsam ve derecesini tam olarak bilemediği, daima bir zarar tehlikesinin varlığını yüklendiği sözleşme.*

muhatarat, [Ar. muḫāṭarāt مخاطرات] *(muha:tara:t)* *{OsT}* *is.* Korkular; tehlikeler.

muhatele, [Ar. ḫatel > muḫātele مخاتله] *(muha:tele)* *{OsT}* *is.* Kandırma; aldatma; dolandırma.

muhatıb, [Ar. ḫiṭāb > ḫuṭbe > muḫāṭıb مخاطب] *(muha:tıb)* *{OsT}* *sf.* Hitap eden; birine söz söyleyen; taraflardan söz söyleyen durumunda olan; muhatabın karşısında yer alan.

muhati, [Ar. muḫaṭ > muḫaṭī مخاطى [*(muhati:, t kalın söylenir)* *{OsT}* *sf.* Sümüğe benzeyen; sümüksü.

muhattat, [Ar. ḫaṭṭ > muḫaṭṭaṭ مخطط] *{OsT}* *sf.* **1.** Üzerine çizgi çekilmiş; çizilmiş. **2.** Kalemle resmi yapılmış. **3.** Çizikli; yivli.

muhattıt, [Ar. ḫaṭṭ > muḫaṭṭıṭ مخطط] *{OsT}* *sf.* **1.** Çizgi çeken; çizen. **2.** Kalemle resim yapan.

muhavele, [Ar. muḫāvele محاوله] *(muha:vele)* *{OsT}* *is.* İsteme; talep.

muhaverat, [Ar. muḥāvere > muḥāverāt محاورات] *(muha:vera:t)* *{OsT}* *is.* Karşılıklı yapılan konuşmalar; muhavereler.

muhavere, [Ar. ḥavr > muḥāvere محاوره] *(muha:vere)* *{OsT}* *is.* **1.** İki kişi arasında yapılan karşılıklı konuşma; söyleşme; diyalog. **2.** Roman ve hikâyelerde kişilerin karşılıklı konuşması; söyleşme. ⊡ **muhavere etmek,** *Karşılıklı konuşmak.*

muhavereli, [muhavere-li] *{OsT}* *sf.* Karşılıklı konuşma bulunan; konuşmalı; söyleşmeli.

muhavvat, [Ar. ḥavṭ > taḥvīṭ > muḥavvaṭ محوط] *{OsT}* *sf.* (Bina için) etrafı duvar veya perde ile çevrili olan; ihata edilmiş.

muhavvef, [Ar. ḫavf >taḫvif >muḫavvef مخوف] *{OsT}* *sf.* Korkmuş olan; korkutulmuş.

muhavvel, [Ar. ḥavl > taḥvil > muḥavvel محول] *{OsT}* *sf.* **1.** Değiştirilmiş. **2.** Ismarlanmış; sipariş edilmiş olan. **3.** *mat.* Dönüşmüş. ⊡ **muhavvelün-aleyh,** *{OsT} (Poliçe, senet, çek vb. için) üzerine havale edilmiş.*

muhavvelat, [Ar. muḥavvel > muḥavvelāt محولات] *(muhavvela:t)* *{OsT}* *is.* **1.** Havaleler. **2.** Devlet borcu olarak bir il veya idareden ödenmesi istenen paralar.

muhavven, [Ar. ḫāin > taḫvīn > muḫavven مخون] *{OsT}* *sf.* İhanetle suçlanan; hain sayılan.

muhavvet, [Ar. tahvīṭ > muḥavveṭ محوط] *{OsT}* *sf.* Etrafına duvar çekilmiş; tahvit edilmiş.

muhavvıt, [Ar. muḥavveṭ > muḥavvıṭ محوط] *{OsT}* *sf.* Etrafına duvar çeken; tahvit eden.

muhavvif, [Ar. ḫavf >taḫvif >muḫavvif / muḫavvife مخوف] *{OsT}* *sf.* Korkutan; korkutucu.

muhavvil, [Ar. ḥavl > taḥvil > muḥavvil محول] *{OsT}* *sf.* Başka bir duruma veya biçime sokan; değiştiren; tahvil eden. ⊡ **muhavvilü'l-havli ve'l-ahvāl,** *{OsT} Kuvvetli ve durumları başka bir biçime sokan; Allah.*

muhavvile, [Ar. ḥavl >taḥvil >muḥavvile محوله] *{OsT}* *is.* **1.** Dönüştüren; dönüştürücü. **2.** *fiz.* Transformatör.

muhaya, [Ar. muhāyā مهايا] *(muha:ya:)* *{OsT}* *is.* Bölüneyen bir şeyi nöbetleşe olarak kullanma.

muhayee, [Ar. muhāye'e مهايئه] *{OsT}* *is.* **1.** Bölünmesi veya paylaşılması mümkün olmayan bir şeyi sıra ile kullanma. **2.** *huk.* Bölüşülmesi, dolayısıyla paylaşılması mümkün olmayan bir şeyden sıra ile yararlanma veya kullanma.

muhayene, [Ar. muḥāyene محاينه] *{OsT}* *is.* Bir şeyi, belirli bir zaman için kiralama.

muhayyeb, [Ar. taḫyīb >muḫayyeb مخيب] *{OsT}* *sf.* Mahrum kılınmış; yoksun bırakılmış.

muhayyeben, [Ar. muḫayyeb > muḫayyeben مخيّبا] *(muhayye'ben)* *{OsT}* *zf.* Mahrum kılarak; yoksun bırakarak.

muhayyel, [Ar. ḫayal > muḫayyel / muḫayyele مخيل / مخيله] *{OsT}* *sf.* Hayal edilen; hayal gücüyle yaratılan; hayalî; imgelenen.

muhayyelat, [Ar. muḫayyel > muḫayyelāt مخيلات] *(muhayyela:t)* *{OsT}* *is.* Hayal edilmiş olan şeyler; tasavvur olunmuş şeyler.

muhayyele, [Ar. ḫayal > taḫyil > O. T. muḫayyele مخيله] *{OsT}* *is.*→ muhayyile.

muhayyem, [Ar. ḫayme > taḫyim > muḫayyem مخيم] *{OsT}* *sf.* **1.** (Çadır için) kurulmuş. **2.** Çadır; ordugâh. **3.** (Kişi için) çadırda barınan.

muhayyemgâh, [Ar. muḫayyem + Far. -gāh مخيمگاه] *(muhayyemgâ:h)* *{OsT}* *is.* **1.** Çadırlardan meydana gelen ordugâh. **2.** Ordu çadırlarının kurulduğu alan.

muhayyer, [Ar. ḫayr > muḫayyer مخير] *{OsT}* *sf.* **1.** Beğenilmediği takdirde geri iade edilmek şartıyla satın alınan. **2.** Seçme hakkı kendisine verilmiş olan; iki şeyden birini seçmekte serbest olan. **3.** Şeker renginde bir tür kâğıt. **4.** *müz.* Türk musikisi makamlarından biri.

muhayyerkürdi, [Ar. muḫayyer + kürdī مخيركردى] *(muhayyerkürdi:)* *{OsT}* *is. müz.* Klasik Türk musikisinde bir bileşik makamın adı.

muhayyerlik, -ği [Ar. muhayyer-lik] *is.* **1.** Muhayyer olma durumu. **2.** Seçip beğenme ile ilgili olan. **3.** *huk.* Seçme işine konu olan; seçimlik.

muhayyerpuselik, -ği [Ar. muḫayyer + Far. pūse-lik مخير پوسه لك] *(muhayyerbu:selik)* *{OsT}* *is.* Türk müziğinden makamlardan birinin adı.

muhayyersümbüle, [Ar. muḫayyer + Far. sunbule مخيرسنبله] *{OsT}* *is. müz.* Klasik Türk musikisinde bileşik makamlardan birinin adı.

muhayyerzengûle, [Ar. muḫayyer + Far. zengūle مخير زنگوله] *(muhayyerzengu:le)* *{OsT}* *is. müz.* Türk musikisinde birleşik makamlardan birinin adı.

muhayyerzirkeş, [Ar. muḫayyer + Far. zīr-keş مخير زيركش] *(muhayyerzi:rkeş)* *{OsT}* *is. müz.* Türk musikisinin en eski birleşik makamlarından biri.

muhayyib, [Ar. taḫyīb > muḫayyib مخيب] *{OsT}* *sf.* Yoksun bırakan; mahrum kılan.

muhayyibane, [Ar. muḫayyib > muḫayyibāne مخيبانه] *(muhayyiba:ne)* *{OsT}* *zf.* Yoksun bırakarak; mahrum bırakırcasma.

muhayyil, [Ar. ḫayal > taḫyil > muḫayyil مخيل] *{OsT}* *sf.* Hayal kuran.

muhayyile, [Ar. ḫayal > taḫyil => muḫayyile / muḫayyele مخيله] *{OsT}* *is.* Hayal etme yetisi veya gücü; imgelem.

muhayyir[1], [Ar. ḫıyār > muḫayyir مخير] *{OsT}* *sf.* İki şeyin arasında seçim yapmayı serbest bırakan; seçtiren; muhayyer bırakan.

muhayyir[2], [Ar. ḥayret > muḥayyir محير] *{OsT}* *sf.* **1.** Şaşırtan; hayrete düşüren. **2.** *is.* Ünlü bir çeşit lalenin adı. ☐ **muhayyirü'l-ukul,** *Akılları durduran.*

muhazara, [Ar. ḥużur / ḥuḏur > muḥāḏara / muḥāżara محاضره] *(muha:zara)* *{OsT}* *is.* **1.** Karşılıklı tartışma; fikir tartışması. **2.** Beraber olma; birlikte bulunma. **3.** Sırası geldiğinde anlatılan edebî, tarihî fıkra veya hikâye. **4.** Bu biçimde yapılan yarışma.

muhazarat, [Ar. muḥāżarāt محاضرات] *(muha:zara:t)* *{OsT}* *is.* **1.** Akılda tutulan hikâyeler. **2.** Yararlı bilgiler.

muhazat[1], [Ar. ḥiẕā' > muḥāẕāt محاذات] *(muha:za:t)* *{OsT}* *is.* Karşı olma.

muhazat[2], [Ar. muḥāzāt محازات] *(muha:za:t)* *{OsT}* *is.* Yüz yüze gelme.

muhazele, [Ar. ḥaẕele *(alçak, bayağı)* > muḥāẕele محاذله] *(muha:zele)* *{OsT}* *is.* Alçaklık; rezillik; bayağılık.

muhazere, [Ar. ḥaẕer *(sakınma)* > muḥaẕere محاذره] *(muha:zere)* *{OsT}is.* **1.** Birbirini korkutma. **2.** *tasvf.* Akıl sahiplerinin akıl aracılığı ve kesin delillerin yardımıyla gerçek bilgiye ulaşması şeklinde açıklanan keşif.

muhazi, [Ar. ḥiẕā' > muḥāẕī محاذى] *(muha:zi:)* *{OsT}* *sf.* **1.** Birbirine karşı ve aynı hizada bulunan; karşılıklı hizalanmış olan. **2.** *mat.* Paralel.

muhazzab, [Ar. taḫżīb > muḫażżab مخضب] *{OsT}* *sf.* Boyanmış; renk verilmiş; renklendirilmiş.

muhazzar, [Ar. taḫżīr > muḫażżar مخضر] *{OsT}* *sf.* **1.** Yeşile boyanmış; yeşil renk verilmiş olan. **2.** Takdis edilmiş; kutsanmış olan; kutlu.

muhazzi, -ıı [Ar. muḫazzi' مخزع] *{OsT}* *is.* Ot veya saman kesmekte kullanılan bir tarım aracı.

muhazzil, [Ar. muḫaẕẕil مخذل] *{OsT}* *sf.* Bayağılaştıran; rezillik içinde bırakan; alçaklaştıran.

muhazzilane, [Ar. muḫaẕẕil + Far. -āne مخذلانه] *{OsT}* *zf.* Bayağılaştırarak; bayağılık ederek; alçaklıkla; alçakça.

muhazzir, [Ar. taḥẕīr *(korkup sakınma)* > muḥaẕẕir محذر] *{OsT}* *sf.* Sakındıran.

muhbir, [Ar. ḫaber > muḫbir / muḫbire مخبر / مخبره] *{OsT} sf.* **1.** Bildiren; haber veren; ihbar eden. **2.** Haber ulaştıran; haberci. **3.** *is.* Bir gazeteye haber toplayıp ulaştıran kimse. **4.** *fiz.* Deney şişesi. **5.** *huk.* Bir suçtan zarar görenden başka, olayı haber vererek suçlunun cezalanmasını sağlayan kimse; yasa dışı bir olayı yetkili makamlara bildiren kimse; ihbarcı. **6.** *fiz.* Deney tüpü. **7.** *tıp.* Bulaşıcı bir hastalığı haber veren ilk belirti.

muhbirlik, -ği [muhbir-lik] *is.* **1.** Muhbir olma durumu. **2.** Muhbirin yaptığı iş.

muhcil, [Ar. ḫaclet *(utanma)* > muḫcil مخجل] *{OsT} sf.* Utandıran.

muhdes, [Ar. ḥadṡ > iḥdāṡ > muḥdeṡ محدث] *{OsT} sf.* **1.** Eskiden beri olmayıp sonradan meydana gelen. **2.** *mecaz.* Yeni. **3.** *is.* Yenilik. **4.** Bir yazı biçimi.

muhdesat, [Ar. muḥdeṡ > muḥdeṡāt محدثات] *(muhdesa:t) {OsT} is.* Yeni şeyler; yeniler.

muhdis, [Ar. iḥdaṡ > muḥdiṡ محدث] *{OsT} sf.* Sonradan meydana getiren; yeni oluşturan; icat eden; kuran.

muheyh, [Ar. muḫeyḫ مخيخ] *{OsT} is. anat.* Beyincik.

muheyn, [? muheyn] *{ağız} is.* Karanfil (baharat). [DS]

muhib, -bbi [Ar. ḥubb > iḥbab > muḥibb / muḥibbe محب / محبه] *{OsT} sf.* → muhip. ▱ **muhibbü'l-kils,** *{OsT} bot. Kireçsever; kireççil.*|| **muhibbü'l-milh,** *{OsT} bot. Tuz sever; tuzcul.*|| **muhibbü'l-milh nebāt,** *{OsT} bot. Tuzcul bitki.*|| **muhibbü'l-rütūbe,** *{OsT} bot. Nemcil.*|| **muhibbü'l-yubūse,** *{OsT} bot. Kurakçıl.*

muhibban, [Ar. muḥibb > muḥibbān محبان] *(muhibba:n) {OsT} is.* **1.** Sevgililer; dostlar. **2.** Bir tarikate bağlı olmadığı halde ona taraftar olanlar.

muhibbane, [Ar. muḥibbān > Far. -āne محبانه] *(muhibba:ne) {OsT} zf.* **1.** Dostça. **2.** Tarikat taraftarına yakışacak biçimde.

muhibbe, [Ar. ḥubb > iḥbab > muḥibbe محبه] *{OsT} sf.* Kadın dost; sevgili.

muhibbî, [Ar. muḥibb > muḥibbī محبى] *(muhibbi:) {OsT} sf.* Dostla ilgili olan; seven ile ilgili.

muhif, [Ar. ḫavf > iḫafe > muḫif / muḫife مخيف] *{OsT} sf.* Korku veren; korkutucu; korkunç.

muhik, -kkı [Ar. ḥaḳḳ > muḥiḳḳ محق] *(h ve k kalın söylenir) {OsT}* **1.** Hak veren; doğruluktan ayrılmayan. **2.** Haklı; doğru. ▱ **muhik muamele,** *Hukuk kurallarına uygun işlem.*|| **muhik sebep,** *Hukuk kurallarına uygun neden; haklı neden.*

muhikkane, [Ar. muḥiḳḳ + Far. -āne محقانه] *(muhika:ne, h kalın söylenir) {OsT} zf.* Doğru ve haklı olana yakışır biçimde; haklı olarak.

muhil[1], [Ar. ḥavāle > iḥāle > muḥīl محيل] *{OsT} sf.* **1.** Havale eden. **2.** *huk.* Havale sözleşmesinde bir alacağı havale eden taraf. **3.** *isl. huk.* Borçlu.

muhil[2], **-lli** [Ar. ḫalel > iḫlāl > muḫill مخل] *{OsT} sf.* Bozan; ihlal eden; sakatlayan. ▱ **muhill-i asāyiş,** *{OsT} Güvenliği bozan.*|| **muhill-i namus,** *{OsT} Namusa halel getiren; namusa dokunan; namusa zarar veren; namus bozan.*

muhilî, [Ar. muḥīlī محيلى] *(muhi:li:) {OsT} is.* Hile; hilekârlık.

muhip, -bbi [Ar. ḥubb > iḥbab > muḥibb محب] *{OsT} sf.* **1.** Dost olan; seven; dostlukla bağlı olan. **2.** Değerli; sevgili. **3.** Taraftar; sempatizan. **4.** *tasvf.* Herhangi bir tarikata ilgi duyan, onun bütün görüş ve düşüncelerini benimseyen kumse.

muhis, -ssi [Ar. ḥiss > iḥsas > muḥiss محس] *{OsT} sf.* Duyuran; hissettiren.

muhiş, [Ar. vaḥşet > mūḥiş موحش] *(mu:hiş) {OsT} sf.* Korku veren; korkutan; korkunç; dehşet veren; ürküten.

muhit, [Ar. ḥavṭ > iḥaṭa > muḥīṭ محيط] *(muhi:t, h ve t kalın söylenir.) {OsT} sf.* **1.** Çevreleyen; kuşatan; çeviren. **2.** Kapsayan; içine alan. **3.** *is.* Bir kimsenin içinden çıktığı toplumsal, kültürel çevre veya uzun süre içinde yaşadığı ve sürekli ilişki içinde bulunduğu insanlar topluluğu; çevre. **4.** (Tamlanan olarak) tamlananın belirttiği nitelikteki insanların yaşadığı semt, mahalle. **5.** Yöre; çevre. **6.** Benzer etkinlikler içinde olan ve benzer toplumsal konumlarıyla birbiriyle ilişki içinde bulunan insanlar topluluğu. **7.** *bot.* Kılıf; zarf. **8.** *coğ.* Okyanus. **9.** *mat.* Çember; dairenin çevresi. ▱ **muhit edinmek,** *İyi ilişki içinde bulunduğu kimselerin, eş dost sayısını çoğaltmak; çok sayıda kişilerle iyi ilişkiler içinde olmak; sevilir sayılır olmak.*|| **muhît-i arz,** *{OsT} coğ. Dünya'nın çevresi.*|| **muhît-i dāire,** *{OsT} mat. Dairenin çevresi; çember.*|| **muhît-i istivā,** *{OsT} yer b. Ekvator çevresi.*|| **muhît-i zāviye,** *{OsT} mat. Çevre açısı.*|| **muhîtü'l-maārif,** *{OsT} Ansiklopedi.*|| **muhit yapmak,** *Muhit edinmek.*

muhitat, [Ar. muḥīṭ > muḥīṭāt محيطات] *(muhi:ta:t, h kalın söylenir) {OsT} is.* Çevreler.

muhitî, [Ar. muḥīṭ > muḥīṭī محيطى] *(muhi:ti:, h ve t kalın söylenir) {OsT} sf.* Çevre ile ilgili; çevreye ait; çevrel; periferik.

muhkem, [Ar. ḥükm > taḥkim > muḥkem / muḥkeme محكم / محكمه] *{OsT} sf.* **1.** Kesin; açık seçik belli olan. **2.** Sağlam; sağlamlaştırılmış dayanıklı. **3.** Bir bozukluğu olmayan; sağlam. **4.** *huk.* Değiştirilmesi

mümkün olmayan söz, yazı vb. **5.** *zf.* Sıkı sıkı; sıkıca. **6.** *zf. mecaz.* İyice. ◘ **muhkem kaziye,** *huk. Kesin hüküm.*

muhkemat, [Ar. muḥkem >muḥkemāt محكمات] *(muhkema:t) {OsT} is.* Kur'an-ı Kerim'de kesin yargı içeren ayetler; hangi anlama geldiği kesin olarak belli olan ayetler. ◘ **muhkemāt-ı Kur'āniye,** *{OsT} isl. Anlamı açık olan ayetler.*

muhkim, [Ar. ḥükm > iḥkām > muḥkim محكم] *{OsT} sf.* Sağlamlaştıran; kuvvetlendiren; sıklaştıran.

muhkir, [? muhkir] *{ağız} is.* Küçük meşin ya da sahtiyan parçası. [DS]

muhla, [Ar. muḳla] *{ağız} is.* Soğanlı kıyma veya pastırma üzerine yumurta kırarak yapılan yemek; mıhlama; mıkla. [DS]

muhladız, [Yun. magnetisa => mıknatıs] *{ağız} is.* Mıknatıs. [DS]

muhlama, [buğu-la-ma > muh-la-ma / Ar. muḳla] *{ağız} is.* **1.** Peyniri yağda kızartarak yapılan bir tür yemek. **2.** Soğanlı kıyma ya da pastırma üzerine yumurta kırılarak yapılan yemek. **3.** Tereyağda pişirilen mısır unu üzerine peynir veya çökelek dökülerek yapılan bir yemek. [DS]

muhlatoz, [Yun. magnetisa => mıknatıs] *{ağız} is.* Mıknatıs. [DS]

muhli, [mıhlı *(çivili, aldıraç)* > muylu] *{ağız} is.* Değirmen taşlarının ortasından geçen demir çubuk. [DS]

muhlif, [Ar. muḥlif محلف] *{OsT} is.* Halkın bir şekilde yemin etmesine sebep olan durum, olay.

muhlis[1], [Ar. muḥlis مخلس] *{OsT} sf.* (Kişi için) saçma sakalına kır düşmüş olan.

muhlis[2], [Ar. ḫulūṣ > iḫlāṣ > muḫliṣ / muḫliṣe مخلص / مخلصه] *{OsT} sf.* **1.** Saf; katışıksız; halis. **2.** Dostluğunda ve inançlarında içten olan; samimi. ◘ **muhlisiniz** (muhlisleri), *{OsT} Eskiden mektuplarda büyükten küçüğe hitap ederken "ben" yerine kullanılan söz.*

muhlisane, [Ar. muḫliṣ + Far. -āne مخلصانه] *(muhlisa:ne) {OsT} zf.* İçtenlikle; samimiyetle; dost olarak.

muhliye, [? muhliye] *{ağız} is. bot.* Ebegümecigiller; *(Malvaceae).* [DS]

muhlu, [Ar. muḫl مخل] *{ağız} is.* Taşçıların kullandığı uzun demir çubuk; kaldıraç: muylu. [DS]

muhmak, [muh-mak] *{ağız} is.* Yumruk veya dirsekle vuruş. [DS]

muhmalamak, [muh-ma-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Dürtüklemek. [DS]

muhmer, [Ar. ḫamr > muḫmer مخمر] *{OsT} sf.* Mayalanmış; ekşimiş.

muhmid, [Ar. muḫmid مخمد] *{OsT} sf.* Ateşin alevini bastıran.

muhmir, [Ar. muḫmir مخمر] *{OsT} sf.* **1.** Mayalayan; ekşiten. **2.** Yoğurup karıştıran; hamur haline getiren.

muhnat, [Ar. muḥnaṭ محنط] *{OsT} sf.* Mumyalanmış; tahnit olunmuş.

muhnik, -kı [Ar. ḫanḳ > iḫnāḳ > muḫniḳ / muḫhiḳa مخنق / مخنقه] *{OsT} sf.* Boğan; boğucu.

muhnis, [Ar. muḥniṣ محنث] *{OsT} sf.* Bir kimseye, verdiği sözü geri aldıran.

muhra[1], [? muhra] *{ağız} is.* Harçsız yapılan taş duvar. [DS]

muhra[2], [Ar. mühr => mühre / muhra ?] *{ağız} is.* Davar ve sığırların derisi altına yerleşen bir kurt. [DS]

muhraca, [Ar. muḫrec => muhraca] *{ağız} is.* Baca. [DS]

muhre, [Far. mühre => muhra] *{ağız} is.* Diş eti. [DS]

muhrec, [Ar. ḫurūc > iḫrāc > muḫrec مخرج] *{OsT} sf.* **1.** Bir şeyin dışına çıkarılmış. **2.** (Çırak, kalfa, öğrenci vb. için) yetişmiş; çıkmış. **3.** *mat.* Dört işlemden her birinin sonucu; sonuç. **4.** (Bir şeyin sureti için) çıkarılmış.

muhrez, [Ar. ḥırz > iḥrāz > muḥrez محرز] *{OsT} sf.* **1.** Kazanılmış olan; elde edilmiş; ihraz olunmuş. **2.** Kimsenin malı olmayıp da herkes tarafından kullanılabilen.

muhrib[1], [Ar. muḥrib محرب] *{OsT} is.* → muhrip.

muhrib[2], [Ar. ḫarāb > iḫrāb > muḫrib مخرب] *{OsT} sf.* Yıkıp dağıtan; tahrip eden.

muhribîn, [Ar. muḫrib > muḫribīn مخربين] *(muhribi:n) {OsT} is.* Yıkanlar; tahrip edenler; yıkıcılar.

muhrica, [Ar. maḫrec => muhrica] *{ağız} is.* Baca. [DS]

muhrik, -kı [Ar. ḥarḳ *(yakma)* > iḥrāḳ > muḥriḳ / muḥriḳa محرق / محرقه] *(k kalın söylenir) {OsT}* **1.** Yakıcı; yakan. **2.** *mecaz.* (Ses için) acındıran; dokunaklı; gönül yakıcı; yanık. **3.** (Olay veya durum için) dokunaklı; üzücü. ◘ **muhrik-dem,** *{OsT} Yakıcı soluklu olan; âşık.*

muhrim, [Ar. ḥarām > iḥrām > muḥrim محرم] *{OsT} sf.* **1.** Haccı veya umreyi yahut da her ikisini birden yerine getirmek amacıyla bazı şeyleri kendisine haram eden; ihrama giren. **2.** *is.* İhram giyinmiş olan hacı.

muhrip, -bi [Ar. muḥrib محرب] *{OsT} is. as. dnz.* Torpidobotlara karşı savaşmaya yönelik çeşitli silahlarla donatılmış küçük savaş gemisi; destroyer.

muhriz, [Ar. ḥırz > iḥrāz > muḥriz محرز] *{OsT} sf.* Elde eden; kazanan; ihraz eden.

muhsan, [Ar. ḥıṣn > iḥṣān > muḥṣan محصن] *{OsT} is.* (Erkek için) akıllı, erginlik çağma gelmiş, hür, Müslüman ve yalnız kendi nikâhlı eşiyle cinsel ilişkide bulunmuş olan.

muhsenat, [Ar. muḥṣanāt محصنات] *(muhsana:t) {OsT} is.* Haramdan sakınan temiz ve namuslu kadınlar.

muhsene, [Ar. ḥıṣn > iḥṣān > muḥṣene محصنه] *{OsT} is.* (Kadın için) akıllı, erginlik çağına gelmiş, hür, Müslüman ve yalnız kendi nikâhlı eşiyle cinsel ilişkide bulunmuş olan.

muhsın, [Ar. muḥṣın محصن] *{OsT} sf.* **1.** Korunaklı kılan; muhassın. **2.** Namusunu yabancılardan koruyan.

muhsi, [Ar. ḥaṣā > iḥṣā > muḥṣī محصی] *{OsT} sf.* Sayım işini yapan; sayan; sayı sayan.

muhsin, [Ar. ḥüsn > iḥsān > muḥsin / muḥsine محسن / محسنه] *{OsT} sf.* **1.** İyilik eden; iyilikle muamele eden; iyi davranan. **2.** Bağışta bulunan; bağış yapan.

muhtac, [Ar. ḥācet > muḥtāc محتاج] *(muhta:c) {OsT} sf.* → muhtaç. ⧉ **muhtāc-ı beyān,** *{OsT} Açıklanması gereken; anlatılması gerekli olan.*|| **muhtāc-ı himāye,** *{OsT} Koruma gerektiren.*|| **muhtāc-ı himmet,** *{OsT} Yardıma gerek duyan; yardıma ihtiyacı olan.*|| **muhtāc-ı izah,** *{OsT} Açıklanması, açıklık getirilmesi gerekli olan.*|| **muhtāc-ı muāvenet,** *{OsT} Yardıma gerek duyan; kendisine yardım gereken.*|| **muhtāc-ı sadaka,** *{OsT} Sadakaya gerek duyan.*|| **muhtāc-ı tarif,** *{OsT} Tanımı yapılmak zorunda olan; tanımı gereken.*|| **muhtāc-ı tedāvi,** *{OsT} Tedaviye ihtiyaç duyan; tedavisi gereken.*

muhtacin, [Ar. muḥtāc > muḥtācīn محتاجين] *(muhta:ci:n) {OsT} is.* **1.** Muhtaç olanlar; muhtaçlar; ihtiyacı olanlar. **2.** Yoksullar; fakirler.

muhtaciyet, [Ar. muḥtāc > muḥtāciyyet محتاجيت] *(muhta:ciyet) {OsT} is.* **1.** Muhtaç olma durumu; ihtiyaç içinde bulunma. **2.** Yoksulluk; fakirlik.

muhtaç, -cı [Ar. ḥācet > muḥtāc محتاج] *(muhtaç / muhta:cı) {OsT} sf.* **1.** Bir şeye gereksinim duyan; kendisi için çok gerekli olan bir şeyden yoksun olan. **2.** Yaşamını sürdürecek doğal ve temel ihtiyaç maddelerini bulamayan; yoksul; fakir. **3.** Birinden gördüğü iyilik karşısında ona karşı boynu eğik olan; minnet altında olan; minnet duyan. **4.** *is.* Gereksinim duyan kimse; ihtiyaç içinde bulunan kişi. ⧉ **muhtaç etmek,** *1. (Doğal olarak gereksinimini karşılamak zorunda olduğu birisini) başka birinden sağlamak zorunda bırakmak. 2. Çeşitli nedenlerle birini, geçimini sağlayamaz duruma düşürmek.*|| **muhtaç olmak,** *Bir şeye gereksinim duymak.*

muhtaçlık, [muhtaç-lık] *is.* Kendisini veya bakmakla yükümlü olduğu aile bireylerini geçindirecek kadar geliri veya malı olmayanların içinde bulunduğu durum; yoksulluk; fakirlik.

muhtal[1], **-li** [Ar. muḥtal محتل] *(muhtal) {OsT} sf. huk.* Havaleyi alan.

muhtal[2], **-li** [Ar. ḫatl > muḫtāl مختال] *(muhta:l) {OsT} sf.* Büyüklük taslayan; kibirli.

muhtal[2], **-li** [Ar. ḥīle > iḥtiyāl > muḥtāl محتال] *(muhta:l) {OsT} sf.* Hileci; inanılmaz; güvenilmez; dönek; dalavereci.

muhtale, [Ar. ḥīle > iḥtiyāl > muḥtāle محتاله] *(muhta:le) {OsT} sf.* (Kadın için) hileci.

muhtar, [Ar. ḫayr > iḫtiyār > muḫtār مختار] *(muhta:r) {OsT} sf.* **1.** Seçme hakkını elinde bulunduran; tercih edebilen. **2.** Özerk. **3.** *is.* Seçilmiş kişi. **4.** *huk.* Köy ve mahalle halkı tarafından seçilen, o yerin idarî işlerini yürütmekle görevli olan ihtiyar heyetinin başkanı. **5.** *isl.* Seçkin, seçilmiş kimse; Hz. Muhammed.

muhtaran, [Ar. muḫtār > muḫtārān مختاران] *(muhta:ra:n) {OsT} is.* Muhtarlar.

muhtare, [Ar. muḫtār > muḫtāre مختاره] *(muhta:re) {OsT} is.* **1.** Muhtarın dişili. **2.** Bayan muhtar.

muhtariyet, [Ar. muḫtār >muḫtāriyyet مختاريت] *(muhta:riyet) {OsT} is.* **1.** Seçme veya tercih hakkına sahip olma durumu; özerk olma. **2.** Siyasi ve yönetim yönünden özerk olma; özerklik.

muhtarlık, -ğı [muhtar-lık] *is.* **1.** Muhtar olma durumu. **2.** Muhtarın görevi, yükümlülüğü veya yaptığı iş. **3.** Muhtarın çalıştığı bina veya büro. **4.** Muhtar ile yönetilen yerleşim birimi veya bölümü.

muhtas, -ssı [Ar. ḫuṣūṣ > iḫtiṣāṣ > muḫtaṣṣ / muḫ - taṣṣa مختص / مختصه] *{OsT} sf.* Bir kişiye veya bir nesneye özgü olan; özel.

muhtasad, [Ar. ḥaṣad > muḥtaṣād محتصاد] *(muhtasa:d) {OsT} sf.* (Ekin için) biçilmiş; hasat edilmiş.

muhtasar, [Ar. ḫaṣr > muḫtaṣar / muḫtaṣar مختصر / مختصره] *{OsT} sf.* **1.** Kısaltılmış olan; kısa. **2.** Özetlenmiş olan. **3.** Az masraf ile yapılan; gösterişli olmayan. **4.** *is. ed.* Bir eserden özetlenmek suretiyle meydana getirilmiş eser.

muhtasaran, [Ar. muḫtaṣar > muḫtaṣaran مختصراً] *(muhta'saran) {OsT} zf.* Özet olarak; özetlenmiş biçimde; kısa ve öz olarak.

muhtasariyet, [Ar. muḫtaṣar > muḫtaṣariyyet

مختصاريت] *{OsT} is.* Özetlenmiş olma durumu; kısalık.

muhtasıd, [Ar. ḥaṣad > iḥtiṣād > muḥtaṣıd مختصد] *{OsT} sf.* Hasat eden; ekin biçen; hasatçı; ekinci; çiftçi.

muhtasım, [Ar. ḥaṣm > muḥtaṣım مختصم] *{OsT} sf.* Düşmanlık eden; husumet güden.

muhtasıra, [Ar. ḥaṣr > muḥtaṣıra مختصره] *{OsT} is.* Kısaltma; özetleme.

muhtassan, [Ar. muḥtaṣṣ > muḥtaṣṣan مختصاً] *(muhta'ssan) {OsT} zf.* Bir kişiye veya nesneye özel olarak.

muhtassin, [Ar. muḥtaṣṣ > muḥtaṣṣīn مختصين] *(muhtassi:n) {OsT} is.* Bir şeye veya kimseye özgü olanlar.

muhtatab, [Ar. muḥtaṭab محتطب] *{OsT} is.* Baltalık.

muhtatıb[1], [Ar. ḥaṭab > muḥtaṭıb محتطب] *{OsT} sf.* **1.** Odun kesen; odun toplayan; oduncu. **2.** *is.* Baltalık.

muhtatıb[2], [Ar. ḫiṭab>iḫtiṭāb >muḫtaṭıb مختطب] *{OsT} sf.* **1.** Söz söyleyen; konuşan; hitap eden. **2.** Hutbe okuyan; vaaz veren; nutuk çeken. **3.** Bir kızı nikâh ile isteyen.

muhtatıf, [Ar. iḫtiṭāf > muḫtaṭıf / muḫtaṭıfe مختطفه] *{OsT} sf.* **1.** Kapıp götüren. **2.** Göz kamaştıran.

muhtatib, [Ar. ḥaṭab > muḥtaṭıb محتطب] *{OsT} sf.* → muhtatıb[1].

muhtazar, [Ar. ḥużūr > muḥtażar محتضر] *{OsT} sf.* Ölmek üzere olan; can çekişen.

muhtazı, -ı'ı [Ar. iḫtiżāᶜ > muḫtażıᶜ مختضع] *(muhtazı:) {OsT} sf.* Alçak gönüllü; mahcup.

muhtazı'ane, [Ar. muḫtażıᶜ +Far.-āne مختضعانه] *(muhtazıa:ne) {OsT} zf.* Alçak gönüllülükle; mahcup olarak.

muhtazır, [Ar. ḥużūr > muḥtażır محتضر] *{OsT} sf.* Ölmek üzere olan; can çekişen.

muhtazırane, [Ar. muḥtażır+Far. -āne محتضرانه] *(muhtazıra:ne) {OsT} sf.* Can çekişircesine.

muhteber, [Ar. muḫteber مختبر] *{OsT} is.* **1.** Başvurma. **2.** Başvuru yeri. **3.** El kitabı.

muhtebes, [Ar. ḥabs >iḥtibās >muḥtebes محتبس] *{OsT} sf.* Hapsedilmiş; hapsolunmuş.

muhtebir, [Ar. ḫaber > iḫtibār > muḫtebir / muḫ - tebire مختبر / مختبره] *{OsT} sf.* **1.** Deneyen; yoklayan; sınayan. **2.** Bilen; haberi olan.

muhtebirane, [Ar. muḫtebir >Far. -āne مختبرانه] *(muhtebira:ne) {OsT} zf.* Denercesine; yoklar gibi; sınarcasına.

muhtebis, [Ar. ḥabs > iḥtibās > muḥtebis محتبس] *{OsT} sf.* **1.** Bir yere kapanıp kalan. **2.** Tıkanıp kalan; tıkanan. **3.** *huk.* Başkasına ait malı alıkoyan. **4.** *is.* Tutukluluğun uzatılması emri.

muhtecib, [Ar. ḥicāb > iḥticāb > muḥtecib محتجب] *{OsT} sf.* Örtünmüş; örtülü.

muhted, -ddi [Ar. ḥadd > iḥtidād > muḥtedd محتد] *{OsT} sf.* **1.** Keskin; keskinleşmiş. **2.** Kızmış; hiddetlenmiş; öfkeli.

muhtedi', [Ar. ḫudᶜa > iḫtidāᶜ > muḫtediᶜ مختدع] *(muhtedi:) {OsT} sf.* Hilekâr; düzenci; dönek.

muhtedi'ane, [Ar. muḫtediᶜ > muḫtediᶜāne مختدعانه] *(muhtedia:ne) {OsT} zf.* Hilecilikle; düzen kurarak; döneklikle.

muhtefi, [Ar. ḫafāʾ > iḫtifāʾ > muḫtefī / muḫtefīye مختفى / مختفيه] *(muhtefi:) {OsT} sf.* Gizlenmiş; saklanmış; gizli.

muhtekır, [Ar. ḥakīr > muḥteḳır محتقر] *{OsT} sf.* Aşağı gören; hakir gören; hor gören.

muhtekir, [Ar. iḥtikār > muḥtekir محتكر] *{OsT} sf.* Aldığı malı biriktirerek piyasadan çekildiğinde çok pahalıya satan; vurguncu; istifçi; karaborsacı.

muhtekirane, [Ar. muḥtekir + Far. -āne محتكرانه] *(muhtekira:ne) {OsT} zf.* Vurgunculuk yaparak; karaborsacı olarak.

muhtekirîn, [Ar. muḥtekir > muḥtekirīn محتكرين] *(muhtekiri:n) {OsT} is.* Vurguncular; muhtekirler; istifçiler; karaborsacılar.

muhtel, -lli [Ar. ḫall > iḫtilāl > muḫtell مختل] *{OsT} sf.* **1.** Bozulmuş; bozuk. **2.** Düzeni bozulmuş; işleyişi aksamış; çalışamaz olmuş; bozuk. **3.** Karışık. ⊡ **muhtel olmak,** *Bozulmak; aksamak.*|| **muhtelü's-sıhha,** *{OsT} Sağlığı bozuk.*|| **muhtelü'ş-şuûr,** *{OsT} Aklı bozulmuş; delirmiş; bilincini yitirmiş.*

muhtelef, [ḫalf > muḫtelef مختلف] *{OsT} sf.* Birbiri ile uyuşmamış; birbirine uymamış; ihtilaf olunmuş. ⊡ **muhtelefün-fîh,** *{OsT} Üzerinde ihtilaf olunmuş şey.*

muhteli, -ıı [Ar. ḫalᶜ > iḫtilāᶜ > muḫteliᶜ مختلع] *(muhteli:) {OsT} sf.* (Kadın için) kocasından boşanmış; ayrılmış.

muhtelib, [Ar. muḫtelib مختلب] *{OsT} sf.* Aldatıcı; hileci.

muhtelic, [Ar. ḫalecān > iḫtilāc > muḫtelic مختلج] *{OsT} sf.* İstenç dışı titreyen; titrek.

muhtelif, [Ar. ḫilāf > iḫtilāf > muḫtelif / muḫtelife مختلف / مختلفه] *{OsT} sf.* **1.** Birbirinden farklı özel-

likler taşıyan; değişik; çeşitli. **2.** Ayrı ayrı. **3.** Birbirine uymayan; aykırı veya zıt olan.

muhtelik, -ği [Ar. ḫalḳ > iḫtilāḳ > muḫteliḳ مختلق] *{OsT}* *sf.* Yalan söyleyen; iftira eden; yalancı.

muhtelim, [Ar. iḫtilām > muḫtelim مختلم] *{OsT}* *sf.* Düşü azmış; ihtilam olmuş.

muhtelis, [Ar. ḫals > iḫtilās > muḫtelis / muḫtelise مختلس / مختلسه] *{OsT}* *sf.* Kamunun malını veya parasını zimmetine geçiren; çalan.

muhtelisane, [Ar. muḫtelis + Far. -āne مختلسانه] *(muhtelisa:ne)* *{OsT}* *zf.* Kamu malını veya parasını zimmetine geçirerek; çalıp çırparak.

muhtelit, [Ar. ḫalṭ > muḫteliṭ / muḫteliṭe مختلط / مختلطه] *(t, kalın söylenir)* *{OsT}* *sf.* **1.** Çeşitli şeylerden oluşan; karışık; karma. **2.** *spor.* Karma. ◘ **muhtelit aded,** *mat. karışık sayı.*|| **muhtelit hakem mahkemesi,** *Çeşitli devletlerin hukukçularından oluşan uluslar arası davalara bakan mahkeme.*|| **muhtelit komisyon,** *Karma komisyon.*|| **muhtelit tedrisât,** *{OsT} Karma öğretim.*

muhtemel, [Ar. ḥaml >iḥtimāl >muḥtemel محتمل] *{OsT}* *sf.* **1.** Olması veya gerçekleşmesi beklenen; umulan; bir olasılık içinde bulunan. **2.** Tam bir kesinlik olmamakla birlikte gerçek diye kabul edilebilen. **3.** Gelecekte olması, meydana gelmesi çok büyük bir ihtimalle mümkün görülen; beklenir. **4.** *man.* Olası. ◘ **muhtemel olmak,** *Olması, gerçekleşmesi beklenir olmak.*|| **muhtemel sapma,** *istk. Olması beklenen sapma; olası sapma.*|| **muhtemelü'z-zıddeyn,** *{OsT} ed. Hem övgüyü, hem yergiyi bir arada bulunduran anlatım; tevcih.*

muhtemelat, [Ar. muḥtemel > muḥtemelāt محتملات] *(muhtemela:t)* *{OsT}* *is.* Olması mümkün görülen şeyler; ihtimaller; olasılıklar.

muhtemelen, [Ar. muḥtemel > muḥtemelen محتملاً] *(muhteme'len)* *{OsT}* *zf.* **1.** Olması, meydana gelmesi mümkün görülerek; muhtemel olarak. **2.** Umulur ki; beklenir ki. **3.** Tahmine göre.

muhtemi, [Ar. ḥimye > iḥtimā' > muḥtemī محتمی] *(muhtemi:)* *{OsT}* *sf.* Perhiz yapan; yasaklanmış olan şeyleri yemeyen; rejimde olan; diyet uygulayan.

muhtemir, [Ar. ḫamr > muḫtemir مختمر] *{OsT}* *sf.* **1.** Mayalanarak ekşiyip kabaran. **2.** Örtüye bürünen; yaşmaklanan.

muhtenik, -kı [Ar. ḫanḳ > iḫtināḳ > muḫteniḳ مختنق] *(k kalın söylenir)* *{OsT}* *sf.* Boğulmuş olan; boğuk.

muhtera, -a'ı [Ar. ḫarʿ > iḫtirāʿ > muḫteraʿ مخترع] *(muhtera:)* *{OsT}* *sf.* **1.** İcat edilmiş; bulunmuş. **2.** (Söz vb. için) uydurulmuş.

muhtera'at, [Ar. muḫteraʿ > muḫtereʿāt مخترعات] *(muhteraa:t)* *{OsT}* *is.* **1.** İcat edilmiş şeyler; bulunmuş şeyler. **2.** Uydurulmuş olan sözler; yalanlar.

muhterem, [Ar. ḥürmet > iḥtirām > muḥterem / muḥtereme محترم / محترمه] *{OsT}* *sf.* **1.** (Kişi için) saygı gösterilmeye değer bulunan; hürmete layık olan; saygıdeğer. **2.** (Hitaplarda) sayın.

muhteremiyet, [Ar. muḥterem > muḥteremiyyet محترمیت] *{OsT}* *is.* Saygı gösterilmeye değer bulunma durumu; saygıdeğerlik; saygınlık.

muhteri, -i'ı [Ar. ḫarʿ > iḫtirāʿ > muḫteriʿ / muḫ - teriʿa مخترع / مخترعه] *(muhteri:)* *{OsT}* *sf.* **1.** Yeni bir şey bulan; icatçı; icat eden. **2.** Yalan söyleyen.

muhteri'ane, [Ar. muḫteriʿ + Far. -āne مخترعانه] *(muhteria:ne)* *{OsT}* *zf.* **1.** Yeni bir şey bularak. **2.** Yeni bir şey bulmuşçasına. **3.** Yalan söyleyerek; yalandan uydurarak.

muhterib, [Ar. ḥarb > iḥtirāb > muḥterib محترب] *{OsT}* *sf.* Savaşan; dövüşen; çarpışan; harp eden.

muhteribîn, [Ar. muḥterib > muḥteribīn محتربین] *(muhteribi:n)* *{OsT}* *is.* Savaşanlar.

muhterif, [Ar. ḥiref > iḥtirāf > muḥterif / muḥterife محترف / محترفه] *{OsT}* *is.* Sanat sahibi olan kişi; iş sahibi; sanatkâr.

muhterik, -kı [Ar. ḥarḳ *(yakma)* > iḥtirāḳ > muḥteriḳ / muḥteriḳa محترق / محترقه] *(k kalın söylenir)* *{OsT}* *sf.* Yanmış; yanık. ◘ **muhterik olmak,** *Yanmak; tutuşmak.*

muhteris[1], [Ar. ḥırṣ > iḥtirāṣ > muḥteriṣ محترص] *{OsT}* *sf.* Aşırı istekli; tutkulu; çok hırslı; ateşli.

muhteris[2], [Ar. ḥirāset > iḥtirās > muḥteris محترس] *{OsT}* *sf.* Çekinen; tetik duran; sakınan.

muhteriz, [Ar. ḥırz >*(sığınak)* >muḥteriz محترز] *{OsT}* *sf.* **1.** Sakınan; çekinen. **2.** Çekingen.

muhterizane, [Ar. muḥteriz + Far. -āne محترزانه] *(muhteriza:ne)* *{OsT}* *zf.* Çekinerek; sakınarak; çekine çekine.

muhtesib, [Ar. ḥesāb > muḥtesib محتسب] *{OsT}* *is.* **1.** Hesap soran. **2.** *is.* İslam ülkelerinde dinî görevlerin yerine getirilip getirilmediğini, çarşı ve pazardaki fiyatları, tartıları denetleyen, hile yapanları cezalandıran, cadde ve sokakların temizliğini, yapılan binaların yayaların geçişine engel olmayacak biçimde yapılmasını sağlayan kamu görevlisi. **3.** Eskiden, güvenlik ve belediye işlerine bakmakla görevli kimseye verilen ad.

muhteşem, [Ar. ḥaşmet > muḥteşem / muḥteşeme محتشم / محتشمه] *{OsT}* *sf.* **1.** Çarpıcı bir görünüş ve güzelliğe sahip olan; görkemli; gösterişli; haşmetli;

ihtişamlı. **2.** (Büyük harfle yazılır) batılıların Kanunî Süleyman Han için kullandıkları takma ad.

muhteşi, -i'ı [Ar. iḫtişaʿ > muḫteşiʿ مختشع] *{OsT} sf.* Aşağılık duygusu içinde olan; kendini aşağı gören; aşağılık kompleksine kapılan.

muhteşid, [Ar. ḥaşed>iḥtişād>muḥteşid محتشد] *{OsT} sf.* Birikmiş olan; toplanmış; birikmiş; biriken.

muhtetıb, [Ar. ḥaṭab > muḥteṭıb محتطب] *{OsT} sf.* **1.** Odun toplayan. **2.** *is.* Baltalık; koru.

muhtetin, [Ar. ḫitān > iḫtitān > muḫtetin مختتن] *{OsT} sf.* Sünnet edilmiş olan; sünnet olan; sünnetli.

muhteva, [Ar. ḥavā' > iḥtivā > muḥtevā محتوى] *(muhteva:) {OsT} is.* **1.** Bir şeyin içinde bulunan şeyler; bir şeyin kapsamında bulunanlar; kapsam. **2.** Bir söz veya yazının taşıdığı anlam; içerik.

muhtevi, [Ar. ihtivā > muhtevī محتوى] *(muhtevi:) {OsT} sf.* **1.** Bir şeyi kapsayan, içine alan. **2.** İçinde bulunan; saklı; gizli.

muhteviyat, [Ar. muḥtevī > muḥteviyyāt محتويات] *(muhteviya:t) {OsT} is.* Bir şeyin içinde, kapsamında bulunan şeyler; içindekiler.

muhtezen, [Ar. ḫazn > iḫtizān > muḫtezen مختزن] *{OsT} sf.* Biriktirilip ambara, hazineye konulmuş; saklanmış; gizlenmiş.

muhtezin[1], [Ar. ḫazn > iḫtizān > muḫtezin مختزن] *{OsT} sf.* Biriktirip ambara veya hazineye koyan; saklayan; gizleyen.

muhtezin[2], [Ar. ḥüzn > muḥtezin محتزن] *{OsT} sf.* Kederli; hüzünlü.

muhtezir, [Ar. ḥazer > muḥtezir محتزر] *{OsT} sf.* Sakınan; çekinen.

muhtır, [Ar. ḫaṭr > iḫṭār > muḫṭır مخطر] *{OsT} sf.* Akla getiren; hatırlatan; anımsatan; ihtar eden.

muhtıra, [Ar. ḫuṭūr > iḫṭār > muḫṭıra مخطره] *{OsT} is.* **1.** Akla getirme; hatırlatma; anımsatma; ihtar etme. **2.** Bir kişi, kurum veya grup tarafından başka bir kişi, kurum veya gruba bir şeyi hatırlatmak, uyarıda bulunmak amacıyla yazılan yazı; uyarı yazısı. **3.** Bir şeyi ileride hatırlamak için tutulan not ve bu notların yazıldığı defter; andaç; ajanda; not defteri; akıl defteri. **4.** *huk.* Bir konuyu veya durumu açıklamak, alınmış veya alınacak bir kararı, tedbirleri doğrulmak amacıyla bir ülke hükümetinin başka bir ülke hükümetine verdiği diplomatik bildiri; memorandum; nota.

muhti, [Ar. ḫaṭā' > muḫṭī مخطى] *(muhti:) {OsT} sf.* **1.** Hata yapan; yanılan; yanılgıya düşen; günah işleyen; günahkâr. **2.** Hataya düşüren; yanıltan; günaha sürükleyen.

muhtiyane, [Ar. muḫṭī > Far. -āne مخطيانه] *(muhtiya:ne) {OsT} zf.* Yanlışlıkla; hata ile.

muhtü, [Ar. müftī => müftü / muhtü / muvtü] *{ağız} is.* Müftü. [DS]

muhul, [Ar. muḫl مخل => muhul] *{ağız} is.* Kaldıraç. [DS]

muhur, [Ar. buḫār => buhur / muhur] *{ağız} is.* Baca. [DS]

muhurı, [Ar. buḫārī => muhuru / muhara] *{ağız} is.* **1.** Ocak. **2.** Baca. [DS]

muhurta, [Sansk. muhurta] *{eT} is.* Zaman; vakit tayini ölçüsü; günün bir kısmı. [EUTS]

muhyi, [Ar. ḥayy > iḥyā >muḥyī محيى] *(muhyi:) {OsT} sf.* **1.** Canlandıran; can veren; hayat veren; dirilten; ihya eden. **2.** (Büyük harfle yazılır, Allah'ın sıfatlarından) can bağışlayan, sağlık veren; Allah.

muhzır, [Ar. ḥużūr > muḥżır محضر] *{OsT} sf.* **1.** Hazır bulunduran; huzura getiren. **2.** *huk.* Eskiden, tarafların mahkemede hazır bulunmalarını sağlamakla görevli kişiye verilen ad; mübaşir. ☐ **muhzır ağa,** *{OsT} Sadrazamın kapısında bulunarak güvenliği sağlamakla görevli yüksek rütbeli yeniçeri subayı.*|| **muhzır başı,** *{OsT} Büyük mahkemelerde tarafları bulup mahkemeye çağırmakla görevli memurların başkanı.*

muhzıra, [Ar. muḥżır + T. Aga > muhzıra محضر آغا / محضره] *(muhzıra:) {OsT} is.* → muhzır ağa.

muhzıriye, [Ar. muḥżır > muḥżıriyye محضريه] *{OsT} is. huk.* Davalıyı çağırmak üzere görevlendirilen kişiye verilen yolluk karşılığı olarak çağrılı kişiden tahsil edilen para; hademe harcı; ihzariye.

muhzin, [Ar. ḥüzn > muḥzin محزن] *{OsT} sf.* Hüzün veren; kederlendirici.

mu'id,[1] [Ar. ʿavd > iʿāde > muʿīd معيد] *(mui:d) {OsT} is.* Eskiden medreselerde düzeni sağlamak, dersler bittikten sonra o gün verilen dersleri tekrarlatmakla görevli müderris yardımcısı; yardımcı öğretmen.

mu'id[2], **-ddi** [Ar. ʿadd > iʿdād > muʿidd معد] *{OsT} sf.* Hazırlayan.

muiga, [muiġa] *{eT} sf.* İnatçı; laf anlamaz. [EUTS]

muigak, [muiġak] *{eT} is.* Dişi geyik. [EUTS]

mu'il[1], [Ar. ʿail > muʿīl معيل] *(mui:l) {OsT} sf.* (Kişi için) çok çocuklu ve ailesi kalabalık olan.

mu'il[2], **-lli** [Ar. ʿalīl > muʿil معل] *{OsT} sf.* Hasta eden; alil eden.

muimalmak, [muim-al-mak / muym-al-mak] *{eT} dönşl. f. [-ur]* Şaşırmak; donakalmak. [EUTS]

mu'in, [Ar. ʿavn > iʿāne > muʿīn / muʿīne معين / معينه] *(mui:n) {OsT} sf.* **1.** Yardım eden; yardımcı. **2.** Çı-

rak; yamak. ⊡ **muin olmak,** *Yardım etmek; yardımcı olmak.*

muinli, [muin-li] *sf.* Askere alındığında ailesinin geçimini sağlayacak bir yakını bulunan.

muinsiz, [muin-siz] *sf.* Askere alındığında ailesinin geçimini sağlayacak bir yakını bulunmayan.

mu'ir, [Ar. ʿariyet > iʿāre > muʿīr معير] *(mui:r) {OsT} sf.* **1.** Ödünç veren. **2.** *is. huk.* Malını karşılıksız ve geçici olarak yararlanması için başka birine veren kişi.

mu'iz, -zzi [Ar. ʿizzet > iʿzaz > muʿizz معز] *{OsT} sf.* **1.** Ağırlayıcı; ağırlayan. **2.** (Allah'ın sıfatlarından) dilediği kuluna izzet veren; haysiyet ve vakar sahibi kılan; Allah.

muje, [Far. müje موژه] *(mu:je) {OsT} is.* **1.** Tasa; kaygı; keder; üzüntü. **2.** Bela; felaket; musibet.

mujik, -ği [Rus. muj *(saygın savaşçı adam)* > mujik *(küçük adam)*] *is.* Çarlık döneminde Rusya'da, küçük bir bahçesi ve evi bulunmakla beraber soylu bir efendinin toprağına bağlı, hiç evi olmayıp da efendisinin evinde kalan ve orada çalışan, küçük bir toprağı bulunmasına ve kendi hesabına işlemesine rağmen efendisine bağlı olup haraç veren köylülerin ortak adı; Rus köylüsü.

-muk, [-mık /-mik / -muk / -mük] *yap. e.* İsimden isim yapma eki. *kara-muk (karamuk bitkisi] {eT} {OsT}*

muk[1]**, -kı** [Ar. mūḳ موق] *(mu:k) {OsT} is.* Göz pınarı.

muk[2]**, -ki** [Far. mūk موك] *(mu:k) {OsT} is.* Diken.

muka, [? muka] *{ağız} is.* Kayrak oyununda kaleye dikilen taş. [DS]

muka'ar, [Ar. ḳaʿr *(derin)* > taḳʿir > muḳaʿar / muḳaʿare مقعر / مقعره] *{OsT} sf.* **1.** Kenarlarından başlayarak ortasına doğru gittikçe çukurlaşan; ortası çukur olan. **2.** *fiz. mat.* İçbükey.

muka'ariyet, [Ar. muḳaʿar > muḳaʿariyyet مقعريت] *{OsT} is.* Çukurluk; içbükey olma durumu.

mukaat, [Ar. muḳayyed => mukaat] *{ağız} is.* → muhat. [DS] ⊡ **mukaat olmak,** *{ağız} Gözetmek; korumak.* [DS]

mukabbeb, [Ar. ḳubbe > taḳbīb > muḳabbeb مقبب] *{OsT} sf.* **1.** Kubbe biçiminde olan. **2.** Kubbe ile örtülmüş olan; kubbeli.

mukabbel, [Ar. ḳabl > taḳbil > muḳabbel مقبل] *{OsT} sf.* Öpülmüş.

mukabbız, [Ar. ḳabż > taḳbıż > muḳabbıż مقبض] *{OsT} sf. anat.* (Kas veya organ için) sıkan; daraltan; büzen. ⊡ **mukabbız-ı ev'iye,** *{OsT} Damar büzücü.*

mukabbil, [Ar. ḳabl > taḳbil > muḳabbil مقبل] *{OsT} sf.* **1.** Bir teklifi kabul eden. **2.** Öpen.

mukabbilîn, [Ar. muḳabbil > muḳabbilīn مقبلين] *(mukabbili:n) {OsT} is.* **1.** Bir teklifi kabul edenler. **2.** Öpenler.

mukabele, [Ar. ḳabl > muḳābele مقابله] *(muka:bele) {OsT} is.* **1.** Karşılama; karşılık verme; karşılaşma. **2.** Karşı gelme; yüz yüze olma. **3.** Yöneltilen bir söz veya davranışa karşılık verme; karşılık. **4.** Çoğunlukla iki metni karşılaştırmak amacıyla karşılıklı okuma. **5.** *isl.* Hafızlar tarafından Kur'an-ı Kerim okuma ve bu okunan Kur'an-ı Kerim'in ezberden bilenler veya kitaptan okuyanlar tarafından izlenmesi; sürdürülmesi. **6.** *tasvf.* Şeyhin gözetiminde dervişlerin bir araya gelerek zikir yapmaları; zikir meclisi; zikir halkası; Mevlevilikte sema. ⊡ **mukabele akçası,** *Eskiden, deniz ve kara er ve subayları bir yerde kaldıklarında ora halkından alınan geçici vergi.*|| **mukabelede bulunmak,** *Karşılık vermek; karşı davranış göstermek.*|| **mukabele etmek,** *Karşılık vermek; karşı davranışta bulunmak.*|| **mukābele-i bi'l-misil,** *{OsT} Aynısı ile karşılık verme; misilleme.*|| **mukābele-i saffeyn,** *{OsT} Savaşta safların karşı karşıya gelmesi.*|| **mukabele kaydı,** *{OsT} Eskiden elle kitap çoğaltma olaylarında, aslı ile karşılaştırıldıktan sonra doğru olduğuna dair bir kopya sayfanın sonuna düşülen kayıt.*

mukabeleci, [mukabele-ci] *is.* **1.** Camilerde yüksek sesle Kur'an-ı Kerim okuyan hafız. **2.** Bürolarda temize çekilmiş hesapları müsveddeleri ile karşılaştıran kişi. **3.** Askerlik yoklamasını yapan memur.

mukabeleten, [Ar. muḳābele > muḳābeleten مقابلةً] *(muka:bele'ten) {OsT} zf.* **1.** Karşılık olarak; karşılık vererek. **2.** Karşılaştırarak.

mukabil, [Ar. ḳabl > muḳābil مقابل] *(muka:bil) {OsT} sf.* **1.** Bir şeye karşılık olarak yapılan; karşı. **2.** Bir şeyin karşılığı olan. **3.** Bir şeyin karşısında olan; karşıda bulunan; karşı karşıya bulunan; karşı. **4.** *is. dbl.* Bir kelimeyi anlamca karşılayan kelime; karşılık. **5.** *zf.* Karşılık olarak. **6.** *bağ.* Karşıtlık belirterek cümleleri veya ögeleri birbirine bağlar. ⊡ **mukabil dava,** *Karşı dava.*|| **mukabil keşidesiz,** *bank. Bir poliçenin üzerine konulan ve poliçe hamilinin protestodan sonra yeniden poliçe çekmesine engel olan kayıt.*|| **mukabil kuyu,** *Bir kuşatma sırasında düşmanın yer altına açtığı lağımları tahrip etmek için arazide açılan kuyulara verilen ad.*

muk'ad, [Ar. ḳuʿūd *(oturma)* > muḳʿad مقعد] *(mukad) {OsT} sf.* (Kişi için) sakat; kötürüm; yatalak.

mukad, [Ar. mūḳad موقد] *(mu:kad) {OsT} sf.* Yükü ağır olan.

mukaddem, [Ar. ḳıdem > taḳdim > muḳaddem / muḳaddeme مقدم / مقدمه] *{OsT} sf.* **1.** Zaman bakımından önce gelen; önceki. **2.** Öncelik tanınan; üstün; değerli. **3.** Sunulan; takdim edilen. **4.** *is.* İki

bölümden meydana gelen bir şeyin ilk kısmı. **5.** İmparatorluk döneminde ihtiyat olarak alınan askerin acemilik dönemi; birinci sınıf. **6.** Kutnu türü bir çeşit kumaş. **7.** İmparatorluk döneminde, tersane çavuşlarının feslerinin üstüne sardıkları sırma ve kılaptandan yapılmış, kenarları saçaklı örtü. **8.** *man.* Şartlı bir önermenin şartı anlatan birinci kısmı; önerti. ⊟ **mukaddem-dem,** *Önceki zamanlı takdim edilen.*|| **mukaddem-i rüşeym,** *{OsT} biy. Embriyon taslağı.*|| **mukaddem taksit usulü,** *Malı teslim almadan önce ilk aylık taksitlerinin ödettirilmesi şeklinde tüketim eşyaları için açılan bir tür kredi biçimi; ön ödeme taksitli.*|| **mukaddemü'l-ayn,** *{OsT} anat. Göz kenarı.*

mukaddema, [Ar. ḳıdem > muḳaddemā مقدما] *(mukaddema:) {OsT} zf.* Eskiden; bundan önce; evvelce.

mukaddemat, [Ar. muḳaddem>muḳaddemāt مقدمات] *(mukaddema:t) {OsT} is.* **1.** Öncüler; önde olanlar; önde gelenler. **2.** *man.* Öncüller. ⊟ **mukaddemāt-ı ilm,** *{OsT} Herhangi bir bilimde ilk öğrenim; hazırlık.*|| **mukaddemāt-ı sulhiye,** *{OsT} Ateşkes antlaşması.*|| **mukaddemāt-ı vāhiye,** *{OsT} Herhangi bir şeyi basit ve tutarsız biçimde anlatma.*

mukaddeme, [Ar. ḳadem>muḳaddeme /muḳaddime مقدمه] *{OsT} is.* **1.** Bir olayın başlangıcı; ilk evre. **2.** Temel; ilke. **3.** Asıl konuya girmeden önce söylenen söz; giriş; başlangıç. **4.** Bir kitapta, konudan önce yapılan açıklama yazısı; ön söz; sunuş. **5.** *as.* İlerleyen ordunun en önünde bulunan kuvvetler; öncü. **6.** *tiy.* Ön deyiş.

mukadder, [Ar. ḳader > muḳadder / muḳaddere مقدر /مقدره] *{OsT} sf.* **1.** Değeri biçilmiş; takdir edilmiş; kıymeti biçilmiş. **2.** Allah tarafından ezelde takdir edilmiş olduğuna inanılan; Allah'ın hükmü olan; yazgıda var olan; kaçınılmaz olan. **3.** *ed.* Açıkça belirtilmemiş olmasına rağmen anlamı sözün gelişinden çıkarılan.

mukadderat, [Ar. muḳadder > muḳadderāt مقدرات] *(mukaddera:t) {OsT} is.* **1.** Mukadder olan şeyler; alın yazısı; Allah'ın hükmü. **2.** *huk.* Ölçülüp tartılabilen ve sayı ile miktarı belirlenebilen şeyler. ⊟ **mukadderāt-ı erbaa,** *{OsT} Hacim, ağırlık, uzunluk ve sayıdan ibaret ölçme ve tartma işlemlerinde kullanılan dört ögeye birden verilen ad.*

mukaddes, [Ar. ḳuds > taḳdis > muḳaddes / muḳaddese مقدس / مقدسه] *{OsT} sf.* Kutsanmış; mübarek; kutsal. ⊟ **Mukaddes Emanetler,** *{OsT} Hz. Muhammed ile diğer İslam büyüklerinden günümüze kadar ulaşan tarihî, manevi değeri olan eşyalar; Kutsal Emanetler; Emanet-i Mukaddese.*|| **mukaddes resim,** *{OsT} Hristiyanlıkta, Hz. İsa, Hz. Meryem, havariler ve azizleri tasvir eden resimler; ikona.*

mukaddesat, [Ar. muḳaddes > muḳaddesāt مقدسات] *(mukaddesa:t) {OsT} is.* Kutsal sayılan şeylerin tümü; kutsal şeyler.

mukaddesatçı, [mukaddesat-çı] *is.* Kutsal bilinen şeylere aşırı derecede bağlılık gösteren kimse; kutsala saygı duyan kişi.

mukaddese, [Ar. muḳaddes > muḳaddese مقدسه] *{OsT} is.* **1.** Mukaddesin dişili. **2.** Kutsanmış; takdis edilmiş; mübarek; temiz; kutsal.

mukaddim, [Ar. Ar. ḳıdem > taḳdim > muḳaddim مقدم] *{OsT} sf.* **1.** Sunan; takdim eden. **2.** Dilediğini öne geçiren; ileri alan; Allah.

mukaddimat, [Ar. muḳaddime>muḳaddimāt مقدمات] *(mukaddima:t) {OsT} is.* Başlangıçlar.

mukaddime, [Ar. ḳıdem > muḳaddime / muḳaddeme مقدمه] *{OsT} is.*→ mukaddeme. ⊟ **mukaddime-i beyyine,** *{OsT} huk. İddiayı ispata yardımcı olan, tamamen ispat etmese bile, olan bir şeyi ortaya koyan belge.*|| **mukaddime-i darb ü cerh,** *{OsT} huk. Yaralama ve dövme başlangıcı.*|| **mukaddime-i hādia,** *ed. Aldatıcı başlangıç.*|| **mukaddime-i kübrā,** *{OsT} Büyük başlangıç.*|| **mukaddimetü'l-ceyş,** *{OsT} as. Ordunun ilerisinde bulunan asker; öncü.*|| **mukaddimetü'l-edeb,** *{OsT} Edebiyata başlangıç.*

mukaddir, [Ar. ḳader >taḳdir >muḳaddir مقدر] *{OsT} sf.* **1.** Bir şeye değer biçen; değerini takdir eden; beğenen; eksper. **2.** Kaderi belirleyen; yazgıyı takdir eden; Allah.

mukaddirane, [Ar. muḳaddir + Far. āne مقدرانه] *(mukaddira:ne) {OsT} zf.* Değerini bilircesine.

mukaddirîn, [Ar. muḳaddir > muḳaddirīn مقدرين] *(mukaddiri:n) {OsT} is.* **1.** Değer bilenler; değer biçenler; kadir kıymet bilenler. **2.** Kendini bilenler. **3.** Kendini beğenenler.

mukaffa, [Ar. ḳāfiye > taḳfiye > muḳaffā مقفى] *(mukaffa:) {OsT} sf.* **1.** Kafiyeli; kafiyelenmiş; uyaklı. **2.** *is.* (A. Hamit Tarhan'ın verdiği ad) ölçüsüz ancak kafiyeli olarak yazılan manzum tiyatro eseri.

mukaffel, [Ar. ḳufl *(kilit)* > taḳfil > muḳaffel مقفل] *{OsT} sf.* **1.** Kilitli; kilitlenmiş. **2.** Sıkıca kapanmış.

mukahat, [Ar. muḳayyed => mukahat] *{ağız} is.* Bakıp gözetme; kollama. [DS]

mukahhir, [Ar. ḳahr > muḳahhir مقهر] *{OsT} sf.* **1.** Kahreden; kahredici. **2.** Yok eden; ezen.

mukalkal, [Ar. muḳalḳal مقلقل] *{OsT} sf.* **1.** Kararsız. **2.** *is.* Şarap.

mukalkale, [Ar. muḳalḳale مقلقله] *{OsT} is.* Şişe; sürahi.

mukalled, [Ar. ḳald >ḳılāde >taḳlid >muḳalled مقلد] *{OsT} sf.* **1.** Boynuna kolye, gerdanlık vb. takınmış olan. **2.** Taklit edilen; örnek olarak alınan.

mukallef, [Ar. ḳılāfet > taḳlif > muḳallef مقلف] *{OsT} sf.* Ziftlenip su geçirmez hale getirilmiş; kalafatlanmış olan.

mukallib, [Ar. ḳalb *(değiştirme)* > taḳlib > muḳallib مقلب] *{OsT} sf.* Değiştiren; başka biçime sokan. ⊡ **mukallibü'l-kulūb,** *{OsT} Kalpleri kötülükten iyiliğe yönlendiren; Allah.*

mukallid, [Ar. ḳaid > taḳlid > muḳallid مقلد] *{OsT} sf.* → mukallit.

mukallidane, [Ar. muḳallid+Far.-āne مقلدانه] *(mukallida:ne) {OsT} zf.* Taklit edene yakışır biçimde.

mukallidîn, [Ar. muḳallid > muḳallidīn مقلدين] *(mukallidi:n) {OsT} is.* Taklit edenler; mukallitler.

mukallit, -di [Ar. ḳaid > taḳlid > muḳallid مقلد] *sf.* **1.** Tanınmış kimseleri, çeşitli sesleri vb. şeyleri taklit ederek insanları güldüren; taklitçi. **2.** Bir şeyi kuşanan. **3.** *is.* Taklit ederek birine benzemeye çalışan kimse.

mukallitlik, -ği [mukallit-lik] *is.* Taklitçilik; şaklabanlık.

mukamere, [Ar. ḳımār > ḳumār > muḳāmere مقامره] *(muka:mere) {OsT} is.* Kumar oynama.

mukamir, [Ar. muḳāmere > muḳāmir مقامر] *(muka:mir) {OsT} sf.* Kumar oynayan; kumar oynama alışkanlığı olan; kumarcı; kumarbaz.

mukanfez, [Ar. ḳunfuẕ *(kirpi)* > muḳanfeẕ مقنفذ] *{OsT} sf. zool.* (Hayvan için) derisi yumuşak dikenlerle örtülü olan. ⊡ **mukanfezü'l-cild,** *{OsT} zool. Derisi dikenliler.*

mukanna, -a'ı [Ar. taḳniᶜ > muḳannaᶜ مقنع] *(mukanna:) {OsT} sf.* Peçe takınmış olan; peçeli.

mukanned, [Ar. muḳanned مقند] *{OsT} sf.* Şekerle terbiye olunmuş.

mukannen, [Ar. ḳānūn > taḳnīn > muḳannen / muḳannene مقنن / مقننه] *{OsT} sf.* **1.** Kesinleşmiş; belli. **2.** Kanunlaşmış; yasalaşmış.

mukannenat, [Ar. muḳannen > muḳannenāt مقننات] *(mukannena:t) {OsT} is.* Âdet olan ödenekler.

mukannin, [Ar. [Ar. ḳānūn >taḳnīn >muḳannin مقنن] *{OsT} sf.* Kanun yapan; kanun koyucu; yasa koyucu.

mukantar, [Ar. ḳanṭara >muḳanṭar / muḳahṭara مقنطر / مقنطره] *{OsT} sf.* **1.** Kemerli; kemeri olan. **2.** Kemer biçiminde. **3.** *is.* Kemerli köprü.

mukantara, [Ar. muḳanṭar > muḳanṭara مقنطره] *{OsT} is.* **1.** Güneş saati. **2.** Gökkürenin ufka paralel küçük dairesi.

mukantarat, [Ar. muḳanṭar > muḳanṭarāt مقنطرات] *(mukantara:t) {OsT} is.* **1.** Kemer biçiminde olan şeyler. **2.** Kemerli yapılar. **3.** Kemerli köprüler.

mukar, -rrı [Ar. ḳarār > muḳarr مقر] *{OsT} sf.* Söylenmiş; tasdik edilmiş; evetlenmiş; "öyledir" denilmiş. ⊡ **mukarrün-bih,** *{OsT} Başkasına ait olduğu bir başkası tarafından haber verilen hak; ikrar olunan hak.*|| **mukarrün-leh,** *{OsT} Bir hakkın kendisine ait olduğu bir başkası tarafından bildirilen kimse.*|| **mukarrün-ieh bi'n-neseb,** *{OsT} Soyca mirasa hakkı olduğu söylenen kimse.*|| **mukarrün-leh-bi'n-nesebi ale'l-gayr,** *{OsT} Soyca başkasına yakınlığı iddia edilerek mirasa hakkı bulunduğu söylenen kimse.*

mukara'a, [Ar. ḳurᶜa > muḳāraᶜa مقارعه] *{OsT} is.* **1.** Karşılıklı kur'a çekme; ad çekişme. **2.** *mecaz.* Çekişme; vuruşma.

mukaraza, [Ar. muḳāraża مقارضه] *(muka:raza) {OsT} is.* Kazancı ortak, zararı sermayeye ait olmak üzere birine bir miktar para verme.

mukarebe, [Ar. ḳurb > muḳārebe مقاربه] *(muka:rebe) {OsT} is.* Yakınlık; akrabalık.

mukarebet, [Ar. ḳurb > muḳārebet مقاربت] *(muka:rebet) {OsT} is.* **1.** Akraba olma; yakınlaşma. **2.** Akrabalık; yakınlık.

mukarenet, [Ar. ḳarn > muḳārenet مقارنت] *(muka:renet) {OsT} is.* **1.** Kavuşma; bitişme; karışma. **2.** Cinsel birleşme. **3.** Yaklaşma; yakınlaşma. **3.** Uygun gelme; uygunluk. **4.** *ed.* Sevgilinin iki kaşının birleşecek kadar yakın olması durumu. **5.** *ed.* İki sevgilinin bir araya gelmesi; iki güzelin karşılaşması. **6.** *tasvf.* İki tarikat büyüğünün veya iki dervişin buluşması. **7.** *tasvf.* İnsanın Allah'a kavuşması. **8.** *gök b.* Yakın yörüngeler çizen iki gezegenin birbirine yaklaşması.

mukarib, [Ar. ḳurb > muḳārebe > muḳārib مقارب] *(muka:rib) {OsT} sf..* **1.** Birbirine yakın olan. **2.** Aralarında akrabalık bağı bulunan.

mukarin, [Ar. ḳarn > muḳārenet > muḳārin مقارن] *(muka:rin) {OsT} sf.* **1.** Bitişmiş; yaklaşmış; kavuşmuş. **2.** Uygun.

mukarnas, [Ar. ḳurnās *(dağda burun biçimindeki çıkıntı)* > muḳarnes مقرنس] *(muka:rnas) {OsT} sf.* **1.** (Tavan, kubbe vb için) merdiven basamakları biçiminde çıkıntıları olan. **2.** Kubbe biçiminde olan. **3.** Alaca desenleri bulunan; alacalı; renk renk. **4.** *is.*

mim. Bir yüzeyden dışarıya taşan başka bir yüzeye geçmek ve ona destek olması için birbiri üzerine oturan taş veya tuğladan yapılmış bindirmelik. **5.** Bir tür başlık.

mukarnes, [Ar. ḳurnās > muḳarnes مقرنس] *(muka:rnas) {OsT} sf.* → mukarnas.

mukarreb, (Ar. ḳurb >taḳrīb >muḳarreb مقرب] *{OsT} sf..* **1.** Yakın; yaklaşmış; yaklaşan. **2.** Saraya veya padişaha yakın olan. **3.** Allah'a en yakın olduğuna inanılan melek.

mukarreban, [Ar. muḳarreb > muḳarrebān مقربان] *(mukarreba:n) {OsT} is.* **1.** Yakınlar; yaklaşmış olanlar. **2.** Padişahın özel işlerini gören yakınları.

mukarrebin, [Ar. muḳarreb + muḳarrebīn مقربين] *(mukarrebi:n) {OsT} is.* → mukarreban.

mukarrebun, [Ar. muḳarreb + muḳarrebūn مقربون] *(mukarrebu:n) {OsT} is.* **1.** → mukarreban. **2.** Allah'a yakın olan büyük melekler; melaike-i mukarrebin.

mukarrer, [Ar. ḳarār > taḳrīr > muḳarrer / muḳarrere مقرر / مقرره] *{OsT} sf.* **1.** Kararlaşmış; kararlaştırılmış. **2.** Kesinleşmiş; kesin; sağlam; kuşkusuz; şüphesiz. **3.** Yerinde bırakılmış. **4.** Anlatılmış; bildirilmiş; açıklanmış. **5.** (İmparatorluk döneminde, başka yere atanmış olan memurlar için) eski işlerine devamı uygun görülen. **6.** *is.* (Yeniçeri odalarına dağıtılan ulufeler için) ilave ödemelerden biri.

mukarrerat, [Ar. muḳarrer > muḳarrerāt مقررات] *(mukarrera:t) {OsT} is.* Kararlaştırılmış olan şeyler; alınan kararlar.

mukarreren, [Ar. muḳarrer > muḳarreren مقرراً] *(mukarre'ren) {OsT} zf.* **1.** Kararlaştırılarak. **2.** Kararlaştırarak. **3.** Kararlaşarak.

mukarrız, [Ar. taḳrīẓ > muḳarrıẓ مقرظ] *{OsT} sf.* Övgü ile yazı yazan; takriz eden.

mukarri, -i'ı [Ar. ḳarʿ > taḳriʿ > muḳarriʿ مقرع] *(mukarri:) {OsT} sf.* Azarlayan; paylayan; başa kakan; takaza eden.

mukarrib, [Ar. ḳurb > taḳrīb > muḳarrib مقرب] *{OsT} sf.* **1.** Yaklaştıran; yakınlaşmasına sebep olan; yakınlaştıran. **2.** *is.* Eskiden, Ramazan ayında padişahın huzurunda Kur'an-ı Kerim yorumu yapan hoca; tefsir hocası; huzur hocası. **3.** İmparatorluk döneminde padişahın kararlarını etkileyen yakını.

mukarrih, [Ar. ḳarḥ > taḳrīḥ > muḳarriḥ مقرح] *{OsT} sf.* (İlaç vb. için) yara açan; tahriş eden.

mukarrihat, [Ar. muḳarriḥ > muḳarriḥāt مقرحات] *(mukarriha:t) {OsT} is.* Yara açan, tahriş eden ilaç vb. şeyler.

mukarrin, [Ar. ḳarn > taḳrīn > muḳarrin مقرن] *{OsT} sf.* Yanında bulunduran; birlikte bulunduran.

mukarrir, [Ar. ḳarār > taḳrīr > muḳarrir مقرر] *{OsT} sf.* **1.** Sabit kılan; kararlı hale getiren; yerleştiren. **2.** Kararlaştıran; karar veren. **3.** Bir konuyu ayrıntıları ile açıklayıp anlatan. **4.** *is.* Medresede, müderrisin yardımcılığını yapan, dersleri tekrar ettiren hoca. **5.** Ramazanda padişahın huzurunda muhataplara ders vermekle ve Kur'an-ı Kerim tefsiri yapmakla görevli hoca; huzur hocası.

mukarririn, [Ar. muḳarrir > muḳarrirīn مقررين] *{OsT} is.* **1.** Sabit kılanlar; kararlı hale getirenler; yerleştirenler. **2.** Kararlaştıranlar; karar verenler. **3.** Ayrıntıları ile açıklayıp anlatanlar. **4.** *is.* Medresede, müderrisin yardımcılığını yapan, dersleri tekrar ettiren hocalar. **5.** Ramazanda padişahın huzurunda muhataplara ders vermekle ve Kur'an-ı Kerim tefsiri yapmakla görevli hocalar; huzur hocaları.

mukarriz, [Ar. taḳrīẓ > muḳarrıẓ مقرظ] *{OsT} sf. sf.* Bir eserden övgü ile söz eden; bu tür yazı yazan; takriz yazan.

mukarrizîn, [Ar. muḳarrıẓ > muḳarrıẓīn مقرظين] *(mukarrizi:n) {OsT} is.* Övgü dolu yazı yazanlar; takriz yazarları.

mukasat, [Ar. ḳasvet > muḳāsāt مقاسات] *(muka:sa:t) {OsT} sf.* Sıkıntı çekme; zahmetlere katlanma; eziyet görme.

mukaseme, [Ar. ḳısm > muḳāseme مقاسمه] *(muka:seme) {OsT} is.* **1.** Paylaşma; bölüşme; taksim etme. **2.** *isl. huk.* Mirasçılardan bazılarının mirasçı oldukları kabul edilmediği takdirde mirasın özel paylaşım şekli. **3.** Eskiden, İslam devletlerinde üründen alınan bir tür toprak vergisi.

mukasım, [Ar. taḳsīm > muḳāsım مقاسم] *(muka:sım) {OsT} sf.* Paylaşan; bölüşen; taksim eden.

mukassat, [Ar. ḳısṭ > taḳsiṭ > muḳassaṭ مقسط] *{OsT} sf.* Her biri belli bir süre sonra ödenmek üzere birkaç kısma ayrılmış olan; taksitle ödenen; taksitli.

mukassatan, [Ar. muḳassaṭ >muḳassaṭan مقسطاً] *(mukassa'tan) {OsT} zf.* Taksitle ödenmek üzere; taksitli olarak; taksitle.

mukassem, [Ar. ḳısm > taḳsīm > muḳassem مقسم] *{OsT} sf.* Ayrılmış; bölünmüş; taksim edilmiş.

mukassır, [Ar. ḳaṣr > taḳṣīr > muḳaṣṣır مقصر] *{OsT} sf.* **1.** Yapabilecek iken yapmaktan çekinen; taksir eden. **2.** Kabahat işleyen; kusurlu; suçlu. **3.** Bir işi yapabilecek durumda iken yapmaktan çekinen. **4.** Bir işi yapmaya gücü yetmediği için bırakan.

mukassi, [Ar. ḳasvet > taḳsiye > muḳassī مقسى] *(mukassi:) {OsT} sf.* **1.** Bunaltı veren; bunaltıcı; kasvet

veren; kasvetli; sıkıcı; dar. **2.** Havasız; dar ve kapalı; havası bozuk.

mukassim, [Ar. ḳısm > taḳsīm > muḳassim مقسم] *{OsT} sf.* Ayıran; bölen; taksim eden; bölüştüren.

mukassir, [Ar. ḳaṣr > taḳṣīr > muḳaṣṣır مقصر] *{OsT} sf.* → mukassır.

mukaşşer, [Ar. ḳışr > taḳşīr > muḳaşşer مقشر] *{OsT} sf.* (Meyve için) kabuğu soyulmuş.

mukat, [Ar. vuḳūᶜāt => mukat] *{ağız} is.* Polisi ilgilendiren olay; vukuat. [DS]

mukata'a, [Ar. ḳaṭᶜ > muḳāṭaᶜa مقاطعه] *(muka:taa) {OsT} is.* **1.** Toprağın belli bir kira karşılığında birine bırakılması. **2.** Bağ, bahçe, arsa vb. haline getirilen ekim toprağı için verilen vergi. **3.** İmparatorluk döneminde, tımar sistemi dışında kalan vergi kaynaklarına verilen ad. **4.** *huk.* Vakıf arsası üzerine yapılan bina veya dikilen ağaç için vakıfa ödenen kira. ⊡ **mukata'a-yı kadîmeli vakıf,** *{OsT} Mukataa yoluyla kiralanmış vakıf.*|| **mukata'a-yı malikâne,** *{OsT} Kaydıhayat şartıyla verilen devlet arazisi.*|| **mukata'a-yı mirîye,** *{OsT} Her yıl iltizama verilen devlet arazileri.*|| **mukata'a zemîn,** *{OsT} - Mirî arazi üzerine yapılan okul, hastahane ve mabetlerden alınan vergi.*

mukataalı, [mukataa-lı] *sf.* (Arazi için) tarla halinde vakfedilmişken, sonraları arsa veya bağ bahçeye çevrilerek, âşar bedeli olarak vakıf yönetimine belirli bir kira ödemek şartıyla mülk hükmü kazanmış olan.

mukata'at, [Ar. muḳāṭaᶜa > muḳāṭaᶜāt مقاطعات] *(muka:taa:t) {OsT} is.* **1.** Mukataalar. **2.** Toprağı kira karşılığında vermeler. **3.** Toprak vergileri.

mukatelat, [Ar. muḳātele > muḳātelāt مقاتلات] *(muka:telâ:t) {OsT} is.* **1.** Birbirini öldürmeler; mukateleler. **2.** Savaşlar; kavgalar; dövüşler.

mukatele, [Ar. ḳatl > muḳātele مقاتله] *(muka:tele) {OsT} is.* **1.** Birbirini öldürme; vuruşma; boğazlaşma. **2.** Muharebe; savaş; cenk.

mukatil, [Ar. ḳatl > muḳātil مقاتل] *(muka:til) {OsT} sf.* Birbiri ile mücadele eden; savaşan; öldüren; vuruşan.

mukatilun, [Ar. muḳātil > muḳātilūn مقاتلون] *(muka:tilu:n) {OsT} is.* **1.** Savaşanlar; vuruşanlar; öldürenler. **2.** Düşmanla savaşan mücahitler.

mukatta, -a'ı [Ar. ḳaṭᶜ > taḳṭīᶜ > muḳaṭṭaᶜ / muḳaṭṭaᶜa مقطع / مقطعه] *{OsT} sf.* **1.** Parçalara ayrılmış; kesilmiş; ayrı ayrı olan. **2.** *ed.* (Şiir için) kıtalardan oluşan. **3.** *ed.* (Şiir için) ölçüsünü bulmak için hecelerine ayrılmış. **4.** (Söz veya yazı dizisi için) Arap alfabesinde kendisinden sonra gelen harflere birleşmeyen *elif, dal, zel, rı, ze, vav* gibi harflerden kurulu olan. ⊡ **mukatta yazı,** *Kesme yazı.*

mukatta'at, [Ar. muḳaṭṭaᶜ > muḳaṭṭaᶜāt مقطعات] *(mukattaa:t) {OsT} is.* **1.** Kesilmiş şeyler. **2.** Her biri bir harfi gösteren harfler. **3.** Eksik cümleler. **4.** Kısaltmalar. **5.** *ed.* Kıta şeklindeki şiir parçaları. **6.** *ed.* Çeşitli manzumelerden seçilmiş beyitler. **7.** *ed.* Divanda mukattaların yer aldığı bölüm.

mukattar, [Ar. ḳaṭr > taḳṭīr > muḳaṭṭar / muḳaṭṭara مقطر / مقطره] *{OsT} sf.* İmbikten geçirilmiş; damıtılmış; damıtık; taktir edilmiş.

mukattara, [Ar. muḳaṭṭar / muḳaṭṭara مقطره] *{OsT} sf.* → mukattar. ⊡ **mukattara-i fevkaniye,** *{OsT} yer b. Sarkıt.* || **mukattara-i tahtâniye,** *{OsT} yer b. Dikit.*

mukattarat, [Ar. muḳaṭṭar > muḳaṭṭarāt مقطرات] *(mukattara:t) {OsT} is.* İmbikten geçirilmiş, damıtılmış şeyler.

mukattıb, [Ar. muḳaṭṭıb مقطب] *{OsT} sf. tıp.* Buruşturucu; yapışkan.

mukavad, [Ar. muḳayyed] *{ağız} is.* Bakıp gözetme; koruma; kollama. [DS]

mukavelat, [Ar. muḳāvele > muḳāvelāt مقاولات] *(muka:velâ:t) {OsT} is.* Sözleşmeler; yazılı sözleşmeler; mukaveleler. ⊡ **mukâvelât muharriri,** *{OsT} huk. Noter; kâtib-i adil.*

mukavele, [Ar. ḳavl > muḳāvele مقاوله] *(muka:vele) {OsT} is.* **1.** Sözleşme; kavilleşme. **2.** Bir iş için her iki tarafın vardığı ve anlaştığı kararlarla şartların yazılı olduğu senet; sözleşme; kontrat. ⊡ **mukavele yapmak,** *Bir iş ile ilgili olarak tarafların yükümlülüklerini belirleyen sözleşme düzenlemek ve bunu karşılıklı imzalamak; sözleşme yapmak; kontrat yapmak.*

mukaveleli, [mukavele-li] *sf.* **1.** Sözleşmeye bağlanmış olan. **2.** Anlaşma ile tespit edilmiş olan.

mukavelename, [Ar. muḳāvele+Far.-nāme مقاوله نامه] *(muka:velena:me) {OsT} is.* Sözleşme belgesi; kontrat.

mukavelesiz, [mukavele-siz] *sf.* Bir sözleşmeye bağlanmamış olan; kontratsız.

mukavelevi, [Ar. muḳāvele > muḳāvelevī مقاولوی] *(muka:levi:) {OsT} sf.* Mukavele türünden olan; mukavele gibi; sözleşmeye benzer.

mukavemet, [Ar. ḳıyām > muḳāvemet مقاومت] *(muka:vemet) {OsT} is.* **1.** Bir karşı gücün etkilerine karşı koyma; direnme; dayanma. **2.** Bir kişinin hastalık, yoksulluk, üzüntü gibi bedensel veya ruhsal etkenlere karşı koyma gücü; direnç. **3.** Bir kişinin, bir grubun yaptıklarına, uygulamalarına karşı koyma; direniş. **4.** Binicisine karşı koyan atın hareketi.

5. *psikol.* Bir şeyi yapmama isteği; direngi. **6.** *fiz.* Bir gücün etkisine karşı koyan güç; direnç. ⊡ **mukavemet etmek,** *Direnmek, dayanmak; karşı koymak.*|| **mukavemet göstermek,** *1. Direnmek; karşı koymak. 2. Dayanmak.*|| **mukāvemet-i dāhiliye** *{OsT}, İç direnç.*|| **mukāvemet-i mahsūsa,** *{OsT} fiz. Öz direnç.*|| **mukavemeti kırılmak,** *Direnci azalmak; gücü, kuvveti kesilmek; dayanamaz, karşı koyamaz duruma gelmek.*|| **mukavemet koşusu,** *spor. Üç bin metreden daha uzun mesafelerde yapılan koşu.*|| **mukavemet noktası,** *as. Alay veya tabur gücünde bir askerî birlik tarafından işgal edilen savunma tertiplerinin tümü.*|| **mukāvemetsūz,** *{OsT} Dayanma gücünü yok eden.*|| **mukāvemet-şiken,** *{OsT} Direnişi kıran; mukavemeti kıran.*|| **mukavemet yarışı,** *spor. Atletizmde üç bin metreden, kayakta on beş kilometreden, yüzmede dört yüz metreden daha uzun mesafelerde yapılan yarışlara denir.*

mukavemetçi, [mukavemet-çi] *(muka:vemetçı) is.* **1.** Her türlü araç gereçle düşmana karşı koyan yurtsever. **2.** *spor.* Uzun mesafe koşucusu.

mukavemetli, [mukavemet-li] *(muka:vemetli) sf.* Dayanıklı; güçlü; dirençli.

mukavemetsiz, [mukavemet-siz] *(muka:vemetsiz) sf.* Dayanıksız; güçsüz; dirençsiz.

mukavemetsizlik, -ği [mukavemet-siz-lik] *(muka:vemetsizlik) is.* Dirençsizlik; güçsüzlük.

mukavil, [Ar. ḳavl > muḳāvil مقاول] *(muka:vil) {OsT} sf.* (Kişi için) biri ile anlaşmaya varan; sözleşen; mukavele yapan.

mukavim, [Ar. muḳāvemet > muḳāvim مقاوم] *(muka:vim) {OsT} sf.* **1.** Güçlü; dayanıklı; dirençli. **2.** Mukavemet eden; karşı duran; direnen.

mukavimîn, [Ar. muḳāvim > muḳāvimīn مقاومين] *(muka:vimi:n) {OsT} is.* Karşı koyanlar; direnenler.

mukavva, [Ar. ḳuvvet > taḳviye > muḳavvā مقوا / مقوى] *(muka'vva:) {OsT} sf.* **1.** Dayanıklı duruma getirilmiş; kuvvetlendirilmiş; sağlamlaştırılmış. **2.** *is.* Kâğıt hamurundan yapılmış, çeşitli kalınlıkta sert ve kalın kâğıt. **3.** *sf.* Mukavvadan yapılmış.

mukavver, [Ar. muḳavver مقور] *{OsT} is.* **1.** Yuvarlak kesilmiş. **2.** Ziftle kaplanmış; ziftle karışmış. **3.** *hat.* Çukur yerleri derince ve dönüş noktaları yuvarlağımsı hatlardan meydana gelen yazı.

mukavves, [Ar. ḳavs>taḳvis>muḳavves مقوس] *{OsT} sf.* **1.** Yay gibi eğri olan. **2.** Kavisli; kemerli; bükülmüş.

mukavvi, [Ar. ḳuvvet > muḳavvī / muḳavviye مقوى] *{OsT} sf.* **1.** Kuvvetlendiren; kuvvet veren; takviye eden. **2.** *is.* Kuvvet ilacı; tonik.

mukavviyat, [Ar. muḳavvī > muḳavviyāt مقاويات] *(mukavviya:t) {OsT} is.* **1.** Kuvetlendirenler; takviye edenler. **2.** Kuvvetlendiriciler; takviye ediciler.

mukayaza, [Ar. muḳāyaża مقايضه] *(muka:yaza) {OsT} is.* Değiştirme; değiş tokuş etme; takas; trampa.

mukayesat, [Ar. muḳāyese > muḳāyesāt مقايسات] *(muka:yesa:t) {OsT}* **1.** Ölçmeler; karşılaştırmalar. **2.** *fel. dbl.* Kıyaslamalar; karşılaştırmalar.

mukayese, [Ar. ḳıyās > muḳāyese مقايسه] *(muka:yese) {OsT} is.* **1.** Benzetme veya karşılaştırma yoluyla değerlendirme. **2.** Bir şeyi veya bir durumu, bir kimseyi veya topluluğu nitelik veya nicelik yönünden başkaları ile karşılaştırarak değerlendirme; kıyaslama; karşılaştırma. **3.** *fel.* Karşılaştırma. ⊡ **mukayese etmek,** *Mukayese etmek; karşılaştırmak.*|| **mukāyese-i rūhiye,** *{OsT} psikol. Ruhsal ölçüm; psikometri.*|| **mukāyese müstevîsi,** *{OsT} mat. Karşılaştırma düzlemi.*

mukayeseli, [mukayese-li] *sf.* Karşılaştırılarak yapılmış olan; karşılaştırmaya dayanan; karşılaştırmalı. ⊡ **mukayeseli hukuk,** *Çeşitli ülkelerin hukuk sistemlerini, kurumlarını, mevzuat ve düzenlemelerini, karşılaştırmalı olarak inceleyen hukuk dalı.*|| **mukayeseli üstünlük yasası,** *ekon. Dış ticarette ülkelerin daha kazançlı olabilmesi için hangi dalda uzmanlaşmak gerektiğini çözümleyen ve tespit eden yasa.*

mukayyed, [Ar. ḳayd > muḳayyed / muḳayyede مقيده / مقيد] *{OsT} sf.* → mukayyet.

mukayyedat, [Ar. muḳayyed > muḳayyedāt مقيدات] *{OsT} is.* **1.** Bağlanmış olanlar. **2.** Bir şeye bir koşul veya kayıt ile bağlı olanlar. **3.** Bir şeye önem verenler. **4.** Yazıya geçirilmiş olanlar. **5.** Zincire vurulmuş olanlar.

mukayyet, -di [Ar. ḳayd > muḳayyed مقيد] *{OsT} sf.* **1.** Bağlı olan; bağlanmış. **2.** Bir koşul veya kayıt ile bağlı olan. **3.** Bir şeye önem veren. **4.** Yazıya geçirilmiş; kayda geçirilmiş; yazılmış; yazılı. **5.** Zincire vurulmuş; prangaya bağlanmış.⊡ **mukayyet olmak,** *Korumak; gözetmek.*

mukayyi, -i'i [Ar. ḳay' > taḳyi' > muḳayyi' مقىء] *{OsT} sf.* Kusturan; kusturucu.

mukayyi'at, [Ar. muḳayyi' > muḳayyi'āt مقيئات] *{OsT} is.* Kusturucular. ⊡ **mukayyiāt-ı mādeniyye,** *{OsT} Kusturucu madensel ilaçlar.*

mukayyid, [Ar. ḳayd > muḳayyid مقيد] *{OsT} sf.* **1.** Kaydeden; kaydedici. **2.** Bir dairede kayıt işlemlerini yapan. **3.** *is.* Kaydedici makine.

mukayyidîn, [Ar. muḳayyid > muḳayyidīn مقيدين] *(mukayyidi:n) {OsT}* Kayıt memurları.

mukbil, [Ar. ḳabl > iḳbāl > muḳbil مقبل] *{OsT} sf.*

(Kişi için) durumu iyi olan; mutlu; kutlu; bahtiyar; ikbal sahibi.

mukbilan, [Ar. muḳbil + Far. -ān مقبلان] *(mukbila:n) {OsT} is.* Mutlu olanlar; bahtiyar olanlar.

mukbilîn, [Ar. muḳbil > muḳbilīn مقبلين] *(mukbili:n) {OsT} is.* Mutlu olanlar; bahtiyar olanlar.

mukdim, [Ar. ḳıdem > iḳdām > muḳdim مقدم] *{OsT} sf.* Bir işi sürekli olarak ve gayretle yapan; işine düşkün olan; gayretli.

mukdimane, [Ar. muḳdim + Far. -āne مقدمانه] *(mukdima:ne) {OsT} zf.* Gayret ederek; sebatla.

mukhem, Ar. muḳḥem مقحم] *{OsT} is.* Cümle arasında gereksiz ve fazladan olan kelime.

mukıd, [Ar. veḳād > iḳād > mūḳıd موقد] *(mu:kıd) {OsT} sf.* Ateş yakan.

mukın, [Ar. īḳan > mūḳın موقن] *(mu:kın) {OsT} sf.* Kesin olarak bilen; şüphe etmeksizin bilen.

mukır[1], [Ar. müḳır موقر] *(mu:kır) {OsT} sf.* (Ağaç için) yemiş çokluğu yüzünden dalları sarkmış.

mukır[2], **-rrı** [Ar. iḳrār > muḳırr مقر] *{OsT} sf.* **1.** Kusurunu itiraf eden; ikrar eden; doğruyu söyleyen. **2.** *is. huk.* Yargı önünde suçunu veya başka birine olan borcunu itiraf eden kimse.

mukırrane, [Ar. muḳırr + Far. -āne مقرانه] *(mukırra:ne) {OsT} zf.* Suçunu itiraf ederek; ikrar ederek; kusurunu söyleyerek.

mukız, [Ar. yaḳaẓa > iḳāẓ > mūḳıẓ موقظ] *(mu:kız) {OsT} sf.* **1.** Uykudan uyandıran; uyanık tutan. **2.** *mecaz.* Dalgınlıktan kurtaran; gafletten kurtaran.

mukim, [Ar. ḳıyam > iḳāmet > muḳīm مقيم] *(muki:m, k kalın söylenir) {OsT} sf.* Bir yerde bir evde, mahallede vb. oturan; ikamet eden; eğleşen.

mukin, [Ar. yaḳīn > īḳan > mūḳin موقن] *(mu:kin, k kalın söylenir) {OsT} sf.* Bir şeyi doğru ve emin olarak bilen; kesinlikle bilen.

mukkur, [? mukkur / mukur] *{ağız} sf.* Kavgacı; hırçın.

mukla, [Ar. muḳla => mukla / mıhla] *{ağız} is.* Kıymalı, soğanlı pazı ya da ıspanak üstüne yumurta kırılarak yapılan bir yemek. [DS]

mukle, [Ar. muḳle مقله] *{OsT} is.* **1.** Gözbebeği. **2.** Gözün siyah ve beyaz kısmı.

mukmir, [Ar. ḳamer > iḳmār > muḳmir / muḳmire مقمر / مقمره] *{OsT} sf.* Mehtaplı.

mukni, -i'ı [Ar. ḳanāʿat > iḳnāʿ > muḳniʿ / muḳniʿa مقنع / مقنعه] *{OsT} sf.* İkna eden; inandırıcı.

mukon, [? mukon] *{ağız} is.* Yakılmak üzere olan odun yığını. [DS]

mukor, [Lat. mucor *(küf)*] *is.* **1.** Nişastayı şekere, şekeri alkole dönüştürme özelliği taşıyan mantar. **2.** Ekmeklerde görülen beyaz küf, *(Mucor).*

mukorlar, [mukor-lar] *is. bot.* İki yüzden çok türü bulunan, çürükçül beslenen, sporlarla veya özdeş iki gametin kavuşmasıyla üreyen basit mantarlar takımı.

mukosel, [Fr. mucocéle] *is. tıp.* Mukus birikmesiyle oluşan yalancı ur.

mukoza, [Lat. mucosus] *is. anat.* Sindirim kanalı, burun boşlukları, bronşları vb. kaplayan, üzerinde çok sayıda ince memecik ve salgı bezi delikleri bulunan, oldukça kalın ve kırmızı iç deri.

mukraz, [Ar. ḳarż > muḳraż مقرض] *{OsT} sf.* Ödünç verilmiş; karz olunmuş.

mukri, [Ar. ḳırāʾat > iḳrāʾ > muḳrī مقري] *(mukri:) {OsT} sf.* **1.** Okuyan. **2.** Birine Kur'an-ı Kerim okumayı öğreten veya ezberleten. **3.** Kur'an-ı Kerim okuyan.

mukriz, [Ar. ḳarż > iḳrāż > muḳriż مقرض] *{OsT} sf.* Ödünç para veren; ikraz eden.

mukron, [Lat. mucro-onis > Fr. mucron] *is. bot.* Bazı bitkisel organların uç kısmındaki sivrilik.

mukroncuk, -ğu [mukron-cuk] *is. bot.* Bazı yaprakların ve çanakyaprak, taçyaprak, başçık gibi kısımların ucunda bulunan küçük sivrilik.

muksa, [Ar. muḳṣā مقصى] *(muksa:) {OsT} sf.* **1.** Uzak kalmış. **2.** Uzaklaştırılmış.

muksem, [Ar. ḳasem > muḳsem مقسم] *{OsT} sf.* Yemin edilmiş olan; kasem edilmiş.

muksır, [Ar. ḳaṣr > muḳaṣṣır مقصر] *{OsT} sf.* Kusur işleyen; kusurlu.

muksim, [Ar. ḳasem > muḳsim مقسم] *{OsT} sf.* **1.** Yemin eden; ant içen; kasem eden. **2.** *is.* Yemin edilecek yer.

muksit, [Ar. ḳasṭ > iḳsaṭ > muḳsiṭ مقسط] *(t kalın söylenir) {OsT} sf.* **1.** Adil ve insaflı olarak hareket eden. **2.** *isl.* Bütün işlerini denk ve birbirine uygun olarak yerli yerinde yapan; Allah.

mukşa'ir, -rri [Ar. ḳaşʿarire > iḳşıʿrar > muḳşaʿirr مقشعر] *(mukşa:ir) {OsT} sf.* **1.** Ürperen; diken diken olan. **2.** (Saç için) dimdik olan. **3.** (Kişi için) dehşetten saçları ve tüyleri dikelen.

muktanlı, [muktan-lı ?] *{ağız} sf.* Arpa ve buğday karışımı. [DS]

muktar, [Ar. muḫtār] *{ağız} is.* Muhtar. [DS]

muktasır, [Ar. ḳaṣr > iḳtiṣar > muḳtaṣır مقتصر] *{OsT} sf.* **1.** Kısa kesen; kısaltan. **2.** Sözü çok uzatmayan; kısa kesen.

muktataf, [Ar. ḳaṭf > iḳtiṭaf > muḳtaṭaf مقتطف] *{OsT}*

sf. Toplanmış; derlenmiş; bir araya getirilmiş; derleme.

muktatafat, [Ar. muḳtaṭaf > muḳtaṭafāt مقتطفات] *(muktatafa:t)* *{OsT}* *is.* **1.** Toplanmış, derlenmiş şeyler; derlemeler. **2.** Antoloji.

muktatıf, [Ar. iḳtiṭaf > muḳtaṭıf مقتطف] *{OsT}* *sf.* Derleyen; toplayan; iktitaf eden.

muktaza, [Ar. iḳtiżā' > muḳtażā' / muḳteżā' مقتضى] *(muktaza:)* *{OsT}* *sf.* → mukteza.

muktazi, [Ar. iḳtiżā' > muḳtażī / mukteżī مقتضى] *(muktazi:)* *{OsT}* *sf.* → muktezi.

muktebes, [Ar. ḳabs>iḳtibās>muḳtebes مقتبس] *{OsT}* *sf.* Yararlanmak amacıyla bir yerden alınmış; aktarılmış; iktibas edilmiş.

muktebesat, [Ar. muḳtebes > muḳtebesāt مقتبسات] *(muktebesa:t)* *{OsT}* *is.* Yararlanmak için bir yerden alınmış şeyler; aktarılmış şeyler; iktibas edilmiş şeyler.

muktebis, [Ar. ḳabs >iḳtibās >muḳtebis مقتبس] *{OsT}* *sf.* Bir kimsenin bilgi veya eserinden yararlanan; aktaran; iktibas eden.

muktebisîn, Ar. muḳtebis >muḳtebisīn مقتبسين] *(muktebisi:n)* *{OsT}* *is.* İktibas edenler.

mukteda, [Ar. ḳadv > iḳtidā' > muḳtedā مقتدا / مقتدى] *(mukteda:)* *{OsT}* *sf.* **1.** Kendisine uyulan; örnek olarak alınan. **2.** Önderlik eden; önde bulunan.

muktedi, [Ar. ḳadv > iḳtidā' > muḳtedī مقتدى] *(muktedi:)* *{OsT}* *sf.* **1.** Uyan; arkadan gelen; tabi olan. **2.** Tabi olan. **3.** *is.* Cemaatle kılınan namazlarda imama uyan kişi.

muktedir, [Ar. ḳudret>iḳtidār>muḳtedir مقتدر] *{OsT}* *sf.* **1.** Bir işi yapmaya, başarmaya gücü yeten; iktidarlı. **2.** Kuvvetli; güçlü. ☞ **muktedir olmak,** *Yapabilmek; gücü yetmek.*

muktedirîn, [Ar. muḳtedir>muḳtedirīn مقتدرين] *{OsT}* *is.* **1.** Kuvvetliler; güçlüler. **2.** İktidar sahibi olanlar.

muktefa, [Ar. ḳafā' > ıḳtifā' > muḳtefā مقتفى / مقتفا] *(muktefa:)* *{OsT}* *sf.* Önder olarak kabul edilen; örnek alınmış olan; kendisine uyulmuş olan.

muktefi, [Ar. ḳafā' > iḳtifā' > muḳtefī مقتفى] *(muktefi:)* *{OsT}* *sf.* Bir kimseyi önder olarak kabul eden; bir kişiyi önder seçen; birinin peşinden giden; birini örnek alan; önder olarak seçtiği kişiye uyan.

muktela, -a'ı [Ar. ḳal' > muḳtela' مقتلع] *(muktela:)* *{OsT}* *sf.* Kökünden koparılmış.

mukteli, -i'ı [Ar. ḳal' > muḳteli' مقتلع] *(mukteli:)* *{OsT}* *sf.* Kökünden koparan.

mukterib, [Ar. ḳurb >iḳtirāb >muḳterib مقترب] *{OsT}* *sf.* Bir şeyin yanına gelen; yaklaşan; yakın olan.

mukterih, [Ar. iḳtiraḥ > muḳteriḥ مقترح] *{OsT}* *sf.* Düşünmeksizin, aklına geldiği gibi söyleyiveren; iktirah eden.

mukterin, [Ar. ḳarn > iḳtirān > muḳterin مقترن] *{OsT}* *sf.* Bir şeye yakın gelen; yakınlaşan.

mukteriz, [Ar. ḳarż > iḳtirāż > muḳteriż مقترض] *{OsT}* *sf.* Borç para alan; ödünç alan.

muktesid, [Ar. ḳıṣd >iḳtiṣād >muḳteṣid مقتصد] *{OsT}* *sf.* **1.** Gereksiz harcamada bulunmayan; tutumlu. **2.** Ekonomist.

muktesidan, [Ar. muḳteṣidān مقتصدان] *(muktesida:n)* *{OsT}* *is.* Tutumlu kişiler; ekonomistler.

muktesir, [Ar. iḳtiṣār > muḳteṣir مقتصر] *{OsT}* *sf.* **1.** Kısa kesen; iktisar eden. **2.** Kanaatkâr.

muktetif, [Ar. ḳatf > iḳtitāf > muḳtetif مقتطف] *{OsT}* *sf.* **1.** Derleyen; toplayan. **2.** Antoloji hazırlayan.

mukteza, [Ar. iḳtiżā' > muḳtażā' / muḳteżā' مقتضى / مقتضا] *(muktaza:)* *{OsT}* *sf.* **1.** Gereken; gerekli olan; bir şeyin gerektirdiği. **2.** *is.* Bir şeyin yapılması sırasında mutlak olarak gerekli olan şey. **3.** Bir yasa veya emrin gereğinin yerine getirilmesi için kenarına yazılan not. ☞ **muktezā-yı hāl ve makam,** *{OsT} Yerine, duruma ve karşısındaki kimsenin sosyal mevkiine, makamına uygun olarak konuşma biçimi; adamına ve yerine göre konuşma.*|| **muktezā-yı tab',** *{OsT} Yaradılış gereği; yaradılış.*

muktezasınca, [mukteza-s-ı-n-ca] *(mukteza:sı'nca)* *zf.* Gereğince.

muktezayat, [Ar. muḳteżā > muḳteżāyāt مقتضيات] *(mukteza:ya:t)* *{OsT}* *is.* **1.** Gereken şeyler. **2.** Sonuçlar.

muktezi, [Ar. iḳtiżā' > muḳtażī / muḳteżī / muḳteżiyye مقتضى / مقتضيه] *(muktezi:)* *{OsT}* *sf.* Gereken; gerekli olan; gerektiren.

mukteziyat, [Ar. muḳteżī > muḳteżiyye > muḳteżiyyāt مقتضيات] *(mukteziya:t)* *{OsT}* *is.* Gerekli olan şeyler.

muku, [? muku] *{ağız}* *is.* Kayrak oyunu. [DS]

mukuf, [Ar. vuḳūf] *{ağız}* *sf.* Bilen; bilgisi olan; uzman. [DS]

mukuh, [? mukuh] *{ağız}* *is.* Yarılmamış odun. [DS]

mukul, [? mukul] *{ağız}* *is.* İki tekerlekli öküz arabalarında okun altma konulan ağaç dayak. [DS]

mukum, [? mukum] *{ağız}* *zf.* Sürekli olarak; durmadan. [DS]

mukur[1], [? mukur / mukkur] *{ağız}* *sf.* Hırçın; kavgacı.[DS]

mukur[2], [? mukur] *{ağız}* *is.* İstemeyerek razı olma. [DS]

mukus, [Lat. mucus] *is.* Mukoza bezlerinin salgısı;

ağaçların toprak katmanları arasında billurlaşmasıyla meydana gelmiş bulunan kısmen oksitlenmiş katı sümüksü salgı; sümüksü madde.

mukuta, [Sansk. mukuta] *is.* Hint çilekeşlerinin topuz şeklinde bağladıkları saçlarına verilen ad.

mukti, [Ar. muḳtī مقتی] *(mukti:) {OsT} sf.* **1.** Koruyan. **2.** Kudretli. **3.** *is.* Tanrı.

muktir, [Ar. muḳtir مقتر] *{OsT} sf.* (Kadın için) kocasını nafaka bakımından sıkıştıran.

mukzi, [Ar. ḳażā > muḳżī مقضی] *(mukzi:) {OsT} sf.* **1.** Hakkında karar verilmiş; hüküm verilmiş; hüküm giymiş. **2.** Gerekli görülmüş. **3.** Tamamlanmış.

mula, [Sansk. müla] *{eT} is.* Temel; kök. [EUTS]

mulaj, [Fr. moulage] *is.* **1.** Bir cismin bal mumu, alçı vb. madde ile kalıbını çıkarmak için uygulanan teknik ve yapılan işlemlerin tümü. **2.** Bu teknikle elde edilen kalıp. ☞ **mulaj kâğıdı,** *Terzilerin kalıp çıkarmakta kullandıkları bir tür ince ve saydam kâğıt.*

mulak -ğı [? mulak] *{ağız} is.* Hizmetçi. [DS]

mulak, -ğı [Ar. maṭbaḫ => mutfak > muʿlak] *(mulak) {ağız} is.* Mutfak. [DS]

mulak, -ğı [? mulak] *{ağız} is.* Sepet vb. asmak için çatal ağaçtan yapılmış çengel. [DS]

mulaminha, [Ar. mūlā-minhā مولامنها] *(mu:lâminha:) {OsT} sf. huk.* Kocası, kendisi ile bir müddet cinsel ilişkiye girmemek için yemin etmiş kadın.

mulavara, [? mulavara] *{ağız} is.* Saklambaç oyunu.[DS]

mulduvan, [? mulduvan] *{ağız} is.* Bir tür tüfek. [DS]

mu'lem, [Ar. ʿalem > iʿlām > muʿlem معلم] *(mu-lem) {OsT} sf.* Belirtilmiş; işaretlenmiş; işaret konulmuş.

mulet, [? mület] *(mu:let) {ağız} is.* Oyunda, taraflardan birinin eksik oyuncusunun yerine de oynayan çocuk. [DS]

muleta, [İsp. muleta] *(mule'ta) is.* **1.** *spor.* Boğa güreşçisinin boğayı şaşırtmak ve yormak için kullandığı kırmızı kumaş parçası. **2.** *dnz.* Öne eğik ve kısa direği üzerine Latin yelkeni çekilen eski Portekiz balıkçı teknesi.

muli, [Ar. īlā' > mūlī مولی] *{OsT} is.* Karısı ile bir süre cinsel ilişkiye girmemek için yemin eden erkek.

mu'lim, [Ar. elem > i'lām > mu'lim مؤلم] *(mu-lim) {OsT} sf.* Elem verici; üzücü.

mu'lin, [Ar. ʿalen > iʿlān > muʿlin معلن] *(mu-lin) {OsT} sf.* Bildiren; ilan eden

mulu, [? mulu] *{ağız} is.* Koyun işkembesinin bağırsağa bitişik yeri. [DS]

mulur, [? mulur] *{ağız} is.* Yağ vb. şeylerin işe yaramayıp dibe çöken tortusu. [DS]

mum, [Far. mūm موم] *{OsT} is.* **1.** Ortasına konulmuş bir fitil yakıldığında aydınlatmada kullanılan bal mumu, stearik asit veya parafinden yapılmış silindir biçiminde çubuk. **2.** Balmumu. **3.** *fiz.* Aydınlatma kaynaklarının ışık şiddeti birimi. **4.** *bot.* Çeşitli bitkilerin salgıladığı muma benzer madde. **5.** *min.* Reçineli hidrokarbonlara verilen ad. ☞ **muma çevirmek,** *Birini saygılı, söz dinler duruma getirmek; muma döndürmek; mum etmek.*|| **muma döndürmek,** *Birini saygılı, söz dinler duruma getirmek; muma çevirmek; mum etmek.*|| **muma dönmek,** *Davranışlarını bir kimsenin buyruğuna uygun hale getirmek; söz dinler olmak.*|| **mum ağacı,** *bot. Avrupa ve sıcak ülkelerde yetişen yaprakları kokulu yağ içeren bir tür palmiye (Myrica gale / cerifera).*|| **mum alayı,** *Ramazanlarda, teravih namazından sonra Hz. Muhammed'in türbesindeki altın şamdanlara konulacak mumlar için düzenlenen tören.*|| **mum alıp derdine yan,** *(Dikkatsizlik veya beceriksizlik yüzünden işi bitiremeyenler için, alay olsun diye) "derdinle başbaşa kal" anlamında kullanılır.*|| **mum ampul,** *Mum alevi biçiminde görünen ampul.*|| **mum aydınlatma,** *Mum yakmak suretiyle yapılan aydınlatma işi.*|| **mum boya,** *Mum, terebentin, su ve toprak boyalarla hazırlanan bir tür boya; mum boyası.*|| **mum boyası,** *Mum, terebentin, su ve toprak boyalarla hazırlanan bir tür boya; mum boya.*|| **mum burnu,** *Mum fitilinin yanık ucu.*|| **mum cilası,** *1. Parafini 1/3 oranında terebentinde çözdürerek elde edilen ve tavalarda ısıtıldıktan sonra bir bezle ovulmak suretiyle ahşap eşyalarda kullanılan bir tür cila. 2. Mermer veya alçı eşyanın rengini yumuşatmak veya nemden korumak amacıyla üzerine sürülen balmumundan yapılma cila.*|| **mum çiçeği,** *bot. İki çeneklilerden, güzel kokulu şemsiye biçiminde küçük ve güzel çiçekler açan, yaprakları etli, sarılıcı bir tür süs bitkisi, (Cerinthe minor ve Cerinthe retorta).*|| **mum damlalığı,** *Şamdandaki dirsek.*|| **mum dikmelik,** *Kiliselerde mumun dikildiği yer; mum kirpisi.*|| **mum direk,** *1. Dosdoğru; dimdik. 2. Yaramazlığı bırakmış, uslanmış olan.*|| **mum duruşu,** *Vücudun başın ense kısmı ve omuzlar üzerinde, eller kalçalara dayanmış, ayak ve bacaklar dik vaziyette duruşu.*|| **mum elli,** *{ağız} Yaptığı işi elinin ucuyla tutan.*|| **mum etmek,** *Birini saygılı, söz dinler duruma getirmek; muma döndürmek; muma çevirmek.*|| **mum falı,** *Su dolu bir kaba damla damla akıtılan erimiş balmumunun aldığı şekillerin yorumuna dayanan bir tür fal.*|| **mum gibi,** *1. Dimdik; dosdoğru olan. 2. Yaramazlık yapmayan; uslu; kıpırtısız. 3. Düzgün ve temiz olan. 4. Sararmış, solmuş bir durumda bulunan.* || **mum gibi erimek,** *1. Gücünü, canlılığını yitirmek; zayıflamak; sararıp solmak. 2. Üzüntüden çok zayıf düşmek.*|| **mum kirpisi,** *Kiliselerde mumun dikildiği yer; mum dik-*

melik.|| **mum külahı,** *Mumu söndürmeye yarayan şamdan külahı.*|| **mumla aramak,** *1. Büyük bir özlem ve istekle aramak. 2. Bulunması güç bir şeyi aramak. 3. Yeni gelen yetkilinin olumsuz davranışlarının ağır basması durumunda önceden beğenilmeyen giden kişinin bundan daha iyi olduğunu belirtmek için kullanılır.*|| **mumla aranmak,** *Zor bulunur olmak.*|| **mumla aratmak,** *(Yetkili kişi için) yenisi eskisinden daha kötü çıkmak.*|| **mumla okumak,** *{OsT} Çok isteyerek davet etmek.*|| **mum makası,** *Mum fitillerini kesmeye yarayan özel makas.*|| **mum lekesi,** *Sedef hastalığında dökülen pul tabakası.*|| **mum olmak,** *1. Yaramazlığı bırakmak; uslanmak. 2. argo. Bir öneriye çaresiz razı olmak.*|| **mum palmiyesi,** *bot. Ilıman bölgelerde yetişen, yaprakları hurma yaprağına benzeyen, gövdesi bir cm. kalınlığında bir tür mum katmanı ile kaplı bir ağaç, (Cerexylon andicala).*|| **mum sekisi,** *{ağız} Eski evlerin iki bölüm olan büyük odalarının arka yanı.* [DS]|| **mum şenliği,** *{OsT} Fener alayı.*|| **mum yakmak,** *Kutsal sayılan bir yere mum yakıp dikmek suretiyle bir nevi adakta bulunmak.*|| **mum yapıştırmak,** *1. Bir şeyi kırmızı mum ile mühürlemek. 2. mecaz. Önemli görülen bir şeye hatırlamak için işaret koymak; mimlemek. 3. Unutmayıp hatırda tutmak.*

mumaileyh, [Ar. imā' > mūmā' *(ima edilen)* + ileyh مومى اليه] *(mu:ma:ileyh) zm.* Adı geçen; sözü edilen.

mumaileyha, [Ar. mūmāileyh > mūmāileyhā مومى اليها] *(mu:ma:ileyha:) {OsT} zm.* (Kadın olarak) adı geçen; sözü edilen

mumaileyhim, [Ar. mūmāileyh > mümāileyhim مومى اليهم] *(mu:ma:ileyhim) {OsT} zm.* Adı geçenler; sözü edilenler.

mumaileyhima, [Ar. mūmāileyhim > mümāileyhimā مومى اليهما] *(mu:ma:ileyha:) {OsT} zm.* (İki kişi olarak) adı geçenler.

mumaileyhinne, [Ar. mümāileyh > mümāileyhinne مومى اليهن] *(mu:ma:ileyhinne) {OsT} zm.* (Bayan için) yukarıda adı geçenler.

mumbar, [Far. mubār => mumbar ممبار] *is.* **1.** Bumbar. **2.** *{ağız}* Kasaplık sığır, koyun ve keçi gibi hayvanların kalın bağırsağı. [DS] **3.** *{ağız}* Kasaplık hayvanların kalın bağırsağına kıyma, ciğer, pirinç ve soğan karışımı iç doldurularak yapılan bir yemek; mumbar dolması. [DS]

mumbulluk, -ğu [Yun. mpoumpoulki] *{ağız} is.* Tomurcuk. [DS]

mumcu, [mum-cu] *is.* **1.** Mum imal eden veya satan kimse. **2.** *as.* Eskiden fitilli tüfek kullanan asker. **3.** Yeniçeriliğin ilk kuruluşunda on iki subaydan her birine verilen unvan.

mumeni, [? mumeni] *{ağız} is.* Büyük, bakır kazan. [DS]

mumer, [? mumer] *{ağız} is.* Birikintilerdeki sıcak suyu içen koyunlarda olan bir tür hastalık. [DS]

mumesat, [Ar. mūmesāt مومسات] *(mu:mesa:t) {OsT} is.* Genelev.

mumetal, -li [İng. mumetal *(tescilli ad)*] *is.* Zayıf manyetik alanda yüksek manyetik geçirgenlik özellikleri dolayısıyla denizaltı telgraf kablolarının yapımında kullanılan yüzde olarak 72,5-73 nikel, 21 demir, 5 bakır, 1-1,5 krom bulunan bir demir-nikel alaşımı.

mumhane, [Far. mūm-ḥāne مومخانه] *(mumha:ne) {OsT} is.* Mum yapılan yer; mum üretim yeri.

mumiyan, [Far. mū *(kıl)* + miyān *(bel)* موميان] *(mu:miya:n) {OsT} sf.* (Güzellik ölçüsü olarak kadın için) kıl gibi ince belli olanlar; inci belli güzeller

mumlama, [mum-la-ma] *is.* **1.** Mumlamak eylemi veya işlemi. **2.** Bir şeyin üzerine mum ile kaplamak. **3.** *bot.* Bitki hücrelerinin değişikliğe uğrayarak kendilerini su geçirmez hale getirmesi durumu. **4.** Örgü ipliklerinin kayganlığını artırmak için telcik uçlarını mum veya parafine batırma işlemi. **5.** Laboratuardan çıkmış bir sinema filminin kullanım sırasında kolay dönmesini sağlamak için her iki kenarına mum sürmek işlemi.

mumlamak, [mum-la-mak] *gçl. f. [-r] [-l(u)-yor]* **1.** Balmumu sürmek. **2.** (Mektup zarfı, posta kolisi vb. için) mum ile mühürlemek. **3.** Mum cilası yapmak. **4.** Saçaklanmayı önlemek için kumaş kenarlarına mum sürmek.

mumlanma, [mum-la-n-ma / mum-la-n-ma] *is.* **1.** Mumlanmak eylemi. **2.** *bot.* Geçirimsizlik sağlamak için bazı bitki üst deri hücrelerinde kütikül üzerinin bir mum katmanı ile kaplanması.

mumlanmak, [mum-la-n-mak] *edil f. [-ır]* **1.** Mum sürülmek; mum ile kaplanmak; üzerine mum cila sürülmek; muma batırılmak. **2.** *dönşl. f.* Mum edinmek; mum sahibi olmak; mum satın almak.

mumlaşma, [mum-la-ş-ma] *is.* Mumlaşmak eylemi veya durumu.

mumlaşmak, [mum-la-ş-mak] *dönşl. f. [-ır]* Balmumu durumunu almak; balmumuna dönüşmek.

mumlayıcı, [mum-la-y-ıcı] *sf.* **1.** (Kişi veya alet için) mumlama işlemini yapan. **2.** *is.* Sinema filmlerini mumlamakta kullanılan alet.

mumlığan, [Far. mūm-revġān موم روغان] *{ağız} is.* Deri hastalıklarının tedavisinde kullanılan balmumu, zeytinyağı, bademyağı, limon ve mezdeki karışımı bir tür merhem. [DS]

mumlu, [mum-lu] *sf.* **1.** İçinde mum bulunan; mum katılmış olan. **2.** Mum konulmuş, mum takılmış olan. **3.** Mumla süslenmiş; mumla donatılmış. **4.** Mum cilası ile parlatılmış olan. **5.** Belirtilen sayıda

mumu olan. **6.** Muma batırılmış olan; mumlanmış. **7.** *{ağız} is.* Çocukların altına konulan muşamba. [DS] ⊡ **mumlu kâğıt,** *Çoğaltma makinelerinde bir yazıdan çok sayıda kopya elde etmekte kullanılan, yazı makinesi harf kafaları ile delinebilen bir tür elyaftan yapılmış özel yazı ve bası malzemesi.*

mumluk, -ğu [mum-luk] *is.* **1.** Mum koymaya yarayan alet. **2.** *sf.* Belirtilen sayıda mum alabilen. **3.** *fiz.* Belirtilen mum değerinde ışık yeğinliği olan.

mumrek, -ği [böğrek / böbrek > mumrek] *{ağız} is.* Böbrek. [DS]

mumsöndü, [Far. mūm + T. sön-dü] *is. folk.* Alevi geleneğinde, diğer toplum katmanlarının katılamadığı ve mahiyeti de açıklanmadığı için yanlış yorumlara yol açan gizli bir törene Alevi olmayanların yakıştırdıkları bir isim.

mumsu, [mum-su] *sf.* **1.** Muma benzeyen; mumu andıran; mum niteliğinde olan; mum gibi. **2.** *jeol.* (Billur kırığı için) balmumu kırığında olduğu gibi küçük pırıltılar gösteren. **3.** *zool.* (Bitki biti böceklerin kabuğunu kaplayan salgı için) mum özelliğinde olan.

mumtır, [Ar. maṭar > mumṭır ممطر] *{OsT} sf.* Yağmur yağdıran.

mumuç, -cu [? mumuç] *{ağız} is.* Meşe ağacının meyvesi; palamut. [DS]

mumuda, [? mumuda] *{ağız} sf.* İş yapma yeteneği olmayan. [DS]

mumuhan, [Far. mūm-revġān موم روغان] *{ağız} is.* → mumlığan. [DS]

mumul[1], [Far. mūmūl موموٗل] *{OsT} is.* Kirpiklerin içeriye doğru kıvrılması.

mumul[2], [mum-ul ?] *{ağız} sf.* **1.** (Kişi için) Yavaş çalışan, ağır davranan. **2.** *is.* Küçük böcek. [DS]

mumumsulanmak, [mum-umsu-la-n-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* Mumlaşmak.[DS]

mumuran, [Far. mūm-revġān موم روغان] *{ağız} is.* → mumlığan. [DS]

mumurgan, [Far. mūm-revġān موم روغان] *{ağız} is.* → mumlığan. [DS] ⊡ **mumurgan böceği,** *{ağız} zool. Tespih böceği.* [DS]

mumurhan, [Far. mūm-revġān موم روغان] *{ağız} is.* → mumlığan. [DS]

mumutatlı, [mum-u + tatlı] *{ağız} is.* Bal. [DS]

mumya[1], [Far. mūmiyā موميا] *(mu'mya) {OsT} is.* **1.** Balsamlı özel ilaçlarla bozulmayacak duruma getirilmiş ve bugün kazılarla ortaya çıkarılan ceset. **2.** Eskiden bütün hastalıklara iyi geldiğine inanılan bir ilaç. **3.** *sf. mecaz.* (Kişi için) çok zayıf ve benzi uçuk olan. ⊡ **mumya gibi,** *Çok zayıf ve benzi uçuk.*|| **mumya olmak,** *1. Mumya durumuna gelmek. 2. mecaz. Çok zayıflamak.*

mumya[2], [Far. mūmiyā => mumya] *{ağız} is.* Arıların, kovan deliklerini kapatmakta kullandıkları özel macun. [DS]

mumyalama, [mumya-la-ma] *is.* **1.** Mumyalamak eylemi. **2.** Bir cesedi özel ilaçlarla bozulmayacak hale getirme; bu iş için uygulanan teknik ve işlem.

mumyalamak, [mumya-la-mak] *gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Bir cesedi özel ilaçlar kullanarak mumya durumuna getirmek.

mumyalanma, [mumya-la-n-ma] *is.* Mumyalanmak eylemi.

mumyalanmak, [mumya-la-n-mak] *edil. f.* **1.** (Ceset için) mumya yapılmak; mumya uygulanmak. **2.** *dönşl. f.* Mumya durumunu almak.

mumyalaşma, [mumya-la-ş-ma] *is.* **1.** Mumyalaşmak eylemi. **2.** Bakterilerin üreyemediği bir ortamda cesette oluşan özel durum.

mumyalaşmak, [mumya-la-ş-mak] *dönşl. [-ır]* **1.** Mumya durumuna gelmek. **2.** *mecaz.* Çok zayıflamak; benzi sararmak, solmak; süzülmek.

mumza, [Ar. imżā > mumżā ممضا] *(mumza:) {OsT} sf.* İmza edilmiş; imzalanmış olan.

mun[1], [bu-n > mu-n] *{eT} sf. zm.* Bu.

mun[2], [muñ] *{eT} is.* Hastalık; ayıp. [DLT] ⊡ **mun kişi,** *Yüreği dölek, gönlü selek adam.* [DLT]

muna, [mu-n-a / bu-n-a / mı-n-a] *{eT}* İşte; bak; böylece. [EUTS] [Gabain]

munafık, -ğı [Ar. nifāk > münāfık] *{OsT} sf.* → münafık.

munamak, [buna-mak / muna-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-n(u)-yor]* Bunamak. [DS]

munar[1], [*eT.* muñ > mun-ar] *sf.* (Kişi için) yalnız; kimsesiz; garip.

munar[2], [*eT.* mıñar > munar] *{ağız} is.* Pınar; çeşme. [DS]

munassab, [Ar. naṣb > tanṣīb > munaṣṣab منصب] *{OsT} sf.* **1.** Birbiri üzerine gelecek biçimde düzenlenmiş olan. **2.** Memurluk yapan; memur olarak bir yerde bulunan. **3.** *is.* Memur.

munassaf, [Ar. munaṣṣaf منصف] *{OsT} sf.* İkiye ayrılmış; ikiye bölünmüş.

munassıf, [Ar. munaṣṣıf منصف] *{OsT} sf. mat.* Açıortay.

munazzaf, [Ar. neẓāfet > tanẓīf > munaẓẓaf منظف] *{OsT} sf.* Temizlenmiş; arıtılmış; tanzif edilmiş.

munazzım, [Ar. naẓm > tanẓīm > munaẓẓım منظم] *{OsT} sf.* Tanzim eden; düzenleyen.

munazzif, [Ar. neẓāfet > munaẓẓif منظف] *{OsT} sf.* Temizleyici; temizleyen.

munca, [mu *(bu)* > mu-n-cā / munca منجه] *(mu'nca) {eT} {eAT} zf.* Bunca; bu kadar. [KB]

muncığ, [*eT.* munçuk] *{ağız} is.* Boncuk. [DS]

muncılayın, [*eT.* mu-n-çılayın > mu-n-cılayın / bu-n-cılayın منجلاين] *{eAT} zf.* Bunun gibi; böyle.

muncuh, [*eT.* munçuk > munçıḫ] *{ağız} is.* Boncuk. [DS]

muncur[1], [? muncur] *{ağız} is.* **1.** Dudak. **2.** Burun. **3.** Hayvanlarda burun delikleri ve ağız bölümü. [DS] ⊡ **muncur etmek,** *{ağız} Surat asmak.* [DS]

muncur[2], [? muncur] *{ağız}* Kadının cinsel organı. [DS]

muncur[3], [? muncur] *{ağız} sf.* Karıştırıcı; ara bozan. [DS]

muncuri, [? muncur-i] *{ağız} is.* Dudak. [DS]

muncuru, [? muncur-u] *{ağız} is.* Dudak. [DS]

munça[1], [mu-(n)-çā / bu-n-çā] *(munça:) {eT} zm.* İşaret zamiri *"bu"*nun eşitlik durumu; böylece; bunca; bunun kadar; bu suretle; bunun gibi; de; dahi. [İKPÖy.] [Gabain] [EUTS] ⊡ **munça koduru,** *Tamamıyla; tamı; bütünüyle.* [EUTS]

munça, [*eT.* muñ > bun-çak > munça] *{ağız} is.* → munçak. [DS]

munçak, -ğı [*eT.* muñ > bun-çak > munça] *{ağız} is.* Hamam. [DS]

munçug, [monçuk] *{eT} is.* **1.** Boncuk; kıymetsiz taş. [EUTS] **2.** Mücevher; mücevherat. [ETY] [EUTS]

munçulayu, [mu-(n)-ça+u-la-yu *(ekleyerek)*] *zf.* **1.** Bu kadar ekleyerek; bunca. [EUTS] [İKPÖy.] **2.** Bu kadar; böyle; böylece; bu şekilde. [İKPÖy.] [Üç İtigsizler] [EUTS]

munda[1], [mu-n-da منده] *{eT} {eAT} zm.* Bunda; burada. [DLT] [EUTS] [AH]

munda[2], [Far. murdār => mundar / mındar > mundā] *(munda:) {ağız} is.* Et yiyici hayvanlar; etoburlar. [DS]

mundada, [mu-n-da-da] *{eT} zm.* Bundan. [EUTS]

mundag, [mu-n-dağ] *{eT} zf.* **1.** Bunun gibi; böyle; böylece; bu kabilden; bu türden; bu neviden. [EUTS] [DLT] **2.** Mademki. [KB]

mundak, -kı [Ar. mundaḳ مندق] *{OsT} sf.* Dövülüp ufaklanmış.

mundar, [Far. murdār مردار] *{ağız} sf.* → murdar. ⊡ **mundar getirmek,** *{ağız} Kolon sıkması veya zorlama yüzünden hayvanın karnı şişmek.* [DS]|| **mundar ölmek,** *{ağız} 1. Kimsesiz, yanında dua okunmadan ölmek. 2. (Eti yenen hayvanlar için) kesilmeden ölmek.* [DS]

mundarlama, [mundar-la-ma] *{ağız} is.* Hayvanların karınlarında ve boyunlarında zorlamadan dolayı oluşan içi sıvı dolu şişlik. [DS]

mundarlık, -ğı [mundar-lık] *is.* → murdarlık.

mundaru, [Sansk. mandita => mmdatū] *{eT} is.* → mındatu. [Clauson]

mundm, [mu-n-dın] *{eT} zm.* Buradan. [DLT] [AH]

munduz, [mun-mak *(kaybolmak)* > mun-(u)t-(u)z] *{eT} sf.* Budala; alık; ahmak. [DLT] [İKPÖy.] [KB] ⊡ **munduz akın,** *{eT} Ansızın gelen sel.* [DLT]|| **munduz yorıga at,** *{eT} Yorga yürüyüşten başka yürüyüş bilmeyen at.* [DLT]

munduzlamak, [munduz-la-mak] *{eT} gçl. f. [-r]* **1.** Nimet vermek. **2.** Şımartmak.

munduzlandırmak, [munduz-la-n-dır-mak] *{eT} gçl. f. [-ur]* **1.** Nimet vermek. **2.** Şımartmak.

munduzlanmak, [munduz-la-n-mak] *{eT} edil. f. [-ur]* **1.** Nimetlenmek. **2.** Şımartılmak.

munfasıl, [Ar. faṣl > infiṣāl > munfaṣıl / munfaṣıla منفصل / منفصله] *{OsT} sf.* **1.** Ayrılan; ayrılmış. **2.** Görevinden, memurluktan ayrılmış olan. ⊡ **munfasıl zamir,** *Arapçada, başka kelime ile birleşmeyen zamir.*

munfasılan, [Ar. munfaṣıl>munfaṣılan منفصلاً] *(munfası'lan) {OsT} zf.* Ayrılmış olarak; ayrılarak.

munfasılîn, [Ar. munfaṣıl>munfaṣılīn منفصلين] *(munfasıli:n) {OsT} is.* Ayrılmış olanlar; ayrılanlar.

munfasım, [Ar. faṣm > infiṣām > munfaṣım منفصم] *{OsT} sf.* **1.** Birbirinden ayrılmaksızın kırılmış olan. **2.** *mecaz.* Zulme, gadre uğramış olan; ezilmiş.

munfasi, [Ar. feṣā > infiṣā > munfaṣī منفصى] *(munfasi:) {OsT} sf.* Bir yerden veya bir şeyden kurtarılıp bağımsız kılınan.

munfatır, [Ar. faṭr > infiṭār > munfaṭır منفطر] *{OsT} sf.* Yarık; yarılmış; yarılan.

munfazih, [Ar. munfażiḥ منفضح] *{OsT} sf.* Rezil olmuş; fezahate uğramış.

mung, [muñ / mñ / buñ] *(muñ) {eT} is.* **1.** Tasa; üzüntü; mutsuzluk; keder; endişe; kaygı. [EUTS] [DLT] [Gabain] [İKPÖy.] [KB] [AH] **2.** Felaket; mihnet; sefalet; sıkıntı; ihtiyaç. [İKPÖy.] [KB] ⊡ **mung tag,** *{eT} Akıl dişi.* [DLT]

munga, [mu-n-ğa] *{eT} zm.* Buna. [EUTS] [AH]

mungadınçıg, [muñ-aḏ-ın-çığ] *(muñadınçığ) {eT} sf.* **1.** Fevkalade; olağanüstü; hayrete şayan; acayip. [EUTS] [Gabain] **2.** Istırap verici. [EUTS] [Gabain]

mungadmak, [muñ-aḏ-mak / buñ-aḏ-mak] *(muñadmak) {eT} dönşl. f.* **1.** Bunalmak. [ETY] [KB] **2.** Şaşmak, hayran olmak. [Gabain] **3.** Şaşırmak. [EUTS] **4.** Acı duymak; ıstırap duymak; kederlenmek. [EUTS] **5.** İhtiyaç duymak. [KB]

mungadturmak, [muñ-aḏ-tur-mak] *(muñadturmak) {eT} gçl. f.* **1.** Şaşırtmak; hayrete düşürmek. [EUTS] **2.** Kederlendirmek. [EUTS] **3.** Bunaltmak; sıkıntı vermek. [EUTS] [KB] **4.** Muhtaç etmek. [KB]

mungak, [muñ-āk] *(muña:k) {eT} is.* Dişi geyik. [EUTS]

mungan, [muñ-ān] *(muña:n)* *{eT}* *sf.* Geveze; boşboğaz. [DLT]

mungar, [mu-n-ġar] *{eT}* *zm.* Buna; bunda [DLT] [EUTS]

mungaymak, [bung (dert; tasa; gam) > bung-aḏ-mak > mung-ay-mak] *dönşl. f.* *[-ur]* *{eT}* Mahzun, gamlı olmak; meyus olmak. [Nevâyī]

mungçulayu, [mu-n-ġ-ça + u-lā-yū] *{eT}* *zf.* Böyle. [Gabain]

munggul, [muñ-ġu-l / muñ-ul / muñ-ku-l] *(muñgul)* *{eT}* *sf.* Şaşkın. [Gabain] ☞ **mungkul bolmak,** *{eT}* *Mantıksız olmak.* [EUTS]

mungkarmak, [muñ-kar-mak] *(muñkarmak)* *{eT}* *gçl. f.* *[-ur]* Bunaltmak; sıkıntıya sokmak; can sıkmak. [DLT] [KB]

munglamak, [muñ-lā-mak] *(muñla:mak)* *{eT}* *gçsz. f.* *[-r]* Bunalmak. [Ş. Süleyman]

munglanmak, [mung-la-n-mak] *{eT}* *dönşl. f.* *[-ur]* Kederlenmek; kaygılanmak. [Nevâyī]

munglug, [bunġ / mung > muñ-luġ] *(muñluğ)* *{eT}* *sf.* Bunlu; sıkıntılı; dertli; kederli. [ETY] [DLT]

mungo, [Fr. mungo] *is.* **1.** Dinklenmiş kumaş parçalarının ve döküntülerinin açılması ile elde edilen yün ham maddesi. **2.** Bu ham madde ile dokunmuş kaba kumaş. **3.** *zool.* Sırtında enlemesine çizgiler bulunan Afrika mangustu, *(Mungos mungo).*

mungsuz, [bunġ / mung > muñ-suz] *(muñsuz)* *{eT}* *sf.* Dertsiz; kedersiz; kaygısız. [EUTS]

mungukmak, [muñ > muñ-uk-mak] *(muñukmak)* *{eT}* *dönşl. f.* *[-ur]* Bunalmak; sıkıntılanmak. [DLT] [KB]

mungul, [*eT.* muñ > mung-ul] *{ağız}* *is.* Sıkıntı. [DS]

mungur, [*eT.* muñ > mung-ur] *{ağız}* *sf.* **1.** (Hava için) esintisiz; sıkıcı; durgun. **2.** Ufak tefek; büyüyememiş. [DS]

mungurlamak, [mungur-la-mak] *{ağız}* *gçl. f.* *[-r]* *[-l(u)-yor]* Gerçeği saklamayıp söylemek; açığa vurmak. [DS]

mungurlu, [mungur-lu ?] *{ağız}* *is.* Kulplu bakır çömlek. [DS]

munhasır, [Ar. ḥaṣr>inḥiṣār>münḥaṣır منحصر] *{OsT}* *sf.* → münhasır.

munhasıran, [Ar. münḥaṣır > münḥaṣıran منحصرًا] *{OsT}* *zf.* → münhasıran.

munı, [bu / mu-(n)-ı] *{eT}* *zm.* **1.** İşaret zamiri olan "bu"nun yükleme durumu. [İKPÖy.] [EUTS] [AH] **2.** "İşte", "bu" anlamında edat. [DLT]

munılayu, [bu / mu-n-ı-lāyu] *{eT}* *zf.* Böylece; bunun gibi. [EUTS]

muni[1], [Sansk. muni] *is.* Konuşmama ve perhiz gibi her türlü çileye katlanan Hindu bilge.

muni[2], [? muni] *{ağız}* *is.* Kaz yavrusu. [DS]

munis, [Ar. üns *(alışkanlık)* > mūnis / münise مونس / مونسه] *(mu:nis)* *{OsT}* *sf.* **1.** Sevimli ve cana yakın; uysal. **2.** Yabancı olmayan; alışılmış; alışılan. **3.** İnsandan kaçmayan. **4.** *mecaz.* Uygun.

munise, [Ar. mūnis > münise مونسه] *{OsT}* *is.* **1.** Munisin dişili. **2.** Can yoldaşı; hayat arkadaşı.

munka, [mun-ḳa] *{eT}* *sf.* Serkeş. [KB]

munkabız, [Ar. ḳabż > inḳıbāż > munḳabıż منقبض] *{OsT}* *sf.* **1.** Toplanmış; büzülmüş. **2.** Sıkılmış; sıkıntılı. **3.** Kabız olan; peklik çeken. **4.** *mecaz.* Verimsiz olan; işe yaramaz.

munkalib, [Ar. ḳalb *(değişme)* > inḳılāb > munḳalib منقلب] *{OsT}* *sf.* → münkalib.

munkarız, [Ar. inḳırāż > munḳariż منقرض] *{OsT}* *sf.* → münkariz.

munkatı, -ı'ı [Ar. ḳaṭʿ > inḳıṭāʿ > munḳaṭıʿ منقطع] *{OsT}* *sf.* **1.** Ara verilmiş; kesilmiş. **2.** Devam etmeyen; son bulmuş. **3.** Herkesten uzaklaşarak yalnız bir veya birkaç kişi ile ilişki içinde bulunan; toplumdan uzaklaşan. **4.** Ayrılmış; aradaki bağları koparmış olan. **5.** *mat.* Süreksiz; kesikli. ☞ **munkatı olmak,** *Kesilmek; son bulmak; devam etmemek.*

munkul, [bu / mu > muñ-ku-l] *{eT}* *sf.* Şaşkın. [Gabain]

munkur, [munḳūr منقور] *{eAT}* *is.* Büyük kadeh; şarap kabı.

munlar, [mu-n-lar] *{eT}* *zm.* Bunlar. [EUTS]

munlayu, [bu / mu > mu-n(ı)-lāyu] *{eT}* *zf.* Böylece; bu suretle. [EUTS]

munmak[1], [mun-mak] *{eT}* *dönşl. f.* *[-ar]* **1.** Kaybolmak. [İKPÖy.] **2.** Başıboş dolaşmak; işsiz güçsüz dolaşmak. [EUTS] [İKPÖy.]

munmak[2], [mun-mak / bun-mak] *{eT}* *gçsz. f.* *[-r]* **1.** Saçmalamak. [DLT] **2.** Bunamak. [KB] [AH]

munna, [? munna] *{ağız}* *is.* Baba. [DS]

munnar, [bun-lar / munnar] *{ağız}* *zm.* Bunlar. [DS]

munnaz, [? munnaz] *{ağız}* *is.* Büyük taş. [DS]

munsab, -bbı [Ar. inṣibāb > munṣabb منصب] *{OsT}* *sf.* (Irmak için) bir ırmağa veya denize dökülen. ☞ **munsap olmak,** *Dökülmek; kavuşmak; karışmak.*

munsabig, [Ar. ṣubġ > inṣibāġ > munṣabiġ منصبغ] *{OsT}* *sf.* Boyanmış; boyanık; boyanan; insibağ eden.

munsalih, [Ar. ṣulḥ > munṣaliḥ منصلح] *{OsT}* *sf.* Barışık; sulh üzere olan.

munsami, [Ar. munṣamī منصمى] *(munsami:)* *{OsT}* *sf.* Dökülüp akıtılmış.

munsarım, [Ar. ṣarem > inṣırām > munṣarım منصرم] *{OsT}* *sf.* Kesilen; kesilmiş olan.

munsarif, [Ar. ṣarf > iṣrāf > munṣarif منصرف] *{OsT}* *sf.* **1.** Geri dönen; çekilip giden **2.** *dbl.* (Kelime

için) Arapçada her türlü harekeyle okunan ve çekime girebilen.

munsarih, [Ar. ṣarāḥat > inṣırāḥ > munṣariḥ منصرح] *{OsT} sf.* Açık; apaçık; ortada.

munsif, [Ar. neṣāfet *(haklılık, doğruluk)* > inṣāf > munṣif منصف] *{OsT} sf.* **1.** Kötülük yapmayan; kötülükte aşırılığa kaçmayan. **2.** İnsaflı.

munsifane, [Ar. munṣif + Far. -āne منصفانه] *(munsifa:ne) {OsT} zf.* Kötülükte aşırılığa kaçmadan; insaflılıkla.

munsur, [Ar. muḥżır *(mübaşir)* => munsur] *{ağız} is.* İcra memuru. [DS]

munta, [mu-(n)-ta / mu-(n)-tu] *{eT} zm.* **1.** İşaret zamiri *"bu"*nun bulunma-ayrılma durumu; burada; buradan. [İKPÖy.] [EUTS] [Gabain] **2.** Burası. [İKPÖy.]

muntabı, -ı'ı [Ar. ṭabᶜ > inṭibāᶜ > munṭabıᶜ منطبع] *{OsT} sf.* **1.** (Kâğıt için) basılan; basılı; basılmış olan. **2.** (Evrak vb. için) damgalı; damgalanmış. **3.** Yaratılıştan olan. **4.** Hoş görünen; güzel. **5.** *mecaz.* Unutulmaz bir anısı bulunan; unutulmayan.

muntabı'at, [Ar. munṭabıᶜ > munṭabıᶜāt منطبعات] *{OsT} is.* **1.** Basılı, basılmış kâğıtlar. **2.** Damgalı, damgalanmış kâğıtlar. **3.** Yaratılıştan olanlar. **4.** Hoş görünen, güzel şeyler. **5.** *mecaz.* Unutulmaz bir anısı bulunanlar; unutulmayanlar.

muntabıh, [Ar. ṭabḫ > inṭıbāḫ > munṭabıḫ منطبخ] *{OsT} sf.* (Yiyecek vb. için) pişmiş, pişkin duruma gelmiş olan; pişen.

muntabık, -kı [Ar. ṭıbḳ > inṭıbaḳ > munṭabıḳ منطبق] *{OsT} sf.* Birbirine tam uyan; intibak eden; uygun.

muntada, [mu-(n)-ta-da] *{eT} zm.* **1.** Bundan. [EUTS] **2.** Burada. [EUTS]

muntafi, [Ar. ṭufū > inṭifā > munṭafī منطفی] *(muntafi:) {OsT} sf.* **1.** Sönmüş; sönük; söndürülmüş. **2.** *fiz.* Sönümlü.

muntag, [mu-n-ı+teg] *{eT} zf.* Bunun gibi; böyle; bu kabilden; bu türden; bu neviden. [EUTS] [Üç İtigsizler] [Gabain]

muntalik, -ği [Ar. ṭalāḳ > inṭilāḳ > munṭaliḳ منطلق] *{OsT} sf.* **1.** (Kadın için) boşanmış. **2.** (Kişi için) terk edilen. **3.** (Kişi için) bağsız; salınmış; bırakılmış. **4.** Gamsız; kedersiz; sevinçli.

muntamıs, [Ar. inṭımās > munṭamıs منطمس] *{OsT} sf.* Belirsiz olan; intımas eden.

muntasıf, [Ar. nıṣf > intiṣāf > muntaṣıf منطصف] *{OsT} sf.* **1.** Yarılanmış; yarıya varmış olan. **2.** *is.* Yarı; orta. ⊡ **muntasıf-ı sene,** *{OsT} Yılın ortası; yarı yıl.*

muntasıh, [Ar. nuṣḥ > intiṣāḥ > muntaṣıḥ منطصح] *{OsT} sf.* Öğütlere kulak veren; öğüt alan; söz dinleyen.

muntasıhane, [Ar. muntaṣıḥ + Far. -āne منطصحانه] *{OsT} zf.* Öğüt dinleyerek; öğüt kabul ederek; söz dinleyerek.

muntasır, [Ar. muntaṣır منطصر] *{OsT} sf.* Öç alan.

muntavi, [Ar. ṭayy > inṭıvaʾ > munṭavī منطوی] *(muntavi:) {OsT} sf.* Dürülüp bükülmüş; dürülmüş; toplanmış; devşirilmiş; dürülüp bükülen.

muntavi, -i'ı [Ar. mutiᶜ > munṭaviᶜ منطوع] *{OsT} sf.* Söz dinler.

muntazam, [Ar. niẓām >intiẓām >muntaẓam / muntaẓama منتظم / منتظمه] *{OsT} sf.* **1.** Düzgün bir biçimde sıralanmış; bir sırada ve düzende olan; düzgün. **2.** Derli toplu bir biçime konulmuş; düzenli; tertipli; ahenkli. **3.** Tek düze devam eden; biteviye olan; düzgün. **4.** *mat.* Düzgün. **5.** *zf.* Düzgün olarak; düzenli bir şekilde. ⊡ **muntazam birlikler,** *Yasa ve yönetmeliklere göre silah altına alınarak devletler hukuku açısından bir devletin ordusunu meydana getiren silahlı kuvvetler.*|| **muntazam hareket,** *fiz. Düzgün hareket.*|| **muntazam hat,** *dnz. Belirli limanlar arasında, belirli bir programa göre yürütülen yük ve yolcu taşımacılığı seferleri.*|| **muntazam muhammes,** *mat. Düzgün beşgen.*|| **muntazam müseddes,** *mat. Düzgün altıgen.*|| **muntazam mütehavvil hareket,** *fiz. Düzgün değişen hareket.*

muntazaman, [Ar. muntaẓam > muntaẓaman منتظماً] *(munta'zaman) {OsT} zf.* Düzenli bir şekilde; muntazam olarak.

muntazar, [Ar. naẓar >intiẓār >muntaẓar منتظر] *{OsT} sf.* (Kişi için) gelmesi umulan; beklenilen.

muntazır, [Ar. naẓar > intiẓār > muntaẓır / muntaẓıra منتظر / منتظره] *{OsT} sf.* Bekleyen; gözleyen. ⊡ **muntazır-ı rahmet-i Hudā,** *{OsT} Allah'ın rahmetini bekleyen.*|| **muntazır olmak,** *Beklemek; gözlemek.*

muntazıran, [Ar. muntaẓır >muntaẓıran منتظراً] *(muntazı'ran) {OsT} zf.* Bekleyerek.

muntazırane, [Ar. muntaẓır >Far. -āne منتظرانه] *(muntazıra:ne) {OsT} zf.* Bekleyerek.

muntazırîn, [Ar. muntaẓır >muntaẓırīn منتظرین] *(muntazıri:n) {OsT} is.* Bekleyenler; gözleyenler.

muntırtın, [mu *(bu)* > mu-n-tı-r-dın] *{eT} zf.* Bundan başka; bundan. [EUTS]

muntu, [mu *(bu)* *{OsT}* > mu-n-tu] *{eT} zm.* Bu; bura. [EUTS]

muntuda, [mu-(n)-ta / mu-(n)-tu > / mu-(n)-tu-da] *zm.* Burası anlamındaki *"munta / muntu"*nun ay-

rılma durumu; bundan; buradan; burasından. [İKPÖy.] [EUTS] [Gabain]

munturmak, [mun-tur-mak] *{eT} gçl. f.* **1.** Dolaştırmak. [EUTS] **2.** Bunaltmak; delirtmek. [Clauson]

munturuş, [mun-tur-uş] *{ağız} sf.* Asık suratlı; somurtkan. [DS]

muntuz, [mun-mak *(kaybolmak)* > mun-(u)t-(u)z] *{eT} sf.* Geri zekâlı; aptal; şaşkın. [İKPÖy.]

muntz madeni, [Muntz *(İngiliz metalürji uzmanı Fredrick Muntz)* + Ar. ma'den + T. -i] *is. t.* Deniz suyuna dayanıklı olduğu için denizcilikte kullanılan, yüzde olarak 60 bakır, 40 çinkodan meydana gelen pirinç tipi bir alaşım.

munu, [mu-n-u / bu-n-u] *{eT} zm.* **1.** İşte; işte bu. [KB] **2.** *{ağız}* Bunu. [DS]

munuk, [mun-uk منوق] *{eAT} sf.* (Kişi için) durgun; hareketsiz; işe yaramaz.

munung, [mu-(n)ı-ng] *(munıñ) {eT} zm.* İşaret zamiri olan "bu"nun ilgi durumu. [İKPÖy.]

munya, [Far. mūmiyā => mumya / munya] *{ağız} is.* Arıların kovan deliklerini kapatmakta kullandıkları özel mum. [DS]

munzacır, [Ar. żucret > inżicār > munżacır منضجر] *{OsT} sf.* (Kişi için) içi sıkılmış; yüreği daralmış; sıkılmış.

munzalim, [Ar. ẓulm > inẓılām > munẓalim منظلم] *{OsT} sf.* Zorunlu olarak zalimin zulmüne katlanan; zalime boyun eğen.

munzam, -mmı [Ar. żamm > inżımām > munżamm منضم] *{OsT} sf.* Eklenmiş; ilave edilmiş; üstüne konulmuş. ◘ **munzam hat,** *Uzatılmış, ucuna eklenmiş telefon hattı.*|| **munzam muhasebe,** *Sabit varlıklar ile değişken varlıkları ayırmaya yarayan, maliyetlerle satış hacimleri ve bu iki öge ile kâr arasındaki ilişkiyi belirleyen muhasebe sistemi.*|| **munzam nesc,** *Birleşik, bitişik doku.*|| **munzam tahsisat,** *1. Ek masraf hesabı. 2. Ek ödenek.*

munzıcat, [Ar. munżıcāt منضجات] *(munzıca:t) {OsT} sf.* (İlaç için) yaranın iltihabını yok edici; irinini akıtıcı.

munzic, [Ar. nażc > inżāc > munżic منضج] *{OsT} sf.* **1.** (Yemek için) iyice pişip kıvamını bulmuş. **2.** Olgunlaşan; olmuş. **3.** Olgunlaştıran; kemale erdiren. **4.** Hazmettirici; sindirimi kolaylaştıran. **5.** (İlaç için) çıbanı olgunlaştırıp irin toplanmasını sağlayan.

munzur[1], [Ar. mużırr => munzır] *{ağız} sf.* (İnsan veya hayvan için) zararlı; baş belası; muzır. [DS]

munzur[2], [? munzur] *{ağız} is.* Asık surat. [DS] ◘ **munzur asmak,** *{ağız}* Surat asmak. [DS]

munzur[3], [? munzur] *{ağız} is.* **1.** Burun. **2.** Çene. [DS]

-mur, [-mur] *{eAT} yap. e.* Geçişsiz fiillerden isim türeten ek. İşlek değildir. Fiilin belirttiği eyleme uğramış kavramı katarak isimler yapar: *yağmur.*

mur[1], [mır / mur *(yans.)*] *ünl.* Kedi vb. hayvanların içgüdülerinin tepkisi ile çıkardıkları sesi ve buna benzer seslenme veya konuşmayı anlatan kök. [Zülfikar] *mur-lan-mak, mur-la-mık*

mur[2], [Far. mūr مور] *(mu:r) {OsT} is.* **1.** Karınca. **2.** Yoksulluk ve âcizlik sembolü. **3.** Pas hastalığı; pas.

muraba'a, [Ar. rabʿ > murābaʿa مرابعه] *(mura:baa) {OsT} is.* **1.** Yazlığa çıkabilmek için bina sahibiyle anlaşma yapma. **2.** Ağır yük kaldıran birine yardım etme.

murabaha, [Ar. ribḥ > murābaḥa مرابحه] *(mura:baha) {OsT} is.* **1.** Malı aşırı kâr ile satma. **2.** Yasa ile belirlenen faiz oranı üzerine çıkma; tefecilik. **3.** *huk.* Aşırı faiz şartlı ödünç sözleşmesi.

murabahacı, [murabaha-cı] *is.* **1.** Bir malı aşırı kâr koyarak satan kimse. **2.** Yasa ile belirlenen sınırı aşan faizle borç para veren kimse; tefeci.

murabahacılık, -ğı [murabaha-cı-lık] *is.* Murabahacı olma durumu; aşırı kâr koyarak ticaret yapma işi; yasanın koyduğu sınırı aşan faizle borç para verme işi; tefecilik.

murabata, [Ar. rabṭ > murabaṭa مرابطه] *{OsT} is.* **1.** Bağlamak. **2.** Düşmanı, saldıracağı yerde durup bekleme.

murabba[1], [Ar. terbiye > murabbā مربی / مربا] *(murabba:) {OsT} sf.* **1.** Terbiye edilmiş. **2.** Kaynayıp kıvama geldikten sonra dondurulmuş meyve suyu tatlısı. **3.** Ezik reçelin koyusu. **4.** Meyve ezmesi.

murabba[2], **-a'ı** [Ar. rubʿ > terbiʿ > murabbaʿ مربع] *{OsT} sf.* **1.** Dört öge veya nesneden meydana gelen; dörtlü. **2.** *is. mat.* Kare. **3.** *ed.* Dört mısralı bentlerden kurulu manzumeye verilen ad. **4.** *müz.* Türk musikisinde bir makam. **5.** *müz.* Bir çalgı. **6.** *müz.* Beste. ◘ **murabba dolama,** *İmparatorluk döneminde giyilen bir tür üst giysisi.*|| **murabba'-i mütekerrir,** *{OsT} ed. İlk kıtanın son mısraı diğer kıtaların son mısraında tekrar edilen murabba.*|| **murabba'-i müzdevic,** *{OsT} ed. Kıtalarının son mısraları farklı olan murabba.*|| **murabba'-i tāmm,** *{OsT} mat. Tam kare.*|| **murabba'-nişîn,** *{OsT} Bağdaş kurup oturan.*

murabbayat, [Ar. murabbā > murabbāyāt مربيات] *(murabba:ya:t) {OsT} is.* Dondurulmuş meyve suyu tatlıları.

murabık, -ğı [? murabık] *{ağız} sf.* Kolayca aldatılan; kurnazlığı olmayan.[DS]

murabıt[1], [Ar. rabṭ > murabaṭa > murābıṭ مرابط] *(mura:bıt) {OsT} is.* **1.** İbadete bağlı olan kimse. **2.** Ribat adı verilen tahkim edilmiş tekkelerde yaşayan

savaşçı derviş; murabut. **3.** Fas'ta şeyhlere ve dervişlere verilen unvan.

murabıt[2], [? murabıt] *{ağız}* is. Danaburnu böceği. [DS]

murabıtîn, [Ar. murābıṭ > murābıṭīn مرابطين] *(mura:bıti:n) {OsT} is.* **1.** İbadete bağlı olan kimseler. **2.** Savaşçı dervişler.

murabıtlık, -ğı [murabıt-lık] *is.* Kuzey Afrika'da sofi mistik inanış, İspanyollara karşı savaş, Fransız sömürgeciliğine direniş, mehdicilik, İslamlık öncesi büyü uygulamaları ve halkın kutsal saydığı kişilere tapma gibi pek çok unsurun bir araya gelmesi ile ortaya çıkan murabıtların dini.

murabut, [Ar. murābıṭ > murābuṭ مرابط] *(mura:but) {OsT} is.* Eskiden, Kuzey Afrika'da yaşayan şeyh ve dervişlere verilen unvan. ⧉ **murabut kuşu,** *zool. Leylekgillerden, Afrika'da yaşayan, her türlü leşi yiyen, kuvvetli, iri ve uzun bir gagaya sahip kuş, (leptoptilis crumenifeus) {OsT}.*

muraca, [? muraca] *{ağız} is.* Bacanın çatı üstünde kalan bölümü. [DS]

murad, [Ar. revd >irāde >murād مراد] *(mura:d) {OsT} is.*→ murat. ⧉ **murād-bahş,** *{OsT} İstekleri karşılayan; Allah.*|| **murād-ı hakk,** *{OsT} Allah'ın isteği.*

Muradiye, [Ar. murād > murādiyye مراديه] *(mura:diye) {OsT} sf.* Murat adını taşıyan Osmanlı padişahlarının adlarına dayanılarak verilmiş olan bina, cami, medrese, şehir, kasaba vb. belirtmekte kullanılır.

murafa'a, [Ar. refʿ > murāfaʿa مرافعه] *(mura:faa) {OsT} is.* **1.** Bir kimseyi mahkemeye verme; mahkeme huzuruna çağırma. **2.** Yargıç huzurunda yüzleşip muhakeme olama. **3.** Yargıtay'daki duruşmaya verilen ad.

murafakat, [Ar. rıfḳ > murāfaḳat مرافقت] *(mura:fakat) {OsT} is.* **1.** Birlikte bulunma; arkadaş olma. **2.** Yol arkadaşlığı; arkadaşlık.

murafık, [Ar. murāfaḳat > murāfıḳ مرافق] *(mua:fik) {OsT} sf.* **1.** Arkadaşlık eden. **2.** Birlikte bulunan.

murafi, -i'ı [Ar. murāfaʿa > murāfiʿ مرافع] *(mura:fi:) {OsT} sf.* **1.** Duruşma için yargıya baş vuran. **2.** Yüzleşmek için yargıca giden.

muragabet, [Ar. murāġabet مراغبت] *(mura:gabet) {OsT} is.* Dileme; isteme; arzu etme.

muragame, [Ar. raġm > murāġame مراغمه] *(mura:game) {OsT} is.* Birini darıltacak, gücendirecek davranışta bulunma.

muragıb, [Ar. raġbet > murāġıb مراغب] *(mura:gıb) {OsT} sf.* Rağbet eden.

murahham, [Ar. raḥm > terḫīm > muraḫḫam مرخم] *{OsT} sf.* **1.** (Kelime için) son hece veya harfleri düşürülmüş; kısaltılmış. **2.** *is.* Kısaltma.

murahhas, [Ar. ruḫṣat > terḫīṣ > muraḫḫaṣ مرخص] *{OsT} sf.* **1.** İzinli; ruhsatlı. **2.** Bir devlet veya kurum tarafından kendisini temsil için başka bir devlet veya kuruma gönderilen kimse; delege. ⧉ **murahhas üye,** *huk. tic. Anonim şirketlerde yönetim kurulunun sahip olduğu yetki ve görevlerin tamamını veya bir kısmını, bu kurulun kararıyla üzerine alan üye.*

murahhasa, [Ar. muraḫḫaṣa مرخصه] *{OsT} is.* Ermeni piskoposu.

murahhasîn, [Ar. muraḫḫaṣ > muraḫḫaṣīn مرخصين] *(murahhasi:n) {OsT} is.* Delegeler.

murahhasiyet, [Ar. muraḫḫaṣ > muraḫḫaṣiyyet مرخصيت] *{OsT} is.* Delegelik.

murahhaslık, -ğı [murahhas-lık] *is.* Delegelik.

murahhil, [Ar. rıḥlet > muraḥḥil مرحل] *{OsT} sf.* Bir yerden başka bir yere göç ettiren; göçüren.

mura'i, [Ar. riʿāyet > murāʿī مراعي] *(mura:i:) {OsT} sf.* Saygı gösteren; riayet eden.

murakaba, [Ar. raḳb > murāḳaba / murāḳabe مراقبه] *{OsT} is.* → murakabe.

murakabe, [Ar. raḳb > murāḳaba / murāḳabe مراقبه] *{OsT} is.* **1.** Denetleme; kontrol etme. **2.** Bakıp gözetme; gözaltında bulundurma. **3.** Kendini sorgulamak üzere derin bir düşünceye dalan kişinin tutumu. **4.** *tasvf.* Bir hücreye çekilerek çile dolduran dervişlerin kendi nefsi ile konuşup hesaplaşması ve bunun sonucu olarak kendi varlığında sonsuzluğa ulaşması, ilahî nuru görmesi. **5.** *din.* Budacılıkta, son aşama olan *samadhiye* ulaşıncaya kadar dikkati özellikle soluma ve çeşitli beden duyumları gibi bir nokta üzerinde toplayarak kendisini eğitme işi; *vipassana;* sezgisel bakış. ⧉ **murakabe etmek,** *Denetlemek.*

murakasa, [Ar. raḳṣ > murāḳaṣa مراقصه] *(mura:kasa) {OsT} is.* Dans.

murakıb, [Ar. murāḳabe > murāḳıb مراقب] *(mura:kıb) {OsT} sf.* → murakıp.

murakıp, -bı [Ar. murāḳabe > murāḳıb مراقب] *(mura:kıp) sf.* **1.** Denetleyen; kontrol eden. **2.** Gözaltında bulunduran. **3.** *tasvf.* Kendi iç âlemine dalıp kendinden geçen; Allah'a bağlanmış olan. **4.** *huk.* Denetim işini yapan görevli veya üye; denetçi. **5.** Yazma, eserlerde sayfa sırasını belirtmek amacıyla sayfanın bittiği yere ayrıca yazılan sonraki sayfanın ilk kelimesi; ayak; çoban; müşir; payende.

murakıplık, -ğı [murakıp-lık] *(mura:kıplık) is.* Denetleyicilik; denetçilik.

murakka, -a'ı [Ar. raḳᶜ > terḳīᶜ > muraḳḳaᶜ مرقع] *{OsT} sf.* **1.** Yama yapılmış; yamalı. **2.** Hattatların ayrı ayrı kâğıtlara yazıp bir araya getirerek bağladıkları yazı örnekleri dosyası. **3.** Eski ve yamalı hırka; Melamilerin tarikata girerken bencillik, kibirlilik etmemek için giydikleri yamalı hırka. ⧉ **murakka germek,** *Ayakkabı üzerine işlenecek süsler için patron hazırlamak.*|| **murakka'-puş,** *{OsT} (Dervişler için) yamalı hırka giymiş olan.*

murakka'a, [Ar. muraḳḳaᶜa مرقعه] *{OsT} is.* Birbiri üzerine yapıştırılarak kalınlaştırılmış kâğıt üzerine yazılmış güzel yazı örneği; hattat meşknamesi.

murakka'at, [Ar. muraḳḳaᶜ > muraḳḳaᶜāt مرقعات] *{OsT} is.* **1.** Güzel yazı örnekleri. **2.** Güzel yazı örneklerinin toplandığı albüm.

murakkak, [Ar. riḳḳat>tarḳiḳ>muraḳḳaḳ مرقق] *{OsT} sf.* İnceltilmiş; ince.

murakkam, [Ar. raḳam > terḳīm > muraḳḳam مرقم] *{OsT} sf.* **1.** Yazılmış; yazı. **2.** Bir rakam ile belirlenmiş; numaralandırılmış.

murakkan, [Ar. muraḳḳan مرقن] *{OsT} sf.* Bozulmuş; aradan çıkarılmış; terkin edilmiş.

murakkım, [Ar. raḳam > terḳīm > muraḳḳım مرقم] *{OsT} is.* Pusula iğnesi.

muran, [Far. mūr > mūrān موران] *(mu:ra:n) {OsT} is.* Karıncalar.

murana, [Lat. muraena / Yun. myraina] *is. zool.* Sıcak denizlerde yaşayan, büyük bir yılan balığına benzer fakat göğüs yüzgeci bulunmayan, yırtıcı yüzgeçsiz, çıplak derili, eti beğenilen ve lezzetli bir balık, *(Muraena helena).*

murane, [Far. mūr-āne مورانه] *(mu:ra:ne) {OsT} zf.* **1.** Karıncaya yakışır biçimde; karınca gibi. **2.** Kudretsiz ve kuvvetsizce; âcizane.

murasade, [Ar. raṣad > murāṣade مراصده] *(mura:sade) {OsT} is.* Gözetleme; dikkatle bakma.

murasalık, -ğı [Ar. muraṣṣaᶜ => murasa-lık] *{ağız} is.* Köy bekçilerinin kimlik cüzdanı. [DS]

murassa, -a'ı [Ar. raṣaᶜ *(kokulu bir şey sürünme)* > terṣiᶜ > muraṣṣaᶜ مرصع] *{OsT} sf.* **1.** Değerli taşlarla süslenmiş; süslü; mücevherli; cevahirli; işlemeli. **2.** *ed.* Birbiri ardınca sıralanan kavramlar arasında kurulan vezinli ve kafiyeli bağlantı. **3.** *ed.* Divan edebiyatında, iki dizesi simetrik ve kelime gruplanışı bakımından denklik bulunan beyit. **4.** Hat sanatında çevresi çiçek ve bitki motifleri ile süslü yazı tipi. **5.** İmparatorluk döneminde devletin önde gelen kişilerine verilen değerli taş, altın, gümüş mücevherle işlenip süslenmiş kılıç, hançer veya hilat, madalya vb.nin genel adı. ⧉ **murassa imtiyaz,** *{OsT} İmparatorluk döneminde devlet tarafından verilen imtiyaz nişanının değerli taş ve elmas ile süslü olanı.*|| **murassa Mecidî,** *{OsT} İmparatorluk döneminde devlet tarafından verilen Mecidî nişanının elmas ve değerli taşlarla süslü olanı.*|| **murassa Osmanî,** *{OsT} İmparatorluk döneminde devlet tarafından verilen Osmanî nişanının elmas ve değerli taşlarla süslü olanı.*

murassas, [Ar. raṣṣ > terṣīṣ > muraṣṣaṣ مرصص] *{OsT} sf.* Kurşun veya kalayla kaplanmış; kalaylanmış; lehimlenmiş.

murat, -dı [Ar. revd > irāde > murād مراد] *(mura:t) is.* **1.** İstek; dilek; arzu. **2.** Amaç; erek; gaye. ⧉ **murada ermek,** *1. Amaçlanan şeyi elde etmek. 2. Dilenen şeye veya yere ulaşmak.*|| **muradı karnında kalmak,** *{ağız} İsteğine kavuşamamak.*|| **muradına ermek,** *1. Amaçladığı şeyi elde etmek. 2. Dileğine ulaşmak; arzusuna ulaşmak. 3. Çok istediği şeyi elde etmek.*|| **muradı olmak,** *1. İstenen, dilenen şey gerçekleşmek; dileği yerini bulmak. 2. Şiddetle yerine gelmesini istediği bir dileği bulunmak.*|| **murat alıp vermek,** *(Sevgililer için) kavuşmak; buluşmak; sevişmek.*|| **murat almak,** *Dileğine, isteğine kavuşmak.*|| **murat etmek,** *Bir şeyin olmasını dilemek, istemek.*|| **murat kuşu,** *{ağız} Baykuş.* [DS]

muratçık, -ğı [murat-çık] *{ağız} is.* Baykuş. [DS]

murav, [Far. mīr-āb] *{ağız} is.* Su çavuşu. [DS]

muravaga, [Ar. murāvaġa مراوغه] *(mura:vaga) {OsT} is.* Güreşme.

muravaza, [Ar. rā'ż > murāvaża مراوضه] *(mura:vaza) {OsT} is.* **1.** Bir kimseyi, hile vaya kahır yoluyla razı etme; kandırma. **2.** *huk.* Barış sözleşmesi.

murazaa, [Ar. rıżāᶜ > murāżaᶜa مراضعه] *(mura:zaa) {OsT} is.* Emzirme.

murç[1], [Sansk. marica / marīça = mırç / murç] *{eT} is.* Biber; karabiber. [EUTS] [DLT]

murç[2], -cu [burç / murç] *{ağız} is.* **1.** Ağaçlardaki çiçek ve yaprak tomurcukları. **2.** Ağaçların taze yaprakları. **3.** Ağaçların filizleri; sürgünler. [DS] ⧉ **murca girmek,** *{ağız} Halk hekimliğinde güneş çarpmasına karşı iyi geldiği inancıyla, içine söğüt yaprakları konularak ile ısıtılmış suyla yıkanmak.* [DS]|| **murç açan,** *{ağız} Baharda ağaçların yapraklanmasına fırsat veren sisli hava.* [DS]

murç,[3] -cu [Erme. murč] *is.* Sert taşlarda oyuklar açmak, ya da betonu delmekte kullanılan sivri uçlu çelik kalem; *{ağız} (aynı)* [DS].

murç[4], -cu [? murç] *{ağız} is.* Demet; bağlam. [DS]

murçe, [Far. mūr-çe مورچه] *(mu:rçe) {OsT} is.* **1.** Küçük karınca. **2.** Metal pası. **3.** *mecaz.* Rezil ve alçak adam; önemsiz, değersiz kimse.

murçmak, [murç-mak] *{ağız} gçl. f. [-ar]* Bir şeyi avuç içinde sıkıştırarak ufalamak. [DS]

murçu, [? murçu / İt. mozzo] *{ağız} is.* Lağım temizleyicisi. [DS]

murd, [Yun. murto / Far. mürd مورد / Erme. murd] *(mu:rd) is.* → murt.

murdad, [Far. murdād مرداد] *(murda:d) {OsT} is.* **1.** İran takvimine göre güneş yılının beşinci ayı. **2.** Her ayın yedinci, sekizinci günü. **3.** Bu ay ve günü yönetmekle görevli melek.

murdar, [Far. murdār مردار] *(murda:r) {OsT} sf.* **1.** Kirli; pis; iğrenç. **2.** (Kişi için) cinsel ilişkiden sonra gusletmemiş olan. **3.** (Kasaplık hayvan için) İslamiyet'in belirttiği usullere uygun kesilmemiş olan. 🗗 **murdār-hār,** *{OsT} 1. Murdar yiyen. 2. Karga, akbaba, çaylak vb. leş yiyen hayvanlar.*|| **murdarlığa kalmak,** *{ağız} (Yük ve binek hayvanları için) sıkıntı yüzünden hastalanıp uyuşuk duruma gelmek.* [DS]

murdarilik, -ği [Far. mudār + T. ilik] *is. anat.* Omurilik.

murdarlık, -ğı [murdar-lık] *is.* Murdar olma durumu; murdar birine uygun durum; pislik; iğrençlik; kirlilik.

murdia, [Ar. rıḍāʿ > irżāʿ > murḍiʿa / murżiʿa مرضعه] *{OsT} is.* **1.** Çocuk emdiren kadın; memede çocuğu olan kadın. **2.** Ücreti karşılığında başkasının çocuğunu emdiren kadın; sütanne; sütnine.

murdun, [? murdun] *{ağız} is.* Çatılarda kullanılan uzun ağaç. [DS]

murdümük, -ğü [*eT.* bür *(tomurcuk)* > mür-dü-mük] *{ağız} is.* → mürdümük. [DS]

mu'reb, [Ar. ʿarab > iʿrāb > muʿreb معرب] *{OsT} sf. dbl.* (Kelime için) Arap dilbilgisinde, sonundaki harfi değişebilen.

murg, [Far. murğ مرغ] *{OsT} is.* → mürg.

murga, [oñur-ġa / omurga] *{ağız} is.* Kayığın temel ağacı. [DS]

murgane, [Far. murġ-āne مرغانه] *{OsT} zf.* Kuşlar gibi; kuşlara yakışacak şekilde.

murgazan, [? murgazan] *{ağız} is.* Söz getirip götüren; dedikoducu. [DS]

murgup, [Ar. mağrib => murgup] *{ağız} is.* Akşam. [DS]

mu'rib, [Ar. ʿarab > iʿrāb > muʿrib معرب] *{OsT} is. dbl.* Tanınmış bir eserdeki kelime sonlarındaki harf değişimleri üzerine yazılmış inceleme; bu konuda yazılmış kitap.

murinae, [Lat. murinae] *is. zool.* Muridae familyasından fareleri ve benzeri cinsleri içine alan kemirgen memeli hayvanlar oymağı; sıçangiller.

muris, [Ar. verāṡet > irāṡ > mūriṡ / mūriṡe مورث / مورثه] *(mu:ris) {OsT} sf.* **1.** Getiren; veren; kazandıran. **2.** *huk.* Miras bırakan. **3.** *huk.* Vasiyetname bırakan.

mu'riz, [Ar. arż > muʿriż معرض] *(mu-riz) {OsT} sf.* **1.** Yüz çeviren; başka tarafa dönen. **2.** Dokunaklı söz söyleyen; taş atan.

murk, [? murk] *{ağız} is.* Çorbanın içinde ezilmeden kalmış hamur parçacıkları. [DS]

murlamak, [mur-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(u)-yor]* (Oyunlarda) bir şeyin kendisinin olduğunu ileri sürmek; kendisinin olmasını istemek. [DS]

murlamık, -ğı [mır / mur *(yans.)* > mur-la-mık] *{ağız} is.* Uyuyan kedinin çıkardığı ses; mırıltı. [DS]

murlanmak, [mur / mır *(yans.)* > mur-la-n-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* **1.** Yapılması istenen bir şey için sudan sebepler göstermek; mırın kırın etmek. **2.** Dargınlığını, kızgınlığını belirtecek biçimde söylenmek; homurdanmak. [DS]

murmel, [Alm. murmel] *is. zool.* Boyamada ve elverişli postları manto yapımında kullanılan bir tür marmot, *(Murmel).*

murmurik, -ği [? murmurik] *{ağız} is.* Böğürtlen. [DS]

murmut, -du [? murmut] *{ağız} is.* **1.** Tomurcuk. **2.** Değnekteki budak yerleri. **3.** Ağaçların gelişmemiş dalları. [DS]

murnel, [İt. merlin / murnel] *{ağız} is. dnz.* Bir tür halat.

murphy düğmesi, [William Parry Murphy *(Amerikalı hekim)* + T. düğme-s-i] *(mörfi düğmesi) is. t. tıp.* Birleştirilmek istenen iki bağırsak parçasının uçlarına yerleştirilen ve bu iki ucu birbirine geçirmeye yarayan iki yarım düğmeden yapılmış aygıt.

murphy işareti, [William Parry Murphy *(Amerikalı hekim)* + Ar. işāret + T. -i] *(mörfi işareti) is. t. tıp.* Safra kesesindeki bir hastalığın belirtisi olarak nefes alma sırasında yoklandığında safra kesesi bölgesinde meydana gelen ağrı.

murt^{1}, -du [Yun. múrto / Far. mūrd / Erme. murd] *(mu:rt) {ağız} is. bot.* **1.** Mersin ağacı ve meyvesi. **2.** Yeni doğmuş çocuğun başına serpilen kokulu bitkisel toz. [DS] **3** 🗗 **murt ağacı,** *Mersin ağacı.*

murt^{2}, [Fr. mort] *{ağız} is.* Kesilmeden ölmüş, murdar olmuş hayvan. [DS] 🗗 **murt olmak,** *{ağız} (Hayvan için) kesilmeden ölmek; murdar olmak.* [DS]

murt^{3}, [? murt] *{ağız} is.* **1.** Akarsuların getirdiği birikinti. **2.** Sıvıların dibine çöken tortu. **3.** Kahve telvesi. [DS]

murt^{4}, [? murt] *{ağız} sf.* Parasız elde edilen; beleş. [DS]

murt^{5}, [? murt] *{ağız} is.* (Yağış biçimi olarak) dolu. [DS]

murt[6], [? murt] *{ağız}* Taşlarla oynanan bir tür çocuk oyunu. [DS]

murtabıt, [Ar. rabṭ > irtibāṭ > murtabıṭ مرتبط] *{OsT}* *sf.* **1.** Bağlanmış; bağlı. **2.** *mecaz.* Bir şeyle ilgisi olan; ilgili. **3.** *is. zool.* Karınlarının bir kısmı kısa bir parça ile gövdelerine bağlı olan böcekler. ☐ **murtabıt suçlar,** *Her biri bağımsız bir suç olmalarına karşın, aralarındaki ilişki nedeniyle birbirine bağlanmış sayılan suçlar.*

murtad, -ddı [Ar. redd > murtādd مرتاد] *(murta:d) {OsT} sf.* İslamiyeti bırakıp başka bir dine giren.

murtağı, [? murtağı] *{ağız} is.* Şekersiz, yağda kavrulmuş un helvası.[DS]

murtat, -dı [Ar. murtādd => murtat] *{ağız} sf.* **1.** (Kişi için) inatçı; ters. **2.** (Kişi için) hain. **3.** (Eşya için) işe yaramaz; döküntü. [DS]

murtatlık, -ğı [murtat-lık] *{ağız} is.* Hainlik. [DS]

murtaz, [Ar. riyāżet > irtiyāż > murtāż مرتاض] *(murta:z) {OsT} sf.* (Hayvanlar için) alıştırılmış; eğitilmiş; talimli.

murtaza, [Ar. rıżā > irtiżā > murtażā مرتضى] *(murtaza:) {OsT} sf.* **1.** Beğenilmiş; uygun bulunmuş; seçilmiş. **2.** Hz. Ali'nin takma adlarından biri.

murtazavi, [Ar. murtażā > murtażāvī مرتضوى] *(murtaza:vi:) {OsT} sf.* Hz. Aliye mensup; onunla ilgili olan.

murtazı, -ıı [Ar. rıżaʿ > murtażıʿ مرتضع] *{OsT} sf.* Süt emen.

murtlak, -ğı [murt-la-k ?] *{ağız} is.* Altın, gümüş zincir.

murtlamak, [murt-la-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(u) -yor]* **1.** (Tomurcuk için) çatlamak; açılmak. **2.** (Tohum için) yeşermek; çimlenmek.

murtluk, -ğu [murt-luk] *{ağız} is.* Mersin ağacı çok olan yer; mersinlik.[DS]

murus, [? murus] *{ağız} is.* Hayvanlara yem yedirilen yer. [DS]

muruz[1], **-rzu** [? muruz] *{ağız} is.* **1.** Yüz; surat. **2.** Asık yüz. [DS] ☐ **murzunu dökmek,** *{ağız} Surat asmak.* [DS]

muruz[2], [? muruz] *{ağız} is.* Katır. [DS]

murzı, -ı'ı [Ar. rıżāʿ > murżıʿ مرضع] *{OsT} sf.* Çocuk emziren.

murzi'a, [Ar. rıḍāʿ > irżāʿ > murḍiʿa / murżiʿa مرضعه] *{OsT} is.* **1.** Çocuk emdiren kadın; memede çocuğu olan kadın. **2.** Ücreti karşılığında başkasının çocuğunu emdiren kadın; sütanne; sütnine.

mus[1], [Ar. mūs موس] *(mu:s) {OsT} is.* Bıçak.

mus[2], [Fr. mousse *(köpük)*] *is.* **1.** Bir yönde verilen büküm ısıtılarak sabitleştirildikten sonra ters yönde açılarak elde edilen sentetik iplik. **2.** Balık, tavuk, sebze vb. ezildikten sonra çırpılmış krema ve yumurta akı katılarak kalıplanmış tuzlu yiyecek.

mus[3], [İng. mus] *is. zool.* Avrupa ve Kuzey Amerika'da yaşayan, burun ucu kıllı, başı büyük, boynu çok kısa, 15-20 çataldan oluşan geniş ve yaygın dallı boynuzlu, üç metre uzunluğu, omuz başına kadar olan yüksekliği iki metreyi bulan iri bir geyik türü, *(Alces machlis).*

mus[4], [Lat. mus] *is. dnz.* Kılıç biçimli salma omurgalı, denize dayanıklı çok iyi dümen dinleyen, gençler için düşünülmüş yelkenli küçük yarış teknesi.

mus[5], [Lat. mus] *is. zool.* Sıçan ve farelerin genel adı.

mus[6], [? mus] *{ağız} is.* **1.** Kan emici sinek; eşek sineği. **2.** Büvelek.[DS]

musa[1], [Ar. muz / muza] *is.* Muz ağacının cins adı.

musa[2], [Ar. vaṣiyyet > mūṣā موصى] *(mu:sa:) {OsT} sf.* **1.** Vasiyet edilmiş. **2.** (Kişi için) bir vasiyeti yerine getirmekle görevli olan. **3.** Tavsiye edilmiş; tavsiye olunmuş. ☐ **mūṣā-bih,** *{OsT} Vasiyet olunmuş şey.*|| **mūṣā-leh,** *{OsT} (Kişi için) kendisine vasiyet olunan.*

musa[3], [Far. mü-sā موسى / موسا] *(mu:sa:) {OsT} is.* Ustura.

musa[4], [Süry. mu *(tabut, sal)* + sa *(su)* / Kıpti. mu *(su)* + şā *(ağaç)* / İbr. moşe / Ar. mūsā موسى] *{OsT} sf.* **1.** Suda doğan; sudan olan; su çocuğu. **2.** *öz. is.* Hz. Musa.

musa[5], [Yun. musa] *is.* Yunan mitolojisinde yüce sanatların perisi olan dokuz tanrıçadan her biri.

musa'ad, [Ar. suʿūd > tasʿīd > musaʿad مصعد] *{OsT} sf.* **1.** Yüksek; yüce; çok yüksek. **2.** Damıtılmış. **3.** Kaynatılarak özü elde edilmiş; arıtılmış. **4.** *is.* Kaynatılarak arıtılmış şarap.

musa'are, [Ar. ṣaʿar > muṣāʿare مصاعره] *(musa:are) {OsT} is.* Küçümsediğini belirtmek için birinden yüzünü çevirmek.

musab, [Ar. ṣavb > iṣābet > muṣāb مصاب] *(musa:b) {OsT} sf.* **1.** Başına bir felaket, bir bela gelmiş olan; musibete uğramış olan. **2.** Hastalığa yakalanmış; hastalığa tutulmuş, uğramış.

musabbag, [Ar. ṣıbġ *(boya)* > muṣabbaġ مصبغ] *{OsT} sf.* Boyalı; boyanmış.

musabere, [Ar. ṣabr > muṣābere / muṣāberet مصابره / مصابرت] *(musa:bere) {OsT} is.* Sabretme; katlanma.

musaberet, [Ar. ṣabr > muṣābere / muṣāberet مصابره / مصابرت] *(musa:beret) {OsT}is.* → musabere.

musabîn, [Ar. muṣāb > muṣābīn مصابين] *(musabi:n) {OsT} is.* **1.** Belaya, musibete uğrayanlar; felakete uğramış olanlar. **2.** Hastalığa yakalanmış kimseler.

musabiyet, [Ar. muṣāb > muṣābiyyet مصابيت] *(musa:biyet) {OsT} is.* **1.** Belaya, musibete uğrama; felakete uğramış olma. **2.** Hastalığa yakalanma.

mus'ad, [Ar. musʿad مسعد] *(mus-ad) {OsT} sf.* Mutlu edilmiş; mesut.

musadakat, [Ar. ṣıdḳ > muṣādaḳat مصادقت] *(musa:dakat) {OsT} is.* İki kişi arasındaki karşılıklı dostluk.

musadat, [Ar. muṣādāt مصادات] *(musa:da:t) {OsT} is.* Yüze gülme; dost gibi görünme.

musadda, [Ar. ṣadʿ > taṣdiʿ > muṣaddaʿ مصدع] *{OsT} sf.* **1.** Başı ağrıtılmış. **2.** (Kişi için) rahatsız edilmiş; sıkıntı verilmiş.

musaddak, [Ar. ṣıdḳ > taṣdīḳ > muṣaddaḳ مصدق] *{OsT} sf.* Gerçek ve doğru olduğu resmî bir daire veya makam tarafından doğrulanmış, bildirilmiş olan.

musaddar, [Ar. ṣudūr > muṣaddār مصدار] *(musadda:r) {OsT} sf.* Meydana çıkmış olan.

musaddık, [Ar. ṣıdḳ >taṣdīḳ >muṣaddıḳ مصدق] *{OsT} sf.* Bir sözün, yazının vb. şeyin doğruluğunu, gerçekliğini ispatlayan, onaylayan; gerçekleyen; doğrulayıcı.

musaddıkane, [Ar. muṣaddıḳ + Far. -āne مصدقانه] *(musaddıka:ne) {OsT} zf.* Gerçek olduğunu bildirir şekilde; onaylarcasına.

musaddi, -ii [Ar. ṣadʿ > taṣdiʿ > muṣaddiʿ مصدع] *{OsT} sf.* **1.** Baş ağrıtan. **2.** (Kişi için) rahatsız eden; sıkıntı veren.

musadefe, [Ar. ṣudūf > muṣādefe / muṣādefet مصادفه / مصادفت] *(musa:defe) {OsT} is.* Rastlaşma; karşılaşma; rast gelme; tesadüf etme.

musadif, [Ar. ṣudūf > teṣādüf > muṣādif مصادف] *(musa:dif) {OsT} sf.* → müsadif.

musaf[1], [Ar. ṣaḥafe > muṣḥaf مصحف] *{ağız} sf.* → mushaf. [DS]

musaf[2], [İbr. musaf] *is.* **1.** Katma; ek. **2.** Musevilerin cumartesi, bayram ve her ayın ilk günlerinde sabah duası ile birlikte yaptıkları dinî törene verilen ad.

musafaa, [Ar. ṣafʿ *(kanat vurma)* > muṣāfaʿa مصافعه] *(musa:faa) {OsT} is.* **1.** Bir kimsenin başka birini kucaklaması; boynuna sarılması. **2.** Kucaklaşma; sarılışma. **3.** Birbirine vurma. **4.** *fizy.* Gözün her uzaklıktaki nesneyi görebilme özelliği. ▭ **musafaa etmek,** *1. Kucaklaşmak; sarılmak. 2. Kavga etmek; dövüşmek.*

musafaha, [Ar. ṣafḥ > muṣāfaḥa مصافحه] *(musa:faha) {OsT} is.* İki kişi arasında birbirinin ellerini iç içe alarak ikişer elle yapılan özel bir tokalaşma şekli.

musafat, [Ar. ṣafvet > muṣāfāt مصافات] *(musa:fa:t) {OsT} is.* Saf ve içten dostluk; içten dostluk ve arkadaşlık etme; içtenlik; samimiyet.

musaffa, [Ar. ṣafvet > taṣfiye > muṣaffā مصفى] *(musaffa:) {OsT} sf.* Tasfiye edilmiş; saf bir hale getirilmiş olan; temizlenmiş; arıtılmış olan.

musaffef, [Ar. ṣaff > taṣfif > muṣaffef مصفف] *{OsT} sf.* Sıra halinde dizilmiş; sıra sıra dizilmiş; saflar halinde düzenlenmiş; sıralanmış.

musaffi, [Ar. ṣafvet > taṣfiye > muṣaffī مصفى] *(musaffi:) {OsT} sf.* Tasfiye eden; süzen; arıtan; temizleyen.

musaffir, [Ar. ṣufret > taṣfir > muṣaffir مصفر] *{OsT} sf.* **1.** Sarıya boyayan; sarartan. **2.** Islık çalan.

musaggar, [Ar. ṣağir *(küçük)* > taṣğīr > muṣağğar مصغر] *{OsT} sf.* **1.** Küçültülmüş; ufalanmış. **2.** *is. dbl.* Küçültme ismi; ism-i tasgir.

musahabat, [Ar. ṣohbet > muṣāhabe > muṣāhabāt مصاحبات] *(musa:haba:t) {OsT} is.* Konuşup görüşmeler; sohbetler.

musahabe, [Ar. ṣoḥbet > muṣāḥabe مصاحبه] *(musa:habe) {OsT} is.* **1.** İki ve daha çok kişi arasında yapılan konuşma, görüşme; sohbet etme; söyleşi. **2.** *ed.* Düşüncelerin, bir kimse ile konuşuyormuş gibi yapmacıksız ve samimi bir havada anlatıldığı, deneme türündeki yazı; söyleşi.

musahabet, [Ar. ṣoḥbet > muṣāḥabet مصاحبت] *(musa:habet) {OsT} is.* → musahabe.

musahere, [Ar. ṣıhr > muṣāhere / muṣāheret مصاهره / مصاهرت] *{OsT} is.* Evlenme ile doğan akrabalık.

musaheret, [Ar. ṣıhr > muṣāheret مصاهرت] *(musa:heret) {OsT} is.* → musahere.

musahhaf, [Ar. ṣaḥf > taṣḥīf > muṣaḥḥaf مصحف] *{OsT} sf.* Okuma veya kopya etme sırasında yanlışlıkla değiştirilmiş olan; yazımı, yanlış heceleme yüzünden yanlış yazılmış olan.

musahhah, [Ar. ṣıḥḥat > taṣḥīḥ > muṣaḥḥaḥ / muṣaḥḥaḥa مصحح / مصححه] *{OsT} sf.* Yanlışlıkları düzeltilmiş; tashih edilmiş; yanlışsız.

musahhar, [Ar. muṣaḥḥar مصحر] *{OsT} sf.* Ele geçirilmiş.

musahhih, [Ar. ṣıḥḥat > taṣḥīḥ > muṣaḥḥiḥ مصحح] *{OsT} is. matb.* Provaları okuyup yanlışların dizgici tarafından düzeltilmesi için belirli işaretler koyan kimse; düzeltici; düzeltmen.

musahhihîn, [Ar. muṣaḥḥiḥ > muṣaḥḥiḥīn مصححين] *(musahhihi:n) {OsT} is.* Düzeltme işini yapanlar; düzeltmenler.

musahhihlik, -ği [musahhih-lik] *is.* Basıma hazır provaları düzeltme işi; musahhihin yaptığı iş; düzeltmenlik.

musahhin, [Ar. şaḫn > muşaḫḫin مسخن] *{OsT} sf.* Isıtan; ısıtıcı; kızdırıcı.

musahhir, [Ar. saḫr *(zorlama)* > tesḫīr > musaḫḫīr مسخر] *{OsT} sf.* **1.** Boyun eğdiren. **2.** Zapt eden; elde eden; müsahhir.

musahi, [Ar. muṣāḥī مصاحى] *(musa:hi:) {OsT} sf.* (Nesne için) seçilmiş; en iyi; halis.

musahib, [Ar. ṣoḥbet > muṣāḥabet > muṣāḥib / muṣāḥibe مصاحب / مصاحبه] *(musa:hib) {OsT} sf.* → musahip.

musahiban, [Ar. muṣāḥib > muṣāḥibān مصاحبان] *(musa:hiba:n) {OsT} is.* Musahipler.

musahibe, [Ar. muṣāḥebet > muṣāḥibe مصاحبه] *(musa:hibe) {OsT} is.* **1.** Musahibin dişili. **2.** Nedime.

musahip, -bi [Ar. ṣoḥbet > muṣāḥebet > muṣāḥib مصاحب] *(musa:hip) sf.* **1.** Kendisiyle sohbet edilen; arkadaşlık edilen; yarenlik edilen. **2.** *is.* Padişahın yanında kendisini eğlendirip hoşça vakit geçirmesini sağlamak üzere bulunan sohbeti hoşa giden kişi.

musahiplik, -ği [musahip-lik] *(musa:hiplik) {OsT} is.* **1.** Arkadaşlık etme. **2.** Padişahın huzurunda musahip görevi ile bulunma. **3.** Musahibin yaptığı iş.

musahrac, [Ar. muṣahrac مصهرج] *{OsT} sf.* (Sarnıç için) horasan veya kireç ile sıvanmış.

musakka, [Ar. ṣaḳy >taṣḳīye >muṣaḳḳa مصقى] *{OsT} sf.* **1.** Sulanmış; su salmış; su koyuvermiş. **2.** *is.* Kabak, patlıcan, kereviz, havuç gibi sebzelerin kuşbaşı et veya kıyma, soğan, domates karıştırılarak pişirilmesi ile yapılan yemek.

musakkab, [Ar. ṣaḳb>teṣḳīb>muṣaḳḳab مثقب] *{OsT} sf.* Delinmiş; teskib olunmuş.

musal, -lli [Ar. vuṣūl > iṣāl > muṣāl موصال] *(musa:l) {OsT} sf.* **1.** Yerine ulaştırılmış; yetiştirilmiş. **2.** Bağlanmış; temas ettirilmiş.

musalaha, [Ar. ṣulḥ > müṣālaḥa مصالحه] *(musa:laha) {OsT} is.* Barış.

musalahat, [Ar. muṣālaḥa > müṣālaḥāt مصالحات] *(musa:laha:t) {OsT} is.* Barışlar.

musaleh[1], [Ar. mūṣā *(vasiyet olunmuş mal)* + leh موصى له] *(mu:sa:leh) {OsT} is. huk.* Lehine bir mal vasiyet edilen kimse.

musaleh[2], [Ar. ṣulḥ > muṣālaḥa > muṣāleḥ مصالح] *(musa:leh) {OsT} sf.* → musalih. ⧉ **musālehünaleyh,** *{OsT} huk. Barışma bedeli.*|| **musālehünanh,** *{OsT} huk. İddia edilen ve istenen şey.*

musalih, [Ar. ṣulḥ > muṣālaḥa > muṣāliḥ مصالح] *(musa:lih) {OsT} sf.* **1.** Barış içinde olan. **2.** Barış yapan; barışan.

musalla, [Ar. ṣalā > taṣlīye > muṣallā مصلا / مصلى] *(musalla:) {OsT} is.* **1.** Namaz kılınan yer; mescit. **2.** Namaz kılmaya yarar açık alan. **3.** Cenaze namazı kılınırken üzerine cenazenin konulduğu, yerden bir metre kadar yükseklikteki yer. ⧉ **musalla taşı,** *Cenaze namazı kılınırken üzerine cenazenin konulduğu düzgün ve yüksekçe taş.*

musallat, [Ar. teslīṭ > musallaṭ مسلط] *{OsT} sf.* Bir kimsenin veya herhangi bir şeyin üzerine rahatsızlık ve zarar verecek derecede düşen; askıntı olan. ⧉ **musallat etmek,** *Birini, bir başkasına rahatsızlık verecek şekilde davranması için ayartmak, göndermek; bela etmek; başkasının başına sarmak.*|| **musallat fikir,** *psikol. Bir türlü uzaklaştırılamayan ve insanı huzursuz eden düşünce; sabit fikir; saplantı; takınak.*|| **musallat olmak,** *1. Birine rahatsızlık verecek biçimde askıntı olmak; başına bela olmak; huzursuz etmek. 2. Birine rahat ve huzur vermemek; bizzat zarar vermek. 3. Ara sıra ortaya çıkarak rahatsız etmek; rahatsızlık vermek. 4. (Kişi için) birinin peşinden hiç ayrılamamak; hep beraber olmak.*

musalleb, [Ar. ṣulb > taṣlīb > muṣalleb مصلب] *{OsT} sf.* **1.** Katılaştırılmış; sertleştirilmiş; dondurulmuş. **2.** Kurutulmuş; kurulaştırılmış.

musalli, [Ar. ṣalāt > taṣlīye >muṣallī مصلى] *(musalli:) {OsT} sf.* Beş vakit namazını düzenli ve sürekli olarak kılan.

musallit, [Ar. selāṭet > ṭeslīt > musallīṭ مسلط] *(musalli:t) {OsT} sf.* Birini başka birinin başına sardıran; musallat eden; sataştıran.

musammat, [Ar. semṭ > tesmīṭ > musammaṭ مسمط] *{OsT} is.* **1.** *ed.* Divan şiirinde, murabba, muhammes, terkipler ve şarkı gibi kıtalardan oluşan şiirlerin ortak adı. **2.** Dizelerinde iç uyak bulunan, dizeleri ortasından bölündüğünde dört dizelik kıta haline gelen beyitlerden kurulan manzume.

musammem, [Ar. ṣamm > taṣmīm > muṣammem مصمم] *{OsT} sf.* **1.** Kesin olarak kararlaştırılmış olan. **2.** Tasarlanmış.

musammet, [Ar. ṣamet > iṣmāt > muṣammet مصمت] *{OsT} sf.* **1.** Boş olmayan; içi dolu olan. **2.** *dbl.* Arap alfabesinde, *be, lam, fe, mim, nun, rı* harfleri dışında kalan diğer harflere verilen sıfat.

musandere, [Yun. mousántra] *{ağız} is.* Balkon veya merdiven korkuluğu. [DS]

musandıra, [Yun. mousántra] *is.* **1.** Evlerde, yatak, yorgan vb. eşyanın konulduğu büyük dolap; yüklük. **2.** Kiler içindeki yüksek raf; sergen. *{ağız} (aynı)* [DS]. **3.** Yemek odasındaki yan masası; büfe. **4.** *{ağız}* Yüklüğün üstündeki boşluk. [DS] **5.** *{ağız}* Tavan arasındaki küçük oda; sandık odası. [DS]

musandıracıbaşı, [Yun. musandıra + T. -cı + baş-ı] *is. tar.* İmparatorluk döneminde büyük koğuş veya ağa koğuşu denilen darüssaade koğuşlarının temizliğini sağlamak, küçük ağalara abdest aldırıp namaz kıldırmak ve darüssaade ağalığını tam olarak uygulamak gibi görevleri bulunan, harem ağalarının en yeteneklileri arasından seçilen, saray memurlarından biri.

musanna, -a'ı [Ar. ṣunᶜ > taṣnīᶜ > muṣannaᶜ / muṣannaᶜa مصنع / مصنعه] *{OsT} sf.* **1.** Uydurma; hayali. **2.** Büyük bir sanatkâr elinden çıkmış; sanatla yapılmış; sanatlı. **3.** *ed.* Gerçekle ilgisi bulunmayan, yalnızca sanat yapmak ve ustalık gösterme amacıyla düzenlenen; tasannu; sanatlı. **4.** *fel.* Yapıntılı. **5.** *is.* Akça ağaçtan yapılan dört parçalı ve süslü yay.

musannef, [Ar. ṣınıf >taṣnīf >muṣannef مصنف] *{OsT} sf.* **1.** Tasnif edilmiş; sıraya konmuş. **2.** Derlenmiş; toplanmış. **3.** Telif edilmiş; yazılmış.

musannefat, [Ar. muṣannef > muṣannefāt مصنفات] *(musannefa:t) {OsT} is.* **1.** Tasnif edilmiş kitaplar. **2.** Yazılmış kitaplar. **3.** Edebî eserler.

musannif, [Ar. ṣınıf > taṣnīf > muṣannif مصنف] *{OsT} sf.* **1.** Sınıflandıran; düzenleyen; tasnif eden. **2.** Bilgileri toplayıp kitap haline getiren; kitap yazan; yazar. **3.** İçindeki bölmelerde kâğıtları konularına göre sıralamaya yarayan dosya; klasör; sıralamaya veya sınıflamaya yarayan araç; sıralaç.

musannifan, [Ar. muṣannif > muṣannifān مصنفان] *(musannifa:n) {OsT} is.* **1.** Tasnif edenler; sıralayanlar. **2.** Yazarlar.

musannife, [Ar. ṣınıf > taṣnīf > muṣannife مصنفه] *{OsT} sf.* **1.** Musannifin dişili. **2.** *is.* Kitap yazan kadın; kadın yazar.

musannifîn, [Ar. muṣannif > muṣannifīn مصنفين] *(musannifi:n) {OsT} is.* **1.** Tasnif edenler; sıralayanlar. **2.** Yazarlar.

musara'a, [Ar. ṣarᶜ > muṣāraᶜa مصارعه] *(musa:raa) {OsT} is.* **1.** Güreşme; güreşçilik; pehlivanlık. **2.** Mücadele; uğraşma; çabalama.

musaraha, [Ar. ṣarāḥat > muṣaraḥa مصارحه] *{OsT} is.* **1.** Bir şeyi, açık, ayrıntılı ve anlaşılır biçimde söyleme. **2.** Açıklık; aşikârlık.

musarahaten, [Ar. muṣāraḥa > muṣāraḥaten مصارحةً] *(musa:raha'ten) {OsT} zf.* Açık, ayrıntılı ve anlaşılır biçimde; apaçık söylenmiş olarak.

musari, -ii [Ar. ṣarᶜ >muṣāraᶜa >muṣāriᶜ مصارع] *(musa:ri:) {OsT} sf.* **1.** Güreş eden. **2.** *is.* Güreşçi; pehlivan.

musarra, -a'ı [Ar. ṣarᶜ >taṣriᶜ >muṣarraᶜ مصرع] *{OsT} sf.* (Beyit için) iki dizesi birbiri ile uyaklı olan; müselsel. ⊡ **musarra beyit,** *Uyaklı iki dizeden meydana gelmiş beyit.*|| **musarra gazel,** *Diğer beyitlerinin ilk dizeleri de matla beyti ile kâfiyeli olan beyit.*|| **musarra rubaî,** *Bütün dizeleri birbiri ile uyaklı rubaî.*|| **musarra şiir,** *Bütün mısraları birbiri ile kafiyeli olan şiir.*|| **musarra tuyug,** *Bütün mısraları birbiri ile uyaklı olan tuyug.*

musarrah, [Ar. ṣaraḥat > taṣrīḥ > muṣarraḥ / muṣarraḥa مصرح / مصرحه] *{OsT} sf.* Kesin ve ayrıntılı olarak anlatılmış, açıklanmış; apaçık; açık.

musarrahan, [Ar. muṣarraḥ > muṣarraḥan مصرحاً] *(musarra'han) {OsT} zf.* Açık ve kesin olarak; ayrıntılı biçimde anlatılmış olarak.

musat, [Ar. bisāṭ => pusat / busat > musat] *{ağız} is.* Çeyiz. ⊡ **musat yapmak,** *{ağız} Çeyiz sergilemek.* [DS]

musattah, [Ar. ṣaṭḥ > taṣṭīḥ > muṣaṭṭaḥ / muṣaṭṭaḥa مصطح / مصطحه] *{OsT} sf.* **1.** Düz bir yüzeye yayılmış olan. **2.** Eni ve boyu olup derinliği ve yüksekliği olmayan. **3.** Yassı ve düz bir durum kazandırılmış olan. **4.** *is. mat.* Düzlem.

musattar, [Ar. saṭr > musaṭṭar مسطر] *{OsT} sf.* Satır haline getirilmiş; satırlanmış; yazılmış.

musavele, [Ar. ṣavlet > muṣāvele مصاوله] *(musa:vele) {OsT} is.* **1.** Dövüşmek üzere birine saldırma. **2.** Birbiri ile dövüşmek.

musavver, [Ar. ṣūret > taṣvīr > muṣavver / muṣavvere مصور / مصوره] *{OsT} sf.* **1.** Resim konulmuş; resim yerleştirilmiş olan; resimli. **2.** Zihinde düşünülüp tasarlanmış olan.

musavvir, [Ar. ṣūret > taṣvīr > muṣavvir / muṣavvire مصور / مصوره] *{OsT} sf.* **1.** Resim yapan; ressam; tasvir yapan. **2.** Hayal gücü. **3.** Varlıklara şekil ve suret veren; Allah.

musavviran, [Ar. muṣavir + Far. -ān مصوران] *(musavvira:n) {OsT} is.* Resim yapanlar; ressamlar.

musavvirane, [Ar. muṣavir + Far. -āne مصورانه] *(musavvira:ne) {OsT} zf.* Resim yapana yakışır biçimde; resim yaparcasına.

musavvire, [Ar. muṣavvir > muṣavvire مصوره] *{OsT} is.* **1.** Musavvirin dişili. **2.** Hayal.

musavvirîn, [Ar. muṣavir > muṣavirīn مصورين] *(musavviri:n) {OsT} is.* Resim yapanlar; ressamlar.

musavvit, [Ar. ṣavt > muṣavvit مصوت] *{OsT}* *sf.* **1.** Ses çıkaran; gürültü yapan; haykıran. **2.** Sesli.

musayaha, [Ar. ṣayḥa > muṣāyaḥa مصايحه] *(musa:-yaha)* *{OsT}* *is.* Karşılıklı bağrışma; hep birden bağırma; haykırışma.

musayefe, [Ar. ṣayf > muṣayefe مصايفه] *{OsT}* *is.* Yazlık için bir ev veya mülkü pazarlık ederek kiralama.

musaykal, [Ar. ṣayḳal > muṣayḳal / muṣayḳala مصيقل / مصيقله] *{OsT}* *sf.* Parlak; cilalı; parlatılmış; cilalanmış; yaldızlı; perdahlı.

muse, [Far. mūse موسه] *(mu:se)* *{OsT}* *is.* Arı.

musel, [Ar. vuṣūl > mūṣel موصل] *(mu:sel)* *{OsT}* *sf.* Ulaştırılmış; vardırılmış; yetiştirilmiş.

Musevi, [Ar. Hz. Musa *(Peygamber)* / mūsī > mūsevī / mūsevīye موسوى / موسويه] *(mu:sevi:)* *{OsT}* *sf.* **1.** Hz. Musa'nın getirdiği dine mensup olan. **2.** Yahudi. **3.** İmam Musa Kâzım'ın nesline mensup olan.

Musevilik, -ği [Musevi-lik] *is.* *din.* **1.** Allah'ın Hz. Musa aracılığıyla İsrailoğullarına bildirdiği din; Musevi dini. **2.** Yahudilik.

museyif, [? museyif] *{ağız}* *sf.* İş bilmez; beceriksiz. [DS]

mushaf, [Ar. ṣaḥafe > muṣḥaf مصحف] *{OsT}* *is.* **1.** Sayfalar halinde düzenlenmiş şey; sayfalar halindeki bir eserin iki kapak arasına alınarak kitap haline getirilmiş biçimi; kitap. **2.** (Büyük harfle başlar) Hz. Osman döneminde el yazması olarak düzenlenen Kur'an-ı Kerim nüshalarından her biri; (daha sonraları) Kur'an-ı Kerim nüshalarına verilen ad. **3.** *tasvf.* Hurufîlere göre insanın yüzü. ❐ **mushaf-ı ilâhî,** *{OsT} Tanrısal kitap; Bektaşilere göre insan.*|| **mushaf kesesi,** *{OsT} Kur'an-ı Kerim'in içine konulduğu kese.*

musır, -rrı [Ar. ıṣrār > muṣırr / muṣırre مصر] *{OsT}* *sf.* Bir söz veya bir şeyde, fikirde ısrar eden; ayak direyen.

musırrane, [Ar. muṣırr > Far. -āne مصرانه] *(musırra:-ne)* *{OsT}* *zf.* Israr ederek; ayak direyerek.

musırren, [Ar. muṣırr > muṣırren مصراً] *(musı'rren)* *{OsT}* *zf.* Israr ederek; ayak direyerek.

musi, [Ar. vaṣiyyet > muṣī / muṣiye موصى / موصيه] *(musi:)* *{OsT}* *sf.* **1.** Vasiyet eden; vasiyet bırakan. **2.** Birini vasiyetini yerine getirmekle görevlendiren. **3.** Tavsiye eden veya kumanda veren. **4.** *huk.* Bir malı veya yararı, ölümünden sonra uygulanmak üzere bir kişi veya kuruma karşılıksız temlik eden.

musib, [Ar. iṣābet > muṣīb / muṣībe مصيب / مصيبه] *(musi:b)* *{OsT}* *sf.* **1.** İsabetli; doğru. **2.** Yanılmayan; şaşmayan.

musibet, [Ar. iṣābet > muṣībet مصيبت] *(musi:bet)* *{OsT}* *is.* **1.** Ansızın başa gelen felaket; kötü ve sıkıntılı durum; bela. **2.** Kötülük; pislik. **3.** *sf.* Sürekli rahatsızlık, sıkıntı veren, baş belası olan. **4.** Uğursuz. ❐ **musîbet-zede,** *{OsT} Felakete uğramış olan; belaya uğrayan.*

musibetli, [musibet-li] *{OsT}* *sf.* Uğursuz.

musikal, [Far. mūsīḳal موسيقل] *(mu:si:kal)* *{OsT}* *is.* → musikar.

musikar, [Far. mūsīḳār موسيقار] *(mu:sika:r, k kalın söylenir)* *{OsT}* *is.* **1.** Gagasında çeşitli delikler bulunduğuna ve rüzgâr estiğinde güzel sesler çıkardığına inanılan masal kuşu. **2.** *müz.* Uç uca eklenmiş neye benzer bir çok düdükten meydana gelmiş nefesli çalgı; mıskal.

musike, [Yun. musa > musike] *is.* Eski Yunan mitolojisinde musaların temsil ettiği sanatların tümüne birden verilen ad.

musiki, [Yun. musa > musike > Ar. mūsiḳī / mūsiḳiye موسيقى / موسيقيه] *(mu:siki: k kalın söylenir. is.* **1.** Müzik. **2.** Alaturka müzik. **3.** *mecaz.* Kulağa hoş gelmesi bakımından ele alınan sesler dizisi. **4.** *sf.* Musikiyle ilgili. ❐ **mūsikî-i figān,** *{OsT} Feryadın musikisi.*|| **mūsikî-i sükūt,** *{OsT} Sessizliğin müziği.*

musikişinas, [Ar. mūsiḳī + Far. –şināś موسيقى شناس] *(mu:siki:şina:s k kalın söylenir)* *{OsT}* *sf.* Musiki ile uğraşan kimse; müzikçi.

musil, [Ar. vuṣūl > mūṣil موصل] *(mu:sil)* *{OsT}* *sf.* **1.** Ulaştıran, vardıran; yetiştiren. **2.** Taşıyan; taşıyıcı.

musile, [Ar. vuṣūl > mūṣile موصله] *(mu:sile)* *{OsT}* *is.* Müderrislikte ikinci yüksek derece. ❐ **mūsile-i sahn,** *{OsT} Fatih medresesindeki en yüksek müderrislik derecesi.*

musir[1], [Ar. yüsr > müsir موسر] *(mu:sir)* *{OsT}* *sf.* Zengin; bereketli; bol.

musir[2], **-rri** [Ar. ıṣrār > muṣırr / muṣırre مصر / مصره] *{OsT}* *sf.* Bir söz veya bir şeyde, fikirde ısrar eden; ayak direyen.

musirrane, [Ar. muṣırr + Far. -āne مصرانه] *(musırra:-ne)* *{OsT}* *zf.* Israr yoluyla; inatla; ayak direyerek.

musirren, [Ar. muṣırren مصراً] *(musı'rren)* *{OsT}* *zf.* Israr ederek; direnerek; inatla.

musiye, [Ar. veṣayet > mūṣiye موصيه] *(mu:siye)* *{OsT}* *is.* Vasiyet eden kadın.

muska, [Ar. nüsḫa نسخه] *{OsT}* *is.* **1.** İnsanları hastalık ve kötülüklerden koruyacağına inanılan, üçgen şeklinde katlanarak üstte taşınan, üzerine Arap harfleri ile dua yazılmış kâğıt; hamaylı. **2.** *mecaz.* Üçgen şeklinde katlanmış şey. **3.** Yayın kabzasına yerleştirilmiş üçgen şeklindeki deri parçası. **4.** *{a-*

ğız} Süs eşyası olarak kullanılan altın tepelik. [DS] **5.** *{ağız}* Pulluğun üçgen biçimindeki parçası. [DS] ⊡ **muska böreği,** *Yufka içine peynir, kıyma vb. konulduktan sonra üçgen biçiminde katlanarak yapılan börek.*

muskacı, [muska-cı] *is.* Muska yazan; yazdığı muskaların insanları kötülüklerden koruyacağını söyleyen kimse.

muskacılık, -ğı [muska-cı-lık] *is.* Muska yazan kişi.

muskavari, [muska + Far. -vārī مسقه وارى] *(muska-va:ri:) {OsT} sf.* Muskaya benzer; muska gibi.

muskıt, [Ar. sukūṭ > iskāṭ > muskıṭ مسقط] *{OsT} sf.* **1.** Bir şeyin düşmesine yol açan; düşüren. **2.** *is.* (İlaç, vb. için) çocuk düşürmeye yarayan; çocuk düşürten.

muskıtat, [Ar. muskıṭ > muskıṭāt مسقطات] *(muskıta:t) {OsT} is.* **1.** Düşürenler. **2.** Çocuk düşürücü şeyler.

muslah, [? muslah] *{ağız} is.* Saban oku. [DS]

muslak, -ğı [Ar. maṣlāḳ] *{ağız} is.* Değirmende öğütülmek üzere tahıl konulan yer. [DS]

muslih, [Ar. ṣalaḥ > ıṣlāḥ > muṣliḥ / muṣliḥa مصلح / مصلحه] *{OsT} sf.* **1.** Islah eden; düzelten. **2.** Barışı sağlayan; barış için arabuluculuk eden.

muslihane, [Ar. muṣliḥ + Far. -āne مصلحانه] *(musliha:ne) {OsT} zf.* **1.** Islah edici biçimde; düzelterek. **2.** Barışçı yolla.

muslihîn, [Ar. muṣliḥ > muṣliḥīn مصلحين] *(muslihi:n) {OsT} is.* **1.** Arabuluculuk edenler; barışı sağlayanlar. **2.** Islah edenler; düzeltenler.

muslihun, [Ar. muṣliḥ > muṣliḥūn مصلحون] *(muslihu:n) {OsT} is.* → muslihîn.

muslin, [Musul *(yer adı)* > İt. mussolino > Fr. mousseline] *is.* **1.** Tülbent, şifon, mermerşahi gibi türleri bulunan, atkısı çözgüsünden on kat daha ince bir iplikle dokunan, ince ve seyrek, pamuklu dokuma. **2.** *sf.* Bu kumaştan yapılan. ⊡ **muslin kâğıt,** *Bir tür ince ambalaj kâğıdı.*

musluk[1], **-ğu** [Ar. maşlaḳ *(sürekli akan su borusu)* مصلاق] *{OsT} is.* **1.** Bir boru içinden akan sıvı veya gazı dıştan idare edilen bir tapa yardımıyla kesmek veya akışı yeniden başlatmakta kullanılan aygıt. **2.** El yıkanan yer; lavabo. **3.** Otomobil karbüratöründe, benzin hava karışımının motoro giriş yolunu açıp kapayan düzenek. **4.** *{ağız}* Sebil. [DS] **5.** *{ağız}* Kırlarda hayır sahiplerinin yaptırdığı su depoları, su küpleri. [DS] **6.** *{ağız}* Küçük içme suyu deposu; yedek çeşme. [DS] **7.** *{ağız}* Sarnıç. [DS] **8.** *{ağız}* Kışın dolup yazın suyu azalan kuyu. [DS] **9.** *{ağız}* Ağaçtan yapılmış su tası. [DS] **10.** *{ağız}* Ağaçtan yapılmış çeşme yalağı. [DS] **11.** *{ağız}* Ev içindeki buğday ambarı. [DS] **12.** *{ağız}* Ahırda hayvanların yem yemesi için tahtadan yapılmış yemlik. [DS] **13.** *{ağız}* Değirmen taşına tahıl akıtmak için yerleştirilmiş sandık. [DS] ⊡ **musluk taşı,** *El yıkamak için musluğun altına konulan ve kullanılmış suyu akıtacak bir deliği bulunan taş, fayans vb.*|| **musluk bataryası,** *Ayrı ayrı borulardan gelen sıcak ve soğuk suyu karıştırarak akıtmaya yarayan iki musluk birleşiminden oluşmuş özel musluk.*

musluk[2], **-ğu** [? musluk] *{ağız} sf.* Çok yüksek boylu. [DS]

musluk[3], **-ğu** [? musluk] *{ağız} is.* **1.** Armağan olarak götürülen kesilmiş ve temizlenmiş hayvan. **2.** Kesilip temizlenmiş fakat henüz parçalanmamış koyun vb. eti. **3.** Ölmek üzere iken ölmeden kesilen hayvan eti. [DS]

musluk[4], **-ğu** [? musluk] *{ağız}* Çok yiyen; karnı geniş. [DS]

muslukçu, [musluk-çu] *is.* **1.** Musluk satan veya onaran kimse. **2.** *argo.* Abdest almak için ceketini asanların cebinden para ve değerli eşya çalan kimse.

muslukçuluk, -ğu [musluk-çu-luk] *is.* **1.** Musluk satıcılığı veya onarım işi. **2.** *argo.* Abdest almak için ceketini asanların cebinden para ve değerli eşya çalarak yapılan hırsızlık.

musluklu, [musluk-lu] *sf.* Musluğu bulunan; musluk takılı olan.

musluksuz, [musluk-suz] *sf.* Musluğu bulunmayan; musluk takılmamış olan.

musma, [mus-ma] *{ağız} is.* Yumrukla vurma. [DS]

musmara, [? musmara] *{ağız} is.* Öküzlerin enselerinde çıkan bulaşıcı bir yara. [DS]

musmet, [Ar. muṣmet مصمت] *{OsT} is.* **1.** İçi boş olmayan şey; musammet. **2.** *dbl.* Arap alfabesinde *mim, re, be, nun, fe, lam* dışındaki harfler.

musmul[1], [Ar. bismil(lāh) => mısmıl / musmul] *{ağız} sf.* → mısmıl[1]. [DS]

musmul[2], [Ar. bismil(lāh) => mısmıl / musmul] *{ağız} sf.* **1.** Eksiksiz. **2.** (İş için) özenli; düzgün. **3.** (Kişi için) giyimi, konuşması düzgün; yetkin. **4.** (Giyim için) iyi; düzgün; güzel. **5.** Temiz; derli toplu. [DS]

musmulluk, [musmul-luk مصمللق] {eAT} *is.* → mısmıllık.

muson, [Ar. mavsim /mevsim > Fr. mousson] *is.* Güney Asya'da yazın denizden karaya, kışın da karadan denize doğru esen rüzgârlar; mevsimlik rüzgâr. ⊡ **muson ormanı,** *Yazın bol yağış alan, kışın da oldukça kurak geçen bölgeye uyum sağlamış ağaçlar topluluğu.*

musrif, [Ar. muṣrif مصرف] *{OsT} is. tıp.* Kan oturmuş yeri iyi etmekte kullanılan yakı türü ilaç.

mustabır, [Ar. ṣabr > ıṣṭıbār > muṣṭabır مصطبر]*{OsT} sf.* Sabırlı; sabreden.

mustaf, [Ar. ṣaf > muṣṭaf مصطف] *{OsT} sf.* Saf ve tabur hâlinde dizilmiş.

mustafa, [Ar. ṣafveṭ > iṣṭıfā > muṣṭafā مصطفى] *(mustafa:) {OsT} sf.* **1.** Arınmış; arıtılmış. **2.** Seçilmiş; seçkin. **3.** *is.* (İlk harf büyük yazılır) Allah tarafından seçilmiş, seçkin kimse; Hz. Muhammed. ⊡ **mustafa kuşu,** *{ağız} Çalıkuşu.* [DS]

mustafacık, -ğı [mustafa-cık] *{ağız} is.* Çalıkuşu. [DS]

Mustafavi, [Ar. Muṣṭafa *(Hz. Muhammed)* > Muṣṭafavī / Muṣṭafavīye مصطفوى / مصطفويه] *(mustafa:vi:) {OsT} sf.* Hz. Muhammed ile ilgili olan; Hz. Muhammed'e ait olan.

mustalah, [Ar. ıṣṭılāḥ > muṣṭalaḥ مصطلح] *{OsT} sf.* Yazılarında az kullanılan veya yabancı sözcüklere yer verdiği için herkes tarafından anlaşılamayan; ağdalı; ıstılahlı.

mustalahat, [Ar. muṣṭalaḥ > muṣṭalaḥāt مصطلحات] *(mustalaha:t) {OsT} is.* Terim olarak kullanılan kelimeler; terimler.

mustalahi, [Ar. muṣṭalaḥ > muṣṭalaḥī مصطلحى] *(mustalahi:) {OsT} sf.* Ağdalı bir dille konuşan, yazan.

mustani, -i'ı [Ar. muṣṭanī مصطنى] *(mustanı) {OsT} sf.* **1.** Yedirip içiren; ziyafet veren. **2.** Birini yetiştirip adam eden.

mustang, [İsp. mestengo *(göçebe)* > İng. mustang] *(masteng) is.* Güney Amerika pampalarında yarı özgür yaşayan bir tür at.

mustar, [Ar. muṣṭār مصطار] *(musta:r) {OsT} is.* Keskin ve sert bir tür şarap.

musta'rab, [Ar. ʿarab > mustaʿreb مستعرب] *{OsT} sf.* **1.** Araplaşmış olan; Araplaşmış. **2.** Müslüman İspanya'da Hristiyanlıktan dönmemiş olanlar. **3.** Bu halkla ilgili olan. **4.** Vizigotlar döneminde İspanya'da uygulanan ayin düzeni.

musta'reb, [Ar. ʿarab > mustaʿreb مستعرب] *{OsT} sf.* → mustarab.

mustarıf, [Ar. muṣṭarıf مصطرف] *{OsT} sf.* Çıkarı için her türlü yola ve kişiye başvuran.

musta'rib, [Ar. ʿarab > mustaʿreb مستعرب] *{OsT} sf.* → mustarab.

mustaribane, [Ar. muẓṭarīb + Far. -āne مضطربانه] *(mustar:iba:ne) {OsT} zf.* Acı çekercesine; ıstırapla; mustarip olarak.

mustarip, -bi [Ar. ḍarb > ıżṭırāb > mużṭarīb مضطرب] *{OsT} sf.* **1.** Istırap çeken; acı çeken. **2.** Hasta; rahatsız. ⊡ **mustarip etmek,** *Acı çektirmek; ıstırap vermek.*|| **mustarip olmak,** *Acı çekmek; ıstırap çekmek.*

mustashib, [Ar. ṣaḥābet > mustaṣḥib مستصحب] *{OsT} sf.* **1.** Birini yanına alan; yanında götüren. **2.** Birini koruyan.

mustashiben, [Ar. mustaṣḥib>mustaṣḥiben مستصحباً] *(mustashi'ben) {OsT} zf.* Birini yanına alarak; yanında olarak; beraberinde; birlikte.

mustatab, [Ar. ṭayyib>mustaṭāb مستطاب] *(mustata:b) {OsT} sf.* İyi.

mustatil, [Ar. ṭūl > istiṭāle > mustaṭīl مستطيل] *(mustati:l) {OsT} sf.* **1.** Uzamış olan; uzayan. **2.** *is. mat.* Dikdörtgen. ⊡ **mustatîlü'r-re's** *{OsT}, Uzun kafalı; dolikosefal.*

mustatilî, [Ar. mustaṭīl > mustaṭīlī مستطيلى] *(mustati:li:) {OsT} sf.* Dikdörtgen biçiminde olan.

mustazil, -lli [Ar. ẓıll > mustaẓill مستظل] *(z kalın söylenir) {OsT} sf.* **1.** Gölgede oturan; gölgelenen. **2.** *mecaz.* Birinin koruyuculuğu altında olan; birine sığınan; himaye gören.

mustazref, [Ar. ẓarīf > mustaẓref مستظرف] *{OsT} sf.* **1.** Zarif olan; nükteli. **2.** Çevreleyen; kuşatan.

mustela, [Lat. mustela] *is. zool.* Gelincikgillerden pis kokulu, diğer hayvanların boyun damarını delerek kanım emen etçil hayvanların genel adı, *(mustela).*

mustelus, [Lat. mustelus] *is. zool.* Camgözgillerden öğütücü dişli bir tür köpek balığının cins adı, *(Mustelus).*

musteriyen, [Fr. Muostier *(Fransada bir köy)* > moustérien] *is.* Alt ve Orta Yontma Taş dönemlerinin, son buzullar arasının ikinci yarısında yaygın, iki yüzlülerle birlikte görülen yonga aletlerle ayırt edilen tarih öncesi endüstri evresine verilen ad: Moustier kültürü.

mustur[1], [? mustur] *{ağız} sf.* **1.** Suçlu olduğu halde suçunu gizlemeye çalışan; suçunu gizleyen. **2.** İçten pazarlıklı; kurnaz. **3.** Yemek seçen; kolay beğenmeyen; müşkülpesent. [DS]

mustur[2], [? mustur] *{ağız} is.* Surat; yüz. [DS]

musturluk, -ğu [mustur-luk] *{ağız} is.* Kurnazlık; açıkgözlük. ⊡ *{ağız}* **musturluk etmek,** *1. Bilmezlikten gelmek. 2. Kandırır biçimde konuşmak; ağız yapmak.* [DS]

musturnaz, [? mustur-naz] *{ağız} is.* Suçunu kapatmaya çalışma. [DS]

Musul, [Ar. musul *(yer adı)*] *is.* (Tamlayan olarak kullanıldığında, ilk hafi büyük yazılır) Musul'a ilişkin; Musul ile ilgili; Musul'a ait. ⊡ **Musul işi,** *Beyaz zemin üzerine dolgu yapmadan sap işi ile yapılan nakış.*

musul, [musul] *{ağız} is.* İçi oyulmuş kalm ağaç gövdesinden yapılma hayvan sulama teknesi; ahırlarda bulunan hayvan yemliği; küçük samanlık. [DS]

musur^{1}, [musur] *{ağız} is.* Su yalağı. [DS]
musur^{2}, [musur / musul] *{ağız} is.* → musul^{2}. [DS]
musurman, [Ar. müslümān] *{ağız} is.* Müslüman. [DS]
-muş, [-mış / -miş / -muş /-müş] *{eAT} çek. e. yap. e.* → -mış.
muş^{1}, [mış / moş / muş *(yans.)*] *ünl.* Burundan solumayı, bu biçimde sesler çıkararak uyumayı anlatan kök. [Zülfikar] *muş-la-mak, muş-ul muşul, muş-ul-tu, muş-kur-mak, muş-la-vık* ⊡ **muş muş,** *{OsT} Mışıl mışıl.*
muş^{2}, [Far. müş *(sıçan)*] *{eT} is.* Kedi. [DLT]
muş^{3}, [Far. mūş] *(mu:ş) {OsT} is. zool.* Sıçan; fare. ⊡ **mūş-gîr,** *{OsT} Çaylak, akbaba gibi fare ile beslenen hayvanlar.*|| **mūş-hār,** *{OsT} zool.* → mūş-gîr.|| **mūş-i deştî,** *{OsT} zool. 1. Tarla faresi. 2. Köstebek.*|| **mūş-i dü-pā,** *{OsT} zool. Kuzey Afrika'da yaşayan arka ayakları üzerinde sıçrayan bir tür fare.*|| **mūş-i hurmā,** *{OsT} zool. Kokarca.*|| **mūş-i kūr,** *{OsT} zool. Kör fare; köstebek.*|| **mūş-i perende,** *{OsT} zool. 1. Yarasa. 2. Sincap.*|| **mūş-i sultāniye,** *{OsT} zool. Sincaba benzer küçük bir fare.*
muş^{4}, [Far. dūş => muş ?] *{ağız} is.* Omuz. [DS]
muş^{5}, [muş] *{ağız} is.* **1.** Köşe. **2.** Yüz. **3.** Çene. [DS] ⊡ **muş etmek,** *Koklamak.*|| **muş eylemek,** *Öpmek.*
muş^{6}, [Fr. mouche] *is. dnz.* Gezinti için kullanılan küçük gemi.
muş^{7}, [? muş] *{ağız} is.* Manda. [DS]
muşabak, -ğı [Ar. şebeke > müşebbek => mūşābāk موشاباق] *(mu:şa:ba:k) is.* **1.** Tersi ve yüzü aynı kafes biçimli, verev iğne tekniği ile işlenen bir nakış türü. **2.** *{ağız}* Pencerenin açılan küçük parçası. [DS] **3.** *{ağız}* Kabuğu kolay kırılan ceviz. [DS] **4.** *{ağız}* Pencere; pencere kafesi; cumba. [DS]
muşabbak, -ğı [Ar. şebeke > müşebbek => mūşābāk موشاباق] *(mu:şa:bba:k) is.* → muşabak.
muşaf, [? muşaf] *{ağız} is.* Başa baş kalma; eşit olma; beraberlik. [DS]
muşah^{1}, [? muşah] *{ağız} sf.* Kuşkulu; söz götürür; belirsiz. [DS]
muşah^{2}, [? muşah] *{ağız} is.* Boncuk. [DS]
-muşam, [-mış-am / mişem / -muşam / müşem] *{eAT} çek. e.* → -mışam.
muşamak, [Ar. müşebbek => muşabak] *{ağız} is.* **1.** Ufak camsız pencere; ışık deliği. **2.** Duvarı oymak suretiyle yapılan kapaksız dolap. [DS]
muşamba, [Ar. muşemmaʿ مشمع] *is.* **1.** Bir tarafına kauçuk veya kurutucu bir yağ sürülerek kurutulan ve su geçirmez duruma getirilmiş kalın bez. **2.** *sf.* Bu bezden yapılmış olan. **3.** *is.* Su geçirmez yağmurluk. **4.** Yer döşemesi olarak kullanılan, üzeri keten yağı ve mantar tozuyla kaplanmış jüt bez; linolyum. ⊡ **muşamba gibi,** *(Elbise, çamaşır örtü vb. için) çok kirli.*
muşambalaşma, [muşamba-la-ş-ma] *is.* Muşambalaşmak eylemi veya durumu.
muşambalaşmak, [muşamba-la-ş-mak] *dönşl. f. [-ır]* **1.** Muşamba gibi olmak; muşambaya dönmek. **2.** Muşamba durumunu almak.
muşambalı, [muşamba-lı] *sf.* **1.** Muşambası olan. **2.** Muşamba giyinmiş olan. **3.** Muşamba ile kaplanmış bulunan.
muşambasız, [muşamba-sız] *sf.* Muşambası bulunmayan; muşamba sahibi olmayan.
muşamma, -a'ı [Ar. şemʿ > muşemmāʿ مشمع] *(muşamma:) {OsT} is.* **1.** Muşamba. **2.** *sf.* (Bez vb. için) üstü balmumu, yağlıboya, kauçuk vb. madde ile kaplanarak su geçirmez duruma getirilmiş olan. ⊡ **muşamma'-ı tıbbî,** *{OsT} tıp. Yakı.*|| **muşamma'-i ticārî,** *{OsT} Balya sarmakta kullanılan ziftli kalın bez.*
muşarabiye, [Ar. müşref *(balkon)* > müşrefiyye مشرفيه] *{OsT} is.* İçeriden dışarı görülebildiği halde dışarıdan içerisi görülmeyecek biçimde tornadan geçirilmiş çıtalardan örülmüş balkon veya pencere kafesi; müşrefiye.
muşata, [Ar. muşāṭa مشاطه] *(muşa:ta) {OsT} is.* Tararken dökülen saç veya sakal teli.
muşduluh, [muştu-luk / muşdu-luḫ] *{ağız} is.* Sevinçli haber; müjde. [DS]
muşek, [Far. mūş > mūşek موشك] *(mu:şek) {OsT} is.* Küçük fare; fare yavrusu. ⊡ **mūşek-perrān,** *{OsT} zool. Ön ve arka bacakları arasında bulunan kaslı bir zar yardımı ile çok uzun sıçrayabilen bir tür sincap.*
muşer, [Ar. müşer موشر] *(mu;şer) {OsT} is.* Bir tür eğri testere.
muşet, [Fr. mouchettes] *is.* Sığır ve atları burunlarından tutarak zaptetmeye yarayan yarım ay biçiminde, makasa benzer bir araç.
muşgul, [muşgul] *{ağız} sf.* Kendi halinde; yalnız. ⊡ **muşguluna bırakmak,** *{ağız} Kendi haline bırakmak.* [DS]
muşgut, -du [muşgut] *{ağız} is.* Meyvenin küçüğü. [DS]
muşi, [? muşi] *{ağız} is.* İnek tırnağı. [DS]
muşikâf, [Far. mū *(kıl)* + şikāf موشكاف] *(mu:şikâ:f) {OsT} sf.* **1.** Kılı kırk yaran; bir şeyi en ince ayrıntısına kadar araştıran. **2.** Çok ince ve iyi düşünen; titiz eleştirmen.
muşikâfan, [Far. mūşikāfān موشكافان] *(mu:şikâ:fa:n) {OsT} is.* Titiz araştırmacılar; kılı kırk yaranlar.
muşikâfane, [Far. mūşukāf > mūşikāfāne موشكافانه] *(mu:şikâ:fa:ne) {OsT} zf.* Kılı kırk yararcasına; iyice araştırarak.
muşikâfi, [Far. mūşikāf > mūşikāfī موشكافى] *(mu:şi-*

kâ:fi:) *{OsT}* *is.* İnceden inceye araştırma; kılı kırk yarma.

muşkuldak, [muş *(yans.)* > muş-kul-da-k] *{ağız}* *is.* Topaç. [DS]

muşkurmak, [muş *(yans.)* > muş-kur-mak] *{ağız}* *gçsz. f. [-ur]* İçini çeke çeke ağlamak. [DS]

muşlamak, [muş *(yans.)* > muş-(u)l-a-mak] *{ağız}* *gçsz. f. [r] [-l(u-yor]* Horlamak. [DS]

Muşlu, [Muş *(yer adı)* > muş-lu] *sf.* **1.** Memleketi Muş olan. **2.** *is.* İtfaiye görevini tulumbacıların üstlendiği dönemlerde, her biri dört kişiden oluşan iki takımlı tulumbacı sandığına verilen ad.

muşmak, -ğı [muş-mak] *{ağız}* *is.* Yumruk. [DS]

muşmak, -ğı [muş-mak] *{ağız}* *is.* Domuzun burnu. [DS]

muşmala, [Yun. mousmoulo] *{ağız}* *is.* Muşmula. [DS]

muşmar, [? muşmar] *{ağız}* *is.* Kanıt. [DS]

muşmula[1], [Yun. mousmoulo] *is. bot.* **1.** Gülgillerden, eğri büğrü gövdeli, basit ve çok parçalı yapraklarının üst yüzü koyu yeşil, alt yüzü beyazımsı, beyaz çiçekli, beş bölmeli etli meyvesi olan bir ağaççık, *(Mispilus germanica).* **2.** Bu ağacın meyvesi; döngel; beşbıyık. **3.** *argo.* İhtiyar; moruk. ⊡ **muşmula gibi,** *Yüzü buruşmuş, kırışmış olan.*|| **muşmula suratlı,** *Yüzünde kırışık ve buruşukluklar bulunan.*

muşmula[2], [? muşmula] *{ağız}* *is.* **1.** Sümüklü böcek. **2.** Salyangoz. [DS]

muşmuluk, -ğu [muşmul-uk] *{ağız}* *sf.* Obur. [DS]

muşt[1], [Ar. muşṭ مشط] *{OsT}* *is.* **1.** Tarak. **2.** *anat.* Kürek kemiği. ⊡ **muştü'l-kadem,** *{OsT}* *anat. Ayaktaki tarak kemiği.*|| **muştü'l-yed,** *{OsT}* *anat. Eldeki tarak kemikleri.*|| **muştü'r-râi,** *{OsT}* *bot. Çobantarağı.*

muşt[2], [Far. muşt مشت] *{OsT}* *is.* **1.** Yumruk; tokat. **2.** Avuç; bir avuç; apaz. **3.** Az insan topluluğu; küçük cemaat. ⊡ **muşt-i hāk,** *{OsT}* *1. Dünya; Yer. 2. İnsan topluluğu; insan kalabalığı. 3. Adam; insan.*|| **muşt-zen,** *{OsT}* *is. Yumruk vuran; yumrukçu; boksör.*

muşta[1], [Ar. müşte مشته] *{OsT}* *is.* **1.** Baş parmak dışındaki dört parmağa takılarak kullanılan sivri çıkıntıları bulunan dövüş aracı. **2.** Parmakları sivrilterek vurulan yumruk. **3.** Kılıç, bıçak, hançer gibi aletlerin kısa sapı; kabza. **4.** Yorgancıların, saraçların yaptıkları yastık, semer vb. eşyayı döverek yassıltmakta kullandıkları pirinçten yapılma bir tür el tokmağı.

muşta[2], [Ar. muşṭa مشطه] *{OsT}* *is.* Saç tarağı.

muşta[3], [? muşta] *{ağız}* *is.* **1.** Bağ, bahçe ve bostanlarda sebze ekmek için ayrılan küçük evlekler. **2.** Bostan evleklerine yapılan küçük duvar.[DS]

muştahlı, [Ar. müştāḳ => muştak-lı] *{ağız}* *sf.* Tutkun; bağımlı. ⊡ **muştahlısı olmak,** *{ağız}* *Tutkunu olmak; dadanmak.*[DS]

muştalama, [muşta-la-ma] *is.* Muştalamak işi.

muştalamak[1], [muşta-la-mak] *gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* **1.** Muşta ile vurmak. **2.** *{ağız}* Ezmek. [DS]

muştalamak[2], [muştu-la-mak ?] *{ağız}* *gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Zarar gelici söz söylemek. [DS]

muştalamak[3], [muşt-a-la-mak] *{ağız}* *gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Baştan atmak; satmak. [DS]

muştamba, [? muştamba] *{ağız}* *is.* Tarlaları su baskınından korumak için yapılan set. [DS]

muşti[1], [Ar. muşṭ > muşṭī مشطی] *(muşti:)* *{OsT}* *sf.* Tarak biçiminde olan; tarak gibi.

muşti[2], [Far. muşt > muştī مشتی] *(muşti:)* *{OsT}* *is.* Bir avuçluk şey; bir avucun alabildiği miktardaki şey.

muştiye, [Ar. muşṭī > muşṭiyye مشطیه] *is. bot.* Tarak otugiller, *(Dipsacees).*

muştu[1], [Far. müjde مژده => muştu مشتو] *{OsT}* *is.* Sevindiren haber; sava; müjde.

muştu[2], [? muştu] *{ağız}* *is.* Soba. [DS]

muştu[3], [Ar. muşta => muştu] *{ağız}* *is.* Ayakkabıcı aracı. [DS]

muştucu, [muştu-cu مشتجی / مشتوجی / موشتجی] *is.* **1.** Sevindirici haber getiren; müjdeci; savacı. **2.** *{ağız}* Girdiği evlere sevindirici haber getirdiğine inanılan, kahverengi bir kelebek. [DS] ⊡ **muştucu böcü,** *{ağız}* → muştucu (2). [DS]

muştuçı, [muştu-cu موشتجی] {eAT} *is.* Müjdeci. [DK]

muştulama, [muştu-la-ma] *is.* **1.** Muştulamak eylemi; sevindirici haber verme eylemi. **2.** *hrist.* Hz. Meryem'e bir meleğin gelerek Mesih'in anası olacağını bildirmesi.

muştulamak, [muştu-lā-mak مشتولامق / مشتلمق / موشتلمق] *{ağız}* *{eAT}* *gçl. f. [-r] [-l(u)-yor]* Sevindirici haber vermek; müjdelemek. [DK] [DS]

muştulanma, [muştu-la-n-ma] *is.* Muştulanmak eylemi veya durumu; müjdelenmek.

muştulanmak, [muştu-la-n-mak] *edil. f. [-ır]* Sevindirici bir haber verilmek; müjdelenmek.

muştulık, [muştu-lıḳ مشتلق] {eAT} *is.* Müjdelik; müjdeleyene verilen hediye. [KB]

muştulu, [muştu-lu] *{OsT}* *sf.* (Bir haber veya iş için) sevindirici durumu bildiren; muştu bildiren; muştusu bulunan; müjdeli.

muştuluk, -ğu [muştu-luk مشتلق / مشتلوق] *{eAT}* *is.* **1.** Müjde; muştu. **2.** Sevindirici bir haber getiren kişiye verilen armağan; müjdelik. *{ağız}* *(aynı)* [DS]. ⊡ **muştuluk eylemek,** *{eAT}* *Müjde vermek; tebşir etmek.*|| **muştuluk vermek,** *{eAT}* *Müjde vermek.*

muştzen, [Far. muşt > muşt-zen مشتزن] *{OsT} sf.* Yumruk vuran.

muşuk^{1}, -ğu [muş-uk] *{ağız} sf.* Yerinden kıpırdamak istemeyen; uyuşuk. [DS]

muşuk^{2}, -ğu [muş-uk] *{ağız} sf.* (Kişi için) basık, yayvan burunlu. [DS]

muşul, [muş *(yans.)* > muş-ul] *ünl.* Burundan solumayı, bu biçimde sesler çıkararak uyumayı anlatan yansımalı gövde. ☞ **muşul muşul,** *1. {ağız} (Uyku için) rahat ve sessiz; düzenli ve derin. 2. (Yemek vb. için) burundan soluklanma sesi çıkararak.* [DS]

muşulak, -ğı [muş *(yans.)* > muş-u-la-k] *{ağız} is.* Sürekli akan burnun çıkardığı ses. [DS]

muşulamak, [muş *(yans.)* > muş-u-la-mak / muş-ul-a-mak موشولاق] *gçsz. f. [-r] [-l(u)-yor]* **1.** *{ağız}* Homurdanmak. [DS] **2.** *{ağız}* Yorgunluk veya öfkeden derin ve kesik kesik solumak. [DS] **3.** *{eAT}* (Uyuyan kişi için) işitilecek şekilde soluk alıp vermek.

muşulavık, -ğı [muş *(yans.)* > muş-u-la-y-ık] *{ağız} sf.* **1.** Nefes alıp verirken ıslık sesi çıkaran. **2.** Horlayan. [DS]

muşuldak, -ğı [muş *(yans.)* > muş-ul-da-k] *{ağız} is.* Sürekli akan burnun çıkardığı ses. [DS]

muşuldamak, [muş *(yans.)* > muş-ul-da-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-d(u)-yor]* **1.** Hafif ses çıkararak uyumak. **2.** (Mandalar için) yem yerken burnundan solumak.[DS]

muşultu, [muş *(yans.)* > muş-ul-tu موشلدی / مشولتی] {eAT} *{ağız} is.* Mışıl mışıl uyuyanın nefes alışı; horultu. [DS]

muşut, [? muşut] *{ağız} is.* Bahçe ve tarlalara su dağıtan kimse. [DS]

Mut, [Kıpti d. mut *(ana)*] *is.* Eski Mısır tanrılarından Ammon'un karısı olarak tapınılan Mısır tanrıçası.

mut^{1}, [mut] *is.* Bütün istek ve özlemlerin yerine gelmiş olmasından dolayı duyulan aşırı ve sürekli sevinç; kıvanç; kut; saadet; mutluluk. ☞ **mut olmak,** *Sonunda her şeyi kabul etmek zorunda kalmak.*

mut^{3}, [mut مد / موت / موط] {eAT} *{ağız}is.* Elli şiniklik tahıl ölçeği. [DS]

mut^{4}, [Far. muft => mut] *{ağız} is.* Para vermeden, çalışmadan elde edilen, kazanılan şey. [DS]

mut^{5}, [mut] *{ağız} is.* Üzüm pekmezi. [DS]

mut^{6}, [mut] *{ağız} is.* Sıvıların dibine çöken tortu. [DS]

mut^{2}, [mut] *{ağız} is.* Pudra yerine kullanılan, çocukların pişiklerine kullanılan mersin yaprağı tozu. [DS]

mu'ta, [Ar. ʿatā *(bağışlama)* > iʿtā > muʿtā معطی] *(mu-ta:) {OsT} sf.* **1.** Verilmiş olan; verilen. **2.** *is. fel.* Veri; done. **3.** Boşanmış kadına kocası tarafından verilmesi zorunlu giyecek.

muta^{1}, [? muta] *{ağız} is.* Küfe. [DS]

muta^{2}, -a'ı [Ar. tavʿ > itāʿat > mutāʿ / mutāʿa مطاع / مطاعه] *{OsT} sf.* Sözü dinlenen; kendisine itaat olunan.

muta'ame, [Ar. muṭāʿame مطاعمه] *(muta:me) is.* Güvercinlerin öpüşmesi.

muta'assıb, [Ar. ʿaṣab >taʿaṣṣub >mutaʿaṣṣıb متعصب] *{OsT} sf.* → mutaassıp.

muta'assıbane, [Ar. mutaʿassıb > Far. –āne متعصبانه] *(mutaassıba:ne) {OsT} zf.* Mutaassıp birine yakışır biçimde; taassup gösterircesine; bağnazca.

muta'assıbîn, [Ar. mutaʿaṣṣıb >mutaʿaṣṣıbīn متعصبين] *(mutaassıbi:n) {OsT} is.* Bağnaz kimseler; bağnazlar.

mutaassıp, -bı [Ar. ʿaṣab > taʿaṣṣub > mutaʿaṣṣıb متعصب] *sf.* **1.** Kendi tarafını aşırı olarak tutan. **2.** (Kişi veya topluluk için) dinî inançlarına, geleneklere aşırı ölçüde bağlı olan; bunların dışındakilere düşman olan; bağnaz. **3.** Eskiye sıkı sıkıya bağlı olduğu için hiçbir yeniliği kabul etmeyen.

muta'attıl, [Ar. ʿaṭale > taʿaṭṭul > mutaʿaṭṭıl متعطل] *{OsT} sf.* İşsiz ve işlevsiz kalan; taattul eden.

muta'attır, [Ar. ʿıṭr > taʿaṭṭur > mutaʿaṭṭır / mutaʿaṭṭıra متعطر / متعطره] *{OsT} sf.* **1.** Güzel kokulu şeyler sürünen. **2.** Güzel kokan.

muta'azzım, [Ar. ʿaẓāmet > mutaʿaẓẓım متعظم] *{OsT} sf.* Büyüklük taslayan; kibirli; gururlu; azametli.

muta'azzımane, [Ar. mutaʿaẓẓım+Far. -āne متعظمانه] *{OsT} zf.* Kibirli bir tavırla; büyüklenerek; azametle.

muta'azzıv, [Ar. mutaʿażżıv متعضو] *{OsT} sf.* Organlaşmış; uzuv hâlini almış.

mutabakat, [Ar. ṭıbḳ > muṭābaḳat مطابقت] *(muta:-bakat) {OsT} is.* **1.** Birbiri ile uygunluk içinde bulunma durumu; uygunluk. **2.** Bir konuda, konuşma ve tartışmada ortak karara varma; uyuşma; anlaşma. **3.** *dbl.* Osmanlıca sıfat tamlamalarında, sıfat ile tamlananın nitelik (dişil / eril) ve nicelik (teklik / çokluk) bakımından uyuşması. **4.** *ed.* Bir bütün oluşturan parçalar arasında düşünce, anlam ve ahenk bakımından uygunluk. **5.** *isl. fel.* Konuyu teşkil eden varlıklar ile anlamın ihsan zihnindeki izleri demek olan düşünceye, bilgilere veya kavramlara uygun düşmesi; aklın olguya, olgunun yargıya uygunluğu. **6.** *biy.* Uyum. ☞ **mutabakat beyannamesi,** *1. Uygunluk bildirgesi. 2. Bütçe uygulamalarının, TBMM tarafından denetlenebilmesi için Sayıştayca hazırlanan gerekçeli cetvel.*|| **mutabakat mektubu,** *Bir bankada hesabı bulunan kimseye, banka tarafından belirli bir dönem so-*

nunda incelenip onaylanmak üzere gönderilen hesap işlemleri dökümü.

mutabasbıs, [Ar. başbaşa>mütebaşbış متبصبص] *{OsT} sf.* Dalkavuk; yaltaklanan; yaltakçı.

mutabassır, [Ar. başar > mütebaşşır مطبصر] *{OsT} sf.* Açıkgöz.

mutabbak, [Ar. ṭıbḳ > taṭbīḳ > muṭabbaḳ مطبق] *{OsT} sf.* **1.** Tatbik edilmiş; uygulanmış. **2.** Kapak gibi tabakalar halinde kapanmış, örtülmüş; katmanlı; kat kat.

mutabık, -ğı [Ar. ṭıbḳ > muṭābaḳat > muṭābıḳ مطابق] *(muta:bık) {OsT} sf.* **1.** Birbirine uymuş bulunan; aralarında anlaşmazlık olmayan. **2.** Uygun. ⊡ **mutabık kalmak,** *Anlaşmaya varmak; uyuşmak; anlaşmak.* || **mutabık olmak,** *Aralarında anlaşmazlık olmamak; tam uyuşmak; anlaşmış olmak; uygun olmak.*

mu'tad, [Ar. ʿadet > iʿtiyad > muʿtād / muʿtāde معتاد / معتاده] *(mu-ta:d) {OsT} sf.* → mutat.

mu'taden, [Ar. muʿtād > muʿtāden معتاداً] *(muta':den) {OsT} zf.* Alışıldığı gibi; her zamanki gibi.

mu'tadi, [Ar. muʿtād > muʿtādī / muʿtādiyye معتادى / معتاديه] *{OsT} sf.* Alışılmış; her zamanki.

mutaf[1], [Ar. ṭavāf > muṭāf / maṭāf مطاف] *(muta:f) {OsT} sf.* Etrafında dönülen; çevresinde dolaşılan; tavaf edilen.

mutaf[2], [Far. müy *(kıl)* + tāften *(bükmek)* > müy-tāb موتاب] *is.* **1.** Keçi kılından çul, yem torbası vb. şeyler dokuyan kimse. **2.** Keçi kılından dokunmuş her türlü eşya. **3.** *{ağız}* Kıldan dokunmuş bir tür yaygı. [DS]

mutafattın, [Ar. feṭānet > mutafaṭṭın متفطن] *{OsT} sf.* Hemen anlayıp farkına varan.

mutaffif, [Ar. muṭaffif مطفف] *{OsT} sf.* Eksik mal veren; aldatıcı.

mutaher, [Ar. ṭahāret > muṭāhere > muṭāher مطاهر] *(muta:her) {OsT} sf.* Temizlenmiş; paklanmış.

mutahere, [Ar. ṭahāret > muṭāhere مطاهره] *(muta:here) {OsT} is.* Temizlenme.

mutahhar, [Ar. ṭahāret > ṭathīr > muṭahhār / muṭahhāre / muṭahhāra مطهر /مطهره] *(mutahha:r) {OsT} sf.* **1.** Temizlenmiş; paklanmış. **2.** Kutsal; mübarek.

mutahhariyet, [Ar. muṭahhār > muṭahhāriyyet مطهريت] *(mutahha:riyet) {OsT} is.* Temizlik; paklık.

mutahhir, [Ar. ṭahāret > ṭaṭhīr >muṭahhir مطهر] *{OsT} sf.* Temizleyen; tathir eden.

mutahir, [Ar. ṭahāret > taṭhīr > muṭāhir مطاهر] *(muta:hir) {OsT} sf.* Temizleyici.

mu'tak, -kı [Ar. ʿıtḳ > muʿtaḳ / muʿtaḳa معتق / معتقه] *{OsT} sf.* Özgürlüğü eline verilmiş; kölelikten azat edilmiş; azatlı. ⊡ **mu'takü'l-ba'z,** *{OsT} Hürriyeti kısmen verilmiş olan köle.*

mutak, -ğı [? mutak] *{ağız} is.* Dişi manda. [DS]

mutalebat, [Ar. muṭālebe > muṭālebāt مطالبات] *(muta:leba:t) {OsT} is.* İstenilen şeyler; istekler; talepler.

mutalebe, [Ar. ṭaleb > muṭālebe مطالبه] *(muta:lebe) {OsT} is.* **1.** Hakkını isteme. **2.** Dava; iddia. **3.** *huk.* Talep.

mutali, -ii [Ar. ṭulūʿ > muṭāliʿ مطالع] *(muta:li:) {OsT} sf.* Ders çalışan; kitap okuyan.

mutali'în, [Ar. muṭāliʿ > muṭāliʿīn مطالعين] *(muta:li:n) {OsT} is.* Ders çalışanlar; kitap okuyanlar.

mutalla, [Ar. ṭılā > muṭallā مطلى] *(mutallâ:) {OsT} sf.* Eritilmiş altın ile yaldızlanmış; altın yaldızlı.

mutallaka, [Ar. ṭalāḳ > muṭallāḳa مطلقه] *(mutallâ:ka) {OsT} sf. huk.* (Kadın için) boşanmak suretiyle dul kalmış olan.

mutallakâri, [Ar. mutallā+Far. -kārī مطلا كارى] *(mutallâ:kâ:ri:) {OsT} sf.* Altın kaplamak eylemi; yaldızlama.

mutallik, [Ar. ṭalāḳ > muṭalliḳ مطلق] *{OsT} sf.* (Erkek için) karısını boşayan.

mutalsam, [Ar. ṭılsım > muṭalṣam مطلسم] *{OsT} sf.* **1.** Büyülü; tılsımlı. **2.** Büyülenmiş; tılsımlanmış.

mutalsım, [Ar. ṭılşım > muṭalşım مطلسم] *{OsT} sf.* Büyü yapan; tılsım yapan; büyücü; tılsımcı.

mut'am, [Ar. muṭʿam مطعم] *(mut-am) {OsT} sf.* Yiyeceği, içeceği bol olan.

mutammis, [Ar. muṭammis مطمث] *{OsT} is. tıp.* Kadınların ay halini düzenleyen ilaç.

mutant, [Fr. mutant] *{OsT} sf. biy.* **1.** (Tür için) değişinim devresinde bulunan. **2.** Değişinime uğramış birey.

mutantan, [Ar. ṭanṭana > muṭanṭan مطنطن] *{OsT} sf.* **1.** Gösterişli; tantanalı; şatafatlı. **2.** Parlak; süslü. **3.** Gürültülü patırtılı.

mutaraha, [Ar. ṭarḥ > muṭāraḥa مطارحه] *(muta:hara) {OsT} is.* Bir iş hakkında karşılıklı konuşma, görüşme; birbirine söz söyleme.

mutarahat, [Ar. muṭāraḥa >muṭāraḥat مطارحات] *(muta:raha:t) {OsT} is.* Konuşmalar; iş görüşmeleri.

mutarassıd, [Ar. raṣad >taraṣṣud>mutaraṣṣıd مترصد]

{OsT} *sf.* **1.** Dikkatle gözleyen; tarassut eden. **2.** Bekleyen; kollayan.

mutarassıdane, [Ar. mutaraṣṣıd > Far. -āne مترصدانه] *(mutarassıda:ne)* *{OsT}* *zf.* Bir gözetleyici gibi; gözetlercesine; gözlercesine.

mutarassıdîn, [Ar. mutaraṣṣıd > mutaraṣṣıdīn مترصدين] *(mutarassıdi:n)* *{OsT}* *is.* **1.** Gözetleyenler. **2.** Bekleyenler; kollayanlar.

mutaredat, [Ar. muṭārede > muṭāredāt مطاردات] *(muta:reda:t)* *{OsT}* *is.* Karşılıklı birbirine saldırmalar; karşılıklı saldırılar.

mutarede, [Ar. ṭard > muṭārede مطارده] *(muta:rede)* *{OsT}* *is.* Karşılıklı birbirine saldırma; karşılıklı saldırı.

mutarra, [Ar. ṭarāvet > muṭarrā مطرى] *(mutarra:)* *{OsT}* *sf.* **1.** Taze; taravetli. **2.** Güzel kokulu. **3.** Cilalı; parlak.

mutarraf, [Ar. muṭarraf مطرف] *{OsT}* *is.* Bir gazelin beyitleri arasına ölçü, kafiye ve anlamca uyacak üçer mısra ilave etme; taştir.

mutarrah, [Ar. ṭarḥ > muṭarraḥ مطرح] *{OsT}* *sf.* Çıkarılmış; eksiltilmiş; tarh edilmiş.

mutarraz, [Ar. ṭırāz > muṭarraz مطرز] *{OsT}* *sf.* Kenarları ipek veya sırma ile işlenmiş; süslü; işlemeli olan.

mutarred, [Ar. muṭarred مطرد] *{OsT}* *sf.* Cemaati usandıracak kadar okumayı uzatan imam.

mutarrız, [Ar. ṭırāz > muṭarrız مطرز] *{OsT}* *sf.* Elbiseye kenar süsü işleyen.

mutarrid, [Ar. muṭarrid مطرد] *{OsT}* *zf.* Aynı düzende; bir düziye; yeknesak.

mutarriden, [Ar. muṭarriden مطرداً] *{OsT}* *zf.* Bir düziye; aynı düzende; yeknesak; biteviye.

mutasabbır, [Ar. ṣabır > mütaṣabbır متصبر] *{OsT}* *sf.* Güçlüklere göğüs geren; sabreden; dayanan.

mutasabbi, [Ar. ṣabī > mütaṣabbī متصبى] *(mutasabbi:)* *{OsT}* *sf.* Çocuklaşan; çocukluk eden.

mutasabbir, [Ar. ṣabır > mütaṣabbır متصبر] *{OsT}* *sf.* → mutasabbır.

mutasabbiyane, [Ar. mütaṣabbī+Far. -y-āne متصبيانه] *(mutasabbiya:ne)* *{OsT}* *zf.* Çocuklara yakışır şekilde; çocukça.

mutasaddı, -ıı [Ar. ṣadᶜ > mutaṣaddıᶜ متصدع] *{OsT}* *sf.* **1.** Yarılan; çatlayan. **2.** Dağılan.

mutasaddık, -ğı [Ar. ṣadaḳa > mutaṣaddıḳ متصدق] *{OsT}* *sf.* **1.** Sadaka veren; tasadduk eden. **2.** Doğruluğu anlaşılan. ☞ **mutasaddıkun-aleyh,** *Kendisine sadaka verilen; sadaka alan.*

mutasaddıkîn, [Ar. mutaṣaddıḳ > mutaṣaddıḳīn متصدقين] *(mutasaddıkî:n k kalın söylenir)* *{OsT}* Sadaka verenler.

mutasaddır, [Ar. ṣadr > mutaṣaddır متصدر] *{OsT}* *sf.* **1.** Baş köşede oturan; başta oturan. **2.** Sadrazamlık mevkiinde oturan.

mutasaddırane, [Ar. mutaṣaddır + Far. -āne متصدرانه] *(mutasaddıra:ne)* *{OsT}* *zf.* Sadrazamlık makamında oturana yakışır biçimde.

mutasaddırîn, [Ar. mutaṣaddır > mutaṣaddırīn متصدرين] *(mutasaddıri:n)* *{OsT}* *is.* Sadrazamlık makamında oturanlar; sadrazamlar.

mutasaddi, [Ar. ṣadv > taṣaddī > mutaṣaddī متصدى] *(mutasaddi:)* *{OsT}* *sf.* **1.** Girişen; girişimde bulunan; teşebbüs eden. **2.** Başkasına saldıran.

mutasaffi, [Ar. ṣāf > mutaṣaffī متصفى] *(mutasaffi:)* *{OsT}* *sf.* Temizlenen; saflaşan; arınan.

mutasallib, [Ar. ṣulb > taṣallub > mutaṣallib متصلب] *{OsT}* *sf.* **1.** Sertleşmiş; katılaşmış. **2.** Dayanıklı; sağlam; metin. **3.** *mecaz.* Bildiğinden şaşmaz; inatçı; bildiğinde direnen. **4.** Dinî konularda gayret ve titizlik gösteren.

mutasallibane, [Ar. mutaṣallib + Far. -āne متصلبانه] *(mutasalliba:ne)* *{OsT}* *zf.* **1.** Gayretli ve metin olana yakışır biçimde. **2.** Sağlam ve kuvvetli olana yakışacak biçimde.

mutasallif, [Ar. ṣalef > mutaṣallif متصلف] *{OsT}* *sf.* **1.** Bilgiçliği aşırıya vardıran. **2.** Kibarlığı, inceliği aşırıya vardıran. **3.** *mecaz.* Şarlatan.

mutasallifane, [Ar. mutaṣallif + Far. -āne متصلفانه] *(mutasallifa:ne)* *{OsT}* *zf.* **1.** Bilgiçlik taslayana yakışır biçimde. **2.** Kibarlığı aşırıya kaçırır biçimde. **3.** *mecaz.* Şarlatanca.

mutasallifîn, [Ar. mutaṣallif > mutaṣallifīn متصلفين] *(mutasallifi:n)* *{OsT}* *is.* **1.** Bilgiçlik ve inceliği aşırı kaçıranlar. **2.** Şarlatanlar.

mutasanni, -i'ı [Ar. taṣanniᶜ > mutaṣanniᶜ متصنع] *{OsT}* *sf.* **1.** Süslü ve güzel görünmeye çalışan. **2.** Yapmacıklı.

mutasanni'ane, [Ar. mutaṣanniᶜ + Far. -āne متصنعانه] *(mutasannia:ne)* *{OsT}* *zf.* Süslü ve güzel görünmeye çalışarak; yapmacıklı olarak.

mutasanni'în, [Ar. mutaṣanniᶜ > mutaṣanniᶜīn متصنعين] *(mutasannii:n)* *{OsT}* *is.* Yapmacıklı olarak kendini güzel göstermeye çalışanlar.

mutasarrıf, [Ar. ṣarf > taṣarruf > mutaṣarrıf متصرف] *{OsT}* *sf.* **1.** Bir şeyi kullanma hakkını elinde bulunduran; kullanım hakkı kendinde olan. **2.** Bir şeyin

sahibi olan; bir şeyi veya yeri mülkiyetinde tutan. **3.** Bir işi dilediği gibi yöneten. **4.** *idare.* İmparatorluk döneminde (Tanzimat sonrası) sancak adı verilen il ile ilçe arası bir yönetim biriminin en yüksek yöneticisi.

mutasarrıfane, [Ar. mutaṣarrıf + Far. -āne متصرفانه] *(mutasarrıfa:ne)* *{OsT}* *zf.* **1.** Kullanma hakkını elinde bulundurarak. **2.** Sahip çıkarak; sahiplenerek.

mutasarrıfiyet, [Ar. mutaṣarrıf > mutaṣarrıfiyyet متصرفيت] *{OsT}* *is.* **1.** Kullanma hakkı. **2.** Mutasarrıflık.

mutasarrıflık, -ğı [mutasarrıf-lık] *is.* **1.** Mutasarrıfın görevi ve taşıdığı unvan. **2.** Mutasarrıf tarafından yönetilen ilçe ile il arası yönetim birimi; sancak.

mutasarrım, [Ar. taṣarrum >mutaṣarrım متصرم] *{OsT}* *sf.* **1.** Bir şeyin içinden geçen; bir engelle karşılaştığında yön değiştirmeksizin delip geçen. **2.** *mecaz.* Becerikli; eli işe yatkın; usta. **3.** Yiğit; kahraman.

mutasavver, [Ar. taṣvir > mutaṣavver متصور] *{OsT}* *sf.* **1.** Zihinde kurulmuş; tasarlanmış. **2.** İleride olması olanaklı; olabilir; muhtemel. **3.** Yapılması kararlaştırılmış olan; niyetlenilen.

mutasavvıf, [Ar. ṣūfi > taṣavvuf > mutaṣavvıf / mutaṣavvıfa متصوف / متصوفه] *{OsT}* *is.* *tasvf.* **1.** Tasavvuf inançlarını benimseyerek kendini Allah'a adamış kişi; ilahî hikmetle uğraşan, vardığı tasavvufî görgüleri yaymaya çalışan kimse; sofi; tasavvufçu. **2.** Kuramsal olarak ilahî sırları ve hikmeti çözmeye çalışan, uygulamada ise kendi kişisel benliğini yok ederek Allah'ın varlığında sonsuzluk kazanmayı amaçlayan ve bütün eylemlerini bu amaca yönelten kişi. **3.** Tasavvufun bilimsel ve kuramsal yanlarıyla uğraşan. **4.** *sf.* Herhangi bir tarikattan olan ve bu tarikatın hikmetiyle uğraşan; gizemci.

mutasavvıfane, [Ar. mutasavvıf + Far. -āne متصوفانه] *(mutasavvıfa:ne)* *{OsT}* *zf.* Mutasavvıflara yakışır biçimde; mutasavvıf gibi.

mutasavvıfe, [Ar. mutaṣavvıf > mutaṣavvıfe متصوفه] *{OsT}* *is.* **1.** Mutasavvıfın dişili. **2.** Kadın mutasavvıf.

mutasavvıfîn, [Ar. mutaṣavvıf > mutaṣavvıfīn متصوفين] *(mutasavvıfi:n)* *{OsT}* *is.* Mutasavvıflar; tasavvufçular.

mutasavvıt, [Ar. ṣavt > mutaṣavvıt متصوت] *{OsT}* *sf.* Ses çıkaran; ses veren; seslenen; tavassut eden.

mutasavvir, [Ar. ṣūret >taṣavvur >mutaṣavvir متصور] *{OsT}* *sf.* **1.** Zihinde kuran; tasarlayan; tasarımcı. **2.** Bir işi yapmaya karar veren, niyet eden. **3.** Resimleyen; tasvir eden.

mutasayyif, [Ar. ṣayf > mutaṣayyif متصيف] *{OsT}* *sf.* Yaz aylarını bir yerde geçiren; yaz mevsimini yazlıkta geçiren; sayfiyede kalan; tasayyuf eden.

mu'tasım, [Ar. ʿiṣmet > muʿtaṣım معتصم] *(mu-tasım)* *{OsT}* *sf.* **1.** Eliyle tutan; yapışan; tutunan; itisam eden. **2.** Günah işlemekten çekinen.

mutasyon, [Fr. mutation] *is.* *biy.* Doğada ve toplumda nitelikle ilgili değişmelerin yavaş yavaş değil de uygun ortamı bulduğu zaman birdenbire olması; değişinim.

mutasyonist, [Fr. mutationiste] *is.* Değişinim yanlısı olan; değişinimci.

mutasyonizm, [Fr. mutationisme] *is.* *biy.* **1.** Genlerin bazı özel durumlarının yitirilmesi, yeniden oluşması veya değişmesi yüzünden bir canlı varlıktaki soya çekimin aniden değişebileceğini ve bu değişmelerin türlerin oluşmasında ana yol olduğunu ileri süren kuram; değişinimcilik. **2.** *sosy.* Toplumdaki ve doğadaki değişimlerin değişinim biçiminde olduğunu savunan düşünce akımı.

mutat, -dı [Ar. ʿadet > iʿtiyad > muʿtād معتاد] *(mu:-ta:t)* *sf.* **1.** Her zaman olduğu için alışılmış durumda olan; alışılmış; her zaman olan. **2.** Alışkanlık; alışılmış olan şey.

mutatabbib, [Ar. ṭıbb > ṭabib > mutaṭabbib متطبب] *{OsT}* *sf.* **1.** (Hekim için) sahte; tabiblik taslayan. **2.** (Hekim için) öğrenim görmeden hekimliği pratik yoldan uygulayan; diplomasız.

mutatabık, -kı [Ar. ṭıbḳ > teṭābuḳ > mutaṭābıḳ متطابق] *{OsT}* *sf.* **1.** Uyan; uygun. **2.** (Evrak için) aslına uygun.

mutataffil, [Ar. mutaṭaffil متطفل] *{OsT}* *sf.* **1.** Parazit olan. **2.** Uyan; arkasından giden.

mutatahhir, [Ar. ṭaharet > mutaṭahhir متطهر] *{OsT}* *sf.* **1.** Temizlenmiş; yıkanmış olan. **2.** *mecaz.* Manevi yönden arınmış; günah ve kötülüklerden kendini temizlemiş olan.

mutata'im, [Ar. ṭaʿm > mutaṭaʿim متطعم] *(mutata-im)* *{OsT}* *sf.* Tadına bakan; tadan; tataum eden.

mutatarrib, [Ar. ṭarab > mutaṭarrib متطرب] *{OsT}* *sf.* Sevinçten doğan canlılıkla coşan; sevinmekten coşkunluk duyan; sevinen; şevke gelen.

mutatarribane, [Ar. mutaṭarrib + Far. -āne متطربانه] *(mutasarriba:ne)* *{OsT}* *zf.* Coşkunluk duyarcasına; coşkun bir halde; coşkunca.

mutatarribîn, [Ar. mutaṭarrib > mutaṭarribīn متطربين] *(mutatarribi:n)* *{OsT}* *is.* Coşkunluk duyanlar; şevke gelenler; coşup sıçrayanlar.

mutatarrif, [Ar. ṭaraf > mutaṭarrif متطرف] *{OsT}* *sf.* Bir yana çekilen; tatarruf eden.

mutatarrik, -kı [Ar. ṭāriḳ > mutaṭarriḳ متطرق] *{OsT}* *sf.* Yol bulan; geçen; tataruk eden.

mutatavil, [Ar. ṭūl *(uzunluk)* > mutaṭavil متطاول] *{OsT} sf.* **1.** Uzayan; uzanan. **2.** Uzatılmak suretiyle yükseltilen.

mutatavvı, -ı'ı [Ar. ṭavʿ >taṭavuʿ >mutaṭavvıʿ متطوع] *{OsT} sf.* → mutatavvi.

mutatavvı'a, [Ar. mutaṭavvıʿa متطوعه] *{OsT} is. huk.* Kendileri asker olmayıp yalnız Allah rızası için savaşa katılan halktan kişiler.

mutatavvık, -kı [Ar. ṭavḳ *(gerdanlık)* > muteṭavvıḳ متطوق] *{OsT} sf.* **1.** Boynuna gerdanlık, kolye vb. süs eşyası takınan. **2.** *mecaz.* Bir işin sorumluluğunu üstlenen.

mutatavvi, -i'ı [Ar. ṭavʿ > taṭavvuʿ > mutaṭavviʿ متطوع] *{OsT} sf.* **1.** Nafile ibadette bulunan; nafile namaz kılan. **2.** Zorunlu ve sorumlu olmadığı bir işi yapan. **3.** (Asker için) gönüllü.

mutatavvis, [Ar. mutaṭavvis متطوس] *{OsT} sf.* Tavus gibi renk renk süslenerek giyinen.

mutatayyib, [Ar. ṭīb > mutaṭayyib متطيب] *{OsT} sf.* **1.** Güzel koku sürünmüş olan. **2.** Hoşa giden; güzel; tatlı.

mutatayyir, [Ar. ṭayr > mutaṭayyir متطير] *{OsT} sf.* **1.** Kuşlara bakarak fal bakan; kuşların hareketlerinden kötü ve uğursuz sonuçlar çıkaran. **2.** Geleceği kötü ve uğursuz gören. **3.** Bir şeyden kendisine uğursuzluk geliyor sayan.

mutava'at, [Ar. ṭavʿ > muṭavaʿat مطاوعت] *(muta:-vaat) {OsT} is.* **1.** Boyun eğme; itaat etme; uyma. **2.** *dbl.* Dönüşlülük. **3.** *sf.* Dönüşlü. 🗗 **mutāavat eki,** *{OsT} dbl. Dönüşlülük eki.*|| **mutavāat fiili,** *{OsT} dbl. Dönüşlü fiil.*|| **mutāvaat zamiri,** *{OsT} dbl. Dönüşlü zamir; kendi.*

mutavassıl, [Ar. vaṣl >mutavaṣṣıl /mutavaṣṣıla متوصل / متوصله] *{OsT} sf.* **1.** Bir yere ulaşan; varan; erişen; kavuşan. **2.** İsteği gerçekleşen; isteğine kavuşan; emeline ulaşan. 🗗 **mutavassıli'l-allah,** *{OsT} Allah'a kavuşan.*

mutavassıt, [Ar. vasaṭ > mutavassıṭ / mutavassıṭa متوسط / متوسطه] *{OsT} sf.* **1.** İki taraf arasında aracılık eden; aracı. **2.** Orta halli olan. **3.** Ortalama; orta. **4.** *is. tic.* Toptancı, yarı toptancı, perakendeci gibi ticarette üretici ile tüketici arasında rol oynayan gerçek veya tüzel kişi; aracı. **5.** Ticarî bir işi sonuçlandırmak üzere araya giren, karışan kişi; simsar; komisyoncu temsilci; aracı. 🗗 **mutavassıtü'l-kame,** *{OsT} Orta boylu.*

mutavassıtîn, [Ar. mutavaṣṣıṭ>mutavaṣṣıṭīn متوسطين] *(mutavassıti:n) {OsT} is.* **1.** Aracılık edenler; aracılar. **2.** Orta hâlli kimseler.

mutavattın, [Ar. vaṭan > mutavaṭṭın / mutavaṭṭına متوطن / متوطنه] *{OsT} sf.* Bir yeri yerleşmek için seçenler; vatan edinenler; yurt tutanlar.

mutavazzıh, [Ar. vużuḥ > mutavażżıḥ متوضح] *{OsT} sf.* Açıklık getirilmiş olan; açıklanan; tavazzuh eden.

mutavele, [Ar. ṭūl > muṭāvele مطاوله] *(muta:vele) {OsT} is.* Bir işi bitirmeyerek sürüncemede bırakma; gereksiz yere uzatma.

mutavi, -i'ı [Ar. ṭavʿ > muṭāviʿ مطاوع] *(muta:vi:) {OsT} sf.* **1.** Boyun eğen; uyan; itaat eden; itaatli; uysal. **2.** *dbl.* (Fiil için) geçişsiz.

mutavvak, -kı [Ar. ṭavḳ > muṭavvaḳ / muṭavvaḳa مطوق / مطوقه] *{OsT} sf.* **1.** Boynunda zincir, halka vb. olan; halkalı; zincirli. **2.** Boynuna gerdanlık, kolye vb. takınmış olan.

mutavvaka, [Ar. muṭavvaḳ > muṭavvaḳa مطوقه] *{OsT} is.* **1.** Mutavvakın dişili. **2.** Boynunda halka şeklinde koyu tüyleri bulunan güvercin.

mutavvel, [Ar. taṭvil > muṭavvel / muṭavvele مطول / مطوله] *{OsT} sf.* **1.** Uzatılmış olan; uzun. **2.** Ayrıntılı olarak ele alınıp anlatılmış olan; genişletilmiş. **3.** *is. ed.* Divan edebiyatında, konuyu ayrıntılı olarak ele alıp anlatan esere verilen ad. **4.** Eskiden medreselerde okutulan söz sanatlarını açıklayan Arap edebiyatı ile ilgili bir kitap.

mutavvelat, [Ar. muṭavvel > muṭavvelāt مطولات] *(mutavvela:t) {OsT} is.* **1.** Uzatılmış şeyler. **2.** Ayrıntılı olarak anlatılmış yazılar; genişletilmiş eserler.

mutavvele, [Ar. muṭavel > muṭavvele مطوله] *{OsT} sf.* **1.** Mutavvelin dişili. **2.** Uzatılan; genişletilen; ayrıntılara yer veren.

mutavves, [Ar. muṭavves مطوس] *{OsT} sf.* Renkli; latif; güzel.

mutavvif, [Ar. ṭavaf > muṭavvif مطوف] *{OsT} sf.* Mekke'de hac sırasında hacılara hac ile ilgili uygulamalarda yardımcı olan, önderlik eden.

mu'tayat, [Ar. muʿṭā > muʿṭayāt معطيات] *(mu-ta:ya:t) {OsT} is.* Veriler; doneler.

mutayebat, [Ar. muṭāyebe>muṭāyebāt مطايبات] *(muta:yeba:t) {OsT} is.* Hoş, eğlendirici hikâye, fıkra vb. şeyler.

mutayebe, [Ar. ṭayb > muṭāyebe مطايبه] *(muta:yebe) {OsT} is.* Karşılıklı olarak birbirine şaka yapma; şakalaşma.

mutayyeb, [Ar. ṭayb > taṭyīb >muṭayyeb مطيب] *{OsT} sf.* **1.** Gönlü hoş edilmiş; sevindirilmiş olan. **2.** Güzel kokular sürünmüş olan.

mutayyeben, [Ar. muṭayyeb > muṭayyeben مطيباً] *(mutayye'ben) {OsT} zf.* **1.** Gönlü hoş edilerek; sevindirilerek. **2.** Güzel kokular sürünerek.

mutayyebîn, [Ar. muṭayyeb > muṭayyebīn مطيبين] *(mutayyebi:n) {OsT} is.* **1.** Gönlü hoş edilmişler. **2.** Güzel koku sürünmüşler.

mutayyebun, [Ar. muṭayyeb > muṭayyebün مطيبون] *(mutayyebu:n) {OsT} is.* → mutayyebîn.

mutazaccı, -ı'ı [Ar. mutażaccıᶜ متضجع] *{OsT} sf.* Üşengeç.

mutazaccir, [Ar. żucret > mutażaccir متضجر] *{OsT} sf.* İç sıkıntısına düşen; içi sıkılan; sıkıntılı olan; sıkılan.

mutazallil, [Ar. ẓıll > teẓallül > müteẓallil متظلل] *{OsT} sf.* **1.** Gölgede kalan; gölgede bulunan. **2.** *mecaz.* Korunan.

mutazallim, [Ar. ẓulm >taẓallūm >mutaẓallim متظلم] *{OsT} sf.* Uğradığı haksızlıklardan dolayı şikâyette bulunan; zulümden yakman, sızlanan.

mutazallimane, [Ar. mutaẓallim > Far. -āne متظلمانه] *(mutazallima:ne) {OsT} zf.* Uğradığı zulümden yakınanlara yakışır biçimde; sızlanırcasına; yakınarak.

mutazallimîn, [Ar. mutaẓallim > mutaẓallimīn متظلمين] *(mutazallimi:n) {OsT} is.* Uğradıkları haksızlıktan şikâyetçi olanlar.

mutazammın, [Ar. żımn > tażammun > mutażammın متضمن] *{OsT} sf.* **1.** İçine alan; kapsayan. **2.** *huk.* Kefil olan; üstüne alan. **3.** Sorumlu; kefil. ⊡ **mutazammın olmak,** *İçine almak; kapsamak.*

mutazanni, [Ar. ẓann > mutaẓannī متظني] *{OsT} sf.* Şüphe ve zan ile iş görün; şüpheci.

mutazannin, [Ar. ẓann > mutaẓannin متظنن] *{OsT} sf.* Şüphe ve zan ile iş görün; şüpheci.

mutazarrı, -ı'ı [Ar. żarāᶜat > tażarruᶜ > mutażarrıᶜ متضرع] *(mutazarrı:) {OsT} sf.* Yalvaran; rica eden; niyaz eden.

mutazarrı'ane, [Ar. mutażarrıᶜ + Far. -āne متضرعانه] *(mutazarrıa:ne) {OsT} zf.* Yalvarıp yakaranlara yakışır biçimde; yalvararak; niyaz ederek.

mutazarrıf, [Ar. ẓarf > mutaẓarrıf متظرف] *{OsT} sf.* → mutazarrif.

mutazarrı'în, [Ar. mutażarrıᶜ > mutażarrıᶜīn متضرعين] *(mutazarrı:i:n) {OsT} is.* Yalvarıp yakaranlar; niyaz edenler.

mutazarrır, [Ar. żarar > tażarrur > mutażarrır متضرر] *{OsT} sf.* Zarar görmüş olan; kayba uğramış olan.

mutazarrif, [Ar. ẓarāfet > mutaẓarrif متظرف] *{OsT} sf.* Yapmacık davranışlarla ince ve şık görünmeye çalışan; zarafet satan.

mutazarrifane, [Ar. mutaẓarrif + Far. -āne متظرفانه] *(mutazarrifa:ne) {OsT} zf.* İncelik, kibarlık taslayanlara yakışır biçimde.

mutazarrifîn, [Ar. mutaẓarrif > mutaẓarrifīn متظرفين] *(mutazarrıfi:n) {OsT} is.* Zarif olmadığı halde zariflik taslayanlar; kibar davranmaya çalışanlar.

mutazavvı, -ı'ı [Ar. tażavvuᶜ > mutażavvıᶜ متضوع] *{OsT} sf.* Güzel kokusu çevreyi saran; çevreye güzel kokusu yayılan.

mu'tazıb, [Ar. muᶜtażıb معتضب] *{OsT} sf.* Birbirine yardım edenler.

mutbik, kı [Ar. ṭıbḳ > iṭbāḳ > muṭbiḳ / muṭbiḳa مطبق / مطبقه] *(k kalın söylenir) {OsT} sf.* **1.** Bir şeyi örten; üstünü bürüyen. **2.** Devamlı; sürekli. **3.** Bütün; tam.

mutçuluk, -ğu [mut-çu-luk] *is.* En yüce iyilik olarak mutluluğu temel alan ahlak kuramı; istisadiye; evdemonizm.

mute'attıl, [Ar. ᶜaṭālet > taᶜaṭṭul > muteᶜaṭṭıl متعطل] *{OsT} sf.* İşsiz kalan; boşta gezen.

mu'teber, [Ar. iᶜtibār > muᶜteber / muᶜtebere معتبر / معتبره] *(mu-teber) {OsT} sf.* → muteber.

muteber, [Ar. iᶜtibār > muᶜteber / muᶜtebere معتبر / معتبره] *(mu:teber) sf.* **1.** Saygınlığı olan; itibarı olan; hatırı sayılan; saygın; sözü geçer. **2.** Güvenilir; inanılır; sağlam; makbul. **3.** Geçerliliği olan; kabul edilebilir; yürürlükte olan. ⊡ **muteber olmak,** *Yürürlükte olmak; geçerli olmak.*|| **muteber olmak üzere,** *Geçerli olmak üzere; yürürlüğe girmek üzere.*

mu'teberan, [Ar. muᶜteber + Far. -ān معتبران] *(muteberaːn) {OsT} is.* **1.** Bir ülke veya yerleşim biriminin, çevrenin, mesleğin saygı gören, kendilerine itibar edilen, sözü dinlenen kişileri; saygın kişiler. **2.** Güvenilir, hatırı sayılır kişiler.

mu'teberat, [Ar. muᶜteber >muᶜteberāt معتبرات] *(mu:tebera:t) {OsT} is.* Geçerli, itibarlı, makbul nesneler.

mu'teberiyet, [Ar. muᶜteber > muᶜteberiyyet معتبريت] *(mu:teberiyet) {OsT} is.* **1.** İtibar görme durumu; saygınlık. **2.** İnanılır, güvenilir olma durumu. **3.** Geçerli sayılma durumu; geçerlilik.

mu'tecir, [Ar. mū'tecir مؤتجر] *(mu:tecir) {OsT} is.* Sadaka veren.

mu'ted, -ddi [Ar. ᶜadd > taᶜdād > muᶜtedd معتد] *{OsT} sf.* Sayılmış; adetlendirilmiş. ⊡ **mu'teddünbih,** *{OsT} huk. Bir şeyin gerçek değerinde anlaş-*

mazlığa düşülecek derecede fazla takdir olunan değer.

mu'tedil, [Ar. ʿadl > iʿtidāl > muʿtedil / muʿtedile معتدله / معتدل] *(mu-tel) {OsT} sf.* → mutedil.

mutedil, [Ar. ʿadl > iʿtidāl > muʿtedil / muʿtedile معتدله / معتدل] *(mu:tedil) sf.* **1.** Düşünce, eylem vb.nde aşırıya kaçmayan; orta yolu tutan; ılımlı; itidalli. **2.** Ölçülü davranan; uysal. **3.** *coğ.* Çok sıcak veya çok soğuk olmayan; ılıman. **4.** *kim.* Turnusol kâğıdı gibi bir ayıraçta asit veya alkali tepkimesi vermeyen; nötr; yansız. **5.** *müz.* Irak Türkleri arasında yaygın olan ve çok sevilen bir tür güfteli musiki eseri. ⊡ **mu'tedil sür'at,** *{OsT} dnz. Görüş uzaklığının çok sınırlı olduğu zamanlarda kaptanın kendi ustalığına göre hızını ayarlaması.*

mu'tedilane, [Ar. muʿtedil + Far. -āne معتدلانه] *(mu-tedila:ne) {OsT} zf.* Aşırıya kaçmadan; ölçülü olarak; orta halde.

mutedillik, -ği [mutedil-lik] *is.* Mutedil olma durumu; ılımlılık.

mu'tekad, [Ar. ʿaḳd > iʿtiḳād > muʿteḳad معتقد] *(mu-tekat) {OsT} sf.* Kendisine inanılan; itikat edilen.

mu'tekadat, [Ar. muʿteḳād > muʿteḳadāt معتقدات] *(mu-tekada:t) {OsT} is.* Kendisine inanılan, iman edilen şeyler; itikat edilenler.

mu'tekal, -li [Ar. muʿteḳal معتقل] *(mu-tekal) {OsT} sf.* Bağlı; tutulmuş. ⊡ **mu'tekalü'l-lisān,** *huk. Eskiden konuşabildiği hâlde sonradan dili tutulan kimse.*

mu'tekıl, [Ar. muʿteḳıl معتقل] *(mu-tekıl) {OsT} sf.* **1.** Devenin dizini bükerek bağlayan. **2.** Güreşte sarmaya getirip yıkan. **3.** Sağmak için koyunun ayaklarını iki bacağı arasına çekip alan. **4.** Mızrağını paçası ile üzengi arasına sokup tutabilen binici.

mu'tekid, [Ar. ʿaḳd > iʿtiḳād > muʿteḳid معتقد] *(mu:-tekid) {OsT} is.* → mutekit.

mu'tekif, [Ar. ʿakf > iʿtikāf > muʿtekif معتكف] *(mu-tekif) {OsT} sf.* **1.** Bir ibadethaneye çekilerek vaktini ibadetle geçiren kimse. **2.** Ramazanda, ibadet etmek için mescitte bir köşeye çekilen.

mu'tekifîn, [Ar. muʿtekif > muʿtekifīn معتكفين] *(mu-tekifi:n) {OsT} is.* Zamanını bir ibadethanede ibadet ederek geçiren kişiler.

mu'tekis, [Ar. ʿaks >muʿtekis معتكس] *(mu-ekis) {OsT} sf.* Tersine çevrilmiş.

mutekit, [Ar. ʿaḳd >iʿtiḳād >muʿteḳid معتقد] *(mu:te-kid) {OsT} is.* **1.** Bir şeye inanan, bağlanan kişi. **2.** İnançlı kimse; dini bütün insan.

mu'tel, -lli [Ar. ʿillet > muʿtell / muʿtelle معتله / معتل] *(mu-tel) {OsT} sf.* **1.** Hasta; sakat; illetli. **2.** *dbl.* (Arapça kelimeler için) içinde elif, vav, ye gibi asli harf bulunan. ⊡ **mu'tellü'l-ayn,** *{OsT} Üçlü kökünde orta harfi illetli olan kelime.*|| **mu'tellü'l-fā,** *{OsT} Üçlü kökünde ilk harfi illetli olan kelime.*|| **mu'tellü'l-lām,** *{OsT} Üçlü kökünde son harfi illetli olan kelime.*

mutela, [Lat. mutela] *is. zool.* Oval ve kalın olan kavkısının iç yüzü pembemsi veya mor olan iki çenetli yumuşakça.

mu'temed, [Ar. ʿumde > iʿtimād > muʿtemed معتمد] *(mu-temed) {OsT} sf.* → mutemet. ⊡ **mu'temedün-aleyh,** *{OsT} Kendine güvenilen, itimat edilen kimse.*

mutemet, [Ar. ʿumde > iʿtimād > muʿtemed معتمد] *(mu:temet) sf.* **1.** Kendisine güven duyulan; güvenilir; itimat edilir. **2.** *is.* Devlet daireleri ve diğer kurumların para işlerine bakan ve o kurumun parasını ilgili yerlere dağıtmakla görevli kimse. **3.** İslam devletlerinde vezirlere verilen unvan.

mutemetlik, -ği [mutemet-lik] *(mu:temetlik) {OsT} is.* Mutemedin görevi.

mu'temil, [Ar. muʿtemil معتمل] *(mu-temil) {OsT} sf.* Zoru göze alarak bir işi tek başına yapmaya çalışan.

mu'temir, [Ar. ʿumre > muʿtemir معتمر] *(mu-temir) {OsT} sf.* **1.** Bir yeri ziyaret eden. **2.** Kâbe'yi hac mevsiminde veya bunun dışında tavaf eden.

mu'tena, [Ar. ʿināyet > iʿtinā > muʿtenā معتنى / معتنا] *(mu-tena:) {OsT} sf.* **1.** Özenle, dikkatle seçilmiş; dikkatle yapılmış. **2.** Önemli; seçkin.

mu'teni, [Ar. iʿtinā > muʿtenī معتنى] *(mu-tena:) {OsT} sf.* İtina eden.

mu'tenik, -kı [Ar. muʿteniḳ معتنق] *(mu-tenik) {OsT} sf.* Birinin boynuna sarılan.

muter, -rri [Ar. muʿterr معتر] *(mu-ter) {OsT} sf.* Çok yoksul olduğu halde dilenmeyen.

muteref, [Ar. ʿirfān > iʿtirāf > muʿteref معترف] *(mu-teref) {OsT} sf.* Gizlenmeyip söylenmiş; açıklanmış; itiraf olunmuş.

muterif, [Ar. ʿirfān>iʿtirāf >muʿterif معترف] *(mu:terif) {OsT} sf.* Kendi kusurlarını gizlemeyip açıklayan.

muteriz, [Ar. ʿarż > iʿtirāż > muʿteriż معترض] *(mu:te-riz) {OsT} sf.* **1.** Başkalarının görüş, düşünce ve sözlerine bahane bularak itiraz eden; karşı çıkan; muhalefet eden. **2.** *huk.* İtiraz eden. ⊡ **mu'terizün-fîh,** *{OsT} (Karar, hüküm vb. için) itiraz olunan.*

mu'teriza, [Ar. ʿarż > muʿteriża معترضه] *{OsT} is.* Ayraç; parantez.

mu'terize, [Ar. ʿarż > muʿteriża معترضه] *{OsT} is.*→ mu'teriza.

mu'terizîn, [Ar. muʿteriż > muʿterižīn معترضين] *(mu:-terizi:n) {OsT} is.* İtiraz edenler; karşı çıkanlar.

mu'tesif, [Ar. ʿasf > iʿtisāf > muʿtesīf معتسف] *(mu-tesi:f) {OsT} sf.* **1.** Doğruluktan ayrılıp haksızlığa yönelen; adalet ve insaftan ayrılıp kötülüğe yönelen. **2.** Zulüm yapan; zulmeden; zalim.

mu'teşi, [Ar. muʿteşī معتشى] *(mu-teşi:) {OsT} sf.* Akşam üzeri yola çıkan.

mu'tezi, [Ar. iʿtizā > muʿtezī معتزى] *(mu-tezi) {OsT} sf.* Bir yere veya bir şeye mensup olduğunu söyleyen, iddia eden.

mu'tezil, [Ar. ʿazl > iʿtizāl > muʿtezil / muʿtezile معتزله / معتزل] *(mu:tezil) {OsT} sf.* İçinde yaşadığı toplumdan kendini soyutlayarak bir kenara çekilen.

mu'tezile, [Ar. ʿazl > iʿtizāl > muʿtezile معتزله] *(mu-tezile) {OsT} is. isl. fel.* Kaderin varlığını inkâr ederek Allah'ın özü ile sıfatlarının ayrı şeyler olduğunu, sıfatların özden ayrı, bağımsız varlıklar olduğunu ileri süren, vahyi, cennet ve cehennemin varlığını kabul etmeyen kimselerin tabi oldukları akılcı felsefe.

mu'tezim, [Ar. ʿazm > muʿtezim معتزم] *(mu-tezim) {OsT} sf* **1.** Kendi yolunda giden. **2.** Bir işe hevesle başlayan. **3.** Sürekli; metin; sağlam.

mu'tezir, [Ar. ʿöẕr > iʿtiẕār > muʿteẕir معتذر] *{OsT} sf.* Özür dileyen.

mu'tezirane, [Ar. muʿteẕir + Far. -āne معتذرانه] *(mu-tezira:ne) {OsT} zf.* Özür dileyerek; özür dilercesine.

mutfak, -ğı [Ar. ṭabḫ > maṭbāḫ مطبخ] *is.* **1.** Otel, lokanta, ev vb. yerlerde yemeklerin pişirilip hazırlandığı bölüm. **2.** Yiyecek hazırlama sanatı. **3.** Hazırlanış ve damak tadı açısından ele alınan yemekler. ⊡ **mutfak dolabı,** *Mutfak araç gerecinin içine konulduğu dolap veya çekmece.*|| **mutfak havalandırması,** *Mutfaklardaki buhar, duman ve kokunun dışarı atılmasını sağlayan havalandırma düzeneği ve sistemi.*|| **mutfak havlusu,** *Mutfakta kullanılan havlu veya el bezi.*|| **mutfak merdiveni,** *Anadolu evlerinde mutfağı avluya bağlayan merdiven.*|| **mutfak takımı,** *Mutfakta yemek hazırlamak ve sunmak için kullanılan araç ve gereçlerin tümü.*

mutfi, [Ar. ıṭfā' > muṭfī مطفى] *(mutfi:) {OsT} sf.* Söndüren. ⊡ **mutfiyü'l-cemr,** *Kocakarı soğuklarının altıncı günü.*

muthef, [Ar. itḥāf > mutḥef متحف] *{OsT} sf.* **1.** İthaf olunan. **2.** Hediye edilen.

muthif, [Ar. itḥāf > mutḥif متحف] *{OsT} sf.* **1.** İthaf eden. **2.** Hediye veren.

muthuz, [? mutḫuz] *{ağız} is.* Sisli, bulanık, bungun hava. [DS]

mu'ti, [Ar. ʿaṭā > iʿṭā > muʿṭi معطى] *(mu-ti) {OsT} sf.* Veren.

muti, -ii [Ar. ṭāʿat > iṭāʿat > muṭiʿ / muṭī ʿa مطيع / مطيعه] *(muti:) {OsT} sf.* **1.** İtaat eden; boyun eğen; itaatli. **2.** Bağlı. **3.** Rahat.

mu'tik, -kı [Ar. ʿıtḳ > iʿtāḳ > muʿtiḳ معتق] *(mu-tik k kalın söylenir) {OsT} sf.* **1.** Bir kişiyi azat eden; serbest bırakan. **2.** *huk.* Köle veya cariyesini azat etmiş olan.

mutik, -ği [? mütik] *{ağız} is.* Fol. [DS]

mut'im, [Ar. taʿm > itʿām > mutʿim مطعم] *(mut-im) {OsT} sf.* Yemek yediren; doyuran; yedirici.

mutka, [Slav. mòtka] *{ağız} is.* **1.** Ekşi ayran. **2.** Ayran ve tereyağı yapmaya yarayan araç; yayık. [DS]

mutlak[1], [Ar. ıṭlāḳ > muṭlaḳ / muṭlaḳa مطلق / مطلقه] *{OsT} sf.* **1.** Serbest bırakılmış; salıverilmiş. **2.** Hiçbir kayıt ve şarta bağlı olmayan; her türlü denetimin dışında kalan; sınır tanımayan; salt; tek. **3.** Kendi başına var olan, hiçbir şeye bağlı olmayan; bağımsız. **4.** Tam; eksiksiz; kesin; mükemmel; kâmil. **5.** *kim.* (Madde için) çok saf. **6.** (İktidar için) sınır ve denetim tanımayan. **7.** *zf.* Kesin olarak; mutlaka; elbette; behemehal. **8.** *is. fel.* Gerçekte ve düşüncede hiçbir şeye ve zamana bağlı olmayan ve varlık nedenini kendinde taşıyan, bunun sonucu olarak kendi başına var olan sonsuz özlük; var olmak için başka bir varlığa ihtiyacı olmayan. ⊡ **mutlak çoğunluk,** *huk. Bir kurulda bulunan üyelerin sayısının yarısından bir fazlasının oyu ile sağlanan çoğunluk; salt çoğunluk.*|| **mutlak değer,** *mat. Bir sayının işareti dikkate alınmaksızın aldığı değer; salt değer.*|| **mutlak haklar,** *huk. Sahibine en geniş yetkiler sağlayan ve herkese karşı ileri sürülebilen haklar, salt haklar.*|| **mutlak hareket,** *fiz. Bir cismin, sabit karşılaştırma eksenlerine göre yapmış olduğu hareket; salt hareket.*|| **mutlak mera,** *Üzerinde kendiliğinden gelişen ve otlamaya elverişli bitki örtüsü bulunan otlak.*|| **mutlak nem,** *fiz. Bir metreküp hava içinde bulunan su buğusu miktarı; salt nem.*|| **mutlak sıcaklık,** *fiz. -273°C'yi sıfır olarak kabul eden sıcaklık; salt sıfır.*|| **mutlak sıfır,** *fiz. Salt sıcaklık derecesinde sıfır noktası; -273°C'ye denk gelen sıfır derece.*|| **mutlakü'l-inān,** *{OsT} Yuları salıverilmiş; başıboş.*

mutlak[2], [? mutlak] *{ağız} is.* Boyuna takılan yuvarlak muska. [DS]

mutlak[3], [Ar. maṭbaḥ => mutfak > mutlak] *{ağız} is.* Mutfak.

mutlaka, [Ar. muṭlaḳ > muṭlaḳa مطلقا] *(mu'tlaka)* *{OsT}* *zf.* **1.** Her durum ve koşulda; kaçınılmaz bir biçimde; ne olursa olsun. **2.** Kuşku götürmez bir biçimde; kesinlikle. ⊕ **mutlaka-i âmme,** *{OsT}* *man. Yalın önerme.*

mutlakan, [Ar. muṭlaḳa > muṭlaḳan مطلقاً] *(mutla'-kan)* *{OsT}* *zf.* → mutlaka.

mutlakçı, [mutlak-çı] *sf.* Saltçılık yanlısı olan; mutlakıyetçi.

mutlakçılık, [mutlak-çı-lık] *is.* **1.** Yöneticinin bütün hakları elinde bulundurduğu yönetim biçimi; mutlakıyet; saltçılık. **2.** Yasama, yürütme ve yargı yetkilerinin tek bir kişinin elinde toplandığı siyasi yönetim biçimi. **3.** İktidarın sınırsız ve paylaşımsız kullanılması durumu; mutlakıyet.

mutlakıyet, [Ar. muṭlaḳ > muṭlaḳıyyet مطلقيت] *{OsT}* *is.* **1.** Hükümdarın siyasi iktidarı kayıtsız ve şartsız olarak elinde bulundurduğu hükümet şekli; mutlakçılık; saltçılık. **2.** Yasama, yürütme ve yargı yetkilerinin tek bir kişinin elinde toplandığı siyasi yönetim biçimi. **3.** İktidarın sınırsız ve paylaşımsız kullanılması durumu. ⊕ **mutlakıyet-i idare,** *{OsT}* *Yönetimin tek kişinin elinde bulunduğu sistem.*

mutlalık, -ğı [mutla-lık] *{ağız}* *is.* Saçak. [DS]

mutlandırma, [mut-la-n-dır-ma] *is.* Mutlandırmak eylemi.

mutlandırmak, [mut-la-n-dır-mak] *gçl. f.* *[-ır]* Birinin mutlu olmasını sağlamak; mutluluk duymasını sağlamak; mutlu etmek; mutlulandırmak.

mutlanma, [mut-la-n-ma] *is.* Mutlanmak eylemi.

mutlanmak, [mut-la-n-mak] *dönşl. f.* *[-ır]* Mutlu olmak; mutluluk duymak; mutlulanmak.

mutlu, [mut-lu موطلى] *sf.* **1.** Yaşamında sürekli olarak mutluluk duyan; hoşnutluk içinde bulunan; mesut; bahtiyar; *{eAT}* *{OsT}* *(aynı).* **2.** Mutluluğu yansıtan; mutluluğu belli olan. **3.** Yaşadıklarından veya karşılaştıklarından dolayı hoşnutluk içinde bulunan; sevinçli; memnun. **4.** (Yer veya durum için) mutluluk veren ve uğurlu sayılan; içinde yaşayanların hayatından memnun olduğu; acı ve keder gibi olumsuzluklara yol açmayan. **5.** (Kişi için) son derece şanslı olduğu sanılan veya inanılan; şanslı; talihli. ⊕ **mutlu azınlık,** *Toplumda, çoğunluğa göre daha rahat ve huzur getiren hayat seviyesi yaşayan.*|| **mutlu etmek,** *Mutlu olmasını sağlamak; mesut etmek.*|| **mutlu olmak,** *Mutluluk içinde bulunmak; mutluluk duymak; mesut olmak.*|| **mutlu sava,** *{OsT}* *Sevinçli, iyi haber; müjde; beşaret.*|| **mutlu son,** *(Roman, film, tiyatro vb. için) kahramanın veya kahramanların mutlu olması ile biten son olay.*

mutluca, [mut-lu-ca] *{OsT}* *sf.* Mutlu olmaya yakın.

mutluk, -ğu [mut-luk] *{ağız}* *is.* Geniş yer. [DS]

mutlulandırma, [mut-lu-la-n-dır-ma] *is.* Mutlulandırmak eylemi veya durumu.

mutlulandırmak, [mut-lu-la-n-dır-mak] *gçl. f.* *[-ır]* Birinin mutlu olmasını sağlamak; mutluluk duymasını sağlamak; mutlu etmek; mutlandırmak.

mutlulanma, [mut-lu-la-n-ma] *is.* Mutlulanmak eylemi veya durumu.

mutlulanmak, [mut-lu-la-n-mak] *dönşl. f.* *[-ır]* Mutlu olmak; mutluluk duymak; mutlanmak.

mutluluk, -ğu [mut-lu-luk] *is.* **1.** Bütün özlemlere, isteklere eksiksiz ve sürekli olarak ulaşmış olmanın verdiği iç huzuru; bilinci dolduran tam bir doygunluk durumu; mutlak iç huzuru ve hoşnutluk durumu; kut; saadet; ongun. **2.** Anlık bir duruma bağlı olarak duyulan sevinç veya alınan zevk. ⊕ **mutluluğuna ermek,** *(Bir şey veya durumun) verdiği mutluluğu tatmak; hoşnut olmak.*|| **mutluluğunu tatmak,** *(Bir şeyin verdiği) hoşnutluğu veya zevki duymak; sevinmek; hoşnut olmak.*|| **mutluluk çubuğu,** *İktidarsız kimselere cinsel ilişki sağlamaları için takılan yapay organ.*|| **mutluluk vermek,** *Mutlu olmasını sağlamak; mutlu etmek.*

mutlum, [mut-lu-m] *{ağız}* *sf.* ve *is.* Kendisinden söz edilen saygın kişi; duayen; aksakal. [DS]

mutmain, [Ar. tam'an > itmi'nān > mutma'in مطمئن] *{OsT}* *sf.* İnanmış; gönlü kanmış; içi rahat; şüphesi olmayan; emin olan. ⊕ **mutmain olmak,** *İnanmak; gönlü kanmak; şüphesi kalmamak.*

mutrib, [Ar. ṭarab > muṭrib مطرب] *{OsT}* *sf.* **1.** Çalgı çalan; çalgıcı; sazende. **2.** Şarkı söyleyen; şarkıcı. **3.** *ed.* Divan şiirinde içki meclisine katılanlardan her biri. **4.** *müz.* Mevlevi ayinleri sırasında müzik yapan hanendeler, sazendelerin genel adı.

mutriban, [Ar. muṭrib > muṭribān مطربان] *(mutriba:n)* *{OsT}* *is.* Çalgı çalanlar; çalgıcılar.

mutsuz, [mut-suz] *sf.* Mutlu olmayan; bedbaht.

mutsuzlaşma, [mut-suz-la-ş-ma] *is.* Mutsuzlaşmak eylemi veya durumu.

mutsuzlaşmak, [mut-suz-la-ş-mak] *dönşl. f.* *[-ır]* Mutsuz duruma gelmek.

mutsuzluk, -ğu [mut-suz-luk] *is.* Mutsuz olma durumu; bedbahtlık.

muttali, -i'ı [Ar. ṭulū' > muṭṭali' مطلع] *{OsT}* *sf.* **1.** Haber almış; bilgi edinmiş; öğrenmiş. **2.** Bir işten haberi olan; haberli. ⊕ **muttali olmak,** *Bir durum veya olaydan haberi olmak; bilgi edinmiş olmak.*

muttarid, [Ar. ṭard >muṭṭarid/muṭṭaride مطرد / مطرده] *{OsT}* *sf.* Bidüziye giden; yeknesak; birörnek; monoton.

muttariden, [Ar. muṭṭarid > muṭṭariden مطرداً] *(mut-tari'den)* *{OsT}* *zf.* Bidüziye olarak; yeknesak biçimde; monoton olarak.

muttasıf, [Ar. vaṣf>muttaṣıf/muttaṣıfa متصف / متصفه] *{OsT} sf.* **1.** Nitelikli; vasıflı. **2.** Nitelenmiş.

muttasıl, [Ar. vaṣl > ittiṣāl > muttaṣıl / muttaṣıla متصل / متصله] *{OsT} zf.* **1.** Ara vermeyen; hiç durmaksızın süren; aralıksız; sürekli; sürekli olarak; devamlı olarak. **2.** *sf.* Aralık bırakmayacak biçimde yakın; yan yana olan; bitişik.

muttasıla, [Ar. muttaṣıl > muttaṣıla متصله] *{OsT} sf.* Art arda veya yan yana bulunan; bitişik duran.

muttasılan, [Ar. muttaṣıl > muttaṣılan متصلاً] *(muttası'lan) {OsT} zf.* **1.** Sürekli olarak; bir düziye. **2.** Bitişik olarak.

mutu, [Ar. muṭiʿ => mutu] *{ağız} sf.* Arkadaş canlısı; dost. [DS]

mutubuçuk, -ğu [mut-u + buçuk] *{ağız} zf.* Boşuna. [DS]

mutuğruna, [mut+uğ(u)r-u-n-a] *{ağız} zf.* Boşuna. [DS]

mutula, [? mutula] *{ağız} is.* Tavan kirişlerinin, duvarın üst kısmı ile tavan tahtalarının arasında oluşturduğu boşluk. [DS]

mutun, [? mutun] *{ağız} is.* **1.** Yoğurt. **2.** Yayık. [DS]

mutur[1], [? mutur] *{ağız} is.* Yunus balığı. [DS]

mutur[2], [Fr. moteur => mutur] *{ağız} is.* Motorlu kayık. [DS]

muturuf, [? muturuf] *{ağız} is.* Çingene. [DS]

mutuş, [? mutuş] *{ağız} is.* Ufak tefek erkek çocuk. [DS]

muuh, [? muuh] *{ağız} is.* **1.** Anlama; bilme. **2.** Bilgi. [DS]

muvacehat, [Ar. muvācehe > muvācehāt مواجهات] *(muva:ceha:t) {OsT} is.* Yüz yüze gelmeler.

muvacehe, [Ar. vech > muvācehe مواجهه] *(muva:cehe) {OsT} is.* **1.** Yüz yüze gelme; yüzleşme. **2.** Ön; karşı. **3.** *huk.* Yüzleşme.

muvacehesinde, [muvacehe-s-i-n-de] *(muva:cehesinde) {OsT} zf.* Karşısında.

muvaceheten, [Ar. muvācehe > muvāceheten مواجهةً] *(muva:cehe'ten) {OsT} zf.* Yüz yüze olarak.

muvada'a, [Ar. vedāʿ > muvādaʿa موادعه] *(muva:daa) {OsT} is.* **1.** Düşmanlığı bırakıp anlaşma, uzlaşma; barışma. **2.** Bırakma; terk etme.

muvafakat, -ti [Ar. vefḳ > muvāfaḳat موافقت] *(muva:fakat) {OsT} is.* **1.** Kabul etme; rıza gösterme; razı olma. **2.** Uygunluk; uygun gelme; uyma. **3.** Uygun bulma. **4.** Uzlaşma. **5.** *huk.* Bir idarî başvurma, işlem veya işin yapılabilmesi için yasanın öngördüğü kişi veya makam tarafından izin verilme durumu ve açıklanan kabul iradesi. **6.** *mat.* Uygunluk. ☞ **muvafakat etmek,** *1. Uygun bulmak; kabul etmek; onaylamak; peki demek; razı olmak. 2. İzin vermek; müsaade etmek. 3. Uymak.*|| **muvāfakat-i ef'al,** *{OsT} fel. Görevdeşlik.*|| **muvāfakat-i tarafeyn,** *{OsT} İki tarafın razı olması.*

muvafakatkârane, [Ar. muvāfaḳat + Far. -kār-āne موافقتكارانه] *(muva:fakatkâ:ra:ne) {OsT} zf.* Kabul edercesine; razı olur gibi; onaylarcasına.

muvafat, [Ar. muvāfāt موافات] *(muva:fa:t) {OsT} is.* Sözünün eri olma.

muvaffak, [Ar. vefḳ > tevfiḳ > muvaffaḳ موفق] *{OsT} sf.* **1.** (Kişi için) başarılı; başarmış; başaran; beceren. **2.** (Bir eser vb. için) başarılmış; başarılı. **3.** (Kişi için) Allah'ın yardımı ile işleri yolunda giden. ☞ **muvaffak etmek,** *Birini başarılı kılmak.*|| **muvaffak eylemek,** *Birini başarılı kılmak.*|| **muvaffak olmak,** *1. Başarmak; başarılı olmak. 2. Allah'ın yardımına ulaşmak; işi yolunda gitmek.*

muvaffakıyat, [Ar. muvaffakıyyet > muvaffaḳıyyāt موفقيات] *(muvaffakıya:t) {OsT} is.* Başarılar; muvaffakiyetler.

muvaffakıyet, [Ar. muvaffaḳ>muvaffaḳıyyet موفقيت] *{OsT} is.* → muvaffakiyet.

muvaffakıyetli, [muvaffakıyet-li] *{OsT} sf.* → muvaffakiyetli.

muvaffakıyetsiz, [muvaffakıyet-siz] *{OsT} sf.* → muvaffakiyetsiz

muvaffakıyetsizlik, -ği [muvaffakıyet-siz-lik] *is.* → muvaffakiyetsizlik.

muvaffakiyet, [Ar. muvaffaḳ>muvaffaḳıyyet موفقيت] *(k kalın söylenir) {OsT} is.* **1.** Başarı; başarma; başarılı olma. **2.** Ele geçirme; elde etme. **3.** Allah'ın yardımı ile yapma, başarma.

muvaffakiyetli, [muvaffakıyet-li] *(k kalın söylenir) sf.* Başarılı.

muvaffakiyetsiz, [muvaffakıyet-siz] *(k kalın söylenir) sf.* **1.** Başarısız; başaramamış. **2.** Başarılamamış.

muvaffakiyetsizlik, -ği [muvaffakıyet-siz-lik] *(k kalın söylenir) is.* Başarısızlık.

muvaffık, [Ar. vefḳ > tevfiḳ > muvaffıḳ موفق] *{OsT} sf.* Başarı kazandıran; mutlak başarılı olan; mutlak başaran; Allah.

muvafık, -ğı [Ar. vefḳ > muvāfaḳat > muvāfıḳ موافق] *(muva:fık) {OsT} sf.* **1.** Yerinde olan; uygun olan; münasip olan. **2.** Aynı yanda olan; karşıt olmayan; hemfikir olan. **3.** *is.* Yandaş olanlardan her biri. ☞ **muvafık bulmak,** *Uygun görmek; uygun bulmak; yerinde bulmak.*|| **muvafık düşmek,** *Uygun olmak; denk gelmek.*|| **muvafık gelmek,** *Akla yatkın ve uygun görünmek; uygun bulunmak; elverişli görünmek.*|| **muvafık görmek,** *Uygun bulmak.*|| **muvafık olmak,** *Uygun olmak; elverişli olmak.*|| **muvafık rey,** *{OsT} Kabul oyu; olumlu oy; müspet oy.*||

muvafık rüzgâr, *{OsT} dnz. Geminin gidiş yönüne doğru veya ona yakın bir yöne esen rüzgâr.*

muvahat, [Ar. uḫuvvet > muvāhāt مواخات] *(muha:va:t) {OsT} is.* Bir kimseyi kardeşliğe kabul etme; kardeş edinme.

muvahebe, [Ar. muvāhebe مواهبه] *(muva:hebe) {OsT} is.* Çok bağışlama.

muvahhad, [Ar. vaḥdet > tevḥid > muvaḥḥad / muvaḥḥade موحد / موحده] *{OsT} sf.* **1.** Bir tek duruma getirilmiş; birleştirilmiş olan. **2.** *dbl.* (Arap alfabesinde harf için) tek noktalı.

muvahhid, [Ar. vaḥdet > tevḥid > muvaḥḥid / muvaḥḥide موحد / موحده] *{OsT} sf.* Allah'ın birliğine inanan.

muvahhidan, [Ar. muvaḥḥid + Far. -ān موحدان] *(muvahhida:n) {OsT} is.* Allah'ın birliğine inananlar.

muvahhidane, [Ar. muvaḥḥid + Far. -āne موحدانه] *(muvahhida:ne) {OsT} zf.* Allah'ın birliğine inanan kimseye yakışır biçimde.

muvahhidîn, [Ar. muvaḥḥid > muvaḥḥidīn موحدين] *(muvahhidi:n) {OsT} is.* Allah'ın birliğine inananlar.

muvahhiş, [Ar. vaḥşet > tevḥīş > muvaḥḥiş / muvaḥḥişe موحش / موحشه] *{OsT} sf.* Korkuya düşüren; korkutan; dehşete düşüren; ürküten; korkunç; dehşetli.

muvaka'a, [Ar. muvāḳaa مواقعه] *(muva:kaa) {OsT} is.* Cinsel ilişkide bulunma; mücamaa.

muvakebe, [Ar. muvākebe مواكبه] *(muva:kebe) {OsT} is.* Bir işte gayret ve sebat gösterme.

muvakere, [Ar. muvākere مواكره] *(muva:kere) {OsT} is.* Tarlanın ürününden bir kısmını almak şartıyla birlikte ekme.

muvakkar, [Ar. veḳār > muvaḳḳar موقر] *{OsT} sf.* **1.** Kendisine saygı gösterilmiş; ağırlanmış. **2.** Ağırbaşlı; vakarlı.

muvakkaren, [Ar. muvaḳḳar > muvaḳḳaren موقرًا] *(muakka'ren) {OsT} zf.* **1.** Saygı gösterilerek; ağırlanılarak. **2.** Ağırbaşlılıkla; vakarla.

muvakkat, -ti [Ar. vaḳt > muvaḳḳat موقت / موقته] *{OsT} sf.* **1.** Belirli bir zaman süren; sürekli olmayan; geçici. **2.** Eğreti. ⊡ **muvakkat bütçe,** *Geçici bütçe.*|| **muvakkat tamir,** *dnz. Geminin seferini aksatmayacak şekilde uğradığı ilk limanda yapılan geçici onarım.*|| **muvakkat teminat,** *{OsT} Geçici teminat.*

muvakkate, [Ar. muvaḳḳat > muvaḳḳete موقته] *{OsT} is.* **1.** Muvakkatin dişili. **2.** Geçici; sabit olmayan; kalıcı olmayan.

muvakkaten, [Ar. muvaḳḳat > muvaḳḳaten موقتًا] *(muvakka'ten) {OsT} zf.* Geçici olarak; kısa bir süre için.

muvakkıf, [Ar. vaḳf > muvaḳḳıf موقف] *{OsT} is.* ve *sf.* Durduran; alıkoyan.

muvakki, -i'ı [Ar. vuḳūʿ > muvaḳḳiʿ موقع] *(muvakki: k'ler kalın söylenir) {OsT} is.* Fermanlara tuğra çeken kimse.

muvakkir, [Ar. veḳār > muvaḳḳir موقر] *(k kalın söylenir) {OsT} sf.* Ağırlayan; saygı gösteren.

muvakkit, [Ar. vaḳt > tevḳit > muvaḳḳıt موقت] *(k'ler kalın söylenir) {OsT} is.* **1.** Güneşe bakarak vakitleri, özellikle namaz vakitlerini belirleyen kimse. **2.** Zamanı tam olarak bildiren saat; kronometre.

muvakkithane, [Ar. muvaḳḳıt + Far. -ḫāne موقتخانه] *(muvakkitha:ne, k'ler kalın söylenir) {OsT} is.* **1.** Zamanı belirlemek için gerekli araç ve gereçlerin bulunduğu yer veya bina. **2.** Genellikle büyük camilerin yanında bulunan muvakkit odası.

muval, [Ar. muġall => muval] *{ağız} is.* Taze sebze. [DS]

muvalat, [Ar. velliy > muvālāt موالات] *(muva:lâ:t) {OsT} is.* **1.** Dostça davranış; dostluk. **2.** Karşılıklı yardım; yardımlaşma; birbirini koruma.

muvalmak, [muval-mak] *{ağız} gçsz. f. [-ır]* Bayılır gibi olmak; baygınlık geçirmek. [DS]

muvaneset, [Ar. üns > muvāneset موانست] *(muva:neset) {OsT} is.* **1.** Birbirine alışıp birlikte dostça yaşama. **2.** (Hayvanlar için) evcilleşip insana alışma.

muvanis, [Ar. muvānese > muvānis موانس] *(muva:nis) {OsT} sf.* **1.** Birine alışıp birlikte ve dostça yaşayan. **2.** (Hayvanlar için) evcilleşip insana alışan; evcilleşmiş; insandan kaçmayan.

muvanni, [? muvanni] *{ağız} sf.* (Kız için) iyi yetişmemiş, terbiyesiz kız. [DS]

muvarat, [Ar. muvārāt موارات] *(muva:ra:t) {OsT} is.* Bir şeyi örtüp gizleme.

muvaredat, [Ar. muvārede > muvāredāt مواردات] *(muva:reda:t) {OsT} is.* **1.** Bir ülkeden diğerine gelen. **2.** Düşünce; ilham; tasarı.

muvarede, [Ar. vürūd > muvārede موارده] *(muva:rede) {OsT} is.* **1.** Bir yere gidip gelme. **2.** *ed.* İki şair veya yazarın bir duyguyu birbirinden habersiz aynı şekilde söylemeleri; çok benzer beyitler söyleme.

muvarese, [Ar. mīrāṣ > muvāreṣe موارثه] *(muva:rese) {OsT} is.* Birbirinden miras yeme.

muvasaka, [Ar. muvāsaḳa مواسقه] *(muva:saka) {OsT} is.* Birbirine söz verip anlaşma; antlaşma.

muvasala, [Ar. vüṣūl > muvāṣala مواصلة] *(muva:sala) {OsT} is.* Ulaşım. ⊟ **muvasala hatları,** *{OsT} Ulaşım yolları.*

muvasalat, [Ar. muvāṣala > muvāṣalāt مواصلات] *(muva:sala:t) {OsT} is.* Varma; varış; ulaşma; ulaşım. ⊟ **muvāsalāt etmek,** *{OsT} Ulaşmak; varmak.*

muvasat, [Ar. vesy > muvāsāt مواسات] *(muva:sa:t) {OsT} is.* **1.** Yardım; iyilik etme; dostluk gösterme. **2.** Devlet hizmetindeyken ölen bir kimsenin ailesine aylık bağlama.

muvasebe [Ar. vüṡüb > muvāṡebe مواثبه] *(müva:sebe) {OsT} is.* Birbirinin üstüne sıçrama; atılma; atlama.

muvassa, [Ar. veṣāyet > muvaṣṣā موصى] *(muvassa:) {OsT} sf.* Tavsiye olunan.

muvassi, [Ar. veṣāyet > muvaṣṣī موصى] *(muvassi:) {OsT} sf.* **1.** Tavsiye eden; öneren. **2.** *is. huk.* Doğrudan katılmadığı halde bir hizmet veya malın tercih edilmesinde etkili olan kimse.

muvassile, [Ar. muvaṣṣile موصله] *{OsT} is.* Müderrislikte ikinci yüksek derece; musile.

muvaşşah, [Ar. tevşīḥ > muvaşşaḥ موشح] *{OsT} sf.* → muveşşah.

muvaşşahan, [Ar. muvaşşaḥ > muvaşşaḥan موشحاً] *(muvaşşa'han) {OsT} zf.* → muveşşahan.

muvat, [Ar. mevt > muvāt موات] *{OsT} is.* Ölüm.

muvatat, [Ar. muvāṭāt مواطات] *(muva:ta:t) {OsT} is.* Uygun bulma; uygunluk; uyuşma.

muvayese, [Ar. ye's > muvāyese موايسه] *(muva:yese) {OsT} is.* Kedere düşürme; yeise kaptırma.

muvaza'a, [Ar. vaż' > muvāża'a مواضعه] *(muva:zaa) {OsT} is.* **1.** Danışıklı iş; danışıklılık. **2.** Bir konuda bahse girme. **3.** *huk.* Tarafların, üçüncü kişileri aldatmak amacıyla kendi gerçek iradelerine uymayan ve aralarında bir hüküm ve sonuç doğurmayan bir görünüş yaratmaları.

muvazaalı, [muvazaa-lı] *(muva:zaalı) sf.* **1.** Danışıklı; gizli anlaşmalı. **2.** Taklit edilmiş; sahte; asılsız

muvaza'aten, [Ar. muvāża'a > muvāża'aten مواضعةً] *(muva:zaa'ten) {OsT} zf.* **1.** Danışıklı olarak; gizlice anlaşarak. **2.** Sahte olarak; asılsız olarak.

muvazabet, [Ar. vuẓūb > muvāẓabet مواظبت] *(muva:zabet) {OsT} is.* Bir işi üzerine alarak sürekli çalışma; bir işin üstüne düşme.

muvazat, [Ar. vezy > muvāzāt موازات] *(muva:za:t) {OsT} is.* **1.** Koşutluk; paralellik; paralel olma. **2.** Dayanma; direnme; mukavemet etme. **3.** *mat.* Paralellik; koşutluk.

muvazatiye, [Ar. muvāzāt > muvāzātiyye موازاتيه] *(muva:za:tiye) {OsT} is. fel.* Kişide ruhsal olaylarla bedensel olaylar arasında koşutluk bulunduğunu ileri süren öğreti; koşutçuluk; paralelcilik.

muvazene, [Ar. vezn > muvāzene / muvāzenet موازنه / موازنت] *(muva:zene) {OsT} is.* **1.** Denge. **2.** İki şeyin ölçü ve sayı bakımından birbirine denk olması; denklik. **3.** Ölçü; kıyas. **4.** *tic.* Gelir ve giderlerin denk olması. **5.** *fiz.* Bir cismin dikey vaziyette, devrilmeden, kararlı olarak durması; hareketin devamlılığını sağlayan kuvvetler bağdaşması; denge. ⊟ **muvazene defteri,** *Bütçe.*|| **muvāzene-i düveliye,** *{OsT} Uluslar arası denge.*|| **muvāzene-i māliye,** *{OsT} Devlet gelir ve giderlerinin denk olması durumu.*|| **muvāzene-i umūmiye,** *{OsT} Katma bütçeler dışında bakanlıklar bütçesinin tümü.*

muvazeneli, [muvazene-li] *(muva:zeneli) sf.* **1.** Dengeli. **2.** *mecaz.* (Kişi için) davranışları yerinde olan; ölçülü.

muvazenesiz, [muvazene-siz] *(muva:zenesiz) sf.* **1.** Ölçüsüz; dengesiz. **2.** *mecaz.* (Kişi için) Davranışları birbirini tutmayan, yerinde davranamayan; aklî yetilerinde dengesizlik bulunan.

muvazenesizlik, -ği [muvazene-siz-lik] *(muva:zenesizlik) is.* **1.** Dengesizlik; dengesiz olma durumu. **2.** *mecaz.* Ekonomik veya sosyal kriz. **3.** *mecaz.* Aklî dengesizlik.

muvazenet, [Ar. vezn > muvāzene / muvāzenet موازنه / موازنت] *(muva:zenet) {OsT} is.* → muvazene. ⊟ **muvāzenet-i dāime,** *{OsT} fiz. Bir cismi boşlukta tutan eksenin, o cismin ağırlık merkezinde dönmesiyle meydana gelen denge durumu.*|| **muvāzenet-i gayr-i mütehavvile,** *{OsT} fiz. Bozulmaz denge.*|| **muvāzenet-i māyiāt,** *{OsT} fiz. Sıvıların dengesini ve bunların bulunduğu kaplar üstündeki basınçlarını konu edinen fizik kolu; hidrostatik.*|| **muvāzenet-i miyāh,** *{OsT} fiz. Sıvıların dengesini ve bunların bulunduğu kaplar üstündeki basınçlarını konu edinen fizik kolu; hidrostatik.*|| **muvāzenet-i müstakır,** *{OsT} fiz. Kararlı denge.*|| **muvāzenet-i mütehavvile,** *{OsT} fiz. Bir cismi boşlukta tutan eksenin, o cismin ağırlık merkezinin dışında dönmesiyle meydana gelen denge; kararsız denge.*

muvazıb, [Ar. vuẓūb > muvāẓabe > muvāẓıb مواظب] *(muva:zıb) {OsT} sf.* Bir işle aralıksız olarak uğraşan.

muvazi, [Ar. vezy > *(karşı karşıya olma)* > muvāzāt > muvāzī / muvāzīye موازى / موازيه] *(muva:zi:) {OsT} sf.* **1.** Biri diğerinin karşısında olarak birbirlerine yaklaşıp uzaklaşmadan uzayıp giden; bir hizada ve karşı karşıya olan. **2.** *mat.* Paralel; koşut.

muvazin, [Ar. vezn > muvāzin / muvāzine موازن / موازنه] *(muva:zin) {OsT} sf.* **1.** Ağırlıkça eşit; ölçü bakımından denk olan. **2.** Denk; uygun.

muvazza, -a'ı [Ar. muvażżaʿ موضع] *{OsT} sf.* (Kişi için) itibarsız; saygınlığı olmayan.

muvazzaf, [Ar. vażife > muvażżaf / muvażżafa موظف / موظفه] *{OsT} sf.* **1.** Bir görev veya hizmetle yükümlü olan. **2.** Geçimi devletçe karşılanmak üzere atanmış; aylıklı; maaşlı. **3.** *is. as.* Silahlı kuvvetlerde çalışan meslekten subay, astsubay ve askerlik görevini yapan elerin tümü. ⊡ **muvazzaf hizmet,** *as. Askerlik çağına girince erkeklerin yapmak zorunda oldukları askerlik hizmeti.*|| **muvazzaf ordu,** *Barış zamanında silah altında hazır bulunan kara, deniz ve hava kuvvetlerinin tümü.*|| **muvazzaf subay,** *Mesleği askerlik olan subay.*

muvazzafen, [Ar. muvażżaf > muvażżafen موظفاً] *(muvazza'fen) {OsT} zf.* Yükümlü ve görevli olarak.

muvazzafîn, [Ar. muvażżaf > muvażżafīn موظفين] *(muvazzafi:n) {OsT} zf.* Yükümlü ve görevli olanlar.

muvazzaflık, -ğı [muvazzaf-lık] *is.* Yükümlü ve görevli olma durumu.

muvazzah, [Ar. vużūḥ > tavżiḥ > muvażżaḥ / muvażżaha موضح / موضحه] *{OsT} sf.* Açıklık kazanmış; ayrıntılı olarak anlatılmış; açıklanmış; açık.

muvazzahan, [Ar. muvażżaḥ > muvażżaḥan موضحاً] *(muvazza'han) {OsT} zf.* Ayrıntılı olarak; açıkça.

muvazzıf, [Ar. tavżīf > muvażżıf موظف] *{OsT} sf.* **1.** Görevlendiren; görev veren. **2.** Maaşlandıran.

muvazzih, [Ar. vużūḥ > tavżiḥ > muvażżiḥ موضح] *{OsT} sf.* Açıklayan; ayrıntılı olarak anlatan.

mu'vec, -cci [Ar. ʿivecc / ʿavecc > muʿvecc معوج] *(mu-vec) {OsT} sf.* **1.** Eğri; eğrilmiş; çarpık. **2.** *mat.* (Yüzey, şekil vb. için) bir doğru ile ikiden çok noktasından kesilebilen.

muveşşah, [Ar. tevşīḥ > muveşşaḥ موشح] *{OsT} sf.* **1.** Süslenmiş; süslü. **2.** Divan şiirinde dizelerin ilk harfi sıralandığında bir isim meydana getiren gazel; akrostiş. **3.** Eski Arap halk şiiri ve müziğinde kullanılan ortak bir türün adı.

muveşşahan, [Ar. muveşşaḥ > muveşşaḥan موشحاً] *(muveşşa'han) {OsT} zf.* Süslenerek; giyinip kuşanarak.

muvtü, [Ar. müftī => müftü > muvtü] *{ağız} is.* Müftü. [DS]

muy[1], [miy / muy *(yans.)*] *ünl.* Kedinin bağırmasını anlatan kök. [Zülfikar] *muy-av-mak*

muy[2], [Far. mūy موی] *(mu:y) {OsT} is.* Kıl. ⊡ **mūy-bend,** *{OsT} Saç bağı.*|| **mūy-i jülîde,** *{OsT} Karmakarışık saç.*

muyan[1], [Sansk. punyan *(erdem)* => buyan / muyān] *{eT} is.* Hayır; sevap. [DLT] [KB]

muyan[2], [Far. mūy > mūyān مويان] *(mu:ya:n) {OsT} is.* Kıllar.

muyançılık, [muyan-çı-lık] *{eT} is.* Aracılık; arabuluculuk; barıştırıcılık. [DLT]

muyanlık, [muyan-lık] *{eT} is.* **1.** Yollarda yolcuların su içmeleri için yapılan hayrat. [DLT] **2.** İmarethane. [KB]

muyavmak, [muyav-mak] *{eT} gçsz. f. [-ur]* Miyavlamak. [DLT]

muye, [Far. mūye مويه] *(mu:ye) {OsT} is.* Sesli ağlama; hıçkırarak ağlama. ⊡ **mūye-ger,** *{OsT} Hıçkırarak ağlayan.*|| **mūye-zen,** *{OsT} Hıçkırarak ağlayan.*

muyga, [*muy-mak > muy-ġa] *{eT} sf.* Dik kafalı. [Gabain]

muygak, [muy-ġak / buñ-ak] *{eT} is.* **1.** Dişi geyik; geyik. [Gabain] [KB] **2.** Dağ keçisi. [KB]

muyi, [Far. mū > mūyī مويى] *(muyi:) {OsT} sf.* **1.** Kıldan yapılmış. **2.** Kürkten yapılmış.

muyin, [Far. mū > mūyīn موين] *(muyi:n) {OsT} sf.* → muyi.

muyine, [Far. mū > mūyīne موينه] *(muyi:ne) {OsT} is.* **1.** Kürk. **2.** Kürkten yapılmış ceket, palto vb. ⊡ **mūyine-dūz,** *{OsT} Kürkçü.*

muylu, [Ar. muḥl *(kaldıraç)* محل => muy-lu] *is.* **1.** Başka bir parça için dönme ekseni görevini yapan silindirik parça. **2.** Bir milin yatağında dönmesini sağlayan kısmı. **3.** *as.* Bir top namlusunun iki yanına tutturulan millere verilen ad. **4.** *{ağız}* Taş çıkarmakta kullanılan uzun demir; kaldıraç. [DS] **5.** *{ağız}* Kağnının dingilini tekerleğe sıkıştıran çivi.[DS]

muymalmak, [*muy-mak > muy-(u)m-al-mak] *{eT} dönşl. f. [-ur]* Şaşkın olmak. [Gabain]

muymul, [muymul / buymul / boymul موىمو / موىل] *{eT} {eAT} is.* Yırtıcı kuşlardan atmacaya benzer bir kuş; delice doğan.

muysa, [? muysa] *{ağız} is.* Boyunduruk [DS]

muytab, [Far. mūy-tāb مويتاب] *(mu:yta:b) {OsT} is.* Kıldan çul, kilim, çuval vb. dokuyan kimse; kıl dokumacı; mutaf.

muytaban, [Far. mūy-tābān مويتابان] *(mu:yta:ba:n) {OsT} is.* Mutaflar.

muytaf, [Far. müy-tāb مويتاف] *(mu:yta:f) {OsT} is.* Mutaf.

muytafan, [Far. mūy-tābān مويتافان] *(mu:yta:fa:n) {OsT} is.* Mutaflar.

muyum, [muy-um] *{eT} sf.* Şaşkın. [EUTS] [Gabain]

-muz, [-mız / -miz / -muz, / -müz, / -ımız, / -imiz, / -umuz, / -ümüz] *{eT} çek. e.* → -mız.

muz[1], [muz / buz] *{eT}* *is.* Buz. [EUTS]

muz[2], [Ar. müz] *is. bot.* **1.** Muzgillerden, sıcak bölgelerde yetişen, gövdesi toprak altında kök sap veya soğan biçiminde olan, yaprakları bu kök saptan çıkan, yaprak kınları iç içe girerek bir yer üstü gövdesine benzer kongövde meydana getiren, kongövdenin ortasından çıkan çiçek sapının ucunda sarkık bir salkımı andırır çiçek ve bu çiçeklerden meydana gelen meyveleri olan çok yıllık otsu bitki, *(Musa sapientum).* *{OsT}* **2.** Bu bitkinin kendine özgü kokusu ve tadı bulunan yumuşak, uzun ve kalın kabuklu meyvesi. ⧉ **muz gemisi,** *Muz taşımacılığında kullanılan, iç sıcaklığı 12-15°C olan, üzerinde pek çok yalancı köprüleri bulunan, ancak 12 yolcu taşıma izni bulunan özel gemi.*|| **muz gibi olmak,** *argo. Utanmak; mahcup olmak.*

muz[3], [? muz] *{ağız}* *is.* Acımsı badem. [DS]

muza[1], [muza] *{ağız}* *is.* **1.** Soysuzlaşmış, yozlaşmış hayvan. **2.** Erkek eşek. **3.** Küçük eşek. [DS]

muza[2], [muza] *{ağız}* *is.* Tarlalarda sebze dikmek için ayrılmış küçük bölüm. [DS]

muza[3], [muza موزه] *{eAT}* *sf.* Cüce; bodur. ⧉ **muza olmak,** *{eAT} Cüce kalmak.*

muza'af[1], [Ar. żıʿf > tażʿif > mużaʿaf مضعف] *(muzaaf)* *{OsT}* *sf.* **1.** İki kat halinde olan. **2.** Bir kat daha artırılmış.

muza'af[2], [Ar. tażʿif > mużāʿaf مضاعف] *(muza:af)* *{OsT}* *is.* **1.** İki kat. **2.** Çok kat; katmer. **3.** *is. dbl.* Arapçada ikinci ve üçüncü harfleri aynı olan kelime. ⧉ **muza'af usul,** *{OsT} tic. Her bir maddenin biri alacağa biri borca olmak üzere iki defa yazılmasına dayanan hesap usulü.*

muzad, -ddı [Ar. żıdd > mużādd / müżadde مضاد / مضاده] *(muza:d)* *{OsT}* *sf.* **1.** Karşı koyan; karşıt; zıt. **2.** Ters etki yapan. ⧉ **muzādd-ı iltihāb,** *{OsT} tıp. İltihabı kurutan, tedavi eden ilaç.*|| **muzādd-ı istitbāb,** *{OsT} tıp. Uygulanan tedavinin veya verilen ilacın uygun olmadığını belirten durum; kontrendikasyon.*|| **muzādd-ı klor,** *{OsT} kim. Antiklor.*|| **muzādd-ı mürtecif,** *{OsT} tıp. Kurtulma ümidi kalmamış hasta hayvanlara deney amacıyla verilen büyük doz.*|| **muzādd-ı semm,** *{OsT} kim. Antitoksin.*|| **muzādd-ı tahammür,** *{OsT} kim. Maya bozan.*|| **muzādd-ı teaffün,** *{OsT} Antiseptik.*|| **muzādd-ı temsîl,** *{OsT} Yadımlama.*|| **muzādd-ı teşennüç,** *{OsT} Organların büzülmesini önleyen ilaç; spazm önleyici ilaç.*

muzaf, [Ar. żayf > iżāfe > mużāf مضاف] *(muza:f)* *{OsT}* *sf.* **1.** Bir şeye katılmış; ulanmış; bağlanmış. **2.** *is. dbl.* Tamlama. **3.** *dbl.* İsim tamlamalarında tamlayan. ⧉ **muzāfün-ileyh,** *{OsT} dbl. 1. Tamlayan; belirten. 2. Belirtili isim tamlamalarında tamlayan; ismin ilgi hâli; -in eki almış isim.*

muzafat, [Ar. mużāf > mużāfāt مضافات] *(muza:fa:t)* *{OsT}* *is.* **1.** Bir şeyin ekleri. **2.** Bir kurumun şubeleri; yan kuruluşlar.

muza'fer, [Ar. muzaʿfer مزعفر] *(muza-fer)* *{OsT}* *sf.* **1.** Sarı renkte; safran renginde. **2.** (Pilav için) safranlı.

muzaffer, [Ar. ẓafer > muẓaffer مظفر] *{OsT}* *sf.* **1.** Üstünlük kazanmış; yenmiş; zafer kazanmış olan; utkulu. **2.** *is.* Zafer kazanmış, üstünlük elde etmiş olan ulus veya kimse. ⧉ **muzaffer etmek,** *Üstün gelmesini sağlamak; zafer kazandırmak; galip getirmek.*|| **muzaffer olmak,** *Üstün gelmek; yenmek; zafer kazanmak; galip gelmek.*

muzafferane, [Ar. muẓaffer + Far. -āne مظفرانه] *(muzaffera:ne)* *{OsT}* *zf.* Zafer kazanana yaraşır biçimde; zafer kazanmışçasına.

muzafferen, [Ar. muẓaffer > muẓafferen مظفراً] *(muzaffe'ren)* *{OsT}* *zf.* Zafer kazanarak; üstün gelerek; galip olarak.

muzafferiyet, [Ar. muẓaffer > muẓafferiyyet مظفريت] *{OsT}* *is.* Zafer kazanma; muzaffer olma; üstün gelme; galip olma; yenme; üstünlük.

muzahat [Ar. żaht > mużāhāt مضاهات] *(muza:ha:t)* *{OsT}* *is.* Bir şeye benzeme; başka şeyle arasında benzerlik bulunma.

muzaheret, [Ar. ẓahr > muẓāheret مظاهرت] *(muza:heret)* *{OsT}* *is.* Arka çıkma; destekleme; yardım etme.

muzahi, [Ar. żahy > mużāhāt > mużāhī مظاهى] *(muza:hi:)* *{OsT}* Benzeyen; benzer; benzeyici.

muzahir, [Ar. ẓahr> muẓāheret > muẓāhir مظاهر] *{OsT}* *sf.* Destekleyen; arka çıkan; himaye eden.

muzak[1], **-ğı** [muzak / mozak] *{ağız}* *is.* Çam kozalağı. [DS]

muzak[2], **-ğı** [? muzak] *{ağız}* *is.* Asma kilit. [DS]

muzallefe, [Ar. mużallefe مضلفه] *{OsT}* *is. zool.* Toynaklılar.

muzallel, [Ar. żıll > tażlil > mużallel مضلل] *{OsT}* *sf.* Gölgeli; gölgelenmiş.

mu'zam, [Ar. ʿaẓm / ʿaẓāmet > iʿẓām > muʿẓam معظم] *{OsT}* *sf.* **1.** Büyütülmüş. **2.** *is.* Bir şeyin en büyük ve en önemli parçası.

muzam, [? muzām] *(muza:m)* *{ağız}* *sf.* Asalak. [DS]

mu'zamat, [Ar. muʿẓam > muʿẓamāt معظمات] *(muzama:t)* *{OsT}* *sf.* Büyütülmüş; büyük sayılmış şeyler. ⧉ **mu'zamāt-ı umur,** *{OsT} Büyütülmüş işler.*

muzara'a, [Ar. muẕāraʿa مذارعه] *{OsT}* *is.* Arşınla ölçmek suretiyle satma.

muzari, -i'ı [Ar. mużāriʿ مضارع] *(muza:ri:)* *{OsT}* *sf.*

1. Ortak. 2. Arkadaş; akran. 3. Benzeyen; benzeşen. 4. *dbl.* Geniş zaman kipi. 5. *ed.* Arap edebiyatında aruzun on ikinci bahri. (Türk edebiyatında *mef'ûlü fâilâtün mef'ûlü fâilâtün* ve *mef'ûlü fâilâtü mefâîlü fâilün* vezinleri kullanılmıştır.)

muzari'at, [Ar. mużāriʿat مضارعت] *(muza:riat) {OsT} is.* 1. Arkadaşlık. 2. Ortaklık; benzeşirlik.

muzarrat, [Ar. mażarrat => muzarrat] *{ağız} is.* Engel. [DS]

muzav[1], [? muzav] *{ağız} zf. ve zf.* Eğri; eğrilemesine. [DS]

muzav[2], [? muzav] *{ağız} is.* Üçgen biçimindeki tarla. [DS]

muzav[3], [? muzav] *{ağız} sf.* 1. (Kişi için) ters iş yapan; davranışları ters olan. 2. (İş için) tersine giden. [DS]

muzcer, [Ar. żucret > mużcer مضجر] *{OsT} sf.* Istıraplı; sıkıntılı.

muzcir, [Ar. żucret > mużcir مضجر] *{OsT} sf.* Dert açan; sıkıntı veren.

muzdur, [? muzdur] *{ağız} is.* Çoban. [DS]

muze, [Far. mūze موزه] *(mu:ze) {OsT} is.* Çizme; potin.

muzeduz, [Far. mūze-dūz موزه دوز] *(mu:zedu:z) {OsT} is.* Çizme yapan usta; çizmeci.

muzeduzan, [Far. mūze-dūzān موزه دوزان] *(mu:zedu:za:n) {OsT} is.* Çizme yapanlar; çizmeciler.

muzeduzi, [Fr. mūze-dūzī موزه دوزى] *(mu:zedu:zi:) {OsT} is.* Çizmecilik.

muzga, [Ar. mażġ *(çiğneme)* > mużġa مضغه] *{OsT} is.* Bir parça et; et parçası.

muzgiller, [muz-gil-ler] *is. bot.* Muz ve ona yakın bitkileri kapsayan, çiçekleri düzensiz, her çiçekte üç çanak yaprak, üç taç yaprak, beş erkek organ ve üç bölmeli bir yumurtalık bulunan, beş yüz kadar türü olan tek çenekli bitkiler familyası, *(Museceae).*

muzgur, [muz-gur] *{ağız} sf.* Ara bozucu. [DS]

muzır, -rrı [Ar. żarar > ıżrar > mużırr / mużırra / mużırre مضره / مضر] *{OsT} sf.* 1. Zararı dokunan; zarar veren; zararlı. 2. (Çocuk için) her şeyi karıştırıp zarar veren. ■ **muzır yasası,** *Küçükleri zararlı yayınlardan korumak için çıkarılmış bulunan yasanın kısa adı.*

muzırlaşma, [muzır-la-ş-ma] *is.* Muzırlaşmak eylemi veya durumu.

muzırlaşmak, [muzır-la-ş-mak] *gçsz. f. [-ır]* Muzır duruma gelmek; zarar verici bir nitelik kazanmak.

muzırlık, -ğı [muzır-lık] *is.* 1. Zararlı olma; zararlı eylem ve davranışlarda bulunma durumu. 2. Zarar verici yaramazlıklarda bulunmak.

mu'zi, [Ar. ʾeẕā > mūʾẕī موذى] *(mu:-zi:) {OsT} sf.* Eziyet eden; inciten.

muzi[1], **-i'ı** [Ar. muẕīʿ مذيع] *(muzi:) {OsT} is.* Açığa vuran; meydana çıkaran.

muzi[2], **-i'ı** [Ar. żāyiʿ > mużiʿ مضيع] *(muzi:) {OsT} sf.* Kaybeden; yitiren.

muzi[3], **-i'i** [Ar. żıyāʾ > mużiʾ مضيئه / مضىء] *{OsT} sf.* Işık veren; ışıklı; parlayan.

mu'zib, [Ar. ʿaẕab > mu ʿaẕẕib > mūʿẕib معذب] *(muzib) {OsT} sf.* → muzip.

muzif, [Ar. żiyāfet > mużīf مضيف] *(muzi:f) {OsT} sf.* Misafir kabul eden; misafiri evinde barındıran.

muzik, -ği [Ar. żīḳ > mużīḳ مضيق] *(muzi:k, k kalın söylenir) {OsT} sf.* Sıkan; sıkıştıran; darlaştıran.

muzil, -lli [Ar. ẕelīl > muẕīl مضيل] *(muzi:l) {OsT} sf.* Bayağılaştıran; zillete düşüren; zelil eden.

muzip, -bi [Ar. ʿaẕab > muʿaẕẕib > mūʿẕib معذب] *(mu:zip) sf.* 1. Eziyet eden; azap veren. 2. Şaka yapmaktan hoşlanan; takılgan.

muzipçe, [muzip-çe] *(muzi'pçe) zf.* Muzibe yakışır biçimde; muzip gibi.

muzipleşme, [muzip-le-ş-me] *is.* Muzipleşmek eylemi.

muzipleşmek, [muzip-le-ş-mek] *dönşl. f. [-ir]* Takılgan duruma gelmek.

muziplik, -ği [muzip-lik] *is.* Bir kimse ile alay etmek veya şakalaşmak için yapılan davranış; muzipçe davranış. ■ (birinin veya bir şeyin) **muzipliğine uğramak,** *1. Şakaya hedef olmak; kendisine şaka yapılmak. 2. Beklenmedik davranış ve olguyla karşılaşmak.* || **muziplik etmek,** *Şaka yollu davranışlarda bulunmak.*

mu'ziyat, [Ar. mūʾẕī > mūʾẕiyāt موذيات] *(mu:-ziya:t) {OsT} is. zool.* İnsanı rahatsız eden pire, tahta kurusu, bit vb. zararlı böcekler.

muzkurt, [? muzkurt] *{ağız} is.* Palamut. [DS]

muzla, [muz-la] *{ağız} is.* Sığırların sırtlarında çıkan bir tür çıban.[DS]

muzlim, [Ar. ẓulmet > iẓlām > muẓlim / muẓlime مظلم] *{OsT} sf.* 1. Karanlık; koyu. 2. *mecaz.* Gizli; belirsiz; şüpheli. 3. Korkunç; kötü. 4. Uğursuz; kara.

muzlimane, [Ar. muẓlim + Far. āne مظلمانه] *(muzlima:ne) {OsT} zf.* Karanlık olarak.

muzmahil, -lli [Ar. iżmiḥlāl > mużmaḥill مضمحل] *{OsT} sf.* Çökmüş; harap olmuş; yıkılmış; yok olmuş; çöküntüye uğramış. ■ **muzmahil etmek,** *Çökmesine sebep olmak; dağıtmak; yıkmak; yok etmek.* || **muzmahil olmak,** *Çökmek; yok olmak; dağılmak; yıkılmak.*

muzmar, [? muzmar] *{ağız} sf.* Zıt. [DS]

muzmer, -rri [Ar. żımār > ıżmār > mużmerr / mużmerre مضمر / مضمره] *{OsT} sf.* **1.** Başkalarınca bilinmeyen; gizli; saklı. **2.** (Niyet, düşünce, tasarı vb. için) zihinde tasarlanmış olup henüz dışa vurulmamış.

muzmerrat, [Ar. mużmerr > mużmerrāt مضمرات] *(muzmerra:t) {OsT} is.* **1.** Gizli şeyler; sırlar. **2.** Zihinde tasarlanmasına rağmen dışa vurulmayan düşünce, niyet vb. şeyler.

muzmir, [Ar. żımār > ıżmār > mużmir مضمر] *{OsT} sf.* **1.** İçinde saklayan; gizleyen; açığa vurmayan; söylemeyen; belli etmeyen. **2.** Duygularını açığa vurmayan.

muztacı, -ı'ı [Ar. ıżṭıcāʿ > mużṭacıʿ مضطجع] *{OsT} sf.* Yan tarafı üzerine yatan.

muztacı'an, [Ar. mużṭacıʿ > mużṭacıʿan مضطجعا] *(muztacı'an) {OsT} zf.* Yan tarafı üzerine yatarak.

muztar, -rrı [Ar. żarūret > ıżṭırar > mużṭarr مضطر] *{OsT} sf.* Bir işi yapmak üzere zorlanmış; bir şeyi yapmak zorunda kalmış; çaresiz kalmış olan. ⊡ **muztar kalmak,** *Bir şeyi yapmak zorunda kalmak.*|| **muztar olmak,** *Bir şeyi yapmak zorunda kalmak.*

muztarım, [Ar. ıżṭırām > mużṭarım مضطرم] *{OsT} sf.* **1.** Alevlenen; parlayan; tutuşturan. **2.** (Kişi için) heyecanlanan; telaşlanan.

muztarib, [Ar. ḍarb > ıżṭırāb > mużṭarib مضطرب] *{OsT} sf.* → mustarip.

muztarip, -bi [Ar. ḍarb > ıżṭırāb > mużṭarib مضطرب] *{OsT} sf.* → mustarip.

muzu[1], [Ar. mużırr => muzur > muzu ?] *{ağız} sf.* **1.** Düşman. **2.** Arabozucu. **3.** Cadı. **4.** Kinci. **5.** Baş belası; zarar veren. **6.** Hastalık yapan; hastalığı artıran. **7.** *is.* Engel. [DS] ⊡ **muzu olmak,** *{ağız} Engel olmak.* [DS]

muzu[2], [muz-u ?] *{ağız} is.* Armut kurusu.[DS]

muzuk, -ğu [muz-uk] *{ağız} is.* Üstünde odun kırılan kütük. [DS]

muzulamak, [muz-u-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(u)-yor]* Söz getirip götermek. [DS]

muzuluh, [Ar. mużırr => muzur-luk > muzuluḫ] *{ağız} is.* Engel çıkarıcılık. ⊡ **muzuluh yapmak,** *{ağız} Engel çıkarmak.* [DS]

mü[1], [mu / mü > mı / mi] *e.*→ mı.

mü[2], [Fr. müon > mü] *is.* → müon.

mü'alefet, [Ar. ülfet > müʾālefet مؤالفت] *(müa:lefet) {OsT} is.* **1.** Alışma; kaynaşma. **2.** Dostluk; arkadaşlık.

müba'ade, [Ar. buʿd > mübāʿade / mübāʿadet مباعده / مباعدت] *(müba:ade) {OsT} is.* **1.** (Kişiler için) birbirinden ayrılma; uzaklaşma. **2.** Aralarına sevgisizlik girdiği için birbirinden uzak durma; birbirine karşı soğuk davranma.

müba'adet, [Ar. buʿd > mübāʿadet مباعدت] *(müba:adet) {OsT} is.* → mübaade.

müba'ale, [Ar. baʿl > mübāʿale مباعله] *(müba:ale) {OsT} is.* Eşler arasındaki cilveleşme.

mübadat, [Ar. bedʾ > mübādāt مبادات] *(müba:da:t) {OsT} is.* **1.** Saldırmak. **2.** Düşmanca davranma.

mübadelat, [Ar. mübādele > mübādelāt مبادلات] *(müba:dela:t) {OsT} is.* Değiş tokuşlar.

mübadele, [Ar. bedel > mübādele مبادله] *(müba:dele) {OsT} is.* **1.** Değişme; değiş tokuş; değiş. **2.** Eskiden, bilginler arasında medrese ve kadılık değişimi. **3.** *ekon.* Bir mal, değer veya hizmetin serbest olarak ve istenerek değiş tokuşu; değişim. ⊡ **mübadele etmek,** *Karşılıklı olarak değiş tokuş etmek; değiştirmek.*

mübadeleci, [mübadele-ci] *(müba:deleci) is.* Mal mübadelesi yapan kimse; değişimci; değişçi.

mübadelecilik, [mübadele-ci-lik] *(müba:delecilik) is.* Değişimcinin yapıgı iş; değişimcilik; değişçilik.

mübadere, [Ar. büdūr > mübādere مبادره / مبادرت] *(müba:dere) {OsT} is.* Bir işe girişme.

mübaderet, [Ar. büdūr > mübāderet مبادرت] *(müba:deret) {OsT} is.* → mübadere.

mübadi, [Ar. bedʾ > mübādāt > mübādī مبادى] *(müba:di:) {OsT} sf.* Ortaya çıkaran; meydana çıkaran; çıkarıcı; başlatan.

mübadil, [Ar. bedel > mübādele > mübādil مبادل] *(müba:dil) {OsT} sf.* **1.** Başkasının yerine geçirilmiş; mübadele edilmiş; değiş tokuş edilmiş. **2.** *is. dev. huk.* Kurtuluş Savaşı sonunda Türkiye'den gönderilen Rumlara karşılık Yunanistan'dan gelen Türklere verilen ad.

mübadir, [Ar. büdūr > mübādere > mübādir مبادر] *(müba:dir) {OsT} sf.* Bir işe gayretle başlayan; acele girişen.

mübagame, [Ar. mübāġame مباغمه] *(müba:game) {OsT} is.* Tatlı dilli olma.

mübagat, [Ar. bağıyy *(fahişe)* > mübāġāt مباغات] *(müba:ga:t) {OsT} is.* Yasa dışı cinsel ilişki; zina.

mübagate, [Ar. bağt => mübāġate مباغته] *(müba:-gate) {OsT} is.* **1.** Birdenbire olma. **2.** Ansızın saldırma.

mübagaza, [Ar. buġż > mübāġaża مباغضه] *(müba:gaze) {OsT} is.* Karşılıklı düşmanlık etme; kin besleme.

mübahasat, [Ar. mübāḥaṡe > mübāḥaṡāt مباحثات]

(müba:hasa:t) *{OsT}* *is.* Karşılıklı konuşmalar; fikir tartışmaları; mübahaseler. ◘ **mübāhasāt-ı edibāne,** *{OsT} Edebiyatçıya yakışır konuşmalar; edebî sohbetler.*

mübahase, [Ar. baḥs̱ > mübāḥas̱e مباحثه] *(müba:hase) {OsT} is.* **1.** İki kişi arasında yapılan konuşma; sohbet; tartışma. **2.** Bahse tutuşma; iddialaşma. ◘ **mübāhase-i edebîye,** *{OsT} Edebî konular üzerine yapılan tartışma veya konuşma; edebî sohbet.*

mübahat, [Ar. behā > mübāhāt مباهات] *(müba:ha:t) {OsT} is.* Övünme; kendini övme. ◘ **mübahat etmek,** *{OsT} Övünmek.*

mübahele, [Ar. behl > mübāhele مباهله] *(müba:hele) {OsT} is.* **1.** Lanet okuma; beddua etme. **2.** Birbirinden nefret etme. **3.** Necran Hristiyanlarının Hz. Muhammed ile 632 yılında Hz. İsa'nın uluhiyeti konusunda girdikleri bir tartışma sonucunda âciz kalmaları ve lanetleşmeyi kabul etmemeleri üzerine her yıl 21 Zilhicce günü kutlanan bir Şiî bayramı.

mübahhar, [Ar. buḫār > mübaḫḫar مبخر] *{OsT} sf.* Üzerine tütsü kokusu sinmiş; tütsülenmiş.

mübahi, [Ar. behā > mübāhī مباهى] *(müba:hi:) {OsT} sf.* Kendini öven; övünen.

mübahis, [Ar. baḥs̱ > mübāḥis̱ مباحث] *(müba:his) {OsT} sf.* **1.** Bir konu üzerinde konuşan. **2.** Belli bir konuyu tartışan.

mübahisîn, [Ar. mübāḥis̱ > mübāḥis̱īn مباحثين] *(müba:hisi:n) {OsT}* Bir konuyu konuşanlar; tartışanlar.

müba'id, [Ar. buʿud > mübāʿade > mübāʿid / mübāʿide مباعد / مباعده] *(müba-id) {OsT} is.* **1.** Birbirinden uzaklaşan. **2.** Uzaklaştıran.

mubalaga, [Ar. bülūġ > mübālaġa مبالغه] *(muba:lâğa) {OsT} is.* → mübalağa.

mübalagat, [Ar. mubālaġa > mubālaġāt مبالغات] *(müba:lâga:t) {OsT} is.* Abartmalar; mübalağalar.

mübalağa, [Ar. bülūġ > mübālaġa مبالغه] *(muba:lâğa) {OsT} is.* **1.** Bir şeyi olduğundan çok fazla gösterme; abartma; abartı. **2.** Bir işte pek ileriye varma; aşırı gitme. **3.** *ed.* Bir düşünceyi aşırılığa vardırarak anlatma sanatı; abartma. **4.** *sf.* Pek fazla; aşırı; abartılı. ◘ **mübalağa etmek,** *Bir şeyi olduğundan, gereğinden çok daha fazla göstermek; aşırı gitmek; abartmak.*|| **mübalağa ile,** *Büyüterek; abartarak.*|| **mübalağa ile ismifail,** *{OsT} dbl. Arap dilinde "en, pek" anlamı taşıyan fa'al kalıbına uygun biçimde çekimlenmiş olma durumu.*

mübalağacı, [mübalâğa-cı] *(müba:lâğacı) sf.* Bir şeyi olduğundan daha fazla gösteren; abartmayı seven; abartan; abartıcı.

mübalağacılık, -ğı [mübalâğa-cı-lık] *(müba:lâğacılık) is.* Bir şeyi olduğundan daha fazla gösterme eylemi ve durumu; abartıcı olma durumu; abartıcılık.

mübalağalı, [mübalâğa-lı] *(müba:lâğalı) sf.* Olduğundan fazla gösterilmiş olan; abartılmış olan; abartılı.

mübalağasız, [mübalâğa-sız] *(müba:lâğasız) sf.* Abartılı olmayan; gerçekte olduğu gibi anlatılan; abartısız.

mübalat, [Ar. belv > mübālāt مبالات] *(müba:lâ:t) {OsT} is.* **1.** Kayırma; koruma. **2.** Dikkat; itina; titizlik. **3.** Düşünce ile kaygılanma.

mübalatkâr, [Ar. mübālāt + Far. -kār مبالاتكار] *(müba:lâ:tkâ:r) {OsT} sf.* Dikkatli davranan.

mübalatkârane, [Ar. mübālāt + Far. -kārāne مبالاتكارانه] *(müba:lâ:tkâ:ra:ne) {OsT} zf.* **1.** Dikkatli davranana yakışır tutumla. **2.** Kaygı duyarcasına; kayırırcasına.

mübalatsız, [mübalât-sız] *{OsT} sf.* Dikkatsiz; düşüncesiz.

mübane, [Ar. mübāne مبانه] *(müba:ne) {OsT} is. huk.* Eşinden, dinî hükümlere göre bir daha evlenmesi mümkün olmayacak şekilde boşanmış olan kadın.

mübara, [Ar. mübārʾe > Far. mübārā مبارا] *(müba:ra:) {OsT} is.* → mübare'e.

mübarat, [Ar. mübāreʾe > mübārāt مبارات] *(müba:ra:t) {OsT} is.* Bir kimsenin iş otağından veya karısından anlaşarak ayrılması.

mübare'e, -i [Ar. mübāreʾe مبارءه] *(müba:ree) {OsT} is.* Eşlerin aralarında herhangi bir alacak verecek olmadığını belirterek nikâhı bozmaları.

mübarek, -ği [Ar. bereket > mübārek مبارك] *(müba:rek) {OsT} sf.* **1.** Bolluk getiren; bereketli; feyizli. **2.** Çok saygı duyulan; aziz. **3.** Uğurlu; hayırlı; kutlu; kutsal. **4.** Sevilen, beğenilen. **5.** (Kızılan bir kimseden söz ederken) alay edildiğini belirtmek için kullanılan sıfat. **6.** *is.* Allah. ◘ **mübarek ay,** *Dinî bakımdan kutsallığı olan ve özel bir önem verilen ay.*|| **Mübārek-bad!** *{OsT} "Mübarek olsun!" anlamında iyi dilek sözü.*|| **mübarek dikeni,** *bot. 35 cm kadar yükselebilen, bir yıllık, tüylü, sarı çiçekli, toprak üstüne yakın kök kabukları sebze olarak tüketilen otsu bitki; şevket otu; bostan otu, (Cnicus bnedictus).*|| **mübarek gün,** *Dinî yönden kutsallığı olan ve önem verilen gün; eyyām-ı mübareke.*|| **Mübarek olsun!** *"Hayırlı, uğurlu olsun!" anlamında kullanılan bir iyi dilek sözü.*|| **mübarek otu,** *bot. Gülgillerden, yaprakları çilek yaprağını andıran, kök ve yapraklarından halk hekimliğinde peklik verici olarak yararlanılan, sarı çiçekli bir bitki; su karanfili, (Geum urbanum).*

mübareke, [Ar. bereket > mübāreke مباركه] *(müba:-reke) {OsT} sf.* Kutlu; uğurlu.

mübareki, [Ar. mübārek+ Far. -ī مباركى] *(müba:-reki:) {OsT} is.* **1.** Kutlama; tebrik etme. **2.** Mübareklik.

mübarezat, [Ar. mübāreze > mübārezāt مبارزات] *(müba:reza:t) {OsT} is.* Karşılıklı vuruşmalar; düellolar.

mübareze, [Ar. bürūz > mübāreze مبارزه] *(müba:reze) {OsT} is.* **1.** İki düşman tarafın savaşın sonucunun ne olacağını göstermek amacıyla kendi aralarından seçtikleri iki kişinin çarpışmaları; düello. **2.** Mücadele; vuruşma. **3.** Namus ve şerefe yapılan bir hakaret sonunda düello etme. ⊡ **mübareze etmek,** *Çarpışmak; vuruşmak; düello etmek.*

mübarezegâh, [Ar. mübāreze + Far. -gāh مبارزه گاه] *(müba:rezegâ:h) {OsT} is.* Savaş meydanı; çarpışma yapılan yer.

mübarezet, [Ar. bürūz > mübārezet مبارزت] *(müba:-rezet) {OsT} is.* → mübareze.

mübariz, [Ar. bürūz > mübāreze > mübāriz مبارز] *(müba:riz) {OsT} is.* **1.** Çarpışanlardan her biri; karşılıklı mücadeleye çıkanlardan her biri. **2.** *sf.* Teke tek savaşan.

mübarizan, [Ar. mübāriz > mubārizān مبارزان] *(müba:rizi:n) {OsT} is.* **1.** Dövüşe, kavgaya katılanlar. **2.** Güçlü bir tartışmaya katılanlar.

mübarizane, [Ar. mübāriz + Far. -āne مبارزانه] *(müba:riza:ne) {OsT} zf.* Kavga edercesine.

mübarizen, [Ar. mübāriz + Far. -en مبارزاً] *(müba:ri'zen) {OsT} is.* Dövüşe kalkışanlar; mübarizler.

mübarizîn, [Ar. mübāriz > mübārizīn مبارزين] *(müba:rizi:n) {OsT} is.* Dövüşe kalkışanlar; mübarizler.

mübasara, [Ar. başar > mubāşara مباصره] *(müba:-sara) {OsT} is.* Herhangi bir şeyi ilk gören kişi olmak için yapılan yarış. ⊡ **mübāsara-yı hilāl,** *{OsT} Yeni ayı ilk defa görebilmek için yapılan yarış; hilali görme yarışı.*

mübasele, [Ar. besālet > mübāsele مباسله] *(müba:-sele) {OsT} is.* Savaşta yiğitçe ileri atılma; çarpışmada ilk safta yer alma; saldırma.

mübasete, [Ar. besāṭet > mübāseṭe مباسطه] *(müba:-sete) {OsT} is.* Bir kimseyle kolayca ve teklifsizce konuşma.

mübasil, [Ar. mübāsil مباسل] *{OsT} sf.* Kahramanlık gösteren; yiğitlik gösteren.

mübaşeret, [Ar. beşr > mübāşeret مباشرت] *(müba:-şeret] is.* Bir şeye başlama; girişme.

mübaşereten, [Ar. mübāşeret > mübāşereten مبشرةً] *(müba:şere'ten) {OsT} zf.* Bir işe başlayarak; girişerek.

mübaşir, [Ar. mübāşeret > mübāşir مباشر] *(müba:şir) {OsT} is.* **1.** Eskiden, hükümetin bir emrini ilgili kimselere ileten görevli. **2.** Eskiden, gerekli icra ve mal tahsili yapan kimselere verilen ad. **3.** *huk.* Mahkemelerde davası görülecekleri duruşma salonuna çağıran, gerekli evrakları getirip götüren adliye görevlisi.

mübaşiriye, [Ar. mübāşir > mübāşiriyye مباشريه] *(müba:şiriye) {OsT} is.* Eskiden, hükümetin gönderdiği mübaşirlerin masraflarını karşılamak üzere gittiği yerin halkından toplanan para; mübaşir harcı.

mübaşirlik, -ği [mübaşir-lik] *(müba:şirlik) {OsT} is.* **1.** Mübaşir olma durumu. **2.** Mübaşirin yaptığı iş veya mesleği.

mübatana, [Ar. baṭn > mübāṭana مباطنه] *(müba:tana) {OsT} is.* Bir konu hakkında karşılıklı çekişme.

mübataşa, [Ar. baṭş > mübāṭaşa مباطشه] *(müba:taşa) {OsT} is.* İki kişinin birbirini kucaklamaya, yakalamaya çalışması; birini sıkıca yakalamak için çalışma.

mübattın, [Ar. baṭn > mübaṭṭın مبطن] *(t'ler kalın söylenir) {OsT} sf.* → mubattın.

mübattin, [Ar. baṭn > mübaṭṭın مبطن] *{OsT} sf.* → mubattın.

mübaya'a, [Ar. beyʿ > mubāyaʿa مبايعه] *(muba:yaa) {OsT} is.* → mubayaa.

mübayenet, [Ar. beyn > mübāyenet مباينت] *(müba:-yenet) {OsT} is.* **1.** Ayrılık; başkalık. **2.** Karşıtlık; uyuşmazlık; zıddiyet. ⊡ **mübāyenet-i efkâr,** *{OsT} Fikirlerin uyuşmazlığı.*

mübayin, [Ar. mübāyenet > mübāyin / mubāyine مباين / مباينه] *(müba:yin) {OsT} sf.* **1.** Birbirine benzemeyen; farklık. **2.** Birbirine karşıt; zıt.

mübda, -aı [Ar. bidʿat > ibdaʿ > mübdaʿ مبدع] *(müb-da:) {OsT} sf.* **1.** Benzeri olmadan ortaya konmuş olan; icat edilen. **2.** *is.* İcat.

mübdaat, [Ar. mübdaʿ > mübdaʿāt مبدعات] *(müb-da:a:t) {OsT} is.* İcatlar.

mübdi, -i'ı [Ar. mübdaʿ > mübdiʿ / mübdiʿa مبدع / مبدعه] *(mübdi:) {OsT} sf.* **1.** İcat eden; mucit; yaratan. **2.** Din işlerinde bidata tabi olan. **3.** Yeni şeyler bulan; söyleyen. **4.** Benzeri görülmemiş şiir söyleyen.

mübeccel, [Ar. bücūl > tebcīl > mübeccel مبجل] *{OsT} sf.* **1.** Yüceltilmiş; ululanmış; saygı gösterilmiş. **2.** Yüce; ulu.

mübeddel, [Ar. bedel > tebdīl > mübeddel مبدل] *{OsT} sf.* Bir şekilden başka bir şekle geçirilmiş; değiştirilmiş; değişmiş; dönüşmüş.

mübeddil, [Ar. bedel > tebdīl > mübeddil مبدل] *{OsT} sf.* Başka biçime sokan; değiştiren.

mübeddile, [Ar. mübeddil > mübeddile مبدله] *{OsT} sf.* **1.** Değiştiren. **2.** *fiz.* Transformatör.

mübehhiç, -ci [Ar. behcet > tebhic > mübehhic مبهج] *{OsT} sf.* Güzelleştiren.

mübelliğ, [Ar. bülüġ > tebliġ > mübelliġ مبلغ] *{OsT} sf.* Bir buyruk veya bilgiyi yerine ulaştıran; tebliğ eden.

müberhen, [Ar. bürhan > müberhen مبرهن] *{OsT} sf.* **1.** Kanıt ile ispat edilmiş olan. **2.** Açıkça belli olan; aşikâr.

mübarka, -a'ı [Ar. bürḳaʿ > müberkaʿ مبرقع] *{OsT} sf.* (Kadın için) yüzü peçe ile örtülü.

müberka'a, [Ar. bürka > müberkaʿa مبرقعه] *{OsT} is.* **1.** Yalnız başı beyaz vücudu kara koyun. **2.** Klasik Türk müziğinde on sekizinci yüzyıla kadar kullanılmış bir birleşik makam.

müberra, [Ar. bera'et > teberri > müberrā مبرا] *(müberra:) {OsT} sf.* Arınmış; temize çıkmış; beraat etmiş.

müberrat, [Ar. müberrāt مبرات] *{OsT} sf.* Yol, çeşme gibi hayır işleri.

müberret, -di [Ar. berd > tebrīd > müberred مبرد] *{OsT} sf.* Soğutulmuş.

müberrer, [Ar. müberrer مبرر] *{OsT} sf.* Yemini tasdik olunmuş.

müberrit, -di [Ar. berd > tebrīd > müberrid مبرد] *{OsT} sf.* **1.** Soğutan; soğutucu. **2.** *is.* Karlık; su soğutucusu. **3.** Soğutma aygıtı.

mübeşşer, [Ar. beşāret > tebşir > mübeşşer / mübeşşere مبشر / مبشره]*OsT} sf.* Kendisine müjde verilmiş olan; müjde verilerek sevindirilmiş olan.

mübeşşir, [Ar. beşāret > tebşir > mübeşşir مبشر] *{OsT} sf.* **1.** Müjde veren; iyi haber getiren; müjdeleyen; muştulayan. **2.** İncil'i yazanlardan biri.

mübeşşirat, [Ar. mübeşşer >mübeşşirāt مبشرات] *(mübeşşira:t) {OsT} is.* **1.** Müjdeler; iyi haberler; muştular. **2.** Hayırlı belirtiler.

mübeşşirîn, [Ar. mübeşşir > mübeşşirīn مبشرين] *(mübeşşiri:n) {OsT} is.* Müjdeciler; müjde getirenler.

mübettel, [Ar. mübettel مبتل] *{OsT} sf.* Islanmış.

mübevvil, [Ar. bevl > tebvīl > mübevvil / mübevvile مبول / مبوله] *{OsT} sf.* İdrar söktürücü; bol idrar çıkartan.

mübeyyaz, [Ar. beyāż > mübeyyāż / mübeyyaża مبيض / مبيضه] *(mübeyya:z) {OsT} sf.* Müsveddeden temize çekilmiş olan.

mübeyyen, [Ar. beyān > tebyin > mübeyyen / mübeyyene مبين / مبينه] *{OsT} sf.* Meydana çıkarılmış; açıklanmış; açıkça bildirilmiş.

mübeyyez, [Ar. beyāż > mübeyyeż / mübeyyeże مبيض / مبيضه] *{OsT} sf.* → mübeyyaz.

mübeyyin, [Ar. beyān > tebyin > mübeyyin / mübeyyine مبين / مبينه] *{OsT} sf.* Açıklayan; ortaya koyan; beyan eden.

mübeyyiz, [Ar. beyāz > mübeyyiz مبيض] *{OsT} sf.* **1.** Müsveddeleri temize çeken. **2.** Müsveddeleri temize çeken kâtip.

mübeyyiza, [Ar. mübeyyiż > mübeyyiża مبيضه] *{OsT} is.* Horasanlı İbni Mukanna taraftarı olan mezhep üyeleri.

mübeyyizat, [Ar. mübeyyizāt مبيضات] *(mübeyyiza:t) {OsT} is.* Beyaza çekilmiş müsveddeler.

mübeyyizîn, [Ar. mübeyyiż > mübeyyiżīn مبيضين] *(mübeyyizi:n) {OsT} is.* Müsveddeleri temize çeken kâtipler.

mübeyyizlik, -ği [mübeyyiz-lik] *is.* Müsveddeleri temize çekme işi.

mübezzir, [Ar. bezr > tebzir > mübezzir / mübezzire مبزر / مبزره] *{OsT} sf.* Gereksiz yere harcamada bulunan; israf eden.

mübezzirîn, [Ar. mübezzir > mübezzirīn مبزرين] *(mübezziri:n) {OsT} is.* İsraf edenler.

mübhem, [Ar. behm > ibhām > mübhem مبهم] *{OsT} sf.* → müphem. ⇗ **mübhemü'l-meal,** *{OsT} Anlamı anlaşılmayan.*|| **mübhem tahattur,** *{OsT} fel. Anımsama.*

mübhemat, [Ar. mübhemāt مبهمات] *(mübhema:t) {OsT} is.* **1.** Belirsiz olan şeyler. **2.** *dbl.* Belgisiz sıfat veya zamirler.

mübhemiyet, [Ar. mübhem > mübhemiyyet مبهميت] *{OsT} is.* → müphemiyet.

mübhic, [Ar. behcet > ibhāc > mübhic مبهج] *{OsT} sf.* Sevinç veren; sevindiren.

mübi, -ii [Ar. beyʿ > ibaʿa > mübīʿ مبيع] *(mübi:) {OsT} sf.* Satan; satıcı.

müb'id, [Ar. buʿd > tebʿid > mübʿid مبعد] *(müb-id) {OsT} sf.* Uzaklaştıran.

mübih, [Ar. ibāḥa > mübīḥ مبيح] *(mübi:h) {OsT} sf.* İzin veren; müsaade eden.

mübin, [Ar. beyn > beyān > mübīn مبين] *(mübi.n)* *{OsT} sf.* **1.** İyiyi kötüden, hayrı şerden ayırt edebilen. **2.** Belli olan; açık.

mübki, [Ar. bükā >ibkā >mübkī مبكى] *(mübki:) {OsT} sf.* Ağlatıcı; ağlatan.

mübrem, [Ar. ibrām > mübrem / mübreme مبرم / مبرمه] *{OsT} sf.* **1.** Son derece gerekli olan; vazgeçilmez. **2.** Kaçınılmaz.

mübrez, [Ar. ibrāz > bürūz > mübrez مبرز] *{OsT} sf.* Ortaya çıkarılmış; meydana konulmuş; ibraz edilmiş.

mübrid, [Ar. bürūdet >ibrād >mübrid مبرد] *(mübri:d) {OsT} sf.* Soğutan; soğutucu; müberrit.

mübrim, [Ar. ibrām > mübrim / mübrime مبرم / مبرمه] *{OsT} sf.* **1.** Zorlayıcı; zorlayan; baskı yapan. **2.** (Kişi için) sıkıntı veren; sıkan; can sıkan; baş ağrıtan.

mübriz, [Ar. ibrāz > mübriz مبرز] *{OsT} sf.* Ortaya çıkaran; gösteren.

mübşer, [Ar. beşāret > ibşār > mübşer مبشر] *{OsT} sf.* Kendisine iyi haber getirilmiş olan; müjde verilmiş olan.

mübşir, [Ar. beşāret > ibşār > mübşir مبشر] *{OsT} sf.* Müjdeleyen; ibşar eden.

mübteda, -a'ı [Ar. bedʿ > ibtidāʿ > mübtedaʿ مبتدع] *{OsT} sf.* → mübtede.

mübtede, -e'ı [Ar. bedʿ > ibtidāʿ > mübtedeʿ مبتدع] *{OsT} sf.* Gerçekte yokken ortaya yeni çıkmış olan.

mübtedi, [Ar. bed' > ibtidā' > mübtedī مبتدى] *(mübtedi:) {OsT} sf.* Bir şey öğrenmeye yeni başlayan; acemi.

mübtedi, -ıı [Ar. ibtidāʿ > mübtediʿ / mübtediʿa مبتدع / مبتدعه] *{OsT} sf.* Yeni bir şey ortaya koyan; yenilik getiren.

mübtedi'în, [Ar. mübtedī > mübtedi'īn مبتدئين] *(mübtedii:n) {OsT} is.* Bir işe yeni başlayanlar; acemiler.

mübtediyan, [Ar. mübtedī > mübtediyān مبتديان] *(mübtediya:n) {OsT} is.* Yeni başlayanlar; acemiler.

mübtediyane, [Ar. mübtedī + Far. -āne مبتديانه] *(mübtediya:ne) {OsT} zf.* Acemicesine.

mübtega, [Ar. ibtiğā > mübteğā مبتغى] *(mübtega:) {OsT} is.* İstenen şey; arzu edilen şey.

mübtegiyat, [Ar. mübteğā > mübtegiyyāt مبتغيات] *(mübtegiya:t) {OsT} is.* İstenen arzu edilen şeyler.

mübtehic, [Ar. behcet > ibtihāc > mübtehic مبتهج] *{OsT} sf.* Sevinmiş; sevinçli.

mübtehil, [Ar. ibtihāl > mübtehīl مبتهل] *(mübtehi:l) {OsT} sf.* Yalvaran; dua ederek isteyen; niyaz eden.

mübtel, [Ar. buṭlān > ibṭāl > mübṭel مبطل] *{OsT} sf.* İbtal olunmuş; hükümsüz bırakılmış; iptal edilmiş.; bozulmuş. ⊡ **mübtel-i hiss,** *{OsT} tıp. Duyusu iptal olunmuş.*

mübtela[1], [Ar. belā > ibtilā > mübtelā مبتلى] *(mübtelâ:) {OsT} sf.* → müptela.

mübtela[2], **-a'ı** [Ar. belʿ > ibtilāʿ > mübtelāʿ مبتلاع] *(mübtelâ:) {OsT} sf.* Yenilmiş; yutulmuş

mübtelayân, [Ar. mübtelāyān مبتلايان] *(mübtelâya:n) {OsT} is.* Kötü şeylere alışkanlık kazanmış olanlar.

mübteli, -i'ı [Ar. mübtelāʿ > mübteliʿ مبتلع] *(mübteli:) {OsT} sf.* Yiyen; yutan.

mübteni, [Ar. binā > mübtenī مبتنى] *(mübteni:) {OsT} sf.* **1.** Kurulmuş olan; kurulu. **2.** Dayanan.

mübtesim, [Ar. ibtisām > mübtesim مبتسم] *{OsT} sf.* Tebessüm eden; gülümseyen.

mübtezel, [Ar. ibtiẕāl > mübteẕel / mübteẕele مبتذل / مبتذله] *{OsT} sf.* **1.** Çok bol olduğu için ucuz olan. **2.** (Kadın, kız için) ortaya düşmüş; orta malı. **3.** Hor kullanılan; değersiz.

mübti, [Ar. beṭā'et > ibṭā > mübṭī' مبطى] *(mübti:) {OsT} sf.* Hareketleri ağır olan; yavaş hareket eden.

mübtil, [Ar. ibṭāl > mübṭil / mübṭile مبطل / مبطله] *{OsT} sf.* Hükümsüz kılan; iptal eden; geçersiz sayan.

mübzi, -i'ı [Ar. bıḍāʿa *(sermaye)* > mübżiʿ مبضع] *{OsT} sf.* (Ortak için) koyduğu sermayeye karşılık sadece kârına katılan, zarara katılmayan; kârın tamamını alan sermayedar; ibza (ibda) ortaklığında sermaye koyan.

müca'ad, [Ar. caʿd > mücaʿad مجعد] *(müca-ad) {OsT} sf.* **1.** (Saç için) kıvırcık; kıvrılmış; kıvrık. **2.** (Kişi için) kıvırcık saçlı; saçı kıvrılmış.

mücab, [Ar. cevāb > icābet > mücāb مجاب] *(müca:b) {OsT} sf.* **1.** İsteği kabul olunan; dileği karşılık bulan; dileği yerine getirilen. **2.** Duası kabul olunan.

mücadelat, [Ar. mücādele > mücādelāt مجادلات] *(mücadela:t) {OsT} is.* Mücadeleler; uğraşmalar.

mücadele, [Ar. cedel > mücādele مجادله] *(müca:dele) {OsT} is.* **1.** İki ve daha çok kişi veya grup arasında tarafların karşısındakine kendi isteklerini, davasının üstünlüğünü vb. kabul ettirmek için yaptıkları ve giriştikleri her türlü eylem ve şiddetli çatışma; savaş; savaşım. **2.** Bir kişi veya grup tarafından, bir şeyi elde etmek, bir ülküyü gerçekleştirmek veya bir davayı savunmak amacıyla dirençle sürdürülen

enerjik ve sürekli çaba. **3.** Düşmanını veya rakibini yenmek için göğüs göğüse yapılan çarpışma, çatışma veya çekişme. **4.** Başa gelmiş bulunan kötü bir durumu veya yakalanılmış bir hastalığı atlatmak için sürdürülen çaba ve direnç. **5.** Etkin bir güce karşı koymak, güçlükleri yenmek ve çıkan engelleri aşmak için harcanan bireysel iradeye dayalı çaba. **6.** Bir gücü ortadan kaldırmak, etkisiz hale getirmek veya onunla başa çıkabilmek için karşıt güç kullanmak suretiyle harcanan çaba. **7.** *spor.* Spor karşılaşmalarında konulmuş olan kurallar çerçevesinde rakibini veya rakip takımı geçmek, yenmek gibi amaçlarla yapılan çekişme; yarışma. ⊡ **mücadele etmek,** *Uğraşmak; savaşmak; çatışmak; yarışmak.*|| **mücadele vermek,** *Etkin bir güce karşı direnmek, alt etmeye çalışmak; savaşım vermek.*

mücadeleci, [mücadele-ci] *(müca:deleci) sf.* **1.** Bir şeyi elde etmek, bir amaca ulaşmak, etkin bir güce karşı koymak amacıyla bütün gücünü kullanan; olayları akışına bırakmayan; pasif kalmayan; mücadele eden; uğraşmayı seven. **2.** Mücadele eden kimsenin davranışlarının niteliği. **3.** *is.* Spor karşılaşmalarında mücadele etme yeteneğine sahip kimse.

mücadil, [Ar. cedel >mücādil مجادل] *(müca:dil) {OsT} sf.* Mücadele eden; mücadeleci.

mücahedat, [Ar. mücāhede >mücāhedāt مجاهدات] *(müca:heda:t) {OsT} is.* **1.** Savaşlar. **2.** *mecaz.* Nefis mücadeleleri.

mücahede, [Ar. cihād>mücāhede مجاهده] *(müca:hede) {OsT} is.* **1.** Savaşma; çarpışma. **2.** *mecaz.* İnsanın nefsini yenmek için yaptığı mücadele. **3.** Din uğruna yapılan savaş. **4.** *tasvf.* İlahî mertebelere ulaşabilmek için kişinin kendi geçici ve amaç dışı isteklerine karşı koyma savaşı.

mücahere, [Ar. cehr > mücāhere مجاهره / مجاهرت] *(müca:here) {OsT} is.* Karşılıklı olarak bir şeyi açığa çıkarma; ortaya çıkarma; meydana koyma.

mücahereten, [Ar. mücāhere > mücāhereten مجاهرةً] *(müca:here'ten) {OsT} zf.* Ortaya koyarak; meydana çıkararak.

mücahid, [Ar. cihād > mücāhid مجاهد] *(müca:hid) {OsT} sf.* → mücahit.

mücahidane, [Ar. mücāhid + Far. -āne مجاهدانه] *(müca:hida:ne) {OsT} zf.* Mücahide yakışır biçimde; mücahit gibi; mücahitçe; alp erence.

mücahidîn, [Ar. mücāhid > mücāhidīn مجاهدين] *(müca:hidi:n) {OsT} is.* Din ve kutsal sayılan değerlere düşman olanlarla mücadele edenler; alp erenler.

mücahit, -di [Ar. cihād > mücāhid مجاهد] *(müca:hid) {OsT} sf.* Din ve kutsal değerler için mücadele eden; bu uğurda savaşan; cihat eden; alp eren.

mücahitlik, -ği [mücahit-lik] *(müca:hitlik) is.* Mücahit olma durumu; alp erenlik

mücalede, [Ar. cidāl > mücālede مجالده] *(müca:lede) {OsT} is.* Savaş araçları ile vuruşma.

mücalese, [Ar. cülūs > mücālese / mücāleset مجالسه / مجالست] *(müca:lese) {OsT} is.* Birlikte, karşılıklı oturma.

mücalis, [Ar. cülūs > mücālis مجالس] *(müca:lis) {OsT} is.* Birlikte, karşılıklı oturan.

mücama'a, [Ar. cemʿ > cimāʿ > mücāmaʿa / mücāmaʿat مجامعه / مجامعت] *(müca:maa) {OsT} is.* Cinsel ilişkide bulunma.

mücamele, [Ar. cemāl > mücāmele > mücāmelet مجامله / مجاملت] *(müca:mele) {OsT} is.* **1.** Karşılıklı olarak iyi davranışlarda bulunma; iyi geçinme. **2.** *dev. huk.* Uluslar arası ilişkilerin barış içinde sürdürülmesi; barışın korunması.

mücanebet, [Ar. cenb > mücānebet مجانبت] *(müca:nebet) {OsT} is.* Bir şeyi yapmaktan kaçınma; bir şeyden çekinme; uzak durma.

mücaneset, [Ar. cins > mücāneset مجانست] *(müca:neset) {OsT} is.* Aynı cinsten olma; hemcinslik; türdeşlik; homojenite.

mücanib, [Ar. cenb > mücānebe > mücānib مجانب] *(müca:nib) {OsT} is.* **1.** Çekinen; uzaklaşan. **2.** *is. mat.* Sonuşmaz, asimtot.

mücanis, [Ar. cins > mücāneset > mücānis مجانس] *(müca:nis) {OsT} is.* Aynı cinsten olan; hemcins; türdeş.

mücaraha, [Ar. cerḥ > mücāraḥa مجارحه] *(müca:raha) {OsT} is.* Birbirini yaralama.

mücarat, [Ar. mücārāt مجارات] *(müca:ra:t) {OsT} is.* Yürümekte yarış etme.

mücaret, [Ar. mücerret => mücaret] *{ağız} zf.* Kesin olarak. [DS]

mücareze, [Ar. cerz > mücāreze مجارزه] *(müca:reze) {OsT} is.* **1.** Açık saçık sözlerle şakalaşma. **2.** Kaba şekilde şaka yapma; eşek şakası yapma.

mücaseret, [Ar. cesāret > mücāseret مجاسرت] *(müca:seret) {OsT} is.* Cesaret etme. ⊡ **mücaseret etmek,** *Cesaret göstermek.*

mücasir, [Ar. mücāseret > mücāsir مجاسر] *(müca:sir) {OsT} sf.* Cesaret eden; cesaret gösteren; cesaretli davranan.

mücavebe, [Ar. cevab > mücāvebe مجاوبه] *(müca:vebe) {OsT} is.* **1.** Birbirine cevap verme. **2.** Karşılıklı mektuplaşma.

mücavedet, [Ar. cūd > mücāvedet مجاودت] *(müca:-vedet) {OsT} is.* Birbirine karşı cömertçe davranma; bol bol bağışta bulunma.

mücaveret, [Ar. civar > mücāveret مجاورت] *(müca:-veret) {OsT} is.* Birbirine yakın olma; komşuluk.

mücaveze, [Ar. tecāvüz > mücāveze مجاوزه] *is.* **1.** Sınırı aşma. **2.** Bağışlama; göz yumma.

mücavir, [Ar. civār > mücāvir مجاور] *(müca:vir) {OsT} sf.* **1.** Komşu olan; yakında bulunan. **2.** Kutsal bir yere çekilip oturan. **3.** Ömrünü Mekke ve Medine'de ibadetle geçiren. **4.** *mat.* Komşu; bitişik. ⊡ **mücavir alan,** *Belediye sınırları dışında kalmakla birlikte şehrin veya kasabanın gelişmesi için önemli olan belediye sınırına bitişik yerler; komşu alan.*

mücaviran, [Ar. mücāvir>Far. -ān مجاوران] *(müca:-vira:n) {OsT} is.* **1.** Komşular; yakında bulunanlar. **2.** Bir tekke veya tapmağa çekilip ibadet edenler. ⊡ **mücaviran-ı felek,** *Yedi gezegen.*

mücaviz, [Ar. mücāviz مجاوز] *(müca:viz) {OsT} sf.* **1.** Fazla; çok. **2.** Aşan; sınırı geçen; taşan. **3.** Saldırgan; sarkıntılık eden.

mücaz, [Ar. cevāz >icāz >mücāz مجاز] *(müca:z) {OsT} sf.* **1.** Yapılması uygun görülmüş olan; caiz görülen; caiz olan. **2.** İzin almış; izin sahibi. **3.** Diplomalı; diploma almış; icazetname sahibi.

mücazat, [Ar. cezā > mücāzāt مجازات] *(müca:za:t) {OsT} is.* İşlenen bir suçun karşılığında ceza verme; cezalandırma. ⊡ **mücāzāt-ı te'dibiye,** *{OsT} huk. Eskiden uygulanan bir haftadan fazla hapis, geçici sürgün, memurluktan uzaklaştırma, para cezası vb. cezalar.*|| **mücāzāt-ı tekdiriye,** *{OsT} huk. Eskiden uygulanan, bir haftaya kadar hapis cezası, yüz kuruşa kadar para cezasına verilen ad.*|| **mücāzāt-ı terhibiye,** *{OsT} huk. Eskiden uygulanan, bugünkü ölüm, ağır hapis cezası ile sürgün, kürek gibi cezalara verilen ad.*

mücazaten, [Ar. mücāzāt >mücāzāten مجازاةً] *(müca:-za:'ten) {OsT} zf.* Ceza olarak; cezalandırılmış olarak.

mücazebat, [Ar. mücāzebāt مجاذبات] *(müca:zeba:t) {OsT} is.* Birbirini çekmeler; çekişmeler.

mücazebe, [Ar. cezb > mücāzebe مجاذبه] *(müca:zebe) {OsT} is.* **1.** (Kişiler için) birbirini çekme. **2.** (Nesneler için) birbirinin çekiminde bulunma.

mücazefe, [Ar. cüzāf > mücāzefe مجازفه] *(müca:zefe) {OsT} is.* Bir şeyi ölçmeden tartmadan, götürü olarak alma veya satma işi.

mücber, [Ar. cebr > icbār > mücber مجبر] *{OsT} sf.* Zorlanmış; mecbur tutulmuş.

mücbir, [Ar. icbar > mücbir / mücbire مجبر / مجبره] *{OsT} sf.* **1.** Zorlayan; mecbur tutan; baskıcı. **2.** *huk.* Zor kullanarak iş yaptıran kimse. ⊡ **mücbir sebep,** *huk. Alınacak tedbirlere rağmen önüne geçilmesi mümkün olmayan ve borcun yerine getirilmesine engel, borçlunun iradesi dışında beklenmedik olay veya durum; zorlayıcı neden.*

mücbire, [Ar. mücbir > mücbire مجبره] *{OsT} sf.* **1.** Mücbirin dişili. **2.** Zorlayıcı; zorlayan.

mücebbir, [Ar. cebr > mücebbīr مجبر] *(mücebbi:r) {OsT} is.* Eskiden kırık ve çıkıkları tedavi eden; çıkıkçı.

mücedded, [Ar. cedid > mücedded / müceddede مجدد / مجدده] *{OsT} sf.* Yeni; henüz kullanılmamış.

müceddeden, [Ar. mücedded > müceddeden مجدداً] *(mücedde'den) {OsT} zf.* Yeniden; yeni baştan.

mücedder, [Ar. tecdīr > mücedder مجدر] *{OsT} sf.* **1.** (Kişi için) çiçek hastalığına yakalanmış. **2.** Yüzü çiçek bozuğu olan.

müceddere, [? müceddere] *{ağız} is.* Mercimek çorbası.

müceddid, [Ar. cedid > müceddid مجدد] *{OsT} sf.* Yenileyen; yeni biçim veren; yenilikçi. ⊡ **müceddid-i devlet,** *Devlet yenileyen; devletin kurumlarını yenileştiren.*

müceddidane, [Ar. müceddid + Far. -āne مجددانه] *(müceddida:ne) {OsT} zf.* Yenilikçiye yakışır biçimde.

müceddidîn, [Ar. müceddid > müceddidīn مجددين] *(müceddidi:n) {OsT} is.* Yenilik yapanlar; müceddidler.

müceddidiye, [Ar. müceddid > müceddidiyye مجدديه] *{OsT} is.* Nakşibendî tarikatının kollarından birisi.

mücef, [Ar. cevf > mücef مجف] *{OsT} sf.* **1.** İçi boş; içi boşalmış olan. **2.** *is.* Bir top namlusunun silindir biçimindeki iç boşluğu. ⊡ **mücef oyuğu,** *Mermi vuruntusu nedeniyle top namlusu içinde meydana gelen boşluk.*|| **mücef şişmesi,** *Yabancı cisim veya mermi bozukluğu sebebiyle top namlusunda meydana gelen sıkışmadan dolayı iç boşlukta meydana gelen genişleme.*

müceffef, [Ar. ceff > müceffef مجفف] *{OsT} sf.* Kurutulmuş; suyu kalmamış.

müceffif, [Ar. ceff > müceffif مجفف] *{OsT} sf.* Kurutan; kurutucu.

müceflemek, [mücef-le-mek] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(ı) -yor]* Ölecek duruma gelmek. [DS]

mücehhel, [Ar. cehl > mücehhel مجهل] *{OsT} sf.* Bilinmez hâle getirilmiş.

mücehhelen, [Ar. mücehhelen مجهلا] *(mücehhe'len)* *{OsT}* *zf.* Bilinmeyerek.

mücehhez, [Ar. cihaz > mücehhez مجهز] *{OsT}* *sf.* **1.** Gerekli şeyleri almış; donanmış. **2.** Hazırlanmış; hazırlıklı. **3.** (Gemi için) donanmış. ⊡ **mucehhiz olmak,** *Hazırlanmak; gerekli şeyleri almak; hazır bulunmak; donanmak; kendinde bulundurmak.*

mücehhiz, [Ar. mücehhez > mücehhiz مجهز] *{OsT}* *sf.* (Kişi için) gerekli şeyleri hazırlayan; hazır eden; donatan.

mücelcel, [Ar. cülcül > mücelcel مجلجل] *{OsT}* *sf.* Küçük çıngırakları olan.

mücella, [Ar. cilā > mücellā مجلا] *(mücellâ:)* *{OsT}* *sf.* Parlamış; cilalanmış; parlak; cilalı.

mücelled, [Ar. cild > mücelled / mücellede مجلد / مجلده] *{OsT}* *sf.* (Kitap vb. için) ciltlenmiş; ciltli hale getirilmiş.

mücelledat, [Ar. mcelled > mücelledāt مجلدات] *(mücelleda:t)* *{OsT}* *is.* Ciltlenmiş kitaplar.

mücelli, [Ar. cilā > mücellī مجلى] *(mücelli:)* *{OsT}* *sf.* **1.** Cila verici; parlaklık kazandırıcı. **2.** Açıp temizleyici.

mücellid, [Ar. cild > mücellid مجلد] *{OsT}* *sf.* Kitap ciltleyen; cilt yapan; ciltçi. ⊡ **mücellit malası,** *Kumaş veya kâğıtları hafifçe yapıştırmak amacıyla ıslatmakta kullanılan tutkal sürülmüş çinko veya ahşap levha.*

mücellidhane, [Ar. mücellid + Far. -ḫāne مجلدخانه] *(mücellitha:ne)* *{OsT}* *is.* → mücellithane.

mücellidîn, [Ar. mücellid > mücellidīn مجلدين] *(mücellidi:n)* *{OsT}* Ciltçiler; kitap ciltleyenler.

mücellithane, [Ar. mücellid + Far. -ḫāne مجلدخانه] *(mücellitha:ne)* *{OsT}* *is.* Cilt yapılan yer; kitapların ciltlendiği yer; ciltçi dükkânı.

mücellitlik, -ği [Ar. mücellit-lik] *is.* Mücellidin yaptığı iş; ciltçilik.

mücelliyat, [Ar. mücellī > mücelliyyāt مجليات] *(mücelliya:t)* *{OsT}* *is.* Sivilce, kırışık gibi şeyleri giderek cildi güzelleştiren ilaçlar.

mücemmed, [Ar. cümüd > mücemmed مجمد] *{OsT}* *sf.* Dondurulmuş.

mücemmid, [Ar. mücemmid مجمد] *{OsT}* *sf.* Donduran.

mücennah, [Ar. cenaḥ > mücennaḥ مجنح] *{OsT}* *sf.* **1.** Kanatları bulunan; kanatlı. **2.** *ed.* Divan edebiyatında mısra başları ile sonlarında, kelimelerin baş ve son harfleri arasında değişiklik yaparak kullanmak suretiyle yapılan bir kalıp sanatı. *"**Mur** gibi emrine kılmış itaat halk-ı **Rum** / **Rām** olubdur nitekim Mūsa'ya ey şeh sihr-i **mār**."* Lâmiî

mücenneb, [Ar. cenb > mücenneb مجنب] *{OsT}* *sf.* **1.** Örtü. **2.** Kalkan. **3.** İki ülke arasındaki sınır. **4.** Kürek; çapa.

mücerreb, [Ar. tecribe > mücerreb مجرب] *{OsT}* *sf.* Denenmiş; tecrübe edilmiş; sınamadan geçirilmiş olan.

mücerreban, [Ar. mücerreb +Far. -ān مجربان] *(mücerreba:n)* *{OsT}* *is.* Denenmiş olan insanlar; sınanmışlar.

mücerrebat, [Ar. mücerreb > mücerrebāt مجربات] *(mücerreba:t)* *{OsT}* *is.* Denenmiş şeyler. ⊡ **mücerrebāt-ı yakîniye,** *{OsT}* *İyice kazanılmış deneyimler.*

mücerred, [Ar. cered > tecrid > mücerred مجرد] *{OsT}* *sf.* **1.** Cisim halinde olmayan; maddesi olmayan; soyut. **2.** Başka bir şey ile karışık olmayan. **3.** Yalın; çıplak. **4.** Yalnız; tek başına. **5.** (Erkek için) evlenmemiş; bekâr. **6.** *dbl.* (Kelime için) Arap dil bilgisinde, zait harfi *elif, te, mim, vav* ve *ye* olmayan. **7.** *ed.* (Şiir veya nesir için) noktasız harflerle yazılmış olan. **8.** *fel. mat.* Soyut. ⊡ **mücerret ayini,** *{OsT}* *tasvf. Bektaşilerde, tarikata giren bir kimsenin hayatı boyunca evlenmeyeceğini bildirmesi üzerine yapılan tören.*|| **mücerret borç ikrarı,** *Borcun sebebi gösterilmeden yapılan sözleşme.*

mücerredat, [Ar. mücerred > mücerredāt مجردات] *(mücerreda:t)* *{OsT}* *is.* **1.** Soyut kavramlar. **2.** Yalnız akıl ile anlaşılabilen manevi âlem.

mücerrediyet, [Ar. mücerred >mücerrediyyet مجرديت] *{OsT}* *is.* **1.** Çıplaklık. **2.** Maddî olmama; soyutluk. **3.** Bekârlık.

mücerret, [Ar. mücerred] *{ağız}* *zf.* Kesin olarak. [DS]

mücerriban, [Ar. mücerrib + Fan. -ān مجربان] *(mücerriba:n)* *{OsT}* *is.* Tecrübe edenler; deneyenler; sınamadan geçirenler.

mücerrib, [Ar. tecribe > mücerrib مجرب] *{OsT}* *sf.* Tecrübe eden; deneyen; sınayan.

mücerribîn, [Ar. mücerrib > mücerrebīn مجربين] *(mücerribi:n)* *{OsT}* *is.* Tecrübe edenler; deneyenler; sınamadan geçirenler.

mücerrid, [Ar. cered > mücerrid مجرد] *{OsT}* *sf.* **1.** Tecrit eden; ayıran. **2.** *fiz.* Yalıtan; yalıtkan.

mücesem, [Ar. mücessem] *{ağız}* *is.* → mücessem (5). [DS]

mücessem, [Ar. cism > mücessem / mücesseme مجسم / مجسمه] *{OsT}* *sf.* **1.** Cisim halinde olan; tecessüm etmiş. **2.** Kabartma. **3.** *mecaz.* (Manevi bir durum

için) cisim haline gelmiş. **4.** *mat.* Geometride üç boyutlu olan. **5.** *{ağız}* Oyalı kadın başörtüsü; yemeni. [DS]

mücessemat, [Ar. mücesseme > mücessemāt مجسمات] *(mücessema:t) {OsT} is.* **1.** Cisimler. **2.** *mat.* Üç boyutlu cisimler.

mücessime, [Ar. mücessem > mücessime مجسمه] *{OsT} is.* Tanrı'nın, bütün ilahî nitelikleri özünde toplayan bir insan biçiminde görünüş âlemine çıktığını ileri süren kelamcı mezheplerden biri; antropomorfizm.

mücevher, [Ar. cevher > mücevher مجوهر] *{OsT} is.* **1.** Değerli taş veya madenlerden yapılan süs eşyalarının genel adı. **2.** Bir tür geometrik süsleme motifi. **3.** *sf.* Kıymetli taşlarla süslenmiş olan. ◘ **mücevher tarih,** *{OsT} Ebcet hesabında sadece noktalı harflerin değerleri dikkate alınarak düşülen tarih.*

mücevherat, [Ar. mücevher > mücevherāt مجوهرات] *(mücevhera:t) {OsT} is.* Değerli taş ve maddelerden yapılmış süs eşyaları.

mücevherci, [mücevher-ci] *is.* Mücevher yapan veya satan kimse.

mücevhercilik, -ği [mücevher-ci-lik] *is.* Mücevher yapma sanatı ve işi.

müceviş, [Ar. mücef + T. iş] *{ağız} sf.* (İş için) eğreti yapılan; çürük. [DS]

mücevvef, [Ar. cevf > mücevvef مجوف] *{OsT} sf.* İçi boş; içi oyulmuş olan.

mücevver, [Ar. cevr > mücevver مجور] *{OsT} sf.* Eziyet ve zulüm görmüş; eziyet çekmiş; eziyet edilmiş; sıkıntıya sokulmuş.

mücevvez, [Ar. cevāz > mücevvez مجوز / مجوزه] *{OsT} sf.* İzin verilmiş; caiz görülmüş.

mücevveze, [Ar. mücevveze مجوزه] *{OsT} is.* **1.** İlk defa Yıldırım Bayezit zamanında kullanılmaya başlayan, törenlerde giyilen çok kıvrımlı bir tür kavuk. **2.** *{ağız}* Altı kilelik ürün alan torba. [DS]

mücevvid, [Ar. tecvid > mücevvid مجود] *{OsT} sf.* Kur'an-ı Kerim'i kurallarına uygun biçimde, tecvitle okuyan.

mücib, [Ar. cevāb > mücīb / mücibe مجيب / مجيبه] *{OsT} sf.* **1.** Sorulan şeylere cevap veren; istenileni yapan. **2.** Edilen duaları karşılıksız bırakmayan; Allah.

mücid, [Ar. cidd > mücidd مجد] *{OsT} sf.* Elinden geldiğince çok çalışan.

mücidane, [Ar. mücidd + Far. -āne مجدانه] *(mücida:ne) {OsT} zf.* Büyük bir çalışkanlıkla; elinden geldiğince çok çalışan.

müciz, [Ar. cevāz > mücīz مجيز] *(müci:z) {OsT} sf.* İzin veren.

mücla, [Ar. celā > mücla مجلى] *(müclâ:) {OsT} sf.* Sürgün edilmiş; sürülmüş.

mücmel, [Ar. cümle > icmāl > mücmel مجمل] *{OsT} sf.* **1.** Özet olarak anlatılmış; kısa ve özlü. **2.** *huk.* Ayrıca açıklanmadığı takdirde anlaşılmayan söze verilen ad.

mücmelen, [Ar. mücmel > mücmelen مجملاً] *(mücme'len) {OsT} zf.* Kısa olarak; kısaltılarak.

mücökçü, [mücök-çü] *{ağız} sf.* Yaltakçı. [DS]

mücre, [? mücüre / mücre] *{ağız} is.* **1.** Dolap. **2.** Okul sırası. **3.** Küçük sandık. **4.** Çekmece. [DS]

mücrim, [Ar. cürüm > mücrim مجرم] *{OsT} is.* **1.** Cürüm işlemiş kimse. **2.** *huk.* Suçlu.

mücrimîn, [Ar. mücrim > mücrimīn مجرمين] *(mücrimi:n) {OsT} is.* Cürüm işlemiş olanlar; suçlular.

mücrimiyet, [Ar. mücrim > mücrimiyyet مجرميت] *{OsT} is.* Suçlu olma durumu; suçluluk.

mücrüm, [Ar. mücrīm => mücrüm / mücürüm] *{ağız} sf.* İnmeli. [DS]

mücteba, [Ar. ceby > mücteba مجتبى] *(mücteba:) {OsT} sf.* **1.** Seçilmiş; seçkin. **2.** Hz. Muhammed'in lakabı.

müctehed, [Ar. müctehed مجتهد] *{OsT} sf.* İçtihat olunmuş.

müctehez, [Ar. cihāz > müctehez مجتهز] *{OsT} sf.* Donatılmış; techiz olunmuş; cihazlanmış.

müctehid, [Ar. cehd > ictihā > müctehid مجتهد] *{OsT}is.* → müçtehit.

müctehidîn, [Ar. müctehid > müctehidīn مجتهدين] *(müctehidi:n) {OsT} is.* Müçtehitler.

müctelib, [Ar. müctelib مجتلب] *{OsT} sf.* Sürüp götüren.

müctemi, -i'ı [Ar. cemᶜ > ictimāᶜ > müctemiᶜ / müctemiᶜa مجتمع / مجتمعه] *(müctemi:) {OsT} sf.* Toplanmış; birikmiş; toplu.

müctemi'an, [Ar. müctemiᶜ + Far. -ān مجتمعاً] *(müctemi'a:n) {OsT} zf.* Toplu bir halde; hep birden.

müctena, [Ar. ictinā > müctenā مجتنا] *(müctena:) {OsT} sf.* (Meyve vb. için) toplanmış olan.

müctenib, [Ar. cenb > ictināb > müctenib مجتنب] *{OsT} sf.* Sakınan; çekingen duran; karışmayan.

müctenih, [Ar. cenāḥ > müctenih مجتنح] *{OsT} sf.* **1.** Bir tarafa meyleden; eğilen. **2.** *isl.* Namaz kılarken secdede, elleri yere koyup dirseklerini kanat gibi açan.

mücter, -rri [Ar. mücterr مجترّ] *{OsT}* *sf.* Geviş getiren.

mücteri, [Ar. cür'et > mücterī مجترى] *(mücteri:)* *{OsT}* *sf.* Cesaret eden; cesur; cüretli.

mücterin, [Ar. mücterin مجترن] *{OsT}* *sf.* Mesleğinde deneyimli ve usta olan.

mücterre, [Ar. mücterre مجترّه] *{OsT}* *is. zool.* Geviş getiren hayvan.

müctes, -ssi [Ar. müctess مجتثّ] *{OsT}* *sf.* Aruz ölçüsünde kullanılan *mefâilün / feilatün / mefâilün / feilün* bahrinin adı.

müctevir, [Ar. civār > müctevir مجتور] *{OsT}* *sf.* Civarda oturan; komşu olan.

mücüde, [Far. müjde مژده] *{ağız}* *is.* Sevindirici haber; müjde; muştu. [DS]

mücük, -ğü [Erme. mžex] *{ağız}* *is.* Tatarcığa benzer küçük bir sinek. [DS]

mücüre, [? mücre / mücüre] *{ağız}* *is.* **1.** Üstündeki delikten para atılan küçük para sandığı. **2.** Çekmece. **3.** Küçük sandık. [DS]

mücürüf, [Ar. müsrif => müsürüf / mücürüf] *{ağız}* *sf.* Tutumsuz; savurgan. [DS]

mücürüm, [Ar. mücrim مجرم => mücrüm / mücürüm] *{ağız}* *sf.* Bedence özürlü; işe yaramayan; sağlam olmayan. [DS]

mücüver, [? mücüver] *{ağız}* *is.* → mücver. [DS]

mücver, [? mücver] *is.* Rendelenmiş kabak, yumurta, un, maydanoz, dere otu ve baharat ile yapılan bir tür kabak köftesi.

müçe, [müçē موچا] *{eT}* *is.* **1.** Düğün hediyesi. [ETY] **2.** *{eAT}* Hisse; pay.

müçelge, [müçe-l-ge موچلكا] *{eAT}* *is.* Senet; karar.

müçtehit, -di [Ar. [Ar. cehd > ictihā > müctehid مجتهد] *{OsT}* *sf.* **1.** Çok çalışan. **2.** Güncel konular hakkında Kur'an-ı Kerim ve sünnete göre karar veren. **3.** *is. isl.* İslam hukukunda, Kur'an-ı Kerim ve hadislere, peygamberin davranışlarına göre yorum yapan din bilgini.

müd, -ddü [Ar. müdd مدّ] *{OsT}* *is.* Tahıl ölçmekte kullanılan sekiz kileye denk ölçek.

müda'abe, [Ar. daʿb > müdāʿabe / müdāʿabet مداعبه / مداعبت] *(müda:abe)* *{OsT}* *is.* Karşılıklı şakalaşma; latife etme.

müdabere, [Ar. dübr > müdābere مدابره] *(müda:bere)* *{OsT}* *is.* (Karı koca vb. iki kişi için) birbirine arkalarını dönme.

müdafa'a, [Ar. defʿ > müdāfaʿa مدافعه] *(müda:faa)* *{OsT}* *is.* → müdafaa. ◘ **Müdafa'a-yı Hukuk Cemiyetleri,** *{OsT}* *Mondros Mütarekesinden sonra, düşmanın işgal ettiği yerlerde halkın kendi kendine örgütlenerek kurduğu direnme gruplarının adı.*|| **müdafa'a-yı meşru'a,** *huk. Bir kimsenin kendisine yönelmiş haksız bir saldırıyı gidermek amacıyla anında şiddet kullanarak yaptığı haklı savunma; meşru müdafaa; haklı savunma.*|| **müdafa'a-yı milliye,** *{OsT} Millî savunma; ulusal savunma.*|| **müdafa'a-yı nefs,** *{OsT} Kendini koruma; kendini savunma.*

müdafaa, [Ar. defʿ > müdāfaʿa مدافعه] *(müda:faa)* *is.* **1.** Kendisine yönelen bir saldırıya karşı koyma, direnme; korunma; savunma. **2.** *huk.* Kendisine veya birine karşı yöneltilen suçlamadan aklanmak için kanıt göstererek karşı durma; savunma. **3.** Kendisini tehlikelere karşı korumaktan âciz birine gelen ve gelebilecek tehlikelere karşı güven altma alma; koruma. **4.** Bir kimseyi veya bir davranışı söz veya yazı ile destekleme; yanında olma. **5.** *spor.* Futbolda rakip hücumlarına karşı koyma. **6.** *spor.* Rakip hücumlarma karşı koyan takım elemanı. ◘ **müdafaada oynamak,** *spor. Özellikle savunmaya önem veren bir taktikle maçı sürdürmek.*|| **müdafaa etmek,** *1. Kendini, bir kimseyi veya bir yeri gelen saldırılara karşı savaşarak, dövüşerek, kendi gücünü kullanmak suretiyle korumak; savunmak. 2. Kendine, bir kimseye veya bir kurum, kuruluş, düşünce, eylem vb.ne yapılan suçlama veya sözlü saldırılara karşı kanıtlar ileri sürerek aklamaya çalışmak; savunmak.*|| **müdafaa hakkı,** *{OsT} huk. İnsan haklarının bir parçası olarak sanığın yargı organları önünde veya disiplin kurulunda, kendisine yöneltilen suçlamaya karşı savunma hakkı; savunma hakkı.*

müdafa'aname, [Ar. müdāfaʿa+Far. -nāme مدافعنامه] *(müda:faana:me)* *{OsT}* *is.* Yazılı savunma; savunma yazısı.

müdafaasız, [müdafaa-sız] *{OsT}* *sf.* **1.** Savunması olmayan; savunmasız. **2.** Korunmasız. **3.** *zf.* Savunma yapılmaksızın; savunması alınmadan.

müdafa'at, [Ar. müdāfaʿa > müdāfaʿāt مدافعات] *(müda:faa:t)* *{OsT}* *is.* Savunmalar; müdafaalar.

müdafa'aten, [Ar. müdāfaʿa > müdāfaʿaten مدافعتاً] *(müda:faa'ten)* *{OsT}* *zf.* Savunarak; müdafaa ederek; savunma yoluyla.

müdafi, -i'i [Ar. müdāfaʿa > müdāfiʿ مدافع] *(müda:fi:)* *{OsT}* *sf.* **1.** Savunan; savunma yapan; müdafaa eden; savunucu. **2.** *huk.* Yargı önünde sanık veya davalılardan birini savunan kimse. **3.** *spor.* Futbolda savunma elemanı.

müdafi'în, [Ar. müdāfaʿa > müdāfaiʿīn مدافعين] *(müda:fii:n)* *{OsT}* *is.* Savunanlar; müdafaa edenler.

müdahalat, [Ar. müdāḫale > müdāḫalāt مداخلات]

(müda:halâ:t) *{OsT}* *is.* **1.** Karışmalar; el atmalar. **2.** Araya girmeler; sokulmalar.

müdahale, [Ar. düḫūl > müdāḫale مداخله] *(müda:-hale)* *{OsT}* *is.* **1.** Başkasının yapmakta olduğu iş veya davranışı değişik biçimlerde yönlendirmek veya etkilemek için yapılan girişim; karışma; el atma. **2.** İki ve daha çok kişi veya topluluk arasındaki iş, konuşma, anlaşma vb. şeyler için araya girme. **3.** Bir sorunu çözmek amacıyla harekete geçme. **4.** Tehlikeli bir gidiş seyreden bir olay veya durumu önlemek için etkide bulunma. **5.** Bir ülkeye askerî güç göndererek o ülke yönetimine karışma. **6.** Özellikle askerî güçler için yönetime karışma; çeşitli amaçlarda devlet yönetimini etkileme; yönlendirme. **7.** *as.* Bir muharebeyi kazanmak amacıyla, bir kuvvetin asıl kuvvete sağladığı destek harekâtı. **8.** *huk.* Bir dava sonucunda verilecek karara etkide bulunacak şekilde üçüncü kişilerin davaya katılmaları; davaya katılma. **9.** *tıp.* Bir hastalığı, doğal gidişine bırakmayarak seyrini değiştirme veya tamamen iyileştirme amacıyla yapılan cerrahi ameliyat. ◘ **müdahale etmek,** *1. Bir kimsenin yapmakta olduğu işi etkilemek amacıyla yaptığı işe karışmak. 2. Bir olayı veya tehlikeli bir durumu önlemek amacıyla girişimde bulunmak. 3. Siyasal veya diplomatik bir olayı desteklemek amacıyla bir ülkeye silahlı kuvvet göndermek.*|| **müdahalenin men'i davası,** *{OsT} Bir hakka tecavüzün durdurulması için yargıya başvurma.*

müdahaleci, [müdahale-ci] *(müda:haleci)* *sf.* **1.** Müdahaleden yana olan. **2.** Bir sorunu çözmek için harekete geçen. **3.** Bir işi şu veya bu yönde etkilemek için girişimde bulunan ve işin içine karışan. **4.** Bir sorunu çözmek veya bir işi etkilemek için girişimde bulunan kişinin davranış biçimi. **5.** *is.* Müdahalecilik yanlısı.

müdahalecilik, -ği [müdahale-ci-lik] *(müda:hale-cilik)* *is.* **1.** *siy.* Başta ekonomi olmak üzere kişiler arasında düzenlenen ilişkilere çeşitli amaçlarla devletin karışmasını, ekonomiyi yönlendirmesini, etkilemesini esas alan öğreti; Keynesçilik. **2.** Bir devletin başka devletler arasında meydana gelen çatışmaya karışmasını savunan öğreti. **3.** *huk.* Vergilendirmeyi kamu ihtiyaçlarının karşılanmasından başka bir amaçla kullanma politikası.

müdahene, [Ar. dühn > müdāhene / müdāhenet مداهنه / مداهنت] *(müda:hene)* *{OsT}* *is.* Yüze karşı övme; dalkavukluk; yağcılık.

müdāhenekâr, [Ar. müdāhene + Far. -kār مداهنكار] *(müda:henekâ:r)* *sf.* Dalkavukluk yapan; yağcı.

müdāhenekârāne, [Ar. müdāhene + Far. kār-āne مداهنكارانه] *(müda:henekâ:ra:ne)* *{OsT}* *zf.* Dalkavukçasına; yağcılıkla.

müdahere, [Ar. dehr > müdāhere مداهره] *(müda:here)* *{OsT}* *is.* **1.** Uzun bir süre için kiralama. **2.** Çekinmeden sözleşme yapma.

müdahhan, [Ar. duḫān > müdaḫḫan مدخن] *{OsT}* *sf.* Dumanı çıkmış; dumanlı; tütmüş.

müdahil, [Ar. müdāḫale > müdāḫil مداخل] *(müda:-hil)* *{OsT}* *sf.* **1.** Karışan; dahil olan. **2.** *tic. bank.* Bir ticarî senede atılmış imzalardan birinin yükümlülüğünü yerine getirmek için ortaya çıkan üçüncü kişi. **3.** *huk.* (Üçüncü kişiler için) görülmekte olan bir davaya, karara etkide bulunacak şekilde katılan; davaya katılan veya karışan.

müdahilan, [Ar. müdāḫil > müdāḫilān مداخلان] *(müda:hila:n)* *{OsT}* *is.* Karışanlar; dahil olanlar; katılanlar.

müdahilîn, [Ar. müdāḫil > müdāḫilīn مداخلين] *(müda:hili:n)* *{OsT}* *is.* Karışanlar; dahil olanlar; katılanlar.

müdahin, [Ar. müdāhane > müdāhin مداهن] *(müda:hin)* *{OsT}* *sf.* Yüze karşı öven; yüze gülen; dalkavuk; yağcı.

müdahinane, [Ar. müdāhin + Far. -āne مداهنانه] *(müda:hina:ne)* *{OsT}* *zf.* **1.** Dalkavuğa yakışır biçimde; dalkavukça. **2.** Yüze gülerek; dalkavuklukla.

müdahince, [müdahin-ce] *(müda:hi'nce)* *{OsT}* *zf.* **1.** Dalkavuğa yakışır biçimde; dalkavukça. **2.** Yüze gülerek; dalkavuklukla.

müdam, [Ar. devām > müdām مدام] *(müda:m)* *{OsT}* *sf.* **1.** Devam eden; devamlı; sürekli. **2.** *is.* Şarap.

müdame, [Ar. müdām > müdāme مدامه] *(müda:me)* *{OsT}* *is.* Şarap.

müdamele, [Ar. müdāmele مدامله] *(müda:mele)* *{OsT}* *is.* **1.** Yüze gülme. **2.** İdare etme.

müdamere, [Ar. müdamere مدامره] *(müda:mere)* *{OsT}* *is.* Eziyet ve sıkıntı içinde sabahlama.

müdami, [Ar. müdām > müdāmī مدامى] *(müda:mi:)* *{OsT}* *sf.* (Kişi için) durmadan şarap içen.

müdamkâre, [Ar. müdām + Far. kāre مدامكاره] *(müda:mkâ:re)* *{OsT}* *zf.* Her zaman yapan.

müdana, [Ar. müdāhāne مداهنه > müdānā] *(müda:-na:)* *is.* Minnet. ◘ **müdana etmek,** *Minnet etmek.*

müdanat, [Ar. müdānāt مداناة] *(müda:na:t)* *{OsT}* *is.* **1.** Yakma getirme. **2.** Yakın oluş.

müdani, [Ar. müdanī مدانى] *(müda:ni:)* *{OsT}* *sf.* **1.** Yakın. **2.** Benzer; eş.

müdara, [Far. müdārā مداره] *(müda:ra:)* *{OsT}* *is.* **1.** Düşmanlığı gizleyip görünüşe göre dost görünme; yüze gülücülük etme; sözde dostluk gösterme. **2.** *{eAT}* Yüze gülme; suyuna gitme; anlaşma; idare

etme. [DK] 🗗 **müdara etmek,** *Dost gibi görünmek; yüze gülmek.*

müdarat, [Far. müdārā > Ar. müdārāt مدارات] *(müda:ra:t)* *{OsT}* *is.* Düşmanlığı gizleyip görünüşe göre dost görünme; yüze gülücülük.

müdarese, [Ar. ders > müdārese مدارسه] *(müda:rese)* *{OsT}* *is.* **1.** Karşılıklı okuma; ders alış verişi. **2.** Ders verme; ders yapma.

müdava, [Ar. devā > müdāvā / müdāvāt مداوا / مداوات] *(müda:va:)* *{OsT}* *is.* Hastayı tedavi etme; hastayı iyileştirme; sağaltma.

müdavele, [Ar. devlet > müdāvele مداوله] *(müda:vele)* *{OsT}* *is.* **1.** Döndürme; çevirme. **2.** Elden ele gezdirmek; alıp vermek; devretmek. **3.** Karşılıklı olarak fikir alıp verme. 🗗 **müdavele etmek,** *Döndürmek; çevirmek; değiştirmek.*|| **müdavele-i efkâr,** *{OsT} Bir konu üzerinde karşılıklı düşünce alış verişinde bulunma; birbirinin düşüncelerinden yararlanmak üzere karşılıklı konuşma; fikir alış verişi yapma.*

müdavemet, [Ar. devām > müdāvemet مداومت] *(müda:vemet)* *{OsT}* *is.* **1.** Devam etme; arkası kesilmeme. **2.** Bir işe ara vermeden çalışma. **3.** (Okul, iş vb. yerlere) sürekli olarak gidip gelme. 🗗 **müdavemet etmek,** *1. Gayret etmek; yılmamak. 2. Çalışkan olmak.*

müdavere, [Ar. devr > müdāvere مداوره] *(müda:vere)* *{OsT}* *is.* **1.** Döndürme; çevirme. **2.** İdare etme; yönetme.

müdavi, [Ar. devā > müdāvī مداوى] *(müda:vi:)* *{OsT}* *sf.* Tedavi eden; hastayı iyileştiren; hastaya bakan.

müdavim, [Ar. devām > müdāvim / müdāvime مداوم / مداومه] *(müda:vim)* *{OsT}* *sf.* **1.** (Kişi için) bir yere sürekli olarak giden; gedikli. **2.** Bir işte aralıksız olarak çalışan. 🗗 **müdavim olmak,** *Bir yere sürekli olarak gitmek; bir işte ara vermeden çalışmak.*

müdavimîn, [Ar. müdāvim > müdāvimīn مداومين] *(müda:vimi:n)* *{OsT}* *is.* Bir yere devamlı olarak gidip gelenler.

müdayene, [Ar. deyn > müdāyene مداينه] *(müda:yene)* *{OsT}* *is.* Karşılıklı olarak borç alıp verme; iki kişinin birbirine borçlanması.

müdbir, [Ar. dübūr > idbār > müdbir مدبر] *{OsT}* *sf.* Kötü talihin kurbanı olmuş; düşkün; talihsiz.

müdcine, [Ar. müdcine مدجنه] *{OsT}is.* Eski Arapların şarkıcı bayanlara verdiği ad.

müddahar, [Ar. duḫr > müddeḫar مدخر] *{OsT}* *sf.* Biriktirilmiş; toplanıp saklanmış

müddahir, [Ar. duḫr > iddiḫār > müddaḫḫir مدخر] *{OsT}* *sf.* Gerektiğinde kullanmak üzere toplayıp biriktiren; toplayan.

müdde'a, [Ar. daʿvā > iddiʿā > müddeʿā مدعى / مدعا] *(müddea:)* *{OsT}* *is.* **1.** İddia olunan şey; tez; sav. **2.** *huk.* Dava olunan şey. **3.** *fel.* Tez. 🗗 **müdde'ā aleyh,** *{OsT} huk. Hakkında dava açılan.*|| **müdde'ā bih,** *{OsT} huk. Dava konusu olan şey.*

müddeayat, [Ar. müddeʿā > müddeʿayāt مدعيات] *(müddeaya:t)* *{OsT}* *is.* **1.** İddia olunan şeyler; tezler. **2.** Asılsız ısrarlar.

müddeber, [Ar. muʿteber] *{ağız}* *sf.* Önemli; değerli. [DS]

müddeem, [? müddeem] *{ağız}* *sf.* Yoksul. [DS]

müddehar, [Ar. duḫr > müddeḫar مدخر] *{OsT}* *sf.* → müddahar.

müddehem, [? müddehem] *{ağız}* *sf.* Tembel. [DS]

müdde'i, [Ar. iddiʿā > müddeʿī / müddeiyye مدعى / مدعيه] *(müddei)* *{OsT}* *sf.* **1.** İddia eden; bir düşünce veya konu üstünde duran; saylayıcı. **2.** Ayak direyen; inatçı. **3.** Bir şeyi haksız yere isteyen. **4.** *huk.* (Kişi için) birinden veya bir tüzel kişiden davacı olan; dava eden; yargıda dava açan; davacı. 🗗 **müdde'î-i aleyh,** *{OsT} Kendisinden davacı olunan; davalı.*|| **müdde'î-i şahsî,** *{OsT} Kişisel dava açan.*|| **müdde'î-i umûmî,** *{OsT}* → müddeiumumi.

müddeiumumi, [Ar. müddeʿi-i ʿumūmī مدعى عمومى] *(müddei'umu:mi:)* *{OsT}* *is.* *huk.* Kamu adına dava açan; savcı.

müddeiumumilik, -ği [müddeimumi-lik] *(müddei'umu:mi:lik)* *{OsT}* *is.* **1.** Savcının mesleği. **2.** Savcının makamı.

müdde'iyan, [Ar. müddeʿi > müddeʿiyān مدعيان] *(müddeiya:n)* *{OsT}* *is.* Yargı önünde bulunan davalı ve davacıdan oluşan taraflar.

müddessir, [Ar. diṡār >tedṡīr >müddeṡṡir مدثر] *{OsT}* *sf.* Üzerine örtünecek bir şey bürünmüş; örtüsüne bürünen; örtünmüş; giyinmiş. 🗗 **Müddessir Suresi,** *Kur'an-ı Kerim'in 74. suresinin adı.*

müddet, [Ar. medd > müddet مدت] *{OsT}* *is.* **1.** Bir olayın, bir eylemin veya bir durumun başlayıştan itibaren olageldiği, sürdüğü ve sona erdiği zaman parçası; başlayış ile bitiş arasındaki zaman parçası; süre. **2.** Bir işin gerçekleşmesi veya bitmesi için öngörülen veya biçilen zaman; bilinen, belli bir zaman; vade. **3.** Zaman; vakit. **4.** *huk.* Bir borcun yerine getirilmesi veya hukukî bir işlemin yapılması için yasa, yargıç veya ilgili kişi tarafından tanınan geleceğe yönelik yıl, gün veya saat gibi sonu belirli kesin zaman; mehil. 🗗 **müddet-i hami,** *{OsT} Gebelik süresi.*|| **müddet-i hayāt,** *{OsT} Ya-*

şam süresi.|| **müddet-i iddet,** *{OsT} huk. Boşanmış bir kadının tekrar evlenebilmek için beklemek zorunda olduğu süre.*|| **müddet-i istināf,** *{OsT} huk. Yargıya başvuru süresi.*|| **müddet-i itirāz,** *{OsT} huk. İtiraz süresi.*|| **müddet-i malūme,** *{OsT} Bilinen zaman.*|| **müddet-i medîde,** *{OsT} Uzun zaman.*|| **müddet-i ömr,** *{OsT} Ömür boyunca.*|| **müddet-i sefer,** *{OsT} huk. On sekiz saatlik yol.*|| **müddet-i temyîz,** *{OsT} huk. Yargı kararına karşı üst mahkemeye başvuru süresi.*

müddetli, [müddet-li] *{OsT} sf.* Süresi olan; süreli.

müddetsiz, [müddet-siz] *{OsT} sf.* Süresi belirtilmeyen; süresiz.

müdebbağ, [Ar. debāğat > müdebağ مدبغ] *{OsT} sf.* (Deri için) tabaklanmış; debagat olmuş.

müdebber, [Ar. tedbīr > müdebber مدبر] *{OsT} sf.* **1.** Sonu düşünülerek hazırlanmış; gerekli önlemi alınmış olan; önlemli. **2.** *is. huk.* Sahibi ölünce, onun şartına uyularak azat olunacak köle.

müdebbirane, [Ar. müdebbir + Far. -āne مدبرانه] *(müdebbira:ne) {OsT} zf.* Tedbirli bir şekilde.

müdebbir, [Ar. tedbīr > müdebbir مدبر] *{OsT} sf.* **1.** İleriyi görerek veya düşünerek hareket eden kimse; tedbirli. **2.** *is. huk.* Kölesi veya malı ancak ölümünden sonra serbest kalacak olan kimse.

müdebbiran, [Ar. müdebbir + Far. -ān مدبران] *(müdebbira:n) {OsT} is.* Geleceği düşünerek ona göre hareket eden kimseler; tedbirli kimseler; önlem alanlar. ⮺ **müdebbirān-ı felek,** *{OsT} gök b. Yedi gezegen.*

müdebbirîn, [Ar. müdebbir > müdebbirīn مدبرين] *(müdebbiri:n) {OsT} is.* Geleceği düşünerek ona göre hareket eden kimseler; tedbirli kimseler; önlem alanlar.

müdebdeb, [Ar. debdebe > müdebdeb / müdebdebe مدبدبه / مدبدب] *{OsT} sf.* Gösterişli; şaşaalı; tantanalı; debdebeli.

müdehhan, [Ar. duḫān > müdaḫḫan مدخن] *{OsT} sf.* (Ocak vb. için) tütmüş; dumanlı.

müdehhen, [Ar. dühn > tedhīn > müdehhen مدهن] *{OsT} sf.* Güzel koku sürülmüş olan; tedhin edilmiş.

müdehhin, [Ar. dühn > müdehhen مدهن] *{OsT} sf.* Yağlı.

müdehhiş, [Ar. dehşet > müdehhiş مدهش] *{OsT} sf.* Korku salan; korku veren; korkutan; dehşet veren.

müdekkik, [Ar. diḳḳat > tedḳīḳ > müdeḳḳiḳ مدقق] *(k'ler kalın söylenir) {OsT} sf.* İnceden inceye araştıran, inceleyen; tetkik eden.

müdekkikane, [Ar. müdaḳḳiḳ + Far. -āne مدققانه] *(müdekkika:ne k'ler kalın söylenir) {OsT} zf.* İnceleyerek; araştırarak; tetkik ederek.

müdekkikîn, [Ar. müdeḳḳiḳ > müdeḳḳiḳīn مدققين] *(müdekkiki:n k'ler kalın söylenir) {OsT} is.* Tetkik edenler; araştıranlar; inceleyenler.

müdellel, [Ar. delālet > tedlīl > müdellel / müdellele مدلله / مدلل] *{OsT} sf.* Kanıt ile ispat edilmiş olan; kanıtlanmış olan; delillenmiş.

müdellelen, [Ar. müdellel > müdellelen مدللاً] *(müdelle'len) {OsT} zf.* Kanıt ile ispat edilmiş olarak; kanıtlanmış olarak; delillenmiş olarak.

müdellis, [Ar. tedlīs > müdelliṣ مدلس] *{OsT} sf.* Sattığı malın ayıbını gizleyen.

müdem, [Ar. müdām => müdem] *{ağız} sf.* Sürekli. [DS]

müdem, [? müdem] *(mü'dem) {ağız} sf.* **1.** Tıpkı. **2.** *zf.* Gerçekten; kesin olarak; kuşkusuz. [DS]

müdemmağ, [Ar. dimāğ > müdemmağ مدمغ] *{OsT} is.* Aptal; ahmak.

müdemmec, [Ar. müdemmec مدمج] *{OsT} sf.* (Rulo vb. için) düzgün biçimde iç içe dürülmüş olan.

müdemmer, [Ar. dümūr > müdemmer مدمر] *{OsT} sf.* Yok edilmiş; mahvedilmiş; dumura uğratılmış.

müdemmir, [Ar. dümūr > müdemmir مدمر] *{OsT} sf.* Yok eden; mahveden; dumura uğratan.

müdennes, [Ar. denāset > tednis > müdennes مدنس] *{OsT} sf.* Kirletilmiş olan; kirlenmiş; kirli.

müdennis, [Ar. denāset > tednis > müdennis مدنس] *{OsT} sf.* Kirletmiş olan; kirleten; kirletici.

müderhem, [Ar. dirhem > müderhem مدرهم] *{OsT} sf.* Dirhemi çok olan; paralı; parası çok olan; zengin.

müderris, [Ar. ders > tedrīs > müderris مدرس] *{OsT} sf.* **1.** Ders veren. **2.** *is.* Medreselerde ve büyük camilerde ders veren hoca. **3.** İmparatorluk döneminde, Tanzimat sonrası yüksek öğrenim kurumlarında ders veren öğretim görevlilerine verilen ad; profesör.

müderrisîn, [Ar. müderris > müderrisīn مدرسين] *(müderrisi:n) {OsT} is.* Müderrisler.

müderrislik, -ği [müderris-lik] *{OsT} is.* **1.** Müderris olma durumu; medrese veya darülfünunda ders verme işi. **2.** Müderris payesi veya mesleği.

müdessi, [Ar. desīse > müdessī مدسی] *(müdessi:) {OsT} sf.* Baştan çıkaran; yolu şaşırttıran; aldatan.

müdessir, [Ar. disār > tedsīr > müdessir مدثر] *{OsT} sf.* → müddessir.

müdevven, [Ar. dīvān > tedvīn > müdevven / müdevvene مدونه / مدون] *{OsT} sf.* **1.** (Şiir için) bir araya getirilerek divan halinde toplanmış olan. **2.** Bir araya toplanmış; düzenlenmiş.

müdevvenat, [Ar. müdevven > müdevvenāt مدونات] *(müdevvena:t) {OsT} is.* Bir araya toplanmış eserler.

müdevver, [Ar. devr > tedvīr > müdevver مدور] *{OsT} sf.* **1.** Çevrilmiş; döndürülmüş. **2.** Yuvarlak. **3.** *muh.* (Hesap için) yeni bilançoya geçirilmiş olan.

müdevveriyet, [Ar. müdevver > O. T. müdevveriyyet مدوريت] *{OsT} is.* Yuvarlaklık.

müdevvin, [Ar. dīvan > tedvīn > müdevvin / müdevvine مدون / مدونه] *{OsT} sf.* Şiir vb. eserleri toplayıp bir araya getirerek kitap halinde düzenleyen; divan yapan.

müdevvir, [Ar. devr > tedvīr > müdevvir مدوِر] *{OsT} sf.* **1.** Döndüren; çeviren. **2.** İdare eden. **3.** *anat.* Uyluk kemiğinin yukarı ucundaki iki yuvarlak çıkıntıdan her biri.

müdgam, [Ad. idġam > müdġam مدغم] *{OsT} is. dbl.* Arap dilinde, art arda gelen kelimelerde aynı olan ve birbirine katılabilen birinci kelimenin son sesi ile ikincinin ilk seslerinden her biri. ⊡ **müdgamün-fih,** *{OsT} İdgam olunmuş iki kelimeden ikincinin baş harfi.*

müdhal, -li [Ar. daḫl > idḫāl > müdḫal مدخل] *{OsT} sf.* İçeriye sokulmuş; dahil edilmiş.

müdhamme, [Ar. müdhāmme مدهامه] *(müdha:mme) {OsT} is.* Ağaçlarının ve bitkilerinin çokluğu ve tazeliği yüzünden uzaktan koyu yeşil görünen bahçe.

müdhar, [Ar. idḫār > müdḫar مدخر] *(müdha:r) {OsT} sf.* Hor, hakir görülmüş.

müdhil, [Ar. daḫl > idḫāl > müdḫil مدخل] *{OsT} sf.* İçeriye sokan; dahil eden.

müdhin, [Ar. müdhin مدهن] *{OsT} sf.* Güzel kokulu yağ sürünen.

müdhir, [Ar. idḫar > müdḫir مدخر] *{OsT} sf.* Bir kimseyi hor gören; hakir gören.

müdhiş, [Ar. dehşet > idhāş > müdhiş / müdhişe مدهش / مدهشه] *{OsT} sf.* → müthiş.

müdhün, [Ar. dühn > müdhün مدهن] *{OsT} is.* İçine güzel kokulu yağ, ıtır gibi şeyler konulan kap veya şişe.

müdir[1], [Ar. idāre > müdīr مدير] *(müdi:r) {OsT} sf.* → müdür. ⊡ **müdîr-i umûmî,** *{OsT} Genel müdür.*

müdir[2], **-rri** [Ar. idrār > müdirr مدر] *{OsT} sf.* İdrar söktürücü; idrarı artıran; idrar meydana getiren; müdrir.

müdiran, [Ar. müdīr + Far. -ān مديران] *(müdi:ra:n) {OsT} is.* Yöneten kimseler; yöneticiler; müdürler.

müdire, [Ar. idāre > müdīre مديره] *(müdi:re) {OsT} sf.* **1.** Müdirin dişili. **2.** Bayan yönetici; kadın müdür. ⊡ **müdire-i umûr,** *{OsT} İşleri idare eden kadın.*

müdiriyet, [Ar. müdīr > müdīriyyet مديريت] *(müdi:riyet) {OsT} is.* → müdüriyet.

müdirrat, [Ar. idrār > müdirr > müdirrāt مدرات] *(müdirra:t) {OsT} sf.* İdrar söktürücü ilaçlar.

müdli, [Ar. müdlī مدلى] *(müdli:) {OsT} sf.* Tanık gösteren.

müdmic, [Ar. dümüc > müdmic مدمج] *{OsT} sf.* İçine sızdıran.

müdmin, [Ar. demn > idmān > müdmin مدمن] *{OsT} sf.* Bir şeye alışkın olan; idmanlı olan; idmanlı. ⊡ **müdmin-i hamr,** *{OsT} İçkiye alışık olan; çok sarhoş olan.*

müdn, [Ar. medīne > müdn مدن] *{OsT} is.* Şehirler.

müdrec, [Ar. derc > idrāc > müdrec مدرج] *{OsT} sf.* İçine konulmuş; derc edilmiş.

müdrek, -ği [? müdrek] *{ağız} sf.* (Eşya için) işe yaramaz; gereksiz. [DS]

müdri, [Ar. müdrī مدرى] *(müdri:) {OsT} sf.* Bildiren.

müdrik, [Ar. derk > idrāk > müdrik مدرك] *{OsT} sf.* **1.** Bir şeyi idrak eden; aklı eren; anlayışlı; bilinçli. **2.** Yetişmiş; olgun. **3.** Eren; erişen. **4.** *is. isl.* Cemaatle kılınan namazlarda namazın başından itibaren imama uyan ve namaza ara vermeden imamla beraber tamamlayan kimse.

müdrikât, [Ar. müdrik > müdrikāt مدركات] *(müdrika:t) {OsT} is. psikol.* Anlayış güçleri; zihinler; bilinçler.

müdrike, [Ar. müdrik > müdrike مدركه] *{OsT} is.* **1.** Müdrikin dişili. **2.** *psikol.* Anlama gücü; anlık.

müdrir, [Ar. idrār > müdrir مدرر] *{OsT} sf.* İdrar söktürücü; idrarı artıran; idrar meydana getiren; müdir.

müdü, [? müdü] *{ağız} sf.* **1.** Ortalığı karıştıran. **2.** Değerbilmez. **3.** *is.* Zarar veren kedi. **4.** Casus. [DS]

müdük, -ğü [? müdük] *{ağız} sf.* Değerbilmez. ⊡ **müdük etmek,** *{ağız} Yapılan iyiliğin değerini bilmemek.* [DS]

müdülük, -ğü [müdü-lük] *{ağız} is.* Değerbilmezlik. [DS]

müdün, [Ar. medine > müdün / müdn مدن] *{OsT} sf.* Şehirler. ⊡ **müdün-i cesîme,** *{OsT} Büyük şehir.*

müdür, [Ar. idāre > müdīr / müdīre مدير / مديره] *sf.* **1.** İdare eden; çeviren. **2.** Yönetmesini bilir; muktedir. **3.** *is. huk.* Bir yönetim bölümünün başında bulunan sorumlu amir; yönetici; yönetmen; direktör. **4.** İmparatorluk döneminde, imparatorluğa bağlı devletlerin nazırlarına verilen ad. **5.** Mısır hıdivliğinde en

büyük yerel yönetimin başı. ☞ **müdür muavini,** *Müdür yardımcısı.*|| **müdür yardımcısı,** *Müdüre işlerinde yardım eden, yokluğunda işlerini üzerine alıp yönetimi sürdüren kimse; müdür muavini.*

müdüriyet, [Ar. müdīr > müdīriyyet مديريت] *{OsT} is.* **1.** Müdürün görevi; müdürlük; yönetmenlik. **2.** Müdürün sıfatı; müdürlük; yönetmenlik. **3.** Müdürün yönetimindeki daire veya kurum; müdürlük; yönetmenlik. **4.** Müdürün çalıştığı oda veya makam; müdürlük; yönetmenlik. **5.** *gnşl.* Emniyet müdürlüğü.

müdürlük, -ğü [müdür-lük] **1.** Müdürün görevi; müdürlük; yönetmenlik. **2.** Müdürün sıfatı; müdürlük; yönetmenlik. **3.** Müdürün çalıştığı oda veya makam; müdürlük; yönetmenlik. **4.** *yönet.* Başında bir müdür bulunan yönetim birimi; müdürün yönetimindeki daire veya kurum; müdürlük; yönetmenlik.

mü'ebbed, [Ar. ebed > müebbed / müebbede مؤبد / مؤبده] *{OsT} sf.* → müebbet.

müebbeden, [Ar. müebbed > müebbeden مؤبداً] *(müebbe'den) {OsT} zf.* **1.** Sonsuz olarak; sonsuza kadar; ebedî olarak. **2.** Ölünceye kadar.

müebbet, -di [Ar. ebed > müebbed / müebbede مؤبد / مؤبده] *{OsT} sf.* **1.** Ebediyete kadar sürecek olan; sonu olmayan; sonsuz; ebedî olan. **2.** Ömür boyu sürecek olan.

mü'eccel, [Ar. te'cil > mü'eccel / mü'eccele مؤجل / مؤجله] *{OsT} sf.* **1.** İleriye bırakılmış; ertelenmiş; ileriye atılmış. **2.** *huk.* (Nikâh bedeli için) ödenmesi kadının dul kalması veya boşanmasına bağlı olan.

mü'eccelen, [Ar. mü'eccel > mü'eccelen مؤجلاً] *(müecce'len) {OsT} zf.* Sonraya bırakılarak; ertelenerek; ileriye atılarak.

mü'eccil, [Ar. te'cil > mü'eccil مؤجل] *{OsT} sf.* İleri bir tarihe bırakan; erteleyen.

mü'edda, [Ar. eda' > te'diye > mü'eddā' مؤدا / مؤدى] *(müedda:) {OsT} is.* **1.** Anlam. **2.** Kavram; içerik; muhteva. **3.** *sf.* Ödenmiş; yerine getirilmiş; eda edilmiş.

mü'eddeb, [Ar. te'dib > mü'eddeb مؤدب] *{OsT} sf.* **1.** Edepli; saygılı; terbiyeli; uslu. **2.** Çok okumuş; bilgili.

mü'eddeben, [Ar. mü'eddeb > mü'eddeben مؤدباً] *(müedde'ben) {OsT} zf.* Edepli birine yakışır biçimde; terbiyeli olarak.

mü'eddi, [Ar. eda' > te'diye > müeddī مؤدى] *(müeddi:) {OsT} sf.* **1.** Doğuran; sebep olan; meydana getiren. **2.** Doğuran; meydana getiren; sebep olan.

mü'eddib, [Ar. edeb >te'dib >mü'eddib مؤدب] *{OsT} sf.* Bir çocuğun eğitim ve öğretimini üzerine alan; mürebbi; mürebbiye; eğitimci.

mü'eddibîn, [Ar. mü'eddib > mü'eddibīn مؤدبين] *(müeddibi:n) {OsT} is.* Mürebbiler; eğitimciler.

mü'ekked, [Ar. ekedd > te'kid > mü'ekked / mü'ekkede مؤكد] *{OsT} sf.* **1.** Sağlamlaştırılmış; kuvvetlendirilmiş; güçlendirilmiş; onaylanmış. **2.** Tekrarlanmış; tembihlenmiş; bir daha buyrulmuş; ihtar edilmiş. ☞ **müekked-ked,** *{OsT} Sağlamlaştırılmış ev.*

mü'ekkeden, [Ar. mü'ekked > mü'ekkeden مؤكداً] *(müekke'den) {OsT} zf.* Bir daha tekrarlanarak; tembihlenerek; pekiştirilerek.

mü'ekkid, [Ar. ekedd > te'kid > mü'ekkid مؤكد] *{OsT} sf.* **1.** Sağlamlaştıran; güçlendiren; kuvvetlendiren. **2.** Bir daha tembihleyen; ihtar eden; uyaran.

mü'ekkil, [Ar. vekālet >tevkīl >mü'ekkil مؤكل] *{OsT} sf.* → müvekkil.

mü'ellef, [Ar. ülfet > te'lif > mü'ellef / mü'ellefe مؤلف / مؤلفه] *{OsT} sf.* **1.** Bir yere toplanmış; kitap haline getirilmiş. **2.** Telif olunmuş; toplanmış; yazılmış. **3.** *hat.* Arap yazısında, harflerin birbirine benzeyen biçimleriyle oluşturulmuş anlamlı bir görünüm taşıyan harf veya sözcük topluluğu oluşturmaya uygun bir yazı çeşidi; muamma yazısı. **4.** *mat.* Harmonik. ☞ **müellefe-i kulūb,** *{OsT} Yeni Müslüman olmuş ve gönülleri İslam'a ısındırılmak istenen kişiler.*|| **müellef huzme,** *{OsT} Harmonik demet.*|| **müellef taksim,** *{OsT} Uyumlu bölme.*

mü'ellefat, [Ar. mü'ellef >mü'ellefāt مؤلفات] *(müellefa:t) {OsT} is.* Telif edilmiş eserler; yazılmış kitaplar.

mü'ellem, [Ar. e'lem > mü'ellem مؤلم] *{OsT} sf.* Elemli; kederli; üzgün.

mü'ellif, [Ar. te'līf > mü'ellif مؤلف] *{OsT} sf.* → müellif.

müellif, [Ar. te'līf > mü'ellif مؤلف] *sf.* **1.** Bağdaştıran; uzlaştıran. **2.** Kitap yazan; eser sahibi olan. **3.** *is.* Yazar. ☞ **müellif hattı,** *{OsT} matb. Bir yazma eserin, yazarının kendisi tarafından yazılmış olanı; asıl nüsha.*

mü'ellifan, [Ar. mü'ellifān مؤلفان] *(müellifa:n) {OsT} is.* Müellifler; yazarlar.

mü'ellifane, [Ar. mü'ellif + Far. -āne مؤلفانه] *(müellifa:ne) {OsT} zf.* Kitap yazana yakışır biçimde; yazara uygun olarak.

mü'ellifîn, [Ar. mü'ellifīn مؤلفين] *(müellifi:n) {OsT} is.* Kitap yazanlar; eser sahipleri; telif edenler.

mü'ellihe, [Ar. ilāh > müellihe مؤلهه] *{OsT}* *sf.* **1.** Tanrılaştıran; ilah sayan; ilah özelliği katan. **2.** Hz. Ali'ye uluhiyet isnat edenlere verilen ad.

mü'ellim, [Ar. elem > te'lim > mü'ellim مؤلم] *{OsT}* *sf.* Elem veren; inciten; üzen; acıtan; acıklı; iç sızlatan.

mü'emmen, [Ar. emn > te'min > mü'emmen مؤمن] *{OsT}* *sf.* Sağlanmış; emniyete alınmış; güvenilir.

mü'ennes, [Ar. unüşet > te'niş > müenneş مؤنث] *{OsT}* *sf.* **1.** Dişi. **2.** *dbl.* Bazı dillerde gramer kategorileri bakımından dişi sayılan kelime; dişil; dişilik. ⊡ **müennes-i hakiki,** *{OsT}* *dbl. Arapçada eril kelimenin sonuna dişillik eki (-e / -ā) eklenmek suretiyle yapılan kelime: sālih / sāliha vb.*|| **müennes-i semâî,** *{OsT}* *dbl. Arapçada söylenişi itibariyle dişil sayılan kelime: şems, yed vb.*

mü'esser, [Ar. te'sir > mü'esser مؤثر] *{OsT}* *sf.* Kendisine bir şey etki etmiş olan; etkilenmiş.

mü'esses, [Ar. esās > te'sis > mü'esses مؤسس] *{OsT}* *sf.* Kurulmuş; kurulu.

mü'essesan, [Ar. mü'esses > müessesān مؤسسان] *(müessesa:n)* *{OsT}* *sf.* Kurucu; kuran. ⊡ **müessesān meclisi,** *{OsT}* *Kurucu meclis.*

mü'essesat, [Ar. mü'essese > mü'essesāt مؤسسات] *(müessesa:t)* *{OsT}* *is.* Kurumlar; kuruluşlar; tesisler. ⊡ **müessesāt-ı hayriye,** *{OsT}* *Hayır kurumları.*|| **müessesāt-ı husūsiye,** *Özel kuruluşlar.*|| **müessesât-ı resmîye,** *{OsT}* *Resmî kurumlar; resmî kuruluşlar; devlet daireleri; devlet kurumları.*

mü'essese, [Ar. esās >te'sis >mü'essese مؤسسه] *{OsT}* *is.* → müessese.

müessese. [Ar. esās > te'sis > mü'essese مؤسسه] *{OsT}* *is.* **1.** Yasal bir gerekçeye veya izne dayalı olarak kurulmuş olup sürekliliği bulunan örgüt; kurum; kuruluş. **2.** Kamu hizmeti gören tüzel kişi. **3.** Ticarî veya sınai kuruluş. **4.** Bir kurumun bulunduğu bina. **5.** *mecaz.* Düşünce ve inanç birliğinden ileri gelen benimsenmiş, toplumun bağlı olduğu kural veya uygulama; toplumun sorunları çözebilmek için uygulayageldiği yöntem; kurum.

müesseseleşme, [müessese-le-ş-me] *is.* **1.** Müesseseleşmek eylemi veya durumu; kurumlaşma. **2.** Toplumca benimsenir, uygulanır olma; kurumlaşma.

müesseseleşmek, [müessese-le-ş-mek] *dönşl. f. [-ir]* **1.** Kurum niteliğini kazanmak. **2.** (Toplum yaşayışını ilgilendiren gelenek vb. kimi yöntem ve teknikler için) toplumca benimsenir, uygulanır olmak; kurumlaşmak.

mü'essif, [Ar. esef > mü'essif / mü'essife مؤسف / مؤسفه] *{OsT}* *sf.* **1.** Üzen; üzüntü veren; üzücü. **2.** (Olay, durum vb. için) hoşa gitmeyen.

mü'essir, [Ar. eser > te'sir > mü'essir / müe'ssire مؤثر / مؤثره] *{OsT}* *sf.* → müessir.

müessir, [Ar. eser > te'sir > mü'essir / müe'ssire مؤثر / مؤثره] *sf.* **1.** Etken olan; etkili; tesir eden. **2.** İnsanın zihnini sürekli işgal eden; etkili. **3.** Dokunaklı. **4.** *kim.* Etken. ⊡ **müessir fiil,** *{OsT}* *huk. Bedensel acı ve ağrı veren, sağlığı veya aklı bozan şiddet eylemi.*|| **müessir olmak,** *{OsT}* *Etken olmak; etki etmek; etkili olmak.*

mü'essirane, [Ar. mü'essir + Far. -āne مؤثرانه] *(müessira:ne)* *{OsT}* *zf.* Dokunaklı bir şekilde; etkili biçimde.

mü'essiriyet, [Ar. mü'essir > mü'essiriyyet مؤثريت] *{OsT}is.* Dokunaklılık; etkililik; etkenlik.

mü'essis, [Ar. esās > te'sis > mü'essis مؤسس] *{OsT}* *sf.* **1.** Temel atan; kuran; yapan. **2.** *is.* Bir yapı, kurum, kuruluş vb. şeyi kuran kimse. **3.** *huk.* Kurucu. ⊡ **müessis-i devlet,** *{OsT}* *Devlet kuran.*

mü'essisan, [Ar. mü'essis + Far. -ān مؤسسان] *(müessisa:n)* *{OsT}* *is.* Kurucular; kuranlar.

mü'essisîn, [Ar. mü'essis > mü'essisīn موسسين] *(müessisi:n)* *{OsT}* *is.* Kurucular; kuranlar.

müettiş, [Ar. müfettiş => müettiş] *{ağız}* *is.* Müfettiş. [DS]

mü'evvel, [Ar. te'vil > mü'evvel مؤول] *{OsT}* *sf.* **1.** Gerçek anlamından başka bir anlamda açıklanmış olan. **2.** (Rüya için) yorumlanmış; tabir edilmiş.

mü'evvelen, [Ar. mü'evvel > mü'evvelen مؤولا] *(müevve'len)* *{OsT}* *zf.* **1.** Kaçamaklı olarak. **2.** Tevilli olarak.

mü'evvil, [Ar. te'vil > mü'evvil مؤول] *{OsT}* *sf.* **1.** Bir sözü gerçek anlamından başka bir biçimde açıklayan; tevil eden; lafı dolandıran. **2.** Rüya yorumlayan.

mü'eyyed, [Ar. eyd > te'yid > mü'eyyed مؤيد] *{OsT}* *sf.* **1.** Kuvvetlendirilmiş; sağlamlaştırılmış; sağlam. **2.** Doğrulanmış. **3.**Yardım gören; destek alan. ⊡ **müeyyed-yed,** *{OsT}* *Yardım edici.*

mü'eyyid, [Ar. eyd > te'yid > mü'eyyid مؤيد] *{OsT}* *sf.* **1.** Kuvvetlendiren; sağlamlaştıran. **2.** Doğrulayan. **3.** Yardım eden; destek veren.

mü'eyyide, [Ar. mü'eyyid > mü'eyyide مؤيده] *{OsT}* *is.* **1.** Yaptırma gücü; yaptırım. **2.** *huk.* Yasalarla konmuş bulunan kuralları yerine getirmeyenlerin veya bu kuralları çiğneyenlerin devlet tarafından cezalandırılması; yaptırım.

mü'eyyis, [Ar. me'yūs > mü'eyyis مؤيس] *{OsT}* *sf.* Üzen; kederlendiren; meyus eden.

mü'eyyisane, [Ar. müʾeyyis + Far. āne مؤيسانه] *(müeyyisa:ne) {OsT} zf.* Üzerek; kederlendirerek; meyus ederek.

mü'ezzi, [Ar. eẕā > müʾeẕẕī مؤذى] *(müezzi:) {OsT} sf* **1.** Eziyet eden; eziyet veren. **2.** Rahat bırakmayan; rahatsız eden. **3.** Yüzü gülmeyen; asık suratlı.

mü'ezzin, [Ar. eẕān > müʾeẕẕin مؤذن] *{OsT} is.* → müezzin.

müezzin, [Ar. eẕān > müʾeẕẕin مؤذن] *{OsT} is.* Namaz vakitlerini haber vermek için ezan okuyan din görevlisi.

mü'ezzinîn, [Ar. müʾeẕẕin > müʾeẕẕinīn مؤذنين] *(müezzini:n) {OsT} is.* Müezzinler.

müezzinlik, -ği [müezzin-lik] *is.* Müezzinin yaptığı iş; ezan okuma işi.

müfacat, [Ar. füc'e > müfācāt مفاجات] *(müfa:ca:t) {OsT} is.* Oluverme; ansızın meydana gelme.

müface, [Ar. müfāce مفاجه] *(müfa:ce) {OsT} is.* Oluverme; ansızın oluş.

müfad, [Ar. fevd > ifāde > müfād مفاد] *(müfa:d) {OsT} is.* Anlam; kavram.

müfadat, [Ar. fidā > müfādāt مفادات] *(müfa:da:t) {OsT} is.* Bir tutsağı bedel ödeyerek kurtarma. ⧉ **müfādāt-ı üserā,** *{OsT} Savaşan ülkeler arasında karşılıklı esir değişimi.*

müfagame, [Ar. feğam > müfāğame مفاغمه] *(müfa:game) {OsT} is.* **1.** Öpme. **2.** *anat.* Ağızlaşma.

müfahare, [Ar. faḫr > müfāḫare / müfāḫaret مفاخره / مفاخرت] *(müfa:hare) {OsT} is.* Kendi erdemlerini sayarak karşılıklı üstünlük iddia etmeye çalışma; karşılıklı övünme.

müfaheme, [Ar. fehm > müfāheme مفاهمه] *(müfa:heme) {OsT} is.* Anlaşma.

müfahham[1], [Ar. faḫm > feḫāmet > müfaḫḫam مفخم] *{OsT} sf.* **1.** Ululanmış. **2.** (Kur'an'ın okunuşu için) kaba ve kalın söylenmiş harf.

müfahham[2], [Ar. faḥm > müfaḥḥam مفحم] *{OsT} sf.* Kömürleşmiş.

müfahir, [Ar. faḫr > müfāḫare > müfāḫir مفاخر] *(müfa:hir) {OsT} sf.* Övünen; fahreden.

müfakehe, [Ar. müfākehe مفاكهه] *(müfa:kehe) {OsT} is.* Şakalaşma.

müfakkar, [Ar. müfaḳḳar مفقر] *{OsT} is.* Arkası düz çentikli bir tür kılıç.

müf'am, [Ar. faʿm > müfʿam مفعم] *(müf-am) {OsT} sf.* (Su için) yükselmiş; kabarmış.

müfarakat, [Ar. farḳ > müfāraḳat مفارقت] *(müfa:rakat) {OsT} is.* **1.** Bir yerden ayrılma; uzaklaşma. **2.** *huk.* Karı koca arasındaki nikâhla kurulu evlenmenin fesih veya boşanma yoluyla sona erdirilmesi; eşlerin birbirinden ayrılması.

müfareze, [Ar. müfāreze مفارزه] *(müfa:reze) {OsT} is.* Bir şeyden kesilip ayrılma.

müfarık, [Ar. farḳ > müfāraḳat > müfārıḳ مفارق] *(müfa:rık) {OsT} sf.* Ayrılmış olan; ayrılan.

müfavaza, [Ar. fevż > müfāvaża مفاوضه] *(müfa:vaza) {OsT} is.* **1.** Eşitlik. **2.** İşbirliği; ortaklık.

müfavazaten, [Ar. müfāvaża > müfāvażaten مفاوضةً] *(müfavaza'ten) {OsT} zf.* **1.** Eşit olarak. **2.** İşbirliği yaparak; ortaklıkla.

müfavız, [Ar. müfāvaża > müfāvıż مفاوض] *(müfa:vız) {OsT} is.* **1.** Ortaklık ve işbirliği yapan kişi. **2.** Eşit paylı ve eşit kâr bölüşümlü ticaret ortaklığına katılan kimse.

müfaz, [Ar. feyż > ifāża > müfāż مفاض] *(müfa:z) {OsT} sf.* **1.** Bol; bereketli. **2.** Geniş. **3.** Dolu. ⧉ **müfāzu'l-batn,** *{OsT} Göğsü ve karnı aynı seviyede olan kimse.*|| **müfāzun-fīh,** *{OsT} Ağzına kadar dolu.*

müfcir, [Ar. müfcir مفجر] *{OsT} sf.* Birden kaynayıp akan; teferrüc eden.

müfde, [? müfde] *{ağız} zf.* Para vermeden; parasız. [DS]

müfecci, -i'ı [Ar. fecʿ > müfecciʿ مفجع] *(müfecci:) {OsT} sf.* Acıtan; inciten; üzen.

müfehhim, [Ar. fehm > müfehhim مفهم] *{OsT} sf.* Anlatan.

müfekkir, [Ar. fikr > müfekkir مفكر] *{OsT} sf.* **1.** Düşünen; özgün düşünceleri olan; fikir yürüten. **2.** Düşündüren.

müfekkire, [Ar. müfekkir > müfekkire مفكره] *{OsT} is.* Düşünme gücü; düşünme yetisi.

müfelles, [Ar. iflās > müfelles مفلس] *{OsT} sf. huk.* İflasına hükmedilen kimse.

müferrağ, [Ar. müferrağ مفرغ] *{OsT} sf* Dökülmüş.

müferrak, [Ar. farḳ > müferraḳ مفرق] *{OsT} sf.* Ayrılmış.

müferrec, [Ar. ferec > müferrec مفرج] *{OsT} sf.* **1.** Geniş; meydanı olan. **2.** Üzüntüyü gideren. **3.** Allah.

müferres, [Ar. fars > müferres مفرس] *{OsT} sf.* Farsçalaştırılmış.

müferreş, [Ar. ferş > müferreş مفرش] *{OsT} sf.* Döşenmiş; tefriş olunmuş.

müferric, [Ar. ferec > müferric مفرج] *{OsT} sf.* **1.** Üzüntüyü yok eden; ferahlık veren; ferahlatıcı. **2.** (Allah'ın sıfatlarından) kullarına ferahlık veren; kullarını genişlik ve sevince boğan.

müferrid, [Ar. ferd > müferrid مفرد] *{OsT} sf.* Bütün vaktini tek başına ve ibadet etmekle geçiren; ibadet için inzivaya çekilen.

müferriğ, [Ar. müferriğ مفرغ] *{OsT} sf.* **1.** Dolu kabı boşaltan; tefriğ eden. **2.** Yemeği kotaran.

müferrih, [Ar. feraḥ > müferriḥ مفرح] *{OsT} sf.* **1.** İç acıcı; ferahlatıcı; gönül açıcı. **2.** *is. tıp.* Ferahlık verici, sakinleştirici ilaç.

müferrihat, [Ar. müferriḥ > müferriḥāt مفرحات] *(müferriha:t) {OsT} is.* **1.** İç açıcı ve ferahlık verici şeyler. **2.** Ferahlatıcı ilaçlar.

müferrik, [Ar. farḳ > tefriḳ > müferriḳ مفرق] *(k kalın söylenir) {OsT} sf.* Ayırıcı; dağıtıcı; dağıtan.

müferrit, [Ar. farṭ > müferriṭ مفرط] *{OsT} sf.* Kısaltan; tefrit eden.

müfesser, [Ar. tefsir > müfesser / müfessere مفسر / مفسره] *{OsT} sf.* Ayrıntılı olarak açıklanmış; açıklık kazanmış; açımlanmış; tefsir edilmiş.

müfessir, [Ar. tefsir > müfessir / müfessire مفسر / مفسره] *{OsT} sf.* **1.** Kısa ve anlaşılması zor metinleri açıklayan; açıklığa kavuşturan; metnin anlam ve amacı üzerinde yorumda bulunan. **2.** *isl.* Kur'an-ı Kerim'deki sure ve ayetleri dinî kurallara göre yorumlayan. **3.** *is.* Kur'an-ı Kerim'i açımlayan din bilgini.

müfessiran, [Ar. müfessir + Far. -ān مفسران] *(müfessira:n) {OsT} is.* **1.** Anlaşılması güç metinleri yorumlayan kimseler. **2.** *isl.* Kur'an-ı Kerim'deki sureleri yorumlayan din bilginleri; müfessirler.

müfessirîn, [Ar. müfessir > müfessirīn مفسرين] *(müfessiri:n) {OsT} is.* → müfessiran.

müfettih, [Ar. fetḥ > müfettiḥ مفتح] *{OsT} sf.* **1.** Açan; açıcı. **2.** *isl.* Rızk kapılarını açan; Allah. **3.** *tıp.* (İlaç vb. için) tıkanıklığı gideren. **4.** Geğirten; geğirtici. **5.** (İlaç için) iştah açıcı.

müfettil, [Ar. teftīl > müfettil مفتل] *{OsT} sf.* Büken; bükücü; teftil eden.

müfettin, [Ar fitne > müfettin مفتن] *{OsT} sf.* **1.** Fitneci; kovcu; fitne. **2.** Şaşırtıcı bir hayranlık uyandıran; büyüleyen; fettan.

müfettiş, [Ar. fetş > teftiş > müfettiş مفتش] *{OsT} is.* **1.** Yürütülmekte olan bir hizmetin, yasalara ve kuruluşun özel konumuna uygun olarak yapılıp yapılmadığının denetimini yapmak ve vardığı sonucu bir rapor halinde bağlı olduğu kuruluşun merkezine bildirmekle görevli memur. **2.** Kamu adına denetim görevi yapan yüksek dereceli memur.

müfettişlik, -ği [müfettiş-lik] *is.* **1.** Müfettişin mesleği. **2.** Müfettişin konumu. **3.** Müfettişin görev alanı.

müfettit, [Ar. teftīt > müfettit مفتت] *{OsT} sf.* (Araç vb. için) kıran; ezen; ufalayan; teftit eden. ⧉ **müfettitü'l-hasāt** *{OsT}, tıp. Mesanedeki taşları kıran alet; taşkıran.*

müfettitat, [Ar. müfettit > müfettitāt مفتتات] *(müfettita:t) {OsT} is.* **1.** Parçalayıcı, kırıcı araçlar. **2.** Parçalayıcı ilaçlar.

müfevvaza, [Ar. müfevvaża مفوضه] *{OsT} is.* Velisi tarafından mihri belirtilmeden evlendirilen kadın.

müfevvez, [Ar. tefvīż > müfevveż مفوض] *{OsT} sf.* İhale ve sipariş olunmuş.

müfevvız, [Ar. tefvīż > müfevvıż مفوض] *{OsT} sf.* İhale eden; sipariş eden.

müfevvıza, [Ar. müfevviża مفوضه] *{OsT} is.* Nikâh sözleşmesini velisine bırakmış olup da herhangi bir mehir belirlenmeden evlendirilen kadın.

müfezzi, -i'ı [Ar. fezʿ > tefziʿ > müfezziʿ مفزع] *{OsT} is.* Şaşkınlıkla baktıran; şaşırtan; korkutan.

müfham, [Ar. ifḥām > müfḥam مفحم] *{OsT} sf.* Susturulmuş; korkutarak yıldırılmış; ifham edilmiş.

müfhim, [Ar. faḥm > ifḥām > müfḥim مفحم] *(h kalın söylenir) {OsT} sf.* Bir konuda başkasına söz açtırmayan; susturan; yıldıran.

müfhiş, [Ar. müfḥiş مفحش] *{OsT} sf.* Kötü söz söyleyen.

müfid, [Ar. fevd > ifāde > müfid / müfide مفد / مفده] *{OsT} sf.* → müfit.

müfik, [Ar. ifāḳat > müfiḳ مفق] *{OsT} sf.* **1.** (Hasta için) iyileşen; iyi olan; şifa bulan. **2.** (Şiir için) çok güzel; mükemmel.

müfit, -di [Ar. fevd > ifāde > müfid مفد] *{OsT} sf.* **1.** Anlatan. **2.** Yararlı; faydalı. ⧉ **müfit olmak,** *1. Anlatmak. 2.* Yararlı olmak.

müfiz, [Ar. feyż > müfīż مفيض] *(müfi:z) {OsT} sf.* **1.** Yararlandıran; iyilik kazandıran. **2.** İyilik ve bereket veren; feyizlendiren; Allah.

müfkir, [Ar. faḳr > müfḳir مفقر] *(k, kalın söylenir) {OsT} sf.* Yoksul bırakan; yoksullaştıran.

müflic, [Ar. felc > müflic مفلج] *{OsT} sf.* İnmeli; felçli.

müflih, [Ar. felāḥ > iflāḥ >müfliḥ مفلح] *{OsT} sf.* Esenliğe çıkan; kurtulan; kurtuluşa eren.

müflihane, [Ar. müfliḥ + Far. -āne مفلحانه] *(müfliha:ne)* *{OsT}* *zf.* Kurtulana yaraşır biçimde.

müflihîn, [Ar. müfliḥ > müfliḥīn مفلحين] *(müflihi:n)* *{OsT}* *is.* Esenliğe kavuşanlar; kurtuluşa erenler.

müflihun, [Ar. müfliḥ > müfliḥūn مفلحون] *(müflihu:n)* *{OsT}* *is.* → müflihîn.

müflik, -ğı [Ar. iflāḳ > müfliḳ مفلق] *(k kalın söylenir)* *{OsT}* *sf.* (Şair için) çok iyi; usta.

müflis, [Ar. iflās > müflis / müflise مفلس / مفلسه] *{OsT}* *sf.* **1.** Bir işte bütün parasını yitirmiş olan; parasını tüketmiş. **2.** *is.* İflas etmiş kimse.

müflisan, [Ar. müflis > Far. -ān مفلسان] *(müflisa:n)* *{OsT}* *is.* **1.** Parasının hepsini batıranlar. **2.** Parasız kalanlar.

müflisen, [Ar. müflis > müflisen مفلساً] *(müfli'sen)* *{OsT}* *zf.* Parasını batırarak; iflas ederek.

müflisîn, [Ar. müflis > müflisīn مفلسين] *(müflisi:n)* *{OsT}* *is.* → müflisan.

müfni, [Ar. fenaʾ > ifnā > müfnī مفنى] *(müfni:)* *{OsT}* *sf.* Yok eden; ortadan kaldıran; mahveden.

müfrağ, [Ar. ifraġ > müfraġ مفرغ] *{OsT}* *sf.* Kalıba dökülmüş; kalıplanmış.

müfrat, [Ar. farṭ > müfraṭ مفرط] *{OsT}* *sf.* Bırakılıp unutulmuş.

müfred, [Ar. ferd > müfred مفرد] *{OsT}* *sf.* → müfret.

müfredat, [Ar. müfred > müfredāt مفردات] *(müfreda:t)* *{OsT}* *is.* **1.** Basit şeyler. **2.** Tamamı bilinen şeylerin ayrıntıları; bir bütünü oluşturan ögeler; ayrıntılar; bireyler. **3.** *tic.* Bir tüccarın sahip olduğu taşınır ve taşınmaz mallarla kıymetli evrak vb. varlığının değerlerinin tümü. **4.** *hat.* Meşk sırasında harfleri tek tek veya ikisini bir arada yazma çalışması. ⊡ **müfredat defteri,** *Yapılacak işlerin ayrıntılı ve tahminî listesi.*|| **müfredat programı,** *eğit. Bir okul, sınıf veya düzeyde okutulacak konuların ayrıntılı olarak dökümünü gösteren açıklamalı program.*

müfret, -di [Ar. ferd > müfred مفرد] *{OsT}* *sf.* **1.** Yalnız, tek; benzeri olmayan. **2.** *is.* *ed.* Divan edebiyatında başka şiirlerin içinde yer almayan, iki mısraı birbiri ile kafiyeli olmayan beyitlere verilen isim. **3.** *dbl.* Teklik; tekil.

müfrez, [Ar ifrāz > müfrez / müfreze مفرز / مفرزه] *{OsT}* *sf.* Bir bütünden ayrılmış olan.

müfreze, [Ar. müfrez > müfreze مفرزه] *{OsT}* *is.* *as.* **1.** Başka birliklere bağlı kalmadan çeşitli askerî görevlerin yetire getirilmesi için, geçici olarak görevlendirilmiş küçük gruplara verilen ad. **2.** Teşkilat ve malzeme kadrolarına göre kurulmuş, takımdan küçük askerî birlik. **3.** Çeşitli birliklerden geçici olarak oluşturulmuş birlik. **4.** Bir askerî birliğin, başka bir yerde görev yapmak üzere kendi kuruluşundan ayırdığı küçük birlik.

müfrid, [Ar. ferd > ifrād > müfrid مفرد] *{OsT}* *sf.* **1.** Tek başına bırakan. **2.** *fiz.* İzolatör.

müfriga, [Ar. müfriġ > müfriġa مفرغه] *{OsT}* *sf.* Dökücü; söktürücü; salgılayıcı.

müfriğ, [Ar. ifraġ > müfriġ مفرغ] *{OsT}* *sf.* **1.** Döken; dökücü. **2.** *tıp.* (Organ için) döken; boşaltan; ifrazat yapan; salgı çıkaran; salgılayan. ⊡ **müfrig-i safra,** *Safra döken.*

müfrit, [Ar. farṭ > ifrāṭ > müfriṭ / müfriṭe مفرط / مفرطه] *(t, kalın söylenir)* *{OsT}* *sf.* **1.** Bir şeyi normal sayılan sınırların üstüne vardıran; aşırı; çok fazla. **2.** Mübalağalı; abartılı.

müfritane, [Ar. müfriṭ + Far. -āne مفرطانه] *(müfrita:ne)* *{OsT}* *zf.* **1.** Aşırı olarak. **2.** Aşırı derecede.

müfritlik, -ği [müfrit-lik] *is.* Aşırı olma durumu; aşırılık; taşkınlık.

müfriz, [Ar. ifrāz > müfriz مفرز] *{OsT}* *sf.* **1.** Ayıran; bölen; ifraz eden. **2.** *is.* *dbl.* Virgül (,).

müfrizat, [Ar. müfriz > müfrizāt مفرزات] *(müfriza:t)* *{OsT}* *is.* **1.** Ayıranlar; ifraz edenler. **2.** Virgüller. ⊡ **müfrizātü'l-arakıye,** *{OsT} anat. Ter bezleri.*

müfsid, [Ar. fesād > müfsid / müfside مفسد / مفسده] *{OsT}* *sf.* → müfsit. ⊡ **müfsid-i mi'de,** *{OsT} Mideyi bozan.*

müfsidane, [Ar. müfsid + Far. -āne مفسدانه] *(müfsida:ne)* *{OsT}* *zf.* Fesatlık yaparak; ara bozarak; arabozuculuk yaparak.

müfsidîn, [Ar. müfsid > müfsidīn مفسدين] *(müfsidi:n)* *{OsT}* *f.* **1.** Bozmalar. **2.** Arabozanlar; fesat çıkaranlar.

müfsit, -di [Ar. fesād > müfsid / müfside مفسد / مفسده] *{OsT}* *sf.* **1.** Bozan; kötüleştiren; fenalaştıran. **2.** Kişileri birbirine düşürüp ortalığı karıştıran; arabozucu; insanların arasını açan.

müft, [Far. müft مفت] *{OsT}* *sf.* Bedava; bedelsiz; karşılıksız; beleş. ⊡ **müfte satılmak,** *{eAT} Değeri bilinmemek; boşa harcanmak.*|| **müfte vermek,** *{eAT} Yok yere harcamak.*

müftasıd, [Ar. faṣd > müftaṣıd مفتصد] *{OsT}* *sf.* Damardan kan alan; kan alıcı.

müftazıh, [Ar. fażḥ > müftażıḥ مفتضح] *{OsT}* *sf.* Yaptığı kötülükler yüzüne vurularak rezil edilmiş.

müfte'al, -li [Ar. fiʿl > müfteʿal مفتعل] *{OsT}* *sf.* Yapma; uydurma; sahte; düzme.

müftedî, [Ar. müftedī مفتدى] *(müftedi:) {OsT} sf.* Bedel verilip esirlikten kurtarılan.

müfteh, [Ar. müfteḥ مفتح] *{OsT} is.* Hazine.

müftehir, [Ar. faḫr > iftiḫār > müfteḫir مفتخر] *{OsT} sf.* **1.** Bir şeyi kendisi için övünç bilerek onunla sevinen; övünen; iftihar eden. **2.** Şanlı; şerefli. **3.** Karşılıksız iş gören; fahri.

müftehirane, [Ar. müfteḫir + Far. -āne مفتخرانه] *(müftehira:ne) {OsT} zf.* Övünçle; övünerek; iftihar ederek.

müftekır, [Ar. faḳr > müfteḳır مفتقر] *{OsT} sf.* **1.** Bir şeyin yokluğunu çeken; yoksul; fakir; gereksinen. **2.** Muhtaç. **3.** *huk.* Zekâtın gerektirdiği ölçütten daha az malı olan; kendisine zekât verilebilecek durumda olan.

müftele, [Ar. mübtelā => müftele] *{ağız} sf.* Bir şeye düşkün; tutkun; mübtela. [DS]

müftelit, [Ar. müftelit مفتلت] *{OsT} sf.* Sözü düşünmeden, irticalen söyleyen; hazır cevap; mürtecil.

müftera, [Ar. iftirā > müfterā مفترا] *(müftera:) {OsT} sf.* İftira edilen; iftiraya uğrayan. ⊡ **müfterā-aleyh,** *{OsT} Kendisine iftira edilen.*

müftereyat, [Ar. müftereyāt مفتريات] *(müftereya:t) {OsT} is.* Başkalarına atılan suçlar; iftira atmalar; kara çalmalar.

müfteri, [Ar. iftirā > müfterī مفترى] *(müfteri:) {OsT} sf.* Haksız yere suç yükleyen; kara çalan; iftira eden.

müfterih, [Ar. feraḥ > müfteriḥ مفترح] *{OsT} sf.* Şen; keyifli; ferah içinde.

müfterik, -ğı [Ar. farḳ > iftirāḳ > müfteriḳ مفترق] *(k kalın söylenir) {OsT} sf.* **1.** Birbirinden ayrılan; ayrık. **2.** Dağınık bir durumda olan; perişan olan.

müfteris, [Ar. ferṣ > iftirāṣ > müfteriṣ / müfteriṣe مفترصه / مفترص] *{OsT} sf.* **1.** (Yırtıcı hayvanlar için) avını yakalayıp parçalayan; yırtıcı. **2.** *mecaz.* Kötülüğe eğilimi olan; vahşi.

müfteriş, [Ar. müfteriş مفترش] *{OsT} sf.* Secdede iki kolunu yere koyan.

müfti, [Ar. fetvā > iftā > müftī مفتى] *(müfti:) {OsT} sf.* **1.** Fetva veren. **2.** *is.* → müftü. ⊡ **müfti-i kānun,** *{OsT} Beratların üzerine tuğra çeken görevli; nişancı.*|| **müftiü'l-enām,** *{OsT} Fetva vermek salahiyeti olan müftü; şeyhislam.*

müftü, [Ar. fetvā > iftā > müftī مفتى] *{OsT} is.* **1.** Bir olay veya işlem hakkında şeriatın emrini, çözümünü fetva ile belirten kimse; fıkıh bilgini. **2.** İl ve ilçelerde Müslümanların din hizmetlerini yürüten görevli.

müftülük, -ğü [müftü-lük] *is.* **1.** Müftü olma durumu. **2.** Müftünün görevi ve yetkisi. **3.** Müftünün görev yaptığı makam ve görev alanı.

müfzi, [Ar. müfżī مفضى] *(müfzi:) {OsT} sf.* Ulaştıran; yetiştiren.

müge, [Fr. muguet] *is. bot.* Zambakgillerden temren biçimindeki yaprakların arasındaki ince bir sap üzerinde çan biçiminde beyaz çiçekler açan, sürüngen kök saplı, çok yıllık otsu bir süs bitkisi; inci çiçeği, *(Convallaria maialis).*

müğüz, [müñ-üz / müg-üz] *(müñüz) {eT} is.* Boynuz. [ETY]

müğüz, [*eT.* müñüz] *{ağız} is.* Boynuz. [DS]

mühab, [Ar. heybet > mühāb مهاب] *(müha:b) {OsT} sf.* Davranışları ve görünüşü ile insanda bir çekinti yaratan; kendisinden korkulan.

mühadene, [Ar. ḫıdn > müḫādene مخادنه] *(müha:dene) {OsT} is.* Sulh yapma; barışma.

mühari, [Ar. buḫār > buḫārī => muhari] *{ağız} is.* → muhara. [DS]

müheri, [Ar. buḫārī => müheri] *{ağız} is.* → muhara. [DS]

mühda, [Ar. hediye > mühdā مهدى] *(mühda:) {OsT} sf.* Hediye olarak verilmiş olan; hediye edilen. ⊡ **mühdā-ileyh,** *{OsT} Kendisine hediye verilen kimse.*

mühder, [Ar. heder > mühder مهدر] *{OsT} sf.* (Kan için) boş yere dökülen; heder edilen; boşa akıtılan. ⊡ **mühderü'd-dem** *{OsT}, huk. Öldürüldüğü zaman kısas veya diyet uygulaması yapılması gerekmeyen kimse.*

mühdi, [Ar. hediye > mühdī مهدى] *(mühdi:) {OsT} sf.* Birine hediye gönderen; armağan veren; hediye eden.

mühdir, [Ar. heder > mühdir مهدر] *{OsT} sf.* **1.** Döken; akıtan. **2.** Boş yere kan döken.

müheddeb, [Ar. müheddeb مهدب] *{OsT} sf.* **1.** Kirpikli. **2.** Saçakla süslü.

müheddid, [Ar. tehdīd > müheddid مهدد] *{OsT} sf.* Korkutan; tehdit eden.

mühelhel, [Ar. mühelhel مهلهل] *{OsT} sf.* **1.** (Elbise, kumaş vb. için) zarif; güzel; şık. **2.** (Şiir için) güzel.

mühelhil, [Ar. mühelhil مهلهل] *{OsT} sf.* **1.** Bir şeyi incelikle yapan; hoşça yapan. **2.** Kibar ve hoş sözler söyleyen.

mühellik, [Ar. mühlik > mühellik مهلك] *{OsT} sf.* Öldüren; öldürücü; helak eden; mühlik.

mühellil, [Ar. mühellīl مهلل] *(mühelli:l) {OsT} sf.* *"La-ilahe ill'allah"* sözünü söyleyen.

mühendis, [Ar. hendese > mühendis مهندس] *{OsT} is.* **1.** Geometri bilen; geometrici. **2.** Mühendislik mesleğini icra etmek için belirli bir öğrenim görmüş, diploma almış ve bazı etkinliklerde çeşitli görevler üstlenmek üzere yetkili kılınmış kimse; mühendislik mesleğinden olan kimse. ⊡ **mühendis böceği,** *Ön ayakları ile tutunduktan sonra vücudunu halka gibi bükerek arka ayaklarının tutunduğu yere doğru çeken ve bu haliyle sanki bir yeri ölçüyormuş gibi hareket ettiği için bazı kelebek tırtıllarına verilen ad, (Geometridae).*

mühendishane, [Ar. mühendis + Far. ḫāne مهندسخانه] *(mühendisha:ne) {OsT} is.* İmparatorluk döneminde mühendis yetiştiren yüksek okul; mühendislik fakültesi. ⊡ **Mühendishāne-i Bahrî-i Hümayun,** *{OsT} 1776 yılında İstanbul'da Türk donanmasına subay ve teknik okullara öğretmen yetiştirmek amacıyla kurulmuş bulunan yüksek okul; Deniz Harp Okulu.*

mühendisîn, [Ar. mühendis > mühendisīn مهندسين] *(mühendisi:n) {OsT} is.* Mühendisler.

mühendislik, -ği [mühendis-lik] *is.* **1.** Toplumun somut ihtiyaçlarını karşılamak üzere bilimin verilerini ve araştırmaların sonuçlarını teknolojiye ve uygulamaya geçiren sistematik çalışmalar bütünü. **2.** Mühendisin mesleği ve işi. **3.** Sanayi ile ilgili bir projeye teknik, ekonomik, malî, sosyal ve para gereksinimi gibi pek çok uzman ekibinin çalışmalarını bir araya getiren bir bireşim çalışması gerektiren inceleme.

mühenna, [Ar. tehniye > mühennā مهنا] *(mühenna:) {OsT} sf.* Tebrik edilmiş; kutlanmış.

mühenned, [Ar. Hind > mühenned مهند] *{OsT} sf.* **1.** (Kılıç için) Hint çeliğinden yapılmış olan. **2.** *is.* Hint çeliğinden yapılma kılıç.

müheri, [Ar. buḫārī => müheri] *{ağız} is.* Baca. [DS]

mühevvil, [Ar. hevl > mühevvil مهول] *{OsT} sf.* Dehşetli; korkunç; korkutucu.

müheykel, [Ar. heykel > müheykel مهيكل] *{OsT} sf.* Heykelleşmiş; heykel gibi.

müheymin, [Ar. heymenet > müheymin مهيمن] *{OsT} sf.* **1.** Kendisine güven duyulan. **2.** (Allah'ın isimlerinden) bütün varlığı koruyup gözeten, yetiştirip varacağı noktaya ulaştıran; Allah.

müheyya, [Ar. hey'et > müheyyā مهيا] *(müheyya:) {OsT} sf.* Belirli bir iş için hazır durumda olan; hazır.

müheyyi, -i'i [Ar. hey'et > müheyyī' مهيئ] *(müheyyi:) {OsT} sf.* **1.** Bir şeyi bir işe yarayacak duruma getiren; hazırlayan. **2.** (Hastalık için) hazırlayıcı.

müheyyic, [Ar. heyecān > müheyyic مهيج] *{OsT} sf.* Heyecan veren; heyecan verici; heyecanlı.

mühezzeb, [Ar. hez̤b > mühez̤z̤eb مهذب] *{OsT} sf.* **1.** Düzeltilmiş; yoluna konulmuş; temizlenmiş. **2.** Eğitilmiş.

mühezzib, [Ar. hez̤b > mühez̤z̤ib / mühez̤z̤ibe مهذب / مهذبه] *{OsT} sf.* **1.** Düzelten; yoluna koyan; temizleyen. **2.** Eğitimci.

mühib, [Ar. heybet > mühīb / mühibe مهب / مهبه] *(mühi:b) {OsT} sf.* **1.** Korku ile birlikte hayret uyandıran; korkunç; heybetli. **2.** Tehlikeli.

mühim, -mmi [Ar. mühimm مهم] *{OsT} sf.* **1.** Önemli; ehemmiyetli. **2.** Düşündüren; düşündürücü. **3.** Gerekli; lüzumlu. ⊡ **mühim-sâz,** *{OsT} Önemli işler yapan.*|| **mühim-ter,** *{OsT} Çok önemli.*|| **mühim-terîn,** *{OsT} En önemli.*

mühimmat, [Ar. mühimm > mühimmāt مهمات] *(mühimma:t) {OsT} is.* **1.** Önemli ve gerekli olan şeyler; malzemeler. **2.** Savaş araç ve gereci; cephane. ⊡ **mühimmāt-ı askeriye,** *{OsT} Askerî araç ve gereçler.*|| **mühimmāt-ı cumhur,** *{OsT} Devletin önemli ve öncelikli işleri; halk işleri.*|| **mühimmāt-ı kırtāsiye,** *{OsT} Kırtasiye malzemesi.*

mühimme, [Ar. mühimme مهمه] *{OsT} is.* **1.** Mühimin dişili. **2.** Uğraştırıcı ve güç iş. **3.** Önemli iş. ⊡ **mühimme defteri,** *İmparatorluk döneminde Sadaret makamında tutulan bazı karar ve buyrukların, gizli kararların yazıldığı deftere verilen ad.*|| **mühimme odası,** *Divan-ı hümayunda mühimme defterinin tutulduğu oda.*

mühimseme, [mühim-se-me] *is.* Mühimsemek eylemi.

mühimsemek, [mühim-se-mek] *gçl. f. [-r] [-s(i)-yor]* Önemli saymak; önem vermek.

mühimsemezlik, ği [mühim-se-mez-lik] *is.* Önem vermeme durumu; önemsemezlik.

mühin, [Ar. mühīn / mühīne مهين / مهينه] *(mühi:n) {OsT} sf.* **1.** Hor gören; aşağılayan. **2.** Hakir; aşağı; alçak. İhanet eden; hain.

mühlet, [Ar. mühlet مهلت] *{OsT} is.* **1.** Bir işin yapılması veya tamamlanması için verilen, tanınan sınırlı zaman; süre. **2.** *huk.* Bir yükümlüğün yerine getirilmesi, bir borcun ödenmesi, bir işlem yapılması için yasa, yargıç veya ilgili kişi tarafından belirlenen süre; ecel; vade; müddet; mehil.

mühlik, [Ar. mühlik / mühlike مهلك / مهلكه] *{OsT} sf.* Yok eden; öldürücü; tehlikeli; helak eden.

mühliye, [Yun. mukhlia] *is.* Ihlamurgillerden, Adana bölgesinde yetiştirilen ve yaprakları sebze olarak kullanılan bazı yabani türlerinden dut elde edilen bir otsu bitki, *(Corchorus olitorius).*

mühlüz, [Ar. müflis => mühlüz] *{ağız}* *sf.* Yoksul; parasız. [DS]

mühmel, [Ar. mühmel / mühmele مهمل / مهمله] *{OsT}* *sf.* **1.** Bırakılmış; terk edilmiş; ilgisiz kalınmış; ihmal olunmuş. **2.** (Söz için) anlamsız; boş. **3.** *dbl.* (Arap harfleri için) noktasız. ⊡ **mülmel lâfız,** *1. Boş söz. 2. İkilemelerde anlamı olan kelimeye yakıştırmak suretiyle eklenen kelime, şarap* ***marap.***

mühmelane, [Ar. mühmel + Far. -āne مهملانه] *{OsT}* *zf.* İlgisiz olarak; ihmal ederek; baştan savar gibi.

mühmelat, [Ar. mühmelāt مهملات] *(mühmela:t)* *{OsT}* *is.* **1.** Anlamsız ve boş sözler. **2.** *dbl.* Kendi başına anlamı olmayan kelimeler; edatlar.

mühmeliye, [Ar. mühmeliyye مهمليه] *{OsT}* *is.* *ed.* Pekiştirme sıfatıyla yapılan cinas; cinas-ı darbî.

mühmil, [Ar. mühmil مهمل] *{OsT}* *sf.* İhmal eden; başından atan; savsaklayan; önem vermeyen.

mühnü, [Ar. muḫl *(kaldıraç)*] *{ağız}* *is.* Taş çıkarmakta kullanılan demir araç; kaldıraç. [DS]

mühr, [Fars. mühr مهر] *{OsT}* *is.* → mühür. ⊡ **mühr-bend,** *{OsT} Mühürlenmiş; mühürle kaplanmış.*|| **mühr-dehān,** *{OsT} 1. Ağzı mühürlü. 2. Oruçlu.*|| **mühr-i Cem,** *{OsT} Kadeh.*|| **mühr-i fām,** *{OsT} Kadeh.*|| **mühr-i hum,** *{OsT} Kadeh.*|| **mühr-i hümayun,** *{OsT} İmparatorluk döneminde padişahların tuğrasını taşıyan mühre verilen ad.*|| **mühr-i nübüvvet,** *{OsT} Peygamberlik mührü; Hz. Muhammed'in kürek kemikleri arasında bulunan ve peygamberlik işareti olarak Allah tarafından konulduğuna inanılan et beni.*|| **mühr-i resmî,** *{OsT} Kuruluşlar adına kazdırılan ve kuruluşun yetkili amirince kullanılan mühür; resmî mühür.*|| **mühr-i sadaret,** *{OsT} Sadrazam veya başvezir tarafından kullanılan mühür.*|| **mühr-i Süleyman,** *{OsT} 1. Süleyman peygamberin, kaşı üzerinde üst üste yerleştirilmiş iki eşkenar üçgen bulunan yüzüğü. 2. Bir Yahudi felsefesi olan Kabbal inancına göre vahdet-i vücut inancının sembolü.*|| **mühr-i Yezdān,** *{OsT} Allah'ın mührü; kızlık zarı.*|| **mühr-i zātî,** *{OsT} Kişilerin kendi adlarına kazdırdıkları ve imza yerine kullandıkları mühür; kişisel mühür; şahsî mühür.*

mühre[1], [Far. mühre مهره] *{OsT}* *is.* **1.** Her tür küçük yuvarlak veya küresel nesne; topçuk. **2.** Cam boncuk. **3.** Deniz böceklerinin kabuğu. **4.** Demirci çekici. **5.** Yılanın başında bulunan taca benzer çıkıntı. **6.** Yara kabuğu veya nasır; *{ağız} (aynı)* [DS]. **7.** Ördek, keklik vb. av hayvanlarını avlamak için kullanılan çığırtkan kuş. **8.** Ciltlenecek kitaba yapıştırılacak deriye şekil vermekte kullanılan cam veya kemik isteka. **9.** Kitap kenarlarını süslemekte kullanılan kulplu akik taşı. **10.** Tezhip ve minyatür yaparken sürülen altın yaldızı parlatmakta kullanılan cam veya deniz kabuğundan yapılma araç. **11.** Kuyumculukta altın, gümüş vb.ni toz haline getirmekte kullanılan yeşim taşından yapılma küçük tokmak. **12.** Tavla pulu. **13.** Atlarda dizin iki tarafında çıkan kemiksi urlar. **14.** *{ağız}* Ayakkabı kabarası. [DS] **15.** *{ağız}* Yağmurdan sonra kuruyan toprağın üstündeki sert kabuk. [DS] ⊡ **mühre-dār,** *{OsT} Cilalı; mühreli.*|| **mühre-i nerd,** *{OsT} Tavlada zar ve pul.*|| **mühre-i şeş-der,** *{OsT} Tavla zarı.* || **mühre tahtası,** *{OsT} Üzerinde kâğıt perdahlanan tahta.*|| **mühre-zen,** *{OsT} Cilalayan;* mühreleyen.|| **mühre-zer,** *{OsT} Güneş.*

mühre[2], [? mühre] *{ağız}* *is.* Dişeti. [DS]

mühre[3], [? mühre] *{ağız}* *is.* **1.** Toprağı çamurla sıkıştırmak suretiyle yapılan bir tür duvar. **2.** Bağ duvarı yapmakta kullanılan tahta kalıp. [DS] ⊡ **mühre çektirmek,** *{ağız} Bağ duvarı yaptırmak.* [DS]

mühre[4], [? mühre] *{ağız}* *sf.* Güçlü; sağlam. [DS]

mührebaz, [Far. mühre-bāz مهره باز] *(mühreba:z)* *{OsT}* *is.* **1.** Küçük yuvarlak taşlarla göz bağcılığı ve el çabukluğu yapan oyuncu. **2.** Cilacı; mühreci.

mühreci, [mühre-ci] *{ağız}* *is.* Duvarcı. [DS]

mühreleme, [mühre-le-me] *is.* Mührelemek eylemi.

mührelemek, [mühre-le-mek] *gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Mühre ile kâğıdı düzeltmek; parlatmak; cilalamak; kâğıda şekil vermek.

mühreli, [mühre-li] *{OsT}* *sf.* **1.** Mühresi bulunan; mühresi olan. **2.** Mührelenmiş olan. **3.** (Kâğıt için) mühre ile cilalanmış.

mühresenk, -gi [Far. mühre-seng مهرسنگ] *{OsT}* *is.* **1.** Alaca somaki; balgamtaşı. **2.** Süsleme nakışlarını ve yaldızları mührelemekte kullanılan, tahta bir sapın ucuna takılmış alaca somakiden meydana gelmiş araç.

mührüsüleyman, [Far. mühr-i Süleymān مهر سليمان] *{OsT}* *is.* *bot.* Zambakgillerden, yatay kök sapı üzerindeki sürgünleri her yıl bir iz bırakan, çiçekleri inci çiçeğini andıran, meyvesi bezelye tanesi büyüklüğünde mavimsi siyah renkli, halk hekimliğinde romatizma, gut tedavisinde ve kan şekerini düşürmekte kök saplarından yararlanılan çok yıllık otsu bitki, *(Ppolygonatum multiflorum).*

mühteci, [Ar. hicv > mühtecī مهتجى] *(mühteci:)* *{OsT}* *sf.* Bir kimseyi şiirle yeren; hicveden.

mühtecin, [Ar. hecen > mühtecin مهتجن] *{OsT}* *sf.* (Kadın için) zamanından önce evlendirilmiş; küçük yaşta kocaya verilmiş.

mühtedi, [Ar. mühtedī / mühtedīye مهتدى / مهتديه] *(mühtedi:)* *{OsT}* *sf.* **1.** Doğru yolu bulan; kurtuluşa eren; hidayete eren. **2.** Kendi dinini bırakarak Müslüman olan.

mühtelik, [Ar. helāk > mühtelik مهتلك] *{OsT} sf.* Hiç düşünmeksizin, ölümden korkmadan kendini tehlikenin içine atan.

mühtevir, [Ar. hevr > mühtevir مهتور] *{OsT} sf.* Birdenbire öfkelenen.

mühtez, -zzi [Ar. mühtezz / mühtezze مهتز / مهتزه] *{OsT} sf.* **1.** Sarsılan; titreyen; titrek. **2.** Zevk ve neşeden yerinde duramayan; oynayan.

mühtü, [Ar. müftī => müftü / mühtü] *{ağız} is.* Müftü. [DS]

mühud, [Ar. mehd > mühūd مهود] *(mühu:d) {OsT} is.* Beşikler.

mühur, [Ar. mehr > mühūr مهور] *(mühu:r) {OsT} is.* Nikâh bedelleri; mehirler.

mühüd, [Ar. mihād > mühüd مهد] *{OsT} is.* Yataklar; döşekler.

mühür, -hrü [Far. mühr مهر] *is.* **1.** Üzerinde bir kimsenin, bir kuruluşun adının tersinden kazılı bulunduğu, basıldığı yerde imza yerine geçen veya onay anlamı taşıyan, metal veya lastikten yapılma damga; damga. **2.** Bu damganın basılması ile elde edilen iz. **3.** Başın üzerinde halka oluşturacak biçimde toplanmış saç. **4.** Kedinin damağında bulunan siyah nokta. **5.** *huk.* İmza yerine kullanılan mekanik işaret. **6.** *ed.* Divan edebiyatında sevgilinin ağzı; halk edebiyatında sevgilinin gözü. ☞ **mührünü basmak,** *1. Mühürlemek. 2. Bir şeyin doğruluğunu kesin olarak onaylamak.*|| **mührünü yalamak,** *Sözünden dönmek; tükürdüğünü yalamak.*|| **mühür basmak,** *Mühürlemek.*|| **mühür fekki,** *{OsT} huk. Yetkililerce kapatılmış ve mühürlenmiş olan bir iş yerini, kapatma emrine karşı açmak; mührü kaldırmak.*|| **mühür gözlü,** *1. Koyu renkte iri gözü olan. 2. mecaz. ed. Sevgili.*|| **mühür kazdırmak,** *Mühür yaptırmak.*|| **mühür kazıtmak,** *Mühür yaptırmak.*|| **mühür kazmak,** *Bir metal üzerine bir kişinin veya bir kuruluşun adını ters olarak yazmak; mühür yapmak.*|| **Mühür kimde ise Süleyman odur.** *Söz geçirme gücü ancak makam sahiplerinin elindedir.*|| **mühür mumu,** *Güvenlik altına alınmak istenen zarf, paket vb.nin ağzına sıcak olarak döküldükten sonra üzerine mühür basılan balmumu ve reçineden yapılan kırmızı renkli bir tür mum.*|| **mühür pensi,** *Elektrik, havagazı, su ve doğal gaz sayaçlarının yetkililer dışında açılmamasını, posta kolilerinin güvenliğini sağlamak amacıyla kapak veya uygun bir yerine takılan kurşun parçasını sıkıştırmaya ve üzerine yetkili dairenin işaretlerini koymaya yarayan bir tür pens.*|| **mühür urmak,** *{eAT} Mühür basmak; mühürlemek.*

mühürcü, [mühür-cü] *is.* Mühür kazıyan kimse.

mühürcülük, -ğü [mühür-cü-lük] *is.* **1.** Mühürcü olma durumu. **2.** Mühür kazıma veya döküm işi; mühürcünün yaptığı iş.

mühürdar, [Far. mühr-dār مهردار] *(mühürda:r) {OsT} is.* **1.** Eskiden vali, vezir vb. görevlilerin mühürlerini taşıyan ve gerekli evrakları mühürlemekle görevli kimseye verilen ad. **2.** Özel kâtip.

mühürdarlık, -ğı [mühürdar-lık] *(mühürda:rlık) is.* **1.** Mühürdarın görevi ve yaptığı iş. **2.** Mühürdarın makamı.

mühürleme, [mühür-le-me] *is.* **1.** Mühürlemek eylemi. **2.** Kişiler tarafından yürütülen çalışmaların durdurulduğunu ya da bu tür etkinliklerin yapıldığı yerlerin kapatıldığını bildiren idarî işlem. **3.** Resmî belgelerin ancak resmî makamlarca ve yetkili kişilerce açılmasını sağlamak amacıyla zarfının açılma yerlerinin mühürle kapatılması.

mühürlemek, [mühür-le-mek] *gçl. f. [-r] [-l(ü)-yor]* **1.** Bir yazı, belge vb.nin doğruluğunu, geçerli olduğunu kabul ve tasdik etmek amacıyla altına veya ilgili yerine mühür basmak. **2.** Güvenlik açısından, açıldığı belli olması için bir evrakın zarfı üzerindeki erimiş muma veya bir sayacın kapağına takılan kurşuna mühür basmak. **3.** Yasalara ve genel ahlak kurallarına aykırı davranan iş yerlerini kapatmak, çalışmalarını durdurmak amacıyla açılmasını engelleyecek biçimde kapısının uygun bir yerine mühür mumu yapıştırarak üzerini mühürlemek. **4.** (Ağız için) belli bir konuda hiç konuşmamak.

mühürlenme, [mühür-le-n-me] *is.* Mühürlenmek eylemi veya durumu.

mühürlenmek, [mühür-le-n-mek] *edil. f. [-ir]* **1.** Mühürlemek eylemi yapılmak; mühür basılmak. **2.** *dönşl. f.* Mühür sahibi olmak; mühür edinmek.

mühürletme, [mühür-le-t-me] *is.* Mühürletmek eylemi.

mühürletmek, [mühür-le-t-mek] *gçl. f. [-ir]* **1.** Mühürlemek işini yaptırmak. **2.** Mühürle kapatılmasını sağlamak.

mühürlü, [mühür-lü] *{OsT} sf.* **1.** Mührü bulunan; mühür sahibi olan. **2.** Mühür basılmış olan; mühürlenmiş. **3.** Mühür ile kapatılmış.

mühürsüz, [mühür-süz] *{OsT} sf.* **1.** Mührü bulunmayan. **2.** Mühür basılmamış, mühürle kapatılmamış olan.

müj, [Far. müj مژ] *{OsT} is.* **1.** Kirpik. **2.** Kör duman; sis; pus.

müjd, [Far. müjd مژد] *{OsT} is.* Bir kişiyi çok sevindiren, mutluluk veren haber; müjde.

müjde, [Far. müjde مژده] *{OsT} is.* **1.** Sevindiren haber; muştu. **2.** Sevinçli haberi ilk getirene verilen hediye; müjdelik; muştuluk. **3.** *ünl.* Sevinçli bir haber verileceği zaman söylenen giriş sözü; müjdeler olsun. ☞ **müjde-āver,** *{OsT} Müjde veren; müjdeleyen.*|| **müjde-fermā,** *{OsT} Müjde veren; müjdeleyen.*|| **müjde-gân,** *{OsT} Müjdelik; muştuluk.*||

müjde-gâne, *{OsT} Müjdelik; muştuluk.*|| **müjde-gânî,** *{OsT} Müjdelik; muştuluk.*|| **müjde-res,** *{OsT} Müjde veren; müjdeleyen.*|| **müjde-resân,** *{OsT} Müjde veren; müjdeleyen.*|| **müjde vermek,** *Bir kimseye sevineceği, mutluluk duyacağı bir haberi ulaştırmak.*

müjdeci, [müjde-ci] *is.* Müjde veren kimse; muştucu.

müjdecibaşı, [müjde-ci + baş-ı] *is.* Hacı kafilesinin Mekke'den dönüşünü padişaha müjdeleyen kimse.

müjdeleme, [müjde-le-me] *is.* Müjdelemek eylemi; muştulama.

müjdelemek, [müjde-le-mek] *gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* Sevinçli bir haberi ilgili kişiye ulaştırmak; muştulamak.

müjdelenme, [müjde-le-n-me] *is.* Müjdelenmek eylemi; muştulanma.

müjdelenmek, [müjde-le-n-mek] *edil. f. [-ir]* Müjdeleme eylemi yapılmak; (sevinçli bir haber için) ulaştırılmak; müjde verilmek.

müjdeli, [müjde-li] *{OsT} sf.* (Haber veya bilgi için) müjde sayılacak nitelikte olan; sevinçli; muştulu.

müjdelik, -ği [müjde-lik] *is.* Müjde veren kişiye verilen hediye, bahşiş; muştuluk.

müje, [Far. müje مژه] *{OsT} is.* Kirpik.

müjek, -ği [Far. müjek مژك] *{OsT} is.* Küçük kirpik; kirpikçik.

müjgân, [Far. müje-gān مژگان] *{OsT} is.* Kirpikler.

-mük, [-mık /-mik / -muk / -mük] *yap. e.* → -mık.

mük, [bük-mek > mük / bük] *{eT} sf.* Bükük. [DLT] ⇗ **mük turmak,** *{eT} Eğilmek; rükû eder gibi durmak.* [DLT]

mükâ'ab, [Ar. kaʿb > mükāʿab مكعب] *(mükâ-ab) {OsT} sf.* **1.** Küp biçiminde olan; kübik. **2.** *is.* Küp.

mükâbele, [Ar. mükābele مكابله] *(mükâ:bele) {OsT} is. huk.* Satılık olan komşu evinin serbestçe satılması sağlandıktan sonra şüfa yoluyla müşteriden alma.

mükâberat, [Ar. mükāberāt مكابرات] *(mükâ:bera:t) {OsT} is.* **1.** Büyüklenmeler; kendini büyük görmeler; büyüklük taslamalar. **2.** Tartışmada, rakipleri kural dışına çıkarak susturmaya çalışmalar.

mükâbere, [Ar. mükābere مكابره] *(mükâ:bere) {OsT} is.* **1.** Büyüklenme; kendini büyük görme; büyüklük taslama. **2.** Bir tartışma sırasında, tartışmanın kurallarıı dışına çıkarak rakibi susturmaya çalışma.

mükâfaha, [Ar. keḥf > mükāfaḥa مكافحه] *(mükâ:faha) {OsT} is.* **1.** Karşılaşma; yüz yüze gelme. **2.** Çarpışma; dövüşme; savaşma.

mükâfat, [Ar. mükāfāt مكافات] *(mükâ:fa:t) {OsT} is.* **1.** Yararlı bir iş yapana veya bir yarışmada başarılı olana verilen armağan; ödül. **2.** Görülen bir iyiliğe karşılık olarak yapılan iyilik; karşılık. **3.** Sevindirici, onur verici davranış. ⇗ **mükâfat almak,** *Bir başarı karşısında armağan almaya layık görülmek; ödül almak.*|| **...ın mükâfatını görmek,** *(Çekilen sıkıntı, sabırlı çalışma, katlanılan özveri, iyi ve doğru bir davranış vb.nin) yararını görmek; meyvesini almak; iyi bir sonuca ulaşmak.*

mükâfaten, [Ar. mükāfaten مكافاتاً] *(mükâ:fa'ten) {OsT} zf.* Ödül olarak; karşılık olarak; mükâfat olarak.

mükâfatlandırılma, [mükâfat-la-n-dır-ıl-ma] *is.* Mükâfatlandırılmak eylemi; ödüllendirilme.

mükâfatlandırılmak, [mükâfat-la-n-dır-ıl-mak] *edil. f. [-ır]* Yapmış olduğu yararlı bir iş, kazandığı bir yarışma veya bir başarısından dolayı kendisine armağan verilmek; ödül verilmek; ödüllendirilmek.

mükâfatlandırma, [mükâfat-la-n-dır-ma] *is.* Mükâfatlandırmak eylemi; ödüllendirme.

mükâfatlandırmak, [mükâfat-la-n-dır-mak] *gçl. f. [-ır]* Bir kimseye yapmış olduğu yararlı bir iş, kazandığı bir yarışma veya bir başarısından dolayı armağan vermek; ödül vermek; ödüllendirmek.

mükâfele, [Ar. mükāfele مكافله] *(mükâ:fele) {OsT} is.* Karşılıklı kefil olma; kefilleşme.

mükâfi, [Ar. mükāfī مكافى] *(mükâ:fi:) {OsT} sf.* **1.** Eşit; denk; beraber. **2.** *mat.* Parabol biçiminde olan.

mükâfil, [Ar. mükāfil مكافل] *(mükâ:fil) {OsT} is.***1.** Birbirine kefil olanlardan her biri. **2.** Birbirini korumaya ve birbirine yardım etmeye söz verenlerden her biri.

mükâhhal, -li [Ar. mükaḥḥal مكحل] *(mükâ:hhal) {OsT} sf.* **1.** (Göz için) sürme çekilmiş; sürmeli. **2.** (Yer için) yeşillik ile kaplanmış; çimlenmiş; yeşillenmiş.

mükâlebe, [Ar. mükālebe مكالبه] *(mükâ:lebe) {OsT} is.* Köpekleşme; köpekler gibi dalaşma; köpekler gibi boğuşma; hırlaşma.

mükâlemat, [Ar. mükālemāt مكالمات] *(mükâ:lema:t) {OsT} is.* Konuşmalar; tartışmalar.

mükâleme, [Ar. kelām > mükāleme مكالمه] *(mükâ:leme) {OsT} is.* **1.** Karşılıklı konuşma; söz etme. **2.** Delegeler arasındaki tartışma; tartışma. **3.** Öğretim amacıyla iki dilde yazılmış konuşma cümleleri.

mükâlemename, [Ar. mükāleme + Far. -nāme مكالمه نامه] *(mükâ:lemena:me) {OsT} is.* Bir yabancı dili öğretmek amacıyla iki dilde yazılmış konuşma cümlelerini bulunduran kitap; konuşma kitabı.

mükârat, [Ar. kirā > mükārāt مكارات] *(mükâ:ra:t) {OsT} is.* **1.** Kira ile tutma. **2.** Kiraya verme.

mükârehe, [Ar. kerāhet > mükārehe مكارهه] *(mü-*

kâ:rehe) {OsT} is. Karşılıklı olarak birbirinden iğrenme, tiksinti.

mükâreme, [Ar. kerem > mükāreme مكارمه] *(mükâ:-reme) {OsT} is.* El açıklığı konusunda yarışma.

mükâri, [Ar. kirā > mükārī مكاری] *(mükâ:ri:) {OsT} sf.* Yük ve eşya taşımak üzere binek ve yük hayvanı kiraya veren; hergeleci. ☞ **mükâri-i müflis,** *{OsT} huk. Kiralık yük ve binek hayvanı bulunduğu şeklinde pazarlık ederek yolcuların parasını alan dolandırıcı.*

mükâşefat, [Ar. mükāşefāt > mükāşefāt مكاشفات] *(mükâ:şefa:t) {OsT} is.* Keşifler; incelemeler; mükâşefeler.

mükâşefe, [Ar. mükāşefe مكاشفه] *(mükâ:şefe) {OsT} is.* **1.** Açığa çıkarma; meydana çıkarma. **2.** İnceleme; denetleme; teftiş etme. **3.** *tasvf.* İlahî sırların hakikat ehline görünmesi. **4.** Sezgiye dayanan, deney üstü bilgi edinme yolu. ☞ **mükâşefe ilmi,** *Allah'ın ermişlere ilham ettiğine inanılan ilahî sırlara ilişkin bilim.*

mükâşeha, [Ar. mükāşeḥa مكاشحه] *(mükâ:şeha) {OsT} is.* Birine karşı kin besleme; kin duyma.

mükâşif, [Ar. keşf > mükāşif مكاشف] *(müka:şif) {OsT} sf.* **1.** Bilinmeyen bir şeyi bulup ortaya çıkaran; keşfeden. **2.** *tasvf.* (Derviş, ermiş vb. için) ilahî sırları bulan, gören, anlayan.

mükâteb, [Ar. kitābet > mükāteb / mükātebe مكاتب / مكاتبه] *(mükâ:teb) {OsT} sf.* **1.** Yazılı olarak sözleşme senedi olan; yazışmalı; sözleşmeli. **2.** *huk.* (Köle veya cariye için) sahibi ile aralarında bir bedel üzerine anlaşılarak sözleşme yapılmış, bedeli ödedikten sonra özgür kalabilen. **3.** *is.* Bir ticarî konuda iki tarafın mektuplaşması. ☞ **mükâteb-i me'zun,** *{OsT} huk. Ticaret yapan bir kölenin hür kalması için bir değer biçme.*

mükâtebat, [Ar. mükātebe > mükātebāt مكاتبات] *(mükâ:tebat) {OsT} is.* Yazışmalar; sözleşmeler.

mükâtebe, [Ar. kitābet > mükātebe مكاتبه] *(mükâ:tebe) {OsT} is.* **1.** Yazışma; haberleşme; mektuplaşma. **2.** Kölenin kendini efendisinden satın alması.

mükâtebet, [Ar. kitābet > mükātebet مكاتبة] *(mükâ:tebet) {OsT} is.* Kölenin kendini efendisinden satın alması.

mükâteme, [Ar. ketm > mükāteme مكاتمه] *(mükâ:teme) {OsT} is.* Gizleme; saklama; ketm etmek.

mükâtib, [Ar. ketb > mükātib مكاتب] *(mükâ:tib) {OsT} sf.* **1.** Yazışan; mektuplaşan; haberleşen. **2.** *is. huk.* Belirlenen ücreti ödediği takdirde köle veya cariyesini özgür bırakmayı kabul ettiğine dair bir yazı veren efendi.

mükâvaha, [Ar. mükāvaḥa مكاوحه] *(mükâ:vaha) {OsT} is.* **1.** Birbirine sövme; sövüşme. **2.** Savaşta üstün gelme. ☞ **mükâvaha etmek,** *{OsT} Birbirine sövmek; sövüşmek.*

mükâyede, [Ar. keyd > mükāyede مكايده] *(müka:yede) {OsT} is.* Hile yapma.

mükâyele, [Ar. mükāyele مكايله] *(müka:yele) {OsT} is.* Karşılık verme; bir söz veya davranışı aynısı ile karşılama.

mükâyese, [Ar. iyāset > mükāyese مكايسه] *(mükâ:yese) {OsT} is.* Akıllılık, anlayışlılık, incelik vb. bakımlardan kendisini başkalarından daha üstün görme.

mükâzebe, [Ar. kiẕb > mükāẕebe مكاذبه] *(mükâ:zebe) {OsT} is.* Karşılıklı yalan söyleme; birbirine yalan söyleme. ☞ **mükâzebe etmek,** *{OsT} Yalan söylemek.*

mükebbe, [? mükebbe] *{ağız} is.* Kamış ya da ağaç dallarından yapılmış yarım küre biçimindeki büyük sepet. [DS]

mükebbire, [Ar. mükebbire مكبره] *{OsT} is.* Bazı büyük camilerde, imamın tekbirlerinin müezzin tarafından dışarıdaki cemaata tekrar edilebilmesi için revakların arkasındaki duvarda, imamın aldığı tekbirleri duyabilecek şekilde dışarıya doğru bir çıkıntı olarak yapılmış müezzin yeri.

mükedder, [Ar. keder > mükedder مكدر] *{OsT} sf.* **1.** Üzüntüsü olan; kederli; üzgün; acılı. **2.** Net ve açık olarak görülemeyen; bulanık. **3.** Azarlanmış; kendisine kırıcı veya tahkir edici sözler söylenmiş olan. ☞ **mükedder olmak,** *Üzülmek; kederlenmek.*

mükedderane, [Ar. mükedder + Far. -āne مكدرانه] *{OsT} zf.* Üzgün olarak; kederli bir halde; üzülerek.

mükeddir, [Ar. mükeddir / mükeddire مكدر / مكدره] *{OsT} sf.* **1.** Üzüntü veren; üzen; kederlendiren. **2.** Bulandıran. **3.** Azarlayan; paylayan; tekdir eden.

mükeffen, [Ar. kefen > mükeffen مكفن] *{OsT} sf.* Kefenlenmiş; kefene sarılmış olan.

mükeffer, [Ar. mükeffer مكفر] *{OsT} sf.* (Kişi için) yaptığı iyilikler göz ardı edilerek kendisine teşekkür edilmeyen.

mükella, -ii [Ar. mükellā' مكلاء] *{OsT} is.* **1.** Irmak kıyısı; sahil. **2.** Yanaşılır kıyı.

mükelleb, [Ar. kelb > mükelleb مكلب] *{OsT} sf.* **1.** (Köpek için) av öğrenmiş; ava alışmış. **2.** (At, katır vb. için) ayağı bağlanmış; bukağılanmış.

mükellef, [Ar. külfet > mükellef / mükellefe مكلف / مكلفه] *{OsT} sf.* **1.** Bir işi veya görevi yapmak zorunluluğunda olan; yükümlü. **2.** Eksiksiz ve çok

güzel biçimde yapılmış olan; özenle yapılmış; kusursuz. **3.** *isl.* Gerekli koşulları taşıdığı için dinî açıdan bazı görevleri yerine getirmekle yükümlü olan Müslüman. **4.** *is. huk.* Vergi ödemek zorunda olan kimse.

mükellefîn, [Ar. mükellef > mükellefîn مكلفين] *(mükellefi:n) {OsT} is.* Bir şeyi yapmak veya ödemek zorunda olanlar; mükellefler; yükümlüler.

mükellefiyet, [Ar. mükellefiyyet مكلفيت] *{OsT} is.* **1.** Maddî ve manevi yönden yerine getirilmesi gereken görev; yapılmak zorunda olunan iş; yükümlülük. **2.** Kişinin kendi isteği dışında, zor kullanılarak yapmak zorunda bırakıldığı iş; zorla kabul ettirilen görev. **3.** *huk.* Yönetimin, kişilerin rızalarını almadan, kamusal yaptırım gücüne dayanarak para veya mal verme ya da bir iş yapma zorunda bırakması.

mükellel, [Ar. iklīl > mükellel مكلل] *{OsT} sf.* **1.** Taç giymiş olan; taçlı. **2.** Süslü; süslenmiş olan.

mükem, [Ar. muḥkem => mükem] *{ağız} sf.* Eksiksiz; düzgün. [DS]

mükembel, [Ar. mükemmel] *{ağız} sf.* Eksiksiz; düzgün.

mükemmel, [Ar. kemāl > mükemmel / mükemmele مكمل / مكمله] *{OsT} sf.* **1.** Hiçbir eksiği, kusuru bulunmayan; kusursuz; tam yetkin. **2.** Değer ölçülerine göre üst düzeyde bulunan; üstün niteliklere sahip bulunan; tam yetkin. **3.** Sağlam ve iyi olan.

mükemmelen, [Ar. mükemmelen مكمّلاً] *(müke'mmelen) {OsT} zf.* Eksiksiz ve kusursuz biçimde; tam yetkin olarak.

mükemmeliyet, [Ar. mükemmeliyyet مكمليت] *{OsT} is.* Mükemmel olma durumu; tam yetkinlik.

mükemmellik, -ği [mükemmel-lik] *is.* Eksiksiz, kusursuz olma durumu; tam yetkinlik.

mükemmil, [Ar. mükemmil مكمل] *{OsT} sf.* Eksikleri gideren; tamamlayan; tamamlayıcı.

mükenna, -a'i [Ar. mükennā' مكناء] *(mükenna:) {OsT} sf.* Kimliği belirtilmiş; kimliği bilinen; künyesi belli olan.

mükennef, [Ar. mükennef مكنف] *{OsT} sf.* Çevresi sınırlanmış.

mükerrem, [Ar. mükerrem / mükerreme مكرم / مكرمه] *{OsT} sf.* Kerem sahibi; saygı duyulan; saygın; saygıdeğer; aziz; kutsal.

mükerremen, [Ar. mükerremen مكرماً] *(mükerre'men) {OsT} zf.* Büyük bir saygı gösterilerek; saygı duyularak.

mükerrer, [Ar. kerr > mükerer / mükerrere مكرر / مكرره] *{OsT} sf.* **1.** Üst üste iki ve daha çok meydana gelmiş; tekrar yapılmış; tekrarlanmış; tekrar edilmiş. **2.** İki kez damlatılmış; iki kez imbikten geçirilmiş.

mükerrerat, [Ar. mükerrerāt مكررات] *(mükerrera:t) {OsT} is.* Tekrar edilmiş şeyler; yinelenmiş şeyler.

mükerreren, [Ar. mükerreren مكرراً] *(mükerre'ren) {OsT} zf.* Yinelenerek; tekrar edilmiş olarak; tekrar tekrar.

mükerrir, [Ar. mükerrir / mükerrire مكرر / مكرره] *{OsT} sf.* **1.** Tekrar eden; yineleyen; üst üste yapan. **2.** *huk.* Hakkında bir suçtan dolayı yargıca karar verildikten sonra yine aynı nitelikte suç işleyen.

mükesser, [Ar. kesr > mükesser مكسر] *{OsT} sf.* Kırılmış; kırık.

mükessib, [Ar. kesb > mükessib مكسب] *{OsT} sf.* Kazandıran; teksib eden.

mükessif, [Ar. kesīf > mükessif / mükessife مكسف / مكسفه] *{OsT} sf.* Koyulaştıran; yoğun hale getiren.

mükessife, [Ar. kesīf > mükessife مكسفه] *{OsT} is. fiz.* Kondansatör.

mükessir, [Ar. kesr > mükessir / mükessire مكسر / مكسره] *{OsT} sf.* Kıran; parçalayan.

mükevkeb, [Ar. kevkeb > mükevkeb / mükevkebe مكوكب / مكوكبه] *{OsT} sf.* Yıldızlı.

mükevven, [Ar. kevn > mükevven مكون] *{OsT} sf.* Meydana getirilmiş; yaratılmış; oluşmuş.

mükevvenat, [Ar. mükevvenāt مكونات] *(mükevvena:t) {OsT} is.* Yaratılmışların tümü; bütün yaratıklar.

mükevver, [Ar. kevr > mükevver مكور] *{OsT} sf.* (Sarık için) dolanmış; sarılmış.

mükevvin, [Ar. kevn > mükevvin / mükevvine مكون / مكونه] *{OsT} sf.* Meydana getiren; yapan; yaratan; yaratıcı.

mükeyyes, [Ar. mükeyyes مكيس] *{OsT} sf.* **1.** Kese biçiminde toplanmış olan. **2.** Keselenmiş.

mükeyyif, [Ar. keyf > mükeyyif / mükeyyife مكيف / مكيفه] *{OsT} sf.* Keyif veren; keyif verici.

mükeyyifat, [Ar. mükeyyifāt مكيفات] *(mükeyyifa:t) {OsT} is.* Uyuşturucu maddeler; keyif veren şeyler; uyuşturucular.

mükezzib, [Ar. mükeẕẕib / mükeẕẕibe مكذب / مكذبه] *{OsT} sf.* Tekzip eden; yalanlayan.

mükfehir, [Ar. mükfehirr مكفهر] *{OsT} sf.* **1.** (Kişi için) asık suratlı. **2.** *is.* Üst üste yığılmış kara bulut.

mükhüle, [Ar. küḥl > mükḥüle مكحله] *{OsT} is.* Sürme kutusu.

mükib, -bbi [Ar. kebb > mükibb مكبّ] *{OsT}* *sf.* Yapmakta olduğu işin üstüne düşerek aşırı çaba gösteren; gayretli; çalışkan.

mükid, -ddi [Ar. mükidd مكدّ] *{OsT}* *sf.* Kendi isteğiyle sıkıntıya katlanarak bir işte çalışan.

mükim, [bük-mek > bük-üm / mük-im] *{eT}* *is.* Kadın pabucu. [DLT]

mükin, [bük-mek > bük-ün / mük-im] *{eT}* → mükim. [DLT]

mükir, -rri [Ar. mükirr مكرّ] *{OsT}* *sf.* (Hayvan için) ilerlemeyerek yerinde duran; harınlık eden.

müklik, -ği [mük-lik] *{ağız}* *is.* Soğan tohumu. [DS]

mükoyitler, [Fr. mucoïde] *is.* *biy.* Mukoza hücrelerinde bulunan müsin benzeri maddeler.

mükra, [Ar. mükrā مكرا] *(mükra:)* *{OsT}* *sf.* Kiraya verilmiş olan; kiralanan.

mükreh, [Ar. kerh > mükreh مكره] *{OsT}* *sf.* Bir işi yapmaya veya bir eyleme zorlanan. ⊡ **mükrehün-aleyh,** *{OsT} Bir kişinin yapmak için zorlandığı iş veya eylem.*

mükrehen, [Ar. mükreh > mükrehen مكرهاً] *(mükre'hen)* *{OsT}* *zf.* Zorla; baskı ile.

mükrek, -ği [mük-re-k] *{ağız}* *sf.* Sevecen. [DS]

mükrem, [Ar. kerem > mükrem / mükreme مكرم / مكرمه] *{OsT}* *sf.* Kendisine saygı gösterilmiş; ağırlanmış; ikram edilmiş olan.

mükremek, [mük-re-mek] *{ağız}* *gçsz. f.* *[-r] [-üyor]* Sevecenlik göstermek. [DS]

mükri, [Ar. mükrī مكرى] *{OsT}* *sf.* Kiraya veren.

mükrih, [Ar. kerh > mükrih مكره] *{OsT}* *sf.* Bir kimseyi, bir işi yapmaya veya bir eyleme zorlayan.

mükrim, [Ar. kerem>mükrim / mükrime مكرم / مكرمه] *{OsT}* *sf.* Konuğu ağırlayan; ikram eden; konuksever.

mükrimane, [Ar. mükrim + Far. -āne مكرمانه] *(mükrima:ne)* *{OsT}* *zf.* Bir konuksevere yakışır tarzda; konuğu ağırlayarak; ikram ederek.

mükrimîn, [Ar. mükrimīn مكرمين] *(mükrimi:n)* *{OsT}* *is.* Konuğa ikram edenler; onu ağırlayanlar.

müksif, [Ar. mükṣif مكثف] *{OsT}* *sf.* **1.** Tortu çöktürücü. **2.** Kalınlaştırıcı.

müksir, [Ar. keṣret > mükṣir مكثر] *{OsT}* *sf.* **1.** Çoğaltan. **2.** Malı çok olan; zengin.

müktefi, [Ar. kifāyet > müktefī مكتفى] *(müktefi:)* *{OsT}* *sf.* Bir şeyi yeterli gören; kanaat eden; yeter bulan; iktifa eden.

müktehil, [Ar. küḥl > mükteḥil مكتحل] *{OsT}* *sf.* Gözlerine sürme çekmiş olan; sürmelenmiş.

müktera, [Ar. kira > mükterā مكترا] *(müktera:)* *{OsT}* *sf.* Kiraya verilen.

mükteri, [Ar. kira > mükterī مكترى] *{OsT}* *sf.* Bir şeyi yararlanmak üzere kiralayan kimse; kira ile tutan; müstecir.

mükterib, [Ar. iktirāb > mükterib مكترب] *{OsT}* *sf.* Üzüntülü; tasalı; kederli; gamlı; üzgün.

mükteseb, [Ar. kisb > mükteseb / müktesebe مكتسب / مكتسبه] *{OsT}* *sf.* → müktesep.

müktesebat, [Ar. müktesebāt مكتسبات] *(mükteseba:t)* *{OsT}* *is.* Kazanılmış bilgiler; elde edilmiş bilgiler. ⊡ **müktesebāt-ı ilmiyye,** *{OsT} Bilimsel kazanç.*

müktesep, -bi [Ar. mükteseb مكتسب] *{OsT}* *sf.* Kazanılmış; edinilmiş; hak edilmiş. ⊡ **müktesep hak,** *huk. Önceki hukuk kuralları gereğince birinin önceden edinmiş olduğu hak; kazanılmış hak.*

müktesib, [Ar. müktesib / müktesibe مكتسب / مكتسبه] *{OsT}* *sf.* Kazanan; elde eden; hak eden; hak sahibi olan.

müktin, -nni [Ar. iktinān > müktinn مكتنّ] *{OsT}* *sf.* Saklanan; gizlenen.

mükûr, [Ar. mekr > mükūr مكور] *(mükû:r)* *{OsT}* *sf.* Düzenler; hileler.

mükûs, [Ar. meks > mükūs مكوس] *(mükû:s)* *{OsT}* *is.* **1.** Vergiler; öşürler; aşar. **2.** Vergi toplama işleri.

mül, [Far. mül مل] *{OsT}* *is.* Şarap. ⊡ **mül-fām,** *{OsT} Şarap renginde olan; şarap rengi; kırmızı.*

müla'abe, [Ar. laʿb > mülāʿabe ملاعبه] *(mülâ:abe)* *{OsT}* *is.* Oynaşma; şakalaşma. ⊡ **mülā'abe etmek,** *{OsT} Oynaşmak; şakalaşmak.*

müla'ane, [Ar. mülāʿane ملاعنه] *(mülâ:ane)* *{OsT}* *is.* Karşılıklı olarak birbirine lanet etme; lanetleşme.

mülabese, [Ar. mülābese ملابسه] *(mülâ:bese)* *{OsT}* *is.* **1.** İki kişinin veya iki şeyin benzerlikleri dolayısıyla karıştırılması. **2.** İlgi; yakınlık.

mülabeset, [Ar. mülābeset ملابست] *(mülâ:beset)* *{OsT}* *is.* → mülabese.

mülabis, [Ar. mülābis ملابس] *(mülâ:bis)* *{OsT}* *sf.* **1.** Dostça davranan; yakınlık gösteren. **2.** Benzerliği dolayısıyla karışan.

müla'emet [Ar. le'm > mülā'emet ملائمت] *(mülâ:-emet)* *{OsT}* *is.* **1.** Uygunluk. **2.** Yumuşak huyluluk; yavaşlık. **3.** Bağırsaklığın yumuşaklığı.

mülahaza, [Ar. lāḥẓ > mülāḥaẓa ملاحظه] *(mülâ:haza)* *{OsT}* *is.* **1.** Bir konuyu ayrıntılarına varıncaya kadar inceleme; düşünce. **2.** Titiz bir şekilde, dikkatle bakma. ⊡ **mülahazada bulunmak,** *Düşünmek; irdelemek.*|| **mülahaza yapmak,** *Düşünmek.*

mülahazat, [Ar. mülāḥaẓa > mülāhazāt ملاحظات] *(mülâ:haza:t) {OsT} is.* Düşünceler. ⊡ **mülāhazat hānesi,** *{OsT} Bir defter veya evrakta gerekli açıklamaların yapılması için ayrılmış sütun veya bölüm; düşüncelerin yazıldığı yer; düşünceler; açıklamalar.*

mülahham, [Ar. laḥm *(et)* => mülaḥḥam ملحم] *(mülahham) {OsT} sf.* Şişman; etli butlu.

mülahhas, [Ar. ḫulaṣa > mülaḫḫaṣ ملخص] *(mülâhhas) {OsT} sf.* Özeti çıkarılmış; özetlenmiş; hulasa edilmiş.

mülahık, -kı [Ar. lâḥḳ ملاحق] *(mülâ:hık) {OsT} sf.* Bitişik; yapışık.

mülahid, [Ar. laḥd>mülāḥid ملاحد] *(mülâ:hid) {OsT} sf.* **1.** Müslüman iken başka dine geçmiş olan. **2.** Hak mezhepten batıl mezhebe kayan.

müla'ib, [Ar. lūʿb > mülāʿib ملاعب] *(mülâ:ib) {OsT} sf.* Oynaşan; şakalaşan; oynayan.

müla'im, [Ar. leʾm > mülāʾim ملائم] *(mülâ:im) {OsT} sf.* Mülayim.

mülakat, [Ar. liḳāʾ *(yüz)* > mülāḳāt ملاقات] *(mülâ:ka:t) {OsT} is.* **1.** Düşünce alış verişinde bulunmak için karşılıklı konuşma, buluşma; görüşme. **2.** İşe veya bir okula alınacak kişiler ile yapılan değerlendirme konuşması; görüşme. **3.** *ed.* Röportaj. ⊡ **mülakat madalyası,** *Sultan İkinci Abdülhamid Han zamanında Alman imparatoru İkinci Wilhelm'in İstanbul'u ziyareti dolayısıyla çıkarılan madalya.*|| **mülakat vermek,** *Bir konuda konuşmak; demeç vermek.*|| **mülakat yapmak,** *Gazete veya dergide yayımlanmak üzere bir kimsenin, bir konu hakkındaki görüşünü almak.*

mülakî, [Ar. liḳaʾ > mülāḳī ملاقى] *(mülâ:ki:, k kalın söylenir) {OsT} sf.* **1.** Görüşüp konuşan; buluşan. **2.** Kavuşan; karşılaşan. ⊡ **mülakî olmak,** *1. Konuşmak, görüşmek; buluşmak. 2. Karşılaşmak; kavuşmak.*

mülakkab [Ar. lāḳab > mülaḳḳab ملقب] *(mülâkkab) {OsT} is.* Takma ad almış olan; lakabı olan; lakaplı.

mülakkah, [Ar. ilḳaḥ > mülāḳḳaḥ ملقح] *(mülâkkah) {OsT} sf. biy.* Döllenmiş.

mülam, [Ar. levm > mülām ملام] *(mülâ:m) {OsT} is.* Azarlama; kınama; ayıplama.

mülamese [Ar. lems > mülāmese ملامسه] *(mülâ:mese) {OsT} is.* Dokunma; temas etme. ⊡ **mülamese etmek,** *Dokunmak; temas etmek.*

mülasaka, [Ar. lüṣūḳ > mülāṣaḳa ملاصقه] *(mülâ:saka) {OsT} is.* **1.** Bitişme; yapışma; iltisak etme. **2.** Yanaşma; ulaşma.

mülasık, -ğı [Ar. lüṣūḳ > mülāṣıḳ ملاصق] *(mülâ:sık) {OsT} sf.* **1.** Bitişmiş; yapışmış; bitişik; yapışık. **2.** Yan yana bulunan.

mülasıklık, -ğı [mülâsık-lık] *(mülâ:sıklık) is.* Yapışık olma durumu.

mülatafa, [Ar. lüṭf > mülāṭafa ملاطفه] *(mülâ:tafa) {OsT} is.* **1.** Karşılıklı şaka yapma; şakalaşma; latifeleşme. **2.** Güzellikle davranma.

mülatafat, [Ar. mülāṭafāt ملاطفات] *(mülâ:tafa:t) {OsT} is.* Şakalaşmalar; latife etmeler.

mülatame, [Ar. laṭme > mülāṭame ملاطمه] *(mülâ:tame) {OsT} is.* Karşılıklı tokat vurma; tokatlaşma. ⊡ **mülatame etmek,** *Birbirini karşılıklı tokatlamak; tokatlaşmak.*

mülatıf, [Ar. lūtf > mülāṭıf ملاطف] *(mülâ:tıf) {OsT} sf.* Başkaları ile şakalaşmayı seven; şakacı.

mülattıf, [Ar. lūtf > mülaṭṭıf / mülaṭṭıfe ملطف / ملطفه] *(mülâttıf) {OsT} sf.* **1.** İyilik yaparak başkalarının gönlünü alan; taltif eden; ödüllendiren. **2.** (İlaç için) peklik giderici; yumuşaklık veren.

mülattıfat, [Ar. mülaṭṭıfāt ملطفات] *(mülâttıfa:t) {OsT} is.* Peklik giderici ilaçlar.

mülaveme, [Ar. mülāveme ملاومه] *(mülâ:veme) {OsT} is.* Birbirini çekiştirme.

mülayemet, [Ar. leʾm > mülāyemet ملايمت] *(mülâ:yemet) {OsT} is.* **1.** Yumuşak başlılık; yumuşak huyluluk; uysallık. **2.** Uygunluk; uygun düşme. **3.** Bağırsakların yumuşaklığı.

mülayenet, [Ar. līnet > mülāyenet ملاينت] *(mülâ:yenet) {OsT} is.* Latiflik; hoşluk; yumuşaklık.

mülayim, [Ar. leʾm > mülāyim ملايم] *(mülâ:yim) {OsT} sf.* **1.** (İnsan için) yumuşak huylu; halim selim; uysal. **2.** (Ses için) yavaş, yumuşak ve hoş. **3.** Uygun; akla yatkın olan. **4.** Ilıman; ılık. **5.** Pekliği olmayan; kabız olmayan.

mülayimlik, -ği [mülâyim-lik] *(mülâ:yimlik) is.* Mülayim olma durumu; yumuşaklık; uysallık.

mülazeme, [Ar. lüzūm > mülāzeme ملازمه] *(mülâ:zeme) {OsT} is.* **1.** Gerekli; lüzumlu. **2.** Ayrılmaz.

mülazemet, [Ar. lüzūm > mülāzemet ملازمت] *(mülâ:zemet) {OsT} is.* **1.** Tutku derecesinde bağlı olma; aşırı bağlılık. **2.** Bir işle sürekli olarak uğraşma; kendini bir işe verme. **3.** Staj dönemi; bir işe başlayabilmek için o işin özelliklerini öğreninceye kadar ücretsiz olarak çalışma. **4.** İmparatorluk döneminde, Sahn-ı Seman ve Sahn-ı Süleymaniye medreselerinden birinde yüksek öğrenim görerek diploma aldıktan sonra müderrisliğe atanmak için sıra bekleyen danişmentlere verilen ad.

mülazemeten, [Ar. mülāzemeten ملازمةً] *(mülâ:zeme'ten) {OsT} zf.* **1.** Bir şeye veya bir kimseye bağlanarak; tutularak. **2.** Stajyer olarak; ücret almaksızın devam ederek.

mülazık, -ğı [Ar. lüzūḳ > mülāẕıḳ ملازق] *(mülâ:zık) {OsT} sf.* Yapışmış; yapışık olan.

mülazım, [Ar. lüzūm > mülāzım ملازم] *(mülâ:zım) {OsT} sf.* **1.** Bir yere veya bir kimseye bağlanıp ondan ayrılmayan. **2.** *is.* Bir işe girmek için o işe ücretsiz olarak devam eden kimse; meslek öğrenmek için aylık almadan kalemde çalışan aday. **3.** İmparatorluk döneminde stajyer memurlara verilen unvan. **4.** Osmanlı ordusunda yüzbaşıdan küçük subayların rütbesi. **5.** Medrese öğrenimini bitirip diploma alanlara verilen unvan. ☞ **mülāzım-ı evvel,** *{OsT} Üsteğmen.*|| **mülāzım-ı sāni,** *{OsT} Teğmen.*|| **mülazım kaptan,** *{OsT} Stajyer kaptan.*

mülazıman, [Ar. mülāzım + Far. -ān ملازمان] *(mülâ:zıma:n) {OsT} is.* Mülazımlar; stajyerler; adaylar.

mülazımî, [Ar. mülāzımī ملازمی] *(mülâzımi:) {OsT} is.* Stajyerlik.

mülazımîn, [Ar. mülāzımīn ملازمين] *(mülâ:zımi:n) {OsT} is.* Mülazımlar; stajyerler; adaylar.

mülazımlık, -ğı [mülâzım-lık] *(mülâ:zımlık) {OsT} is.* **1.** Mülazım olma durumu. **2.** Adaylık; stajyerlik. **3.** *as.* Teğmenlik.

mülazime, [Ar. mülāzime ملازمه] *(mülâ:zime) {OsT} is.* Çeşitli sözsüz müzik eserlerinde her hanenin sonunda tekrarlanan aynı ezgilerden oluşan kısım; nakarat.

mülcem, [Ar. ilcām *(yular)* > mülcem ملجم] *{OsT} sf.* **1.** Gem veya yular takılmış olan; gemli; yularlı. **2.** *{ağız}* Şaşkın; beceriksiz. [DS]

mülci, [Ar. mülcī ملجی] *(mülci:) {OsT} sf.* Bir işi zor kullanarak yaptıran; zorlayan.

müldür, [Ar. muḫl => müldür] *{ağız} is.* Kaldıraç. [DS]

müldürüm, [Ar. muḫl => müldürüm] *{ağız} is.* Kaldıraç. [DS]

mülebbes, [Ar. lebs > mülebbes ملبس] *{OsT} sf.* **1.** (Elbise için) giyilmiş; kullanılmış. **2.** Diğerlerinden ayrılması güç olan; karışık; iltibaslı.

müleffak, -kı [Ar. lefḳ *(iki şeyi uç uca birleştirme)* > müleffaḳ ملفق] *{OsT} sf.* **1.** (Söz için) tumturaklı; süslü. **2.** Sahte; düzme.

müleffaka, [Ar. lefḳ > müleffeḳa ملفقه] *{OsT} is.* **1.** Seçmeciler; eklektik. **2.** *sf.* Düzme; sahte. **3.** Yaldızlı söz.

müleffef, [Ar. leff > müleffef ملفف] *{OsT} is.* **1.** Zarfa konulmuş; zarfta olan. **2.** Bir şeyle sarılmış olan; örtülü.

müle-jenny, [İng. müle-jenny] *(mülcenı) is. tekst.* **1.** İlk iplik eğirme makinesinin adı. **2.** İlk seyyar vargel.

mülekâ, [Ar. melīk > mülekā ملكا] *(müleka:) {OsT} is.* **1.** Sahipler. **2.** Başkanlar; melikler.

müleme, [mö / mü *(yans.)* > mü-le-me] *(mü:leme) {ağız} is.* Öküz, inek ve davarın bağırması; böğürme. [DS]

mülemek, [mö / mü *(yans.)* > mü-le-mek] *(mü:lemek) {ağız} gçsz. f. [-r] [-l(ü)-yor]* (Koyun, keçi; kuzu, sığır için) bağırmak; böğürmek; melemek. [DS]

mülemma, -aı [Ar. lemʿ > mülemmaʿ ملمع] *(mülemma:) {OsT} sf.* **1.** Renk renk desenleri bulunan; alaca renkli; alacalı. **2.** Parlayan; parlak. **3.** *mecaz.* Lekelenmiş; kirlenmiş; bir şeyle sıvanmış. **4.** *is. ed.* Divan şiirinde Türkçe dizelerle Arapça veya Farsça dizelerin karışık olarak yer aldığı şiir. ☞ **mülemma-ger,** *{OsT} 1. İki yüzlü. 2. Parlak; parlayan.*|| **mülemma kâr,** *1. İki yüzlü. 2. Parlak; parlayan.*|| **mülemma-saz,** *{OsT} 1. İki yüzlü. 2. Parlak; parlayan.*|| **mülemma-şems,** *{OsT} Ciltli kitapların kabının ortasında bulunan şemse ile köşebentlerin arası doldurulmak suretiyle meydana getirilmiş bir tür şemse.*

mülemma'at, [Ar. mülemmaʿ > mülemmaʿāt ملمعات] *(mülemma'a:t) {OsT} is.* Divanlarda, bir dizesi Türkçe diğeri yabancı dillerde söylenmiş şiirler bölümü.

mülep, -bi [? mülep] *{ağız} is.* Yorgan ya da minder yüzü. [DS]

mülessen, [Ar. mülessen ملسن] *{OsT} sf.* Ucu dil şeklinde koni.

mülevven, [Ar. levn > mülevven / mülevvene ملون / ملونه] *{OsT} sf.* **1.** Renkli; renk renk. **2.** Boyalı; boyanmış.

mülevves, [Ar. levs̱ > mülevves̱ ملوث] *{OsT} sf.* **1.** Pis; kirli; iğrenç; tiksindirici. **2.** Düzensiz; karmakarışık.

mülevvin, [Ar. levn > mülevvin ملون] *{OsT} sf.* **1.** Renk veren; renklendiren. **2.** Boyayan.

müleyyen, [Ar. müleyyen ملين] *{OsT} sf.* **1.** Yumuşatılmış. **2.** *tıp.* (Bağırsak için) harekete geçirilmiş.

müleyyin, [Ar. müleyyin ملين] *{OsT} sf.* **1.** (İçecek, yiyecek, ilaç vb. için) bağırsakları yumuşatan; yumuşatıcı. **2.** *is. tıp.* Herhangi bir yan etki göstermeden bağırsakların boşaltılmasını sağlayan, dışarı çıkılmasını kolaylaştıran ilaçlar.

mülga, [Ar. lağv > mülğā ملغى] *(mülga:) {OsT} sf.* Varlığı kaldırılmış; ilga olunmuş.

mülhak, -kı [Ar. ilḥāḳ > mülḥāḳ ملحق] *(mülha:k)* *{OsT}* *sf.* **1.** Bir bütüne sonradan katılmış olan; eklenmiş; ilhak edilmiş olan. **2.** Bir merkeze bağlı olan; bağlı; bağlanmış. **3.** *dbl.* (Fiil için) Arap dil bilgisinde kendisi üç köklü *(sülasî)* mastar olduğu halde çekim bakımından dört köklü *(rubaî)* kalıba göre çekilmiş. **4.** *is. as.* Bir karargâhta komutanın emir subayına karargâh işlerinde yardımcı olan subay veya astsubay. ⊡ **mülhak bütçe,** *Devlet genel bütçesi dışında geliri olan, özel geliri bulunan bütçe; katma bütçe.*|| **mülhak olmak,** *1. Bir bütüne katılmak; iltihak etmek. 2. Bir merkeze bağlanmak.*

mülhakat, [Ar. mülḥaḳ > mülḥaḳāt ملحقات] *(mülhaka:t)* *{OsT}* *is.* **1.** Bir bütüne sonradan katılmış olanlar; sonradan eklenenler; ilhak edilmiş olanlar. **2.** Bir merkeze bağlı olan yerler. **3.** *dbl.* Arap dil bilgisinde kendileri üç köklü (sülasî) mastar olduğu halde çekim bakımından dört köklü (rubaî) kalıba göre çekilen fiiller. **4.** *is. as.* Bir karargâhta komutanın emir subayına karargâh işlerinde yardımcı olan subay ve astsubay grubu.

mülhaklık, [mülhak-lık] *is.* Emir subayı yardımcılığı.

mülhem, [Ar. ilhām > mülhem ملهم] *{OsT}* *sf.* **1.** İçe doğmuş; ilham edilmiş olan. **2.** (Bir kimseden veya bir şeyden) esinlenilmiş. ⊡ **mülhem olmak,** *Esinlenmek; ilham almak.*

mülhemun, [Ar. mülhem > mülhemūn ملهمون] *(mülhemu:n)* *{OsT}* *is.* İlham olanlar; içe doğanlar.

mülhid, [Ar. ilḥād > mülḥid ملحد] *{OsT}* *sf.* → mülhit.

mülhidane, [Ar. mülhid + Far. -āne ملحدانه] *(mülhida:ne)* *{OsT}* *zf.* Bir tanrıtanımaza yakışacak biçimde; dinsizce.

mülhidîn, [Ar. mülhid > mülhidīn ملحدين] *(mülhidi:n)* *{OsT}* *is.* **1.** Tanrıtanımazlar; dinsizler. **2.** Doğru yoldan sapanlar.

mülhidlik, [mülhid-lik] *is.*→ mülhitlik.

mülhik, [Ar. ilḥāḳ > mülḥiḳ ملحق] *{OsT}* *sf.* Bir bütüne ekleyen; katan; dahil eden; ilhak eden.

mülhim, [Ar. ilhām > mülhim / mülhime ملهم / ملهمه] *{OsT}* *sf.* **1.** İlham eden; ilham veren; ilhama yol açan. **2.** *isl.* (Allah'ın sıfatlarından) bir kimseye ilham eden, bir şeyin, kişinin kalbine doğmasını sağlayan.

mülhit, -di [Ar. ilḥād > mülḥid ملحد] *{OsT}* *sf.* **1.** Tanrıtanımaz; dinsiz; inançsız; tanrısız. **2.** Doğru yoldan çıkmış; sapık. **3.** *isl.* İslamiyet'in koyduğu kurallara uymayan; tek tanrılı dinler (Müslümanlık, Hristiyanlık, Yahudilik) dışında bir dine mensup olan.

mülhitlik, [mülhit-lik] *is.* Tanrıtanımazlık; dinsizlik.

mülhiye, [Yun. mukhlia > Ar. mülūḫiye ملوخيه] *{OsT}* *is.* Ihlamurgillerden, sıcak bölgelerde yetişen, yaprakları ıspanak gibi sebze olarak yenilebilen, gövdesinden jüt elde edilen bir bitki; muhliye, *(Corchorus olitorus).*

mülimme, [Ar. elem > mülimme ملمه] *{OsT}* *is.* Felaket; bela.

mülk, [Ar. mülk ملك] *{OsT}* *is.* **1.** Ev, dükkân, arsa, tarla gibi ekonomik değeri veya bir geliri bulunan mal; taşınmaz mal. **2.** Bir devletin egemenliği altında bulunan toprak parçası; ülke; devletin kendisi. **3.** Vakıf olmayıp da bir şahsın mülkiyeti altında bulunan yapı veya yer. ⊡ **mülk arazi,** *huk. Sahibinin dilediği gibi tasarruf ettiği, özel mülkiyete konu olan toprak.*|| **mülk-dār,** *{OsT} Padişah.*|| **mülk-gîr,** *{OsT} Padişah.*|| **mülk-i saadet,** *{OsT} Mutluluk ülkesi.*|| **mülk-i suhan,** *{OsT} Şiir dünyası.*|| **Mülk Suresi,** *{OsT} Kur'an-ı Kerim'in 67. suresi. Her şeyin yönetimi, hükümdarlığı elinde bulunan Allah'ı yüceltmek anlamına gelen yüceltici sözlerle başladığı için bu ad verilmiştir. Diğer adları ise Tebareke ve Münciye'dir.*

mülket, [Ar. mülket ملكت] *{OsT}* *is.* Ülke. ⊡ **mülket-i Osmāniye,** *{OsT} Osmanlı ülkesi.*

mülkî, [Ar. mülk > mülkī ملكى] *(mülki:)* *{OsT}* *sf.* **1.** Bir ülke ile ilgili olan. **2.** Ülke yönetimine ilişkin. **3.** Asker sınıfından olmayan; memur. ⊡ **mülkî idare,** *{OsT} Devletin ülke üzerindeki egemenlik hak ve yetkilerini kullanabilmesi amacıyla kurulmuş devlet örgütünde merkezî yönetimin sivil kanadı.*|| **mülkî idare amiri,** *{OsT} Vali ve kaymakam gibi merkezî yönetimin taşrada bulunan en yetkili temsilcisi olan yöneticiler.*

mülkiye, [Ar. mülkī > mülkiyye ملكيه] *{OsT}* *is.* **1.** Asker olmayan devlet görevlileri sınıfı. **2.** Mülkiye okullarının kısa söyleniş ve yazılışı; Siyasal Bilgiler Fakültesinin yüksek okul olmadan önceki adı; mülkiye mektebi. **3.** İmparatorluk döneminde, Tanzimat'tan sonra askerî ve ilmiye sınıfı dışında kalan kamu görevlilerine verilen isim. ⊡ **mülkiye idādisi,** *{OsT} Mülkiye eğitim ve öğretimi yapan orta dereceli okul.*|| **mülkiye mektebi,** *{OsT} Siyasal bilgiler okulunun eski adı.*|| **mülkiye memuru,** *{OsT} Sivil devlet görevlisi.*|| **mülkiye müfettişi,** *{OsT} Sivil denetim görevlisi.*

mülkiyeli, [mülkiye-li] *{OsT}* *sf.* Siyasal bilgiler fakültesi veya bu tür okulu bitirmiş olan kimse veya bu okulda okuyan öğrenci.

mülkiyet, [Ar. mülk > mülkiyyet ملكيت] *{OsT}* *is.* **1.** İyelik; sahiplik; bir şeye sahip olma hakkı. **2.** Bir eşya veya mal üzerinde yasalar çerçevesinde mutlak bir egemenlik yetkisi veren hak; bir mala ser-

bestçe sahip olabilme ve onu serbestçe kullanma hakkını kendisinde bulundurabilme; mal sahipliği. 🗗 **mülkiyet hakkı,** *huk. Yasalar ve diğer düzenleyici kurallarla sınırlanmış olarak bir mal üzerinde en geniş tasarruf imkânı tanıyan aynî hak.*|| **mülkiyet karinesi,** *{OsT} huk. Bir mala sahip olunduğunu ispat eden belge veya diğer deliller; taşınmazlarda tapu tescil belgesi; taşınır mallarda zilyetlik durumu.*|| **mülkiyeti muhafaza kaydı ile satış,** *Satılmış olan bir mal, alıcıya teslim edildiği halde bazı şartlar tamamlanıncaya kadar mülkiyet hakkının satıcıda kalması şartıyla yapılmış olan satış.*

mülklenmek, [mülk-le-n-mek] *dönşl. f. [-ir]* **1.** Mülk olarak sahip olmak; mülk edinmek. **2.** Mülk sahibi olmak; zenginleşmek.

mülkname, [Ar. mülk + Far. –nāme ملكنامه] *(mülkna:me) {OsT} is.* İmparatorluk döneminde kamu topraklarının kullanım hakkının bir kişiye bırakıldığını belirten ve tapu niteliği taşıyan ferman. 🗗 **mülknāme-i hümāyūn,** *{OsT} Mirî arazinin birine verilmesine ilişkin belge.*

müllak, -ki [Ar. mālik > müllāk ملاك] *(müllâ:k) {OsT} is.* Bir şeye sahip olanlar; sahipler; malikler.

müllük, -ğü [mül-lük ?] *{ağız} sf.* Sarışın. [DS]

mülsak, -kı [Ar. ilṣāḳ > mülṣaḳ ملصق] *{OsT} sf.* Bir şeyin arkasına takılmış; ulanmış; eklenmiş; katılmış.

mültasık, -kı [Ar. iltiṣāḳ > mülteṣıḳ ملتصق] *{OsT} sf.* → mültesık.

mültebis, [Ar. iltibās > mültebis ملتبس] *{OsT} sf.* **1.** Başka bir şeyden ayırt etmekte güçlük çekilen; başka bir şeyden ayırt edilemeyen. **2.** *fel.* Bulanık.

mülteca, [Ar. ilticā > mültecā ملتجى] *(mülteca:) {OsT} sf.* (Yer için) sığınılacak; sığınılan.

mülteci, [ar. ilticā > mültecī ملتجى] *(mülteci:) {OsT} sf.* ve *is.* **1.** Korunup gözetilmek için birinin koruyuculuğuna giren kimse; sığınan; sığıntı. **2.** Bir ülkeden siyasi, dinî ve ırkî sebepler yüzünden kaçarak veya başka yollardan çıkarak başka bir ülkede vatandaşlığa kabul edilmeden yaşamak zorunda olan kimse; sığınmacı; sığınan.

mülteciyan, [Ar. mültecī + Far. -ān ملتجيان] *(mülteciya:n) {OsT}* is. Mülteciler; sığınmacılar; bir ülkeye sığınanlar.

mültef, -ffi [Ar. iltifāt > mülteff / mülteffe ملتف / ملتفه] *{OsT} sf.* **1.** Birbirine karışmış; birbirine sarılmış olan; sarmaşmış. **2.** *fel.* İç içe bulunan; birlikte bulunan.

mültefet, [Ar. iltifāt > mültefet ملتفت] *{OsT} sf.* **1.** Kendisine iltifat edilen, güler yüz gösterilen; iltifat olunan. **2.** Kendisine önem verilmiş olan; dikkate alınmış; önemsenmiş olan.

mültefidane, [Ar. mültefit + Far. -āne ملتفتانه] *(mültefida:ne) {OsT} zf.* İltifat edercesine; iltifat eder gibi.

mültefit, [Ar. iltifāt > mültefit ملتفت] *{OsT} sf.* **1.** İltifat eden; iyilikle karşılayan; iyi davranan; güler yüz gösteren. **2.** Önem verip dikkate alan; önemseyen.

mültefitane, [Ar. mültefit + Far. -āne ملتفتانه] *(mültefita:ne) {OsT} zf.* → mültefidane.

mültehi, [Ar. liḥye *(sakal)* > mülteḥī / mülteḥiyye ملتحى / ملتحيه] *(mültehi:) {OsT} sf.* Sakalı çıkmış olan; sakallanmış; sakallı.

mültehib, [Ar. leheb *(alevlenip yanmak)* > mültehib / mültehibe ملتهب / ملتهبه] *{OsT} sf. sf.* **1.** Alevlenmiş; tutuşmuş. **2.** *tıp.* İltihaplanmış; şişmiş; kızarmış; yangılı.

mültehif[1], [Ar. lehf > mültehif ملتهف] *{OsT} sf.* **1.** Yanmış; tutuşmuş. **2.** *mecaz.* Hasret çeken; özlem içinde bulunan. **3.** Çok üzgün olan; çok üzülen; kederli; üzgün.

mültehif[2], [Ar. liḥaf *(yorgan)* > mülteḥif ملتحف] *{OsT} sf.* Yorgan, battaniye vb. bir örtüye sarınmış, bürünmüş olan.

mültehik, [Ar. iltiḥaḳ > mülteḥiḳ ملتحق] *(h ve k kalın söylenir) {OsT} sf.* Sonradan katılmış; eklenmiş; iltihak etmiş olan.

mülteim, [Ar. ilti'am > mülte'im / mülte'ime ملتئم / ملتئمه] *{OsT} sf.* (Yara için) kapanmış olan; iyileşmiş olan.

mülteka, [Ar. liḳā' *(rastlamak) {OsT}* > mülteḳā ملتقى] *(mülteka:) {OsT} is.* **1.** Buluşma, kavuşma yeri. **2.** Buluşma zamanı. **3.** Kavşak noktası. **4.** Buluşma. **5.** İki ırmağın birbirine karıştığı yer. 🗗 **mülteka'l-ebhur,** *{OsT} Denizlerin birbirine karıştığı nokta.*|| **mülteka-yı enhār,** *{OsT} Nehirlerin kavuştuğu yer.*|| **mültekā-yı sadef,** *{OsT} biy. İki bölümlü kıkırdak dokuların birleştiği eklem noktası.*|| **mültekā-yı neseb,** *{OsT} huk. İki ve daha çok kimsenin neseplerinin birleştiği dede.*

mültekat, -tı [Ar. mülteḳaṭ ملتقط] *{OsT} sf.* Yerden alınmış; yerden toplanmış.

mültekım, [Ar. laḳm > mülteḳım ملتقم] *{OsT} sf.* Yutan; lokma yutan; yutucu; boğazına indiren; iltikam eden.

mültekımane, [Ar. mülteḳım + Far. āne ملتقمانه] *(mültekıma:ne) {OsT} zf.* Yutarcasına.

mültekıt, [Ar. iltiḳāṭ > mülteḳıṭ ملتقط] *{OsT} sf.* **1.**

Yerde bulunan bir şeyi alan; yerden toplayan. **2.** *huk.* Kayıp nesneyi bulan.

mültekî, [Ar. mülteḳī ملتقى] *(mülteki: k kalın söylenir) {OsT} sf.* Birleşen; karışan; kavuşan; buluşan.

mültekim, [Ar. luḳme *(lokma)* > mülteḳim ملتقم] *(k kalın söylenir) {OsT} sf.* → mültekım.

mültemes, [Ar. iltimās > mültemes ملتمس] *{OsT} sf.* İltimas edilen; kayrılan; arka çıkılan; iltimaslı.

mültemesat, [Ar. mültemes > mültemesāt ملتمسات] *(mültemesa:t) {OsT} is.* İltimas edilenler; kayrılanlar.

mültemi, -ıı [Ar. iltimaᶜ > mültemiᶜ ملتمع] *(mültemi:) {OsT} sf.* **1.** Parlayan; parlak. **2.** Birdenbire kapıp kaçan.

mültemis, [Ar. iltimās > mültemis ملتمس] *{OsT} sf.* İltimas eden; kayıran; biri için aracılık yapan.

mültemisane, [Ar. mültemis + Fan. -āne ملتمسانه] *(mültemisa:ne) {OsT} zf.* İltimas edercesine; iltimas edene uygun biçimde.

mültemisîn, [Ar. mültemis > mültemisīn ملتمسين] *(mültemisi:n) {OsT} is.* İltimas edenler; kayıranlar; kayırıcılar.

mültesem, [Ar. mülteṣem ملتثم] *{OsT} sf.* Öpülür.

mültesık, [Ar. iltiṣāḳ > mülteṣıḳ ملتصق] *{OsT} sf.* **1.** Bir yere bitişik olan; ekli olan; ulanmış bulunan; yapışık. **2.** Birbirine eklenmiş olan; birbirine ulanmış olan; birbirine bağlanmış olan. ☞ **mültesıkü'l-esbā,** *{OsT} zool. İki parmağı bitişik olan kuşlar.*|| **mültesıkü'l-vüreyka-i tüveyciye,** *{OsT} bot. Bitişik taçyapraklılar.*

mültesim, [Ar. mülteṣim ملتثم] *{OsT} sf.* Yaşmaklı.

mültevi, [Ar. leviyy > mültevī ملتوى] *(mültevi:) {OsT} sf.* Sarılmış; bükülmüş; eğilmiş; eğri büğrü.

mültezem, [Ar. lüzūm > mültezem / mültezeme ملتزم / ملتزمه] *{OsT} sf.* Gerçekleşmesi için gayret edilen; gerekli görülen; ihtiyaç duyulan; lüzum görülen; gerekli sayılan.

mültezim, [Ar. lüzūm > mültezim / mültezime ملتزم / ملتزمه] *{OsT} sf.* **1.** Bir kimseye veya bir şeye taraftar olan; o şeyi gerekli kılan; iltizam eden. **2.** *is.* İmparatorluk döneminde vergi vb. gelirlerin toplanması işini götürü olarak üzerine alan kimse; kesenekçi.

mültezimane, [Ar. mültezim + Far. -āne ملتزمانه] *(mültezima:ne) {OsT} zf.* Mültezime yakışır biçimde; mültezim gibi.

mültezimîn, [Ar. mültezim > mültizimīn ملتزمين] *(mültezimi:n) {OsT} is.* **1.** Bir şeyi veya bir kimseyi gerekli sayıp taraftarlık edenler. **2.** Kesenekçiler; mültezimler.

mültezimlik, -ği [mültezim-lik] *is.* **1.** Mültezimin yaptığı iş. **2.** Taraftarlık.

mültigrad, [Fr. multigrade] *{OsT} sf.* (Motor yağları için) her mevsim kullanılabilen.

mültijenik, [Fr. multigénique] *{OsT} sf. biy.* (Karakter için) bir çok gen tarafından kotlanan.

mültimetre, [Fr. multimètre] *(mültime'tre) is. fiz.* Akım şiddetlerini, potansiyel farkları ve dirençleri ölçmeye yarayan genel ölçü aracı; avometre.

mültimilyarder, [Fr. multimilliardaire] *(mülti'milyarer) {OsT} sf.* ve *is.* Milyarlarca liralık parası olan; kat kat milyarder olan; bir çok milyara sahip olan; zengin; karun.

mültimilyoner, [Fr. multimillionaire] *(mülti'milyoner) {OsT} sf.* ve *is.* Milyonlarca liralık parası olan; kat kat milyoner olan; bir çok milyona sahip olan; zengin; karun.

mültimot, [Fr. multimode] *(multi'mot) {OsT} sf. fiz.* Çok kipli.

mültinevrit, [Fr. multinévrite] *(multi'nevrit) {OsT} is. anat.* Birçok sinir gövdesini art arda ve bakışımsız olarak saran.

mültipleks, [Fr. multiplex] *sf.* Radyo ve televizyonda birbirinden uzak yerlerden gelen ses ve görüntülerin yayımı; çok kanallı.

mültipleksör, [Fr. multiplexeur] *is.* Çoğullayıcı.

mültivibratör, [Fr. multivibrateur] *is. fiz.* Birinin çıkış gerilimi diğerinin girişine uygulanan iki transistor veya elektron lambası bulunan µ /2 faz farklı gerilim jeneratörü; ikili devre.

mültivizyon, [Fr. multivision] *is.* Çok sayıda ekran üstünde, aynı anda ya da art arda gösterim yapmaya dayanan görsel-işitsel gösteri; çoklu gösterim.

mültüme, [? mültüme] *{ağız} is.* Arazinin çıkıntılı yeri; burun. [DS]

müluhiye, [Yun. mukhlia > Ar. mülūḫiye ملوخيه] *(mülû:hiye, h kalın söylenir) {OsT} is. bot.* → mülhiye.

mülühya, [Yun. mukhlia > Ar. mülūḫyā ملوخيا] *(mülû:hya:, h kalın söylenir) {OsT} is. bot.* → mülhiye.

müluk, [Ar. melik > mülūk ملوك] *(mülû:k) {OsT} is.* Padişahlar; hükümdarlar; melikler.

mülukâne, [Ar. mülūk + Far. -āne ملوكانه] *mülû:kâ:ne) {OsT} zf.* Padişahlara yakışır biçimde; padişah gibi; melikane; hükümdarane.

mülukî, [Ar. mülūkī ملوكى] *(mülû:ki:) {OsT} sf.* **1.** Hükümdara özgü; padişaha ait; padişahla ilgili. **2.** Padişah gibi; padişaha yakışır biçimde.

mülük, -ğü [Ar. mülūk => mülük] *{ağız} sf.* Zengin. ☞ **mülük olmak,** *{ağız} Varlıklı olmak.* [DS]

mülükü, [? mülükü] *{ağız} is.* Soğanlı kıyma kavurması. [DS]

mülüs, [Ar. münis مونس] *{ağız} sf.* Uslu. [DS]

mülye, [? mülye] *{ağız} is.* Domates. [DS]

mülzem, [Ar. lüzūm > mülzem ملزم] *{OsT} sf.* **1.** Gerekli görülmüş; lüzumlu görülen; gerekli. **2.** Karşısındaki tarafından susmaya zorlanmış ve susturulmuş olan; susmaya mecbur edilmiş. **3.** Cevap veremez duruma getirilmiş olan.

mülzim, [Ar. lüzūm > mülzim / mülzime ملزم / ملزمه] *{OsT} sf.* **1.** Yükümlülük getiren; gerektiren; gerekli. **2.** Susmaya zorlayan; susturan; susmaya mecbur eden. **3.** Cevap veremez duruma getiren.

mülzimane, [Ar. mülzim + Far. -āne ملزمانه] *(mülzima:ne) {OsT} zf.* Susturana yakışır biçimde; sustururcasına.

mülzime, [Ar. milzeme ملزمه] *{OsT} is.* Masa üstünde duran kâğıtların uçmasını veya dağılmasını önlemek için üzerlerine konulan taş vb. ağırlık.

mümacede, [Ar. mecd *(ululuk)* > mümācede مماجده] *(müma:cede) {OsT} is.* Bir kimseyle soyluluk ve şeref yarışına girme; övünme yarışı; övünme.

mümadehe, [Ar. medḥ > mümādeḥe ممادحه] *(müma:dehe) {OsT} is.* Övünmeye hak kazanmak üzere birbiri ile çekişme.

mümahhas, [Ar. maḥṣ *(deneme)* >mümaḥḥaṣ ممحص] *{OsT} sf.* **1.** Denenmiş olan; sınanmış. **2.** Kuvvetli; dayanıklı.

mümal, -li [Ar. mümāl ممال] *(müma:l) {OsT} is.* Bir yana eğilme; meyletme.

mümalaka, [Ar. melḳ > mümālaḳa ممالقه] *(müma:lâka) {OsT} is.* Yaltaklanma; dalkavukluk; temelluk.

mümalata, [Ar. mümālaṭa ممالطه] *(müma:lata) {OsT} is.* İki şairin ayrı mısralarla birbirine şiir söylemesi.

mümana'at, [Ar. mümānaʿat ممانعت] *(müma:naat) {OsT} is.* Karşı koyma; engel olma; önleme; engelleme. ⚭ **mümanaata uğramak,** *Bir engelleme veya karşı koyma ile karşılaşmak.*|| **mümanaat etmek,** *Karşı koymak; önlemek; engellemek.*|| **mümanaat göstermek,** *Karşı koymak; önlemek.*

mümarat, [Ar. mümārāt ممارات] *(müma:ra:t) {OsT} is.* Çekişme; mücadele; tartışma.

mümaresat, [Ar. mümārese > mümāresāt ممارسات] *(müma:resa:t) {OsT} is.* Ustalık kazanmalar; el yatkınlıkları; alışmalar.

mümarese, [Ar. mümārese ممارسه] *(müma:rese) {OsT} is.* Bir sanat veya işte uzluk ve ustalık kazanma; el yatkınlığı; hüner ve ustalık sahibi olma; maharet.

mümareset, [Ar. mümāreset ممارست] *(müma:reset) {OsT} is.* → mümarese.

mümarete, [Ar. mümārete ممارته] *(müma:rete) {OsT} is.* Çabalama; uğraşma.

mümas, -ssı [Ar. mess > mümāss مماس] *(müma:s) {OsT} sf.* **1.** Temas eden; dokunan; değen. **2.** *is. mat.* Bir eğrinin yanından geçen ve ona ancak bir noktada değen doğru; teğet. **3.** *mat.* Tanjant.

mümaselet, [Ar. miṡl > mümāṡelet مماثلت] *(müma:selet) {OsT} is.* **1.** İki şeyin birbirine benzemesi; benzeyiş; benzeme. **2.** *fel.* Benzeşim. **3.** *mat.* Homoteti; benzeşiklik.

mümasil, [Ar. miṡl > mümāṡil مماثل] *(müma:sil) {OsT} sf.* **1.** Benzeyen; andıran. **2.** *fel.* Benzer; benzeşik. **3.** *mat.* Homotetik.

mümasse, [Ar. mümasse ممامسه] *{OsT} is.* Birbirine değme; temas etme.

mümaşat, [Ar. mümāşāt مماشات] *(müma:şa:t) {OsT} is.* **1.** Birlikte yürüme; beraber gitme; yoldaşlık etme. **2.** Birlikte hareket etme; uzlaşma; uyma. **3.** *mecaz.* Birinin fikrine yalandan katılmış gibi görünme. ⚭ **mümaşat etmek,** *Onaylamış gibi davranmak; uymak.*

mümaşatkâr, [Ar. mümāşāt + Far. -kār مماشتكار] *(müma:şa:tkâ:r) {OsT} sf.* Uysal.

mümaşatkârane, [Ar. mümāşāt + Far. -kārāne مماشتكارانه] *(müma:şa:tkâ:ra:ne) {OsT} zf.* Uysallıkla.

mümatale, [Ar. mümāṭale مماطله] *(müma:tale) {OsT} is.* **1.** Ödenmesi gereken bir borcu ödemekte titizlik göstermeme veya yerine getirilmesi gereken bir söz vb.ni savsaklama. **2.** *huk.* Alacaklıyı, ödeme vaadiyle oyalama. ⚭ **mümatele etmek,** *Savsaklamak; ertelemek.*

mümazaha, [Ar. mizāḥ > mümāzaḥa ممازحه] *(müma:zaha) {OsT} is.* Şakalaşma; karşılıklı takılma; birbirine şaka yapma.

mümazaka, [Ar. mümāẕaḳa ممادقه] *(müma:zaka) {OsT} is.* Dosluk konusunda iki yüzlü davranma.

mümazece, [Ar. mümāzece ممازجه] *(müma:zece) {OsT} is.* Övünme.

mümazık, -kı [Ar. mümāẕıḳ ممادق] *(müma:zık) {OsT} sf.* (Kişi için) gerçek dost olmayan.

mümazzak, [Ar. mezḳ > mümazzaḳ ممزق] *{OsT} sf.* Parçalanmış; yırtılmış; parça parça edilmiş olan.

mümbit, [Ar. nebāt > münbit منبت] *{OsT} sf.* (Toprak için) verimli; bitek.

mümecced, [Ar. mecd > mümecced ممجد] *{OsT} sf.*

Övülüp yüceltilerek kendisine şeref verilmiş olan; ululanan; yüceltilmiş; methedilmiş. ☞ **mümecced-ced,** *{OsT} Şereflendirilmiş soylu.*

mümeddid, [Ar. medd > mümeddid ممدد] *{OsT} sf.* **1.** Uzatan; temdit eden. **2.** *anat.* Açan.

mümehhed, [Ar. mehd > mümehhed ممهد] *{OsT} sf.* **1.** Açılıp yayılmış; serilmiş; döşenmiş; yayılmış. **2.** Bir sıraya veya düzene konulmuş; tertiplenmiş; düzenlenmiş.

mümehhid, [Ar. mehd > mümehhid ممهد] *{OsT} sf.* **1.** Açıp yayan; seren; döşeyen; yayan. **2.** Bir sıraya veya düzene koyan; tertipleyen; düzenleyen; düzgünleştiren.

mümehhil, [Ar. mehl > mümehhil ممهل] *{OsT} sf.* Süre tanıyan; mehil veren; bekleyen.

mümellah, [Ar. milḥ > mümellaḥ مملح] *{OsT} sf.* Tuzlu.

mümellek, [Ar. mülk > mümellek مملك] *{OsT} sf.* **1.** Bir kişiye mülk olarak verilmiş olan. **2.** *is. huk.* Temlik olunan şey. ☞ **mümellekün-leh,** *{OsT} huk. Kendisine mülk olarak ev, arsa, tarla vb. verilen kimse.*

mümellik, [Ar. mülk > mümellik مملك] *{OsT} sf.* Birine mülk olarak veren; mülk veren; temlik eden.

mümerred, [Ar. merd > mümerred ممرد] *{OsT} sf.* **1.** Yüksek. **2.** *is.* Duvarları düz yüksek yapı.

mümessek, [Ar. misk > mümessek ممسك] *{OsT} sf.* Güzel kokan; misk kokulu.

mümessel, [Ar. mis̱l > mümes̱s̱el ممثل] *{OsT} sf.* **1.** Örnek olarak söylenmiş olan; örnek verilmiş olan. **2.** Matbaada basılmış; basılı; matbu.

mümessil, [Ar. mis̱l > mümes̱s̱il / mümes̱s̱ile ممثل / ممثله] *{OsT} sf.* **1.** İki şey arasında uygun taraflar bulan; benzeten; benzetici. **2.** *anat.* Alınan besinleri eritip vücuda yarar hale getiren; sindiren; eriten. **3.** *is.* Temsilci. **4.** Sınıf düzenini sağlayan, yönetim ile öğrenciler arasındaki ilişkiyi düzenleyen seçilmiş öğrenci; sınıf başkanı; öğrenci temsilcisi. **5.** Bir işletme veya satış kurumunun temsilcisi olan kimse. **6.** Yayımcı; editör. **7.** Oyuncu; aktör. **8.** *tic.* Satılmak üzere sahipleri adına kendisine mal bırakılan ve belirli süre sonunda, satılmayıp kalan kısmı iade eden aracı.

mümessillik, -ği [mümessil-lik] *is.* **1.** Mümessil olma durumu. **2.** Temsilcilik; temsil etme.

mümevveh, [Ar. mevh > mümevveh / mümevvehe مموه / مموهه] *{OsT} sf.* **1.** Hayalî; hayale dayanan. **2.** Düzme; uydurma. **3.** Görünüşte haklı olan.

mümevvehat, [Ar. mümevveh>mümevvehāt مموهات] *(mümevveha:t) {OsT} is.* Görünüşe göre haklı olanlar.

mümevvel, [Ar. mal > mümevvel ممول] *{OsT} sf.* Zengin.

mümeyyez, [Ar. temyiz > mümeyyez مميز] *{OsT} sf.* Seçilmiş; ayrılmış.

mümeyyiz, [Ar. temyiz > mümeyyiz مميز] *{OsT} sf.* **1.** İyiyi kötüden, doğruyu yanlıştan ayırabilen. **2.** *is.* Sınavlarda öğrencinin bilgi düzeyini ölçen ve değerlendiren kimse; ayırtman. **3.** Eskiden, bir dairede kâtiplerin yazdığı yazıları düzelten kâtip. **4.** *huk.* Temyiz gücüne sahip kişi.

mümeyyizlik, -ği [mümeyyiz-lik] *is.* **1.** İyiyi kötüden, doğruyu yanlıştan ayırt edebilme yetisi; ehliyet. **2.** Sınavlarda öğrenci bilgi seviyesini ölçme ve değerlendirme işi; ayırtmanlık.

mümhil, [Ar. mehl > mümhil ممهل] *{OsT} sf.* **1.** Yapmakta olduğu işi bir süre geri bırakan; ara veren; erteleyen. **2.** Bekleyen.

mümid, -ddi [Ar. meded > mümidd ممد] *{OsT} sf.* **1.** Bir şeyin oluşmasına veya yapılmasına yol açan; yardım eden; yardımcı; imdat eden. **2.** Uzatan; uzatıcı; temdit eden.

mümil, -lli [Ar. melāl > mümill / mümille ممل / مملة] *{OsT} sf.* Sıkıntı ve usanç veren; sıkan; bezdirici; bıktırıcı.

mü'min, [Ar. emn > īmān > mü'min / mü'mine مؤمن / مؤمنه] *{OsT} sf.* → mümin. ☞ **Mü'min Suresi,** *{OsT} Kur'an-ı Kerim'in altmışıncı suresi olup Allah'ın varlığını, birliğini, peygamberler aracılığıyla insanlara kitap indirdiğini, suçları örtücü, bağışlayıcı olduğunu herkesin ettiğini bulacağını anlatır.*

mümin, [Ar. emn > īmān > mü'min / mü'mine مؤمن / مؤمنه] *sf.* **1.** İnanan; inanmış olan; güvenen; güven duyan. **2.** *isl.* Allah'ın varlığına, birliğine ve Hz. Muhammed'in peygamberliğine ve İslamiyetin diğer temel esaslarına inanan; iman sahibi olan; inanmış; Müslüman.

mü'minat, [Ar. mü'min > mü'mināt مؤمنات] *(mümina:t) {OsT} is.* Allah'ın varlığına, birliğine ve Hz. Muhammed'in peygamberliğine inanarak Müslüman olmuş kadın ve kızlar; Müslüman kadınlar, Müslüman kızlar.

mü'minîn, [Ar. mü'min > mü'minīn مؤمنين] *(mü-mini:n) {OsT} is.* İslam dininin esaslarına inanmış olanlar; Müslümanlar.

mü'miniyet, [Ar. mü'min > mü'miniyyet مؤمنيت] *{OsT} is.* Müslüman olma durumu; Müslümanlık.

müminlik, -ği [mümin-lik] *is.* Mümin olma durumu.

mü'minun, [Ar. müʾmin > müʾminūn مؤمنون] *(mü-minu:n) {OsT} is.* İslam dininin esaslarına inanmış olanlar; Müslümanlar. ⊡ **Mü'minun Suresi,** *Kur'-an-ı Kerim'in yirmi üçüncü suresi olup İslamiyete inanan, Allah'ın gösterdiği doğru yola gidenlerin, ahrette görecekleri güzel karşılıkları anlatır.*

mümis, -ssi [Ar. maşş > mümişş ممص] *{OsT} sf.* E-men; emici.

mümit, [Ar. mevt > mümīt مميت] *(mümi:t) {OsT} sf.* Ölüme neden olan; öldürücü.

mümkin, [Ar. mekn > imkān > mümkin ممكن] *{OsT} sf.* → mümkün. ⊡ **mümkin mertebe,** *{OsT} Olabildiği kadar.*|| **mümkinü'l-vücūd,** *{OsT} Varlığı mümkün olan.*|| **mümkinü'l-vuku',** *{OsT} Olağan.*

mümkinat, [Ar. mümkin > mümkināt ممكنات] *(mümkina:t) {OsT} is.* Olabilir şeyler.

mümkün, [Ar. imkān > mümkin ممكن] *{OsT} sf.* **1.** Olması imkân dahilinde olan; olası; olabilir; olanaklı. **2.** *zf.* Olanaklı olarak; olanak içinde. ⊡ **mümkün mertebe,** *Olabildiği kadar; yapılabildiğince.*|| **mümkün olduğu kadar,** *Olabildiğince; yapılabildiği kadar.*|| **mümkün olmak,** *Yapılabilir olmak; olabilmek.*|| **mümkünü olmamak,** *Yapılması veya olması olanaksız olmak; imkânsız.*|| **mümkünü yok,** *Yapılması veya olması olanaksız.*

mümkünat, [Ar. mümkün > mümkināt ممكنات] *(mümküna:t) {OsT} is.*→ mümkinat.

mümles, [Ar. mümles مملس] *{OsT} sf.* Düz.

mümsiha, [Ar. mümsiḥa ممسحه] *{OsT} is.* Hattatların ve yazıcıların kamış kalemlerinin mürekkebini silmekte kullandıkları siyah renkli bez.

mümsik, [Ar. imsāk > mümsik ممسك] *{OsT} sf.* **1.** Bazı şeylerden el çekip nefsinin isteklerine gem vuran. **2.** Cimri; eli sıkı. **3.** İnatçı. **4.** Çekingen.

mümtaz, [Ar. imtiyāz > mümtāz / mümtāze ممتاز / ممتازه] *(mümta:z) {OsT} sf.* **1.** Seçkin; seçilmiş. **2.** Diğerlerinden ayrılmış ve üstün tutulmuş olan; ayrıcalıklı.

mümtaziyet, [Ar. mümtāz > mümtāziyyet ممتازيت] *(mümta:ziyet) {OsT} is.* **1.** Seçilmiş olma durumu; seçkinlik; seçilmişlik. **2.** Ayrıcalıklı olma durumu; üstün tutulma. **3.** *ed.* Anlatımın kendine özgü, güzel ve başkalarından üstün olması durumu.

mümtazlık, [mümtaz-lık] *is.* **1.** Seçilmiş, üstün tutulmuş olma durumu; seçkinlik. **2.** Ayrıcalıklı olma durumu.

mümtedd, [Ar. medd > mümtedd / mümtedde ممتد / ممتده] *{OsT} sf.* **1.** Uzayan; uzanan. **2.** Sürekli; süren. ⊡ **mümted olmak,** *Uzamak; sürmek.*

mümtehan, [Ar. imtiḥān > mümteḥan ممتحن] *{OsT} sf.* İmtihandan geçmiş olan; denenmiş; sınanmış.

mümtehin, [Ar. imtiḥān > mümteḥin ممتحن] *{OsT} sf.* İmtihandan geçiren; deneyen; sınayan.

mümtehine, [Ar. mümteḥin > mümteḥine ممتحنه] *{OsT} is.* **1.** Mümtehinin dişili. **2.** İmtihan eden bayan; bayan deneyici; kadın sınamacı. ⊡ **Mümtehine Suresi,** *Kur'an-ı Kerim'in altmışıncı suresi olup Allah'ı inkâr edenlerle, İslam düşmanları ile, Müslümanlığı tanımayanlarla dostluk kurulmaması gerektiğini bildirir ve Yahudilerin Müslümanlara yaptığı eziyetler nedeniyle indirilmiştir.*

mümteli, [Ar. mümtelī ممتلى] *(mümteli:) {OsT} sf.* **1.** Dolmuş; dolu olan; dolgun. **2.** Çok yemekten dolayı mide şişkinliğinden rahatsız olan.

mümteni, -i'ı [Ar. imtināᶜ > mümteniᶜ / mümteniᶜa ممتنع / ممتنعه] *(mümteni:) {OsT} sf.* **1.** Bir şeyi yapmaktan kaçınan; bir şeyi kabule yanaşmayan; çekinen. **2.** Olması veya yapılması olanaksız olan; olamaz; olmayacak; imkânsız. **3.** *is. mat.* Olamazlık. ⊡ **mümteni'ü'l-hall,** *{OsT} Çözülmesi veya erimesi güç olan.*|| **mümteni'ü'l-husūl,** *{OsT} Olması mümkün olmayan; olmaz.*|| **mümteni'ü'l-tahsîl,** *{OsT} Elde edilmesi mümkün olmayan.*

mümteni'at, [Ar. mümteniᶜ / mümteniᶜāt ممتنعات] *(mümtenia:t) {OsT} sf.* Olamazlıklar.

mümtesil, [Ar. imtis̱āl > mümtes̱il ممتثل] *{OsT} sf.* Kendisine verilmiş olan buyruğa uyan; aldığı emri yerine getiren.

mümtezic, [Ar. imtizāc > mümtezic / mümtezice ممتزج / ممتزجه] *{OsT} sf.* **1.** İç içe girmiş olan; birbiri ile kaynaşmış; karışık. **2.** Birbirine uygun gelen; uyuşan; bağdaşan; uygun. **3.** Hiç boşluk kalmayacak biçimde kapanan; sımsıkı kapanan. **4.** Başkaları ile iyi geçinen; uysal.

mümtır, [Ar. imṭār > mümṭır ممطر] *{OsT} sf.* **1.** Yağmurlu; yağdıran. **2.** (Allah'ın sıfatlarından) yağmur veren, yağmur yağdıran.

mümülü, [Yun. mpoumpoúli] *{ağız} is.* Gelincik çiçeği. [DS]

mümüne, [Yun. mpoumpoúli] *{ağız} is.* Çiçek goncası. [DS]

mümza, [Ar. imżā > mümżā ممضى] *(mümza:) {OsT} sf.* İmza edilmiş; imzalanmış olan; imzalı.

mümzi, [Ar. imżā > mümżī ممضى] *(mümzi:) {OsT} sf.* İmza eden; imza atan; imzalayan; imza yetkisi olan.

mün[1], [mün / min / bün] *{eT} is.* Çorba. [EUTS] [DLT]

mün[2], [mün / min / bün] *{eT}* **1.** Suç; kabahat; hata; kusur. [Gabain] [EUTS] [KB] [Üç İtigsizler] **2.** Günah.

[EUTS] [Gabain] **3.** Felaket. [EUTS] **4.** Sermaye. [KB]

müna, [Ar. münye > münā منى] *(müna:) {OsT} is.* İstenilen şeyler; arzu edilenler.

müna'am, [Ar. niʿmet > münaʿam منعم] *{OsT} sf.* Bolluk içinde olan; refaha ulaşmış olan; müreffeh.

münacat, [Ar. necāt > münācāt مناجات] *(müna:ca:t) {OsT} is.* **1.** Allah'a yakarma; yakarış. **2.** *ed.* Divan edebiyatında, Allah'ın yüceliklerini anlatan, Allah'ı öven, ondan yakarışta bulunan şiir türü.

münada, [Ar. nidā' > münādā' منادى] *(müna:da:) {OsT} sf.* **1.** Çağrılan; davet edilmiş. **2.** *dbl.* Önüne ünlem getirilmiş kelime.

münadat, [Ar. münādā' > münādāt منادات] *(müna:da:t) {OsT} is.* **1.** Yaygara; bağrış çağrış; velvele. **2.** İlan etme; duyurma.

münademe, [Ar. nedīm > münādeme منادمه] *(müna:deme) {OsT} is.* **1.** Nedimlik etme; arkadaşlık etme. **2.** Bir arada bulunarak konuşup eğlenme.

münademet, [Ar. nedīm > münādemet منادمت] *(müna:deme) {OsT} is.* → münademe.

münadi, [Ar. nidā > münādī منادى] *(müna:di:) {OsT} is.* **1.** Kamuya veya özel kişilere ait duyurulmak istenen şeyleri yüksek sesle bağırarak ilan eden kimse; tellal. **2.** Müezzin.

mün'adil, [Ar. ʿadūl > münʿadil / münʿadile منعدل / منعدله] *(mün-adil) {OsT} sf.* Yoldan çıkan; yolu şaşıran; doğru yoldan ayrılan; yanlış yol seçen; doğru yoldan çıkmış; sapmış.

mün'adim, [Ar. ʿadem > münʿadim منعدم] *(mün-adim) {OsT} sf.* Yok olan. ⊡ **münadim olmak,** *Yok olmak.*

münadim, [Ar. nedīm > münādim منادم] *(müna:dim) {OsT} sf.* **1.** Arkadaş; dost. **2.** *is.* Eskiden kralları, padişahları hoş sözlerle eğlendiren kimseye verilen ad; nedim.

münadimîn, [Ar. münādim > minādimīn منادمين] *(müna:dimi:n) {OsT} is.* **1.** Dostlar; arkadaşlar. **2.** Kral veya padişahları eğlenceli hikâye ve sözlerle eğlendirenler; nedimler.

münafaka, [Ar. nifāḳ > münāfaḳa منافقه] *(müna:faka) {OsT} is.* İki yüzlülük; münafık olma durumu; nifakçılık.

münafat, [Ar. münāfāt منافات] *(müna:fa:t) {OsT} is.* Birbirine zıt olma; karşıtlık.

münaferat, [Ar. münāferāt منافرات] *(müna:fera:t) {OsT} is.* Karşılıklı nefret etmeler; iğrenmeler.

münaferet, [Ar. nefret > münāferet منافرت] *(müna:feret) {OsT} is.* **1.** Birbirinden nefret etme. **2.** Bir kimseyi küçümseyip onursuz sayarak nefret etme; iğrenme. ⊡ **münaferet etmek,** *{OsT} Birbirinden karşılıklı nefret etmek; nefretleşmek.*

münafesat, [Ar. nefs > münāfesāt منافسات] *(müna:fesa:t) {OsT} is.* Gizli düşmanlıklar; çekememezlikler.

münafese, [Ar. nefs > münāfese / münāfeset منافسه / منافست] *(müna:fese) {OsT} is.* Birbirine karşı kin gütme; çekememe. ⊡ **münafese etmek,** *{OsT} Karşılıklı olarak düşmanlık beslemek; birbirine kin gütmek; gizli düşmanlık gütmek.*

münafık, -ğı [Ar. nifāḳ > münāfıḳ منافق] *(müna:fik) {OsT} is.* **1.** İkiyüzlülük eden; ara bozan kimse; nifak yaratan. **2.** (Hz. Muhammed zamanında) Müslüman olmadığı halde Müslüman olmuş gibi görünen kimse. **3.** *isl.* Sık sık yalan söyleme, sözünden dönme, emanete hıyanet etme, anlaşmayı sebepsiz yere bozma gibi davranışları bulunan kimse.

münafıkane, [Ar. münāfıḳ + Far. -āne منافقانه] *(müna:fika:ne) {OsT} zf.* Ara bozarcasına; iki yüzlülükle.

münafıkîn, [Ar. münāfıḳ > münāfıḳīn منافقين] *(müna:fıkı:n k kalın söylenir) {OsT} is.* İkiyüzlüler; münafıklar.

münafıklar, [münafık-lar] *(müna:fiklar) is.* **1.** İslamiyet'in ilk yıllarında, Hz. Muhammed'e istemeyerek veya zorlama ile katılanlara verilen ad. **2.** İnanmış gibi görünerek Müslümanlığın aleyhine çalışan Medinelilere verilen ad.

münafıklık, -ğı [münafık-lık] *is.* Münafık olma durumu.

münafıkun, [Ar. münāfıḳ > münāfıḳūn منافقون] *(müna:fıku:n) {OsT} is.* İkiyüzlüler; münafıklar. ⊡ **Münafıkun Suresi,** *Kur'an-ı Kerim'in altmış üçüncü suresinin adı.*

münafi, [Ar. nefy > münāfī منافى] *(müna:fi:) {OsT} sf.* **1.** Aykırı gelen; uyuşmaz. **2.** Karşıt; zıt; muhalif. ⊡ **münafi olmak,** *{OsT} Uymamak; aykırı gelmek.*

münaggas, [Ar. ğuṣṣa > münağğaṣ منغص] *{OsT} sf.* Üzüntülü; kederli; neşesiz.

münaggasen, [Ar. münağğaṣen منغصاً] *(münagga'sen) {OsT} zf.* Üzüntülü olarak; kederli bir durumda olarak; tasalı olarak.

münah, [Ar. münāḥ مناح] *(müna:h) {OsT} is.* Ağıt yakma.

münahebe, [Ar. münāhebe مناهبه] *(müna:hebe) {OsT} is.* Malı yağma edip kapışma.

münaime, [Ar. münāʿime منا‌عمه] *(müna:ime) {OsT} is.* Bolluk içinde ve nazlı olarak büyüyen genç kız.

münakalat, [Ar. münāḳale > münāḳalāt مناقلات] *(müna:kalâ:t) {OsT} is.* Ulaştırma ve taşıma işleri; ulaştırma.

münakale, [Ar. naḳl > münāḳale مناقله] *(müna:kale) {OsT} is.* **1.** Sıra ile hikâye, fıkra vb. anlatma. **2.** Bir şeyi bir yerden başka bir yere aktarma. **3.** Ulaşım. **4.** İçki toplantısında içki kadehlerini elden ele geçirerek sunma işi. **5.** *huk.* Ulaştırma. **6.** *muh.* Bir tutarı bir hesaptan başka bir hesaba geçirme; aktarma.

münakasa, [Ar. noḳṣān => münāḳaṣa مناقصه] *(müna:kasa) {OsT} is.* Eksiltme; indirme.

münakasat, [*OsT.* münāḳaṣa > münāḳaṣāt مناقصات] *(müna:kasa:t) {OsT} is.* Eksiltmeler; indirmeler.

münakaşa, [Ar. naḳş > münāḳaşa مناقشه] *(müna:kaşa) {OsT} is.* **1.** Bir konu üzerinde yapılan ayrıntılı ve karşılıklı konuşma; tartışma. **2.** Sert ve kırıcı tartışma. **3.** *mat.* İrdeleme. ◘ **münakaşa etmek,** *1. Bir konu üzerinde ayrıntılı olarak karşılıklı konuşmak; tartışmak. 2. Sert ve kırıcı biçimde tartışmak.*|| **münakaşa götürmemek,** *Kuşkuya yer bırakmayacak biçimde kesinlik taşımak.*|| **münakaşa yapmak,** *1. Bir konu üzerinde ayrıntılı olarak karşılıklı konuşmak; tartışmak. 2. Sert ve kırıcı biçimde tartışmak.*

münakaşalı, [münakaşa-lı] *{OsT} sf.* Üzerinde tartışılan; tartışmalı.

münakaşat, [Ar. münāḳaşa > münāḳaşāt مناقشات] *(müna:kaşa:t) {OsT} is.* Tartışmalar; irdelemeler; münakaşalar.

münakaza, [Ar. naḳż > münāḳaża مناقضه] *(müna:kaza) {OsT} is.* İki söz arasındaki tutarsızlık; çelişiklik; çelişki.

münakehat, [Ar. münākeḥāt مناكحات] *(müna:keha:t) {OsT} is.* **1.** Nikâhlanmalar. **2.** *huk.* İslam hukukunun evlenme ile ilgili konuları.

münakehe, [Ar. nikāḥ > münākeḥe مناكحه] *(müna:kehe) {OsT} is.* **1.** Nikâhlanma. **2.** *huk.* İslam hukukunun evlenme ile ilgili konusu.

münakere, [Ar. münākere مناكره] *(müna:kere) {OsT} is.* Kavga.

münakeret, [Ar. münākeret مناكرت] *(müna:keret) {OsT} is.* Kavga; düşmanlık; mücadele.

münakız, [Ar. münāḳaża > münāḳıż مناقض] *(müna:kız) {OsT} sf.* Birbiri ile çelişki içinde olan; birbirini tutmayan; bir öncekine karşıt olan; nakzeden.

mün'akid, [Ar. ʿaḳd > münʿaḳid منعقد] *(mün-akıd, k kalın söylenir) {OsT} sf.* → münakit.

mün'akis, [Ar. ʿaks > münʿakis / münʿakise منعكس / منعكسه] *(mün-akis) {OsT} sf.* **1.** (Işık için) yansımış olan; yansıyan. **2.** Tersine dönmüş; ters çevrilmiş.

münakit, -di [Ar. ʿaḳd > münʿaḳid منعقد] *(mün-akit, k kalın söylenir) sf.* **1.** Kurulmuş; toplanmış; oluşturulmuş; teşkil olunmuş. **2.** (Anlaşma ve sözleşme için) iki taraf arasında resmen kabul ve imza edilmiş olan. **3.** Düğümlenmiş olan; bağlanmış; bağlı; düğümlü.

münakka, [Ar. münaḳḳā منقا] *(münakka:) {OsT} sf.* Temizlenmiş.

münakkah, [Ar. tenḳiḥ > münaḳḳaḥ / münaḳḳaḥa منقح / منقحه] *{OsT} sf.* **1.** Soyulmuş, temizlenmiş veya ayıklanmış olan. **2.** En iyi bölümü seçilerek çıkarılıp alınmış olan; seçilmiş olan; seçkin. **3.** (Gider için) tasarruf amacıyla bir kısmı kesilmiş olan. **4.** *ed.* (Söz için) gereksiz ve doldurma kısımları bulunmayan; gereksiz öğelerden arınmış.

münakkahiyet, [Ar. münaḳḳaḥiyyet منقحيت] *(h, kalın söylenir) {OsT} is.* **1.** En iyileri seçilmiş olma durumu; ayıklanma. **2.** *ed.* Kısa ve özlü yazma.

münakkas, [Ar. noḳṣān > münaḳḳaṣ منقص] *{OsT} sf.* Azaltılan; eksiltilmiş olan; tenkis edilmiş olan.

münakkaş, [Ar. naḳş > münaḳḳaş منقش] *{OsT} sf.* **1.** Üzerine bezek yapılmış olan; desenle süslenmiş; nakışlı; süslemeli; resimli. **2.** *is.* Üzeri renkli motiflerle süslenmiş dokumaların genel adı.

münakkat, [Ar. noḳṭa > münaḳḳaṭ / münaḳḳaṭa منقط / منقطه] *{OsT} sf.* Noktası olan; noktalı; noktalanmış.

münakkayat, [Ar. münaḳḳā > münaḳḳayāt منقيات] *(münakkaya:t) {OsT} is.* Temizlenmiş şeyler.

münakkıs, [Ar. tenḳīṣ > münaḳḳıṣ منقص] *{OsT} sf.* Eksilten; azaltan.

münakkih, [Ar. tenḳiḥ > münaḳḳiḥ منقح] *{OsT} sf.* **1.** Soyan. **2.** Ayıklayan; temizleyen.

mün'am, [Ar. münʿam منعم] *{OsT} sf.* Çok kıymetli olarak büyütülmüş.

mün'amid, [Ar. münʿamid منعمد] *(mün-amit) {OsT} sf.* Direğe dayanmış.

münasafe, [Ar. nıṣf > münāṣāfe مناصفه] *(müna:safe) {OsT} is.* **1.** Yarı yarıya bölüşme. **2.** Eşit iki parçaya ayırma.

münasafeten, [Ar. münāṣafe > münāṣafeten مناصفةً] *(müna:safe'ten) {OsT} zf.* **1.** Yarı yarıya bölüşerek. **2.** Eşit iki parçaya bölerek.

münasaha[1], [Ar. münāsaḫa مناسخه] *{OsT} is. huk.* Mirasın paylaşılmasından önce mirasçılardan birinin ölmesi üzerine, onun payının mirasçılarına geçmesi yüzünden miras paylarında meydana gelen değişme.

münasaha[2], [Ar. naṣiḥat > münāṣaḥa مناصحه] *(müna:saha) {OsT} is.* Nasihatte bulunma.

münasara, [Ar. naṣara > münāṣara مناصره] *(müna:sara)* *{OsT}* *is.* Birbirine yardım etme; yardımlaşma.

münasat, [Ar. nisyān > münāsāt مناسات] *(müna:sa:t)* *{OsT}* *is.* Unutma. ◘ **münāsāt etmek,** *{OsT} Unutmak.*

münasebat, [Ar. münāsebet > münāsebāt مناسبات] *(müna:seba:t)* *{OsT}* *is.* Münasebetler; ilişkiler; ilgiler; yakınlıklar.

münasebet, [Ar. nisbet > münāsebet مناسبت] *(müna:sebet)* *{OsT}* *is.* **1.** İki nesne vb. şey arasındaki oran, uyum; uygunluk. **2:** Topluluklar veya bireyler arasındaki karşılıklı ilişki; bağ; ilgi; yakınlık. **3.** Sebep; neden; vesile. **4.** *fel.* İki nesne arasındaki karşılıklı ilişki; bağıntı. **5.** *mat.* Bağıntı. **6.** Cinsel ilişki. ◘ **münasebet almak,** *Uygun düşmek; yakışmak.*|| **münasebet-dār,** *İlgisi olan; ilişkiye giren; ilişki içinde olan.*|| **münasebet düşürmek,** *Uygun bir zamanını yakalamak; sırasını getirmek.*|| **münasebete girmek,** *İlişkiye girmek; ilişkide bulunmak; ilişki kurmak.*|| **münasebet getirmek,** *Uygun bir zamanını yakalamak; sırasını getirmek.*|| **münasebeti kesmek,** *İlgi ve ilişkiyi kaldırmak; görüşmemek; ilişkiyi sürdürmemek; ilişkiyi kesmek.*|| **münasebet kurmak,** *İki şey arasında bağlantı kurmak; ilişki kurmak; yakınlık görmek.*|| **münasebette bulunmak,** *1. İlişki kurmak; ilişkisi olmak. 2. Var olan ilişkiyi sürdürmek. 3. Cinsel ilişkide bulunmak.*

münasebetiyle, [Ar. münāsebet + T. ile] *(müna:sebetiyle)* *{OsT}* *zf.* (Belirtilen bir şey) yüzünden; ... nedeniyle; ... dolayısıyla; ilgisiyle; ilişkisi yüzünden.

münasebetli, [münasebet-li] *(müna:sebetli)* *sf.* **1.** Bir şey ile, bir kimseyle ilişkisi olan. **2.** Bir şeyle ilgili olan. **3.** Akla uygun; yakışık alan; makul; kabul edilebilir. ◘ **münasebetli münasebetsiz,** *Uygun düşsün veya düşmesin; yakışık alsın veya almasın; gelişi güzel; yerli yersiz.*

münasebetsiz, [münasebet-siz] *(müna:sebetsiz)* *sf.* **1.** Uygun düşmeyen; uygun olmayan. **2.** Ters; aksi. **3.** Yakışık almayan; yakışıksız; yersiz kaçan; yaraşmayan. **4.** Saygı göstermeyen; yakışıksız ve yersiz davranışta bulunan. **5.** Beklenmedik bir zamanda ortaya çıkan; uygunsuz. **6.** *is.* Saygısız ve yersiz davranışlarda bulunan kimse. ◘ **münasebetsiz Mehmet Ağa,** *telmih. Bir toplulukta, konu ile hiç bir ilgisi bulunmayan şeyler söyleyen kimse.*

münasebetsizlik, -ği [münasebet-siz-lik] *(müna:sebetsizlik)* *is.* **1.** Münasebetsiz olma durumu; aksilik; terslik. **2.** Münasebetsiz birinin söz veya davranışının niteliği; uygunsuz durum veya davranış; yakışıksızlık; yakışmazlık. **3.** Saygısızca davranış; yakışıksız ve saygısız davranış; saygısızlık.

münasebettar, [Ar. münāsebet + Far. -dār] *(müna:sebetta:r)* *{OsT}* *sf.* İlgisi olan; ilişkiye giren; ilişki içinde olan; yakından ilgili olan.

münasib, [Ar. münāsebet > münāsib / münāsibe مناسب / مناسبه] *(müna:sib)* *{OsT}* *sf.* → münasip.

münasip, -bi [Ar. münāsebet > münāsib مناسب] *(müna:sib)* *{OsT}* *sf.* **1.** (Nesne, olay, zamanlama ve durumlar için) istenen oranda olan; denk; uygun; yerinde olan. **2.** Beklentilere uygun düşen; uygun. **3.** Yakışır durumda olan; layık; yaraşır. ◘ **münasip bulmak,** *Uygun ve yerinde saymak.*|| **münasip düşmek,** *Uygun gelmek; uygun düşmek.*|| **münasip görmek,** *Uygun bulmak; denk saymak; yerinde bulmak.*|| **münasip olmak,** *Birbirine denk veya bir şeye uygun düşmek; yakışık almak.*

münaşede, [Ar. neşīde > münāşede مناشده] *(müna:şede)* *{OsT}* *is.* Karşılıklı şiir söyleme.

münataha, [Ar. münāṭaḥa مناطحه] *(müna:taha)* *{OsT}* *is.* Boynuzla vuruşma; süsüşme.

mün'atıf, [Ar. ʿaṭf > münʿaṭıf منعطف] *(mün-atıf)* *{OsT}* *sf.* Yön değiştiren; sapan; bir tarafa yönelen.

münavebe, [Ar. nevbet > münāvebe مناوبه] *(müna:vebe)* *{OsT}* *is.* **1.** İki ve daha çok şeyin sıra ile değiştirilmesi veya kendiliğinden bu değişimi sağlaması durumu; nöbetleşme; nöbetleşerek iş yapma; sıra ile değişerek çalışma; keşikleme; almaş. **2.** *tar.* Ekim nöbeti. ◘ **münavebe ile,** *Nöbetleşerek; sıra ile.*

münavebeten, [Ar. münāvebe > münāvebeten مناوبةً] *(müna:vebe'ten)* *{OsT}* *zf.* Nöbetleşe; sıra ile; nöbetleşerek.

münavehe, [Ar. münāveḥe مناوحه] *(müna:vehe)* *{OsT}* *is.* Yas tutma; yüksek sesle ağlama.

münavele, [Ar. münāvele مناوله] *(müna:vele)* *{OsT}* *is.* Karşılıklı olarak bir şey verme; birbirine sunma. ◘ **münavele-i akdāh,** *{OsT} Kadehleri birbirine sunma.*

münaveme, [Ar. nevm > münāveme مناومه] *{OsT}* *is.* Uyku konusunda yarışma.

münaza'a, [Ar. nizaʿ *(sökme)* > münāzaʿa منازعه] *(müna:zaa)* *{OsT}* *is.* **1.** Ağız dalaşı; sözlü kavga; çekişme; münakaşa. **2.** Taraflar arasındaki düşmanlık; dava; çekişme. ◘ **münāza'a etmek,** *{OsT} Ağız kavgası etmek; çekişmek; tartışmak.*

münazaacı, [münazaa-cı] *(münü:zaacı)* *sf.* Sürekli ağız kavgalarına karışan; sık sık münakaşa eden.

münazaalı, [münazaa-lı] *(münazaa-lı)* *sf.* Hakkında bir tartışma söz konusu olan; tartışmalı; ihtilaflı.

münaza'at, [Ar. münāzaʿa > münāzaʿāt منازعات] *(müna:zaa:t)* *{OsT}* *is.* Çekişmeler; ağız dalaşları; münakaşalar.

münazara, [Ar. naẓar > münāẓara مناظره] *(müna:-zara) {OsT} is.* **1.** Konulmuş olan kural ve yöntemlere uygun biçimde birbirine karşıt görüş ve düşüncelerin açıklandığı tartışma; kurallı tartışma. **2.** *ed.* Divan edebiyatında birbirine karşıt kavramlar arasında bir tartışma sürdürülerek yazılmış olan mesnevilere verilen ad. **3.** *ed.* halk edebiyatında belirlenen uyağa göre âşıkların karşılıklı şiir söyleyerek gerçekleştirdikleri yarışma.

münazarat, [Ar. münāẓara > münāẓarāt مناظرات] *(müna:zara:t) {OsT} is.* Münazaralar; tartışmalar.

münazır, [Ar. naẓār >münāẓır مناظر] *müna:zır) {OsT} sf.* **1.** Münazaraya katılan; münazara eden; tartışan. **2.** *mat.* Paralel.

münazırîn, [Ar. münāẓır >münāẓırīn مناظرين] *(müna:zıri:n) {OsT} is.* Tartışanlar.

münazi, -i'ı [Ar. münāzaʿa > münāziʿ منازع] *(müna:zi:) {OsT} sf.* Ağız dalaşı eden; kavgacı; niza çıkaran. ⊡ **münâzi'ün-fîh,** *{OsT} 1. Üzerinde uyuşmazlığa düşülen mal, hak, vb. şey. 2. Dava konusu olan belirli veya belirlenebilir şey.*

mün'azil, [Ar. ʿazl > münʿazil منعزل] *(mün-azil) {OsT} sf.* **1.** Görevine son verilmiş olan; azledilen. **2.** Dünya işlerinden elini eteğini çekmiş olan; inzivaya çekilmiş olan.

mün'azilen, [Ar. münʿazil > münʿazilen منعزلاً] *(mün-azi'len) {OsT} zf.* **1.** Görevine son verilmiş olarak; görevine son verilerek; azledilerek. **2.** İnzivaya çekilmiş olarak; dünya işlerinden elini eteğini çekmiş olarak.

mün'azilîn, [Ar. münʿazil > münʿazilīn منعزلين] *(münazili:n) {OsT} is.* **1.** Görevine son verilenler; azledilenler. **2.** İnzivaya çekilenler; dünya işlerinden elini eteğini çekmiş olanlar.

münbagi, -i [Ar. buğye > münbağī منبغى] *(münbagi:) {OsT} sf.* Yakışan; uygun; layık.

münbais, [Ar. baʿs > münbāʿis منبعث] *(münba:is) {OsT} sf.* **1.** Gönderilmiş olan; gönderilen. **2.** (Olay, durum, oluş vb. için) bir nedenin doğurduğu; bir nedenden dolayı oluşan; ...den doğan; ...den meydana gelen; ...den oluşan.

münbasit, -tı [Ar. basṭ > münbasiṭ منبسط] *(t kalın söylenir) {OsT} sf.* **1.** Açık; açılmış; açılan. **2.** Herhangi bir sıkıntısı olmayan; memnun; sıkıntısız; neşeli; ferah. ⊡ **münbasit etmek,** *Memnun etmek; sevindirmek; neşelendirmek.*

münbit, [Ar. nebāt > münbit / münbite منبت / منبته] *{OsT} sf.* → mümbit.

münbülük, -ğü [Yun. mpoumpoúkhi] *{ağız} is.* Çiçek goncası. [DS]

münceli, [Ar. cilā > müncelī منجلى] *(münceli:) {OsT} sf.* **1.** Parlak; parlayan; ışıklı. **2.** (Gizli bir şey için) ortaya çıkıp belli olan; görünen; meydanda; besbelli.

müncemid, [Ar. cümüd > müncemid / müncemide منجمد / منجمده] *{OsT} sf.* **1.** Donmuş; donuk olan. **2.** Buz durumunda olan.

müncer, -rri [Ar. cerr *(çekme)* > müncerr منجر] *{OsT} sf.* **1.** Sona eren; son bulan; sonuçlanan. **2.** Bir yana doğru çekilip sürüklenen. ⊡ **müncer olmak,** *1. Sona ermek; son bulmak; sonuçlanmak. 2. Bir yana doğru çekilip sürüklenmek.*

müncez, [Ar. müncez منجز] *{OsT} sf.* Sözü yerine getirilmiş.

müncezib, [Ar. cezb > müncezib / müncezibe منجذب / منجذبه] *{OsT} sf.* **1.** Bir yere doğru çekilen; çekilen. **2.** Gönlünü kaptırmış; tutulmuş; tutkun.

müncezir, [Ar. müncezir منجزر] *{OsT} sf.* Kesilen.

münci, [Ar. necāt *(kurtuluş)* > müncī منجى] *(münci:) {OsT} sf.* **1.** Kötü bir durumdan veya tehlikeden kurtarıp esenliğe çıkaran; kurtarıcı; kurtaran. **2.** Kurtuluş Savaşından sonra Mustafa Kemal'e verilen unvanlardan biri; kurtarıcı. ⊡ **müncî-i a'zam,** *{OsT} 1. En büyük kurtarıcı. 2. Atatürk.*

münciye, [Ar. müncī > münciye منجيه] *(münci:ye) {OsT} is.* **1.** Müncinin dişili. **2.** Bayan kurtarıcı. ⊡ **Münciye Suresi,** *{OsT} Kur'an-ı Kerim'in altmış yedinci suresi olan Mülk Suresinin diğer adı.*

münciz, [Ar. incāz > müncīz منجز] *(münci:z) {OsT}* Verdiği sözü yerine getiren; sözünde duran; sözünün eri.

münçig, [mün-çig / bün-çig] *{eT} is.* Etene; son; uterus. [EUTS]

mündefi, -ii [Ar. defʿ > indifāʿ > mündefīʿ مندفع] *(mündefi:) {OsT} sf.* (Savaş, felaket; hastalık vb. şeyler için) def edilmiş olan; savuşturulmuş; geçiştirilmiş; atlatılmış. ⊡ **mündefi olmak,** *{OsT} Def edilmek; savuşturulmak; atlatılmak.*

mündefi'at, [Ar. mündefīʿ > mündefīʿāt مندفعات] *(mündefi:a:t) {OsT} is.* **1.** Atlatılmış, savuşturulmuş olan hastalık, felaket, savaş vb. kötü durumlar. **2.** *tıp.* Yaralardan akan irin, cerehat vb. şeyler.

mündek, -kki [Ar. mündek مندك *{OsT}*] *{OsT} sf.* Düz; düzleşmiş.

mündel, -lli [Ar. mündell مندل] *{OsT} sf.* **1.** Yol gösterilmiş; kılavuzluk edilmiş. **2.** *is.* Suyun akması, kabarması.

mündemic, [Ar. indimāc > mündemic مندمج] *{OsT} sf.* → mündemiç.

mündemiç, -ci [Ar. indimāc > mündemic مندمج] *sf.* **1.** Bir şeyin içinde var olan; içinde saklı bulunan. **2.** *fel.* İçkin.

münderecat, [Ar. münderic > mündericāt مندرجات] *(mündereca:t) {OsT} is.* → mündericat.

münderic, [Ar. derc > münderic / münderice مندرج / مندرجه] *{OsT} sf.* → münderiç.

mündericat, [Ar. münderic > mündericāt مندرجات] *(münderica:t) {OsT} is.* **1.** Mektup zarfı, kılıf vb. içinde bulunanlar. **2.** Gazete, dergi, kitap vb. şeylerin içinde bulunan konular; kapsadığı şeyler; kapsam; içindekiler.

münderiç, -ci [Ar. derc > münderic مندرج] *{OsT} sf.* Bir şeyin içinde yer almış olan; içinde veya kapsamında bulunan.

münderis, [Ar. indirās > münderis / münderise مندرس / مندرسه] *{OsT} sf.* Hiçbir izi ve belirtisi kalmamacasına yıkılmış, çökmüş ve kaybolup gitmiş olan.

münderisat, [Ar. münderis > münderisāt مندرسات] *(münderisa:t) {OsT} is.* Yıkılmış, belirtisi ve izi kalmamış olan bina vb. şeyler.

münderü, [Sansk. mandita => mundarū [Clauson]] *{eT} is.* İpekle süslenmiş gelin odası. [DLT]

mündib, [Ar. mündib مندب] *{OsT} sf.* Yarayı iyileştiren ilaç.

mündürmek, [mün-dür-mek / bin-dür-mek] *{eT} gçl. f. [-ür]* Bindirmek. [DLT]

münebbih, [Ar. tenbih > münebbih / münebbihe منبه / منبهه] *{OsT} sf.* **1.** Uykudan kaldıran; uyandıran. **2.** Dalgınlığı, gafleti yok eden; ikaz eden; uyaran. **3.** *tıp.* Uyuşukluğu gideren; uyarıcı. **4.** *is.* Çalar saatlerde bulunan zil. **5.** Çalar saat.

münebbihat, [Ar. münebbih > münebbihāt منبهات] *(münebbiha:t) {OsT} is. tıp.* Uyarıcı ilaçlar.

münebbihe, [Ar. münebbih > münebbihe منبهه] *{OsT} sf.* Uyarıcı.

münecces, [Ar. münecces منجس] *{OsT} sf.* Kirli; pis; murdar.

münecci, [Ar. necāt > müneccī / münecciye منجی / منجیه] *(münecci:) {OsT} sf.* Kurtaran; kurtarıcı.

müneccim, [Ar. necm *(yıldız* > müneccim منجم]*) {OsT} is.* **1.** Gök bilimi ile uğraşan kimse; gök bilimci; astronom. **2.** Yıldızlara bakarak, yıldızların hareketlerine göre insanların başlarına geleceklerle ilgili sonuçlar çıkaran kişi; yıldız falına bakan kimse; astrolog.

müneccimane, [Ar. müneccim + Far. -āne منجمانه] *{OsT} zf.* **1.** Müneccim gibi; müneccime yakışır biçimde. **2.** Fala bakar gibi; falcı gibi.

müneccimbaşı, [Ar. müneccim + T. baş-ı منجم باشی] *{OsT} is.* **1.** İmparatorluk döneminde takvim işlerini düzenleyen en yetkili kimse; astronomi uzmanı. **2.** Savaş günü, tahta çıkış, ordunun hareketi, sadrazam ataması gibi önemli olaylarda en uğurlu saati belirlemekle görevli kimse; falcı başı.

müneccimîn, [Ar. müneccim > müneccimīn منجمین] *(müneccimi:n) {OsT} is.* **1.** Gök bilimi ile uğraşanlar; gök bilimcileri. **2.** Yıldız falına bakanlar; falcılar.

müneccimlik, -ği [müneccim-lik] *is.* **1.** Müneccim olma durumu. **2.** Müneccimin yaptığı iş. **3.** Yıldız falcılığı.

müneddeb, [Ar. nedbe > müneddeb مندب] *{OsT} is.* (Yara için) iyileşmiş; kapanmış; onulmuş.

münekka, [Ar. münekḳā منقى] *(münekka:) {OsT} sf.* Temizlenmiş.

münekker, [Ar. nekr > münekker منكر] *{OsT} sf.* **1.** Bilinmeyecek ve tanınmayacak durumda olan. **2.** Bilinmeyecek bir şeye delalet eden veya ona ait olan. **3.** *dbl.* Bilinmeyen bir şeyi gösteren; edilgen yapılmış.

münekkes, [Ar. nüks > münekkes منكس] *{OsT} sf.* Baş aşağı edilmiş olan; ters çevrilmiş.

münekkıd, [Ar. tenḳid => müneḳḳıd منقد] *{OsT} sf.* → münekkit.

münekki, [Ar. müneḳḳī منقى] *(münekki:) {OsT} sf.* Temizleyici.

münekkib, [Ar. münekkib منكب] *{OsT} sf.* Yüz üstü kapanan; yüz üstü düşen.

münekkit, -di [Ar. tenḳid => müneḳḳid منقد] *{OsT} sf.* **1.** Tenkit eden; eleştiren; eleştirici. **2.** *is.* Edebiyat ve sanat eserlerini eleştiren kimse; eleştirmen.

münekkitlik, -ği [münekkit-lik] *is.* **1.** Tenkit etme, eleştirme işi. **2.** Eleştirmenin işi; münekkidin yaptığı iş; münekkidin görevi.

münelmek, [mün-ē-l-mek] *{eT} edil. f. [-ür]* Uçları ve artıkları kesilmek. [DLT]

münemek, [mün-ē-mek] *{eT} gçl. f. [-r]* **1.** Eğriliğini düzeltmek için bir şeyin uçlarını kesmek. [DLT] **2.** Azarlamak; tekdir etmek; kötülemek. [EUTS] [Gabain]

münessak, -kı [Ar. münessaḳ منسق] *{OsT} sf.* **1.** Pek düz. **2.** Dizilmiş; sıralı.

münessim, [Ar. münessim منسم] *{OsT} sf.* **1.** Ruh veren; hayat veren; Allah. **2.** Köleyi bağışlayan. **3.** Hakkı olana maaş bağlayan.

münevli, [münev-li] *{ağız} sf.* Akıllı. [DS]

münevsiz, [münev-siz] *{ağız}* *sf.* **1.** Sıra, saygı gözetmeyen; yakışıksız iş gören. **2.** Geveze. **3.** Beceriksiz; şaşkın; iş bilmeyen. [DS]

münevver, [Ar. nür > münevver / münevvere منور / منورة] *{OsT}* *sf.* **1.** Aydınlatılmış; parlatılmış; nurlandırılmış; ışıklı. **2.** Alanı ile ilgili olarak değerlendirme yetisi gelişmiş ve yoğun bir düşünsel etkinlik içinde bulunan kimse; aydın; entellektüel.

münevveran, [Ar. münevver + Far. -ān منوران] *(münevvera:n)* *{OsT}* *is.* Aydınlar; münevverler.

münevveriyet, [Ar. münevver > münevveriyyet منوريت] *{OsT}* *is.* Aydın olma durumu; aydınlık; entelektüellik. ◘ **münevveriyyet-i efkâr,** *{OsT} Düşünce aydınlığı; fikir aydınlığı.*

münevvim, [Ar. nevm > münevvim منوم] *{OsT}* *sf.* **1.** Uyutan; uyku veren; uyutucu. **2.** *tıp.* (İlaç vb. için) uyku veren; uyku getiren; uyuşturan; uyuşturucu.

münevvir, [Ar. tenvir > münevvir منور] *{OsT}* *sf.* Aydınlık veren; aydınlatan; ışık veren; nurlandıran; parlatan.

münezzeh, [Ar. nezahat > münezzeh / münezzehe منزه / منزهه] *{OsT}* *sf.* **1.** Maddî ve manevi kirlenme yaratan veya sakınca doğuran herhangi bir şeyden uzak duran; temizlenmiş; temiz; arı. **2.** Herhangi bir şeye ihtiyacı olmayan veya herhangi bir sıfatla nitelenmeyen. **3.** *isl.* (Allah için) her türlü noksanlık ile zaman ve mekân gibi sınırlandırıcı niteliklerden, insan ve diğer yaratıklara özgü özelliklerden uzak olan.

münezzel, [Ar. nüzūl > münezzel منزل] *{OsT}* *sf.* Aşağı indirilen; aşağı indirilmiş olan.

münezzil, [Ar. nüzūl > münezzil منزل] *{OsT}* *sf.* Aşağı indiren; aşağı indirmiş olan.

münfa'il, [Ar. fiʿl > infiʿal > münfaʿil منفعل] *{OsT}* *sf.* **1.** Kendisine yapılan herhangi bir şeyden alınmış ve kırılmış olan; kırgın; gücenik; alınmış. **2.** *fel.* Edilgin. **3.** *dbl.* Edilgen. **4.** *kim.* Dingin.

münfa'ilane, [Ar. münfaʿil + Far. -āne منفعلانه] *{OsT}* *zf.* Gücenmiş olarak; alınmış halde; kırılmış vaziyette.

münfa'ilen, [Ar. münfaʿil > münfaʿilen منفعلاً] *(münfai'len)* *{OsT}* *zf.* Gücenmiş olarak; alınmış halde; kırılmış vaziyette.

münfa'iliyet, [Ar. münfaʿil > münfaʿiliyyet منفعليت] *{OsT}* *is. kim.* Dinginlik.

münfasıl, -lı [Ar. münfaṣıl منفصل] *{OsT}* *is.* → munfasıl.

münfasılîn, [Ar. münfaṣıl >münfaṣılīn منفصلين] *(münfasıli:n)* *{OsT}* *is.* → munfasılîn.

münfatır, [Ar. münfaṭır منفطر] *{OsT}* *sf.* Yarılmak suretiyle iki parçaya ayrılan.

münfecir, [Ar. fecr > münfecir منفجر] *{OsT}* *sf.* **1.** (Tan yeri, şafak için) söken; atan. **2.** (Su için) yerden kaynayan; akan.

münfedi, [Ar. münfedī منفدى] *(münfedi:)* *{OsT}* *sf.* Bedeli ödenerek kurtarılan esir.

münfehim, [Ar. fehm *(anlama)* > münfehim منفهم] *{OsT}* *sf.* Anlaşılan; kavranılan; kavranılabilen.

münfek, -kki [Ar. fekk *(ayrılma)* > münfekk منفك] *{OsT}* *sf.* **1.** Ayrılmış; kopmuş; çıkmış. **2.** Sökülmüş; kaldırılmış; çıkarılmış. ◘ **münfek olmak,** *Ayrılmak; kopmak.*

münfelik, -kı [Ar. felāḳ > münfeliḳ منفلق] *(k kalın söylenir)* *{OsT}* *sf.* **1.** İnfilak eden; patlayan. **2.** Açılan; yayılan; görünen. **3.** *kim.* Patlayıcı.

münferic, [Ar. ferc > infirāc > münferic / münferice منفرج] *{OsT}* *sf.* İki yanı veya yakası birbirinden uzak olan; ayrık duran; arası geniş olan.

münferid, [Ar. ferd > münferid منفرد] *{OsT}* *sf.* → münferit.

münferiden, [Ar. ferd > münferiden منفرداً] *(münferi'den)* *{OsT}* *zf.* **1.** Tek başına olarak; yalnız olarak. **2.** Ayrı ayrı; birer birer; teker teker.

münferik, -kı [Ar. fark > münferik منفرق] *(k kalın söylenir)* *{OsT}* *sf.* Ayrılan.

münferit, -di [Ar. ferd > münferid منفرد] *{OsT}* *sf.* **1.** Diğerlerinden ayrı olan; tek başına bulunan; yalnız; tek; bireysel. **2.** Tek tük; seyrek. **3.** *din.* (Ortodoks kilisesi için) kendi primatlarını kendi seçen. **4.** *is.* Hapishanelerdeki tek kişilik oda; hücre. ◘ **münferit nokta,** *mat. Tekil nokta.*|| **münferit orman,** *Esas ormandan ayrı yerde bulunan ve ayrı işletilen orman parçası.*

münfesih[1], [Ar. fesḫ > münfesiḫ / münfesiḫa منفسخ / منفسخه] *{OsT}* *sf.* Geçerliliği kalmayan; yürürlükten kalkan; bozulan.

münfesih[2], [Ar. füsḥat > infisāḥ > münfesiḥ منفسح] *{OsT}* *sf.* Bollaşmış; genişlemiş.

münfetih, [Ar. fetḥ > münfetiḥ منفتح] *{OsT}* *sf.* Açılmış olan; açık.

münfik, -kı [Ar. nafaḳa > münfiḳ منفق] *(k kalın söylenir)* *{OsT}* *sf.* Bir kişinin veya ailenin geçimini sağlayan; besleyen, bakan; nafaka veren.

müng, [mang / manğ / mank / müng *(yans.)*] *ünl.* Hayvanların böğürmesini, bağırtısını; insanların böyle bağırmasını ve gürültülü konuşmasını anlatan kök. [Zülfikar] *müng-re-mek, müng-re-ş-mek*

müngaz, -zzı [Ar. müngażż منغض] *{OsT} sf.* **1.** Zindeliği kalmamış olan. **2.** Yaşayışında bir düzensizlik, bozukluk olan.

müngazzen, [Ar. müngażżen منغضّاً] *(münga'zzen) {OsT} zf.* Çökmüş olarak.

müngeşmek, [müñ-eş-mek] *{eT} işteş. f. [-ür]* Birlikte binmek. [DLT]

müngilemek, [müñ-i-lē-mek] *{eT} gçsz. f. [-r]* Nimet bulmak. [DLT] [DLT]

müngremek, [mung-ra-mak / mang-ra-mak > müñre-mek] *(müñre:mek) {OsT} {eT} gçsz. f. [-r]* (Hayvanlar için) böğürmek; bağırmak. [DLT] [EUTS] [ETY] [Nevâyî]

müngreşmek, [müñ-rē-ş-mek] *(müñreşmek) {eT} işteş. f. [-ür]* Böğrüşmek. [DLT]

müngretmek, [müñ-rē-t-mek] *(müñretmek) {eT} gçl. f. [-ür]* Böğürtmek. [DLT]

müngü, [*mün-ñü] *(münñü) {eT} is.* Binek. ⇨ **müngü at,** *{eT} Binek atı.* EUTS]

müngül, [müngül] *{ağız} is.* Küçük bakraç. [DS]

müngün, [müngün] *{ağız} is.* Su tası. [DS]

müngür, [müngür] *{ağız} is.* Su tası. [DS]

müngüş, [müñ-üş / müy-üş] *(müñüş) {eT} is.* Köşe.

müngüz, [müñ-üz / büñ-üz / müyüz] *(müñüz) {eT} is.* Boynuz; [DLT] [Gabain] ⇨ **müngüz baka,** *{eT} Kaplumbağa.* [DLT]|| **müngüz müngüz,** *{eT} Bir tür çocuk oyunu ve bu oyunda söylenen söz.* [DLT]

müngüzgek, [müñ-üz-gek] *(müñüzgek) {eT} is.* Çalışma yüzünden elde oluşan sertlik; nasır. [DLT]

müngüzlenmek, [müñ-üz-le-n-mek] *(müñüzlenmek) {eT} dönşl. f. [-ür]* Boynuzlanmak; boynuzu çıkmak. [DLT]

münha, [Ar. münhā منهى] *(münha:) {OsT} sf.* Bildirilmiş; tebliğ edilmiş.

münhadar, [Ar. inḥidār > münḥadar منحدر] *{OsT} sf.* **1.** İnecek yer. **2.** İniş.

münhadi, -ıı [Ar. ḫudʿa > münḫadiʿ منخدع] *{OsT} sf.* Bir kişinin hilesine kapılan; birinin oyununa gelen; aldanan.

münhadib, [Ar. ḥadeb > münḥadib منحدب] *{OsT} sf.* **1.** Kamburlaşmış olan; kambur; eğri. **2.** Kemerli; kemeri olan.

münhadir, [Ar. ḥudūr > münḥadir منحدر] *{OsT} sf.* Meyilli olan; inişli; aşağı doğru eğimli.

münhafız, [Ar. ḫafḍ > münḫafıż / münḫafıża منخفض / منخفضه] *{OsT} sf.* Gittikçe alçalan; eğimli; münhafid.

münhafid, [Ar. ḫafḍ > münḫafiḍ / münḫafiḍe منخفض / منخفضه] *{OsT} sf.* Alçalan; eğimli; münhafiz.

münhal, -lli / -li [Ar. ḥall > inḥilāll > münḥall منحل] *{OsT} sf.* **1.** (Memuriyet vb. için) kadrosu boş olan; açık bulunan. **2.** *kim.* Eriyik; eriyebilen. ⇨ **münhal lügaz,** *Bilmece.*|| **münhal muamma,** *Yanıltmaç.*

münhali, -ıı [Ar. ḫalʿ > münḫaliʿ منخلع] *{OsT} sf.* Yerinden sökülüp çıkarılmış olan; yerinden ayırmak suretiyle alınmış olan; sökülmüş.

münhallat, [Ar. münḥall > münḥallāt منحلات] *(münhalâ:t) {OsT} sf.* Açık olan memurluklar.

münhani, [Ar. inḥinā > münḥanī منحنى] *{OsT} sf.* **1.** Eğri; eğrilmiş; bükülmüş; kemerli. **2.** *mat.* Eğri. **3.** *is.* Eğrilik; eğri.

münhanik, -kı [Ar. ḫanḳ *(boğulmuş)* > münḫaniḳ منخنق] *(k kalın söylenir) {OsT} sf.* **1.** Boğulmuş olan. **2.** Boğuk.

münhaniyat, [Ar. münḥanī > münḥaniyyāt منحنيات] *(münhaniya:t) {OsT} sf.* Eğrilmiş olan şeyler; eğri şekiller; eğriler.

münharıt, [Ar. münḫarıṭ منخرط] *{OsT} sf.* İpliğe dizili.

münharif, [Ar. inḥirāf > münḥarif / münḥarife منحرف / منحرفه] *{OsT} sf.* **1.** Doğru yoldan sapmış olan; sapan; doğru gitmeyen; sapmış olan. **2.** Çoğunluğun yöneldiği taraftan ayrılan. **3.** Değişmiş olan; başkalaşan. **4.** Sağlığı bozulan; sağlam olmayan. **5.** Çarpık. **6.** Sapa. **7.** *mat.* (Dörtgen için) yalnız iki kenarı birbirine paralel olan. ⇨ **münharifü'l-hatır,** *{OsT} Gönlü kırılmış olan; gücenmiş olan.*|| **münharifü'l-mizaç,** *{OsT} hasta olan; keyifsiz.*

münharifî, [Ar. münḥarif > münḥarifī منحرفى] *(münharifi:) {OsT} sf.* Dörtgen biçiminde olan. ⇨ **münharifî menşür,** *{OsT} mat. Dörtgen biçme; dörtgen prizma.*

münhasır, [Ar. ḥaṣr>inḥiṣār>münḥaṣır منحصر] *{OsT} sf.* **1.** Yalnız bir kimseye veya tek bir şeye ayrılmış bulunan; bir kimseye özel durumda olan. **2.** Bir şeyle sınırlanmış olan; sınırlı. **3.** Çevresi sarılmış; kuşatılmış olan. ⇨ **münhasır acenta,** *Tek acente.*|| **münhasır alan,** *Uluslar arası hukukun etkisi dışında kalan ve devlete özgü faaliyetlerin tümü.*|| **münhasır mal,** *Bir ticarethanenin başka bir yerde bulunmayan özel malı.*|| **münhasır mümessil,** *{OsT} Belli bir bölgede markalı bir malı müşterilere sunan tek temsilci.*

münhasıran, [Ar. münḥaṣır > münḥaṣıran منحصراً] *(münhası'ran) {OsT} zf.* Yalnızca; sadece; özel olarak; özellikle.

münhasif, [Ar. ḫusūf > münḫasif منخسف] *{OsT} sf.* **1.** Gözleri görmeyen; gözü kör olmuş. **2.** Sönük; sönükleşmiş. **3.** Solgun. **4.** Daha üstün bir şeyin yanında sönük kalan; gölgede kalan; sönükleşen. **5.**

(Ay için) tutulma sırasında kararmış olan; gölgelenmiş olan.

münhaşi, -i'ı [Ar. münḫaşiʿ منخشع] *{OsT} sf.* Kibri kırılma; burnu sürtülme.

münhat, -ttı [Ar. inḥiṭāṭ > münḥaṭṭ منحط] *{OsT} sf.* (Arazi için) çukur; alçak; engin; ingin.

münhazı, -ı'ı [Ar. inḫiżaʿ > münḫażiʿ منخضع] *(münhazi:) {OsT} sf.* **1.** Yaşlılık nedeniyle beli bükülen; yaşlanıp iki büklüm olan. **2.** Bağlı bulunduğu yerden kesilip koparılan; kopartılan.

münhazim, [Ar. hażm > münhażim منهضم] *{OsT} sf.* Sindirilen; hazmolunan şey.

münhebit, [Ar. hübūṭ > münhebiṭ منهبط] *(t, kalın söylenir) {OsT} sf.* Yukarıdan aşağıya inmiş olan; düşen.

münhedil, [Ar. münhedil منهدل] *{OsT} sf.* Aşağı salıverilmiş; sarkmış; sarkık.

münhedim, [Ar. hedm > münhedim / münhedime منهدم / منهدمه] *{OsT} sf.* Yıkılmış; harap olmuş. ◻ **münhedim olmak,** *Yıkılmak; harap olmak.*

münhemik, -ği [Ar. hemk > münhemik منهمك] *{OsT} sf.* **1.** Bir işin üstüne çok düşen; bir işle çok uğraşan. **2.** (Kötü alışkanlıklar için) aşırı düşkün olan; (kişi için) kötü alışkanlıkları olan.

münhezim, [Ar. hezimet > münhezim / münhezime منهزم / منهزمه] *{OsT} sf.* Bozguna uğrayan; bozulmuş; yenilmiş olan. ◻ **münhezim olmak,** *bozguna uğramak; yenilmek.*

münhezimen, [Ar. münhezim > münhezimen منهزماً] *(münhezi'men) {OsT} zf.* Yenilerek; bozguna uğramış olarak; bozularak.

münhezimîn, [Ar. münhezim > münhezimīn منهزمين] *(münhezimi:n) {OsT} is.* Yenilmiş olanlar; bozguna uğrayanlar.

münhi, [Ar. nehy > münhī منهى] *(münhi:) {OsT} sf.* Bir haberi ulaştıran; haber yetiştiren; haberci.

münhiyan, [Ar. münhī + Far. -ān منهيان] *(münhiya:n) {OsT} is.* Haber yetiştirenler; haberciler.

münib, [Ar. inābe > münīb / münībe منيب / منيبه] *(müni:b) {OsT} sf.* **1.** Tövbe ederek hak yoluna giren; tövbekâr. **2.** *isl.* Tövbe ederek günah işlemekten vaz geçen; hak yoluna dönen. **3.** (Yağmur için) bol ve bereketli. **4.** *tasvf.* Acemiliği sona erdiği için dervişliğe kabul edilen. **5.** Allah'tan başka her şeyden yüz çevirerek Allah'a yönelen.

münif, [Ar. münīf / münīfe منيف / منيفه] *(müni:f) {OsT} sf.* Yüksek; ulu; yüce.

mün'im, [Ar. niʿmet > inʿam > münʿim منعم] *(mün-im) {OsT} sf.* **1.** Bir kimsenin geçimini sağlayan; inam eden. **2.** Nimet veren; Allah.

mün'imane, [Ar. münʿim + Far. -āne منعمانه] *(mün-ima:ne) {OsT} zf.* Nimet verircesine; bağışlarcasına.

münir, [Ar. nūr > münīr / münīre منير / منيره] *(müni:r) {OsT} sf.* Işık veren; ışıklandıran; aydınlatan; parlak; ışıltılı.

münkad, [Ar. ḳıyādet > münḳād منقاد] *(münka:d) {OsT} sf.* Boyun eğen; bağlı; bağımlı.

münkadir, [Ar. münḳadir منقدر] *{OsT} sf.* **1.** Bir ölçüye göre yapılmış, hazırlanmış. **2.** Allah'ın emrine göre olan şey.

münkali, -ii [Ar. ḳalʿ > münḳaliʿ منقلع] *(münkali:) {OsT} sf.* Kökünden sökülüp çıkarılmış olan; sökülmüş; kökünden koparılmış olan; koparılmış olan.

münkalib, [Ar. ḳalb *(değişme)* > münḳalib منقلب] *{OsT} sf.* Bir biçimden başka bir biçime giren; dönüşmüş olan; değişmiş.

münkarız, [Ar. inḳırāż > münḳarıż / münḳarıża منقرض / منقرضه] *{OsT} sf.* → münkariz.

münkariz, [Ar. inḳırāż > münḳarıż / münḳarıża منقرض / منقرضه] *{OsT} sf.* **1.** Batmış; çökmüş; inkıraz bulmuş olan. **2.** Tükenmiş, bitmiş olan. **3.** (Soy, aile vb. için) sona ermiş; sönmüş olan.

münkasım, [Ar. ḳısm > münḳasim منقسم] *{OsT} sf.* Parçalara ayrılmış olan; kısım kısım edilerek bölünmüş olan.

münkasim, [Ar. ḳısm > münḳasim منقسم] *{OsT} sf.* → münkasım.

münkaşır, [Ar. ḳışr > inḳışār > münḳaşır منقشر] *{OsT} sf.* Kabuğu soyulan; inkışar eden.

münkatı, -ı'ı [Ar. inḳıṭāʿ > munḳaṭıʿ منقطع] *{OsT} sf.* → munkatı.

münkazi, [Ar. ḳażaʾ > münḳażī / münḳażiyye منقضى / منقضيه] *{OsT} sf.* Bitmiş; tükenmiş; sona ermiş olan.

münker, [Ar. nekr > münker / münkere منكر / منكره] *{OsT} sf.* **1.** Kabul edilmeyen; inkâr edilen. **2.** Makbul olmayan; geçerli olmayan. **3.** *isl.* Dinî yönden yapılması sakıncalı olan ve hoş görülmeyen; dinî kurallara aykırı olan; dinî kurallara uygun geleneklere ters düşen. ◻ **Münker ve Nekir,** *isl. Kabirde ölüleri sorguya çeken iki meleğin adı.*

münkerat, [Ar. münker > münkerāt منكرات] *(münkera:t) {OsT} is.* Dinî açıdan yapılması hoş görülmeyerek yasaklanmış olan şeyler.

münkesif, [Ar. küsūf > münkesif / münkesife منكسف / منكسفه] *{OsT} sf.* (Güneş için) tutulmuş.

münkesir, [Ar. kesr > münkesir / münkesire منكسر / منكسره] *{OsT} sf.* **1.** Kırılmış; kırık. **2.** Gücenmiş; kırılmış olan; kırgın. ⊡ **münkesir hat,** *{OsT} mat. Kırık çizgi.*|| **münkesirü'l-hāl,** *{OsT} Kuvvet, sağlık veya ahlakça zayıflamış olan.*|| **münkesirü'l-kalb,** *{OsT} Kalbi kırılmış.*

münkesiren, [Ar. münkesir>münkesire منكسرا] *(münkesi'ren) {OsT} zf.* **1.** Kırılmış olarak; kırık durumda; kırık vaziyette. **2.** Gücenmiş olarak; darılarak; kırgınlıkla.

münkeşif, [Ar. keşf > inkişāf > münkeşif / münkeşife منكشف / منكشفه] *{OsT} sf.* **1.** Ortaya çıkmış olan; görünen; açılmış olan. **2.** Yeni bulunmuş; keşfedilmiş olan.

münkir, [Ar. nekr > münkir / münkire منكر / منكره] *{OsT} sf.* **1.** (Kişi için) inkâr eden; inanmayan; inkârcı. **2.** *isl.* Allah'ın varlığına inanmayan kimse; Allahsız; tanrısız. ⊡ **münkir-i hakîkat,** *{OsT} Gerçeği inkâr eden.*

münkirane, [Ar. münkir + Far. -āne منكرانه] *(münkira:ne) {OsT} zf.* İnkârcıya yakışır biçimde; inkâr edercesine.

münkirîn, [Ar. münkir > münkirīn منكرين] *(münkiri:n) {OsT} is.* **1.** İnkâr edenler; inkârcılar. **2.** Allahsızlar; tanrısızlar.

münlemek, [mün-lē-mek / bün-lē-mek] *{eT} gçl. f. [-r]* Çorba içmek. [DLT]

münmek[1], [mün-mek / mün-mek / min-mek] *{eT} gçsz. f. [-er]* Binmek. [DLT] [EUTS] [Gabain] [KB]

münmek[2], [mün-mek] *{eT} gçl. f. [-er]* Kötülemek. [EUTS]

münnet, [? münnet] *{ağız} is.* Ev temeli. [DS]

münsak, -kı [Ar. sevḳ > insiyāḳ > münsāḳ منساق] *(münsa:k) {OsT} is.* **1.** Bağlılığı yüzünden birinin ardından giden; takip eden; izinden yürüyen. **2.** Gönderilmiş olan.

münsakib, [Ar. ṣaḳb > münṣaḳib منثقب] *(k kalın söylenir) {OsT} sf.* Üzerinde delikler açılmış olan; delinen; oyulan.

münsebik, -ği [Ar. sebk > münsebik منسبك] *{OsT} sf.* (Maden için) eritilerek kalıba dökülmüş olan; kalıba dökülerek şekillendirilmiş olan.

münsecil, [Ar. sicil > münsecil منسجل] *{OsT} sf.* Mahkeme kayıtlarına geçirilmiş olan; sicile kaydedilmiş olan; sicilli.

münsecim, [Ar. insicām > münsecim منسجم] *{OsT} sf.* Eksiksiz ve doğru bir şekilde bulunan; düzenli; düzgün; tutarlı.

münsed, -ddi [Ar. sedd > münsedd منسد] *{OsT} sf.* (Akışkanlar için) bir kapak, tıkaç, engel vb. ile tıkanmış olan; tıkalı.

münsedil, [Ar. münsedil منسدل] *{OsT} sf.* Gevşetilerek sarkık duruma getirilmiş olan; sarkıtılmış.

münsekib, [Ar. münsekib منسكب] *{OsT} sf.* Dökülüp akan.

münselah, [Ar. münselaḫ منسلخ] *(münselâh) {OsT} is.* Ayın sonu.

münselib, [Ar. selb > münselib / münselibe منسلب / منسلبه] *{OsT} sf.* (Dirlik, düzen, huzur, rahat, güven ve düzen vb. için) kalmamış; kaçmış; kaçırılmış.

münseḷih, [Ar. selḫ > münseliḫ منسلخ] *{OsT} sf.* **1.** Üzerinden sıyrılıp çıkarılmış; soyulmuş; insilah eden. **2.** Derisi etinden yüzülerek ayrılmış olan. **3.** (Ay için) son günlerine yaklaşmış olan; sonuna yaklaşmış olan.

münselik, [Ar. silk > münselik منسلك] *{OsT} sf.* **1.** Bir yola düşmüş olan; bir yola girmiş olan. **2.** Bir tarikata girmiş olan. **3.** Bir meslek grubuna katılmış bulunan.

münseni, [Ar. seny > münsenī منسنى] *(münseni:) {OsT} sf.* Doğruluğu gitmiş; eğri; bükülmüş.

münserih, [Ar. serḥ > münseriḥ منسرح] *{OsT} sf.* **1.** (Hayvan için) hızlı giden; seri yürüyen. **2.** *is. ed.* Arap edebiyatında çok kullanılan *müstefilün, mef'ūlatü, müstef'ilün* şeklindeki aruzun onuncu bahrine verilen ad.

münsüz, [mün-siz] *{eT} sf.* Günahsız; kabahatsiz; suçsuz; hatasız; kusursuz. [Üç İtigsizler] [EUTS]

münşa'ib, [Ar. şaʿb > münşaʿib منشعب] *{OsT} sf.* Dallara, kollara ayrılan; dallanıp budaklanan.

münşak, -kkı [Ar. inşiḳāḳ > münşaḳḳ منشق] *{OsT} sf.* Bir tarafında yarık açılmış olan; yarık; çatlamış olan; çatlak.

münşeat, [Ar. neş'et > inşā' > münşe'āt منشآت] *(münşea:t) {OsT} is.* **1.** Yazılmış şeyler; kaleme alınmış olanlar. **2.** Divan edebiyatında, sanatlı ve karmaşık söz oyunlarına dayalı anlatım taşıyan düz yazıların bir arada toplandığı, derlendiği eserlere verilen ad. **3.** Mektuplar.

münşe'il, [Ar. şaʿl > münşeʿil منشعل] *{OsT} sf.* Alevlenen; parlayan; alevli.

münşel, -lli [Ar. şelāle > münşell منشل] *{OsT} sf.* Yüksekten bir yerden dökülerek akan.

münşerih, [Ar. şerḥ > münşeriḥ منشرح] *{OsT} sf.* Gönlü kederden, üzüntüden, sıkıntıdan uzak olan; içi ferah olan; sevinçli. ⊡ **münşerih olmak,** *Neşelenmek, tasadan uzak olmak.*|| **münşerihü'l-bāl,** *{OsT} Gönlü şen.*

münşet, -tti [Ar. şett > münşett منشت] *{OsT} sf.* Parçalara ayrılarak dağılmış olan; dağılan; parçalanan.

münşi, [Ar. inşā' > münşī منشى] *(münşi:)* *{OsT}* *sf.* **1.** (Sanatçı için) yazılı anlatımı güçlü olan; düz yazıda usta olan; inşası kuvvetli olan. **2.** Kâtip; yazman; yazıcı; sekreter. **3.** İmparatorluk döneminde resmî yazışmaları yöneten inşa divanındaki görevli.

münşid, [Ar. inşād > neşīde > münşid منشد] *{OsT}* *sf.* Şiir okuyan.

münşif, [Ar. münşif منشف] *{OsT}* *sf.* Sıvıları sünger gibi emen.

münşife, [Ar. münşife منشفه] *{OsT}* *is.* Suyu emen sünger türü nesne.

münşiyane, [Ar. münşī + Far. -āne منشيانه] *(münşiya:ne)* *{OsT}* *zf.* **1.** Yazılı anlatımı güçlü bir kâtibe yakışacak biçimde. **2.** (Yazı için) usta bir yazıcının elinden çıkmışçasına.

müntahab, [Ar. intiḫāb > münteḫab / münteḫabe منتخب / منتخبه] *{OsT}* *sf.* **1.** İyi nitelikleri ile benzerlerinden ayrılmış olan; seçilmiş; seçkin; seçme. **2.** *is.* Eskiden, taşra yönetimlerindeki meclislere atanan üye.

müntahabat, [Ar. münteḫāb > münteḫabāt منتخبات] *(müntahaba:t)* *{OsT}* *is.* **1.** Çeşitli eserlerden seçme yapılarak bir araya getirilmiş olanlar; seçmeler; antoloji. **2.** Bir yazarın eserlerinden seçmeler yapılmak suretiyle bir araya getirilmiş eser.

müntahib, [Ar. intiḫāb > münteḫib منتخب] *{OsT}* *sf.* Seçmen; intihab eden. ☞ **müntahib-i evvel,** *{OsT} İki dereceli seçimde ikinci seçmenleri seçen; ilk seçmen.*|| **müntahib-i sāni,** *{OsT} İki dereceli seçimde ilk seçmenlerce seçilen; ikinci seçmen.*

müntahil, [Ar. intiḥāl > müntaḥil منتحل] *{OsT}* *sf.* Bir başkasının eserini kendisi yazmış gibi gösteren; başka bir eseri kendisine mal eden; intihal eden; aşıran.

müntahilîn, [Ar. müntaḥil>müntaḥilīn منتحلين] *(müntahili:n)* *{OsT}* *is.* Başkasının eserini kendisine maledenler; aşıranlar.

müntakış, [Ar. naḳş > müntaḳış منتقش] *{OsT}* *sf.* **1.** Üzerine güzel işlemeler yapılarak süslü hale getirilmiş olan. **2.** Metal, ağaç veya taş üzerine kazılıp oyulmuş; nakşedilmiş.

müntakız, [Ar. naḳż > müntaḳıż منتقض] *{OsT}* *sf.* Bozulup dağılan; harap olan; bozulmuş.

müntakid, [Ar. tenḳid > müntaḳid منتقد] *{OsT}* *sf.* **1.** Bir edebiyat eserini her yönden inceleyip değerlendiren ve gerekli eleştirilerini yapan; münekkit; eleştirmen. **2.** Bir ara Fransızca *critique* kelimesine karşılık olarak kullanılmıştır.

müntakil, [Ar. intiḳāl > müntaḳil / müntaḳile منتقل / منتقله] *{OsT}* *sf.* **1.** Bir yerden başka bir yere geçmiş olan; intikal eden. **2.** Bir kimsenin ölümü ile yakınlarına miras olarak kalan. **3.** *mecaz.* Dünyadan ahrete göçen; ölen.

müntakim, [Ar. intiḳām > müntaḳim منتقم] *(k kalın söylenir)* *{OsT}* *sf.* **1.** Kendisine yapılan kötülüğün acısını çıkarmak için karşılık veren; öç alan; intikam alan. **2.** (Allah'ın sıfatlarından) suçluları cezalandıran.

müntakimane, [Ar. müntaki + Far. -āne منتقمانه] *(müntakima:ne, k kalın söylenir)* *{OsT}* *zf.* Öç alırcasına; öç alana yakışır biçimde; suçluyu cezalandırırcasma.

müntasıb, [Ar. naṣb > müntaṣıb منتصب] *{OsT}* *sf.* Hareketsiz olarak ayakta dikilen; hareketsiz duran; kıpırdamadan dikilen.

müntavi, [Ar. münṭavī منتوى] *(müntavi:)* *{OsT}* *sf.* Bir şey yapmaya niyetlenen; müntevi.

müntebih, [Ar. intibāh > müntebih منتبه] *{OsT}* *sf.* **1.** Uyku halinden çıkmış olan; uyanmış bulunan; uyanık. **2.** Yaşadığı bir olaydan ders alarak gözü açılan. **3.** Dikkatli.

müntefa, -a'ı [Ar. müntefaʿ منتفع] *{OsT}* *sf.* Yarar sağlanılan; yararlı. ☞ **müntefa'un-bih,** *{OsT} Kendisinden yararlanılan.*

müntefi[1], [Ar. intifā > münteffī منتفى] *(müntefi:)* *{OsT}* *sf.* Gözden kaybolmuş; görünmez olan; kaybolan; yok olan.

müntefi[2], **-ii** [Ar. nefʿ > intifāʿ > münteﬁʿ منتفع] *{OsT}* *sf.* **1.** Yarar sağlayan; faydalanan; yararlanan. **2.** Bir işten kazanç sağlayan; kâr elde eden; kazanan.

müntefih, [Ar. intifāḫ > münteﬁḫ منتفخ] *{OsT}* *sf.* **1.** Kabarmış olan; şişen; şişkin olan; şişmiş; kabarmış. **2.** İçi hava ile doldurularak şişmiş olan; hacimce büyümüş olan.

müntefil, [Ar. nefl > müntefil منتفل] *{OsT}* *sf.* Nafile namazı kılan.

münteha, [Ar. nihāyet > intihā > müntehā منتها] *(münteha:)* *{OsT}* *sf.* **1.** Sona ulaşmış olan; sona eren; son noktaya varmış olan. **2.** *is.* Son; uç. ☞ **müntehā-yı āmāl,** *{OsT} İsteklerin sonu; emellerin sonu.*|| **müntehā-yı istikbāl,** *{OsT} İstikbalin sonu; geleceğin sonu.*|| **müntehā-yı kitap,** *{OsT} Kitabın sonu.*|| **müntehā-yı tahsil,** *{OsT} Eğitim süresinin sonu.*

müntehab, [Ar. intiḫāb > münteḫab - münteḫabe منتخب / منتخبه] *{OsT}* *sf.* → müntahap.

müntehabat, [Ar. münteḫāb > münteḫabāt منتخبات] *(müntahaba:t)* *{OsT}* *sf.* → müntahabat.

müntehi, [Ar. nihāyet > müntehī منتهى] *(müntehi:)* *{OsT}* *sf.* **1.** Bir yere dayanıp orada biten; son nok-

taya erişen; biten; son bulan. **2.** En geride yer alan; son; en son. **3.** Biten; sona eren. **4.** Bir şeyi tamamlayan; sona erdiren; bitiren.

müntehib[1], [Ar. naḫb > intiḫāb > münteḫib منتخب] *{OsT} sf.* **1.** Benzer şeyler arasından hoşuna gideni veya güzellerini seçen, ayıran. **2.** Seçmen. ⚐ **müntehib-i evvel,** *{OsT} İki dereceli seçimde ikinci seçmenleri seçen.*|| **müntehib-i sani,** *{OsT} İki dereceli seçimde ikinci seçmen; birinci seçmenler tarafından seçilen; müntehib-i evvelleri seçen.*

müntehib[2], [Ar. nehb *(çapul)* > intihāb > müntehib منتهب] *{OsT} sf.* Yağma eden; yağmacı; çapulcu.

müntehik, [Ar. müntehik منتهك] *{OsT} sf.* Yorgun bırakan; hâlsiz düşüren.

müntehir[1], [Ar. intiḥār > münteḥir منتحر] *(h kalın söylenir) {OsT} sf.* Bilerek ve isteyerek kendini öldüren; intihar eden.

müntehir[2], [Ar. nehr > müntehir / müntehire منتهر / منتهره] *{OsT} sf.* Sürekli akan.

müntehirane, [Ar. münteḥir+Far. -āne منتحرانه] *(müntehira:ne) {OsT} zf.* İntihar edercesine; intihar eder gibi.

müntehirîn, [Ar. münteḥir > münteḥirīn منتحرين] *(müntehiri:n) {OsT} is.* Kendini öldürenler; intihar edenler.

müntehiz, [Ar. intihāz > müntehiz منتهز] *{OsT} sf.* Çıkarına uygun düşen zaman ve durumları değerlendiren; fırsatları kaçırmayan; uygun zaman ve durumları kaçırmayan.

müntekid, [Ar. tenḳid > münteḳid منتقد] *{OsT} sf.* Eleştirmen.

müntekis, [Ar. intikās > müntekis منتكس] *{OsT} sf.* Baş aşağı gelecek şekilde düşen; başı aşağı gelecek biçimde yuvarlanan; baş aşağı dönen.

müntemi, [Ar. intima > müntemī' منتمى] *{OsT} sf.* **1.** Bir şeyle veya kimseyle ilgisi olan; yakınlık sağlayan; ilişki kuran; ilişkisi olan; ilgili. **2.** Birinin adamı olan.

müntemis, [Ar. müntemis منتمس] *{OsT} sf.* Gizli; gizlenen.

münten, [Ar. intān > münten منتن] *{OsT} sf.* Kendisine bir hastalık mikrobu bulaşmış olan; bulaşık; hastalık bulaşan.

müntesib, [Ar. nisbet > intisāb > müntesib منتسب] *{OsT} sf.* → müntesip.

müntesibîn, [Ar. müntesib > müntesibīn منتسبين] *(müntesibi:n) {OsT} is.* **1.** Bir kimseye ya da bir yere kapılanmış, bağlanmış olanlar; bir yere girenler; kapılananlar. **2.** Bir şey veya yer ile ilgisi bulunanlar.

müntesic, [Ar. nesc > müntesic منتسج] *{OsT} sf.* Dokuma işlemi sonunda üretilmiş olan; dokunan.

müntesik, -kı [Ar. nasḳ > müntesiḳ منتسق] *(k kalın söylenir) {OsT} sf.* **1.** Birbiri peşi sıra düzgün biçimde sıralanmış olan; düzenli olarak arka arkaya dizilmiş olan; düzgün; muntazam. **2.** Düzen bakımından birbirine uyan; düzenleşik.

müntesip, -bi [Ar. nisbet > intisāb > müntesib منتسب] *{OsT} sf.* **1.** Birine veya bir şeye bağlanmış; intisap etmiş olan; bir yere girmiş, kapılanmış olan. **2.** Bir yer veya şeyle ilgisi bulunan; ilgili olan.

müntesir, [Ar. neṣr > münteṣir منتثر] *{OsT} sf.* Etrafa saçılmış; dağılmış; dağınık; yaygın. ⚐ **müntesir terbiye,** *{OsT} eğit. b. Yaygın eğitim.*

münteşir, [Ar. neşr > münteşir / münteşire منتشر / منتشره] *{OsT} sf.* **1.** Yayılmış; dağılmış; yaygın. **2.** (Gazete, dergi vb. için) basılmış; yayınlanmış; çıkmış olan; neşredilen. **3.** (Gizli bir şey için) gizli kalmayarak ağızdan ağıza yayılmış olan; duyulmuş; herkes tarafından işitilmiş, duyulmuş. ⚐ **münteşir olmak,** *Yaygınlaşmak; yayılmak; herkes tarafından bilinmek, öğrenilmek.*

müntevi, [Ar. nev' > müntevī منتوى] *{OsT} sf.* Bir iş yapmaya niyetlenmiş olan; bir işi yapmak üzere kendi kendine söz veren; niyetlenen.

müntezi, -i'ı [Ar. nez' > müntezi' منتزع] *(müntezi:) {OsT} sf.* Bir şeyi yerinden söküp koparan; yerinden çıkaran.

müntic, [Ar. nitāc > müntic منتج] *{OsT} sf.* **1.** Sona erdirilen; sonuçlandırılan; sonuca götüren. **2.** Bir şeyin meydana gelmesinde eli olan; bu olaya sebebiyet veren; etkin; neden olan.

müntif, [Ar. netf > müntif منتف] *{OsT} sf.* Kılların dökülmesini sağlayan; kıl dökücü.

müntin, [Ar. netānet > müntin / müntine منتن / منتنه] *{OsT} sf.* **1.** Pis koku çıkaran; kokmuş olan; kokuşmuş olan; bozuk. **2.** Hastalık bulaştıran; mikrop.

münü, [mın / mün *(yans.)* > mün-ü] *{ağız} sf.* Burnundan konuşan; hımhım. [DS]

münük[1], **-ğü** [ümük / münük ?] *{ağız} is.* Boğaz; gırtlak. [DS]

münük[2], **-ğü** [mün-ük ?] *{ağız} is.* Salyangoz. [DS]

münükmek, [mün-ük-mek] *{eT} gçsz. f.* Aykırı gitmek; aşmak. [Gabain]

münülmek, [mün-ül-mek / bin-il-mek] *{eT} edil. f.* Binilmek. [DLT]

münüyet, [? münüyet / miniyet] *{ağız} is.* Pişirilecek ekmek hamurunun konulduğu gözlü tahta kalıp. [DS]

münye, [Ar. münye منيه] *{OsT}* *sf.* İstenilen; arzu edilen.

münzecir, [Ar. zecr > münzecir منزجر] *{OsT}* *sf.* Yapılması yasak edilmiş olan; yasaklanan; edimi engellenen; alıkonulmuş olan.

münzel, [Ar. nüzūl > inzāl > münzel / münzele منزل / منزله] *{OsT}* *sf.* **1.** Yukarıdan aşağı indirilmiş olan. **2.** Allah katından insanlara verilmiş olan; indirilen; inzal olan.

münzelık, -kı [Ar. münzelıḳ منزلق] *{OsT}* *sf,* Kaygan; kaypak.

münzevi, [Ar. zāviye > münzevī منزوى] *(münzevi:)* *{OsT}* *sf.* **1.** (Kişi için) köşesine çekilip halktan kaçınmış olan; kimseyle görüşmeden tek başına yaşayan; bu tür yaşayıştan hoşlanan; bir kenara çekilip topluluktan uzak duran; yalnızlığı tercih eden. **2.** Issız bir yerde inzivaya çekilen; keşiş; anakhrotes; keşiş.

münzeviyane, [Ar. münzevī+Far. -āne منزويانه] *(münzeviya:ne)* *{OsT}* *zf.* Kimseyle görüşmeden tek başına yaşarcasına; inzivaya çekilene yakışır biçimde; münzevi gibi.

münzil, [Ar. nüzūl > inzāl > münzil / münzile منزل / منزله] *{OsT}* *sf.* **1.** Yukarıdan aşağıya indiren; bir şeyi parça parça ve yavaş yavaş aşağı indiren. **2.** Gökten indiren.

münzir, [Ar. neẕr > münẕir منذر] *{OsT}* *sf.* Bir kimseye sonunun iyi olmadığını söyleyerek veya işin sonucu ile korkutarak onun doğru yola gelmesini sağlamaya çalışan.

münzirat, [Ar münẕir > münẕirāt منذرات] *{OsT}* *is.* Sonunun kötü olduğu hakkında uyararak birinin doğru yola gelmesini sağlamak isteyenler.

münzur, [? münzur] *{ağız}* *is.* Hayvan yüzünün alt ve sivri yeri. [DS]

müon, [Fr. muon] *is.* *fiz.* Kütlesi 165,66 MeV olan pozitron veya elektronla aynı değerde pozitif veya negatif elektrikle yüklü elemanter tanecik; sembolü; μ

müonyum, [Fr. muonium] *is.* *fiz.* Bir proton ile bir eksi yüklü müonun olşuturduğu kararsız bir bağlı sistem.

müphem, [Ar. behm > mübhem مبهم] *sf.* **1.** Ne olduğu kesin olarak anlaşılamayan; belirsiz; açık olmayan. **2.** *is.* Açık ve seçik olmayan herhangi bir şey. **3.** *zf.* Açık seçik olmaksızın. ⊡ **müphem sıfat,** *{OsT}* *dbl.* *Belirsiz sıfat; belgisiz sıfat.*|| **müphem zamir,** *{OsT}* *dbl.* *Belirsiz zamir; belgisiz zamir.*

müphemat, [Ar. mübhem >mübhemāt مبهمات] *(müphema:t)* *{OsT}* *is.* **1.** Kapalı ve gizli şeyler; örtülü olan şeyler. **2.** *dbl.* Belgisiz zamirler; belgisiz sıfatlar.

müphemiyet, [Ar. mübhem > mübhemiyyet مبهميت] *{OsT}* *is.* Açık ve seçik olmama durumu; belirsizlik; anlaşılmazlık.

müphemleşmek, [müphem-le-ş-mek] *dönşl.* *f.* *[-ir]* Açık ve anlaşılır olmaktan çıkmak; belirsizleşmek; müphem duruma gelmek; açık ve anlaşılırlığı kaybolmak.

müphemlik, -ği [müphem-lik] *is.* Belirsizlik durumu; belirsiz olma durumu.

müpteda, [Ar. bed' > ibtidā' > mübtedā' مبتداء] *(müpteda:)* *{OsT}* *sf.* **1.** (İş için) başlanılma; başlangıç. **2.** *dbl.* Ad cümlesinde özne.

müptedi, -i'ı [Ar. bidʿat > ibtidāʿ > mübtedīʿ / mübtediʿa مبتدع / مبتدعه] *(müptedi:)* *{OsT}* *sf.* Bir şeyi ilk kez ortaya çıkartan; yeni bir şey ortaya koyan; yenilikçi.

müptela, [Ar. belā > ibtilā > mübtelā مبتلا] *(mübtelâ:)* *sf.* **1.** Çoğunlukla kötü ve zararlı şeylere düşkün olan; kötü alışkanlıkları olan; düşkün; meraklı. **2.** (Hastalık vb. şeye) tutulmuş olan; tutulan. **3.** Âşık; tutkun. ⊡ **müptela etmek,** *Kötü bir şeye alıştırmak; kötü alışkanlık edinmesine sebep olmak; düşürmek.*|| **müptela olmak,** *1. Kötü bir şeye alışmak; düşkün olmak. 2. Tutkun olmak; âşık olmak.*

müptelayan, [Ar. müptēlā + Far. -ān مبتلايان] *{OsT}* *is.* Bir şeye tutulmuş olanlar; (hastalık vb. şeye) yakalanmış olanlar; tutulmuş olanlar.

müptezel, [Ar. ibtiẕāl > mübteẕel مبتذل] *{OsT}* *sf.* **1.** Bol bulunduğu için değeri düşmüş olan; bayağı; ucuz; değersiz. **2.** Ortaya düşmüş; orta malı olmuş. **3.** Hor kullanılan.

mür[1], [mar / mür *(yans.)*] *ünl.* Hayvanların can acısı ile böğürmesini, bağırtısını anlatan kök. [Zülfikar] *mür-le-mek*

mür[2], **-rrü** [Ar. mürr مر] *{OsT}* *sf.* **1.** Acı. **2.** *is.* Bir tür Yemen sumağı.

müra'at, [Ar. riʿāyet > mürāʿāt مراعات] *(müra:a:t)* *{OsT}* *is.* **1.** Koruma; bakma; gözetme. **2.** Bağlılık; uyma; riayet etme. **3.** Saygı. ⊡ **mürā'āt-ı nazîr,** *{OsT}* *ed.* *Anlamları bakımından birbirine yakın ve uygun olan kelimeleri belirli bir sıra ile aynı cümle veya beyit içinde kullanma; tenasüp; uygunluk; itilaf; bitiştirme; tevfik; bağdaştırma.*

müraca, [? müraca] *{ağız}* *is.* Harman veya çift süren öküzlere yem yememeleri için takılan ağızlık. [DS]

müraca'a, [Ar. mürācaʿa مراجعه] *{OsT}* *is.* Sorulu cevaplı biçimde yazılmış manzume.

müraca'at[1], [Ar. rücūʿ > mürācaʿat مراجعت] *(müra:-caat) {OsT} is.* → müracaat[1].

müraca'at[2], [Ar. mürācaʿat > mürācaʿāt مراجعات] *(müra:caa:t) {OsT} is.* **1.** Başvurular; başvurmalar; yardım istemeler; danışmalar; müracaatlar. **2.** Geri dönmeler.

müracaat, [Ar. rücūʿ > mürācaʿat مراجعت] *(müra:-caat) is.* **1.** Geri dönme; rücu etme. **2.** Bir yere, bir şeye belirli bir amaçla gitme; başvurma; başvuru. **3.** *huk.* Yurttaşların kendileri veya kamu ile ilgili dilek ve yakınmalarını yazılı veya sözlü olarak bildirmesi işlemi. **4.** Kamuya açık genel yerlerde, iş yerlerinde, fabrika, resmî kurum vb. yerlerde ön bilgi almak için başvurulan kişi veya büro; danışma bürosu; danışma. ☞ **müracaata kalma,** *huk. Dava dosyasının yeni bir müracaata kadar işlemden kaldırılması durumu.*|| **müracaat etmek,** *Başvurmak; bir konu için yardım istemek; bir kişi veya nesneden yararlanmak.*|| **müracaat sahibi,** *Bir iş için ilgili makama giderek, işinin yapılmasını veya yakınma konusu şeyin kaldırılmasını isteyen kimse; başvuran kimse.*|| **müracaatta bulunmak,** *Başvuruda bulunmak; başvurmak.*

müracaatçı, [Ar. müracaat-çı] *(müra:caatçı) {OsT} sf.* **1.** Bir iş için bir yere başvuruda bulanan. **2.** *is.* Başvuran kişi.

müraca'atgâh, [Ar. mürācaʿat + Far. -gāh مراجعتگاه] *(müra:caatgâ:h) {OsT} is.* Müracaat yeri.

müracaha, [Ar. rüchān > mürācaḥa مراجحه] *(müra-:caha) {OsT} is.* İyilik yarışında üstünlük elde etme, başkalarını geçmek için çabalama; iyilikte yarış.

müradefe, [Ar. redf > mürādefe مرادفه] *(müra:defe) {OsT} sf.* **1.** Aynı anlamı taşıma; aynı anlama gelme; aynı anlama sahip olma; eş anlamlılık; anlamdaş olma. **2.** Arkadaşlık etme; bir yolculuğu birlikte yapma.

müradif, [Ar. mürādefe > mürādif مرادف] *(müra:dif) {OsT} sf.* **1.** Anlamca aynı olan; aynı anlamı taşıyan; eş anlamlı; anlamdaş. **2.** Arkadaş; yol arkadaşı; yoldaş.

mürafa'a, [Ar. refʿ > mürāfaʿa مرافعه] *(müra:faa) {OsT} is.* → murafaa.

mürafakat, [Ar. rıfḳ > murāfaḳat مرافقت] *(mura:-fakat) {OsT} is.*→ murafakat.

mürafık, -kı [Ar. refaḳat > mürāfıḳ مرافق] *(müra:fık) {OsT} sf.* → murafık.

mürafi, -i'ı [Ar. refʿ > mürāfiʿ مرافع] *(müra:fi) {OsT} sf.* Dava için yargıya başvuran; duruşmaya çıkan. ☞ **mürafi etmek,** *{OsT} Mahkemeye başvurmak; duruşmaya çıkmak.*

müragama, [Ar. rağm > mürāğame مراغمه] *(müra:gama) {OsT} is.* **1.** Birini darıltacak, gücendirecek veya öfkelendirecek davranışta bulunma. **2.** Kendisinden nefreti gerektirecek kötü bir davranışta bulunma. **3.** Çekişmeden vazgeçme.

müragamat, [Ar. rağm > mürāğamet مراغمت] *(müra:gamat) {OsT} is.* → müragama.

mürahaka, [Ar. rahiḳ > mürāhaḳa مراهقه] *(müra:-haka) {OsT} is.* Erkek için, ergenlik çağına yaklaşma; ergenlik öncesi.

mürahene, [Ar. rehn > mürāhene مراهنه] *(müra:hene) {OsT} is.* **1.** Rehin olarak bırakma. **2.** Bir şeyine bahse girişme.

mürahhim, [Ar. raḥmet > terhīm > mürahḥim مرحم] *{OsT} sf.* Rahmetle anan; terhim eden.

mürahik, [Ar. mürāhaḳa > mürāhiḳ مراهق] *(müra:hik, k kalın söylenir) {OsT} sf.* (Erkek çocuk için) on iki yaşını doldurduğu halde henüz ergenlik çağına ulaşmamış olan.

mürahika, [Ar. mürāhaḳa > mürāhiḳa مراهقه] *(müra:hika) {OsT} sf.* **1.** Mürahikın dişili. **2.** (Kız çocuk için) dokuz yaşını doldurduğu halde henüz ergenlik çağına ulaşmamış.

müra'i[1], [Ar. riʿāyet > mürāʿi مراعی] *(müra:ı) {OsT} sf.* **1.** Kurallara uygun davranan; kurallara uygun davranışa önem veren. **2.** Kollayıp koruyan; bakan; gözeten.

müra'i[2], [Ar. rüʾyet > mürāʾi مرائی] *(müra:i) {OsT} sf.* → mürai.

mürai, [Ar. rüʾyet > mürāʾi مرائی] *(müra:i) {OsT} sf.* İki yüzlü; dönek; samimiyetsiz; riyakâr.

mürailik, [mürai-lik] *(müra:ilik) is.* İki yüzlülük; döneklik; samimiyetsizlik; riyakârlık.

müra'iyane, [Ar. mürāʾi + Far. -āne مرائیانه] *(müra:iya:ne) {OsT} zf.* İkiyüzlülere yakışır şekilde; ikiyüzlülükle; riyakârca.

mürakabe, [Ar. mürāḳabe مراقبه] *(müra:kabe) {OsT} is.* → murakabe.

mürakasat, [Ar. raḳṣ => mürāḳaṣāt مراقصات] *(müra:kasa:t) {OsT} is.* Gözü ve gönlü okşayıcı hareketler bulunan oyun ve gösteriler; danslar.

mürakıb, [Ar. mürāḳıb مراقب] *(müra:kıb) {OsT} sf.* → murakıb.

müramat, [Ar. remy > mürāmāt مرامات] *(müra:ma:t) {OsT} is.* Birbirine kurşun atma; ateş etme; ok atma.

müraselat, [Ar. mürāsele > mürāselāt مراسلات] *(müra:sela:t) {OsT}] is.* **1.** Haberleşmeler; mektuplaşmalar. **2.** Kadıya ait resmî mektuplar.

mürasele, [Ar. irsāl > mürāsele مراسله] *(müra:sele)* *{OsT}* *is.* **1.** Karşılıklı olarak mektup gönderme; haberleşme; mektuplaşma. **2.** Kadıya gelmiş bulunan veya kadıdan gelen resmî mektup.

müravede, [Ar. revd > mürāvede مراوده] *(müra:vede)* *{OsT}* *is.* **1.** Bir şeye karşı duyulan istek; arzu; eğilim; yönelme. **2.** Sövme.

müraveza, [Ar. rāż > mürāveża مراوضه] *(müra:veza)* *{OsT}* *is.* **1.** Bir kimseyi korku veya hile ile bir şeyi yapmaya razı etme veya yapmaktan vazgeçirme. **2.** *huk.* Barış görüşmesi.

mürayat, [Ar. rü'yet > mürāyāt مرايات] *(müra:ya:t)* *{OsT}* *is.* **1.** Yapmacık veya sahte davranış; düzmece ilgi; gösteriş. **2.** İkiyüzlülük; riya.

mürbe, [maraba ?] *{ağız}* *is.* **1.** Toprağı ekerek ürünün yarısını alan kimse; yarıcı. **2.** Toprağı olmayan çiftçi. [DS]

mürci, -i'ı [Ar. ircāᶜ > mürciᶜ مرجع] *{OsT}* *sf.* **1.** Geriye döndüren. **2.** *kim.* İndirgen.

mürci'a, [Ar. mürciᶜa مرجعه] *{OsT}* *is.* Sonunda sevap veya çıkar bulunan şey.

mürci'e, [Ar mürci'e مرجئه] *{OsT}* *is.* *isl.* **1.** Tebuk seferi sonrasında Hz. Muhammed'den ayrılanlardan daha sonra pişman olup tövbe edenlere verilen ad. **2.** Müslümanlıkta, eyleme önem vermeyen, yalnızca inancın yeterli olacağını savunan ve büyük günah işleyenlerin tövbe ettikleri takdirde Müslüman olduklarını, tövbe etmeden ölenlerin ise Müslüman olup olmadıkları hakkında bir şey söylenemeyeceğini, onların durumunun Allah'a havale (irca) edilmesi gerektiğini belirten kelamcılar grubu.

mürd, [Far. mürd مرد] *{OsT}* *sf.* **1.** Ölmüş. **2.** Gebermiş.

mürdad, [Far. mürdād مرداد] *(mürda:d)* *{OsT}* *is.* **1.** Güneş yılına göre beşinci ayın adı; mayıs. **2.** Her ayın yedinci veya sekizinci gün. **3.** Beşinci ayı ve her ayın yedinci veya sekizinci gününü yönetmek için görevlendirildiğine inanılan melek.

mürdasenc, [Ar. mürdā-senc مرداسنج] *is.* *kim.* Doğal kurşun oksit.

mürde, [Far. mürde مرده] *{OsT}* *is.* Ölü; ölmüş. ⊡ **mürde bacı,** *Osmanlı devletinde, kesim için İstanbul'a gönderilen hayvanlardan, geçit yerlerinde alınan vergi.*|| **mürde-dil,** *{OsT} Acımasız; duygusuz; katı yürekli.*|| **mürde-rig,** *{OsT} Ölen bir kimseden miras kalanlar.*|| **mürde-şū,** *{OsT} Ölü yıkayıcı.*|| **mürde-şūy,** *{OsT} Ölü yıkayıcı.*

mürdegân, [Ar. mürdegān مرده گان] *(mürdegâ:n)* *{OsT}* *is.* Ölüler; cesetler.

mürdeseng, -gi [Far. mürde-seng مردسنگ] *{OsT}* *is.* *jeol.* **1.** Doğal kurşun oksit. **2.** Erimiş, billurlaşmış kurşun iki oksit.

mürdesenk, -gi [Far. mürde-seng مردسنگ] *{OsT}* *is.* → mürdeseng.

mürdük, -ğü [*eT.* *bür* (tomurcuk) > bür-mek > mür-dü-k موردك] *{ağız}* *is.* **1.** Mercimek. **2.** Mercimeğin büyüğü. **3.** Bezelye. **4.** Fiğe benzeyen yaban otu. **5.** Bezelyeye benzer bir yaban otu. **6.** Haşlanmış mısır, buğday, nohut, fasulye karışımı. [DS] **7.** *{eAT}* → mürdümük.

mürdüm[1], [*eT.* bür *(tomurcuk)* > mür-dü-m] *is.* Reçeli yapılan küçük, oval, kabuğu mor, eti yeşil renkli, ağustosta olgunlaşan, tatlı ve yarma bir erik türü.

mürdüm[2], [? mürdüm] *{ağız}* *is.* Destek; dayak. [DS]

mürdümek, -ği [mürdü-mek مردمك] *{ağız}* *is.* **1.** Mercimek. **2.** Fiğ. [DS] **3.** *{eAT}* → mürdümük.

mürdümlük, -ğü [mürdümük] *{ağız}* → mürdümük. [DS]

mürdümük[1], **-ğü** [*eT.* bür *(tomurcuk)* > mür-dü-mük مردمك] *is.* **1.** *bot.* Baklagillerden, kazık gibi derine giden, ince ve çok dallı köklü, sapları ince ve yatay, yaprakları uzun, çiçekleri pembemsi menekşe renginde, meyvesi badıç şeklinde 4-5 tohumlu, tohum bağlamadan önce kurutulan veya taze olarak yedirilen, halk hekimliğinde idrar söktürücü ve iltihap giderici olarak kullanılan bir yıllık, yem bitkisi; *(Lathyrus sativus)*. *{eAT} (aynı)* **2.** *{ağız}* Bezelye. [DS] **3.** → mürdük (5).[DS] **4.** *{ağız}* Baklagiller. [DS]

mürdümük[2], **-ğü** [mür-dü-mük] *{ağız}* *is.* **1.** Küçük dolu. **2.** Sert kar tanecikleri; bulgurcuk. [DS]

mürdün, [? mürdün] *{ağız}* *is.* **1.** Kaldıraç; kaldıraç kolu. **2.** Sırık. **3.** Kayıkları yürütmekte kullanılan uzun sırık. [DS]

müre, [Far. mühre ?] *{ağız}* *is.***1.** Demircilerin demir delmekte kullandıkları bir araç. **2.** Mühre. [DS]

mürebba, [Ar. terbiye > mürabbā مربا] *(mürebba:)* *{OsT}* *sf.* **1.** (Kişi için) eğitilmiş; terbiye olunmuş. **2.** *is.* Şerbet içinde kaynatılarak özel bir işlemden geçirilen bir tür tatlı; murabba.

mürebbe, [Ar. murabba مربا] *{ağız}* *is.* Salça. [DS]

mürebbeb, [Ar. mürebbeb مربب] *{OsT}* *sf.* **1.** (Çocuk için) erginlik çağma kadar beslenmiş. **2.** Güzel kokularla hoş olmuş.

mürebbi, [Ar. terbiye > mürebbī مربى] *(mürebbi:)* *{OsT}* *is.* **1.** Çocuk eğitimi ile uğraşan kimse; eğitici; eğitmen. **2.** Besleyen. **3.** *tasvf.* Tarikata girenleri eğiten ve yetiştiren görevli. ⊡ **mürebbî-i bi'z-zāt,** *{OsT} Kendi kendini yetiştirmiş olan.*

mürebbiyane, [Ar. mürebbī + Far. -āne مربيانه] *(mürebbiya:ne) {OsT} zf.* **1.** Eğitecek biçimde; terbiye edecek şekilde. **2.** Bir eğitimciye yakışır biçimde.

mürebbiye, [Ar. mürebbi > mürebbiye مربيه] *{OsT} is.* **1.** Kendisine bir çocuğun bakımı ve eğitimi verilmiş olan kadın eğitici. **2.** Eskiden evlerde çocukların eğitimi ile ilgilenmesi için tutulmuş olan genellikle yabancı eğitici kadın.

mürebbiyelik, -ği [mürebbiye-lik] *is.* Mürebbiyenin yaptığı iş; mürebbiyenin mesleği; bir çocuğun eğitim ve bakım işi.

müreccah, [Ar. tercih > müreccah مرجح] *{OsT} sf.* Başkalarından daha çok beğenilip üstün tutulan; tercih edilen; yeğlenen; ötekilerden daha uygun bulunan.

müreccahiyyet, [Ar. müreccah > müreccahiyyet مرجحيت] *{OsT} is.* Diğerlerinden veya bir başkasından üstün tutulma; yeğlenme; üstünlük.

mürecceb, [Ar. tercib > mürecceb مرجب] *{OsT} sf.* (Yalnızca Recep ayı için) uğurlu; kutlu; mübarek *(mürecceb-i receb).*

müreccih, [Ar. müreccah > müreccih مرجح] *{OsT} sf.* Bir şeyi diğerlerinden daha çok beğenip onlara tercih eden; üstün tutan; yeğleyen; ötekilerden daha uygun bulan.

müreda, [Ar. mürīd > müredā مردا] *(müreda:) {OsT} is.* Çömezler; öğrenciler; müritler.

müreddef, [Ar. terdif > müreddef مردف] *{OsT} sf.* **1.** Birbiri arkasına gönderilmiş olan; birinin arınca gönderilmiş olan; art arda yürütülmüş, sıralanmış olan. **2.** *is. ed.* Divan edebiyatında redifli gazellere verilen ad.

müreffeh, [Ar. refāh > müreffeh / mürffehe مرفه / مرفهه] *{OsT} sf.* Her türlü ihtiyacı karşılanmış olan; bolluk içinde bulunan; varlıklı; gönençli.

müreffehen, [Ar. müreffeh > müreffehen مرفهاً] *(müreffe'hen) {OsT} zf.* Bolluk içinde olarak; refah içinde yaşayarak; gönenmiş olarak; sıkıntısızca; varlıklı olarak.

müreffih, [Ar. müreffeh > müreffih مرفه] *{OsT} sf.* Her türlü maddî varlığa, bolluğa ve rahata kavuşan; sıkıntısız ve gönençli bir ömür süren.

mürehheb, [Ar. terhib > mürehheb مرهب] *{OsT} sf.* Herhangi bir tehlikeye karşı uyarılmış; korkutulmuş; korkuya düşürülmüş; ürkütülmüş.

mürehhib, [Ar. terhib > mürehhib مرهب] *{OsT} sf.* Bir kimseyi herhangi bir tehlikeye karşı uyaran; korkutan; ürküten.

mürehhibane, [Ar. mürehhib + Far. -āne مرهبانه] *(mürehhiba:ne) {OsT} sf* Korkutacak biçimde; korkuturcasına.

mürekkeb, [Ar. terkib > mürekkeb مركب] *{OsT} sf.* → mürekkep. ⊡ **mürekkeb fi'il,** *{OsT} dbl. Birleşik fiil.*|| **mürekkeb selāse kaidesi,** *{OsT} mat. Üçlü birleşik kuralı.*

mürekkebat, [Ar. mürekkeb > mürekkebāt مركبات] *(mürekkeba:t) {OsT} is.* **1.** Birleşikler; birleşmişler. **2.** *kim.* Bileşikler. **3.** Mürekkepler. **4.** Eksi yazı sanatında birden fazla harfin birbiri ile bağlanmasını öğreten çalışma. ⊡ **mürekkebāt-ı gayr-i meşbūa,** *{OsT} kim. Doymamış bileşikler.*|| **mürekkebāt-ı hadîdiye,** *{OsT} kim. Demir bileşikleri.*|| **mürekkebāt-ı meşbūa,** *{OsT} kim. Doymuş bileşikler.*|| **mürekkebāt-ı müsennā'iye-i brom,** *{OsT} kim. Bromürler.*

mürekkebe, [Ar. mürekkeb >mürekkebe مركبه] *{OsT} sf. bot.* Bileşikgiller.

mürekkep[1]**, -bi** [Ar. terkib > mürekkeb مركب] *{OsT} is.* **1.** Kâğıt, karton, kumaş vb. üzerine yazı yazmak, basmak veya desen çizmekte kullanılan çeşitli renk ve kıvamlarda birleşik madde. **2.** *zool.* Kafadanbacaklılarda, tehlike anında püskürtülerek düşmandan kaçmayı sağlayan, bir bez tarafından üretilerek anüs yakınında bir torbada depo edilen koyu ve siyah sıvı. ⊡ **mürekkebi kurumadan bozmak,** *Bir sözleşmeyi çok kısa süre sonra bozmak.*|| **mürekkep balığı,** *zool. Kafadanbacaklılardan, ılıman ve sıcak denizlerde yaşayan, iri ve geniş başında on kolu bulunan, karnındaki bir huniden dışarıya fışkırttığı suyun tepkisi ile hareket eden, ağzı papağan gagasını andıran, iç kavkılı bir yumuşakça, (Sepia officinalis).*|| **mürekkep balıkları,** *zool. Örnek türü mürekkep balığı olan kafadan bacaklı yumuşakçalar takımı, (Sepioidea).*|| **mürekkep yalamak,** *Eğitim öğretim görerek bilgi ve kültür sahibi olmak.*|| **mürekkep yalamış,** *Kültürlü ve iyi eğitim görmüş kişi.*

mürekkep[2]**, -bi** [Ar. terkib > mürekkeb مركب] *{OsT} sf.* **1.** Birleşik; bileşik. **2.** ... den oluşan; ...den meydana gelen. ⊡ **mürekkep cümle,** *dbl.* Birleşik cümle.|| **mürekkep eşya,** *Birleşik eşya; eşya topluluğu.*|| **mürekkep faiz,** *{OsT} bank. Faizine de faiz işletilen faiz; birleşik faiz; bileşik faiz.*|| **mürekkep fiil,** *{OsT} Birleşik fiil.*|| **mürekkep harekât,** *{OsT} as. Kara, deniz, hava gibi çeşitli sınıflardan askerî birliklerin katıldıkları savaş harekâtı.*|| **mürekkep kelime,** *{OsT} dbl. Birleşik kelime.*|| **mürekkep sıfat,** *{OsT} dbl. Birleşik sıfat.*|| **mürekkep sıyga,** *{OsT} dbl. Birleşik zaman çekimi.*|| **mürekkep suç,** *{OsT} huk. İki ayrı suçtan meydana gelen bir tip suç; birleşik suç.*

mürekkepçi, [mürekkep-çi] *is.* Mürekkep imal eden veya satan kimse.

mürekkepçilik, -ği [mürekkep-çi-lik] *is.* Mürekkep imal etme veya satma işi.

mürekkepleme, [mürekkep-le-me] *is.* Mürekkep sürme veya mürekkepli hale getirme eylemi.

mürekkeplemek, [mürekkep-le-mek] *gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* Mürekkep sürmek; mürekkep dökerek lekelenmesine sebep olmak; mürekkep ile boyamak.

mürekkeplenme, [mürekkep-le-n-me / mürekkep-len-me] *is.* Mürekkeplenmek eylemi.

mürekkeplenmek, [mürekkep-le-n-mek] *edil. f. [-ir]* **1.** Mürekkep sürülmek veya dökülmek suretiyle lekelenmek; mürekkep lekesi olmak. **2.** *dönşl. f.* Mürekkep sahibi olmak; mürekkep edinmek.

mürekkepli, [mürekkep-li] *{OsT} sf.* **1.** Mürekkep dökülmüş; mürekkep sürülmüş; mürekkep bulaşmış olan. **2.** (Kap vb. için) mürekkebi bulunan; içine mürekkep konulmuş olan. **3.** (Kalem, kartuş vb. için) mürekkebi içinde hazır olarak bulunan; içine mürekkep konularak kullanılabilen.

mürekkeplik, -ği [mürekkep-lik] *is.* **1.** Mürekkep koymaya yarayan küçük kap; hokka; mürekkep şişesi. **2.** *sf.* Mürekkep üretimine uygun olan. **3.** Mürekkep koymaya uygun olan.

mürekkez, [Ar. rekz > mürekkez مركز] *{OsT} sf.* Dik duracak biçimde bir yere tutturulmuş olan; dikilmiş olan.

mürekkib, [Ar. terkib > mürekkib مركب] *{OsT} sf.* **1.** Ayrı ayrı ögeleri bir araya getirip birleştiren; birleştirici. **2.** Bir birleşiği oluşturan; bileşen. **3.** *fiz. mat.* Bileşen; bileşik.

müreksit, -di [Fr. mürexide] *is. kim.* Suda çözündüğünde koyu kırmızı renk verdiği için eskiden boyar madde olarak kullanılan amonyum pürpürata verilen ad; formülü:$C_8H_4N_5(NH_4)$, H_2O

müren[1], [müren] *{eT} is.* Irmak; nehir. [EUTS]

müren[2], [Lat. muraena / Yun. myraina] *is. zool.* → murana.

müren[3], [müren] *{ağız} sf.* Güzel.[DS]

müressem, [Ar. tersim > müressem مرسم] *{OsT} sf.* **1.** Resim yapma yoluyla şekli kâğıt vb. üzerine geçirilmiş olan; resmi yapılmış olan. **2.** (Eşya, nesne vb. için) resimlerle, çiçek desenleri ile süslenmiş olan; resimli.

müressib, [Ar. müressib مرسب] *{OsT} sf.* Kur'an-ı Kerim'i ağır ağır ve dikkatle okuyan.

müressim, [Ar. tersim > müressim مرسم] *{OsT} sf.* Resim yaparak bir şeyin görünüşünü bir kâğıt veya tuval üzerine geçirmiş olan; resim yapmış olan.

müreşşah, [Ar. terşiḥ > müreşşaḥ مرشح] *{OsT} sf.* **1.** Damlalar halinde süzdürülmüş olan; damla damla sızdırılmış. **2.** Terbiye edilmiş olan. **3.** *ed.* Söz içinde yapılan benzetmede benzetilmiş olana en yakın olarak söylenen.

mürettebat, [Ar. müretteb > mürettebāt] *(mürettеba:t) {OsT} is.* **1.** Bir gemi, uçak vb.nde sorumlu görevlilerin tümü. **2.** Tahsisat; ödenek. **3.** *as.* Bir iş için görevlendirilmiş bölükler.

müretteb, [Ar. tertib > müretteb / mürettebe مرتب / مرتبه] *{OsT} sf.* **1.** Düzenlenmiş; düzene sokulmuş olan; tertip olunmuş; sıralanmış; sıralı; muntazam. **2.** (İş için) gizli bir amaçla düzenlenmiş. **3.** Miktarı belirtilerek ayrılmış. **4.** Sonradan derlenip toparlanarak düzenlenmiş: tertip olunmuş; derlenmiş; toplanmış. ☞ **müretteb sayı,** *{OsT} Bir kurulu oluşturan üyelerin tümü; tam sayı.*

mürettib, [Ar. tertib > mürettib مرتب] *{OsT} sf.* → mürettip.

mürettibhane, [Ar. mürettib + Far. -ḫāne مرتبخانه] *(mürettibha:ne) {OsT} is.* → mürettiphane.

mürettibîn, [Ar. mürettib > mürettibīn مرتبين] *(mürettibi:n) {OsT} is.* Basımevlerinde el dizgisi ve sayfa düzenlemesi gibi işlerde çalışan işçiler; mürettipler.

mürettil, [Ar. tertil > mürettil مرتل] *{OsT} sf.* Kur'an-ı Kerim'i tecvit kurallarına göre ağır ağır okuyan.

mürettip, -bi [Ar. tertib > mürettib مرتب] *{OsT} sf.* **1.** Düzenleyen; sıraya koyan; sıralayan; art arda getiren; tertipleyen; hazırlayan. **2.** *is. matb.* Döküm harfleri ile elde yazı sayfası veya başlık dizen matbaa işçisi; dizilmiş satırların sayfa haline getirilmesinde çalışan işçi; dizgici. ☞ **mürettip çırağı,** *Dizgi ve düzenleme işlerinde çalışan matbaacı çırağı.*|| **mürettip hatası,** *Düzeltmeden sonra da asıl metinde yer almış bulunan dizgi yanlışı; dizgici yanlışı.*

mürettiphane, [Ar. mürettib + Far. -ḫāne مرتبخانه] *(mürettipha:ne) {OsT} is.* Basımevlerinde dizgi ve sayfa düzenlemelerinin yapıldığı bölüm; dizgi yeri; dizgi evi.

mürettiplik, -ği [mürettip-lik] *is.* Mürettibin işi veya mesleği; dizgicilik.

mürevva, -aı [Ar. mürevvaʿ مروع] *{OsT} sf.* (Kişi için) aklı, fikri, düşünüşü sağlam.

mürevvak, -kı [Ar. terviḳ > mürevvaḳ مروق] *{OsT} sf.* İçinde bulunan yabancı maddelerden arındırmak amacıyla süzgeçten geçirilmiş olan; süzülmüş; filtre edilmiş; duru hale getirilmiş olan; tortusu alınmış olan.

mürevvec, [Ar. revāc > mürevvec مروج] *{OsT} sf.* Herkes tarafından beğenilir ve tercih edilir hale getirilmiş olan; hatırı sayılır ve güven duyulur duruma getirilmiş olan; itibar kazandırılmış; revaç bulmuş; sürüm kazanmış olan.

mürevveh, [Ar. terviḥ > mürevveḥ مروح] *{OsT} sf.* **1.** Üzerine güzel kokular sürülmüş olan; güzel kokması sağlanmış olan; kokulandırılmış. **2.** Rahata erdirilmiş olan; rahata kavuşturulmuş olan.

mürevvic, [Ar. revāc > mürevvic مروج] *{OsT} sf. sf.* Bir görüşü benimseyen ve destekleyen; bir düşünceye taraftar olan. **2.** Bir düşünceyi yayan; savunan. **3.** (Bir mala) sürüm ve istek kazandıran. ⊡ **mürevvic-i efkâr,** *Bir düşünceyi, bir görüşü yaygınlaştıran yayın aracı.*

mürevvih, [Ar. rāyiḥa > mürevviḥ مروح] *{OsT} sf.* **1.** Rahatlık veren; dinlendiren. **2.** Güzel koku veren; kokulandıran.

mürg[1], [Ar. mürg مرگ] *{OsT} is.* Sümük.

mürg[2], [Far. murġ مرغ] *{OsT} is.* Kuş. ⊡ **mürg-āb,** *{OsT} 1. Su kuşu; ördek; kaz. 2. Kurbağa.*|| **mürg-bāz,** *{OsT} Kuş besleyen; kuş evcilleştiren; kuşbaz; kuş yetiştiricisi.*|| **mürg-dil,** *{OsT} Kuş yürekli; korkak.*|| **mürg-endāz,** *{OsT} Büyük bir lokmayı çiğnemeksizin yutabilen.*|| **mürg-i āb,** *{OsT} Su kuşu; ördek; kaz.*|| **mürg-i ābî,** *{OsT} Su kuşu; ördek.*|| **mürg-i aftāb-ālem,** *{OsT} 1. Dünyanın güneş kuşu. 2. Ateş.*|| **mürg-i āmin,** *{OsT} Âmin kuşu; gökte sürekli "âmin" diyerek dolaştığına inanılan melek.*|| **mürg-i aşk,** *{OsT} Sevgi kuşu; aşk.*|| **mürg-i āzer-efrūz,** *{OsT} Ateş parıltılı kuş; kaknus kuşu.*|| **mürg-i āzer-firuz,** *{OsT} Ateş parıltılı kuş; kaknus kuşu.*|| **mürg-i bāğ,** *{OsT} Bülbül.*|| **mürg-i bāl-şikeste,** *{OsT} Kırık kanatlı kuş.*|| **mürg-i bām,** *{OsT} Bülbül.*|| **mürg-i bî-gâhhān,** *{OsT} Zamansız öten horoz.*|| **mürg-i bismillāhi,** *{OsT} Hattatların kuş şeklinde yazdıkları besmele.*|| **mürg-i biyakî,** *{OsT} Zamansız öten horoz.*|| **mürg-i çemen,** *{OsT} Bülbül.*|| **mürg-i dānā,** *{OsT} Akıllı kuş; papağan.*|| **mürg-i dil,** *{OsT} 1. Gönül kuşu. 2. Yürek. 3. Akıl. 4. Ruh.*|| **mürg-i felek,** *{OsT} Melek.*|| **mürg-i gerdūn,** *{OsT} Melek.*|| **mürg-i guşt-ruba,** *{OsT} Et kapan kuş; çaylak.*|| **mürg-i hakk-gū,** *{OsT} İshak kuşu.*|| **mürg-i hanegî,** *{OsT} Ev kuşu; tavuk.*|| **mürg-i hoş-hān,** *{OsT} Bülbül.*|| **mürg-i ilāhî,** *{OsT} İlahî kuş; ruh.*|| **mürg-i İsa,** *{OsT} Yarasa.*|| **mürg-i leb,** *{OsT} Dudak kuşu; söz.*|| **mürg-i nāme,** *{OsT} Posta güvercini.*|| **mürg-i nāme-āver,** *{OsT} Mektup götüren kuş; posta güvercini.*|| **mürg-i nāme-ber,** *{OsT} Mektup götüren kuş; posta güvercini.*|| **mürg-i rengîn-tāc,** *{OsT} Renkli taçlı kuş; horoz.*|| **mürg-i rūz,** *{OsT} Gün kuşu; Güneş.*|| **mürg-i sahb,** *{OsT} Bülbül.*|| **mürg-i seher,** *{OsT} Sabah kuşu; 1. Bülbül. 2. Horoz. 3. Boynu halkalı güvercin. 4. Erken kalkıp sabah ibadet eden kimse.*|| **mürg-i seher-hān,** *{OsT} Sabah kuşu; 1. Bülbül. 2. Horoz. 3. Boynu halkalı güvercin. 4. Erken kalkıp sabah ibadet eden kimse.*|| **mürg-i sidre,** *{OsT} Cebrail.*|| **mürg-i subh,** *{OsT} Sabah kuşu; bülbül.*|| **mürg-i Süleyman,** *{OsT} Çavuşkuşu; hüthüt.*|| **mürg-i sidre,** *{OsT} Sidre kuşu; Cebrail.*|| **mürg-i şeb-āheng,** *{OsT} Bülbül.*|| **mürg-i şeb-āvîz,** *{OsT} İshak kuşu.*|| **mürg-i şebhān,** *{OsT} Bülbül.*|| **mürg-i şebhîz,** *{OsT} Bülbül.*|| **mürg-i şeb ü rūz,** *{OsT} Gecenin ve gündüzün kuşu; ay ve güneş.*|| **mürg-i tarāb,** *{OsT} 1. Şenlik kuşu. 2. Bülbül. 3. Güvercin. 4. Müzikçi; şarkıcı.*|| **mürg-i zār-ı ukbā,** *{OsT} Cennet.*|| **mürg-i zebānek,** *{OsT} bot. Kuş dili denilen bir bitki.*|| **mürg-i zer,** *{OsT} Altın kuş; güneş.*|| **mürg-i zerrîn,** *{OsT} 1. Güneş. 2. Sülün.*|| **mürg-i zerrîn-bāl,** *{OsT} 1. Güneş. 2. Sülün.*|| **mürg-i zerrîn-per,** *{OsT} 1. Güneş. 2. Sülün.* || **mürg-i zîrek,** *{OsT} Anlayışlı kuş; sığırcık.*|| **mürg-i zîrek-sār,** *{OsT} Anlayışlı kuş; sığırcık.*|| **mürg-zār,** *{OsT} Kuşu bol olan bahçe; kuş yatağı.*|| **mürg-zār-ı ukbā,** *{OsT} Cennet.*

mürgâk, [Far. murġâk مرغاك] *(mürgâ:k) {OsT} is. müz.* Klasik Türk müziği makamlarından biri.

mürgân, [Far. murġ >murġān مرغان] *(mürgâ:n) {OsT} is.* Kuşlar. ⊡ **mürgân-ı arş,** *{OsT} Büyük melekler.*|| **mürgân-ı sidre,** *{OsT} Büyük melekler.*

mürgâne, [Far. murġ > murġāne مرغانه] *(mürgâ:ne) {OsT} zf.* **1.** Kuş gibi; kuşa benzer şekilde; kuşa yakışır biçimde. **2.** *is.* Kuş yumurtası.

mürgdar, [Far. mürġ-dār مرغدار] *(mürgda:r) {OsT} is.* Kuş tutan; kuşçu.

mürgek, -ği [Far. murġ > murġek مرغك] *{OsT} is.* Küçük kuş; kuşçuk.

mürgülemek, [mürgü-le-mek] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(ü) -yor]* Oturduğu yerde uyuklamak; şekerleme yapmak. [DS]

mürgülenmek, [mür-gü-le-n-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* Uykusuzluktan surat asmak. [DS]

mürhiye, [Ar. mürḫiye مرخيه] *{OsT} is.* Hafif ishal.

mürib, [Ar. mürīb مريب] *(müri:b) {OsT} sf.* Şüphelendirici; şüphe uyandıran; şüpheli.

mürid, [Ar. irāde > mürid مريد] *{OsT} is.* → mürit.

müridan, [Ar. mürid + Far. -ān مريدان] *(mürida:n) {OsT} is.* **1.** Buyuranlar; emredenler. **2.** *tasvf.* Müritler; çömezler.

müridane, [Ar. mürid + Far. -āne مريدانه] *(mürida:ne) {OsT} zf.* Mürit olana yakışır biçimde.

müridî, [Ar. mürid > müridī مريدى] *(müridi:) {OsT} sf.* Mürit olma durumu; müritlik; müridiyet; bir şeye veya birine bağlı olma.

müridiyet, [Ar. mürid > müridiyyet مريديت] *(müri-di:yet) {OsT} sf.* Mürit olma durumu; müritlik; müridî; bir şeye veya birine bağlı olma.

mürit, -di [Ar. irāde >mürīd مريد] *{OsT} sf.* **1.** Buyu-

ran; emreden. **2.** *is.* Bir kimseye bağlanarak onun peşinden giden kimse. **3.** *tasvf.* Bir tarikat şeyhine bağlanarak ondan tarikat yol ve yordamını, tasavvuf gerçeklerini öğrenen kimse; çömez.

müritçilik, [mürit-çi-lik] *is.* **1.** Tasavvufta bir şeyhe bağlanma. **2.** On dokuzuncu yüzyılda Kafkasya'da Nakşibendî tarikatına bağlı olarak ortaya çıkan siyasi ve dinî akım.

müritlik, -ği [mürit-lik] *is.* Bir şeyhe bağlanma durumu; mürit olma durumu; müridiyet.

mürk[1]**, -gü** [mürk] *{ağız} is.* Undan yapılan yiyeceklerde erimeden kalan un topakçıkları. [DS]

mürk[2]**, -gü** [mürk] *{ağız} is.* İltihap; yangı. [DS]

mürkıd, [Ar. mürḳıd مرقد] *{OsT} is.* Uyutucu ilaç.

mürkülemek, [mürk-ü-le-mek] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(ü)-yor]* Uyuklamak; kestirmek. [DS]

mürleme, [böğ *(yans.)* > böğ-ür-le-me > mür-le-me] *{ağız} is.* Böğürme. [DS]

mürlemek, [böğ *(yans.)* > böğ-ür-le-mek / mür-le-mek] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(ü)-yor]* (Sığır için) bağırmak; böğürmek. [DS]

mürnel, [İt. murnel] *is.* Birlikte bükülmüş iki ile dört kol iplikten meydana gelen ince halat; kırçıla.

mürrane, [Ar. mürrāne مرانه] *(mürra:ne) {OsT} is.* Süngü.

mürrüsafi, [Yun. myrra + Ar. ṣāfī مرصافى] *{OsT} is.* Çeşitli balsam ağaçlarından elde edilen reçine sakızı.

mürsel, [Ar. irsāl > mürsel مرسل] *{OsT} sf.* **1.** Gönderilmiş olan; yollanmış olan. **2.** *is.* Allah tarafından insanlara elçi olarak gönderilmiş olan; peygamber. **3.** *hat.* Bir yazı çeşidi. ☞ **mürsel mecaz,** *{OsT} ed. Bir kavramı doğrudan doğruya değil de onunla ilişkili bulunan veya onu dolaylı yoldan ortaya koyan, betimleyen kavramlarla yapılan söz sanatı; eğretileme; iğretileme; mecaz-ı mürsel; ad aktarması; ad değişimi.*|| **mürselün-ileyh,** *{OsT} Kendisine mektup, eşya, kutu vb. gönderilen.*

mürselat, [Ar. mürsel > mürselāt مرسلات] *(mürselâ:t) {OsT} is.* **1.** Gönderilmiş, yollanmış nesneler. **2.** Posta ile gönderilen mektup; kutu vb. şeyler. **3.** Melekler. ☞ **Mürselāt Suresi,** *Kur'an-ı Kerim'in 77. suresi olup Kıyamet günü inkâr edenlerin başlarına gelecekleri, doğru yoldan çıkmanın, sapkınlığın insanı ne hallere koyacağını, iyilik edenlerin, Allah'ın buyruklarına uyanların mutluluğa ulaşacaklarını ifade eder.*

mürsele, [Ar. mürsel > mürsele مرسله] *{OsT} is.* **1.** Gönderilmiş nesne; gönderilen şey. **2.** Posta ile gönderilen şeyler; mektup; pusula; kâğıt. **3.** Melek. ☞ **mürsele bağı,** *{OsT} dnz. Yalnız birine yük binecek iki halatın bedenlerini birbirine bağlamakta kullanılan bağ.*|| **mürsele etmek,** *{OsT} İki halatı birbirine mürsele bağı ile bağlamak.*

mürselîn, [Ar. mürsel > mürselīn مرسلين] *{OsT} is.* **1.** Gönderilen şeyler. **2.** Peygamberler.

mürsil, [Ar. irsāl > mürsil / mürsile مرسل / مرسله] *{OsT} sf.* **1.** Gönderen; yollayan. **2.** *anat.* (Sinir için) içeriye ileten. **3.** *fiz.* Verici istasyon. ☞ **mürsil-i mektub,** *{OsT} Mektup gönderen.*

mürsinskit, [Fr. mursinskite] *is. min.* Topaz içinde inklüsyonlar halinde bulunan ve kuvadratik sistemde billurlaşan inorganik madde.

mürsütlemek, [mürsüt-le-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ü) -yor]* Bildirilmesi istenmeyen bilgiyi, ilgili kimseye bildirmek. [DS]

mürşe, [? mürşe] *{ağız} sf.* Kirli; pis. [DS]

mürşid, [Ar. irşād > mürşid / mürşide مرشد / مرشده] *{OsT} sf.* → mürşit. ☞ **mürşid-i agâh,** *{OsT} tasvf. Gönlünü her türlü duygusal eğilim ve eksikliklerden arıtarak bilgi ve olgunluk bakımından en üst aşamaya ulaşmış mutasavvıf.*|| **mürşid-i āzām,** *{OsT} Hz. Muhammed.*|| **mürşid-i kâmil,** *{OsT} tasvf. Gönlünü her türlü duygusal eğilim ve eksikliklerden arıtarak bilgi ve olgunluk bakımından en üst aşamaya ulaşmış mutasavvıf.*

mürşidane, [Ar. mürşid + Far. -āne مرشدانه] *(mürşida:ne) {OsT} zf.* Mürşit olan birine yakışacak biçimde.

mürşidîn, [Ar. mürşid > mürşidīn مرشدين] *(mürşidi:n) {OsT} is.* Mürşitler; doğru yolu gösterenler; gafletten uyandıranlar.

mürşit, -di [Ar. irşād > mürşid مرشد] *sf.* **1.** Doğru yolu gösteren; irşat eden; uyaran; rehber; kılavuz. **2.** *mecaz.* Gafletten uyandıran; uyaran. **3.** *is. tasvf.* Müritlerine, tasavvuf yolunda gerçekleri ve sırları gösterip öğreten tarikat şeyhi.

mürşitlik, -ği [mürşit-lik] *is.* Mürşit olma durumu; yol göstericilik; doğru yola yönelticilik.

mürt, [Far. murd مرد] *{OsT} sf.* **1.** (Hayvan için) ölmüş; ölü. **2.** (Sövme sözü olarak, insan için) ölü. ☞ **mürt olmak,** *{OsT} (Hayvan için) ölmek; gebermek.*

mürtagib, [Ar. rağbet > mürtağib مرتغب] *{OsT} sf.* **1.** Rağbet eden; isteyen; istekli. **2.** Rica eden; yalvaran.

mürtaki, [Ar. irtiḳā > mürtaḳī مرتقى] *(mürtaki:, k kalın söylenir) {OsT} sf.* **1.** Yukarıya çıkan; yükselen; yükseklik kazanan. **2.** İlerleyen; gelişen.

mürtebit, [Ar. irtibaṭ > mürtebiṭ مرتبط] *(t, kalın söylenir) {OsT} sf.* Bağlı olan; bağlantılı; ilgili.

mürteca, [Ar. recā > mürtecā مرتجى] *(mürteca:) {OsT} sf.* Umut edilmiş; umulmuş olan; umulan.

mürtecel, [Ar. irtical > mürtecel مرتجل] *{OsT}* *sf.* (Söz, şiir, konuşma, nutuk vb. için) hiçbir hazırlık yapılmaksızın o anda içe doğduğu gibi söylenmiş olan.

mürteci[1], [Ar. recā > irticā > mürtecī مرتجى] *(mürteci:)* *{OsT}* *sf.* Ümit eden; bir şey uman; isteyen.

mürteci[2], **-i'ı** [Ar. rücūʿ > irticāʿ > mürteciʿ مرتجع] *{OsT}* *sf.* **1.** Geçmişin kurumlarını isteyen; gerici. **2.** Geriye dönen; gerici.

mürtecil, [Ar. irtical > mürtecil / mürtecile مرتجل / مرتجله] *{OsT}* *sf.* Düşünmeden ve önceden hazırlanmaksızın şiir, söz vb. söyleyen; hazırcevap.

mürtecilane, [Ar. mürtecil + Far. -āne مرتجلانه] *(mürtecila:ne)* *{OsT}* *zf.* Düşünmeden ve önceden hazırlanmaksızın şiir, söz vb. söyleyene yakışacak biçimde; hazırcevaplıkla.

mürtecilen, [Ar. mürtecil > mürtecilen مرتجلاً] *(mürteci'len)* *{OsT}* *sf.* Düşünmeden ve önceden hazırlanmaksızın şiir, söz vb. söyleyene yakışacak biçimde; hemen şiir ve söz söyleyerek; hazırcevap olarak.

mürtecim, [Ar. irticām > mürtecim مرتجم] *{OsT}* *sf.* Birbirinin üzerine konularak yığılmış; istif edilmiş.

mürted, -ddi [Ar. irtidād > mürtedd مرتد] *{OsT}* *sf.* → mürtet.

mürtedi, [Ar. irtidaʿ > mürtediʿ مرتدع] *{OsT}* *sf.* Yasak edilen şeyleri yapmaktan kaçınan; çekinen.

mürtedif, [Ar. redf > mürtedif مرتدف] *{OsT}* *sf.* Birinin ya da bir şeyin ardından giden; ardına düşen; birini izleyen; izleyici.

mürtefi, -i'ı [Ar. irtifāʿ > mürtefiʿ / mürtefiʿa مرتفع / مرتفعه] *{OsT}* *sf.* **1.** Yüksek bir yere çıkmış olan; yükselen; yükselmiş olan. **2.** Yüksek; yüce.

mürtefid, [Ar. irtifad > mürtefid مرتفد] *{OsT}* *sf.* *sf.* Bir kazanç sağlayan; yararlanan; kazançlı çıkan.

mürtehaf, [Ar. mürteḥaf مرتخف] *{OsT}* *is.* Hastalığı şaşırtan bir tedavi şekli.

mürtehen, [Ar. rehn > mürtehen مرتهن] *{OsT}* *sf.* Rehin olarak alınan; tutulan; rehin alınan.

mürtehil, [Ar. irtiḥāl > mürteḥil مرتحل] *{OsT}* *sf.* **1.** Bu dünyadan göç eden; ölen. **2.** Başka bir yere göç eden; göçen.

mürtehin, [Ar. rehn > mürtehin مرتهن] *{OsT}* *sf.* Rehin olarak tutulan; rehin olan; ipotek eden.

mürtehis, [Ar. irtiḫaṣ > mürteḫiṣ مرتخص] *(h ve s, kalın söylenir)* *{OsT}* *sf.* Ucuz sayan; irtihas eden.

mürtehiz, [Ar. mürteḥiż مرتحض] *(h ve z, kalın söylenir)* *{OsT}* *sf.* Rezil olan; irtihaz eden.

mürte'i, [Ar. raʿy > mürteʿī مرتعى] *{OsT}* *sf.* **1.** (Hayvan için) kırda dolaşan; kırda otlayan. **2.** Otlayan.

mürte'ib, [Ar. ruʿb > mürteʿib مرتعب] *{OsT}* *sf.* Korkan; irtiab eden.

mürte'id, [Ar. raʿd > mürteʿid مرتعد] *{OsT}* *sf.* Ürküp titreyen; korkudan titreyen.

mürte'iş, [Ar. raʿş > mürteʿiş / mürteʿişe مرتعش / مرتعشه] *{OsT}* *sf.* Titrek; titreyen.

mürtekıb, [Ar. raḳb > mürteḳıb مرتقب] *{OsT}* *sf.* Bekleyen; gözeten; gözleyen.

mürtekış, [Ar. irtiḳaş > mürteḳış مرتقش] *{OsT}* *sf.* Savaşta birbirine giren; karmakarışık olan; irtikaş eden.

mürtekib, [Ar. rüküb > irtikab > mürtekib مرتكب] *{OsT}* *sf.* → mürtekip.

mürtekiban, [Ar. mürtekib + Far. -ān] *(mürtekiba:n)* *{OsT}* *is.* **1.** Kötü ve yakışıksız işler yapanlar. **2.** Rüşvet alanlar.

mürtekibîn, [Ar. mürtekib > mürtekibīn مرتكبين] *(mürtekibi:n)* *{OsT}* *is.* **1.** Kötü ve yakışıksız işler yapanlar. **2.** Rüşvet alanlar.

mürtekip, -bi [Ar. rüküb > irtikab > mürtekib مرتكب] *{OsT}* *sf.* **1.** Para veya başka bir kazanç için kötü ve yakışık almaz işler yapan. **2.** Rüşvet yiyen; rüşvet karşılığı iş yapan. **3.** Görevini kötüye kullanan.

mürtekiz, [Ar. rekz > mürtekiz مرتكز] *{OsT}* *sf.* **1.** Ayakta sağlam duran; dim dik duran; yerinde sağlam duran. **2.** Dikili duran; dikilmiş olan.

mürtemi, [Ar. mürtemī مرتمى] *(mürtemi:)* *{OsT}* *is.* Keşif kolu; karakol.

mürtes[1], [Ar. mürteṣ مرتث] *{OsT}* *is.* **1.** Yaralandığı için savaş dışı kalmış olan asker. **2.** *huk.* Yaralandığı için savaş dışına çıkarılan ve az sonra ölen İslam mücahidi.

mürtes[2], **-ssi** [Ar. mürtes مرتس] *{OsT}* *sf.* Ortalığa yayılmış; duyulmuş.

mürtesem, [Ar. resm > mürtesem / mürteseme مرتسم / مرتسمه] *{OsT}* *sf.* **1.** Resimlenmiş; resim yapılmış. **2.** *mat.* İzdüşüm. ⧉ **mürtesem-i şākulî,** *{OsT} Dikey izdüşüm.*|| **mürtesem-i ufkî,** *{OsT} Yatay izdüşüm.*

mürtesim, [Ar. mürtesem > mürtesim مرتسم] *{OsT}* *sf.* Resmi yapılmış olan; resmedilmiş olan.

mürteşi, -ii [Ar. rüşvet > mürteşī مرتشى] *{OsT}* *sf.* Rüşvet kabul eden; rüşvet alan.

mürteşif, [Ar. irtişaf > mürteşif مرتشف] *{OsT}* *sf.* Yudum yudum içen; yudumlayarak içen.

mürteşih, [Ar. irtişaḥ > mürteşiḥ مرتشح] *{OsT} sf.* Ter gibi, damla damla sızan; sızmış; süzülmüş.

mürtet, -ddi [Ar. irtidād > mürtedd مرتد] *{OsT} sf.* **1.** Dönen. **2.** *din.* Önceki dinini bırakıp başka bir dine geçen. **3.** *isl. huk.* Kur'an-ı Kerim ve hadislerde bildirilen iman ve ibadet ilkelerini kabul etmeyen; Allah'ın buyrukları ile belirlenen genel kuralları reddeden.

mürtezık, [Ar. rızḳ > mürtezıḳ مرتزق] *{OsT} sf.* Günlük geçimini sağlayan; azık sahibi olan; rızıklanan.

mürtezika, [Ar. rızḳ => mürteziḳa مرتزقه] *{OsT} is.* **1.** Ulufe alan kimselere verilen ad. **2.** Bir vakfın gelirinden maaş ve tayın alanlar. **3.** Vakıf şartları gereğince vakıftan yararlananlar; ehl-i vazife.

mürtlemek, [Far. murd => mürt-le-mek] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(ü)-yor]* (Hristiyanlar için) ölmek. [DS]

mürtlü, [mürt-lü] *{ağız} sf.* Çok zayıf. [DS]

mürtü, [? mürtü] *{ağız} is.* Hınç; nefret. [DS]

müruc, [Ar. merc *(çayır)* > mürūc مروج] *(müru:c) {OsT} is.* Üzerinde gür ot ve çayır biten düzlük; çayır; mera; otlak.

mürudet, [Ar. mürūdet مرودت] *(müru:det) {OsT} is.* Aşırı taşkınlık etme; asilik ve dikbaşlık etme.

mürur, [Ar. merr > mürūr مرور] *(müru:r) {OsT} is.* **1.** Bir şeyin bir tarafından girip öbür tarafından çıkma; geçme; geçiş. **2.** Geçip gitme; sona erme; bitme. ⊡ **mürur etmek,** *{OsT} Geçmek.*|| **mürur-i eyyām,** *{OsT} Günlerin geçip gitmesi.*|| **mürūr-i va'de-i yâr,** *{OsT} Sevgilinin verdiği sözün geçip gitmesi.*|| **mürur tezkeresi,** *{OsT} Bir ülkeden başka bir ülkeye giderken alınan geçiş belgesi.* || **mürur ve ubur edenler,** *{OsT} Gelip geçenler.*

mürurìye, [Ar. mürūr > mürūriyye مروریه] *(müru:riye) {OsT} is.* **1.** Geçiş için verilen belge; geçiş belgesi. **2.** Bazı köprü, iskele, turistik yol vb. yerlerden geçerken ödenen vergi.; geçme parası; geçmelik.

müruruzaman, [Ar. mürūr-i zaman مرورزمان] *(müru:ruzaman) {OsT} is.* Zaman aşımı.

mürüvvet, [Ar. mer' *(adam)* > mürüvvet مروت] *is.* **1.** *{eAT}* İnsanlık; adamlık. [DK] **2.** Yiğitlik; metlik. *{eAT} (aynı)* [DK] **3.** *{eAT}* İyilik; fazilet. [DK] **4.** *{eAT}* Kişilik. [DK] **5.** İnsanın şanına yakışır iyilikte bulunma; cömertlik; âlicenaplık. **6.** Bir ailede, çocukların sünneti, evliliği, iyi bir iş sahibi olma gibi olaylar dolayısıyla duyulan sevinç; aile mutluluğu. ⊡ **mürüvvet etmek,** *1. İnsanlığa yakışır iyiliklerde bulunmak. 2. Cömertlik yapmak.* || **mürüvvetini görmek,** *(Anne ve baba için) çocuklarının evlilik, sünnet ve iyi bir işe yükselme gibi durumlarından sevinç duymak.*

mürüvveten, [Ar. mürüvvet >mürüvveten مروتاً] *(mürüvve'ten) {OsT} zf.* İnsanca davranana yakışır biçimde; cömertçe; âlicenaplıkla.

mürüvvetli, [mürüvvet-li] *{OsT} sf.* İnsanca davranan; iyilik etmeyi seven; insanlıklı; insaniyetli.

mürüvvetmend, [Ar. mürüvvet + Far. -mend مروتمند] *{OsT} sf.* → mürüvvetment.

mürüvvetment, -di [Ar. mürüvvet + Far. -mend مروتمند] *{OsT} sf.* Mürüvvetli; mert; yiğit; mert; insaniyetli.

mürüvvetsiz, [mürüvvet-siz] *{OsT} sf.* İnsanca davranmayan; insanlıksız; insaniyetsiz.

mürüvvetsizlik, -ği [mürüvvet-siz-lik] *is.* Mürüvvetsiz olma durumu.

mürvarid, [Far. mürvārīd مرواريد] *(mürva:ari:d) {OsT} is.* İnci.

mürver, [Far. mürd-ber => mürver] *is.* **1.** *bot.* Hanımeligillerden, çiçekleri halk hekimliğinde kullanılan, özeği kalın bir ağaççık, *(Sambucus ebulus).* **2.** Mürver çiçeklerinin kaynatılmasından elde edilen ve çeşitli amaçlarla kullanılan sıvı. ⊡ **mürver iğne** (işi), *El işlemelerinde kullanılan, verev iğne tekniği ile yapılan önü ve arkası farklı, sayılı bir nakış türü.*|| **mürver yağı,** *Mürver esansının damıtılmasından elde edilen ve deri terbiyesinde kullanılan ağır kokulu bir yağ.*

mürzade, [? mürzade] *{ağız} is.* Sıçan. [DS]

müs, [Yun. pissa] *{ağız} is.* Erik, kiraz, zerdali, badem gibi ağaçlarda oluşan zamk. [DS]

müsa'adat, [Ar. müsāʿade > müsāʿadāt مساعدات] *(müsa:ada:t) {OsT} is.* **1.** İzinler. **2.** Yardımlar.

müsa'ade, [Ar. suʿūd > müsāʿade / müsāʿadet مساعده / مساعدت] *(müsa:ade) {OsT} is.* → müsaade.

müsaade, [Ar. suʿūd > müsāʿade / müsāʿadet مساعده / مساعدت] *(müsa:ade) is.* **1.** Yardım. **2.** Bir işi yapmak için alınan veya verilen serbestlik; izin; icazet; ruhsat. **3.** Elverişli olma durumu; uygunluk. ⊡ **müsaade buyurmak,** *1. İzin vermek. 2. Geçiş için yol açmak; geçmekte zorlanan kimseye yol vermek. 3. Elverişli ve uygun olmak.*|| **müsaade etmek,** *1. İzin vermek. 2. Geçiş için yol açmak; geçmekte zorlanan kimseye yol vermek. 3. Elverişli ve uygun olmak.*|| **müsaadenizle,** *"İzin verirseniz... izninizle..." anlamında kullanılan bir saygı sözü.*|| **müsaade sistemi,** *huk. Tüzel kişiliğin kazanılmasında devletten izin almayı gerektiren sistem.*

müsa'adekâr, [Ar. müsāʿade + Far. -kār مساعده كار] *(müsa:adekâ:r) {OsT} is.* Zorluk çıkarmayan; kolaylık gösteren; uysal davranan; hoşgörülü.

müsa'adekârî, [Ar. müsāʿade + Far. -kārī مساعده كارى] *is.* Hoşgörürlük.

müsa'afe, [Ar. ʿafv > müsāʿafe مساعفه] *(müsa:afe)*

{OsT} is. Birinin bir şeyi yapması için gereken iznin verilmesi; kolaylık sağlanması; izin; müsaade; hoşgörü.

müsab, [Ar. s̱evab > müs̱āb مثاب] *(müsa:b) {OsT} sf.* Bir kimseye yaptığı iyilikten dolayı Allah tarafından ödüllendirilen; sevap kazanan.

müsabaka, [Ar. sebḳ > müsabaḳa مسابقه] *{OsT} is.* Birbirinden ileri olmaya çalışma; birbirini geçmeye çalışma; yarışma; yarış; karşılaşma. ⇗ **müsabaka atışı,** *as. Atış eğitimini tamamlayan askerlerin başarı derecelerini ölçmek amacıyla komutan veya bir denetleme kurulunun gözetiminde yapılan atış.*|| **müsabaka imtihanı,** *Yarışma imtihanı.*|| **müsabakaya girmek,** *Yarışmak.*

müsabakat, [Ar. sebḳ > müsabaḳat مسابقت] *{OsT} is.* Yarış; yarışma.

müsaberet, [Ar. s̱aber > müs̱āberet مثابرت] *(müsa:beret) {OsT} is.* **1.** Kendini uzun süre bir işe verme; devamlı uğraşma; gayret etme. **2.** Bir şey yapmak hususunda acele etme; işe hemen girişme.

müsabık, -ğı [Ar. müsabaḳa > müsabıḳ مسابق] *{OsT} sf.* Bir şeyde başkalarından üstün olmaya, ileri gitmeye, bilgi ve yetenek üstünlüğünü elde etmeye çalışan; bir yarışa katılan; yarışmacı; yarışıcı.

müs'ad, [Ar. isʿad > müsʿad مسعد] *(müs-ad) {OsT} sf.* Mutlu kılınmış; mes'ut edilmiş; is'ad edilmiş.

müsacede, [Ar. müsācede مساجده] *(müsa:cede) {OsT} is.* Karşılıklı dostluk etmek; muhabbetleşmek.

müsacele, [Ar. müsācele] *(müsa:cele) {OsT} is.* **1.** Kuyudan kova ile su çekme yarışında bulunma. **2.** Tartışma; çekişme.

müsadefe, [Ar. ṣudūf > muṣādefe / muṣadefet مصادفه / مصادفت] *(müsa:defe) {OsT} is.* Tesadüf etme; rast gelme; musadefe.

müsademat, [Ar. müṣādeme > müṣādemāt مصادمات] *(müsa:dema:t) {OsT} is.* **1.** Çarpışmalar. **2.** Tokuşmalar. **3.** Vuruşmalar.

müsademe, [Ar. ṣadme > müṣādeme مصادمه] *(müsa:deme) {OsT} is.* **1.** Birbirine çarpma; çarpışma; çatışma. **2.** İki grup arasında meydana gelen kısa süren silahlı çarpışma; çatışma. **3.** *as.* Göğüs göğüse savaşacak şekilde düşmana yanaşma. **4.** *mecaz.* Uğraşma; didinme; çabalama. **5.** *dnz.* İki geminin birbiriyle veya bir geminin yüzer cisimle çarpışması. **6.** Ateşli silahlarda ateşleme çarpma düzeneğini serbest bırakarak ateş edilmesinin sağlanması. ⇗ **müsademe iğnesi,** *{OsT} Ateşli silahlarda, kovan dibine çarpma ile sevk barutunu ateşlemeye yarayan çelik uç.*|| **müsādeme-i bahriye,** *{OsT} as. Denizde savaşma.*|| **müsādeme-i sefāin,** *{OsT} Gemilerin çarpışması.*|| **müsademe paleti,** *{OsT} dnz. Geminin çarpma sonucu aldığı yaranın su altında kalan kısmını kapatmakta kullanılan levha.*|| **müsademe perdesi,** *{OsT} Baştan çarpıştığında geminin aldığı suyun ambarlara girmesini önleyen su geçirmez perde.*

müsaderat, [Ar. müṣādere > müṣāderāt مصادرات] *(müsa:dera:t) {OsT} is.* Zor alımlar; müsadereler.

müsadere, [Ar. ṣudūr > müṣādere مصادره] *{OsT} is.* **1.** Bir kimsenin taşınır veya taşınmaz mallarına zor kullanarak devletçe el konulması işi; el koyma; zor alım. **2.** İşlenen bir suç karşılığı olarak suçlunun malları üzerindeki mülkiyetine son verilerek kamuya mal edilmesi. **3.** Tanzimat öncesi dönemde bir kimsenin mallarına padişah adına el konulması. ⇗ **müsadere etmek,** *{OsT} Yasak bir mal üzerine yasal olarak el koymak.*

müsadif, [Ar. teṣādüf > müṣādif مصادف] *(müsa:dif) {OsT} sf.* Önceden kararlaştırılmaksızın, rastlantı sonucu bir kimse ile beraber bulunan; rastlayan; rastgelen; tesadüf eden.

müsaf, [Ar. mesāfe > müsāf مساف] *(müsa:f) {OsT} is.* Uzaklıklar; mesafeler.

müsafat, [Ar. müsāfāt مسافات] *(müsa:fa:t) {OsT} is.* **1.** Birbirine kötülük etme. **2.** Hastayı tedavi etme.

müsaferet, [Ar. sefer > müsāferet مسافرت] *(müsa:feret) {OsT} is.* **1.** Bir yerden başka bir yere gidiş ve geliş; yolculuk; seyahat; sefer yapma. **2.** Bir kimsenin evine veya bir yere kısa süre kalmak üzere gitme; misafirlik; misafir olma; konukluk; sefer.

müsafereten, [Ar. müsāferet > müsāfereten مسافرةً] *(müsa:fere'ten) {OsT} zf.* Konuk olarak; misafir olarak.

müsafir, [Ar. sefer > müsāfir مسافر] *(müsa:fir) {OsT} is.* Yolculuğa çıkan ve bu sebeple bazı ibadetleri hafifletilen kişi.

müsag[1], [Ar. iṣāġa > müṣāġ مصاغ] *(müsa:g) {OsT} sf.* → müsağ[1].

müsag[2], [Ar. sevġ > müsāġ مساغ] *(müsa:g) {OsT} sf.* → müsağ[2].

müsağ[1], [Ar. iṣāġa > müṣāġ مصاغ] *(müsa:ğ) {OsT} sf.* (Altın veya gümüş için) ergitilerek kalıba dökülmüş olan; akıtılmış.

müsağ[2], [Ar. sevġ > müsāġ مساغ] *(müsa:ğ) {OsT} sf.* **1.** Boğazdan kolayca geçirilmiş olan; rahatlıkla yutulmuş. **2.** Yutulmasına izin verilmiş olan.

müsahele, [Ar. sehl > müsāhele مساهله] *(müsa:hele) {OsT} is.* **1.** Bir işte, bir kimseye aksilik çıkarmadan kolaylık gösterme; yumuşak davranma; incelik ve uysallıkla muamele etme. **2.** Yapmak istenilen işin kolay olduğunu sanma.

müsahelekâr, [Ar. müsāhele + Far. -kār مساهله كار] *(müsa:helekâ:r) {OsT} sf.* **1.** Bir işte, bir kimseye aksilik çıkarmadan kolaylık gösterir; yumuşak davranan; incelik ve uysallıkla muamele eden. **2.** Yapmak istediği işin kolay olduğunu sanan.

müsahelekârane, [Ar. müsāhele + Far. -kārāne مساهله كارانه] *(müsa:helekâ:ra:ne) {OsT} zf.* Müsalehekâr birine yakışacak tarzda; aksilik çıkarmadan.

müsaheme, [Ar. sehm > müsāheme مساهمه] *(müsa:heme) {OsT} is.* **1.** Kura çekme; ad çekme. **2.** Ok atarak oynanan bir tür şans oyunu.

müsahere, [Ar. seher > müsāhere مساهره] *(müsa:here) {OsT} is.* Bütün geceyi uyumaksızın geçirme; sabahlama; gece boyunca uyanık durma.

müsaheret, [Ar. şıhr *(yakınlık)*> müşāharet مصاهرت] *(müsa:heret) {OsT} is.* Kadının kan hısımları ile koca arasındaki hısımlık; musaheret.

müsahhan, [Ar. tesḫin > müsaḫḫan مسخن] *{OsT} sf.* Sıcaklığı arttırılmış; ısıtılmış; kızdırılmış olan.

müsahhar, [Ar. saḫr *(zorlama) {OsT}* > müsahhar] *{OsT} sf.* **1.** Zor kullanılarak ele geçirilmiş, zaptedilmiş olan. **2.** Boyun eğen; itaat eden.

müsahhar[1]**,** [Ar. siḥr > seḥḥar > müsaḥḥar مسحر] *{OsT} sf.* **1.** Bir kimsenin veya bir şeyin etkisine kapılmış olan; büyülenmiş olan. **2.** Kendisine büyü yapılarak aldatılmış olan.

müsahhar[2]**,** [Ar. siḫriyy > müsaḫḫar مسخر] *{OsT} sf.* **1.** Elde edilmiş; ele geçirilmiş; tutulmuş. **2.** Boyun eğmiş; itaat etmiş.

müsahhin, [Ar. tesḫīn > müsaḫḫin مسخن] *{OsT} sf.* Bir şeyin sıcaklığını artıran; ısıtan; kızdıran.

müsahhir, [Ar. saḫr *(zorlama)* > müsaḫḫir مسخر] *{OsT} sf.* Zor kullanarak ele geçiren; zapt eden; boyun eğdiren.

müsahim, [Ar. sehm >müsahhame >müsāhim مساهم] *{OsT} sf.* **1.** Kura çeken; ad çeken. **2.** Ok atmak suretiyle oynanan bir tür kumarda şansını deneyen.

müsaid, [Ar. müsāʿade > müsāʿid مساعد] *(müsa:id) {OsT} sf.* → müsait.

müsaif, [Ar. müsāʿafe > müsāʿif مساعف] *(müsa:if) {OsT} sf.* Bir işin yapılması için hoşgörülü davranan; uygun davranışlarda bulunan; iş bitiren.

müsait, -di [Ar. müsāʿade > müsāʿid مساعد] *(müsa:it) {OsT} sf.* **1.** Yardım eden; yardımcı olan. **2.** Bir şeyin yapılmasını veya olmasını mümkün kılan; müsaade eden; izin veren; kolaylaştıran; elverişli; uygun. **3.** Anlayışlı; kafa dengi. **4.** (Kadın için) flört etmeye yatkın olan; arkadaşlık için kolaylık gösteren.

müsakat, [Ar. saḳy > müsāḳāt مساقات] *(müsa:ka:t) {OsT} is. huk.* Bahçede mevcut ağaçların bakımı, sulanması vb. işler karşılığı mal sahibi ile işleyen arasındaki ürün ortaklığı.

müsakata, [Ar. süḳūṭ > müsāḳāṭa مساقطه] *(müsa:ka:ta) {OsT} is.* Birinin düşmesine sebep olma; birini düşürme; arka arkaya düşürme.

müsakkab, [Ar. s̱aḳb > müs̱aḳḳab مثقب] *{OsT} sf.* Bir yerinden delik açılmış; delinmiş olan.

müsakkaf, [Ar. saḳf > müsaḳḳaf / müsaḳḳafa مسقف / مسقفه] *{OsT} sf.* (Bina için) çatı veya dam ile örtülmüş olan.

müsakkafat, [Ar. müsaḳḳaf > müsaḳḳafāt مسقفات] *(müsakkafa:t) {OsT} is.* **1.** Üzeri dam veya çatı ile örtülü yapılar. **2.** Geliri vakfa verilmek üzere vakfedilmiş olan üzeri örtülü han, mağaza, ev. vb. yapılar. **3.** Bu yapılardan elde edilen vakıf geliri.

müsakkal, [Ar. s̱ıḳlet > müs̱aḳḳal مثقل] *{OsT} sf.* Ağırlığı arttırılmış; ağırlaştırılmış olan.

müsakkib, [Ar. s̱aḳb > müs̱aḳḳib مثقب] *{OsT} sf.* Bir şeyin herhangi bir yerinden delikler açan; delen; delici.

müsakkil, [Ar. s̱ıḳlet > müs̱aḳḳil مثقل] *{OsT} sf.* Ağırlığı arttıran; ağırlaştıran.

müsal, [Ar. müs̱āl مثال] *(müsa:l) {OsT} is.* Sakal.

müsalaha, [Ar. ṣulḥ > müṣālaḥa مصالحه] *(müsa:laha) {OsT} is.* **1.** Tarafların aralarındaki anlaşmazlığa kendi rızaları ile çözüm bulması; uzlaşma; sulh olma. **2.** (Savaşan, dövüşen, kavga eden taraflar için) bu duruma son vererek barış anlaşması yapmaları; barış anlaşması. **3.** Güvenlik; düzen; asayiş. ⮺ **müsalahün-aleyh,** *{OsT} Barış bedeli.*|| **müsalahün-anh,** *{OsT} Dava konusu olan şey.*

müsalahaname, [Ar. müṣālaḥa + Far. -nāme مصالحه نامه] *(müsa:lahana:me) {OsT} is.* Barış antlaşması metni.

müsalahat, [Ar. müṣālaḥa > müṣālaḥāt مصالحات] *(müsa:laha:t) {OsT} is.* Barışmalar; uzlaşmalar; barışlar.

müsalebe, [Ar. selb > müsālebe مسالبه] *(müsa:lebe) {OsT} is.* Yağma; talan.

müsalefe, [Ar. selef > müsālefe مسالفه] *(müsa:lefe) {OsT} is.* **1.** Bir kimseden daha ileride bulunma; öne geçme. **2.** Bir kişi ile birlikte yola gitme; beraber yolculuk etme.

müsaleme, [Ar. selim > müsāleme مسالمه] *(müsa:leme) {OsT} is.* Barış içinde bulunma; barışıklık; se-

lametlik. ⧉ **müsālemet-üslūb,** *{OsT} Barışseverce; barışçı birine yakışır biçimde.*

müsalemet, [Ar. selim > müsālemet مسالمت] *(müsa:-lemet) {OsT} is.* → müsaleme.

müsalemetkâr, [Ar. müsālemet + Far. -kār مسالمتكار] *(müsa:lemetkâ:r) {OsT} zf.* Barış yanlısı olan; barışsever; barışçı.

müsalif, [Ar. selef > müsālif مسالف] *(müsa:lif) {OsT} sf.* **1.** Bir kimseden daha önde bulunan; öne geçen. **2.** Biriyle beraber yola giden; yol arkadaşlığı eden. **3.** Bir işte birlikte bulunan; iş arkadaşı olan.

müsalih, [Ar. müṣāliḥ مصالح] *(müsa:lih, h kalın söylenir) {OsT} sf.* Barış yapan; sulh yapan.

müsamaha, [Ar. semāḥat > müsāmaḥa مسامحه] *(müsa:maha) {OsT} is.* **1.** Kayıtsız kalma; ihmal; dikkatsiz davranma. **2.** Bir şeyi hoşgörü ve anlayış ile karşılama; hoşgörü; anlayış. **3.** Yapılan olumsuz iş ve davranışlara göz yumma; görmezlikten gelme. ⧉ **müsamaha etmek,** *Hoşgörü ile karşılamak; görmezlikten gelmek.*|| (birinin) **müsamahasına sığınmak,** *O kişiden kendisine karşı hoşgörülü davranmasını bekler olmak.*|| **müsamaha payı,** *Bir ticaret malının örneğine oranla kabul edilebilir sınırlar içinde kalan olumlu veya olumsuz nitelik payı.*

müsamahacı, [müsamaha-cı] *(müsa:mahacı) sf.* Hoşgörü ile karşılayan; müsamaha gösteren; kimi olumsuzlukları görmezlikten gelen; göz yuman.

müsamahakâr, [Ar. müsāmaḥa + Far. -kār مسامحه كار] *(müsa:mahakâ:r) {OsT} sf.* **1.** İhmalkâr; ihmalci; ihmal eden. **2.** Göz yuman; hoşgörü ile karşılayan; müsamahalı davranan; kusurları anlayışla karşılayan veya görmezlikten gelen; müsamahalı; hoşgörülü.

müsamahakârane, [Ar. müsāmaḥa + Far. -kārāne مسامحه كارانه] *(müsa:mahakâ:ra:ne) {OsT} zf.* **1.** İhmalkârlık ederek; ihmalcilikle; ihmal ederek. **2.** Göz yumarak; hoşgörü ve anlayışla karşılayarak; müsamahalı davranarak.

müsamahakârlık, -ğı [müsamahakâr-lık] *(müsa:mahakâ:rlık) is.* **1.** İhmal etme durumu. **2.** Hoşgörü ve anlayışla karşılama durumu; hoşgörürlük; anlayışlılık.

müsamahalı, [müsamaha-lı] *(müsa:mahalı) sf.* **1.** İhmalkâr; ihmalci; ihmal eden. **2.** Göz yuman; hoşgörü ile karşılayan; müsamaha gösteren; müsamahakâr.

müsamahasız, [müsamaha-sız] *(müsa:mahasız) sf.* Hoşgörü ve anlayışla karşılamayan; hoşgörüsüz; anlayışsız.

müsamahasızlık, -ğı [müsamaha-sız-lık] *(müsa:mahasızlık) is.* **1.** İhmal etmeme durumu. **2.** Hoşgörü ve anlayış göstermeme durumu; hoşgörüsüzlük; anlayışsızlık.

müsamahat, [Ar. müsāmaḥa > müsāmaḥāt مسامحات] *(müsa:maha:t) {OsT} is.* **1.** Göz yummalar; hoşgörüler. **2.** İhmaller; ihmalci davranışlar.

müsamerat, [Ar. müsāmere > müsāmerāt مسامرات] *(müsa:mera:t) {OsT} is.* Akşam toplantıları; gece eğlenceleri; müsamereler.

müsamere, [Ar. semr > müsāmere مسامره] *(müsa:-mere) {OsT} is.* **1.** Gece toplantısı; akşam veya gece yapılan eğlence. **2.** Okullarda öğrenciler tarafından yapılan müzik, şiir ve oyun gibi etkinliklerin yer aldığı eğlence; gece. **3.** *tasvf.* Allah'ın insan ruhuyla yaptığına inanılan gizli görüşme.

müsamih, [Ar. müsāmaḥa > müsāmiḥ مسامح] *(müsa:-mih) {OsT} sf.* Hoşgören; göz yuman; aldırış etmeyen; ihmal eden. ⧉ **müsamih olmak,** *Hoşgörülü olmak; göz yummak; ihmal etmek.*

müsanat, [Ar. sene > müsānāt مسانات] *(müsa:na:t) {OsT} is.* Yıllık iş görme.

müsanede, [Ar. sened > müsānede مسانده] *(müsa:-nede) {OsT} is.* Yardım etme; arka çıkma; desteklеme. ⧉ **müsanede etmek,** *{OsT} Yardımcı olmak; desteklemek.*

müsanedet, [Ar. sened > müsānedet مساندت] *(müsa:-nedet) {OsT} is.* → müsanede.

müsaneha, [Ar. sünūḥ > müsāneḥa مسانحه] *(müsa:-neha) {OsT} is.* **1.** Hatıra gelme; gönle dolma. **2.** Ortaya çıkma; belirginleşme.

müsanehe, [Ar. sene > müsānehe مسانهه] *(müsa:nehe) {OsT} is.* **1.** Bir yıllığına kiralama ve sözleşme yapma. **2.** Bir yıllığına verme.

müsara'at, [Ar. sür'at > müsāra'at مسارعت] *(masa:-raat) {OsT} is.* Acele etme; çabuk olma. ⧉ **müsaraat etmek,** *Acele etmek; çabuk gitmek; koşmak.*

müsara'aten, [Ar. müsāra'at > müsāra'aten مسارعةً] *(masa:raa'ten) {OsT} zf.* Acele olarak.

müsaraka, [Ar. sirḳat > müsāraḳa مسارقه] *(müsa:-raka) {OsT} is.* Hırsızlık; çalma.

müsarakat, [Ar. sirḳat > masāraḳat مسارقت] *(müsa:-rakat) {OsT} is.* → müsaraka.

müsatere, [Ar. setr > müsātere مساتره] *(müsa:tere) {OsT} is.* **1.** Örtünme; kapanma. **2.** Örtme. ⧉ **müsatere etmek,** *{OsT} Örtmek; örtünmek.*

müsavat, [Ar. seviyy > müsāvāt مساوات] *(müsa:va:t) {OsT} is.* **1.** Bir şeyden eşit olarak yararlanma hakkı; eşitlik. **2.** Aynı durum ve derecede olma; denklik. ⧉ **müsavat-perver,** *Eşitlik seven; eşitlik isteyen; eşitlikçi.*

müsavatçı, [müsavat-çı] *(müsa:va:tçı)* *{OsT}* *sf.* Eşitlik isteyen; eşitliği savunan; eşitliği seven; eşitlik yanlısı olan.

müsavatçılık, -ğı [müsavat -çı-lık] *(müsa:va:tçılık)* *{OsT}* *sf.* Eşitlik isteme; eşitliği savunma; eşitlik yanlısı olma.

müsavaten, [Ar. müsāvāt > müsāvāten مساواتاً] *(müsa:va:'ten)* *{OsT}* *zf.* Eşit olarak.

müsavatperver, [Ar. müsāvāt + Far. -perver مساوات پرور] *(müsa:va:tperver)* *{OsT}* *sf.* Eşitlik isteyen; eşitliği savunan; eşitliği seven; müsavatçı.

müsavatsızlık, -ğı [müsavat-sız-lık] *(müsa:vatsızlık)* *{OsT}* *is.* Eşitsizlik; eşit olmama durumu.

müsaveme, [Ar. sevm > müsāveme مساومه] *(müsa:veme)* *{OsT}* *is.* **1.** Pazarlık etme; fiyat verme; teklif. **2.** *huk.* Bir malın alış fiyatı açıklanmadan satılması.

müsavi, [Ar. müsāvat > müsāvī مساوى] *(müsa:vi:)* *{OsT}* *sf.* **1.** Eşit; denk. **2.** *mat.* Eşit işareti: (=) ❐ **müsavi olmak,** *{OsT} Eşit durumda olmak; denk olmak.*|| **müsavi'ş-şekl,** *{OsT} kim. Eş biçimli; izomorf.*

müsavilik, -ği [müsavi-lik] *(müsa:vilik)* *{OsT}* *is.* Eşit olma durumu; eşitlik.

müsavim, [Ar. müsāveme > müsāvim مساوم] *(müsa:vim)* *{OsT}* *sf.* Sıkı pazarlık eden. ❐ **müsavim bi'n-nazar,** *{OsT} huk. Görmek veya bilen, anlayan birine göstermek üzere aldığı malı götüren kimse.*|| **müsavim bi'ş-şirā,** *{OsT} huk. Bedelini sattıktan sonra ödemek üzere mal alan kimse.*

müsayefe, [Ar. seyf > müsāyefe مسايفه] *(müsa:yefe)* *{OsT}* *is.* Birbirine kılıç çekme; kılıçla dövüşme; kılıç düellosu.

müsayere, [Ar. seyr > müsāyere مسايره] *(müsa:yere)* *{OsT}* *is.* Bir kimseye yol arkadaşlığı etme.

müsbet, [Ar. iṡbāt > müṡbet / müṡbete مثبت / مثبته] *{OsT}* *sf.* → müspet. ❐ **müsbet aded,** *{OsT} mat. Artı sayı.*|| **müsbet cihet,** *{OsT} Olumlu yön.*

müsbig, [Ar. isbāġ > müsbiğ مسبغ] *{OsT}* *is.* → müsbiğ.

müsbiğ, [Ar. isbāġ > müsbiġ مسبغ] *{OsT}* *is.* **1.** Tamamlayan; tamamlayıcı; bütünleyici; bütünleyen. **2.** (Allah'ın sıfatlarından) her şeyi tamamlayıp bütünleyen.

müsbit[1], [Ar. iṡbāt > müṡbet / müṡbite مثبت / مثبته] *{OsT}* *sf.* Kanıtlayan; kanıtlamaya yarayan; ispat edici; ispat eden.

müsbit[2], [Ar. müsbit مسبت] *{OsT}* *sf.* Yara ya da hastalık yüzündün çok hâlsiz kalan.

müsebba, -a'ı [Ar. sebʿ *(yedı)* > müsebbaʿ / müsebbaʿa مسبع / مسبعه] *{OsT}* *sf.* **1.** Yedi bölümden meydana gelen; yedili. **2.** *is. ed.* Her beytine aynı ölçü ve kafiyede beş mısra eklenen gazel veya kaside. **3.** *mat.* Yedi köşeli şekil; yedigen. **4.** *müz.* Kemani Hızır Ağa tarafından düzenlenmiş fakat günümüze örneği gelmemiş olan bir usul. **5.** Yedi kez okunması gereken dua.

müsebbeb, [Ar. sebeb > müsebbeb مسبب] *{OsT}* *sf.* Sebep olunarak meydana getirilen; oluşmasına neden olunan.

müsebbet, [Ar. ṡübūt > müṡebbet مثبت] *{OsT}* *sf.* Sabit kılınmış; tespit edilmiş; sürekliliği sağlanmış olan; sabitleştirilmiş olan.

müsebbib, [Ar. sebeb > müsebbib / müsebbibe مسبب / مسببه] *{OsT}* *sf.* → müsebbip. ❐ **müsebbibü'l-esbāb,** *{OsT} Her şeyin yapılmasına, ortaya çıkmasına sebep olan; Allah.*|| **müsebbib-i hakikî,** *{OsT} Her şeyin yapılmasına, ortaya çıkmasına neden olan tek gerçek; Allah.*

müsebbih, [Ar. subḥān > tesbīḥ > müsebbiḥ / müsebbiḥa مسبح / مسبحه] *{OsT}* *sf.* Allah'a şükreden, saygı gösteren; *"Sübhanallah!"* diyen.

müsebbiha, [Ar. müsebbiḥa مسبحه] *{OsT}* *is.* Sağ elin ikinci parmağı; işaret parmağı.

müsebbihan, [Ar. müsebbiḥān مسبحان] *(müsebbiha:n)* *{OsT}* *is.* *"Sübhanallah!"* diyenler. ❐ **müsebbihān-ı felek,** *{OsT} Melekler.*|| **müsebbihān-ı mele'il-a'lā,** *{OsT} Melekler.*

müsebbihane, [Ar. müsebbiḥ + Far. -āne مسبحانه] *(müsebbiha:ne)* *{OsT}* *zf.* *"Sübhanallah!"* diyene yakışır biçimde.

müsebbihîn, [Ar. müsebbiḥ > müsebbiḥīn مسبحين] *(müsebbihi:n)* *{OsT}* *is.* → müsebbihan.

müsebbihun, [Ar. müsebbiḥ > müsebbihūn مسبحون] *(müsebbihu:n)* *{OsT}* *is.* → müsebbihan.

müsebbip, -bi [Ar. sebeb > müsebbib / müsebbibe مسبب / مسببه] *{OsT}* *sf.* **1.** (Kişi veya nesne için) bir şeyin olmasına neden olan; yapılmasına yol açan. **2.** Yapan; kuran; ortaya çıkaran; icat eden.

müsebbit, [Ar. ṡübūt > müṡebbit / müṡebbite مثبت / مثبته] *{OsT}* *sf.* Sabit kılan; tespit eden; sürekliliği sağlayan; sabitleştiren; sabit yapan.

müsebbitat, [Ar. müṡebbit > müṡebbitāt مسبتات] *(müsebbita:t)* *{OsT}* *is.* Bayıltıcı, uyuşturucu ilaçlar.

müsecca, -aı [Ar. seciʿ > müseccaʿ / müseccaʿa مسجع / مسجعه] *{OsT}* *sf.* (Divan nesri için) cümle sonları kafiyeli olan.

müseccaa, [Ar. müsecca' > müsecca'a مسجعه] *{OsT}* *sf.* Kafiyeli; secili.

müseccel, [Ar. sicill > tescil > müseccel / müseccele مسجل / مسجله] *{OsT}* *sf.* **1.** Resmen yazılmış; kaydedilmiş; tescil edilmiş olan. **2.** (Kişi için) adı kötüye çıkmış olan; kötü damgalanmış olan. **3.** Güvenlik kuvvetlerince veya yargı tarafından kayıt defterine yazılmış olan.

müseccele, [Ar. müseccel > müseccele مسجله] *{OsT}* *sf.* Kayıtlı; kayıtlara geçmiş olan.

müseccil, [Ar. secl > tescil > müseccil مسجل] *{OsT}* *sf.* **1.** Sicile, deftere kaydeden; tescil eden. **2.** *huk.* Mahkeme defterine geçiren kimse; arşiv görevlisi.

müsedded, [Ar. sedād *(doğruluk)* > müsedded مسدد] *{OsT}* *sf.* Uzunlamasına doğrultulmuş olan.

müseddes, [Ar. tesdīs > müseddes / müseddese مسدس / مسدسه] *{OsT}* *sf.* **1.** Altı parçadan meydana gelmiş; altı bölümlü; altılı. **2.** Altı ile çarpılmış; altı kat. **3.** *ed.* Her bendi altı dizeden meydana gelmiş manzume. **4.** *mat.* Altıgen. ⊡ **müseddese-i âlem,** *{OsT} Ön, arka, sağ, sol ve alt, üst olmak üzere altı yönü bulunan dünya; kâinat; evren.*|| **müseddese-i muntazam,** *{OsT} mat.* Düzgün altıgen.

müseddid, [Ar. sedād *(doğruluk)* > müseddid مسدد] *{OsT}* *sf.* **1.** Doğru yola yönelten; doğrultan. **2.** Uzunlamasına doğrultan. **3.** Tıkayan; sed yapan.

müsekkin[1], [Ar. sükūn > teskīn > müsekkin / müsekkine مسكن / مسكنه] *{OsT}* *sf.* **1.** Sakinleştiren; yatıştıran. **2.** (İlaç vb. için) ağrı veya sızıyı gideren; yatıştırıcı; sakinleştirici.

müsekkin[2], [Ar. müsekkin > müsekkine مسكنه] *{OsT}* *sf.* Uyuşturucu; sakinleştirici; yatıştırıcı.

müsellah, [Ar. silāḥ > müsellāḥ / müsellāḥa مسلح / مسلحه] *{OsT}* *sf.* Silahlanmış olan; silahı bulunan; silahlı.

müsellahan, [Ar. müsellāḥ > müsellāḥan مسلحاً] *(müsellâ'han) {OsT}* *zf.* Silahlı olarak; silahlanarak.

müsellem[1], [Ar. müsellem / müselleme مسلم / مسلمه] *{OsT}* *is.* *mant.* İspatı yapılabilen yardımcı önerme; inkâr ya da itiraz edilemeyen.

müsellem[2], [Ar. teslīm > müsellem / müselleme مسلم / مسلمه] *{OsT}* *sf.* **1.** (Konu, problem vb. için) inkâr ve itiraz edilemeyen. **2.** İmparatorluk döneminde, Yeniçeri teşkilatının kurulmasından önce hazır olarak bulundurulan süvarilere verilen ad. **3.** İmparatorluk ödenminde her türlü vergiden bağışık kimselere verilen ad.

müselleman, Ar. selm > müsellemān مسلمان] *(müsellema:n) {OsT}* *is.* Yol işleri ile görevli yeniçeriler.

müsellemat, [Ar. müsellem > müsellemāt مسلمات] *(müsellema:t) {OsT}* *is.* Herkesçe kabul edilmiş meseleler.

müselleme, [Ar. müselleme مسلمه] *{OsT}* *mant.* Yardımcı önerme.

müsellemîn, [Ar. müsellem > müsellemīn مسلمين] *(müsellemi:n) {OsT}* *is.* Osmanlı devletinin ilk dönemlerinde vergiden bağışık tutularak askerlik yapan, sefer sırasında orduya katılan ve savaş sırasında ulûfe alan askerlere verilen ad.

müselles, [Ar. s̱elās̱e *(üç)* > müs̱elles̱ مثلث] *{OsT}* *is.* **1.** Üç bölümden meydana gelen; üç parçadan oluşan; üçlü. **2.** *mat.* Üçle çarpılmış; üç katı alınmış. **3.** *is.* Kaynatmak suretiyle miktarı üçte bire indirilerek alkol miktarı artırılmış şarap. **4.** Üç kere kaynatılarak koyulaştırılmış, baharat ve şeker karışımı şurup. **5.** Bir çeşit pomat. **6.** *gök b.* Biri Kuzey yarımkürede, biri Güney yarımkürede üçgen biçiminde görülen yıldız kümesi. **7.** *hat.* Bir yazı türü. **8.** *mat.* Üçgen. **9.** *müz.* Üç mısradan ibaret güfte. ⊡ **müselles-i cenubî,** *{OsT} Güney yarımkürede üçgen biçiminde görünün üç parlak yıldız.*|| **müselles-i haddü'z-zāviye,** *{OsT} mat. Dar açılı üçgen.*|| **müselles-i kāimü'z-zāviye,** *{OsT} mat. Dik üçgen.*|| **müselles-i kürevî,** *{OsT} mat. Küresel üçgen.*|| **müselles-i muhî,** *{OsT} anat. Beyin üçgeni.*|| **müselles-i muhtelifü'l-adlā,** *{OsT} Çeşit kenar üçgen.*|| **müselles-i münfericü'z-zāviye,** *{OsT} mat. Geniş açılı üçgen.*|| **müselles-i müstevî,** *{OsT} mat. Düzlem üçgen.*|| **müselles-i mütesaviü'l-adlā,** *{OsT} mat. Eşkenar üçgen.*|| **müselles-i mütesāviü's-sākayn,** *{OsT} mat. İkizkenar üçgen.*|| **müselles-i şimâlî,** *{OsT} mat. Kuzey yarımkürede, üçgen biçiminde görünün üç parlak yıldız.*|| **müselles muvāzenesi,** *{OsT} harita. Tek bir üçgenin ölçü hatalarını gidermek için uygulanan hesap işlemi; üçgen sağlaması.*|| **müsellesü'r-re's,** *{OsT} zool. Amerikada yaşayan başı üç köşeli, çok zehirli bir yılan.*

müsellesat, [Ar. s̱elās̱e > müs̱elles̱āt مثلثات] *{OsT}* *is.* *mat.* Trigonometri.

müsellese, [Ar. s̱elās̱e > müs̱elles̱e مثلثه] *{OsT}* *is.* Hidrojen, karbon ve oksijenden meydana gelen bileşik.

müsellesî, [Ar. müs̱elles̱ > müs̱elles̱ī مثلثى] *(müsellesi:) {OsT}* *sf.* Üçgen biçiminde olan.

müsellim[1], [Ar. teslim > müsellim مسلم] *{OsT}* *sf.* **1.** Teslim eden; veren. **2.** *is.* İmparatorluk döneminde, görevlerinin başına gidemeyen vali, beylerbeyi ve sancak beylerinin yerlerine vekil olarak atadıkları kaymakam ve bucak müdürlerine verilen ad. ⊡

müsellim kaldıran, *Geniş amber ağızlığı olan uzun çubuk.*

müsellim[2], [? müsellim] *{ağız} is.* Ormanlarda biten, sarma yapmakta kullanılan şalba adı verilen bir bitkinin *(Salvia forskahlei)* yaprağı. [DS]

müsellis, [Ar. s̲elās̲e > müşellis̲ مثلث] *{OsT} sf.* **1.** Üç parçadan oluşmuş; üçlü. **2.** Üçe bölen; üç parçaya ayıran. **3.** (Müslüman için) Ebubekir; Ömer ve Osman'ı kabul ederek Ali'nin halifeliğinin reddeden. **4.** (Hristiyan için) teslisi kabul eden.

Müselman, [Far. müselmān مسلمان] *(müselma:n) {OsT} is.* Müslüman.

müselsel, [Ar. silsile > müselsel / müselsele مسلسل / مسلسله] *{OsT} sf.* **1.** Bir zincir gibi birbirine bağlı olan; arka arkaya gelen. **2.** Divan şiirinde bütün mısraları birbiriyle kafiyeli şiirlere verilen ad; musarra. **3.** Halk şiirinde, her dizenin sonundaki sözcüğün bir sonraki dizenin başında yinelenmesi ile meydana getirilen şiir. **4.** *hat.* Birleşen ve birleşmeyen bütün harfleri birbirine zincirleme bağlayarak yazılan bir yazı biçimi.

müselsele, [Ar. müselsel > müselsele مسلسله] *{OsT} sf.* Birbiri ardına dizili olan.

müselselen, [Ar. müselsel > müselselen مسلسلاً] *(müselse'len) {OsT} zf.* Birbirine bağlı olarak; zincirleme.

müsemma, [Ar. tesmiye > müsemmā مسمى] *(müsemma:) {OsT} sf.* **1.** Ad verilmiş; adlandırılmış; bir adı olan. **2.** (Zaman için) belirlenmiş; tayin edilmiş olan; kararlaştırılmış olan. ▫ **müsemmā bi'n-nakiz,** *{OsT} Adıyla davranışları birbirine karşıt olan.*

müsemmen, [Ar. s̲emān *(sekiz)* > müs̲emmen / müs̲emmene مثمن / مثمنه] *{OsT} sf.* **1.** Sekiz bölümden meydana gelen; sekiz bölümlü; sekizli. **2.** *ed.* Divan şiirinde her bendi sekizer dizeden oluşmuş manzume. **3.** *mat.* Sekiz kenarlı; sekizgen. **4.** *müz.* Türk müziğinde Hacı Arif Bey tarafından düzenlenmiş bulunan ve şarkı formunda kullanılan, sekiz zamanlı üç vuruşlu küçük bir usul.

müsemmim, [Ar. semm *(zehir)* > tesmim > müsemmim مسمم] *{OsT} sf.* Zehirleyen; zehirli olan; zehirleyici.

müsendere, [Yun. mousántra] *{ağız} is.* Seki; musandıra.

müsendire, [Yun. mousántra] *{ağız} is.* Seki; musandıra. [DS]

müsenna, [Ar. is̲neyn > müs̲ennā مثنى] *(müsenna:) {OsT} is.* **1.** *dbl.* (Arap alfabesi için) iki noktalı harfler. **2.** *hat.* Aynalı yazı denilen bir yazı biçimi. **3.** *sf.* İki kat; iki misli. **4.** İki bölümden oluşan. **5.** *dbl.* (Arapça kelime için) sonuna *-en, -eyn* getirilerek ikili şekle sokulmuş.

müsenna'iyet, [Ar. müs̲ennā >müs̲ennāʾiyyet مثنائيت] *(müsenna:iyet) {OsT} is. fel.* İkili bölüm.

müsennat, [Ar. müs̲ennāt مثنات] *(müsenna:t) {OsT} is.* İki noktalı harfler.

müsennat, [Ar. müsennāt مسنات] *(müsenna:t) {OsT} is.* Su bendinin, arkların iki kenarı.

müsennayat, [Ar. müsennāt > müsenneyāt مسنيات] *(müsenna:ya:t) {OsT} is.* Su bentlerinin kenarları.

müsennede, [Ar. sened > müsennede مسنده] *{OsT} is.* **1.** Sırt dayanan yer. **2.** Arka yastığı; sırt yastığı.

müsennem, [Ar. tesnīm > müsennem مسنم] *{OsT} sf.* **1.** Ev çatısı gibi tümsek olan. **2.** *sf.* Kabartma.

müsenneyat, [Ar. müsennāt > müsenneyāt مسنيات] *(müsenna:ya:t) {OsT} is.* → müsennayat.

müserrah, [Ar. tesriḥ > müserraḥ مسرح] *{OsT} sf.* Bırakılmış; boşanmış.

müserrec, [Ar. tesric > müserrec / müserrece مسرج / مسرجه] *{OsT} sf.* (At için) üzerine eyer vurulmuş; eyerlenmiş; eyerli.

müserrer, [Ar. müserrer مسرر] *{OsT} is. bot.* Göbekli bitki.

müserrerî, -iı [Ar. serʿī > müserreriʿ مسرع] *{OsT} sf.* Hızlandıran; tesrî eden.

müsevved, [? müsevved] *{ağız} is.* Kargaya benzer bir tür güvercin. [DS]

müsevvedat, [Ar. müsevvede > müsevvedāt مسودات] *(müsevveda:t) {OsT} is.* Karalamalar; temize çekilmemiş yazı taslakları.

müsevvede, [Ar. sevād > müsevvede مسوده] *is.* Sonradan temize çekilmek üzere hazırlanmış yazı taslağı; karalama.

müsevveg, [Ar. sevveġ > müsevveġ مسوغ] *{OsT} sf.* İzin verilmiş olan; razı olunmuş; izinli.

müsevvegat, [Ar. müsevveġ > müsevveġāt مسوغات] *(müsevvega:t) {OsT} is.* Serbest bırakılmış olanlar; izin verilmiş, razı olunmuş şeyler. ▫ **müsevvegat-ı şer'iye,** *{OsT} Mirî arazinin, medenî haklarını kullanma ehliyetine sahip olmayan küçüklere ait malların ve terekeye dahil taşınmazların satılmasının veya devrinin şeriata uygun görüldüğü durumlar.*

müsevvem, [Ar. sevvem > müsevvem مسوم] *{OsT} sf.* **1.** Herhangi bir iz veya damga ile belirlenmiş olan; nişan konulmuş olan. **2.** Süslenmiş olan; süslü.

müsevver, [Ar. tesvīr > müsevver / müsevvere مسور /

مسوره] *{OsT}* *sf.* Etrafı yüksek duvarla çevrilmiş olan; çevresi surla kapatılmış olan.

müsevvid, [Ar. sevād > müsevvid / müsevvide مسود / مسوده] *{OsT}* *sf.* Temize çekilmek üzere yazı taslaklarını hazırlayan; müsvedde yapan.

müsevvidîn, [Ar. müsevvid > müsevvidīn مسودين] *{OsT}* *sf.* Karalama ve yazı taslağı hazırlayanlar.

müsevvif, [Ar. sevf > müsevvif مسوف] *{OsT}* *sf.* Geçerli bir neden olmaksızın işleri geri bırakan, geciktiren; savsaklayan; işine önem vermeyen; baştan savmacı; ihmalci.

müsevvifîn, [Ar. müsevvif > müsevvifīn مسوفين] *{OsT}* *sf.* Baştan savanlar; ihmalciler; işini geriye bırakanlar; atlatanlar; ihmalciler.

müsevvifun, [Ar. müsevvif > müsevvifūn مسوفون] *{OsT}* *sf.* → müsevvifîn.

müseyyeb, [Ar. tesyīb > müseyyeb مسيب] *{OsT}* *sf.* → müseyyep.

müseyyebane, [Ar. müseyyeb + Far. -āne مسيبانه] *(müseyyeba:ne)* *{OsT}* *zf.* İhmal ederek; özensiz olarak; dikkatsizce.

müseyyef, [Ar. seyf > müseyyef مسيف] *{OsT}* *sf.* Kılıç kuşanmış olan; kılıç kuşanarak silahlanmış olan.

müseyyep, -bi [Ar. tesyīb > müseyyeb مسيب] *{OsT}* *sf.* İşine önem vermeyen; tembel; ihmalci; üşengeç; özensiz.

müseyyeplik, -ği [müseyyep-lik] *is.* Tembellik; ihmalkârlık; özensiz olma; dikkatsizlik.

müshil, [Ar. sehl > ishāl > müshil / müshile مسهل / مسهله] *{OsT}* *sf.* **1.** Kolaylaştıran; kolay ve yalın duruma getiren. **2.** (İlaç vb. için) zehirleyici bir etki olmaksızın bağırsakları çalıştırarak dışkının kolaylıkla ve tamamına yakınının dışarı atılmasını sağlayan. ⊡ **müshilü'l-umur,** *{OsT} İşleri kolaylaştıran; Allah.*|| **müshil vermek,** *{OsT} Bağırsakları çalıştırarak dışkının kolaylıkla dışarı atılmasını sağlamak amacıyla iç sürdürücü ilaç vermek.*

müshilat, [Ar. müshil > müshilāt مسهلات] *(müshilâ:t)* *{OsT}* *is.* Yumuşaklık vererek bağırsakların temizlenmesini sağlayan, iç sürdüren ilaçlar.

mü'si, [Ar. mü'sī مئسى] *(mü-si:)* *{OsT}* *sf.* Üzüntülü kimseyi avutan.

müsi, [Ar. su' > müsī مسى] *(müsi:)* *{OsT}* *sf.* (Kişi için) kötülükte bulunan.

müs'id, [Ar. saʿd > müsʿid مسعد] *(müs-id)* *{OsT}* *sf.* **1.** (Kişi için) birini mutlu kılan. **2.** Yardım eden; yardımcı olan.

müsijen, [Fr. mucigéne] *is. tıp.* Çanaksı hücrelerin ve mukoza hücrelerinin oluşturduğu glikoproteit.

müsik, [Fr. mucique] *{OsT}* *sf.* *kim.* (Diasit için) birleşiminde dört alkol grubu bulunan, HOCO-$(CHOH)_4$-COOH

müsil, [Ar. seyelān > müsīl مسيل] *{OsT}* *sf.* (Kişi için) bir şeyi akıtan.

müsilaj, [Fr. mücilage] *is. ecz.* Pastil ve tablet hazırlanmasında, yağ ve reçinelerin emülsiyon haline getirilmesinde, suda çözünmeyen maddelerin süspansiyon halinde tutulmasında bağlayıcı olarak kullanılan az veya çok kıvamlı müstahzar.

müsin, [Fr. mucine] *is. biyokim.* Mukoza hücreleri tarafından salgılanan şeker, yağ vb. moleküllerin proteine tutunması ile oluşan yarı akışkan saydam madde.

müsin, -nni [Ar. sinn > müsinn / müsinne مسن / مسنه] *{OsT}* *sf.* Yaşı ilerlemiş; yaşlı; geçkin; kocamış; çok ihtiyar.

müsinaz, [Fr. mucinase] *is.* Müsini pıhtılaştırma özelliği taşıyan bağırsak enzimi.

müsinoz, [Fr. mucinose] *is. tıp.* Deri içinde müsin birikmesi.

müsipar, [Fr. mucipare] *is. biy.* (Doku için) müsin üreten.

müsit, [Fr. mussite] *is.* Bir diopsit çeşidi.

müskarin, [Fr. muscarine] *is. biyokim.* Amanita muscaria adlı mantardan çıkarılan $C_5H_{15}NO_3$ formüllü kuvvetli bir zehir

müskıtat, [Ar. sāḳıṭ > müsḳıṭāt مسقطات] *(müskıta:t)* *{OsT}* *is.* Düşüren sebepler; bir borcu, cezayı kaldıranlar sebepler; ıskat edenler. ⊡ **müskıtāt-ı hudūd,** *huk. Dayak cezalarını ortadan kaldıran sebepler.*|| **müskıtāt-ı kısās,** *huk. Kısas cezasını ortadan kaldıran sebepler.*

müskir, [Ar. sekr > müskir / müskire مسكر / مسكره] *{OsT}* *sf.* Sarhoş eden; sarhoşluk veren.

müskirat, [Ar. müskir > müskirāt مسكرات] *(müskira:t)* *{OsT}* *is.* Sarhoş eden içkiler; alkollü içkiler.

müskit, [Ar. sükūt > müskit مسكت] *{OsT}* *sf.* Susmak zorunda bırakan; söyleyecek söz bırakmayan; susturucu; susturan.

müskitane, [Ar. müskit + Far. -āne مسكتانه] *(müskita:ne)* *{OsT}* *zf.* Sustururcasına.

müskon, [Fr. muscone] *is. kim.* Miskte bulunan, kimyasal formülü $C_{10}H_{30}O$ olan, büyük halkalı, kapalı zincirli alisiklik keton; metilpentadekanon.

müslem, [Ar. selem > müslem مسلم] *{OsT}* *sf.* Peşin para ile veresiye mal alan. ⊡ **müslemün-ileyh,** *{OsT} Satıcı; bayi; dağıtıcı.*

müslim, [Ar. islām > müslim / müslime مسلم / مسلمه] *{OsT}* *sf.* **1.** İslam dininden olan. **2.** *is.* Müslüman.

müsliman, [Ar. islām > selāmet / müslimān مسلمان] *{OsT}* *sf.* **1.** Doğru, insaflı, merhametli. **2.** Müslüman. **3.** İslam dinine bağlı; dindar.

müslimanan, [Ar. silm > müslimān > müslimānān مسلمانان] *(müslima:na:n)* *{OsT}* *is.* Müslümanlar; İslam dininden olanlar.

müslimat, [Ar. silm > müslime > müslimat مسلمات] *{OsT}* *is.* (Kadın ve kız için) İslam dininden olanlar; Müslüman kadın ve kızlar.

müslime, [Ar. müslim > müslime مسلمه] *{OsT}* *sf.* **1.** Müslimin dişili. **2.** Müslüman kadın.

müslimîn, [Ar. müslim > müslimīn مسلمین] *(müslimi:n)* *{OsT}* *is.* Müslümanlar.

müslimun, [Ar. müslim > müslimūn مسلمون] *(müslimu:n)* *{OsT}* *is.*→ müslimîn.

müslük[1], **-ğü** [? müslük] *{ağız}* *is.* Derisi soyulup parçalanmış davar gövdesi. [DS]

müslük[2], **-ğü** [? müslük] *{ağız}* *is.* Küçük çiftçi bıçağı. [DS]

müslük[3], **-ğü** [? müslük] *{ağız}* *is.* Hayvanların yem yediği kap. [DS]

müslüman, [Ar. müslim > müsliman مسلمان] *{OsT}* *sf.* ve *is.* **1.** Allah'ın varlığına ve birliğine, Hz. Muhammed'in onun peygamberi olduğuna, meleklere, kıyamet gününe, Zebur, Tevrat, İncil ve Kur'an-ı Kerim'in Allah tarafından indirilen dört kitap olduğuna inanan. **2.** Allah'ın buyruklarından ayrılmayan. **3.** *mecaz.* Doğruluktan ayrılmayan; dürüst; insaflı. ⧉ **müslüman adam,** *Hak yemez, doğruluktan ayrılmaz, dürüst kimse.*|| **müslüman mahallesinde salyangoz satmak,** *Hitap ettiği kimselerin ihtiyacı olmayan, ilgi duymadığı gereksiz ve yersiz bir işle uğraşmak.*|| **müslüman olmak,** *İslam dinini kabul etmek.*

müslümanan, [Ar. müsliman > müslimānān مسلمانان] *{OsT}* *is.* İslam dininden olanlar; müslümanlar.

müslümanca, [müslüman-ca] *(müslüma'nca)* *zf.* **1.** İslam dininin kurallarına ve Allah'ın buyruklarına uygun olarak. **2.** Bir müslümana yakışacak biçimde.

müslümanırak, -ğı [müslimānī + T. -rak] *{ağız}* *zf.* Müslümanca. [DS]

müslümanlaşma, [müslüman-la-ş-ma] *is.* Müslümanlığı kabul etme, müslüman olma eylemi; İslamlaşma.

müslümanlaşmak, [müslüman-la-ş-mak] *dönşl. f.* *[-ır]* Müslümanlığı kabul etmek; müslüman olmak; İslamlaşmak.

müslümanlaştırma, [müslüman-la-ş-tır-ma] *is.* Müslümanlığı kabul ettirme; müslüman olmasını sağlama; İslamlaştırmak eylemi.

müslümanlaştırmak, [müslüman-la-ş-tır-mak] *gçl. f.* *[-ır]* Müslümanlığı kabul ettirmek; müslüman olmasını sağlamak; İslamlaştırmak.

müslümanlık, -ğı [müslüman-lık] *is.* **1.** Müslüman olma durumu. **2.** Hz. Muhammed tarafından insanlara tebliğ edilen hak din; İslam dini. **3.** İslam dininden olan kimselerin meydana getirdiği topluluk; İslam dünyası.

müsmin, [Ar. semen > müsmin / müsmine مسمن / مسمنه] *{OsT}* *sf.* **1.** Semirmiş; semiz veya şişman olan. **2.** (İlaç, besin vb. için) şişmanlatan; samirten.

müsmir, [Ar. s̱emere > müs̱mir / müs̱mire مثمر / مثمره] *{OsT}* *sf.* **1.** Yararlı; verimli. **2.** İyi sonuç veren; etkili. **3.** (Ağaç için) bol meyve veren; meyvesi bol. ⧉ **müsmir olmak,** *Yararlı olmak; etkili olmak.*

müsmül, [Ar. bismil(lāh) > mısmıl / mismil / müsmül] *{ağız}* *sf.* → mısmıl. [DS]

müsmüllemek, [müsmül-le-mek] *{ağız}* *gçl. f.* *[-r]* *[-l(ü)-yor]* Haber vermek; bildirmek. [DS]

müsned, [Ar. isnād > müsned مسند] *{OsT}* *sf.* → müsnet. ⧉ **müsnedün-ileyh,** *{OsT}* *1. Ona dayanılan; ona isnat olunan. 2. dbl. Yüklem.*

müsnet, -di [Ar. isnād > müsned مسند] *{OsT}* *sf.* **1.** Dayandırılan; kendisine bir şey yüklenilmiş olan; isnat edilen; senetli. **2.** *dbl.* Yüklem. **3.** *ed.* Aruz ölçüsünde kapalı hece. **4.** *isl.* (Hz. Muhammed'in söz ve eylemleri için) peygamberin arkadaşlarından birinin tanıklığına kadar götürülebilen. **5.** Peygamberin hadislerini, hadis rivayet eden sahabelerin adlarına göre alfabetik sırayla toplayan hadis kitabı.

müsnid, [Ar. müsnid مسند] *{OsT}* *is.* **1.** Söyleyene isnat olunan söz. **2.** Zaman; dehr.

müspet, [Ar. isbāt > müsbet مثبت] *{OsT}* *sf.* **1.** İspat edilmiş; sağlam kanıtlara dayandırılmış olan; sağlam. **2.** Denemelerle tespit edilmiş, deneylerle doğruluğu kanıtlanmış; pozitif. **3.** Gerçeğe dayanan. **4.** Sonucu ve etkisi bakımından amaca, beklentilere ve istenilene uygun biçimde olan; olumlu. **5.** *mecaz.* Her zaman iyi ve yararlı, doğru ve gerçek olanı arayan veya yapan. **6.** Onaylama ve kabul belirtir. **7.** (Kişi ve davranışlar için) yapıcı ve yararlı olan. **8.** Aranılan şeyi ortaya koyan; var olan; bulunan. **9.** *mat.* Olumlu; pozitif. **10.** *zf.* Bir şeyin olumlu, beklentileri karşılayan ve elverişli nitelikte bulunduğunu belirtir. ⧉ **müspet cevap,** *Olumlu, kabul edilmiş cevap.*|| **müspet cümle,** *dbl. Olumlu cümle.*|| **müspet edim,** *huk. Olumlu edim.*|| **müspet fiil,** *dbl. Olumlu fiil.*|| **müspet hukuk,** *Pozitif hukuk; mevzu hukuk.*|| **müspet ilimler,** *Pozitif bilimler.*|| **müspet kafalı,** *(Kişi için) gerçekçi.*

müsri, -i'ı [Ar. isrā' > müsri' / müsri'a مسرع / مسرعه] *{OsT}* *sf.* Acele ettiren; hızlandıran; hız veren.

müsrif, [Ar. isrāf > müsrif / müsrife مسرف / مسرفه] *{OsT}* *sf.* Parasını, malını vb. şeyleri gereksiz ve boş yere harcayan; yersiz tüketimde bulunan; israf eden; tutumsuz; savurgan.

müsrifane, [Ar. müsrif + Far. -āne مسرفانه] *(müs-rifa:ne)* *{OsT}* *zf.* Malını, parasını vb. şeyleri gereksiz ve boş yere harcayarak; israf edercesine; tutumsuzca; müsriflikle; müsrifçe; savurganlıkla.

müsriflik, -ği [müsrif-lik] *is.* Parasını, malını vb. şeyleri gereksiz ve boş yere harcama durumu; müsrif olma durumu; yersiz tüketimde bulunma; israf; tutumsuzluk; savurganlık.

müsrüf, [Ar. müsrif => müsrüf] *{ağız}* *sf.* Kötü giyimli; sünepe; dağınık. [DS]

müsta'bid, [Ar. ʿabd > müstaʿbid مستعبد] *(müsta-bid)* *{OsT}* *sf.* (Kişi için) birini kendisine kul edinen.

müsta'bir, [Ar. istiʿbār > müstaʿbir مستعبر] *(müsta-bir)* *{OsT}* *sf.* Rüya yorumu yaptıran; düş yorumlatan.

müsta'birîn, [Ar. müstaʿbir > müstaʿbirīn مستعبرين] *(müsta-biri:n)* *{OsT}* *is.* Rüya yorumu yaptıranlar.

müstabtın, [Ar. batn > müstabtın مستبطن] *{OsT}* *sf.* **1.** (Kişi için) bir işin içyüzünü bilen. **2.** Bir şeyin iç yüzünü anlamaya çalışan.

müsta'ceb, [Ar. ʿaceb > müstaʿceb مستعجب] *(müsta-ceb)* *{OsT}* *sf.* (Olay, durum, nesne vb. için) şaşılacak olan; şaşkınlık veren; acayip.

müsta'cel, [Ar. ʿacele>müstaʿcel / müstaʿcele مستعجله / مستعجل] *(müsta-cel)* *{OsT}* *sf.* Hemen yapılması veya yerine getirilmesi gereken; acele olan; ivedi.

müsta'celen, [Ar. müstaʿcel > müstaʿcelen مستعجلاً] *(müsta-ce'len)* *{OsT}* *zf.* Acele olarak; ivedi olarak; ivedilikle; çabuk olarak.

müsta'celiyet, [Ar. müstaʿcel > müstaʿceliyyet مستعجليت] *(müsta-celiyet)* *{OsT}* *is.* Çabuk olma durumu; ivedilik.

müsta'cib, [Ar. ʿaceb > müstaʿcib مستعجب] *(müsta-cib)* *{OsT}* *sf.* Kişi için) şaşan; şaşıran; şaşkınlığa düşen; hayret eden.

müsta'ciben, [Ar. müstaʿcib / müstaʿciben مستعجباً] *(müsta-ci'ben)* *{OsT}* *zf.* Şaşarak; şaşkınlıkla; hayretle.

müsta'cil, [Ar. ʿacele > müstaʿcil / müstʿcile مستعجل / مستعجله] *(müsta-cil)* *{OsT}* *sf.* **1.** Bir konuda acele eden; bir şeyin hemen yapılmasını veya yerine getirilmesini isteyen; çabuk gerçekleşmesini isteyen; aceleci; ivecen. **2.** Çabuk giden; çabuk yol alan.

müsta'fi, [Ar. ʿafv > istiʿfā > müstaʿfī مستعفى] *(müs-ta-fi)* *{OsT}* *sf.* → müstafi.

müstafi, [Ar. ʿafv > istiʿfā > müstaʿfī مستعفى] *(müsta-fi)* *{OsT}* *sf.* **1.** Suçunun bağışlanmasını dileyen. **2.** Bir işten kendi isteğiyle ayrılan; çekilen; çekilmiş olan.

müstafzıl, [Ar. müstafżıl مستفضل] *{OsT}* *sf.* Bir şeyden arta kalan.

müstagal, -lli [Ar. ġalle >müstaġall مستغل] *{OsT}* *sf.* Tahıl yetiştirilen vakıf arazisi.

müstagallat, [Ar. müstaġalle > müstaġallāt مستغلات] *(müstagalla:t)* *{OsT}* *sf.* Tahıl yetiştirilen vakıf arazileri.

müstagas, [Ar. istiġas > müstaġas مستغاث] *{OsT}* *sf.* **1.** Yardımı istenen. **2.** Gerçek anlamda, yalnız kendisinden yardım istenen tek varlık; Allah.

müstagfir, [Ar. istġfār > müstaġfir مستغفر] *{OsT}* *sf.* Allah'tan günahlarının bağışlanmasını isteyen.

müstagis, [Ar. istiġas > müstaġis مستغيث] *{OsT}* *sf.* Yardım isteyen; medet bekleyen.

müstagisîn, [Ar. müstaġis > müstaġisīn مستغيثين] *{OsT}* *sf.* Yardım isteyenler; yardım umanlar; medet bekleyenler.

müstagni, [Ar. müstaġnī مستغنى] *(müstağni:)* *{OsT}* *sf.* **1.** Gönlü tok. **2.** Doygun. **3.** Çekingen davranan; nazlı. **4.** Gerekli bulmayan.

müstagniyane, [Ar. müstaġnī + Far. -āne مستغنيانه] *(müstağni:)* *{OsT}* *zf.* Gönlü tok olanlara yakışır biçimde.

müstagrak, -kı [Ar. ġarḳ > müstaġraḳ مستغرق] *{OsT}* *sf.* Batmış; gark olmuş.

müstagreb, [Ar. ġarābet > müstaġreb مستغرب] *{OsT}* *sf.* Şaşılan; tuhaf bulunan; garip bulunan; acayip; inanılmaz.

müstagrık, -kı [Ar. ġarḳ > müstaġrıḳ مستغرق] *{OsT}* *sf.* → müstağrik.

müstagrib, [Ar. ġarābet > müstaġrib مستغرب] *{OsT}* *sf.* Şaşıran; hayrete düşen; garip bulan.

müstagribane, [Ar. müstaġrib + Far. -āne مستغربانه] *(müstağriba:ne)* *{OsT}* *zf.* Şaşırmış olarak; şaşarak; garip bularak.

müstagribîn, [Ar. müstaġrib > müstaġribīn مستغربين] *{OsT}* *is.* Hayrete düşenler; şaşıranlar.

müstağni, [Ar. ġanī > müstaġni مستغنى] *{OsT}* *sf.* **1.** Gerekli bulmayan; ihtiyacı olmayan; gerek duymayan. **2.** Elinde olanla yetinmesini bilen; tok gözlü; gönlü tok; doygun. **3.** Nazlı davranan; nazlanan. **4.** (Mektup vb. için) cevap yazmaya değmeyen.

müstağniyane, [Ar. müstaġni + Far. -āne مستغنيانه]

(müstağniya:ne) *{OsT}* *zf.* Gözü tok olana yakışacak biçimde.

müstağrak, [Ar. ġarḳ > istiġraḳ > müstaġraḳ مستغرق] *{OsT}* *sf.* **1.** Bir şeyin içine batırılmış; onun içinde kaybolmuş bulunan; batan; batmış; gömülmüş. **2.** Kendinden geçecek derecede sevinç ve coşku içinde bulunan. ⇗ **müstağrak-ı ihsan,** *{OsT} Çok ihsan görmüş olan; bağışlara batmış.*

müstağrık, -kı [Ar. ġarḳ > istiġraḳ > müstaġrıḳ مستغرق] *{OsT}* *sf.* → müstağrik.

müstağrik, -kı [Ar. ġarḳ > istiġraḳ > müstaġrik مستغرق] *(k kalın söylenir)* *{OsT}* *sf.* Dalmış; batmış; gömülmüş. ⇗ **müstağrik-ı hûn,** *{OsT} Kana batmış; kana bulanmış olan.*|| **müstağrik-ı ziyā,** *{OsT} Çok ışıklı; aşırı aydınlık olan.*

müstağşi, [Ar. müstaġşī مستغشى] *(müstağşi:)* *{OsT}* *sf.* Örtünüp bürünen.

müstağzir, [Ar. müstaġzir مستغزر] *{OsT}* *sf.* Çıkarlarını iyi gözeten; kaz gelecek yerden tavuğunu esirgemeyen.

müstahak, -kkı [Ar. ḥaḳḳ > istiḥḳāḳ > müsteḥaḳḳ مستحق] *{OsT}* *sf.* **1.** Bir şeye hak kazanmış olan; layık olan. **2.** *is.* Hak edilen şey. **3.** Bir kimsenin eylemleri sonucu uygun bulunan ceza veya ödül. ⇗ **müstahakını bulmak,** *1. Aldığı cezayı hak etmiş olmak; yapmış olduğu kötülüklerin tam karşılığını ceza olarak görmüş olmak. 2. Yaptığı iyiliklerin karşılığı olarak ödüllendirilmiş olmak; hak ettiği yere gelmek.*|| **müstahak olmak,** *Layık olmak; hak etmiş olmak; hak etmek.*

müstahber, [Ar. ḫaber >istiḫbār >müstaḫber مستخبر] *{OsT}* *sf.* **1.** Haber alınmış; öğrenilmiş; duyulmuş; işitilmiş. **2.** Sorup soruşturularak, danışılarak öğrenilmiş veya anlaşılmış olan.

müstahberat, [Ar. müstaḫber>müstaḫberāt مستخبرات] *(müstahbera:t)* *{OsT}* *is.* Alınmış haberler; edinilmiş, öğrenilmiş bilgiler.

müstahbir, [Ar. ḫaber > istiḫbār > müstaḫbir مستخبر] *{OsT}* *sf.* Sorup soruşturarak öğrenen; haber alan.

müstahcer, [Ar. hacer > müstaḥcer مستحجر] *{OsT}* *sf.* Taş durumuna gelmiş olan; taşlaşmış; fosilleşmiş.

müstahdem, [Ar. istiḫdām > müstaḫdem / müstaḫdeme مستخدم / مستخدمه] *{OsT}* *sf.* **1.** Hizmet gördürülen; işe yerleştirilen. **2.** Bir hizmette bulunan. **3.** *is.* Kamu hizmetlerini gereği gibi yürütmek amacıyla yardımcı hizmetler sınıfında kadrolu çalışan kamu görevlisi; hizmetli; hademe.

müstahdemîn, [Ar. müstaḫdem > müstaḫdemīn مستخدمين] *(müstahdemi:n)* *{OsT}* *is.* Hizmetliler; müstahdemler; devlet dairelerinde görevli yardımcı hizmet personelleri.

müstahdes, [Ar. müstaḥdeṡ مستحدث] *{OsT}* *sf.* Yeni bulunmuş; yeni ortaya atılmış.

müstahdim, [Ar. istiḫdām > müstaḫdim / müstaḫdime مستخدم / مستخدمه] *{OsT}* *sf.* Bir başkasını kendi işinde çalıştıran; birini hizmetinde kullanan; istihdam eden; hizmet ettiren.

müstahfaz, [Ar. ḥıfẓ > müstaḥfaẓ مستحفظ] *{OsT}* *sf.* Güvenlik altında tutulan; koruma altına alınan; korunan; saklanan.

müstahfazîn, [Ar. müstaḥfaẓ >mastaḥfaẓīn مستحفظين] *{OsT}* *is.* Korunanlar; saklananlar; koruma altına alının şeyler.

müstahfız, [Ar. ḥıfẓ > müstaḥfıẓ مستحفظ] *{OsT}* *sf.* **1.** Koruyan; koruyucu; korucu. **2.** İmparatorluk döneminde, kale teşkilatı içinde yaya askerlerden kurulu sınıf; korucu. **3.** *as.* Tanzimattan sonra, redifliği takip eden, önce sekiz, daha sonra da altı yıl süren ihtiyatlık dönemi.

müstahfızîn, [Ar. müstaḥfıẓ > müstaḥfıẓīn مستحفظين] *(müstahfızi:n)* *{OsT}* *is.* Müstahfızlar; koruyucular; korucular.

müstahfızlık, -ğı [müstahfız-lık] *is.* Müstahfızm görevi; koruculuk.

müstahık, -kkı [Ar. ḥaḳḳ > istiḥḳāḳ > müsteḥıḳḳ مستحق] *{OsT}* *sf.* Hak etmiş olan; layık; müstahak. ⇗ **müstahıkk-ı kısas,** Cinayet işleyen kişiyi, kısas suretiyle cezalandırma hakkına sahip kişi.

müstahıkkîn, [Ar. müsteḥıḳḳ > müsteḥıḳḳīn مستحقين] *(müstahıkkı:n)* *{OsT}* *is.* Hak edenler; müstahak olanlar.

müstahil, [Ar. ḥavl > müstaḥīl / müstaḥīle مستحيل / مستحيله] *(müstahi:l)* *{OsT}* *sf.* Gerçekleşmesi mümkün olmayan; olmayacak; olanaksız.

müstahil, -lli [Ar. ḥelāl > müstaḥill مستحل] *{OsT}* *sf.* **1.** Bir şeyin helal olmasını isteyen. **2.** Helal sayan. **3.** Helal sayılmış. **4.** Helalleşen.

müstahilat, [Ar. müstaḥīl > müstaḥilāt مستحلات] *(müstahila:t)* *{OsT}* *is.* Olması, gerçekleşmesi olanaksız şeyler; boş şeyler.

müstahkar, [Ar. ḥaḳāret > müstaḥḳar مستحقر] *{OsT}* *sf.* **1.** Hakaret edilmiş; hakaret görmüş; aşağılanmış; küçümsenmiş olan. **2.** Değersiz.

müstahkem, [Ar. ḥükm > istiḥkām > müstaḥkem / müstahkeme مستحكم / مستحكمه] *{OsT}* *sf.* **1.** Sağlamlaştırılmış; kuvvetlendirilmiş. **2.** Sağlam. ⇗ **müstahkem bölge,** *{OsT} Müstahkem mevki.*|| **müstahkem mevki,** *{OsT} Türlü savunma tesislerini kapsayan bölge.*

müstahkır, [Ar. ḥaḳāret > müstaḥḳır / müstaḥḳıra

مستحكر / مستحكره] {OsT} sf. Küçümseyen; küçük gören.

müstahkim, [Ar. ḥükm > istiḥkām > müstaḥkim مستحكم] {OsT} sf. Sağlamlaştıran; kuvvetlendiren; destekleyen.

müstahlas, [Ar. ḫalāṣ > müstaḫlāṣ مستخلص] *(müstahla:s)* {OsT} sf. Kurtarılmış.

müstahleb, [Ar. ḥalb *(süt sağma)* > müstaḥleb مستحلب] {OsT} sf. **1.** Süt haline getirilmiş. **2.** *is. tıp.* Su ile karışık yağlı maddelerden elde edilen süt renginde ve kıvamında olan ilaç.

müstahlef, [Ar. ḫalef > müstaḫlef مستخلف] {OsT} sf. Başkasının yerine konulmuş.

müstahlib[1], [Ar. ḥalb *(süt sağma)* > müstaḥlib مستحلب] {OsT} sf. Süt sağan.

müstahlib[2], [Ar. ḫalb > müstaḫlib مستخلب] {OsT} sf. Tırmık atan; tırmıklayan.

müstahlif, [Ar. ḫalef > müstaḫlif مستخلف] {OsT} sf. Başkasının yerine koyan; başkasını kendi yerine geçiren.

müstahlis, [Ar. ḫalāṣ > müstaḫliṣ مستخلص] {OsT} sf. Kurtaran; kurtarıcı.

müstahmil, [Ar. ḥaml > müstaḥmil مستحمل] {OsT} sf. Yüklenen.

müstahrec, [Ar. ḫurūc > müstaḫrec / müstaḫrece مستخرج / مستخرجه] {OsT} sf. **1.** Bir şeyden alınmış, çıkarılmış. **2.** Bir kitaptan alınmış.

müstahric, [Ar. ḫurūc > müstaḫric / müstaḫrice مستخرج / مستخرجه] {OsT} sf. **1.** Çıkaran. **2.** Bir sözden, ibareden anlam çıkarabilen.

müstahsal, -li [Ar. ḥuṣūl > istiḥṣāl > müstaḥṣal مستحصل] {OsT} sf. Üretilmiş; meydana getirilmiş; hasıl olmuş.

müstahsalat, [Ar. mustaḥṣal>mustaḥṣalāt مستحصلات] *(mustahsala:t)* {OsT} is. Üretilmiş, meydana getirilmiş olan şeyler; oluşturulan şeyler.

müstahsen, [Ar. müstaḥsen / müstaḥsene مستحسن / مستحسنه] {OsT} sf. **1.** Herkes tarafından beğenilmiş olan; güzel bulunmuş olan; beğenilmiş olan. **2.** *müz.* Türk müziğindeki 440 frekanslı *la* sesinin, acem *fa* perdesine karşılık düşen düzen. **3.** Acem deliğinden 440 frekanslı *la* sesini veren ney.

müstahsil, [Ar. istiḥṣāl > müstaḥṣil مستحصل] {OsT} sf. Üreten; ürün yetiştiren; üretici.

müstahsilîn, [Ar. müstaḥṣil > müstaḥṣilīn مستحصلين] *(müstahsili:n)* {OsT} is. Üreticiler.

müstahsir, [Ar. müstaḥsir مستحسر] {OsT} sf. Yorgunluktan hâlsiz düşen.

müstahyi, [Ar. ḥayā' > istiḥyā' > müstaḥyī مستحيى] *(müstahyi:)* {OsT} sf. Utanan; utangaç; istihyā eden.

müstahzar, [Ar. ḥużūr > müstaḥżar مستحضر] {OsT} sf. **1.** Huzura getirilmiş olan. **2.** Hazırlanmış olan. **3.** Hazırlanması istenen. **4.** Zihinde kalmış olan; hatırlanan. **5.** *is.* Kodekste yazılı olan ve önceden hazırlanarak eczanelerde bulundurulan, özel bir ad ile satışa sunulan ilaç.

müstahzarat, [Ar. müstaḥżar>müstaḥżarāt مستحضرات] *(müstahzara:t)* {OsT} is. **1.** Hazırlanan şeyler. **2.** Hazır ilaçlar.

müstahzır, [Ar. ḥużūr > müstaḥżır مستحضر] {OsT} sf. **1.** Hazırlayan; hazırlayıcı. **2.** Huzurua getiren; huzurda bulunmasını sağlayan.

müsta'id, -ddi [Ar. ʿudde > müstaʿidd / müstaʿidde مستعد] {OsT} sf. **1.** Doğuştan yetenekli olan; kabiliyetli. **2.** Anlayışlı; becerikli; akıllı. **3.** Harekete hazır durumda olan; meyyal; istekli. **4.** Bir duruma hazır olan; yatkın olan. ◘ **müstaid-i ilm ü kemāl,** {OsT} *Olgunluğa ve bilime yetenekli olan.*

müsta'iddan, [Ar. müstaʿidd > müstaʿiddān مستعدان] *(müstaidda:n)* {OsT} is. Yetenekli kimseler.

müsta'iddane, [Ar. müstaʿidd + Far. -āne مستعدانه] *(müstaidda:ne)* {OsT} zf. Yetenekli kimselere yakışır biçimde.

müsta'iddîn, [Ar. müstaʿidd > müstaʿiddīn مستعدين] *(müstaiddi:n)* {OsT} is. Yetenekli kimseler.

müsta'in, [Ar. ʿavn > müstaʿīn مستعين] *(müstai:n)* {OsT} sf. Yardım isteyen; yardım uman.

müsta'inen, [Ar. müstaʿīn > müstaʿīnen مستعيناً] *(müstai':nen)* {OsT} zf. Yardım isteyerek; yardım dileyerek. ◘ **müsta'inen billāhi teālā,** {OsT} *Allah'ın yardımına sığınarak.*

müsta'ir, [Ar. ʿāriyet > istiʿāre > müstaʿīr مستعير] *(müstai:r)* {OsT} sf. **1.** Bir şeyi ödünç olarak alan; borç alan. **2.** Kinayeli konuşan.

müstakar, -rrı [Ar. ḳarār > istiḳrār > müstaḳarr مستقر] {OsT} sf. **1.** (Yer için) yerleşilen; durulan; karar kılınan. **2.** *is.* Karargâh.

müstakbah, [Ar. ḳubḥ > müstaḳbaḥ / müstaḳbaḥa مستقبح / مستقبحه] {OsT} sf. Tiksinti duyulan; iğrenilen; tiksinilen; beğenilmeyen.

müstakbel, [Ar. ḳabl > istiḳbāl > müstaḳbel / müstaḳbele مستقبل / مستقبله] {OsT} sf. **1.** İleri bir tarihte gerçekleşmesi beklenen; gelecek zamana ilişkin olan; gelecek. **2.** Karşılanan. **3.** *is. dbl.* Gelecek zaman kipi; istikbal. **4.** Gelecek zaman; istikbal.

müstakbelat, [Ar. müstaḳbel >müstaḳbelāt مستقبلات] *(müstakbela:t) {OsT} is.* Gelecek zamanlar.

müstakbih, [Ar. ḳubḥ > istiḳbāḥ > müstaḳbiḥ مستقبح] *{OsT} sf.* Tiksinmiş olan; tiksinen; iğrenen; beğenmeyen.

müstakbil, [Ar. ḳabl > istiḳbāl > müstaḳbil مستقبل] *{OsT} sf.* Karşılayan; karşılamak için çıkan; istikbal eden.

müstakbilîn, [Ar. müstaḳbilīn مستقبلين] *(müstakbili:n) {OsT} is.* **1.** Karşılayıcılar. **2.** Kıbleye dönenler.

müstakdim, [Ar. ḳadem / ḳıdem > müstaḳdim مستقدم] *{OsT} sf.* **1.** Ayakları çok olan. **2.** Önde bulunan; önde giden. **3.** Yiğit; cesur.

müstakıl, -lle [Ar. ḳıllet > müstaḳıll / müstaḳılle مستقلة / مستقل] *{OsT} sf.* Kendi başına; başlı başına.

müstakır, -rrı [Ar. ḳarār > istiḳrār > müstaḳırr / müstaḳırre مستقر / مستقره] *{OsT} sf.* **1.** Yerleşmiş; durmuş; karar kılmış olan; sabit. **2.** Yerinden oynamayan; sabit. **3.** Karar kılmış olan; iyice belirmiş; belli olmuş.

müstakıs, -ssı [Ar. ḳıṣaṣ > müstaḳıṣṣ مستقص] *{OsT} sf.* (Öldürme, yaralama vb. suçları için) kısas isteyen; suçlunun kısas yoluyla cezalandırılmasını isteyen..

müstakil, -lli [Ar. ḳıllet => müstaḳill / müstaḳille مستقلة / مستقل] *{OsT} sf.* **1.** Bağımsız. **2.** Kullanış yönünden başka bir şeye veya yere bağlı olmayan; kendi başına olan. **3.** Kullanış yönünden belli bir kimse veya bir işe ayrılmış olan. ⊡ **müstakil cümle,** *{OsT} dbl. Anlam bakımından başka cümleye bağlı olmayan tek yüklemli cümle; basit cümle; yalın cümle; bağımsız cümle.*|| **müstakil grup,** *Bir parti içinde partinin görüşünden ayrı bir görüş etrafında birleşerek birlikte hareket eden grup.*

müstakilen, [Ar. müstaḳill > müstaḳillen مستقلاً] *(müstaki'len) {OsT} zf.* Bağımsız olarak.

müstakillen, [Ar. müstaḳill > müstaḳillen مستقلاً] *(müstaki'llen) {OsT} zf.* → müstakilen.

müstakim, [Ar. ḳıyām > istiḳāmet > müstaḳim / müstaḳime مستقيمه / مستقيم] *{OsT} sf.* **1.** Doğru; düz. **2.** *mat.* Bir doğru boyunca olan; doğru. **3.** *mecaz.* Doğru yoldan ayrılmayan; doğruluktan şaşmayan; hile bilmeyen; aldatmayan. ⊡ **müstakim hat,** *{OsT} Doğru çizgi.*|| **müstakimü'l-cenāh,** *{OsT} zool. Düz kanatlılar.*

müstakimane, [Ar. müstaḳim + Far. -āne مستقيمانه] *(müstakima:ne) {OsT} zf.* Doğru olana yakışır biçimde; doğrulukla.

müstakraz, [Ar. ḳarż > müstaḳraż / müstaḳraża مستقرضه / مستقرض] *{OsT} sf.* Geri ödenmek üzere alınmış olan; borçlanılmış; ödünç alınmış olan.

müstakrazat, [Ar. müstaḳraż > müstaḳrażāt مستقرضات] *(müstakraza:t) {OsT} is.* Borç alınmış para vb. şeyler.

müstakrib, [Ar. ḳurb > müstaḳrib مستقرب] *{OsT} sf.* Yaklaştıran; yaklaştırıcı.

müstakriz, [Ar. ḳarż > müstaḳriż مستقرض] *{OsT} sf.* Borçlanan; borcu olan; borç yapan; borçlu.

müstakrizîn, [Ar. müstaḳriżīn مستقرضين] *(müstakrizi:n) {OsT} sf.* Borç alanlar; istikraz edenler.

müstaksi, [Ar. ḳusv > müstaḳsī مستقصى] *(müstaksi:) {OsT} sf.* **1.** Sonuna varmak isteyen. **2.** Dikkatle araştıran.

müstaksim[1], [Ar. ḳısm >taḳsim >müstaḳsim مستقسم] *{OsT} sf.* Taksim eden; bölüşen.

müstaksim[2], [Ar. ḳasem > müstaḳsim مستقسم] *{OsT} sf.* Yemin isteyen.

müstaktab, [Ar. ḳuṭb > müstaḳṭab مستقطب] *{OsT} sf.* (Işın demeti için) titreşimleri belirli bir yöne çevrilmiş; polarılmış.

müstaktıb, [Ar. ḳuṭb > müstaḳṭıb مستقطب] *{OsT} sf.* **1.** (Aygıt için) ışınların bazı saydam cisimlerden geçerken aldığı şekilleri ölçen. **2.** *is. fiz.* Polarizör; girişimölçer.

müstaktır, [Ar. ḳaṭre > müstaḳṭır مستقطر] *{OsT} sf.* **1.** Damla damla akıtan; damlatan; damıtan. **2.** *is.* Damlalık.

müstaktil, [Ar. ḳatl > müstaḳtil مستقتل] *{OsT} sf.* Ölüm tehlikesini hiçe sayan; kendini tehlikeye atan; korkusuz.

müsta'li, [Ar. ʿulüv > müstaʿlī / müstaʿliye مستعلى / مستعليه] *(müsta-li:) {OsT} sf.* **1.** Üstün gelen; üste çıkan. **2.** İstila eden.

müsta'lim, [Ar. ʿilm > müstaʿlim مستعلم] *(müsta-lim) {OsT} sf.* Bilgi isteyen; bilmek arzusunda olan; meraklı; soran.

müsta'liye, [Ar. ʿulüv > müstaʿliye مستعليه] *(müsta:liye) {OsT} is. dbl.* Arap alfabesinde *hı, sad, dad, tı, zı, ayın, kaf* harflerine verilen ad.

müsta'mel, [Ar. ʿamel > müstaʿmel / müstaʿmele مستعمل / مستعمله] *(müsta-mel) {OsT} sf.* → müstamel.

müstamel, [Ar. ʿamel > müstaʿmel / müstaʿmele مستعمل / مستعمله] *(müsta:mel) {OsT} sf.* **1.** Kullanılmış olan; kullanılan. **2.** Yeni olmayan; eski.

müsta'mer, [Ar. ʿumrān > müstaʿmer / müstaʿmere مستعمر / مستعمره] *(müsta-mer) {OsT} sf.* **1.** (Yer için)

göçmenleri yerleştirerek bayındır hale getirilmiş olan. **2.** Sömürge.

müsta'merat, [Ar. müstaʿmer > müstaʿmerāt مستعمرات] *(müsta-mera:t)* *{OsT}* *is.* Sömürgeler.

müsta'mil, [Ar. ʿamel > müstaʿmil / müstaʿmile مستعمل / مستعمله] *(müsta-mil)* *{OsT}* *sf.* Kullanan; kullanıcı.

müsta'mir, [Ar. ʿumrān > müstaʿmir مستعمر] *(müsta-mir)* *{OsT}* *sf.* **1.** Bir yere göçmenler yerleştirerek orasını yaşanır hale getiren. **2.** Sömürgeci.

müstansır, [Ar. nuṣret > müstanṣır مستنصر] *{OsT}* *sf.* Yardım isteyen.

müstantak, [Ar. nuṭḳ > müsṭanṭaḳ مستنطق] *{OsT}* *sf.* Sorgulanmış olanlar.

müstantik, [Ar. nuṭḳ > istinṭāḳ > müstanṭiḳ مستنطق] *(k kalın söylenir)* *{OsT}* *sf.* **1.** Sorguya çeken; sorgulayan; bir şeyi öğrenmek isteyen. **2.** *is.* Eskiden kendisi yargıç olmadığı halde bugünkü sorgu hakiminin görevini yapan kimselere verilen ad; ilk soruşturmayı yapan kişi; soruşturmacı. **3.** *huk.* Sorgu yargıcı.

müstantiklik, -ği [müstantik-lik] *is.* Sorgu hakiminin görevi veya makamı.

müsta'raz, [Ar. müstaʿraż مستعرض] *(müsta-ra:z)* *{OsT}* *sf.* Enine; yassılamasına. ⊡ **müsta'razü'r-re's,** *biy. Yassı kafalı; kısa kafalı.*

müsta'reb, [Ar. ʿarab > müstaʿreb / müstaʿrebe مستعرب / مستعربه] *(müsta:reb)* *{OsT}* *sf.* Araplaştırılmış olan; Araplaştırılan.

müsta'rib, [Ar. ʿarab > müstaʿrib / müstaʿribe مستعرب / مستعربه] *(müsta:rib)* *{OsT}* *sf.* Araplaşmış olan; Araplaşan.

müstasab, [Ar. ṣaʿb > müstaṣʿab مستصعب] *(müstas-ab)* *{OsT}* *sf.* **1.** Zor; güç; güç sayılan. **2.** (İş için) güç.

müsta'sabat, [Ar. müstaṣʿab >müstaṣʿabāt مستصعبات] *(müstas-aba:t)* *{OsT}* *is.* **1.** Güç sayılan şeyler; zor olarak değerlendirilenler. **2.** Güç işler.

müstasfi, [Ar. ṣafā > müstaṣfī مستصفي] *(müstasfi:)* *{OsT}* *sf.* Katışıksız olanı alan; saf şeyleri alan.

müstasgır, [Ar. ṣaġir > müstaṣġir مستصغر] *{OsT}* *sf.* → müstasgir.

müstasgir, [Ar. ṣaġir > müstaṣġir مستصغر] *{OsT}* *sf.* Küçük gören; hor gören; aşağılık bulan; küçümseyen.

müstasgirane, [Ar. müstaṣġir + Far. -āne مستصغرانه] *(müstasgira:ne)* *{OsT}* *zf.* Küçümseyerek; küçük görerek.

müstashab, [Ar. ṣaḥabet > mütaṣḥab مستصحب] *{OsT}* *sf.* Birinin yanına alınarak dost, arkadaş edinilmiş olan; birinin yanına dost ve arkadaş olarak katılan.

müstashib, [Ar. ṣaḥabet > mütaṣḥib مستصحب] *{OsT}* *sf.* Bir kimseyi yanına arkadaş olarak alan; yanında götüren; birini dost, arkadaş edinen.

müstashiben, [Ar. müstaṣḥib >**müstaṣḥiben** مستصحبا] *(müstashi'ben)* *{OsT}* *zf.* Bir kişiyi yanına alarak; beraber götürerek.

müstas'ib, [Ar. ṣaʿb > müstaṣʿib مستصعب] *(müsta-ib)* *{OsT}* *sf.* Bir işi güç sayan; bir işi gözünde büyüten.

müstasveb, [Ar. ṣavāb > müstaṣveb مستصوب] *{OsT}* *sf.* Uygun görülmüş olan; doğru bulunan; tasvip edilen; beğenilen.

müstasvib, [Ar. ṣavāb > müstaṣvib مستصوب] *{OsT}* *sf.* Uygun gören; doğru bulan; tasvip eden; beğenen.

müstatıb, -bbı [Ar. ṭıbb > müstaṭıbb مستطب] *{OsT}* *sf.* Çare arayan; deva arayan.

müsta'tıf, [Ar. ātıfet > müstaʿṭıf مستعطف] *(musta-tıf)* *{OsT}* *sf.* Şefkat ve sevgi isteyen.

müsta'tıfane, [Ar. müstaʿṭıf + Far. -ane مستعطفانه] *(müsta-tıfa:ne)* *{OsT}* *zf.* Şefkat ve sevgi istercesine.

müsta'ti, [Ar. müstaʿṭī مستعطي] *(müsta-ti:, t kalın söylenir)* *{OsT}* *sf.* Bahşiş isteyen.

müstatraf, [Ar. ṭurfe *(görülmedik)* > müstaṭraf مستطرف] *{OsT}* *sf.* Seçkin; seçilmiş; nadide.

müstatrib, [Ar. ṭarab > müstaṭrib مستطرب] *{OsT}* *sf.* Eğlence isteyen; neşelenmek isteyen; zevk almak dileyen.

müstatribane, [Ar. müstaṭrib + Far. -āne مستطربانه] *(müstatriba:ne)* *{OsT}* Eğlence isteyene yakışır biçimde.

müstatrif, [Ar. ṭurfa > müstaṭrif مستطرف] *{OsT}* *sf.* Seçkin sayılan; turfa sayılan; istitraf eden.

müstavfi, [Ar. istifā *(ödetilme)* > müstavfī مستوفي] *(müstavfi:)* *{OsT}* *is.* Selçuklular ve Beylikler döneminde devlet muhasebesini yöneten üst düzey görevli memur.

müstavsıla, [Ar. müstavṣıla مستوصله] *{OsT}* *sf.* (Kadın için) takma saç kullanan.

müstavtın, [Ar. vaṭan > müstavṭın مستوطن] *{OsT}* *sf.* (Kişi için) bir yeri vatan edinmiş olan; yurt tutmuş olan.

müstavzı, -ı'ı [Ar. müstavżıʿ مستوضع] *{OsT}* *sf.* Pazarlık eden.

müstavzih, [Ar. vużuḥ > müstavżiḥ مستوضح] *{OsT}* *sf.*

1. Bir şeyin yorumlanmasını isteyen; açıklama bekleyen. 2. Bir şeyi açıklığa kavuşturmaya çalışan.

müstazhir, [Ar. ẓahr *(arka)* >müstaẓhir مستظهر] *{OsT}* *sf.* **1.** Arka veren; arka çıkan; destek olan. **2.** Yardım eden.

müstazhiren, [Ar. müstaẓhir > müstaẓhiren مستظهراً] *(müstazhi'ren) {OsT} zf.* Dayanarak; destek olarak.

müstazıl, -llı [Ar. ẓıll > müstaẓıll مستظلّ] *{OsT} sf.* **1.** Gölgelenen; gölgede bulunan; gölgelenmiş. **2.** *mecaz.* Bir kimsenin koruyuculuğu altına girmiş olan; birine sığınan.

müsta'zım, [Ar. ʿaẓīm *(büyük)* => *OsT.* ʿaẓamet > müstaʿẓım مستعظم] *(müsta:zım) {OsT} sf.* **1.** Bir şeyi olduğundan büyük olarak değerlendiren; gözünde büyüten. **2.** Kendini büyük gören; kendini beğenmiş; kibirli.

müstazi, [Ar. żiyā > müstażī مستضى] *(müstazi:) {OsT} sf.* **1.** Işık alan; ışıklanan; aydınlanan. **2.** İyi; makbul; geçerli.

müstaz'if, [Ar. żaʿf > müstażʿıf مستضعف] *(musta:zif) {OsT} sf.* Bir şeyi veya kimseyi kuvvetsiz, zayıf gören; değersiz bulan; küçümseyen.

müstazraf, [Ar. ẓarf > müstaẓraf مستظرف] *{OsT} sf.* Etrafı kuşatılmış; bir şeyin içine alınmış.

müstazrıf, [Ar. ẓarf > müstaẓrıf مستظرف] *{OsT} sf.* Bir şeyin etrafını kuşatan; içine alan.

müste'an, [Ar. ʿavn > müsteʿān مستعان] *(müstea:n) {OsT} sf.* Kendinden yardım istenen en büyük güç; Allah.

müste'ar, [Ar. ʿāriyet > istiʿāre > müsteʿār مستعار] *(müstea:r) {OsT} sf.* **1.** Eğreti olarak alınmış; takma. **2.** *is. müz.* Klasik Türk müziğinde segâh dizisine kalın bölgede katılan dörtlü ile oluşan makam. **3.** *is. huk.* Ariyet olarak alınan şey. ⊡ **müstear ad,** *{OsT} Yazarların kendi kişiliklerini gizlemek veya okuyucularını etkilemek amacıyla aldıkları takma ad.*|| **müstear kelime,** *{OsT} Yabancı kelime.*|| **müste'ārün-leh,** *{OsT} ed. Bir benzetmede, benzetilenin anlamı.*|| **müste'ārün-minh,** *{OsT} Kendisinden eğreti olarak bir şey alınmış kimse.*

müste'arek, [Ar. müsteʿār + Far. -ek مستعارك] *(müstea:rek) {OsT} is.* Bugüne örneği kalmamış birleşik bir Türk musikisi makamı.

müsteb'ad, [Ar. buʿd > müstebʿad مستبعد] *(müsteb-ad) {OsT} sf.* Olacağı sanılmayan; olmasına ihtimal verilmeyen; uzak bir ihtimal dahilinde olan.

müsteban, [Ar. beyān > müstebān مستبان] *(müsteba:n) {OsT} sf.* **1.** Apaçık meydanda olan; belli olan; aşikâr. **2.** Herhangi bir kuşkuya yer bırakmayacak şekilde anlaşılır olan; açık olarak anlaşılan. ⊡ **müsteban buyurulacağı vechile,** *Açıkça anlaşılacağı gibi; anlaşılacağı üzere.*|| **müsteban olmak,** *Açıkça anlaşılmak.*

müstebdel, [Ar. bedel > müstebdel / müstebdele مستبدل / مستبدله] *{OsT} sf.* Değiştirilmiş.

müstebdı, -ı'ı [Ar. müstebḍıʿ مستبضع] *{OsT} sf.* **1.** Saklanılmak üzere bırakılan; emanet; vedia. **2.** *huk.* Kazancı, sermaye sahibine ait olmak üzere kendisine sermaye verilen kimse.

müstebdi, -i'ı [Ar. müstebdiʿ مستبدع] *{OsT} sf.* Kendisini eşi benzeri bulunmaz sanan.

müstebdi'ane, [Ar. müstebdiʿ + Far. -āne مستبدعانه] *{OsT} sf.* Kendisini eşi bulunmaz sanırcasına.

müstebdil, [Ar. bedel > müstebdil مستبدل] *{OsT} sf.* Bir şeyi bir bedel karşılığında değiştiren.

müstebgi, [Ar. müstebğī مستبغى] *(müstebgi:) {OsT} sf.* Bir şeyin olması için yardımda bulunan.

müstebhir, [Ar. baḥr > müstebḥir مستبحر] *{OsT} sf.* **1.** Deniz gibi geniş; çok geniş. **2.** Çok ve derin bilgi sahibi olan; çok bilgili.

müstebi, [Ar. müstebī مستبى] *(müstebi:) {OsT} sf.* Esir eden.

müsteb'id, [Ar. müstebʿid مستبعد] *(müsteb-id) {OsT} sf.* Uzak gören; uzak sayan.

müstebid, -ddi [Ar. istibdād > müstebidd / müstebidde مستبده / مستبد] *{OsT} sf.* → müstebit.

müstebidane, [Ar. müstabidd + Far. -āne مستبدانه] *{OsT} zf.* Yönetimindekilere baskı ve zor kullanarak; diktatörce; müstebitçe; despotça.

müstebik, -kı [Ar. müstebiḳ مستبق] *{OsT} sf.* Yarışa çıkan.

müstebin, [Ar. beyān > müstebīn مستبين] *(müstebi:n) {OsT} sf.* **1.** Açıklayan. **2.** Açıklanmış.

müstebit, -di [Ar. istibdād > müstebidd / müstebidde مستبده / مستبد] *{OsT} sf.* **1.** Davranışlarında özgür olan; serbest; bağımsız. **2.** (Yönetici için) yönetimi altındakilere karşı zor kullanan; egemenliği altındakilere söz ve davranış özgürlüğü tanımayan; zorba; diktatör; despot.

müstebitlik, -ği [müstebit-lik] *is.* **1.** Müstebit olma durumu; zorbalık; despotluk. **2.** Müstebitçe davranış.

müstebri, [Ar. müstebrī مستبرى] *(müstebri:) {OsT} sf.* İşeme sonrasında, organında hiç sidik artığı bırakmayan.

müstebşir, [Ar. beşāret > müstebşir / müstebşire مستبشره / مستبشر] *{OsT} sf.* **1.** Müjde veren; müjdeci. **2.** Müjde alan; müjde aldığı için sevinen.

müstebtın, [Ar. baṭn > müstebṭın مستبطن] *{OsT} sf.* İç yüzünü bilen; istibtan eden.

müstecab, [Ar. cevāb > müstecāb مستجاب] *(müsteca:b) {OsT} sf.* **1.** Cevap alan; isteği kabul edilen; istediği cevabı alan; onaylanan. **2.** Kabul edilen; hoş görülen. ❐ **müstecābü'd-davāt,** *{OsT} Duaları kabul olunan.*

müste'cel, [Ar. ecel > müste'cel مستئجل] *{OsT} sf.* **1.** Belirli bir zamana kadar ertelenmesi istenen; geciktirilmesi arzu edilen. **2.** Belli bir süreye kadar ertelenmiş olan.

müstecer, [Ar. ecr > müste'cer مستئجر] *{OsT} sf.* Kiralanan; kira ile tutulan; mecur; mucer. ❐ **müste'cerün-fîh,** *{OsT} Kiralama amacı.*

müstechil, [Ar. cehl > müstechil مستجهل] *{OsT} sf.* **1.** Cahil sayan; birini, cahil olduğu için, küçük gören, küçümseyen. **2.** Bir kimsenin cahilce davranmasına sebep olan; cahilce söyleten.

müstechilane, [Ar. müstechil + Far. -āne مستجهلانه] *(müstechila:ne) {OsT} zf.* Cahil sayarak; küçümsercesine.

müstecir[1], [Ar. civār > *(himaye)* > isticāre > müstecīr مستجير] *{OsT} sf.* Himaye isteyen; korunmak, sığınmak isteyen; aman dileyen; yalvaran; aman dileyen.

müstecir[2], [Ar. ecr > isti'cār > müste'cir مستأجر] *{OsT} sf.* Kira ile tutan; kiracı; kiralayan.

müstecirane, [Ar. müstecir + Far. -āne مستأجرانه] *(müstecira:ne) {OsT} zf.* Aman dileyerek; yalvarırcasına.

müste'ciren, [Ar. müste'cir > müste'ciren مستأجراً] *(müste-ci'ren) {OsT} zf.* Kira ile tutarak; kiralayarak.

müste'cirîn, [Ar. müste'cir > müste'cirīn مستأجرين] *(müste-ciri:n) {OsT} is.* Kiralayanlar; kiracılar; müstecirler.

müsteclib, [Ar. celb > müsteclib مستجلب] *{OsT} sf.* Kendine doğru çeken; cezbeden.

müstecmi, -i'i [Ar. cem' > müstecmi' مستجمع] *(müstecmi:) {OsT} sf.* **1.** Toplayan; kendinde barındıran. **2.** Toplanan; toplanmış. ❐ **müstecmi'-i haslet-i cemîle,** *{OsT} Güzel huyu kendinde toplayan; güzel huya sahip.*|| **müstecmi'ü'l-mecdi ve'ş-şeref,** *{OsT} Şan ve şeref. büyüklüğünü kendisinde toplayan.*

müstecvib, [Ar. cevāb > müstecvib مستجوب] *{OsT} sf.* Birinin ifadesini alan; sorguya çeken; sorgulayan.

müsted'a, [Ar. da'vā > müsted'ā مستدعا] *(müsted-a:) {OsT} sf.* **1.** İstenen; arzu edilen; talep olunan; rica edilen. **2.** Hakkında dilekçe verilen. ❐ **müsted'ā-aleyh,** *{OsT} Hakkında dava açılan kimse; şikâyet edilen.*

müstedam, [Ar. devām > müstedām مستدام] *(müsteda:m) {OsT} sf.* **1.** Devamı istenen. **2.** Devamlı olan; sürekli. ❐ **müstedām olmak,** *{OsT} Kalıcı olmak; devamlı olmak.*

müsted'ayat, [Ar. müsted'ā > müsted'ayāt مستدعيات] *(müsted-a:ya:t) {OsT} is.* Talep edilen veya istenen şeyler.

müstedbir, [Ar. müstedbir مستدبر] *{OsT} sf.* Arkasını dönen; sırt çeviren; yüz çeviren.

müstedel, -lli [Ar. delālet > istidlāl > müstedell مستدل] *{OsT} sf.* Kanıtlanmış; ispat edilmiş olan.

müsted'i, [Ar. da'vā > istid'ā > müsted'ī مستدعي] *(müsted-i) {OsT} sf.* **1.** Resmî veya özel bir makamdan yazılı olarak dilekte bulunan; dilekçe veren. **2.** Bir konuyu şikâyet eden veya yazılı ihbarda bulunan; bildirimde bulunan.

müste'di, [Ar. edā' > isti'dā > müste'dī مستأدي] *(müste-di:) {OsT} sf.* **1.** Korunmak için birinden yardımda bulunmasını isteyen; yardım isteyen. **2.** Birinin malını zorla alan.

müste'dib, [Ar. edeb > isti'dāb > müste'dib مستأدب] *{OsT} sf.* Bilgi ve görgü öğrenen.

müstedil, -lli [Ar. delālet > müstedill مستدل] *{OsT} sf.* Delil getiren; delille kanıtlayan; istidlal eden.

müstedim, [Ar. devām > müstedīm مستديم] *(müstedi:m) {OsT} sf.* **1.** Devamını isteyen. **2.** Devamlı; sürekli.

müstedin, [Ar. deyn > müstedīn مستدين] *{OsT} sf.* Belirli bir tarihte geri vermek üzere borç alan; ödünç alan.

müstedir, [Ar. devr > müstedīr مستدير] *{OsT} sf.* **1.** Yuvarlak ve daire biçiminde olan; değirmi. **2.** Dönüp dolaşan.

müstedrek, [Ar. derk > müstedrek مستدرك] *{OsT} sf.* **1.** Anlamak istenilen. **2.** *is.* Bir Arap vezni.

müstedrik, [Ar. derk > müstedrik مستدرك] *{OsT} sf.* Anlamak isteyen.

müstefad, [Ar. feyd > istifāde > müstefād مستفاد] *(müstefa:d) {OsT} sf.* **1.** Kâr olarak elde edilmiş; kazanılmış olan. **2.** Anlaşılmış; anlaşılan.

müstefaz, [Ar. feyz > müstefāż مستفاض] *(müstefa:z) {OsT} sf.* Dağılıp yayılmış olan.

müstefhem, [Ar. fehm >istifhām >müstefhem مستفهم] *{OsT} sf.* Anlaşılmış olan; anlaşılan.

müstefhim, [Ar. fehm >istifhām >müstefhim مستفهم] *{OsT} sf.* Bir şeyi anlamak isteyen; soran.

müstefid, [Ar. feyd >istifāde >müstefīd مستفيد] *{OsT} sf.* Yararlanan; faydalanan. ⊡ **müstefit olmak,** *{OsT} Yararlanmak; faydalanmak; istifade etmek.*

müstefidan, [Ar. müstefīdān مستفيدان] *(müstefida:n) {OsT} is.* İstifade edenler; yararlananlar.

müstefidane, [Ar. müstefid+Far. -āne مستفيدانه] *(müstefida:ne) {OsT} zf.* Yararlanmak suretiyle.

müstefiz, [Ar. feyz > müstefīz مستفيض] *{OsT} sf.* Feyiz alan; bilgilenen; feyizlenen.

müstefizane, [Ar. müstefiz + Far. -āne مستفيضانه] *(müstefiza:ne) {OsT} zf.* **1.** Feyiz alırcasına. **2.** Feyiz alarak.

müstefreşe, [Ar. firāş > müstefreşe مستفرشه] *{OsT} is.* Cariye; odalık.

müstefriğ, [Ar. ferāġ > müstefriġ مستفرغ] *{OsT} sf.* **1.** İstifra eden; kusan. **2.** Kusturucu.

müstefsir, [Ar. fesr > istifsār > müstefsir / müstefsire مستفسره / مستفسر] *{OsT} sf.* Bir şeyin açıklığa kavuşturulmasını isteyen; araştıran; soruşturan; inceleyen; açıklama bekleyen.

müstefsirîn, [Ar müstefsir > müstefsirīn مستفسرين] *(müstefsiri:n) {OsT} sf.* Bir şeyin genişçe açıklanmasını, anlatılmasını isteyenler.

müstefti, [Ar. fetvā > müsteftī / müsteftiyye مستفتى / مستفتيه] *{OsT} sf.* **1.** Bir konu hakkında müftüden fetva isteyen. **2.** Bir müşkülün çözümlenmesini isteyen.

müsteftih, [Ar. feth̩ > müsteftih̩ مستفتح] *{OsT} sf.* **1.** Açan. **2.** Bir şeye başlayan.

müstegas, [Ar. ġıyās̠ > müsteġās̠ مستغاث] *{OsT} sf.* **1.** Kendisinden yardım istenmiş. **2.** Kendisinden yardım istenen; Allah.

müstegis, [Ar. ġıyās̠ > müsteġīs̠ مستغيث] *{OsT} sf.* Yardım dileyen.

müstegisîn, [Ar. ġıyās̠ > müsteġis̠īn مستغثين] *(müstegisi:n) {OsT} sf.* Yardım isteyenler.

müstehab, -bbı [Ar. h̩ubb>müsteh̩abb مستحب] *{OsT} sf.* **1.** İyi ve makbul sayılan; kabul edilen; beğenilen; onay gören. **2.** *isl.* (Eylem ve davranışlar için) farz ve vacip dışında dinen sevap kazandıran ve yapılması hoş karşılanan, yapılmaması günah sayılmayan; teşvik edilen. **3.** Peygamberin ara sıra yaptığı; müekket olmayan.

müsteham, [Ar. müstehām مستهام] *(müsteha:n) {OsT} is.* Şaşırmış; şaşakalmış.

müstehan, [Ar. müstehān مستهان] *(müsteha:n) {OsT} sf.* Alçak; değersiz; adi.

müstehas, [Ar. h̩avs̠ > müsteh̩ās̠ مستحاث] *(müsteha:s) {OsT} sf.* Toprak altında saklı olan; taşlaşmış olan.

müstehasat, [Ar. müsteh̩ās̠ > müsteh̩ās̠āt مستحاثات] *(müsteha:sa:t) {OsT} is.* **1.** Fosiller. **2.** Paleontoloji.

müstehase, [Ar. h̩avs̠ > müsteh̩ās̠e مستحاثه] *(müsteha:se) {OsT} is.* Taşıl; fosil.

müstehaza, [Ar. müsteh̩āża مستحاضه] *(müsteha:za) {OsT} is.* Adet gören kadın.

müstehcen, [Ar. hücnet > müstehcen مستهجن] *{OsT} sf.* **1.** Cinsel ilişkiye yönelik çağrışımlarla edep ve utanma duygularını inciten; şehvet uyandırmayı amaçlayan; açık saçık; yakışıksız; ayıp. **2.** *is. huk.* Toplumdan topluma değişen ve kişinin utanma, ar gibi ahlakî duygularını inciten her türlü yazı, resim, fotoğraf, hareket vb. şeyler.

müstehcenleşme, [müstehcen-le-ş-me] *is.* Müstehcenleşmek eylemi ve durumu.

müstehcenleşmek, [müstehcen-le-ş-mek] *dönşl. f. [-ir]* Müstehcen duruma gelmek.

müstehcenlik, -ği [müstehcen-lik] *is.* Müstehcen olma durumu; açık saçıklık.

müstehcin, [Ar. hücnet > müstehcin مستهجن] *{OsT} sf.* Ayıp sayan; çirkin ve yakışıksız gören.

müstehdi, [Ar. hidāyet > istihdā > müstehdī مستهدى] *(müstehdi:) {OsT} sf.* Doğru yolu arayan; hak yolu arayan.

müstehdif, [Ar. hedef > müstehdif مستهدف] *{OsT} sf.* Hedef tutulan; hedef olarak alınan.

müstehif, -ffi [Ar. istih̬faf > müsteh̬iff مستخف] *{OsT} sf.* Aşağılayarak alay eden; küçümseyen.

müstehik, -kkı [Ar. müsteh̩ik̩k̩ مستحق] *(k, kalın söylenir) {OsT} sf. huk.* Bir başkasının elinde bulunan malın kendisine ait olduğunu kanıtlayan.

müstehil[1], [Ar. h̩avl > müsteh̩īl / müsteh̩īle مستحيل / مستحيله] *(müstehi:l) {OsT} sf.* **1.** Mümkün olmayan; kabil olmayan; olanaksız. **2.** Anlamsız ve saçma.

müstehil[2], **-lli** [Ar. h̩elāl > müsteh̩ill مستحل] *{OsT} sf.* **1.** Helallık dileyen; istihlal eden. **2.** Helallaşan.

müstehilat, [Ar. müstehīl > müstehilāt مستحيلات] *(müstehila:t) {OsT} is.* **1.** Mümkün olmayan şeyler; kabil olmayan şeyler. **2.** Anlamsız ve saçma şeyler.

müste'hir, [Ar. isti'h̬ar > müste'h̬ir / müste'h̬ire مستأخره / مستأخر] *{OsT} sf.* Geciken; geç kalan.

müstehlek, -ği [Ar. helāk > müstehlek / müstehleke مستهلكه / مستهلك] *{OsT} sf.* Yenip içilerek bitirilen; tüketilen.

müstehlik, -ği [Ar. helāk > müstehlik / müstehlike مستهلك / مستهلكه] *{OsT}* *sf.* Bir şeyi yiyip içmek suretiyle bitiren; tüketici; tüketen.

müstehvi, [Ar. istihvā' > müstehvī مستهوى] *(müstehvi:)* *{OsT}* *sf.* Birinin aklını alan; ḥayran bırakan.

müstehzi, [Ar. hezā' > istihzā > müstehzī مستهزى] *(müstehzi:)* *{OsT}* *sf.* **1.** Başkaları ile alay etmek, onları iğnelemek alışkanlığı edinmiş olan; alay eden; alay edici; alaycı. **2.** İğnelemeyi ve alayı sağlayan.

müstehziyane, [Ar. müstehzī + Far. -āne مستهزيانه] *(müstehziya:ne)* *{OsT}* *zf.* Alay edene yakışır biçimde.

müste'ir, [Ar. ʿāriyet > müsteʿīr مستعير] *{OsT}* *sf.* Ödünç olarak alan.

müstekbir, [Ar. kibr > müstekbir مستكبر] *{OsT}* *sf.* Kendini büyük görün; büyüklenen; kibirli.

müstekbirane, [Ar. müstekbir + Far. -āne مستكبرانه] *(müstekbira:ne)* *{OsT}* *zf.* Kendini büyük görene yakışır biçimde; kibirli olarak.

müstekbirîn, [Ar. müstekbirīn مستكبرين] *(müstekbiri:n)* *{OsT}* *sf.* Kendini büyük görenler; kibirlenenler.

müstekfi, [Ar. müstekfī مستكفى] *(müstekfi:)* *{OsT}* *sf.* Yetecek kadarını isteyen; kanaat eden.

müstekif, [Ar. müstekif مستكف] *{OsT}* *sf.* **1.** Dilenmek için elini uzatan. **2.** Gözünü korumak için elini gözünün üstüne koyarak bakan.

müstekin, [Ar. müstekīn مستكين] *(müsteki:n)* *{OsT}* *sf.* Alçak gönüllülük gösteren.

müstekin, -nni [Ar. müstekinn مستكن] *{OsT}* *sf.* Gizlenen; saklanan; içte olan.

mübtekinne, [Ar. müstekinne مستكنه] *{OsT}* *is.* İçteki kin.

müstekmil, [Ar. kemāl > müstekmil مستكمل] *{OsT}* *sf.* **1.** Olgun duruma getiren; olgunlaştıran. **2.** Emsiksiz olarak bitiren; tamamlayan.

müstekmin, [Ar. kemn > müstekmin مستكمن] *{OsT}* *sf.* Gizlenen; saklanan.

müsteknih, [Ar. künh > müsteknih مستكنه] *{OsT}* *sf.* İşin doğrusunu, gerçeğini araştıran.

müstekra, [Ar. kirā > müstekrā مستكرا] *(müstekra:)* *{OsT}* *sf.* (Taşınmaz, giyim ve ev eşyası, yük ve binek hayvanı, insan için) kiraya verilen.

müstekreh, [Ar. kerāhet > müstekreh / müstekrehe مستكره / مستكرهه] *{OsT}* *sf.* Tiksinti veren; nefret edilen; iğrenç.

müstekrehat, [Ar. müstekreh > müstekrehāt مستكرهات] *(müstekreha:t)* *{OsT}* *is.* Nefret edilen şeyler; iğrenç şeyler.

müstekrehiyet, [Ar. müstekreh > müstekrehiyyet مستكرهيت] *{OsT}* *is.* Nefret edilir olma durumu; iğrençlik.

müstekri, [Ar. kirā > müstekrī مستكرى] *(müstekri:)* *{OsT}* *sf.* Kira ile tutan; kiralayan; kiracı.

müstekrih, [Ar. kerāhet > müstekrih مستكره] *{OsT}* *sf.* **1.** Nefret eden; tiksinen; iğrenen. **2.** *tıp.* (İlaç için) iştah kesen.

müsteksir, [Ar. tekṣir > müstekṣir مستكثر] *{OsT}* *sf.* Bir şeyi olduğundan fazla büyük gören; büyüten; abartan; önemseyen.

müstekşif, [Ar. keşf > müstekşif مستكشف] *{OsT}* *sf.* Bir şeyi bulmaya çalışan; araştırmaya kalkışan; keşfetmeye çalışan.

müstektib, [Ar. ketebe > müstektib مستكتب] *{OsT}* *sf.* Söyleyip yazdıran; dikte ettiren.

müstelez, -zzi [Ar. lez̠z̠et > müstelez̠z̠ / müstelez̠z̠e مستلذ / مستلذه] *{OsT}* *sf.* Lezzetli bulunmuş; tadı iyi alınmış; tat alınmış; tadına varılmış.

müstelezzat, [Ar. müstelez̠z̠ > müstelez̠z̠āt مستلذات] *(müstelezza:t)* *{OsT}* *is.* Lezzeti iyi olan şeyler; lezzetli yiyecekler.

müsteliz, -zzi [Ar. lez̠z̠et > müsteliz̠ / müsteliz̠z̠e مستلذ / مستلذه] *{OsT}* *sf.* Lezzet alan; tadına varan; tadını alan.

müstelki, [Ar. istilḳā > müstelḳī مستلقى] *(müstelki:, k kalın söylenir)* *{OsT}* *sf.* Sırt üstü yatan.

müstelzim, [Ar. lüzūm > müstelzim مستلزم] *{OsT}* *sf.* **1.** Gerekli olan; gereken. **2.** Gerektiren.

müstemed, -ddi [Ar. müstemedd مستمد] *{OsT}* *sf.* Kendisine yardım edilen; yardımda bulunulmuş olan.

müstemen, [Ar. emn > müstemen مستمن] *{OsT}* *sf.* **1.** Kendine aman verilmiş olan; güvenliği sağlanmış olan; bağışlanmış olan. **2.** *is.* Müslüman ülkelerde yabancı tüccarlara verilen ad. **3.** Yabancı ülkede oturan ve o ülkenin yabancı uyruğundan olan kimse. **4.** *is.* Osmanlı devleti topraklarında yaşamasına izin verilen yabancı uyruklulara verilen ad.

müstemend, [Far. müstemend مستمند] *{OsT}* *sf.* **1.** Üzüntülü; kederli. **2.** Mutsuz. **3.** Zavallı; çaresiz.

müstemendan, [Far. müstemendān مستمندان] *(müstemenda:n)* *{OsT}* *is.* **1.** Üzüntülü kimseler; kederli, gamlı insanlar. **2.** Mutsuzlar. **3.** Zavalılar; çaresizler.

müstemendane, [Far. müstemendāne مستمندانه] *(müstemenda:ne)* *{OsT}* *zf.* **1.** Üzüntülü olarak; üzüntülü biçimde. **2.** Mutsuz olarak; mutsuzlukla. **3.** Zavallı ve çaresiz olarak.

müstemhil, [Ar. mehl > müstemhil مستمهل] *{OsT}* *sf.* Süre verilmesini dileyen; mühlet isteyen.

müstemi, -i'ı [Ar. semʿ *(işitme)* > müstemiʿ / müstemiʿa مستمع / مستمعه] *{OsT}* *sf.* **1.** Kulak veren; dinleyen; dinleyici. **2.** *is.* Bir şeyi kulaktan öğrenen; işitsel tip. **3.** Bir okula, imtihana girmeksizin, dinleyici olarak devam eden kimse; dinleyici.

müstemi'an, [Ar. müstemiʿ > müstemiʿan مستمعان] *(müstemi'an)* *{OsT}* *zf.* Dinleyerek; dinleyici olarak.

müstemid, -ddi [Ar. meded > müstemidd مستمد] *{OsT}* *sf.* Yardım isteyen; medet uman.

müstemiddane, [Ar. müstemidd + Far. -āne مستمدانه] *(müstemidda:ne)* *{OsT}* *zf.* **1.** Yardım istercesine; yardım ister gibi. **2.** Yardım isteyerek; yardım umarak.

müstemi'în, [Ar. müstemiʿ > müstemiʿīn مستمعين] *(müstemii:n)* *{OsT}* *is.* Dinleyenler; dinleyiciler.

müste'min, [Ar. emn > müsteʾmin / müsteʾmine مستأمن / مستأمنه] *{OsT}* *sf.* **1.** Canı bağışlanmak koşuluyla teslim olan; aman dileyen; sığınan. **2.** *is. isl. huk.* Başka bir ülkeye özel izinle giren kişi.

müstemir, -rri [Ar. mürūr > müstemirr / müstemirre مستمر / مستمره] *{OsT}* *sf.* **1.** Sürekli; kesintisiz; devamlı. **2.** Sağlam; sabit; köklü.

müstemirren, [Ar. müstemirr > müstemirren مستمراً] *(müstemi'rren)* *{OsT}* *sf.* **1.** Sürekli ve kesintisiz olarak; devamlı olarak. **2.** Sağlam ve sabit olarak.

müstemit, [Ar. müstemīt مستميت] *(müstemi:t)* *{OsT}* *sf.* Savaşta ölümden korkmayan; cesur.

müstemlek, [Ar. mülk => müstemlek مستملك] *{OsT}* *is.* **1.** Satın alınan mülk. **2.** Göçmen yerleştirilen yer.

müstemlekât, [Ar. müstemleke > müstemlekāt مستملكات] *(müstemleka:t)* *{OsT}* *is.* Sömürgeler.

müstemleke, [Ar. müstemlek > müstemleke مستملكه] *{OsT}* *is.* Sömürge.

müstemlekeci, [müstemleke-ci] *{OsT}* *sf.* Sömürgeci.

müstemlekecilik, -ği [müstemleke-ci-lik] *is.* Sömürgecilik.

müstemli, [Ar. müstemlī مستملی] *(müstemli:)* *{OsT}* *sf.* Söyleyip yazdıran; dikte ettiren.

müstemsik, [Ar. müstemsik مستمسك] *{OsT}* *sf.* Salıvermemek üzere sıkıca tutan; sağlam tutan.

müstemti, -i'ı [Ar. müstemtiʿ مستمتع] *{OsT}* *sf.* Yararlanan; temettü eden.

müstemzic, [Ar. mezc > müstemzic مستمزج] *{OsT}* *sf.* (Düşünce, oy, hatır) soran; yoklayan.

müstenbad, [Ar. istinbaṭ > müstenbaṭ مستنبط] *{OsT}* *sf.* Dolayısı ile anlaşılan; zımnen anlaşılan; istinbat olunmuş.

müstenbi, -i'i [Ar. müstenbiʾ مستنبئ] *{OsT}* *sf.* Haber alan; duyan; işiten.

müstenciz, [Ar. müstenciz مستنجز] *{OsT}* *sf.* Sözün yerine getirilmesini isteyen.

müste'nef, [Ar. istiʾnāf > müsteʾnef مستأنف] *{OsT}* *sf.* Yeniden başlayan. ☞ **müste'nefün-aleyh,** *{OsT}* *huk. Aleyhinde, yeniden dava açılan kimse.*

müstenfik, -kı [Ar. müstenfiḳ مستنفق] *(k, kalın söylenir)* *{OsT}* *sf.* Başkalarını, başka şeyleri beslemek için malını harcayıp bitiren kimse.

müstenfir, [Ar. istinfār > müstenfir مستنفر] *{OsT}* *sf.* Ürküp kaçan; ürken.

müstenhic, [Ar. müstenhic مستنهج] *{OsT}* *sf.* Birinin mesleğine giren.

müstenhir, [Ar. nehr > müstenhir مستنهر] *{OsT}* *sf.* (Su için) aka aka yeri oyarak nehir yapan.

müstenid, [Ar. sened > müstenid مستند] *{OsT}* *sf.* → müstenit.

müstenidat, [Ar. müstenid > müstenidāt مستندات] *(müstenida:t)* *{OsT}* *is.* Dayanaklar; istinatlar.

müsteniden, [Ar. müstenid > müsteniden مستنداً] *(müsteni'den)* *{OsT}* *zf.* Bir delil veya tanık göstererek; bir kanıta dayanarak.

müste'nif, [Ar. enf *(burun)* > müsteʾnif / müsteʾnife مستأنف / مستأنفه] *{OsT}* *sf.* **1.** Yeniden başlayan. **2.** *huk.* Bitmiş bir davanın yeniden görülmesi için bir üst mahkemeye başvuran.

müstenim, [Ar. nevm > müstenīm مستنيم] *(müsteni:m)* *{OsT}* *sf.* Uyur gibi görünen; yalandan uyuyan.

müstenir, [Ar. nūr > müstenīr مستنير] *(müsteni:r)* *{OsT}* *sf.* Işık alan; parlak.

müste'nis, [Ar. üns > müsteʾnis مستأنس] *(müste-nis)* *{OsT}* *sf.* Alışan; yabaniliği kalmayan; ünsiyet kazanan.

müstenit, -di [Ar. sened > müstenid مستند] *{OsT}* *sf.* **1.** Bir şeye dayanan; yaslanan; istinat eden. **2.** Bir senet, belge veya delile dayanan. ☞ (bir şeye) **müstenit olmak,** *{OsT}* *Bir şeye dayanmak; yaslanmak.*

müstenker, [Ar. nekr > müstenker مستنكر] *{OsT} sf.* İnkâr edilmiş.

müstenkıh, [Ar. müstenḳıh مستنقه] *{OsT} sf.* Anlayan; idrak eden.

müstenkıs, [Ar. naḳṣ > müstenḳıṣ مستنقص] *{OsT} sf.* Alışverişte fiyatı indirmek isteyen.

müstenkif, [Ar. istinkaf > müstenkif مستنكف] *{OsT} sf.* Çekimser. ⊡ **müstenkif kalmak,** *{OsT} Çekimser kalmak.*

müstensih, [Ar. nesḫ > istinsaḫ > müstensiḫ مستنسخ] *{OsT} sf.* **1.** Matbaa öncesinde bir el yazmasının suretini çıkaran veya çoğaltan; kopya eden. **2.** Çoğaltma makinesi; teksir makinesi.

müstenşık, -kkı [Ar. şaḳḳ > müstenşıḳḳ مستنشق] *{OsT} sf.* (Temizlik için) burnuna su çeken.

müstenşid, [Ar. neşīde > müstenşid مستنشد] *{OsT} sf.* Birinin şiir okumasını isteyen.

müstentic, [Ar. netīce > müstentic مستنتج] *{OsT} sf.* Sonuç çıkaran; istintac eden.

müsterah, [Ar. rāḥat > müsterāḥ مستراح] *(müstera:h) {OsT} sf.* **1.** Rahat edecek yer. **2.** Apteshane; ayak yolu.

müsterak, -kı [Ar. sirkat > müsteraḳ / müsteraḳa مسترقه / مسترق] *{OsT} sf.* Çalınmış; sirkat olunmuş.

müsterca, [Ar. recā > müstercā مسترجا / مسترجى] *{OsT} sf.* **1.** Gerçekleşmesi umulan; beklenen. **2.** (Kişi için) bir şeyin gerçekleşmesi için kendisine yalvarılan; ricada bulunulan.

müsterci[1]**, -i'ı** [Ar. rücūʿ > müsterciʿ مسترجع] *{OsT} sf.* **1.** Geri dönen; geri tepen. **2.** Başka birine ödünç olarak verdiği şeyin geri verilmesini isteyen. **3.** Bir cenaze görüldüğünde *"Şüphe yok ki biz, Allah'ın kullarıyız, yine şüphe yok ki ona dönücüleriz."* ayetini okuyan.

müsterci[2]**, -i'i** [Ar. ricāʾ > müstercīʾ مسترجىء] *{OsT} sf.* **1.** Rica eden. **2.** Uman; bekleyen.

müstered, -ddi [Ar. redd > müsteredd مسترد] *{OsT} sf.* Geri alınmış; istirdat edilmiş.

müsterfih, [Ar. refāh > müsterfiḥ مسترفه] *{OsT} sf.* Rahatlık, bolluk içinde yaşamak isteyen.

müsterham, [Ar. raḥm > istirḥam > müsterḥam مسترحم] *{OsT} sf.* **1.** (Kişi için) kendisine yalvarılan; rica edilen; istirham edilen. **2.** Yalvarılmış; rica edilmiş; saygı ile istenilmiş.

müsterhi, [Ar. reḫā > müsterḫī مسترخى] *(müsterhi:) {OsT} sf.* Gevşek; sarkık; sölpük.

müsterhib, [Ar. istirhab > müsterhib مسترهب] *{OsT} sf.* Korkutan; istirhap eden.

müsterhim, [Ar. raḥm >istirḥam>müsterḥim مسترحم] *{OsT} sf.* Yalvaran; istirham eden.

müsterhimane, [Ar. müsterḥim + Far. -āne مسترحمانه] *{OsT} sf.* Yalvarana yakışacak biçimde; istirham edercesine.

müsterhin, [Ar. rehn > müsterhin مسترهن] *{OsT} sf.* **1.** Rehin alan. **2.** *is.* Rehin karşılığı ödünç para veren kimse; tefeci.

müsterhis, [Ar. ruḫṣ > müstarḫiṣ مسترخص] *(h ve s, kalın söylenir.) {OsT} sf.* Ucuz sayan.

müster'i, [Ar. istirʿā > müsterʿī مسترعى] *(müster-i:) {OsT} sf.* Bir şeyin korunmasını, saklanmasını isteyen.

müste'rib, [Ar. müsteʾrib مستأرب] *(müste-rib) {OsT} sf.* Borçlu.

müsterih, [Ar. raḥat > istiraḥat > müsterīḥ / müsterīḥa مستريحه / مستريح] *{OsT} sf.* **1.** Bütün kaygı ve tasalarından kurtulup gönlü huzura kavuşan; rahatlayan; gönlü huzur bulan. ⊡ **müsterih olmak,** *{OsT} Her türlü kaygıdan kurtulmuş olmak; gönlü rahat olmak; rahatlamak.*

müsterihane, [Ar. müsterih + Far. -āne مستريحانه] *(müsteriha:ne) {OsT} zf.* Her türlü kaygıdan kurtulmuş olarak; gönlü rahat olarak; iç huzuru ile; rahat rahat.

müsterkı, -ı'ı [Ar. müsterḳıʿ مسترقع] *{OsT} sf.* Tamire muhtaç; yamanması gereken.

müsterşi, [Ar. rüşvet > istirşā > müsterşī مسترشى] *(müsterşi:) {OsT} sf.* Rüşvet isteyen.

müsterşid, [Ar. rüşd > istirşād > müsterşid مسترشد] *{OsT} sf.* Doğru yolu arayan; doğru yolu bulmak için kılavuz isteyen; mürşit isteyen.

müsterşidane, [Ar. müsterşid + Far. -āne مسترشدانه] *{OsT} zf.* Doğru yolu arayana yakışır biçimde; kılavuz ister gibi.

müsterşidîn, [Ar. müsterşidīn مسترشدين] *(müsterşi-di:n) {OsT} is.* Doğru yolun gösterilmesini isteyenler; irşat talep edenler.

müsterşiyane, [Ar. müsterşī + Far. -āne مسترشيانه] *(müsterşiya:ne) {OsT} zf.* Rüşvet istercesine.

müstervih, [Ar. rāḥat > terviha > müstervih مستروح] *{OsT} sf.* Dinlenen; istirahat eden.

müsterzı, -ıı [Ar. rıżāʿ > müsterżıʿ مسترضع] *{OsT} sf.* Para ile sütnine tutan.

müsterzil, [Ar. reẕīl > müsterẕil مسترذل] *{OsT} sf.* Aşağılık, düşkün sayan.

müstes'ad, [Ar. saʿd > müstesʿad مستسعد] *(müstes-ad) {OsT} sf.* **1.** Uğurlu sayılmış. **2.** Uğurlu sayılan.

müste'sal, [Ar. isti'ṣāl > müste'ṣal مستأصل] *(müste-sal)* *{OsT}* *sf.* Kökünden koparılmış.

müsteshil, [Ar. sühūlet > müsteshil مستسهل] *{OsT}* *sf.* Kolay sayan; zahmetsiz sayan.

müsteshilane, [Ar. müsteshil + Far. -āne مستسهلانه] *(müsteshila:ne)* *{OsT}* *zf.* Kolay sayarcasına; kolay sayar gibi.

müsteshir, [Ar. istisḫar > müstesḫir مستسخر] *{OsT}* *sf.* Alay eden.

müste'sıl, [Ar. isti'ṣāl > müste'ṣıl مستأصل] *(müste-sıl)* *{OsT}* *sf.* Kökünden koparan.

müstes'id, [Ar. saᶜd > müstesᶜid مستسعد] *(müstes-id)* *{OsT}* *sf.* Uğurlu sayan; uğur sayan.

müstesin, -nni [Ar. sinn > müstesinn مستسن] *{OsT}* *sf.* Yaşlanan; ihtiyarlayan; istisnan eden.

müsteskal, [Ar. s̱ıḳlet > müstes̱ḳal مستثقل] *{OsT}* *sf.* Soğuk karşılanan; yüzüne karşı soğuk davranılan.

müsteskıl, [Ar. s̱ıḳlet > müstes̱ḳıl مستثقل] *{OsT}* *sf.* **1.** Bir şeyi ağır bulan. **2.** Soğuk davranan; kovar gibi davranan; tersleyen.

müsteskılane, [Ar. müstes̱ḳıl + Far. -āne مستثقلانه] *(müstaskılâ:ne)* *{OsT}* *zf.* Kovarcasına; kovar gibi.

müsteski, [Ar. s̱aḳy > müstes̱ḳī مستسقى] *(müsteski:, k kalın söylenir)* *{OsT}* *sf.* **1.** Yağmur duasına çıkan. **2.** Karnı su toplamış olan.

müsteslim, [Ar. selāmet > müsteslim مستسلم] *{OsT}* *sf.* **1.** Boyun eğen; itaat eden. **2.** Müslümanlığı kabul eden.

müsteslimîn, [Ar. müsteslimīn مستسلمين] *{OsT}* *is.* **1.** Boyun eğenler; itaat edenler. **2.** İslamiyeti kabul edenler.

müstesna, [Ar. s̱eny > istis̱nā > müstes̱nā مستثنا / مستثنى] *(müstesna:)* *{OsT}* *sf.* **1.** (Nesne ve kimseler için) bir bütünün dışında olan. **2.** Bir kuralın dışında kalan. **3.** Benzerlerinden üstün olan; benzeri az bulunur; seçkin. ☞ **müstesna olmak,** *1. Bir bütünün dışında olmak. 2. Bir kuralın dışında kalmak. 3. Benzerlerinden üstün olmak; benzeri az bulunmak; seçkin olmak.*

müstesneyat, [Ar. müstes̱nā > müstes̱neyāt مستثنيات] *(müstesna:ya:t)* *{OsT}* *is.* **1.** Bir bütünün dışında olanlar. **2.** Bir kuralın dışında kalanlar. **3.** Benzerlerinden üstün olanlar; benzeri az bulunur olanlar; seçkinler.

müsteş'ar, [Ar. şuᶜr > istişᶜār > müsteşᶜar مستشعر] *(müsteş-a:r)* *{OsT}* *sf.* Bildirilmiş olan; haberli.

müsteşar, [Ar. meşveret > müsteşār مستشار] *(müsteşa:r)* *{OsT}* *sf.* **1.** Kendisinden bilgi alınan; kendisine iş danışılan. **2.** *is.* Bakanlıklarda ve bazı merkezî kuruluşlarda, teknik bilgi ve deneyiminden yararlanmak üzere görevlendirilmiş devlet memuru; danışman. **3.** İmparatorluk döneminde kendisinden bilgi alınan ve makamında danışmanlık yapan memur.

müsteşarî, [Ar. müsteşār > müsteşārī مستشاري] *(müsteşa:ri:)* *{OsT}* *is.* Müsteşarlık.

müsteşarlık, -ğı [müsteşar-lık] *(müsteşa:rlık)* *{OsT}* *is.* **1.** Müsteşarın görevi. **2.** Müsteşara bağlı olarak çalışan daire.

müsteşfî, [Ar. şifā > müsteşfī مستشفى] *(müsteşfi:)* *{OsT}* *sf.* **1.** Şifa ve iyilik bekleyen. **2.** Kendine baktıran.

müsteşfi, -i'ı [Ar. şefāᶜat > müsteşfiᶜ مستشفع] *{OsT}* *sf.* **1.** Bağışlanma dileyen; şefaat isteyen. **2.** Kendine baktıran.

müsteşfiane, [Ar. müsteşfiᶜ + Far. -āne مستشفعانه] *(müsteşfi-a:ne)* *{OsT}* *zf.* Bağışlanmak diler gibi; şefaat dilercesine.

müsteşhed, [Ar. şehādet > müsteşhed مستشهد] *{OsT}* *sf.* Tanık gösterilen; şahitliğine baş vurulan.

müsteşhedat, [Ar. müsteşhed > müsteşhedāt مستشهدات] *(müsteşneda:t)* *{OsT}* *is.* Tanık olarak gösterilenler.

müsteşhid, [Ar. şehādet > müsteşhid مستشهد] *{OsT}* *sf.* Tanık gösteren.

müsteşrik, [Ar. şarḳ > müsteşriḳ مستشرق] *(k kalın söylenir)* *{OsT}* *sf.* ve *is.* Doğu bilimci; şarkiyatçı.

müsteşrikîn, [Ar. müsteşriḳ > müsteşriḳīn مستشرقين] *(müsteşrikı:n)* *{OsT}* *is.* Doğu bilimciler; şarkiyatçılar.

müstetab, [Ar. ṭayyib > müsteṭāb مستطاب] *(müsteta:b)* *{OsT}* *sf.* Güzel bulunan; beğenilen.

müstetim, [Ar. istitām > müstetim مستتم] *{OsT}* *sf.* Tamamlanmasını isteyen.

müstetir, [Ar. setr > müstetir مستتر] *{OsT}* *sf.* Örtülmüş; örtülü; gizli; saklı.

müsteva, [Ar. müstevā مستوى] *{OsT}* *sf.* Eril ve dişili kapsayan.

müstevcib, [Ar. vücūb > müstevcib مستوجب] *{OsT}* *sf.* **1.** Uygun; layık. **2.** Gereken; icap eden.

müstevda, -a'ı [Ar. vedᶜ >istidāᶜ >müstevdaᶜ مستودع] *{OsT}* *sf.* **1.** Bir kimseye veya bir yere saklanmak, korunmak üzere verilen; emanet edilen. **2.** (Kişi için) bir şeyi saklamak üzere emanet olarak kabul eden. **3.** (Yer için) saklanmak üzere emanet olarak bırakılan. **4.** *is.* Emanetçi; depo; ambar.

müstevdi, -i'ı [Ar. ved' > istidā' > müstevdi' مستودع] *{OsT} sf.* **1.** Bir şeyi, bir kimseye veya bir yere saklaması, koruması için veren; bir şeyi emanet eden. **2.** Emanet yeri.

müstevfa, [Ar. vefā > müstevfā مستوفا] *(müstevfa:) {OsT} sf.* **1.** Yeter derecede; yeteri kadar. **2.** Tam; mükemmel. **3.** Dolgun.

müstevfi, [Ar. vefā > müstevfī مستوفى] *(müstevfi:) {OsT} sf.* → müstevfa.

müstevfik, -kı [Ar. müstevfiķ مستوفق] *{OsT} sf.* Allah'tan yardım dileyen.

müstevfir, [Ar. vefr > müstevfir مستوفر] *{OsT} sf.* Alacağının tamamını, borçludan geri almış olan.

müstevhib, [Ar. müstevhib مستوهب] *{OsT} sf.* Bahşiş isteyen.

müstevi, [Ar. seviyye > istivā > müstevī مستوى] *{OsT} sf.* **1.** Her tarafı aynı düzeyde olan; düz. **2.** *dbl.* (Kelime için) erili ve dişili aynı olan; hem eril hem dişil olan. **3.** *is. mat.* Düzlem.

müstev'ib, [Ar. va'b > müstev'ib مستوعب] *{OsT} sf.* **1.** İçine alan; kapsayan; istiap eden. **2.** Kaplayan; tutan.

müstevki, -i'ı [Ar. istiķa > müstevķı مستوقى] *{OsT} sf.* **1.** Bir şeyin olmasını bekleyen. **2.** Bir şeyi olacak diye kaygı duyan.

müstevkid, [Ar. müstevķıd مستوقد] *{OsT} sf.* **1.** Yanıp alevlenmiş. **2.** Yakıp alevlendirici.

müstevlede, [Ar. veled > müstevlede مستولده] *{OsT} sf.* **1.** (Cariye için) efendisinden çocuğu olan. **2.** *huk.* Sahibinden çocuğu olmuş cariye.

müstevli, [Ar. istlā > müstevlī / müstevliye مستولى / مستوليه] *(müstevli:) {OsT} sf.* **1.** Etkisi altına alan; basan. **2.** Her tarafa yayılan; genişleyen. **3.** (Devlet ve ordu için) bir yeri veya ülkeyi yönetimi altına sokan; istila eden; yayılmacı. **4.** *tıp.* (Hastalık için) salgın.

müstevsi, -i'ı [Ar. müstevsi' مستوسع] *{OsT} sf.* Bollaşan; genişleyen.

müstevsik, -kı [Ar. tevsiķ > müstevsiķ مستوثق] *{OsT} sf.* Birinden belge veya senet alan.

müstevzi, -i'ı [Ar. müstevzi' مستوزع] *{OsT} sf.* Hak dergâhından ilham isteyen.

müsteykın, [Ar. yaķīn > müsteyķın مستيقن] *{OsT} sf.* Gerçeği kesin olarak bilen; bir şeyden emin olan.

müsteykız, [Ar. yaķaẓ > müsteyķıẓ مستيقظ] *{OsT} sf.* Uykudan uyanan.

müsteymin, [Ar. emn > müsteymin مستيمن] *{OsT} sf.* **1.** Aman dileyen. **2.** Birinin yeminini isteyen. **3.** Mübarek sayan.

müsteyser, [Ar. yüsr > yeser > müsteyser مستيسر] *{OsT} sf.* **1.** Kolaylanmış. **2.** Hazır.

müsteysir, [Ar. istīs̱ar > müsteys̱ir مستيثر] *{OsT} sf.* Kendine ayıran.

müstezad, [Ar. ziyāde > müstazād مستزاد] *(müsteza:d) {OsT} sf.* → müstezat. ⊡ **müstezād-ı südāsiye,** *{OsT} ed. Uzun mısraları mefāilün / mefāilün / mefāilün / mefāilün, kısa mısraları mefāilün / mefāilün vezninde olan müstezat.*

müstezat, -dı [Ar. ziyāde > müstezād مستزاد] *(müsteza:t) {OsT} sf.* **1.** Fazlalaştırılmış; çoğalmış; artmış. **2.** *is. ed.* Divan edebiyatında, bir dizesi normal ölçüde, *ziyade* adı verilen diğer dizesinde ise kalıbın ilk ve son cüzleri kullanılmak suretiyle meydana getirilmiş uzunlu kısalı manzumelere verilen ad. ⊡ **müstezat düzeni,** *Türk halk müziğinde bağlamanın orta telinin do, üst telinin sol veya orta telinin si bemol, üst telinin fa yahut da orta telinin si, üst telinin sol sesine akort edilmesi ile sağlanan bağlama düzenlerinin ortak adı.*

müste'zen, [Ar. iẕn > müste'ẕen مستأذن] *(müste-zen) {OsT} sf.* İzin istenilmiş.

müstezil, -lli [Ar. ẕelīl > müsteẕill مستذل] *{OsT} sf.* Bir kimseyi hor gören; küçümseyen.

müste'zin, [Ar. iẕn > müste'ẕin مستأذن] *(müste-zin) {OsT} sf.* İzin isteyen.

müstezkir, [Ar. ẕikr > müsteẕkir مستذكر] *{OsT} sf.* Hatırlayan; anan; zikreden.

müstimetre, [Lat. mustum *(şıra)* + Yun. metron *(ölçü)* > Fr. mustimètre] *is.* Bir şıranın yoğunluğunu ölçmeye yarayan, 0.97 ile 1.13 arasında derecelenmiş dansimetre; şıra ölçer.

müstmend, [Far. müstemend مستمند] *{OsT} sf.* → müstemend.

müstmendan, [Far. müstmendān مستمندان] *(müstmenda:n) {OsT} is.* Üzüntülü ve kederli kimseler.

müstmendane, [Far. müstmend-āne مستمندانه] *(müstmenda:ne) {OsT} zf.* **1.** Üzüntü ile. **2.** Zavallılıkla.

müsul, [Ar. müs̱ūl مثول] *(müsu:l) {OsT} is.* Bir kimsenin huzurunda saygı dolayısıyla ayakta durma; saygı duruşu.

müs'ut, [Ar. müs'uṭ مسعط] *(müs-ut) {OsT} is.* Enfiye kutusu.

müsül, [Ar. mis̱āl > müs̱ül مثل] *{OsT} is.* **1.** Örnekler. **2.** *fel.* İde.

müsür, [? müsür] *{ağız} is.* → müsürlük. [DS]

müsürlük, -ğü [müsür-lük] *{ağız} is.* Ahırlarda, tahtadan yapılmış hayvan yemliği. [DS]

müsürman, [Ar. müslümān => müsürman] *{ağız} sf.* Suçsuz. [DS]

müsürmük, -ğü [müsür-lük / müsürmük] *{ağız} is.* → müsürlük. [DS]

müsürüf, [Ar. müsrif => müsürüf] *{ağız} is.* İsraf. ⊡ **müsürüf etmek,** *{ağız} Eline geçeni harcamak; tutumsuz davranmak; israf etmek.* [DS]

müsürüfçü, [Ar. müsrif => müsürüf-çi] *{ağız} sf.* Tutumsuz; eline geçeni harcayan. [DS]

müsürük, -ğü [müsür-lük / müsür-ük] *{ağız} is.* → müsürlük. [DS]

müsütlemek, [müsüt-le-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [l(ü)-yor]* Bildirmek; haber vermek; ihbar etmek. [DS]

müsveddat, [Ar. müsveded > müsveddāt مسودات] *(müsvedda:t) {OsT} is.* Müsveddeler; karalamalar; taslaklar.

müsvedde, [Ar. sevād > müsvedde مسوده] *{OsT} is.* **1.** Üzerinde çalışılan, ekleme ve çıkarmalar veya düzeltmeler yapılan, henüz temize çekilmemiş yazı; yazının ilk şekli; taslak. **2.** Karalama; çalışma. **3.** *argo.* Bir işe yaramayan, kendini idareden âciz insan. **4.** Bir şeyin kötü benzeri; taslağı. ⊡ **müsvedde defteri,** *Karalama defteri.*

müsveddelik, -ği [müsvedde-lik] *{OsT} sf.* **1.** Karalama olarak kullanılan. **2.** Karalama yapmaya uygun olan. ⊡ **müsveddelik kâğıt,** *Karalama yapmakta kullanılan kâğıt.*

-müş, [-mış / -miş / -muş /-müş] *{eAT} çek. e.* → -mış.

müş, [Far. müş موش] *{OsT} {eT} is.* Kedi.

müşa, -a'ı [Ar. şüyūʿ > müşāʿ مشاع] *(müşa:) {OsT} is.* Birden çok kimsenin ortaklaşa sahip olduğu ve üzerinde şayi hisselerinin bulunduğu nesne.

müşa'abe, [Ar. şuʿbe > müşāʿabe مشاعبه] *(müşa:abe) {OsT} is.* Uzaklaşma; ayrılma.

müşa'are, [Ar. şiʿr > müşāʿare مشاعره] *(müşa:are) {OsT} is.* **1.** Karşılıklı şiir söyleme. **2.** Divan edebiyatında karşılıklı nazire söyleyerek yapılan yarışma. ⊡ **müşā'are etmek,** *Karşılıklı şiir söylemek ve yarışmak.*

müşa'at, [Ar. müşāāt مشاآت] *(müşa:a:t) {OsT} sf.* **1.** Yarışma. **2.** İleri geçme.

müşabah, [? müşabaḫ] *{ağız} is.* İyi cins ceviz. [DS]

müşabehet, [Ar. şebeh > müşābehet مشابهت] *(müşa:behet) {OsT} is.* **1.** İki nesne arasındaki benzerlik; benzeme. **2.** *kim. mat.* Benzerlik.

müş'abid, [Ar. müşʿabid مشعبد] *(müş-abid) {OsT} is.* Hokkabaz.

müşabih, [Ar. müşâbehet > müşābih / müşābihe مشابه / مشابهه] *(müşa:bih) {OsT} sf.* Aralarında benzerlik olan; benzer; eş. ⊡ **müşābih hadler,** *mat. Benzer terimler.*

müş'abiz, [Ar. müşʿabiẕ مشعبذ] *{OsT} is.* → müş'abid.

müşacerat, [Ar. müşācere > müşācerāt مشاجرات] *(müşa:cera:t) {OsT} is.* Karşı koymalar; kavgalar; dövüşmeler; çekişmeler.

müşacere, [Ar. şecer > müşācere مشاجره] *(müşa:cere) {OsT} is.* **1.** Sopa ile birbirine vurma; dövüş. **2.** Çekişme; karşı koyma; kavga.

müşaf, [? müşaf / müşah] *{ağız} zf.* **1.** Kesin olarak. **2.** Ne olursa olsun. [DS]

müşafehat, [Ar. müşāfehe > müşāfehāt مشافهات] *(müşa:feha:t) {OsT} is.* Karşı karşıya, yüz yüze yapılan konuşmalar.

müşafehe, [Ar. şefe > müşāfehe مشافهه] *(müşa:fehe) {OsT} is.* Bir arada karşı karşıya, yüz yüze yapılan konuşma.

müşagabe, [Ar. müşāġabe مشاغبه] *(müşa:gabe) {OsT} is.* **1.** Kavga; dövüş; arbede. **2.** *fel.* Didişimcilik; tartışımcılık; eristik.

müşagare, [Ar. müşāġare مشاغره] *(müşa:gare) {OsT} is.* Mehir alıp vermemek için iki erkeğin birbirinin yakınları olan kadınlarla evlenmesi yöntemi.

müşah, [? müşaf / müşah] *{ağız} zf.* **1.** Kesin olarak. **2.** Ne olursa olsun. [DS]

müşahed, [Ar. müşāhed مشاهد] *(müşa:hed) {OsT} sf.* **1.** Görülmüş. **2.** Görülen.

müşahedat, [Ar. müşāhede > müşāhedāt مشاهدات] *(müşa:heda:t) {OsT} is.* **1.** Gözle görülen şeyler. **2.** Gözlemler.

müşahede, [Ar. şühūd > müşāhede مشاهده] *(müşa:hede) {OsT} is.* **1.** Görme organı aracılığıyla bir nesnenin varlığını, bir olayın veya olgunun akışını duyma; görme; gözlem. **2.** Gözleyen kişinin edindiği izlenim. **3.** *tıp.* Hastalığın gidişini izleme biçimi; gözlem. **4.** *huk.* Sanığın bilincini incelemek için adlî tıp kurumunda yapılan belirli süreli izleme; gözlem. **5.** *tasvf.* Allah'ın kendine özgü âlemini görme; İlahî sırları ve tecellileri seyretme, yakınlık kurma hali. ⊡ **müşahede etmek,** *Gözlemlemek.*

müşahere, [Ar. şehr > müşāhere مشاهره] *(müşa:here) {OsT} is.* Bir kimseyi, her ay belirli bir aylık vermek şartıyla işinde çalıştırmak için kiralama; aylıkla tutma. ⊡ **müşāhere-hārān,** *Aylıkla tutulanlar; aylıklılar.*

müşaheret, [Ar. şehr > müşāheret مشاهرت] *(müşa:heret) {OsT} is.* → müşahere.

müşahereten, [Ar. müşāhere > müşāhereten مشاهرةً]

(*müşa:here'ten*) *{OsT} zf.* Aylıklı olarak; aylıkla. ☞ **müşâhereten icâre,** *{OsT} Aylıkla kiralama.*

müşahhas, [Ar. şaḫṣ > müşaḫḫaṣ / müşaḫḫaṣa مشخص / مشخصه] *{OsT} sf.* **1.** Kişileştirilmiş, insan kılığına sokulmuş olan. **2.** Türü, özellikleri anlaşılmış, diğerlerinden ayırt edilmiş olan; tanınan. **3.** Gözle görülüp el ile tutulacak biçime girmiş olan; varlığı duyu organları ile anlaşılabilir olan; somut. ☞ **müşahhas isim,** *{OsT} Somut isim.*

müşahhasat, [Ar. müşaḫḫaṣ > müşaḫḫaṣāt مشخصات] (*müşahhasa:t*) *{OsT} is.* Somut bilgiler.

müşahhıs, [Ar. şaḫṣ > müşaḫḫıṣ مشخص] *{OsT} sf.* **1.** Ayıran; belirleyen; seçen. **2.** (Hastalık için) türünü ve niteliğini anlayan; teşhis eden; tanıyan; tanı koyan.

müşahid, [Ar. müşāhede > müşāhid مشاهد] (*müşa:hid*) *{OsT} sf.* → müşahit.

müşahidîn, [Ar. müşāhid > müşāhidīn مشاهدين] (*müşa:hidi:n*) *{OsT} is.* Görenler; gözlemciler; gözleyiciler; müşahitler.

müşahit, -di [Ar. müşāhede > müşāhid مشاهد] (*müşa:hid*) *{OsT} sf.* Görme organı aracılığıyla bir nesnenin varlığını, bir olayın veya olgunun akışını gören; gözleyen; gözlemci; gören.

müşakat[1], [Ar. müşāḳāt مشاقات] (*müşa:ka:t*) (*k, kalın okunur*) *{OsT} is.* Sıkıntıya katlanma konusunda yarışma.

müşakat[2], [Ar. müşāḳat مشاقت] (*müşa:kat*) (*k kalın okunur*) *{OsT} is.* Düşmanlık; husumet.

müşakele, [Ar. şekl > müşākele مشاكله] *{OsT} is.* **1.** Biçim bakımından başka bir şeye uygun olma; benzeme; uygun düşme; biçimce benzeme. **2.** *ed.* Ayrı anlamlara gelen bir sözün karşılıklı konuşmalarda iki ayrı anlamda kullanılması biçiminde uygulanan bir sözcük oyunu.

müşakil, [Ar. müşākele > müşākil مشاكل] (*müşa:kil*) *{OsT} sf.* Biçim bakımından başka bir şeye uygun düşen; benzeyen; andıran; benzer.

müşar, [Ar. işāret > müşār مشار] (*müşa:r*) *{OsT} sf.* Belli edilmek istenen; işaret edilerek gösterilen; işaret edilen. ☞ **müşārün bi'l-benan,** *{OsT} Parmakla gösterilen; çok ünlü.*|| **müşārün-ileyh,** *{OsT} 1. Kendisine işaret olunan. 2. Adı geçen.*|| **müşārün-ileyhā,** *{OsT} 1. (Bayan için) kendisine işaret olunan. 2. Adı geçen.*|| **müşārün-ileyhümā,** *{OsT} Adı geçenler.*

müşarata, [Ar. şarṭ > müşāraṭa مشارطه] (*müşa:rata*) *{OsT} is.* Tarafların kendi şartlarını kabul ettirmeye çalışarak uyuşmaya varması; karşılıklı şart ileri sürme; şartlaşma.

müşarebe, [Ar. şürb > müşārebe مشاربه] (*müşa:rebe*) *{OsT} is.* Birlikte içki içme; karşılıklı içme.

müşarefe, [Ar. müşārefe مشارفه] *{OsT} is.* **1.** Yükseğe çıkma. **2.** Şan ve şeref konusunda biri ile övünme; biri ile şereflenme.

müşareket, [Ar. şirket > müşāreket مشاركت] (*müşa:reket*) *{OsT} is.* **1.** Bir işte başkaları ile birlikte bulunma; ortaklık; ortaklaşma; biri ile ortak olma. **2.** *dbl.* İşteşlik. ☞ **müşareket etmek,** *{OsT} Ortak olmak; ortaklık etmek.*|| **müşareket fiili,** *{OsT} dbl. İşteş fiil.*

müşareze, [Ar. şerz > müşāreze مشارزه] *{OsT} is.* Huysuzluk; geçimsizlik.

müşarik, [Ar. müşāreket > müşārik مشارك] (*müşa:rik*) *{OsT} sf.* **1.** Bir işte başkaları ile birlikte bulunan; ortak olan; ortaklık eden. **2.** *is.* Birlikte iş yapanlardan her biri; ortak.

müşariz, [Ar. şerz > müşāreze > müşāriz مشارز] (*müşa:riz*) *{OsT} sf.* Bir kimse ile anlaşmakta zorluk çeken; çevresine uyum sağlayamayan; geçimsiz; huysuz; kavgacı.

müşarünileyh, [Ar. müşārün-ileyh / müşārün-ileyha مشاراليه / مشاراليها] (*müşa:rünileyh*) *{OsT} sf.* (Kişi için) adı geçen; işaret edilen; anılan.

müşa'şa, -a'ı [Ar. şaʿşaʿa > müşaʿşaʿ مشعشع] (*müşa:şa:*) *{OsT} sf.* **1.** Parlak; parlayan; parıltılı. **2.** Göz alıcı; aşırı süslü; şatafatlı; debdebeli.

müşatara, [Ar. şaṭr > müşāṭara مشاطره] (*müşa:tara*) *{OsT} is.* Bir şeyi birisi ile yarı yarıya bölüşme; yarı yarıya pay etme; eşit olarak bölüşme; paylaşma.

müşatemat, [Ar. müşāteme > müşātemāt مشاتمات] (*müşa:tema:t*) *{OsT} is.* Çirkin ve kötü sözler söyleyerek atışmalar; sövüşmeler; karşılıklı küfürleşmeler.

müşateme, [Ar. şetm > müşāteme مشاتمه] (*müşa:teme*) *{OsT} is.* Birbirine karşı çirkin ve kötü sözler söyleyerek atışma; karşılıklı sövme; sövüşme; küfürleşme.

müşattar, [Ar. taştir > müşaṭṭar مشطر] *{OsT} is. ed.* Beyitlerin iki dizesi arasına ikinci dize ile aynı kafiyede dizeler eklemek suretiyle oluşturulan kaside veya gazel; taştir edilmiş olan. ☞ **müşattar-ı muhammes,** *{OsT} Araya üç dize eklenerek yapılan taştir.*|| **müşattar-ı murabba,** *{OsT} Araya iki dize eklemek suretiyle yapılan taştir.*|| **müşattar-ı müseddes,** *{OsT} Araya dört dize ekleyerek yapılmış taştir.*

müşaverat, [Ar. müşāvere >müşāverāt مشاورات] (*müşa:vera:t*) *{OsT} is.* Müşavereler; danışmalar.

müşavere, [Ar. meşveret > müşāvere مشاوره] *{OsT} is.* **1.** Birden çok kişi arasında birbirinin görüşünü alarak yapılan iş görüşmesi; danışma. **2.** *tıp.* İki ve daha çok hekimin bir kimsenin hastalığı hakkında tanıda bulunmak için yaptıkları görüşme; konsültasyon. ◘ **müşavere etmek,** *Görüş alış verişinde bulunmak; danışmak.*

müşavir, [Ar. müşāvere > müşāvir / müşāvire مشاور / مشاوره] *(müşa:vir) {OsT} sf.* **1.** Bir iş veya konu hakkında kendisinden görüş alınan, fikir danışılan. **2.** *is.* Görüşüne başvurulan kimse; danışman. **3.** *huk.* Çeşitli yönetim makam ve kurullarında, hukuk ve teknik konularında görüş ve bilgileri ile hazırlık çalışmalarına katkıda bulunan uzman; danışman.

müşavirîn, [Ar. müşāvir > müşāvirīn مشاورين] *(müşa:viri:n) {OsT} is.* Kendisinden görüş sorulanlar; müşavirler; danışmanlar.

müşavirlik, -ği [müşavir-lik] *(müşa:virlik) {OsT} is.* **1.** Müşavirin yaptığı iş veya görevi; danışmanlık. **2.** Müşavir olma durumu; danışmanlık. **3.** Müşavirin görev yaptığı makam veya yer.

müşaya'a, [Ar. müşāyaʿa مشايعه] *{OsT} is.* **1.** Bir kimseye dostluk etme. **2.** Bir kimseye uyma.

müşbi, -i'ı [Ar. şibʿ > müşbiʿ مشبع] *{OsT} sf.* Doyuran.

müşdüyh, [Rus. mundştúk] *{ağız} is.* Sigara ağızlığı. [DS]

müşebba, -baı [Ar. şibʿ > müşebbaʿ مشبع] *(müşebba:) {OsT} sf.* **1.** Doyurulmuş; açlığı giderilmiş; tok. **2.** Çoğaltılmış; fazlalaştırılmış; artmış. **3.** *kim.* (Eriyik için) doymuş.

müşebbeh, [Ar. teşbih > müşebbeh / müşebbehe مشبه / مشبهه] *{OsT} sf.* **1.** Bir şey ile arasında benzerlikler bulunan; benzerlik kurulan; bir şeye benzeyen; kendisi benzetilen. **2.** *is. ed.* Benzetme yoluyla daha iyi anlatılmaya çalışılan nesne veya kavram; benzetmenin *benzeyen* olarak adlandırılan ögesi. ◘ **müşebbehün-bih,** *{OsT} ed. Kendisine benzetilen.*

müşebbehat, [Ar. müşebbehe > müşebbehāt مشبهات] *(müşebbeha:t) {OsT} is.* Benzetilenler.

müşebbehe, [Ar. müşebbeh >müşebbehe مشبهه] *{OsT} sf.* Kendisi benzetilen.

müşebbek, -ği [Ar. şebeke > müşebbek مشبك] *{OsT} sf.* **1.** Ağ ve kafes gibi örülmüş olan; göz göz bağlanmış olan. **2.** *is.* Tersi de yüzü de kullanılabilen sim veya renkli ipliklerle işlenmiş nakış; muşabbak. **3.** Verev iğne tekniği ile yapılan ve kafes görünümlü sayılı bir tür nakış. **4.** Küçük tahta parçalarından yapılan oymalı kafes. ◘ **müşebbek şemse,** *{OsT} Eski Türk ciltlerinde, kapak içlerinde derinin ince ince oyulması ile yapılan şemse.*

müşebbi, -i'ı [Ar. şibʿ > müşebbiʿ مشبع] *{OsT} sf.* Karnını doyuran.

müşebbihe, [Ar. teşbbih > müşebbihe مشبهه] *{OsT} is. fel.* Tanrı'yı insan özelliklerine bürüyenlerin öğretisi; insan duygularını, tutkularını, düşüncelerini ve davranışlarını Tanrılara da mal etme şeklinde ortaya çıkan sapık eğilim; antropomorfizm; insanbiçimcilik.

müşeccer, [Ar. şecer > müşeccer مشجر] *{OsT} sf.* **1.** (Resim veya yazı için) ağaçımsı; ağaç gibi dallı budaklı olan. **2.** (Kumaş için) üzerine ağacı andıran dallı budaklı şekiller çizilmiş olan.

müşedded, [Ar. şiddet > müşedded / müşeddede مشدد / مشدده] *{OsT} sf.* **1.** Şiddeti arttırılmış; kuvvetlendirilmiş; şiddetlendirilmiş; yeğinleştirilmiş. **2.** *dbl.* (Sözcük için) şeddelenmiş.

müşeddid, [Ar. şiddet > müşeddid / müşeddide مشدد / مشدده] *{OsT} sf.* Şiddeti arttıran; kuvvetlendiren; şiddetlendiren; yeğinleştiren; arttıran.

müşeddide, [Ar. şiddet > müşeddide مشدده] *{OsT} is. fiz.* Yükselteç.

müşef[1], [? müşef] *{ağız} zf.* Kuşkusuz; kesin. [DS]

müşef[2], [? müşef] *{ağız} sf.* Şaşı. [DS]

müşeffe, [? müşeffe] *{ağız} is.* Kemiksiz et. [DS]

müşege, [? müşege] *{ağız} is.* **1.** Kötü kendir. **2.** Kendirin kökünden çıkan lifler.[DS]

müşekkek, [Ar. şekk > müşekkek / müşekkeke مشكك / مشككه] *{OsT} sf.* Şüpheye düşürülmüş; kuşkulandırılmış; şekke düşürülmüş.

müşekkel, [Ar. teşkil > müşekkel / müşekkele مشكل / مشكله] *{OsT} sf.* **1.** Bir biçime sokulmuş; biçim verilmiş; şekillendirilmiş. **2.** Kalıbı, biçimi yerinde; büyük; iri; kocaman; çelimli; gösterişli.

müşekkire, [? müşekkire] *{ağız} is.* Kuşkonmaz otu. [DS]

müşelkalk, [Alm. muschel *(kabuk)* + kalk *(kireç)*] *is. jeol.* Alman topraklarının jeoloji bakımından oluştuğu ikinci zamanın orta dönemi.

müşellel, [Ar. müşellel مشلل] *{OsT} sf.* Lekeli.

-müşem, [-mış-am / mişem / -muşam / müşem] *{eAT} çek. e.* → -mışam.

müşemmes, [Ar. şems > müşemmes مشمس] *{OsT} sf.* (Yer için) güneş gören; güneş alan; güneşli; parlak; aydınlık.

müşemmet, [Ar. müşemmet مشمت] *{OsT} sf.* (Kişi için) iyiliği ile anılan; hayırla anılan.

müşennef, [Ar. teşnīf > müşennef مشنف] *{OsT} sf.* Küpe takınmış olan; küpe ile süslenmiş.

müşerrah, [Ar. şerḥ > teşriḥ > müşerraḥ مشرح] *{OsT} sf.* Yarılmış; açılmış.

müşerref, [Ar. şeref > müşerref / müşerrefe مشرف / مشرفه] *{OsT} sf.* Bir şeyle onurlandırılmış; şeref verilmiş; onur verilmiş; yüceltilmiş; ululanmış. ⊡ **müşerref oldum,** *Yeni tanıştırılan kimseye, tanışmaktan dolayı duyulan memnuniyeti ifade etmek için söylenen nezaket sözü.*|| **müşerref olmak,** *Şereflenmek; onur kazanmak.*

müşerrez, [Ar. şerz > müşerrez مشرز] *{OsT} sf.* (Kitap için) şirazesi olan; şirazeli.

müşerrih, [Ar. şerḥ > müşerriḥ / müşerriḥa مشرح / مشرحه] *{OsT} sf.* **1.** Açan; açıklayan; açıklayıcı. **2.** *tıp.* (Hekim için) ceset üzerinde inceleme yapmak üzere vücudun veya bazı organların içini açan; teşrih eden.

müşerrihîn, [Ar. müşerriḥ > müşerriḥīn مشرحين] *(müşerrihi:n) {OsT} is.* **1.** Açıklayanlar. **2.** Teşrih edenler.

müşettar, [Ar. taştir > müşaṭṭar مشطر] *{OsT} is.* → müşattar.

müşeveş [Ar. müşevveş] *{ağız} is.* Kuşkulu iş. [DS]

müşevvek, [Ar. şevk > müşevvek مشوك] *{OsT} sf.* Diken gibi sivri olan; dikenli.

müşevveş, [Ar. şevāş > müşevveş / müşevveşe مشوش / مشوشه] *{OsT} sf.* **1.** Karışmış; düzensiz; karmakarışık; dağınık. **2.** Belli belirsiz; kapalı.

müşevveşat, [Ar. müşevveş > müşevveşāt مشوشات] *(müşevveşa:t) {OsT} is.* **1.** Karışıklıklar. **2.** Karışık şeyler.

müşevveşiyet, [Ar. müşevveş > müşevveşiyyet مشوشيت] *{OsT} is.* Karmakarışık olma durumu; aşırı karışıklık.

müşevvik, -kı [Ar. şevḳ > müşevviḳ / müşevviḳa مشوق / مشوقه] *(k kalın söylenir) {OsT} sf.* **1.** Arzuyu artıran; isteği çoğaltan; isteğini artıran; teşvik eden. **2.** Bir kimseyi kötü işler yapmaya yönelten; kışkırtan; kışkırtıcı; ayartan; ayartıcı. **3.** *huk.* Her hangi bir konuda suç işleme niyeti olmakla birlikte henüz o suçu işlemeye karar vermemiş olan kimseyi suç işlemeye teşvik eden; kışkırtan.

müşevvikîn, [Ar. müşevviḳ > müşevviḳīn مشوقين] *(müşevviki:n, k kalın söylenir) {OsT} is.* **1.** İstek ve arzuyu arttıranlar. **2.** Kışkırtanlar; ayartanlar.

müşeyh, [? müşeyh] *{ağız} is.* Çuval. [DS]

müşeyyed, [Ar. teşyid > müşeyyed / müşeyyede مشيد / مشيده] *{OsT} sf.* (Yapı için) dayanıklı, sağlam, dirençli ve yüksek hale getirilmiş.

müşeyyid, [Ar. müşeyyed > müşeyyid مشيد] *{OsT} sf.* (Kişi için) sağlam ve yüksek yapı yapan.

müşfik, [Ar. şefḳat > müşfiḳ / müşfiḳa مشفق / مشفقه] *(k kalın söylenir) {OsT} sf.* **1.** Sevgi ve koruma duyguları içinde bulunan; merhametli; şefkatli; seven ve üstüne titreyen. **2.** (Nesne vb. için) sevecenliği gösteren; şefkatli.

müşfika, [Ar. müşfiḳ > müşfiḳa مشفقه] *(k kalın söylenir) {OsT} sf.* (Kadın için) şefkatli; merhametli.

müşfikane, [Ar. müşfiḳ + Far. -āne مشفقانه] *(müşfika:ne) {OsT} zf.* Ana ve babanın sevgisine benzer bir sevgi ile; acıma ve koruma duygusu ile; merhametle; acıyarak.

müşg, [Far. müşg مشك] *{OsT} is.* Asya'da yaşayan misk keçisi adı verilen bir tür ceylanın erkeğinin karın derisi altında bulunan bir bezeden çıkarılan siyah renkli ve güzel kokulu yağ; misk. ⊡ **müşg-āgin,** *{OsT} Miskle dolu.*|| **müşg-ālūd,** *{OsT} Miske bulanmış.*|| **müşg-bār,** *{OsT} Misk yağdıran; misk kokusu saçan.*|| **müşg-bid,** *{OsT} bot. Çiçekleri çok güzel kokan bir tür söğüt.*|| **müşg-bū,** *{OsT} Misk gibi kokan; güzel kokulu.*|| **müşg-dem,** *{OsT} Nefesi misk kokulu.*|| **müşg-efşān,** *{OsT} Misk saçan; güzel koku yayan; misk gibi kokan.*|| **müşg-fām,** *{OsT} Misk renkli; siyah olan.*|| **müşg-feşān,** *{OsT} Misk saçan; güzel koku yayan; misk gibi kokan.*|| **müşg-fürūş,** *{OsT} 1. Misk satan. 2. mecaz. Güzel, ince ve hoş bir şekilde konuşan.*|| **müşg-fürūşān,** *{OsT} Misk satıcıları.*|| **müşg-rîz,** *{OsT} Misk dökücü; güzel koku saçan; güzel koku yayan.*|| **müşg-sā,** *{OsT} Misk gibi kokan; güzel kokan.*|| **müş-sār,** *{OsT} Güzel kokulu yer; çok güzel kokan yer.*

müşgin, [Far. müşgīn مشكين] *(müşgi:n) {OsT} sf.* **1.** Misk kokulu; güzel kokulu; miskli. **2.** Siyah renkli. ⊡ **müşgin-bid** *{OsT} bot. Çiçekleri çok güzel kokan bir tür söğüt.*|| **müşgin-cū** *{OsT} Koyu renkli küçük ben.*|| **müşgin-çāh** *{OsT} Koyu renkli küçük ben.*|| **müşgin-çeh** *{OsT} Koyu renkli küçük ben.*|| **müşgin-hal** *{OsT} Koyu renkli küçük ben.*|| **müşgin-i vefādār** *{OsT}, bot. Yaban gülü.*|| **müşgin-külāh** *{OsT} Sevgilinin, güzelin siyah saçları.*|| **müşgin-küleh** *{OsT} Siyah renkli saç.*|| **müşgin-sinān** *{OsT} Uzun ve siyah kirpik.*

müşgü, [? müşgü] *{ağız} is.* Kartaldan büyük, aynı türden bir yırtıcı kuş. [DS]

müşhid, [Ar. şehādet > müşhid مشهد] *{OsT} sf.* Birini tanık gösteren.

müş'ir[1], [Ar. şuʿr > işʿar > müşʿir / müşʿire مشعر / مشعره] *(müş-ir) {OsT} sf.* **1.** Yazı ile bildiren; haber veren. **2.** *mat.* İndis. **3.** *fiz.* Gösterge.

müşir[2], [Ar. işāret > müşīr مشير] *(müşi:r) {OsT} sf.* **1.** Emir verici; işaret edici. **2.** *is. as.* Askerlikte en

yüksek rütbe; mareşal; sipehsalar. **3.** *hat.* Yazma, eserlerde sayfa sırasını belirtmek amacıyla sayfanın bittiği yere ayrıca yazılan sonraki sayfanın ilk kelimesi; ayak; çoban; payende; garip; murakıp; reddade.

müşiran, [Ar. müşīr + Far. -ān مشيران] *(müşi:ra:n)* *{OsT} is.* Mareşaller.

müşirane, [Ar. müşīr + Far. -āne مشيرانه] *(müşi:ra:ne)* *{OsT} zf.* **1.** Mareşale yakışır biçimde. **2.** Mareşal gibi; mareşalcesine.

müş'ire, [Ar. şuʿr > işʿar > müşʿire مشعره] *(müş-ire)* *{OsT} is.* Hava ve buhar basıncının şiddet derecesini göstermeye yarayan alet; manometre; bu aletin göstergesi.

müşirî, [Ar. müşīrī مشيرى] *(müşi:ri:)* *{OsT} is.* Mareşallik.

müşiriyet, [Ar. müşīr > müşiriyyet مشيريت] *{OsT} is.* **1.** Mareşallik. **2.** Mareşalin makamı.

müşirlik, -ği [müşir-lik] *is.* **1.** Mareşallik. **2.** Mareşalin makamı.

müşiv, [? müşiv] *{ağız} is.* Çekmece. [DS]

müşk, -gü [Far. müşg مشگ] *{OsT} is.* **1.** → müşg. **2.** *{ağız}* Güzel kokulu, dikenli bir ot. [DS]

müşkek, [Ar. müşkek مشكك] *{OsT} is.* → müşg.

müşker, [? müşker] *{ağız} is.* **1.** Sönmüş yanardağ ağzı. **2.** Dağ tepesindeki karların eriyerek açtığı yol. [DS]

müşkil, [Ar. şekl > müşkil / müşkile مشكل / مشكله] *{OsT} sf.*→ müşkül. ☐ **müşkil-güşā,** *{OsT} Zorlukları yenip ortadan kaldıran; güçlükleri yok eden.*|| **müşkil-güşāî,** *{OsT} Zorlukları giderme; güçlükleri çözme.*|| **müşkil-ter,** *{OsT} Çok zor; çok güç.*|| **müşkil-terîn,** *{OsT} Çok zor; çok çetin.*

müşkilat, [Ar. müşkil > müşkilāt مشكلات] *(müşkila:t)* *{OsT} is.* → müşkülat.

müşkile, [Ar. müşkil > müşkile مشكله] *{OsT} sf.* (İş için) güç yapılan; zor olan.

müşkin, [Far. müşgin مشگين] *{OsT} sf.* → müşgin.

küşkü, [? müşkü] *{ağız} is.* Başa dolanarak kullanılan siyah ya da mor, saçaklı ipek başlık.[DS]

müşkül, [Ar. şekl > müşkil مشكل] *{OsT} sf.* **1.** Güç; zor; çetin. **2.** *is.* Engel; zorluk; güçlük.

müşkülat, [Ar. müşkil > müşkilāt مشكلات] *(müşkülâ:t)* *{OsT} is.* Bir iş yaparken karşılaşılan güçlükler, engeller; başarılması çok zor olan işler; güçlükler; zorluklar. ☐ **müşkülat çekmek,** *{OsT} Sıkıntı çekmek; zorluklara katlanmak.*|| **müşkülat çıkarmak,** *{OsT} Bir kimsenin yapmakta olduğu vaya yapmak istediği işleri zorlaştırmak; yapmaması için engeller ve zorluklar yaratmak.*

müşküle, [Ar. şekl > müşkile مشكله] *{OsT} sf.* **1.** Müşkilin dişili. **2.** *is.* Çok zor yapılacak iş; güç iş. **3.** *bot.* İri taneli, kalın kabuklu ve oldukça geç yetişen bir tür üzüm.

müşkülpesend, [Ar. müşkül + Far. pesend مشكلپسند] *{OsT} sf.* → müşkülpesent.

müşkülpesendan, [Ar. müşkül + Far. pesendān مشكل پسندان] *(müşkülpesenda:n)* *{OsT} is.* Güç beğenirler.

müşkülpesendane, [Ar. müşkül + Far. pesendāne مشكل پسندانه] *(müşkülpesenda:ne)* *{OsT} zf.* Güç beğenir kimseye yakışır biçimde; güç beğenircesi-

müşkülpesent, -di [Ar. müşkül + Far. pesend مشكلپسند] *{OsT} sf.* Bir şeyi beğenmekte veya seçmekte zorluk çeken; güç beğenir; beğenmekle beğenmemek arasında kararsız kalan.

müşkülüm, [? müşkülüm / müşkürüm] *{ağız} is.* Bir tür sümbül. [DS]

müşküne, [? müşküne] *{ağız} is.* Toprak testi. [DS]

müşkürüm, [? müşkülüm / müşkürm] *{ağız} is.* → müşkülüm. [DS]

müşme'iz, [Ar. işmi'zāz > müşme'iz / müşme'ize مشمئز / مشمئزه] *{OsT} sf.* **1.** Bir şeyden tiksindiği için yüzünü buruşturan; iğrenen. **2.** Titreyip ürperen. **3.** *mecaz.* Canı sıkılmış olan.

müşne[1], [? müşne] *{ağız} is.* Pek iyi cins olmayan yün; ikinci kalite yün. [DS]

müşne[2], [? müşne] *{ağız} is.* Demirden yapılan araba dayağı. [DS]

müşrefiye, [Ar. müşref *(balkon)* > müşrefiyye مشرفيه] *{OsT} is.* Tornadan geçirilmiş ve birleştirilmiş çıtalardan oluşan, dışarıdan görülmeyi önleyen fakat dışarısını gösteren bir tür pencere kafesi; muşarabiye.

müşrif, [Ar. şeref > müşrif مشرف] *{OsT} sf.* **1.** Yükseğe çıkan; yükselen. **2.** Çevreyi gören; etrafa bakan. **3.** Bir durum almaya yüz tutmuş olan. **4.** Ölüme yaklaşan. **5.** İmparatorluk döneminde, defterdar ve ambar memuru gibi vakıf mallarını koruyan memur. ☐ **müşrif-i harāb,** *{OsT} Yıkılmaya yüz tutmuş olan; yıkılmak üzere olan.*|| **müşrif-i vakf,** *{OsT} Bir vakfın mütevellisinin yaptığı harcamaları denetlemekle görevli kimse.*

müşrik, [Ar. şirk > işrāk > müşrik مشرك] *{OsT} sf.* **1.** Ortak sayan; ortak tutan. **2.** *isl.* Allah'a ortak koşan; birden çok Tanrı bulunduğuna inanan; Allah'ın varlığını tanımakla birlikte, başka bir varlık veya varlıkları ona ortak tutan, Allah'tan başkasında da ilahî güç ve nitelikler bulunduğuna inanan.

müşrikîn, [Ar. müşrik > müşrikīn مشركين] *(müşriki:n)* *{OsT} is.* Allah'a ortak koşanlar.

müşriklik, [müşrik-lik] *is.* Allah'a ortak koşma durumu; çok tanrılılık.

müşşat, [Ar. māşī > müşşāt مشاة] *(müşşa:t) {OsT} sf.* (Canlı için) ayakları üzerinde yürüyen.

müşşek, -ği [müşşek] *{ağız} is.* Yayığın uzun saplı döveceği. [DS]

müşt, [Far. muşt مشت] *{OsT} is.* **1.** Yumruk; tokat. **2.** Avuç.

müştagil, [Ar. iştiġal > müştaġil مشتغل] *{OsT} sf.* Bir işle uğraşan; uğraşı içinde olan; meşgul olan.

müşta'il, [Ar. şaʿl > müştaʿil مشتعل] *{OsT} sf.* **1.** Alev alan; tutuşan; ateşlenen; yanan. **2.** *is.* Çabuk tutuşan madde; yanıcı ve parlayıcı madde.

müştak[1], **-kı** [Ar. şevḳ > müştaḳ مشتاق] *{OsT} sf.* **1.** Özleyen; can atan; çok aşırı görme arzusu içinde bulunan; arzu eden; göresi gelen. **2.** Bir şey için can atan. ◘ **müştak-ı feyz ü nūr,** *{OsT} Feyzin ve nurun hasretlisi.*

müştak[2], **-kkı** [Ar. şaḳḳ > müştaḳḳ / müştaḳḳa مشتق / مشتقة] *{OsT} sf.* **1.** (Kelime için) türemiş olan; bir kökten çıkmış olan. **2.** *is. mat.* Türev. ◘ **müştak fiil,** *{OsT} Türemiş fiil.*|| **müştak isim,** *{OsT} Türemiş isim.*|| **müştak kelime,** *{OsT} Türemiş kelime.*|| **müştakkun-minh,** *{OsT} dbl. Kendisinden başka bir kelime türemiş olan asıl kelime; kök.*| || **müştak sıfat,** *{OsT} Türemiş sıfat.*|| **müştak zarf,** *{OsT} Türemiş zarf.*

müştakan, [Ar. müştaḳ + Far. -ān مشتاقان] *(müştaka:n) {OsT} is.* Özleyenler; can atanlar; aşırı görme arzusu içinde bulunanlar.

müştakane, [Ar. müştaḳ + Far. -āne مشتاقانه] *(müştaka:ne) {OsT} zf.* Çok özlemiş olarak; can atarak; özlemişçesine.

müştakin, [Ar. müştaḳ > müştaḳīn مشتاقين] *(müştaki:n, k kalın söylenir) {OsT} is.* Özleyenler; can atanlar; aşırı görme arzusu içinde bulunanlar.

müştakkat, [Ar. müştaḳḳ > müştaḳḳāt مشتقات] *(müştakka:t) {OsT} is.* Türemiş kelimeler; türetilmiş olanlar.

müşte, [Far. müşte مشته] *{OsT} is.* **1.** Yumruk. **2.** Muşta. **3.** Kunduracıların deriyi döverek inceltmekte kullandıkları metal parça.

müştebeh, [Ar. müştebeh مشتبه] *{OsT} sf.* Karışık; zor.

müştebih, [Ar. şebeh > müştebih / müştebihe مشتبه / مشتبهه] *{OsT} sf.* Bir şeyden kuşku duyan; kuşkulanan; şüpheci; kuşkucu; işkilli.

müştebihat, [Ar. müştebih > müştebihāt مشتبهات] *(müştebiha:t) {OsT} is.* Şüphelenenler; şüpheciler; kuşkulananlar; işkilliler.

müştebik, -ki [Ar. müştebik مشتبك] *{OsT} sf.* **1.** Kafes biçiminde örülmüş. **2.** Karışık; zor; çetrefil.

müşted, -ddi [Ar. şiddet > müştedd / müştedde مشتد / مشتده] *{OsT} sf.* Şiddetlenmiş; kuvvetlenmiş; şiddeti artmış; azmış.

müşteha, [Ar. iştihā > müşteha مشتهى] *{OsT} sf.* **1.** İstenen; arzu edilen. **2.** İştahı arttıran; iştah kabartan.

müşteheyat, [Ar. müşteha > müştehayāt مشتهيات] *(müşteheya:t) {OsT} is.* İştah uyandıran şeyler; arzuları kamçılayan şeyler.

müştehi, [Ar. iştihā > müştehī / müştehiye مشتهى / مشتهيه] *(müştehi:) {OsT} sf.* **1.** Bir şeyi çok fazla arzulayan; çok isteyen. **2.** İştahlı.

müştehir, [Ar. şöhret > müştehir / müştehire مشتهر / مشتهره] *{OsT} sf.* Herkes tarafından tanınmış olan; ün kazanmış olan; ünlü; meşhur.

müştehiyat, Ar. müşteha > müştehiyāt مشتهيات] *(müştehiya:t) {OsT} is.* **1.** Arzulayanlar; isteyenler. **2.** İştahlılar.

müştekâ, [Ar. şekvā > müştekā مشتكى] *(müştekâ:) {OsT} sf.* **1.** (Kişi için) şikâyetçi olunan; yakınılan; sızlanılan. **2.** *is.* Sızlanma; yakınma. ◘ **müştekâ-anh,** *{OsT} Kendisinden şikâyetçi olunan kimse.*

müşteki, [Ar. şekvā > müştekī / müştekiyye مشتكى / مشتكيه] *(müşteki:) {OsT} sf.* Birinden şikayetçi olan; yakınan; sızlanan; yakınıcı. ◘ **müşteki olmak,** *Şikâyetçi olmak; birini şikâyet etmek.*

müştekiyane, [Ar. müştekī + Far. -āne مشتكيانه] *(müşteki:ya:ne) {OsT} zf.* Şikâyet edercesine; yakınır gibi; sızlanırcasına.

müştemel, [Ar. şümūl > müştemel مشتمل] *{OsT} sf.* Bir şeyin içinde bulunan; bir başkası tarafından kapsanan.

müştemelat, [Ar. müştemelāt مشتملات] *(müştemelâ:t) {OsT} is.* → müştemilat.

müştemil, [Ar. şümūl > müştemil مشتمل] *{OsT} sf.* Bir şeyi içine alan; kavrayıp saran.

müştemilat, [Ar. müştemel > müştemelāt مشتملات] *(müştemilâ:t) {OsT} is.* **1.** Bir şeyin içinde bulunan, ona tabi olan şeyler. **2.** Eklentiler. **3.** *huk.* Taşınmazların kullanılış amacına uygun olarak yapılan odunluk, kümes, vb. şeyler. **4.** *mim.* Bir ana yapı çevresinde, o yapı ile ilgili eklenti halindeki yapılar; eklenti.

müştera, [Ar. iştirāʾ > müşterā مشترى] *(müştera:)*

{OsT} *sf.* Para verilerek alınmış olan; satın alınan; iştira olunmuş.

müşterek, -ği [Ar. iştirak > müşterek / müştereke مشترك / مشتركه] {OsT} *sf.* **1.** Birden çok kişinin söz sahibi olduğu; ortak mal olan; çoğunluğa ilişkin; ortak. **2.** Başkaları ile birlikte gerçekleştirilen; ortaklaşa yapılan. **3.** *zf.* Birlikte; beraber; ortaklaşa olarak; müştereken. **4.** Hep birlikte; beraber; el birliğiyle. **5.** *is.* Bir işte birlik ve ortak olan kimselerin meydana getirdiği topluluk. ⊕ **müşterek bahis,** *At yarışlarında, atlardan birinin kazanmasına dayanan kumar.*|| **müşterek borç,** *Birden fazla kimsenin birlikte yüklendikleri borç; ortak borç.*|| **müşterek borçlu,** *Bir borcu ortaklaşa yüklenenlerden her biri.*|| **müşterek duvar,** *İki ayrı binaya ait olan duvar.*|| **müşterek hakimiyet,** *{OsT} Söz sahibi kişiliklerin birleşmesi ile oluşan egemenlik; birleşmiş egemenlik.*|| **müşterek harekât,** *{OsT} as. Silahlı kuvvetlerin kara, deniz ve hava kuvvetleri gibi birden çok kuvvetinin birlikte yürüttüğü harekât.*|| **müşterek hesap,** *{OsT} Bankada, birden çok kimse adına açılan ve bu kişilerin birlikte sahip oldukları, her birinin bizzat kendi imzası ile işletebildikleri hesap.*|| **müşterek hukuk,** *{OsT} Ortak hukuk.*|| **müşterek sigorta,** *Ortak sigorta.*|| **müşterek tedrisat,** *{OsT} Karma öğretim; ortak eğitim.*|| **müşterekü'l-hayāt,** *{OsT} Ortak yaşam.*|| **müşterekü'l-menfaa,** *{OsT} Ortak yararlanım.*|| **müşterekü'l-mikyās adetler,** *{OsT} mat. Oranları, ölçekleri ortak olan sayılar.*

müştereken, [Ar. müşterek > müştereken مشتركاً] *(müştere'ken) {OsT} zf.* **1.** Birlikte; ortaklaşa olarak. **2.** Elbirliğiyle.

müşterekîn, [Ar. müşterek > müşterekīn مشتركين] *(müştereki:n) {OsT} is.* Katılanlar; ortak olanlar; ortaklar; iştirak edenler; dahil edilenler.

müşteri, [Ar. iştirā' > müşterī مشترى] *{OsT} is.* **1.** Satın alan kişi; alıcı; satın alan. **2.** Para karşılığında kendisine hizmet edilen kimse veya topluluk. **3.** Bir şeye karşı istekli olan; onu almak isteyen kimse. **4.** *argo.* Para karşılığında bir kadın ile cinsel ilişkide bulunan erkek. **5.** *gök b.* (Büyük harfle başlar) Jüpiter gezegeni; Erendiz; Mars; Sakıt. ⊕ **müşteri avlamak,** *Hile ile müşteri çekmek.*|| **müşteri çevresi,** *Bir ticarî kuruluşun müşterilerinin tümünün oluşturduğu topluluk.*|| **müşteri kızıştırmak,** *Alıcıları, bir malı alması için çeşitli yollara baş vurarak teşvik etmek.*

müşterik, -ği [Ar. iştirak > müşterik مشترك] *{OsT} sf.* Bir işte ortak olan; katılan; ortak.

müşteriken, [Ar. müşterik >müşteriken مشتركاً] *(müşteri'ken) {OsT} zf.* Ortak olarak; ortaklaşa.

müşterilenmek, [müşteri-le-n-mek مشتريلنمك] *{eAT} dönşl. f.* Müşteri olmak istemek.

müşterikîn, [Ar. müşterik >müşterikīn مشتركين] *(müşteriki:n) {OsT} is.* Ortaklar.

müşti, [Ar. müştī مشتى] *(müşi:) {OsT} sf.* Avuç dolusu; avcu dolduracak kadar.

müştük,-ğü [Rus. mundstuk] *{ağız} is.* Sigara ağızlığı. [DS]

müştülemek, [muştu-la-mak > müştü-le-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-(l)ü-yor]* Fitlemek; çekiştirmek. [DS]

müştülük, -ğü [muştu-luk > müştü-lük] *{ağız} is.* Kutlama töreni. [DS]

müştzen, [Far. muşt-zen مشتزن] *{OsT} sf.* Yumruk atan; yumruk ile vuran.

müşük, -ğü [? müşük] *{ağız} is.* Çerez. [DS]

müşür, [Ar. işāret > müşür مشير] *(müşu:r) {OsT} sf.* → müşir^2.

müşvike, [Ar. müşvike مشوكه] *{OsT} is.* Dikenli ağaç.

müşyaş, [Ar. müşevveş => müşyaş ?] *{ağız} sf.* Kuşkulu; karışık. [DS]

müt, [müt / mut] *{ağız} zf.* **1.** Boşuna; yok yere. **2.** *sf.* Ucuz. [DS]

müt'a, [Ar. meta' > müt'a متعه] *(müt-a:) {OsT} is.* **1.** Geçici kazanç; geçici kâr. **2.** *huk.* Bazı yerlerde, bir kadınla para karşılığında ve geçici olarak yapılan evlilik. **3.** Mehri belirlenmemiş ve kendisi ile cinsel ilişkiye girilmemiş kadına boşanma hâlinde verilen bir kat elbise. ⊕ **müt'a nikâhı,** *Bir kadın ile süre ve para konusunda anlaşmak suretiyle bir erkeğin yaptığı evlenme sözleşmesi.*

müta'al, [Ar. 'ulüvv > müte'āl متعال] *(mütea:l) {OsT} sf.* → müteal.

mütaba'at, -ti [Ar. teba' > mütāba'at متابعت] *{OsT} is.* Birine bağlı olma; arkasından gitme; birine uyma.

mütabasbısane, [Ar. mütebaşbış+Far. -āne متبصبصانه] *(mütebasbısa:ne) {OsT} zf.* Yaltaklanırcasına; dalkavukça.

mütabassır, [Ar. başar > mütebaşşır متبصر] *{OsT} sf.* İyice düşündükten sonra karar verip ona göre davranan; dikkatli; düşünceli; ileri görüşlü; mutabassır.

mütabi, -i'ı [Ar. müteba'at > mütābi' متابع] *(müta:bı) {OsT} sf.* Birine bağlı olan; arkasından giden; uyan; bağlanan.

mütabi'în, [Ar. mütābi' > mütābi'īn متابعين] *(müta:bii:n) {OsT} is.* Bağlı olanlar; uyanlar; tabi olanlar.

mütacere, [Ar. mütācere متاجره] *(müta:cere) {OsT} is.* Birbiri ile alışveriş yapma; ticaret yapma.

mütaemet, [Ar. mütā'emet متآئمت] *(müta:emet) {OsT} is.* İkiz doğurma.

mütaj, [Fr. mutage] *is.* Şıradaki alkol mayalanmasını durdurmak için yapılan işlem.

mütalaa, [Ar. ṭulūʿ > müṭālaʿa مطالعه] *(müta:lâa) {OsT} is.* **1.** Bir şey üstünde ayrıntılı olarak düşünme, inceleme yapma; irdeleme; kafa yorma; etüt. **2.** Bir konu hakkında geniş ve ayrıntılı olarak araştırma, inceleme yaptıktan sonra edindiği görüş veya kanaati açıklama; görüş; oy. **3.** Bir kitap veya yazıyı iyice anlayıncaya kadar okuma. **4.** Yatılı okullarda, öğrencilerin belletmenin denetiminde ders çalışmaları için ayrılan zaman dilimi. ◘ **mütalaa etmek,** *{OsT} 1. Bir konu üzerinde ayrıntılı ve geniş araştırma yapmak ve derinlemesine düşünmek. 2. Bir kitap veya yazıyı okumak; okudukları üzerinde durup düşünmek; incelemek.*|| **mütalaada bulunmak,** *{OsT} Bir konu üzerinde düşünce ileri sürmek.*

mütala'ahane, [Ar. müṭālaʿa + Far. -ḫāne مطالعه خانه] *(müta:lâha:ne) {OsT} is.* Okuma salonu; ders çalışma yeri.

mütala'at, [Ar. müṭālaʿa > müṭālaʿāt مطالعات] *(müta:lâa:t) {OsT} is.* **1.** İncelemeler. **2.** Düşünce ve kanaatler. **3.** Okumalar.

mütali, -i'ı [Ar. müṭālaʿa > müṭāliʿ مطالع] *(müta:lı) {OsT} sf.* Okuyan.

mütali'în, [Ar. müṭāliʿ > müṭāliʿīn مطالعين] *(müta:lii:n) {OsT} is.* Okuyanlar.

mütareke, [Ar. terk > mütāreke متاركه] *(müta:reke) {OsT} is.* Savaşan tarafların kendi aralarındaki anlaşmaya göre çarpışmaya ara vermeleri; ateşi kesme; ateşkes; silah bırakışması. ◘ **mütāreke-i husūsiye,** *{OsT} Dar sınırlar içinde tutulan silah bırakışması; özel mütareke.*|| **mütāreke-i umūmiye,** *{OsT} Geniş çaplı silah bırakışması.*

mütarekename, [Ar. mütāreke + Far. -nāme متاركه نامه] *(müta:rekena:me) {OsT} is.* Tarafların ateşkes için imzaladıkları antlaşma.

mütarik, [Ar. mütāreke > mütārik متارك] *(müta:rik) {OsT} sf.* **1.** Karşılıklı anlaşmaya uyarak elinde bulunan şeyi bırakan; ondan aynı anda el çeken; terk eden. **2.** Karşılıklı anlaşma sonucu çarpışmayı durduran; silahı bırakan; ateşi kesen.

mütarotasyon, [Fr. mutaration] *is. kim.* Polarılmış ışık üzerinde etkin olan glikoz vb. madde çözeltisinin, çevirme gücünün zamanla değişimi.

mütasyon, [Fr. mutation] *is. biy.* → mutasyon.

mütasyonizm, [Ar. mutationisme] *is. biy.* → mutasyonizm.

mütatör, [Fr. mutateur] *sf. fiz.* Doğrultulmuş gerili sürekli olarak ayarlayan özel redresör; değiştirici.

mütaz, [Fr. mutase] *is. biyokim.* Aynı molekül içinde bir kökü bir noktadan diğerine aktarabilen enzim.

müte'abbid, [Ar. ʿabd > müteʿabbid متعبد] *{OsT} sf.* Allah'a ibadet eden; kulluk eden; tapınan.

müte'abbidane, [Ar. müteʿabbid + Far. -āne متعبدانه] *(müteabbida:ne) {OsT} zf.* Kulluk ve ibadet eder gibi; tapınırcasına.

müte'abbidîn, [Ar. müteʿabbidīn متعبدين] *(müteabbidi:n) {OsT} is.* Allah'a tapınanlar.

müte'abbis, [Ar. ʿabūs > müteʿabbis متعبس] *{OsT} sf.* Yüzünü ekşiten; suratını asan; asık çehreli.

müte'abbisane, [Ar. müteʿabbis + Far. -āne متعبسانه] *(müteabbisa:ne) {OsT} zf.* **1.** Surat asarcasına. **2.** Surat asana yakışır biçimde.

müte'accib, [Ar. ʿaceb > müteʿaccib / müteʿaccibe متعجبه / متعجب] *{OsT} sf.* Beklenmedik olay ve durumlarda kararsızlığa düşen; şaşıran; şaşkınlık geçiren.

müte'accibane, [Ar . müteʿaccib + Far. -āne متعجبانه] *(müteacciba:ne) {OsT} zf.* Şaşırmış halde; hayret içinde; şaşkınlıkla.

müte'accil, [Ar. ʿacele > müteʿaccil متعجل] *{OsT} sf.* Aceleci; sabırsız davranan; acelesi olan; telaşlı.

müte'accilane, [Ar. müteʿaccil + Far. āne متعجلانه] *{OsT} zf.* Acele ederek; acelecilikle.

müte'accilîn, [Ar. müteʿaccil > müteʿaccilīn متعجلين] *(müteaccili:n) {OsT} zf.* Aceleciler; telaşlılar.

müte'accin, [Ar. ʿcan > müteʿaccin متعجين] *{OsT} sf.* Hamurlaşan; macun durumuna gelen.

müte'addi, [Ar. ʿadāvet > müteʿaddī / müteʿaddiye متعديه / متعدى] *{OsT} sf.* **1.** Başkalarının hakkına saldıran; tecavüzde bulunan; sınırı aşan; saldıran; sataşan. **2.** *dbl.* (Fiil için) geçişli. ◘ **müteaddî fiil,** *{OsT} Ettirgen fiil ve çatı.*

müte'addid, [Ar. ʿaded > müteʿaddid / müteʿaddide متعدده / متعدد] *{OsT} sf.* → müteaddit.

müte'addit, -di [Ar. ʿaded > müteʿaddid متعدد] *{OsT} sf.* Sayısız; çeşitli; birden çok; bir çok; birkaç.

müte'adi, [Ar. ʿadāvet > müteʿādi متعادى] *(mütea:dı) {OsT} sf.* Başkalarının hakkına saldırıda bulunan; düşmanca tavır takınan; düşmanlık eden.

müte'adid, [Ar. müteʿaḍid متعضد] *{OsT} sf.* Kol kola dokunan.

müte'adil, [Ar. müteʿādil متعادل] *{OsT} sf.* Birbirine denk gelen.

müte'affif, [Ar. ʿiffet > müteʿaffif متعفف] *{OsT} sf.* Günahtan, haramdan sakınan; iffetli; namuslu.

müte'affifane, [Ar. müteʿaffîn + Far. āne متعففانه] *{OsT} zf.* Namuslu olarak; iffetlilikle.

müte'affifîn, [Ar. müteʿaffif > müteaffifīn متعففين] *(mteaffifi:n) {OsT} is.* Namuslarını koruyanlar; namuslu kimseler.

müte'affin, [Ar. ʿufūnet > müteʿaffin متعفن] *{OsT} sf.* Bozulup çürüme sonucu kötü koku yayan; kokuşan; pis kokulu; çürük.

müte'ahhid, [Ar. ʿahd > müteʿahhid متعهد] *{OsT} sf.* → müteahhit.

müte'ahhidîn, [Ar. müteʿahhidīn متعهدين] *(müteahhidi:n) {OsT} sf.* Müteahhitler.

müte'ahhir, [Ar. ʾaḫar > müteʾaḫḫir / müteʾaḫḫire متأخر / متأخره] *(h kalın söylenir) {OsT} sf.* Sonradan gelen; geciken; sonraki.

müte'ahhirîn, [Ar. müteʾaḫḫirīn متأخرين] *(müteahhiri:n h kalın söylenir.) {OsT} is.* **1.** Son zamanlarda yetişenler. **2.** Son gelenler. ⊡ **müte'ahhirîn-i ulemā,** *{OsT} Son dönem bilginleri.*

müte'ahhit, -di [Ar. ʿahd > müteʿahhid متعهد] *{OsT} sf.* **1.** Bir işi söz vererek üzerine alan; yüklenen; yüklenici; taahhüt eden. **2.** Bir kimse veya kurum için mal, erzak sağlama veya yol, bina vb. yapım işini ihale yoluyla üzerine alan kimse; yüklenici.

müteahhitlik, -ği [müteahhit-lik] *is.* Müteahhidin yaptığı iş; yüklenicilik.

müte'ahid, [Ar. ʿahd > müteʿāhid متعاهد] *(mütea:hid) {OsT} sf.* Bir işi üzerine alan; yüklenen.

müte'akıb, [Ar. ʿaḳab > müteʿāḳıb / müteʿāḳıbe متعاقبه / متعاقب] *(mütea:kıb) {OsT} sf.* → müteakip.

müte'akıben, [Ar. müteʿāḳıb > müteʿāḳıben متعاقبا] *(mütea:kı'ben) {OsT} zf.* → müteakiben.

müte'akıd, [Ar. ʿaḳd > müteʿāḳıd متعاقد] *(mütea:kıd) {OsT} sf.* (Taraflardan her biri için) anlaşmaya çalışan.

müte'akıdeyn, [Ar. müteʿāḳıd > müteʿāḳıdeyn متعاقدين] *(mütea:kıdeyn) {OsT} is.* Satıcı ve alıcı gibi anlaşmaya çalışan her iki kişi.

müte'akıp, -bı [Ar. ʿaḳab > müteʿāḳıb متعاقب] *(mütea:kıp) {OsT} sf.* → müteakip.

müte'akib, [Ar. ʿaḳab > müteʿāḳıb متعاقب] *(mütea:kib) {OsT} sf.* → müteakip.

müte'akiben, [Ar. müteʿāḳıb > müteʿāḳıben متعاقبا] *(mütea:ki'ben) {OsT} zf.* Takip ederek; ardından gelerek.

müte'akip, -bi [Ar. ʿaḳab > müteʿāḳıb متعاقب] *(mütea:kip) {OsT} sf.* **1.** Takip eden; arkasından gelen; ardı sıra gelen. **2.** ...den sonra.

müte'akkıd, [Ar. ʿaḳd > müteʿaḳḳıd متعقد] *{OsT} sf.* **1.** Düğüm yapılmış; düğümlenmiş; bağlanmış. **2.** Dondurulmuş; donmuş.

müte'akkıl, [Ar. ʿaḳıl > müteʿaḳḳıl متعقل] *{OsT} sf.* Bir şeyi hemen değil de biraz düşündükten sonra anlayan; telakki eden; düşünerek anlayan.

müte'akkılane, [Ar. müteʿaḳḳıl + Far. -āne متعقلانه] *(müteakkıla:ne) {OsT} zf.* **1.** (Anlamak için) biraz düşünerek; biraz düşündükten sonra. **2.** Biraz düşündükten sonra anlayabilene yakışır biçimde.

müte'akkılîn, [Ar. müteʿaḳḳılīn متعقلين] *(müteakkıli:n) {OsT} is.* Anlayanlar; anlayışlılar.

müte'al, [Ar. ʿulüvv > müteʿāl متعال] *(mütea:l) {OsT} sf.* **1.** Ulu; yüksek; yüce. **2.** *fel.* Deney üstü; transandantal. **3.** (Sıfat olarak) Allah.

müte'ali, [Ar. ʿulüvv > müteʿālī متعالی] *(mütea:li:) {OsT} sf.* **1.** Yükseğe çıkan; yükselen; üstünleşen. **2.** Üstün olan; yüce.

müte'alim, [Ar. ʿilm > müteʿālim متعالم] *(mütea:lim) {OsT} sf.* Herkesin bildiği; herkes tarafından bilinen.

müte'aliye, [Ar. müteʿāl > müteʿāliyye متعاليه] *(mütea:liye) {OsT} is. fel.* Deney üstücülük; transandantalizm.

müte'alli, [Ar. ʿulüvv > müteʿāllī متعالی] *(mütea:lli:) {OsT} sf.* **1.** Yüksek olan. **2.** Yükselen.

müte'allik, -kı [Ar. ʿalaḳa > müteʿalliḳ / müteʿalliḳa متعلق] *(k kalın söylenir) {OsT} sf.* **1.** (Bir şeye veya kimseye) bağlı olan; onunla ilişkili olan; ilgili olan; asılı. **2.** *dbl.* (Kelime grubu, isim vb. için) bir fiilin anlamını açıklayan veya tamamlayan.

müte'allika, [Ar. müteʿalliḳ > müteʿalliḳa متعلقه] *{OsT} sf.* **1.** Asılı olan; bağlı bulunan. **2.** Bir şeyle ilişkisi bulunan; ona ilişkin olan.

müte'allikat, [Ar. müteʿalliḳ > müteʿalliḳāt متعلقات] *(müteallika:t) {OsT} is.* **1.** Yakınlar; akrabalar. **2.** *dbl.* Bir cümlenin anlamını bütünleyen veya tamamlayan kelimeler; tümleç. ⊡ **müte'allikāt-ı fiil,** *{OsT} dbl. Fiil grubu; eylem öbeği.*

müte'allil, [Ar ʿillet > müteʿallil متعلل] *{OsT} sf.* İşini çeşitli bahanelerle geciktiren; savsaklayan.

müte'allim, [Ar. ʿilm > müteʿallim / müteʿallime متعلمه / متعلم] *{OsT} sf.* Okuyup öğrenen; bilgi edinen; ders alan; okuyan; öğrenci.

müte'allimane, [Ar. müteʿallim + Far. -āne متعلمانه] *(müteallima:ne) {OsT} zf.* Öğrenciye yakışır biçimde; bilgi edinir gibi.

müte'allimîn, [Ar. müteʿallim > müteallimīn متعلمين]

(müteallimi:n) {OsT} is. Bilim öğrenenler; bilgi edinenler; öğrenciler.

müte'allin, [Ar. ʿalen > müteʿallin متعلن] *{OsT} sf.* Meydanda olan; aşikâr.

müte'ami, [Ar. ʿamā > müteʿāmī / müteʿāmiye متعامى / متعامیه] *(mütea:mi:) {OsT} sf.* Görmezlikten gelen; görmezlenen.

müte'amiyane, [Ar. müteʿāmī + Far. -āne متعامیانه] *(mütea:miya:ne) {OsT} zf.* Görmezden gelerek.

müte'ammi, [Ar. ʿamā > müteʿammī متعمى] *(müteammi:) {OsT} sf.* Kör olan.

müte'ammid, [Ar. ʿamd > müteʿammid متعمد] *{OsT} sf.* **1.** Bir işi önceden tasarlayarak yapan; niyet ederek ve bilerek yapan. **2.** Direnen, inat eden; azimli.

müte'ammidane, [Ar. müteʿammid + Far. -āne متعمدانه] *(müteammida:ne) {OsT} zf.* Bilerek tasarlayarak yapana uygun biçimde.

müte'ammidîn, [Ar. müteʿammidīn متعمدين] *(müteammidi:n) {OsT} is.* Bilerek ve tasarlayarak yapanlar.

müte'ammik, -kı [Ar. ʿumḳ > müteʿammiḳ متعمق] *{OsT} sf.* Bir şeyi derinliğine inerek araştıran; derinleşen; derinlikleri araştıran.

müte'ammim, [Ar. ʿumūm > müteʿammim / müteʿammime متعمم / متعممه] *{OsT} sf.* Genel bir durum almış olan; yaygınlaşmış; genelleşmiş.

müte'anık, -kı [Ar. teʿānuḳ > müteʿānıḳ متعانق] *(mütea:nık) {OsT} sf.* Birbirinin boynuna sarılan.

müte'anni, [Ar. taʿannī > müteʿannī متعنى] *(müteanni:) {OsT} sf.* Zahmetli bir işi üstlenen.

müte'annid, [Ar. ʿinād > müteʿannid متعند] *{OsT} sf.* Sözünden ve fikrinden dönmeyen; düşüncesinden vazgeçmeyen; görüşünde inat eden; inatçı.

müte'annidane, [Ar. [Ar. müteʿannid + Far. -āne متعندانه] *(müteannida:ne) {OsT} zf.* İnat edercesine; sözünde direnircesine.

müte'annit, [Ar. ʿanīt > müteʿannit متعنت] *{OsT} sf.* Herkesin yanlışını çıkaran; yanlış arama huyunda olan.

müte'annitane, [Ar. müteʿannit + Far. -āne متعنتانه] *(müteannita:ne) {OsT} zf.* Yanlış arayana yakışır biçimde.

müte'anniyane, [Ar. müteʿannī + Far. -āne متعنيانه] *(müteanniya:ne) {OsT} zf.* Zahmet çekerek; sıkıntıya katlanarak.

müte'aref, [Ar. ʿörf > müteʿāref متعارف] *(mütea:ref) {OsT} sf.* Herkesçe bilinen; ünlü; meşhur.

müte'arız, [Ar. ʿaraż > müteʿārıż متعارض] *(mütea:rız) {OsT} sf.* Birbirine karşıt olan; karşıt; muarız.

müte'arif, [Ar. ʿörf > müteʿārif متعارف] *(mütea:rif) {OsT} sf.* **1.** Birbiri ile tanışan. **2.** Herkesin bildiği; ünlü; tanınmış.

müte'arife, [Ar. müteʿārif > müteʿārife متعارفه] *(mütea:rife) {OsT} is. fel. mat.* Aksiyom; belit.

müte'arrık, -kı [Ar. taʿarruḳ > müteʿarrıḳ متعرق] *{OsT} sf.* Terleyen.

müte'arrız, [Ar. ʿarż > müteʿarrıż متعرض] *{OsT} sf.* **1.** Saldıran; sataşan; hücum eden. **2.** Başkalarının hakkını çiğneyen; tecavüz eden.

müte'arri, [Ar. ʿury > müteʿarrī متعرى] *(mütearri:) {OsT} sf.* **1.** Soyunan; çıplak. **2.** Bir şeyden ilişkisini kesen.

müte'arrib, [Ar. ʿarab > müteʿarrib / müteʿarribe متعرب / متعربه] *{OsT} sf.* **1.** Araplaşmış; sonradan Arap olmuş. **2.** Göçebe yaşayışını benimsemiş olan.

müte'arrif, [Ar. ʿirfān > müteʿarrif متعرف] *{OsT} sf.* Bir şeyi araştırarak öğrenmiş olan; bilen; irfan sahibi olan.

müte'arris, [Ar. ʿarūs > müteʿarris متعرس] *{OsT} sf.* Sevgisini karısına bildiren; tearrüs eden.

müte'asir, [Ar. ʿusr > müteʿāsir متعاسر] *(mütea:sir) {OsT} sf.* Güçleşen; teasür eden.

müte'assıb, [Ar. taʿaṣṣub > mutaʿaṣṣıb متعصب] *{OsT} sf.* → mutaassıp.

müte'assıbane, [Ar. mutaʿaṣṣıb + Far. -āne متعصبانه] *(mutaassıba:ne) {OsT} zf.* Tutuculukla; tutucu bir tavırla.

müte'assif, [Ar. teʿassüf > müteʿassif متعسف] *{OsT} sf.* Doğruluktan sapan; yolsuzluk eden.

müte'assir, [Ar. ʿusr > müteʿassir / müteʿassire متعسر / متعسره] *{OsT} sf.* Sıkıntılı; zor; güç; çetin.

müte'aşır, [Ar. muʿāşeret > müteʿāşır متعاشر] *(mütea:şır) {OsT} sf.* Birbiri ile iyi geçinen; muaşeret eden.

müte'aşşık, -ğı [Ar. ʿaşḳ > müteʿaşşıḳ متعشق] *{OsT} sf.* Delicesine âşık olan; çılgın gibi seven.

müte'atıf, [Ar. ʿaṭf > müteʿāṭıf متعاطف] *(mütea:tıf) {OsT} sf.* **1.** Birbirini seven. **2.** Kendisine bağlanan; atfolunan.

müte'ati, [Ar. ʿatā > müteʿātī متعاتى] *(mütea:ti:) {OsT} sf.* Karşılıklı olarak bir şey alıp veren; bir şeyi birbirine veren.

müteberriken, [Ar. müteberriken متبركاً] *{OsT} zf.* Uğurlu sayılara; uğurlulukla.

müteberrir, [Ar. teberrür > müteberrir متبرر] *{OsT} sf.* Allah'a derinden itaat eden.

müteberriz, [Ar. teberrüz > müteberriz متبرز] *{OsT} sf.* Meydana çıkan; beliren.

mütebessil, [Ar. tebessül > mütebessil متبسل] *{OsT} sf.* Öfkeden dolayı yüzünü ekşiten.

mütebessim, [Ar. tebessüm > mütebessim متبسم] *{OsT} sf.* **1.** Gülümseyen; gülen; güleç. **2.** Gülümsemeyi yansıtan.

mütebessimane, [Ar. mütebessim+Far. -āne متبسمانه] *(mütebessima:ne) {OsT} zf.* Gülümsercesine; gülümseyerek.

mütebessir, [Ar. tebeṣṣür > mütebeṣṣir متبشر] *{OsT} sf.* Sivilce çıkaran; tebessür eden.

mütebeşbiş, [Ar. tebeşbüş > mütebebiş متبشبش] *{OsT} sf.* Güleryüz gösteren.

mütebettil, [Ar. betl > tebettül > mütebettil متبتل] *{OsT} sf.* Allah'a yönelen; tebettül eden.

mütebettilen, [Ar. mütebettilen متبتلاً] *(mütebetti'len) {OsT} zf.* Allah'a yönelerek.

mütebevvil, [Ar. bevl => mütebevvil متبول] *{OsT} sf.* İşeyen.

mütebeyyin, [Ar. beyān > mütebeyyin / mütebeyyine متبين / متبينه] *{OsT} sf.* Ortaya çıkmış; açıklığa kavuşmuş; kesin olarak belli olmuş.

mütecadil, [Ar. cedel > mütecādil متجادل] *(müteca:dil) {OsT} sf.* Mücadele eden; çekişen; savaşan; uğraşan.

mütecadilane, [Ar. mütecādil + Far. -āne متجادلانه] *(müteca:dila:ne) {OsT} zf.* Mücadele edercesine; çekişerek; uğraşarak.

mütecahil, [Ar. cehl > mütecāhil متجاهل] *(müteca:hil) {OsT} sf.* Bilmezden gelen; bilmez görünen; bilmiyormuş gibi davranan.

mütecahilane, [Ar. mütecāhil + Far. -āne متجاهلانه] *(müteca:hila:ne) {OsT} zf.* Bilmez görünen gibi; bilmezlenene yakışır biçimde.

müteca'id, [Ar. caʿd > mütecāʿid متجاعد] *(müteca:id) {OsT} sf.* Kıvırcık; kıvrık. ⊡ **mütecā'idü'l-eş'ār,** *Kıvırcık saçlı.*

mütecanib, [Ar. cenb > mütecānib متجانب] *{OsT} sf.* **1.** Sakınan; çekinen. **2.** Uzaklaşan. **3.** Kendini bir yana çeken.

mütecanis, [Ar. cins > tecānüs > mütecānis / mütecānise متجانس / متجانسه] *(müteca:nis) {OsT} sf.* **1.** Aynı türden olan; türdeş. **2.** *dbl.* Eş sesli. **3.** *mat.* Homojen. **4.** *man.* (Tanımlamada kullanılan kavramlar için) aynı türden. ⊡ **mütecānis zü'l-hudūd-i kesîre,** *{OsT} mat. Homojen çok terimliler.*

mütecasir, [Ar. cesāret > mütecāsir / mütecāsire متجاسر / متجاسره] *(müteca:sir) {OsT} sf.* **1.** Cesaret eden; yiğitlik yapan; kahramanlık gösteren. **2.** Bir şey yapmaya kalkışan; yeltenen. ⊡ **mütecasir olmak,** *{OsT} 1. Yiğitlik göstermek; cesaret etmek. 2. Bir şey yapmaya yeltenmek.*

mütecasirane, [Ar. mütecāsir + Far. -āne متجاسرانه] *(müteca:sira:ne) {OsT} zf.* Cesaret göstererek; yiğitlik taslayarak; cesurca.

mütecasirîn, [Ar. mütecāsir > mütecāsirīn متجاسرين] *(müteca:siri:n) {OsT} zf.* Cesaret gösterenler; yiğitler.

mütecavib, [Ar. cevāb > mütecāvib متجاوب] *(müteca:vib) {OsT} sf.* Cevap veren; tecavüb eden.

mütecavil, [Ar. cevelān > mütecāvil متجاول] *{OsT} sf.* Dolaşan; cevelan eden.

mütecavir, [Ar. civār > mütecāvir / mütecāvire متجاوره/ متجاور] *(müteca:vir) {OsT} sf.* Aynı çevrede bulunan; yakın olan; komşu.

mütecavire, [Ar. mütecāvir > mütecāvire متجاوره] *(müteca:vire) {OsT} sf.* Aynı yerde bulunan; birbirine yakın olan.

mütecaviz, [Ar. tecāvüz > mütecāviz متجاوز] *(müteca:viz) {OsT} sf.* **1.** Bir kimseye veya bir topluluğa fiziksel olarak saldırıda bulunan; saldıran; saldırgan. **2.** Saldırganca davranan. **3.** Saldırganlığı gösteren. **4.** Sınırını aşan. **5.** … den fazla; …i geçen. **6.** Geçen; aşan. **7.** *is.* Bir kimsenin ırz ve namusuna tecavüz eden kimse; sarkıntılık eden.

mütecavizane, [Ar. mütecāviz + Far. -āne متجاوزانه] *(müteca:viza:ne) {OsT} zf.* **1.** Saldırgan biçimde; tecavüz edercesine. **2.** Sınırı aşarak; taşkınlıkla.

mütecavizîn, [Ar. mütecāviz > mütecāvizīn متجاوزين] *(müteca:vizi:n) {OsT} zf.* **1.** Saldırganlar; tecavüz edenler. **2.** Sınırı aşanlar; taşkınlıkta bulunanlar.

mütecazib, [Ar. tecāẕüb > mütecāẕib متجاذب] *(müteca:zib) {OsT} sf.* Birbirini çeken; birbirini cezbeden; birbirine yaklaştıran.

mütecebbir, [Ar. cebr > mütecebbir / mütecebbire متجبر / متجبره] *{OsT} sf.* **1.** Zor kullanarak iş yapan; zorlayan; zorba. **2.** Kibirli.

mütecebbirane, [Ar. mütecebbir + Far. -āne متجبرانه] *(mütecebbira:ne) {OsT} zf.* Zorbaya yakışır biçimde.

müteceddid, [Ar. cedd > müteceddid / müteceddide

متجدد / متجدده] {OsT} sf. **1.** Yenilenen; yenileşen. **2.** Modanın son yeniliklerini izleyen. **3.** Yeni.

müteceddidane, [Ar. mütecebbir + Far. -āne متجددانه] *(müteceddida:ne)* {OsT} zf. **1.** Yenilikçiye yakışır biçimde. **2.** Yenileşmiş biçimde; yenileşmiş olarak.

müteceddidîn, [Ar. müteceddidīn متجددين] *(müteceddidi:n)* {OsT} is. Yenilenenler; yenileşenler.

müteceffif, [Ar. teceffüf > müteceffif / müteceffife متجففه / متجفف] {OsT} sf. (Kabuklu meyve vb. için) içi boşalan; koflaşan.

mütecehhiz, [Ar. cihāz > mütecehhiz متجهز] {OsT} sf. Donanmış; donatılmış; teçhizatlanmış.

mütecelli, [Ar. tecelli > mütecellī متجلي] {OsT} sf. **1.** Meydana çıkan; beliren; açıkça görünen; apaçık. **2.** Parlayan; parlak; parıltılı.

mütecellid, [Ar. tecellüd > mütecelid متجلد] {OsT} sf. Kahramanlık gösteren; yiğitçe davranan; yiğit; korkusuz.

mütecellidane, [Ar. mütecebbir + Far. -āne متجلدانه] *(mütecellida:ne)* {OsT} zf. Korkusuzca; kahraman gibi; direnircesine.

mütecemmi, -i'ı [Ar. cemᶜ > mütecemmiᶜ متجمع] *(mütecemmi:)* {OsT} sf. Bir araya gelmiş olan; birikmiş; yığılmış olan.

mütecemmid, [Ar. cümūd > mütecemmid / mütecemmide متجمد] {OsT} sf. Donmuş; donan; müncemid.

mütecemmi'în, [Ar. mütecemmiᶜīn متجمعين] {OsT} is. Toplananlar; birikenler.

mütecemmil, [Ar. cemal > mütecemmil متجمل] {OsT} sf. Süslenmiş; bezenmiş.

mütecemmilane, [Ar. mütecemmil + Far. -āne متجملانه] *(mütecemmila:ne)* {OsT} zf. Süslenerek; bezenerek; donanmış olarak.

mütecemmilîn, [Ar. mütecemmilīn متجملين] *(mütecemmili:n)* {OsT} is. Süslenenler; bezenenler; donananlar.

mütecenni, [Ar. mütecennī متجني] {OsT} sf. **1.** Meyve toplayan. **2.** İftira atan.

mütecennib, [Ar. mütecennib متجنب] {OsT} sf. Sakınan; kaçman; çekinen.

mütecennin, [Ar. cünūn > mütecennin متجنن] {OsT} sf. Çıldırmış; delirmiş olan.

mütecenninane, [Ar. mütecennin + Far. -āne متجننانه] *(mütecennina:ne)* {OsT} zf.] {OsT} sf. Çıldırmış gibi; delirmişçesine.

mütecerri, -i'ı [Ar. cürᶜa > mütecerriᶜ متجرع] *(mütecerri:)* {OsT} sf. Bir sıvıyı yudumlayan; yudum yudum içen; su içip yutan.

mütecerrid, [Ar. tecerrüd > mütecerrid متجرد] {OsT} sf. **1.** Soyunan; çıplak; soyunmuş. **2.** Yalnız başına kalan; tek başına kalmış olan. **3.** Evlenmemiş; bekâr. **4.** *mecaz.* Uzak; ari. **5.** *tasvf.* Dünyadan elini eteğini çekerek bir tarikata bağlanmış olan.

mütecessid, [Ar. cesed > mütecessid متجسد] {OsT} sf. Ceset haline gelen; maddeleşen; ete kemiğe bürünen; vücut bulan; gövdelenen.

mütecessim, [Ar. cism > mütecessim متجسم] {OsT} sf. Cisim haline gelen; gözle görülebilir bir varlık durumuna gelen; cisimlenen.

mütecessis, [Ar. tecessüs > mütecessis متجسس] {OsT} sf. **1.** Gizli şeyleri öğrenmeye çalışan; merakla araştıran; araştırmacı. **2.** Görmeyi, anlamayı, bilmeyi isteyen; meraklı; bir konuda merak sahibi olan. **3.** Kendisi ile ilgili olmayan şeyleri, başkasını rahatsız etse bile öğrenmek, anlamak isteyen. **4.** (Söz, davranış, bakış vb. için) merak ifade eden.

mütecessisane, [Ar. mütecessis + Far. -āne متجسسانه] *(mütecessisa:ne)* {OsT} zf. Merak ederek araştırırcasına.

mütecessisîn, [Ar. mütecessisīn متجسسين] *(mütecessisi:n)* {OsT} is. **1.** Gizliyi arayanlar; gizliyi araştıranlar. **2.** Meraklılar; mütecessisler.

mütecevşin, [Ar. mütecevşin متجوشن] {OsT} sf. Zırh giyen; zırhlanan.

mütecevvif, [Ar. tecevvüf > mütecevvif متجوف] {OsT} sf. İçi boşalan; kof olan.

mütecevviz, [Ar. müteceviz متجوز] {OsT} sf. **1.** Uygun olmayan bir şeyi uygun gören; caiz geren. **2.** Mecazlı söz söyleyen.

mütecevvizane, [Ar. mütecevviz + Far. -āne متجوزانه] *(mütecevviza:ne)* {OsT} sf. **1.** Uygun olmayan bir şeyi uygun görürcesine. **2.** Mecazlı söz söyleyerek.

mütecevvizîn, [Ar. mütecevvizīn متجوزين] *(mütecevvizi:n)* {OsT} is. **1.** Uygun olmayan şeyi uygun görenler. **2.** Mecazlı söz söyleyenler.

mütecezzi, [Ar. cüzʾ > mütecezzi متجزی] {OsT} sf. **1.** Parça parça olan; parçalara ayrılan; parçalanabilen. **2.** *jeol.* Ufalanmış.

mütedafi, -i'ı [Ar. defᶜ > mütedāfiᶜ متدافع] *(mütedafi:)* {OsT} sf. **1.** Düşmanı püskürten. **2.** İtişip kakışan; birbirine direnen

mütedafi'an, [Ar. mütedafiᶜ > mütedafiᶜan متدافعاً] *(mütedafi'an)* {OsT} zf. **1.** Düşmanı çıkararak; düşmanı kovarak. **2.** Savaşarak; uğraşarak; didişerek.

mütedafi'ane, [Ar. mütedafiᶜ + Far. -āne متدافعانه]

(*mütedafia:ne*) {*OsT*} *zf.* Düşmanı kovar gibi itişip kakışarak.

mütedahik, -ki [Ar. mütedahik / mütedāhike متضاحك / متضاحكه] (*müteda:hike, h kalın söylenir*) {*OsT*} *sf.* Karşılıklı gülüşen.

mütedahil, [Ar. düḫūl > mütedāḫil متداخل] (*müteda:hil, h kalın söylenir*) {*OsT*} *sf.* **1.** Birbirine girmiş; birbiri içine geçmiş olan; karışmış. **2.** (Maaş için) henüz ödenmemiş; birikmiş. **3.** *fel.* Altık. **4.** *mat.* Orantılı sayı; mütenasip.

müteda'ir, [Ar. devr => mütedā'ir متدائر] (*müteda:ir*) {*OsT*} *sf.* Bir şeye ilişkin; ait; bir şeyle ilgili; ona dair.

mütedarib, [Ar. ḍarb > mütedārib متضارب] (*müteda:rib*) {*OsT*} *sf.* Birbirine vuran; vuruşan; tokuşan.

mütedarik, -ği [Ar. tedārik > mütedārik متدارك] (*müteda:rik*) {*OsT*} *sf.* **1.** Eksiklerini gideren; tamamlayan; sağlayan; tedarik eden. **2.** Ulaşan; yetişen. **3.** *is.* Arap edebiyatında dört *fâilün*'den oluşan aruz bahrinin adı.

mütedavi, [Ar. tedāvī > mütedāvī متداوى] {*OsT*} *sf.* Kendi kendini iyileştiren; kendini tedavi eden.

mütedavil, [Ar. tedavül > mütedāvil / mütedāvile متداول / متداوله] (*müteda:vil*) {*OsT*} *sf.* **1.** Elden ele dolaşan; dönen. **2.** (Para için) tedavülde bulunan; dolaşan; kullanılan. **3.** (Sermaye için) dönen; döner. ⊡ **mütedavil sermaye,** *Döner sermaye.*

mütedebbir, [Ar. dübür > mütedebbir متدبر] {*OsT*} *sf.* Tedbirli hareket eden; ileriyi görerek gerekli hazırlığı yapmış olan.

mütedebbirane, [Ar. mütedebbir + Far. -āne متدبرانه] (*mütedebbira:ne*) {*OsT*} *zf.* Tedbirli bir şekilde; tedbirli olarak.

mütedeffin, [Ar. defn > mütedeffin متدفن] {*OsT*} *sf.* Gömülmüş olan; defnolunan.

mütedehhi, [Ar. dehā > mütedehhī متدهى] (*mütedehhi:*) {*OsT*} *sf.* Üstün anlayış ve kavrayış sahibi imiş gibi davranan.

mütedehhin, [Ar. dehn > mütedehhin متدهن] {*OsT*} *is.* Bağlanan.

mütedehhiş, [Ar. mütedehhiş متدهش] {*OsT*} *sf.* Yılgın.

mütedehhiyane, [Ar. mütedehhi + Far. -āne متدهيانه] (*mütedehhiya:ne*) {*OsT*} *sf.* Deha sahibi bir kimseye yakışır biçimde.

mütedelli, [Ar. tedellī > mütedellī متدلى] (*mütedelli:*) {*OsT*} *sf.* Nazlanan; tedelli eden.

mütedelliyane, [Ar. mütedellī + Far. -āne متدليانه] (*mütedelliya:ne*) {*OsT*} *zf.* Nazlanırcasına.

mütedenni, [Ar. dena'et > mütedennī متدنى] (*mütedenni:*) {*OsT*} *sf.* **1.** Geriye giden; geri geri giden; bulunduğu yer ve durumdan daha geriye düşen; gerileyen. **2.** Bozulan; bayağılaşan.

mütedennis, [Ar. tedennüs > mütedennis متدنس] {*OsT*} *sf.* Kirlenen.

mütederri, -i'ı [Ar. tederriʿ > mütederriʿ متدرع] {*OsT*} *sf.* Zırhlanan; zırh giyen.

mütederric, [Ar. derece > mütederric / mütederrice متدرج / متدرجه] {*OsT*} *sf.* Derece derece olan; dereceli; basamaklı.

mütederris, [Ar. ders > mütederris متدرس] {*OsT*} *sf.* Ders alan; bir öğretmenden ders gören.

mütedessir, [Ar. mütedessir متدثر] {*OsT*} *sf.* Elbise giyme; libasa bürünme.

mütedeyyin, [Ar. din > tedeyyün > mütedeyyin / mütedeyyine متدين / متدينه] {*OsT*} *sf.* **1.** Dinine bağlı; dindar. **2.** Bir dini kabul etmiş olan.

müte'eddi, [Ar. edā > müte'eddī متأدى] {*OsT*} *sf.* Borcu ödeyen; yükümlülüğü yerine getiren.

müte'eddib, [Ar. edeb > müte'eddib متأدب] {*OsT*} *sf.* **1.** Edep öğretilen; terbiye olunan. **2.** Utanç duyan; utanan.

müte'eddibane, [Ar. müte'edib + Far. -āne متأدبانه] (*müteeddiba:ne*) {*OsT*} *zf.* **1.** Utanç duyana yakışır biçimde. **2.** Terbiye edilene yakışır biçimde.

müte'eddibîn, [Ar. edeb > müte'eddibīn متأدبين] (*müteeddibi:n*) {*OsT*} *sf.* Utanç duyanlar; utananlar.

müte'ehhib, [Ar. müte'ehhib متأهب] {*OsT*} *sf.* Kendi kendini yetiştiren.

müte'ehhil, [Ar. ehl > müte'ehhil متأهل] {*OsT*} *sf.* Evlenmiş olan; evli.

müte'ekkid, [Ar. ekd > müte'ekkid متأكد] {*OsT*} *sf.* Tekrarlanarak sağlamlaşmış olan; tekrar edilen; yinelenen; tekrarlanan.

müte'ellif, [Ar. ülfet > müte'ellif متألف] {*OsT*} *sf.* Alışmış; alışkanlığı olan; alışık.

müte'ellih, [Ar. müte'ellih متأله] {*OsT*} *sf.* Allah'ın birliğine inanan.

müte'ellihîn, [Ar. müte'ellihīn متألهين] (*müteellihi:n*) {*OsT*} *is.* **1.** Allah'a tapanlar. **2.** İslam bilginleri.

müte'ellim, [Ar. elem > müte'ellim متألم] {*OsT*} *sf.* Acı duyan; elemli; kederli.

müte'ellimane, [Ar. müte'ellim + Far. -āne متألمانه] (*müteellima:ne*) {*OsT*} *zf.* İçi sızlarcasına.

müte'emmil, [Ar. emel > müte'emmil متأمل] {*OsT*} *sf.* Derinlemesine düşünen; dikkat eden; dalgın.

müte'emmilane, [Ar. müte'emmil +Far. -āne متأملانه] *(mütemmila:ne) {OsT} zf.* Derin derin düşünürcesine.

müte'emmim, [Ar. teyemmüm > müte'emmim متأمم] *{OsT} sf.* Teyemmüm eden; su bulamadığı için toprak ile abdest alan.

müte'emmin, [Ar. emn > müte'emmin متأمن] *{OsT} sf.* Emniyette olan; güvenlikli.

müte'emmir, [Ar. emir > müte'mmir متأمر] *{OsT} sf.* Buyuran; amirlik yapan.

müte'enni, [Ar. te'enni > müte'ennī متأنى] *{OsT} sf.* Düşünerek ağır davranan; aceleye getirmeyen; sakınan.

müte'ennis, [Ar. üns > müte'ennis متأنس] *{OsT} sf.* Alışkınlık kazanmış olan; alışan; ünsiyet edinen.

müte'enniyane, [Ar. müte'enni + Far. -āne متأنيانه] *(mütenniya:ne) {OsT} zf.* Ağır davranan kimseye yakışır biçimde.

müte'essif, [Ar. te'essüf > müte'essif متأسف] *{OsT} sf.* Kederlenen; üzülen; acıklanan; teessüf eden; esef duyan. ⧉ **müteessif olmak,** *Kederlenmek; üzülmek.*

müte'essifane, [Ar. müte'essif + Far. -āne متأسفانه] *(mütessıfa:ne) {OsT} zf* Üzüntülü olarak; üzüntülü bir halde.

müte'essifen, [Ar. müte'essifen متأسفاً] *(müteessi'fen) {OsT} zf.* Üzüntü duyarak; teessüf ederek.

müte'essir, [Ar. te'essür > müte'essir متأثر] *{OsT} sf.* **1.** Bir olay veya durumun etkisi altında kalmış olan; etkilenen. **2.** Üzülmüş olan; üzüntülü; kederli. **3.** Başkasının acısıyla acıklanan. **4.** *psikol.* Duygulanmış. ⧉ **müteessir etmek,** *Acı vermek; üzmek.* || **müteessir olmak,** *1. Bir olayın veya durumun etkisi altında kalmak; etkilenmek. 2. Üzülmek; kederlenmek.*

müte'essirane, [Ar. müte'essir + Far. -āne متأثرانه] *(mütessira:ne) {OsT} zf.* Üzüntü ile; üzüntülü bir halde.

müte'essiren, [Ar. müte'essir > müte'essiren متأثراً] *(müteessi'ren) {OsT} zf.* **1.** Üzülmüş olarak; üzülerek; kederlenerek. **2.** Etkilenerek.

müte'eyyid, [Ar. te'yid > müte'eyyid متأيد] *{OsT} sf.* Kuvvetlenen; teeyyüt eden.

müte'ezzi, [Ar. ezā > müte'ezzī متأذى] *{OsT} sf.* Eziyet çeken; incinen; üzülen; sıkılan.

mütefahhıs, [Ar. fahs > mütefahhış متفحص] *{OsT} sf.* Bir şeyin gerçeğini, iç yüzünü araştıran; sorup araştıran; yoklayan.

mütefahhısane, [Ar. mütefahhış + Far. -āne متفحصانه] *(mütefahhısa:ne) {OsT} zf.* Gerçeği araştırana yakışır bir davranışla.

mütefahhir, [Ar. fahr > mütefahhir متفخر] *(h kalın söylenir) {OsT} sf.* Övünen; gururlanan.

mütefahhirane, [Ar. mütefahhir + Far. -āne متفخرانه] *(mütefahhira:ne, h kalın söylenir) {OsT} zf.* Övünerek; kurularak.

mütefahir, [Ar. fahr > mütefāhir متفاخر] *{OsT} sf.* Övünen; kibirlenen; kurumlanan; kibirli.

mütefahiş, [Ar. fāhiş > mütefāhiş متفاحش] *(mütefa:hiş) {OsT} sf.* **1.** Ahlaka uymaz, edep dışı davranışta bulunan; kötü bir iş yapan. **2.** Ahlaksızca söz söyleyen; kötü konuşan.

mütefakkıh, [Ar. fıkh > mütefakkıh متفقه] *{OsT} sf.* **1.** Anlayan. **2.** Fıkıh ile uğraşan; fıkıh bilgini; fıkıh konularında bilgisi olan.

mütefakkıhîn, [Ar. mütefakkıhīn متفقهين] *(mütefakkıhi:n) {OsT} is.* Fıkıh bilginleri.

mütefakkid, [Ar. fakd > mütefakkid متفقد] *{OsT} sf.* Araştırıp soran.

mütefassım, [Ar. infisam > mütefassım متفصم] *{OsT} sf.* **1.** Kırılan; üzülen. **2.** Sütten kesilen.

mütefattın, [Ar. fatn > mütefattın متفطن] *{OsT} sf.* Hemen farkına varan.

mütefattır, [Ar. infitar > mütefattır متفطر] *{OsT} sf.* Yarılan.

mütefavit, [Ar. fevt > mütefāvit / mütefāvite متفاوت / متفاوته] *(mütefa:vit) {OsT} sf.* Aralarında fark bulunan; farklı; çeşitli.

mütefayid, [Ar. fāide > mütefāyid متفايد] *(mütefa:yid) {OsT} sf.* Birbirinden yararlanan.

mütefazıl, [Ar. fażl > mütefāżıl متفاضل] *(mütefa:zıl) {OsT} sf.* **1.** Erdem ve bilgi yarışına çıkan. **2.** Artık; fazla.

mütefazzıl, [Ar. fażl > mütefażżıl متفضل] *{OsT} sf.* Fazilet ve bilgi yarışma çıkan.

mütefazzılane, [Ar. mütefażżıl + Far. -āne متفضلانه] *(mütefazzıla:ne) {OsT} sf.* Erdem ve bilgi yarışına çıkana yaraşır biçimde.

mütefazzılîn, [Ar. mütefażżılīn متفضلين] *(mütefazzıli:n) {OsT} is.* Erdem ve bilgi yolunda yarışanlar.

mütefecci, -i'ı [Ar. feci' > mütefecci' متفجع] *{OsT} sf.* Dertlenen; açıklanan.

mütefeccir, [Ar. fecr > mütefeccir متفجر] *{OsT} sf.* Açılan; görünen; tefeccür eden.

mütefehhim, [Ar. fehm > mütefehhim متفهّم] *{OsT} sf.* Bir konuyu anlayan; kavrayan.

mütefe'il, [Ar. fa'l > mütefe'il متفائل] *{OsT} sf.* **1.** Fala bakan; fal açan; falcı. **2.** Bir olayı hayra yoran; bir şeyi hayra yoran.

mütefe'ilane, [Ar. mütefeʿil + Far. -āne متفائلانه] *(mütefaila:ne) {OsT} zf.* **1.** Fal açar gibi. **2.** Hayra yorarak.

mütefe'ilîn, [Ar. mütefe'ilīn متفائلين] *(mütefeili:n) {OsT} is.* **1.** Fal açanlar; fala bakanlar. **2.** Hayra yoranlar.

mütefekkik, [Ar. fekk > mütefekkik متفكّك] *{OsT} sf.* (Kişi için) ahmaklığı yüzünden dalgın olan; davranışlarında tutarsızlık bulunan.

mütefekkir, [Ar. tefekkür > mütefekkir / mütefekkire متفكّر /متفكّره] *{OsT} sf.* **1.** Düşünceye dalmış; dalgın; düşünceli. **2.** *is.* Düşünür; filozof.

mütefekkirane, [Ar. mütefekkir + Far. -āne متفكّرانه] *(mütefekkira:ne) {OsT} zf.* **1.** Düşünceye dalmış bir durumda; düşünürcesine; düşünür gibi. **2.** Düşünceli bir biçimde.

mütefekkire, [Ar. mütefekkir > mütefekkire متفكّره] *{OsT} is.* Düşünme gücü; düşünce.

mütefekkirîn, [Ar. mütefekkir>mütefekkirīn متفكّرين] *(mütefekkiri:n) {OsT} is.* Düşünürler; filozoflar.

mütefellik, -kı [Ar. infilāḳ > mütefelliḳ متفلّق] *{OsT} sf.* Patlayan; yarılan; açılan; infilak eden.

mütefellis, [Ar. müflīs > mütefellis متفلّس] *{OsT} sf.* İflas eden; müflis olan.

mütefelsif, [Ar. felsefe > mütefelsif متفلسف] *{OsT} sf.* Bir konu üzerinde düşünen; felsefe yapan; filozoflaşan.

mütefennin, [Ar. fenn > mütefennin متفنّن] *{OsT} sf.* Bir bilim ve fen dalını çok iyi bilen; bilgin.

mütefenninane, [Ar. mütefennin + Far. -āne متفنّنانه] *(mütefennina:ne) {OsT} zf.* Bilgine yakışır tarzda.

mütefer'in, [Ar. firʿavn > mütefer'in متفرعن] *(mütefer-in) {OsT} sf.* **1.** Firavun tavrı takınan; firavun kesilen. **2.** Kibirli.

müteferri, -i'ı [Ar. ferʿ > müteferriʿ متفرّع] *(müteferri:) {OsT}* **1.** Bir asıl, temel ile ilgili olan. **2.** Asıl kökten ayrılmış olan; dal budak salmış; dallanan.

müteferri'at, [Ar. müteferriʿāt متفرّعات] *(müteferria:t) {OsT} is.* **1.** Bir kökten ayrılıp dal budak salanlar. **2.** Bir kökle ilgili olanlar.

müteferric, [Ar. ferec > müteferric متفرّج] *{OsT} sf.* Gezmeye giden; dolaşmaya çıkan; hava almaya, eğlenmeye çıkan.

müteferricîn, [Ar. müteferricīn متفرّجين] *(müteferrici:n) {OsT} is.* Gezinenler; hava almaya gidenler.

müteferrid, [Ar. ferd > müteferrid متفرّد] *{OsT} sf.* **1.** Eşi ve benzeri olmayan; tek. **2.** Kalabalıktan uzaklaşarak bir kenara çekilip yalnız başına kalmış; çevresinden uzaklaşmış olan; tek ve yalnız. **3.** Kendi başına buyruk olan; baş kaldıran; kendi başına yönetim kuran.

müteferridane, [Ar. müteferrid + Far. -āne متفرّدانه] *(müteferrida:ne) {OsT} zf.* Tek ve yalnız başına kalana yakışır tarzda.

müteferridîn, [Ar. müteferridīn متفرّدين] *(müteferridi:n) {OsT} is.* Tek ve yalnız olanlar; eşi emsali olmayanlar.

müteferrig, [Ar. ferāġat > müteferriġ متفرّغ] *{OsT} sf.* Feragat eden; vaz geçen.

müteferrih, [Ar. feraḥ > müteferriḥ متفرّح] *(h kalın söylenir) {OsT} sf.* Ferahlayan; içi açılan.

müteferrik, -kı [Ar. farḳ > müteferriḳ متفرّق] *(k kalın söylenir) {OsT} sf.* **1.** Parçalara bölünmüş; ayrılmış; dağılmış. **2.** Çeşitli; muhtelif.

müteferrika, [Ar. müteferriḳ > müteferriḳa متفرّقه] *{OsT} is.* **1.** (İş veya kurum için) birbiri ile ilgisi ve ilintisi olmayan; farklı. **2.** Önceden belli olmayan küçük masraflar için ayrılmış para. **3.** Karakollarda farklı suçlardan gözaltına alınan suçluların ilgili yerlere gönderilmeden önce tutuldukları, bekletildikleri yer. **4.** Padişahın, sadrazamların, vezirlerin emirlerini ilgili yerlere götüren kimseye verilen ad.

müteferris, [Ar. ferāset > müteferris متفرّس] *{OsT} sf.* Anlayışlı; kavrayışlı; zeki; ferasetli.

müteferriş, [Ar. teferrüş > müteferrüş متفرّش] *{OsT} sf.* Döşenen; mefruş olan.

müteferriz, [Ar. ferz > müteferriz متفرّز] *{OsT} sf.* Bir bütünden ayrılmış olan; uzaklaşan.

mütefessih, [Ar. tefessüḫ > mütefessiḫ متفسّخ] *{OsT} sf.* Çürümekten dolayı kokmuş; kokuşmuş; çürümüş.

mütefettit, [Ar. tefettüt > mütefettit متفتّت] *{OsT} sf.* Küçük küçük parçalanan.

mütefevvih, [Ar. tefevvüh > mütefevvih متفوّه] *{OsT} sf.* **1.** Söyleyen; ağzına alan. **2.** Dil uzatan.

mütefevvik, -kı [Ar. fevḳ > mütefevviḳ متفوّق] *(k kalın söylenir) {OsT} sf.* Benzerlerini geçmiş olan; benzerlerinden üstün olan.

mütefevvikane, [Ar. mütefevviḳ + Far. -āne متفوّقانه]

(mütefevvika:ne) *{OsT}* *zf.* Üstün gelerek; üstünlükle.

mütefevvikîn, [Ar. mütefevvikīn متفوقين] *(mütefevvi-ki:n, k kalın söylenir)* *{OsT}* *is.* Üstün gelenler; üstün olanlar.

mütefevviz, [Ar. fevż > mütefevviż متفوض] *{OsT}* *sf.* Mirî arazinin yalnızca gelirinden yararlanan; kullanma hakkına sahip olan.

mütefevvizîn, [Ar. mütefevviżżīn متفوضين] *{OsT}* *is.* Mirî arazinin yalnızca gelirinden yararlananlar.

mü'tefik, [Ar. mü'tefik مؤتفك] *(mü-tefik)* *{OsT}* *sf.* Tersine dönen; tersine dönmüş.

mü'tefikat, [Ar. müʾtefikāt مؤتفكات] *(mü-tefika:t)* *{OsT}* *is.* Lut kavminin darmadağın olan şehirleri.

mütegabi, [Ar. ġabī > müteġābī متغابى] *(mütega:bi:)* *{OsT}* *sf.* Ahmak tavrı takman.

mütegabin, [Ar. teġābün > müteġābin متغابن] *(mütega:bin)* *{OsT}* *sf.* Birbirini aldatan.

mütegabiyane, [Ar. müteġābī + Far. -āne متغابيانه] *{OsT}* *zf.* Ahmakçasına.

mütegaddi, [Ar. ġıdā > müteġaddī متغدى] *(mütegaddi:)* *{OsT}* *sf.* Besin alan; beslenen.

mütegaffil, [Ar. teġafül > müteġaffil متغفل] *{OsT}* *sf.* Gaflette bulunan.

mütegafil, [Ar. teġafül > müteġāfil متغافل] *(müte-ga:fil)* *{OsT}* *sf.* Kendine gafil süsü veren; bilmiyormuş gibi davranan; bilmezlikten gelen; gafil görünen.

mütegafilane, [Ar. müteġāfil + Far. -āne متغافلانه] *(mütega:fila:ne)* *{OsT}* *zf.* Gafilmiş gibi davranarak; bilmezlikten gelerek; gafil görünerek.

mütegalib, [Ar. müteġālib متغالب] *(mütega:lib)* *{OsT}* *sf.* Birbirine üstün olan.

mütegalli, [Ar. teġallī > müteġallī متغلى] *(mütegalli:)* *{OsT}* *sf.* Misk ve amberden meydana gelmiş olan galiye denilen güzel kokuyu sürünen.

mütegallib, [Ar. ġalebe > müteġallib متغلب] *{OsT}* *sf.* Bir şeyi güç kullanarak ele geçiren; kaba kuvvete dayanarak harekete geçen; zorba.

mütegallibane, [Ar. müteġallib + Far. -āne متغلبانه] *(mütegalliba:ne)* *{OsT}* *zf.* Zorbalıkla; zor kullanarak; zorla.

mütegallibe, [Ar. müteġallibe متغلبه] *{OsT}* *is.* Haksız oldukları halde kuvvet kullanarak egemen olmaya çalışanlar; kendi başlarına hüküm sürenler; zorba takımı; derebeyleri.

mütegallibelik, [mütegallibe-lik] *is.* Zorbalık; derebeylik.

mütegallibîn, [Ar. müteġallibīn متغلبين] *(mütegalli-bi:n)* *{OsT}* *is.* Zorbalar.

mütegallif, [Ar. ġılāf > müteġallif متغلف] *{OsT}* *sf.* Kın içinde bulunan; kılıflı.

mütegallit, [Ar. teġallüṭ > müteġalliṭ متغلط] *(t, kalın söylenir)* *{OsT}* *sf.* Yanlışa düşen; yanılan.

mütegamiz, [Ar. müteġāmiz متغامز] *(mütega:miz)* *{OsT}* *sf.* Bir birine göz ucu ile işaret edenler.

mütegamizîn, [Ar. müteġāmizīn متغامزين] *(müte-ga:mizin)* *{OsT}* *is.* Birbirlerine göz ucu ile işaret edenler.

mütegammid, [Ar. ġamd > müteġammid / müteġa-mmide متغمد / متغمده] *{OsT}* *sf.* Kınlı; örtülü. ⮺ **mütegammidetü'l-cenāh,** *{OsT}* *Kın kanatlı böcekler.*

müteganni, [Ar. teġanni > müteġannī متغنى] *(müte-ganni:)* *{OsT}* *sf.* Şarkı söyleyen.

mütegannic, [Ar. ġanc > müteġannic متغنج] *{OsT}* *sf.* Nazlanan.

müteganniyane, [Ar. müteġannī + Far. -āne متغنيانه] *(müteganniya:ne)* *{OsT}* *zf.* Şarkı söylercesine; şarkı söylüyormuş gibi.

mütegarrib, [Ar. ġurbet > müteġarrib متغرب] *{OsT}* *sf.* Gurbete giden; yabanda kalan; sıladan ayrılan.

mütegarribîn, [Ar. müteġarribīn متغربين] *(mütegar-ribi:n)* *{OsT}* *sf.* Gurbete çıkanlar.

mütegarrid, [Ar. teġarrüd > müteġarrid / müteġarri-de متغرده] *{OsT}* *sf.* (Kuş için) güzel nağmeler çeviren.

mütegarrir, [Ar. iġtirar > müteġarrir متغرر] *{OsT}* *sf.* Güvenilmeyecek şeye güvenen.

mütegassil, [Ar. ġusl > müteġassil متغسل] *{OsT}* *sf.* **1.** Kendi kendini yıkayan; gusül abdesti alan; yıkanan. **2.** Yıkayan.

mütegaşşi, [Ar. ġışā > müteġaşşī متغشى] *(mütegaşşi:)* *{OsT}* *sf.* **1.** Kendini bir şey ile örten; örtünen; bir şeye bürünen. **2.** Kendinden geçmiş olan; bayılmış.

mütegavvil, [Ar. teġavvül > müteġavvil متغول] *{OsT}* *sf.* **1.** Uğraşan. **2.** Bir şeyin rengine giren.

mütegavvir, [Ar. teġavvür > müteġavvir متغور] *{OsT}* *sf.* Derine dalan; tegavvür eden.

mütegayir, [Ar. teġayür > müteġayir متغاير] *{OsT}* *sf.* **1.** Birbirinden farklı olan; değişik. **2.** Birbirine karşıt olan.

mütegayyib, [Ar. ġayb > müteġayyib / mütegayyibe متغيب / متغيبه] *{OsT}* *sf.* Kaybolan; görünmeyen; gözden uzaklaşan; yok olan.

mütegayyim, [Ar. ġaym > müteġayyim متغيم] *{OsT}* *sf.* (Hava için) bulutlu.

mütegayyir, [Ar. ġayr > müteġayyir متغير] *{OsT}* *sf.* **1.** Değişen; başkalaşan; değişken. **2.** Bozulmuş; bozuk.

mütegayyirane, [Ar. müteġayyir + Far. -āne متغيرانه] *(mütegayyira:ne)* *{OsT}* *zf.* **1.** Değişirmişçesine; değişken gibi. **2.** Bozulmuş gibi.

mütegayyiz, [Ar. ġayẓ > müteġayyiẓ متغيظ] *{OsT}* *sf.* Aşırı öfkelenen; çok öfkeli; kızgın.

mütegazzi, [Ar. taġaẕẕī > müteġaẕẕī متغذى] *(mütegazzi:)* *{OsT}* *sf.* Gıdalanan.

mütegazzib, [Ar. teġażżüb > müteġażżib متغضب] *{OsT}* *sf.* Gazaba gelen; hiddetlenen.

mütegazzil, [Ar. teġazzül > müteġazzil متغزل] *{OsT}* *sf.* **1.** (Şarkıcı için) gazel söyleyen; gazel okuyan. **2.** (Şair için) gazel yazan; gazelci.

mütehab, -bbı [Ar. ḥubb > müteḥābb / müteḥābbe متحابه / متحاب] *(müteha:b)* *{OsT}* *sf.* Birbirini dost sayan.

mütehabbir, [Ar. ḫaber > müteḫabbir متخبر] *{OsT}* *sf.* **1.** İyi haber alan; bilişim ustası. **2.** Bir konu ile ilgili bilgileri toplamış, o konuyu iyi bilen.

mütehabbis, [Ar. ḥabs > müteḥabbis متحبس] *{OsT}* *sf.* Kendini bir yere gizleyen; başkalarından gizlenen; gözden uzak bir yere kapanan.

mütehabbisane, [Ar. müteḥabbis+Far. -āne متحبسانه] *(mütehabbisa:ne)* *{OsT}* *zf.* Kendini hapsedene yakışır biçimde; kendisini hapsedercesine.

mütehaccim, [Ar. ḥacim > müteḥaccim متحجم] *{OsT}* *sf.* Hacimli; cüsseli.

mütehaccir, [Ar. ḥacer > müteḥaccir / müteḥaccire متحجره / متحجر] *{OsT}* *sf.* **1.** Taş durumunu almış; taş olmuş; taşlaşmış. **2.** Taş gibi sert olan.

mütehaci, [Ar. hecv > mütehācī متهاجى] *(müteha:ci:)* *{OsT}* *sf.* Birbirini yeren; hicveden.

mütehacim, [Ar. hücūm > mütehācim متهاجم] *(müteha:cim)* *{OsT}* *sf.* Karşılıklı birbirine saldıran; hücum eden.

mütehacimane, [Ar. mütehācim+Far. -āne متهاجمانه] *(müteha:cima:ne)* *{OsT}* *zf.* Saldırgan biçimde; saldırırcasına.

mütehacimîn, [Ar. mütehācimīn متهاجمين] *(müteha:cimi:n)* *{OsT}* *is.* Birbirine saldıranlar; tehacüm edenler.

mütehaciyane, [Ar. mütehāciyāne متهاجيانه] *{OsT}* *zf.* Hicvedercesine.

mütehaddi, -i'ı [Ar. ḫudʿ > müteḫaddiʿ متخدع] *{OsT}* *sf.* Bile bile aldanan.

mütehaddi, [Ar. taḥaddī > müteḥaddī متحدى] *(müteha:ddi:)* *{OsT}* *sf.* Çekişen.

mütehaddib, [Ar. ḥadeb > müteḥaddib متحدب] *{OsT}* *sf.* Kambur olan; kamburlaşan.

mütehaddir, [Ar. ḫader > müteḫaddir / müteḫaddire متخدره / متخدر] *{OsT}* *sf.* **1.** Bürünen; örtünen. **2.** *mecaz.* Namuslu.

mütehaddir, [Ar. ḥudūr > müteḥaddir متحدر] *{OsT}* *sf.* Hızla aşağı doğru inen; yokuş aşağı giden; yuvarlanan.

mütehaddis, [Ar. ḥadūs̱ > müteḥaddis̱ / müteḥaddis̱e متحدثه / متحدث] *{OsT}* *sf.* Yoktan var olan; ortaya çıkan; meydana gelen.

mütehaddiş, [Ar, taḫaddüş > müteḫaddiş متخدش] *{OsT}* *sf.* **1.** Tırmalanan. **2.** Istırap çeken.

mütehadı, -ı'ı [Ar. müteḫādıʿ متخادع] *(müteha:dı)* *{OsT}* *sf.* Aldanmadığı hâlde aldatılmış görünen.

mütehaffız, [Ar. ḥıfẓ > müteḥaffıẓ متحفظ] *{OsT}* *sf.* Kendini koruyan; kötülükten korunan; sakınan.

mütehaffızîn, [Ar. müteḥaffıẓīn متحفظين] *(mütehaffızi:n)* *{OsT}* *is.* Kendini koruyanlar; sakınanlar.

mütehaffif, [Ar. ḫiffet > müteḫaffif متخفف] *{OsT}* *sf.* Hafifleyen; ağırlığını kaybeden.

mütehafit, [Ar. heft > mütehāfit متهافت] *(müteha:fit)* *{OsT}* *sf.* Bir şeyin üzerine istekle saldıran.

mütehafitane, [Ar. mütehāfit + Far. -āne متهافتانه] *(müteha:fita:ne)* *{OsT}* *zf.* Bir şeyin üzerine istekle saldırırcasına.

mütehakkık, [Ar. taḥaḳḳuḳ > müteḥaḳḳıḳ / müteḥaḳḳıḳa متحققه / متحقق] *{OsT}* *sf.* Gerçekliği ispatlanan; doğruluğu anlaşılan; doğru olduğu ortaya çıkan.

mütehakkid, [Ar. taḥaḳḳud > müteḥaḳḳid متحقد] *(k kalın söylenir)* *{OsT}* *sf.* Kin tutan; tahakkut eden.

mütehakkim, [Ar. taḥakküm > müteḥakkim / müteḥakkime متحكمه / متحكم] *{OsT}* *sf.* **1.** Egemen olan; hükmeden; zorla sözünü geçiren. **2.** Zorbalık eden; zorla buyuran, yaptıran.

mütehakkimane, [Ar. müteḥakkim + Far. -āne متحكمانه] *(mütehakkima:ne)* *{OsT}* *zf.* Tahakküm edercesine; zorla; zorbalıkla.

mütehakkimîn, [Ar. müteḥakkimīn متحكمين] *(mütehakkimi:n)* *{OsT}* *is.* **1.** Tahakküm edenler. **2.** Zorbalar.

mütehalhil, [Ar. ḫalḫal > müteḫalḫil متخلخل] *(h'ler*

kalın söylenir) {OsT} sf. **1.** Parçalara ayrılmış olan; parçaları birbirinden ayrılmış. **2.** Şişmiş olan; bozulup kabarmış olan.

mütehalif[1], [Ar. ḫulf > müteḫālif متخالف] *(müteha:lif) {OsT} sf.* **1.** Birbirine aykırı olan; birbirine uymayan. **2.** *mat.* Konum ve biçimce birbirinden farklı olan.

mütehalif[2], [Ar. teḫālüf *(yargıç tarafından yemin verdirme) {OsT}* > müteḫālif متحالف] *(müteha:lif) {OsT} sf.* Yemin ederek anlaşmaları mümkün düşman iki taraftan her biri.

mütehalik, [Ar. helāk > mütehālik متهالك] *(müteha:lik) {OsT} sf.* Kendisi için tehlike yaratacak biçimde bir işe telaşla girişen, atılan; bir işte kendisini öldürürcesine çalışmaya girişen.

mütehalikâne, [Ar. mütehālik + Far. -āne متهالكانه] *(müteha:lika:ne) {OsT} zf.* Tehlike yaratacak biçimde acele ederek; telaşla.

mütehalli[1], [Ar. ḥaly > müteḥallī متحلى] *(mütehalli:) {OsT} sf.* **1.** Süslenmiş; donanmış. **2.** Beğenilen bir niteliği kendine kazandırmış olan.

mütehalli[2], [Ar. taḫallī > müteḫallī متخلى] *(mütehalli:) {OsT} sf.* Boşalan; boş kalan.

mütehallid, [Ar. ḫuld > müteḫallid متخلد] *{OsT} sf.* Bir yerde, görevde sürekli olarak kalan.

mütehallif, [Ar. müteḫallif متخلف] *{OsT} sf.* Uygun gelmeyen; uymayan.

mütehallik, -kı [Ar. ḫulḳ > müteḫalliḳ / müteḫalliḳa متخلق / متخلقه] *(k kalın söylenir) {OsT} sf.* Yeni bir huy edinmiş olan; ahlakı değişmiş olan; bir ahlakî değeri alışkanlık edinmiş olan.

mütehallil, [Ar. ḥall > müteḥallil / müteḥallile متحلل / متحلله] *{OsT} sf.* **1.** Erimiş; çözünmüş. **2.** Çözülmüş; sökülmüş. **3.** *kim.* (Birleşikler için) elementlerine ayrılmış; çözünmüş.

mütehallim, [Ar. ḥilm > müteḥallim متحلم] *{OsT} sf.* **1.** Yumuşak huylu görünen. **2.** *biy.* (Organ için) meme gibi yuvarlaklaşan; memeleşen.

mütehallis, [Ar. ḫalāṣ > müteḫalliṣ متخلص] *(s kalın söylenir) {OsT} sf.* **1.** Kurtulmuş. **2.** (Şiirde) takma ad kullanan.

mütehallit, [Ar. taḫalluṭ > müteḫalliṭ متخلط] *(t, kalın söylenir) {OsT} sf.* Karışan; karışık olan.

mütehami, [Ar. ḥimāye > müteḥāmī متحامى] *(müteha:mi:) {OsT} sf.* Kendini koruyan; sakınan.

mütehamiyane, [Ar. müteḥāmī + Far. -āne متحاميانه] *(müteha:mi:ya:ne) {OsT} zf.* Kendini korurcasına; korunarak.

mütehamik, -kı [Ar. ḥumḳ > müteḥāmiḳ متحامق] *(müteha:mik, k kalın söylenir) {OsT} sf.* Kendini ahmak gibi gösteren.

mütehamikane, [Ar. müteḥāmiḳ+Far. -āne متحامقانه] *(müteha:mika:ne) {OsT} sf.* Ahmakçasına.

mütehammız, [Ar. ḥumż > müteḥammıż متحمض] *{OsT} sf.* **1.** Mayalanan; ekşiyen. **2.** Paslanmış. **3.** *kim.* Oksitlenmiş; yükseltgenmiş.

mütehammi, [Ar. ḥimāye > müteḥammī متحمى] *(mütehammi:) {OsT} sf.* Kendini koruyan; korunan.

mütehammik, -kı [Ar. ḥumk > müteḥammiḳ متحمق] *(k kalın söylenir) {OsT} sf.* Ahmakça davranışlarda bulunan; ahmakça konuşan; ahmaklaşan.

mütehammil, [Ar. taḥammül > müteḥammil متحمل] *{OsT} sf.* Maddî ve manevi bir yükü kaldırmaya, güç bir işi yapmaya elverişli olan; dayanıklı; dayanabilen; dayanan; katlanan; tahammül eden. ⊡ **mütehammil su hattı**, *Bir geminin batmadan taşıyabileceği en fazla yük düzeyi.*

mütehammilane, [Ar. müteḥammil + Far. -āne متحملانه] *(mütehammila:ne) {OsT} zf.* **1.** Dayanıklı olarak; tahammül ederek. **2.** Yüklenerek.

mütehammilîn, [Ar. müteḥammilīn متحملين] *(mütehammili:n) {OsT} is.* **1.** Tahammül edenler; dayananlar; dirençliler. **2.** Bir yük altında veya sıkıntılı işte bulunup da ses çıkaramayanlar.

mütehammir, [Ar. ḫamr > müteḫammir متخمر] *{OsT} sf.* Mayalanan; ekşiyen.

mütehanni, [Ar. münḥanī > müteḥannī متحنى] *(mütehanni:) {OsT} sf.* Eğri olan; eğrilmiş olan.

mütehannin, [Ar. müteḥannin متحنن] *{OsT} sf.* Çok özleyen; göreceği gelen.

müteharib, [Ar. ḥarb>müteḥārib / müteḥāribe متحارب / متحاربه] *(müteha:rib) {OsT} sf.* Savaşan; harp eden.

müteharim, [Ar. tehārüm > mütehārim متهارم] *(müteha:rim) {OsT} sf.* Yaşlı gibi görünen; yalandan ihtiyarlık gösteren.

müteharimane, [Ar. mütehārim + Far. -āne متهارمانه] *(müteha:rima:ne) {OsT} sf.* Yalandan yaşlı gibi görünerek.

müteharimîn, [Ar. mütehārimīn متهارمين] *(müteha:rimi:n) {OsT} is.* Yalandan yaşlı görünenler; ihtiyarca davrananlar.

müteharış, [Ar. teḫārüş > müteḫāriş متخارش] *(müteha:riş) {OsT} sf.* (Hayvan için) birbiri ile hırıldaşarak dalaşan.

müteharrık, -ğı [Ar. ḫarḳ > müteḫarrıḳ متخرق] *{OsT} sf.* Yırtılan.

müteharri, [Ar. ḥary > müteḥarrī متحرى] *(müteharri:) {OsT} sf.* Arayan; araştıran.

müteharrik, [Ar. ḥareket > müteḥarrik متحرك] *{OsT} sf.* **1.** Hareket eden; kımıldayan; oynayan; devingen; hareketli. **2.** İşleyen; çalışan. **3.** *fel.* Hareketli; devingen. **4.** *dbl.* (Arap harfleri için) üzerinde harekesi bulunan. ◘ **müteharrik arma,** *Bir geminin arması üzerindeki işlek halatlardan meydana gelen donanım.*

müteharrikiyet, [Ar. müteḥarrikiyyet متحركيت] *is.* Hareketli oluş; devingenlik; mobilite.

müteharrim, [Ar. ḥarām > müteḥarrim متحرم] *{OsT} sf.* Haram kazanmaktan sakınan; haramdan kaçınan, çekinen.

müteharrimane, [Ar. müteḥarrim+Far. -āne متحرمانه] *(müteharrima:ne) {OsT} zf.* Haramdan kaçarcasma; haramdan sakınarak.

müteharriş, [Ar. teẖarrüş > müteẖarriş متخرش] *{OsT} sf.* **1.** Tırmalanmış; tahriş edilmiş. **2.** *psikol.* İrkilmiş.

müteharrişiyet, [Ar. müteẖarriş > müteẖarrişiyyet متخرشيت] *{OsT} sf.* İrkiltilme.

müteharriyane, [Ar. müteḥarri + Far. -āne متحريانه] *(müteharriya:ne) {OsT} zf.* Araştırırcasına.

müteharriz, [Ar. müteḥarriz متحرز] *{OsT} sf.* Sakınan.

mütehasım, [Ar. ẖuṣūmet > müteẖāṣım متخاصم] *(mütteha:sım) {OsT} sf.* **1.** Karşılıklı birbirine düşman olan. **2.** Yargıda birbirine karşı dava açmış olan.

mütehasimîn, [Ar. müteẖāṣımīn متخاصمين] *(müteha:simi:n) {OsT} is.* Karşılıklı olarak birbirine düşmanlık edenler; düşman olanlar.

mütehasid, [Ar. ḥased > müteḥāsid متحاسد] *(müteha:sid) {OsT} sf.* Birbirini çekemeyen; kıskanan; kıskanç.

mütehassıl, [Ar. ḥuṣūl > müteḥaṣṣıl متحصل] *{OsT} sf.* Oluşan; meydana gelen; hasıl olan.

mütehassın, [Ar. ḥıṣn > müteḥaṣṣın / müteḥaṣṣıne متحصنه / متحصن] *{OsT} sf.* Kaleye kapanmış.

mütehassıs, [Ar. ẖuṣūṣ > müteẖaṣṣıṣ متخصص] *{OsT} sf.* **1.** Bir bilim veya sanat dalında ayrıntılı ve derinlemesine bilgi ve ustalığı olan; uzman. **2.** Belirli bir iş için ayrılmış olan ve yalnızca o işte kullanılan. **3.** *is.* Uzman hekim.

mütehassıslık, -ğı [Ar. mütehassıs-lık] *is.* Mütehassıs olma durumu; uzmanlık.

mütehassir[1], [Ar. teḥassür > müteḥassir متحسر] *{OsT} sf.* Hasret çeken; özleyen.

mütehassir[2], [Ar. taẖaṯṯür > müteẖaṯṯir / müteẖaṯṯire متخثره / متخثر] *{OsT} sf.* Pıhtılaşmış; koyulaşmış.

mütehassirane, [Ar. müteḥassir + Far. -āne متحسرانه] *(mütehassira:ne) {OsT} zf.* Hasret çekerek; özleyişçesine.

mütehassis, [Ar. taḥassüs>müteḥassis متحسس] *{OsT} sf.* Duygulanmış; duygulu; hisli. ◘ **mütehassis etmek,** *Duygulandırmak.*|| **mütehassis olmak,** *Duygulanmak; hislenmek.*

mütehassisane, [Ar. müteḥassis + Far. -āne متحسسانه] *(mütehassisa:ne) {OsT} zf.* Duygulanmış bir kimseye özgü biçimde; duygulanarak; duygulu olarak.

mütehaşi[1], [Ar. teẖāşi > müteẖāşī متخاشى] *(müteha:şi:) {OsT} sf.* Çekinen; çekingen; ürkek.

mütehaşi[2], [Ar. ḥaşy > müteḥāşī متحاشى] *(müteha:şi:) {OsT} sf.* Sakıngan; sakınan.

mütehaşi, -i'ı [Ar. ẖuşūʿ > müteẖāşiʿ / müteẖāşiʿa متخاشعه / متخاشع] *(müteha:şi) {OsT} sf.* Huşu ile eğilen.

mütehaşiyane, [Ar. müteẖāşī + Far. -āne متخاشيانه] *(müteha:şiya:ne) {OsT} zf.* Ürkek olarak; çekinircesine.

mütehaşşi, [Ar. teẖaşşi > müteẖaşşī متخشى] *(mütehaşşi:) {OsT} sf.* Saygı duyarak çekinen; korkan.

mütehaşşi, -i'ı [Ar. teẖaşiʿ > müteẖaşşiʿ متخشع] *sf.* Alçakgönüllü.

mütehaşşib, [Ar. ẖaşeb > müteẖaşşib متخشب] *{OsT} sf.* Odunlaşmış; odunlaşan.

mütehaşşid [Ar. taḥaşşüd > müteḥaşşid / müteḥaşşide متحشده / متحشد] *{OsT} sf.* Aynı amaçla bir araya gelen; toplanan.

mütehaşşidîn, [Ar. müteḥaşşidīn متحشدين] *(mütehaşşidi:n) {OsT} is.* Toplananlar; bir araya gelmiş olanlar.

mütehaşşin, [Ar. ẖaşīn > müteẖaşşin متخشن] *{OsT} sf.* Sertlik gösteren; ser davranan.

mütehaşşiyane, [Ar. müteẖaşşī + Far. -āne متخشيانه] *(mütehaşşiya:ne) {OsT} zf.* Korkarak; çekinerek.

mütehatıb, [Ar. ẖiṭab > müteẖāṭıb متخاطب] *(müteha:tıb) {OsT} sf.* Birbirine hitap eden; birbiri ile söyleşen.

mütehatir, [Ar. mütehātir متهاتر] *(müteha:tir) {OsT} sf.* Birbirini yalanlayan.

mütehattır, [Ar. taẖaṭṭur > müteẖaṭṭır متخطر] *{OsT} sf.* Hatırlayan; aklına getiren; anımsayan. ◘ **mütehāttır-ı eyyām-ı māzi,** *{OsT} Geçmiş günleri hatırlayan.*

mütehatti, [Ar. ḫaṭā > müteḫaṭṭī متخطى] *(mütehatti:)* *{OsT}* *sf.* **1.** Atlayıp geçen. **2.** Yanılan; hata işleyen.

mütehattim, [Ar. ḫatm > müteḫattim / müteḫattime متحطمه / متحطم] *{OsT}* *sf.* Gerekli; lüzumlu.

mütehavin, [Ar. hevn > mütehāvin متهاون] *(mütehа:vin)* *{OsT}* *sf.* Bir işte gevşeklik, kayıtsızlık gösteren; işi önemsemeyen.

mütehavir, [Ar. teḥāvür > müteḥāvir متحاور] *(müteha:vir)* *{OsT}* *sf.* Birbiri ile konuşan; muhavere eden.

mütehavvif, [Ar. ḫavf > müteḫavvif / müteḫavvife متخوفه / متخوف] *{OsT}* *sf.* Korkak; korkuya kapılan.

mütehavvifane, [Ar. müteḫavvif + Far. -āne متخوفانه] *(mütehavvifa:ne)* *{OsT}* *zf.* Korkakça; korkarak.

mütehavvil, [Ar. taḥavvül > müteḥavvil متحول] *{OsT}* *sf.* **1.** Değişmiş; başka bir görünüm almış olan; bulunduğu durumdan başka bir duruma geçen; biçim değiştiren. **2.** Sürekli değişen; kararsız. **3.** *mat.* Değişken. ⧉ **mütehavvil-i mutavassıt,** *mat. Parametre.*

mütehayyil, [Ar. taḥayyül > müteḥayyil / müteḥayyile متخيله / متخيل] *{OsT}* *sf.* Hayal kuran; hayale dalmış; dalgın.

mütehayyilane, [Ar. mütehayyil + Far. -āne] *(mütehayyila:ne)* *{OsT}* *zf.* Hayal kuran kimse gibi olan; dalgıncasına; dalgın olarak.

mütehayyile, [Ar. müteḥayyil > müteḥayyile متخيله] *{OsT}* *is.* Hayal kurma yetisi; zihinde canlandırma yetisi; muhayyile.

mütehayyir, [Ar. taḥayyür > müteḥayyir متحير] *{OsT}* *sf.* Hayret içinde kalmış olan; şaşırmış olan.

mütehayyirane, [Ar. müteḥayyir + Far. -āne متحيرانه] *(mütehayyira:ne)* *{OsT}* *zf.* Hayret etmiş bir halde; şaşırmış olarak.

mütehayyirîn, [Ar. müteḥayyirīn متحيرين] *(mütehayyiri:n)* *{OsT}* *is.* Şaşıranlar; şaşkınlık geçirenler; hayrette kalanlar.

mütehayyiz, [Ar. taḥayyüz >müteḥayyiz متحيز] *{OsT}* *sf.* **1.** Belirli bir yer tutan; bir yeri olan. **2.** (Kişi için) önemli ve etkili; itibarlı.

mütehayyizān, [Ar. müteḥayyizān متحيزان] *(mütehayyizi:n)* *{OsT}* *is.* İtibarlılar; saygınlığı olanlar.

mütehazzı, -ı'ı [Ar. ḫużūʿ > müteḫażżıʿ متخضع] *{OsT}* *sf.* Alçak gönüllülük eden.

mütehazzı'ane, [Ar. müteḫażżıʿ + Far. -āne متخضعانه] *(mütehazzıa:ne)* *{OsT}* *zf.* Alçak gönüllülükle.

mütehazzır[1], [Ar. taḫażżur > müteḫażżır متخضر] *{OsT}* *sf.* Yeşil renk bağlanan; yeşillenen.

mütehazzır[2], [Ar. ḥużur > müteḥażżır متحضر] *{OsT}* *sf.* Huzurda bulunan; hazırda olan.

mütehazzib, [Ar. ḥizib > müteḥazzib متحزب] *{OsT}* *sf.* Küme küme toplanan; hiziplenen.

mütehazzin, [Ar. ḥüzn > müteḥazzin متحزن] *{OsT}* *sf.* Üzüntülü; kederli.

mütehazzir, [Ar. ḥaẕer > müteḥaẕẕir متحذر] *{OsT}* *sf.* Sakınan; çekinen.

mütehazzirane, [Ar. müteḥaẕẕir + Far. -āne متحذرانه] *(mütehazzira:ne)* *{OsT}* *zf.* Sakınarak; çekinerek.

mütehecci, [Ar. hecā > müteheccī متهجى] *(mütehecci:)* *{OsT}* *sf.* Heceleyen.

müteheccid, [Ar. mütehecid متهجد] *{OsT}* *sf.* Gece uyanıp namaz kılan.

müteheddi, [Ar. hedy > hidyet > müteheddī متهدى] *(müteheddi:)* *{OsT}* *sf.* **1.** Doğru yola giren; ihtida eden. **2.** İslamiyeti kabul eden. **3.** Hediye gönderen.

müteheddim, [Ar. hedm > müteheddim متهدم] *{OsT}* *sf.* Yıkılan; teheddüm eden.

mütehekkim, [Ar. tehekküm > mütehekkim متهكم] *{OsT}* *sf.* Ciddi davranıyormuş gibi görünerek alay eden.

mütehekkimane, [Ar. mütehekkim+Far.-āne متهكمانه] *(mütehekkima:ne)* *{OsT}* *zf.* Alay edercesine; alaylı bir şekilde.

mütehellil, [Ar. tehellül > mütehellil متهلل] *{OsT}* *sf.* Sevinçten gülen.

mütehennic, [Ar. tehennüc >mütehennic متهنج] *{OsT}* *sf.* (Çocuk için) ansızın annesinin karnında canlanıp kımıldamaya başlayan.

mütehettik, [Ar. hetk > mütehettik متهتك] *{OsT}* *sf.* **1.** Yırtılan; tehettük eden. **2.** Utanması kalmamış; edepsiz; yırtık.

mütehevvid, [Ar. tehevvüd > mütehevvid متهود] *{OsT}* *sf.* Yahudi olan.

mütehevvir, [Ar. tehevvür > mütehevvir متهور] *{OsT}* *sf.* Öfkeye kapılıp sonunu hiç düşünmeden saldıran; gözü dönmüş saldırgan; çok öfkeli; kızgın.

mütehevvirane, [Ar. mütehevvir + Far. -āne متهورانه] *(mütehevvira:ne)* *{OsT}* *zf.* Öfkeye kapılıp sonunu hiç düşünmeden saldırır gibi.

müteheyyi, [Ar. teheyyüʾ > müteheyyī متهيى] *(müteheyyi:)* *{OsT}* *sf.* Hazırlanan; hazırlanmış olan; hazır.

müteheyyib, [Ar. teheyyüb>müteheyyib متهيب] *{OsT}* *sf.* Korku ve saygı duygusu uyandıran; heybetli.

müteheyyic, [Ar. heyecān > müteheyyic / mütehey-

yice متهيج / متهيجه] {OsT} sf. Heyecanlanmış; heyecanlanan; heyecan içinde; coşkulu; coşmuş.

müteheyyicane, [Ar. müteheyyic + Far. -āne متهيجانه] *(müteyyica:ne) {OsT} zf.* Heyecanlı olarak; coşkunlukla.

müteheyyim, [Ar. müteheyyim متهيم] *{OsT} sf.* Şaşırmış; şaşkın.

müteheyyimane, [Ar. müteheyyim+Far. -āne متهيمانه] *(mütehayyima:ne) {OsT} zf.* Şaşkınlıkla.

müteheyyimîn, [Ar. müteheyyimīn متهيمين] *(müteheyyimi:n) {OsT} is.* Şaşkınlar; şaşıranlar.

mütehezzic, [Ar. mütehezzic متهزج] *{OsT} sf.* Makamla şarkı söyleyen.

mütehezzicane, [Ar. mütehezzic + Far. -āne متهزجانه] *(mütehazzica:ne) {OsT} zf.* Makamla şarkı söyler gibi.

mütehezzicîn, [Ar. mütehezzicīn متهزجين] *(mütehezzici:n) {OsT} is.* Makamla şarkı söyleyenler.

mütehezziz, [Ar. mütehezziz متهزز] *{OsT} sf.* Titreyen.

mütekabbız, [Ar. ḳabż > müteḳabbıż متقبض] *{OsT} sf.* **1.** Toplanan; büzülen; buruşan. **2.** (Kas için) çekilen; gerilen. **3.** (Kişi için) asık yüzlü.

mütekabbil, [Ar. ḳabūl > müteḳabbil متقبل] *{OsT} sf.* Kabul eden; kabullenen; üstüne alan.

mütekabil, [Ar. ḳabl > müteḳābil / mütḳābile متقابل / متقابله] *(müteka:bil) {OsT} sf.* **1.** Karşılıklı olan; birbirinin karşısında olan; yüz yüze bakan. **2.** *mecaz.* Karşılıklı. **3.** *mat.* Karşıt. **4.** *mat.* Yöndeş.

mütekabile, [Ar. müteḳābil > müteḳābile متقابله] *(müteka:bile) {OsT} is.* Karşılıklı, yüz yüze olan.

mütekabilen, [Ar. müteḳābil > müteḳābilen متقابلاً] *(müteka:bi'len) {OsT} zf.* Karşılıklı olarak.

mütekabiletan, [Ar. müteḳābile > müteḳābiletān متقابلتان] *(müteka:bileta:n) {OsT} is.* Karşılıklı olan iki şey; birbirine karşıt iki nesne. ⊡ **mütekābiletān-ı dāhiletan,** *{OsT} mat. İç ters.*|| **mütekābiletān-ı hāricetan,** *{OsT} mat. Dış ters.*

mütekabiliyet, [Ar. müteḳābil > müteḳābiliyyet متقابليت] *(müteka:biliyet) {OsT} is.* **1.** Karşılıklı olma durumu; karşı karşıya olma; karşılıklılık. **2.** *fel.* Karşılıklılık. ⊡ **mütekabiliyet esası üzerine,** *Karşılıklı olarak.*

mütekâbir, [Ar. tekābür > mütekābir متكابر] *(müteka:bir) {OsT} sf.* Kendini büyük gören; büyüklenen; kibirlenen.

mütekaddim, [Ar. ḳıdem > müteḳaddim / müteḳaddime متقدم / متقدمه] *{OsT} sf.* **1.** Önde bulunan; ileri geçen. **2.** Eski; geçmiş; geçmişteki. **3.** Takdim olunan; sunulan.

mütekaddimîn, [Ar. müteḳaddim > müteḳaddimīn متقدمين] *(mütekaddimi:n) {OsT} is.* Eski adamlar; eskiden yaşamış olanlar; eskiler. ⊡ **mütekaddimîn-i şuarā,** *Eski şairler.*

mütekaddis, [Ar. ḳuds > müteḳaddis متقدس] *{OsT} sf.* Kutsal olan; çok temiz olan; takaddüs eden.

mütekadim, [Ar. taḳādüm > müteḳādim متقادم] *{OsT} sf.* Geçmiş bulunan; takadüm eden.

mütekâfi, [Ar. tekāfü > mütekāfī متكافى / متكافيه] *(müteka:fi) {OsT} sf.* İkisi birbirine denk olan; birbiri ile aynı derecede bulunan.

mütekâfiyen, [Ar. mütekāfi > mütekāfiyen متكافياً] *(müteka:fi'yen) {OsT} zf.* Birbirine eşit olarak. ⊡ **mütekâfiyen mütenāsib,** *{OsT} fiz. Ters orantılı.*

mütekâhil, [Ar. mütekāhil متكاهل] *(müteka:hil) {OsT} sf.* Üşengeç; tembel.

mütekaid, [Ar. teḳāʿüd > müteḳāʿid متقاعد] *(müteka:id) {OsT} sf.* → mütekait.

müteka'idîn, [Ar. müteḳāʿid > müteḳāʿidīn متقاعدين] *(müteka:idi:n) {OsT} is.* Emekliler.

mütekait, -di [Ar. teḳāʿüd > müteḳāʿid متقاعد] *(müteka:it) sf.* Emekli.

mütekâlib, [Ar. kelb > mütekālib متكالب] *(müteka:lib) {OsT} sf.* Köpek gibi birbirinin üzerine sıçrayan; köpekleşen.

mütekâlibane, [Ar. mütekālib + Far. -āne متكالبانه] *(müteka:liba:ne) {OsT} zf.* Köpek gibi birbirinin üzerine sıçrayarak; köpekleşerek.

mütekâlibîn, [Ar. mütekālibīn متكالبين] *(müteka:libi:n) {OsT} is.* Köpek gibi birbirinin üzerine sıçrayanlar; köpekleşenler.

mütekallib, [Ar. ḳalb > müteḳallib متقلب] *{OsT} sf.* Başka bir duruma giren; değişen; başkalaşan.

mütekallid, [Ar. ḳılāde > müteḳallid متقلد] *{OsT} sf.* **1.** Boynuna gerdanlık takan. **2.** (Kılıç vb.ni) beline bağlanan; kuşanan; takman. **3.** *mecaz.* Bir işi üstüne alan; üstlenen. ⊡ **mütekallid-i seyf,** *{OsT} Kılıç kuşanan.*

mütekallidîn, [Ar. müteḳallidīn متقلدين] *(mütekallidi:n) {OsT} is.* **1.** Gerdanlık takınanlar. **2.** Kılıç vb. kuşananlar. **3.** Bir iş üstlenenler.

mütekallil, [Ar. taḳallül > müteḳallil متقلل] *{OsT} sf.* Azalmış olan; az.

mütekallis, [Ar. taḳalluṣ > müteḳalliṣ / müteḳalliṣe

متقلصه / متقلص] *{OsT} sf.* Kasılarak gerilmiş olan; çekilmiş; gergin; kasılmış.

mütekâmil, [Ar. kemāl > mütekāmil متكامل] *(müte-kâ:mil) {OsT} sf.* Mükemmel hale gelmiş olan; mükemmelleşmiş; gelişmiş; olgunlaşmış.

mütekâmilane, [Ar. mütekāmil + Far. -āne متكاملانه] *(mütekâ:milâ:ne) {OsT} zf.* Olgun bir şekilde; gelişmiş olarak.

mütekâmilîn [Ar. mütekāmilīn متكاملين] *(mütekâ:-mili:n) {OsT} is.* Olgun kişiler.

mütekamir, [Ar. ḳumār > müteḳāmir متقامر] *(müte-ka:mir) {OsT} sf.* Birbiri ile kumar oynayan; karşılıklı kumar oynayan; kumar arkadaşı.

mütekammis, [Ar. teḳammüṣ > müteḳammiṣ متقمص] *{OsT} sf.* Gömlek giyen.

mütekarib, [Ar. ḳurb > müteḳārib متقارب] *(müte-ka:rib) {OsT} sf. sf.* **1.** Karşılıklı olarak birbirine yaklaşan; yakınlaşan. **2.** *mat. fiz.* Birbirine yaklaşarak uzanan; yakınsak. **3.** *ed.* Arap edebiyatında, dört *feûlün*'den oluşan aruz bahirlerinden birisinin adı.

mütekaribe, [Ar. müteḳārib > müteḳāribe متقاربه] *(müteka:ribe) {OsT} sf.* Birbirine yaklaşan; yakınlaşan.

mütekaribiyet, [Ar. müteḳāribiyyet متقاربيت] *(müte-ka:ribiyet) {OsT} is. mat.* Yakınsama.

mütekarin, [Ar. ḳarn > müteḳārin متقارن] *(müte-ka:rin) {OsT} sf.* **1.** Birbirine yaklaşmış olan. **2.** Birbirine bitişmiş; bitişik; yapışık.

mütekarrib, [Ar. ḳurb > müteḳarrib / müteḳarribe متقرب / متقربه] *{OsT} sf.* **1.** Yaklaşan; yakın olan; gelmesine, kavuşmasına az kalan. **2.** *mat.* Yakınsak.

mütekarribîn, [Ar. müteḳarribīn متقربين] *(mütekarri-bi:n) {OsT} is.* Yaklaşanlar; yakın olanlar.

mütekarrih, [Ar. ḳarḥ > müteḳarriḥ متقرح] *{OsT} sf.* **1.** Çıbanlı. **2.** (Yara için) cerahatli; irinli.

mütekarrir, [Ar. ḳarār > müteḳarrir / mütekarrire متقرر / متقرره] *{OsT} sf.* Kararlı duruma gelen; kararlaşan; yerleşen.

mütekasım, [Ar. müteḳāsım متقاسم] *(müteka:sım) {OsT} sf.* **1.** Paylaşan; bölüşen. **2.** Antlaşan.

mütekasımîn, [Ar. müteḳāsımīn متقاسمين] *(müteka:-sımi:n) {OsT} is.* Bölüşüp paylaşanlar; antlaşanlar.

mütekasır, [Ar. teḳāṣür > müteḳāṣır متقاصر] *(müte-ka:sır) {OsT} sf.* **1.** Elinden iş geldiği hâlde iş yapmayan. **2.** Kısalık gösteren.

mütekasırane, [Ar. müteḳāṣır + Far. -āne متقاصرانه] *(müteka:sıra:ne) {OsT} zf.* **1.** İş yapmayana yakışır biimde. **2.** Kısalık gösterircesine.

mütekasırîn, [Ar. mütḳaṣırīn متقاصرين] *(müteka:-sıri:n) {OsT} is.* **1.** Ellerinden geldiği hâlde iş yapmayanlar. **2.** Kısalık gösterenler.

mütekâsif, [Ar. tekās̱üf > mütekās̱if متكاثف] *(müte-kâ:sif) {OsT} sf.* **1.** Koyulaşmış; yoğunlaşmış; yoğun. **2.** Toplanmış.

mütekâsil, [Ar. tekāsül > mütekāsil متكاسل] *(müte-kâ:sil) {OsT} sf.* Tembellik eden; üşenen; üşengeç.

mütekâsilane, [Ar. mütekāsil + Far. -āne متكاسلانه] *(mütekâ:sila:ne) {OsT} zf.* Tembele yakışır biçimde; üşengeçce; üşenerek.

mütekâsilîn, [Ar. mütekāsilīn متكاسلين] *(müte-kâ:sili:n) {OsT} is.* Tembelce davrananlar; üşenenler.

mütekâsiliye, [Ar. mütekāsil > mütekāsiliye متكاسليه] *(mütekâ:siliye) {OsT} is.* Hiç bir işte çalışmadan yalnızca dilencilik yaparak geçinen kimseler.

mütekâsir, [Ar. tekas̱ür > mütekās̱ir / mütekās̱ire متكاثر / متكاثره] *(mütekâ:sir) {OsT} sf.* **1.** Çoğalmış; çok; artmış. **2.** *is. ed.* Aruz ölçüsü.

mütekassi, [Ar. teḳaṣṣī > müteḳaṣṣī متقصى] *(müte-ka:ssi:) {OsT} sf.* Dikkatle araştıran.

mütekaşşi, -i'ı [Ar. ḳaş > müteḳaşşiʿ متقشع] *{OsT} sf.* **1.** (İlaç için) balgam söktürücü. **2.** (Hasta için) balgam çıkaran.

mütekatı, -ı'ı [Ar. ḳaṭʿ > müteḳāṭıʿ متقاطع] *(müte-ka:tı) {OsT} sf.* **1.** Birbirini kesen; birbirinin üzerinden geçen; çapraz. **2.** *mat.* Kesişen.

mütekatı'eyn, [Ar. müteḳāṭıʿ >müteḳāṭıʿeyn متقاطعين] *(müteka:tıeyn) {OsT} is.* Kesişen iki doğru.

mütekatır, [Ar. ḳaṭre > müteḳāṭır متقاطر] *(müteka:tır) {OsT} sf.* Damla damla dökülen; damlayan.

mütekatil, [Ar. müteḳātil متقاتل] *(müteka:til) {OsT} sf.* Birbirini öldüren.

mütekattı, -ı'ı [Ar. katʿ > müteḳaṭṭıʿ متقطع] *{OsT} sf.* **1.** Devamlı olmayan; kesikli. **2.** *coğ.* Kesikli. ◘ **mütekattı akarsu,** *Suyu sürekli akmayan, bazan kuruyan akarsu.*

mütakattır, [Ar. ḳaṭre > müteḳaṭṭır متقطر] *{OsT} sf.* Damla damla akan.

mütekavvem, [Ar. müteḳavvem متقوم] *{OsT} sf.* Toplanmış; biçilmiş; kesilmiş.

mütekavvi, [Ar. ḳuvvet > müteḳavvī متقوى] *(mütekavvi:) {OsT} sf.* Kuvvet bulan; kuvvetlenen.

mütekavvil, [Ar. ḳavl > müteḳavvil متقول] *{OsT} sf.* Mecbur olmadığı hâlde yalan söyleyen.

mütekavvilane, [Ar. müteḳavvil + Far. -āne متقوّلانه] *(mütekavvila:ne) {OsT} zf.* Zorunlu olmadan yalan söyleyene yakışır biçimde.

mütekavvim, [Ar. taḳavvüm > müteḳavvim متقوّم] *{OsT} sf.* **1.** Eğri iken düzelen; doğrulan. **2.** Gerekli düzeni sağlayan. **3.** Kurulmuş; sağlam. **4.** İyi idare edilen.

mütekavvis, [Ar. ḳavş > müteḳavviş متقوّس] *{OsT} sf.* Kavisli; yay gibi eğri olan; bükülmüş.

mütekavvit, [Ar. müteḳavvit متقوّت] *{OsT} sf.* Gıda alan; gıdalanan.

mütekâyid, [Ar. mütekāyid متكايد] *(müteka:yid) {OsT} sf.* Birbirine hile yapan.

mütekâyidane, [Ar. mütekāyid + Far. -āne متكايدانه] *(müteka:yida:ne) {OsT} zf.* Hilebazlıkla.

mütekâyidîn, [Ar. mütekāyidīn متكايدين] *(müteka:yidi:n) {OsT} is.* Birbirine hile yapanlar.

mütekayyid, [Ar. ḳayd > müteḳāyyid متقيّد] *{OsT} sf.* Dikkat eden; dikkatli davranan; temkinli.

mütekayidane, [Ar. müteḳayid + Far. -āne متقيّدانه] *(mütekayyida:ne) {OsT} zf.* Dikkatli olan kimseye yakışır biçimde; dikkatlice; dikkat ederek.

mütekayyidîn, [Ar. müteḳayyidīn متقيّدين] *(mütekayyidi:n) {OsT} is.* Dikkatli davrananlar; kayıtlılık gösterenler.

mütekayyih, [Ar. ḳayḥ > müteḳayyiḥ / müteḳayyiḥa متقيّحه / متقيّح] *{OsT} sf.* (Yara, çıban vb. için) irinlenmiş; cerahat bağlamış; akıntılı.

mütekazı, [Ar. taḳaża > müteḳāżī متقاضى] *(müteka:zı:) {OsT} sf.* Borcunu ödemesi için borçluyu sıkıştıran.

mütekebbir, [Ar. kibr > mütekebbir متكبّر] *{OsT} sf.* Kibirlenen; kendini beğenmiş; gururlu.

mütekebbirane, [Ar. mütekebbir + Far. -āne متكبّرانه] *(mütekebbira:ne) {OsT} zf.* Kendini beğenmişçesine; gurur ve kibir içinde.

mütekebbirîn, [Ar. mütekebbirīn متكبّرين] *(mütekebbiri:n) {OsT} is.* Kendini beğenenler; mütekebbirler.

mütekeddir, [Ar. keder > mütekeddir متكدّر] *{OsT} sf.* **1.** Üzüntülü; kederli; tasalı. **2.** Bulanık.

mütekeddirane, [Ar. mütekeddir + Far. -āne متكدّرانه] *(mütekeddira:ne) {OsT} zf.* **1.** Kederli bir hâlde. **2.** Bulanarak.

mütekeddirîn, [Ar. mütekeddirīn متكدّرين] *(mütekeddiri:n) {OsT} is.* **1.** Kederlenenler. **2.** Bulanık şeyler.

mütekeffil, [Ar. kefil > mütekeffil متكفّل] *{OsT} sf.* Kefil olan; üstüne alan; üstlenen.

mütekeffilane, [Ar. mütekeffil + Far. -āne متكفّلانه] *(mütekeffila:ne) {OsT} zf.* Kefil olurcasma; kefil gibi.

mütekeffilîn, [Ar. mütekeffilīn متكفّلين] *(mütekeffili:n) {OsT} is.* Kefil olanlar.

mütekehhil, [Ar. tekeḥḥül > mütekeḥḥil متكحّل] *{OsT} sf.* Gözüne sırma çeken.

mütekehhilîn, [Ar. mütekeḥḥilīn متكحّلين] *(mütekehhili:n) {OsT} is.* Gözüne sürme çekenler.

mütekehhin, [Ar. keḥānet > mütekeḥḥin متكهّن] *{OsT} sf.* Falcılık eden.

mütekehhinane, [Ar. mütekeḥḥin + Far. -āne متكهّنانه] *(mütekehhina:ne) {OsT} zf.* Falcılıkla.

mütekehhinîn, [Ar. mütekeḥḥinīn متكهّنين] *(mütekehhini:n) {OsT} is.* Falcılık edenler; kâhinler.

mütekellif, [Ar. külfet > mütekellif متكلّف] *{OsT} sf.* Külfetli bir iş tutan.

mütekellifane, Ar. mütekellif + Far. -āne متكلّفانه] *(mütekellifa:ne) {OsT} zf.* Zahmetli iş tutanlara yakışır biçimde.

mütekellifîn, [Ar. mütekellifīn متكلّفين] *(mütekellifi:n) {OsT} is.* Külfetli iş tutanlar; tekellüf edenler.

mütekellim, [Ar. kelām > mütekellim متكلّم] *{OsT} sf.* **1.** Söyleyen; konuşan. **2.** Nutuk söyleyen; hatip. **3.** Kelam bilgini. **4.** *dbl.* Birinci tekil kişi.

mütekellimîn, [Ar. mütekellim > mütekellimīn متكلّمين] *(mütekellimi:n) {OsT} is.* Kelam bilginleri.

mütekellis, [Ar. kils > mütekellis متكلّس] *{OsT} sf.* Kireçleşmiş; kireçlenmiş.

mütekemmil, [Ar. kemāl >mütekemmil متكمّل] *{OsT} sf.* Olgunlaşan; olgun; tekemmül eden.

mütekemmilane, [Ar. mütekemmil + Far. -āne متكمّلانه] *(mütekemmila:ne) {OsT} zf.* Olgunlaşarak.

mütekemmilîn, [Ar. mütekemmilīn متكمّلين] *(mütekemmili:n) {OsT} is.* Olgunlaşanlar.

mütekemmin, [Ar. kemīn > mütekemmin متكمّن] *{OsT} sf.* Pusuya yatmış olan; gizlenen.

mütekerrih, [Ar. kerih > mütekerrih متكرّه] *{OsT} sf.* **1.** Tiksinen; kerih gören. **2.** Surat asan.

mütekerrihane, [Ar. mütekerrih + Far. -āne متكرّهانه] *{OsT} sf.* **1.** Tiksinircesine. **2.** Surat asarak.

mütekerrir, [Ar. kerre > mütekerir / mütekerrire متكرّره / متكرّر] *{OsT} sf.* **1.** Yinelenen; tekrarlanan; birkaç kez olan. **2.** *ed.* Divan şiirinde murabba,

muhammes ve müseddes tarzındaki manzumelerin aynen tekrarlanan son beyitleri.

mütekessir[1], [Ar. keṣret > mütekeṣṣir متكثر] *{OsT} sf.* Çoğalan; fazlalaşan; artan.

mütekessir[2], [Ar. kesr > mütekessir متكسر] *{OsT} sf.* Kırılan; parça parça olan.

mütekeşşif, [Ar. tekeşşüf > mütekeşşif متكشف] *{OsT} sf.* Açılan; açılmış.

mütekevvin, [Ar. tekevvün > mütekevvin متكون] *{OsT} sf.* Meydana gelen; ortaya çıkan; vücut bulan; hasıl olan.

mütekeyyif, [Ar. tekeyyüf > mütekeyyif متكيف] *{OsT} sf.* Bir özellikle nitelenen; tekeyyüf eden.

mütekeyyis, [Ar. kiyaset > mütekeyyis متكيس] *{OsT} sf.* Akıllı geçinen; akıllı görünen; akıllılık taslayan.

mütekeyyisane, [Ar. mütekeyyis + Far. -āne متكيسانه] *(mütekeyyisa:ne) {OsT} zf.* Akıllılık edene yakışır biçimde.

mütekeyyisîn, [Ar. mütekeyyisīn متكيسين] *(mütekeyyisi:n) {OsT} is.* Akıllılık taslayanlar.

mütelaffız, [Ar. lafẓ > mütelaffıẓ متلفظ] *{OsT} sf.* Bir söz söyleyen; konuşan; telaffuz eden.

mütelafi, [Ar. lefā > mütelāfī متلافى] *(mütelâ:fi:) {OsT} sf.* Zararını karşılayacak başka bir iş yapan; telafi eden.

mütelahhız, [Ar. telaḥḥuz > mütelaḥḥız متلحز] *(mütelâhhız) {OsT} sf.* (Ekşi bir şey yiyen birinin yanında bulunan kimse için) ağzı sulanan.

mütelahız, [Ar. telāḥuẓ > mütelāḥıẓ متلاحظ] *(mütelâ:hız) {OsT} sf.* Göz ucu ile birine bakan.

mütelahık, -kı [Ar. lüḥūḳ > mütelāḥıḳ متلاحق] *(mütelâ:hık) {OsT} sf.* Birbiri ardından gelen; birbiri ardınca birleşen; birbirine katılan; birbirini izleyen.

mütelahi, [Ar. mütelāhī متلاهى] *(mütelâhi:) {OsT} sf.* Sazla, oyunla uğraşan; sazla oyun oynayan.

mütelahik, [Ar. lüḥūḳ > mütelāḥiḳ متلاحق] *(mütelâ:hik) {OsT} sf.* → mütelahık. ⊡ **mütelāhik da'va,** *{OsT} huk. Davacının aynı zamanda birden fazla hukukî sebebe dayandırdığı dava.*

mütelahime, [Ar. laḥm > mütelāḥime متلاحمه] *(mütelâ:hime) {OsT} is.* Yüzde veya vücudun başka bir yerinde derinin kesilmesi sonucu meydana gelen yara.

mütelahiyane, [Ar. mütelāhī + Far. -āne متلاهيانه] *(mütelâhiya:ne) {OsT} sf.* Saz ve oyun ile uğraşarak; sazla oyun oynayarak.

mütelahiz, [Ar. telāḥuẓ > mütelāḥiẓ متلاحظ] *(mütelâhi:z) {OsT} sf.* Göz ucu ile birbirine bakışan.

mütelahizîn, [Ar. mütelāḥiẓīn متلاحظين] *(mütelâhi:zi:n) {OsT} is.* Göz ucu ile bakışanlar.

mütela'ib[1], [Ar. lāʿb > mütelāʿib متلاعب] *(mütelâ:ib) {OsT} sf.* Oyun ile uğraşan; oynayan.

mütela'ib[2], [Ar. lāʿb > mütelaʿib متلعب] *(mütelâib) {OsT} sf.* Oyunla meşgul olan; oynayan.

mütela'in, [Ar. laʿnet > mütelāʿin متلاعن] *(mütelâin) {OsT} sf.* Uğursuzlaşan; lanetleşen.

mütelaki, [Ar. telāḳi > mütelāḳi متلاقى] *(mütelâ:ki) {OsT} sf.* Kavuşmuş; erişmiş; buluşmuş; kavuşan.

mütelakim, [Ar. telāḳum > mütelāḳim متلاقم] *(k kalın söylenir) {OsT} sf.* Birbirine yumruk atan.

mütelakkıb, [Ar. laḳab > mütelaḳḳıb متلقب] *(mütelâkkıb) {OsT} sf.* Takma ad alan.

mütelakkıbîn, [Ar. mütelaḳḳıbīn متلقبين] *(mütelâkkıbi:n) {OsT} is.* Takma ad alanlar.

mütelakkım, [Ar. telāḳum > mütelaḳḳım متلقم] *(mütelâkkım) {OsT} sf.* Lokma edinen; boğazından geçiren; yutan.

mütelakkıt, [Ar. iltiḳaṭ > mütelaḳḳıṭ متلقط] *(mütelâkkıt) {OsT} sf.* Sağdan soldan derip devşiren; bir araya getiren; iltikat eden.

mütelakki, [Ar. telaḳḳī > mütelaḳḳī متلقى] *(mütelâkki:) {OsT} sf.* **1.** Alan; kabul eden. **2.** (Bir şey) nazarıyla bakan; öyle sayan; telakki eden.

mütelakkib, [Ar. laḳab > mütelaḳḳib متلقب] *{OsT} sf.* Takma ad almış; lakaplanmış.

mütelal, -li [Ar. mütelāl / mütelālī متلال / متلالى] *(mütelâ:l) {OsT} sf.* Çakarak parıldayan; ışıldayan.

mütelasık, [Ar. lüṣūḳ > mütelāṣıḳ / mütelāṣıḳa متلاصق / متلاصقه] *(mütelâ:sık) {OsT} sf.* Birbirine bitişen; bitişik; yapışık. ⊡ **mütelāsıkü'l-fekkeyn,** *{OsT} zool. Yapışık çeneliler.*|| **mütelāsıkü'l-vüreykat-ı ke'siye,** *{OsT} bot. Bitişik çanak yapraklılar.*

mütela'sim, [Ar. telaʿṣüm > mütelaʿṣim متلعثم] *(mütelâ-sim) {OsT} sf.* Yerli yersiz cevap veren; kem küm eden.

mütela'simane, [Ar. mütelaʿṣim + Far. -āne متلعثمانه] *(mütelâ-sima:ne) {OsT} zf.* Saçma sapan cevap vererek; kem küm ederek.

mütela'simîn, [Ar. mütelaʿṣimīn متلعثمين] *(mütelâsimi:n) {OsT} sf.* Saçmalayanlar; kem küm edenler.

mütelassıs, [Ar. lüṣṣ > mütelaṣṣıṣ متلصص] *(mütelâssıs) {OsT} sf.* Hırsızlık eden; çalan.

mütelaşi, [Ar. laşey > mütelāşī متلاشى] *(mütelâ:şi) {OsT} sf.* Telaşlı; aceleci.

mütelaşiyane, [Ar. mütelāşi + Far. -āne متلاشيانه] *(mütelâ:şiya:ne)* *{OsT}* *zf.* Acele ederek; telaşla.

mütelatıf, [Ar. lüṭf > mütelaṭıf متلاطف] *(mütelâtıf)* *{OsT}* *sf.* Davranışları ince ve yumuşak olan; lütuf ile muamele eden.

mütelatım, [Ar. telāṭum > mütelāṭım / mütelāṭıma متلاطمه / متلاطم] *(mütelâ:tım)* *{OsT}* *sf.* **1.** Birbirine çarpan. **2.** Çalkalanan; dalgalanan; çalkantılı; dalgalı.

mütelattıf, [Ar. telaṭṭuf > mütelaṭṭıf متلطف] *(mütelâttıf)* *{OsT}* *sf.* İnce davranan; nazik davranışlı; kibarlık eden.

mütelattıfane, [Ar. mütelaṭṭıf + Far. -āne متلطفانه] *(mütelattıfa:ne)* *{OsT}* *zf.* Kibarlıkla; incelikle; nazik olarak.

mütelattıh, [Ar. telaṭṭuḫ > mütelaṭṭıḫ متلطخ] *(mütelâttıh)* *{OsT}* *sf.* (Kendisine çamur, yağ vb.) bulaşan; bulaşık olan.

mütelazzi [Ar. telaẓẓī > mütelaẓẓī متلظی] *(mütelâzzi, z kalın söylenir)* *{OsT}* *sf.* Alev alan; alevlenen.

mütelebbis, [Ar. libas > mütelebbis متلبس] *{OsT}* *sf.* Giyinmiş olan; giyinen.

müteleclic, [Ar. teleclüc > müteleclic متلجلج] *{OsT}* *sf.* Dilini çiğneyerek, basık basık konuşan.

müteleffif, [Ar. teleffüf > müteleffif متلفف] *{OsT}* *sf.* Sarılıp bürünen.

müteleffit, [Ar. teleffüt > müteleffit متلفت] *{OsT}* *sf.* İltifat eden.

müteleffitane, [Ar. müteleffit + Far. -āne متلفتانه] *(müteleffita:ne)* *{OsT}* *zf.* İncelikle; nezaketle; iltifat ederek.

mütelehhi, [Ar. levh > mütelehhī متلهی] *(mütelehhi:)* *{OsT}* *sf.* Sazla, oyunla zaman öldüren.

mütelehhib, [Ar. leheb > mütelehhib متلهب] *{OsT}* *sf.* Alevlenen; alev saçan.

mütelehhif, [Ar. lehef > mütelehhif متلهف] *{OsT}* *sf.* Hasret çeken; özlemle yanıp yakılan.

mütelehhifane, [Ar. mütelehhif + Far. -āne متلهفانه] *(mütelehhifa:ne)* *{OsT}* *zf.* Hasret çekerek; özlemle; yanıp yakılarak.

mütelehhifîn, [Ar. mütelehhifīn متلهفین] *(mütelehhifi:n)* *{OsT}* *is.* Hasret çekenler; özleyenler.

mütelemmi, -i'ı [Ar. lemʿa > mütelemmiʿ متلمع] *{OsT}* *sf.* Parlayan; parlak; parıldayan.

mütelemmis, [Ar. lems > mütelemmis متلمس] *{OsT}* *sf.* El ile dokunan; temas eden.

mütelemmiz, [Ar. tilmiẕ > mütelemmiẕ متلمذ] *{OsT}* *sf.* Öğrencilik ederek öğrenen; tilmizlik yapan.

mütelemmizane, [Ar. mütelemmiẕāne متلمذانه] *(mütelemmiza:ne)* *{OsT}* *zf.* Öğrencilik yaparak öğrenene yakışır biçimde; tilmizlikle.

mütelemmizîn, [Ar. mütelemmiẕīn متلمذین] *(mütelemmizi:n)* *{OsT}* *sf.* Öğrencilik yapmak suretiyle öğrenenler.

mütelessim, [Ar. telesṡüm > mütelesṡim متلثم] *{OsT}* *sf.* Yüzü peçeli; yaşmaklı; telessüm eden.

mütelevvin, [Ar. levn > mütelevvin متلون] *{OsT}* *sf.* **1.** Renkli; renk renk; alaca. **2.** *mecaz.* Kararsız; çabuk dönen; dönek. ◘ **mütelevvinü'l-mizâc,** *{OsT}* *(Kişi için)* *{OsT}* *Kararsız; gelgeç akıllı.*

mütelevvinane, [Ar. mütelevvin + Far. -āne متلونانه] *(mütelevvina:ne)* *{OsT}* *zf.* Kararsız birine yakışacak tarzda; dönekçe.

mütelevvis, [Ar. levṡ > mütelevviṡ متلوث] *{OsT}* *sf.* Kirli; pis; murdar; televvüs eden.

müteleyyin, [Ar. leyn > müteleyyin متلین] *{OsT}* *sf.* Yumuşak olan; yumuşayan; gevşemiş; gevşeyen.

müteleyyis, [Ar. leyṡ > müteleyyiṡ متلیث] *{OsT}* *sf.* Aslan yürekli; aslan yürüyüşlü.

müteleyyisane, [Ar. müteleyyiṡ + Far. -āne متلیثانه] *(müteleyyisa:ne)* *{OsT}* *sf.* Aslan gibi; aslanca.

mütelezzic, [Ar. lüzūcet > mütelezzic متلزج] *{OsT}* *sf.* Yapışkan; yapışan.

mütelezziz, [Ar. lezẕet > mütelezẕiẕ / mütelezẕiẕe متلذذ / متلذذه] *{OsT}* *sf.* Bir şeyin tadını çıkaran; tat alan; hoşlanan.

mütelezzizane, [Ar. mütelezẕiẕ + Far. -āne متلذذانه] *(mütelezziza:ne)* *{OsT}* *zf.* Lezzetini alarak; hoşlanarak; tat alarak.

mü'telif, [Ar. ʾülfet > müʾtelif مؤتلف] *(mü-telif)* *sf.* **1.** Alışan; alışık olan. **2.** Uygun; eşit; denk; eş.

mütemacid, [Ar. mütemācid متماجد] *(mütema:cid)* *{OsT}* *sf.* Şerefi ve onuru ile övünen.

mütemadi, [Ar. temādī > mütemādī متمادی] *(mütema:di:)* *{OsT}* *sf.* **1.** Aralıksız olarak devam eden; devamlı; kesintisiz; sürekli; uzayan. **2.** *zf.* Devamlı olarak; sürekli olarak. ◘ **mütemadi suç,** *{OsT}* *İşlenmesi zaman içine yayılmış olan suç.*

mütemadiyen, [Ar. mütemādī > mütemādiyyen متمادیاً] *(mütema:di'yen)* *{OsT}* *zf.* Sürekli ve devamlı olarak; hiç aralık vermeksizin; aralıksız; biteviye.

mütemadiyet, [Ar. mütemādiyyet متمادیت] *(mütema:diyet)* *{OsT}* *is.* Süreklilik; devamlı oluş.

YAYIN NU: 683
KÜLTÜR SERİSİ: 336

ISBN 978-975-437-623-4 (Tk. No)

ISBN 978-975-437-626-5

T.C.
KÜLTÜR ve TURİZM BAKANLIĞI
SERTİFİKA NUMARASI
1206-34-003178

ÖTÜKEN NEŞRİYAT A.Ş.®
İstiklâl Cad. Ankara Han 65/3 34433 Beyoğlu-İstanbul
Tel: (0212) 251 03 50 • 293 88 71 - Faks: (0212) 251 00 12
Ankara irtibat bürosu:
Yüksel Caddesi: 33/5 Yenişehir - Ankara
Tel: (0312) 431 96 49
İnternet: www.otuken.com.tr
E-posta: otuken@otuken.com.tr

Kapak Tasarımı: grataNONgrata
Dizgi - Tertip: İskender Türe
Baskı: Şenyıldız Matbaası
Cilt: Yedigün Mücellithanesi
İstanbul - 2007

Orhun Yazıtlarından Günümüze
Türkiye Türkçesinin Söz Varlığı

ÖTÜKEN TÜRKÇE SÖZLÜK

YAŞAR ÇAĞBAYIR

(müt-tap) 4

ÖTÜKEN

YAYIN NU: 683
KÜLTÜR SERİSİ: 336

ISBN 978-975-437-623-4 (Tk. No)

ISBN 978-975-437-627-2

T.C.
KÜLTÜR ve TURİZM BAKANLIĞI
SERTİFİKA NUMARASI
1206-34-003178

ÖTÜKEN NEŞRİYAT A.Ş.®
İstiklâl Cad. Ankara Han 65/3 34433 Beyoğlu-İstanbul
Tel: (0212) 251 03 50 • 293 88 71 - Faks: (0212) 251 00 12
Ankara irtibat bürosu:
Yüksel Caddesi: 33/5 Yenişehir - Ankara
Tel: (0312) 431 96 49
İnternet: www.otuken.com.tr
E-posta: otuken@otuken.com.tr

Kapak Tasarımı: grataNONgrata
Dizgi - Tertip: İskender Türe
Baskı: Şenyıldız Matbaası
Cilt: Yedigün Mücellithanesi
İstanbul - 2007

....nin devamı

(mütemenna:) *{OsT}* *sf.* Temenni olunan; istenen; dilenen; arzulanan.

mütemenni, [Ar. temennī > mütemennī متمنى] *(mütemenni:)* *{OsT}* *sf.* Temenni eden; isteyen; dileyen; arzulayan.

mütemenniyane, [Ar. mütemennī + Far. -āne متمنيانه] *(mütemenniya:ne)* *{OsT}* *zf.* Dileyen bir tarzda; istercesine.

mü'temer, [Ar. emr > mü'temer مؤتمر] *{OsT}* *sf.* Toplantı; kongre.

mütemerkiz, [Ar. merkez >mütemerkiz متمركز] *{OsT}* *sf.* **1.** Bir yere toplanmış; merkezlenmiş. **2.** Derişik.

mütemerrık, -kı [Ar. temerruḳ > mütemerrıḳ متمرق] *{OsT}* *sf.* Alışmak üzere çalışan; egzersiz yapan.

mütemerrid, [Ar. merādet > mütemerrid متمرد] *{OsT}* *sf.* Kötü bir işi yapmakta ısrar eden; yaptığı yanlışlık ve tuttuğu kötü yolda direnen; inat eden; dik kafalı.

mütemerridane, [Ar. mütemerrid + Far. -āne متمردانه] *(mütemerrida:ne)* *{OsT}* *zf.* İnatçılıkla; inatla.

mütemerridîn, [Ar. mütemerridīn متمردين] *(mütemerridi:n)* *{OsT}* *is.* Dik kafalılık edenler; inatçılar.

mütemerrin, [Ar. mütemerrin متمرن] *(mütemerrin)* *{OsT}* *sf.* Öğrenmek, alışmak amacıyla alıştırma yapan.

mütemeshir, [Ar. temesḫür > mütemesḫir متمسخر] *{OsT}* *sf.* Maskaralık yapan; alay eden; eğlenen.

mütemeshirane, [Ar. mütemesḫir + Far. -āne متمسخرانه] *(mütemeshira:ne)* *{OsT}* *zf.* Alay edercesine; maskara gibi.

mütemeshirîn, [Ar. mütemesḫirīn متمسخرين] *(mütemeshiri:n)* *{OsT}* *is.* Maskaralık edenler; eğlenenler; alay edenler.

mütemeskin, [Ar. miskīn > mütemeskin متمسكن] *{OsT}* *sf.* Miskinlik eden; miskinleşen.

mütemessel, [Ar. mis̱l > mütemes̱s̱el متمثل] *{OsT}* *sf.* Bir şeye benzetilen.

mütemessih[1], [Ar. temessüḥ > mütemessiḥ متمسح] *{OsT}* *sf.* **1.** Bir şeyi eli ile sıvazlayan; mesheden. **2.** Bir şeye sürünen.

mütemessih[2], [Ar. temessüḫ > mütemessiḫ متمسخ] *{OsT}* *sf.* Çirkin kılığa giren.

mütemessik, [Ar. mesāket > mütemessik متمسك] *{OsT}* *sf.* **1.** Bir şeyi sımsıkı tutan. **2.** Bir şeyi delil ve şahit göstererek ona dayanan.

mütemessil, [Ar. temes̱s̱ül > mütemes̱s̱il متمثل] *{OsT}* *sf.* **1.** Bir kimse veya bir şeyin kılığına giren, ona benzeyen. **2.** Cisim haline gelerek görünen; belli bir biçim alan.

mütemeşşık, -kı [Ar. temeşşuḳ > mütemeşşıḳ متمشق] *{OsT}* *sf.* Meşk eden; meşk alan.

mütemeşşi, [Ar. meşy > mütemeşşī متمشى] *(mütemeşşi:)* *{OsT}* *sf.* Yürüyen.

mütemetti, -i'ı [Ar. mütuʿ > temettüʿ > mütemettiʿ متمتع] *{OsT}* *sf.* Kâr eden; kazanan; faydalanan; temettü eden.

mütemevvic, [Ar. temevvüc > mütemevvic / mütemevvice متموج / متموجه] *{OsT}* *sf.* **1.** Dalgalanan; dalgalı. **2.** *mecaz.* Kararsız; oynak yaradılışlı.

mütemevvil, [Ar. temevvül > mütemevvil / mütemevvile متمول / متموله] *{OsT}* *sf.* Mal ve servet sahibi olan; zengin.

mütemevvilan, [Ar. mütemevvil + Far. -ān متمولان] *(mütemevvila:n)* *{OsT}* *is.* Zenginler.

mütemevvilane, [Ar. mütemevvil + Far. -āne متمولانه] *(mütemevvila:ne)* *{OsT}* *zf.* Zengine yakışır tarzda; zengince.

mütemevvilîn, [Ar. mütemevvil > mütemevvilīn متمولين] *(mütemevvili:n)* *{OsT}* *is.* Zenginler.

mütemeyyi, -i'ı [Ar. meyʿ > mütemeyyiʿ متميع] *{OsT}* *sf.* Su gibi olan; sıvı hale gelerek akan; sıvıklaşan; akışkanlaşan.

mütemeyyiz, [Ar. temeyyüz > mütemeyyiz / mütemeyyize متميز / متميزه] *{OsT}* *sf.* **1.** Seçilen; seçkin; temeyyüz eden. **2.** *fel.* Seçkin; seçik.

mütemeyyizan, [Ar. mütemeyyizān متميزان] *(mütemeyyiza:n)* *is.* Seçkin kişiler; seçkinler; aristokratlar.

mütemeyyizîn, [Ar. mütemeyyizīn متميزين] *(mütemeyyizi:n)* *is.* → mütemeyyizan.

mütemezzik, -kı [Ar. temezzuḳ > mütemezziḳ متمزق] *{OsT}* *sf.* Yırtılan; parçalanan.

mü'temin, [Ar. emīn > mü'temin مؤتمن] *(mü-temin)* *{OsT}* *sf.* Güvenen; emniyet eden.

mütemmem, [Ar. temām > mütemmem متمم] *{OsT}* *sf.* Eksiği giderilmiş; tamamlanmış olan.

mütemmim, [Ar. temām > mütemmim / mütemmime متمم / متممه] *{OsT}* *sf.* **1.** Eksiği gideren; tamamlayan; tamamlayıcı; bitiren. **2.** *fel.* Tümler. **3.** *dbl.* Tümleç. **4.** *mat.* Bütünler. ▫ **mütemmim ceza,** *İlave edilen ceza.*|| **mütemmim cüz,** *Bütünleyici parça.*

mütenaci, [Ar. tenācī > mütenācī متناجى] *(mütena:cı)* *{OsT}* *sf.* Fısıldaşan.

mütenaciyane, [Ar. mütenācī + Far. -āne متناجيانه]

(mütena:ciya:ne) {OsT} zf. Fısıldaşarak; fısıldaşana uygun biçimde.

mütenad, -ddı [Ar. mütenādd متناد] *(mütena:d) sf.* Birbirinden ürken.

mütenadi, [Ar. nidā > mütenādī متنادى] *(mütena:di:) {OsT} sf.* Birbirini çağıran.

mütenadim, [Ar. nedem > mütenādim متنادم] *(mütena:dim) {OsT} sf.* Nedimlik eden; içki meclisinde arkadaşlık eden.

mütenadir, [Ar. nādir > mütenādir متنادر] *(mütena:dir) {OsT} sf.* Az bulunur; nadir bulunur.

mütenafi, [Ar. nefy > mütenāfī متنافى] *(mütena:fi.) {OsT} sf.* Birbirine karşıt olan.

mütenafir, [Ar. nefret > mütenāfir متنافر] *(mütenâ:fir) {OsT} sf.* Birbirinden nefret eden; birbirini sevmeyen; birbirinin yüzünü görmek istemeyen.

mütenafis, [Ar. mütenāfis متنافس] *(mütea:fis) {OsT} sf.* Birbiri ile ağız dalaşı eden; münakaşa eden.

mütenaggım, [Ar. nağme > mütenağğım متنغم] *{OsT} sf.* Şarkı söyleyen.

mütenahhi, [Ar. mütenaḫḫī متنخى] *(mütenahhi:) {OsT} sf.* Bir yana çekilen; alarga duran.

mütenahhim, [Ar. mütenaḫḫim متنخم] *(h kalın söylenir) {OsT} sf.* Balgam çıkaran.

mütenahi, [Ar. nihāyet > mütenāhi متناهى] *(mütena:hi) {OsT} sf.* Biten; sona eren.

mütenahiyet, [Ar. mütenāhiyyet متناهيت] *(mütena:hiyet) {OsT} is.* Sonluluk.

mütenahiz, [Ar. mütenāḫiż متناخض] *(mütena:hi:z) {OsT} sf.* Erişip ulaşan.

mütenahnih, [Ar. naḫnaḫa > mütenaḫniḫ متنحنح] *{OsT} sf.* Hırıltılı sesler çıkaran.

mütenahnihane, [Ar. mütenaḫniḫ+Far.-āne متنحنحانه] *(mütenahniha:ne) {OsT} zf.* Hırıltıltılı sesler çıkararak.

mütenahnihîn, [Ar. mütenaḫniḫīn متنحنحين] *(mütenahnihi:n) {OsT} is.* Hırıltılı sesler çıkaranlar; boğazından hırıltılı sesler çıkararak soluyanlar.

mütena'im, [Ar. niʿmet > mütenaʿim متنعم] *{OsT} sf.* Bolluk içinde büyüyen; nazlı alışmış; bol bol nimetlenmiş. ⊡ **mütena'im olmak,** *Bir şeyi çok beğenmek; ondan zevk almak.*

mütena'imane, [Ar. mütenaʿim + Far. -āne متنعمانه] *(mütenaima:ne) {OsT} zf.* Bolluk içinde büyümüşçesine; nazlanarak.

mütena'imîn, [Ar. mütenaʿimīn متنعمين] *(mütenaimi:n) {OsT} is.* Bolluk ve varlık içinde nazlı büyüyenler.

mütenakıs, [Ar. noḳṣān > mütenāḳıṣ متناقص] *(mütena:kıs) {OsT} sf.* **1.** Gittikçe eksilen; azalan. **2.** *mat.* Eksilen; azalan.

mütenakız, [Ar. tenāḳuż > mütenāḳıż متناقض] *(mütena:kız) {OsT} sf.* **1.** Birbiri ile çelişen; birbirini nakzeden; çürüten; çelişik. **2.** İki sözü birbirine uymayan. **3.** *mant.* Çelişik.

mütenakih, [Ar. nikāḥ > mütenākiḥ متناكح] *(mütena:kih; h kalın söylenir) {OsT} sf.* Birbiri ile nikâhlanan; karı koca olan.

mütenakir, [Ar. inkār > mütenākir متناكر] *(mütena:kir) {OsT} sf.* Bilmez gibi davranan; bilmezden gelen; inkâr eden.

mütenakkıl, [Ar. nakl > mütenakkil متنقل] *{OsT} sf.* Bir yerden başka bir yere taşınan; göçen.

mütenasık, -ğı [Ar. nesaḳ > mütenāsıḳ / mütenasıḳa متناسقه / متناسق] *(mütena:sık) {OsT} sf.* **1.** Diziler halinde sıralanmış olan; dizili. **2.** Boyları bakımından benzeşen; aynı boyda olan.

mütenasır, [Ar. nuṣret > mütenāṣır متناصر] *(mütena:sır) {OsT} sf.* Birbirine yardım eden; yardımlaşan.

mütenasib, [Ar. tenāsüb > mütenāsib / mütenāsibe متناسبه / متناسب] *(mütena:sib) {OsT} sf.* → mütenasip. ⊡ **mütenāsibü'l-āzā,** *{OsT} Vücudu ve organları birbirine uygun olan.*

mütenasiben, [Ar. mütenāsiben متناسباً] *(mütena:si'ben) {OsT} zf.* Orantılı olarak.

mütenasil, [Ar. nesl > tenāsül > mütenāsil متناسل] *(mütena:sil) {OsT} sf.* Doğup büyüyen; üreyen; tenasül eden.

mütenasip, -bi [Ar. tenāsüb > mütenāsib متناسب] *(mütena:sip) {OsT} sf.* **1.** Birbirine uyan; ölçülü; orantılı. **2.** *mat.* Orantılı.

mütenasir, [Ar. nesr > mütenāsir متناسر] *(mütena:sir) {OsT} sf.* Yayılıp dağılan; saçılan.

mütenassıb, [Ar. tanaṣṣub >mütenaṣṣıb متنصب] *{OsT} sf.* Ayakta dikilip duran.

mütenassıh, [Ar. nuṣḥ > mütenaṣṣıḥ متنصح] *sf.* Öğüt tutan; nasihatlere kulak verip uyan.

mütenassıhane, [Ar. mütenaṣṣıḥ +Far. -āne متنصحانه] *(mütenassıha:ne) {OsT} zf.* Öğütlere uyarak.

mütenassır, [Ar. naṣrāniyyet>mütenaṣṣır متنصر] *{OsT} sf.* Sonradan Hristiyanlığı kabul eden; Hristiyan olan; Hristiyanlaşan.

mütenassıs, [Ar. naṣṣ > mütenaṣṣış متنصص] *{OsT} sf.* **1.** Delil ile sabit olan. **2.** İncelendikten sonra karar verilen.

mütenaşid, [Ar. neşīde > tenāşüd >mütenāşid متناشد] *(mütena:şid) {OsT} sf.* Karşılıklı şiir okuyan.

mütenatıh, [Ar. tenāṭuḥ > mütenāṭıḥ متناطح] *(mütena:tıh) {OsT} sf.* Birbirini süsen; süsüşen.

mütenavib, [Ar. nevbet > mütenāvib / mütenāvibe متناوبه / متناوب] *(mütena:vib) {OsT} sf.* **1.** Nöbetleşe olan; birbirinin ardınca sürüp giden; art arda gelen. **2.** *fel.* Almaşık. ◘ **mütenavib cereyan,** *{OsT} Alternatif akım.*

mütenavil, [Ar. nevl > mütenāvil متناول] *(mütena:vil) {OsT} sf.* Alıp yiyen; tenavül eden.

mütenavilîn, [Ar. mütenāvilīn متناولين] *(mütena:vili:n) {OsT} sf.* Alıp yiyenler; tenavül edenler.

mütenavim, [Ar. nevm > mütenāvim متناوم] *(mütena:vim) {OsT} sf.* Uyur gibi görünen; yalandan uyuyan.

mütenavimane, [Ar. mütenāvim + Far. -āne متناومانه] *(mütenavima:ne) {OsT} zf.* Uyur görünerek; uyur gibi yaparak.

mütenavimîn, [Ar. mütenāvimīn متناومين] *(mütena:vimi:n) {OsT} is.* Yalandan uyuyanlar; uyur gibi yapanlar.

mütenazır, [Ar. naẓar > mütenāẓır / mütenāẓıra متناظره / متناظر] *(mütena:zır) {OsT} sf.* **1.** Birbirinin karşısında olan; birbirine bakan; paralel. **2.** *mat.* Simetrik; bakışımlı. **3.** *kim.* Bakışık. **4.** *sosy.* Karşılık.

mütenazıren, [Ar. mütenāẓir > mütenāẓiren متناظرا] *(mütenâ:zi'ren) {OsT} zf.* Bakışıklı olarak; simetrik biçimde.

mütenazi, -i'ı [Ar. nezʾ > mütenaziʿ متنازع] *(mütena:zi) {OsT} sf.* Kavga eden.

mütenazi'ayn, [Ar. mütenāziʿayn متنازعين] *(mütena:ziayn) {OsT} is. huk.* Davalı ve davacı.

mütenazzım, [Ar. muntaẓam > mütenaẓẓım متنظم] *{OsT} sf.* Düzgün olan; muntazam olan.

mütenazzır, [Ar. mütenaẓẓır متنظر] *{OsT} sf.* Düşünerek dikkatle bakan.

mütenazzırane, [Ar. mütenaẓẓır + Far. -āne متنظرانه] *(mütenazzıra:ne) {OsT} sf.* Dikkatle bakıp düşünerek.

mütenazzif, [Ar. neẓāfet > tenaẓẓif متنظف] *{OsT} sf.* Temizlenen; paklanan; tenazzuf eden.

mütenebbi, [Ar. nübüvvet > mütenebbi متنبى] *{OsT} sf.* (Kişi için) peygamberlik taslayan; yalancı peygamber.

mütenebbic, [Ar. mütenebbic متنبج] *sf. tıp.* (Vücut için) şişirilmiş; üfürülmüş.

mütenebbih, [Ar. nebeh > mütenebbih متنبه] *{OsT} sf.* **1.** Uyanan; uyanık; intibah eden. **2.** Bir uyarı veya başına gelen olaydan ders alıp akıllanmış olan; aklını başına toplamış olan. ◘ **mütenebbih olmak,** *Aklını başına toplamak; akıllanmak; uyanmak.*

mütenebbit, [Ar. nebāt > mütenebbit متنبت] *{OsT} sf.* (Ot, çiçek vb. için) yerden biten; topraktan çıkan.

müteneddim, [Ar. nedāmet > müteneddim متندم] *{OsT} sf.* Pişman olan; nedamet getiren.

müteneddimane, [Ar. müteneddim + Far. -āne متندمانه] *(müteneddima:ne) {OsT} sf.* Pişmanlıkla.

mütenddimîn, [Ar. müteneddimīn متندمين] *(mütüneddimi:n) {OsT} is.* Pişman olanlar; nedamet getirenler.

müteneffih, [Ar. teneffüḫ > müteneffiḫ متنفخ] *{OsT} sf.* **1.** Övünen. **2.** Şişmiş; kabarmış. **3.** Uru olan. **4.** *is.* Armut biçimindeki çiçek kadehi.

müteneffil, [Ar. müteneffil متنفل] *{OsT} sf.* Nafile namaz kılan.

müteneffir, [Ar. nefret > müteneffir متنفر] *{OsT} sf.* Nefret eden; iğrenen.

müteneffirane, [Ar. müteneffir + Far. -āne متنفرانه] *(müteneffira:ne) {OsT} zf.* Tiksinti ile; nefret edercesine.

müteneffis, [Ar. nefes > müteneffis متنفس] *{OsT} sf.* **1.** Soluk alan; yaşayan. **2.** Yorgunluğunu gideren; soluklanan; dinlenen.

müteneffiz, [Ar. nüfūẕ > müteneffiẕ متنفذ] *{OsT} sf.* Sözü geçen; nüfuzlu.

müteneffizan, [Ar. müteneffiẕān متنفذان] *(müteneffiza:n) {OsT}* Nüfuzlu kimseler.

mütenekkıd, [Ar. mütenekḳıd متنقد] *{OsT} sf.* Eleştiren.

mütenekkir, [Ar. nekr > mütenekkir متنكر] *{OsT} sf.* Kendinin tanınmasını istemeyen; kıyafet değiştiren; takma ad kullanan.

mütenekkirane, [Ar. mütenekkir + Far. -āne متنكرانه] *(mütenekkira:ne) {OsT} zf.* Kendinin tanınmaması için kılık değiştirene yakışır biçimde.

mütenekkiren, [Ar. mütenekkir > mütenekkiren متنكرا] *(mütenekki'ren) {OsT} zf.* Kendini tanıtmadan; uydurma bir ad kullanarak.

mütenekkis, [Ar. tenekküs>mütenekkis متنكس] *{OsT} sf.* (Kişi için) baş aşağı dönen; cambazlık eden.

mütenemmil, [Ar. mütenemmil متنمل] *{OsT} sf.* Karınca gibi kaynaşan.

mütenemmir, [Ar. tenemmür > mütenemmir متنمر] *{OsT} sf.* **1.** Kaplan huyu kazanan; kaplanlaşan. **2.** Sert dille korkutan.

mütenemmirane, [Ar. mütenemmir+Far.-āne متنمرانه] *zf.* **1.** Kaplanlaşarak. **2.** Sert bir dille korkutarak.

mütenessic, [Ar. tenessüce > mütenessic متنسج] *{OsT} sf.* **1.** Dokunan; örülen. **2.** Dokunmuş, örülmüş.

mütenessik[1], **-kı** [Ar. nasḳ > mütenessiḳ متنسق] *{OsT} sf.* Biteviye olan; tek düze olan.

mütenessik[2], [Ar. mütenessik متنسك] *{OsT} sf.* Kulluk eden.

mütenessim, [Ar. nesim > mütenessim متنسم] *{OsT} sf.* Rüzgâr koklayan; rüzgâr kokusu alan.

mütenessimane, [Ar. mütenessim + Far. -āne متنسمانه] *(mütenessima:ne) {OsT} zf.* Rüzgâr koklayarak; rüzgâr kokusu alarak.

mütenessir, [Ar. neṣr > müteneṣṣir متنثر] *{OsT} sf.* Saçılan; tenessür eden.

müteneşşıt, [Ar. neşaṭ > müteneşşıṭ متنشط] *{OsT} sf.* Sevinç kazanan.

müteneşşib, [Ar. teneşşüb > müteneşşib متنشب] *{OsT} sf.* Bir şeye ilişip tutunan.

müteneşşif, [Ar. teneşşüf > müteneşşif متنشف] *{OsT} sf.* Suyu, nemi emen.

müteneşşir, [Ar. intişar > müteneşşir متنشر] *{OsT} sf.* Yayılan; dağılan.

mütenevvi, -i'ı [Ar. nevᶜ > mütenevviᶜ / mütenevviᶜa متنوع / متنوعه] *{OsT} sf.* Çeşit çeşit; türlü türlü; değişik.

mütenevvih, [Ar. nevḥa > mütenevviḥ متنوح] *{OsT} sf.* Haykıran; bağırarak ağlayan.

mütenevvihane, [Ar. mütenevviḥ+Far. -āne متنوحانه] *(mütenevviha:ne) {OsT} zf.* Haykırarak; bağırarak ağlarcasına.

mütenevvim, [Ar. nevm > mütenevvim متنوم] *{OsT} sf.* **1.** Uyuklayan; uyuyan. **2.** Rüya gören.

mütenevvir, [Ar. nūr > mütenevvir متنور] *{OsT} sf.* Parlayan; aydınlanan; parıldayan.

mütenezzih, [Ar. tenezzüh > mütenezzih متنزه] *{OsT} sf.* **1.** Gezintiye çıkan; gezip eğlenen. **2.** Temize çıkan; aklanan.

mütenezzihane, [Ar. mütenezzih + Far. -āne متنزهانه] *(mütenezziha:ne) {OsT} zf.* Gezintiye çıkmışçasına.

mütenezzihat, [Ar. mütenezzihe > mütenezzihāt متنزهات] *(mütenezziha:t) {OsT} is.* Gezinti yerleri; seyrangâhlar.

mütenezzihe, [Ar. mütenezzihe متنزهه] *{OsT} is.* Gezinti yeri; seyrangâh.

mütenezzihîn, [Ar. mütenezzihīn متنزهين] *{OsT} is.* Gezintiye çıkanlar.

mütenezzil, [Ar. nüzūl > mütenezzil متنزل] *{OsT} sf.* **1.** Alçalan; kendine yakışmayacak bir davranışta bulunan. **2.** Alçakgönüllülük gösteren.

mütenezzilane, [Ar. mütenezzil + Far. -āne متنزلانه] *(mütenezzila:ne) {OsT} zf.* Alçakçasına.

mütenezzilen, [Ar. mütenezzil > mütenezzilen متنزلاً] *(mütenezzi'len) {OsT} zf.* Alçalarak; tenezzül ederek.

mütenezzilîn, [Ar. mütenezzilīn متنزلين] *(mütenezzili:n) {OsT} is.* Alçalanlar; tenezzül edenler.

müterabbıs, [Ar. tarabbuṣ > müterabbıṣ متربص] *{OsT} sf.* Bekleyen; tarabbus eden.

müterabbi, -i'ı [Ar. müterabbiᶜ متربع] *{OsT} sf.* Bağdaş kurarak oturmuş.

müteradif, [Ar. redf > müterādif / müterādife مترادف / مترادفه] *(mütera:dif) {OsT} sf.* **1.** Birbirine bağlı olan; birbirine uyan. **2.** Anlamı aynı olan. **3.** *dbl.* (Kelime için) yazılışları ayrı fakat anlamı aynı olan; eş anlamlı; anlamdaş; sinonim.

müterafık, [Ar. refāḳat > müterāfıḳ / müterāfıka مترافق / مترافقه] *(mütera:fik) {OsT} sf.* **1.** Refakat eden; beraber bulunan. **2.** Karışmış; karışık; bir arada olan. ⊟ **müterāfık kusur,** *huk. Zarar verici olayın biraz daha artmasına yol açan kusur.*

müterafi, -i'ı [Ar. refᶜ > müterāfīᶜ مترافع] *(mütera:fi) {OsT} sf.* Duruşma için yargıç önüne giden; mahkemeye çıkan; hakime çıkan.

müterafi'an, [Ar. müterāfiān مترافعان] *(mütera:fia:n) {OsT} is.* Duruşma isteyen iki taraf.

müterahhil, [Ar. teraḥḥül > müteraḥḥil / müteraḥḥile مترحل] *{OsT} sf.* Bir yerden başka bir yere taşınan; göç eden.

müterahhim, [Ar. raḥm > müteraḥḥim مترحم] *{OsT} sf.* Merhamet eden; acıyan.

müterahhimane, [Ar. müteraḥḥim+Far.-āne مترحمانه] *(müterahhima:ne) {OsT} zf.* Merhamet edercesine; acıyarak.

müterahhir, [Ar. müteraḥḥir مترخر] *{OsT} sf.* Deniz gibi dolup taşan; dolup taşan.

müterahi, [Ar. terāḥi > müterāḥi متراخى] *(mütera:hi)*

{OsT} *sf.* Ağır hareket eden; yavaş giden; arkada kalan.

mütera'id, [Ar. irtiʿād > müteraʿid متراعد] *{OsT} sf.* Titreyen.

müterakib, [Ar. terākūb > müterākib متراكب] *(müteraːkib) {OsT} sf.* **1.** (Kiremit vb. için) birbiri üzerine binmiş. **2.** *ed.* Arap şiirinde, sonunda ve başında harekesiz, ortada ise üç tane harekeli harfi bulunan sözcüklerin oluşturduğu bir kafiye çeşidi.

müterakim, [Ar. terākūm > müterākim / müterākime متراكمه / متراكم] *(müteraːkim) {OsT} sf.* Birikmiş; toplanmış; yığılmış olan.

müterakkıb, [Ar. rükub > terakkub > müterakkıb مترقب] *{OsT} sf.* Gözeten; kollayan; koruyan; bekleyen. ⊡ **müterakkıb dikkat,** *{OsT} psikol. Kollayıcı dikkat.*

müterakkıben, [Ar. müterakkıben مترقباً] *(müterakkı'ben) {OsT} sf.* Gözeterek; kollayarak; bekleyerek.

müterakkıs, [Ar. müterakkış مترقص] *{OsT} sf.* Bir düzende yukarı çıkıp inen; bir düzende sallanan.

müterakki, [Ar. terakki > müterakki / müterakkiye مترقيه / مترقى] *{OsT} sf.* **1.** Yukarıya çıkmış olan; yükselen; yükselmiş olan. **2.** İlerleyen; gelişen; terakki eden. **3.** Artan orantılı. ⊡ **müterakki suç,** *huk. Ağır bir suç işleyen kimsenin, bu suçu işlemek için daha hafif bir suçu da işlemek zorunda olduğu suç biçimi.*

müterakkiyane, [Ar. müterakki + Far. -āne مترقيانه] *(müterakkiyaːne) {OsT} zf.* Terakki edene yakışır biçimde.

müterasıf, [Ar. terāṣuf > müterāṣıf متراصف] *(müteraːsıf) {OsT} sf.* Yan yana dizilip birbirine yanaşarak sıkışmış olan.

müterasil, [Ar. terāsül > müterāsil مترasil متراسل] *(müteraːsil) {OsT} sf.* Haberleşen; mektuplaşan.

müterassıd, [Ar. raṣad > müteraṣṣıd مترصد] *{OsT} sf.* Dikkatle gözetleyip bekleyen; kollayan; tarassut eden.

müterassıdîn, [Ar. müteraṣṣıdīn مترصدين] *(müterassıdiːn) {OsT} is.* Bekleyenler; gözetleyenler; kollayanlar; tarassut edenler.

müterazi, [Ar. rıżā > müterāżī متراضى] *(müteraːziː) {OsT} sf.* Karşılıklı olarak birbirinden memnun olan; razı olan.

mütercem, [Ar. terceme > mütercem / müterceme مترجم / مترجمه] *{OsT} sf.* Tercüme edilmiş olan; bir dilden başka bir dile çevrilmiş olan; çeviri.

mütercim, [Ar. terceme > mütercim مترجم] *{OsT} sf.* Yazılı bir metni yazılı olduğu dilden başka bir dile aktaran; çeviren; çevirmen.

mütercimîn, [Ar. mütercim > mütercimīn مترجمين] *(mütercimiːn) is.* Çevirmenler; mütercimler.

mütercimlik, -ği [mütercim-lik] *is.* Çevirmenin yaptığı iş; çevirmenlik.

mürecci, [Ar. recā > müreccī مرجى] *(müreccīː) {OsT} sf.* **1.** Uman; bekleyen; ümit eden. **2.** Yalvaran.

mütereddi, [Ar. tereddi > mütereddī / mütereddiyye متردى / متردیه] *(mütereddiː) sf.* Soysuzlaşmış; soysuz.

mütereddid, [Ar. tereddüd > mütereddid متردد] *{OsT} sf.*→ mütereddit.

mütereddidane, [Ar. mütereddid + Far. -āne مترددانه] *(mütereddidaːne) {OsT} zf.* **1.** Bir yere gidip gelerek. **2.** Kararsız olarak; değişken biçimde.

mütereddidîn, [Ar. mütereddid > mütereddidīn مترددين] *{OsT} is.* **1.** Bir yere gidip gelenler. **2.** Karar veremeyenler; değişken olanlar.

mütereddit, -di [Ar. tereddüd > mütereddid متردد] *{OsT} sf.* **1.** Bir yere gidip gelen. **2.** Kararsız; değişken; ikircikli.

mütereffi, -i'ı [Ar. refʿ > mütereffiʿ مترفع] *{OsT} sf.* **1.** Yukarı kalkan; yükselen. **2.** Ululuk gösteren.

mütereffih, [Ar. refh > mütereffih / mütereffihe مترفه / مترفهه] *{OsT} sf.* Rahat ve bolluk içinde yaşayan; refah bulan.

mütereffihane, [Ar. mütereffih + Far. -āne مترفهانه] *{OsT} zf.* Refah içinde yaşayana yakışır biçimde.

mütereffihîn, [Ar. mütereffihīn مترفهين] *(mütereffihiːn) {OsT} is.* Rahat ve bolluk içinde yaşayanlar.

mütereffik, -kı [Ar. teraffuḳ > mütereffiḳ مترفق] *{OsT} sf.* Yumuşaklıkla ve sakince davranan.

mütereffikane, [Ar. mütereffiḳ + Far. -āne مترفقانه] *(mütereffikaːne) {OsT} zf.* Yumuşaklıkla davranana yakışır biçimde.

mütereffikîn, [Ar. mütüreffikīn مترفقين] *(mütereffikiːn, k kalın söylenir) {OsT} is.* Yumuşaklıkla davrananlar.

müterehhib, [Ar. terehhüb >müterehhib مترهب] *{OsT} sf.* Kendini Allah yoluna adayan; rahip olan.

müterehhibane, [Ar. müterehhib + Far. -āne مترهبانه] *(müterehhibaːne) {OsT} zf.* Rahip gibi ibadetle meşgul olarak.

müterehhibîn, [Ar. müterehhibīn مترهبين] *(müterehhibiːn) {OsT} is.* Rahip gibi ibadetle meşgul olanlar.

müterekkib, [Ar. terekküb >müterekkib متركب] *{OsT} sf.* İki ve daha çok element veya nesnenin birleşmesinden oluşan; birleşmiş; bileşik.

müterekkin, [Ar. terekkün > müterekkin مترکن] *{OsT}* *sf.* **1.** Sağlam ve asıl olan; erkândan olan. **2.** Manevi yönden kuvvet bulan.

müteremrim, [Ar. teremrüm > müteremrim مترمرم] *{OsT}* *sf.* Bir şey söyleyecekmiş gibi yapıp da susan.

müteremrimane, [Ar. müteremrim+Far.-āne مترمرمانه] *(müteremrima:ne)* *{OsT}* *zf.* Bir şey söyleyecekmiş gibi davrandığı hâlde susana yakışır tarzda.

müteremrimîn, [Ar. müteremrimīn مترمرمین] *(müteremrimi:n)* *is.* Bir şey söyleyecekmiş gibi yapıp da susanlar.

müterennih, [Ar. müterenniḥ مترنح] *{OsT}* *sf.* Sarhoşluk vb. sebepten iki yana sallanarak yürüyen.

müterennihane, [Ar. müterenniḥ + Far. -āne مترنحانه] *(müterenniha:ne)* *{OsT}* *zf.* Sarhoşluk vb. sebepler yüzünden iki yana sallanarak yürüyene yakışır tarzda.

müterennim, [Ar. terennüm > müterennim مترنم] *{OsT}* *sf.* Şarkı söyleyen; terennüm eden.

müterennimane, [Ar. müterennim + Far. -āne مترنمانه] *(müterennima:ne)* *{OsT}* *zf.* Şarkı söylercesine; terennüm eder gibi.

müterennimîn, [Ar. müterennimīn مترنمین] *(müterennimi:n)* *{OsT}* *is.* Güzel sesle yavaş yavaş şarkı söyleyenler; terennüm edenler.

müteressib, [Ar. teressüb > müteressib مترسب] *{OsT}* *sf.* **1.** Dibe çöken; teressüb eden. **2.** Tortulanan.

müteressim, [Ar. teressüm > müteressim مترسم] *{OsT}* *sf.* Zihninde biçimlendiren; gözünün önüne getiren.

mütereşşif, [Ar. irtişaf > mütereşşif مترشف] *{OsT}* *sf.* Emerek azar azar içen.

mütereşşih, [Ar. reşḥ > mütereşşiḥ مترشح] *{OsT}* *sf.* **1.** Ter gibi sızan; terleyen. **2.** *mecaz.* İşitilen.

müterettib, [Ar. terettüb > müterettib مترتب] *{OsT}* *sf.* **1.** Düzene girmiş; sıralanmış; düzenlenmiş; tertiplenmiş olan. **2.** Ait olan; ilişkin. **3.** Bir şeyden meydana gelen; oluşan; doğan; dolayı.

müterevvih, [Ar. terevvüḥ > müterevviḥ متروح] *{OsT}* *sf.* Bir şeyden koku alan; kokulanan.

mütesabbır, [Ar. ṣabr > müteṣabbır متصبر] *{OsT}* *sf.* Sabreden.

mütesabbi, [Ar. müteṣabbī متصبی] *(mütesabbi:)* *{OsT}* *sf.* Çocuklaşan.

mütesabbiyane, [Ar. müteṣabbi + Far. -āne متصبیانه] *(mütesabbiya:ne)* *zf.* Çocuklaşarak.

mütesabık, -kı [Ar. müsābıḳ > mütesābıḳ متسابق] *(mütesa:bık)* *{OsT}* *sf.* Yarışan.

mütesabi, [Ar. teṣābī > müteṣābī متصابی] *(mütesa:bi:)* *{OsT}* *sf.* Bir kadına sevgisini söyleyen; aşkını ifade eden.

mütesabiyane, [Ar. müteṣābī + Far. -āne متصابیانه] *(mütesa:biya:ne)* *{OsT}* *zf.* Bir kadına sevgisinden bahsederek.

mütesadif, [Ar. teṣādüf > müteṣādif متصادف] *(mütesa:dif)* *sf.* Rastlayan; tesadüf eden; karşılaşan.

mütesadifîn, [Ar. müteṣādifīn متصادفین] *(mütesa:difi:n)* *is.* Rast gelenler; tesadüf edenler; karşılaşanlar.

mütesadim, [Ar. teṣādüm > müteṣādim متصادم] *(mütesa:dim)* *sf.* Birbirine çarpan; çarpışan.

mütesafih, [Ar. muṣāfaha > müteṣāfiḥ متصافح] *(mütesa:fih)* *sf.* Selam ve dostluk için el ele verip tokalaşan.

mütesagı, [Ar. müteṣāġır متصاغر] *(mütesa:ğır)* *sf.* Küçük görünen; küçülen.

mütesahhin, [Ar. tesaḫḫun > mütesaḫḫin متسخن] *sf.* Isınan; kızan; tesahhun eden.

mütesahib, [Ar. ṣaḥābet > müteṣāḥib متصاحب] *(mütesa:hib)* *sf.* Sahiplenen; sahip çıkan; yardım eden.

mütesahibîn, [Ar. müteṣāḥibīn متصاحبین] *(mütesā:hibi:n)* *sf.* Sahiplenenler; sahip çıkanlar; yardım edenler.

mütesahil, [Ar. tesāhül > mütesāhil متساهل] *(mütesa:hil)* *{OsT}* *sf.* Yumuşak muamelede bulunan.

mütesahilane, [Ar. mütesāhil + Far. -āne متساهلانه] *(mütesa:hila:ne)* *{OsT}* *sf.* **1.** Yumuşak muamelede bulunana yakışır biçimde. **2.** Yumuşak davranarak.

mütesahilîn, [Ar. mütesāhilīn متساهلین] *(mütesa:hili:n)* *{OsT}* *is.* Yumuşak muamelede bulunanlar.

mütesa'ib[1], [Ar. müteṣaʿib متصعب] *{OsT}* *sf.* Güç olan; güçleşen.

mütesa'ib[2], [Ar. teṡāʾüb > müteṡāʾib متثائب] *(mütesa:ib)* *{OsT}* *sf.* Esneyen.

mütesa'id[1], [Ar. teṣāʿud > müteṣāʿid متصاعد] *(mütesa:id)* *sf.* Yükselen; yukarı çıkan; ağan.

mütesa'id,[2] [Ar. ṣuʿūd > mütesaʿid متصعد] *{OsT}* *sf.* Yükselen; yukarı çıkan; ağan.

mütesa'il, [Ar. teseʾül > mütesāʾil متسائل] *(mütesa:il)* *{OsT}* *sf.* Dilenen; dilencilik yapan.

mütesakıl, [Ar. teṡāḳul > müteṡāḳıl متثاقل] *(mütesa:kıl)* *{OsT}* *sf.* **1.** Üşenerek ağırlaşan. **2.** Savaşa girmeye teşvik edilmişken oyalanıp savaştan kalan.

mütesakıt, [Ar. mütesakıṭ متساقط] *(mütesa:kıt) {OsT} sf.* Birbiri ardından dökülüp düşen.

mütesakkıb, [Ar. müteṣakḳıb متثقب] *{OsT} sf.* Delinen; delikler oluşan.

mütesakkıf, [Ar. mütesakḳıf متسقف] *{OsT} sf.* **1.** Papaz olan. **2.** Tavanlanan; tavan olan.

mütesalib, [Ar. ṣalīb > müteṣālib / müteṣālibe متصالب / متصالبه] *(mütesa:lib) sf.* **1.** Çapraz olan; haç gibi; haçvari. **2.** *mat.* Çapraz.

mütesalif, [Ar. mütesālif متسالف] *(mütesa:lif) {OsT} sf.* Birbiri ile bacanak olan.

mütesalih[1], [Ar. teṣālüḫ > müteṣāliḫ متصالخ] *(mütesa:lih) {OsT} sf.* Sağır gibi görünen; sağırlık gösteren.

mütesalih[2], [Ar. ṣulḥ > müteṣāliḥ متصالح] *(mütesa:lih) sf.* Barış yapan; sulh yapan.

mütesalihîn, [Ar. müteṣāliḫīn متصالخين] *(mütesa:lihi:n) {OsT} is.* Sağır gibi görününler; sağırlık gösterenler.

mütesalik, -kı [Ar. mütesāliḳ متسالق] *(mütesa:lik) {OsT} sf.* **1.** Tırmanıcı; tırmanan. **2.** Uçan; uçucu.

mütesallik, -kı [Ar. mütesalliḳ متسلق] *{OsT} sf. bot.* (Bitki için) tırmanıcı.

mütesallika, [Ar. mütesalliḳa متسلقه] *{OsT} is. zool.* Papağan gibi ayakları çengelli kuşlar.

mütesallit, -tı [Ar. mütesalliṭ متسلط] *{OsT} sf.* Bir şeyin peşini bırakmayan; musallat olan.

mütesallitane, [Ar. mütesalliṭ + Far. -āne متسلطانه] *(mütesallita:ne) {OsT} zf.* Musallat olarak.

mütesallitîn, [Ar. mütesalliṭīn متسلطين] *(mütesalliti:n, t kalın söylenir) {OsT} is.* Bir şeyin peşini bırakmayanlar; musallat olanlar.

mütesamih, -hı [Ar. mütesāmiḥ متسامح] *(mütesa:mih) {OsT} sf.* Hoş gören; müsamaha eden; göz yuman.

mütesanid, [Ar. tesānüd > mütesānid متساند] *(mütesa:nid) {OsT} sf.* Birbirine destek olan; dayanışma içinde bulunan.

mütesari, -i'ı [Ar. mütesāriᶜ متسارع] *(mütesa:ri) {OsT} zf.* Çabucak.

mütesavi, [Ar. tesāvī > mütesāvī متساوى] *(mütesa:vi:) {OsT} sf.* Birbirine denk; birbirine eş olan; eşit. ⊡ **mütesâvi'l-adla,** *{OsT} Kenarları eşit olan.*|| **mütesâvi'l-ehdāb,** *{OsT} zool. Terliksi hayvan.*|| **mütesâvi'l-ercāl,** *{OsT} zool. Eş bacaklılar.*|| **mütesâvi'l-harāre,** *{OsT} coğ. İzoterm; eş sıcaklık.*|| **mütesâvi'l-irtifā,** *{OsT} coğ. Eş yükselti; izohips.*|| **mütesâvi'l-matar mühhanîleri,** *{OsT} coğ. Eş yağış eğrileri.*|| **mütesâvi'l-umk mühanîleri,** *{OsT} coğ. Eş derinlik eğrileri.*|| **mütesâvi's-sühūne,** *{OsT} fiz. Eş sıcaklık.*|| **mütesâvi'ş-şekl,** *{OsT} fiz. Eş biçim; izomorf.*|| **mütesâvi't-tazyik,** *{OsT} coğ. Eş basınç; izobar.*|| **mütesâvi't-tereffu' münhanîleri,** *{OsT} coğ. Eş yükselti eğrileri.*|| **mütesâvi't-terkîb,** *{OsT} kim. İzomerili.*|| **mütesâvi'z-zemān zelzele münhanîleri,** *{OsT} coğ. Eş zamanlı deprem eğrileri.*|| **mütesâvi'z-zevayā,** *{OsT} Açıları eşit olan.*

mütesaviyen, [Ar. mütesāvī > mütesāviyyen متساوياً] *(mütesa:vi'yen) {OsT} zf.* **1.** Birbirine eşit olarak; denk olarak. **2.** Düzgün.

mütesayif, [Ar. tesāyüf > mütesāyif متسايف] *(mütesa:yif) {OsT} sf.* Birbirine kılıçla vuran.

mütesebbib, [Ar. tesebbüb > mütesebbib متسبب] *{OsT} sf.* Bir şeyin olmasına yol açan; sebep olan.

mütesebbit, [Ar. ṣebāt > müteṣebbit متثبت] *{OsT} sf.* Sebat eden; dayanan.

müteseccid, [Ar. secde > müteseccid متسجد] *{OsT} sf.* Secde eden.

müteseffih, [Ar. teseffüh > müteseffih متسفه] *{OsT} sf.* Zevk ve eğlenceye düşkün.

müteseffil, [Ar. teseffül > müteseffil متسفل] *{OsT} sf.* Bayağılaşan; bayağı olan; sefilleşen; teseffül eden.

müteseffilane, [Ar. müteseffil + Far. -āne متسفلانه] *(müteseffila:ne) {OsT} zf.* Bayağılaşırcasına.

mütesehhir, [Ar. mütesehhir متسهر] *{OsT} sf.* Gece uyuyamayıp sabahlayan.

mütesehhirane, [Ar. mütesehhir + Far. -āne متسهرانه] *(mütesehhira:ne) {OsT} zf.* Sabahlayarak.

mütesehhirîn, [Ar. mütesehhirīn متسهرين] *(müteseh-hiri:n is.* Gece uyuyamayıp sabahlayanlar.

mütese'il, [Ar. su'al > mütese'il متسأل] *{OsT} sf.* Dilencilik yapan; dilenci.

mütese'ilane, [Ar. mütese'il + Far. -āne متسألانه] *(müteseila:ne) {OsT} zf.* Dilenircesine; dilenci gibi.

mütese'ilîn, [Ar. mütese'ilīn متسألين] *(müteseili:n) {OsT} is.* Dilenciler; dilenenler.

mütesekkin, [Ar. mütesekkin متسكن] *{OsT} sf.* **1.** Yatışan; sükûnet bulan. **2.** Yatıştırıcı; teskin edici.

mütesekkir, [Ar. mütesekkir متسكر] *{OsT} sf.* Sarhoş olan.

müteselli, [Ar. tesellī > mütesellī / mütesellıyye متسلى / متسليه] *{OsT} sf.* Bir acıyı unutur gibi olan; avunan; teselli bulan. ⊡ **müteselli olmak,** *Avunmak.*

müteselli̇b, [Ar. mütesellib متسلب] *{OsT}* *sf.* Kocasının ölümü üzerine siyahlar giyerek yas tutan.

mütesellih, [Ar. silāḥ > mütesellih / mütesellihа متسلح / متسلحه] *{OsT}* *sf.* Silah kuşanan; silahlanan.

mütesellihîn, [Ar. mütesellihīn متسلحين] *(mütesellihi:n)* *{OsT}* *is.* Silah kuşananlar; silahlananlar.

mütesellika, [Ar. müteṣellika متصلقه] *{OsT}* *sf. zool.* Tırmanıcı kuşlar.

mütesellim, [Ar. tesellüm > mütesellim متسلم] *{OsT}* *sf.* **1.** Kendisine teslim edelin bir şeyi kabul eden; teslim alan. **2.** *is.* İmparatorluk döneminde vali veya mutasarrıfların görevlendirdikleri vergi memuruna verilen ad. **3.** Kaymakam.

müteselliyane, [Ar. mütesellī + Far. -āne متسليانه] *(mütesell:ya:ne)* *{OsT}* *zf.* Teselli edilmişçesine; avunmuş gibi.

müteselsil, [Ar. teselsül > müteselsil / müteselsile متسلسل / متسلسله] *{OsT}* *sf.* Arası kesilmeksizin birbirini takip eden; zincirleme giden. ☞ **müteselsil alacak,** *Bir borcun çeşitli alacaklılarından her birinin, borcun tamamını isteyebileceği ve borçlunun da alacaklılardan birine borcun tamamını yerine getirmek suretiyle borcundan kurtulduğu alacak.*|| **müteselsil alacaklı,** *Müteselsil alacağın alacaklısı olan.*|| **müteselsil borç,** *Gerektiğinde her borçlunun borcun tamamını ödemekle yükümlü tutulduğu birden fazla borçlunun bulunduğu borç türü.*|| **müteselsil borçlu,** *Müteselsil borcun borçlusu.*|| **müteselsil kefil,** *Borçlu ile birlikte, borçlu gibi edimin yerine getirilmesini üstlenen kimse.*|| **müteselsil sorumluluk,** *Bir zararın tümünden birden çok kişinin sorumlu olmaları durumu.*|| **müteselsil suç,** *Bir tek suç işlemek kastıyla yasanın aynı maddesinde yazılı suçun birkaç kez işlenmiş olması.*

müteselsilen, [Ar. müteselsilen متسلسلاً] *(müteselsi'len)* *{OsT}* *zf.* Sıra ile; birbiri ardınca.

mütesemmi, [Ar. müsemmā > mütesemmī متسمى] *(mütesemmi:)* *{OsT}* *sf.* Bir isimle anılan.

mütesemmim, [Ar. tesemmüm > mütesemmim / mütesemmime متسمم / متسممه] *{OsT}* *sf.* Zehirlenen.

mütesemmin, [Ar. tesemmün > mütesemmin متسمن] *{OsT}* *sf.* Semiren; semen kazanan.

mütesennih, [Ar. tesennüh > mütesennih متسنه] *{OsT}* *sf.* Küflenen; küflü.

müteserri, [Ar. teserrī > müteserrī متسرى] *(müteserri:)* *{OsT}* *sf.* Odalık edinen; cariye alan.

müteserri, -ii [Ar. sürᶜat > müteserriᶜ متسرع] *{OsT}* *sf.* Koşan; sür'at gösteren.

mütesettir, [Ar. tesettür > mütesettir متستر] *{OsT}* *sf.* Örtünen; gizlenen.

mütesevvi, [Ar. sivā' > mütesevvī متسوى] *(mütesevvi:)* *{OsT}* *sf.* Düz olan; düzlenen.

mütesevvib, [Ar. sevab > mütesevvib متسوب] *{OsT}* *sf.* **1.** Sevap kazanan. **2.** *isl.* Farzdan sonra nafile namaz kılan.

mütesevvik, [Ar. misvak > mütesevvik متسوك] *{OsT}* *sf.* Misvak kullanan.

müteseyyib[1], [Ar. müteṣeyyib متثيب] *{OsT}* *sf.* (Kadın için) dul kalan.

müteseyyib[2], [Ar. teseyyüb > müteseyyib متسيب] *{OsT}* *sf.* İlgisiz davranan; aldırış etmeyen; oralı olmayan.

müteseyyibane, [Ar. müteseyyib + Far. -āne متسيبانه] *(müteseyyiba:ne)* *{OsT}* *zf.* Aldırış etmeyerek; oralı olmaksızın.

müteseyyibîn, [Ar. müteseyyibīn متسيبين] *(müteseyyibi:n)* *{OsT}* *is.* Aldırış etmeyenler; kayıtsız kalanlar.

müteseyyid, [Ar. teseyyüd > müteseyyid متسيد] *{OsT}* *sf.* Kendini Hz. Muhammed'in soyundan gelmiş gibi gösteren; seyyit olmadığı halde seyyit gibi davranan.

mütessa, -a'ı [Ar. tisᶜa > mütessāᶜ متسع] *(mütessa:)* *{OsT}* *is. ed.* Her kıtası dokuz mısradan oluşan manzume.

müteşabih, [Ar. teşābüh > müteşābih / müteşābihe متشابه / متشابهه] *(müteşa:bih)* *{OsT}* *sf.* **1.** Birbirine benzeyen. **2.** (Ayet için) Kur'an-ı Kerim'de gerçek anlamı kastedilmeyip mecazî anlamda kullanılan.

müteşabihat, [Ar. müteşābih > müteşābihāt متشابهات] *(müteşa:biha:t)* *{OsT}* *is.* **1.** Birbirine benzeyenler. **2.** Kur'an-ı Kerim'de gerçek anlamları kastedilmeyip mecazî anlamıyla örnek olarak kullanılan ayetler; zor anlaşılan veya hiç anlaşılamayacak kadar kapalı olan ayetler.

müteşabihen, [Ar. müteşābihen متشابهاً] *(müteşa:-bi'hen)* *{OsT}* *zf.* Birbirine benzeyerek. ☞ **müteşābihen mevzu',** *{OsT}* *mat. Homolog.*

müteşacir, [Ar. şecer > müteşācir متشاجر] *(müteşa:cir)* *{OsT}* *sf.* Sopalaşan; sopa ile birbirine vuran.

müteşacirane, [Ar. müteşācir + Far. -āne متشاجرانه] *(müteşa:cira:ne)* *{OsT}* *zf.* Ağaçla birbirine vururcasma.

müteşacirîn, [Ar. müteşācirīn متشاجرين] *(müteşa:-ciri:n)* *{OsT}* *is.* Sopalaşanlar; ağaçla birbirine vuranlar.

müteşaddık, [Ar. müteşaddıḳ متشدق] *{OsT}* *sf.* **1.** Avurt çatlatarak konuşan. **2.** Istılahlı konuşan.

müteşahhıs, Ar. müteşaḫḫış متشخص] *{OsT}* *sf.* **1.**

Gözle görünür hâle gelen. **2.** Şahıslanan. **3.** Şahsını tanıyan. **4.** Şahsı fark edilmiş olan.

müteşa'ib, [Ar. şaʿb > müteşaʿib متشعب] *sf.* **1.** Dallanan; kollara ayrılan; şubelenen. **2.** Dallı budaklı; çatallı. **3.** *biy.* Dallı.

müteşa'ir[1], [Ar. şaʿar > müteşaʿir متشعر] *{OsT} sf.* Kılı çok olan; kıllı; saçlı.

müteşa'ir[2], [Ar. teşāʿür > müteşāʿir متشاعر] *(müteşa:ir) {OsT} sf.* Şairlik taslayan; şair geçinen; tavuk pazarı şairi.

müteşa'irane, [Ar. müteşāʿir + Far. -āne متشاعرانه] *(müteşa:ira:ne) {OsT} zf.* Şairlik taslayarak; şair geçinerek.

müteşa'irîn, [Ar. müteşāʿirīn متشاعرين] *(müteşa:iri:n) {OsT} is.* Şair geçinenler; şairlik taslayanlar; tavuk pazarı şairleri.

müteşa'iriyyet, [Ar. müteşāʿiriyyet متشاعريت] *(müteşa:iriyet) {OsT} is.* Şairlik taslama; tavuk pazarı şairliği.

müteşaki, [Ar. müteşākī متشاكى] *(müteşa:ki:) {OsT} sf.* (Birbirine hallerinden) şikâyet eden.

müteşakil, [Ar. teşākül > müteşākil متشاكل] *(müteşa:kil) {OsT} sf.* **1.** Biçim bakımından birbirine benzeyen. **2.** Biçimi birbirine benzeyenlerin her biri. **3.** *ed.* Aruz bahirlerinden *fâilâtün, mefâîlün, mefâîlün* vezninde olan bahir.

müteşarik, [Ar. şirket > müteşārik متشارك] *(müteşa:rik) {OsT} sf.* Birbiri ile ortak olan; ortak.

müteşa'şı', -ı'ı [Ar. şaʿşaʿa > müteşaʿşiʿ متشعشع] *{OsT} sf.* **1.** Şaşaalı bir görünümü olan; parıldayan. **2.** Gösterişli.

müteşatim, [Ar. teşātüm > müteşātim / müteşātime متشاتم / متشاتمه] *(müteşa:tim) {OsT} sf.* Birbirine söven; sövüşen.

müteşavir, [Ar. teşāvür > müteşāvir متشاور] *(müteşa:vir) {OsT} sf.* Danışan.

müteşebbek, [Ar. şebk > müteşebbek متشبك] *{OsT} sf.* Ağ gibi birbirine geçen; ağlaşan.

müteşebbih, [Ar. şebeh > müteşebbih متشبه] *{OsT} sf.* Benzeyen; andıran.

müteşebbihane, [Ar. müteşebbih + Far. -āne متشبهانه] *(müteşebbiha:ne) sf.* Benzeyene özgü biçimde.

müteşebbihîn, [Ar. müteşebbihīn متشبهين] *(müteşebbihi:n) {OsT} is.* Benzeyenler; andıranlar.

müteşebbik, [Ar. şebk > müteşebbik متشبك] *{OsT} sf.* Ağ gibi birbirine geçen; şebeke hâlinde bulunan.

müteşebbis, [Ar. teşebbüs̱ > müteşebbis̱ / müteşebbis̱e متشبث / متشبثه] *{OsT} sf.* **1.** Bir işi yapmak üzere gerekli ilişkileri hemen kuran; işe girişen; teşebbüs eden; girişken. **2.** *ekon.* Sermaye koyarak bir iş kuran; girişimci.

müteşebbisane, [Ar. müteşebbis̱ + Far. -āne متشبثانه] *(müteşebbisa:ne) {OsT} zf.* Bir işe teşebbüs edercesine; girişircesine; girişimci gibi.

müteşebbisîn, [Ar. müteşebbis̱īn متشبثين] *(müteşebbisi:n) {OsT} sf.* Bir işe girişenler; teşebbüse geçenler; girişiciler.

müteşecci, -i'ı [Ar. şeciʿ > müteşecciʿ متشجع] *{OsT} sf.* Yürekli görünen; yiğit gibi davranan.

müteşecciane, [Ar. müteşecciʿ + Far. -āne متشجعانه] *(müteşeccia:ne) {OsT} zf.* Yürekli birine yakışır biçimde.

müteşecci'în, [Ar. müteşecciʿīn متشجعين] *(müteşeccii:n) {OsT} is.* Yiğit görünenler; yürekliler.

müteşeccir, [Ar. şecer > müteşeccir متشجر] *{OsT} sf.* (Kaba ot için) ağaçlaşan.

müteşeddid, [Ar. şedid > müteşeddid / müteşeddide متشدده / متشدد] *{OsT} sf.* **1.** Şiddetlenen. **2.** Hızlanan. **3.** Katılaşmış; sertleşmiş. **4.** İşini sert ve öfkeli tutan.

müteşeddik, -kı [Ar. teşedduḳ > müteşeddiḳ متشدق] *{OsT} sf.* Söz ebeliği eden; lafazan.

müteşeddikane, [Ar. müteşeddiḳ + Far. -āne متشدقانه] *zf.* Söz ebeliği edercesine.

müteşeddikîn, [Ar. müteşeddiḳīn متشدقين] *(müteşeddiki:n, k kalın söylenir) {OsT} is.* Söz ebeliği edenler.

müteşeffi, [Ar. şifā > müteşeffī متشفى] *(müteşeffi:) sf.* **1.** İyileşen; sağlığına kavuşan; şifa bulan. **2.** Öcünü alarak içi rahatlayan.

müteşehhi, [Ar. iştihā > müteşehhī متشهى] *(müteşehhi:) {OsT} sf.* İştahlı.

müteşehhib, Ar. müteşehhib متشهب] *{OsT} sf. fiz.* Akkor.

müteşehhid, [Ar. teşehhüd >müteşehhid متشهد] *{OsT} sf.* Tahiyyat duasını okuyan.

müteşe'im, [Ar. şeʾāmet > müteşeʾim متشأم] *{OsT} sf.* **1.** Bir uğursuzluğa uğrayacağına inanan; kendisine bir uğursuzluk, kötülük geleceğini sanan. **2.** Bir şeyi uğursuz sayan.

müteşekki, [Ar. şekvā > müteşekkī متشكى] *(müteşekki:) {OsT} sf.* Şikâyet eden; sızlanan; yakınan.

müteşekkik, [Ar. şekk > müteşekkik متشكك] *{OsT} sf.* Şüphe içinde kalan; kuşkudan kurtulamayan.

müteşekkil, [Ar. teşekkül > müteşekkil متشكل] *{OsT} sf.* **1.** Kurulmuş, yapılmış; belli bir şekil almış; te-

şekkül etmiş. **2.** ...den meydana gelmiş; ...den oluşmuş.

müteşekkir, [Ar. teşekkür > müteşekkir / müteşekkire متشكر / متشكره] *{OsT} sf.* Gördüğü iyilik karşısında teşekkür eden; teşekkür borcu olan; şükretmesini bilen; iyilik bilir.

müteşekkirane, [Ar. müteşekkir + Far. -āne متشكرانه] *(müteşekkira:ne) {OsT} zf.* Teşekkür edercesine.

müteşelşil, [Ar. teşelşül > müteşelşil متشلشل] *{OsT} sf.* Şarıl şarıl akan; çağlayan.

müteşemmil, [Ar. teşemmül > müteşemmil متشمل] *{OsT} sf.* İhrama bürünen.

müteşemmim, [Ar. teşemmüm>müteşemmim متشمم] *{OsT} sf.* Koklayan.

müteşemmir, [Ar. teşemmür > müteşemmir متشمر] *{OsT} sf.* Bir işe girişmek üzere olan; bir şeye hazırlanan.

müteşemmis, [Ar. şems > müteşemmis متشمس] *{OsT} sf.* Güneş olan bir yerde duran veya gezen; güneşlenen.

müteşennic, [Ar. teşennüc > müteşennic متشنج] *{OsT} sf.* **1.** Buruşan; kırışan; kırış kırış olan. **2.** *tıp.* (Yara için) azan. **3.** (Kas, vb. için) kasılan; büzülen.

müteşennif, [Ar. teşennüf > müteşennif متشنف] *{OsT} sf.* Küpe takman; teşennüf eden.

müteşerri, -i'ı [Ar. şerʿ > müteşerriʿ متشرع] *{OsT} sf.* **1.** Şeriata uygun davranan. **2.** Şeriat işleri ile uğraşan. **3.** Fıkıh ve şeriat üzerine geniş bilgi sahibi olan.

müteşerriane, [Ar. müteşerriʿ + Far. -āne متشرعانه] *(müteşerria:ne) {OsT} zf.* Şeriata uyan kimseye yakışır biçimde.

müteşerrif, [Ar. teşerrüf > müteşerrif متشرف] *{OsT} sf.* Şeref duyan; şereflenen.

müteşetti, [Ar. teşettī > müteşettī متشتى] *(müteşetti:) {OsT} sf.* Bir yerde kışı geçiren; kışlayan.

müteşettit, [Ar. teşettüt > müteşettit / müteşettite متشتت / متشتته] *{OsT} sf.* Dağınık; perişan; karışmış.

müteşevvik, -kı [Ar. şevḳ > müteşevviḳ متشوق] *{OsT} sf.* Çok istekli olan.

müteşevvikane, [Ar. müteşevviḳ + Far. -āne متشوقانه] *(müteşevvika:ne) zf.* Çok istekli olana yakışır biçimde.

müteşevvikîn, [Ar. müteşevviḳīn متشوقين] *(müteşevviki:n, k kalın söylenir) {OsT} is.* Çok istekli olanlar.

müteşevviş, [Ar. teşevvüş >müteşevviş متشوش] *{OsT} sf.* Karmakarışık olan; içinden çıkılmaz olan.

müteşeytın, [Ar. şeyṭān > müteşeyṭın متشيطن] *{OsT} sf.* Şeytanlık eden; şeytanca davranan.

müteşeyyi, -i'i [Ar. şiāʿ > müteşeyyiʿ متشيع] *{OsT} sf.* **1.** Şiî mezhebini kabul etmiş. **2.** Şiî olmadığı halde Şiî gibi görünen; Şiîlik taslayan.

müteşeyyid, [Ar. teşeyyüd > müteşeyyid / müteşeyyide متشيد / متشيده] *{OsT} sf.* **1.** Yükselten. **2.** Sağlamlaştıran.

müteşeyyih, [Ar. teşeyyüḫ > müteşeyyiḫ متشيخ] *{OsT} sf.* **1.** Şeyh gibi görünen. **2.** Sahte şeyh.

müteşeyyi'în, [Ar. müteşeyyiʿ > müteşeyyiʿīn متشيعين] *is.* **1.** Şiî mezhebine girmiş olanlar. **2.** Şiîlik taslayanlar.

mütetabbı, -ı'ı [Ar. teṭabbuʿ > müteṭābbıʿ متطبع] *{OsT} sf.* Birinin tabiatı ile tabiatlanan.

mütetabbib, [Ar. tabib > müteṭabbib متطبب] *{OsT} sf.* Hekimlik taslayan; doktor gibi geçinen.

mütetabi, [Ar. tetābuʿ > mütetābiʿ / mütetābiʿa متتابع / متتابعه] *{OsT} sf.* Birbiri ardınca sıralanan; zincir gibi art arda gelen. ☞ **mütetabi'ü'l-vürūd,** *{OsT} Ardı arkası kesilmeyen.*

mütetabi'an, [Ar. mütetābiʿan متتابعاً] *{OsT} zf.* Birbiri ardınca; zincirleme.

mütetahhir, [Ar. teṭahhur > müteṭahhir متطهر] *{OsT} sf.* Temizlenen.

mütetali, [Ar. mütetālī متتالى] *(müteta:li:) {OsT} sf.* Birbiri ardınca giden.

mütetarrıb, [Ar. teṭarrub > müteṭarrıb متطرب] *{OsT} sf.* Sevincinden oynayan; şevke gelen.

mütetarrıbane, [Ar. müteṭarrıb + Far. -āne متطربانه] *(mütetarrıba:ne) {OsT} sf.* Sevinçten oynarcasına.

mütetavil, [Ar. ṭūl > müteṭāvil متطاول] *(müteta:vil) {OsT} sf.* **1.** Uzayıp giden. **2.** Birbiri ardınca uzanan.

mütetavvıf, [Ar. teṭavvuf > müteṭavvıf متطوف] *{OsT} sf.* Ziyaret amacıyla bir şeyin etrafını dolanan; tavaf eden.

mütetavvis, [Ar. teṭavvus > müteṭavvis متطوس] *{OsT} sf.* Tavus gibi renk renk elbise giyen; tavuslanan.

mütetayyib, [Ar. ṭayyib > müteṭayyib متطيب] *{OsT} sf.* Güzel kokulu şeyler sürünen.

mütetayyir, [Ar. teṭayyur > müteṭayyir متطير] *{OsT} sf.* Bir şeyi uğursuz sayan; üzerine uğursuzluk geliyormuş sanan.

mütetayyirane, [Ar. müteṭayyir + Far. -āne متطيرانه] *(mütetayyira:ne) {OsT} zf.* Üzerine uğursuzluk geliyormuş duygusuna kapılarak; uğursuz sayarcasma.

mütetayyirîn, [Ar. mūteṭayyirīn متطيرين] *(mütetayyi-ri:n) {OsT} is.* Uğursuz sayanlar; üzerine uğursuzluk geliyormuş duygusuna kapılanlar.

mütetebbi, -i'ı [Ar. tetebbüʿ > mütetebbiʿ متتبع] *{OsT} sf.* Bir konuyu dikkatle irdeleyip araştıran; araştırmacı; araştırıcı.

mütetevvec, [Ar. tāc > mütetevvec متتوج] *{OsT} sf.* Taç giydirilmiş.

mütetevvic, [Ar. tāc > mütetevvic متتوج] *{OsT} sf.* **1.** Taç giymiş olan; tacı olan. **2.** *bot.* Taçyapraklı.

mütevacid, [Ar. vecd > mütevācid متواجد] *(mü-teva:cid) {OsT} sf.* Yapmacıktan vecde gelen.

mütevacih, [Ar. teveccüh > mütevācih متواجه] *(mü-teva:cih) {OsT} sf.* Yüz yüze gelen; yüzleşen.

mütevacihen, [Ar. mütevācihen متواجهاً] *(müte-va:ci'hen) {OsT} zf.* Yüz yüze gelerek; karşı karşıya; karşılaşarak.

mütevad, -ddı [Ar. tevādd > mütevādd متواد] *(mü-teva:d) {OsT} sf.* Sevişen; birbirine sevgi ve dostluk gösteren.

mütevadi, -i'ı [Ar. tevādūʿ > mütevādiʿ متوادع] *(mü-teva:di) {OsT} sf.* Her iki taraftan düşmanlığı bırakıp barışan; silah bırakan.

mütevaffık, -kı [Ar. tevāffuḳ > mütevāffıḳ متوفق] *{OsT} sf.* Başarılı olmak; tevfike mazhar olmak.

mütevafık, -kı [Ar. tevāfuḳ > mütevāfıḳ / mütevāfıḳa متوافق / متوافقه] *(müteva:fık) {OsT} sf.* **1.** Birbirine uygun olan; denk. **2.** Bütün boyutları ile birbirinin üzerine uyan; örtüşen; çakışan. **3.** *mat.* Bağdaşık. **4.** *mat.* Yöndeş. ⧉ **mütevāfık tetābuk,** *{OsT} yer b. Uyumlu katmanlaşma.*|| **mütevāfık zāviyeler,** *{OsT} mat. Yöndeş açılar.*

mütevafir, [Ar. tevāfur > mütevāfir / mütevāfire متوافر / متوافره] *(müteva:fire) {OsT} sf.* Çoğalan; bollaşan.

mütevaggıl, [Ar. tevağġul > mütevağġıl متوغل] *{OsT} sf.* **1.** Çok meşgul olan; bir şeyle çok uğraşan. **2.** Bir bilimin veya konunun bütün inceliklerini ve derinliklerini araştıran ve bilen; bir konuyu en ince ayrıntılarına kadar bilen.

mütevaggılîn, [Ar. mütevağġılīn متوغلين] *(mütevag-gılı:n) {OsT} is.* **1.** Çok fazla uğraşanlar; çok meşgul olanlar. **2.** Bir bilginin derinliğine varanlar.

mütevahhid, [Ar. vaḥdet > mütevaḥḥid متوحد] *{OsT} sf.* Benzeri olmayan; tek; eşsiz.

mütevahhiş, [Ar. vaḥşet > mütevaḥḥiş متوحش] *{OsT} sf.* Korkmuş; ürkmüş.

mütevahhişane, [Ar. mütevaḥḥiş+Far. -āne متوحشانه] *(mütevahhişa:ne) {OsT} zf.* Korkmuş olanın davranışı ile; korku içinde.

müteva'id, [Ar. vaʿd > mütevāʿid متواعد] *(müteva:id) {OsT} sf.* Birbirine söz veren; sözleşen; vaatte bulunan.

müteva'idîn, [Ar. mütevāʿidīn متواعدين] *(müteva:-idi:n) {OsT} is.* Sözleşenler; birbirine söz verenler.

mütevakil, [Ar. vekil > mütevākil متواكل] *(müteva:-kil) {OsT} sf.* (Birbirini) vekil eden.

mütevakkı, -ı'ı [Ar. tevaḳḳuʿ > mütevaḳḳıʿ متوقع] *{OsT} sf.* Yardım bekleyen; medet uman.

mütevakkı'ane, [Ar. mütevaḳḳıʿ + Far. -āne متوقعانه] *(mütevakkıa:ne) {OsT} zf.* Ümit edene yakışacak biçimde; medet umarcasına.

mütevakkıd, [Ar. tevaḳḳud > mütevaḳḳıd متوقد] *{OsT} sf.* **1.** Tutuşup yanan; tevakkud eden. **2.** Kendisini, ailesini ve yurdunu korumada aşırı gayret gösteren.

mütevakkıf, [Ar. tevaḳḳuf >mütevaḳḳıf متوقف] *{OsT} sf.* **1.** Olduğu yerde duran; ilerlemeyen. **2.** Bir şeye bağlı olan; olması veya gerçekleşmesi bağlı olduğu şey ile mümkün olan.

mütevakkır, [Ar. vaḳar > mütevaḳḳır متوقر] *sf.* Onurlanan; vakarlanan.

mütevakkırîn, [Ar. mütevaḳḳırīn متوقرين] *(mütevak-kıri:n) {OsT} is.* Onurlananlar; vakar duyanlar.

mütevakki, [Ar. viḳaye > mütevaḳḳī متوقي] *(müte-vakki:) {OsT} sf.* Kendini gözeten; sakınan.

mütevali, [Ar. tevāli > mütevālī متوالي] *(müteva:li:) {OsT} sf.* Birbirini aralık vermeden izleyen; aralıksız süren; ardışık.

mütevalid, [Ar. vālid > mütevālid متوالد] *{OsT} sf.* Birbirinden doğup üreyen; mütenasil.

mütevaliye, [Ar. mütevālī / mütevāliyye متواليه] *(mü-teva:liye) {OsT} is.* Dizi.

mütevaliyen, [Ar. mütevāliyen متوالياً] *(müteva:li'-yen) {OsT} zf.* Birbiri üstüne; üst üste; birbirini takip ederek.

mütevari, [Ar. tevārī > mütevārī متواري] *(müteva:ri:) {OsT} sf.* Gizlenen; saklı; gizli.

mütevarid, [Ar. tevārüd > mütevārid / mütevāride متوارد / متوارده] *(müteva:rid) sf.* Gelen; ulaşan.

mütevaris, [Ar. tevārüs̱ > mütevāris̱ متوارث] *(müte-va:ris) sf.* **1.** Miras yoluyla kazanılan; miras olarak gelen. **2.** (Bazı değerler için) babadan oğula geçen.

mütevasık, -kı [Ar. tevās̱uḳ > mütevas̱ıḳ متواثق] *(mü-teva:sık) {OsT} sf.* Birbirine güven duyarak anlaşan.

mütevasıl, [Ar. vaṣl > mütevāṣıl / mütevāṣıla متواصل / متواصله] *(müteva:sıl) sf.* Birbirine bitişmiş.

mütevasi, [Ar. tevāṣī > mütevāṣī متواصى] *(müteva:si:) {OsT} sf.* **1.** (Birbirine) yönelen; teveccüh eden. **2.** (Birbirine) tavsiye eden. **3.** (Birbirine) sipariş eden.

mütevasib, [Ar. tevās̱ib > mütevās̱ib متواثب] *(müteva:sib) {OsT} sf.* Birbirinin üzerine sıçrayan, atılan.

mütevassıl, [Ar. vāṣıl > mütevaṣṣıl متوصل] *{OsT} sf.* **1.** Kavuşan; vasıl olan. **2.** İlişki kuran; yakınlık sağlayan.

mütevaşşih, [Ar. mütevaşşiḥ متوشح] *{OsT} sf.* Takıp takıştıran; süslenen.

mütevati, [Ar. mütevaṭī متواطى] *(mütevati:, t kalın söylenir) {OsT} sf.* **1.** (Birbirine) benzeyen. **2.** *fel.* Tek anlamlı.

mütevatir, [Ar. tevātür > mütevātir / mütevatire متواتر /متواتره] *(müteva:tir) {OsT} sf.* **1.** Ağızdan ağıza yayılan; kulaktan kulağa duyulan; halk arasında söylenen. **2.** *isl.* Yalan üzerinde birleşmeleri aklen mümkün olmayacak kadar çok sayıda insanın aktardığı hadis veya bilgi.

mütevatiren, [Ar. mütevātir > mütevātiren متواتراً] *(müteva:ti'ren) {OsT} zf.* **1.** Ağızdan ağıza yayılarak; söylenerek. **2.** (Hadis ve bilgi nakli için) çok sayıda insanın yalan üzerinde birleşmeleri aklen mümkün olmayacak biçimde.

mütevattın, [Ar. vaṭan > mütevaṭṭın متوطن] *{OsT} sf.* (Bir yeri) yurt edinmiş; yurt tutmuş; vatan edinmiş.

mütevazı, -ı'ı [Ar. tevāżuʿ > mütevāżıʿ متواضع] *(müteva:zı) {OsT} sf.* **1.** Gücünü, yeteneklerini, üstün niteliklerini alçakgönüllülüğü dolayısıyla alan; alçakgönüllü; tevazu gösteren. **2.** Toplumsal sınıflamada önemli bir yeri olmayan; toplumsal sınıflama açısından önemsenmeyen. **3.** Gösterişsiz; ortanın altında bir durum gösteren. **4.** Önemsiz ve iddiasız; basit ve gösterişsiz niteliğe sahip olan.

mütevazı'ane, [Ar. mütevāżıʿ + Far. -āne متواضعانه] *(müteva:zıa:ne) {OsT} zf.* **1.** Alçakgönüllülükle. **2.** Gösterişsiz olarak.

mütevazı'în, [Ar. mütevāżıʿīn متواضعين] *(mütevāzıi:n) {OsT} is.* Alçakgönüllü kimseler; kibirsizler.

mütevazi, [Ar. tevāzi > mütevāzī متوازى] *(müteva:zi:) {OsT} sf.* **1.** Birbirine paralel olan. **2.** *mat.* Paralel. **3.** Vezin ve kafiye bakımından birbirine uygun seciler. ☞ **mütevāziyü'l-adlā,** *{OsT} Paralelkenar.*|| **mütevāziyü'l-müstatilāt,** *{OsT} mat. Dikdörtgenler prizması.*|| **mütevāziyü's-sütūh,** *{OsT} Paralelyüzlü.*

mütevazin, [Ar. vezn > mütevāzin / mütevazine متوازن / متوازنه] *(müteva:zin) {OsT} sf.* **1.** (İki tarafın da) ağırlığı birbirine eşit olan; terazisi dengede olan. **2.** Birbirine uygun ölçülü; dengeli olan; oranlı.

mütevaziye, [Ar. mütevāzī > mütevāziyye متوازيه] *(müteva:ziye:) {OsT} is. mat.* Paralel; koşut.

mütevaziyen, [Ar. mütevāzī > mütevāziyyen متوازياً] *(müteva:zi'yen) {OsT} zf.* Paralel olarak; birbiriyle birleşmeden.

mütevaziyet, [Ar. mütevāziyyet متوازيت] *(müteva:ziyet) {OsT} is. mat.* Paralel oluş; paralellik.

mütevazzıh, [Ar. vużūḥ > mütevażżıḥ / mütevażżıḥa متوضح / متوضحه] *{OsT} sf.* Açıklanan; açıklık kazanan.

mütevazzi, [Ar. tevażżuʾ > mütevażżī متوضى] *(mütevazzi:) {OsT} sf.* Abdest alan.

mütevecci, -i'i [Ar. vecaʿ > müteveccīʿ متوجع] *{OsT} sf.* **1.** Ağrı duyan. **2.** Dertli; sıkıntılı.

mütevecci'ane, [Ar. müteveccīʿ + Far. -āne متوجعانه] *{OsT} zf.* **1.** Ağrı duyarak. **2.** Sıkıntılı olarak.

müteveccid, [Ar. vecd > müteveccid متوجد] *{OsT} sf.* **1.** Kendinden geçecek derecede dalgınlık gösteren. **2.** *tasvf.* Kendinden geçerek Allah sevgisine dalan.

müteveccih, [Ar. teveccüh > müteveccih متوجه] *{OsT} sf.* **1.** Bir yere, bir şeye veya kimseye dönmüş olan. **2.** Bir yere gitmeye kalkışan. **3.** Yönelmiş. **4.** Birbirine sevgisi, bağlılığı olan; birbirine iyi niyet ve sevgi besleyen.

müteveccihane, [Ar. müteveccih + Far. -āne متوجهانه] *(müteveccihaːne) {OsT} zf.* **1.** Bir yere yönelmiş olarak; yönelircesine. **2.** Birine sevgi duyarak.

müteveccihen, [Ar. müteveccih > müteveccihen متوجهاً] *(mütevecci'hen) {OsT} zf.* **1.** Belli bir tarafa yönelerek; niyetlenerek. **2.** Bir yere doğru gitmek üzere.

müteveccihîn, [Ar. müteveccih > müteveccihīn متوجهين] *(müteveccihi:n) is.* **1.** Bir yere doğru yola çıkanlar. **2.** Bir tarafa yönelenler.

müteveddid, [Ar. müteveddid / müteveddide متودد / متودده] *{OsT} sf.* Kendini sevdiren; dostluk ve sevgi gösteren.

müteveddidane, [Ar. müteveddid + Far. -āne متوددانه] *(müteveddida:ne) zf.* Dostluk gösterircesine.

müteveffa, [Ar. vefāt > müteveffā / müteveffāt متوفى / متوفا] *{OsT} sf.* Vefat eden; ölmüş (kimse).

müteveffat, [Ar. müteveffāt متوفات] *{OsT} sf.* (Kadın, kız için) ölmüş; vefat etmiş.

müteveffık, [Ar. muvaffaḳ > müteveffiḳ متوفق] *{OsT}* *sf.* Başarmış olan; başarılı; muvaffak olan.

mütevehhim, [Ar. vehm > mütevehhim متوهم] *{OsT}* *sf.* **1.** Vehimlenen; evhama kapılan; kuruntulu. **2.** Korkak; ödlek.

mütevehhimane, [Ar. mütevehhim + Far. -āne متوهمانه] *(mütevehhima:ne)* *{OsT}* *zf.* Kuruntulu birine yakışır biçimde.

mütevehhimîn, [Ar. mütevehhim > mütevehhimīn متوهمين] *(mütevehhimi:n)* *is.* **1.** Vehimlenenler; kuruntulular. **2.** Korkaklar; ödlekler.

mütevekkil, [Ar. vekil > mütevekkil متوكل] *{OsT}* *sf.* **1.** Her işini Allah'a bırakan; tevekkül gösteren. **2.** Kadere boyun eğmeyi gösteren; tevekkül ifade eden.

mütevekkilane, [Ar. mütevekkil + Far. -āne متوكلانه] *(mütevekkilâ:ne)* *{OsT}* *zf.* Her işi oluruna bırakarak; kadere boyun eğmiş olarak; tevekkül göstererek.

mütevekkilen, [Ar. mütevekkil>mütevekkilen متوكلاً] *(mütevekki'len)* *{OsT}* *zf.* → mütevekkilane. ⊡ **mütevekkilen al-Allāh,** *Allah'a sığınarak; Allah'a tevekkül ederek.*

mütevelli, [Ar. tevelli > mütevellī متولى] *(mütevelli:)* *{OsT}* *is.* **1.** Bir vakfın yönetiminde görev alan kimse. **2.** *huk.* Şer'î kurallara ve vakıf şartnamesinde belirtilen kurallara göre vakfı yöneten ve vakfa ilişkin sorunlara çözüm bulan kimse.

mütevellid, [Ar. tevellüd > mütevellid / mütevellide متولده / متولد] *{OsT}* *sf.* → mütevellit. ⊡ **mütevellidü'l-hayy,** *{OsT}* *biy. Doğurganlar.*

mütevellidat, [Ar. mütevellide>mütevellidāt متولدات] *(mütevellida:t)* *{OsT}* *sf.* Kız çocuklar.

mütevellih, [Ar. tevellüh > mütevellih متوله] *{OsT}* *sf.* Şaşkınlıktan aklı başından giderek sersemlemiş; hayran olmuş; şaşmış; şaşırmış.

mütevellihane, [Ar. mütevellih + Far. -āne متولهانه] *(mütevelliha:ne)* *{OsT}* *zf.* Hayranlıkla; şaşkınlıkla; sersemcesine.

mütevellit, -di [Ar. tevellüd > mütevellid متولد] *{OsT}* *sf.* **1.** Dünyaya gelen; doğan. **2.** *mecaz.* Meydana gelmiş; hasıl olmuş; oluşmuş; belirmiş; ... den ileri gelmiş olan. **3.** *mat.* Ana doğru.

mütevelvil, [Ar. velvele > mütevelvil متولول] *{OsT}* *sf.* Gürültü patırtı yaparak ortalığı ayağa kaldıran; velveleye veren.

müteverrik, [Ar. varaḳ > müteverriḳ متورق] *{OsT}* *sf.* Yapraklanan; yaprak çıkaran; yaprak süren; yapraklı.

müteverrim, [Ar. verem > müteverrim / müteverrime متورمه / متورم] *{OsT}* *sf.* **1.** Verem olmuş; veremli. **2.** Kabarık; şiş.

müteverrimen, [Ar. müteverrim > müteverrimen متورماً] *(müteverri'men)* *zf.* Vereme yakalanarak; verem olarak.

müteverrimîn, [Ar. müteverrim > müteverrimīn متورمين] *(müteverrimi:n)* *is.* Veremliler.

müteverrimun, [Ar. müteverrim > müteverrimūn متورمون] *(müteverrimu:n)* *is.* Veremliler.

müteverris, [Ar. verāṡet > müteverriṡ متورث] *{OsT}* *sf.* **1.** Miras kalan. **2.** Atadan evlada geçen.

müteverrit, [Ar. tevaruṭ > müteverriṭ متورط] *{OsT}* *sf.* Zor bir işle karşılaşan.

mütevessi, -i'ı [Ar. vüsʿat > mütevessiʿ / mütevessiʿa متوسعه / متوسع] *(mütevessi:)* *{OsT}* *sf.* **1.** Genişleyen. **2.** *mecaz.* Gelişen; büyüyen.

mütevessih, [Ar. teveṡṡüb > müteveṡṡib متوثب] *{OsT}* *sf.* Sıçrayan; atlayan; tevessüp eden.

mütevessid, [Ar. tevessüd > mütevessid متوسد] *{OsT}* *sf.* Yastığa vb. şeye dayanan; yaslanan.

mütevessiden, [Ar. mütevessiden متوسداً] *(mütevessi'den)* *zf.* (Yastığa vb. şeye) dayanarak; yaslanarak.

mütevessih, [Ar. tevessuḫ > mütevessiḫ متوسخ] *{OsT}* *sf.* Kirlenen; kir oluşturan.

mütevessik, -kı [Ar. vüsuḳ >mütevessiḳ متوسق] *{OsT}* *sf.* Bir işe sımsıkı sarılan.

mütevessikane, [Ar. mütevessiḳ + Far. -āne متوسقانه] *(mütevessika:ne)* *{OsT}* *zf.* Bir işe sımsıkı sarılarak.

mütevessil, [Ar. tevessül > mütevessil متوسل] *{OsT}* *sf.* **1.** İnanan; bağlanan. **2.** Yakınlaşmak isteyen; yanaşan. **3.** Sebep olarak kabul eden. **4.** Başvuran; girişen.

mütevessilen, [Ar. mütevessilen متوسلاً] *(mütevessi'len)* *{OsT}* *zf.* Bir sebebe dayanarak; bir vesile nedeniyle.

mütevessim, [Ar. tevessüm > mütevessim متوسم] *{OsT}* *sf.* **1.** Bir şeyi çözmeye çalışan. **2.** Bir olayı belirtileri yoluyla doğru olarak kavramaya çalışan.

müteveşşıh, [Ar. teveşşuḥ > müteveşşıḥ متوشح] *{OsT}* *sf.* Takıp takıştıran; süslenen; ziynetlenen.

mütevettir, [Ar. tevettür > mütevettir / mütevettire متوتره / متوتر] *{OsT}* *sf.* Gerilmiş biçimde duran; gerilen; gergin.

müteveyyil, [Ar. veyl > teveyyül > müteveyyil متويل] *{OsT}* *sf.* Çığlık atan; feryat eden.

mütevezza, -a'ı [Ar. tevziᶜ > mütevezzaᶜ متوزع] *{OsT}* *sf.* Dağıtılmış; tevzi olunmuş.

mütevezzi, -i'ı [Ar. tevziᶜ > mütevezziᶜ متوزع] *{OsT}* *sf.* Dağıtan; tevzi eden.

müteyakkın, [Ar. yakīn > müteyakkın متيقن] *{OsT}* *sf.* Kesin olarak bilen.

müteyakkız, [Ar. teyakkuz > müteyakkız / müteyakkıza متيقظ / متيقظه] *{OsT}* *sf.* **1.** Uykudan uyanmış; uyanık; gözleri açık olan. **2.** Dikkatli; gözü açık; uyanık.

müteyakkızane, [Ar. müteyakkız + Far. -āne متيقظانه] *(müteyakkıza:ne)* *{OsT}* *zf.* Uyanık ve dikkatli bir kimsenin davranışına uygun biçimde.

müteyebbis, [Ar. yübüset > müteyebbis متيبس] *{OsT}* *sf.* Kuruyan; kuru olan.

müteyemmen, [Ar. teyemmün > müteyemmen متيمن] *{OsT}* *sf.* Uğurlu olarak kabul edilmiş olan; kutlu sayılmış olan.

müteyemmim, [Ar. teyemmüm>müteyemmim متيمم] *{OsT}* *sf.* Teyemmüm alan; teyemmümlü.

müteyemmimane, [Ar. müteyemmim + Far. -āne متيممانه] *(müteyemmima:ne)* *{OsT}* *zf.* Teyemmüm edercesine.

müteyemmimen, [Ar. müteyemmimen متيمماً] *(müteyemmi'men)* *{OsT}* *zf.* Teyemmüm ederek.

müteyemmin, [Ar. müteyemmin متيمن] *{OsT}* *sf.* Bir uğur bekleyen; uğurlu sayan.

müteyemminen, [Ar. müteyemminen متيمناً] *{OsT}* *zf.* Uğurlu ve bereketli sayarak.

müteyessir, [Ar. teyessür > müteyessir متيسر] *{OsT}* *sf.* Kolaylıkla oluşan; kolay meydana gelen; kolay yapılan.

mütezad, -ddı [Ar. żıdd > müteżadd / müteżadde متضد / متضده] *{OsT}* *sf.* Birbirine karşıt olan; zıt.

mütezahhir, [Ar. ẓahr > müteẓahhir متظهر] *{OsT}* *sf.* **1.** (Erkek için) eşine nikâhı bozacak bir söz söyleyen. **2.** Biri tarafından yardım gören; taraftarı bulunan.

mütezahif, [Ar. mütezāḥif متزاحف] *(müteza:hif)* *{OsT}* *sf.* Savaşta birbirinin üzerine yürüyüp çatışan.

mütezahifane, [Ar. mütezāḥif + Far. -āne متزاحفانه] *(müteza:hifa:ne)* *{OsT}* *zf.* Savaşta çatışırcasına.

mütezahim, [Ar. ziḥām > mütezāḥim / mütezāḥime متزاحم / متزاحمه] *(müteza:him)* *{OsT}* *sf.* **1.** Kalabalıktan sıkışan; birbiri üstüne yığılan. **2.** Zahmet veren.

mütezahimîn, [Ar. mütezāḥimīn متزاحمين] *(müteza:himi:n)* *{OsT}* *sf.* **1.** Kalabalıktan sıkışanlar; birbiri üstüne yığılanlar. **2.** Zahmet verenler.

mütezahir, [Ar. teẓāhür > müteẓāhir متظاهر] *(müteza:hir)* *{OsT}* *sf.* Ortaya çıkan; görünen.

müteza'if, [Ar. teżāᶜüf > müteżāᶜif / müteżāife متضاعف / متضاعفه] *(müteza:if)* *sf.* İki ve daha çok kattan oluşan; kat kat.

mütezakkım, [Ar. tezaḳḳum > mütezaḳḳım متزقم] *{OsT}* *sf.* Güçlükle yutan; tezakkum eden.

mütezakkımane, [Ar. mütezaḳḳım + Far. -āne متزقمانه] *{OsT}* *zf.* Güçlükle yutar gibi; güçlükle yutarak.

mütezakkımîn, [Ar. mütezaḳḳımīn متزقمين] *(mütezakkımi:n)* *{OsT}* *is.* Güçlükle yutanlar; tezakkum edenler.

mütezarib, [Ar. ḍarb > teḍārüb > müteżārib متضارب] *(müteza:rib)* *{OsT}* *sf.* Birbirine vuran; vuruşan.

mütezavil, [Ar. tezāvül > mütezāvil متزاول] *(müteza:vil)* *{OsT}* *sf.* **1.** Bir şey ortaya koymaya, üretmeye çalışan. **2.** Bir nesneyi başka bir nesneye yaklaştıran.

mütezavir, [Ar. tezāvür > mütezāvir متزور] *(müteza:vir)* *{OsT}* *sf.* Birbirini ziyaret eden; ziyaretleşen.

mütezayid, [Ar. ziyāde > mütezāyid متزايد] *(müteza:yid)* *{OsT}* *sf.* Artan; çoğalan.

mütezayyık, [Ar. tażayyuḳ>müteżayyık متضيق] *{OsT}* *sf.* Darlaşan.

mütezebbid, [Ar. tüzebbüd > mütezebbid متزبد] *{OsT}* *sf.* **1.** Köpüklenen; köpüren. **2.** Kaymak bağlayan; kaymaklanan.

mütezebzib, [Ar. teẕebẕüb > müteẕebẕib متذبذب] *{OsT}* *sf.* **1.** Kararsız kalan; tereddüt eden. **2.** Karışık.

mütezehhid, [Ar. zühd > mütezehhid متزهد] *{OsT}* *sf.* Son derece dinine bağlı olan; dindar.

mütezehhidane, [Ar. mütezehhid + Far. -āne متزهدانه] *(mütezehhida:ne)* *{OsT}* *zf.* Dindar olana yakışacak biçimde.

mütezehhidîn, [Ar. mütezehhidīn متزهدين] *(mütezehhidi:n)* *{OsT}* *is.* Dinine son derece bağlı olanlar; dindarlar; zahitler.

mütezehhir, [Ar. zehre > mütezehhir متزهر] *{OsT}* *sf.* **1.** Çiçeklerle bezenen; çiçeklenen. **2.** Parlayan. **3.** Çiçek seven.

mütezekki, [Ar. zekā > mütezekkī متزكى] *(mütezzekki:)* *{OsT}* *sf.* **1.** Temize çıkan; aklanan. **2.** Zekât veren. **3.** Çok dindar olan.

mütezekkir, [Ar. tezekkür > mütezekkir متذكر] *{OsT}* *sf.* **1.** Aklına getiren; hatırlayan. **2.** Bir işe ilişkin konuşan.

mütezellik, [Ar. tezelluḳ > mütezelliḳ متزلق] *{OsT}* *sf.* Kayan; sürçen.

mütezellil, [Ar. teẕellül > müteẕellil متذلل] *{OsT}* *sf.* Alçaklığa, zillete katlanan; kendini alçalmış olarak gösteren.

mütezellilane, [Ar. mütezellil + Far. -āne متذللانه] *(mütezellila:ne)* *{OsT}* *zf.* Alçalarak; zelil bir şekilde.

mütezelzil, [Ar. zelzele > mütezelzil متزلزل] *{OsT}* *sf.* Zelzeleye tutulmuşçasına sallanan; sarsılan.

mütezemmil, [Ar. tezemmül > mütezemmil متزمل] *{OsT}* *sf.* Örtüye bürünen; elbiseye sarınan.

mütezenbir, [Ar. tezenbür > mütezenbir متزنبر] *{OsT}* *sf.* **1.** Büyüklenen; kurumlanan. **2.** Can sıkıcı bir tavır takınan.

mütezendik, [Ar. tezenduḳ > mütezendiḳ متزندق] *(k, kalın söylenir)* *{OsT}* *sf.* Zındık olan; kâfir olan.

mütezevvic, [Ar. zevc > mütezevvic متزوج] *{OsT}* *sf.* Evlenen; evli olan.

mütezevvicîn, [Ar. mütezevvic > mütezevvicīn متزوجين] *(mütezevvici:n)* *sf.* Evliler; evlenenler.

mütezevvid, [Ar. zād > tezevvüd > mütezevvid متزود] *{OsT}* *sf.* Yanma azık alan.

mütezevvidîn, [Ar. mütezevvidīn متزودين] *(mütezevvidi:n)* *{OsT}* *is.* Yanına azık alanlar.

mütezevvik, [Ar. ẕevḳ > teẕevvüḳ > müteẕevviḳ متذوق] *{OsT}* *sf.* **1.** Tadına bakan; tadan. **2.** Zevkini çıkaran; zevk alan.

mütezeyyin, [Ar. zīnet > mütezeyyin متزين] *{OsT}* *sf.* Süslenen; bezenen.

müthiş, [Ar. dehşet > müdhiş مدهش] *sf.* **1.** Korkuya düşüren; korkutan; korkunç; dehşetli. **2.** Kendini etkili biçimde duyuran; büyük bir güce ulaşarak etkisini yoğun biçimde, şiddetle hissettiren; şiddetli. **3.** Büyük bir şaşkınlık yaratan; şaşırtıcı. **4.** (İnsan, olay ve nesneler için) büyük bir hayranlık yaratan; çok güzel; mükemmel. **5.** Çok rahatsız edici; dayanılmaz; tahammül edilmez; korkunç. **6.** *ünl.* Şaşkınlığı, aşırı hayranlığı ifade eder. **7.** *zf.* (Aşırılık belirtmek için) son derece; müthiş bir şekilde. **8.** *zf.* En aşırı ölçüde; çok fazla.

müt'ib, [Ar. itʿāb > mütʿib متعب] *{OsT}* *sf.* Yorgunluk veren; yorucu.

mütim, -mmi [Ar. itmām > mütimm متم] *{OsT}* *sf.* Bir şeyin tamamlanmasına yarayan; tamamlayıcı.

mütlif, [Ar. itlāf > mütlif / mütlife متلف / متلفه] *{OsT}* *sf.* **1.** Telef eden; öldüren. **2.** Tehlikeli. **3.** Bir şeyi kullanılamaz duruma getiren.

müttaki, [Ar. ittiḳā > müttaḳī متقى] *(müttaki:)* *{OsT}* *sf.* **1.** Sakınan; çekinen. **2.** Günahtan, haramdan sakınan; Allah'ın gazabına sebep olacak günah işlemekten, Allah'ın buyruklarını çiğnemekten çekinen; takva sahibi.

müttebi, -i'ı [Ar. tabʿ > müttebiʿ متبع] *{OsT}* *sf.* Tabi olan; uyan.

müttefak, [Ar. müttefaḳ متفق] *{OsT}* *sf.* İttifak sağlanmış; anlaşma olmuş. ⊟ **müttefakun-aleyh,** *{OsT}* *Üzerine anlaşma sağlanmış olan.*

müttefik, [Ar. ittifaḳ > müttefiḳ / müttefiḳa متفق / متفقه] *{OsT}* *sf.* **1.** Herhangi bir anlaşma ile bağlanmış olan; birleşmiş; bağlaşık. **2.** Aynı fikirde olan; hemfikir. **3.** Üçüncü bir devletin saldırısına karşı koymak için güçlerini birleştirme konusunda anlaşmış olan devletler. ⊟ **müttefikü'l-kavl,** *{OsT}* *Söz birliği eden.*|| **müttefikü'l-menfaa,** *{OsT}* *Çıkar birliği eden.*

müttefikan, [Ar. müttefiḳ > müttefiḳan متفقاً] *(müttefi'kan)* *{OsT}* *sf.* **1.** Hep birlikte; beraber. **2.** Oy birliğiyle.

müttehaz, [Ar. ittiḫāẕ > mütteḫāẕ / mütteḫāẕa متخذ / متخذه] *{OsT}* *sf.* Kullanılmakta olan; geçerli olan; kabul gören; yürürlükte olan.

müttehem, [Ar. vehm > ittihām > müttehem متهم] *{OsT}* *sf.* **1.** Töhmet altına giren; suçlu sayılan; suçlanan. **2.** *huk.* Sanık.

müttehemiyet, [Ar. müttehem => müttehemiyyet متهميت] *{OsT}* *sf.* Töhmet altına sokma; suçlandırma.

müttehid, [Ar. ittiḥād > mütteḥid / mütteḥide متحد / متحده] *(h kalın söyleni)* *{OsT}* *sf.*→ müttehit.

müttehiden, [Ar. mütteḥid > mütteḥiden متحداً] *(müttehi'den)* *{OsT}* *zf.* Beraber olarak; beraberce; hep birlikte; hep birden.

müttehim, [Ar. ittihām > müttehim متهم] *{OsT}* *sf.* **1.** İtham olunan; kendisine suç yüklenen. **2.** Suçu olan; kabahatli. **3.** *huk.* Sanık.

müttehit, -di [Ar. ittihād > müttehid متحد] *{OsT}* *sf.* Birleşmiş; birlik haline gelmiş. ⊟ **müttehidü'l-fikr,** *Hemfikir.*

müttehiz, [Ar. ittiḫaẕ > mütteḫiẕ / mütteḫiẕe متخذ / متخذه] *{OsT}* *sf.* Kabul eden; sayan.

müttekâ, [Ar. ittikā > müttekā متكا] *(müttekâ:)* *{OsT}* *sf.* Koltuk değneği, asa gibi dayanılacak şeyler.

müttekın, [Ar. müttekın متقن] *{OsT} sf.* Bir şeyin bir türlü olmasına aklı yatan.

mütteki, [Ar. ittikā > müttekī / müttekiye متكى / متكيه] *(mütteki:) {OsT} sf.* Bir yere yaslanmış olan; dayanan.

müttesi, -i'ı [Ar. ittisā' > müttesi' / müttesi'a متسع / متسعا] *{OsT} sf.* Genişleyen; bollaşan.

müttesim, [Ar. vesm > müttesim متسم] *{OsT} sf.* Kızgın demirle damgalanmış; özel bir belliliği olan; nişanlı.

müttezih, [Ar. ittiżah > mütteżih متضح] *{OsT} sf.* Meydanda olan; açık.

mütun, [Ar. metin > mütūn متون] *(mütu:n) {OsT} is.* Yazılmış şeyler; bir yazı meydana getiren işaret ve kelimeler; metinler; eserler.

mütüalizm, [Fr. mutualisme] *is.* **1.** Ortak çıkarları için ve herhangi bir sömürme söz konusu olmadan birlikte yaşayan iki hayvanının arasındaki ilişki. **2.** *huk.* Karşılıklı yardım üzerine kurulan dayanışma.

mütül, [Fr. mutule] *is.* **1.** Çıkıntı yapan ahşap parça. **2.** Bir merteğin duvar hizasını aşan ucu. **3.** *mim.* Dor biçimi saçaklıkta, korniş damlalığının altına konulan dikdörtgen destekli kesit.

mütürüf, [? mütürüf] *{ağız} is.* Çingene. [DS]

mütyere, [mut / müt > müt+yer-e] *{ağız} zf.* Boş yere; boşuna. [DS]

müvakil, [Ar. vekil > müvākil مواكل] *(müva:kil) {OsT} sf.* Yapamadığı bir işi başkasına yaptıran.

müvecceh, [Ar. teveccüh > müvecceh موجه] *{OsT} sf.* **1.** Yüzü bir tarafa dönmüş olan. **2.** Herkesin beğendiği, makbul saydığı. **3.** *mat.* Yönlü.

müveccibe, [Ar. müveccibe موجبه] *{OsT} is. bot.* Talkım. ⊡ **müveccibe-i helezōniye,** *{OsT} bot. Sarmal talkım.*|| **müveccibe-i kesīrü'l-cānib,** *{OsT} bot. Çok kollu talkım.*|| **müveccibe-i unkudiye** *{OsT} bot. Talkım.*|| **müveccibe-i zātü'ş-şu'beteyn,** *{OsT} bot. İki kollu talkım.*

müvekkel, [Ar. vekālet > müvekkel موكل] *{OsT} sf.* Bir kimsenin vekilliğini üstüne almış olan. ⊡ **müvekkelün-bih,** *{OsT} Vekâlet veren tarafından, vekile bildirilen şey; vekilliğin konusu olan şey.*

müvekkil, [Ar. vekālet > müvekkil / müvekkile موكل / موكله] *{OsT} is.* **1.** Birini kendisine vekil seçen kimse. **2.** *huk.* Vekâlet sözleşmesinde vekâlet veren kimse. **3.** Komisyoncuyu, kendi hesabına ücretsiz olarak mal alıp satmakla görevlendiren kimse.

müvella, [Ar. velī > müvellā مولى] *(müvella:) {OsT} is.* **1.** Bir işin araştırılması ve takibi için şeriatça görevlendirilmiş kimse. **2.** *huk.* Bir yargıcın, belli bazı davalara bakmasına engel bulunan durumlarda, yalnız bu davaya bakması için görevlendirilmiş yargıç.

müvelled, [Ar. vilādet > müvelled / müvellede مولد / مولده] *{OsT} sf.* **1.** Doğmuş. **2.** İki cinsin karışmasından meydana gelmiş; melez. **3.** (Kelime için) sonradan yapılmış; uydurulmuş.

müvelledat, [Ar. müvelled > müvelledāt مولدات] *(müvelleda:t) {OsT} is.* **1.** Doğarak meydana gelmiş olanlar; doğanlar. **2.** Yapma kelimeler; uydurma kelimeler.

müvellid, [Ar. vilādet > müvellid مولد] *{OsT} sf.* → müvellit. ⊡ **müvellid-i elektrifikiye,** *{OsT} fiz. Elektrik üreteci.*|| **müvellid-i kudret,** *{OsT} Dinçleştiren.*|| **müvellid-i milh,** *{OsT} Tuz veren.*|| **müvellidü'l-emlāh,** *{OsT} Tuz veren.*|| **müvellidü'l-levn,** *{OsT} biy. Renk veren; kromatik.*|| **müvellidü'z-ziyā,** *{OsT} fiz.* Işık veren.

müvellide, [Ar. vilādet > müvellide مولده] *{OsT} is.* Ebe kadın.

müvellidülhumuza, [Ar. müvellidü'l-ḥumūża مولد الحموضه] *(müvellidülhumu:za) {OsT} is. kim.* Oksijen.

müvellidülma, [Ar. müvellidü'l-mā مولد الماء] *(müvellidülma:) {OsT} is. kim.* Hidrojen.

müvellit, -di [Ar. vilādet > müvellid مولد] *{OsT} sf.* **1.** Meydana getiren; oluşturan. **2.** *is.* Doğurtan; erkek ebe.

müverrah, [Ar. īrāḫ > müverraḫ مورخ] *{OsT} sf.* Tarihi yazılmış; tarihli.

müverrahan, [Ar. müverraḫan مورخا] *(müverra'han) {OsT} zf.* Tarihli olarak; tarih atılmış vaziyette.

müverrih, [Ar. tevriḫ > müverriḫ مورخ] *{OsT} is.* **1.** Tarihle uğraşan kimse; tarihçi; tarih yazarı. **2.** Ebcet hesabı ile tarih düşüren kimse.

müverrihîn, [Ar. müverriḫīn مورخين] *(müverrihi:n) {OsT} is.* **1.** Tarihçiler; tarih yazarları. **2.** Ebcet hesabı ile tarih düşürenler.

müvessah, [Ar. tevsiḫ > müvessaḫ موسخ] *{OsT} sf.* Kirletilmiş; kirli.

müvessi, -i'ı [Ar. vesü' > tevsi' > müvessi' موسع] *{OsT} sf.* Genişleten; tevsi eden. ⊡ **müvessi'-i ev'iye,** *biy. Damar genişleten.*

müvessih, [Ar. tevsiḫ > müvessiḫ موسخ] *{OsT} sf.* Kirleten; tevsih eden.

müvesvis, [Ar. vesvese > müvesvis / müvesvise موسوس / موسوسه] *{OsT} is.* Kuruntulu; vesveseli.

müvesvisane, [Ar. müvesvis + Far. -āne موسوسانه] *(müvesvisa:ne) {OsT} zf.* Kuruntulu olarak; vesvese ederek.

müvesvislik, -ği [müvesvis-lik] *is.* Kuruntulu ve şüpheci olma durumu.

müveşşah, [Ar. veşaḥ > müveşşaḥ موشح] *{OsT} sf.* Süslenmiş; süslü.

müvezzi, -i'ı [Ar. tevziʿ > müvezziʿ موزع] *{OsT} is.* Kitap, gazete, dergi, mektup vb. dağıtan kimse; dağıtıcı.

müvezzi'în, [Ar. müvezziʿ > müvezziʿīn موزعين] *(müvezzii:n) {OsT} is.* Dağıtıcılar.

müvezzilik, -ği [müvezzi-lik] *is.* Mektup, gazete, dergi vb. dağıtım işi; dağıtıcılık.

müyadat, [Ar. müyādāt ميادات] *(müya:da:t) {OsT} is.* **1.** Elden ele verme. **2.** Ödül; mükâfat.

müyaveme, [Ar. yevm > müyāveme مياومه] *(müya:veme) {OsT} is.* Gündelikle tutma; gündeliğine iş gördürme.

müyemmen, [Ar. teymin > müyemmen ميمن] *{OsT} sf.* Bereketli; uğurlu.

müyesser, [Ar. teysir > müyesser ميسر] *{OsT} sf.* Kolay olan; kolaylıkla oluşan; kolay yapılan. ⊡ **müyesser etmek,** *{OsT} Kolayca elde etmek; kolaylıkla sağlamak.*|| **müyesser olmak,** *{OsT} 1. Kolaylıkla elde edilmek. 2. Nasip olmak.*

müyessir, [Ar. teysir > müyessir ميسر] *{OsT} sf.* Bir işi kolayca yapan; kolay meydana getiren.

müyul, [Ar. meyl > müyūl ميول] *(müyu:l) {OsT} is.* Eğilimler; meyiller.

müyun, [Ar. meyn > müyūn ميون] *(müyu:n) {OsT} is.* Yalanlar; yalan söylemeler.

müyüş, [? müyüş] *{ağız} is.* Köşe. [DS]

müyüz, [müñ-üz / müy-üz] *{eT} is.* Boynuz. [EUTS] [Gabain]

-müz, [-mız / -miz / -muz, / -müz, / -ımız, / -imiz, / -umuz, / -ümüz] *{eT} çek. e.* → -mız.

müz, [Fr. musse] *is.* Yunan mitolojisinde yüce sanatların perisi olan dokuz tanrıçadan her biri.

müzab, [Ar. iẕābe > müẕāb مذاب] *(müza:b) {OsT} sf.* **1.** Erimiş; eritilmiş. **2.** *kim.* Ergimiş.

müzad, [Ar. ziyāde > müzād مزاد] *(müza:d) {OsT} sf.* Çoğaltılmış; artırılmış.

müza'fer, [Ar. zaʿferān > müzaʿfer مزعفر] *{OsT} sf.* **1.** Sarı renge boyanmış. **2.** *is.* Safran konularak yapılmış bir tür pilav.

müzah, [Ar. müzāḥ مزاح] *(müza:h) {OsT} is.* Mizah. ⊡ **müzāh-gū,** *{OsT} Mizah yapan; mizah söyleyen.*|| **müzah-gûy-āne,** *{OsT} Mizah yapana yakışır biçimde.*

müzahaf, [Ar. ziḥāf > müzāḥaf مزاحف] *(müza:haf) {OsT} sf.* (Kelime için) ölçü gereği şiirde bir harfi düşürülmüş veya uzun iken kısa okunan; zihaflı.

müzahame, [Ar. zaḥm > müzāḥame مزاحمه] *(müza:hame) {OsT} sf.* **1.** Sıkıntı verme. **2.** (Kalabalık için) bir yere itişe kakışa saldırma.

müzahe, [Ar. müzāḥ > müzāḥe مزاحه] *(müza:he, h kalın söylenir) {OsT} is.* Mizah sanatı.

müzaheret, [Ar. ẓahr > müẓāheret مظاهرت] *(müza:heret) {OsT} is.* Yardım etme; arka çıkma; koruma. ⊡ **müzāheret etmek,** *{OsT} Yardım etmek; arka çıkmak; korumak.*

müzahim, [Ar. zaḥm > müzāḥim مزاحم] *(müza:him) {OsT} sf.* **1.** Sıkıntı veren. **2.** Aykırı gelen.

müzahir, [Ar. müẓāheret > müẓāhir مظاهر] *(müza:hir) {OsT} sf.* Arka çıkan; yardım eden; koruyan.

müzahref, [Ar. zuḫruf > müzaḫref مزخرف] *{OsT} sf.* Sahte yaldız veya boyalarla süslenmiş olan.

müzahrefat, [Ar. müzaḫref > müzaḫrefāt مزخرفات] *(müzahrefa:t) {OsT} is.* **1.** Yalanlar; tahrif etmeler. **2.** Pislikler; süprüntüler.

müzakerat, [Ar. müẕākere > müẕākerāt مذاكرات] *(müza:kera:t) {OsT} is.* Bir konu veya sorun ile ilgili olarak yapılan görüşme ve konuşmalar; konuşmalar, görüşmeler; müzakereler.

müzakere, [Ar. ẕikr > müẕākere مذاكره] *(müza:kere) {OsT} is.* **1.** Bir konu hakkında yapılan konuşma, görüşme; görüşme. **2.** Öğrencilerin yaptığı ders hazırlığı. **3.** Sözlü sınav; sözlü. **4.** *fel.* Oylaşım. **5.** *huk.* Bir tüzel kişiliğin karar organlarını meydana getiren kişiler topluluğunda, karara bağlanması istenen konunun görüşülmesi; oylama öncesi görüşme. ⊡ **müzekere etmek,** *1. Konuşmak, görüşmek. 2. Sözlü sınav yapmak. 3. (Öğrenciler için) ders öncesi hazırlık yapmak veya tekrar için işlenmiş bir dersi karşılıklı çalışmak.*|| **müzakere yapmak,** *Müzakere etmek.*

müzakereci, [müzakere-ci] *(müza:kerecı) is.* **1.** Öğretmenlerin verdiği dersleri açıklayan, öğrencilerin tekrar etmelerini sağlayan yardımcı öğretmen; belletmen. **2.** Yazıları okuyarak yanlışları düzelten kâtip; düzeltmen.

müzal, [Ar. müẕāl مذال] *(müza:l) {OsT} is.* **1.** Etek; kuyruk. **2.** Ek; ilave.

müzaraa¹, [Ar. ẕiraʿ > müẕāraʿa مذارعه] *(müza:raa) {OsT} is.* Zira denilen uzunluk ölçüsü ile satma.

müzaraa², [Ar. ziraʿat > müzāraʿa مزارعه] *(müza:raa)*

{OsT} *is.* **1.** Tarımsal işler. **2.** *huk.* Toprak, çalışma ve kazanç ortaklığı.

müzavece, [Ar. zevc > müzāvece مزاوجه] *(müza:vece)* *{OsT}* *is.* **1.** Evlenme. **2.** Çift olma. **3.** *ed.* Bir mısrada kelime gruplarının yerini değiştirerek cümleyi tekrarlama. ⊡ **müzavece etmek,** *{OsT} Evlenmek.*

müzavele, [Ar. müzāvele مزاوله] *(müza:vele)* *{OsT}* *is.* **1.** Bir şeyi başka bir şeye yaklaştırma. **2.** Bir şey ortaya koymak için yapılan çalışma.

müzayaka, [Ar. żıyḳ > müżāyaḳa مضايقه] *(müza:yaka)* *{OsT}* *is.* Sıkıntı; güçlük; yokluk; parasızlık.

müzayede, [Ar. ziyāde > müzāyede مزايده] *(müza:yede)* *{OsT}* *is.* Bir malı en yüksek fiyat verene satma işi; açık arttırma. ⊡ **müzayede salonu,** *{OsT} Açık arttırma ile mal satışı yapılan yer.*

müzayele, [Ar. müzāyele مزايله] *(müza:yele)* *{OsT}* *is.* Birbirinden ayrılma.

müzcat, [Ar. müzcāt مزجات] *(müzca:t)* *{OsT}* *sf.* **1.** Az. **2.** (Nesne için) miktarı az.

müzd, [Far. müzd مزد] *{OsT}* *is.* **1.** Karşılık; bedel; ücret. **2.** Kira. **3.** Mükâfat; ödül; sevap. ⊡ **müzd-i dendān,** *{OsT} Diş kirası.*

müzdad, [Ar. ziyāde > müzdād مزداد] *{OsT}* *sf.* Artmış; çoğalmış; ziyade olmuş.

müzdahim, [Ar. izdiḥām > müzdaḥim مزدحم] *{OsT}* *sf.* Kalabalık; sıkışık.

müzdahimgâh, [Ar. müzdaḥim + Far. -gāh مزدحمگاه] *(müzdehimgâ:h)* *{OsT}* *sf.* Kalabalık, sıkışık yer.

müzdecir, [Ar. müzdecir / müzdecire مزدجر / مزدجره] *{OsT}* *sf.* Yasaklamaya uyan.

müzdeham, [Ar. zaḥm > müzdeḥam مزدحم] *{OsT}* *sf.* Kalabalık.

müzdevic, [Ar. izdivāc > müzdevic / müzdevice مزدوج / مزدوجه] *{OsT}* *sf.* → müzdeviç.

müzdevice, [Ar. müzdevic > müzdevice مزدوجه] *{OsT}* *is.* **1.** Müzdevicin dişili. **2.** *bot.* Kavuşur su yosunları. **3.** Arap edebiyatında mesneviye verilen ad.

müzdeviç, -ci [Ar. izdivāc > müzdevic مزدوج] *{OsT}* *sf.* **1.** Evlenen; izdivaç yapan. **2.** Uyuşan; birleşen. **3.** Bir kelimeye kafiye olan. **4.** *mat.* Karşılıklı; eşlenik.

müzdver, [Far. müzd-ver مزدور] *{OsT}* *is.* Ücretle çalışan; işçi.

müze[1], [Lat. museum > Fr. musee] *is.* **1.** İlk Çağda, Atina'da Yunan tanrıları olan Musa'lara ayrılan tepe. **2.** Tarihî, sanat, bilim, kültür veya teknik koleksiyonlarının sergilendiği kamu binası. **3.** Kışlık davar ağılı. [DS] ⊡ **müze bilimci,** *Müze bilimi uzmanı.*|| **müze bilimi,** *Müzelerin düzenlenmesi, içerdikleri eserlerin korunması ve sergilenmesi gibi konularda inceleme ve araştırmalarda bulunan bilim dalı.*|| **müze kent,** *Değerli anıtlar ve sanat eserleri yönünden çok zengin olan şehir.*

müze[2], [? müze] *{ağız}* *is.* Kışlık davar ağılı. [DS]

müzebbak, [Ar. zībaḳ > müzebbaḳ مزبق] *{OsT}* *sf.* Üstüne cıva sürülmüş.

müzebzeb, [Ar. ẕebẕebe > müẕebẕeb مذبذب] *{OsT}* *sf.* **1.** Bir şeye bir türlü karar veremeyen; kararsız; ikircikli; mütereddit. **2.** (Yönetim için) bozuk. **3.** Karışık; karmaşık.

müzebzib, [Ar. ẕebẕebe > müẕebẕib مذبذب] *{OsT}* *sf.* **1.** Karıştıran. **2.** Kararsız; ikircikli.

müzeci, [müze-ci] *is.* **1.** Müze kuran ve düzenleyen. **2.** Bir müzede çalışan kimse.

müzecilik, [müze-ci-lik] *is.* Müze kurma ve işletme işi; bir müzedeki eserlerin sunulması ve korunması için gerekli teknik bilgilerin tümü.

müzeffet, [Ar. zift > müzeffet مزفت] *{OsT}* *sf.* Ziftli; zift sürülmüş; ziftlenmiş.

müzehheb, [Ar. teẕhib > müẕehheb مذهب] *{OsT}* *sf.* **1.** Altın suyuna batırılmış. **2.** Yaldızlanmış. **3.** (Kumaş için) renkli ipek iplik, sırma, sim, kılaptan gibi madenî iplikler kullanılarak süslenmiş.

müzehher, [Ar. zühre > müzehher مزهر] *{OsT}* *sf.* Çiçekli; çiçek açmış. ⊡ **müzehher kûfî,** *Harflerin uçlarına çiçek motifleri yapılmış kûfî yazı türü.*

müzehhib, [Ar. teẕhib > müẕehhib مذهب] *{OsT}* *sf.* **1.** Altın suyuna batıran; yaldızlayan. **2.**Yazma kitapları resim veya yaldızlarla süsleyen; tezhipçi.

müzehhiplik, -ği [müzehhip-lik] *is.* Yaldızla kitapları süsleme işi; tezhipçilik.

müzekkâ, [Ar. zekāt > tezkiye > müzekkā مزكى / مزكا] *(müzekkâ)* *{OsT}* *sf.* **1.** Arınmış; paklanmış; temizlenmiş. **2.** (Mal ve para için) zekâtı verilmiş. **3.** (Kurban için) Allah'ın adı anılarak kesilmiş.

müzekker, [Ar. ẕeker > müẕekker مذكر] *{OsT}* *sf.* **1.** Erkek olan; er. **2.** *dbl.* (Kelime için) bazı dillerde erkek cinsten sayılan; eril.

müzekkere, [Ar. ẕikr => müẕekkire مذكره] *{OsT}* *is.* **1.** Bir iş için bir kurumdan bir başka kuruma yazılan yazı. **2.** *huk.* Yargılama makamının, bir işin yerine getirilmesi için herhangi bir makama yazdığı yazı.

müzekki, [Ar. tezkiye > müzekkī مزكي] *{OsT}* *sf.* **1.** Temizleyen; aklayan. **2.** Cenaze törenlerinde ölünün temiz kimse olduğunu beyan eden. **3.** *is.* *huk.* Yargıcın, tanık veya tanıkların tanıklığa ehil olduk-

ÖTÜKEN
TÜRKÇE
SÖZLÜK

n

n, [n / N] *(ne) is.* **1.** Latin asıllı Türk alfabesinin on yedinci harfi. Sıralamada 17'yi gösterir. Patlamalı, titreşimli bir diş-geniz ünsüzüdür. **2.** Arap yazısından alınma Osmanlı Türkçesi alfabesinde *nun* olarak adlandırılır. Ebcet hesabında 50 sayısına karşılıktır.

N^{1}**,** [Fr. nitrogéne] *kısalt. kim.* Atom sayısı 7, kütlesi 14 olan, havanın yaklaşık yüzde seksenini oluşturan renksiz, kokusuz bir gaz olan azotun kimyasal sembolü.

N^{2} Avogadro sayısının sembolü.

N^{3}**,** [İng. neutron] *kısalt. kim.* Atomu meydana getiren parçalardan *nötron*'un sembolü.

N^{4}**,** [İng. Newton *(İng. fizikçi)*] *kısalt. fiz.* Kuvvet birimlerinden newtonun sembolü.

N^{5}**,** [İng. nort] *kısalt.* Plan ve haritalarda kuzeyi belirtir.

N^{6}**,** [Fr. nombre haploïde] *biy.* Bir türün haploid kromozom sayısını gösterir.

[N, [Fr. naturel numbers] *kısalt. mat.* Sıfır dahil doğal tam sayılar kümesini gösteren simge.

N*, [Fr. naturel numbers] *kısalt. mat.* Sıfır hariç doğal tam sayılar kümesini gösteren simge.

-n-^{1}**,** [-(n)-] *yard. ses.* Üçüncü kişi iyelik eki ile ad durum ekleri arasına gelen yardımcı ses. *baş-ı-n-ı, yüz-ü-n-ü.*

-n-^{2}**,** [-n- / ın- / -in- / -un- / -ün-] *{eAT} yap. e.* **1.** Fiilden fiil yapma eki. Ünlü veya "l" ile biten fiillere gelerek onları edilgen yapar. *işle-n-mek, oku-n-mak, bil-in-mek, ol-un-mak, çal-ın.mak.* **2.** Fiilden fiil türetme ekidir. Getirildiği fiilleri dönüşlü yapar. *arı-n-mak, beze-n-mek, atla-n-mak, büri-n-mek, tol-ın-mak, yumşa-n-mak, soy-ın-mak, tona-n-mak, ba-n-mak (bağlanmak)*

-n^{1}**,** [*eT.* -ñ > -n / -ın / -in / -un / -ün] *çek. e.* **1.** İyelik eki. Getirildikleri isme, ilgi, aitlik, sahiplik kavramları katan ve ismi isme tekil bağlayan ikinci kişi iyelik eki: *evin, isteğin, sözün, başın, yolun.* **2.** *{eT}* Teklik üçüncü kişi iyelik ekinden sonra kullanılan belirtme durum eki.

-n^{2}**,** [*eT.* -ñ > -n] *çek. e.* İkinci tekil kişi fiil çekim eki olup belirli geçmiş zaman, dilek-şart kipi çekimlerinde kullanılır. Tarihî dönemlerde genizsi bir ses (ñ) olan bu ek yeni Türk alfabesinde ayrı bir harfle gösterilmemiştir: *okudun, yazdın, bildin, gördün, okusan, bilsen.*

-n^{3}**,** [-n / ın / -in / -un / -ün] *{eT} {eAT} çek. e.* Araçlık durum eki; ismin vasıta hâli eki. *küçi-n tutmak (kuvvetle tutmak)*

-n^{4}**,** [-n] *{eT} çek. e.* Çokluk bildiren ek; topluluk eki

-n^{5}**,** [-ın / -in / -un / -ün] *yap. e.* **1.** Fiilden isim türeten ek. Fiil kökünün anlamına uygun olarak ortaya çıkmış sonuç kavramı ile isim ve sıfat yapar: *akın, dizin, yazın, sökün, sayın (vali).* **2.** Fiil kökünün anlamına uygun olarak ortaya ürün sonuç kavramı ile isim yapar: *yayın, tütün, ekin, yığın, besin, ürün.*

-n^{6}**,** [-n / -ın / -in / -un / -ün] *yap. e.* İsimden zarf türeten ek: *yazın, kışın, güzün, ansızın.*

-n^{7}**,** [-n] *{eT} yap. e.* Bedendeki organ adlarına eklenen isimden isim yapma eki

-n^{8}**,** [-n] *{eT} yap. e.* Fiilden isim yapma ekidir. *ek-i-n, eg-i-n (sırt)*

na- [Far. nā- -نا] *{OsT} ön ek.* Farsçada, başına geldiği kelimeye olumsuzluk anlamı katan ön ek. 🗗 **nā-āgāz,** *{OsT} Geçmişinin başlangıcı olmayan gün.*|| **nā-āşnā,** *{OsT} Bilinmeyen; yabancı.*|| **nā-āzād,** *{OsT} 1. Kurtulamayan; kurtulamamış. 2. mecaz. (Kişi için) alçak; adi; bayağı.*|| **nā-āzmūde,** *{OsT} Denenmemiş; sınanmamış.*|| **nā-bāliğ,** *{OsT} 1. Bulûğa ermemiş; bâliğ olmamış. 2. mecaz. Geri zekâlı.*|| **nā-bāyeste,** *{OsT} Yakışıksız; uygunsuz; yersiz; gereksiz.*|| **nā-becā,** *{OsT} Yerinde değil; münasebetsiz; gereksiz; yolsuz.*|| **nā-bedîd,** *{OsT} Görünmez; kayıp; belirsiz.*|| **nā-be-hencār,** *{OsT} Yolsuz; usulsüz.*|| **nā-be-hengām,** *{OsT} Zamanından önce; vakitsiz; zamansız.*|| **nā-be-hıred,** *{OsT} Kafasız; akılsız; aptal.*|| **nā-behre,** *{OsT} 1. Ulu. 2. Soysuz; kötü yaratılışlı; mayası bozuk. 3. Karışık; mağşuş.*|| **nā-be-kāide,** *{OsT} Kurala aykırı; kurala uymayan; kaidesiz.*|| **nā-bekâr,** *{OsT} 1. İşe yaramaz;*

işsiz. 2. *Haylaz; hayırsız; yaramaz.*|| **nā-be-mahal,** *{OsT} Yerinde olmayan; yersiz; yolsuz; uygunsuz.*|| **nā-be-mevsim,** *{OsT} Zamansız; sırasız; uygunsuz.*|| **nā-bercā,** *{OsT} Yersiz; yolsuz.*|| **nā-besî,** *{OsT} Yokluk.*|| **nā-be-sūd,** *{OsT} 1. El değmemiş; dokunulmamış. 2. Yeni.*|| **nā-binā,** *{OsT} Gözü görmeyen; anadan doğma kör.*|| **nā-bināyān,** *{OsT} Körler.*|| **nā-bināyî,** *{OsT} Körlük.*|| **nā-būd,** *{OsT} 1. Yok olan; bulunmayan; kayıp. 2. Sonradan yok olan. 3. İflas etmiş; perişan olmuş.*|| **nā-būd-mend,** *{OsT} Yoksul; fakir.*|| **nā-cāiz,** *{OsT} Uygun değil; yapılmaz; izin verilmemiş.*|| **nā-cünbān,** *{OsT} Kımıldanmaz; durağan.*|| **nā-cüsbān,** *{OsT} Uygun olmayan; yaraşmayan; layık olmayan.*|| **nā-cüvān-merd,** *{OsT} Cimri; eli sıkı; tamahkâr; pinti.*|| **nā-çār,** *{OsT} 1. Çaresiz; ister istemez. 2. .... zorunda kalmış; mecbur. 3. Zavallı.*|| **nā-çārî,** *{OsT} Çaresizlik.*|| **nā-çeh,** *{OsT} Kınsız; kılıfsız.*|| **nā-çespān,** *{OsT} Uygun olmayan; yaraşmaz.*|| **nā-çîz,** *{OsT} Hiç hükmünde olan; değer taşımayan; ehemmiyetsiz; çok küçük; çok az.*|| **nā-çîzāne,** *{OsT} Önemsiz bir şey olarak; değersizce; çok küçük bir şey olarak.*|| **nā-çîzî,** *{OsT} Değersizlik; önemsizlik.*|| **nā-dān,** *{OsT}* → nadan.|| **nā-dānist,** *{OsT} Bilmez; cahil.*|| **nā-dānistc,** *{OsT}* → na-danist.|| **nā-dāşt,** *{OsT} Hayasız; utanmaz.*|| **nā-dāştî,** *{OsT} Utanmazlık; hayasızlık.*|| **nā-dem-sāz,** *{OsT} Uyumsuz; ahenksiz.*|| **nā-der-berāber,** *{OsT} Birlikte olmayan; uyuşamayan; anlaşamayan.*|| **nā-derîde,** *{OsT} Delik açılmamış; delinmemiş.*|| **nā-dîde,** *{OsT}* → nadide.|| **nā-dürüst,** *{OsT} 1. Doğru olmayan; eğri. 2. Gerçek olmayan. 3. Sağlam olmayan. 4. Yanlış; haksız.*|| **nā-dürüstî,** *{OsT} 1. Gerçek olmama. 2. Doğru olmayış. 3. Eğrilik. 4. Haksızlık; yanlışlık.*|| **nā-ehl,** *{OsT} Bilgi ve becerisi yeterli olmayan; ehliyetsiz.*|| **nā-ehlān,** *{OsT} Ehil olmayanlar; ehliyetsizler.*|| **nā-encām,** *{OsT} Sonu olmayan; sonu belli olmayan.*|| **nā-endām,** *{OsT} Biçimsiz; düzensiz.*|| **nā-endîş,** *{OsT} 1. Düşüncesiz; endişesiz. 2. Uzun boylu düşünmeye değmez.*|| **nā-endîşîde,** *{OsT} Düşünülmemiş.*|| **nā-fercām,** *{OsT} (İş için) sonu iyi olmayan; boş; yararsız; sonu kötü biten.*|| **nā-fermān,** *{OsT} Buyruk altına alınamayan; söz dinlemez; ferman dinlemez.*|| **nā-gâh,** *{OsT} 1. Zamansız; vakitsiz. 2. Ansızın; birdenbire.*|| **nā-gâhān,** *{OsT} Birdenbire; apansız.*|| **nā-geh,** *{OsT}* → nā-gâh.|| **nā-gehān,** *{OsT}* → nā-gâhān.|| **nā-gehāne,** *{OsT}* → nā-gâh.|| **nā-gehānî,** *{OsT}* → nā-gâh.|| **nā-geh-zuhūr,** *{OsT} Ansızın olan; oluveren.*|| **nā-girîz,** *{OsT} Çaresiz.*|| **nā-güfte,** *{OsT} Söylenmemiş.*|| **nā-güşāde,** *{OsT} Açılmamış; henüz kapalı.*|| **nā-güvār,** *{OsT} 1. Midede zor sindirilen. 2. (Yiyecek için) acı.*|| **nā-hāb,** *{OsT} Güzel olmayan; çirkin.*|| **nā-hāh,** *{OsT} İstemeyerek; zorla.*|| **nā-hāk,** *{OsT} 1. Haksız. 2. Boş yere; beyhude.*|| **nā-halef,** *{OsT} Soyuna çekmeyen; hayırsız evlat.*|| **nā-hande,** *{OsT} Okunmamış.*|| **nā-hāst,** *{OsT} Kötürüm.*|| **nā-hāst,** *{OsT} 1. İstenilmemiş; isteksiz. 2. İstemeden.*|| **nā-hemtā,** *{OsT} Denk olmayan; eş olmayan.*|| **nā-hemvār,** *{OsT} 1. Düz olmayan; eğri. 2. Uygunsuz; uygun olmayan.*|| **nā-hemvārî,** *{OsT} 1. Eğrilik. 2. Uygunsuzluk.*|| **nā-hencār,** *{OsT} Doğru olmayan; yolsuz.*|| **nā-hirās,** *{OsT} Korkusuz; cesur; atak.*|| **nā-hōş,** *{OsT} Hoşa gitmeyen; beğenilmeyen.*|| **nā-hōşî,** *{OsT} İğrençlik; fenalık.*|| **nā-hōşnūd,** *{OsT} 1. Beğenmeyen; hoşnut olmayan. 2. Razı olmayan.*|| **nā-hōşnudî,** *{OsT} Memnuniyetsizlik; hoşnutsuzluk.*|| **nā-hūb,** *{OsT} Güzel olmayan.*|| **nā-Hudā,** *{OsT} 1. Allahsız. 2. Allah'tan korkmaz. 3. Gemi kaptanı.*|| **nā-hudā-teres,** *{OsT} Allah'tan korkmaz.*|| **nā-hudā-yi Hudā-nā-şinās,** *{OsT} Allah tanımayan gemici.*|| **nā-hūş-mend,** *{OsT} Anlayışsız; kavrayışsız.*|| **nā-insāf,** *{OsT} Acımasız; insafsız.*|| **nā-kābil,** *{OsT} 1. Olması imkânsız; olmayacak. 2. Yeteneksiz; kabiliyetsiz; cahil.*|| **nā-kābilān,** *{OsT} 1. Olmayacak işler. 2. Beceriksizler.*|| **nā-kābil-i icrā',** *{OsT} Yapılamaz; yapılması imkânsız.*|| **nā-kābil-i ta'rif,** *{OsT} Anlatılması imkânsız; anlatılamaz.*|| **nā-kābil-i te'lif,** *{OsT} Bağdaşamaz; uyuşamaz; telif edilemez.*|| **nā-kabūl,** *{OsT} Kabiliyetsiz.*|| **nā-kâfî,** *{OsT} Yetersiz; yetmez; yeterli değil.*|| **nā-kâm,** *{OsT} 1. Amacına ulaşamamış; isteğini elde edememiş. 2. Yoksun kalmış; nasipsiz.*|| **nā-kâmî,** *{OsT} Bahtsızlık; mahrum oluş.*|| **nā-kâmî-i düşmen,** *{OsT} Düşmanın emellerini gerçekleştirememesi.*|| **nā-kâre,** *{OsT} 1. İşe yaramaz; yararsız. 2. Tembel; üşengen; uyuşuk.*|| **nā-kâre-gî,** *{OsT} Yararsızlık; uyuşukluk; tembellik.*|| **nā-ka'ryâb,** *{OsT} Dibi, ucu bucağı bulunmayan; dipsiz.*|| **nā-kâste,** *{OsT} Eksiksiz.*|| **nā-kerde,** *{OsT} Yapılmamış; olmamış.*|| **nā-kes,** *{OsT} 1. Cimri; nekes. 2. İnsaniyetsiz; alçak.*|| **nā-kesān,** *{OsT} 1. Cimriler; nekesler. 2. İnsaniyetsizler; alçaklar.*|| **nā-kesî,** *{OsT} Alçaklık; namertlik.*|| **nā-keşîde,** *{OsT} 1. Çekilmemiş. 2. mecaz. İçilmemiş.*|| **nā-ma'dūd,** *{OsT} Sayılamaz; sayısız; çok.*|| **nā-mağlûb,** *{OsT}* → namağlûp.|| **nā-mahdūd,** *{OsT} Sınırsız; hudutsuz.*|| **nā-mahrem,** *{OsT}* → namahrem.|| **nā-mahremiyet,** *{OsT} Mahrem olmama durumu.*|| **nā-mahsūr,** *{OsT} Sınırlanmamış; sonu olmayan; sonsuz.*|| **nā-makbūl,** *{OsT} Beğenilmemiş; kabul görmemiş.*|| **nā-ma'kūl,** *{OsT} Akla uygun düşmeyen; makul sayılmayan.*|| **nā-ma'lûm,** *{OsT} Bilinmeyen: bilinmemiş; meçhul.*|| **nā-ma'rūf,** *{OsT} Tanınmayan; bilinmeyen.*|| **nā-marzî,** *{OsT} İsteğe uygun olmayan.*|| **nā-matbū,** *{OsT} 1. Doğaya uygun olmayan. 2. (Yazı için) basılmamış.*|| **nā-mefhūm,** *{OsT} Anlamsız; anlaşılmaz.*|| **nā-me'mūl,** *{OsT} Umulmadık; beklenmedik.*|| **nā-merbūt,** *{OsT} Bağlantısız; anlamsız; saçma sapan.*|| **nā-merd,** *{OsT}* → namert.|| **nā-merd-āne,** *{OsT}* → namerdane.|| **nā-merdî,** *{OsT} 1. Alçaklık;*

namertlik. 2. Korkaklık.|| **nā-mergūb,** *{OsT} Beğenilmeyen; rağbet görmeyen.*|| **nā-mer'î,** *{OsT} 1. Görünmez; görülmez. 2. Modası geçmiş.*|| **nā-merzā,** *{OsT} İsteğe uygun olmayan.*|| **nā-mesbūk,** *{OsT} Geçmemiş; benzeri olmamış.*|| **nā-mesmū',** *{OsT} 1. İşitilmemiş. 2. Dinlemeye değmez.*|| **nā-mestūr,** *{OsT} sf. 1. Örtülmemiş. 2. Açıkta; meydanda.*|| **nā-mes'ūd,** *{OsT} Kutsal olmayan; kutsuz.*|| **nā-meşrū',** *{OsT} Yasalara aykırı; şeriata uymayan.*|| **nā-mevzūn,** *{OsT} 1. Ölçüsüz; vezinsiz. 2. (Şiir için) ölçüsü bozuk.*|| **nā-meysūr,** *{OsT} 1. İşi kolaylaştırılmamış. 2. Elde edememiş; ele geçirememiş. 3. Elde edilememiş; ele geçirilememiş.*|| **nā-mihr-bān,** *{OsT} Sevgisiz; vefasız.*|| **nā-mihr-bānî,** *{OsT} Sevgisizlik; vefasızlık.*|| **nā-mizāc,** *{OsT} Mizaçsız; keyifsiz; hasta.*|| **nā-mizācî,** *{OsT} Rahatsızlık; hastalık.*|| **nā-murād,** *{OsT} 1. Muradına erişememiş. 2. Eski bir Türk müziği makamı.*|| **nā-murādî,** *{OsT} İsteğine ulaşamama durumu; muratsızlık.*|| **nā-mutasavver,** *{OsT} Tasarlanamayan; hatıra hayale gelmez.*|| **nā-mutasavver,** *{OsT} Hayal edilemez; akla gelmez; düşünülemez.*|| **nā-mūtemed,** *{OsT} Güvenilmez.*|| **nā-muvāfık,** *{OsT} Uygun olmayan; uymaz.*|| **nā-mübārek,** *{OsT} Uğursuz.*|| **nā-mühezzeb,** *{OsT} Islah edilmemiş; terbiye görmemiş.*|| **nā-mülāyim,** *{OsT} 1. Uymaz; uygun düşmez. 2. Sert; çetin.*|| **nā-münāsib,** *{OsT} Münasebetsiz; yakışıksız.*|| **nā-müsāid,** *{OsT} Uygun olmayan; bir işi zora sokan.*|| **nā-müstahik,** *{OsT} 1. İstihkakı olmayan. 2. Hak edilmemiş.*|| **nā-müstaid,** *{OsT} Yeteneksiz: kabiliyetsiz; istidadı olmayan.*|| **nā-mütenahî,** *{OsT}* → namütenahi.|| **nā-müvecceh,** *{OsT} Yöneltilmemiş; tevcih edilmemiş.*|| **nā-müveccih,** *{OsT} Uygun olmayan; uygunsuz.*|| **nā-müyesser,** *{OsT} İnsanın iradesi dışında olan; elden gelmeyen.*|| **nā-pāk,** *{OsT} Temiz olmayan; murdar; pis.*|| **nā-pākān,** *{OsT} Kirliler; murdarlar; pisler.*|| **nā-pākî,** *{OsT} Pislik; murdarlık.*|| **nā-pāydār,** *{OsT} Süreksiz; kararsız; süreksiz.*|| **nā-perhizkâr,** *{OsT} 1. Sağlığına dikkat etmeyen. 2. Günahtan kaçınmayan. Toplumun ahlak kurallarını ve değerlerini hiçe sayan.*|| **nā-pervā,** *{OsT} 1. Korkusuz; çekinmez; aldırış etmeyen. 2. Sersem.*|| **nā-pesend,** *{OsT} Beğenilmez.*|| **nā-pesendîde,** *{OsT} Beğenilmez.*|| **nā-peydā,** *{OsT} 1. Görünmeyen; belirsiz; gizli. 2. Kaybolmuş.*|| **nā-pezîr,** *{OsT} 1. Kabul etmez. 2. Olmaz. 3. Olamaz.*|| **nā-puhte,** *{OsT} 1. Pişmemiş; çiğ. 2. mecaz. Deneyimsiz; tecrübesiz; acemi.*|| **nā-rāst,** *{OsT} 1. Doğru olmayan; eğri. 2. Yanlış. 3. Razı olmayan.*|| **nā-refte,** *{OsT} (Yer için) kimsenin geçmediği; gidilmemiş; geçilmemiş.*|| **nā-resā,** *{OsT} 1. Uygun olmayan; münasip düşmeyen. 2. Ham; olmamış; yetişmemiş.*|| **nā-resāî,** *{OsT} 1. Uygunsuzluk. 2. Hamlık.*|| **nā-resîde,** *{OsT} 1. Ham; olmamış. 2. Buluğa ermemiş.*|| **nā-reşid,** *{OsT} Olgunlaşmamış; kemale ermemiş.*|| **nā-revān,** *{OsT} 1. Akmayan. 2. Geçmeyen.*|| **nā-re'y,** *{OsT} 1. Önlem almayan; tedbirsiz. 2. mecaz. Dinsiz; imansız.*|| **nā-sabūr,** *{OsT} Sabırsız; tez canlı.*|| **nā-sāf,** *{OsT} 1. Saf olmayan; karışık. 2. Kirli; pis.*|| **nā-sāz,** *{OsT} Uymaz; uygunsuz.*|| **nā-sāzî,** *{OsT} Uygunsuzluk; uymazlık.*|| **nā-sāz-kâr,** *{OsT} 1. Uygun görmeyen. 2. Uygunsuz işle uğraşan. 3. Beklenilmemiş; işitilmemiş.*|| **nā-sāz-kârî,** *{OsT} 1. Uygunsuzluk; zıtlık. 2. Uygunsuz bir iş yapma.*|| **nā-sencîde,** *{OsT} 1. Tartılmamış; ölçülmemiş. 2. Değerlenmemiş. 3. İyi düşünülmemiş.*|| **nā-sezā,** *{OsT} Yakışık almaz; yakışmaz.*|| **nā-süfte,** *{OsT} Delinmemiş.*|| **nā-sütūde,** *{OsT} Aşağılık; bayağı; adi.*|| **nā-şād,** *{OsT} Neşesiz; hüzünlü; gamlı; kederli.*|| **nā-şādî,** *{OsT} Neşesizlik.*|| **nā-şāyeste,** *{OsT} Layık olmayan.*|| **nā-şekîb,** *{OsT} Sabırsız.*|| **nā-şekîbāne,** *{OsT} Sabırsızlıkla.*|| **nā-şekîbānî,** *{OsT} Sabırsızlık.*|| **nā-şekîbî,** *{OsT} Sabırsızlık.*|| **nā-şikîb,** *{OsT} Sabırsız.*|| **nā-şikîb-āne,** *{OsT} Sabırsızlıkla.*|| **nā-şikîbānî,** *{OsT} Sabırsızlık.*|| **nā-şikîbî,** *{OsT} Sabırsızlık.*|| **nā-şinās,** *{OsT} 1. Bilmez. 2. Tanımaz olan.*|| **nā-şināsî,** *{OsT} 1. Tanımazlık. 2. Bilmezlik.*|| **nā-şinîde,** *{OsT} Duyulmamış; işitilmemiş.*|| **nā-şitā,** *{OsT} Sabahtan beri bir şey yememiş olan.*|| **nā-şükûfte,** *{OsT} Açılmamış.*|| **nā-şüşte,** *{OsT} Yıkanmamış.*|| **nā-tāb,** *{OsT} Güçten düşmüş; kuvvetsiz; takatsiz.*|| **nā-temām,** *{OsT} Tamamlanmamış; bitmemiş; eksik kalmış.*|| **nā-temāmî,** *{OsT} Eksiklik; tamam olmamışlık.*|| **nā-temāmiyet,** *{OsT} Eksiklik; eksik oluş.*|| **nā-ters,** *{OsT} Korkusuz; cesur; yürekli.*|| **nā-tırāş,** *{OsT} 1. Yontulmamış. 2. Tıraş olmamış. 3. Terbiye almamış; kaba saba.*|| **nā-tırāşîde,** *{OsT}* → nā-tırāş.|| **nā-tüvān,** *{OsT} Zayif; kuvvetsiz.*|| **nā-tüvānî,** *{OsT} Zayıflık; kuvvetsizlik.*|| **nā-ümîd,** *{OsT} Ümitsiz.*|| **nā-ümîdî,** *{OsT} Ümitsizlik.*|| **nā-üstüvār,** *{OsT} 1. Sağlam olmayan; dayanıksız. 2. Münasebetsiz.*|| **nā-üstüvārî,** *{OsT} 1. Sağlam olmama; dayanıksızlık. 2. Münasebetsizlik.*|| **nā-vākıf,** *Tanımayan; iyice bilmeyen.*|| **nā-yāb,** *{OsT} 1. Bulunmaz. 2. Benzersiz.*|| **nā-yeste,** *{OsT} Layık olmayan.*|| **nā-zād,** *{OsT} 1. Doğmamış. 2. Olmayacak.*|| **nā-zāde,** *{OsT}* → nā-zād.|| **nā-zarîf,** *{OsT} İnce olmayan; zarif olmayan.*|| **nā-zibā,** *{OsT} Yakışmayan.*

-na[1], [-na / -ne] *{eAT} çek. e.* **1.** Belirtisiz isim tamlaması hâlindeki birleşik kelimelerde ismin yönelme durumu eki; -ya. *"... subaşına teslim etmiş..".* Şer'iye Sicilleri. **2.** Ünlü ile biten isme getirilmiş iyelik ekinden sonra ismin yönelme durumu eki; -sına. *... paradan gayrine (başkasına) ...*

-na[2], [Far. -nā / -nāy نا - / نای] *son ek.* Farsça sıfatlardan yer isimleri yapan son ek. peh-nā *(geniş yer),* teng-nā *(dar yer),* tīz-nā *(keskin yer)*

Na, [Lat. natrium] *is. kim.* Atom numarası 11, atom

ağırlığı 22,98 olan, doğada klorür ve nitrat biçiminde bol miktarda bulunan, beyaz renkli, yumuşak alkali metal olan sodyum elementinin kimyasal sembolü.

na[1], [na / nah] *{ağız} ünl.* **1.** (Bir şeyi kaba ve öfkeli bir şekilde göstermek için) "işte bak" anlamında kullanılır. **2.** (Bir şeyi kaba ve öfkeli olarak vermek için) "işte al, buyur" anlamında kullanılır. **3.** Efendim; buyurun! [DS] 🗗 **na kafa,** *"Akılsız" anlamında alay olarak veya "bende akıl yok ki" anlamında kullanılır.*

na[2], [na] *{ağız} is.* Anne. [DS]

naakıt, [ne + Ar. vaḳt] *{ağız} zf.* Ne zaman? [DS]

naal, [ne+ Ar. ḥāl > naal] *{ağız} zf.* Ne biçimde; nasıl?

na'aş, [Ar. naᶜş نعش] *{OsT} is.* → naş.

na'at, [Ar. naᶜt نعت] *{OsT} is.* → nat.

na'b, [Ar. naᶜb نعب] *(na:b) {OsT} is.* Karga veya horoz gibi ötme.

nab[1], [Ar. nāb ناب] *(na:b) {OsT} is.* **1.** *anat.* Azı dişi. **2.** Yaşlı deve.

nab[2], [Far. nāb ناب] *(na:b) {OsT} sf.* **1.** Arı; saf; katışıksız. **2.** Sade; duru. **3.** *is.* Oluk.

nabak, -ğı [? nabak] *{ağız} is.* Tutuk evi. [DS]

nabal, [Ar. vebāl] *{ağız} is.* Günah. [DS]

nabat, [Ar. nevbet => nöbet] *{ağız} is.* Nöbetşekeri. [DS]

nabazan, [Ar. nabż > nabażān نبضان] *(nabaza:n) {OsT} is.* Kalbin atışı; kalp atışından dolayı damarın vuruşu; nabız vuruşu.

nabbik, -ği [? nabbik] *{ağız} is.* Çakının ağız kısmı. [DS]

nabedid, [Far. nā-bedīd نابديد] *(na:bedi:d) {OsT} sf.* Ortadan kaybolan; yok olan; belirsiz. 🗗 **nābedîd olmak,** *Kaybolmak.*

nabehre, [Far. nā-behre نابهره] *(na:behre) {OsT} sf.* **1.** Büyük; ulu; yüce. **2.** Saf olmayan; karışık. **3.** Soysuz; bayağı.

nabekâr, [Far. nā-be-kār نابكار *(na:bekâ:r) {OsT} sf.* **1.** İşe yaramaz; yararsız; boş. **2.** Haylaz; serseri; başıboş.

nabelet, [Far. nā + Ar. beled] *{ağız} sf.* Yabancı. [DS]

nabemahal, -lli [Far. nā-be + Ar. maḥall نابمحل] *(na:bemahal) {OsT} sf.* Yersiz; gereksiz uygunsuz.

nabır, [? nabır] *{ağız} is.* Ahırı ikiye bölme. [DS]

nabız[1], [Ar. nabż > nābıż نابض] *(na:bız) {OsT} sf.* Nabız gibi atan; vuran.

nabız[2], **-bzı** [Ar. nabż نبض] *{OsT} is.* **1.** Kalp atışı dolayısıyla atardamarlarda dokunmakla hissedilebilen kımıldama; kalp atışı belirtisi; vurum. **2.** *mecaz.* Eğilim; düşünce; niyet. 🗗 **nabız yoklamak,** *Bir kimsenin eğilimini, niyetini anlamaya çalışmak.*|| **nabız yoklama oyu,** *iletş. Bilimsel teknik ve yöntem öncesi gerçekleştirilen kabataslak kamuoyu yoklaması.*|| **nabza bakmak,** *1. Bir dakika içinde kalbin atış sayısını bulmak. 2. Birinin eğilimini belirlemek ve ona göre davranmak.*|| **nabza göre şerbet vermek,** *Bir kimsenin güvenini sağlamak amacıyla onun hoşuna gidecek şeyleri yapmak.*|| **nabzaşnā,** *karşısındaki kimsenin eğilimlerini, düşüncelerini anlayan, zayıf yönlerini bilen.*|| **nabz-gîr,** *Bir kimsenin hoşlandığı ve hoşlanmadığı şeyleri öğrenerek ona göre davranan ve yaranmayı bilen kimse.*|| **nabzı durmak,** *Kalbi çalışmaz olmak; kalbi durmak; ölmek.*|| **nabzına girmek,** *Bir kimsenin hoşuna gidecek şeyleri yaparak dilediği şeyi yaptırmak; gözüne girmek.*|| **nabzına göre şerbet vermek,** *Bir kimsenin güvenini sağlamak amacıyla onun hoşuna gidecek şeyleri yapmak.*|| **nabzını almak,** *Kalbin atış sayısını belirlemek.*|| **nabzını tutmak,** *Birinin kalp atış sayısını bulmak üzere bilek üzerinden atardamara hafifçe basmak.*|| **nabzını yoklamak,** *Bir kimsenin eğilimini, niyetini anlamaya çalışmak.*

nabıza, [Ar. nābıż > nābıża نابضه] *(na:bıza) {OsT} is.* Nabız bakılan damar.

nabi[1], [Ar. nebā > nābī نابى] *(na:bi:) {OsT} sf.* Haber veren; haber getiren; haberci; ulak.

nabi[2], **-i'ı** [Ar. nebeᶜān > nābiᶜ / nābiᶜa نابع / نابعه] *(na:bi:) {OsT} sf.* (Su için) yerden fışkıran; kaynayan.

nabiga, [Ar. nābiġa نابغه] *(na:biga) {OsT} sf.* **1.** Anadan doğma kör. **2.** *mecaz.* Fark etmeyen; görmeyen.

nabit, [Ar. nebāt > nābit / nābite نابت / نابته] *(na:bit) {OsT} sf.* Topraktan çıkıp büyüyen; biten. 🗗 **nabit olmak,** *Topraktan çıkıp büyümek; bitmek.*

nabite, [Ar. nābite نابته] *(na:bite) {OsT} is.* Bir kabilede yeni ortaya çıkan küçük evlat.

nabiz, [Ar. nābiẕ نابذ] *(na:biz) {OsT} is.* Savaşçı.

nablak, -ğı [? nablak] *{ağız} is.* Kaşık. [DS]

nabud, [Far. nā-būd نابود] *(na:bu:d) {OsT} sf.* **1.** Yok olan; bulunmayan. **2.** Perişan olmuş; mahvolmuş. 🗗 **nābūd etmek,** *Mahvetmek; yok etmek.*|| **nābūdment,** *Yoksul.*|| **nabūd olmak,** *Yok olmak; mahvolmak.*

nabz, [Ar. nabż نبض] *{OsT} is.* → nabız.

nabza, [Ar. nabż > nabża نبضه] *{OsT}is.* Damarın her bir vuruşu; nabız atışı.

nabzi, [Ar. nabż > nabżī نبضى] *(nabzi:) {OsT} sf.* Kalp karıncıklarının kasılması ile ilgili; damarın atışı ile ilgili; nabızla ilgili.

naca, [ne-çe] *{ağız} sf.* Ne biçim; nasıl? [DS]

nacah, [Far. nā-çeh] *{ağız} is.* Nacak. [DS]

nacak[1], **-ğı** [Far. nā-çeh *(kınsız)* ناچه] *{OsT} is.* **1.** Keskin tarafı geniş, arkası tokmaklı, sapı genellikle kısa odun baltası. **2.** *{eAT}* Hançer. **3.** *{eAT}* Kazma. ⊡ **nacak kilim,** *Maraş kilimi.*

nacak[2], **-ğı** [? nacak] *{ağız} is.* Ocak. [DS]

nacaklı, [nacak-lı] *{ağız} is. zool.* İbibik kuşu.[DS]

nacap, [ne + Ar. ʿaceb] *{ağız} sf.* Ne biçim; nasıl? [DS]

nacari, [? nacari] *{ağız} is.* Para. [DS]

nace, [Ar. naʿce] *{OsT} is.* Dişi koyun.

nacep, [ne + Ar. ʿaceb] *{ağız} zf.* Nasıl? [DS]

nacır[1], [Ar ʿacūr => nacır] *is. bot.* **1.** Acur. **2.** Kavun; kelek.

nacır[2], [? nacır] *{ağız} sf.* **1.** Toy. **2.** İnatçı; ters. [DS]

nacır[3], [? nacır] *{ağız} is.* Uzun tüylü deve erkek deve ile boz dişi devenin çiftleşmesinden doğan deve. [DS]

naci[1], **-i'ı** [Ar. nāciʿ ناجع] *(na:ci) {OsT} is.* Sindirimi kolay yiyecek.

naci[2], [Ar. necāt > nācī ناجى] *(na:cı) {OsT} sf.* **1.** Kurtulan; kurtulmuş; selamete ulaşmış; esenliğe ermiş. **2.** Cehennemden kurtulup cennete girmiş olan; cennetlik.

nacil, [Ar. nācil ناجل] *(na:cil) {OsT} sf.* (Kişi için) soyu sopu temiz olan.

nacins, [Far. nā + Ar cins ناجنس] *(na:cins) {OsT} sf.* **1.** Cinsi bozuk. **2.** Aynı cinsten olmayan. **3.** Aşağılık; alçak.

nacir[1], [Ar. nācir ناجر] *(na:cir) {OsT} is.* Ağaçların yaprak saplarının dibindeki filiz.

nacir[2], [? nacir] *{ağız} sf.* (Kişi için) ara sıra gürültü yapan. [DS]

nacis, [Ar. nācis ناجس] *(na:cis) {OsT} is.* Onulmaz hastalık.

naciş, [Ar. nāciş ناجش] *(na:ciş) {OsT} is.* Avı ürkütüp avcı tarafına yönlendiren adam.

naciye, [Ar. nāci > nāciye ناجيه] *(na:ciye) {OsT} is.* Nacinin dişili.

naciz, [Ar. nāciẕ ناجذ] *(na:ciz) {OsT} is.* Azı dişi.

nacu, [Far. nācü ناجو] *(na:cu:) {OsT} is.* Çam ağacı.

nacud, [Far. nācūd ناجود] *(na:cu:d) {OsT} is.* Büyük kadeh.

nacüv, [Far. nācüv ناجو] *(na:cüv) {OsT} is.* Çam ağacı.

naçah, [? naçaḫ / naçak] *{ağız} is.* Hasta. [DS]

naçak, [? naçaḫ / naçak] *{ağız} is.* → naçah. [DS]

naçan, [kaçan *(ne zaman)* > naçan] *zf.* Ne kadar da çabuk; ne zaman; çarçabuk.

naçar, [Far. nā-çār ناچار] *(na:ça:r) {OsT} sf.* **1.** Bir çıkar yolu veya kurtuluşu olmayan; çaresi olmayan; çaresiz. **2.** Zavallı. **3.** *zf.* Çaresiz olarak; zorunda kalarak; zorunlulukla. ⊡ **naçar kalmak,** *Çaresiz kalmak; çaresizlik içinde bulunmak; bir çıkar yol bulamamak.*

naçari, [Far. nā-çārī ناچارى] *(na:ça:ri:) {OsT} is.* Çaresizlik.

naçcık, -ğı [ne-çük > naçcık] *{ağız} zf.* Ne kadar. [DS]

naçiz, [Far. nā-çīz *(şey)* ناچيز] *(na:çi:z) {OsT} sf.* **1.** Değersiz; önemsiz. **2.** (Kişi kendisinden bahsederken alçak gönüllülük göstermek için) "sizin yanınızda değeri hiç sayılan" anlamında kullanılır.

naçizane, [Far. nāçīz-āne ناچيزانه] *(na:'çi:za:ne) {OsT} zf.* Çok küçük ve değersiz bir şey olarak; önemsiz; değersiz; hiç.

naçizî, [Far. nā-çīzī ناچيزى] *(na:çi:zi:) {OsT} is.* Önemsizlik; değersizlik.

nad, -ddı [Ar. nādd ناد] *(na:d) {OsT} is.* Rızık; azık.

nadan, [Far. nā- dānisten *(bilmek)* > nādān نادان] *(na:da:n) {OsT} sf.* **1.** Bilgisiz; cahil. **2.** Kaba ve kırıcı kimse; görgüsüz; nobran.

nadanca, [nadan-ca] *(na:da'nca) zf.* Cahilce; bilgisizce; kabaca; görgüsüz olarak.

nadani, [Far. nādānī نادانى] *(na:da:ni:) {OsT} is.* **1.** Cahillik; bilgisizlik. **2.** Kabalık; görgüsüzlük; nadanlık.

nadanlık,-ğı [nadan-lık] *(na:da:nlık) is.* **1.** Cahillik; bilgisizlik. **2.** Kabalık; görgüsüzlük.

nadar[1], [Ar. nażar / naḏar ناضر] *(na:da:r) {OsT} is.* Altın.

nadar[2], [? nadar] *{ağız} sf.* Yakışıksız; biçimsiz. [DS]

nadara, [ne+kadar > nādara / nāder] *{ağız} zf.* Ne kadar? [DS]

nadaret, [Ar. nażāret / naḏāret نضارت] *(nada:ret) {OsT} is.* **1.** Hoş ve güzel olma. **2.** Tazelik. **3.** Parlaklık.

nadarlı, [nadar-lı] *{ağız} sf.* Güzel; sevimli. [DS]

nadarsız, [nadar-sız] *{ağız} sf.* **1.** Obur. **2.** Somurtkan. [DS]

nadas, [Yun. neatós] *is.* **1.** Daha iyi verim almak amacıyla toprağı sürdükten sonra bir yıl boş bırakmak. **2.** Yabancı otlardan temizlemek suretiyle din-

lendirilmiş toprak. ⊟ **nadasa bırakmak,** *Toprağı ekmeyerek bir yıl nadasa bırakmak.*|| **nadas etmek,** *Tarlayı temizleyip sürmekle birlikte ekmeden bir yıl bekletmek.*

nadaslık,-ğı [nadas-lık] *sf.* (Tarla için) nadasa ayrılmış olan.

nadc, [Ar. nażc / naḏc نضج] *{OsT} is.* **1.** Pişme; olgunluk kazanma. **2.** Buluğa erme.

nader, [ne+kadar > nāder] *(nader) {ağız} zf.* Ne kadar? [DS]

nadh, [Ar. nażḥ / naḏ نضح] *{OsT} is.* Su çekme.

nadıc, [Ar. nāżıc ناضج] *(na:dıc) {OsT} is.* Olgunlaşmış; kıvama gelmiş.

nadi, [Ar. nidā > nādī نادى] *(na:di:) {OsT} sf.* **1.** Bağıran; çağıran; ünleyen. **2.** *{ağız}* Güzel konuşan. [DS] **3.** *{ağız}* Kibirli; kendini beğenmiş. [DS] **4.** *is.* Meclis; toplantı.

nadib, [Ar. nādib نادب] *(na:dib) {OsT} sf.* Ağıt yakan; ağlayıcı.

nadic, [Ar. nādic نادج] *(na:dic) {OsT} sf.* **1.** İyi pişmiş et. **2.** Olgun meyve.

nadide, [Far. nā-dīde نادیده] *(na:di:de) {OsT} sf.* **1.** Az bulunur. **2.** Eşi az bulunur; seçkin; değerli.

nadim, [Ar. nedāmet > nādim نادم] *(na:dim) {OsT} sf.* Yaptığı işten dolayı pişmanlık duyan; pişman olan. ⊟ **nadim olmak,** *Pişman olmak; nedamet duymak.*

nadiman, [Ar. nādimān نادمان] *(na:dima:n) {OsT} is.* Pişman olanlar; pişmanlık duyanlar.

nadimane, [Ar. nādim + Far. -āne نادمانه] *(na:dima:ne) {OsT} zf.* Pişmanlık duyana yakışır biçimde; nadim olarak.

nadimen, [Ar. nādimen نادماً] *(na:di'men) {OsT} zf.* Pişman olmuş hâlde; pişmanlıkla.

nadimiyet, [Ar. nādim > nādimiyyet نادمیت] *(na:dimiyet) {OsT} is.* Pişmanlık.

nadir[1], [Ar. nāżīr / nāḏīr ناضیر] *(na:di:r) {OsT} sf.* **1.** Taze. **2.** *is.* Altın.

nadir[2], [Ar. nedret > nādir نادر] *(na:dir) {OsT} sf.* **1.** Benzeri az bulunur; seyrek olan; ender. **2.** *zf.* Çok seyrek olarak.

nadirat, [Ar. nādir > nādirāt نادرات] *(na:dira:t) {OsT} is.* Benzeri az bulunur şeyler. ⊟ **nadirattan olmak,** *Benzeri az bulunur şeylerden olmak.*

nadire, [Ar. nādir > nādire نادره] *(na:dire) {OsT} is.* **1.** Nadirin dişili. **2.** Benzeri az bulunur şey; ender rastlanan şey. ⊟ **nadire-i zamān,** *{OsT} Zamanında eşi bir daha bulunmayan kimse.*|| **nadire-kâr,** *{OsT} Az rastlanır işler yapan.*|| **nadire-perdāz,** *{OsT} Nazik ve nükteli sözler söyleyen; zarif biçimde konuşan.*

nadiredān, [Far. nādiredān نادره دان] *(na:direda:n) {OsT} is.* **1.** Bilgin. **2.** *sf.* Zarif.

nadiregû, [Far. nādiregü نادره گو] *(na:diregû:) {OsT} sf.* Güzel sözler söyleyen; hoş fıkralar anlatan.

nadiregûyan, [Far. nādire-gūyān نادره گویان] *(na:diregû:ya:n) {OsT} is.* Güzel sözler söyleyenler; hoş fıkra anlatanlar.

nadirekâr, [Far. nādire-kār نادره کار] *(na:direkâ:r) {OsT} sf.* Nadir işler yapan; eşi az bulunur sanatkâr.

nadiren, [Ar. nādir > nādiren نادراً] *(na:di'ren) {OsT} zf.* Seyrek olarak; arada sırada; pek az; binde bir.

nadireperdaz, [Far. nādire-perdāz نادره پرداز] *(na:direperda:z) {OsT} sf.* Güzel ve ince söz söyleyen.

nadiresenc, [Far. nādire-senc نادره سنج] *(na:diresenc) {OsT} sf.* Güzel fıkralar anlatan.

nadiresencan, [Far. nādire-sencān نادره سنجان] *(na:diresenca:n) {OsT} is.* Güzel fıkralar anlatanlar.

na'evs, [Far. nāevs ناأوس] *(na:evs) {OsT} is.* Kilise; manastır.

naf[1], [Far. nāf ناف] *(na:f) {OsT} is.* **1.** Göbek. **2.** *mecaz.* Bir şeyin ortası. ⊟ **nāf-i şeb,** *{OsT} Gecenin ortası.*

naf[2], [Ar. lāf => naf] *{ağız} is.* Söz; sözcük. [DS]

nafaka, [Ar. nefḳ > nafaḳa نفقه] *{OsT} is.* **1.** Temel ihtiyaçların karşılanması için gerekli olan şeylerin tümü; giyecek, yiyecek vb. için gerekli para; geçimlik. **2.** *huk.* Bir kimsenin bakmakla yükümlü olduğu kimselere sağladığı yiyecek, giyecek ve oturacak yer veya bunlar için verdiği para; bu amaçla mahkeme kararı ile bağlanan aylık. ⊟ **nafaka bağlamak,** *Bir kimseye geçimini sağlayacak kadar para verilmesini sağlamak.*|| **nafaka-i ekarib,** *Bir kimsenin ana, baba, dede, nine, torun, amca, dayı gibi yakın akrabalarına sağladığı para.*|| **nafaka-i iddet,** *Boşadığı karısına kocası tarafından iddet süresince verilen geçimlik parası.*|| **nafaka-i makziyye,** *Mahkeme kararında belirtilen nafaka miktarı.*|| **nafaka-i marziyye,** *Nafaka alacaklısı ile borçlusu arasında anlaşma yoluyla belirlenen para miktarı.*|| **nafaka-i memālik,** *Mülk olan cariye ve kölelerin parası.*|| **nafaka-i muaccele,** *{OsT} Peşin olarak en az üç aylık ödenen nafaka.*|| **nafaka sağlamak,** *Geçinecek kadar kazanmak; geçimini sağlamak.*|| **nafakasını almak,** *argo. Dayak yemek.*|| **nafakasını temin etmek,** *Geçimini sağlamak.*

nafakalanma, [nafaka-la-n-ma] *is.* Nafakalanmak eylemi.

nafakalanmak, [nafaka-la-n-mak] *edil. f. [-ır]* **1.** Geçimlik parası verilmek. **2.** *dönşl. f.* Nafakasını sağlamak; geçimliğini elde etmek; geçimini sağlamak.

nafakat, [Ar. nafaḳa >nafaḳāt نفقات] *(nafaka:t) {OsT} is.* Nafakalar.

nafata, [Ar. nafaṭa نفطة] *{OsT} is.* **1.** *tıp.* Çocuklarda çıkan çiçek. **2.** Vücutta çıkan sivilce; kabarcık.

nafe, [Far. nāfe نافه] *(na:fe) {OsT} is.* **1.** Misk keçisinin göbeğinden çıkarılan güzel kokulu yağlı madde; misk. **2.** Tilki, samur, tavşan vb. kürk hayvanlarının göbek derisinden yapılan kürk. **3.** *mecaz.* Sevgilinin sevilen saçı.

nafer, [? nafer] *{ağız} is.* Kez; kere. [DS]

naferiz, [Far. nāfe-rīz نافه ريز] *(na:feri:z) {OsT} sf.* **1.** Göbek düşüren. **2.** Koku saçan.

nafı'a, [Ar. nefᶜ > nāfiᶜa نافعه] *(na:fia) {OsT} is.* Bir yeri bakımlı ve mamur hâle sokmak için yapılan işlerin tümü; bayındırlık. ⊡ **nafia nezareti,** *İmparatorluk döneminde, bayındırlık işlerini yürütmekle görevli bakanlık düzeyindeki devlet kuruluşu.*|| **nafıa vekâleti,** *Bayındırlık Bakanlığı.*

nafi[1]**,-i'i** [Ar. nefᶜ > nāfiᶜ نافع] *(na:fi) {OsT} sf.* **1.** Yararlı; faydalı; kârlı; kazançlı. **2.** *"Mutlak yararlı olan"* anlamında Allah'ın sıfatlarından.

nafi[2]**,** [Ar. nefy > nāfī / nāfiye نافى / نافيه] *(na:fi) {OsT} sf.* **1.** Yok eden; ortadan kaldıran; gideren. **2.** Olumsuzlaştıran. **3.** Süren; sürgüne gönderen.

nafic, [Ar. nāfic نافج] *(na:fic) {OsT} is.* Kaburga kemiklerinin sonu; eğe.

nafice, [Far. nāfi > nāfi-ce نافجه] *(na:fice) {OsT} is.* Misk keçisinin karnından çıkarılan yağ bezi ve bu bezden elde edilen güzel koku; misk göbeği.

nafih, [Ar. nefḫ > nāfiḫ / nāfiḫa نافخ / نافخه] *(na:fih) {OsT} sf.* Üfleyen; nefes eden; üfürükçü; üfleyici.

nafile, [Ar. nāfile نافله] *(na:file) {OsT} sf.* **1.** (İş için) gerekli değilken yapılan. **2.** Boş; yararsız; işe yaramayan. **3.** (Oruç ve namaz gibi ibadetler için) yerine getirmek zorunluluğu bulunmadığı hâlde yalnızca sevap kazanmak amacıyla yapılan. **4.** *zf.* Boş yere; boşuna. ⊡ **nafile alabanda,** *Tekne içine deniz suyunun girmesini önlemek için tekne bordasına gerilen geçici brandadan küpeştenin iç bölümü.*|| **nafile namazı,** *Farz namazların dışında kılınan namazlar.*|| **nafile yere,** *Boş yere; boşuna; gereksiz yere; yararsız olarak; beyhude.*

nafir, Ar. nefret > nāfir / nāfire نافر / نافره] *(na:fir) {OsT} sf.* **1.** Nefret eden; tiksinen; tiksinti duyan. **2.** Korkup kaçan; korkak; ödlek.

nafiz, [Ar. nüfūẕ > nāfiẕ / nāfiẕe نافذ / نافذه] *(na:fiz) {OsT} sf.* **1.** Bir şeyin bir yanından girip öbür tarafından çıkan; delip geçen; delen. **2.** İçeri giren; işleyen. **3.** *mecaz.* Etkili olan. **4.** *huk.* Bağlayıcı nitelikte bir hüküm doğuracak şekilde bir mülkiyeti devreden işlem.|| ⊡ **nāfizü'l-emr,** *{OsT} Buyruğu geçen; buyruğuna boyun eğilen.*|| **nāfizü'l-kelîm,** *{OsT} Sözü geçen.*

nafiziyet, [Ar. nāfiẕ > nāfiẕiyyet نافذيت] *(na:fiziyet) {OsT} is.* **1.** Sözü geçerlilik. **2.** Etkileme.

nafta, [Fr. naphte] *is.* Petrolden 100-250°C arasında damıtılan benzin ile gaz yağı arası bir ürün.

naftalin, [Fr. naptalène] *is.* Maden kömürü katranının kuru kuruya damıtılması ile elde edilen, kendine has keskin bir kokusu bulunan, beyaz renkli, suda erimeyen, benzin, eter ve tinerde kolaylıkla eriyen, giyecekleri ve yünlüleri güvelerden korumakta kullanılan, aynı zamanda iyi bir antiseptik olan, 1,158 yoğunluğunda, 38°C'de ergiyen, 218°C'de kaynayan bir hidrokarbon; $C_{10}H_8$

naftalinleme, [naftalin-le-me] *is.* Naftalinlemek işi.

naftalinlemek, [naftalin-le-mek] *gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Özellikle yünlü kumaşları güveden korumak için naftalin ekmek veya arasına naftalin koymak.

naftalinlenme, [naftalin-le-n-me] *is.* Naftalinlenmek eylemi.

naftalinlenmek, [naftalin-le-n-mek] *edil f. [-ir]* **1.** Güveden korumak amacıyla naftalin ekilmek, arasına naftalin konulmak. **2.** *gçsz. f. [-ir]* Naftalin edinmek; naftalin almak; naftalin sahibi olmak.

nafur, [Ar. nāfūr / nāfūre نافور / نافوره] *(na:fu:r) {OsT} is.* Fıskiye.

nag, [Sansk. nāga => nāg] *(na:g) {eT} is.* **1.** Yılan. **2.** Ejderha; yılan hükümdarı. [EUTS] **3.** Timsah. ⊡ **nag yılan,** *{eT} Yılan.*|| **nag yılı,** *{eT} Ejderha yılı.*

naga, [Hintç. naga] *is.* Hint mitolojisinde, gövdesinin üstü insan alt tarafı yılan biçimindeki cinlere verilen ad.

nagâh, [Far. nā-gāh ناگاه] *(na:gâ:h) {OsT} sf.* **1.** Zamansız; uygun zamanda olmayan; vakitsiz. **2.** *zf.* Ansızın; birdenbire.

nagâhan, [Far. nā-gāhān ناگاهان] *(na:gâ:ha:n) {OsT} zf.* Ansızın; birdenbire.

nagam, [Ar. nağme > nağam نغم] *{OsT} is.* Nağmeler; ezgiler. ⊡ **nagam-kâr,** *{OsT} Güzel sesler çıkaran; ezgiler söyleyen.*|| **nagam-perver,** *{OsT} Nağme seven; türkü; ezgi söyleyen; güzel sesler çıkaran.*|| **nagam-perverān,** *{OsT} Nağme sevenler; türkü söyleyenler; güzel sesler çıkaranlar.*|| **nagam-sāz,** *{OsT} Türkü söyleyen; güzel sözler çıkaran.*

nagamat, [Ar. nağam > nağamāt نغمات] *(nagama:t) {OsT} is.* Nağmeler; ezgiler. ⊡ **nagamāt-ı aşk,** *{OsT} Aşk nağmeleri.*

nagaraca, [Sansk. nagaraca] *is.* **1.** Kral yılan. **2.** Nagaların şefi.

nagatoskop, [Fr. négatoscope] *is.* **1.** Fotoğraf, yazı ve desenlerin ışık karşısında incelenmesinde kullanılan saydam levhadan ibaret alet. **2.** Röntgen filmlerinin incelendiği ışıklı levha.

nageh, [Far. nā-geh ناگه] *(na:gh) {OsT} sf.* → nagâh. ⊟ **nāgeh-zuhūr,** *{OsT} Ansızın olan; oluveren.*

nagehan, [Far. nā-gehān ناگهان] *(na:geha:n) {OsT} zf.* Ansızın; birdenbire.

nagehani, [Far. nā-gehānī ناگهانى] *(na:geha:ni:) {OsT} sf.* Ansızın olan; birdenbire olan.

nagıd, [? nağıd] *{eT} is.* Venüs gezegeni; Zühre yıldızı; akşam yıldızı; çoban yıldızı; sabah yıldızı. [ETY] ⊟ **nagıd jumnu,** *{eT} Cuma günü.* [EUTS]

nagız, -zı [Ar. nağż نغض]*{OsT} sf.* **1.** Şaşırmış gibi kafasını sallayan. **2.** Sallayan; çalkalayan.

nagram, [Soğd. nagram] *{eT} is.* Soğd ayının otuzuncu günü. [EUTS]

nağadak, -ğı [neye+dek > nağadak] *{ağız} zf.* Ne kadar? [DS]

nağar, [? nağar] *{ağız} is.* Pullukla kenarlardan başlayarak yapılan sürüm sonunda sürülen yerlerin birleşmesi ile ortada kalan çukurluk; orta çizi. [DS]

nağat, [? nağat] *{ağız} is.* Tarla sularken büyük arktan su akıtılmak için bölünen yerler. [DS]

nağayrah, [ne+kayır-mak > nağayraẖ] *{ağız} zf.* Ne yapalım? [DS]

nağıl, [Ar. naḳil => nağıl] *{ağız} is.* Öykü; hikâye. [DS]

nağlet, [Ar. lāʿnet => nağlet] *{ağız} is.* Lanet. [DS]

nağme, [Ar. nağme نغمه] *{OsT} is.* **1.** Ezgi; nota. **2.** Kulağa hoş gelen söz veya ses; güzel ve uyumlu ses. **3.** *mecaz.* Bir kimsenin yapmacık olarak söylediği güzel söz.⊟ **nağme-ger,** *{OsT} 1. Öten. 2. Türkü söyleyen.*|| **nağme-hān,** *{OsT} Şarkı söyleyen; türkü söyleyen.*|| **nağme-hanî,** *{OsT} Şarkı ve türkü söyleyicilik.*|| **nağme-hîz,** *{OsT} Nağme kaldıran; türkü söyleyen; şarkı söyleyen.*|| **nağme-kârî,** *{OsT} Türkü söyleyicilik.*|| **nağme-keş,** *{OsT} Şarkı söyleyen; türkü söyleyen.*|| **nağme-perdāz,** *{OsT} Şarkı söyleyen.*|| **nağme-sāz,** *{OsT} Şarkı söyleyen.*|| **nağme-sāz-ı hevā,** *{OsT} Aşk türküleri söyleyen.*|| **nağme-serā,** *{OsT} Türkü söyleyen; şarkı okuyan.*|| **nağme yapmak,** *argo. 1. Sözü edilen konuyu önem vermiyormuş gibi anlatmak. 2. Bildiği bir şeyi bilmez görünmek. 3. Bir kimseyi gerçekle ilgisi olmayan ancak hoşuna gidecek sözler söyleyerek kandırmaya çalışmak.*|| **nağmeyi değiştirmek,** *1. Ezgiyi değiştirmek. 2. mecaz. Tutumunu değiştirmek; alttan almak.*|| **nağme-zen,** *{OsT} Şarkı söyleyen; türkü söyleyen.*

nağmeli, [nağme-li] *sf.* Nağmesi olan.

nağmesiz, [nağme-siz] *sf.* Nağmesi olmayan.

nağrapa, [? nağrapa] *{ağız} is.* Mağara. [DS]

nağroz, [Far. nevrūz => nağroz] *{ağız} is. bot.* Nevruz çiçeği. [DS]

nağz, [Far. nağz نغز] *{OsT} sf.* Güzel, iyi, hoş görünen.

nah[1], [nah *(yans.)*] *is.* Söylenmeyi, mırıldanmayı anlatan kök. [Zülfikar] ⊟ **nah nuh etmek,** *{ağız} Kendi kendine söylenmek; mırıldanmak.* [DS]

nah[2], [nah / na] *ünl.* → na[1].

nah[3], [ne + ḥāl ?] *{ağız} zf.* Nasıl? ⊟ **nah olsa,** *{ağız} Nasıl olsa...* [DS]

nah[4], [Far. nāẖ ناخ] *(na:h) {OsT} is.* Göbek.

nah[5], [Far. naẖ نخ] *{OsT} is.* **1.** İnce ip; iplik; ibrişim. **2.** Değerli ipliklerden yapılmış bir tür halı veya kilim.

nah[6], **-h'ı** [Ar. naẖʿ نخع] *{OsT} is.* Boğazlama; kesme.

naha, [nah-a] *(na'ha) {ağız} ünl.* **1.** Yazık; tuh! **2.** Ne olurdu! **3.** *zf.* Daha kötü; beter. [DS]

nahafet[1], [Ar. nahāfet / nehāfet نحافت] *(naha:fet) {OsT} is.* Cılızlık; zayıflık; çelimsizlik.

nahafet[2], [Ar. naẖāfet نخافت] *(naha:fet) {OsT} is.* Aksırma.

nahah, [Far. nā-ẖᵛāh ناخواه] *(na:ha:h) {OsT} zf.* İstemeyerek; zorla; zorlanarak.

nahak, [Far. nā + Ar. ḥaḳḳ ناحق] *sf.* **1.** Haksız. **2.** Gereksiz. **3.** *zf.* Haksız yere; boşu boşuna. ⊟ **nahak yere,** *Haksız olarak; boş yere; boşu boşuna.*

nahal, [ne + Ar. ḥāl] *(na'hal) {ağız} zf.* **1.** Nasıl; ne durumda? **2.** Ne kadar çok; ne çok. [DS]

nahanda, [ne+hal-de > nahanda] *(na'handa) {ağız} zf.* **1.** Nasıl; ne durumda? **2.** Bir türlü. [DS]

nahar, [? nahar] *{ağız} is.* Kahvaltı. [DS]

naharcı, [nahır-cı] *{ağız} is.* Çoban. [DS]

naharir, [Ar. niḥrir > naḥārīr نحارير] *(naha:ri:r) {OsT} is.* Bilgili, deneyimli, becerikli kimseler.

nahartan, [ne + kadar > nahar-tan ?] *{ağız} zf.* Ne kadar? [DS]

nahas, [ne + Ar. ẖāṣṣ *(özel)* => ne+has > nahas] *(na'has) zf.* **1.** Nasıl oldu da... **2.** Niye; neden; niçin? ⊟ **nahas etmek,** *İyi yapmak; çok iyi yapmak.*

nahaset, [Ar. naẖāset نخاست] *(naha:set) {OsT} is.* **1.** Cambazlık. **2.** Esircilik.

nahast[1], **-ti** [Far. nā-ẖāst ناخاست] *(na:ha:st) {OsT} is.* Kötürüm.

nahast[2], **-ti** [Far. nā-ẖᵛāst ناخواست] *(na:ha:st) {OsT} sf.* **1.** İstenilmemiş. **2.** İsteksiz. **3.** *zf.* İstemeden.

nahat, [? nahat] *{ağız}* *is.* Duvara konulan düzgün ve uzun taş. [DS]

nahb[1], [Ar. naḫb نخب] *{OsT}* *is.* **1.** Ölüm; ecel. **2.** Yüksek sesle ağlama.

nahb[2] [Ar. naḫb نخب] *{OsT}* *is.* **1.** Çekip çıkarma. **2.** Şerefe içilen kadeh. **3.** En iyi şeyi seçme; tercihte bulunma.

nahçir, [Far. naḫçīr نخچیر] *(nahçi:r)* *{OsT}* *is.* **1.** Yaban keçisi avı. **2.** Yaban keçisi, ceylan gibi av hayvanlarının ortak adı. **3.** Avlanılan yer; avlak. ⊡ **nahçîr-gâh,** *{OsT}* *Av yeri; avlak.*|| **nahçîr-gîr,** *{OsT}* *Avcı.*|| **nahçîr-vān,** *{OsT}* *Avcı.*

nahham, [Ar. nuḫam > naḫḫām نخام] *(nahha:m)* *{OsT}* *sf.* **1.** Boğazını temizlemek için sık sık öksürüp balgam çıkaran. **2.** Cimri; pinti; eli sıkı; kıskanç.

nahhas[1], [Ar. nuḥas *(bakır)* > naḥḥās نحاس] *(nuhha:s)* *{OsT}* *is.* Bakırcı.

nahhas[2], [Ar. naḫs > naḫḫās نخاس] *(nuhha:s)* *{OsT}* *is.* **1.** Hayvan satıcısı; hayvan alıp satan kimse; cambaz. **2.** Esir ticareti yapan kimse; esir tüccarı; esirci.

nahhat[1], [Ar. naḥḥāt نحات] *(nuhha:t)* *{OsT}is.* Kereste işi ile uğraşan kimse; marangoz; tahtacı; mobilyacı vb.

nahhat[2], [Ar. naḫḫāṭ نخاط] *(nuhha:t)* *{OsT}* *sf.* Kibirli; gururlu.

nahır, [Erme. naḫir] *{ağız}* *is.* **1.** Sığır sürüsü; inek sürüsü; sürü. **2.** Değişik tür hayvanlardan oluşan sürü. **3.** Davar sürüsü. **4.** Sığırın yayılmaya götürülmek üzere toplandığı yer. **5.** Sığırın yayıldığı yer. **6.** Çoban; nahırcı. [DS] ⊡ **nahır goyan** (koyan), *{ağız}* *Bir yıllığına tutulan sığır çobanlarının hesap verdikleri Aralık ayının 25. günü.* [DS]|| **nahır kavan,** *{ağız}* *Bir aralık günü.* [DS]

nahırcı, [nahır-cı] *{ağız}* *is.* **1.** Sığır çobanı. **2.** Ördek çobanı; hergeleci. **3.** Çoban. [DS]

nahırcılık, -ğı [nahır-cı-lık] *is.* Sığır çobanlığı; sığır çobanının yaptığı iş.

nahırçı, [nahır-cı] *{ağız}* *is.* → nahırcı. [DS]

nahıs, [Far. nā-kes => nahıs] *sf.* **1.** Ters; inatçı. **2.** Bencil; cimri.

nahız, [Erme. nahr] *{ağız}* *is.* **1.** Davar sürüsü. **2.** Çalışmaya alıştırılmamış at; hergele. [DS]

nahi[1], [Ar. nehy > nāhī ناهی] *(na:hi:)* *{OsT}* *sf.* Yasaklayan; engelleyen; engel olan.

nahi[2], [Ar. naḥv > nāḥī ناحی] *(na:hi:)* *{OsT}* *is.* Söz dizimi bilgini; cümle bilgisi âlimi; nahivci.

nahib[1], [Ar. naḫab *(çekingen)* > naḫīb نخیب] *(nahi:b)* *{OsT}* *sf.* Korkak.

nahib[2], [Ar. nehb > nāhib ناهب] *(na:hib)* *{OsT}* *sf.* Yağma eden; yağmalayan; çapulcu.

nahib[3], [Ar. naḫb > naḫīb نخیب] *(nahi:b)* *{OsT}* *is.* **1.** Yüksek sesle, haykıra haykıra ağlama; avaz avaz ağlama. **2.** Ölüm; ecel.

nahid[1], [Far. nāhīd / nāhīde ناهید / ناهیده] *(na:hi:d)* *{OsT}* *is.* **1.** Yeni yetme kız. **2.** *öz. is.* Venüs gezegeni; Zühre; Çolpan.

nahid[2], [Ar. nehed > nāhid / nāhide ناهد / ناهده] *(na:-hid)* *{OsT}* *is.* Bulûğ çağına giren, göğüsleri sertleşip yuvarlaklaşan genç kız; turunç memeli kız.

nahidat, [Ar. nehed > nāhid / nāhide > nāhidāt ناهدات] *(na:hida:t)* *{OsT}* *is.* Bulûğ çağına giren, göğüsleri sertleşip yuvarlaklaşan genç kızlar; turunç memeli kızlar.

nahif[1], [Ar. naḫīf نخیف] *(nahi:f)* *{OsT}* *is.* Genizden gelen ses.

nahif[2], [Ar. neḥāfet > naḥīf نحیف] *(nahi:f)* *{OsT}* *sf.* Zayıf; cılız; çelimsiz.

nahik, -kı [Ar. nehaḳ > nāhiḳ ناهق] *(na:hik, k kalın söylenir)* *{OsT}* *sf.* Eşek gibi ses çıkaran; anıran; eşek sesli.

nahika, [Ar. nāhiḳa ناهقه] *(na:hika)* *{OsT}* *is.* Dudaklı hayvanların göz pınarı.

nahil[1], **-hli** [Ar. naḥl نحل] *{OsT}* *sf.* Zayıflık; incelik; çelimsizlik; arıklık.

nahil[2], [Ar. naḫl > nāḫil ناخل] *(na:hil)* *{OsT}* *is.* Kalburcu; elekçi; kalburdan geçiren.

nahil[3], [Ar. naḥl > nāḥil / nāḥile ناحل / ناحله] *(na:hil)* *{OsT}* *sf.* Zayıflamış; incelmiş; çelimsizleşmiş; arık.

nahil[4], [Ar. nāhil ناهل] *(na:hil)* *{OsT}* *sf.* Suyu olmayan; susuz.

nahil[5], [ne + Ar. ḥāl] *{ağız}* *zf.* Nasıl? [DS]

nahile, [Ar. nāḫile ناخله] *(na:hil)* *{OsT}* *is.* Huy; yaradılış; tabiat.

nahir[1], [Ar. naḫīr نخیر] *(nahi:r)* *{OsT}* *is.* (Öfke ve isyan belirtisi olarak) burundan gürültü ile ses çıkarma; hırlama.

nahir[2], [Ar. naḫr > nāḫir ناخر] *(na:hir)* *{OsT}* *is.* **1.** Çürüyüp ufalanmış kemik. **2.** Hayvan kemiklerini eriterek yağ yapan kasap.

nahir[3], [Ar. naḥr > naḥīr / naḥīre نحیر / نحیره] *(nahi:r)* *{OsT}* *sf.* Boğazlanmış; boğazı kesilmiş; kurban edilmiş.

nahir[4], [Far. neḫīz / naḫīr نخیر] *(nahi:r)* *{OsT}* *is.* → nahiz.

nahir[5], [Erme. nahr] *{ağız}* *is.* Hayvan sürüsü. [DS]

nahire, [Ar. naḫr > nāḫire ناخره] *(na:hire) {OsT} is.* **1.** Ayın ilk günü. **2.** Ayın son gecesi.

nahis[1], [Ar. naḥs > nāḥis ناحس] *(na:his) {OsT} is.* Kıtlık yılı.

nahis[2], [Ar. naḥs > naḥīs / naḥīse نحيس] *(nahi:s) {OsT} sf.* **1.** Uğursuz; talihsiz. **2.** *is.* Kıtlık.

nahit[1], **-di** [Ar. naḥīt / naḥīte نحيت / نحيته] *(nahi:t) {OsT} is.* İnleme; içini çeke çeke ağlama.

nahit[2], **-di** [Far. nāhid ناهيد] *(na:hid) {OsT} is.*→ nahid[2].

nahit, [Ar. laḥd => lahit / nahit] *{ağız} is.* Düz taş. [DS]

nahiv,-hvi [Ar. naḥv نحو]*{OsT} is.* **1.** Yōn; taraf; yol; kenar; yan. **2.** *dbl.* Eskiden cümle bilgisine verilen ad; sōzdizimi; sentaks.

nahiye, [Ar. naḥv > nāḥiye ناحيه] *(na:hiye) {OsT} is.* **1.** Bir şeyin yan tarafı; kenar; taraf; yön. **2.** Bölge. **3.** Çevre; civar. **4.** İnsan ve hayvan vücudunda herhangi bir iç organın bulunduğu yer. **5.** *yönet.* Yönetim bakımından köy ile ilçe arası yönetim birimi; bucak. ⧉ **nāhiye-i hasele,** *{OsT} anat. Alt karın.*|| **nāhiye-i ıbtiye,** *{OsT} anat. Koltuk altı bölgesi.*|| **nāhiye-i katāniye,** *{OsT} anat. Bel bölgesi.*|| **nāhiye-i merākiye,** *{OsT} anat. Geğrek.*|| **nāhiye-i rakabiye,** *{OsT} anat. Ense bölgesi.*|| **nāhiye-i şersūfiye,** *{OsT} anat. Üst karın bölgesi.*|| **nāhiye-i tahte'z-zakaniye,** *{OsT} anat. Çene ucu altı bölgesi.*|| **nāhiye-i zahriye,** *{OsT} anat. Arka bölgesi; sırt.*|| **nāhiye-i us'ūsiye,** *{OsT} anat. Kuyruksokumu bölgesi.*

nahiyevi, [Ar. nāḥiyevī ناحيوى] *(na:hiyevi:) {OsT} sf.* Bölgesel; yerel.

nahiz, [Far. naḫīz / neḫīr نخيز] *(nahi:z) {OsT} is.* **1.** Pusu; tuzak. **2.** *sf.* Kusurlu; eksik; sakat. **3.** Adi; kaba; bayağı. ⧉ **nahîz-gâh,** *{OsT} Pusu yeri.*

nahl[1], [Ar. naḥl نحل] *{OsT} is.* Bal arısı. ⧉ **nahl-bend,** *{OsT} Balmumundan süs eşyaları yapan kimse.*

nahl[2], [Ar. naḫl نخل] *{OsT} is.* **1.** Hurma ağacı. **2.** Bir tür ağaççık. **3.** *ed. mecaz.* Uzun ince vücuda sahip güzel. ⧉ **nahl-bend,** *{OsT} Ağaç budayıp, tanzim eden kimse.*|| **nahl-l ergavān,** *{OsT} Bir tür lale.*|| **nahl-i Meryem,** *{OsT} Hz. İsa'nın doğumu sırasında Hz. Meryem'in altına sığındığı hurma.*|| **nahl-i mātem,** *{OsT} Eskiden İran'da ölen çok yaşlı kimselerin tabutları üzerine konulan taç.*|| **nahl-i tābūt,** *{OsT}* → nahl-i mātem.|| **nahl-i Tūr,** *{OsT} Hz. Musa'nın Sina'da Eymen vadisinde tecelli eden İlâhî nurları görmüş olduğu mukaddes ağaç.*

nahl[3], [Ar. naḫl => Far. naḫl نخل] *{OsT} is.* Gelin odasına konulan yapma çiçek, dal ve mumdan ibaret süs ağacı.

nahle[1], [Ar. naḥl > naḥle نحله] *{OsT} is.* Bir tek bal arısı.

nahle[2], [Ar. naḫl > naḫle نخله] *{OsT} is.* Tek hurma ağacı.

nahliye, [Ar. naḫl > naḫliyye نخليه] *{OsT} is. bot.* **1.** Hurmagiller, *(Palmaceae)*. **2.** Hurmalar, *(Palmiers)*

nahlsitan, [Ar. naḫl + Far. sitān نخلستان] *(nahlsita:n) {OsT} is.* **1.** Hurmalık. **2.** Hurma fidanlığı. **3.** Fidanlık; ağaçlık.

nahlzar, [Ar. naḫl + Far. zār نخلزار] *(nahlza:r) {OsT} is.* Hurmalık.

nahme, [Ar. naḥme نحمه]*{OsT} is.* Göğüsten çıkan ses.

nahna, [Yun. láhanò => lahan / nahna] *{ağız} is.* Lahana. [DS]

nahnah, [nah *(yans.)* > nah+nah] *{ağız} sf.* (Kişi için) genizden konuşan; hımhım. [DS]

nahnaha, [Ar. naḥnaḥa نحنحه]*{OsT} is.* **1.** Öksürme; öksürük. **2.** Hırıltılı bir şekilde soluma.

nahor, [Alt. nahor] *is.* Orta Asya'nın yüksek dağlarında yaşayan bir tür yabani koyun.

nahoş, [Far. nā-ḫᵛōş ناخوش] *(na:ho:ş) {OsT} sf.* Hoş olmayan; hoşa gitmeyen; çirkin; kötü.

nahoşi, [Far. nā-ḫᵛōşī ناخوشى] *(ha:ho:şi:) {OsT} is.* Çirkinlik; hoşa gitmeme durumu.

nahr, [Ar. naḥr نحر] *{OsT} is.* Boğazlama; kesme.

nahra, [? nahra] *{ağız} is.* Başa kakma. [DS]

nahs[1], [Ar. naḥs نحس] *{OsT} is.* Zayıflama.

nahs[2], [Ar. naḥs نحس] *{OsT} is.* **1.** Uğursuzluk. **2.** Uğursuz sayılan şey. ⧉ **nahs-i asgār,** *{OsT} 1. Küçük uğursuz. 2. gök b. Mars gezegeni.*|| **nahs-i ekber,** *{OsT} 1. Büyük uğursuz. 2. gök b. Satürn gezegeni.*|| **nahs-i felek,** *{OsT} 1. Gökyüzünün uğursuzları. 2. gök b. Satürn ve Mars gezegenleri.*

nahseyn, [Ar. naḥs > naḥseyn نحسين] *{OsT} is.* **1.** İki uğursuzlar. **2.** Mars ve Satürn gezegenleri.

naht, [Ar. naḥt نحت] *{OsT} is.* **1.** Ağaç, taş vb. yontma. **2.** *dbl.* İki ve daha çok kelimeden birleştirme yoluyla bir kelime meydana getirme.

nahtik, -ği [? nahtik] *{ağız} is. bot.* Pancar yaprağına benzeyen ve yenilen bir kır bitkisi. [DS]

nahuda, [Far. nā-ḫudā ناخدا] *(na:huda:) {OsT} sf.* Tanrıtanımaz; ateist.

nahuda, [Far. nāv *(gemi)* + ḫudā *(sahip)* ناوخدا] *(na:-huda:) {OsT} is.* Kaptan.

nahun, [Far. nāḫun ناخون] *(na:hun) {OsT} is.* Tırnak.

⊟ **nāhun-āftāb,** *{OsT} Ateş.*|| **nāhun-be-dendān,** *{OsT} Kederden veya hayretten dolayı parmağını dişleri arasına sıkıştırmış olan.*|| **nāhun-bür,** *{OsT} Tırnak makası.*|| **nāhun-bürā(y),** *{OsT} Tırnak makası; tırnak çakısı.*|| **nāhun-gîr,** *{OsT} Tırnak makası.*|| **nāhun-hāre,** *{OsT} tıp. Dolama.*|| **nāhun-i āf-tāb,** *{OsT} Ateş.*|| **nāhun-i hāme,** *{OsT} Kalemin ucu.*|| **nāhun-pāl,** *{OsT} tıp. Dolama.*|| **nāhun-pîrā,** *{OsT} Tırnak çakısı.*

nahune, [Far. nāḫune ناخونه] *(na:hune) {OsT} is.* **1.** Tırnak. **2.** Tırnağa benzer şey. **3.** Mızrap.

nahuneci, [nahune-ci] *{ağız} sf.* Çıkarcı; fesatçı. [DS]

nahv, [Ar. naḥv نحو] *{OsT} is.* → nahiv.

nahve, [Ar. naḫve نخوه] *{OsT} is.* Çörek otu.

nahvet, [Ar. naḫvet نخوت] *{OsT} is.* Kendini beğenme; böbürlenme; büyüklenme; kibir; gurur. ⊟ **nahvet-fürūş,** *{OsT} Büyüklenen; böbürlenen.*|| **nahvet-i cündiyāne,** *{OsT} Binicilik gururu.*|| **nahvet-pîşe,** *{OsT} Büyüklenen; böbürlenen.*

nahvi, [Ar. naḥv > naḥvī نحوی] *{OsT} sf.* Sözdizimi ile ilgili.

nahviyyun, [Ar. naḥvī > naḥviyyun نحویون] *(nahviyyu:n) {OsT} is.* Sözdizimi uzmanları.

nahye, [ne+ Ar. ḥāl + T. yā > nahye] *{ağız} c.* Ne bileyim? [DS]

nahz[1], [Ar. naḥz نحز] *{OsT} is.* **1.** Bir aletle delme; dürtme; saplama; yaralama. **2.** Havanda döverek ezme. **3.** Sözleriyle birinin kalbini kırma; gurur kırma; incitme.

nahz[2], [Ar. naḥż نحض] *{OsT} is.* **1.** Kemiğin etini ayıklama. **2.** Cerrahlıkta, ameliyat edilecek kemiği açma.

na'i, [Ar. naʿay > nāʿī ناعی] *(na:i:) {OsT} sf.* **1.** Birinin ölüm haberini ilan etmekle görevlendirilmiş kimse. **2.** Birinin ölümünü haber veren. **3.** Kara haberci; şom ağızlı.

na'i, -i'ı [Ar. nāʿ > nāiʿ نائع] *(na:i:) {OsT} sf.* **1.** Acıkmış. **2.** Susamış.

na'ib[1], [Ar. naʿīb نعیب] *(nai:b) {OsT} is.* Karga ve çirkin sesli kuşların ötüşü.

na'ib[2], [Ar. nevb > nāʾib نائب] *(na:ib) {OsT} is.* → naip.

na'ibat, [Ar. nāʾibe > nāʾibāt نائبات] *(na:iba:t) {OsT} is.* Belalar; musibetler.

na'ibe, [Ar. nāʾib > nāʾibe نائبه] *(na:ibe) {OsT} is.* **1.** Kadın naip. **2.** Kaza; bela; musibet. **3.** *tıp.* (Hastalık için) nöbetle gelen.

na'if[1], [Ar. naʿīf نعیف] *(nai:f) {OsT} sf.* (Zayıf ile birlikte ikileme olarak kullanılır) zayıf.

naif[2], [Lat. nativus *(doğal)* > Fr. naïf] *sf.* **1.** Saf; temiz; ince. **2.** İçinden geldiği gibi hareket eden; doğal; içten. **3.** *is.* Naif sanat anlayışını sürdüren ressam; naif ressam. ⊟ **naif sanat,** *Bir ressamlık eğitimi görmemiş, ustalık iddiasında bulunmayan ressamlarca sürdürülen, çocuksu tasvirlerin egemen olduğu bir sanat anlayışı.*

na'iha, [Ar. nāʾiḥa نائحه] *(na:iha) {OsT} sf.* (Kadın için) ağıt yakan; ağlayan.

na'ik, -kı [Ar. naʿīḳ نعیق] *(nai:k) {OsT} is.* **1.** Karga ötüşü. **2.** Horoz sesi.

na'il, [Ar. neyl > nāʾil / nāʾile نائل / نائله] *(na:il) {OsT} sf.* Erişmiş; ele geçirmiş; elde etmiş; başarmış. ⊟ **nail olmak,** *Ele geçirmek; erişmek; başarmak; kazanmak.*

na'ile, [Ar. neyl > nāʾil / nāʾile نائل / نائله] *(na:ile) {OsT} sf.* **1.** Na'ilin dişili. **2.** İsteğine erişmiş, başarılı kadın.

na'iliyet, [Ar. nāʾil > nāʾiliyyet نائلیت] *(na:iliyet) {OsT} is.* Nail olma; erişme; başarma.

na'im[1], [Ar. nevm > nāʾim نائم] *(na:im) {OsT} sf.* Uyuyan.

na'im[2], [Ar. niʿm > nāʿim ناعم] *(na:im) {OsT}* **1.** Yumuşak, kemiksiz. **2.** (Sebze için) taze; körpe ve kılçıksız. **3.** *is.* Etli sebze.

na'im[3], [Ar. niʿmet > naʿīm نعیم] *(nai:m) {OsT} is.* **1.** Huzur, mutluluk ve bolluk içinde yaşayış; nimetlenme. **2.** Allah'ın lütfu, cömertliği. **3.** Kur'an-ı Kerim'de adı geçen sekiz cennetten dördüncüsünün adı; Firdevs.

na'imat, [Ar. nāʿim > nāʿimāt ناعمات] *(na:ima:t) {OsT} is.* **1.** Taze ve körpe şeyler. **2.** Taze şeyler.

na'ime, [Ar. nāʿim > nāʿime ناعمه] *(na:ime) {OsT} is.* **1.** Naimin dişili. **2.** Güzel ve zarif kadın.

nai'mîn, [Ar. nāʾimīn نائمین] *(na:imi:n) {OsT} is.* Uyuyanlar.

naip, -bi [Ar. nevb > nāʾib نائب] *(na:ip) sf.* **1.** Nöbetle gelen; nöbet bekleyen. **2.** *is.* Bir kimsenin yerine bakan kimse; vekil. **3.** Tahtta hükümdar bulunmadığı zaman veya küçük yaştaki hükümdarın yerine devleti yöneten kimse; vekil. **4.** Eskiden kadı yerine kaza yetkisini kullanan, hüküm verebilen kimse. **5.** Görevlerini Anadolu ve Rumeli Kazaskerleri adına yaptıkları için, şer'iye mahkemelerinde görev yapan kadıların unvanı. **6.** *sf.* Naiplik yapan. ⊟ **naip hakim,** *Kendi görev alanında olmamakla birlikte başka bir mahkeme tarafından keşif, tanık dinleme gibi yargılamaya ilişkin bir usul işlemini yapmak üzere görevlendirilmiş yargıç.*|| **naib-i fail,** *(Kelime için) edilgen fiile konu olan.*

naiplik,-ği [naip-lik] *is.* **1.** Naibin yaptığı iş ve görev. **2.** Bir kralın yokluğu, küçüklüğü veya yetersizliği sırasında kurulmuş olan yönetim. **3.** Almanya, Hollanda ve Belçika'da belediye kuruluşuna verilen ad; protektora. **4.** Amsterdam şehrinin 36 senatör, bir yargıç, dört belediye başkanı ve dokuz kâhyadan meydana gelmiş yönetim kurulu.

na'ir[1], [Ar. naᶜre > na'īr نعير] *(nai:r) {OsT} sf.* Haykıran; nara atan.

na'ir[2], [Ar. nār > nā'ir نائر] *(na:ir) {OsT} sf.* **1.** Yanan. **2.** Parlayan.

na'ire, [Ar. nār > nāᶜire نائره] *(na:ire) {OsT} is.* Ateş.

nairiti, [Sansk. nairrtī] *{eT} is.* Güney-batıdaki saha aralığının adıdır. [EUTS]

naivasiki, [? naivasiki] *{eT} is.* Yüksek ruhlu kimse. [EUTS]

naivaziki, [? naivaziki] *{eT} is.* → naivasiki. [EUTS]

na'iz, [Ar. nāᶜiẓ ناعظ] *(na:iz) {OsT} sf.* **1.** Kaldıran. **2.** Kuvvetlendiren.

-nak, [Far. -nāk] *(-na:k) ek.* İsim sonlarına gelerek Türkçe'deki -li ekinin görevini yapan Farsça son ek. *derd-nāk (dertli), elem-nāk (elemli)*

nak, -k'ı [Ar. naḳᶜ نقع] *{OsT} is.* **1.** Suyu emme; ıslanma. **2.** Sıcak suda haşlama. **3.** İlaç olarak kullanılan bir otu sıcak suda bırakarak özünü çıkarma. **4.** Sert ve killi toprağın üzerinde suyun toplanması. **5.** Toz; toz bulutu.

naka[1], -ai [Ar. naḳā' نقاء] *(naka:) {OsT} is.* Temiz olma; paklanma.

naka[2], [Ar. nāḳa ناقه] *(na:ka) {OsT} is.* **1.** Dişi deve. **2.** Deniz filinin dişlerinden yapılan tespih. **3.** *argo.* Cinsel ilişki.

naka[3], [? naka] *{ağız} is.* Civciv. [DS]

nakabet, [Ar. nikābet] *(naka:bet) {OsT} is.* → nikabet.

nakabil, [Far. nā + Ar. ḳābil ناقابل] *(na:ka:bil) {OsT} sf.* **1.** Olamaz; olmayacak; olması mümkün olmayan; imkânsız; boş. **2.** Yeteneksiz; bilgisiz; kabiliyetsiz. ⊡ **nākābil-i icrā,** *{OsT} Yapılması olanaksız; yapılamaz.*|| **nākābil-i idāre,** *{OsT} dnz. (Gemi için) önemli bir arıza yüzünden idare edilemez olan.*|| **nākābil-i ta'rif,** *{OsT} Tarifi mümkün değil; tarif edilemez.*|| **nākābil-i te'lif,** *{OsT} Uyuşamaz; bağdaşmaz; bağdaşamaz.*

nakabilan, [Far. nā + Ar. ḳābilān ناقابلان] *(na:ka:bila:n) {OsT} is.* **1.** Olmayacak; olamayacak işler. **2.** Yeteneksiz; kabiliyetsiz; bilgisiz kimseler.

nakabul, -lü [Far. nā + Ar. ḳabül ناقبول] *(na:kabu:l) {OsT} sf.* Kabiliyetsiz; yeteneksiz; yeteneği olmayan; beceriksiz.

nakale, [Ar. nāḳıl > naḳale نقله] *{OsT} is.* **1.** Bir eşyayı bir yerden başka yere taşıyanlar. **2.** Bir maddenin geçmesine elverişli olanlar. **3.** Bir kitabı, bir yazıyı bir dilden başka bir dile aktaranlar; mütercimler. **4.** Bir yerde işittiği sözü başka bir yerde söyleyenler; haber taşıyanlar. **5.** *fiz.* Elektik akımını veya ısıyı ileten maddeler; iletkenler.

nakapuşp, [? nakapuşp] *{eT} is.* Bir tür çiçek. [EUTS]

nakarat, [Ar. naḳra *(kazılan)* > naḳarāt نقرات] *(nakara:t) is.* **1.** Kazılan, sabitleştirilen şeyler. **2.** *müz.* Musiki eserlerinde aynı söz ve müzik ile tekrar edilen bölümler. **3.** *ed.* Manzum eserlerde iki ve daha çok tekrarlanan bölüm. **4.** *mecaz.* Usandıracak kadar çok tekrarlandığı için önemini yitiren söz.

nakaratlı, [nakarat-lı] *sf.* Nakaratı olan.

nakaratsız, [nakarat-sız] *sf.* Nakaratı olmayan.

nakare[1], [Ar. naḳāre نقاره] *(naka:re) {OsT} is.* **1.** Davul; kös; nakkare. **2.** Dümbelek.

nakâre[2], [Far. nā-kāre ناکاره] *(na:kâ:re) {OsT} sf.* **1.** İşe yaramaz; yararsız. **2.** Tembel; uyuşuk; üşengen.

nakat, [? nakat / nağat] *{ağız} is.* → nağat. [DS]

nakavt, [İng. knock-out] *is. spor.* Boks maçında yumruk yedikten sonra yere düşerek on saniye içinde kalkamayan dövüşçünün yenilme durumu. ⊡ **nakavt etmek,** *1. Boksta nakavt ile yenmek. 2. mecaz. Mat etmek.*|| **nakavt olmak,** *1. Boksta nakavt ile yenilmek. 2. mecaz. Mat olmak.*

nakb, [Ar. naḳb نقب] *{OsT} is.* **1.** Delme. **2.** Delik veya lağım açma. ⊡ **nakb-zen,** *Delik veya lağım açan işçi.*

nakd, [Ar. naḳd نقد] *{OsT} is.* → nakit. ⊡ **nakd-a-nakd,** *{OsT} Ardı ardına ödemelerde bulunarak borcun bütününü kapatma.*|| **nakd-i can,** *{OsT} En değerli şey; hayat.*|| **nakd-i cins,** *{OsT} Nakit olarak bulunan para, sikke ve mal cinsinden değerler.*|| **nakd-i hālis,** *{OsT} İçine başka bir maden karıştırılmamış saf altın veya gümüş para.*|| **nakd-i mevcut,** *{OsT} Elde bulunan para; mevcut para.*

nakden, [Ar. naḳd > naḳden نقداً] *(na'kden) {OsT} zf.* **1.** Para olarak; para ile; para sayarak. **2.** Peşin para vererek; peşinen.

nakdî, [Ar. naḳd > naḳdī / naḳdīye نقدی / نقدیه] *(nakdi:) {OsT} sf.* Para ile ilgili; para bakımından; parasal; paraca. ⊡ **nakdî ceza,** *Para cezası.*|| **nakdî kıymet,** *Para olarak değer.*|| **nakdî teminat,** *1. Borcun ödeneceğine dair alacaklıya para olarak gösterilen teminat. 2. Kredi kullanılması durumunda para olarak gösterilen güvence.*|| **nakdî vergi,** *Para olarak ödenen vergi.*|| **nakdî yardım,** *Bizzat para olarak yapılan yardım.*

nakdine, [Ar. naḳd + Far. -īne نقدینه] *(nakdi:ne) {OsT} is.* **1.** Hazır para; peşin para. **2.** Paraya çevri-

lebilir, değerli mal. ⧉ **nakdîne-i hayât,** *{OsT} Hayatın değeri.*

nakes, [Far. nā-kes ناكس] *(na:kes) {OsT} sf.* → nekes.

nakı, [kangı > hangi > nākı] *(na:kı) {ağız} zf.* Hangi? [DS]

nakıd, [Ar. naḳd > nāḳıd ناقد] *(na:kıd) {OsT} sf.* **1.** Paranın taklitlerini anlayan. **2.** Bir şeyin iyisini kötüsünden ayıran. **3.** *is.* Dirhem; dinar.

nakıl[1], [Ar. naḳl نقل] *{OsT} is.* → nakil.

nakıl[2], [Ar. naḳl > nāḳıl ناقل] *(na:kıl) {OsT} is.* **1.** Taşıyan. **2.** Geçiren. **3.** Dilden dile çeviren. **4.** Duyduğunu anlatan. **5.** *fiz.* İletken. **6.** *{ağız}* Kez; defa. [DS] ⧉ **nākıl-i ahbār,** *Haber iletici.*|| **nākıl-meclîs,** *Söz taşıyan.*

nakıl[3], [Ar. naḫl > Far. naḫl => naḳıl نقل] *{eAT} is.* **1.** Türlü çiçek ve renkli mumlarla süslenip şenlik gecelerinde alay önünde götürülen ağaç. **2.** *{ağız}* Kına gecesinde gelin evine götürülen, üstü çiçeklerle donatılmış ağaç dalı. [DS] **3.** *{ağız}* Bir dal üzerine dizilmiş ve bağlanmış turfanda kiraz. [DS] **4.** *{ağız}* Kına çiçeği, *(Silene chlorıfolia).* [DS]

nakıliyet, [Ar. nāḳıl > nāḳıliyyet ناقليت] *(na:kıli:yet) is.* → nakiliyet.

nakıllamak, [Ar. naḳl => nakıl-la-mak] *{eAT} {ağız} gçsz. f. [-r] [-l(ı)-yor]* (At için) rahvan yürümek; binicisini sarsmadan yürümek; yorga yürümek. [DS]

nakımet, [Ar. naḳımet نقمت] *{OsT} is.* İntikam; öç alma.

nakır, [Ar. naḳr > nāḳır ناقر] *(na:kır) {OsT} sf.* **1.** Hedefe isabet eden ok. **2.** Delen; oyan; kazan şey.

nakıra, [kanı-ra / ne+ḫar-a] *(na'kıra) {ağız} zf.* Nereye? [DS]

nakırda, [kanı-ra-da / ne+ḫar-da] *(na'kırda) {ağız} zf.* Nerede? [DS]

nakırdılaşmak, [Ar. lāḳırdı ? => nakırdı-la-ş-mak] *{ağız} işteş. f. [-ır]* Alaya almak; şakalaşmak. [DS]

nakırtmaç, -cı [Erme. nahr => nakır-t-maç] *{ağız} is.* Sığırtmaç. [DS]

nakıs[1], [Ar. naḳṣ > nāḳıṣ / nāḳıṣa ناقص / ناقصه] *(na:kıs) {OsT} sf.* **1.** Eksik; tam olmayan; bitmemiş; noksan. **2.** Kusuru olan; kusurlu; özürlü. **3.** *dbl.* (Arapça kelime için) üçlü kökün son harfi illetli olan. **4.** *mat.* Sıfırdan küçük olan; eksi işareti ile gösterilen; negatif. **5.** *is. mat.* Çıkarma işareti: (–) ⧉**nākıs aded-i tām,** *mat. Negatif tam sayılar.*|| **nākısa(t)ü'l-akl,** *{OsT} 1. Aklı kısa. 2. aşğ. mecaz. Kadın.*|| **nākısü'l-ıyār,** *{OsT} Ayarı bozuk.*

nakıs[2], [Far. nā-kes => nakıs / nahıs] *{ağız} sf.* **1.** Ters; inatçı. **2.** Cimri; bencil. [DS]

nakısat, [Ar. nākıs > nākısāt ناقصات] *(na:kısa:t) {OsT} is.* Eksiği olanlar. ⧉ **nākısātü'l-akl,** *{OsT} 1. Aklı kısa olanlar. 2. aşağılama. Kadınlar.*

nakış, -kşı [Ar. naḳş نقش]*{OsT} is.* **1.** Resim; suret. **2.** Bir kumaş üzerine renkli iplikler kullanarak el ve makine ile yapılan süslü işleme. **3.** Duvar ve tavan süslemeleri. **4.** *mecaz.* Hile. **5.** *müz.* Semailerin dört yerine iki hanelilerine verilen ad. **6.** *{ağız}* İpekböceğinin üçüncü değişim uykusu; küçük aladı. [DS] ⧉ **nakış basma,** *Bir cilt üzerine basılan oyuk ve kabartmalı süs.*|| **nakış dişirmek** (devşirmek), *{ağız} Eksik aramak; noksanını bulmaya çalışmak.*|| **nakış ipliği,** *Kumaş üzerine işleme yapmakta kullanılan renkli veya simli iplik.*|| **nakış makinesi,** *Özel olarak nakış yapmak üzere yapılmış makine.*|| **nakış toplamak,** *{ağız} Dedikodu konusu etmek amacıyla görüştüğü kimsenin, girdiği evin kusurunu, eksiğini araştırmak; dikkatle bakmak; incelemek.* [DS]|| (birisinin) **nakşını vermek,** *{ağız} O kimse hakkında bir yargıda bulunmak; hükmünü vermek.*

nakışçı, [nakış-cı] *is.* Nakış yapan kimse.

nakışçılık,-ğı [nakış-çı-lık] *is.* Nakış yapma işi; süslemecilik.

nakışlama, [nakış-la-ma] *is.* Nakışlamak işi; bir şeyi nakışlarla süsleme; bezeme.

nakışlamak, [nakış-la-mak] *gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* **1.** Bir şeyi nakışlarla süslemek; bezemek. **2.** Dokumacılıkta, ipek iplikleri arasına, bir kumaşı süslemeye yarayan desenler oluşturmak amacıyla altın veya gümüş teller karıştırarak dokuma işlemi.

nakışlı, [nakış-lı] *sf.* **1.** Nakışları bulunan; nakışla süslenmiş olan; işlemeli. **2.** Süslü.

nakışlık,-ğı [nakış-lık] *is.* Nakış olma durumu; süslülük.

nakışsız, [nakış-sız] *sf.* Üzerinde nakışları bulunmayan; süssüz; bezeksiz.

nakız,-kzı [Ar. naḳż > nāḳıż / nāḳıża ناقض / ناقضه] *(na:kız) {OsT} sf.* Bozan; bozucu.

naki[1], [Ar. naḳī نقى] *(naki:, k kalın söylenir) {OsT} sf.* **1.** Temiz; pak. **2.** Pek zarif; pek güzel; pek ince.

naki[2], **-i'ı** [Ar. naḳīʿ نقيع] *(naki:, k kalın söylenir) {OsT} sf.* (Su için) kana kana içilebilen; kandıran; bol; gür.

nakia, [Ar. naḳīʿ > naḳīʿa نقيعه] *(naki:a, k kalın söylenir) {OsT} is.* **1.** Bir kimse için verilen ziyafet; şölen. **2.** Düğün yemeği. **3.** Gerdek gecesinde damat için hazırlanan yemek.

nakib, [Ar. naḳābet > naḳīb نقيب] *(naki:b) {OsT} is.* **1.** Bir boy veya uruğun başkanı veya vekili. **2.** *tasvf.* Bir tekkede, şeyhin yardımcısı olan en kıdemli derviş veya dede. ⧉ **nakibü'l-imāret,** *{OsT} İmaret başkanının yardımcısı.*|| **nakibü'l-eşrāf,** *{OsT}*

→ nakibüleşraf.|| **nakibü'l-eşrāf kaymakamı,** *{OsT}* → nakibüleşraf kaymakamı.

nakibe, [Ar. naḳb > naḳībe نقيبه] *(naki:be, k kalın söylenir) {OsT} is.* **1.** Can; ruh. **2.** Akıl; zekâ.

nakibüleşraf, [Ar. naḳīb ül-eşrāf نقيب الاشراف] *(naki:büleşra:f) {OsT} is.* **1.** Hz. Muhammed'in soyundan olanların işlerine bakan ve ulema tarafından seçilen kimse. **2.** Mekke'deki nakibüleşrafın İstanbul'daki temsilcisi. ⊡ **nakibüleşraf kaymakamı,** *{OsT} Nakibüleşrafın taşradaki temsilcisi.*

nakih, [Ar. neḳāhet > naḳīh نقيه] *(naki:h) {OsT} sf.* Hastalıktan kurtulmuş fakat henüz etkisinden sıyrılamamış kimse; hastalığın nekahet devresini yaşayan kimse.

naki'iye, [Ar. naḳīʿiyye نقيعيه] *(naki:iye, k kalın söylenir) {OsT} is. zool.* Haşlamlılar.

nakik, [Ar. naḳīḳ نقيق] *(naki:k, k'ler kalın söylenir) {OsT} is.* Kurbağa, tavuk, kedi gibi hayvanların sesi.

nakil[1], **-kli** [Ar. naḳl نقل] *{OsT} is.* **1.** Bir yerden başka bir yere alıp götürme; aktarma; taşıma; iletme; geçirme; aktarım. **2.** Evini veya iş yerini taşıma; göç; taşınma. **3.** Yazı veya resmi başka bir şeyin üzerine aynen aktarma; kopya etme. **4.** Hikâye etme; anlatma; söyleme. **5.** Yabancı dilde yazılmış bir eseri başka bir dile çevirme; tercüme. **6.** Ağızdan veya kitaplardan öğrenilen. **7.** Bir görevden başka bir göreve atanma; tayin. **8.** *coğ.* Taşınım. ⊡ **nakil etmek,** *Nakletmek.*|| **nakil vasıtası,** *Taşıma aracı; taşıt.*|| **nakil ve tayin,** *Bir memuru bir yerden başka bir yere atama.*

nakil[2], [Ar. naḳl > nāḳil ناقل] *(na:kil, k kalın söylenir) {OsT} sf.* **1.** Taşıyan; aktaran; geçiren; bir yerden başka bir yere götüren. **2.** İşittiği haberleri ve sözleri başkasına anlatan. **3.** *fiz.* İletken.

nakil[3], [Ar. nükūl > nākil ناكل] *(na:kil) {OsT} sf.* **1.** Vazgeçen; cayan; dönen. **2.** Bir şeyi yapmaktan çekinen; korkak; çekingen.

nakiliyet, [Ar. nākil > nāḳiliyyet ناقليت] *(na:kiliyet, k kalın söylenir) {OsT} is. fiz.* İletkenlik.

nakime, [Ar. naḳīme نقيمه] *{OsT}is.* **1.** Nefis; öz; kendi. **2.** Töz; cevher; asıl.

nakip, -bi [Ar. naḳābet > naḳīb نقيب] *(naki:b) {OsT} is.* → nakib.

nakir, [Ar. naḳr > naḳīr نقير] *(naki:r) {OsT} is.* **1.** Üzerinde çukur bulunan tahta veya taş. **2.** Hurma çekirdeğinin çukur yeri. **3.** Küçük ve önemsiz şey. **4.** Tabiat; kaynak; cins. **5.** Eskiden kullanılan ve iki kıtmire eş değer ağırlık ölçüsü. ⊡ **nakir ü kıtmir,** *{OsT} Bütünüyle; hepsi; en ince ayrıntısına kadar.*

nakis[1], [Ar. noḳṣān > naḳīṣ نقيص] *(naki:s, k ve s kalın söylenir) {OsT} sf.* Eksik.

nakis[2], [Ar. neks > nākis ناكس] *(na:kis) {OsT} sf.* **1.** Başını öne eğmiş olan. **2.** Bayağı; alçak.

nakis[3], [Far. nā-kes] *{ağız} sf.* → nahıs. [DS]

nakisa, [Ar. naḳṣ > naḳīṣa نقيصه] *(naki:sa, k kalın söylenir) {OsT} is.* **1.** Eksiklik; kusur; noksanlık. **2.** Utanılacak, yakışıksız şey; kabahat; ayıp.

nakise, [Ar. naḳṣ > naḳīṣe نقيصه] *(naki:se) {OsT} is.* → nakisa. ⊡ **nakise-dār,** *{OsT} Kusurlu olan; eksiği bulunan; ayıplı.*

nakit,- kdi [Ar. naḳd نقد] *{OsT} is.* **1.** Hazır, elde bulunan para. **2.** Madenî para; akçe; para. **3.** Bir ülkede ekonomik değerlerin değişim ve ölçümünü sağlayan birim; yasal değer taşıyan kâğıt veya madenî para. ⊡ **nakit akımı,** *Bir işletmeye bir dönem içinde giren ve parasal değeri olan şeylerle, harcanan parasal değerler arasındaki fark.*|| **nakit para,** *Birikmiş, kullanılmaya hazır para; efektif.*

nakiz, [Ar. naḳż > naḳīż / naḳīża نقيض / نقيضه] *(naki:z) {OsT} sf.* Birbiri ile çelişik olan; birbirine nitelikçe aykırı olan. ⊡ **nakîz-i müddea,** *{OsT} man. Karşı tez.*

nakiza, [Ar. naḳīż > naḳīża نقيضه] *(naki:za) {OsT} is.* Birbirine karşıt olan şeylerden her biri.

nakizeyn, [Ar. naḳīż > naḳīżeyn نقيضين] *(naki:zeyn) {OsT} is.* Birbiri ile çelişik olan iki şey.

nakka, [Ar. nāḳā *(dişi deve)*] *is. argo.* Edilgen eşcinsel erkek; ibne.

nakkab, [Ar. naḳb > naḳḳāb نقاب] *(nakka:b) {OsT} sf.* Delik açan; delik açıcı; matkap.

nakkaban, [Ar. naḳāb > naḳḳabān نقابان] *(nakka:da:n) {OsT} is.* Delik açıcılar; deliciler; delenler.

nakkad, [Ar. naḳd > naḳḳād نقاد] *(nakka:f) {OsT} sf.* **1.** Paranın sahtesini, sağından ayıran. **2.** Bir şeyin iyisini kötüsünü ayırt edebilen. **3.** Eleştirmen. **4.** İmam-hatip; kayyım. ⊡ **nakkād-ı erz,** *İmarette pişirilen pilavın pirincini ayıklayan görevli.*

nakkadan, [Ar. naḳḳād > naḳḳādān نقادان] *(nakka:da:n) {OsT} is.* **1.** Kalp parayı gerçeğinden ayıranlar. **2.** Bir şeyin iyisini ve kötüsünü ayırt edenler. **3.** *mecaz.* Eleştirmenler; tenkitçiler; münekkitler.

nakkaf, [Ar. naḳḳāf نقاف] *(nakka:f) {OsT} sf.* **1.** (Kişi için) iyi niyet sahibi. **2.** Temkinli.

nakkal, -li [Ar. naḳl > naḳḳāl نقال] *(nakka:l) {OsT} sf.* **1.** Taşıyan; nakleden. **2.** İşittiği bir hikâyeyi başkalarına aktaran; çok hikâye anlatan; hikâyeci.

nakkar, [Ar. naḳr > naḳḳār نقار] *(nakka:r) {OsT} sf.* **1.**

Bir ağacı veya taşı oyan; oyarak şekil veren; oymacı. **2.** Davul vb. vurmalı sazları çalan. **3.** (Kuş, civciv vb. için) yumurtadan çıkmak için gagalayan. **4.** *is.* Çalgı. **5.** Müzik.

nakkare, [Ar. naḳr > naḳḳāre نقاره] *(nekka:re) {OsT} is.* Birbirine bağlı, biri diğerine göre daha tiz sesli ve iki değnekle çalınan küçük davullar. ⊡ **nakkare-zen,** *{OsT} (Kişi için) çifte dümbelek çalan.*

nakkarhane, [Ar. naḳḳār + Far. ḫāne نقارخانه] *(nakka:rha:ne) {OsT} is.* **1.** Çalgı yeri; müzik evi. **2.** İmparatorluk döneminde mehter takımının yerleştiği bina; mehterhane.

nakkariye, [Ar. naḳḳār > naḳḳāriyye نقاريه] *(nakka:riye) {OsT} is. zool.* Ağaçkakanlar.

nakkaş, [Ar. naḳş > naḳḳāş نقاش] *(nakka:ş) {OsT} sf.* **1.** Nakış işleyen; nakış yapan. **2.** *is.* Nakışçı; süslemeci. **3.** Ressam. **4.** Binaların tavan, duvar vb. yerlerine süslemeler yapan usta. **5.** Oymacı; hakkâk. ⊡ **nakkāş-ı ezel,** *{OsT} 1. Ezelden ressam. 2. Allah.*

nakkaşlık,-ğı [nakkaş-lık] *is.* Nakkaş olma durumu; nakkaşın yaptığı iş.

nakl, [Ar. naḳl نقل] *is.* → nakil. ⊡ **nakl bend,** *{OsT} 1. Masal ve hikâye derleyicisi. 2. Hikâyeci.*|| **nakl-i hāne,** *{OsT} Ev değiştirme; ev taşıma.*|| **nakl-i hümāyūn,** *{OsT} Padişahın taşınması.*|| **nakl-i şahādet,** *{OsT} huk. Eski hukuk davalarında, dava ile ilgisi bulunan ve duruşmada bulunmayan bir kimse için dava ile ilgili olarak o kimsenin bulunduğu yer kadısına gönderilen yazı.*|| **naklü'd-dem,** *{OsT} tıp. Kan nakli.*

nakledilme, [Ar. naḳl + T. e(d)-il-me نقل ایدلمه] *{OsT} is.* Nakledilmek işi ve durumu.

nakledilmek, [Ar. naḳl + T. e(d)-il-mek نقل ایدلمك] *{OsT} edil. f. [-ir]* Taşıma, bir yerden bir yere götürme eylemi yapılmak; nakletmek işi yapılmak; taşınmak.

naklen, [Ar. naḳl > naḳlen نقلاً] *(na'klen) {OsT} zf.* **1.** Taşıma ile; iletmekle; aktarılarak. **2.** Anlatma, hikâye etme yoluyla. ⊡ **naklen yayın,** *Maç, gösteri vb. olayları olduğu anda radyo ve televizyondan duyurma veya gösterme; canlı yayın.*

nakletme, [Ar. naḳl + T. et-me نقل ایتمه] *{OsT} is.* Nakletmek işi.

nakletmek, [Ar. naḳl + T. et-mek نقل ایتمك] *{OsT} gçl. f. [-ir]* **1.** Nakil işini yapmak; bir yerden bir yere aktarmak; iletmek; geçirmek. **2.** Bir kimseyi bulunduğu görevden başka bir yerdeki aynı veya değişik bir göreve atamak; atamak. **3.** *bank.* Bankalarda, aynı kurum veya kişinin hesapları arasında devirler yapmak. **4.** Bir olayı veya duyduğu şeyi aynısı ile başka birine anlatmak; duyurmak; rivayet. **5.** Bir yazıyı başka bir dile çevirmek.

naklî, [Ar. naḳl > naḳlī / naḳliyye نقلی] *(nakli:) {OsT} sf.* **1.** Taşıma ile ilgili. **2.** (Bilgi için) söylenenlere dayanarak elde edilen; rivayete dayanan. **3.** Nakille ilgili. ⊡ **naklî mazi,** *{OsT} dbl. Öğrenilen geçmiş zaman; belirsiz geçmiş; -miş'li geçmiş.*|| **naklî şahādet,** *{OsT} huk. Davalının yokluğunda görülen davalarda, davacı tarafından getirilen ve bulundukları yerde dinlenen tanıkların ifadeleri.*

nakliyat, [Ar. naḳliyye > naḳliyāt نقلیات] *(nakliya:t) {OsT} is.* **1.** Taşıma işleri; taşımacılık. **2.** Nakle dayanan bilgilerin tümü; anlatılanlardan öğrenilenler.

nakliyatçı, [nakliyat-çı] *(nakliya:tçı) is.* Taşımacı; taşıma işleri ile uğraşan kurum veya kimse.

nakliyatçılık,-ğı [nakliyat-çlık] *(nakliya:tçılık) is.* Taşımacılık işleri; nakliyatçının yaptığı iş.

nakliye, [Ar. naḳl > naḳliyye نقلیه] *{OsT} is.* **1.** Bir mal veya eşyayı bir yerden başka bir yere taşıma işleri; taşıma. **2.** Eşya taşımalarında ödenen ücret; taşıma parası.

nakliyeci, [nakliye-ci] *is.* Taşıma işleri ile uğraşan kimse; taşıyıcı; taşımacı.

nakliyecilik,-ği [nakliye-ci-lik] *is.* Eşyaları, malları bir yerden başka bir yere taşıma işleri; taşımacılık.

nakm, [Ar. naḳm نقم] *{OsT} is.* Öç alma; intikam amacıyla cezalandırma.

nakmet, [Ar. naḳmet / nıḳmet نقمت] *{OsT} is.* Öç almak amacıyla eziyet etme.

nakr, [Ar. naḳr نقر] *{OsT} is.* **1.** Vurma. **2.** Kuşun yem toplaması. **3.** Oyma, kazıma işleri. **4.** Taş oyma, heykel yapma gibi taş işçiliği; heykeltıraşlık.

naks, [Ar. naḳṣ نقص] *{OsT} is.* **1.** Gerekenden az olma; eksiklik; noksanlık. **2.** Eksiltme; azaltma. ⊡ **naks-ı dîn,** *{OsT} Dinî inançların gerekenden az olması.*

naksı, [? naksı] *{ağız} is.* Tuzlu suya ekmek kırıntısı vb. koyarak yapılan sulu hayvan yiyeceği.[DS]

nakş, [Ar. naḳş نقش]*{OsT} is.* **1.** → nakış. **2.** *mecaz.* Hile. ⊡ **nakş-bend,** *{OsT} 1. Süslemeli dokuma yapan kimse. 2. Ressam.*|| **nakş-bendî,** *{OsT} 1. Süslemeli dokuma sanatı. 2. Ressamlık.*|| **nakş-beste,** *{OsT} Bir beste biçimi.*|| **nakş-ı ber-āb,** *{OsT} Süreksiz şey.*|| **nakş-ı bî-gubār,** *{OsT} {OsT} Sıkıntı, baskı altında bulunanların ağlayışı.*|| **nakş-ı cebîn,** *{OsT} Alın yazısı.*|| **nakş-ı dil-firîb,** *{OsT} Gönül aldatıcı suret.*|| **nakş-ı dîvār,** *{OsT} 1. Duvara yapılmış fresk. 2. mecaz. Ruhsuz, güçsüz kimse.*|| **nakş-ı kadem,** *{OsT} Ayak izi.*|| **nakş-ı kül,** *{OsT} Bütün yaratılış.*|| **nakş-ı nîk,** *{OsT} İyi, hoş, güzel, mutlu an.*|| **nakş-ı peleng,** *{OsT} Bir kumaş ve çini motifi.*|| **nakş oynamak,** *{eAT} Oyun etmek.*|| **nakş-**

perdaz, *{OsT} Nakış yapan sanatçı; ressam.*|| **nakş-perdāzî,** *{OsT} Ressamlık.*|| **nakş-semâî,** *{OsT} müz. İki haneli beste.*|| **nakş-tırāz,** *{OsT} Süslü olarak yapılmış işlemeler.*

nakşetme, [Ar. naḳş + T. et-me نقش ایتمه] *{OsT} is.* Nakşetmek işi.

nakşetmek, [Ar. naḳş + T. et-mek نقش ایتمك]*{OsT} gçl. f. [-er] [-(d)i-yor]* **1.** Süslemek; süs yapmak; nakış yapmak. **2.** *mecaz.* Bir etkinin kalıcılığını sağlamak; iyice yerleştirmek.

nakşi, [Ar. naḳş > naḳşī نقشی] *(nakşi:) {OsT} sf.* **1.** Süslü. **2.** *is.* Süsleyici.

Nakşibendi, [Ar. naḳş + Far. bendī نقشبندی] *(na'kşi:-bendi:) {OsT} is.* Nakşibendilik tarikatından olan kimse.

Nakşibendilik,-ği [nakşibendi-lik] *(nakşibendi:lik) is.* On dördüncü yüzyıl ortalarında Buharalı Hoca Mehmed Bahaüddin Nakşibend tarafından kurulan, aşırı ölçüde dine bağlı olanların kabul ettiği, Allah'ın isimlerini anmak olan zikir esasına dayanan sünni bir tarikat.

Nakşilik, [nakşi-lik] *(nakşi:lik) is.* Nakşibendilik.

nakşolma, [Ar. naḳş + T. ol-ma نقش اولمه] *{OsT} is.* Nakşolmak eylemi.

nakşolmak, [Ar. naḳş + T. ol-mak نقش اولمق] *{OsT} gçsz. f. [-ur]* **1.** Bir yere, bir şeyin üzerine işlenmek; süs olarak yerleştirilmek. **2.** (Soyut olarak) zihinde yer etmek; unutulmayacak biçimde bir iz bırakmak; uzun sürecek bir etki alanına sokmak.

nakşolunma, [Ar. naḳş + T. ol-un-ma نقش اولنمه] *{OsT} is.* Nakşolunmak eylemi.

nakşolunmak, [Ar. naḳş + T. ol-un-mak نقش اولنمق] *{OsT} edil. f. [-ur]* Nakşolmak işi yapılmak; süslenmek.

nakul, [Ar. nuḳl *(çerez)* نقل => nakul] *{ağız} is.* Mayalı hamurdan dört köşe kesilerek yapılan yağlı küçük çörek. [DS]

nakur, [Ar. naḳr > nāḳūr ناقور] *(na:ku:r) {OsT} is.* **1.** Düdük; boru. **2.** *isl.* Kıyamet günü İsrafil'in üfleyeceği boru.

nakus, [Ar. nāḳūs ناقوس] *(na:ku:s) {OsT}* **1.** Hristiyanları ibadete çağırmak için kullanılan çan; kilise çanı. **2.** Doğu Hristiyanlarının ibadete çağırmak için kullandıkları, üzerine tokmakla vurulan delikli levha. **3.** Çan biçimindeki şişe veya fanus.

nakvet, [Ar. naḳvet نقوت] *{OsT} is.* Bir şeyin seçkini.

nakz, [Ar. naḳż نقض] *{OsT} is.* **1.** Bozma; çözme; kırma; yıkma; ket vurma. **2.** *huk.* Bir sözleşmeyi kurulmamış, hiç yapılmamış sayma; yok sayma. ⊡ **nakz-ı sıyām,** *{OsT} Orucu bozma.*

nakzen, [Ar. naḳż > naḳżen نقضاً] *(na'kzen) {OsT} zf.* Bozarak; bozma yoluyla. ⊡ (davayı) **nakzen görmek,** *{OsT} Yargıtay tarafından bozulmuş bir davayı, bozma sebeplerini de göz önüne alarak tekrar görmek.*|| (davayı) **nakzen iade etmek,** *{OsT} Verilmiş olan bir yargı kararını, yargılama usulleri bakımından yerinde görmeyerek bozup yeniden görülmesi için ilgili mahkemeye geri göndermek.*

nakzetme, [Ar. naḳż + T. et-me نقض ایتمه] *{OsT} is.* Nakzetmek işi.

nakzetmek, [Ar. naḳż + T. et-mek نقض ایتمك] *{OsT} gçl. f. [-er]* **1.** Bozmak. **2.** *huk.* (Yargıtay için) bir mahkemenin vermiş olduğu kararı uygun ve doğru bulmayıp geri çevirmek.

nal[1], [Ar. naʿl نعل] *{OsT} is.* **1.** At, eşek, katır ve öküz gibi hayvanların tırnaklarının aşınmasını, kaymasını önlemek amacıyla çakılan yassı demir parçası. **2.** Ayakkabı; pabuç; çarık vb. **3.** Oturulacak yerlerin en aşağısı. **4.** Baston vb.nin ucuna geçirilen madenî halka. **5.** Sabanın ucundaki demir kısım. **6.** Deri üzerine yapılan dövme figür. **7.** *{ağız}* Kayık ve motorun altındaki sivri parça; kılıç. [DS] ⊡ **nal atmak,** *{ağız} 1. (Hayvan için) ayağındaki nalı düşürmek. 2. Boşuna dolaşıp yorulmak.* [DS]|| **nal çakma,** *{ağız} folk. Düğünlerde oynarken sık sık ayağı kayanlara, kaymasına engel olunacağı inancıyla uygulanan törensel uygulama.* [DS]|| **nal çakmak,** *Hayvanın ayaklarına nal takmak; nallamak.*|| **nal deyip mıh dememek,** *Düşüncesinde inat etmek.*|| **nal dövmek,** *Deri üzerine dövme yapmak.*|| **nalı kırık,** *{ağız} Aklında bozukluk olan; akılsız.* [DS]|| **nalını sökmek için ölmüş eşek aramak,** *Hiçbir çaba harcamadan bir kazanç elde etmeyi düşünmek.*|| **nal ile çivi arasında sıkışmak,** *{ağız} Her iki hâlde de sıkıntıya düşmek; iki arada bir derede kalmak.*|| **nal kesmek,** *1. Sactan nal yapmak. 2. Dövme yapmak. 3. {eAT} Damga ile dağlamak.*|| **nalları atmak,** *argo. Ölmek.*|| **nalları dikmek,** *argo. Ölmek.*|| **nal mıh kesmek,** *{ağız} Soğukta beklemek.*|| **nal toplamak,** *1. (Yarış atı için) geriye kalmak. 2. {ağız} Koşuda sonuncu gelmek.* [DS]|| **nal vurmak,** *(At için) tırıs giderken arka ayak nallarının ön ayak nallarına çarpmak.*|| **nal vurması,** *Nal mıhının yakındaki canlı dokuya basıncından doğan topallık.*

nal[2], **-li** [Far. nāl نال] *(na:l) {OsT} is.* **1.** Kamış; düdük; ney. **2.** Kamış kalem. **3.** Kalemin içinde bulunan ince tel; saz. **4.** Şeker kamışı. **5.** İnilti; inleme.

nal[3], [? nal] *{ağız} is.* Kez; defa. [DS]

nal[4], [ne+ Ar. ḥāl] *(na:l) {ağız} zf.* Nasıl? [DS]

nalan, [Far. nālān نالان] *(na:lâ:n) {OsT} sf.* İnleyen; inleyici. ⊡ **nalān olmak,** *İnlemek.*

nalbant,-dı [Ar. naʿl + Far. -bend نعلبند] *is.* At, öküz vb. hayvanlara nal takan kimse. ⊡ **nalbant dolabı,** *Hayvanları nallarken içine konuldukları araç.*|| **nalbant orağı,** *{eAT} Nalbantların hayvan tırnağını kesmekte kullandıkları araç; sunturaç.*

nalbantlık,-ğı [nalbant-lık] *is.* Nalbant olma durumu; nalbandın işi ve mesleği.

nalbeçi, [? nalbeçi] *{ağız} is.* Çay tabağı. [DS]

nalbek, [Ar. naʿl + T. bek > nalbek ?] *{ağız} is.* Hayvanları bağlamak için yere çakılan sivri demir. [DS]

nalbeki, [? nalbeki] *{ağız} is.* **1.** Yemek tabağı. **2.** Küçük sahan. **3.** Çay tabağı. [DS]

nalbışa, [? nalbışa] *{ağız} is.* Teneke su tası. [DS]

nalbir, [? nalbir] *{ağız} is.* Düz ve yassı taşlarla oynanan bir kayrak oyunu.[DS]

nalbur, [Ar. naʿl + Far. bürden *(götürmek)* > naʿlber > naʿlbur نعلبر] *{OsT} is.* **1.** At nalı yapan demirci. **2.** Çivi, menteşe, kilit vb. yapı malzemeleri satan veya yapan kimse.

nalburluk,-ğu [nalbur-luk] *is.* Nalburun yaptığı iş; nalburun mesleği.

nalça, [Ar. naʿl + Far. -çe نعلچه] *is.* **1.** At, katır ve sığırın tırnaklarının altına çakılan küçük demir parçası. **2.** Aşınmasını önlemek için ayakkabı altına çakılan demir parçası. **3.** Dağcıların sert kar veya buz üzerinde kaymadan yürüyebilmek için ayakkabılarının altına taktıkları sivri uçlu madenî taban. **4.** *{ağız}* Devede boynunun şişmesine sebep olan hastalık. [DS] ⊡ **nalça boğmak,** *{eAT} Nalça biçimindeki gerdanlık.*

nalçalı, [nalça-lı] *is.* Ortasında nal gibi çıkıntısı bulunan gem.

nalçapa, [? nalçapa] *{ağız} is.* Su tası; maşrapa. [DS]

na'lçe, [Ar. naʿl + Far. -çe نعلچه] *{OsT} is.* **1.** Küçük nal. **2.** → nalça.

naldırnaç, -cı [nal+dır-na-ç ?] *{ağız} is.* **1.** Kayrak oyunu. **2.** Çelik çomak oyunu. [DS]

naldöken, [Ar. naʿl + T. dök-en] *is.* Taşlı, çakıllı yer veya yol.

nale, [Far. nāle ناله] *(na:le) {OsT} is.* İnleme; inilti. ⊡ **nāle-i bülbül,** *{OsT} Bülbülün feryadı.*|| **nāle-kâr,** *{OsT} İnleyen.*|| **nāle-künān,** *{OsT} İnleyerek; feryat ederek.*|| **nāle-senc,** *{OsT} İnleyen; inildeyen.*|| **nāle-sencî,** *{OsT} İnleyicilik; feryat edilicilik.*|| **nāle-serā,** *{OsT} İnleyen.*|| **nāle-zen,** *{OsT} İnleyen; inildeyen.*|| **nāle-zenān,** *{OsT} İnleyen; inildeyen.*|| **nāle-zenî,** *{OsT} İnleyicilik.*

nalende, [Far. nāle > nālende نالنده] *(na:lende) {OsT} sf.* İnleyen; inleyici.

nalet, [Ar. lāʿnet > nālet] *(na:let) {ağız} sf.* Lanet. [DS]

naletleme, [nalet-le-me] *{ağız} is.* Nefret edilecek kimse. [DS]

na'leyn, [Ar. naʿleyn نعلين] *{OsT} is.* **1.** Bir çift ayakkabı. **2.** Bir çift takunya. **3.** Bir çift nal. ⊡ **na'leyn-tırāş,** *{OsT} Nalıncı.*

nalı, [ne + Ar. ḥāl > nāl / nālı] *(na:lı) {ağız} zf.* Nasıl. [DS]

nalın, [Ar. naʿleyn نعلين] *is.* **1.** Üstü tasmalı yüksekçe tahta ayakkabı; takunya. **2.** *{ağız}* Öküz arabasında ön yastığın altındaki parça. [DS] **3.** *{ağız}* Arabalarda çarkın önünde bulunan ve çarka bağlı demir parçası. [DS]

nalıncı, [nalın-cı] *is.* Nalın yapan veya satan kimse. ⊡ **nalıncı keseri,** *Başkalarından ziyade hep kendi çıkarını düşünen.*|| **nalıncı keseri gibi hep kendine yontmak,** *Yalnız kendi çıkarını düşünmek; yaptığı işten kendine bir çıkar sağlamayı alışkanlık etmek.*

nalıncılık,-ğı [nalın-cı-lık] *is.* Nalıncının yaptığı iş veya meslek.

nalınga, [Ar. naʿleyn => nalın-ga] *{ağız} is.* Takunya. [DS]

nalınlı, [nalın-lı] *sf.* Nalını bulunan; nalın giymiş olan.

nalınsı, [nalın-sı] *sf.* Nalına benzeyen; nalın gibi.

nalınsız, [nalın-sız] *sf.* Nalını olmayan; nalın giymemiş olan.

na'lî, [Ar. naʿl > naʿlī نعلى] *(na:li:) {OsT} sf.* Nal biçiminde olan; nal gibi.

nalin, [Ar. naʿleyn => nālin] *(na:lin) {ağız} is.* Takunya.

naliş, [Far. nāliş نالش] *(na:liş) {OsT} is.* İnleme; inilti; inleyiş. ⊡ **nāliş-kâr,** *{OsT} İnleyen; inildeyen.*|| **nāliş-ker,** *{OsT} İnleyen; inildeyen.*|| **nāliş-zen,** *{OsT} İnildeyen.*

naliye, [? naliye] *{ağız} is.* **1.** Bir tür ambar. **2.** Mısır dövmek için, dört direk üstüne yapılmış küçük ve döşemesi aralıklı tezgâh. [DS]

nallama, [nal-la-ma] *is.* **1.** Nallamak işi. **2.** *{ağız}* Dağlardaki ince yol; patika. [DS] **3.** *{ağız}* Taş döşenmiş patika. [DS] **4.** *{ağız}* Dik yokuşlarda atların kaymaması için yapılmış merdiven biçimindeki yol. [DS] **5.** *{ağız}* Patika ve araba yollarındaki nal izleri. [DS] **6.** *{ağız}* Takunya. [DS] **7.** *{ağız}* Öküzlere nal çakarken ayaklarını yüksekte tutmaya yarayan ağaç. [DS] **8.** *{ağız}* Nal çakmaya yarayan küçük çekiç. [DS] **9.** *{ağız}* Kalaycı çekici. [DS]

nallamak, [nal-la-mak] *gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* **1.** Bir hayvanın ayağına nal çakmak. **2.** *argo.* Bir kimseyi öldürmek.

nallanış, [nal-la-n-ış] *is.* Nallanmak işi veya biçimi.

nallanma, [nal-la-n-ma / nal-lan-ma] *is.* Nallanmak eylemi.

nallanmak, [nal-la-n-mak] *edil. f. [-ır]* **1.** (At, eşek, katır, sığır vb. için) ayağına nal çakılmak. **2.** *argo.* Öldürülmek. **3.** *dönşl. f.* Nal edinmek; nal sahibi olmak.

nallı, [nal-lı] *sf.* **1.** Nah bulunan. **2.** (Hayvan için) ayağına nal çakılmış. ⊡ **nailı beygir,** *{ağız} Kavgacı.*

nallıma, [nal-la-ma] *{ağız} is.* **1.** Küçük kunduracı çekici. **2.** Kerpeten. [DS]

nallımba, [nal-la-ma] *{ağız} is.* Küçük kunduracı çekici. [DS]

nalpara, [Ar. naᶜl + Far. pāre] *{ağız} is.* Kayaları yarmakta kullanılan çivinin yanlarını beslemekte kullanılan nal veya ince demir parçaları. [DS]

naltıraş, [Ar. naᶜl + Far. -tırāş نعلتراش] *(naltıra:ş) {OsT} is.* **1.** Nalın yapan kimse; nalıncı. **2.** Tahta ayakkabı yapan kimse.

nam¹, [Far. nām نام] *(na:m) {OsT} is.* **1.** Ad. **2.** Ün; san. **3.** Lakap. **4.** Adres. **5.** Vekillik; yerine; adına. ⊡ **nama muharrer,** *{OsT} Üzerinde sahibinin adı yazılı olan; ada yazılı.*|| **nām-ber-dār,** *{OsT} Adlı sanlı; namlı.*|| **nām-berde,** *{OsT} Adlı; sanlı; meşhur.*|| **nām-cū(y),** *{OsT} 1. Ün, san arayan; bir nam peşinde koşan. 2. Yiğit.*|| **nām-cūyān,** *{OsT} 1. Nam arayanlar. 2. Yiğitler.*|| **nām-dār,** *{OsT} Ünlü; sanlı; namlı.*|| **nām-dārān,** *{OsT} Ünlüler; namlılar.*|| **nām-dārî,** *{OsT} Ünlü oluş; şöhret sahibi oluş; namlılık.*|| **nām-ı diğer,** *{OsT} 1. Öteki ad. 2. Takma ad.*|| **nām-ı müstear,** *{OsT} Takma ad; eğreti ad.*|| **nām-ı şerîf,** *{OsT} Şerefli ad; kutsal ad.*|| **nam salmak,** *Ün kazanmak; geniş bir alanda tanınmak.*

nam², [nam] *{ağız} sf.* Yavan. ⊡ **nam nam,** *{ağız} Tatsız tuzsuz.* [DS]

na'ma, -ai [Ar. niᶜmet > naᶜmāʾ نعماء] *(nama:) {OsT} is.* **1.** Nimet ve bolluk içinde bulunma. **2.** Refaha kavuşma. **3.** Bahşiş; armağan.

namağlup,-bu [Far. nā + Ar. mağlūb نامغلوب] *(na:mağlû:p) {OsT} sf.* Yenilgiye uğramamış; hiç yenilgi almamış.

namahrem, [Far. nā + Ar. maḥrem نامحرم] *(na:mahrem) {OsT} sf.* **1.** Evlenmelerinde yasa ve din açısından engel bulunmayan kadın ve erkeğin durumu. **2.** Yabancı; el.

namahremiyet, [Far. nā + Ar. mahremiyyet نامحرمیت] *(na:mahremiyet) {OsT} is.* Namahrem olma durumu; namahremlik.

namahremlik, -ği [namahrem-lik] *(na:mahremlik) is.* **1.** Evlenme engeli bulunmama durumu. **2.** Yabancı olma.

naman, [Far. nām > nāmān نامان] *(na:ma.n) {OsT} is.* Namlar; adlar; ünle; şanlar.

namaz, [Far. namāz نماز] *(nama:z) {OsT} is.* **1.** Dua. **2.** Müslümanların günde beş defa kurallarına uygun olarak yerine getirmek zorunda oldukları farz ibadet. ⊡ **namaza durmak,** *Namaz ibadetini yerine getirmeye başlamak; namaz kılmak.*|| **namaz ayları,** *Genellikle namaz ve oruç gibi ibadetlere önem verilen recep, şaban ve ramazan ayları.*|| **namaz bezi,** *1. Kadınların namaz kılarken başlarına örttükleri tülbent. 2. Dikdörtgen biçiminde beyaz baz örtüsü.*|| **namaz bürgüsü,** *{ağız} Kadınların namaz kılarken başlarına örttükleri ince tülbent.* [DS]|| **namāz-güzār,** *{OsT} Namazlarını kılmış olan.*|| **namazı kılınmak,** *1. (Müslüman bir kimsenin cenazesi için) cenaze namazı kılınmak. 2. argo. Ölmek.*|| **namazı niyazı yerinde olmak,** *(Kişi için) dini ibadet ve görevlerini yerine getiren birisi olmak; dinî görevlerini aksatmamak.*|| **namaz kılmak,** *Namaz ibadetini yerine getirmek.*|| **namāz-ı pîşîn,** *{OsT} Öğle namazı.*|| **namāz-ı şām,** *Akşam namazı.*|| **namaz niyaz,** *İbadet.*|| **namaz seccadesi,** *Üzerinde namaz kılınan küçük kilim veya dokuma.*|| **namaz vakti,** *Namazın kılınma zamanı.*

namazbozan, [Far. namāz + boz-an] *is. bot.* Bir tür eğrelti otu.

namazbur, [Far. namāz + ? bur] *{eAT} is. zool.* Aptesbozan; kılkurdu.

namazcı, [namaz-cı] *sf.* Namazını düzenli olarak kılan.

namazcıl, [namaz-cıl] *{ağız} sf.* Sürekli namaz kılan. [DS]

namazdıh, [namaz-lık > namazdıḫ] *{ağız} is.* Namazlağı. [DS]

namazgâh, [Far. namāz-gāh نمازگاه] *(namazgâ:h) {OsT} is.* **1.** Namaz kılınan yer; namaz kılınan açık alan. **2.** Kırda, şehir dışında açıkta toplu namaz kılmak için hazırlanan ve kıble yönünde mihrap yerine dikili bir taşı bulunan alan; üstü açık mescit.

namazla, [namaz-lağı] *(namazla:) {ağız} is.* → namazlağı.

namazlaa, [namaz-lağı] *{ağız} is.* → namazlağı. [DS]

namazlacı, [namaz-lağı] *{ağız} is.* → namazlağı. [DS]

namazlağa, [namaz-lağı] *{ağız} is.* → namazlağı. [DS]

namazlağı, [namaz-lağı] *is.* Üzerinde namaz kılınan halı, kilim, dokuma veya pösteki; seccade; namazlık; *{eAT} {ağız} (aynı).* [DS]

namazlağu, [namaz-lağu نمازلغو] *{eAT} {ağız} is.* → namazlağı. [DS]

namazlah, [namaz-lağı] *{ağız} is.* → namazlağı. [DS]

namazlahi, [namaz-lağı] *{ağız} is.* → namazlağı. [DS]

namazlak, -ğı [namaz-lağı] *{ağız} is.* → namazlağı. [DS]

namazlavi, [namaz-lağı] *{ağız} is.* → namazlağı. [DS]

namazlıcı, [namaz-lağı] *{ağız} is.* → namazlağı. [DS]

namazlık,-ğı [namaz-lık] *is.* **1.** Üzerinde namaz kılınan halı, kilim, dokuma veya pösteki cinsi şey; seccade; namazlağı. *{eAT} (aynı)* **2.** *{ağız}* Namazda okunan sure ve duaların tümü. [DS] **3.** *{ağız}* Baş örtüsü; tülbent. [DS] **4.** *sf.* (Süre için) bir namaz kılacak kadar olan.

namazlo, [namaz-lağı] *{ağız} is.* → namazlağı. [DS]

namazloğ, [namaz-lağı] *{ağız} is.* → namazlağı. [DS]

namazloğu, [namaz-lağı] *{ağız} is.* → namazlağı. [DS]

namazluk, -ğu [namaz-luḳ نمازلق] *{eAT} is.* → namazlık; namazlağı.

namazsız, [namaz-sız] *sf.* (Kadın için) aybaşı durumunda olan.

namçı[1], [yamçı > namçı] *{ağız} is.* Elde dokunan en iyi cins kepenek; yamçı. [DS]

namçı[2], [? namçı] *{ağız} is.* Sapsız bıçak. [DS]

namdar, [Far. nām-dār نامدار] *(na:mda:r) {OsT} sf.* Ünlü; namlı; tanınmış.

namdaran, [Far. nām-dārān نامداران] *(na:mda:ra:n) {OsT} is.* Ünlüler; namlılar; tanınmışlar.

namdari, [Far. nām-dārī نامداری] *(na:mda:ri:) {OsT} sf.* Ünlü olma durumu; namdarlık.

namdarlık, -ğı [namdar-lık] *(na:mda:rlık) is.* Ünlü olma; ünlülük.

-name, [Far. -nāme نامه -] *{OsT} son ek.* Sonuna getirildiği kelimelere "yazılmış, küçük kitap" anlamlarına gelen birleşik isimler yapan son ek niteliğinde kelime.

name, [Far. nāme نامه] *{OsT} is.* **1.** Mektup. **2.** Aşk mektubu. **3.** Kitap; dergi; broşür. **4.** Resmî nitelikli mektup ve bu mektubun yazılı olduğu kâğıt. **5.** *{ağız}* Bir kimsenin geçmişi. [DS] ⊡ **nāme-āver,** *{OsT} Mektup götüren.*|| **nāme-ber,** *{OsT} Mektup götüren.*|| **nāme-i hicrān,** *{OsT} Ayrılık mektubu.*|| **nāme-i hümāyun,** *{OsT} Padişahların yazmış oldukları mektuplara verilen ad.*|| **nāme-i hümāyun-ı izzet ve saadet meşhūn,** *{OsT} Padişah tarafından bir hükümdara gönderilen yücelik ve mutluluk verici mektup.*|| **nāme-i resānî,** *{OsT} Mektup ulaştırma işi.*|| **nāme-i saādet-unvān,** *{OsT} Mevkii mutlu olanın mektubu; padişah mektubu.*|| **nāme-i siyāh-likā,** *{OsT} Kara yüzlü mektup; felaket haberi getiren mektup.*|| **nāme-i şerîf,** *{OsT} Şerefli mektup; kutsal mektup.*|| **nāme-nüvîs,** *{OsT} 1. Mektup yazıcı. 2. Babıâli'deki memurluklardan biri.*|| **name okumak,** *Herkesin bildiği, beylik sözleri söylemek.*|| **nāme-res,** *{OsT} Mektup ulaştıran.*|| **nāme-resān,** *{OsT} Mektup ulaştıran.*|| **nāme-resānî,** *{OsT} Mektup ulaştırıcılık.*

namerd, [Far. nā-merd نامرد] *(na:merd) {OsT} sf.* → namert.

namerdane, [Far. nā-merd-āne نامردانه] *(na:merda:ne) {OsT} zf.* Alçakça; erdemsizce.

namerdî, [Far. nā- merdī نامردی] *(na:merdi:) {OsT} is.* Namertlik; alçaklık; erdemsizlik.

namert,-di [Far. nā- merd نامرد] *(na:mert) {OsT} sf.* Mert olmayan; korkak; alçak; erdemsiz.

namertçe, [namert-çe] *(na:me'rtçe) zf.* Korkakça; alçakça; mert olmayana yakışır biçimde.

namertlik,-ği [namert-lik] *is.* Alçaklık; korkaklık; erdemsizlik.

namet, [Ar. niʿmet => namet] *{ağız} is.* Ekmek, buğday, tuz gibi kutsal ve değerli sayılan yiyecekler; nimet. [DS]

namevcut,-du [Far. nā + Ar. mevcūd ناموجود] *(na:mevcut, na:mevcu:du) {OsT} sf.* Bulunmayan; mevcut olmayan; yok.

namıja, [Soğd. ? / Far. namıja] *{eT} is.* Kadının kız kardeşinin kocası; bacanak. [DLT]

namık, -ğı [Ar. nemḳ > nāmıḳ نامق] *(na:mık) {OsT} is.* Yazıcı; yazar. ⊡ **Namık Grubu,** *Kurtuluş Savaşında İstanbul'dan Anadolu'ya silah, cephane, malzeme ve para göndermek üzere kurulmuş bir gizli örgüt.*

namına, [Ar. nām => nam-ı-n-a] *(na:mına) zf.* Adına; yerine; hesabına.

namıs, [Ar. nāmūs => nāmıs] *(na:mıs) {ağız} is.* Namus.[DS]

namız[1], [Ar. nabż => namız] *{ağız} is.* Nabız. [DS]

namız[2], [Ar. maḥmūż => namız] *{ağız} is.* Kümes hayvanlarında mahmuz. [DS]

nami[1], [Ar. nümüvv > nāmī / nāmiye نامی / نامیه] *(na:mi:) {OsT} sf.* Yerden biten; büyüyen; yetişen.

nami[2], [Far. nām > nāmī نامی] *(na:mi:) {OsT} sf.* Namlı; ünlü; tanınmış.

namikör, [Far. nān-kūr => namikör] *{ağız} sf.* İyilik bilmez. [DS]

namiye, [Ar. nāmī > nāmiyye نامیه] *(na:miye) {OsT} is.* **1.** Yerden bitme özelliği olan; yetişme; olma. **2.** Güç kazanma. ⊡ **nāmiye-bār,** *Hayat verici.*

namizac, [Far. nā + Far. mizāc نامزاج] *(na:miza:c) {OsT} sf.* → namizaç.

namizaci, [Far. nā + Far. mizācī نامزاجی] *(na:miza:ci:) {OsT} is.* Keyifsizlik; rahatsızlık.

namizaç, -cı, [Far. nā + Far. mizāc نامزاج] *(na:miza:ç) {OsT} sf.* Hafif hasta; sağlığı yerinde olmayan; keyifsiz; rahatsız.

namkur, [Far. nān-kūr => namkūr] *(namku:r) {ağız} sf.* İyilik bilmez; nankör. [DS]

namlı[1], [nam-lı] *sf.* Tanınmış; ünlü; meşhur. ⊡ **namlı şanlı,** *Çok ünlü.*

namlı[2], [Yun. lamli => namlı] *{ağız} is.* **1.** Harmanda savrularak tanesinden ayrılmış, bıçak veya kılıç yüzü gibi uzunca yığılmış tahıl tanesi yığını. **2.** İyi temizlenmiş tohumluk buğday. **3.** Samandan ayrılmış fakat henüz elenip temizlenmemiş buğday yığını. **4.** Harman yerinde tanelerinden ayrılmış saman yığını. **5.** Harman yerindeki halka biçiminde saman yığını. **6.** Tırpan ile biçilen ot veya ekinlerin meydana getirdiği uzunlamasına yığın; biçilen bu ot ve ekinlerin bir araya toplanması ile meydana getirilen uzun ve konik yığın. **7.** Bir tırpan ile biçilebilecek genişlikteki yer. **8.** Yol kenarlarındaki ve yamaçlardaki kar birikintileri. **9.** Üvendirenin ucundaki sivri demir. **10.** Sapsız bıçak veya çakı; bıçağın keskin metal kısmı. [DS] ⊡ **namlı yarmak,** *{ağız} Dövülmüş ekinin tanesini samanından ayırmak.* [DS]

namlik, -ği [Yun. lamli => namlik] *{ağız} is.* Sapsız bıçak. [DS]

namlu, [Yun. lamli => namlu] *sf.* **1.** Bir ateşli silahın boru şeklinde dökülen mermi atan parçası. **2.** Sapsız bıçak. **3.** Kılıç, kasatura vb. silahların kesici ve delici ucu veya bölümü. **4.** Bıçağın keskin yüzü. **5.** *{ağız}* Samanından ayrılmış tahıl yığını. [DS]

namnı, [Yun. lamli => namnı] *{ağız}* → namlı. [DS]

namo, [Sansk. namas] *{eT} is.* Tazim; hürmet; saygı. [EUTS] ⊡ **namo but,** *Buda'ya hürmetler olsun.* [EUTS]|| **namo darm,** *Akideye hürmetler olsun.* [EUTS]|| **namo sang,** *Rahipler topluluğuna hürmetler olsun.* [EUTS]

namsiye, [? namsiye] *{ağız} is.* Cibinlik. [DS]

namtı, [Yun. lamli => namlu > namtı] *{ağız} is.* **1.** Sapsız bıçak; çakı ve bıçağın maden kısmı. **2.** Kör bıçak veya çakı. [DS]

namtıra, [? namtıra] *{ağız} is.* Sapsız bıçak. [DS]

namurad, [Far. nā + Ar. murād نامراد] *(na:mura:d) {OsT} sf.* → namurat.

namurat, -dı [Far. nā + Ar. murād نامراد] *(na:mura:t) {OsT} sf.* **1.** Muradına erişememiş; isteğine ulaşamamış; dileği yerine gelmemiş; umutları boşa çıkmış olan. **2.** *is.* Klasik Türk musikisinde bir birleşik makam.

namus, [Yun. namos > Ar. nāmūs *(giz sahibi)* ناموس] *(na:mu:s) {OsT} is.* **1.** Kanun; yasa; nizam. **2.** Toplum içinde konulmuş bulunan ahlak, şeref, haysiyet kurallarına sıkı sıkıya bağlılık; dürüstlük. **3.** Bir kimseyi, kendine veya başkalarının ona duyduğu saygıyı yok edecek her türlü davranıştan kaçınmaya yönelten ahlak ilkelerinin tümü; ar; edep; haya; ırz. **4.** Temizlik; doğruluk. **5.** Bir kimsenin, topluluğun onuru, şerefi haysiyeti. **6.** Kadın ve erkeğin korumak zorunda olduğu iffeti; sililik; edep; hayâ. **7.** *tasvf.* Allah'a yakın olan melekler. ⊡ **namus belası,** *Özel bir nedenden ötürü ses çıkarmadan üstlenilen zarar veya katlanılan sıkıntı; ar belası; başkalarının duymasından çekinerek sıkıntıya katlanma veya ses çıkarmama.*|| **namus davası,** *1. huk. Namusuna dokunulan kişinin yargıda açtığı dava. 2. mecaz. Onur meselesi.*|| **nāmūs-i dilberî,** *{OsT} Güzellik şeref ve onuru.*|| **nāmūs-i ekber,** *En büyük namus; Cebrail.*|| **nāmūs-kâr,** *{OsT} 1. (Kişi için) namuslu. 2. Doğru.*|| **nāmūs-kârāne,** *{OsT} Namuslulukla.*|| **nāmūs-perver,** *{OsT} Namuslu; doğru.*|| **nāmūs-perverāne,** *Namuslulukla.*|| **nāmūs-perverî,** *Namusluluk.*|| **namus sözü,** *Kişinin onur ve erdem gibi değerleri öne sürerek verdiği söz; şeref sözü.*|| **namusu iki paralık olmak,** *Onurunu ve değerini düşürecek kötü bir davranışta bulunmak.*|| **namusuna dokunmak,** *Bir kimsenin onur ve haysiyetini incitecek veya kıracak davranışta bulunmak; namus ve onurunu olumsuz biçimde etkilemek.*|| **namusuna sinek kondurmamak,** *1. Namus ve onuruna söz söyletmemek. 2. Kollamak; gözetlemek.*|| **namusunu beklemek,** *{eAT} Onurunu, iffetini korumak.*|| **namusunu temizlemek,** *1. Kötü ve dürüst olmayan bir davranıştan saygınlığını koruyarak kurtulmak. 2. Onur ve saygınlığını yaralayan bir durumdan kurtulmak amacıyla kendini veya sebep olan kimseyi öldürmek.*|| **namusu temizlenmek,** *Bir işten kendi saygınlığını yitirmeden çıkmak.*|| **namusuyla yaşamak,** *Ahlak kurallarına bağlı olarak onurlu ve erdemli bir hayat sürmek.*

namuslu, [namus-lu] *sf.* **1.** Namusu olan; namusuna güvenilen; dürüstlüğüne dil uzatılamayan. **2.** Yükümlülüklerini dürüstlükle yerine getiren, verdiği sözde duran, toplumsal ahlak kurallarına uygun bir yaşam süren. **3.** (Kadın ve erkek) evlilik dışı ilişkiye girmemiş; yasak gönül ilişkileri yaşamamış. **4.** Ahlakına güven duyulan; toplumsal ahlak kurallarına uyan. **5.** Hilesiz; uygun; gereği gibi.

namusluluk,-ğu [namus-lu-luk] *is.* Namuslu olma durumu; dürüstlük.

namussuz, [namus-suz] *sf.* **1.** Namusu olmayan; ahlak kurallarına uygun davranmayan. **2.** Dürüst olmayan. **3.** Yasak ve evlilik dışı ilişkilerde bulunan.

namussuzca, [namus-suz-ca] *(namussu'zca) zf.* Namussuz birine yakışır biçimde; namussuz olarak; ahlaksızca.

namussuzluk,-ğu [namus-suz-luk] *is.* Namussuz olma durumu; namussuzca davranış.

namünasip, -bi [Far. nā + Ar. münāsib نامناسب] *(na:müna:sip) {OsT} sf.* Uygunsuz.

namüsait,-di [Far. nā + Ar. müsā'id نامساعد] *(na:müsa:it) {OsT} sf.* Uygun olmayan; elverişsiz.

namütenahi, [Far. nā + Ar. mütenāhī نامتناهی] *(na:mütena:hi:) {OsT} sf.* **1.** Sonu olmayan; sonsuza kadar; sonsuz. **2.** *mat.* Sonsuz.

namütenahilik, -ği [namütenahi-lik] *(na:mütena:hi:lik) is.* Sonsuzluk.

namütenahiyet, [Far. nā+Ar. mütenāhiyyet نامتناهيت] *(na:mütena:hiyet) {OsT} is.* Sonsuzluk.

namver, [Far. nām-ver نامور] *(na:mver) {OsT} sf.* Ünlü; namlı.

namveran, [Far. nām-verān ناموران] *(na:mvera:n) {OsT} is.* Ünlüler; namlılar.

namverî, [Far. nām-verī ناموری] *(na:mveri:) {OsT} is.* Ünlü olma; namlılık.

namz, [Ar. nabż => namz] *{ağız} is.* Nabız. [DS]

namzam, [? namzam] *{ağız} is.* **1.** Bir tür pancar. **2.** Tere. **3.** Yaban hardalı. [DS]

namzan, [? namzan] *{ağız} is.* **1.** Tere. **2.** Yaban hardalı. [DS]

namzed, [Far. nām-zed نامزد] *(na:mzed) {OsT} is.* → namzet.

namzet,-di [Far. nām-zed نامزد] *(na:mzet) {OsT} is.* **1.** Bir işi, bir görevi yapmak üzere ya kendisi istekli olarak ortayla çıkan ya da başkaları tarafından seçilen veya teklif edilen kimse; aday. **2.** Bir görev ve iş için yetiştirilmekte olan; aday; stajyer. **3.** Evlilik yoluna düşen; nişanlı; sözlü; yavuklu. **4.** *eski huk.* Miras bırakanın fevkalade ikame yoluyla tayin ettiği mirasçı. **5.** *huk.* Lehine vasiyet yapılan kimse. ⊡ **namzet göstermek,** *Bir iş için birini önerme; aday belirleme.*

namzetlik,-ği [namzet-lik] *is.* Aday olma durumu; adaylık.

nan[1], [Far. nān نان] *(na:n) {OsT} is.* Ekmek. ⊡ **nān-cū(y),** *{OsT} 1. Ekmek arayan. 2. Dilenci.*|| **nān-hāh,** *{OsT} 1. Ekmek isteyen. 2. Dilenci.*|| **nān-hār,** *{OsT} Ölen yeniçerinin çocukları.*|| **nān-hōr,** *{OsT} Dilenci.*|| **nān-ı azîz,** *{OsT} Ekmek.*|| (birinin) **nān-ı azîziyle perverde olmak,** *{OsT} Birinin ekmeğiyle beslenmiş olmak.*|| **nān-ı bahā,** *{OsT} 1. İmparatorluk döneminde bazı devlet memurlarına verilen yiyecek bedeli parası. 2. Geçimini ancak sağlayacak kadar kazanılan para.*|| **nān-ı cevîn,** *{OsT} Arpa ekmeği.*|| **nān-ı gülāc,** *{OsT} 1. Ekmek kadayıfı. 2. Güllaç baklavası.*|| **nān-hār,** *{OsT} 1. Ekmek yiyen. 2. Kendilerine yeniçeri odalarından para ödenen, ölen bir yeniçerinin geride bıraktığı çocukları.*|| **nān-ı harām,** *{OsT} Yasal olmayan yollardan kazanılan geçim parası.*|| **nān-ı helāl,** *{OsT} Yasal yollardan kazanılan geçimlik.*|| **nān-ı huşk,** *{OsT} Kuru ekmek.*|| **nān-ı keşkîn,** *{OsT} Buğday dışındaki tahıllardan yapılan ekmek.*|| **nān-ı telh,** *{OsT} Acı ekmak.*|| **nān-ı teng,** *{OsT} Küçük kalıp ekmeği.*|| **nān-kör,** *{OsT}* → nankör.|| **nān-pāre,** *{OsT} 1. Ekmek parçası; bir lokma ekmek. 2. Geçim kaynağı. 3. Memurluk.*|| **nān-pūz,** *{OsT} Ekmekçi.*|| **nān ü nemek hakkı,** *{OsT} Tuz ve ekmek hakkı.*|| **nān ü ni'met,** *{OsT} Ekmek ve nimet; iyilik ve ihsan.*

nan[2], [ne+yan] *{ağız} zf.* Nereye; ne yana. [DS]

na'na[1], **-a'ı** [Ar. naʿnāʿ نعناع] *(na-na:) {OsT} is.* Nane.

na'na[2], **-a'ı** [Ar. naʿnaʿ نعنع] *(na-na) {OsT} is.* Nane.

nana, [? nana] *{ağız} is.* Yok yaşlı ve bunak kadın. [DS]

nanahan, [Ar. naʿnāʿ + Far. ḫvān] *is. bot.* Maydanozgillerden, yarım metre kadar boylu, beyaz çiçekli, meyveleri gaz söktürücü olarak kullanılan bir bitki; frenk kimyonu, *(Trachyspermum ammi).*

nanaher, [? nanaher] *{ağız} sf.* Büyük; geniş; kocaman. [DS]

nanak, -ğı [buñ-ak > mamak / nanak ?] *{ağız} sf.* **1.** Anlayışsız; aptal. **2.** (Kişi için) giyimi ve davranışları ile gülünç olan. [DS]

nanakçılık, [Hint. Nanak *(Sikhi dininin kurucusu)* > nanak-çı-lık] *is.* Hindistan'da Sikh'lerin Brahmancılık ile Müslümanlık karışımı dinlerine verilen ad.

nanay[1], [Çing. nan *(değil)* + -ay *(-dir)*] *sf. argo.* Yok.

nanay[2], [na+na+ey *(yans.)*] *{ağız} is.* Doğu Anadolu'da çalgısız olarak türkünün ezgilerine uygun biçimde söylenen nanay nanay sözleri eşliğinde, yalnız kadınlar veya yalnız erkekler arasında oynanan oyun; erkek kadın karışık oynananına *alaca* denir. [DS]

nanca, [ne+an-ça > nanca] *(na'nca) {ağız} zf.* **1.** Bir parça. **2.** Pek çok. **3.** Ne kadar; ne denli. [DS]

nancacik, [nanca-cık] *{ağız} zf.* Azıcık. [DS]

nane, [Ar. naʿnāʿ نعناع] *(na:ne) {OsT} is. bot.* **1.** Ballıbabagillerden, nemli yerlerde yetişen, gövde ve yaprakları çoğu zaman tüycüklü, başak şeklinde ve beyaz, morumsu çiçekleri er dişi, çanak yaprakları ışınsal, taç yaprakları tek simetrili, meyveleri fındıksı tipte, taşıdığı mentol esansından dolayı keskin bir koku ve serinlik duygusu uyandıran, acısı ile yemeklerde bahar, halk hekimliğinde, eczacılıkta ve içki sanayiinde geniş bir kullanım alanı olan, ülkemizde yedi türü bulunan, çok yıllık otsu bitki, *(Mentha).* **2.** *argo.* Esrar. ⊡ **nane likörü,** *70 derecelik 500 gram alkolde 2 gram nane ruhu eritip 500 gram şeker şerbeti eklemek suretiyle yapılan içki.*|| **nane ruhu,** *1. Nane yapraklarından çıkarılan, kuvvetli kokulu, yakıcı lezzetli, hafif antiseptik, bulantı kesici ve ferahlatıcı özellikleri olan, tanen ve mentol ($C_{10}H_{20}O$) içeren uçucu yağ; nane esansı. 2. bot. Ballıbabagillerden, yaprakları kuvvetli kokulu, çiçekleri morumsu kırmızı, toprak üstü kısımları bitkisel çay olarak kullanılan çok yıllık bitki, (Ziziphora clinopodioides, Z. taurica, tenuior).*|| **nane suyu,** *İçinde nane ruhu eritilmiş su.*|| **nane şekeri,** *Nane ruhu katılarak hazırlanmış bir tür şeker.*|| **nane yemek,** *Yakışıksız bir davranışta bulunmak.*

naneci, [nane-ci] *sf.* **1.** Nane satan. **2.** *{ağız}* Kibar ve canının değerini iyi bilen. [DS]

nanedalı, [nane+dal-ı] *{ağız}* *is.* Lahana. [DS]

naneli, [nane-li] *(na:neli)* *sf.* İçine nane veya nane esansı konulmuş olan; içinde bunlardan biri bulunan.

nanemolla, [Ar. naᶜnāᶜ + mullā] *(na:nemolla)* *sf.* **1.** Beden bakımından dayanıksız, güçsüz olan. **2.** Çabuk ve sık hasta olan. **3.** İş yapmaktan hoşlanmayan; üşengeç; tembel.

nanesiz, [nane-siz] *(na:nesiz)* *sf.* İçinde nane veya nane ruhu bulunmayan.

nangi, [hangi] *{ağız}* *zf.* Hangi? [DS]

nanhar, [Far. nān-ḫᵛār نانخوار] *(na:nha:r)* *{OsT}* *is.* Yeniçeri ocaklarından kendilerine yardım edilen yeniçeri dul ve yetimlerine verilen ad.

nanıaziz, [Far. nān-ı Ar. ᶜazīz نان عزيز] *(na:nıazi:z)* *{OsT}* *is.* **1.** Allah tarafından besin olarak insanlara ihsan edilen yiyecek. **2.** En kutsal yiyecek.

nanık[1], **-ğı** [? nanık] *{ağız}* *is.* *bot.* **1.** Ağaç çileği. **2.** Böğürtlen. [DS]

nanık[2], **-ğı** [? nanık] *{ağız}* *is.* Hala. [DS]

nanış, [Ar. nakş > nakış] *{ağız}* *is.* Örnek. [DS]

nanik,-ği [Erme. nanik ?] *is.* Baş parmağı burna değdirip öteki parmakları sallamak suretiyle yapılan alay işareti. ☐ **nanik yapmak,** ***Bir kimse ile alay etmek veya onu kızdırmak için nanik işareti yapmak.***

nanikleme, [nanik-le-me] *is.* Naniklemek işi.

naniklemek, [nanik-le-mek] *gçl. f.* *[-r] [-l(i)-yor]* Baş parmağı burna değdirip öteki parmakları sallamak suretiyle yapılan alay işareti yapmak; nanik yapmak.

nankin, [Çin. Nanking *(Çin'in eski başkenti)* > Fr. nankin] *is.* İlk defa Nanking'de yapılmış olan, uzun süre pantolon, ceket ve palto yapımında kullanılmış olan dağ keçisi sarısı renkli pamuklu kumaş.

nankere, [Far. nānkör => nankere] *{ağız}* *zf.* Boşuna. [DS]

nankı, [hangi] *{ağız}* *zf.* Hangi? [DS]

nankör, [Far. nān *(ekmek)* + kür *(kör)* نانكور] *{OsT}* *sf.* **1.** (Kişi için) kendisine yapılan iyiliğin değerini bilmeyen, gerektiğinde minnet duymayan. **2.** Büyük bir emek ve çaba gerektirmesine karşılık doyurucu bir sonuç alınamayan; zor; yorucu; bıktırıcı; verimsiz. **3.** (Hayvan için) sahibine sadık kalmayan.

nankörce, [nankör-ce] *(nankö'rce)* *zf.* Nankör birine yakışır biçimde; nankör gibi; nankör olarak.

nankörleşme, [nankör-le-ş-me] *is.* Nankörleşmek eylemi.

nankörleşmek, [nankör-le-ş-mek] *dönşl. f.* *[-ir]* Nankör durumuna gelmek; nankör gibi olmak; nankörce davranışlarda bulunmaya başlamak.

nankörlük,-ğü [nankör-lük] *is.* **1.** Nankör olma durumu; kendisine yapılan iyiliği bilmeme; iyilik bilmezlik. **2.** Nankörce davranış; küfran. ☐ **nankörlük etmek,** *Nankörce davranışta bulunmak; yapılan bir iyiliğe karşılık şükran duymamak.*|| **nankörlük görmek,** *Nankörce davranışla karşılaşmak.*

nannik, -ği [Erme. nannik] *is.* Metres; kapatma.

nano-, [Yun. nanos *(cüce)*] *ön ek.* **1.** Bir çok kelimenin başına getirilerek küçüklük ifade eden Yunanca bir ek. **2.** Önüne getirildiği birimin milyarda birine denk bir birimi ifade eden ek, kısaltması: n

nanofarat, [Yun. nano + Farad *(İng. fizikçi)*] *is.* *fiz.* 1/ 1000 000 000 (10^{-9}) farat değerinde elektrik sığa ölçüsü birimi, sembolü: nF.

nanometre, [Yun. nanos *(cüce)* > Fr. nanomètre] *is.* *fiz.* Mikroskopta yapılan ölçümleri için kullanılan, 1/1 000 000 mm veya 1 / 1000 mikrona ya da 10 Angströme eşit uzunluk ölçüsü birimi; milimikron.

nansuk,-ğu [Hint. nansuk] *is.* İç çamaşırı yapımında ve elişlerinde kullanılan ince, hafif pamuklu dokuma.

nantı, [Yun. lamli => nantı / namtı ?] *{ağız}* *is.* **1.** Sapsız bıçak. **2.** Çakı ve bıçağın sap dışında kalan kesici ve metal kısmı. **3.** Kör bıçak veya çakı.[DS]

nantu, [Yun lamli => nantu / nantı] *{ağız}* → nantı. [DS]

nanu, [Far. nānū] *(na:nu:)* *is.* Küçük çocukları uyuturken söylenen türkü; ninni.

naos, [Yun. naos] *is.* **1.** Eski Yunan'da Tanrı heykellerinin konulduğu bina veya odaya verilen ad; tanrının evi. **2.** Eski Mısır'da tapınağın kutsal bölümüne yerleştirilen tanrı heykelinin konulduğu taş veya ahşap küçük yapı. **3.** Yeni Yunan kiliselerinde dua edenlere ayrılan bölüm.

napalm, [Fr. **naf**tenik + **palm**itik] *is.* **1.** Naftenik asitlerin alüminyum tuzları ile kobra yağındaki yağ asitlerin, özellikle palmitik asidin eş çökelmesi ile oluşan kıvamlaştırıcı etken. **2.** Bu madde ile pelteleştirilmiş benzin ile hazırlanan yangın bombası yükü. ☐ **napalm bombası,** *Çarpma etkisi ile koruyucu kılıfı yırtılarak ateş alan ve çok yüksek ısı yayan, içine jelleştirilmiş benzin (napalm) doldurulmuş bir yangın bombası türü.*

napçıl, [Far. lap-çīn => lapçın / napçıl] *{ağız}* *is.* Lastik ayakkabı. [DS]

napızar, [? napızar / napuzar] *{ağız}* *is.* **1.** Her yıl ekilebilen, toprağı kuvvetli, verimli tarla. **2.** Evlere yakın tarla. [DS]

napurçen, [? napurçen] *{ağız}* *is.* Yeni çıkmış üzüm yaprağı. [DS]

napuzar, [? napuzar] *{ağız}* *is.* → napızar.[DS]

nâr, [Ar. nār نار] *(na:r)* *{OsT}* *is.* **1.** Ateş; od. **2.** Ateş gibi yakan. **3.** *jeol.* Ateş küre. ☐ **nara yakmak,** *Birine kötülük etmek; zarar vermek.*|| **nār-ı beyzā,** *{OsT}* *Akkor.*|| **nār-ı fārisiye,** *{OsT}* *Yılancık hasta-*

lığı.|| (birinin) **narına yanmak,** *O kimse yüzünden büyük bir zarara uğramak.*

nar[1], [nar / ner / nır *(yans.)*] *is.* Böğürme, gürültülü ses çıkarmayı anlatan kök. [Zülfikar] *nar-ıl-da-mak*

nar[2], [Far. enār نار] *is. bot.* **1.** Nargillerden, İran kökenli, karşıt yapraklı, parlak kırmızı çiçekli, bir elma büyüklüğünde içi bölmeli ve çok çekirdekli taneciklerden oluşan, yenilebilir meyveli bir çalımsı bitki, *(Punica granatum).* **2.** Bu bitkinin yenilebilir meyvesi. **3.** *ed.* Parlak kırmızı taneleri dolayısıyla sevgilinin güzelliği, dişlerinin düzgün ve küçüklüğü, göz yaşlarının rengi (kanlı) tanımlanırken mazmun olarak divan edebiyatında sıkça başvurulur. ⊡ **nar balinası,** *zool.* → narval.|| **nar bülbülü,** *zool. Ardıç kuşugillerden, yurdumuzun hemen her bölgesinde ve her mevsim rastlanan, alın, baş yanları, gerdan, kursak ve göğsün ön kısmı kızıl kahverengi, karın tarafının diğer kısımları beyaz, böcek ve böcek larvaları ile beslenen bir ötücü kuş, kızılgerdan, (Erithacus rubecula).*|| **nar-bün,** *{OsT} Nar ağacı.*|| **nar çiçeği,** *1. Parlak kırmızı renk. 2. Bu renkte olan. 3. İkinci Abdülhamid döneminde giyilen bir tür hafiye fesine halkın verdiği ad.* || **nar-dan,** *{OsT} 1. Nar taneleri. 2. Gözyaşları.*|| **nar gibi,** *(Yiyecek için) çok güzel kızarmış.*|| **nar-pistan,** *{OsT} 1. Nar gibi yuvarlak ve dolgun meme. 2. (Kadın, kız için) memesi nar gibi yuvarlak ve dolgun olan.*

nar[3], [Far. lūr] *{ağız} is.* Lor peyniri. [DS]

nara[1], [Ar. naʿra نعره] *(na:ra) {OsT} is.* **1.** Haykırma; bağırma. **2.** Sarhoş veya külhanbeyi bağırtısı. **3.** *tasvf.* Bir tarikat ulusunun İlâhî coşkuya kapılıp kendinden geçercesine bağırması. **4.** Eskiden, tulumbacıların yangına giderken halkın kendilerine yol vermesi için *"Yangın var!"* diye bağırmaları. **5.** *{ağız}* Defe benzer bir tür çalgı. [DS] ⊡ **nara atmak,** *(Sarhoş veya külhanbeyi için) yüksek sesle haykırmak; bağırmak.*|| **na'ra urmak,** *{eAT} Haykırmak; nara atmak.*

nara[2], [Far. enār => nara] *{eT} is.* Nar (meyve). [EUTS]

nara[3], [Sansk. naraka] *{eT} is.* Cehennem. [EUTS]

nara[4], [? nara] *{ağız} is.* Çekicin sivri yeri. [DS]

nara[5], [? nara] *{ağız} is.* Oyuk. [DS]

naracı, [nara-cı] *(na:ra:cı) is.* Eskiden, yangına giden tulumbacılara yol açmak için *"Yangın var!"* diye bağıran tulumbacı.

naran, [? naran] *{ağız} is.* El çıkrığını döndüren ip. [DS]

narant, [? naran / narant] *{ağız} is.* → naran. [DS]

Naranta, [? Naranta] *{eT} is.* Ejderha şahmın adı. [EUTS]

narasın, [ne + ara-sın] *{ağız} e.* Öyle değil; hayır. [DS]

narat[1], [? narat] *{ağız} is.* Çam ağacı. [DS]

narat[2], [? narat / naran / narant] *{ağız} is.* → naran. [DS]

narayan, [Sansk. nārāyana] *{eT} is.* Bodisatva'nın adı. [EUTS]

narayana, [Sansk. narayana] *is.* **1.** Sular içinde hareket eden kimse. **2.** Başlangıçta bağımsız olan epik devirde Vişnu'ya bağlanan kaos okyanusunun sularında göründüğü söylenen bir tanrının adı.

narbat, [? narbat] *{ağız} sf.* **1.** Sözünü ve davranışlarını kontrol edemeyen; sözünü bilmeyen; kaba. **2.** Eli işe bir türlü yatmayan. [DS]

narbenki, [? narbenki] *{ağız} is.* Küçük bakır sahan. [DS]

narbis, [Far. nergīs] *{ağız} is.* Zambak. [DS]

narcıl, [Far. nār-gīl نارجیل] *{OsT} is. bot.* → nargil.

narcil, [Far. nār-cīl نارجیل] *(narci:l) {OsT} is. bot.* → nargil.

narçil, [Far. nār-çīl نارچیل] *(narçi:l) {OsT} is. bot.* → nargil.

narçiçeği, [Far. enār + T. çiçe(k)-i] *is.* **1.** Parlak kırmızı renk. **2.** Bu renkte olan.

narda, [Far. nār-dā باردا] *(na:rda:) {OsT} sf.* Layık olmayan; uygunsuz.

nardek, -ği [Far. nārdeng => nārdek] *(na:rdek) {ağız} is.* Sulandırılmış pekmez, ekşi vb. [DS]

nardenk,-gi [Far. nārdeng ناردنگ] *(na:rdenk) {OsT} is.* **1.** Nar, erik, kayısı, vişne gibi meyvelerden yapılan pekmez. **2.** Bu pekmezin sulandırılması ile yapılan şerbet.

nardan, [Far. nār-dān ناردان] *(na:rda:n) {OsT} is.* **1.** Nar taneleri. **2.** Gözyaşı damlaları.

nardin, [Far. nārdīn ناردین] *(na:rdi:n) {OsT} is. bot.* **1.** Maydanozgillerden, tarla ve çayırlarda yetişen, hayvanlara yem olarak verilen, başakçıkları bir çiçekli küçük bir bitki, *(Eryngium campestre).* **2.** Eskiden bir tür sümbüle verilen ad, *(Nardus stricta).*

na're, [Ar. naʿre نعره] *(na-re) {OsT} is.* → nara. ⊡ **na're-endāz,** *{OsT} Nara atan; haykıran; bağıran.*|| **na're-i mestāne,** *{OsT} Sarhoş gibi bağırma.*|| **na're-zen,** *{OsT} Nara atan; bağıran.*

nare, [? nare] *{ağız} is.* Güç; direnç. [DS]

narenc, [Far. nāreng / nārenc نارنج] *(na:renc) {OsT} is.* **1.** Turunç. **2.** Portakal.

narencî, [Far. nārengī / nārencī نارنجی] *(na:renci:) {OsT} is.* Turunç renginde olan; turuncu.

narenciye, [Far. nārenc > Ar. nārenciyye نارنجیه] *(na:renciye) {OsT} is. bot.* Portakal, limon, mandalina, turunç, altıntop gibi meyvelerin ortak adı; turunçgiller.

nareng, [Far. nāreng نارنگ] *(na:reng) {OsT} is. bot.* → narenc.

narengî, [Far. nārengī / nārencī نارنگی] *(na:rengi:) {OsT} sf.* → narencî.

nares, [Far. nāres نارس] *(na:res) {OsT} is.* Ham meyve.

naresa, [Far. nā-resā نارسا] *(na:resa:) {OsT} sf.* **1.** Uygun olmayan; uygunsuz. **2.** Yetişmemiş; olgunlaşmamış.

naresayi, [Far. nā-resāyī نارسایی] *(na:resa:yi:) {OsT} is.* **1.** Uygunsuzluk; uygun olmama durumu. **2.** Yetişmemiş; olgunlaşmamış olma durumu; hamlık.

nareside, [Far. nā-resīde نارسیده] *(na:resi:de) {OsT} sf.* **1.** Olgunlaşmamış; ham. **2.** Bulûğ çağma gelmemiş olan.

narfaşa, [Ar. maşraba] *{ağız} is.* Su tası. [DS]

nargan, [? nargan] *{ağız} sf.* Soylu. [DS]

nargil, [Far. nārgīl / nārcīl نارگیل] *(na:rgi:l) {OsT} is. bot.* Hindistan cevizi, *(Cocos nucifera).*

nargile, [Far. nārgile نارگله] *{OsT} is.* **1.** Tömbeki adı verilen bir cins tütünün dumanını sudan geçirerek içilmesini sağlayan araç. **2.** *argo.* Boşboğaz. ⧉ **nargile doldurmak,** *Tömbekiyi, nargilenin üstündeki lüle denilen kısma yerleştirmek.*|| **nargile-keş,** *{OsT} Nargile çeken.*|| **nargilenin suyunu değiştirmek,** *argo. Küçük aptes yapmak; çiş etmek.*|| **nargile tütünü,** *Tömbeki.*

nargiller, [nar-gil-ler] *is. bot.* Mersinler takımından, yaprakları yalın ve karşılıklı, çiçekler er dişi, çanak 5-7 loblu, 5-7 taç yapraklı, erkek organ pek çok, yumurtalık alt durumlu, meyve kabuğu meşin gibi sert, meyve içinde çok sayıda tohum bulunan bitkiler familyası; rummaniye, *(Punicaceae).*

nargöz, [Far. nergīs => nargöz] *{ağız} is. bot.* Nergis. [DS]

nargülü, [nar+gül-ü] *{ağız} is. bot.* Nar ağacına benzer bir ağacın gül gibi olan çiçekleri. [DS]

narh, [Far. nirḫ / narḫ نرخ] *{OsT} is.* Yasalarca yetkili kılınmış makamlar tarafından düzenlenmiş, bir malın en fazla satış fiyatını belirten tarife. ⧉ **narh koymak,** *İhtiyaç maddeleri için sabit fiyat tespit etmek.*

narhıslanmak, [? narhıs-la-n-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* Sinirlenmek. [DS]

nârıbeyza, [Ar. nār-ı beyzā نار بیضا] *(na:rıbeyza:) {OsT} is.* Akkor.

narıldamak, [nar *(yans.)* > nar-ıl-da-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-(d)ı-yor]* Korkunç ses çıkarmak. [DS]

narıncı, [Ar. nārencī] *{ağız} sf.* Portakal rengi; koyu sarı. [DS]

narınç, [Ar. nārenc => narınç] *{ağız} sf.* **1.** Koyu sarı. **2.** Portakal rengi. **3.** Pembe, yuvarlak taneli, tatlı bir üzüm çeşidi. [DS]

nari, [Ar. nār > nārī / nārīye ناری / ناریه] *(na:ri:) {OsT} sf.* **1.** Ateşle ilgili olan. **2.** Yanıcı; patlayıcı; ateşli. **3.** Cehennemlik. **4.** *{ağız}* Kars dolaylarında oynanan bar türü bir halk oyunu. [DS] **5.** *{ağız}* Bakırcıların kullandığı bir araç. [DS]

nariç, -ci [Ar. nārenc => narıç] *{ağız} is.* Tatlı, yuvarlak ve sert taneli bir üzüm. [DS]

narik, -ği [? narik] *{ağız} is.* Budama bıçağı veya bıçkısı. [DS]

narin, [Far. nārīn نارین] *(na:ri:n) {OsT} sf.* **1.** İnce yapılı; zayıf; nazik. **2.** Boyuna oranla eni dar yapıda tekne. **3.** *{ağız}* İyi. [DS]

narince, [Far. nāreng /Ar. nārenc] *is.* **1.** Tokat'ta yetişen ve iyi cins şarap üretilen bir beyaz üzüm çeşidi. **2.** *{ağız}* İçinde kayısı, elma, armut vb. meyve ağaçları bulunan bahçe. [DS]

narinlik,-ği [narin-lik] *is.* **1.** Bedence incelik, zayıflık. **2.** Nazik ve kibar olma durumu. **3.** Bir geminin baş ve kıç taraflarında su kesimi darlığı.

nariyet, [Ar. nārī > nāriyyet ناریت] *(na:riyet) {OsT} is.* Yakıcılık.

narko-, [Yun. narke] *ek.* Uyuklama anlamına gelen bir ön ek.

narkoanaliz, [Ar. narco-analyse] *is. psikol.* Hastanın, bilinçli olarak kendini denetleme yeteneğini zayıflatan uyuşturucu madde zerk ederek bilinç altını araştırma tekniği.

narkolepsi, [Fr. narcolepsie] *is. tıp.* Nöbet hâline gelmiş dayanılmaz uyku hâli.

narkomani, [Fr. narcomanie] *is. tıp.* Uyuşturucu ilaçlara hastalık derecesindeki düşkünlük.

narkotik,-ği [Fr. narcotipue] *is.* ve *sf.* **1.** Uyuşturucu. **2.** Uyuşturucu ile ilgili. ⧉ **narkotik madde,** *Uyuşturucu madde.*

nakrotizasyon, [İng. norcotisation] *is.* Uyuşturma.

narkotizm, [Fr. narcotisme] *is.* Uzun süre uyuşturucu kullanmaktan doğan bozuklukların tümü.

narkoz, [Fr. narcose] *is.* İlaçlarla sağlanan vücutta bir veya birkaç fonksiyonel etkinliği azaltan uyku hâli; genel anestezi. ⧉ **narkoz vermek,** *Ameliyat edilecek hastaya acı duymaması için ilaç vererek onu bilinçsiz duruma getirmek.*

narkozcu, [narkoz-cu] *is.* Ameliyat edilecek hastaya narkoz veren teknik eleman.

narkozculuk,-ğu [narkoz-cu-luk] *is.* Narkozcunun yaptığı iş veya görev.

narkozitör, [Fr. nacositeure] *is.* Narkozcu.

narlu, [? nar-lu] *{ağız} zf.* (Yük için) kez. [DS]

narma, [? narma] *{ağız} is.* Tuz ve karabibere batırılmış ekmek lokması.[DS]

narpız, [yarpuz > narpız] *{ağız}* *is. bot.* → yarpuz. [DS]

narpistan, [Far. nār-pistān نارپستان] *(na:rpista:n)* *{OsT}* *is.* → narver.

narpiz, [yarpuz > narpiz] *{ağız}* *is. bot.* → yarpuz. [DS]

narpuş, [Far. mār-pīç => marpuç] *{ağız}* *is.* Nargilenin hava çekecek plastik borusu. [DS]

narpuz, [yarpuz > narpuz] *{ağız}* *is.* → yarpuz. [DS]

narsis, [Yun. narkissos] *is.* Yunan mitolojisinde, suda gördüğü kendi aksine âşık olarak eriyip yok olduktan sonra bir nergis çiçeğine dönüşen, güzelliğin sembolü efsanevi kişi.

narsisizm, [Yun. narkissos > narsisisme] *is.* **1.** Kişinin kendi kendine hayran olması durumu. **2.** *psikiyatr.* Hastanın kendine âşık olması şeklinde kendini belli eden cinsel sapıklık.

narsislik,-ği [narsis-lik] *is.* Narsisizm.

nartük, -ğü [? nartük] *{ağız}* *is.* Mısır. [DS]

naru, [añaru] *{eT}* *zf.* **1.** Bir taraf; yan; bir yana; nereye; nere. [DLT] **2.** Oraya öteye. [EUTS] [Gabain]

narukı, [añarū+kı > narukī] *(narukı:)* *{eT}* *zf.* Daha ötede duran; ötedeki. [KB]

narun, [? narun / naruan] *{eT}* *is.* Naruan adlı bir tür ağaç.[EUTS]

narven, [Far. nār+ven *(gibi)* نارون] *{OsT}* *is. bot.* **1.** Karaağaç. **2.** Nar ağacı.

narver, [Far. nār-ver ناروَر] *(na:rver)* *{OsT}* *is.* **1.** Nar gibi top olan meme. **2.** *sf.* (Kadın, kız için) memeleri nar gibi top olan.

narya, [nereye] *{ağız}* *zf.* Nereye? [DS]

na's, [Ar. naʿs / na'se نعس / نعسه] *{OsT}* *is.* **1.** Uyuklama; uyku gelme durumu. **2.** Bitkinlik; güçsüzlük.

nas[1], [Ar. ins > nās ناس] *(na:s)* *{OsT}* *is.* İnsanlar; halk; topluluk. ⊡ **Nas Suresi,** *Kur'an-ı Kerim'in 114. ve en son suresi.*

nas[2], **-ssı** [Ar. naṣṣ نص] *{OsT}* *is.* **1.** Açıklık. **2.** Açık ve kesin hüküm. **3.** Tartışmasız benimsenmesi gereken yargı. **4.** *isl.* Hadis ve Kur'an-ı Kerim'de hakkında bir emir ve beyan bulunan, içtihat yoluna başvurulamayan, tartışma kabul etmez, öylece uyulması gereken kesin emir; Kur'an ve hadis metni. **5.** *fel.* Dogma. **6.** *dbl.* Tek bir anlama gelen kelime.

NASA, [İng. **N**ational **A**eronautics and **S**pace **A**dministration] *kısalt.* Amerikan uzay ve havacılık araştırmaları kurumu.

nasad, [Mac. nasad] *is.* Macaristan ve Sırbistan'da nehir taşımacılığında kullanılan bir tür gemi.

nasaf[2], [Far. nā + Ar. ṣāf ناصاف] *(na:sa:f)* *{OsT}* *sf.* **1.** Saf olmayan. **2.** Karışık. **3.** Pis; kirli.

nasaf[1], [Ar. naṣaf نصف] *{OsT}* *is.* Uşak; hizmetçi.

nasafet, [Ar. naṣfet / naṣafet نصفت] *{OsT}* *is.* **1.** Haklılık; doğruluk. **2.** İnsaf. **3.** *fel.* Denkserlik.

nasaib, [Ar. naṣībe > naṣāʾib نصائب] *(nasa:ib)* *{OsT}* *is.* Dikili taşlar.

nasak, [? nasak] *{ağız}* *is.* İlk yumurtlamaya başlayan tavuk. [DS]

nasal, [Fr. nasal] *is.* Genizle ilgili; genizsi.

na'san, [Ar. naʿs > naʿsān نعسان] *(na-sa:n)* *{OsT}* *sf.* (Kişi için) uykusu gelen; uyuklayan.

Nasara, [Ar. naṣārā نصارى] *(nasa:ra:)* *{OsT}* *is.* Hristiyanlar.

nasas, [Ar. nesnās] *{ağız}* *sf.* Düşüncesizce ve ters ters konuşan. [DS]

nasavab, [Ar. nā + Ar. ṣavāb ناصواب] *(na:sava:b)* *{OsT}* *sf.* **1.** Doğru olmayan; yanlış. **2.** Haksız.

nasayih, [Ar. naṣīḥat > naṣāyiḥ نصايح] *(nasa:yih)* *{OsT}* *is.* Bir kimseyi doğru ve uygun yola çevirmeye veya kötü davranışlardan sakındırmaya çalışmak için söylenen sözler; nasihatler; öğütler. ⊡ **nasāyih-i pederāne,** *{OsT}* *Babaca öğütler; babaya yakışır öğütler.*

nasaz, [Far. nā-sāz ناساز] *(na:sa:z)* *{OsT}* *sf.* Uymaz; uygunsuz; ters; kötü.

nasazi, [Far. nā-sāzī ناسازى] *(na:sa:zi:)* *{OsT}* *is.* Uymazlık; uygunsuzluk; terslik; kötülük; terslik.

nasazkâr, [Far. nā-sāz-kār ناسازكار] *(na:sa:zkâr)* *{OsT}* *sf.* **1.** Uygun görmeyen; uygun bulmayan; muhalefet eden. **2.** Uygunsuz işle uğraşan. **3.** Beklenmedik; umulmadık.

nasazkâri, [Far. nā-sāz-kārī ناسازكارى] *(na:sa:zkâri:)* *{OsT}* *sf.* **1.** Uygunsuzluk; karşıtlık. **2.** Uygunsuz iş.

nasb, [Ar. naṣb نصب] *{OsT}* *is.* → nasıp. ⊡ **nasb-ı hıyām,** *{OsT}* *Çadırları dikme.*|| **nasb-ı nazar,** *{OsT}* *Göz atma; bakma.*|| **nasb-ı nigâh,** *{OsT}* *Göz dikme.*

nasbetmek, [Ar. naṣb + T. et-mek نصب ايتمك] *{OsT}* *is.* → naspetmek.

nasencide, [Far. nā-sencīde ناسنجيده] *(na:senci:de)* *{OsT}* *sf.* **1.** Tartılmamış; ölçülmemiş. **2.** Değerini bulmamış; değerlendirilmemiş. **3.** İyice düşünülmeden yapılmış veya söylenmiş olan.

nasere, [Far. nāsere ناسره] *(na:sere)* *{OsT}* *sf.* (Para için) ayarı bozuk.

nasfet, [Ar. naṣfet نصفت] *{OsT}* *is.* → nasafet.

nash, [? nash] *{ağız}* *is.* İrmik ununu, fasulye suyu ile haşlayarak yapılan hayvan yemi. [DS]

nasıb, [Ar. naṣb > nāṣıb / nāṣıbe ناصب / ناصبه] *(na:-*

sıb) {OsT} sf. **1.** Diken. **2.** *dbl.* Arapçada bir harfi üstün /e/ okutan. **3.** Atayan; tayin eden.

nasıf[1], [Ar. nışf > nāṣıf / nāṣıfa ناصف / ناصفه] *(na:sıf) {OsT} is.* **1.** Bir açıyı iki eşit parçaya bölen doğru; açı ortay. **2.** Bir şeyi iki eşit parçaya bölen.

nasıf[2], [? nasıf] *{ağız} is.* Ekmek. [DS]

nasıh, [Ar. nuṣḥ > nāṣıḥ / nāṣıḥa ناصح / ناصحه] *(na:sıh) {OsT} sf.* Bir kimseyi doğru ve uygun yola çevirmeye veya kötü davranışlardan sakındırmaya çalışan; nasihat eden; öğüt veren. ⊡ **nāsıh-i emîn,** *{OsT} Nuh peygamber.*|| **nāsıhü'l-ceyb,** *{OsT} (Kişi için) kalbi temiz.*

nasıhane, [Ar. nāsıh + Far. -āne ناصحانه] *(na:sıha:ne) {OsT} zf.* Nasihat ederek; öğüt vererek.

nasık, [Ar. neṣaḳ > nāṣıḳ ناصق] *(na:sık) {OsT} sf.* **1.** Düzgün; sıralı; dizili; tertipli. **2.** Düzenleyen; sıralayan; dizen.

nasıl, [ne + Ar. asl > neasıl > nasıl] *(na'sıl) sf.* **1.** (Nesne veya kişi için) ne gibi; ne biçimde; ne türlü? *Nasıl bir elbise istemiştiniz?* **2.** (Şaşkınlık ve kızgınlık belirtmek için) ne biçim? *O nasıl selam öyle?* **3.** *zf.* (Eylem için) yapılma biçimi, yolu ve aracını sormakta kullanılır. *Sonuçları nasıl öğrendiniz?* **4.** *zf.* Bir eylemin yapılmasına duyulan hayret ve şaşkınlığı belirtir; o kişi veya kişiler tarafından böyle bir şeyin yapılmasının beklenilmediğini ifade eder. *Bu yasa nasıl çıkar?* **5.** *zf.* Yapılan bir işe duyulan kızgınlığı belirtmekte kullanılır. *Nasıl bağırırsınız?* **6.** *zf.* Yapılan bir eylemin olanaksızlığını vurgulamak için kullanılır. *Bu kadar boyu ile bunu nasıl taşımış?* **7.** *zf.* Bir işin yapılıp yapılmadığını öğrenmek için kullanılır. *Tez nasıl, ne âlemde gidiyor?* **8.** *zf.* Bir işin niteliğini veya özelliğini öğrenmek için kullanılır. *Su nasıl, ısınmış mı?* **9.** *zf.* İyi işitilemeyen veya yeterince kavranamayan bir sözü yineletmek amacıyla kullanılır. *Nasıl, anlamadım?* **10.** *zf.* Aşırılık, çokluk bildirir; ne kadar çok? *Nasıl ağlıyor, nasıl yaş döküyor?* **11.** *zf.* Haklı olunduğunu belirtmek için "Ben dememiş miydim, gördün mü?" anlamlarında kullanılır. *Nasıl, susuz kaldınız, değil mi?* **12.** *zf.* Olumlu cümlelerde önüne geldiği fiilin belirttiği eylemin kesin olarak yapılacağını, olacağını belirtir; kesinlikle, zorunlu olarak. *Bir evlensin, nasıl düzelecek?* **13.** *zf.* Soru cümlelerinde, önüne geldiği fiilin belirttiği eylemin olmayacağını, yapılmayacağını ifade eder. *Nasıl geçer not vereyim, kâğıdında hiçbir şey yok?* **14.** *zf.* "Yapmamak mümkün mü?" anlamında kullanılır; elden gelmeme, çaresizlik bildirir. *Nasıl dayanırım, evlat bu?* **15.** *zf.* Yapma zorunluluğu olduğunu belirtir. *Nasıl geri almaz, tüketici yasası var?* **16.** *ünl.* Ne dediniz! *Anlamadım, nasıl!* **17.** *ünl.* Beğendiniz mi? İyi mi? *Nasıl? Deniz güzel değil mi?* **18.** *ünl.* Hayret ve kızgınlık belirtir. *Nasıl, daha duruyor mu? Gitmedi mi?* **19.** *is.* Yapılan veya yapılmakta olan bir şeyin yapılış biçimi ve şartları. *Nedenini, nasılını bırakın, siz çalışmanıza bakın.* ⊡ **nasıl ki,** *"olduğu gibi" anlamında iki cümle arasında ilişki kurar.*|| **nasıl oldu?** *1. Hangi sebeple; neden dolayı? 2. Hastalığın hangi evreye geldiğini öğrenmek için sorulur. 3. Bir işin ne durumda olduğunu öğrenmek için sorulur.*|| **nasıl olmuşsa?** *1. Bilinmeyen bir nedenle. 2. Her ne biçim ve durumda ise.*|| **nasıl olsa?** *Kesinlikle; her durumda; elbette; er veya geç; muhakkak.*|| **nasıl olur?** *Mümkün mü?*|| **nasılsınız?** *Bir kimsenin sağlığını ve durumunu öğrenmek için sorulan nezaket sözü; hal hatır sormakta kullanılır.*

nasılsa, [nasıl+i-se > nasıl-sa] *(na'sılsa) zf.* **1.** Bilinmeyen bir sebeple; belirsiz bir sebeple; herhangi bir sebeple. **2.** [nasıl+ol-sa > nasıl-sa] Er geç; elbette; kuşkusuz; nasıl olsa.

nasır[1], [Ar. naṣr > nāṣır / nāṣıra ناصر / ناصره] *(na:sır) {OsT} sf.* Yardımcı; yardım eden; yardımda bulunan.

nasır[2], [Ar. nāsūr ناسور] *{OsT}is.* Çoğunlukla el veya ayakta, sürtünme sonucu, üst derinin kalınlaşması ile oluşan katılık. ⊡ **nasır bağlamak,** *1. Nasır oluşmak. 2. mecaz. Duygusuz duruma gelmek; duyarlığını yitirmek.*|| (birinin) **nasırına basmak,** *O kimsenin en çok önem verdiği, çıkarına engel olan bir şey yapmak; can alıcı noktasına dokunmak; çıkarına ters davranmak.*|| **nasır otu,** *bot. Dam koruğugillerden, yaprakları etli, yeşilimsi veya kırmızımsı sarkık çiçekli, yumru köklü otsu bir süs bitkisi; nasır otu, (cotyledon umblicus).*|| **nasır tutmak,** *1. Nasır oluşmak. 2. mecaz. Duygusuz duruma gelmek; duyarlığını yitirmek.*

nasıralı, [Ar. nāsıra *(İncil'e göre Hz. İsa'nın peygamber olmadan önce yaşadığı kasaba)* > nāsıra-lı] *is.* **1.** Hristiyanlara verilen ad. **2.** Museviler tarafından Hz. İsa'ya verilen ad. **3.** Kudüs'te Hz. Musa'nın getirdiği dini İncil doktrinine bağlayan bir Hristiyan mezhebi.

nasırga, [nasır-ga ?] *{ağız} is.* Teskere. [DS]

nasırîn, [Ar. nāṣır > nāṣırīn ناصرین] *(na:sıri:n) {OsT} is.* Yardımcılar; yardım edenler.

nasıriye, [Ar. nāṣıriyye ناصریه] *{OsT} is.* Selahaddin-i Eyyubî tarafından Mısır'da kestirilen eski Mısır sikkelerine verilen ad.

nasırka, [nasır-ka] *{ağız} is.* → nasırga. [DS]

nasırlanma, [nasır-la-n-ma] *is.* Nasırlanmak işi ve durumu.

nasırlanmak, [nasır-la-n-mak] *dönşl. f. [-ır]* **1.** (El veya ayak için) nasır bağlamak; nasırlı hâle gelmek. **2.** *mecaz.* Duygusuzlaşmak; duyarlığını yitirmek.

nasırlaşma, [nasır-la-ş-ma] *is.* Nasırlaşmak işi ve durumu.

nasırlaşmak, [sarı-la-ş-mak] *dönşl. f. [-ır]* **1.** Nasır durumuna gelmek; nasır olmak; nasır gibi olmak. **2.** *mecaz.* Duygusuzlaşmak; duygusuz ve duyarsız hâle gelmek.

nasırlı, [nasır-lı] *sf.* **1.** (El ve ayak için) nasır bağlamış olan; nasırı olan; nasırlanmış olan. **2.** Duyarlığını, duygusunu yitirmiş olan; doyarsız.

nasırsız, [nasır-sız] *sf.* Nasırı bulunmayan; nasır bağlamamış olan.

nasıye, [Ar. naṣā > nāsiye ناصية] *(na:sıye) {OsT} is.* Alın. ⊡ **nāsıye-pîrā,** *{OsT} Alnı süsleyen.*|| **nāsıye-sā,** *{OsT} Alnını yere süren.*|| **nāsiye-sâzî,** *{OsT} Alnını yere sürme.*

nasi, [Ar. nisyān > nāsī / nāsiye ناسى / ناسيه] *(na:si:) {OsT} sf.* Unutan; unutmuş olan.

nasib, [Ar. naṣb > naṣīb نصيب] *(nasi:b) {OsT} is.* → nasip. ⊡ **nasîb-dār,** *{OsT} Pay sahibi olan; hissedar.*|| **nasîb-dāş,** *{OsT} Bir payda ortak olan.*

nasibe, [Ar. naṣb > naṣībe نصيبه] *(nasi:be) {OsT} is.* Yollara belirlilik için dikilen taşlar; trafik işaretleri.

nasibet, [Ar. işābet / münāsebet ?] *{ağız} is.* Uygunluk. [DS]

nasibetsiz, [nasibet-siz] *{ağız} sf.* Uygunsuz. [DS]

nasibetsizlik, -ği [nasibet-siz-lik] *{ağız} is.* Uygunsuzluk. ⊡ **nasibetsizlik etmek,** *{ağız} Uygunsuz davranışlarda bulunmak.* [DS]

nasic, [Ar. nesc > nāsic ناسج] *(na:sic) {OsT} is.* **1.** Dokuyan. **2.** Sıralayan; dizen; düzenleyen. ⊡ **nāsicü'l-hiyel,** *{OsT} Kötülük eden.*

nasih[1], [Ar. naṣīhat > naṣīḥ نصيح] *(nasi:h) {OsT} sf.* Çokça öğüt veren; sürekli öğüt veren.

nasih[2], [Ar. nesḫ > nāsiḫ ناسخ] *(na:sih) {OsT} sf.* **1.** Geçersiz kılan; battal eden; hükmünü kaldıran veya değiştiren. **2.** El yazması bir kitabın kopyasını çıkaran; istinsah eden.

nasihat, -ti [Ar. naṣīhat نصيحت] *(nasi:hat) {OsT} is.* Kendi iradesi ile bir türlü doğru yolu bulamayan kimseye, onun iyiliğini düşünerek kötü ve yanlış davranışlardan uzaklaştırmak veya yol göstermek amacıyla söylenen söz; öğüt. ⊡ **nasîhat-āmîz,** *{OsT} Öğüt alınacak söz.*|| **nasihat dinlemek,** *Kendisine verilen öğüde göre hareket etmek.*|| **nasihat etmek,** *Bir kimseye kötü davranışlardan uzaklaşması için tavsiyede bulunmak; öğüt vermek.*|| **nasîhat-ger,** *{OsT} Öğüt veren.*|| **nasîhat-kâr,** *{OsT} Öğüt veren.*|| **nasîhat-nā-pezîr,** *{OsT} Öğüt dinlemez.*|| **nasîhat-pezîr,** *{OsT} Öğüt dinler.*|| **nasihatte bulunmak,** *Bir kimseye kötü davranışlardan uzaklaşması için tavsiyede bulunmak; öğüt vermek.*|| **nasihat tutmak,** *Kendisine verilen öğüde göre hareket etmek.*|| **nasihat vermek,** *Bir kimseye kötü davranışlardan uzaklaşması için tavsiyede bulunmak; öğüt vermek.*|| **nasihat yollu,** *Öğüt verdiğini sezdirmeden; öğüt verir gibi; nasihate benzer tarzda.*

nasihatçi, [nasihat-çi] *is.* Öğüt veren; nasihat eden kimse; öğütçü.

nasihatçilik, -ği [nasihat-çi-lik] *is.* Öğüt verme işi.

nasihatname, [Ar. nasīhat + Far. -nāme نصيحتنامه] *(nasi:hatna:me) {OsT} is.* Din, ahlak, toplum hayatı, meslek ahlakı, yönetim hizmetleri gibi konularda öğütler veren mensur ya da manzum eser; pendname.

nasik, [Ar. nesk > nāsik ناسك] *(na:sik) {OsT} sf.* Allah'a kulluk eden; ibadet eden; dindar.

nasik, [Ar. nesaḳ > nāsiḳ ناسق] *(na:sik, k kalın söylenir) {OsT} sf.* Düzenleyen; tertip eden.

nasil, [Ar. nāsil ناسل] *(na:sil) {OsT} is.* Kıl dökücü ilaç.

nasip, -bi [Ar. naṣb > naṣīb نصيب] *(nasi:p) {OsT} is.* **1.** Bir kimsenin payına düşen; hisse; pay. **2.** Bir kimsenin elde edebildiği, ele geçirebildiği ve sahip olabildiği şey. **3.** Allah'ın herkes için uygun gördüğü varsayılan şey; talih; kısmet; baht. **4.** Talip; kısmet. **5.** Günlük kazanç; yiyecek; rızk; geçimlik. ⊡ (birinden) **nasip almak,** *tasvf. Bektaşilikte ikrar vererek tarikata girmek.*|| (bir şeyden) **nasibini almak,** *1. (Olumsuz ve kötü bir durum için) etkilenmek; zarar görmek. 2. (Güzel, mutlu olay ve durumlar için) kısa süre yararlanmak.*|| (bir şeyden) **nasibini almamak,** *(Söz konusu nitelik) hiç bulunmamak.*|| **nasip etmek,** *(Allah için) istenilen, arzulanan bir şeye kavuşmayı sağlamak; fırsat vermek; ulaştırmak; eriştirmek.*|| **nasip etmemek,** *(Allah için) istenilen, arzulanan bir şeye kavuşmaya fırsat vermemek; ulaştırmamak; eriştirmemek.*|| **nasip olmak,** *1. Allah tarafından uygun görülmek; verilmek; bağışlanmak. 2. Fırsat düşmek; elvermek. 3. (Mutlu olay, değerli şey vb. için) bir kimsenin eline geçmek; (kişi için) ulaşmış olmak.*|| **nasip olmamak,** *1. Allah tarafından uygun görülmemek; verilmemek. 2. Fırsat düşmemek; elvermemek. 3. (Mutlu olay, değerli şey vb. için) bir kimsenin eline geçmemek; (kişi için) ulaşamamak*

nasipas, [Ar. nā-sipās ناسپاس] *(na:sipa:s) {OsT} sf.* Şükretmeyen; nankör.

nasiplenme, [nasip-le-n-me] *is.* Nasiplenmek eylemi.

nasiplenmek, [nasip-le-n-mek] *dönşl. f. [-ir]* Bir şeyden payına düşeni almak; ondan yararlanmak; nasibini almak.

nasipli, [nasip-li] *sf.* **1.** Talihi yerinde olan; iyi bir

kısmet elde etmiş olan. **2.** *tasvf.* (Derviş için) nasip alarak tarikata girmiş olan.

nasir, [Ar. naṣr > naṣīr نصير] *(nasi:r, s kalın söylenir) {OsT} sf.* Yardım eden; yardımcı.

nasir, [Ar. neşr > nāşir ناثر] *(na:sir) {OsT} sf.* **1.** Dağıtan; saçan; serpen. **2.** Nesir yazarı.

nasiye[1], [Ar. naṣā > nāṣiye ناصيه] *(na:siye) {OsT} is.* Alın. ◘ **nāsiye-i hâl,** *{OsT} Yüzün görünüşü; tavır.*|| **nāsiyede mestūr olan,** *{OsT} Alında yazılı olan; alın yazısı.*

nasiye[2], [Ar. nāsī > nāsiye ناسيه] *(na:siye) {OsT} is.* Unutan; unutucu.

nasl, [Ar. naṣl نصل] *{OsT} is.* Kargı, ok gibi savaş araçlarının ucundaki sivri demir; temren.

nasonit, [F. L. Nason *(Amerikalı jeolog)* > Far. nasonite] *is. min.* Klorlu doğal kurşun ve kalsiyum silikat.

nasp, [Ar. naṣb نصب] *{OsT} is.* → nasıp.

naspetme, [Ar. naṣb + T. et-me نصب ايتمه] *{OsT} is.* Naspetmek eylemi.

naspetmek, [Ar. naṣb + T. et-mek نصب ايتمك] *{OsT} is.* **1.** Dikmek; saplamak. **2.** Tayin etmek; atamak.

nasr, [Ar. naṣr نصر]*{OsT} is.* **1.** Yardım. **2.** Zafer; üstünlük kazanma; yenme. ◘ **nasr'ullah,** *{OsT} Allah'ın yardımı.*|| **nasr'un-min'Allah ve fethü'n-karîb,** *{OsT} "Yardım Allah'tandır; fetih de yakındır." (Saff. Suresi, ayet 31) anlamına gelen ayet.*|| **nasrü'd-dîn,** *{OsT} Dine yardımı dokunan.*

Nasranî, [Nāṣıra *(Hz. İsa'nın doğduğu yer)* > Ar. naṣrānī / naṣrānīye نصرانى / نصرانيه] *(nasra:ni:) {OsT} is.* **1.** Hz. İsa. **2.** Hz. İsa'ya ilk inanan kimselere verilen ad. **3.** Hristiyan.

Nasranîlik,-ği [nasrani-lik] *is.* Hristiyanlık.

nasraniyet, [Ar. naṣrānī > naṣrāniyyet نصرانيت] *{OsT} is.* Hristiyanlık.

nasrî, [Ar. naṣr > naṣrī نصرى] *(nasri:) {OsT} sf.* Allah'ın yardımıyla ilgili; üstün gelmeyle ilgili.

nassî, [Ar. naṣṣ > naṣṣī نصى] *(nassi:) {OsT} sf. fel.* Dogmatik; inaksal.

nassiye, [Ar. naṣṣī > naṣṣiyye نصيه] *{OsT} is. fel.* Dogmatizm; inakçılık.

nasti, [Yun. nastos > Fr. nastie] *is. biy.* Bitkilerde uyarı yönüne bağlı olmayan hareketler.

nasturî, [Nestorius *(Maraşlı keşiş)* > Ar. nasṭūr > nasṭūrī نصطورى] *(nastu:ri) {OsT} is.* Nestorius'un mezhebinden olan Hristiyan.

nasturîlik, [Nasturi-lik] *is.* İstanbul patriği olan Nesturius'un (428) savunduğu, Hz. İsa'nın tanrı değil, ancak İlâhî nitelikler taşıyan bir insan olduğunu benimseyen ve Antakya okulu denilen Hristiyanlık mezhebi. *(Bu okula göre: İsa'nın biri cisimleşen kelam, biri de insan olmak üzere iki ayrı kişiliği vardır. Bu iki ayrı nitelik özle birleşmez; görünüştedir; ancak manevi bir birleşmedir. Meryem ise tanrının değil İsa'nın annesidir.)*

nasude, [Far. nā-sūde ناسوده] *(na:su:de) {OsT} sf.* Dinlenmemiş; istirahat etmemiş.

nasuh, [Ar. nuṣḥ > naṣūḥ نصوح] *(nasu:h) {OsT} sf.* **1.** Nasihat veren; öğütte bulunan; öğütçü. **2.** Halis; saf; temiz. **3.** *{ağız} is.* Patiska. [DS]

nasuhî, [Ar. naṣūḥ > naṣūḥī نصوحى] *(nasu:hi:) {OsT} sf.* Bozulması mümkün olmayacak biçimde tövbe eden.

nasur, [Ar. nāsūr ناسور] *(na:su:r) {OsT} is.* **1.** Akıntılı yara; fistül. **2.** Nasır. ◘ **nāsūr-ı bevlî,** *{OsT} tıp. İdrar yollarındaki dokuların sertleşmesi.*|| **nāsūr-ı demî,** *{OsT} Kanlı basur.*|| **nāsūr-ı şercî,** *{OsT} Basur.*

nasut, [Ar. nāsūt ناسوت] *(na:su:t) {OsT} is.* **1.** İnsanlık; insanlar. **2.** İnsanlarla ilgili şeyler.

nasutî, [Ar. nāsūt > nāsūtī ناسوتى] *(na:su:ti:) {OsT} sf.* İnsanlıkla ilgili.

nasutiyan, [Ar. nāsūtī > nāsūtiyān ناسوتيان] *(na:su:ti-ya:n) {OsT} is.* İnsanlar.

nasyonal, -li [Fr. national] *sf.* Millî; ulusal. ◘ **nasyonal sosyalist,** *Irkçı ve milliyetçi görüşleri en aşırı noktalara kadar götüren Hitler Almanya'sının siyasal ideolojisini benimseyen veya bu ideolojiyi savunan; bu görüşle ilgili olan.*|| **nasyonal sosyalizm,** *Yirminci yüzyılın ilk çeyreğinde Almanya'da üstün Alman ırkı yaratmayı ve bu ırkı bütün dünya devletlerine egemen kılmayı amaçlayan siyasi ve ideolojik görüş.*

nasyonalist, [Fr. nationaliste] *sf.* Milliyetçi; ulusçu.

nasyonalizasyon, [Fr. nationalisation] *is.* Ulusallaştırma.

nasyonalizm, [Fr. nationalisme] *is.* Ulusçuluk; milliyetçilik.

naş[1], [Ar. naʿş نعش] *(na-ş) {OsT} is.* → naaş.

naş[2], [? naş] *{ağız} zf.* Kaç? [DS]

naşad, [Far. nā-şād ناشاد] *(na:şa:d) {OsT} sf.* Hüzünlü; gamlı; kederli; tasalı.

naşal[1], [? naşal] *{ağız} sf.* **1.** (Kişi için) dik kafalı; ters. **2.** Kavgacı. **3.** Aşağılık. **4.** Kör. **5.** Şaşı. [DS]

naşal[2], [? naşal] *{ağız} sf.* (Kişi için) güler yüzlü; şen şakrak. [DS]

naşal[3], [? naşal] *{ağız} is.* Yapraksız ince ağaç dalı. [DS]

naşal[4], [? naşal] *{ağız} is.* Büyücü. [DS]

naşalı, [? naşa-lı] *{ağız}* *sf.* Hızlı. [DS]

naşallık, -ğı [naşal-lık] *{ağız}* *is.* Büyücülük. [DS]

naşapa, [Ar. meşrebe] *{ağız}* *is.* Su tası; maşrapa. [DS]

naşat[1], [? naşat] *{ağız}* *is.* Yüz çehre. [DS]

naşat[2], [Ar. neşat] *{ağız}* *is.* Sevinç; neşe. [DS]

naşba, [Ar. meşrebe] *{ağız}* *is.* Su tası. [DS]

naşı[1], [? nāşī ناشى] *{eAT}* *is.* → naşi[2].

naşı[2], [? naşı] *{ağız}* *sf.* Bir işin yabancısı olup o işi beceremeyen. [DS]

naşırba, [Ar. maşraba] *{ağız}* *is.* Su tası. [DS]

naşırfa, [Ar. maşraba] *{ağız}* *is.* Su tası. [DS]

naşıt, [Ar. neşāṭ > nāşıṭ ناشط] *(na:şıt)* *{OsT}* *sf.* Şen; mutlu; neşeli.

naşi[1], [Ar. neş'et > nāşī ناشى] *(na:şi:)* *{OsT}* *sf.* **1.** Ortaya çıkan; görünen; ileri gelen. **2.** ....den ileri gelen; ...den ötürü. **3.** *zf.* ...sebebiyle; ...ötürü.

naşi[2], [? nāşī ناشى] *{eAT}* *is.* **1.** Mezhep dışı kimse; zındık. **2.** Yabancı; ağyar. **3.** *sf.* Hoyrat; ahmak; laübali.

naşid, [Ar. neşīde > nāşid / nāşide ناشد / ناشده] *(na:şid)* *{OsT}* *sf.* → naşit.

naşir, [Ar. neşr > nāşir / nāşire ناشر / ناشره] *(na:şir)* *{OsT}* *sf.* **1.** Yayan; dağıtan; saçan. **2.** (Gazete, dergi, kitap vb. için) çıkaran; yayımlayan. ⊡ **nāşir-i efkâr,** *{OsT} Düşünceleri yayan (dergi, gazete).*

naşire, [Ar. nāşir > nāşire ناشره] *(na:şire)* *{OsT}* *is.* Kolun çalışmasını sağlayan kas veya sinir.

naşirlik, -ği [naşir-lik] *is.* Yayımcının yaptığı iş.

naşit, -di [Ar. neşīde > nāşid / nāşide ناشد / ناشده] *(na:şit)* *{OsT}* *sf.* Şiir söyleyen; şiir yazan

naşiz, [Ar. neşz > nāşiz ناشز] *(na:şiz)* *{OsT}* *sf.* **1.** (Kalp için) heyecandan çarpan. **2.** (Damar için) kabaran; şişen; atan. **3.** *huk.* Kendisine düşen yükümlülükleri yerine getirmemek amacıyla evi terk eden koca.

naşize, [Ar. nāşiz > nāşize ناشزه] *(na:şize)* *{OsT}* *sf.* *huk.* Kocasından nefret edip evi terk eden kadın.

naşraba, [Ar. meşrebe] *{ağız}* *is.* Su tası. [DS]

naşşal, [? naşal / naşşal] *{ağız}* *sf.* **1.** Kör. **2.** Şaşı.[DS]

naştaraba, [Ar. maşraba] *{ağız}* *is.* Su tası. [DS]

naşva, [Ar. maşraba] *{ağız}* *is.* Su tası. [DS]

na't, [Ar. naᶜt نعت] *(na:t)* *{OsT}* *is.* → naat. ⊡ **na't-bān,** *{OsT} Nat-ı şerif okuyan kimse.*|| **na't-gû,** *{OsT} Naat söyleyen.*|| **na't-hān,** *{OsT} 1. Naat okuyan; kaside okuyan. 2. Cuma günleri selatin camileri ile tekkelerde güzel sesle nat-ı şerif okuyan kimse.*

nat[1], **-t'ı** [Ar. natᶜ نطع] *{OsT}* *is.* **1.** Üzerinde yemek yemek için yere serilen deri veya hasır örtü; sofra örtüsü. **2.** Eskiden, ölüm veya işkence cezasına çarptırılmış kimsenin üzerine yatırıldığı hasır veya deri yaygı. **3.** Meşinden yapılmış minder veya döşek; yatak. **4.** *mecaz.* Yeryüzü.

nat[2], [? nat] *{ağız}* *is.* **1.** Tırpanın sapı. **2.** Bileği taşının demir mili. [DS]

nat[3], [? nat] *{ağız}* *is.* Daire biçiminde yığılmış ekin demeti. [DS]

natamam, [Far. nā + Ar. temām ناتمام] *(na:tama:m)* *{OsT}* *sf.* Yarım kalmış; tamamlanmamış; bitmemiş.

natamamî, [Far. nā + Ar. temām-ī ناتمامى] *(na:tama:mi:)* *{OsT}* *is.* Eksiklik; bitmemişlik.

natamamiyet, [Far. nā + Ar. temām-iyyet ناتماميت] *(na:tama:miyet)* *{OsT}* *is.* Eksiklik; yarım kalmışlık; bitmemişlik.

natdamak, [nat-da-mak] *{ağız}* *gçl. f.* *[-r] [-(d)-ı-yor]* Tırpana sap takmak. [DS]

natdang, [ne + yap-tın ? > natdañ] *{ağız}* *c.* **1.** Ne yapıyorsun; nasılsın? **2.** Ne var ne yok? [DS]

naters, [Far. nā-ters ناترس] *(na:ters)* *{OsT}* *sf.* Korkusuz; atak; cesur.

nath, [Ar. naṭḥ نطح] *{OsT}* *is.* (Hayvan için) boynuzla vurma; tos atma; süsme.

natıf, [Far. nā-tüvān] *{ağız}* *sf.* Bunak.

natıfanlaşmak, [Far. nā-tüvān => natıfan-la-ş-mak] *{ağız}* *dönşl. f.* *[-ır]* Yaşlılık sebebiyle güçsüz düşmek.

natıflamak, [Far. nā-tüvān => natıf-la-mak] *{ağız}* *gçsz. f.* *[-r] [-l(ı)-yor]* Bunamak. [DS]

natıh, [Ar. naṭḥ > nāṭıḥ ناطح] *(na:tıh)* *{OsT}* *sf.* **1.** (Hayvan için) boynuz vuran; tos atan. **2.** *is.* Sıkıntı; keder; talihsizlik.

natık, [Ar. nuṭḳ > nāṭıḳ / nāṭıḳa ناطق / ناطقه] *(na:tık)* *{OsT}* *sf.* **1.** Söz söyleyen; konuşan. **2.** Düşünen; anlayan. **3.** Bir şeyi ifade eden; gösteren; bildiren; anlatan.

natıka, [Ar. nuṭḳ > nāṭıḳa ناطقه] *(na:tıka)* *{OsT}* *is.* **1.** Düşünebilme ve söz söyleyebilme yetisi. **2.** Düzgün, etkili ve dokunaklı söz söyleyebilme gücü. ⊡ **nātıka-i cemiyet,** *{OsT} Toplumun söz söyleme gücü.*|| **nātıka-perdāz,** *{OsT} Düzgün ve etkili söz söyleyen.*|| **nātıka-pîrā,** *{OsT} Dokunaklı ve etkili kelimelerle konuşmasını süsleyen, güzel ve doğru söz söyleyen.*

natıkalı, [natıka-lı] *(na:tıkalı)* *sf.* **1.** Düzgün ve güzel söz söyleyen. **2.** Konuşkan.

natıkasız, [natıka-sız] *(na:tıkasız)* *sf.* Düzgün konuşamayan.

natıkıyet, [Ar. nāṭıḳ => nāṭıḳiyyet ناطقيت] *(na:tıkiyet)* *{OsT}* *is.* Konuşma; konuşkanlık.

natır[1], [Ar. naṭr *(gücüyle koruma)* > nāṭır ناطر] *(na:-tır)* *{OsT}* *is.* **1.** Kadınlar hamamında hizmet eden kadın. **2.** Bağ, bahçe bekçisi. **3.** Efeye yardım eden kimse. ⊡ **natır nalını,** *Kadınlar hamamında giyilen yüksek ökçeli bir tür nalın.*

natır[2], [? natır] *{ağız}* *is.* Köylü kadınların başlarına taktıkları fesin çevresine dizilen yalancı altınlar. [DS]

natır[3], [? natır] *{ağız}* *is.* **1.** Yeni dikilen fidanların sallanmaması için yanına dikilen kazık. **2.** Asma çubuklarının kimini uzun, kimini kısa bırakarak yapılan bir tür budama. [DS] ⊡ **natır çalmak,** *{ağız}* *Budama sırasında asma çubuğunu budanması gereken yerin beş on göz üstünden kesmek.* [DS]

natıra, [Lat. natura => natıra] *{ağız}* *is.* Ayırıcı nitelik. [DS]

natırasız, [natıra-sız] *{ağız}* *sf.* Somurtkan; suratsız. [DS]

natırlık,-ğı [natır-lık] *is.* Natırın yaptığı iş; natır olma durumu.

natıs, [Ar. nāṭıs ناطس] *(na:tıs)* *{OsT}* *sf.* (Kişi için) bilgili; faziletli.

natih, [Ar. naṭīḥ نطيح] *(nati:h)* *{OsT}* *is.* **1.** Çifteli at. **2.** *mecaz.* Şom.

natiş, [Ar. naṭīş نطيش] *(nati:ş)* *{OsT}* *is.* **1.** Güç. **2.** Hareket.

nativist, [Fr. nativiste] *is.* *fel.* **1.** Zaman, mekân ve Allah kavramlarının doğuştan olduğunu ileri süren; doğuştancı; fıtriyeci. **2.** Doğuştancılık taraflısı. **3.** Doğuştancılığa ilişkin.

nativitas, [Lat. nativitas] *is.* Hz. İsa'nın doğuşu ve Noel yortusu.

nativizm, [Fr. nativisme] *is.* *fel.* Zaman, mekân ve Allah kavramlarının doğuştan olduğunu ileri süren felsefî görüş; doğuştancılık; fıtriye.

natmak, [nat-mak] *{ağız}* *gçl. f.* *[-ar]* Sıçratmak.[DS]

NATO [İng. North Atlantic Treaty Organization *(Kuzey Atlantik Paktı)*] *is.* *kısalt.* İmzacı devletlerin, iktisadî durumlarını sarsmadan silahlanmasını sağlamakla ve silahlarını tek ve etkili bir kumanda altında toplamakla görevli kuruluşun kısa adı.

nato, [Yun. néto] *sf* "Söz dinlemez, söz anlamaz, kalın kafa" anlamına gelen "nato kafa" sözünde geçer.

natoz, [Yun. neatos / nātos] *{ağız}* *is.* Ekini biçilmiş tarla. [DS]

natriyum, [Fr. natron > natrium] *is.* *kim.* Sodyumun eskiden kullanılan adı.

natron, [Ar. naṭrūn > Fr. natron] *is.* *min.* Alkali kaplıca sularında çözelti veya çiçeklenme hâlinde görülen hidratlı doğal sodyum karbonat; Na_2CO_3, $10H_2O$

natrun, [Ar. naṭrūn نطرون] *(natru:n)* *{OsT}* *is.* **1.** Güherçile. **2.** Boraks.

natruri, [Fr. natrurie] *is.* *tıp.* İdrarda yüksek oranda sodyum bulunması durumu.

nats, [Ar. naṭs نطس] *{OsT}* *is.* Nadas.

natş, [Ar. naṭş نطش] *{OsT}* *is.* **1.** Bünyenin gücü. **2.** Yaradılış kuvveti.

natuh, [Ar. naṭḥ > naṭūḥ نطوح] *(natu:h)* *{OsT}* *sf.* (Hayvan için) toslayan; boynuz vuran.

natuk, [Ar. nuṭḳ > naṭūḳ نطوق] *(natu:k)* *{OsT}* *sf.* **1.** Kolaylıkla konuşan; söz söyleyen. **2.** Güzel ve etkili konuşan.

natur, [Ar. naṭr > naṭūr نطور] *(natu:r)* *{OsT}* *is.* → natır.

natura, [Fr. natura] *(natu'ra)* *is.* İnsanın yaradılış özelliği.

natür, [Fr. nature] *is.* Tabiat; doğa.

natüralist, [Fr. naturaliste] *sf.* **1.** Natüralizmle ilgili olan; natüralizme ilişkin. **2.** *is.* Natüralizmi uygulayan sanatçı.

natüralizm [Fr. naturalisme] *is.* **1.** *ed.* Gerçeği tam bir nesnellikle ve bütün yönleriyle doğaya uygun biçimde sanata uygulamaya çalışan edebiyat okulu; doğalcılık. **2.** *tıp.* Tedavide doğanın tek veya başlıca güç olduğunu benimseyen tıbbî görüş.

natürel, [Fr. naturel] *sf.* **1.** Doğada görüldüğü, rastlandığı biçimde olan; doğal; tabii. **2.** Doğaya uygun olan; doğal; tabii.

natürist, [Fr. naturiste] *sf.* ve *is.* Yaşayış biçiminin ve toplumsal kuruluşların doğaya dönük olmasını savunan kişi; natürizmi benimseyen; natürizm yanlısı; doğacı.

natürizm, [Fr. naturisme] *is.* **1.** Yaşama biçimi, beslenme vb. konularda kent ve sanayi ortamlarından uzak durarak doğayı izleme gereğini amaç edinen öğreti; doğacılık. **2.** *fel.* Doğayı aşan, yaratıcı veya düzenleyici bir nedenin varlığını kabul etmeyen ve doğanın kendiliğinden var olduğunu; düzenleyici bir ilke varsa bunun da doğanın kendi içinde bulunduğunu savunan görüş; doğacılık. **3.** *fel.* Tanrının dünya işlerine karıştığını kabul etmeyen görüş; doğacılık. **4.** *fel.* Sosyal gelişmeyi doğa yasalarıyla açıklayan sosyal kuram; doğacılık.

natürmort, -du [Fr. nature morte] *is.* **1.** Ölü doğa. **2.** Meyve, çiçek, yiyecek ve ölü hayvan gibi nesnelerle cansız varlıkları konu alan resim türü; cansız eşya resmi.

natüvan, [Far. nā-tüvān ناتوان] *(na:tüva:n)* *{OsT}* *sf.* Güçsüz; kuvvetsiz; zayıf.

natüvani, [Far. nā-tüvān-ī ناتوانى] *(na:tüva:ni:)* *{OsT}* *is.* Güçsüzlük; kuvvetsizlik; zayıflık.

na'ur, [Ar. nāʿūr ناعور] *(na:u:r) {OsT} is.* **1.** Kesildiğinde kam durdurulamayan damar. **2.** Değirmen çarkı veya yel değirmeni kanadı.

na'ure, [Ar. nāʿūr > nāʿūre ناعوره] *(na:u:re) {OsT} is.* Büyük su dolabı; bostan dolabı.

na'us, [Far. nāūs ناؤوس] *(na:us) {OsT} is.* **1.** Kilise; manastır. **2.** Mecusi ateşgedesi.

nav, [Far. nāv ناو] *(na:v) {OsT} is.* **1.** İçi oyuk ve boş şey. **2.** Su arkı; kanal; mecra; oluk. **3.** Gemi teknesi.

nava, [ne+var > navā] *(nava:) {ağız} c.* Ne var? [DS]

navar, [? navar] *{ağız} is.* Kapı kilidi. [DS]

navçağan, [Far. nāv + T. çağ-an] *is. bot.* Patlıcangillerden, çiçekleri boru biçiminde, katmerli güzel görünüşlü fakat zehirli, kimi türleri süs bitkisi olarak yetiştirilen, tatalacı denilen kişilerin tohumlarını sigara içinde uyuşturucu olarak kullandıkları, yarım metre ile iki metre arasında boylanan otsu bitki; boru çiçeği; patlıcan çiçeği, *(Datura)*.

navdan, [Far. nāv-dān ناودان] *(na:vda:n) {OsT} is.* Oluk. ⊡ **nāvdān-ı hāme,** *Kalemin içindeki oluk.*

nave, [Far. nāve ناوه] *(na:ve) {OsT} is.* Tekne; içi oyuk ağaç.

navek, -ği [Far. nāvek ناوک] *(na:vek) {OsT} is.* Ok. ⊡ **nāvek-endāz,** *{OsT} Ok atan; okçu.*|| **nāvek-endāzî,** *{OsT} Ok atıcılığı; okçuluk.*|| **nāvek-i kalbî,** *{OsT} İçten gelen ah.*|| **nāvek-i seherî,** *{OsT} Sabah namazı edilen beddua.*|| **nāvek-müjgân,** *{OsT} Ok gibi kirpik.*

naver, [Far. nāver ناور] *(na:ver) {OsT} sf.* Olması mümkün olan; olabilir.

naveran, [Far. nāver > nāverān ناوران] *(na:vera:n) {OsT} is.* Mümkün olan şeyler.

naverd, [Far. nāverd ناورد] *(na:verd) {OsT} is.* Savaş. ⊡ **nāverd-gâh,** *{OsT} Savaş alanı.*|| **nāverd-hah,** *{OsT} Savaş isteyen; savaş taraftarı.*

navi[1], [Far. nāv > nāvī ناوی] *(na:vi:) {OsT} is.* **1.** İçi oyuk olan şey. **2.** Küçük gemi.

navi[2], [Lat. navis] *(na'vi) is. dnz.* Yalnız pruva direği kabasorta, öbür direkleri sübye donanımlı, barko büyüklüğünde, üç direkli yelkenli gemi; barko bestiya; nef.

navice, [Far. nāvice ناوجه] *(na:vice) {OsT} sf.* Pis; murdar.

navigasyon, [Fr. navigation] *is. dnz.* Seyir; seyrüsefer.

navlım, [? navlım] *{ağız} is.* Çarık dikmekte kullanılan ince kesilmiş hayvan derisi; sırım. [DS]

navlun, [Yun. nāvlon > Ar. nevl > navlūn نولون] *(navlu:n) {OsT} is. dnz.* **1.** Başka bir yere götürülmek üzere gemiye alınan eşyanın tümü; geminin yükü. **2.** Deniz taşımacılığında gemiye ödenen taşıma ücreti; gemi kirası. **3.** Bir geminin toplam yolcu ve yük geliri. ⊡ **navlun sözleşmesi,** *huk. Deniz hukukuna göre taşıyan ile taşıtan arasında yapılan sözleşme.*

navrah, [? navrah] *{ağız} is.* **1.** Biçim; görünüş. **2.** Yüz; surat. [DS]

navrak[1], **-ğı** [? navrak] *{ağız} is.* Sevinç. [DS]

navrak[2], **-ğı** [? navrak] *{ağız} is.* **1.** Yüz; çehre. **2.** Kılık; giyiniş. [DS]

navraksız, [navrak-sız] *{ağız} sf.* **1.** Biçimsiz; kötü. **2.** Çirkin yüzlü. [DS]

navrı, [? navrı] *{ağız} sf.* (Sebze ve meyve için) yeni olmuş; taze. [DS]

navrız, [? navrız] *{ağız} is.* Martı. [DS]

navrike, [? navrike] *{ağız} sf.* Pembe. [DS]

navruz, [Far. nevrūz / nergis => navruz] *{ağız} is.* **1.** Çiğdem. **2.** Zambak; süsen, *(Iris)* . [DS]

navsrdiç, [Soğd. navsrdiç] *{eT} is.* Soğdların ilk aylarının adı. [EUTS]

navul, [Ar. nevāle => navul نول] *{OsT} is.* Yiyecek işleri. ⊡ **navul halifesi,** *Navul kaleminde defter tutmakla görevli memur.*|| **navul kalemi,** *İmparatorluk döneminde fırıncıların borçları ve zahire ambarlarının giriş çıkışlarıyla ilgili defterlerin tutulduğu daire.*

navuz, [? navuz] *{ağız} is.* Tat. [DS]

-nay, [Far. -nā / -nāy نا - / نای -] *(-na:y) son ek.* → na[2].

na'y, [Ar. naʿy نعی] *{OsT} is.* Ölüm haberini getirme.

nay[1], [Far. nāy / ney نای] *{OsT} is.* → ney[1]. ⊡ **nāy-bān,** *{OsT} Ney çalan.*|| **nāy-i bînî,** *anat. Burun deliği.*|| **nāy-i enbān,** *Tulumlu ney; gayda.*|| **nāy-i gülû,** *anat. Boğaz; gırtlak.*|| **nāy-i rūyin,** *Eskiden savaşlarda çalınan tunçtan yapılma büyük bir boru.*|| **nāy-i Türkî,** *1. Zurna. 2. Bir metre boyunda başı deve başı gibi eğri ve delikli çok sesli bir boru.*|| **nāy-veş,** *{OsT} Ney gibi.*|| **nāy-zen,** *{OsT} Neyzen; ney çalan.*

nay[2], [Far. nāv => nay] *{ağız} is.* Oluk. [DS] ⊡ **nay demiri,** *{ağız} Kazanların kenarlarını kıvırmakta kullanılan bir cins örs.* [DS]

nayab, [Far. nā-yāb نایاب] *(na:ya:b) {OsT} sf.* **1.** Bulunmaz; erişilmez. **2.** Benzeri olmayan; eşsiz; az bulunur.

nayan, [Moğ. noyan => nayan] *{ağız} is.* Bey. [DS]

nayçe, [Far. nāy-çe نایچه] *(na:yçe) {OsT} is.* → neyçe.

nayî, [Far. nāy-ī نایی] *(na:yi:) {OsT} sf.* **1.** Ney üfleyen; ney çalan. **2.** Ney yapan ve satan kimse; neyci.

nayiha, [Ar. nevḥ > nāyiḥa نایحه] *(na:yiha) {OsT} is.*

Ölünün ardından ücretle ağlayan kadın; yasçı; ağlayıcı.

nayin, [Far. nāy-īn نايين] *(na:yi:n) {OsT} sf.* Kamıştan yapılmış.

nayla[1], [ne+ol-a ?] *{ağız} zf.* Nasıl. [DS]

nayla[2], [? nayla] *{ağız} is.* Ambar. [DS]

naylon, [İng. nylon *(ilk kez gerçekleştiren Amerikan şirketi Du Pont de Nemours'un tescil ettirdiği isim)*] *is.* **1.** Temel maddesi poliamit olan döküm maddesi; paralel olarak sıralanmış çizgisel dev moleküllerden (...NH–$(CH_2)_6$–NH–CO–$(CH_2)_4$–CO...) devirli olarak tekrarlanması ile meydana gelmiş poliamit 6.6'nın ticarî adı. **2.** *sf.* Bu maddeden üretilmiş veya yapılmış olan. **3.** *mecaz.* Sahte; düzme. ⊡ **naylon fatura,** *is. Giriş faturası olmayan bir mal için harcama yapmış gibi gösterilerek müşteriye verilen faturaya halk arasında verilen ad.*|| **naylon kız,** *Bulunulan çevrenin gelenek ve göreneklerine göre çok aşırı asri davranan, iş hayatına ve çalışmaya karşı alaycı tavırları bulunan, süslenip gezmek ve gönül eğlendirmekten başka bir düşüncesi olmayan kız.*

nayut, [Sansk nayuta] *{eT} is.* **1.** Çağ; devir. [EUTS] **2.** *sf.* Namütenahi; sayısız; hesapsız; sonsuz; çok [EUTS] [Gabain]

nayvazik, [Toh. nayvazik] *is.* Cin; [Gabain]

nayzen, [Far. nāy-zen نايزن] *(na:yzen) {OsT} sf.* → neyzen.

na'z, [Ar. naʿẓ] *{OsT} is.* **1.** Kıvama gelme. **2.** Kuvvetlenme. **3.** Kalkma. ⊡ **na'z ü naîm** (içinde olmak), *{OsT} Bolluk ve rahat yaşayış içinde olmak.*|| **na'z ü niyāz ile,** *{OsT} 1. Yalvarıp yakarma ile; güçlükle kandırarak. 2. İstemeyerek; isteksizlikle.*

naz[1], [Far. nāz ناز] *(na:z) {OsT} is.* **1.** Kendini beğendirmeyi, ağıra satmayı amaçlayan yapmacık davranış; cilve; eda. **2.** Bir şeyi istediği hâlde, yalvartmak amacıyla kabul etmeme. **3.** Şımarıklık; kapris. **4.** *müz.* Eski bir klasik Türk musikisi makamı. ⊡ (kendini) **naza çekmek,** *Sonunda yapacağı veya kabul edeceği bir iş için baştan isteksiz görünmek.*|| **naz-baliş,** *{OsT} Yastık.*|| **naz etmek,** *Nazlanmak.*|| **nazı geçmek,** *Birine istediğini yaptırabilecek şekilde yakınlığı bulunmak.*|| (birinin) **nazını çekmek,** *O kişiyi kırmamak için her isteğini yerine getirmeye çalışmak.*|| **naz-perdār,** *{OsT} Birinin nazını çeken.*|| **nāz-perdārî,** *{OsT} Naz çekme.*|| **nāz-perver,** *{OsT} Naz eden; nazlanan.*|| **nāz-perverāne,** *{OsT} Nazlanarak.*|| **nāz-perverd,** *{OsT} Naz içinde büyümüş; nazlı olarak yetiştirilmiş.*|| **nāz-perverde,** *{OsT}* → naz-perverd.|| **nāz-perverî,** *{OsT} Naz edicilik; nazlanma.*|| **naz satmak,** *Nazlanmak.*|| **naz uykusu,** *Tembellikten ileri gelen uyuşukluk.*|| **nāz ü niyāz ile,** *{OsT} Yalvartmak için nazlanarak.*|| **naz yükü,** *{eAT} Çok nazlı.*

naz[2], [? naz] *{ağız} is.* Çam ağacı. [DS]

naza, [? nazā] *(naza:) {ağız}is.* Kazandan pekmez almakta kullanılan tahtadan büyük kepçe. [DS]

nazaif, [Ar. naẓīf > naẓā'if نظائف] *(naza:if) {OsT} is.* Temiz olanlar; pak olanlar.

nazair, [Ar. naẓar > naẓīre > naẓā'ir نظائر] *(naza:ir) {OsT} is.* Nazireler.

nazan, [Far. nāzān نازان] *(na:za:n) {OsT} sf.* Nazlanan; nazlı.

nazar[1], [Ar. naẓar نظر] *{OsT} is.* **1.** Gözleri bir kimse veya nesne üzerine çevirme; göz atma; bakma; bakış. **2.** Yüz çevirip bakma; önemseme; iltifat etme. **3.** Yan bakış. **4.** Bir şey veya konu hakkında belli bir düşünce sahibi olma; belli biçimde ele alma; öyle sayma; görüş; bakış; düşünce. **5.** *mecaz.* Bazı kimselerde bulunduğuna ve baktığı kimselere zarar verdiğine inanılan çarpıcı güç; göz değmesi. **6.** *tasvf.* İnsanı İlâhî gerçeğe ulaştıran içe bakış. ⊡ **nazara gelmek,** *Kendisine göz değmek; göze gelmek.*|| **nazar atfetmek,** *Bakmak; bakışlarını yöneltmek.*|| **nazara uğramak,** *Kendisine göz değmek; göze gelmek.*|| **nazar-bāz,** *{OsT} Neşeli ve şuh bakan.*|| **nazar ber-kadem,** *{OsT} Nakşibendi tarikatında, tarikata giren dervişin zihnini başka şeylerle meşgul etmemesi için etrafa bakmaması.*|| **nazar boncuğu,** *1. Nazar değmesin diye takılan üzerinde göze benzer beyaz, sarı vb. çarpıcı renkler bulunan mavi boncuk; mavi boncuk; göz boncuğu. 2. mecaz. Tek olan; eşi ve benzeri bulunmaz.*|| **nazar çöydürmek,** *Nazar değdirmek.*|| **nazardan düşmek,** *Gözden düşmek; önemini ve değerini yitirmek.*|| **nazarda olmak,** *Gözde olmak.*|| **nazar değmek,** *Göz değmek.*|| **nazar değmesin!** *"Allah kötü bakışlardan korusun!" anlamında dilek sözü.*|| **nazar ehli,** *{OsT} Bir işin iç yüzünü kavrayan kimse.*|| **nazar-endāz,** *{OsT} Bakan; göz atan.*|| **nazar etmek,** *1. Bakmak. 2. Bir şey üzerinde düşünmek; akıl yürütmek. 3. mecaz. Göz değdirmek.*|| **nazar fırlatmak,** *Bakmak; bakışları yöneltmek.*|| **nazar-firîb,** *{OsT} 1. Göz aldatan. 2. Yanlış düşündüren; düşünceleri yanlış yola yönelten.*|| **nazar-firîb-i efkâr,** *{OsT} Fikirleri yanlış yönlendiren; yanlış düşündüren.*|| **nazar-gâh,** *{OsT} 1. Bakılan yer; bakılacak yer; bakacak. 2. Bir kimsenin görebildiği uzaklık. 3. mecaz. Göz değdiren; kem gözlü.*|| **nazar-geh,** *{OsT}* → nazar-gâh.|| **nazar-ı dikkatini celp etmek,** *{OsT} İlgisini, dikkatini çekmek.*|| **nazar-ı dikkatini çekmek,** *{OsT} İlgisini, dikkatini çekmek.*|| **nazar-ı hakkānî,** *tasvf. Bir tarikatte, mürşidin bakışı ile talibin aşk ve cezbeye uğraması ve cezbe ile fenaya ermesi.*|| **nazar-ı ibret,** *{OsT} Kötü bir olayı ders alacak bir örnek olarak değerlendirme.*|| **nazar-ı istihcān,** *{OsT} Açık saçık olarak değerlendirmek; müstehcen görmek.*|| **nazar-ı**

istîlā-kârāne, *{OsT} İstilacılara yakışan bakış.||* **nazar-ı itibara almak,** *{OsT} Önem vermek; dikkate almak; hesaba katmak; değerlendirmeye tabi tutmak.||* **nazar-ı musaggar,** *{OsT} Bir şeyi olduğundan küçük görme.||* **nazarında,** *Görüşüne göre; onun değerlendirmesine göre.||* **nazar-ı şefkat,** *Acıma dolu bakış.||* **nazar-ı şek ü tedkik,** *{OsT} Şüpheli ve inceleyici bakış.||* **nazar-ı takdir,** *Değer biçmek amacıyla bakma; takdirkâr bakış.||* **... nazarıyla bakmak,** *Öyle saymak; öyle imiş gibi değerlendirmek; öyle görmek.||* **nazar otu,** *Üzerlik.||* **nazar-perver,** *{OsT} Göz okşayıcı.||* **nazar-rübā,** *{OsT} 1. Dikkati çeken. 2. mecaz. Güzel; dilber.||* **nazar salmak,** *{eAT} Alabildiğine bakmak; bakmak.||* **nazar yetişmek,** *{eAT} Görülebilir uzaklıkta olmak.*

nazar², [Ar. nażar / naḏar نضر] *{OsT} is.* **1.** Tazelik. **2.** Altın.

nazar³, [? nazar] *{ağız} is.* Kervan. [DS]

nazaran, [Ar. naẓaran نظراً] *(naza'ran) {OsT} zf.* **1.** Oranla; kıyasla. **2.** Göre; bakılırsa.

nazarbaz, [Ar. naẓar + Far. bāz نظرباز] *(nazarba:z) {OsT} sf.* **1.** Neşe ile bakan; şuhlukla bakan. **2.** Güzeli seyretmekle yetinen; maddî tatmin edilmeyi istemeyen.

nazarbazî, [Ar. naẓar + Far. bāzī نظربازی] *(nazarba:z) {OsT} is.* Neşe ile bakış.

nazaret, [Ar. nażar / naḏar > nażāret / naḏāret نضارت] *(naza:ret) is.* **1.** Tazelik. **2.** Hoş ve güzel olma. **3.** Parlaklık.

nazarıdikkat,-ti [Ar. naẓar-ı dikkat نظر دقت] *{OsT} is.* İlgi; alaka. ⧉ **nazarıdikkatini çekmek,** *İlgisini, dikkatini çekmek.*

nazarıitibar, [Ar. naẓar-ı iʿtibār نظر اعتبار] *(nazarıitiba:r) {OsT} is.* İlgi; dikkat; alaka. ⧉ **nazarıitibara almak,** *Önem vermek; dikkate almak; hesaba katmak; değerlendirmeye tabi tutmak*

nazarî, [Ar. naẓar > naẓarī نظری] *(nazari:) {OsT} sf.* **1.** Bakışla, bakma ile ilgili olan. **2.** Düşünce ve tasarı bazında kalıp eylem ve uygulama alanına çıkmamış olan; teorik; kuramsal.

nazariyat, [Ar. naẓariyye > naẓariyyāt نظریات] *(nazariya:t) {OsT} is.* **1.** Nazariyeler; kuramlar; teoriler. **2.** Nazariye; teori; kuram.

nazariyatçı, [nazariyat-çı] *is.* Kuramcı; teorisyen.

nazariye, [Ar. naẓar > naẓariyye نظریه] *{OsT} is.* **1.** Bilimsel düşünüş; bilimsel görüş. **2.** *mat.* Kuram; teori.

nazarlık,-ğı [nazar-lık] *is.* Göz değmesinden ve kötü güçlerin etkisinden koruduğu inancı ile çocuk, büyük ve hayvanlar ile ev ve eşyalara takılan gök boncuk, altın maşallah yazısı, akik, kurt dişi, tosbağa kabuğu, yedi gözlü boncuk, deniz kabuğu, çakıllı mercan, kese içinde çörek otu, hurma çekirdeği veya hurma çekirdeğinden yapılma küçük nalın gibi takılar.

nazbalınç, -cı [Far. nāz-bāliş] *{ağız} is.* Kuş tüyü yastık. [DS]

nazbalin, [Far. nāz-bālīn نازبالین] *(na:zba:li:n) {OsT} is.* Yastık.

nazbaliş, [Far. nāz-bālīş نازبالیش] *(na:zba:li:ş) {OsT} is.* Yastık.

nazbanç, -cı [Far. nāz-bālīş => nazbanç] *{ağız} is.* Küçük yastık. [DS]

nazc, [Ar. nażc نضج] *is.* **1.** Olgunlaşma; olma; yetişme. **2.** Bulûğa erme. **3.** Pişme; kıvama gelme. ⧉ **nazc-ı kable'l-vakt,** *{OsT} Vaktinden önce bulûğa erme.*

nazdar, [Far. nāz-dār نازدار] *(na:zda:r) {OsT} sf.* **1.** Nazlı. **2.** Bir tür lale.

nazdı, [Far. nāz => naz-lı] *{ağız} sf.* Nazlı. [DS]

nazekî, [Far. nāzükī / nāzekī نازکی] *(na:zeki:) {OsT} is.* Naziklik; incelik.

nazende, [Fan. nāz-ende نازنده] *(na:zende) {OsT} sf.* **1.** Naz eden; nazlı. **2.** *is.* Sevgili. ⧉ **nāzende-i āl,** *{OsT} Tanınmış bir tür lale.||* **nāzende-i tannāz,** *{OsT} Alaycı ve nazlı güzel.*

nazeneyn, [Far. nāzenīn] *{ağız} sf.* Nazlı; çekingen. [DS]

nazenin, [Far. nāzenīn نازنین] *(na:zeni:n) {OsT} sf.* **1.** Nazlı; cilveli; işveli; oynak. **2.** (Kadın için) ince yapılı; zarif; narin. **3.** Nazlı yetiştirilmiş olan; şımarık. **4.** (Alay için) birinden bahsederken "şu bildiğiniz" anlamında kullanılır. ⧉ **nāzenin-i dil-rübāyı temeddün,** *{OsT} Uygarlaşmanın gönül çeken güzeli.*

nazer, [ne+gezer > nāzer] *(na:zer) {ağız} c.* Ne arar; ne gezer; yok. [DS]

nazh, [Ar. nażḥ نضح] *{OsT} is.* Su çekme.

nazıc, [Ar. nażc > nāżıc ناضج] *(na:zıc) {OsT} sf.* **1.** Olgunlaşmış; yetişmiş; olgun. **2.** Bulûğa ermiş. **3.** (Et için) pişmiş; kıvamını bulmuş.

nâzım, [Ar. naẓm > nāẓım / nāẓıma ناظم / ناظمه] *(na:zım) {OsT} sf.* **1.** Düzenleyen; düzene koyan. **2.** Manzume yazan; nazım biçimine getiren kimse. **3.** *fiz.* Düzenleyici. **4.** *mat.* Normal. ⧉ **nâzım plan,** *Bir kentin ekonomik, toplumsal ve fiziksel boyutlarıyla biçimlendirilmesini esas alan ve değiştirilmesi mümkün olmayan düzenleme ve planların tümü.*

nazım, -zmı [Ar. naẓm *(ipliğe inci dizme)* نظم] *{OsT} is.* **1.** Sıraya koyma; tertipleme; düzenleme. **2.** Sıra;

tertip; düzen. **3.** *ed.* Ölçülü ve kafiyeli olup mısralardan meydana gelen anlatım biçimi; koşuk; manzume. **4.** Ölçü, kafiye vb. belli biçimler kullanarak etkili ve güzel söz söyleme usulü. 🗗 **nazım biçimi,** *Ölçü, uyak düzeni ve dizelerin kümelenişi bakımından bir şiiri başkalarından ayıran dış yapı.*|| **nazım birimi,** *Manzumelerde en küçük anlamlı birimi oluşturan ve kendi içinde bağımsız dize topluluğu.*|| **nazım türü,** *Konu, içerik ve biçim bakımından bir şiirin türü.*|| **nazm etmek,** *Manzum olarak söylemek veya yazmak; şiir söylemek; koşuk düzmek.*

nazıma, [Ar. nāẓım > nāẓımā / nāẓıme ناظمه] *(na:zıma:) {OsT} sf.* → nâzım.

nâzımane, [Ar. nāẓım + Far. -āne ناظمانه] *(na:zıma:ne) {OsT} zf.* Düzenleyiciye yakışır biçimde; düzenleyici gibi.

nâzımîn, [Ar. nāẓım > nāẓımīn ناظمين] *(na:zımi:n) {OsT} is.* Düzene koyanlar; düzenleyiciler.

nazın, [Far. nāz + T. -ın] *{eAT} sf.* Nazlı. 🗗 **nazın nazın,** *{eAT} Nazlı nazlı.*

nazır, [Ar. naẓar > nāẓır ناظر / ناظره] *(na:zır) {OsT} sf.* **1.** (Kişi için) yüzü ve cephesi bir tarafa dönük olan; bakan; gören; gözeten. **2.** (Ev, dükkân vb. için) giriş veya ön cephesi ile bir şeye veya bir yere dönük olan; bir yeri görmek mümkün olabilen; yönelik olan. **3.** *is.* Kabine üyesi; hükümet kuruluşunda yer alan üyelerden her biri; bakan; vekil. **4.** Bir kurum veya kuruluşun işlerini yürütmekle görevli en üst ve en yetkili kişi; müdür. **5.** İmparatorluk döneminde, bir yönetim bölümünün veya kurumun başında bulunan yetkiliye verilen unvan. 🗗 **nâzır-ı imaret,** *{OsT} Vakıf imaretlerinin yemekhane nezaretçisine verilen ad.*|| **nâzır-ı vakıf,** *{OsT} Mütevelli adı verilen vakıf kurullarının başında bulunan görevli.*

nazırahan, [Ar. nāẓıra + Far.-ḫᵛān ناظره خوان] *(na:zıraha:n) {OsT} sf.* Bakarak taklit eden.

Nazi, [Alm. **nazi**onal sozialist] *(na'zi) is.* Nasyonal sosyalist taraftarı; Nazizm yanlısı.

nazi, -i'ı [Ar. nāziʿ نازع] *(na:zı) {OsT} sf.* Söküp alan; çekip çıkaran.

nazi'at, -ti [Ar. nāziʿ > nāziʿāt نازعات] *(na:zia:t) {OsT} is.* Söküp alanlar; çekip çıkaranlar. 🗗 **Nazi'at Suresi,** *{OsT} Kur'an-ı Kerim'in 77. suresinin adı.*

nazic, [Ar. naḍīc نضيج] *(nazi:c) {OsT} sf.* **1.** Pişmiş. **2.** Yetişmiş. **3.** Kendini bulmuş.

nazid, [Ar. naḍīd / naḍīde نضيد / نضيده] *(nazi:de) {OsT} sf.* **1.** Yerli yerinde; düzenli; tertipli. **2.** *is.* Yastık, minder, şilte türünden ev eşyası.

nazif, [Ar. neẓāfet > naẓīf / naẓīfe نظيف / نظيفه] *(na-zi:f) {OsT} sf.* **1.** Temiz. **2.** Zarif; muntazam; güzel.

nazik,-ği [Far. nāzük / nāzik نازك] *(na:zik) {OsT} sf.* **1.** Başkalarına veya çevresindekilere rahatsızlık vermemek, onların hoşnutsuzluğuna sebep olmama, onları kırmama gibi istek ve duygularla son derece kibar, saygılı, terbiyeli bir şekilde davranan ve konuşan. **2.** Böyle davranan bir kimsenin davranış ve tutumunun niteliği. **3.** İnce yapılı; zarif; narin. **4.** *{ağız}* Taze. [DS] **5.** Kullanırken dikkat ve özen gösterilmesi gereken. **6.** Gerekli önlemler alınmazsa, kötüleşebilecek durumda olan. **7.** Dikkatli davranılmadığı takdirde tehlikeye yol açabilecek nitelikte olan. **8.** *{ağız}* İrmikten yapılan pelte. [DS] **9.** *{ağız}* İplik bükmeye yarayan bir çeşit çıkrık. [DS] **10.** *zf.* Kibar ve ince biçimde. 🗗 **nāzik-beden,** *{OsT} Vücut yapısı ince ve narin olan.*|| **nāzik-edā,** *{OsT} Davranışları saygılı ve terbiyeli olan.*|| **nāzik-endām,** *{OsT} Yapısı güzel ve ölçülü olan.*|| **nāzik-güzîn,** *{OsT} Çok aşırı nazik olan.*|| **nāzik-hayalān,** *{OsT} Allah'ın yarattıklarını düşünenler; filozoflar; şairler.*|| **nāzik-hulk,** *{OsT} Yaradılış bakımından ince, nazik olan.*|| **nāzik-mizāc,** *{OsT} Yaradılış bakımından ince, nazik olan.*|| **nāzik-ten,** *{OsT} Yapısı güzel ve ölçülü olan.*|| **nāzik-ter,** *Çok aşırı nazik olan.*|| **nāzik-terîn,** *{OsT} Çok aşırı nazik.*|| **nāzik-vücūd,** *{OsT} Bedeni ince ve hoş olan.*

nazikâne, [Far. nāzik-āne نازكانه] *(na:zika:ne) {OsT} zf.* Nazikçe; nezaketle; incelikle; terbiyeli ve saygılı olarak.

nazikçe, [nazik-çe] *(na:zi'kçe) zf.* Nazik bir şekilde; kibarca; ince ve saygılı biçimde.

nazikî, [Far. nāzik-ī نازكى] *(na:ziki:) {OsT} is.* Naziklik; kibarlık.

nazikleşme, [nazik-le-ş-me] *(na:zikleşme) {OsT} is.* Nazikleşmek işi ve durumu.

nazikleşmek, [nazik-le-ş-mek] *(na:zik-leş-mek) {OsT} dönşl. f. [-ir]* **1.** Nazik davranmaya başlamak; nazik davranmak. **2.** Dikkat edilmezse, özen gösterilmezse kötüleşebilecek duruma gelmek; nazik duruma gelmek; naziklik kazanmak.

naziklik,-ği [nazik-lik] *(na:ziklik) is.* **1.** Nazik olma durumu; incelik; kibarlık. **2.** Nazik bir kimsenin, davranışının niteliği; nazikçe davranış; nezaket; incelik; kibarlık.

nazil, [Ar. nüzūl > nāzil نازل] *(na:zil) {OsT} is.* **1.** Yukarıdan aşağı doğru inen; inmiş. **2.** Bir yere inen; konan; konaklayan. **3.** *müz.* İnici dizi; tizden pese doğru giden ses dizisi. 🗗 **nāzil olmak,** *{OsT} İnmek; konaklamak.*

nazile, [Ar. nāzil > nāzile نازله] *(na:zile) {OsT} is.* **1.** Sıkıntı; bela; talihsizlik. **2.** Kaza. **3.** Gözden düşme. **4.** İnme; nüzul. **5.** Nezle.

Nazileştirme, [nazi-le-ş-tir-me] *is.* Nazileştirmek işi.

Nazileştirmek, [nazi-le-ş-tir-mek] *gçl. f. [-ir]* Zor kullanarak veya propaganda yoluyla Nazi doktrinini kabul ettirmek.

nazilmek, [nazik-el-mek > naziğil-mek > nāzil-mek] *(na:zilmek) {ağız} gçsz. f. [-ir]* İncelmek; nazikleşmek. [DS]

nazim, Ar. naẓm > naẓīm نظيم] *(nazi:m) {OsT} is.* Sıra sıra, dizi olan şey.

nazir[1], [Ar. neẕr *(adak)* > naẕīr نذير] *(nazi:r) {OsT} is.* **1.** (Tevrat'a göre) nezre girmek suretiyle kendisini adayan kimse. **2.** Adak adayan kişi.

nazir[2], [Ar. nażar > nażīr نضير] *(nazi:r) {OsT} sf.* **1.** Taze. **2.** *is.* Altın.

nazir[3], [Ar. naẓar > naẓīr نظير] *(nazi:r) {OsT} sf.* **1.** Benzer; eş; örnek. **2.** *mat.* Bir dairede bir başkasına karşı olan nokta. **3.** *gök b.* Ayakucu. ⊡ **nazîr-i evc,** *{OsT} gök b. En yüksek noktanın ayakucu.*|| **nazîr-i şems,** *{OsT} gök b. Güneşin yerinin karşıtı olan, tutulum noktası.*

nazire, [Ar. naẓīr > naẓīre نظيره] *(nazi:re) {OsT} is.* **1.** Bir davranışa, bir söze benzer biçimde karşılık olarak yapılan davranış veya söz. **2.** *ed.* Bir şairin şiirine biçim ve içerik bakımından benzetilerek yazılmış şiir. ⊡ **nazîre-gû,** *{OsT} Nazire söyleyen.*|| **nazîre-perdāz,** *{OsT} Kaside düzenleyen.*|| **nazîre yapmak,** *{OsT} Benzer bir davranış veya sözle karşılık vermek.*

nazirsiz, [nazir-siz] *sf.* Eşsiz; benzersiz; eşi ve benzeri bulunmayan.

naziş, [Far. nāziş نازش] *(na:ziş) {OsT} is.* **1.** Kendini ağıra satma; nazlanma. **2.** Albenili, çekici davranma. **3.** Öğünme.

Nazizm, [Fr. nasisme] *is.* Nasyonal sosyalizm.

nazla, [Ar. nüzl > nezle => nazla] *{ağız} is. tıp.* **1.** Felç; inme. **2.** Soğuk algınlığı; grip. [DS]

nazlaç, -cı [nazlı + aş] *is.* → nazlaş.

nazlanış, [naz-la-n-ış] *is.* Nazlanmak işi veya biçimi.

nazlanma, [naz-la-n-ma / naz-lan-ma] *is.* Nazlanmak eylemi.

nazlanmak, [naz-la-n-mak] *dönşl. f. [-ır]* **1.** Bir şeyi istediği hâlde isteksiz görünmek; kendini ağıra satmak için yapmacıklı davranmak; ısrar edilmesini beklemek; naz yapmak; işve yapmak. **2.** Kendisini seven bir kimseye karşı şımarmak ve ondan ısrar beklemek. **3.** Naz ve işve sahibi olmak.

nazlaş, [naz-lı + aş > nazlaş] *{ağız} is.* Kırık pirinç, şeker ve suyla yapılan bir tür tatlı. [DS]

nazlı, [naz-lı] *sf.* **1.** Kendini beğendirmek amacıyla cilve yapan, yapmacıklı davranan. **2.** Kolayca kandırılamayan; kendini ağıra satmak isteyen; işveli; edalı. **3.** Kendisine değer verilen; birtakım tehlikelerden sakınılan; üstüne titrenilen; sevgili. **4.** Nazik olduğu için özen isteyen; nazik. ⊡ **nazlı aş,** *{ağız}* → nazlaş. [DS]|| **nazlı bey,** *{ağız} Kayınbirader.* [DS]

nazlıkara, [naz-lı+kara] *{ağız} is. anat.* Gözbebeği. [DS]

nazlılık,-ğı [naz-lı-lık] *is.* Nazlı olma durumu.

nazlım, [Ar. maẓlūm => nazlım] *{ağız} sf.* Sessiz ve uysal. [DS]

nazm, [Ar. naẓm نظم]*{OsT} is.* → nazım.

nazmen, [Ar. naẓm > naẓmen نظماً] *(na'zmen) {OsT} zf.* **1.** Manzum olarak; manzume biçiminde. **2.** Manzum olarak; nazım yoluyla.

nazmî, [Ar. naẓm > naẓmī / naẓmīye نظمى / نظميه] *(nazmi:) {OsT} sf.* Nazımla ilgili olan; nazma ait.

nazmiyat, [Ar. naẓmī > naẓmiyyāt نظميات] *(nazmiya:t) {OsT} is.* Manzum yazılar; manzumeler, nazımlar.

nazmiye, [Ar. naẓmī > naẓmiyye نظميه] *{OsT} is.* → nazmi.

naznazı, [? naz+naz-ı] *{ağız} is.* İpek örtü.[DS]

nazofarengoskop, [Fr. nasopharyngoscope] *is. tıp.* Östaki borusunu muayene etmeye yarayan alet.

nazra, [Ar. naẓar > naẓre نظره] *{OsT} is.* Bir tek bakış. ⊡ **nazra-gâh,** *{OsT} Bakış yeri; bakılan, görülen yer; göz önü.* || **nazra-i hayrān,** *{OsT} Hayran bakış.*|| **nazra-i mahmūr,** *{OsT} Baygın bakış.*|| **nazra-i münācāt,** *{OsT} Yalvaran bakış.*|| **nazra-i nefrîn,** *{OsT} Lanetleyen bakış.*|| **nazra-i perîşān,** *{OsT} Perişan bakış.*|| **nazra-i şefakat,** *{OsT} Şefkatli bakış.*|| **nazra-i şūm,** *{OsT} Uğursuz bakış.*|| **nazra-künān,** *{OsT} Bakarak; seyrederek.*

nazret, [Ar. nażret / naḏret نضرت] *{OsT} is.* **1.** Tazelik; yeşillik; canlılık. **2.** Yüzdeki neşe; canlılık. **3.** Sevinç; neşe.

nazük, [Far. nāzük نازك] *(na:zük) {OsT} sf.* → nazik. ⊡ **nāzük-āne,** *{OsT}* → nazik-âne.|| **nāzük-beden,** *{OsT}* → nāzik-beden.|| **nāzük-edā,** *{OsT}* → nāzik-edā.|| **nāzük-endām,** *{OsT}* → nazik-endām.|| **nāzük-güzîn,** *{OsT}* → nāzik-güzin.|| **nāzik-hayālān,** *{OsT}* → nāzik-hayālān.|| **hāzük-hulk,** *{OsT}* → nāzik-hulk.|| **nāzük-mizāc,** *{OsT}* → nāzik-mizāc.|| **nāzük-ten,** *{OsT}* → nāzik-ten.|| **nāzüt-ter,** *{OsT}* → nāzik-ter.|| **nāzük-terîn,** *{OsT}* → nāzik-terin.|| **nāzük-vüūd,** *{OsT}* → nāzik-vücūd.

nazüki, [Far. nāzükī نازكى] *(na:züki:) {OsT} is.* Naziklik.

Nb, [Fr. niobium] *is. kim.* Atom sayısı 41, atom ağırlığı 92,91, yoğunluğu 8,57 olan oksijen, kükürt ve klor gibi elementlerle bileşikler veren bir element olan niyobyum (kolombiyum)'un kısaltması.

-ncı, [-ncı / -ı-ncı / -i-nci / -u-ncı / -ü-nci] *{eAT} yap.*

e. **1.** Sayılardan sıra sayı sıfatları türetir. *dörd-ünci, yedi-nci, altı-ncı.* **2.** Sayı isimlerinden zarf yapar. *dörd-ünci,beş-i-nci.* **3.** Cevabı sıra sayı sıfatları olan soru sıfatları yapar. *kaç-ıncı.*

-nci, (-ncı / -ncu / -ncü / -inci / -ıncı / -uncu / -üncü) *yap. e.* İsimden sıfat türeten ek. Sayı adlarına gelerek sıra sayı sıfatı türeten ek: *birinci, ikinci, üçüncü, altıncı, dokuzuncu, altmışıncı.*

-nç[1], [-nç / -ınç / -inç / -unç / -ünç] *yap. e.* **1.** Fiillerden soyut isimler ve sıfat türeten ek. Dönüşlülük eki olan *-n* ile kaynaşıp kalıplaşmıştır. Kimi kelimelerde dönüşlü çatı açıkça belli olmasına rağmen bazılarında belli değildir. Kelimeye bir niteliği, özelliği bulundurma, içerme kavramı katar: *av-ı-nç (alışma), ile-nç (beddua), inanç, iğrenç (görünüm), gülünç (davranış), özenç, korkunç (film), övünç.* **2.** Filin kökünün belirttiği eylem sonucu olarak ortaya çıkmış kavramı katarak isimler türetir: *kazanç, bilinç, ödünç, sığınç.*

-nç[2], [-nç / -nçı] *{eT} yap. e.* Asıl sayılardan sıra sayı sıfatları türeten isimden isim yapma eki

-nçı[1], [-nç / -nçı] *{eT} yap. e.* → -nç[1].

-nçı[2], [-nçi] *{eT} yap. e.* İsimden isim yapma eki; -ınç[2]. *beş-i-nçi (beşinci)*

-nçsiz, [-nçsiz / -nç(u)suz] *{eT} yap. e.* Fiilden *"yapılması olanaksız, ...lamaz"* anlamında isim veya sıfat türeten yapım eki

-nçsuz, [-nçsiz / -nç(u)suz] *{eT} yap. e.* → -nçsiz.

-nçu, [-nç / -nçu / -nçü] *{eT} yap. e.* → -nç[1].

-nçü, [-nç / -nçu / -nçü] *{eT} yap. e.* → -nç[2].

Nd. [Fr. neodyme] *is. kim.* Atom numarası 60, atom ağırlığı 144,24 olan, havada kolayca yükseltgenen, 1000°C'de ergiyen nadir toprak metalleri grubundan beyaz renkli bir element olan naodimin kısaltması.

-ndü, [-ndü] *{eAT} yap. e.* "İki" sayı adınm üzerine gelerek vakit bildiren isim yapar. *iki-ndi.*

-ne, [-na / -ne] *{eAT} çek. e.* → -na.

Ne, [Yun. neon *(yeni)* > Fr. néon] *is. kim.* Atom numarası 10, atom ağırlığı 20,18 olan, tek atomlu, 0,7 yoğunluğunda, havada 1/70.000 oranında bulunan, havanın soğutulmasıyla ayrıştırılan, düşük yoğunlukta tüp içine konulduğunda elektrik akımını geçirerek portakal kırmızısı bir ışık veren bir asal gaz olan neonun simgesi.

ne[1], [n / N] *(né) is.* Türk alfabesinin on yedinci harfinin adı.

ne[2], [*eT.* nē] *(ne:) zm.* **1.** Soru zamiri; hangi şey. [ETY] [EUTS] [Üç İtigsizler] [Gabain] **2.** Dilek-şart ve şart birleşik zamanlı fiillerden önce gelerek *herhangi bir şey* veya *her şey* anlamını verir. **3.** Çoğul olarak kullanıldığında, *birçok şey* anlamını verir. **4.** Yüklem olarak kullanıldığında *ilgisiz kalma* anlamı verir. *Âlemin karısından bana ne?* **5.** Özne, nesne ve yüklem olarak soru cümlesi kurar. **6.** Yönelme durumundaki isim ve kişi zamirlerinden sonra geldiğinde, eylemin, işin veya durumun belirtilen kimse ile ilgisinin bulunmadığını bildirir. *Kıyafetimizden ona ne?* **7.** *sf.* Hangi. *{eT} {eAT} (aynı)* [ETY] [EUTS] [İKPÖy.] [Tekin] *"Sen ne bağın gülü, kangı bahçanın sünbülüsün?"* Ebamüslimname. **8.** *{eAT}* Neyin nesi; kim? *"O kedhüda nedir, hangi tarihten nasb olunmuştur?"* Şeriye Sicilleri B. **9.** *zf.* Nasıl; ne şekilde? *{eT} {eAT} (aynı)* [ETY] [EUTS] *"Ol ne âşıktır ki candan kayıra.."* Mantıkuttayr. **10.** Abartma, aşırılık bildirir. *Bu ne bağırtı böyle?* **11.** Soru yoluyla itiraz için kullanılır; kızgınlık bildirir. *Ne bağırıyorsun?* **12.** Soru yoluyla, eylemin gereksizliğini vurgulamakta kullanılır. *Ne çırpınıyorsun, aldırdığı bile yok.* **13.** Şaşma bildirir. *Ne çocuk!* **14.** Bir sıfattan önce gelerek sıfatı güçlendirir; çokluk, aşırılık bildirir; pek çok; ne kadar; ne çok. *Ne sıcak! {eAT} (aynı) "Ne cimri kimse olursun, bari bir kuzu boğazla, bahasın verelim."* Hamzaname **15.** Bir eylemden önce gelerek eyleme aşırılık anlamı katar; pek çok. *Ne konuştu!* **16.** Yakınma bildirir; ne olur; ne var? *Ne gürültü bu? {eAT} (aynı) "İletsem ne ana bu armağanı."* Muhammediye. **17.** Miktar sormakta kullanılır. *Ne verdin buna?* **18.** Sebep sormak için kullanılır; niçin; niye? *{eT} {ağız} (aynı) Ne gereği vardı?* [DS] **19.** *ünl.* Ünlem olarak şaşma ve kızgınlık bildirir. *Ne, öldü ha! Ne, olmaz öyle şey!* **20.** *{ağız} zm.* ... gibi şeyler; falan. [DS] **21.** *ünl.* Önüne geldiği kelimenin belirttiği kavramın yokluğunu veya gereksizliğini belirtir. *Ne gam!* **22.** *{eAT}* "Ya!" anlamında kullanılır. *"Kanı ol Allah'tan gayri ilah tutunub tabduğunuz, gelse sizi bu azaptan kurtarsa ne!"* Tefsir-i Ebi Leys Tercümesi. ☐ **ne akla hizmet,** *Bir kimsenin yaptığı iş ve davranışın gerekçesini anlayamama durumu; akla ve mantığa ters bulma.*|| **Ne âlâ!** *Çok iyi; diyecek hiçbir şey yok.*|| **Ne âlâ memleket!** *Yolsuzluk ve usulsüzlüklerin yaygınlık kazandığı, hoş görüldüğü durumları anlatmak için kullanılır.*|| **Ne alandan, ne satandan, ne bir akçe katandan.** *Taraf tutmayan kimsenin özelliğini belirtmek için kullanılır; yansız.*|| **Ne âlem!** *Davranışları hoş görülmemesine rağmen kızılamayan kimse için kullanılır.*|| **Ne âlemde?** *Ne durumda; nasıl; hangi hâlde.*|| **Ne alıp veremiyor?** *Sürekli tedirginlik veren veya musallat olan kimse için "Neden böyle yapıyor, ne istiyor? İsteği, dileği nedir? Niçin musallat oluyor" anlamlarında kullanılır.*|| **ne altını bırakmak, ne üstünü,** *(Karıştırmak, dolaşmak, elden geçirmek, aramak vb. için) bir şeyin, bir yerin bakmadık, gezmedik, karıştırmadık hiçbir yerini bırakmamak.*|| **ne ara,** *{eAT} Nere.*|| (bir yerde, bir şeyde, birinde) **Ne arar?** *Yoktur; bulunmaz.*|| (bir yerde) **Ne arıyor?** *"Orada ne işi var, oraya niçin gitmiş?" anlamlarında kullanılır.*|| **ne asıl,** *{eAT} Nasıl.*|| **Ne balını isterim, ne belasını?**

"Kötü yanları üstün basacağı için iyiliğini de istemem." anlamında kullanılır.|| **Ne benden sana bazlama, ne senden bana gözleme!** *İlişkilerin çıkarlardan uzak olması gerektiğini belirtir.*|| **Ne biçim?** *Nasıl?*|| **Ne bilirim, ne gördüm,** *Bir konuda tanıklık edilemeyeceğini belirtmek için kullanılır.*|| **Ne bilirim, ne gördüm; deveyi yeden ölsün!** *Bir konuda tanıklığa yaklaşılamayacağını belirtmek için kullanılır.*|| **Ne buyrulur?** *"İşte gördünüz, nasıl bir şey olduğunu gördünüz, diyecek sözünüz var mı?" anlamında kullanılır.*|| **Ne çaldın yüzüm, ne çalayım yüzüne.** *"Benim için bir şey yapmadın ki benden ne karşılık bekliyorsun?" anlamında kullanılır.*|| **ne çare,** *Çaresizlik, çözümsüzlük bildirir.*|| **Ne çıkar?** *1. Önemsenecek yanı yok. 2. "Bir sonuç çıkacağını sanmıyorum." anlamında kullanılır.*|| **Ne çiçektir biliriz!** *"Çok kötü nitelikli, bayağı olduğu bizce bilinmektedir." anlamında kullanılır.*|| **Ne dağda bağım var, ne çakaldan davam?** *"Söz konusu sorun ve konu ile bir ilgim yok, bunların tamamen dışındayım." anlamında kullanılır.*|| **ne de olsa,** *"Böyle olmakla birlikte..." anlamında kullanılır.*|| **ne dedim de...?** *Pişmanlık belirtmek için kullanılır.*|| **Ne demek?** *1. Anlamı nedir? 2. "Öyle şey olmaz; yakışık almaz, o nasıl şey öyle" anlamlarında kullanılır.*|| **ne demeye...** *1. Sebep ve amaç sormak için kullanılır. 2. Bir şeyin anlamını sormak için kullanılır.*|| **Ne denir?** *"Söyleyecek bir şey yok." anlamında kullanılır.*|| **ne denli...** *Ne kadar...*|| **neden sonra,** *Gereğinden çok sonra.*|| **Ne dersin?** *"Söylenecek bir şey kalmadı!" anlamında kullanılır.*|| **Ne dese beğenirsin?** *Beklenmedik, şaşkınlık yaratan bir şey söyleyen için kullanılır.*|| **ne deveyi görmek, ne deveciyi,** *Bir konuda hiçbir şey bilmemek.*|| **Nedir ki?** *1. Şu var ki; gel gelelim. 2. Hangi nedenle? 3. Önemsiz; değersiz.*|| **ne diye...** *Neden, niçin?*|| **Ne diyorsun?** *1. Söylediğinin anlamını iyice düşündün mü? 2. Söylediklerin gerçek mi, doğru mu? 3. "Söylediğin şeye sen de inanıyor musun, söylediğinin farkında mısın?" anlamlarında kullanılır.*|| **ne eksüğüñ,** *{eAT} Ne işine yarar.*|| **ne elük,** *{eT} Nasıl; nelik.* [DLT]|| **ne fayda,** *İş işten geçtikten sonra önlem almak bir yarar sağlamaz.*|| **ne gerekse,** *{eAT} Olur olmaz şeyler; ne olursa; gelişigüzel şeyler.*|| (bir yerde, bir şeyde, birinde) **Ne gezer?** *Yoktur; bulunmaz; ne arar.*|| **ne gibi,** *Bir şeyin nasıl ve nice olduğunu anlamak için kullanılır; nasıl; ne türlü?*|| **ne görseler ki,** *{eAT} Ne görseler beğenirsiniz; hayretle gördüler ki; gördüklerine onlar da şaştılar.*|| **ne gözle...** *(Bakmak, değerlendirmek için) hangi düşünce, inanç veya niyet ile.*|| **Ne güne duruyor?** *1. (Bir şey veya kimseden) yararlanmak gerektiğini belirtmek için kullanılır; varken yararlanmak gerekir. 2. Şu anda yapılmazsa ne zaman yapılacak? 3. Şimdi kullanılmazsa ne zaman kullanılacak?*|| **Ne günlere kaldık?** *Yaşanan günlerin tekin olmadığını, geçmişin daha iyi olduğunu belirtmek için kullanılan yakınma sözü; zamaneden yakınmakta kullanılır.*|| **Ne gününe durur?** *{eAT} 1. Ne zamanı bekler; daha ne bekler? 2. Niçin ölmez?*|| **Ne haber?** *1. Birinden bir haber sormak veya bir bilgi almak için kullanılan soru; bir şey biliyor musun? 2. Haksızlığı, yanlışlığı tamamen ortaya çıkmış birisine bu durumu hatırlatmak için söylenir.*|| **Ne hacet?** *Gerekmez; gereksiz.*|| **Ne haddime?** *Beni ilgilendirmez; bana düşmez.*|| **Ne haddine?** *Onu ilgilendirmez; ona düşmez; ona mı kalmış; onu ne ilgilendirir?*|| **Ne hâlde?** *Hangi durumda? Durumu nedir?*|| **Ne hâli varsa görsün!** *"Uyarılarımı dikkate almadığı için sonucuna da katlansın, artık karışmıyorum." anlamında kullanılır; (öğüt dinlemeyenler için) ne yaparsa yapsın, beni ilgilendirmez.*|| **ne hikmetse...** *Aslı anlaşılamayan, sebebi bilinemeyen durumlarda kullanılır; bilinmeyen bir sebepten dolayı.*|| **ne hikmettir...** *Aslı anlaşılamayan, sebebi bilinemeyen durumlarda kullanılır; bilinmeyen bir sebepten dolayı.*|| **ne idiği belirsiz,** *Özelliği, niteliği, durumu ve soyu sopu bilinmiyor, anlamında kullanılır.*|| **Ne imiş?** *Hiçbir değeri yok; ne değeri var ki?*|| **ne ise,** *Neyse.*|| **ne istediğini bilmek,** *Amacını kesin biçimde belirlemek.*|| **Ne iyi!** *Beğenme, hoşnutluk anlatmak için kullanılır.*|| **Ne kadar?** *1. Ölçü ve miktar sormak için kullanılır; nicelik anlamıyla soru bildirir. 2. Aşırılık, çokluk bildirmek için kullanılır; çok; oldukça. 3. Eylemin ölçüsünü, miktarını, değerini bildirir; ne ölçüde.*|| **ne kadar olsa...** *Bununla birlikte; sonuçta; ne de olsa.*|| **ne karın ağrısıysa,** *Sevilmeyen, sıkıntı ve huzursuzluk kaynağı olan şey veya kimse.*|| **ne kerek,** *Ne gerek.* [DLT]|| **ne kız vermek, ne dünürü küstürmek,** *Bir isteği yerine getirmemekle birlikte karşısındakini de kırmamak için reddetmekten çekinmek.*|| **ne ki,** *{eAT} 1. Her ne; neyi. 2. Ne kadar?*|| **ne kim,** *1. Her ne; neyi. 2. Ne kadar?*|| **ne kimse,** *{eAT} Kim?*|| **ne kişi,** *{eAT} Kim?*|| **Ne kokar, ne bulaşır?** *"Olumlu veya olumsuz hiçbir işte yoktur." anlamında kullanılır.*|| **Ne lazım?** *Niçin ilgileniyorsun? ilgilenme.*|| **Neler?** *Çok ve çeşitli şeyler.*|| **Neler de neler, maydanozlu köfteler.** *Akla gelmedik acayip şeyler.*|| **ne mal olduğu bilinmek,** *Kötü, aşağılık bir kimse olduğu herkesçe bilinmek; nasıl bir nitelikte, yetenekte ve yaratılışta olduğunu bilmek veya kestirmek*|| **Ne mal olduğunu biliriz.** *Ne kadar kötü, işe yaramaz bir kimse olduğunu biliriz.*|| **neme gerek,** *1. "Bu işle ilgilenmem; beni ilgilendirmez." anlamında bir işe karışmama ifade eder. 2. Doğruyu söylemek gerekirse... doğrusunu isterseniz... 3. Gereksiz; ihtiyaç olmama durumu.*|| **neme lazım,** *1. "Bu işle ilgilenmem; beni ilgilendirmez." anlamında bir işe karışmama ifade eder. 2. Doğruyu söylemek gerekirse... doğrusunu isterseniz... 3. Gereksiz; ihtiyaç*

olmama durumu.|| **neme lazımcı,** *Bizzat işin içinde olması gerektiği hâlde ilgilenmeyen, umursamaz kimse.*|| **neme lazımcılık,** *Gerekli şeylerle ilgilenmeme durumu.*|| **ne mene,** *Ne türlü; ne biçim.*|| **ne mümkün,** *Olmaz; imkânsız; olacak şey değil.*|| **ne münasebet,** *Öyle şey olmaz; hiç öyle şey olur mu; olur mu hiç; hiç ilgisi yok.*|| **... ne, ... ne,** *1. Karşılaştırılan ögelerin önüne gelerek hepsini inkâr etmek için "hiçbiri" anlamında kullanılır; aynı görevdeki ögeleri olumsuzluk ilişkisi ile birbirine bağlar. Ne okudum, ne yazdım. Ne para, ne pul isterim; sağlığın yeter. 2. Ayrı cümleler önüne geldiğinde fiile olumsuzluk anlamı katar. Ne gelen var, ne telefon eden (Gelen de yok, telefon eden de yok). 3. (Fiili olumsuz kullanılır) karşılaştırılan ögelere "hepsi, hem" anlamı katar. 4. Sıfat veya fiil grubu olarak kullanılan karşı anlamlı ögelerin başına geldiğinde "ikisinin ortalaması" anlamı verir. Ne iyi ne kötü. 5. Çokluk, güzellik, hayranlık bildirir. 6. Yinelenerek kullanıldığında söylenenlerin hiç biri anlamını verir.*|| **ne negü,** *{eT} Herhangi.* [EUTS]|| **Ne o?** *Ne var; ne oluyor?*|| **Ne od var, ne ocak!** *Yokluk, yoksulluk içinde.*|| **ne ol,** *{eAT} O değil.*|| **ne ola,** *{eAT} 1. Ne olur; ne çıkar; şaşılacak ne var?*|| **Ne olacak!** *1. Küçümseme, hafifseme bildirir. 2. Önemsememe, değer vermeme bildirir; ne değeri var?.*|| **ne olduğunu bilememek,** *Neye uğradığını anlayamamak; şaşırmak; aklı başından gitmek.*|| **ne oldum delisi,** *Ummadığı bir başarı elde edip bununla olur olmaz zaman ve yerde övünerek şımarıklık eden.*|| **ne oldum delisi olmak,** *Ummadığı bir başarı elde edip bununla olur olmaz zaman ve yerde övünerek şımarıklık etmek.*|| **Ne olur!** *Yalvarırım; rica ederim; lütfen.*|| **ne olur ne olmaz,** *1. Her türlü olasılığı göz önüne almak gerekir; her ihtimale karşı; ne olacağı belli değil. 2. Neler oluyor, neler bitiyor; ne var ne yok.?*|| **ne olursa olsun...** *Her türlü durumda kabul; olumlu veya olumsuz önemli değil; her durumda ve her koşulda.*|| **Ne olursun!** *Yalvarırım; rica ederim; lütfen.*|| **Ne olursunuz!** *Yalvarırım; rica ederim; lütfen.*|| **Ne oluyor?** *"Ne gereği var; o bu işe ne karışıyor?" anlamlarında kullanılır.*|| **ne pahasına olursa olsun...** *Her türlü tehlikenin, sıkıntının göze alındığını, gerekli özverinin hesaba katıldığını belirtmek için kullanılır.*|| **ne sakala minnet, ne bıyığa,** *Bir iş için kimseden yardım ummadan kendi gayret ve gücü ile yapmanın gerekliliğini bildirir.*|| **ne selam, ne sabah,** *Hiçbir şekilde ilişki kurulmadığını, ilişkilerin son bulduğunu, selamlaşmaya son verildiğini belirtmek için kullanılır.*|| **nesi,** *1. Bir kimseye birinin yakınlığını sormak için kullanılır. 2. "Hangi yönü, hangi tarafı" anlamında kullanılır. 3. Olumsuz bir yönü olmadığını belirtmek için kullanılır; çok güzel; çok iyi.*|| **ne sihirdir ne keramet,** *Akıl sır ermediğini belirtir.*|| **ne sihirdir ne keramet, el çabukluğu marifet,** *Gözbağcıların yaptıkları gösterinin el çabukluğu ile hünere dayandığını ifade eden söz.*|| **nesi var, nesi yok,** *Sahip olduğu şeylerin tümü ile; her şeyi ile; bütün serveti.*|| **Ne söylüyorsun?** *1. Söylediğinin anlamını iyice düşündün mü? 2. Söylediklerin gerçek mi, doğru mu?*|| **Ne sularda?** *Nasıl, ne durumda? Ne merkezde?* || **ne Şam'ın şekeri, ne Arab'ın yüzü,** *Yararı olsa bile karşılaşılmak istenmeyen kimse için söylenir.*|| **ne Şam'ın şekeri, ne Arab'ın zekeri,** *Yararı olsa bile karşılaşılmak istenmeyen kimse için söylenir.*|| **Ne şap oldu, ne şeker?** *Olumlu veya olumsuz bir sonuca bağlanmadı; sürüncemede kaldı.*|| **Ne şeker çiğnedi!** *"Ne kadar saçma konuştu." anlamında kullanılır.*|| **ne şekil?** *Nasıl?*|| **Ne şiş yansın, ne kebap?** *Tarafların her ikisinin de gönlü olacak bir orta yol bulunmak.*|| **Ne tadı var, ne tuzu!** *Hoşa gitmeyen, beğenilmeyen durum veya yiyecekler için söylenir.*|| **ne tañ,** *{eAT} Şaşılır mı?*|| **ne teg,** *{eT} Nasıl?*|| **ne umutlu,** *{eAT} Ne mutlu.*|| **ne üçün,** *{eT} Niçin?* [Gabain] [EUTS]|| **Ne üstte var ne başta.** *Bir kimsenin giyeceğe ihtiyaç duyduğunu, yoksulluğunu belirtmek için kullanılır.*|| **ne üstüme,** *Bana ne gerek; ilgilenmiyorum; benden uzak dursun.*|| **Ne var!** *1. Bir seslenmeye sert biçimde verilen karşılık sözü. 2. {eAT} Şaşılır mı; ne çıkar; ne lazım gelir?*|| **ne var ki...** *Aralarında karşıtlık bulunan iki cümleyi birbirine bağlar; ama; fakat; lakin.*|| **Ne var, ne yok?** *1. İşler ne durumda; haberler nasıl? 2. Olanların tümü; hepsi; varı yoğu.*|| **ne yalan söyleyeyim...** *Yalan söylemekten bir çıkarım olmaz; doğrusunu söylüyorum; yalan söylememe gerek yok.*|| **ne yaparsın ki...** *Çaresiz olarak; çaresizlik içinde.*|| **ne yapıp edip,** *Her türlü çareye başvurarak.*|| **ne yapıp yapıp,** *Her türlü çareye başvurarak.*|| **Ne yârdan geçer, ne serden.** *"Özveri gerektiği hâlde hem özveride bulunmaz, hem de işten, beklentiden vazgeçmez" anlamında kullanılır.*|| **Ne yazar?** *argo. "Ciddiye almaya değmez; hiçbir yararı ve etkisi olmaz." anlamında kullanılır; ne hükmü var; değeri var mı?*|| **ne yeller esti?** *{eAT} Nasıl oldu da (geldin); hangi yel attı?*|| **ne yer,** *{eAT} Nere?*|| **neye uğradığını bilememek,** *Ansızın üzücü, sıkıcı, neşeli, güzel veya hoş bir şey ile karşılaşmak.*|| **ne yir,** *{eAT} Nereye?*|| **Neyi var?** *Bir kimsenin sağlık durumunu öğrenmek için kullanılan soru sözü; hastalığı nedir?*|| **Neyin nesi, kimin fesi?** *Kuşku duyulan ve kendisi yakından tanınmayan birisi hakkında kullanılır.*|| **Neyine gerek!** *Bir kimsenin böyle bir işe karışmaması gerektiğini belirtmek için kullanılan söz; ilgilenmese daha iyi olur.*|| **neyleyeyim,** *Çaresizlik belirten söz.*|| **Neymiş?** *1. "Ne önemi var; ne değeri var ki; sözü mü olur?" anlamlarında kullanılır. 2. Sanki; güya; söylendiğine bakılırsa.*|| **ne yüzle...** *(Bir kimseye zararı dokunmuşken, hiçbir şey olmamış gibi ya-*

kınlık kurmaya yönelen kimse için) "utanmıyor mu?" anlamında kullanılır.

ne[3], [ne] *{eT} ünl.* Şaşırma ünlemi.[DLT]

ne[4], [Far. ne نه] *{OsT} e.* **1.** Yok. **2.** Değil. ⊡ **ne-bāyed,** *Lazım değil.*

ne'ab, [Ar. neʿāb نعاب] *(nea:b) {OsT} is.* **1.** Karga yavrusu. **2.** Karga veya horoz gibi ötme.

ne'aim, [Ar. neʿāʾim نعائم] *(nea:im) {OsT} is.* Devekuşları.

ne'al, [Ar. neʿāl نعال] *(nea:l) {OsT} is.* Nalbant.

ne'am[1], [Ar. neʿām نعام] *(nea:m) e. {OsT}* **1.** Evet. **2.** Pek güzel; hay hay öyledir.

ne'am[2], [Ar. neʿām نعام] *(nea:m) is. {OsT}* Deve, sığır, koyun gibi dört ayaklı hayvan.

ne'amat, [Ar. neʿāmāt نعامات] *(nea:ma:t) {OsT} is. zool.* Devekuşları.

ne'ame, [Ar. neʿāme نعامه] *(nea:me) {OsT} is. zool.* Devekuşu.

ne'ar, [Ar. neʿār نعار] *(nea:r) {OsT} sf.* Kafa tutan; baş kaldıran.

ne'are, [Ar. neʿāre نعاره] *(nea:r) {OsT} is.* Fahişe; orospu.

neb, b'ı [Ar. nebʿ نبع] *(ne:b) {OsT} is.* Suyun yerden çıkması, kaynak olarak toprak üzerinde görünmesi; kaynama.

nebagat, -ti [Ar. nebġ > nebāġat نباغت] *(neba:gat) {OsT} is.* Açıklık kazanma; ortaya çıkma; belirme.

nebahat, [Ar. nebāhat نباهت] *(neba:hat) {OsT} is.* Onur; şeref; asalet; şan.

nebail, [Ar. nebīle > nebāʾil نبائل] *(neba:il) {OsT} is.* Yüce ve soylu kişiler; ulular.

nebair, [Ar. nebīr / nebīre > nebāir نبائر] *(neba:ir) {OsT} is.* Evladın çocukları; torunlar.

nebak, [Ar. nebaḳ نبق] *{OsT} is. bot.* Bir tür hünnap; yaban kirazı, *(Zizyphus slotus).*

nebalet, [Ar. nebālet نبالت] *(neba:let) {OsT} is.* **1.** Terbiye, cömertlik, zekâ gibi niteliklere sahip olma; şerefli ve soylu olma; zekilik; erdemlilik. **2.** Büyüklük; ululuk.

nebat[1], [Ar. nebāt] نبات *(neba:t) {OsT} is.* Bitki. ⊡ **nebāt-ı māiye,** *{OsT} bot. Sucul bitkiler.*

nebat[2], [Far. nebāt] نبات] *(neba:t) {OsT} is.* Nöbet şekeri.

nebatat, [Ar. nebāt > nebātāt نباتات] *(neba:ta:t) {OsT} is.* **1.** Bitkiler. **2.** Bitki bilimi; botanik. ⊡ **nebatat bahçesi,** *İlgililerin incelemesi için her türlü bitkinin yetiştirildiği yer; botanik bahçesi.*|| **nebātāt-ı ibtidāiye,** *{OsT} bot. Tek hücreli bitkiler; ilkel bitkiler.*|| **nebātāt-ı kesirü'l-hücerāt,** *{OsT} bot. Çok hücreli bitkiler.*|| **nebatāt-ı māîye,** *{OsT} bot. Su bitkileri.*|| **nebātāt-ı müteşebbise,** *{OsT} bot. Sarılgan bitkiler.*|| **nebātāt-ı süfliye,** *{OsT} bot. Basit yapılı bitkiler.*|| **nebātāt-ı zatü'l-büzūr,** *{OsT} bot. Tohumlu bitkiler.*

nebatî, [Ar. nebāt > nebātī / nebātiye نباتی / نباتیه] *(neba:ti:) {OsT}* sf. Bitkiye ait; bitkiye ilişkin; bitkiyle ilgili; bitkisel. ⊡ **nebatî yağ,** *{OsT} Bitkisel yağ.*

nebatiyun, [Ar. nebāt > nebātiyyun نباتیون] *(neba:tiyu:n) {OsT} is.* Botanik bilginleri; bitki bilimi uzmanları; bitki bilimciler.

nebayed, [Far. nā-bāyed > nebāyed نبایت] *(neba:yed) {OsT} ünl.* Gerekli değil; lazım değil; olmamalı.

nebbac, [Ar. nebbāc نباج] *(nebba:c) {OsT} sf.* Sesi sert olan.

nebbah, [Ar. nebbāḥ نباح] *(nebba:h) {OsT} sf.* Havlayıcı.

nebbal, -li [Ar. nebl > nebbāl نبال] *(nebba:l) {OsT} sf.* Ok yapan ve satan kimse; okçu.

nebbaş, [Ar. nebş > nebbāş نباش] *(nebba:ş) {OsT} sf.* Mezar soyucu; kefen soyucu.

nebbut, [Ar. nebbūt نبوت] *(nebbu:t) {OsT} is.* Kısa kalın sopa; lobut.

nebe, -ei [Ar. nebeʾ نبأ] *{OsT} is.* Haber. ⊡ **nebeāver,** *{OsT} Haber getiren.*|| **Nebe Sūresi,** *{OsT} Kur'an-ı Kerim'in yetmiş sekizinci suresinin adı.*

nebe'an, [Ar. nebeʿān نبعان] *(nebea:n) {OsT} is.* Suyun yerden kaynaması; fışkırması. ⊡ **nebe'an etmek,** *{OsT} Kaynamak; fışkırmak.*

nebedir, [Far. nā-bedīd => nebedir] *{ağız} sf.* Görünmez; kayıp. [DS]

neben, [ne+bil-e-y-im > neben] *(ne'ben) {ağız} zf.* Bilmem; kimbilir. [DS]

nebenya, [ne+bil-e-y-im > neben-ya] *(ne'benya:) {ağız} zf.* Bilmem ki; ne bileyim. [DS]

neberd, [Far. neberd نبرد] *{OsT} is.* Savaş; mücadele; kavga. ⊡ **neberd-azmā,** *{OsT} Pek çok savaşa girip çıkmış; çok savaş görmüş; savaşa alışmış; savaş konusunda deneyimli.*|| **neberd-gâh,** *{OsT} Savaş alanı; savaş yapılan yer.*|| **neberd-pîşe,** *{OsT} Savaşmayı kendine iş ve sanat edinen; savaşçı.*

neberde, [Far. neberde نبرده] *{OsT} is.* Savaşçı; savaşan.

nebevî, [Ar. nebī > nebevī / nebevīye نبوی / نبویه] *(nebavi:) {OsT} sf.* Peygambere ait; peygamberle

ilgili. ⊡ **nebevî hadis,** *{OsT} Hz. Muhammed'e ait hadis.*

nebık, -bkı [Ar. nebaḳ نبق] *{OsT} is. bot.* → nebak.

nebi[1], [Ar. nübe' > nebī نبي] *(nebi:) {OsT} is.* **1.** Haber getiren. **2.** Allah'ın buyruklarını insanlara ileterek onları, iyi ve doğru davranmaları konusunda aydınlatan kimse; Allah'ın elçisi. **3.** Kendisine kitap verilmemiş olan peygamber.

nebi[2], [İbr. nabi] *is.* İbranilerde, onu gönderen tanrı adına vecit hâlinde iken konuşan kimse.

nebi[3], [? nebi / nevi] *{ağız} is.* Mısır. [DS]

nebih, [Ar. nebāhat > nebīh / nebīhe نبيه / نبيهه] *(nebi:he) {OsT} sf.* Ünlü; şerefli; soylu; asil.

nebil, [Ar. nebālet > nebīl / nebīle نبيل / نبيله] *(nebi:l) {OsT} sf.* **1.** Terbiye, zekâ, cömertlik gibi meziyetlere sahip; akıllı; erdemli; güzel huylu. **2.** Ulu; büyük.

nebir, [Ar. nebīr نبير] *(nebi:r) {OsT} is.* Evladın erkek çocukları; erkek torunlar.

nebire, [Ar. nebīre نبيره] *(nebi:re) {OsT} is.* Evladın kız çocukları; kız torunlar.

nebiyun, [Ar. nebī > nebīyyūn نبيون] *(nebi:yu:n) {OsT} is.* Nebiler; peygamberler.

nebiz, [Ar. nebīẕ نبيذ] *(nebi:z) {OsT} is.* **1.** Hurma, arpa ve üzümden yapılan bir tür içki; hurma, arpa ve kuru üzüm şırası. **2.** Şarap.

nebk, [Ar. nebaḳ نبق] *{OsT} is. bot.* → nebak.

nebka, [Ar. nebḳa نبقه] *{OsT} is. jeol.* Bitki kümesi dibinde oluşmuş kumul.

nebi, [Ar. nebl نبل] *{OsT} is.* **1.** Ok. **2.** Ok yapma ve ok atma.

nebleki, [? nebleki] *{ağız} is.* Bakır sahan. [DS]

neblem, [ne+bil-e-y-im > neblem] *{ağız} zf.* Ne bileyim. [DS]

nebr, [Ar. nebr نبر] *{OsT} is.* **1.** Yükseltme; yükseğe çıkarma; kaldırma. **2.** Sesi pesten tize doğru yükseltme. **3.** Korkudan dolayı bağırma; haykırma; çığlık atma.

nebri, [? nebri] *{ağız} is.* Hristiyan çocuğu. [DS]

nebş, [Ar. nebş نبش] *{OsT} is.* **1.** Meydana çıkarma; ortaya çıkarma. **2.** (Ölü ile birlikte gömülmüş olan eşya veya defineyi) kazarak ortaya çıkarma.

nebt, [Ar. nebt نبت] *{OsT} is.* **1.** (Bitki, ot vb için) yerden çıkma; bitme; yeşerme; filiz verme. **2.** Yeşillik; ot.

nebülin, [Fr. nébuline] *is. fizyol.* İskelet kasında aktin flamentlerini Z diskine bağlayan, 700.000 molekül ağırlığında, aktin flamenti uzunluğunda, aktin monomerlerinin polimerleşmesini düzenleyen, elastik olmayan bir protein.

nebülöz, [Lat. nebula *(bulut)* > Fr. nébuleuse] *sf.* Bulutsu.

nebz, [Ar. nebẕ نبذ] *{OsT} is.* Bir şeyi ihmal etme; bozma. ⊡ **nebz-i ahit,** *{OsT} huk. Sözleşmeyi bozma; anlaşmadan vazgeçme.*

nebze, [Ar. nebẕ > nebẕe نبذه] *{OsT} is.* **1.** Az şey; az; cüz'i. **2.** Kısa süre; biraz; bir parçacık. ⊡ (bir) **nebze,** *{OsT} Bir parça; biraz; birazcık.*

nebzecik, [nebze-cik] *sf.* Pek az; küçücük.

necabet, [Ar. necābet نجابت] *(neca:bet) {OsT} is.* **1.** Temiz ve asil bir soydan gelme; soylu olma. **2.** Soyluluk; asalet.

necabetlû, [Ar. necābet + T. –li > necābetlū نجابتلو] *(neca:betlû:) {OsT} sf.* **1.** Asil, temiz bir soydan gelme. **2.** İmparatorluk döneminde şehzadeler için *devletlü* unvanı ile birlikte kullanılan saygı unvanı.

necadet, [Ar. necādet نجادت] *(neca:det) {OsT} is.* Kahramanlık; yiğitlik; efelik.

necah, [Ar. necāḥ نجاح] *(neca:h) {OsT} is.* Bir işte başarı kazanarak isteğine ulaşma; zafer. ⊡ **necāh bulmak,** *{OsT} Başarı elde etmek; zafer kazanmak; galip gelmek.*

necaib, [Ar. necīb > necā'ib نجائب] *(neca:ip) {OsT} is.* Yüksek, temiz, soylu ve şerefli kimseler. ⊡ **necā'i-bü'l-Kur'an,** *{OsT} Kur'an-ı Kerim'in İhlas, En'am sureleri ile Ayete'l-Kürsi gibi insanları en çok etkileyen ve ruhlarını aydınlığa kavuşturan kısımları.*

necap, [ne+ Ar. acā'ib => necap / necep / nacap] *{ağız} sf.* Ne biçim; ne türlü; nasıl? [DS]

necaset, [Ar. necs > necāset نجاست] *(neca:set) {OsT} is.* **1.** Pislik; kirlilik. **2.** Dışkı; pislik.

necasetli, [necaset-li] *(neca:setli) sf.* Kirli; pis.

Necaşi, [Ar. necāşī نجاشی] *(neca:şi:) {OsT} is.* Habeş hükümdarlarına verilen unvan; Habeş hükümdarı.

necat, [Ar. necāt نجات] *(neca:t) {OsT} is.* Tehlikeli bir durumu, sıkıntıyı atlatma; kurtulma; kurtuluş; selamete erme. ⊡ **necat bulmak,** *Kurtulmak; selamete ermek.*|| en-**necātü fi's-sıdk,** *{OsT} Kurtuluş doğruluktadır.*

necatî, [Ar. necāt > necātī نجاتى] *(neca:ti:) {OsT} sf.* Kurtulma ile ilgili; kurtuluşa ait.

neccab, [Ar. neccāb نجاب] *(necca:b) {OsT} is.* Deveci.

neccad, [Ar. necd > neccād نجاد] *(necca:d) {OsT} is.* **1.** Yatak, yorgan, yastık gibi işlerle uğraşan kimse; yorgancı. **2.** Döşemeci; mobilyacı.

neccah, [Ar. neccāh نجّاه] *(necca:h)* *{OsT}* *is.* Yorgancı.

neccam, [Ar. necm > neccām نجّام] *(necca:m)* *{OsT}* *is.* Yıldızların hareketlerini inceleyen kimse; gök bilimci; astronomi bilgini.

neccar, [Ar. necr > neccār نجّار] *(necca:r)* *{OsT}* *is.* **1.** Doğramacı; dülger. **2.** Marangoz.

neccarî, [Ar. neccār > neccārī نجّاری] *(necca:ri:)* *{OsT}* *sf.* Dülgerlik; marangozluk.

necd, [Ar. necd نجد] *{OsT}* *is.* **1.** Ataklık; cesaret. **2.** Gamlanma; hüzünlü olma. **3.** Yükselme; yüksek olma.

necde, [? necde] *{ağız}* *is.* Sınır. [DS]

necdet, [Ar. necdet نجدت] *{OsT}* *is.* Kahramanlık; yiğitlik; kuvvetli ve gözü pek olma.

nece[1], [ne-ce] *(ne'ce)* *zf.* Ne dilinde; hangi dilde; hangi dilden?

nece[2], [nē-çē / ne-ce] *{eT}* *zf.* **1.** Ne kadar; nice; kaç? [DLT] [Gabain] [Üç İtigsizler] **2.** Her ne kadar. [Üç İtigsizler] **3.** Nasıl? *{ağız}* *(aynı)* [Üç İtigsizler] [DS]

necef, [Ar. necef / necefe نجف / نجفه] *{OsT}* *is.* Tepe; tümsek. ⧉ **Necef taşı,** *Çok sert ve saydam kuvars taşı; dağ billûru.*

necefe, [Ar. necef > necefe نجفه] *{OsT}* *is.* Cami, türbe gibi yerlerde tavana asılan büyük kandil.

neceler, [ne-ce-ler نیجه لر] *zm.* Birçokları; birçok kimseler; nice kişiler.

necen, [ne+ed-ecek-sin > necēn] *(ne'cēn)* *{ağız}* *c.* Ne yapacaksın? [DS]

necep, [ne + acep] *(ne'cep)* *zf.* Nasıl; ne biçim?

neces, [Ar. necs / neces نجس] *{OsT}* *is.* Kirli olma; pis olma; murdarlık.

neci[1], [ne-ci] *(ne'ci)* *zf.* **1.** Hangi meslekten; ne iş yapıyor; mesleği ne? **2.** *{eAT}* Ne oluyor; ne kelime? ⧉ **Neci oluyor?** *Kendisini ilgilendirmeyen birine "o ne karışıyor; ona ne" anlamında azarlama sözü.*

neci[2], [Ar. Necef *(Irak'ta bir kent ve bölge)* نجی] *{OsT}* *is.* Necef kökenli, üstün nitelikli, ince yapısı ve kanaatkârlığıyla tanınan bir Arap atı ırkı.

necib, [Ar. necābet > necīb / necībe نجیب / نجیبه] *(neci:b)* *{OsT}* *sf.* → necip.

necibane, [Ar. necīb + Far. -āne نجیبانه] *(neci:ba:ne)* *{OsT}* *zf.* Soylu kimseye yakışır biçimde; asilane.

necid, [Ar. necd > necīd نجید] *(neci:d)* *{OsT}* *sf.* **1.** Yiğit; yürekli; kahraman; güçlü; zorlu. **2.** Üzüntülü; elemli; kederli. **3.** *is.* Aslan.

necik, -ği [ne+cik] *{ağız}* *zf.* Nedir? [DS]

necil, [Ar. necl > necīl / necīle نجیل / نجیله] *(neci:l)* *{OsT}* *sf.* Asil; soylu; şerefli.

necip, -bi [Ar. necābet > necīb / necībe نجیب / نجیبه] *(necip / neci:bi)* *{OsT}* *sf.* Soyu sopu temiz; soylu.

necire, [Ar. necr > necīre نجیره] *(neci:re)* *{OsT}* *is.* Üzeri örtülü ahşap sofa.

necis[1], [Ar. necs > necis نجس] *{OsT}* *sf.* Pis; murdar.

necis[2], [Ar. necs > necīs نجیس] *(neci:s)* *{OsT}* *sf.* **1.** Kirli; pis; murdar. **2.** (Hastalık için) iyileşmez; şifa bulmaz; devasız.

neciy, -yyi [Ar. necvā > niciyy نجی] *{OsT}* *is.* Bir sırra ortak olan kimse; sırdaş.

neci, [Ar. necl نجل] *{OsT}* *is.* **1.** Oğul; çocuk; evlat. **2.** Kuşak; nesil; sülale. ⧉ **necl-i necil,** *{OsT}* *Temiz soylu, asil çocuk.*

neclî, [Ar. necl > neclī نجلی] *{OsT}* *sf.* Oğula ait; oğulla ilgili; sülale ile ilgili; nesille ilgili.

necliye, [Ar. necl > necliyye نجلیه] *{OsT}* *is.* *bot.* Buğdaygiller, *(Gramineae, Poaceae).*

necm, [Ar. necm نجم] *{OsT}* *is.* **1.** Yıldız. **2.** *huk.* Vadesi gelen borç; vade bitimi. **3.** Azat edilen kölenin, azat eden efendiye ödemeyi kabul ettiği paranın her taksiti. ⧉ **necm-i etrāf-ı kutup,** *{OsT}* *gök b. Batmayan yıldız; günlük harekette ufkun altına inmeyen yıldız.*|| **necm-i gîsū-dār,** *{OsT}* *gök b. Kuyruklu yıldız.*|| **necm-i sābit,** *{OsT}* *Hareket etmeyen yıldız; sabit yıldız.*|| **necm-i sākıb,** *{OsT}* *Parlak yıldız.*|| **necm-i seyyār,** *Hareketli yıldız; gezegen.*|| **necmü'd-dîn,** *Dinin yıldızı; necmettin.*|| **necmü'l-bahr,** *{OsT}* *zool. Deniz yıldızı.*|| **necmü'l-kelb,** *{OsT}* *gök b. Köpek yıldızı; Sirus.*

necmettin, [Ar. necm üd-dīn نجم الدین] *{OsT}* *is.* Dinin yıldızı.

necmî, [Ar. necm > necmī / necmiye نجمی / نجمیه] *(necmi:)* *{OsT}* *sf.* Yıldızla ilgili.

necs, [Ar. necs نجس] *{OsT}* *is.* → neces.

necş, [Ar. necş نجش] *{OsT}* *is.* Avı yatağından çıkarma.

necva, [Ar. necvā نجوی] *(necva:)* *{OsT}* *is.* Bir kimseye alçak sesle söylenen söz; fısıltı; sır.

neçare, [? neçare] *{ağız}* *is.* Keçiboynuzu, iğde ve üzümden yapılan bir çeşit turşu. [DS]

neçe, [nē-çē] *(ne:çe:)* *{eT}* *zf.* **1.** Ne'nin eşitlik durumu. [İKPÖy.] **2.** Kaç; ne kadar; nice; *{ağız}* *(aynı).* [DLT] [İKPÖy.] [EUTS] [DS] **3.** O kadar [İKPÖy.] **4.** Çok; pek çok; nice. [Gabain] **5.** Nasıl; hangi. [EUTS] **6.** Herhangi. [EUTS] ⧉**neçe neçe,** *{eT}* *Her ne kadar.* [EUTS]

neçek[1], **-ği** [? neçek] *{ağız} is.* Kepçe. [DS]

neçek[2], **-ği** [? neçek] *{ağız} is.* Bez tülbentten yapılmış baş örtüsü. [DS]

neçeketegi, [nēçē-ke+tegi] *{eT} zf.* Her ne kadar. [EUTS]

neçekleti, [neçük-le-ti] *{eT} zf.* → neçükledi? [EUTS]

neçete, [nēçē-te] *{eT} zf.* Hemen; derhal; derakap. [EUTS]

neçeye, [neçe-y-e] *{ağız} zf.* Kaça; kaç liraya? [DS]

neçiye, [neçe-y-e] *{ağız} zf.* → neçeye. [DS]

neçök, [nēçē+ök] *{eT} zf.* Nasıl? [ETY]

neçük, [nēçē+ök > neçük] *{eT}zf.* **1.** Nasıl? [EUTS] [İKPÖy.] [Gabain] [ETY] [Üç İtigsizler] **2.** Nasıl olur da; neden; niçin? [DLT] [İKPÖy.]

neçükin, [neçük-in] *{eT} zf.* Nasıl; ne suretle? [EUTS] [Gabain]

neçükledi, [neçük-le-di] *{eT} zf.* Neden; nasıl; neden dolayı; ne suretle; hangi sebeple; niçin? [EUTS] [Gabain]

neçün, [nē + uç-un > nüçün / neşün / nişin] *{eAT} zf.* Ne için; niçin?

neda, [Ar. nedā ندى] *(neda:) {OsT} is.* **1.** Rutubet; çiy; nem. **2.** Cömertlik etme; hediye verme.

nedaid, [Ar. nedāid نداند] *(neda:id) {OsT} is.* Eşler; emsaller; akranlar.

nedalet, [Ar. nedālet نذالت] *(neda:let) {OsT} is.* **1.** Kir; pislik; kirli olma. **2.** Bir şeyi bir kimseden zorla alma; aşırma; çalma.

nedamet, [Ar. nedāmet ندامت] *(neda:met) {OsT} is.* **1.** Yaptığı bir işin kötü sonuç verdiğini görüp pişmanlık duyma; son pişmanlık. ⧉ **nedamet çekmek,** *Yaptığından pişman olmak.*|| **nedamet etmek,** *Yaptığından pişman olmak.*|| **nedāmet-gâh,** *Pişman olunan yer; pişmanlık yeri.*|| **nedamet getirmek,** *Yaptığından pişman olmak.*|| **nedāmet-kâr,** *Pişmanlık duyan; pişman olan.*|| **nedāmet-kârāne,** *Pişmanlıkla.*|| **nedāmet-kârî,** *Pişmanlık.*

nedametle, [nedamet-le] *(neda:me'tle) zf.* Pişmanlık duyarak; pişmanlıkla.

-nedan, [Far. nā *(olumsuzluk eki)* + dānişten *(bilmek)* > nādān / -nedān نادان -] *(neda:n) {OsT} son ek.* "Bilmeyen, bilmez" anlamlarında birleşik sıfatlar yapan son ek.

nedani, [ne+denli / nedani / nedenni] *{ağız} zf.* Ne kadar? [DS]

nedaret, [Ar. nedāret نضارت] *(neda:ret) {OsT} is.* Tazelik; parlaklık.

nedavet, [Ar. nedāvet نداوت] *(neda:vet) {OsT} is.* **1.** Islak olma; nemli olma; rutubet. **2.** Bir toplantıda bir konuyu görüşme; konuşma.

nedb, [Ar. nedb ندب] *{OsT} is.* **1.** Ölen bir kimsenin arkasından yaptığı iyi işleri, meziyet ve iyiliklerini sayarak ağlama ve yas tutma; ağıt yakma. **2.** Davet; çağrı; teşvik.

nedbe, [Ar. dedeb > nedbe ندبه] *{OsT} is.* **1.** Çevresindeki deriden rengi ve kalınlığı ile ayrılan yara izi. **2.** Ağaçların yaprakları veya kurumuş dalları döküldükten sonra gövdede kalan iz.

neddab, [Ar. neddāb نداب] *(nedda:b) {OsT} is.* Ölü ağlayıcısı.

neddaf, [Ar. nedf > neddāf نداف] *(nedda:f) {OsT} is.* Pamuk kabartan kimse; hallaç.

neddafi, [Ar. neddāfī ندافى] *(nedda:fi:) {OsT} is.* Neddaflık.

neddaflık, -ğı [neddaf-lık] *(nedda:flık) is.* Hallacın yaptığı iş; pamuk kabartma; pamuk atma işi; hallaçlık.

nedeb, [Ar. nedeb ندب]*{OsT} is.* İyileşmiş bulunan yaranın vücut üzerindeki izi.

nedebe, [Ar. nedeb > nedebe ندبه] *{OsT} is.* Yara yeri; kırık yeri.

nedebî, [Ar. nedeb > nedebī ندبى] *(nedebi:) {OsT} sf.* Yara izi ile ilgili; yara izine ait.

nedek, [ne + ede-lim] *{ağız} zf.* Ne yapalım; çaresiz. [DS]

nedem, [Ar. nedem ندم] *{OsT} is.* Yanlış bir şey yapmış olmaktan dolayı sonradan duyulan pişmanlık.

neden, [ne-den] *zf.* **1.** Bir olayı doğuran veya gerektiren başka bir olayı sormak için kullanılan soru sözü; hangi sebepten; hangi sebeple; hangi amaçla; niçin. **2.** *is. (1942'den beri)* Bir olayı doğuran veya gerektiren başka bir olay veya durum; bir şeyin var olmasına veya ortaya çıkmasına yol açan şey; bir şeyin temeli veya kökeni; sebep; illet; vesile. **3.** *fel.* Bir varlığı veya olayı doğuran, etkileyen, oluşturan şey; bir olguyu bir hareketi açıklayan, doğrulayan şey; gerekçe; illet; sebep. **4.** Bir sonuç olarak ortaya çıkmış bulunan öz veya varlığın ortaya çıkışının, var oluşunun kaynağı veya dayanağı. **5.** Bahane; sebep. **6.** *psikol.* Kişileri harekete geçiren, bir istemde bulunmaya iten ruhsal güç; güdü. ⧉ **neden bağlacı,** *dbl. Bir neden tümlecinin kullanılması durumunda bağlama görevi yapan kelime; sebep bağlacı.*|| **neden bilimi,** *1. fel. Olgulara yol açan sebeplerin tümünü inceleyen bilim dalı; nedenleri inceleyen bilim dalı; etiyoloji. 2. tıp. Hastalıkların sebebini araştıran tıp dalı; etiyoloji.*|| **neden derseniz,** *Sebebini öğrenmek isterseniz; merak edenlere açıklayalım.*|| **neden olmak,** *Bir şeyin olmasına veya yapılmasına yol açmak; sebep olmak.*|| **Neden olmasın!** *Olabilir.*|| **neden sonra,** *1. Aradan uzunca bir zaman geçtikten sonra. 2. Aradan bir süre geçince.*|| **neden tanrıcılık,** *Tanrıyı yalnızca ilk yaratan olarak gören, Tanrı için başka bir güç ve*

nitelik tanımayan, vahyi reddeden görüş; yaratancılık; deizm.|| **neden tümleci,** *dbl. Fiilin belirttiği eylemin hangi gerekçe ile yapıldığını anlatan tümleç; sebep tümleci.*|| **neden uydurma,** *psikanl. Asıl sebebi bilinmeyen bir davranış için tutarlı bir açıklama getirme gayreti.*

nedeniyle, [ne-den-i + ile > neden-i-y-le] *(nedeni'yle) zf.* Dolayısıyla; sebebiyle; yüzünden.

nedenk, -gi [? nedenk] *{ağız} is.* Domates salçası. [DS]

nedenlenmek, [ne-den-le-n-mek] *edil. f. [-ir]* (Bir olgu, olay ve durum için) ondan kaynaklanmak; onunu yüzünden ortaya çıkmak.

nedenli, [ne-den-li] *sf.* Belli bir nedeni olan; belli bir nedenden kaynaklanan. ⧉ **nedenli nedensiz,** *1. Bir gerekçesi yokken. 2. Bir nedene dayansın ya da dayanmasın; sebepli sebepsiz.*

nedenlilik, [ne-den-li-lik] *is. dbl.* Dilde, gösteren ile bu gösterenin belirttiği gerçek gösterilen arasında, ses ile anlam arasında zorunlu ve açıklanabilir bir bağın bulunması.

nedenni, [ne+den-li] *{ağız} zf.* Ne kadar? [DS]

nedense, [ne-den + i-se] *zf.* Bilinmeyen bir nedene dayanarak; belli olmayan bir sebeple.

nedensel, [ne-den-sel] *sf.* **1.** Nedeni oluşturan; nedene ilişkin; nedenle ilgili; nedene değgin. **2.** *dbl.* (Bağlaç için) söylenilen şeyin nedenini veya sebebini belirten. **3.** *man.* Bir sebep sonuç ilişkisi bildiren.

nedenselci, [ne-den-sel-ci] *is.* ve *sf.* **1.** Nedenselciliğe ilişkin. **2.** Nedenselcilik öğretisini savunan.

nedenselcilik, -ği [ne-den-sel-ci-lik] *is.* Bilince yansıyan, bilinçte görünen olgu ve olayların incelenmesinde neden sonuç ilişkisine öncelik tanıyan öğreti.

nedensellik, -ği [ne-den-sel-lik] *is. fel.* Nedeni sonuca bağlayan ilişki; illiyet. ⧉ **nedensellik ilkesi,** *fel. Her şeyin bir nedeni olduğunu, aynı nedenlerin aynı şartlar altında aynı sonuçları doğurduğunu belirten ilke.*

nedensiz, [ne-den-siz] *sf.* **1.** Belli bir nedeni olmayan; sebepsiz. **2.** *dbl.* (Gösterge için) göstereni, gösterilene göre bir nedenlilik içermeyen. **3.** *zf.* Belli bir nedeni olmadan; gereksiz yere.

nedensizlik, -ği [neden-siz-lik] *is. dbl.* Dilde, gösteren ile gösterilen, ses ile anlam arasında zorunlu ve açıklanabilir bir bağın bulunmaması.

nedf, [Ar. nedf ندف] *{OsT} is.* (Pamuk ve yün için) atma; ditme. ⧉ **nedf etmek,** *Pamuk veya yünü atmak, ditmek.*

nedfî, [Ar. nedf > nedfī ندفى] *(nedfi:) {OsT} sf.* (Yün, pamuk, yapağı vb. için) atılmış; ditilmiş.

nedi, [ne-di ?] *{ağız} zf.* Niçin? [DS]

nedib, [Ar. nedeb > nedīb نديب] *(nedi:b) {OsT} is.* Üzerinde yara izi bulunan, yara izi taşıyan organ.

nedid, [Ar. nedd > nedīd نديد] *(nedi:d) {OsT} sf.* Eş; benzer; bir örnek; yaşıt.

nedif, [Ar. nedf > nedīf نديف] *(nedi:f) {OsT} sf.* Atılmış pamuk veya yün.

nedim, [Ar. nedm > nedīm نديم] *(nedi:m) {OsT} sf.* **1.** Güzel konuşan; iyi hikâye anlatan; tatlı dilli; hoşsohbet. **2.** *is.* Yakın dost; samimi arkadaş. **3.** Padişah vb. büyük kimseleri eğlendiren, hoş fıkralar ve hikâyeler anlatan kimse. **4.** Osmanlı padişahlarının yardımcılarına verilen ad. **5.** Yeniçeri ocağına yeni girenlere verilen ad.

nedime, [Ar. nedīm > nedīme نديمه]] *(nedi:me) {OsT} is.* **1.** Kadın arkadaş. **2.** Saygın, zengin ve büyük bir kadına arkadaşlık eden, onunla birlikte bulunan kadın.

nedimiye, [ne+de-me-y-e] *{ağız} zf.* Neden dolayı; ne diye? [DS]

nedir, [? nedir] *{ağız} is.* Özür; eksiklik; utanılacak şey. [DS] ⧉ **nedir kalmak,** *Hastalıktan dolayı sakat kalmak; hastalık iz bırakmak.* [DS]

nedircik, -ği [nedir-cik] *{ağız} is.* Ne olduğu söylenmek istemeyen şeye verilen ad. [DS]

nedirli, [nedir-li] *{ağız} sf.* Özürlü; eksikli; lekeli. [DS]

nedisen, [ne+ed-i-yor-sun] *{ağız} c.* Ne yapıyorsun? [DS]

nediy, -yyi [Ar. nidā > nediyy ندى] *{OsT} sf.* Haykıran; çağıran.

nedman, [Ar. nedm >nedmān ندمان] *(nedma:n) {OsT} is.* **1.** Yaptığı bir yanlış iş veya davranışın sonucunu gördükten sonra pişmanlık duyma; hayıflanma. **2.** Bir kimseyle birlikte oturup sohbet eden ve içki içen, dostlukta bulunan kimse; içki arkadaşı; arkadaş.

nedret, [Ar. nedret ندرت] *{OsT} is.* **1.** Az bulunma; az olma; azlık; beklenen miktardan daha az olma durumu. **2.** *ekon.* Arz yetersizliği. ⧉ **nedret kesbetmek,** *Azalmak; seyrelmek; seyrekleşmek.*

nedve, [Ar. nedve ندوه] *{OsT} is.* Görüşme; konuşma.

nef[1], [Lat. navis *(gemi)* > Fr. nef] *is.* **1.** Kral ve prenslerin masalarında içine baharat ve sos koymaya yarar kap. **2.** *mim.* Sahın.

nef[2], **-f'i** [Ar. nef' نفع] *{OsT} is.* Menfaat; çıkar. ⧉ **nef-hasar,** *{OsT} huk. Malın tümünün veya bir kısmının irade dışı zarar görmesi.*|| **nef'-i hazîne,** *{OsT} Devlet hazinesi yararına.*|| **nef ü zarār,** *{OsT} Kâr ve zarar.*

nefa, [? nefa] *{ağız} is.* Besin; gıda. [DS]

nefad, [Ar. nefād نفاد] *(nefa:d) {OsT} is.* (Servet ve yiyecek için) harcanıp tükenme; bitme.

nefahat, -ti [Ar. nefḥa > hefaḥāt نفحات] *(nefaha:t)*

{OsT} is. **1.** Yayılan hoş kokular; güzel kokular. **2.** Esintiler; yeller.

nefais, [Ar. nefise > nefā'is نفائس] *(nefa:is) {OsT} is.* Herkes tarafından beğenilen ve güzel bulunan şeyler. ☞ **nefāis-perest,** *{OsT} Güzel şeyleri seven.*|| **nefāis-perestî,** *{OsT} Güzel şeylere olan düşkünlük.*

nef'an, [Ar. nef'an نفعا] *(ne'f-an) {OsT} zf.* Yararına; çıkarına olarak.

nefaset, [Ar. nefāset نفاست] *(nefa:set) {OsT} is.* Güzellik, hoşluk ve lezzetlilik gibi nitelikleri kendinde bulundurma durumu; beğenilir olma; değerlilik.

nefastus, [Lat. nefastus] *is.* Eski Roma'da uğursuz sayıldığı için kamu işlerinin yapılmasının yasaklandığı günler veya bayram günleri.

nefaz, [Ar. nefẕ > nefāẕ نفاذ] *(nefa:z) {OsT} is.* **1.** Delip geçme; bir taraftan öbür tarafa geçme. **2.** Sözü geçer olma; hatırı sayılır olma; etkili olma. **3.** *huk.* Geçerlilik.

nefed, [Ar. nefed نفد] *{OsT} is.* (Servet, yiyecek vb. için) harcanıp bitme; tükenme.

nefehat, -ti [Ar. nefḫa > hefeḥāt نفحات] *(nefeha:t) {OsT} is.* → nefahat.

nefel[1], [Ar. nefel نفل] *{OsT} is.* **1.** Ganimet. **2.** Yarış ve karşılaşma sonucunda kazanılan ödül; hediye; armağan; mükâfat.

nefel[2], [? nefel] *{ağız} is.* Kuş avlamak için tuzak olarak kurulmuş ağ. [DS]

nefelenmek, [Ar. nif'a *(çıkar, yarar)* => nefe-le-n-mek نفعلنمك] *{eAT} dönşl. f. [-ir]* **1.** Güç kuvvet bulmak; güçlenmek; kuvvetlenmek. **2.** *{ağız}* Sıkıntısı, tasası dağılmak.[DS]

nefelyon, [Yun. nephelion *(bulutçuk)*] *is. tıp.* Göz iltihabı sonucunda saydam tabakada meydana gelen donukluk.

nefer[1], [Ar. nefer نفر] *{OsT} is.* **1.** Kişi; kimse; tek bir şahıs; bir tek adam. **2.** Herhangi bir rütbesi olmayan asker; er. **3.** *as.* Askerlik mükellefiyeti altına giren ve ihtiyaçları devlet tarafından karşılanan rütbesiz asker; er. **4.** *sf.* (Belirtilen sayıda) insandan meydana gelmiş.

nefer[2], [Ar. nefer] *{ağız} is.* **1.** Üzüm zamanı ilk olgunlaşan üzüm taneleri. **2.** Asmanın ikinci kez verdiği küçük ve az taneli salkım. **3.** Küçük parmak kalınlığında saç örgüsü. [DS]

neferat, [Ar. nefer > neferāt نفرات] *(nefera:t) {OsT} is.* Erler; rütbesiz askerler.

neferî, [Ar. nefer > neferī نفری] *(neferi:) {OsT} sf.* Askerlikle ilgili; erle ilgili; askere, ere ait olan.

neferiye, [Ar. nefer > neferiyye نفریه] *{OsT} is. bot.* Küçük salkımlı bir tür üzüm.

neferne, [Ar. nefer > neferne] *{ağız} is.* Asmanın ikinci kez verdiği küçük taneli üzüm. [DS]

nefes, [Ar. nefes نفس] *{OsT} is.* **1.** Vücudun oksijen ihtiyacını karşılamak amacıyla çoğunlukla bilinç dışı hareketlerle akciğerlere hava alıp verme işi; bu hareket sırasında akciğerlere dolan ve daha sonra dışarı verilen hava; soluma; soluk. **2.** Az veya çok hızla ağızdan dışarı üflenen hava. **3.** Solunum sırasında dışarı atılan hava. **4.** Herhangi bir amaçla içeri çekilerek ciğerlerde tutulan hava. **5.** Tütün vb. içilirken içeri çekilen duman. **6.** *mecaz.* Canlı varlık; hayat belirtisi. **7.** *ed.* Alevi ve Bektaşi şairlerinin, ayinlerde ve meclislerde okunan koşma türü şiirleri. **8.** *müz.* Bektaşilerce ilahiye verilen ad. **9.** Bazı kimselerin bazı hastalıkları iyileştirdiğine veya bazı kötülükleri uzaklaştırdığına inanılan soluğu; üfürük. ☞ **nefes aldırmak,** *1. Soluk almasını sağlamak. 2. mecaz. Dinlenmesine imkân vermek.*|| **nefes aldırmamak,** *1. Çeşitli sebeplerle nefes almasını güçleştirmek. 2. mecaz. Dinlenmesine fırsat vermemek; sürekli çalıştırmak.*|| **nefes almadan,** *1. Havayı ciğerlerine çekmeden; soluk almadan. 2. mecaz. İşe ara vermeden; dinlenmeksizin. 3. Bütün dikkatini vererek; sessiz biçimde.*|| **nefes almak,** *1. Havayı akciğerlerine çekmek; soluk almak. 2. Sıkıntılı durumdan bir süre için kurtulmak. 3. Dinlenmek için işe biraz ara vermek; dinlenmek. 4. Yaşıyor olmak; yaşamak. 5. Rahatlamak; rahat olmak.*|| **nefes almamak,** *Fizyolojik şartlardan veya çevre etkisi ile nefes alıp vermekte güçlük çekmek; soluk alıp verememek.*|| **nefes borusu,** *Soluk alıp vermeyi sağlayan, gırtlakla bronşlar arasında yer alan, yaklaşık 12 cm. boyunda boru; soluk borusu.*|| **nefes çekmek,** *1. Sigara, puro, nargile vb. tütün mamullerinin dumanını içeri çekmek. 2. Esrar içmek. 3. argo. Cinsel ilişkide bulunmak.*|| **nefes darlığı,** *Soluk alıp vermede, sıkıntı veya sıkışma duygusu hâlinde yaşanan sıkıntı; solunum güçlüğü; soluk darlığı; astım.*|| **nefes değmek,** *{ağız} Nazar değmek.* [DS]|| **nefes etmek,** *Bir hastayı iyileştirmek veya başka bir şeyin etkisinden kurtarmak için okuyup üflemek.*|| **nefes genişlemesi,** *Solunum güçlüğünden kurtulma; astım nöbetinin sona ermesi.*|| **nefesi bağlanmak,** *{eAT} Soluğu tıkanmak; nefesi kesilmek.*|| **nefesi daralmak,** *1. Aşırı yorgunluktan nefes alıp vermekte sıkıntıya düşmek; güç soluk alır verir olmak. 2. Heyecan ve şaşkınlığın verdiği duygusal etki ile soluk almakta zorlanır gibi olmak. 3. mecaz. Bunalmak; sıkılmak.*|| **nefesi durmak,** *1. Ölmek; soluğu durmak. 2. mecaz. Şaşkınlık içinde kalmak.*|| **nefesi güçlü,** *Her tür hastalığı iyileştirebilecek veya kötülükleri uzaklaştırabilecek güçte olduğu kabul edilen.*|| **nefesi kesilmek,** *1. Aşırı yorgunluktan nefes alıp vermekte sıkıntıya düşmek; güç soluk alır verir olmak. 2. Soluğu büsbütün durmak. 3. Heyecan ve şaşkınlığın verdiği duygu-*

sal etki ile soluk almakta zorlanır gibi olmak. 4. Aşırı dikkat harcamak. 5. mecaz. Aşırı güzel bulmak; hayran kalmak; çok etkilenmek. 6. mecaz. Bunalmak; sıkılmak.|| **nefesi keskin,** *(Büyücü veya üfürükçü için) okuyup üfleme suretiyle hastalıkları kesin olarak iyileştirdiğine inanılan kimse.*|| **nefesi kokmak,** *Ağız ve sindirim sistemindeki rahatsızlıklardan dolayı soluk alıp verdikçe ağızdan kötü kokular gelmek.*|| **nefesi tıkanmak,** *Aşırı korku, heyecan veya göğsüne, sırtına vb. yerlerine aldığı darbeler sonucu nefes alamaz olmak; nefesi tutulmak.*|| **nefesi tutulmak,** *Aşırı korku, heyecan veya göğsüne, sırtına vb. yerlerine aldığı darbeler sonucu nefes alamaz olmak; nefesi tıkanmak.*|| **nefes kesici,** *Heyecanlı; coşkulu.*|| **nefes kesmek,** *Aşırı ölçüde heyecan ve korku vermek; soluk kesmek.*|| **nefes nefes,** *Aşama aşama; adım adım.*|| **nefes nefese,** *Derin derin soluk alıp vererek; soluk soluğa; soluya soluya.*|| **nefes nefese kalmak,** *1. Yorgunluk, koşma, heyecan, korku vb. durumlarda soluğu tıkanacak gibi olmak. 2. Dara dar.*|| **nefes tüketmek,** *Bir şeyi anlatmak, öğretmek içen veya bir öğütte bulunmak amacıyla yoruluncaya kadar konuşmak.*|| **nefes vermek,** *Ciğerlerinde bulunan havayı dışarı çıkarmak; soluk vermek.*

nefesleme, [nefes-le-me] *is.* Nefeslemek işi.

nefeslemek, [nefes-le-mek] *gçl. f. [-er] [-l(ı)-yor]* **1.** Nefesini bir şeye yöneltmek; ona üflemek; üflemek. **2.** (Büyücü, üfürükçü vb. için) okuyup üflemek; nefes etmek.

nefeslenme, [nefes-le-n-me] *is.* Nefeslenmek eylemi; soluklanma.

nefeslenmek, [nefes-le-n-mek] *dönşl. f. [-ir]* **1.** Soluk alıp vermek; solumak. **2.** Sıkıcı bir durumdan kurtulup rahata ermek; rahatlamak. **3.** Yorucu bir işte durup dinlenmek; soluklanmak.

nefesleşme, [nefes-le-ş-me] *is.* Nefesleşmek işi.

nefesleşmek, nefes-le-ş-mek] *işteş. f. [-ir] argo.* Birlikte esrar içmek.

nefesli, [nefes-li] *sf.* **1.** Uzun süre soluk alıp vermeden durabilen. **2.** *müz.* Soluk ile çalışan; üflemeli. ◻ **nefesli çalgı,** *Ağızdan üflenen soluk ile çalınan müzik aleti; üflemeli çalgı.*

nefeslik,-ği [nefes-lik] *sf.* **1.** Bir nefes alıp verinceye kadar geçen süre; kısa zaman parçası. **2.** Nefes alıp vermeye yarayan delik, pencere vb. boşluk; hava alma deliği.

neffa, -a'ı [Ar. nefʿ > nefāʿ نفاع] *(neffa:) {OsT} sf.* (Kişi için) çıkarı çok olan.

neffac, [Ar. neffāc نفاج] *(neffa:c) {OsT} sf.* **1.** Kendini beğenmiş. **2.** Şişkin.

neffah, [Ar. neffāḥ نفاح] *(neffa:h) {OsT} sf.* **1.** (Kişi için) hayırlı; hayır sahibi. **2.** Kokusu çok.

neffas, [Ar. neffāṣ نفاث] *(neffa:s) {OsT} sf.* (Erkek için) büyü yapan; büyücü.

neffasat, [Ar. neffāṣāt نفاثات] *(neffa:sa:t) {OsT} is.* Büyücü kadınlar; cadılar.

neffase, [Ar. neffāṣe نفاثه] *(neffa:se) {OsT} sf.* (Kadın için) büyü yapan; büyücü.

neffata, [Ar. neffāṭa نفاطه] *(neffa:ta) {OsT} is.* Yağlı paçavra denilen bir savaş aracı; Rum ateşi.

nefh[1], [Ar. nefḥ نفح] *{OsT} is.* **1.** Güzel bir kokunun yayılması. **2.** Rüzgârın esmesi.

nefh[2], [Ar. nefḫ نفخ] *{OsT} is.* **1.** Üfleme; üfürme; şişirme. **2.** Boru çalma. **3.** Ruh verme canlandırma. **4.** İlham etme. ◻ **nefh etmek,** *Üfürmek; üflemek.*|| **nefh-i rûh,** *{OsT} 1. Allah'ın Hz. Adem'e kendine özgü nefesi ile can vermesi. 2. Cebrail'in nefesiyle üfleyip Bakire Meryem'i hamile bırakması.*|| **nefh-i sûr,** *{OsT} Büyük meleklerden İsrafil'in kıyamet günü çalacağı boruyu üflemesi ve kıyametin kopması.*

nefha[1], [Ar. nefḥa نفحه] *{OsT} is.* **1.** Güzel bir koku. **2.** Rüzgârın bir kere esmesi; esinti.

nefha[2], [Ar. nefḫa نفخه] *{OsT} is.* **1.** Üfleme; üfürme; soluma. **2.** Soluk; nefes. **3.** Karnın şişmesi; şişme; şişkinlik. ◻ **nefhatü'l-ba's,** *{OsT} İsrafil'in borusunu ikinci kez üflemesi.*|| **nefhatü'l-fer,** *{OsT} İsrafil'in borusunu ilk üflemesi.*|| **nefha-yı ûlâ,** *{OsT} İsrafil'in borusunu ilk üflemesi.*|| **nefha-yı uhrā,** *{OsT} İsrafil'in borusunu ikinci kez üflemesi.*

nefi, -i'i [Ar. nefʿ > nefʿī نفعی] *(nef-i:) {OsT} sf.* **1.** Çıkarını düşünen; faydacı. **2.** Yararla ilgili; fayda ile ilgili.

nefik, -ği [? nefik] *{ağız} is.* Ara. [DS]

nefilenmek, [nefi-le-n-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* Koklamak. [DS]

nefl, [Ar. nefl نفل] *{OsT} is.* Zorunlu olmayan, sevap kazanmak için yapılan ibadet.

nefle, [Ar. nāfile] *{ağız} zf.* Boş yere; yararsız. [DS]

nefir[1], [Ar. nefīr نفیر] *(nefi:r) {OsT} is.* **1.** Cemaat topluluk. **2.** Düşmana saldırmak için ileri fırlayan topluluk. **3.** Savaş ve tehlike anında verilen alarm. ◻ **nefîr-i ām,** *{OsT} 1. Cemaati toplama. 2. Halkı askere sürme.*|| **nefîr-i hās,** *{OsT} Savaş için yalnız bir kısım savaşçının sefere katılması.*

nefir[2], [Far. nefīr نفیر] *(nefi:r) {OsT} is.* **1.** Boynuzdan yapılma bir tür boru. **2.** Bağırtı; feryat; inilti. **3.** Mehter takımında kullanılan, boyu çoğu zaman bir buçuk metreyi aşan, perde delikleri bulunmayan, üflemeli madenî bir çalgı; boru.

nefirge, [? nefeme/ nefirge] *{ağız} is.* Dalında ikinci kez olan küçük ve seyrek taneli salkım. [DS]

nefirî, [Far. nefir > nefīrī نفیری] *(nefi:ri:)* *{OsT}* *is.* Nefir çalan kimse.

nefirne, [? nefirne / neferne] *{ağız}* *is.* Küçük taneli, küçük salkımlı pek tutulmayan bir tür üzüm. [DS]

nefirnem, [? nefirnem] *{ağız}* *sf.* Dalkavuk; yiyici. [DS]

nefis[1], [Ar, nefāset > nefīs / nefīse نفیس / نفیسه] *(nefi:s)* *{OsT}* *sf.* **1.** Herkesçe beğenilen; çok hoşa giden; istek uyandıran; çok güzel. **2.** *zf.* Çok güzel biçimde; çok hoş biçimde.

nefis[2]**,-fsi** [Ar. nefs نفس] *{OsT}* *is.* **1.** Kişinin öz varlığı; öz varlık; kişilik; öz benlik; ben. **2.** İnsanın yeme, içme, cinsel tatmin gibi istek ve arzu gibi biyolojik ihtiyaçlarının tümü. **3.** Ruh; can; hayat. **4.** Asıl; maya; cevher; öz. **5.** Bir şeyin kendisi. **6.** Öz. **7.** İç; iç taraf; merkez. **8.** Döl suyu; meni. **9.** Bir şehrin içinden olan kimse. **10.** *tasvf.* Varlığın her türlü manevi yönü. ⊡ **nefis muhasebesi,** *İnsanın isteklerini, yaptıklarını gözden geçirerek doğru ve yanlışları vicdanına danışarak değerlendirmesi; kendi kendini kontrol.*|| **nefis mücadelesi,** *İnsanın kendi istek ve arzularını kontrol altında tutmak için yaptığı mücadele.*|| **nefis müdafaası,** *Korunma; insanın kendini koruması; öz benliğini koruma.*|| **nefsi çekememek,** *Katlanamamak; nefret etmek; beğenmemek.*|| **nefsi müdafaa,** *Kişinin varlığına yönelen tehlikeye karşı koyma tutumu; tehlikeden kurtulma mücadelesi.*|| **nefsine düşkün,** *Bencil.*|| **nefsi nefsine,** *Herkesin kendini düşündüğü durum; herkes kendi için.*|| **nefsine güvenmek,** *Kendine güvenmek; şahsına güvenmek.*|| **nefsine mağlûp olmak,** *Kendi arzu ve isteklerini kontrol altında tutamayıp taşkınlıkta bulunmak; arzu ve isteklerine yenilmek.*|| **nefsine uymak,** *1. Bedenin isteklerine boyun eğmek. 2. Bedensel isteklerini gidermek yolunda günah sayılan davranışlarda bulunmak.*|| **nefsine yedirememek,** *(Yapması istenen bir şey için) onu kendisi için onur kırıcı saymak; kendisi için ağır bulmak.*|| **nefsini beğenmek,** *Kendini beğenmek.*|| **nefsini bilmek,** *Nefsine hakim olmak.*|| **nefsini kırmak,** *1. Arzu ve isteklerini kontrol altına almak; kendine güvenmek. 2. Gururunu yenmek.*|| **nefsini kör eylemek,** *{eAT} Yaşaması için zorunlu ihtiyaçlarını, yeme içme vb. şekilde gidermek; nefsini köreltmek.*|| **nefsini körletmek,** *Bedenin biyolojik ihtiyaçlarından herhangi birini bir miktar tatmin etmek, kısmen gidermek; arzuların taşkınlığını önleyecek kadar gidermek.*|| **nefsini yenmek,** *Bedensel isteklerine karşı durmak; kendine hakim olmak.*|| **nefsini zaptetmek,** *Tutkularını bastırmak; kontrol altına almak.*

nefise, [Ar. nefis > nefīse نفیسه] *(nefi:se)* *{OsT}* *sf.* Pek çok hoşa giden; çok beğenilen; pek hoş.

nefiske, [? nefiske] *{ağız}* *sf.* Obur. [DS]

nefiy,-fyi [Ar. nefy نفی] *{OsT}* *is.* **1.** Sürgün etme; sürme. **2.** İnkâr etme. **3.** *dbl.* Olumsuzluk. **4.** *huk.* Suçlunun, suçunu işlediği yerden veya zarar görenin bulunduğu ortamdan başka bir yere sürgün edilmesi işi. **5.** *man.* Yadsıma. ⊡ **nefiy edatı,** *Fiillere olumsuzluk anlamı katan edat.*

nef'iye, [Ar. nef'ī > nef'īyye نفعیه] *{OsT}* *is.* **1.** Fayda ile ilgili olan; çıkarcı. **2.** *fel.* Yararcılık; faydacılık; ütilitarizm.

nefl, [Ar. nefl نفل] *{OsT}* *is.* Zorunlu olmayan ibadet; fazladan yapılan ibadet.

nefr, [Ar. nefr نفر] *{OsT}* *is.* **1.** Ürkerek kaçma. **2.** İğrenme; tiksinme. **3.** Kurban bayramının üçüncü günü öğleden sonra yapılan şeytan taşlama töreninin ardından hacıların Mina ovasında dağılmalarına verilen ad.

nefralji, [Yun. nephros *(böbrek)* + algos *(ağrı)* > Fr. néphralgie] *is. tıp.* Böbrek ağrısı.

nefrektomi, [Fr. néphrectomie] *is. tıp.* Böbreğin tamamının veya bir bölümünün çıkarılması işlemi.

nefrem, [? nefrem] *{ağız}* *is.* Çeteci; yağmacı. [DS]

nefret, [Ar. nefret نفرت] *{OsT}* *is.* **1.** Ürküp kaçma; korkma. **2.** Bir kimsenin başına gelen herhangi bir kötü durum veya felakete sevinme; veya böyle bir duruma sevinmeye iten duygu. **3.** Bir kimse veya nesneye karşı insanda oluşan olumsuz tepki; tiksinti; iğrenme duygusu; düşmanlık. ⊡ **nefret-bahş,** *{OsT} Nefret verici; insanda nefret duygusu uyandıran.*|| **nefret duymak,** *Hoşlanmamak; tiksinmek.*|| **nefret etmek,** *1. Bir kimseye karşı yoğun bir düşmanlık ve kin duyguları içinde bulunmak. 2. Bir şeyden veya kimseden tiksinmek; iğrenmek.*|| **nefret-i teceddüd,** *{OsT} psikol. Yenilik korkusu.*|| **nefret tutmak,** *{eAT} Nefret etmek; kaçınmak.*|| **nefret uyandırmak,** *Nefret etmesine neden olmak; nefretine yol açmak.*

nefrin, [Far. nā-āferīn > nefrīn نفرین] *(nefri:n)* *{OsT}* *is.* **1.** İlenme; lanet; beddua. **2.** Lanet okuma; ilenme; beddua etme. ⊡ **nefrîn-hān,** *{OsT} Sövüp sayan.*|| **nefrîn-künān,** *{OsT} İlenen; lanet eden.*

nefrit[1], [Fr. néphrite] *is. min.* Doğal magnezyum, demir ve kalsiyum silikat.

nefrit[2], [Fr. néphrite] *is. tıp.* Böbrek iltihabı.

nefs[1], [Ar. nefs̱ نفث] *{OsT}* *is.* **1.** Üfleme; üfürme. **2.** Ağızda bulunan bir şeyi çıkarmak amacıyla üfleme; tükürerek üfleme.

nefs[2], [Ar. nefs نفس] *{OsT}* *is.* → nefis[2]. ⊡ **nefs-i emmare,** *{OsT} 1. Çok zorlayıcı nefis. 2. Öfke, hırs, şehvet gibi insanı kötülüğe sürükleyen istek ve arzular; insanı olgunluğa ulaşmaktan alıkoyan istekler.*|| **nefs-i hayvānî,** *{OsT} 1. Canlılık nefsi. 2. Canlılardaki yaşama ve hareket kuvvetlerinin tü-*

mü.|| **nefs-i kudsiye,** *{OsT} İlahî nefis.*|| **nefs-i kül,** *{OsT} 1. Bütün nefis. 2. Evrensel ruh; Allah'ın İlahî hükümlerinin yazılı olduğu yer.*|| **nefs-i levvâme,** *{OsT} 1. Azap verici nefis. 2. Kötülüğü işledikten sonra insan ruhunu rahatsız eden, huzursuzluk kaynağı olan durum; vicdan rahatsızlığı.*|| **nefs-i marziye,** *{OsT} Başkaları tarafından beğenilme durumu veren nefis.*|| **nefs-i mutmaine,** *{OsT} İyilikle kötülüğü ayırt eden, temizlenerek kişiyi Allah'a yaklaştıran güç; kutsal bir kişinin dindarlıkla dolu düşüncesi; bütün dünyasal isteklerden uzaklaşarak sadece Allah'a ulaşma özlemiyle dolu istek.*|| **nefs-i mülhime,** *{OsT} İlham veren nefis.*|| **nefs-i mütefekkir,** *{OsT} Kişide var olan ruh ve benden-den ibaret benlik; ego.*|| **nefs-i mütekellim,** *{OsT} dbl. Birinci kişi.*|| **nefs-i mütekellim vahde,** *{OsT} dbl. Birinci tekil kişi.*|| **nefs-i nâtıka,** *{OsT} İnsanı canlılardan ayırt eden özellik; insan ruhu.*|| **nefs-i nefis,** *{OsT} Tatlı ve değerli hayat; kıymetli, aziz ruh.*|| **nefs-i rahmânî,** *{OsT} Allah'a mensup kişi.*|| **nefs-i râziye,** *{OsT} Kendinden, yaşayışından memnun olma durumu.*|| **nefs-i safiye,** *{OsT} 1. Saf, temiz ve iyilik yapma duygusu. 2. Peygamberlere ait nefis.*|| **nefs-i şehr,** *{OsT} Şehrin içi.*|| **nefs-i tayıka,** *{OsT} Beden istekleri; ihtiras.*|| **nefs-perest,** *{OsT} Kendini seven; kendini düşünen; bencil.*|| **nefsü'l-emr,** *{OsT} Aslına bakılırsa; gerçekte.*

nefsa, -ai [Ar. nifās > nefsā' نفساء] *(nefsa:) {OsT} is.* Yeni doğurmuş kadın; loğusa.

nefsani, [Ar. nefs>nefsānī / nefsāniyye نفسانى / نفسانيه] *(nefsa:ni:) {OsT} sf.* **1.** Canlılığın gerekli kıldığı gereksinme ve isteklerle ilgili olan; bedensel isteklere ilişkin; bedensel isteklere özgü. **2.** Tinsel gereksinimler dışında kendini tatmine yönelik. **3.** Kin ve garezle ilgili.

nefsaniyet, [Ar. nefsāniyye >nefsāniyyet نفسانيت] *(nafsa:niyet) {OsT} is.* Düşmanlık duygusu; kin besleme; gizli gizli kötülük düşünme; kıskanma.

nefsekoymagı, [nefse+koymağı] *{ağız} is.* Un ve yağla yapılan bulamaç. [DS]

nefsî, [Ar. nefs > nefsī / nefsiyye نفسى / نفسيه] *(nefsi:) {OsT} sf* **1.** Nefisten doğan şeyle ilgili; nefisle ilgili. **2.** Kişiye ilişkin; kişi ile ilgili; kişisel.

nefsiz, [nef-siz] *{ağız} is.* Yağmacı; çeteci. [DS]

neft[1], [Ar. neft نفط] *{OsT} is.* Neft.

neft[2], [Yun. naphta > Far. neft نفت] *{OsT} is.* **1.** Ham ya da arıtılmış petrol. **2.** Yanabilen bazı sıvı karışımlara verilen genel ad. **3.** Bazı çam türlerinden elde edilen, çözücü ve inceltici nitelikli uçucu ve tutuşkan sıvı. **4.** Petrolün damıtılmasıyla elde edilen, boyacılıkta çözücü ve inceltici olarak kullanılan bir tür mineral yağ. **5.** *{ağız}* Kibrit. [DS] 🗗 **neftim demek,** *{ağız} Direnmek.*[DS]|| **neft yağı,** *Petrolün damıtımı sırasında elde edilen benzin ile gazyağı arasındaki ürün.*

neftî, [Far. neft > neft-ī نفتى] *(nefti:) {OsT} sf* Siyaha çalan koyu yeşil; acı yeşil.

neftîleşme, [neftî-le-ş-me] *(nefti:leşme) is.* Neftîleşmek eylemi.

neftîleşmek [neftî-le-ş-mek] *(nefti:leşmek) dönşl. f. [-ir]* Siyaha çalan koyu yeşil bir renk almak; neftî duruma bürünmek; neftî duruma gelmek.

neftîleştirme, [neftî-le-ş-tir-me] *(nefti:leştirme) is.* Neftîleştirmek işi.

neftîleştirmek, [neftî-le-ş-tir-mek] *(nefti:leştirmek) gçsz. f. [-ir]* Siyaha çalan koyu yeşil bir renk almasına yol açmak; neftî duruma büründürmek; neftî duruma getirmek.

neftimsi, [neftî-msi] *(nefti:msi) sf.* **1.** Neftîye yakın bir renkte olan; neftî gibi. **2.** [neft-imsi] Neft gibi olan; nefte benzer; nefti andırır.

nefur, [Ar. nefr > nefūr نفور] *(nefu:r) {OsT} sf.* **1.** Ürkerek kaçan; korkup kaçan. **2.** Herkese iyiliği olan kimse.

nefy, [Ar. nefy نفى] *{OsT} is.* → nefiy. 🗗 **nefy ani'l-beled,** *{OsT} Şehirden sürme.*|| **nefy-i âlem,** *{OsT} fel. Akozmizm.*|| **nefy-i ebed,** *{OsT} Bir daha dönmemek üzere sürme.*|| **nefy ve îcāb,** *{OsT} Hakkında verilen sürgün emrine uyarak sürgün yerine gitme.*|| **nefy ve isbāt,** *{OsT} Sürgün yerine gittiğinin ve orada bulunduğunu ispatlama.*|| **nefy-i mülk,** *{OsT} Bir malın başkasına ait olduğunu söyleme.*|| **nefy-i neseb,** *{OsT} Bir erkeğin doğan bir çocuğu, kendisinden olmadığını iddia ederek reddetmesi.*|| **nefy-i veled,** *{OsT}* → nefy-i neseb.

nefyedilme, [Ar. nefy + T. e(t)-il-me] *is.* **1.** Sürgüne gönderilme eylemi; sürülme. **2.** *dbl.* Olumsuz kılınma.

nefyedilmek, [Ar. nefy + T. e(t)-il-mek] *edil. f. [-ir]* **1.** Sürgüne gönderilmek; sürgün edilmek; sürülmek. **2.** *dbl.* Olumsuz kılınmak.

nefyetme, [Ar. nefy + T. et-me] *is.* **1.** Sürgüne gönderme eylemi; sürme. **2.** *dbl.* Olumsuzlama.

nefyetmek, [Ar. nefy + T. et-mek] *gçl. f. [-(d)-er]* **1.** Sürgüne göndermek; sürgün etmek; sürmek. **2.** *dbl.* Olumsuz kılma; yadsıma.

nefz[1], [Ar. nefż نفض] *{OsT} is.* **1.** Meyveleri dökmek için bir ağacı sarsma; sallama. **2.** Elbisenin tozunu silkeleme. **3.** Hastalıktan dolayı titreme. **4.** Kur'an-ı Kerim'i sonuna kadar okuyup bitirme. **5.** Bir şeye yakından bakıp inceleme.

nefz[2], [Ar. nefż نفض] *{OsT} is.* Saçma; yayma.

negâhtan, [ne + Far. gāh + T. -tan] *{ağız} zf.* Birdenbire. [DS]

negasyon, [Fr. négation] *is. fel.* Olumsuzlama.

negatif, [Lat. negare *(reddetmek)* > negativus > Fr.

négative] *sf.* **1.** Aranılan veriyi veya sonucu içermeyen; olumsuz; menfi. **2.** *foto.* Gerçek görüntüyü elde etmekte kullanılan ters renklerdeki film veya cam. **3.** *mat. fiz.* (Değer veya sayı için) sıfırın altında bulunan; eksi. ⊟ **negatif büyüklük,** *Aynı türden pozitif büyüklüğe ters yöndeki büyüklük.*|| **negatif sayı,** *mat. Sıfırdan küçük gerçek sayı; eksi sayı.*|| **negatif tam sayı,** *mat. Sıfırdan küçük tam sayı.*|| **negatif yön,** *mat Pozitif yönü belli olan bir eksenin ters yönü.*

negatifleşme, [negatif-le-ş-me] *is.* Negatifleşmek eylemi.

negatifleşmek, [negatif-le-ş-mek] *dönşl. f. [-ir]* (Patolojik bir serum veya bağışıklık tepkisi için) normale dönmek.

negatifleştirme, [negatif-le-ş-tir-me] *is.* Negatifleştirmek işi.

negatifleştirmek, [negatif-le-ş-tir-mek] *gçl. f. [-ir]* (Frengili vb. bir hastanın tepkisi için) tedavi sonucunda normal duruma dönmesini sağlamak.

negatiflik, -ği [negatif-lik] *is.* Negatif olma durumu; olumsuzluk; menfilik; eksilik.

negaton, [Fr. **néga**tive elektr**on** > négaton] *is.* Pozitronlara karşıt olarak elektronlara verilen ad; elektron.

negerek, [ne+gerek] *{ağız} is.* **1.** Çeyiz. **2.** Ufak tefek eşya; öteberi. **3.** Kuru yemiş. [DS]

neglük, [ne-gü-lük > ne-g(ü)-lük] *zf.* Peki niçin; ama neden; hangi sebeple? [İKPÖy.]

negûhide, [Far. negūhīde نگوهيده] *(negû:hi:de) {OsT} sf.* Kötü; çirkin.

negü, [ne-gü] *{eT} zm.* **1.** Soru zamiri; ne? [DLT] [ETY] [Üç İtigsizler] **2.** Ne yani; ne ola ki [İKPÖy.] **3.** Nasıl; niçin? [EUTS] [Gabain] ⊟ **negü kim,** *{eT} Herhangi bir şey.*|| **negü me,** *{eT} Herhangi bir şey.*

negüde, [negü-de] *{eT} zf.* **1.** Nerede? **2.** Ne biçim; nasıl? **3.** Ondan dolayı. [EUTS] [Gabain]

negüfte, [Far. nā-güfte نگفته] *{OsT} is.* Söylenmemiş.

negüke, [negü-ke] *{eT} zf.* Ne maksatla; niçin? [EUTS]

negül, [negü+ol] *{eT} zf.* Neden; niçin; ne; nasıl? [EUTS] [Üç İtigsizler] [Gabain]

negülüg, [negü-lüg] *{eT} zf.* Nasıl; niçin? [EUTS] [Gabain]

negülük, [negü-lük] *{eT} zf.* Neden; niçin; nasıl? [EUTS] [Üç İtigsizler]

negüme, [negü-me] *{eT} zm.* Herhangi bir şey; bir şey; ne olursa. [EUTS]

neğatter, [ne + kadar] *{ağız} zf.* Ne kadar. [DS]

neğrek, [ne + gerek] *{ağız} zf.* Ne gerek? [DS]

nehabir, [Ar. nehābīr نهابير] *(neha:bi:r) {OsT} is.* Çöldeki kum yığınları; kum tepeleri.

nehad, [Far. nehād نهاد] *(neha:d) {OsT} is.* Kural; usul; yol; teknik; metot.

nehafet, [Ar. neḥāfet / naḥāfet نهافت] *(neha.fet) {OsT} is.* Cılızlık; zayıflık; çelimsizlik.

nehak, [Ar. nehḳ > nehāḳ نهاق] *(neha:k) {OsT} is.* Anırtı.

nehar, [Ar. nehār نهار] *(neha:r) {OsT} is.* Gündüz.

neharen, [Ar. nehār > nehāren نهاراً] *(neha:'ren) {OsT} zf.* Gündüzün; gündüz vakti; gündüzleyin.

nehari, [Ar. nehār > nehārī نهارى] *(neha:ri:) {OsT} sf.* **1.** Gündüzle ilgili; gündüze ait. **2.** (Öğrenci için) yatılı olmayan.

neharir, [Ar. niḥrir > naḥārīr نهارير] *(neha:ri:r) {OsT} is.* Bilginler.

nehas, [ne+Ar. ḫaṣṣ ?] *{ağız} zf.* Neden; ne sebeple? [DS]

nehat, [Ar. neḥāt نحات] *(neha:t) {OsT} is.* Taraf; yön; cihet.

nehb, [Ar. nehb نهب] *{OsT} is.* Yağma; çapul; talan. ⊟ **nehb etmek,** *Yağmalamak; çapulculuk etmek.*

nehc, [Ar. nehc نهج] *{OsT} is.* **1.** Doğru yol; düz yol. **2.** Ana yol; cadde. **3.** *mecaz.* Tarz; usul; metot. ⊟ **nehc-i şer'î,** *{OsT} Şeriat yolunda.*

nehem, [Ar. nehem نهم] *{OsT} is.* **1.** Şiddetle yemek isteği olma. **2.** Deve homurtusu.

nehen, [? nehen] *{ağız} zf.* Neden; ne sebeple? [DS]

neheng, [Far. neheng نهنگ] *{OsT} is.* **1.** *zool.* Timsah. **2.** Kılıç.

nehengân, [Far. nehengān نهنگان] *(nehengâ:n) {OsT} is.* **1.** Timsahlar. **2.** Kılıçlar. ⊟ **nehengân-ı niyām,** *{OsT} Kınlarında bulunan kılıçlar; çekilmemiş kılıçlar.*

neher, [Ar. neher نهر] *{OsT} is.* **1.** Nehir. **2.** Genişlik; bolluk.

nehhab, [Ar. nehb > nehhāb نهاب] *(nehha:b) {OsT} sf.* Çapulculuk eden; yağmacı.

nehhac, [Ar. nehc > nehhāc نهاج] *(nehha:c) {OsT} is.* **1.** Doğru yolu gösteren kimse; kılavuz. **2.** *mecaz.* Mürşit.

nehır, [Erme. nahr] *{ağız} is.* Sığır sürüsü. [DS]

nehırçi, [nahır-cı] *{ağız} is.* Sığırtmaç. [DS]

nehib[1], [Ar. nehb > nehīb / nehībe نهيب / نهيبه] *(nehi:b) {OsT} sf.* Yağmacı; çapulcu.

nehib[2], [Far. nehīb نهيب] *(nehi:b) {OsT} is.* Korku; dehşet; şiddetli endişe.

nehik, -kı [Ar. nehḳ > nehīḳ نهيق] *(nehi:k, k kalın söylenir) {OsT} is.* Anırtı; eşek sesi.

nehim, [Ar. nehm > nehīm نهيم] *(nehi:m) {OsT} sf.* **1.** Doymak bilmez; aç gözlü; obur. **2.** Yırtıcı.

nehir[1], **-hri** [Ar. nehr نهر] *{OsT} is.* Çoğunlukla denizlere dökülen, uzunluğu, kollarının çokluğu, debisi, havzası ve önemi bakımından büyük akarsu; ırmak. ◻ **nehir roman,** *ed. Bir toplumun uzunca bir zaman dilimini, geniş biçimde pek çok olay ve olgular içinde veren uzun roman; ırmak roman.*

nehir[2], [Ar. nehr > nehīr نهير] *(nehi:r) {OsT} sf.* Çok bol; çok geniş; çok fazla.

nehiş, [? nehiş] *{ağız} is.* Ölünün yıkandığı yer. [DS]

nehiy,-hyi [Ar. nehy نهي] *{OsT} is.* **1.** Bir işin yapılmasını yasak etme; yasaklama; men etme; engelleme. **2.** *dbl.* Emir kipinin olumsuzu. **3.** *psikol.* Ket vurma; tutma.

nehk[1], [Ar. nehḳ نهق] *{OsT} (k kalın söylenir) is.* Anırtı.

nehk[2], [Ar. nehk نهك] *{OsT} is.* **1.** Yıpratma. **2.** Yıpranma. **3.** Bir şeyi gereğinden çok yapma veya kullanma. **4.** İşkence yoluyla ceza verme. **5.** Zayıflama; güçten düşme.

nehlet, [Ar. lānet] *{ağız} sf.* Lanet. [DS]

nehm, [Ar. nehm نهم] *{OsT} is.* **1.** Kükreme. **2.** Horlayarak soluma; hırıltılı soluk alış.

nehme, [Ar. nehm > nehme نهمه] *{OsT} is.* **1.** Aşırı yemek arzusu; oburluk; aç gözlülük. **2.** Kükreme; horlama.

nehmet, [Ar. nehmet نهمت] *{OsT} is.* Yüksek himmet.

nehr, [Ar. nehr نهر] *{OsT} is.* → nehir.

nehra, [Far. nehre] *{ağız} is.* Tahta veya toprak yayık. [DS]

nehre, [Far. nehre] *{ağız} is.* Küp biçiminde toprak yayık. [DS]

nehren, [Ar. nehr > nehren نهراً] *(ne'hren) {OsT} zf.* Nehir yoluyla; nehirden.

nehreyn, [Ar. nehr > nehreyn نهرين] *{OsT} sf.* İki nehir.

nehrî, [Ar. nehr > nehrī / nehrīyye نهری / نهریه] *(nehri:) {OsT} sf.* **1.** Nehirle ilgili olan; nehre ilişkin. **2.** Nehirde çalışan. **3.** Nehirde yaşayan.

nehs, [Ar. nehs نهس] *{OsT} is.* → nehş.

nehş, [Ar. nehş / nehşe نهش / نهشه] *{OsT} is.* **1.** Yılan sokması. **2.** Ön dişleri ile ısırarak tutma.

nehtel, [? tehnel / nehtel] *{ağız} is.* Defne ağacı. [DS]

nehud, Far. nehūd نهود] *(nehu:d) {OsT} is.* Nohut.

nehudi, Far. nehūdī نهودی] *(nehu:di:) {OsT} sf.* Nohut renginde; nohudi.

nehy, [Ar. nehy نهي] *{OsT} is.* → nehiy. ◻ **nehy-i hāzır,** *{OsT} dbl. Emir kipinin olumsuz ikinci kişisi.*|| **nehy-i ani'l-münker,** *{OsT} isl. Dinen yasak olan şeyleri yaptırmama.*

nehyetmek, [Ar. nehy + T. et-mek نهی ایتمك] *{OsT} gçl. f. [-(d)-er]* Bir şeyin yapılmasını yasak etmek; yasaklamak; men etmek; engellemek. ◻ **nehyedici hükümler,** *huk. Yapılması yasak olan konulara ilişkin hükümler; yasaklara ilişkin hükümler.*

nehz, [Ar. nehż نهض] *{OsT} is.* **1.** Davranıp ayağa kalkma. **2.** Yola çıkma; yolculuğa başlama. **3.** Bir işe kalkışma.

nehzat, [Ar. nehz > nehżāt نهضات] *(nehza:t) {OsT} is.* **1.** Davranıp ayağa kalkma. **2.** Yola çıkma. **3.** Bir işe kalkışma.

nejad, [Far. nijād نژاد] *{OsT} is.* → nijat.

neje, [ne-ce / nice] *{ağız} zf.* Nice. [DS]

nek[1], [nāg / nēk] *{eT} is.* **1.** → nag. **2.** Timsah. [DLT] ◻ **nek yılan,** *{eT} Ejderha.* [DLT]

nek[2], [negü > nek] *{eT} zf.* Niçin; [Gabain]

nek[3], [(i)nek] *{ağız} ünl.* Sığır kovalama ünlemi. [DS]

nekabet[1], [Ar. nekābet نكابت] *(neka:bet) {OsT} is.* **1.** Bir kişiye acı ve ıstırap çektirme; eziyet etme. **2.** Dönme; vazgeçme; cayma. **3.** Yön değiştirme; sapma.

nekabet[2], [Ar. neḳābet نقابت] *(neka:bet) {OsT} is.* Bazı toplulukların başkanları. ◻ **nekābet-i eşrāf,** *{OsT} İleri gelenlerin başkanı olma.*|| **nekābet-i ulemā,** *{OsT} Bilginlerin başı.*

nekahet, [Ar. neḳāhet نقاهت] *(neka:het) {OsT} is.* Hastalıktan kurtulup iyileşmeye başlama dönemi.

nekahethane, [Ar. neḳāhet + Far. ḫāne نقاهتخانه] *(neka:hetha:ne) {OsT} is.* Hastaların iyileşme dönemlerini geçirdikleri sağlık kurumu; darüşşifa.

nekais, [Ar. naḳīṣa > neḳā'iṣ نقائص] *(neka:is) {OsT} is.* Eksiklikler; noksanlıklar.

nekaiz, [Ar. naḳīża > neḳāiż نقائض] *(neka:iz) {OsT} is.* Birbiri ile çelişen fikirler; çelişik şeyler ve durumlar.

nekal, -li [Ar. nekāl نكال] *(neka:l) {OsT} is.* **1.** Başkalarına ders olması için uygulanan ağır ceza. **2.** Bir olaydan alınan ders; ibret.

nekarîs, [Ar. niḳrīs > neḳārīs نقاريس] *(neka:ris) {OsT} is.* Nikrisler; gutlar.

nekave, [Ar. naḳy > neḳāve نقاوه] *(neka:ve) {OsT} is.* **1.** Temiz olma; katışıksızlık; arılık. **2.** Bir şeyin en iyisi ve en üstünü.

nekavet, [Ar. naḳy > neḳāvet نقاوت] *(neka:vet) {OsT} is.* Temizlik; arılık. ◻ **nekāvet-i vicdān,** *{OsT} Vicdan temizliği.*

nekayi, -i'ı [Ar. naḳī'a > neḳāyi' نقايع] *(neka:yi) {OsT} is.* Ziyafetler; şölenler; toylar.

nekb, [Ar. nekb نكب] *{OsT} is.* Kedere düşme; bir musibete uğrama.

nekbet, [Ar. nekbet نكبت] *{OsT} is.* **1.** Talihsizlik; şanssızlık. **2.** Felaket; bela. **3.** Düşkünlük. **4.** *sf.* Uğursuz. ⊟ **nekbet-hāne,** *{OsT} 1. Talihsizlik yuvası. 2. mecaz. Dünya.*|| **nekbet-zede,** *{OsT} Felakete uğramış; talihsizliğe uğramış.*

nekbetî, [Ar. nekbet > nekbetī نكبتى] *(nekbeti:) {OsT} sf.* **1.** Talihsiz; felakete uğramış. **2.** Uğursuz.

nekdi, [nēk-di] *{eT} is.* Bir tür yılan. [EUTS]

neke, [nē+kē *(-ke, yönelme durumu eki)*] *(ne:ke:) zf.* **1.** Niye; niçin; neden; ne sebeple? [İKPÖy.] [ETY] [EUTS] **2.** Nereye? [Gabain]

nekebat, [Ar. nekbet > nekebāt نكبات] *(nekeba:t) {OsT} is.* **1.** Talihsizlikler; şanssızlıklar. **2.** Felaketler; belalar.

neked, [Ar. neked نكد] *{OsT} is.* **1.** Yokluk; yoksulluk. **2.** Sıkıntı; bela; keder.

neker[1], [? neker] *{ağız} zf.* Nasıl? [DS]

neker[2], [? neker] *{ağız} is.* Kışın hayvanlara yedirilmek üzere saklanan söğüt, meşe, kavak, karaağaç vb. ağaç dalları. [DS]

nekerek, -ği [ne+gerek] *{ağız} is.* Ufak tefek eşya; öteberi. [DS]

nekes, [Far. nā-kes => nekes نكس] *{OsT} sf.* **1.** İnsanlığa yakışmayacak şeyler yapan; erdemsiz; aşağılık; bayağı. **2.** Cimri; eli sıkı.

nekesan, [*OsT* nekes > nekesān نكسان] *(nekesa:n) {OsT} is.* **1.** Erdemsiz; aşağılık kimseler. **2.** Cimriler.

nekesane, [*OsT* nekes + Far. -āne نكسانه] *(nekesa:ne) {OsT} zf.* **1.** Alçakçasına. **2.** Cimri gibi.

nekesi, [*OsT* nekes > nekesī نكسى] *(nekesi:) {OsT} is.* Cimrilik; erdemsizlik; nekeslik.

nekeslik,-ği [nekes-lik] *is.* **1.** Erdemsizlik; aşağılık; bayağılık. **2.** Cimrilik.

nekf, [Ar. nekf نكف] *{OsT} is.* **1.** Sona varma, bitme; tükenme. **2.** Kaybedilmiş bir izi tekrar bularak izlemeye devam etme.

nekhet, [Ar. nekhet / nükhet نكهت] *{OsT} is.* **1.** Güzel koku. **2.** Bir şeyin kendine özgü kokusu. **3.** Ağız kokusu.

nekim, [nē+kim] *{eT} zf.* **1.** Bunun gibi; keza. [EUTS] **2.** Hangi. [EUTS]

Nekir[1], [Ar. nekre > nekir نكير] *(neki:r) {OsT} is.* Mezarda ölüleri sorguya çeken iki melekten biri.

nekir[2], [Ar. nekr > nekīr نكير] *(neki:r) {OsT} sf.* **1.** Bilinmeyen; meçhul. **2.** İnkâr edilmiş; tanınmamış. **3.** İmparatorluk döneminde kullanılan 1/1024 miskal(4,125 mg)lik ağırlık ölçüsü birimi.

nekişte, [Far. Far. nīşāste => nekişte] *{ağız} is.* Nişasta. [DS]

nekkâd, [Ar. neked > nekkād نكاد] *(nekkâ:d) {OsT} sf.* Keder verici; acıklı; elemli.

nekkare, [Ar. neḳr > neḳḳāre] *is.* Küçük davul.

nekkarezen, [Ar. neḳḳāre + Far. -zen نقاره زن] *(nekka:rezen) {OsT} is.* Mehter takımında nekkare denilen vurmalı çalgıyı çalan kimse.

nekr, [Ar. nekr نكر] *{OsT} sf.* Keskin zekâlı; anlayışlı; akıllı.

nekre[1], [Ar. nekre نكره] *{OsT} is.* **1.** Hoşa giden fıkra; nükte. **2.** Hoşa gidecek fıkralar anlatan; nükteci; şaka yapan. **3.** Kahvehane, köy meydanı veya tulûat tiyatrosu gibi yerlerde gülünç hikâyeler, fıkralar anlatıp hoş ve şaşırtıcı sözler söyleyerek halkı eğlendiren kimse. **4.** *dbl.* Düz tümleç. **5.** Belirsiz isim. **6.** Küp biçiminde toprak yayık. [DS] ⊟ **nekre-gû,** *{OsT} Tuhaf hikâyeler anlatan; hoşa gidecek sözler söyleyen.*

nekre[2], [kekre > nekre] *{ağız} sf.* Buruk. [DS]

nekre[3], [Far. nehre] *{ağız} is.* Küp gibi, topraktan yapılma yayık [DS]

nekrelik,-ği [nekre[1]-lik] *is.* Nekre olma durumu; nekrenin niteliği.

nekro-, [Yun. nekrós > Fr. néc(o)-] *ön ek.* "Ölü" ile ilgili birleşik kelimeler yapmak için Latince kelimelerin başına getirilen ön ek.

nekrofaj, [Yun. nekros *(ölü)* + genos *(oğul)* > Fr. nécrogène] *is. biy.* Ölü vücutlarda gelişme ve yaşama.

nekrofil, [Fr. nécrophile] *sf.* Ölülerle cinsel ilişkide bulunan sapık.

nekrofili, [Fr. nécrophilie] *is. psikiyatr.* Ölülerle cinsel ilişkide bulunma şeklinde görülen cinsel sapıklık.

nekrofob, [Fr. nécrophobe] *sf.* Cesetten veya ölüden korkan.

nekrofobi, [Fr. nécrophobie] *is.* Cesetten duyulan aşırı korku; ölüden korkma.

nekroloji, [Yun. nekros + logos > Fr. Fr. nécrologie] *is.* **1.** Belirli bir zaman dilimi içinde ölmüş olan tanınmış kimselerin listesi. **2.** Bir veya bir kaç kişi ile ilgili ölüm ilanı. **3.** Nekroz durumlarını inceleyen bilim.

nekropol, [Fr. nécropole] *is.* **1.** Ölüler kenti. **2.** Büyük mezarlık.

nekrositoz, [Fr. nécrocytose] *is. biy.* Hücre ölümü.

nekrotik, [Fr. nécrotique] *sf.* Nekroz görünümünde olan.

nekrotoksin, [Fr. nécrotoxine] *is. biy.* Dokuyu öldüren zehir.

nekroz, [Fr. nécrose] *is.* **1.** Ölüm hâli. **2.** Canlının ölümüne yol açan fiziksel ve kimyasal değişiklik. **3.** Organizmanın diğer bölümleri yaşamasına rağmen bir doku, organ veya anatomik alanda meydana gelen doku veya hücre ölümü.

neks[1], [Ar. nekṣ نكص] *{OsT} is.* Bir şeyden kaçıp geri durma; el çekme; çekinme.

neks[2], [Ar. nekṡ نكث] *{OsT} is.* **1.** Bir şeyi, meydana getiren parçalara ve ögelere ayırma, bozma; parçalama; dağıtma. **2.** Bir anlaşmayı bozma; buyruğu yürürlükten kaldırma.

neks[3], [Ar. neks نكس] *{OsT} is.* **1.** Baş aşağı çevirme; ters çevirme; alt üst etme. **2.** Geri çevirme. **3.** Bir kimsenin başını aşağı doğru eğme. **4.** Tekrarlama; nüksetme. **5.** Bir metni tersinden okuma.

nekse, [? nekse] *{ağız} is. tıp.* Romatizma ağrısı; yel. [DS]

nektar, [Yun. nektar] *is.* **1.** Çiçekli bitkilerde ve bazı yapraklarda bulunan, böcekleri, kuşları çeken ve tozlaşmaya yardımcı olan, tatlı, bitki öz suyu; bal özü. **2.** Yunan mitolojisinde içenleri ölümsüzlüğe kavuşturan tanrısal içki. ⊡ **nektar bezi,** *biy. 1. Bitkilerde nektar salgılayan bez. 2. Bitki bitlerinde tatlı bir sıvı salgılayan bez.*|| **nektar kuşu,** *zool. Nektaremengillerden, balözü ve çiçek taçlarında buldukları böceklerle beslenen bir ötücü kuş, (Nectarinia metalica).*

nektarcıl, [nektar-cıl] *sf.* (Hayvanlar için) balözü ile beslenen.

nektaremengiller, [nektar+emen-gil-ler] *is. zool.* Ötücü kuşlardan, gagaları ince ve uzun, kanatları sivri, tüyleri madenî parlaklıktaki küçük kuşları içine alan familya, *(Nectarinidae).*

nekz, [Ar. nekẓ نكظ] *{OsT} is.* Çok çabalama; gayret etme.

-nel, [-nel] *{eAT} yap. e.* Fiilden sıfat türeten ek. *degnel (göz değen), bitnel (verimli, mümbit).*

nelbegi, [? nelbegi / nelbeki] *{ağız} is.* Küçük sahan. [DS]

nelbeki, [? nelbeki / nalbeki] *{ağız} is.* **1.** İçi düz, büyük bakır sahan; lenger. **2.** Yemek tabağı. **3.** Küçük sahan; küçük tabak. **4.** Sigara tablası. [DS]

nelbeklemek, [Ar. naʿl + T. bek-le-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* Atı ön ayağından, ucunda demir halka bulunan bir zincirle yere çakılı kazığa bağlamak.

nelbenk, -gi [Ar. naʿl + T. bek > nalbenk] *{ağız} is.* Ucu demir halkalı zincir; at köstegi. [DS]

nelek, [negü-lük > nelük] *{eT} zf.* → nelik. [DLT]

nelekler, [ne-lik[2]-ler ?] *{ağız} is.* Ne emekler; çok zahmet, çok emek. [DS]

nelik[1], [negü-lük > nelük] *zf.* **1.** *{eT}* Ne diye; niçin? *{ağız} (aynı)* [DLT] [DS] **2.** *zf. {ağız}* Ne işe yarar; onunla ne yapılır? [DS] **3.** *zm. {ağız}* Kim. [DS] **4.** *is. fel.* Her varlığın kendi varlığı ile dile getirdiği şey; bir şeyin niteliği. **5.** *{eAT}* Keyfiyet; mahiyet. ⊡ **nelik metelik,** *{ağız} Ne olur ne olmaz diye saklanan şey.* [DS]|| **nelik netelik,** *{ağız}* → nelik metelik. [DS]

nelik[2], **-ği** [ne-lik] *{ağız} is.* Bir şeyi kazanmak, elde etmek için çekilen zorluk; güçlük; sıkıntı. [DS]

nelik[3], **-ği** [ne-lik] *{ağız} sf.* Yaramaz; kötü. [DS]

nelikçe, [nelik-çe] *{ağız} zf.* Ne güçlükle; ne sıkıntı çekerek. [DS]

neluğ, [ne-lik] *{ağız} zf.* → nelik[1]. ⊡ **neluğ eder,** *{ağız} Neye yarar?* [DS]

nelük, [negü-lük > nelük] *{eT} zf.* **1.** Niçin; neden? [DLT] [İKPÖy.] **2.** Nasıl; ne gibi? [EUTS]

nem[1], [Far. nem نم] *{OsT} is.* **1.** Hafif ıslaklık; rutubet. **2.** Havada veya bir maddede bulunan su buharı. **3.** Çiy. ⊡ **nem-dār,** *{OsT} Nemli; ıslak.*|| **neme yönelim,** *biy. Canlıların zorunlu olarak havanın nemine yönelmeleri durumu; higrotropizm.*|| **nem-i dîde,** *{OsT} Gözyaşı.*|| **nem-keşîde,** *{OsT} Nem çeker.*|| **nem-nāk,** *{OsT} Nemli.*|| **nem-nākî,** *{OsT} Nemlilik; ıslaklık.*|| **nem ölçümü,** *Havadaki su buharı miktarının ölçülmesi işlemi; higrometri.*

nem[2], **-mmi** [Ar. nemm نم] *{OsT} is.* Dedikoduculuk; laf taşıyarak ara bozma.

nem[3], [ne-m] *{eAT} zm.* Her şeyim; neyim var neyim yoksa. ⊡ **neme gerek,** *{ağız} Bana ne gerek; gerekmez; benim neyime.* [DS]

nem[4], [ne+ḅil-e-yim] *{ağız} c.* Bilmem. [DS]

nem[5], [? nem] *{ağız} is. tıp.* İrin. [DS]

nema, [Ar. nemā نما] *(nema:) {OsT} is.* **1.** Çoğalma; fazlalaşma; artma. **2.** Büyüme; gelişme; uzama. **3.** Faiz. ⊡ **nemā-dār,** *{OsT} 1. Büyüyen; gelişen. 2. Faiz getiren.*

nemaik, -kı [Ar. nemīḳa > nemāʾiḳ نمائق] *(nema:ik, k kalın söylenir) {OsT} is.* Mektuplar.

nemaim, [Ar. nemīme > nemāʾim نمائم] *(nema:im) {OsT} is.* Dedikoducular; ara bozucular.

nemalandırma, [nema-la-n-dır-ma] *(nema:landırma) is.* Nemalandırmak işi.

nemalandırmak, [nema-la-n-dır-mak] *(nema:landırmak) gçl. f. [-ır]* **1.** Faizi katarak parayı arttırmak; çoğalmasını sağlamak; nemalanmasını sağlamak. **2.** *mecaz.* Besletmek.

nemalanma, [nema-la-n-ma] *(nema:lanma) is.* Nemalanmak işi ve durumu.

nemalanmak, [nema-la-n-mak] *(nema:lanmak) dönşl. f. [-ır]* **1.** (Para için) faizi de eklenmek suretiyle artmak; çoğalmak. **2.** *mecaz.* Beslenmek.

nemam, [Ar. nemīme >nemmām نمام] *(nema:m) {OsT} sf.* İnsanlar arasında laf taşıyan; dedikoducu.

neman, [*eT.* nemen] *{ağız} zf.* **1.** Nasıl. **2.** Ne çok. **3.** Güzel. [DS]

nemarek, -ği [ne-m-e+gerek > nemārek] *(nema:rek) {ağız} zf.* Bana ne; beni ilgilendirmez; neme gerek. [DS]

nemarık, [Ar. nemruḳa > nemārıḳ نمارق] *(nema:rık) {OsT} is.* Yastıklar.

nemat, [Ar. nemāṭ نماط] *(nema:t) {OsT} is.* **1.** Yöntem; usul; yol; biçim; tarz; metot. **2.** Örtü; ihram; keçe. ⊡ **nemāt-ı takrîr,** *{OsT} Söyleme biçimi.*

nematik, -ği [Fr. nématique] *sf. fiz.* **1.** Uzun moleküllerin serbest olarak yer değiştirebildiği fakat kendi aralarında paralel biçimde sıralanarak çift kırıcı bir sıvı oluşturduğu, kristal durumdan daha çok sıvı duruma yakın bir ara hâlde bulunan. **2.** *is.* Bu şekildeki bir ara hâl. **3.** Bu durumda olan madde.

nemayim, [Ar. nemāyim نمايم] *(nema:yim) {OsT} is.* Koğuculuklar; çekiştirmeler.

nembaki, [? nalbeki] *{ağız} is.* → nelbeki. [DS]

nemben, [ne+bil-em+ben] *{ağız} c.* Ne bileyim; bilmiyorum. [DS] ⊡ **nemben netere,** *{ağız} Falan filan.* [DS]

nemcil, [nem-cil] *sf.* (Bitki için) nemli ortamlarda daha iyi gelişen; higrofil.

Nemçe, [Slav. nemetes *(Rusça konuşmayan)* => nemçe نمچه] *(ne'mçe) {OsT} is.* 16. yüzyıldan sonra Türklerin Avusturya'ya ve Avusturya halkına verdiği isim. ⊡ **Nemçe arpası,** *Aşure, sütlaç vb. yapımında kullanılmak üzere kabuğu soyulmuş yemeklik arpa.*

nemçe, [? nemçe] *{ağız} is.* Tabak. [DS]

Nemçece, [Nemçe-ce] *is.* Almanca.

nemçeker, [nem+çek-er] *sf.* **1.** Havadaki nemi çekme özelliği bulunan; higroskopik. **2.** *is.* Havadaki nemin niceliğini ölçen alet; higroskop.

Nemçeli, [Nemçe-li] *sf.* Avusturyalı.

nemdenetir, [nem+dene-t-ir] *sf.* Bir ortamın nem oranını sabit olarak düzenleyen alet; higrostat.

neme[1], [ne *(soru zamiri)* + -m *(iyelik eki 1. t. k)* + -e *(yönelme durum eki)*] *(néme) zf.* **1.** Benim neyime; neyim ile ilgili. **2.** Benim hiçbir şeyimi ilgilendirmez; benimle ilgisi yok. ⊡ **neme gerek,** *1. "Bu işle ilgilenmem; bu iş benim dışımda; beni ilgilendirmez" anlamında kullanılır. 2. Gerek duymama; ihtiyaç olmama. 3. Doğrusunu isterseniz; doğrusu gerekiyorsa; doğrusunu söylemek gerekirse.*|| **neme lazım,** *1. "Bu işle ilgilenmem; bu iş benim dışımda; beni ilgilendirmez" anlamında kullanılır. 2. Gerek duymama; ihtiyaç olmama. 3. Doğrusunu isterseniz; doğrusu gerekiyorsa; doğrusunu söylemek gerekirse.*|| **neme lazımcı,** *Bizzat ilgilenmesi gerekli olan bir şeyle ilgilenmeyen; umursamaz.*|| **neme lazımcılık,** *Gerekli şeylerle ilgilenmeme durumu; umursamama; umursamazlık.*

neme[2], [nē+mē / nēme / nime] *(ne:me:) {eT} is.* **1.** *e.* "Bilmem" anlamında edat. [DLT] **2.** Ne ise. [Gabain]

neme[3], [nē+mē] *{eT} zf.* **1.** Ne; hangi? [EUTS] **2.** Ne kadar? [DLT]

neme[4], [nē+mē] *{eT} is.* **1.** Nesne; şey. *{ağız} (aynı)* [DS] **2.** Ruh.

neme[5], [ne+mē] *(ne'me:) ünl.* Şaşma bildirir.

nemed, [Far. nemed نمد] *{OsT} is.* Keçe; kebe. ⊡ **nemed-pāre,** *{OsT} Keçe parçası.*|| **nemed-pūş,** *{OsT} 1. Keçe giyen. 2. Derviş.*|| **nemed-zîn,** *{OsT} At eyeri altına konulan keçe; teyelti.*

nemedin, [Far. nemed > nemedīn نمدين] *{OsT} sf.* Keçeden yapılmış.

nemehdan, [Far. nemek-dān] *{ağız} is.* Tuzluk; tuz kabı.

nemek, -ği [Far. nemek نمك] *{OsT} is.* **1.** Tuz. **2.** Tat; lezzet. **3.** Gördüğü iyilik karşısında şükretme. ⊡ **nemek-be-harām,** *{OsT} 1. Tuz haini. 2. İyilik bilmez; nankör.*|| **nemek-çeş,** *{OsT} 1. Yemeğin tuzunu kontrol etme. 2. Süt çocuğunun ağzına bir parça tuz atma.*|| **nemek-çeşî,** *{OsT} Yeni doğan çocuğun ağzına tuz koyma töreni.*|| **nemek-efşān,** *{OsT} 1. Tuz serpen. 2. Tat veren; tatlandıran.*|| **nemek-feşān,** *{OsT} 1. Tuz serpen. 2. Tat veren; tatlandıran.*|| **nemek-harām,** *{OsT} Gördüğü iyilik karşısında şükretmeyen; iyilikbilmez; nankör.*|| **nemek-harāmî,** *{OsT} İyilikbilmezlik; nankörlük.*|| **nemek-helāl,** *{OsT} Gördüğü iyilik karşısında şükreden; iyilikbilir.*|| **nemek-paş,** *{OsT} Tuz eken.*|| **nemek-rîz,** *{OsT} 1. Tuz serpen. 2. Tat veren.*|| **nemek-sār,** *{OsT} Tuz çıkarılan yer; tuzla.*|| **nemek-sūd,** *{OsT} Tuzlanmış.*|| **nemek-şinās,** *{OsT} Gördüğü iyilik karşısında şükreden; iyilikbilir.*|| **nemek-zār,** *{OsT} Tuz çıkarılan yer; tuzla.*

nemekdan, [Fer. nemek-dān نمك دان] *(nemekda:n) {OsT} is.* Tuzluk; tuz kabı.

nemekin, [Far. nemekīn نمكين] *(nemeki:n) {OsT} sf.* **1.** Tuzlanmış; tuzlu. **2.** (Göz için) gözyaşı ile ıslanmış. **3.** (Dudak için) tatlı. **4.** Tatlı; hoş.

nemen[1], [neme-n] *{eT} zf.* Nasıl; ne suretle? [EUTS] [Gabain]

nemen[2], [nemben / nemen] *{ağız} c.* → nemben. [DS]

nemene, [ne+mene] *{ağız} zf.* Nasıl? [DS]

nemergin, [Far. nem => nem-er-mek > nem-er-gin] *{ağız} sf.* Nemli. [DS]

nemermek, [Far. nem => nem-er-mek] *{ağız} gçsz. f. [-ir]* **1.** Islanmak; nemlenmek. **2.** Toprağın bir yerinden az fakat sürekli su çıkmak. [DS]

nemerse, [nē-mē+er-se نرسه] *{eAT} is.* Nesne; şey.

nemesük, -ğü [neme-sük / em-sük ?] *{ağız} sf.* Utangaç; sıkılgan. [DS]

nemf[1], [Ar. nemf نغف] *{OsT} is.* Küçük kurt.

nemf[2], [Yun. nymphé *(gelin)* / Lat. nympha > Fr. nymphe] *is.* Bazı böceklerin kurtçuk hâlden yetişkin hâline geçerken aldıkları özel durum.

nemfoman, [Fr. nymphomane] *sf.* (Kadın veya dişi hayvan için) aşırı ve sık cinsel istek duyan.

nemfomani, [Fr. nymphomanie] *is. psikiyatr.* **1.** Kadında cinsel isteğin marazi olarak aşırılık ve sıklık kazanması durumu. **2.** *vet.* Dişi hayvanlarda çiftleşme isteğinin aşırı derecede ve marazi olarak artması.

nemfoz, [Fr. nymphose] *is.* **1.** Nemf kılıfına girmiş bulunan böceğin durumu. **2.** Böceğin bu durumda bulunduğu süre.

nemika, [Ar. nemīḳa نميقه] *(nemi:ka) {OsT} is.* Mektup.

nemim, [Ar. nemīm / nemīme نميم / نميمه] *(nemi:m) {OsT} is.* **1.** Fısıltı. **2.** Dedikodu etme.

nemime, [Ar. nemīm > nemīme نميمه] *(nemi:me) {OsT} is.* Dedikodu etme; çekiştirme. ⊡ **nemimekâr,** *{OsT} Dedikoducu; ara bozan.*

nemin, [Ar. nemīn نمين] *(nemi:n) {OsT} is.* **1.** Fısıltı. **2.** Koğucu; söz taşıyıcı.

neminang, [? neminañ] *{ağız} e.* Neyine gerek; gerekmez. [DS]

nemir, [Ar. nemr > nemīr نمير] *(nemi:r) {OsT} is.* Tatlı su.

nemisa, [? nemisa] *{ağız} is.* Ayşekadın fasulyesi.[DS]

nemisli, [nemis-li ?] *{ağız} is.* Sebzeli börek.[DS]

neml, [Ar. neml نمل] *{OsT} is.* **1.** Karınca. **2.** Kaşındırıcı bir ot. ⊡ **Neml Suresi,** *Kur'an-ı Kerim'in yirmi yedinci suresi. Lût kavminin yaptığı kötülükleri anlatır.*

nemle, [Ar. nemle نمله] *{OsT} is.* **1.** Karınca. **2.** Bir tek karınca. **3.** Vücutta meydana gelen karıncalanma.

nemlendirici, [nem-le-n-dir-ici] *sf.* **1.** Deriyi nemlendiren; nemli durmasını sağlayan; nemlendirmeye yarayan. **2.** *is.* Bir ortamın nemini istenilen düzeye yükseltmekte kullanılan alet veya madde. **3.** Klima tesisatında nemlendirmeyi sağlayan bölüm. ⊡ **nemlendirici krem,** *Kuru ciltlerin bakımında veya makyaj öncesinde kullanılan özel krem.*

nemlendirme, [nem-le-n-dir-me] *is.* **1.** Nemlendirmek işi. **2.** Bir yerdeki veya ortamdaki su buharı oranını artırma işlemi. **3.** Hafifçe ıslatma.

nemlendirmek, [nem-le-n-dir-mek] *gçl. f. [-ir]* **1.** Nemlenmesine yol açmak; nemlenmesini sağlamak; nemli duruma getirmek; rutubetlendirmek. **2.** Dericilikte, bitirme ve boyama, yağlama işlemleri için deriyi hafifçe ıslatmak. **3.** *matb.* Kâğıdı baskıya hazırlamak için hafifçe ıslatmak. **4.** Kapalı bir ortamın havasını belirli fizik şartlara getirmek veya o durumda tutmak için ortama su buharı vermek.

nemleniş, [nem-le-n-iş] *is.* Nemlenmek işi veya biçimi.

nemlenme, [nem-le-n-me] *is.* Nemlenmek eylemi.

nemlenmek, [nem-le-n-mek] *edil. f. [-ir]* **1.** Nemli hâle getirilmek. **2.** *dönşl. f.* Havada veya bulunulan ortamdan su buharı alarak hafifçe ıslak hâle gelmek; hafifçe ıslanmak.

nemletme, [nem-le-t-me] *is.* Nemletmek işi; nemli hâle getirtme eylemi.

nemletmek, [nem-le-t-mek] *gçl. f. [-ir]* **1.** Nemli duruma getirtmek; nemlenmesini sağlatmak. **2.** Nemli duruma getirmek; nemlendirmek.

nemli, [nem-li] *sf.* **1.** Hafifçe ıslaklığı bulunan; nemi olan. **2.** Nem oranı yüksek olan. **3.** (Göz için) ağlamaklı; gözyaşı akmak üzere olan; ağlama belirtisi olan; yaşlı. ⊡ **nemli nemli,** *Nemli olarak; ıslak vaziyette.*

nemlilik, -ği [nem-li-lik] *is.* Nemli olma durumu; nemli olan şeyin niteliği; ıslaklık. ⊡ **nemlilik derecesi,** *Bir madde veya ortamda bulunan nem oranı.*

nemliye, [Ar. nemlī > nemliyye نمليه] *{OsT} is. zool.* Karıncalar.

nemma, [*eT.* nē-mē] *{ağız} zf.* Niçin? [DS]

nemmal,-li [Ar. nemel > nemmāl نمّال] *(nemma:l) {OsT} sf.* Ara bozan; nemmas; nemmam.

nemmam, [Ar. nemīme > nemmām نمّام] *(nemma:m) {OsT} sf.* İnsanlar arasında laf taşıyarak ara bozan; dedikoducu; nemmal; nemmas.

nemmas, [Ar. nemes > nemmās نمّاس] *(nemma:s) {OsT} sf.* Ara bozan; münafık; nemmal; nemmam.

nemmen, [nem+ben] *{ağız} c.* → nemben. [DS]

nemne, [nē-mē+ne] *is.* Çerçöp. ⊡ **nemne neste,** *{ağız} Öte beri; ufak tefek şeyler.* [DS]

nemnem, [? nemnem] *{ağız} is. bot.* Büyük yapraklı, sarı çiçekli bir tür nane. [DS]

nemneşeel, [nemene + Ar. şekl ?] *{ağız} zf.* Ne biçim? [DS]

nemnetirik, -ği [nemene + et-tir-ik ?] *{ağız} sf.* **1.** Karma karışık. **2.** Ne olduğu belirsiz. [DS]

nemölçer, [nem+ölç-er] *is.* Havanın nemini ölçmeye yarayan alet; higrometre.

nemreka, [Ar. nemreḳa نمرقه] *{OsT} is.* Yastık.

Nemrud, [Nemrūd *(Babil hükümdarı)* > İbr. nimrod > Ar. nemrūd نمرود] *(nemru:d) {OsT} is.* → Nemrut.

Nemrut,-du [Nemrūd *(Babil hükümdarı)* > İbr. nimrod > Ar. nemrūd نمرود] *sf.* **1.** Acımasız; can yakıcı;

merhametsiz; gaddar. **2.** Yüzü gülmez; aksi; ters. ⊡ **nemrut suratlı,** *Asık çehreli; gülmez.*

nemrutlaşma, [nemrut-la-ş-ma] *is.* Nemrutlaşmak eylemi.

nemrutlaşmak, [nemrut-la-ş-mak] *dönşl. f. [-ır]* **1.** Nemrut gibi davranmak; acımasız olmak; gaddarlaşmak. **2.** Yüzü gülmez olmak.

nemrutluk,-ğu [nemrut-luk] *is.* **1.** Acımasız olma durumu; gaddarlık; acımasızlık. **2.** Yüzü gülmeme durumu.

Nemse, [Slav. nemetes *(Rusça konuşmayan)* => nemçe نمچه] *(ne'mse) {OsT} is.* Nemçe. ⊡ **nemse kimyonu,** *bot. Frenk kimyonu.*|| **nemse tavuğu,** *Koşin tavuğu.*

nemse, [nemse / nevse] *{ağız} is.* Çibinlik. [DS]

nemş, [Far. nemş نمش] *{OsT} is.* Aldatma; hile; kandırma; dalavere.

nemüslü, [nemis-li / nemüs-lü] *{ağız} is.* Sebzeli börek. [DS]

-nen, [ile-n > -le-n > -nen] *{ağız} e.* İle; birlikte; onunla.

nen[1], [ne+añ > nẽñ] *(ne:ñ) zf.* **1.** *{eT}* Hiç; herhangi. [Gabain] **2.** İnsanlar dışında kalan hacmi ve kütlesi bulunan her çeşit varlık; nesne; şey.

nen[2], [nen] *{ağız} is.* Ninni. [DS]

nen[3], [ne-n] *{ağız} zf.* Niye? [DS]

nence, [ne-n-ce] *(ne'nce) {ağız} zf.* Ne kadar. [DS]

nencecük, [nence-cük] *{ağız} zf.* **1.** Ne kadarcık? **2.** Çok küçük. [DS]

nenceğiz, [nen-ce(k)iz] *(ne'nceğiz) {ağız} zf.* Ne kadarcık; ne kadar küçük. [DS]

nenceng, [ne+eyle-y-ecek-sin > nenceñ] *{ağız} c.* Ne yapacaksın; neyine gerek? [DS]

nenceri, [nence-ri] *(ne'nceri) {ağız} zf.* Nasıl? [DS]

nençe, [ne+añça > neñçe] *{eT} zf.* **1.** Nice kez; nice; onca; ne çok; pek çok. [ETY] [Tekin] **2.** Kaç; ne kadar? **3.** Bir şeye göre. [Gabain]

nendek, -ği [Ar. ḫandek => nendek] *{ağız} is.* Hendek. [DS]

nene, [nine > nene] *{ağız} is.* **1.** Anne. **2.** Büyük anne; nine. **3.** Üvey anne. **4.** Amca, dayı eşi; yenge. [DS]

nenenbeşik, -ği [nen+nen + beşik] *{ağız} is.* Bebekleri uyutmak için yapılan salıncak beşik. [DS]

neneş, [nine / nene-ş] *{ağız} sf.* Çok yaşlı; ihtiyar. [DS]

neng[1], [ne+añ > nẽñ > nẽñ] *(ne:ñ) {eT} zm.* **1.** Belirsizlik zamiri; herhangi biri. [ETY] **2.** *is.* Nesne; şey; herhangi bir şey; mal.[DLT] [EUTS] [İKPÖy.] [ETY] **3.** Azıcık bir şey [İKPÖy.] **4.** *sf.* Belirsizlik sıfatı; herhangi bir; (olumsuz olarak) hiçbir; hiç. [İKPÖy.] [ETY] [Tekin] **5.** *zf.* Hiç; asla; kesinlikle; hiç bir suretle. [EUTS] [ETY] [Üç İtigsizler] **6.** Hiç de. [ETY] **7.** Kadar. -e gelince. [EUTS] ⊡ **neng inçip,** *{eT} Ne olursa olsun mümkün olmayan.* [EUTS]

neng[2], [Far. neng ننگ] *{OsT} is.* **1.** Şeref; şöhret; ün. **2.** Ar; utanma. **3.** Utanç verici şey veya davranış; ayıp. **4.** Çarpışma; tartışma; kavga. ⊡ **neng-nâme,** *{OsT} 1. Yazılı savaş hikâyesi. 2. Yergi amacıyla yazılmış yazı.*|| **neng-sâr,** *{OsT} psikol. Ruh göçü.*|| **neng ü nāmus,** *{OsT} Şeref ve namus.*

nengeyü, [neñ-eyü / neñeyük] *{eT} sf.* Ayrı. [Gabain]

nengname, [Far. neng-nāme ننگ نامه] *(nengna:me) {OsT} is.* **1.** Bir savaşı anlatan hikâye. **2.** Yergi amacıyla alaycı biçimde yazılmış yazı.

nengnen, [neñ + neñ] *{eT} zf.* Her ne; ne? [ETY]

nengsar, [Far. neng-sār ننگ سار] *(nengsa:r) {OsT} is.* **1.** *psikol.* Ruh göçü. **2.** Ruh göçü yoluyla bir aşağı duruma geçme.

... ne, ... ne, [... ne ...ne] *tekrar. bağ.* = → ne.

neni, [*eT.* neñ > neñ-i] *{ağız} zf.* Hangisini; neyi. [DS]

nening, [ne-n-iñ ننگ] *{eAT} zm.* Neyin? ⊡ **nening gibi,** *{eAT}* Ne gibi; nasıl?

neningçün, [neniñ + uç-un ننکچون] *{eAT} zf.* Ne için; niçin?

neningle, [neniñ + ile ننکله] *zf.* Ne ile; ne şekilde; nasıl?

nennen, [nen+nen] *{ağız} is.* Ninni. [DS]

nenni, [nenni / ninni ننی] *{eAT} {ağız} is.* Ninni. [DS] ⊡ **nenni çalmak,** *{eAT} Ninni söylemek.*

nenüng, [ne-n-üñ ننونگ] *{eAT} zm.* Neyin? ⊡ **nenüng gibi,** → nening gibi.

neo, [Fr. **n**itrat + **e**tylen + **o**kside] *kısalt.* Dumansız barut üretiminde kullanılan etilen glikol di-nitratın kısa yazılışı.

neo-, [Yun. neos *(yeni; genç)*] *ek.* Yunanca ve Latinceden alınmış bilimsel ve teknik kelimelere *yeni* anlamı katan bir ön ek.

neodim, [Fr. neodyme] *is. kim.* Atom numarası 60, atom ağırlığı 144,24 olan, havada kolayca yükseltgenebilen, 100°C'de ergiyen nadir toprak metalleri grubundan beyaz renkli bir element, kısaltması: Nd.

neogenez, [Yun. neos *(yeni)* + genesis *(soy)* > Fr. néogénese] *is. biy.* Yeni doku oluşması.

neojen, [Fr. néogène] *sf.* ve *is. jeol.* Üçüncü zamanın iki büyük sisteminden en yenisine verilen ad.

neoklasik, -ği [Fr. néo-classique] *is.* Yeni klasik.

neokomiyen, [Fr. néocomien] *sf.* ve *is. jeol.* Tebeşir sisteminin en alt katına veya kat grubuna verilen ad.

neokoros, [Yun. neokhoros] *is.* **1.** Tapınak bekçisi. **2.** Zamanımız Ortodoks kilisesinde ayin eşyalarının bakımını ve korunmasını sağlayan görevli.

neolitik,-ği [Yun. neos *(yeni)* + lithos *(taş)* > Fr.

néolithique] *sf.* **1.** Taş devrinin son çağı ile ilgili. **2.** *is.* Cilalı taşların kullanıldığı ve bir yere bağlı tarımın yapıldığı Cilalı Taş Devri.

neolojik, -ği [Fr. néologique] *sf.* **1.** (Sözcük için) türetme, birleşim, aktarma veya başka yollarla dile yeni sokulan. **2.** Uydurulan.

neolojizm, [Fr. néologisme] *is.* **1.** Yeni sözcük. **2.** Sözcük türetme. **3.** Uydurmacılık.

neomisin, [Fr. néomycine] *is. ecz.* Deri ve bağırsaklarda bulunan mikroorganizmalara karşı kullanılmak üzere Actinomyces fradiae türü mantarların metabolizma ürünlerinden elde edilen bir antibiyotik.

neon, [Yun. neos *(yeni)* > Fr. néon] *is. kim.* Atom numarası 10, atom ağırlığı 20,18 olan, tek atomlu, 0,7 yoğunluğunda, havada 1/70.000 oranında bulunan, havanın soğutulmasıyla ayrıştırılan, düşük yoğunlukta tüp içine konulduğunda elektrik akımını geçirerek portakal kırmızısı bir ışık veren bir asal gaz olan element; simgesi: Ne ⮺ **neon lambası,** *Neon tüpü kullanılarak yapılmış olan aydınlatma aracı.*|| **neon tüpü,** *İçinde neon gazı bulunan boru şeklindeki ampul.*

neoplasti, [Fr. néoplastie] *is. tıp.* Harap olmuş dokuların çıkarılması suretiyle düzeltme yöntemi.

neoplazi, [Fr. néoplasie] *is. biy.* Yeni bir doku oluşumu.

neoplazma, [Fr. néoplasme] *is.* **1.** Yeni oluşan doku. **2.** Ur.

neopren, [Fr. néopren *(tescilli isim)*] *is.* Asetilenden türeyen, kloroprenin polimerleşmesiyle elde edilen sentetik kauçuk.

neosit, [Fr. néocyte] *is.* Yeni oluşmuş hücre.

neositemi, [Fr. néocytemie] *is.* Dolaşan kanda normal olarak görülmeyen çekirdekli alyuvarlar gibi genç hücrelerin bulunması durumu.

neostomi, [Fr. néostomie] *is.* Bedendeki doğal bir kanalın cerrahi müdahale ile asıl bağlanması gereken organa veya yakın bir organa bağlanması işlemi.

neoteni, [Fr. néoténie] *is.* Bir canlıda bedenî gelişme tamamlanmasına rağmen, emsallerinde bulunan üreme faaliyetinin geç kalması veya bulunmaması durumu.

neozoik,-ği [Fr. néozoïque] *sf. jeol.* Üçüncü ve dördüncü zamanla ilgili.

nep, [ne+bil-e-y-im > neben > nep / neb] *{ağız} zf.* Ne bileyim; bilmem. [DS]

nepotist, [İng. nepotist] *sf.* Akrabalarını ve yakın arkadaşlarını kayıran.

nepotizm, [İng. nepotism] *is.* Akraba ve yakın arkadaşlarının kayırma durumu.

neprüs, [? napprüs] *{ağız} sf.* **1.** (Kişi için) işi ters giden; uğursuz. **2.** Kirli; pis. **3.** Eğitim görmemiş. [DS]

nepsiki, [? nepsiki] *{eT} is.* Peri. [EUTS]

Neptün, [Fr. néptun] *is. gök b.* Güneş sisteminin uzaklık bakımından sekizinci gezegeni, yerin 3.81 katı büyüklükte, yıldız dolanım süresi 164 yıl 280 gündür.

neptünizm, [Yun. neptinus *(Roma mitolojisinde deniz tanrıçası)* > Fr. neptunisme] *is.* Her kayacın deniz kökenli olduğunu savunan kuram.

neptünyum, [Néptun *(gezegen adı)* > Fr. néptunium] *(neptü'nyum) is kim.* Uranyumun nötronla bombardımanı sonucu elde edilen, atom numarası 93, atom ağırlığı 239 olan, uranyum ötesi, radyoaktif, yapay kimyasal element; sembolü: Np.

ner[1], [nar / ner / nır *(yans.)*] *is.* Böğürme, gürültülü ses çıkarmayı anlatan kök. [Zülfikar] *ner-il-ti*

ner[2], [Far. ner نر] *{OsT} is.* Erkek; er.

nerbeki[1], [? nerbeki / nelbeki] *{ağız} is.* Büyük sahan. [DS]

nerbeki[2], [Ar. naʿl + T. bek-i] *{ağız} is.* At bağlanan tokalı ip. [DS]

nercis, [Yun. narkissos > Ar. nercis نرجس] *{OsT} is. bot.* Nergis.

nerçeve, [Ar. maşraba => nerçeve / nerçiba] *{ağız} is.* Su tası. [DS]

nerçiba, [Ar. maşraba => nerçiba / nerçeve] *{ağız} is.* Su tası. [DS]

nerd, [Far. nerd نرد] *{OsT} is.* **1.** Tavla. **2.** Tavla oyunu. ⮺ **nerd-bāz,** *{OsT} Tavla oyuncusu.*|| **nerd-bāzî,** *{OsT} Tavla oyunu; tavla oyunculuğu.*

nerdane, [Far. merdāne-zenān => nerdane] *{ağız} is.* Kırmızı kadın ayakkabısı. [DS]

nerdban, [Far. nerd-bān نردبان] *(nerdba:n) {OsT} is.* Merdiven.

nerde, [ne+ara > nere > ner(e)-de > ne-r-de] *(ne'rde) zf.* → nerede.

nerdek, -ği [Far. nārdenk => nerdek / nerdenk] *{ağız} is.* **1.** Üzüm, nar, erik ve kızılcıktan yapılan ekşimsi pekmez. **2.** Domates salçası. [DS]

nerden, [ne+ara > nere > ner(e)-den > ne-r-den] *(ne'rden) zf.* → nereden.

nerdenk, [Far. nārdenk => nerdenk] *{ağız} is.* Domates salçası. [DS]

nerdeyse, [ner(e)-de+i-se > ner-de-y-se] *(ne'rdeyse) zf.* → neredeyse.

nerdimek, [Far. nerdübān => nerdimek] *{ağız} is.* Merdiven. [DS]

nerdüban, [Far. nerd-ü-bān نردبان] *{OsT} is.* Merdiven.

nere[1], [narū / ne+gerü / nere نره] *zf.* **1.** *{eT} {eAT}* Nereye? **2.** *zm.* Hangi yer? **3.** (Vücut için) hangi taraf; hangi organ? ⮺ **nerede akşam, orada sabah,** *Bir kimsenin gece kalacak yeri bulunmadığı için*

rastgele yerlerde sabahladığını bildirir.|| **nerede o bolluk,** *"Bir işi yapmak sanıldığı kadar kolay değil; imkânlar oldukça sınırlı." anlamında kullanılır.*|| **nerede hareket orada bereket,** *Çalışma, çabalama ve gayret etme bolluk kaynağı olur.*|| **nerede Ese** (İsa) **orada köse,** *1. Arkadaşlarından hiç ayrılmayan kimsenin, bu durumunu belirtmek için kullanılan söz. 2. İşini bilen, saygınlığı olan kimselerin davranışlarının yararlı olacağını belirtmekte kullanılan söz.*|| **nerede ise,** *Neredeyse.*|| .... **nerede kaldı?** *....nın ne yararı oldu? Hiç yarar sağlamadı.*|| **nerede kaldı ki,** *Olması mümkün olmayan bir cümlenin başına getirilir; olanaksızlık bildirir.*|| **nereye,** *Hangi tarafa; hangi yere; hangi yöne?*

nere², [Far. ner / nere نره] *{OsT} is.* **1.** Erkek; er. **2.** Dalga. 🗗 **nere-i āb,** *{OsT} Su dalgası.*

nerede, [nere-de] *(ne'rede) zf.* **1.** Hangi yerde. **2.** Geçmişe veya bir yere ait özlem, o zamanı ve yeri arayış ifade eder. **3.** Şu anda imkânsız olunduğunu bildirir. **4.** Tekrarı hâlinde önüne geldiği yerlerin birbirinden çok uzaklarda bulunduğunu bildirir. 🗗 **... nerede ... nerede,** *Bahsedilen yerlerin birbirinden çok uzak olduğunu belirtir.*

nereden, [nere-den] *(ne'reden) zf.* **1.** Hangi yerden. **2.** Hangi biçimde bir ilişki ile; nasıl bir bağlantıyla; hangi sebeple. **3.** Nasıl? **4.** Pişmanlık ifade eder. 🗗 **nereden nereye,** *1. İki olay arasındaki ilişkiye bir türlü akıl erdirilemediğini belirtir. 2. Uzak ve dolambaçlı bir ilişki ile.*

neredeyse, [nere-de+i-se > nere-de-y-se] *(ne'redeyse) zf.* **1.** Hemen hemen; az kaldı. **2.** Kısa bir zaman içinde.

nerek, [nē+kergek > nē + kerēk] *{eT} zf.* Neye; ne gerek? [DLT]

nereke, [? néreke] *{ağız} sf.* (Kız için) koskocaman. [DS]

nereli, [nere-li] *sf.* Birinin doğduğu yeri veya memleketini öğrenmek için kullanılan soru sözü.

nerene, [? nerene] *{ağız} is.* Kervanda, en arkada bulunan devenin dizine bağlanan çan. [DS]

neresi, [nere-s-i] *zm.* **1.** Hangi yanı veya organı. **2.** Hangi yönü; hangi tarafı. **3.** Hangi yer. **4.** Aynı cümle içinde tekrarlandığında karşılaştırılan yer ve şeylerin uzaklığını veya benzemezliğini anlatır.

nereye, [nere-y-e] *(ne'reye) zf.* Hangi yere?

nergebü, [? nergebü] *{ağız} is.* Bakırdan yapılma küçük yemek tabağı. [DS]

nergi, [? nergi] *{ağız} is.* Boyun. [DS]

nergis, [Yun. narsis > Far. nergis نرگس] *{OsT} is. bot.* **1.** Nergisgillerden, Eski Dünyada yetişen, sarı veya beyaz renkli, tek tek veya şemsiye biçimi çiçekli, uzun yapraklı, soğanı zehirli bir süs bitkisi, *(Narcissus)*. **2.** *mecaz.* Güzelin gözü. 🗗 **nergis-i fettān,** *{OsT} Gönlü allak bullak eden göz; fettan göz.*|| **nergis-i şehlā,** *{OsT} Güzel ve baygın bakışlı göz; şehla göz.*|| **nergis zambağı,** *bot. Nergisgillerden, soğanla üretilen, hoş kokulu, iri ve güzel çiçekli bir süs bitkisi; güzel hatun çiçeği, (Amaryllis belladona).*

nergise, [Far. nergise نرگسه] *{OsT} is.* **1.** Kemik veya fildişinden nergis biçiminde oyulmuş tavan süsü. **2.** *gök b.* Ülker yıldızı.

nergisgiller, [nergis-gil-ler] *is. bot.* Nergis, fulya, kardelen gibi çoğu küçük ve kokulu bitkileri kapsayan familya, *(Amaryllidaceae)*.

nergisî, [Far. nergisī نرگسی] *(nergisi:) {OsT} sf.* **1.** Nergis biçiminde olan. **2.** *is.* Biçim bakımından nergisi andıran, ortasına yumurta kırılıp pişirilen bir sebze yemeği. **3.** Bir tür işlemeli kumaş.

nergisiye, [Far. nergis + Ar. -iyye نرگسیه] *{OsT} is. bot.* Nergisgiller.

neri, [? neri] *{ağız} is.* İki yaşından büyük erkek keçi; teke. [DS]

nerim, [Far. nerīm نریم] *(neri:m) {OsT} is.* Yiğit; pehlivan.

neriman, [Far. nerīm > nerīmān نریمان] *(neri:ma:n) {OsT} is.* Pehlivan.

nerimani, [Far. nerīmān > nerīmānī نریمانی] *(neri:ma:ni:) {OsT} sf.* **1.** Pehlivanla ilgili. **2.** *is.* Pehlivanlık. **3.** Kahramanlık; yiğitlik.

neritik,-ği [Fr. néritique] *sf.* Kıyı şeridinde biriken çakıl, kum ve deniz kabukları yığını ile ilgili.

nerm, [Far. nerm نرم] *{OsT} sf.* Yumuşak; gevşek. 🗗 **nerm-āhen,** *{OsT} Gevşek olan; yumuşak olan.*|| **nerm-dil,** *{OsT} Gönlü yumuşak; merhametli.*|| **nerm-gû,** *{OsT} Sözü yumuşak.*|| **nerm-ligām,** *{OsT} 1. Başı sert olmayan at. 2. Söz dinler; itaatli.*|| **nerm nerm,** *{OsT} Yavaş yavaş.*|| **nerm-sāz,** *{OsT} (Kişi için) yumuşak; yavaş.*

nermî, [Far. nermī نرمی] *(nermi:) {OsT} is.* Yumuşaklık.

nermin, [Far. nerm > nermīn نرمین] *(mermi:n) {OsT} sf.* Yumuşak; nazik.

nermiyet, [Far. nermī > Ar. nermiyyet نرمیت] *{OsT} is.* Yumuşaklık.

nerpiz, [yarpuz > nerpiz] *{ağız} is.* Yaban nanesi.[DS]

nerpüz, [yarpuz > nerpüz] *{ağız} is.* Yaban nanesi. [DS]

nerrad, [Far. nerd > Ar. nerrād نراد] *{OsT} sf.* Güzel tavla oynayan.

nerreşir, [Far. nerre-şīr نره شیر] *(nerreşi:r) {OsT} is.* Erkek aslan.

nerse, [nē+er-se] *{eT} is.* Şey; nesne; her ne olsa? [EUTS]

nerüyon, [ne+er-mek / öri-mek] *{ağız} c.* Ne yapıyorsun? [DS]

nervür, [Lat. nervus *(sinir, damar)* > Fr. nervure] *is.* **1.** Çıkıntı. **2.** Bir kumaşın üzerinde kabarıklık meydana getiren bir veya iki milimetre genişliğinde dikilmiş süs pilisi. **3.** Uçağın uçuş yönünde yerleştirilen aerodinamik profili veren kanat elemanı. **4.** Bazı kitapların sırtlarında kordon veya sicimin meydana getirdiği çıkıntı. **5.** Kâgir ve betonarme binalarda taşıyıcı elemanların meydana getirdiği direnç artırıcı çıkıntı.

nervürlü, [nervür-lü] *sf.* Nervür ile süslenmiş olan; nervürü bulunan; çıkıntılı. ⊡ **nervürlü demir,** *Beton ile daha iyi uyuşması ve elemanın daha dirençli olması için üzerine küçük çıkıntılar yapılmış inşaat demiri; pürüzlü, çıkıntılı inşaat demiri.*

nes, -s'i [Ar. nes' نسأ] *{OsT} is.* İslamlık öncesinde Araplara mahsus Zilkade, Zilhicce, Muharrem ve Recep aylarında uygulanan savaş ve öldürme yasağının süresini geçirerek biraz daha uzatma.

nesa, [Ar. nesā نسا] *(nesa:) {OsT} is. anat.* Kalça kemiğinden ayakların ucuna kadar uzanan sinir.

nesaic, [Ar. nesic > nesā'ic نسائج] *(nesa:ic) {OsT} is.* Dokumalar; kumaşlar; dokunmuş şeyler.

nesaik, [Ar. nesīke > nesā'ik نسائك] *(nesa:ik) {OsT} is.* Kesilen kurbanlar.

nesaim, [Ar. nesīm > nesā'im نسائم] *(nesa:im) {OsT} is.* Hafif hafif esen rüzgârlar; esintiler.

nesak, [Ar. nesāḳ نساق] *(nesa:k) {OsT} is.* **1.** Biçim; üslûp; düzen; tarz; şekil. **2.** (İnci veya tespih için) dizi. ⊡ **nesāk-sāz,** *{OsT} Tertipleyen; düzenleyen; düzene koyan; biçimlendiren.*|| **nesāk-ı vahit,** *{OsT} Tek düzen.*

nesc, [Ar. nesc نسج] *{OsT} is.* **1.** Dokunmuş olan şey; dokuma. **2.** Doku. ⊡ **nesc-i adalî,** *{OsT} Kas dokusu.*|| **nesc-i asabî,** *{OsT} Sinir dokusu.*|| **nesc-i azmî,** *{OsT} Kemik doku.*|| **nesc-i beşere-i muhatiyye,** *{OsT} Epitelyum.*|| **nesc-i dāimî,** *{OsT} Değişmez doku.*|| **nesc-i demevî,** *{OsT} Kan dokusu.*|| **nesc-i gudrūfî,** *{OsT} Kıkırdak doku.*|| **nesc-i isfencî,** *{OsT} Sünger doku.*|| **nesc-i kavî,** *{OsT} Katılgan doku.*|| **nesc-i kesîf,** *{OsT} Yoğun doku.*|| **nesc-i muhātî,** *{OsT} Mukoza dokusu.*|| **nesc-i muîn,** *{OsT} anat. Destek doku.*|| **nesc-i munzam,** *anat. Bağ dokusu.*|| **nesc-i büstefriğ** *{OsT}, anat. Salgı dokusu.*|| **nesc-i salîs,** *bot. Üçüncül doku.*|| **nesc-i sinnî,** *{OsT} anat. Petek doku.*|| **nesc-i şahmî,** *{OsT} anat. Yağ dokusu.*|| **nesc-i tālî,** *anat. İkincil doku.*|| **nesc-i temessül,** *{OsT} Özümleme dokusu.*

nescî, [Ar. nesc > nescī / nesciye نسجى / نسجيه] *(nesci:) {OsT} sf.* **1.** Dokuma ile ilgili. **2.** *anat.* Doku ile ilgili.

nesdane, [nese-ne+Far. dāne نسدانه] *(nesda:ne) {eAT} is.* Nesne; şey.

nes'e, [Ar. nes'e نسئه] *{OsT} is.* Veresiye alma.

nese, [ne+er-se > nesē نسا / نسه] *{eAT} is.* Nesne; şey.

neseb, [Ar. neseb نسب] *{OsT} is.* → nesep. ⊡ **neseb-bi'l-amūd,** *{OsT} huk. Aşağı doğru inen soy; çocuklar ve torunlar.*|| **neseb-bi'l-arz,** *{OsT} huk. Kardeşler ve oğulları arasındaki yakınlık.*|| **neseb-bi't-tūl,** *{OsT} huk. Aşağıdan yukarıya doğru olan soy; atalar.*|| **neseb-i vākıf,** *{OsT} Vakfedenin çocukları ve torunları.*

neseben, [Ar. neseb > neseben نسبا] *(nese'ben) {OsT} zf.* Soy bakımından; soyca.

nesebî, [Ar. neseb > nesebī / nesebiyye نسبى / نسبيه] *(nesebi:) {OsT} sf.* Soyla ilgili; soya ait; kuşağa ilişkin.

nesem, [Ar. nesem نسم] *{OsT} is.* **1.** Soluk alıp verme; soluma. **2.** Rügârın hafifçe esmesi; esinti. **3.** Nefes; ruh.

nesemat, [Ar. nesem > nesemāt نسمات] *(nesema:t) {OsT} is.* **1.** Solumalar. **2.** Nefesler. **3.** Hayatlar; ruhlar. **4.** Hafif hafif rüzgâr esitileri.

neseme, [Ar. neseme نسمه] *{OsT} is.*→ nesem.

nesene, [ne-se+ne نسانه] *{eAT} is.* **1.** Nesne; şey. **2.** Bir şey. **3.** Hiçbir şey.

nesep, -bi [Ar. neseb نسب] *{OsT} is.* **1.** Soy; baba soyu; şecere. **2.** *huk.* Ana baba ile çocuklar arasındaki kan bağı; çocuk ile ana baba arasındaki hısımlık ilişkisi. ⊡ **nesebi gayrisahih,** *(Çocuk için) evlilik dışı doğan; yasal olmayan birleşme sonucu doğan.*|| **nesebin değiştirilmesi,** *1. Bir çocuğu başka bir kimsenin çocuğu imiş gibi gösterme. 2. Başkasının hüviyetini kullanma. 3. Bir kimseyi başkası gibi gösterme.*|| **nesebin düzeltilmesi,** *Evlilik dışı doğan çocuğun, nesebinin yasanın belirlediği yollarla doğuştan itibaren evlilik için nesep durumuna getirilmesi; sahih olmayan nesebin sahih hâle getirilmesi.*|| **nesebin reddi,** *Evlilik içinde doğan çocuğun baba tarafından babası olduğunu kabul etmeme; çocuğun babasının kendisi olmadığını iddia etme.*|| **nesebi sahih,** *(Çocuk için) yasalara uygun evlilikle doğan; babası belli olan.*

nesevi, [Ar. nisā > nesevī / neseviyye نسوى / نسويه] *(nesevi:) {OsT} sf.* **1.** Kadınla ilgili. **2.** Kadına ait.

neseviyet, [Ar. nesevī => neseviyyet نسويت] *{OsT} is.* Kadın olma durumu; kadınlık.

nesf, [Ar. nesf نسف] *{OsT} is.* **1.** (Bina vb. için) kökünden yıkma; yıkış. **2.** Parçalayıp toz hâline getirme; ufalama.

nesg, [Ar. nesġ نسغ] *{OsT} is. biy.* Ağaçlara su yürümesi.

nesh, [Ar. nesḫ نسخ] *{OsT} is.* → nesih. → **nesh-i ta'lîk,** *{OsT} Nesih ve talikten bozma yazı; nestalik.*|| **nesh hurdası,** *{OsT} Bir yazı sitili.*

neshî, [Ar. nesḫ > nesḫī نسخى] *(neshi:) {OsT} sf.* **1.** Neshe ilişkin; nesihle ilgili. **2.** *is.* Bir yazı biçimi.

nesî[1], [Ar. nesᶜī نسئى] *(nes-i:) {OsT} is.* İslamlık öncesi Araplarında, haram aylardaki savaş yapmama süresini uzatma.

nesî[2], [Ar. nisyān > nesī نسى] *(nesi:) {OsT} sf.* Unutkan.

nesib, [Ar, neseb > nesīb / nesībe نسيب / نسيبه] *(nesi:b) {OsT} sf.* **1.** Soyu temiz; soydan temiz. **2.** → nesip.

nesibe, [Ar. nesīb > nesībe نسيبه] *(nesi:b) {OsT} sf.* (Kadın için) temiz soylu; asil; soylu.

nesic, [Ar. nesīc / nesīce نسيج / نسيجه] *(nesi:c) {OsT} sf.* Dokunmuş.

nesice, [Ar. nesīc > nesīce نسيجه] *(nesi:ce) {OsT} is.* Dokunmuş şey; dokuma.

nesie, [Ar. nesīe نسيئه] *(nesi:e) {OsT} is.* Veresiye alışveriş.

nesice, [Ar. nesīf نسيف] *(nesi:f) {OsT} is.* İki kişi arasında olan sır.

nesih,-shi [Ar. nesḫ نسخ] *{OsT} is.* **1.** Kaldırma; hükümsüz bırakma. **2.** Bir şeyin aynını başka bir yere çıkarma; kopya etme. **3.** Hat sanatında kullanılan yazı türlerinden biri. **4.** *isl.* Kur'an-ı Kerim'de önce gelen ayete göre sonradan gelen ayetin taşıdığı hükmün kapsamı.

nesik[1], **-ği** [Ar. nesīk نسيك] *(nesi:k) {OsT} is.* **1.** Altın. **2.** Gümüş.

nesik[2], **-kı** [Ar. nesīḳ نسيق] *(nesi:k, k kalın söylenir) {OsT} sf.* **1.** Nizamlı; düzenli. **2.** Süslü; bezenmiş.

nesike, [Ar. nesīke نسيكه] *(nesi:ke) {OsT} is.* **1.** Allah için kesilen kurban. **2.** Altın veya gümüş dökmesi.

nesil,-sli [Ar. nesl نسل] *{OsT} is.* **1.** Aynı çağda yaşayan ve yaşları birbirinin aynı veya birbirine yakın olan kimselerin tümü; kuşak. **2.** Soy zincirinde derece; kuşak. **3.** Soy zincirini oluşturan dereceler arasındaki zaman süreci; kuşak. **4.** Döl; soy; sülale. ⊡ **nesilden nesle,** *Kuşaktan kuşağa sürüp giden; devam eden.*|| **nesli tükenmek,** *Soyu kurumak; döl vermez olmak; soyu kalmamak.*|| **neslî vakıf,** *Bir kimsenin o anda var olan ve sonradan doğacak olan çocukları ile torunlarının yararlanmaları için kurduğu vakıf.*

nesim, [Ar. nesm > nesīm / nesīme نسيم / نسيمه] *{OsT} is.* **1.** Yumuşak esen rüzgâr; esinti. **2.** Türk müziğinde bugüne örneği ulaşmamış bir birleşik makam. **3.** *sf.* Hoş; yumuşak. ⊡ **nesîm-i galiye,** *{OsT} Güzel kokulu bir şeyin rüzgârı.*|| **nesîm-i nevbahār,** *{OsT} İlkbahar rüzgârı.*|| **nesîm-i seher,** *{OsT} Tan yeri; hoş esen sabah rüzgârı.*|| **nesîm-i subh,** *{OsT} Sabah rüzgârı.*|| **nesîm-i subh-dem,** *{OsT} Sabah vakti esen rüzgâr.*

nesimî, [Ar. nesīm > nesīmī نسيمى] *(nesi:mi:) {OsT} sf.* Yel ile ilgili.

nesip, -bi [Ar, neseb > nesīb نسيب] *(nesi:b) {OsT} sf.* **1.** → nesib. **2.** *is. ed.* Kasidenin giriş bölümü.

nesir[1],**-sri** [Ar. neṡr نثر] *{OsT} is.* **1.** Dağıtma; saçma; yayma. **2.** Düz yazı.

nesir[2], **-sri** [Ar. nesr نسر] *{OsT} is.* **1.** Akbaba. **2.** Kartal.

nesir[3], [Ar. neṡīr نثير] *(nesi:r) {OsT} is.* Hayvan aksırması.

nesis, [Ar. nesīs نسيس] *(nesi:s) {OsT} is.* **1.** Aşırı açlık; çok aç olma. **2.** İnsanın en son takati. **3.** Ölmek üzere olan insanın en son nefesi; son nefes.

nesise, [Ar. nesīse نسيسه] *(nesi:se) {OsT} is.* Fesatlık için yapılan fısıldaşma.

nesiy, -syi [Ar. nesy نسى] *{OsT} is.* **1.** Unutulmuş. **2.** Unutma.

nesiyet, [Ar. naṣīḥat => nesiyet] *{ağız} is.* Öğüt; nasihat. [DS]

nesl, [Ar. nesl نسل] *{OsT} is.* → nesil.

nesme, [Ar. nesm > nesme نسمه] *{OsT} is.* **1.** Nefes; ruh. **2.** Soluma; nefes alıp verme. **3.** Rüzgârın hafifçe esmesi.

nesnas, [Ar. nesnās نسناس] *(nesna:s) {OsT} is.* **1.** *mit.* Yarısı insan, tek elli, tek ayaklı ve tek gözlü, sıçrayarak ilerleyen masal yaratığı; nimçehre. **2.** *zool.* Bir cins maymun.

nesne, [ne *(soru zamiri)* + i-se *(imek fiilinin şartı)* + ne *(soru zamiri)* > ne+i-se+ne > ne+(i)-s(e)+ne / nesene نسنه / نسانه] *is.* **1.** Duyu organları yardımıyla varlığı algılanabilen her türlü somut varlık; ağırlığı ve hacmi bulunan varlık; karşımızda duran şey. **2.** Canlı varlıklara karşıt olarak her türlü varlık; cansız varlık; şey. *{eAT} (aynı)* **3.** İnsana karşıt olarak hareket, düşünce, irade ve haktan yoksun şey; eşya. *{eAT} (aynı)* **4.** (Olumsuz cümlelerde) hiçbir şey. **5.** Ada karşıt olarak alınan herhangi bir şey; eşya. **6.** *dbl.* Fiilin belirttiği eylemden etkilenen varlığı belirten ad ve ad öbeği; geçişli fiili bütünleyen yalın ya da belirtme durumundaki tümleç; düz tümleç. **7.** *fel.* Algılayan veya düşünen özneye karşıt olarak algılanan ya da düşünülen şey. **8.** *psikanl.* Dürtünün, elde ettiğinde amacına ulaşabildiği şey. **9.** Sanatçının, kullandığı, birleştirdiği veya yarattığı bir

eserin tümünü ya da bir bölümünü oluşturan üç boyutlu öge. **10.** *psikol.* Dolaysız olarak duyumlarımızla, dolaylı olarak da zekâ ve kavrama yetimizle tanıdığımız dış dünya. **11.** *{eAT}* Bir şey; hiçbir şey. ☞ **nesne birliği,** *dbl. Nesne durumunda olan sözcüklerin oluşturduğu grup; nesne öbeği.*|| **nesne grubu,** *dbl.* → nesne öbeği; nesne birliği.|| **nesne kitap,** *Metin, kitabın basıldığı malzeme ve kitapta yer alan resimler arasındaki bağıntılara dayanan, değişik tür ve düzenleme ögelerinden oluşmuş baskı ve plastik değerleri taşıyan kitap.*|| **nesne öbeği,** *dbl. Cümlede, fiilin belirttiği eylemden etkilenen varlıkları karşılayan kelimelerin meydana getirdiği öbek; nesne grubu.*|| **nesne tanımı,** *mant. Bir nesnenin, zorunlu olarak taşıdığı özellikler aracılığıyla tanımlanması.*|| **nesne tuymak,** *{eAT} Bir şeyler anlamak.*

nesnecik, -ği [nesne-cik نسنه جك] *{eAT} is.* Az veya küçük de olsa bir şey.

nesnecük, -ğü [nesne-cük نسنه جوك] *{eAT} is.* → nesnecik.

nesnel, [nesne-l] *sf.* **1.** Nesne ile ilgili; nesneye ilişkin olan. **2.** *mecaz.* Gerçeğe varmada, taraf tutmadan inceleme yapan, yargıya varan; yargılarına kişisel duygularını, etkilenmeleri katmayan; bu biçimde davranan kişinin tutumu; afaki; objektif. **3.** Gerçeği her türlü yorumdan bağımsız olarak akla kabul ettiren; algılanabilen. **4.** Yan tutmayan; etki altında kalmayan. **5.** *fel.* Düşünen öznenin karşıtı olarak dış nesneye ilişkin olan; bireyin kişisel görüşünden bağımsız olan; objektif. **6.** *tıp.* (Hastalık belirtisi için) hekim veya hastanın çevresindekilerden biri tarafından değerlendirilebilecek olan.

nesnelci, [nesne-l-ci] *sf.* **1.** Nesnelcilikle ilgili olan. **2.** *is.* Nesnelcilik yanlısı olan; objektivist.

nesnelcilik,-ği [nesne-l-ci-lik] *is.* **1.** *fel.* Zihne açıkça görünen şeyin, dış gerçekliğin en temel doğrusu olduğunu ileri süren öğreti; öznel değil de herkes için geçerli olan, öznenin değil, nesnenin gerçekliğine dayanan bilgileri arayan akıl yolu; objektivizm. **2.** Nesnelerin onları algılayan zihnimizin dışında var olduklarına inanma. **3.** Sistemli bir şekilde taraf tutmaktan kaçınma.

nesneleşme, [nesne-leş-me] *is.* **1.** Nesneleşmek eylemi. **2.** Kavramların, teorilerin, varsayımların vb.nın somut nesneler ve gerçekler hâline gelmesi.

nesneleşmek, [nesne-le-ş-mek] *gçsz. f. [-ir]* (Kavram, varsayım, teori vb. için) somut nesne veya gerçek duruma gelmek; nesne oluşturmak.

nesnelik, [nesne-lik] *is.* Nesne olma durumu; başkası ile kişi arasındaki bağıntı; nesnel biçim.

nesnelleşme, [nesne-l-le-ş-me] *is.* Nesnelleşmek eylemi.

nesnelleşmek, [nesne-l-le-ş-mek] *dönşl. f. [-ir]* Nesnel duruma gelmek; her türlü yorumdan bağımsız olarak gerçeği akla kabul ettirebilir duruma gelmek.

nesnelleştirme, [nesne-l-le-ş-tir-me] *is.* Nesnelleştirmek işi veya edimi.

nesnelleştirmek, [nesne-l-le-ş-tir-mek] *gçl. f. [-ir] fel.* Nesnel duruma getirmek; dış gerçeğe aktarmak.

nesnellik,-ği [nesne-l-lik] *is.* **1.** Kendi kişiliğine bağlı duygu, düşünce, görüş gibi sebeplerin etkisinde kalmadan yargıda bulunma durumu ve özelliği; tarafsızlık; yan tutmama; objektiflik. **2.** Yargılarında yan tutmayan, kişisel tercihlerini katmayan kişi ve toplulukların taşıdığı nitelik. **3.** Gerçeğe uygunluk taşıyan ve olayları doğrulukla tanımlayan şeyin niteliği. **4.** *fel.* Nesnel olan bir şeyin ayırt edici özelliği. **5.** Bilimsel çalışmalarda, araştırmacının ele aldığı nesne ile kendi öznelliğini ayrı tutarak kurduğu ilişki.

nesnes, [Ar. nesnas => nesnes] *{ağız} is.* Ağaçları dallarından başlayarak kurutan bir hastalık. [DS]

nesnesel, [nesne-sel] *sf.* Nesneye ait; nesneyle ilgili.

nesnesiz, [nesne-siz] *sf.* **1.** Nesnesi olmayan. **2.** *psikanl.* (Ruhsal durum için) belli bir nesne üzerine kurulmamış; belli bir nesneye dayanmayan.

nesr[1], [Ar. nes̱r نثر] *{OsT} is.* → nesir[1].

nesr[2], [Ar. nesr نسر] *{OsT} is.* → nesir[2]

nesre, [Ar. nes̱re نثره] *{OsT} is.* **1.** *anat.* Geniz. **2.** Üst dudakta burun deliklerinin ortasına doğru olan çukur. **3.** *gök b.* Bir yıldız adı.

nesren, [Ar. nes̱r > nes̱ren نثراً] *(ne'sren) {OsT} zf.* Düz yazı olarak.

nesrin, [Far. nesrīn نسرين] *(nesri:n) {OsT} is.* Yaban gülü.

nesriye, [Ar. nesriyye نسريه] *{OsT} is. zool.* Akbabagiller.

nessab, [Ar. neseb > nessāb نساب] *(nessa:b) {OsT} is.* Tanınmış ailelerin, hükümdarların vb. kimselerin soylarını araştırıp yazan tarihçi; soyağacı yazarı.

nessabîn, [Ar. nessāb > nessābīn نسابين] *(nessa:bi:n) {OsT} is.* Silsile yazanlar.

nessabun, [Ar. nessāb > nessābūn نسابون] *(nessa:bu:n) {OsT} is.* Silsile yazan bilginler.

nessac, [Ar. nesc > nessāc نساج] *(nessa:c) {OsT} is.* **1.** Dokumacı; çulha. **2.** *mecaz.* Yalancı.

nessar, [Ar. nes̱r > nes̱s̱ār / nes̱s̱āre نثار] *(nessa:r) {OsT} sf.* Saçan; dağıtan.

nestalik, [Ar. nesẖ + taʿlīk > Far. nestaʿlīḳ نستعليق] *(nesta:lik, k kalın söylenir) {OsT} is. hat.* Temeli talik yazıya dayanan ve İranlı hattatlar tarafından kullanılan bir yazı türü; Acem yazısı.

neste[1], [nesne / nes-te نسته] *{eAT} {ağız} is.* Nesne; şey. [DS] ⊟ **neste beste,** *{eAT} Derme çatma; şöyle böyle; düzensiz; saçma sapan.*

neste[2], [neste] *{ağız} is.* **1.** Büyük sopa; değnek. **2.** Erkekte cinsel organ. [DS]

nester, [Far. nester نستر] *{OsT} is. bot.* Yaban gülü; ağustos gülü.

nesterek, -ği [neste-rek ?] *{ağız} is.* Nesne; eşya. [DS]

nesteren, [Far. nesteren نسترن] *{OsT} is. bot.* → nester.

nesterin, [Far. nesterīn نسترین] *(nesteri:n) {OsT} is. bot.* → nester. ⊟ **nesterîn-zār,** *{OsT} Gül bahçesi; güllük.*

nesterun, [Far. nesterūn نسترون] *(nesteru:n) {OsT} is. bot.* → nester.

Nesturî, [Nestorius *(Süryani rahip)* > Ar. nasṭūr-ī نسطوری] *(nastu:ri:) {OsT} sf.* Nestorius mezhebinden olan.

Nesturîlik, -ği [nesturi-lik] *(nestu:ri:lik) is.* Nestorius'un, Hz. İsa'nın tanrı olmayıp ancak tanrısal nitelikler taşıyan bir insan olduğunu ve dolayısıyla Hz. Meryem'in de tanrının annesi değil ancak bir insan olan İsa'nın annesi olduğunu savunan görüşüne uygun olarak gelişen ve yaygınlaşan Hristiyan mezhebi; Antakya okulu.

Nesturiye, [Ar. nesṭūr > nesṭūriyye نسطوریه] *(nestu:riye) {OsT} is.* Nesturîlik.

nesy, [Ar. nesy نسی] *{OsT} is.* → nesiy.

nesyen, [Ar. nesy > nesyen نسیاً] *(ne'syen) {OsT} zf.* Unutulmuş olarak. ⊟ **nesyen mensiyyen,** *{OsT} Büsbütün unutulmuş; hatırdan çıkarılmış.*

neş[1], **-şşi** [Ar. neşş نش] *{OsT} is.* **1.** Karıştırma. **2.** Kaynama.

neş[2], [Ar. neşf => neş] *{ağız} is.* Su sızıntısı; yerdeki ıslaklık. [DS]

neş[3], [neş] *{ağız} ünl.* Sığır kovalama ünlemi. [DS]

neşa, [Ar. neşā نشا] *(neşa:) {OsT} is.* Nişasta.

neşabet, [Ar. neşābet نشابت] *(neşa:bet) {OsT} is.* Okçuluk sanatı.

neşağal, [nē + Ar. şekl => neşāğal] *{ağız} zf.* Ne biçim; nasıl? [DS]

neşaid, [Ar. neşīd > neşā'id نشائد] *(neşa:id) {OsT} is.* **1.** Şiirler. **2.** Atasözü hâline gelmiş ünlü vecizeler ve beyitler.

neşak, -kı [Ar. neşaḳ نشق] *{OsT} is.* Buruna su çekme.

neşal, [nē + şekl => neşāl] *(neşa:l) {ağız} zf.* Nasıl? [DS]

neşastec, [Far. nişāste > Ar. neşāstec نشاستج] *(neşa:stec) {OsT} is.* Nişasta.

neşat, -tı [Ar. neşāṭ نشاط] *(neşa:t) {OsT} is.* Sevinç; neşe. ⊟ **neşāt-āver,** *{OsT} 1. Sevindiren. 2. müz. Türk müziğinde on yedinci yüzyıla kadar kullanılmış bir birleşik makam.*|| **neşāt bahş,** *{OsT} Sevinç veren.*|| **neşāt-efzā,** *{OsT} Sevinç artıran.*|| **neşāt-engîz,** *{OsT} Sevinç uyandıran.*|| **neşāt-mend,** *{OsT} Sevinçli; neşeli.*

neşatlı, [neşat-lı] *sf.* Sevinçli; neşeli.

neşb, [Ar. neşb نشب] *{OsT} is.* Batma.

neşe, [Ar. neş'e نشئه] *{OsT} is.* **1.** Yeniden oluşma; yeniden peydahlanma. **2.** Gülme, eğlenme eğilimi; sevinme belirtisi; dışa vuran sevinç; keyif; şetaret. **3.** Hafif sarhoşluk; çakırkeyif olma. ⊟ **neş'e-dār,** *{OsT} Neşeli; keyifli.*|| **neşen bilir,** *argo. Sen nasıl istersen; keyfin bilir.*|| **neş'e-nisār,** *{OsT} Neşe saçan.*|| **neş'e-nisār-ı tarāb,** *{OsT} Sevinç coşkunluğu dağıtan.*|| **neşesi kaçmak,** *Sevinci kaybolmak, azalmak; üzülmek.*|| **neşesini bulmak,** *Neşeli duruma gelmek; neşelenmek; keyiflenmek.*|| **neşesi yerinde,** *Neşeli; keyifli.*|| **neş'e-yāb,** *{OsT} Keyifli; neşeli.*

neşeel, [nē + Ar. şekl => neşeēl] *{ağız} zf.* Ne biçim; nasıl? [DS]

neşel, [nē + Ar. şekl => neşeğal / neşeel] *{ağız} zf.* Ne biçim; nasıl? [DS]

neşelendirme, [neşe-le-n-dir-me] *is.* Neşelendirmek işi; birinin neşelenmesini sağlama.

neşelendirmek, [neşe-le-n-dir-mek] *gçl. f. [-ir]* **1.** Neşeli duruma getirmek; neşe vermek; sevindirmek; şenlendirmek; sevinç vermek. **2.** (Bir yer ve ortam için) neşe katmak; şen ve eğlenceli duruma getirmek.

neşeleniş, [neşe-le-n-iş] *is.* Neşelenmek işi veya biçimi.

neşelenme, [neşe-le-n-me] *is.* Neşelenmek eylemi.

neşelenmek, [neşe-le-n-mek] *dönşl. f. [-ir]* **1.** Neşeli duruma gelmek; neşe ve sevinç içinde bulunmak; sevinç duymak; neşe kazanmak; şenlenmek; keyiflenmek. **2.** Hafifçe sarhoş olmak.

neşeli, [neşe-li] *sf.* **1.** Neşesi bulunan. **2.** Gülmeye, eğlenmeye hazır. **3.** Neşe saçan. **4.** Gülen, eğlenen; keyifli; şen şakrak. **5.** Coşku ve sevinç veren. **6.** *zf.* Eğlence ve neşe içerisinde olarak. **7.** *müz.* Hızlı ve serbest tempo ile; allegro. ⊟ **neşeli renk,** *Cırtlaklığa kaçmayan, canlı ve taze renk.*

neşesiz, [neşe-siz] *sf.* **1.** (Kişi için) neşesi ve keyfi yerinde olmayan; durgun; keyifsiz. **2.** Neşe uyandırmayan; neşe vermeyen.

neşesizlik,-ği [neşe-siz-lik] *is.* Neşesiz olma durumu; keyifsizlik; durgunluk.

neşet, [Ar. neş'et نشئت] *(neş-et) {OsT} is.* **1.** Ortaya çıkma; meydana gelme; oluşma. **2.** ... den ileri gelme; kaynaklık etme; kaynak olma. ⊟ **neşet etmek,** *Kaynağını bir yerden almak; doğmak; kay-*

naklanmak.|| **neş'et-i uhrā,** *{OsT} Ruhun vücuttan çıkışı.*|| **neş'et-i ûlā,** *{OsT} Ruhun vücuda girişi.*

neşetli, [neş'et-li] *sf.* (Bir okul veya öğrenim derecesi için) çıkışlı; mezun; bitiren.

neşeyli, [nē + Ar. şekl => ne şekil-li] *{ağız} zf.* Ne biçim; nasıl? [DS]

neşf, [Ar. neşf نشف] *{OsT} is.* **1.** Suyu çekip emme. **2.** Sızma.

neşi, [nē + Ar. şey' => neşī] *{ağız} zf.* Ne biçim; nasıl? [DS]

neşid, [Ar. neşīd نشيد] *(neşi:d) {OsT} is.* → neşide.

neşide, Ar. neşīde نشيده] *(neşi:de) {OsT} is.* **1.** Şiir; manzume. **2.** Bir toplulukta okunmaya değer şiir. **3.** Atasözü durumuna gelmiş olan mısra veya beyit. **4.** Nağme; ezgi. ⊡ **neşîde-hān,** *{OsT} Şiir okuyan.*|| **neşîde-hānî,** *{OsT} Şiir okuyuculuk.*

neşinide, [Far. nā-şinīde ناشنيده] *(neşini:de) {OsT} sf.* Duyulmamış; işitilmemiş.

neşir, -şri [Ar. neşr نشر] *{OsT} is.* **1.** Yayma; dağıtma. **2.** Kitap, gazete, dergi vb. basma ve yayımlama. **3.** Bir yazıyı, yayım organında yayımlama. **4.** *isl.* Kıyamet gününde insanların tekrar dirilmesi.

neşire, [? neşire] *{ağız} is.* Biçilen ağaç veya tahtanın döküntüsü; talaş. [DS]

neşirfe, [Ar. maşraba => neşirfe] *{ağız} is.* Su tası. [DS]

neşit, -tı [Ar. neşīṭ نشيط] *(neşi:t, t kalın söylenir) {OsT} is.* Sevinçli; neşeli; şen.

neşle, [? neşle] *{ağız} is.* Harmandan saman taşımakta kullanılan bez ya da astardan yapılma büyük çuval. [DS]

neşlemek, [neş-le-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* (Sığır için) dürtmek; kovalamak. [DS]

neşr, [Ar. neşr نشر] *{OsT} is.* → neşir.

neşredilme, [Ar. neşr + T. e(t)-il-me] *is.* Neşredilmek eylemi; yayımlanma.

neşredilmek, [Ar. neşr + T. e(t)-il-mek] *edil. f. [-ir]* **1.** (Bir nesne için) saçılmak; dağıtılmak; yayılmak. **2.** (Kitap, dergi, gazete vb. için) yayımlanmak.

neşren, [Ar. neşr > neşren نشراً] *(ne'şren) {OsT} zf.* Gazete ve dergide yazmak suretiyle; yayımlayarak; neşrederek.

neşretme, [Ar. neşr + T. e(t)-mē نشر ايتمه] *{OsT} is.* Neşretmek işi; yayımlama.

neşretmek, [Ar. neşr + T. e(t)-mek نشر ايتمك] *{OsT} gçl. f. [-er]* **1.** (Bir nesneyi) saçmak; dağıtmak; yaymak. **2.** (Kitap, dergi, gazete vb. için) yayımlamak; basıp yaymak.

neşrî, [Ar. neşr > neşrī نشرى] *(neşri:) {OsT} sf.* Yayımla ilgili; yayıma ilişkin.

neşriyat, [Ar. neşrī > neşriyyāt نشريات] *(neşriya:t) {OsT} is.* Yayımlanmış; basılmış eserler; yayın. ⊡ **neşriyāt-ı kâzibe,** *{OsT} Yalan yayınlar; yalan sözler.*

neşrolunma, [Ar. neşr + T. ol-un-ma نشر اولنمه] *{OsT} is.* Neşrolunmak eylemi; yayımlanma.

neşrolunmak, [Ar. neşr + T. ol-un-mak نشر اولنمق] *{OsT} edil. f. [-ur]* Yayımlanmak.

neşşab, [Ar. neşşāb نشاب] *(neşşa:b) {OsT} is.* Ok atan kimse; okçu.

neşşaf, [Ar. neşf > neşşāf نشاف] *(neşşa:f) {OsT} sf.* Sıvıyı içine çeken; çok emen; soğurgan. ⊡ **neşşāf kâğıt,** *Kurutma kâğıdı.*

neşşal, -li [Ar. neşşāl نشال] *(neşşa:l) {OsT} sf.* Henüz pişmemiş yemeğe saldıran.

neşter, [Far. nīşter نشتر] *{OsT} is.* Cerrahide dokuları kesmekte kullanılan, sivri uçlu, keskin küçük bıçak; bisturi. ⊡ **neşter vurmak,** *Bir sorunu, kesin sonuca ulaşmak amacıyla ele almak.*

neşterleme, [neşter-le-me] *is.* Neşterlemek işi,

neşterlemek, [neşter-le-mek] *gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* **1.** Neşter ile kesmek. **2.** *mecaz.* İnsana üzüntü verecek bir durumu hatırlatmak; sorunları deşmek.

neşur, [Ar. neşr > neşūr نشور] *(neşu:r) sf.* Çok yayan; çok dağıtan.

neşüküfte, [Far. nā-şüküfte > neşüküfte نشكفته] *{OsT} is.* (Çiçek için) açılmamış; kapalı.

neşün, [ne+uç-un > neçün / neşün] *{eAT} zf.* Niçin; nasıl?

neşv, [Ar. neşv نشو] *{OsT} is.* Bir canlının gelişerek büyümesi; gelişme; boy atma; hayat bulma.

neşvan, [Ar. neşve > neşvān نشوان] *(neşva:n) {OsT} sf.* **1.** Sarhoş olan; çakırkeyif. **2.** Aldığı haberin sevinci ile kendinden geçen.

neşvat, [Ar. neşve > neşvāt نشوات] *(neşva:t) {OsT} is.* Neşeler.

neşve, [Ar. neşve نشوه] *{OsT} is.* **1.** Neşe. **2.** Hafif sarhoşluk. ⊡ **neşve-bahş,** *{OsT} Neşe veren; neşelendiren.*|| **neşve-bahşā,** *{OsT} Neşe verme; neşelendirme.*|| **neşve-dār,** *{OsT} Neşeli.*|| **neşve-dārāne,** *{OsT} Neşeli olarak.*|| **neşve-gâh,** *{OsT} Neşe yeri; neşe veren yer.*|| **neşve-mend,** *{OsT} Neşeli.*|| **neşve-rübā,** *{OsT} Neşe veren; neşelendiren.*|| **neşve-yāb,** *{OsT} Neşe veren; neşelendiren.*|| **neşve-zār,** *{OsT} Neşe yeri; neşe veren yer.*

neşveli, [neşve-li] *sf.* Neşeli.

neşvet, [Ar. neşve > neşvet نشوت] *{OsT} is.* → neşve.

neşvünema, [Ar. neşv ü nemā نشوونما] *(neşvünema:) {OsT} is.* (Bitki için) büyüme ve gelişme.

net[1], [Fr. net] *sf.* **1.** Göz tarafından bütün çizgileri ile tam ve kesin olarak algılanan; iyi görünen; görünümü bulanık olmayan. **2.** (Ses için) iyi duyulan; pürüzsüz ve anlaşılabilen. **3.** (Ücret, para vb. için) bütün kesintiler çıktıktan sonra; artık daha başka kesinti yapılmayacak durumda olan. **4.** *mecaz.* Açık ve kesin olarak anlaşılabilen; hiçbir kuşkuya yer bırakmayacak kadar açık anlaşılabilen; anlaşılmaz yanı bulunmayan; açık. **5.** *mecaz.* (Kişi için) gizli kapaklı işleri olmayan. **6.** *mecaz.* (Tutum için) dürüstlükle ortaya konan. **7.** *mecaz.* Belirgin ve hissedilebilir. **8.** *zf.* Açık seçik olarak; açıkça. **9.** *zf.* Belirgin olarak; bütün çizgileri ile. ⊟ **net ağırlık,** *Bir şeyin darası çıkarıldıktan sonra kalan ağırlığı; kendi ağırlığı.*|| **net faiz,** *bank. Uygulanmış olan bir faizden vergi, komisyon ve diğer giderler düştükten sonra kalan bölüm.*|| **net hâsıla,** *işlet. Üretim kapasitesinde veya servetler kitlesinde bir azalışa meydan vermeyecek şekilde çıkarılıp alınabilecek miktar.*|| **net fiyat,** *tic. Üzerinde indirim veya artırma yapılmayan fiyat; kesin fiyat.*|| **net kâr,** *işlet. İşletmenin bütün gider kalemleri düşüldükten sonra kalan kâr miktarı.*|| **net olarak,** *Açıkça.*|| **net resim,** *Genellikle 1/10 ölçeğinde önden, yandan ve üstten görünüşü veren teknik resim.*|| **net sabit varlıklar,** *işlet. Sabit varlıkların amortismanları çıktıktan sonraki değerleri toplamı.*|| **net ücret,** *işlet. Brüt ücretten vergi, sigorta ve diğer giderler kesildikten sonra kalan kısım.*|| **net ürün,** *biy. Birinci tüketici için mevcut besin miktarı.*|| **net yatırım,** *işlet. Bir dönem içinde kullanılan sermaye donanımındaki eskime ve aşınmayı karşılayan bir tutarın üzerindeki yatırımlar.*

net[2], [İng. net] *is. spor.* Ağ; file.

neta, [İt. netto *(temiz)*] *(ne'ta) sf. dnz.* Temiz; derli toplu; düzgün. ⊟ **neta etmek,** *dnz. Gemilerde herhangi bir çalışma alanını iş bittikten sonra tekrar kullanım için temizlemek ve hazırlamak.*

netac, [Ar. netâc نتاج] *(neta:c) {OsT} is.* Hayvanın kendi kendine doğurması.

netaic, [Ar. netîce > netā'ic نتائج] *(neta:ic) {OsT} is.* → netayiç.

netameli [Ar. intān > netāne *(pis koku çıkaran)* + T. -li نتانه لى] *(neta:meli) {OsT} sf.* **1.** Gizli bir tehlikesi olduğu sanılan; tekin olmayan; tekinsiz; uğursuz. *{ağız} (aynı)* [DS] **2.** (Kişi ve nesne için) başına sık sık kaza gelen; sık sık kazaya uğrayan. **3.** *{ağız}* (Kişi için) kel. [DS] **4.** *{ağız}* (Kişi için) inatçı. [DS]

netayic, [Ar. netîce > netāic نتايج] *(neta:yic) {OsT} is.* Sonuçlar; neticeler. ⊟ **netāyic-i ef'al,** *{OsT} İşlerin sonuçları.*|| **netāyic-i vahîme,** *{OsT} Kötü sonuçlar; korkulu sonuçlar.*

neteer, [ne+tür] *{ağız} zf.* Nasıl; ne tür? [DS]

neteg, [nē+tēg] *(ne:te:g) {eT} zf.* **1.** Nasıl; ne gibi? [EUTS] [Üç İtigsizler] **2.** Hangi? [EUTS] [Gabain] **3.** Herhangi; bir dereceye kadar. [EUTS] [Gabain]

netegin, [neteg-in] *{eT} zf.* Neden; niçin; nasıl? [Üç İtigsizler]

neteglik, [neteg-lik] *{eT} is.* Nitelik; nasıllık. [Clauson] [KB]

netek, [ne+teg] *{eT} zf.* Nice; nasıl? [DLT]

netekim, [ne + te(k)+kim > netekim] *e.* → nitekim.

neteliksiz, [ne+te(k)-lik-siz > nete-lik-siz] *{ağız} sf.* ve *zf.* Kuşkusuz. [DS]

neteme, [? neteme] *{ağız} is.* Atın alnmda üst üste iki tane burkulmuş nişan. [DS]

neter, [ne+tür > netēr / neteher / netör] *(ne'te:r) {ağız} zf.* Ne tür; nasıl. [DS]

netf, [Ar. netf نتف] *{OsT} is.* Kıl yolma.

neth, [Ar. neth نتح] *{OsT} is. biy.* Ter.

netha, [Ar. netha نتحه] *{OsT} is. tıp.* Vücuttaki herhangi bir sıvının bulunduğu yerden dışarıya sızması.

nethavi, [Ar. nethavī نتحاوى] *(netha:vi:) {OsT} sf.* Sızıntı ile ilgili.

netice, [Ar. netîce نتيجه] *(neti:ce) {OsT} is.* **1.** Bir eylemin, bir işin, bir olayın bitiminde ortaya çıkan durum veya şey; sonuç. **2.** Bir şeyin zorunlu olarak gerektirdiği şey; sonuç. **3.** Bir inceleme, araştırma bitiminde varılan, anlaşılan durum; sonuç. **4.** Bir karşılaşma veya yarışmanın bitiminde elde edilen başarı durumu. **5.** Bir matematik işlemin bitiminde varılan bulgu; sonuç. **6.** Bir girişimden elde edilen ürün; hulasa; sonuç. **7.** Öz; özet; hulasa. **8.** Yemiş. ⊟ **netice alamamak,** *Yapılan bir iş veya girişimden başarı elde edememek; umduğunu bulamamak.*|| **netîce-bahş,** *{OsT} Sonuç veren; sonuçlandıran.*|| **netîce-i hayāt,** *{OsT} Hayat boyunca yapılan işlerin sonucu.*|| **netîce-i istidlāl,** *{OsT} man. Vargı.* || **netîce-i kelām,** *{OsT} Sonuç olarak; sözün geldiği öz.*|| **netîce-i taleb,** *{OsT} huk. Açılan davalarda istemin özeti.*|| **netîce-pezîr,** *Son bulmuş.*|| **neticesi harekete bitişik suç,** *huk. Ceza yasalarının suç saydığı davranışın yapılması ile suçun gerçekleşmesi durumu.*|| **neticesi hareketten ayrı suç,** *huk. Ceza yasalarının suç saydığı davranış yapılmakla birlikte suçun gerçekleşebilmesi için ayrıca bir sonucun arandığı suç.*|| **netice vermek,** *Sonuca ulaşmak; beklediğini elde etmek.*

neticelendirme, [netice-le-n-dir-me] *(neti:celendirme) is.* Neticelendirmek işi; sonuçlandırma; bitirme; sona erdirme.

neticelendirmek, [netice-le-n-dir-mek] *(neti:celendirmek) gçl. f. [-ir]* **1.** Yapılan işi bitirmek; sona erdirmek; sonuca vardırmak; sonuçlandırmak. **2.** Bir işi belirtilen biçimde sona erdirmek; bitirmek; öyle sonuçlandırmak.

neticeleniş, [netice-le-n-iş] *(neti:celeniş) is.* Neticelenmek işi veya biçimi; sonuçlanış; bitiriliş.

neticelenme, [netice-le-n-me] *(neti:celenme) is.* Neticelenmek eylemi; sonuçlanma.

neticelenmek, [netice-le-n-mek] *(neti:celenmek) edil. f. [-ir]* **1.** (Yapılan iş için) bitirilmek; sona erdirilmek; sonuca vardırılmak; sonuçlandırılmak. **2.** (Belirtilen biçimde) sona ermek; bitmek; öyle sonuçlanmak.

neticesiz, [netice-siz] *(neti:cesiz) sf.* **1.** Bir sonuca ulaşılamayan; sonuç alınamayan; sonuçsuz. **2.** Sonuçlanmayan.

neticeten, [Ar. netīce > netīceten نتيجةً] *(neti:ce'ten) {OsT} zf.* **1.** Sonuç olarak. **2.** Sonuca göre.

netirge, [? netir-ge] *{ağız} is.* Torun çocuğu. [DS]

netleşme, [net-le-ş-me] *is.* Netleşmek eylemi; kesinleşme; belirginleşme.

netleşmek, [net-le-ş-mek] *dönşl. f. [-ir]* Açık seçik duruma gelmek; belirgin durum almak; iyi bir duruma gelmek; netlik kazanmak; kesinleşmek; belirginleşmek.

netleştirme, [net-le-ş-tir-me] *is.* Netleştirmek işi.

netleştirmek, [net-le-ş-tir-mek] *gçl. f. [-ir]* Net durum almasını sağlamak; açık seçik anlaşılır ve görünür duruma getirmek; netleşmesini sağlamak; netlik kazandırmak.

netli, [Ar. niyyet => niyet-li > netli] *(ne:tli) {ağız} zf.* İsteyerek; bilerek. [DS]

netlik,-ği [net-lik] *is.* **1.** İyice görünür ve algılanır olma durumu; çizgileri kesin olarak belli olma. **2.** Anlam belirsizliği taşımama; çok iyi anlaşılabilir olma durumu; açık seçiklik. **3.** *fot.* Resim ve görüntülerde, normal gözlemle anlaşılabilir ve seçilebilir nitelik. **4.** (Haberleşmede) seçiklik.

netme, [? netme] *{ağız}* Çobanların giydiği keçe üstlük; kepenek. [DS]

netn, [Ar. netn نتن] *{OsT} is.* Kokma; çürüme; fena kokma.

netöör, [ne+tür] *{ağız} zf.* → neter. [DS]

netör, [ne + tür > netōr] *(netö:r) {ağız} zf.* → neter. [DS]

netöyür, [ne+tür] *{ağız} zf.* → neter. [DS]

netrek, -ği [ne+ter-ik] *{ağız} is.* Çerçöp. [DS]

netrek, -ği [Ar. mıṭraḳ => matrak / netrek] *{ağız} sf.* Komik; neşeli. [DS]

neuzübillah, [Ar. neʿūẕü-b-illāh نعوذ بالله] *(neu:'zübilla:h) {OsT} ünl.* (Tehlikeli ve korkulu anlarda) "Allah'a sığındık!" "Allah korusun!" anlamında kullanılan söz.

nev[1], [Far. nev نو] *{OsT} sf.* **1.** Yeni. **2.** Körpe; taze. **3.** Son zamanlarda ortaya çıkmış; son zamanlarda yapılmış. **4.** Farsça kelimelerin başına gelerek yeni, taze, körpe, son zamanlarda yapılmış, ortaya çıkmış anlamlarında birleşik sıfatlar yapar. ☞ **nev-ābād,** *{OsT} Yeni bayındırlaşmış; yeni şenlenmiş.*|| **nev-āmed,** *{OsT} 1. Yeni gelmiş. 2. Yeni yetme.*|| **nev-āmede,** *{OsT}* → nev-amed.|| **nev-āmūz,** *{OsT} Bir şeye yeni alışmaya çalışan; acemi.*|| **nev-ā-nev,** *{OsT} 1. Yeni yeni. 2. Taze taze.*|| **nev-arūs,** *{OsT} Yeni gelin.*|| **nev-arūsān,** *{OsT} Yeni gelinler.*|| **nev-āverde,** *{OsT} Yeni icat edilmiş.*|| **nev-āyende,** *{OsT} Yeni gelmiş olan.*|| **nev-āyendegân,** *{OsT} Yeni gelmiş olanlar.*|| **nev-āyin,** *{OsT} 1. Yeni biçimde, yeni üslûpta yapılmış olan. 2. Yeni üslûp çıkaran.*|| **nev-bāde,** *{OsT} Yeni şarap; yeni içki.*|| **nev-bahar,** *{OsT} İlkbahar.*|| **nev-baharî,** *{OsT} İlkbaharla ilgili.*|| **nev-bāre,** *{OsT} 1. Turfanda sebze veya yemiş. 2. Yeni; taze; yeşillik. 3. Hediye.*|| **nev-bāve,** *{OsT} 1. Turfanda sebze veya yemiş. 2. Yeni; taze; yeşillik. 3. Hediye.*|| **nev-be-nev,** *{OsT} 1. Yeni yeni. 2. Taze taze.*|| **nev-bünyān,** *{OsT} Yeni kurulmuş.*|| **nev-bürîde,** *{OsT} Yeni kesilmiş; yeni koparılmış.*|| **nev-cah,** *{OsT} 1. Yönetimi eline yeni almış olan. 2. Yüksek bir göreve yeni atanmış olan; yeni yükselmiş olan.*|| **nev-civān,** *{OsT} Genç delikanlı.*|| **nev-demîde,** *{OsT} Yeni yetişmiş; taze.*|| **nev-devlet,** *{OsT} Sonradan görme; büyüklüğü sindirememiş olan.*|| **nev-devletān,** *{OsT} Sonradan görmeler.*|| **nev-edā,** *{OsT} Yeni teknik; yeni yol; yeni üslûp.*|| **nev-eser,** *Yeni eser.*|| **nev-güşāde,** *{OsT} Yeni açılmış.*|| **nev-hāst,** *{OsT} 1. Genç; taze; yeni. 2. Genç delikanlı. 3. Genç hayvan.*|| **nev-hat,** *{OsT} Sakalı yeni çıkmaya başlayan.*|| **nev-heves,** *{OsT} 1. Bir işe yeni başladığı için büyük bir istekle çalışan. 2. Çalışma isteği çabuk geçen; maymun iştahlı.*|| **nev-hevesān,** *{OsT}* → nevheves'in çoğulu.|| **nev-hîz,** *{OsT} 1. Yeni yetişmiş. 2. Genç; taze.*|| **nev-îcad,** *{OsT} Yeni icat edilmiş olan.*|| **nev-inān,** *{OsT} 1. Yeni dizgin. 2. mecaz. Bineğe yeni alıştırılmakta olan acemi at.*|| **nev-kadem,** *{OsT} Yeni yürümeye başlamış çocuk.*|| **nev-kâr,** *{OsT} Bir işe yeni başlamış olan; acemi.*|| **nev-kârān,** *Bir işe yeni başlayanlar; acemiler.*|| **nev-kîse,** *{OsT} 1. Yeni kese. 2. mecaz. Sonradan görme.*|| **nev-küşāde,** *{OsT} Yeni açılmış.*|| **nev-müslîm,** *{OsT} Müslümanlığı yeni kabul etmiş olan.*|| **nev-nihāl,** *{OsT} 1. Taze fidan; filiz. 2. İnce uzun vücut.*|| **nev-niyāz,** *{OsT} 1. Bir işe yeni başlayan; çırak. 2. tasvf. Dervişliğe girme yoluna adım atmış olan.*|| **nev-pervāz,** *{OsT} Yeni kanatlanmış; uçmaya yeni başlamış.*|| **nev-peydā,** *{OsT} Yeni çıkma.*|| **nev-rāh,** *{OsT} 1. Yolculuğa yeni başlamış olan. 2. Yeni yol.*|| **nev-reftār,** *{OsT} Yeni yürümeye başlamış çocuk.*|| **nev-res,** *{OsT} Yeni yetişen; yeni biten.*|| **nev-resîd,** *{OsT} Yeni yetişme; yeni yetişmiş.*|| **nev-resîde-gân,** *{OsT} Yeni yetişmişler; yeni olgunlaşmışlar.*|| **nev-resm,** *{OsT} 1. Yeni çıkma. 2. Büyük yakalı, kolsuz bir tür harmani.*|| **nev-reste,** *{OsT} Yeni çıkmış; ye-*

ni bitmiş; ortaya yeni çıkmış.|| **nev-reste-gân,** *{OsT} Yeni bitmişler; yeni yetişmişler.*|| **nev-reste-gân-ı maârif,** *{OsT} Bilgide yeni yetişenler.*|| **nev-rûz,** *{OsT}* → nevruz.|| **nev-rüste,** *{OsT} Yeni yetişme.*|| **nev-sâl,** *{OsT} Yeni yıl; yıl başı.*||**nev-sâle,** *{OsT} Genç; taze; küçük.*|| **nev-sefer,** *{OsT} Yolculuğa yeni çıkan.*|| **nev-şâh,** *{OsT} 1. Yeni dal. 2. Yeni bitmiş geyik boynuzu.*|| **nev-şüküfte,** *{OsT} (Çiçek için) yeni açılmış.*|| **nev-ummâ,** *{OsT} Bir suretle; bir derece.*|| **nev-zâd,** *{OsT}* → nevzat.|| **nev-zemîn,** *{OsT} Yeni tarz; yeni çeşit.*|| **nev-zuhûr,** *{OsT} Yeni çıkma.*

nev², v'i [Ar. nevʿ نوع] *{OsT} is.* → nevi. ⊞ **nev'-i beşer,** *{OsT} İnsan soyu; insan türü; insanlar.*|| **nev'-i teşhîr,** *{OsT} Sergileme biçimi.*|| **nev'-i şahsına münhasır,** *{OsT} Kendine özgü; kişisel.*

neva, [Far. nevâ / nevây نوا / نوای] *(neva:) {OsT} is.* **1.** Ses; ahenk; nağme. **2.** Refah. **3.** Kuvvet; zenginlik; servet. **4.** Kısmet; nasip. **5.** *müz.* Türk musiki sisteminde, tiz sekizlide, 24 aralıklı dizinin 5. perdesi. **6.** *müz.* Türk musikisinde uşşak dörtlüsüne rast beşlisinin ilavesi ile meydana getirilmiş yedi numaralı basit makam. ⊞ **nevâ-ger,** *{OsT} Şarkı okuyan.*|| **nevâ-mâye,** *{OsT} müz. Eski bir Türk müziği makamı.*|| **nevâ-nevrûz,** *{OsT} müz. Eski bir Türk müziği makamı.*|| **nevâ-perdâz,** *{OsT} 1. Şarkı okuyan. 2. Çalgıcı.*|| **nevâ-perdâzân,** *{OsT} 1. Şarkı okuyanlar. 2. Çalgıcılar.*|| **nevâ-pûselik,** *{OsT} müz. 3. Selim tarafından meydana getirilmiş bir birleşik Türk müziği makamı.*|| **nevâ-sâz,** *{OsT} Çalgıcı.*|| **nevâ selmek,** *{OsT} müz. Eski bir Türk müziği makamı.*|| **nevâ-şehnâz,** *{OsT} müz. Eski bir Türk müziği makamı.*

nevabız, [Ar. nabż > nevâbıż نوابض] *(neva:bız) {OsT} is.* Atardamarlar.

nevabig, [Ar. nâbiğa > nevâbiğ نوابغ] *(neva:big) {OsT} is.* **1.** Ulu kişiler; şerefli kimseler. **2.** Sonradan şair olanlar.

nevabit, [Ar. nebât > nevâbit نوابت] *(neva:bit) {OsT} is.* Yerden çıkarak büyüyen şeyler, yerden bitenler; bitkiler;

nevabuselik, -ği [Far. nevâ-büselik نوا بوسلك] *(neva:-buselik) {OsT} is. müz.* Neva makamının buselik dörtlüsü ile biten şekilde birleşik makam.

nevaciz, [Ar. nâciẕ > nevâciẕ نواجذ] *(neva:ciz) {OsT} is. anat.* Azı dişlerinin sonundaki altlı üstlü dört çift diş.

nevad, [Far. nevâd نواد] *(neva:d) {OsT} is.* **1.** Mahzen. **2.** Zarar; ziyan. **3.** Dil.

nevade, [Ar. nevâde نواده] *(nava:de) {OsT} is.* Torun.

nevadıc, [Ar. nâżıc > nevâżıc نواضج] *(neva:dıc) {OsT} is.* Kıvama gelmiş olanlar; olgunlaşmışlar.

nevadî, [Ar. nâdī > nevâdī نوادى] *(neva:di:) {OsT} is.* Meclisler; toplantılar. ⊞ **nevâdî-i üdebâ,** *{OsT} Edebiyatçı toplantıları.*

nevadir, [Ar. nâdir > nevâdir نوادر] *(neva:dir) {OsT} is.* Az bulunur şeyler; seyrek rastlananlar.

nevafic, [Ar. nâfic > nevâfic نوافج] *(neva:fic) {OsT} is.* Kaburga kemiklerinin sonları; eğeler.

nevafil, [Ar. nâfile > nevâfil نوافل] *(neva:fil) {OsT} is.* Farz ve vacip dışında fazladan yapılan ibadetler.

nevafis, [Ar. nefsâ > nevâfis نوافس] *(neva:fis) {OsT} is.* Loğusalar.

nevafiz, [Ar. nâfiẕe > nevâfiẕ نوافذ] *(neva:fiz) {OsT} is.* İçe işleyici şeyler; nüfuz edici şeyler.

nevager, [Far. nevâger نواگر] *(neva:ger) {OsT} is.* Şarkı söyleyen; hanende.

nevahi¹, [Ar. nâḥiye > nevâḥī نواحى] *(neva:hi:) {OsT} is.* **1.** Bucaklar; nahiyeler. **2.** Taraflar; yanlar. ⊞ **nevâhî-i kazâ,** *{OsT} Bir ilçeye bağlı olan bucaklar.*|| **nevâhî-i muhterika,** *{OsT} yer b. Eski yanardağların çevresinde görülen volkanik izler.*

nevahi², [Ar. nehy > nâhiye *(yasak olan)* > nevâhī نواهى] *(neva:hi:) {OsT} is.* Yasaklanan şeyler.

nevahid, [Ar. nâhid > nevâhid نواهد] *(neva:hid) {OsT} is.* Turunç memeli kızlar.

nevahik, -kı [Ar. nâhiḳa > nevâhiḳ نواهق] *(neva:hik, k kalın söylenir) {OsT} is.* Dudaklı hayvanların göz pınarları.

nevaht, [Far. nevâḫten > nevâḫt نواخت] *(neva:ht) {OsT} is.* **1.** Okşama. **2.** Saz çalma.

nevahte, [Far. nevâḫten *(okşamak)* > nevâḫte نواخته] *(neva:hte) {OsT} is.* **1.** Okşanmış; sevilmiş. **2.** Saz çalan; müzisyen.

nevai, [Far. nevâī نوائى] *(neva:i:) {OsT} sf.* **1.** Ses, ahenk ve makam ile ilgili. **2.** Zenginlik ve servetle ilgili olan.

nevaib, [Ar. nâ'ibe > nevâ'ib نوائب] *(neva:ib) {OsT} is.* Belalar; musibetler; felaketler. ⊞ **nevâib-i eyyam,** *{OsT} Günlerin getirdiği felaketler.*

nevaih, [Ar. nâiḥa > nevâiḥ نوائح] *(neva:ih) {OsT} is.* Ölünün arkasından ağlaması için para ile tutulan kadınlar.

nevair¹, [Ar. nâ'ire > nevâ'ir نوائر] *(neva:ir) {OsT} is.* Ateşler; alevler.

nevair², [Ar. nâʿûre > nevâʿîr نواعير] *(neva:ir) {OsT} is.* Bostan dolapları.

nevakıl, [Ar. nâḳıle > nevâḳıl نواقل] *(neva:kıl) {OsT} is.* **1.** Taşıyanlar. **2.** Aktaranlar; bildirenler. **3.** Bir dilden başka dile çevirenler.

nevakıs, [Ar. naḳīṣa > nevāḳış نواقص] *(neva:kıs) {OsT} is.* Noksanlıklar; eksiklikler.

nevakis, [Ar. nāḳūs > nevāḳīs نواقيس] *(neva:ki:s, k kalın söylenir) {OsT} is.* Kilise çanları.

nevakis, [Ar. nākis > nevākis نواكس] *(neva:kis) {OsT} is.* Başlarını sürekli öne eğen adamlar.

neval, [Ar. nevl > nevāl نوال] *(neva:l) {OsT} is.* **1.** Talih; kader; kısmet. **2.** Bağış; bahşiş; armağan; ihsan.

nevale, [Ar. nevāl > nevāle نواله] *(neva:le) {OsT} is.* **1.** Zorunlu yiyecek ve içecek maddeleri; azık. **2.** Tek porsiyon yiyecek. **3.** Bağış; ihsan. **4.** Talih; nasip; kısmet; hisse; pay. ⧉ **nevāle-çîn,** *{OsT} 1. Kısmetini alan. 2. Yiyecek toplayan.*|| **nevale düzmek,** *{OsT} 1. Yiyecek ve içecek gereksinimi olan maddeleri sağlamak. 2. Bir yere giderken gerekli olacak yiyecek ve içecek maddelerini hazırlamak; azık düzmek.*

nevamis, [Ar. nāmūs > nevāmīs نواميس] *(neva:mi:s) {OsT} is.* Yasalar; kanunlar. ⧉ **nevāmîs-i ilahiye,** *{OsT} İlahi yasalar.*|| **nevāmîs-i tabîat,** *{OsT} Doğa yasaları.*|| **nevāmîs-i tabîiye,** *{OsT} Doğal yasalar.*

nev'an, [Ar. nevᶜ > nevᶜan نوعا] *(ne'v-an) {OsT} zf.* **1.** Cins ve tür bakımından; çeşit olarak. **2.** Biraz; çok az miktarda. ⧉ **nev'an-mā,** *{OsT} 1. Bir türlü. 2. Bir dereceye kadar. 3. Bir bakışa göre.*

nevasıb, [Ar. nāṣb > nevāṣıb نواصب] *(neva:sıb) {OsT} is. dbl.* Arapçada eklendiği isim ve fiilin sonunu *fetha* ile (*e* veya *a*) okutan harfler.

nevasi, [Ar. nāṣiye > nevāṣī نواصى] *(neva:si:, s kalın söylenir) {OsT} is.* **1.** Alınlar. **2.** İleri gelenler; büyükler; ulular.

nevasir, [Ar. nāsūr > nevāsīr نواسر] *(neva:si:r) {OsT} is.* Basur delikleri; yara akıntılarının delikleri; fistüller.

nevaşigi, [Far. nev vāḫşīg] *{eT} is.* İyi cin. [Clauson]

nevat, [Ar. nevāt نوات] *(neva:t) {OsT} is.* **1.** Hurma çekirdeği. **2.** Çekirdek. **3.** *bot.* Besler çekirdek. **4.** *sf.* Çekirdek biçiminde olan. ⧉ **nevāt-ı münbite,** *{OsT} bot. Besler çekirdek.*

nevatıh, [Ar. nāṭıḥ > nevāṭıḥ نواطح] *(neva:tıh) {OsT} is.* **1.** Belalar; sıkıntılar. **2.** Tos vuran hayvanlar.

nevati, [Yun. nautis > Ar. nūtī > nevātī نواتى] *(neva:ti:) {OsT} is.* Gemiciler.

nevatir, [Ar. nāṭūr > nevāṭīr نواطير] *(neva:ti:r, t kalın söylenir) {OsT} is.* **1.** Kadınlar hamamının bayan tellakları; natırlar. **2.** Bostan bekçileri.

-nevaz, [Far. nevāhten *(okşamak)* > -nevāz / -nüvāz نواز] *(neva:z) {OsT} son ek.* Farsça kelimelerden *"okşama, iltifat etme"* anlamıyla birleşik isimler yapan son ek.

nevazende, [Far. nevāhten *(okşamak)* > nevāzende نوازنده] *(neva:zende) {OsT} sf.* Okşayan, okşayıcı; iltifat eden.

nevazıc, [Ar. nāżıc > nevāżıc نواضج] *(neva:zıc) {OsT} is.* Kıvama gelmiş olanlar; kıvama gelmişler; olgunlaşmışlar.

-nevazi, [Far. nevāhten *(okşamak)* > -nevāz / -nüvāz > -nevāzī نوازى] *(neva:zi:) {OsT} son ek.* Farsça kelimelerden *"iltifatçılık, okşayıcılık"* anlamı katarak birleşik isimler yapar.

nevazil[1], [Ar. nāzile > nevāzil نوازل] *(neva:zil) {OsT} is.* **1.** Olaylar. **2.** Belalar. **3.** *isl.* Hanefi imamlarının açık hüküm bulunmadığı durumlarda içtihat yoluyla çözümledikleri mesele.

nevazil[2], [Ar. nāzile / nezle > nevāzil نوازل] *(neva:zil) {OsT} is.* Nezleler.

nevaziş, [Far. nevāziş نوازش] *(neva:ziş) {OsT} is.* Okşama; iltifat etme; gönül alma. ⧉ **nevāziş-gâr,** *{OsT} 1. Okşayan. 2. Gönül alan; iltifat eden.*|| **nevāziş-gârāne,** *{OsT} Okşayan bir kimseye yakışır biçimde.*|| **nevāziş-ger,** *{OsT} Okşayan; gönül alan.*|| **nevāziş-ker,** *{OsT} Okşayan; gönül alan.*

nevbahar, [Far. nev-bahār نوبهار] *(nevbaha:r) {OsT} is.* **1.** İlkbahar. **2.** *müz.* Türk müziğinde eski bir makam. ⧉ **nev-bahār-ı ömr,** *{OsT} Ömrün ilk baharı; gençlik yılları.*|| **nev-bahār-ı vuslat,** *{OsT} Kavuşma baharı.*

nevbahari, [Far. nev-bahārī نوبهارى] *(nevbaha:ri:) {OsT} is.* İlkbaharla ilgili olan; ilkbahara ait.

nevbe, [Ar. nevbet نوبت] *{OsT} is.* **1.** Bazı tarikatlarda bayram geceleri sıra ile sabaha kadar ilâhi okunması işi. **2.** Bu tarikatlarda geceleri çalınan kudüm, tef, halile gibi çalgıların genel adı. **3.** Zilsiz tef.

nevber, [Far. nev-ber نوبر] *{OsT} is.* **1.** Turfanda çıkmış taze sebze ve meyve. **2.** Göğüsleri yeni gelişen kız; genç kız.

nevbet[1], [Ar. nevbet نوبت] *{OsT} is.* **1.** Sıra. **2.** Sıra ile görülen iş; nöbet. **3.** *tıp.* Hastalık ateşi. **4.** *tıp.* Belirli aralıklarla ortaya çıkan aynı tür fizyolojik bozuklukların tümü. **5.** Güvenlik noktası; karakol. ⧉ **nevbet-i telebbüs,** *{OsT} (Giyecekler için) giyilme sırası.*

nevbet[2], [Far. nevbet نوبت] *{OsT} is.* **1.** İmparatorluk döneminde belirli zamanlarda, saray ve bazı özel yerlerde mehter takımı tarafından icra edilen askerî musiki. **2.** İslam ülkelerinde birbiri ardınca çeşitli formlarda art arda icra edilen dinî, askerî vb. müzik eserlerinden oluşan program. **3.** Arap askerî müziğinde davul ve zurnadan oluşan topluluk. **4.** Libya

davulu; fıçı biçimindeki davul. ⊡ **nevbet çalmak,** → nevbet urmak.|| **nevbet-hâne,** *{OsT}* → nevbethane.|| **nevbet-i mürettep,** *{OsT} müz. Birbiri ile ilgili dört parçadan oluşan güfteli müzik.*|| **nevbet-i sultânî,** *{OsT} İmparatorluk döneminde belirli zamanlarda saray ve benzeri yerlerde mehter icra edilmesi.*|| **nevbet urmak** (vurmak), *{OsT} (Mehter takımı için) art arda eserler seslendirmek; mehter takımı tarafından konser verilmek; nevbet çalmak.*|| **nevbet-zen,** *{OsT} Belirlenmiş olan zamanın geldiğini bildiren; nöbet davulu, borusu vb. çalan.*

nevbetçik, -ği [nevbet ? -çik] *{ağız} is.* Papatya. [DS]

nevbethane, [Far. nevbet-ḫāne نوبتخانه] *(nevbetha:ne) {OsT} is.* Mehter takımının konser verdiği yer.

nevbeti, [Far. nevbet > nevbetī نوبتی] *(nevbeti:) {OsT} is.* Nevbet takımının başı; mehter başı.

nevbetzen, [Far. nevbet-zen نوبتزن] *{OsT} is.* Bazı tarikatlarda kandil ve bayram geceleri çalgı çalanlara verilen ad; çalgıcı.

nevbezen, [Far. nevbe(t) + Far. zen نوبزن] *{OsT} is.* → nevbetzen.

nevcet, [Ar. nevcet نوجت] *{OsT} is. dnz.* **1.** Eskiden denizci erlerin brandalarını sardıktan sonra bağlamakta kullandıkları ince halat. **2.** Fırtına.

nevcik, -ği [Far. neve ? => nevcik] *{ağız} is.* Torunun çocuğu. [DS]

nevcivan, [Far. nev-civān نوجوان] *(nevciva:n) {OsT} sf.* **1.** Taze. **2.** Delikanlı.

nevcivani, [Far. nev-civān-ī نوجوانی] *(nevciva:ni:) {OsT} sf.* Nevcivanlık.

nevcivanlık, [nevcivan-lık] *(nevciva:nlık) sf.* **1.** Tazelik. **2.** Delikanlılık; gençlik.

nevçır, [Far. neve ? => nevçır] *{ağız} is.* Torunun çocuğu.

neve, [Far. neve نوه] *{OsT} {ağız} is.* Torun. [DS]

neved, [Far. neved نود] *{OsT} is.* Doksan.

neveda, [Far. nev-edā نوأدا] *(neveda:) {OsT} is.* **1.** Yeni tarz; yeni moda. **2.** Türk musikisinde birleşik makam.

nevek, -ği [? nevek] *{ağız} is.* **1.** Asma yaprağı. **2.** Filiz. [DS]

nevelik, -ği [neve? > neve-lik] *{ağız} is.* İki yaşındaki dişi manda. [DS]

nevend, [Far. nevend نوند] *{OsT} sf.* **1.** Hızlı giden at. **2.** Atlı postacı; postacı.

nevende, [Far. nevende نونده] *{OsT} sf.* **1.** Hızlı giden at. **2.** Atlı postacı; postacı.

-neverd, [Far. neverdīden *(burmak, dürmek)* > neverd نورد] *{OsT} sf. "Gezen, dolaşan"* anlamıyla birleşik sıfatlar yapar.

neverik, -ği [neve-r-ik?] *{ağız} is.* İki yaşındaki dişi manda.[DS]

nevert, [? nevert] *{ağız} is.* Dikiş dikerken yapılan baskı. [DS]

nevesan, [Ar. neveşān نوصان] *(nevesa:n) {OsT} is.* Hareket etme; kımıldama.

neveser, [Far. nev + Ar. eser نوأثر] *{OsT} is.* **1.** Yeni eser. **2.** *müz.* Türk müziğinde, nikriz beşlisinin tiz tarafına hicaz dörtlüsü eklenmek suretiyle Dede Efendi tarafından bulunmuş bir birleşik makam adı.

nevet, [? nevet / nevert] *{ağız} is.* → nevert. [DS]

nevey, [Ar. nevey نوى] *{OsT} is.* Çekirdekler.

neveyat, [Ar. nevey > nevāyāt نوايات] *(neva:ya:t) {OsT} is.* Çekirdekler.

nevezik, -ği [? nevezik] *{ağız} is.* → nevelik. [DS]

nevfel, [Ar. nevfel نوفل] *{OsT} is.* Deniz.

nevh[1], [Ar. nāiḥā > nevḥ نوح] *{OsT} is.* Ağıt yakan kadınlar; ölünün arkasından ağlayıcı kadınlar.

nevh[2], [Ar. nevḥ نوح] *{OsT} is.* **1.** Ölünün ardından ağlama. **2.** (Güvercin için) nağmeli ötüş.

nevha, [Ar. nevḥ > nevḥa نوحه] *{OsT} is.* Ölünün ardından yüksek sesle ağlama; ağıt yakma. ⊡ **nevha etmek,** *{OsT} Yüksek sesle ağlamak.*|| **nevha-gâh,** *{OsT} Ölü için ağlanan yer.*|| **nevha-ger,** *{OsT} Ölü için para ile tutularak yas ettirilen kimse; yasçı; ağlayıcı.*|| **nevha-gerî,** *{OsT} Ağlayıcılık.*|| **nevha-hâst,** *{OsT} Genç, taze hayvan.*|| **nevha koparmak,** *Birdenbire feryada başlamak.*

nevhat[1], **-ti** [Ar. nevḥa > nevḥāt نوحات] *(nevha:t) {OsT} is.* Ölünün ardından yüksek sele ağlamalar; yas tutmalar; ağıt yakmalar.

nevhat[2], **-ttı** [Far. nev + Ar. ḫaṭṭ نوخط] *{OsT} sf.* (Genç için) sakalı yeni çıkmaya başlamış olan.

nevheves, [Far. nev-heves نوهوس] *{OsT} is.* **1.** Bir işe yeni başladığı için aşırı istekli görünen. **2.** Hevesi çabuk geçen; sebatsız.

nevhevesan, [Far. nev-hevesān نوهوسان] *(nevhevesa:n) {OsT} is.* **1.** Bir işe yeni başladıkları için aşırı istekli görünenler. **2.** Hevesleri çabuk geçenler; sebatsızlar; maymun iştahlılar.

nevhiz, [Far. nev-ḫīz نوخيز] *(nevhi:z) {OsT} sf.* Yeni yetişmiş; yeni çıkmış; yeni; taze.

nevi[1], **-v'i** [Ar. nevᶜ نوع] *{OsT} is.* **1.** Cins; tür. **2.** Sınıf. **3.** *sf.* Çeşit; türlü. ⊡ **nev'-i beşer,** *{OsT} İnsan türü; insanlar.*|| **nev'i borcu,** *Konusu belli bir çeşide dayalı niteliklere göre belirlenmiş borç; çeşit borcu. Yüz kilo patates borcu.* || **nev'i şahsına münhasır,** *(Kişi için) kendine özgü davranışları bulunan; başkalarına benzemeyen.*

nevi[2], [Ar. nevʿ > nevʿī / nevʿiyye نوعى / نوعيه] *(nev-i:) {OsT} sf.* Çeşitle ilgili; türle ilgili.

nevi[3], [Far. nev > nevī نوى] *{OsT} is.* Yenilik.

nevi[4], [? nevi / nebi] *{ağız} is.* Mısır. [DS]

nevid, [Far. nevid / nüvid نويد] *{OsT} is.* → nüvid.

nevik, -ği [? nevik / nivik] *{ağız} is. bot.* Yılan yastığı; domuz lahanası; *(Arum italicum, A. dioscoridis).* [DS]

nevil, [Ar. nevīn / levn / nevr => nevil] *{ağız} is.* Parlaklık; renklilik. [DS]

nevin, [Ar. nevīn نوين] *(nevi:n) {OsT} is.* Çok yeni olan şey.

nevinsiz, [nevin-siz / evin-siz] *{ağız} sf.* **1.** Neşesiz; sevimsiz. **2.** Geveze. **3.** (Konuşma için) değersiz; asılsız. **4.** (Ekin için) taneleri tutmamış; evinsiz. [DS]

nevir,-vri [Ar. nevr نور] *{OsT} is.* **1.** Işıklı olma. **2.** Parlaklık. **3.** Yüzün doğal rengi; bet beniz. **4.** *{ağız}* Şans. [DS] **5.** *{ağız}* Biçim. [DS] ☐ **nevri dönmek,** *1. Belli etmese de çok sinirlenmek; öfkelenmek 2. {ağız} Midesi bulanmak.* [DS]

nevirsüz, [nevir-siz] *{ağız} sf.* Çirkin yüzlü. [DS]

neviş, [? neviş] *{ağız} is.* Lokma. [DS]

nevişli, [neviş-li] *{ağız} sf.* Biraz ıslak; nemli. [DS]

nev'iyet, [Ar. nevʿ > nevʿiyyet نوعيت] *{OsT} is. fel.* Özgüllük; türsellik.

nevk, [Far. nevk نوك] *{OsT} is.* **1.** Bir şeyin sivri tarafı; uç. **2.** Kuş gagası. **3.** Kirpiğin ucu. ☐ **nevk-i kalem,** *{OsT} Kalemin ucu.*|| **nevk-i müjgân,** *{OsT} Kirpiklerin ucu.*|| **nevk-i nahūn,** *{OsT} Tırnağın ucu.*|| **nevk-i zebān,** *{OsT} Dilin ucu.*

nevker, [? nevker] *{ağız} is.* **1.** Renk. **2.** *sf.* Yakışıklı. [DS]

nevkersiz, [nevker-siz] *{ağız} zf.* Rengi ve görünüşü hoş olmayan. [DS]

nevl, [Yun. naulon > Ar. nevl نول] *{OsT} is.* **1.** Gemi kirası. **2.** Yolcuların ödediği vapur ücreti. **3.** Hediye; bahşiş.

nevlem, [ne+bile-y-im / ne+bilem] *{ağız} c.* Ne bileyim? [DS]

nevlim[1], [nevl-im ?] *{ağız} is.* Yüz rengi. [DS]

nevlim[2], [nevl-im ?] *{ağız} is.* Özel işaret; belirti. [DS]

nevm, [Ar. nevm نوم] *{OsT} is.* **1.** Uyku. **2.** Rüya. ☐ **nevm-i sınaî,** *{OsT} Telkin sonucu uyutma; hipnoz.*

nevmî, [Ar. nevm > nevmī / nevmiye نومى /نوميه] *(nevmi:) {OsT} sf.* Uyku ile ilgili olan.

nevmid, [Far. nā-ümīd نوميد] *(nevmi:d) {OsT} sf.* Hiçbir umudu olmayan; ümitsiz; çaresiz.

nevmidane, [Far. nā-ümīd-āne نوميدانه] *(nevmida:ne) {OsT} zf.* Ümitsiz bir şekilde; ümitsizce.

nevmidî, [Far. nevmidī نوميدى] *(nevmidi:) {OsT} is.* Ümitsiz olma durumu; umutsuzluk.

nevniyaz, [Far. nev-niyāz نونياز] *(nevniya:z) {OsT} sf.* **1.** Bir işe yeni başlayan; çırak; acemi. **2.** Yeni elde edilen. **3.** Yeni meşk olan. **4.** *tasvf.* Mevlevilikte, sema törenine yeni başlayan.

nevr[1], [Ar. nevr نور] *{OsT} is.* **1.** Işıklı olma durumu; parlaklık. **2.** Çiçek; beyaz çiçek.

nevr[2], [Yun. névro *(sinir)*] *is.* "Çok sinirlenmek" anlamında kullanılan "nevri dönmek" deyiminde geçer.

nevra, [Ar. nevr > nevrā نورا] *(nevra:) {OsT} sf.* **1.** Daha parlak. **2.** Çok parlak. **3.** En parlak.

nevragmi, [Fr. névragmie] *is. tıp.* Bir siniri çekip çıkarma.

nevraks, [Fr. nevrax] *is. anat.* Merkezî sinir sisteminin tümü.

nevraksit, [Fr. névraxite] *is. tıp.* Nevraks iltihabı.

nevralji, [Fr. névralgie] *is.* Sinirler üzerinde duyulan şiddetli ve batıcı ağrı.

nevraljik, -ği [Fr. névralgique] *sf.* Nevralji ile ilgili olan; nevralji cinsinden.

nevrasteni, [Fr. neurasthénie] *is.* Baş ağrısı, sindirim güçlüğü, atılım yoksunluğu, mutsuzluk, yorgunluk gibi fiziksel ve ruhsal görevlerde gevşeme veya bitkinlik gibi belirtilerle seyreden, sinirsel güçlerin zayıflamasından doğan nevroz.

nevrastenik, [Fr. névrastenique] *sf.* **1.** Nevrasteni ile ilgili. **2.** Nevrasteniye tutulmuş olan.

-nevred, [Far. -nevred نورد -] *{OsT} son ek.* Sonuna eklendiği kelimelerden *"gezen, dolaşan, yol alan"* anlamında birleşik sıfatlar yapan son ek.

nevregân, [Fr. nevr-ġān نورگان] *(nevregâ:n) {OsT} is.* Ciltçilerin mukavva ve deri oymakta kullandıkları eğri ve ucu sivri bir tür bıçak.

nevrektomi, [Fr. névrectomie] *is. tıp.* Bir sinirin kesilip çıkarılması ameliyatı.

nevres[1], [Far. nev-res نورس] *{OsT} sf.* **1.** Yeni yetişen; yeni biten. **2.** Genç.

nevres[2], [Far. nev + Ar. resm] *{ağız} is.* Yatak çarşafı. [DS]

nevresid, [Far. nev-resīd نورسيد] *(nevresi:d) {OsT} sf.* Yeni yetişmiş; yeni çıkmış; taze; genç.

nevreside, [Far. nev-resīde نورسيده] *(nevresi:de) {OsT} sf.* → nevresid.

nevresidegân, [Far. nev-resīdegān نورسيده گان] *(nevresi:degâ:n) {OsT} is.* Yeni yetişmeye başlamış olan kimse; gençler; taze olan şeyler.

nevresim, [Far. nev + Ar. resm نورسم] *{OsT} is.* Torba biçiminde yorgan kılıfı veya çarşafı.

nevresm, [Far. nev + Ar. resm نورسم] *{OsT}* *sf.* **1.** Yeni çıkma; yeni moda. **2.** Büyük yakalı kolsuz bir kaput.

nevreste, [Far. nev-reste نورسته] *{OsT}* *sf.* **1.** Yeni yetişmiş; yeni elde edilmiş; taze. **2.** Genç; taze.

nevrestegân, [Far. nev-reste-gān نورستگان] *(nevrestegâ:n)* *{OsT}* *is.* Yeni yetişmiş şeyler; taze şeyler. ⊡ **nevreste-gân-ı maārif,** *{OsT} Bilgide yeni yetişenler.*

nevri, [ne+ bir-i] *{ağız}* *zf.* Nasıl? [DS]

nevro-, [Yun. neuron *(sinir)*] *ön ek.* Sinirle ilgili terimlerin başına getirilen ön ek.

nevroloji, [Fr. névrologie] *is. tıp.* Nöroloji.

nevrom, [Fr. névrome] *is. tıp.* Bir sinir üzerinde oluşan ur; nörom.

nevropat, [Yun. neuron *(sinir)* + pathos *(hastalık)* > Fr. névropathe] **1.** *sf.* Sinirsel hastalığı olan; sinir hastası. **2.** Bünyesi nevroza eğimli olan.

nevropati, [Fr. névropathie] *is.* Sinir sisteminde görülen hastalık.

nevrosizm, [Fr. névrosisme] *is.* Kişilikte yer alan kaygısal olma durumu ve heyecansal gevşeklik.

nevrotomi, [Fr. névrotomie] *is. vet.* Bir sinirin kesilmesi

nevrotoni, [Fr. névrotonie] *is. tıp.* Aşırı derecede psikomotor uyarılganlık gösteren marazi bünye.

nevroz, [Fr. névrose] *is. psikiyatri.* Çoğunlukla bedenî ağrı, sızı gibi şikâyetlerle beraber bunalımla kendini gösteren, kişiliği ve kişilik uyumunu aşırı derecede etkilemeyen ruhsal kaynaklı sinir hastalığı; sinirce.

nevrozlu, [nevroz-lu] *sf. psikiyatri.* Nevroza tutulmuş olan.

nevrozumsu, [nevroz-umsu] *sf. psikiyatri.* Nevroz niteliğinde olan; nevroza benzer.

nevruz, [Far. nev-rūz نوروز] *(nevru:z)* *{OsT}* *is.* **1.** Yeni gün; yılın ilk günü. **2.** Baharın başlangıcı sayılan 22 Mart günü. **3.** Bu gün kırlara çıkılarak yapılan bayram. **4.** *müz.* Türk müziğinde, acemaşiran makamının tiz durakta sona ermesi ile biçimlenen bir birleşik makam. **5.** *müz.* Dik acem perdesi. ⊡ **Nevruz Bayramı,** *Halk takvimine göre ilkbaharın ilk günü sayılan 21-22 Mart günleri kırlara çıkılarak yapılan şenlik; sultan nevruz; mart dokuzu.*|| **nevrūz-i Acem,** *{OsT} müz. Eski bir Türk müziği makamı.*|| **nevrūz-i amme,** *{OsT} Gece ile gündüzün eşit olduğu 21-22 Mart günü.*|| **nevrūz-i Arab,** *{OsT} müz. Eski bir Türk müziği birleşik makamı.*|| **nevrūz-i asi,** *{OsT} müz. Eski bir Türk müziği makamı.*|| **nevrūz-i beyātî,** *{OsT} müz. Eski bir Türk müziği makamı.*|| **nevrūz-i büzürg,** *{OsT} müz. Türk müziğinin eski bir makamı.*|| **nevrūz-i hārā,** *müz. Eski bir Türk müziği makamı.*|| **nevruz-i Harizmşah,** *{OsT} Melikşah'ın düzenlediği takvimde yılbaşı.*|| **nevrūz-i hassa,** *{OsT} Gece ile gündüzün eşit olduğu gün düzenlenen tören.*|| **nevrūz-i Hicāz,** *{OsT} Eski bir Türk müziği makamı.*|| **nevrūz-i Hüseynî,** *{OsT} Eski bir Türk müziği makamı.*|| **nevrūz-i Irak,** *{OsT} müz. Eski bir Türk müziği makamı.*|| **nevrūz-i Isfahān,** *{OsT} Eski bir Türk müziği makamı.*|| **nevrūz-i Rūmî,** *{OsT} müz. Eski bir Türk müziği makamı.*|| **nevrūz-i sultānî,** *{OsT} Gece ile gündüzün eşit olduğu 21-22 Mart günü.*|| **nevrūz-i uşşāk,** *{OsT} müz. Eski bir Türk müziği makamı.*|| **nevrūz-kûçek,** *{OsT} müz. Eski bir Türk müziği makamı.*|| **nevrūz-nevā,** *{OsT} müz. Eski bir Türk müziği makamı.*|| **nevruz otu,** *bot. Sıracagillerden, çiçekleri aslanağzına benzer, çiçek tacının dibinde uzun bir mahmuzu bulunan, çiçeklerinde balgam söktürücü bir balözü bulunan düzensiz çiçekli bir otsu bitki, (Linaria vulgaris).*|| **nevrūz-pūselik,** *{OsT} müz. Eski bir Türk müziği makamı.*|| **nevrūz-rāst,** *{OsT} müz. Eski bir Türk müziği makamı.*|| **nevrūz-rehāvî,** *{OsT} müz. Eski bir Türk müziği makamı.*|| **nevrūz-sabā,** *{OsT} müz. Eski bir Türk müziği makamı.*|| **nevrūz-zengūle,** *{OsT} müz. Eski bir Türk müziği makamı.*

nevruziye, [Far. nevrūz + Ar. -iyye نوروزيه] *(nevru:ziye)* *{OsT}* *is.* **1.** Nevruz günü verilen hediye. **2.** *ed.* Konusu nevruz olan, ilk baharın gelişi ile doğadaki canlanmayı, nevruz bayramını vb. anlatan devlet büyüklerine sunulmak üzere yazılmış şiirlere divan edebiyatında verilen ad. **3.** Nevruz günü yapılan tatlı, çörek vb. yiyeceklere verilen ad. **4.** Güzel kokulu bir tatlı çeşidi.

nevs, [Ar. nevṣ نوص] *{OsT}* *is.* Asılı duran bir şeyin ileri geri sallanması.

nevsal, -li [Far. nev-sāl نوسال] *(nevsa:l)* *{OsT}* *is.* **1.** Yeni yıl. **2.** Yılbaşı.

nevsale, [Far. nev-sāle نوساله] *(nevsa:le)* *{OsT}* *sf.* **1.** Yeni; taze; genç. **2.** (İnsan için) yaşı küçük olan.

nevse, [? nemse / nevse] *{ağız}* *is.* Cibinlik. [DS]

nevsefer, [Far. nev+Ar. sefer نوسفر] *{OsT}* *sf.* İlk olarak yolculuğa çıkan. ⊡ **nev-sefer-i nūr-tal'at,** *{OsT} Parlak yüzlü yolcu.*

nevt, [Ar. nevṭ نوط] *{OsT}* *is.* Bir yere asma.

nevti, [Ar. nevtī نوتى] *(nevti:)* *{OsT}* *is.* Gemici.

nevton, [İng. Sir İsaac Newton *(İngiliz fizik bilgini)* > nevton] *is. fiz.* Uluslar arası birim sisteminde, kütlesi bir kg. olan bir cisme saniye karede bir metrelik bir ivme veren güç birimi. ⊡ **nevton alanı,** *fiz. Newton'un bulduğu evrensel çekim yasalarına uygun olarak kütleler tarafından yaratılan yerçekimi, elektrik, manyetik alanlar gibi kuvvetler alanına verilen ad.*|| **nevton-cotes formülü,** *mat. Bir fonksiyonun sonlu bir aralıktaki entegralinin yaklaşık ifadesi.*|| **nevton çarkı,** *fiz. Gök kuşağındaki*

renkleri sırasıyla bir daire üzerine yerleştirdikten sonra bu dairenin döndürülmesi ile beyaz görüntü elde etmekte kullanılan alet; güneş ışığının birleşimini ispatlamada kullanılır.

nevürsüz, [nevir-siz / nevür-süz] *{ağız} sf.* Çirkin yüzlü. [DS]

nevvab, [Ar. nevb > nevvāb نواب] *(nevva:b) {OsT} is.* **1.** Vekillik eden; naiplik yapan. **2.** Hindistan'da Moğol egemenliği sırasında vali ve kumandanlara verilen ad. **3.** On sekizinci yüzyılda Hindistan'dan kazandığı büyük servetlerle İngiltere'ye dönen kimselere verilen ad. **4.** Amerika'da büyük tarım işletmelerinde zengin olan kimse; *nabob (İng.).* **5.** Genel olarak gösteriş, zenginlik ve rahat içinde yaşam sürenlere verilen ad.

nevvablık, -ğı [nevvab-lık] *is.* **1.** Nevvabın unvanı. **2.** Bir nevvap tarafından yönetilen topraklar.

nevvah, [Ar. nevḥ > nevvāḥ / nevvāḥe نواح / نواحه] *(nevva:h) {OsT} sf.* **1.** Çığlık atarak ağlayan. **2.** Ölünün arkasından para ile tutulmuş ağlayıcı.

nevvar, [Ar. nūr > nevvār نوار] *(nevva:r) {OsT} sf.* Aydın; nurlu.

nevyunani, [Far. nev + Ar. yunānī نویونانی] *(nevyuna:ni:) {OsT} sf.* Yeni Yunancı.

nevyunanîlik,-ği [nevyunani-lik] *(nevyuna:ni:lik) is. ed.* Yirminci yüzyıl başlarında Türk edebiyatında Yakup Kadri ile Yahya Kemal'in başlattıkları Akdeniz mitolojisine yönelik edebî hareketin adı.

nevzad, [Far. nev-zād نوزاد] *(nevza:d) {OsT} sf.* → nevzat.

nevzat, [Far. nev-zād نوزاد] *(nevza:t) {OsT} sf.* Yeni doğmuş; yeni doğan çocuk.

nevzemin, [Far. nev-zemīn نوزمین]] *(nevzemi:n) {OsT} sf.* Yeni biçim; yeni tarz.

nevzine, [Far. lauzīna] *{ağız} is.* Bir tür hamur tatlısı.DS]

ney[1], [Far. ney / nāy نی / نای] *{OsT} is.* **1.** *bot.* Saz; kamış. **2.** *müz.* Kamıştan yapılan, dokuz boğumlu, altısı üstte biri altta olmak üzere yedi deliği bulunan, ikili *(diatonik)* ve yarım *(kromatik)* sesleri kolaylıkla verebilen üflemeli bir çalgı. ⊞ **ney başpāresi,** *1. Kamış flütün ağzına takılan madenî ağızlık. 2. Çalgının dudaklar arasına alınan bölümü.*|| **ney-istān,** *{OsT} Kamışlık; sazlık.*|| **ney-pāre,** *{OsT} 1. Kamış parçası. 2. Kalem.*|| **ney-sitān,** *{OsT} Kamışlık; sazlık.*|| **ney-süvār,** *{OsT} mecaz. Küçük sevgili.*|| **ney üflemek,** *Ney çalmak; neyi seslendirmek.*|| **ney-zār,** *{OsT} Kamışlık; sazlık.*

ney[2], **-yyi** [Ar. neyy نی] *{OsT} sf.* (Et, ekmek vb. için) pişmemiş; çiğ.

ney[3], [ne > ne(y)] *{ağız} zf.* **1.** Ne? **2.** *zm.* Falan; şey. [DS]

neyçe, [Far. ney-çe نیچه] *{OsT} is.* **1.** Küçük ney. **2.** Dokumacıların kullandığı küçük kamış.

neyçün, [nē+uç-un > neçün / neyçün نیچون] *{eAT}* Ne için; niçin?

neydi, [nē+i-di > ne-y-di نیدی] *{eAT} ünl.* Ne olurdu?

neydiği, [nē+i-diği نیدیکی] *{eAT} zf.* Ne olduğu.

neydüğü, [nē+i-düğü نیدوکی] *{eAT} zf.* Ne olduğu.

neye[1], [ne-y-e] *zm.* "Ne" soru zamirinin yönelme durumu.

neye[2], [ne-y-e] *(ne'ye) zf.* Bir olayın amacını veya sebebini sormakta kullanılan zarf; niye.

neyelan, [Ar. neyelān نیلان] *(neyelâ:n) {OsT} is.* Amaca ulaşma; gayeye erişme; isteğini elde etme.

neyi[1], [ne-y-i] *zm.* "Ne" soru zamirinin belirtme durumu.

neyi[2], [nē / ney-i] *{ağız} zf.* Ne? [DS]

neyin, [ne-y-in] *{ağız} zm.* Falan. [DS]

neyki, [ne-y-e+ki نیکی] *{eAT} zf.* **1.** Acaba neden; neye ki? **2.** Ne oluyor; nedir?

neyl, [Ar. neyl نیل] *{OsT} is.* İstenilen şeye ulaşma; muradına erme; maksadını elde etme.

neyle, [ne+ile > ne-y-le نیله] *{eAT} {ağız} zf.* Ne ile; ne suretle; nasıl? *"Meşrıktan mağrıba değin neyle tuttun?"* Gülistan Tercümesi [DS]

neylemek, [ne+ey-le-mek نیلمك] *{eAT} gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* Ne eylemek; ne yapmak. ⊞ **neyler,** *{eAT} Ne geziyor? Ne arıyor? Ne işi var?*|| **neylersevüz,** *{eAT} Ne yapacak isek.*|| **neylersiz,** *{eAT} Ne yapıyorsunuz?*|| **neyleyesin,** *{eAT} Ne yapacağını; ne edeceğini. "... başını eğüp neyleyesin bilmeye."* Muhammediye.

neynek, [ne+eyle-y-e-lim / neyle-y-ek] *{ağız} c.* Ne yapalım? [DS]

neynem, [ne+eyle-y-e-y-im] *{ağız} c.* İstemem; ne yapayım; neme gerek. [DS]

neynemek, [ne+eyle-mek نینمك] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-n(i)-yor)* Ne eylemek; ne yapmak. [DS] ⊞ **neynemeli,** *{eAT} Ne yapmalı; neylemeli?*

neynersin, [ne+eyle-r-sin] *{ağız} c.* Ne yaparsın; senin neyine gerek? [DS]

neyneyim, [ne-eyle-y-e-y-im] *{ağız} c.* Ne yapayım; neme gerek? [DS]

neyni, [ne-y-(i)n-i ?] *{ağız} zf.* Niçin; neden? [DS]

neyr, [? neyr] *{ağız} c.* Dur; bekle. [DS]

neyrenc, [Far. nīreng > Ar. nīrenc / neyrenc نیرنج] *(ni:renc) {OsT} is.* Büyü; tılsım.

neyrencat, [Ar. neyrencāt نیرنجات] *(neyrenca:t) {OsT} is.* Büyüler; tılsımlar.

neyse, [ne + i-mek *(ek fiil)* + -se *(dilek şart eki)* > ne-

y-(i)-se] *bağ.* **1.** Önemi yok; olan oldu; üzerinde durmaya değmez. **2.** Çok şükür; bereket versin; daha beteri olabilirdi; hiç değilse. **3.** Konuyu kapatalım; uzatmayalım; her ne ise. ☞ **neyse ne,** *Bir yere, bir dereceye kadar.*

neyseri, [eñser / eyseri / neyseri] *{ağız} is.* Dört köşeli, 20 cm. uzunluğunda büyük demir çivi. [DS]

neyşeker, [Far. ney-şeker نیشکر] *{OsT} is.* Şeker kamışı.

neytal, [Ar. neyṭal نیطل] *{OsT} is.* Bela; musibet; felaket.

neyyir, [Ar. nūr > neyyir / neyyire نیر / نیره] *{OsT} sf.* **1.** Işıklı; aydınlık; parlak. **2.** *is.* Işık veren cisim; cisimleşmiş, cisme dönüşmüş nur. **3.** *mecaz.* Güneş veya Ay. ☞ **neyyir-i asgar,** *{OsT} Küçük aydınlık; Ay.*|| **neyyir-i a'zam,** *{OsT} 1. Büyük aydınlık. 2. gök b. Güneş.*

neyyireyn, [Ar. neyyir > neyyireyn نیرین] *{OsT} ikil is.* Cisme dönüşmüş iki aydınlık; Güneş ve Ay.

neyzen, [Far. ney-zen نیزن] *{OsT} sf.* Ney üfleyici; ney çalan kimse. ☞ **neyzen bakışlı,** *Boynunu yana doğru çarpıtarak bakan.*

neyzenane, [Far. ney-zen-āne نیزنانه] *(neyzena:ne) {OsT} zf.* Ney üfleyiciye yakışır biçimde.

nez[1], **-z'ı** [Ar. nezʿ نزع] *{OsT} is.* **1.** Bir şeyi bulunduğu yerden çıkarma; koparma; sökme. **2.** Yok etme; ortadan kaldırma. **3.** Ölmek üzere olma; can çekişme. ☞ **nez hâli,** *{OsT} Can çekişme durumu; halet-i nez.*

nez[2], **-z'i** [Ar. nezʾ نزء] *{OsT} is.* Kişileri birbirine düşürme; bozgunculuk etme; anlaşmazlık çıkarma.

nezafet, [Ar. neẓāfet نظافت] *(neza:fet) {OsT} is.* Temizlik; paklık. ☞ **en-nezāfetü mine'l-îmān,** *{OsT} Temizlik imandandır.*

nezahet, [Ar. nezh > nezāhet نزاهت] *(neza:het) {OsT} is.* **1.** Manevi temizlik; saflık. **2.** İncelik; naziklik. ☞ **nezāhet-i his,** *{OsT} Duygu temizliği.*|| **nezāhet-i vicdān,** *{OsT} Vicdan temizliği.*

nezahetli, [nezahet-li] *(neza:hetli) sf.* Temiz; saf.

nezaket, [Far. nāzük > Ar. nezāket نزاکت] *(neza:ket) {OsT} is.* **1.** Başkalarına karşı saygılı ve incelikli davranma; kibar ve ince olma; naziklik. **2.** *mecaz.* (Bir durum veya iş için) önemi ve özelliği dolayısıyla dikkatli davranmayı gerektirme. ☞ **nezaket icabı,** *Nezaket gereği olarak.*|| **nezaket göstermek,** *Davranışlarında nazik olmak.*|| **nezaket kesbetmek,** *Önemli ve tehlikeli bir durum almak; sıkıntılı, nazik, kritik bir durum almak.*|| **nezaket satmak,** *Kibarlığa özenmek; kibar ve nazik olmadığı hâlde kibar ve nazikmiş gibi davranmak.*

nezaketen, [Ar. nezāket > nezāketen نزاکةً] *(neza:'keten) {OsT} zf.* Nezaket olarak; nazik davranarak.

nezaketli, [nezaket-li] *sf.* Terbiyeli; ince; nazik; kibar.

nezaketlilik,-ği [nezaket-li-lik] *is.* Nazik olma durumu; terbiyelilik; kibarlık.

nezaketsiz, [nezaket-siz] *sf.* Nazik olmayan; kaba; saygısız.

nezaketsizlik,-ği [nezaket-siz-lik] *is.* Nazik olmama durumu; kabalık; saygısızlık.

nezare, [Ar. naẓār > neẓāre نظاره] *(neza:re) {OsT} is.* Bakma; seyretme.

nezaret, [Ar. neḍāret / nežāret نضارت] *(neza:ret) {OsT} is.* **1.** Tazelik. **2.** Parlaklık.

nezaret, [Ar. naẓār > neẓāret نظارت] *(neza:ret) {OsT} is.* **1.** Bakma; bakış; seyretme. **2.** Gözetme. **3.** Görü; manzara. **4.** Denetim; kontrol. **5.** İdare; yönetim. **6.** Bakanlık. **7.** Güvenlik güçleri tarafından belli bir süre bir yerde alıkoyma; gözaltı; gözetim. **8.** Nezarethane. ☞ **nezaret altında bulundurma,** *Bir kimseyi yakalayıp gözaltında bulundurma.*|| **nezarete almak,** *Gözaltına almak.*|| **nezaret etmek,** *Denetlemek; kontrol etmek.*

nezarethane, [Ar. nezāret + Far. ḫāne نظارتخانه] *(neza:retha:ne) {OsT} is.* Gözaltına alınan kimsenin konulduğu yer.

nezaretli, [nezaret-li] *(neza:retli) sf.* Görüntüye sahip; görünüşlü.

nezaretsiz, [nezaret-siz] *(neza:retsiz) sf.* Görünüşü olmayan; manzarasız; görüntüsüz.

nezbek, -ği [? nezbek] *{ağız} is.* **1.** Göğüslük. **2.** Bezden yapılma kadın başlığı. [DS]

nezbeki, [? nalbeki / nezbeki] *{ağız} is.* Küçük sahan. [DS]

nezd, [Far. nezd نزد] *{OsT} is.* **1.** Yan; kat; huzur. **2.** Bir kimsenin bir konu hakkında görüşü; yargısı.

nezdik, -ği [Far. nezdīk نزدیك] *(nezdi:k) {OsT} sf.* Yakın. ☞ **nezdik olmak,** *Yakınlaşmak; yaklaşmak.*

nezdinde, [nezd-i-n-de] *zf.* **1.** Yanında; katında. **2.** Görüşüne göre; yargısına göre.

nezelemek, [nez-e-le-mek ?] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(i)-yor]* Üzüntü, yorgunluk gibi sebeplerden zayıflamak, incelmek. [DS]

nezelmek, [Ar. nezʿ *(can çekişme)* => nez-el-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* **1.** Güçsüzleşmek; zayıflamak. **2.** (Kumaş için) eskiyip incelmek; yırtılmaya yüz tutmak. **3.** (İplik, ip ve urgan vb. için) incelip kopacak duruma gelmek. **4.** (Meyve, sebze için) yumuşayarak bozulmaya yüz tutmak. [DS]

nezeltmek, [nez-el-t-mek] *{ağız} gçl. f. [-ir]* İnceltmek; aşındırmak. [DS]

nezer, [Ar. naẓar] *{ağız} is.* **1.** Göz değmesi. **2.** Bakış; nazar. [DS]

nezermek, [Ar. nezʿ => nez-er-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* (Kumaş için) eskiyip incelmek. [DS]

nezerriyh, [nazar-lık] *{ağız} is.* Nazarlık. [DS]

nezetli, [Ar. leẕẕet => nezzet-li / nezetli] *{ağız} sf.* Tadı güzel. [DS]

nez'etme, [Ar. nezʿ + et-me نزع ایتمه] *{OsT} is.* Nez'etmek işi.

nez'etmek, [Ar. nezʿ + et-mek نزع ایتمك] *{OsT} gçl. f. [-(d)-er]* Koparıp ayırmak; çekip almak; ayırmak.

nezevan, [Ar. nezevān نزوان] *(nezeva:n) {OsT} is.* Sıçrayıp atlama; zıplama.

nezf, [Ar. nezf / nezfiyye نزف / نزفیه] *{OsT} is.* **1.** Bir kuyunun suyunu boşaltma; kullanıp tüketme. **2.** *tıp.* Kan kaybetme; kanama. **3.** Aşırı kan kaybından dolayı zayıf düşme veya bayılma. ⊡ **nezf-i dimāği,** *{OsT} tıp. Beyin kanaması.*|| **nezf-i rahim,** *{OsT} tıp. Dölyatağı kanaması.*|| **nezfü'l-enf,** *{OsT} tıp. Burun kanaması.*

nezfi, [Ar. nezf > nezfī نزفی] *{OsT} sf.* Kanama ile ilgili.

nezgep, -bi [Erme. mezgep] *{ağız} is.* Kadınların başlarına taktıkları üstü işlemeli ve altınlı başlık. [DS] ⊡ **nezgep bağı,** *{ağız} Nezgebin düşmemesi için çenenin altına ve saçların dibine bağlanan bağ.* [DS]

nezgip, -bi [? nezgep / nezgip] *{ağız} is.* → nezgep. [DS]

nezh, [Ar. nezh نزه] *{OsT} is.* → nezih[1].

nezif[1], [Ar. nezf > nezīf نزیف] *{OsT} (nezi:f) sf.* (Kişi için) aşırı kan kaybından dolayı bitkin düşen.

nezif[2], [? nezif] *{ağız} is.* Ortası taş veya mercan, kenarı dişli ortalama üç cm. çaplı kolye. [DS]

nezih[1], -zhi [Ar. nezh نزه] *{OsT} is.* **1.** Temizlik; arılık. **2.** Masumluk.

nezih[2], [Ar. nüzhet > nezīh / nezīhe نزیه / نزیهه] *(nezi:h) {OsT} sf.* **1.** Temiz; saf; lekesiz; masum. **2.** Rahat ve huzur veren; güzel; kibar.

nezik[1], -ği [Ar. nezīh / Far. nāzik => nezik] *{ağız} sf.* (Kişi için) davranışlarında ince ve saygılı olan; nazik; kibar; duygulu. [DS]

nezik[2], -ği [Ar. nezīh / Far. nāzik => nezik] *{ağız} sf.* **1.** İnce. **2.** İncelmiş. [DS]

nezik[3], -ği [Ar. nezīh / Far. nāzik => nezik / nezük] *{ağız} sf.* Taze; yeni. [DS]

nezik[4], -ği [Ar. nezīh / Far. nāzik => nezik / neziyh] *{ağız} is.* Mayasız hamurdan, kaymakla yoğrularak yapılan ve sac üzerinde pişirilen bir tür ekmek. [DS]

nezik[5], -ği [Ar. nezīh / Far. nāzik => nezik / nezük نزیك] *{eAT} {ağız} is.* Dokumacılıkta iplikleri yumak yapmakta kullanılan çıkrık; iplik çıkrığı; elemye. [DS]

nezikleşmek, [nezik-le-ş-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* Saygılı olmak; inceleşmek; kibarlaşmak.

neziklik, -ği [nezik-lik] *{ağız} is.* İncelik. [DS]

nezil[1], [Ar. nezl > nezīl نذیل] *(nezi:l) {OsT} sf.* (Kişi için) alçak; bayağı.

nezil[2], [Ar. nüzl > nezīl نزیل] *(nezi:l) {OsT} is.* **1.** Konuk; misafir. **2.** Yabancı.

nezile, [? nezile] *{ağız} is.* Para. [DS]

nezir[1],-zri [Ar. nezr نذر] *{OsT} is.* **1.** Adak. **2.** Adama. ⊡ **nezir akçesi,** *Devlete karşı gelen halka uygulanan para cezası.*|| **nezir kesme,** *İmparatorluk döneminde, eyaletlerden birinde halkın devlet tarafından hoş görülmeyen bir davranışı tekrarlaması durumunda ceza uygulama.*|| **nezre girme,** *1. Musevilerden bazılarının, kendilerini birtakım mahrumiyetlere sokarak Tanrıya adamaları. 2. Bu durumda kalma süresi.*|| **nezr-i mevlevî,** *{OsT} Mevlevilikte Mevlana adına yapılan özel tören.*

nezir[2], [Ar. nezr > nezīr / nezīre نذیر / نذیره] *(nezi:r) {OsT} sf.* **1.** Bir dilekte bulunan; adak adayan. **2.** Kendini Tanrıya adayan; sürekli ibadet etmeyi adayan. **3.** (Peygamber için) halkı Allah'ın cezalarından bahsederek uyarmaya, doğru yola çevirmeye çalışan; göz dağı vererek korkutan.

nezir[3], [? nezir] *{ağız} is.* Yağlı çıra. [DS]

neziyh, [Ar. nezīh => neziyh] *{ağız} sf.* **1.** (Kişi için) duygulu; ince. **2.** *is.* Mayasız hamurdan yapılan bir tür katmer. [DS]

nezkeb, [Erme. maz *(saç)*+kap *(bağ)* > nezkeb نزکب] *{eAT} {ağız} is.* Başörtüsü. [DS]

nezkit, [? mezgit / nezkit] *{ağız} is. zool.* Mezgit. [DS]

nezle, [Ar. nezl / nüzūl > nezle نزله] *{OsT} is.* **1.** Yukarıdan aşağı doğru bir kere inme. **2.** *tıp.* Bedenin herhangi bir yerinden gelen akıntı. **3.** *tıp.* Burun mukozasının iltihabı ve bu sebeple burundan gelen akıntı; ingin; dumağı. ⊡ **nezle-i müzmîne,** *{OsT} tıp. Kronik nezle.*|| **nezle-i sadriye,** *{OsT} tıp. Göğüs nezlesi.*|| **nezle-i sülîye,** *{OsT} tıp. Bel soğukluğu.*|| **nezle otu,** *bot. Kuzey Afrika dağlarında yetişen, kurutulmuş kökleri halk hekimliğinde romatizma tedavisinde kullanılan, pembe çiçekli çok yıllık otsu bitki; pire otu; pire kapan, (Anacyclus pyrethrum).*

nezleli, [nezle-li] *sf.* Nezlesi olan; nezleye tutulmuş.

nezlevi, [Ar. nezle > nezlevī نزلوی] *(nezlevi:) {OsT} sf.* (Bezlerdeki iltihaplanma ve ödem için) mukus salgısı ve albüminli bir akıntısı olan; akıntılı; nezlesel.

nezlî, [Ar. nezl > nezlī نزلى] *(nezli:)* *{OsT}* *sf.* Nezlesi olan; nezle olmuş.

nezr, [Ar. nez̲r نذر] *{OsT}* *is.* → nezir[1].

nezretme, [Ar. nezr + T. et-me نذر ايتمه] *{OsT}* *is.* Nezretmek işi; adama.

nezretmek, [Ar. nezr + Ar. et-mek نذر ايتمك] *{OsT}* *gçl. f.* *[-(d)-er]* Adamak.

nezük, -ğü [Far. nāzik] *{ağız}* *sf.* **1.** Cılız; zayıf; ince. **2.** → nezik. [DS]

nezükleşmek, [nezük-le-ş-mek] *{ağız}* *dönşl. f.* *[-ür]* Saygılı davranır olmak; inceleşmek. [DS]

nezüklük, [nezük-lük] *{ağız}* *is.* Kibarlık; incelik. [DS]

nezürgü, [? nezürgü] *{ağız}* *is.* Tarla sürmeye ortadan başlandığında ortada meydana gelen balık sırtı yükselti. [DS]

nezzam, [Ar. naẓm > neẓẓām نظام] *(nezza:m)* *{OsT}* *sf.* Düzenleyen; düzene koyan; düzenleyici.

nezzare, [Ar. naẓar > neẓẓāre نظاره] *(nezza:re)* *{OsT}* *sf.* **1.** Bir şeye dikkatle bakan; seyreden; seyirci. **2.** Bir şeye bakma. **3.** *{ağız}* Alay; dalga geçme. [DS]

nezzet, [Ar. lez̲z̲et => nezzet] *{ağız}* *is.* Tat; lezzet. [DS].

nezzük, -ğü [Far. nāzik] *{ağız}* *sf.* (Kişi için) davranışları ince olan; çevresine saygılı davranan. [DS]

-ng[1], [-ñ / ñ / -ñlar / -ñler / -ıñ / -iñ / -ıñız / -uñız] *{eT}* *{eAT}* *çek. e.* Emir kipi çokluk ikinci kişi ekidir; bugünkü "-yın; -yun" değeriyle kullanılır. *yaşa-ng (yaşayın), tut-u-nglar (tutunuz), kıl-ıngız (yapınız). "Ünüm anlang (anlayın) beyler, sözüm dinleng (dinleyin)."* Dede Korkut Kitabı.

-ng[2], [-nġ / -ınğ / -iñ / -unġ / -üñ / -ıñ / -iñ / -uñ / -üñ] *{eT}* *{eAT}* *çek. e.* Teklik ikinci kişi iyelik eki.

-ng[3], [-ng / -ñ] *{eT}* *yap. e.* *Yapan, eden* anlamında sıfat fiiller yapan fiilden isim yapım ekidir

-nga[1], [-nga / nge / ña / ñe] *{eT}* *çek. e.* Teklik ikinci kişi iyelik ekinden sonra kullanılan yönelme durum eki.

-nga[2], [-ña / -ña] *{eT}* *çek. e.* Üçüncü kişi iyelik ekinden sonra yaklaşma durumu eki. [ETY]

-ngaru, [-ñaru / -ñaru / ñērü / ñerü] *{eT}* Yönelme durumu eki. [ETY]

-nge, [-nga / nge / ña / ñe] *{eT}* *çek. e.* → -nga.

-ngız, [-ngız / -ñiz, / -ñuz, / -ñüz / -ıñız / -iñiz / -uñuz / üñüz] *{eT}* *{eAT}* *çek. e.* Çokluk ikinci kişi iyelik eki.

-ngiz, [-ñ-ız /-ñ-iz /-ñ-uz / -ñ-üz / -ı-ñ-ız /-i-ñ-iz /-u-ñ-uz / -ü-ñ-üz] *{eT}* *{eAT}* *çek. e.* → -ngız.

-nglar, [-ng / ñ / -nglar / -ngler / -ıng / -ing / -mgız / -ungız] *{eT}* *çek. e.* → -ng[1].

-ngler, [-ng / ñ / -nglar / -ngler / -ıng / -ing / -ıngız / -ungız] *{eT}* *çek. e.* → -ng[2].

-nguz, [-ngız / -ñiz, / -ñuz, / -ñüz / -ıñız / -iñiz / -uñuz / üñüz] *{eT}* *{eAT}* *çek. e.* Emir kipi ikinci çokluk kişi eki; -yınız. *"Namede yazmış ki gafil olmañuz (olmayınız) / Düşmanı asla alu da bilmeñüz (bilmeyiniz)."* Battal Gazi.

-ngüz, [-ngız / -ñiz, / -ñuz, / -ñüz / -ıñız / -iñiz / -uñuz / üñüz] *{eT}* *{eAT}* *çek. e.* → -ngız / -ñız.

-nı, [-nı / -ni] *{eT}* *{eAT}* *çek e.* İsmin yükleme hâli eki; belirtme hâli eki. -ı; -yı. *"Men özümni (özümü) yoluna kıldım fida / Nola çün insaf. ana ger yâr ise."* Kadı Burhanettin Divanı.

nıçık, -ğı [? nıçık] *{ağız}* *is.* Uç; tepe. [DS]

nığır, [? nığır] *{ağız}* *is.* Balta ve keserin keskin yanı, ağzı. [DS]

nıhıs, [*OsT* nekes => nıhıs] *{ağız}* *sf.* Cimri. [DS]

nıhız, [*OsT* nekes => nıhız] *{ağız}* *sf.* Cimri. [DS]

nıȷdag, [Soğd. ? Far. nıȷdag] *{eT}* *is.* Bileği taşı. [DLT]

nıkart, [? nıkart] *{ağız}* *is.* Gaga. [DS]

nıkgız, [*OsT* nekes => nıhıs / nıkgız] *{ağız}* *sf.* Cimri. [DS]

nıkıs, [nekes > nıkıs] *{ağız}* *sf.* Cimri.[DS]

nıkra, [? nıkra] *{ağız}* *is.* Çok büyük kazan. [DS]

nıkrız, [*OsT* nekes => nıhıs / mkrız] *{ağız}* *sf.* Cimri. [DS]

nıkmet, [Ar. naḳmet / nıḳmet نقمت] *{OsT}* *is.* Öç almak amacıyla eziyet etme.

nıkris, [Ar. niḳris نقرس] *{OsT}* *is. tıp.* Pürin metabolizması bozukluğu sonucunda el ve ayak parmaklarında, topuklarda, eklemlerde meydana gelen hastalık; damla hastalığı; nikris.

nımıs, [? hımış > nımıs] *{ağız}* *is.* Duvar. [DS]

nımtı, [Yun. lamli => namtı / nımtı] *{ağız}* *is.* Sapsız bıçak veya çakı; bıçağın kesici kısmı. [DS]

-nın, [-n-ın] *ek.* Görevi, isimleri başka isimlere bağlamak olan tamlayan durum eki *–ın(-in, -un, -ün)*'ın ünlü ile biten kelimelere geldiğinde aldığı biçim; -n- kaynaştırma (koruma) ünsüzüdür.

-nıng[1], [-ıñ / -iñ / -uñ / -üñ - /-n-ıñ - / -n-iñ / -n-uñ / -n-üñ] *{eT}* *çek. e.* → -ıng[1].

-nıng[2], [-nıñ] *{eT}* *çek. e.* → -nm. [Üç İtigsizler]

nıng, [mñ / mñ *(yans.)*] *is.* Mızıkçılık etmek amacıyla burundan solumayı anlatan kök. [Zülfikar] *nıng-n-ık (nıñ-ñık), nıng-nık-la-mak (nıñ-ñık-la-mak)*

nınnık, -ğı [nın *(yans.)* > mn(n)-ı-k ?] *{ağız}* *sf.* Mızıkçı; oyunbozanlık eden. [DS]

nınnıklamak, [nınnık-la-mak] *{ağız}* *gçsz. f.* *[-r] [-l(ı) -yor]* Mızıkçılık etmek. [DS]

nır, [nar / ner / nır *(yans.)*] *is.* Böğürme, gürültülü ses çıkarmayı anlatan kök. [Zülfikar] *nır-ıl-da-mak*

nırhız, [*OsT* nekes => nıhıs / nırhız] *{ağız}* *sf.* Cimri. [DS]

nısaf, [Ar. nıṣf > mṣāf نصاف] *(nısa:f)* *{OsT}* *is.* Bir şeyi iki eşit parçaya bölme.

nısan, [? nisan] *{eT} is.* → nışan. [EUTS]

nısf, [Ar. nıṣf نصف] *{OsT} is.* ve *sf.* **1.** Bir şeyin yarısı; yarım. **2.** *mat.* Yarı; yarım. **3.** *hat.* Bir yazı biçimi. ☞ **nısf-ı kutr-u kaim,** *{OsT} mat. 1. İç yarıçap. 2. Yanal yükseklik.*|| **nısf-ı kutur,** *{OsT} mat. Yarıçap.*|| **nısf-ı küre,** *{OsT} gök b. Yarı küre.*|| **nısf-ı küre-i cenūbî,** *{OsT} coğ. Güney yarı küre.*|| **nısf-ı küre-i semavi-i cenūbî,** *{OsT} gök b. Ekvatorun güneyinde kalan gökyüzü küresi.*|| **nısf-ı küre-i semavi-i şimalî,** *{OsT} gök b. Ekvatorun kuzeyinde kalan gökyüzü küresi.*|| **nısf-ı küre-i şimālî,** *{OsT} coğ. Kuzey yarı küre.*|| **nısf-ı leyl,** *{OsT} Gece yarısı.*|| **nısf-ı müstakîm,** *{OsT} mat. Yarım doğru.*|| **nısfiyyü'l-cenāh,** *{OsT} zool.* → msfü'l-cenāh.|| **nısfü'l-cenāh,** *{OsT} zool. Yarım kanatlılar.*|| **nısfü'l-leyl,** *{OsT} Gece yarısı.*|| **nısfü'n-nehārî,** *{OsT} gök b. Meridyen.*|| **nısfü'n-nehār müstevîsi,** *{OsT} gök b. Meridyen düzlemi.*|| **nısfü'n-nehāz,** *{OsT} gök b. 1. Günün ortası; öğle vakti. 2. Meridyen.*

nısfen, [Ar. nıṣf > nıṣfen نصفاً] *(nı'sfen) {OsT} zf.* Yarım olarak; yarıya bölünmüş hâlde.

nısfet[1], [Ar. mṣfet / naṣfet / naṣafet نصفت] *{OsT} is.* **1.** Hak gözetme; insaf; hakkaniyet.**2.** *fel.* Denkserlik; hakkaniyet.

nısfet[2], [Ar. nıṣf => mṣfet نصفت] *{OsT} is.* Yarımlık.

nısfınnehar, [Ar. nıṣf ün-nehār نصف النهار] *(nısfınneha:r) {OsT} is.* **1.** Günün ortası; öğle. **2.** Meridyen. ☞ **nısfınnehar dairesi,** *{OsT} Meridyen dairesi.*|| **nısfınnehar müstevîsi,** *{OsT} Meridyen düzlemi.*

nısfiye, [Ar. nıṣf > nıṣfiyye نصفيه] *{OsT} is.* **1.** Yarım daire. **2.** Bazı elbiselerde süs olarak kullanılan yarım daire biçimindeki madenî pul. **3.** Kısa ney; normal neyin yarısı büyüklüğünde olan ve her ney çeşidinin adı ile anılan ney. **4.** Dördüncü Mehmet zamanında kesilen yarım altın değerindeki sikke.

nısfiyet, [Ar. nıṣf > nıṣfiyyet نصفيت] *{OsT} is.* **1.** Yarım olma durumu; yarımlık. **2.** Yarı yarıya bölüşme durumu.

nısfiyezen, [Ar. nısfiyye + Far. -zen نصفيه زن] *{OsT} is.* Yarım boy ney çalan sanatçı; msfiye üfleyen; nısfiyeci.

nısfünnehar, [Ar. nısf ün-nehār نصف النهار] *(nısfınneha:r) {OsT} is.* → nısfınnehar.

nısıf,-sfı [Ar. nısf نصف] *{OsT} is.* ve *sf.* → nısf. ☞ **nısıf kutur,** *{OsT} mat. Yarıçap.*|| **nısıf küre-i garbî,** *{OsT} coğ. Batı yarımküre.*|| **nısıf küre-i semavî-i cenūbî,** *{OsT} gök b. Gök ekvator çizgisinin güneyinde kalan gök yarım küresi.*|| **nısıf küre-i semavî-i şimālî,** *{OsT} gök b. Kuzey gök yarım küresi.*|| **nısıf küre-i şarkî,** *{OsT} coğ. Doğu yarım küresi.*|| **nısıf müstakîm,** *{OsT} mat. Yarım doğru.*|| **nısıf küre-i şimalî,** *{OsT} coğ. Kuzey yarım küresi.*

nıske, [? nıske] *{ağız} is.* Mercimek. [DS]

nışabak, -ğı [Ar. şebeke > müşebbek => müşābāk > nışabak] *{ağız} is.* **1.** Gergefte işlenen bir çeşit işleme. **2.** Pencere kafesi. [DS]

nışadır, [Çin. nao-şa / Far. nişādır / nauşādur نشادر] *{OsT} is. kim.* Amonyak tuzu; amonyum klorür. ☞ **nışadır kaymağı,** *kim. Amonyum karbonat.*|| **nışadır ruhu,** *Amonyak gazı.*

nışadırî, [Ar. nişādır > nişādırī نشادرى] *(nişa:dıri:) {OsT} sf.* Nışadırla ilgili.

nışan, [Far. nişān] *{eT} is.* Nişan; damga; mühür; alamet.[EUTS]

nıt, -t'ı [Ar. nıṭʿ نطع] *{OsT} is. anat.* Damaktaki pütürlü yerler.

-nız,[1] [-mz / -niz / -nuz / -nüz] *çek. e.* İkinci çoğul kişi fiil çekim eki olup belirli geçmiş zaman, dilek-şart kipi çekimlerinde kullanılır.

-nız[2], [-nız / -niz / -nuz / -nüz] *çek. e.* İyelik eki. Getirildikleri isme, ilgi, aitlik, sahiplik kavramları katan ve ismi isme bağlayan çoğul ikinci kişi iyelik eki.

nızarmak, [mız-mak > mzar-mak] *{ağız} gçsz. f. [-ır]* Caymak. [DS]

nızık, -ğı [DS. nızık] *sf.* Öfkeli; sinirli.

nızdızlam, [nızdız-la-m] *{ağız} zf.* Büyük olasılıkla. [DS]

nızıklık, -ğı [mzık-lık] *{ağız} is.* Sinirlilik. [DS]

nızla, [? nızla] *{ağız} is.* Beyin; kafa; akıl. ☞ **nızlası karışmak,** *{ağız} Birdenbire sinirlenmek; kafası karışmak.* [DS]

nızlam, [mz-la-m ?] *{ağız} zf.* Büyük olasılıkla. [DS]

nızlan, [nız-la-n ?] *{ağız} zf.* **1.** Olanaksız. **2.** Kesinlikle.

Ni, [İsveç. nickel *(maden ocağı perisi)* > Fr. nickel] *is. kim.* Atom numarası 28, atom ağırlığı 58,69, yoğunluğu 8,8 olan, 1455°C'de ergiyen, kırıldığında lifsi parlak görünümü ile demiri andıran, tel ve levha hâline getirilebilen, soğukta oksitlenmeyen ve ferro-manyetik özellik gösteren, geçiş metalleri grubundan parlak beyaz element olan nikelin sembolü.

-ni, [-nı / -ni] *{eT} {eAT} çek. e.* → -nı.

nî-, [Far. nī- نى] *(ni:) ön ek.* **1.** Olumsuzluk eki (edat). **2.** Aşağı.

ni, [nē / né / ni] *{eT} zf.* Ne? [EUTS]

ni'ac, [Ar. naʿce > niʿāc نعاج] *(nia:c) {OsT} is.* Dişi koyunlar.

ni'al, [Ar. naʿl > niʿāl نعال] *(nia:l)v is.* **1.** Ayakkabılar. **2.** Nallar.

ni'am, [Ar. niʿmet > niʿam نعم] *(nia:m) {OsT} is.* Nimetler.

nibah, [Ar. nibāḥ نباح] *(niba:h) {OsT} is.* **1.** Köpek havlaması. **2.** Yılan tıslaması.

nibal, [Ar. nebl > nibāl نبال] *(niba:l) {OsT} is.* Oklar.

niblik, -ği [İng. niblic] *is.* Topu çukur veya çimenlik yerlerden çıkarmakta kullanılan ucu ıspatula gibi demirden yapılmış bir tür golf sopası.

nicad, [Ar. necd > nicād نجاد] *(nica:d) {OsT} is.* **1.** Kılıcın omuzdan aşan kayışı; kılıç askısı. **2.** *mecaz.* Çapraz asılan şey.

nicar, [Ar. necr > nicār نجار] *(nica:r) {OsT} is.* Bir şeyin asıl çıktığı yer; kök; asıl; kaynak.

nicaret, [Ar. necr > necāret نجارت] *(nica:ret) {OsT} is.* Marangozun yaptığı iş; marangozluk; ağaç işleri; dülgerlik.

niccez, [ne+e(t)-ece(k)-iz] *{ağız} c.* Ne yapacağız? [DS]

nice, [ne *(soru zamiri)* + -çe *(eşitlik eki)* > ne-çe > nice] *(ni'ce) zf.* **1.** Nasıl? *{eAT} (aynı)* **2.** Uzun süreden beri; çoktandır. **3.** *sf.* Kaç; ne kadar? *{eAT} (aynı)* **4.** Oldukça çok; pek çok; ne kadar çok; hayli. *{eAT} (aynı)* **5.** Çok kere. *{eAT}* **6.** Ne? *{eAT}* **7.** Ne zaman? *{eAT}* **8.** Hangi? *{eAT}* **9.** Ne kadar; ne derece? *{eAT}* **10.** Ne vakte kadar? *{eAT}* 🗗 **nice bing bing,** *Binlerce.*|| **nice bir,** *{eAT} Ne vakte kadar; daha ne kadar?*|| **nice gez,** *{eAT} Çok kere; birçok defa.*|| **nice ki,** *{eAT} 1. Madem ki; her ne kadar... 2. Nasıl ki. 3. Her ne vakit.*|| **nice kim,** *{eAT}* → nice ki.|| **nice nice,** *{eAT} 1. Pek çok; defalarla; çok kere. 2. Ne vakte kadar?*|| **nice yüzden,** *{eAT} Birçok yönden.*

niceberi, [nice+beri] *{eAT} {ağız} zf.* Nasıl; ne durumda.

nicel, [nice-l] *sf.* **1.** Nicelikle ilgili; niceliğe dayanan. **2.** Sayısal veya ölçülebilir özelliği olan; kemmî. **3.** *mat.* Sayısal hesaplamaya ilişkin. 🗗 **nicel çözümleme,** *Bir karışım veya birleşiğin birleşenlerini hacim ya da kütlesel olarak ayırıp miktarlarını belirleme işlemi.*|| **nicel dilbilim,** *dbl. Dili, sayılara dayalı olarak inceleyen ve sayısal sonuçlara ulaşan dilbilim dalı.*

niceleme, [nice-le-me] *is.* Nicelemek eylemi; ölçümleme.

nicelemek, [nice-le-mek] *gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* **1.** Bir şeyi ölçü veya sayı ile bildirmek; ölçüye vurmak; saymak. **2.** *man.* Bir terime, tek veya çok oluşuna göre bir nicelik yüklemek.

nicelenmek, [nice-le-n-mek] *edil. f. [-ir]* Hakkında nicelemek işi yapılmak; nicelemek işlemi uygulanmak. 🗗 **nicelenmiş önerme,** *man. Bazı değişkenleri niceleyiciler ile bağlanan önerme.*

niceler, [nice-ler نیجه لر] *{eAT} zm.* Nice kimseler; çok kimseler; birçokları.

niceleyici, [nice-le-y-ici] *is.* **1.** Niceleme özelliğinde olan. **2.** *dbl.* Bir nicelik düşüncesini aktaran belirleyici. *her; iki; bütün.* **3.** *man.* Bir dilin, söz dizimsel kullanımı, kurma ve çıkarım kurallarıyla, anlam bilimsel kullanımı yorumlama yoluyla belirlenen özgül simgesi. **4.** *mat.* Bir özelliğin, bir cümlenin bütün elemanları için mi yoksa aralarından yalnız bazıları için mi geçerli olduğunu göstermek üzere kullanılan imlerden her biri. ∨ *hepsi için (genel niceleyici),* ∧ *en az biri (varlık niceleyicisi) vb.*

niceleyiş, [nice-le-y-iş] *is.* Nicelemek işi veya biçimi.

nicelik,-ği [nice-lik نیجه لك] *is.* **1.** *(1935'ten beri)* Artabilen veya eksilebilen bir şeyin bu artma ve eksilmeye bağlı olarak ölçülebilen veya sayılabilen özelliği; sayılabilir, ölçülebilir nitelikte azalıp çoğalabilen büyüklük; kemiyet. *{eAT} (aynı)* **2.** Bir şeyin parçalara ayrılabilen ve sayılabilen yanları. **3.** Genellikle sayılabilen ve toplamı sayı olarak gösterilebilen genel özellik. **4.** *dbl.* Kelimelerin belirttiği varlıklara ve kavramlara uygulanan, sayılabilir ve ölçülebilir değerlendirmelere dayanan dilbilgisi kategorisi. *tekil, çoğul, ikil.* **5.** *dbl.* Söz zincirinde bir ses biriminin görece süresi; uzunluk-kısalık. **6.** *dbl.* Bir hecenin söylenişi için gerekli olan süre; uzunluk-kısalık durumu. **7.** *fel.* Bir bilgi nesnesinin, önceden saptanan bir türdeş birim sistemiyle ölçülebileceğini belirleyen zihin kategorisi. **8.** *mat.* Çokluk; miktar. **9.** *{eAT}* Keyfiyet.

nicelleştirilmiş, [nicel-le-ş-tir-il-miş] *sf. man.* (Önerme için) bazı değişkenleri niceleyiciler ile (∨, ∧) birbirine bağlanmış.

niceme, [nice-me / niçe-me نیجامه / نچه مه / نیجاما / نیچه مه / نیجامه / نچه ما / نجما] *{eAT} zf.* Ne kadar; her ne kadar? 🗗 **niceme kim,** → niceme.

nicesi, [nice-s-i نیجسی] *{eAT} zf.* **1.** Nasıl; ne şekilde? **2.** Önceki gibi; eskisi gibi.

nicesine, [nice-s-i-n-e نجه سنه] *{eAT} zf.* → nicesi.

nicetmek, [nice + et-mek] *{ağız} gçl. f. [-(d)-er]* Ne yapmak. [DS]

niceye, [nice-y-e / niçe-y-e نجه يه] *{eAT} zf.* Kaça; kaç paraya? 🗗 **niceye değin,** *{eAT} Ne vakte kadar?*|| **niceye dek,** → niceye değin.

nici, [nice] *{ağız} zf.* Ne durumda; nice; nasıl? [DS]

nicidem, [nice+id-em نیجیدم] *{eAT} ünl.* Ne yapayım?

nicim, [? nicim] *{ağız} is.* Tokgözlülük. [DS]

nicimli, [nicim-li] *{ağız} sf.* Tokgözlü. [DS]

nicimsiz, [nicim-siz] *{ağız} sf.* Pisboğaz. [DS]

niciyim, [nice+bil-e-y-im] *{ağız} c.* Bilmem. [DS]

niçe, [nice / niçe نیچه] *{eAT} zf.* → nice. 🗗 **niçe niçe,** *{eAT}* → nice nice.

niçeler, [nice-ler نیچه لر] *{eAT} zm.* → niceler.

niçeme, [nice-me / niçe-me نیجامه / نچه مه / نیجاما / نیجامه / نچه ما / نیجامه / نجما] *{eAT} zf.* → niceme. 🗗 **niçeme kim,** → niceme.

niceye, [nice-y-e / niçe-y-e نجه یه] *{eAT} zf.* → niceye.

niçin, [ne + (i)çin > niçin] *(ni'çin) zf.* **1.** Bir olayın veya davranışın sebebini öğrenmek için kurulan soru cümlesinde kullanılan zarf; hangi sebeple; neden; hangi amaçla. **2.** *is.* Bir olayın dayandığı sebep; neden.

niçün, [nē + uç *(sebep)* > uç-un > ne+iç-ün] *{eT} zf.* Niçin?

nid, -ddi [Ar. nidd ند] *{OsT} is.* Benzer; eş; aynı.

nida, [Ar. nidā ندا] *(nida:) {OsT} is.* **1.** Bağırma; bağırış; ses. **2.** Ses verme. **3.** *dbl.* Ünlem. 🗗 **nida etmek,** *Seslenmek; ünlemek.*|| **nida işareti,** *Ünlem işareti; (!).*|| **nida olunmak,** *Seslenilmek; çağrılmak; bağırılmak.*|| **nidā-yı hayşūmî,** *{OsT} Genizden gelen ses.*

nidesin, [ne+id-e-sin نیده سن] *{eAT} zf.* Ne yapacağını; ne edeceğini.

nid'et, [Ar. nid'et ندئت] *(nid-et) {OsT} is.* Ayın ve güneşin çevresinde bazı durumlarda görülen parlak daire.

nidi, [ne+i-diği / ne+ et-ti-ği > nidī] *(nidi:) {ağız} zf.* Ne olduğu; mahiyeti; ne yaptığı. 🗗 **nidi belirsiz,** *{ağız} Baştan savma; gelişigüzel.* [DS]

nidlemek, [ne+et-le-mek ?] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Ne yapmak.[DS]

nidüğin, [ne+id-üğin نیدوکن] *{eAT} zf.* Ne olduğunu.

nidüğü, [ne+id-üğü نیدوکی] *{eAT} zf.* Ne olduğu.

Nietzscheci, [Friedrich Nietzsche *(Alman filozofu)* > Nietzsche-ci] *(ni'çeci) sf.* **1.** Nietzscheciliğe ilişkin. **2.** *is.* Nietzsche'nin felsefesini benimsemiş kişi.

Nietzschecilik, [Friedrich Nietzsche *(Alman filozofu)* > Nietzsche-ci-lik] *(ni'çecilik) is.* **1.** Alman filozofu Nietzsche'nin, bilginin yaşama kuralı ortaya koyamayacağını, defalarca yaşama sonucunda kalmabileceğini, yaşamayı sevinçle kabul etmek gerektiğini, karamsarlıktan kahramanca irade ve hayal çabası ile kurtulunabileceğini, bu şekilde tekrarlanan bu yaşama sayesinde insanın *üst insan*'a dönüşebileceğini ortaya koyduğu ve bu *insan üstü*'nü biricik amaç olarak savunduğu görüş. **2.** Nietzsche'nin *üst insan* öğretisine dayanarak, diğerlerine oranla doğal üstünlüğü olduğunu ileri süren kişi veya topluluğun saldırgan ülküsü.

nif, [Far. nīm => nif ?] *{ağız} sf.* Yarım. [DS]

nifa, -a'ı [Ar. nifāʿ نفاع] *(nifa:) {OsT} is.* Çıkar; yarar; menfaat.

nifak, -kı [Ar. nifāḳ نفاق] *(nifa:k) {OsT} is.* **1.** Anlaşmazlık; geçimsizlik; ara açıklığı; uyuşmazlık; bölünme. **2.** İki yüzlülük; ara bozma; ayırma. **3.** Müslüman göründüğü hâlde Müslüman olmama. 🗗 **nifak çıkarmak,** *Bozgunculuk etmek; anlaşmazlık yaratmak; ara bozmak; ortalığı karıştırmak.*|| **nifak sokmak,** *Anlaşmazlık çıkarmak; ara açmak; bozgunculuk yapmak.*

nifakçı, [nifak-çı] *is.* ve *sf.* Ara açan; ara bozan; bozgunculuk çıkaran; kişilerin arasına nifak sokan.

nifakçılık, -ğı [nifak-çı-lık] *is.* Nifak çıkarma işi; bozgunculuk yapma; ara açma.

nifaki, [Ar. nifaḳ > nifāḳī نفاقی] *(nifa:ki:, k kalın söylenir) {OsT} sf.* Ara bozma ile ilgili; nifakla ilgili.

nifar, [Ar. nifār نفار] *(nifa:r) {OsT} is.* **1.** Korkma; irkilme. **2.** Nefretini açığa vurma.

nifas, [Ar. nifās نفاس] *(nifa:s) {OsT} is.* Yeni doğum yapmış kadının durumu.

nifasi, [Ar. nifās > nifāsī نفاسی] *(nifa:si:) {OsT} sf.* Loğusalıkla ilgili; loğusa.

nife, [Fr. **nickel** + **fer**] *is.* Birleşiminin büyük bir bölümü demir ve nikelden meydana gelen ve yer kürenin çekirdeğini oluşturan ağır madde.

nifha, [Ar. nifḫa / nefḫa نفخه] *{OsT} is.* **1.** Üfürük. **2.** Karın şişkinliği.

nifir[1], [Ar. nevr *(nur)* => nifir] *{ağız} is.* **1.** Uğur. [DS] **2.** Nur.

nifir[2], [? nifir] *{ağız} zf.* Büsbütün. [DS]

nifir[3], [? nifir] *{ağız} sf.* Küçücük. [DS]

nifir[4], [? nifir] *{ağız} is.* Pis koku. [DS]

nifirge, [? nifirge / neferne] *{ağız} is.* Asmanın ikinci kez verdiği küçük ve seyrek taneli üzüm salkımı. [DS]

nifirî, [zifrī > nifirī] *{ağız} sf.* Karanlık. [DS]

nifirme, [? nifirme / neferne] *{ağız} is.* → nifirge. [DS]

nifirne, [? nifirne / neferne] *{ağız} is.* → nifirge. [DS]

nigâh, [Far. nigāh / nigeh نگاه] *(nigâ:h) {OsT} is.* Bakış; bakma. 🗗 **nigâh-endāz,** *{OsT} 1. Bakış atan. 2. Bakan; bakıveren.*|| **nigâh-endāz olmak,** *{OsT} Bakmak.*|| **nigâh-fürūz,** *{OsT} Bakışı, gözü nurlandıran.*|| **nigâh-ı çeşm-i yār,** *{OsT} Sevgilinin bakışı.*|| **nigâh-ı gazap,** *{OsT} Öfkeli bakış.*|| **nigâh-ı hayret,** *{OsT} Şaşkınlıkla bakma.*|| **nigâh-ı ibret,** *{OsT} Ders alarak bakma.*|| **nigâh-ı intihap,** *{OsT} Beğenerek bakma.*|| **nigâh-ı işve,** *{OsT} İşveyle bakma.*|| **nigâh-ı naz,** *{OsT} Nazlı bakış.*|| **nigâh-ı pür-fen,** *{OsT} Hilekâr bakış.*|| **nigâh-ı tegafül,** *{OsT} Anlamazdan gelerek bakma.*

nigâhban, [Far. nigāh+bān *(bakan, bekleyen)* نگاهبان] *(nigâ:hba:n) {OsT} sf.* ve *is.* Bekçi; gözcü; muhafız.

nigâhbani, [Far. nigāh-bānī نگاهبانی] *(nigâ:hba:ni:) {OsT} sf.* Gözcülük; bekçilik; muhafızlık.

nigâhdar, [Far. nigāh+ dār *(sahip, tutan)* نگاهدار] *(nigâ:hda:r)* *{OsT}* *is.* **1.** Gözcü; bekçi. **2.** *sf.* Saklayan; koruyan.

nigâl, -li [Far. nigāl نگال] *(nigâ:l)* *{OsT}* *is.* Ateşli kömür parçası.

nigâr, [Far. nigār نگار] *(nigâ:r)* *{OsT}* *is.* **1.** Resim. **2.** *mecaz.* Resim gibi; çok güzel sevgili. **3.** Put; sanem. **4.** *sf.* Resmi yapılmış; resmedilmiş. **5.** *müz.* Eski Türk müziğinde birleşik bir makam. ⊡ **nigâr-çek,** *{OsT} müz. Eski Türk müziği makamlarından biri.*|| **nigâr-ı nîk,** *{OsT} müz. Eski Türk müziğinde birleşik bir makam.*|| **nigâr-ı nîk-Acem,** *{OsT} müz. Eski Türk müziğinin birleşik makamlarından birinin adı.*

nigârek, [Far. nigārek نگارك] *(nigâ:rek)* *{OsT}* *is. müz.* Eski Tük müziğinde birleşik bir makam adı.

nigârende, [Far. nigārende نگارنده] *(nigâ:rende)* *{OsT}* *is.* Resim yapan kişi; portre ressamı.

nigârhane, [Far. nigār-ḫāne نگارخانه] *(nigâ:rha:ne)* *{OsT}* *is.* **1.** Resim ve heykel yapanların çalıştığı yer; resim atölyesi; heykel atölyesi. **2.** Resim ve heykel müzesi; resim, heykel sergisi. **3.** Puthane; putların konulduğu yer. **4.** *mecaz.* Güzeli çok olan yer.

nigâri, [Far. nigār > nigārī نگاری] *(nigâ:ri:)* *{OsT}* *is.* Resim yapan kişi; portre ressamı.

nigârin, [Far. nigār > nigārīn نگارین] *(nigâ:ri:n)* *{OsT}* *is.* **1.** Resim kadar güzel olan sevgili. **2.** *sf.* Resimlerle süslenmiş olan; resimli.

nigâristan, [Far. nigār-istān نگارستان] *(nigâ:rista:n)* *{OsT}* *is.* **1.** Resim ve heykellerle süslenmiş olan yer. **2.** Resim ve heykel sergisi. **3.** Putperestlerin tapınağı; puthane. **4.** *mecaz.* Güzelleri çok olan yer.

nigâriş, [Far. nigāriden > nigāriş نگارش] *(nigâ:riş)* *{OsT}* *is.* Resim yapma. ⊡ **nigâriş-pezîr,** *{OsT} Resim yapan.*

nigâşte, [Far. nigāriden > nigāşte نگاشته] *(nigâ:şte)* *{OsT}* *is.* **1.** Resmi yapılmış. **2.** Yazılmış.

nigeh, [Far. nigāh / nigeh نگه] *{OsT}* *is.* → nigâh. ⊡ **nigeh-i çeşm-i yār,** *Sevgilinin gözünün bakışı.*|| **nigeh-i hayret,** *{OsT} Hayret bakışı.*

nigehban, [Far. nigāh+bān *(bakan, bekleyen)* / negehbān نگهبان] *(nigehba:n)* *{OsT}* *sf.* ve *is.* → nigâhban.

nigehdar, [Far. nigāh+ dār *(sahip, tutan)* / nigehdār نگهدار] *(nigehda:r)* *{OsT}* *is.* → nigâhdar.

nigehendaz, [Far. nigeh-endāz نگه انداز] *(nigehenda:z)* *{OsT}* *sf.* Bakış atan; bakıveren.

nigehfüruz, [Far. nigeh-fürūz نگهفروز] *(nigehfüru:z)* *{OsT}* *sf.* Bakışları göz aydınlatıcı olan.

nigeran, [Far. nigerīden *(bakmak)* > nigerān نگران] *(nigera:n)* *{OsT}* *sf.* **1.** Bakan; bakıcı. **2.** Şaşkınlıkla bakakalan. ⊡ **nigerān olmak,** *Bakmak; bakakalmak.*

nigerek, -ği [ne+gerek] *{ağız}* *is.* Ufak tefek eşya; öteberi. [DS]

nigeriç, -ci [? nigeriç] *{ağız}* *is.* **1.** Ateş küreği. **2.** Tekneden hamur kazımaya yarayan araç. [DS]

niggirdar, [Far. nig-girdār نیك گردار] *(niggirda:r)* *{OsT}* *sf.* **1.** İyi davranan. **2.** Güzel iş yapan; iyi çalışan.

nigin, [Far. nigīn نگین] *(nigi:n)* *{OsT}* **1.** Yüzük. **2.** Yüzük taşı. **3.** Mühür; mühür olarak kullanılan yüzük. ⊡ **nigîn-dān,** *Yüzük veya mühür kutusu.*|| **nigîn-i saltanāt,** *{OsT} Saltanat mührü.*|| **nigîn-sāy,** *{OsT} Mühür kazıyan.*

nigoşak, [Soğd. nigoşak / nigusek] *{eT}* *is.* **1.** Şakirt; talebe. [Gabain] **2.** Mani dinine mensup olanlar. [EUTS]

nigû, [Far. nigü نگو] *(nigû:)* *{OsT}* *sf.* İyi; hoş; güzel. ⊡ **nigû-baht,** *{OsT} Talihi güzel olan; bahtı açık.*|| **nigû-hāh,** *{OsT} İyilik isteyen.*|| **nigû-kâr,** *{OsT} İyilik eden; iyi iş yapan.*|| **nigû-kâri,** *{OsT} İyilik etme.*|| **nigû-siyer,** *{OsT} İyi ahlaklı; iyi niteliklere sahip olan.*

nigûhide, [Far. nigühīde نگوهیده] *(nigû:hi:de)* *{OsT}* *sf.* Çekiştirme; yerme.

nigûhiş, [Far. nekūhiden *(yermek)* > nigūhiş نگوهش] *(nigû:hiş)* *{OsT}* *is.* Yerme; çekiştirme.

nigûn, [Far. nigūn نگون] *(nigû:n)* *{OsT}* *sf.* **1.** Tersine dönmüş; baş aşağı dönmüş. **2.** Uğursuz; aksi. ⊡ **nigûn-baht,** *{OsT} Talihsiz; bahtı dönmüş.*|| **nigûn-sār,** *{OsT} Baş aşağı.*|| **nigûn-taşt,** *{OsT} 1. Leğeni tersine dönmüş. 2. Gökyüzü.*

nigûyi, [Far. nigüyī نگویی] *(nigû:yi:)* *{OsT}* *is.* İyilik; güzellik; hoşluk.

nigü, [nē-gū > ni-gü] *{eT}* *zf.* Nasıl?

-nih, [Far. nihāden *(koymak)* > -nih نه] *son ek.* "... koyan" anlamında birleşik sıfatlar yapar.

nih, [Far. nihāden *(koymak)* > nih نه] *{OsT}* *ünl.* **1.** Koy; bırak! **2.** *is.* Şehir; belde.

nihab, [Ar. nehb > nihāb نهاب] *(niha:b)* *{OsT}* *sf.* Yağmalar; talanlar; çapullar.

nihad, [Far. nihād نهاد] *(niha:d)* *{OsT}* *is.* → nihat.

nihade, [Far. nihāden > nihāde نهاده] *(niha:de)* *{OsT}* *sf.* **1.** Koymuş. **2.** Konmuş; konulmuş.

nihadi, [Far. nihādī نهادی] *(niha:di:)* *{OsT}* *sf.* (Belirtilen) yaradılışta olan.

nihaf, [Ar. nahīf > nihāf نهاف] *(niha:f) {OsT} is.* Zayıflar; cılızlar.

niha'î, [Ar. nihāyet > nihāī / nihāiyye نهائى / نهائيه] *(niha:i:) {OsT} sf.* **1.** Sona erdiren; sonucu sağlayan. **2.** Sonla ilgili; sonuncu. ⊡ **nihâî karar,** *{OsT} huk. Yargılama sonunda verilen karar; son karar.*

nihal, -li [Far. nihāl نهال] *(niha:l) {OsT} is.* **1.** Fidan; taze sürgün. **2.** *mecaz.* İnce, düzgün bedenli sevgili. ⊡ **nihāl-i çemen,** *{OsT} Bahçedeki fidan; çimenler üzerindeki sevgili.*|| **nihāl-i işve,** *{OsT} Naz fidanı; işveli kız veya kadın.*|| **nihāl-i revān,** *{OsT} Yürüyen fidan; boyu güzel.*|| **nihal-i zarîf,** *{OsT} İnce, zarif fidan.*

nihalan, [Far. nihālān نهالان] *(niha:lâ:n) {OsT} is.* Fidanlar.

nihale, [Far. nihāl > nihālī / nihāle نهاله] *(niha:le) {OsT} is.* **1.** Yeni yetişmiş fidan. **2.** Avcı korkuluğu. **3.** Döşeme. **4.** Sofrada tencere, tava gibi sıcak kapların altına konulan altlık.

nihalî, [Far. nihāl > nihālī نهالى] *(niha:li:) {OsT} is.* **1.** Nihale; sahan, tencere altlığı. **2.** Halı veya kilim.

nihaliçe, [Far. nihālī-çe نهاليچه] *(niha:li:çe) {OsT} is.* Küçük halı; yaygı; kilim.

nihalistan, [Far. nihāl-istān نهالستان] *(niha:lista:n) {OsT} is.* Fidan yetiştirilen bahçe; fidanlık.

nihan, [Far. nihān نهان] *(niha:n) {OsT} sf.* **1.** Saklanmış; gizli. **2.** Görünmeyen; meydanda olmayan. **3.** *is.* Saklanan şey; sır. ⊡ **nihān olmak,** *Görünmez olmak: kaybolmak.*|| **nihān-peykerān,** *{OsT} Büyük melekler.*|| **nihān-sū,** *{OsT}* → nihansu.

nihanhane, [Far. nihān-ḫāne نهانخانه] *(niha:nha:ne) {OsT} is.* **1.** Saklanacak gizli yer. **2.** Mağara. **3.** Bodrum. **4.** Kale, saray ve konaklarda gizli odalara verilen ad.

nihanî, [Far. nihān > nihānī نهانى] *(niha:ni:) {OsT} sf.* **1.** Gizli; gizlilikle ilgili. **2.** *is.* Gizlilik; saklılık.

nihanpeykeran, [Far. nihān-peykerān نهانپيكران] *(niha:npeykera:n) {OsT} is.* Büyük melekler.

nihansu, [Far. nihān *(gizli)* + sü *(taraf)* نهانسو] *(niha:nsü) {OsT} is.* Yüce âlem; Allah'ın katı.

nihat, -dı [Far. nihād نهاد] *(niha:d) {OsT} is.* Huy; tabiat; yaradılış.

nihavend, [Far. Nihāvend *(yer adı)* نهاوند] *(niha:vend) {OsT} is.* → nihavent.

nihavendî, [Far. nihāvendī نهاوندى] *(niha:vendi:) {OsT} sf.* **1.** Nihavent kentine ilişkin. **2.** *is.* Eski Türk müziğinden bir perdenin adı.

nihavent,-di [Far. nihāvend نهاوند] *(niha:vent) {OsT} is.* Klasik Türk musikisinde bir şet makamı.

nihayat, [Ar. nihāye > nihāyāt نهايات] *(niha:ya:t) {OsT} is.* Bitimler; sonlar.

nihaye, [Ar. nihāye نهايه] *(niha:yet) {OsT} is.* → nihayet.

nihayet, [Ar. nihāyet / nihāye نهايت] *(niha:yet) {OsT} is.* **1.** Son; bitim. **2.** *(ni'ha:yet) zf.* (Uzun süre sabırsızlıkla bekleme bildirir) sonunda. **3.** *zf.* En sonunda; sonuçta; ... den başka bir şey değil; yalnızca. ⊡ **nihayet bulmak,** *Sona ermek; bitmek.*|| **nihayet derecede,** *Son derecede; pek çok.*|| **nihayete erdirmek,** *Sonuçlandırmak; bitirmek.*|| **nihayete ermek,** *Bitmek; sonuçlanmak.*|| **nihāyet-i azm,** *{OsT} anat. Kemik ucu.*|| **nihāyetü'l-emr,** *{OsT} İşin sonunda; akıbet.*|| **nihāyetü'n-nihāye,** *{OsT} En sonunda.*|| **nihayet vermek,** *Bitirmek; sona erdirmek.*

nihayetinde, [nihayet-i-n-de] *(niha:yetinde) zf.* Sonunda.

nihayetlenme, [nihayet-le-n-me] *is.* Nihayetlenmek eylemi; bitme; son bulma.

nihayetlenmek, [nihayet-le-n-mek] *gçsz. f. [-ir]* Sona ermek; bitmek; tükenmek; sonuçlanmak.

nihayetsiz, [nihayet-siz] *(niha:yetsiz) sf.* **1.** Sonu olmayan veya sonu yokmuş gibi görünen; ucu bucağı olmayan; uçsuz bucaksız; sınırsız; sonu gelmez. **2.** Uzun süre devam eden; sonsuz; bitmeyen; bitip tükenmez.

nihilist, [Fr. nihiliste] *sf.* **1.** Nihilizmle ilgili; hiççi. **2.** Nihilizmden yana olan; hiççi. **3.** *is.* Nihilizm taraftarı kimse; hiççi.

nihilizm, [Lat. nihil *(hiç)* > Fr. nihilisme] *is.* **1.** Her şeyin inkârı. **2.** *fel.* Gerçeğin bir temeli bulunmadığını, her türlü gerçek varlığı inkâr eden aşırı bireycilik; yokçuluk; hiççilik. **3.** Her türlü siyasi düzeni inkâr ederek toplumun bireyler üzerinde hiçbir baskısını kabul etmeyen görüş. **4.** Ahlakî gerçeği ve değerleri reddeden öğreti; hiççilik; yokçuluk.

nihin, [niçin ?] *{ağız} zf.* Niçin? [DS]

nihle, [Ar. niḥle نحله] *{OsT} is.* Din şubesi; mezhep.

nihre, [? nihre / nehre] *{ağız} is.* Küp biçiminde, topraktan yapılmış yayık. [DS]

nihrir, [Ar. niḥrīr نحرير] *(nihri:r) {OsT} sf.* Deneyimli; bilgili.

nihvār, [Far. niḫvār نخوار] *(nihva:r) {OsT} sf.* Kendini beğenmiş; kibirli; gururlu.

nijad, [Far. nijād نژاد] *(nija:d) {OsT} is.* **1.** Soy; nesil. **2.** Huy; yaradılış.

nije, [nice > nije / neje] *{ağız} zf.* Nice. [DS]

Nijerli, [Fr. Niger *(Batı Afrika'da ülke)* > nijer-li] *is.* ve *sf.* **1.** Nijer Cumhuriyeti ile ilgili olan. **2.** Bu ülke halkından olan; bu ülkede oturan veya onların soyundan olan; Nijer kökenli.

Nijeryalı, [Fr. Nigeria *(Batı Afrika'da ülke)* > ni-

jerya-lı] *is. ve sf.* **1.** Nijerya Cumhuriyeti ile ilgili olan. **2.** Bu ülke halkından olan; bu ülkede oturan ve onların soyundan olan; Nijerya kökenli.

nijm, [Far. nijm نژم] *{OsT} is.* Kış sabahları inen koyu sis.

nik[1], [Far. nīk نیك] *(ni:k) {OsT} sf.* İyi; hoş; güzel. ⧉ **nîk-ahter,** *{OsT} Yıldızı iyi; talihli; şanslı.*|| **nîk-baht,** *{OsT} Talihi iyi; bahtı açık.*|| **nîk-bāz,** *{OsT} 1. Davranışları iyi olan. 2. İşleri yolunda giden.*|| **nîk-bîn,** *{OsT}* → nikbin.|| **nîk-endîş,** *{OsT} 1. Herkesin iyiliğini isteyen. 2. İyimser.*|| **nîk-fāl,** *{OsT} Falı hayırlı çıkan; uğuru alamet sayılan.*|| **nîk-fercām,** *{OsT} Sonu iyi olan.*|| **nîk-hāh,** *{OsT} İyilik isteyen.*|| **nîk-haslet,** *{OsT} Huyu iyi olan.*|| **nîk-hū,** *{OsT} Yaradılışı iyi olan; iyi huylu.*|| **nîk-hūy,** *Yaradılışı iyi olan; iyi huylu.*|| **nîk-kirdār,** *{OsT} Davranışları beğenilen, hoşa giden.*|| **nîk-manzar,** *Görünüşü iyi olan; manzarası güzel.*|| **nîk-nām,** *{OsT} Şöhreti iyi olan; iyi nam kazanmış olan.*|| **nîk-nāmî,** *{OsT} Namı iyi; hayırla anılan.*|| **nîk-nihād,** *{OsT} İyi yaradılışlı olan.*|| **nîk-sigāl,** *{OsT} İyi düşünceli.*|| **nîk-ter,** *{OsT} Çok iyi; en iyi.*|| **nîk-terîn,** *{OsT} En iyi olan; hepsinden iyi.*|| **nîk ü bed,** *{OsT} İyi kötü.*

nik, -ği [? nik] *{ağız} is.* Kaldıraç. [DS]

nika, -ai [Ar. naḳī > niḳā' نقاء] *(nika:) {OsT} is.* Temiz kimseler; pak olanlar.

nikâb, [Far. nikāb نكاب] *(nikâ:b) {OsT} is.* Kuşçu eldiveni.

nikab, [Ar. niḳāb نقاب] *(nika:b) {OsT} is.* → nikap. ⧉ **nikāb-ı hazrā,** *{OsT} Gökyüzü.*|| **nikāb-ı nil,** *{OsT} Gece.*|| **nikāb-ı zulmānî,** *{OsT} Siyah peçe.*

nikabet, [Ar. niḳābet / naḳābet نقابت] *(nika:bet) {OsT} is.* **1.** Başkanlık; reislik. **2.** Vekillik. **3.** Bir tekkede kıdemli derviş olma. ⧉ **nikābet-i eşrāf,** *{OsT} Hz. Muhammed'in soyundan gelenlerin devletle olan işlerinde vekillik etme.*

nikâbet, [Ar. nikābet نكابت] *(nikâ:bet) {OsT} is.* Rüzgârın ters yönden esmesi.

nikâf, [Far. nikāf نكاف] *(nikâ:f) {OsT} is* Kuşçu eldiveni; nikâb.

nikâh, [Ar. nikāḥ نكاح] *(nikâh) {OsT} is.* **1.** Evlilik; evlenme işlemi. **2.** Bir erkek ile bir kadının aralarında evlilik birliğinin kurulmasını sağlayan yasal işlem. **3.** Bu yasal işlem dolayısıyla yapılan tören. **4.** Erkeğin bu işlem sırasında kadına borçlandığı para veya mal; mihr-i muaccel. ⧉ **nikâh dairesi,** *Belediyelerde nikâhla ilgili işlemlerin yapıldığı daire; evlendirme dairesi.*|| **nikâh davetiyesi,** *Evlenen çiftlerin nikâhta bulunmalarını istedikleri kimselere göndermiş oldukları davetiye.*|| (bir erkekle bir kadına) **nikâh düşmek,** *Bir kadınla bir erkeğin evlenmeleri için dinî hükümler, örf ve yasa açısından bir sakınca bulunmamak.*|| **nikâh etmek,** *1. (Anne babalar için) çocuğunu biri ile evlendirmek. 2. (Erkek için) bir kadın ile resmî nikâh yoluyla evlenmek.*|| **nikâhı altına almak,** *Onunla evlenmek.*|| **nikâh-ı bātıl,** *{OsT} Geçersiz nikâh.*|| **nikâh-ı bi'l-kitābe,** *{OsT} Mektupla yapılan nikâh.*|| **nikâh-ı dāhilî,** *{OsT} Akrabadan biri ile yapılan evlilik.*|| **nikâh-ı fāsid,** *{OsT} Dinî yönden gerekli şartlar tamam olmakla birlikte bu şartların nitelikleri istenilen düzeyde olmayan nikâh.*|| **nikâh-ı fuzūlî,** *{OsT} Nikâh kıymaya yetkili olmayan birinin başkası adına kıydığı nikâh.*|| **nikâh-ı gayr-ı lāzım,** *{OsT} huk. Geçerli olmakla beraber, feshi gerekebilen nikâh.*|| **nikâh-ı hāricî,** *{OsT} Akrabalar dışından biri ile yapılan evlilik.*|| **nikâh-ı hezl,** *{OsT} huk. Şaka yolu ile yapılan nikâh.*|| **nikâhı kaçmak,** *{OsT} Nikâhını geçersiz kılacak bir davranışta bulunmak; nikâhı bozulmak.*|| **nikâh-ı lāzım,** *{OsT} huk. Feshedilmesi mümkün olmayan nikâh.*|| **nikâh-ı mevkuf,** *{OsT} huk. Bir başkasının iznine bağlı nikâh.*|| **nikâh-ı muallāk,** *{OsT} huk. Koşulların yerine getirilmesine bağlı nikâh.*|| **nikâh-ı muvakkat,** *{OsT} huk. Süre belirtilerek yapılan nikâh.*|| **nikâh-ı müt'a,** *{OsT} huk. Bir kadın ile süre ve para konusunda anlaşmak suretiyle bir erkeğin yaptığı evlenme sözleşmesi.*|| **nikâh-ı nāfiz,** *{OsT} huk. Başka bir irade açıklamasına gerek olmayan hukukça geçerli nikâh.*|| **nikâh-ı rakîk,** *{OsT} huk. Bir cariye veya köle ile sahibinin rızasına bağlı olan nikâh.*|| **nikâh-ı sahîh,** *{OsT} huk. Hukukça geçerli olan nikâh.*|| **nikâh-ı tenezzühî,** *{OsT} huk. Efendisinin cariyesiyle nikâhlanması.*|| **nikâh kestirmek,** *{ağız} Nikâh kıydırmak.* [DS]|| **nikâh kıymak,** *1. İşlemleri tamamlanan çifti tanıklar huzurunda evli ilan etmek üzere sözleşmeyi imzalatmak. 2. (Birisi ile) evlenmek.*|| **nikâh memuru,** *Nikâh işlemlerini yürüten ve sözleşmenin tamamlanmasını sağlayan görevli memur; evlendirme memuru.*|| **nikâh olmak,** *Evlenmek.*|| **nikâh şahidi,** *Nikâh sözleşmesi sırasında tanıklık eden iki kişiden her biri; nikâh tanığı.*|| **nikâh şekeri,** *Nikâh törenine çağrılanlara dağıtılan özel şeker.*|| **nikâh tanrıları,** *mit. Roma mitolojisinde, evlenmeyi yöneten tanrılara verilen ad.*|| **nikâh tazelemek,** *1. huk. Boşadığı kimse ile yeniden evlenmek. 2. (Evlilikleri devam eden çiftler için) dinî yönden bir kusur gelmiştir endişesi ile nikâh duası ettirmek.*

nikâhlama, [nikâhla-ma] *is.* Nikâhlamak işi.

nikâhlamak, [nikâh-la-mak] *gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* **1.** (Erkek için) nikâhsız yaşadığı bir kadını nikâhla almak; nikâh ile evlenmek; nikâh etmek. **2.** (Anne baba için çocuklarını) biri ile evlendirmek. **3.** (Evlendirme memuru için) belirtilen çiftlere nikâh kıymak.

nikâhlanış, [nikâh-la-n-ış] *is.* Nikâhlanmak işi veya biçimi.

nikâhlanma, [nikâh-la-n-ma] *is.* Nikâhlanmak işi ve durumu.

nikâhlanmak, [nikâh-la-n-mak] *dönşl.* **1.** Bir kimse ile nikâh bağı ile bağlanmak. **2.** *edil. f.* (Kadın veya erkek için) nikâhları kıyılmak; nikâh işlemleri tamamlanmak. **3.** (Nikâhsız yaşayan çiftler için) nikâh kıydırarak nikâhlı duruma gelmek.

nikâhlayış, [nikâh-la-y-ış] *is.* Nikâhlamak işi veya biçimi.

nikâhlı, [nikâh-lı] *sf.* **1.** Nikâhı olan; nikâhlanmış olan. **2.** Belirtilen kimse ile nikâh bağı bulunan; evli olan. **3.** *zf.* Nikâhlı olarak.

nikâhlık, -ğı [nikâh-lık] *is.* Nikâhla ilgili olma durumu.

nikâhlılık,-ğı [nikâh-lı-lık] *is.* Nikâhlı olma durumu veya biçimi.

nikâhsız, [nikâh-sız] *sf.* **1.** Nikâhsız olan; evlenmemiş olan. **2.** (Birlikte yaşayan eşler için) nikâh işlemi yaptırmamış olan. **3.** *zf.* (Birlikte yaşama için) nikâh işlemi yaptırmadan; nikâhsız olarak. ▣ **nikâhsız birlikte yaşama,** *huk. Aralarında nikâh sözleşmesi olmayan bir kadın ve erkeğin karı koca hayatı yaşamaları durumu.*|| **nikâhsız yaşama,** *Kadın ve erkeğin nikâhlı olmadıkları hâlde karı koca hayatı sürdürmeleri.*

nikâhsızlık,-ğı [nikâh-sız-lık] *is.* Nikâhsız olma durumu.

nikai, [Sansk nikaya] *{eT} is.* → nikay.

nikal, -li [Far. nikāl نكال] *(nika:l) {OsT} is.* Ateşli kömür parçası.

nikam, [Ar. niḳam نقم] *{OsT} is.* Öc almalar; intikamlar.

nikan, [Far. nīk > nīkān نكان] *(ni:ka:n) {OsT} is.* İyi kimseler; iyiler.

nikap, bı [Ar. niḳāb نقاب] *(nika:p) {OsT} is.* **1.** Yüz örtüsü; peçe. **2.** Örtü; perde.

nikaplı, [nikap-lı] *sf.* **1.** Peçe ile örtünmüş olan; peçe takınmış; peçeli. **2.** *{ağız}* (Kişi için) eğitim görmüş; ince davranışlı; terbiyeli. [DS]

nikar, [Ar. niḳār نقار] *(nika:r) {OsT} is.* **1.** Kin. **2.** İnat.

Nikaragualı, [Nikaragua *(Orta Amerika'da ülke)* > nikaragua-lı] *sf.* Nikaragua halkından olan; bu halkın soyundan olan.

nikart, [? nikart] *{ağız} is.* Kuş gagası. [DS]

nikât, [Ar. nükte > nikāt نكات] *(nikâ:t) {OsT} is.* **1.** Herkesin anlayamadığı, anlaşılması güç kavram ve anlamlar. **2.** Nükteler; zarif sözler.

nikat, [Ar. noḳta > niḳāṭ نقاط] *(nika:t) {OsT} is.* Noktalar.

nikay, [Sansk nikaya] *{eT} is.* Felsefe veya ilahiyat okulu; öğreti; tarikat; mektep. [EUTS] [Gabain]

nikâyet, [Ar. nikāyet نكايت] *(nikâ:yet) {OsT} is.* Düşmanı kılıçtan geçirme.

nikaylıg, [Sansk. nikaya + T. -lıg] *{eT} sf.* Okullu; okuluna mensup. [Üç İtigsizler]

nikbet, [Ar. nekbet نكبت] *{OsT} is.* **1.** Talihsizlik; şanssızlık. **2.** Felaket; bela. **3.** Düşkünlük. **4.** *sf.* Uğursuz. ▣ **nikbet-hâne,** *{OsT} Düşkünler yurdu.*|| **nikbet-zede,** *{OsT} Felakete uğramış.*

nikbin, [Far. nīk *(iyi)* + -bīn *(gören)* نكبين] *{OsT}sf.* Her şeyi iyi tarafından alan; iyi olarak değerlendiren; iyiye yoran; iyimser.

nikbinî, [Far. nīk-bīnī نكبينى] *(ni:kbi:ni:) {OsT} is.* Nikbinlik; iyimserlik.

nikbinlik,-ği [nikbin-lik] *is.* İyimserlik.

nikel, [İsveç. nickel *(maden ocağı perisi)* > Fr. nickel] *is. kim.* Atom numarası 28, atom ağırlığı 58,69, yoğunluğu 8,8 olan, 1455°C'de ergiyen, kırıldığında lifsi parlak görünümü ile demiri andıran, tel ve levha hâline getirilebilen, soğukta oksitlenmeyen ve ferro-manyetik özellik gösteren, geçiş metalleri grubundan parlak beyaz element; sembolü: Ni. ▣ **nikel kaplama,** *1. Metal bir parçayı, kimyasal ya da elektrolitik bir banyoda nikel çökeltmek suretiyle yüzeysel olarak ince bir nikel katmanı ile kaplama işlemi; nikelaj. 2. Bu şekilde nikel ile kaplanmış olan eşya.*

nikelaj, [Fr. nickelage] *is.* Nikel kaplama.

nikelat, [Fr. nickelate] *is.* Tek değerli bir elementin nikel ile yapmış olduğu karmaşık tuza verilen ad.

nikelkarbonil, [Fr. nickel-carbonyle] *is. kim.* Nikelin karbon üzerine etkimesiyle meydana gelen ve 43°C'de kaynayan sıvı; $Ni(CO)_4$.

nikelleme, [nikel-le-me] *is.* Nikelle kaplama; nikelaj.

nikellemek [nikel-le-mek] *gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* Nikelle kaplama; nikelaj yapmak.

nikelli, [nikel-li] *sf.* **1.** Birleşiminde nikel bulunan. **2.** Nikel kaplama.

nikelsiz, [nikel-siz] *sf.* **1.** Birleşiminde nikel bulunmayan. **2.** Nikel ile kaplanmamış olan.

nikemek, [Moğ. nike-mek] *{eT}* Takip etmek; peşine düşmek; kovalamak istemek; taciz etmek; yalvarmak; rica etmek. [Nevâyî]

niki, [Far. nīk > nīkī نكى] *(ni:ki:) {OsT} is.* İyi olma; iyilik.

nikil, [? nikil] *{ağız} is.* Kuş gagası. [DS]

nikim, [nē+kim] *{eT} zf.* Ne?

nikke, [? nikke] *{ağız} is.* Kuş gagası. [DS]

nikki, [Jap. nikki] *is.* **1.** Günlük. **2.** Klasik Japon edebiyatında, kadınlar tarafından meydana getirilen gezi ya da hayalî olayların şiirsel düz yazı ile anlatılması ile meydana getirilen tür.

nikmet, [Ar. niḳmet نقمت] *(k, kalın söylenir) {OsT} is.* Şiddetli ceza.

nikotein, [Fr. nicotéine] *is.* Tütünde nikotin ile birlikte bulunan $C_{10}H_{12}N_2$ formülündeki baz.

nikotik, [Fr. nicatique] *sf.* (Beta karboksilik asit için) nikotinin yükseltgenmesi ile elde edilen; $C_5H_4N\text{-}CO_2H$

nikotin, [Jacques Nicot *(tütünü ilk kez Avrupa'ya ithal ettiren Fransız diplomat)* > Fr. nicotine] *is. kim.* Tütünde diğer alkaloitlerle birlikte malar veya sitrat şeklinde % 1-8 oranında bulunan zehirli bir alkaloit. ⊡ **nikotin giderme,** *Sigara içenlere zararını önlemek amacıyla tütündeki nikotini ya tamamen almak ya da miktarını azaltmak için uygulanan işlem.*|| **nikotin zehirlenmesi,** *Tütünden ileri gelen hat ve müzmin zehirlenmelerin yarattığı marazi bozuklukların tümü.*

nikotinamit, -di [Fr. nicotinamide] *is.* Nikotinik asit amidi olup pridinden türeyen bir vitamin; B_5 vitamini; pp vitamini; $C_6H_6N_2O$. ⊡ **nikotinamit adenin dinükleotit,** *Nikotinamit, adenin, iki riboz ve iki fosfat grubundan oluşan önemli bir koenzim, NAD.*|| **nikotinamit adenin dinükleotit fosfat,** *Bir fosfat grubunun nikotinamit adenin dinükleotite eklenmesi ile oluşan bir koenzim.*

nikotinik, [Fr. nicotinique] *sf.* Nikotik. ⊡ **nikotinik amit,** *Nikotinamit; pp vitamini.*|| **nikotinik asit,** *Beslenmede amit yerine kullanılabilen ve provitamin rolü oynayan organik asit.*

nikris, [Ar. niḳrīs نقريس] *(nikri:s, k kalın söylenir) {OsT} is.* → nıkris.

nikriz, [Far. nīrīz => nīkrīz نكريز] *{OsT} is. müz.* Türk musikisinde eski bir birleşik makam.

nikrom, [Fr. **nic**kel+**crome** > nicrome] *is.. metlj.* Birleşiminde % 80 nikel, % 20 krom bulunan, aşınmaya ve yüksek sıcaklığa dayanıklı alaşım.

niks, [Ar. niks نكس] *{OsT} sf.* **1.** (Kişi için) zayıf. **2.** *tıp.* (Bebek için) doğumda tersten gelen.

niksa, [? niksa] *(ni'ksa) {ağız} is.* Kayık takozlarının altındaki delik. [DS]

niktalji, [Fr. nyctalgie] *is.tıp.* Yalnız geceleri olan ağrı.

niktalofobi, [Fr. nyctalophoie] *is. psikol.* Karanlıktan korkma; karanlık korkusu.

nikter, [Far. nīkter نيكتر] *(ni:kter) {OsT} sf.* Çok beğenilmiş; çok iyi.

nikterin, [Far. nīkter > nīkterīn نيكترين] *(ni:kteri:n) {OsT} is.* Hepsinden iyi olan.

niktinasti, [Fr. nyctinastie] *is. biy.* Bazı bitkilerde, gündüz ile gecenin birbirini takip etmesinden ileri gelen uyanıklık ve uyku hareketlerinin tümü.

niktitropizm, [Fr. nyctitropisme] *is. biy.* Bazı bitki kısımlarının karanlıkta bulunduğu zaman özel bir durum almak üzere yaptıkları hareket.

niktofoni, [Yun. niykos / nyktos *(gece)* phone *(ses)* > Fr. nyctophonie] *is. psikol. tıp.* Histeriden doğan ve gündüzün konuşamama hâlinde beliren hastalık.

niktüri, [Fr. nycturie] *is. tıp.* Geceleyin sık sık işeme.

nikû, [Far. nīgü / nīkū نيكو] *(ni:kû:) {OsT} sf.* **1.** İyi. **2.** Hoş; güzel. ⊡ **nîkû-baht,** *{OsT} Bahtı iyi; bahtı açık.*|| **nîkû-kâr,** *{OsT} İşleri iyi ve doğru olan.*|| **nîkû-kârî,** *{OsT} İşleri iyi ve doğru olma.*

nikûyi, [Far. nīküyī نيكويى] *(nigû:yi:) {OsT} is.* **1.** İyilik. **2.** Güzellik.

nikz, [Ar. niḳż نقض] *{OsT} is.* Bina yıkıntısı; enkaz.

nil, [Far. nīl نيل] *(ni:l) {OsT} is.* **1.** Çivit. **2.** *bot.* Çivit otu. ⊡ **nîl-fâm,** *{OsT} Çivit renginde; lacivert.*

nile, [Far. nīle نيله] *(ni:le) {OsT} is.* Çivit.

nilec, [Far. nīlec نيلج] *(ni:lec) {OsT} is.* Çivit.

nilgün, [Far. nīl-gūn نيلگون] *{OsT} sf.* Çivit renginde olan; koyu mavi; lacivert.

nilî, [Far. nīlī نيلى] *(ni:li:) {OsT} is.* Çivit rengi; mavi. ⊡ **nîlî hokka,** *{OsT} Gökyüzü.*|| **nîlî perde,** *{OsT} Gökyüzü.*

nillime, [nilli-me ?] *{ağız} is.* Kayrak oyunu. [DS]

nilûberg, [Far. nīlū-berg نيلوبرگ] *{OsT} is. bot.* Nilüfer.

niluptal, [Sansk. nīlotpala => niluptal] *{eT} is. bot.* Nilüfer çiçeği, *(Nymphea stellata).* [EUTS]

nilüfer, [Far. nīlūfer نيلوفر] *{OsT} is. bot.* Nilüfergillerden, durgun su veya havuzlarda yetişen, yuvarlak ve geniş yapraklı, beyaz, sarı, pembe ve mavi çiçekler açan, kök saplı, yüzer yapraklı çok yıllık otsu su bitkisi, *(Nymphaea alba, N. lutea).*

nilüfergiller, [nilüfer-gil-ler] *is. bot.* Nilüfer, Nil zambağı, su gülü gibi iki çenekli kök saplı çok yıllık otsu bitkiler familyası, *(Nymphaeaceae).*

nilüferiye, [Far. nīlūfer + Far. -iyye نيلوفريه] *(ni:lüferiye) {OsT} is. bot.* Nilüfergiller.

nilüper, [Far. nīlūper نيلوپر] *(ni:lü:per) {OsT} is. bot.* Nilüfer.

nim [Far. nīm نيم] *(nim) {OsT} is.* **1.** Yarım. **2.** *müz.* Klasik Türk müziğinde başına geldiği usullerin yarısına eşit usulleri belirtmekte kullanılır. **3.** *sf.* Yarı. ⊡ **nîm-bismil,** *{OsT} (Hayvan için) yarım kesilmiş; iyice boğazlanmamış.*|| **nîm-evsāt,** *{OsT} Klasik Türk müziğinin 13 zamanlı ve 6 darplı büyük usullerinden biri.*|| **nîm-germ,** *{OsT} Çok sıcak olmayan; ılık.*|| **nîm-hāb,** *{OsT} Yarı uykulu; mahmur.*|| **nîm-hafîf,** *{OsT} Klasik Türk müziğinde büyük bir usul.*|| **nîm-hande,** *{OsT} Yarı gülüş; gülümseme.*|| **nîm-küşte,** *{OsT} Yarı ölmüş.*|| **nîm-lahza,** *{OsT} 1. Kısa an. 2. Göz ucuyla bakış; yarım bakış.*|| **nîm-manzūr,** *{OsT} Yarı görülen; bulanık.*|| **nîm-mest,**

{OsT} Yarı sarhoş; çakırkeyıf. || **nîm-muzlîm,** *{OsT} Alaca karanlık.* || **nîm-mürde,** *{OsT} Ölüm hâlinde; yarı ölü.* || **nîm-nigâh,** *{OsT} Göz ucuyla bakış.* || **nîm-puhte,** *{OsT} Az pişmiş.* || **nîm-res,** *{OsT} 1. Yarı yetişmiş. 2. Yarı olmuş; ham.* || **nîm-rûh,** *{OsT} Kadınların alından kulaklarına doğru baş örtüsü dışında açık bıraktıkları saçlı kısım.* || **nîm-rûz,** *{OsT} 1. Yarım gün. 2. Öğle vakti.* || **nîm-sofyān,** *{OsT} müz. Klasik Türk müziğinin küçük usullerinden biri.* || **nîm-süfte,** *{OsT} Yarım söylenmiş; eksik veya kapalı söz.* || **nîm-şeb,** *{OsT} Gece yarısı.* || **nîm-şeffāf,** *{OsT} Yarı saydam.* || **nîm-ten,** *{OsT} Mintan.* || **nîm-zencîr,** *{OsT} müz. Klasik Türk müziğinde 60 zamanlı ve 36 darplı, büyük usullerden biri.* || **nîm-zulmet,** *{OsT} Alaca karanlık.*

nimal, -li [Ar. neml > nimāl نمال] *(nima:l) {OsT} is.* Karıncalar.

nimar, [Ar. nimr > nimār نمار] *(nima:r) {OsT} is.* Kaplanlar.

nimat, [Ar. nimāṭ نماط] *(nima:t) {OsT} is.* Örtüler; ihram vb.leri.

nimbus, [Lat. nimbus *(ayça)*] *is.* Her yanı aynı koyu grilikte yağmur bulutu; nimbo-stratus; kara bulut.

nimçehre, [Far. nīm-çehre نيم چهره] *{OsT} is. mit.* Yarısı insan, tek elli, tek ayaklı ve tek gözlü, sıçrayarak ilerleyen masal yaratığı; nesnas.

ni'me, [Ar niʿme نعمه] *{OsT} ünl.* Ne güzel; ne iyi. ⊡ **ni'me'l-matlûb,** *{OsT} Tam istenilen biçimde olan.* || **ni'me'l-vesîle,** *{OsT} Ne güzel vesile.* || **ni'me't-tesādüf,** *{OsT} Ne iyi tesadüf.*

nime[1], [Far. nīme نيمه] *(ni:me) {OsT} sf.* Yarım; yarı. ⊡ **nîme nîme,** *{OsT} Yarım yarım; parça parça.* || **nîme-rûz,** *{OsT} 1. Yarım gün. 2. Gün ortası.*

nime[2], [in-me / Far. nīme] *{ağız} is.* Felç; inme. [DS]

nimeli, [nime-li] *{ağız} sf.* Felçli; inmeli. [DS]

nimeksi, [? nimeksi / nemeksi] *{ağız}* → nemeksi. [DS]

nimenim, [Far. nīm => nīm e nīm] *{ağız} is.* Yirmi beş dirhem. [DS]

nimet, [Ar. niʿmet نعمت] *(ni:-met) {OsT} is.* **1.** Allah'ın insanlara yararlanmaları için sunmuş olduğu her şey. **2.** İyi niyet beslediği düşünülen bir kimsenin yaptığı iyilik; bağış; lütuf; ihsan. **3.** İyi yaşamak için gerekli olan şeyler. **4.** İnsanın yaşması için gerekli olan yiyecek, içecek gibi maddeler; özellikle ekmek; rızk. **5.** *mecaz.* Bir şeyden elde edilen yararlı sonuç; olanak; imkân. ⊡ **nimet bilmek,** *Şeref saymak.* || **nimet hakkı,** *Yenilen, içilen şeyler üzerine edilen yemin sözü.* || **nimeti ayağı ile tepmek,** *Kendisine yapılmak istenen bir iyiliği veya bu yolda eline geçen fırsatı değerlendirme yoluna gitmekten kaçınmak.* || **nimetini yemek,** *İyiliğini görmek.* || **nimetiyle perverde olmak,** *Birinden iyilik görmek; lütfuna ermek.*

nimete, [? nimete] *{ağız} is.* Toprak testi. [DS]

nimeti, [? nimeti] *{ağız} is.* **1.** Küçük testi. **2.** Küçük hasır. [DS]

nimetşinas, [Ar. niʿmet + Far. şinās نعمت شناس] *(nimetşina:s) {OsT} sf.* Kendisine yapılan iyiliği unutmayan; iyilikbilir.

nimf, [Yun. nymphe *(gelin)*] *is. biy.* Yarı başkalaşım gösteren böceklerde, dış görünüşü ergine benzeyen fakat eşey organları ve kanatları tam olarak gelişmemiş evre.

nimnime, [Ar. nimnime نمنمه] *{OsT} is.* **1.** Birbirine yakın çizgiler. **2.** Tırnaktaki beyazlık.

nimnimeteyn, [Ar. nimnimeteyn نمنمتين] *{OsT} is. dbl.* Tırnak ("..") işareti.

nimonik, -ği [Fr. nimonik *(tescilli isim) is. metlj.* Isı değişimlerine ve ateşe dayanıklı özellikleri olan % 80 nikel ile değişik oranlarda titan, krom, kobalt ve demirden oluşan alaşım.

nimr, [Ar. nimr نمر] *{OsT} is.* Kaplan.

nimti, [Yun. lamli => namtı / nimti ?] *{ağız} is.* → namtı. [DS]

nimten, [Far. nīm-ten نيمتن] *{OsT} is.* Mintan; gömlek.

nina, [? nina] *{ağız} is.* Uzun boy. [DS]

ninan, [Ar. nūn > nīnān نينان] *(ni:na:n) {OsT} is.* Balıklar.

nince, [ne+nice / nīce > ni(n)ce] *{ağız} (ni'nce) zf.* Çok kalabalık. [DS]

nincelim, [nince-li-m] *{ağız} zf.* (Vurmak için) hızla; bütün gücüyle; kuvvetle. [DS]

nine, [nine *(yans.)*] *is.* **1.** Torunu olan kadın. **2.** Anne. **3.** *{ağız}* Yenge. [DS] **4.** *ünl.* Yaşlı kadınlara seslenme sözü.

ninedin, [ne+eyle-din > nīnediñ] *(ni:nediñ) {ağız} c.* Ne yaptın; ne ettin? [DS]

nineyim, [ne+eyle-y-e-y-im] *{ağız} c.* Ne yapayım? [DS]

-ning, [-ıñ / -iñ / -uñ / -üñ /-n-ıñ / -n-iñ / -n-uñ / -n-üñ] *çek. e.* → -ıng. [ETY]

nini[1], [ninni > nini] *{ağız} is.* **1.** Küçük çocuk; bebek. **2.** Bezden yapılmış oyuncak bebek; oyuncak bebek. [DS]

nini[2], [? nini / ninni] *{ağız} is.* Gözbebeği. [DS]

ninik[1], **-ği** [? ninik] *{ağız} is.* Ayna. [DS]

ninik[2], **-ği** [? ninik] *{ağız}* → nini[1]. [DS]

niniy, [? niniy] *{ağız} is.* Anne. [DS]

ninnak, -ğı [? ninnak] *{ağız} sf.* (Kişi için) elinden iş gelmez; beceriksiz. [DS]

ninni[1], [nenni / ninni] *is.* **1.** Çocukları uyutmakta kullanılan şarkı, türkü. **2.** *ünl.* Söylenen ninninin

sonunda kullanılan redif. ◘ **ninni gibi,** *(Şarkı, türkü vb. müzik için) insanın uykusunu getirecek kadar ağır ve sıkıcı.*

ninni[2], [ninni] *{ağız} is.* Küçük çocuk; bebek. [DS]

ninni[3], [ninni] *{ağız} is.* Gözbebeği. [DS]

ninnik, -ği [? ninnik] *{ağız} is.* Oyun. [DS]

nipatırsınız, [ne+yap-ıp+dur-ur-sunuz] *{ağız} c.* **1.** Ne yapmaktasınız? **2.** Nasılsınız? [DS]

nipel, [İng. nipple *(meme ucu)*] *is.* İki boruyu birbirine bağlamaya yarayan her iki ucuna da erkek diş açılmış bağlama elemanı; fiting.

nir, [?-nir] *{ağız} is.* Boyunduruk. [DS]

niran, [Ar. nār > nīrān نيران] *(ni:ra:n) {OsT} is.* **1.** Aydınlıklar parıltılar. **2.** Nurlar. **3.** Ateş. **4.** Cehennem; tamu.

nirban, [Sansk. nervān] *{eT} is.* Nirvana; değersiz bir sükûnet. [EUTS]

nirde, [nerde نرده] *{eAT} zf.* Nerde? ◘ **nirdeliğin,** *{eAT} Nerede olduğunu...*

nire[1], [ne-re / ne+yir-e نيره] *{eAT} zf.* Nereye?

nire[2], [? nire] *is.* Bir dokuma tezgâhında atkı ipliklerinin çözgü iplikleri arasından geçebilmesi için çerçevelerin hareketi ile ağız açıklığı veren eleman; gücü gözü. ◘ **nire boncuğu,** *Nire teli üzerinde çözgü ipliği geçirilen delikli parça.*|| **nire çerçevesi,** *Gücü çerçevesi.*|| **nire gözü,** *Nire boncuğu üzerinde bulunan ve çözgü ipliği geçirilen delik.*|| **nire teli,** *Gücü teli.*

nirecük, [nire-cük نيره جك] *{eAT} zf.* Neresi?

niregiç, -ci [? nigeriç / niregiç] *{ağız} is.* Ateş küreği. [DS]

nirenc, [Far. nīreng > Ar. nīrenc نيرنج] *(ni:renc) {OsT} is.* **1.** Büyü; efsun; tılsım. **2.** Hile; düzen. **3.** Resim; suret.

nirencat, [Ar. nīrenc > nīrencāt نيرنجات] *(ni:renca:t) {OsT} is.* Büyüler; tılsımlar.

nireng, [Far. nīreng نيرنگ] *(ni:reng) {OsT} is.* Taslak.

nirengi, [Far. nīrengī نيرنگى] *(ni:rengi:) {OsT} is. harit.* Arazi üzerinde belli tepe noktalarını esas alarak meydana getirilmiş üçgenler yardımıyla bir yerin ölçümünü yapmaya yarayan topografik işlemlerin tümü; üçgenleme; üçgenlere ayırma. ◘ **nirengi haritası,** *Nirengilerden yararlanarak elde edilmiş harita.*|| **nirengi işareti,** *Nirengi gözlemleri yapabilmek için bir ağacın veya desteklenmiş bir sırığın üzerine yerleştirilen mira.*|| **nirengi noktası,** *1. Nirengi işlemlerinde kullanılan üçgenin tepe noktası. 2. dnz. Gemicilerin kullandığı doğal yön noktası. 3. Başlangıç.*

nirgrantha, [? nirgrantha] *{eT} sf.* Bir yere yerleştiren ve yerleştirilen; iskân eden ve olunan. [EUTS]

niriz, [Far. nīrīz نيريز] *(ni:ri:z) {OsT} is.* → nikriz.

nirizî, [Far. nīrizī نيريزى] *(ni:rizi:) {OsT} is. müz.* Türk musikisinde on dördüncü yüzyılda meydana getirilmiş ancak bu güne örneği kalmamış bir birleşik makam adı.

niru, [Far. nīrū نيرو] *(ni:ru:) {OsT} is.* Kuvvet; güç.

nirumend, [Far. nīrū-mend نيرومند] *(ni:ru:mend) {OsT} sf.* Güçlü; kuvvetli.

nirumendî, [Far. nīrū-mendī نيرومندى] *(niru:mendi:) {OsT} sf.* Kuvvetlilik; güçlülük.

nirvan, [Sansk. nirvāna] *{eT} is.* Mutlak sönüş; tükeniş. [Üç İtigsizler]

nirvana, [Pali d. nibbāna *(acıdan kaçma)* > Sansk. nirvāna] *is.* **1.** *{eT}* Değersiz bir sükûnet. [EUTS] **2.** Kurtuluş. **3.** Budha dinine göre, her türlü isteklerden, tutkulardan, duygulanmalardan kurtulup, benin ortadan kalkması için, ruhun bir bedenden ötekine göç ederek çeşitli yaratıklar hâlinde yaşamaktan kurtulduğu en yüksek mertebeye verilen ad.

nirvanlıg, [nirvan-lığ] *{eT} sf.* Nirvanaya ait olan. [EUTS]

nisa,-ai [Ar. nisā' نساء] *(nisa:) {OsT} is.* Kadınlar. ◘ **Nisa Suresi,** *Kadınlarla ilgili hükümlerin yer aldığı, Kur'an-ı Kerim'in üçüncü suresinin adı.*

nisab, [Ar. niṣāb نصاب] *(nisa:b) {OsT} is.* → nisap. ◘ **nisāb-ı ekseriyet,** *{OsT} Çoğunluk oranı.*|| **nisāb-ı rüşt,** *{OsT} Olgunluk çağı.*|| **nisāb-ı sirkāt,** *{OsT} isl. huk. Çalınan bir malın şer'an hırsızlık sayılabilmesi için ulaşması gereken değer.*

nisacet, [Ar. nesc > nisācet نساجت] *(nisa:cet) {OsT} is.* Dokumacılık.

nisai, [Ar. nisā'ī نسائى] *(nisa:i:) {OsT} sf.* **1.** Kadınla ilgili. **2.** Kadın hastalıklarıyla ilgili. **3.** Kadınsı davranışlar gösteren veya kadınsı özellikler taşıyan; kadın gibi.

nisaiye, [Ar. nisā'ī > nisā'īyye نسائيه] *(nisa:iye) {OsT} is. tıp.* **1.** Kadın hastalıklarını inceleyen tıp dalı; kadın hastalıkları; jinekoloji. **2.** Hastanelerde kadın hastalıklarının tedavisi ile ilgilenilen bölüm.

nisaiyeci, [nisaiye-ci] *(nisa:iyeci) is. tıp.* Kadın hastalıkları uzmanı hekim; jinekolog.

nisaiyecilik,-ği [nisaiye-ci-lik] *(nisa:iyecilik) is.* Kadın hastalıkları uzmanının işi ve mesleği.

nisal, -li [Ar. niṣāl نصال] *(nisa:l) {OsT} is.* Ok ve kargı gibi silahların ucundaki sivri demir parçaları; temrenler.

nisan[1], [Akad. nīsān > Süryani d. nisan > Ar. nīsān نيسان] *(ni:sa:n) {OsT} is.* **1.** Güneş takvimine göre yılın dördüncü ayı. **2.** Musevi takviminin yedinci ve kutsal yılın ilk ayı. **3.** *ed.* Divan edebiyatında

bolluğu, bereketi, devlet büyüklerinin elinin açıklığını, iyilikseverliklerini simgeleyen kelime. ⊡ **nisan balığı,** *Nisanın ilk günü aldatmaca olarak yapılan şakalar ve aldatmaca hediyeler; (Fr. poisson d'avril).*|| **nisan suyu,** *Toplanıp padişaha sunularak karşılığında bahşiş alınan, nisan ayında yağan ilk yağmurun suyu.*|| **nisan tası,** *tasvf. Mevlevilikte, isteyenlere şifa niyetiyle dağıtılan nisan ayında yağan yağmur sularının toplanması için Yeşil Kubbe'nin üstüne yerleştirilen, bugün ise türbenin giriş kapısının sol yanında bulunan üzeri işlemeli büyük kazan.*|| **nisan yağmak,** *{ağız} Yağmur yağmak.* [DS]|| **nisan yağmuru,** *Anadolu'da halk arasında bereketin sembolü olarak adlandırılan nisan ayındaki yağmurlar.*

nisan^2, [Ar. lisān => nisan] *{ağız} is.* Lisan; dil. [DS]

nisap, -bı [Ar. niṣāb نصاب] *(nisa:p) {OsT} is.* **1.** Kök; asıl; esas. **2.** İstenilen oran; yeter sayı; derece. **3.** Hisse; pay; nasip. **4.** Sermaye; ana mal; mal. **5.** *huk.* Bir kurulun toplanabilmesi veya karar alabilmesi için en az bulunması gereken üye sayısı; yeter sayı. **6.** *isl. huk.* Bir malın zekâtının verilebilmesi için ulaşması gereken miktar. ⊡ **nisabını bulmak,** *İstenilen sayıya ulaşmak.*

-nisar, [Ar. -niṣār نثار] *(nisa:r) {OsT} son ek.* İsimlerden "... saçan, ... dağıtan, ... saçıcı" anlamında birleşik sıfatlar yapar.

nisar, [Ar. neṣr > niṣār نثار] *(nisa:r) {OsT} is.* **1.** Serpme; dağıtma; saçma. **2.** Düğünlerde gelin ve damadın başına saçılan, para, buğday ve çerez; saçı. ⊡ **nisār-çīn,** *Saçılan şeyleri toplayan.*|| **nisar etmek,** *Saçmak; serpmek.*|| **nisar eylemek,** *Saçmak; serpmek.*

nisbet, [Ar. nisbet نسبت] *{OsT} is.* → nispet. ⊡ **nisbet-i a'dād,** *{OsT} mat. Sayılar arasındaki karşılaştırma; ölçü.*|| **nisbet-i inşāiye,** *{OsT} mant. Doğru veya yalan olduğu ihtimalini düşünmeye gerek kalmayan söz.*|| **nisbet-i muzāafa,** *{OsT} mat. Uyumsuz oran.*|| **nisbet-i nākısa,** *mant. Arkasının beklenmesi gerekli söz.*|| **nisbet-i tāmme-i haberiye,** *{OsT} mant. Arkasının beklenmesi gerekli olmayan söz.*

nisbeten, [Ar. nisbeten نسبةً] *{OsT} zf.* → nispeten.

nisbî, [Ar. nisbet > nisbī / nisbiye نسبى] *{OsT} sf.* → nispi.

nise^1, [ne+i-se نيسه] *{eAT} zf.* Ne ise.

nise^2, [? nise] *{ağız} sf.* Acınacak durumda; kötü. [DS]

niseb, [Ar. nisbet > niseb نسب] *{OsT} is.* Nisbetler.

nisgil, [ne+iş+ki > nişgi / nişgil / nisgil] *{ağız} zf.* → nişki. [DS]

nisiye, [nisi-y-e ?] *{ağız} zf.* Veresiye. [DS]

nislik, -ği [Yun. soiniki => şinik > şinik-lik > nislik ?] *{ağız} is.* Bir şiniklik (~ 8 kg) tahıl ölçeği. [DS]

nispet, [Ar. nisbet نسبت] *is.* **1.** Karşılaştırılan iki şey arasındaki oran. **2.** İlgi; bağ; bağlılık; ilişki. **3.** Bir kimseyi üzmeye, kıskandırmaya yönelik veya inat için yapılan davranış. **4.** *mat.* İki sayı veya şekil arasındaki benzerlik; oran; kıyaslama. **5.** *zf.* Kıskandırmak veya üzmek amacıyla; inat olsun diye. ⊡ **nispet eki,** *1. Arapça isimlerden ait olduğu varlığa bağlı olan, ilişkili olan anlamında sıfatlar yapan "-î" eki; aidiyet eki. millî, insanî, dinî. 2. Yer veya ülke adlarına getirilerek "o ülkeden olan, o memleketli" anlamında sıfatlar yapar. Ankaravî, Birgivî, Frengî. 3. Bir tarikat ve inanç grubunu belirten adın sonuna gelerek o tarikata bağlı olan anlamını katar. Alevî, Şafiî, Sünnî, Mevlevî. 4. Ulus adlarına gelerek dil adları yapar. Arabî, Frengî, Türkî. 5. Meslek adları yapar. cevherî, kebabî.*|| **nispet etmek,** *1. İki şey arasında oran kurmak. 2. Bir kimsenin hoşlanmadığı bir şeyi kızdırmak ya da inat olsun diye yapmak.*|| **nispeti olmak,** *1. İlgisi olmak; bağlantısı bulunmak. 2. Oran kabul etmek; oran kurulabilmek.*|| **nispet î'si,** *Nispet eki.*|| **nispet kabul etmek,** *Eş olmak; denk tutulmak; oran kabul etmek.*|| **nispet kabul etmemek,** *1. Karşılaştırılmak istenen iki şey arasında karşılaştırmaya esas alınamayacak kadar büyük fark bulunmak; oran kabul etmemek; kıyaslanamamak. 2. Bir tutulmamak; benzerlik kurulamamak.*|| **nispet vermek,** *Bir kimseyi kıskandırmak veya üzmek için onun hoşlanmadığı bir şeyi yapmak.*|| **nispet yapmak,** *Bir kimseyi kıskandırmak veya üzmek için onun hoşlanmadığı bir şeyi yapmak.*|| **nispet y'si,** *Nispet eki; ya-yi nisbî.*

nispetçi, [nispet-çi] *sf.* Nispet yapmak huyunda olan.

nispeten, [Ar. nispet >nispeten نسبةً] *(ni'speten) {OsT} zf.* **1.** Kıyaslanarak; göre; nispetle. **2.** Öncekine oranla; bir dereceye kadar; oldukça.

nispetli, [nispet-li] *sf.* Oranlı.

nispetsiz, [nispet-siz] *sf.* Oransız.

nispetsizlik,-ği [nispet-siz-lik] *is.* Oransızlık.

nispî, [Ar. nisbet > nisbī نسبى] *(nisbi:) {OsT} sf.* **1.** Karşılaştırmaya dayanan; kıyaslama ile ilgili; bağıntılı; göreli; izafî. **2.** Daha öncesine göre; öncekine oranla. ⊡ **nispî hak,** *Mutlak hakların aksine, sahibine belirli oranda sınırlı yetkiler sağlayan ve belirli kişilere karşı ileri sürülebilen hak.*|| **nispî temsil,** *huk. Seçime katılan partilere aldıkları oy oranında sandalye veren seçim sistemi.*

nist, [Far. nā-est > nīst نيست] *(ni:st) {OsT} e.* Yok; değil.

nistagmus, [Yun. nystagmós > Lat. nystamus] *is.* Göz seğirmesi.

nistatin, [Fr. nystatine] *is. tıp.* Mikroskopik mantar-

ların sebep olduğu hastalıklara karşı etkili olan, *streptomyces nourcei* kültürlerinden elde edilen bir tür antibiyotik.

nistemek, [ne+iste-mek نستمك] *{eAT} gçl. f. [-r]* Ne yapmak; ne aramak.

nistî, [Far. nīst > nīstī نستى] *(ni:sti:) {OsT} is.* Yok olma; yokluk; bulunmazlık.

nistlik, -ği [nist-lik] *is.* Yok olma.

nisun, [Ar. nisā' > nisūn نسون] *(nisva:n) {OsT} is.* Kadınlar.

nisvan, [Ar. nisā' > nisvān نسوان] *(nisva:n) {OsT} is.* Kadınlar.

nisve, [Ar. nisā' > nisve نسوه] *{OsT} is.* Kadınlar.

nisvi, [Ar. nisve > nisvī / nisvīyye نسوى / نسويه] *(nisvi:) {OsT} sf.* Kadınlarla ilgili; kadınlara ait.

nisviyet, [Ar. nisvī > nisviyyet نسويت] *{OsT} is.* Kadınlık; kadın olma durumu.

nisyan, [Ar. nesy > nisyān نسيان] *(nisya:n) {OsT} is.* Unutma; unutuş. ⊟ **nisyān-ı ebedî,** *{OsT} Sonsuza kadar unutma; hiç hatırlamama.*

niş[1], [Far. nīş نيش] *{OsT} is.* **1.** Akrep, arı vb. böceklerin iğnesi. **2.** Diken. **3.** Zehir. ⊟ **nîş-ger,** *{OsT} Şeker kamışı; ney-şeker.*|| **nîş-hār,** *{OsT} Diken batmış; iğnelenmiş.*

niş[2], [Fr. niche] *is.* Duvar içine yapılmış oyuk; göz; hücre.

niş[3], [niş / neş] *{ağız} ünl.* Sığır kovalama ünlemi; hort. [DS]

nişa, [Ar. nişā نشا] *(nişa:) {OsT} is.* Nişasta.

nişaal, [ne + Ar. şekl / eşkāl => neşel / nişaal] *{ağız} zf.* Ne biçim; nasıl? [DS]

nişabur, [Far. nīşābür *(yer adı)* نيشابور] *(ni:şa:bu:r) {OsT} is. müz.* Klasik Türk musikisinden eski bir birleşik makam adı.

nişaburek,-ği [Far. nīşābūr-ek نيشابورك] *(ni:şa:bu:rek) {OsT} is.* Klasik Türk musikisinde dügâh la perdesi üstüne göçürülmüş rast dizisiyle buselik si perdesi üzerine göçürülmüş uşşak dizisinin birleşmesinden meydana gelmiş bir birleşik makam.

nişadır, [Far. nişādır نشادر] *(nişa:dır) {OsT} is. kim.* → nışadır.

nişadırî, [Ar. nişādırī نشادرى] *(nişa:dıri:) {OsT} is. kim.* Nışadırla veya amonyakla ilgili.

nişadur, [Far. nişādūr نشادور] *(nişa:du:r) {OsT} is. kim.* → nışadır.

nişal, [ne+ Ar. şekl / eşkāl => neşaal / neşal] *{ağız} zf.* Ne biçim; nasıl? [DS]

-nişan, [Far. nişānden > -nişān نشان -] *(nişa:n) {OsT} son ek.* Eklendiği kelimelere *"duran, dikilen, kalan"* anlamı katarak birleşik sıfatlar yapan son ek.

nişan[1], [Far. nişānden > nişān نشان] *(nişa:n) {OsT} sf.* **1.** Diken. **2.** Gösteren; alamet eden.

nişan[2], [Far. nişānden > nişān نشان] *(nişa:n) {OsT} is.* **1.** Belirti; iz; alamet. **2.** Yara izi. **3.** Bir şeyi belli etmek için üzerine konulan işaret; bellilik. **4.** Atışlarda vurulması istenilen nokta; hedef. **5.** Varılmak istenen, ulaşılmak istenen yer veya durum; amaç. **6.** Vurulmak istenen hedefe silahı doğrultma; nişan alma. **7.** Bir olayın anısına dikilen taş; anıt taş. **8.** Görmüş olduğu önemli işerden dolayı bir kimseye devlet tarafından verilen beratlı madalya. **9.** Evlenmek üzere taraflarca verilen söz. **10.** Bu söz ile evlilik arasında geçen süre; nişanlılık dönemi. **11.** Evlenmek üzere verilen bu sözün kutlandığı, çevreye duyurulduğu ve nişan yüzüklerinin takıldığı tören. **12.** Tuğra. **13.** Ferman. ⊟ **nişan alayı,** *Yeniçeri zorbalarından birinin kendi işlettiği kahveye ortasının nişanını törenle götürüp asması.*|| **nişan almak,** *Bir ateşli silahı, atılan mermi hedefi vuracak şekilde doğrultmak; bakışları hedefe yöneltmek.*|| **nişan ardı,** *Nişandan sonra kız evinin oğlan evine gönderdiği hediyelere verilen ad.*|| **nişan atmak,** *1. Silahı hedefe doğrulttuktan sonra ateş etmek. 2. Evlenme sözünü bozmak; nişan yüzüğünü ve hediyeleri evlenmekten vazgeçtiğini belirtmek için iade etmek.*|| **nişan çekmek,** *{eAT} Tuğra çekmek; nişan meydana getirmek.*|| **nişan dikilmek,** *{eAT} İşaret konulmak.*|| **nişan düşmek,** *{ağız} Meyveler kızarmaya, olgunlaşmaya başlamak.* [DS]|| **nişan halkası,** *Evlenme sözü üzerine tarafların birbirine verdiği sözün belirtisi olarak takılan yüzük; nişan yüzüğü; alyans.*|| **nişanı atmak,** *Evlenme sözünden caymak; nişanlılığı sona erdirmek; nişan bozmak.*|| **nişān-ı hümāyūn,** *{OsT} Padişahın adını içeren ve imzası yerine geçen tuğrası.*|| **nişān-ı iftihār,** *{OsT} Sultan İkinci Mahmut tarafından çıkarılan nişan.*|| **nişān-ı tîr-i sitem,** *{OsT} Sitem okunun hedefi.*|| **nişan kalemi,** *İmparatorluk döneminde vezir, beylerbeyi, sancak beyi mevali beratları ile zeamet ve tımar kayıtlarının tutulduğu daire.*|| **nişan komak,** *{eAT} Nişan yapmak; nişanlamak.*|| **nişan koymak,** *Bir şeyi ileride tanıyabilmek için üzerine veya bulunduğu yere özel bir işaret koymak.*|| **nişan şekeri,** *Nişan töreni için erkek tarafının kız ailesine süslü ve özel sepet veya kap içinde gönderdiği şeker.*|| **nişan takımı,** *Nişan öncesi taraflarca birbirine alınıp verilen hediyeler.*|| **nişan takmak,** *1. Evlenecek çiftlerin parmaklarına nişan yüzüklerini takmak. 2. Bir kimsenin göğsüne devletçe verilen madalyayı takmak.*|| **nişan taşı,** *Eskiden ok yarışlarında rekor uzaklığa atılan okun düştüğü yeri belirlemek için dikilen taş.*|| **nişan urmak,** *{eAT} Nişan koymak.*|| **nişan vermek,** *Bir*

kimseye başarısından dolayı madalya vermek; nişan ile ödüllendirmek.|| **nişan yapmak,** *Bir kız ile erkeğin evlenme isteklerini bir sözle kesinleştirmek üzere tören yapmak ve nişan yüzüklerini takmak.*|| **nişan yüzüğü,** *Evlenme sözü üzerine tarafların birbirine verdiği sözün belirtisi olarak takılan yüzük; nişan halkası; alyans.*

nişancı, [nişan-cı] *is.* **1.** Silahım doğrulttuğu hedefi vurmakta ustalık kazanmış olan kimse; attığını vuran. **2.** İmparatorluk döneminde gerekli yerlere padişahın tuğrasını çeken yazıcı. **3.** *sf.* Belirtilen nitelikte nişancılığı olan.

nişancılık,-ğı [nişan-cı-lık] *is.* **1.** Silahla belirlenen hedefi vurmakta gösterilen ustalık; atıcılık. **2.** Padişahın tuğrasını çeken kimselerin yaptığı iş ve meslekleri.

nişande, [Far. nişānde نشانده] *(nişa:nde) {OsT} sf.* **1.** Dik duruma getirilmiş; dikilmiş. **2.** Hedef olarak dikilmiş bulunan.

nişane, [Far. nişāne نشانه] *(nişa:ne) {OsT} is.* İz; belirti; emare; alamet.

nişangâh, [Far. nişān-gāh نشانگاه] *(nişa:ngâ:h) {OsT} is.* **1.** Ateşli silahlarda, silahı hedefe doğrultmaya yarayan ve hedefin uzaklığına göre belirli açıyı verebilmek için yükseltilip alçaltılabilen parça veya alet. **2.** Eğitimde mermi veya ok atışı için gösterilen hedef yeri veya panosu.

nişangeç,-ci [Far. nişān-keş نشانکش] *{OsT} is.* Marangozlukta ağaçların kenarlarına istenilen ölçüde paralel çizgi çizmekte kullanılan küçük el aleti; nişangir.

nişangir, [Far. nişān-gīr نشانگیر] *(nişa:ngi:r) {OsT} sf.* **1.** Not alan; not tutan. **2.** Üzerine baskı yapılmış veya marka basılmış olan. **3.** *is.* Nişangeç.

nişangkeş, [Far. nişān-keş نشانکش] *(nişa:nkeş) {OsT} is.* Nişangeç.

nişanlama, [nişan-la-ma] *is.* Nişanlamak işi.

nişanlamak, [nişan-la-mak] *gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* **1.** Bir şey üzerine sonradan bulabilmek için bir işaret koymak; nişan koymak. **2.** Hedefi vurmak üzere silahı doğrultmak; silahı hedefe veya bir yere yöneltmek; nişan almak. **3.** Evlenmek isteyen çiftlerin nişan törenini yapmak; nişan yüzüğü takmak.

nişanlanış, [nişan-la-n-ış] *is.* Nişanlanmak işi veya biçimi.

nişanlanma, [nişan-la-n-ma] *is.* **1.** Nişanlanmak eylemi. **2.** Bir erkekle kadının ileride evlenmek üzere birbirlerine verdikleri söz ve bu amaçla yapılan tören.

nişanlanmak, [nişan-la-n-mak] *edil. f. [-ır]* **1.** Üzerine işaret konulmak; işaretlenmek. **2.** Kendisine veya bir yere nişan alınmak. **3.** *dönşl.* Evlenmek amacıyla bağlanmak; biri ile nişan yapmak. **4.** Nişan sahibi olmak; devletçe verilen nişanı olmak.

nişanlı, [nişan-lı] *sf.* **1.** Üzerinde bir belirti, iz, nişan bulunan; nişan konulmuş olan. **2.** (Kız ve erkek için) birbiri ile evlenme sözü ile bağlanmış olan; nişanlanmış olan. **3.** *is.* (İyelik eki ile) birine nişan sözü ile bağlı olan kimse.

nişanlılık,-ğı [nişan-lı-lık] *is.* **1.** Nişanlı olma durumu. **2.** Evliliğe kadar nişanlı olarak geçirilen dönem.

nişannı, [nişan-lı] *{ağız} sf.* Nişanlı. [DS]

nişansız, [nişan-sız] *sf.* **1.** Üzerine belirtici herhangi bir işaret konulmamış olan; işaretsiz. **2.** Madalyası olmayan. **3.** *zf.* Nişan töreni yapılmadan veya nişanlılık dönemi olmaksızın.

nişapur, [Far. nişāpūr نشاپور] *(nişa:pu:r) {OsT} is. müz.* Nişabur.

nişara, [? nişara] *{ağız} is.* Kereste biçerken çıkan ince toz; talaş. [DS]

nişasta, [Far. nişāste نشاسته] *(nişa'sta) {OsT} is.* Buğday, patates gibi bitkilerden özel usullerle çıkarılan, amilaz adındaki diyastazın etkisi ile maltoza, daha sonra da mayalanma ile şekere dönüşen una benzer madde; $(C_6H_{10}O_5)_n$. ⊡ **nişasta buğdayı,** *Dağlık bölgelerde yetişen, ufak taneli bol nişastalı 28 kromozomlu buğday çeşidi, (Triticum dicoccum).*

nişastacılık,-ğı [nişasta-cı-lık] *is.* Nişasta üretme ve satma işi.

nişastalanma, [nişasta-la-n-ma] *is.* Nişastalanmak eylemi.

nişastalanmak, [nişasta-la-n-mak] *dönşl. f. [-ır]* Nişasta ile karışmak; nişasta ile işlem görmek.

nişastalı, [nişasta-lı] *sf.* Birleşiminde nişasta bulunan; nişastalanmış olan.

nişe[1], [ne-çe / nişe نشا / نیشه / نشه] *{eAT} zf.* **1.** Niçin? *{ağız} (aynı)* [DS] **2.** Nasıl? ⊡ **nişe ki,** *{eAT} Niçin ki; çünkü.*

nişe[2], [Far. nişāste] *{ağız} is.* Nişasta. [DS]

nişedir, [? nişedir] *{ağız} is.* Özür; kusur. [DS]

nişest, [Far. nişesten *(oturmak)* > nişest نشست] *{OsT} sf.* Oturan.

nişeste, [Far. nişesten *(oturmak)* >nişeste نشسته] *{OsT} sf.* Oturmuş.

nişestegân, [Far. nişeste > nişeste-gān نشستگان] *(nişestegâ:n) {OsT} is.* Oturanlar.

nişestegâh, [Far. nişeste-gāh نشستگاه] *(nişestegâ:h) {OsT} is.* Oturmuş olanlar; oturanlar.

nişestegeh, [Far. nişeste-geh نشستگه] *{OsT} is.* → nişestegâh.

nişgil, [ne+iş+ki > nişgi / nişgil / nisgil] *{ağız} zf.* → nişki. [DS]

nişke, [niş+gel > nişke] *{ağız} ünl.* Sığır kovalama ve çağırma ünlemi. [DS]

nişki, [ne+iş+ki > nişgi / nişgil / nisgil] *{ağız} zf.* Nasıl? [DS]

nişib, [Far. nişīb نشیب] *(nişi:b) {OsT} is.* Yukarıdan aşağı doğru inilen yer; iniş. ⊡ **nişîb-gâh,** *{OsT} Çukur yer.*|| **nişîb ü firāz,** *{OsT} İniş ve yokuş.*

nişimen, [Far. nişīmen نشیمن] *(nişi:men) {OsT} is.* **1.** Oturacak yer. **2.** Toplanılacak yer; meclis. ⊡ **nişîmen-gâh,** *{OsT} 1. Toplanılacak yer. 2. Yurt. 3. Durak.*

-nişin, [Far. nişesten *(oturmak)* > nişīn نشین] *(nişi:n) {OsT} sf. "Oturan, oturmuş"* anlamları ile birleşik sıfat yapar.

nişinende, [Far. nişīnende نشیننده] *(nişi:nende) {OsT} sf.* Oturucu; oturan.

nişlemek, [ne+iş-le-mek > niş-le-mek] *{eAT} {ağız} geçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* (Birinin yapmakta olduğu işi, durumunun nasıl olduğunu öğrenmek için kullanılan soru fiili) ne yapmak; hangi işle uğraşıyor olmak. [DS]

nişleniz, [ne+işle-r-siniz > nişleñiz] *(ni'şle:ñiz) {ağız} c.* Ne durumdasınız; nasılsınız? [DS]

nişleyvin, [ne+işle-y-i+ver-ir-sin] *{ağız} c.* Ne yapıyorsun? [DS]

nişt, [nişt / neş] *{ağız} ün.* Sığır kovalama ünlemi. [DS]

nişter, [Far. nīşter / nişter نیشتر] *(ni:şter) {OsT} is.* Neşter.

nişün, [ne+uç-un > nişün نشون] *{eAT}* → neçün.

nitac, [Ar. nitāc نتاج] *(nita:c) {OsT} is.* (Hayvanlar için) yavrulama; doğurma.

nitaf, [Ar. nuṭfe > niṭāf نطاف] *(nita:f) {OsT} is.* Temiz, saf sular.

nitah, [Ar. niṭāḥ نطاح] *(nita:h) {OsT} is.* Boynuz vurma.

nitak, [Ar. niṭāḳ نطاق] *(nita:k) {OsT} is.* **1.** Kemer; kuşak. **2.** Kuşak yeri. **3.** Peştamal.

nitakayn, [Ar. niṭāḳayn نطاقین] *(nita:kayn) {OsT} is.* Bir kuşağın ikiye bölünmüş parçalarından her biri.

nitaset, [Ar. niṭāset نطاسة] *(nita:set) {OsT} is.* Hekimlik; tababet.

nitasi, [Ar. niṭāsī نطاسی] *(nita:si:) {OsT} sf.* Anlayışlı hekim.

nitcem, [ne+ed-eceğ-im] *{ağız} c.* İstemiyorum. [DS]

nite, [ne + teg > ne-teg > nete > nite نیته / نته / نتا] *{eAT} zf.* Niçin; nasıl? ⊡ **nitedür,** *{eAT} Nasıl oldu da...*|| **niteydüğün,** *{eAT} Nasıl olduğunu.*

nitedür, [nite-dür نته در] *{eAT} zf.* Nasıl oldu da...

niteki, [nite+ki نته كه / نتاكی] *{eAT} e.* **1.** Gibi; misilli. **2.** *zf.* Nasıl ki; nitekim.

nitekim, [ne + te(g)+kim > netekim > nitekim] *e.* Doğrulama için eklenen, kanıt olarak öne sürülen cümleyi önceki cümleye bağlar; nasıl ki; gerçekten; hakikaten.

nitel, [nite-l] *sf.* Niçin ve nasıllıkla ilgili; niteliğe ilişkin; bir şeyin niteliği ile ilgili olan; nitelik bakımından; keyfî. ⊡ **nitel analiz,** *kim. Bir birleşimi meydana getiren elementlerin miktarlarını değil de cinslerini belirlemek amacıyla yapılan çözümleme.*|| **nitel bilgi,** *Bilimsel bilgiden önce gelen ilk betimleyici ve ortak bilgi.*

niteleme, [nite-le-me] *is.* **1.** Nitelemek işi. **2.** Nitelik kazanmasını sağlama; vasıflandırma; tavsif. **3.** Taşıdığı nitelikleri belirleme. **4.** *dbl.* Niteleyici bir terim tarafından yerine getirilen belirleme işlevi. **5.** *huk.* Görülmekte olan yargı işlemine uygulanacak yasa maddesini saptama işi; bir olayın hukuksal durumunu belirleme. ⊡ **niteleme belirteci,** *dbl. Bir fiilin, bir sıfatın veya başka bir zarfın anlamını nitelik bakımından etkileyen zarf; niteleme zarfı.*|| **niteleme ön adı,** → niteleme sıfatı.|| **niteleme sıfatı,** *dbl. Varlıkların niteliklerini belirleyen sıfat.*|| **niteleme zarfı,** *dbl.* → niteleme belirteci.

nitelemek, [nite-le-mek] *(1944'ten beri) gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* **1.** Bir şeyin niteliğini belirtmek. **2.** Belli bir nitelik vererek belirlemek; vasıflandırmak; adlandırmak. **3.** *dbl.* (Bir sözcük veya sözcük öbeği için) başka bir sözcük veya sözcük öbeğinin niteliğini veya oluş biçimini belirtmek.

nitelendirilme, [nite-le-n-dir-il-me] *is.* Nitelendirilmek işi.

nitelendirilmek, [nite-le-n-dir-il-mek] *edil. f. [-ir]* Nitelendirmek işi yapılmak; belirtilen biçimde nitelenmesi sağlanmak.

nitelendirme, [nite-le-n-dir-me] *is.* Nitelendirmek eylemi.

nitelendirmek, [nite-le-n-dir-mek] *gçl. f. [-ir]* **1.** Belirtilen biçimde nitelenmesini sağlamak; niteliğini belirtmek, vasıflandırmak. **2.** Nitelik kazandırmak.

niteleniş, [nite-le-n-iş] *is.* Nitelenmek işi veya biçimi.

nitelenme, [nite-le-n-me] *is.* Nitelenmek eylemi.

nitelenmek, [nite-le-n-mek] *edil. f. [-ir]* Niteliği belirtilmek; nitelik kazanmak; vasıflandırılmak.

niteleyiş, [nite-le-y-iş] *is.* Nitelemek işi veya biçimi.

nitelik[1], **-ği** [nite-lik نتلك] *is.* **1.** *(1935'ten beri)* Bir şeyin tanınmasını sağlayan, nasıl olduğunu belirten, benzerlerinden ayıran özelliklerin tümü; onun şu ya da bu biçimde algılanmasını sağlayan özellikler; vasıf; keyfiyet; mahiyet. *{eAT} (aynı)* **2.** Bir şeyi orta düzeyin üstüne çıkaran durum; herhangi

bir konuda üstünlük. **3.** Bir şeyin, bir kimsenin kendisinden bekleneni en iyi biçimde karşılamasına olanak tanıyan olumlu yön; kalite. **4.** Ahlak, düşünce, meslek vb. yönlerden olumlu olarak değerlendirilen davranış ve kişilik özellikleri; soyut veya belleksel iyilik ya da kötülük. **5.** *fel.* Bilginin temel kategorilerinden biri olarak öznede bulunup bulunmadığını ileri sürüp süremeyeceğimizi belirleyen bu özneye ait varlık biçimi; bir kimse veya varlığın varlık tarzı; keyfiyet. **6.** *dbl.* Tınısına ve söyleniş biçimine göre bir sesin yapısı. ⊡ **nitelik belirteci,** → niteleme belirteci.

nitelik, -ği [nitelik] *{ağız} is.* İstek; umut. [DS]

nitelikli, [nite-lik-li] *sf.* **1.** Ayırt edici özellikleri, üstün nitelikleri bulunan; kaliteli. **2.** (Kişi için) mesleğinin gerektirdiği üstün nitelikleri bulunduran; vasıflı; kalifiye. ⊡ **nitelikli işçi,** *Çalıştırılacağı işin özelliklerini iyi kavramış, bu konuda ustalaşmış işçi; vasıflı işçi; kalifiye işçi.*

niteliksiz, [nite-lik-siz نیته لکسز] *sf.* **1.** Ayırt edici özellikleri, bir üstünlüğü bulunmayan; düz; basit; vasıfsız. **2.** Nitelik bakımından aşağı olan; niteliği istenilen düzeyde olmayan; kalitesiz. **3.** *{eAT}* Mahiyeti bilinmeyen biçimde. **4.** *{eAT}* Bir şeyin niteliği kendisinden sorulamayan; bir işin niteliğinden sorumsuz olan. *"Biz niteliksiz biliriz."* Tezkiretü'l-Evliya Tercümesi.

niteliksizlik,-ği [nite-lik-siz-lik] *is.* Niteliksiz olma durumu; kalitesizlik; vasıfsızlık.

niteliksüz, [nite-lik-süz نیته لکسوز] *{eAT} sf.* → niteliksiz.

nitelüksüz, [nite-lik-süz نیتلك سز] *{eAT} sf.* → niteliksiz.

niteme, [nite-me نیتمه] *{eAT} zf.* Ne kadar; her ne kadar?

nitesi, [nite-s-i نیتاسی] *{eAT} zf.* Ne suretle; ne şekilde; nasıl; ne türlü?

nitesüz, [nite-süz نیتسوز] *{eAT} sf.* → niteliksiz.

niteydüğün, [nite + i-dü(k)-ün نیتایدوکن] *zf.* Nasıl olduğunu.

nitlü, [Ar. niyet => niyet-li > nitlü نیتلو] *zf.* Bile bile; kasten; amden.

nitmek, [nē+it-mek نتمك / نیدیك] *{eAT} gçl. f. [-(d)-er]* Ne etmek; ne yapmak.

niton, [Fr. nitone] *is. kim.* Radonun eski adı.

nitr-, [Yun. nitron *(soda, güherçile)* > Fr. nitr-] *ön ek. kim.* → nitro-.

nitramin, [Fr. nitramine] *is. kim.* Nitrik asidin amini; $R_2N–NO_2$

nitramit, [Fr. nitrammite] *is. min.* Doğal amonyum nitrat.

nitranilik, [Fr. nitranilique] *sf* (Asit için) nitrik asidin indigo üzerine etkimesi ile meydana gelen.

nitranilin, [Fr. nitraniline] *is. kim.* Anilinin zayıf baz özelliği gösteren sarı renkli billûrlaşmış, boyar madde sanayiinde ara madde olarak kullanılan zehirli türevi, $NH_2–C_6H_4–NO_2$

nitrat, [Fr. nitrate] *is. kim.* Nitrik asidin tuzu veya esteri; azotat. ⊡ **nitrat asidi,** *Nitrik asit.*|| **nitrat bakterisi,** *Nitritleri oksitleyerek nitrat hâline getiren kendibeslek azot bakterisi.*|| **nitrat bozma,** *Toprakta veya suda bulunan nitratları oksijensiz ortamda bakteri türü mikroorganizmalarla parçalama.*|| **nitrat bozucu bakteri,** *Nitrat bozma tepkimesi sağlayan bakteri.*|| **nitrat kalemi,** *Dağlanacak yüzeylere gümüş nitrat almaya ve sürmeye yarayan madenî çubuk.*||

nitratin, [Fr. nitratine] *is. min.* Doğal sodyum nitrat.

nitratlama, [nitrat-la-ma] *is.* Nitratlamak işi.

nitratlamak, [nitrat-la-mak] *gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor] kim.* Bir birleşiğe nitrat katmak.

nitratlaşma, [nitrat-la-ş-ma] *is.* Nitratlaşmak eylemi.

nitratlaşmak, [nitrat-la-ş-mak] *dönşl. f. [-ır]* **1.** Nitrata dönüşmek. **2.** İçine nitrat almak. **3.** Nitratlı duruma gelmek.

nitratlaştırıcı, [nitrat-la-ş-tır-ıcı] *sf.* **1.** Nitrat oluşumuna yol açan. **2.** Amonyağı nitrat hâline yükseltgeyen.

nitratlaştırmak, [nitrat-la-ş-tır-mak] *gçl. f. [-ır]* Nitrat hâline dönüştürmek.

nitratlı, [nitrat-lı] *sf.* **1.** İçinde nitrat bulunan; nitrat bulunduran. **2.** Temel maddesi nitrat olan. **3.** Nitrat emdirilmiş. ⊡ **nitratlı patlayıcı,** *Dinitronaftalen, tolit veya pentolitle birleşmiş nitrattan meydana gelen patlayıcı.*

nitrifikasyon, [Yun. nitron *(soda)* + Lat. facere *(yapmak)* > Fr. nitrification] *is. biy.* Ölen canlıların proteinlerinin oksijenli ortamda mantar ve bakteri faaliyetleri ile amonyum iyonu, su ve karbondioksite kadar giden bir dizi ara beslekle yıkılması.

nitrik, [Fr. nitrique] *sf.* Birleşiminde azot bulunan; nitratlı. ⊡ **nitrik asit,** *kim. Organik maddeler üzerinde yakıcı ve sarartıcı özellik gösteren, maden oksitlerini ve bazları etkiyerek nitratlarını oluşturan, alkollerle esterler veren, birleşiminde bir azot, üç oksijen ve bir hidrojen bulunan, 1.52 gr/cm^3 yoğunluğunda, 86°C'de kaynayan, sanayide büyük bir kullanım alanı olan asit; kezzap; nitrat asidi;* $N_2O_5 + H_2O$ *veya* HNO_3.|| **nitrik oksit,** *kim. Azot veya amonyağın yükseltgenmesinden elde edilen zehirli gaz, NO.*

nitril, [Fr. nitrile] *is. kim.* Formülü R–C≡N olan hidrosiyonik asidin türevlerinin genel adı.

nitrin, [Fr. nitrine] *is. kim.* Gliserinin nitrik asit esterlerinden herhangi birine verilen ad.

nitrit, -di [Fr. nitrite] *is. kim.* Nitröz asidin tuzu ya

da esteri. ⊡ **nitrit asidi,** *kim. Formülü HNO_2 olan, çözeltisi hem indirgen hem de yükseltgen özellik gösteren kararsız asit.*|| **nitrit asidi anhidridi,** *kim. + 3°C'de kaynayarak kırmızı buharlar çıkaran, - 40°C'de bir tüp içine eşit hacimlerde azot monoksit (NO) ve azot dioksit (NO_2) konularak çalkalandığında indigo mavisi rengi elde edilen N_2O_3 formüllü sıvı.*|| **nitrit bakteriler,** *biy. Toprakta amonyağı nitrite çeviren bakteriler.*

nitro-, [Yun. nitron *(soda, güherçile)* > Fr. nitr(o)-] *ön ek. kim.* Karbon atomuna bağlı bir veya daha çok hidrojenin yerine bir veya birden çok NO_2 grubunun girmesiyle türeyen bileşikleri adlandırmakta kullanılan ön ek.

nitrobenzen, [Fr. nitrobezène] *is. kim.* Benzenin $C_6H_5–NO_2$ formülündeki nitrolu türevi.

nitrofil, [Fr. nitrophile] *sf. bot.* (Bitki için) azotça zengin toprakları seven; azotsever.

nitrogliserin, [Fr. nitroglycérine] *is. kim.* Suyu giderilmiş gliserin üzerine derişik sülfürik ve nitrik asit karışımının etkimesiyle elde edilen $C_2H_5(ONO_2)_3$ formülündeki patlayıcı tirinitrat esteri.

nitrojen, [Fr. nitrogène] *is. kim.* Atom sayısı 7, kütlesi 14 olan havanın yaklaşık yüzde seksenini oluşturan renksiz, kokusuz bir gaz; azot; sembolü: N.

nitrolama, [nitro-la-ma] *is.* Nitrolamak işi; organik kimyada, bir moleküle NO_2 kökü katmak için yapılan işlem.

nitrolamak, [nitro-la-mak] *gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Organik bir bileşiği nitrolu türev hâline getirmek.

nitrolin, [Fr. nitroline] *is.* 5-20 ölçek şekerin 25-30 ölçek nitrik asitte eritilmesi ile elde edilen bu sıvıdan 25-30 oranında alınarak 535 güherçile ve 513-15 oranında selüloz katılması ile elde edilen patlayıcı madde; vigorin.

nitrolu, [nitro-lu] *sf.* **1.** (Birleşikler için) birleşiminde tek değerli NO_2 kökü bulunan. **2.** Nitrolama işleminden geçirilmiş. ⊡ **nitrolu patlayıcı madde,** *Nitrat esterinden, nitrolanmış bir karbür veya amin türevinden meydana gelen patlayıcı.*

nitromagnezit, [Fr. nitromagnésite] *is. min.* Hidratlı doğal mağnezyum nitrat.

nitron, [Fr. nitron] *is. kim.* Nitrik asidi tanımakta veya dozunu ayarlamakta kullanılan tiazol grubundan bir madde.

nitronaftalin, [Fr. nitro-naphtaline] *is. kim.* Naftalinin $C_{10}H_7NO_2$ formülündeki nitrolu türevi.

nitronik, -ği [Fr. nitronique] *sf.* (Asit için) alfatik nitro bileşiklerinin alkali ortamda izomerleşmesinden türeyen.

nitronyum, [Fr. nitronium] *is. kim.* Derişik nitrik asitte bulunan NO_2 anyonu.

nitroparafin, [Fr. nitro-parafine] *is. kim.* Bir doymuş hidrokarbonun nitrolu türevi.

nitroselüloz, [Fr. nitro-cellulose] *is. kim.* Kâğıt üretiminde kullanılan pamuk veya odun hamuru şeklindeki selüloz üzerine nitrik ve sülfürik asit karışımının etkimesiyle elde edilen selülozun nitrat esteri.

nitrosülfür, [Fr. nitrosulfure] *is. kim.* Karmaşık anyonunda demir, kükürt ve belli miktarda nitrozil kökü bulunan ve iyi tanımlanamayan tuzlara verilen ad.

nitrotoluen, [Fr. nitrotoluène] *is. kim.* Toluenin $CH_3–C_6H_4–NO_2$ formülündeki, boyar madde sanayiinde kullanılan nitrolu türevi.

nitroz- [Fr. nitros(o)-] *ön ek. kim.* Birleşiminde nitroz bulunan birleşikleri belirtmekte kullanılan ön ek.

nitrozamin, [Fr. nitrosamine] *is. kim.* Nitröz asidin ikincil aminlere etkimesiyle meydana gelen birleşik.

nitrozlama, [nitroz-la-ma] *is.* **1.** Nitrozlamak işi. **2.** Bir moleküle genellikle nitröz asidi etkisiyle NO grubu katmak için yapılan kimyasal işlem.

nitrozlaşma, [nitroz-laş-ma] *is.* **1.** Nitrozlaşmak işi. **2.** *tarım.* Toprakta yuvarlak bir bakteri olan nitrozomonasın etkisi ile nitratlaşma öncesinde, amonyağın veya amonyak tuzlarının nitröz asit veya nitrit hâline dönüşmesi.

nitrozlu, [nitroz-lu] *sf.* (Organik birleşikler için) genellikle boyar madde üretiminde kullanılan, birleşiminde NO nitrozil kökü bulunan.

nitröz, [Fr. nitreuse] *is. kim.* Nitrit.

nitrür, [Fr. nitrure] *is. kim.* Azotun başka bir elementle yaptığı ikili birleşiğe verilen ad; amonyağın ornatma türevleri.

nitrürleme, [nitrür-le-me] *is. kim.* Demirli alaşımların yüzeylerini azotla sertleştirmeye dayanan termokimyasal işlem.

nitrürlemek, [nitrür-le-mek] *gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* Demirli alaşımdan yapılmış bir parçayı nitrürleme işlemiyle yüzeysel olarak sertleştirmek.

niv[1], [Far. nīv نيو] *{eT} sf.* Kahraman; yiğit. [Gabain]

niv[2], [İng. Negative İmpedance İnverter *(negativ impedans evirteci)*] *is.* Giriş ve çıkış empedansı evrik ve zıt yönlü olan elektronik düzenek.

nivar, [Far. nīvār نيوار] *(ni:va:r) {OsT} is.* Yerle gök arası.

nivasyon, [Fr. nivation] *is.* Karın engebe oluşumunu etkilediği yüzey şekilleri oluşumunun tümü; kar sıyırması.

nive, [Far. nīve نيوه] *(ni:ve) {OsT} is.* Ağlama; inleme.

nivelman, [Fr. nivellement] *is.* **1.** Yükseklikleri farklı bir arazi üzerindeki noktaların yükselti farklılıklarını ölçme işlemi. **2.** Arazi üzerindeki noktaların yükseltilerini belirlemek için yapılan işlemlerin tümü.

nivend, [Far. nīvend نیوند] *(ni:vend) {OsT} is.* Akıl; kavrayış; anlayış.

nivenit, [Fr. nivenite] *is. min.* Birleşiminde seryum ve itriyum bulunan doğal uranyum oksit.

niver, [Far. nīver نیور] *(ni:ver) {OsT} is.* Evrende meydana gelen olayların tümü. ☞ **nīver-i nīvār,** *{OsT} Gökyüzündeki meteorolojik olaylar.*

nivik, -ği [? nivik / nevik] *{ağız} is. bot.* → Yılanyastığı, *(Arum).*[DS]

nivo, [Fr. niveau] *is.* Bir arazinin çeşitli noktalarındaki yükselti farklarını ölçmeye yarayan alet; düzeç. ☞ **nivo çizgileri,** *Bir yüzeyde yatay düzlemlerin yaptığı kesitlerden oluşan çizgiler.*

nivritti, [Sansk. nivritti] *is.* **1.** Eylemsizlik. **2.** Hinduculukta kurtuluşa ulaşmak için bu dünyanın bütün etkinliklerinden el çekme.

niya[1], [Far. niyā نیا] *(niya:) {OsT} is.* Büyük baba; dede.

niya[2], [ne+yan-a] *{ağız} zf.* Nereye; ne yöne. [DS]

niyab, [Ar. nāb > niyāb نیاب] *(niya:b) {OsT} is.* Azı dişleri.

niyabe, [Ar. niyābe نیابه] *(niya:be) {OsT} is.* Nöbet.

niyabet, [Ar. niyābet نیابت] *(niya:bet) {OsT} is.* **1.** Vekillik; vekâlet. **2.** Kadı vekilliği; naiplik. **3.** Hükümdarlıkla yönetilen ülkelerde hükümdarın ölümü, hastalığı ya da küçüklüğü gibi sebeplerle, yerine bir kimsenin veya kurulun vekâlet etmesi durumu.

niyagân, [Far. niyā-gān نیاگان] *(niya:gâ:n) {OsT} is.* Büyük babalar; dedeler.

niyah, [Ar. nevḥ > niyāḥ نیاح] *(niya:h) {OsT} is.* Ölünün ardından ağlayıp sızlama; ağıt söyleme; ağıt.

niyahat, -ti [Ar. nevḥ > niyāḥat نیاحت] *(niya:hat) {OsT} is.* Ölünün ardından ağlayıp sızlama; ağıt söyleme; ağıt.

niyam, [Ar. nevm > nāim > niyām نیام] *(niya:m) {OsT} sf.* Uykuda olanlar; uyuyanlar.

niyam, [Far. niyām نیام] *(niya:m) {OsT} is.* Kılıç kını.

niyamger, [Far. niyām > niyām-ger نیامگر] *(niya:mger) {OsT} is.* Kılıç kını yapan usta; kın ustası.

niyamgerî, [Far. niyām > niyām-gerī نیامگری] *(niya:mgeri:) {OsT} is.* Kın yapıcılığı; kın ustalığı.

niyar[1], [Ar. nār > niyār نیار] *(niya:r) {OsT} is.* Ateşler; korlar.

niyar[2], [? niyar] *{ağız} sf.* (Kişi için) iki yüzlü.[DS]

niyasin, [Fr. niacine] *is. kim.* Nikotinik asit; pp vitamini; nikotinamit.

niyat, [Ar. nevṭ > niyāṭ نیاط] *(niya:t) {OsT} is.* (Bir şeyleri, bir yerlere) asmalar.

niyaz, [Far. niyāz نیاز] *(niya:z) {OsT} is.* **1.** Yalvarma; yakarma. **2.** Dua. **3.** Allah'a veya doğa üstü bir güce yalvarma; yakarış. **4.** Kutsal sayılan bir kişiden ricada bulunma. **5.** İhtiyaç içinde bulunma; muhtaç olma. **6.** *tasvf.* Allah'a içini dökerek sığınma; dileğinin olması, suçlarının bağışlanması için Allah'a yalvarma. **7.** Bazı tarikatlarda küçüğün büyüğe karşı olan selam, saygı ve duası. **8.** *ed.* Rica ve dua özlü manzum veya mensur Bektaşi sözleri. ☞ **niyaz etmek,** *Yalvarmak; ricada bulunmak.*|| **niyaz eylemek,** *Yalvarmak; ricada bulunmak.*|| **niyāzkâr,** *{OsT} 1. Yalvaran. 2. Muhtaç olan.*|| **niyāzkârāne,** *{OsT} 1. Yalvarırcasına. 2. Muhtaçlara yakışır biçimde.*|| **niyāz-mend,** *{OsT} 1. Yalvaran. 2. Muhtaç olan.*|| **niyāz-mendān,** *{OsT} 1. Yalvarmalar. 2. İhtiyacı olanlar; muhtaç.*|| **niyāz-mendāne,** *{OsT} 1. Yalvarırcasına. 2. Muhtaç olanlara yakışır biçimde.*|| **niyaz taşı,** *tasvf. Bektaşilerde, pir postu denen ve önemli bir makam sayılan yerin yanında, tarikata girmek isteyen dervişin ikrar verdikten sonra niyaz ettiği makam; kızıl eşik; mürüvvet taşı.*

niyazi, [Far. niyāz > niyāzī نیازی] *(niya:zi:) {OsT} sf.* **1.** Yalvarma ile ilgili; niyazla ilgili. **2.** Niyaz eden; yalvaran. **3.** Sevgili.

niye, [ne-y-e > niye] *(ni'ye) zf.* Bir olayın amacını, sebebini veya herhangi bir niyeti sormakta kullanılan zarf; neye; niçin; neden.

niyende[1], [? niyende] *{ağız} is.* İnce el dikişi. [DS]

niyende[2], [? niyene] *{ağız} is.* Semer yapmak için içine saz doldurulmuş minder. [DS]

niyere, [Ar. nār > niyere نیاره] *{OsT} is.* Ateşler.

niyet, [Ar. niyyet نیت] *{OsT} is.* **1.** Kişinin bir amaca yönelmesine neden olan düşünce; tasarı; maksat; gaye. **2.** Bu amacın kendisi. **3.** İbadetlere başlamak için karar verdiğini belirtme ve başlangıç duasını okuma işi. **4.** Çekilen fal kâğıdı. **5.** *psikol.* Bilincin içeriğinin biçimsel olarak görünüşünü hazırlayan zihinsel tutum. ☞ **niyet çekmek,** *Niyetçiden içinde mani yazılı kâğıtlardan birini almak.*|| **niyet etmek,** *Bir işi yapmaya karar vermek; niyetlenmek.*|| **niyeti bozmak,** *1. Kararından vazgeçmek. 2. Kötü şeyler yapmayı tasarlamak.*|| **niyeti bozuk,** *Kötü bir şey yapması beklenen.*|| **niyet kuyusu,** *İçine taş, bozuk para vb. atıldığında tutulan niyetin gerçekleşeceğine inanılan kuyu.*|| **niyet tutmak,** *Fal, niyet çekme gibi şeylerde istenilen şeyi akıldan geçirmek.*

niyetçi, [niyet-çi] *is.* İnsanların beklentilerini, önceden maniler hâlinde yazıp hazırladığı kâğıtları, alıştırdığı tavşan veya güvercin aracılığı ile müşterilerine para karşılığında çektiren kimse.

niyetçilik,-ği [niyet-çi-lik] *is.* Niyetçinin yaptığı iş.

niyetleniş, [niyet-le-n-iş] *is.* Niyetlenmek işi veya biçim.

niyetlenme, [niyet-le-n-me] *is.* Niyetlenmek eylemi.

niyetlenmek, [niyet-le-n-mek] *dönşl. f. [-ir]* **1.** Bir şeyi yapmaya niyet etmek; karar vermek; tasarlamak. **2.** Oruç tutmaya karar vermiş olmak.

niyetli, [niyet-li] *sf.* **1.** Bir şeyi yapmak üzere karar vermiş olan; niyeti olan. **2.** Oruç tutmak üzere niyet etmiş olan; oruçlu.

niyetlilik, -ği [niyet-li-lik] *is.* **1.** Niyet taşıma; niyetli olma durumu. **2.** *psikol.* Bir edimin veya bir bilinç durumunun bir niyetin etkisi ile oluşması.

niyetsiz, [niyet-siz] *sf.* **1.** Niyeti olmayan; niyet etmemiş olan. **2.** Oruç tutmamış olan; oruçlu değil. ⊟ **niyetsiz çocuk,** *{ağız} Çok ağlayan, gözü yaşlı çocuk.* [DS]

niyeyse, [ne-ye+i-se] *{ağız} zf.* Nedense? [DS]

niyıtmak, [ne+yat-mak / yap-mak] *{ağız} gçl. f. [-ır]* Ne yapmak; ne etmek. [DS]

niynemek, [ne+ey-le-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-n(i)-yor]* Ne yapmak? [DS]

niyobat, [Fr. niobate] *is.* Bir niyobik asidin tuzu.

niyobik, -ği [Fr. niobique] *sf.* (Asit için) anhidrit olarak niyobyum pentaokside (Nb_2O_5) denk düşen.

niyobit, [Fr. niobite] *is. min.* Doğal demir ve manganez niyobotantalat; kolombit.

niyobotantalat, [Fr. niobotantalate] *is. kim.* Bir niyobat ile bir tantalatın ortak birleşiği.

niyobyum, [Yun. Niobe *(mitolojik tanrı, Tantalus'un kızı)* > Lat niobium / Fr. niobium] *is. kim.* Atom sayısı 41, atom ağırlığı 92,91, yoğunluğu 8,57 olan oksijen, kükürt ve klor gibi elementlerle bileşikler veren bir element; kolombiyum, kısalt: Nb

niyyat, [Ar. niyet > niyyāt نيات] *(niya:t) {OsT} is.* Niyetler.

niyyet, [Ar. niyyet نيت] *{OsT} is.* Niyet.

-niz, [-nız / -niz / -nuz / -nüz] *çek. e.* → -mz.

niz, [Far. nīz نيز] *(ni:z) e.* "-de, -da" anlamında atıf edatı.

niza,-a'ı [Ar. nezᶜ > nizāᶜ نزاع] *(niza:) {OsT} is.* Kavga; çekişme; anlaşmazlık. ⊟ **niza etmek,** *Karşılıklı kavga etmek; çekişmek.*|| **nizā'-i lāfzî,** *{OsT} Boşuna çene yarıştırma.*

nizacı, [niza-cı] *(niza:cı) sf.* Sürekli münakaşa ve kavga eden kimse; kavgacı.

nizalı, [niza-lı] *sf.* Hakkında anlaşma sağlanamamış olan; anlaşmazlık bulunan; çekişmeli; ihtilaflı.

nizam, [Ar. niẓām نظام] *(niza:m) {OsT} is.* **1.** Kural; usul; kaide. **2.** Düzen; tertip; sıra. **3.** Yasa; kanun. **4.** Bir işe tertip ve düzen veren kimse. **5.** *as.* Sıkı disiplin sahibi yeni sistem asker. **6.** *as.* Ordunun birinci nizamiye sınıfı. **7.** *dnz.* Bir filonun düzenlenme biçimi. ⊟ **nizama komak,** *Düzen vermek.*|| **nizama koymak,** *Düzen vermek.*|| **nizama sokmak,** *Düzen vermek.*|| **nizām-ı cedîd,** *{OsT} as. Üçüncü Selim zamanında kurulan talimli yeni orduya verilen ad.*|| **nizām-ı harb,** *{OsT} dnz. Bir donanmanın savaş sırasında kendine göre aldığı en elverişli durum; pruva hattı.*|| **nizam karakolu,** *as. Askerî birlik ve askerî kurulların güvenlik ve gözetme, disiplin gibi hizmetlerini yürütme görevi ile kurulmuş sürekli nöbetçi bulundurulan silahlı birlik.*|| **nizāmü'd-dîn,** *{OsT} Dine çeki düzen veren kimse.*

nizamat, [Ar. niẓām > niẓāmāt نظامات] *(niza:ma:t) {OsT} is.* **1.** Kurallar; nizamlar; düzenler. **2.** Yasa hükümleri. ⊟ **nizāmāt-ı lāzime,** *{OsT} Gerekli düzenlemeler.*

nizamen, [Ar. niẓām > niẓāmen نظاماً] *(niza:'men) {OsT} zf.* Kural ve usullere uygun olarak; yasalara uyarak.

nizami, [Ar. niẓām > niẓāmī / niẓāmiye نظامى / نظاميه] *(niza:mi:) {OsT} sf.* **1.** Tertip ve düzen ile ilgili; nizama ait. **2.** İstenilen tertip ve düzende olan. **3.** Yasalarla ilgili; yasalara uygun.

nizamiye, [Ar. niẓām > niẓāmiyye نظاميه] *(niza:miye) {OsT} is.* **1.** Tanzimat'tan sonra düzenli ordu birliklerine verilen ad; kara ordusu. **2.** Askerlik dairesi. ⊟ **nizamiye hazinesi,** *İmparatorluk döneminde Harbiye Nezaretinin kara kuvvetlerine ait gelir ve giderlerine bakan kurum; bu kurumun bütçesi.*|| **nizamiye kapısı,** *Askerî garnizon ve kışlalara giriş ve çıkışın yapıldığı güvenlik kontrollü giriş yeri.*|| **nizamiye karakolu,** *Nizamiye kapısındaki karakol.*|| **nizamiye mahkemeleri,** *İmparatorluk döneminde, şer'î mahkemeler dışında kurulmuş bulunan, kanun ve nizamlara göre görev yapan mahkemelere verilen ad.*

nizamlı, [nizam-lı] *(niza:mlı) sf.* **1.** Düzenli; tertipli. **2.** Yasalara ve düzenin gereklerine uygun olan; kurallara uygun; nizami.

nizamname, [Ar. nizām + Far. nāme نظامنامه] *(niza:mna:me) {OsT} is.* **1.** İmparatorluk döneminde, yasaların uygulanma biçimlerini belirlemek amacıyla vekiller heyeti(bakanlar kurulu)'nce yayımlanan kararlara verilen ad. **2.** *huk.* Tüzük. ⊟ **nizām-nāme-i dāhilî,** *{OsT} İç tüzük.*|| **nizām-nāme-i esāsî,** *{OsT} huk. Ana tüzük.*|| **nizām-şāhî,** *{OsT} Hat, tezhip ve minyatür yapmakta kullanılan bir tür iyi cins kâğıt.*

nizamsız, [nizam-sız] *(niza:msız) sf.* **1.** Düzensiz; tertipsiz. **2.** Yasalar ve kurallara uygun olmayan.

nizamsızlık,-ğı [nizam-sız-lık] *is.* **1.** Nizamsız olma durumu. **2.** Düzensiz ve tertipsiz olma durumu. **3.** Kurallara, yasalara ve yönetmeliklere aykırılık.

nizang, [? niz(a)ng] *sf.* Eş anlamlı. [Üç İtigsizler]

nizar, [Far. nizār نزار] *(niza:r) {OsT} sf.* Zayıf.

nizaret, [Ar. nizāret نظارت] *(niza:ret) {OsT} is.* Uygunsuz işler yapmaktan vaz geçirmek için söylenen tehdit ve korku dolu sözler.

nizasız, [niza-sız] *(niza:sız) sf.* Hakkında hiçbir anlaşmazlık bulunmayan; çekişmesiz; ihtilafsız.

nizbanı, [Soğd. nyzbn(k)] *{eT} is.* **1.** İhtiras; aşırı düşkünlük; iptila; meftunluk. [EUTS] **2.** Bulaşma. [Üç İtigsizler]

nizbet, [? nizbet] *{ağız} sf.* **1.** Kötü; işe yaramaz. **2.** Zayıf. [DS]

nize, [Far. nīze نیزه] *(ni:ze) {OsT} is.* **1.** Mızrak; kargı; süngü; *{eT} (aynı).* **2.** *mecaz.* Lale. ☞ **nîze-bāz,** *{OsT} 1. Mızrakla oynayan. 2. Mızraklı.*|| **nîze-i bî-derg,** *{OsT} Söğüt yaprağını andıran mızrak.*|| **nîze-i bār-keş,** *{OsT} Kesilmiş düşman başı takılı mızrak.*|| **nîze-i gülgûnî,** *{OsT} Bir tür lale.*|| **nîze-i rummānî,** *{OsT} Bir tür lale.*|| **nîze-i sinān,** *{OsT} Bir tür lale.*|| **nîze-zen,** *{OsT} 1. Mızrak taşıyan. 2. Mızrakla vuran.*

nizeçi, [Far. nīze + T. -çi] *{eT} is.* Süngü ile harbeden kimse; süngücü; mızrakçı. [Nevâyî] **nizedar,** [Far. nīze-dār نیزه دار] *(ni:zeda:r) {OsT} is.* Mızraklı; süngülü.

nizek, -ği [Far. nīzek نیزك] *(ni:zek) {OsT} is.* **1.** Cariye. **2.** Küçük mızrak. **3.** *{ağız}* Kaldıraç. [DS]

nizvanı, [Soğd. nyzbn(k)] *{eT}* → nizbanı. [EUTS]

nizvanlıg, [nizvan-lıg] *{eT} sf.* İhtiraslı. [EUTS]

No, [Nobel *(İsveçli kimyacı)* > Fr. nobélium] *kısalt. kim.* Atom numarası 102, ortalama ömrü 16 dakika olan radyoaktif element nobelyumun kısaltması.

no[1], [Fr. numéro] *kısalt.* Bir şeyin sırasını belirtmek üzere verilmiş olan sayı anlamına gelen numara kelimesinin kısa yazılışı.

no[2], [Jap. no] *is.* Şarkılı ve danslı klasik Japon tiyatrosuna verilen ad.

nobelyum, [Nobel *(İsveçli kimyacı)* > Fr. nobélium] *is. kim.* Atom numarası 102, olan ortalama ömrü 16 dakika olan radyoaktif element; sembolü: Nb.

nobran, [? nobran] *sf.* (Kişi için) tavırları sert ve kaba olan; gönül kırıcı olan; nadan.

nobranca, [nobran-ca] *(nobra'nca) zf.* Kaba ve sert biçimde; kırıcı olarak; nadanca.

nobranlık,-ğı [nobran-lık] *is.* Kabalık; sert ve kırıcı davranış; nadanlık.

noda, [? loda > noda] *{ağız} is.* Üzeri toprakla örtülmüş saman yığını. [DS]

nodul, [Yun. moutul *(buruncuk)* => modul / nodul] *{ağız} is.* Üvendirenin ucundaki sivri çivi. [DS]

nodulla, [nodul > nodul-lağı > nodul-la] *{ağız} is.* Ucunda nodul bulunan değnek; üvendire. [DS]

nodullama, [nodul-la-ma] *is.* Nodullamak işi.

nodullamak, [nodul-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(u)-yor]* **1.** Hayvanı yürümesi için üvendire ile dürtmek. **2.** *mecaz.* Bir işi zorla yaptırmaya çalışmak; zorlamak; dürtmek; uyarmak; hatırlatmak. **3.** Aklını başına getirmek. [DS]

nodullanma, [nodul-la-n-ma / nodul-lan-ma] *is.* Nodullanmak eylemi.

nodullanmak, [nodul-la-n-mak] *edil. f. [-ır]* **1.** (Hayvan için) nodul ile dürtülmek. **2.** *mecaz.* Bir işin yapılması için uyarılmak; zorlanmak; dürtülmek; uyarılmak; hatırlatılmak. **3.** *dönşl. f.* Nodul sahibi olmak; nodulu olmak; nodullu hâle gelmek.

nodur, [Yun. moutul => nodul /nodur] *{ağız} is.* Nodul. [DS]

nodül, [Lat. nodus *(düğüm)* > nodulus *(düğümcük)* > Fr. nodule] *is.* **1.** *tıp.* Küçük ur; düğümcük. **2.** *biy.* Baklagil kökleri ile Rhizobium denilen ve azot depo eden bakterilerin ortak yaşamaları sonucu köklerde meydana gelen yumru şeklindeki yapılar.

Noel, [Lat. natalis dies *(doğum günü)* > Fr. noël] *is.* **1.** Hristiyanların, Hz. İsa'nın doğum gününde kutladıkları bayram. **2.** Bu bayramın kutlandığı süre. **3.** Noel yortusu üstüne yazılmış bir Fransız halk şarkısı.☞ **Noel ağacı,** *Noel yortusu dolayısıyla süslenen ve ışıklandırılan çam ağacı.*|| **Noel baba,** *Noel gecesi, çocuklara hediye, şekerleme ve oyuncak dağıttığı söylenen efsanevi kişi; Ayanikola.*

Noetosçu, [Noetos *(2. yy.da yaşamış Yunanlı din adamı)* > Neotos-çu] *sf.* **1.** Hristiyanlık inancındaki Baba ile Oğul arasındaki tek ayrımın insan ruhunun özellikleri olduğunu kabul ederek Katolik geleneğinde var olan oğula ait bütün özelliklerin babada toplandığını, dolayısı ile insanlığın kurtuluşu için acı çeken ve ölenin insan hâline gelmiş baba olduğunu iddia eden Noetos'un kurduğu tarikatla ilgili olan. **2.** *is.* Bu tarikatın üyesi.

nof, [? nof] *{ağız} is.* Kez. [DS]

nofli, [? nofli] *{ağız} is.* Genç koyun. [DS]

nofut, [Far. nehūd => nohut / nofut] *{ağız} is.* Nohut. [DS]

Nogay, [Moğ. nogay] *is.* **1.** Altın ordu devleti başbuğlarından Nogay'ın yönetimindeki Kıpçaklara verilen ad. **2.** Bugün Kuzey Kafkasya'da yaşayan bir Türk boyunun adı.

Nogayca, [nogay-ca] *(noga'yca) is.* Nogayların konuştuğu, Türkçenin Kuzeybatı veya Kıpçak grubuna giren Türk lehçesi; Nogay lehçesi.

noğay, [Moğ. nogay ?] *{ağız} is.* Çift atlı arabalara yedek olarak koşulan üçüncü at. [DS]

noğul, [Ar. nukl => nokul / noğul] *{ağız} is.* Mayalı hamurdan, içine ceviz, kuru üzüm, fındık, susam, kıyma vb. gibi katıklar konularak pişirilen, bayram günleri çocuklara ve eşe dosta ikram edilen bir tür çörek; içli çörek; lokum. [DS]

nohda, [? nohda نوخده] *{eAT} is.* Gem; dizgin.

nohola, [? nohola] *{ağız} is.* Düğüne çağrılan kimsenin, düğün sahibine götürdüğü hediye. [DS]

nolu, [? nolu] *{ağız}* *is.* Küçük küp. [DS]

nom[1]**,** [Yun. nomos > Soğd. nwm => nōm] *(no:m)* *{eT}* *is.* **1.** Kanun; yasa. [EUTS] [DLT] **2.** Dinî kural; ahkâm; hükümler; kararlar; kutsal yasa; şeriat. [İKPÖy.] [DLT] [ETY] **3.** Buda dini; Dharma. [Üç İtigsizler] **4.** Öğreti; akide; kanun; din; telakki; inanç. [EUTS] [Gabain] **5.** Dua. [EUTS] [Gabain] **6.** Dinî eser. [EUTS] [Gabain] **7.** Millet. [DLT]

nom[2]**,** [? nom] *{ağız}* *is.* Koyun ahırı. [DS]

noma, [Yun. nome] *is.* *tıp.* Ağır bulaşıcı hastalıklar sonucu oluşan ağız ve dişeti kangreni.

nomça, [nom-ça] *{eT}* *zf.* Nizamca; törece. [EUTS]

nomçı, [nom-çı] *{eT}* *is.* Vaiz. [EUTS] [Gabain]

-nomi, [Yun. nómos *(töre)* > nomia > Fr. -nomie / İng. -nomy] *son ek.* Sonuna getirildiği Latince kelimelerden "düzen, yönetim" anlamı katarak birleşik kelimeler türeten son ek. *ekonomi, ergonomi*

nominal,-li [Lat. nomen *(ad)* > nominalis > Fr. nominal] *sf.* Ad belirtilerek yapılan. ⊡ **nominal değer,** *Hisse senedi ve tahvillerin piyasada alınıp satılma değeri ne olursa olsun onun üzerinde yazılı bulunan değer; yazılı değer.*

nominalist, [Fr. nominaliste] *is.* ve *sf.* *fel.* Adcılık öğretisine bağlı olan; adcı; isimci; ismiye.

nominalizm, *is.* *fel.* **1.** Görünen şeylerin kendi başlarına birer varlıkları bulunmadığını, ancak bunların zihnimizde canlandırdığımız görüntüleri ile var gibi sandığımızı savunan felsefî görüş; adcılık; isimcilik; ismiyyun. **2.** Bu felsefî görüşün etkisi ile para biriminin aslında bir değerinin bulunmadığını savunan iktisadî görüş.

nominatif, [Lat. nominativus > Fr. nominatif] *is.* *dbl.* İsimlerin yalın durumu.

nomlalmak, [nom-la-l-mak] *{eT}* *edil.* *f.* **1.** Kutlanmak; takdis edilmek. [EUTS] **2.** Vaaz edilmiş olmak; öğüt verilmiş olmak. [EUTS]

nomlamak, [nom-la-mak] *{eT}* *gçl.* *f.* **1.** Dini öğretmek; vaaz vermek [EUTS] [İKPÖy.] **2.** Öğüt vermek; ders vermek; öğretmek. [EUTS]

nomlatılmak, [nom-la-t-ıl-mak] *{eT}* *edil.* *f.* Nomlanmış olmak. [EUTS]

nomlug, [nom-lug] *{eT}* *sf.* **1.** Dine mensup; Dharma'ya ait. [Üç İtigsizler] **2.** Kanunî; kanuna uygun. [EUTS]

nomografi, [Fr. nomographie] *is.* **1.** Sayısal hesaplar yerine, abaküs, grafik veya başka çizgilerle kesim noktaları çözümleri veren uygun biçimde çizilmiş çizgilerden yararlanmaya dayanan hesap yapma işlemi. **2.** Madenlerin işlenmesinde, kesme ve ilerleme hızlarının hesaplanmasına yarayan abaküs.

nomografik, -ği [Fr. nomagraphique] *sf.* Nomografi ile ilgili.

nomogram, [Fr. nomogramme] *is.* Nomografik hesaplamada belirli şekilde birbirine bağlı olarak kodlanmış çizgi veya noktalar sisteminden meydana gelmiş şekil veya grafik.

nomsuz, [nom-suz] *{eT}* *sf.* Kanunsuz; töresiz. [EUTS]

nonak, [nonak] *{ağız}* *sf.* Davranışları uygunsuz olan; yersiz davranan. [DS]

nonfigüratif, [Fr. non-figuratif] *(no'nfigüratif)* *sf.* (Sanat için) konusu insan, hayvan ve doğa ögeleri olmayan; doğal biçimleri çağrıştırmayan; betimleyici olmayan; betisiz.

nonilyon, [Fr. nonillion] *is.* Bir milyon oktilyon; (10^{54})

nonoş, [Yun. nonos *(koruyan)*] *is.* **1.** Çoğunlukla küçük çocukları sevmek için kullanılan sevgi sözü. **2.** *argo.* Edilgen eşcinsel erkek.

nope, [Holl. noppe *(yün yumağı)* > Fr. nope] *is.* **1.** Dokuma sırasında kumaş yüzeyinde oluşan düğüm. **2.** Kendi üzerinde karışarak yumak olmuş lif kümesi.

nor, [Far. lūr => lor / nor] *{ağız}* *is.* **1.** Bir tür tuzsuz, yumuşak, taze peynir; lor. **2.** Bir çeşit peynir. **3.** Peynir suyundan yapılan bir çeşit çökelek. **4.** Pis, kirli kadının yaptığı peynir. [DS]

norcuk, -ğu [nor-cuk] *{ağız}* *is.* **1.** Çökelek. **2.** Süt kesiği. [DS]

nordek, -ği [Far. nardenk] *{ağız}* *is.* Salça. [DS]

nordik, -ği [Fr. nordique] *sf.* Kuzeye ilişkin.

norfolk, [İng. norfolk] *is.* Kemerli bir ceket ve kısa pantolondan oluşan çocuk elbisesi.

norm, [Lat. norma *(gönye)* > Fr. norme] *is.* **1.** Her türlü yargının dayanağı olan şey; ilke; ölçü; kriter; model. **2.** Bir toplumsal grubun kendisi için ilke edindiği ve grubun üyelerinin eylemlerine yön vermede esas aldıkları davranış ilkesi; kural. **3.** Kurallı ve yasalara uygun durum. **4.** *mat.* Düzgü. **5.** *teknol.* Standart. **6.** *psikol.* Ayarlayıcı.

normal,-li [Lat. norma *(gönye)* > normalis > Fr. normal] *sf.* **1.** Genel olarak kabul görmüş ortalama bir ölçüye uygun olan. **2.** Doğada var olan biçim ve kurallara uygun olan. **3.** Belirlenmiş kurallara uygun olan. **4.** Bir şeyin yapısına ve işleyişine, düzenine göre çalışan veya yürüyen; aksaklık göstermeyen; düzensizlik yaratmayan; bozukluğu olmayan. **5.** Mantığa yatkın olan; kabul edilebilir özelliği olan; mantık dışı durumu bulunmayan. **6.** Adaletli ve uygun olan şeye ters düşmeyen. **7.** Yaşama biçimi, beklentileri ve davranışları insan doğasıyla çelişmeyen veya bir dengesizlik göstermeyen. **8.** *is.* Bir şeyin yapısına, işleyişine ve alışkanlıklara uygun olan ya da ortalama kurallara uyan kimse veya şey. **9.** *mat.* Bir eğrinin teğetine değme noktasında çıkılan dikme. **10.** *zf.* Alışılmış ve olağan biçimde. ⊡ **normalde,** *Genel olarak; alışkanlık bakımından.* || **normal eğri,** *istk.* *Normal dağılım ifade eden yoğunluk fonksiyonunun grafiği olan eğri.* || **normal iklim koşulları,** *Sıcaklık, yağış, bulut gibi meteoroloji ögelerinin en az otuz yıllık bir dönem üzerin-*

den alınan ortalaması.|| **normal olarak,** *Ortalama bir ölçünün sınırları içinde kalarak; alışıldığı gibi.*|| **normal olmamak,** *Zihinsel özrü bulunmak.*|| **normal üstü,** *1. Olağan dışı. 2. (Metapsişik bilgi için) normali aşan.*

normalaltı, [normal+alt-ı] *is. mat.* Bir eğrinin normalinin, bir doğruyu kestiği nokta ile normalin ayağı arasında kalan parçanın bu doğru üzerindeki iz düşümü.

normalite, [Fr. normalité] *is.* Normallik.

normalizasyon, [Fr. normalisation] *is.* **1.** Normalleştirme; standartlaştırma. **2.** *bsy.* Bilgisayarda, kayan virgüllü bir sayının mantisinin en solundaki rakamı sıfırdan farklı yapmaya dayanan işlem.

normalleştirmek, [normal-le-ş-tir-mek] *gçl. f. [-ir]* **1.** Normal bir durum almasını sağlamak. **2.** Alışılmış ve genel kabul görmüş olan duruma uydurmak. **3.** Yeniden doğal durumuna döndürmek. **4.** Yadırganmaz biçim almasını sağlamak.

normalleşme, [normal-le-ş-me] *is.* Normalleşmek eylemi.

normalleşmek, [normal-le-ş-mek] *dönşl. f. [-ir]* **1.** Normal bir durum almak. **2.** Alışılmış ve genel kabul görmüş olan duruma uymak. **3.** Yeniden doğal duruma dönmek. **4.** Yadırganmaz olmak.

normalleştirme, [normal-le-ş-tir-me] *is.* Normalleştirmek işi.

normalleştirmek, [normal-le-ş-tir-mek] *gçl. f. [-ir]* Normal hâle getirmek; normal olmasını sağlamak.

normallik, -ği [normal-lik] *is.* **1.** Normal olma durumu. **2.** *fiz. kim.* Titre edilmiş bir çözeltinin derişiminin, aynı maddeden hazırlanmış faktörü 1 olan normal bir çözeltinin derişimine oranı.

normatif, [Fr. normatife] *sf.* **1.** Bir kural ve ilke değerini, gücünü ve otoritesini taşıyan; norma ilişkin; düzgüsel. **2.** *man.* Düzgülerle ilgili hükümler ileri süren. **3.** *fel.* (Öğreti için) kurallar, ilkeler koyan. ⇗ **normatif iletişim araçları kuramları,** *iletş. Toplumda iletişim araçlarının ne şekilde düzenleneceği, nasıl işletileceği konusunda görüşler, yorumlar geliştiren kuramlar dizisi.*

normlar, [norm-lar] *is.* Belli bir toplumsal kümede ya da toplumun bütününde ortaya konan beklentiler veya davranış dizgeleri.

normlu, [norm-lu] *sf.* Bir ölçüye uygun; standart.

normoblast, [Fr. normoblaste] *is.* Kemik iliğinde bulunan normal büyüklükte, çekirdekli alyuvar.

normoblastoz, [Fr. normoblastose] *is. tıp.* Kanda normoblast bulunması durumu.

normokrom, [Fr. normochrome] *sf. tıp.* (Kansızlık için) alyuvarlardaki ortalama hemoglobin yoğunluğunun normal sınırlar içinde kalmasına rağmen alyuvar azalmasına bağlı olan.

normosit, [Fr. normocyte] *is.* Çekirdeğini kaybeden normoblasttan türeme alyuvar; alyuvar.

norşit, [? norşit / nurşit] *{ağız} is.* Musluk taşı. [DS]

Norveççe, [Norge > Norveç > Norveç-çe] *(no'rveççe) is.* Norveç halkının konuştuğu kuzey dili.

Norveçli, [Norveç-li] *(no'rveçli) sf.* **1.** Norveç ile ilgili olan. **2.** *is.* ve *sf.* Norveç halkından ya da onun soyundan olan kimse; Norveç asıllı.

nostalji, [Yun. nostos *(sılaya dönüş)* + algos *(acı)* > Fr. nostalgie] *is.* **1.** Yurttan uzak kalmanın verdiği acı, ıstırap; yurt özlemi; daüssıla. **2.** Geçmişe dönük, açıklanması mümkün olmayan iç sızlatan özlem; geçmişin özlemi; geçmişe özlem duyma.

nostaljik, -ği [Fr. nostalgique] *sf.* **1.** Yurt özlemi ile ilgili. **2.** Geçmiş özlemine ilişkin.

nostomani, [Yun. nostos *(dönüş)* + mania *(saplantı)* > Fr. nostomanie] *is. psikol.* Bir kimsenin çocukluğunu geçirmiş olduğu yere dönmek için duyduğu aşırı özlem dolayısıyla, ortaya çıkan psikolojik rahatsızlık.

nostro- [Lat. nostra / nosro] *zm.* "Bizim" anlamında kelime başlarına gelerek birleşik kelimeler yapar. ⇗ **nostro hesapları,** *bank. Ulusal bankalara, yabancı ülkelerdeki işlemlerinde muhabirlik yapan yabancı bankaların, bu işlemler için açtıkları hesaplar; onlar nezdinde açılmış bizim hesaplar.*

nosyon, [Fr. notion] *is.* Bir konu hakkında bilinmesi gerekli olan bilgi; bilgi yeterliliği; kavram.

noş, [Soğd. anüş] *{eT} is.* **1.** Tat; Hayat iksiri. [EUTS] **2.** Tatlı; sevimli. [Gabain] [EUTS] **3.** Ebedî; ölümsüz. [EUTS]

not, [Fr. note] *is.* **1.** Bir şeyi hatırlamak için yazılan kısa yazı; bildirmeye, hatırlatmaya yarayan kısa bilgi. **2.** Bir konuşmayı dinlerken, bir kitabı okurken, bir şeyi incelerken daha sonra bir araya getirmek ve genişletmek amacıyla o anda yazılan kısa bilgilere verilen ad. **3.** Yazılı bir metinde o sayfa veya bölümde işlenen konuyu anımsatacak şekilde yazılmış kısa bilgi. **4.** Bir kitabın sonuna anlaşılmayı kolaylaştırmak amacıyla konulmuş kısa açıklamalar. **5.** Okullarda öğrencilerin başarılarını değerlendirmek için verilen bilgi seviyesine uygun sayı veya derece. **6.** *mecaz.* Bir kimsenin değeri, çalışması, davranışları vb. hakkında varılan kanaat veya o kimse ile ilgili olarak verilen hüküm. **7.** *psikol.* Testlerin sonucunu belirten sayı. ⇗ **not almak,** *1. Bir şeyi daha sonra hatırlamak amacıyla bir yere ana hatları ile kısaca yazmak. 2. Bir konu ile ilgili olarak söylenenleri ana çizgileri ile bir yere yazmak. 3. (Öğrenci için) başarısına uygun derece almak; bilgi veya başarısı bir not ile değerlendirilmek. 4. (Kişinin davranışları için) iyi veya kötü biçimde değerlendirilmek. 5. Bir şeyin niteliği ile ilgili karar verilmek.*|| **not atmak,** *Öğrenci başarısını rakamla ve başka derecelendirme ölçütü ile belirtmek.*|| **not defteri,** *Üzerine küçük notlar yazmak veya hesap yapmakta kullanılan, gerektiğinde yapraklarını koparıp atmaya uygun, cepte*

taşınabilir küçük defter.|| **not düşmek,** *Kısa bir açıklama eklemek; yazmak.*|| **not etmek,** *Bir şeyi ileride anımsamak veya değerlendirmek amacıyla kısaca yazmak; kaydetmek.*|| **not kırmak,** *Herhangi bir nedenle öğrencinin notunu düşürmek; puan kırmak.*|| **not tutmak,** *1. Bir kimsenin söylediklerini olduğu gibi yazmak. 2. Okuduğu bir metinden edindiği bilgileri kendi anlayacağı dilde kısaca yazmak; özet çıkarmak. 3. Bir inceleme veya geziden edindiği izlenimleri yazmak.*|| **notunu vermek,** *Bir kimse hakkında olumsuz bir kanı edinmek; kötü kanaat edinmek.*|| **not vermek,** *Öğrencinin çalışmasını veya bilgi seviyesini bir sayı veya sayı yerine geçen bir ölçüt ile belirlemek.*

nota, [Lat. nota *(işaret, marka)*] *(no'ta) is. müz.* **1.** Müzikteki sesleri karşılayan kâğıt üzerine konulmuş harf veya işaretlerin her biri. **2.** Diplomatik temsilciliklerin bulundukları ülkenin hükûmetine veya bu hükûmetin nezdinde bulunan başka bir ülkenin temsilcisine, önemli bir bildiri niteliğiyle, ilettikleri üçüncü kişi ağzıyla kaleme alınmış ve imzalanmış diplomatik belge. **3.** Yazanın ağzından kaleme alınmış daha kişisel veya yazılı fakat imzasız belge; diplomatik mektup; sözlü nota.

notalama, [nota-la-ma] *is.* **1.** Notalamak işi. **2.** Seslerin ve icranın işaretleri olarak belirlenen şekillerin bütünü.

notalamak, [nota-la-mak] *gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Bir müzik eserini notaya almak; seslerini nota ile belirtmek.

notam, [Fr. notam] *is.* Hava ulaşım kurumları tarafından yayınlanan, havacılar ve hava limanı yetkilileri ile hava trafik görevlilerine dağıtılan bildiri.

notansefal, [Yun. notos *(sırt)* + Fr. encéphales > notencéphales] *is.* Beyni kafatasının dışında, art kafa kemiğinin arkasında ur biçiminde oluşmuş ucube.

notarikon, [Lat. nota *(işaret, marka)* + Yun. eikon *(imge)*] *is.* Hahamların kullandığı, bir cümledeki kelimelerin ilk veya son harfleri ile meydana getirilen kabala usulü.

noter, [Lat. notarius *(yazmak)* > Fr. notaire] *(no'ter) is.* **1.** Özel hukuk işlemlerini onaylayarak onların resmî işlerlik kazanmasını sağlayan; onayladığı evrakın asıllarını veya bir nüshasını muhafaza eden, yasanın öngördüğü malî ve hukukî diğer görevleri yerine getirmekle yükümlü, kendine özgü hukukî statüsü bulunan kamu görevlisi; mukavelat muharriri. **2.** Noterin çalıştığı daire.🗗 **noter senedi,** tarafların şartlarını noter huzurunda tesbit ederek imzaladıkları senet.

noterlik,-ği [noter-lik] *is.* **1.** Noter. **2.** Noterin işi ve görevi. **3.** Noterin çalıştığı yer.

notura, [Lat. natura] *{ağız} is.* Yaradılış; iç yapısı. [DS]

nova, [Lat. nova *(yeni)* + stella *(yıldız)*] *is. gök b.* Parlaklığı birdenbire artarak yeni bir yıldızmış gibi görünen yıldız.

novat, [nöbet > novat] *{ağız} is.* Nöbet. [DS]

novatçı, [novat-çı] *{ağız} is.* Nöbetçi. [DS]

noyan, [Moğ. noyan] *is.* Moğollarda ve İlhanlı devlet teşkilatında, küçük yaştaki sağlıklı ve gürbüz çocuklardan seçilerek savaşlarda ve hükümdar nezdinde eğitilip yetiştirilen ve yaptıkları hizmet ölçüsünde saygınlık kazanan komutanlara verilen unvan; emir.

nozofobi, [Fr. nosophobie] *is. psikol.* Kişiyi hastalık bulaşmasına karşı çeşitli önlemler almaya iten hastalığa yakalanma saplantısı.

nozografi, [Fr. nosographie] *is.* **1.** Hastalıkların tanımlanma ve sınıflandırılması. **2.** Bir ya da birçok hastalığı tanımlayan kitap.

nozokonyoz, [Fr. nosoconiose] *is. tıp.* Tozlardan kaynaklanan meslek hastalıklarına verilen ad.

nozoloji, [Fr. nosologie] *is.* Tanımlamaya yarayan sınıflandırma yaparak genel anlamda hastalıkları inceleyen tıp dalı.

nozul, [nodul / nozur] *{ağız} is.* Nodul. [DS]

nozur, [nozur] *{ağız} is.* Nodul. [DS]

nö, [Fr. numéreau > nu *(kısalt.)*] *{ağız} is.* Çeşit; tür. [DS]

nöbet, [Ar. nevbet نوبت] *is.* **1.** Sıra; keşik. **2.** Kesintisiz sürmesi gereken bir işte, o işi görenlerin belirli sürelerle ve sıra ile yaptıkları iş; keşik. **3.** Bir hastalık yüzünden ortaya çıkan yüksek ateş, titreme vb. **4.** Aynı cinsten olan ve bünyede zaman zaman ortaya çıkan fizyolojik bozuklukların tümü. **5.** *tıp.* Tam ve sağlıklı göründüğü hâlde birdenbire ortaya çıkan marazi durum veya belirti. **6.** Defa; kez. **7.** *as.* Askerlikte ortak hizmetlerin yapılmasını ve devamını sağlamak için belli bir sıra ve süre ile subay, astsubay, erbaş ve erlerle silahlı kuvvetlerdeki tüm sivil personelin yerine getirdiği görev. **8.** Kütahya seramiklerinin ve sırçaların hazırlanmasında ölçüt olarak alınan, yaklaşık 100 kg. gelen ağırlık birimi. 🗗 **nöbet beklemek,** *1. Bir şey almak veya yapmak için sıraya girerek beklemek. 2. (Asker, polis, doktor vb. görevli için) sıra ile yapılan işte belirli bir süre için bulunmak; o işi sırası gelince yapmak.*|| **nöbet çalmak,** *1. Belirli zamanlarda askerî bando veya mehter tarafından konser verilmek. 2. {ağız} (Çalgıcılar için) para toplamak.* [DS]|| **nöbet defteri,** *Askerî birliklerde, okullarda, hastanelerde vb. nöbet tutulan yerlerde nöbetçilerin isimlerinin, nöbet saatlerinin, nöbetle ilgili diğer bilgilerin ve önemli olayların yazılı olduğu defter.*|| **nöbet değiştirmek,** *1. Nöbet tutan görevli ile nöbet tutma sırası gelen görevli arasında değişiklik yapmak; (yeni nöbetçi için) görevi devir almak. 2. (Hastalık için) ateş ve titreme ile kendini belli et-*

mek.|| **nöbet gelmek,** *1. Nöbet tutma sırası gelmek. 2. Bir şeye sıra gelmek.*|| **nöbet kalfası,** *İmparatorluk döneminde, nöbet tutan hadımağalarına verilen ad.*|| **nöbet savmak,** *Nöbetini, sırasını geçiştirmek.*|| **nöbet şekeri,** *Su ve krem tartar katılarak kestirilmiş, uzun sürede soğuması sağlanıp billûrlaştırılmış şeker.* || **nöbet tutmak,** *1. Bir şey yapmak veya almak için sıra beklemek. 2. (Asker, polis, doktor vb. görevli için) sıra ile yapılan işte belirli bir süre için bulunmak; o işi sırası gelince yapmak.*

nöbetçi, [nöbet-çi] *is. ve sf.* **1.** Kesintisiz sürdürülmesi gereken bir işi yerine getirme görevi kendisine gelmiş kişi veya iş yeri; nöbet bekleyen kimse. **2.** Nöbet sırası gelen kimse. **3.** *as.* Nöbet tutan asker; nöbet hizmetinin yerine getirilmesi için görevlendirilmiş personel. ⊡ **nöbetçi araç,** *Nöbetçi gemide, her an göreve hazır bekletilen küçük tekne.*|| **nöbetçi eczane,** *Düzenlenen sıraya uygun olarak tatil günlerinde ve geceleri açık tutulan eczane.*|| **nöbetçi feneri,** *dnz. Nöbetçi gemide geceleri yakılan fener.*|| **nöbetçi gemi,** *Çalışma saatleri dışında bir filonun, personeli ve her türlü hazırlığı tamam olan, emir verildiğinde göreve hazır olarak bekleyen gemi.*|| **nöbetçi heyeti,** *Belirli bir süre içinde nöbet hizmetini yürütmekten sorumlu kişiler.*|| **nöbetçi kulübesi,** *Kötü hava koşullarında nöbet tutan kişileri korumak amacıyla yapılmış bir kimsenin sığabileceği büyüklükte barınak.*|| **nöbetçi mahkeme,** *Adlî tatilde görülecek davalara bakmakla görevli mahkeme.*

nöbetçilik,-ği [nöbet-çi-lik] *is.* Nöbetçi olma durumu.

nöbetleşe, [nöbet-le-ş-e] *zf.* Nöbet tutarak; nöbetle; sırayla; münavebe ile.

nöbetleşme, [nöbet-le-ş-me] *is.* **1.** Nöbetleşmek işi. **2.** *jeol.* Paralel tabakalar dizisinde, bir kaya ile başka bir tip kayanın arka arkaya sıralanması.

nöbetleşmek, [nöbet-le-ş-mek] *işteş. f. [-ir]* Bir işi ve görevi belirli sürelerle sıra ile yapmak; keşikleşmek.

nöf, [? nöf] *{ağız} is.* **1.** Kez. **2.** Öğün. [DS]

nöger, [Moğ. nöker] *{ağız} is.* Erkek arkadaş. [DS] ⊡ **nögerlik etmek,** *{ağız} Arkadaşlık, dostluk etmek.* [DS]

nöğurmek, [ne+görmek > neğurmek] *{ağız} gçl. f. [-ür]* Ne yapmak; ne iş görmek. [DS]

nöğürmek, [ne+gör-mek > nöğür-mek] *{ağız} gçl. f. [-ür]* (Soru cümlelerinde kullanılır) ne iş yapmak; ne yapmak. [DS]

nöker, [Moğ. nöker] *{eT} is.* **1.** Maiyet. [EUTS] **2.** *{eAT}* Maiyet memuru; hizmetçi. **3.** *{eAT} {ağız}* Bir erkekle evli iki kadından her biri; ortak; kuma. [DS] **4.** *{ağız}* Erkek hizmetçi; uşak.[DS]

nökür, [Moğ. nökör / nöker] *{eT} is.* Mensubiyet; mensup olma.[EUTS]

nönnü, [? nönnü] *{ağız} is.* Hortlak; umacı. [DS]

nöreken, [? nöreken] *{ağız}* tis. Eyerlere gümüş kakmak için kullanılan bir tür biz. [DS]

nörmek, [ne+gör-mek > nöğür-mek / nör-mek] *{ağız} gçl. f. [-ür]* (Soru cümlelerinde kullanılır) ne iş yapmak; ne yapmak. [DS]

nörobiyoloji, [Fr. neurobiologie] *is.* Sinir sisteminin biyolojisini inceleyen bilim dalı.

nöroblast, [Fr. neuroblaste] *is.* Çevresi, ince bir protoplazma katmanı ile çevrili, yuvarlak çekirdekli embriyon sinir hücresi.

nörodermatoz, [Fr. neurodermatose] *is. tıp.* Sinirlerdeki bozukluklardan ileri gelen cilt hastalığı.

nörofibril, [Fr. neurofibrille] *is.* Sinir telciği.

nörofil, [Fr. neurophile] *sf. tıp.* (Toksin için) kuduz, tetanos gibi daha çok sinir sistemine yerleşen.

nörofizyoloji, [Fr. neurophisiologie] *is. tıp.* Sinir sistemi ögelerinin işleyişini ve bütün olarak çalışmasını inceleyen bilim dalı; sinir sistemi fizyolojisi.

nörogliyom, [Fr. neurogliome] *is. tıp.* Çevresel sinirlerle, sinir köklerinde görülen çok sayıda ur.

nöroglobülin, [Fr. neuroglobuline] *is. tıp.* Lipitlere bağlı olarak sinir dokusunda bulunan globülin.

nörokrini, [Fr. neurocrinie] *is. tıp.* Hipotolamus ve hipofiz bezlerinde oluşan salgıların doğrudan sinir merkezlerine yayılması.

nörolengüistik, -ği [Fr. neurolinguistique] *is.* Dil bozukluklarının anatomik ve klinik tipleriyle dildeki ifadeler arasındaki ilişkileri inceleyen nöropsikoloji dalı; dil ve beyin hasarları arasındaki ilişkiyi inceleyen bilim dalı.

nöroleptik, -ği [Fr. neuroleptique] *sf.* ve *is. tıp.* Sinir ağrılarını dindirmek amacıyla kullanılan ilaç vb.

nörolipidoz, [Fr. neurolipidose] *is. tıp.* Doğuştan, merkezî sinir sistemine yağ birikmesi şeklinde görülen hastalık.

nöroliz, [Fr. neurolyse] *is.* **1.** *biy.* Sinir dokusunun erimesi. **2.** *tıp.* Bazı inatçı ağrıları tedavi amacıyla alkol şırınga ederek siniri öldürme. **3.** Yolu üzerindeki bozuklukların etkisi altında kalan bir siniri bu baskıdan kurtarmak için yapılan cerrahî girişim.

nörolog, -ğu [Fr. neurologue] *is. tıp.* Sinir hastalıkları tedavisi ile uğraşan uzman hekim; nörolojist.

nöroloji, [Fr. neurologie] *is. tıp.* **1.** Sinir sistemi hastalıklarının tedavisi ile uğraşan tıp dalı. **2.** Sinir sisteminin anatomisi, fizyolojisi ve hastalıkları ile uğraşan tıp dalı.

nörolojist, [Fr. neurologiste] *is.* Sinir hastalıkları tedavisi ile uğraşan uzman hekim; nörolog.

nöromiyelit, [Fr. nueromyélite] *is. tıp.* Göz siniri iltihabı öncesi, sonrası veya birlikte görülen hat ve yaygın miyelit.

nöron, [Fr. neurone] *is. anat.* Çekirdekli bir gövde

kısmıyla uzantılardan ve aksonlardan meydana gelen sinir hücresi.

nöronofaj, [Fr. neuronophage] *is. ve sf.* Sinir hücresini tahrip eden sinirsel ur.

nöronoliz, [Fr. neuronolyse] *is.* Sinir hücresinin nöronofajlar tarafından tahribi.

nöropatoloji, [Fr. neuropathologie] *is.* Sinir sistemi hastalıklarını, sinir sisteminin patoloji ve anatomisini inceleyen tıp dalı.

nöroplejik, -ği [Fr. neuroplégique] *is.* ve *sf.* Sinir akımını felce uğratan madde.

nöropsikiyatri, [Fr. neuropsychiatrie] *is.* Nöroloji ve psikiyatri konularını ele alan tıp dalı; sinir ve ruh hastalıkları ile uğraşan tıp dalı.

nöropsikoloji, [Fr. neuropsychologie] *is.* Beyin yapısı ile yüksek psikolojik işlevler arasındaki ilişkileri inceleyen bilim.

nöropsikolojik, [Fr. neuropsychologique] *sf. tıp.* Sinir sistemini ve ruhbilimi ilgilendiren.

nöropsişik, -ği [Fr. neuropsychique] *sf. tıp.* Sinir sistemini ve ruhbilimi ilgilendiren.

nöroşirürji, [Fr. neurochirurgie] *is.* Sinir cerrahisi.

nörotik, -ği [Fr. neurothique] *sf.* **1.** Sinir sistemine etki eden. **2.** *is.* Sinir sisteminde hastalık olan kimse. ⊡ **nörotik karakter,** *Toplum tarafından konulmuş bulunan kurallara. ve değer yargılarına karşı ters tepkilerde bulunan kimsenin sahip olduğu kişilik.*|| **nörotik kişilik,** *Toplum tarafından konulmuş bulunan kurallara ve değer yargılarına karşı ters tepkilerde bulunan kimsenin sahip olduğu kişilik.*

nörotoksik, -ği [Fr. neurotoxique] *sf. tıp.* (Madde için) özellikle sinir sistemi için zehirli olan.

nörotoksin, [Fr. neurotoxine] *is.* Sinir hücrelerine yerleşen zehir.

nörotomi, [Fr. neurotomie] *is.* Bir sinirin kesilmesi işlemi.

nörotrop, [Fr. neurotrophe] *sf. tıp.* (Kokain, morfin, bazı mikrop ve virüsler için) daha çok sinir sistemine yerleşen.

nörotropizm, [Fr. neutropisme] *is.* Bazı mikrop ve virüsler ile tedavide kullanılan bazı kimyasal maddelerin sinir sistemine yerleşme ve yönelme özelliği.

nörozom, [Fr. neurosome] *is. anat.* Sinir tellerini meydana getirmek üzere diziler hâlinde yer alan küçük tanecikler.

nörula, [Fr. neurula] *is. biy.* Omurgalılarda, gastrulayı izleyen ve sinirsel borunun oluştuğu embriyon evresine verilen ad.

nörümek, [ne+gör-mek / ne+öri-mek] *{ağız}* → nöğürmek. [DS]

nöston, [Fr. neuston] *is. biy.* Suların yüzey tabakasının alt veya üstünde yaşayan canlı organizmalara verilen ad.

nötr, [Lat. ne *(değil)* + uter *(ikisinden biri)* > Fr. neutre] *sf.* **1.** Yansız; tarafsız. **2.** *kim.* Bir ayraç karşısında ne asit ne de alkali tepkisi vermeyen. **3.** *fiz.* Elektrik ve manyetik etkiye karşı bir tepki vermeyen. **4.** *zool.* (Toplu yaşayan arı, karınca vb. bireyleri için) eşeysiz. **5.** *dbl.* Bazı dillerde ne eril ne de dişil olmayan üçüncü cinslik. **6.** *mat.* Etkisiz eleman. **7.** *biy.* pH'si 7.0 olan, ne asit ne de baz olan madde.

nötretto, [Fr. neutretto] *is. fiz.* Elektron veya pozitron ile aynı kütleye sahip fakat elektrik yükü sıfır olan hipotetik bir tanecik için düşünülen ad.

nötrino, [Fr. neutrino] *is. fiz.* Beta radyoaktif ışıma sırasında elektronla birlikte yayılan sıfır ya da çok küçük kütleli tanecik.

nötrleme, [nötr-le-me] *is.* Nötrlemek işi.

nötrlemek, [nötr-le-mek] *gçl. f. [-r] [-l(ü)-yor] kim.* **1.** Asit tepkimesi gösteren bir eriyiği, alkali katarak nötr duruma getirmek. **2.** Alkali tepkimesi gösteren bir eriyiği, asit katarak nötr duruma getirmek

nötrleşme, [nötr-le-ş-me] *is.* Nötrleşmek işi; yansızlaşma.

nötrleşmek, [nötr-le-ş-mek] *dönşl. f. [-ir]* Nötr duruma gelmek; yansızlaşmak.

nötrleştirme, [nötr-le-ş-tir-me] *is.* Nötrleştirmek işi; yansızlaştırma.

nötrleştirmek, [nötr-le-ş-tir-mek] *gçl. f. [-ir]* Nötr duruma getirmek; yansızlaştırmak.

nötrlük, -ğü [nötr-lük] *is.* Nötr olma durumu; yansızlık.

nötrodin, [Fr. neutrodyne] *is.* Radyo alıcılarında oluşan parazitleri gidermeye yarayan düzenek.

nötrodinleme, [nörodin-le-me] *is.* Bir elektronik aygıtı nötrodinlerle donatma veya nötrodinlerini parazitlere karşı uygun biçimde ayarlama; parazit giderme.

nötrofil, [Fr. neutrophile] *sf. tıp.* Lökositlerin % 40-70'ini oluşturan hem alkali fosfotaz, hem lizozom bakımından zengin olup hareketliliği sayesinde bakterilerle savaşma gücü taşıyan çok çekirdekli akyuvarlar.

nötrografi, [Fr. neutrographie] *is. fiz.* Nötron demetinden yararlanarak çekilen fotoğraf.

nötron, [Fr. **neutre** *(yansız)* + elek**tron** > neutron] *is. kim. fiz.* Elektrik yükü bakımından yansız, kütle bakımından protona yakın ve protonla birlikte atomların çekirdeklerini meydana getiren tanecik; nötr tanecik.

nötronik, -ği [Fr. neutronique] *sf.* **1.** Nötron ile ilgili olan. **2.** *is.* Nötronların özelliklerini ve üretimini inceleyen nükleer fizik bölümü.

nötropeni, [Fr. neutropenie] *is. tıp.* Çok çekirdekli nötrofil akyuvar sayısının normalin altına düşmesi.

nöygün, [nöy-gün ?] *{ağız} is.* Bıçak. [DS]

nöyle, [ne+yan-a / yön-e > nöyle ?] *{ağız} zf.* Ne yöne. [DS]

nöyüt, [Far. naft => nöyüt] *{ağız} is.* Gazyağı. [DS]

Np, [Néptun *(gezegen adı)* > Fr. néptunium] *(nep-tü'nyum) is. kim.* Uranyumun nötronla bombardımanı sonucu elde edilen, atom numarası 93, atom ağırlığı 239 olan, uranyum ötesi, radyoaktif, yapay kimyasal element olan neptünyumun sembolü.

-nsuz, [-n-suz / -ın-suz / -in-süz / -uñ-suz / -üñ-süz] *{eAT} yap. e.* → -ınsuz.

-ntı, [-n-tı / -n-ti / -n-tü / -n-tu / -in-ti / -ın-tı / -un-tu / -ün-tü] *yap. e.* **1.** Fiilden isim türeten ek. Dönüşlülük eki olan -n- ile fiilden isim yapan -ti ekinin birleşip kaynaşmasıyla meydana gelmiştir. Dönüşlülük yapan çatı eki -n-'nin tonlu ünsüz olması dolayısı ile -ndi biçiminde olması beklenirken bu uyuma aykırı olarak -ntı biçiminde kalıplaştığı görülür. Kelimeye huy ve tabiat kavramı katar: *kuruntu, özenti, çekinti.* **2.** Kelimeye aralıklarla çokça tekrarlanan eylemin adı kavramını katarak isimler türetir: *çırpıntı, inilti, çakıntı, serpinti.* **3.** Kelimeye sürerlik kavramı katarak isimler türetir: *esinti, çevrinti.* **4.** Fiilin kökünün belirttiği eylemin ortaya çıkan sonucu kavramını katarak isimler türetir: *askıntı, sığıntı, görüntü, belirti, büküntü 'köşe', burkuntu 'dönemeç', biçinti 'yar, uçurum', aşıntı 'gedik'.* **5.** Fiilin kökünün belirttiği eylem yüzünden oluşmuş ürün kavramı katarak isimler türetir: *yıkıntı, döküntü, birikinti, belirti, çokuntu 'toplantı'.* **6.** Fiilin belirttiği eylem ile bütünden ayrılan parça, bölüm vb. kavramı katarak isimler türetir: *kırıntı, kesinti, kırpıntı.*

-nti, [-n-tı / -n-ti / -n-tü / -n-tu / -in-ti / -ın-tı / -un-tu / -ün-tü] *yap. e.* → -ntı.

NTSC, [İng. **N**ational **T**elevision **S**ystim **C**ommittee] *kısalt.* **1.** Amerikan televizyon sistemleri üreten bir kuruluşun adının kısaltması. **2.** Bu kuruluş geliştirdiği, üç ana renkten biri için ışıltı diğer iki ana renk için iki renk işareti kullanmaya dayanan renkli televizyon sistemi.

nu, [Erme. unki => nū / nuğü] *{ağız} is.* **1.** Ağırlık ölçüsü olan dirhem. **2.** Yarım okka. [DS]

nua, [Fr. noix *(ceviz)*] *is.* Kuşbaşı et.

nuala, [Fas. Ar. nuʿale نعلة] *{OsT} is.* **1.** Rif dağlarında yaşayan halkın üstünü saman ile örttükleri evler. **2.** Fas'ta yeni yeni yerleşik hayata geçen halkı barındırmak için kamış, dal ve kuru otlardan yapılma konik barınaklara verilen ad. .

nu'ara, [Ar. nuʿara نعرة] *{OsT} is. zool.* Eşek sineği.

nu'as, [Ar. nuʿās نعاس] *(nua:s) {OsT} is.* Uyuklama; kestirme; pinekleme.

nubar, [Far. nev-ber => nubar] *{ağız} sf.* (Meyve ve sebze için) mevsimin başında ilk yetişen; turfanda. [DS] ◘ **nubar etmek,** *{ağız} Turfanda sebze veya meyveyi ilk defa yemek.* [DS]

nubuk, -ğu [Fr. nubuck] *is.* **1.** Yüz kısmı sünger taşı ile parlatılarak hafif kadifemsi bir görünüş verilmiş olan sığır derisi. **2.** *sf.* (Çanta ve ayakkabı için) bu deriden yapılmış.

nudul, [Yun. moutoili => nodul / nudul] *{ağız} is.* Nodul. [DS]

nudullamak, [nudul-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(u)-yor]* Nodullamak. [DS]

nuf, [Far. nūf نوف] *{OsT} is.* Yankı.

nufaha, [Ar. nufāḫa نفاخه] *(nufa:ha) {OsT} is.* Su üzerindeki kabarcık.

nufe, [Far. nūfe نوفه] *(nu:fe) {OsT} is.* Çağıltı.

nuga, [Provence d. noga *(ceviz)* / Lat. nucatum > Fr. nugat] *is.* Ceviz, badem, antepfıstığı, fındık vb. katılarak hazırlanmış bal veya şeker macunu.

nugay, [nogay / nugay] *{ağız} is.* Çift atlı arabalara koşulan yedek üçüncü at. [DS]

nuger, [Far. nūger نوگر] *(nu:ger) {OsT} is.* Kul; köle.

nugeri, [Far. nūgerī نوگری] *(nu:geri:) {OsT} is.* Kulluk; kölelik.

nuğü, [Erme. unki => nū / nugü] *{ağız} is.* Dirhem. [DS]

Nuh, [İbr. noah / Ar. nūḥ نوح] *{OsT} is.* Kutsal Kitapta, tufan olayı ile birlikte adı geçen peygamber; Kur'an-ı Kerim'de, Âdem peygamberden sonra adı geçen üçüncü peygamber. ◘ **Nuh deyip peygamber dememek,** *Düşünce ve kanaatlerini kolay kolay değiştirmemek; inat etmek.*|| **Nuh nebiden kalma,** *Çok eski; yıpranmış; modası geçmiş.*|| **Nuh Suresi,** *Kur'an-ı Kerim'in 71. suresinin adı.*|| (birinin başına) **Nuh tufanı yağdırmak,** *Her türlü kötülüğü yapmak.*

nuh, [nū / nuğü / nuh] *{ağız} is.* Yarım okka. [DS]

nuha, -aı [Ar. nuḫāʿ نخاع] *(nuha:) {OsT} is. anat.* Omurilik. ◘ **nuhā-i şevkî,** *{OsT} anat. Omurilik.*

nuham, [Ar. naḫm > nuḫām / nuḫāme نخامه] *(nuha:me) {OsT} is.* Balgam.

nuhami, [Ar. nuḫām>nuḫāmī نخامی] *(nuha:mi:) {OsT} sf.* **1.** Balgamla ilgili. **2.** Balgamsı. **3.** Sümüksü.

nuhas, [Ar. nuḥās نحاس] *(nuha:s) {OsT} is.* **1.** Bakır. **2.** Bakır para.

nuhasi, [Ar. nuḥās > nuḥāsī نحاسی] *(nuha:si:) {OsT} sf.* **1.** Bakırla ilgili. **2.** Bakırdan yapılmış. **3.** Bakır para ile ilgili.

nuhat[1], **-ti** [Ar. nāḥī > nuḥāt نحات] *(nuha:t) {OsT} is.* Dilbilgisi bilginleri; nahiv ile uğraşanlar; nahivciler.

nuhat[2], **-tı** [Ar. nuḫāṭ نخاط] *(nuha:t) {OsT} is.* Hıçkırma.

nuhbe, [Ar. nuḫbe نخبه] *{OsT} sf.* **1.** (Kişi ve nesne için) seçilmiş, en gözde olan; seçkin. **2.** *is.* Bir şeyin seçkini; en iyisi. **3.** İçki meclisi arkadaşı. ⊡ **nuhbe-i āmāl,** *{OsT} Emellerin en seçkini; ülkü; ideal.*|| **nuhbetü't-tuhfe,** *{OsT} Armağanların en seçkini.*

Nuhi, [Ar. nūḥ > nūḥī نوحى] *(nu:hi:) {OsT} sf.* **1.** Hz. Nuh ile ilgili; Nuh'a ait. **2.** *mecaz.* Çok eski.

nuhle, [Ar. nuḥle نحله] *{OsT} is.* **1.** Mezhep. **2.** Düğün hediyesi. **3.** Çeyiz.

nuhre, [Ar. nuḫre نخره] *{OsT} is. tıp.* Kemik dokusunun çürümesi.

nuhu, [? nuhu] *{ağız} sf.* (Kişi için) iriyarı; kocaman. [DS]

nuhus, [Ar. nuḥūs نحوس] *(nuhu:s) {OsT} is.* Merih ve Zühre yıldızları.

nuhuset, [Ar. nuḥūset نحوست] *(nuhu:set) {OsT} is.* Uğursuzluk.

nuhust, [Far. nuḫust نخوست] *(nuhu:st) {OsT} sf.* Birinci; ilk; evvelki. ⊡ **nuhūst-zād,** *{OsT} İlk doğan; en önce doğan.*|| **nuhūst-zāde,** *{OsT}* → nuhüst-zād.

nuhustin, [Far. nuḫustīn نخوستين] *(nuhusti:n) {OsT} sf.* → nuhust.

nuhuz, [Ar. nüfūẕ] *{ağız} is.* Sözü geçme; itibar görme. ⊡ **nuhuzu geçmek,** *{ağız} Sözü geçmek; sözü dinlenmek.*[DS]

nuhya, [? nuhya] *{ağız} sf.* Çürümeye, küflenmeye yüz tutmuş. [DS]

nuk, [Far. nūk نوك] *(nu:k) {OsT} is.* **1.** Kuş gagası. **2.** Kuş gagası gibi sivri nesne. **3.** Ok ucu; temren.

nuka, [? nuka] *{ağız} sf.* Ortak. [DS]

nukaa, [Ar. nuḳāʿa نقاعه] *(nuka:a) {OsT} is.* İçinde ilaç ısıtılan su.

nukab, [Ar. nuḳbe > nuḳab نقاب] *{OsT} is.* **1.** Renkler. **2.** Paslar. **3.** Paçasız donlar. **4.** Astar vb. yırtıkları. **5.** Yollar.

nukaba, -ai [Ar. naḳīb > nuḳabaʾ نقبا] *{OsT} is.* **1.** Bir tekkede şeyhin yardımcısı olan en eksi ve yaşlı kimseler. **2.** Kabile başkanları.

nukat, [Ar. nūḳṭa > nuḳaṭ نقط] *{OsT} is.* Noktalar.

nukave, [Ar. naḳy > nuḳāve نقاوه] *(nuka:ve) {OsT} is.* **1.** Bir şeyin en iyisi. **2.** Temizlik; paklık.

nukbe, [Ar. nuḳbe نقبه] *{OsT} is.* **1.** Renk. **2.** Pas. **3.** Delik; yırtık. **4.** Yol.

nukl, [Ar. naḳl > nuḳl نقل] *{OsT} is.* Çerez; meze.

nukra, [Ar. nuḳre => nokra] *{ağız} is. vet.* Nokra. [DS]

nukre, [Ar. nuḳre نقره] *{OsT} is.* **1.** Külçe hâlinde olan gümüş. **2.** Osmanlı imparatorluğunda çıkarılan ilk gümüş paralara verilen ad. **3.** *anat.* Ense çukuru. ⊡ **nukre-i hām,** *{OsT} İşlenmemiş gümüş; ham gümüş.*

nukud, [Ar. naḳd > nuḳūd نقود] *(nuku:d) {OsT} is.* **1.** Paralar. **2.** Piyasada geçerliliği olan paralar; nakitler. ⊡ **nukūd-i mevkūfe,** *{OsT} Vakfolunan paralar.*

nukul, [Ar. naḳl > nuḳūl نقول] *(nuku:l) {OsT} is.* Aktarılarak anlatılan şeyler; nakledilen hikâyeler; rivayetler.

nukuş, [Ar. naḳş > nuḳūş نقوش] *(nuku:ş) {OsT} is.* Resimler; nakışlar; bezemeler; süsler.

nukut, [Far. neḫūd نخود => nukut] *{eT} is.* Nohut. [EUTS]

nukz, [Ar. nuḳż نقض] *{OsT} is.* Bina yıkıntısı.

nul, [Far. nūl نول] *(nu:l) {OsT} is.* Kuş gagası.

nulipar, [Fr. nullipare] *is.* Hiç doğum yapmamış kadın.

nu'ma, [Ar. nuʿmā نعمى] *(nu-ma:) {OsT} is.* **1.** Bahşiş; armağan. **2.** Refaha kavuşturucu şey.

nu'man, [Ar. nuʿmān نعمان] *(nu-ma:n) {OsT} is.* **1.** Kan. **2.** *bot.* Gelincik.

numara, [Lat. numerus > İt. numero / Fr. numéro] *is.* **1.** Bir şeyin bir dizi içindeki yerini, bekleme kuyruğundaki bir kimsenin sırasını belirlemek için verilmiş sayı. **2.** Bir şeyi, bir varlığı kendisine benzeyenlerden ayırt etmek için verilen sayı; numarası ile belirtilen şey. **3.** Ayakkabı, eldiven, elbise gibi giyeceklerle iplik, gözlük camı vb.nin kendine göre boyutlarını gösteren ölçü; derece. **4.** Şans oyunlarında bilet üzerinde yazılı olan sayı; çekilişe katılma hakkı veren sayı. **5.** İletişimde telefonun bağlantısını sağlayan sayılar dizisi; telefon numarası. **6.** Öğrencinin almış olduğu not. **7.** Öğrencilerin kayıtlarını tutmakta veya bulmakta kolaylık olsun diye kütükte her biri için ayrı ayrı verilmiş olan ve adı, soyadı ile birlikte kullanılan rakam; topluluk içinde sıra numarası ile belirtilen her üye. **8.** Sinema, tiyatro vb. yerlerde izleyicilerin oturacakları yerleri gösteren sayı ve bu sayının yazılı olduğu kâğıt. **9.** Cambazlık, sihirbazlık ve sirk gösterilerinde ustalığa dayanan her bir figür veya oyun; atraksiyon. **10.** *argo.* Hile; düzen; oyun. ⊡ **numara çekmek,** *argo. Yalandan bir davranışta bulunmak; yapıyormuş gibi görünmek.*|| **numaradan,** *Yalancıktan; olmuş gibi.*|| **numarasını vermek,** *Bir kimse hakkında olumsuz bir kanı edinmek; kötü kanaat edinmek; notunu vermek.*|| **numarasını yapmak,** *argo. 1. Kandırmaya çalışmak; bir şeyi iyi göstermeye kalkışmak. 2. Ortaya çıkmak; kendisini gös-*

termek.|| (bir şey) **numarası yapmak,** *Kendini (bahsedilen şey) gibi göstermek.*|| **numara yapmak,** *argo. 1. Yalandan bir davranışta bulunmak; yapıyormuş gibi görünmek; gösteriş yapmak. 2. Şaka yapmak.*

numaracı, [numara-cı] *(nu'maracı) sf.* **1.** Numaralama işlemini yapan. **2.** *argo.* Sahte davranışlarda bulunan; sahtekâr.

numaracılık,-ğı [numara-cı-lık] *is.* Numaracının yaptığı iş.

numaralama, [numara-la-ma] *is.* **1.** Numaralamak işi. **2.** Bir belgeye sınıflama sayısını verme ve rakamlarım üzerine yazma işlemi. **3.** *matb.* Sayfa sayılarını gösteren rakamları yerleştirmek. **4.** *tekst.* Belirli ağırlıktaki ipliğin kalınlık ve uzunluğunu tespit etmek.

numaralamak, [numara-la-mak] *gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* **1.** Bir şeyin sırasını, yerini belirten veya boyutlarına uygun düşen standart ölçüsünü bildiren sayıyı üzerine yazmak; numara koymak. **2.** (İplik için) kalınlık ölçüsünü belirtmek.

numaralandırma, [numara-la-n-dır-ma] *is.* Numaralandırmak işi.

numaralandırmak, [numara-la-n-dır-mak] *gçl. f. [-ır]* **1.** Numara vermek. **2.** Numaralama işini yaptırmak.

numaralanış, [numara-la-n-ış] *is.* Numaralanmak işi veya biçimi.

numaralanma [numara-la-n-ma] *is.* Numaralanmak eylemi.

numaralanmak, [numara-la-n-mak] *edil. f. [-ır]* **1.** Numaralamak işi uygulanmak; numara verilmek; üzerine numara konulmak. **2.** *dönşl. f.* Numara edinmek; numara sahibi olmak.

numaralayış, [numara-la-y-ış] *is.* Numaralamak işi veya biçimi.

numaralı, [numara-lı] *sf.* **1.** Üzerinde numara bulunan; numarası yazılı olan. **2.** Belirli ölçülere göre düzenlenmiş ve sınıflandırılmış olan. **3.** Belirtilen numarayı taşıyan. **4.** Benzerleri arasından önemli görüldüğü için lüks sayılacak sınıfa ayrılmış olan; genel olmayan; numara sahiplerine özel.

numarasız, [numara-sız] *sf.* **1.** Üzerine numara konulmamış olan; numara yazılmamış olan. **2.** Ölçüsü belirtilmemiş olan; her ölçüye uyabilen. **3.** Hiçbir numara taşımayan. **4.** Genel.

numaratör, [Fr. numérateur] *is.* **1.** Otomatik olarak numara yazan veya basan makine. **2.** Şapkacılıkta, şapkanın başa tam oturmasını sağlamak amacıyla baş ölçüsüne uygun kalıp.

numen, [Yun. noumenon *(akılla bilinen şey)* > Fr. noumène] *is. fel.* Duyulur olmayan bir sezgiye karşılık düşen anlık nesnesi; sadece aklın ulaşabileceği şey; nesnenin ancak akılla anlaşılabilen özü; kendinde şey.

numerus, [Lat numerus] *is.* Eski Romalılarda askerî birlik; müfreze.

numruka, [Ar. numruḳa نمرقه] *{OsT} is.* Küçük yastık.

numune, [Far. nümūne نمونه] *(numu:ne) {OsT} is.* **1.** Bir bütüne ait özellikleri kendinde toplayan parça; örnek. **2.** Siparişi yapılacak bazı malzeme türleri için kabul edilmiş belirli tip; örnek; göstermelik. **3.** Satışı yapılacak malın kalitesini ve değerini tanıtmak, malı beğendirmek amacıyla hazırlanmış parça; örnek; göstermelik.

numunegâh, [Far. numūne-gāh نمونگاه] *(numu:ne-gâ:h) {OsT} is.* Örnek olacak yer.

numunehane, [Far. numune-ḫāne نمونخانه] *(numu:ne-ha:ne) {OsT} is.* Örnek olarak alınan şeylerin korunduğu yer; müze.

numunelik,-ği [numune-lik] *sf.* Örnek olarak alınacak; göstermelik.

nun[1], [Ar. nūn ن] *(nu:n) {OsT} is.* **1.** Arap alfabesinin 26'ıncı, Osmanlı alfabesinin 28'inci harfinin adı. Ebced hesabında elli sayısının karşılığıdır. **2.** Kur'an-ı Kerim'in 68. Suresinin adı; Kalem Suresi. **3.** Ay takviminde Ramazan ayını simgeleyen harf.

nun[2], [Ar. nūn نون] *(nu:n) {OsT} is.* **1.** Büyük balık. **2.** Kılıç. **3.** Kılıç sırtı. **4.** Kaş.

nuna, [? nuna] *{ağız} is.* El ve ayak tırnakları. [DS]

-nung, [-ıñ / -mg / -ung / -üng - /-n-ıng - / -n-ing / -n-ung / -n-üng] *{eAT} çek. e.* → -ıng.

nunlama, [Ar. nūn *(harfi)* > nun-la-ma] *is. dbl.* Arapçada, kelimenin belirsizliğini ifade için sondaki sese bir *-n* sesinin eklenmesi olayı; tenvin.

nunuş, [nun-uş] *{ağız} sf.* **1.** Genizden konuşan. **2.** *is.* Biçimsiz insan. [DS]

nur[1], [Ar. nūr نور] *(nu:r) {OsT} is.* **1.** Aydınlık; ışık. **2.** Kutsal bir güç tarafından gönderildiğine inanılan parıltı veya ışık. **3.** *isl.* Kur'an-ı Kerim. **4.** *tasvf.* Allah'ın evrendeki belirtisi; evrende görünüş alanına çıkışı; Hz. Musa'ya Tur dağında görünmesi. ⧉ **nūr-bahş,** *{OsT} Etrafı aydınlatan; ışık saçan.*|| **nūr-efşān,** *{OsT} Nur saçan.*|| **nūr-feşān,** *{OsT}* → **nūr-efşān.**|| **nur gibi,** *Parlak; pırıl pırıl; aydınlık içinde.*|| **nūr-ı âlem,** *{OsT} Dünyanın aydınlığı; Hz. Muhammed.*|| **nūr-ı ayn,** *{OsT} Göz aydınlığı; sok sevilen kimse.*|| **nūr-ı basar,** *{OsT} Emek; göz nuru.*|| **nūr-ı cenān,** *{OsT} bot. Tanınmış bir lale türü.*|| **nūr-ı çeşm,** *{OsT} Çok sevgili kimse.*|| **Nur içinde yatsın!** *Sevilen ölmüş kimseler için "Allah tarafından ödüllendirilsin" anlamında kullanılan iyi dilek sözü.*|| **nūr-ı dîde,** *{OsT} Çok sevgili kimse.*|| **nūr-ı ilâhî,** *{OsT} İlâhî nur; Tanrı nuru.*|| **nūr-ı îmān,** *{OsT} İnanmanın verdiği iç huzuru.*|| **nūr inmek,** *Mezar, türbe gibi yerlere geceleyin gökten ışık inmek; bu mezar ve türbede yatanların ululu-*

ğuna, ermişliğine, Allah'ın sevgili kulu olduğuna inanılır.|| **nūr-ı mübîn,** *{OsT} Nuru belli; Hz. Muhammed.*|| **nūr-ı nuhustîn,** *{OsT} Hz. Muhammed.*|| **nūr-ı sāde,** *{OsT} Saf aydınlık; Tanrı ışığı.*|| **nūr-ı tecellî,** *{OsT} Manevi aydınlanma.*|| **nūr-ı uzrā,** *{OsT} Meryem ana.*|| **Nur ol!** *İyi ve beğenilen bir davranış karşısında beğenme ve yüreklendirme ifade eden söz.*|| **nūr-pāş,** *{OsT} Nur saçıcı; nur saçan.*|| **nūr-perver,** *{OsT} Nurlu; ışıklı; aydınlık.*|| **Nur Suresi,** *{OsT} Kur'an-ı Kerim'in 24. suresinin adı.*|| **nūr-tal'at,** *{OsT} Nur yüzlü.*|| **nur topu gibi,** *(Küçük çocuklar için) iyi, sağlıklı ve tombul.*|| **nūrun alā nūr,** *{OsT} 1. Nur üstü nur. 2. Daha iyi; daha güzel.*|| **nūru's-semāvāti ve'l-arz,** *{OsT} Yerin ve göklerin nuru; Allah.*|| **nur yüzlü,** *(Yaşlı kimseler için) saygı uyandıran, aydınlık yüzlü; iyi yürekliliği yüzünden belli olan.*

nur[1]**,** [lor / nor / nur] *{ağız} is.* Lor. [DS]

nurani, [Ar. nūr > nūrānī نورانى] *(nu:ra:ni:) {OsT} sf.* **1.** Işıklı; nurlu. **2.** *mecaz.* Saygı uyandıran; nurlu.

nuraniyet, [Ar. nūrānī > nūrāniyyet نورانيت] *(nu:ra:niyet) {OsT} is.* **1.** Parlak olma durumu; parlaklık. **2.** Saygıdeğer, mübarek; nurlu olma.

Nurbahşiye, [Muhammed bin Abdullah Nurbahş > Nurbahşiyye] *{OsT} is.* Halifenin Hz. Ali ve Fatma soyundan gelmesi gerektiğini savunan, mut'a nikâhını geçerli sayan M. b. Abdullah Nurbahş (1393-1465) kurulmuş bulunan bir tarikat.

Nurcu, [Risale-i Nur *(Said-i Nursî'nin eserleri)* > nur-cu] *is.* **1.** Eserlerini okuyanlara Risale-i Nur talebeleri adını veren Said-i Nursî'nin ortaya attığı dinî akımı benimseyen kimse. **2.** *sf.* Bu akım ile ilgili olan.

Nurculuk, -ğu [nur-cu-luk] *is.* Said-i Nursî'nin Kur'an-ı Kerîm'i yorumlamakta uyguladığı kendine has uslûbu esas alarak kurduğu ve başlattığı dinî akım.

nuri, [Ar. nūrī / nūriyye نورى / نوريه] *(nu:ri:) {OsT} sf.* Nura ait; nura ilişkin; nurla ilgili; nursal.

nurlandırma, [nur-la-n-dır-ma] *is.* Nurlandırmak işi.

nurlandırmak, [nur-la-n-dır-mak] *gçl. f. [-ır]* **1.** Aydınlatmak; ışıklandırmak. **2.** Tertemiz yapmak; parlatmak. **3.** *mecaz.* Bilgisi ve manevi gücü ile aydınlatmak; nurlu olmasını sağlamak.

nurlanış, [nur-la-n-ış] *is.* Nurlanmak işi veya biçimi.

nurlanma, [nur-la-n-ma] *is.* Nurlanmak işi ve durumu.

nurlanmak, [nur-la-n-mak] *dönşl. f. [-ır]* **1.** Işık ve aydınlık içinde kalmak; aydınlığa kavuşmak; nurlu hâle gelmek. **2.** Temiz duruma gelmek.

nurlu, [nur-lu] *sf.* **1.** Aydınlık; ışıklı; parlak; nurani. **2.** Mutlu. **3.** *mecaz.* Temiz; mübarek.

nursuz, [nur-suz] *sf.* **1.** Aydınlığı, ışığı ve parlaklığı olmayan. **2.** İnsanda saygı uyandırmayan; sevimsiz. ⊕ **nursuz pirsiz,** *Sevimsiz; bakımsız.*

nurşit, [nurşit / norşit] *{ağız} is.* Musluk taşı. [DS]

nuruaynım, [Ar. nūr + Far. -i ʿayn + T. -ım نور عينم] *(nur'uaynım) {OsT} zm.* Gözümün nuru; çok sevdiğim.

nuruçeşmim, [Ar. nūr+Far. -i çeşm+T. -im نور چشمم] *(nur'uçeşmim) {OsT} zm.* Gözümün nuru.

nurudidem, [Ar. nūr + Far. -i dīde + T. -m نور ديدم] *(nur'udi:dem) {OsT} zm.* Gözümün nuru.

nuruş, [? nuruş] *{ağız} sf.* Çirkin. [DS]

nusaha, [Ar. naṣīḥ > nuṣaḥā نصحا] *(nusaha:) {OsT} is.* Öğüt verenler.

nusara, -ai [Ar. naṣīr > nuṣarāʾ نصراء] *(nusara:) {OsT} is.* Yardım edenler; yardımcılar.

Nusayri, [Nuseyr *(Şam'ın kuzeyinde bir dağ)* > Ar. nuṣayrī نصيرى] *(nusayri:) {OsT} is.* Şam'ın kuzeyinde, Lazkiye ve Nusayr dağı eteklerinde yaşayan aşırı inançlı Şiî topluluğundan olan kimse.

nusb, [Ar. nuṣb نصب] *{OsT} is.* İslamlık öncesinde, içinde tanrının varlığı kabul edilen, üzerine kesilen kurbanın kanı sürülmek suretiyle ibadet edilen, özellikle dinî ayin için dikilen taşlara verilen ad.

nush, [Ar. nuṣḥ نصح] *{OsT} is.* Öğüt; nasihat.

nuska, [Ar. nüsḫa => muska / nuska] *{ağız} is.* Muska. [DS]

nusmak, [nus-mak] *{ağız} gçl. f. [-ar]* Yumrukla dürtmek. [DS]

nusret, [Ar. naṣr > nuṣret نصرت] *{OsT} is.* **1.** Yardım. **2.** Allah'ın yardımı; lütfu. **3.** Üstünlük; başarma. ⊕ **nusret etmek,** *Yardım etmek; yardımda bulunmak.*|| **nusret eylemek,** *Yardım etmek; yardımcı olmak.*

nussah, [Ar. nāṣiḥ > nuṣṣāḥ نصاح] *(nussa:h) {OsT} is.* Öğüt verenler; doğru yolu gösterenler; nasihat edenler.

nussar, [Ar. naṣr > nuṣṣār نصار] *(nussa:r) {OsT} is.* Yardım edenler; yardımcılar.

nusubet, [Ar. muṣībet => nusubet] *{ağız} is.* Musibet; felaket; yıkım. [DS]

nusul, [Ar. naṣl > nuṣūl نصول] *nusu:l) {OsT} is.* Mızrağın ucundaki sivri demirler; mızrak temrenleri.

nusus, [Ar. naṣṣ > nuṣūṣ نصوص] *(nusu:s) {OsT} is.* Doğruluğundan şüphe edilemez bilgi ve düşünceler; dogmalar.

-nuş, [Far. nūşiden > -nūş نوش -] *(nu:ş) {OsT} sf.* Sonuna eklendiği Farsça kelimelerden "içen, içici" anlamında birleşik sıfatlar yapar.

nuş, [Far. nūşiden > nūş نوش] *(nu:ş) {OsT} is.* **1.** Bal; tatlı. **2.** İçilecek şey; içki. **3.** İksir. **4.** Hayat; yaşam. ◻ **nūş-a-nūş,** *{OsT} İçe içe; içerek.*|| **nuş etmek,** *{OsT} İçmek.*|| **nuş eylemek,** *{OsT} İçmek.*|| **nūş-hand,** *{OsT} Tatlı gülüşlü.*|| **nūş-hande,** *{OsT} Gülüşü tatlı; tatlı gülüşlü.*

nuşabe, [Far. nūşābe نوشابه] *(nu:şa:be) {OsT} is.* **1.** İçene ölümsüzlük vereceğine inanılan su; bengisu; ab-ı hayat. **2.** İlaç olarak kullanılan tatlı içki; şurup.

nuşadır, [Far. nevşādur نوشادر] *{eT} is.* Nışadır. [E-UTS]

nuşdaru, [Far. nūş-dārū نوشداروا] *(nu:şda:ru:) {OsT} is.* **1.** Etkili ilaç; iksir. **2.** Panzehir. **3.** İlaç olarak kullanılan bir tür bitkisel yağ; balsan yağı. **4.** Ölümsüzlük vereceğine inanılan iksir. **5.** Şarap.

nuşende, [Far. nūş-ende نوشنده] *(nu:şende) {OsT} sf.* ve *is.* İçkiye düşkün; içkici; çok içen.

nuşendegân, [Far. nūş-ende-gān نوشندگان] *(nu:şendegâ:n) {OsT} is.* İçki düşkünleri; ayyaşlar.

nuşin, [Far. nūşīn نوشين] *(nu:şi:n) {OsT} sf.* Tatlı; lezzetli.

nuşine, [Far. nūşīne نوشينه] *(nu:şi:ne) {OsT} sf.* Tatlı şarap.

nuşka, [Far. muşte => nuşka ?] *{ağız} is.* Yumrukla dürtme. [DS]

nuşut, [? nuşut] *{ağız} is.* Musluk. [DS]

nutfe, [Ar. nuṭfe نطفه] *{OsT} is.* **1.** Temiz, arı duru su. **2.** *fizy.* Döl suyu; meni.

nuti, [Ar. nevtī / nūtī نوتى] *(nu:ti:) {OsT} sf.* Gemici.

nutk, [Ar. nuṭḳ نوق] *{OsT} is.* → nutuk. ◻ **nutk-ı Hak,** *{OsT} Allah kelamı; İlâhî sözler; tanrısal sözler.*|| **nutk-ı iftitāhî,** *{OsT} Açış konuşması.*

nutu, -u'ı [Ar. naṭʿ > nuṭūʿ نطوع] *(nutu:) {OsT} is.* **1.** Sofra bezleri; örtüler. **2.** Meşin yaygılar.

nutuf[1], [Ar. nuṭfe > nuṭūf نطوف] *(nutu:f) {OsT} is.* **1.** Temiz, arı duru sular. **2.** *fizy.* Döl suları; meniler.

nutuf[2], [? nutuf] *{ağız} is.* Söz dinleme; boyun eğme.

nutuk, -tku [Ar. nuṭḳ نطق] *{OsT} is.* **1.** Bilgi vermek, ikna etmek amacıyla belirli bir konuda kalabalık önünde yapılan konuşma; söylev. **2.** Konuşma yetisi. **3.** *tasvf.* Tarikata yeni girenlere, tarikat derecelerini, tarikat adabını öğretmek amacıyla söylenmiş didaktik şiir. **4.** Tarikat büyüklerinin belli zamanlarda okunup ezberlenen söz veya şiirleri. ◻ **nutka gelmek,** *Konuşmaya başlamak.*|| **nutku bağlanmak,** *{eAT} Dili tutulmak.*|| **nutku kurumak,** *1. Nutku tutulmak; konuşamamak. 2. {ağız} Korkudan şaşırıp kalmak; dili tutulmak.* [DS]|| **nutku müteazzir olmak,** *Söyleyeceklerini şaşırmak.*|| **nutku tutulmak,** *1. Korku, heyecan ve öfke gibi nedenlerle konuşamaz olmak; konuşamamak. 2. {ağız} Yeme isteği azalmak.* [DS]|| **nutuk atmak,** *Boş, uzun, sıkıcı ve inandırıcılıktan yoksun konuşma yapmak.*|| **nutuk çekmek,** *Boş, uzun, sıkıcı ve inandırıcılıktan yoksun konuşma yapmak.*|| **nutuk haklamak,** *tasvf. Tarikat büyüklerinin buyruklarını itirazsız ve tereddütsüz yerine getirmeye hazır olmak.*|| **nutuk irat etmek,** *Nutuk vermek; konuşma yapmak; söylev vermek.*

nuumet, [Ar. nuʿūmet نعومت] *(nuu:met) {OsT} is.* Yumuşaklık; nezaket.

nuut, [Ar. naʿt > nuʿūt نعوت] *(nuu:t) {OsT} is.* **1.** Överek anlatılan şeyler. **2.** Hz. Muhammed'i övmek için yazılmış eserler; naatlar.

nuuz, [Ar. nuʿẓ > nuʿūẓ نعوظ] *(nuu:z) {OsT} is.* **1.** Kıvama gelme. **2.** Yayılma. **3.** Kuvvetlenme. **4.** Kalkma; dikilme.

nuvah, [Ar. nevḥ > nüvāḥ نواح] *(nüva:h) {OsT} is.* Ölünün arkasından ağlama; ağıt söyleme.

nuvar, [Fr. noix *(ceviz)*] *is.* Dana budunun iç ve ön kısmındaki etler.

nuyan, [Far. nüyān نويان] *(nu:ya:n) {OsT} is.* Padişah oğlu; şehzade.

-nuz, [-mz / -niz / -nuz / -nüz] *çek. e.* → -mz.

nuz, [? nuz] *{eAT} {ağız} sf.* Ekşimsi; az ekşi; mayhoş. [DS]

nuzera, [Ar. naẓīr > nuẓerā نظرا] *(nuzera:) {OsT} is.* Denkler; akranlar; eşler.

nuzla[1], [Ar. nüzl => nezle / nuzla] *{ağız} is.* **1.** Nezle; diş eti nezlesi. **2.** Sivilce. **3.** Şeytan tırnağı. **4.** İnsan organlarından birinin birdenbire tutulması; romatizma. **5.** At. vb. hayvanların husyelerinin şişmesine neden olan hastalık. [DS] ◻ **nuzla otu,** *{ağız} Kayaların çatlak ve oyuklarında biten ve dişeti hastalıklarının tedavisinde kullanılan bir ot.* [DS]

nuzla[2], [? nuz > nuz-la] *{ağız} is.* **1.** Çok tuzlu çökelek. **2.** Dağlarda yetişen ekşimsi bir ot. [DS]

nuzla[3], [? nuzla] *{ağız} is.* Yaradılış. [DS]

nuzla[4], [? nuzla] *{ağız} is.* Yüz rengi. [DS]

nuzurnaz, [? nuzur-naz] *{ağız} sf.* Hoşa gidecek sözler söyleyen. [DS]

nuzzar, [Ar. nāẓır > nuẓẓār نظار] *(nuzza:r) {OsT} is.* Nazırlar; bakanlar.

nü[1], [Fr. nu] *sf.* Çıplak.

nü[2], [nē + gü > nü] *{eT} zf.* **1.** Ne? **2.** *bağ.* Ve. [DLT]

nü[3], [Erme. unki => nüğü / nü] *{ağız} is.* Yarım okka. [DS]

nü'ame, [Ar. nüʿāme نعامه] *(nüa:me) {OsT} is.* Çark veya çıkrık ortasındaki mihver; eksen.

nü'ami, [Ar. nüʿāmī نعامى] *(nüa:mi:) {OsT} is.* Güney rüzgârı; lodos.

nüans, [Fr. nuance] *is.* **1.** Aynı tür şeyler arasında görülen belli belirsiz farklılık; ayırtı; çalar; fark. **2.** *müz.* Ayırtı.

nüanslama, [nüans-la-ma] *is.* Dokuma sanayiinde örnek olarak boyanmış bir parçaya yakın renkte veya tonda yeni bir parça elde etmek için renk ölçütlerini belirleme işlemi.

nüanslamak, [nüans-la-mak] *gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Tekstilde nüanslama işlemini gerçekleştirmek.

nü'as, [Ar. nüʿās نعاس] *(nüa:s) {OsT} is.* Uyuklama; ımızganma; pinekleme.

nü'asî, [Ar. nüʿāsī نعاسی] *(nüa:si:) {OsT} sf.* Uyuklama ile ilgili.

nübah, [Ar. nübāḥ نباح] *(nüba:h) {OsT} is.* Havlama.

nübe'a, -ai [Ar. nebī' > nübeā' نبآء] *(nübea:) {OsT} is.* Nebiler; peygamberler.

nübela, [Ar. nebīl > nübelā نبلا] *(nübela:) {OsT} is.* **1.** Anlayışlılar; zeki kimseler. **2.** Bilginler.

nübüvvet, [Ar. nebe' *(haber)* > nübüvvet نبوت] *{OsT} is.* Peygamber olma durumu; peygamberlik.

nübüvvetpenah, [Ar. nübüvvet + Far. penāh نبوتپناه] *(nübüvvetpena:h) {OsT} is.* Peygamber.

nüceba, [Ar. necīb > nücebā نجبا] *(nüceba:) {OsT} is.* Temiz soylu kimseler; necipler.

nücme, [Ar. nücme نجمه] *{OsT} is. bot.* Ayrık otu.

nücum, [Ar. necm > nücūm نجوم] *(nücu:m) is.* Yıldızlar.

nücumi, [Ar. nücūm > nücūmī / nücūmiyye نجومی / نجومیه] *(nücu:mi:) {OsT} sf.* **1.** Yıldızlarla ilgili. **2.** Yıldızlarla uğraşanlar.

nüdbe, [Ar. nüdbe ندبه] *{OsT} is.* **1.** Ağıt. **2.** Ölünün arkasından ağlama, ağıt düzme.

nüdema, [Ar. nedīm > nüdemā ندما] *(nüdema:) {OsT} is.* Arkadaşlık eden kimseler; yardım edenler; nedimler.

nüd'et, [Ar. nüd'et ندأت] *{OsT} is.* **1.** Hâle. **2.** Gökkuşağı. **3.** Güneş doğarken veya batarken bulutlarda görülen kızıllık.

nüdist, [Fr. nudiste] *sf.* **1.** Çıplaklıkla ilgili. **2.** Çıplaklık öğretisini savunan kimse; doğacı; çıplakçı.

nüdizm, [Fr. nudisme] *is.* Tamamen çıplak olarak yaşamayı savunan öğreti; çıplaklık; doğacılık.

nüdub, [Ar. nedebe > nüdüb ندوب] *(nüdu:b) {OsT} is.* Yara izleri; nedbeler.

nüfesa, -ai [Ar. nüfesā' نفساء] *(nüfesa:) {OsT} is.* Yeni doğum yapmış kadın; loğusa.

nüfha, [Ar. nüfḫa نفخه] *{OsT} is.* Üfürük.

nüfur, [Ar. nüfūr نفور] *(nüfu:r) {OsT} is.* **1.** Korkudan dolayı dağılıp kaçışma. **2.** *isl.* Hacıların Mina'dan Mekke'ye doğru yola çıkışları.

nüfus, [Ar. nefs > nüfūs نفوس] *{OsT} is.* **1.** Canlar; ruhlar. **2.** Kişi; kimse. **3.** Bir ülke, bölge, şehir vb. yerleşim alanında belli bir anda yaşayan insanların tümü. **4.** Belli bir alanda özel bir kategori meydana getiren bireylerin tümü. ▭ **nüfus bilimci,** *Nüfus bilimi ile uğraşan uzman; demograf.*|| **nüfus bilimi,** *Nüfus dağılımını, yapısını, gelişimini ve hareketlerini bilimsel yönden inceleyen bilim; demografi.*|| **nüfus bilimsel,** *Nüfus bilimiyle ilgili; demografik.*|| **nüfus cüzdanı,** *Nüfus kütüğündeki kayıtlara göre düzenlenerek nüfus ve vatandaşlık dairelerinden her vatandaşa verilen, vatandaşın kişisel bilgilerinin yazılı olduğu kimlik belgesi.*|| **nüfus cüzdanı eskimek,** *Yaşlanmak.*|| **nüfus kâğıdı,** *Nüfus kütüğündeki kayıtlara göre düzenlenerek nüfus ve vatandaşlık dairelerinden her vatandaşa verilen, vatandaşın kişisel bilgilerinin yazılı olduğu kimlik belgesi; nüfus cüzdanı.*|| **nüfus hareketi,** *Doğum ve göçler dolayısıyla nüfusa katılma veya ölüm ve göç etme gibi sebeplerle nüfustan ayrılma durumlarının tümü.*|| **nüfūs-i kudsiye,** *{OsT} Kutsal melekler.*|| **nüfūs-i zekiye,** *{OsT} Arınmış ruhlar.*|| **nüfus kalemi,** *Eskiden nüfus ve vatandaşlık işleri müdürlüklerine verilen ad; nüfus memurluğu.*|| **nüfus kaydı,** *Nüfus kütüğüne yazılma işlemi.*|| **nüfus kesafeti,** *{OsT} Nüfus yoğunluğu.*|| **nüfus kütüğü,** *Nüfus ve vatandaşlık daireleri tarafından tutulan doğum, evlenme, boşanma, ölüm gibi kişisel durumların yazılı olduğu kütük.*|| **nüfus memurluğu,** *Nüfus kayıtlarının tutulduğu, doğum, ölüm, evlenme, boşanma gibi işlemlerin kayıtlarının tutulduğu resmî daire; nüfus ve vatandaşlık işleri müdürlüğü.*|| **nüfus memuru,** *Nüfus ve vatandaşlık dairelerinde çalışan, doğum, ölüm, evlenme, boşanma gibi kişisel nüfus bilgilerini nüfus kütüğüne işlemek, nüfus cüzdanı düzenlemek, değiştirmek gibi görevleri yerine getiren memur.*|| **nüfus patlaması,** *Çeşitli nedenlere bağlı olarak bir bölge veya ülke nüfusunda aşırı artış olması durumu.*|| **nüfus planlaması,** *Ailelere bakabilecekleri veya istedikleri miktarda çocuk sahibi olmalarını sağlayan yöntemlerin uygulanması.*|| **nüfus sayımı,** *Ülke nüfusunu tespit etmek amacıyla yapılan sayım işlemi.*|| **nüfus tezkeresi,** *Nüfus kütüğündeki kayıtlara göre düzenlenerek nüfus ve vatandaşlık dairelerinden her vatandaşa verilen, vatandaşın kişisel bilgilerinin yazılı olduğu kimlik belgesi; nüfus cüzdanı.*|| **nüfusunu çıkarmak,** *Nüfus kaydını yaptırarak nüfus cüzdanı almak.*|| **nüfus yitimi,** *Etkili bir göç alma durumu olmaksızın ölümlerin doğumdan çok olması dolayısıyla nüfusta meydana gelen azalma.*|| **nüfus yoğunluğu,** *Bir bölgedeki nüfusun, o bölge yüzöl-*

çümüne oranı ile elde edilen istatistiksel rakam; bir ülkede kilometre kareye düşen kişi sayısı.

nüfusçu, [nüfus-çu] *is.* Nüfus memuru.

nüfuslu, [nüfus-lu] *sf.* (Bir yerleşim birimi, ülke vb. için) nüfusu belirtilen sayıda olan.

nüfuz, [Ar. nüfūẕ نفوذ] *(nüfu:z) {OsT} is.* **1.** (Bir şeye veya içine) işleme; içe geçme. **2.** *mecaz.* Bir kimse, topluluk vb.nin söz geçirme ve otorite kurma gücü; etki gücü; söz geçirme gücü; erk. ◘ **nüfuz etmek,** *1. Bir şeyin içine işlemek; geçmek. 2. Girmek yayılmak. 3. Etkili olmak. 4. Dokunaklı olmak; içine işlemek; üzmek, duygulandırmak. 5. Anlayabilmek; inceliğini kavramak.*|| **nüfuz ticareti,** *Bir kimsenin, bulunduğu makamı kullanarak görevi ile ilgili olsun veya olmasın bazı işlerden kendisine veya yakınlarına çıkar sağlaması.*|| **nüfuz ticareti yapmak,** *Nüfuzunu kullanarak özel çıkarlar sağlamak.*|| **nüfuzu altında tutmak,** *Söz geçirme gücünü elinde bulundurmak; otoritesini kullanabilir olmak; egemenliği altına almak.*

nüfuziyet, [Ar. nüfūẕiyyet نفوذيت] *(nüfu:ziyet) {OsT} is. fiz.* Geçirgenlik; geçirimlilik.

nüfuzkâr, [Ar. nüfūẕ + Far. -kār نفوذكار] *(nüfu:zkâ:r) {OsT} sf.* Nüfuzlu; etkileyici; güçlü.

nüfuzlu, [nüfuz-lu] *sf.* **1.** Sözü geçen; dediğini yaptırabilen; itibarlı olan; hatırlı kimse; otorite sahibi; erkli. **2.** Üst makam; üst kademe; amir.

nüfuzsuz, [nüfuz-suz] *sf.* Nüfuzu olmayan; otoritesiz; etkisiz; itibarsız.

nüfürne, [? nüfürne / nifirne / nefirne] *{ağız} is.* İlkbaharda üzüm çubuklarının ucu kıralarak ikinci kez elde edilen üzüm. [DS]

nüget, [Fr. nugget] *is. min.* Kuvars içinde parçacıklar hâlinde bulunan altın cevheri.

nügi, [? nüğü / nü / nügü] *{ağız} is.* → nügü. [DS]

nügü, [Erme. unki => nügü / nüğü] *{ağız} is.* **1.** Eskiden kullanılan ağırlık ölçüsü; bir okka. **2.** Bir okka sıvı alan kap. **3.** Eskiden kullanılan okkanın, Anadolu'nun çeşitli yerlerinde yarım, dörtte bir, sekizde bir değerindeki askatlarına verilen ad. [DS]

nüğ, [Erme. unki => nügü / nü / nüğ] *{ağız} is.* → nügü. [DS]

nüğü, [Erme. unki => nügü / nü / nüğ] *{ağız} is.* → nügü. [DS]

nüh, [Far. nüh نه] *{OsT} is.* Dokuz.

nüha, [Ar. nühye > nühā نهى] *(nüha:) {OsT} is.* Akıllar; kavrayışlar; anlayışlar.

nühak, [Ar. nühāḳ نهاق] *(nüha:k) {OsT} is.* Eşek anırması; anırtı.

nühbe, [Ar. nühbe نهبه] *{OsT} is.* Akıl; idrak; müdrike.

nühbür, [Ar. nühbūr نهبور] *(nühbü:r) {OsT} is.* Kum yığını; kum tepe.

nühul, -li [Ar. naḥl > nüḥūl نخول] *(nühu:l) {OsT} is.* **1.** Arılar; bal arıları. **2.** Zayıflık; arıklık.

nühur[1], [Ar. naḥr > nüḥūr نخور] *(nühu:r) {OsT} is.* Kurbanlar.

nühur[2], [Ar. nehr > nühūr نهور] *(nahu:r) {OsT} is.* Nehirler; ırmaklar; akarsular.

nühur[3], [Far. nühūr نهور] *(nühu:r) {OsT} is.* Göz.

nühuz, [Ar. nühūż نهوض] *(nühu:z) {OsT} is.* **1.** Hareket etme; kıpırdanma. **2.** Yerinden kalkma.

nühüft, [Far. nühüten *(gizlemek)* > nühüft نهفت] *{OsT} is.* Türk musikisinde kullanılan birleşik eski bir makamın adı.

nühüfte, [Far. nühüten *(gizlemek)* > nühüfte نهفته] *{OsT} is.* Gizli; saklı. ◘ **nühüfte-gî,** *{OsT} Gizlilik; saklılık.*

nühüm, [Far. nüh > nühüm نهم] *{OsT} sf.* Dokuzuncu. ◘ **nühüm-çarh,** *{OsT} Dokuzuncu gök; göğün en yüksek katı.*

nühür, [Far. nefir => nühür] *{ağız} is.* Zurna. [DS]

nühürcü, [nühür-cü] *{ağız} is.* Zurnacı. [DS]

nühye, [Ar. nühye نهيه] *{OsT} is.* Akıl; anlayış; kavrama.

nükâs, [Ar. nüks / nükās نكاس] *(nükâ:s) {OsT} is.* (Hastalık için) geri dönme; depreşme.

nükbe, [Ar. nükbe نكبه] *{OsT} is.* **1.** Buğday yığını. **2.** Harman.

nüket, [Ar. nükte > nüket نكت] *{OsT} is.* Anlamlı ve zarif sözler; nükteler.

nükhet, [Ar. nükhet / nekhet نكهت] *{OsT} is.* **1.** Güzel koku. **2.** Bir şeyin kendine özgü kokusu. **3.** Ağız kokusu.

nükkâr, [nekr > nükkār نكار] *(nükkâ:r) {OsT} is.* **1.** İnkâr edenler. **2.** Haricî mezhebi kollarından birine verilen ad.

nükleer, [Fr. nucléaire] *sf.* **1.** Atom çekirdeği ile ilgili; atom çekirdeğinden üretilen enerji ve bu enerji ile ilgili olan. **2.** Gücünü atom enerjisinden alan. **3.** Atom bombası kullanan. ◘ **nükleer enerji,** *Bir atom çekirdeğinin bir enerji düzeyinden başka bir enerji düzeyine geçerken veya nükleer tepkimeler sırasında vermiş olduğu çok büyük enerji.*|| **nükleer reaktör,** *Parçalanmasını sağladığı uranyum, plütonyum gibi atom çekirdeklerinden enerji üreten kaynak.*|| **nükleer santral,** *Nükleer reaktörlerden elde edilen elektrik enerjisinin dağıtımını yapan merkez.*|| **nükleer silah,** *Nükleer enerjiyi yıkım aracı olarak kullanan silah.*|| **nükleer tıp,** *Hasta-*

lıkların teşhis ve tedavisinde radyoaktif ışımaların kullanılmasıyla ilgilenen tıp dalı.

nükleerleştirme, [nükleer-le-ş-tir-me] *is.* Nükleer enerji kaynaklarını yaygınlaştırma.

nükleik, [Fr. nucléique] *sf.* (Asit için) çekirdek özünün ikiye bölünmesi ile meydana gelen ve fosfat taşıyan. ⊡ **nükleik asit,** *biy. Kromozomları oluşturan DNA ve RNA gibi iki tipi bulunan, ışığı sağa kıran, pürik veya primidik bir baz, bir oz ve fosforik asidin birleşmesinden meydana gelen asit.*

nüklein, [Fr. nucléin] *is. biyo-kim.* Bir bazik proteinin bir nükleik asit ile birleşmesinden doğan heteroprotein; çekirdek özü; nükleoprotein; nükleoproteit.

nükleit, [Fr. nucléide] *is.* → nüklit.

nükleofil, [Fr. nucléophile] *sf. kim.* (Tepkime için) dış yörüngesinde bir çift elektron eksiği bulunan bir atom çekirdeğine katılabilen kimyasal parçacıklar ile bu parçacıkların yer aldığı.

nükleon, [Fr. nucléon] *is.* Bir atom çekirdeğini oluşturan nötron ve protona ortak olarak verilen ad.

nükleonik, -ği [Fr. nucléonique] *sf.* **1.** Nükleonlarla ilgili olan. **2.** *is.* Taneciklerin hızlandırılması, sayımı, algılanması ve ayırma gibi konuları inceleyen elektronik bölümü.

nükleonyum, [Fr. nucléonium] *is.* Pozitif elektrik yüklü bir proton ile negatif elektrik yüklü antiprotondan meydana gelen yapı.

nükleoplazma, [Fr. nucléoplasme] *is.* Çekirdek sıvısı.

nükleoprotein, [Fr. nucléoprotéine] *is. biyo-kim.* Bir bazik proteinin bir nükleik asit ile birleşmesinden doğan heteroprotein; çekirdek özü; nükleoprotein; nüklein.

nükleoproteit, [Fr. nucléoprotéide] *is. biyo-kim.* Bir bazik proteinin bir nükleik asit ile birleşmesinden doğan heteroprotein; çekirdek özü; nüklein; nükleoproteit.

nükleosentez, [Fr. nucléosynthése] *is.* Çekirdek bireşimi.

nükleotermik, -ği [Fr. nucléothermique] *sf.* Nükleer enerjinin ısıya dönüştürülmesi ile ilgili.

nükleozit, -di [Fr. nucléoside] *is. biyo-kim.* Bir pentozun, bir pürik veya primidik baz ile birleşmesinden meydana gelen birleşik.

nüklit, -di [Fr. nuclide] *is. fiz.* Çekirdeğinin birleşimi ile belirginleşen, çekirdeğinde bulunan nötron ve proton sayısı ile adlandırılan atom türü.

nüks, [Ar. nüks نكس] *{OsT} is.* İyileşme durumunda olan bir hastalığın yeniden belirmesi durumu. ⊡ **nüks etmek,** → nüksetmek.

nüksetme, [Ar. nüks + T. et-me نكس ايتمه] *{OsT} is.* Nüksetmek işi; depreşme.

nüksetmek, [Ar. nüks + T. et-mek نكس ايتمك] *{OsT} gçsz. f. [-(d)-er]* (İyileşmiş veya geçmiş görünen hastalık veya alışkanlık için) yeniden başlamak; depreşmek; yinelemek.

nükte, [Ar. nükte نكته] *{OsT} is.* **1.** Söz, yazı ve resim gibi eserlerde ilk bakışta değil de dikkat edildiği zaman, iyice düşünüldüğü zaman fark edilen ince ve derin anlam; espri. **2.** Şaka görünümünde olmasına karşın anlam inceliği taşıyan, düşündürücü söz; espri. **3.** Söylendiği zaman dinleyen veya işitenlerin gülmesine veya gülümsemesine yol açan söz. **4.** Yöneltildiği kişiyi küçük düşüren veya alay konusu olmasına yol açan söz. **5.** *ed.* Divan edebiyatında, zekâ oyununa dayanan, her şairin kolayca söyleyemeyeceği, herkesin kavrayamayacağı nitelikte görülen ince ve derin anlam taşıyan söz sanatına verilen ad. ⊡ **nükte-āmiz,** *{OsT} Nükte yapan.*|| **nükte-bîn,** *{OsT} Nükteden anlayan; nükteyi fark eden.*|| **nükte-dān,** *{OsT}* → nüktedan.|| **nükte-dānî,** *{OsT} Nüktecilik; nüktedanlık.*|| **nükte-dār,** *{OsT} Nükteli.*|| **nükte-gû,** *{OsT} Nükteli söz söyleyen.*|| **nükte-gûyî,** *{OsT} Nükteli söz söyleme.*|| **nükte-perdāz,** *{OsT} Nükteli söz söyleyen.*|| **nükte-perdāzān,** *{OsT} Nükteli sözler söyleyenler.*|| **nükte-perdāzî,** *{OsT} Nükteli söz bulup söyleme.*|| **nükte-pîrā,** *{OsT} Güzel nükte yapan.*|| **nükte-senc,** *{OsT} Nükteyi değerlendiren.*|| **nükte-sencān,** *{OsT} Nükteyi değerlendirmesini bilenler; nüktenin değerini bilenler.*|| **nükte-şinās,** *{OsT} Nükteden anlayan.*|| **nükte-şināsān,** *{OsT} Nükteden anlayanlar.*|| **nükte-şināsî,** *{OsT} Nükteden anlama.*|| **nükte-ver,** *{OsT} Nükte bilen; her nükteyi anlayan.*|| **nükte yapmak,** *Nükteli söz söylemek; nükteli konuşmak.*|| **nükte-zā,** *{OsT} Nükte yapan.*

nükteci, [nükte-ci] *is.* Zarif ve ince sözler söyleyen kimse; nükte yapmasını bilen; nükteli söz söylemekten hoşlanan; nükte yapan; nüktedan.

nüktecilik,-ği [nükte-ci-lik] *is.* Nükteci olma durumu.

nüktedan, [Ar. nükte + Far. -dān نكتدان] *(nükteda:n) is.* İyi nükte yapan; nükte yapmasını bilen; nükteli söz söylemekten hoşlanan; nükteci.

nüktedanlık,-ğı [nüktedan-lık] *is.* Nükteci olma durumu; nüktecilik; nükte yapma.

nükteli, [nükte-li] *sf.* (Söz ve yazı için) içinde nükte bulunan; esprili.

nüktesiz, [nükte-siz] *sf.* Nükte bulunmayan; nüktesi olmayan.

nükûb, [Ar. nekbet > nükūb نكوب] *(nükû:b) {OsT} is.* Düşkünlükler; felaketler; talihsizlikler.

nükul, -lü [Ar. nukül نكول] *(nükû:l) {OsT} is.* **1.** Geri dönme; cayma; vazgeçme. **2.** *huk.* Yeminden dönme; yeminden vazgeçme. ⊡ **nükul etmek,** Caymak; vazgeçmek.

nülük, -ğü [? nülük] *{ağız}* tis. Uzun çörek. [DS]

-nüma, [Far. nümüden *(göstermek)* > -nümā نما] *(nü-ma:) {OsT} sf.* Farsça kelimelerden *"... gösteren"* anlamında birleşik sıfatlar yapar.

nümayan, [Far. nümāyān نمايان] *(nüma:ya:n) {OsT} sf.* Meydanda olan; görünen. ☞ **nümayan olmak,** *1. Göstermek. 2. Meydanda olmak.*|| **nümāyān-ter,** *{OsT} Ortada olan; çok görünen.*

nümayende, [Far. nümāyende نماينده] *(nüma:yende) {OsT} sf.* **1.** Gösteren; gösterici. **2.** Görünen; görünücü.

nümayiş, [Far. nümāyiş نمايش] *(nüma:yiş) {OsT} is.* **1.** Gösteriş. **2.** Görünüş. **3.** Gösteri.

nümayişçi, [nümayiş-çi] *(nüma:yişçi) is.* Gösterilere katılan kimse; gösteri yapan.

nümayişgâh, [Far. nümāyiş-gāh نمايشگاه] *(nüma:yiş-gâ:h) {OsT} is.* **1.** Gösteri yapılan yer; gösteri yeri. **2.** Görünüş yeri.

nümayişkâr, [Far. nümāyiş-kār نمايشكار] *(nüma:yiş-kâ:r) {OsT} is.* Gösterişçi; gösterişli.

nümayişkârane, [Far. nümāyiş-kārāne نمايشكارانه] *(nüma:yişkâ:ra:ne) {OsT} zf.* **1.** Gösterişli biçimde. **2.** Nümayiş yapan kimseye yakışır biçimde.

nümenim, [Erme. unki => nüğü *(1/8 okka)* + Far. nīm *(yarım)* > nüğümenim] *{ağız} is.* Okkanın on altıda biri; 25 dirhem. [DS]

nümerik, -ği [Fr. numérique] *sf.* **1.** Sayılarla ilgili; sayısal. **2.** Rakamlarla ve bazı özel harflerle gösterilen. **3.** (Hesap makine veya bilgi işlem makinesi için) rakamlarla gösterilen bilgileri işleyebilen; dijital; sayısal.

nümero, [Fr. numéro نومرو] *{OsT} is.* Numara; sayı.

nümete, [nümete] *{ağız} is.* Küçük testi; toprak ibrik.

nümismat, [Fr. numismate] *is.* Para, madalya ve jetonların betimlenmesi ve tarihi ile uğraşan bilim adamı; para bilimi uzmanı; para bilimci.

nümismatik, -ği [Yun. nomisma *(madenî para)* / Lat. numisma > Fr. numismatique] *is.* Madenî para ve madalyaların tanımıyla uğraşan bilim dalı; para bilimi.

nümruka, [Ar. nümruḳa نمرقه] *{OsT} is.* Küçük yastık.

-nümud, [Far. nümüden *(göstermek)* > -nümūd نمود] *{OsT} sf.* Farsça kelimelerden *"gösteren, benzeyen, gibi görünen"* anlamlarında birleşik sıfatlar yapar.

nümudar, [Far. nümū-dār نمودار] *(nümu:da:r) {OsT} sf.* **1.** Görünen; görünücü. **2.** *is.* Örnek; numune.

nümude, [Far. nümüden *(göstermek)* > nümūde نموده] *(nümu:de) {OsT} sf.* Görünmüş; gösterilmiş.

-nümun, [Far. nümūden *(göstermek)* > -nümūn نمون] *(nümu:n) {OsT} sf.* Farsça kelimelerden *"gösteren"* anlamında sıfatlar yapar.

nümune, [Far. nümüden *(göstermek)* > -nümūne نمونه] *(nümu:ne) {OsT} is.* → numune. ☞ **nümūne-i istimāl,** *{OsT} Örnek getirilecek şey.*|| **nümūne-gâh,** *{OsT} Örnek olunacak yer.*|| **nümūne-hāne,** *{OsT} 1. Örnek olan şeylerin konulduğu yer. 2. Müze.*

nümur, [Ar. nimr > nümūr نمور] *(nümu:r) {OsT} is.* Kaplanlar.

nümuzec, [Far. nümūden >enmūzec / nümūzec نموزج] *(nümu:zec) {OsT} is.* Örnek; enmuzeç.

nümür, [Ar. nimr > nümür نمر] *{OsT} is.* Kaplanlar.

nümüv, -vvü [Ar. nümüvv نمو] *{OsT} is.* Büyüme; yetişme.

nüne, [? nüne] *{ağız} is.* Kadınların iki kaş arasına yaptıkları siyah benek; yapma ben. [DS]

nünek, -ği [nünek] *{ağız} is.* Huni. [DS]

-nüng, [-ıñ / -ıng / -ung / -üng - /-n-ıng - / -n-ing / -n-ung / -n-üng] *{eAT} çek. e.* → -ıng.

nüniye, [? nüniye] *{ağız} is.* Lazımlık. [DS]

nünnük, -ğü [? nünü / nünük] *{ağız} is.* Büyük karasinek. [DS]

nünü[1], [nü+nü *(yans.)* > nünü] *{ağız} is.* **1.** Büyük karasinek. **2.** Sivrisinek. [DS]

nünü[2], [? nünü] *{ağız} is.* **1.** Gelincik çiçeği. **2.** Yabani zambak. **3.** Karada yetişen ve gövdesinden zurna yapılan kamış. **4.** Nar tomurcuğu. [DS]

nünü[3], [Yun. khoni => huni / nünü] *{ağız} is.* Huni. [DS]

nünük[1], **-ğü** [ümgük > ümük *(imik)* > nünük] *{ağız} is.* **1.** Gırtlak; gırtlak çıkıntısı. **2.** Yemek borusu. [DS]

nünük[2], **-ğü** [Yun. khoni => konik > nünü-k] *{ağız} is.* **1.** Denizden çıkarılan istiridye, midye, şeytan minaresi gibi kabuklu hayvan veya bunların kabukları. **2.** Salyangoz. **3.** Saydam alçı taşı. [DS]

nünük[3], **-ğü** [nünük / nünü] *{ağız} is.* Gelincik çiçeği. [DS]

nünük[4], **-ğü** [nünük] *{ağız} sf.* Küçük; ufak. [DS]

nünük[5], **-ğü** [nünük] *{ağız} is.* İnce kâğıdın bir kenarını ağza yaklaştırarak öttürmek suretiyle yapılan bir tür düdük. [DS]

nürgülemek, [nürgü-le-mek] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(i)-yor]* Oturduğu yerde uyuklamak. [DS]

nüsafe, [Ar. nüsāfe نسافه] *(nüsa:fe) {OsT} is.* Buğday savrulurken rüzgârın ayırdığı saman.

nüsah, [Ar. nüsḫa > nüsaḫ نسخ] *{OsT} is.* Nüshalar.

nüsal, [Ar. nüsāl نسال] *(nüsa:l) {OsT} is.* Hayvanlardan dökülen kıl.

nüsale, [Ar. nüsāl > nüsāle نساله] *(nüsa:le) {OsT} is.* Tiftik.

nüsare, [Ar. nüs̱āre نثاره] *(nüsa:re) {OsT} is.* **1.** Saçılan şey. **2.** Saçıntı. **3.** Yemek döküntüsü.

nüsg, [Ar. nüsġ نسغ] *{OsT} is. bot.* Besi suyu. ⊡ **nüsg-i kebîr,** *{OsT} bot. Bitkilerde ilkbaharda yürüyen su.*|| **nüsg-i sagîr,** *{OsT} bot. Bitkilerde sonbaharda dolaşan besi suyu.*|| **nüsg-i saîd,** *{OsT} bot. Bitkilerde kökten başlayıp yapraklara kadar ulaşan besi suyu.*

nüsha, [Ar. nesḫ > nüsḫa نسخه] *{OsT} is.* **1.** Bir yazının, çeşitli araçlar kullanılarak çıkartılan örneklerinden her biri; kopya; suret. **2.** Matbaadan önce, bir kitabın elle yapılmış çoğaltmalarından her biri; kopya. **3.** Dergi, gazete gibi süreli yayınların her biri. **4.** Muska; tılsım.

nüshateyn, [Ar. nüsḫa > nüsḫateyn نسختين] *{OsT} is.* Çift nüsha; iki nüsha.

nüsk, [Ar. nüsk / nüsük نسك] *{OsT} is.* Allah'a gerektiği gibi ibadet etme.

nüsu, -u'ı [Ar. nüsūʿ نسوع] *(nüsu:) {OsT} is. tıp.* Diş etlerinin çekilmesi sonucu diş diplerinin açığa çıkması.

nüsul, -lü [Ar. nüsūl نسول] *(nüsu:l) {OsT} is.* Tüy dökme.

nüsur, [Ar. nesr > nüsūr نسور] *(nüsu:r) {OsT} is. zool.* **1.** Akbabalar. **2.** Kartallar.

nüsübet, [Ar. muṣībet => nüsübet] *(nüsü:bet) {ağız} sf.* Kötü. [DS]

nüsük, [Ar. nüsk / nüsük نسك] *{OsT} is.* Allah'a gerektiği gibi ibadet edebilme.

nüşab, [Ar. nüşābe > nüşāb نشاب] *(nüşa:b) {OsT} is.* Temrenli oklar.

nüşabe, [Ar. nüşābe نشابه] *(nüşa:be) {OsT} is.* Temrenli ok.

nüşare, [Ar. neşr > nüşāre نشاره] *(nüşa:re) {OsT} is.* Rende yongası; rendelenen ağaçtan dökülen ağaç yongaları.

nüşbe, [Ar. nüşbe نشبه] *{OsT} is.* Sırnaşık kimse; yapışkan adam.

nüşhar, [Far. nüş-ḫᵛār نشخوار] *(nüşha:r) {OsT} is.* Geviş getirme.

nüşedir, [? nüşedir / nişedir] *{ağız} is.* Özür; kusur. [DS]

nüşre, [Ar. nüşre نشره] *{OsT} is.* **1.** Büyü; tılsım; efsun. **2.** Muska.

nüşu, -u'i [Ar. neşv > nüşū' نشوء] *(nüşu:) {OsT} is.* Canlı için büyüyüp gelişme; boy atma.

nüşuk, -kı [Ar. nüşūḳ نشوق] *(nüşu:k) {OsT} is.* **1.** Burna çekme. **2.** Burna keyif için çekilen toz, ilaç vb; enfiye.

nüşur, [Ar. neşr > nüşūr نشور] *(nüşu:r) {OsT} is.* **1.** Yaymalar; dağıtmalar. **2.** Öldükten sonra dirilmeler.

nüşut, -tı [Ar. nüşūt نشوط] *(nüşu:t) {OsT} is.* Tohumun çimlenmesi; uç göstermesi; baş vermesi.

nüşuz, [Ar. neşz > nüşūz نشوز] *(nüşu:z) {OsT} is.* Kadının kocasına itaat etmeyerek kaçması.

nüşüv, -vvü [Ar. nüşüvv نشو] *{OsT} is.* Gelişim.

nütasyon, [Fr. nutation] *is. gök b.* Yer'in dönme ekseninin, yaptığı koni hareketi boyunca dalgalanması; üğrüm.

nütu, -u'i [Ar. nütū' نتوء] *(nütu:) {OsT} is.* **1.** Kemik çıkıntısı. **2.** Kemik çıkıntısına benzer yumru. ⊡ **nütū'-i ahremî,** *{OsT} anat. Omuz çıkıntısı.*|| **nütū'-i azm,** *{OsT} biy. Kemik çıkıntısı.*|| **nütū'-i gurābî,** *{OsT} Kargaburnu çıkmtısı.*|| **nütū'-i mirfakî,** *{OsT} anat. Dirsek çıkıntısı.*

nütük, -ğü [? nütük] *{ağız} is.* Bit yavrusu. [DS]

nütüv, -vvü [Ar. nütū' > nütüvv نتو] *{OsT} is.* Kemik çıkıntısı.

nüü, [nüğü / nüü] *{ağız} is.* Yarım okka. [DS]

nüv, [nüğü / nüv] *{ağız} is.* Yüz dirhem. [DS]

nüvah, [Ar. nüvāḥ نواح] *(nüva:h) {OsT} is.* Ağıt; ağlama.

nüvaht, [Far. nüvaḫt / nevaḫt نوخت] *{OsT} is.* Çalgı çalma.

-nüvaz, [Far. nevāḫten *(okşamak)* > -nevāz / -nüvāz نواز -] *(neva:z) {OsT} son ek. "Okşayan, okşayıcı; iltifat eden"* anlamıyla birleşik sözcükler yapar.

nüve, -e'i [Ar. nevā => *OsT.* nüveyt > nüve' نوء] *{OsT} is.* **1.** Çekirdek. **2.** *mecaz.* Bir şeyin özü; öz; esas. ⊡ **nüve-i müvellide,** *{OsT} bot. Döller çekirdek.*

nüveb, [Ar. nevbet > nüveb نوب] *{OsT} is.* Sıralar; nöbetler.

nüveyre, [Ar. nüveyre نويره] *{OsT} is.* Küçük ve parlak nesne.

nüveyt, [Ar. nevāt => nüveyt نويت] *{OsT} is.* Küçük çekirdek; çekirdekçik.

nüvid, -di [Far. nevīd / nüvīd نويد] *{OsT} is.* **1.** Müjde; iyi haber. **2.** Hayırlı haber. ⊡ **nüvîd-i cānān,** *{OsT} Sevgilinin müjdesi.*

-nüvis, [Far. nüvisten > -nüvis نويس -] *(nüvi:s) {OsT} son ek.* Farsça kelimelerden *"... yazan, ... yazıcı"* anlamında sıfatlar yapar.

nüvisende, [Far. nüvis-ende نويسنده] *(nüvi:sende) {OsT} is.* Yazıcı; kâtip; sekreter.

-nüvişt, [Far. nüvişten > -nüvişt نوشت -] *{OsT} son ek.* Farsça kelimelerden *".. yazılmış, ...yazılı"* anlamında sıfatlar yapar.

nüvişt, [Far. nüvişten > nüvişt / nüvişte نوشت / نوشته] *{OsT} sf.* **1.** Yazılı; yazılmış. **2.** *is.* Mektup.

nüviştecat, [Far. nüvişte-cāt *(kelimenin yapılışı kural dışıdır)* نوشتجات] *(nüvişteca:t) {OsT} is.* **1.** Yazılmış şeyler. **2.** Mektuplar.

nüvit, [Far. nevīd / nüvīd نوید] *{OsT} is.* → nüvid

nüvvab, [Ar. nāʾib > nüvvāb نواب] *(nüvva:b) {OsT} is.* Kadı vekilleri; naipler; vekiller.

nüvvam, [Ar. nevm > nāʾim > nüvvām نوام] *(nüvva:m) {OsT} is.* Uykuda olanlar; uyuyanlar.

nüvvem, [Ar. nevm > nāʾim > nüvvem نوم] *{OsT} is.* Uyuyanlar; uykuda olanlar.

nüyub, [Ar. nāb > nüyūb نيوب] *(nüyu:b) {OsT} is.* Azı dişleri.

nüyver, [Far. nev-ber *(turfanda)* => nüyver] *{ağız} sf* Taze; turfanda. [DS]

nüyyem, [Ar. nevm > nāʾim > nüyyem نيم] *{OsT} is.* Uykuda olanlar; uyuyanlar.

-nüz, [-nız / -niz / -nuz / -nüz] *çek. e.* → -mz.

nüzeha, [Ar. nezīh > nüzehā نزها] *(nüzeha:) {OsT} is.* Nezih olanlar; temiz olanlar.

nüzeke, [? nüzeke] *{ağız} sf.* Gereksiz. [DS]

nüzela, [Ar. nezīl > nüzelā نزلا] *(nüzelâ:) {OsT} is.* Bayağı; aşağılık kimseler.

nüzera, [Ar. neẕīr > nüẕerā نذرا] *(nüzera:) {OsT} is.* Doğru yola getirmek için gözdağı vermeler; korkutmalar.

nüzgüm, [? nüzgüm] *{ağız} is.* Terazi. [DS]

nüzhe, [Ar. nüzhe نزهه] *{OsT} is.* Dikdörtgen biçiminde yüz sekiz kirişli kanunu andırır bir tür çalgının adı.

nüzhet, [Ar. nüzhet نزهت] *{OsT} is.* **1.** Eğlenme; eğlence yerlerini dolaşma. **2.** Sevinç; neşe; gönül ferahlığı. **3.** Tazelik. ⊟ **nüzhet-efzā,** *{OsT} Gönlü açan; eğlenceli.*|| **nüzhet-fezā,** *{OsT} Gönlü açan; eğlenceli.*|| **nüzhet-gâh,** *{OsT} Eğlence yeri; gezinti yeri; mesire yeri.*|| **nüzhet-pezîr,** *{OsT} Sevinmiş olan; neşelenmiş olan.*

nüzl, [Ar. nüzl نزل] *{OsT} is.* → nüzül.

nüzul,-lü [Ar. nezl > nüzūl نزول] *(nüzu:l) {OsT} is.* **1.** Yukarıdan aşağı inme. **2.** Konaklama; bir yere gelme. **3.** İnme; felç. ⊟ **nüzul etmek,** *1. Aşağı inmek; düşmek. 2. Girmek. 3. Bir yerde konaklamak.*|| **nüzūl-i hüccāc,** *{OsT} Hacıların Mina'ya inmeleri.*|| **nüzul isabet etmek,** *İnme gelmek; felç olmak.*|| **nüzūl-i sefine,** *{OsT} Geminin denize indirilmesi.*

nüzulet, [Ar. nezl > nüzūlet نزولت] *(nüzu:let) {OsT} is.* Bayağılık; aşağılık.

nüzullü, [nüzul-lü] *sf.* İnmeli; felçli.

nüzur, [Ar. neẕr > nüẕūr نذور] *(nüzu:r) {OsT} is.* Adaklar.

nüzül, -zlü [Ar. nüzl نزل] *{OsT} is.* **1.** Konaklanan yer; konaklama yeri. **2.** Misafire hazırlanan yemek. ⊟ **nüzül emini,** *{OsT} İmparatorluk döneminde, sefere çıkan ordunun düşman sınırına varana kadar yiyecek ihtiyaçlarının karşılanması için geçeceği yol üzerinde halktan satın alarak depolayan görevli.*|| **nüzül zahiresi,** *{OsT} Seferdeki orduya konak yerlerinde nüzül emini tarafından sağlanıp dağıtılan yiyecek maddesi.*

nüzüllü, [nüzül-lü] *sf.* → nüzullü.

nüzür, [Ar. neẕīr > nüẕūr نذور] *(nüzü:r) {OsT} is.* **1.** Adaklar. **2.** Doğru yola getirmek için korkutmalar; göz dağı vermeler.

ÖTÜKEN
TÜRKÇE
SÖZLÜK

O

o, [o / O] *is.* **1.** Türk alfabesinin on sekizinci harfi; kalın, geniş ve yuvarlak sıradan bir ünlüdür. Sıralama ve sınıflandırmada 18. sırayı gösterir. **2.** Osmanlı Türk,çesi alfabesinde elif ve ayın harflerinin ötrelilerinin sesini karşılar.

O [Yun. oksys *(asit)* + gennan *(doğuran)* > Fr. oxygéne] *is. kim.* Atom numarası 8, atom ağırlığı 16 olan, 1,105 olan renksiz ve kokusuz gaz halindeki elementin kısaltması.

o[1], [° *üst karakter olarak*] *is.* **1.** Derece kelimesinin sembolü; (°C). **2.** Yay ölçü birimi olarak 1/360 dereceyi gösterir; 30°

o[2], [o *(yans.)*] *is.* Atın kişnemesini ve homurdanmasını anlatan kök. [Zülfikar] *o-k-ra-mak, o-k-ur okur*

o[3], [oo / o] *ünl.* Heyecan ve şaşma bildiren cümlelerin başına getirilerek doyguları pekiştirmekte kullanılır. *O, bu ne şıklık!*

o[4], **-nu** [ol > o] *zm.* **1.** Adı geçen ya da söz edilen kişinin adı yerine kullanılan kişi zamiri; teklik üçüncü kişi zamiri. *{eT} {eAT} (aynı)* [EUTS] [ETY] [DK] **2.** İki ve daha çok şeyden daha önce adı geçen. **3.** *{eT}* Bu. [ETY] **4.** *argo.* Eşcinsel fuhuş aracısı. ⚯ **o biçim,** *argo. Fahişe.*|| (birini) **o biçim etmek,** *argo. O kimseyi, kendisiyle cinsel ilişkide bulunarak tatmin etmek.*|| **o bu,** *Öteki; beriki; herkes.*|| **o değilden,** *{ağız} Bilmezlikten gelerek; bilmez görünerek.*|| **o dekli,** *[DS] O denli.*|| **o denli,** *1. O şekilde; öyle. 2. O derece.*|| **o kadar,** *1. Aşırılık bildirir; pek çok. 2. Hepsi bundan ibaret. 3. Tehditle birlikte kızgınlık ifade eder.*|| **ona buna dil uzatmak,** *Herkes hakkında ileri geri konuşmak.*|| **ondan bundan geçinmek,** *Geçimini başkalarının sırtından sağlamak; asalaklık etmek.*|| **onu bunu bilmem,** *Israr bildiren bir isteğin yerine getirilmesi gerektiğini anlatır.*|| **onun bunun çocuğu,** *argo. Piç; babası belirsiz çocuk.*|| **onun için,** *Bundan dolayı; bu sebeple; o nedenle.*

o[5], [ol / o] *sf* Uzakta olan, orada bulunmayan kendisinden söz edilen her türlü varlık ve kavramları işaret yoluyla belirtmek için kullanılan sıfat; işaret sıfatı. *{eT} {eAT} (aynı)* [EUTS] [ETY] [DK] ⚯ **o duraktan iş almak,** *argo. Bir kız veya kadın ile ilişkisini sürdürmek.*|| **o duvar senin bu duvar benim,** *Sarhoş bir kimsenin yalpalayarak yürümesini anlatır.*|| **o gün bu gün,** *O zamandan bu yana; o günden beri.*|| **o hâlde,** *Bu durum karşısında; demek oluyor ki; artık.*|| **o kapı senin bu kapı benim,** *Kapı kapı gezip dolaşmayı anlatmak için kullanılır.*|| **o saat,** *Hiç vakit geçirmeden; hemen.*|| **o takdirde,** *Bu durum göz önünde tutulursa.*|| **o taraflı olmamak,** *İlgi göstermemek; görmezlikten gelmek; değer vermemek.*|| **o tarakta bezi olmamak,** *Söz edilen konu ile hiç ilgisi olmamak.*|| **o yolda,** *Öyle; o gidiş ve düzenle; sürdürdüğü tutum ve düzen içinde.*|| **o yolun yolcusu,** *Ahlak dışı sayılan kötü bir yaşayışa kendisini kaptırmış olan.*

o[6], [ö] *(o:) {eT} ünl.* Kendisini çağıran kişiye *"efendim, buyur!"* anlamında verilen cevap.

o[7], [ō] *(o:) {eT} is.* **1.** Kefil. **2.** Rehin. **3.** Teminat.

ob-, [Lat. ob-] *ön ek.* Eklendiği Latince kelimelere *"karşı"* anlamı katan ön ek.

oba[1], [owā / obā اوبا] *(oba:) is.* **1.** *{eT} {eAT} {ağız}* Bir soydan kimselerin oluşturduğu topluluk; kabile; aşiret; boy; oymak. [ETY] [DLT] [DS] **2.** *{ağız} {eAT}* Beş on çadırlı aşiret; beş on evlik yurt. [DS] **3.** *{eAT}* Bir oymağın oturduğu yer. [DK] **4.** *{eAT}* Göçebe çadırı; göçebe evi; büyük çadır. [DK] **5.** *{ağız}* Çuldan yapılan çadır. [DS] **6.** Çadırlarda yaşayan göçebe ailelerin meydana getirdiği topluluk; çadır halkı. **7.** Göçebe halkın bir süre konakladığı yer; çadır yeri; yurt. **8.** *{ağız} {eAT}* Yaylada çadır kurulan bölge; bir oymağın oturduğu yer. [DS] **9.** *{ağız}* Beş on evlik köy. [DS] **10.** Birkaç bölmeden meydana gelmiş büyük çadır. **11.** İzcilikte, oymakları meydana getiren en az 6, en çok 8 kişiden kurulmuş en küçük izci birliği. **12.** *{ağız}* Yazın koyunların yatması için ovalarda yapılan çevresi çitle çevrili üstü açık yer; ağıl. [DS] **13.** *{eAT}* Kır; dışarıdaki yer. **14.** *{eAT}* Çardak.

oba[2], [obā] *{ağız} is.* Konuk olarak bir yere gitme; gezme. [DS] ⚯ **obaya gitmek,** *{ağız} Konuk olarak bir yere gitmek; gezmeye gitmek.* [DS]

oba[3], [obā] *{ağız} sf. ve is.* Zekâ ve yetenekleri olağanüstü işler başaracak kadar üstün olan kimse. [DS]

oba[4], [obā] *{ağız} is.* Mağaza. [DS]

oba[5], [obā] *{ağız} is.* **1.** Ova. **2.** Yazın hayvanlarla çıkılan yayla; yaylak. **3.** Yaylalardaki otlaklar. **4.** Tepe. [DS]

oba[6], [obā] *{ağız} sf.* **1.** Yabancı. **2.** *is.* Komşu. **3.** Mahalle. [DS]

obabaşı, [oba+baş-ı] *is.* Obanın yöneticisi ve başkanı olan kimse; oba reisi.

obacak, -ğı [oba-cak] *{ağız} sf.* Birçok. [DS]

obacı, [oba-cı] *{ağız} is.* Evde oturmayıp sık sık gezen kimse. [DS]

obada, [obada] *{ağız} is.* Komşuluk. [DS]

obak, [oba-k] *{eT} is.* Belirli bir kan birliği ve soydan meydana gelen topluluk; oymak.

obal[1], [Ar. vebāl => obal] *{ağız} is.* Vicdanı inciten iş veya davranış; vebal. [DS]

obal[2], [op-mak *(içine çekmek)* > ob-al] *{ağız} sf.* İçine çekilmiş; çukurlaşmış; çökmüş. [DS] ☐ **obal obal,** *{ağız} 1. (Gözler için) şaşkınlık dolayısıyla gereğinden çok açılmış olan. 2. (Gözler için) hastalık nedeniyle çukurlaşmış.* [DS]|| **obal obal çökmek,** *{ağız} (Gözler için) zayıflıktan veya hasatlıktan içeriye doğru çökmek.* [DS]

oban[1], [op-mak > op-an / ob-an] *{ağız} is.* **1.** Su değirmenlerinde suyun yüksekten dökülmesini sağlayan oluk. **2.** Kurumuş dere yataklarındaki su birikintisi; gölcük. [DS]

oban[2], [op-mak > op-an / ob-an] *{ağız} is.* Evin damına konulan ağaç. [DS]

obarmak, [obar-mak] *{ağız} gçsz. f. [-ır]* Korkmak. [DS]

obartı, [abar-tı > obar-t-ı] *is.* Abartı.

obartıcı, [abar-t-ıcı > obar-t-ıcı] *is.* Abartıcı.

obartılmak, [abar-t-ıl-mak] *edil. f. [-ır]* Abartılmak.

obartma, [abar-t-ma > obar-t-ma] *is.* Abartma.

obartmak[1], [abar-t-mak > obar-t-mak] *{ağız} gçl. f. [-ır]* Abartmak. [DS]

obartmak[2], [oñar-t-mak] *{ağız} gçl. f. [-ır]* Düzeltmek. [DS]

obaş, [Az. obaş] *{ağız} is.* Tan vakti; sahur. [DS]

obaştan, [obaş-tan] *{ağız} zf.* Şafak sökmeden; erkenden; sahur vakti. [DS]

obat, [Erme. gobid / kopit =>] *{ağız} sf.* Kaba; biçimsiz. [DS]

obba, [hop *(yans.)* > obb-a] *{ağız} ünl.* Haydi. [DS]

obbi, [? obbi] *{ağız} is.* Becerme; beceri. [DS]

obelisk, [Yun. obeliskos *(sivri uçlu sütun)* > Fr. obélisque] *is.* Dikili taş.

oberj, [Fr. auberge] *is.* Şehir merkezinin dışında sade ve basit olarak kurulmuş konaklama tesisi.

obey[1], [obey] *{ağız} ünl.* Deve durdurma ünlemi. [DS]

obey[2], [? obey] *{ağız} zf.* Ne kadar? [DS]

obey[3], [o+bir ?] *{ağız} is.* O yan; o bölüm. [DS]

obez, [Lat. obedere *(aşırı yemek)* > Fr. obése] *sf.* Aşırı şişman.

obezite, [Fr. obésitée] *is.* Şişmanlık.

obi[1], [o+bir] *{ağız} sf.* Öbür. [DS]

obi[2], [obi] *(obi:) {ağız} ünl.* Şaşma bildirir. [DS]

obir, [o+bir] *{ağız} sf.* Öbür. ☐ **obirsi gün,** *{ağız} Önceki gün.* [DS]

obje, [Fr. objet] *is.* Nesne.

objektif, [Fr. objectif] *sf.* **1.** Nesnel; afakî. **2.** Fotoğraf makinesinde resmi çekilecek şeyden gelen ışık demetinin geçmek zorunda olduğu merceklerin tümü. **3.** *fiz.* Dürbün, teleskop vb. optik aletin gözle bakılan taraftaki göz merceğinin aksine, bakılan nesne veya yere dönük olan merceğine verilen ad. ☐ **objektif iyi niyet,** *Bir hakkın kullanılmasında veya bir borcun yerine getirilmesinde dürüst ve orta zekâlı bir kimse gibi hareket etme; dürüstlük kuralı.*

objektiflik,-ği [objektif-lik] *is.* Objektif olma durumu; nesnellik.

objektivist, [Fr. objectiviste] *sf.* ve *is.* Nesnelci.

objektivite, [Fr. objectivité] *is.* Nesnellik; objektiflik.

objektivizm, [Fr. objectivisme] *is.* Nesnelcilik.

oblast, [Bul. ob *(üst)* + vlasti *(hakimiyeti)*] *is.* Rusya'da vilayet benzeri yönetim bölümüne verilen ad.

obligasyon, [Fr. obligation] *is.* Faizi önceden belirlenmiş olarak devlet veya özel kuruluşların kişilerden aldıkları borç karşılığında verdikleri değerli kâğıt; tahvil.

obluk, -ğu [ob-luk] *{ağız} is.* Bolluk; çokluk. [DS]

obmak, [ob-mak /op-mak اوبمق / اوبمق] *{eAT} gçl. f. [-ur]* İçine çekmek; emerek yutmak.

obo, [obo] *(obo:) {ağız} sf.* Öbür. [DS]

oboy, [oboy] *(o'boy) {ağız} zf.* O denli; o kadar çok. [DS]

oboyca, [oboy-ca] *(obo'yca) {ağız} sf.* Çok. [DS]

obpuk, -ğu [op(p)-uk] *{ağız}* Yıkılacak gibi duran; eğik. [DS]

obrak, [oprā-k] *(opra:k) {eT}* Eskimiş; iplikleri meydana çıkmış. [DLT]

obram, [obra-m] *{ağız} is.* Su çevrintisi; burgaç. [DS]

obramak, [oprā-mak] *{eT} gçsz. f. [-r]* Eskimek; yıpranmak. [DLT]

obratmak, [opra-t-mak] *{eT} gçl. f. [-ur]* Yıpratmak; eskitmek. [DLT]

obrılmak, [obrā-mak > obr-ul-mak] *{eAT} edil. f. [-ur]* (Yer için) oyulmak; çökmek; çukurlaşmak; yarılmak. [DK]

obruk[1], **-ğu** [op-mak *(içine çekmek)* > op-ur-uk > ob(u)ru-k اوبروق] *sf.* **1.** İçbükey; çukur; oyuk; mukaar; konkav. *{eAT} (aynı)* **2.** *is. coğ.* Kireçli arazi-

de, suyun kireçli toprağı aşındırması sonucunda toprak yüzeyinin çökmesi ile oluşan çukur. **3.** *{ağız}* İçinde su biriken çukur yer; ağzı açık, doğal, derin kuyu. [DS] **4.** *{ağız}* Doğal yer altı deposu. [DS] **5.** *{ağız}* Mağara; in. [DS] **6** *{ağız}* Çöken, kayan toprak; kayşa. [DS] **7.** *{ağız}* Yazın karı erimeyen dağlardaki mağaralar. [DS] **8.** *{ağız}* Çok çamurlu yer; bataklık. [DS]

obruk[2], -ğu [op-mak > obr-uk] *{ağız} sf.* Doymak bilmeyen; obur. [DS]

obruk[3], -ğu [obruk] *{ağız} is.* İnsan topluluğu. [DS]

obruklu, [obruk-lu] *sf.* **1.** Obruğu olan. **2.** İçbükey durumu olan.

obrulamak, [obru-l-a-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r]* → obrulmak. [DS]

obrulmak, [op-ur-ul-mak > obru-l-mak اوبرولق] *{ağız} {eAT} gçsz. f. [-ur]* **1.** (Yer için) içine çökmek; oyulmak; çukurlaşmak; kaymak; çöküntü sonucu koni gibi çukurlaşmak. [DS] **2.** *{eAT}* Yerinden oynamak. **3.** *{eAT}* Sarsılmak.

obsa, [Rus. ostén *(çelik)* ?] *is.* Övendirenin ucundaki çamur sıyırmaya yarayan yassı demir.

observatuvar, [Fr. obssérvatoire] *is.* Gözlem evi; rasathane.

obsesyon, [Fr. obsession] *is. psikol.* Saplantı.

obsidyen, [Fr. obsidienne] *is. yer b.* Bir tür volkanik kayaç.

obstrüksiyon, [Fr. obstruction] *is.* **1.** Engelleme. **2.** *spor.* Futbolda savunma oyuncusunun top ile rakip oyuncu arasına girerek rakip oyuncuyu bizzat vücudu ile engellemesi.

obtüratör, [Fr. obturatoire] *is.* **1.** Bir fotoğraf makinesinde poz verme süresini ayarlayan düzenek. **2.** Doğuştan ya da ameliyat vb. sonucu meydana gelen damak yokluğu yerine takılan, yemeklerin üst çene sinüsüne kaçmasını önleyen ve aynı zamanda seslenmeyi sağlayan protez.

obu[1], [obū] *(obu:) {ağız}* Şaşma ünlemi. [DS]

obu[2], [Çin. po *(beyaz)* => opō / obū] *{eT} is.* Üstübeç; kurşun oksit; pudra. [DLT]

obua, [Fr. haut *(yüksek)* + bois *(tahta)*] *(o'bua) is. müz.* Kamışları üst üste duran, tahtadan yapılma nefesli çalgı.

obuacı, [obua-cı] *is.* Obua çalan kimse; oboist.

obur[1], [op-mak *(yutmak, höpürdeterek içmek)* > op-ur > obur] *sf.* **1.** Çok yemek yiyen; çok yediği hâlde doyduğunu bilmeyen; gereğinden çok yiyen. **2.** *zool.* Etçiller takımından, Kuzey Avrupa ve Asya'nın ormanlık bölgelerinde yaşayan, iyi tırmanan, kuş yumurtaları, kemiriciler ve eşek arısı larvaları ile beslenen en büyük kürk hayvanı, *(Gulo gulo).*

obur[2], [Slav. òbor *(domuz ağılı)*] *{ağız} is.* Evcil hayvanların geceledikleri etrafı çitsiz ve duvarsız kuytu yer. [DS]

obur[3], [Rus. upýr′ *(hayalet)*] *{ağız} is.* **1.** Mezarda yatan ölü. **2.** Hortlak. [DS]

oburca, [obur-ca] *(obu'rca) zf.* **1.** Doymak bilmeden; obur olarak. **2.** *sf.* Biraz obur davranışlı olan; obur gibi.

oburlaşma, [obur-la-ş-ma] *is.* Oburlaşmak eylemi.

oburlaşmak, [obur-la-ş-mak] *dönşl. f. [-ır]* Gereğinden çok yemeye başlamak; yemeğe çok önem verir olmak.

oburlu, [obur-lu] *{ağız} sf.* Boğazına düşkün; obur. [DS]

oburluk,-ğu [obur-luk] *is.* **1.** Obur olma durumu; aşırı ve gereksiz yemek yemeyi gerektirecek biçimde açlık duyma. **2.** Boğazına düşkün olma durumu. ⊡ **oburluk hastalığı,** *Acıkma söz konusu olmadan, aşırı yeme biçiminde ortaya çıkan, organik ya da sinirsel kökenli beslenme davranışı bozukluğu.*

oburmola, [obur+mola ?] *{ağız} is.* Kuşların avlanacağı geçit yeri. [DS]

oburuk, [obruk] *{ağız} is.* Köşe; dönemeç. [DS]

obus, [op-mak > obuz / obus] *{ağız} is.* Akarsulardan oluşan küçük derecikler. [DS]

obut, [ōp-mak > ob-ut] *{ağız} is.* Araba tekerleğinin çevresindeki ağaç çember. [DS]

obutmak, [öp-mak > ob-ut-mak] *{eT} gçl. f. [-ur]* Saklamak; gizlemek. [ETY]

obuz[1], [ōp-mak *(yutmak, içine çekmek)* > op-uz / obuz] *{eT} is* **1.** Katı olan yer. [DLT] **2.** Pürüz; engebe; obruk. [Clauson]

obuz[2], [ōp-mak > obuz اوبوز] *{ağız} is.* **1.** *{eT}* Basık, düz yer. **2.** Çay ve ırmakların geçtiği dar boğaz; iki sırt arasındaki çukur; derenin sıkışık, daracık yeri. *{eAT} (aynı)* [DS] **3.** *{ağız}* Sular tarafından oyulmak suretiyle oluşmuş küçük çukur; oyuk. [DS] **4.** Testi yapılan yeşil renkli toprak. **5.** *{ağız}* Su kaynağı. [DS] **6.** *{ağız}* Akarsulardan oluşan küçük derecikler. [DS] **7.** *{ağız}* İki derenin birleştiği dar yer. [DS]

obuzlug, [op-uz-luğ / obuzluğ] *{eT} sf.* Sarp. [DLT] ⊡ **obuzlug yér,** *Sarp, engebeli yer.* [DLT]

obüs, [Fr. obus] *is. as.* **1.** Doğrudan atış, havan atışı ve düşey atış yapabilen kısa namlulu bir tür top. **2.** Top mermisi. **3.** Balina avcılarının, zıpkını fırlatmak için kullandıkları alet.

ocağ, [ocak > ocağ] *{ağız} is.* Ev; aile. [DS] ⊡ **ocāğ-ı mihman-nevāz,** *{eAT} Misafir ağırlayan ocak; hanedan.*

ocak[1], -ğı [oçak / ocak اوجاق] *is.* **1.** Ateş yakılan yer. *{eT} (aynı)* **2.** Eski evlerde duvar içine yapılmış, dumanı çekmesi için bir bacası bulunan, içinde ateş yanan, ısınma, yemek yapma vb. amaçlarla kullanılan özel yer; şömine. **3.** Pişirmek, eritmek vb. ısı elde etmek amacıyla kullanılan her türlü aygıtların genel adı. **4.** Kahvehane, kuruluş vb. yerlerde içinde çay, kahve yapılan küçük bölme. **5.** Yılın 31 gün

süren birinci ayının adı; kânunusani. ☞ **ocağa urmak,** *{eAT} Ateşe vermek.*|| **ocak ağası,** *Yeniçeri ağası.*|| **ocak aşı,** *{ağız} Keşkek.* [DS]|| **ocak bastırmak,** *dnz. Buharlı gemilerde kazanın ocaklarındaki ateşi öne çekerek ısı etkisini en aza indirmek.*|| **ocak başı,** *1. Bir ocak ya da ısınma aracının yakın çevresi. 2. Salonunda hem yemek yenebilen hem de yemek pişirilen kısmı bulunan içkili lokanta. 3. Anadolu'da uzun kış gecelerinde bir ocağın başında gerçekleştirilen masal anlatma, bilmece oynama gibi etkinliklere verilen ad. 4. {ağız} Mutfak.* [DS]|| **ocak başından ırak,** *{ağız} "Eve bir kötülük gelmesin, bela uğramasın, evden uzak olsun" anlamında dua sözü.* [DS]|| **ocak bucak,** *Evin her tarafı.*|| **ocak çekmek,** *Buhar kazanlarında, kazanı ısıtan ocağın ateşini söndürmek.*|| **ocak deliği,** *{ağız} Ocağın içine kibrit, çıra vb. koymak için yapılan küçük raf.* [DS]|| **ocak eşeği,** *{ağız} Ocakta odunları çatmaya yarayan üç ayaklı sehpa.* [DS]|| **ocak gaşı,** *{ağız}* → ocak kaşı.[DS]|| **ocak kaşı,** *{ağız} 1. Ocağın üzerine tencere oturtmak için yapılan yer. 2. Ocak kemerinin üstündeki tahta raf.* [DS]|| **ocak keni,** *{ağız} Yangına karşı ocağın önüne yerleştirilen dikdörtgen biçimindeki taş.* [DS]|| **ocak kocası,** *{ağız} Kışın ocağın arkasına konulan büyük kütük.* [DS]|| **ocak ocak,** *{eAT} Her taraf; köşe bucak.*|| **ocak sehpası,** *Üzerine yemek pişirilecek tencere vb. konulan üç ayaklı sehpa; sacayağı.*|| **ocak siperi,** *Ateşin sıçrayıp dağılmasını ve tehlike yaratmasını önlemek için bir ocağın önüne yerleştirilen madenî levha.*|| **ocak takımı,** *Ocak ve ateş ile ilgili aletlerin tümü.*|| **ocak taşı,** *Üzerinde yanan ateşin etrafa dağılmasını önlemek amacıyla dizilmiş taşların her biri; ocakta odunların daha kolay yanması için uçlarını yükselmek amacıyla altlarına konulan uzunca yuvarlak taş.*|| **ocak tavuğu,** *{ağız} İyi cins tavuk.* [DS]

ocak², **-ğı** [ocak] *is.* **1.** Ev; aile. **2.** Soy. **3.** *{eAT}* Yurt. ☞ **ocağı batmak,** *Büyük bir yıkıma uğramak; mahvolmak; perişan olmak.*|| **ocağı garalmak,** *{ağız} Kimsesi kalmamak; bütün yakınları ölmek; ocağı kararmak.* [DS]|| **ocağı kör,** *Çocuğu olmayan; çocuksuz.*|| **ocağı kör kalmak,** *{ağız} Soyunu sürdürecek çocuğu veya torunu bulunmamak; soyu tükenmek.*|| **ocağı küllü,** *{ağız} Evinde dirlik ve düzen bulunan.*|| **ocağına darı ekmek,** *Bir daha toparlanamayacak biçimde evini barkını dağıtmak; yok etmek.*|| **ocağına düşmek,** *Birinden yardım dilemek üzere sığınmak.*|| **ocağına incir dikmek,** *Birinin evini barkını yıkmak; mahvına sebep olmak; o yuvanın bir daha şenlenmesini sağlayacak olanaklardan yoksun bırakmak.*|| (birinin) **ocağına kara çalı çekmek,** *{ağız} Bir kimsenin dirlik ve düzenini bozmak; mahvetmek.*|| (birinin) **ocağına kara su bağlamak,** *{ağız} Ocağını söndürmek.*|| (birinin) **ocağına su komak,** *{eAT}* → ocağına su koymak.|| **ocağına su koymak,** *{eAT}* → ocağını söndürmek.|| **ocağına su koyulmak,** *{eAT} Soyu tükenmek; dirliği ve birliği bozulmak.*|| **ocağına su salmak,** *{eAT}* → ocağını söndürmek.|| (birinin) **ocağını söndürmek,** *Evini barkını dağıtmak; çoluk çocuğunu yok etmek.*|| **ocağı sönmek,** *Aile birliği bozulmak; yuvası dağılmak.*|| **ocağını söyündürmek,** *{eAT} Soyunu yer yüzünden silmek; kökünü kurutmak; adını yok etmek.* [DK]|| **ocağı tütmek,** *Soyu sürmek; çocuğu ve torunları olmak.*|| **ocakta su çıkmak,** *{ağız} Erkenden yola çıkmak.*|| **ocak yakmak,** *{ağız} Evlenmek.* [DS]

ocak³, **-ğı** [ocak] *is.* **1.** *mecaz.* Bir etkinliğin yapıldığı, yoğunlaştığı veya bir şeyin çokça bulunduğu yer. **2.** Aynı düşünce ve amaç etrafında toplanan kimselerin meydana getirdiği birlik; örgüt. **3.** Bu birlik üyelerinin toplandığı, konuştuğu, tartıştığı yer; örgütün resmî adresi. **4.** Özel olarak örgütlendirilmiş kuruluş. *Yeniçeri ocağı.* ☞ **ocak eskisi,** *{eAT} Bir maksat için devamlı bir topluluk oluşturanların en eski üyesi.*

ocak⁴, **-ğı** [ocak] *is.* Taş, maden, kömür vb. cevher çıkarılan yer. ☞ **ocak şefi,** *Cevher çıkarılan yerlerdeki idareci durumunda olan maden mühendisi.*

ocak⁵, **-ğı** [ocak] *{ağız} is.* **1.** Bir yerde toplu olarak bulunan aynı cins meyve ağaçları. **2.** Fide veya fidan dikmek için açılmış çukur. **3.** Sulama ve daha başka bakımların daha iyi yapılabilmesi için bahçelerde etrafı arklarla çevrilmiş, içinde tek cins ve az miktarda sebze yetiştirilen bölüm veya çevresine göre biraz yükseltilmiş içine tohum ekilerek fide yetiştirilen bölme. *{eAT} (aynı)* [DS]

ocak⁶, **-ğı** [ocak] *{ağız} is.* Su değirmenlerinde çarkın indirildiği ve üzerine suyun akıtıldığı yer. [DS]

ocak⁷, [ocak] *{ağız} is.* Bazı hastalıkları iyi ettiğine inanılan aile; bu ailenin bulunduğu yer. [DS] ☞ **ocak saymak,** *Bir şeyi tabu saymak.*

ocak⁹, [ocak] *{ağız} is.* Eskiden beri saygınlığı olan, soylu aile; hanedan. [DS]

ocakçı, [ocak-çı] *is.* **1.** Kahvelerde sıcak içecek hazırlayan kişi. **2.** Ocak ve bacaların kurumlarını temizleyen kimse. **3.** Buharla çalışan kazanlarda ocağı çalıştıran, sanayi fırınlarında fırını yakıp ateşi besleyen kimse; ateşçi. **4.** Ekmek fırınlarında ateşi yakıp kontrol etmekle görevli kimse.

ocakçılık,-ğı [ocak-çı-lık] *is.* Ocakçının yaptığı iş; ocakçının görevi.

ocaklanmak, [oçak-mak] *{eT} dönşl. f. [-ur]* Evinde bir ocağa sahip olmak; ocak edinmek.

ocaklı, [ocak-lı] *sf.* **1.** (Yer için) ocağı bulunan; içinde bir ocak bulunan. **2.** Büyü ve üfleme gibi tekniklere başvurarak bazı hastalıkları iyi ettiğine inanılan. **3.** Yeniçeri ocağından olan. **4.** *{ağız}* Soylu aileden gelen. [DS]

ocaklığ, [oçak-lığ] *{eT} sf,* → oçaklığ.

ocaklık,-ğı [ocak-lık] *is.* **1.** Bir odada veya yerde ocağın bulunduğu yer; ateş yakılan yer. **2.** Bir yapıyı ayakta tutan büyük kereste; temel direk. **3.** Mutfak. **4.** *{ağız}* Baca; bacanın tabam. [DS] **5.** İmparatorluk döneminde bir yerin gelirinin mirasçılara geçmek koşuluyla bir kimseye tahsisi yöntemi; bu yönteme göre verilen yer. **6.** *{ağız}* Oda. [DS]

ocaksın, [ocak-sın] *{ağız} ünl. "Ocağına düştüm; sen bilirsin; yalvarırım."* anlamında rica sözü. [DS]

ocaktan, [ocak-tan] *{ağız} sf.* Duygu, düşünce ve davranışları ince olan; nazik; soylu; asil. [DS]

ocalamak, [oca-la-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r]* Kararsız davranmak anlamındaki *"ocalamak bucalamak"* ikilemesinde geçer. [DS]

ocar, [oc-ar] *{ağız} is.* Belirti; iz; nişan. [DS]

ocok, [oçak / oçok / ocok] *{eT}* → oçak. [Clauson]

ocudumak, [ocudu-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r]* Bir şeye karşı aşırı istek duymak; heves etmek. [DS]

ocuk, [ocu-k اوجوق] *{eAT} is.* Büyük şeytan; İblis.

ocuhmag, [ocu-k-mak / ocahmağ] *{ağız} gçl. f. [-ur]* → ocutmak. [DS]

ocukmak, [ocu-k-mak] *{ağız} gçsz. f. [-(ğ)-ur]* → ocumak.[DS]

oculamak, [oğ-mak > ov-mak / avuç-la-mak > ovca-la-mak] *(o:calamak) {ağız} gçl. f. [-r] [-l(u)-yor]* Ovalamak; ovmak. [DS]

ocumak, [ocu-mak] *{ağız} gçsz. f. [-ur]* **1.** Bir şeyden korkmak; ürkmek; çekinmek. **2.** Yılmak. **3.** Bir şeyden soğumak. **4.** Tiksinmek. **5.** Çaresiz kalmak. **6.** (Yara için) ellenince acımak. [DS]

ocundurmak, [ocu-n-dur-mak اوجندرمق] *{eAT} gçl. f. [-ur]* Korkutmak.

ocunmak, [ocu-n-mak اوجونمق] *gçsz. f. [-ur]* **1.** *{eAT}* Korkmak; çekinmek. **2.** *{ağız}* Sakınmak. [DS] **3.** *{ağız}* Gücenmek. [DS]

ocuşlamak, [ocu-ş-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-(u)-yor]* Benimsemek; desteklemek; tutmak. [DS]

ocuşlu, [ocuş-lu] *{ağız} sf.* Yan tutan; destekleyen; yandaş. [DS]

ocutmak, [ōcu-t-mak] *(o:cutmak) {ağız} gçl. f. [-ur]* **1.** Korkutmak; ürkütmek. **2.** Yıldırmak; sindirmek. **3.** Rahatsız etmek. **4.** Ağrıtmak; acıtmak. **5.** Soğutmak. **6.** Bıktırmak. [DS]

oça, [oça] *{eT} sf.* (Hayvan için) genç. [ETY]

oçak[1], [oçak / oçok / ocok] *{eT} is.* Ocak. [EUTS] [DLT] □ **oçak gibi obrılmak,** *{eAT} Göçük gibi çökmek.* [DK]

oçak, -ğı [üç + ayak > oçak] *{ağız} is.* Sacayağı. [DS]

oçaklanmak, [oçak-la-n-mak] *{eT} dönşl. f. [-ur]* Ocaklanmak. [DLT]

oçaklıg, [oçak-lığ] *{eT} sf.* Ocaklı. [DLT]

oçaklık, [oçak-lık] *{eT} sf.* Ocak yapmaya uygun. □ **oçaklık titig,** *{eT} Ocak yapılacak çamur ve benzeri olan her nesne.* [DLT]|| **oçaklık yer,** *{eT} Ocaklık yer.* [DLT]

oççetmek, [oçç+et-mek] *{ağız} is.* (Küçük çocuk için) oturacak duruma gelmek; oturmak. [DS]

oçlu, [oç-lu] *{ağız}* sf. Hakkı olmadan, hak isteyen kimse. [DS]

oçok, [oç-ok] *{eT} is.* Ocak. [ETY]

oçuk, [oç-ok / oçık / oçak] *{eT} is.* Ocak; ateş ocağı. [EUTS] [Gabain]

od[1], [*eT.* öt / ōd اود] *(o:d) is.* **1.** Ot; ateş. *{eT} {eAT} (aynı)* [EUTS] **2.** Sonu üzüntüye sebep olan aşk; yakıcı bir aşk. **3.** Yoğun üzüntü. □ **oda bırakmak,** *{eAT} Ateşe atmak; yakmak.*|| **oda buyurmak,** *{eAT} Ateşe atılmasını emretmek.*|| **od alacak,** *{ağız} 1. Ateş küreği. 2. Maşa.* [DS]|| **oda çaldırmak,** *{eAT} Ateşe attırmak; ateşe yaktırmak.*|| **oda dutmak,** *{eAT} Ateşe göstermek.*|| **oda tapıcı,** *{eT} Ateşperest; Mecusî.* [Bahşayiş]|| **oda göyündürmek,** *{eAT} Ateşe yakmak.*|| **oda göyünmek,** *{eAT} Ateşte yanmak.*|| **oda ısınmak,** *{eAT} Ateşe karşı durup ısınmak.*|| **oda salmak,** *{eAT} Ateşe atmak; ateşe atarak yakmak.*|| **oda sararmak,** *{eAT} Ateş etkisi ile sararmak.*|| **oda tutuşmak,** *{eAT} Ateşe yanmak.*|| **oda uçmak,** *{eAT} 1. Ateşe düşmek. 2. Cehenneme yuvarlanmak.*|| **oda urmak,** *{eAT} Ateşe vermek; ateşe atmak; yakmak.* [DK]|| **oda vermek,** *{eAT} Ateşe atmak; yakmak.*|| **oda yakmak,** *{eAT} Ateşe vermek; yakmak.* [DK]|| **oda yandırmak,** *{eAT} 1. Ateşe vermek; yakmak. 2. Ateşe atmak.* || **oda yanmak,** *{eAT} 1. Ateşte yanmak; ateş ile yanmak. 2. mecaz. Aşk ateşiyle yanmak.*|| **od bırakmak,** *{eAT} Ateşlemek; yakmak.*|| **od çıkmak,** *{eT} Ateş çıkmak; alev almak.* [Bahşayiş]|| **od evi,** *{eAT} Ateşgede.*|| **od görmemiş bal,** *{eAT} Ateşte eritilmemiş bal.*|| **od göynüğü,** *{eAT} 1. Ateş yanığı. 2. Kaşındırıcı bir sivilce; isilik.*|| **od gözlü,** *{eAT} Öfkeli; gözünü kan bürümüş.*|| **od ile su barışmak,** *{eAT} Olmayacak iş, olmak.*|| **od kesmek,** *{eAT} Ateşi söndürmek; yangını önlemek.*|| **od koğu,** *{eAT} Kıvılcım.*|| **od ocak,** *Maddî zenginlik; mal mülk.*|| **od salmak,** *{eAT} Ateş vermek; ateşlemek; tutuşturmak; yakmak.*|| **oduñ yalıñı,** *{eT} Ateşin alevi.* [Bahşayiş]|| **odu ocağı kör kalmak,** *{ağız} Soyu sona ermek; soyu kurumak.*|| **odu ocağı sönmek,** *{ağız} Ocağı sönmek.*|| **od vermek,** *{ağız} Yakmak; tutuşturmak.* [DS]|| **od yakmak,** *{eAT} Ateş yakmak.* [DK]|| **od yandurmak,** *{eAT} Ateş yakmak.*|| **Od yok, ocak yok.** *Büyük bir yoksulluk içinde; çok yoksul.*|

od[2], [ot / od] *{eT} is.* → ot. [EUTS] □ **od em,** *{eT} Otlardan yapılan ilaç.*|| **od içmek,** *{eT} İlaç içmek.*|| **od yem,** *{eT} Otlardan meydana gelmiş yem.*

oda, [*eT.* otāğ > otağ > oda اودا] *is.* **1.** *{eAT}* Yer; mesken. **2.** Bir konut vb. binada salon, mutfak, banyo ve tuvalet gibi bölümler dışında kalan ve

oturmak, yatmak veya çalışmak gibi işlerde kullanılan, duvarlarla çevrili, dışarıya bir veya daha çok çıkışı bulunan bölümlerden her biri; göz. **3.** Resmî bir kurumda bir iş görmek amacıyla veya çalışan bir ya da birden çok görevli için ayrılmış bölümlerden her biri. **4.** Otel, motel, hastane, klinik gibi yerlerde bir ya da birden çok kimsenin hizmetine sunulmuş bölmelerden her biri. **5.** Serbest meslek mensuplarının ortak çıkarlarını korumak, çalışmalarında kamuya yararlı olmasını sağlamak gibi amaçlarla kurulmuş, resmî ve meslekî birlik. **6.** Yeniçeri kışlasına verilen ad. **7.** Teknikte, ısı elde etmek, kimyasal tepkime sağlamak, damıtma yapmak gibi işlerde kullanılan silindir biçiminde kapalı bölmeye verilen ad. *yanma odası, tepkime odası, buhar odası.* **8.** Maden ocaklarında, cevher alındıktan sonra toprak içinde meydana gelen boşluk. **9.** *{ağız}* Evlerin dışında konukları ağırlamak için yapılmış küçük ev. [DS] ⊟ **oda çeşmesi,** *İmparatorluk dönemi saray ve konaklarında, oda içlerinde yer alan, konuşmaların su sesi ile diğer odalardan duyulmasını önlemek üzere yapılmış çeşme.*|| **oda düzmek,** *{eAT} Oturacak yer yapmak.*|| **oda hapsi,** *as. Asker kişilere uygulanan disiplin cezası.*|| **oda hizmetçisi,** *Bir kimsenin kaldığı veya çalıştığı odanın temizlik, bakım ve tertip düzen gibi işlerine bakan hizmetçi.*|| **oda müziği,** *Az sayıdaki müzikçi toplulukları tarafından, bir kapalı alanda seslendirilmek üzere bestelenmiş eser.*|| **oda spreyi,** *Havası ağırlaşmış olan kapalı mekânların havasını kokulandırmakta kullanılan güzel kokulu sprey.*|| **oda şenliği,** *{ağız} Düğün gecesi yapılan eğlence.* [DS]|| **oda yağlama,** *{eAT} Yeni yapılan evde dostlara verilen ziyafet.*

odabaşı, [oda+baş-ı] *is.* **1.** Eskiden han odalarının bakım ve kiralanmasından sorumlu olan kimseye verilen ad. **2.** Büyük kuruluşlarda orta işlerine bakan kimselerin başına verilen ad. **3.** Kapıcı. **4.** Yeniçeri kuruluşunda selam törenlerini düzenleyen, oda kethüdalarından sonra gelen en yüksek rütbeli yeniçeri subayı.

odacı, [oda-cı] *is.* **1.** Resmî kurumlarda ve iş yerlerinde odaların temizlik, tertip düzen ve orta işlerini gören kimse; hizmetli; hademe. **2.** Eskiden hanlarda o hizmetleri yürüten kimse; hizmetkâr.

odacık, -ğı [oda-cık] *is.* **1.** Küçük oda. **2.** *bot.* Açık tohumlularda, çiçek tozunun çimlenerek döllenmeyi sağlamak amacıyla yumurtacığın ön kısmında bir süre beklediği, kapıcığın altında bulunan boşluk.

odacıklı, [oda-cık-lı] *sf.* **1.** Küçük odaları bulunan; odacıkları olan. **2.** *bot.* Bir çok küçük bölmelere ayrılmış bulunan.

odacılık,-ğı [oda-cı-lık] *is.* Odacının yaptığı iş; odacının mesleği.

odaça, [oda-ca] *{ağız} is.* Oda. [DS]

odağ, [otağ / odağ اوداغ] *{eAT} is.* **1.** Otağ; çadır. **2.** Oda.

odah, [odah] *{ağız} is.* Öküzün boyunduruğuna binen çocuk. [DS]

odak[1], **-ğı** [od *(ateş)* > od-ak] *is.* **1.** Uzaktaki bir ışık veya ısı kaynağından yayılan ışın ve ısı demetlerinin bir optik araç yardımıyla toplandığı nokta; mihrak; büyütecin ateş yaktığı nokta *(1944).* **2.** *dbl.* Cümlede anlatılanın en önemli bölümünü oluşturan, diğerlerine göre daha vurgulu söylenen sözcük veya sözcük grubu. *"Çocuk* ***yatakta*** *uyuyor."* **3.** *mecaz.* Aynı düşüncede olan kimselerin bir araya geldiği, düşüncelerine ilişkin eylemlerin kaynaklandığı yer; merkez; mihrak. **4.** *tıp.* Hastalık yapan bir etkenin ya da hastalık sürecinin yerel kalabilen veya yayılabilen merkezi; hastalığın yayıldığı veya ortaya çıktığı kaynak. ⊟ **odak derinliği,** *Fotoğrafçılıkta, görüntünün netliği bozulmaksızın film yüzeyinin konumunun objektife göre değişebileceği çok kısa aralık.*|| **odak noktası,** *1. Bir şeyin yoğun olarak toplandığı yer. 2. fiz. Ayna ve merceklerde, üzerine düşen paralel ışınların yansıma ya da kırılma sonucunda bir noktada toplandığı yer.*|| **odak ölçümü,** *fiz. Mercek veya optik düzeneklerin odak uzaklıklarını belirleme işlemi; fokometri.*|| **odak uzaklığı,** *1. fiz. Odağın, ışığı yansıtan ya da kıran yüzeye olan uzaklığı. 2. mat. Bir koniğin iki odağı arasındaki uzaklık.*

odak[2], **-ğı** [oda-k] *{ağız} is.* Hizmetçi. [DS]

odak[3], **-ğı** [oda-k] *{ağız} is.* Kışı geçirmek için yapılan çoban kulübesi. [DS]

odaklama, [odak-la-ma] *is.* **1.** Odaklamak eylemi. **2.** Fotoğrafçılık, sinema ve televizyonculukta, iyi bir görüntü elde edebilmek için, görüntüyü tam odak noktasına düşürmek amacıyla fotoğraf makinesi veya alıcının merceğinde yapılan düzenleme.

odaklamak, [odak-la-mak] *gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* İyi bir görüntü elde edebilmek için, görüntüyü tam odak noktasına düşürmek amacıyla makine veya alıcının merceğinde düzenleme yapmak.

odaklanma, [odak-la-n-ma] *is.* Odaklanmak eylemi.

odaklanmak, [odak-la-n-mak] *edil. f. [-ır]* **1.** Odaklama eylemi yapılmak; (görüntü için) tam odak noktasına düşürülmek. **2.** *mecaz.* Belli bir düşünce ya da olguda toplanmak; birleşmek.

odaklaşma, [odak-la-ş-ma] *is.* **1.** Odaklaşmak eylemi ve durumu. **2.** *istk.* Bir dağılımı betimlemekte kullanılan ortalamalar ile egemen değer ve ortalayan değer gibi ölçütlerin hepsine birden verilen ad.

odaklaşmak, [odak-la-ş-mak] *dönşl. f. [-ır]* **1.** (Isı ve ışın demeti için) bir noktada toplanmak; odak meydana getirmek. **2.** *mecaz.* (Düşünce, ilgi, dikkat, eylem, kamu oyu vb. için) bir konu üzerinde toplanmak; orada yoğunlaşmak; odak durumuna gelmek.

odaklaştırma, [odak-la-ş-tır-ma] *is.* **1.** Odaklaştırmak eylemi. **2.** Televizyon tekniğinde, katot lambasından flüor ışıl ekrana çarpan elektron demetinin değme yüzeyini küçültmek işlemi. **3.** *fiz.* Bir demet meydana getiren yüklü tanecikleri uzayın belli bir bölgesinden geçmek zorunda bırakan işlem. **4.** *dbl.* Temel sözcük dizilişinde doğal olarak odak konumunda olmayan bir ögeyi odak konumuna sokma; söylemde odak konumuna getirme.

odaklaştırmak, [odak-la-ş-tır-mak] *gçl. f. [-ır]* **1.** Odak durumuna getirmek. **2.** Dağınık bir şeyi bir noktada toplamak veya bir noktaya yönlendirmek. **3.** *dbl.* Temel sözcük dizilişine göre doğal odak konumunda olmayan bir ögeyi odak konumuna sokmak. **4.** *mecaz.* (İlgi, dikkat, eylem, kamu oyu vb. için) bir noktada toplamak; oraya çekmek; o olguda yoğunlaşmasını sağlamak. **5.** *fiz.* Bir ısı, ışık demetini veya bir elektron akısını bir noktada toplamak.

odaklayıcı, [odak-la-y-ıcı] *is.* Sinema çekimlerinde, alıcı çalıştırılırken odaklamayı sağlayan görüntü yönetmeni yardımcısı.

odakölçer, [odak+ölç-er] *is.* Merceklerle fotoğraf makinesinin odak uzaklıklarını ölçmeye yarayan alet; fokometre.

odaksal, [odak-sal] *sf.* (Işın, ısı vb. demetler için) odaktan ya da odağın çok yakınından geçen.

odaksız, [odak-sız] *sf.* (Optik düzenek için) iki mercekten birincisinin görüntü odağı ikincisinin cisim odağı ile çakıştırılarak odakları sonsuza atılmış, merkezlenmiş olan.

odalanmak, [oda-la-n-mak] *dönşl. f. [-ır]* **1.** Oda sahibi olmak; oda edinmek; kendisine bir oda almak *{eAT} (aynı)* **2.** *{ağız}* Bir yeri konuk odası olarak kullanmak. [DS] **3.** *{ağız}* Gerdeğe girmek. [DS]

odalı, [oda-lı] *sf.* **1.** Odası bulunan; oda sahibi olan. **2.** (Belirtilen miktarda) odası bulunan. **3.** *is.* Topkapı sarayında, has oda, hazine odası, kiler odası, seferli odası gibi yerlerde oturan saray görevlilerine verilen ad. ⛭ **odalı yeniçeriler,** *Kalelerde muhafızlık yapan kapıkulu yeniçerileri.*

odalıh, [oda-lık / odalıh̲] *{ağız} is.* Evlenmeden birlikte yaşanılan kadın; odalık; cariye. [DS]

odalık,-ğı [oda-lık اوطه لق] *sf.* **1.** Oda ile ilgili; odaya ait. **2.** (Belirtilen sayıda) odayı kapsayan veya o miktar oda alabilecek büyüklükte olan. **3.** *is.* Eskiden, bir erkeğin nikâhsız olarak yatağına aldığı ve cinsel ilişkide bulunduğu kadın ya da kız; cariye; müstefreşe. **4.** Padişah ve şehzadelerin saraya alınan cariyeler arasından seçtiği kadın; gözde. **5.** *{eAT}* Oda hizmetine alınan; gözde; cariye.

odanmak, [od̲-un-mak / od̲-an-mak] *{eT} dönşl. f. [-ur]* Uyanmak. [KB]

odaşık, [oda-ş-ık] *is.* **1.** Aynı odaya mensup yeniçerilere verilen ad. **2.** *{ağız}* Aynı odada oturan ya da çalışan kimselerden her biri; oda arkadaşı. [DS]

oddung, [öt > ot-uñ / ōdd-uñ / ōd-un] *{eT} is.* Odun.

oddungluk, [ot-uñ-luk / ōd(d)-uñ -luk] *{eT} is.* Odunluk.

odekli, [o+teg-li] *{ağız} zf.* O kadar; o denli. [DS]

odençur, [? odençur] *{ağız} is.* Ormandaki kuru dallar. [DS]

odeni, [o+teg-i] *{ağız} zf.* O kadar.[DS]

odeon, [Yun. odeion] *is.* Eski Yunan'da konser salonlarına verilen ad.

odgarmak, [od̲-ġar-mak] *{eT} dönşl. f. [-ur]* **1.** Düşünme sonunda anlamak. [DLT] **2.** Uyarmak. [Tekin]

odgatmak, [*od̲-mak > od̲-(u)ġ-at-mak] *{eT} gçl. f. [-ur]* Uyandırmak. [Clauson]

odguç, [ōt-ġuç] *{eT} is.* Ateşin alevi. [DLT]

odgurak, [od̲-ġur-mak > od̲-ġur-ak] *{eT} sf.* Kesin; açık; sarih. [EUTS] [Gabain]

odguratı, [od̲-ġur-mak > od̲-ġur-a-tı] *{eT} zf.* Kesin; kati; tam anlayarak. [EUTS] [Gabain] ⛭ **odguratı ukar,** *{eT} Kesin olarak kavrama.*|| **odguratı belgülüg,** *{eT} Kesin kanıt.*|| **odguratı nomlayı bérmek,** *{eT} Uyarıcı öğüt vermek.*

odgurmak, [ū *(uyku)* > ü-d̲ı-mak / od̲-mak *(uyumak)* > od̲-(ı)-ġur-mak] *f. [-ur]* Uyandırmak; kaldırmak. [EUTS] [ETY] [Gabain] [KB]

odgurmuş, [od̲-ġur-mak > od̲-ġur-muş] *{eT} sf.* Uyandırmış. [KB]

odıgarmak, [ū *(uyku)* > ū-d̲ı-mak > *(uyumak)* > od̲ı-ġar-mak] *gçl. f. [-ur]* Uyandırmak.

odimetre, [Fr. audimètre] *(odime'tre) is.* Radyo dinleyen kitle ile izlenen programları belirlemek amacıyla bir radyo alıcısına yerleştirilen, alıcı çalıştığı sürece dalga uzunlukları ile izleme sürelerini kaydeden alet.

oditoryum, [Lat. auditorium] *(odito'ryum) is.* Konser dinleme salonu.

odlamak, [ōt > od-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(u)-yor]* Yakmak; tutuşturmak. [DS]

odlamak, [od-la-mak ?] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(u)-yor]* Ödemek. [DS]

odlanmak, [ōt > ot-ā-mak > ōt-(a)-la-n-mak / ōd-la-n-mak] *{eT} dönşl. f. [-ur]* İlaçlanmak.

odlayıcı, [ōt > od-la-y-ıcı] *{ağız} is.* Tandır yakmakla görevli kimse. [DS]

odluğ, [öt > ot-luġ / ōd-luġ] *{eT} sf.* Ateşli; alevli.

odluk, [ud̲-luk] *{eT} is.* Kol kemiğinin kalın yeri. [DLT]

odmak, [ü *(uyku)* > ū-d̲ı-mak *(uyumak)* > od̲-mak] *{eT} gçsz. f. [-ur]* Uyanmak. [İKPÖy.]

odman, [? odman] *{ağız} is.* Yün eğirmeye yarayan araç; kirmen. [DS]

odnar, [? odnar] *{ağız} is.* Sağılırken uslu durmayan ineklerin arka ayaklarının bağlanmış durumu. [DS]

odog, [ü *(uyku)* > ü-d̲ı-mak *(uyumak)* > od̲-mak > od̲-oğ] *{eT} sf.* → odug.

odolyograf, [Yun. hodos *(yol)* + leios *(kaygan)* + graphein *(yazmak)* > Fr. odoliographe] *is.* Yol kayganlığını ölçen alet.

odometre, [Fr. odomètre] *is.* Yolölçer.

odontoloji, [Fr. odontologie] *is. tıp.* Yüz görünümü, çiğneme ve konuşma bozuklukları ile diş hastalıklarını inceleme ve tedavi konularını kapsayan uzmanlık dalı.

odontoma, [Fr. odontome] *is. tıp.* Önce diş içinde daha sonra da taç çevresi kesesinin dışında gelişen iyicil ur.

odoş, [? odoş] *{ağız} is.* Yenilecek duruma gelmiş taze mısır. [DS]

odra, [? odra] *{ağız} is.* Lades. [DS]

odsuz, [od-suz] *sf.* Ateşsiz; ateşi bulunmayan. ⊡ **odsuz ocaksız,** *Yiyeceği, giyeceği ve barınacak bir yeri bulunmayan; çok yoksul.*

odug, [ü *(uyku)* > ü-d̲ı-mak *(uyumak)* > od̲-mak > od̲-uğ] *{eT} sf.* Uyanık. [EUTS] [İKPÖy.] [KB] ⊡ **odug köngüllüg,** *{eT} Anlayışlı; uyanık gönüllü.*

odugluk, [od̲-uğ-luk] *{eT} is.* Açıkgözlük; uyanıklık. [KB]

odukmak, [ot > ot-uk-mak] *{ağız} gçsz. f. [(ğ)-ur]* → otukmak. [DS]

odul, [öd-ül] *{ağız} is.* → ödül. [DS]

odulmak, [*od̲-mak > od̲-ul-mak] *{eT} edil. f. [-ur]* **1.** Uyandırılmak. **2.** *gçsz. f. [-ur]* Uyanmak. [KB]

odun[1], [ōt / od *(ateş)* > ot-un / od-un] *is.* **1.** Yakacak olarak kullanmak üzere kesilmiş ve parçalanmış ağaç gövde veya dalları. **2.** *bot.* Bitkilerde besi suyunu ileten damarlarla bunlara eşlik eden özek doku ve liflerden oluşan, aynı zamanda bitkiye destek görevi yapan madde. **3.** *mecaz.* Kaba; görgüsüz ve anlayışsız kimse; kalın kafa. **4.** *mecaz.* Dayak; sopa. **5.** *argo.* Ruhsatsız ya da basılı numaraları silinmiş silah. ⊡ **odun ağa,** *"Kalın kafalı!" anlamında sövgü sözü.*|| **odun biçme,** *Bir tomruğu testere veya hızarda keserek parçalara ayırma.*|| **odun bilimi,** *Odunun yapısını, çeşitlerini ve dayanma durumunu belirleme gibi konuları içine alan bilim dalı; ksiloloji.*|| **odun eşşe(ği),** *{ağız} Üzerine odun konulan büyük metal sacayak.* [DS]|| **odun gibi,** *Kaba ve anlayışsız; kalın kafalı; görgüsüz.*|| **odun kesmek,** *Ağacı kesici bir aletle dipten keserek yıkmak.*|| **odun kırmak,** *Odunu ocak veya sobaya sığacak biçimde küçük parçalara bölmek.*|| **odun koru,** *{ağız} 1. Büyük odunluk. 2. Dizilmiş odun yığını. 3. Orman.* [DS]|| **odun kömürü,** *Odunun yakılması ile elde edilen kalorisi düşük kömür; mangal kömürü.*|| **odun kurdu,** *Kurtçukları odunlarda yuvarlak delikler açan kın kanatlı bir böcek, (Anobium).*|| **odun kuyruk,** *{ağız} İnatçı.*|| **odun özü,** *bot. Selüloz içine yerleşerek bitkiye destek veren ve besi suyunu taşıyan boruların oluşunu sağlayan, odunun temelini oluşturan katı maddeler; linyin.*|| **odun ruhu,** *kim. Odunun damıtılmasıyla elde edilen, birleşiminde aseton, asetilen ve asetik asit bulunan sulu çözelti.*|| **odun sobası,** *Yalnızca odun yakmaya elverişli biçimde yapılmış soba.*|| **odun yarmak,** *Kesilmiş odunları boylamasına parçalara ayırmak.*

odun[2], [utün / od̲-un] *{eT} sf.* → utun. [EUTS]

oduncu, [odun-cu] *is.* **1.** Ağaçları kesip odun yapan kimse. **2.** Odun satıcısı.

oduncul, [odun-cul] *sf. zool.* (Böcek için) odun ile beslenen.

odunculuk,-ğu [odun-cu-luk] *is.* Oduncunun yaptığı iş; oduncunun mesleği; odun kesme ve satma işi.

odunlaşma, [odun-la-ş-ma] *is.* **1.** Odunlaşmak eylemi ve durumu. **2.** *bot.* Odun dokuları oluşturan hücre çeperlerinin ve orta lamellerinin odun özü ile dolarak sertleşmesi.

odunlaşmak, [odun-la-ş-mak] *dönşl. f. [-ır]* **1.** Odun durumuna gelmek; odun özelliği kazanmak; oduna dönüşmek. **2.** *bot.* (Bitkisel doku veya organ için) odun özü ile dolmak. **3.** *mecaz.* (Kişi için) kaba ve görgüsüz davranışlarda bulunmaya başlamak; kabalaşmak.

odunluk,-ğu [odun-luk] *is.* **1.** Odun konulan yer. **2.** *mecaz.* Kabalık; görgüsüzlük. **3.** *sf.* (Ağaç için) odun olarak kullanmak için ayrılmış olan; odun yapmaya elverişli olan.

odunmak[1], [od̲-n-mak / od̲-an-mak] *{eT} dönşl. f. [-ur]* **1.** Uykudan uyanmak. [EUTS] [KB] **2.** Kendisine gelmek; hatırlamak. [EUTS] [Gabain]

odunmak[2], [od̲-un-mak / ud̲-ın-mak / od̲-un-mak] *{eT} dönşl. f. [-ur]* → udunmak. [DLT]

odunnamadan, [odun-la-madan] *{ağız} zf.* (Konuşmak için) kaba ve kırıcı tarzda. [DS]

odunsu, [odun-su] *sf.* **1.** Odun niteliği taşıyan; odun gibi olan; oduna benzeyen. **2.** *bot.* (Bitki dal ve gövdeleri için) sapının dirençli durabilmesi için yeteri kadar odun demeti bulunduran. **3.** Ağacın gövdesinin ortasındaki öz ve kabuğun altındaki yalancı odun kısmının özelliği.

odunumsu, [odun-umsu] *sf.* **1.** Oduna benzer; odun gibi; odun niteliğinde. **2.** *mecaz.* Kaba; iri yarı.

odura, [? odura] *{ağız} is.* Lades. [DS]

odurgi, [? odurgi] *{ağız} is.* Ağaç delmekte kullanılan ipli burgu. [DS]

odurha, [? odurha] *{ağız} is.* Lades. [DS]

odurug, [odur-uğ] *{eT}* *is.* Ada. [EUTS]

oduş, [od-uş ?] *{ağız}* *sf* Kendini beğenmiş. [DS]

oduz, [otuz / ottuz] *{eT}* *is.* Otuz sayısı. [EUTS]

odyofon, [Fr. audiophone] *is. fiz.* Sesleri güçlendirmeye yarayan akustik alet.

odyometre [Fr. audiomètre] *(odyome'tre) is. fiz.* İşitme organının işitme gücünü ölçmekte kullanılan alet; işitme ölçme aleti.

odyometri, [Fr. odiometrie] *is. fiz.* İşitme organının niteliklerini değerlendirmeye yarayan ölçümlerin tümüne verilen ad; işitme ölçümü.

odyovizüel, [Fr. audio-visuel] *sf.* Görsel ve işitsel.

OECD, [İng. **O**rganization for **E**conomic **C**ooperation and **D**evelopmen] *kısalt.* Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Teşkilatı.

of[1], [of *(yans.)*] *is.* Kibirli görünmek amacıyla öfleyip püflemeyi, burundan solumayı anlatan kök. [Zülfikar] *of-u-da-k, of-ur-t-mak, of-ut-mak*

of[2], [of *(yans.)*] *is.* Sıkıntıdan dolayı nefesini boşaltmayı; acı duymayı anlatan kök. [Zülfikar] *of.puf, of-kur-mak, of-la-mak, of-un sof-un, of-ur-mak*

of[3], [of *(yans.)*] *is.* Üflemeyi anlatan kök. [Zülfikar] *of-ur-acak, of-ur-mak*

of[4], [of *(yans.)*] *ünl.* **1.** Kullanıldığı yere, duruma ve sesin tonuna göre bezginlik, bıkkınlık, sıkıntı ve usanç belirtir. **2.** Bedensel bir ağrı, acı, ıstırap ve rahatsızlığı bildirir. **3.** Yorgunluk ifade eder. **4.** Yakınma bildirir. **5.** Usanç veren bir durumun bitişinde, duyulan rahatlamayı belirtir. ⊡ **of çekmek,** *Duyduğu sıkıntı, acı ve üzüntü vb. durumu uzun bir "oofff" sesi ile ifade etmek; oflamak.*|| **of demek,** *Of çekmek; oflamak.*

ofak, [uvat / ufak / ofak] *{ağız}* *sf* Küçük; ufak. [DS]

ofalamak, [uv-a-la-mak] *{ağız}* *gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Bir şeyi avuç içinde ezerek ufalamak. [DS]

ofalanmak, [ov-a-la-n-mak] *{ağız}* *dönşl. f. [-ır]* Ufalanmak. [DS]

ofartmak, [ofar-t-mak / obar-t-mak] *{ağız}* *gçl. f. [-ır]* Abartmak. [DS]

ofat, [o+ Ar. vaḳt > ofāt] *(ofa:t)* *{ağız}* *zf.* O zaman; o vakit. [DS]

ofidizm, [Fr. ophidisme] *is. tıp.* Yılan zehri ile zehirlenme.

ofis, [Fr. office] *is.* **1.** İş yeri; daire; büro. **2.** Sanayi ve ticaret alanında faaliyet gösteren bazı kamu kurumlarına verilen ad.

ofiyet, [Ar. āfiyyet => ōfiyet] *(o:fiyet)* *{ağız}* *is.* Afiyet; sağlık; esenlik. [DS]

ofkalamak, [uv-ka-la-mak / ov-ka-la-mak] *{ağız}* *gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Avuçlarında sıkarak buruşturmak; sıkıştırmak; ütüsünü bozmak; örselemek. [DS]

oflag, [Alm. **of**fizier-**lag**er] *is.* **1.** Subay kampı. **2.** Almanya'da İkinci Dünya Savaşında esir subayların kapatıldığı esir kamplarına verilen ad.

oflağı, [ok-lağı / of-lağı] *{ağız}* *is.* Oklava. [DS]

oflak, -ğı [? oflak] *{ağız}* *is.* Et bıçağı. [DS]

oflama, [of *(yans.)* > of-la-ma] *is.* Oflamak eylemi.

oflamak, [of *(yans.)* > of-la-mak] *gçsz. f. [-r] [-l(u)-yor]* "Of!" sesi çıkararak duyduğu sıkıntı, acı, üzüntü gibi duyguları dışa vurmak. ⊡ **oflayıp puflamak,** *Sıkıntısını "Off. puff!" sesleri çıkararak ifade etmek.*

oflan, [? oflan] *{ağız}* *is.* Sergen; raf. [DS]

oflas, [? oflas] *{ağız}* *sf.* **1.** İyi; güzel; eksiksiz; tam. **2.** İşe yarar; uygun. **3.** Güzel giyinen; şık. [DS]

oflaz[1], [? oflaz] *{ağız}* *sf.* **1.** Cömert; konuk sever. **2.** Cesur; kabadayı. **3.** Parası olmadığı halde gösteriş için harcamada bulunan. **4.** Becerikli. **5.** Oturaklı. [DS]

oflaz[2], [? oflaz] *{ağız}* *sf.* **1.** Taze; körpe. **2.** Gürbüz. **3.** Güzel; yakışıklı. [DS]

oflaz[3], [? oflaz] *{ağız}* *sf* Eflatun rengi. [DS]

ofort, [Fr. eau-forte] *is.* **1.** Metal yüzeye koruyucu vernik sürülüp, oyuk meydana getirilmek istenen yer bıçak ucu ile kazındıktan sonra, madeni nitrik asit ile yedirme tekniği. **2.** Bu teknikle yapılan gravür. **3.** Nitrik asitle yedirilmiş bir planş yardımıyla elde edilen estamp; yedirme baskılı resim.

ofot, [o+ Ar. vaḳt > ofōt] *(ofo:t)* *{ağız}* *zf.* O vakit; o zaman. [DS]

ofra, [Tat. ukra => nokra] *{ağız}* *is.* Hayvanların sırtlarında olan hastalık. [DS]

ofris, [Yun. ophrys *(kaş)*] *is. bot.* Çok yıllık bir yer orkidesi.

ofruk, -ğu [obruk / ofruk] *{ağız}* *is.* **1.** Suyun toprağı oyduğu yer. **2.** Kayalık yerlerdeki oyuklar. [DS]

ofsa, [? ofsa / obsa] *{ağız}* *is.* Üvendirenin ucundaki demir. [DS]

ofsayt,-dı [İng. off side *(yanlış yön)*] *is. spor.* Futbolda, hücuma geçen takımın en az bir oyuncusunun topla oynadığı anda, rakip takımın kale çizgisine, o takımın en yakın oyuncusundan daha yakın bulunması durumu.

ofset, [İng. offset *(oyarak kalıba çekme)*] *is. matb.* **1.** Kalıp izleri önce kauçuğa, oradan da kâğıda geçirmeye dayanan çift kopyalı baskı türü. **2.** Bu usulde baskı yapan makineye verilen ad. **3.** *sf.* (Kâğıt ya da makine için) bu yöntemle baskı işleminde kullanılan. ⊡ **ofset kâğıdı,** *Ofset baskılarda kullanılan kâğıt.*

ofsetçi, [ofset-çi] *is. matb.* Ofset tekniği ile baskı yapan kimse.

off-shore, [İng. off-shore] *(o'fşo:r)* *sf.* Kıyıdan uzak. ⊡ **off-shore bankacılığı,** *Serbest bölgelerde uygulanan, hükûmetin koyduğu kurallarla döviz bulundurma sınırlamaları dışına çıkma, vergi ve harç tahsil etme gibi konularda oldukça serbest bankacılık faaliyetleri.*

oftalmi, [Fr. ophtalmie] *is. tıp.* Gözdeki iltihaplı hastalıklara verilen genel ad.

oftalmolog,-ğu [Fr. ophtalmologue] *is. tıp.* Gözün yapısı, çalışması ve hastalıkları ile uğraşan uzman hekim; göz bilimci.

oftalmoloji, [Fr. ophtalmologie] *is.* **1.** Gözün yapısı, çalışması ve hastalıkları ile uğraşan bilim dalı; göz bilimi. **2.** *tıp.* Bu konu ile ilgili uzman hekimlik dalı.

oftalmoskop,-bu [Fr. ophtalmoscope] *is. tıp.* Gözün içini muayene etmekte kullanılan alet.

oftalmoskopi, [Fr. ophtalmoscopie] *is. tıp.* Gözün içini oftalmoskop ile muayene etme işi.

ofudak, -ğı [of *(yans.)* > of-ut-mak > ofu(d)-ak اوفوداق] *{eAT} sf.* Kendini beğenmiş; burnu havada; kibirli. ◘ **ofudak burun,** *{eAT} Kibirli.*

ofuducu, [ofut-mak > of-ut-ucu اوفودجی] *{eAT} sf.* Burnu havada; kibirli; büyüklenici.

ofuduk, -ğu [of *(yans.)* > of-ut-uk] *{ağız} sf.* Yarınını düşünmeyen; aşırı iyimser olan. [DS]

ofuk, -ğu [of-uk] *{ağız} sf.* (Ceviz için) çürük; içi boş. [DS]

ofulamak, [of *(yans.)* > of-u-la-mak] *{ağız} gçsz. f. [-ar] [-l(u)-yor]* Yüreği yanmak; acımak. [DS]

ofuldamak, [of *(yans.)* > of-ul-da-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-d(u)-yor]* Durmadan "of puf" sesleri çıkararak sıkıntısını dışa vurmak. [DS]

ofun, [of *(yans.)* > of-u-n] *{ağız} sf.* Alıngan. [DS] ◘ **ofun sofun olmak,** *{ağız} 1. Şaşırıp kalmak. 2. Büyük bir üzüntü ile donup kalmak. 3. Coşmuşken birden sinmek. 4. mecaz. Bozulmak.* [DS]

ofundu, [of *(yans.)* > of-u-n-du] *is.* Sıkıntı, oflayıp puflama.

ofuracak, -ğı [of *(yans.)* > of-ur-acak] *{ağız} is.* Ateşi üflemeye yarayan boru. [DS]

ofurcuk, -ğu [of *(yans.)* > of-ur-cuk] *{ağız} is.* Keresteye uygun olmadığı için yakacak olarak kullanılan ağaç. [DS]

ofurmak[1], [of *(yans.)* > of-ur-mak] *{ağız} gçl. f. [-ur]* Üfürmek; üflemek. [DS]

ofurmak[2], [of-ur-mak] *{ağız} gçsz. f. [-ur]* Coşmak.

ofurmak[3], [of-ur-mak] *gçsz. f. [-ur]* Sinirlenmek. [DS]

ofurtmak[1], [of *(yans.)* > of-ur-t-mak] *{ağız} gçsz. f. [-ur]* **1.** Abartmak; şişirmek. **2.** Öfkeyle kalkıp yürüyüvermek; darılmak. **3.** Taşkınlık yapmak; azmak. [DS]

ofurtmak[2], [of-ur-t-mak] *{ağız} gçsz. f. [-ur]* **1.** Başı havada gezmek; çevreye aldırmamak; kibirlenmek **2.** Başını kaldırıp, boynunu uzatarak bir yere bakmak. **3.**Yaptığı şakayı anlatarak gülmek. [DS]

ofurtmak[3], [of-ur-t-mak] *{ağız} gçsz. f. [-ur]* **1.** (Hayvan için) bir şeyden ürküp durmak. **2.** (At, eşek, katır vb. hayvan için) çifte atarak koşmak. [DS]

ofutmak, [of-ut-mak] *{ağız} gçsz. f. [-ur]* (Erkek eşek için) dişi eşeği görünce oyun etmek için kaçmak. [DS]

og[1], [oġ / ö] *{eT} is.* → o[3].

og[2], [oġ] *{eT} is.* **1.** Ara; fasıla. [ETY] **2.** *sf.* Serbest; boş; atıl; çalışmaz durumda olan.

og[3], [*og] *is.* Çocuk.

ogadmak, [oġ *(fasıla)* > oġ-ad-mak] *gçl. f. [-ur]* **1.** Ara vermek. [ETY] **2.** *dönşl. f.* Geri kalmak; gecikmek. [ETY]

Ogan, [oġ-an] *{eT} is.* Tanrı; Allah. [EUTS]

ogar, [Ar. ağarr => oġar] *{eT} is.* Alnında beyazlık bulunan at. [DLT]

ogarmak, [oñ-ar-mak] *{ağız} gçl. f. [-ır]* Onarmak. [DS]

ogatmak, [*oḏ-ġa-t-mak > oġa-t-mak] *{eT} gçl. f. [-ur]* Uyandırmak. [EUTS] [Gabain]

ogha, [oghā] *{ağız} ünl.* Sığır durdurma ünlemi. [DS]

ogıl, [oġ-ul / oġ-ıl] *{eT} is.* Oğul; evlat. [ETY] [Tekin]

ogla, [Argu. oġ-ul oġla] *{eT} sf.* Genç; yiğit. [DLT]

oglagu, [*oġ-lā-mak > oġ-lā-ġü] *(oğla:ğu:) {eT} sf.* **1.** Bolluk içinde büyüyen; nazlı. [DLT] [KB] **2.** Şefkatli; nazik; nahif; zarif. [Gabain] [EUTS] **3.** Kibarlık taslayan; asil. [KB] ◘ **oglagu katun,** *{eT} Asaletli kadın.* [DLT]|| **oglagu kız üni,** *{eT} Kibar kız sesi.* [KB]

oglak, [oġ-ul > oġ(u)l-āk] *(oğla:k) {eT} is.* **1.** Keçi yavrusu; oğlak. [EUTS] [DLT] **2.** Oğlak burcu. [KB] ◘ **oglak ay,** *{eT} İlkbahar.* [DLT]

oglan, [oġ-ul > oġ-(u)l-ān اوغلان / اوغلن] *(oğla:n) is.* **1.** Çocuk; oğlan. [DLT] [EUTS] [Gabain] [KB] **2.** (Kız veya erkek) çocuk. [KB] **3.** Genç adam. [EUTS] [KB] **4.** Oğullar; evlatlar; çocuklar. [DLT] [ETY] [Tekin] ◘ **oglan ağrısı,** *{eT} Doğum sancısı.*[Bahşayiş]|| **oglan aşı,** *{eT} Dişbudak veya çam ağaçlarından sızan ve müshil olarak kullanılan zamkımsı madde.* [Bahşayiş]|| **oglan eylemek,** *{eT} (Kadın için) çocuk doğurmak.* [Bahşayiş]|| **oglan mısın kız mısın?** *{eAT} İşi başardın mı başaramadın mı?* [DK]|| **oglan uşak,** *{eAT} Çoluk çocuk kalabalığı.* [DK]

oglancuk, [oğlan-cuḳ اوغلانجوق] *{eAT} is.* **1.** Küçük oğlan. **2.** Sevimli oğlan. **3.**Yavrucak. [DK]

oglangu, [oğlan-ġu] *{eT} sf.* **1.** Çocuk gibi davranan; nazik. [EUTS] **2.** Çocuk gibi muamele edilen; nazik; şımarık. [Gabain]

oglanlıg, [oğlān > oğlan-lıġ] *{eT} sf.* Oğlanlı; çocuklu.

oglanlık, [oğlan-lık اوغلان لق] *{eT} is.* Çocukluk. ◘ **oglanlıkdan çıkmak,** *{eT} Çocukluk dönemini bitirip buluğ çağma girmek.* [Bahşayiş]

oglansıg, [oğlān > oğlan-sıg] *{eT} sf.* Çocuk gibi; çocuk huylu. [DLT]

oglıt, [oğ-ul > oğ(u)l-ıt / oğ(ı)l-ıt] *is.* Oğullar; evlatlar. [ETY] [Tekin]

oglıtmak, [*oğ-ıl-mak > oğ(ı)l-ıt-mak] *{eT} gçl. f. [-ur]* Üretmek; çoğaltmak. [DLT]

ogmak, [yog-mak *(kalınlaşmak; yoğunlaşmak; pıhtılaşmak)* > og-mak] *f.* → yogmak. [İKPÖy.]

ogr, [oğr] *{eT} is.* **1.** Zaman; vakit; öğür. [EUTS] **2.** Sebep; fırsat. [EUTS]

ogradaçı, [oğra-daçı] *{eT} sf.* Uğrayan; uğrayıcı. [DLT]

ograg[1] [oğ-rağ] *{eT} is.* Dağ yamacı; derenin dönemeci. [DLT]

ograg[2] [oğ-rağ] *{eT} is.* Niyet; kurma; kasıt; uğrama; uğrak. [DLT]

ogragan, [oğ-ra-ġan] *{eT} sf.* Uğrayan. [DLT]

ograglı, [oğ-rağ-lı] *{eT} sf.* Uğramak isteyen. [DLT]

ograglık, [oğ-rağ-lık] *{eT} sf.* Uğramak hakkı olan. [DLT]

oğraguçı, [oğ-rağu-çı] *{eT} sf.* Uğrayan; uğrayıcı. [DLT]

ograksık, [oğ-rak-sık] *{eT} sf.* Uğramak hakkı olan. [DLT]

ogralmak, [oğ-ra-l-mak] *{eT} edil. f. [-ur]* Uğranılmak. [DLT]

ogramak, [oğ-ra-mak] *{eT} gçsz. f. [-r]* **1.** Uğramak; rastlamak. [EUTS] [DLT] [KB] **2.** Karşılaşmak; birleşmek. [EUTS] **3.** Niyet etmek; tertiplemek. [EUTS] **4.** Arzu etmek. [EUTS] **5.** Uymak. [EUTS] **6.** Kastetmek. [EUTS]

ogramsınmak, [oğ-ra-m-sı-n-mak] *{eT} dönşl. f. [-ur]* Gerçekte uğramadığı hâlde uğramış gibi görünmek. [DLT]

ograşmak, [oğ-ra-ş-mak / uğra-ş-mak] *{eT} dönşl. f. [-ur]* **1.** Uğraşmak. [DLT] **2.** *{eAT}* Savaşmak; cihat etmek. [Fatih'in Yarlıgı]

ograten, [Fr. au gratin] *zf.* Rendelenmiş peynirle.

ogratmak, [oğ-ra-t-mak] *{eT} gçl. f. [-ur]* Yönlendirmek; göndermek. [DLT]

ograyu, [oğ-rā-yu] *{eT} zf.* Hele; bilhassa; özellikle; hassaten. [EUTS]

ogrı, [oğ-rī] *(oğrı:) {eT} is.* **1.** Hırsız; haydut; *{eAT} (aynı).* [DLT] [ETY] [EUTS] [İKPÖy.] [Gabain] [KB] [DK] **2.** Hırsızlık. [DLT] **3.** *sf.* Saklanmış; kaçak; gizli. [DLT] ⊡ **ogrī tuzāk,** *{eT} Gizli tuzak.* [DLT] ⊡ **oğrı ortağı,** *{eT} Hırsızın işbirlikçisi.* [Bahşayiş]

ogrılamak, [oğ-rī-lā-mak] *(oğrı:la:mak) {eT} gçl. f. [-r]* Çalmak; hırsızlık etmek. [DLT]

ogrılık, [oğ-rī-lık] *(oğrı:lık) {eT} is.* Hırsızlık. [DLT] [KB]

ogrın, [oğ-rī-n] *{eT} zf.* **1.** Haydutça (?). [EUTS] **2.** Gizlice. [KB]

ogrınta, [oğ-rī-n-ta] *{eT} zf.* Uğrunda. [EUTS]

ogrug, [oğur-mak > oğ(u)r-uğ / oğrūğ / öruk / ovrūğ] *{eT} is.* **1.** Kemiğin ek yerleri. [DLT] **2.** Bel kemiğinin boyuna birleştiği yer. [DLT] **3.** Dağ yamacının döndüğü ve dağın bitmiş göründüğü yer. [DLT] **4.** Derenin büklüm yeri. [DLT]

ogrulayu, [oğ-ru-layu] *{eT} zf.* Hırsız gibi. [DLT]

ogrulmak, [oğur-mak > oğ(u)r-ul-mak] *{eT} edil. f. [-ur]* Kemik yarılıp ayrılmak. [DLT]

ogruşmak, [oğur-mak > oğ(u)r-uş-mak] *{eT} işteş. f. [-ur]* Kemik yarmakta yardım ve yarış etmek. [DLT]

ogsamak, [oğ-sa-mak] *{eT} dönşl. f. [-r]* → ohşamak. [EUTS]

ogsüz, [ök-süz > og-süz] *{ağız} sf.* Öksüz. ⊡ **ogsüz çiçeği,** *{ağız} Karçiçeği; kardelen.* [DS]

ogşagu, [yoğ-mak / oğ-mak *(kalınlaşmak; yoğunlaşmak; pıhtılaşmak)* > oğ-(u)ş-a-mak > oğ-ş-a-ġu] *is.* **1.** Okşanacak şey. [İKPÖy.] **2.** Oyuncak; yapma bebek. [İKPÖy.]

ogşamak, [yoğ-mak / oğ-mak *(kalınlaşmak; yoğunlaşmak; pıhtılaşmak)* > oğ-(u)ş-a-mak] *gçsz. f. [-r]* → ohşamak. [EUTS] [Gabain] [İKPÖy.]

ogşatı, [oğ-mak > oğ(u)ş-at-ı] *{eT} sf.* → ohşatı. [Gabain]

ogşatmak, [oğ(u)şa-t-mak] *{eT} gçl. f. [-ur]* Benzetmek. [Gabain]

oguk, [oğuk / uğuk] *{eT} is.* Çizme. [DLT]

ogul, [yoğ-mak / oğ-mak *(yoğunlaşmak; vücut bulmak)* > oğ-(u)l / oğ-(ı)l] *is.* **1.** Çocuk; evlat. [DLT] [ETY] [Gabain] [KB] **2.** Oğul. [DLT] [ETY] [İKPÖy.] [Gabain] [EUTS] **3.** Genç. [KB] ⊡ **ogul kazanmak,** *{eAT} 1. Oğlu olmak. 2. Oğul yetiştirmek; oğul büyütmek.* [DK]|| **ogul kız,** *{eT} Kız çocuğu.*|| **ogul oglı,** *Oğlunun oğlu; erkek torun.* [Bahşayiş]|| **ogul vermek,** *{eAT} 1. (Kadın için) oğlan doğurmak. 2. (Allah için) oğul ihsan etmek.* [DK]

ogulamak, [og-u-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(u)yor]* Bir şey üzerine sıcak soluk vermek; hohlamak. [DS]

ogulçuk, [oğul-çuk] *{eT} is.* Ana rahmi; oğulduruk. [DLT]

ogulkıya, [oğul-kıyā] *{eT} is.* Çocukcağız. [EUTS]

ogullu, [oğul-lu] *{eAT} sf.* Oğlu olan; oğul sahibi olan. [DK]

ogullug, [oğul-luğ] *{eT} sf.* **1.** Çocuğa ait. [EUTS] **2.** Çocuklu.

ogulluk, [oğul-luk] *{eT} is.* Oğulluk; evlatlık. [EUTS]

ogulmuk, [oğul-muk] *{eT} is.* Üstüne hatıl atılmak için uzatılmış olan düz direk. [DLT]

ogun, [oğun / oğan] *{ağız} is.* → Oğan. [DS]

ogunduruk, [og-un-duruk] *{ağız} is.* Yaşlı kimsenin yanında kalan çocuk; torun. [DS]

oguntu, [og-untu] *{ağız} is.* Ayran çökeleğinin kurusu. [DS]

ogur[1] [oğur] *{eT} is.* **1.** Zaman; vakit. [DLT] [EUTS]

2. Sebep. [EUTS] **3.** Bir işte imkân ve fırsat. [DLT] [EUTS] **4.** Karşılık; ivaz. [DLT] **5.** Uğur. [KB] 🗗 **ogur bolmak,** *{eT} Yol hayırlı uğurlu olmak.* [DLT]

ogur[2] [oġur] *{eT} sf. is.* **1.** Hırsız. [İKPÖy.] **2.** Saklanmış; kaçak. [İKPÖy.]

oguramak, [oġur-ā-mak] *{eT} gçsz. f. [-r]* Niyetlenmek; yapmak istemek; yapmayı düşünmek. [EUTS]

ogurga, [oġur-ġa] *{eT} is.* Omur; omurga; fıkra. [Gabain]

ogurka, [oġur-ka] *{eT} is.* Eğe kemiği; omurga. fıkra. [EUTS]

ogurlamak, [oġrī-lā-mak / oġur-lā-mak] *{eT} gçl. f. [-r]* **1.** Vaktinde yapmak. [DLT] **2.** Çalmak; hırsızlık etmek. [DLT] [EUTS] [Gabain]

ogurlanmak, [oġur-la-n-mak] *{eT} dönşl. f. [-ur]* **1.** Vakti yaklaşmak; **2.** Uğurlamak; uğurlu olmak. [DLT] **3.** Bağışlanan şeyin karşılığını almak. [DLT]

ogurlug, [oġur-luġ] *{eT} sf.* Vakitli; zamanlı. 🗗 **ogurlug bolmak,** *{eT} Sırasında ve yerinde olmak.* [DLT]|| **ogurlug iş,** *{eT} Vaktinde ve yerinde yapılan iş.* [DLT]

ogurluk[1] [oġrī-lık / oġur-luk] *{eT} is.* → ogrılık.

ogurluk[2] [oġur-luk] *{eT} sf.* Karşılık; ivaz olan. [DLT]

ogurmak, [oġur-mak] *{eT} gçl. f. [-ur]* Kemik yarıp ayırmak. [DLT]

ogurta, [oġur-ta] *{eT} zf.* Bir zaman; vaktiyle. [EUTS]

ogus, [oġ-us] *{eT} is.* Kabile; soy sop; aile; klan; nesil. [EUTS]

oguş, [yoġ-mak / oġ-mak *(yoğunlaşmak)* > oġ-(u)ş] *{eT} is.* **1.** Erkek evlat. [İKPÖy.] **2.** Kabile; nesil; boy; oymak; hısım akraba; soy. [ETY] [DLT] [İKPÖy.]

oguşlanmak, [oġuş-la-n-mak] *{eT} dönşl. f. [-ur]* Aile, hısım sahibi olmak. [DLT]

oguşlug, [oġ-uş-luġ] *{eT} sf.* Aile, hısım sahibi olan. [DLT]

oguz[1] [aġuz / oġuz] *{eT} is.* İlk süt; ağız. [EUTS]

oguz[2] [ok-uz / oġ-uz] *{eT} is.* **1.** Oklar. [Sümer] **2.** *öz. is.* Oğuz Boyu. **3.** Oğuz ülkesi. 🗗 **Oguz'a çıkmak,** *{eAT} Oğuz boyuna varmak; Oğuzların oturduğu yere çıkıp gelmek.* [DK]|| **Oğuz'dan çıkmak,** *{eAT} Oğuz boyunun olduğu yerden ayrılmak; Oğuzların oturduğu yeri bırakmak.* [DK]|| **Oğuz-nāme,** *{eAT} Oğuz destanı.* [DK]

oğ[1], [oñ > oğ] *{ağız} sf.* **1.** (Yer için) kalabalık olmayan; tenha. **2.** *is.* Kafa dinçliği. [DS]

oğ[2], [oñ > oğ / öñ] *{ağız} is.* Ön. [DS]

oğaçça, [oğaç-ça] *{ağız} sf.* **1.** Güzel; iyi. **2.** Yakışıklı. [DS]

oğadar, [o+kadar] *{ağız} zf.* O kadar; o denli. [DS]

oğaddin, [o+kadar ?] *{ağız} zf.* → oğadar. [DS]

oğalak, -ğı [oğlak > oğalak] *{ağız} is.* Oğlak. [DS]

oğalamak, [oğ-ala-mak] *gçl. f. [-r] [-(ı)-yor]* **1.** → ovalamak. **2.** *{ağız}* Parçalamak. [DS]

oğalanbaç, [oğalama+aş] *{ağız} is.* Ufalanmış yufka ekmeği, peynir ve tarhana ile yapılan bir tür yemek. [DS]

oğamaç, [oğ-ma+aş] *{ağız} is.* **1.** Ovmaç. **2.** Yufka ekmeği yağda kızartılarak yapılan bir yemek. [DS]

oğamak, [oñ-ar-mak > oğa-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-ğ(u)-yor]* Onarmak. [DS]

Oğan, [uğan / oğan > oğan] *{ağız} is.* Tanrı. [DS]

oğarlamak, [oğrı-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(u)-yor]* Çalmak. [DS]

oğarmak, [oñ-ar-mak] *{ağız} gçl. f. [-ır]* **1.** Yeniden bir şey yapmak. **2.** Bozulmuş, dağılmış şeyleri düzeltmek; düzenlemek; onarmak. **3.** Paylamak. [DS]

oğarman, [oñ-ar-mak > oğar-man] *{ağız} is.* Onarıcı; tamirci; usta. [DS]

oğart[1], [oñ+art ?] *{ağız} is.* Kumaşın dış yüzü. [DS]

oğart[2], **-dı** [oñ > oğar-t] *{ağız} sf.* Doğru dürüst; iyi. [DS]

oğartlamak, [oñ-ar-mak > oñ-ar-t-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Onarmak. [DS]

oğartma, [oñ > oğar-t-ma] *{ağız} zf.* **1.** Doğru; düz. **2.** *sf.* (Kumaş vb. için) düz yüz; üst; parlak taraf. [DS]

oğat, [oñ-at] *{ağız} sf.* Doğru dürüst; düzgün; iyi. [DS]

oğatça, [oñ-at-ça] *(oğa'tça) {ağız} zf.* Güzelce; iyice. [DS]

oğatlamak, [oñ-at-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Onarmak. [DS]

oğatlatmak, [oñ-at-la-t-mak] *{ağız} gçl. f. [-ır]* Onartmak. [DS]

oğaz, [övez / üvez] *{ağız} is.* Üvez ağacı ve meyvesi. [DS]

oğcalamak, [uv-ca-la-mak / avuç-a-la-mak / oğ-ca-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Bir şeyi iki avuç arasına alarak sıkıp ezmek; ufalamak; ovcalamak. [DS]

oğculamak, [uvca-la-mak / oğcu-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(u)-yor]* → ovcalamak. [DS]

oğdurmak, [oğ-dur-mak] *gçl. f. [-ur]* → ovdurmak.

oğeç, [oğeç / öğeç / öveç] *{ağız} is.* Enenmiş erkek koyun veya keçi. [DS]

oğendere, [Yun. vukendri => öğendere / övendere] *{ağız} is.* Üvendire. [DS]

oğey, [ög-ey > oğey] *{ağız} is.* Üvey. [DS]

oğeze, [öneze / öğeze] *{ağız} is.* Üstü ve çevresi kapalı av bekleme yeri. [DS]

oğlağı, [ok-lağı] *{eAT} is.* → oklağı.

oğlağ, [oğlak / oğlağ] *{ağız} is.* Keçi yavrusu; oğlak. [DS]

oğlah, [oğlak / oğlaḫ] *{ağız} is.* Oğlak. [DS]

oğlak,-ğı [oğul > oğ(u)l-āk *(çocukcağız)*] *is.* **1.** Keçi yavrusu. **2.** *gök b.* (Baş harfi büyük yazılır) gözle ayırt edilebilen yıldızlardan burçlar kuşağı takımyıldızlarında, parlaklığı üçüncü kadirden bir çift takımyıldızın adı; Cedi, *(Capricornus)*. **3.** Yıldız

falcılığında, 22 Aralık ile 21 Ocak günleri arası dönemi kapsayan burçlar kuşağının Yay ile Kova arasında yer alan onuncu burcu. ⧉ **Oğlak başlı,** *{ağız} Kuyruklu yıldız.* [DS]|| **Oğlak dönencesi,** *Güneşin, güney yarıkürenin 23° 27'lık enleminde, kuzey yarıkürede gecelerin en uzun, gündüzlerin en kısa olduğu 23 Aralık günü öğle üzeri dimdik durduğu çember; kış dönencesi.*|| **oğlak evsini,** *{ağız} Yeni doğmuş oğlakları barındırmak amacıyla toprak altına yapılmış, altına kuru gübre, saman artığı vb. serilmiş, üstü örtülü bir tür dam.* [DS]|| **oğlak gelini** (gelimi), *{ağız} Öğleye doğru; kuşluk.* [DS]|| **oğlak yakmak,** *{ağız} Yavrusu olmayan keçiye, başka keçilerin yavrularını kendi yavrusu imiş gibi alıştırmak.* [DS]

oğlakkarası, [oğlak+kara-s-ı] *{ağız} is.* Kara üzüm. [DS]

oğlakkıran, [oğlak+kır-an] *{ağız} is.* Kuzey batıdan esen yel; karayel. [DS]

oğlakman, [oğlak-man] *{ağız} is.* İki yaşındaki oğlak. [DS]

oğlama, [oğla-ma] *{ağız} is.* İki yaşında iken yavrulayan keçi. [DS]

oğlaman, [oğla-man] *{ağız} is.* Bir yaşında iken yavrulayan koyun veya keçi. [DS] ⧉ **oğlaman oğlağı,** *{ağız} Zamanından önce doğuran davarın yavrusu.* [DS]

oğlan, [oğul-an > oğlan *(çocuklar)*] *is.* **1.** *{eAT}* Cinsiyet ayırımı yapılmaksızın çocuk; evlat. **2.** Cinsiyeti erkek olan çocuk; erkek çocuk. *{eAT} (aynı)* **3.** Genç erkek. **4.** (Düğün, nişan vb.nde) damat evi ile taraftarlarına verilen ad. **5.** Cinsel bakımdan erkeklerin zevkine hizmet eden sapık erkek çocuk; pasif eşcinsel erkek. **6.** İskambil kâğıtlarından valeye verilen ad; bacak; fanti. ⧉ **oğlan adam,** *{eAT} Delikanlı.*|| **oğlan ağrısı,** *{eAT} Doğum sancısı.*|| **oğlana kalmak,** *{eAT} (Kadın için) hamile kalmak.*|| **oğlan aşı,** *{ağız} Bir tür zamk; kudret helvası.* [DS]|| **oğlan boncuğu,** *{ağız} Bayılmaya neden olan bir çocuk hastalığı.* [DS]|| **oğlan burusu,** *{eAT} Doğum sancısı.*|| **oğlandan kalmak,** *{eAT} (Kadın için) doğurganlığını yitirmek.*|| **oğlandan kızdan kesilmek,** *{ağız} Çok korkmak.*|| **oğlan elması,** *{ağız} Yaban gülünün fındık büyüklüğündeki meyvesi; kuşburnu.* [DS]|| **oğlan eşi,** *{eAT} Meşime; plasenta.*|| **oğlan evi,** *Nişan ve düğün törenlerinde damadın ailesi, evi ya da tarafı.*|| **oğlan eylemek,** *{eAT} Çocuk doğurmak.*|| **oğlan kolu,** *{ağız} 1. Yolların köşeli yeri; dönemeç. 2. Kol böreği.* [DS]|| **oğlan otu,** *{eAT} {ağız} Ağız ve karın ağrılarını geçirmekte kullanılan bir tür ot; oğul otu; melisa.* [DS]|| **oğlan övü,** *{ağız}* → oğlan evi. [DS]|| **oğlan uşak,** *{eAT} 1. Çoluk çocuk. 2. Çocuk kalabalığı.*|| **oğlan yaşı,** *{eAT} Çocukluk çağı.*|| **oğlan yatağı,** *{eAT} Döl yatağı; rahim.*

oğlancı, [oğlan-cı] *is.* ve *sf.* (Erkek için) erkeklerle cinsel ilişkiye girmek suretiyle tatmin olan aktif cinsel sapık; kulampara.

oğlancık, -ğı [oğlan-cık] *is.* **1.** *{eAT}* Küçük çocuk. **2.** Küçük ve sevimli erkek çocuk. **3.** Acınacak durumda olan oğlan; zavallı oğlan.

oğlancılık, -ğı [oğlan-cı-lık] *is.* Erkek çocuklarla cinsel ilişkiye girerek cinsel isteklerini tatmin etme eylemi; oğlancı olma durumu; kulamparalık.

oğlancuk, -ğu [oğlan-cuk] *{eAT} is.* Küçük çocuk; çocuk.

oğlanlık, -ğı [oğlan-lık] *{ağız} is.* Küçük çocuklarda yüksek ateş nedeniyle görülen baygınlık durumu; havale. [DS] ⧉ **oğlanlık olmak,** *{ağız} Havale geçirmek.* [DS]

oğlaz, [oğ(u)l-az] *{ağız} is.* Börülce. [DS]

oğma, [oğ-ma / ov-ma] *{ağız} is.* **1.** Kuskus. **2.** Baharatlı çörek. [DS]

oğmaç, [oğ-maç] *is.* → ovmaç. ⧉ **oğmaç aşı,** *{ağız}* → ovmaç. [DS]|| **oğmaç çorbası,** *{ağız}* → ovmaç. [DS]

oğmadık, -ğı [oñ-ma-dık] *{ağız} sf.* **1.** Beceriksiz. **2.** Hesabını bilmeyen; ölçüsüz davranan. [DS]

oğmak, [oğ-mak] *gçl. f. [-ar]* → ovmak.

oğnü, [öñ-ü] *{ağız} is.* Önü. [DS]

oğocu, [oğ-ucu / ovucu] *{ağız} is.* Bazı karın hastalıklarını ovarak iyileştiren halk hekimi. [DS]

oğoç, [öğeç / öveç] *{ağız} is.* Bir ile iki yaş arasındaki erkek koyun. [DS]

oğor, [oğur] *{ağız} is.* → oğur. [DS]

oğorlamak, [oğrı-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(u)-yor]* Çalmak. [DS]

oğorsemek, [öğür-se-mek] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-s(ı)-yor]* (Dişi hayvan için) çiftleşmek istemek; kızışmak. [DS]

oğra[1], [uğ-ra / oñra] *{ağız} is.* Yufkanın yapışmaması için serpilen un; uğra. [DS]

oğra[2], [oñra] *{ağız} is.* Çorak topraklı tarlaların üstünde oluşan tuz gibi beyazlık. [DS]

oğrah, [uğra-k / oğraḫ] *{ağız} is.* **1.** İki yolun birleştiği yer; geçit yeri. **2.** Yol üstünde konaklama, dinlenme yeri. **3.** İskele, istayon vb. taşıt bekleme yeri; durak. [DS]

oğrak[1], **-ğı** [uğra-k] *{ağız} is.* **1.** Çok uğranılan yer. **2.** İstasyon; uzun yollardaki dinlenme yerleri. **3.** Durak. [DS]

oğrak[2], **-ğı** [uğra-k] *{ağız} is.* **1.** Cinlerin çarptığına inanılan bir tür hastalık. **2.** Cin, peri topluluğu. [DS]

oğrak[3], **-ğı** [oğra-k اوغراق] *{eAT} is.* Orak.

oğramak, [uğra-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-r(u)-yor]* Başvurmak. [DS]

oğraş, [uğra-ş] *{ağız} is.* Savaş. [DS]

oğrı, [oğrı] *{ağız} is.* → oğru. [DS]

oğrılamak, [oğrı-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* → uğrulamak. [DS]

oğru, [oğrı > oğru] *{ağız} is.* **1.** Gizli yapılan iş. **2.** Hırsız. [DS]

oğrulamak, [oğrī > uğru-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(u)-yor]* Çalmak; uğrulamak. [DS]

oğrun, [oğrī > oğrı-n > oğru-n / uğrun] *{ağız} zf.* Gizli; saklı; uğrun. [DS] ☐ **oğrun oğrun,** *{ağız} Gizli gizli, saklı saklı.* [DS]

oğsak, [oğ-sa-k] *{ağız} is.* Yavrusu ölü doğmuş ya da doğduktan sonra ölmüş koyun veya keçi. [DS]

oğsevi, [öğseği] *{ağız} is.* Ucu yanmış odun parçası. [DS]

oğsuz, [oğ-suz] *{ağız} sf.* (Hayvan için) yavrusu ölen. [DS]

oğşamak[1], [oḫ *(yans.)* > oḫ-(ı)ş-ā-mak > okşa-mak / oğşa-mak اوغشامق] *{eAT} gçl. f. [-r] [-ş(u)-yor]* Taltif etmek; okşamak.

oğşamak[2], [oğşā-mak > oğşa-mak] *{eAT} gçl. f. [-r] [-ş(u)-yor]* Benzemek.

oğşemek[1], [oğşā-mak *(benzemek)* > oğşa-mak] *gçl. f. [-r] [-ş(u)-yor]* Bir kimsenin gülünç yanlarını ve kusurlarını ortaya çıkarmak.

oğşemek[2], [oḫ *(yans.)* > oḫ-(ı)ş-ā-mak > okşa-mak / oğ-şe-mek] *gçl. f. [-r] [-ş(u)-yor]* Okşamak.

oğşurtmak, [oğ-ş-ur-t-mak] *gçl. f. [-ur]* Abartmak.

oğul, -ğlu [ok *(boy, soy)* / ög *(ana)* > oğ-ul *(döl)* > oğul اوغول] *is.* **1.** Anne ve babaya göre erkek çocuk. *{eAT} (aynı)* **2.** Hanedan ve soy adlarını belirtmek için kullanılır. *Osmanoğulları, Karamanoğlu.* **3.** Bazı isim ve sıfatların anlamını pekiştirmek için arada kullanılır. *çalışkan oğlu çalışkan.* **4.** *ünl.* Yaşlı kişiler tarafından kendinden küçük erkeklere hitap sözü olarak kullanılır. **5.** Toplumsal hayat yaşayan bazı böceklerle özellikle arılarda, ana arı ile birlikte kovandan ayrılan arı topluluğu. **6.** *hrist.* Teslisin ikinci kişisi; Hz. İsa; "Tanrının oğlu". **7.** *{ağız}* Ekinin art arda çıkardığı başak. [DS] **8.** *{eAT}* Yavru. ☐ **oğlu olmak,** *Erkek evladı dünyaya gelmek.*|| **oğul ateşi,** *{ağız} Çocuğu ölen ailenin üzüntüsü.* [DS]|| **oğul balı,** *{ağız} 1. Oğul arıların yaptığı, petekleri açık renk ve gözeleri dolgun bal. 2. Çok tatlı. 3. Çok güzel, eksiksiz.* [DS] *4. mecaz. Bir anne ve babaya göre oğuldan olan torun.*|| **oğuldan kızdan kalmak,** *{eAT} (Kadın için) doğurganlığını yitirmek.*|| **oğul döl,** *biy. Yavru.*|| **oğul edinmek,** *{eAT} Evlat edinmek.*|| **oğul hücre,** *biy. Bir hücrenin bölünmesi ile meydana gelen iki yeni hücreden her biri.*|| **oğul kız getirmek,** *{eAT} (Kadın için) çocuk yapmak; çocuk doğurmak.*|| **oğul oğlancık,** *{eAT} Çoluk çocuk.*|| **oğul oğlu,** *{eAT} Çocuğunun çocuğu; torun.*|| **oğul oğul,** *Bölük bölük; gruplar hâlinde.*|| **oğul oğula,** *{eAT} Evlattan evlada.*|| **oğul okumak,** *{eAT} Evlat edinmek.*|| **oğul otu,** *bot. Ballıbabagillerden, çok dallı, beyaz çiçekli, haziran ayında çiçek açmadan devşirilerek halk hekimliğinde kalbi kuvvetlendirici olarak kullanılan otsu bitki; kovan otu, (Melissa).*|| **oğul uşak,** *Çocuklar ve torunların tümü.*|| **oğul verme,** *Ana arı ile birlikte bir kısım arı topluluğunun kovandan ayrılıp yeni bir kovan oluşturması.*

oğulcuk, -ğu [oğul-cuk] *is.* **1.** Küçük oğul. **2.** *bot.* Bitki tohumlarında, bir kökçük ile bir filizcikten meydana gelen asal kısım. **3.** *zool.* Döllenmiş yumurtacığın, gelişmeye başladığı andan dölüt oluncaya kadar geçen evredeki adı; rüşeym; embriyon.

oğulçeken, [oğul+çek-en] *is.* Oğulu kovana çekmek için boş kovana sürülen arıların hoşlandığı uçucu kokulu madde.

oğuldak, -ğı [oğul-da-k] *{ağız} is.* Ekinin sonradan verdiği başak. [DS]

oğulduruk[1], **-ğu** [oğul-duruk] *{ağız} is.* **1.** Döl yatağı; rahim. **2.** Soy sop. [DS]

oğulduruk[2], **-ğu** [oğul-duruk اوغولدورق] *{eAT} is.* Bitkilerin dibinden süren filiz.

oğulduruklanmak, [oğul-duruk-la-n-mak اوغولدورقلنمق] *{eAT} dönşl. f. [-ur]* (Bitki için) dibinden filiz sürmek; filizlenmek.

oğullanma, [oğul-lan-ma] *is.* Oğullanmak eylemi.

oğullanmak, [oğul-lan-mak] *gçsz. f. [-ır]* (Arı için) oğul vermek; oğul verir duruma gelmek.

oğullu, [oğul-lu] *sf.* Oğlu olan; oğul sahibi olan.

oğulluk,-ğu [oğul-luk اوغوللق] *is.* **1.** Oğul olma durumu. **2.** Oğul hak ve yetkisi taşımak. **3.** *{eAT} {ağız}* Evlatlık. [DS] **4.** *{ağız} {eAT}* Üvey oğul. [DS] **5.** *{ağız}* Damat. [DS] **6.** *{ağız}* Kardeşlik. [DS] ☐ **oğulluk kul,** *{eAT} Evlat edinilmiş köle.*

oğulmak, [oġ-mak *(başkalaşmak; bozulmak)* > oġ-ıl-mak > oğ-ul-mak] *dönşl. f. [-ur]* → ovulmak.

oğulsak, -ğı [oğul-sa-k] *{ağız} is.* Süt veren koyun. [DS]

oğulsuz, [oğul-suz] *sf.* **1.** Oğlu olmayan; oğul sahibi olamayan. **2.** *{ağız} is.* Süt veren koyun. [DS]

oğulşak, -ğı [oğul-sa-k] *{ağız} is.* Yavrusu yokken süt veren hayvan. [DS]

oğultmak, [oñ-ul-t-mak] *{ağız} gçl. f. [-ur]* Hastalığını iyi etmek; tedavi etmek. [DS]

oğuncu, [oñ / öñ > oğun-cu] *{ağız} is.* Öncü. [DS]

oğundurmak[1], [oğ-un-dur-mak] *{ağız} gçl. f. [-ur]* **1.** Bir kimseyi kıvranacak derecede incitmek. **2.** Canını yakmak. **3.** Heyecana düşürmek. [DS]

oğundurmak[2], [uv-un-mak > oğun-dur-mak] *{ağız}* **1.** *dönşl. f. [-ur]* Acıdan kıvranmak. **2.** Sessizce çırpınıp dövünmek. [DS]

oğundurmak[3], [uv-mak > oğ-un-dur-mak] *{ağız} gçl. f. [-ur]* Ovuşturmak; ovalamak. [DS]

oğunduruk[1], **-ğu** [oğul-duruk ?] *{ağız} is.* Tükenmekte olan büyük bir ailenin küçük çocukları. [DS]

oğunduruk[2], **-ğu** [oğul-duruk] *{ağız} is.* Genç çam ağacı. [DS]

oğunduruk[3], **-ğu** [oğ-un-dur-uk] *{ağız} is.* Bir tür ekin hastalığı. [DS]

oğunmak[1], [oğ-mak *(başkalaşmak)* > oğ-ı-n-mak > oğ-un-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ur]* **1.** Soluğu kesilmek; tıkanmak. **2.** Çok ağlamaktan güçsüz kalmak; bayılır gibi olmak; bayılmak. **3.** (Yaralı için) acıdan kıvranmak; çırpınmak. **4.** Üzülmek; yaptığına acınmak. **5.** (Dişi hayvan için) gebe kalmak. [DS]

oğunmak[2], [oğ-un-mak / uğ-un-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ur]* (Topaç vb. için) çok hızlı dönmek; dönme hızının gözle takibi mümkün olmadığı için dururmuş gibi görünmek. [DS]

oğunmak[3], [oğ-mak *(ovmak)* > oğ-un-mak] *dönşl. f. [-ur]* → ovunmak.

oğur[1], [*eT.* oğ-mak > oğ-ur] *{ağız} is.* **1.** İneklerin çiftleşme isteme durumu; kızma. **2.** Döl. [DS] ⊡ **oğura gelmek,** *{ağız} (İnek için) kızışmak; çiftleşmek istemek; boğa istemek.* [DS]|| **oğur etmek,** *{ağız}* → oğura gelmek. [DS]|| **oğur yapmak,** *{ağız}* → oğura gelmek.[DS]

oğur[2], [*eT.* oğrı] *{ağız} is.* Hırsız. [DS]

oğur[3], [oğur] *{ağız} sf.* Sıkı fıkı; dost. [DS]

oğur[4], [uğur / oğur] *{ağız} is.* Uğur. [DS] ⊡ **oğur gelmek,** *{ağız} Uğurlu gelmek.* [DS]

oğur[5], [oğur] *{ağız} is.* Et beni. [DS]

oğurcak, -ğı [oğur-cak] *{ağız} is.* Yün bükmeye yarayan araç. [DS]

oğurçu, [oġur / oġrī > oğur-çu] *{ağız} sf.* Hırsız. [DS]

oğurlamak[1], [oġur / oġrī > oğur-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(u)-yor]* Çalmak; hırsızlık etmek. [DS]

oğurlamak[2], [uğur-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(u)-yor]* Yolcu geçirmek. [DS]

oğursak, [oğur-sa-k] *{ağız} is.* **1.** Süt veren koyun. **2.** Kısır hayvan. [DS]

oğursuz, [oğur-suz] *{ağız} sf.* **1.** Süt veren hayvan; oğursak. **2.** Tembel; uyuşuk. [DS]

oğurttan, [oġur *(zaman)* > oğur-t-tan] *{ağız} zf.* **1.** Bir kezde; bir defada. **2.** Birdenbire; ansızın; anlamadan. [DS]

oğuş[1], [*eT.* oğuş] *{ağız} is.* Erkek evlat. [DS]

oğuş[2], [oñ-uş / oğuş] *{ağız} sf.* (Ürün vb. için) bereketli; çok. [DS]

oğuşmak, [oğuş-mak] *{ağız} işteş. f. [-ur]* Yarışmak. [DS]

oğuşturmak, [oğ-mak *(ovmak)* > oğ-ı-ş-tır-mak > oğ-uş-tur-mak] *dönşl. f. [-ur]* → ovuşturmak.

Oğuz, [ok-uz > oğ-uz] *is.* On birinci yy.da Harizm bölgesinde toplu olarak yaşayan, daha sonraları batıya doğru göçerek bugünkü Türkmen, Azerî, Gagavuz ve Türkiye Türklerinin aslını oluşturan bir Türk boyu.

oğuz[1], [ok-uz > oğ-uz اوغوز] *{eAT} sf.* **1.** Kalbinde hiçbir kötülük taşımayan; saf ve iyi huylu; temiz kalpli; iyi yaradılışlı; mübarek. **2.** (Genç için) gürbüz; güçlü; sağlam. **3.** (Kişi için) uslu. **4.** İyi arkadaş; dost.

oğuz[2], [oğuz اوغوز] *{ağız} sf.* **1.** Cana yakın olmayan; ilgi çekmeyen. **2.** Anlayışı kıt olan; ahmak; gabi. *{eAT} (aynı)* **3.** (Kişi için) deneyimsiz. [DS] ⊡ **oğuz ıslatan,** *{eAT} Ahmak ıslatan; çisenti.*

Oğuzca, [oğuz-ca] *is.* Göktürkçenin devamı olarak gelişen ve Oğuz boylarının konuştuğu Türk lehçesi; Batı Türkçesi.

oğürga, [*eT.* oñur-ġa] *{ağız} is.* Kaburga kemiği. [DS]

oh[1], [oh *(yans.)*] *is.* Soluk ile ısıtmayı ve bu amaçla hohlamayı anlatan kök. [Zülfikar] *oh-la-mak*

oh[2], [oh *(yans.)*] *ünl.* **1.** Kullanıldığı yer ve sesin tonuna göre çeşitli duyguları belirtmekte kullanılır. **2.** Beğenme ve hayranlık ifade eder. **3.** Sevinme ve memnun olma durumunu bildirir. **4.** Rahata erme, sıkıntıdan kurtulma ifade eder. **5.** Şefkat ve teşvik belirtir. **6.** Kötü duruma düşen bir kimseyi kızdırmak için ya da onun durumuna sevinme, nispet etme ifadesi olarak kullanılır. **7.** Alay ya da gizli bir kıskançlık belirtisi olarak kullanılır. ⊡ **oh çekmek,** *Kötü duruma düşen birisinin durumuna sevindiğini söz ve davranışları ile belli etmek; "Oh olsun!" demek.*|| **oh demek,** *Rahat ve huzura kavuşmak; iyi gün görmek.*|| **Oh olsun!** *Kendisine yapılan uyarılara aldırmayan ve sonunda kötü duruma düşen kimseye "çok iyi oldu; çok sevindim" anlamında söylenen söz.*

oh[3], [ok / oḫ اوخ] *{eAT} {ağız} is.* Ok. [DK] [DS] ⊡ **oha düşmek,** *{eAT} Ok ile vurulmak; ok değmek.* [DK]|| **oha sançılmak,** *{eAT} Okla vurulmak.* [DK]|| **oh dokunmak,** *{eAT} Okla vurulmak; ok değmek.* [DK]|| **oh serpmek,** *{eAT} Ok yağdırmak.* [DK]|| **ohuna sancılmak,** *{eAT} Kendi oku ile vurulmak; kendi oku bir yerine saplanmak.* [DK]|| **oh urmak,** *{eAT} Ok atmak; ok ile vurmak.* [DK]||

oh[4], [ok / oḫ] *{ağız} is.* **1.** Yön. **2.** Sıra. [DS]

oh[5], [ok / oḫ] *{ağız} is.* **1.** Tahta döşeme. **2.** Sabanın toprak dışında kalan uzun, ağaç bölümü. [DS]

oha[1] [oha *(yans.)*] *(o:ha) ünl.* **1.** Büyükbaş hayvanları durdurmak için söylenen söz. *{ağız} (aynı)* [DS] **2.** *{ağız}* Öküz sürme ünlemi. [DS]

oha[2], [ohā] *(o'ha:) {ağız} ünl. kaba.* Uygunsuz veya kaba bir davranışta bulunan kimseyi uyarmak amacıyla söylenen söz. [DS]

ohah, [ohah *(yans.)*] *{ağız} ünl.* Sığır durdurma ünlemi. [DS]

ohak, [Far. ? oḫāk] *(oha:k) {eT} is.* Kayısı suyu; kayısı şerbeti. [DTL]

ohalamak, [oh *(yans.)* > oh-a-la-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(ı)-yor]* **1.** Yorulmak. **2.** Dinlenmek. **3.** Kakılıp kalmak; hiçbir yere gidememek. [DS]

ohandere, [Yun. vukendri => üvendire] *{ağız} is.* Değnek; sopa; üvendire. [DS]

ohanet, [Ar. iḫānet ? > ohanet] *{ağız}* *is.* Hınç. [DS]

ohar, [? oḫar اوخار] *{eAT}* *is.* Balıkçıl.

oharı, [yok-ġarı > yukarı] *{ağız}* *zf.* Yukarı. [DS]

oharkı, [ohar-kı] *{ağız}* *zf.* Yukarıdaki; yukarıki. [DS]

ohba, [? oḫba] *{ağız}* *is.* Bilgiçlik taslayan kimse. [DS]

ohcuk, -ğu [oh *(yans.)* > oh-cuk] *(o'hcuk)* *{ağız}* *ünl.* Çocuklar arasında "oh olsun" anlamında kullanılan söz. [DS]

ohcur, [uçkur > oḫcur] *{ağız}* *is.* Uçkur. [DS]

ohımak, [oḫı-mak / okı-mak] *{eT}* *gçl. f.* *[-r]* **1.** Okumak. [EUTS] **2.** Çağırmak; davet etmek; *{eAT}* *(aynı).* [EUTS]

ohımışlıg, [oku-muş-luk / oḫı-mış-lıġ] *{ağız}* *is.* Okuryazarlık. [DS]

ohla, [ok-lağı > oḫlā] *(ohla:)* *{ağız}* *is.* Oklava. [DS]

ohlağa, [ok-lağı > oḫlağa] *{ağız}* *is.* Oklava. [DS]

ohlamak[1], [hoh *(yans.)* > hoh-la-mak] *{ağız}* *gçsz. f.* *[-r] [-l(u)-yor]* → hohlamak. [DS]

ohlamak[2], [ok > ok-lā-mak / oḫ-lā-mak اوخلامق] *{eAT}* *gçl. f.* *[-r]* Ok ile vurmak; oklamak. [DK]

ohlamak[3], [ok-la-mak > oḫ-la-mak] *{ağız}* *gçl. f.* *[-r] [-(u)-yor]* **1.** Nazar değdirerek öldürmek. **2.** Vurmak. [DS]

ohlanmag, [ok-la-n-mak > oḫla-n-maġ] *{ağız}* → ohlanmak (2). [DS]

ohlanmak, [ok-lā-mak > oḫla-n-mak] *edil. f.* *[-ır]* *[eAT. -ur]* **1.** *{eAT}* Ok ile vurulmak; oklanmak. [DK] **2.** *{ağız}* Nazar değmesi ile ansızın ölmek. [DS]

ohlav, [ok-lağı > oklav] *{ağız}* *is.* Oklava. [DS]

ohlavı, [ok-lağı > oḫlavı] *{ağız}* *is.* Oklava. [DS]

ohlavi, [ok-lağı > oḫlavi] *{ağız}* *is.* **1.** Karaağaçgillerden bir ağaç. **2.** Oklava. [DS]

ohlaz[1], [ohlaz / oflaz] *{ağız}* *sf.* Kendini çok beğenen; başkalarını haksız yere eleştiren. [DS]

ohlaz[2], [ohlaz / oflaz] *{ağız}* *sf.* **1.** İyi; güzel; tam; eksiksiz. **2.** Güzel giyinen; şık. [DS]

ohlaz[3], [ohlaz / oflaz] *{ağız}* *sf.* Gürbüz. [DS]

ohlevi, [ok-lağı > oḫlevi] *{ağız}* *is.* Oklava. [DS]

ohlo, [ok-lağı > oḫlö] *(ohlo:)* *{ağız}* *is.* Oklava. [DS]

ohm, [Alm. Georg Simon Ohm *(Alman fizikçi)* > ohm] *(o:m)* *is.* *fiz.* Üzerinde hiçbir elektromotor kuvvet bulunmayan ve iki ucu arasına 1 voltluk potansiyel farkı uygulandığı zaman 1 amper şiddetinde akım geçmesine yol açan iletkenin direncine eş değer elektrik direnci birimi, sembolü: Ω

ohma, [? ohma] *{ağız}* *sf.* Ağır ayaklı; tembel; beceriksiz. [DS]

ohmak, [oku-mak > oḫ-mak] *{ağız}* *gçsz. f.* *[-ar]* (Bulaşıcı hastalıklı kimse için) hastalığı başkasına geçmek. [DS]

ohmaksız, [ohmak-sız] *{ağız}* *sf.* **1.** Doymak bilmez. **2.** Görgüsüz. [DS]

ohmatsız, [ohmat-sız] *{ağız}* *sf.* → ohmaksız. [DS]

ohmmetre, [Fr. ohmmètre] *(o:mme're)* *is.* İletkenlerin direncini ölçmeye yarayan alet; direnç ölçer.

oho[1], [oha / oho] *{ağız}* *ünl.* → oha[1]. [DS]

oho[2], [ohö *(yans.)*] *(o'ho:)* *{ağız}* *ünl.* Daha neler! [DS]

ohoduni, [ok+odon-u > oḫoduni] *{ağız}* *is.* Çatının ortasından geçen uzun direk. [DS]

ohohom, [oh *(yans.)* > oh+oh-um] *{ağız}* *ünl.* Sevinç ünlemi. [DS]

ohra, [okra] *{ağız}* *is.* Nokra. [DS]

ohranmak, [okrā-mak > oḫra-n-mak] *{eT}* *dönşl. f.* *[-ur]* **1.** (Atlar için) su ve yayım için kişnemek. **2.** (Yavru hayvanlar için) ağlamak. [Nevâyî]

ohrat, [Ar. aḫret => ohrat] *{ağız}* *is.* Öbür dünya; ahret. [DS]

ohsınmak, [oḫsı-n-mak] *{eT}* *dönşl. f.* *[-ur]* Pişman olmak. [DLT]

ohsun, [oh-sun] *{ağız}* *ünl.* Rica ederim; yalvarırım. [DS]

ohsunmak, [oḫsu-n-mak] *{eT}* *dönşl. f.* *[-ur]* → ohsınmak. [DLT]

ohşag, [oḫşā-mak > oḫşā-ġ] *(ohşa:g)* *{eT}* *sf.* Benzeyen; benzer. [DLT]

ohşagu, [oḫşā-mak > oḫşā-ġü] *(ohşa:gu:)* *{eT}* *is* **1.** Oyuncak. [DLT] **2.** *mecaz.* Kadın. [DLT]

ohşalamak, [oḫşa-la-mak اوخشلامق] *{eAT}* *gçl. f.* *[-r] [-l(ı)-yor]* Okşamak.

ohşamah[1], [oḫ > ohşā-mak > ohşamaḫ] *{ağız}* *gçl. f.* *[-r] [-ş(u)-yor]* → okşamak[1]. [DS]

ohşamah[2], [oġ(ı)ş-a-mak > ohşamaḫ] *{ağız}* *gçl. f.* *[-r] [-ş(u)-yor]* → okşamak[2]. [DS]

ohşamak[1], [oḫ *(yans.)* > oḫşā-mak اوخشامق] *(ohşa:-mak)* *{eT}* *gçl. f.* *[-r]* **1.** El ile yüzünü veya arkasını sıvazlamak; sevmek. *{eAT}* *{ağız}* *(aynı)* [DLT] [DK] [DS] **2.** *{eAT}* İltifat etmek; taltif etmek; gönül almak. [DK]

ohşamak[2], [oġ(ı)ş-ā-mak > ohşā-mak] *(ohşa:mak)* *{eT}* *{eAT}* *{ağız}* *gçsz. f.* *[-r]* Benzemek; andırmak. [DLT] [EUTS] [Gabain] [DS]

ohşamak[3], [uḫşā-mak] *(ohşa:mak)* *{eT}* *gçsz. f.* *[-ur]* → uhşamak. [DLT]

ohşancaca, [oḫşa-n-ca-ca اوخشنججه] *{eAT}* *sf.* Okşamağa layık; sevimli.

ohşançıg, [oḫşā-mak > oḫşa-n-çıġ] *{eT}* *sf.* Okşamaya değer. [DLT]

ohşaş, [okşa-y-ış > oḫşa-(y-ı)ş اوخشش] *{ağız}* *is.* Benzeyiş.[DS] ⧉ **ohşaş bürçek,** *{ağız}* *Yamuk yumuk.* [DS]|| **ohşaş etmek,** *{eAT}* *Benzer kılmak.*

ohşaşmak, [ohşa-ş-mak اوخششمق] *{eAT}* *dönşl. f.* *[-ır]* Benzemeğe çalışmak; benzemek.

ohşatguluk, [oḫşā-mak > oḫşa-t-ġu-luk] *{eT}* *is* Kıyaslama; benzetme.

ohşatguluksuz, [oḫşā-mak > oḫşa-t-ġu-luk-suz] *{eT} sf.* Kıyaslanamaz; benzetme kabul etmez.

ohşatı, [oḫşā-mak > oḫşā-tī] *(ohşa:tı:) {eT} e.* Gibi; benzer.

ohşatıgsız, [oḫşā-mak > oḫşa-t-ıġ-sız] *{eT} sf.* Akıcı olmayan. [Clauson]

ohşatmak, [oḫşā-mak > oḫşa-t-mak اوخشاتمق] *{eT} {eAT} {ağız} gçl. f. [-ur]* Benzetmek. [DLT] [DS]

oht[1], [Ar. vaḳt => oḫt اوخت / اخت] *{ağız} {eAT} is.* Vakit. [DS]

oht[2], [? oht] *{ağız} is.* Gönül. [DS]

oht[3], [? oht] *{ağız} zf.* Birden. [DS]

ohtıng, [oḫt-ın اوختڭ] *(ohtıñ) {eAT} zf.* Vakitte.

ohtu, [Ar. vaḳt => oḫtu] *{ağız} is.* Vakit. [DS]

ohtung, [oḫt-uñ اختڭ] *(ohtuñ) {eAT} zf.* Vakitte; zamanda.

ohucu, [oku-cu > oḫucu] *{ağız} is.* Okucu. [DS]

ohucuk, [oh *(yans.)* > oh-cuk / ohu-cuk] *{ağız} ünl.* Oh olsun! [DS]

ohumah, [oku-mak] *{ağız} gçl. f. [-r]* → okumak. [DS]

ohumak, [ok-ū-mak / oḫu-mak اوخومق] *{eAT} is.* **1.** → okumak. *{ağız} (aynı)* [DS] [DK] **2.** *{ağız}* Öğrenim yapmak. [DS]

ohumuşduh, [oku-muş-luk > oḫumuşduḫ] *{ağız} is.* Okumuşluk. [DS]

ohumuşluh, [oku-muş-luk > okumuşluḫ] *{ağız} is.* Okuryazarlık; öğrenim. [DS]

ohumuşluk, -ğu [oku-muş-luk > oḫu-muş-luk] *{ağız} is.* Öğrenim. [DS]

ohunmak, [oku-n-mak / oḫun-mak اوخونمق] *{eAT} dönşl. f. -ur]* Okunmak.

ohuntu, [oku-ntu / oḫu-ntu] *{ağız} is.* **1.** Düğün davetiyesi. **2.** Düğün davetiyesi ile birlikte gönderilen armağan. [DS] ☐ **ohuntu göndermek,** *{ağız} Düğüne çağırmak; davetiye göndermek.* [DS]

ohuyucu, [oku-y-ucu / oḫu-y-ucu] *{ağız} is.* Düğüne çağrı yapan kadın. [DS]

ohuyuntu, [oku-ntu > oḫuyuntu] *{ağız} is.* → okuntu. [DS]

ohyataşı, [ohya+taş-ı] *{ağız} is.* Bir tür killi ve kireçli taş. [DS]

oidipus kompleksi, [Yun. oidipus + Fr. complexe + T. -i] *is. psikiyatr.* Çocuğun annesine karşı çekici, babasına karşı itici eğilimlerinin tümüne verilen ad.

oidipusluk, -ğu [oidipus-luk] *is.* Bir kimsenin, isteyerek kendi gözünü çıkarmak suretiyle kendini sakatlaması.

ojah, [ocak > ojaḫ] *{ağız} is.* Ocak. [DS]

oje, [Fr. oje *(tescil edilmiş isim)* / augée *(kapalı müstahzar)*] *is.* Tırnak cilası.

ojeli, [oje-li] *sf.* **1.** (Tırnak için) oje sürülmüş olan; tırnak cilası çekilmiş olan. **2.** Ojesi bulunan.

ojgaz, [az-cağız > ojgaz] *{ağız} zf.* Azıcık. [DS]

ojum, [? ojūm] *(oju:m) {ağız} is.* Lades. [DS]

ojit, [Fr. augite] *is.* Volkanik kayaçlarda bulunan, feldspatla birlikte bazaltların temelini oluşturan madde.

ok[1], [oḳ / oḫ اوق / اوخ] *is.* **1.** Ahşaptan yapılma, bir ucunda sivri bir demir diğer tarafında yönlendirici yelek bulunan, genellikle yay ile atılan eski bir silah. *{eT} {eAT} (aynı)* [DLT] [ETY] [EUTS] [KB] [Tekin] [DK] **2.** Yön göstermek amacıyla çeşitli yerlere konulan oka benzer işaret: → **3.** *mat.* Bir kirişin ortasında bu kirişi gören yaya çıkılan dikme. **4.** *ed.* (Divan şiirinde) kaza, kader; sevgilinin gamzesi, kirpiği, cevri, cefası ve âşıkta uyandırdığı dert; âşığın ahı. ☐ **oka dikmek,** *{eAT} Ok atımı için hedef yapmak.*|| **oka girmek,** *{eAT} Ok atmağa başlamak; ok yay kullanır olmak.* [DK]|| **ok atımı,** *400 adım yani yaklaşık olarak 300 m. tutan eski bir uzunluk ölçüsü birimi.*|| **ok atımı yer,** *{eAT} Bir okun ulaşabileceği yer.*|| **ok atmak,** *1. Yayı gererek oku hedefe fırlatmak. 2. Miras kalan malları bölüşmek için ad çekmek.*|| **oka tutmak,** *Üst üste çok sayıda ok atmak.*|| **ok ayaklamak,** *Kırılan oku tamir etmek.*|| **oka yatmak,** *{ağız} 1. (Huysuzlanan at için) arabayı çekmemekte direnmek. 2. Verilen sözü tutmamak.* [DS]|| **ok bırakmak,** *{eAT} 1. Ok atmak. 2. Kura çekmek.*|| **ok gibi fırlamak,** *Yerinden birden fırlayarak çok hızlı gitmek.*|| **ok ılanı,** *{eAT} Ok yılanı.*|| **ok kaçırmak,** *(Atılan ok için) umulandan daha uzağa düşmek.*|| **ok kertiği,** *Oku fırlatmak için yay kirişine yerleştirmeyi sağlayan arka ucundaki yuva.*|| **ok kılıfı,** *Okçunun oklarını koyduğu kılıf.*|| **ok komak,** *{eAT} Okla vurmak; ok atıp isabet ettirmek; ok saplamak.*|| **ok mazgalı,** *Dışarıdaki düşmana ok atmak için kale duvarına yapılmış delik.*|| **ok meydanı,** *Ok atma yarışlarının yapıldığı veya ok atmanın öğrenildiği alan.*|| **ok meydanında buhurdan yakmak,** *1. Küçük bir şeyden büyük sonuçlar çıkarmaya uğraşmak. 2. Büyük ve önemli bir iş için yetersiz olanaklardan yararlanmaya çalışmak; büyük bir yeri küçük ve yetersiz bir araçla ısıtmaya çalışmak.*|| **ok sepitmek,** *{eAT} Ok yağdırmak.* || **okta da var, yayda da,** *{ağız} Her iki taraf da kabahatli.*|| **oktan çıkmış yay gibi kaçmak,** *{ağız} Hızlıca uzaklaşmak.*|| **okta yazturmak,** *{eT} Ok atmakta yanıltmak.* [DLT]|| **ok temreni,** *Okun ucundaki sivri demir ya da kemik parça.*|| **okuñ nişānı,** *{eT} Okun hedefi.* [Bahşayiş]|| **okunu yarmak,** *{eAT} Ok yarışında kazanmak; okunu başkasından daha uzağa düşürmek.* [DK]|| **ok yarıştırmak,** *{eAT} Ok atma yarışı yapmak.*|| **ok yaydan çıkmak,** *1. Yapılmakta olan bir işten dönmek mümkün olmamak. 2. İş işten geçmiş olmak.*|| **ok yeleği,** *Okun atıldıktan sonraki hareketini düzen-*

lemek için yapılmış arka kısmında bulunan tüy ya da bakırdan yapılma kanatçık.|| **ok yılan,** *{eT} Kendisini insan üzerine atan yılan.* [DLT]|| **ok yılanı,** *zool. Su yılanıgillerden, yol ve çit kenarlarında yaşayan, çöreklendiği yerden düşmanının üzerine ok gibi fırlayarak yakalayan, sarı yeşil renkli, zehirsiz fakat yırtıcı bir yılan, (Zamanis mucosus).*

ok², [ok] *{ağız} is.* **1.** Oklava; baklava yufkası açmakta kullanılan çırasız çamdan yapılmış bir tür oklava. **2.** Cirit; değnek. **3.** Üzüm çardağına konulan uzun sırık. **4.** Tavandaki orta direk. **5.** Kâgir binalarda iki duvarın arasına çapraz konulan direkler. **6.** Kağnı, araba yapımında kullanılan uzun, düz çam ağaçlar. **7.** Kemençe yayı. **8.** Kalem gibi dümdüz olan bitki gövdesi. **9.** Bir tarım aracı olan tırmık. [DS]

ok³, [ok] *is.* **1.** At arabalarında, atların dönüşü ile arabanın yönünü değiştiren uzun ve düzgün tahta parçası. **2.** Bir tarım aracının önünde yer alan, ucundaki kanca ile traktör ya da çift hayvanına bağlanan yönlendirici parça. **3.** *{ağız}* Kağnıda mazı üzerine boydan boya uzatılan yan ağaçları. [DS] **4.** *{ağız}* Sürgü ya da tırmığı boyunduruğa bağlayan ağaç. [DS]

ok⁴, [ok] *{ağız} is.* **1.** Bir arazinin çizilerle belirlenmiş bölümlerinden her biri; sehim. **2.** Bahçelerde fide yetiştirmek için ayrılmış bölüm **3.** Dil gibi uzun ve ensiz tarla parçası. **4.** Sulamak için tarla içinde açılan ark. [DS] 🗗**ok ucu,** *dnz. Bir haliç ya da koyun ağzını kapatacak biçimde uzanan kıyı okunun kıvrık ucu.*

ok⁵, [ok] *{eT} {ağız} is.* Paylar ve toprak hisseleri üzerine üleşmek için atılan ok, çekilen kura; mirasta düşen pay. [DLT] [DS] 🗗**ok atmak,** *{ağız} 1. Miras kalan malları bölüşmek için ad çekmek. 2. Ad çekmek; kura çekmek.* [DS]

ok⁶, [oḳ / oḫ] *{eT} is.* **1.** Kabile teşkilatında küçük birlik; [Gabain] **2.** Kabile örgütü; boy örgütü; soy; boy. [Tekin] [ETY]

ok⁷, [oḳ / ök] *e.* **1.** Hâl anlamına yakın anlamlı bir edat; vakit, zaman. [DLT] **2.** Pekiştirme edatı; fiil pekitme edatı; kuvvetlendirme edatı. [Gabain] [DLT] [ETY] [EUTS] [KB] [Üç İtigsizler] *ol ok tün (hèmen o gece)*

oka, [ōḳā] *(o:ka:) {eT} is.* Kefillik; kefalet. [DLT] 🗗 **oka almak,** *{eT} Kefil olmak.* [DLT]

okaliptüs, [Yun. eu *(iyi)* + kalyptos *(örtülü)*] *is. bot.* Mersingillerden, anayurdu Avustralya olan, çok büyük boylu, çok su tükettiğinden bataklık kurutmak için dikilen, ağacı sert, yapraklarından elde edilen okaliptol zehirli olduğu için eczacılıkta mikrop öldürücü olarak kullanılan bir ağaç, *(Eucalyptus globulus).*

okapi, [Af. yerl. Bantu d. okapi > İng. okapi] *is. zool.* Zürafagillerden, tıknaz gövdeli, zürafa gibi uzun başlı, uzun dilli, postu ince parlak ve koyu kızıl kestane renkli tüylerle kaplı, kabasında, butlarında ve ön bacaklarında kendine has enlemesine beyaz çizgiler bulunan, geviş getiren memeli bir hayvan, *(Okapia johnstoni).*

okarı, [yok-ġarı > okarı] *{ağız} zf.* Yukarı. [DS]

okazyon, [Lat. occidere *(baskın yapmak)* > Fr. occasion] *is.* **1.** Fırsat. **2.** *mecaz.* Kelepir.

okcı, [ok > ok-çī] *(okcı:) {eT} is.* Ok yapıp satan; ok ustası. [Bahşayiş]

okcu, [ok > ok-cū اوقجى] *{eAT} is.* Ok atan; ok ile savaş yapan. [DK]

okçak, -ğı [ok-çak] *{ağız} is.* Kağnının içini çevreleyen öne doğru üçgen yaparak boyundurukta birleşen ağaçlar. [DS]

okçı, [ok > ok-çī اوقچى] *(okçı:) {eT} {eAT} is.* Okçu. [DLT] [KB] [DK]

okçu, [ok-çu اوقچى] *is.* **1.** Ok yapıp satan; ok ustası. **2.** Ok atmakta ustalık kazanmış kimse; ok atışı yapan kişi. **3.** Silah olarak yay ve ok taşıyan savaşçı. **4.** *{eAT}* Nişancı. 🗗**okçular şeyhi,** *Ok meydanındaki okçular tekkesinin genel yöneticisi ve sorumlusu; şeyhülmeydan.*|| **okçular tekkesi,** *Ok meydanında okçuların çalışma merkezi olan tekke.*

okçuğaz, [ok > ok-çuğaz] *{eAT} is.* **1.** Küçük ok. **2.** Sevimli ok. [DK]

okçuluk,-ğu [ok-çu-luk] *is.* **1.** Okçu olma durumu; ok yapma ve satma işi. **2.** Ok ve yay kullanmak suretiyle yapılan spor ve yarış; ok atma sporu ve sanatı.

okçuoğlu, [ok-çu+oğ-(u)l-u *(Karaman yöresinde yaşayan Okçuoğlu aşiretinin adından)*] *is.* Eskiden giyilen bir tür bol yenli ve kısa cüppe.

okenit, [Fr. okénite] *is. min.* Triklinik sistemde yer alan hidratlı doğal alüminyum silikat.

okey, [İng. o.k. *(pekâlâ)*] *is.* **1.** İskambil kâğıdı yerine ikişer serili dört ayrı renkte, 104 sayı ve iki joker olmak üzere 106 adet plastik, taş, tahta vb.nden yapılmış taşlar ve bunları dizmeye yarayan istekalar ile oynanan, konkene benzer bir tür oyun. **2.** Bu oyunda her yere işleyebilen özel taş. 🗗 **okey takımı,** *Okey oyunu için gerekli olan taşlar ve istekaları içinde bulunduran oyun takımı.*|| **okey yapmak,** *Okey oyununda bütün taşlarını gruplayarak okey adı verilen özel taşı ortaya atma biçiminde oyun yapmak.*

okge, [Ar. uḳıyye => okka > okge] *{ağız} is.* Okka. [DS]

okıçı, [ok-ī-mak > ok-ī-çī / oku-çu / oku-çı] *(okı:çı:) {eT} is.* **1.** Okuyucu. **2.** Çağırıcı. [KB]

okıdaçı, [ok-ī-mak > ok-ıd-a-çī] *{eT} is.* Davetçi; okuyucu.

okıg, [ok-ī-mak > ok-ı-ġ] *{eT} is.* Belge; oku; davetiye.

okıgçı, [ok-ī-mak > ok-ıġ-çī] *{eT} is.* Davetçi. [KB]

okığlı, [ok-ī-mak > ok-ığ-lı] *{eT} sf.* Okuyan.

okılmak, [ok-ī-mak > ok-ıl-mak] *{eT} edil. f. [-ur]* Okunmak. [DLT]

okımak[1], [ok > ok-ī-mak اوقيمق] *(okı:mak) {eT} {eAT} gçl. f. [-r]* **1.** Ok üzerine çentik atarak haber göndermek; davet etmek; çağırmak; davet etmek. [DK] [DLT] [EUTS] [ETY] [Gabain] [İKPÖy.] [KB] [Tekin] **2.** *{eAT}* Okumak; ezberden söylemek; anlatmak. [DLT] [İKPÖy.] [KB] ⊡ **okımadın gelen,** *{eT} Davetsiz gelen.* [Bahşayiş]|| **okımış ogul,** *{eT} Evlatlık olarak alınmış çocuk.* [Bahşayiş]

okımak[2], [ok *(yans.)* > ok-ī-mak / oğu-mak / öğümek] *(okı:mak) {eT} gçsz. f. [-r]* Öğürmek; kusmak. [DLT]

okın, [ok > ok -ı-n] *{eT} zf.* Hepsi; tamamıyla. [ETY]

okınmak, [ok-ī-mak > ok-ı-n-mak] *{eT} dönşl. f. [-ur]* **1.** Okunmak. *{eAT} (aynı)* [DK] [KB] **2.** Okur görünmek. [DLT] **3.** Okumak. [KB]

okışmak, [ok-ī-mak > ok-ı-ş-mak] *{eT} işteş. f. [-ur]* Birbirini davet etmek; birbirini okumakta yardım ve yarış etmek; çağrışmak. [DLT] [EUTS] [KB]

okıtçı, [ok-ī-mak > ok-ıt-çī / okıdaçı:] *{eT} is.* Okuyucu; davetçi. [KB]

okıtgan, [ok-ī-mak > ok-ı-t-ğan] *{eT} sf.* Çok okutan. [DLT]

okıtgu, [ok-ī-mak > ok-ı-t-gū] *{eT} sf.* Davetçi; çağrıcı.

okıtmak, [ok-ī-mak > ok-ı-t-mak] *{eT} {eAT} gçl. f. [-ur]* Okutmak; çağırtmak. [DK] [DLT] [Gabain] [KB]

okıtsamak, [ok-ī-mak > ok-ı-t-sā-mak] *{eT} gçl. f. [-r]* Okutmak istemek; çağırtmak istemek. [DLT]

oki, [o+ki] *{ağız} zf.* Mademki. [DS]

okitmek, [ok-ī-mak > ok-ı-t-mak] *{eT} gçl. f. [-ür]* Okutmak. [Gabain]

okiyye, [Ar. uḳḳa > ūḳiyye اوقيه] *is.* Kırk dirhemli eski bir ağırlık ölçüsü; yaklaşık 128 g'dır.

okka, [Ar. uḳḳa اوقه] *is.* Dört yüz dirhemlik eski bir ağırlık ölçüsü; yaklaşık 1283 g'dır. ⊡ **okka çekmek,** *Ağır gelmek; hacmine ve görünüşüne göre daha ağır olmak.*|| **okka dört yüz dirhem,** *"Gerçek olan bir şeyin tartışması gereksizdir." anlamında kullanılan deyim.*|| **okka her yerde dört yüz dirhem,** *"Şartlar ve yer değişse bile sonuç birdir." anlamında kullanılan deyim.*|| **okkanın altına girmek,** *Zararla sonuçlanan bir işten doğrudan sorumlu olmamakla beraber zarar görmek; kabahatli sayılma; haksız yere ezilmek.*|| **okkası camdan,** *{ağız} Budala; delimsi.* [DS]

okkalama, [okka-la-ma] *is.* Okkalamak eylemi.

okkalamak, [okka-la-mak] *gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* **1.** Bir şeyin ağırlığını tahmin etmek için el ile kaldırarak yoklamak. *{ağız} (aynı)* [DS]. **2.** *mecaz.* Birini gereğinden çok övmek; pohpohlamak; koltuklamak; aşırı ilgi göstermek.

okkalı, [okka-lı] *sf.* **1.** Okkası bulunan; okka sahibi olan. **2.** *mecaz.* Ağırlıkça fazla olan; ağır gelen. **3.** *mecaz.* (Söz veya eylem için) ağır; etkisi güçlü. **4.** Büyük. **5.** *{ağız}* İyi; değerli; güzel. [DS] **6.** *{ağız}* Düzgün; yerinde; tam. [DS] **7.** *{ağız}* Ağırbaşlı; uslu. [DS] ⊡ **okkalı kahve,** *Büyük fincana konulmuş kahve miktarı çok olan kahve.*

okkalık, -ğı [okka-lık] *sf.* **1.** Belirtilen okka kadar ağırlık veya oylum taşıyan. **2.** Bir okka ağırlığında hazırlanmış veya yapılmış olan.

okla, [ok-lağı > oklā] *(okla:){ağız} is.* → oklava. [DS]

oklacık, -ğı [ok-lağı-cık] *{ağız} is.* Boz renkli, ince kuyruklu, orta boy bir tür yılan. [DS]

oklaç, [ok-lağı + ağaç] *{ağız} is.* → oklava. [DS]

oklageç, [ok-lağı + ağaç] *{ağız} is.* → oklava. [DS]

oklağ, [ok-lağı] *{ağız} is.* → oklava. [DS]

oklağa, [ok-lağı] *{ağız} is.* → oklava. [DS]

oklağaç, [ok-lağı + ağaç] *{ağız} is.* → oklava. [DS]

oklağaç, -cı [ok-lağı+ağaç اوقلغاچ] *{eAT} is.* → oklava.

oklağı, [ok-lağı > ok-la-ğı اوقلغی / اوقلاغی] *{eAT} is.* → oklava. ⊡ **oklağı toygarı,** *zool. Tarla kuşugillerden, Asya, Afrika ve Avrupa'da yaşayan, kahverengimsi tüylü, sağlam gagalı, güzel ötüşlü iri tarla kuşu; boğmaklı kuş, (Melanocorypha calandra).*|| **oklağı yağmuru,** *{eAT} Sağanak yağmur.*

oklağu, [ok-lağu اوقلاغو] *{eAT} is.* → oklava.

oklahaç, [ok-lağı + ağaç] *{ağız} is.* → oklava. [DS]

oklahi, [ok-lağı] *{ağız} is.* → oklava. [DS]

oklama, [ok-la-ma] *is.* **1.** Oklamak eylemi. **2.** *{ağız}* Bir tür tatlı su balığı. [DS]

oklamak, [ok-la-mak اوقلامق] *gçl. f. [-r] [-l(u)-yor)* **1.** Ok ile vurup öldürmek veya yaralamak. *{eAT} (aynı)* **2.** *gçsz. f.* Hızla yerinden fırlamak; ok gibi atılmak.

oklan, [ok-la-ğan > oklan] *{ağız} is.* **1.** İnce çam ağacı. **2.** İnce, uzun sırık. [DS]

oklangı, [ok-lağı] *{ağız} is.* → oklava. [DS]

oklanma, [ok-la-n-ma] *is.* Oklanmak eylemi.

oklanmak, [ok-la-n-mak اوقلنمق] *edil f. [-ır]* **1.** Ok ile vurulmak. *{eAT}* **2.** *{ağız}* Vurulmak; birdenbire ölmek. [DS] **3.** *dönşl.* Ok sahibi olmak; ok edinmek.

oklatmak, [ok > ok-lā-t-mak] *{eT} gçl. f. [-ur]* Paylaşmak. [EUTS]

oklav, [ok-lağu] *{ağız} is.* → oklava. [DS]

oklava, [*eT.* ok-lağū > ok-la-va] *is.* Hamur açmakta kullanılan çeşitli kalınlıkta uzun yuvarlak araç. ⊡ **oklavadan saca varacak vakti olmamak,** *{ağız} İşinin çokluğu yüzünden yakınlarını arayacak zaman bulamamak.*|| **oklava yutmak,** *Dimdik durmak.*|| **oklava yutmuş gibi,** *(Kişi için) dimdik duran.*

oklavaç, -cı [ok-lağı + ağaç] *{ağız} is.* → oklava. [DS]

oklavı, [ok-lağı] *{ağız} is.* → oklava. [DS]

oklavi, [ok-lağu] *{ağız} is.* → oklava. [DS]

oklavu, [ok-lağu] *{ağız} is.* → oklava. [DS]

okleli, [ok-lu+yel-li] *{ağız} is.* Uçurtma. [DS]

okleyli, [ok-lu+yel-li] *{ağız} is.* Uçurtma. [DS]

oklu, [ok-lu] *sf.* **1.** Oku bulunan; ok sahibi olan. **2.** Oka benzer uzantısı bulunan. ⊟ **oklu besmele,** *hat. Yuvarlak harfleri yay gibi, elif ve lamların keşideleri uzatılarak ucuna temren takılmış biçimde yazılan besmele.*|| **oklu kirpi,** *zool. Kemirgenlerden, üzerinde oka benzer uzun dikenleri bulunan, büyük, tıknaz ve kalın gövdeli, kök ve meyvelerle beslenen, kirpiye benzer memeli hayvan, (Hystrix cristata).*

oklug, [ok > ok-luğ] *{eT} sf.* Oklu. ⊟ **oklug kirpi,** *{eT} Büyük kirpi; oklu kirpi.* [DLT]

okluk[1], **-ğu** [ok > ok-luk] *is.* **1.** Deriden yapılmış, sırtta taşınabilen ok kabı; sadak. *{eT} (aynı)* [DLT] **2.** *sf.* (Ağaç için) ok yapımına uygun.

okluk[2], **-ğu** [ok-luk] *{ağız} is.* **1.** Bir tür kamış; saz. **2.** Sığır vb. hayvanları yakalamakta kullanılan ucuna kement takılı sırık. **3.** Kağnı oku yapmaya yarayan uzun ağaç. [DS]

oklüzyon, [Lat. occludere *(kapatmak)* > Fr. occlusion] *is.* **1.** Meteorolojide, bir siklonun sıcak ve soğuk cephelerinin birbirine karışması olayına verilen ad. **2.** Bunun sonucunda oluşan hava olayı.

okmak, [ok-mak اوقمق] *gçsz. f. [-ar]* **1.** *{ağız}* Kurtulmak. [DS] **2.** *{eAT}* (Kumarcı için) kumarda ortaya para koymak.

okra[1], [hakukra / hakurka > okra / nokra] *{ağız} is.* Nokra. [DS]

okra[2], [okra] *{ağız} is.* İnsan sırtı. [DS]

okra[3], [okra] *{ağız} is.* Budak. [DS]

okradokda, [ok-rā-mak > okra-duk-ta] *{eAT} zf.* Kişnediği zaman. [DK]

okrağa, [okra > okrağa] *{ağız} is.* Nokra. [DS]

okralı, [okra-lı] *{ağız} sf.* **1.** (Sığır için) derisinde nokra yaraları bulunan. **2.** (Deri için) okradan delik deşik olmuş. [DS]

okrama, [ok *(yans.)* ok-ra-ma] *is.* Okramak eylemi.

okramak[1], [ok *(yans.)* > ok-rā-mak] *{eT} {eAT} {ağız} gçsz. f. [-r] [-r(u)-yor]* **1.** (Acıkmış veya susamış olan atlar için) yiyecek veya içecek gördüğünde mırıltı şeklinde ses çıkarmak; kişnemek; yem zamanında kişnemek; homurdanmak. [DLT] [DK] [DS] **2.** *{eAT}* İçin için inlemek. ⊟ **okur okur,** *{eAT} Homur homur; mırıl mırıl.*

okramak[2], [ok-ra-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-r(u)-yor]* Bir şeye karşı çok istek duymak; içten istemek; gönülden sevmek; beğenmek. [DS]

okranmak, [ok-ra-n-mak] *{ağız} gçsz. f. [-ır]* (Koç için) koyunla çiftleşmek istemek. [DS]

okraşmak, [ok-rā-mak > ok-ra-ş-mak اوقراشمق] *{eT} {eAT} işteş f. [-ur]* (Atlar için) yem zamanında birlikte kişnemek; kişneşmek. [DLT]

okruğ, [ok-(u)r-uğ اوقروغ] *{eAT} is.* Kement.

okruk, -ğu [ok(u)r-uk اوقروق] *{eAT} is.* Kement

oksalat, [Fr. oxalate] *is.* **1.** *kim.* Oksalik asidin tuzu ya da asidi. **2.** Billurları idrarda bulunan ve idrar yollarında taş yapan kalsiyum oksalatın kısa adı.

oksalik, [Lat. oxalis *(kuzu kulağı)* > Fr. oxalique] *sf.* **1.** Keskin; zehirli. **2.** (Asit için) kuzu kulağında bol miktarda bulunan, özellikle temizleme maddesi olarak kullanılan, çok zehirli bir madde ve formülü HOCO–COOH ve di asitlerin birincil üyesi olan. ⊟ **oksalik asit,** *kim. Kuzu kulağı asidi.*

oksamak, [ok(u)ş-ā-mak] *{eT} gçsz. f. [-r]* Benzemek. [EUTS]

oksevi, [ok-seği / köseği / öğseği] *{ağız} is.* Ucu yanmış odun parçası. [DS]

oksız, [ok *(kabile)* > ok-sız] *sf.* Teşkilatsız; düzensiz. [ETY]

oksi, [Yun. ekso] *ünl. argo.* Çık; dışarı; defol!

oksidaz, [Fr. oxydase] *is. biy. kim.* Oksijen molekülünün bir maddedeki hidrojene bağlanmasını hızlandıran enzim.

okside, [Fr. oxydé] *sf.* Oksitlenmiş olan.

oksifil, [Fr. oxyphile] *is. tıp.* Kanda bazen rastlanan çok çekirdekli akyuvar.

oksijen, [Yun. oksys *(ekşi, asit)* + gennan *(doğurmak)* > Fr. oxygéne] *is. kim.* Atom numarası 8, atom ağırlığı 15.9994 olan, 1,105 yoğunluğunda, havanın beşte birini oluşturan, sıvılaştırılması güç, renksiz ve kokusuz, hidrojen ile birleşerek suyu oluşturan gaz halindeki element; müvellidü'l-humuza, sembolü: O ⊟ **oksijen çadırı,** *tıp. Tedavi edilecek hastanın bol oksijen verilerek içine konulduğu bir tür küçük çadır.*|| **oksijene göçüm,** *biy. Bir hücreli canlıların oksijence zengin ortamlara yönelmeleri durumu.*|| **oksijen giderici,** *kim. Bir ortamdaki oksijeni uzaklaştırabilen madde.*|| **oksijen gidermek,** *kim. Bir karışımda yer alan veya bir birleşimde bulunan oksijeni ayırıp uzaklaştırmak.*|| **oksijen sürmek,** *Sulandırılmış oksijen ile saçların rengini açmak.*|| **oksijen taşıma gücü,** *zool. Belli bir hayvan türünde, bir cm^3 kanın taşıyabileceği oksijen miktarı.*|| **oksijen tedavisi,** *tıp. Solunum yoluyla oksijen vermek suretiyle yapılan tedavi; oksijenleme.*

oksijenleme, [oksijen-le-me] *is.* **1.** Oksijenlemek eylemi ve durumu. **2.** (Kan için) oksijenin hemoglobin tarafından tutulması. **3.** Oksijen tedavisi.

oksijenlemek, [oksijen-le-mek] *gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* **1.** *kim.* Bir maddenin oksijenle birleşmesini sağlamak. **2.** Sulandırılmış oksijen ile saçların rengini açmak. **3.** *tıp.* Hastaya solunum yolu ile oksijen vererek tedavi etmek.

oksijenlenebilir, [oksijen-le-n-e-bil-ir] *sf.* (Madde için) oksijenle birleşme özelliği olan.

oksijenlenme, [oksijen-le-n-me] *is.* **1.** Oksijenlenmek eylemi ve durumu. **2.** Solunum güçlüğü, boğulma ve zehirlenme gibi hallerde veya anestezilerde oksijen alınması durumu. **3.** Kana oksijen geçmesi.

oksijenlenmek, [oksijen-le-n-mek] *edil. f. [-ir]* **1.** Oksijen ile birleştirilmek. **2.** *tıp.* Oksijen tedavisi uygulanmak. **3.** *dönşl. f.* Oksijenle birleşmiş olmak. **4.** Oksijen içermek.

oksijenleyici, [oksijen-le-y-ici] *sf. kim.* **1.** (Madde için) oksijenlemeyi sağlayan. **2.** (İlaç için) beyne giden oksijen miktarını artıran.

oksijenli, [oksijen-li] *sf.* **1.** Birleşiminde oksijen bulunan. **2.** (Saçlar için) oksijenli su ile sarartılmış olan. ⮺ **oksijenli su,** *Hidrojen peroksidin (H_2O_2) yüzde üçlük çözeltisine halk arasında verilen ad.*

oksijensiz, [oksijen-siz] *sf.* **1.** Oksijen bulunmayan; oksijen içermeyen. **2.** Birleşiminde oksijen bulunmayan. **3.** (Deniz, göl ve akarsu için) suyunda oksijen miktarı azalmış olan; oksijen bakımından fakir olan.

oksilit,-di [Fr. oxylithe] *is.* Laboratuarlar, denizaltı vb. kapalı yerlerdeki havayı teneffüs edilebilir hâle getirmekte kullanılan, su ile birleştirildiğinde oksijen açığa çıkan, az miktarda bakır ve nikel tuzları bulunan sodyum ve potasyum peroksit karışımı.

oksimetri, [Fr. oxymétrie] *(oksime'tri) is.* Hemoglobinin oksijene doyma oranının ışık ölçüm yöntemiyle ölçülmesi işlemi.

oksin, [Yun. auksein *(büyütmek)* > Fr. auxine] *is.* Bitkiler tarafından meydana getirilen ve uygun dozda alındığı zaman büyümeyi ve çeşitli işlevleri düzenleyen hormon; bitkisel hormon.

oksit,-di [Fr. oxyde] *is.* Oksijenin bir element veya bir kök ile yapmış olduğu birleşik. ⮺ **oksit giderici,** *kim. Oksijenli birleşiklere karşı indirgeyici bir etki gösteren madde; arılaştırılacak ürüne oranla oksijene daha fazla ilgi gösteren, dolayısıyla oksit gidermeyi sağlayan ürün.*|| **oksit giderme,** *1. kim. İndirgeme. 2. metlj. Bir sıvı banyoda bulunan oksitleri indirgemek üzere yapılan işlem.* || **oksit gidermek,** *kim. İndirgemek.*

oksitleme, [oksit-le-me] *is.* **1.** Oksitlemek eylemi ve durumu. **2.** Bir maddeye oksijen bağlama; yükseltgenme.

oksitlemek, [oksit-le-mek] *gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* Bir maddeyi oksijen ile birleştirmek; oksit hâline getirmek; yükseltgemek.

oksitlenebilen, [oksit-le-n-e+bil-en] *sf.* Oksitlenmeğe elverişli olan.

oksitlenme, [oksit-le-n-me] *is.* Oksitlenmek eylemi ve durumu; yükseltgenme.

oksitlenmek, [oksit-le-n-mek] *edil. f. [-ir]* **1.** (Bir madde için) oksijen ile birleştirilmek; oksijen katılmak; oksit hâline getirilmek; yükseltgenmek. **2.** *dönşl. f.* Bünyesine oksijen almak; yükseltgenmek. **3.** Oksitli duruma gelmek; oksijen edinmek.

oksitleşebilme, [oksit-le-ş-e+bil-me] *is.* Oksitleşebilmek eylemi ve durumu.

oksitleşebilmek, [oksit-le-ş-e+bil-mek] *gçsz. f. [-ir]* Kolayca oksit durumuna gelebilmek.

oksitleşme, [oksit-le-ş-me] *is.* Oksitleşmek eylemi ve durumu.

oksitleşmek, [oksit-le-ş-mek] *dönşl. f. [-ir]* (Madde veya birleşik için) oksijenle birleşmek; oksit durumuna gelmek.

oksitleyen, [oksit-le-y-en] *sf.* Oksitleme eylemini yapan; oksitleyici.

oksitleyici, [oksit-le-y-ici] *sf.* Oksitleme niteliği taşıyan; oksitleyen.

oksiyür, [Yun. oksi *(sivri)* + ura *(kuyruk)* > Fr. oxyure] *is. biy.* İnsan ve hayvanların bağırsağında yaşayan, dişisi bir defada binlerce yumurta yapan, ipsi asalak kurt; sivri kuyruk, *(Entorobus vermicularis).*

oksiyüroz, [Fr. oxyurose] *is. tıp.* İnsan bağırsağında oksiyür bulunmasından ileri gelen ve makat çevresinde kaşıntıya, bağırsakta çeşitli bozukluklara ve iltihaplara, dolayısıyla karın ağrısına neden olan hastalık.

okso, [Yun. ekso] *ünl. argo.* → oksi.

oksu, [ok-su] *sf.* Biçimi oka benzeyen; ok temreni gibi olan.

oksundurmak, [oksun-dur-mak] *{ağız} gçl. f. [-ur]* Bir şeyi istediğini dolaylı olarak belirtmek. [DS]

oksuz[1], [ok *(kabile)* > ok-suz] *{eT} sf.* Boy örgütü olmayan; örgütsüz. [Tekin]

oksuz[2], [ok-suz] *{eT} sf.* Kesintisiz; inkıtasız; fasılasız. [Üç İtigsizler]

okşag, [okşā-mak > okşa-ğ] *{eT} zf.* Benzer. [KB]

okşagu, [oḫ-şā-ğu] *{eT} is.* Misali; emsali; örneği; benzeri. [EUTS]

okşak, -ğı [oḫşa-mak / okşa-k / oḫşa-(y-ı)ş] *{ağız} is.* Benzeyiş. [DS]

okşalamak, [okşa-la-mak اوقشلمق] *{eAT} gçl. f. [-r]* Okşamak.

okşama[1], [ohşa-ma / okşa-ma] *is.* Okşamak[1] eylemi.

okşama[2], [oğşa-ma] *is.* Okşamak[2] durumu.

okşamak[1], [oḫ *(yans.)* > oḫ-(ı)ş-ā-mak > okşa-mak] *gçl. f. [-r] [-ş(u)-yor]* **1.** *{eT}* oynamak; bir kimse ya da bir şey ile eğlenmek; şaka yapmak. [İKPÖy.] **2.** Sevgi ve şefkat gösterisi olarak elini bir şeyin üzerinde gezdirmek; elinin iç tarafı ile hafif hafif vurmak. *{eT} (aynı)* [İKPÖy.] **3.** Sevgi belirten bir ifade ile eliyle dokunmak. **4.** Sevgisini karşı tarafa hissettirecek ya da zevk verecek biçimde elinin iç tarafıyla vücudunun üzerinde gezdirmek. **5.** *mecaz.*

Dövmek; dayak atmak. **6.** (Rüzgâr, güneş, deniz vb. için) etkisini zevk vererek duyurmak. **7.** Bir kimseyi överek hoşnut etmek; gönlünü almak; mutlu etmek

okşamak[2], [yoġ-mak / oġ-mak *(yoğunlaşmak)* > oġuş > oġ-(u)ş-ā-mak] *gçsz. f. [-r]* **1.** Benzemek; hafifçe andırmak; hatırlatmak; *{eT} {ağız} (aynı)* [EUTS] [İKPÖy.] [KB] [DS] **2.** *{eT}* Uygun olmak. [EUTS] [İKPÖy.] [KB] **3.** Alışkın olmak.

okşamalı, [okşa-ma-lı] *sf. dbl.* Okşayıcı bir anlatım içeren biçimler için kullanılır.

okşamalık, -ğı [okşa-ma-lık] *sf.* **1.** Gönül okşayıcı özelliği olan. **2.** *dbl.* (Anlatım, kavram vb. için) okşayıcı, sevgi sergileyici bir anlatım içeren. ⧉ **okşamalık eki,** *dbl. Kesik isim ve isim soylu kelimelerden sevgi ve okşama ifadesi taşıyan yeni kelimeler yapan ek, -ş eki: maviş; Fatoş; alaş.*

okşanma, [okşa-n-ma] *is.* Okşanmak eylemi.

okşanmak, [okşa-n-mak] *edil. f. [-ır]* Okşamak eylemi yapılmak.

okşantı, [okşa-n-tı] *is.* Okşamak eylemi; okşama.

okşar, [okşa-r] *sf.* (Sözcük için) okşarlık özelliği olan.

okşarlık, -ğı [okşa-r-lık] *is.* Biçimsel yönden benzerliği olmakla birlikte anlam açısından ayrı olan sözcüklerin özelliği.

okşaşmak, [ok-şa-ş-mak] *{eT} işteş. f. [-ur]* Benzeşmek. [Üç İtigsizler]

okşatı, [okşa-tı] *{eT} sf.* Benzer. [EUTS] [Gabain] [Üç İtigsizler]

okşatıg, [okşa-tı-ġ] *{eT} is.* Benzerlik; mukayese. [Üç İtigsizler]

okşatıgsız, [okşa-tı-ġ-sız] *{eT} sf.* Benzeri olmayan. [EUTS] [Gabain]

okşatılıg, [okşa-tı-lıġ] *{eT} sf.* Benzer. [Üç İtigsizler]

okşatısız, [okşa-tı-sız] *{eT} sf.* Benzersiz; kıyassız. [Üç İtigsizler]

okşatma, [okşa-t-ma] *is.* Okşatmak eylemi.

okşatmak[1], [okşa-mak[1] > okşa-t-mak] *gçl. f. [-ır]* **1.** Kendisinin veya kendisine ait bir şeyin biri tarafından okşanmasına izin vermek. **2.** *mecaz.* Bir kimseyi dövdürtmek; ona birisi tarafından dayak atılmasını sağlamak; dayak attırtmak.

okşatmak[2], [okşa-mak[2] > okşa-t-mak] *gçl. f. [-ur]* Bir kimseyi başka birine veya bir şeyi başka bir şeye benzetmek; benzetir gibi olmak; karşılaştırmak. *{eT} (aynı)* [Gabain]

okşayıcı, [okşa-y-ıcı] *sf.* **1.** (Söz veya davranış için) hoşa giden, gönül alan. **2.** Okşama işini yapan; okşayan. **3.** *dbl.* Sevecenlik belirtisi olan. ⧉ **okşayıcı sözcükler,** *Sevecenlik belirtisi olan ve genellikle küçültme ekleri ile yapılmış kelimeler.*

okşayış, [okşa-y-ış] *is.* Okşamak eylemi veya biçimi.

oktam, [ok-ta-m] *{eT} sf.* (Mesafe için) bir ok atımı; bir okluk. [DLT]

oktamak, [ok-ta-mak] *{eT} gçl. f. [-r]* Ok atmak. [DLT]

oktan, [Fr. octane] *is. kim.* Formülü C_8H_{18} [CH_3–(CH_2)$_6$–CH_3] olan doymuş hidrokarbonlara verilen ad.

oktant, [Fr. octant] *is.* **1.** Denizciler tarafından yıldızların yüksekliğini ölçmeye yarayan, çift yansıma ilkesine (çemberin sekizde birlik yayı yani 45°lik kesmeye) dayanan aygıt. **2.** *gök b.* Sekizlik.

oktaşmak, [ok-ta-ş-mak] *{eT} işteş. f. [-ur]* Ok atışmak; kura için ok atışmak. [DLT]

oktatmak, [ok-ta-t-mak] *{eT} gçl. f. [-ur]* Ok attırmak. [DLT]

oktav, [Lat. octavus *(sekizli)* > Fr. octave] *is.* **1.** *müz.* Sekiz sesten oluşan ses dizisi; bir do sesi ile diğer do sesi arasındaki uzaklık; sekizli. **2.** *fiz.* Birinin frekansı, diğerinin iki katı olan iki titreşim arasındaki aralık.

oktet, [Fr. oktet] *is. kim.* Bir atomun dış yörüngesinde bulunan sekiz elektronun hepsine birden verilen ad.

oktilyon, [Fr. octillion] *is. mat.* Bir milyon kere septilyon; 10^{48}

oktrua, [Fr. octroi] *(o'ktrua) is.* **1.** Bazı mallar için, şehirlerin girişinde alınan vergi; toprakbastı veya ayakbastı parası. **2.** İmparatorluk döneminde, şehir ve kasabalara getirilen ticaret mallarından alınan vergi; duhuliye resmi.

oktsuz, [Ar. vaḳt => okt-suz اوقتسز] *{eAT} sf.* Vakitsiz.

oku, [oku-mak > oku] *is.* **1.** Çağrı belgesi; davetiye; okuntu. **2.** *{ağız}* Kibrit, şeker, lokum, mendil ve ok gibi küçük hediyelerle yapılan düğün çağrısı; okuntu. [DS] **3.** *{ağız}* Armağan. [DS] ⧉ **oku vermek,** *{ağız} Düğüne çağrı için hediye vermek; davetiye vermek.* [DS]

okucu[1], [oku-cu اوقوجو] *{ağız} sf.* **1.** Davetiye dağıtan kimse; oku götüren kişi. *{eAT} (aynı)* **2.** *is.* Düğün vb. toplantıya davete icabet eden kimse; çağrılı konuk; davetli misafir. [DS]

okucu[2], [oku-cu] *{ağız} is.* Umacı. [DS]

okugan, [ok-ı-ġan اوقغن] *{eT} sf.* Okuyan.

okuğan, [ok-u-ġan] *{eAT} sf.* Çok okuyan.

okul, [oku-l] *is.* **1.** Toplu olarak öğretim ve eğitim yapılan yer *(1935).* **2.** Okul çağındaki çocuklara eğitim ve öğretim vermekle görevli kurum; mektep. **3.** Bir öğretim kurumundaki öğretmen ve öğrencilerin tümü. **4.** Özel bir alanda öğretim yapan kurum, kuruluş ya da örgüt. **5.** Bir görüş ve düşünceye ya da üstada bağlı olan kişi ve sanatçıların, yandaşlarının veya izleyicilerinin meydana getirdiği topluluk; bu görüş ve düşünceye bağlı olarak gelişen hareket; bu tür kuramın kendisi; ekol. **6.** İnsanın yetişmesinde etkili olan bir etkinlik veya

yaşama koşulu. ☞ **okul-aile birliği,** *İlk ve orta dereceli okullarda, okul ile ailenin kaynaşmasını, öğrencinin daha iyi yetişmesi için aile okul arasındaki işbirliğini sağlamayı amaçlayan kurum.*|| **okul çocuğu,** *Okula giderek öğrenim gören çocuk; öğrenci.*|| **okul dışı eğitim,** *Okul öğretiminin içinde yer almamakla birlikte öğrencinin tatil zamanlarında yetişmesi için yapılan eğitim ve öğretim faaliyeti.*|| **okul kaçağı,** *Derslere girmeyerek vaktini dışarıda geçiren.*|| **okul kooperatifi,** *Okullarda öğrencilerin ihtiyacı olan kalem, defter, silgi vb. malzemeler ile bazı yiyecek maddelerinin satıldığı kurum veya satış yeri.*|| **okul öncesi,** *1. Çocuğun okula gitmeden önceki çağı. 2. Çocuğun okula gitmeden önceki çağla ilgili; bu çağa özgü olan.*|| **okul öncesi eğitim,** *Zorunlu öğrenim çağına gelmemiş olan çocukların ilköğrenime hazırlanmalarını sağlamak amacıyla verilen eğitim.*|| **okul sonrası,** *1. Çocuğun okuldan çıktıktan sonraki çağı; örgün eğitimi izleyen dönem. 2. Okul çağından sonra gelen dönem. 3. Çocuğun okuldan çıkmasından sonraki çağla ilgili; bu çağa özgü olan.*|| **okul sonrası eğitim,** *Gençlerin ve yetişkinlerin okuldan çıktıktan sonra yurttaşlık ve meslek bilgileri açısından yetişmelerini sağlayan eğitim öğretim faaliyeti.*|| **okul yüzü görmemek,** *Hiç eğitim öğretim görmemiş olmak; disiplinli bir eğitim almamak.*

okuldaş, [oku-l-daş] *is.* Okul arkadaşı; aynı okulda okuyanlardan birine göre her biri.

okullaşma, [oku-l-la-ş-ma] *is.* **1.** Okullaşmak eylemi ve durumu. **2.** Okul çağındaki çocuklara okuma ve okula devam etme olanağının sağlanmış olması durumu.

okullaşmak, [oku-l-la-ş-mak] *dönşl. f. [-ır]* **1.** Okul durumuna gelmek. **2.** (Bir yer, bir bölge, bir ülke için) okul çağındaki çocuklara okuma ve okula devam etme olanağı sağlanmış olmak.

okullu, [oku-l-lu] *sf.* **1.** Okulu olan; okulu bulunan. **2.** *is.* ve *sf.* Bir okula devam eden; bir okulda öğrenim gören; öğrenci.

okulu, [oku-lu] *{ağız} sf* Davetli. [DS]

okuluk, -ğu [oku-luk] *{ağız} is.* Çağrı yazısı; davetiye. [DS]

okuma[1], [*eT.* ok-ī-mak *(çağırmak)* > ok-u-ma] *is.* **1.** Okumak eylemi; okuyan bir kimsenin yaptığı iş. **2.** Her türlü işaret ve işaretlemeyi okumak, çözmek eylemi. **3.** Yazılı olan şeyi çözmek ve anlamak olgusu. **4.** Bir metnin bildirisini almak, içeriğini değerlendirmek için yapılan gözden geçirme işi. **5.** Bir metni, dinleyiciler önünde sesli olarak sunma. **6.** Bir metnin çözümlenmesi, taşıdığı anlamın kavranması, yorumlanması. **7.** Bir uğraşı olarak yapılan ve ele alınan okumak eylemi. ☞ **okuma haftası,** *İlköğretim birinci sınıfta, okumayı sökmüş olan öğrencileri ödüllendirmek amacıyla yapılan kutlama haftası.*|| **okuma iğnesi,** *Plağa alınmış seslerin çalınması sırasında okuma kafasının plak üzerindeki izlere değen ucu.*|| **okuma kafası,** *Kaydı yapılmış olan seslerin tekrar üretilmesi için kayıt ortamındaki izin modüle edilmesi ile etkilenen elektro mekanik transdüktör; okuyucu*|| **okuma kitabı,** *İlköğretimde öğrencilere okuma yazma öğretilirken kullanılan kılavuz kitap.*|| **okuma kolu,** *Okuma kafasını taşıyan ve plak üzerindeki hareketini sağlayan parça.*|| **okuma körlüğü,** *tıp. Hiçbir görme kusuru olmadığı hâlde okuma yetisini kaybetme biçiminde beliren rahatsızlık; aleksi.*|| **okuma saati,** *Günlük yaşamda okumak amacıyla ayrılmış belli bir zaman; okuma vakti.*|| **okuma secdesi,** *Kur'an-ı Kerim okunurken "secde ediniz" anlamına gelen ayetler geldiğinde yapılan secde; tilavet secdesi.*|| **okuma yazma,** *Okuyup yazmak için gerekli olan beceri ve bilgi.*|| **okumayı sökmek,** *Okuma öğreniminde, okumayı kendi kendine yapabilir duruma gelmek.*|| **okuma yitimi,** *tıp. Görmede herhangi bir bozukluk olmadığı hâlde okuma yetisini kaybetme, yazılanları anlayamama biçiminde beliren rahatsızlık; aleksi.*

okuma[2], [oku-ma] *{ağız} is.* **1.** Davetiye. **2.** Çağrı. [DS]

okumak[1], [oku-mak اوقومق] *{ağız} {eAT} gçl. f. [-ur]* **1.** Düğün vb. toplantıya çağırmak; davet etmek. [DS] **2.** *{eAT}* Söylemek; demek. **3.** *{eAT}* Anmak; yad etmek.

okumak[2], [*eT.* ok-ī-mak *(çağırmak)* > ok-u-mak اوقومق / اوقمق] *gçl. f. [-r]* **1.** Bir dile ait yazı işaretlerini tanımak, bunlarla yazılmış metinlerin taşıdığı bildiriyi kavramak, çözmek; bu işaretlerin taşıdığı sesleri çıkarmak ya da sadece gözle izlemek. *{eAT} (aynı)* **2.** Her türlü işaret ve işaretlemeyi çözmek. **3.** Yazılı eserlerin içeriğini çözmek, anlamak ve bilmek. **4.** Bir metnin bildirisini almak, içeriğini değerlendirmek için gözden geçirmek; metinde belirtilenlerden haberi olmak; öğrenmek. **5.** Dinleyiciler önünde sesli olarak bir metni sunmak. **6.** Yazı dışındaki işaret ve izleri değerlendirerek, çözmek, yorumlamak ve iletiyi alabilmek. **7.** Bir uğraşı olarak okuma eylemini seçmek. **8.** Bir şeyi belli bir biçimde anlayıp yorumlamak. **9.** (Ses aygıtları için) kaydı yapılmış sesleri tekrar üretmek; kaydedilenleri tekrar vermek. **10.** Ezbere söylemek. **11.** Öğretmen ya da başka bir öğreticinin yanında bir konu, ders ya da kitabı öğrenmek. **12.** *mecaz.* (Yüz, bakış, tavır vb. için) bazı duygu ve soyut durumları belirtilerine bakarak anlamak; anlam çıkarmak. **13.** *mecaz.* (Başka birinin düşünce, sır, tasarı vb. için) özünü, nedenlerini kavramak; tahminde isabet ettirmek; gizli duyguyu kavramak. **14.** (Şarkı, türkü vb. müzik eseri için) söylemek. **15.** (Gelecek için) yıldız, bakla, avuç vb. fal araçlarına bakarak anlam çıkarmak; önceden kestirmek. **16.** (Hasta olan veya

kötülüğe uğrayacağı sanılan kişi ve nesneler için) dua etmek; nefes etmek. **17.** *argo.* Gördüğü zor karşısında bildiği her şeyi söylemek; yasa dışı işler hakkında ilgili makama bilgi vermek; ötmek. **18.** *bsy.* Bir bilgisayarın bir birimine depolanmış olan bilgiyi başka bir birime veya belleğe aktarmak için yaptığı tanıma işlemi. **19.** Kötü bir duruma getirmek; bozmak; berbat etmek. **20.** *gçsz. f.* Bir okulda öğrenim görmek; orada öğrenim görüyor olmak. **21.** Derslerinde başarılı olmak. **22.** Kendini kitap okumaya vermek. **23.** *argo.* Bir kimseye küfretmek; sövmek. ⚿ **okumak evi,** *{ağız} Bayan hocaların kadınlara dinî bilgiler verdiği yer.* [DS]|| **okuyup üflemek,** *1. Bir kimseyi nazar vb. kötülüklerden korunması için dua okumak; nefes etmek.*

okume, [Lat. aucoumea] *is.* **1.** *bot.* Gobon ve Fildişi'nde yetişen Afrika kökenli, boyu 25-30 m'yi, çapı ise 1-2 m'yi bulan, on beş yaşından sonra ancak destekle ayakta durabilen, kestane renginde ve yumuşak keresteli bir ağaç, *(Aucoumea klaineana).* **2.** Bu ağacın kolay işlenebilen ve çoğunlukla kontrplak yapımında kullanılan kerestesi.

okumuş, [oku-muş] *sf.* (Kişi için) herhangi bir alanda bilgi sahibi olan; eğitim görmüş olan; okuma yoluyla bilgisini artırmış olan; bilgili; aydın; tahsilli. ⚿ **okumuş olmak,** *1. Okuma yazma öğrenerek bilgi sahibi olmak; öğrenim görmek. 2. Okuyor gibi görünmek; sözde okumak.*|| **okumuş olmak için okumak,** *1. İstemediği hâlde zorunlu olarak okumak; okumuş görünmek için okumak. 2. Okuduğundan bir şey anlamadan okumak.*

okumuşluk, -ğu [oku-muş-luk] *is.* **1.** Okumuş olma durumu. **2.** Öğrenim görmüş kimsenin durumu; tahsilli olma. **3.** *{ağız}* Okuryazarlık. [DS]

okun[1], [ok > ok-un] *{eT} zf.* Ok ile. [ETY]

okun[2], [oku-n] *{ağız} is.* Davetiye; çağrı. [DS]

okunak, -ğı [oku-n-mak > oku-n-ak] *{ağız} is.* **1.** Okul. **2.** Kitap. [DS]

okunaklı, [oku-n-ak-lı] *sf.* **1.** (Yazı için) kolayca okunabilen; rahatlıkla okunabilen; açık seçik olarak yazılmış olan. **2.** *argo.* (Kadın, kız için) güzel; hoş.

okunaksız, [oku-n-ak-sız] *sf.* **1.** (Yazı için) zor okunabilen; güçlükle okunabilen; düzgün olarak yazılmamış; eğri büğrü. **2.** Okunamayan.

okuncu, [*eT.* oku-nç / oku-nc-u] *{ağız} is.* Düğüne çağrılanlara gönderilen şeker, kibrit, mendil, terlik, mum gibi küçük armağanlar. [DS]

okunculuk, -ğu [oku-n-cu] *{ağız} is.* → okuncu. [DS]

okunç, [ok-ī-mak > ok-u-nç] *{eT} is.* Çağrı; davet; çağırma. [EUTS]

okunçsuzun, [ok-u-nç-suz-ın] *{eT} zf.* Davetsiz olarak; çağrılmadan. [EUTS]

okundu, [oku-n-tu] *{ağız} is.* Davetiye. [DS] ⚿ **okundu göndermek,** *{ağız} Davetiye göndermek.* [DS]

okunma, [oku-n-ma] *is.* Okunmak eylemi ve durumu.

okunmak[1], [oku-n-mak] *edil. f. [-ur]* **1.** Okumak eylemi yapılmak. **2.** Okumak eylemi gerçekleştirilmek. **3.** (Yazı, işaret, duygu vb. için) okumak eylemine konu olmak. **4.** (Kitap, eser, yazar vb. için) çok kişi tarafından okunmuş olmak; okuma nesnesi olarak seçilmek. **5.** (Metin için) anlamı, iletmek istediği bildiri kavranmak; çözümlenmek; yorumlanmak. **6.** *mecaz.* (Duygu için) göz, davranış vb. hallerinden sezilmek; belli olmak; kendini açıkça belli etmek. **7.** Kendisine okuyup üflenilmek, nefes edilmek; kendini üfürükçüye okutmak. **8.** *{eAT}* Söylenmek; denilmek. **9.** *{eAT}* Ad verilmek; tesmiye olunmak.

okunmak[2], [oku-n-mak اوقونمق] *{eAT} edil. f. [-ur]* Davet olunmak: çağrılmak.

okunmuş, [oku-n-muş] *{ağız} sf.* Sağlığa yararlı. [DS]

okuntu, [oku-ntu] *{ağız} is.* **1.** Düğün vb. toplantıya davet edilen kimseye gönderilen küçük hediye; çağrılık; davetiye. **2.** İzin kâğıdı; pusula. [DS]

okuntucu, [oku-ntu-cu] *{ağız} is.* Düğüne çağrı yapan kimse. [DS]

okunuk, -ğu [oku-n-uk] *{ağız} sf.* Kendisine çağrı yapılmış olan; davetli. [DS]

okunulma, [oku-n-ul-ma] *is.* Okunulmak eylemi ve durumu.

okunulmak, [oku-n-ul-mak] *edil. f. [-ur]* Okunmak; davet edilmek.

okunurluk, -ğu [oku-n-ur-luk] *is.* **1.** Okunur olma durumu ve niteliği. **2.** Yazılı bir metni okuma ve anlama kolaylığı.

okunuş, [oku-n-uş] *is.* Okunma eylemi veya biçimi.

okur, [oku-r] *is.* (Yazar ya da yayımlanmış bir eser için) okuyucu; okuyan.

okurca, [oku-mak > okur-r-ca اوقورجه] *(oku'rca) {eAT} zf.* Okur gibi; okurcasına.

okuryazar, [oku-r+yaz-ar] *is.* **1.** Okuyup yazması olan kimse. **2.** Öğrenim görmüş; zihinsel etkinliklerde bulunan; aydın.

okuryazarlık,-ğı [oku-r+yaz-ar-lık] *is.* Okuryazar olma durumu.

okus pokus, [? okus pokus] *is.* **1.** Gözbağcılarmm gösteri sırasında ilgiyi başka yöne çekmek için söyledikleri söz. **2.** *argo.* Hile; dolap; düzen.

okus, [ok > ok-uz / okus] *{eT} is.* Kabile; soy sop; aile; klan; nesil. [EUTS]

okuslug, [okus-luğ] *{eT} sf.* Kabileye, soya mensup. [EUTS]

okuşma, [oku-ş-ma اوقوشمه] *{eAT} is.* (Bir şey) yerine sayma; öyle adlandırma; öyle deme. ⚿ **okuşma kardaş,** *{eAT} (Karşılıklı iki kişi için) kardeş yerine tutulmuş kişi; ahretlik.*|| **okuşma kardeşlik,** *{eAT} Kardeş sayılmış; kardeşlik; ahretlik.*

okuşmak[1], [ok-ī-mak > ok-u-ş-mak] *{eT} işteş. f. [-ur]* Çağrışmak. [DLT]

okuşmak[2], [ok > ok-uş-mak] *{ağız} işteş. f. [-ur]* Birbirine üstün gelmeye çalışmak; çarpışmak. [DS]

okuşmak[3], [oku-mak > oku-ş-mak] *{ağız} işteş. f. [-ur]* (Öğrenciler için) birbirleriyle okuma yarışı yapmak. [DS]

okutma, [oku-t-ma] *is.* Okutmak eylemi.

okutmak[1], [oku-t-mak] *gçl. f. [-ur]* **1.** Bir metni, bir başkasının okumasını sağlamak; okuma eylemini yaptırmak. *{eT} (aynı)* [EUTS] **2.** Bir metni, bir başkasının okumasına izin vermek. **3.** Bir kitap veya metnin içerdiği bildiriyi kavratmak. **4.** Birinin öğretim görmesini, okula devam etmesini sağlamak. **5.** Ders vermek; öğretmek. **6.** Hastalığı iyileşir kanaatiyle nefesi kuvvetli diye bilinen birine götürüp dua ettirmek, üfletmek; nefes ettirmek. **7.** *argo.* Satmak; elden çıkarmak. **8.** *{eT}* Ezbere söyletmek. [EUTS] **9.** *{ağız}* Surat asmak. [DS] **10.** *{ağız}* Birinin başkası için kötü niyet beslediğini bildirmek. [DS]

okutmak[2], [oku-t-mak اوقوتمق] *{eAT} gçl. f. [-ur]* Çağırtmak.

okutman, [oku-t-man] *is.* Üniversitelerde yabancı dil, Türkçe, tarih öğretimi ile eski dillerde yazılmış metinlerin çözülmesi vb. uygulamalı çalışmaları yönetmek üzere görevlendirilen öğretim görevlisi yardımcısı; lektör.

okutmanlık,-ğı [oku-t-man-lık] *is.* **1.** Okutmanın görevi ve işi; lektörlük. **2.** Okutman olma durumu; lektörlük.

okutsamak, [ok-ī-mak > ok-ı-t-sā-mak] *{eT} gçl. f. [-r]* Okutmak istemek. [DLT]

okutturma, [oku-t-tur-ma] *is.* Okutturmak eylemi.

okutturmak, [oku-t-tur-mak] *gçl. f. [-ur]* Okutmak eylemini bir başkasına yaptırmak; birinin, bir şeyi, bir başkasının aracılığıyla üçüncü bir kişinin okumasını sağlamak.

okutturulma, [oku-t-tur-ul-ma] *is.* Okutturulmak eylemi ve durumu.

okutturulmak, [oku-t-tur-ul-mak] *edil f. [-ur]* Okutturmak eylemi yapılmak; okutmak eylemi bir üçüncü kişiye yaptırılmak.

okutulma, [oku-t-ul-ma] *is.* Okutulmak eylemi.

okutulmak, [oku-t-ul-mak] *edil. f. [-ur]* Okutmak eylemi yapılmak.

okutuş, [oku-t-uş] *is.* Okutmak eylemi ve biçimi.

okuycu, [oku-mak *(davet etmek)* > oku-y-(u)cu) / oku-cu اوقيجى] *{eAT} {ağız} is.* Davetiye dağıtan kişi (genellikle kadın). [DS]

okuyucu[1], [oku-y-ucu] *sf.* **1.** Okuma işini yapan. **2.** *is.* Sürekli olarak gazete, dergi, kitap okuyan kimse. **3.** Okumayı seven kimse. **4.** Müzik topluluğu içinde şarkı, türkü söyleyen kimse; ses sanatçısı; şarkıcı; türkücü; hanende. **5.** *bsy.* Delikli veya manyetik kart ve şerit, basılmış veya el ile yazılmış belgeler gibi dış kayıt ortamında bulunan bilgileri bir hesap makinesine, bir bilgisayara veya herhangi bir bilgi işlem sistemine girmeye olanak veren makine ya da düzenek. **6.** Herhangi bir metotla kaydedilen bilgileri yeniden üretmeye yarayan alet. **7.** Eski Roma'da efendisine kitap okumakla görevli köleye verilen ad. ⧉ **okuyucu-delici,** *bsy. Delikli kartları veya şeritleri okuyan ve delen bilgisayar çevre birimi.*|| **okuyucu gezmek,** *Düğünlere çağrı yapmak için kapı kapı dolaşmak.*

okuyucu[2], [oku-mak *(davet etmek)* > oku-y-ucu] *{eAT}' {ağız} is.* Düğünlere çağrı yapan kimse (genellikle kadın); okucu. [DS]

okuyuntu, [oku-ntu / oku-y-untu] *{ağız} is.* **1.** Davetli. **2.** Ekmek, şeker, kibrit gibi küçük armağanlarla yapılan düğün çağrısı; davetiye. [DS]

okuyuş, [oku-y-uş] *is.* Okumak eylemi ve biçimi.

okuyuşmak, [oku-y-uş-mak اوقويشمق] *{eAT} işteş. f. [-ur]* Karşılıklı olarak birbirine okumak; ders söyleşmek.

okuz, [okuz] *{eT} ünl.* Kötü talih; kaza; kader! Ne kaza! Ne felaket!

oküler, [Fr. oculaire] *sf.* **1.** Gözle ilgili; göze ilişkin. **2.** *is. fiz.* Optik araçlarda, objektiften aldığı ışınları göze ulaştıran mercek düzeneği; göz merceği.

okülografi, [Fr. oculographie] *is.* Göz hareketlerini kayıt tekniği.

okülogram, [Fr. oculogramme] *is.* Göz hareketlerinin kaydını yapan araç.

okülomotor, [Fr. oculomoteur] *sf.* (Kas için) göz hareketlerini sağlayan.

okyanus, [Yun. okeános > Ar. öḳyānūs اوقيانوس] *is.* **1.** Eskiden dünyanın çevresini sardığına inanılan uçsuz bucaksız deniz. **2.** Yeryüzünün su ile kaplı olan bölümü. **3.** Kıtaları birbirinden ayıran büyük denizlerden her biri; anadeniz. ⧉ **okyanus akıntısı,** *Okyanuslarda, denizlerde su kütlelerini bulundukları bölgelerden oldukça uzaklara sürükleyen akıntılar.*|| **okyanus bilimci,** *Okyanus bilimi uzmanı; oşinograf.*|| **okyanus bilimi,** *Okyanus ve denizlerin özelliklerini, içerdikleri biyolojik toplulukları, oluşumlarını ve kullanımını inceleyen bilim dalı; deniz bilimi; oşinografi.*|| **okyanus çukuru,** *Deniz ve okyanuslarda 3000 ile 7000 m. arasında değişen derinliklere verilen ad; abis.*|| **okyanus iklimi,** *Orta kuşakta kıtaların batı kenarlarında hüküm süren sıcaklık farklılıkları fazla olmayan, yumuşak ve bol yağışlı iklim.*|| **okyanus mavisi,** *Koyu mavi renk.*||

okyanusî, [Ar. ōḳyānüs-ī اوقيانوسى] *(o:kya:nu:si:) sf.* Okyanusla ilgili. ⧉ **okyanūsî iklim,** *Okyanus iklimi.*

Okyanusya, [Yun. okeanosia] *is.* Büyük Okyanus içinde pek çok irili ufaklı adalardan meydana gelmiş Dünyanın beş büyük kıtasından biri.

ol[1], [ol اول] *{eT} {eAT} zm.* **1.** Üçüncü teklik şahıs zamiri; "o". [DK] [ETY] [EUTS] [İKPÖy.] [KB] [Gabain] [Üç İtigsizler] **2.** İşaret zamiri; "o". [DK] [ETY] [EUTS] [İKPÖy.] [KB] [Üç İtigsizler] **3.** Onlar. [Üç İtigsizler] **4.** *sf.* Uzaktaki nesneleri göstermekte kullanılan gösterme sıfatı; işaret sıfatı; "o". [DK] [ETY] [EUTS] [Gabain] [İKPÖy.] [KB] [Üç İtigsizler] [Tekin] **5.** Bu. [ETY] [EUTS] [Gabain] **6.** *{eAT}* Öbür; diğer. ☞ **ol ara,** *{eT} 1. Orası; o yer. 2. Oraya; ora.* [Bahşayiş]|| **ol aracuk,** *{eAT} Oracık.*|| **ol arada,** *{eAT} 1. Orada. 2. O sırada.* [DK]|| **ol aradan,** *{eAT} Oradan.*|| **ol araya,** *{eAT} Oraya.*|| **ol arayı,** *{eAT} Orayı.*|| **ol bir,** *{eAT} Öteki; öbür.* [DK]|| **ol cihān,** *{eT} Ahret; öbür dünya.* [Bahşayiş]|| **ol kim,** *{eAT} O kişi ki.*

ol[2], [ol] *ek.* Tekit eki; -dır / -dir / -dur / -dür. [ETY] [DLT] [KB] [İKPÖy.] [Gabain]

ol, [ol / öl اول] *{eAT} is.* Temel.

ola, [bol-mak > ol-mak > ol-a اوله] *{eAT} e.* Belki; -mi acaba. ☞ **ola mı,** *{eAT} 1. Acaba. 2. Olur mu? 3. Nasıl olur? 4. Olmaz mı; mümkün müdür?*

olaba, [ulaba / u-lapa > u-laba > o-laba] *{eT} is.* Süt ve yağ ile doldurulan koyun ciğerinin suda haşlanması suretiyle yapılan bir yemek. [Nevâyî]

olabilir, [ol-a+bil-ir] *sf.* **1.** Gerçekleşmesi için herhangi bir engel bulunmayan; mümkün. **2.** *fel.* Edim hâlinde değil de erk hâlinde olan; olanaklı. **3.** *is. man.* Varlığı çelişki içermeyen. ☞ **olabilir dünya,** *man. Birlikte olabilen ve her biri olanaklı olan, aralarında çelişki içermeyen nesneler topluluğu.*|| **olabilirler arası,** *fel. Olanaklı bireyin, içinde yer aldığı birlikte olabilirlerin tümüyle sürdürdüğü düzenli ilişki.*

olabilirlik, -ği [ol-a+bil-ir-lik] *is.* Gerçekleşmesi ve olması için hiçbir engel bulunmayan şeyin durumu; olabilir olma durumu.

olabilme, [ol-a+bil-me] *is.* Olabilmek eylemi ve durumu.

olabilmek, [ol-a+bil-mek] *gçsz. f. [-ir]* **1.** Gerçekleşmesi ve olması için hiçbir engel bulunmamak; gerçekleşmesi mümkün olmak. **2.** Uygulanabilir nitelik taşımak.

olacacı, [ol-aca(k)-cı] *{ağız} sf.* Büyümeye, gelişmeye elverişli; gürbüz. [DS]

olacacık, -ğı [ol-aca(k)-cık] *{ağız} sf.* Büyümeye, gelişmeye everişli; gürbüz. [DS]

olacak, -ğı [ol-acak] *sf.* **1.** Olması, yapılması uygun görülen, yerinde olan. **2.** Kendisinden beklenilen davranış ve tutumu göstermeyen. **3.** *is.* Olma ve gerçekleşme olasılığı bulanan şey. **4.** Gerçekleşmesinin engellenmesi mümkün olmayan durum; önüne geçilemeyen sonuç. **5.** Uyuşulabilecek fiyat. **6.** *sf. {ağız}* Üvey. [DS] ☞ **olacak gibi değil,** *Olması mümkün değil; olacağa benzemiyor; olmuyor; olamaz.*

oladüşmek, [ol-a+düş-mek اوله دشمك] *{eAT} gçsz. f. [-er]* Oluvermek; olmuş olmak.

olagelme, [ol-a+gel-me] *is.* Olagelmek eylemi ve durumu.

olagelmek, [ol-a+gel-mek] *gçsz. f. [-ir]* Başından beri hep aynı biçimde olmak ve sürmek; süregelmek; devam etmek.

olağan, [ol-ağan] *sf.* **1.** Her zaman olan; sık sık olan; görmeye alışılmış; yadırgatıcı bir yanı bulunmayan; bir çok örneği bulunan; normal *(1935).* **2.** Olayın normal akışına ve düzenine uygun olan. **3.** Belirli aralıklarla yinelenen; alışılmış *(1944).* **4.** *zf.* Alışılmış biçimde; olağan olarak; yadırgamadan. ☞ **olağan dışı,** *1. Olağan olmayan; alışılmışın dışında olan; doğal verilere ters olan; gayri tabii. 2. Alışılmışın dışında olarak.*|| **olağan dışılık,** *Olağan dışı olma durumu; doğal verilere ters olma durumu.*

olağanlaşma, [ol-ağan-la-ş-ma] *is.* Olağanlaşmak eylemi ve durumu.

olağanlaşmak, [ol-ağan-la-ş-mak] *dönşl. f. [-ır]* Olağan duruma gelmek;

olağanlaştırılma, [ol-ağan-la-ş-tır-ıl-ma] *is.* Olağanlaştırılmak eylemi ve durumu.

olağanlaştırılmak, [ol-ağan-la-ş-tır-ıl-mak] *edil. f. [-ır]* Olağanlaştırmak eylemi yapılmak; olağan hâle gelmesi sağlanmak.

olağanlaştırma, [ol-ağan-la-ş-tır-ma] *is.* Olağanlaştırmak eylemi.

olağanlaştırmak, [ol-ağan-la-ş-tır-mak] *gçl. f. [-ır]* Olağan duruma getirmek; olağan durum almasını sağlamak.

olağanlık,-ğı [ol-ağan-lık] *is.* Olağan olma durumu; alışılmış olma durum ve biçimi.

olağanüstü, [ol-ağan+üst-ü] *sf.* **1.** Olağan ve alışılmışın dışında; alışılmıştan farklı olan; normalin üstünde olan; fevkalade. **2.** Beklenmedik bir zamanda olan veya yapılan; önceden tasarlanmamış, planlanmamış olan; olması için koşul ve gerekçeleri son anda gerçekleşen. **3.** Benzerlerinde çok farklı olan; ayrıcalık taşıyacak biçimde üstünlüğü olan. **4.** *zf.* Çok fazla; çok güzel; harikulade; fevkalade. **5.** *ünl.* Harika; mükemmel; nefis; çok güzel. ☞ **olağanüstü hâl,** *Devletin normal yasal yollardan halledemediği durumlarda yasal olarak ortaya koyduğu daha sıkı ve etkili yönetim durumu.*|| **olağanüstü mahkeme,** *Olağanüstü durumlarda, bu tür olaylara bakmakla görevli ve ayrıcalıklı yetkilere sahip yargı kurumu.*

olağanüstülük, -ğü [ol-ağan+üst-ü-lük] *is.* Olağanüstü olma durumu; fevkaladelik.

olağı, [oklağı] *{ağız} is.* Oklava. [DS]

olak[1], **-ğı** [oğ-lak > ōlak] *(o:lak) {ağız} is.* Oğlak. [DS]

olak[2], **-kı** [olak اولاق] *{eAT}* *is.* Kısrak.

olam, [ula-m > olam] *(o'lam)* *{ağız}* *zf.* Daha çok. [DS]

olaman, [oğ(u)l-a-man ? > ola-man ?] *{ağız}* *is.* **1.** Bir yaşında iken doğuran keçi veya koyun. **2.** Tuluma bastırılmış tuzlu peynir, çökelek karışımı. [DS]

olamaz, [ol-mak + u-mak > ol-a+u-maz] *(ola'maz)* *sf.* **1.** Olmasını önleyecek güçlü engelleri bulunan; olmasına imkân bulunmayan; olanaksız; imkânsız; gayri mümkün. **2.** *ünl.* Hayret ve şaşırma bildirir.

olamazlık, -ğı [ol-a-maz-lık] *is.* Olamaz olma durumu.

olan, [ol-an] *sf.* **1.** Olmak fiilinin şimdiki zaman sıfat fiili. **2.** –li yapılı sıfat ile kurulmuş tamlamalarında, tamlayan iyelikli hâle getirerek yeni bir sıfat tamlaması kurar. *şapkalı çocuk > şapkası olan çocuk.*

olanak, -ğı [ol-anak] *is.* **1.** Mümkün olma durumu; olabilir olma; olabilirlik. **2.** Bir kimsenin bir şeyi yapması için var olan uygun koşullar; yararlanılan uygun koşullar; imkân *(1942).* **3.** Bir şeyi yapmak için gerekli olan maddî güç, para vb. şeyler; imkân. **4.** Bir şeyin bulunmasını, olmasını, gerçekleşmesini mümkün kılan şey; imkân. ⊡ **olanak sağlamak,** *Bir şeyin olması, gerçekleşmesi ve gelişmesi için gerekli ve uygun koşulları sağlamak.*

olanaklı, [ol-anak-lı] *sf.* **1.** Olanak içinde bulunan; imkân sahibi olan. **2.** Olabilirliği olan; olabilir; mümkün.

olanaksız, [ol-anak-sız] *sf.* **1.** Olanağı bulunmayan; imkânı olmayan. **2.** Olabilirliği olmayan; olamaz; gayri mümkün; imkânsız.

olanaksızlaşma, [ol-anak-sız-laş-ma] *is.* Olanaksızlaşmak eylemi ve durumu.

olanaksızlaşmak, [ol-anak-sız-laş-mak] *gçsz. f.* *[-ır]* Olanaksız duruma gelmek; imkânsızlaşmak.

olanaksızlık,-ğı [ol-anak-sız-lık] *is.* **1.** Olanaksız olma durumu; adem-i imkân; imkânsızlık. **2.** Gerçekleşmesi, olması veya yapılması mümkün olmayan şeyin niteliği; imkânsızlık. **3.** Mantıksal olarak tasarlanamama. **4.** Bir şeyin yapılması için elverişli ortamın bulunmaması durumu; elverişsiz durum. **5.** Yapılacak iş veya yaşama koşullarının gerekli kıldığı maddî güç ve paradan yoksun olma; uygun olmayan koşullarda yaşama; fakirlik; yoksulluk.

olanca, [ol-mak > ol-an-ca] *(ola'nca)* *{ağız}* *zf.* Var olanın tümüyle; bütün; tamamıyla; tümü. [DS]

olangı, [oklağı > olañı] *{ağız}* *is.* Oklava. [DS]

olar, [o-lar] *{eT}* *{eAT}* *zm.* Onlar. [EUTS] [Gabain] [KB] [Üç İtigsizler]

olarıngla, [ol-ar-ıñ-la اولارڭله] *(olarıñla)* *{eAT}* *zf.* Onlarla.

olarungla, [ol-ar-uñ-la اولاروڭله] *(olaruñla)* *{eAT}* *zf.* → olarıngla.

olası, [ol-ası] *sf.* Olması mümkün olan; gerçekleşmesi olanak dahilinde olan; muhtemel; ihtimal dahilinde *(1935).*

olasıcı, [ol-ası-cı] *sf.* Olasıcılık yanlısı olan; olasıcılık taraftarı.

olasıcılık, -ğı [ol-ası-cı-lık] *is. fel.* Mutlak bilgiyi ve doğruyu bilmenin mümkün olmadığını, insan bilgisinin ancak olası bilgiye ulaşabileceğini savunan dogmatizm ile şüphecilik arasında kalan öğreti; Yeni Akademia okulu; probabilizm.

olasıcılıkçı, [ol-ası-cı-lık-çı] *sf.* **1.** (Öğreti ve kuramlar için) olasılıklara büyük değer ve önem veren. **2.** *is.* Olasıcılık yanlısı.

olasılı, [ol-ası-lı] *sf.* **1.** Olasılığa dayalı; ihtimalî. **2.** *fel.* Belkili.

olasılık, -ğı [ol-ası-lık] *is.* **1.** Bir şeyin olabilmesi, gerçekleşebilmesi durumu; olabilirlik; ihtimal. **2.** Bir şeyin olması için tasarlanabilir, düşünülebilir, hesaplanabilir yol veya sonuç. **3.** Bir şeyin olmasının, gerçekleşmesinin mümkün olacağını düşündüren iz, belirti ve olgu; şans; ihtimal. **4.** *man. fel.* Doğruluğu ispatlanmadığı hâlde, gerçeğe uygun olma durumu ve ihtimali taşıyan önermenin özelliği. **5.** Herhangi bir olay için elverişli hallerin bütün olanaklı hallere oranı. **6.** Belli bir aile topluluğunda en az çocuğu olanlardan bir fazla çocuğu olanların en az çocuğu olanlara oranı; (n+1) / n. ⊡ **olasılık hesabı,** *mat. Bir olay veya olgunun, gerçekleşmesi şanslarının yüzdesini bulmaya yarayan kuralları inceleyen matematik dalı; ihtimaller hesabı.*

olasını, [ol-ası-n-ı اولاسنى] *{eAT}* *zf.* Olacağını.

olasıya, [ol-ası-y-a] *(o'lasıya)* *zf.* **1.** Olması mümkün olacak kadar; olabileceği ölçüde; olabilecek kadar. **2.** *sf.* Olacak.

olaşma, [ula-ş-ma ? > ola-ş-ma] *{ağız}* *is.* Bulaşıcı, yaygın hastalık. [DS]

olay, [ol-ay] *is.* **1.** Çeşitli etmenler altında olan ve ortaya çıkan durum; olgu; vuku bulan şey; vaka; hadise *(1942).* **2.** Etkilediği ortam ve ilgilendirdiği kamu oyu bakımından ilgi ve dikkati üzerine toplayan; güncelliği yoğun olan eylem. **3.** Şaşırtan, dikkati üzerine çeken, olağan dışı özellikleriyle özellik kazanan. **4.** *mecaz.* Sıra dışı kişilik ve özgünlüğü sebebiyle ilgi çeken kimse. **5.** *fiz.* Belirli bir yer ve zaman içinde oluşan, sınırlı ve anlık olgu. **6.** Önemli tarihî olgu. **7.** Olacak. [DS] ⊡ **olay bilimi,** *Varlıkların özünü, bilincin aşkın yapılarını, bilincin dolaysız verilere dönüşü yoluyla kavramayı öngören felsefî yöntem; görüngü bilimi; fenomenoloji.*|| **olay çıkarmak,** *Toplum açısından hoş olmayan, kötü bir durum yaratmak.*|| **olay örgüsü,** *ed. Eserin veya oyunun sonucunu merakla bekleten olaylar dizisi; entrika.*

olayak, -ğı [ol+ayak ?] *{ağız}* *is.* Ayakkabıcıların kullandığı en büyük ayakkabı kalıbı. [DS]

olaycı, [ol-ay-cı] *is. fel.* İnsanın yalnızca görüngüler

hakkında bilgi edinebileceğini savunan; görüngücü; fenomenist.

olaycılık,-ğı [ol-ay-cı-lık] *is. fel.* Gerçekle ilgili olarak insanın yalnızca görüngüler hakkında bilgi edinebileceğini savunan görüş; görüngücülük; fenomenizm.

olaylaştırma, [ol-ay-la-ş-tır-ma] *is.* Olaylaştırmak eylemi ve durumu.

olaylaştırmak, [ol-ay-la-ş-tır-mak] *gçl. f. [-ır]* Olay durumuna getirmek; olay yapmak.

olaylı, [ol-ay-lı] *sf.* **1.** Toplum açısından hoş olmayan ve kötü durumları bulunan; olayı bulunan; hadiseli. **2.** *zf.* Olaylı olarak.

olaysız, [ol-ay-sız] *sf.* **1.** Sakin; hadisesiz; sessiz. **2.** *zf.* Hiçbir olay olmadan; olaysız olarak.

olca, [Moğ. olca] *{eT} {ağız} is.* Düşmandan ele geçirilen mal; savaş alıntısı; ganimet. [DS]

olcacık, -ğı [olca-cık] *{ağız} sf.* Çalışkan; becerikli. [DS]

olcalamak, [olca-la-mak اولجالامق] *{eAT} gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Savaşta ganimet almak.

olcay, [Moğ. olcay] *{eT} is.* Evlatlık; bulma çocuk.

olcaylı, [Moğ. olcay-lı] *{eT} sf.* Kısmetli.

olcık, -ğı [Ereme. rocik => olcık] *{ağız} is.* Üzüm ve dut suyundan yapılan cevizli sucuk. [DS]

olçarmak, [ölçe-r-mek / olça-r-mak] *{ağız} gçl. f. [-ır]* Sönmeye yüz tutmuş ateşi tekrar canlandırmak. [DS]

olçum[1], [orç-um / olç-um ?] *{ağız} is.* **1.** Hekim. **2.** Yıldızların hareketinden sonuç çıkaran; kendisini hekim gibi gösteren. [DS]

olçum[2], [olç-um] *{ağız} sf.* **1.** Eli işe yatkın; becerikli; usta. **2.** Beceriksiz; kaba saba. **3.** Kendini olduğundan üstün gösteren. **4.** Çok konuşan; olur olmaz her söze karışan. [DS]

olçum[3], [olç-um] *{ağız} is.* Yetenek. [DS]

olçumlanmak, [olçum-la-n-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* **1.** Kibirlenmek; gururlanmak. **2.** Anlamadığı halde bir işle anlarmış gibi görünerek uğraşmak. [DS]

olçumluk, -ğu [olçum-luk اولچوملق] *{eAT} is.* Bilgiçlik. ⊡ **olçumluk etmek,** *{eAT} Bilgiçlik satmak.*

oldacı, [*eT.* bol-daçı *(olacak)* > ol-daçı اولداچی] *{eAT} {ağız} sf.* Büyümeye, gelişmeye elverişli; şişman. [DS]

oldaç, [bol-daçı > ol-daç] *{ağız} sf.* → oldacı. [DS]

oldang, [ül > ul-dañ] *{eT} is.* → uldang. [DLT]

oldığıyle, [ol-dığı + ile اولدغیله] *{eAT} zf.* Olduğu için.

oldımak, [oldī-mak] *{eT} gçsz. f. [-ur]* Yalınayak olmak; ayakkabısız olmak. [DLT] [Clauson]

oldrug, [oldur-mak / olur-mak > old(u)r-uğ] *{eT} is.* Yer; mekân; mevki. [KB]

oldrum, [oldur-mak / olur-mak > old(u)r-um] *{eT} sf.* Kötürüm; yatalak. [DLT] [KB]

oldu, [ol-mak > ol-du] *zf.* Peki; tamam; kabul; evet; hay hay; elbette; baş üstüne; olur; tabii; memnuniyetle. ⊡ **oldum bittim,** *Eskiden beri; bildim bileli.*|| **oldum olası,** *Kendimi bildiğimden beri; bildim bileli.*|| **oldu olacak,** *Artık çekinilecek bir durum kalmadı.*

oldubitti, [ol-du+bit-ti] *is.* Kargaşalığa ya da aceleye getirildiği için kabul edilmek zorunda kalman durum; olup bitmiş olan şey; olup bitti; emr-i vaki. ⊡ **oldubittiye getirmek,** *Artık geri dönülmesi mümkün olmayan bir durum yaratmak; emr-i vaki yapmak; olupbittiye getirmek.*

olduğunca, [ol-duğu-n-ca اولدوغنجه] *{eAT} zf.* Oldukça; durdukça; baki kaldıkça.

olduk, [oldī-mak > old(u)-k] *{eT} sf.* (At vb. için) nalsız; yalın ayak. [DLT]

oldukça, [ol-duk-ça] *(oldu'kça) zf.* Yeter derecede; epeyce, hayli.

oldurgan, [ol-dur-gan] *sf.* **1.** Olma bildiren bir eylemi yaptıran; olduran; oldurucu. **2.** *dbl.* (Fiil için) geçişli değilken, -r, -ir, -dir eklerini alarak geçişli hâle getirilmiş. ⊡ **oldurgan çatı,** *dbl. Geçişsiz bir fiile geçişlilik eki getirilerek yapılan çatı.*|| **oldurgan eylem,** *dbl. Oldurgan çatılı eylem.*

oldurma, [ol-dur-ma] *is.* Oldurmak eylemi.

oldurmak[1], [oldur-mak / oltur-mak] *{eT} is.* Oturmak. [DLT] [KB]

oldurmak[2], [ol-dur-mak اولدورمق] *gçl. f. [-ur]* **1.** Bir şeyin olmasını, oluşmasını, meydana gelmesini sağlamak; oluşmasına veya olmasına yol açmak; meydana getirmek; vücuda getirmek, yaratmak. *{eAT} (aynı)* **2.** (Sebze, meyve vb. için) olgunlaşmasını sağlamak; olgunlaştırmak.

olduruk[1], **-ğu** [oğul-duruk / oyun-duruk > ol-duruk] *{ağız} is.* **1.** İnce ve genç çam ağacı. **2.** Ağaç filizi; sürgün. **3.** Enine kesitinde özden çevreye doğru değişik renkler bulunan ve kaplama tahtası olarak kullanılan ağaç. **4.** Kereste yapılacak kadar kalın çam ağacı. **5.** Ekinlerin dibinden süren filiz. [DS]

olduruk[2], **-ğu** [ol-dur-uk] *{ağız} is.* **1.** Çarığın delinen yerini onarmak için konulan deri parçası. **2.** Çarığın içine konulan keçe veya bez parçası. [DS]

olduysa, [ol-du + i-se اولدیسه] *{eAT} zf.* Olunca; oldukta.

ole[1], [İsp. ole] *(o'le:) ünl.* Teşvik etmek, yüreklendirmek için söylenir; yaşa; var ol.

ole[2], [ole] *{ağız} ünl.* Ulan. [DS]

olefin, [Fr. oléfine] *is. kim.* Etilen gibi, yapısına başka bir öge veya kök sokulabilen karbonlu hidrojenlere verilen ad; etilen sınıfı doymamış hidrokarbonlara verilen ad.

oleik,-ği [Fr. oléique] *sf. kim.* (Etilenik asit için) pek çok bitkisel yağlarda, özellikle zeytin yağında gliserit biçiminde bulunan, $CH_3-(CH_2)_7-CH=CH-$

$(CH_2)_7$–CO_2H ⧉ **oleik asit,** *biy. Hücre zarlarının yapısında bol miktarda bulunan 18 karbonlu doymamış bir yağ asidi.*

olein, [Fr. oléine] *is. kim.* **1.** Oleik asit. **2.** Sıvı yağlarda ve margarinlerde bulunan oleik asidin bir esteri; triolein.

oleometre, [Fr. oléométre] *(oleome7tre) is.* **1.** Yağların yoğunluğunu belirlemekte kullanılan sıvıölçer. **2.** Bir tohumdaki yağ oranını ölçemeye yarayan alet.

olgaç, [ol-ġaç] *{ağız} sf.* İyi gelişmiş; yetişmiş. [DS]

olgalamak, [olga-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Seyrek seyrek dikmek; oyulgamak. [DS]

olgalanmak, [olga-la-n-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* Açılmak; yayılmak. [DS]

olgamag, [olga-maġ] *{ağız} gçl. f. [-r] [-g(u)-yor]* Oyulgamak. [DS]

olgamak, [oyul-ga-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-g(u)-yor]* Seyrek seyrek dikmek; oyulgamak; teyellemek. [DS]

olgamlı, [olġam-lı] *{ağız} sf.* Tavında. [DS]

olgan, [bol-mak > bol-ġan اولغان] *{eAT} sf.* Olan.

olgörüp, [ol+gör-üp ?] *{ağız} sf.* Olanaksız; olamaz. [DS]

olgu, [ol-gu] *is.* **1.** Birtakım olayların sebep olduğu ve bu sebeplerin yol açtığı sonuç; gözlemlenmiş olay; vakıa *(1942).* **2.** Tartışmasız ve şüphesiz kabul edilen şey. **3.** *fel.* Düşünce bazında değil de gerçekte varolan veya olan; gerçekleşmiş olan; gerçek olan; vakıa. **4.** Belirlenmiş bir deney konusu ya da bilimsel incelemeye elverişli doğal olay. **5.** *{ağız}* Gerçek. [DS]

olgucu, [ol-gu-cu] *sf.* **1.** Olguculuğa ilişkin; olguculukla ilgili; pozitivist. **2.** *is.* ve *sf.* Olguculuk yanlısı.

olguculuk, -ğu [ol-gu-cu-luk] *is. fel.* **1.** Fizik ötesi inceleme ve yargıların kuramsal olarak olanaksız ve yersiz olduğunu, bütün felsefî etkinliklerin yalnızca deneyle doğrulanabilen gerçek olayların incelenmesiyle ortaya konulması gerektiğini savunan August Komte'un sistemi; pozitivizm. **2.** (Hukuk için) pozitif hukukun doğal hukuka üstün olduğu görüşünü savunan öğreti.

olgun, [ol-mak > ol-ġun] *sf.* **1.** İstenilen kıvama ve duruma gelmiş olan; olmuş; olan. *{eT} (aynı)* [DLT] **2.** *biy.* Büyüme ve gelişmesini tamamlayarak ergin evreye ulaşmış. **3.** (Meyve için) büyüyüp gelişmiş; yenebilecek duruma gelmiş; olmuş. **4.** (Kişi için) bilgi, görgü, kültür bakımından yetkinlik kazandığı için duygu ve düşünce olarak geniş bir hoşgörüye kavuşmuş olan; bilgi ve görgüsü gelişmiş; deneyimli. **5.** (Kişi için) orta yaşta, yetişkin. **6.** (Bitki, hayvan, organ veya hücre için) olgunluğa erişmiş. **7.** (Çıban ya da apse için) tam irin toplamış ve deşilme zamanı gelmiş olan. **8.** (Şarap için) hamlığı giderek içilecek konuma gelmiş olan. **9.** *argo.* Sarhoş; esrik. ⧉ **olgun ağaç,** *İşlenmeye elverişli kısmı çapının üçte ikisine erişmiş olan ağaç.*|| **olgun odun,** *Ağaç gövdesinin öz odun ile dış odun arasında yer alan, marangozlukta kullanılan bölümü.*

olgunlaşma, [ol-gun-la-ş-ma] *is.* **1.** Olgunlaşmak eylemi veya durumu. **2.** İnsan bedeninin yetişkin durumuna doğru olan gelişimi. **3.** *biy.* Erkek ve dişi eşey hücrelerinin meyoz bölünmeyi ve gamet oluşumunu kapsayan evresi; eşeysel olgunluğa erişme. **4.** Meyve ve sebzelerin, yenilecek ve kullanılacak bölümlerinin devşirilmeye uygun duruma gelmesi için geçen evre. **5.** Çıban veya apsede irin toplama evresi. **6.** Bir yapıştırıcının etkin biçimde yapıştırma özelliğini kazandığı durum.

olgunlaşmak, [ol-gun-la-ş-mak] *dönşl. f. [-ır]* **1.** Olgun duruma gelmek; olgunluk kazanmak. **2.** (Meyve, sebze, tahıl vb. için) yenebilecek duruma gelmek; toplamaya uygun özellik kazanmak. **3.** (Kişi için) duygusal ve zihinsel yönden yetkin hâle gelmek; yeterli bilgi ve deneyim sahibi olmak. **4.** Sonuç verebilecek bir aşamaya gelmek; gelişmek. **5.** (Çıban, sivilce vb. için) oluşumunu tamamlayarak deşilecek duruma gelmek.

olgunlaştırma, [ol-gun-la-ş-tır-ma] *is.* Olgunlaştırmak eylemi.

olgunlaştırmak, [ol-gun-la-ş-tır-mak] *gçl. f. [-ır]* Olgun duruma getirmek; olgunluk kazandırmak; olgunlaşmasını sağlamak.

olgunluk,-ğu [ol-gun-luk] *is.* **1.** Olgun olma durumu. **2.** Olgun bir şeyin niteliği. **3.** Meyve ve sebzelerin yenebilir olma durumu. **4.** Ruhsal ve fiziksel bakımdan düşünme, karar verme yetkesine ulaşma durumu. ⧉ **olgunluk çağı,** *Hayatın gençlik ile ihtiyarlık dönemleri arasında yer alan, bedenî ve ruhî yeteneklerin en yetkin olduğu çağ; bedensel, ruhsal ve zihinsel yönden tam bir yetkinlik kazanılmış olan dönem.*|| **olgunluk sınavı,** *Üniversite veya yüksek okullara girebilmek için liseyi bitirdikten sonra verilen sınav.*|| **olgunluk yaşı,** *Olgunluk çağı.*

olgurmak, [ol-ġur-mak] *{eT} gçsz. f. [-ur]* **1.** Oturmak; durmak. [EUTS] **2.** Oturtmak. [ETY] [EUTS] [İKPÖy.]

olgurtmak, [ol-ğur-t-mak] *{eT} gçl. f. [-ur]* **1.** Oturtmak. [ETY] [EUTS] [Gabain] **2.** Diktirmek; tesis ettirmek; yerleştirmek. [Gabain] [ETY]

olgusal, [ol-gu-sal] *sf.* Olguya ilişkin; bir olguya ait. ⧉ **olgusal anlam,** *man. Hangi durumda doğru, hangi durumda da yanlış olacağını kestirebildiğimiz bir önermenin taşıdığı anlam türü.*

olgusallık, -ğı [ol-gu-sal-lık] *is. fel.* İnsanın kendi iradesinin dışında dünyaya gelmesine ve sınırlı olmasına yol açan insanlık durumu.

olhamur, [Yun. flamúri] *{ağız} is.* Ihlamur. [DS]

olhoy, [? olḫoy] *{ağız} is.* Oklava.[DS]

olhutmak, [olur-mak > ol-ġut-mak > olḫu-t-mak] *{eT} gçl. f. [-ur]* Oturtmak, [DLT]

olıç, [oġul > oġul-ıç] *{eT} küçlt. is.* Çocuklara sevgi ifadesi için *"oğulcuğum, oğulcuk"* anlamında kullanılır. [DLT]

olıgelmek, [ol-mak + gel-mek اولى كلمك] *{eAT} gçsz. b. f. [-ir]* Olagelmek.

olımamak, [ol-mak + u-mak (u-ma-mak) اوليماموق] *{eAT} gçsz. b. f. [-z]* Bekleyememek; sabredememek.

olıtmak, [ol-mak *(oturmak)* > ol-ıt-mak] *{eT} gçl. f. [-ur]* Oturtmak. [ETY]

oligarşi, [Yun. oligol *(birkaç kişi, azınlık)* + arkhe *(kumanda)* > oligarkhia > Fr. oligarchie] *is.* Siyasi gücün, birkaç kişiden oluşan küçük bir grubun, bir aile üyelerinin ya da bir sosyal sınıfın elinde bulunduğu siyasi düzen; takım erki.

oligodipsi, [Fr. oligodipsie] *is. tıp.* Susama isteğinin azalması.

oligofreni, [Fr. oligophrenie] *is. psikol.* Bunama ve zekâ geriliğinde görülen aşırı akıl zayıflığı.

oligoklaz, [Fr. oligoclase] *is. min.* Billursu kayaçlarda bol miktarda bulunan, beyaz ya da yeşile çalan renkli feldspat.

oligopol, -lü [Fr. oligopole] *is.* Az sayıda satıcının çok sayıda alıcı ile karşı karşıya geldiği durum.

oligosen, [Yun. oligo-hainos > Fr. oligovene] *is. jeol.* Üçüncü zamanın Eosen ile Miyosen arasında kalan yaklaşık on iki milyon yıl süren dönem.

oligosiyali, [Fr. oligosialie] *is. tıp.* Tükürük salgısının azalması.

oligotrof, [Fr. oligotrophe] *is. bot.* Besin maddesi bakımından fakir ortam.

oligüri, [Fr. oliggurie] *is. tıp.* Boşaltılan idrar miktarının azalması.

olijist, [Yun. oligistos *(çok az sayıda)* > Fr. oligiste] *is. min.* Formülü Fe_2O_3 olan doğal demir oksit; demir üç oksit; kırmızı aşı boyası; mikalı demir.

olimpik, [Yun. olympikos / Lat. olympicus > Fr. olympique] *sf.* **1.** Olimpiyat oyunlarına ilişkin; olimpiyatlarla ilgili. **2.** (Spor tesisleri için) çağdaş olimpiyat ölçü ve kurallarına uygun olan.

olimpiyat,-dı [Yun. olympia *(eski Yunan'da bir kent)*/ Lat. olympias > Fr. olympiades] *is.* **1.** Eski Yunanistan'da, Zeus adına her dört yılda bir Olympia'da düzenlenen yarışmalara verilen ad; Zeus şenliği. **2.** Günümüzde her dört yılda bir, başka ülkede yapılan, yalnızca amatörlerin katıldığı uluslararası spor gösterileri; olimpiyat oyunları. **3.** Çeşitli spor dallarında düzenlenen yarışma. ⊡ **olimpiyat köyü,** *Olimpiyat oyunlarına gelen sporcuların kalması için hazırlanan yer.*

olivin, [Fr. olivine] *is. min.* Sarımsı yeşil renkte, cam parıltısında doğal magnezyum ve demir silikat; Mg_2SiO_4, Fe_2SiO_4; peridot.

olkama, [oyul-ga-ma > olka-ma] *{ağız} is.* Oyulgama. [DS]

olkamak, [oyul-ga-mak > olka-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-g(u)-yor]* Oyulgamak. [DS]

olkun, [ol+kün *(gün)*] *{ağız} is.* Vakit; zaman. [DS]

olla, [ora-lar > ollā] *{ağız} zm.* Oralar. [DS]

ollamak, [fol / hol > hol-la-mak > ol-la-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(u)-yor]* Parasız ve emeksiz geçinmek. [DS]

olluk[2], [oluk / olluk] *{ağız} is.* Suyun aktığı yer. [DS]

olluk[2], **-ğu** [fol > fol-lok > olluk] *{ağız} is.* Folluk. [DS]

olma[1], [ol-ma] *is.* Olmak eylemi veya durumu.

olma[2], [ol-mak > olmā] *(olma:) {eT} is.* Testi; çanak çömlek. [DLT]

olmadık,-ğı [ol-ma-dık] *(o'lmadık) zf.* **1.** (İş ve durumlar için) beklenmedik; daha önce benzeri görülmemiş; alışılmadık. **2.** (Söz veya davranış için) uygunsuz, yersiz ve gereksiz.

olmağın, [bol-mak > ol-maġ-ın اولماغين] *{eAT} zf.* Olmakla.

olmak[1], [bol-mak > ol-mak اولمق] *gçsz. f. [-ur]* **1.** (Bir şey) ortaya çıkmak; meydana gelmek; varlık durumu kazanmak; oluşmak; vuku bulmak. *{eT} {eAT} (aynı)* [Clauson] **2.** (Şu veya bu durumda) bulunmak; herhangi bir durum veya nitelikte bulunmak. *{eAT} (aynı). Sabırlı olmak.* **3.** Bir varlık bir gerçeklik kazanmak; varlığı söz konusu olmak; gerçekleşmek; yapılmak; yaratılmak; vücut bulmak. *{eAT} (aynı)* **4.** Gerçekleştirilmek; yapılmak. **5.** Bir görev, makam, san ya da nitelik kazanmak; uygulama yetkisi kazanmak. **6.** (İsmin belirttiği) niteliği kazanmak; bir nitelik sahibi olmak; herhangi bir durum veya konumda bulunmak. *adam olmak.* **7.** (Eylem ve davranış için) uygun düşmek; yakışmak; yerinde görülmek; elvermek. *Bu koltuk orada olmadı.* **8.** Bir yerde hazır bulunmak; mevcut olmak; kalmak. *{eAT} (aynı)* **9.** Hazır duruma gelmek; hazırlanmak; yapılmak. *Yemek oldu, haydi sofraya!* **10.** (Zaman dilimi için) aradan geçmek; tamamlanmak. *Görmeyeli üç yıl oldu.* **11.** (Zaman bildiren bir isimle, vakit için) gelip çatmak; yaklaşmak. *Sabah oldu.* **12.** Uymak; tam gelmek. *Bu ayakkabılar oldu.* **13.** (Taşınır ve taşınmaz için) mülkiyeti altına almak; sahibi olmak; edinmek. **14.** Bir şeyi elde etmek; edinmek. *Hukuk bilgisi olmak.* **15.** (Taşınır ve taşınmaz için) mülkiyeti el değiştirmek; bir başkasına geçmek; onun olmak. *Buralar şimdi devletin oldu.* **16.** (İş, kazanç, mal, insan vb. için) yoksun kalmak; elinden gitmek; yitirmek; kaçırmak; yanında bulamamak. *Biz de olduk bir kilo tuzdan.* **17.** Belli bir durum almak. *Burada ilişkileriniz resmî olsun.* **18.** Belli bir nitelik taşımak; .... den hissedilmek; ... den duyulmak. *Dostlukları da candan oldu.* **19.** Devam ettirmek; sürdürmek; yürütmek.

İlişkileri iyi oldu. **20.** Belli bir durumu veya nitelikteki olayları, ilişkiyi yaşamak. *Çok güzel günlerimiz oldu.* **21.** Belirtilen malzemeden üretilmek; ...den yapılmak. *Çatısı kiremit olsun.* **22.** Bir yerde doğmuş veya orada yaşamış bulunmak; kökü oraya dayanmak; oralı olmak. *Bizimkiler de Dirmil'den olur.* **23.** (Çocuk için; iyelik üçüncü kişi) dünyaya gelmek; doğmak. *Bir oğlu oldu.* **24.** (...lı olmak) bir görüş, parti veya grup vb. tarafını tutmak; ilgili bulunmak; ona mensup olmak. *Galatasaraylı olmak.* **25.** Sarhoş durumda bulunmak. **26.** .... durumunu almak; bir durumdan başka bir duruma dönüşmek; yerine geçmek. *Terbiyeli bir çocuk oldu.* **27.** (Özne bir isim tamlaması ise) belirtenin belirtilene iyeliği düşüncesini verir. *Burada odanın penceresi olmalı.* **28.** (Şimdiki veya geniş zaman üçüncü teklik kişi) kesinleme bildirir; ...dir. *Amcam olur.* **29.** (Geniş zaman üçüncü teklik kişi, olumlu) evet; kabul. **30.** (Geniş zaman üçüncü teklik kişi, olumsuz) hayır; ret. **31.** (Belirli geçmiş zaman üçüncü teklik kişi, olumlu) beğenmek; takdir etmek. **32.** (Belirli geçmiş zaman üçüncü teklik kişi, olumsuz) beğenmemek; takdir etmemek. **33.** (*"Bir şey"* sıfatı ile birlikte kullanıldığında) bir olayla karşılaşmak; başına kötü bir şey gelmek; kötü bir duruma uğramak. **34.** (*"Ne"* soru zamiri ile kullanıldığında, nesne ile fiil arasında) ilgisi yok. **35.** ("Ne" soru zamiri ile kullanıldığında, nesne ile fiil arasında) ilgisi nedir; ne ilgisi var. **36.** (Soru cümlesi sonunda istek üçüncü teklik kişi, *"ola"*) acaba. **37.** (Hastalık anlatan bir kelime ile) yakalanmak; tutulmak. **38.** (Yarar, zarar vb. ile birlikte kullanıldığında) yol açmak; neden olmak; sağlamak. **39.** *yard. f.* (Kendisinden önce gelen isim veya sıfatın belirttiği) durumu almak. *kahraman olmak.* **40.** *yard. f.* (Kendisinden önce gelen isim veya sıfatla kaynaşarak) belirtilen durumu almak anlamında birleşik fiiller yapar. *kahrolmak.* **41.** *yard. f.* (Sıfat fiillerle) başlama bildiren birleşik fiiller yapar. *Bizimki eve erken gelir oldu.* **42.** *yard. f.* (Sıfat fiillerle) bitme bildiren birleşik fiiller yapar. *İş işten geçmiş olacak.* **43.** *yard. f.* (İyelik eki almış bağ fiillerle) belirtilen eylemi yapmak veya bulunmak durumunda kalmak. *Züğürtlediğim oluyor.* **44.** *yard. f.* (Bulunma/kalma) durumundaki mastarla) belirtilen eylemi gerçekleştirmek üzere bulunmak; gerçekleştiriyor olmak. *Çalışmakta olduğu işi bıraktı.* **45.** (-en yapılı sıfat fiille) özneyi yaptığı eylemle belirtir. *Ben çıkmayayım, tanıyan olur.* **46.** *yard. f.* (-r yapılı sıfat fiil ile) belirtilen eyleme başlama düşüncesini bildirir. *Her neyse az yer oldu.* **47.** *yard. f.* (Olumsuz (-mez) -r yapılı sıfat fiil ile şart veya istek çekimlerinde) belirtilen eylemin yapılışına duyulan kızgınlığı veya pişmanlığı bildirir. *Gelmez olaydım.* **48.** *yard. f.* (Olumsuz (-mez) -r yapılı sıfat fiil ile geniş zaman soru çekimlerinde) belirtilen eylemin yapılışına kesinlik kazandırır; pekiştirme katar. *Gelmez olur muyum?* **49.** *yard. f.* (-miş yapılı sıfat fiil ile geniş ve gelecek zaman çekimlerinde) belirtilen eylemi geleceğe yöneltir. *O zamana kadar askerliği de bitirmiş olursun.* **50.** *yard. f.* (-ecek yapılı sıfat fiil ile) belirtilen eyleme niyetli olmayı bildirir. *Başını biraz kaldıracak olsa...* **51.** *{eAT}* İkamet etmek; oturmak; eğlenmek. **52.** *argo.* Sarhoş olmak; esrimek. ☞ **ola,** *Acaba; sahi; bulunabilir.*|| **ola ki,** *Belki; olabilir ki.*|| **ola kim,** *{eAT} Belki; belki de.* [DK]|| **ola mı,** *{eAT} Mümkün mü; olabilir mi?* [DK]|| **olan biten,** *Olan ve ortaya çıkan olayların tümü; oluşanların tümü.*|| **olan oldu,** *Artık yapılacak bir şey kalmadı; iş işten geçti.*|| **oldu bir defa,** *Yapılan bir işten duyulan pişmanlığı belirtir.*|| **oldu bir kere,** *Yapılan bir işten duyulan pişmanlığı belirtir.*|| **olduğu gibi,** *Hiçbir değişiklik yapmadan; değiştirmeden; bütünüyle.*|| **olduğu gibi görmek,** *Bir şeyi bütün ayrıntıları ve gerçekliği ile görebilmek.*|| **olduğu gibi görünmek,** *1. İçi tamamıyla görünmek. 2. (Kişi için) içi dışı bir olmak; düşündüğü ile yaptıkları birbirini tutmak; davranışları ile görüşleri uyuşmak.*|| **olduğundan gerü,** *{eAT} Olduktan sonra.*|| **oldum bittim,** *Öteden beri; kendimi bildim bileli; baştan beri.*|| **oldum olası,** *Öteden beri; kendimi bildim bileli.*|| **oldum olasıya,** *Öteden beri; kendimi bildim bileli; baştan beri.*|| **oldu olacak,** *Sakınılacak, çekinilecek bir durum kalmadı artık.*|| **oldu olacak kırıldı nacak,** *Her şeyin olup bittiğini, yapacak bir şey kalmadığını, dolayısıyla çaresiz kabullenmeyi belirtir.*|| **oldu olaldan,** *{eAT} Öteden beri; ilk baştan beri.*|| **oldu olanlar,** *Hoş olmayan durum veya olayların meydana geldiğini belirtir; bir kimsenin başına istenmeyen durumlar geldiğinde söylenir.*|| (birinin) **olmak,** *(Kadın veya kız için) adı geçen erkekle cinsel ilişkiye girmek.*|| (...den yana) **olmak,** *Belirtilen kimsenin tarafını tutmak; onu savunmak.*|| (... mış, ...r gibi) **olmak,** *1. Bir şeyi yapacakmış gibi davranmak. 2. Sıfat fiilin belirttiği eylemin kesin olmadığını belirtir.*|| **olmak bitmek,** *Hızla yapılıp bitirilmek; çabucak sona erdirilmek.*|| **... olmakla beraber,** *Buna rağmen; bununla birlikte.*|| **olmaklu olmak,** *{eAT} Olması, yapılması gerekmek.*|| **olmasa gerek,** *"Olmadığını sanıyorum." anlamında kullanılır.*|| **Olmaz olaydı!** *"Yapılmamış, geçmemiş, yaşanmamış olmasını isterdim." anlamında yakınma ve pişmanlık bildirir.*|| **Olmaz olsun!** *1. Bir şeyin yokluğunu istemek. 2. "Keşke olmasaydın; doğmasaydın." anlamında beddua.*|| **olsa olsa,** *1. Sonuçta; aşağı yukarı; nihayet; son ihtimal olarak. 2. Ancak*|| **... olsun ... olsun,** *1. (Ayrılma durumundaki isimden sonra) eşitleme, birleştirme ve seçme ilişkileri kurmaya yarar. 2. Karşıt anlamlı kelimeleri bağlayarak pekiştirme yapar.*|| **olup biten,** *1. Olay. 2. Olan ve ortaya çıkan olayların tümü; oluşanların tümü; ne varsa; hepsi. 3. Olmuş; geçmiş.*|| **olup bitmek,** *Geçmek; yapılmak.*|| **... olup**

çıkmak, *(Belirtilen) duruma gelmek; erişmek.*|| **olup olacağı,** *Olanların hepsi; bütünü; tamamı; olancası.*|| **Olur a!** *Olabilir.*|| **Olur mu olur.** *Olması mümkündür; olabilir.*|| **Olursa bu kadar olur!** *Olumsuz bir durum karşısında duyulan büyük şaşkınlığı belirtir.*|| **oluruna bırakmak,** *(Bir işi) kendi gidişine, olayın akışına bırakmak.*|| **Olur ya!** *Olabilir.*

olmak[2], [Moğ. ol-mak] *{eT} gçl. f. [-ur]* Bulmak; sahip olmak. [Pelliot]

olmak[3], [*eT.* ol-mak] *gçsz. f. [-ur]* **1.** (Meyve sebze için) istenen niteliği kazanıp toplanacak, yenecek duruma gelmek; olgunlaşmak; yetişmek. *{eT} (aynı)* [Clauson] **2.** Tüketilebilir, kullanılabilir duruma gelmek. *Tarhana oldu mu?*

olmak[4], [ol-mak] *{ağız} gçl. f. [-ur]* Bir işi bitirmek. [DS]

olmamış[1], [ol-ma-mış] *(o'lmamış) sf.* Olgun duruma gelmemiş; ham.

olmamış[2], [ol-ma-mış اولمامش] *{eAT} sf.* Olmadık; görülmedik; henüz meydana gelmemiş.

olmaya, [ol-ma-y-a اولمیه] *{eAT} çek. f.* Yapılmamış ola; görülmemiş ola. 🗗 **olmaya ....-esin,** *{eAT} Sakın, ...-meyesin!*

olmayacak,-ğı [ol-ma-y-acak] *(o'lmayacak) sf.* **1.** Gerçekleşmesi olanak dışı, imkânsız. **2.** Olması uygun görülmeyen; hoş karşılanmayan; yakışık almayan. 🗗 **olmayacak duaya amin demek,** *Gerçekleşmeyecek veya olumlu sonuçlar vermeyecek, sonu gelmeyecek işle uğraşmak.*

olmayasımak, [ol-ma-y-ası-mak] *{ağız} gçsz. f. [-ır]* (Bir şey) olmak istememek. [DS]

olmaz, [ol-maz اولماز] *sf.* **1.** Gerçekleşemez; imkânsız. **2.** *{eAT}* Olmayacak. **3.** *{eAT}* Yersiz; gereksiz; münasebetsiz. **4.** *is.* Yapılmayacak bir iş, tutum veya davranış. **5.** *zf.* Bir şeyin kabul edilmediğini belirtir. 🗗 **olmaz olmaz,** *1."Olmayacak, gerçekleşemeyecek hiçbir iş yoktur." anlamında kullanılır. 2. "Yapılabilecek veya olması mümkün işler için ilk baştan olmaz demek doğru değildir." anlamında kullanılır.*|| **olmaz vakıt,** *{eAT} Zamansız; vakitsiz.*|| **olmaz yere,** *{eAT} Boş yere; yok yere; boşuna; beyhude.*

olmazlanmak, [ol-maz-la-n-mak اولمازلنمق] *{eAT} dönşl. f. [-ır]* Çekinir görünmek; olmazmış gibi davranmak; görünüşte çekinti etmek.

olmazlı, [ol-maz-lı] *sf. man.* Olması olanaksız olan; mümteni.

olmazlık,-ğı [ol-maz-lık] *is. man.* Gerçekleşmesine olanak bulunmama durumu.

olmuş, [ol-muş] *sf.* **1.** (Sebze ve meyve için) olgunlaşmış; olgun; ergin. **2.** Oluşmuş; meydana gelmiş. 🗗 **olmuş armut gibi eline düşmek,** *Emek harcanmadan, zahmet çekilmeden, kolayca elde edilmek.*

olok[1], [ı-ğ *(su)* > ığ-lık *(suluk)* > oğ-luk > oluk] *{eT} is.* → oluk.

olok[2], [ol+ok اولوق] *{eAT} zf.* Hemen o; o an. 🗗 **olok dem,** *{eAT} O anda; o zaman; o vakit.*|| **olok sâat,** *{eAT} O anda; o saatte.*

olormak, [ol-ur-mak / olor-mak] *{eT} gçsz. f. [-ur]* → olurmak. [ETY]

olsaki, [oysa+ki] *{ağız} zf.* Oysaki. [DS]

olta, [İt. / Yun. volta *(gidip gelme)* اولطه] *(o'lta) is.* **1.** Balık avlamada kullanılan, ucuna özel bir çengel iğne takılı, misina adı verilen naylon iplik. **2.** Ucundaki iğnesi ile birlikte, misina ve diğer parçalarının tümüne birden verilen ad; olta takımı. **3.** *mecaz.* Hile; düzen; oyun; yem. 🗗 **olta atmak,** *Balık, kuş, su kaplumbağası vb. avlamak için oltayı ucundaki yem ile birlikte suya atmak veya fırlatmak.*|| **olta balığı,** *Olta ile avlanan balık.*|| **olta balıkçılığı,** *Oltayı bizzat elde tutarak yapılan balık avcılığı.*|| **olta balıkçısı,** *Oltayla balık tutan balıkçı.*|| **olta eylemek,** *{eAT} İleri geri gidip gelmek.*|| **olta iğnesi,** *Olta takımının ucuna takılan, yakalanacak balığın cinsine göre çeşitli tipleri bulunan, üzerine bağlanan yemle birlikte yutan balığın boğazına takılan bir tür çengel.*|| **olta takımı,** *Kelebek mantar, olta, fırdöndü, beden, köstek, iğne, zoka, iskandil gibi kısımlardan meydana gelen balık avı aleti.*|| **oltaya düşmek,** *Hileyle, oyunla karşılaşmak; oyun ve düzen içine düşmek.*|| **oltaya vurmak,** *(Balık için) yakalanmak; oltaya takılmak.*|| **oltayı yutmak,** *argo. Aldanmak; kanmak.*

oltacı, [olta-cı] *is.* **1.** Olta yapıp satan kimse; olta takımı satan kimse. **2.** Olta ve diğer olta malzemelerinin satıldığı yer. **3.** Olta balıkçısı; olta ile balık yakalamakta usta olan kimse.

oltacılık, -ğı [olta-cı-lık] *is.* Olta yapmak ve satmak işi. **2.** Olta ile yapılan balık avcılığı.

oltak, -ğı [ol-tak / oğul-dak] *{ağız} is.* Küçük çam. [DS]

oltan, [*eT.* ul *(duvar temeli)* > ul-dañ *(ayakkabı tabanı)* > oltan] *{ağız} is.* **1.** Kesilip dikilmeye hazırlanmış yemeni. **2.** Eskiyen yemeni, ayakkabı altına vurulan pençe. **3.** Mest ve yemeni yüzünü köseleye tutturmak için yapılan iri dikiş. **4.** Çarığın içine konulan bez ya da deri parçası. **5.** Çarık ipi. [DS]

oltarlamak, [*olta-mak > olta-r-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Bir işi kaba taslak yapmak. [DS]

oltarmak, [*olta-mak > olta-r-mak] *{ağız} gçl. f. [-ır]* **1.** Eski elbise veya ayakkabıyı ya da elbiseyi onarmak. **2.** İçi yenilmiş kavun karpuz gibi meyvelerin kabuklarının içindeki etli kısımları sıyırmak. [DS]

oltırık, [ol-mak *(oturmak)* > oltur-mak > oltur-ık] *{eT} is.* Sütun. [EUTS]

Oltu [Oltu *(Erzurum'un ilçesi)*] **Oltu kebabı,** *Oltu yöresine ilişkin, yatay olarak şişe dizilip kızartıldıktan sonra küçük küçük kesilerek servis yapılan bir tür et kebabı.*|| **Oltu taşı,** *Çeşitli süs eşyası yapımında kullanılan, çıkarıldığı anda yumuşak, siyah, tıraşlanıp parlatılabilir siyah bir linyit türü; kara kehribar; oksidiyon taşı.*|| **Oltu tozu,** *bot. Birleşikgillerden, Kuzeydoğu Anadolu ve Kafkasya dağlarında yetişen, kömeç halindeki morumsu veya soluk pembe renkli çiçeklerinden böcek ilacı olarak kullanılan bir toz elde edilen, bir karış boyunda otsu bitki; pire otu, (Tanacatum coccineum).*

oltu, [bol-mak / ol-mak > ol-du ?] *{ağız} is.* Üstü. [DS] *akşamoltu (akşam üstü)*

olturmak[1], [ol-tur-mak] *{eT} gçsz. f. [-ur]* **1.** Oldurmak; olgunlaştırmak. [DLT] **2.** (Et vb. için) pişirerek dağılmasını sağlamak. **3.** (Elbise vb. için) eritmek; erpitmek. [DLT]

olturmak[2], [ol-ġur-mak / ol-tur-mak] *{eT} {ağız} gçsz. f. [-ur]* Oturmak. [DLT] [EUTS] [DS]

olu[1], [ol-mak > ol-u] *is. fel.* Bir durumdan başka bir duruma geçme; sayruret.

olu[2], [ol-mak > ol-u] *{ağız} is.* **1.** Hayvana yük bağlamakta kullanılan ipi sıkıştırmakta kullanılan sopa. **2.** Kilim dokuma tezgâhında bulunan eğri ağaç parçası. **3.** Urgancıların çarkın ipliklerini germekte kullandıkları ortası delikli ağaç ya da kemik. [DS]

olucak, [ol-mak > ol-u-cak] *{ağız} zf.* Olunca. [DS]

olucu, [ol-mak > ol-ucu] *{ağız} sf.* Büyümeye, gelişmeye elverişli olan; şişman. [DS]

olugelmek, [ol-mak + gel-mek اوليكلمك] *{eAT} gçsz. b. f. [-ür]* Olagelmek.

olugurmak, [ol-gur-mek اولوكرمك] *{eAT} gçsz. b. f. [-ur]* Olmaya devam etmek; olmaya bakmak; olmaya çalışmak.

oluk[1], **-ğu** [ol-mak > ol-uk] *{ağız} sf.* Olgun; olgunlaşmış. [DS]

oluk[2], **-ğu** [ı-ġ *(su)* > ıg-lık *(suluk)* > oğ-luk > oluk] *is.* **1.** Su vb. sıvıların akmasına yarayan üst kısmı açık boru. *{eT} (aynı)* [DLT] **2.** Binalarda damların üzerinden akan suları toplayarak bir yerden akmasını sağlayan genellikle çinkodan yapılmış su yolu; damlalık. **3.** Su yolu; kanal. **4.** Herhangi bir şey üzerinde oyulmuş yol. **5.** Bir kemiğin dış yüzünde uzunlamasına bulunan derince kovuk. **6.** Kesici ve dürtücü silahların namlusunda uzunluğuna açılmış oyuk. **7.** *dbl.* Konuşucudan çıkan bildirinin dinleyiciye aktarılmasını sağlayan her tür özdeksel gereç. **8.** *spor.* Okçulukta, yay tablası eşiğinin üzerine yerleştirilen siperin boynuzdan yapılma bir parçası. **9.** Ay üzerinde görülen uzun yarıklardan her biri. **10.** *{ağız}* Musluk. [DS] **11.** *{ağız}* Çeşme; pınar. [DS] **12.** *{ağız}* Suyun daralarak aktığı yer. [DS] **13.** *{ağız}* Irmak. [DS] **14.** *{ağız}* Çay ve dereden küçük akarsu. [DS] **15.** *{ağız}* Hayvanların yem yedikleri, su içtikleri taş ya da ağaçtan oyulmuş yalak. *{eT} (aynı)* [DLT] [DS] **16.** *{ağız}* İçinde üzüm ezilen çam ağacından oyulmuş tekne. [DS] **17.** *{ağız}* Sepicilerin içinde derileri yıkadıkları ağaç tekne. [DS] **18.** *{ağız}* Ahır. [DS] **19.** *{eT}* Küçük kayık. [DLT] ⊡ **oluk gibi akmak,** *Çok bol bir şekilde ve arası kesilmeden gelmek.*|| **oluk oluk,** *Çok bol olarak.*

oluk[3], **-ğu** [*eT.* oy-luk] *{ağız} is. anat.* Uyluk kemiği.DS]

olukçu, [oluk-çu] *is.* Özellikle çatı oluklarını yapan ve onaran usta.

olukçuk, -ğu [oluk-çuk] *is.* **1.** Küçük oluk. **2.** *anat.* Bazı organların üzerinde bulunan ince oyuk çizgi. **3.** *bot.* Maydanozgillerin tohumlarındaki kaburgaları birbirinden ayıran uzun çukurluk.

oluklama, [oluk-la-ma] *is.* Oluklamak eylemi.

oluklamak, [oluk-la-mak] *gçl. f. [-r] [-l(u)-yor]* Toplama yöntemi ile bakır kap yapımında, kabın dip kısmından kenarlara doğru birbirine paralel uzun oluklar açmak.

oluklaşma, [oluk-la-ş-ma] *is.* Oluklaşmak eylemi ve durumu.

oluklaşmak, [oluk-la-ş-mak] *dönşl. f. [-ır]* Oluk görünümü almak; oluk durumuna girmek.

oluklu, [oluk-lu] *sf.* **1.** Oluğu bulunan. **2.** Üzerinde uzun çizgiler hâlinde oyukları ve yol yol olukları bulunan; yollu. ⊡ **oluklu kâğıt,** *Üzerinde birbirine paralel oluk biçiminde kıvrımlar verilmiş kâğıt.*|| **oluklu oyma kalemi,** *İçi oluk biçiminde oyulmuş bakırcı, demirci ve marangozların kullandığı bir tür kalem.*

oluksu, [oluk-su] *sf.* Oluğa benzeyen; oluğu andıran; oluk gibi olan.

olum, [ol-um] *is.* **1.** Olma eylemi ve durumu. **2.** Uygunluk; yerindelik. **3.** Katılma; doğrulama; evetleme.

olumak, [ol-u-mak] *{ağız} gçl. f. [-r]* Yuvadan zorla kaçmak. [DS]

olumcul, [ol-um-cul] *{ağız} sf.* Olacak gibi. [DS]

olumlama, [ol-um-la-ma] *is.* **1.** Olumlamak eylemi veya durumu. **2.** *man.* Olumluluğu ortaya koyma; icap. **3.** *fel.* Evetleme.

olumlamak, [ol-um-la-mak] *gçl. f. [-r] [-l(u)-yor]* Olumluluğu ortaya koymak; onaylamak; katılmak; doğrulamak; evetlemek.

olumlayıcı, [ol-um-la-y-ıcı] *is.* Olumlama işini yapan; onaylayan; doğrulayan.

olumlu, [ol-um-lu] *sf.* **1.** Sonucu, etkisi vb. yönlerden gözetilen amaca, isteklere veya beklenilene uygun olan; yararlı; müspet; pozitif *(1942)*. **2.** Sorumluluğunu bilen; iyiden doğrudan yana olan; güvenilir; yapıcı; müspet. **3.** Değerlendirmelerinde yapıcı olan; onaylayan, kabul eden; onaylayıcı; lehte olan; müspet. **4.** Aranılan ve istenilen sonucu ya

da veriyi ortaya koyan; doğrulayıcı; pozitif. **5.** Olgulara, deneylere dayalı olarak bazı nitelikleri belli olan; müspet; pozitif. **6.** *dbl.* Olumluluk özelliği taşıyan. **7.** *zf.* Bir şeyin uygun, elverişli bulunduğunu, beklentileri karşıladığını belirtir. ⧉ **olumlu bildirme eki,** *Sürerlilik, kesinlik veya ihtimal kavramlarını vermek için yüklemin sonuna getirilen -dir, -dır eki (*tur-mak > dur-mak *fiilinin geniş zamanı olan* ***tur-ur*** *>* ***dur-ur*** *biçiminin ekleşmiş şekli); olumlu koşaç.*|| **olumlu cümle,** *Yüklemi olumlu olan cümle.*|| **olumlu edim,** *huk. Konusu, bir şeyi yapma veya verme olan edim.*|| **olumlu eylem,** *dbl. Bir işin, bir davranışın, bir oluşun olduğunu, yapıldığını bildiren fiil; olumlu fiil.*|| **olumlu fiil,** *dbl. Bir işin, bir davranışın, bir oluşun olduğunu, yapıldığını bildiren fiil; olumlu eylem.*|| **olumlu kahraman,** *ed. Toplumcu gerçekçi edebiyat estetiğinin yüceltti̇ği, devrimci idealle biçimlendirilmiş kişi.*|| **olumlu koşaç,** *Sürerlilik, kesinlik veya ihtimal kavramlarını vermek için yüklemin sonuna getirilen -dir, -dır eki (*tur-mak > dur-mak *fiilinin geniş zamanı olan* ***tur-ur*** *>* ***dur-ur*** *biçiminin ekleşmiş şekli); olumlu bildirme eki.*|| **olumlu ödevler,** *ahlak. Bir şeyin yapılmasını buyuran ödevler.*|| **olumlu pekiştirici,** *sosy. Topluma hazırlama süreci içinde, çocuğa belli davranışlarda bulunmayı öğretmek üzere kullanılan olumlu yaptırım veya ödüllendirme.*|| **olumlu tümce,** *dbl. Olumlu cümle.*|| **olumlu yaptırım,** *sosy. Belli bir davranışı ödüllendiren, böylece o yolda davranmayı özendiren yaptırım.*

olumluluk, -ğu [ol-um-lu-luk] *is.* **1.** Olumlu olma durumu; olumlu olan bir şeyin taşıdığı nitelik. **2.** *dbl.* Yüklemin belirttiği eylemi veya oluşu doğru, olanaklı, olumlu veya zorunlu gösteren kategori. **3.** *fel.* Salt olaylara dayanan bir açıklamanın taşıdığı olumlu nitelik.

olumsal, [ol-um-sal] *sf.* **1.** Olumla ilgili; oluma ilişkin. **2.** *is. fel.* (Zorunlu karşıtı olarak) olması ya da olmaması aynı derecede olanaklı olan şey. **3.** Muhakeme yoluyla değil de yalnızca deneyle doğrulanabilen ya da yanlışlanabilen önermeler. ⧉ **olumsal önerme,** *man. Doğruluğu ve yanlışlığı aynı derecede olanaklı önerme; kendisi de değillemesi de olanaklı olan önerme.*

olumsallık,-ğı [ol-um-sal-lık] *is.* **1.** Olumsal olma durumu; olumsal olanın niteliği. **2.** *fel.* Bir görüngünün aynı derecede gerçekleşebilir veya gerçekleşmeyebilir olması durumu; mümkünat. **3.** Aynı zamanda hem olabilir, hem de somut olarak gerçekleşmiş olan şeyin ayırt edici özelliği.

olumsuz, [ol-um-suz] *sf.* **1.** Olmama, yapmama, kılmama, etmeme, eylememe bildiren; bir şeyi yadsıyan. **2.** Amaca, beklentilere, istenilene uygun biçimde olmayan veya gerçekleşmeyen; olumlu bir sonuca ulaşmayan; sonuç alınamayan; menfi. **3.** Yapıcı, yararlı ve olumlu ögelerden yoksun olan; yapıcı olmayan; zararlı; menfi. **4.** Kabul etmeyen; onaylamayan; reddeden; geri çeviren. **5.** Bir şeyi kabul etmeyen ve onun yerine başka bir şeyi de önermeyen. **6.** Aranan sonucu veya veriyi ortaya koymayan, içermeyen; menfi; negatif. **7.** Davranışları beğenilmeyen; yıkıcı düşünceleri olan. **8.** *dbl.* (Cümle, sözce ya da sözcük için) temel özelliği bir yargının doğruluk değerini tersine çevirmek biçiminde beliren ve olumsuzluğun mantıksal işlem öğesini içeren. **9.** *fel.* Öne sürülen bir savın yanlışlığını ortaya koyan; bir şeyi inkâr eden; inkâr ve ret özelliği taşıyan; değilleyici. **10.** *zf.* Olumluluktan uzak biçimde; olumlu ve yapıcı öğelerden yoksun olarak. **11.** Yapıcılıktan, iyi niyetten yoksun olarak. ⧉ **olumsuz cümle,** *dbl. Yüklemi olumsuzluk kavramı veren cümle; yüklemi* –me *olumsuzluk eki veya olumsuz koşaç* değil *sözcüğüyle kurulmuş cümle; olumsuz tümce.*|| **olumsuz edim,** *huk. Konusu bir şeyi yapmama veya yapmaktan kaçınma olan edim.*|| **olumsuz eylem,** *dbl. Olumsuzluk kavramı veren fiil;* -me *olumsuzluk eki almış veya olumsuz koşaç* değil *sözcüğü getirilmiş fiil; olumsuz fiil.*|| **olumsuz fiil,** *dbl. Olumsuzluk kavramı veren fiil;* -me *olumsuzluk eki almış veya olumsuz koşaç* değil *sözcüğü getirilmiş fiil; olumsuz eylem.*|| **olumsuz önerme,** *Yükleminin önünde değilleme eylemi geçen özne yüklem önermesi.*|| **olumsuz tümce,** *dbl. Yüklemi olumsuzluk kavramı veren cümle; yüklemi* -me *olumsuzluk eki veya olumsuz koşaç* değil *sözcüğüyle kurulmuş cümle; olumsuz cümle.*|| **olumsuz yaptırım,** *sosy. Belli bir davranışı cezalandıran ve böylece caydırıcılık niteliği taşıyan yaptırım.*

olumsuzcu, [ol-um-suz-cu] *is.* ve *sf.* Olumsuz davranma ya da düşünmeye iten.

olumsuzculuk, -ğu [ol-um-suz-cu-luk] *is. psikol.* Şizofrenide, başkaları ile ilişki kopukluğunu ortaya koyan ret ve karşı çıkma davranışlarının tümü.

olumsuzlama, [ol-um-suz-la-ma] *is.* **1.** Olumsuzlamak eylemi ve durumu; nefyetme. **2.** *fel.* Bir şeyi yadsıma eylemi; negasyon. **3.** *man.* Mantıksal bir yargıda yüklemin özneye olan olumsuz bağlantısı; önermede yüklemin olumsuz olarak konması; değilleme. ⧉ **olumsuzlamanın olumsuzlanması,** *fel. Karşıt terimlerin kendilerini aşarak uzlaştıkları, bir çelişkinin ikinci aşaması.*

olumsuzluk,-ğu [ol-um-suz-luk] *is.* **1.** Olumsuz olma durumu; olumsuz olan şeyin niteliği; nefiy. **2.** *dbl.* Yüklemi yadsımaya dayanan temel cümlenin durumu. **3.** Yadsımaya yarayan sözcük ve sözcük öbeğinin taşıdığı anlam yönelmesi. ⧉ **olumsuzluk eki,** *dbl. Fiillere olumsuzluk anlamı katan ek; -me, -ma eki.*|| **olumsuzluk kelimesi,** *dbl. Cümle içinde art arda kullanılan iki ve daha çok özne, tümleç veya yüklemden bazılarına olumsuzluk anlamı katarak birbirine bağlayan veya yüklemin olumsuz çekimini sağlayan kelime; değil kelimesi.*|| **olum-**

suzluk koşacı, *dbl. Bir cümle içinde art arda kullanılan iki özneyi, tümleci, yüklemi, aralarından bazılarına olumsuzluk kavramı vererek birbirine bağlayan veya ek fiilin olumsuz çekimini sağlayan sözcük; "değil".*|| **olumsuzluk koşacıyla yan tümce,** *dbl. Olumsuzluk koşacıyla kurulan yan cümle.*|| **olumsuzluk ögesi,** *dbl. Olumsuzluk kavramı taşıyan biçim birimi.*

olunma, [ol-un-ma] *is.* Olunmak eylemi veya durumu.

olunmak[1], [ol-un-mak] *edil. yard. f. [-ur]* Olmak eylemi yapılmak; olmak eylemine konu olmak.

olunmak[2], [ol-un-mak اولنمق] *{eAT} edil. f. [-ur]* **1.** Meydana getirilmek; yaratılmak. **2.** Yapılmak.

oluntu, [ol-untu] *is.* Olmuş, geçmiş ve bitmiş olan iş; vakıa; epizot.

olunugelmek, [ol-mak + gelmek اولونى كلمك] *{eAT} edil. b. f. [-ür]* Olagelmek; yapıla gelmek.

olupbitti, [ol-up+bit-ti] *is.* Kargaşaya ya da aceleye getirildiği için kabul edilmek zorunda kalınan durum; olup bitmiş olan, kendisinde hiçbir değişiklik yapılamayacak şey; oldubitti; emr-i vaki. ⊟ **olupbittiye getirmek,** *Artık geri dönülmesi mümkün olmayan bir durum yaratmak; emr-i vaki yapmak; oldubittiye getirmek.*

olur[1], [ol-ur] *sf.* **1.** Olması, gerçekleşmesi mümkün olan; olabilir. **2.** Akla ve mantığa uygun. **3.** *is.* Bir başvurunun olumlu karşılandığını belirten onay; yapılabilme izni; muvafakat. **4.** *zf.* Bir şeyin kabul edildiğini belirtir; peki; tamam. ⊟ **olur almak,** *Bir uygulamayı yapabilmek için yetkili makamdan izin almak; onay almak.*|| **olur olmaz,** *1. Olduğu anda; oluşun hemen ardından. 2. (Söz için) doğru mu yanlış mı, yerinde mi yersiz mi olduğu düşünülmeden söylenen. 3. (İş, eylem, davranış için) iyi mi kötü mu olduğuna bakılmaksızın yapılan. 4. (Kişi için) kimliği belli olmayan; niteliği bilinmeyen. 5. (Kişi için) sıradan; rastgele; değme.*|| **olur şey,** *Her zaman olan; olağan; sıradan; alışılmış; alelade.*|| **Olur şey değil!** *Şaşma bildiren söz.*|| **oluruna bakmak,** *Bir şeyi yapmak için çareler araştırmak; yapmaya çalışmak.*|| **oluruna bırakmak,** *Bir şeyi sonucuna katlanarak kendi gidiş sürecine bırakmak; olabildiği, yapılabildiği kadarıyla yetinmek.*|| **oluruyla yetinmek,** *Elde olanlarla yetinmek; kanaat etmek.*

olur[2], [ol-ur] *{eT} is.* Sap; gövde. [EUTS]

olurlu, [ol-ur-lu] *{ağız} sf.* Olumlu. [DS]

olurluk,-ğu [ol-ur-luk] *is.* Bir şeyin olabilme, gerçekleşebilme durumu.

olurmak, [ol-ġur-mak > olur-mak / oltur-mak اولرمق] *{eT} {eAT} gçsz. f. [-ur]* **1.** Oturmak; oturmuş olmak. [DK] [EUTS] [İKPÖy.] [Gabain] [Tekin] **2.** İkamet etmek. [Gabain] **3.** Durmak. [Gabain] **4.** Tahta oturmak; hüküm sürmek [Tekin]

olursık, [olur-mak > olur-sık] *{eT} is.* Oturuş; oturma. [EUTS]

olurtaçı, [olur-mak > olur-taçı] *{eT} sf.* Oturan. [EUTS]

olurtmak, [olur-mak *(oturmak)* > olur-t-mak] *{eT} gçl. f. [-ur]* **1.** Oturtmak. [ETY] **2.** Tayin etmek. [Gabain] **3.** Tahta oturtmak [Tekin]

olurtmak, [olur-t-mak / olor-t-mak] *{eT} gçl. f. [-ur]* → olurtmak. [ETY]

olus, [ulus > olus] *{ağız} is.* Oymak; budun; topluluk.[DS]

oluş, [*eT.* bol-mak > olmak > ol-uş] *is.* **1.** Olmak eylemi veya biçimi. **2.** Olma; teşekkül etme; meydana gelme; oluşma; tekevvün; sayruret. **3.** Değişme süreci; bir durumdan öteki duruma geçiş; olanaktan gerçekliğe geçiş. **4.** *din.* Yaşamın doğuş, oluşma, gerçekleşme, kendisini tamamlama ya da gelişme niteliği; tekvin. **5.** İncelenen bir konunun, bir varlığın, bir kurumun, bir görevin göz önüne alınan andaki durumuna ilişkin gelişip oluşma biçimi. **6.** *dbl.* Fiilin eylem, varoluş, durum, oluşum gibi özneye ilişkin anlatabileceği çeşitli kavramları karşılayan genel niteliklerin tümü. **7.** *fel.* Gerçekliğin, şeylerin dünyanın tarihi içindeki evrimi; bir durumdan öteki duruma geçiş. **8.** *yahd.* Tevrat'ın dünyanın yaratılışını anlatan bölümü; tekvin. ⊟ **oluş bilimi,** *Yer yüzünde hayatın doğuşunu sağlayan fiziksel ve kimyasal koşulları yeniden yaratmayı konu edinen bilim.*|| **oluş durumu,** *dbl. Oluş bildiren ad durumu.*

oluşçu, [ol-uş-çu] *is.* ve *sf.* Oluşçuluk yanlısı; oluşçuluğu savunan.

oluşçuluk, -ğu [ol-uş-çu-luk] *is. psikol.* Yer kavramının, doğrudan duyumlar kanalıyla değil, deneyle edinildiğini ileri süren görüş; genetizm.

oluşlu, [ol-uş-lu] *{ağız} sf.* Sağlığı yerinde; sağlıklı. [DS]

oluşma, [ol-uş-ma] *is.* **1.** Oluşmak eylemi ve durumu; meydana gelme; ortaya çıkma. **2.** *mat.* Bir çizginin, bir şeklin, bir cismin nokta ya da çizgilerin hareketleri ile meydana gelmesi.

oluşmak, [ol-uş-mak] *dönşl. f. [-ur]* **1.** Varlık durumunu almak; teşekkül etmek; meydana gelmek *(1935)*. **2.** Ortaya çıkmak; belirmek. **3.** (Nesne ve kişilerden) bu nesne ve kişileri içine almak; onları öge olarak içermek. **4.** Kurulmak; kurulmuş olmak; bir araya gelerek ortaya çıkmak. *Mecliste karşıt bir grup oluştu.*

oluşturan, [ol-uş-tur-an] *sf.* Bir şeyin oluşmasını sağlayan; doğuran. ⊟ **oluşturan eleman,** *mat. Bütün elemanları bu elemandan ve öz bileşiklerinden oluşan eleman; doğuran eleman.*

oluşturucu, [ol-uş-tur-ucu] *is. dbl.* Sözcükleri oluşturan, onları kuran dil öğesi.

oluşturma, [ol-uş-tur-ma] *is.* Oluşturmak eylemi ve durumu.

oluşturmak, [ol-uş-tur-mak] *gçl. f. [-ur]* **1.** Oluşmasını sağlamak; meydana getirmek; teşekkül ettirmek; tekvin etmek. **2.** Çeşitli ögeleri bir araya getirip düzenleyerek bir biçim, bir varlık, bir yapı kazandırmak; kurmak; teşkil etmek. **3.** (Nesneler, kişiler için) meydana getirilen bir şeyin oluşturucu ögeleri arasında yer almak. *Bu ikili iyi bir çift oluşturuyor.* **4.** Belli bir biçim almak; bir şekil çizmek. **5.** Bir şeyin varlığının ortaya çıkış nedeni olmak; kökeninde var olmak. **6.** Kendisinin varlığı nedeniyle doğal olarak o şey olmak; o şeyi yaratmak. *Varlığın bizim için güven kaynağı oluşturur.* **7.** Zihninde tasarlamak; biçim vermek; hayal etmek. **8.** *mat.* Doğurmak. *Noktanın uzayda doğrusal hareketi çizgiyi oluşturur.*

oluşturucu, [ol-uş-tur-ucu] *is. dbl.* **1.** Bir sesin söylenmesiyle ilgili titreşim olgusu; ses oluğunun tınlama frekansı. **2.** Konuşmada, seslerin çıkarılmasına etkin biçimde katılan organ.

oluşturulma, [ol-uş-tur-ul-ma] *is.* Oluşturulmak eylemi veya durumu.

oluşturulmak, [ol-uş-tur-ul-mak] *edil. f. [-ur]* Oluşturulmak eylemi yapılmak; oluşturmak eylemine konu olmak; oluşması sağlanmak; teşekkül ettirilmek.

oluşuk,-ğu [ol-uş-uk] *is.* **1.** Oluşmuş, ortaya çıkmış şey. **2.** *jeol.* Üye adı verilen tortul, magma kökenli veya başkalaşmış kayaç gibi bir çok alt birimden olaşan kütle ve katmanların tümüne verilen ad; formasyon.

oluşum, [ol-uş-um] *is.* **1.** Oluşmak eylemi. **2.** Bir şeyin oluşma, ortaya çıkma, meydana gelme süreci. **3.** Oluşmak eylemi sonucunda ortaya çıkan durum. **4.** *fel.* İnsanın belli ülkülere ve örneklere göre yetişmesi ve sürekli kendini yenilemesi.

oluşumcu, [ol-uş-um-cu] *sf. psikol.* Oluşumculuk yanlısı olan.

oluşumculuk, -ğu [ol-uş-um-cu-luk] *is.* **1.** Oluşumcu olma durumu; oluşumcu bir kimsenin niteliği. **2.** *psikol.* Ruhsal bir yeteneğin doğuştan değil de yaşla birlikte kazanıldığını ileri süren görüş.

oluşumsal, [ol-uş-um-sal] *sf.* **1.** Oluşumla ilgili; oluşuma ilişkin. **2.** *jeol.* Toprağın, bir mineralin, bir kayacın oluşumuna ilişkin olan.

olut[1], [ol-mak > ol-ut] *{eT} sf.* (Kişi için) kendinden geçmiş; güçten düşmüş. [DLT] [Clauson]

olut[2], [ol-ut] *is. fel.* Olmuş bir iş; vakıa.

oluz, [? holuz / oluz] *{ağız} is.* Bir tür kova; helke. [DS]

om[1], [om] *is.* Kemiklerin yuvarlak ucu.

om[2], [Alm. Georg Simon Ohm *(Alman fizikçi)* > ohm] *(o:m) is. fiz.* Üzerinde hiçbir elektromotor kuvvet bulunmayan ve iki ucu arasına 1 voltluk potansiyel farkı uygulandığı zaman 1 amper şiddetinde akım geçmesine yol açan iletkenin direncine eşdeğer elektrik direnci birimi; ohm, sembolü: Ω

om[3], [ū-mak > ōm] *(o:m) {eT} is.* Mide bozukluğu; dispepsi. [DLT] [Clauson]

oma[1], [oma اوما] *is. anat.* **1.** Kalça kemiği. **2.** Bel kemiği. **3.** *{ağız}* Uyluk kemiği. [DS] **4.** *{ağız}* İri kemik. [DS] **5.** Elmacık kemiği. **6.** *{ağız}* Sığır, at vb. hayvanların topuk kemiği. [DS] **7.** *{ağız}* Kaba et; kalça. [DS] **8.** *{eAT}* Bacak. ⊡ **oma turmak,** *{eAT} Tepesi yerde, kıçı yukarda durmak.*

oma[2], [Tibet. a-ma => omā] *(oma:) {eT} is.* Anne. [DLT]

oma[3], [oma] *{ağız} sf.* Boşboğaz; dedikoducu. [DS]

omac, [oma-c] *{eAT} zf.* Tepesi üstü. ⊡ **omac turmak,** *{eAT} Tepesi yerde kıçı yukarda durmak.*

omaca, [oma-ca اوماجه] *{ağız} is.* **1.** Kesilmiş ağacın kökü; çotuk. **2.** Bağ kütüğü. **3.** İri kemik. [DS] **4.** *{eAT}* Uyluk kemiği. ⊡ **omaca kemiği,** *{eAT} Uyluk kemiği.*

omaç[1], [oğ-ma + aş > oğmaç اوماج] *(o:maç) {ağız} is.* **1.** Helva. **2.** Un çorbası. **3.** Undan yapılıp kurutularak kışa saklanan yiyecek. **4.** Peynir ve ekmek kırıntısı ile yapılan köfte. **5.** Doğranmış ekmeği yumurtaya buladıktan sonra yağda kızartarak yapılan bir yemek. **6.** Yoğurt, pekmez ve ekmek ile yapılan bir yemek. [DS] **7.** *{eAT}* İçine ekmek, peynir, soğan ve kimi zaman da yağ, pekmez konup yoğrularak yapılan bir yemek. ⊡ **omaç aşı,** [*{eAT}* → omaç[1].

omaç[2], [oma-ç] *{ağız} is.* Köstebek yuvasının üstündeki toprak yığını. [DS]

omaç[3], **-cı** [um-mak > um-aç / omaç اومج] *{eAT} is.* Hedef; gaye; amaç.

omaça, [oma-ça] *{ağız}* [*is.* → omaca; omça. DS]

omak, [*eT.* ör-mak *(biçmek)* > o(r)mak ?] *{ağız} is.* Orak. DS]

oman, [oğ-mak / üğ-mek > oğman ?] *{ağız} is.* Değirmende suyun çarka çarparak dönmesini sağlamak amacıyla yapılmış, yukarısı geniş su deposu. [DS]

omba, [omba] *{ağız} is.* Aşık oyununda, aşığın dik durması.[DS]

ombaç, [oğ-ma+aş > ombaç] *{ağız} is.* **1.** Yemeğin ekmekle birbirine karışarak hamurlaşmış durumu. **2.** Ekmek ve şekerle yapılan bir tür tatlı. [DS]

ombal, [Yun. emvole => ombal] *is.* İnce yollarla ayrılmış bağ, sebze karığı.

ombalaç, -cı [oğma-lı+aş] *{ağız} is.* Ekmek ve yemeğin birbirine karışarak hamurlaşmış durumu. [DS]

ombra, [İt. ombra > Fr. ombre] *(o'mra) is.* Doğrama işlerini kahverengiye boyamakta kullanılan toprak boya.

ombudsman, [İng. ombudsman] *is. yönt.* Kamu görevlilerinin işlem ve davranışlarının yasalara uygun olup olmadığını araştırmaya ve uygunluğu sağlayıcı yolları önermeye yetkili denetçi; kamu denetçisi.

omca[1], [omca اومجه] *{ağız}* *is.* **1.** Kalın çam ağacı. **2.** Büyük odun parçası; odun. **3.** Ormanda, yıkılıp çürümüş ağaç. **4.** *{eAT}* Ağaç kütüğü; tomruk; kütük. [DS]

omca[2], [omca] *{ağız}* *is.* **1.** Bağ kütüğü; asma. **2.** Bağ çubuğu. [DS]

omcalık, -ğı [omca-lık] *{ağız}* *is.* Odunluk. [DS]

omça[1], [oma-ça > om-ça اوموجه] *is.* **1.** Üzüm asmasının kütük kısmı. **2.** Kalın ve enlice diken.

omça[2], [om-ça / om-ca] *{eAT}* *is.* Tomruk.

omeç, -ci [oğ-ma+aş > ōmeç] *{ağız}* *is.* → oğmaç. [DS]

omega, [Yun. o mega *(büyük o)*] *is.* Yunan alfabesinin açık ve uzun bir o sesini belirtmeye yarayan son harfi; Ω; ω.

omfaloraji, [Fr. omphaloragie] *is.* *tıp.* Doğumda göbek kanaması.

omfazit, [Fr. omphzite] *is.* *min.* Piroksen grubundan yeşil renkli doğal silikat.

omikron, [Yun. o mikron *(küçük o)*] *is.* Yunan alfabesinin kısa, kapalı bir o sesini belirtmeye yarayan on birinci harfi; O; o.

omlet, [Fr. omelette] *is.* Esas malzemesi çırpılmış yumurta olan sade veya peynir, bahar vb. konularak yapılan bir tür yumurta yemeği; kaygana.

ommatidyum, [İng. ommatidium] *is.* *zool.* Görme hücresi.

omnibüs, [Lat. omnibus *(herkes için)* > Fr. omnibus] *is.* **1.** Dolmuşçuluk yöntemiyle yolcu taşıyan üstü kapalı, büyükçe at arabası. **2.** Yolcu taşıyan büyük motorlu taşıt.

omrav, [oñurğa > omrav ?] *{ağız}* *is.* Omurga. [DS]

omsu, [om-su] *{ağız}* *sf.* Sevimli. [DS]

omuca, [omuca / omca] *{ağız}* *is.* → omca. [DS]

omuk, -ğu [oy-muk > om-uk] *{ağız}* *is.* Çaylarda balıkların gizlendikleri oyuklar; girintili yerler. [DS]

omuluk, -ğu [omu-luk] *{ağız}* *sf.* Söz getirip götürme. [DS] ⊡ **omuluk etmek,** *{ağız}* *Söz getirip götürmek.* [DS]

omur, [oñ-ur > om-ur] *is.* *anat.* Omurgayı meydana getiren küçük kemiklerden her biri; fıkra. ⊡ **omur deliği,** *anat. Her omurun merkezinde bulunan geniş oyuk; omur kanalı.*|| **omur iltihabı,** *tıp. Bir veya birkaç omurun yangılı hastalığı.*|| **omur kanalı,** *anat. Her omurun merkezinde bulunan geniş oyuk; omur deliği.*|| **omur laminası,** *anat. Omurlarda dikensi çıkıntıyı oluşturmak üzere birleşen iki arka parçanın her biri.*|| **omurlar arası,** *anat. 1. İki omur arasında bulunan. 2. Omurların birbirine eklendiği yer.*|| **omur siniri,** *anat. Omurilik sinirlerinin her birinden çıkan, omurlar arası deliklerden omurga kanalına girip omurilik zarına dağılan küçük sinirlerden her biri.*

omurca, [omur-ca] *{ağız}* *is.* → omca. [DS]

omurga, [oñur-ğa > om-ur-ga] *is.* **1.** *anat.* Başı omuz kemeriyle kollara ve kalça kemiğiyle bacaklara bağlayan, omurlardan meydana gelmiş gövde ekseni iskeleti; bel kemiği. **2.** *dnz.* Bir teknenin alt bölümünde, baştan kıça kadar boy ekseni doğrultusunda uzanarak boydan boya geçen temel yapı ögesine verilen ad. **3.** Bir şeyin esas bölümü; yapının temeli; esas dayanağı; bel kemiği. **4.** *bot.* Hevenk, salkım, başak ya da koçan şeklinde uzamış çiçeklerin ekseni. **5.** *{ağız}* Deste; öbek; demet; tahıl yığını. [DS] **6.** *{ağız}* Dağ sırtı. [DS] **7.** *{ağız}* Çatıların, üstüne yatay konulmuş ağaçlar. [DS] ⊡ **omurga aşozu,** *dnz. Kaplama tahtalarının bindirilmesi için omurga üzerine açılan yuva.*|| **omurga hattı,** *dnz. Bir geminin boy ekseni doğrultusu.*|| **omurga manipülasyonu,** *tıp. Tedavi amacıyla omurganın bir parçasındaki eklemin zorla, kısa ve ölçülü olarak oynatılması.*

omurgalı, [omur-ga-lı] *sf.* Omurgası olan; omurgası bulunan.

omurgalılar, [omur-ga-lı-lar] *is.* *zool.* Bir omurgası olan hayvanlar şubesi, *(Vertebrata).*

omurgasız, [omur-ga-sız] *sf.* Omurgası olmayan.

omurgasızlar, [omur-ga-sız-lar] *is.* *zool.* Omurgası olmayan çok hücreli hayvanları içeren hayvanlar; *(Protostomia).*

omurilik,-ği [omur+il-ik] *is.* *anat.* Omurga kanalı boyunca uzanan, boz madde ve ak maddeden oluşan sinir dokusu; murdar ilik. ⊡ **omurilik iltihabı,** *tıp. Omuriliğin yangılanması sonucu ortaya çıkan hastalık.*

omurtka, [oğur-ğa / oñur-ğa > omurt-ka] *{eT}* *is.* Omurga. [Clauson]

omuşmak, [omuş-mak] *{ağız}* *işteş. f. [-ur]* Barışmak. [DS]

omuz, -mzu, -unu [Yun. omos => omuz اوموز] *is.* *anat.* **1.** Boynun iki yanında bulunan, kolları göğse bağlayan iki eklemden her biri. *{eAT} (aynı)* **2.** Bu eklemlerin yer aldığı ve kolların gövdeye bağlandığı çıkıntılı vücut bölümü. **3.** Giyeceklerin bu vücut bölümüne gelen kısmı. **4.** *coğ.* Dağ doruğunun aşağısında yer alan sırttaki keskin olmayan çıkıntı. **5.** Yük ve binek hayvanlarında, ön bacakları gövdeye bağlayan kısım. **6.** *{ağız}* Boyun. [DS] **7.** *{ağız}* Dağ yamacı. [DS] ⊡ **omuz başı,** *1. Kol ile omzun birleştiği yer. 2. Yanı başında; baştan aşağı.*|| **omuz çevirmek,** *Önem vermemek; aldırmamak.*|| **omuzdan izleme,** *Suçluların ATM makinelerinde önlerindeki kişilerin şifrelerini girerken görmek için kullandıkları yöntem.*|| **omuzda taşımak,** *Aşırı ölçüde saygı göstermek; yüceltmek için övgü ile söz etmek.*|| **omuz çapı,** *Doğacak çocuğun iki omuzu arasındaki mesafe.*|| **omuzdan atmak,** *Bir şeyden sıyrılıp kurtulmak.*|| **omuz döven,** *Eskiden giyilen*

feslerde, omuzlara kadar inen püskül.|| **omuz eklemi,** *anat. Kol kemiğinin başını, kürek kemiğinin yuva çukuruna birleştiren eklem.*|| **omuz emeği ile geçinmek,** *{ağız} Sırtında yük taşıyarak geçimini sağlamak.*|| **omuz kaldırmak,** *Bilmez gibi davranmak.*|| **omuz kayışı,** *Kılıç, trampet ve bel kayışını taşıyan omuzdan geçme deri veya sentetik kemer.*|| **omuzları çökmek,** *Bitkin, perişan ve yıkılmış durumda bulunmak.*|| **omuz omza,** *1. Birlikte; yan yana. 2. Kalabalık; sıkışık.*|| **omuz öpüşmek,** *1. (İki kişi için) hararetle kucaklaşıp birbirinin omzundan öpmek. 2. Eşit derece veya değerde olmak.*|| **omuz sıkmak,** *{eAT} Omuz silkmek.*|| **omuz silkmek,** *Önemsememek; ilgisiz kalmak.*|| **omuzuna urmak,** *{eAT} Omuzuna almak; omuzlamak.* [DK]|| **omuz uruşmak,** *{eAT} Omuz omuza çarpmak; omuzları çarpışmak.*|| **omuz vermek,** *1. Omzu ile dayanmak. 2. Yardım etmek; destek olmak. 3. argo. Aldırmamak; boş vermek.*|| **omuz vurmak,** *1. Yardımcı olmak. 2. argo. Sataşmak.*|| **omza almak,** *1. Kaldırmak; omza bindirmek. 2. Okşamak; takdir etmek.*|| **omzu düşük,** *{ağız} 1. Uyuşuk; sersem. 2. Paspal giyimli; özensiz giyinen.* [DS]|| **omzuna almak,** *(Bir iş veya görev için) üstüne almak; yüklenmek.*|| (birinin) **omzuna binmek,** *Yük olmak; ağırlık vermek.*|| **omzunu vermek,** *{ağız} Haksız olduğu halde direnmek.* [DS]|| **omzu sopalı,** *{ağız} Düşünmeden konuşan.* [DS]

omuzdaş, [omuz-daş] *is.* Çoğunlukla hoş karşılanmayan işlerde arkadaş; hempa.

omuzdaşlık,-ğı [omuz-daş-lık] *is.* Omuzdaş olma durumu; arkadaşlık; dostluk; dayanışma; tesanüt.

omuzlağa, [omuz-lağı] *{ağız} is.* → omuzlağı. [DS]

omuzlağı, [okuz-lağı] *{ağız} is.* Omuzda bir defada taşınacak kadar olan yük. [DS]

omuzlama, [omuz-la-ma] *is.* **1.** Omuzlamak eylemi ve durumu. **2.** Omzuna alma; omzuna vurma. **3.** *mecaz.* Destek olma. **4.** *mim.* Bir veya daha çok destek kemerinden gelen yükü karşılayan kâgir ayak. **5.** *spor.* Halterde, halteri bir hamlede omuz hizasına getirme hareketi ve durumu. **6.** *{ağız} sf.* (Yük için) omuzda bir defada taşınacak kadar. [DS] ⊡ **omuzlama silkme,** *spor. Halterde iki belirli hareketin birbiri ardınca yapılması.*

omuzlamak, [omuz-la-mak] *gçl. f. [-r] [-l(u)-yor]* **1.** Omzuna almak; bu biçimde taşımak. **2.** Omzunu dayayıp itmek. **3.** *mecaz.* (İş, görev vb. için) üzerine almak; yüklenmek. **4.** *mecaz.* Destek olmak. **5.** *argo.* Sırtlayarak alıp kaçmak; çalmak. **6.** *dnz.* (Tekne için) dalgayı baş omuzluğa alarak seyretmek.

omuzlamalık, -ğı [omuz-la-ma-lık] *{ağız} sf.* (Yük için) omuza alındığında bir kerede taşınabilecek kadar. [DS]

omuzlanma, [omuz-la-n-ma] *is.* Omuzlanmak eylemi ve durumu.

omuzlanmak, [omuz-la-n-mak] *edil. f. [-ır]* **1.** Omuzlamak eylemi yapılmak. **2.** Omuzlamak eylemine konu olmak. **3.** *dönşl. f.* Omuz sahibi olmak.

omuzlu, [omuz-lu] *sf.* **1.** Omzu olan. **2.** (Belirtilen biçimde) omuza sahip olan.

omuzluk, -ğu [omuz-luk] *is.* **1.** Omuza konulan herhangi bir şey. **2.** *as.* Rütbeleri göstermek için omza takılan işaret; apolet. **3.** *dnz.* Teknelerde baş ve kıç bölümlerin her bir yanı. **4.** Omza alınıp iki ucuna asılmış kova vb. yükleri taşımaya yarayan kısa sırık; çiğindirik. *{ağız} (aynı)* [DS] **5.** *as.* Teçhizatı taşıyabilmek için palaskayı omza bağlayan kayış; omuz kayışı. **6.** Ameliyat anında hastanın omzunu istenilen konumda tutmaya yarayan ameliyat masası parçası. **7.** Zırhların omuz bölgesini koruyan bölümü. **8.** Kameranın sallantısını azaltmak için omuza konulan bir tür sehpa. **9.** *spor.* Bazı karşılaşmalarda omza konulan koruyucu. **10.** *zool.* Kuşların omuzlarındaki tüylerin tümü. **11.** Atış isabetini arttırmak için silahın omza dayanması için yapılmış özel levha. **12.** *{ağız}* Çatının orta direğine eğik olarak çakılan direkler. [DS]

omzaşmak, [omuz > om(u)z-aş-mak اومزشمق] *{eAT} dönşl. f. [-ur]* Omuz vermek; devirmek istemek.

on[1], [ōn] *(o:n) sf.* **1.** Dokuzdan bir artık; dokuz artı bir; 10. *{eT} (aynı)* [DLT] [ETY] [EUTS] [İKPÖy.] [Tekin] **2.** *sf. mecaz.* Pek çok. **3.** *is.* Dokuz ile on bir arasında yer alan ve onlar basamağının birincisi olan tam sayı; bu sayıyı gösteren rakam; 10. **4.** Dokuz artı bir birim. **5.** Bir ayın onuncu günü. ⊡ **on altılı,** *1. mat. Tabanı on altı olan sayılama sistemi. 2. bsy. Sayıları dört bit yardımıyla kotlamak için kullanılan 16 tabanlı kot.*|| **on altılık,** *müz. Bir birliğin on altıda birine eşdeğer nota.*|| **on altılık es,** *Birlik esin on altıda biri kadar süresi olan es.*|| **on ayaklılar,** *zool. Yapıları çok gelişmiş, ayrı eşeyli, tatlı sularla denizlerde yaşayan, bir kısmı kıskaçlı beş çift bacağı bulunan çeşitli ıstakoz, karides ve yengeç türlerini içine alan eklem bacaklı kabuklular takımı, (Decapoda).*|| **on beş,** *spor. Teniste ilk sayı.*|| **on beyi,** *{eAT} Onbaşı.*|| **on binlerce,** *Sayısal olarak pek çok; on binlerle ifade edilecek kadar çok; on bin ile doksan dokuz bin arasında olan çokluk.*|| **on binlik,** *On bin lira değerindeki kâğıt para.*|| **on bir aylık,** *bot. Kökten sürme, rozet yapraklı, şemsiye biçiminde dizili çanak yaprakları borumsu, değişik renklerde çiçekleri bulunan çok yıllık otsu bitki; on bir aylık, (Primula).*|| **on bir heceli,** *ed. Dizeleri on bir heceden kurulu şiir.*|| **on birisi,** *{eAT} On birincisi.*|| **on defa,** *Pek çok.*|| **on bir kere yüz bin,** *{eAT} Bir milyon yüz bin; 1.100.000*|| **on dört yapmak,** *{ağız} Bir işi baştan savma yapmak.*|| **On Emir,** *Tevrat'a göre Allah'ın Hz. Musa'ya Sinâ dağında tecelli ettiği zaman Yahudilerin yapmaları için vermiş olduğu emirler: a)*

Yalnız Allah'a tapacaksın ve onu her şeyden çok seveceksin. b) Allah'ın adını ancak saygı ile anacaksın. c) Rabb'inin gününü kutsallaştıracaksın. ç) Anana babana saygı göstereceksin. d) Öldürmeyeceksin. e) Zina etmeyeceksin. f) Hırsızlık yapmayacaksın. g) Yalan söylemeyeceksin. ğ) Kendini kötü isteklerden uzak tutacaksın. h) Başkasının malına göz dikmeyeceksin.|| **on gez yüz bing,** *{eAT} Bir milyon; 1.000.000*|| **on ikiden vurmak,** *1. Bir atışta tam isabet kaydetmek. 2. mecaz. Herhangi bir konuda tam isabet kaydetmek. 3. Olağanüstü ve üstün bir başarı elde etmek.*|| **on iki hayvanlı Türk takvimi,** *Her yıla bir hayvan adı verilmek suretiyle on iki yılda bir devir tamamlayan eski Türk takvimi: 1. Sıçan Yılı, 2. Öküz Yılı, 3. Kaplan Yılı, 4. Tavşan Yılı, 5. Ejderha Yılı, 6. Yılan Yılı, 7. At Yılı, 8. Koyun Yılı, 9. Maymun Yılı, 10. Tavuk Yılı, 11. Köpek Yılı, 12. Domuz Yılı.*|| **on iki imam,** *Halife Hz. Ali'den başlayarak torunu Mehdi'ye kadar uzanan aynı soydan gelen on iki kişiye verilen ad: 1. Hz. Ali, 2. Hasan, 3. Hüseyin, 4. Ali Zeynelabidin, 5. Muhammed Bakır, 6. Cafer-i Sadık, 7. Musa Kâzım, 8. Ali Rıza, 9. Muhammed Taki, 10. Ali Naki, 11. Hasan Askeri, 12. Mehdi.*|| **on iki kapı,** *Bektaşilikte insanda bulunan on iki (iki göz, iki kulak, iki burun, bir ağız, iki meme, bir göbek, bir ön ve bir arka) deliğe nispetle insan vücudunu belirtmek için kullanılan terim.*|| **on iki koyun,** *Bektaşilerin on iki imama verdikleri ad.*|| **on iki telli,** *müz. Tambura cinsinden on iki telli bir çalgı.*|| **on kere,** *Pek çok.*|| **on para,** *Çok az para.*|| **on kerre yüz bing,** *{eAT} Bir milyon; 1.000.000*|| **on on,** *{eAT} Onar onar.*|| **on para etmemek,** *Değersiz olmak.*|| **on paralık,** *Değeri çok az veya değersiz; hiç.*|| **on paralık etmek,** *Birini kötü bir duruma düşürmek; küçük düşürmek; rezil etmek.*|| **on para on aslanın ağzında olmak,** *Para kazanmak güçleştiği için küçük bir kazanç için bile büyük mücadele gerekmek.*|| **on parasız,** *Hiç parası olmayan; hiç parası olmaksızın; parasız.*|| **on paraya on taklak atmak,** *Küçük bir çıkar uğruna en olmadık onur kırıcı işleri yapmak.*|| **on parmağı boğazında olmak,** *İsteği yerine getirilmezse sıkıntıya düşmek veya düşürülmek.*|| **on parmağı** (birinin, bir şeyin) **yakasında olmak,** *Bir kimse veya şeyin peşini bırakmamaya niyetli olmak; kesin sonuç almayı düşünmek.*|| **on parmak daktilo metodu,** *Klavyeye bakmadan, her parmağın basacağı tuşlar belirlenmiş olarak bütün parmakların kullanıldığı daktilo kullanma tekniği.*|| **on parmağında on kara,** *Herkesi karalamak, lekelemek huyunda olan kimse.*|| **on parmağında on marifet,** *Çok hünerli; becerikli; hemen her işin üstesinden gelen.*|| **on sekiz,** *argo. Bir bayanın çok yakını.*|| **on sekiz bin âlem,** *tasvf. Bütün evren; kâinat.*|| **on sekize girmek,** *argo. Özellikle kamu taşıtlarında sarkıntılık etmek için bir bayanın çok yakınına gelmek.*|| **on yaşamak,** *{eAT} On yaşına girmek.*

on[2], [oñ] *{ağız} is.* **1.** Yüz; üst yan. **2.** Kazanç. **3.** Gelişme; büyüme. [DS]

on[3], [oñ] *{ağız} is.* Uzun süredir ekilmemiş, bakımsızlaşmış, sert toprak. [DS]

ona[1], [onā] *(ona:) {eT} ünl.* **1.** İşte; bak! [EUTS] **2.** Pişmanlık, şaşma bildirir; eyvah; tuh. [Clauson]

ona[2], [a-ña > o-n-a] *zm.* Üçüncü teklik kişi ve gösterme zamiri olan *"o"*nun yönelme durumu. ▭ **ona buna dil uzatmak,** *Herkes için aleyhte konuşmak; herkesi çekiştirmek.*|| **ona göre hava hoş,** *Onun için değişen bir şey olmaz, yapılacak işi ve güdülecek yolu başkaları düşünsün.*

onaçça, [oñat-ça] *{ağız} zf.* İyice; güzelce. [DS]

onahça, [oñat-ça / onahça] *{ağız} zf.* → anaçça. [DS]

onak[1], **-ğı** [oñ > on-ak] *{ağız} sf.* Elinden iş gelen; becerikli. [DS]

onak[2], **-ğı** [un-ak / on-ak] *{eAT} sf.* Elverişli; uygun (?).

onakaya, [onā > *ona-kıñā > onakayā] *(onakaya:) {eT} ünl.* (Yazıklanma, şaşma bildirmek için) ... durumda; ... durumunda olan. [Clauson]

onaklamak, [oñ-ak-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* **1.** Düzeltmek; süslemek. **2.** Onarmak. [DS]

onal, [oñ > onal] *{ağız} is.* Doğum. [DS]

onalmak, [oñ > on-al-mak] *{ağız} gçsz. f. [-ır]* (Yara vb. için) iyileşmek; düzelmek; geçmek. [DS]

onama, [on-a-ma] *is.* **1.** Onamak eylemi ve durumu; uygun bulma; tasvip. **2.** *psikol.* Kendisine karşı ileri sürülen sav ya da düşünceleri uygun bulma, benimseme.

onamak[1], [un-mak > un-ā-mak] *gçl. f. [-r] [-n(u)-yor]* Verilmiş bir kararı veya yapılmış bir eylemi doğru, uygun ve yerinde bulmak; tasvip etmek; beğenmek; kabul etmek. *{eAT} (aynı)*

onamak[2], [oñ-a-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-n(u)-yor]* **1.** Olgunlaşmak; büyümek. **2.** Üstün tutmak; yeğlemek. [DS]

onanası, [oñ-ası] *{ağız} sf.* Güzel. [DS]

onanizm, [Onan *(Tevrat'ta adı geçen ve kardeşinin dul kalan karısı ile evlenmeyi reddeden ve ölümle cezalandırılan kişi)* > Fr. onanizm] *is. psikol.* Kendi kendini tatmin yoluyla cinsel hazza ulaşma; istimna; mastürbasyon.

onanma, [ona-n-ma] *is.* Onanmak eylemi ve durumu.

onanmak, [ona-n-mak] *edil. f. [-ır]* (Verilmiş bir karar veya yapılmış bir eylem için) doğru, yerinde ve uygun bulunmak; tasvip edilmek; kabul görmek; onaylanmak; tasdik edilmek.

onar, [on-ar] *sf.* **1.** On sayısının üleştirme sıfatı şekli; üleştirmede on sayısı ile belirlenen çokluk. *{eT} (aynı)* [EUTS] **2.** Her birine on tane. **3.** Her defasın-

da her birinden on tane; her öbeği on birimden olan. ⊡ **onar onar,** *Onar birimlik öbekler hâlinde.*

onarı[1], [öñ-arı] *{ağız} is.* Bir şeyin önden görünüşü; yüzü. [DS]

onarı[2], [oñ-mak > on-ar-ı] *is.* Onarmak eylemi; tamir etme.

onarıcı, [on-ar-ıcı] *is.* **1.** Onarmak işini yapan kimse; tamirci. **2.** *biy.* Hasar görmüş hücreleri canlı duruma getiren madde.

onarık, -ğı [oñ-ar-ık] *{ağız} sf.* Düzeltilmiş; bakımlı. [DS]

onarıklamak, [oñ-ar-ık > oñ-ar-ık-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r (-l(ı)-yor]* Bakımını yapmak; düzeltmek; tamir etmek. [DS]

onarılma, [oñ-mak > on-ar-ıl-ma] *is.* Onarılmak eylemi ve durumu.

onarılmak, [oñ-mak > on-ar-ıl-mak] *edil. f. [-ır]* Onarmak eylemi yapılmak; onarmak eylemine uğramak; onarmak eylemine konu olmak; onarım görmek.

onarım, [onar-ım] *is.* **1.** Onarmak eylemi; tamir; tamirat. **2.** Bir yapının, bir heykelin, bir resmin, herhangi bir eserin zaman içinde çeşitli etkenlerle bozulmuş yerlerini eski hâline getirme; tamir etme; restorasyon; restore etme. ⊡ **onarım görmek,** *Onarılmak; tamir edilmek; tamir görmek.*

onarımcı, [onar-ım-cı] *is.* Bozulmuş, eskimiş bir şeyi onarmak suretiyle yeniden kullanılır duruma getiren kişi; tamirci.

onarımcılık,-ğı [onar-ım-cı-lık] *is.* **1.** Onarımcının yaptığı iş ve mesleği; tamircilik. **2.** Bozuk bir şeyi yeniden kullanabilmek için yapılan düzeltme, eski hâline getirme işi.

onarma, [oñ-mak > on-ar-ma] *is.* Onarmak eylemi; tamir etme.

onarmak, [oñ-mak > on-ar-mak] *gçl. f. [-ır]* **1.** Bozulmuş, eskimiş, kullanılamaz duruma gelmiş olan bir şeyi düzelterek yeniden kullanılır ve işler duruma getirmek; tamir etmek *(1935)*. **2.** Bir yapının, bir heykelin, bir resmin, herhangi bir eserin zaman içinde çeşitli etkenlerle bozulmuş yerlerini eski hâline getirmek; tamir etmek; restore etmek. **3.** *mecaz.* İşlenen bir kusuru, yapılan bir yanlışlığı giderecek, önleyecek veya affettirecek davranışlarda bulunmak; telafi etmek. **4.** *{ağız}* Bir işi özenle yapmak; başarmak. [DS] **5.** *{ağız}* Düzeltmek; düzgün bir biçime sokmak. [DS] **6.** *{ağız}* Hazırlamak. [DS] **7.** *{ağız} mecaz.* Dövmek. [DS]

onartma, [onar-t-ma] *is.* Onartmak eylemi.

onartmak, [onar-mak > onar-t-mak] *gçl. f. [-ır]* **1.** Onarmak işini yaptırmak; onarılmasını sağlamak. **2.** *{ağız}* Düzelttirmek. [DS] **3.** *{ağız}* Hastanın sağlığına kavuşmasın sağlamak. [DS]

onası, [on-mak > on-ası] *{ağız} sf.* Güzel. [DS]

onaşca, [onat-ça / onaş-ca] *{ağız} zf.* İyice; güzelce. [DS]

onaşma, [ona-ş-ma] *is.* Onaşmak eylemi ve durumu; rıza.

onaşmak, [ona-mak > ona-ş-mak] *dönşl. f. [-ır]* **1.** Kendisi ile ilgili olan bir işi onamak; rıza göstermek. **2.** *işteş. f.* Karşılıklı rıza gösterme.

onat, [oñ-mak > on-at] *sf.* **1.** Düzgün; usule uygun; özenli bir durumda olan; mükemmel. **2.** Yararlı. **3.** Dürüst ve iyi karakterli. **4.** *zf.* Doğru, usule uygun ve özenli biçimde; mükemmel olarak. **5.** *sf. {ağız}* İyi; güzel; düzgün. [DS] **6.** *{ağız}* Namuslu. [DS] **7.** *{ağız}* Tatlı. [DS] ⊡ **onat dilli,** *Tatlı dilli.*|| **onat kişi,** *Dikkatli ve temkinli kimse.*

onatça, [oñ-at-ça] *(ona'tça) {ağız} zf.* İyice; güzelce. [DS]

onatlamak, [oñ-at-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Onarmak. [DS]

onatmak, [oñ-at-mak] *{ağız} gçl. f. [-ır]* **1.** Düzeltmek. **2.** Onarmak. [DS] **3.** Yola getirmek. [DS] **4.** *{ağız}* (Hastalık, yara vb. için) tedavi etmek; iyileştirmek. [DS]

onay, [ona-mak > on-a-y] *is.* **1.** Verilmiş bir kararı veya yapılmış bir eylemi kabul etmek; doğruluğundan emin olduğu için sorumluluğu yüklendiğini kabul etme; tasdik *(1935)*. **2.** Resmî bir makamın, bir kararı, bir atamayı vb. uygulamayı yasalara uygun gördüğünü belirten bildirimi; uygun görmeyi bildiren resmî işlem; tasdik.

onaylama, [ona-y-la-ma] *is.* **1.** Onaylamak eylemi ve durumu; tasdik. **2.** *bsy.* Bir kayıt gerecinin kayıt ortamının olanaklarını doğrulamak amacıyla kontrol etme. **3.** *huk.* Bir yargı ya da yürütme organı tarafından yapılmış işlemin ya da verilmiş kararın uygunluğu hakkında, bu işlemi gerçekleştiren dışındaki bir organ tarafından yapılan irade açıklaması; tasdik.

onaylamak, [ona-y-la-mak] *gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* **1.** Yapılan iş, işlem ve varılan kararın doğruluğunu kabul etmek; kendi yapmışçasına sorumluluğu üstlendiğini iradesi ile beyan etmek; tasdik etmek. **2.** Onayını belirten bildirimde bulunmak. **3.** *bsy.* Bir kayıt gerecinin kayıt ortamının kayıt olanağını doğrulamak amacıyla kontrol etmek. **4.** *huk.* Bir yargı ya da yürütme organı tarafından yapılmış işlemin ya da verilmiş kararın uygunluğu hakkında, bu işlemi gerçekleştiren dışındaki bir organ tarafından irade açıklamasında bulunmak; tasdik etmek.

onaylanış, [ona-y-la-n-ış] *is.* Onaylanmak eylemi ve biçimi.

onaylanma, [ona-y-la-n-ma] *is.* Onaylanmak eylemi.

onaylanmak, [ona-y-la-n-mak] *edil. f. [-ır]* **1.** Birisi tarafından onaylama eylemi yapılmak; tasdik edilmek. **2.** Hakkında onaylama işlemi uygulanmak; onaylamak eylemine konu olmak; tasdiklenmek.

onaylatma, [ona-y-la-t-ma] *is.* Onaylatmak eylemi.

onaylatmak, [ona-y-la-t-mak] *gçl. f. [-ır]* **1.** Onaylamak işini yaptırmak. **2.** (Bir işlem ve karar taşıyan belge için) yetkili makam tarafından onaylanmasını sağlamak; tasdik ettirmek. **3.** (Bir iş ve konu hakkında) ilgilinin görüşünün kabul olmasını sağlamak; kabul ettirmeye çalışmak; onayını almak.

onaylayıcı, [ona-y-la-y-ıcı] *sf.* **1.** Onaylama işini yapan; onaylayan; tasdikçi. **2.** *zf.* Onaylar biçimde; onaylar gibi; onaylar görünerek.

onaylayıcılık, -ğı [ona-y-la-y-ıcı-lık] *is. psikiyatr.* Başkaları tarafından öne sürülen görüş ve düşünceleri kabullenme, hatta bunları ileri süren kişilerden daha ileri götürerek savunma şeklinde beliren ruh hâli.

onaylı, [ona-y-lı] *sf.* Onaylanmış; tasdik edilmiş. ⊡ **onaylı örnek,** *huk. Yetkili makamlarca aslına uygun olduğu onaylanmış belge.*|| **onaylı suret,** *Onaylı örnek.*

onaysız, [ona-y-sız] *sf.* Onay görmemiş; onaydan geçmemiş; onaylanmamış; tasdiksiz.

onb. [on+baş-ı] *kısalt.* Onbaşı.

onba, [? onba] *{ağız} is.* **1.** İçine kurşun akıtılmış büyük aşık. **2.** Çocukların ceviz oyununda kullandıkları baş ceviz. [DS]

onbar, [Far. anbār] *{ağız} is.* Ambar. [DS]

onbaşı, -yı, -nın [on+baş-ı] *is. as.* En küçük askerî birlik olan takımın komutan yardımcısı sıfatını taşıyan, erden sonraki ilk rütbeyi taşıyan asker.

onbaşılık, -ğı [on+baş-ı-lık] *is. as.* **1.** Onbaşı olma durumu. **2.** En küçük askerî birlik olan takımın komutan yardımcılığı ve bu görevi yüklenen askerin taşıdığı erden sonraki ilk rütbe.

onbir, [on+bir] *is. spor.* Bir futbol takımının, sahada yer alan on bir oyuncusunun tümü; futbol takımı.

onbirli, [on+bir-li] *is.* **1.** *müz.* On bir dereceyle birbirinden ayrılan iki notanın aralığı. **2.** *ed.* Dizeleri on bir heceden oluşan şiir; on bir heceli. **3.** Bentleri on bir dizeden oluşan şiir.

onca, [o > o-n-ca] *(o'nca) zf.* **1.** Ona göre; onun düşüncesine göre. **2.** (Çok olan şeyler için) o kadar; o denli; epeyce. *{ağız} (aynı)* [DS]

oncacık, [onca-cık] *(o'ncacık) sf.* O kadar az; çok az; azıcık. *{ağız} (aynı)* [DS]

oncalık, -ğı [onca-lık] *(o'ncalık) {ağız} zf.* Onca. [DS]

oncaman, [onca-man] *(o'ncaman) {ağız} zf.* Onca. [DS]

oncavız [onca-ğız] *(o'ncavız) {ağız} zf.* Onca. [DS]

oncaz, [onca-ğız] *(o'nca:z) {ağız} zf.* O kadar aç; çok az. [DS]

onceleyin, [önce-leyin] *{ağız} zf.* Öncelikle. [DS]

oncıvaz [onca-ğız] *(o'ncıvaz) {ağız} zf.* Onca. [DS]

oncuğaz [onca-ğız] *(o'ncuğaz) {ağız} zf.* Onca. [DS]

oncuk, -ğu [on-cuk] *(o'ncuk) {ağız} zf.* Onca. [DS]

onculayın, [onca-laym > oncu-layın] *(o'nculayın) zf.* **1.** Ona göre. **2.** *{ağız}* Onun gibi. [DS]

oncuvaz [onca-ğı] *(o'ncuvaz) {ağız} zf.* Onca. [DS]

oncül, [oñ > ön-cül] *{ağız} zf.* Önceden; ilk. [DS]

onç, [ü-mak > *un-mak / on-mak > on-ç] *{eT} sf.* Ümit veren; ümitvar; iyileşebilir. [Clauson]

onçsuz, [onç > onç-suz] *{eT} sf.* Ümit vermeyen; ümitsiz. [Clauson]

onda[1], [on-da] *sf.* Kesirlerde bütünün ona bölündüğünü belirten ifade.

onda[2], [o-n-da] *zm.* Üçüncü teklik kişi zamiri olan *"o"*nun kalma durumu.

ondacı, [on-da-cı] *{eAT} sf.* Öşür verisi toplayan.

ondaç, [oñ > on-mak > on-da-ç] *{ağız} sf.* Gürbüz; gelişmiş. [DS]

ondalama, [on > on-da-la-ma] *is.* **1.** On eşit bölüme ayırma. **2.** *istk.* Bir dağılımın veya bir serinin mevcudunu on eşit bölüme ayırma işlemi. **3.** *{ağız}* Bir malı onda bir oranında kâr ya da indirimle satma. [DS]

ondalık,-ğı [on-da-lık] *is.* **1.** On eşit bölüme ayrılmış olma durumu. **2.** Ona bölünmek suretiyle alınan veya verilen ücret. **3.** Eskiden toprak ürünlerinden onda bir oranında alınan vergi; aşar; öşür. **4.** *mat.* Ondalık kesir yazılışında virgülün sağında yer alan rakamlardan herhangi biri. **5.** *istk.* Belli bir sıraya göre sıralanmış verilerin onda biri. **6.** Komisyon, *(1935).* **7.** *sf. mat.* Taban olarak on sayısını esas alan; aşarî; desimal *(1937).* ⊡ **ondalık kesir,** *Paydası on veya onun kuvvetleri olan kesir.*|| **ondalık sayı,** *mat. Paydası on veya onun herhangi bir kuvvetini almış kesirli sayı.*|| **ondalık sistem,** *Temel birimlerinin katları ve askatları bu birimlerin ondalık kuvvetleri olan ölçü birimleri sistemi.*

ondalıkçı, [on-da-lık-çı] *is.* ve *sf.* Onda bir pay almak suretiyle çalışan kimse.

ondalıklaştırma, [on-da-lık-la-ş-tır-ma] *is.* Bütün ölçüleri ondalık sisteme indirgeme.

ondan, [a-n-dın > o-n-dan] *zm.* **1.** Teklik üçüncü kişi zamiri olan *"o"*nun çıkma durumu. **2.** *(o'ndan) zf.* O nedenle; o sebeple; o yüzden. ⊡ **ondan geri,** *{ağız} Ondan sonra; ondan dolayı.* [DS]|| **ondan keli,** *{ağız}* → ondan geri. [DS]|| **ondan kelli,** *{ağız}* → ondan geri. [DS]|| **ondan kiri,** *{ağız}* → ondan geri. [DS]

ondinizm, [Fr. ondinisme] *is. psikol.* İdrar yapma işlevinin erotik bir nitelik kazanması.

ondubozan, [oñ-du+boz-an] *{ağız} is.* Damar hastalığı.

ondurma, [oñ-mak > on-dur-ma] *is.* Ondurmak eylemi.

ondurmak, [*eT.* oñ-mak > on-dur-mak] *gçl. f. [-ur]* **1.** Onmasını sağlamak; sağlık ve esenlik bulmasını sağlamak; erince kavuşturmak; varlıklı ve mutlu

olmasını sağlamak; kalkındırmak. **2.** *{ağız}* Hastalığını iyileştirmek; hastalığını geçirmek. [DS]

onduruk, -ğu [oñ-dur-uk] *{ağız} is.* Kundura pençesi. [DS]

ondülatör, [Fr. ondulateur] *is.* **1.** Dalgalandırıcı. **2.** Telgraf yazıcısı.

ondüle, [Lat. undulare *(dalgalanmak)* > Fr. ondulé] *sf.* **1.** Dalgalı; kıvrımlı. **2.** *is.* Uzun süre kıvrımlı ve dalgalı kalması için saçlara uygulanan işlem; bu işlemle dalgalandırılmış saç. ❐ **ondüle iplik,** *Az büküm verilmiş kalın bir iplik ile çok büküm verilmiş ince bir ipliğin birlikte bükülmesi ile elde edilen bir tür iplik.*|| **ondüle karton,** *İki yüzüne de kâğıt yapıştırılmış oluklu karton.*|| **ondüle kumaş,** *Havlandırma işleminden sonra bir yüzü kıvırcık görünümü alan kumaş.*|| **ondüle makinesi,** *Ondüle karton üretiminde kullanılan makine.*

ondüleli, [ondüle-li] *sf.* **1.** Saçları ondüle yapılmış olan. **2.** (İplik, karton, kumaş için) kıvrımları olan.

ondülesiz, [ondüle-siz] *sf.* Saçları ondüle yapılmamış olan; ondülesi olmayan.

ondülör, [Fr. onduleur] *is. fiz.* Evirici.

onejit, [Fr. onégite] *is. min.* Hidratlı doğal demir oksit.

one-step, [İng. one *(bir)* + step *(adım)*] *(vanstep) is.* İki zamanlı müzik eşliğinde iki adımla yapılan Amerika kökenli bir dans.

ong[1], [oñ / öñ] *(oñ) {eT} {ağız} is.* **1.** Sağ; sağ taraf. [DLT] [EUTS] [Gabain] [KB] [DS] **2.** Doğru. [Gabain] [KB] **3.** Batı. [EUTS] [Gabain] **4.** Güney. [Gabain]

ong[2], [oñ] *(oñ) {eT} sf.* Kolay. [DLT]

ong[3] [Çin. vang] *(oñ) {eT} is.* Hükümdar. [EUTS]

ong[4], [oñ] *(oñ) {ağız} sf.* Çok; bol; verimli. [DS]

ong[5], [oñ] *(oñ) {ağız} sf.* Boş. [DS]

ong[6], [oñ] *(oñ) {ağız} sf.* Olgun.

onga, [ol > a-ña / o-ña اوكا] *{eAT} zm.* Onu.

onga, [oñ-a] *(oña) {eT} sf.* Dayanıklı; metin. [EUTS]

ongacca, [oñac-ca] *(oñacca) {ağız} zf.* İyice; güzelce. [DS]

ongadar, [o+kadar > oñadar] *(oñadar) {ağız} zf.* O kadar. [DS]

ongağan, [oñ-a-ğan اوكغن] *(oñağan) {eAT} sf.* İyileşen; kurtuluş sağlayan.

ongaklamak, [oñ-at-la-mak] *(oñaklamak) {ağız} gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* **1.** Süslemek; düzeltmek. **2.** Bozulmuş bir şeyi işe yarar duruma getirmek; onarmak; tamir etmek. [DS]

ongalı, [oña-lı] *(oñalı) {eT} sf.* **1.** Açık; belli; vazıh; belirli. [EUTS] **2.** Doğru. [Gabain]

ongalmak, [*oñ-ā-mak > oñ-a-l-mak / oñ-ul-mak] *(oñalmak) {eT} dönşl. f. [-ur]* **1.** İyileşmek; düzelmek. [DLT] **2.** *{eAT}* (Yara için) kapanmak; iyileşmek; sağalmak. [DK]

ongaltmak[1], [oñ-ā-l-t-mak] *(oñaltmak) {eT} {ağız} gçl. f. [-ur]* Düzeltmek. [EUTS] [DS]

ongaltmak[2], [oñ-ā-l-t-mak] *(oñaltmak) {ağız} gçl. f. [-ır]* Tamir etmek; onarmak. [DS]

ongamak, [*oñ-ā-mak] *(oñamak) {eT} edil. f. [-ur]* Düzeltilmek. [Clauson]

ongarmak[1], [oñ-ar-mak اوكرمق] *(oñarmak) {eT} {eAT} gçl. f. [-ur]* **1.** Düzeltmek; onarmak; tamir etmek. *{eAT} {ağız} (aynı)* [KB] [DK] **2.** Daha iyi olmak; iyileşmek; farkına varmak; yardım etmek. [Gabain] **3.** *{eAT}* İmar etmek; yoluna koymak; ıslah etmek. [DK]

ongarmak[2], [oñ-ar-mak اوكرمق] *(oñarmak) {eAT} {ağız} gçl. f. [-ur]* (Hastalık, yara vb. için) iyileştirmek; sağaltmak. [DS]

ongart, [oñ *(ön)* > oñ-ar-t] *{ağız} is.* Yüz; üst taraf; doğru. [DS]

ongartmak, [oñ-ar-t-mak] *{ağız} gçl. f. [-ır]* Bozulan veya kırılan şeyi yaptırmak; tamir ettirmek. [DS]

ongaru, [oñ-arū] *(oñaru:){eT} zf.* Sağa doğru. [EUTS]

ongat, [oñ-mak > oñ-at اوكات / اوكت / اكات] *(oñat) sf.* **1.** *{eAT}* Doğru; iyi; sağlam; mükemmel; tam; uygun. *{ağız} (aynı)* [DK] [DS] **2.** *{ağız}* İyi; güzel; düzgün. [DS] **3.** *{ağız}* İyi yaradılışlı; namuslu. [DS] **4.** *{ağız}* Kolay. [DS] ❐ **oñat dillü,** *{eAT} Tatlı dilli.*|| **oñat düşmemek,** *{eAT} Uyum sağlanamamak; mutabakat hasıl olmamak.*|| **oñat düşmez olmak,** *{eAT} Uygun düşmemek.*|| **oñat gelmek,** *{eAT} (İş için) rast gelmek; uygun düşmek.*|| **oñat kişi,** *{eAT} Dikkatli; sakin; temkinli kimse; akl-ı selim sahibi.*

ongatlamak, [oñ-at-la-mak اوكاتلامق] *{eAT} gçl. f. [-r]* Yarar hâle getirmek; tamir etmek.

ongatlaşmak, [oñ-at-la-ş-mak اوكتلشمق] *{eAT} işteş. f. [-ur]* Uyuşmak; mutabık kalmak.

ongatlık, [oñ-at-lık اوكتلق] *(oñatlık) {eAT} is.* Uygun davranış; dürüstlük.

Ongay, [oñ-āy] *(oña:y)) {eT} öz. is.* Jüpiter.

ongay, [oñ-āy] *(oña:y){eT} sf.* **1.** Kolay. [DLT] [EUTS] **2.** Yumuşak. [KB]

ongdın, [oñ-dın] *(oñdın) {eT} zf.* Sağdan. [EUTS]

ongdun, [oñ-dun] *(oñdun) {eT} zf.* → ongdun.

ongdunkı, [oñ-dın-kı] *(oñdunkı) {eT} zf.* Sağdaki. [Clauson]

ongdurmak, [oñ-dur-mak اوكدرمق] *(oñdurmak) gçl. f. [-ur]* **1.** *{eAT}* İyileştirmek; şifa vermek. **2.** *{ağız}* Yetiştirmek; olgunlaştırmak. [DS] **3.** *{ağız}* Yararlandırmak. [DS] **4.** *{ağız}* Çoğaltmak. [DS] **5.** *{ağız}* Varlıklı ve mutlu etmek. [DS]

ongen, [on-gen] *is. mat.* On açısı ve on kenarı bulunan kapalı geometrik şekil; on kenarlı çokgen.

onggun, [oñ-ğun] *(oñgun) {ağız} sf.* **1.** Kurtulmuş; onmuş. **2.** Varlıklı; mutlu. **3.** Çok; bol. [DS]

ongıklamak, [oñ-ık-lā-mak] *(oñıklamak) {eT} gçsz. f. [-ur]* Keçi kılından yapılma takma zülüf takınmak; peruk takınmak. [DLT]

ongjın, [Çin. wang jên *(ölmüş kişi)*] *(oñjin) {eT} is.* **1.** Şeytan; İblis; fena ruh. [Gabain] [EUTS] **2.** Çölde insanı öldüren umacı; gulyabani. [DLT]

onglamak, [oñ-la-mak] *{ağız} (oñlamak) gçl. f. [-r] [-l(u) -yor]* Onarmak. [DS]

onglium, [Yun. evangelion] *{eT} is.* İncil. [EUTS]

onglu, [oñ-lu] *(oñlu) {ağız} sf.* Verimli; bitek. [DS]

ongmadık, -ğı [oñ-ma-dık اوكمادق] *(oñmadık) {eAT} {ağız} sf.* İşi iyi gitmeyen; bedbaht; talihsiz; uğursuz. [DS]

ongmadıklık, -ğı [oñ-ma-dık-lık اوكمادقلق] *(oñmadıklık) {eAT} is.* Uğursuzluk; iflah olmazlık.

ongmaduk, [oñ-ma-duk اوكمادوق] *(oñmaduk){eAT} sf.* → ongmadık.

ongmak[1], [oñ-mak / on-mak اوكمق] *(oñmak) {eT} {eAT} {ağız} gçsz. f. [-ar]* **1.** İşi iyi gitmek; gelişmek; büyümek; onmak. **2.** İyileşmek; düzelmek; şifa bulmak. [DK] **3.** Uygun gelmek; uygun olmak. **4.** Rahata kavuşmak; mutlu olmak; feyiz ve bereket bulmak. **5.** Adam olmak. [DS]

ongmak[2], [oñ-mak] *(oñmak) {eT} gçsz. f. [-ar]* Solmak; rengi atmak. [DLT] [ETY] [KB]

ongşamak, [oñ-(u)ş-a-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-ş(u)-yor]* Kaldırmak; yükseltmek. [DS]

ongşatmak, [oñ-(u)-ş-a-t-mak] *{ağız} gçl. f. [-ır]* Kaldırmak; yükseltmek. [DS]

ongtun, [oñ-tun] *(oñtun) {eT} zf.* Doğru; sağda. [Gabain]

ongukmak, [oñ-uk-mak] *(oñukmak {eT} gçsz. f. [-ur]* Solmak; rengi atmak; hastalık ve benzerlerinden dolayı buruşmak; tazeliğini ve parlaklığını kaybetmek; [DLT]

ongulmak, [oñ-ul-mak اوكلمق] *(oñulmak) {eT} {eAT} gçsz. f. [-ur]* İyileşmek; düzelmek; iyi olmak; sağalmak. [EUTS] [DLT] [Gabain] [KB]

ongulmaz, [oñ-ul-mak اوكلمز] *(oñulmak) {eAT} sf.* İyileşmez; şifa bulmaz.

ongultmak, [oñ-ul-t-mak اوكلتمق] *(oñultmak) {eAT} gçl. f. [-ur]* Hastalığını iyileştirmek; tedavi etmek. [DS]

ongumsuz, [oñ-um-suz] *(oñumsuz) {ağız} sf.* **1.** (Dert, tasa, hastalık vb. için) geçmez; iyileşmez. **2.** Gelişip serpilme yeteneği olmayan. [DS]

ongun[1], [onġun] *is.* **1.** Devlet ve hanedan gibi toplulukları, aileleri, bireyleri temsil etmek amacıyla kullanılan ayırt edici işaretler; arma. **2.** İlkel toplumlarda, toplumun kendisinden türediği sanılan ve kendisine tapılan hayvan, ağaç, rüzgâr gibi herhangi bir doğal nesne veya olay; totem. **3.** *{ağız}* Tapılan kişi. [DS] **4.** *{ağız}* Bayrak. [DS]

ongun[2], [oñ-mak > oñ-gun > on-gun] *{ağız} sf.* **1.** Çok verimli olan; bol ürün veren **2.** İmar edilmiş; yararlı hâle gelmiş; bayındır. **3.** (Kişi için) kutlu, uğurlu sayılan; beğenilen. **4.** Varlıklı; çok mutlu. **5.** Gelişmiş; gürbüz. **6.** Çok iyi; eksiksiz; tam. **7.** Çok; bol. [DS] ⧉ **ongun besi suyu,** *Yapraklarda yeni maddelerle zenginleştikten sonra bitkiyi beslemek için bitkinin her yanına inen besi suyu.*

onguncuiuk, -ğu [ongun-cu-luk] *is.* Bir onguna inanmaya dayanan toplumsal kuruluş ve din uygulaması; totemlere inanma; totemizm.

ongunluk,-ğu [ongun-luk] *is.* Ongun olma durumu; mutluluk; bereket; bolluk; feyiz; saadet; mübareklik.

ongunsuz, [ongun-suz] *{ağız} sf.* (Kişi için) geleceği parlak olmayan. [DS]

ongurga, [oñ > oñ-ur-ġa اوكرغه] *(oñurga) {eT} {eAT} is.* **1.** Omur. **2.** Omurga; bel kemiği. **3.** Göğüs kafesinin üst kısmındaki kemik. [Bahşayiş] ⧉ **oñurga kemiği,** *{eAT} Bel kemiği.*|| **oñurga süñüğü,** *{eAT} Bel kemiği.*

ongurgu, [oñ-ur-ġu] *(oñurgu) {ağız} is.* **1.** Vücudun herhangi bir yerinde oluşan içi sertleşmiş şişlik; ur. **2.** Ağaçların gövde ve dallarında oluşan hastalık niteliğindeki yumrular. [DS]

ongurha, [oñ-ur-ġa > oñurḫa اوكرخه] *(oñurha) is.* **1.** *{eAT}* Bel kemiği; omurga. **2.** *{ağız}* Kaynatılıp kemiği çıkarılmış sığır paçası. [DS]

ongurka, [oñ-ur-ḳa اوكرقه] *(oñurka) {eAT} is.* Omurga.

onguş, [oñ-uş / oğuş] *{ağız} sf.* Bereketli; çok; bol. [DS]

onguşmak[1], [oñ-uş-mak] *(oñuşmak) {ağız} dönşl. f. [-ur]* **1.** (Yara için) kapanmak. **2.** Sağlığı düzelmek. [DS]

onguşmak[2], [oñ-uş-mak] *(oñuşmak) {ağız} dönşl. f. [-ur]* **1.** Gelişmek; büyümek. **2.** Yücelmek. [DS]

onınç, [on-ınç] *{eT} sf.* Onuncu. [EUTS]

onikiparmak bağırsağı, [on+iki+parmak + bağırsa(k)-ı] *is. t.* Mideden sonra gelen ince bağırsak bölümü; *(duedenum).*

onikofaji, [Fr. onychophagie] *is.* Çocukta tırnak kemirme manisi.

onikograf, [Fr. onychographe] *is.* Tırnak altındaki damarların basıncını ölçerek kılcal damar basıncını ölçemeye yarayan alet.

onikografi, [Fr. onychographie] *is. tıp.* Tırnak altından onikograf yardımıyla kılcal damar basıncının ölçülmesi işlemi ve tekniği.

onikomikoz, [Fr. onychomycose] *is. tıp.* Kellik mantarlarından bazılarının yaptığı tırnak hastalığı.

onikoptoz, [Fr. onychoptose] *is. tıp.* Bazı zehirlenme

durumları ile ağır intanlardan sonra görülen tırnak düşmesi.

oniköz, [Fr. onychose] *is. tıp.* Tırnak hastalıklarının tümüne birden verilen ad.

oniks, [Yun. onyks *(tırnak)*] *is. min.* **1.** Çeşitli renklerde eş merkezli paralel çizgileri ile dikkati çeken Kadıköy taşının türlerinden olan bir akik çeşidi; balgam taşı; alaca somaki; mühresenk. **2.** Sarımsı renkte, yarı saydam Cezayir mermeri.

oniksis, [Fr. onyxis] Tırnak derisi iltihabı.

onirizm, [Yun. oneiros *(rüya)* > Fr. onirisme] *is. psikol.* Görüntülü hayal ve sanrıların ortaya çıkmasına yol açan zihnî faaliyet hâli; rüya hezeyanı; düşçülük.

oniroyit, -di [Fr. oniroïde] *sf. psikiyatr.* (Hasta için) rüyalarını gerçek yaşama eklediği için duygu yeteneği ve davranışı bozulmuş olan.

onk, [*eT.* oñ ? > onk] *{ağız} is.* Kumaşın ya da elbisenin iç yüzü. [DS]

onkolog, -ğu [Fr. oncologue] *is. tıp.* Urları incelemekte uzmanlaşmış hekim; kanser bilimci; onkoloji uzmanı.

onkoloji, [Yun. onkos *(ur)* > Fr. oncologie] *is. tıp.* Urları inceleyen tıp dalı; kanser bilimi; ur bilimi.

onkun, [oñ-un > onkun] *{ağız} sf.* (Ağaç için) çok meyve veren. [DS]

onlar[1], [an-lar / o *(teklik üçüncü kişi zamiri)* > o-n-lar] *zm.* İşaret ve üçüncü teklik kişi zamiri olan *"o"*nun çokluk hâli.

onlar[2], [on-lar] *is.* **1.** On tane birimden oluşan grup. **2.** *mat.* Ondalık sisteme göre yazılmış bir sayıda sağdan ikinci basamağa verilen ad.

onlarca, [o-n-lar-ca] *(o'nlarca) zf.* Onlara göre; onların değerlendirmesine göre.

onlarca, [on-lar-ca] *sf.* Çokluğu on ile doksan dokuz arasında bulunan.

onlay, [İng. on *(üstüne)* + to lay *(koymak)*] *(anlay) is. tıp.* Dişi korumak için veya köprü amacıyla taç kısmını kaplamak.

onlu, [on-lu] *sf.* **1.** (Herhangi bir şey için) kendisinden on tane bulunan; on parçadan oluşan. **2.** *müz.* On çalgılı bir topluluk için bestelenmiş orkestra parçası. **3.** *is.* İskambilde, resimsiz kâğıtlardan en güçlüsü ve üzerinde on işaret bulunan.

onluk,-ğu [on-luk] *sf.* **1.** On parçadan, on birimden meydana gelen. *{eT} (aynı)* [EUTS] **2.** (Öğrenci için) on not üzerinden tam not alan. **3.** *is.* On lira veya on para değerindeki madenî ve kâğıt para. **4.** *at.* On birimlik takım. **5.** İlk dokuz sayının on katlarından her biri: *on (bir onluk), yirmi (iki onluk), otuz (üç onluk) , kırk (dört onluk), elli (beş onluk), altmış (altı onluk), yetmiş (yedi onluk), seksen (sekiz onluk), doksan (dokuz onluk).* ⊡ **onluk bozma,** *mat. Bir onluğu, on tane birliğe çevirme.*

onma, [oñ-mak > on-ma] *is.* Onmak eylemi ve durumu.

onmadık, -ğı [on-ma-dık] *sf.* **1.** Tedavi kabul etmez; iyileşmez; sağalmaz. **2.** Başı bir türlü dertten kurtulmayan; çaresiz. **3.** Talihi yolunda gitmeyen. **4.** Bereketsiz. **5.** DS. Beceriksiz. **6.** *{ağız}* Gelişmemiş. [DS] ⊡ **onmadık baş,** *Talihsiz kimse; felaketten felakete uğrayan; başı dertten kurtulmayan.*

onmak, [on-mak] *gçsz. f. [-ar]* **1.** Daha iyi bir duruma gelmek; salah bulmak. **2.** Eksiği kalmayıp gönül ferahlığına ulaşmak; erinç ve mutluluğa ulaşmak; mesut olmak; mutlu olmak; rahata kavuşmak. *{ağız} (aynı)* [DS] **3.** *{ağız}* İşleri iyi gitmek. [DS] **4.** (Hasta için) hastalıktan, dertten kurtulmak; iyileşmek; sağlığına kavuşmak; şifa bulmak; iflah olmak. *{eT} (aynı)* [EUTS] **5.** *{ağız} mecaz.* Adam olmak. [DS] **6.** *{eT}* Sağlamak; onarmak; tedavi etmek. [EUTS] ⊡ **onmadan gitmek,** *{ağız} Rahat ve huzur yüzü görmeden ölmek.*

onmayasın, [on-ma-y-a-sın] *{ağız} ünl. "Mutlu olma"* anlamında ilenç sözü. [DS]

onmaz, [on-maz] *sf.* **1.** İyileşme umudu bulunmayan; tedavisi imkânsız. **2.** Akıllanmaz; düzelmez; yola gelmez; iflah olmaz. **3.** Yakışıksız; biçimsiz.

onomastik,-ği [Fr. onomastique] *is.* Özel adları konu edinen bilim; özel adlar bilimi.

onomatope, [Fr. onomatopée] *is.* **1.** *dbl.* Ses taklidi yoluyla yapılmış kelime; yansımalı sözcük. **2.** *müz.* Müzikte kullanılan anlamlı ve anlamsız hece ve seslerin tümü.

onovçu, [? onov-çu] *{ağız} is.* Kumandan. [DS]

ons, [Lat. uncia > Fr. once] *is.* **1.** Romalılarda, herhangi bir birimin on ikide biri. **2.** Fransa'da 30,59, İngiltere'de 28.349 gr'lık ağırlık ölçüsü birimi. **3.** Akarsuların debilerini ölçmekte kullanılan 285 litre/dakikaya eşit debi ölçü birimi.

onset, [İng. onset] *is.* Elektrostatik baskı yöntemi.

onsiyal, -li [Fr. oncial] *is.* Büyük boyuttaki kapital harflerden oluşmuş yazı tipi.

onsuk, -ğu [oñ-suk] *{ağız} sf.* İyi; eksiksiz; tam. [DS]

onsuz[1], [o-n-suz] *zf.* O olmaksızın; o olmadan.

onsuz[2], [oñ-suz] *{ağız} sf.* **1.** İstenen biçimde olmayan; istenildiği gibi iyi olmayan. **2.** (Canlı için) iyi yetişmemiş; cılız. [DS]

ontik, -ği [Fr. ontique] *sf. fel.* (Her çeşit bilgi için) dünyadaki varlıklarla ilgili; varlıksal.

ontojenez, [Fr. ontogénèse] *is.* Birey oluş.

ontoloji, [Fr. ontologie] *is. fel.* Varlık bilimi.

ontolojik, -ği [Fr. ontologique] *sf. fel.* **1.** Varlık bilimi ile ilgili. **2.** Dış dünya ile ilintili olan. ⊡ **ontolojik kanıt,** *Yetkin varlığın tanımlanması yoluyla Allah'ın varlığını ispatlama.*

ontolojist, [Fr. ontologiste] *is.* **1.** *fel.* Ontoloji ile uğraşan metafizikçi. **2.** *tıp.* Hastalıkları organizmanın

dışında gerçek birer bütün olarak kabul eden öğreti taraftarlarına verilen ad.

ontolojizm, [Fr. onotologisme] *is. fel.* İnsanın, Allah hakkında doğrudan doğruya bilgi edinebileceğini savunan metafizik kuram; Tanrı bilgisinin insan için doğal olduğunu ileri süren; varlık bilimcilik.

onu, [ō-nū] *zm.* Gösterme ve teklik üçüncü kişi zamiri olan *"o"*nun belirtme durumu. *{eT} (aynı)* [DLT]

onulma, [on-ul-ma] *is.* Onulmak eylemi ve durumu.

onulmak, [oñ-mak / on-mak > on-ul-mak] *edil f. [-ur]* **1.** Onmak işi yapılmak; onmak işine konu olmak. **2.** *{ağız} dönşl. f.* (Hastalık, yara vb. için) geçmek; iyileşmek. [DS] **3.** *{ağız}* (Sıkıntıda olan kişi için) rahata kavuşmak; sıkıntıdan kurtulmak. [DS]

onulmaz, [on-ul-maz] *sf.* **1.** (Hastalık için) iyileştirilmesi, tedavisi olanaksız; iyileştirilemez; şifa bulmaz; iyi olmaz. *{ağız} (aynı)* [DS] **2.** (Dert, sıkıntı, acı için) geçmesi, unutulması olanaksız. **3.** *{ağız}* Ümit vermeyen; ümitsiz. [DS]

onulmazlık, -ğı [on-ul-maz-lık] *is.* İyileşmesi, tedavisi olanaksız hastanın durumu; bu hastalığın karakteri.

onultmak[1], [on-mak > on-ul-t-mak] *{ağız} gçl. f. [-ur]* **1.** Bir hastayı iyileştirmek; sağaltmak; tedavi etmek. **2.** Yarayı iyileştirmek. [DS]

onultmak[2], [oñ-mak > on-ul-t-mak] *{ağız} gçl. f. [-ur]* Bitkilerden toplanmış olan tane sakızı ağızda yumuşatıp çiğnenecek duruma getirmek. [DS]

onum, [oñ-um] *is.* Kötü durumdan kurtuluş; onmak eylemi; felah.

onun, [a-n-ıñ > o-n-un] *zm.* Gösterme ve teklik üçüncü kişi zamiri olan *"o"*nun tamlayan durumu.

onuncu, [on-uncu] *sf.* **1.** On sayısının belirttiği sırada bulunan. **2.** On sayısının sıra sayı sıfatı. **3.** *is.* Onuncu sırayı alan kişi veya nesne. **4.** Bir bütünün onuncu parçası.

onunç, [on-ınç] *{eT} sf* Onuncu. [DLT] [ETY] [EUTS] [Tekin]

onunmak, [oğ-un-mak / uğun-mak] *{ağız} is.* (Çocuk için) çok ağlamak yüzünden bayılır gibi olmak; uğunmak. [DS]

onur, [Fr. honneur] *is.* **1.** Bir kişinin kendi benliğine karşı duyduğu saygı; öz saygısı; izzet-i nefis; haysiyet. **2.** *fel.* Varlığının gereği olarak duyan, düşünen ve yaşayan özgür bir varlık olan insanın, taşıdığı ve araç olması kabul edilemez değeri; iç değer. **3.** Kişinin başkalarından gördüğü saygıdan dolayı duyduğu manevi doyum; şeref; gurur. **4.** *{ağız}* Kibir; çalım. [DS] ⧉ **onur belgesi,** *Şeref belgesi.*|| **onur kurulu,** *Bir dernek veya kuruluşun ilkelerine aykırı davranan üyelerini yargılayan kurul; haysiyet divanı.*|| (birinin) **onuruna,** *1. Bir kimseye saygı göstermek amacıyla. 2. Bir olayı kutlamak amacıyla.*|| **onuruna dokunmak,** *Gururu incinmek.*|| (birinin) **onuruna** (ziyafet, çay vb.) **vermek,** *O kimseye saygı göstermek amacıyla ziyafet düzenlemek veya toplantı düzenlemek.*|| **onuruna yedirememek,** *Bir durum, olay veya davranışı kendine duyduğu saygı ile bağdaştıramadığı için tepki göstermek.*|| **onur üyesi,** *Toplumda gördüğü saygı sebebiyle dernek veya kuruluşa onur vereceği düşünülerek alınan üye.*

onurcak, -ğı [oñ-ur-cak] *{ağız} is.* Süs için göğse takılan şey. [DS]

onurga, [oñ-ur-ġa / onor-ga] *{ağız} is.* **1.** Düz arazide uzunlamasına olan tepecik. **2.** Çatının en yüksek yerini köşelere bağlayan yatay direkler. [DS]

onurlandırma, [onur-la-n-dır-ma] *is.* Onurlandırmak eylemi ve durumu.

onurlandırmak, [onur-la-n-dır-mak] *gçl. f. [-ır]* **1.** (Saygın bir kimse için) bir yere gelerek, bulunduğu yere veya orada bulunanlara onur kazandırmak; şereflendirmek; şeref vermek. **2.** Bir kimsenin onur duymasını sağlamak.

onurlanma, [onur-la-n-ma] *is.* Onurlanmak eylemi ve durumu; onur duyma; şereflenme; teşerrüf.

onurlanmak, [onur-la-n-mak] *dönşl. f. [-ır]* **1.** Onur duymak; şereflenmek; teşerrüf etmek. **2.** *{ağız}* Kibirlenmek. [DS]

onurlu, [onur-lu] *sf.* **1.** Onurunu her şeyin üstünde tutan; onuruna düşkün; şerefli; haysiyetli. **2.** Onuru olan; onur sahibi. **3.** İnsana onur veren; saygınlığı olan; şerefli; haysiyetli. **4.** *{ağız}* Kibirli; çalımlı. [DS]

onurmak, [oñ-ur-mak] *{ağız} gçl. f. [-ur]* Başarmak. [DS]

onursal, [onur-sal] *sf.* Bir görevin gereğini ve yükümlülüğünü yerine getirme koşullarından yoksun olmasına karşın kendisini salt onurlandırmak amacıyla bir kimseye verilen san; fahrî. ⧉ **onursal başkan,** *Bir kuruluşa onur vermek için sorumsuz ve yetkisiz olarak bir kurula seçilen başkan.*

onursuz, [onur-suz] *sf.* **1.** Onuru olmayan. **2.** Onura aykırı davranışlarda bulunan; şerefsiz; haysiyetsiz. **3.** Saygınlığı olmayan.

onursuzluk,-ğu [onur-suz-luk] *is.* Onursuz olma durumu; şerefsizlik; haysiyetsizlik.

onuş, [oñ-uş / oğuş / onuş] *{ağız} sf.* Bereketli; bol; verimli. ⧉ **onuş gitmek,** *{ağız} Sürüm yapmak; çok satmak.* [DS]

onuşmak[1], [oñ-uş-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ur]* **1.** İşinde gelişmek, büyümek. **2.** Varlıklı hâle gelmek. [DS]

onuşmak[2], [on-uş-mak] *{eAT} işteş . f. [-ur]* Barışmak; uyuşmak.

onuştan, [o-(n) + uş-dan] *{ağız} zf.* Onun için; ondan dolayı. [DS]

onyaşar, [on+yaşa-r] *{ağız} is.* Orta ayaktan küçük yemeni kalıbı. [DS]

oogamet, [Yun. oon *(yumunrta)* + gamos *(evlilik)* > Fr. oogaméte] *is. biy.* Dişi eşey hücresi.

oogami, [Yun. oon *(yumurta)* + gamos *(evlilik)* > Fr. oogamie] *is. biy.* Genellikle büyük ve hareketsiz dişi eşey hücresi ile küçük hareketli erkek eşey hücresinin birleşmesi; döllenme.

oogenez, [Yun. oon *(yumurta)* + genesis *(oluşmak)* > Fr. oogènese] *is.* Yumurta oluşumu.

oolit, [Fr. oolithe] *is. tıp.* Böbrek taşı.

oosfer, [Fr. oosphère] *is. biy.* Su yosunları ile mantarlarda erkek gametle döllendikten sonra yumurtaya dönüşen dişi gamet.

oosit, [Fr. oocyte] *is. biy.* Böceklerde, büyüme evresini tamamladığı hâlde henüz döllenebilecek duruma gelmemiş dişi gamet.

oot, [ōt] *{eT} sf.* Ateş; ot. [EUTS]

ootun, [ōtung / ōdun *(odun)*] *{eT} sf.* Küstah. [EUTS]

op[1], [op] *{eT} ünl.* Durdurma ünlemi. ☞ **op op,** *{eT} Eşeğin ayağı kaydığında söylenen ünlem.* [DLT]

op[2], [op *(yans.)*] *{ağız} ünl.* Şaşma bildirir. [DS]

op[3], [op *(yans.)*] *{ağız} ünl.* Atlama veya bir yerden geçme sırasında "Haydi, hopla!" anlamında söylenir; hop. [DS]

op[4], [op] *{eT} is.* Harman dövmek için koşulan öküzlerin ortasında bulunan öküz; mama. [DLT]

op[5], [Lat. **opus** / İt. **opera** *(eser)*] *kısalt. is. müz.* Bestecilerin eserlerinin sırasını belirtmek için kullandıkları eser numarasının kısa yazılışı. *Bethoven, op. 58.*

opaklanmak, [opak-la-n-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Çarpılmak. [DS]

opal, -li [Lat. opalus > Fr. opale] *is. min.* **1.** Silis grubundan, silisin hidratlı ve jelatinli bütün çeşitlerini kapsayan, yağsı veya camsı görünümlü, yanar döner parıltılar veren, değerli bir mineral; panzehir taşı. **2.** İnce ve düzgün dokunmuş bir tür pamuklu kumaş. **3.** *sf.* Çakmak taşı görünüşünde ve renginde olan.

opalin, [Fr. opaline] *sf.* **1.** Kalay oksit ya da kemik tozu katılarak donuklaştırılmış. **2.** *is.* Görünüşü opale benzeyen bu camdan yapılmış vazo, kupa vb.

opalleşme, [opal-leş-me] *is.* Saydam bir camın bünyesindeki kristallerin çökmesi sonucu opal renge girmesi.

opan, [*ob-mak > op-an] *{ağız} is.* Köylülerin içinde yağ, peynir sakladıkları mağara. [DS]

oparlör, [Fr. haut parleur] *is.* → hoparlör.

opart, [İng. optical art] *is.* Kinetik sanatın içinde, hareket izlenimi uyandıran geometrik biçim ve optik etkilerin yardımıyla yanılsama yaratmak amacının ağır bastığı eğilim.

OPEC, [İng. **O**rganization of **P**etroleum **E**xporting **C**ountries] *kısalt.* Petrol İhraç eden Ülkeler Teşkilatı.

open-end, [İng. open *(açık)* + end *(uç)*] *sf.* (İplik için) açık uç rotor iplik makinelerinde eğrilen.

opera, [Lat. opus *(eser)* + erris *(-ler)* > opera *(emek ürünleri)*] *(o'pera) is.* **1.** Sözlerinin çoğu şarkılı olarak söylenen, sahnede oynanmak üzere yazılmış din dışı, dramatik tiyatro eseri. **2.** Bu eseri oynayan tiyatro topluluğu. **3.** Bu eserlerin oynandığı tiyatro.

operacı, [opera-cı] *is.* Opera sanatçısı.

operakomik,-ği [Fr. opéra-comique] *is.* Şarkılı ve konuşmalı bölümlerin bir arada bulunduğu tiyatro eseri.

operasyon, [Lat. operari *(emek vermek)* > Fr. opération] *is.* **1.** İşlem. **2.** *tıp.* Cerrahi işlem; ameliyat. **3.** *mecaz.* Belli bir amacı gerçekleştirmeye yönelik veya elde edilecek sonuç için alınan önlemlerle yürütülen iş ve uygulamaların tümü.

operatör, [Fr. opérateur] *is.* **1.** *tıp.* Cerrahi işlem yapma yetkisi ve bilgisi olan hekim; ameliyat doktoru; cerrah. **2.** (Bir tamlayanla kullanıldığında) tamlayanın belirttiği araç veya makineyi kullanan kimse. **3.** *biy.* Bakteri ya da virüs genomunda represör proteini bağlayan ve yanındaki genin çevriyazısını kontrol eden kısa DNA dizisi. **4.** *bsy.* Bir aritmetik ve mantık işlemini yürüten organ; işleyen. **5.** Bilgilerin işlenmesi ile ilgili makineleri çalıştırmakla görevli kimse; işletmen. **6.** *matb.* Basılacak metinleri dizgi makinesinde dizen işçi. **7.** *mat.* Kendisinden sonra gelen sayı, fonksiyon, vektör gibi bir matematiksel varlık üzerinde yapılacak işlemi gösteren sembol; işlemci. **8.** *sinema.* Film kamerasıyla görüntüleri çekmekle görevli kimse.

operatörleşme, [operatör-le-ş-me] *is.* Operatörleşmek eylemi ve durumu.

operatörleşmek, [operatör-le-ş-mek] *dönşl. f. [-ir]* **1.** Operatör olmak; operatör durumuna gelmek. **2.** Operatör gibi davranmak.

operatörlük,-ğü [operatör-lük] *is.* **1.** Operatör olma durumu. **2.** Cerrahlık. **3.** Operatörün yaptığı iş ve meslek.

operatris, [Fr. opératrice] *is.* Operatör.

operet, [İt. operatta *(küçük opera)* > Fr. opérette] *is.* **1.** Şarkılı bölümlerle konuşmalı bölümlerin birbirini izlediği hafif tiyatro türü. **2.** Bu oyunu sergileyen oyunculardan oluşan topluluk veya kuruluş.

oplamak, [op *(yans.)* > op-lā-mak / ufla-mak] *{eT} gçsz. f.* **1.** Atılmak; kendini tutamayıp fırlamak. [ETY] [Tekin] **2.** Telaşlı olmak; bağırmak. [Gabain] **3.** Kendini tutamamak. [Tekin]

oplanmak, [op-la-n-mak] *{eT} gçsz. f.* Kendini tutamamak; fırlamak; atılmak. [ETY]

opmak[1], [op *(yans.)* > op-mak] *{eT} gçl. f. [-ar]* **1.** İçine çekmek; yutmak. [ETY] [KB] **2.** Höpürdeterek içmek. [DLT] [Gabain]

opmak[2], [op-mak] *{ağız} gçsz. f. [-ar]* (Toprak için) yer altı suları veya deprem nedeniyle çökmek. [DS]

opmak[3], [op-mak] *{ağız} gçl. f. [-ar]* Koymak. [DS]

-opo[1], [-opo] *{ağız} son ek.* Sonuna takıldıkları özlük isimlerine küçültme anlamı katar; -cağız; -ceğiz. [DS]

opo[2], [Çin. po *(beyaz)* / Şor. oba => opö / obū] *(opo:)* *{eT} is.* Kurşunoksit; üstübeç.

oportünist, [Fr. opportuniste] *sf.* **1.** Durumu ve koşulları kendi çıkarlarına uygun biçimde kullanan; fırsatçı. **2.** Bu kişinin tutumu.

oportünizm, [Lat. opportunus *(limana doğru esen yel)* > Fr. opportunisme] *is.* İçinde bulunduğu anı ahlak kurallarına veya disiplinli bir bakış açısından ziyade çıkarlarına göre en uygun biçimde geçirmeye ve davranışlarını bu anın koşullarına göre belirlemeye dayanan davranış biçimi; fırsatçılık; çıkarcılık.

oprak, [oprā-mak > opra-k] *{eT} sf.* Yıpranmış; çürümüş; eskimiş. [DLT] [KB]

opramak, [oprā-mak] *{eT} gçsz. f. [-r]* Eskimek; yıpranmak; çürümek. [DLT] [KB]

opran, [op-mak > op-ra-n] *{ağız} sf.* Kayan toprak. [DS]

opraşmak, [oprā-mak > opra-ş-mak] *{eT} dönşl. f. [-ur]* Yıpraşmak; yıpramaya başlamak. [DLT]

opratmak, [oprā-mak > opra-t-mak] *{eT} gçl. f. [-ur]* Yıpratmak; obratmak. [DLT]

oprı, [ōp-mak > *opur-mak > op-rī] *(oprı:) {eT} is.* Obruk; çukur; dere; koyak; vadi. [DLT] [KB]

opruk[1], **-ğu** [op-ra-mak > opr-(u)k] *{ağız} is.* Zindan. [DS]

opruk[2], **-ğu** [op-ra-mak > opr-(u)k] *{ağız} is.* **1.** Yokuş. **2.** Taşlık, kayalık yer. **3.** Engebeli yer. **4.** Obruk. **5.** Ovalarda akarsuların içine akıp kaybolduklari delikler. **6.** Yazın bile karı erimeyen dağlardaki mağaralar. **7.** Dağlarda, kayalıklarda bulunan derin, doğal çukurlar, delikler. **8.** Volkanik kuyu. **9.** Su birikintisi olan çukurlar. [DS]

opruşmak, [op *(yans.)* > op(u)r-uş-mak] *{eT} işteş. f. [-ur]* İçmekte yardım ve yarış etmek. [DLT]

opsa[1], [? opsa] *{ağız} is.* Birkaç yıl sürülmeden, ekilmeden bırakılmış tarla; gen. [DS]

opsa[2], [? opsa] *{ağız} is.* Üvendirenin ucunda çamur kazımaya yarayan yassı demir. [DS]

opsar, [op-sa-r ?] *{ağız} is.* Geniş, yuvarlak tabanlı büyük çömlek. [DS]

opsiyon, [Lat. optare *(seçmek)* > Fr. option] *is.* **1.** Satıcının, bir malın alımı konusunda satış koşulları çerçevesinde alıcıya tanıdığı karar verme süresi. **2.** *bank.* Bir borç senedinin ödenmesi için vade tarihinden itibaren bankanın tanıdığı iki günlük ek süre. **3.** Borsada işlem yapan bir işlemci ile başka bir işlemcinin, anlaşılan koşullarda belirli bir süre için alım satım yapmak üzere yaptıkları sözleşme. **4.** *huk.* Çeşitli durumlardan birini seçme olanağı. **5.** Uçak, vapur, tren ve otobüslerde belli bir tarih için önceden ödeme yapmadan koşula bağlı yer ayırtma.

opsiyonlu, [opsiyon-lu] *sf.* Opsiyon tanınmış olan.

optik,-ği [Yun. optikos *(görmeye ilişkin)* > optike / Lat. optice > Fr. optique] *sf.* **1.** Görme ile ilgili olan; görmeye ilişkin. **2.** Gözlük camı, büyüteç, dürbün mikroskop gibi görme aletleriyle ilgili olan. **3.** Bu tür aletlerin yapım ve satımı ile ilgili olan. **4.** Bir aygıtta gövde hariç, mercek ve aynalarla ilgili olan bölüm. **5.** *is. fiz.* Işık yasalarını, görme olaylarını, ışık olaylarına benzeşim gösteren ışımalara ilişkin olayları inceleyen fizik dalı. ▭ **optik eksen,** *Bir kristalde çift kırılma olayının gözlemlenmediği doğrultu.*|| **optik kaydırma,** *Kameralarda, değişir odaklı merceği ileri geri oynatmak suretiyle görüntüyü yakından veya uzaktan kaydetme özelliği; zum.*

optikçi, [optik-çi] *is.* Çeşitli optik aletler, özellikle de gözlük yapan ya da satan kimse; gözlükçü.

optimal, -li [Fr. optimal] *sf.* En uygun, en elverişli durumda olan; optimum. ▭ **optimal işleyiş,** *Bir kurum veya işletmede, amaca üst düzeyde ulaşabilmek için eş güdüm sağlayıcı işlemlerin tümü.*

optimetri, [Fr. optimétrie] *is. fiz.* Görme olayını inceleyen optik ve fizik dalı.

optimist, [Fr. optimiste] *sf.* **1.** *fel.* Felsefî görüşü ve yaratılışı gereği her şeyde iyi olan yanı görme eğilimi taşıyan; iyimser; nikbin. **2.** *mecaz.* Güven veren; umutlandıran.

optimizm, [Fr. optimisme] *is. fel.* Her şeyi en iyi yanından görmeyi, her kötü durumdan bir iyi çıkış yolu bulmayı amaçlayan görüş; iyimserlik; nikbinlik.

optimum, [Fr. optimum] *(o'ptimum) is.* **1.** Bir şeyin o anki koşullarda en elverişli gelişme ve en iyi bulunma durumu. **2.** Sıcaklık, nem vb. konularda en elverişli durum. **3.** *sf.* En elverişli, en iyi durumda olan; optimal.

optometri, [Fr. optométri] *is.* Gözün görme kusurlarını ve ışığı kırma eylemini incelemeye yarayan yöntemlerin tümü.

optonmak, [op *(yans.)* > op(u)t-un-mak > optonmak] *{eT} gçsz. f. [-ur]* Kendini tutamamak; fırlamak; atılmak. [ETY]

optotip, [Fr. optotype] *is.* Görmenin derecesini kontrole yarayan belirli büyüklük ve biçimdeki şekil ya da harf.

optuk, -ğu [botuk / optuk] *{ağız} is.* Deve yavrusu. [DS]

opu, [op-mak > op-u] *{eT} is.* Burgaç; girdap; çark. [EUTS] [Gabain]

opuk, -ğu [Slav. opoka *(kaya)*] *{ağız} is.* Yerinden kopmuş kaya parçası. [DS]

opulmak, [op *(yans.)* > op-ul-mak] *{eT} dönşl. [-ur]* **1.** Birden atılmak. [ETY] **2.** Etrafını sarmak; çevirmek. [ETY]

opunat, [op+o/ñ-a-t] *{ağız} pekşt. zf.* **1.** İyice. **2.** *is.* Hastalığın iyileşmeye yüz tutma devri. [DS]

opunatça, [op+ o/ñ-a-t-ça] *{ağız} pekşt. zf.* **1.** İyice. [DS]

opur, [op *(yans.)* > op-ur] *ünl.* Emme, içe çekme, çökme anlatan yansımalı gövde. ⊡ **opur sapur,** *{eAT} Kırık dökük şeyler; çörçöp.*

opus, [Lat. opus *(eser)*] *is. müz.* Bestecinin besteleniş sırasına konulmuş eseri; kısaltması: *op.*

opuşmak, [ap-ış-mak / op-uş-mak] *{ağız} gçl. f. [-ur]* (Çocuk vb. kişiyi) sırtına bağlayarak taşımak. [DS]

opuşuk, -ğu [op-uş-uk] *{ağız} sf.* Ortak. [DS]

opuz, [op-mak *(içine çekmek)* > op-uz] *{eT} sf.* (Yer için) engebeli; düz olmayan; pürüzlü. [Clauson]

opuzlug, [op-uz-luğ] *{eT} sf.* Sarp. [DLT]

or[1], [ordu] *kısalt.* **1.** Ordu kelimesinin kısaltması. **2.** *"Ordu"* kelimesi ile başlayan birleşik kelimelere *"ordu"* yerine getirilen kısaltma. *or-amiral, or-general, or-donat.*

or[2], [or] *{ağız} is.* **1.** Düşman saldırısına karşı düzenlenmiş yer; hendek. [DS]

or[3], [ōr] *(o:r) {eT} sf.* **1.** Gri; boz; kurşuni. **2.** Kırmızıya çalan kahverengi. ⊡ **or at,** *Donu al ile doru arası at.* [DLT]

or[4], [or] *{ağız} is.* Ateş. [DS]

or[5], [ōr] *(o:r) {eT} sf.* **1.** Taht. [EUTS] (?) **2.** Kale; kale burcu. *{eAT}* [EUTS] **3.** *{eAT}* Hendek.

ora, [ol+ara / orā] *(o'ra) is.* **1.** Anlatana göre belli bir uzaklıkta olan ya da görünmeyen, dinleyence bilinen veya önceden bahsi geçtiği için hiç olmazsa duyduğu yer; o yer. *{eAT} (aynı)* [DK] **2.** Bir kimsenin vücudunda başkası tarafından işaret edilen yer. ⊡ **orada burada,** *Her yerde; olur olmaz her yerde.*|| **oradan buradan,** *Belli bir sıra ve düzen gözetmeksizin; karışık olarak; seçkisiz.*|| **oralarda olmamak,** *1. İşi anlamazlığa getirmek; anlamamış gibi davranmak. 2. İlgilenmemek.*|| **ora ora,** *{ağız} Öbek öbek; küme küme; sürü sürü; dizi dizi.*[DS]|| **orasına burasına,** *Rasgele; dağınık olarak.*

oracık, -ğı [ora-cık] *(o'racık) zf.* Bulunduğu yer; hemen o yer.

oracıkta, [ora-cık-ta] *(o'racıkta) zf.* Bulunduğu yerde; hemen o yerde.

orada, [ora-da] *(o'rada) zf.* Bulunduğu yerde; sözü edilen yerde.

oradan, [ora-dan] *(o'radan) zf.* **1.** Sözü edilen yerden. **2.** O sebepten; o yüzden. *Televizyonda izledim; oradan tanıyorum.*

orah, [or-ak > oraḫ] *{ağız} is.* → orak. [DS]

orak[1], **-ğı** [*eT.* ōr-mak *(biçmek)* > or-ġak > or-ak] *is.* **1.** Yarım çember biçiminde bıçak gibi kesici bir ağız ve saptan meydana gelen ekin ve ot biçme aracı. *{eT} (aynı)* **2.** Ekin ve ot biçme işi; hasat. **3.** *{ağız}* Ekin biçme zamanı; hasat mevsimi. [DS] **4.** *{ağız}* Temmuz. [DS] **5.** *{ağız}* Ağustos. [DS] ⊡ **orak ayı,** *{ağız} 1. Haziran. 2. Temmuz. 3. Ağustos.* [DS]|| **orak biçmez, yürek biçer,** *{ağız} "İşi severek yapmak gerekir" anlamında kullanılır.*|| **orak böceği,** *zool. Ağustos böceği.*|| **Orak-Çekiç,** *Köylü sınıfı ile işçi sınıfının birlikteliğini sembolleştiren, eski Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliğinin ve Komünist Partinin sembolü.*|| **orak eriği,** *{ağız} Mürdüm eriği.* [DS]|| **orak kıran,** *{ağız} Ekin içinde biten sivri yapraklı ve sert gövdeli bir tür ot.* [DS]|| **orak kuşu,** *{eAT} Ağustos böceği.*|| **orak vaktı,** *{eAT} Hasat zamanı.*

orak[2], **-ğı** [orak] *{ağız} is.* Cin. [DS]

orakay, [orak+ay-(ı)] *{ağız} is.* Temmuz. [DS]

orakçı, [orak-çı] *is.* ve *sf.* Ekin biçme zamanı, ekinleri ücret karşılığında biçen kimse.

orakçılık, -ğı [orak-çı-lık] *is.* Ekin biçme işi; orakçının yaptığı iş. *{ağız} (aynı)* [DS]

oraklama, [orak-la-ma] *is.* Oraklamak eylemi.

oraklamak, [orak-la-mak] *gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Ekinleri ve otları orak ile biçmek.

oraklaşma, [orak-la-ş-ma] *is.* Oraklaşmak eylemi ve durumu; orak biçimini alma.

oraklaşmak, [orak-la-ş-mak] *gçsz. f. [-ır]* Orak biçimini almak; orak biçimine gelmek.

oraksı, [orak-sı] *sf.* Orak biçiminde olan; eğri; kıvrık. ⊡ **oraksı bağ,** *anat. İçinde göbek toplardamarı bulunan, karaciğerin üst yüzünü diyaframa ve ön karın çeperine bağlayan karın zarı kıvrımı.*|| **oraksı alyuvar,** *tıp. Bazı kansızlık hastalıklarında görülen orak şeklinde kıvrık alyuvar.*

oral, [Lat. oralis > Fr. oral] *sf.* **1.** Ağıza ilişkin. **2.** *zf.* Ağızdan.

oralı, [ora-lı] *(o'ralı) sf.* Bahsi geçen ya da bilinen bir yer halkından olan; o yöreli; o yerli. ⊡ **oralı** (bile) **olmamak,** *İlgilenmemek; umursamamak; ilgilenmemek; aldırmamak.*

oralık, -ğı [ora-lık] *{eAT} is.* Ora; o yer.

oralılık, -ğı [ora-lı-lık] *is.* Oralı olma durumu.

oralite, [Fr. oralité] *is. psikol.* Yenilir veya yenilmez her türlü maddeyi ağzına götürme, ısırma, yalama, yeme eğilimi.

oram[1], [oram] *{ağız} is.* Sokak. [DS]

oram[2], [ora-m] *{ağız} is.* Bir tür buğday. [DS]

oramak[1], [ora-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-r(u)-yor]* Uygun, elverişli zamanı bulmak. [DS]

oramak[2], [ora-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-r(u)-yor]* Değer vermek; beğenmek. [DS]

oraman, [ora-man] *{ağız} sf.* Yakışıklı. [DS]

oramiral, -li [or *(ordu'nun kısaltması)* + Fr. amiral] *(o'ramiral) is.* Deniz kuvvetlerinde en yüksek rütbeli amiral.

oramirallik, -ği [oramiral-lik] *(o'ramirallik) is.* **1.** Oramiral olma durumu. **2.** Oramiralin rütbesi. **3.** Oramiralin makamı.

oran[1], [ōr-mak / *or-ā-mak *(biçmek)* > ora-n اوران] *sf.* **1.** Kesen. **2.** *{eAT}* Ölçülü; hesaplı. **3.** *is.* Ölçü; ölçüm. **4.** Biçme; biçim. **5.** İki şey ya da bir parça ile bütün arasında nicelik ve nitelik bakımından kurulan ilgi; bağıntı; nispet. *{eAT} (aynı)* **6.** *mat.* İki büyüklük, iki nicelik arasındaki bağıntı. **7.** İki şey arasında var olan uygunluk ve bu uygunluğun derecesi; tenasüp. **8.** Akıl yoluyla bir şey hakkında varılan yargı; tahmin; takdir; el ve göz ölçüsü; yaklaşık olarak kestirme. *{ağız} (aynı)* [DS] **9.** *{ağız}* Anlayış. [DS] **10.** *{ağız}* Yöntem. [DS] **11.** *{ağız}* Biçim. [DS] **12.** *{eAT}* Hesap; tahmin. **13.** *{eAT}* Derece; hat; miktar. ⊟ **oran dışı,** *mat. (Sayı için) iki tam sayının bölümü olmayan.*|| **oran olmak,** *{eAT} Derecesini bulmak.*

oran[2], [oran] *{ağız} is.* **1.** Abartma; abartı. **2.** Masal veya öykü. **3.** Uydurma söz; yalan. [DS]

oran[3], [oran] *{ağız} is.* Özel işaret; im. [DS]

oran[3], [ören > oran] *{ağız} is.* Yıkıntı; kalıntı. [DS]

orancı, [oran-cı اورانجى] *{eAT} is.* Hesap tutucu.

oranda, [Far. ḫōrende *(yiyici)* => oranda] *(ora'nda) {ağız} is.* Ev halkı; aileden olanlar; horanta. [DS]

orandasız, [orantı-sız] *{ağız} sf.* El ve göz ölçüsü olmayan; kestiremeyen; tahminde yanılan. [DS]

orangutan, [Malay d. orang-hutan *(orman adamı)*] *is. zool.* Malay takım adalarında yaşayan, iri yapılı insana benzeyen, yemişlerle beslenen bir maymun türü, *(Pongo pygmaeus).*

oranla, [oran + ile > oran-la] *(ora'nla) zf.* Bir şeye göre; o şeyle karşılaştırılarak; kıyaslayarak; nispetle; nispeten.

oranlama[1], [oran-la-ma] *is.* Oranlamak eylemi ve durumu.

oranlama[2], [oran-la-ma] *{ağız} is.* **1.** Atasözü. **2.** Tekerleme. **3.** Masal; öykü. **4.** Yanık türkü. **5.** Yalan; uydurma söz. **6.** Şaka. [DS]

oranlamak, [oran-la-mak اورانلامق] *gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* **1.** Ölçmek; hesaplamak. **2.** İki şey arasında oran kurmak. **3.** Bir şeyi başka bir şeyle eşit tutmak. **4.** Zihinsel bir karşılaştırmayla bir yargıya, bir sonuca varmak; tahmin etmek. *{eAT} (aynı)* **5.** *{ağız}* Yaklaşık olarak değer biçmek. [DS]

oranlamak, [oran-la-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(ı)-yor]* **1.** Bilgiçlik taslamak. **2.** Düşüncesizce davranmak. [DS]

oranlamasına, [oran-la-ma-s-ı-n-a] *(oranlaması'na) zf.* **1.** Bir oranlama yaparak. **2.** *{ağız}* (Yapılan işler için) kaba bir şekilde; uygunsuz biçimde; çirkince. [DS]

oranlı, [oran-lı] *sf.* **1.** (İki şey için) aralarında uygunluk bulunan. **2.** Kendisinde aranan niteliklerde uygunluk bulunan; mütenasip; mütevazın; nispetli. **3.** Orta; ılımlı; makul.

oranlık, -ğı [oran-lık اورانلق] *{eAT} sf.* **1.** Biraz; bir miktar. **2.** Kararınca.

orannama, [oran-la-ma] *{ağız} is.* **1.** Atasözü. **2.** Masal; öykü. **3.** Yalan; gerçek olmayan, uydurma söz. **4.** Şaka. [DS]

orannamacı, [oran-la-ma-cı] *{ağız} sf.* Şakacı. [DS]

orannamak, [oran-la-mak اوراننامق] *{ağız} gçl. f. [-r] [-n(ı)-yor]* **1.** Bilgiçlik taslamak. **2.** Yaklaşık tahminde bulunmak; oranlamak. *{eAT} (aynı)* [DS]

oranölçer, [oran+ölç-er] *is.* Bir maddenin birleşenlerinin oranını radyoaktiflikten yararlanarak belirlemeye yarayan aygıt.

oransal, [oran-sal] *sf.* **1.** Oranla ilgili; orana ilişkin. **2.** *mat.* (Cebirsel ifade için) hiçbir kökü bulunmayan; rasyonel. ⊟ **oransal sayı,** *Tam veya kesirli sayı.*

oransız, [oran-sız اورانسز] *sf.* **1.** *{eAT}* Ölçüsüz; hesapsız. **2.** Uygunluğu, oranı bulunmayan; nispetsiz. **3.** Aşırılığa kaçan; ılımlı olmayan. **4.** *{ağız}* Beceriksiz. [DS] **5.** *{ağız}* Düşünmeden konuşan; yalancı. [DS] **6.** *{eAT}* İşin başını sonunu düşünmeden davranan; paldır küldür iş yapan.

oransızlık,-ğı [oran-sız-lık] *is.* Oransız olma durumu; nispetsizlik.

oransuz, [oran-suz اورانسوز] *{eAT} sf.* → oransız.

orantı, [oran-tı] *is.* **1.** Bir bütün ile parçaları arasında var olan bağıntı; oran; tenasüp *(1937).* **2.** İki şey arasındaki uygun ilişki; uygunluk; tenasüp; denge. **3.** *mat.* Birincinin ikinciye oranı ile üçüncünün dördüncüye oranı eşit olan dört terim arasındaki bağıntı.

orantılama, [oran-tı-la-ma] *is.* Orantılamak eylemi.

orantılamak, [oran-tı-la-mak] *gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* **1.** Orantılı olarak düşünmek; orantı ilişkisi kurmak. **2.** Orantılı olarak değerlendirmek.

orantılanma, [oran-tı-la-n-ma] *is.* Orantılanmak eylemi ve durumu.

orantılanmak, [oran-tı-la-n-mak] *edil. f. [-ır]* **1.** Orantılı olarak düşünülmek; orantı ilişkisi kurulmak. **2.** Orantılı olarak değerlendirilmek.

orantılı, [oran-tı-lı] *sf.* Aralarında orantı bulunan; mütenasip. ⊟ **orantılı büyüklükler,** *Birbirinden doğrusal bir fonksiyon yardımıyla elde edilen büyüklükler.*

orantılılık, -ğı [oran-tı-lı-lık] *is.* **1.** Orantılı olma durumu; orantılı olan şeylerin niteliği. **2.** Orantılı iki dizi arasında bulunan bağıntı.

orantısız, [oran-tı-sız] *sf.* Aralarında orantı bulunmayan.

orantısızlık, -ğı [oran-tı-sız-lık] *is.* Orantısız olma durumu; orantı bulunmama durumu.

oranu, [or-mak > oran-u اورانو / اورانى] *{eAT} zf.* **1.**

Değme. **2.** *sf.* Herhangi bir; hiçbir. **3.** Rastgele; tesadüfî.

orasa, [? orasa] *{ağız} is.* Nazar demesine engel olacağı inancıyla takılan boncuk vb. şeyler. [DS]

orasbı, [Far. rūsbī => orasbı] *{ağız} is.* Para karşılığında erkeklerin cinsel tatminlerini sağlayan kadın. [DS]

orası, [ora-s-ı] *(o'rası) is.* **1.** O yer; ora. **2.** O yönü. ⧉ **orası senin, burası benim dolaşmak** (gezmek), *Durmadan gezip dolaşmak; çok gezmek.*

oratoryo, [İt. oratorio *(dua yeri)*] *is.* Solo ve koro çalgılar için yazılan, temsil edilmeyen, hem kilise hem de tiyatro ile ilgili, genellikle dinsel, dramatik müzik türü.

orbuk[1], **-ğu** [obruk > orbuk] *{ağız} is.* **1.** Obruk. **2.** Yazın karı erimeyen yüksek dağlardaki mağaralar. **3.** Çayın oyduğu yer. **4.** Hendek. **5.** Yer üstü sularının kaybolduğu doğal oyuklar. **6.** Su biriken çukurlar; doğal kuyular. **7.** Ovalardaki doğal çukurlara yağmur ve kar sularının dolması ile oluşan göl. **8.** Huni gibi çukur yer. **9.** Taştan oyulmuş ağzı dar, dibi geniş su oluğu. [DS] ⧉ **orbuk gibi sormak,** *{ağız} Başkasının hakkını çok yemek.* [DS]

orbuk[2], **-ğu** [obruk ?] *{ağız} is.* **1.** Çam ormanı. **2.** Çam ormanının kuytu yeri. [DS]

orce, [? orce / orça] *{ağız} is.* Tartışma. ⧉ **orce gitmek,** *{ağız} Tartışmaya başlamak.* [DS]

orcik[1], **-ği** [Erme. ročik => orcik] *{ağız} is.* Şeker ile kaplanmış ceviz içi; cevizli sucuk. [DS]

orcik, -ği [? orcik] *{ağız} is.* Tente. [DS]

orcuk, [oru-cuk / or-cuk ?] *{ağız} is.* Kirmen; iğ. [DS]

orça, [? orça] *{ağız} is.* Ayırma; ara bulma (?). ⧉ **orça etmek,** *{ağız} Kavga edenleri ayırmak.* [DS]

orçacı, [orça-cı] *{ağız} sf.* Kavga edenleri ayıran; arabulucu. [DS]

orçalamak, [orça-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Kavga edenleri ayırmak; orça etmek. [DS]

orçul, [orç-ul ?] *{ağız} is.* Satın alan; alıcı. [DS]

orçum, [olç-um / orç-um] *{ağız} sf.* **1.** Elinden iş gelmediği halde kendini usta gibi gösteren. **2.** (Kişi için) sağlam. [DS]

orçumcu, [orçum-cu] *{ağız} sf.* Bilinmeyen olmuştan veya olacaktan haber veren; kayıp bilici; falcı. DS]

orçumlanmak, [orçum-la-n-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* İmrenmek; özenmek. [DS]

ord, [ord / ort اورد] *{eAT} is.* Ateş.

orda, [orda ?] *{eT} is.* Ebe. [Bahşayiş]

ordağıki, [o-ra-da-ki] *{ağız} zf.* Oradaki. [DS]

ordan, [ordan] *{ağız} is.* Erkek balarısı. [DS]

ordinaryüs, [Lat. ordinarius *(kurala uygun)* > Alm. ordinarius] *(ordina'ryus) is.* Eskiden, üniversitelerde en az beş yıl profesörlük yapmış, bilimsel çalışmalarıyla kendisini uluslar arası alanda kanıtlamış öğretim üyeleri arasından seçilerek bir kürsünün yönetimi ile görevlendirilenlere verilen unvan; nizamî profesör.

ordinat, [İng. ordinate] *is. mat.* Bir noktanın uzaydaki yerini belirlemeye yarayan, birbirine dik iki çizgiden biri olup yatay olana dik olarak çizileni.

ordinatör, [Lat. ordunaire *(sıraya koymak)* > Fr. ordinateur] *is.* Bilgi işlemci.

ordino, [İt. ordine > ordino *(ödeme emri)*] *is.* **1.** Denizcilik işletmelerinde gemi adamlarını gemilere atama belgesi. **2.** *bank.* Borsa emri.

ordinogram, [Fr. ordinogramme] *is. bsy.* Bilgileri değerlendirmek için bilgi işlemci tarafından uygulanan bir programdaki işlemler zincirinin grafik gösterilişi.

ordonat, [**ordu**+**dona-t-ım**] *is.* Orduya ilişkin mal ve malzemelerin tespitini, teminini, naklini ve bakımını yapan askerî sınıf; ordu donatım.

ordövr, [Fr. hors-d'ouvre *(yemek dışı)*] *is.* **1.** Çorbadan sonra ve birinci sıcak yemekten önce sofraya konan soğuk yiyeceklere verilen ad; soğuklar. **2.** Ziyafette bu yiyeceklerin sunulduğu bölüm.

ordu[1], [ōr *(alan)* > or-dū اوردو] *(ordu:) {eT} is.* **1.** *{eT}* Hakanın oturduğu şehir; başkent; beylik merkezi. *{eAT} (aynı)* [DK] [İKPÖy.] [DLT] [ETY] [KB] **2.** *{eT}* Saray; orda; ordugâh; hükümdar sarayı. [EUTS] [İKPÖy.] [Gabain] [KB] **3.** *{eT}* Hakanın karargâhı; kağanın karargâhı. *{eAT} (aynı)* [DK] [Tekin] [ETY] **4.** *{eAT}* Askerin toplandığı, toplu olarak bulunduğu yer. **5.** Bir devletin savunma gücünü oluşturan silahlı kuvvetlerinin tümü. *{eT} (aynı)* [Gabain] **6.** Bir sefere, bir harekât bölgesine, bir göreve gönderilen ya da büyük bir komutanın emrine verilen silahlı kuvvetlerin tümü. **7.** Özellikle kara kuvvetlerinde, çok sayıda kolordu ve bağlı tümenden oluşan ve cephe savaşıyla geri hizmetlerin örgütlenmesini birlikte yürüten en geniş askerî birlik. **8.** Kara, deniz ve hava kuvvetlerinin her birine verilen ad. **9.** Bir grup oluşturan, az ya da çok düzenli düşman veya saldırgan kalabalık. **10.** *{eAT}* Çadırlı göçebe halkı. [DK] **11.** *{eAT}* Beyin halkı ile birlikte ülkesi. [DK] **12.** *{eAT}* Beyin maiyeti. [DK] **13.** *{eAT}* Yer; mahal; mahalle. **14.** *mecaz.* Benzeri işleri yapan ve aynı amacı paylaşan insan topluluğu. **15.** *mecaz.* Çok sayıda insan; kalabalık. ⧉ **ordu başı,** *Hakanların döşeyicisi; yaygıcısı.* [DLT]|| **ordu donatım,** *Orduya ilişkin mal ve malzemelerin tespitini, teminini, naklini ve bakımını yapan askerî sınıf: ordonat.*|| **ordu donatım malzemesi,** *Silahlı kuvvetlere gerekli olan donatım, araç gereç, silah ve cephanelerin tümüne verilen ad.*|| **ordu donatım hizmeti,** *Ordu donatım malzemelerinin bakım, onarım, depolanma ve dağıtımı ile ilgili işlerin tümü.*|| **ordu donatım ikmal maddesi,** *Ordu donatım sınıfına ayrılan, ham maddelerle hazırlanmış malzeme ve parçalardan ibaret askerî ikmal maddeleri.*|| **ordu**

emri, *Ordu kumandanları tarafından, taktik ve idarî işlerin yürütülmesini sağlamak amacıyla yayınlanan emir.*|| **ordu evi,** *Subay, astsubay ve emeklileriyle bunların ailelerine hizmet vermek amacıyla kurulmuş sosyal tesis.*|| **ordu komutanı,** *Bir orduya komuta eden ve genellikle orgeneral rütbesindeki üst subay.*|| **ordu hazinesi,** *İmparatorluk döneminde, sefere çıkan ordu ile birlikte götürülen maliye defterleri ile paranın korunduğu çadır.*|| **ordu kadısı,** *İmparatorluk döneminde, sefer sırasında ortaya çıkan hukukî ve şer'î sorunları çözümlemekle görevli kadı.*|| **ordu malı,** *1. Askerî hizmet için ayrılmış taşınmaz mallar. 2. Millî Savunma Bakanlığı ile silahlı kuvvetlerin elindeki her türlü devlet malı.*|| **ordu merkezi,** *Ordu karargâhının bulunduğu yer.*|| **ordu mühimmesi,** *İmparatorluk döneminde, sefer sırasında divanda yapılan görüşmelerin yazıldığı bir tür karar defteri.*|| **ordu şeyhi,** *İmparatorluk döneminde, askeri coşturmakla görevli din adamı.*|| **ordu şikâyet defteri,** *İmparatorluk döneminde, sefer sırasında ordu içerisinde oluşan şikâyetlerin kaydının tutulduğu defter.*|| **ordu uşağı,** *{eAT} 1. Bey çadırına mensup çocuk. 2. Bey çocuğu.* [DK]|| **ordu tepesi,** *İmparatorluk döneminde, ordunun yürüyüş kolu üzerinde arkadan gelen birliklerin izleyecekleri yönü belirtmek için sipahiler tarafından iki fersah ara ile yapılan tepe biçimindeki işaret.*|| **ordu urunmak,** *{eAT} Karargâh kurmak.*|| **ordu üssü,** *Harekâtın yürütülmesi sırasında, ordu ikmal ve bakım bölgesinin kurulup çalışmasını sağlayan üst düzey lojistik komutanlık.*|| **ordu-yı hümâyûn,** *Osmanlı ordusu.*

ordu², [or-dü] *(ordu:) {eT} is.* Sıçan, köstebek gibi yerde yaşayan hayvanların yuvası. [DLT]

ordu³, [ord-u] *{ağız} is.* Pekmez yapılan, pekmez kaynatılan yer. [DS]

ordubozan¹, [ordu+boz-an] *sf.* **1.** Fesat çıkaran; mızıkçı; dönek. *{ağız} (aynı)* [DS] **2.** *{ağız}* Çok yaramaz çocuk. [DS]

ordubozan², [ordu+bozan] *{ağız} is.* Varis hastalığı. [DS]

ordubozanlık, -ğı [ordu+boz-an-lık] *is.* **1.** Ortalığı karıştırma; fesatlık. **2.** *{ağız}* Mızıkçılık. ☞ **ordubozanlık etmek,** *1. Fesatlık çıkarmak; ortalığı karıştırmak. 2. Mızıkçılık etmek.*

ordubozannıh, [ordu+boz-an-lık] *{ağız} is.* → ordubozanlık. [DS]

orducu, [ordu-cu] *is.* İmparatorluk döneminde, sefere çıkan ordunun yol boyunca ihtiyaçlarım sağlayan, bir kısım esnaf ve zanaatkârlardan kurulu geri hizmet birliğine verilen ad; ehl-i hiref.

ordugâh, [T. ordu+Far. gāh اردوگاه] *(ordugâ:h) {OsT} is.* **1.** Birliklerin harekât sırasında, açıkta ya da çadırda geçici olarak konaklaması. **2.** Bu konaklamanın yapıldığı yer.

ordulanmak, [or-dū > ordu-la-n-mak] *{eT} dönşl. f. [-ur]* **1.** Başşehir edinmek. [DLT] **2.** Yurt tutmak; yerleşmek. [DLT]

ordulu, [ordu-lu] *{ağız} is.* **1.** Dağlarda yaşayan, aileden büyük topluluk; oymak. **2.** *sf.* Konuşmasını bilmeyen; sözünü bilmeyen; kaba. [DS]

ordulug, [ordū > ordu-luġ] *{eT} sf.* Sarayı olan; karargâhı olan.

orduluk, -ğu [ordu-luk اردولق] *{eAT} is.* Ordunun konakladığı yer; ordugâh.

ordutal, [ordütāl / ardūtāl] *(ordu:ta:l) {eT} is.* Hamamotu. [DLT]

orfala, [? orfala] *{ağız} is.* → orfana. [DS]

orfana, [? orfana] *(o'rfana) {ağız} is.* **1.** Hizmetçi. **2.** Kötü yola düşmüş kadın. [DS]

orfoz, [Yun. orfos / rofos] *is. zool.* Hanigillerden, Akdeniz ve Ege Denizinde yaşayan, 10 ila 50 kg. arasında değişen, beyaz etli, lezzetli bir balık çeşidi, *(Serranus gigas / Epinepheles gigas).*

org, [Yun. organon *(aygıt)* / Lat. organum > Fr. orgue] *is.* Büyüklü küçüklü çok sayıda borudan geçen körüklerdeki havanın basıncı altında, bir pedal sistemi veya bir çok klavyenin aracılığıyla ses veren müzik aracı.

orgak, [ör-mak *(biçmek)* > or-ġak] *{eT} is.* Orak. [DLT] [EUTS]

organ¹, [ōr-mak *(biçmek)* > or-ġan] *{eT} sf.* Kesen.

organ², [Yun. organon *(aygıt, vücut parçası)* / Lat. organum > Fr. organe] *is.* **1.** Canlı bir varlığın vücudunun, özel işlevi ve sınırları belli olan kısmı; üye; örgen; uzuv. **2.** Bir grubun görüşünü yansıtan yayın aracı. **3.** *mecaz.* Bir işi, bir görevi yerine getirmekle yükümlü kuruluş; teşkilat. **4.** *huk.* Bir tüzel kişiliğin fonksiyonlarını yasalara veya tüzel kişiliğin tüzüğüne göre yerine getirmek üzere seçilmiş ve görevlendirilmiş kişi ya da kurul. ☞ **organ aktarımı,** *tıp. Bir kimsenin sağlam bir organının, büyük damarlarının devamlılığı sağlanmak koşuluyla başka birinin işlevini yitirmiş organı yerine aktarılması; transplantasyon.*|| **organ bilimi,** *anat. Canlı varlıkların organlarını tanıtan bilim dalı.*|| **organ nakli,** *tıp. Organ aktarımı.*

organ, [? organ] *{ağız} is.* Hava. [DS]

organcık, -ğı [organ-cık] *is. zool.* Kısa boylu ve küremsi her çeşit organ.

organcılık, -ğı [organ-cı-lık] *is.* **1.** *psikol.* Zihinsel işlev ve bozuklukları organik bir sebebe dayandıran öğreti. **2.** *tıp.* Her hastalığın bir organ bozukluğundan ileri geldiğini ileri süren ve hastalıkların incelenmesinde hastalıklar anatomisine büyük önem veren öğreti.

organel, [Fr. organelle] *is.* Hücreyi meydan getiren elemanların her biri; organit.

organik,-ği [Fr. organique] *sf* **1.** Organlarla ilgili olan; organsal. **2.** Organizmaya ait olan; uzvi. **3.** *me-*

caz. Bir görevi yerine getirmekle görevli olan. **4.** *mecaz.* (İlişki için) güçlü; canlı. ⊡ **organik bileşik,** *biy. Canlı organizmanın özelliklerini gösteren karbonlu bileşik.*|| **organik kimya,** *kim. Karbon ve bileşiklerini konu alan kimya dalı.*|| **organik kütle,** *jeol. Kendisini meydana getiren ögelerin büyük ve belirgin bölümü canlı artıklarından oluşan kayaç.*|| **organik madde,** *biy. Doğal olarak bulunmayan, ancak organizmada metabolizma ile oluşan madde.*

organikçi, [organik-çi] *is.* Organik kimya uzmanı.

organikleşme, [organik-le-ş-me] *is.* Bir elementin, topraktaki mikro organizmaların vücuduna geçmesi, ya da biyokimyasal tepkime sonucunda organik biçime geçmesi.

organit, [Fr. organite] *is.* Hücreyi meydan getiren elemanların her biri; organel.

organizasyon, [Fr. organisation] *is.* **1.** Düzenlemek, hazırlamak eylemi; düzenleme; tertip. **2.** Devlet, yönetim, toplum vb.nin düzenlenme biçimi; düzenleniş. **3.** Düzenli bir grup üyelerinin tümü. **4.** Kuruluş; kurum; örgüt; teşkilat.

organizatör, [Fr. organisateur] *is.* Düzenleyici; düzenleyen; organize eden; tertipleyen; tertip eden.

organize, [Fr. organisé] *sf.* Düzenlenmiş; tertip edilmiş; örgütlenmiş. ⊡ **organize edilmek,** *1. Düzenlenmek; tertiplenmek. 2. Belli bir eyleme hazırlamak.*|| **organize etmek,** *1. Ögelerini bir araya getirerek bir bütün oluşturmak; düzenlemek; örgütlemek. 2. Belirli bir biçimde yön vermek; o şekilde düzenlemek. 3. Bir eylemi ayrıntılı biçimde tasarlayarak düzenleyip gerçekleştirmek.*|| **organize olmak,** *Tertiplenmek; düzenlenmek; örgütlenmek; organize edilmek.*|| **organize sanayi,** *Birbirini bütünleyen pek çok sanayi kuruluşu.*|| **organize sanayi bölgesi,** *Belli bir plan çerçevesinde, düzenli bir kalkınma ve bölgesel denge sağlamak amacıyla gerekli alt yapı ve sosyal hizmet tesisleri kurulmuş orta ve küçük sanayi kuruluşlarının bulunduğu yer.*|| **organize suç,** *Bazı kişi ve örgütlerce planlanarak işlenen suç.*

organizma, [Fr. organisme] *(organi'zma) is.* **1.** Bir canlı varlığı meydana getiren organların tümü; uzviyet. **2.** *biy.* Herhangi bir canlı varlık.

organlaşma, [organ-la-ş-ma] *is.* **1.** Organlaşmak eylemi ve durumu. **2.** *biy.* Gelişmekte olan bir canlıda organların oluşması.

organlaşmak, [organ-la-ş-mak] *gçsz. f. [-ır]* (Canlılar için) organları oluşmak; taazzî etmek.

organlık,-ğı [organ-lık] *is.* Organ olma durumu.

organoleptik, -ği [Fr. organoleptique] *is.* ve *sf.* **1.** Cisimlerin duyu organlarını etkileme yeteneği. **2.** Daha çok ağız yoluyla alınan besinlerin tat, koku, lezzet vb. özellikleri.

organtin, [Fr. organtine] *is.* **1.** Tülbent inceliğinde, seyrek dokunmuş kolalı sert bir kumaş. **2.** *sf.* Bu kumaştan yapılmış olan.

organze, [Urgenç *(Türkistan'da Amuderya'nın aşağı kaynağında bir bölge; Harizm)* > Fr. organzi] *is.* **1.** Her biri ters yönde bükülmüş iki ipliğin birlikte bükülmesi ile meydana gelen ipek ipliği. **2.** Bu ipliklerden dokunmuş oldukça sert ve saydam ipek kumaş. **3.** Bu ipliğin kullanıldığı çözgü ipliği. **4.** *sf.* Bu iplikten yapılmış olan. ⊡ **organze bükmek,** *Organze üretmek için ipek ipliğini iki kez bükmek.*

orgazm, [Yun. orgân *(kan akmak)* > orgasmos > Fr. orgasme] *is.* Fizyolojik cinsel uyarımın doruk noktası.

orgcu, [org-cu] *is. müz.* Org çalan müzikçi.

orgen, [ör-gen / urgan] *{ağız} is.* Keçi kılından yapılmış ve yük bağlamakta kullanılan kalın ip. [DS]

orgeneral,-li [or- *(yapma ön ek)* + Fr. **général**] *(o'rgeneral) is.* Asıl görevi ordu komutanlığı olan en yüksek rütbeli general *(1935)*.

orgenerallik,-ği [orgeneral-lik] *(o'rgenerallik) is.* **1.** Orgeneral olma durumu. **2.** Orgeneralin rütbesi. **3.** Orgeneralin makamı.

orgun, [oġrī > uğrun / orgun] *{ağız} sf.* Gizli; saklı. [DS]

orğun, [oġrī > uğrun / orğun] *{ağız} sf.* → orgun. [DS]

orhudo, [? orhudo] *{ağız} is.* Ayı. [DS]

orı, [o-rī] *(orı:) {eT} is.* Gürültü; bağırtı. [DLT]

orı, [orı] *{eT} sf.* Erkek. [Gabain]

orılamak, [orī-lā-mak] *{eT} gçsz. f. [-r]* Bağırmak; çağırmak. [DLT]

orılaşmak, [orī-la-ş-mak] *{eT} işteş. f. [-ur]* Bağrışmak; çağrışmak. [DLT]

orım, [? orım] *{ağız} is.* Karamık bitkisi. [DS]

orın, [orın] *{eT} is.* Yer; mahal; taht; mesken. [EUTS]

oricik, -ği [Erme. rocik] *{ağız} is.* Cevizli sucuk. [DS]

origami, [Jap. ori *(katlama)* + kami *(kâğıt)*] *is.* Kâğıt katlama sanatı.

orijin, [Lat. oriri *(güneş doğmak)* > origin > Fr. origine] *is.* **1.** Bir şeyin ortaya çıkış yeri; köken; kaynak; başlangıç. **2.** Soy sop; köken.

orijinal,-li [Fr. original] *sf.* **1.** Yalnız kendine özgü bir nitelik taşıyan; özgün. **2.** Aynı türden önceden yapılmış olan hiçbir şeye benzemeyen; yeni. **3.** *mecaz.* (Kişi için) davranışları yadırgatıcı gelen; tuhaf; farklı; değişik. **4.** *is.* ve *sf.* Kendisinden çoğaltma yapılmış bir eser veya belgenin aslı. **5.** *is.* ve *sf.* Çeviri eserlerin asıl yazıldığı dildeki nüshası. **6.** *is.* ve *sf.* Fabrikası tarafından üretilmiş, taklit olmayan mal veya parça. **7.** *is.* Bir sanatçıya model olan kişi veya nesne.

orijinalite, [Fr. originalité] *is.* Orijinal olma durumu; özgünlük; orijinallik.

orijinallik,-ği [orijinal] *is.* Orijinal olma durumu; nitelikleri bakımından benzerlerinden değişik ve ayrı olma; özgünlük; orijinalite.

orine, [? orine] *{ağız} is.* Sıcaklık ve kuraklığın artması. [DS]

ork, [ork] *{ağız} is.* Uzunluk; boylam. [DS] ☞ **ork atmak,** *{ağız} (Bostan, kabak gibi sürünücü dallı bitkiler için) çok büyüyüp etrafa dal atmak.* [DS]

orkaç, -cı [ork-aç / or-kaç] *{ağız} is.* Davar otlatırken mola verilen yer. [DS]

orkestra, [Yun. orkheisthai *(kızışmak, azmak)* > orkhestra *(dans alanı)* > İt. orchestra] *(orke'stra) is.* **1.** İlk Çağda Yunanistan'da tiyatroların sahne ile seyircileri ayıran bölümüne verilen ad. **2.** *tiy.* Çağdaş tiyatrolarda sahne ile seyirciler arasında çalgıcıların yer aldığı bölüm. **3.** *tiy.* Bazı tiyatroların sahneye en yakın koltuklarına verilen ad. **4.** *müz.* Çalgılar için yazılmış bir müzik eserini seslendirmek üzere bir araya gelmiş yaylı ve üflemeli çalgılar topluluğu.

orkestracı, [orkestra-cı] *is.* Orkestrada görevli kimse.

orkestralama, [orkestra-la-ma] *is.* **1.** Bir çalgı topluluğu için yazılmış müzik eserini, çalgıların tını farklılıklarına göre değerlendirerek çalgılar arası bölüştürme işlemi; orkestrasyon. **2.** Bir orkestradaki değişik bölümlerin birleşimi.

orkestralamak, [orkestra-la-mak] *gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Bir müzik eserini orkestraya göre düzenlemek.

orkestralı, [orkestra-lı] *sf.* Orkestrası olan.

orkestrasız, [orkestra-sız] *sf.* Orkestrası bulunmayan.

orkid, [Yun. orkhis] *is.* **1.** Er bezi. **2.** *ek.* Er bezi ile ilgili terimlerde sıfat ve tamlama yapan ek.

orkide, [Yun. orkhis *(er bezi)* > Fr. orchidé] *(orki'de) is. bot.* Salepgillerden, çiçeklerinin güzelliği dolayısıyla seralarda yetiştirilen çiçeklerin genel adı.

orkidektomi, [Fr. orchidectomie] *is. tıp.* Bir ya da iki er bezinin ameliyatla çıkarılması işlemi.

orkinmek, [ürk-ün-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* Birdenbire korkmak; ürkmek. [DS]

orkinos, [Yun. orkhinos] *(o'rkinos) is. zool.* Uskumrugiller familyasından, Atlantik, Pasifik ve Hint Okyanusunda yaşayan, üç dört metre boyunda, sıcak kanlı bir kemikli balık; ton balığı, *(Thynnus vulgaris).*

orkit, [Yun. orkhis > Fr. orchite] *is.* Er bezi yangısı ve buna bağlı şişme.

orkiyalji, [Fr. orchialgie] *is.* Er bezi ağrısı.

orkoz, [Yun. olkhoz] *is.* İstanbul Boğazında, normalde hâkim kuzey rüzgârı, yoğunluk ve 25 cm'lik seviye farkı gibi nedenlerle Karadeniz'den Marmara'ya doğru iken, uzun süreli lodos etkisiyle Marmara'dan Karadeniz'e doğru oluşan yüzey akıntısı; ters akıntı.

orlamak[1], [orī-lā-mak] *{eT} gçsz. f. [-r]* → orılamak.

orlamak[2], [or-la-mak] *gçsz. f. [-] [-l(u)-yor]* (Yara için) sulanmak; yangılanmak; iltihaplanmak.

orlaşmak, [orī-la-ş-mak] *{eT} işteş. f. [-ur]* → orılaşmak. [DLT]

orlon, [Orlon Dupont firmasının ürettiği elyaf *(tescil edilmiş marka adı)*] *is.* **1.** Yapay poliakrilonitril elyafından üretilme, ipek yumuşaklığında, içinde bulunan hava boşluklarından dolayı ısıyı çok iyi yalıtan dokuma ipliği. **2.** Bu iplikten yapılmış kumaş.

ormak, [ör-mak] *{eT} gçl. f. [-ur]* **1.** Kesmek biçmek; vurmak. [DLT] [KB] **2.** Bitmek. **3.** Vurmak. [DLT] **4.** Koymak; dikmek; vazetmek. [EUTS]

orman, [*eT.* ör-mak *(kesmek)* / Toh. or *(ağaç)* => orman] *is.* **1.** Ağaçlarla örtülü geniş alan; bu ağaçların tümü. *{eAT} (aynı)* [DK] **2.** *{ağız}* Böğürtlen çalısı. [DS] ☞ **orman çayırı,** *bot. Ormandaki ağaçların altında yetişen doğal çayır bitkisi.*|| **orman evi,** *Orman bakım memurunun konutu.*|| **orman faresi,** *Sıçangillerden, iki veya üç bin metre kadar yüksek yerlerdeki ormanlarda yaşayan bir sıçan türü, (Dryomys nitedula).*|| **orman gibi,** *(Saç, sakal vb. için) gür.*|| **orman gülü,** *bot. Fundagiller familyasından, ormanlarda yetişen, tek ya da şemsiye biçiminde toplu çiçek açan, çiçekleri on erkek organlı, arıların deli bal yaptıkları, zehirli çalımsı bitki; komar; zifin, (Rhododendron ponticum).*|| **orman horozu,** *zool. Orman tavuğugillerden, Avrupa ve Asya'da yaşayan, ormanlara zarar veren, eti yenilen bir kuş, (Tetrao udogallus).*|| **orman mühendisi,** *Ormancılık eğitimi görmüş mühendis.*|| **orman işletmesi,** *Ormanlarla ilgili işleri yürüten kamu kurumu.*|| **orman kebabı,** *Koyun etinin soğan ile yağda kavrulmasından sonra bezelye, doğranmış patates, havuç, domates, salça, kekik vb. konularak yapılan bir et yemeği.*|| **orman kedisi,** *zool. Etçiller takımından, çalı ve yüksek otların bulunduğu su kenarlarında yaşayan, kemirici, kurbağa ve kuşlarla beslenen bir memeli, (Felis chaus).*|| **orman kibarı,** *Ayı.*|| **orman köylüsü,** *Orman köylerinde yaşayan ve geçimini ormanlardan sağlayan kimse.*|| **orman köyü,** *Orman arazisi üzerine kurulmuş köy.*|| **orman kuşağı,** *Ormanların oluşturduğu dizi.*|| **orman sarmaşığı,** *Ak asma.*|| **orman sıçanı,** *Sıçangillerden, Avrupa ve Asya'da ormanlık alanlarla tarlalarda yaşayan, uzun kuyruklu, sırtı kırmızımsı kül rengi, karnı beyaz, 12 cm. boyunda, tahıl ve meyve ile beslenen, kümeslere dadanarak yumurta ve civcivlere zarar veren bir kemirici hayvan, (Mus sylvaticus).*|| **orman taşlamak,** *Bir kimsenin bir konudaki düşüncesini öğrenmek için dolaylı yollara başvurmak; fikrini yoklamak.*|| **orman tavuğu,** *zool. Orman tavuğugillerden, Avrupa ve Asya'daki ormanlarda yaşayan, büyük orman tavuğu, orman horozu, kayın tavuğu, dağ horozu gibi bacakları ve boyunları kısa, kısmen siyah renkli kuşların genel adı.*|| **orman tavuğugiller,** *zool. Tavuksular takımından, bacakları kısa, mahmuzsuz*

fakat paçalı ayaklı, ayaklarının yanlarında pullara benzer dayanma yüzeyi bulunan, orta ve büyük boylu mat veya parlak renkli, erkeği pek çok dişi ile çıftleşen kuşlar familyası, (Teraonidae).|| **orman toygarı,** *zool. Tarla kuşugillerden, Türkiye'nin her yerinde görülün, fundalık, seyrek ağaçlı yerlerle kumlu tarlalarda yaşayan, böceklerle beslenen, yerli bir ötücü kuş; ağaç tarla kuşu, (Lullula arborea).*|| **orman yeşili,** *Koyu yeşil.*

ormancı, [orman-cı] *is.* **1.** Orman işlerine bakan kimse; orman koruma görevlisi. **2.** Orman mühendisi. **3.** *argo.* Kaba ve görgüsüz kimse.

ormancık, -ğı [orman-cık] *{ağız} is.* Serçe büyüklüğünde, sürü hâlinde gezen siyah ya da boz renkli kuş. [DS]

ormancıl, [orman-cıl] *sf.* (Kuşlar için) ormanlarda yaşayan.

ormancılık,-ğı [orman-cı-lık] *is.* **1.** Ormanların kurulması, bakımı, korunması ve verimli bir şekilde işletilmesini konu alan kural ve tekniklerin tümü. **2.** Ormanların yetiştirilmesi, bakımı ve işletilmesini konu alan çalışma ve uygulama alanı. **3.** Ormanların kurulması, yetiştirilmesi, bakımı ve işletilmesini konu alan bilim dalı. **4.** Bir anlayış olarak ormana değer verme.

ormanlaşma, [orman-la-ş-ma] *is.* Ormanlaşmak eylemi ve durumu.

ormanlaşmak, [orman-la-ş-mak] *dönşl. f. [-ır]* Orman durumuna gelmek.

ormanlaştırma, [orman-la-ş-tır-ma] *is.* Ormanlaştırma eylemi; orman durumuna getirme.

ormanlaştırmak, [orman-la-ş-tır-mak] *gçl. f. [-ır]* Orman durumuna getirmek.

ormanlık,-ğı [orman-lık] *sf* **1.** (Yer için) ormanı çok olan. **2.** Ormanla kaplı. **3.** Orman gibi.

ormansız, [orman-sız] *sf.* Ormanı olmayan; ormanla kaplı olmayan.

ormansızlaşma, [orman-sız-la-ş-ma] *is.* Ormansızlaşmak eylemi ve durumu; ormansız duruma gelme.

ormansızlaşmak, [orman-sız-la-ş-mak] *dönşl. f. [-ır]* **1.** Ormansız duruma gelmek. **2.** Ormanı kalmamak.

ormansızlaştırılma, [orman-sız-la-ş-tır-ıl-ma] *is.* Ormansızlaştırılmak eylemi ve durumu; ormansız duruma getirilme.

ormansızlaştırılmak, [orman-sız-la-ş-tır-ıl-mak] *edil. f. [-ır]* **1.** Ormansız duruma getirilmek. **2.** Mevcut orman için) tahrip edilmek; yok edilmek.

ormansızlaştırma, [orman-sız-la-ş-tır-ma] *is.* Ormansızlaştırmak eylemi; ormansız duruma getirme.

ormansızlaştırmak, [orman-sız-la-ş-tır-mak] *gçl. f. [-ır]* **1.** Ormansız duruma getirmek. **2.** Var olan orman ya da koruyu yok etmek; ormanı tahrip etmek.

ornag, [ornā-mak > ornā-ġ] *{eT} is.* **1.** Konaklama yeri. [Gabain] **2.** Taht. [Gabain] [EUTS] **3.** İkametgâh. [EUTS]

ornaglıg, [ornā-ġ > ornaġ-lıġ] *{eT} sf.* Sağlam; kararlı; bozulmaz; muhkem. [EUTS] [Gabain]

ornagsız, [ornā-ġ > ornaġ-sız] *{eT} sf.* Sağlam olmayan; daimî olmayan. [EUTS]

ornak, [ornā-mak > ornā-k] *{eT} is.* Yer; mahal. [EUTS]

ornamak, [orun > ornā-mak اورنامق] *{eT} {eAT} gçsz. f. [-r]* **1.** Yerleşmek; yer tutmak; yer edinmek. [KB] **2.** (Güneş için) batmak; kaybolmak. [DLT]

ornangu, [ornā-mak > orna-n-ġü] *{eT} is.* İkamet yeri; yerleşme merkezi. [Gabain]

ornanmak, [ornā-mak > orna-n-mak اورننمق] *{eT} dönşl. f. [-ur]* **1.** Kanmak; [EUTS] **2.** Nazil olmak. [EUTS] **3.** Sağlam olmak [EUTS] **4.** Yerleşmek. *{eAT} (aynı)* [Gabain] [EUTS] [Üç İtigsizler] **6.** *{eAT} edil. f.* Oturtulmak; yerleştirilmek.

ornaşmak, [ornā-mak > orna-ş-mak] *{eT} işteş. f. [-ur]* Birlikte yerleşmek. [Clauson]

ornatan, [orna-t-an] *sf.* ve *is. kim.* Bir birleşikte bulanan atomun yerine geçen (başka bir atom).

ornatılır, [ornat-ıl-ır] *sf.* Ornatılabilir özellikte olan; ikame edilebilir.

ornatım, [orna-t-ım] *is.* Ornatmak eylemi; ikame etme.

ornatma, [orna-t-ma] *is.* **1.** Ornatmak eylemi ve durumu; ikame etme. **2.** *biy.* Bir türün yerine onun değişik bir türünün geçmesi. **3.** *dbl.* Bir sözcede yer alan ögelerden birinin yerine başka bir öge koyma. **4.** *kim.* Bir birleşikte, birleşiğin genel yapısı değişmeden bir atom veya molekül yerine eş değer bir başka atom veya molekülün geçmesi. **5.** *mat.* Bir cebirsel ifadenin yerine eş değer başka birini koyma. **6.** *tıp.* Bir organik eksikliği telafi etmek amacını güden ilaç tedavisi.

ornatmak, [ornā-mak > orna-t-mak اورنتمق] *gçl. f. [-ır] {eT}* **1.** Orun vermek; yerine koymak; yerleştirmek; tespit etmek. *{eAT} (aynı)* [DLT] [Gabain] [Üç İtigsizler] **2.** Bir şeyi başka bir şeyin yerine koymak; onun yerine kullanmak; ikame etmek. **3.** *kim.* Bir birleşikte, birleşiğin genel yapısını değiştirmeden bir atom veya molekül yerine eş değer bir başka atom veya molekülü geçirmek.

ornitolog,-ğu, [Fr. ornithologue] *is.* Kuş bilimci.

ornitoloji, [Fr. ornithologie] *is.* Kuş bilimi.

ornitorenk,-gi [Fr. ornithorynque] *is. biy.* Gagalı memeli.

oro, [orū / orō] *(oro:) {eT} is.* Yere kazılan çukur. [DLT]

orobanhiye, [Fr. orobanchées => ōrōbānḫiyye اوروبانخيه] *is. bot.* Canavarotugiller.

orocik, -ği [Erme. rocik] *{ağız} is.* Cevizli sucuk. [DS]

orohtik, [Sansk. rohita] *{eT} is.* Bir tür balık. [EUTS]

orojeni, [Yun. oros *(dağ)* + genos > Fr. orogénie] *is. jeol.* Dağ oluş.

orok, [or-uk / or-ok] *{eT} is.* Yaya yolu; patika.

oron, [or-un / oron] *{eT} is.* Yer; mevki; makam. [KB]

orospu, [Far. rūspī] *is.* **1.** Erkeklerin cinsel tatminlerini para karşılığı sağlayan ve bu işi geçim kaynağı hâline getiren kadın; fahişe. **2.** *mecaz.* Kolaylıkla baştan çıkarılan, kolay elde edilen kadın. **3.** Orospu olduğu ima edilerek kadınlar hakkında kullanılan hakaret ve sövme sözü. ☞ **orospu bohçası,** *Dağınık ve karmakarışık.*|| **orospu böreği,** *El ayası kadar hamur içine kıyma konarak tavada acele ile pişirilen bir tür börek.*|| **orospu çocuğu,** *Serseri; haylaz; kalleş; hinoğlu hin; hilekâr.*|| **orospuluk etmek,** *1. (Kadın için) erkeklerin cinsel arzularını para karşılığı tatmin etmek. 2. Başkalarını baştan çıkarmaya çalışmak. 3. mecaz. Birinden bir şey elde etmek için bütün isteklerine boyun eğmek 4. mecaz. Kalleşlik etmek.*|| **orospu yemeği,** *Domates, biber, maydanoz, soğan gibi sebzelerin düzensiz doğranması ile acele olarak pişirilen bir sebze yemeği.*

orospuluk,-ğu [orospu-luk] *is.* **1.** Orospu bir kadının yaptığı iş; fahişelik. **2.** Orospu bir kadına özgü olan davranış. **3.** *mecaz.* Kalleşlik; kaypaklık; döneklik.

orostopol, [orospu+oğlu > orostopol] *sf. argo.* Kurnazca davranan; hileci; dolapçı; sahtekâr.

orostopolluk,-ğu [orostopol-luk] *is. argo.* Kurnazlıkla yapılmış iş, davranış; hile; düzen; dolap; sahtekârlık; dalavere.

orpatmak, [örpē-mek > örpe-t-mek] *{eT} gçl. f. [-ur]* → örpetmek. [DLT]

orsa, [İt. orza] *(o'rsa) is. dnz.* **1.** Latin yelkenlilerde, yelkenleri rüzgârın estiği yöne çevirmeye yarayan ve her iki yönden yelkenin ortasına bağlanan halat. **2.** Yelkeni olabildiğince rüzgârın estiği yöne çevirerek seyretme durumu. **3.** Geminin rüzgâr alan tarafı; rüzgâr üstü. ☞ **orsa alabanda,** *Seyir halindeki gemiyi rüzgâr altı yapıp durdurma.*|| **orsa alabanda eğlendirmek,** *Yelkenleri rüzgârdan en az etkilenecek biçimde tutarak tekneyi yolundan alıkoyup geciktirmek.*|| **orsa alabanda tromala,** *Geminin başını rüzgârın estiği yöne düşürerek rüzgârı bir yandan öbür yana alma.*|| **orsa alabanda yatmak,** *Orsa alabanda eğlendirmek.*|| **orsa boca,** *Orsa poca.*|| **orsada bulunmak,** *Gemiyi mümkün olduğu kadar rüzgârın estiği yönde tutmak.*|| **orsada iyi kaçmak,** *Orsa seyrinde hızlı gitmek.*|| **orsa poca,** *1. dnz. Geminin rüzgâr yönüne yaklaşıp uzaklaşarak düzensiz bir şekilde yol alması; bazen sağa bazen sola dönerek seyretmesi. 2. Düşe kalka, bata çıka yürüme.*|| **orsa porsa vurmak,** *Savsaklamak.*|| **orsaya kaçma,** *Yelkenli bir teknenin, istenen yöne baş tutamayarak rüzgârın estiği yöne yönelmesi.*|| **orsaya kaçmak,** *Dümeni ters kullanarak teknenin başını rüzgârın estiği yöne iyice yaklaştırmak.*

orsala, [orsa-la] *ünl. dnz.* Rüzgârı başa alıp tramola seyrederken dümenin ters yönde basılmasını emreden komut.

orsalama, [orsa-la-ma] *is.* Orsalamak eylemi.

orsalamak[1], [orsa-la-mak] *gçl. f. [-r] [l(ı)-yor]* **1.** Yelkenle seyirde rüzgârı başa almak. **2.** *gçsz.* (Gemi için) rüzgâr alan tarafa dönmek.

orsalamak[2], [örse-le-mek ?] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Yoğurmak; ovmak. [DS]

orşak, -ğı [? orşak] *{ağız} is.* Sacayağı. [DS]

orta, [or *(ana meydan)* > or-tū / ortō / otrā] *sf.* **1.** *{eAT}* Ara; beyn. **2.** Her iki yanında kendi cinsinden eşit miktarda şeyler bulunan. *{eT} {eAT}* [DK] [EUTS] [Gabain] **3.** İki şeyin arasında ve her birine eşit uzaklıkta bulunan. *{eT} {eAT} (aynı)* [DK] [EUTS] [Gabain] **4.** Ne çok fazla ne de çok az olan; orta seviyede olan; orta büyüklükte olan; orta ağırlıkta olan. *{eT} {eAT} (aynı)* [DK] [EUTS] [Gabain] **5.** İki karşıt nitelik veya durum arasında yer alan; tutarlı; ılımlı; vasat. **6.** *dbl.* (Ses için) boğumlanma noktası, ağız boşluğunun orta kesiminde olan. **7.** *dbl.* (Ses için) tınısı açık bir ünlü ile kapalı bir ünlü arasında bulunan. **8.** *is.* Bir şeyin iki ucundan da aynı uzaklıkta olan yer. *{eT} {eAT} (aynı)* [DK] [EUTS] [Gabain] **9.** Bir çemberin bütün noktalarından, kürenin yüzeyinin bütün noktalarından aynı uzaklıkta olan yer; merkez. **10.** Başlangıç ve sonu olan şeylerde başlangıç ile son arasındaki hemen hemen eşit uzaklıkta bulunan yer. **11.** Bir yerin kenarlarından aşağı yukarı eşit uzaklıkta bulunan yer. **12.** Belirli bir sürenin, dönemin, sürecin başlangıç ile bitiş noktalarının arasında tam ortada bulunan an; bu ana yakın durumda olan zaman. **13.** Siyasette kanatlar arasındaki aşırılıktan uzak konum; siyasi yelpaze üzerinde muhafazakâr eğilimle köklü reformlara yönelen eğilim arasında yer alan ılımlı siyasi görüş; ılımlılık. **14.** Yeniçeri kuruluşlarında tabur veya bölük. **15.** *fiz.* Bir olayın gerçekleştiği yer. **16.** *mat.* Orantı. **17.** *spor.* Güreşte pehlivanların ayrıldıkları beş dereceden üçüncü ve dördüncü dereceye verilen ad; büyük orta; küçük orta. **18.** *spor.* Futbolda, sporculardan birinin, topu kale ağzında toplu olarak bulunan arkadaşlarına göndermek için yaptığı vuruş. **19.** Görülen, içinde bulunulan yer; meydan. **20.** Görünür, algılanır olan durum. **21.** İki ve daha çok konum arasındaki ara konum. **22.** Herkes; kamu; hiçbir kimse, kuruma ait olmayan şey; tahsis edilmemiş şey. *'orta malı', 'orta sofrası'* **23.** (Topluluk, kalabalık) içinde; arasında. **24.** Birçok kimse veya nesne arasında merkez ve merkeze yakın konumda bulunma durumu. **25.** Bir sınav ya da ödev kâğıdına takdir edilen, verilebilecek en yüksek notların yarısı ya da yarısı-

na yakın değerdeki not; zayıf ile iyi arasındaki not. **26.** *{ağız}* Orta gün; perşembe. [DS] **27.** *{ağız}* Davar etinin but ile bel arasındaki parçası; boş böğür. [DS] **28.** *{ağız}* Orta büyüklükteki taş parçaları. [DS] **29.** *{ağız}* Yapılarda dama uzatılan uzun ağaç. [DS] ⊡ **orta adamı,** *{eAT} Aracı; komisyoncu.*|| **orta ağırlık,** *spor. 1. Boksta profesyoneller için 66,678-72,574 kg., amatörlerde 71-75 kg. ağırlığındaki boksörler. 2. Güreş ve güllede, 72-79 kg. ağırlıktaki sporcular.*|| **orta ağrısı,** *{ağız} Salgın hastalık.* [DS]|| **orta atı,** *{eAT} Birkaç kişinin ortaklaşa aldığı ve nöbetleşe bindikleri at.*|| **orta avrat,** *{eT} Orta yaşlı kadın.* [Bahşayiş]|| **orta ayak,** *1. Bir köprüde, ardışık iki göz arasında yer alan ayak. 2. {ağız} Ayakkabıcıların kullandığı kadın ayakkabısı kalıbı.* [DS] *3. {ağız} Çizmeye benzer bir tür ayakkabı.* [DS]|| **orta bağış,** *{ağız} Yayla ile kıyı arasındaki yüksek yer.* [DS]|| **orta bahâlu,** *{eT} Ne ucuz ne de pahalı; orta fiyatta olan.* [Bahşayiş]|| **orta baklası,** *Herkesin cinsel isteklerini yerine getiren kadın.*|| **orta bayrağı,** *Yeniçeri ocağında her ortayı temsil eden küçük bayrak.*|| **orta baz,** *{ağız} Evin bir katı.* [DS]|| **orta boy,** *Orta büyüklükte olan.*|| **orta boylu,** *Boyu ne çok yüksek ne de çok küçük olan; orta yükseklikte, boyda olan.*|| **orta bozan,** *{ağız} Bozguncu; arabozucu.* [DS]|| **Orta Çağ,** *Batı Roma İmparatorluğunun çöküşü (MS. 395) ile kimilerine göre İstanbul'un Türkler tarafından fethine (1453), kimine göre de Amerika'nın keşfine (1492) kadar olan dönem; klasik Eski Çağ ile modern çağ arasında kalan dönem.*|| **Orta Çağcı,** *Orta Çağ uygarlığını inceleyen bilim adamı.*|| **orta çağlı,** *{eAT} Orta yaşlı.*|| **orta çivisi,** *{ağız} Kağnı ve arabalarda yastık, kuyruk ve dingil parçalarını birbirine bağlayan demir çivi.* [DS]|| **orta çizgi,** *anat. İnsan vücudunu iki eşit kısma böldüğü varsayılan dikine çizgi.*|| **ortada,** *1. Görünür yerde; göz önünde. 2. Hiçbir gizliliği olmamak. 3. Sonucu henüz kesinleşmemiş; taraflardan her ikisinin de kazanma şansı eşit durumda olan.*|| **ortada bırakmak,** *1. (Birine yardım etme durumunda olan kimse için) birini güç bir anında terk etmek. 2. Sahipsizmiş gibi, görünür bir yerde, çalınıp aşırılabilecek durumda bırakmak.*|| **Ortada fol yok, yumurta yok!** *"Söz edilmeye değer bir durum yok" anlamında kullanılır.*|| **ortada kalmak,** *1. Kimse tarafından üstlenilmemek. 2. Güç bir durumda kalmak. 3. İki seçenek arasında karar verememe durumunda kalmak. 4. Yersiz kalmak.*|| **orta dalga,** *fiz. Dalga boyu 200-600 m. arasında olan elektromanyetik dalga.*|| **orta damar,** *1. bot. Bitki yapraklarının ortasında bulunan yan damarlara göre daha kalın olan damar. 2. {eT} anat. Kol orta damarı.* [Bahşayiş]|| **ortadan kaldırmak,** *1. Açıkta bırakmamak; gizlemek. 2. Yok etmek.*|| **ortadan kalkmak,** *Yok olmak; kaybolmak; görünmez, bulunmaz olmak.*|| **ortadan kaybolmak,** *1. Saklanılmak; bulunmaz olmak. 2. Kullanılmamak; yok edilmek. 3. Öldürülmek. 4. (Kişi için) nereye gittiği bilinmemek; sezdirmeden gitmek.*|| **ortadan konuşmak,** *Bir yerde herkesin duyabileceği şekilde fakat isim belirtmeden, kimi kişilere dokunacak şeyler söylemek.*|| **ortadan sır olmak,** *Hiçbir iz bırakmadan gitmek; kaybolmak.*|| **orta değerler,** *Bir dizinin uç değerleri arasında bulunan ortalama ve medyan gibi değerlere verilen ad.*|| **orta deri,** *anat. Dış deri ile iç deri arasında kalan kısım; mezoderm.*|| **orta dikme,** *mat. Bir doğru parçasına ortasından çıkılan dikme.*|| **orta direk,** *1. Çadırın ortasında bulunan direk. 2. dnz. Gemilerin orta kısmında bulunan en uzun direk. 3. Toplumda gelir düzeyi düşük olan geniş bir kesim. 4. {ağız} Orta parmak.* [DS]|| **Orta Doğu,** *coğ. Uzak Doğu ile Batı kavramlarına karşıt, Doğu Akdeniz'de kıyıları bulunan Türkiye, Kıbrıs, Mısır, Suriye, İsrail, Filistin, Lübnan ile Suudi Arabistan, Irak ve İran'ı içine alan bölge.*|| **orta dolması,** *{ağız} Boş böğür denilen et parçasının kuzu dolması gibi doldurulması ile yapılan yemek.* [DS]|| **orta elçi,** *Büyük elçiden önceki elçilik aşaması. 2. Bu aşamada olan elçi.*|| **orta güz,** *{ağız} Ekim ayı.* [DS]|| **orta hâili,** *Çok zengin ya da yoksul olmayan.*|| **orta hece yutumu,** *dbl. Aldığı ek ile üç heceye çıkan kelimelerde, orta hece durumuna gelen vurgusuz ünlünün düşmesi olayı; haploloji.*|| **orta hizmetçisi,** *Bir evin temizlik işlerine bakan kimse.*|| **orta hizmeti,** *Bir evdeki temizlik işlerinin tümü; orta işi.*|| **orta ilik,** *{eT} Uyluk kemiği.* [Nevâyî]|| **orta işi,** *Bir evdeki temizlik işlerinin tümü; orta hizmeti.*|| **orta kabuk,** *bot. Bazı meyvelerde dış kabuk ile iç kabuk arasında bulunan lifli ve etli madde.*|| **orta karar,** *1. Orta durumda; ortalama. 2. Biraz uygunca; orta derecede.*|| **orta karın,** *anat. Göbeğin biraz üstünde kalan karın bölgesi.*|| **orta kulak,** *anat. Dış kulakla iç kulak arasında, kulak zarı, örs, üzengi ve çekiç kemiklerinin bulunduğu bölüm.*|| **orta kulak boşluğu,** *anat. Dış kulak ile iç kulak arasında bulunan boşluk.*|| **orta kulak iltihabı,** *tıp. Orta kulakta oluşan yangılı hastalık.*|| **orta kuşak,** *Toplumda genç ve yaşlı kuşak arasında yer alan kesim ve yaş grubu.*|| **orta malı,** *1. huk. Doğrudan doğruya kamunun yararlanma veya kullanımına, niteliği veya hukukî bir işlem gereği olarak ayrılmış kamu malı. 2. Bir özgünlüğü olmayan; sıradan; basmakalıp; yaygın. 3. argo. Her isteyenle cinsel ilişki kuran kadın; fahişe; hayat kadını.*|| **orta masası,** *Kısa ayaklar üzerine oturtulmuş bir tabla ve oturma grubu ile birlikte kullanılan mobilya.*|| **orta mektep,** *Ortaokul.*|| **ortanın sağı,** *Sosyal alanla ilgili mevcut yapıyı koruma eğiliminde olan siyasi partilerin oluşturduğu grup.*|| **ortanın solu,** *Sosyal alanla ilgili mevcut yapıyı kökten değiştirme eğiliminde olan siyasi partilerin oluşturduğu grup.*|| **orta nok-**

ta, *spor. Futbolda ilk vuruşun yapıldığı yer; nokta.*|| **orta oğul,** *{ağız} Arının ikinci kez verdiği oğul.* [DS]|| **orta ok,** *{ağız} Evin çatısını örterken kullanılan orta direk.* [DS]|| **orta oyunculuğu,** *Orta oyuncusunun sanatı.*|| **orta oyuncusu,** *Orta oyununda oynayan sanatçı.*|| **orta oyunu,** *Herhangi bir sahne, dekor, suflör vb. tiyatro ögeleri kullanmadan, seyircilerin ortasında saymaca bir sahnede oynanan Türk halk tiyatrosu.*|| **orta öğrenim,** *İlköğrenim ile yüksek öğrenim arasındaki dönem.*|| **orta öğretim,** *1. İlköğretimden geçmiş vatandaşları mesleğe ya da yüksek öğretime yönlendirmek amacıyla planlanmış öğretim. 2. İlköğretim ile yüksek öğretim arasında yer alan okulları, yönetmek görev ve sorumluluğunu yüklenmiş millî eğitim kuruluşu.*|| **orta parmak,** *El ve ayağın üçüncü parmağı.*|| **orta saha,** *spor. Futbol, hentbol gibi oyunlarda topun oynandığı sahanın orta bölümü.*|| **orta sandığı,** *Yeniçerilikte, para biriktirme sandığı.*|| **orta sıklet,** *spor. 1. Boksta profesyoneller için 66,678-72,574 kg., amatörlerde 71-75 kg. ağırlığındaki boksörler. 2. Güreş ve güllede, 72-79 kg. ağırlıktaki sporcular.*|| **ortasını bulmak,** *1. Bir şeyi iki eşit parçaya bölen noktayı bulmak. 2. Ilımlı bir yol seçmek. 3. Taraflar arasında uzlaşmayı sağlamak.*|| **orta sinir,** *anat. Kol siniri.*|| **orta sofrası,** *{ağız} Herkese açık sofra.* [DS]|| **orta su,** *Denizlerde ve tatlı sularda dip ile yüzey suyu arasında kalan bölümü.*|| **Orta Şark,** *Orta Doğu.*|| **orta şekerli,** *1. (Kahve için) az şekerli ile şekerli arasında olan. 2. (Durum için) ne iyi ne de kötü; şöyle böyle.*|| **orta tavan,** *{ağız} Dört cm. kalınlıkta, 30-35 cm. genişliğinde tahta.* [DS]|| **orta tedrisat,** *Orta öğretim.*|| **orta terim,** *man. Bir tasımda, öteki iki terim arasında ilişki kuran terim.*|| **orta toplardamar,** *anat. Ön kolun ön yüzünden ilerleyip dirsek bükümünün ortasında ikiye ayrılarak ilerleyen damar.*|| **orta torbanın tohumu,** *{ağız} Aile içinde değerli olan kimse.*|| **orta uç,** *Orta bölümün en ucu, en ilerisi.*|| **orta ünlü,** *dbl. Söylenişi sırasında normal bir açılımla söylenen ünlü; ne açık ne de kapalı özelliği gösteren ünlü.*|| **orta vadeli kredi,** *Vadesi bir ile beş yıl arasında olan kredi.*|| **ortaya almak,** *Etrafını sarmak; kuşatmak.*|| **ortaya atılmak,** *1. Bir işi yapmak için istekli olduğunu coşkuyla ortaya koymak. 2. (Düşünce, sav, söz için) ileri sürülmek; söylenmek; herkesin bilgisine sunulmak.*|| **ortaya atmak,** *İleri sürmek; söylemek.*|| **ortaya balgam atmak,** *argo. Taraflarca anlaşma sağlanmak üzere iken herkesin kafasını karıştıracak bir söz söylemek.*|| **ortaya çıkarmak,** *1. Bir şeyi delilleri ile göstermek; ispat etmek; kanıtlamak. 2. Araştırmalar sonucunda varlığını keşfetmek.*|| **ortaya çıkmak,** *1. Kendini göstermek; meydana çıkmak; görünmek. 2. Yok iken oluşmak; türemek.*|| **ortaya dökmek,** *1. Açıklamak. 2. Çıkarmak; göstermek.*|| **ortaya düşmek,** *(Kadın için) herkesle düşüp kalkmaya, cinsel ilişki kurmaya başlamak; sokağa düşmek; orta malı olmak.*|| **ortaya koymak,** *1. Delilleri ile birlikte açıklamak; meydana çıkarmak. 2. Herkesin görebileceği yere koymak; gözler önüne sermek. 3. Kumarda masaya para sürmek. 4. Yaratmak; yapmak.*|| **otaya söylemek,** *{ağız} Kimseyi belirtmeden genel olarak söylemek.* [DS]|| **ortaya sürülmek,** *Anlatılmak; söylenmek; belirtilmek; ifade edilmek.*|| **ortaya vurmak,** *Herkese duyurmak; ilan etmek.*|| **orta yaşlı,** *Ne yaşlı ne genç olan, ikisinin de özelliklerini taşıyan.*|| **orta yay ayı,** *{eAT} Temmuz.*|| **ortaya yayılmak,** *Herkes tarafından duyulmak; öğrenilmek.*|| **orta yaylak,** *Tarım ve yerleşim yapılan bölge sınırının üstünde yer alan, genellikle 1200-1600 m. yüksekliğindeki yaylaklara verilen ad.*|| **orta yıl,** *{ağız} Cemre.* [DS]|| **orta yol,** *Çözüme açık hemen herkes tarafından kabul edilebilir nitelikteki tutum ve davranış.*|| **orta yolcu,** *Orta yolu seçen; ılımlı.*|| **orta yolculuk,** *Orta yolcu olma durumu.*|| **orta yuvar,** *Yer hava kat yuvarının üstünde, sıcaklığın azaldığı, genellikle 60-80 km. arasındaki katman; mezosfer.*|| **orta yuvarlak,** *spor. Futbol, basketbol vb. oyunlarda başlama vuruş veya atışının yapıldığı noktanın merkez alındığı yuvarlak; santra yuvarlağı.*

ortac, [ur-taş *(ortak)* > ortac] *{eAT} sf.* **1.** Ortak. **2.** Beraber. **3.** Babanın yerini tutacak olan. [DK]

ortaca, [orta-ca اورتجا] *{eAT} sf.* Ortanca.

ortaç[1]**, -cı** [ortā > orta-ç] *sf.* **1.** *{eAT}* Ortada olan. **2.** *{eAT}* Mirasçı; veliaht. **3.** *is. dbl.* Eylemlerin sıfat olarak kullanılanlarına verilen ad; bir iş, oluş, kılış bildirme, çatı değiştirme, olumluluk-olumsuzluk ve zaman kavramı taşımakla bir eylem, ismi tanımlama göreviyle de sıfat olan kelimeler; sıfat fiil *(1935).*

ortaç[2]**, -cı** [orta-ç] *{ağız} is.* Tepe. [DS]

ortaçlı, [ortaç-lı] *sf* (Dilsel ögeler için) ortacı bulunan; içinde ortaç bulunan. ❐ **ortaçlı ikileme,** *dbl. Ortaçlarla kurulmuş ikileme. bilir bilmez, giden gidene* || **ortaçtan tümleç,** *dbl. Ortaçlardan oluşan tümleç.*

ortağ, [ortağ] *{ağız} is.* Gelin hamamında, gelinin başına konulan gümüşten yapılma beş parmaklı süs eşyası; taç. [DS]

ortağı, [orta-da-ki] *{ağız} zf.* Ortadaki. [DS]

ortağul, [orta+oğul] *{ağız} is.* Arının bir yılda verdiği üç oğuldan ikincisi. [DS]

ortah, [ortak > ortaẖ] *{ağız} is.* **1.** Ortakçı. **2.** Kuma. [DS]

ortahçı, [ortak-çı > ortaẖçı] *{ağız} is.* → ortakçı. [DS]

ortak, [ortu > orto-k / ortu-k / orta-k] *is.* **1.** Birlikte iş yapan kimselerden her biri; şerik. *{eT} (aynı)* [DLT] **2.** Bir çıkardan birlikte yararlananlardan her biri; hissedar. **3.** Aynı anda bir erkekle evli olan kadın-

lardan birine göre diğerinin durumu. **4.** Yeniçeri ocağından emekliye ayrılanlara verilen ad; emekli; mütekait. **5.** *huk.* Bir mal, mal varlığı veya bir sermaye, bir işletme üstünde belirli oranda pay sahibi olan kimse; ortakçı. *{ağız} (aynı)* [DS] **6.** *{ağız}* Arkadaş. [DS] **7.** *{ağız}* Kardeş. [DS] **8.** *sf.* Birden çok kişiyi veya nesneyi ilgilendiren, onlara ilişkin ve onların malı olan. **9.** Herkesi ilgilendiren; herkese ait olan; herkesin hakkı veya payı olan. **10.** Birçok kişinin katılımı ile ortaya konan, üretilen. **11.** Birçok kişi ile paylaşılan. **12.** Birçok kişi veya şeye aynı zamanda ait olan; bunlar için aynı zamanda gerçekleşen. **13.** Bireysel davranış farklılığına rağmen bir grup olarak ortaya konan; kolektif. **14.** *bsy.* (Bilgisayar programlarında değişkenler için) bir programın çeşitli alt programlarından aynı değeri koruyan. **15.** *{ağız}* Ürünü tarla sahibi ile yarı yarıya bölüşmek koşulu ile ekip diken kimse. [DS] ⊡ **ortak ad,** *Cins ismi; cins adı.*|| **ortak başat,** *biy. (Heterozigot için) belli bir karakter içinde her iki homozigotun özelliklerini taşıyan.*|| **ortak başatlık,** *Ortak başat olma durumu.*|| **ortak bölen,** *İki ya da daha çok tam sayının bölenleri arasında aynı olanları.*|| **ortak çarpan,** *İki ve daha çok tam sayının çarpanları arasında aynı olanları.*|| **ortak değerlik,** *kim. Molekülleri oluşturan atomların elektronlarının ortaklaşa kullanıldığı bir tür kimyasal bağ; kovalans.*|| **ortak değerlikli,** *Ortak değerlik bağına ilişkin; ortak değerlik bağı ile ilgili; kovalent.*|| **ortak dil,** *dbl. 1. İnsanların günlük hayatta kullandıkları dil; teknik ve uzmanlık konularının dışında kalan dil. 2. Bir dilin geçmişinde henüz belgelenmemiş, lehçelere ayrılmamış olan dönemi.*|| **ortak eser,** *huk. Birden çok sanatçının yaratıcı katılımı ile gerçekleştirilen eser.*|| **ortak etmek,** *Bir şeyi başkaları ile paylaşmaya razı olmak; ortak katılmasını onaylamak.*|| **ortak fark,** *Bir aritmetik dizide, bir ögeyi elde etmek için ondan öncekine katılan sayı.*|| **ortak finansman,** *bank. Ödünç para verme işinde başka bir kredi kuruluşu ile birlikte hareket ederek gerçekleştirilen işlem.*|| **ortak gider,** *huk. Kat mülkiyetine tabi taşınmazlarda yapılan harcamalar.*|| **ortak hesap,** *Birden fazla kişinin birlikte kullandığı banka hesabı.*|| **ortak hukukî işlem,** *Tarafların birinde birden çok kişi bulunan işlem.*|| **ortak işletme,** *Bir sanayi veya ticaret kuruluşunun birden çok girişimci tarafından birlikte işletilmesi.*|| **ortak kat,** *mat. İki ya da daha çok tam sayının katları arasında aynı olanları.*|| **ortak katmak,** *{eAT} Ortağı bulunduğunu kabul etmek; şirk koşmak.*|| **ortak kredi,** *Birkaç kredi kurumu tarafından ortaklaşa verilen borç para.*|| **ortaklar defteri,** *Kooperatiflerde ortaklarla ilgili bilgilerin yazıldığı defter.*|| **ortak mülkiyet,** *Malların ortak kullanımı.*|| **ortak nesne** *dbl. Bir birleşik cümlede yer alan yüklemlere ortak olarak bağlanan nesne. Parayı ben kazanıyorum, çocuklar harcıyor.*|| **ortak olmak,** *Bir şeye katılmak veya onu paylaşmak.*|| **ortak ölçülebilir,** *mat. (İki büyüklük için) her biri bir başka büyüklüğün tam katları olan.*|| **ortak ölçülmez sayılar,** *mat. Aralarında ortak tam bölen bulunmayan sayılar.*|| **ortak özne,** *dbl. Birleşik cümleyi oluşturan yüklemle bağımlı özne. Çocuk hem okula gidiyor, hem de sabahları simit satıyordu.*|| **ortak payda,** *1. Asgari müşterek. 2. mat. İki ve daha çok kesrin paydalarının ortak katı.* || **ortak tam bölen,** *mat. İki ve daha çok sayıyı tam olarak bölen sayı.*|| **ortak tümleç,** *dbl. Bağımlı sıralı cümlelerden birinde bulunan, diğerinde atılmış tümleç. Ben hemen çarşıya çıkıyorum, sen de gel.*|| **ortak yapım,** *sin. Çeşitli ülkelerden iki ve daha çok yapımcının işbirliği ile ortaya çıkan film.*|| **ortak yaşama,** *biy. Başka türden iki canlının sıkı bir işbirliği içinde ve dengeli olarak birbirinden yararlanma yoluyla yaşamaları durumu.*|| **ortak yaşayan,** *biy. (Farklı türlere ait bireyler için) karşılıklı yararlanmaya dayalı olarak bir arada yaşayan.*|| **ortak yer,** *huk. Kat mülkiyetine tabi taşınmazlarda ortak kullanım için ayrılmış yerler.*|| **ortak yönetim,** *1. Bir iş yerinin yönetimine işçilerin de katılması sistemi. 2. Koalisyon.*|| **ortak yönü olmak,** *1. Bir kimse ile başka biri benzerlik göstermek. 2. Bir şey ile başka bir şey arasında benzerlik olmak.*|| **ortak yönü olmamak,** *1. Bir kimse ile başka biri benzerlik göstermemek. 2. Bir şey ile başka bir şey arasında benzerlik bulunmamak.*|| **ortak yüklem,** *dbl. Bağımlı sıralı cümlelerden birinde bulunan, diğerinde atılmış olan yüklem. Ali okula, Yavuz işe gitti.*

ortakçı, [orta-k-çı] *is.* **1.** Bir kimsenin tarlasında çalışarak ya da sürüsüne bakarak belli bir anlaşmaya göre bunlara ortak olan kimse; maraba. **2.** *biy.* Bir başka tür ile ortak yaşayan üye; konakçının sindirilmemiş besininden yararlanan konuk. **3.** *{ağız}* Tarlayı, ürünü tarla sahibiyle yarı yarıya pay etmek üzere ekip biçen çiftçi. [DS]

ortakçılık,-ğı [orta-k-çı-lık] *is.* **1.** Ortakçı olma durumu. **2.** Elde edilecek ürünü paylaşmak koşuluyla başkasının toprağında çalışma ya da sürülerine bakma. **3.** *biy.* İki türün birbirinden yararlandığı, her ikisinin de bu yararlanmadan zarar görmediği yaşama durumu. **4.** *huk.* Ürün veren hayvanlar üstünde yapılan bir tür kira sözleşmesi.

ortaklama, [orta-k-la-ma] *{ağız} zf* Elbirliğiyle; birlikte. [DS]

ortaklaşa, [orta-k-la-ş-a] *zf.* **1.** Ortak olarak; birlikte; müştereken; kolektif. **2.** Paylaşarak; birlikte; elbirliğiyle. **3.** *sf. fel.* Tek tek ele alındığında bireylerde olmayıp da bireylerin içinde yer aldığı toplulukta bulunan; maşeri. **4.** *huk.* Bir çok kişi tarafından sahip olunan.

ortaklaşacı, [orta-k-la-ş-a-cı] *sf.* **1.** Ortaklaşacılığa

ilişkin olan; kolektivist. **2.** *is.* Ortaklaşacılık yanlısı olan; kolektivist.

ortaklaşacılık,-ğı [orta-k-la-ş-a-cı-lık] *is. ekon.* Üretim ve dağıtım araçlarının kişisel olmaktan çıkarıp bölgesel, millî ya da evrensel düzeyde ortaklaşa olarak kullanılması gerektiğini savunan ekonomik düzen; kolektivizm.

ortaklaşma, [orta-k-la-ş-ma] *is.* Ortaklaşmak eylemi ve durumu.

ortaklaşmak, [orta-k-la-ş-mak] *işteş. f. [-ır]* **1.** (İki ve daha çok kimse için) bir işi ortak olarak yapmak. **2.** Bir işte ortak davranmak; ortak olmak.

ortaklaşmamış, [orta-k-la-ş-ma-mış] *sf. kim.* (Elektron için) bir atomda eşlenmemiş.

ortaklaştırma, [orta-k-la-ş-tır-ma] *is.* Ortaklaştırmak eylemi ve durumu.

ortaklaştırmak, [orta-k-la-ş-tır-mak] *gçl. f. [-ır]* Ortak duruma getirmek; kolektifleştirmek.

ortaklık,-ğı [orta-k-lık] *is.* **1.** Ortak olma durumu; iştirak; müşareket. *{eT} (aynı)* [DLT] **2.** Ortak olan kimselerin birbirine göre durumu. **3.** *huk.* İki ve daha çok kimsenin bir iş yapmak, kazanç elde etmek ve bunu paylaşmak amacıyla ekonomik bir girişimde bulunarak sermaye, emek ve bilgileriyle kurdukları, kural olarak tüzel kişiliğe sahip topluluk; şirket; kumpanya. **4.** Kumaların birbirine göre durumu; kumalık. ◘ **ortaklık etmek,** *Birbiri ile ortak olmak; ortaklıkta bulunmak.*|| **ortaklık senedi,** *huk. Anonim şirket ve kooperatif ortaklıklarda, ortakların üyelik haklarını gösteren belge.*|| **ortaklık sözleşmesi,** *huk. Ortak ticarî kuruluşların meydana gelmesinde hazırlanan ortaklık şartlarını içeren belge.*

ortaklu, [ortak-lu اورتاقلو] *{eAT} sf.* Ortağı, eşi bulunan.

ortakün, [orta+gün > [DS] orta+kün] *is.* Perşembe.

ortakyaşar, [orta-k+yaş-ar] *sf. biy.* (Canlı için) ortak yaşama durumunda olan; ortak yaşayan; simbiyont.

ortakyaşarlık,-ğı [orta-k+yaş-ar-lık] *is. biy.* İki hayvan, iki bitki ya da bir hayvan ile bir bitki arasındaki karşılıklı yararlanmaya dayanan beraberlik; simbiyoz.

ortalama, [orta-la-ma] *is.* **1.** Ortalamak eylemi ve durumu. **2.** *sf.* İki ve daha çok niceliğin toplamını bu nicelik sayısına bölmekle elde edilen. **3.** *mecaz.* İki karşıt düşünce arasında olan; yaklaşık. **4.** *zf.* Orta kısımdan; ortasından; orta yerinden. ◘ **ortalama maliyet,** *ekon. Bir üretim sürecinde toplam giderlerin üretilen ürün miktarına bölünmesi ile elde edilen maliyet.*

ortalamak, [orta-la-mak اورتالامق] *gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* **1.** Bir şeyin orta yerine ulaşmak. **2.** Bir şeyin ortasını bulmak. **3.** İki eşit parçaya ayırmak; yarı yarıya bölmek. **4.** *spor.* (Futbolcu için) topu rakip kalenin önüne doğru göndermek. **5.** *{eAT}* İkisinin ortasında bulunmak.

ortalamasına, [orta-la-ma-s-ı-n-a] *zf.* Ortalayarak.

ortalayan, [orta-la-y-an] *sf.* ve *is. istk.* Bir dağılımı ortalayan değer; medyan.

ortalayı, [orta-la-y-ı] *{ağız} zf.* **1.** Yarı yarıya. **2.** Yan tutmaksızın.[DS]

ortalı, [orta-lı] *sf.* **1.** Ortası olan; ortası bulunan. **2.** (Defter vb. için) belirtilen sayıda forması olan.

ortalıh, [orta-lık / ortalıḫ اورتالخ] *{eAT} is.* → ortalık.

ortalık,-ğı [orta-lık اورتالق] *is.* **1.** Orta olma durumu; orta olan şeyin niteliği. **2.** Bir kimseye göre içinde bulunduğu ve onun görüş alanı içinde bulunan yer, gök ve ufuklarla çevrili yer; alan; meydan. *{eAT} (aynı)* [DK] **3.** İçinde bulunulan çevre; etraf. **4.** Eşyaların, nesnelerin düzeni açısından ele alınan yer. **5.** İçinde bulunulan herhangi bir toplumsal ortam. **6.** İçinde yaşanılan oda, ev vb. yer. **7.** Herkes; her yer. **8.** *{ağız}* Davarın ön ve arka ayakları arasındaki kaburga kemiklerinin bulunduğu bölüm. **9.** *sf.* (Yer için) orta. ◘ **ortalığı** (bir şey) **almak,** *Her tarafı kaplamak.*|| **ortalığı birbirine katmak,** *1. Bir yerde olay çıkarmak. 2. Şaşkınlık ve panik yaratmak.*|| **ortalığı çorbaya döndürmek,** *Her tarafı dağıtmak, karıştırmak.*|| **ortalığı** (bir şey) **götürmek,** *Her tarafı kaplamak.*|| **ortalığı karıştırmak,** *Herkesi birbirine düşürmek.*|| **ortalığı kırıp geçirmek,** *1. Herkesi güldürmek. 2. Çok kızarak herkesi azarlamak; çevresindekilere bağırıp çağırmak.*|| **ortalığı toplamak,** *Bulunulan yerdeki eşyaları yerli yerine koymak; düzene sokmak.*|| **ortalığı toz pembe görmek,** *Dünyayı toz pembe görmek.*|| **ortalığı tutmak,** *Herkesin ağzında olmak; yayılmak; konuşulmak.*|| **ortalık ağarmak,** *Tan yeri ağarmak; sabah olmak.*|| **ortalık ağrısı,** *{ağız} Bulaşıcı hastalık.* [DS]|| **ortalık düzelmek,** *Önceden toplum içinde var olan karışıklık gitmek; tedirginlik kalmamak.*|| **ortalık kararmak,** *Akşam olmak.*|| **ortalık karışmak,** *Toplumda ve devletler arasında düzensizlik baş göstermek; kargaşa çıkmak; karışıklık olmak.*|| **ortalık kızartması,** *{ağız} Davarın ön ve arka bacakları arasındaki kaburga bölümü suda haşlandıktan sonra ateşte, sac altında pişirilmesi ile yapılan kızartma.* [DS]|| **ortalıkta,** *Meydanda; göz önünde; herkesin erişebileceği yerde.*|| **ortalıkta dönmek,** *Herkesin ağzında olmak; yayılmak; konuşulmak.* || **ortalık tekerleği,** *{ağız} Çam ağacından, tek parça olarak yapılmış, çevresi demir çemberli tekerlek.* [DS]|| **ortalık yatışmak,** *Toplum içindeki karışıklık sona erip düzenli ve huzurlu yaşam geri gelmek.*|| **ortalık yer,** *Herkesin gelip geçtiği yer.*|| **ortalık yerde,** *Meydanda; göz önünde; herkesin erişebileceği yerde.*

ortalıkçı, [orta-lık-çı] *is.* **1.** Evlerde ve iş yerlerinde ortalığı toplayıp temizleyen hizmetçi. **2.** Lokanta, gazino, pastahane gibi yerlerde ayak işlerine bakan kimse.

ortalıkta, [orta-lık-ta] *zf.* Göz önünde; meydanda.

ortam, [orta-m] *is.* **1.** Bir kimsenin, bir topluluğun, ya da bir türün yaşadığı belli fiziksel etkenler bütünüyle tanımlanan yer. **2.** Bir kimsenin aralarından çıktığı ya da yaşadığı yer; çevre; muhit *(1959)*. **3.** Bir kimsenin veya topluluğun yaşamını etkileyen ve yönlendiren ruhsal, toplumsal kültürel etki ve koşulların tümü. **4.** *mecaz.* Bir etkinliğin gerçekleştiği, içinde yaşanılan fikrî, manevi ve sosyal çevre. **5.** *psikol.* Kişinin iç dünyasını da kapsayan yakın çevre; vasat. **6.** *biy.* Canlı varlıkların sürekli olarak madde ve enerji alış verişi yaptığı ve az çok bağlı olduğu çevre. **7.** Bir canlıyı doğrudan doğruya çevreleyen mekân. **8.** *bsy.* Bilgilerin depolandığı şerit, delikli kart, manyetik şerit ve teker gibi nesneler. 🗗 **ortam yaratmak,** *Olanak sağlamak; imkân sağlamak.*

ortamak, [ort-a-mak اورتامق] *{eAT} gçl. f. [-r]* Yakmak.

ortan, [ol-mak > ol-(ı)t-an > ortan] *{ağız} is.* **1.** Yemeni denilen ayakkabının yüzü ile altındaki köseleyi birbirine tutturan dikiş. **2.** Yama; pençe. [DS]

ortanca[1], [orta-n-ca] *sf.* **1.** Yaş bakımından üç kardeşten büyük ile küçük arasında olan. **2.** Büyüklük ve irilik bakımından üç nesneden baştan veya sondan ikinci olan.

ortanca[2], [Lat. hortensia] *(orta'nca) is. bot.* Taşkırangillerden, kırmızı, pembe veya mor renkli çiçeklerini yaz başında açan, gölgelik yerlerde yetiştirilen süs bitkisi, *(Hydrangea hortensia).*

ortancı, [ortan-ca اورتانجی] *{ağız} {eAT} sf.* → ortanca. [DS]

ortancıl, [orta-n-cıl] *{ağız} sf.* **1.** Ortanca; ikinci. **2.** Oyunda, ortada bulunan oyuncu. [DS]

ortancılı, [ortan-ca-lı] *{ağız} sf.* İkinci; ortanca. [DS]

ortaokul, [orta+oku-l] *is.* **1.** Eskiden beş yıllık ilkokul üzerine öğretim veren üç yıllık okula verilen ad; ilköğretimin üç yıllık ikinci dönemi. **2.** Bu eğitimin verildiği bina.

ortara, [orta-ra] *{ağız} zf.* Tam orta yerinden; yarı yarıya. [DS]

ortarak, -ğı [orta-rak اورته‌رق] *{eAT} zf.* Daha orta; ortaya doğru.

ortatırak, [orta-tırak] *{ağız} sf.* Ortaya yakın; az ortada. [DS]

ortay, [orta-y] *sf.* **1.** *mat.* (Çizgi için) bir düzlem şeklin aynı yöndeki paralel bütün kirişlerini eşit parçalara bölen *(1937)*. **2.** (Düzlem ve çizgi için) bir uzayı, bir yüzeyi iki eşit parçaya bölen.

ortma, [ört-me] *{ağız} is.* Odun vb. şeyleri korumak için yapılmış üstü örtülü, önü açık yer. [DS]

ortodoks, [Yun. orthos *(doğru)* + doksa *(kanı)* > orthodoksos > Fr. orthodoxe] *sf.* **1.** Bir dinin mezhep sapıklığını reddeden öğretisine sıkı sıkıya bağlı olan. **2.** Herhangi bir alanda gelenekleşmiş bir öğretinin ilkelerine, doğru kabul edilen yerleşmiş düşünce, görüş ve alışkılara uygun olan. **3.** Dogmaya ve kilise doktrinine uygun. **4.** *is.* ve *sf.* (Baş harfi büyük yazılır) Ortodoks kilisesi ilkelerini kabul etmiş olan Hristiyan; Ortodoks mezhebinden olan. 🗗 **Ortodoks kiliseleri,** *Khalkedon Konsülü (451) tarafından belirlenmiş öğretiye bağlılıklarını sürdüren ve 1054 yılında Roma'dan ayrılan doğu kiliselerine verilen ad; Doğu Kiliseleri.*

Ortodoksluk,-ğu [ortodoks-luk] *is.* **1.** Ortodoks olma durumu. **2.** Ortodoks kilisesi öğretilerinin tümü.

ortodonti, [Fr. orthodontie] *is.* Dişlerin çene üzerinde görev bakımından en iyi şekilde yerleştirilmesi gerektiği kadar güzel bir görünüm almasını öngören diş hekimliği dalı.

ortofoni, [Fr. orthophonie] *is. dbl.* **1.** Bir veya bir kaç ses biriminin doğru veya normal kabul edilebilecek biçimde söylenmesi. **2.** Ses oluşum bozukluğunu düzeltmeye yarayan tedaviler bütünü.

ortofonist, [Fr. ortphoniste] *is. tıp.* Geç konuşma, kekemelik gibi dil ve konuşma kusurlarını düzeltme alanında uzmanlaşmış hekim.

ortogenez, [Fr. orthogenèse] *is. biy.* Belli bir karakterin, bir soyda aynı evrimsel doğrultuda derece derece değişmesi biçiminde belirginleşen evrimi.

ortok[1], [orta+ok] *{ağız} is.* Evin çatısını örterken kullanılan orta direk. [DS]

ortok[2], [orto-k / ortu-k] *{eT} is.* → ortuk.

ortoklaz, [Fr. orthoclase] *is. min.* Püskürük kayaların ve granitlerin en önemli birleşenlerinden olan, saydam ve sarı renkte olanları mücevhercilikte kullanılan, kristallerinin ayrıtları dik açı biçiminde olan, billurları parça hâlinde dilinen doğal potasyum feldspat; $KAlSi_3O_8$

ortopedi, [Yun. orthos *(doğru)* + pedi *(ayak)* > Fr. orthopédie] *is. tıp.* **1.** Eskiden, çocuklardaki vücut biçimsizliklerini önleme ve düzeltmeye yönelik uğraşıya verilen ad. **2.** Günümüzde kemik, eklem, kas, kiriş, sinir vb. hareket sistemindeki hastalıkları tedavi eden, bozuklukları düzelten cerrahi dalı.

ortopedik,-ği [Fr. orthapédique] *sf.* Ortopedi ile ilgili olan.

ortopedist, [Fr. ortopédiste] *is. tıp.* **1.** Ortopedi uzmanı. **2.** Ortopedi protezleri yapan kimse.

ortoz, [Fr. orthose] *is. min.* Püskürük kayaların ve granitlerin en önemli birleşenlerinden olan, saydam ve sarı renkte olanları mücevhercilikte kullanılan, kristallerinin ayrıtları dik açı biçiminde olan, billurları parça hâlinde dilinen doğal potasyum feldspat; $KAlSi_3O_8$

ortu, [or *(ana meydan)* > or-tū *(-du / -tu: bulunma durumu eki)* / ortō / otrā اورطو] *{eT} sf.* **1.** Orta; merkez. [DLT] [EUTS] [Gabain] [İKPÖy.] [KB] [Tekin] **2.** Orta; yarı. [ETY] **3.** Orta halli. [KB] **4.** *is.* Ordu;

{eAT} (aynı). [EUTS] ⊡ **ortü er,** *{eT} Orta yaşlı adam.*|| **ortu kişi,** *{eT} Orta halli kimse.*

ortuk, [orto-k / ortu-k] *{eT} is.* **1.** Ada. [EUTS] **2.** Ortak. [EUTS] [KB]

ortuklug, [ortu-k-luġ] *{eT} sf.* **1.** Ortaklaşa; ortak olarak. [EUTS] **2.** *is.* Arkadaş. [EUTS] **3.** Ortaklık; arkadaşlık. [Gabain]

ortulamak, [ortū-lā-mak] *{eT} gçl. f. [-r]* Ortalamak; ortasına varmak. [DLT]

ortulug, [ortū > ortu-luġ] *{eT} sf.* (Mal için) ortaklaşa; müşterek.

ortun, [ortū > ortu-n] *{eT} sf.* Ortanca. [EUTS] [Gabain] ⊡ **ortun erngek,** *{eT} Orta parmak.*|| **ortun tahtası,** *{ağız} Koltuklara ot doldurmakta kullanılan döşemeci aygıtı.* [DS]

ortunkı, [ortu-n-kı] *{eT} sf.* Ortanca. [Clauson]

ortut, [or+tut] *{ağız} is.* **1.** Yakacak olarak kullanılan, budanmış ve kurutulmuş bağ çubuğu demeti. **2.** Ateş tutuşturmaya yarar ot, çalı çırpı vb. şeyler. [DS]

oru[1], [ōr-mak > orū / orō اوروٓ] *(oru:) {eT} is.* **1.** Şalgam, buğday vb. şeyleri saklamak için yere kazılan çukur. [DLT] **2.** Zindan. [KB] **3.** *{eAT}* Hendek. **4.** *{eAT}* Kale; kale burcu.

oru[2], [o-ra / o-ru] *{ağız} zf.* Oraya. [DS]

orucik, -ği [Erme. rocik] *{ağız} is.* Cevizli sucuk. [DS]

orocuk, -ğu [or-cuk / oru-cuk ?] *{ağız} is.* Kirmen; iğ. [DS]

oruç, -cu [Far. rōçag / rōze => *rōçe > oruç] *is.* **1.** Allah'a ibadet amacıyla yeme, içme, cinsel ilişki gibi birtakım ihtiyaç ve haz verici şeylerden kendini alıkoyma. *{eT} (aynı)* **2.** *mecaz.* Haz veren şeylerden zorunlu olarak yoksun kalma. **3.** *isl.* İslamiyet'in beş şartından birisi olan, tan yerinin ağarmasından güneş batıncaya kadar yeme, içme ve cinsel ilişkiden uzak durarak yerine getirilen farz ibadet; savm; sıyam. ⊡ (bir şeyin) **orucunda olmak,** *Haz verici o şeyi yemez, içmez veya yapmaz olmak.*|| **oruç açmak,** *İftar vakti geldiğinde bir şey yemek veya içmek; iftar etmek.*|| **oruç ayı,** *Ramazan. {eAT} (aynı)*|| **oruç bayramı,** *{eAT} Şeker bayramı; ramazan bayramı.*|| **oruç bozmak,** *1. İftar etmek. 2. İftar vakti gelmeden oruç açmak.*|| **oruç geceleri,** *{eAT} Ramazan geceleri.*|| **oruç sınmak,** *{eAT} (Oruç için) bozulmak.*|| **oruç tutmak,** *Oruçla ilgili ibadeti yapmak.*|| **oruç yemek,** *Oruç tutmamak; oruç tutma zamanını oruç tutmayarak geçirmek.*

oruçlu, [oruç-lu] *sf.* Oruç tutan; niyetli.

oruçluk, -ğu [oruç-luk] *{ağız} is.* Ramazan ayı. [DS]

oruçsuz, [oruç-suz] *sf.* Oruç tutmayan.

oruk[1], [or-uk / orok] *{eT} is.* **1.** Yol; patika. [ETY] [EUTS] [Gabain] **2.** Çare; imkân. [EUTS]

oruk[2], **-ğu** [ōr-mak *(vurmak)* > or-uk] *{ağız} is.* **1.** Dövülmüş et, bulgur ve soğan konularak yapılan bir tür ızgara köfte. **2.** Dövülmüş köftelik bulguru biberle iyice yoğurduktan sonra içine kıyma koyup üstüne yağ dökerek fırında pişirilen bir tür yemek. [DS] ⊡ **oruk sinisi,** *{ağız} Yüksek kenarlı bakır tepsi.* [DS]

oruk[3], **-ğu** [ör-ük > oruk] *{ağız} is.* Otlaktaki hayvanların ayağına bağlanan uzun ip; köstek. [DS]

oruk[4], **-ğu** [uruk > oruk] *{ağız} is.* **1.** Aile. **2.** Oymak. **3.** Göçmen olarak bir yere gelip yerleşen. [DS]

oruka, [? oruka] *{ağız} is.* Taze mısır. [DS]

orulmak, [ör-mak > or-ul-mak] *{eT} edil. f. [-ur]* Biçilmek. [DLT]

orum[1], [ōr-mak > or-um] *{ağız} is.* **1.** Hayvanların otlamasına elverişli geniş orman veya çalılıklar. **2.** Hayvanların gecelediği üstü açık yer; ağıl. [DS]

orum[2], [ōr-mak > or-um] *{eT} sf.* (Ot, ekin miktarı vb. için) bir kesim. [DLT]

orum[3], [orum] *{ağız} is.* Gurur; kurum. [DS] ⊡ **orum orum,** *{ağız} Açık açık.* [DS]

orum[4], [orun / orum] *{ağız} is.* Yatak. [DS]

orumlanmak, [or-um-la-n-mak] *{ağız} gçsz. f. [-ır]* (Kuyu için) suya yakın kesiminden yıkılarak genişlemek. [DS]

orun[1], [or-un] *{eT} is.* **1.** Oturacak yer; sandalye; taht. *{ağız} (aynı)* [DS] [EUTS] [İKPÖy.] **2.** Yer; mahal; mekân; mevki. *{eAT} (aynı).* [DLT] [Gabain] [KB] [Üç İtigsizler] **3.** Durum. [Üç İtigsizler] **4.** Konak. [Gabain] **5.** Mesken. [EUTS] **6.** Özel yer. **7.** Hiyerarşik düzende önemli bir yer; bu görevdeki kimsenin görev yeri; mevki; makam; mansıp; mesnet. **8.** *{ağız}* Yatak. [DS] ⊡ **yağışlığ orun,** *Kurban mahalli.* [EUTS]

orun[2], [uġrın] *(o:run) {ağız} zf.* Gizli; habersiz. [DS]

orun[3], [orun] *{ağız} is.* Yuvarlak, kalın kabuklu, suyu az bir üzüm çeşidi. [DS]

oruncabu, [? oruncabu] *{ağız} is.* Yatak çarşafı. [DS]

orunç, [orun-ç] *{eT} is.* Rüşvet. [DLT] [KB]

orunçak, [orun-çak] *{eT} is.* Emanet. [DLT] [EUTS] [KB]

orunçı, [orun-çı] *{eT} is.* Memur; müdür. [Gabain]

orung, [Moğ. oruñ-ġu] *{eT} is.* Bayrak. [EUTS]

orunlama, [or-un-la-ma] *is.* Bir konunun yerine onunla ilgisiz fakat benzerliği olan başka bir konuyu anlatma.

orunluk, [orun-luk] *{eT} sf.* **1.** Taht. [İKPÖy.] [EUTS] [Gabain] **2.** Yer. [Gabain]

oruntak, -ğı [orun-tuk / orun-dak ?] *{ağız} is.* **1.** Milletvekili. **2.** Delege; elçi. [DS]

orusbu, [Far. rūspī] *{ağız} is.* → orospu. [DS]

orut, [ōr-mak *(biçmek)* > or-ut] *{eT} sf.* (Ot için) kuru. [KB]

orutga, [orut-ğa] *{eT} is.* Kalça; kaba et.

oruz, [? oruz] *{ağız} is.* Düşünce; fikir; düşün. [DS]

orüklemek, [ör-ük-le-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ü)-*

yor] Büyükbaş hayvanları, belirli bir alanda otlaması için uzun iple bağlamak; örüklemek. [DS]

orvat, -dı [Ar. avret => orvat] *{ağız} is.* Bir erkeğin eşi olan kadın; avrat. [DS]

orya, [İt. oro *(altın)* > ori > oria] *(o'rya) is.* İskambil kâğıdında kare biçimindeki kırmızı şekil ve bu şekli taşıyan herhangi bir kâğıt; karo.

oryantal[1]**, -li** [Lat. oriens *(güneş)* > erient *(doğu)* > Fr. orientale] *sf.* Doğu ile ilgili; doğuyu hatırlatan.

oryantal[2]**, -li** [Fr. danse orientale *(doğu dansı)*] *is.* **1.** Göbek dansı. **2.** *sf.* (Kadın için) göbek dansı yapan; dansöz.

oryantalist, [Fr. orientaliste] *is.* Doğu bilimleri uzmanı; şarkiyatçı.

oryantalizm, [Fr. orientalisme] *is.* Doğu bilimi; doğuculuk.

oryante, [Fr. orienter *(yönelmek)*] *zf. "Yön bulmak"* anlamına gelen *"oryante etmek"* teriminde geçen Fransızca sözcük.

Os [Yun. osmê *(koku)* >Fr. osmium] *kıs. kim.* Atom numarası 76, atom ağırlığı 190,2, yoğunluğu 22,5 olan çivit mavisi renginde, doğada çoğunlukla iridyum osmiyür hâlinde bulunan platin grubunun en ağır üç elementinden biri olan osmiyumun sembolü.

os[1]**,** [os *(yans.)*] *ünl.* Yellenmeyi anlatan kök. [Zülfikar] *os-(u)r-uk, os-ur-mak*

os[2]**,** [os] *{ağız} ünl.* Usanç bildirir. [DS]

osaç, [usan-ç / osaç] *{ağız} is.* Bıkkınlık; usanç. [DS]

osal, [*osā-mak > osā-l] *sf.* **1.** *{eT}* İhmalkâr; tembel. [Gabain] **2.** *{ağız}* Bayağı; kötü. [DS] **3.** *{ağız}* İşe yaramaz; zayıf. [DS]

osallık, [*osā-mak > osā-l-lık / usal-lık] *{eT} is.* Gafillik. [KB]

osamadı, [osa-madı] *{ağız} sf.* Boş; faydasız. [DS]

osan, [*osā-mak > osā-n] *{eT} sf.* Gafil; tembel. [Clauson]

osandurmak, [*osā-mak > osā-n-dur-mak] *{eT} gçl. f. [-ur]* Bıktırmak; tiksindirmek; iğrendirmek. [Clauson]

osangın, [usa-n-mak / osa-n-gın] *{ağız} sf.* Bıkmış; usanmış. [DS]

osangil, [osa-n-gil] *{ağız} sf.* Beceriksiz; uyuşuk; tembel. [DS]

osanguk, [*osā-mak > osā-ñuk / *osān-yuk / usāyuk] *{eT} sf.* Dikkatsiz; ilgisiz; kayıtsız; kaygısız; gafil. [DLT] [KB]

osanmak, [*osā-mak > osā-n-mak] *{eT} dönşl. f. [-ur]* **1.** Tembel olmak. [Gabain] **2.** Usanmak; bıkmak; nefret etmek. *{ağız} (aynı)* [DS] [Nevâyî]

osca, [osca] *{ağız} ünl.* Deve çağırma ünlemi. [DS]

osgan, [us-gan > os-gan] *{ağız} sf.* Akıllı. [DS]

osgik, -ği [os-gik] *{ağız} is.* Deli. [DS]

osguç, [os-mak > os-ğuç / os-ğūk / oskūk] *{eT} is.* Bıçak, çakı vb. kesme aracı. [Clauson]

osgun, [os-ğun / sō-ġun / oksum / uḫsum] *{eT} is.* Soğan. [Clauson]

osgurdaçı, [os-mak > os-ġur-daçı] *{eT} sf.* Kurtarıcı; halaskâr. [EUTS]

osi, [osi / össi] *{ağız} ünl.* Keçi kovalama ünlemi. [DS]

osilatör, [Fr. oscilateur *(salınan)*] *is. fiz.* Elektrik titreşimleri yani devirli dalgalı akımlar üreten aygıt.

oski, [Erm. oski *(altın)*] *is. argo.* **1.** Lira. **2.** *{ağız}* Kötü yolda olan kadın. [DS]

oskisali, [? oskisali] *{ağız} sf.* Kendisini ilgilendirmeyen işlere karışan. [DS]

oskişlemek, [os+kiş-le-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* Köpekleri birbirine karşı kışkırtmak. [DS]

oskor, [? oskor] *{ağız} is.* Rüşvet. [DS]

oskuç, [os-mak > os-kuç] *{eT} is.* Kasap çırağı. [EUTS]

oskun, [os-kun] *{ağız} is.* Yorgun; bitkin. [DS]

oskur, [? oskur] *{ağız} is.* Rüşvet. ⊟ **oskur kaptırmamak,** *{ağız} Birisine karşılıksız, parasız bir şey kaptırmamak.* [DS]

oskurdaçı, [os-mak > os-kur-daçı] *{eT} sf.* Kurtarıcı; halaskâr. [EUTS]

osküre, [? osküre] *{ağız} is.* El tası.[DS]

osmak[1]**,** [os-mak] *{eT} gçl. f. [-ur]* **1.** Kesmek. **2.** *gçsz. f.* Kurtulmak; halas olmak; kaçmak. [Gabain] [EUTS] **3.** Uzaklaşmak. [EUTS]

osmak[2]**,** [os-mak] *{ağız} gçsz. f. [-ar]* Yorulmak. [DS] ⊟ **osup kalmak,** *{ağız} Şaşırıp kalmak.* [DS]

osmak[3]**,** [os-mak اوصمق] *{ağız} gçl. f. [-ar]* **1.** Karşılaştırmak. *{eAT} (aynı)* **2.** Sanmak. *{eAT} (aynı)* **3.** Şaşırıp kalmak. **4.** Darılmak. [DS]

osmak[4]**,** [os-mak] *{ağız} gçl. f. [-ar]* Önem vermek; saymak. [DS]

osmamak, [os-ma-mak] *{ağız} gçsz. f. [-z] [-m(u)-yor]* Önem vermemek; aldırmamak. [DS]

Osmanî [Ar. us̱mān > os̱mān *(Osmanlı devletinin kurucusu Osman Bey)* => os̱mānī / os̱māniyye عثمانيه / عثمانى] *(osma:ni:) sf.* Osmanlılarla ilgili.

Osmaniyan, [os̱mānī > os̱māniyān عثمانيان] *(osma:niya:n) is.* Osmanlı sülalesinden olanlar; Osmanlı soyu; Osmanlılar.

Osmanlı, [Osman *(Osmanlı devletinin kurucusu Osman Bey)* > osman-lı] *is.* **1.** 1299 yılında Osman Gazi tarafından kurulan ve Birinci Dünya Savaşı sonunda dağılan imparatorluğun uyruğu olan kimse. **2.** *sf.* Düşündüğünü hiç çekinmeden söyleyen ve içinde bulunduğu toplulukta söz sahibi olan, sözünü geçirebilen kimse. ⊟ **Osmanlı hanedanı,** *Osman Gazi ile başlayan Osmanlı padişahlarını çıaran, mensuplarının Cumhuriyetin kuruluşundan sonra değişik ülkelere dağılıp, çıkarılan aftan son-*

ra Türkiye'ye de kısmen gelip yerleştikleri, dünyanın en uzun ömürlü sülalelerinden biri.|| **Osmanlı İmparatorluğu,** *Geçmişten günümüze uzanan Türk devlet dizisinin içinde, İstanbul'un fethinden (1453) Türkiye Cumhuriyetinin kuruluşu (1923) na kadar geçen ve Osmanlı hanedanının hükümdar olduğu dönem.*|| **Osmanlı kademi,** *Bir arşının (68 cm.) yarısına eşit yaklaşık 15 inç gelen uzunluk ölçü birimi.*|| **Osmanlı küşādı,** *Bir tür tavla oyunu.*|| **Osmanlı lirası,** *Osmanlı altını.*|| **Osmanlı tezkiresi,** *Osmanlı devletinde vatandaşlara verilen kimlik belgesi; nüfus cüzdanı.*|| **Osmanlı Türkçesi,** *Osmanlıca.*

osmanlı[1], [osman-lı] *{ağız} sf.* **1.** Görmüş geçirmiş. **2.** Düşündüğünü çekinmeden söyleyen. [DS] ⊡ **osmanlı cücüğü,** *{ağız} Sarı ve kara renkli bir kuş.* [DS]

osmanlı[2], [osman-lı] *{ağız} is. folk.* Safranbolu dolaylarında iki erkek bir kadınla oynanan halk oyunu. [DS]

Osmanlıca, [osman-lı-ca] *(osmanlı'ca) is.* **1.** Batı Türkçesinin 15. yy. ile 20. yy arasında kalan Arapça ve Farsça etkisinde geliştiği ağır ve ağdalı dile verilen ad; Osmanlı Türkçesi. **2.** *sf.* Osmanlılara özgü. **3.** *zf.* Osmanlılara özgü biçim ve usulde.

Osmanlıcacı, [osman-lı-ca-cı] *is.* **1.** Osmanlı Türkçesini kullanan ve kullanılmasını savunan kimse. **2.** Osmanlı Türkçesi öğreten kimse; bu dil ile yazılmış metinleri okumakta uzmanlaşmış kişi.

Osmanlıcacılık, -ğı [osman-lı-ca-cı-lık] *is.* Osmanlıca kullanım yanlısı olanların tutumu.

Osmanlıcılık, -ğı [osman-lı-cı-lık] *is.* Tanzimat'tan sonra gelişen ve imparatorluk içindeki tüm unsur ve etnik grupların kendilerini Osmanlı kabul etmeleri gerektiğini savunan akım.

Osmanlılar, [osman-lı-lar] *is.* Osmanlı devleti ve imparatorluğu.

Osmanlılık,-ğı [osman-lı-lık] *is.* Osmanlı olma durumu.

osmiyum, [Yun. osmê *(pis koku)* >Fr. osmium] *is. kim.* Atom numarası 76, atom ağırlığı 190,2, yoğunluğu 22,5 olan çivit mavisi renginde, doğada çoğunlukla iridyum osmiyür hâlinde bulunan platin grubunun en ağır üç elementinden biri; sembolü: Os.

osmiyür, [Fr. osmiure] *is. kim.* Osmiyumun başka bir elementle oluşturduğu birleşik.

osmometre, [Fr. osmomètre] *is.* Çözelti ile çözücü arasındaki geçişme basıncını ölçmeye ve çözünen maddenin molar kütlesini belirlemeye yarayan aygıt.

osmoz, [Fr. osmose] *is.* → ozmoz.

oso, [köseği] *{ağız} is.* Ucu yanmış odun. [DS]

osog, [os-oġ / os-uġ] *{eT} is.* → osug. [DLT]

osoglog, [osoġ-loġ] *{eT} sf.* → osuglug. [KB]

osoy, [o+soy] *{ağız} zf.* Onun gibi; tıpkısı. [DS]

osparlamak, [Far. avispārden > ōsparden => osparlā-mak] *{eT} gçl. f. [-r]* Ismarlamak; sipariş etmek; havale etmek. [Clauson]

osruğan, [os-ur-gan > osruğan] *{ağız} sf.* Yellenmeyi alışkanlık durumuna getiren. [DS]

osruk, [os-ur- mak > os-(u)r-u-k] *{eT} is.* Osuruk. [DLT]

osruşmak, [os-ru-ş-mak] *{eT} işteş. f. [-ur]* Osuruşmak. [DLT]

ossaat, [o+saat] *(ossa:t) {ağız} zf.* Hemen; anında. [DS]

ossun, [ol-sun] *{ağız} ünl.* Olsun! [DS]

ost, [Lat. hostis *(düşman; ordu)* > ost] *is.* **1.** Avrupa'da feodal dönemde ordu. **2.** Orta Çağda vasalların metbuları için yerine getirmek zorunda oldukları askerlik hizmeti.

ostam, [? ostam] *{ağız} is.* Ateş küreği. [DS]

ostarak, -ğı [? ostarak] *{ağız} is.* Kiremitlerin altındaki tahta döşeme. [DS]

Ostça, [Lat. ost > ost-ça] *is. dbl.* Doğu Germen dili.

osteit, [Fr. ostéite] *is. tıp.* Kemik dokusu iltihabı.

osten, [Bul. ostén *(çelik)*] *{ağız} is.* Üvendire. [DS]

ostenit, [İng. Austen *(maden mühendisi)* > Fr. austénite] *is.* Cerrahi alet, çatal, bıçak takımı gibi araçların yapıldığı paslanmaz çeliğin temel birleşeni olan ve karbon ile diğer birleşenlerin oluşturduğu katı demir çözeltisi.

osteoloji, [Fr. ostéologie] *is.* Kemik bilimi.

osteoropoz, [Fr. ostéoropose] *is. tıp.* Kemik erimesi.

osteoz, [Fr. ostéose] *is. tıp.* İltihapsız kemik hastalığı.

ostot, [ıssı+ot] *{ağız} is.* Biber. [DS]

ostotek, [Yun. ostotheke] *is.* **1.** Pişmiş topraktan yapılan ve içine ölünün kemiklerinin konulduğu sandık. **2.** İçinde ölünün küllerinin konulduğu bir kavanoz bulunan sandık.

osturak, -ğı [os-ur-uk > os-tur-ak] *{ağız} is.* Yellenme. [DS]

osturuk, -ğı [os-ur-uk > os-tur-uk] *{ağız} is.* Osuruk. [DS]

osug, [os-mak > os-uġ / osoġ] *{eT} is.* **1.** Yol; tarz; usul; nevi. [EUTS] [Gabain] **2.** Karşılık; istifade. [DLT] [KB]

osuglamak, [osuġ-lā-mak] *{eT} gçl. f. [-r]* Hile ile kilit açmak. [DLT]

osuglug, [os-uġ-luġ] *{eT} zf.* **1.** Gibi; benzer; surette; tarzda; .... mahiyetinde. [Gabain] [Üç İtigsizler] [EUTS] **2.** *is.* Yaratılmış olma; yaradılış; tıynet. [EUTS] [KB]

osugsamak, [os-uġ-sā-mak] *{eT} gçl. f. [-r]* Benzerlik kurmak istemek; aynı tarzda düşünmek; örneksemek. [Üç İtigsizler]

osulmak, [os-mak > os-ul-mak] *{eT} edil. f. [-ur]* Biçilmek; kesilmek. [EUTS]

osumuna, [osum-u-n-a] *{ağız}* *zf.* Boş yere; boşuna. [DS]

osurak, [os-ur-ak] *{eT}* *sf.* Sık sık yellenen; çok osuran. [Clauson]

osurgak, [os-ur-ġak] *{eT}* *sf.* Sık sık yellenen. [Clauson]

osurgan, [os-ur-ġan] *sf.* Sürekli olarak yellenen. *{eT} (aynı)* [DLT] ⊡ **osurgan böceği,** *Pis koku çıkararak kendini savunan bir böcek, (Brachynus crepitans).*|| **osurgan böğcüsü,** *{ağız}* → osurgan böceği. [DS]

osurma, [os-ur-ma] *is.* Osurmak eylemi.

osurmak, [os-ur-mak] *gçsz. f. [-ur]* Kalın bağırsakta toplanmış olan pis kokulu gazı çıkarmak; yellenmek. *{eT} (aynı)* [DLT]

osuruk, -ğu [os-ur-uk] *is.* Kalın bağırsakta birikmiş olan pis kokulu gaz; yellenme. ⊡ **osuruğu cinli,** *1. En olmadık şeylere kızan; çabuk sinirlenen. 2. {ağız} Bağırıp çağırarak hak aramayı alışkanlık durumuna getiren.* [DS]|| (birinin) **osuruğunu düğümlemek,** *Birine korku vermek; gözdağı vermek; ürkütmek.*|| **osuruk ağacı,** *bot. Sedef. otugillerden, Çin kökenli, çabuk gelişip büyüyen, kötü kokulu gölge ağacı; aylandız; kokar ağaç, (Ailathus glandulosa).*|| **osuruk çiçeği,** *{ağız} İlkbaharda kırlarda yetişen, beyaz çiçekli, pis kokulu bir bitki.* [DS]

osuşmak, [os-uş-mak] *{eT} dönşl. f. [-ur]* Perişan olmak; darmadağın olmak. [EUTS]

osürük, [öksür-ük > ösürük] *(o:sürük) {ağız} is.* Öksürük. [DS]

osüze, [? osüze] *{ağız} is.* Ana su yolundan bahçelere ayrılan su arkları. [DS]

-oş, [-oş] *son ek. argo.* Argo sözcük türetmekte kullanılan yapma bir son ek.

oş[1], [oş *(yans.)*] *ünl.* Köpek çağırma veya kovalama ünlemi. [Zülfikar] *oş oş, oş-kış oşkış.* ⊡ **oş oş,** *Köpek çağırma ünlemi.*|| **oş oş akıllı,** *{ağız} İhmalci; işi zamanında yapmayan.*

oş[2], [oş / uş / oşt / uşta] *{eT} ünl.* Hayvan sulama sırasında söylenen söz. [DLT]

oş[3], [oş / uş] *{eT} is.* **1.** Karın; iç organlar. [ETY] **2.** Bağırsaklar. [ETY] **3.** Ağaç, dal, boynuz gibi nesnelerin özü. [DLT] **4.** Kuşların ve atların kuyruk sokumu. [DLT]

oş[4], [oş / uş] *{eT} zf.* **1.** İşte. **2.** Şimdi. [DLT]

oşadıkı, [oş-ad-ı-kı ?] *{eT} sf.* Gerekli; lüzumlu; gereken; münasip. [EUTS]

oşak, -ğı [üç+ayak > oşak] *{ağız} is.* Sacayağı. [DS]

oşamak, [oḫ-şa-mak > oşa-mak] *(o:şamak) {ağız} gçsz. f. [-r] [-ş(u)-yor]* Benzemek. [DS]

oşaman, [oşaman] *{ağız} is.* Bir yaşındayken yavrulayan keçi. [DS]

oşartmak, [oşa-r-t-mak] *{ağız} gçl. f. [-ır]* **1.** Abartmak; büyütmek. **2.** Kızıştırmak. [DS]

oşaş, [oḫşa-ş > oşa-ş] *(o:şaş) {ağız} sf.* Benzer. [DS]

oşaşırak, -ğı [oḫşa-ş-ı-rak > oşa-ş-ı-rak] *{ağız} zf.* Az benzer; andırır. [DS]

oşatmak, [oḫ-şa-t-mak] *{ağız} gçl. f. [-ır]* Benzetmek. [DS]

oşbu, [oş+bu] *{eT} zf.* → uşbu.

oşġançulamak, [oşġançu-lā-mak] *{eT} gçl. f. [-r]* Aldatmak. [EUTS]

oşğamak, [oġ-şa-mak > oşğa-mak] *{ağız} gçl. f. [-ar] [-g(u)-yor]* Okşamak. [DS]

oşik, -ği [oş-ik] *{ağız} is.* Küçük köpek. [DS]

oşinografi, [İng. oceanograhy] *is.* Deniz bilimi.

oşkiş, [oş+kiş] *ünl.* (Köpekler için) tut, yakala anlamında kullanılan ünlem. ⊡ **oşkiş oşkiş,** *{ağız} (Köpeklere emir) tut tut.* [DS]

oşkişlemek, [oş+kiş-le-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Köpekleri kışkırtarak birbirine saldırtmak. [DS]

oşkultuya, [oşkultu-y-a] *{ağız} zf.* Boşu boşuna. [DS]

oşkurtmak, [oş-kur-t-mak] *{ağız} gçsz. f. [-ur]* Öfkesini artırmak. [DS]

oşol, [oş+ol] *{eT} zf.* → şol.

oşoş, [oş+oş] *{ağız} is.* Köpek; hoşhoş. [DS] ⊡ **oşoş ahıllı** (akıllı), *{ağız} Kendini ilgilendirmeyen kimselerle ve onların işleri ile ilgilenen kimse.* [DS]

oşoşçu, [oş+oş-çu] *{ağız} is.* Kendini ilgilendirmeyen kimselerle ve onların işleri ile uğraşan kimse. [DS]

oşşukçu, [oşuk-çu] *{ağız} sf.* → oşukçu. [DS]

oşt, [oşt *(yans.)*] *ünl.* Köpek kovalama ünlemi. [Zülfikar]

oşu, [oş-u / oş+bu] *{eT} zf.* İşbu; o. [EUTS]

oşuk, [oş-uk / yoş-uk] *{eT} is.* Miğfer. [Clauson]

oşukçu, [oşuk-çu] *{ağız} sf.* **1.** Söz taşıyan. **2.** Dalkavuk. [DS]

oşuklug, [oş-uk-luġ] *{eT} sf.* Benzer; misilli. [EUTS]

oşul, [oş+ol] *{eT} zf.* İşbu; o. [EUTS]

oşurtmak, [oşur-t-mak] *{ağız} gçl. f. [-ur]* Abartmak; büyütmek. [DS]

oşutmak, [oşu-t-mak] *{ağız} gçl. f. [-ur]* Abartmak. [DS]

oşutturmak, [oşu-t-tur-mak] *{ağız} gçl. f. [-ur]* Abartmak. [DS]

oşutturucu, [oşu-t-tur-ucu] *{ağız} is.* Abartıcı. [DS]

ot[1], [ōt] *(o:t) {eT} is.* **1.** Ateş. [DLT] [ETY] [EUTS] [Gabain] [KB] [Tekin] **2.** Duman. [DLT] [KB] ⊡ **ota tapmak,** *{eAT} Ateşe tapmak.*|| **ot beli,** *Ateş küreği.*|| **ot karak,** *{eT} Gözün gören yeri.* [DLT]|| **ot öçüri,** *{eT} (Ateş için) sönme.* [EUTS]|| **ot salmak,** *Ateşlemek; kundaklamak.* [DS] || **ot taşı,** *{ağız} Fırınlarda, tandırlarda kullanılan ateşe dayanıklı, göz göz delikli, siyah renkli bazalt taşı; ateş taşı.* [DS]|| **ot vermek,** *{eAT} Ateşlemek.*|| **ot yiğit,** *{ağız} Çok genç ve çevik.* [DS]

ot[2], [ot] *is.* **1.** Toprak üstü kısımları odunlaşmadığı için yumuşak kalan, her yıl ilkbaharda yeşeren, bir

mevsim sonra kuruyup dökülen, pek çoğu bir yıllık, bazısı iki yıllık, çok azı da çok yıllık olan küçük bitkilerin genel adı; hayvan yemlerinin hepsi. *{eT} {eAT} (aynı)* [DLT] **2.** Koşullar uygun olduğunda hemen her yerde biten yumuşak, yeşil bitki. **3.** Çeşitli otsu bitkilerden oluşan doğal bitki örtüsü; çimen. **4.** Bu bitkilerin kurutulmuş sapları; kuru ot. **5.** *argo.* Bilgisiz, kültürsüz, değersiz kişi. **6.** *sf.* Ot ile yapılmış ya da otla doldurulmuş olan. ◘ **ota komak,** *{eAT} Hayvanları otlamaya bırakmak; otlağa salmak.*|| **ot armudu,** *{ağız} Ot biçme zamanı olgunlaşan bir tür armut.* [DS]|| **ota salmak,** *{eT} {eAT} Hayvanları otlağa bırakmak.* [Bahşayiş]|| **ot aşı,** *{ağız} 1. Ispanak yemeği. 2. Madımak yemeği.* [DS]|| **ot ayı,** *Temmuz.*|| **ot biçimi,** *{ağız} Otların biçildiği mevsim.* [DS]|| **ot bitmemek,** *Çorak bir yeri belirtmek için kullanılır.*|| **ot ekmeği,** *{ağız} Yenecek otlardan yapılmış gözleme.* [DS]|| **ot eriği,** *{ağız} Çok erken olgunlaşan, tatlı bir tür erik.* [DS]|| **ot gibi,** *(Yiyecekler için) tatsız, tuzsuz.*|| **ot ilacı,** *Tarladaki zararlı otları öldürmekte kullanılan sentetik kimyasal madde.*|| **ot kök,** *{ağız} Öteberi.* [DS]|| **ot kökü,** *{ağız} Pancar.* [DS]|| **ot kökü, tavşan boku,** *{ağız} Değersiz nesne; öte beri; ufak tefek şey.*|| **ot otlamak,** *{eAT} Ot yemek.*|| **ot söktürmek,** *{ağız} Çok sıkıntı çektirmek.* [DS]|| **ot tapulu,** *{ağız} Ot yığını.* [DS]|| **ot tutmak,** *{ağız} (Hayvan için) ağılı ot yiyerek zehirlenmek.* [DS]|| **ot yağmuru,** *{ağız} Güneşli havada yağan iri taneli yağmur.* [DS]|| **ot yiyenler,** *biy. Ot yiyerek beslenenler.*|| **ot yıgaç,** *{eT} Ot ve ağaç.* [EUTS]|| **ot yoldurmak,** *Bir kimseye çok sıkıntılı ve güç bir iş gördürmek; çok uğraştırmak.*

ot[3], [ot اوت] *is.* **1.** *{eT} {eAT}* İlaç olarak kullanılan ot. [EUTS] [ETY] [DK] **2.** Ot ve kimyevi maddelerden yapılmış ilaç; em. [Bahşayiş] [DLT] [Gabain] [KB] **3.** Zehir; ağı. **4.** *{ağız}* Göz hastalığını iyileştirmek için kullanılan ev ilacı. [DS] **5.** *{ağız}* Enfiye. [DS] **6.** *argo.* Esrar. **7.** *{eAT}* Kokulu tohumlar. ◘ **ot çalgını,** *{ağız} Ağılı ot yediği için hastalanan hayvan.* [DS]|| **ot em,** *İlaç.*|| **ot eylemek,** *{eT} İlaç hazırlamak.* [Bahşayiş]|| **ot gecesi,** *İmparatorluk döneminde, saray mutfağında macun yapılan günün akşamı.*|| **ot koyacak,** *{eT} 1. İlaç kutusu. 2. İlaç çekmecesi.* [Bahşayiş]|| **ot tutmak,** *{ağız} (Hayvan için) ağılı ot yediğinden dolayı hastalanmak.* [DS]|| **ot tutunmak,** *Vücuttaki istenmeyen kılları dökmek için ilaç kullanmak.*|| **ot yaran,** *{ağız} İri dolu.* [DS]|| **ot yem,** *{eT} 1. İlaç; ecza.* [EUTS] *2. Karabiber; kimyon gibi tohum ve baharatlar.* [DLT]

ot[4], [ot] *{ağız} is.* Barut. [DS]

ot[5], [ot] *{ağız} is.* Kıl dökücü olarak kullanılan sıçanotu ve kireç karışımı. [DS]

ot[6], [ot] *{ağız} is.* Ezilerek meşe külü ile karıştırılmış tütün. [DS] ◘ **ot atmak,** *{ağız} Ezilmiş tütün ve meşe külü karışımını emmek.* [DS]|| **ot çanağı,** *{ağız} Ezilmiş tütün ve meşe külü karışımını cepte taşımakta kullanılan küçük kap.* [DS]

otacı, [ot > ot-ā-mak > ot-ā-çī / ot-a-cı] *is.* **1.** Otlardan ilaç yaparak hastalıkları tedavi eden kimse. **2.** *{ağız}* Hekim; doktor. [DS] **3.** *{ağız}* Ev ilaçları ile göz hastalıklarını iyileştiren geleneksel göz hekimi. [DS]

otacılık,-ğı [ot-a-cı-lık اوتجلق] *is.* Hekimlik; tababet.

otacılu, [ota-cı-lu] *{eAT} sf* Hekime muhtaç durumda olan. ◘ **otacılu olmak,** *{eAT} Hekimlik olmak; hekime muhtaç olmak.*

otaçı, [ot > ot-ā-mak > ot-ā-çī] *{eT} is.* **1.** Otlardan ilaç yapan. [DLT] **2.** Doktor; hekim; tabip. [DLT] [EUTS] [ETY] [Gabain] [KB]

otaçılık, [ot-ā-çī > otaçı-lık] *{eT} is.* Tababet. [Gabain]

otag, [ōt > ot-ā-mak > otā-ġ [Doerfer] / Toh. otaġ / odāġ اوتاغ] *{eT} is.* Büyük geçici konut; büyük çadır; otağ. [DLT] [KB]

otağ, [ōt > ot-ā-mak > otā-ġ [Doerfer] / Toh. otaġ / odāġ اوتاغ] *{eAT} is.* **1.** Büyük çadır. [DK] **2.** Süslü çadır. [DK] **3.** Ev; oda. *{ağız} (aynı)* [DK] [DS] **4.** Hükümdarlara ve diğer yüksek dereceli görevlilere ait kenarları etekli, geniş, yüksek ve süslü çadır. **5.** *{ağız}* Konak; apartman. [DS] **6.** *{ağız}* Çadır. [DS] ◘ **otağ-gerān,** *Otağ yapanlar.*|| **otağ-ı āsafī,** *Sadrazamlara ait büyük ve süslü çadır.*|| **otağ-ı hümāyūn,** *Padişahlara mahsus büyük ve süslü çadır.*|| **otağ urmak,** *{eAT} Çadır kurmak.*

otağa, [Far. otāġa اوتاغه] *(ota:ğa) is.* Padişah ve vezirlerin kavuklarına taktıkları sorguç.

otağcı, [otak-çı / otağ-cı > otağ-cı] *is.* → otakçı.

otah, [otāġ > otaḫ] *{ağız} is.* → otağ. [DS]

otak[1], [otāġ > otāk اوتاق] *{eT} {eAT} is.* **1.** Oda. [Bahşayiş] [DK] **2.** Çadır. *{ağız} (aynı)* [Bahşayiş] [DK] [DS] **3.** Ev; oda. *{ağız} (aynı)* [Bahşayiş] [DK] [DS] **4.** *{ağız}* Konak. [DS] **5.** *{ağız}* Apartman. [DS] ◘ **otak dikmek,** *{eAT} Büyük çadır kurmak.* [DK]

otak[2], **-ğı** [ot-a-mak > ot-a-k اوطاق] *{eAT} is.* Büyük sürü.

otakçı, [ot-ak-çı] *is.* **1.** Otağ yapan veya satan kimse. **2.** Orduda otağ kuran er.

otalak, -ğı [ot-ā-mak > ota-lā-mak > ot-a-la-k] *is.* *{ağız}* **1.** Ağı; zehir. **2.** *sf.* Ağılı; zehirli. [DS]

otalama, [ot-a-la-ma] *is.* Otalamak eylemi.

otalamak[1], [ot-a-lā-mak > ot-lā-mak] *gçsz. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Otlardan yapılan ilaç ile tedavi etmek; otamak; bakmak. *{eT} (aynı)* [EUTS]

otalamak[2], [ot-a-la-mak اوتلامق / اوتلمق] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* **1.** Zehirlemek; ağılamak. **2.** *{eAT} gçsz. f.* (Hayvan için) yediği otlardan zehirlenerek veya başka şekilde hastalanmak. [DS] **3.** *{19. yy.}* Zehirlemek.

otalanmak, [ot-a-la-n-mak اوتالنمق] *dönşl. f. [-ır]* **1.** *{ağız}* Ağılanmak; zehirlenmek. [DS] **2.** *{eAT}* İlaçlanmak; tedavi olunmak.

otalayıcı, [ot-a-la-y-ıcı اوتالیجی] *{eAT} is.* Hekim; tabip; doktor.

otalji, [Fr. otalgie] *is. tıp.* Kulak ağrısı.

otama, [ot-a-ma] *is.* Otamak eylemi; tedavi.

otamak[1], [ōt > ot-ā-mak] *{eT} gçsz. f. [-r]* Odun yakarak ısınmak.[DLT]

otamak[2], [ot > ot-ā-mak] *gçl. f. [-r] [-t(u)-yor] is.* **1.** *{eT}* Otları veya ot türünden olan bitkileri kesmek, yapraklarını budamak. **2.** *{eT}* Yararlı bitkilerden ilaç yapmak. [DLT] **3.** *{eT}* Otlardan yapılmış ilaç vererek hastalığı tedavi etmeye çalışmak. *{ağız} (aynı)* [EUTS] [KB] [DS] **4.** *gçsz. f. {ağız}* Hastalığı geçmek; iyi olmak. [DS]

otantik,-ği [Yun. authentikós *(sahibine ait)* > Fr. authentique] *sf.* **1.** Kaynağı hakkında hiçbir kuşku bulunmayan; kaynağı bilinen; aslına uygun; orijinal; mevsuk. **2.** (Yazı, resim vb. için) hangi sanatçıya ait olduğu kesin olarak bilinen.

otar, [ota-mak > ota-r اوطار] *{eAT} is.* Çiftlik.

otaran, [otar-mak > ot-ar-an] *{ağız} is.* Çoban.[DS]

otarılma, [otar-ıl-ma] *is.* Otarılmak eylemi ve durumu.

otarmah, [otar-mak > otarmaḫ] *{ağız} gçl. f.[-ır]* Hayvan otlatmak. [DS]

otarılmak, [otar-ıl-mak] *edil. f. [-ır]* (Hayvan için) otlatılmak.

otarma, [otar-ma] *is.* Otarmak eylemi.

otarmak[1], [ot-ar-mak] *{ağız} gçl. f. [-ır]* **1.** Beğenip istemek. **2.** Birini diğerinden üstün tutmak; tercih etmek. [DS]

otarmak[2], [ot-ġar-mak > ot-ar-mak اوتارمق] *{ağız} gçl. f. [-ır]* **1.** Hayvanları otlatmak; *{eT} {eAT} (aynı).* **2.** Ot toplamak. [DS]

otarsi, [Yun. autos *(kendi)* + arkhein *(yetmek)* > Fr. autarcie] *is.* Bir ülkede ekonomik alandaki ihtiyaçlarını kendi kendine karşılamaya yönelik tutum.

otarşi, [Yun. autos *(kendi)* + arkhein *(komuta etmek)* > Fr. autarchie] *is.* **1.** Kendi kendine yeterli oluş. **2.** *yönet.* Hükümdarın bütün siyasal yetkiyi elinde bulundurduğu yönetim biçimi; otokrasi; başına buyrukluk.

otatmak, [ot-ā-mak > ota-t-mak] *{eT} gçl. f. [-ır]* Tedavi ettirmek. [KB]

otay, [? otay] *{ağız} sf.* Karşı. [DS]

otcam, [otcam] *{ağız} is.* Çörekotu. [DS]

otcu, [ot-cu / ot-ā-cı اوتجی] *{eAT} is.* **1.** Hekim; tabip. **2.** Aktar.

otça, [o t-ça] *(o:tça) {eT} zf.* Ateş gibi. [ETY] ▭ **otça borça,** *{eT} Ateş gibi.* [Ş.Tekin]

otçam, [otçam] *{ağız} is.* Çöreotu. [DS]

otçı, [ot-ā-çī / ot-çī] *{eT} is.* → otaçı.

otçu, [ot-çu] *is.* **1.** Ot toplayan. **2.** İlaç yapımında kullanılan otları toplayan kimse. **3.** Bu otların ticaretini yapan kimse. **4.** Köylerde, kendisi hekim olmadığı hâlde hekimlik yapan kimse. **5.** *{ağız}* Otacı. [DS]

otçubaşı, [od-cu+baş-ı > ot-çu+baş-ı] *is.* İmparatorluk döneminde, ateşli silahların gereksinimi olan barutun yapımı ile görevli kimselere verilen ad.

otçul, [ot-çul] *sf. zool.* Otlarla, yeşil bitkilerle beslenen.

otdahçı, [ot-lak-çı > otdaḫçı] *{ağız} sf.* → otlakçı.[DS]

otdanmah, [ot-lan-mak > otdanmaḫ] *{ağız} gçsz. f. [-ır]* Otla kaplanmak; otlanmak. [DS]

otduh, [ot-luk > otduḫ] *{ağız} is.* Otluk. [DS]

otdun, [ōt > ot-dun] *{ağız} is.* Odun. [DS]

ote, [Far. hafta => havta > ōte] *{ağız} is.* Hafta. [DS]

otegün, [öt-e-ki+gün] *{ağız} (ote:gün) zf.* Evvelki gün. [DS]

otel, [Lat hospital > Fr. hôtel / İng. hotel / Alm. Hotel] *is.* Gecelemek isteyen müşterilere günlük olarak kiraya verilen mobilyalı odaları bulunan, hizmetleri görevlilerce yapılan konaklama yeri.

otelci, [otel-ci] *is.* Otel işleten kimse; otel sahibi.

otelcilik,-ği [otel-ci-lik] *is.* Otelcinin işi ve mesleği; otel işletmeciliği.

otesgi, [ot + eğsi *(köseği)* / ot+eksiğ-i > otesgi] *{ağız} is.* Ucu yanar haldeki odun. [DS]

otgarmak, [ot-ğar-mak / ot-kar-mak / ot-tar-mak] *{eT} gçl. f. [-ur]* Otlatmak. [DLT]

otgun, [ot-ġun] *{eT} is.* Eyerin, solunda kolan geçirilerek dile bağlanan enli bir kayış. [DLT]

otgurak, [oḏ-ġur-ak] *{eT} sf.* Açık; kesin; şüphesiz; muhakkak; sarih; kati; emin; sağlam; yeğrek; üstün. [EUTS] [Gabain] [Üç İtigsizler]

otguraklamak, [oḏ-ġur-ak-lā-mak] *{eT} sf.* Kesinleştirmek. [Üç İtigsizler]

otguratı, [oḏ-ġur-at-ı] *{eT}zf.* Tam anlayarak; kat'i; [Gabain]

otıraklı, [otır-a-kı] *{eT} zf.* Ortadaki. [Üç İtigsizler]

otik, [Fr. otique] *sf.* Kulakla ilgili.

otist, [Fr. outiste] *is. psikol.* İçe kapanık; bazı sorunlarını açığa vuramayan kimse.

otistik, -ği [Yu. autistikós *(bencil)* > İng. autistic] *sf. psikol.* İçe dönük.

otit, -di [Fr. otite] *is.* Kulak iltihabı.

otizm, [Fr. autisme] *is.* İçe yöneliklik; kapanma.

otlağan, [ot-la-ġan اوتلغان] *{eAT} sf.* Otlayan.

otlak, -ğı [ot-lā-mak > otla-k اوتلق] **1.** Hayvanların otlatıldığı yer; salmalık; mera. *{eAT} (aynı)* [DK] **2.** Otu çok olan yer; otluk. **3.** *{ağız}* Sürü için para ile

kiralanmış yayla ve dağ. [DS] **4.** *argo.* Para verilmeden yatılıp kalkılan, yemek yenilen yer. **5.** *argo.* Karşılıksız olarak kendisinden yararlanılan kimse. ⊡ **otlak balığı,** *{ağız} Ekim, kasım ayları dışında avlanan torik, palamut balıkları.* [DS]

otlakçı, [ot-la-k-çı] *{ağız} is.* **1.** Sürüleri için başka köylere giderek otlak tutan kimse. **2.** *sf. argo.* İhtiyaçlarını hep başkasının sırtından karşılayan; bir şeyi parasız ve emeksiz elde eden; asalak. [DS]

otlakçılık, -ğı [ot-la-k-çı-lık] *is. argo.* İhtiyaçlarını, para ve emek harcamadan başkalarının sırtından karşılama; otlakçı olma durumu. *{ağız} (aynı)* [DS]

otlakiye, [T. ot-la-k + Ar. iyye] *(otla:kiye) is.* İmparatorluk döneminde, devlet malı olan otlaklarda yayılan hayvanlar için sahiplerinden alınan vergiye verilen ad.

otlama, [ot-la-ma] *is.* Otlamak eylemi.

otlamak[1], [ōt > ōt-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(u)-yor]* Ateşlemek; yakmak; tutuşturmak. [DS]

otlamak[2], [ot > ot-ā-la-mak > otlā-mak اوتلمق] *{eT} {eT} {ağız} gçl. f. [-r] [-l(u)-yor]* Tedavi etmek; bakmak; ilaçlamak. [EUTS] [DS]

otlamak[2], [ot > ot-lā-mak] *gçsz. f. [-r] [-l(u)-yor]* **1.** (Hayvanlar için) bulunduğu yerdeki ot, çimen, yaprak ve yeşil sürgünleri yemek; yayılmak. *{eT} (aynı)* [DLT] **2.** *argo.* Başkasının sırtından geçinmek. *{ağız} (aynı)* [DS] ⊡ (birinin bıraktığı yerde) **otlamak,** *argo. Hiçbir ilerleme ve gelişme kaydetmemek.*

otlandırma, [ot-la-n-dır-ma] *is.* Otlandırmak eylemi ve durumu.

otlandırmak, [ot-la-n-dır-mak] *gçl. f. [-ır]* Bir arazide ot bitmesini sağlamak; ot bitirmek.

otlangıç, [ōt > ot-la-n-gıç] *{ağız} is.* Ocak tutuşturmaya yarayan ağaç; çıra. [DS]

otlanma, [ot-la-n-ma] *is.* Otlanmak eylemi ve durumu.

otlanmak[1], [ōt > ōt-la-n-mak / ōd-la-n-mak] *{eT} dönşl. f. [-ur]* **1.** Ateşlenmek; ateş kesilmek; ateş gibi olmak. [DLT] **2.** Öfkelenmek. [DLT]

otlanmak[2], [ot-lā-mak > ot-la-n-mak] *{eAT} gçsz. f. [-ır]* Otlamak. [DK]

otlanmak[3], [ot-la-n-mak] *edil f. [-ır]* **1.** (Otlak, çayır, mera vb. yer için) hayvanlar tarafından gezerek otları yenmek. **2.** *dönşl. f.* (Hayvan için) gezerek ot yemek; yayılmak. *{eT} (aynı)*

otlanmak[4], [ot-la-n-mak] *dönşl. f. [-ır]* **1.** (Yer, toprak vb. için) otu olmak; otu bitmek. **2.** (Ürün için) içinde yabancı ot bitmek. **3.** (Kişi için) ot sahibi olmak.

otlanmak[5], [ot-la-n-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* Başkalarının sırtından geçinmek; otlamak. [DS]

otlatılma, [ot-la-t-ıl-ma] *is.* Otlatılmak eylemi.

otlatılmak, [ot-la-t-ıl-mak] *edil. f. [-ır]* (Hayvan için) otlamaya bırakılmak; otlaması sağlanmak.

otlatma, [ot-la-t-ma] *is.* Otlatmak eylemi ve durumu. ⊡ **otlatma sistemi,** *Bir meraya zarar vermeden meranın her tarafından otlatmada yararlanmayı sağlayan düzenleme.*

otlatmak[1], [ot-la-t-mak] *gçl. f. [-ır]* (Hayvan için) otlamaya bırakmak; otlamasını sağlamak; otlayabileceği bir yere götürmek ve ot yiyerek karnını doyurmasını sağlamak.

otlatmak[2], [at-la-t-mak] *{ağız} gçl. f. [-ır]* Yalan söylemek; aldatmak. [DS]

otleski, [ot-lu+esegü] *{ağız} is.* Ucu yanmış odun parçası.[DS]

otlık, [ot-lık] *{eT} is.* Otluk; ot olan yer. [Bahşayiş]

otlu[1], [ōt-lu] *{ağız} sf.* Ateşli; odlu. [DS]

otlu[2], [ot-lu] *sf.* **1.** Otu olan; içinde ot bulunan. **2.** (Arazi için) hayvanların otlaması için yeterince ot yetişmiş olan. ⊡ **otlu bağa,** *Kara kurbağa, (bufa).*|| **otlu peynir,** *İçine güzel kokulu bitki ve yaban sarımsağı katılarak yapılan bir tür peynir.*

otlug[1], [ōt > ot-luġ] *{eT} sf.* Ateşli; odlu. [EUTS]

otlug[2], [ot > ot-luġ / ot-lu] *{eT} sf.* Otlu. [DLT]

otluk[1], **-ğu** [ot-luk] *is.* **1.** Otlarla kaplı, otu çok olan yer. **2.** Hayvanlara kışın yedirilmek üzere kurutulan otlar. **3.** *{eT}* Yemlik; ahır. [DLT] **4.** Ot konulan yer. **5.** *{ağız}* Harman yığını. [DS] **6.** *{ağız}* Kışa saklanmak için yere dikilmiş bir sırığa bağlanarak kurutulan mısır sapları. [DS] **7.** *{ağız}* Kuru ot. [DS] **8.** *{ağız}* Mısır, fasulye gibi bitkilerin sapları.[DS]

otluk[2], **-ğu** [ot-luk] *{ağız} is.* Kara lahanadan et ve pirinç ile yapılan yemek. [DS]

otluklamak, [ot-luk-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(u)-yor]* Mısır biçildikten sonra, tarlanın otunu elle koparıp toplamak. [DS]

otmak, [ot-ur-mak > ot-mak] *{ağız} gçsz. f. [-ur]* Oturmak. [DS]

oto-, [Yun. autos *(kendi kendine)* > Fr. oto-] *ek.* Bazı kelimelerin başına gelerek "kendi kendine" anlamı veren ön ek.

oto, [Fr. auto-mobile] *kısalt.* Otomobil kelimesinin kısaltılmışı.

otoban, [Alm. autobahn] *is.* Hızlı bir trafik akışı sağlamak için yapılmış üç ve daha fazla şeritli, iki bölmeli, her bölmesi tek bir yöne ayrılmış, giriş ve çıkışları kontrol altında tutulan geniş taşıt yolu; otoyol; hızlı taşıt yolu.

otobiyografi, [Fr. autobiographie] *is.* Bir kimsenin kendisi tarafından yazılmış hayat hikâyesi; öz geçmiş; öz yaşam öyküsü.

otobiyografik,-ği [Fr. autobiographique] *sf.* Otobiyografi özelliği taşıyan; otobiyografi ile ilgili.

otobüs, [İng. **auto**mobile omni**bus** *(motorlu kamu taşıtı)* > Fr. autobus] *is.* **1.** Şehirler arası ya da şehir içi toplu taşımacılıkta kullanılan kapalı büyük motorlu taşıt. **2.** *argo.* Fahişe. ⊡ **otobüs durağı,** *Oto-*

büs yolcularının inip binmeleri ve otobüs beklemek için yapılmış veya belirlenmiş yer.|| **otobüsü kaçırmak,** *Ele gelmiş bir fırsatı zamanında değerlendirememek; treni kaçırmak.*

otobüsçü, [otobüs-çü] *is.* **1.** Otobüs işleten kişi. **2.** Otobüs sürücüsü.

otobüsçülük,-ğü [otobüs-çü-lük] *is.* **1.** Otobüs işletmeciliği. **2.** Otobüs sürücülüğü.

otodidakt, [Fr. auto-didacte] *is.* Öz öğrenimli.

otodin, [Fr. autodyne] *is.* Sönümsüz dalgalı bir telsiz işaretini vuru tekniği ile almaya yarayan ve çok zayıf elektrik titreşimleri üreten radyo alıcısı.

otoerotizm, [Fr. auto-érotisme] *is. psikol. boz.* Kişinin kendi vücudu üzerinde etkinlikte bulunarak cinsel tatmin olma şeklinde beliren sapınç; istimna.

otofaji, [Fr. autophagie] *is.* Kış uykusuna yatan bir ayı veya oruç tutan kimse gibi bireyin kendi içindeki kaynaklarla yaşamayı sürdürmesi.

otofinansman, [Fr. auto-finacement] *is. eko.* Bir işletmenin, yatırımları, kârlardan ayrılan paylar ile sürdürmesi.

otogami, [Fr. autogamie] *is. biy.* Bazı bir hücreli hayvanlarda görülen, aym bireyde oluşan iki gametin birleşmesiyle oluşan üreme biçimi.

otogar, [Fr. auto-gare] *is.* Şehirler arası ulaşım ve taşımacılıkta yolcuların inip bindikleri özel tesis.

otograf, [Fr. autographe] *is.* **1.** Herhangi bir konuda tanınmış kişi tarafından yazılmış kamu koleksiyonları ve amatörler tarafından toplanmış yazı. **2.** *sf.* (Yazı için) bir yazarın veya kişinin kendi elinden çıkan.

otografi, [Fr. autographie] *is.* **1.** Kalıp kâğıdı üzerine yağlı boya ile çizilmiş desenlerin taş baskı üzerine aktarılmasını sağlayan yöntem. **2.** Bu yöntemle elde edilmiş baskı.

otojen, [Yun. autogenes *(kendi kendine var olan)* > Fr. autogène] *sf.* Kendi kendine oluşan. ☐ **otojen kaynak,** *Herhangi bir dolgu metali kullanmadan iki parçayı ısı ile ergiterek yapılan kaynak.*

otojeni, [Fr. autogénie] *is.* Öz oluşum.

otojestiyon, [Fr. autogestions] *is.* Öz yönetim.

otokar, [Fr. **auto**mobil + İng. **car** *(araba)*] *is.* Şehirler arası yolcu taşımak amacıyla yapılmış büyük otobüs.

otoklav, [Yun. autos *(kendı)* + Lat. clavis *(anahtar)* > Fr. autoclave] *is.* **1.** Vida ve cıvatalarla tutturulmuş basit bir kapağı bulunan fakat iç basınca dayanabilen kap. **2.** Mikropsuzlaştırılmak istenen aletlerin çok yüksek derecede kaynatıldığı yüksek basınç kazanı.

otokontrol, [Fr. auto-contrôle] *is.* Kendi kendini kontrol; öz denetim.

otokrasi, [Fr. autocratie] *is.* Bir kimsenin ülke yönetimini mutlak surette elinde tuttuğu siyasal sistem; mutlakıyet.

otokrat, [Fr. autocrate] *is.* **1.** Mutlak bir iktidarı olan ve bu iktidarı kimse ile paylaşmayan yönetici; hükümdar. **2.** *mecaz.* Aşırı derece baskıcı yöneticilere verilen ad. **3.** Rus çarlarının resmî unvanı.

otokritik,-ği [Fr. autocritique] *is.* Kendi kendini eleştirme; öz eleştiri.

otokros, [Fr. autocross] *is. spor.* Doğal güzergâhta yapılan otomobil yarışı.

otokton, [Yun. autos *(öz)* + khthon *(toprak)* > Fr. autochtone] *is.* Yerli.

otolit, [Fr. otolite] *is. anat.* Omurgalılarda ve bazı omurgasızlarda iç kulakta yer alan, denge ve işitmeyi sağlayan küçük kalker parçacıkları; denge taşı; işitme taşı.

otoloji, [Fr. otologie] *is. tıp.* Kulağın yapısını, özelliklerini ve hastalıklarını inceleyen tıp dalı; kulak bilimi.

otoma, [? otoma] *{ağız} is.* Kocaya kaçmış kız. [DS]

otoman, [Ar. os̱man > Fr. ottoman] *is.* **1.** Avrupalıların Osmanlı imparatorluğunu belirtmek için kullandıkları isim. **2.** Kadın giyiminde kullanılan bir tür ipekli kumaş. **3.** On sekizinci yüzyılda kullanılan sedir biçiminde büyük kanepe.

otomasyon, [Yun. automatos *(kendi kendine hareket eden)* > Fr. automation] *is.* **1.** Otomatların üretimi. **2.** Çoğu işçinin yaptığını otomatik makinelerle yapmaya yönelik işleyiş. **3.** Çeşitli üretim ve yönetim kademelerinde insan ögesini ortadan kaldırma; otomatikleştirme.

otomat, [Yun. automatos *(kendi kendine hareket eden)* > Fr. automate] *is.* **1.** Mekanik, hidrolik, pnömatik veya elektrikli düzenekler gibi uygun mekanizmalarla ve bilerek harekete geçirilen bir enerji kaynağının yardımıyla canlı varlıkların hareketlerine benzer hareketler yapabilen makine. **2.** Musluğun açılması ile çalışan bir tür su ısıtma düzeneği. **3.** *bsy.* Birtakım durumları ve durum geçiş koşullarını tanımlayan kurallar kümesinden oluşan matematiksel yapı. **4.** Sanayide boya ve kaynak işlerinde kullanılan otomatik mekanizma ve makine. **5.** Merdiven boşluklarını aydınlatmakta kullanılan, bir kere düğmesine basarak yaktıktan belli bir süre sonra kendi kendine kapanan aydınlatma düzeni. **6.** *mecaz.* Bilinç dışı ya da bir dış gücün etkisi ile makine gibi davranan kişi.

otomatik,-ği [Yun. automatos *(kendi kendine hareket eden)* >Fr. automatique] *sf.* **1.** (Alet ya da mekanizma için) insan müdahalesi olmaksızın bütünüyle ya da kısmen mekanik düzenler yardımıyla kendi kendine işleyen. **2.** (İnsan davranışları için) istenç dışı gerçekleşen. ☐ **otomatik sigorta,** *Kısa devre ya da aşırı akım yüklenmesi durumunda besleme devresini kendi kendine kesen bir tür açma kapama düğmesi.*|| **otomatik silah,** *Çalıştırıcı düzeneğini insan etkisi yerine bir önceki merminin barut gazı*

ile sağlayan ateşli silah.|| **otomatik yazı,** *ed. Gerçek üstücülüğün temelini oluşturan, önceden hiçbir tasarım ve düşünce eyleminde bulunmadan, hiçbir yazın, ahlak ve estetik kuralına boyun eğmeksizin içten geldiği gibi kâğıda dökülmüş yazı.*

otomatikleşme, [otomatik-le-ş-me] *is.* Otomatikleşmek eylemi ve durumu.

otomatikleşmek, [otomatik-le-ş-mek] *dönşl. f. [-ir]* Otomatik duruma gelmek.

otomatikleştirme, [otomatik-le-ş-tir-me] *is.* **1.** Otomatikleştirmek eylemi. **2.** Bir işin yapılması için bir insan yerine bir makine konulması.

otomatikleştirmek, [otomatik-le-ş-tir-mek] *gçl. f. [-ir]* **1.** Otomatik duruma getirmek. **2.** Bir işin daha çabuk, daha iyi ve daha güvenilir yapılmasını sağlamak.

otomatiklik, -ği [otomatik-lik] *is.* Otomatik olma durumu; kendiliğindenlik.

otomatikman, [Fr. automatiquement] *zf.* **1.** Otomatik olarak; kendiliğinden. **2.** İnsan müdahalesi olmaksızın. **3.** Kaçınılmaz biçimde.

otomatizasyon, [Fr. automatisation] *is.* Otomatikleştirme.

otomatizm, [Fr. automatisme] *is.* **1.** Bir aygıta, bir alete otomatik bir işleyiş kazandırmak için gerekli olan düzen; öz devim. **2.** Çalışması için gerekli bütün özellikleri ve ögeleri kendinde toplayan organın özelliği.

otomobil, [Fr. auto-mobile] *is.* Patlamalı, içten yanmalı, elektrikli bir motor ya da bir gaz tribünü ile hareket eden kara taşıtı.

otomobilci, [otomobil-ci] *is.* Otomobil alıp satan kimse.

otomobilcilik,-ği [otomobil-ci-lik] *is.* Otomobilcinin işi ve mesleği; otomobil alım satım işi.

otomofil, [Fr. otomobile => otomofil] *{ağız} is.* Otomobil. [DS]

otomotiv, [İng. automotive] *is.* Motorlu taşıtların yapım, dağıtım ve geliştirme etkinliklerinin tümü. ☞ **otomotiv sanayii,** *Karoseri, elemanları ve motor parçaları da dahil olmak üzere motorlu taşıtların yapımını ve geliştirilmesini konu alan sanayi dalı.*

otonom, [Fr. autonome] *sf.* Özerk; muhtar.

otonomi, [Fr. autonomie] *is.* Özerklik; muhtariyet.

otopark, [Fr. auto parc] *is.* Motörlu taşıtların uzun süre kalmaları için kara yolu dışına yapılmış olan bırakım yeri.

otoparkçı, [otopark-çı] *is.* Otopark görevlisi.

otoplasti, [Fr. autoplastie] *is. tıp.* Derinin tahrip olmuş yerlerinin, aynı kişinin başka bir yerinden alınan deri parçası ile kapatılması işlemi.

otoplasti, [Fr. otoplastie] *is. tıp.* Dış kulağın komşu dokulardan yararlanarak onarılması.

otoportre, [Fr. autoportrait] *is.* Bir sanatçının kendi eliyle yapmış olduğu portresi; kendi portresi.

otopsi, [Yun autopsia *(kendi gözleriyle görme)* > Fr. autopsie] *is.* Ölüm sebebini araştırmak ve organların durumunu görmek amacıyla cesedi açıp muayene etme.

otoray, [İng. autorail] *is.* Ray üzerinde giden bir tür motorlu tren.; mototren.

otorite, [Fr. autorité] *is.* **1.** Karar verme, isteklerini başkasına kabul ettirme ve emretme gücü; yetke. **2.** Bir kimsenin başkalarına kendisini kabul ettirme, saygı duymalarını ve itaati sağlama niteliklerinin tümü. **3.** Düşünceleri, tezleri geniş bir kitle tarafından kabul görmüş kişi veya eser. ☞ **otoritesini kabul ettirmek,** *1. (Yazar, bilim adamı vb. için) kendi alanındaki kimselere üstünlüğünü onaylatmak; eserleri kaynak olarak alınmak. 2. (Bir kişi için) kendisine itaat edilmek.*

otoriter, [Fr. autoritaire] *sf.* **1.** (Kişi için) otoritesini hiçbir engel ve sınır tanımadan kullanan. **2.** Kendi emirlerine karşı çıkılmasını istemeyen; buyurgan. **3.** (Kitap vb. için) üstünlüğü tanınmış olan. **4.** (Yazar için) üstünlüğü başkalarınca kabul görmüş olan. **5.** (Yönetici ya da siyasal iktidar için) yürütme gücünü sınırsız yetkilerle kullanan.

otorize, [Fr. authoriser / İng. to authorise] *zf. "Yetki vermek"* anlamına gelen "otorize etmek" sözünde geçen Fransızca sözcük.

otosist, [Fr. otocyste] *is. anat.* İşitme kesesi.

otoskop, [Fr. otoscope] *is. tıp.* Kulak zarı ile dış kulağı muayene etmeye arayan alet.

otoskopi, [Fr. autoscopie] *is. psikol.* Hastanın kendini aynada görür gibi olduğu sanrı.

otoskopi, [Fr. otoscopie] *is. tıp.* Otoskop ile yapılan kulak muayenesi.

otostop, [İng. auto-stop] *is.* Bir yayanın yoldan geçen bir taşıtı durdurarak gideceği yere kadar ücretsiz olarak yolculuk yapması. ☞ **otostop yapmak,** *Yoldan geçen bir taşıtı durdurarak gideceği yere kadar para vermeden yolculuk yapmak.*

otostopçu, [otostop-çu] *is.* Otostop ile yolculuk yapan kimse.

otostopçuluk,-ğu [otostop-çu-luk] *is.* Otostop yaparak yolculuk etme.

ototrof, [Fr. autotrophe] *sf.* Kendi beslek.

ototrofi, [Fr. autotrophie] *is.* Kendi beslek olma durumu.

otoyol, [Fr. auto + T. yol] *is.* Trafiği yoğun olan bölgelerde, kesintisiz, hızlı ve güvenli bir ulaşım sağlamak amacıyla yapılmış, yüksek standartlı, yalnız motorlu taşıt trafiğine ayrılmış, üzerinde eş düzey kesişmeli kavşak bulunmayan, taşıtların yalnız bir yöne gidişleri için ayrılmış bölümlerde iki ve daha çok trafik akış şeritleri bulunan, giriş ve

çıkışların denetim altında tutulduğu yol; erişme kontrollü kara yolu; otoban.

otra, [ortū / orta / otru] *{eT} sf.* Orta; ortada; arada. [DLT] [EUTS]

otrağ, [ot-ur-ak > otrağ] *{ağız} is.* Makat. [DS]

otrağzı, [ot-ur-ak-çı > otrağ-çı] *{ağız} is.* Yatak, yorgan vb. eşya satıcısı. [DS]

otrak[1], **-ğı** [otur-ak] *{ağız} is.* Oturak; makat. [DS]

otrak[2], **-ğı** [otur-ak] *{ağız} is.* Emekli. [DS]

otrakçı, [otur-mak > ot(u)r-ak-çı اوتراقجی] *{eAT} is.* Eski eşyalar alıp satan; eskici.

otraklaştırmak, [ot-ur-ak-la-ş-tır-mak] *{ağız} gçl. f. [-ır]* Yurtlandırmak; yerleştirmek. [DS]

otran, [otran] *{eT} is.* Don; elbise. [DLT]

otru[1], [ortū / orta / otru] *{eT} is.* **1.** Karşı; ön; ara. [DLT] [KB] **2.** *sf.* Orta; ortasında. [DLT] [KB]

otru[2], [ot-rū] *{eT} zf.* Ötürü; için; o zaman. [EUTS]

otrug, [utur-mak *(kesmek; biçmek)* > ut(u)ru-ġ] *{eT} is.* Ada. [DLT] [EUTS] [Gabain]

otruk, [utur-mak *(kesmek; biçmek)* > ot-ru-k] *{eT} is.* Ada. [İKPÖy.]

otrulanmak, [*utur-mak > utru-la-n-mak] *{eT} dönşl. f. [-ur]* Yüz yüze gelmek. [DLT]

otrulmak, [utru-l-mak] *{eT} edil. f. [-ur]* Kesilmek. [DLT]

otrulmuş, [utru-l-mak > otru-l-muş] *{ağız} sf.* (Kız için) nasibi kesilmiş; evlenme çağı geçmiş; evde kalmış; yaşlı. [DS]

otrunmak, [* utur-mak > utru-n-mak] *{eT} dönşl. f. [-ur]* Karşı koymak; karşı gelmek; karşılaşmak. [DLT]

otruşmak[1], [*utur-mak > ut(u)r-uş-mak] *{eT} dönşl. f. [-ur]* **1.** Karşı koymak, karşı gelmek. [DLT] **2.** Karşılaşmak. [DLT]

otruşmak[2], [utur-mak *(kesmek; biçmek)* > utur-uş-mak] *{eT} işteş f. [-ur]* Birlikte kesmek; kesmekte yardım ve yarış etmek. [DLT]

otruşmak[3], [otur-uş-mak اوترشمق / اوطوروشمق /اترشمق] *{eAT} dönşl. f. [-ur]* **1.** Oturup yerleşmek. **2.** Hareketsiz kalmak; sükûnet bulmak; sakinleşmek.

otsu, [ot-su] *sf.* **1.** Ot gibi; ot niteliğinde olan; ot görünüşünde olan. **2.** Odunsu gövdesi olmayan. **3.** Ot kokusu ve tadı olan.

otsul, [ot-sul] *sf.* Otsu.

otsuz[1], [ot > ot-suz] *{eT} sf.* İlaçsız. [EUTS]

otsuz[2], [ot-suz] *sf.* Otu olmayan.

ottoz, [otuz / ottuz / ottuz] *{eT} is.* Otuz; 30.

ottuz, [otuz / ottuz] *{eT} is.* Otuz sayısı; 30. [DLT]

ottuzar, [ottuz-ar] *{eT} sf.* Otuzar.

otuhmak, [ot > ot-uk-mak > otuḫ-mak] *{ağız} gçsz. f. [-ur]* → otukmak. [DS]

otukmak, [ot > ot-uk-mak اوتقمق] *{eAT} {ağız} gçsz. f. [-ur]* (Kuzu, oğlak, buzağı vb. yavru hayvanlar için) ot yemeye başlamak. [DS]

otuksamak, [ot-uk-sa-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-s(u)yor]* (Hayvan yavrusu için) ot yemeye başlamak. [DS]

otulmak, [ot-ā-mak > ot-ul-mak] *{eT} edil. f. [-ur]* Ekini bozan bitkiler kesilmek; başı vurulmak. [DLT]

otuma, [? otuma] *{ağız} is.* Nişan töreni. [DS]

otumah, [otur-mak > otumaḫ] *{ağız} gçsz. f. [-r]* Oturmak. [DS]

otumak, [otur-mak > otu(r)-mak] *{ağız} gçsz. f. [-ur]* **1.** Oturmak. **2.** Yatmak. [DS]

otumakçı, [otur-mak-çı > otu(r)-mak-çı] *(otu:makçı) {ağız} is.* Konuk. [DS]

otun[1], [otun] *{eT} sf.* Küstah; değersiz; alçak. [EUTS] [KB]

otun[2], [o+tegi+gün] *{ağız} zf.* Evvelki gün. [DS]

otun[3], [ōt-uñ > otun اوتون] *{eAT} {ağız} is.* Odun. [DS]

otung, [ōt > ot-uñ] *{eT} is.* Odun. [DLT] [EUTS] [Gabain]

otunglamak, [otuñ-lā-mak] *{eT} gçl. f. [-r]* Odunları toplamak; bir araya getirmek.

otungluk, [otuñ-luk / ōdduñ-luk] *{eT} is.* Odunluk. [DLT]

otunluk, [otun > otun-luk] *{eT} is.* Alçaklık; küstahlık. [KB]

oturacak,-ğı [otur-acak اوتورجق] *is.* **1.** Koltuk, sandalye, tabure gibi üzerine oturmaya yarayan şeyler. **2.** Oturmaya yarayan yer; ikametgâh. **3.** *sf.* Üzerine oturmaya yarayan.

oturag[1], [otur-aġ] *{ağız} sf.* Kötürüm. [DS]

oturag[2], [otur-ak] *{ağız} is.* Tahtadan yapılmış arkalıksız sandalye; oturak. [DS] ⊡ **oturag** (h)**aspası,** *{ağız} Rahatına düşkün; oturmayı seven.* [DS]

oturağ, [otur-aġ اوتوراغ] *{eAT} is.* **1.** Hareketsiz; sabit. **2.** Mukim; sâkin.

oturah[1], [otur-ak > otur-aḫ] *{ağız} is.* **1.** İnsan ensesi. **2.** Kıç; makat. **3.** Arkalıksız iskemle. [DS] ⊡ **oturah âlemi,** *{ağız} Kadın erkek bir arada yapılan sazlı sözlü eğlence.* [DS]|| **oturah yeri,** *{ağız} Makat; kıç.* [DS]

oturah[2], [otur-ak > oturah] *{ağız} is.* Toprak damlara çıkacak merdivenlere yapılmış çatı. [DS]

oturahlı, [oturak-lı] *{ağız} sf.* Büyük. [DS] ⊡ **oturahlı cezve,** *{ağız} (Kişi için) aklı başında; anlayışlı.* [DS]|| **oturahlı söz,** *{ağız} Yerinde ve doğru söylenen söz.* [DS]

oturak[1], **-ğı** [otur-ak] *is.* **1.** Oturacak şey; oturacak yer; minder; kanepe. *{eAT} {ağız} (aynı)* [DS] **2.** Tahtadan yapılma iskemle; tabure; arkalıksız sandalye. *{ağız} (aynı)* [DS] **3.** Arabada yolcuların oturduğu yer. **4.** Bir şeyin yere değen kısmı. **5.** Binicilerin eyerin üzerinde oturdukları içbükey kısım. **6.** Boru

mengenesinin tezgâha oturduğu ve vidalandığı bölüm. 7. Kürekli teknelerde, kürekçilerin oturduğu enli tahta parçası. ⊟ **oturak fasulye,** *Çok fazla filiz atmayan, baklaları toprağa değecek kadar yakın olan bir tür fasulye.*|| **oturak haspası,** *Oturmayı seven; rahatına düşkün.*|| **oturak kündesi,** *spor. Bir güreşçinin rakibine yerdeyken uyguladığı künde.*|| **oturak tahtası,** *{ağız} 1. İskemle. 2. Kayığın arka güvertesinin üstü. 3. Kızağa benzer tahta.* [DS]|| **oturak yeri,** *{ağız} Yolcuların oturup dinlenebileceği yer.* [DS]

oturak[2], **-ğı** [otur-ak] *{ağız} sf.* **1.** İş göremeyen. **2.** Yürüme engelli olduğu için evde oturmak zorunda kalan; kötürüm. **3.** (Çocuk için) yürüme zamanı geldiği halde yürüyemeyen. [DS] **4.** *{eAT}* Bir yere oturan; yerleşen; kalan; sabit; hareketsiz; mukim. ⊟ **oturak düşmek,** *{eAT} Oturup istirahat etmek.*|| **oturak etmek,** *{eAT} Konaklamak; ikamet etmek.*|| **oturak eylemek,** *{eAT} Konaklamak.*|| **oturak olmak,** *{ağız} Yerinden kalkamayacak derecede yaşlanmak.* [DS]

oturak[3], **-ğı** [otur-ak اوتورق] *{eAT} {ağız} is.* Kıç; makat. [DS] ⊟ **oturağında ot bitmek,** *{ağız} Bir yerde çok oturmak.* [DS]|| **oturak tepmesi,** *{eAT} Kaba etlere vurulan tekme.*|| **oturak yeri,** *{eAT} {ağız} Kıç; makat.* [DS]

oturak[4], **-ğı** [otur-ak] *{ağız} is.* **1.** Çocukların ve hastaların aptes bozdukları kap; lazımlık. **2.** Hela; ayak yolu. **3.** Beşiğin altı. [DS]

oturak[5], **-ğı** [otur-ak] *{ağız} is.* **1.** Toplantı. **2.** İçkili, çalgılı eğlence. **3.** Düğünlerden bir gün sonra evlerde yapılan eğlence. [DS] ⊟ **oturak âlemi,** *İç Anadolu bölgesinde yalnız erkeklerin katıldığı, kadın oynatılan içkili eğlence.*|| **oturak havası,** *{ağız} 1. Erzurum dolaylarında söylenen bir tür uzun hava. 2. Trabzon dolaylarında halka hâlinde oturup söylenen bir tür türkü.* [DS]

oturak[6], **-ğı** [otur-ak] *{ağız} sf.* **1.** Emekli; mütekait. *{eAT} (aynı)* [DS] **2.** *{OsT}* İmparatorluk döneminde, kapıkulu ocağından emekliye ayrılan.

oturak[7], **-ğı** [otur-ak] *{ağız} is.* **1.** Yazlık yer. **2.** Oda. **3.** Merdivenin üstünde ya da pencere önlerinde bulunan oturulacak yer. [DS]

oturak[8], [otur-ak] *{ağız} is.* **1.** Çay ağızlarına ağ gererek yapılan balık avı. **2.** Sürek avında, avcıların av bekledikleri yer. [DS]

oturak[9], **-ğı** [otur-ak] *{ağız} is.* Asmaları yükseğe kaldırmak için yapılan çardak. [DS]

oturak[10], **-ğı** [otur-ak] *{ağız} is.* **1.** Çam fidanı. **2.** Bir yerde küme biçiminde büyüyen bitki topluluğu. [DS]

oturakcı, [otur-ak-cı اوتورقجى] *{eAT} sf.* Eski eşya ve elbise satan.

oturakçı[1], [otur-ak-çı] *{ağız} is.* **1.** Eski eşya satan; bit pazarı tüccarı. **2.** Gezgin satıcı; çerçi. **3.** *sf.* Eşyaların gerçek değerini bilen. [DS]

oturakçı[2], [oturak-çı] *{ağız} is.* Sandalye, merdiven parmaklığı gibi tahta işlerini yapan usta. [DS]

oturakçı[3], [oturak-çı] *{ağız} is.* Sürek avında silahlı olarak av bekleyen avcı. [DS]

oturaklaşmak, [oturak-la-ş-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* (Haylaz ve yaramaz kişiler için) uslanmak; durulmak; sakinleşmek.

oturaklaştırmak, [otur-ak-la-ş-tır-mak] *{ağız} gçl. f. [-ır]* Yurtlandırmak; yerleştirmek. [DS]

oturaklı, [otur-ak-lı اوتوراقلى] *sf.* **1.** Oturağı bulunan; oturak sahibi olan. **2.** Alt tarafı düz ve geniş olduğundan yere sağlam basan, kolay devrilmeyen. **3.** (Yapı için) sağlam; gösterişli. **4.** *mecaz.* Yerli yerinde davranmasını bildiği için saygı uyandıran; ağırbaşlı. **5.** (Söz için) tam yerinde ve zamanında söylenen; etkili. **6.** *{18. yy.}* Çevresine göre basık; oturmuş. **7.** *{ağız}* (Kişi için) iriyarı ve kaba etleri çok büyük olan. [DS] **8.** *{ağız}* Yaygaracı; geçimsiz. [DS] **9.** *{ağız}* Tek katlı yapı. [DS] **10.** *{ağız}* (Tarla vb. için) iyi işlenmiş, işe yarar durumda olan. [DS] **11.** *{ağız}* Büyük. [DS]

oturaklık, -ğı [oturak-lık اوتورقلق] *{eAT} is.* **1.** Dinlenme. **2.** Huzur; sükûn.

oturaklılık,-ğı [otur-ak-lı-lık] *is.* **1.** Oturaklı olma durumu; ağırbaşlılık. **2.** Oturaklı davranış; ağırbaşlılık; oturmuşluk.

oturamak[1], **-ğı** [otur-a-mak] *{ağız} is.* **1.** Sırt. **2.** Kıç; makat. [DS]

oturamak[2], **-ğı** [otur-a-mak] *{ağız} is.* **1.** Kanepe. **2.** Arkalıksız iskemle; tabure. [DS]

oturamaklı, [otur-a-mak-lı] *{ağız} sf.* **1.** Davranışları ölçülü olan; ağır. **2.** (Yapı için) sağlam; oturaklı. [DS]

oturavarmak, [otur-mak+var-mak] *gçsz. f. [-ır]* (Kız için) nişan, düğün beklemeden kocaya varmak; kocaya kaçmak.

oturbaltası, [otur+balta-s-ı] *{ağız} is.* Marangozların ağaç yontmakta kullandıkları yassı balta. [DS]

oturcak, -ğı [otur-a-cak] *{ağız} is.* Oturak; iskemle. [DS]

oturga, [otur-ga] *is.* **1.** *anat.* Kalçanın arka alt kısmında bulunan ve kalçayı oluşturan üç kemikten biri. **2.** *{ağız}* Kesilen ağacın yerde kalan bölümü. [DS] **3.** *{ağız}* Oturak; iskemle. [DS]

oturgaç[1], **-cı** [otur-gaç] *{ağız} is.* Dip. [DS]

oturgaç[2], **-cı** [otur-gaç] *{ağız} is.* Tabure. [DS]

oturgan, [otur-ğan اوترغن] *sf.* **1.** *{ağız}* Oturan. [DS] **2.** *{eAT}* İkamet eden; sakin; mütemekkin.

oturgeç, -ci [otur-gaç] *{ağız} is.* → oturgaç. [DS]

oturgiç, -ci [otur-giç] *{ağız} is.* → oturgaç. [DS]

oturgun[1], [otur-gun] *{ağız} sf.* Olgun; ağırbaşlı. [DS]

oturgun², [otur-gun] *{ağız}* *sf.* **1.** Sağlam yapılı. **2.** Sık dokunmuş. **3.** (Tarla, toprak için) çok yağmur yüzünden sıkışıp katılaşmış; sert. [DS]

oturgun³, [otur-gun] *{ağız}* *is.* Süt kesiği. [DS]

oturğan, [otur-ġan] *{ağız}* *sf.* → oturgun¹. [DS]

oturkıç, -cı [otur-gıç] *{ağız}* *is.* Tahtadan yapılmış arkalıksız iskemle. [DS]

oturma¹, [otur-ma] *is.* **1.** Oturmak eylemi ve durumu. **2.** Kısa süreli konukluk. **3.** Bir binada kullanılan gereçlerin ağırlıkları dolayısıyla yere uyguladıkları çökme etkisi. **4.** Bir uzay aracının fırlatma yörüngesinden bir gök cismi yörüngesine geçmesi anı. **5.** *dnz.* Bir geminin yeter derinlikte su bulunmayan yerde dibe dokunma sebebiyle yüzemez duruma gelmesi. ⊡ **oturma belgesi,** *Türkiye'de bir aydan fazla kalacak olan yabancıların almak zorunda oldukları belge; ikamet tezkeresi.*|| **oturma grevi,** *İşçilerin belli bir isteklerinin kabulünü sağlamak amacıyla iş yerinden ayrılmama ve iş yapmama biçiminde geçekleştirdikleri toplu eylem.*|| **oturma hakkı,** *huk. Bir bina veya onun bir bölümünde oturma yetkisi sağlayan ayni hak; sükna hakkı.*|| **oturma mahalli,** *dnz. Teknelerde yolcuların oturması için ayrılmış özel bölüm.*|| **oturma mobilyası,** *Kişinin rahat oturmasını sağlamak amacıyla yapılmış oturma yüzeyi esnek ya da esnek olmayan mobilya.*|| **oturma odası,** *Büyük ve çok odalı evlerde ev halkının oturması için ayrılmış oda.*|| **oturmaya gitmek,** *Birkaç saatliğine konukluğa gitmek.*|| **oturma yeri,** *Genç evlilerin baba veya ana evi ile ilişkili olarak değerlendirilen ikamet yerleri.*

oturma², [otur-ma] *{ağız}* *is.* **1.** Çarşamba günü kız evinde yapılan tören. **2.** Gelin elbisesinin dikileceği gün. [DS]

oturmacı, [otur-ma-cı] *{ağız}* *is.* Gece oturmasına gelen konuk. [DS]

oturmak, [ol-ğur-mak / ol-ur-mak / ol-tur-mak > otur-mak اوتورمق] *gçsz. f.* *[-ur]* **1.** *{eAT}* Sakinleşmek; sükûnet bulmak; durulmak. **2.** Vücudun belden yukarısı dik kalacak biçimde ayaklarını kıvırarak kaba etleri üzerine yerleşmek. *{ağız] (aynı)* [DK] [Bahşayiş] **3.** Bu biçimde yerleştiği yerde kalmak. **4.** Ayakta durmayarak oturma durumu almak. **5.** Bir temel, bir altlık vb. üzerine kurulmuş, yerleştirilmiş olmak. *Bu Cumhuriyet sağlam temeller üzerine oturur.* **6.** (Kapak, tıpa, parça, ek vb. için) yerine iyice yerleşmek; aralık veya fazlalık bırakmadan girmek; uygun gelmek; uymak. **7.** (Kişiler için) bir yerde sürekli olarak kalmak; ikamet etmek. **8.** Hiçbir iş yapmadan zaman geçirmek; boş durmak; bir işte çalışmamak. **9.** Bir kimse ile birlikte veya yalnız yaşamak; ömür sürmek. **10.** (Yapı veya toprak için) ağırlık etkisi ile çökmek. **11.** (Sıvı içindeki tortu için) dipte birikmek; dibe çökmek; süzülmek. **12.** (Yemek, yazmak, dikiş makinesi, tezgâh gibi başına oturularak yapılan işler için) bir işi yapmak üzere olmak; işe başlamak. **13.** Belli bir fiyata mal olmak. *Bu son arıza yüz elli milyona oturdu.* **14.** Toplum tarafından benimsenmek; yerleşmek; kökleşmek. *Batı örneği demokrasi bizde biraz daha geç oturacağa benziyor.* **15.** (Süreli yayın için) baskı sayısı belirtilen sayıda dengelenmek. **16.** (Yönetici için) belirtilen makama, mevkie geçmek; yer almak. **17.** (Uzay aracı için) belirtilen yörüngeye yerleştirilmiş olmak; o yörüngede dönmek. **18.** (Yürek için) işlemek. **19.** Herhangi bir durumda belli bir süre kalmak. *Dinleyici olmakla beraber o susup oturamaz.* ⊡ **oturacak yér,** *{eT} Oturma organı; makat; kıç; kalça.* [Bahşayiş]|| **oturdugı yér,** *{eT}* → oturacak yer. [Bahşayiş]|| **oturduğu ahır sekisi, çağırdığı İstanbul türküsü,** *{ağız} Kendi durumuna uygun düşmeyen isteklerde bulunanları nitelemek için söylenir.*|| **oturmağa gitmek,** *Bir kimseyi ziyaret etmek; konuğu olmak.*|| **oturmuş turmuş,** *{eAT} Çok şeyler yaşamış, görmüş; çok düşüp kalkmış.*|| (bir şeyle) **oturup kalkmak,** *Davranışlarını ona göre ayarlamak; ona göre hareket etmek.*|| **oturup turmak,** *{eAT} Yakınlık kurmak; tanışıklık etmek; ülfet etmek.*|| (bir) **oturuşta,** *Bir şeyin bir defada çok fazla yapıldığını belirtir.*

oturmakçı, [otur-mak-çı] *{ağız}* *is.* Konuk. [DS]

oturmalık, [otur-ma-lık] *is.* *inş.* Su basmanı; oturma duvarı.

oturmuş, [otur-muş] *sf* **1.** Yerine yerleşmiş; yerleşik; yerleşmiş. **2.** Kendinden bekleneni sağlamaya başlamış; uyumlu; güçlenmiş.

oturmuşluk,-ğu [otur-muş-luk] *is.* **1.** Oturmuş olma durumu. **2.** Ağırbaşlılık; oturaklılık. **3.** *mecaz.* Benimsenmiş, yerleşmiş olma durumu.

oturtma¹, [otur-t-ma] *is.* **1.** Oturtmak eylemi. **2.** Altından bir kuyum üzerine yerleştirilmiş büyük elmas veya değerli taş. **3.** Yuvarlak dilimler halinde doğranmış patlıcan, kabak, patates gibi sebzeler yağda kızartıldıktan sonra üzerine kavrulmuş kıyma, soğan ve domatesle hazırlanmış iç konularak fırında pişirilen bir yemek. *{ağız} (aynı)* [DS] **4.** *{ağız}* Kol gibi bükülmüş yufkaları tepsiye dizerek yapılan bir tür tatlı.[DS] **5.** *müz.* İnsan sesini eğitimden geçirerek doğal perdesinde dengeleştirme.

oturtma², [otur-t-ma] *{ağız}* *is. folk.* Düğün günü yalnız erkeklerin yaptığı bir toplantı. [DS]

oturtma³, [otur-t-ma] *{ağız}* *is.* Kıldan yapılmış kilim. [DS]

oturtma⁴, [otur-t-ma] *{ağız}* *is.* Harman yerindeki ekin demetleri yığını.[DS]

oturtma⁵, [otur-t-ma] *{ağız}* *is.* Düz bir zemin üzerine oturması gereken eşyanın tabanı; dip. [DS]

oturtma⁶, [otur-t-ma] *{ağız}* *is.* Bir erkekle nikâhsız yaşayan kadın.[DS]

oturtmaç, [otur-t-maç] *{ağız} is.* Kovalanan tavşanın, kendisini kovalayan köpeği aldatmak için birdenbire durarak köpeği öne geçirmesi. [DS]

oturtmak, [otur-t-mak] *gçl. f. [-ur]* **1.** Oturmak işini yaptırmak; oturmasını sağlamak. **2.** Herhangi bir şeyi yerine yerleştirmek; kondurmak; koymak; yapmak. **3.** *argo.* Vurmak; indirmek.

oturtmalık,-ğı [otur-t-ma-lık] *is. mim.* **1.** Yapının toprak dışında kalan ve bir metre kadar yükseklikte, üstüne gelen duvardan birkaç cm. kadar taşan ve duvar boyunca dolanan çıkıntılı temel duvarı. **2.** Söve pervazını taşıyan, süpürgelik yüksekliğinde küçük ahşap parça. **3.** Mobilyalarda dışarı çıkıntı yapan ayak.

oturtulma, [otur-t-ul-ma] *is.* Oturtulmak eylemi ve durumu.

oturtulmak, [otur-t-ul-mak] *edil. f. [-ur]* Oturtmak eylemi yapılmak; oturmak eylemi birine yaptırılmış olmak.

oturucu, [otur-ucu] *{ağız} is.* Konuk. [DS]

oturudüşmek, [otur-mak+düş-mek]*{ağız} gçsz. f. [-er]* **1.** Oturup kalmak; otura düşmek; otura kalmak. **2.** (Kız için) kocaya kaçmak. [DS]

oturug, [utur-mak *(kesmek; biçmek)* > utur-uğ] *{eT} is.* Ada. [EUTS]

oturuh, [otur-uk] *{ağız} is.* Oturak; kıç; makat. ⧉ **oturuh üstü olmak,** *{ağız} Çömelmek.* [DS]

oturuk, -ğu [otur-mak > otur-uk] *{ağız} is.* Gazino; kahvehane. [DS]

oturulma, [otur-ul-ma] *is.* Oturulmak eylemi ve durumu.

oturulmak, [otur-ul-mak] *edil. f. [-ur]* **1.** Biri tarafından oturma işi yapılmak. **2.** Dik duracak biçimde yerleşilmek. **3.** Hiçbir iş yapmadan durulmak. **4.** Biriyle aynı yerde yaşanmak. **5.** Bir işe, eyleme başlanmış olmak.

oturum[1], [otur-um] *is.* **1.** Oturmak eylemi. **2.** Bir kurul veya meclisin bir konuyu görüşüp karara bağlamak üzere yaptığı toplantı; celse *(1935)*. **3.** *huk.* Yargılama için mahkemenin tarafların ve tanıkların hazır bulunmasını isteyerek önceden belirlemiş olduğu yargılama birleşimi; celse. **4.** Yasama meclisinin her birleşimi. ⧉ **oturum açmak,** *Gündemdeki konuları görüşmeye başlamak; celseyi açmak.*|| **oturum etmek,** *{ağız} Bir iş için toplanıp konuşmak.* [DS]

oturum[2], [otur-um] *{ağız} is.* **1.** Harman yerindeki ekin demeti yığını. **2.** Yığın; öbek. [DS]

oturum[3], [otur-um] *{ağız} is.* Sürek avında avcıların bekledikleri yer. [DS]

oturum[4], [otur-um] *{ağız} is.* Eşyanın yere basan kısmı; dip. [DS]

oturumluk, -ğu [otur-um-luk] *{ağız} sf.* (Yer için) bir kişi oturacak kadar olan; bir kişinin oturabileceği kadar. [DS]

oturuş, [otur-uş] *is.* Oturmak eylemi ve biçimi.

otoroşgun, [otur-uş-gun] *{ağız} sf.* → oturuşkun. [DS]

oturuşkun, [otur-uş-kun] *{ağız} sf.* Olgun; ağırbaşlı. [DS]

oturuşma, [otur-uş-ma] *is.* Oturuşmak eylemi.

oturuşmak, [otur-uş-mak اوتورشمق] *işteş. f. [-ur]* **1.** Birlikte oturmak. **2.** *dönşl. f.* Hızı kesilmek; yatışmak; sakinleşmek. *{ağız} (aynı)* [DS] **3.** *{eAT} {ağız}* Oturmak; yerleşmek. [DS] **4.** *{eAT}* Sakinleşmek; durulmak.

oturuşturmak, [otur-uş-tur-mak] *{ağız} gçl. f. [-ur]* Yatıştırmak. [DS]

otuz, [ottuz > otuz] *is.* **1.** Üç kere ona eşit yirmi dokuzdan sonra gelen tam sayı. **2.** Bu sayıyı gösteren rakam; 30; XXX. *{eT} (aynı)* [EUTS] [ETY] [Gabain] [Tekin] **3.** Teniste bir tarafın kazandığı ikinci sayı. **4.** *sf.* Sayısı yirmi dokuzdan bir fazla veya üç kere ona eşit olan. ⧉ **otuz artıkı sekiz,** *{eT} Otuz sekiz.*|| **otuz heşlik,** *1. İçinde bir sıvıdan 0.350 l bulunan şişe. 2. Küçük rakı.*|| **otuz bir,** *Elli ikilik bir deste kâğıtla oynanan ve eldeki kâğıtlarla otuz bir sayısını bulmaya dayanan bir iskambil oyunu.*|| **otuz bir çekmek,** *(Erkek için) kendi kendine cinsel tatminde bulunmak.*|| **otuz iki dişe trampet çaldırmak,** *(Su, gazoz vb. için) dişleri sızlatacak kadar soğuk olmak.*|| **otuz iki farz,** *Öğrenme kolaylığı olması için Osmanlı İmparatorluğunun son dönemlerinde düzenlenmiş Müslümanlıkta inanç ve ibadetlerle ilgili başlıca kuralların tümü.*|| **otuz ikilik,** *müz. (Nota için) bir birliğin otuz ikide birine eşdeğer olan.*|| **otuz ikilik es,** *müz. Birlik esin otuz ikide biri kadar süresi olan es.*|| **otuz saniye kuralı,** *Basketbolde, bir takımın topa sahip olduğu andan itibaren otuz saniye içinde basket girişiminde bulunması zorunluluğu.*

otuzar, [otuz-ar] *sf.* **1.** Otuz sayısının üleştirme biçimi. *{eT} (aynı)* [EUTS] **2.** Her defasında otuz tanesi bir arada olan. **3.** Her birine otuz tane düşen.

otuzbaşı, [otuz+baş-ı] *is. tar.* İmparatorluk döneminde topçu ocağı olan Humbaracı ocağının subaylarına verilen ad.

otuzluk, -ğu [otuz-luk] *is.* **1.** Yaşı otuz civarında olan. **2.** İçinde otuz tane birim bulunan; otuzu bir arada bulunan. **3.** Otuz lira değerinde olan.

otuzuncu, [otuz-uncu] *sf.* **1.** Otuz sayısının sıra sıfatı. **2.** Sırası otuz sayısı ile belirlenmiş bulunan; sırası yirmi dokuzuncudan sonra gelen.

out-put, [İng. out put *(verim)*] *is.* Çıktı.

ov, [? ov / Far. āb] *{ağız} is.* Su. [DS]

ova, [owā > ova] *is.* Çoğunlukla akarsuların aşağı yataklarında görülen, çevredeki coğrafî şekillere göre aşağılarda ya da çukurda kalan, akarsuların yüzeyden aktığı, eğimi az, çoğunlukla alüvyondan oluşmuş, verimli, geniş düzlük; yazı. ⧉ **ovaya gitmek,** *{ağız} Kıra gitmek; kıra çıkmak.* [DS]

oval, -li [Lat. ovum *(yumurta)* > Fr. ovale] *sf.* **1.** Yumurta biçiminde; yumurtamsı; söbe; beyzi. **2.** *mat.* (Eğri için) kapalı, dışbükey, uzunca ve elips gibi iki simetri ekseni olan. **3.** (Düzlem yüzey için) bu şekilde sınırlanan. **4.** *is. mat.* Dört çember yayını birleştirmek suretiyle elde edilen ve elipse benzeyen kapalı eğri. **5.** *{ağız}* Ayakkabı kalıbının, ayakkabıyı germekte kullanılan bir parçası. [DS] ☞ **oval çukur,** *anat. Kalbin sağ kulakçık tarafında kulakçıklar arası bölmede bulunan çukurluk.*|| **oval eğe,** *Testere bilemekte kullanılan oval kesitli eğe.*

ovala, [? ovala] *{ağız} is.* Olta. [DS]

ovalak, -ğı [oğlak / ovalak] *{ağız} is.* Oğlak. [DS]

ovalama, [ov-a-la-ma] *is.* **1.** Ovalamak eylemi. **2.** *{ağız}* Eritilmiş yağa ekmek doğrayarak yapılan bir yemek. [DS]

ovalamaç, -cı [ovala-ma + aş] *{ağız} is.* Ovalama. [DS]

ovalamak, [uv-mak *(ufalamak)* > uv-a-la-mak > oğ-a-la-mak / ov-a-la-mak] *gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* **1.** Ellerini birbirine veya bir şeye sürtmek; tekrar tekrar ovmak; el ovuşturmak. *{ağız} (aynı)* [DS] **2.** Bir şeyi elleri arasına alarak ufalamak; ezmek; ufak parçalara ayırmak; parçalamak; bölmek. *{ağız} (aynı)* [DS] **3.** Sertçe ovmak. **4.** *{ağız}* Mısır türü bitkilerin tanelerini elle çıkarmak. [DS]

ovalanma, [ov-a-la-n-ma] *is.* **1.** Ovalanmak eylemi. **2.** Ezilerek ufalanma.

ovalanmak[1], [ov-a-la-n-mak] *edil. f. [-ır]* **1.** Biri tarafından, kendisine ovmak eylemi uygulanmak; ovalamak işi yapılmak. **2.** Ezilerek ufalanmak. **3.** *dönşl. f.* Kendi kendini ovalamak.

ovalanmak[2], [ova-la-n-mak] *dönşl. f. [-ır]* Ova sahibi olmak; ovası olmak.

ovalatma, [ov-a-la-t-ma] *is.* Ovalatmak eylemi.

ovalatmak, [ov-a-la-t-mak] *gçl. f. [-ır]* Birine ovalama işini yaptırmak; ovdurmak. *{ağız} (aynı)* [DS]

ovalı, [ova-lı] *sf.* **1.** Ovası olan. **2.** Belirtilen nitelikte ovaya sahip olan. **3.** Ovada kurulmuş köy veya kentten olan; ova halkından olan; ovada yaşayan. **4.** *{ağız}* Başka yerden gelip, geçici olarak bir yerde oturan ve ufak tefek işler yapan kadın. [DS] ☞ **ovalı pazarı,** *{ağız} Sebze ve meyve satılan pazar.* [DS]

ovalık,-ğı [ova-lık] *is.* **1.** Ova olma durumu. **2.** Ova durumunda olan. **3.** *sf.* Ova olan; ovalarla kaplı o-lan.

ovamaç, [ov-ma+aş] *{ağız} is.* **1.** Süt ve yumurta karışımına yufka ovalamak suretiyle yapılan bir yemek. **2.** Yufkayı yağda kızartarak yapılan bir yemek. [DS]

ovandere, [Yun. vukendri] *{ağız} is.* Üvendire. [DS]

ovanmak, [ova-n-mak] *{ağız} gçsz. f. [-ır]* Gelmek. [DS]

ovarit, [Fr. ovarite] *is. tıp.* Yumurtalık iltihabı.

ovarmak, [oñ-ar-mak > ovar-mak] *{ağız} gçl. f. [-ır]* **1.** Tamir etmek. **2.** Düzeltmek. [DS]

ovart, [oñart / ovart] *{ağız} is.* Kumaşın kullanılacak yüzü. [DS]

ovartmak, [onart-mak / ovart-mak] *{ağız} gçl. f. [-ır]* Yaptırmak; düzelttirmek.[DS]

ovaryum, [Lat. ovarium] *is. anat.* Yumurtalık.

ovasız, [ova-sız] *sf.* Ovası bulunmayan.

ovaşmak, [uğ-uş-mak > uy-uş-mak > ova-ş-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* (El ve ayak için) uyuşmak. [DS]

ovat, [? ovat] *{ağız} is.* Ocak ayı. [DS]

ovatlamak, [oñ-at-la-mak / ovat-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Düzeltmek; her şeyi yerine yerleştirmek. [DS]

ovaz, [? ovaz] *{ağız} is.* Üvez. [DS]

ovcalamak, [oğ-mak > oğ-ca-la-mak / ov-ca-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Bir şeyi avcuna alarak sıkıp ezmek; ovalamak; ufalamak. [DS]

ovçu, [av-cı / ov-çu / oy-cu] *{ağız} is.* Avcı. [DS]

ovdurma, [ov-dur-ma] *is.* Ovdurmak eylemi.

ovdurmak, [ov-dur-mak] *gçl. f. [-ur]* Ovmak işini birine yaptırmak.

ovdurtma, [ov-dur-t-ma] *is.* Ovdurtmak eylemi.

ovdurtmak, [ov-dur-t-mak] *gçl. f. [-ur]* Ovdurmak eylemini bir başkasına yaptırtmak; üçüncü bir kişiye ikinci bir kişi aracılığıyla ovmak eylemini yaptırmak; bir şeyi ovmak işini bir kişi aracılığıyla bir başkasına yaptırmak.

overe, [öreke] *{ağız} is.* Yün eğirme aracı. [DS]

overlok, -ğu [İng. over *(üst)* + lock *(kilitleme)*] *is.* Kesilecek kumaşları üst üste koyup kilitleme işlemi.

ovha, [ovha] *{ağız} ünl.* Sığır kovalama ünlemi. [DS]

ovkalamak, [uv-mak > ov-ka-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Bir şeyi eli ile sıkarak buruşturmak; kırıştırmak. [DS]

ovkulamak, [uv-mak > ov-ka-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Ufaklamak. [DS]

ovkünmek, [öy-kün-mek] *{ağız} gçsz. f. [-ür]* Birinin yaptıklarını tekrarlayarak eğlenmek; yansılamak. [DS]

ovma, [ov-ma] *is.* **1.** Ovma eylemi. **2.** Bir ilacı bedenin bir bölümüne sürdükten sonra el ile ovarak yedirmek işi. **3.** *{ağız}* Deve hamuru. [DS]

ovmaç, [ov-ma + aş اوماج] *is.* **1.** Ekmek ya da hamuru küçük kırıntılar hâline getirdikten sonra yağ, peynir ve yumurta ilave edilerek yapılan bir yemek. *{ağız} (aynı)* [DS] **2.** Un çorbası. **3.** Taze tarhana çorbası. **4.** *{eT}* Sıcak ekmek, bal ve tereyağı ile yapılan bir tür gömbe. [Bahşayiş] **5.** *{ağız}* Ovalama. [DS] **6.** *{eAT}* İçine, ekmek, peynir, soğan ve kimi zaman da yağ, pekmez konup yoğrularak yapılan bir yemek.

ovmak, [uv-mak *(ufalamak)* > oğ-mak / ov-mak اومق] *gçl. f. [-ar]* **1.** *{eAT}* Okşamak. **2.** Elini bir şey üzerinde bastırarak sürtmek; ovuşturmak. *{eT}* **3.** Eli ile bedeninin bir bölümü üzerinde bastırarak yinelenen hareketlerle gezdirmek suretiyle dokuyu yumuşatmak veya bir ilacı yedirmek. **4.** Bir şeyi parlatmak, temizlemek için temizleyici bir malzeme ile bastırarak sürtmek. **5.** *{eT}* Ufalamak. [KB]

ovogon,[Yun. oon *(yumurta)* gone *(döl)* > Fr. oogone] *is. biy.* Alg, mantar gibi bitkilerde dişi cinslik hücresi. ⊡ **ovogon dağarcığı,** *Çiçeksiz bitkilerin çoğunda dişi hücreyi barındıran boşluk.*

ovolit, [Fr. oolithe] *is.* İç içe mineral kabuklardan oluşmuş balık yumurtası biçiminde kalker.

ovonk, [? ovonk] *{ağız} is.* Ot, yaprak vb. şeyleri kaynatarak yapılan bir tür hayvan yemi. [DS]

ovrug, [oğur-mak > oġ(u)r-uġ] *{eT} is.* → ogrug. [DLT]

ovuk, [od-uk / oy-uk > ovuk] *{eT} is.* Oyulmuş veya kazılmış yer; oyluk. [Bahşayiş]

ovul, [oğul] *{ağız} is.* Erkek çocuk. [DS]

ovulma, [ov-ul-ma] *is.* Ovulmak eylemi ve durumu.

ovulmak, [ov-ul-mak] *edil f. [-ur]* Ovmak eylemi yapılmak; üzerinde ovmak eylemi uygulanmak.

ovundu, [ov-mak > ov-un-du اووندى] *{eAT} is.* Ovmak ile çıkan, temizlenen şey.

ovundurma, [ov-un-dur-ma] *{ağız} is.* Ermenilerin üç gün, üç gece süren oruçları. [DS]

ovundurmak, [oğ-un-dur-mak / ov-un-dur-mak] *{ağız} gçl. f. [-ur]* Ovalamak; ovuşturmak. [DS]

ovundurum, [oğul ? > ov-un-dur-um] *{ağız} is.* **1.** Ekinin dipten gelen sürgünü; filiz. **2.** Yaş çam odunu. [DS]

ovunma, [ov-un-ma] *is.* Ovunmak eylemi ve durumu.

ovunmak[1], [uğ-un-mak > ovun-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ur]* **1.** Bayılır gibi olmak; bayılmak. **2.** (Topaç için) hızlı dönme sonucu bir noktada dönüşünü sürdürmek. [DS]

ovunmak[2], [ov-un-mak] *dönşl. f. [-ur]* Kendi kendini ovmak; kendi bedenini ovmak.

ovunmak[3], [uv-mak > uv-un-mak] *{eT} gçl. f. [-ur]* Ovuşturmak. [DLT]

ovunmak[4], [uğ-un-mak > uğunmak] *{ağız} dönşl. f. [-ur]* (Yağ için) erime sonucu dumanı kesilmek; cızırtısı bitmek. [DS]

ovusuz, [ovu-suz] *{eT} sf.* Terbiyesiz; utanmaz. [EUTS]

ovuşturma, [ov-uş-tur-ma] *is.* Ovuşturmak eylemi.

ovuşturmak, [ov-uş-tur-mak] *gçl. f. [-ur]* **1.** Bir şeyi hafifçe bastırarak başka bir şeyin üzerinden geçirmek. **2.** Ellerini birbirine sürtmek.

ovuşturulma, [ov-uş-tur-ul-ma] *is.* Ovuşturulmak eylemi.

ovuşturulmak, [ov-uş-tur-ul-mak] *edil. f. [-ur]* Ovuşturmak eylemi yapılmak.

ovut, [ovu-t] *{eT} is.* Edep yeri; utanma. [EUTS]

ovutlug, [ovu-t-luğ] *{eT} is.* **1.** Haya. [EUTS] **2.** *sf.* Utlu; utangaç; hayalı; ahlaklı. [EUTS]

ovutsuz, [ovu-t-suz / ovu-suz] *{eT} sf.* Terbiyesiz; utanmaz. [EUTS]

ovvah, [Far. eyvāh] *{ağız} ünl.* **1.** Eyvah. **2.** At ve eşek çağırma ünlemi. [DS]

ovve, [ovve] *{ağız} ünl.* Deve durdurma ve çağırma ünlemi. [DS]

oy[1], [Kazan T. oy *(düşünce)* اوى] *is.* **1.** Görüş; düşünce. *{eAT} (aynı)* **2.** Bir kurul veya kuruluşun üyeleri tarafından bir tercih veya görüşün anlatımı. **3.** Seçim, halk oylaması vb. durumlarda söz, yazı ya da belirli işaretlerle tercihini belirtme *(1935)*. **4.** Bu tercihi yansıtan pusula ya da hareket; rey. **5.** *huk.* Belli bir düşünce ve kanaate sahip olma ve bunu belli şekilde ifade etme; bu düşünce ve kanaatin sonucu olarak önceden belirlenmiş biçimlerle kişi, kuruluş ya da öneriler hakkında seçimini yapma. ⊡ **oya koymak,** *Bir konuda oylama yoluyla ilgililerin görüşünü almak.*|| **oy avcılığı,** *Seçim propagandaları sırasında bir parti veya grubun boş vaatlerle oy sayısını arttırmaya çalışması.*|| **oy ayrımı,** *Oylama sona erdikten sonra partilerin, kişilerin, grupların aldıkları oyları belirleyebilmek için yapılan döküm.*|| **oy birliği,** *huk. Oylamaya katılanlardan hepsinin aynı yönde oy kullanması durumu.*|| **oy birliği ile,** *huk. Oylamaya katılanların hepsini aynı yönde birleşerek.*|| **oy çokluğu,** *huk. Oylamaya katılanlardanen azından yarıdan bir fazlasının aynı yönde oy kullanması durumu.*|| **oy genişlemesi,** *huk. Yurttaşların yalnız sandık başında değil, her zaman yönetenleri denetleyebilmesi, düşüncelerini demokratik yollarla ifade ederek siyasi iktidarı etkileyebilmesi.*|| **oy hakkı,** *huk. Kişilere tanınan oy verme yetkisi.*|| **oy pusulası,** *Rengi, üzerindeki şekil vb. ile kullanan seçmenin tercihini belirten kâğıt parçası.*|| **oy sandığı,** *Seçimlerde kullanılan oyların kapalı zarf içinde, içine atıldığı mühürlü sandık.*|| **oy toplamak,** *huk. Yeteri kadar oy almak.*|| **oy verme hakkı,** *huk. Seçmen olabilmek için yasada belirlenen vatandaşların temsilcilerini belirleyebilme hakkı.*|| **oy vermek,** *1. Seçim veya oylamaya esas konudaki seçimini yapmak. 2. Seçim sandığına oy kâğıdını atmak. 3. {eAT} Cevap vermek; ses vermek. 4. {eAT} Emre itaat etmek. 5. {eAT} Bahsetmek; dem vurmak.*

oy[2], [ōy] *(o:y) {eT} is.* **1.** Boru. [Gabain] **2.** Kamış; saz. [EUTS]

oy[3], [ōy] *(o:y) {eT} is.* Yerdeki oyukluk; çukurluk; oyuk; çukur; delik. [EUTS] [DLT] [Gabain] [KB] ⊡ **oy obuz,** *Basık düz yer.* [DLT]|| **oy obuzluk yér,**

Sarp; engebeli yer. [DLT]|| **oy opuzluk yér,** *Sarp; engebeli yer.* [DLT]

oy[4], [ōy] *(o:y) {eT} sf.* (At donu için) yağız; koyu. ☞ **oy at,** *Yağız at.* [DLT

oya[1], [Yun. uia / ovia] *(o'ya) is.* **1.** İğne, çatallı iğne, tığ gibi araçlarla ince iplikten örülen ve çoğunlukla kenar süsü olarak mendil, yemeni, çevre gibi eşyalarda kullanılan bir tür ince dantel. **2.** *müz.* Bir gerçek notadan sonra duyulan ve ona yeniden dönmeye zorlayan bir alt ya da üst ses. **3.** *{ağız}* Kenarları süslü küçük mendil; oyalı mendil. [DS] ☞ **oya çiçeği,** *bot. Ağustostan ekime kadar salkım halinde koyu menekşe veya pembe çiçekler açan bir süs ağaççığı, (Lagerstroemia indica).*|| **oya gibi,** *İnce, zarif süslü.*

oya[2], [oy-a] *{ağız} sf.* **1.** (Kişi için) elinden iş çıkmayan; işini geç yapan; iş yaparken oyalanan; tembel; dalgacı. **2.** (İş için) emeği karşılamayan. [DS]

oya[3], [oy-a] *{ağız} sf.* (Sığır, davar için) sürüden ayrılarak başka yerlerde otladığı için geriden gelen; geç gelen. [DS]

oya[4], [o+yan-a > oyā] *(oya:) {ağız} zf.* O yöne; o yana; o tarafa. [DS]

oyacak, -ğı [oy-mak > oy-acak] *{ağız} is.* Patlıcan, kabak oymaya yarayan araç. [DS]

oyacı, [oya-cı] *is.* Oya yapan veya satan kimse.

oyacılık, -ğı [oya-cı-lık] *is.* Oya yapma ve satma işi; oyacının işi ve mesleği.

oyagmak, [uya-k-mak / oya-k-mak اوياقمق] *{eAT} gçsz. f. [-ır]* (Yıldız vb. için) batmak; gurup etmek.

oyak[1], **-ğı** [oy-mak > oy-ak] *{ağız} is.* Yerdeki küçüklü büyüklü çukurlar; oyuk. [DS]

oyak[2], **-ğı** [oy-mak > oy-ak] *{ağız} is.* Oyulmaya uygun, yumuşak toprak. [DS]

oyalama, [oya-la-ma] *is.* **1.** Oyalamak eylemi. **2.** Dikkati dağıtarak ya da başka bir şey üzerine çekerek vakit geçirtmek. **3.** *{ağız}* Uğraş; çaba. [DS]

oyalamak, [oya-la-mak] *gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* **1.** Yapılması gereken asıl işten başka bir şey üzerine dikkati çekerek veya onlarla ilgilenmesini sağlayarak vakit kaybettirmek; hile ve oyunlarla eyleme geçmesini engellemek. **2.** *as.* Zaman kazanmak amacıyla düşmanı başka hedeflere yöneltmek. **3.** Bir kimsenin ilgisini dert edindiği konudan başka yerlere çekerek sıkıntılarını bir süre unutturmak; avutmak. **4.** Bir kimseye hoşça vakit geçirtmek; eğlendirmek. **5.** Çeşitli yollarla birinin zamanını almak.

oyalamak, [oya-la-mak] *gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Bir şeyin çevresine oya yapmak veya oya geçirmek; oya ile süslemek.

oyalandırma, [oya-la-n-dır-ma] *is.* Oyalandırmak eylemi.

oyalandırmak, [oya-la-n-dır-mak] *gçl. f. [-ır]* Oyalanmasına yol açmak; oyalanmasını sağlamak.

oyalanma, [oya-la-n-ma] *is.* Oyalanmak eylemi ve durumu.

oyalanmak[1], [oya-la-n-mak] *edil f. [-ır]* **1.** (Mendil, çevre, yemeni vb. için) oya yapılmak; oya geçirilmek; oya ile süslenmek. **2.** *dönşl. f.* Oya sahibi olmak, oya edinmek.

oyalanmak[1], [oy-a-la-n-mak] *edil f. [-ır]* **1.** Birisi tarafından zaman kaybetmesi sağlanmak. **2.** *dönşl. f.* Asıl yapması gereken işten başka bir şey yaparak veya gereksiz şeylerle uğraşarak zaman kaybetmek; işi ağırdan almak. **3.** Bir şeylerle zaman kaybetmek; eğlenmek; hoşça vakit geçirmek.

oyalantı, [oy-a-la-n-tı] *is.* Oyalanmak için yapılan şey; hobi.

oyalayıcı, [oy-a-la-y-ıcı] *sf.* **1.** Hoşça vakit geçirten, eğlendiren. **2.** Meşgul eden; zaman kaybettiren. **3.** *tıp.* Bir hastalığın nedenlerinden ziyade belirtileri üzerine yönelen tedavi; palyatif.

oyalı, [oy-a-lı] *sf.* Kenarlarına oya geçirilmiş ya da oya işlenmiş olan; oyası olan.

oyalmak[1], [*eT.* uvut / uut *(ayıp)* > oya-l-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* Utanmak. [DS]

oyalmak[2], [eyü+ol-mak > oyal-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* İyileşmeye yüz tutmak. [DS]

oyan, [*od-mak > oy-an / uy-an اويان] *{eAT} {ağız} is.* **1.** Atın dizgini; gem; yular. [DK] [DS] **2.** *{ağız}* Zincir. [DS] ☞ **oyan urmak,** *Dizgin takmak; gem vurmak.* [DK]

oyandırmak, [od-ğan-dır-mak >oyan-dır-mak] *{ağız} gçl. f. [-ır]* Uyandırmak. [DS]

oyanıh, [uyan-ık > oyanıh] *{ağız} sf.* Uyanık. [DS]

oyanlamak, [oyan-la-mak / uyan-la-mak اويانلمق] *{eAT} gçl. f. [-r]* (Hayvan için) gem vurmak.

oyanmak[1], [*od-mak > od-un-mak / *od-ğan-mak] *{eT} {eAT} {ağız} dönşl. f. [-ır]* Uyanmak. [DK] [DS]

oyanmak[2], [oya-n-mak - uya-n-mak اويانمق] *{eAT} dönşl. f. [-ır]* (Işık için) parlamak; yanmak.

oyanta, [uy-mak > oy-an-ta] *{ağız} sf.* **1.** (İnsan ve hayvan için) topluluğa uymayan; başkalarına uymayan. **2.** *is.* Sürüden ayrıldıktan sonra orada burada otlayıp arkadan gelen davar veya sığır. [DS]

oyarmak, [*od-mak > oy-ar-mak] *{eAT} gçl. f. [-ur]* Uyarmak. [DK]

oyasa, [oya-sı ?] *{ağız} sf.* İş yapmak istemeyen; oyalanan; tembel. [DS]

oyat, [uvut / uut > oyat / uyat اويات] *{eAT} {ağız} sf.* Utangaç. [DS]

oyatlık, -ğı [oyat-lık اوياتلق] *{eAT} is.* Utanma; mahcubiyet; mapcupluk.

oyaz, [üvez / oyaz] *{ağız} is.* Davar sineği. [DS]

oycu, [av-cı > oycu / oyçu] *{ağız} is.* Avcı. [DS]

oycu, [oy-cu] *sf.* Oy alabilmek için her yolu deneyen; oy avcısı.

oyculuk, -ğu [oy-cu-luk] *is.* Oy alabilmek uğruna her yolu deneme işi.

oyçu, [av-cı] *{ağız} is.* Avcı. [DS]

oydaş[1], [oy-daş] *sf.* Başkası ile aynı görüşte olan; aynı görüşü paylaşan; hemfikir; düşündeş.

oydaş[2], [ay-daş > oydaş] *{ağız} is.* Yürüyemeyen çocuk. [DS]

oydurma, [oy-dur-ma] *is.* Oydurmak eylemi.

oydurmak, [oy-dur-mak] *gçl. f. [-ur]* Oyulmasını sağlamak; oymak eylemini yaptırmak.

oygalamak, [oyga-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(u)-yor]* → oyulgamak. [DS]

oygana, [oyga-n-a] *{ağız} is.* Kabarma. [DS]

oyganmak, [*od-mak > od-un-mak / *od-ğan-mak / ozan-mak] *{eT} dönşl. f. [-ur]* → odunmak.

oygatmak, [*od-mak *od-ġa-t-mak] *{eT} dönşl. f. [-ur]* → oygurmak.

oygu, [oy-mak > oy-gu] *{ağız} is.* **1.** Tahta kaşık oymakta kullanılan bir tür ucu eğri bıçak. **2.** Kabak, patlıcan oymakta kullanılan alet; oyacak. **3.** Ağaç yalak. [DS]

oygurmak, [*od-mak > od-ğur-mak] *(o:y) {eT} gçl. f. [-ur]* Uyandırmak. [KB]

oyguş, [av+kuş-u > oyguş] *{ağız} is.* Av kuşu; avlanan kuş. [DS] ⊡ **oyguş eylemek,** *Kuş avlamak.*

oyğalamak, [oyğa-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(u)-yor]* → oyulgamak. [DS]

oyğu, [oy-mak > oy-ġu] *{ağız} is.* Oyulmuş yer; oyuk. [DS]

oyıcı, [öy-mak > oy-ıcı] *{eT} is.* Oyma ustası; oymacı. [Bahşayiş]

oyın, [öğün > oym] *{ağız} is.* (Yemek için) kez; öğün. [DS]

oyk, [oyk] *{ağız} ünl.* Deve çağırma ünlemi. [DS]

oyke, [öpke / öfke > oyke] *{ağız} is.* Öfke. [DS]

oylak, -ğı [oy-ul-mak > oy(u)l-ak] *{ağız} is.* Çukur yer. [DS]

oylama, [oy-la-ma] *is.* **1.** Oylamak eylemi. **2.** Bir karar alma ya da seçim dolayısıyla bireysel ya da toplu olarak tercihin belirtilmesi. **3.** Bir mecliste, bir toplantıda görüşün açıklanma biçimi. ⊡ **oylamaya geçmek,** *Oy verme işlemine başvurmak.*|| **oylamaya koymak,** *Üzerinde tartışılan ve çözüme kavuşturulmak istenen bir şeyi ilgililerin oyuna sunmak; oy verilmesini istemek; üyelerin görüşlerini oyları ile belirtmelerini istemek; oylamak.*

oylamak[1], [oy-la-mak] *gçl. f. [-r] [-l(u)-yor]* Bir kararı, bir öneriyi oya sunmak; oya koymak; oy verdirmek; oylamadan geçirmek.

oylamak[2], [ud-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(u)-yor]* Geçmiş bir olayı anımsamak; düşünmek. [DS]

oylanış, [oy-la-n-ış] *is.* Oylanmak eylemi veya biçimi; oya sunuş ve biçimi.

oylanma, [oy-la-n-ma] *is.* Oylanmak eylemi ve durumu.

oylanmak[1], [oy-la-n-mak] *edil. f. [-ır]* Oylamak eylemi yapılmak; oy verme işlemi yapılmak; oylamadan geçirilmek.

oylanmak[2], [oya-la-n-mak>oyla-n-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* **1.** Boş yere vakit geçirmek; oyalanmak. **2.** Geçmiş bir olayı anımsamak; düşünmek. [DS]

oylaş, [oy-la-ş] *is.* Karşılıklı görüş ileri sürme; müzakere.

oylaşım, [oy-la-ş-ım] *is.* **1.** Oylaşmak eylemi; müzakere etme. **2.** *fel.* Herhangi bir konu üzerinde karara varmadan önce akıl yürüterek o konuyu inceleme.

oylaşlık, -ğı [oy-la-ş-lak] *is. fel.* Oylaş niteliğinde olan; tezekkürî.

oylaşmak[1], [oy-la-ş-mak] *işteş f. [-ır]* Bir konu ya da sorun üzerinde birden çok kişi tarafından karşılıklı görüş ileri sürmek; müzakere etmek.

oylaşmak[2], [oy-na-ş-mak > oy-la-ş-mak] *{ağız} işteş. f. [-ır]* Güreşmek; boğuşmak. [DS]

oyluh, [oy-luk > oy-luḫ] *{ağız} is.* But. [DS]

oyluk[1], **-ğu** [oy-luk اوىلوق / اويلق] *{eT} {eAT} is.* Bacağın kalçadan dize kadar olan kısmı; uyluk. [Bahşayiş] ⊡ **oyluk dibi,** *{eT} Kalça.* [Bahşayiş]

oyluk[2], **-ğu** [oy-luk] *{ağız} is.* Toprak. [DS]

oylum[1], [oy-(u)l-um > oylum] *sf.* **1.** İçi oyularak çukur duruma getirilmiş. **2.** İçi oyulmuş; çukur duruma getirilmiş; oyuk; çukur. **3.** *{ağız} is.* Ağaç dikilecek çukur. [DS] **4.** *mat.* Bir cismin boşlukta kapladığı yer; cismin sınırlarının belirlediği uzay parçası; hacim; cirim; *{ağız} (aynı) (1935).* [DS] **5.** Bir kabın sığası. **6.** Resimde derinlik etkisi. **7.** Mimarlıkta mekân. ⊡ **oylum oylum,** *{ağız} 1. (Yer için) çukuru çok; derin derin. 2. Yer yer. 3. Girintili çıkıntılı. 4. Kıvrım kıvrım. 5. Katmer biçiminde; oymalı.* [DS]

oylum[2], [oy-(u)l-um] *{ağız} is.* **1.** Koyak. **2.** Büklüm. **3.** Kayalık yer. **4.** Girinti çıkıntı. **5.** Çiçekbozuğu. [DS]

oylum[3], [oy-(u)l-um] *{ağız} is.* **1.** Parça; bölüm. **2.** Arazinin bir parçası. **3.** Alan; çevre. **4.** Kalıp; biçim. [DS] ⊡ **oylum oylum,** *{ağız} Parça parça; öbek öbek.* [DS]

oylum[4], [oy-(u)l-um] *{ağız} is.* Aynı sırada olan şeyler. [DS]

oylum[5], [oy-(u)l-um] *{ağız} zf.* Topluca. [DS]

oylumlama, [oylum-la-ma] *is.* **1.** Oylumlamak eylemi; oylum verme; oylum yapma. **2.** Resim ve heykel sanatında ögelere hacim duygusu ve biçim verme işi; modelaj.

oylumlamak, [oylum-la-mak] *gçl. f. [-r] [-l(u)-yor]* **1.** Oylumlar yapmak; oyuklar, oymalar oluşturmak; oymalı duruma getirmek. **2.** Bir taslağa ya da ay-

rıntılı çizime bakarak uygun malzemeden model yapmak. **3.** Küçülterek modelini yapmak. **4.** Resim ve heykel sanatında ögelere hacim duygusu ve biçim vermek.

oylumlu, [oylum-lu] *sf.* **1.** Oylumu olan; hacimli. **2.** Boyutları büyük olan; çok yer kaplayan; büyük; geniş; hacimli.

oyma[1]**,** [ōy-mak > oy-mā] *(oyma:) is.* **1.** Oymak eylemi. *{eT} (aynı)* [ETY] **2.** Oyularak yapılmış süsleme. **3.** Bakır ve başka metal levha veya ahşap üzerine oyularak yapılan gravür. **4.** Bir nesnenin üzerine önceden belirlenen şekilleri kazıma. **5.** Kumarcı. [ETY] **6.** *sf.* Oyularak yapılmış olan. ⊟ **oyma akıl,** *Uzun deneyimler sonunda elde edilmiş, kabul görmüş, toplumda yer etmiş öğüt.*|| **oyma baskı,** *matb. Çinko, bakır ve tahta gibi malzemeler üzerine kazıma ile yapılmış resimleri kâğıda basma tekniği.*|| **oyma er,** *{eT} 1. Kumarcı adam. 2. Oyma işleri yapan kimse. 3. Oyuncu.* [Gabain]|| **oyma kalemi,** *Ağaç ya da maden üzerine kazıma şekiller vermek için kullanılan çok ince çapla.*|| **oyma kapı,** *{eAT} Bazı büyük kapıların ortasındaki büyük kapı; enik kapı.*|| **oyma kayık,** *Kalın bir kütükten içi oyularak yapılan ilkel tekne.*|| **oyma makinesi,** *Kumaşın yüzeyine kabartma desen vermek için havları kırkan makine.*|| **oyma tahtası,** *dnz. {ağız} Sandalın kenarındaki tahta.* [DS]

oyma[2]**,** [oy-ma] *{ağız} is.* **1.** Duvarda eşya koymak için yapılmış kapaksız dolap veya raf. **2.** Bacaların üzerindeki karşılıklı delikler. [DS]

oyma[3]**,** [oy-ma] *{ağız} is.* Ağaç yongası. [DS]

oyma[4]**,** [oy-ma] *{ağız} is.* Ceket. [DS]

oyma[5]**,** [oy-ma] *{ağız} is.* Yayık. [DS]

oyma[6]**,** [uy-mak > uy-mā / oy-mā] *{eT} {eT} is.* Çizme yapılacak Türkmen keçesi. [DLT]

oymaca, [oy-ma-ca] *{ağız} is.* Duvar içine oyuk şeklinde yapılmış, eşya koymaya yarayan bir tür kapaksız dolap. [DS]

oymacı, [oy-ma-cı] *is.* Oyma işlerini yapan sanatçı.

oymacılık, -ğı [oy-ma-cı-lık] *is.* **1.** Oyma işleri yapma sanatı. **2.** Oymacının işi ve sanatı.

oymah, [oy-mak > oymaẖ] *{ağız} is.* **1.** Odunlukta odun yığılan bölüm. **2.** Samanlıkta saman yığılan bölüm. [DS]

oymak[1]**,** [ōy-mak] *(o:ymak) gçl. f. [-ar]* **1.** Keskin ve sivri uçlu bir gereç ile delik, oyuk veya çukur açmak; oyuk meydana getirmek; delmek. *{eT} (aynı)* [DLT] [EUTS] [ETY] **2.** Akarsu, rüzgâr, dalga vb. tarafından yeryüzünde oyuklar oluşturmak. **3.** Kumaştan, çeşitli amaçlarla bir parçayı keserek çıkarmak. **4.** Bakır, mermer vb. üzerine süs işlemek. **5.** Birini tehdit etmek amacıyla kullanılan *"oyarım seni"* sözünde geçer; zarar vermek. **6.** (Dolma vb. yapılacak sebze ve meyve için) harç ile doldurmak amacıyla içini boşaltmak. **7.** *{eT}* Yerleştirmek; sıkıştırmak. [DLT]

oymak[2]**,** [Moğ. ayımağ] *is.* **1.** Ulusun ayrıldığı bölümlerden her biri; büyük kavim birlikleri; cemaat; aşiret. **2.** Aynı bölgede yaşayan, birlikte göç eden, dil, din ve soyları aynı ailelerin tek yönetim altında oluşturduğu obadan büyük, boydan küçük topluluk. **3.** İzcilik kuruluşunda obadan sonra gelen birlik. **4.** *gök b.* Yıldızlar arası maddeler içinde uzanan genç ya da oluşum halinde bulunan Samanyolu'nun seyrek yıldızlar kümesi. **5.** *{ağız}* Hısım; akraba. [DS] **6.** *{ağız}* Semt; mahalle; bölge. [DS] **7.** *{ağız}* Yön. [DS] ⊟ **oymak oymak,** *Top top; küme küme.*

oymak[3]**,** [oy-mak] *{ağız} is.* Yüksük. [DS]

oymak[4]**,** [oy-mak] *{ağız} is.* → oyma[2] (1).[DS]

oymak[5]**,** [oy-mak] *{ağız} is.* Arazinin alçak veya çukur yeri. [DS]

oymak[6]**,** [ay-mak *(söylemek)* > oy-mak] *{ağız} gçl. f. [-ar]* Söze karşılık vermek; yanıtlamak. [DS]

oymak[7]**,** [ōy-mak] *(o:ymak) {eT} gçsz. f. [-ur]* Oynamak. [EUTS] [Gabain]

oymakbaşı, [oymak+baş-ı] *is.* **1.** Oymakların lideri; aşiret reisi. **2.** İzci oymaklarının lideri.

oymalı, [oy-ma-lı] *sf.* **1.** Oymaları olan. **2.** Girinti ve çıkıntıları bulunan. **3.** Oymalarla süslenmiş olan. ⊟ **oymalı yaprak,** *Meşe yaprağı gibi kenarları girintili çıkıntılı olan yaprak.*

oymalık[1]**, -ğı** [oy-ma-lık] *{ağız} is.* Dolmalık biber. [DS]

oymalık[2]**, -ğı** [oy-ma-lık] *{ağız} is.* Duvara oyularak yapılmış bir tür kapaksız dolap. [DS]

oynadan, [oyna-t-an] *{ağız} sf.* Hoppa. [DS]

oynadanlık, -ğı [oyna-t-an-lık] *{ağız} is.* İkiyüzlülük. [DS]

oynagan, [oyna-ġan اويناغان] *{eAT} sf.* Çok oynayan.

oynagu, [oynā-mak > oyna-ğu] *{eT} sf.* Oynanacak. ⊟ **oynagu yér,** *{eT} Oynanacak yer.* [DLT]

oynah, [oyna-k > oynaẖ] *{ağız} sf.* **1.** (Kadın için) hafifmeşrep; oynak. **2.** *is.* Tavşan, fare izi. **3.** Eklem yeri. [DS]

oynak[1]**, -ğı** [oynā-mak > oyn-a-k] *sf.* **1.** Yeri ve konumu değişebilen; yerinde sabit olmayan; hareket ettirilebilen. **2.** Çok hareket eden; hareketli. **3.** Sık sık değişen; kararsız; değişken. **4.** Getirdiği hareketlilik ile canlılık kazandıran. **5.** (Eklem için) yüzeyleri biri içbükey diğeri dışbükey olup vücut hareketlerine elverişli olan; oynar eklem. **6.** (Taşınır mallar için) kurları çok yoğun bir dalgalanma gösteren. **7.** *is. müz.* Türk musikisinde, daha çok Ege oyun havalarında rastlanan dokuz zamanlı altı vuruşlu küçük bir usul. ⊟ **oynak kemiği,** *anat. Diz kapağı kemiği.*|| **oynak merdiven,** *Tüketicilerle çiftçilerin çıkarlarını bağdaştırmak amacıyla, bolluk yıllarında ihracatı kolaylaştırıp ithalatı zorlaştıran, verim düşüklüğü yıllarında ithalatı kolaylaştırıp ihracatı zorlaştıran tedbirlere başvurmayı ön-*

gören ticaret sistemi.|| **oynak yeri,** *Eklemlerin hareket eden yerleri.*

oynak[2], -ğı [oynā-mak > oynā-k] *{ağız} sf.* **1.** İş bilen. **2.** Sözünde durmayan; güvenilmeyen; dönek. *{eT} (aynı)* [Clauson] **3.** Kararsız. *{eT} (aynı)* [Clauson] [DS]

oynak[3], [oynā-mak > oynā-k] *(oyna:k) {eT} is.* Oyuncak. ⧉ **oynağa düşmek,** *{eAT} Oyuncak olmak; maskara olmak.*

oynak[4], -ğı [oyna-mak > oyna-k] *{ağız} is.* **1.** Yer altı suları nedeniyle kayan toprak; göçük. **2.** Üstü çayır, altı bataklık yer. [DS]

oynak[5], -ğı [oyna-mak > oyna-k] *{ağız} is.* **1.** Arabaların yollarda bıraktığı izler. **2.** Tavşan izi; av izi. [DS]

oynak[6], [oynā-mak > oynāk] *{eT} {ağız} sf.* (Kadın için) davranışları yönünden serbest ve hafif; cilveli; hafifmeşrep. [Clauson] [DS] ⧉ **oynak işler,** *{eT} Hafifmeşrep kadın.* [DLT]

oynakça, [oyn-a-k-ça] *(oyna'kça) zf.* **1.** Oynak biçimde; oynak olana yakışır tarzda. **2.** *sf.* Hafifçe oynak olan.

oynaklamak, [oy-na-k-la-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Sevinçten hoplayıp zıplamak. [DS]

oynaklık,-ğı [oyn-a-k-lık] *is.* **1.** Oynak olma durumu. **2.** Hareket eden veya edebilen şeyin niteliği. **3.** Değişkenlik. **4.** Hareket ve canlılık veren şeyin niteliği. **5.** Oynak bir kimsenin, davranışının niteliği; oynakça davranış.

oynakma, [oyna-t-ma > oynakma] *{ağız} is.* Kötü kadın; hafifmeşrep kadm; oynak. [DS]

oynama[1], [oyna-ma] *is.* Oynamak eylemi ve durumu.

oynama[2], [oyna-ma / oyna-t-ma] *{ağız} is.* Küçük çocuklarda görülen havale. [DS]

oynamak[1], [oyun > oy(u)n-ā-mak اويناماق] *(oyna:mak) gçl. f. [-r] [-n(u)-yor]* **1.** (Bir şeyi) eğlenmek, hoşça vakit geçirmek amacıyla o şeyi kendine oyuncak veya oyun aracı edinmek. *{eT} {eAT} (aynı)* [DLT] [EUTS] [DK] *Top oynayalım mı?* **2.** *{eAT}* Kımıldamak; hareket etmek; deprenmek. [DK] **3.** Bir oyunun, sporun gereğini yerine getirmek; o dalda ustalığını sergilemek. *Futbolu iyi oynar.* **4.** Bir sporun kurallarını bilmek ve uygulamak. *Kriket oynuyor musun?* **5.** *{eAT}* Güreşmek. **6.** Müzik eşliğinde belirli figürleri veya ritmik hareketleri yapmak; dans etmek. *İyi zeybek oynuyor.* **7.** Kendine bir kişiliğin süsünü vermek; öyle görünmeye çalışmak. *Bize müdür rolü oynadı.* **8.** (Kâğıt, taş vb. için) yerini değiştirmek veya oyuna sokmak. *Sekizliyi oyna.* **9.** (Yazar, kişi, tip, oyun, rol için) tiyatroda ve sinemada canlandırmak; temsil etmek, yorumlamak; temsilde rol almak. *Yoksul kızı oynuyor.* **10.** (Kumar, bahis, at yarışı, toto, loto vb.) kazanacağını düşündüğü şeye para yatırmak. *Kumar oynamış.* **11.** (Bir şeyi) ellemek; el sürmek; kurcalamak. *Saati oynama, bozarsın.* **12.** Tedirgin edici davranışta bulunmak; rahatsız etmek. **13.** *gçsz. f.* Hoşça vakit geçirmek; kendini oyuna vermek; oyalanmak; eğlenmek. *Bize hiç yükü yok, bilgisayarla oynuyor.* **14.** (Bir şeyle) elinde evirip çevirmek; oynadığı şeyle ilgisi olmaksızın dalgın dalgın elinde hareket ettirmek; sürekli olarak dokunmak. *Uzun süre elindeki yirmi beş bin liralık ile oynadı.* **15.** *mecaz.* Tehlikeye atmak; kollamamak; umursamamak; önem vermemek; ciddiye almamak. *Şoför bey, yolcuların hayatıyla oynama.* **16.** Bir şeyin kullanımında büyük ustalık göstermek; kolayca yapıvermek. *Yaşına bakmayın siz onun, bildiğiniz müzik aletleriyle adetâ oynuyor.* **17.** (Fiyat, kur, faiz, borsa değerleri vb. için) sık sık değişiklik göstermek; istikrarsız olmak. *Bir haftada fiyatlar bu kadar oynar mı?* **18.** (Parça vb. için) sabitliğini kaybetmek; gevşemek. *Sandalyenin ayağı oynamış.* **19.** (Kişi için) bir spor veya oyun takımında yer almak. *Amatör kümede oynuyor.* **20.** Sarsılmak; yeri değişmek; kımıldamak; hareket etmek. *Neden sonra dudakları hafifçe oynadı.* **21.** (Tiyatro oyunu ya da film için) temsil edilmek; gösterilmek; sahneye konulmak. *O film burada ne zaman oynayacakmış?* **22.** Titreyerek yansımak; kımıldamak. *Güneşin ilk ışıkları dalgalarda oynuyor.* **23.** *mecaz.* Rastgele yön vermek. *Kader sanki bizimle oynuyor.* **24.** Bir kişinin duygularını hiçe saymak; alay etmek. *Peki, neden kızcağızın duyguları ile oynadın?* **25.** Sporla ilgili etkinliklere katılmak; oyuna katılmak. *Çelik çomak oynamaya gitti.* **26.** Tehlikeye atmak. *Yoksulun ekmeğiyle oynama.* ⧉ **Oynama!** *(Bir iş yapan birisine uyarı için) oyalanma; işini gereği gibi yap.*|| **oynarken çulunu yırtmak,** *{ağız} Kendi eliyle, işini, düzenini bozmak.* [DS]|| **oynaya oynaya,** *Büyük bir sevinç içinde.*

oynamak[2], [oynā-mak] *{eAT} gçl. f. [-r] [-n(u)-yor]* (At için) şaha kalkmak; eşinmek. [DK]

oynamak[3], [oynā-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-n(u)-yor]* (Toprak için) yarılmak; kaymak. [DS]

oynamak[4], [oynā-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-n(u)-yor]* Yasa ve geleneklere aykırı cinsel ilişkide bulunmak. [DS]

oynamak[5], [oynā-mak اويناماق] *{eAT} gçl. f. [-r]* Harcamak.

oynamaz, [oyn-a-maz] *sf.* Hareket etmeyen; oynamayan; kımıldamayan; sabit. ⧉ **oynamaz eklem,** *anat. Kafatasında olduğu gibi testere dişi biçiminde birbirine geçmiş kemiklerin meydana getirdiği eklem.*

oynanış, [oyn-a-n-ış] *is.* Oynanmak eylemi ve biçim.

oynanma, [oyn-a-n-ma] *is.* Oynanmak eylemi.

oynanmak[1], [oynā-mak > oyna-n-mak] *{eAT} dönşl. f. [-ur]* Oynamak. [DK]

oynanmak[2], [oyna-n-mak] *edil. f. [-ır]* **1.** Oynamak

eylemi yapılmak; oynamak eylemine konu olmak. **2.** Kendisi hakkında oynamak eylemi uygulanmak. **3.** (Tiyatro, film vb. için) oynatılmak; sergilenmek; gösterime sunulmak. **4.** *dönşl. f.* Bir şeyi oynamak eylemine kendini kaptırmış olmak. *Okul zamanı sokakta oynanmaz.*

oynar, [oyna-r اوينار] *{eAT} sf.* Oynayan; hareket eden. ⊡ **oynar tamar,** *{eAT} anat. Atardamar.*

oynaş, [oynā-mak > oynā-ş اويناش] *(oyna:ş) {eT} is.* **1.** Oynaşılan kimse. **2.** *{eT}* Kocasından başka biriyle sevişen kadın. [DLT] **3.** *{eAT}* Ahlaksız kadının dostu; bu kadının düşüp kalktığı kimse. [DK] **4.** *{eAT}* Erkeğin karısından başka seviştiği kadın. **5.** Aralarında evlilik dışı cinsel ilişki bulunan ve bu işi sadece gönül eğlendirmek için yapan kadın ve erkekten her biri; dost; âşık. ⊡ **oynaş dölü,** *{ağız} Piç.* [DS]|| **oynaş tutmak,** *{eAT} (Kadın veya erkek için) meşru olmayan ilişki için karşı cinsten dost edinmek.*|| **oynaş tutunmak,** *{eAT} Oynaş edinmek; kendine bir oynaş bulmak.*

oynaşlı, [oynaş-lı] *{ağız} sf.* Oynaşı olan. [DS] ⊡ **oynaşlı çorba,** *{ağız} Yarma ve mercimekle yapılan bir tür çorba.* [DS]

oynaşlu, [oynaş-lı] *{eAT} sf.* Oynaşı olan.[DK]

oynaşma, [oyna-ş-ma] *is.* Oynaşmak eylemi.

oynaşmak[1], [oyna-ş-mak] *işteş. f. [-ır]* (İki ya da daha çok kişi, çocuk, hayvan vb. için) birbirleriyle oynamak; birlikte oynamak; birlikte oynayıp eğlenmek.

oynaşmak[2], [oyna-ş-mak] *dönşl. f. [-ır]* **1.** (Kadın ve erkek için) cinsel ilişkiye girmeksizin sevişmek; cilveleşmek. **2.** *{ağız}* (Kadın ve erkek arasında) yasal bir evlilik niyeti olmaksızın gönül ilişkisi kurmak; sevişmek; gönül eğlendirmek. [DS]

oynatıcı, [oyna-t-ıcı] *sf.* Oynatma işlevini yerine getiren; oynatan. ⊡ **oynatıcı nokta,** *fizy. Sinir ipliklerinin kastan çıkış yeri.*

oynatılma, [oyna-t-ıl-ma] *is.* Oynatılmak eylemi ve durumu.

oynatılmak, [oyna-t-ıl-mak] *edil. f. [-ır]* Oynatmak eylemi yapılmak; oynaması sağlanmak.

oynatım, [oyna-t-ım] *is.* **1.** Oynatmak eylemi. **2.** Sinemacılıkta bir filmin seyirciye gösterilmesi işi.

oynatımcı, [oyna-t-ım-cı] *is.* Sinemacılıkta film oynatma işi ile uğraşan kimse.

oynatış, [oyna-t-ış] *is.* Oynatmak eylemi ve biçimi.

oynatma[1], [oyna-t-ma] *is.* **1.** Oynatmak eylemi ve durumu. **2.** *biy.* Yağ, şeker, nişasta gibi erimez yedek besinlerin hücre enzimleri aracılığıyla erir ve sindirilebilir yani kan ile taşınabilir ve dokuların ihtiyacına göre kullanılabilir duruma gelmesi.

oynatma[2], [oyna-t-ma] *{ağız} is.* Kötü, oynak kadın; hoppa. [DS]

oynatma[3], [oyna-t-ma] *{ağız} is.* Ele avuca sığmaz, hareketli kimse. [DS]

oynatma[4], [oyna-t-ma] *{ağız} is. tıp.* Küçük çocuklarda görülen havale. [DS]

oynatma[5], [oyna-t-ma] *{ağız} is.* Yaban güvercini avında çığırtkan olarak kullanılan ava alıştırılmış güvercin. [DS]

oynatmak, [oynā-mak > oyna-t-mak] *gçl. f. [-ır]* **1.** Oynamasını sağlamak. *{eT} {eAT} (aynı)* [DLT] [DK] **2.** Bir şeyle oynamak suretiyle eğlendirmek; avutmak. **3.** Oynamasına izin vermek. **4.** Müzikle uyumlu hareketler yaptırmak; dans ettirmek. **5.** *mecaz.* Verdiği sözde durmayarak veya yeni düzenler kurarak aldatmak; kandırmak. **6.** *{eAT}* Bir şeyi yerinden hareket ettirmek; kımıldatmak; sallamak. [DK] **7.** (Kukla, Karagöz vb.) iplerle ya da çubuklarla hareket ettirmek; canlandırmak; gösteri yapmak. **8.** *{eAT}* (Atı) şaha kaldırmak. [DK] **9.** *{eAT}* Hüner göstermek; maharet göstermek. [DK] **10.** (Ayı vb. hayvan için) eğiterek istenilen hareketleri yaptırmak. **11.** (Sahne eseri veya film senaryosu için) birinin canlandırmasına, sahneye koymasına, filmde canlandırmasına izin vermek veya bu işi bizzat yaptırmak. **12.** Araç gereç kullanmak. **13.** *mecaz.* (Yürek için) korkutmak; heyecanlandırmak. **14.** (Satranç, dama, tavla gibi oyunlarda) bir taşın yerini değiştirmek amacıyla başka bir yere koymak. **15.** *gçsz. f. mecaz.* Delirmek; aklını kaçırmak; çıldırmak. **16.** *{ağız}* Sara hastalığına tutulmak. [DS]

oynayacak, -ğı [oy(u)n-a-y-acak اويناياجاق] *{eAT} is.* Oyuncak

oynayış, [oyn-a-y-ış] *is.* Oynamak eylemi veya biçimi.

oynuk, -ğu [oy-(u)n-uk] *{ağız} is.* Göz çukuru. [DS]

oyrak, -ğı [oyuk > oy(uk)-rak] *{ağız} is.* **1.** İki dağ arasındaki çukur yer. **2.** Yerdeki küçüklü büyüklü çukurlar. **3.** Orman veya sazlık içindeki ince yollar. [DS]

oyru[1], [? oyur / oyru] *{ağız} is.* Gövde. [DS]

oyru[2], [oy-mak > oy-ru] *{ağız} is.* İnişli yokuşlu sarp yer. [DS]

oyruk, -ğu [oy-(u)r-uk ?] *{ağız} is.* Kuyruksokumu. [DS]

oyrulmak, [oy-(ur)-ul-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ur]* (Yer için) oyulmak; çökmek; (toprak için) kaymak. [DS]

oysa, [o+i-se > o-y-sa] *(o'ysa) bağ.* Önceki cümlenin bildirisinin, daha sonrakine karşıt, doğrusunun da ikinci bildirim olduğunu belirterek bu iki cümleyi *"tersine olarak; -diği halde"* anlamları ile birbirine bağlar; ama; fakat; halbuki; oysaki.

oysaki, [o+i-se+ki > o-y-sa+ki] *(oysa'ki) bağ.* Önceki cümlenin bildirisinin, daha sonrakine karşıt, doğrusunun da ikinci bildirim olduğunu belirterek bu iki cümleyi *"tersine olarak; -diği halde"* anlam-

ları ile birbirine bağlar; ama; fakat; halbuki; oysa.

oysal, [oy-sal ?] *{ağız} sf.* Azgın; yaman. [DS]

oysam, [o+i-se-m > o-y-sa-m] *(o'ysam) {ağız} bağ.* Halbuki; oysa. [DS]

oysama, [o+i-se-m > o-y-sa-m-a] *(o'ysama) {ağız} bağ.* → oysa. [DS]

oysamki, [o+i-se-m > o-y-sa-m-ki] *(o'ysamki) {ağız} bağ.* → oysa. [DS]

oysan, [o+i-se-n > o-y-sa-n] *(o'ysan) {ağız} bağ.* → oysa. [DS]

oysana, , [o+i-se-n > o-y-sa-n-e] *(o'ysana) {ağız} bağ.* → oysa. [DS]

oysar[1], [oysar] *{ağız} is.* Topraktan yapılma yemek kabı; çanak. [DS]

oysar[2], [oysar] *{ağız} is.* Deve yuları. [DS]

oysuramak, [od̲-su-ra-mak ?] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-r(u) -yor]* İçi geçmek; bayılır gibi olmak. [DS]

oysuratmak, [oysura-t-mak] *{ağız} gçl. f. [-ır]* Bayıltmak. [DS]

oyşalamak, [oh̲şa-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Okşamak. [DS]

oyşar, [oy-(u)ş-a-r] *sf.* (İnek memesi için) iri; büyük.

oyşarramak, [oyşa-r-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-r(u)-yor]* Hayvanı hızlı hızlı ve ara vermeden sağmak. [DS]

oytarannıh, [oytar-an-lık > oytarannıh̲] *{ağız} is.* Kandırıcılık; aldatıcılık. [DS]

oytarmak, [oy-mak > oy-ġar-mak] *{ağız} gçl. f. [-ır]* **1.** Oymak. **2.** Aldatmak; oyalamak. [DS]

oytu, [oy-tu] *{ağız} is.* Kuytu yer. [DS]

oytun, [oy-tu-n] *{ağız} sf.* (Yer için) beğenilen, güzel. [DS]

oyturmak, [ōy-mak > oy-tur-mak] *{eT} gçl. f. [-ur]* **1.** Oydurmak. [DLT] **2.** Bastırmak; sıkıştırmak. [DLT]

oyu, [oy-mak > oy-u] *{ağız} is.* Halı ve seccade üzerindeki işleme. [DS]

oyuç, [ad̲ut > avuç > oyuç] *{ağız} is.* Avuç. [DS]

oyug[1], [öy-mak > oy-uğ] *{eT} is.* **1.** Oyun; raks. [EUTS] [ETY] [Gabain] **2.** Çalgı çalma; müzik. [EUTS] **3.** Kumar. [ETY]

oyug[2], [ōy-mak > oy-uğ] *{eT} is.* Gölge; hayal. [KB]

oyuhlamak, [oy-uh̲-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ü)-yor]* Kaba ve seyrekçe dikmek; oyulgamak. [DS]

oyuk[1], **-ğu** [oy-uk] *{ağız} sf.* **1.** Oyulmuş olan; içi boş ve çukur olan. **2.** Sert bir maddede oluşan çukur; oyulmuş kısım; kovuk. **3.** *fiz.* Yarı iletkenlerde, bir elektron kaybederek pozitif yüklü iyon durumuna gelmiş atom. [DS]

oyuk[2], [*eT.* ōy-mak > oy-uk / hoyuk / öyük / höyük اويوق] *is.* **1.** *{eT}* Hayal; serap; ılgım. [DLT] **2.** *{eT}* İşaret taşı; sınır taşı; belgi taşı. [DLT] **3.** *{eAT} {ağız}* Dağların üstünden geçen yolları gösteren işaretler; dikili taşlar. [DS] **4.** *{ağız}* Küçük taşlardan oluşan küme [DS] **5.** *{eT} {eAT} {ağız}* İnsan ve hayvan şeklini andırır korkuluk; bostan korkuluğu; höyük. [DLT] [DS] ⊡ **oyuk gibi olmak,** *{ağız} (Çamaşır için) çok kirlenmek.* [DS]

oyuk[3], **-ğu** [oy-uk] *{ağız} is.* Sevinç; mutluluk. [DS]

oyuk[4], **-ğu** [oy-uk] *{ağız} sf.* Şaşkın; ahmak. [DS]

oyuk[5], **-ğu** [oy-uk] *{ağız} is.* **1.** Mağara. **2.** Kuytu yerler. [DS]

oyuk[6], **-ğu** [oy-uk] *{ağız} is.* Bir şeyin yapılmasını önlemek için yapılan yıldırma gösterisi; korku. [DS]

oyuklama, [oyuk-la-ma] *{ağız} is.* Bir çeşit kilim. [DS]

oyuklu, [oyuk-lu] *sf.* Oyuğu bulunan.

oyukluk, -ğu [oy-uk-luk] *is.* Oyuk yer.

oyulga, [Moğ. oyu-mak *(dikmek)* > oyu-l-ga] *is.* İki parça kumaşı birbirine tutturmak için elle yapılan geçici ve seyrek dikiş; teyel.

oyulgalama, [oyulga-la-ma] *is.* **1.** Oyulgalamak eylemi; teyelleme. **2.** Kalın, seyrek, gelişigüzel dikiş. [DS]

oyulgalamak, [oyulga-la-mak] *gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* **1.** İki parça kumaşı birbirine seyrek ve eğreti dikiş ile tutturmak; teyellemek. **2.** Saplamak; sokmak.

oyulgalanma, [oyulga-la-n-ma] *is.* Oyulgalanmak eylemi ve durumu.

oyulgalanmak, [oyulga-la-n-mak] *edil. f. [-ır]* Oyulgalamak eylemi yapılmak; oyulgalayarak tutturmak; teyellemek.

oyulgama, [oyul-ga-ma] *is.* **1.** Oyulgamak eylemi. **2.** *{ağız}* Kaba, seyrek dikiş. [DS]

oyulgamak, [oyul-ga-mak] *gçl. f. [-r] [-g(u)-yor]* **1.** İki parça kumaşı birbirine seyrek ve eğreti dikiş ile tutturmak; teyellemek; oyulgalamak. *{ağız} (aynı)* [DS] **2.** *{ağız}* Saplamak; sokmak. [DS]

oyulganma, [oyul-ga-n-ma] *is.* Oyulganmak eylemi.

oyulganmak, [oyul-ġa-n-mak اويلغنمق] *edil. f. [-ır]* **1.** Oyulgama eylemi yapılmak; teyellenmek. **2.** *{eAT} dönşl. f.* Saplanıp takılmak. **3.** Bir şeyin içine iyice girmek; içine işlemek. **4.** *{ağız}* (Pire, bit vb. böcekler için) bir yere üşüşmek; bir yere girip saklanmak; köşeye gizlenmek. [DS] **5.** *{ağız}* Oyalanmak. [DS] **6.** *{ağız}* (Yılan, kertenkele vb. için) eğri büğrü uzanmak. [DS]

oyulka[1], [oyul-ka] *{ağız} is.* Toprağın çıkıntılı yeri; sırt. [DS]

oyulka[2], [Moğ. oyu-mak > oyu-l-ka] *{ağız} is.* Seyrek dikiş; teyel. [DS]

oyulkamak, [oyu-l-ka-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-k(u)-yor]* **1.** Oyulgamak. **2.** İnce, düz dikiş dikmek. **3.** Elbisenin eskiyen yerini dikmek. [DS]

oyulkanmak, [oyu-l-ka-n-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* Kaybolup gitmek; sıvışmak. [DS]

oyulma, [oy-ul-ma] *is.* Oyulmak eylemi ve durumu.

oyulmak, [ōy-mak > oy-ul-mak] *edil. f. [-ur]* **1.** Oyma eylemi yapılmak. **2.** Üzerinde oyma işlemi uygulanmak. **3.** *dönşl.* Oyuk hale gelmek; oyuk oluşmak. *{eT} (aynı)* [DLT]

oyuluş, [oy-ul-uş] *is.* Oyulmak eylemi veya biçimi.

oyum[1]**,** [oy-um] *is.* **1.** Oymak eylemi. **2.** Oyuk yer; oyuğun kendisi; çukur. **3.** *{eAT} {ağız}* Bostan, sebze veya ağaç dikmek için açılmış çukur; böyle bir çukura dikilen bitki. [DS] **4.** *{eAT} {ağız}* İçine başka bir şey sığacak büyüklükte olan delik; delik. [DS] **5.** *bot.* Bitkilerde kazık kök. ⊡ **oyum oyum olmak,** *{ağız} Çok üzülmek.* [DS]

oyum[2]**,** [oy-um] *{ağız} is.* (Ağaç, sebze, çiçek için) küme; öbek. [DS] ⊡ **oyum oyum,** *{eAT} {ağız} 1. Yer yer. 2. Küme küme.* [DS]

oyum[3]**,** [ov-mak > ov-um > oyum] *{ağız} is.* Çamaşır ya da bezin en çok kirlenen yerini yıkama; ovma. [DS]

oyumlama, [oy-um-la-ma] *is.* Oyumlamak eylemi.

oyumlamak, [oy-um-la-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(u)-yor]* (Dikilen bitki için) kök salmak; tutmak. [DS]

oyun[1]**,** [*eT.* ōy-mak *(sıçramak, oynamak)* > oy-un] *is.* **1.** Eğlenmek, zevk almak amacıyla yapılan fiziksel ya da zihinsel etkinlik. **2.** *psikol.* Görünürde yararlı bir amaca yönelik gözükmeyen ve kişiye verdiği zevk nedeniyle büyük bir çekiciliğe sahip fiziksel ya da zihinsel etkinlik. **3.** Kurnazlık, beceri gibi niteliklerle şansın rol oynadığı, yenen ve yenilen tarafın bulunduğu, uzlaşmalı kurallara dayanan eğlence etkinliği; eğlenceli gösteri. *{eT} (aynı)* [Bahşayiş] [DLT] [EUTS] [KB] **4.** Para riskinin bulunduğu, değişik biçimlerde ve çoğu şansa dayalı girişim; kumar. *{eT} (aynı)* [Bahşayiş] **5.** Şaşkınlık uyandıran, başkalarının yapamadığı becerilerin sergilendiği hüner gösterisi. **6.** Müzik eşliğinde yapılan ritmik hareketlerin bütünü; dans. **7.** Sinema ve tiyatroda sanatçının rolünü yorumlama eylemi ve biçimi. **8.** Sahnede ve radyoda temsil edilmek için yazılmış eser; temsil; piyes. **9.** Sahne ve tiyatro için yazılmış eserin televizyon, sahne veya televizyonda canlandırılması. **10.** Bedensel ve zihinsel yetenekleri geliştirmek amacını güden her türlü yarışma. **11.** Toplu olarak yapılan bir gösteri ya da yarışı düzenleyen kurallar bütünü. **12.** İskambil, tavla vb. oyunlarda her parti; el. **13.** Bir kimsenin, amacına ulaşmak için yararlandığı ve uyguladığı, ancak dürüst ve yasal olmayan girişim; hile; düzen; desise. **14.** Kaprisli bir kimsenin çılgın ve ciddiyetten uzak davranışı. **15.** *spor.* Güreşte rakibini alt edebilmek için yapılan türlü biçimlerdeki hareket. **16.** *spor.* Teniste oyunculardan birinin dört sayı kazanmasıyla elde edilen sonuç. **17.** Çeşitli ülkelerden gelen sporcuların katıldığı pek çok spor dalındaki etkinliklerinin tümü. **18.** Oyun oynayan birinin oyun tarzı; oyunda tuttuğu yol. **19.** *ed.* Anlatımda güzellik sağlamak ya da bir tartışmayı kazanmak için başvurulan dolambaçlı anlatım yolu. **20.** *{ağız}* Ozan. [DS] ⊡ **oyuna çıkmak,** *Oyun için sahnede yer almak; sahneye çıkmak; oynamak.*|| **oyuna gelmek,** *Hile ve düzenle aldatılmak; kandırılmak.*|| (birini) **oyuna getirmek,** *1. Güzel söz ya da düzenlerle kandırmak; aldatmak. 2. O kimseyi hiç beklemediği kötü bir duruma düşürmek.*|| **oyuna girmek,** *{eAT} Oynamaya başlamak.* [DK]|| **oyun göstermek,** *{eAT} 1. Dövüşmek. 2. Dövüşte üstünlüğünü göstermek. 3. Oyunda ustalığını göstermek. 3. Çeşitle oyunlar sergilemek.* [DK]|| **oyun ağası,** *tiy. Köy seyirlik oyunlarının düzenlenmesinden sorumlu kişi.*|| **oyuna katılmak,** *Oyuna girmek; oynamak.*|| **oyuna kurban gitmek,** *Kendisine kurulan bir düzen ve yapılan hile sonunda zarar görmek; iftiraya uğramak.*|| **oyun alanı,** *1. tiy. Bir oyunun seyircinin görebileceği biçimde sergilenmesine uygun yer. 2. spor. Maçların yapıldığı yer; oyun sahası.*|| **oyun almak,** *Oyunu kazanmak; sayı almak.*|| **oyuna vermek,** *{eAT} Hileye uğratmak.*|| **oyun babası,** *tiy. Oyun ağası.*|| **oyun bağlamak,** *spor. Güreşte oyun uygulayıp sonuçlandırmadan rakibi zor durumda tutmak.*|| **oyun bozmak,** *1. Tasarlanmış hile ve düzenin sonuçlanmasına engel olmak; düzeni bozmak; planları alt üst etmek. 2. Mızıkçılık etmek.*|| **oyun çıkarma,** *tiy. Bir köy seyirlik oyununu hazırlayıp sunacak duruma getirme.*|| **oyun çıkarmak,** *1. Belirtilen biçimde oyun sergilemek; öyle oynamak. 2. Başarılı bir oyun sergilemek. 3. Tiyatroda rol almak; oyunda oynamak; sahneye çıkmak.*|| **oyun ebesi,** *Çocuk oyunlarında oyunu yöneten ve cezalı duruma düşen kimse; oyun başı.*|| **oyun etmek,** *Hile ve kurnazlıkla birini aldatmak; dolap çevirmek; düzen kurmak.*|| **oyun havası,** *Eşliğinde dans edilen, ritmik ve kıvrak melodilerden örülmüş sözsüz Türk müziği parçalarına verilen ad.*|| **oyun içinde oyun,** *Bir işte art arda hile, düzen ve dolap bulunması durumu.*|| **oyun kâğıdı,** *İskambil kâğıdı.*|| **oyun kurmak,** *1. {eAT} Oyun etmek; şaka yapmak. 2. Bir yarışma veya karşılaşmada bazı taktikler uygulayarak kazanmaya çalışmak.* || **oyun kurucu,** *1. Bir yarışta taktikler kurarak rakibi alt etmeye çalışan eleman. 2. spor. Futbolda savunucularla akıncılar arasında yer alan ve gerektiğinde her ikisine de yardımcı olan üç oyuncudan her biri; haf.*|| **oyun masası,** *Üzeri genellikle yeşil örtü ile kaplanmış iskambil vb. oynanan masa.*|| **oyun oynamak,** *1. Hile ve kurnazlıkla birini aldatmak; dolap çevirmek; düzen kurmak. 2. Amacına ulaşmak için belirtilen biçimde hareket etmek.*|| **oyun sahası,** *Oyun alanı.*|| **oyun salonu,** *Oyun masalarının bulunduğu geniş oda.*|| **oyunu almak,** *Oyunu kazanmak; rakibi yenmek.*|| **oyunu kurallarına göre oynamak,** *Bir işe, bir eyleme o*

iş için gerekli olan kurallara uyarak katılmak.|| **oyunun kuralları,** *1. Bir işte, görüşmelerin sağlıklı olarak yürütülmesini sağlamak amacıyla tarafların önceden belirleyip uyguladıkları uluslar arası ilkeler. 2. Bir etkinlik alanına girmek ya da bir duruma gelmek istendiğinde itirazsız olarak kabul edilmek zorunda kalınan anlaşma noktası.*|| (birinin) **oyununu bozmak,** *Yaptığı hileyi, kurduğu düzenleri boşa çıkarmak; bu yolla sonuç almasına engel olmak.*|| (biriyle) **oyunu olmak,** *{eAT} O kimse ile davası olmak; bir alıp vereceği olmak.* [DK]|| **oyunu vermek,** *Oyunda kaybetmek.*|| **oyun vermek,** *Oyunda kaybetmek.*|| **oyun yapmak,** *1. Hile ve kurnazlıkla birini aldatmak; dolap çevirmek; düzen kurmak. 2. Güreşte rakibe oyun uygulamak.*|| **oyun yazarı,** *Tiyatro ve radyoda canlandırılmak üzere oyun kaleme alan sanatçı; tiyatro yazarı.*|| **oyun yazarlığı,** *1. Oyun yazma işi. 2. Oyun yazarının mesleği.*

oyun^2, [ōğün] *{ağız}* *is.* **1.** Zaman; vakit. **2.** Öğün; kez. [DS]

oyun^3, [uğ-un ?] *{ağız}* *is.* Yoğurt. [DS]

oyunbaz, [oyun + Far. bāz] *sf.* **1.** Oynamayı seven. **2.** *mecaz.* Hileci; düzenci.

oyunbazlık,-ğı [oyunbaz-lık] *is. mecaz.* Düzencilik; hilecilik; düzenbazlık.

oyunbozan, [oyun+boz-an] *sf.* **1.** Birlikte yapılması kararlaştırılmış bir işten cayan; mızıkçı. **2.** Neşe kaçıran; huysuz; kavgacı.

oyunbozanlık,-ğı [oyun+boz-an-lık] *is.* Birlikte yapılması kararlaştırılmış olan bir işten cayma; bunu gösteren tutum; mızıkçılık. ☞ **oyunbozanlık etmek,** *Birlikte yapılması kararlaştırılmış olan işten caymak; mızıkçılık etmek.*

oyuncak,-ğı [oyun-cak] *is.* **1.** Çocukların oyalanmasını ve eğlenmesini sağlayan nesne; oyun aracı. **2.** *mecaz.* Başkaları tarafından bir araç gibi kullanılan, hiçe sayılan, kişiliksiz, iradesiz insan. **3.** *mecaz.* Önemsiz ve kolay iş.

oyuncakçı, [oyun-cak-çı] *is.* **1.** Oyuncak yapım ve satımı ile uğraşan kimse. **2.** Oyuncak satılan dükkân.

oyuncakçılık, -ğı [oyun-cak-çı] *is.* Oyuncak yapım ve satım işi; oyuncakçının mesleği.

oyuncaklı, [oyun-cak-lı] *sf.* Oyuncağı bulunan; oyuncağı olan.

oyuncaksız, [oyun-cak-sız] *sf.* Oyuncağı bulunmayan; oyuncağı olmayan.

oyuncı, [oyun > oyun-cı] *is.* Oyun oynayan; oyuncu. [Bahşayiş] ☞ **oyuncılar ağacı,** *{eT} Oyun sopası.* [Bahşayiş]

oyuncu, [oyun-cu] *is.* **1.** Herhangi bir oyunda oynayan kimse; oyuna katılan kimse; oynamakta olan kişilerden her biri. **2.** Bir spor takımında yer alan ve oynayan kimse. **3.** Perde, sahne, radyo, televizyon oyunlarında rol yaparak oyun kişilerini canlandıran kimse; aktör veya aktris. **4.** *sf. mecaz.* Hile, oyun yapma alışkanlığında olan; hileci; düzenbaz. **5.** Oyunu seven; oyuna düşkün. **6.** *spor.* Karşılaşmada oyun yapan, oyundan oyuna geçen; çok oyun yapan. **7.** Duruma ve ortama göre davranan; rol yapan.

oyunculuk,-ğu [oyun-cu-luk] *is.* **1.** Oyuncu olma durumu; oyuncu olan bir kimsenin niteliği. **2.** Herhangi bir oyunu oynama becerisi. **3.** Sahne ve perde sanatçılığı. **4.** *mecaz.* Düzenbazlık; hilecilik; aldatıcılık.

oyunçah, [oyun-cak > oyunçah] *{ağız}* *is.* **1.** Oyuncak. **2.** Eğlence.[DS]

oyunçı, [oy-un > oyun-çı] *{eT}* *is.* Çalgıcı; oyuncu. [EUTS]

oyunduruk, -ğu [oy-un-duruk ?] *{ağız}* *is.* **1.** Sık ağaçlık. **2.** Çam fidanı. [DS]

oyunlaştırılma, [oyun-la-ş-tır-ıl-ma] *is.* Oyunlaştırılmak eylemi.

oyunlaştırılmak, [oyun-la-ş-tır-ıl-mak] *edil. f.* *[-ır]* Oyunlaştırma eylemi yapılmak; oyun haline getirilmek.

oyunlaştırma, [oyun-la-ş-tır-ma] *is.* Oyunlaştırma eylemi.

oyunlaştırmak, [oyun-la-ş-tır-mak] *gçl. f.* *[-ır]* **1.** Oyun haline getirmek. **2.** Tiyatro türü dışındaki bir eseri teknik olarak sahnede canlandırılabilir duruma getirmek.

oyunlu, [oyun-lu] *{ağız}* *sf.* **1.** Sözünden dönen. **2.** Düzenci. [DS]

oyunluk,-ğu [oyun-luk] *is.* Tiyatroda oyun oynanan yer; sahne.

oyuntu^1, [oy-untu] *is.* **1.** Çukur; oyuk. **2.** Bir şeyin oyulmuş bölümü; oyuk yer. **3.** *{ağız}* Irmak yatağında suyun oyduğu çukur yer. [DS]

oyuntu^2, [oya-la-n-mak > oy-untu] *{ağız}* *sf.* Tembel. [DS]

oyunturuk, -ğu [oy-un-turuk ?] *{ağız}* *is.* **1.** Sık ağaçlık. **2.** Çam fidanı. [DS]

oyur, [oyur / oyru] *{ağız}* *is.* İnişli çıkışlı yer. [DS]

oyurgalamak, [oyul-ga-la-mak / oyur-ga-la-mak] *{ağız}* *gçl. f.* *[-r]* *[-l(ı)-yor]* Kabaca ve seyrek olarak dikmek. [DS]

oyurgamak, [oyul-ga-mak / oyur-ga-mak] *{ağız}* *gçl. f.* *[-r]* Kabaca ve seyrek olarak dikmek. [DS]

oyurtmak, [oy-ur-t-mak] *{ağız}* *gçsz. f.* *[-ur]* **1.** Kaçınmak; çekinmek. **2.** Kuşkulanmak; ürkmek. **3.** Kulak kabartmak. **4.** Kendine gelmek; ayılmak. [DS]

oyusa, [o+i-se > oysa] *{ağız}* *bağ.* Halbuki. [DS]

oyusam, [oysa > oyusa-m] *{ağız}* *bağ.* Halbuki. [DS]

oyuş, [oy-uş] *is.* Oymak eylemi veya biçimi.

oyuşmak, [ōy-mak > oy-uş-mak] *{eT}* *işteş. f.* *[-ur]* Oymakta yardımlaşmak; birlikte oymak. [DLT]

-oz, [Yun. -os] *son ek. argo.* Argo kelime türetmekte kullanılan son ek.

oz[1]**,** [Fr. ose] *is. kim.* Yalın şekerlerin veya dallanmamış tek karbon zinciri taşıyan glusitlerin genel adı; monosakkarit.

oz[2]**,** [oz] *{ağız} zf.* Karşı kıyıya. [DS]

oz[3]**,** [oz] *{ağız} is.* Kez. [DS]

oz[4]**,** [oz] *{ağız} is.* Şiir. [DS]

oza, [ōz-mak *(geçmek)* > oz-ā] *(oza:) {eT} zf.* Önce; evvel. [KB]

ozagı, [ōz-mak *(geçmek)* > oz-ā-ğı] *(oza:gı) {eT} zf.* Önceki; önceden.

ozakı, [ōz-mak *(geçmek)* > oz-ā-kī] *(oza:kı:) {eT} sf.* Geçmiş; mürur etmiş. [EUTS]

ozalamak, [ōz-mak *(geçmek)* > oz-a-lā-mak] *(oza-la:mak) {eT} gçsz. f. [-r]* Kaçmak; öne geçmek. [EUTS]

ozalit, [Fr. di azol *(iki azot atomlu)* > Ozalid *(marka adı)*] *is.* Bir helyo ya da ofset montajının veya bir pozitifin ozalit kâğıdı üzerine çekilmiş resmi. 🗗 **ozalit kâğıdı,** *Kalıplardan plan çoğaltmaya yarayan bir yüzü diazo bileşikleri yardımıyla ışığa duyarlı özel kâğıt.*

ozalitçi, [ozalit-çi] *is.* Ozalit yapan ya da ozalit çeken usta işçi.

ozan[1]**,** [ōz-mak > oz-an اوزان] *is.* **1.** İslamlık öncesi dönemde Türk boyları arasında dolaşarak kopuz adlı sazı eşliğinde doğmaca şiirler söyleyen kimse; kopuzcu. *{eAT} (aynı)* [DK] **2.** *{eAT}* Halk şairi; âşık. **3.** *{eAT}* Hikâyeci. **4.** Şair *(1935'te tekrar).* **5.** *gnşl.* Eski saz şairlerinin çaldığı kopuza verilen ad. **6.** *{eAT} {ağız} sf.* Çok konuşan; çenesi düşük; geveze. [DS] **7.** *{ağız}* Hoş ve tatlı konuşan; şakacı. [DS]

ozan[2]**,** [oz-an] *{ağız} is.* Dedikodu; dırıltı. [DS]

ozan[3]**,** [oz-an] *{ağız} sf.* Sersem; aptal. [DS]

ozanca, [ozan-ca] *(oza'nca) zf.* Ozana yakışır biçimde; ozan gibi.

ozancı, [ozan-cı] *{ağız} sf.* Geveze. [DS]

ozancılık, -ğı [ozan-cı-lık] *{ağız} is.* Şakacılık. [DS]

ozanlama, [ozan-la-ma اوزانلمه] *{eAT} sf.* Hayal ürünü; masalımsı.

ozanlamak, [ozan-la-mak اوزانلمق] *{eAT} gçsz. f. [-r]* Gevezelik etmek; çok konuşmak.

ozanlık,-ğı [ozan-lık] *is.* **1.** Ozan olma durumu. **2.** Ozanın yaptığı iş; saz eşliğinde doğaçlama şiir söyleme. **3.** Şairlik. **4.** *{ağız}* Düşkünlük; zavallılık. [DS] **5.** *{ağız}* Gevezelik. [DS] 🗗 **ozanlık etmek,** *{ağız} Şaka yapmak.* [DS]|| **ozanlık eylemek,** *{eAT} Gevezelik etmek; çok konuşmak.*

ozanmak, [*osā-mak > osa-n-mak / oza-n-mak] *{eT} dönşl. f. [-ur]* Tembel olmak. [Gabain]

ozannama, [ozan-la-ma / ozan + Far. nāme] *{ağız} is.* **1.** Tasarlamadan söylenen söz. **2.** Asılsız söz; masal. [DS]

ozansı, [ozan-sı] *sf.* **1.** Ozana yakışır biçimde; ozan gibi; şairane. **2.** Ozana benzer.

ozansılık, -ğı [ozan-sı-lık] *is.* Ozansı olma durumu; ozansı olan kimsenin niteliği; şairanelik.

ozgan, [ōz-mak *(geçmek)* > oz-ġan] *{eT} sf.* Öne geçen; ileri giden. 🗗 **ozgan at,** *{eT} Çok ileri giden; başkalarını geçen at.* [DLT]

ozgarmak, [ōz-mak > oz-gar-mak] *{ağız} gçl. f. [-ır]* Yollamak. [DS]

ozgu, [ōz-mak *(geçmek)* > oz-ġū] *(ozgu:) {eT} is.* Kurtuluş. 🗗 **ozgu kurtulgu,** *{eT} Kurtuluş; halas.* [EUTS]

ozgulug, [öz-mak *(geçmek)* > oz-ġu-luġ] *{eT} sf.* Kurtulacak olan. [EUTS]

ozgurmak, [ōz-mak > oz-ġur-mak] *{eT} gçl. f. [-ur]* **1.** Kaçırmak; kurtarmak. [EUTS] [Gabain] [İKPÖy.] **2.** Öne geçirmek. [İKPÖy.]

ozıtgan, [ōz-mak *(geçmek)* > oz-ıt-mak > oz-ıt-ġan] *{eT} sf.* Daima ileri sürüp geçerek kazanan. [DLT]

ozıtmak, [ōz-mak *(geçmek)* > oz-ıt-mak] *{eT} gçl. f. [-ur]* İleri sürmek. [DLT]

ozkurmak, [ōz-mak *(geçmek)* > oz-kur-mak] *{eT} gçl. f. [-ur]* Kurtarmak. [EUTS]

ozmak[1]**,** [ōz-mak] *{eT} gçsz. f. [-ur]* **1.** Geçmek. [KB] **2.** Önde olmak; ileri gitmek; öne geçmek; ilerlemek. *{ağız} (aynı)* [DLT] [ETY] [İKPÖy.] [KB] [Tekin] [DS] **3.** Kaçmak; kurtulmak; kurtarılmak; halas olmak; uzaklaşmak. [EUTS] [Gabain] [ETY] [İKPÖy.] [Üç İtigsizler] **4.** Yarışı kazanmak. *{ağız} (aynı).* [ETY] [DS]

ozmak[2]**,** [oz-mak] *{ağız} gçsz. f. [-ar]* **1.** Büyümek; yükselmek. **2.** Büyük adam olmak. [DS]

ozmak[3]**,** [oz-mak] *{ağız} gçl. f. [-ar]* İndirmek. [DS]

ozmonoloji, [Fr. osmonologie] *is.* Ozmos bilimi.

ozmoz, [Fr. osmos] *is. fiz. biy.* Geçişme.

ozokerit, [Fr. osocérite] *is. min.* Fosil mumlar sınıfından doğal hidrokarbon; yer mumu.

ozon, [Yun. ozein *(pis koku)* > Fr. ozone] *is. kim.* 1.66 yoğunluğunda, mavi renkli, solunumu tehlikeli, kuvvetli ve keskin kokulu bir gaz olan ve atomunda üç molekül bulunan oksijene verilen ad; O_3 🗗 **ozon deliği,** *Hava yuvarının ozon yoğunlaşmasında azalma olan bölgesi.*|| **ozon ölçümü,** *Havada ve bulunulan ortamdaki ozonun miktarının belirlenmesi işi.*|| **ozon tedavisi,** *Hastaya çeşitli yollarla ozon ve oksijen vererek yapılan tedavi.*|| **ozon yuvarı,** *Hava yuvarının, ozon miktarının en yoğun olduğu 15-40 km. arasındaki katmanı.*

ozonatör, [Fr. ozonateur] *is.* Ozonlaştırıcı.

ozonlama, [ozon-la-ma] *is. kim.* **1.** Ozonlamak eylemi. **2.** Oksijeni ozona dönüştürme işlemi. **3.** Bir cismi mikroplardan arındırmak veya kimyasal birleşik elde etmek için üzerine ozon gönderme işlemi. **4.** Mikroplardan temizlemek, hoşa gitmeyen tat ve kokulardan arındırmak için suyu ozon ile işleme

tabi tutma. ⊡ **ozonlama cihazı,** *Ozonlanmış oksijen elde etmeye yarayan özel bir alet; ozonlayıcı.*

ozonlamak, [ozon-la-mak] *gçl. f. [-r] [-l(u)-yor]* **1.** Oksijeni ozon durumuna getirmek. **2.** Bir maddeyi mikropsuzlaştırmak veya kimyasal işlem uygulamak için üzerine ozon etki ettirmek.

ozonlaşma, [ozon-la-ş-ma] *is.* Ozonlaşmak eylemi ve durumu.

ozonlaşmak, [ozon-la-ş-mak] *gçsz. f. [-ır]* (Oksijen için) ozon durumuna gelmek; iki atomun yanına bir atom daha almak.

ozonlaştırıcı, [ozon-la-ş-tır-ıcı] *is.* Ozonlu oksijen veya hava hazırlayan cihaz.

ozonlayıcı, [ozon-la-y-ıcı] *is.* Ozonlama cihazı.

ozonoliz, [Fr. ozonolyse] *is. kim.* Çift bağlı bir hidrokarbonu ozon yardımıyla parçalama işlemi; ozonla ayrışma.

ozonometre, [Fr. ozonomètre] *(ozonome'tre) is.* Ozon ölçer.

ozonosfer, [Fr. ozonesphére] *is.* Atmosferdeki ozonun hemen hepsini kapsayan, 15-40 km. arasında değişen hava yuvarı katmanı.

ozonoskop, [Fr. ozonoscope] *is. kim.* Bir ortamda ozonun varlığını belirlemeye yarayan alet; ozon gözler.

ozonölçer, [Fr. ozon + T. ölç-er] *is.* Atmosferde bulunan ozon miktarını ölçmeye yarayan alet.

ozonür, [Fr. ozonure] *is. kim.* Ozonun çift bağlı organik maddelerle meydana getirdiği katılma birleşiği.

ozuga, [? ozuga] *is. bot.* Afrika'da yetişen, sık dokulu kerestesi olan bir ağaç, *(Saccoglottis gabonensis).*

ozuk[1], [ōz-mak *(geçmek)* > oz-uk / oz-ık] *{eT} sf.* Yarışta öne geçen; hepsini geçen; dizinin başında yer alan; üstün. [KB] ⊡ **ozuk at,** *{eT} Koşu ve benzerlerinde ileri giden ve başka atları geçen at.* [DLT]

ozuk[2], **-ğu** [oz-uk] *{ağız} is.* Taze cevizin üzerindeki yeşil kabuk. [DS]

ozun, [ōz-mak > oz-un] *{eT} is.* İftira. [KB]

ozunçı, [ozun-çı] *{eT} is.* İftiracı. [KB]

ozuşmak, [ōz-mak *(geçmek)* > oz-uş-mak / öz-üş-mek] *{eT} işteş. f. [-ur]* (At vb. için) birlikte koşturmak; yarıştırmak.

ÖTÜKEN
TÜRKÇE
SÖZLÜK

Ö

ö, [ö / Ö] *is.* **1.** Latin asıllı Türk alfabesinin on dokuzuncu harfi. **2.** Boğumlanma noktası ağzın ön kısmında olduğu için ince, ağız boşluğu fazla açık olduğu için geniş, dudakların durumu yuvarlak olduğu için yuvarlak bir ünlüdür. **3.** Sıralama ve sınıflamada on dokuzuncu sırayı gösterir. **4.** Osmanlı Türkçesi alfabesinde, ötreli elif ve ayın harfleri ile yazılır.

ö, [ö *(yans)*] *(ö') ünl.* Tiksinti, iğrenme ve beğenmeme bildirir.

öbbe, [öp *(yans.)* > öb(b)-e] *{ağız} is.* **1.** Yanak. **2.** Öpücük. [DS]

öbce, [öb-ce] *{ağız} sf.* Kibirli; kurumlu. [DS]

öbçe, [öcbe / öbce] *{ağız}* **1.** Çok konuşan; geveze. **2.** Bilgiçlik taslayarak her şeye karışan. **3.** İnat eden; inatçı. [DS]

öbe, [öb-e] *{ağız} is.* Durgun suların yüzeyindeki yeşil birikinti. [DS]

öbek³, -ği [öbek] *{ağız} is.* Dövülmüş, henüz samanından ayrılmamış tahıl harmanı. [DS]

öbek¹, -ği [öbek] *is.* **1.** Aynı cinsten ya da birbirine benzer nesnelerin oluşturduğu bütün; yığın; küme; grup. **2.** *bsy.* Bilgisayar belleğine kaydedilmiş ve bir bütün halinde işlenmesi ya da taşınması gereken karakterler topluluğu. **3.** *dbl.* Bir öge ile birlikte bulunan sözcükler topluluğu. **4.** *biy.* Canlıların sınıflandırılmasında sınıf, takım, cins, şube ile belirtilmeyen ya da belirtilmek istenmeyen alt bölüm. **5.** *mat.* Küme. ⊡ **öbek öbek,** *Toplu olarak; gruplar halinde; yığın yığın; küme küme.*|| **öbek vurgusu,** *dbl. Öbeği oluşturan sözcükler içinde en vurgulu olan (öbeğin ilk sözcüğünün son) hece(si)nin vurgusu. "gece lambası"*

öbek², -ği [öbek] *{ağız} is.* Tomurcuk. [DS]

öbekçil, [öbek-çil] *sf.* (Hayvan türü için) topluluk olarak yaşamasına rağmen sosyal olmayan.

öbekçillik, -ği [öbek-çil-lik] *is.* Bir arada yaşamak, sürü oluşturmak veya kışı geçirmek gibi bazı hayvanlarda görülen bir arada bulunma alışkanlığı.

öbeklenme, [öbek-le-n-me] *is.* Öbeklenmek eylemi.

öbeklenmek, [öbek-le-n-mek] *dönşl. f. [-ir]* **1.** Öbek oluşturmak; belirtilen öbeğin bir üyesi, bireyi olmak. **2.** *{ağız}* Tomurcuklanmak. [DS]

öbekleşme, [öbek-le-ş-me] *is.* **1.** Öbekleşmek eylemi. **2.** *kim.* Kimi büyük moleküllü çözeltilerin iki faza ayrılması olayı.

öbekleşmek, [öbek-le-ş-mek] *işteş. f. [-ir]* (Birbirine benzer ya da aynı cinsten nesneler için) bir araya gelerek topluluk oluşturmak; gruplaşmak; öbek oluşturmak.

öbekleşmiş, [öbek-le-ş-miş] *sf.* Bir öbek oluşturmuş; öbek durumuna gelmiş. ⊡ **öbekleşmiş bağlaç,** *dbl. Bazı bağlaç ve sözcüklerin bir araya gelerek oluşturduğu bağlaç. "oysaki, demek ki, bundan dolayı, ne.. ne.."*

öbel, [ap-ul / öb-el] *{ağız} zf.* (Hareket için) yavaş. ⊡ **öbel öbel,** *{ağız} Yavaş yavaş.* [DS]

öbelek¹, -ği [öb-ele-k] *{ağız} is.* Kelebek. [DS] ⊡ **öbelek öbelek,** *{ağız} (Yürüyüş için) aksayarak; topallayarak.* [DS]

öbelek², -ği [öbe-le-k] *{ağız} is.* Mısır koçanı. [DS]

öbelek³, -ği [öbek > öbe(k)-le-k] *{ağız} is.* Küçük yığın; öbek. [DS]

öbelen, [öb-e-le-n ?] *{ağız} is.* Kazları semirtmek için yutturulan fındık, badem, mısır unu ve kepekten yapılma hamur topacı. [DS]

öbelenmek, [öbe-le-n-mek] *{ağız}* Toplanmak; yığılmak. [DS]

öbertmek, [abar-t-mak / obar-t-mak / öber-t-mek] *{ağız} gçl. f. [-ir]* Abartmak. [DS]

öbet¹, [öbe-t ?] *{ağız} sf.* Kusurlu. [DS]

öbet², [öbe-t ?] *{ağız} is.* Havuz. [DS]

öbeze, [öbez-e] *{ağız} is.* Tandırın tabanında bulunan ve ateşin yanmasını kolaylaştıran piramit biçimli toprak sütun. [DS]

öbke, [öp-kē > öb-kē / övkē] *{eT} is.* **1.** Akciğer. [Gabain] **2.** Öfke; hiddet. [Gabain]

öbkelemek, [öbke-lē-mek] *{eT} gçsz. f.* Hiddetlenmek; öfkelenmek; kızmak. [ETY] [Gabain]

öbkelenmek, [öpke-le-n-mek] *{eT} dönşl. f.* Öfkelenmek; kızmak. [EUTS]

öbrüme, [öb-rü-me] *is.* Öbrümek eylemi.

öbrümek[1]**,** [öbrü-mek] *{ağız} gçsz. f. [-r]* **1.** (Meyve için) çok olgunlaşmak; içi geçmek. [DS]

öbrümek[2]**,** [epri-mek / öbrü-mek] *{ağız} gçsz. f. [-r]* (Giyecek için) çok eskimek. [DS]

öbül, [öb-ül] *sf.* (Duruş için) dört ayak vaziyeti. ⊡ **öbül öbül,** *{ağız} (Yürüyüş için) dört ayak vaziyetinde.* [DS]

öbülcek, -ği [öb-ül-cek] *{ağız} is.* İnsanın ellerini yere değdirerek dört ayak biçiminde duruşu. [DS]

öbür, [o+bir] *sf.* **1.** Aynı tür varlık ya da nesneden ayrı tutulan; diğer; öteki; başka. **2.** Sözü edilenden bir önceki ya da sonraki. **3.** (Gün, hafta, ay veya faaliyet için) konuşulan zamana göre önümüzdekinden bir sonraki. **4.** *zm.* Diğer kimse; diğer şey. ⊡ **öbür dünya,** *Öldükten sonra ruhun yaşayacağına inanılan âlem; öteki dünya; ahret.*|| **öbür gün,** *Yarından sonra gelen gün.*|| **öbürsü gün,** *{ağız} Evvelki gün.* [DS]

öbürkü, [öbür+ki] *zm.* Öbürü; diğeri; öteki.

öbürü, [öbür-ü] *zm.* Sözü edilenden başka bir kimse veya nesne; bir önceki ya da bir sonraki; diğeri; öteki.

öbüz[1]**,** [öbüz] *{ağız} sf.* Çok zayıf. [DS]

öbüz[2]**,** [opmak *(içine çekmek)* > op-uz > öb-üz] *{ağız} is.* **1.** Kışın yerden kaynayan su. **2.** Akarsuların toprakta oluşturduğu yarıklar. **3.** Küçük dere. **4.** Dağ yamaçlarındaki küçük çukurlar. **5.** Susuz derelerin birleştiği yerler. [DS]

öbüzmen, [öbüz-men] *{ağız} is.* Hasta. [DS]

öcbe, [öcbe] *{ağız} sf.* **1.** Çok konuşan; geveze. **2.** Bilgiçlik taslayan; her işe karışan. **3.** İnatçı. **4.** Kimsenin iyiliğini istemeyen; kinci. **5.** Şımarık; kendini beğenmiş. [DS]

öcbeleme, [öcbe-le-me] *is.* Öcbelemek eylemi.

öcbelemek, [öc-be-le-mek] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Yemekte mızmızlık etmek. [DS]

öcbelenme, [öcbe-le-n-me] *is.* Öcbelenmek eylemi.

öcbelenmek, [öcbe-le-n-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* **1.** Bir şeyi kanıtlamaya çalışmak. **2.** Direnmek. [DS]

öcbeleşme, [öcbe-le-ş-me] *is.* Öcbeleşmek eylemi.

öcbeleşmek, [öcbe-le-ş-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* **1.** Düşüncesinde direnmek; sözünü geçirmek. **2.** İnatlaşmak. [DS]

öcberleme, [öcbe-r-le-me] *is.* Öcberlemek eylemi.

öcberlemek, [öcbe-r-le-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* İsteklendirmek; kışkırtmak. [DS]

öccük, -ğü [öc-cük / öc(c)-ük] *{ağız} is.* Engel. [DS]

öcek, -ği [ocak] *{ağız} is.* Kavun, karpuz, kabak vb. tohumlarını ekmek için açılan küçük çukur; ocak. [DS]

öcelek, -ği [öce-l-ek] *{ağız} sf.* Kimsenin iyiliğini istemeyen; fesat. [DS]

öcelen, [öce-l-en] *{ağız} sf.* Korkak. ⊡ **öcelen olmak,** *{ağız} Korkmak.* [DS]

öcelenmek, [öce-le-n-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* Uğraşıp bir sonuç alamamak; oyalanmak. [DS]

öcelme, [öce-l-me] *is.* Öcelmek eylemi; korkma.

öcelmek, [öce-l-mek] *gçsz. f. [-ir]* Korkmak.

öcenez, [öce-n-ez] *{ağız} sf.* Korkak. [DS] ⊡ **öcenez olmak,** *Korkmak.*

öcerme, [öc-er-me] *is.* Öcermek eylemi.

öcermek, [ölç-er-mek > öc-er-mek] *{ağız} gçl. f. [-ir]* Yanan ateşin sönmemesi için odun atmak, yanan odunları hava alacak biçimde yeniden düzeltmek; ölçermek. [DS]

öceş, [öç > öc-e-mek > öc-e-ş] *is.* İnat; çekişme; karşılıklı tartışma.

öceşli, [öç > öc-e-mek > öc-e-ş-li] *{ağız} sf.* Lades tutuşmuş olanlar; ladesli. [DS]

öceşme, [öç > öc-ē-mek > öc-e-ş-me] *is.* Öceşmek eylemi.

öceşmek, [öç > öç-ē-mek > öc-e-ş-mek] *işteş. f. [-ir]* **1.** *{ağız}* Lades tutuşmak. [DS] **2.** *{eAT} {OsT}* Bahis tutuşmak. **3.** *{ağız}* Birbirine zıt gitmek; zıtlaşmak. [DS] **4.** *{ağız}* Karşılıklı birbirini aldatmak. [DS] **5.** *{ağız}* Öç almak. [DS]

öcö, [öcü] *{ağız} is.* → öcü. [DS]

öcü[1]**,** [öcü *(çocuk dili)*] *{ağız} is.* Çocukları korkutmak için uydurulmuş hayali yaratık; umacı. [DS]

öcü[2]**,** [böcek > böcü > öcü] *{ağız} is.* Kurt, domuz gibi zararlı hayvanlar. [DS]

öcü[3]**,** [böcek > böcü / öcü] *{ağız} is.* Böcek. [DS]

öcübe, [Ar. ʿucübe => öcübe] *{ağız} sf.* (İnsan için) çok kara ve çirkin. [DS] ⊡ **öcübe gibi,** *{ağız} Çok çirkin ve kara.* [DS]

öcük[1]**, -ğü** [öcü / öcü-k] *{ağız} is.* → öcü[1]. [DS]

öcük[2]**, -ğü** [öc-ük / öc(c)-ük] *{ağız} is.* Engel. [DS]

öcükmek, [öc-ük-mek اوجكمك] *{OsT} gçsz. f. [-ür]* Utanmak.

öcül[1]**,** [öc *(yans.)* > öc-ül] *is.* Gözlerini açarak dikkatle bakmayı, zekice bakışı anlatır. ⊡ **öcül öcül bakmak,** *{ağız} Zekice bakmak.* [DS]

öcül[2]**,** [öcü-l] *{ağız} sf.* Böcek gibi. ⊡ **öcül öcül yürümek,** *{ağız} Paytak paytak yürümek.* [DS]

öcüm, [öç[2] > *öç-ē-mek > öç-üm] *{ağız} is.* **1.** Bahis tutuşma. **2.** Lades. [DS] ⊡ **öcüm çekişmek,** *{ağız} 1. Lades tutuşmak. 2. Bahse girmek.* [DS]|| **öcüm kemiği,** *{ağız} Lades kemiği.* [DS]|| **öcüm öcüm oynamak,** *{ağız}* → öcüm tutuşmak. [DS]|| **öcüm tutuşmak,** *{ağız} 1. Lades tutuşmak. 2. Bahse girmek.* [DS]

öcümleşme, [öc-üm-le-ş-me] *is.* Öcümleşmek eylemi.

öcümleşmek, [öc-üm-le-ş-mek] *{ağız} işteş. f. [-ir]* **1.** Bahse girmek. **2.** Lades tutuşmak. [DS]

öcüşme, [öc-üş-me] *is.* Öcüşmek eylemi.

öcüşmek, [öç² > öc-üş-mek] *{ağız} işteş. f. [-ür]* **1.** Lades tutuşmak. **2.** Bahse girmek. [DS]

öcüt, -dü [öc-üt] *is.* Korkutucu şey; yabancı; yadırganan. ⊡ **öcüt mücüt,** *(Nesne ya da kişi) yadırganan; yabansı.*

öcütme, [öc-üt-me] *is.* Öcütmek eylemi; korkutma.

öcütmek, [öç-mek > öç-üt-mek] *{ağız} gçl. f. [-ür]* Korkutmak. [DS]

öç¹,-cü [ȫç / ȫc] *(ö:ç) is.* Kendisine, yakınlarına ya da tarafından birine yapılan kötü bir eylemi veya söylenen sözü cezalandırmak amacıyla uygulanan veya uygulanmak istenen aynı değerde karşılık; kötü niyet; intikam; hınç; kin. *{eT} {OsT} (aynı)* [DLT] [EUTS] [Gabain] ⊡ **öcüne galebe gelmek,** *{ağız} Anlaşmaya varmak; kavgadan vazgeçmek.* [DS]|| **öcünü almak,** *Gördüğü bir kötülüğün, uğradığı bir zararın acısını aynı yolla çıkarmak; intikamını almak.*|| **öç almak,** *Gördüğü bir kötülüğün, uğradığı bir zararın acısını aynı yolla çıkarmak; intikam almak.*|| **öç ödeştirmek,** *{OsT} İntikam almak.*

öç², [ȫç اوچ] *(ö:ç) {eT} {eAT} {OsT} is.* **1.** Bahis. **2.** Kumar için girilen bahis. **3.** Kumar veya bahis parası. **4.** *{eT}* Ödül. ⊡ **öç etmek,** *{eAT} {OsT} Bahis tutuşmak.*|| **öç komak,** *{eAT} {OsT} Bahis tutuşmak.*

öç³, -cü [uç > öç] *{ağız} is.* Sınır. [DS] ⊡ **öç yaka,** *Karşı taraf; karşı yön.*

öç⁴, [üç-ün > öç] *{ağız} is.* Neden; etki. [DS]

öç⁵, [öç] *{ağız}* Üvey baba. [DS]

öçbe, [öçbe / öcbe] *{ağız} sf.* **1.** Çok konuşan; geveze. **2.** Bilgiçlik taslayan; her işe karışan. **3.** İnatçı. **4.** Kendini beğenmiş; şımarık. [DS]

öçbelenme, [öçbe-le-n-me] *is.* Öçbelenmek eylemi; kendini beğenme.

öçbelenmek, [öçbe-le-n-mek] *{ağız} gçsz. f. [-ir]* Kendini beğenmek; şımarmak. [DS]

öççen, [öççen] *{ağız} is.* öcü¹. [DS]

öçceten, [Ar. ḥuccet => hücceten] *{ağız} zf.* Birdenbire. [DS]

öçelen, [öçe-l-en] *{ağız} is.* Öksürük, soğuk algınlığı. ⊡ **öçelen olmak,** *{ağız} Nezle olmak.* [DS]

öçemek¹, [ȫç¹ > öç-ē-mek] *(öçe:mek) {eT} gçsz. f. [-r]* Öfkesi geçmek; yatışmak; sakinleşmek; sükûn bulmak. [KB]

öçemek², [ȫç² > *öç-ē-mek] *(öçe:mek) {eT} gçsz. f. [-r]* Bir şeyine bahse girmek; bir şey için iddialaşmak.

öçesmek, [ȫç¹ > öç-ē-mek > öç-e-ş-mek] *{eT} gçsz. f. [-ür]* Kin beslemek; [Gabain]

öçeş, [ȫç² > *öç-ē-mek > öç-e-ş] *{eT} is.* Yarış. [DLT]

öçeşçi, [ȫç¹ > öç-ē-mek > öç-e-ş-mek > öçe-ş-çi] *{eT} is.* Öççü; intikamcı. [EUTS]

öçeşmek¹, [ȫç¹ > öç-ē-mek > öç-e-ş-mek] *{eT} dönşl. f. [-ür]* Öçleşmek; kin beslemek; [EUTS]

öçeşmek², [ȫç² > öç-ē-mek > öç-e-ş-mek] *{eT} işteş. f. [-ür]* **1.** Çatışmaya girmek; kavga etmek; tartışmak; çekişmek. [EUTS] [ETY] **2.** Yarış etmek. [DLT] [ETY] **3.** *{ağız}* Bahse girmek; lades tutuşmak. [DS]

öçke, [ȫç¹ > öç-kē-mek] *{eT} is.* Kin bağlama. [KB]

öçlüg, [ȫç¹ > öç-lüg / ȫç-lōg] *{eT} sf.* Öcü ve hıncı olan; düşman yürekli; öçlü. [EUTS] [DLT]

öçme, [öç-me] *is.* Öçmek eylemi.

öçmek, [öç-mek] *{eT} gçsz. f. [-ür]* **1.** (Ateş vb. için) sönmek. *{ağız} (aynı)* [EUTS] [Gabain] [KB] [Üç İtigsizler] [DS] **2.** Gitmek. [KB]

öçmeksiz, [öç-mek-siz] *{eT} sf.* Sönmesiz. [Üç İtigsizler]

öçrüşmek, [öç-mek > öç-ür-mek > öç(ü)r-üş-mek] *{eT} işteş. f. [-ür]* Birlikte söndürmek; karşılıklı yatıştırmak. [DLT]

öçü, [öçü] *{ağız} is.* Eşek. [DS]

öçük¹, -ğü [öçü-k] *{ağız} sf.* Kalın dudak. [DS]

öçük², -ğü [böcek / böcük] *{ağız} is.* Böcek. [DS]

öçükmek, [öç-mek > öç-ük-mek] *{eT} gçsz. f. [-ür]* **1.** (Öfke, hırs, kızgınlık vb. duygu için) geçmek, sönmek, yatışmak. **2.** Soluğu kesilmek. [KB] [DLT]

öçüktürmek, [ȫç¹ > öç-ük-mek > öç-ük-tür-mek] *{eT} gçl. f. [-ür]* Öç alma duygusunu uyandırmak; öç alması için galeyana getirmek.

öçülmek, [öç-mek > öç-ül-mek] *{eT} edil. f. [-ür]* Yok edilmek; söndürülmek; bitirilmek. [EUTS]

öçümek, [öç-mek > öç-ü-mek] *{eT} gçl. f. [-r]* Söndürmek. [EUTS]

öçür, [öç-mek > öç-ür] *{eT} is.* Sönme. [EUTS]

öçürgü, [öç-ür-mek > öç-ür-gü] *{eT} is.* At çulu veya battaniye gibi şeylerden yapılmış yangın söndürme aracı.

öçürlü, [öçür-lü] *{ağız} zf.* Dolayısıyla; nedeniyle. [DS]

öçürmek, [öç-mek > öç-er-mek / öç-ür-mek] *{eT} {eT} gçl. f. [-ür]* **1.** (Ateş vb. için) söndürmek. [EUTS] [Gabain] [DLT] **2.** (Öfke, kin vb. için) yatıştırmak. [DLT] **3.** Soluğunu kesmek. [DLT]

öçürük, [üç+ör-ük > öçürük] *{ağız} is.* (Hayvan için) kaçmaması ve tarlalara zarar vermemesi için üç ayağı birden bağlı olan. [DS]

öçüt, [ȫç¹ > öç-ē-mek > öç-üt] *{eT} is.* Öç alma duygusu; taammüt. [DLT]

öçütme, [öç-üt-me] *is.* → öcütme.

öçütmek, [öç-üt-mek] *{ağız} gçl. f. [-ür]* → öcütmek. [DS]

öd¹, [öd] *is.* **1.** Safra kesesi. *{eT} (aynı)* [ETY] [Tekin] [EUTS] **2.** Karaciğerin onikiparmak bağırsağına

döktüğü yeşil-sarı renkli sıvı; safra. ⊡ **öd kanalı,** *anat. Karaciğer ve öd kesesi kanallarının birleşmesinden oluşan, öd sıvısını bağırsağa veren kanal; koledok.*|| **öd kesesi,** *anat. Armut biçiminde ve karaciğere yapışık öd salgılayan organ.*|| **öd sıdurmak,** *{eAT} Ödünü patlatmak.*|| **öd sındurmak,** *{eAT}* → ödünü sıdırmak.|| **öd tuzları,** *biy. Safra tuzları.*|| **ödü bokuna karışmak,** *Çok korkmak.*|| **ödü kopmak,** *Çok korkmak.*|| **ödünü almak,** *Korkutmak.* [DS]|| **ödünü koparmak,** *Korkutmak.*|| **ödünü patlatmak,** *Çok korkutmak.*|| **ödünü sıdırmak,** *Korkutmak.* [DS]|| **ödünü sıdurtmak,** *{eAT} Ödünü patlatmak.*|| **ödü patlamak,** *Çok korkmak.*|| **ödü sıdmak,** *{eAT} Ödü patlamak.*|| **ödü sınmak,** *{eAT} Ödü patlamak.*|| **ödü sıtmak,** *{eAT} {ağız} Ödü patlamak.* [DS]|| **ödü yarılmak,** *{eAT} Ödü patlamak.*

öd[2], [ōt / ōd̲] *(ö:d) {eT} is.* **1.** Zaman; vakit; saat; an. *{ağız} (aynı)* [EUTS] [DLT] [ETY] [İKPÖy.] **2.** Mevsim. [DLT] **3.** Huzur [Gabain] [Tekin] **4.** Hava. [DLT] ⊡ **öd kolu,** *Zaman; devir.* [EUTS]

öd[3], [Hint. id > Ar. üd] *is.* **1.** Öd ağacı. **2.** Bu ağacın kıyılan parçalarının yakılması ile yapılan tütsü. **3.** Asmanın budanan ve işe yaramayan çubukları. [DS] ⊡ **öd ağacı,** *1. bot. Doğu ve Güney Asya'nın sıcak bölgelerinde yetişen, yaz kış yaprağını dökmeyen, kabuğu ve odunu yakıldığında güzel koku veren bir ağaç, (Aquilaria agollocha). 2. {ağız} (Nesne için) değerli sayılan.* [DS]

öd[4], [ō-mek > öt] *{eT} is.* Nasihat; öğüt. [EUTS]

öd[5], [ōd̲ / ōz] *(ö:d) {eT} zm.* Öz; kendi. [DLT]

öd[6], [üd̲ / ōd̲] *(ö:d) {eT} is.* Sığır; öküz. [DLT]

öd[7], [öt-mek > öd] *{eT}* **1.** Duvarda ve ağaçta delik. [DLT] **2.** Dağ arasındaki dere; geçit. [DLT]

öd[8], [öd] *{ağız} is.* Yüreklilik. [DS]

ödde, [ödde] *{ağız} is.* Döveni boyunduruğa bağlayan ağaç; ok. [DS]

öddek, -ği [öd(d)-ek] *{ağız} sf.* Korkak. [DS]

ödebik, -ği [? ödebik] *{ağız} is.* Bıldırcına benzer bir tür av kuşu. [DS]

ödek[1], **-ği** [öd-ek اودك] *{OsT} sf.* Korkak; ödlek. ⊡ **ödeği kopmak,** *{ağız} Çok korkmak; ödü kopmak.* [DS]

ödek[2], **-ği** [ötē-mek > öte-k / öde-k اودك] *is.* **1.** *{eT} {eAT} {OsT} {ağız}* Ücret; karşılık; bedel; tazminat. zarar ödentisi. [DS] **2.** *{eT}* Borç. ⊡ **ödeye tutmak,** *{eAT} Borca karşılık hapsetmek.*

ödek[3], **-ği** [öd-ek] *{eAT} is.* Zaman.

ödek[4], **-ği** [öd-ek] *{ağız} is.* Pencere. [DS]

ödek[5], **-ği** [ödek] *{ağız} is.* Çanak biçimindeki çamuru düzgün bir taşa vurarak patlatmakla oynanan bir çocuk oyunu. [DS]

ödekli, [ödek-li] *{ağız} sf.* Yürekli. [DS]

ödeklü, [öde-k-lü اودكلو] *{eAT} sf.* Tazmini gereken.

ödelek[1], **-ği** [öde-le-k] *{ağız} is.* Pey. [DS]

ödelek[2], **-ği** [ödek > öde-lek] *{ağız} sf.* Korkak; ödlek. [DS]

ödem, [Yun. oidein *(çürüme)* > Fr. œdème] *is. tıp.* Vücudun sıvı birleşenlerinin, bazı doku aralarına, deri altına, sıvı keselerine, herhangi bir iç organa, özellikle bağ dokusunun boşluklarına sızıp dolarak şişkinlik yapması.

ödeme, [öde-me] *is.* **1.** Ödemek eylemi. **2.** Satın alınan ya da ödünç alınan bir şeyin karşılığını verme; tediye. **3.** İsteyerek ya da istemeden yapılan bir zararın bedelini verme; tazmin. **4.** (Bir iş veya mal için) kendisine yapılan masrafı karşılama. **5.** Bir hizmetin karşılığını verme. **6.** *huk.* Para borcunu yerine getirme. **7.** Ödenen miktar. ⊡ **ödeme garantisi,** *Bir borcu, bir bankanın güvencesi altına sokan anlaşma.*|| **ödeme kredisi,** *Borçlu adına açılan, kısa vadeli ve ödeme kolaylığı sağlayan kredi.*|| **ödeme yerini tayin,** *huk. Alacaklının inatçı olması durumunda borçlunun isteği üzerine ödeme yerinin yargı tarafından belirlenmesi.*|| **ödeme emri,** *huk. 1. Bir borcun yerine getirilmesi için icra kurumunca borçluya gönderilen yazı. 2. Kamuya ait bir ödemenin gerçekleşmemesi durumunda borçluya ilgili kurumun gönderdiği yazı.*

ödemek, [ötē-mek > ödē-mek] *{eT} gçl. f. [-r] [-d(ü)-yor]* **1.** Bir alışveriş ilişkisi dolayısıyla borçlu olunan şeyin karşılığını alacaklıya vermek; tediye etmek. **2.** (Bir hizmet veya çalışma) karşılığı olan parayı çalışana vermek; hak ettiği parayı vermek; emeğin karşılığını vermek. **3.** Para vermek. **4.** (Zarar verilen şeyin bedeli için) zararı karşılamak; tazmin etmek. **5.** (Bir başarı ya da zafer için) büyük bir çaba ya da özveri sayılan bir bedel ile elde etmek. **6.** Bir yanlışlık ya da yanlış davranıştan dolayı kendi zarara uğramak; cezasını çekmek. **7.** Yapılan masraf ve verilen emekleri karşılamak. **8.** *huk.* Bir borcu ortadan kaldırmak; borç ilişkisini sona erdirmek; borç hesabını kapatmak. ⊡ **ödenmiş borçların kefili,** *{ağız} Gereksiz yere üzülen.*

ödemeli, [öde-me-li] *sf.* **1.** (Gönderi için) üzerinde yazılı bedel, alıcısı tarafından ödendikten sonra kendisine teslim edilecek olan. **2.** (Telefon görüşmesi için) görüşme ücreti kendisine telefon açılan kişi tarafından ödenen. **3.** *zf.* Ödemeli olarak.

ödemezlik, [öde-mez-lik] *is.* Ödemek edimini yapmama durumu. ⊡ **ödemezlik giderimi,** *huk. Her iki tarafın da birbirine borçlu olduğu durumlarda, sözleşmede ve yasalarda aksine bir hüküm bulunmaması halinde, kendi yükümlülüğünü yerine getirmemiş bulunan bir tarafın ödeme istemine karşı, diğer tarafın kendisine olan yükümlülüğün yerine getirilmediğini ileri sürerek, bu yükümlülük yerine*

getirilinceye kadar kendi yükümlülüğünü yerine getirmeme olanağı veren hukukî durum; ödemezlik defi.

ödemli, [ödem-li] *sf. tıp.* **1.** Ödemi olan. **2.** Ödem görünümlü olan; doğası ödeme benzeyen.

öden, [öden] *{ağız} is.* Karın; mide. [DS]

ödenek[1], **-ği** [öde-n-ek] *is.* **1.** Bir iş için ayrılmış, miktarı belli para. **2.** *huk.* Bütçeleri belirleyen, oylayan ve düzenleyen makamlarca bir iş için ayrılmış para; tahsisat, *(1935).* **3.** Bir malî yıl içinde, bir kamu hizmetinin yerine getirilmesi için ayrılmış olan para.

ödenek[2], **-ği** [öd-lek / ödelek] *{ağız} sf.* Korkak. [DS]

ödenekli, [öde-n-ek-li] *sf.* **1.** (İş, hizmet vb. için) ödeneği bulunan. **2.** Devlet ya da kamu kuruluşlarınca kendisine ödenek ayrılmış bulunan. ⊟ **ödenekli tiyatro,** *Yıllık bütçesi, devlet ya da belediyece belirlenip denetlenen tiyatro.*

ödeniş, [öde-n-iş] *is.* Ödenmek eylemi veya biçimi.

ödenme, [öde-n-me] *is.* Ödenme eylemi veya durumu.

ödenmek, [öde-n-mek] *edil f. [-ir]* Ödemek eylemi yapılmak; ödemek eylemine konu olmak.

ödenti, [öde-n-ti] *is.* Dernek, sendika vb. kuruluşlara üye olan kişilerin aylık ya da yıllık olarak ödemek zorunda oldukları para; üye aidatı; aidat, *(1955).*

ödeş, [öde-ş] *{ağız} is.* Değişme; takas. [DS]

ödeşli, [öde-ş-li] *{ağız} sf.* Lades tutuşmuş olan; ladesli. ⊟ **ödeşli olmak,** *{ağız} Lades tutuşmak.* [DS]

ödeşme, [öde-ş-me] *is.* Ödeşmek eylemi.

ödeşmek, [öde-ş-mek] *işteş. f. [-ir]* **1.** Karşılıklı olarak birbirinde alacak verecek ilişkisi bulunan kişilerin birbirine olan borçlarını veya yükümlülüklerini yerine getirerek borç ilişkisinden kurtulmaları; karşılıklı ödemede bulunmak. **2.** Kendisine yapılan olumlu veya olumsuz bir davranışı karşılıksız bırakmamak; karşılığını vermek. **3.** *{ağız}* Yer değişimi yapmak. [DS] **4.** *{ağız}* Lades tutuşmak. [DS] ⊟ **ödeş gödeş olmak,** *Ödeşmek.*|| **ödeş olmak,** *{ağız} Oyunda önce yenilip sonra yenmek suretiyle beraberliği sağlamak.* [DS]

ödetme, [öde-t-me] *is.* Ödetmek eylemi.

ödetmek, [öde-t-mek] *gçl. f. [-ir]* **1.** Ödemek eylemini yaptırmak. **2.** Bir başkasının ödemesini sağlamak. **3.** Zararı karşılamasını sağlamak.

ödev, [öde-v] *is.* **1.** Bir kimsenin yerine getirmek zorunda olduğu iş; yapmak zorunluluğu olan belli bir iş; vazife, *(1935).* **2.** Örf, âdet ve geleneklere göre, yer ve zamana bağlı olarak kabul edilen ahlakî görev. **3.** Öğretmenin, öğrenilenleri pekiştirmek amacıyla öğrencilere evde yapılmak üzere verdiği çalışma. ⊟ **ödev ahlakı,** *İyiyi ödev ile tanımlayan ahlak.*|| **ödev bilgisi,** *Herhangi bir meslekte bulunanların başkaları veya birbirleri ile olan ilişkilerinde tutmak zorunda oldukları yollarla yerine getirmekle yükümlü oldukları ödevler üzerinde duran bilgi; deontoloji.*

ödevcil, [öde-v-cil] *sf.* Kendisine verilen ödevi yerine getiren; ödevine bağlı; vazifeşinas.

ödevlendirilme, [öde-v-le-n-dir-il-me] *is.* Ödevlendirilmek eylemi.

ödevlendirilmek, [öde-v-le-n-dir-il-mek] *edil. f. [-ir]* Ödevlendirmek eylemi yapılmak; ödevlendirmek işine konu olmak.

ödevlendirme, [öde-v-le-n-dir-me] *is.* Ödevlendirmek eylemi.

ödevlendirmek, [öde-v-le-n-dir-mek] *gçl. f. [-ir]* Ödev vermek; ödevli duruma getirmek.

ödevli, [öde-v-li] *sf.* Ödevi olan; ödev verilmiş bulunan; kendisine bir ödev yüklenmiş bulunan.

ödgel, [öt-mek > öt-(ü)g-el ?] *{ağız}* (Şeker, yağ için) keskin. [DS]

ödgönç, [öt-mek > öt-kün-ç] *{ağız} is.* Öykü. [DS]

ödgüç, [öt-mek > öt-kün-ç / öd-güç] *{ağız} is.* Öykü. [DS]

ödgürmek, [öt-mek > öt-gür-mek / öd-gür-mek] *{eT} gçl. f. [-ür]* Bir yerden bir yere geçirmek; aktarmak; götürmek; gidermek.

ödik, [üd̲-mek > üd̲ik] *{eT} is.* Sevgi. [DLT]

ödirek, [ördek / ödirek] *{eT} is.* Ördek. [EUTS]

ödki, [ōd̲-mek > öd̲-kī] *(ödki:) {eT} sf.* Zamanla ilgili. [EUTS]

ödkünç, [öd-kün-ç] *{eT} sf.* Sahte. [ETY]

ödkürgü, [öd-kür-gǖ] *{eT} is.* Bir çeşit ilaç. [EUTS]

ödkürü, [öd-kür-ǖ] *{eT} zf.* -den dolayı; -den beri. [Gabain]

ödleg, [ōd̲ > *öd̲-lē-mek > öd-le-g] *{eT} is.* Zaman.

ödlek[1], [ōd̲ > *öd̲-lē-mek > öd̲-le-k] *{eT} is.* Zaman; felek. [DLT]

ödlek[2], **-ği** [ödle-k] *sf.* Korkak; yüreksiz; tabansız.

ödlekçe, [ödle-k-çe] *(ödle'kçe) sf.* **1.** (Tutum için) cesaretten, yüreklilikten yoksun. **2.** *zf.* Ödlek birine yakışır biçimde; ödlek gibi.

ödleklik,-ği [ödle-k-lik] *is.* Ödlek olma durumu; ödlekçe tutum; cesaretten yoksunluk; yüreksizlik; korkaklık.

ödlemek[1], [öt^2 > öt-lē-mek / öd-lē-mek] *(ödle:mek) {eT} gçl. f. [-r]* Nasihat etmek; öğüt vermek; iyiliğe teşvik etmek. [EUTS]

ödlemek[2], [ōd̲ > öd-lē-mek] *(ödle:mek) {eT} gçsz. f. [-r]* Zamanı gelmek; günü gelmek. [KB]

ödlesi, [od-lu + eğsi > ödlēsi] *(ödle:si) {ağız} is.* Aydınlatma aracı olarak kullanılan ucu alevli çıralı odun. [DS]

ödleski, [od-lu+eğsi] *{ağız} is.* → ödlesi. [DS]

ödmek[1], [öd-mek] *{eT} gçsz. f.* **1.** Heyecanlanmak.

[ETY] **2.** Nasihat etmek; öğüt vermek. [ETY] **3.** Anlamak. [ETY]

ödmek[2], [ōd̲ > öd̲-mek] *{eT} gçsz. f. [-ür]* Geçip gitmek; zail olmak. [EUTS]

ödometre, [Fr. oedomètre] *is.* Her türlü yanal genleşmeye engel olarak bir toprak örneğinin düşey yük altında oturma miktarını ölçemeye yarayan alet.

ödrülmek, [üd̲-(ü)r-ül-mek] *{eT} edil. f. [ür]* **1.** Ayrılmak seçilmek. [DLT] [Gabain] **2.** Ayrılmış olmak; seçilmiş olmak. [EUTS]

ödrüm, [üd̲ür-üm > üd̲r-üm] *{eT} sf.* Seçilmiş; her şeyin seçilmişi. [DLT] [KB]

ödründi, [üd̲(ü)r-ün-di] *{eT} sf.* Seçilmiş. [DLT] [KB]

ödrüş, [üd̲-(ü)r-üş] *{eT} is.* Seçmekte yardım ve yarış etme. [DLT]

ödsek, -ği [öd-se-k] *{ağız} sf.* Korkak. [DS]

ödsüs, [öd-süz] *{ağız} sf.* Korkak. [DS]

ödsüz, [ōd̲ > öd̲-süz] *{eT} sf.* **1.** Vakitsiz; zamansız. [EUTS] **2.** Baki. [Gabain]

ödü, [ödü] *{ağız} is.* Açık renkli yaban güvercini. [DS]

ödüç, -çü [ödē-mek > ödü-n-ç] *{ağız} is.* Ödünç. [DS]

ödük[1], **-ğü** [edik > ödük] *{ağız} is.* Çocuk ayakkabısı. [DS]

ödük[2], **-ğü** [öt-mek > öd-ük] *{ağız} is.* Yellenme; osuruk. ⧉ **ödük etmek,** *{ağız} Yellenmek.* [DS]

ödük[3], **-ğü** [öd-ük / öd-e-k] *{ağız} sf.* Korkak. [DS]

ödükleme, [öd-ük-le-me] *is.* Ödüklemek eylemi.

ödüklemek, [ödük-le-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ü)-yor]* (Davar ve sığır için) bir gün içinde ikinci kez sağmak. [DS]

ödükmek, [öd-ük-mek اودكمك] *{OsT} dönşl. f. [-ür]* Korkmak.

ödül[1], [ög-mek > ög-(ü)d-ül *(övmeye değer, 1955)*] *is.* **1.** Bir yarışmada kazanana verilmek üzere konulan armağan; mükâfat. *{ağız} (aynı)* [DS] **2.** Bir iyiliği teşvik etmek için verilen armağan. **3.** Hakkında bahis tutulan şey. **4.** *{ağız}* Düğünlere götürülen hediye. [DS] ⧉ **ödül almak,** *Yapılan bir iyilik veya gösterilen başarı karşılığında armağan kazanmak.* || **ödül koymak,** *1. (Bir iş veya yarışma için) başarana veya yarışana ödül vermeyi vaat etmek. 2. (Birinin başı için) ölüsünü veya dirisini getirene belli miktar para vermeyi vaat etmek.* || **ödül vermek,** *Bir kimsenin bir işteki başarısını ya da yaptığı iyiliği ödüllendirmek.*

ödül[2], [öd̲-mek > öd̲-ül] *{eT} is.* Öksürük. [EUTS]

ödül[2], [ōt-mek > öd-ül] *{ağız} is.* **1.** Yarış. **2.** At koşusu. [DS]

ödüllendirilme, [ödül-le-n-dir-il-me] *is.* Ödüllendirilmek eylemi.

ödüllendirilmek, [ödül-le-n-dir-il-mek] *edil. f. [-ir]* Kendisine ödül verilmek; mükâfatlandırılmak.

ödüllendirme, [ödül-le-n-dir-me] *is.* Ödüllendirmek eylemi.

ödüllendirmek, [ödül-le-n-dir-mek] *gçl. f. [-ir]* Ödül vermek; ödül vererek taltif etmek; mükâfatlandırmak.

ödüllenmek, [ödür-le-n-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* Yaralanmak. [DS]

ödüllü[1], [ödül-lü] *sf.* Ödülü olan; üzerine ödül konulmuş bulunan.

ödüllü[2], [ödür-lü / ödüllü] *{ağız} sf.* **1.** Dertli; yaralı. **2.** Korkudan sararmış. **3.** Korkulu. **4.** Uykuda iken korkmayı alışkanlık edinmiş olan. [DS]

ödün, [öd-e-mek > öd-ün] *is.* **1.** Uzlaşmaya varabilmek için kazanılmış bir haktan, bir yarardan, bir istekten ya da ileri sürülmüş koşullardan, önceden anlaşmaya varılmış olanların tamamından ya da bir kısmından karşı taraf yararına, kendi zararına vazgeçme durumu; taviz; ivaz, *(1942)*. **2.** Ortaya çıkan bir dengesizliği, eksikliği gideren, meydana gelen bir boşluğu dolduran veya bir zararı karşılayan her türlü şey; taviz; ivaz. ⧉ **ödün vermek,** *Ödünle uzlaşmak; taviz vermek.*

ödün, [ōd̲ > öd̲-ün] *{eT} zf.* **1.** (Bahsedilen) zamanda. **2.** *is.* Zaman; vakit. [EUTS]

ödüncce, [ödünc-ce اودنج جه] *{OsT} zf.* Ödünç olarak.

ödüncü, [öd-ün-cü] *sf.* Ödün veren; tavizci.

ödünç,-cü [öt-ünç] *sf.* **1.** Geri verilmek üzere alınan şey. **2.** Geri alınmak üzere verilen şey. **3.** *huk.* Sonradan geri almak üzere herhangi bir şeyin mülkiyetini başkasına devretme yükümlülüğü taşıyan sözleşme; karz.

ödünçleme, [ödünç-le-me] *sf.* **1.** Ödünç alınmış olan; ariyet. **2.** *is.* *{ağız}* İmece. [DS] **3.** *{ağız}* Değiş tokuş; takas. [DS] ⧉ **ödünçleme sözcük,** *dbl. Aktarım yoluyla başka bir dilden alınarak kullanılan sözcük.*

ödünleme, [ödün-le-me] *is.* **1.** Ödünlemek eylemi; taviz. **2.** *fel.* Ödün vererek dengeyi sağlama. **3.** Organizmadaki bir hastalığı, organizmanın normal tepkileri ile ortadan kaldırması ya da hafifletmesi. **4.** *psikol.* Bir yetersizlik ya da özrü dengeleme eylemi. ⧉ **ödünleme kuramı,** *Tüm bireylerin mutluluk ve mutsuzlukta eşit olduklarını savunan öğreti.*

ödünlemek, [ödün-le-mek] *gçl. f. [-r] [-l(ü)-yor]* Ödün vererek karşılamak; taviz vermek; ivaz vermek.

ödünlenmek, [ödün-le-n-mek] *dönşl. f. [-ir]* **1.** Kendi kendini ödünlemek. **2.** *edil f. tıp.* Bir hastalığın zararlı etkileri organizmanın savunma tepkisiyle ya da tedavi ile ortadan kaldırılmak.

ödünlü, {ödün-lü] *sf.* **1.** Ödün niteliğinde olan. **2.** Ödünle dengelenmiş olan; tavizli. **3.** *mat.* Her türlü

terim düzeni değişikliğine rağmen sonucu aynı kalan. ⊟ **ödünlü adalet,** *huk. Bireyler arası eşitlik ve karşılıklılık üzerine kurulmuş hak ve ödev değişimi.*|| **ödünlü tüze,** *fel. Kişisel değerlere bakılmaksızın iki kişinin yaptığı değiş tokuşta eşitliği savunan öğreti.*

ödünsüz, [ödün-süz] *sf.* **1.** Ödün vermeyen; tavizsiz. **2.** Ödün vermeden yapılan; ödün niteliği taşımayan; tavizsiz.

ödür, [öd-ür] *{eT} sf.* Diğer; başka; öbür. [ETY]

ödüre, [öd-ür-e] *{eT} zf.* Beriye. ⊟ **adıra ödüre,** *Öteye beriye.* [Gabain]

ödürenk, -gi [? ödürenk] *{ağız} is.* Kalaycıların, ocaktaki bakırı çevirmekte kullandıkları uzun ve ucu eğri demir. [DS]

ödürgen, [üd̲-ür-gen] *{eT} sf.* Her şeyi seçen. [DLT]

ödürgü[1], [öt-mek *(delmek)* > öd-ür-gü] *is.* Delgi aracı.

ödürgü[2], [ödür-gü] *{ağız} is.* Kuruntu; kurgu. [DS]

ödürgü[3], [ödür-gü] *{ağız} sf.* **1.** Uykudan tez uyanan. **2.** Korkak. [DS]

ödürgüç, -cü [ödür-güç] *{ağız} sf.* Hızlı yürüyen; ayağına çabuk. [DS]

ödürlenme, [ödür-le-n-me] *is.* Ödürlenmek eylemi.

ödürlenmek[1], [ödür-le-n-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* Sıkılmak; utanmak. [DS]

ödürlenmek[2], [ödür-le-n-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* Uykuda iken kâbus görmek; korkmak. [DS]

ödürlü, [ödür-lü] *{ağız} sf.* **1.** Uykuda iken kâbus gören; uykuda korkmayı alışkanlık edinmiş olan. **2.** Korkudan kalbi çok çarpan. [DS] ⊟ **ödürlü etmek,** *{ağız} 1. Korkutmak. 2. Korkutarak yüreğinin hızlı çarpmasına sebep olmak.* [DS]|| **ödürlü olmak,** *{ağız} Korkudan deli gibi olmak.* [DS]

ödürme, [ödür-me] *is.* Ödürmek eylemi.

ödürmek[1], [ödür-mek] *{ağız} gçl. f. [-ür]* Koşturmak; hızlandırmak. [DS]

ödürmek[2], [üd̲-ür-mek / öd̲-ür-mek] *{eT} gçl. f. [-ür]* **1.** Seçmek; ayırmak [Gabain] [EUTS] [DLT] [KB] **2.** Seçmek; üstün tutmak. [DLT]

ödürtlüg, [üd̲-ür-t-lüg] *{eT} sf.* Doğru; tamamıyla. [Gabain]

ödürtme, [ödür-t-me] *is.* Ödürtmek eylemi.

ödürtmek[1], [ödür-t-mek / ödü-t-le-mek] *{ağız} gçl. f. [-ür]* **1.** (Davar ve sığır için) bir gün içinde ikinci kez sağmak. **2.** Davar ve sığırı sağarken yavruyu biraz emdirerek sütün inmesini sağlamak. [DS]

ödürtmek[2], [ödür-mek > ödür-t-mek] *{ağız} gçl. f. [-ür]* Kapanan bir sözü, konuyu yeniden açmak veya sürdürmek. [DS]

ödürtmek[3], [ödür-t-mek]*{ağız} gçl. f. [-ür]* Abartmak. [DS]

ödürüklemek, [ötürük > ödürük-le-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ü)-yor]* Dışkısını yapmak; pislemek. [DS]

ödüs, [? ödüs] *{eT} sf.* Islak. [Gabain]

ödüsmek, [ōt-mek > öd̲-üs-mek] *{eT} gçsz. f. [-ür]* Geçmek. [Gabain]

ödüş, [? ödüş] *{eT} sf.* Nemli; ıslak; yaş. [EUTS]

ödüş, [ōd̲ > öd̲-üş] *{eT} is.* Tam yirmi dört saatlik zaman ölçü birimi; tam gün; 24 saat. [Tekin] [ETY]

ödütleme, [öd-ür-t-le-me] *is.* Ödütlemek eylemi.

ödütlemek, [ödür-t-mek / ödüt-le-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ü)-yor]* (Davar ve sığır için) bir gün içinde ikinci kez sağmak. [DS]

ödyometre, [Fr. oediomètre] *(ödyome'tre) is. kim.* Kimyasal tepkimelerde gazların hacim değişikliklerini ölçmeye yarayan alet.

öf[1], [öf *(yans.)*] *is.* Allah'a yalvarmayı ve zikretmeyi anlatan kök. [Zülfikar] *öf-kür-mek*

öf[2], [öf *(yans.)*] *is.* Üflemeyi anlatan kök. [Zülfikar] *öf-ür-mek*

öf[3], [öf] *(ö:ff) is.* Bıkkınlık, bezginlik, tiksinti belirtmekte kullanılır.

öfek, -ği [öfek] *{ağız} is.* Kışın davar barındırılan küçük yurtluk. [DS]

öfelek[1], **-ği** [öbe-lek / öfe-lek] *{ağız} is.* Kelebek. [DS]

öfelek[2], **-ği** [öf *(yans.)* > öf-ele-k] *{ağız} is.* Öfke. [DS]

öfelek[3], **-ği** [efelek / öfelek] *{ağız} is.* Labada bitkisi. [DS]

öfeleme, [öf-e-le-me] *is.* Öfelemek eylemi.

öfelemeç, -ci [uva-la-mak > öf-e-le-me-ç] *{ağız} is.* **1.** Ufalanmış yufka ve peynir karışımıyla yapılan bir tür yemek. **2.** Ovmaç. [DS]

öfelemek[1], [ov-mak > uv-mak > öf-ele-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* **1.** Bir şeyi avuç içinde ezerek ufalamak. **2.** Ovalamak. **3.** Hamuru yoğurup yuvarlamak, topaç yapmak. [DS]

öfelemek[2], [öf-ele-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* Dövmek. [DS]

öfelemek[3], [öf-ele-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Meyveleri ağaçtan elle kopararak toplamak. [DS]

öfelemek[4], [öf-ele-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* Yeri ve zamanı değilken tartışmaya girmek. [DS]

öfendire, [Yun. voukhentra] *{ağız} is.* → övendire. [DS]

öferik, -ği [Erme. avel *(çalı çırpı)* > efelek] *{ağız} is. bot.* Labada. [DS]

öfke, [öp-kē / öf-kē] *is.* **1.** Engellenme, gözdağı, incinme, hoşnutsuzluk karşısında ortaya çıkan, çoğunlukla kaba kuvvet gösterisine yönelen geçici şiddet ve saldırganlık tepkisi; kızgınlık; gazap; hiddet; hışım. *{eT} (aynı)* [DLT] **2.** Bu durumun ortaya çıkması. ⊟ **öfkesi burnunda,** *Çok öfkeli.*|| **öfkesi kabarmak,** *1. Çok kızmak. 2. Yatışmışken herhangi bir sebeple tekrar öfkelenmek; tekrar sinirlenmek.*|| **öfkesini** (birinden / bir şeyden) **çıkarmak,** *(Öfkeli birisi için) haksız yere birine çatmak; kız-*

gınlığı dolayısıyla hiç ilgisi olmayan birine yönelmek.|| **öfkesini yenmek,** *İradesini kullanarak öfkesini yatıştırmak.*|| **öfke topuklarına çıkmak,** *Çok öfkelenmek.*|| **öfkeye kapılmak,** *Kendisine hakim olamayacak biçimde sinirlenmek; öfkelenmekten kendini alamamak; kızmak; öfkelenmek; çok sinirlenmek.*

öfkeci, [öfke-ci] *sf.* Yaradılışı gereği çabuk kızan; çabuk öfkelenen; hemen her şeye öfkelenen; hadîdü'l-mizaç.

öfkelendirme, [öfke-le-n-dir-me] *is.* Öfkelendirmek eylemi.

öfkelendirmek, [öfke-le-n-dir-mek] *gçl. f. [-ir]* Birinin öfkelenmesine neden olmak; öfkelenmesine yol açmak; kızdırmak; sinirlendirmek.

öfkeleniş, [öfke-le-n-iş] *is.* Öfkelenmek eylemi veya biçimi.

öfkelenme, [öfke-le-n-me] *is.* Öfkelenmek eylemi veya durumu.

öfkelenmek, [öfke-le-n-mek] *gçsz. f. [-ir]* Bir kimseye veya bir davranışa karşı öfke duymak; kızmak; hiddetlenmek; sinirlenmek; hışımlanmak.

öfkeli, [öfke-li] *sf.* **1.** (Kişi için) öfke içinde bulunan; öfkelenmiş olan; kızgın; sinirli; hiddetli; hışımlı. **2.** Çabuk öfkelenen. **3.** Öfke belirtisi olan; öfke taşıyan.

öfkence, [öf *(yans.)* > öfkence] *{ağız} is.* Öksürük. [DS]

öfkesiz, [öfke-siz] *sf.* Öfkesi olmayan; sakin.

öfkürme, [öf-kür-me] *is.* Öfkürmek eylemi.

öfkürmek, [öf *(yans.)* > öf-kür-mek] *{ağız} gçsz. f. [-ür]* Tekkelerde yüksek sesle Allah'ın adını söylemek; zikretmek. [DS]

öflez, [öf-le-z اوفلز] *sf.* **1.** *{OsT}* (Lamba, kandil vb. için) ışığı çok az olan; az ışık veren. **2.** *{ağız}* Zayıf; cılız; ölmek üzere olan. [DS] **3.** *{ağız}* Pörsümüş; yumuşamış. [DS]

öflezik, -ği [öf-le-z-ik] *{ağız} sf.* Cılız; zayıf. [DS]

öflezime, [öflez-i-me] *is.* Öflezimek eylemi.

öflezimek, [öflez-i-mek / ölfez-i-mek] *{ağız} gçsz. f. [-ir]* (Lambanın ışığı için) zayıflamak; sönmeye yüz tutmak. [DS]

öflü, [öf-lü] *{ağız} sf.* Ünlü. [DS]

öfnek, -ği [öf-(ü)n-ek / ödlek] *{ağız} sf.* **1.** Avanak. **2.** Ödlek; korkak. [DS]

öfnezik, -ği [öflez > öfnez-ik] *{ağız} sf.* Zayıf; cılız; ölmek üzere olan. [DS]

öfrü, [öf-(ü)r-ü] *{ağız} sf.* Korkunç. [DS]

öfürme, [öf-ür-me] *is.* Öfürmek eylemi.

öfürmek, [öf *(yans.)* > öf-ür-mek / üfür-mek] *{ağız} gçsz. f. [-ür]* Üflemek. [DS]

öfürtmek, [öf-ür-mek > öf-ür-t-mek] *{ağız} gçsz. f. [-ür]* Üflemek. [DS]

ög[1], [ōg / ök] *{eT} is.* **1.** Anne; ana. [İKPÖy.] [ETY] [EUTS] **2.** Üvey anne. [Tekin] [Gabain] **3.** Bir tür çiçek. [EUTS]

ög[2], [ō-mek > ō-g اوك] *{eT} {eAT} {OsT} is.* Anlayış; vicdan; düşünce; bilinç; zekâ; akıl. [EUTS] [İKPÖy.] [Gabain] [KB]

ög[3], [ōg] *{eT} is.* Orta yaşı bulmuş hayvan. [DLT]

ög[4], [ög / öğ / ök / öng / öv *(yans.)*] *is.* Bağırıp çağırmayı, böğürmeyi anlatan kök. [Zülfikar] *ög-ürmek, ög-ür ög-ür ağlamak*

ög[5], [öñ] *{ağız} is.* Ön. ■ **öge geçmek,** *{ağız} Öne geçmek; öncü olmak.* [DS]|| **ögü ardı,** *{ağız} İşin başı sonu.* [DS]

ögdeş, [ōg[1] > ög-deş] *{eT} is.* Ana bir kardeş.

ögdi, [ōg-mek > ög-dī] *{eT} is.* **1.** Alkış; methiye; övgü; metih; sena; övme. [DLT] [EUTS] [KB] [Gabain] **2.** Mükâfat. [EUTS]

ögdilig, [ōg-mek > ög-dī > ögdī-lig] *(ögdi:lik) {eT} sf.* Methe ve takdire layık; övüp alkışlamaya değer. [EUTS]

ögdilmek, [ōg-mek > ög-üd-mek > ög(ü)d-il-mek / ög(ü)d-ül-mek] *{eT} edil. f. [-ür]* Övülmek; methedilmek. [KB]

ögdir, [ög-üd-mek > ög-(ü)d-ir] *{eT} is.* **1.** Mükâfat, ödül. **2.** Değer; kıymet; ücret. [EUTS]

ögdirmek, [ög-üd-mek > ög-(ü)d-ir-mek] *{eT} gçl. f. [-ür]* Methetmek; övmek. [Gabain]

ögdisiz, [ög-mek > ög-dī > ögdī-siz] *{eT} sf.* Takdire layık olmayan; beğenip övmeye değmez. [EUTS]

ögdü, [ōg-mek > ög-dǖ] *{eT} is.* Övme; methetme; sena; takdir. [EUTS]

ögdün, [öñ > öñ-dün] *{eT} zf.* Önden; önde. [EUTS]

ögdüş, [? ögdüş] *{eT} is.* Ağaç yarmaya mahsus ağaçtan çivi; ağaç kama. [EUTS]

öge[1], [ōg[1] > ög-e] *{eT} is.* **1.** Büyük anne. [ETY] **2.** Kaynana. [ETY]

öge[2], [ō-mek *(düşünmek)* > ö-gē] *(öge:) is.* **1.** Vekil; nazır; bakan; müşavir. [EUTS] [KB] **2.** Hekim. [EUTS] [DLT] **3.** *sf.* Çok akıllı; yaşlı; ulusun büyüğü. [KB] ■ **öge tégit,** *Orta halli adamların büyüklerine ve hakan çocuklarının küçüklerine verilen ungun.* [DLT]

öge[3], [ög-mek > ög-ē] *(öge:) {eT} is.* Şöhret; ün. [Gabain] [EUTS]

öge[4], [ög *(akıl)* > ög-e] *is.* **1.** Birleşik bir bütünü oluşturan parça veya yalın şeylerden her biri; unsur; eleman. **2.** *man.* Bir sınıf veya topluluğun bireylerinden her biri. **3.** *dbl.* Bir cümleyi oluşturan özne, yüklem ve tümleç gibi birimlerden her biri.

öge[5], [öge] *{ağız} sf.* Dahi; deha sahibi. [DS]

ögeç, -ci [ög > ög-eç] *{ağız} is.* Öveç. [DS]

ögek, [ōg[1] >ög-ek / ög-ük] *{eT} is.* **1.** Övme. [İKPÖy.] **2.** *sf.* Çok sevimli; cana yakın; hatırlatıcı; düşündürücü. [EUTS]

ögelemek, [ögē[2] > ögē-lē-mek] *{eT} gçl. f. [-r]* Öge demek; öge adı vermek. [DLT]

ögelik, [ögē[1] > öge-lik] *{eT} is.* Danışmanlık. [KB]

ögen, [ōgrēn / ōkrēn / ögen] *{eT} is.* Çay; kanal; ırmak; küçük nehir. [EUTS] [Gabain]

öget, [ō-mek > ög-ē > ög-e-t] *{eT} is.* **1.** Çok akıllı; yaşlı kimse; ulusun büyüğü. **2.** Duayen.

ögey, [ōg[1] > ög-ēy] *{eT} sf.* Üvey. [DLT] ⧉ **ögey ogul,** *Üvey oğul.* [DLT]

ögezci, [öñ-ez-ci] *{ağız} is.* Sürek avında av bekleyen avcı. [DS]

öggüçi, [ög-mek > ög-gü-çi] *{eT} sf.* Öven; övücü. [KB]

ögimek, [ög-mek > ög-ī-mek] *{eT} gçl. f. [-r]* Öğütmek; ezip toz haline getirmek. [DLT]

ögin, [öñī / öñin > ögin / ögün] *{eT} zf.* Başka; diğer. [Nevāyî]

ögirmek, [ōg-mek[1] > ög-ir-mek] *{eT} gçsz. f. [-ür]* **1.** Sevinmek; memnun olmak; mesrur olmak; neşelenmek. [EUTS] [ETY] [Gabain] [Tekin] **2.** Eğlenmek. [EUTS] ⧉ **ögirmek sebinmek,** *Mutlu olmak ve sevinmek.*

ögirtürmek, [ögir-tür-mek] *{eT} gçl. f. [-ür]* Sevindirmek. [EUTS]

ögit, [ögī-mek > ögi-t] *{eT} is.* Tahıl.

ögitmek[1], [ögī-mek > ögi-t-mek] *{eT} gçl. f. [-ür]* Öğütmek. [DLT] [KB]

ögitmek[2], [ōg-mek > ög-it-mek / ög-üt-mek] *{eT} gçl. f. [-ür]* Övmek; methetmek. [EUTS]

ögitsemek, [ögī-mek > ögi-t-mek > ögi-t-se-mek] *{eT} gçl. f. [-r]* Öğütmek istemek.

öglemek, [ōg[2] > ōg-lē-mek] *{eT} gçsz. f.* Aklı başına gelmek; kendine gelmek. [ETY]

öglena, [Lat. euglena] *(ögle'na) is. biy.* Gübreli ve yeşil sularda bol miktarda bulunan yüzücü, klorofilli, selüloz zarı olmayan, kamçı biçimindeki uzantısı ile hareket eden, bir hücreli canlı varlık, *(Euglena).*

öglenagiller, [öglena-gil-ler] *is. biy.* Örnek hayvanı öglena olan bir hücreli canlılar sınıfı.

öglendürmek, [ōg[2] > ōg-lē-mek > ög-le-n-tür-mek] *{eT} gçl. f. [-ür]* → öglentürmek. [EUTS]

öglenmek, [ōg[2] > ōg-lē-mek > ōg-le-n-mek / ök-le-n-mek] *{eT} dönşl. f. [-ür]* Kendine gelmek; ayılmak; akıllanmak; aklını başına toplamak. [EUTS] [KB] [Gabain] [İKPÖy.]

öglentürmek, [ōg[2] > ōg-lē-mek > ög-le-n-tür-mek] *{eT} gçl. f. [-ür]* Aklını başına toplamak; kendine getirmek. [EUTS]

ögleşmek, [ōg[2] > ōg-lē-mek > ōg-le-ş-mek] *işteş. f.* Akıl danışmak; birlikte düşünmek ve plan kurmak; meşveret etmek. [ETY]

ögli, [ō-mek > ö-glī] *(ögli:) {eT} sf.* Zeki; akıllı; düşünceli. [EUTS]

öglüg[1], [ōg[1] > ōg-lüg] *{eT} sf.* Anneli; annesi olan. [EUTS]

öglüg[2], [ōg[2] > ōg-lüg] *{eT} sf.* Düşünceli; bilinçli; akıllı.

ögmek[1], [ōg-mek] *{eT} gçl. f. [-ür]* Övmek; sena etmek; alkışlamak. [DLT] [ETY] [EUTS] [KB] [Gabain] [Tekin] ⧉ **ögmek alkamak,** *{eT} Övmek alkışlamak.*

ögmek[2], [ög-mek] *{eT} gçl. f. [-ür]* Ezmek; inceltmek; ovmak; öğütmek; toz haline getirmek. [EUTS]

ögmek[3], [ōg[2] > ög-mek] *{eT} gçsz. f. [-ür]* Düşünmek. [EUTS]

ögmiş, [ōg-mek[1] > ög-miş] *is.* Sena; övme. [EUTS] [Gabain]

ögmüş, [ōg-mek[1] > ög-müş] *is.* Övgü; **metih.**

ögremek, [ögür > *ögrē-mek] *{eT} gçl. f. [-r]* Gruba alışmak; grubun davranışlarını benimsemek.

ögren, [ōgrēn / ōkrēm] *{eT} is.* Çay; dere.

ögrenmek, [*ögrē-mek > ögre-n-mek] *{eT} dönşl. f. [-ür]* **1.** Alışmak. [EUTS] **2.** Öğrenmek. [DLT] [KB]

ögrenmiş, [ögre-n-mek > ögre-n-miş] *{eT} sf.* Alışmış; itiyat edinmiş; öğrenmiş. [Gabain] [EUTS]

ögret, [*ögrē-mek > ögre-t] *{eT} is.* Temrin; itiyat; alışkanlık. [Gabain]

ögretig, [*ögrē-mek > ögre-t-ig] *{eT} is.* **1.** Alışkanlık; âdet; bilgi; talim. [EUTS] **2.** Terbiye. [KB]

ögretig, [ögre-t-mek > ögre-t-ig] *{eT} is.* Talim; öğretme; terbiye; eğitim. [EUTS]

ögretinmek, [*ögrē-mek > ögre-t-mek > ögre-t-in-mak] *{eT} dönşl. f. [-ür]* Talim görmek; temrin etmek; öğrenmek. [EUTS] [Gabain]

ögretmek, [*ögrē-mek > ögre-t-mek] *{eT} gçl. f. [-ür]* Talim ettirmek; öğretmek. [EUTS] [DLT] [KB] [Gabain]

ögreyük, [*ögrē-mek > ögre-yük] *{eT} is.* Görenek; âdet. [DLT]

ögrinçlig, [ög-ir-mek > ög(i)r-ün-mek > ögrün-ç > ögrinç-lig] *{eT} sf.* Sevinçli.

ögrünç, [ögrün-mek > ögrü-n-ç] *{eT} is.* Sevinç. [ETY] [EUTS] [Gabain] [Üç İtigsizler]

ögrünçlenmek, [ögrünç-le-n-mek] *{eT} dönşl. f. [-ür]* Eğlenmek; neşelenmek; zevklenmek; sevinmek.

ögrünçü, [ög-ir-mek *(sevinmek)* > ög(i)r-ünçü] *is.* **1.** Sevinç; neşe. [ETY] [İKPÖy.] **2.** *sf.* Sevinçli; memnun. [EUTS]

ögrünçülemek, [ögrünçü-lē-mek] *{eT} gçsz. f. [-r]* Tenezzühe çıkmak; eğlence tertiplemek; sevinmek; gezmeye çıkmak. [EUTS]

ögrünçülenmek, [ögrünçü-le-n-mek] *{eT} dönşl. f. [-ür]* Sevinmek. [EUTS]

ögrünçüligin, [ögrünçü-lig-in] *{eT} zf.* Sevinçle; memnuniyetle; sevine sevine. [EUTS]

ögrünçülüg, [ög-(i)r-mek *(sevinmek)* > ögr-(ü)nçü-lüg] *{eT} sf.* Neşeli; sevinçli. [ETY] [EUTS] [İKPÖy.]

ögründürmek, [ög-ir-mek > ög-(i)r-ün-mek > ögrün-dür-mek] *{eT} gçl. f. [-ür]* Sevindirmek.

ögrünmek, [ög-ir-mek > ög-(i)r-ün-mek] *{eT} dönşl. f. [-ür]* Sevinmek.

ögrüntürmek, [ög-ir-mek > ög-(i)r-ün-mek > ögrün-tür-mek] *{eT} gçl. f. [-ür]* Sevindirmek. [Gabain]

ögsemek, [ōg[1] > ög-sē-mek] *{eT} gçl. f. [-r] [-r]* Övmek istemek. [DLT]

ögsiremek, [ōg[2] > ög-sir-ē-mek *('-sir' olumsuzluk eki '-siz')*] *{eT} gçsz. f. [-r]* **1.** Aklını kaybetmek; zekâsını yitirmek. [EUTS] **2.** Kendinden geçmek. bilincini yitirmek. [İKPÖy.] [EUTS] [Gabain]

ögsük, [ög-sük] *{eT} sf.* Sönük. [EUTS] (?)

ögsüz, [ōg[2] > ög-süz] *{eT} sf.* Akılsız; zekâsız. [EUTS]

ögsüz[1], [ōg[1] > ög-süz] *sf.* **1.** Öksüz; annesiz; yetim; anasız. [Tekin] [EUTS] [ETY] [Gabain]

ögti, [ög-mek > ög-ti / ög-di] *{eT} is.* Methiye. [Gabain]

ögtürmek, [ōg-mek[1] > ög-üt-mek > ög(ü)t-ür-mek] *{eT} gçl. f. [-ür]* Övdürmek. [DLT] [ETY] [Tekin]

ögüç, [ōg[1] > ög-üç] *{eT} is.* Annecik. [Gabain] [EUTS]

ögük, [ōg > ög-(ü)k *(k: küçülme eki)* / ög-mek *(övmek)* > ög-(ü)k *(k: sonuç bildiren ek)* / üg-(ü)k] *is.* **1.** Sevgili. [İKPÖy.] [Gabain] **2.** Sevilen çocuk. [İKPÖy.] **3.** Çok sevimli; cana yakın; candan. [EUTS]

ögülmek, [ōg-mek[1] > ög-ül-mek] *{eT} edil f. [-ür]* Övülmek; övünmek. [DLT]

ögülüg, [ōg[2] > ög-ü-lüg] *{eT} sf.* Düşüncede olan; düşünülen. [EUTS]

ögümek, [ög-ü-mek] *{eT} gçl. f. [-r]* Ezmek. [Gabain]

ögümek, [ōg[1] > ög-ū-mek] *{eT} gçl. f. [-r]* Anlamak.

ögün, [öñ > öñ-in / ögin / ögün] *{eT} zf.* Diğer; başka.

ögünç, [ögün-mek > ögün-ç] *{eT} is.* **1.** Övünç; övünme. [DLT] [KB] **2.** Neşe; sevinç. [EUTS]

ögünçi, [ögün-mek > ögünç-ī] *{eT} sf.* Kendini öven. [DLT]

ögündi, [ögün-mek > ögün-di] *{eT} is.* Övünen kimse. [DLT]

ögüngen, [ögün-mek > ögün-gen] *{ağız} sf.* Övüngen. [DS]

ögünmek, [ökün-mek] *{eT} dönşl. f. [-ür]* Pişman olmak; nedamet getirmek. [EUTS]

ögünmek, [ōg-mek[1] > ög-ün-mek] *{eT} dönşl. f. [-ür]* Kendini övmek. [DLT]

ögür[1], [ög *(yans.)* > ög-ür] *is.* Böğürme, ağlama vb. bildiren yansımalı gövde. ⊡ **ögür ögür ağlamak,** *{eAT} Hüngür hüngür ağlamak.* [DK]

ögür[2], [ōg-mek > ög-ür] *{eT} is.* Koyun, keçi, geyik, bağırtlak kuşu, deve, cariye gibi şeylerin toplu bir halde bulunması; bunların sürüsü; bölük; sürü; hara; tavla. [DLT] [EUTS] [ETY] [Gabain] ⊡ **ögür ögür,** *{ağız} Pek çok.* [DS]

ögür[3], [ōg-mek > ög-ür] *{ağız} is.* **1.** İneklerin çiftleşme zamanı. **2.** Döl. [DS] ⊡ **ögür almak,** *{ağız} (İnek için) gebe kalmak.* [DS]|| **ögüre gelmek,** *{ağız} (İnek için) çiftleşmek istemek.* [DS]|| **ögür otu,** *{ağız} Çiftleşmek isteyen ineklere yedirilen bir ot.* [DS]

ögürlenmek, [ögür-le-n-mek] *{eT} dönşl. f. [-ür]* At sürüsü; aygıra sahip olmak; başka hayvanlar sürü ve bölük haline gelmek. [DLT]

ögürleşmek, [ögür-le-ş-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* Çoğalmak. [DS]

ögürlüg, [ögür-lüg] *{eT} sf.* **1.** Bir sürüye ait olan. **2.** Bir sürüye sahip olan. ⊡ **ögürlüg er,** *Koyun ve benzeri hayvanlardan sürüsü bulunan adam.* [DLT]|| **ögürlüg adgır,** *Kısrakları, eşleri bulunan aygır.* [DLT]

ögürmek[1], [ōg-mek[1] > ög-ir-mek] *{eT} gçsz. f. [-ür]* Sevinmek; memnun olmak. [EUTS] [ETY] [İKPÖy.]

ögürmek[2], [ōg-mek *(övmek)* > ög-ür-mek / ög-(i)r-mek] *{eT} gçl. f. [-ür]* Övdürmek; yücelttirmek. [İKPÖy.]

ögürmek[3], [ög-mek > ög-ür -mek] *{eT} gçl. f. [-ür]* Oyalamak. [KB]

ögürmek[4], [ög *(yans.)* > ög-ür-mek] *{ağız} gçsz. f. [-ür]* Öğürmek. [DS]

ögürmek[5], [ög-ür-mek] *{ağız} gçsz. f. [-ür]* (İnek için) gebe kalmak. [DS]

ögürmek[6], [ög *(yans.)* > ög-ür-mek] *{eAT} gçsz. f. [-ür]* Böğürmek.

ögürsek, -ği [ögür-se-k] *{ağız} sf.* (İnek için) çiftleşmek isteyen. [DS]

ögürsemek, [öğür-se-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-s(ü)-yor]* (İnek için) çiftleşmek istemek. [DS]

ögürtmek, [ögür-mek > ögür-t-mek] *{eT} gçl. f. [-ür]* Kendisini övdürmek. [EUTS] [Gabain]

ögüş, [ök-üş / ög-üş] *{eT} sf.* Çok. [ETY]

ögüşmek[1], [ögī-mek > ögü-ş-mek] *{eT} dönşl. f.* **1.** Aşınmak. [ETY] **2.** Tahıl vb. öğütmekte yardımlaşmak; öğütüşmek.

ögüşmek[2], [ōg-mek > ög-üş-mek] *{eT} işteş. f. [-ür]* Karşılıklı birbirini övmek; övüşmek. [DLT]

ögüt, [ō-mek > ōg-mek > ög-üt] *{eT}* *is.* Öğüt; vaaz; nasihat. [DLT] [Gabain] [EUTS]

ögütlemek, [ögüt > ögüt-lē-mek] *{eT}* *gçl. f. [-r]* Öğüt vermek; öğütlemek. [DLT]

ögütmek[1], [ōg-mek[1] > ög-üt-mek] *{eT}* *gçl. f. [-ür]* Övmek. [EUTS]

ögütmek[2], [uv-mak / öv-mek > öğüt-mek] *{ağız}* *gçl. f. [-ür]* Öğütmek. [DS]

ögüz, [ögüz] *{eT}* *is.* Irmak. nehir; dere. [EUTS] [KB] [Gabain] [İKPÖy.]

öğ[1], [ög / öğ / ök / öng / öv *(yans.)*] *is.* Bağırıp çağırmayı, böğürmeyi anlatan kök. [Zülfikar] *öğ-ür-e gelmek, öğ-ür olmak, öğ-ür-leş-mek, öğ-ür-se-mek, öğ-ür-t-mek*

öğ[2], [öğ *(yans.)*] *is.* Kusma sırasında çıkan sesi anlatan kök. [Zülfikar] *öğ-mek, öğ-ü-mek, öğ-ür-mek, öğ-ür-tü*

öğ[3], [ög / ök > öğ اوك] *{eT}* *{eAT}* *{OsT}* *{ağız}* *is.* Akıl; zihin; hatır. ☞ **öğe düşmek,** *{eAT} Hatıra gelmek.*|| **öğe düşürmek,** *{eAT} Akla getirmek; hatıra getirmek.*|| **öğü başına derilmek,** *{eAT} Aklı başına gelmek.*|| **öğü dirilmek** (derilmek), *{eAT} Aklı başına gelmek.*|| **öğü gelmek,** *{eAT} Aklı başına gelmek; ayılmak.*|| **öğü gitmek,** *{eAT} Aklı başından gitmek; bayılmak; bilincini yitirmek.*|| **öğün azdurmak,** *{eAT} Aklını şaşırmak.*|| **öğünden geçmek,** *{eAT} Aklından geçmek; hatırına gelmek.*|| **öğünden gitmek,** *{eAT} Hatırından çıkmak; unutmak.*|| **öğüne düşmek,** *{eAT} Aklına gelmek; hatırına gelmek.*|| **öğüne gelmek,** *{eAT} Hatırına gelmek; aklına gelmek.*|| **öğüne getirmek,** *{eAT} Aklına getirmek; hatırına getirmek; düşünmek.*|| **öğünü başına dermek,** *{eAT} Aklını başına toplamak.*|| **öğünü divşürmek,** *{eAT}* → aklını başına dermek.|| **öğünü dişürmek,** *{eAT} Aklını başına toplamak.*|| **öğünü gidermek,** *{eAT} Aklını başından almak.*|| **öğ vermek,** *{ağız} 1. Akıl vermek; akıl öğretmek. 2. Kışkırtmak; fit vermek.*

öğ[4], [öng > öğ] *{ağız}* *is.* **1.** Ön. **2.** Reis; baş; ileri gelen. **3.** Ağa; efendi. **4.** *ünl.* Kadınların kocalarına seslenirken kullandıkları söz. [DS]

öğbet, [öğ-mek > öğbet] *{ağız}* *sf.* **1.** Çok övünen. **2.** Abartılı konuşan; çok abartan. [DS]

öğcek, -ği [öñ > öğ-cek] *{ağız}* *is.* Ekin taşınırken sap arabasının ön tarafına dikine konulan ağaç. [DS]

öğcel, [ov-mak / öğ-mek > öğcel] *{ağız}* *is.* Avuçta ovalanmış hamurdan yapılan ayran çorbası. [DS]

öğceleme, [öğce-le-me] *is.* Öğcelemek eylemi.

öğcelemek, [ov-mak / avuç > av(u)c-ala-mak / öğce-le-mek] *{ağız}* *gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* **1.** Bir şeyi avuçta sıkarak ufalamak; ovalamak. **2.** Ellerini ovuşturmak.

öğceşme, [öğce-ş-me] *is* Öğceşmek eylemi.

öğceşmek, [öğce-ş-mek] *{ağız}* *gçsz. f. [-ir]* (Böcekler için) bir yere yerleşip üremek. [DS]

öğden, [öñ > öğ-den] *{ağız}* *zf.* Önceden. [DS]

öğdengeri, [öd̲ > öğ-den-geri] *{ağız}* *zf.* İkindi. [DS]

öğdüç, [öñ > öğ-dü-ç] *{ağız}* *sf.* Sevindirici haber getiren; muştucu. [DS]

öğdül, [öğdül / öñdül اوكدل] *{eAT}* *{OsT}* *{ağız}* *is.* **1.** Ödül. **2.** At koşusu. **3.** Düğünlerde nişan atma töreni; atıcılık yarışı. **4.** Önden giden; yol gösteren. [DS] ☞ **öğdül atı,** *{OsT} Yarış atı; koşu atı.*|| **öğdül komak,** *{OsT} Yarışı kazanana verilmek üzere ortaya bir ödül koymak.*

öğdüllük, -ğü [öğdül-lük / öğdülük اكدل لك] *{OsT}* *is.* Yarış ödülü.

öğdülük, -ğü [öğdül-lük / öğdülük اوكدلك] *{OsT}* *is.* → öğdüllük.

öğdün, [öñ > öğ-dün] *{ağız}* *zf.* Başlangıç. [DS]

öğdür, [ödül > öğdür] *{ağız}* *is.* Yarış. [DS]

öğdürme, [öğ-dür-me] *is.* Öğdürmek eylemi.

öğdürmek, [öğ-dür-mek] *{ağız}* *gçl. f. [-ür]* Sönmeye yüz tutmuş ateşi canlandırmak; tutuşturmak. [DS]

öğe[1], [ög-e > öğ-e] *{ağız}* *is.* Anne. [DS]

öğe[2], [ögey / üvey] *{ağız}* *is.* Üvey. [DS]

öğe[3], [ög-e ?] *is.* → öge[4], *(1942).*

öğeç[1], [öge-ç] *{eAT}* *{OsT}* *{ağız}* *is.* → öveç. [DS]

öğeç[2], [güveç / öğeç] *{ağız}* *is.* Toprak kapla fırında pişirilen türlü; güveç. [DS]

öğek, -ği [öñ > öñ-mek > öğ-ek] *{ağız}* *is.* Sürek avında pusuda bekleyen avcı. [DS]

öğeleme, [öğe-le-me] *is.* Öğelemek eylemi.

öğelemek, [ov-mak > öğ-ele-mek] *{ağız}* *gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* **1.** Hamuru yoğururken el ile ovalayıp özleştirmek. **2.** Avuçlar arasında sıkarak ezmek, ufalamak. [DS]

öğen, [öñ > öğ-en] *{ağız}* *is.* Evin önündeki geniş yer; avlu. [DS]

öğen, [öyken] *{ağız}* *is.* Akciğer. [DS]

öğendere, [Yun. vukendri] *{ağız}* *is.* → üvendire. [DS]

öğenderek, [Yun. vukendri] *{ağız}* *is.* → üvendire. [DS]

öğendire, [Yun. vukendri > öğendire اوكندره] *{eAT}* *{OsT}* *is.* → üvendire.

öğerek, -ği [öğre-k] *{ağız}* *is.* Çiftleşmek isteyen dişi hayvan. [DS]

öğerme, [öğ-er-me] *is.* Öğermek eylemi.

öğermek, [öğ-mek > öğ-er-mek] *{ağız}* *gçl. f. [-ir]* Överek, değer vererek genişçe anlatmak; önermek. [DS]

öğeş, [öğeç] *{ağız}* *is.* → öveç. [DS]

öğeşme, [öğ-eş-me] *is.* Öğeşmek eylemi.

öğeşmek, [*eT.* igē-mek *(inat etmek)* > ige-ş-mek >

öğeş-mek] *{ağız} işteş. f. [-ir]* Zıtlaşmak; düşmanca davranmak. [DS]

öğey, [ög > öğ-ey] *{ağız} is.* → üvey. [DS]

öğeyik, -ği [öğeyik اوكيك] *{OsT} is.* Üveyik.

öğez[1], [öñ > öğ-ez] *{ağız} is.* Avcıların gizlendikleri yer; öneze. [DS] ☞ **öğezeye durmak,** *Av bekleme yerinde gizlenmek.*

öğez[2], [öñ > öğ-ez] *{ağız} zf.* Önce. [DS]

öğez[3], [övez / üvez] *{ağız} is.* Hayvanlarda görülen bir tür büyük bit. [DS]

öğgün, [öğ-mek > öğ-gün] *{ağız} sf.* Gönlü okşayan; etkili. [DS]

öğke, [öp-ke > öğke] *{ağız} is.* Öfke. [DS]

öğkelenme, [öğke-le-n-me] *is.* Öfkelenme.

öğkelenmek, [öpke > öğke-le-n-mek] *{ağız} gçsz. f. [-ir]* Öfkelenmek. [DS]

öğken, [öğ-ken] *{ağız} is.* Öksürük. [DS]

öğkenli, [öğken-li] *{ağız} sf.* Süreğen öksürüklü; bronşitli. [DS]

öğkünme, [öykün-me] *is.* Öykünme.

öğkünmek, [öykün-mek] *{ağız} gçsz. f. [-ür]* Birinin yaptıklarını yineleyerek alay etmek; öykünmek. [DS]

öğle, [öd *(zaman)* öd-le > öy-le > öğle] *is.* **1.** Gün ortası. **2.** Sabah ile ikindi arasındaki vakit. **3.** Bu vakitte kılınan namaz; öğle namazı. **4.** Bu namazın vaktini bildirmek için okunan ezan. ☞ **öğle ezanı,** *Öğleyin kılınan namazı bildirmek için okunan ezan.*|| **öğle namazı,** *Öğle üzeri, güneş üst yükselim noktasından inmeye başladıktan sonra kılınan namaz.*|| **öğle paydosu,** *Çalışma ortamında öğle vakti yemek ve kısa süreli dinlenme amacıyla işe ara verme.*|| **öğle tatili,** *Çalışma ortamında öğle vakti yemek ve kısa süreli dinlenme amacıyla işe ara verme.*|| **öğle uykusu,** *Çoğunlukla öğle yemeğinden sonraki kısa süreli uyku.*|| **öğle vakti,** *Günün öğleye denk gelen saatleri.*|| **öğle yeli,** *{ağız} Güney yeli.* [DS]|| **öğle yemeği,** *Öğle saatlerinde yenen yemek.*

öğlek, -ği [Yun. avlaki] *{ağız} is.* Evlek. [DS]

öğlemek, [öğ-le-mek اوكلمك] *{eAT} gçl. f. [-r]* **1.** Hatırlamak. **2.** Özlemek.

öğlen, [öğ-le-n] *is.* **1.** Öğle. **2.** *gök b.* Meridyen düzlemi; nısfı'n-nehar. **3.** *zf.* Öğle vaktine rastlayan zamanda; öğle saatlerinde; öğleye doğru.

öğlenci, [öğlen-ci] *sf.* (Öğrenci için) ikili öğretimde okula öğleden sonra giden .

öğlende, [öğlen-de] *zf.* Öğleyin; öğle zamanında.

öğlendirmek, [öğ-lē-mek>öğ-le-n-dir-mek اوكلندرمك] *{eAT} gçl. f. [-ir]* Ders vermek; ibret vermek; akıl öğretmek.

öğlenecek, [öğlen-e-cek اوكله جك] *{OsT} {ağız} zf.* Öğlene kadar. [DS]

öğlenmek, [öğ-lē-mek > öğ-le-n-mek اوكلنمك] *{eAT} {OsT} dönşl. f. [-ir]* Aklı başına gelmek; akıllanmak; kendine gelmek.

öğleüstü, [öğle+üst-ü] *is.* **1.** Günün öğleye yakın saatleri. **2.** *zf.* Günün öğleye yakın saatlerinde; öğleye doğru; öğleyin.

öğleüzeri, [öğle+üzer-i] *is.* **1.** Günün öğleye yakın saatleri. **2.** *zf.* Günün öğleye yakın saatlerinde; öğleye doğru; öğleyin.

öğleyin, [öğle-y-in] *(ö'ğleyin) {OsT}} zf.* Öğle zamanı; öğle üzeri.

öğlü, [öğ-lü اوكلو] *(öğlü:) {eAT} {OsT} sf.* Akıllı; anlayışlı; izanlı.

öğlük, -ğü [öñ > öğ-lük] *{ağız} is.* Eyerin geri kaymaması için atın göğsünden dolaşarak bağlanan kayış. [DS]

öğme, [öğ-me] *{ağız} is.* **1.** Tahinli pide. **2.** Yağlı ekmek; pide. **3.** Haşhaşlı ekmek. **4.** Bulamaç. [DS]

öğmeç, [oğ-ma + aş] *{ağız} is.* **1.** Üstüne yağ sürülmüş sıcak ekmek. **2.** Ufalanmış ekmek ya da mısır ekmeğini yağda kızartıp üstüne toz şeker dökerek yapılan bir yiyecek. [DS]

öğmek[1], [öğ-mek] *{ağız} gçsz. f. [-er]* (Namaz için) kılmak. [DS]

öğmek[2], [ığ-mak > öğ-mek] *{ağız} gçsz. f. [-er]* **1.** (Toprak için) emmek. **2.** (Yağ vb. şeyler için) döküldüğü yer veya kumaşın içine işlemek; yayılmak. [DS]

öğmek[3], [öğ-mek] *{ağız} gçsz. f. [-er]* (Kömür için) yavaş yavaş yanarak kor oluşmak. [DS]

öğmek[4], [öğ-mek] *{ağız} gçl. f. [-er]* Birini izlemek; gözlemek. [DS]

öğmek[5], [ög-mek > öğ-mek] *{ağız} gçl. f. [-er]* **1.** Karıştırmak. **2.** Yayıkta biriken yağları çıkarmak. [DS]

öğmek[6], [öğ-mek] *{ağız} gçl. f. [-er]* Etkilemek; duygulandırmak. [DS]

öğmek[7], [öğ *(yans.)* > öğ-mek] *{ağız} gçsz. f. [-er]* **1.** Kusmak; öğürmek. **2.** Kusar gibi ses çıkarmak. **3.** Aksırıp tıksırmak. [DS] ☞ **öğeceği gelmek,** *{ağız} Kusacak gibi olmak.* [DS]

öğmek[8], [öğ-mek / öv-mek] *{ağız} gçl. f. [-er]* Gelini uğurlama töreni yapmak. [DS]

öğmek[9], **-ği** [öğ-mek] *{ağız} is.* Meşe kümesi. [DS]

öğmeklik, [öğ-mek-lik اوكمكلك] *{eAT} is.* Övme; metih; sena.

öğmeşmek, [öğ-mek > öğ-me-ş-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* Bulaşmak; sıvaşmak. [DS]

öğn, [öñ > öğn] *{ağız} is.* Ön. [DS]

öğnence, [öğrence] *{ağız} is.* Yeni öğrenen kimsenin yaptığı iş; temrinlik iş; alıştırma çalışması. [DS]

öğnük[1], **-ğü** [öğ-ün-mek > öğ-(ü)n-ük] *{ağız} is.* Değirmencinin öğüttüğü undan almış olduğu pay. [DS]

öğnük[2], **-ğü** [öñ > ön-lük > öğnük] *{ağız}* *is.* Önlük. [DS]

öğörsemek, [öğür-se-mek] *{ağız}* *gçsz. f. [-r] [-s(ü)-yor]* → öğürsemek. [DS]

öğre, [ög *(akıl)* > öğ-(ü)r-e] *{ağız}* *is.* Eğitim. [DS]

öğredirek, [öğre-dir-ek اوگردرك] *{eAT}* *zf.* Öğreterek; alıştırarak.

öğrek[1], **-ği** [ög-rek > öğrek اوگرك] *{eAT}* *{OsT}* *{ağız}* *is.* **1.** At sürüsü. **2.** Koşuma alıştırılmış at. **3.** Harman döverken alışkın olduğu için başa alınan kısrak. **4.** *sf.* (Hayvan için) eğitilmeye elverişli. [DS] ⧉ **öğreğe gelmek,** *{ağız}* *(Tosun için) çifte koşulmaya alıştırılacak duruma gelmek.* [DS]

öğrek[2], **-ği** [öḏ *(zaman)* > öḏ-(ü)r-e-k] *{ağız}* *is.* **1.** Uygun zaman; elverişli durum. **2.** Mevsim. **3.** Tarlaya tohum ekme zamanı. [DS]

öğrek[3], **-ği** [öğ-(ü)r-e-k] *{ağız}* *is.* **1.** Hayvanın alışkın olduğu yer; doğup büyüdüğü yer. **2.** Sığır ve koyunların yazın gölgelendiği yer; su kıyısı. [DS]

öğrek[4], **-ği** [öñ > öğ-rek / eğ-rek] *{ağız}* *is.* Kaburga kemikleri. [DS]

öğreleme, [öğre-le-me] *is.* Öğrelemek eylemi.

öğrelemek, [öğre-le-mek / öğür-le-mek] *{ağız}* *gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* (Beşik vb. için) sallamak. [DS]

öğrelenmek, [öğre-le-n-mek] *{ağız}* *edil. f. [-ir]* Sallanmak. [DS]

öğremek, [öğ-(ü)r-e-mek] *{ağız}* *gçl. f. [-r] [-r(ü)-yor]* **1.** Özlemek. **2.** İstemek. [DS]

öğrenbeçlik, -ği [öğren-mek-lik > öğren-meç-lik > öğren-beç-lik] *{ağız}* *is.* **1.** İlk yapılan iş; deneme; temrin. **2.** Öğretme ücreti. [DS]

öğrenbeşlik, -ği [öğren-mek-lik] *{ağız}* *is.* → öğrenbeçlik. [DS]

öğrence, [öğren-ce اوگرنجه] *{OsT}* *{ağız}* *is.* **1.** Yeni öğrenilirken yapılan iş; öğrencelik. **2.** *sf.* Öğrenmek üzere olan; öğrenmeye çalışan. [DS]

öğrencek, -ği [öğren-cek] *{ağız}* *is.* → öğrencelik. [DS]

öğrencelik,-ği [öğren-ce-lik] *{ağız}* *is.* **1.** Öğrenmek amacıyla yapılan ilk iş. **2.** Ücretle tutulan öğretmene verilen para; öğretme ücreti. **3.** İlk öğretilen iş karşılığında alınan para. [DS]

öğrenci, [öğren-(i)ci] *is.* **1.** Bir eğitim öğretim kurumunda ders gören kimse; talebe, *(1935).* **2.** Bir sanat ya da felsefe alanında ustasından ders alan ve onun izleyicisi olan kimse. **3.** Özel ders alan kişi. **4.** (Tamlayan olarak) öğrencilere ilişkin olan; öğrencileri ilgilendiren; öğrencilerle oluşturulan. ⧉ **öğrenci belgesi,** *Birinin öğrenci olduğunu gösteren yazılı ve onaylı belge.*|| **öğrenci bileti,** *Herhangi bir yere giriş ya da yolculuk için öğrencilere indirim sağlanarak verilmiş olan bilet.*|| **öğrenci kartı,** *Bir kimsenin öğrenci olduğunu gösterir fotoğraflı ve onaylı cepte taşınabilir belge.*|| **öğrenci kimliği,** *Öğrencinin adını soyadını, gerektiğinde sınıfını ve okulunu belirten fotoğraflı, onaylı belge.*|| **öğrenci yurdu,** *Öğrencilerin barınma, yeme içme ve rahat çalışabilecekleri ortamı sağlamak amacıyla özel olarak yapılmış bina.*

öğrencilik,-ği [öğren-ci-lik] *is.* **1.** Öğrenci olma durumu; talebelik. **2.** Öğrenci olarak geçirilen süre.

öğrencimelig, [öğren-ceme-lik] *{ağız}* *is.* → öğrencelik.

öğrençelik, -ği [öğren-ce-lik] *{ağız}* *is.* → öğrencelik.[DS]

öğrende, [Yun. voukentra] *{ağız}* *is.* Üvendire. [DS]

öğrenek, -ği [öğren-ek] *{ağız}* *is.* Yetiştirme; öğretim; alıştırma. [DS]

öğrenik, -ği [öğren-ik] *{ağız}* *sf.* **1.** Öğrenmiş; öğretilmiş. **2.** Toyluğu geçmiş. [DS]

öğrenilme, [öğ-re-n-il-me] *is.* Öğrenilmek eylemi.

öğrenilmek, [öğ-re-n-il-mek] *edil f. [-ir]* Öğrenmek eylemi yapılmak.

öğrenim, [öğ-re-n-im] *is.* **1.** Öğrenmek eylemi. **2.** Bir meslek, sanat ve iş için gerekli bilgi, beceri ve alışkanlıkları kazanmaya yönelik öğrenme işi; tahsil, *(1935).* ⧉ **öğrenim belgesi,** *1. Bir kimsenin görmüş olduğu öğrenim seviyesini ve durumunu belgeleyen resmî yazı; tasdikname. 2. Bir kurs ya da seminere katılarak başarı ile tamamlayanlara verilen belge; sertifika.*|| **öğrenim hakkı,** *huk. Kişilerin, yurttaşı oldukları devletten öğrenim olanakları sağlamasını isteyebilme hakkı.*

öğrenimli, [öğ-re-n-im-li] *sf.* **1.** Öğrenim görmüş olan; tahsilli. **2.** (Belirtilen seviyede) öğrenimi olan.

öğreniş, [öğ-re-n-iş] *is.* Öğrenmek eylemi veya biçimi.

öğrenişmek, [öğren-iş-mek اوگرنشمك] *{eAT}* *işteş. f. [-ür]* Birbirine alışmak; ünsiyet edinmek.

öğreniştirmek, [öğre-n-iş-tir-mek اوگرنشدیرمك] *{eAT}* *gçl. f. [-ür]* Başkasını kendisine alıştırmak.

öğrenme, [öğ-re-n-me] *is.* **1.** Öğrenmek eylemi; ıttıla. **2.** Belli bilgi, beceri ve anlayış edinme, yeti ve yeteneklerini geliştirme. **3.** İnsan ya da hayvanın, yaşadığı çevrenin ve deneyimlerinin etkisi ile öznel davranış biçimleri oluşturabilmek veya bunlarda gerektiğinde değişiklik yapabilmek için işlettiği belleğe kaydetme süreçleri bütünü.

öğrenmedik, -ği [öğren-me-dik] *{ağız}* *sf.* Bilinmeyen; iyice tanınmayan. [DS]

öğrenmek, [ög-re-mek > öğ-re-n-mek اوگرنمك] *gçl. f. [-ir] f. [eAT. -ür]* **1.** *{eAT}* *{OsT}* Alışmak; yakınlık sağlamak; ünsiyet peyda etmek. **2.** Bilgi edinmek; bellemek. **3.** Yapılması istenen şeyle ilgili olarak bilgi, beceri ve yetenek kazanmak; belli bir alışkanlık edinmek. **4.** Davranışlarını değiştirebilmek veya yeni bir yaşama biçimi kazanmak. **5.** Söz ko-

nusu olan bilmediği bir şeyden haber almak; bilgi sahibi olmak. **6.** *{ağız}* Bir şeye alışmak; onu alışkanlık durumuna getirmek. [DS]

öğrenmelik,-ği [öğ-re-n-me-lik] *sf.* Bir öğrencinin öğrenimini yapması ya da yetişkin bir kimsenin bilgi ve görgüsünü arttırmak amacıyla bir kuruluş tarafından verilen para; burs.

öğret, [ör-mek > ör-güt ?] *{ağız} is.* Saç örgüsü. [DS]

öğretgi, [öğ-re-t-gi] *{ağız} is.* Yön; doğrultu. [DS]

öğreti, [öğre-t-i] *is.* **1.** Bilimde düzenli bir siyasi, felsefî veya dinî bir öğretim sistemini, bir görüşü oluşturan ilke, dogma ve kavramların tümü; meslek; doktrin. *(1942)* **2.** Bir düşünürün, bir bilginin düşüncelerinin tümü. **3.** Belli bir dünya, bir toplum anlayışına, düşünceye dayalı inanç ve ilkeler dizisi; doktrin.

öğretici, [öğre-t-ici] *sf.* **1.** Öğretme, yetiştirme, bilgi verme amacını güden; didaktik. **2.** Bir bilim ve sanat dalının yöntemlerini sistemli bir biçimde açıklamaya yönelik.

öğreticilik,-ği [öğre-t-ici-lik] *is.* **1.** Öğretici olma durumu. **2.** Öğretme ve bilgi verme amacı taşıyan şeyin veya kimsenin taşıdığı nitelik.

öğretilme, [öğre-t-il-me] *is.* Öğretilmek eylemi.

öğretilmek, [öğre-t-il-mek] *edil. f. [-ir]* Öğretmek işi yapılmak.

öğretim, [öğre-t-im] *is.* **1.** Öğretmek amacıyla yapılan iş. **2.** Belli bir alanda, belirlenmiş olan amaçlara yönelik olarak o alanın gerektirdiği bilgileri öğretmek işi; tedris; tedrisat; talim, *(1935)*. **3.** Öğrenmeyi kolaylaştıracak teknikleri geliştirme, düzenleme ve gerekli araçları, gereçleri sağlama, öğrencilere kılavuzluk etme eylemi. **4.** Okul ve üniversitelerdeki dal ve derecelerin her biri. 🗗 **öğretim bilgisi,** *Öğretimin ilkelerini, uygulama ile ilgili yöntem ve yollarını, bunlara ilişkin genel sorunları inceleyen bilim dalı; didaktik.*|| **öğretim görevlisi,** *Üniversite ve yüksek okullarda öğretim üyesi bulunamaması durumlarında geçici ya da sürekli olarak görevlendirilen, ders veren ve uygulama yaptıran öğretici.*|| **öğretim programı,** *Bir okulu, bölümü bitirmek ya da bir alanda uzmanlaşmak için öğrenilmesi gereken ders ve konuları kapsayan plan; müfredat programı; ders programı.*|| **öğretim üyesi,** *Üniversite ve yüksek okullarda görev yapan profesör, doçent ve yardımcı doçentlere verilen genel ad.*|| **öğretim yardımcıları,** *Yüksek öğretim kurumlarında geçici ve süreli olarak görevlendirilen asıl görevleri öğretim üyelerine ve diğer öğretim hizmetlerine yardım etmek olan uzman, araştırma görevlisi, çevirici, eğitim ve öğretim planlamacıları, rektörün onayı ile atanan öğretim görevlileri ile okutmanlara genel olarak verilen ad.*|| **öğretim yazılımı,** *bsy. Bilgisayar destekli öğretimde kullanılan bir bilim dalının, bir konunun ya da bir yöntemin öğretiminde uzmanlaştırılmış programlar ve yazılımlar.*|| **öğretim yılı,** *İlk, orta ve yüksek öğretimde genellikle güzün başlayıp yaz başında sona eren eğitim öğretim süresi.*

öğretiş, [öğre-t-iş] *is.* Öğretmek eylemi veya biçimi.

öğretke, [öğre-t-ke] *is. fel.* Öğretim ile ilgili metot ve teknikleri inceleyen bilim; didaktik; öğretim bilim; öğretim bilgisi.

öğretleme, [öğre-t-le-me] *is.* Öğretlemek eylemi.

öğretlemek, [öğre-t-le-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Kışkırtmak; fitlemek. [DS]

öğretme, [öğre-t-me] *is.* Öğretmek eylemi.

öğretmek, [öğre-t-mek اوكرتمك] *gçl. f. [-ir]* **1.** *{eAT} {OsT}* Alıştırmak. **2.** Konu ile ilgili dersler vererek öğrenci ya da yetişkinlerin bir bilim dalı, bir sanat ile ilgili bilgileri edinmelerini, beceri kazanmalarını sağlamak; bilgi ve beceri kazandırmak. **3.** Bir kimsede var olan yetenekleri geliştirerek o kimsenin bir şey yapabilir duruma gelmesi için gerekli beceri ve alışkanlıkları ona kazandırmak. **4.** Deneyim ve gerçeklerin ışığında bir ders çıkarmayı, düşünmeyi, doğruyu bulmayı sağlamak; bazı gerçekleri kafasına sokmak. **5.** Bilgi alanı dışında kalan bir şeyi bilir duruma getirmek.

öğretmen, [öğre-t-men] *is.* **1.** Öğretme işini yapan kimse; muallim, *(1935)*. **2.** Mesleği bir bilim dalını öğrencilere veya yetişkinlere öğretmek olan, bu mesleğin gerektirdiği yeterlikleri kazanmak için bir öğretim ve eğitim kurumunu bitirerek öğretmenlik yapma yetkisini elde etmiş uzman kimse; muallim; muallime. **3.** Bilgi, görgü ve yaşantısı ile herhangi bir alanda başkalarına kılavuzluk eden kimse. **4.** Kişiye herhangi bir konuda bilgi ve deneyim kazandıran şey. 🗗 **öğretmen evi,** *Öğretmenlerin geçici olarak barınma ve konaklamaları, eğlence ve yemek gibi ihtiyaçlarını karşılamak üzere yapılmış bina.*

öğretmenlik, -ği [öğre-t-men-lik] *is.* **1.** Öğretmen olma durumu. **2.** Öğretmenin mesleği, işi ve görevi; muallimlik.

öğretsel, [öğre-t-sel] *sf.* Öğretme işi ile ilgili; öğretim yöntem ve tekniklerine ilişkin; didaktik.

öğrük, -ğü [öñ > öñ-lük > öğrük] *{ağız} is.* Kadınların önlerine kuşandıkları bez. [DS]

öğrüm, [öğ-(ü)r-üm ?] *{ağız} is.* Eylül ayı. [DS] 🗗 **öğrüm çalmak,** *(Çiftleşmek isteyen dişi geyik için) yüksek sesle bağırarak erkek geyiği çağırmak.*

öğrümbeç, [ör-mek > ör-ü-meç ?] *{ağız} is.* Bir yerden bir yere uzatılmış sırık. [DS]

öğrümük, -gü [öğrü-mük] *{ağız} is.* Beşiğin üstündeki, beşiği sallamaya yarayan ince ağaç. [DS]

öğrün, [uğ-ru-n > öğrün] *{ağız} sf.* Gizli. [DS]

öğrünme, [öğ-rü-n-me] *is.* Öğrünmek eylemi; sallanma.

öğrünmek, [öğre-mek > öğ-rü-n-mek] *{ağız} edil. f. [-ür]* Sallanmak. [DS]

öğrüntü, [öğür-mek > öğ(ü)r-üntü] *{ağız} is.* Mide bulantısı; kusma. [DS]

öğse[1]**,** [Yun. iksia / iksos => ökse / öğse] *{ağız} is.* **1.** Ökse otu. **2.** Asmalara böcek dadanmaması için sürülen yapışkan sıvı. [DS]

öğse[2]**,** [köseği > öğseği > öğsē] *{ağız} is.* → öğseği. [DS]

öğseğe, [köseği > öğseğe] *{ağız} is.* → öğseği. [DS]

öğseği, [köseği > öğseği] *{ağız} is.* Ucu yanmış odun parçası. [DS]

öğseme, [öğ-se-me] *is.* Öğsemek eylemi.

öğsemek[1]**,** [öğ-se-mek اوكسه ملك] *{OsT} gçl. f. [-r] [s(ü)-yor]* Göreceği gelmek; özlemek.

öğsemek[2]**,** [öğ-se-mek] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-s(ü)-yor]* Dalmak; saldırmak. [DS]

öğsemek[3]**,** [öğ-se-mek / öğür-se-mek] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-s(ü)-yor]* (Dişi hayvan için) çiftleşmek istemek. [DS]

öğsen, [ök > öğsen] *{ağız} zf.* Olur; elbette. [DS]

öğsevi, [köseği > öğsevi] *{ağız} is.* → öğseği. [DS]

öğsevü, [köseği > öğsevü] *{ağız} is.* → öğseği. [DS]

öğseyin, [ök > öğseyin] *{ağız} zf.* Olur; elbette. [DS]

öğsö, [köseği > öğsö] *{ağız} is.* → öğseği. [DS]

öğsü, [köseği > öğsü] *{ağız} is.* → öğseği. [DS]

öğsürük, -ğü [öksür-ük > öğsür-ük] *{ağız} is.* Öksürük. [DS]

öğsüsçe, [ög-süz-ce ?] *{ağız} is.* Yürek; kalp. [DS]

öğsüt, [Yun. idsia => ökse > öğsüt] *{ağız} is.* Kuş tutma aracı; ökse. [DS]

öğsüz, [ög-süz / ök-süz] *{ağız} sf.* → öksüz. ⊡ **öğsüz çiçeği,** *{ağız} Güz çiğdemi.* [DS]

öğsüzleme, [ög-süz-le-me] *{ağız} is.* Büyük çamlara bitişik küçük çıralı çam. [DS]

öğsüzlük, -ğü [ög-süz-lük] *{ağız} is.* Öksüzlük. [DS]

öğşemek, [öğ-(ü)ş-e-mek] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-ş(ü)-yor]* (Vücut kiri için) yıkanma sırasında yumuşamak. [DS]

öğü[1]**,** [öğ *(yans.)* > öğ-ü / üğü] *{ağız} is. zool.* Baykuş. [DS]

öğü[2]**,** [K. Kalp. üki > öğü] *is.* Su almak için buza açılmış olan delik.

öğübet, [öğ-ün-mek > öğübet ?] *{ağız} sf.* Kendini beğenen; gururlu. [DS]

öğücek, -ği [öñ > ön-cek / öğ-ü-cek] *{ağız} is.* Kadınların kullandığı yünden yapılma önlük. [DS]

öğüceklenmek, [öğü-cek-le-n-mek اوكوجكلنمك] *{eAT} dönşl. f. [-ür]* Öğünme tavrı takınmak; böbürlenmek.

öğüç, -cü [öñ + uç > öğüç] *{ağız} zf.* Önce. [DS]

öğüdlemek, [öğüt-le-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ü)-yor]* Kandırmak. [DS]

öğülü, [öğ-ü-lü] *{ağız} sf.* Tanınmış; iyi bilinen; ünlü. [DS]

öğüm, [? öğüm] *{ağız} is.* İnce dallarından sepet örülen, yapraksız bir yabanıl ağaç. [DS]

öğüme, [öğ-ü-me] *is.* Öğümek eylemi; öğürmek.

öğümek, [öğ *(yans.)* > öğ-ü-mek] *{ağız} gçsz. f. [-r]* Midesi bulanmak; kusmak. [DS]

öğün[1]**,** [öḏ *(zaman)* > öḏ-ün / öyün > öğün] *is.* **1.** (Yemek için) yemek yeme işi ve miktarı. *{ağız} (aynı)* [DS] **2.** Bir defada yemek ihtiyacını karşılayacak kadar yiyecek; yemek. *{ağız} (aynı)* [DS] **3.** *{ağız}* Zaman; vakit. [DS] **4.** *{ağız}* Kez; defa. [DS]

öğün[2]**,** [öñ > öğ-ün] *{eT} is.* **1.** Ön taraf. **2.** *zf.* Önde; ileride.

öğün[3]**,** [öğ-ün ?] *{ağız} is.* Onur. [DS]

öğün[4]**,** [? öğün] *{ağız} is.* Pay. [DS]

öğün[5]**,** [? öğün] *{ağız} is.* Vasiyet. [DS]

öğüncek[1]**, -ği** [öğ-ün-cek] *{ağız} sf.* Kendi kendini öven; övüngen. [DS]

öğüncek[2]**, -ği** [öñ > öncek - öğüncek] *{ağız} is.* İş önlüğü. [DS]

öğüncük, -ğü [öğ-ün-cük] *{ağız} sf.* Çok övünen. ⊡ **öğüncük delisi,** *{ağız} Övünmekten çok hoşlanan.* [DS]

öğünç, [öğ-ün-ç] *{ağız} is.* → övünç. [DS]

öğünder, [öñ + ? -der] *{ağız} is.* Önde giden; başa geçen. [DS]

öğünderlik, -ği [öñder-lik] *{ağız} is.* Liderlik. [DS]

öğündürmek, [öğ-ün-dür-mek] *{ağız} gçl. f. [-ür]* Hamuru mayalandırmak. [DS]

öğüne, [öñ > öğ-ü-n-e] *{ağız} zf.* Önce. [DS]

öğünek, -ği [öğün-ek] *{ağız} sf.* → övüngen. [DS]

öğüngeç, -ci [öğün-geç] *{ağız} sf.* → övüngen. [DS]

öğüngen, [öğün-gen] *sf. {ağız}* → övüngen. [DS]

öğünlük, -ğü [öğün-lük / öğünnük] *{ağız} is.* Değirmene götürülen buğdaydan sırası gelmeden bir kez ekmek yapacak kadar öğütülen un. [DS]

öğünmek, [öğ-ün-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ür]* Sevinmek. [DS]

öğünsüz, [öğün-süz] *{ağız} sf.* **1.** Bir işin zamanını bilmeyen. **2.** Doymak bilmeyen. [DS]

öğünt, [öğ-mek > öğ-ün-t ?] *{ağız} is.* **1.** Tarlalara su dağıtılan büyük ark. **2.** Sürekli suyu olmayan, bir ay kadar akan çay. **3.** Buğday tarlasını bataklığa çeviren ve ekilmiş buğdayı çürüten yağmur suyu. [DS]

öğüntü, [öğ-mek > öğ-ün-tü] *{ağız} is.* **1.** Yamaçtan kayan ince toprak yığını. **2.** Su sızıntısı. [DS]

öğünük, -ğü [öğ-ün-mek > öğ-ün-ük] *{ağız} sf.* → övüngen. [DS]

öğür[1]**,** [ög-ür *(sürü)* > öğ-ü-r] *is.* **1.** *{eAT {OsT}}* (Canlılar için) birbirine alışmış olan; eş. **2.** Takım; fırka; zümre. **3.** *{ağız} sf.* Birbirine yakın yaşta olan; akran; boydaş; taydaş; yaşıt. [DS] **4.** Öğrenmiş; alışmış; yadırgamayan. **5.** *{ağız}* Alışmış; arkadaş, eş dost olunmuş; yoldaş; arkadaş; menus. [DS] ⊡

öğür almak, *{ağız} Alışmak; bağlanmak.* [DS]|| **öğür olmak,** *1. {eAT} {ağız} Birlikte bulunmaktan dolayı birbirine alışmak; birbirinden ayrılmayacak derecede sevişip anlaşmak; yakınlaşmak.* [DS] *2. {eAT} Bir işe alışmak. 3. {ağız} Evcilleşmek.* [DS]

öğür[2], [öğ *(yans.)* > öğ-ür] *{ağız} is.* İneklerin çiftleşme zamanı. [DS] ⧉ **öğür aldırmak,** *{ağız} Döl almaları için hayvanları çiftleştirmek.* [DS]|| **öğür almak,** *{ağız} (İnek için) gebe kalmak.* [DS]|| **öğür olmak,** *{ağız} (Dişi hayvan için) çiftleşme isteği göstermek; kızışmak.* [DS]|| **öğür otu,** *Canavar otu.*|| **öğürünü almak,** *{ağız}* → öğür almak. [DS]

öğür[3], [öğür] *{ağız} is.* Keçilerin gece yattığı yer. [DS]

öğür[4], [öğür] *{ağız} is.* Bir şeyin sonu. [DS]

öğür[5], [öñ > öğ-ür] *{ağız} is.* Göğüs. [DS]

öğürdeme, [öğ-ür-de-me] *is.* Öğürdemek eylemi.

öğürdemek, [öğ *(yans.)* > öğ-ür-de-mek] *{ağız} gçsz. f. [-r] [d(ü)-yor]* Göğüsten ses çıkarmak. [DS]

öğürden, [öñ > öğ-ür-den] *{ağız} is.* **1.** Genç ağaç; fidan. **2.** Asmaların dibinde çıkan filiz; sürgün. [DS]

öğürdenme, [öğ-ür-de-n-me] *is.* Öğürdenmek eylemi.

öğürdenmek, [öğ *(yans.)* > öğ-ür-de-n-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* (Bebek için) konuşur gibi ses çıkarmak; mırıldanmak. [DS]

öğürdü, [öñ > öğ-ür-dü] *{ağız} sf.* (Zaman için) geçen. ⧉ **öğürdü gün,** *{ağız} Geçen gün.* [DS]

öğürek, -ği [öğ-(ü)r-ek] *{ağız} is.* Kısrak sürüsü. [DS]

öğürge, [öñ > öğ-ür-ge] *{ağız} is. anat.* Kaburga kemikleri. [DS]

öğürgen, [öğür-gen] *{ağız} is.* Hayvanlara dadanan kan emici bir sinek; büğelek. [DS]

öğürleme, [öğ-ür-le-me] *is.* Öğürlemek eylemi; sallama.

öğürlemek, [öğ-ür-le-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ü)-yor]* Sallamak. [DS]

öğürleşme, [öğür-le-ş-me] *is.* Öğürleşmek eylemi.

öğürleşmek[1], [öğür-le-ş-mek] *işteş. f. [-ir]* Bir arada bulunmaktan ya da sık görüşmekten dolayı birbirine alışmak; ayrılmaz ikili, üçlü vb. oluşturmak; dost olmak; anlaşıp sevişmek; öğür olmak; istinas etmek. *{ağız} (aynı)* [DS]

öğürleşmek[2], [öğ *(yans.)* > öğ-ür-le-ş-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* (Dişi hayvan için) çiftleşmek isteği duymak; kızışmak. [DS]

öğürleştirme, [öğür-le-ş-tir-me] *is.* Öğürleştirmek eylemi.

öğürleştirmek[1], [öğür-le-ş-tir-mek] *{ağız} gçl. f. [-ir]* Birbirine alıştırmak. [DS]

öğürleştirmek[2], [öğür-le-ş-tir-mek] *{ağız} gçl. f. [-ir]* Çoğaltmak; miktarını arttırmak. [DS]

öğürlü, [öğür-lü] *{ağız} sf.* **1.** Çok verimli; bereketli. **2.** Bol; çok; bitmez. [DS]

öğürlük,-ğü [öğür-lük اوكرلك] *{OsT} is.* Öğür olma durumu; birbirine alışma; istinas.

öğürme, [öğ-ür-me] *is.* Öğürmek eylemi.

öğürmek[1], [öğ *(yans.)* > öğ-ür-mek] *gçsz. f. [-ür]* **1.** Kusma sırasında veya öncesinde öğürtü sesi çıkarmak. **2.** Çok pis şeyler karşısında tiksinti duymak. ⧉ **öğüreceği gelmek,** *Aşırı tiksinti duymak; neredeyse midesi bulanmak.*

öğürmek[2], [ög *(yans.)* > öğür-mek اوكورمك] *{eAT} {OsT} {ağız}* **1.** (Çiftleşmek isteyen dişi sığır için) böğürmek. **2.** Bağırıp çağırmak. **3.** (Köpek için) havlamak. **4.** Böğürür gibi ağlamak. [DS] ⧉ **öğürü öğürü,** *{eAT} Bağıra bağıra; böğüre böğüre.*

öğürmek[3], [öğ-ür-mek] *{ağız} gçsz. f. [-ür]* → övünmek. [DS]

öğürsek, -ği [öğ *(yans.)* > öğ-ür-se-k اوكورسك] *sf.* **1.** *{OsT}* Çabuk arkadaş edinen; munis. **2.** *{ağız}* (İnek, kısrak vb. dişi hayvan için) çiftleşmek isteyen; kızışan. [DS] **3.** *{ağız} is.* Çiftleşmek isteyen dişi hayvanın etrafında koşuşan erkek hayvan topluluğu. [DS]

öğürseme, [öğür-se-me] *is.* Öğürsemek eylemi.

öğürsemek, [öğ *(yans.)* > öğ-ür-se-mek اوكورسمك] *gçsz. f. [-r] [-s(ü)-yor]* **1.** *{ağız}* (Dişi hayvan için) çiftleşmek istemek; kızışmak; öğüre gelmek; öğür olmak. [DS] **2.** *{OsT}* Öğürden kaçmak istemek; vahşi olmak istemek.

öğürsüz, [öğür-süz] *{ağız} sf.* **1.** (Hayvan için) eşi olmayan; eşsiz. **2.** (Hayvan için) arkadaşlarına alışamamış. [DS]

öğürt, [öğürt] *{ağız} is.* Su sızıntısı; nem. [DS]

öğürtlek, -ği [öğ *(yans.)* > öğ-ür-t-le-k] *{ağız} is.* Gırtlak. [DS]

öğürtleme, [öğür *(seçme)* > öğür-t-le-me] *is.* Öğürtlemek eylemi.

öğürtlemek[1], [öğür *(seçme)* > öğür-t-le-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ü)-yor]* **1.** Bir şeyin iyisini almak; seçerek almak. **2.** Seçerek atamak. **3.** Bir şeyin iyisini kötüsünü birbirinden ayırmak; ayıklamak; seçmek; temizlemek. [DS]

öğürtlemek[2], [öğ-üt-le-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ü)-yor]* Başkasını kendi fikirlerine inandırmaya çalışmak; inandırmak; kandırmak. [DS]

öğürtleşme, [öğ-ür-t-le-ş-me] *is.* Öğürtleşmek eylemi.

öğürtleşmek, [öğür-t-le-ş-mek] *{ağız} işteş. f. [-ir]* Söz birliği etmek. [DS]

öğürtme, [öğ *(yans.)* > öğ-ür-t-me] *is.* Öğürtmek eylemi.

öğürtmek[1], [öğ *(yans.)* > öğ-ür-t-mek] *gçl. f. [-ür]* Bir kimsenin öğürmesini sağlamak; öğürmesine yol açmak.

öğürtmek[2], [öğ-ür-t-mek] *{ağız} gçl. f. [-ür]* Yarış yapmak. [DS]

öğürtmek[3], [böğ / öğ *(yans.)* > öğ-ür-t-mek] *{ağız} gçl. f. [-ür]* Boğaları bağırtmak. [DS]

öğürtmek[4], [öğ-ür-t-mek] *{ağız} gçl. f. [-ür]* Kandırmak; aldatmak. [DS]

öğürtmek[5], [öğ-ür-t-mek] *{ağız} is.* Bitkilerin, özellikle soğanın ortasında çıkan tohumluk filiz. [DS]

öğürtü, [öğ *(yans.)* > öğ-ür-tü] *is.* **1.** Öğürmek eylemi; bulantı. **2.** Öğürme sırasında çıkarılan ses. ❐ **öğürtü gelmek,** *Öğürmeye başlamak; öğürme gereği duymak.*

öğürtücü, [öğ *(yans.)* > öğ-ür-t-ücü] *sf.* Öğürten; öğürmeye neden olan.

öğürüş, [öğ *(yans.)* > öğ-ür-üş] *is.* Öğürmek eylemi veya biçimi.

öğüş[1], [öğ-mek > öğ-üş اوكش / اوكوش] *{OsT} is.* Övüş.

öğüş[2], [ök-üş > öğüş اوكش / اوكوش] *{eAT} {OsT} {ağız} sf.* Çok. [DS] ❐ **öğüş olmak,** *{eAT} Şiddetlenmek.*

öğüş[3], [öğ-üş] *{ağız} is.* Torun. [DS]

öğüşleşmek, [öğüş-le-ş-mek اوكوشلشمك] *{eAT} işteş. f. [-ür]* Çoğalmakta yarışmak.

öğüşlük, -ğü [öğ-üş-lük] *{ağız} is.* Zor ve sıkıcı durumlara katlanma, dayanma gücü. [DS]

öğüşmek, [ığ-ış-mak / öğ-üş-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ür]* (Yağ vb. maddeler için) kumaş, kâğıt vb. içine işlemek; yayılmak. [DS]

öğüt[1], **-dü** [*eT.* ö-mek *(düşünmek)* > ö-g > ög-ī-mek > ö-g-i-t > öğüt] *is.* **1.** Doğru yolu göstermek amacıyla bir kimseye yapması veya yapmaması gereken davranış ve eylemler hakkında söylenen söz; nasihat. **2.** *ed.* Eski Mısır'da, babadan oğula nasihat biçiminde yazılmış öğretici metinlere verilen ad. ❐ **öğüde girmek,** *{eAT} Öğüt dinler olmak; öğütlere uymak.*|| **öğüt almak,** *Yapması gerekeni kestirememe durumunda düşünce ve deneyimlerine güven duyulan bir kimseden doğru yolu göstermesi için yardım almak.*|| **öğüt tutmak,** *Verilen öğütlere uymak.*|| **öğütte bulunmak,** *Bir kimseye yapması veya yapmaması gereken şeyleri söylemek.*|| **öğüt vermek,** *Bir kimseye yapması ya da yapmaması gereken şeyleri söylemek.*

öğüt[2], [ığ-mak > öğ-üt] *{ağız} is.* **1.** Su sızıntısı; nem. **2.** Kaya diplerinde, çukurlarda yazın olan su birikintisi. [DS] ❐ **öğüt yürümek,** *{ağız} (Kaynak ve çeşme suları için) ilkbaharda çoğalmak.* [DS]

öğütçü, [öğüt-çü] *sf.* **1.** Öğüt veren; nasihat eden. **2.** *sf.* Vaiz.

öğütleme[1], [öğüt-le-me] *is.* Öğütlemek eylemi; öğüt verme.

öğütleme[2], [öğüt-le-me / ört-le-me] *{ağız} is.* Yüz şişmesi hastalığı. [DS]

öğütlemek, [öğüt-le-mek اوكتلمك] *gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* **1.** Birine doğru yolu göstermek amacıyla bir şeyi yapmasını ya da yapmamasını salık vermek; tavsiye etmek; öğüt vermek; nasihat vermek. *{eAT} {OsT} (aynı)* **2.** *{ağız}* Birisini kandırıp bir başkasına karşı kışkırtmak. [DS]

öğütlenmek, [öğüt-le-n-mek] *{eAT} dönşl. f. [-ür]* İbret almak.

öğütleşme, [öğ-üt-leş-me] *is.* Öğütleşmek eylemi.

öğütleşmek, [öğ-üt-le-ş-mek] *{ağız} işteş. f. [-ir]* **1.** Haberleşmek. **2.** Gizlice konuşup anlaşmak; sözleşmek. [DS]

öğütme[1], [uğ-it-mek > öğ-üt-me] *is.* Öğütmek eylemi. ❐ **öğütme haznesi,** *Mutfaklarda yiyecek artıklarını eviyeye akıtmadan önce parçalayıp ezen araç.*

öğütme[2], [öğüt-me] *{ağız} is.* Marsık. [DS]

öğütmek[1], [uğ-it-mek] *{ağız} gçl. f. [-ür]* **1.** Hamuru yoğurduktan sonra mayalanmaya bırakmak. **2.** Sütü yoğurt yapmak için mayalamak; uyutmak. [DS]

öğütmek[2], [uv-mak / öw-mek / uw-a-mak *(ufalamak, parçalamak)* / öğ-üt-mek] *gçl. f. [-ür]* **1.** Tane durumundaki maddeleri bir araçla ezerek toz haline getirmek. **2.** (Yiyecekler için) ağızda ezmek; çiğnemek; sindirmek.

öğütmek[3], [öğ *(yans.)* > öğ-üt-mek] *{ağız} gçsz. f. [-ür]* Kusarken ses çıkarmak.

öğütücü, [öğüt-ücü] *sf.* **1.** Öğütme işini yapan; küçük parçalara ayıran. **2.** *is.* Bir maddeyi küçük parçalara ayıran, ezen ya da toz haline getirmeye yarayan aletlerin genel adı. ❐ **öğütücü diş,** *anat. Ağızda besinleri çiğneyerek ezmeye yarayan taç kısmı geniş dişlere verilen ad; azı dişi.*|| **öğütücü mide,** *biy. Rotator adı verilen küçük solucanların küçük besinleri öğütmeye yarayan yapılar taşıyan bir tür sindirim aygıtı.*

öğütülme, [öğüt-ül-me] *is.* Öğütülmek eylemi,

öğütülmek, [öğüt-ül-mek] *edil. f. [-ür]* Öğütme eylemi yapılmak; öğütme işlemi gerçekleştirilmek; öğütmek eylemine konu olmak.

öğütülüş, [öğüt-ül-üş] *is.* Öğütülmek eylemi veya biçimi.

öğütüş, [öğüt-üş] *is.* Öğütmek eylemi veya biçimi.

öğüz, [öküz] *{ağız} is.* Öküz. [DS]

öğzümek, [öğ *(yans.)* > öğ-(ü)z-ü-mek] *{ağız} gçsz. f. [-ür]* Midesi bulanmak. [DS]

öh, [öh *(yans.)*] *is.* Hafifçe öksürmeyi anlatan kök. [Zülfikar] *öh-ö*

öhbe, [öpkē] *{ağız} is.* Akciğer. [DS]

öhlem, [öñ-le-m / öẖlem] *{ağız} is.* Önlem. [DS]

öhlez, [öfle-z / öhlez] *{ağız} sf.* **1.** Zayıf; cılız; ölmek üzere olan. **2.** (Kişi için) beceriksiz; uyuşuk; pısırık. **3.** (Işık için) hafif; ölgün. [DS]

öhlezik, -ği [öfle-z-i-k / öhlezik] *{ağız} sf.* **1.** Beceriksiz; uyuşuk; pısırık. **2.** (Işık için) hafif; ölgün. [DS]

öhmeg, [ög-mek / ök-mek > öh-mek] *{ağız} gçsz. f. [-er]* Evlenmek istemek. [DS]

öhmen, [öh-men ?] *{ağız} is.* Şeytan; cin. [DS]

öhnezik, [öhnez-i-k] *{ağız} is.* **1.** Beceriksiz; pısırık. **2.** (Işık için) ölgün; zayıf. [DS]

öhnezimek, [öflez-i-mek / öhnez-i-mek] *{ağız} gçsz. f. [-ir]* **1.** Cansızlaşmak; kansızlaşmak. **2.** (Işık için) sönmeye yüz tutmak. [DS]

öhö, [öhö *(yans.)*] *(ö'hö:) is.* **1.** Öksürme sesi; öksürürken çıkan ses. **2.** Bir kimsenin dikkat çekmek, kendi varlığını duyurmak, ya da bir kimse ile alay etmek için çıkardığı öksürük taklidi ses.

öhü, [öhü *(yans.)*] *(ö'hü:) is.* → öhö.

öjbe, [öcbe / öjbe] *{ağız} sf.* Şımarık; kendini beğenmiş. [DS]

öjenik, -ği [Yun. eu *(en iyi)* + genos *(doğum)* > Fr. eugénique] *sf. biy.* İnsan örneklemlerinde kalıtsal karakterlerin geliştirilmesini ve sosyal kontrolü amaçlayan felsefe.

-ök, [-ok / -ök / -k] *{eT} yap. e.* → -ok.

ök[1], [ög / öğ / ök / öng / öv *(yans.)*] *is.* **1.** Bağırıp çağırmayı, böğürmeyi anlatan kök. [Zülfikar] *ök-ürmek* **2.** *{ağız}* Deve çağırma ünlemi. [DS] **3.** *{ağız}* Acı ünlemi; of. [DS] **4.** *{ağız}* Yeni yürümeye başlayan çocuklara sakıncalı, korkulu şeylerden uzak durmaları gerektiğini anlatmakta kullanılan söz; cız; cıs. [DS]

ök[2], [ok / ök] *{eT} e.* **1.** Pekiştirme edatı; kuvvetlendirme edatı. [ETY] [Üç İtigsizler] *bēn ök (ben kendim)* **2.** *sf.* Aynı; tıpkı. [ETY]

ök[3], [ōg [2]] *{eT} {eAT} {ağız} is.* Akıl ve anlayış. [DLT]

ök[4], [ōg[3]] *{eT} is.* Orta yaşı bulup büyümüş hayvan. [DLT]

ök[5], [ök] *{eT} zm.* Kendi. [DLT]

ök[6], [ök] *{ağız} is.* **1.** Göğüs. **2.** Akciğer. [DS]

ök[7], [ög[1] > ök اوك] *{ağız} is.* **1.** Anne. **2.** Anne ve baba. **3.** Anadan öksüz çocuk. [DS] ☐ **ök tamarı,** *{eAT} Şah damarı.*

ök[8], [ek] *{ağız} is.* Ek. [DS]

ök[9], [ör-(ü)k] *{ağız} is.* **1.** İp; urgan. **2.** Çayırda otlayan hayvanı ayaklarından bağlamaya yarayan uzunca ip. [DS]

ökaryotlar, [Yun. eu *(iyi)* + karyon *(çekirdek)* > Fr. eucaryotes => ökaryot-lar] *is. biy.* Bir zarla çevrili çekirdeğe sahip hücrelerden oluşan DNA ile histonların bir araya gelerek kromozomları oluşturduğu, hücresel işlevlerin birçoğu mitokondri, kloroplast, Golgi kompleksi, endoplazmik retikulum gibi zarla çevrili organeller tarafından yürütülen, protein iplikleri ve tüpçüklerinden oluşan yaygın bir hücre iskeletine sahip canlılara verilen genel ad.

ökbe, [ök-me > ök-be / öcbe ?] *{ağız} sf.* Bilgiçlik taslayan. [DS]

ökceli, [ökçe-li] *{ağız} is.* Yaşlı asma dalından dikey olarak çıkan bir yıllık asma dalı. [DS]

ökcül, [öñ > ök-cül] *{ağız} is.* **1.** İlk başlayan. **2.** İlk gelen; birinci. [DS]

ökcülü, [öñ > ök-cü-lü / ök-cül-ü] *{ağız} is.* Oyunda ebe. [DS]

ökçe, [ök-çe] *is.* **1.** Ayakkabının yere basmasını sağlayan ve ayak tabanının altına gelen, katı ve çıkıntılı bölüm. **2.** *zool.* Toynaklılarda ayak çeperinin arka kısmı. **3.** Pullukta taban demirinin arka parçası. **4.** *{ağız}* Saban demirinin takıldığı L biçimli ağaç parçasının alt kısmı. [DS] **5.** *{ağız}* Sabanın elle tutulan yeri. [DS] **6.** *{ağız}* Saban. [DS] **7.** *{ağız}* Eski yapılarda pencere ve kapı kanatlarının geçtiği demir parçası. [DS] **8.** *{ağız}* Üzüm çubuğunun ökçeye benzeyen yeri. [DS] **9.** *{ağız}* Butun arkasındaki et parçası. [DS] ☐ **ökçe çene,** *Boru anahtarının kola bağlı olan setleri dışa dönük hareketsiz çenesi.*|| **ökçe demiri,** *1. Kapının veya panjurun duvara çarpmasını önlemeye yarayan küçük metal parça. 2. {ağız} Ayakkabı çekeceği.* [DS]|| **ökçesine basmak,** *Bir kimseyi yakından izlemek; peşinde olmak.*|| **ökçesini basmak,** *{eAT} Yerinden kımıldamamak.*

ökçeleme, [ök-çe-le-me] *is.* Ökçelemek eylemi.

ökçelemek, [ök-çe-le-mek] *gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* **1.** *{eAT}* Ökçe ile vurmak; tepmek. **2.** *{ağız}* Asma dalını köklendirmek için kökünden koparmadan toprağa gömmek; daldırmak. [DS] **3.** *{ağız}* İzlemek. [DS] **4.** *{ağız}* (Binici için) atın karnına ayağının ökçesi ile vurmak; topuklamak. [DS] **5.** *{ağız}* Ayakkabının tabanını yükseltmek. [DS]

ökçeli[1], [ökçe-li] *sf.* **1.** Ökçesi bulunan; ökçesi olan. **2.** Belirtilen nitelikte ökçeye sahip olan. **3.** (Bayan ayakkabısı için) yüksek topuklu.

ökçeli[2], [ökçe-li] *{ağız} is.* Yaşlı asma dalından dikey olarak çıkan bir yıllık asma dalı. [DS]

ökçesiz, [ökçe-siz] *sf.* **1.** Ökçesi bulunmayan; ökçesi olmayan. **2.** (Bayan ayakkabısı için) ökçesi alçak olan. **3.** *{ağız} mecaz. argo.* Korkak; ürkek. [DS] **4.** *{ağız}* Bir şeye dayanamayan; katlanamayan. [DS]

ökçül, [öñ > ök-çü-l] *{ağız} sf.* **1.** İlk başlayan. **2.** İlk gelen; birinci. [DS]

öke[1], [ök *(akıl, anlayış)* / ög-e > ök-e] *is.* **1.** Yaratıcılığı en üst düzeye ulaşmış kişi; deha sahibi kimse; dahi. **2.** *fel.* Yeteneklerinin sınırını aşarak yeni olanaklar yaratan kimse.

öke[2], [ög *(anne)* > ök-e] *{ağız} is.* Büyük kardeş; abla. [DS]

öke[3], [öfke > ōke] *(ö:ke) {ağız} is.* Öfke. [DS]

ökeç, -ci [öğeç / öveç / ökeç] *{ağız} is.* Öveç. [DS]

ökek, [ōg[1] > ög-ek] *{eT} is.* **1.** Hatırlatan; hatırlatıcı; düşündürücü. [EUTS] **2.** Çok sevimli; cana yakın. [EUTS]

ökelekli, [ökelek-li] *{ağız} sf.* **1.** (Kişi için) vücudu gösterişli olan. **2.** (Söz için) oturaklı. [DS]

ökelik, -ği [öke[1]-lik] *is.* **1.** Öke olma durumu; dahilik. **2.** *fel.* Yaratıcı yeteneğin yeni imkânlara yol açabilen en üst derecesi.

öken[1], [ög-en] *{eT} is.* Çay; nehir. [EUTS]

öken[2], [ök[6] > ök-en] *{ağız} is.* Öksürük. [DS]

ökencek, -ği [ök[6] > ök-e-n-cek] *{ağız} is.* Göğüs tutukluğu; nefes darlığı. [DS]

ökenme, [ök-e-n-me] *is.* Ökenmek eylemi; öykünme.

ökenmek, [öt-mek[1] > öt-gün-mek / öt-kün-mek / öykün-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* **1.** Öykünmek. **2.** Yansılamak. [DS]

ökeze, [öñeze / ökeze] *{ağız} sf.* Avcıların taş ve ağaç dallarından yaptıkları av bekleme yeri. [DS]

ökil, [ök / ok > ök-il] *{eT} sf.* Çok. [DLT]

ökinmek, [ök-in-mek / ök-ün-mek] *{eT} dönşl. f.* Pişman olmak; üzülmek. [ETY]

ökkeze, [ökse > ökkeze] *{ağız} is.* **1.** Kalın değnek; sopa. **2.** Ökse. [DS]

ökleme, [örk *(yular)* > örk-le-me > ök-le-me] *is.* Öklemek[2] eylemi.

öklemek[1], [ögē[2] > ögē-le-mek] *{eT} gçl. f. [-ür]* Vekil sanı vermek; ögelemek. [DLT]

öklemek[2], [örk *(yular)* >örk-le-me>ök-le-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ü)-yor)* Hayvanı kaçmaması için bir yere bağlamak; bağlamak. [DS]

öklenmek, [ōg-lē-n-mek] *{eT} dönşl. f. [-ür]* **1.** Dinlemek; önceden anlamayıp sonradan anlamak. **2.** (Çocuk için) büyümek. [DLT]

ökleşmek, [ök-lē-mek > ök-le-ş-mek] *{eT} işteş. f. [-ür]* Vuruşmak. [EUTS]

öklimek, [ükil > ük(i)l-ī-mek / öklī-mek] *{eT} gçsz. f. [-ür] [-r]* **1.** Büyümek; çoğalmak; cesametlenmek. [EUTS] **2.** Artmak; çoğalmak; büyümek. [DLT]

öklitmek, [öklī-mek > ükli-t-mek] *{eT} gçl. f. [-ür]* **1.** Büyütmek. [EUTS] **2.** Çoğaltmak; artırmak. [DLT] [KB]

öklük, -ğü [öl-lük] *{ağız} is.* Eskiden bez yerine bebeklerin altına konulan kuru toprak. [DS]

öklünmek, [üklī-mek > öklü-n-mek] *{eT} dönşl. f. [-ür]* Yığılmak. [DLT]

öklüşmek, [üklī-mek > öklü-ş-mek] *{eT} işteş. f. [-ür]* Birbiri üzerine yığılmak; toplanmak. [DLT]

öklütmek, [üklī-mek > ökli-t-mek] *{eT} gçl. f. [-ür]* Çoğaltmak; arttırmak. [DLT]

ökme, [ök-me] *is.* Ökmek eylemi.

ökme, [ū-mek > ük-mek / ök-mek > ök-me] *{eT} is.* Yığın; birikim. [DLT] ☐ **ökme toprak,** *Yığma toprak.*

ökmek[1], [ū-mek > ük-mek / ök-mek] *{eT} gçl. f. [-er]* **1.** Yığmak; biriktirmek; toplamak. [ETY] [DLT] **2.** Ezmek; inceltmek; ovmak. [EUTS]

ökmek[2], [ōg[2] > ög-mek] *{eT} gçsz. f. [-ür]* **1.** Düşünmek. [EUTS] [Gabain] **2.** *{ağız}* Benzetmek. [DS]

ökmek[3], [ōg-mek] *{eT} gçl. f. [-ür]* Metih ve sena etmek; övüp alkışlamak. [EUTS]

ökmek[4], [oñ-mak > ök-mek] *{ağız} gçsz. f. [-er]* Onmak. [DS]

ökmek[5], [öñ > öñ-mek / ök-mek] *{ağız} gçl. f. [-er]* Beklemek. [DS]

ökmek[6], [ū-mek > ük-mek / ök-mek] *{eT} is.* **1.** Kadınların kulaklarına taktıkları altın veya gümüşten yapılmış halka. [DLT] **2.** Toplanmış olan her nesne. [DLT]

ökmeklenmek, [ökmek[6] > ökmek-le-n-mek] *{eT} dönşl. f. [-ir]* Küpelenmek; küpe sahibi olmak. [DLT]

ökök, [ök+ök] *{ağız} ünl.* Acı ünlemi; of of ; vay. [DS]

ököncek, [ökün-mek > ökön-cek] *{ağız} is.* Masal; öykü. [DS]

ökönmek, [ök-in-mek / ök-ün-mek] *{eT} dönşl. f. [-ür]* → ökinmek.

ökötü, [iyi+kötü] *{ağız} zf.* Güçlükle. [DS]

ökre, [Yun. rókha => öreke > ökre] *is.* Bükülmüş yünü sarmaya yarayan ağaç.

ökrem, [ük-mek > ök-ir-mek > ök(i)r-e-mek > ökrem] *{eT} is.* Hendek. [EUTS]

ökren, [ök[6] > ök-re-n] *{ağız} is.* Öksürük. [DS]

ökse[1], [Yun. idzia / iksos / Far. ākese] *is.* **1.** Ökse otu meyvelerinden ya da çoban püskülünden yapılan yapışkan bir macun. **2.** Kuş tutmak amacıyla bu macuna bulanmış değnek. **3.** *{ağız}* Kuş yakalamakta kullanılan bal ve çam sakızı karışımı bir tuzak macunu. [DS] **4.** *mecaz.* Erkekleri kendine çeken alımlı kadın. ☐ **ökse çubuğu,** *Kuş yakalamak için üzerine ökse sürülmüş değnek.*|| **ökse kuşu,** *Saka kuşu.*|| **ökse otu,** *bot. Ökse otugillerden pek çok ağacın üzerinde kök salarak yerleşen bol klorofilli ortakyaşar bitki, (Viscum album).*|| **ökse otugiller,** *bot. Emeçleriyle tutunduğu ağaçlarda asalak yaşayan, her zaman yeşil küçük ağaççık halinde alt yumurtalıklı, taçsız çiçekli, iki çenekli bitki familyası, (Loranthaceae).*|| **ökseye basmak,** *1. Tuzağa düşmek. 2. Dikkatsizlik ederek zarara uğramak.*|| **ökseye tutulmak,** *Ökseye basmak.*

ökse[2], [köseği > ökse] *{ağız} is.* → öğseği. [DS]

ökse[3], [ökse] *{ağız} is.* **1.** Tomurcuklanmış asmalara dadanan bir böcek. **2.** Bu böceklere karşı kullanılan bir ilaç. [DS]

ökse[4], [ök-çe / ökse] *{ağız} is.* Sabanın demir takılan L biçimli ağaç parçasının tabanı. [DS]

ökseğe, [köseği > ökseğe] *{ağız} is.* → öğseği. [DS]

ökseği, [köseği > ökseği] *{ağız} is.* → öğseği. [DS]

öksek[1], [yüksek > öksek] *{ağız} sf.* Yüksek. [DS]

öksek[2], [köseği > öksek] *{ağız} is.* → öğseği. [DS]

ökseki, [köseği > ökseki] *{ağız} is.* → öğseği. [DS]

ökselek, -ği [Yun. iksia / iksos >> ökse > ökse-lek]

{ağız} is. Elma, armut ağaçlarında görülen ve hastalık yapan bir ot; ökse otu. [DS]

ökselemek, [ökse-le-mek / örse-le-mek ?] *{ağız}* Hırpalamak; dövmek. [DS]

ökselme, [öksel-me] *is.* Ökselmek eylemi.

ökselmek, [örse-le-mek > öksel-mek] *{ağız} gçl. f. [-ir]* Örselemek; hırpalamak. [DS]

ökseme, [ök-se-me] *is.* Öksemek eylemi.

öksemek[1], [ük-mek > ök-sē-mek] *{eT} gçl. f. [-r]* Yığmak istemek. [DLT]

öksemek[2], [ök > ök-se-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-s(ü)-yor]* Göreceği gelmek; özlemek; istemek. [DS]

öksemek[3], [ök-se-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-s(ü)-yor]* Bir işin üstüne çok düşmek. [DS]

ökseve, [köseği > ökseve] *{ağız} is.* → öğseği. [DS]

öksi, [köseği > öksi] *{ağız} is.* → öğseği. [DS]

öksöğü, [köseği > öksöğü] *{ağız} is.* → öğseği. [DS]

öksümek, [ök-sü-mek] *{ağız} gçl. f. [-r]* → öksemek. [DS]

öksün, [? öksün] *{ağız} is.* Odunundan sarı boya çıkarılan bir tür çalı. [DS]

öksürme, [öksür-me] *is.* Öksürmek eylemi.

öksürmek, [ös *(yans.)* > ös-kür-mek > öksür-mek] *gçsz. f. [-ür]* **1.** Akciğerlerde bulunan havayı, istemsiz olarak solunum düzeneğini harekete geçiren kasların ani hareketi ile şiddetle dışarı atmak. **2.** İstemli olarak akciğerdeki havayı şiddetle dışarı atarken boğazdan gürültülü bir ses çıkartmak. **3.** Öksürten bir hastalığa yakalanmak. **4.** Motorlu araç için çalıştırmaya başlama anında gürültülü bir patlama sesi çıkarmak. **5.** *argo.* İtiraf etmek; konuşmak. ⧉ **öksürse uçkuru kopmak,** *{ağız} Çok yoksul olmak.*|| **öksürüp tıksırmak,** *Öksürme ve öksürmeye benzer sesler çıkarmak.*

öksürtme, [öksür-t-me] *is.* Öksürtmek eylemi.

öksürtmek, [öksür-t-mek] *gçl. f. [-ür]* **1.** Birinin öksürmesini sağlamak; öksürmesine neden olmak; öksürmesine yol açmak. **2.** *argo.* İtiraf ettirmek; söyletmek; konuşturmak.

öksürtücü, [öksür-t-ücü] *sf.* Öksürüğe yol açan; öksürten.

öksürüç, -cü [? öksürüç] *{ağız} is.* Ağzı ve burnu yuvarlak, kılçığı az bir tatlı su balığı. [DS]

öksürük,-ğü [öksür-ük] *is.* **1.** Akciğerlerdeki havanın solunumu düzenleyen kasların şiddetli kasılması ile ağızdan gürültülü biçimde atılması. **2.** *tıp.* Öksürükle kendini belli eden göğüs ingini. ⧉ **öksürük otu,** *bot. Birleşikgillerden, gövdesi pullarla kaplı, yatay köksaplı, yaprakları kökten çıkan, yapraklarının dip tarafı beyazımsı, çiçekleri sarı kömeçler halinde, yaprakları ve çiçek kömeçleri kaynatılarak halk hekimliğinde öksürüğü kesmek için kullanılan, ekin tarlaları için zararlı çok yıllık otsu bir bitki, kabalak, (Tussilago farfara).*

öksürüklü, [öksür-ük-lü] *sf.* **1.** Sürekli öksüren; öksürüğü bulunan. **2.** (Hastalık için) öksürüğe neden olan. ⧉ **öksürüklü tıksırıklı,** *(Kişi için) sağlığı bozuk, hastalıklı; sağlıksız.*

öksürüş, [öksür-üş] *is.* Öksürmek eylemi veya biçimi.

öksüt, [Yun. iksia / iksos => ökse > öksüt] *{ağız} is.* Kapan; ökse. [DS]

öksüz[1], [ög[1] *(ana)* > ök-süz اوكسز] *sf.* **1.** (Çocuk için) annesi ve babasından birisi veya her ikisi de ölmüş olan. **2.** *mecaz.* Yalnız ve kimsesiz. **3.** *{ağız}* Ahşap yapılarda yatay ve dikey ağaçlar arasına destek olarak çakılan ağaç parçası. [DS] **4.** *argo.* Erkeklik organı. ⧉ **öksüz Ali,** *{ağız} Güz çiğdemi.* [DS]|| **öksüz barmak,** *{OsT} Serçe parmakla orta parmak arasındaki parmak.*|| **öksüz çiçeği,** *{ağız} Güz çiğdemi.* [DS]|| **öksüz çiğdem,** *{ağız} Çiğdem.* [DS]|| **öksüz dere,** *{ağız}. Yalnız yağmur yağdığında akan dere.* [DS]|| **öksüz dil,** *{ağız} anat. Küçük dil.*|| **öksüz iğne,** *{ağız} Balık tutmaya yarayan misinanın ucundaki iğne.* [DS]|| **öksüz iyeğü,** *{eAT} En küçük eğe kemiği.*|| **öksüz kalmak,** *1. Anne veya babası ölmüş olmak. 2. Hiçbir yakını, hiçbir kimsesi olmamak.*|| **öksüz kazık,** *{ağız} Sert toprağa çakılacak kazığın kolay girmesi için toprakta delik açmaya yarayan yardımcı kısa ve sağlam kazık.* [DS]|| **öksüzler anası,** *Öksüzleri, yoksulları yedirip içiren.*|| **öksüzler babası,** *Öksüzleri, yoksulları yedirip içiren.*|| **öksüz oğlan,** *{ağız} 1. Güz çiğdemi. 2. Çiğdeme benzer, beyaz ya da mor çiçek açan bir kır çiçeği; kardelen.* [DS]|| **öksüz oğlan çiğdemi,** *{ağız} Afyon bitkisi; haşhaş.* [DS]|| **öksüz palan,** *{ağız} Yavaş yavaş yağan kar.* /DS]|| **öksüz sergen,** *{ağız} Kısa raf.* [DS]|| **öksüz takkesi,** *{ağız} Lapa lapa yağan kar.* [DS]|| **öksüz yamalığı,** *{ağız} Lapa lapa yağan kar.* [DS]

öksüz[2], [ōg[2] / ök-süz] *sf.* **1.** *{eT}* Şaşkın; akılsız; bilinçsiz. [DLT] **2.** *{ağız}* Anlayışsız. [DS]

öksüzce[1], [öksüz-ce] *{ağız} is. bot.* Çiğdem. [DS]

öksüzce[2], [öksüz-ce] *{ağız} is.* Değirmen oluğunun içine kaçan çöpleri çıkarmak için bırakılan delik ve kapağı. [DS]

öksüzce[3], [ök-süz-ce] *{ağız} is.* Kesilen sığırın kürek eti. [DS] ⧉ **öksüzce bağır,** *{eAT} Pankreas; uykuluk.*

öksüzce[4], [öksüz-ce] *{ağız} is.* Tırnakların kenarında çıkan küçük et parçaları; şeytan tırnağı. [DS]

öksüzdoyuran, [ök-süz+doy-ur-an] *sf.* **1.** (Bardak, tabak vb. için) büyük. **2.** *{ağız}* Ekmek yapılırken en son yapılan kalın ekmek. [DS]

öksüzle, [öksüz-le] *{ağız} is.* Kuzey. [DS]

öksüzleme, [öksüz-le-me] *{ağız} is.* Büyük çamlara bitişik küçük çıralı çam. [DS]

öksüzlük,-ğü [ök-süz-lük] *is.* **1.** Öksüz olma duru-

mu; öksüz bir çocuğun durumu. **2.** Kimsesiz olma durumu.

öksüzsevindiren, [ök-süz+sev-in-dir-en] *sf.* Değeri az fakat süslü olan.

ökte, [öpkē > ökte] *{ağız} is.* (Çocuk dili) öfke. [DS]

öktem, [ök-tē-mek > ökte-m] *{eT} sf.* **1.** Gururlu. **2.** Kendini öven; övüngen. **3.** Zalim; gaddar. [KB] **4.** Pervasız. [KB]

öktün, [öñ *(ön)* ? > ök-tün] *is.* Doğu. [İKPÖy.]

öktürmek, [ǖk-mek > ök-tür-mek] *{eT} gçl. f. [-ür]* Yığdırmak. [DLT]

ökük, [ök-mek > ök-ük] *{eT} sf.* Çok sevimli; cana yakın; candan. [EUTS]

ökülgen, [ǖk-ül-mek > ükül-gen] *{eT} sf.* Daima yığılan. [DLT]

ökülmek, [ǖk-mek > ök-ül-mek] *{eT} edil. f. [-ür]* Toplanmak; yığılmak. [DLT] [ETY]

öküm, [ǖk-mek > ök-üm] *{eT} is.* Yığın. [DLT] ⮺ **öküm toprak,** *Bir tarafa toplanmış toprak.* [DLT]

ökümek, [ōg > ög-ǖ-mek] *{eT} gçl. f. [-r]* Anlamak.

öküün[1], [ǖk-mek > ök-ün] *{eT} is.* Para; gül ve buna benzer şeylerin yığını. [DLT]

ökün[2], [öğün] *{ağız} is.* Yemek. [DS]

ökünç, [ök-in-mek / ök-ün-mek > ök-ün-ç] *is.* **1.** *{eT}* Pişmanlık; üzülme; nedamet. [DLT] [EUTS] [ETY] [KB] **2.** *{eAT}* İntikam; hmç; öç.

ökünçlüg, [ökünç-lig] *{eT} sf.* Pişman edici; nedametli.

ökünçsiz, [ökünç-siz] *{eT} sf.* Nedametsiz; acısız. [EUTS]

ökündürmek, [ök-mek > ök-ün-mek > ök-ün-dür-mük] *{eT} gçl. f. [-ür]* Pişman ettirmek. [KB]

öküngü, [ök-ün-mek > ök-ün-gü] *{eT} is.* Nadim olma; pişmanlık. [EUTS]

ökünme, [ök-ün-me] *is.* Ökünmek eylemi.

ökünmek[1], [ök-mek > ök-in-mek / ök-ün-mek] *{eT} dönşl. f.* Nedamet etmek; pişman olmak; üzülmek; üzüntü, kaygı duymak; nadim olmak. [DLT] [ETY] [EUTS] [KB] [Tekin] [Gabain]

ökünmek[2], [öykü-n-mek > ökünmek] *(ö:künmek) {ağız} gçsz. f. [-ür]* **1.** Birinin yaptıklarını, söylediklerini tekrar ederek alay etmek. **2.** Öykü anlatmak. [DS]

ökünük, -ğü [öykü-n-ük > ök-ün-ük] *(ö:künük) {ağız} sf.* Birinin yaptıklarını, söylediklerini tekrara ederek alay eden. [DS]

ökür, [ök *(yans.)* > ök-ür] *is.* Böğürerek ağlamayı anlatan yansımalı gövde. ⮺ **ökür ökür,** *{ağız} (Ağlamak için) hüngür hüngür.* [DS]

öküre, [öñ > öñ-re > öküre] *(ö:küre) {ağız} zm.* Oraya; yanına. [DS]

ökürme, [ök *(yans.)* > ökür-me] *is.* Ökürmek eylemi; böğürme.

ökürmek, [ök *(yans.)* > ök-ür-mek] *{eT} gçsz. f. [-ür]* **1.** Yüksek sesle; bağıra bağıra ağlamak; höyküre höyküre ağlamak. [Nevâyî] **2.** *{ağız}* (Sığır için) bağırmak; böğürmek. [DS]

ökürtülme, [ökürt-ül-me] *is.* Ökürtülmek eylemi.

ökürtülmek, [öğür > ökür-t-ül-mek] *{ağız} edil. f. [-ür]* **1.** Seçilmek. **2.** Seçilerek atanmak. [DS]

öküş, [ök-mek *(yığmak, toplamak)* > ök-üş] *{eT} zf.* Çok; pek çok. [DLT] [EUTS] [ETY] [KB] ⮺ **öküş yılkı,** *Haşarı hayvan; harın at.* [DLT]

öküşlemek, [öküş-lē-mek] *{eT} gçl. f. [-r]* Çok saymak; çok sanmak. [DLT]

öküşlük, [ök-üş > öküş-lük] *{eT} is.* Çokluk. [KB]

öküşti, [öküş-ti] *{eT} zf.* Çokça; bolca; sık. [EUTS]

öküz[1], [Toh. okso [Gombocz] / Ana.T. *pökēr [Doerfer] > öküz] *is.* **1.** Gücünden çift sürmek ya da koşum hayvanı olarak yararlanılan iğdir edilmiş erkek sığır. *{eT} (aynı)* [DLT] [EUTS] [ETY] [Gabain] **2.** *mecaz.* Kalın kafalı; anlayışsız. **3.** *argo.* Cıvalı zar. ⮺ **öküz arabası,** *Öküzler tarafından çekilen araba.*|| **öküz arabası gibi,** *(Taşıt için) çok yavaş giden.*|| **öküz baklası,** *Kara bakla.* [DS]|| **öküz balığı,** *zool. Yarıklıgiller familyasından sıcak ve ılık denizlerde yaşayan, solungaçları ayrı ayrı yedi çift yarıkla dışarı açılan, bedenleri torpil biçiminde olan, dört kısa ayağı ve üst çenesinden iki sarkık dişi olan, altı metre kadar boylu bir deniz memelisi, (Trigia lyra).*|| **öküz başı,** *Çiçek taçları ve şeritlerle süslenmiş basit bir öküz başı biçimindeki bezeme motifi.*|| **öküz damı,** *Öküzler için yapılmış ahır.*|| **öküz dili,** *{ağız} Sacda pişirilen, oval bir tür ekmek.* [DS]|| **öküz dombayı,** *{ağız} Arabaya, yüke koşulan manda.* [DS] || **öküz doyuran,** *{ağız} Kışın en soğuk günlerinde, akşam ezanı doğudan doğan en parlak yıldız.* [DS]|| **öküze boyunduruğu kuyruğundan vurmak,** *Bir işe tersinden başlayarak yapmak; acemice yapmak.*|| **öküz emeği,** *{ağız} Ekmek.* [DS]|| **öküz gibi,** *Anlayışı kıt, görgüsüz, kaba ve duygusuz.*|| **öküz gibi bakmak,** *Hiçbir şey anlamadan aptal aptal bakmak.*|| **öküz göbeği,** *{ağız} Alıç.* [DS]|| **öküz götü,** *{ağız} 1. Alıç. 2. Kuşburnu meyvesi.* [DS]|| **öküz gözü,** *{ağız} 1. Eskiden kullanılan gümüş yirmi beşlik para. 2. Bir erik türü. 3. İri taneli siyah bir üzüm. 4. Nergis. 5. Sarı papatya.* [DS]|| **öküz helvası,** *{ağız} Cevizli helva.* [DS]|| **öküz kafalı,** *Söz anlamaz; aptal.*|| **öküz kurbağası,** *biy. Su kurbağasıgillerden 20 cm. kadar uzunlukta, Kuzey Amerika'da yaşayan bir tür, (Rana catesbyana).*|| **öküz sıçmış, teker geçmiş,** *{ağız} (İki şey için) birbirinin tıpkısı.*|| **öküz soğuğu,** *Nisan ayının on beşinden sonra görülen ve altı gün süren soğuk dalgası; sitte-i sevr.*|| **öküz uyutan,** *{ağız} Gün doğmadan önce doğudan yükselen dikdörtgen biçiminde dört yıldız.* [DS]|| **öküz uyumu,** *{ağız} Gece yarısı.* [DS]|| **öküzü dama çıkarmak,** *Olmayacak işe girişmek.*|| **öküzün altında buzağı aramak,** *Akıl ve mantığa aykırı, inandırıcı olma-*

yan bahanelerle suç ve suçlu arayan bir tutum içinde olmak.|| **öküzün bıçağa baktığı gibi bakmak,** *{ağız} Kin ve öfke ile bakmak.*|| **öküzün boynuzuna girmek,** *{ağız} İyice gizlenmek.*|| **öküzün trene baktığı gibi bakmak,** *Hiçbir şey anlamadan aptal aptal bakmak.*|| **öküz ünüğü,** *{ağız} Oklavaya sararak yuvarlatılmış ince yufkaları iç içe halkalar biçiminde tepsiye döşeyip pişirdikten sonra üzerine şerbet dökülerek yapılan tatlı.* [DS]|| **öküzü ova arpası yemek,** *{ağız} Güçlü ve inatçı olmak.*|| **öküzü tereğe çıkarmak,** *{ağız} Zorluk çıkarmak.*

öküz², [ög-üz] *{eT} is.* Irmak; dere. [DLT]

öküzburnu, [öküz+but(u)n-u] *is. zool.* Serçegillerden, uzun ve kalın gagalı, eti yenir bir kuş, *(Calao).*

öküzdili [öküz+dil-i] *is. bot.* Sığırdili.

öküzgözü, [öküz+göz-ü اوکوز کوزی] *is. bot.* Birleşikgillerden, dağlarda ve meralarda yetişen, papatyayı andırır ve sarı renkte çiçekleri olan bir otsu bitki; arnika, *(Arnica montana). {eAT} (aynı)*

öküzlenmek, [öküz-le-n-mek] *{eT} dönşl. f. [-ür]* Öküz sahibi olmak. [DLT]

öküzlük,-ğü [öküz-lük] *is.* **1.** Öküz olma durumu. **2.** *mecaz.* Kalın kafalılık; aptallık; anlayışsızlık. **3.** Aptalca, düşüncesizce, sersemce iş.

öl¹, [ōl / ōl اول] *(ö:l) {eAT} is.* Temel.

öl², [ōl اول] *(ö:l) {eT} {eAT} {OsT} {ağız} is.* **1.** Nem; yaşlılık; rutubet; ıslaklık. [EUTS] [DLT] [KB] [Gabain] [DS] **2.** *sf.* Islak; yaş; nemli. [Gabain] [DLT] [İKPÖy.] [DS] **3.** *{ağız}* Toprağın nemi; tav. [DS]

ölbe, [Ar. ʿulbe => ölbe] *{ağız} is.* **1.** Tahta kutu. **2.** Tahtadan süt, yoğurt kabı; külek. **3.** *sf.* Şişman; göbekli. [DS]

ölbesek¹, -ği [ölbe-se-k] *{ağız} sf.* Tembel. [DS]

ölbesek², -ği [ölüm-se-k ?] *{ağız} sf.* Ölümcül; çok zayıf. [DS]

ölce, [öl-ce ? / öyle-ce] *{ağız} sf.* (Yiyecek için) katıksız; yalnız. [DS]

ölcik, -ği [Erm. roçik => orcik / ölcik] *{ağız} is.* Cevizli sucuk. [DS]

ölcümek, [öğ-mek > öğ-cü-mek ? > öl-cü-mek] *{ağız} gçsz. f. [-r]* Kusmak. [DS]

ölçek, -ği [ölç-ek] *is.* **1.** Sıvı, gaz gibi akışkanlar ile tahıl gibi dökülebilir taneli şeyleri ölçmekte kullanılan sığası belli kap; bu kabın içeriği. **2.** Eskiden kullanılan dört okkalık, yaklaşık 6.250 kg'lık ağırlık ölçüsü. **3.** Tahıl ölçmekte kullanılan kap; kile. **4.** Haritaların, plan vb.nin altında yer alan ve yer üzerindeki gerçek uzaklığın burada kaç kez küçültülerek gösterildiğini belirten sayı. **5.** Bir ölçü aletinin üzerinde çizgilerle belirlenmiş bölümler dizisi; kadran. **6.** *{ağız}* Avcıların fişeğe koydukları saçma ve barutun miktarını belirlemeye yarayan araç. [DS] **7.** *{ağız}* Küfe. [DS] **8.** *sf.* Belirtilen sayıdaki ölçek kadar olan. ⧉ **ölçek başı,** *{OsT} Tepeleme dolu olan ölçeğin üst kenarından yukarıda kalan miktar; ölçek fazlası.*|| **ölçek çizgisi,** *Haritaların kenarlarında yer alan ve her cm. uzunluğun gerçekte kaç km. olduğunu belirten çizgi.*

ölçekli, [ölç-ek-li] *sf.* **1.** Ölçeği bulunan. **2.** (Harita, plan, model, maket vb. için) her ögesi belirlenen orana göre küçültülerek yapılmış olan. **3.** *mat.* Ölçek farkıyla aynen bütünü veren geometrik şekil veya eleman. ⧉ **ölçekli cetvel,** *Harita üzerinde ölçülen bir yerin gerçek uzunluğunu gösteren bir tür cetvel.*

ölçeleme, [ölç-ele-me] *is.* Ölçelemek eylemi; ölçme.

ölçelemek, [ölç-ele-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* Ölçmek. [DS]

ölçen, [ölç-en] *is. man.* Yalın önermelerden yola çıkarak karmaşık bir önerme kurmaya yarayan ve aynı zamanda bu karmaşık önermenin doğruluğunu gerçekleyen önerme.

ölçer¹, [ölç-er] *{ağız} is.* Ölçek. [DS]

ölçer², [ölç-er] *{ağız} is.* **1.** Ateş karıştırmaya yarayan demir çubuk; gelberi. **2.** *sf.* Ara bozucu; fitne. [DS]

ölçerleme, [ölç-er-le-me] *is.* Ölçerlemek eylemi; toplama; düzeltme.

ölçerlemek, [ölç-er-le-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* Toplamak; düzeltmek. [DS]

ölçerme, [ölç-er-me] *is.* Ölçermek eylemi.

ölçermek¹, [ölç-er-mek] *{ağız} gçl. f. [-ir]* **1.** Bir konu ya da iş için düşüncelerini söyleyerek yol göstermek. **2.** Bir şeye öz biçimini vermek; düzenlemek. **3.** Benzetmek. [DS]

ölçermek², [ölç-er-mek] *{ağız} gçl. f. [-ir]* **1.** Bir şeyi alt üst etmek; karıştırmak. **2.** Harman döverken dışarıya taşan sapları dövenin altına atmak. **3.** Bulgur öğütürken taşan taneleri taşın altına atmak. [DS]

ölçermek³, [ört *(alev, ateş, yangın)* > ört-el-mek ? > ölç-er-mek اولجرمك] *{eAT} {OsT} gçl. f. [-ir]* **1.** Sönmekte olan ateşi karıştırarak alevini artırmak. **2.** (Lamba için) fitilini uzatarak alevini artırmak; lambanın fitilini düzeltmek. *{ağız} (aynı)* [DS] **3.** *{OsT} {ağız}* (Kalabalık, topluluk için) var olan memnuniyetsizlikten yararlanarak kışkırtmak; ara bozmak. [DS] **4.** *{ağız}* İleri sürmek. [DS]

ölçermek⁴, [ölç-er-mek] *{ağız} gçl. f. [-ir]* Bir şeyi kendi gidişine bırakmak. [DS]

ölçme, [ölç-me] *is.* **1.** Ölçmek eylemi. **2.** Bir büyüklüğü kendi türünden başka bir büyüklük ile karşılaştırarak bir oran belirleme işi; ölçek olarak verilen büyüklükten ölçmek istenilen büyüklükte kaç tane bulunduğunu saptama işlemi. ⧉ **ölçme merkezi,** *Karmaşık tesislerin denetimini sağlamak için, çeşitli ölçü aletlerinin ölçüm sonuçlarını düzenli olarak inceleme, işleme, görüntüleme vb. işlemlerinin otomatik olarak yapıldığı merkez.*

ölçmek[1], [ölç-mek] *{ağız} gçl. f. [-er]* Yakmak; alevlendirmek. [DS]

ölçmek[2], [ölç-mek] *gçl. f. [-er]* **1.** En, boy, hacim ve süre gibi nicelikleri kendi cinslerinden seçilmiş birimlerle karşılaştırarak kaç birim geldiklerini bulmak. **2.** *mecaz.* (Soyut şeyler için) önemini, değerini bazı tutum ve davranışlar ile belirlemeye çalışmak; değerlendirmek. **3.** *mecaz.* (Konuşma, davranış vb. için) aşırı gitmemek; kontrol altında tutmak. **4.** *{ağız}* Karşılaştırmak; mukayese etmek. [DS] **5.** *{ağız}* Benzetme yapmak. [DS] ⧉ **ölçüp biçmek,** *Bir konuyu ayrıntıları ile, bütün yönleri ile inceden inceye düşünmek; iyi değerlendirmek; ince eleyip sık dokumak.*|| **ölçüp dökmek,** *{ağız} Bir şeyi inceden inceye düşünmek; ölçüp biçmek.* [DS]

ölçtürme, [ölç-tür-me] *is.* Ölçtürmek eylemi.

ölçtürmek, [ölç-tür-mek] *gçl. f. [-ür]* Ölçmek eylemini yaptırmak; bir şeyin ölçüsünün, boyutlarının vb. belirlenmesini sağlamak.

ölçü, [ölç-ü اولچو] *is.* **1.** Ölçmek eylemi ve işlemi. **2.** Bir niceliği, o nicelik için kabul edilmiş birimler ile karşılaştırarak kaç birim geldiğini belirleme; mizan. **3.** Ölçme sonucunda bulunan rakam; ölçmenin sonucu. **4.** Bir ölçme işinde, karşılaştırma yapabilmek için temel olarak alınan birimin kendisi; ölçü birimi. **5.** Belirlenmiş boyut. **6.** Uzunluk ölçmeye yarayan araç. **7.** *mecaz.* Bir davranış, söz, yargı ya da eylemde orta yol; ılımlılık. **8.** *mecaz.* Ölçüt; kıstas. **9.** *mecaz.* Değer; itibar. **10.** *ed.* Manzum yazılarda dizelerin hece sayısı ya da uzunluk kısalık bakımından uyumu; vezin. **11.** *müz.* Bir ezginin eşit bölümlere ayrılışı. **12.** *{OsT}* Ölçme aracı; endaze. ⧉ **ölçü almak,** *1. Yapılacak bir şeyin kullanılacak nesneye uygunluğunu sağlamak amacıyla o nesneyi ölçmek. 2. (Terzi için) elbisesi dikilecek kimsenin vücut ölçülerini tespit etmek.*|| **ölçü belirteci,** *dbl. Bir fiilin veya fiilimsinin, bir sıfatın ya da başka bir zarfın anlamını azlık, çokluk bakımından sınırlayan zarf; nicelik zarfı; nicelik belirteci.*|| **ölçü bilimci,** *Ölçü bilimi ile uğraşan kimse; ölçü bilimi uzmanı.*|| **ölçü bilimi,** *Ağırlıkları ve ölçüleri inceleyen bilim dalı; metroloji.*|| **ölçü dışı,** *kim. Kimyasal çözümlemede, ölçümü yapılamayan maddeler.*|| **ölçü vermek,** *(Terzi, ayakkabıcı, marangoz vb. ustaya) yapılacak iş için gerekli ölçüleri bildirmek.*|| **ölçüyü kaçırmak,** *Aşırı gitmek; aşırıya kaçmak.*

ölçücü[1], [ölç-ücü] *is.* Ölçme işini yapan kimse.

ölçücü[2], [ölçü-cü] *is.* Ölçü yapan veya satan kimse.

ölçülebilir, [ölç-ül-e+bil-ir] *sf.* (Büyüklük ve nicelik için) belirli cinsten olup eşitliği ve toplamı tanımlanabilen; ölçme işine konu olabilen.

ölçülen, [ölç-ül-en] *is.* Bir ölçme işine olanak tanıyan fiziksel büyüklük.

ölçülendirme, [ölçü-le-n-dir-me] *is.* **1.** Ölçülendirmek eylemi ve işlemi. **2.** Bir parçayı temsil eden plan üzerine o parçanın ölçülerini geçirme işlemi.

ölçülendirmek, [ölçü-le-n-dir-mek] *gçl. f. [-ir]* **1.** Gösterilen ögelerin ölçülerini kaydetmek. **2.** Çeşitli noktaların, seçilmiş karşılaştırma düzlemine göre yükseltilerini bir düzlem üzerine aktarmak.

ölçülenmek, [ölçü-le-n-mek اولچولنمك] *{eAT} dönşl. f. [-ür]* Niyetlenmek; hazırlanmak.

ölçülme, [ölç-ül-me] *is.* Ölçülmek eylemi ve işlemi.

ölçülmek, [ölç-ül-mek] *edil. f. [-ür]* Ölçmek eylemi yapılmak; ölçmek eylemine konu olmak.

ölçülü[1], [ölçü-lü] *sf.* **1.** Ölçüsü olan; ölçme aracı sahibi olan. **2.** Belirtilen miktar kadar ölçüde olan. **3.** Belirlenen bir ölçüye, bir düzene göre hareket eden; ayarlı; düzenlenmiş. **4.** *mecaz.* (Kişi için) davranışlarında, sözlerinde aşırıya kaçmayan; dikkatli olan; ılımlı; mutedil; hesaplı. **5.** (Manzume için) belli bir ölçüye göre yazılmış olan; vezinli; mevzun. **6.** (Vücut için) ideal sayılabilecek ölçülerde olan; düzgün ve güzel görünümlü; organlar arasında güzel bir oran bulunan. **7.** *zf.* Aşırıya kaçmadan; dikkatli ve temkinli olarak. ⧉ **ölçülü biçili,** *Ayrıntılarına kadar incelenmiş; özenle hazırlanmış; iyice hesaplanmış.*

ölçülü[2], [ölç-ül-ü] *sf.* Ölçüsü alınmış olan; ölçmek eylemi uygulanmış; ölçülmüş.

ölçülülük,-ğü [ölçü-lü-lük] *is.* **1.** Ölçülü olma durumu; dengeli olma; ılımlılık; itidal. **2.** Beden gereksinimlerini aşırıya kaçmadan karşılama; itidal-i mizaç.

ölçüm[1], [ölç-üm] *is.* **1.** Ölçmek eylemi. **2.** Ölçme işlemi. **3.** Ölçme yoluyla elde edilen sonuç. **4.** Ölçümlemek sonucu; mukayese; tahmin; takdir. **5.** Denge. **6.** Tavır; eda.

ölçüm[2], [ölç-üm اولچوم] *{OsT} is.* Şekil; biçim; tarz.

ölçüm[3], [olçum / ölç-üm اولچوم / اولجم] *{OsT} sf.* **1.** Acemi; beceriksiz. **2.** *{eAT}* Şımarık.

ölçüm[4], [ölç-üm] *{ağız} is.* Fal. [DS]

ölçümleme, [ölç-üm-le-me] *is.* Ölçümlemek eylemi; değerlendirme; değer biçme.

ölçümlemek[1], [ölç-üm-le-mek] *gçl. f. [-r] [-l(ü)-yor]* **1.** Ölçme ile elde edilen sonuçları değerlendirmek. **2.** İyice ölçüp biçerek düşünmek; akıl yürütmek. **3.** Çeşitli tahmine dayalı veriler ve deneyimlerden yararlanarak takdir ve tahminde bulunmak.

ölçümlemek[2], [ölç-üm-le-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ü)-yor]* Tasarlamak. [DS]

ölçümlenmek[1], [ölç-üm-le-n-mek اولچوملنمك] *{OsT} dönşl. f. [-ür]* Niyet etmek; heveslenmek; hazırlanmak; kalkışmak.

ölçümlenmek[2], [ölç-üm-le-n-mek] *{ağız} edil. f. [-ir]* Tasarlanmak. [DS]

ölçümlü, [ölç-üm-lü] *sf.* Metre veya metreyi esas alan ölçülerle ilgili; metrik.

ölçümsel, [ölç-üm-sel] *sf.* Ölçümle ilgili; ölçüme dayanan. ☞ **ölçümsel nitelik,** *psikol. Bir testin ölçü aracı olarak taşıdığı hassaslık, güvenilirlik ve geçerlilik gibi niteliklerinin tümü.*

ölçün, [ölç-ün] *is.* **1.** Ölçü ve nitelikleri saptanarak herkesçe kabul edilen örnek alınan ölçüler ve değerler; standart. **2.** Toplumun ortalama kesiminde, bir işletmede bir ürünü, çalışma biçimini, üretilecek ve tüketilecek miktarı, niteliklerini, bütçenin genel durumunu vb. belirlemek için konulmuş olan kural.

ölçünlü, [ölçün-lü] *sf.* **1.** Ölçünü bulunan; standart. **2.** Belli bir tipe göre ayarlanmış ve yapılmış olan. **3.** Belli ölçü, yasa ve kullanıma uygun. **4.** Temel ya da örnek alınabilen, tek biçim. ☞ **ölçünlü dil,** *dbl. Yerel ya da toplumsal değişikliklerin dışında kalan aynı dili konuşan topluluğun eğitim kurumları aracılığı ile edindiği ve ortaklaşa kullandığı dil; standart dil.*

ölçünme, [ölç-ün-me] *is.* Ölçünmek eylemi.

ölçünmek[1], [ölç-ün-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ür]* Yarışmada karşısındaki ile aynı düzeyde olmak istemek. [DS]

ölçünmek[2], [ölç-ün-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ür]* **1.** Karşılaştırmak. **2.** Oranlamak; kestirmek. **3.** Birine vuracakmış gibi davranmak; el kaldırmak. **4.** Kıyaslanmak. [DS]

ölçünmek[3], [ölç-ün-mek] *gçsz. f. [-ür]* Bir işi, bir konuyu ayrıntıları ile birlikte uzun uzun düşünüp taşınmak; teemmül etmek.

ölçüsüz, [ölç-ü-süz] *sf.* **1.** Ölçüsü alınmamış; ölçülmemiş. **2.** Aşırı; pek çok. **3.** (Kişi için) davranış ve sözlerine bir sınır koymayan. **4.** Gelişigüzel; rastgele; plansız. **5.** *ed.* (Şiir için) hece veya aruz ölçüsü kullanılmadan yazılmış olan; vezinsiz. **6.** *zf.* Düşünülmeden; yerli yersiz; gelişigüzel biçimde.

ölçüsüzlük,-ğü [ölç-ü-süz-lük] *is.* **1.** Ölçüsüz olma durumu. **2.** Dengesizlik; aşırılık.

ölçüş, [ölç-üş] *is.* Ölçmek eylemi veya biçimi.

ölçüşme, [öl-ü-ş-me] *is.* Ölçüşmek eylemi.

ölçüşmek, [ölç-üş-mek] *işteş. f. [-ür]* **1.** (Kişiler ve boyları için) birlikte ölçülmek; karşılaştırarak ölçmek; boylarını yan yana gelerek karşılaştırmak. **2.** (Belirtilen kişi ile) yarışmak; müsabaka yapmak. **3.** *mecaz.* Yarışabilecek nitelikte olmak; karşılaştırmak; mukayese etmek.

ölçüştürme, [ölç-üş-tür-me] *is.* Ölçüştürmek eylemi.

ölçüştürmek, [ölç-üş-tür-mek] *gçl. f. [-ür]* **1.** Ölçüşmek eylemini yaptırmak; ölçüşmelerini sağlamak. **2.** Aralarındaki farkı bulmak amacıyla iki ve daha çok şeyi yan yana getirmek; karşılaştırmak; mukayese etmek.

ölçüt, [ölç-üt] *is.* **1.** Bir yargıya varabilmek, doğruyu yanlıştan ayırabilmek, bir şeyi değerlendirebilmek veya tanımlayabilmek için başvurulan ilke; kriter; kıstas; mısdak, *(1935).* **2.** *fel.* Doğruyu yanlıştan ayırt etme aracı.

öldeçi, [öl-mek > öl-dēçi / öl-tēçi] *sf.* Ölecek. [DLT] [ETY] [Tekin]

öldüresiye, [öl-dür-esi-y-e] *zf.* Neredeyse öldürecek kadar; öldürürcesine.

öldürkü, [öl-dür-kü] *{ağız} sf.* Bakımsızlıktan gelişememiş. [DS]

öldürme, [öl-dür-me] *is.* Öldürmek eylemi.

öldürmek, [öl-dür-mek] *gçl. f. [-ür]* **1.** Bir canlının ölümüne neden olacak etkin bir girişimde bulunarak yaşamına son vermek. **2.** Bir kimsenin ölümüne neden olmak; ölümüne yol açmak. *{eT} (aynı)* [DLT] **3.** (Bitkiler için) solup kararmasına, yeşilliğini yitirmesine sebep olmak; kurumasına neden olmak. **4.** *mecaz.* Bazı sebzelerin haşlama vb. usullerle diriliğini, sertliğini, acılığını, tazeliğini vb. gidermek. *{ağız} (aynı)* [DS] **5.** Çalıştırma gibi bazı etkin tutumlarla bitkin düşürmek; sağlığını sarsmak; yormak. **6.** Fizikî ve ruhî bakımdan aşırı derecede rahatsız etmek; üzmek; sağlığını bozmak. **7.** Yok olmasına, ortadan kalkmasına, kaybolup gitmesine, yıkılmasına yol açmak. **8.** (Zaman için) boş yere geçirmek; çalışmadan ya da oyalanacak bazı şeylerle zamanın geçmesini beklemek. **9.** Bir kimseyi dayanmanın son sınırına getirmek. **10.** *mecaz.* Gücünü ve etkisini azaltmak. ☞ **Öldür Allah...** *Ne kadar zorlarsan zorla...*

öldürtme, [öl-dür-t-me] *is.* Öldürtmek eylemi.

öldürtmek, [öl-dür-t-mek] *gçl. f. [-ür]* Öldürmek eylemini başkasına yaptırmak.

öldürücü, [öl-dür-ücü] *sf.* **1.** Ölüme yol açan; ölüm nedeni olan, öldüren. **2.** Dayanılması güç bir acı verecek kadar yoğun; bayıltıcı; bunaltıcı; sıkıcı. **3.** Çok yorucu; yıpratıcı; bitkin düşürücü. ☞ **öldürücü doz,** *biy. Bir insanın ya da canlının ölümüne neden olabilecek miktardaki zehirli madde.*|| **öldürücü etmen,** *Bir canlının kendi başına yaşaması ya da gelişmesine olanak tanımayan etmen.* **öldürücü faktör,** *biy.* → öldürücü etmen.|| **öldürücü gen,** *biy. Baskın, eksik baskın ya da çekinik olabilen ancak fenotipik etkisi taşıyıcıyı kesinlikle öldürecek kadar etkili olan gen.*|| **öldürücü hücreler,** *biy. Antikor varlığında, yabancı hücreleri öldüren ve fagositoz yapmayan hücreler.*|| **öldürücü mutasyon,** *biy. Organizmanın doğumdan önce ölümüne sebep olan mutasyon.*

öldürülme, [öl-dür-ül-me] *is.* Öldürülmek eylemi veya durumu.

öldürülmek, [öl-dür-ül-mek] *edil f. [-ür]* Öldürmek eylemi yapılmak; öldürmek eylemi uygulanmak; öldürmek eylemine konu olmak.

öldürünülmek, [öl-dür-ün-ül-mek اولدرنلمك] *{eAT} edil. f. [-ür]* Öldürülmek.

öldürüş, [öl-dür-üş] *is.* Öldürmek eylemi veya biçimi.

öle[1], [öyle > ōle] *(ö:le)* *{ağız}* *zf.* Öyle. [DS]

öle[2], [? öle] *{ağız}* *is.* Erkek cinsel organı. [DS]

ölecen, [öl-mek > öl-ecen] *{ağız}* *sf.* Çok zayıf; sıska; cılız. [DS]

öleğez[1], [? öleğez] *{ağız}* *is.* Patatese benzer, kökü yenilen bir tür yabani bitki. [DS]

öleğez[2], [öl-ek-ez / öl-eğez] *{ağız}* *sf.* → ölecen. [DS]

ölek[1], **-ği** [? ölek] *{ağız}* *is.* Ekin. [DS]

ölek[2], **-ği** [öl-ek] *{ağız}* *sf.* → ölecen. [DS]

ölekez, [öl-ek-ez] *{ağız}* *si.* **1.** Bakımsızlıktan gelişememiş. **2.** Neredeyse ölecek durumda olan; çok zayıf; cılız. **3.** (Bitki için) buruşmuş; pörsümüş. [DS]

ölem, [ölö / ölem] *{ağız}* *ünl.* Şaşma bildirir. [DS]

ölemeç, -ci [oğ-mak > öğ-le-me + aş] *(ö:lemeç)* *{ağız}* *is.* Sıcak ve biberli un çorbası. [DS]

ölemez[1], [öl-eğez > öl-e-mez] *{ağız}* *sf.* Çok zayıf; sıska; cılız. [DS]

ölemez[2], [öl-e-mez / öl-mez] *{ağız}* *is.* Taze iken hayvanların yediği bir tür dikenli bitki; ölmez otu, *(Ruscus aculetus)*. [DS]

ölen[1], [ulan / ülen / ölen] *(ö'len)* *{ağız}* *ünl.* Seslenme ünlemi; ulan. [DS]

ölen[2], [öğlen > ölen] *(ö:len)* *{ağız}* *is.* Öğle. [DS]

ölen[3], [öl > öl-eñ] *is.* Çiçekli çayır bitkisi.

ölencen, [öl-mek > öl-en-ce-n] *{ağız}* *zf.* Ölünceye kadar. [DS]

ölende, [öl-en-de] *(öle'nde)* *{ağız}* *zf.* Ölünce. [DS]

ölenece, [öl-en-e-ce] *(ölene'ce)* *{ağız}* *zf.* Ölünceye kadar; ölene dek. [DS]

ölenek, -ği [öl > öl-eñ-ek] *{ağız}* *is.* Çiçekli çayır bitkisi. [DS]

öleneten, [öl-en-ē+teg] *(ölene:ten)* *{ağız}* *zf.* Ölünceye kadar; ölene dek. [DS]

öleng, [ōl > öl-ē-mek > öle-ñ] *{eT}* *is.* **1.** Sulak yer; bataklık arazi. [EUTS] [Gabain] **2.** *sf.* Yaş; rutubetli; nemli. [EUTS] [Gabain]

ölenglig, [öleñ-lig] *{eT}* *sf.* Çayırlı; otlu.

ölenglik, [öleñ-lik] *{eT}* *is.* Çayır; otlak. [EUTS]

öles, [ōl-ēs] *{eT}* *sf.* (Göz için) baygın ve süzgün. [DLT]

ölesek, -ği [öl-mek > öl-e-sek] *{ağız}* *sf.* **1.** Ölmeye yüz tutmuş; ölümcül. **2.** Tembel. [DS]

ölesiye, [öl-esi-y-e] *zf.* Ölecek kadar; ölünce.

öleş, [öl-e-ş اولش] *is.* **1.** *{eAT}* Ölü. **2.** *{ağız}* Leş. [DS]

öleşme, [öleş-me] *is.* Öleşmek eylemi.

öleşmek[1], [üle-ş-mek > öleş-mek] *{ağız}* *gçl. f.* *[-ir]* Paylaşmak; üleşmek. [DS]

öleşmek[2], [év-mek > év-eş-mek ? > öle-ş-mek] *{ağız}* İvmek; ivedilemek. [DS]

öleşti, [? öleşti] *{ağız}* *is.* Erkeğin erkeklik organının ucu. [DS]

öleştirme, [öleş-tir-me] *{ağız}* *is.* → üleştirme. [DS]

öleştirmek, [üle-ş-tir-mek > öleş-tir-mek] *{ağız}* *gçl. f.* *[-ir]* → üleştirmek. [DS]

ölet, [öl-et اولت / الت / الد] *is.* **1.** Öldürücü hastalık salgını; kıran; kırgın. *{eAT}* *(aynı)* **2.** *{ağız}* Veba. [DS] **3.** *{ağız}* Kolera. [DS] **4.** *{ağız}* *sf.* Salgın; bulaşıcı. [DS]

öletlik, -ği [ölet-lik] *{ağız}* *sf.* Ölümlük. [DS]

öleyazma, [öl-e+yaz-ma] *is.* Öleyazmak eylemi veya durumu.

öleyazmak, [öl-e+-yaz-mak] *(öle'yazmak)* *gçsz. f.* *[-ar]* **1.** Ölecek gibi olmak; ölme durumuna gelmek; ölüme yaklaşmak. **2.** (Yorgunluk, sıkıntı, korku vb. durumlar için) abartma ifadesi olarak kullanılır.

ölez, [ōl-ēs / ōl-ēz] *{eT}* *sf.* **1.** Solgun. [Gabain] **2.** *{ağız}* Çok zayıf; sıska; cılız. [DS] **3.** *{ağız}* (Kişi için) güçsüz; bitkin. [DS] **4.** *{ağız}* (Işık için) sönük; zayıf. [DS]

öleze, [ōl-ēz > ölez-e] *{ağız}* sf. Çok zayıf; cılız; sıska. [DS]

ölezime, [öl-ez-i-me] *is.* Ölezimek eylemi.

ölezimek[1], [öl-ez-i-mek اولزمك] *{eAT}* *gçsz. f.* *[-r]* Ölecek hâle gelmek; zayıflamak; gücünü kaybetmek.

ölezimek[2], [öl > ölez-i-mek] *{ağız}* *gçsz. f.* *[-r]* (Lamba ışığı için) sönmeye yüz tutmak; azalmak. [DS]

ölfez, [ōl-ēz > ölfez ?] *{ağız}* *sf.* (Işık için) yeterince aydınlık olmayan; sönük. [DS]

ölfezik, -ği [ölfez-ik] *{ağız}* *sf.* (Işık için) sönük; zayıf. [DS]

ölfezimek, [ölfez-i-mek / öf-le-z-i-mek] *{ağız}* *gçsz. f.* *[-r]* (Lamba ışığı için) sönmeye yüz tutmak; azalmak. [DS]

ölgeli, [öl-mek > öl-gē-li] *{eT}* *sf.* Ölümlü; fani.

ölgez, [öl-mek > öl-(ü)g-ez] *{ağız}* *sf.* **1.** Çok zayıf; sıska; cılız. **2.** Sinsi. [DS]

ölgü, [öl-gü] *is.* Ölmek olgusu. ◘ **ölgü yeri,** *Bir kimsenin öldüğü yer.*

ölgüçi, [öl-mek > öl-gü-çī] *{eT}* *sf.* Ölücü; fani. [KB]

ölgülü, [öl-mek > öl-gü-lü] *{ağız}* *sf.* **1.** Ölüsü olan; yaslı. **2.** *is.* Ölü çıkan ev. **3.** Ölü çıkan eve eşin dostun götürdüğü yemek; ölü aşı. [DS]

ölgülüg, [öl-gǖ-lüg] *{eT}* *sf.* Ölüm halinde olan; can çekişen; ölüm derecesinde hasta olan. [EUTS]

ölgülük, -ğü [öl-gü-lük] *{ağız}* *is.* Baş sağlığı. [DS]

ölgüm, [öl-gün / öl-güm] *{ağız}* *sf.* Ölecek durumda olan; can çekişen. [DS]

ölgün[1], [öl-gün] *sf.* **1.** Canlılığı, diriliği, tazeliği kalmamış; pörsümüş; solmuş. **2.** *mecaz.* Zayıflamış; gücü kalmamış; güçsüz; bitkin. *{ağız}* *(aynı)* [DS] ◘ **ölgün hava,** *{ağız}* *Yumuşak, durgun hava.* [DS]|| **ölgün tav,** *Toprağın sürülmeye elverişli tavı.*

ölgün[2], [öl-gün] *{ağız} sf.* Acıma duygusu olan; yufka yürekli. [DS]

ölgünlük[1], **-ğü** [öl-gün-lük] *is.* Ölgün olma durumu; canlılığını, diriliğini yitirmiş olan şeyin niteliği; solma; bozulma; zayıflama.

ölgünlük[2], **-ğü** [öl-gün-lük] *{ağız} is.* Başsağlığı. [DS]

ölgürmek, [*eT.* ér-gür-mek > öl-gür-mek] *{ağız} gçl. f. [-ür]* (Özlenen, beklenen zaman için) eriştirmek; göstermek. [DS]

ölgüsüz, [öl-mek > öl-gü > ölgü-süz *{eT} sf.* Ölümsüz; sonsuz; baki; ebedî. [KB]

ölige, [ōl > öl-ī-mek *(ıslanmak)* > öl-ī-ge / ülīke] *{eT} is.* Ökse otu. [DLT]

ölimek, [ōl > öl-ī-mek] *{eT} gçsz. f. [-r]* Islanmak. [DLT] [KB] [Gabain]

ölişkemek, [öl-iş-ge-mek] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-g(ü)-yor]* Ölgün duruma gelmek; solmak. [DS]

ölişmek, [ōl > öl-ī-mek *(ıslanmak)* > öl-ī-ş-mek] *{eT} dönşl. f. [-ür]* Nemlenmek; yaşlık yayılmak. [DLT]

ölitmek, [ōl > öl-ī-mek *(ıslanmak)* > öl-ī-t-mek] *{eT} gçl. f. [-ür]* Islatmak. [DLT]

ölke, [öl *(nem)* > öl-ke ?] *{ağız} is.* Leke. [DS]

ölke[1], [ülke > ölke] *{ağız} is.* **1.** Memleket; ülke. **2.** Soy; kabile. [DS]

ölke[2], [? ölke] *{ağız} is.* Döven ile boyunduruk arasındaki ok. [DS]

ölker, [? ölker] *{ağız} is.* **1.** Kumaşın yüzü. **2.** Kadife, şeftali gibi şeylerin yumuşak tüyleri; hav. [DS]

ölkerengeli, [ülker+engel-i] *{ağız} is.* Kutup yıldızına yakın yerde bulunan parlak ve kırmızı ışıklı bir yıldız. [DS]

ölkez, [öl-(e)k-ez] *{ağız} sf.* (Işık için) sönük; zayıf; cılız. [DS]

ölkü, [ülkü > ölkü] *{ağız} is.* Düşünce. [DS]

ölküç, [? ölküç] *{ağız} is.* Ödünç. [DS]

ölküçlük, -gü [ölküç-lük] *{ağız} zf.* Ödünç olarak. [DS]

ölkülük, -ğü [öl-gü-lük] *{ağız} is.* Ölü evine götürülen yemek. [DS]

ölkün, [ölk-ün ?] *{ağız} is.* Evin dış kısmı. [DS]

öllak, -ğı [? öllak] *{ağız} is.* Umacı. [DS]

ölle, [öl-le ?] *{ağız} is.* Yazın bağ ve bahçelerde yapılan çardak. [DS]

öllek, -ği [öl-le-k] *{ağız} is.* Hamur topağı; beze. [DS]

öllemek, [öl > öl-le-mek اوللمك] *{OsT} gçl. f. [-r] [-l(ü) -yor]* Tavlamak; ıslatmak.

öllenmek, [öl > öl-le-n-mek اوللنمك] *{OsT} dönşl. f. [-ür]* Nemlenmek; ıslanmak.

öllü, [öl > öl-lü] *{ağız} sf.* (Toprak için) ıslak; yaş; nemli. [DS]

öllük, -ğü [öl-lük] *{ağız} is.* **1.** Bebeklerin altına bez yerine konulan kırmızı toprak. **2.** Killi toprak. **3.** Toprakta açılan çukur. [DS] ♦ **öllüğü çıkmak,** *{ağız} Zayıflamak.* [DS]|| **öllüğün körü** (elinin körü), *{ağız} Sövgü sözü.* [DS]

öllütmek[1], [öl-lü-t-mek] *{ağız} gçl. f. [-ür]* Islatmak. [DS]

öllütmek[2], [öl-lü-t-mek] *{ağız} gçl. f. [-ür]* Yumuşatarak işlenecek duruma getirmek. [DS]

ölme, [öl-me] *is.* Ölmek eylemi.

ölmek[1], [öl-mek] *gçsz. f. [-ür]* **1.** (Canlı bir varlık için) canlılığı yok olmak; hayatını kaybetmek; yaşamı sona ermek. *{eT} (aynı)* [DLT] [ETY] [EUTS] [Gabain] [İKPÖy.] [Tekin] **2.** (İnsan için) canı bedenden ayrılmak; son nefesini vermek; yaşama belirtileri son bulmak; yaşamaz olmak; ruhunu teslim etmek; ahrete intikal etmek. **3.** (Bitki vb. için) solmak; sararmak; kurumak. **4.** Varlığı sona ermek; yok olmak; kaybolmak. **5.** (Araç için) kullanılamaz duruma gelmek; onarım kabul etmemek. **6.** (Zaman için) boş yere geçip gitmek. **7.** *mecaz.* Bazı nedenlerle çok sıkıntı çekmek. **8.** *mecaz.* Geçerliliğini, değerini, gücünü yitirmek; kullanılmamak. **9.** *mecaz.* Aşırı derecede bir şeyin etkisinde kalmış olmak. *gülmekten ölmek.* ♦ (birinin) **öl dediği yerde ölmek, kal dediği yerde kalmak,** *(Birinin) sözünden hiç çıkmamak; buyruklarını olduğu gibi uygulamak; iradesini o kişiye teslim etmek.*|| **ölenle ölünmez,** *Ölenin arından çok yas tutulmasının gereksizliğini, yaşamın sürdüğünü, geride kalan yakınların kendilerine çeki düzen vermeleri gerektiğini anlatmak için kullanılır.*|| **ölme eşeğim ölme,** *Umutsuz bir bekleyişin ifadesi.*|| **ölmeği gelmek,** *{eAT} Eceli gelmek.*|| **ölmek dirilmek,** *{eAT} Her çareye baş vurmak; ne yapıp edip başarmak; çalışıp çabalamak.*|| **ölmek emgek,** *Ölüm; can çekişme.* [EUTS]|| **ölmek var, dönmek yok,** *"Hangi şartlar altında olursa olsun, kararlaştırılan iş mutlaka yapılacak" anlamında kullanılır.*|| **ölüp dirilmek,** *{eAT}* → ölmek dirilmek.|| **ölüp ölüp dirilmek,** *Çok sıkıntı veya acı çekmek; ağır hastalık geçirmek; çok merak etmek.*|| **Ölür müsün, öldürür müsün?** *Çok kızılacak, buna rağmen öfkesini alıştıracak bir şey yapamamanın sıkıntısı içinde bulunulduğunu anlatmak için kullanılır.*

ölmek[2], [öl-mek اولمك] *{eAT} gçsz. f. [-ür]* Çalkalayıp karıştırma sonucu erimek.

ölmeklig, [öl-mek > ölmek-lig] *{eT} sf.* Ölümlü; fani. [EUTS]

ölmeksiz, [öl-mek-siz اولمك سز] *{eAT} sf.* Ölümü olmayan; ölümsüz; ebedî.

ölmesek, -ği [öl-üm-se-k > ölmesek] *{ağız} sf.* **1.** Ölecekmiş gibi zayıf; cılız olan. **2.** Ölümcül. [DS]

ölmesiz, [öl-me-siz اولمسز] *{eAT} sf.* → ölmeksiz.

ölmeşük, [öl-me-ş-mek > öl-me-ş-ük] *{ağız} sf.* Ölecekmiş gibi zayıf; ölecek kadar sağlıksız. [DS]

ölmeyecekce, [öl-me-y-ecek-ce اولمیه جكجه] *{OsT} zf.* Ölmeyecek kadar.

ölmeyesilik, -ği [öl-me-y-e-si-lik] *sf.* Geçinecek kadar.

ölmez, [öl-mez] *sf.* **1.** Ölümsüz olan; ölmeyen. **2.** Kalıcı olan. **3.** Sürekli var olduğu sanılan; sonsuz yaşadığına inanılan; ebedî; baki; layemut. **4.** *mecaz.* Çabuk ve kolay eskimeyen; dayanıklı; çok sağlam. 🗗 **ölmez çiçek,** *bot. Birleşikgiller familyasından, basit ve tüysü yapraklı, parlak sarı, beyaz veya pembe çiçekleri bitki kuruduktan sonra da ölmeyen, çiçek ve yaprakları halk hekimliğinde idrar ve safra söktürücü, kum düşürücü olarak kullanılan çok yıllık otsu bitkilerin genel adı, (Helichrysum).*|| **ölmez dikeni,** *bot. Zambakgillerden, 25-50 cm. yükseklikte, kışın yapraklarını dökmeyen, yaprak biçimindeki dalları sert ve batıcı, meyveleri küre biçiminde, kırmızı renkli, kök ve yaprakları halk hekimliğinde idrar artırıcı olarak kullanılan, genç sürgünleri eskiden beri sebze olarak kullanılan, aralık ayında uçlarına silcan meyveleri takılarak kokina (Yun. kırmızı) adıyla çiçekçilerde yılbaşı süslemelerinde kullanılmak üzere satılan çalımsı bitki; tavşan kirazı; tavşan memesi, (Ruscus aculetus).*|| **ölmez oğlu,** *{ağız}* → ölmezoğlu. [DS]|| **ölmez otu,** *bot. Birleşikgillerden beyaz, mor veya firfirî çiçek açan çok yıllık otsu bitki, (Xeranthemum).*

ölmezana, [öl-mez+ana] *{ağız} is.* Ürününden biraz yararlanmak ve istendiğinde geri alınmak koşuluyla başkasına ödünç verilen sığır, davar vb. hayvanlar. [DS]

ölmezleştirme, [öl-mez-le-ş-tir-me] *is.* Ölmezleştirmek eylemi.

ölmezleştirmek, [öl-mez-le-ş-tir-mek] *gçl. f. [-ir]* Ölümsüzleştirmek; sonsuza kadar belleklerde kalmasını sağlamak.

ölmezlik,-ği [öl--mez-lik] *is.* Ölmez olma durumu; ölümsüzlük.

ölmezoğlu, [öl-mez+oğ(u)l-u] *{ağız} sf.* Çok dayanıklı; sağlam; kolay eskitilemeyen. [DS]

ölmiyesilik, -ği [öl-me-y-e-s-i-lik] *{ağız} zf* Ölmeyecek kadar; geçinecek miktarda. [DS]

ölmüş, [öl-müş] *sf.* **1.** Varlığı sona ermiş olan. **2.** Canlılığını yitirmiş durumda bulunan; hayatı son bulmuş; cansız. **3.** *is.* Geçmişte ölen kimse.

ölmüşler, [öl-müş-ler] *is.* Bir kimsenin geçmişte yaşayan fakat şu anda ölü olan yakınları.

ölö, [ölō] *(ölö:) {ağız} ünl.* **1.** Şaşma bildirir. **2.** Korku bildirir. [DS]

ölögre, [ol-mak + gör-mek > ol-a+gör-e] *{ağız} zf* İyice; adamakıllı. [DS]

ölöm, [öl-mek > öl-üm / öl-öm] *{eT} is.* Ölüm. [Gabain]

ölörmek, [öl-mek > öl-ür-mek / öl-ör-mek] *{eT} gçl. f. [-ür]* Öldürmek. [Gabain]

ölöt, [öl-mek > öl-üt / öl-öt] *{eT} is.* Öldürme; katletme.

ölsemek, [öl-mek > öl-se-mek] *{eT} gçsz. f. [-r]* Ölmek istemek. [DLT]

ölsik, [öl-mek > öl-sik] *{eT} sf.* Ölüm hâlinde olan; ölecek.

ölsüz, [ög-süz > öl-süz] *{ağız} sf.* Öksüz. [DS]

ölşemek, [ōl-ēs > *öleş > ölşē-mek] *{eT} gçsz. f. [-r]* Açlıktan gözleri kararmak. [DLT]

ölşetmek, [ōl-ēs > *öleş > ölşē-t-mek] *{eT} gçl. f. [-ür]* Acıktırarak gözleri görmez etmek. [DLT]

ölteçi, [öl-mek > öl-teci / öl-deçi] *{eT} sf.* Ölecek. [ETY] 🗗 **ölteçiçe sakınıgma,** *Ölecekmişçesine düşünüp duran.*

öltürmek, [öl-mek > öl-tür-mek] *{eT} gçl. f. [-ür]* → öldürmek.

ölü[1], [öl-üg > öl-ü] *sf.* **1.** (Canlı varlık veya organ için) yaşamı sona ermiş olan; ölmüş olan; cansız. **2.** (Organ için) vücudun diğer kısımları ile ilişiği kalmamış olan; organizmanın beslenme özelliğinden yararlanamayan. **3.** *mecaz.* Güncel olmaktan çıkmış; geçmişte kalmış veya geçmişe mal olmuş; bugün kullanılmayan. **4.** *mecaz.* (Kent, cadde, pazar gibi insan ilişkilerinin yoğun olduğu yerler için) canlılıktan, hareketlilikten yoksun olan; ticaret ve sanayii durmuş olan. **5.** Sıcaklığı, canlılığı olmayan; ilgi çekici hareketten yoksun; donuk. **6.** (Işık için) güçsüz; sönük. **7.** *is.* Cansız insan bedeni; naaş; ceset. **8.** Ölmüş olan insan. **9.** Ölmüş fakat anısı insan zihninden silinmemiş kimse ya da yakınlar. **10.** (Bir hayvan adı ile birlikte tamlanan olarak) o hayvanın cansız vücudu; leş. **11.** *argo.* Hileli kumar aracı. **12.** *tasvf.* İnsanın gerçek yeri yurdu olan Allah katına varması, orada sonsuz yaşaması. **13.** *{ağız}* Ormanda, kuruyup kendiliğinden devrilen ağaç. [DS] **14.** Kıyıya çekilen kayığı bağlamakta kullanılan yere kakılı kazık. [DS] **15.** *{ağız}* Bulgur, değirmende çekildikten sonra kırılmadan kalmış iri taneler. [DS] 🗗 **ölü aşı,** *Ölü evine komşular tarafından pişirilerek getirilmiş bulunan yemek.*|| **ölü açı,** *Doğal ya da yapay engeller yüzünden gözetlemenin ya da atışın yapılamadığı bölgeyi içine alan açısal bölge.*|| **ölü bezi** *{eAT} Kefen.* || **ölü bölge,** *Bir manyetik şeritte, kayıt için ayrılmış alanın başlangıcını ve bitimini göstermeye yarayan ve manyetik katmanı bulunmayan bölüm.*|| **ölü çiçeği,** *{ağız} Nergis.* [DS]|| **ölü dalga,** *Rüzgâr yokken kabaran deniz ve ortaya çıkan dalga.*|| **ölü deniz,** *Rüzgâr dindikten sonra denizde ortaya çıkan düzenli fakat köpüksüz dalgalanma durumu.*|| **ölü dil,** *dbl. Geçmişte konuşulmuş olmasına rağmen bugün artık hiçbir topluluk tarafından kullanılmayan dil.*|| **ölü doğum,** *Çocuğun anne karnında ölmüş olarak*

doğmuş olması; doğmadan önce ölmüş olma.|| **ölü fiyatına,** *Pek ucuz olarak; değerinden çok aşağıda bir fiyatla.*|| **ölü gibi,** *Hareketsiz biçimde; hareketsiz olarak; kımıldamadan.*|| **ölü gözü,** *argo. Dişilik organı.*|| **ölü güzü gibi,** *(Işık için) sönük; yeteri kadar aydınlık vermeyen; fersiz.*|| **ölü gözü kadar,** *Çok az; damla; katre.*|| **ölü gözünden yaş ummak,** *Hiç olmayacak yerden yardım ummak; mümkün olmayacak durumda destek beklemek.*|| **ölü helvası,** *Ölü evinde yapılarak konuklara dağıtılan un veya irmik helvası.*|| **ölü ışık,** *Kuvvetsiz, pek zayıf ışık.*|| **ölü konukluğu,** *{eAT} Matem yemeği.*|| **ölü korkusu,** *psikol. Ölü ile karşılaşan ürkek ve endişeli kişilerde görülen dengesiz durum.*|| **ölü kum,** *{eAT} Sessiz, gürültüsüz dalga.*|| **ölü methi,** *{eAT} Ağıt; mersiye.*|| **ölü mevsim,** *Herhangi bir etkinlikte işlerin durgun olduğu dönem.*|| **ölü muhbiri,** *{ağız} Ölü yıkayıcı.* [DS]|| **ölümü öp,** *Karşısındakini inandırmak için söylenen yemin sözü.*|| **ölü nokta,** *Görme alanı dışında kalan yer.*|| **ölü örtü,** *biy. Bitki kalıntıları ile dökülen yaprakların meydana getirdiği örtü.*|| **ölü renk,** *Parlaklığı ve canlılığı olmayan renk; donuk renk.*|| **ölü saat,** *Ölü evine komşular tarafından pişirilerek getirilmiş bulunan yemek.*|| **ölü salı,** *1. Teneşir. 2. Tabut.*|| **ölü sertliği,** *Ölümden sonra kol ve bacakları oynamaz duruma getiren sertlik.*|| **ölü sezon,** *Turizm ve alışveriş dönemlerinin en durgun olduğu dönem.*|| **ölü soğanı,** *{ağız} 1. Mezarlara dikilen mor renkli bir zambak. 2. Ada soğanı.* [DS]|| **ölü soyucu,** *Bir kişinin içinde bulunduğu kötü durumdan yararlanarak kendisine çıkar sağlayan kimse.*|| **ölü sular,** *Yol alan bir gemiyi izlermiş gibi görünen su kütlesi.*|| **ölüsü dirisine binmek,** *{eAT} Tehlikeli ve acele bir durumda karışıklık oluşmak; birbirine girmek.*|| **ölüsü kandilli,** *Yolunda gitmeyen işler için sövgü olarak kullanılır.*|| **ölüsü kınalı,** *Yolunda gitmeyen işler için sövgü olarak kullanılır.*|| **ölüsü ortada kalmak,** *(Birisi için) cenazesini kaldıracak kimse bulunmamak.*|| (birinin) **ölüsünü öpmek,** *"Şunu yapmazsan çok sevdiğin o kimse ölsün" anlamında karşısındakine baskı için kullanılan yemin nitelikli söz.*|| **ölü taş,** *{ağız} Hafif taş.* [DS]|| **ölü yatırım,** *Yeteri kadar kâr getirmeyen, geleceği ve pazar imkânı olmayan yatırım.*|| **ölü yemeği,** *Ölü evine komşular tarafından pişirilerek getirilmiş bulunan yemek.*|| **ölüye urmak,** *{eAT} Kendini ölmüş gibi göstermek.*|| **ölü yıkama,** *Dinî kurallara göre, ölüyü gömülmeden veya kefene konulmadan önce yıkamak işi.*|| **ölü yıkayıcı,** *Dinî kurallara göre ölüyü kefenlenmeden ve gömülmeden önce yıkayan kişi.*|| **ölü yol,** *Bir teknenin yalnız yakınında bulunan bir cisim ile karşılaştırıldığında anlaşılan hızı.*|| **ölüyü güldürmek,** *Çok komik olmak; güldürücü özellikler taşımak.*|| **ölü zaman,** *Ölü evine komşular tarafından pişirilerek getirilmiş bulunan yemek.*

ölü[2], [göl-ü > ölü] *{ağız} is.* Biçilmiş ot ya da kesilmiş ağaç dallarından yapılmış yığın. [DS]

ölübüşük, -gü [öl-üp + üşü-k ? / ölü+müşük ?] *{ağız} sf* Beceriksiz; uyuşuk; tembel. [DS]

ölüce, [öl > öl-ü-ce] *{ağız} is.* Bebeğin ıslattığı toprak. [DS]

ölüçi, [öl-mek > öl-ü-çi / öl-üt-çi] *{eT} sf.* Katil. [Gabain]

ölüg, [öl-mek > öl-üg / öl-ük] *{eT} is.* **1.** Ölü; ceset; meyyit. [DLT] [ETY] [İKPÖy.] [KB] [Tekin] [EUTS] [Gabain] **2.** Ölmüş [Tekin] ☞ **ölüg bargu tirig bargu,** *{eT} Ölü veya diri varış.*|| **ölüg teg,** *{eT} Ölü gibi.*

ölügli, [öl-üg-li] *{eT} sf.* Ölümlü. [ETY]

ölügsemek, [öl-mek > öl-üg-sē-mek] *{eT} gçsz. f. [-r]* Ölmek istemek. [DLT]

ölük, -gü [öl-mek > öl-ük] *sf* **1.** Canlılığı azalmış; diriliği gitmiş; güçsüz; ölgün; hâlsiz. **2.** *{ağız}* Ölmüş; cansız. [DS]

ölükez, [öl-mek > öl-ük-ez] *{ağız} sf.* Zayıf; hastalıklı. [DS]

ölükuyruğu, [ölü ? +kuyru(k)-u] *{ağız} is.* Akrep. [DS]

ölülük, -ğü [öl-ü-lük] *is.* **1.** Ölü olma durumu; cansız kalma durumu; cansızlık. **2.** *{ağız}* Mezarlık. [DS]

ölüm[1], [öl-mek > öl-üm] *is.* **1.** (İnsan, hayvan ve bitki gibi canlı bireyler ile doku ve hücreler için) hayatın, canlılığın tam ve kesin olarak sona ermesi; yaşama özgü niteliklerin kesin olarak yitmesi ve yıkıma uğraması; vefat; mevt; irtihal. *{eT} (aynı)* [EUTS] [ETY] [DLT] [Gabain] [İKPÖy.] [KB] **2.** Yaşamın, belli bir zaman kesiti veya bir tarih olarak ele alınan sonu. **3.** Ölmek eylemi ve biçimi; bir ölüme ilişkin ayrıntılar. **4.** Ölümü haber veren veya çağrıştıran şeyler. **5.** *huk.* İdam cezası. **6.** (Kuruluşlar için) etkinliğin durması; işleyişin sona ermesi. **7.** Ölümü çevreleyen koşulların tümü. **8.** *mecaz.* Bedensel ya da ruhsal yönden büyük üzüntü ve sıkıntı; katlanılması çok zor durum. **9.** *mecaz.* Sağlığın büyük ölçüde bozulması; güç ve kuvvetin zayıflaması. **10.** *mecaz.* Sona erme; yok olma. **11.** *huk.* Kişiliğin sona ermesi. **12.** *isl.* Ölüm meleği olan Azrail'in insanın ruhunu bedeninden alması ile gerçekleşen fiilî durum. **13.** *ünl.* Gösteri sırasında bir kimsenin ölümünü istemek için söylenen söz. ☞ **Ölüm Allah'ın emri!** *Tehlikeli bir durumda karar vermek durumunda kalındığı zaman "Ölmek mukadderdir, ölümden korkmuyorum." anlamında söylenir.*|| **ölüm cezası,** *huk. Bir kimseyi kanun gereği olarak öldürmek suretiyle uygulanan ceza; idam cezası.*|| **Ölüm değil ya!** *Bir şeyin korkulacak nitelikte olmadığını belirtmek için kullanılır.*|| **ölüm dirim,** *Yaşam için gerekli olan değer; hayatî önem.*|| **ölüm dirim dünyası,** *Bu yaşadığımız dünya; hayat.*|| **ölüm döşeği,** *1. Son nefesin*

verileceği yer veya yatak. 2. Ölüm halinde; ölmek üzere.|| **ölüme bağlı tasarruf,** *Kişilerin ölümünden sonra sonuç doğurmak üzere yaptıkları hukuksal işlem.*|| **ölüme koşmak,** *Ölümü üzerine çekecek tehlikeli davranışta bulunmak.*|| **ölüm emri,** *(Bir kimse için) kesinlikle ölmesi, öldürülmesi gerektiğini bildiren buyruk.*|| **ölüm erenleri,** *{eAT} Ölümü göze almış olan; her türlü güçlüğü aşmaya kendini hazır hissedenler; fedailer.*|| **ölüm eri,** *Her türlü tehlikeyi göze alan; ölümden korkmayan; fedai.*|| **ölüm esrüklüğü,** *{eAT} Can çekişme hâli; sekerat-ı mevt.*|| **ölüm fermanı,** *Bir kimsenin ölmesi gerektiğini belirten durum veya eylem.*|| **Ölüm hak, miras helal!** *Ölüm nasıl doğal bir olaysa ölenin bıraktığı malların paylaşımı da o kadar doğal bir durumdur.*|| **ölüm hâli, ölüm ilmühaberi,** *Bir kimsenin ölümünü ilgili yerlere bildiren belge; ölüm bildirgesi.*|| **ölüm kalım,** *Her türlü tehlikeyi göze alma.*|| **ölüm kalım meselesi,** *Yok olmamak için, hayatta kalmak için yapılan mücadele; kesinlikle kazanılması gereken girişim; kazanılamadığı takdirde hayatta kalmanın mümkün olmadığını belirtmekte kullanılır.*|| **ölüm kalım savaşı,** *Yok olmamak için, hayatta kalmak için yapılan mücadele; kesinlikle kazanılması gereken girişim; kazanılamadığı takdirde hayatta kalmanın mümkün olmadığını belirtmekte kullanılır.*|| **ölüm karinesi,** *Ölümüne kesin gözüyle bakılacak durumlarda, kaybolan ve cesedi bulunamayan kişinin gerçekten ölmüş sayılması.*|| **ölüm korkusu,** *Ölüm ile yüz yüze gelen kişinin duyduğu korku; can korkusu.*|| **ölümle burun buruna gelmek,** *Ölüme çok yakınken bu tehlikeden kurtulmak.*|| **Ölümle öç alınmaz!** *Düşmanların ölümüne sevinilmez.*|| **ölümlü dünya,** *Herkesin ölmesinin mukadder olduğu dünya; fani dünya.*|| **ölüm oranı,** *Bir ülkede veya bölgede bir yıl içinde ölenlerin toplam nüfusa oranı.*|| **ölüm orucu,** *Bir amaca ulaşmak için ölümü bile göze alarak girişilen oruç.*|| **Ölüm ölüm de hırlamaya ne borcum var?** *"Sıkıntı, üzüntü çekmektense ölmek daha iyidir." anlamında kullanılır.*|| **ölüm sessizliği,** *Derin sessizlik.*|| **ölüm sigortası,** *Sigortalı kişinin ölümü durumunda, sigortalayan tarafından ödenmesi taahhüt edilen sigorta türü.*|| **ölüm sükûtu,** *Yoğun ve derin sessizlik.*|| **ölüm tazminatı,** *1. Bir iş yerinde çalışanların ölümü halinde işverenin ölen çalışanın yakınlarına vermeyi taahhüt ettiği para yardımı. 2. Haksız eylem ile birini öldüren kişinin ölenin yakınlarına ödediği tazminat.*|| **ölüm tutanağı,** *Bir kimsenin ölümü üzerine yetkililerce düzenlenen tutanak.*|| **ölümü göze almak,** *Hayatını hiçe saymak; kendini tehlikeye atmak.*|| **ölümüne susamak,** *Sonu ölümle bitebilecek kadar tehlikeli bir işe girişmek; hayatî tehlike taşıyan şeyler yapmak.*|| **ölümün soluğunu ensesinde hissetmek,** *Her an ölüm tehlikesi ya da tehdidi altında bulunmak; ölüm korkusu ile yaşamak.*|| **Ölüm var, dirim var!** *Tedbirli olmanın gerektiğini belirten söz.*|| **ölüm yardımı,** *Emekli sandıklarıyla sosyal sigorta kurumlarının ölenin yakınlarına yaptıkları parasal yardım.*

ölüm², [ör-mek > ör-üm ?] *{ağız} is.* Çit. [DS]

ölümcül, [öl-üm-cül اولومجل] *sf.* **1.** Ölümün nedeni olan; ölüme yol açan. **2.** (Hasta için) ölmek üzere olan; can çekişen; ölüm hâlinde bulunan. *{OsT} {ağız} (aynı)* [DS] **3.** (Gen, genotip veya kromozom düzeni için) kişinin yaşamı ile bağdaşmayan. **4.** *{ağız} is.* Ağır hasta. [DS]

ölümçi, [öl-mek > öl-üm-çi] *{eT} sf.* Ölüme mahkûm. [EUTS] ⧉ **ölümçi tınlıg,** *Ölüme mahkûm.* [Gabain]

ölümek, [öl > öl-ü-mek اولومك / اولك] *{eAT} gçsz. f. [-r]* Islanmak.

ölümer, [? ölümer] *{ağız} is.* Yeni doğuran hayvanın ilk sütü; ağız. [DS]

ölümez¹, [öl-e-mez] *{ağız} sf.* Çok zayıf; sıska; cılız. [DS]

ölümez², [öl-ez] *{ağız} is.* Ölmez diken, *(Ruscus aculetus).* [DS]

ölümlü, [öl-üm-lü اولوملو] *sf.* **1.** Ölüm kendisi için er veya geç mukadder olan; sonu mutlaka ölüm olan; gelip geçici; kalımsız. *{eAT} {OsT} (aynı)* **2.** (Allah'a göre) sonu ölüm olan canlılar ile insanın durumu; fani. **3.** Herhangi bir biçimde veya zamanda ölecek olan; er geç ölecek olan. **4.** *is.* İnsan; insanoğlu. ⧉ **ölümlü dünya,** *Sonunda ölümün gerçekleşecek olduğu bu dünyadaki hayat; bu dünya; her kesin mutlaka ölümü tadacağı dünya; ölümün kaçınılmaz olduğu bu dünya.*|| **ölümlü etmek,** *{eAT} Ölecek hâle getirmek.*|| **ölümlü geçinmek,** *{eAT} Ölmeğe hazır bir hâlde ömür geçirmek.*

ölümlüg, [öl-mek > öl-üm-lüg] *{eT} sf.* Ölümlü; fâni. [EUTS]

ölümlük, -ğü [öl-üm-lük] *sf.* **1.** Ölüme ilişkin olan; ölüm için ayrılmış olan. **2.** *is.* Bir kimsenin öldükten sonra cenaze masraflarını karşılamak üzere sağlığında biriktirdiği para.

ölümlülük, -ğü [öl-üm-lü-lük] *is.* Ölümlü olma durumu; fânilik

ölümseg, [öl-üm-se-k] *{ağız} sf.* Ölecekmiş gibi zayıf ve cılız olan. [DS]

ölümsek, -ği [öl-üm-se-k] *sf.* **1.** Ölümü yaklaşan; ölecek durumda olan; ölmek üzere olan; belirtilerden öleceği anlaşılan; ölümcül. **2.** *{ağız}* Ölecek gibi zayıf ve cılız olan; sağlıksız. [DS] **3.** *{ağız}* (Kumaş için) ince, dayanıksız. [DS]

ölümsel, [ölüm-se-l] *{ağız} sf.* Ölecekmiş gibi zayıf; sağlıksız. [DS]

ölümsemek, [öl-üm-se-mek] *gçsz. f. [-r] [-s(ü)-yor]* Can çekişmek.

ölümsü, [öl-üm-sü] *sf.* Ölüme benzeyen; ölüm gibi;

ölümü çağrıştıran; ölüm durumuna yaklaşan; mevtaî.

ölümsürek, -ği [öl-üm-sü-re-k] *{ağız} sf.* Ölecekmiş gibi; zayıf; cılız. [DS]

ölümsüz, [öl-üm-süz] *sf.* **1.** Hiçbir zaman ölmeyecek olan; kendisi için ölüm söz konusu olmayan; sonu olmayan; kalıcı; baki; ebedî; layemut. **2.** Sonsuza kadar süreceği sanılan veya böyle olması dilenen; sonsuz olan; sonsuza kadar yaşayacak olan. **3.** *mecaz.* Anısı belleklerden silinmeyecek, hiç unutulmayacak; sonsuza kadar hatırlanacak olan; ebedî. **4.** *is. mecaz.* Kendisi sürekli anılacak olan kimse.

ölümsüzleşme, [öl-üm-süz-le-ş-me] *is.* Ölümsüzleşmek eylemi.

ölümsüzleşmek, [öl-üm-süz-le-ş-mek] *dönşl. f. [-ir] mecaz.* (Bir kimse için) adı hiç unutulmamak; anısı belleklerde sürekli kalmak.

ölümsüzleştirme, [öl-üm-süz-le-ş-tir-me] *is.* Ölümsüzleştirmek eylemi.

ölümsüzleştirmek, [öl-üm-süz-le-ş-tir-mek] *gçl. f. [-ir]* (Bir kimse, topluluk vb. için) sürekli belleklerde kalmasını sağlamak; sonsuza dek anılmasını sağlamak; ölümsüz kılmak.

ölümsüzlük, -ğü [öl-üm-süz-lük] *is.* **1.** Ölümsüz olma durumu; kalıcılık. **2.** Ölümsüz varlığın doğa üstü niteliği; sonsuz yaşama durumu; ölmezlik. **3.** *mecaz.* İnsan belleğinde sonsuza kadar yaşayacağı düşünülen şeyin niteliği; kalıcılık; ebedîlik. **4.** *isl.* Mutlak bir hayat sahibi olan, hayatının başlangıcı ve sonu olmayan, dolayısıyla ölümsüzlük niteliği taşıyan Allah'ın sıfatı. **5.** *biy.* Sınırsız bölünme yeteneğinde olan hücrenin niteliği.

ölünkörü^{1}, [ölün+kör-ü ?] *{ağız} is.* **1.** Ocaklarda yakılan odunları dayamaya yarayan üç ayaklı büyük sacayak. **2.** *sf.* Kötü; yaramaz. [DS]

ölünkörü^{2}, [öl-ün+kör-ü ?] *{ağız} is.* Küçük lamba; idare lambası. [DS]

ölünme, [öl-ün-me] *is.* Ölünmek eylemi.

ölünmek, [öl-ün-mek] *gçl. f. [-ür]* **1.** Ölmüş olmak; artık yaşamıyor olmak. **2.** Ölmek eylemi söz konusu olmak.

ölürgü, [öl-mek > öl-ür-mek > öl-ür-gǖ] *{eT} is.* Öldürme. [EUTS]

ölürgüçi, [öl-ür-mek > öl-ür-gü-çi] *{eT} sf.* Kanlı; katil. [EUTS]

ölürmek, [öl-mek > öl-ür-mek / öl-ör-mek] *gçl. f. [-ür]* Öldürmek. [EUTS] [ETY] [İKPÖy.] [Gabain] [Tekin]

ölürtmek, [öl-mek > öl-ür-t-mek] *{eT} gçl. f. [-ür]* Öldürtmek. [EUTS]

ölüskümek, [öl-ük-sü-mek] *{ağız} gçsz. f. [-r]* (Çiçek ve diğer bitki için) susuzluktan, güneşten dolayı tazeliğini yitirmek; pörsümek; solmak. [DS]

ölüş, [öl-üş] *is.* Ölmek eylemi veya biçimi.

ölüşkemek, [öl-ük-se-mek / öl-üş-ke-mek] *{ağız} gçsz. f. [r] [-k(ü)-yor]* Solmak; pörsümek. [DS]

ölüşük, -ğü [öl-mek > öl-üş-mek > öl-üş-ük] *{ağız} sf.* (Nesne, iş ve davranış için) işe yaramaz, kötü. [DS]

ölüt, [öl-mek > öl-üt / öl-öt] *{eT} is.* **1.** Katletme; öldürme. [EUTS] [Gabain] **2.** Birbirini öldürme. [DLT] ⧉ **ölüt er,** *Kuvvetten düşmüş; yaşlı kimse.* [DLT]

ölütçi, [öl-mek > öl-üt-çi] *{eT} sf.* Öldüren; katil; öldürücü. [EUTS] [Gabain] [KB]

ölütçü, [öl-mek > öl-üt-çü] *{eT} sf.* Öldüren; katil. [DLT]

ölütlemek, [öl-mek > öl-üt-lē-mek] *{eT} gçsz. f. [-r]* Çarpışmak; aralarında öleyazmak. [DLT]

ölütlük, [öl-mek > öl-üt-lük] *{eT} is.* Salhane; mezbaha. [EUTS] [Gabain]

ölütmek^{1}, [öl > öl-üt-mek اولتمك / اولدمك] *{eAT} gçl. f. [-ür]* Islatmak.

ölütmek^{2}, [öl-mek > öl-üt-mek] *{eT} gçl. f. [-ür]* Öldürmek; öldürtmek. [ETY]

ölüyez, [öl-ü(k)-ez] *{ağız} sf.* Çok zayıf; sıska; cılız. [DS]

öm^{1}, [öm] *{eT} is.* İç don. [EUTS]

öm^{2}, [öm] *{ağız} is.* Gırtlak çıkıntısı; âdem elması. [DS]

ömbek, -ği [öm-be-k ?] *{ağız} is.* Tarladaki çukur. [DS]

öme, [ömē / umā] *(öme:) {eT} is.* Konuk; misafir; ziyaretçi.

ömece^{1}, [ör-mek > ör-me-ce] *{ağız} is.* Başakları örgü biçiminde olan bir tür buğday. [DS]

ömece^{2}, [*eT.* ö-mek^{2} / ü-mek > ö-me-ce] *{ağız} is.* Yığın; odun yığını. [DS]

ömeç, [ög-mek > ög-me+aş > ömeç] *{ağız} is.* **1.** Mısır ekmeği, yağ ve yumurta karışımıyla yapılan bir yemek. **2.** Fırında kurutulmuş süt mısırı unundan yapılma ekmeğin tereyağı ve balla karıştırılıp ezilmesi ile yapılan yiyecek. [DS] ⧉ **ömeç çorbası,** *{ağız} Mercimek büyüklüğündeki hamur topaklarını suda haşlayarak yapılan bir tür çorba; ovmaç.* [DS]

ömek^{1}, [ō-mek] *(ö:mek) {eT} gçsz. f. [-r]* **1.** Düşünmek; akıl etmek; bilmek. [Tekin] [ETY] [İKPÖy.] **2.** Hatırlamak. [ETY] [EUTS] **3.** Düşündükten sonra anlamak. [DLT] [Gabain] ⧉ **ömek sakınmak,** *{eT} Düşünüp taşınmak.*

ömek^{2}, [ö-mek / ü-mek] *{eT} gçl. f. [-r]* Bir araya getirmek; toplamak; yığmak. [ETY]

ömek^{3}, -ği [év-mek / iv-mek > ömek] *{ağız} sf.* Çabuk; hızlı. [DS]

ömek^{4}, [üm-gük > ümük / ömek] *{ağız} is.* Boğaz. [DS]

ömekleme, [ömek-le-me] *is.* Ömeklemek eylemi.

ömeklemek, [ömek-le-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* Hayvan kovalamak. [DS]

ömel, [öm-el] *{ağız} is.* **1.** Oyunda çocukların kaptıkları kale. **2.** Küçük çukur. **3.** Kuyu. [DS]

ömelemek, [ömē-lē-mek] *{eT} gçsz. f. [-r]* Sürtünerek yürümek; emeklemek. [Gabain] [ETY]

ömen, [ömen] *{eT} is.* **1.** Kabartı. [Gabain] **2.** Bir tür deri hastalığı; tuzlu balgam hastalığı; cilt kanseri. [EUTS] [Gabain]

Ömereyn, [Ar. ömer-eyn عمرين] *is.* **1.** İki Ömer. **2.** Dört halifeden ilk ikisi olan Hz. Ebu Bekir (Ömer bin Abdülaziz) ile Hz. Ömer(Ömer bin Hattab)in her ikisine birden verilen ad.

ömese, [öñ > ön-ez-e] *{ağız} is.* → öneze. [DS]

ömeze, [öñ > ön-ez-e / ömese] *{ağız} is.* Avcıların av beklemek için taş ve çalıdan yaptıkları küçük kulübe; öneze. [DS]

ömgeklemek, [ömgē-k-lē-mek] *{eT} gçsz. f. [-r]* Sürtünerek yürümek; emeklemek. [EUTS] [Gabain]

ömgen, [ömgēn] *{eT} is.* **1.** Boğaz; boyun. [EUTS] **2.** Boyun atardamarı [Gabain] **3.** Şah damarının iki tarafında bulunan damar. [DLT]

ömme, [öm-me] *is.* Ömmek eylemi.

ömmeç, -ci [öğ-me+aş > öğmeç / ömmeç] *{ağız} is.* Fırında kurutulmuş süt mısırı unundan yapılma ekmeği, tereyağı ve balla karıştırarak yapılan bir yemek. [DS]

ömmek, [öñ > öñ-mek > öm-mek] *{ağız} gçl. f. [-er]* Beklemek; gözlemek. [DS]

ömmen, [öm-men] *{ağız} sf.* **1.** Çok yemek yiyen; obur. **2.** *is.* Cin; şeytan. [DS]

ömr, [Ar. ʿumr / ömürعمر] *{OsT} is.* Ömür. ⧉ **ömr-i azîz,** *{OsT} Değerli hayat.*|| **ömr-i cāvid,** *{OsT} Sonsuz hayat.*|| **ömr-i dırāz,** *{OsT} Çok uzun ömür.*|| **ömr-i firāvān,** *{OsT} Çok uzun ömür.*|| **ömr-i güzerān,** *{OsT} Geçici ömür.*|| **ömr-i güzeşte,** *{OsT} Geçen, geçmişte kalan hayat.*|| **ömr-i hazîn,** *{OsT} Üzüntü içinde geçen hayat; kırık hayat.*|| **ömr-i me'yūs,** *{OsT} Üzüntülü geçen ömür.*|| **ömr-i Nūh,** *{OsT} 1. Nuh peygamberin ömrü. 2. mecaz. Çok uzun ömür.*|| **ömr-i pür şitāb,** *{OsT} Hızla geçen hayat.*|| **ömr-i sefîl,** *{OsT} Yoksulluk içinde geçen hayat.*|| **ömr-i tavîl,** *{OsT} Uzun ömür.*

ömrübillah, [Ar. ʿumru bi'l-lāh عمر بالله> *OsT* ömrübillāh] *(ömrü'billa:h) zf.* **1.** Şimdiye kadar ve bundan sonra. **2.** Hiçbir zaman; asla.

ömrühayat, [Ar. ʿumr-i ḥayāt عمر حيات=> ömrühayāt] *(ömrü'haya:t) zf.* Yaşanılan ve geçirilen bütün ömür boyunca.

ömrünce, [ömr-ü-n-ce] *zf.* Yaşadığı süre boyunca; ömür boyu.

ömük[1]**, -ğü** [ümgük > ümük / öm-ük] *{ağız} is.* **1.** Gırtlak. **2.** Boğaz. **3.** Yemek borusu. [DS]

ömük[2]**, -ğü** [ümgük > ömük] *{ağız} is.* Ağaç testinin ağzı. [DS]

ömür[1]**, -mrü** [Ar. ʿumr > ʿömr عمر] *{OsT} is.* **1.** Kişinin doğumundan ölümüne kadar olan yaşama süresi; hayat; yaşam. **2.** Bu süre içinde yaşanan olayların tümü. **3.** İçinde bulunulan andan ölünceye kadar geçecek süre. **4.** *mecaz.* Hayatın tadı; mutluluk. **5.** Bir canlının yaşama süresi. **6.** Bir malın kullanma süresi; bir yiyeceğin vb. dayanma süresi. **7.** Bir topluluk, grup, kurum veya kuruluşun etkinliğini sürdürme süresi; kuruluşundan kapanışına kadar geçen süre. **8.** *sf.* (Kişi için) hoşa giden davranışlarda bulunan eğlendiren; çok hoşlanılan; hoşa giden; muzip; komik; güldüren. **9.** *fiz.* Nükleer elektrikte, bir nötronun parçalanma ile ortaya çıktığı andan soğurulması ya da yeni bir parçalanma anına kadar geçen süre. ⧉ **ömre bedel,** *Çok güzel; çok değerli.*|| **ömrü hiçe vermek,** *{eAT} Ömrünü boşa harcamak.*|| **ömrü kesilmek,** *{eAT} Ecelinden önce ölmek.*|| **Ömrümün varı!** *Çok sevdiğim; hayatım; sevgilim.*|| **ömründe,** *Hiçbir zaman.*|| **ömrüne bereket,** *"Ömrün uzun olsun." anlamında teşekkür sözü olarak kullanılır.*|| **ömrü oldukça,** *Yaşadığı sürece; yaşadıkça.*|| **ömrü uzamak,** *Uzun süre yaşamak; uzun süre dayanmak.*|| **ömrü vefa etmemek,** *Yapmakta olduğu bir işi sonuçlandıramadan ölmek; amacına ulaşamadan ölmek.*|| **ömür adam,** *1. Hoş ve beğenilen yanları olan kimse. 2. Değişik ve tuhaf düşünceleri bulunan kimse.*|| **ömür boyu,** *Sağ kalınan, yaşanan sürece; yaşadıkça; sağ kaldıkça.*|| **ömür çürütmek,** *1. Uzun süre emek vermiş olmak. 2. Bir iş için uzun süre vakit kaybetmiş olmak.*|| **ömür geçirmek,** *Şöyle veya böyle yaşayıp gitmek.*|| **Ömürler olsun!** *(El öpenler için) Çok yaşa!.*|| **ömür otu,** *bot. 20 cm. kadar boylu, tüylü, kırmızı çiçekli, dip yaprakları rozet biçiminde bir araya toplanmış, iki yıllık bir otsu bitki, (Sedum sempervivoides).*|| **ömür sürmek,** *Sıkıntısız ve rahat bir yaşam geçirmek; huzur içinde yaşamak.*|| **ömür törpüsü,** *1. Uzun, yorucu, sıkıntılı veya yıpratıcı iş. 2. İnsana sıkıntı veren, yıpratan kimse.*

ömür[2]**,** [? ömür] *{ağız} sf.* Yeşil. [DS]

ömürdek, -ği [emirç-ke / imi-r-t-le-k > ömür-d-ek] *{ağız} is.* **1.** Gırtlak. **2.** Boğaz. [DS]

ömürlü, [ömür-lü] *sf.* **1.** (Kişi için) ömrü uzun olan; uzun bir hayat yaşayan. **2.** (Eşya için) kullanım süresi uzun, dayanıklılığı fazla olan; uzun süreli.

ömürsüz, [ömür-süz] *sf.* **1.** (Kişi için) ömrü kısa olan; kısa bir hayat yaşayan. **2.** *mecaz.* (Eşya için) kullanım süresi kısa olan; uzun süre dayanmayan; dayanıksız; çabuk bozulan. *{ağız} (aynı)* [DS]

ömürtlek, -ği [imir-t-le-k / ömür-t-le-k] *{ağız} is.* Gırtlak çıkıntısı; âdem elması. [DS]

ömzek, -ği [öñ > ön-üz-ek / ömzek] *{ağız} is.* → öneze. [DS]

ömzenme, [ömze-n-mek] *is.* Ömzenmek eylemi.

ömzenmek, [imre-n-mek ? > öm-z-e-n-mek] *{ağız}*

gçl. f. [-ir] Arzu etmek; istek duymak; istemek. [DS]

ömzük, [üm(ü)z-ük] *{eT} is.* Eyerin ön ve arka tarafları; ucu. [DLT]

ön[1], [ön] *{eT} is.* Renk; güzellik. [Gabain]

ön[2], [öñ > ön] *is.* **1.** *{eT}* Doğu. [Gabain] **2.** Bir şeyin esas tutulan yüzünün bulunduğu, baktığı, yöneldiği, gittiği taraf. *{eT} (aynı)* [Gabain] **3.** Bu yöne gelen yakın çevre, karşı taraf; binaların karşısına gelen açıklık, alan. **4.** Bir şeyin ileride bulunan bölümü; baş taraf; en ileri kısım. **5.** Bir kimsenin ilerisi. **6.** Bir şeyin esas tutulan, göze çarpan ilk yüzü. **7.** Giyeceklerin göğse gelen bölümü. **8.** Bir kimsenin bulunduğu yer; karşı; makam; huzur; kat. **9.** Yakın gelecek zaman. **10.** Bir yolculukta daha gidilmesi gereken uzaklık; gidilecek yolculuk. **11.** (Belli bir semt, dağ, ova vb. için) yakın; civar. **12.** *{ağız}* İlk gün. [DS] **13.** *sf.* Benzerler arasında esas tutulan, gidilen veya bakılan yönde bulunan. **14.** Bir uzamda konum itibariyle ön tarafta bulunan. **15.** Sıralama veya zaman yönünden bir önceliği bulunan. **16.** *{ağız}* İlk. [DS] ⇨ **ön ad,** *1. Kişilere verilen ilk isim. 2. dbl. Sıfat.*|| **ön ağız,** *{ağız} İşin ilk bölümü; ilk iş.* [DS]|| **ön algısal,** *psikol. (Durum, tutum, etkinlik vb. için) daha sonraki bir algıyı hazırlayan.*|| **ön alım,** *huk. Bir mülk kaça satın alınmışsa, o mülke o para ile sahip olma; şufa.*|| **ön alım hakkı,** *huk. Üçüncü kişiye satılan bir mülkü bir kimsenin öncelikle almasına yetki veren hak; şufa hakkı.*|| **ön almak,** *1. Av yerinde belirli saatte buluşmayı kararlaştırmış olan avcılardan birinin daha önce oraya gelmiş olması durumu. 2. {ağız} Mutlu olmak.* [DS]|| **ön araştırma,** *Bir araştırma ve incelemeye başlamadan önce konu ile ilgili güçlükleri, inceleme ve araştırma sistemini öğrenmek için yapılan ön çalışma.*|| **ön avı,** *{ağız} Sürek avlarından önce uğur için yapılan av.*|| **ön avurt,** *Avurdun ön bölümü.*|| **ön avurt ünsüzü,** *dbl. Dil ucunun ön damağa çarpması ile oluşan ve dilin yanlarından akan ünsüz; /l/.*|| **ön ayak,** *Hayvanların ön üyeleri.*|| **ön ayarlama,** *Bir aygıt ya da devreyi, sonradan daha hızlı bir anahtarlama ile frekans ya da kanal değiştirebilecek biçimde birçok frekans ya da frekansları farklı kanallara ayarlama işlemi.*|| **ön ayarlamak,** *Ön ayarlamayı gerçekleştirmek.*|| **ön ayrımlama,** *Petrol ürününü asıl ayrımlama işlemine başlamadan önce tablalı bir kolon içinde kaba bir ayrımlamaya tabi tutma.*|| **ön azı,** *anat. İnsan ve diğer memelilerde çenenin ön yan bölümünde önce süt dişi daha sonra da kalıcı diş olarak yer alan küçük taçlı tek köklü azı dişi.*|| **ön bağırsak,** *anat. 1. Oğulcukta, ağzın içeri çökmesiyle oluşan beslenme kanalının ön ucu. 2. Bazı omurgasız hayvanlarda sindirim kanalının ektoderm ile astarlanmış olan bölgesi; stomodeum.*|| **ön basamak,** *Sahanlıklı merdivenlerde ikinci merdiven kolunun ilk basamağından önce konan sarkmasız basamak.*|| **ön belirlenim,** *fel. Bir sonucun önceki bir nedenle belirlenmesi.*|| **ön belirlenimcilik,** *fel. Olayların, Allah tarafından önceden belirleniş olduğunu ileri süren sistem.*|| **ön belirti,** *Belirtilerin ilk olarak ortaya çıkanı; ilk beliren.*|| **ön bellek,** *bsy. Bir bilgisayar ağında merkez birimin gereksinimi olan bilgileri erişim zamanı uzun olan ana belleğe başvurmayı gerektirmeyecek biçimde belleğinde tutan ve ana bellekle bağlantıyı sağlayan düşük kapasiteli ve kısa erişim zamanlı bellek.*|| **ön beyin,** *biy. Embriyon döneminde oluşan ilk beyin keseciği.*|| **ön bezi,** *{ağız} 1. Kadın önlüğü. 2. Peştamal.* [DS]|| **ön biçim,** *Bir yapım işinde malzemenin sonradan asıl istenen biçime sokulabilmesi için verilen ilk ve kaba biçim.*|| **ön bilgi,** *Herhangi bir konuda derinlemesine araştırma ve inceleme yapmadan edinilen bilgi.*|| **ön bilim,** *isl. fel. tasvf. Allah'ın olacak her şeyi önceden bilmesi.*|| **ön biliş,** *psikol. Şimdiye kadar edinilen bilgilerden akıl yoluyla türetilemeyen gelecekteki olayları bilmeyi sağlayan duyu üstü algı biçimi.*|| **ön boyama,** *tekst. Bir dokumayı boyar maddelerden veya renklendirici çözeltilerden oluşan bir çözeltide bırakma işlemi.*|| **ön cephe,** *Bir yapının esas yüzü; cephesi.*|| **ön çalışma,** *Bir çalışmaya başlayabilmek için yapılan hazırlık.*|| **ön çekirdek,** *biy. Döllenme sırasında gamette bulunan çekirdek.*|| **ön çim,** *biy. Çiçeksiz damarlı bitkilerin sporlarının çimlenmesi ile yerde biten küçük yeşil yaprakçık.*|| **ön çökertme,** *Suyu arıtma işleminde suyun içinde bulunan asıltılı maddeleri dibe çöktürmek için uygulanan ilk durultma işlemi.*|| **ön çukur,** *as. Bir mevziin hemen önünde yer alan hendek.*|| **ön damak,** *Damağın ön bölümü.*|| **ön damaksıl,** *dbl. Ön damak ile sert damak arasında oluşan.*|| **ön damak ünsüzü,** *dbl. Dil sırtı yardımıyla ön damağın çeşitli noktalarında patlayarak veya sızarak meydana gelen /k/, /g/, /ğ/, /y/ ünsüzleri.*|| **önde gelmek,** *Etkin ve önemli bir durumda bulunmak.*|| **ön denetim,** *Yapılması düşünülen bir işe başlamadan önce gerekli araştırma ve incelemenin yapılması.*|| **ön derleyici,** *bsy. Bir programa derleme aşamasına geçmeden önce alfabetik dizim işlemi uygulayan genel program.*|| **ön deyi,** *Sunuş.*|| **ön deyiş,** *Bir eserde asıl konuya girmeden önce geçen olayları anlatan bölüm; prolog.*|| **öne almak,** *Yapılması için sıraya konulmuş olan iş vb. şeylerden birini ilk sıraya geçirmek; daha önce yapmak istemek; öncelik tanımak.*|| **öne düşmek,** *1. Önden yürümek; öne geçmek; önden gitmek. 2. Bir işin yapılmasında, yürütülmesinde yol göstermek; kılavuzluk etmek.*|| **ön ek,** *dbl. Bazı dillerde kelimenin başına getirilen yapım veya çekim eki.*|| **ön emir,** *as. Bir askerî birliğe toplu harekât emri ulaşıncaya kadar, asıl birliklerin hazırlanmasına imkân vermek amacıyla özet olarak gönderilen emir.*|| **öne**

sürmek, *1. Bir eylem için birini önermek. 2. Bir görüş, düşünce veya iddia ortaya atmak.*|| **ön gergi,** *{ağız} Önlük.* [DS]|| **ön gerilme,** *Bir parça veya organın taşıyacağı yüklerden doğacak dış gerilmeleri karşılamak için uygulanan yapay iç gerilme.*|| **ön göğüs,** *Böceklerde göğüs bölgesinde bulunan üç halkadan en öndeki.*|| **ön gün,** *Bir önceki gün; arife.*|| **ön işlemci,** *bsy. Bir program veya metin üzerinde asıl işlemcinin uygulayacağı işlemden önce bir ara işlem yapan genel program.*|| **ön kafa,** *zool. Böceklerde başın ön tarafı.*|| **ön kaş,** *Köy evlerinin balkon gibi çıkıntılı yerleri.* [DS]|| **ön kayıt,** *Belli bir süre sonra kesin ya da silinecek olan geçici kayıt işlemi.*|| **ön kıta,** *coğ. Kıtaların kenarını 3000-4000 m. derinliğe kadar çevreleyen ve üç kesimden meydana gelen denizaltı engebelerinin tümü.*|| **ön kol,** *1. anat. Kolun dirsekle bilek arasındaki bölümü. 2. {ağız} Hayvanların ön bacağı.* [DS] *3. {ağız} Erkeklik organı.* [DS]|| **ön kol kemiği,** *anat. Ön kolun iskeletini oluşturan iki kemikten dışta olanı.*|| **ön koşul,** *Bir işin, bir sorunun çözümünde her şeyden önce yerine getirilmesi gereken koşul; ön şart.*|| **ön kök,** *anat. Omuriliğin kelebek biçimindeki boz maddesinin üst yüzey çıkıntıları..*|| **ön köp,** *{ağız} Kağnılarda döşemenin ön tahtası.* [DS]|| **ön köprü,** *{ağız} Tezgâhta dokunan kumaşın geçici olarak sarıldığı yer.* [DS]|| **ön lisans,** *Yüksek öğretimin ilk iki yıllık dönemi.*|| **ön lop,** *anat. Hipofiz bezinin ön bölgesi.*|| **ön oda,** *anat. Gözde iris ile saydam tabaka arasındaki boşluk.*|| **ön okuma,** *matb. 1. Baskı için hazırlanmış provanın yazara gönderilmeden önce bir kere gözden geçirilmesi. 2. Yayımcının bir eseri baskıya göndermeden önceki okuyuşu.*|| **ön oluş,** *biy. Varlığın yoktan var olmadığını, tohum durumunda, tam ve küçük olarak önceden var olduğunu, daha sonra büyüyüp geliştiğini ileri süren kuram.*|| **ön oluşum,** *biy. Varlığın yoktan var olmadığını, tohum durumunda, tam ve küçük olarak önceden var olduğunu, daha sonra büyüyüp geliştiğini ileri süren kuram.*|| **ön oluşum teorisi,** *biy. Eşey hücresinde ergin bireyin minyatürünün bulunduğunu kabul eden eski bir öğreti.*|| **ön ödeme,** *bank. Bir bankanın, bir işletmeye müşterilerinden olan alacaklarının devri karşılığında verdiği para.*|| **ön örnek,** *Bir türün, topluluğun temel özelliklerini taşıyan en yetkin ilk örnek; prototip.*|| **ön satış,** *tic. Bir malın yapımı gerçekleştirilmeden önce yapılan satış işlemi.*|| **ön seçici,** *Ön elemeyi yapan kurul veya kişi.*|| **ön seçim,** *1. Bir seçime katılacak adayları belirlemek üzere o partinin kayıtlı üyeleri arasında yapılan oylama. 2. Bir yarışmaya katılanlar arasında yapılan eleme yarışı. 3. fiz. Bir radyo alıcısının antenine gelen yayınlar arasından alıcının giriş devreleri ile yaptığı ilk seçme.*|| **ön ses,** *dbl. Bir kelimeyi oluşturan seslerden ilk önce çıkanlar.*|| **ön ses düşmesi,** *dbl. Kelime başındaki bir sesin zaman içinde kaybolması olayı.*|| **ön sezi,** *1. Hiçbir belirti yokken bir şeyin olacağı hakkında içe doğan sezgi; hiss-i kable'l-vuku, içe doğma; altıncı duyu. 2. fel. Verilmemiş olanın, bilinmeyenin özellikle geleceğe ilişkin şeylerin önceden bilinmesi ve bunun doğru sayılması; temellendirilmemiş duygu.*|| **ön sezili,** *Ön sezisi olan.*|| **ön soruşturma,** *huk. Ceza yargılamasının birinci aşaması olan hazırlık ve ilk soruşturmayı içine alan yargılamanın gerekli olup olmadığını belirleyen soruşturma.*|| **ön söz,** *Bir eserin konusunu tanıtan, işlenişi açıklayan, vb. bilgiler veren ilk bölümü; mukaddime; dibace.*|| **ön sözleşme,** *huk. Tarafların daha sonra asıl sözleşme yapmak üzere yaptıkları sözleşme.*|| **ön şart,** *Bir işin çözümlenmesinde ilk önce yerine getirilmesi gereken koşul; ön koşul.*|| **ön tabela,** *Hemen her taraftan görülebilecek nitelikte genellikle ana yollar yakınına konulan ve ileride bir kuruluş, etkinlik vb.nin bulunduğunu haber veren levha.*|| **ön takım,** *argo. 1. (Erkekte) erkeklik organı ve hayalar. 2. (Kadında) göğüsler. 3. Dişilik organı.* || **ön tasar,** *Gerçekleştirilecek bir yapıya ilişkin ilk öneri ve düşünceleri belirten proje; bir tasarının ilk biçimi, hazırlık şekli; avan proje.*|| **ön tasarı,** *Bir tasarının grafik, teknik, hukukî, ekonomik vb. nitelikteki hazırlık çalışması.*|| **ön tasım,** *man. Vargısı başka bir tasımın büyük veya küçük önermesi olan tasım.*|| **ön teker,** *1. Taşıtların ön düzeninde bulunan tekerlek. 2. mecaz. Bir işin öncüsü; başı çeken; önder; lider.*|| **ön tonlu,** *(Ses ya da hece için) vurgulu bir heceden önce gelen.*|| **ön türeme,** *dbl. Bir kelimenin aslında bulunmadığı halde sonradan başta ses belirmesi.*|| **ön uyum,** *biy. Bir canlının yeni bir ortama kendini uydurma yatkınlığı.*|| **önü alınmak,** *(Tehlikeli bir durum için) önlenmek; engel olunmak; önlenmek.*|| (birinin) **önünde, ardında dolaşmak,** *O kimsiden ayrılmamak, hep onunla birlikte olmaya çalışmak.*|| (birinin) **önünden ardından gidilmemek,** *Davranışları yüzünden o kişi ile ortak iş yapılamamak; işbirliği edilememek.*|| (birinin) **önünde perende atılmamak,** *O kimseyi aldatmak mümkün olmamak.*|| **önüne ardına bakmadan,** *Hiç düşünmeksizin; hesap kitap yapmadan; bütün yönleri ile düşünüp taşınmadan.*|| **önüne bakmak,** *Yaptığı bir iş veya davranışından ötürü bir cevap verememek; utanmak; mahcup olmak.*|| **önüne çıkmak,** *Yolunu kesmek; bir yerden geçerken yanına gelerek tehdit etmek veya dövmek.*|| **önüne dikilmek,** *1. Birinin karşısına geçip durmak. 2. Birinin yapmakta olduğu işi engellemeye çalışmak; işin yapılmasını söz ya da davranışlarıyla engellemek.*|| **önüne durmak,** *{ağız} Kefil olmak.* [DS]|| **önüne gelen,** *Her rastlanılan kişi; olur olmaz kimse; kim olduğu kesin olarak bilinmeyen; karşısına ilk çıkan.*|| **önüne katmak,** *Bir kimseyi veya hayvanı önden yürüterek, koşturarak veya*

kovalayarak gitmek; önden gitmesi için zorlamak.|| **önünü almak,** *Engellemek; önlemek; mani olmak.*|| **önünü ardını bilir,** *İhtiyatlı; tedbirli; düşünceli; saygılı.*|| **önünü kesmek,** *1. (Kişi için) yolda gitmesine engel olmak. 2. (Akarsu için) akmasını engellemek.*|| **ön üretim,** *Belli ölçüler içinde önceden üretilmiş büyük parçaların birleştirilmesi ile gerçekleştirilen yapım işi; prefabrikasyon.*|| **ön üretimli,** *Ön üretim yoluyla gerçekleştirilen; prefabrik.*|| **önü sıra,** *1. Önünden, çok uzak olmayan bir aralıkla. 2. {ağız} Az önce; şimdi.* [DS]|| **önü sıra gitmek,** *Hemen önünden ve sıra ile gitmek.*|| **önü sonu,** *{ağız} Er geç; eninde sonunda.* [DS]|| **ön vermek,** *1. {eAT} Meydan vermek. 2. {ağız} İyi veya kötü bir iş için öne düşmek; önderlik etmek.* [DS] *3. {ağız} Gereğinden çok hoşgörülü davranmak.* [DS]|| **ön vurgu,** *dbl. Türkçe'de, yer adlarında, zarf. bağlaç ve ünlemlerde ilk hece vurgusu.*|| **ön yanma,** *1. Bir dizel motorunda tutuşmadan hemen önceki evre. 2. Patlamalı motorda yakıt-hava karışımının yanmasından hemen önce meydana gelen olayların tümü.*|| **ön yan olmak,** *{ağız} Umulmadık durumla karşılaşınca ne yapacağını bilememek; şaşırmak.* [DS]|| **ön yapı,** *Bir binanın ön cephesinde hizadan taşan kısım.*|| **ön yargı,** *1. Bir kimse veya bir şeyle ilgili olarak kabataslak edinilmiş bilgilere dayanarak varılmış yargı; peşin hüküm; peşin yargı. 2. Kişisel bazı ölçüt ve düşüncelere göre bir kişi veya şey hakkında varılan olumsuz görüş.*|| **ön yargılı,** *1. (Karar vb. için) ön yargı ile verilmiş olan; ön yargıya dayanan. 2. (Kişi için) ön yargı ile hareket eden.*|| **ön yaylak,** *Asıl yaylaktan daha aşağıda bulunan, yaylağa çıkarken veya dönerken bir süre kalınıp hayvanların otlatıldığı veya otların kesilerek kurutulduğu yaylak.*|| **ön yıkama,** *Yıkama makinelerinde asıl yıkamaya geçmeden önce kaba kirleri gidermeye yarayan yıkama işlemi ve bu işlemle ilgili program.*|| **ön yüzbaşı,** *as. Dokuz yıllık bekleme süresinin ilk altı yılını tamamlamış olan kıdemli yüzbaşılara verilen rütbe; bu rütbeyi taşıyan subay.*

ön[3], [öğ-ün > ōn] *(ö:n) {ağız} is.* Öğün. [DS]

öna, [öñ > öna ?] *{ağız} sf.* Söz dinlemez, aksi. [DS]

önağı, [öñ > ön+ağ-ı ?] *{ağız} sf.* **1.** Söz dinlemeyen; ters. **2.** *is.* Zamansız yapılan iş. [DS]

önayak, [ön+ayak] *sf.* **1.** Bir işte öncü olan; ilk başlatan; işin yürütücülüğünü üstlenen; öncü. *{ağız} (aynı)* [DS] **2.** *{ağız}* Bir yapının yıkılmaması için destek olarak konulan direkler. [DS] ⧉ **önayak etmek,** *Birinin harekete geçmesini, işi başlatmasını istemek.*|| **önayak olmak,** *Bir işe ilk başlayan veya işi başlatan olarak herkesi arkasından sürüklemek.*

önbasan, [ön+bas-an] *{ağız} is.* Kağnıda üstlüğün ön bölümü. [DS]

önbel, [Yun. emvole => enbel > önbel] *is.* Üvendirenin çivisi.

önbeze, [öñ + Ar. bez + T. -i] *{ağız} is.* Kadın önlüğü. [DS]

önce, [ön-ce] *zf.* **1.** İlk olarak; başlangıçta; evvela. **2.** (Zaman bildiren kelimelerden sonra) belirtilen kadar süre sonra olduğunu bildirir. **3.** *e.* Zaman ve mekânda öncelik ilişkisi kurar. **4.** *is.* Geçmişteki bölüm; başlangıçta yer alan kısım; geçmiş zaman. ⧉ **önce can sonra canan,** *İnsanların bencil olduklarını, önce kendilerini, daha sonra yakınlarını ve sevdiklerini düşündüklerini ifade eder.*|| **önce çorbası,** *{ağız} Bir tür hamur çorbası.* [DS]

öncecilik, -ği [önce-ci-lik] *is.* **1.** Bir işte başkalarından önce davranabilme; inisiyatif. **2.** Önde gelmek eylemi; önde olma durumu.

önceden, [ön-ce-den] *(ö'nceden) zf.* **1.** Daha önce; evvelce. **2.** Başlarken; başlangıçta.

öncek[1], **-ği** [öñ > ön-ce-k] *(ö'ncek) {ağız} zf.* Önce; önceden. [DS]

öncek[2], **-ği** [öñ > ön-cek اونجك] *{OsT} {ağız} is.* **1.** İş önlüğü. **2.** Bebek önlüğü. [DS]

önceki, [ön-ce-ki] *zf* **1.** Önce olan; daha önceki; evvelki. **2.** Bir yerde, bir görevde daha önce çalışmış olan; evvelki; mukaddem; sabık. ⧉ **önceki çarığı, sonraki sarığı,** *{ağız} (İki evli erkekler için) ilk karısının değerini bilmeyen, sonraki karısını baş tacı eder.*

öncel, [ön-ce-l] *is.* **1.** Bir görevde şu anda bulunana göre orasını daha önce tutmuş bulunan; selef. **2.** Bizden önce yaşamış olanlar; eslaf. **3.** *man.* Sonucun çıkarıldığı önerme veya önermeler. **4.** *mat.* Bir sıra bağıntısında, bir başkasından hemen önce gelen. ⧉ **öncel belirleme,** *fel. Allah'ın her şeyi bildiği inancı ile Allah'ın her şeyin oluşunu başlangıçta düzenlemiş olduğunu anlatan terim.*|| **öncel düzen,** *fel. Allah'ın tüm olayları başlangıçta birbirine göre belirleyip düzenlediği inancını belirten görüş; ruhla beden arasındaki ilişkiyi Allah'ın başlangıçta düzenlediğini savunan görüş.*

önceleme, [ön-ce-le-me] *is.* Öncelemek eylemi.

öncelemek , [ön-ce-le-mek] *gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* Sıraya konulmuş durumda olan bir işi öne geçirerek sırasından önce yapmak; geri bırakmamak; önceye almak.

önceleri, [ön-ce-ler-i] *(ö'nceleri) zf.* Başlangıçta; önceki zamanda; ilk zamanlarda.

önceleyin, [ön-ce-leyin] *(ö'nceleyin) {ağız} zf.* İlk önce; daha önce. [DS]

öncelik,-ği [ön-ce-lik] *is.* **1.** Bir şeyin başka bir şeyden veya şeylerden daha önce olması, yapılması durumu; öne geçme durumu; takaddüm. **2.** Yasa, yönetmelik ya da gelenekler gereği başkalarından daha önce olma, öne geçme hakkı. **3.** Bir şeyin diğerlerinden daha önemli sayılması durumu. ⧉ **öncelik yasası,** *biy. Canlılar dünyasında sınıflandırmada bir cins veya türün başına getirilecek bilim-*

sel adın bir bilgin tarafından en önce öne sürülmüş veya adlandırılmış olanının kabulünü öngören adlandırma kuralı.

öncelikle, [ön-ce-lik-le] *(önceli'kle) zf.* Öncelik tanınarak; daha öne alınarak; daha önce olarak.

öncelikli, [ön-ce-lik-li] *sf.* Önceliği olan; öncelik tanınan; önce yapılması gereken.

öncesiz, [ön-ce-siz] *sf.* **1.** Zaman bakımından öncesi, başlangıcı olmayan; ezelî. **2.** Bir başlangıcı olmadığı kabul edilen. **3.** Başlangıcı mevcut bilgilere göre belli olmayan; başlangıcı bilinmeyen.

öncesizlik, -ği [ön-ce-siz-lik] *is.* **1.** Öncesiz olma durumu; öncesi olmama durumu; ezeliyet. **2.** Başlangıcı olmadığı düşünülen zaman; ezel.

öncü[1], [ön-cü] *is.* **1.** Önden giderek haber ulaştıran kimse. **2.** Bir akımın, öğretinin doğması için ön hazırlığı yapan, koşulları hazırlayan kimse; bir hareketi başlatan kimse. **3.** Önder; lider; kılavuz. *{ağız} (aynı)* [DS] **4.** *as.* Yürüyüş kolunun önünde giden; pişdar. **5.** *as.* Yürüyüş halindeki bir askerî birliğin güvenliği amacıyla ileriye çıkartılan birlik. **6.** *as.* Yeni bir akımın temsilcisi olan eser veya onun yazarı. **7.** *sf.* (Fikir, sanat, edebiyat vb. için) gösterdiği cesaret ile zamanını aşan, bir takım yenilikler, açılım ve anlayış getiren; avangart. ⧉ **öncü oyun,** *Geleneksel tiyatrodan ayrılan, bir takım yenilikler getirmek isteyen tiyatro.*|| **öncü tiyatro,** *Herhangi bir akımda bir takım yenilikler getiren tiyatro.*

öncü[2], [önce > öncü] *(ö'ncü) zf.* → önce; önceleyin.

öncül, [ön-cül] *is.* **1.** Önde bulunan; önde yer alan; kendisinden sonra gelenlere temel olan; önce gelen; birinci; başta giden. *{ağız} (aynı)* [DS] **2.** *man.* Bir çıkarımın öncüller kümesini oluşturan önermelerden herhangi biri; mukaddem, *(1942)*. **3.** Bir tasımdaki ilk iki önermeden her biri; mukaddem. **4.** *dbl.* Bir zamirden önce gelen ve o zamire anlam bakımından bağlı olan öge. ***Okul** gereklidir, bir ülkenin kaderi **orada** şekillenir. ('okul', 'orada' zamirinin öncülüdür).* **5.** Bir sonucun çıktığı önerme, ilke veya olgu. **6.** Bir bilimsel çalışmaya başlarken araştırmaksızın doğru kabul edilen önerme. **7.** *{ağız}* Kılavuz; önder. [DS] **8.** *{ağız}* Oyunda elebaşı; ebe. [DS]

öncüllük, [ön-cül-lük] *is.* Öncül olma durumu; öncülün taşıdığı nitelik.

öncülü, [ön-cü-lü] *{ağız} sf.* Birinci gelen; başta giden; birinci; önce. [DS]

öncülük[1], **-ğü** [ön-cü-lük] *is.* **1.** Öncü olma durumu. **2.** Önderlik; liderlik; rehberlik; kılavuzluk. *{ağız} (aynı)* [DS] ⧉ **öncülük etmek,** *1. Bir işi başlatmak; başlamasına önayak olmak. 2. dnz. Tehlikeli bir sahadan geçecek olan gemilere bu sahayı tanıyan bir kaptanın emrindeki gemi ile yol göstermek; tehlikesiz olarak geçmelerini sağlamak.*

öncülük[2], **-ğü** [ön-cü-lük] *{ağız} is.* İş önlüğü; önlük. [DS]

önç, [öç > önç] *{eT} is.* Öç. [ETY]

öndaş, [ön+daş] *{ağız} is.* Kılavuz; önder. [DS]

önde, [anda > önde] *{ağız} zm.* Orada. [DS]

öndeç, [ün-de-mek > ün-de-ç > öndeş] *{ağız} is.* Mübaşir. [DS]

öndegün, [ön-de-ki+gün >öndē-gün] *(önde:gün) {ağız} zf.* Önceki gün; evvelki gün. [DS]

öndeğiki, [ön-de-(ğ)i-ki] *{ağız} sf.* Öndeki. [DS]

öndel, [ön-de+el > öndel] *{ağız} is.* **1.** Birinci gelen; önce gelen; baştaki. **2.** Ekin biçenlerin sağında giden ve biçmeyi önde götüren kişi. [DS]

öndelik,-ği [ön-de-lik] *is.* Bir işi yapacak olan kimseye, yapacağı işe karşılık önceden verilen para; avans.

öndeme, [ön-de-me] *is.* Öndemek eylemi; çağırma.

öndemek, [ün-de-mek > ön-de-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-d(ü)-yor]* Çağırmak. [DS]

öndemen, [öñ + Far. dāmen *(etek)* > öndemen] *{ağız} is.* **1.** Kadınların önlük olarak kullandıkları peştamal. **2.** Kadınların başlarına örttükleri şal. [DS]

önden, [öñ-den / öñ-din] *{ağız} zf.* Önce; ilk önce. [DS]

önder, [ön-der ?] *is.* **1.** Yaptırım ve ikna etme gücü, ünü ve toplumsal yeri bakımından içinde bulunduğu toplumun tutum, davranış, etkinlik ve alışkanlıklarını değiştirerek yön verebilen, topluluğa başkanlık edebilen kimse; şef; lider, *(1935)*. **2.** Siyasi bir akıma önayak olan kimse.

önderlik,-ği [ön-der-lik] *is.* **1.** Önder olma durumu. **2.** Bir öndere yakışan tutum ve davranış; öncülük; liderlik. ⧉ **önderlik etmek,** *Bir parti, akım veya topluluğu yönetmek; öncülük etmek.*

öndin, [öñ > öñ-din] *{eT} {ağız} zf.* **1.** İlk kez. **2.** İlk önce . **3.** Önce; önceden. [DS]

öndüç[1], **-cü** [öd-ünç > öndüç] *{ağız} is.* Ödünç. [DS]

öndüç[2], **-cü** [öñ + düş-mek > öndüç ?] *{ağız} sf.* **1.** Başta yürüyen. **2.** Haberci; muştucu. [DS]

öndügün, [ön-de-ki+gün > öndegün / öndüğü gün / öndügün] *{ağız} zf.* Önceki gün; evvelki gün. [DS]

öndüğsene, [ön-de-ki+sene > öndüğsene / öndüsene] *{ağız} zf.* Önceki yıl. [DS]

öndükleme, [ön-dü-k-le-me] *is.* Öndüklemek eylemi; bekleme.

öndüklemek, [öñ > ön-dü-k-le-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ü)-yor]* Beklemek. [DS]

öndül[1], [öñ > ön-dü-l ?] *{ağız} is.* **1.** Yön. **2.** Amaç. [DS]

öndül[2], [ög-mek > ög-(ü)d-ül > öndül] *{ağız} is.* **1.** At yarışlarında, güreşte, vb. yarışmalarda kazananlara verilen armağan; ödül. **2.** Düğün armağanı. **3.** Bahis. **4.** Birkaç öküz arabasını arka arkaya bağlayıp tekerleklerini yerinden oynamaz duruma getirdikten sonra öküzlere çektirerek güçlerini sınama yarışı. [DS] ⧉ **öndül koymak,** *{ağız} Bahse tutuşanlar-*

dan kazanana vermek üzere ortaya para veya eşya koymak. [DS]

öndüllenme, [öndül-le-n-me] *is.* Öndüllenmek eylemi.

öndüllenmek, [öndül-le-n-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* **1.** Böbürlenmek. **2.** Kırıtmak. **3.** Şımarıkça kızmak. [DS]

öndün[1], [öñ-dün] *zf.* **1.** *{eT}* Önce; ilk önce; önceden. **2.** *{ağız} sf.* Önde giden; öncü. [DS]

öndün[2], [öñ > ön-dün] *sf.* **1.** Peşin. **2.** Ödünç.

öndünç, -cü [öd-ünç > öndünç] *{ağız} is.* Ödünç. [DS]

öndüre, [Yun. vukendri] *{ağız} is.* Üvendire. [DS]

öndürmek, [öñ-dür-mek / ön-dürmek] *{eT} gçl. f. [-ür]* **1.** (Bitki) bitirmek; yetiştirmek; yöneltmek. [DLT] **2.** Büyütmek; düzene koymak; alacakları toplamak; tanzim etmek. [EUTS]

öne, [öñ > ön-e] *{ağız} zf.* **1.** Biraz ileri; öte. **2.** Önce; ilk önce. [DS]

önecek[1], **-ği** [öñ > ön-e-cek] *{ağız} is.* İş önlüğü. [DS]

önecek[2], **-ği** [öñ-mek > ön-ecek] *{ağız} is.* Çocuk oyunlarında ebe olan çocuk. [DS]

önecik, -ği [öñ > ön-e-cik] *{ağız} is.* Bebeklerin mama önlüğü. [DS]

öneç, -ci [öğeç / öveç] *{ağız} is.* → öveç. [DS]

önede, [öñ > ön-e-de / aña > ana-da] *{ağız} zf.* Orada. [DS]

öneği[1], [öñ > ön-eği اونه كى] *{ağız} sf.* **1.** (Davranış için) kaba; yakışıksız; aykırı. **2.** Elinden iş gelmeyen; beceriksiz. **3.** (Kişi için) toplumdan kaçan. **4.** *{eAT}* (Kişi için) inatçı; ters. **5.** *is.* Bir şeyin tersi; karşıtı. **6.** İnat. [DS] ⧉ **öneği olmak,** *{ağız} Terslik yapmak.* [DS]|| **öneği söylemek,** *{ağız} Her zaman tersini söylemek.* [DS]

öneği[2], [öñ > ön-eği اونكى] *{OsT} {ağız} is.* **1.** Kapının arkasına dayanan ağaç destek. **2.** Duvarın yıkılmaması için konulan destek direk. [DS] ⧉ **öneği ağacı,** *{OsT} Dayak; payanda.*|| **öneği katılı,** *{OsT} Destek; payanda.*|| **öneği olmak,** *{ağız} Güç duruma düşmüş birisine yardımcı olmak; sıkıntıdan kurtarmak; destek olmak.* [DS]

öneğilenmek, [öñ > ön-e-ği-le-n-mek اونكيلنمك] *{eAT} dönşl. f. [-ür]* İnat etmek; aksilenmek.

öneğilik, -ği [öñ > ön-e-ği-lik انكلك] *{eAT} is.* → öneğülük.

öneğü, [öñ > ön-e-ğü اونكو] *{eAT} {OsT} sf.* İnatçı.

öneğülenmek, [öñ > ön-e-ğü-le-n-mek اوناكولنمك / انكولنمك / اونكولنمك] *{eAT} {OsT} dönşl. f. [-ür]* → öneğilenmek.

öneğüleşmek, [öñ > ön-e-ğü-le-ş-mek انكولشمك] *{eAT} dönşl. f. [-ür]* Önüne durmak; inatlaşmak; zıttına gitmek.

öneğülük, -ğü [öñ > ön-e-ğü-lük انكوليك / اوناكوليك] *{eAT} {OsT} is.* İnat; inatçılık; dik kafalılık. ⧉ **öneğülük etmek,** *{eAT} İnat etmek; aksilik etmek.*|| **öneğülük eylemek,** *{eAT}* → öneğülük etmek.

önek[1], **-ği** [ön-mek > ön-e-k] *{ağız} is.* Sürek avında avcıların av bekledikleri yer. [DS]

önek[2], **-ği** [öñ > ön-ek] *{ağız} is.* Duvarın yıkılmaması için konulan destek direk. [DS]

önekçi, [önek[1]-çi] *{ağız} is.* Sürek avında avın çıkacağı yeri gözetleyen avcı. [DS]

önel, [ön-e-l] *is.* **1.** Bir işin tamamlanması için tanınan süre. **2.** *huk.* İş sözleşmesine göre bir işçinin işten çıkarılması durumunda tanınan süre.

öneleç, -ci [öñ > ön-ele-ç] *{ağız} is.* İş önlüğü. [DS]

önem, [öñ > ön-em] *is.* **1.** Bir şeyin veya kimsenin nicelik ya da nitelik bakımından değeri olma durumu; ehemmiyet, *(1935).* **2.** Etki; değer; saygınlık. ⧉ **önem vermek,** *Bir şeye veya bir kimseye, değer vererek üstünde durmak; önemli saymak.*|| **Önemi yok.** *"Üzerinde durulmaya değmez; önemsiz." anlamında kullanılır.*

öneme, [ön-e-me] *is.* Önemek eylemi; bekleme.

önemek[1], [öñ-ē-mek] *{eT} gçsz. f. [-r]* Yükselmek. [EUTS]

önemek[2], [öng / öñ > ön-e-mek] *{ağız} gçl. f. [-r][-n(ü)-yor]* Gözetlemek. [DS]

önemli, [ön-em-li] *sf.* **1.** (Kişi veya nesne için) nicelik ya da nitelik bakımından değeri olan; önem taşıyan; mühim; ehemmiyetli. **2.** Toplumda yüksek bir yeri olan veya anılmaya değer bir rol üstlenen. **3.** (Miktar bakımından) çok; fazla. **4.** Özel olarak önem verilen.

önemlice, [ön-em-li-ce] *zf.* **1.** Önemli sayılabilecek kadar. **2.** *sf.* Gücü ve etkisi dikkate alınmaya değer; oldukça fazla; miktar bakımından çok; etkili; ciddi.

önemseme, [ön-em-se-me] *is.* Önemsemek eylemi.

önemsemek, [ön-em-se-mek] *gçl. f. [-r] [-s(i)-yor]* Önem vermek; önemli görmek; önemli saymak, mühimsemek.

önemseniş, [ön-em-se-n-iş] *is.* Önemsenmek eylemi veya biçimi.

önemsenme, [ön-em-se-n-me] *is.* Önemsenmek eylemi veya durumu.

önemsenmek, [ön-em-se-n-mek] *edil f. [-ir]* Önemli görülmek; önem verilmek; önemli sayılmak; mühimsenmek.

önemseyiş, [ön-em-se-y-iş] *is.* Önemsemek eylemi ve biçimi.

önemsiz, [ön-em-siz] *sf.* **1.** Önemi olmayan; önem taşımayan; üzerinde durulmayan; ehemmiyetsiz. **2.** Değeri az olan; değersiz; alelade. **3.** Ölçü ve miktar bakımından hesaba katılmayacak kadar az olan.

önemsizce, [ön-em-siz-ce] *is.* Önem taşamayacak kadar; taşıdığı değer dikkate alınmayacak kadar az olan.

önemsizlik,-ği [ön-em-siz-lik] *is.* Önemsiz olma durumu; önemsiz olan şeyin taşıdığı nitelik.

önen, [öñ > ön-en] *{ağız} is.* Hak. [DS]

öner, [öñ > ön-er ?] *{ağız} is.* **1.** Yön. **2.** Sıra. [DS]

önerge, [ön-er-mek > ön-er-ge] *is.* Meclis, kongre, kurul gibi toplantılarda üyelerden biri veya daha çoğu tarafından bir teklifte bulunmak amacıyla yazılı olarak başkanlığa verilen ve oylanması zorunlu yazılı öneri; takrir, *(1935).* ☞ **önerge vermek,** *Meclis, kongre, kurul gibi toplantılarda bir teklifte bulunmak amacıyla yazılı öneriyi başkanlığa vermek; takrir vermek.*

önergi, [ön-er-gi)] *is.* → öneri, *(1944).*

öneri, [ön-er-i] *is.* Gündemi ilgilendiren bir sorunun çözümü amacıyla öne sürülen görüş; düşünce; teklif, *(1969).* ☞ **öneride bulunmak,** *Teklif etmek; önermek.*

öneriş, [ön-er-iş] *is.* Önermek eylemi veya biçimi.

önerme, [ön-er-me] *is.* **1.** Önermek eylemi. **2.** Kabul edilmesi için öne sürülen görüş; düşünce; fikir, *(1942).* **3.** *man.* Doğru ya da yanlış olabilen söylem. **4.** *man.* Bir savı ileri süren ya da bir durumu dile getiren cümle. **5.** *man.* Belli bir yorumda belli bir doğruluk değeri alabilen düzgün deyim; kaziye.

önermek, [öñ > ön-er-mek] *gçl. f. [-ir]* Bir sorunun çözümü için bir görüş ileri sürmek; öneride bulunmak; teklif etmek, *(1944).*

önermesel, [önerme-sel] *sf.* Önerme ile ilgili; önermeye ilişkin.

önerti, [öner-ti] *is.* **1.** *man.* Bir ikili tasımda birinci önermeye verilen ad; koşullu önermenin, koşul belirten ön bölümü; öncel. **2.** Bilimler mantığında, her zaman bir olgudan önce gelen başka bir olgu.

önese, [öñ-mek > ön-ez-e] *{ağız} is.* **1.** Avcıların ördek bekledikleri yer. **2.** Güme. [DS]

önesek, -ği [öne-se-k ?] *{ağız} zf.* Güçsüz. [DS]

öneşmek, [öñ > ön-eş-mek انشمك] *{eAT} dönşl. f. [-ür]* İnat etmek.

önetmek, [öñ-ē-t-mek] *{eT} gçsz. f. [-r]* Değişmek. [Gabain]

öneyi, [öñ-eği] *{ağız} sf.* (Kişi için) inatçı; ters. [DS]

önez, [öñ > öñ-ez] *is.* Hareket halindeki bir şeyin önü; ön taraf; ön.

öneze¹, [öñ > ön-mek *(yolunu beklemek)* > ön-ez-e / öñ-ez-e] *{ağız} is.* **1.** Avcının av beklemek için taş, dal vb.den yaptığı pusu yeri; evsin. **2.** Sürek avında pusuda bekleyen avcı. [DS]

öneze², [ön-eze] *{ağız} sf.* Geveze. [DS]

önezeci, [öneze-ci] *is.* Sürek avında pusuda av bekleyen avcı.

önezek, -ği [öñ > ön-mek > ön-ez-ek] *{ağız} is.* Avcıların av beklemek için taştan yaptıkları av bekleme yeri; pusu yeri. [DS]

önezekçi, [öneze-k-çi] *{ağız} is.* Pusuda bekleyen avcı. [DS]

önezeleme, [öneze-le-me] *is.* Önezelemek eylemi.

önezelemek, [öñ > öneze-le-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ı) -yor]* **1.** Önüne çıkmak; yolunu kesmek. **2.** Geçmek. [DS]

önezi¹, [öñ > önez-i] *{ağız} zf.* Önüne doğru; önüne. [DS]

önezi², [öñ > ön-mek > ön-ez-i] *{ağız} is.* Avcıların, av beklemek için taş ve çalı çırpıdan yaptıkları küçük kulübe. [DS]

önezileme, [önezi-le-me] *is.* Önezilemek eylemi.

önezilemek, [öng > ön-e-z-i-le-mek] *gçl. f. [-r] [-(i)-yor]* **1.** Önüne çıkmak; yolunu kesmek. **2.** Sözünü kesmek.

öng¹, [ög / öğ / ök / öng / öv *(yans.)*] *is.* Bağırıp çağırmayı, böğürmeyi anlatan kök. [Zülfikar] *öng-ür-mek (öñ-ür-mek)*

öng², [ön-mek *(ilerlemek; çıkmak)* > ön-g *(-g, sıfat yapan ek)* > öñ اوڭ] *(öñ) {eT} {eAT} {OsT} sf.* **1.** Ön; önde; önce; mukaddem; evvel. *{eAT} (aynı)* [İKPÖy.] [KB] **2.** İleri; üstün; makbul. *{eAT} (aynı)* [ETY] **3.** Öndeki. [İKPÖy.] **4.** Dıştaki. **5.** (Zaman için) önceki. [İKPÖy.] **6.** (Yer için) güneşli. [ETY] **7.** *is.* Doğu; şark. [ETY] [İKPÖy.] [EUTS] **8.** Ön; ön taraf; yüz; çehre; cehpe. [EUTS] [ETY] [DLT] **9.** Dış. ☞ **öñ ayak,** *{OsT} El.* || **öñden sona,** *{eAT} Baştan sona kadar.*|| **öñ geçenler,** *{eAT} Daha önce gelmiş, yaşamış olanlar.*|| **öñ gelmek,** *{eAT} Karşısına gelip durmak.*|| **öñ gidici,** *{eAT} Öncü.*|| **öñ kol,** *{eAT} Kolun dirsekten parmaklara kadar olan kısmı.*|| **öñ saç,** *{eAT} Kâkül.*|| **öñ soñ,** *{eAT} Er geç; önünde sonunda; nihayet.*|| **öñ soñra,** *{eAT}* → öñ soñ.|| **öñün almak,** *{eAT} Önüne geçmek; önüne çıkmak; önünü kesmek.*|| **öñünde baş komak,** *{eAT} Yere kapanmak.*|| **öñünden gelmek,** *{eAT} Karşısına çıkmak.*|| **öñüne bırakmak,** *{eAT} Önüne katmak.*|| **öñün kıçın,** *{eAT} Ön ve arka.*|| **öñü sonu,** *{ağız} Er geç; eninde sonunda.* [DS]|| **öñ yañ olmak,** *{ağız}* → ön yan olmak. [DS]

öng³, [öñ] *(öñ) {eT} sf.* (Yer için) meskûn olmayan; ıssız; terk edilmiş; sahra. [ETY]

öng⁴, [öñ] *(öñ) is.* **1.** Renk; bir şeyin rengi. [DLT] [EUTS] [İKPÖy.] [KB] **2.** Güzel görünüm. [İKPÖy.] **3.** Şekil. [Üç İtigsizler]

öng⁵, [o+gün > ȫñ] *(ö:ñ) {ağız} zf.* O gün. [DS]

Öngay, [öñ + Ay] *(öñay) {ağız} is.* Erendiz yıldızı; Jüpiter; Müşteri. [DS]

öngcek, -ği [öñ-cek] *(öñcek) {ağız} is.* Önlük; peştamal. [DS]

öngdeymek, [Moğ. öñ-dey-mek] *gçsz. f. [-ür]* İyileşmek; başarmak. [Nevâyî]

öngdi, [öñ-dī] *(öñdi:) {eT} is.* → öngdü. [KB]

öngdin, [öñ-dīn اوكدين] *(öñdi:n)* *{eAT}* *{OsT}* *zf.* **1.** Önce; önen; önceden. **2.** İlk önce. **3.** *is.* Avans.

öngdü, [öñ-dǖ] *(öñdü:)* *{eT}* *is.* Kanun; âdet. [KB]

öngdül, [öñ-(ü)d-ül اوكدل] *(öñdül)* *{eAT}* *is.* Ödül.

öngdün, [öñ[1] > öñ-dün اوكدون] *(öñdün)* *{eT}* *{eAT}* *zf.* **1.** Önce. [DLT] [Gabain] **2.** Önde; önden; önceden. [EUTS] [ETY] [KB] [Üç İtigsizler] **3.** Doğudan; doğuda. [ETY] [Gabain] **4.** *is.* Ön taraf. [ETY] **5.** Bahar.

öngdünden, [öñ[1] > öñ-dün-den اوكدندن] *(öñdünden)* *{eT}* *{OsT}* *zf.* Önceden; ilk önce.

öngdünki, [öñ [1] > öñ-dün-ki اوكدونكى / اكدنكى / اوكدنكى] *(öñdünki)* *{eT}* *{eAT}* *{OsT}* *zf.* Önceki. [DLT]

öngdünkisi, [öñ [1] > öñ-dün-ki-s-i اوكدونكيسى] *(öñdünkisı)* *{eAT}* *zf.* → öngdünki.

öngdünrecük, [öñ [1] > öñ-dün-re-cük اوكدنرجك] *(öñdünrecük)* *{OsT}* *zf.* Biraz önde; azıcık önde.

öngdünrek, [öñ [1] > öñ-düñ-re-k اوكدكرك] *(öñdüñrek)* *{OsT}* *zf.* Daha önce.

öngdünürek, [öñ [1] > öñ-dün-ü-re-k اوكدنورك] *(öñdünürek)* *{OsT}* *zf.* Daha önce.

öngdüri, [öñ-dü-rī] *(öñdüri:)* *{eT}* *zf.* Doğuda; şarkta. [EUTS] [Gabain]

öngdürmek, [öñ-dür-mek] *(öñdürmek)* *{eT}* *gçl. f.* *[-ür]* Kurmak. [KB]

öngdürti, [öñ-dür-ti] *(öñ)* *{eT}* *zf.* Önden; karşı yakadan. [EUTS]

önge[1], [öñ > öñ-e اوكه] *(öñe)* *zf.* **1.** *{ağız}* Biraz ileri; öte. **2.** *{eAT}* İlk önce; önce.

önge[2], [ön-ge] *{ağız}* *is.* Heykel. [DS]

önge[3], [Yun. ounggia] *is.* Eskiden kullanılan elli dirhem, yüz dirhem, yarım okka gibi çeşitli ağırlık ölçüleri. ⊡ **önge buçuk,** *{ağız}* *Azar azar.* [DS]

öngedmek, [öñ-eḏ-mek] *(öñedmek)* *{eT}* *gçl. f.* *[-ür]* **1.** Değiştirmek. [EUTS] [Gabain] **2.** İyileşmek; şifa bulmak. [EUTS]

öngedtürmek, [öñ-eḏ-tür-mek] *(öñedtürmek)* *{eT}* *gçl. f.* *[-ür]* **1.** İyileştirmek; tedavi etmek [Gabain] **2.** Değişmek. [EUTS]

öngel, [öng > öng-e-l] *{ağız}* *sf.* Ağırbaşlı. [DS]

öngeli, [öñ-e-li] *(öñeli)* *{ağız}* *zf.* Önce. [DS]

öngendire, [Yun. vukendri] *(öñendire)* *{ağız}* *is.* Üvendire. [DS]

öngergi, [ön+ger-gi] *{ağız}* *is.* → ön gergi. [DS]

öngermek, [öñ > öñ-er-mek اوكرمك] *(öñermek)* *{eAT}* *gçsz. f.* *[-ür]* İleri geçmek; geçmek.

öngetmek, [öñ-eḏ-mek / öñ-et-mek] *(öñetmek)* *{eT}* *gçl. f.* *[-ür]* **1.** Değiştirmek. [EUTS] **2.** İyileşmek; şifa bulmak. [EUTS]

öngeyük, [öñ-ē-mek > öñē-y-ük / öñey-ük] *(öñe:yük)* *{eT}* *sf.* Bir şeye, bir kimseye mahsus olan; ayrılan; özel. [DLT]

öngez, [öñ > öñ-ez] *(öñez)* *{ağız}* *zf.* Eskiden; önceleri. [DS]

öngeze, [öñ > öñ-ez-e] *(öñeze)* *{ağız}* *is.* Yıkılacak gibi duran duvarı sağlamlaştırmak için önüne yapılan duvar; destek. [DS]

öngezek, -ği [öñ-ez-ek] *(öñezek)* *{ağız}* *is.* **1.** Avcıların ördek bekledikleri yer. **2.** Küme. [DS]

öngezimek, [öñ-ez-i-mek] *(öñezimek)* *{ağız}* *gçsz. f.* *[-ir]* (Ölümü yaklaşan hasta için) güçsüz kalmak. [DS]

önggol, [öñ+kol] *(öñgol)* *{ağız}* *is.* → ön kol. [DS]

önggülüz, [öñ+güz] *(öñgülüz)* *{ağız}* Bir ahlat türü. [DS]

öngi, [öñ-mek *(farklı olmak; değişik olmak)* > öñ-ī] *(öñi:)* *{eT}* *sf.* **1.** Başka; başka türlü; başka başka; çeşitli; muhtelif; farklı. [DLT] [ETY] [İKPÖy.] [EUTS] [KB] [Üç İtigsizler] **2.** Ayrı; ayrılmış; uzak. [ETY] [Üç İtigsizler] **3.** Kenarda; dışarıda; başka yerde. [İKPÖy.] **4.** Artık. [EUTS]

öngik, [öñ-ī > öñi-k] *(öñik)* *{eT}* *is.* Kadınların keçi kılından yaptıkları takma zülüf. [DLT] ⊡ **öñik yörgeyek,** *Ulanmış zülüf.* [DLT]

öngiklenmek, [öñi-k-le-n-mek] *(öñik)* *{eT}* *dönşl. f.* *[-ür]* Zülüflü olmak; takma saç, zülüf takmak. [DLT]

öngin, [öñ-ī > öñi-n] *(öñin)* *{eT}* *sf.* Başka; başkası; farklı. [DLT] [Gabain]

önglemek, [öñ [1] > öñ-le-mek اوكلمك] *(öñlemek)* *gçl. f.* *[-r]* **1.** *{eAT}* Karşısına çıkmak; engel olmak. **2.** *{ağız}* Bir şeyin önünü almak; engel olmak. [DS]

önglenmek, [öñ[2] > öñ-le-n-mek] *(öñlenmek)* *{eT}* *dönşl. f.* *[-ür]* Renklenmek; kızarmak; hastalıktan sonra rengi yerine gelmek. [DLT]

önglüg, [öñ[2] > öñ-lüg] *(öñlüğ)* *{eT}* *zf.* Renkli; çeşitli. [Üç İtigsizler] [DLT]

önglük, [öñ[1] > öñ-lük] *(öñlük)* *{eT}* *is.* Yüz; çehre. [EUTS]

öngmek[1], [öñ > öñ-mek / üñ-mek] *(öñmek)* *{eT}* *gçl. f.* *[-ēr]* **1.** Delmek. [DLT] **2.** Kastetmek. [KB]

öngmek[2], [öñ[2] > öñ-mek] *(öñmek)* *{eT}* *f.* **1.** Farklı olmak; değişik olmak. [ETY] **2.** Başka türlü olmak; benzi sararmak; rengi kaçmak

öngmek[3], [öñ [1] > öñ- mek اوكمك] *(öñmek)* *{eAT}* *{OsT}* *gçl. f.* *[-er]* **1.** Beklemek; intizar etmek. **2.** Karşısına çıkmak. **3.** *{ağız}* İzlemek. **4.** Pusu kurarak beklemek. [DS]

öngörme, [ön+gör-me] *is.* Öngörmek eylemi.

öngörmek, [ön+gör-mek] *gçl. f.* *[-ür]* **1.** İlerisi için kararlaştırmak; göz önünde tutmak; derpiş etmek. **2.** Olması gerekeni belirtmek. **3.** Ortaya koymak; kararlaştırmak.

öngörü, [ön+gör-ü] *(ö'ngörü) is.* Bir işin ileride nasıl olacağını, nereye varacağını önceden kestirebilme; bu kestirmeye göre davranma. ⊕ **öngörü bilimi,** *Modern dünyanın gelişimini hızlandıran bilim, teknik, sosyal ve ekonomik nedenlerin incelenmesini ve bu nedenlerin ortak etkilerinden doğabilecek durumların önceden kestirilmesini konu alan bilim.*

öngörücü, [ön+gör-ücü] *sf. dbl.* (Dilbilgisi için) hem gerçekleştirilmiş cümleleri üretme olanağı veren hem de dilin olası cümlelerini üretebilecek kuralları içeren.

öngörülme, [ön+gör-ül-me] *is.* Öngörülmek eylemi.

öngörülmek, [ön+gör-ül-mek] *edil. f. [-ür]* **1.** Öngörmek eylemi yapılmak; ilerisi için kararlaştırılmak; göz önünde tutulmak; derpiş edilmek. **2.** Belli koşullar dikkate alınmak suretiyle nasıl ve ne yapılacağı belirtilmek.

öngörülü, [ön+gör-ü-lü] *sf.* (Kişi için) bir şeyin veya işin geleceğini önceden anlayabilen ve durumunu ona göre ayarlayan, gerekli önlemleri alan.

öngre, [öñ[1] > öñ-rē] *(öñre:) {eT} zf.* **1.** Önde; ön tarafta; ileride. [ETY] [Tekin] **2.** Önce; evvelce; vaktiyle. [EUTS] **3.** Doğuda; şarkta; ileride. [EUTS] [ETY] [Tekin]

öngreki, [öñ[1] > öñ-rē-kī] *(öñre:ki:) {eT} sf.* **1.** Öndeki; öncü. [ETY] **2.** Doğudaki. [ETY]

öngsüz, [öñ[2] > öñ-süz] *(öñsüz) {eT} sf.* Renksiz. [EUTS]

öngtün, [öñ[1] > öñ-tün] *(öñtün) {eT} zf.* Doğudaki. [İKPÖy.]

öngtürmek, [öñ > üñ-mek > üñ-tür-mek] *(öñtürmek) {eT} gçl. f. [-ür]* Deldirmek. [DLT]

öngü[1], [öñ[1] > öñ-ǖ] *(öñü:) {eT} sf.* **1.** Evvelki; önceki. [EUTS] **2.** Ön. [Gabain]

öngü[2], [öñ > öng-ü] *{ağız} zf.* Birinci; ilk. [DS]

öngü[3], [öñ+ki > öngü] *{ağız} zm.* (Nesne için) o; elindeki; gösterdiğin. [DS]

öngücü, [öñ-ü + uc-u > öngücü / öñgücü] *{ağız} zf.* **1.** Eninde sonunda...; er geç...; ne olursa olsun... nasıl olsa... **2.** Zorunlu olarak; şart ve durum ayırmaksızın. [DS]

öngüç[1], -cü [öñ +uç > öngüç] *{ağız} zf.* **1.** Önce. **2.** Er geç; eninde sonunda. [DS]

öngüç[2], -cü [öñ + uç > öngüç] *is.* Kılavuz; önder.

öngüç[3], [öñ + uç] *(öñüç) {ağız} zf.* Önce; başta; ilk önce. [DS]

öngüç[4], [öñ[1] > öñ-üç / öñ-ük[1]] *(öñüç) {eT} is.* Boğaz; gırtlak. [EUTS]

öngük[1], [öñ[1] > öñ-ük / öñ-üç] *(öñük) {eT} is.* Boğaz; gırtlak.

öngük[2], [öñ[2] > öñ-ük] *(öñük) {eT} is.* Yastıkların uçlarına yapılan ipek salkımlar; saçaklar. [DLT]

öngüki, [öñ[2] > öñ-ǖ-kī] *(öñü:ki:) {eT} sf.* Başka; sair. [EUTS]

öngül[1], [ön-gül / öñ-ül ?] *{ağız} is.* Direnme; inat. [DS]

öngül[2], [öñ > öng-ül اوڭل] *(öñül) {eAT} {ağız} sf.* İnatçı. [DS]

öngül[3], [öñ > öng-ül] *{ağız} sf.* **1.** Önce gelen; başta giden. **2.** Oyun ebesi; elebaşı. [DS] ⊕ **öngül ardı,** *Oyunda ikinci gelen.*

öngül[4], [öñ-mek > öngül] *{ağız} is.* Nişan alınan yer; hedef, erek. [DS]

öngülle, [aña + ile ?] *{ağız} zf.* Onun gibi; öyle. [DS]

öngülleme, [öngül-le-me] *is.* Öngüllemek eylemi.

öngüllemek, [öngül-le-mek] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(ü) -yor]* İnat etmek. [DS]

öngüllük, -ğü [öngül-lük / öngün-lük] *{ağız} is.* İnatçılık. [DS]

öngün[1], [ön+gün] *{ağız} is.* Bayram vb.nden bir gün önce; arife. [DS]

öngün[2], [ün + gün] *{ağız} is.* Ses; gürültü. [DS]

öngün[3], [öñ-ün] *{ağız} sf.* Önemli; önde gelen. [DS]

öngüng[1], [öñ + gün > öngüñ] *(öngüñ) {ağız} zf.* Önceki gün. [DS]

öngüng[2], [öngüñ ?] *(öngüñ) {ağız} sf.* Yaramaz; azgın. [DS]

öngüngce, [öñ [1] > öñ-üñ-ce اوككجه] *(öñüñce) {eAT} {OsT} zf.* Önünden; önü sıra.

öngünlük, -ğü [öngüñ > öngün-lük] *{ağız} is.* İnatçılık. [DS]

öngür, [öñ[1] > öñ-ür] *(öñür) {eT} is.* Etek; eteklik.

öngürde, [öñ-ki-re-de > öñür-de / öngürde / önkürde] *{ağız} zm.* Orada; şurada. [DS]

öngürdeki, [öñ [1] > öñ-ür-de-ki اوكرده كه] *(öñürdeki) {OsT} zf.* Önceki; evvelki.

öngürdişmek, [öñ[1] > öñ-ür-d-iş-mek اوكردشمك] *(öñürdişmek) {eAT} {OsT} işteş. f. [-ür]* → öngürdüşmek.

öngürdü, [öñ-ür-dü] *{eAT} {OsT} {ağız} zm.* Önce gelen; önceki. [DS]

öngürdücü, [öñ-ür-dü-cü اوكردجى] *(öñürdücü) {eAT} {OsT} sf.* Başta giden; başta gelen; piştar.

öngürdüki, [öñ [1] > öñ-ür-dü-ki اوكردوكى] *(öñlemek) {OsT} zf.* → öngürdeki.

öngürdüşmek, [öñ[1] > öñ-ür-d-üş-mek اوكردشمك] *(öñürdüşmek) {eAT} {OsT} işteş. f. [-ür]* Yarışmak; yarış etmek.

öngüre, [öñ-ki-re] *{ağız} zm.* Ora; orası. [DS]

öngürlük, -ğü [ön+gür-lük] *{ağız} is.* Çocuklukta veya gençlikte varlıklı olma durumu. [DS]

öngürmek[2], [ög-mek > öğür-mek[2] / öñür-mek] *{ağız} gçsz. f. [-ür]* (Çiftleşmek isteyen inek için) bağırmak; böğürmek. [DS]

öngürtleşmek, [öñ[1] > öñ-ür-t-le-ş-mek اوكورتلشمك] *(öñürtleşmek) {OsT} işteş. f. [-ür]* → öngürdüşmek.

öngürtmek, [öñ[1] > öñ-ür-t-mek اوكورتمك] *(öñürtmek) {eAT} {OsT} gçsz. f. [-ür]* İleri geçmek; takaddüm etmek.

öngürü, [öñ-ki-re > öngürü] *{ağız} zm.* Ora; orası. [DS]

öngüsıra, [öñ-ü+sıra] *{ağız} zf.* Az önce; şimdi. [DS]

öngüşme, [öñ-ü-ş-me] *is.* Öngüşmek eylemi.

öngüşmek, [öñ / üñ > öñ-üş-mek / üñ-üş-mek] *(öñüşmek) {eT} dönşl. f. [-ür]* **1.** Yırtmak; delmek. [ETY] **2.** Bölmek. [ETY]

öngüşmek, [öñ > öng-ü-ş-mek] *{ağız} işteş f. [-ür]* İnat etmek; inatlaşmak. [DS]

öni, [öñ[2] > ön-ï] *(öni:) {eT} zf.* -den başka; başka; farklı. [Gabain]

önik, -ği [? önik] *{ağız} is.* Eğlence. [DS]

önivermek, [öñ > ön-mek + vermek] *{ağız} gçl. f. [-ir]* Bekleyivermek. [DS]

önize, [öñ > *ön-ez-mek > öniz-e] *{ağız} is.* Yol kesme. [DS]

önkü, [öñ-ki > önkü] *{ağız} zf.* **1.** Önceki; ilk; birinci. **2.** *zm.* Önündeki; orada; şurada. **3.** İşte; o. **4.** Yanındaki. [DS]

önküllü, [öñ + gün-le ?] *{ağız} is.* Öğle. [DS]

önkünç, -cü [ödünç] *{ağız} sf.* Ödünç. [DS]

önkürde, [öñ-kü-re-de > önkürde] *{ağız} zm.* Önde; orada. [DS]

önküre, [öñ-kü-re] *{ağız} zm.* Orada; şurada. [DS]

önkürü, [öñ-kü-rü] *{ağız} zf.* **1.** Ön; önünde. **2.** Oradan. [DS]

önlek, -ği [öñ-le-mek > ön-le-k] *{ağız} is.* Sürünün, kervanın önünde giderek yol gösteren hayvan. [DS]

önlem, [ön-le-m *(1935)*] *is.* **1.** Bir şey için tehlike oluşturabilecek şeylere engel olmak, bir kötülüğü önlemek amacıyla önceden yapılan hazırlık; bir şeyi güvence altına almak için yapılan çalışma; tedbir. **2.** Bir kimseden gelebilecek herhangi bir tehlike ya da kötülüğü durduracak, yok edecek ya da etkisini en aza indirecek türden hazırlık. ⊡ **önlem almak,** *Kötü ya da yanlış bir şeyi ortadan kaldırmak, böyle bir şeyin olmaması için önceden, olmuş ise etkisinden korunmak için hazırlık yapmak; ortadan kaldırmak için etkin çarelere başvurmak.*|| **önlem paketi,** *Bir tehlike için alınması gerekli bir dizi önlemlerin tümü.*

önleme, [ön-le-me] *is.* **1.** Önlemek eylemi. **2.** *{ağız}* Tarlanın sürülen ve ekilen bölümüyle sürülecek ve ekilecek bölüm arasındaki çizgi. [DS] ⊡ **önleme gitmek,** *{ağız} Yapımı devam eden fakat yapılan kısmın bedelinden daha çok para çekmek.* [DS]

önlemek[1], [ön-le-mek] *gçl. f. [-r] [-l(ü)-yor]* **1.** Bir şeyin önüne geçerek olmasını, yapılmasını durdurmak; engel olmak; mâni olmak; *(1944)*. **2.** Ortaya çıkan veya çıkması mümkün olan bir tehlikeye veya tehlikeli bir duruma engel olmak, durdurmak ya da ortadan kaldırmak; engellemek. **3.** Bir kişinin kötü bir şey yapmasına engel olmak; birisini korumak; gözetmek. *{ağız} (aynı)* [DS]

önlemek[2], [ün-le-mek] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(ü)-yor]* Çağırmak; seslenmek. [DS]

önleniş, [ön-le-n-iş] *is.* Önlenmek eylemi veya biçimi.

önlenme, [ön-le-n-me] *is.* Önlenmek eylemi.

önlenmek, [ön-le-n-mek] *edil. f. [-ir]* Önlemek eylemi yapılmak; önüne geçilmek; engel olunmak; durdurulmak; mani olunmak.

önleyici, [ön-le-y-ici] *sf.* Önleme eylemini yapan; önleme işini yapmaya yönelik.

önleyiş, [ön-le-y-iş] *is.* Önlemek eylemi veya biçimi.

önlük[1], -ğü [öñ > ön-lük] *is.* **1.** İş yaparken elbiselerin kirlenmesini önlemek amacıyla belden bağlanarak takılan koruyucu. **2.** İş gömleği. **3.** Çocukların yemeklerini önlerine dökmemeleri için boyunlarına bağlanan göğüslerini kapatan örtü. **4.** Okullarda öğrencilerin giydikleri bir tür üst elbisesi. ⊡ **önlük bağı,** *Uçkur.* [DS]

önlük[2], -gü [öñ-lük] *{ağız} is.* Ekmek pişirilen saca desteklik yapan üç ayaklı sacayak. [DS]

önlük[3], -gü [öñ-lük] *{ağız} is.* Hayvanların önünde yem yemeleri için ayrılan yer. [DS]

önlük[4], -ğü [öñ > ön-lük / öğün-lük] *{ağız} is.* Evde hiç un kalmayan bir kimsenin değirmene getirdiği zahireden sıra beklemeksizin bir öğün yetecek kadar öğüttürdüğü un. [DS]

önlük[5], -ğü [öñ-lük] *{ağız} is.* El havlusu. [DS]

önlük[6], -ğü [öñ > ön-lük] *{ağız} is.* Kötü kadın. [DS]

önlüklü, [ön-lük-lü] *sf.* **1.** Önlük giymiş olan; önlüğü bulunan. **2.** (Bir niteleme sıfatından sonra) belirtilen şekilde önlüğü olan.

önlüklük,-ğü [ön-lük-lük] *is.* **1.** Önlük yapmaya uygun kumaş. **2.** Önlük konulan veya asılan yer. **3.** *sf.* (Kumaş için) önlük yapmaya uygun; önlük yapmak için ayrılmış olan.

önlüksüz, [ön-lük-süz] *sf.* **1.** Önlüğü olmayan. **2.** Önlük giymemiş bulunan.

önme, [ön-me] *is.* Önmek eylemi.

önmece, [ön-me-ce] *{ağız} is.* Bekleme yeri; beklenilen yer. [DS]

önmek[1], [öñ[1] > ön-mek] *{eT} gçsz. f. [-ür]* **1.** Türemek. [İKPÖy.] [EUTS] **2.** Kalkmak; yükselmek. [İKPÖy.] [EUTS] **3.** (Bitki için) bitmek; yetişmek; büyümek; neşvünema bulmak; fışkırmak. [DLT] [ETY] [İKPÖy.] [KB] **4.** Çıkmak; gitmek. [ETY] [DLT] [İKPÖy.] [EUTS] **5.** İlerlemek. [İKPÖy.] [EUTS]

önmek[2], [öñ > ön-mek] *gçl. f. [-ür]* **1.** *{eT}* Öne çıkmak. [İKPÖy.] **2.** *{ağız}* Beklemek. [DS] **3.** *{ağız}*

Pusuya düşürmeye çalışmak; gözetlemek. [DS] **4.** *{ağız}* Saklanmak. [DS] **5.** *{ağız}* Birinin önüne çıkmak; yolunu kesmek. [DS]

önmen, [ön-men / ör-men / ömen] *{eT} is.* Bir tür deri hastalığı; tuzlu balgam hastalığı; kanser. [EUTS]

önnek, -ği [öñ-le-k / ön-lük] *{ağız} is.* Oturunca dize örtülen battaniye vb. örtü. [DS]

önneksiz, [öñ >öñ-le-k-siz] *{ağız} sf.* (Kişi için) çirkin; kılıksız. [DS]

önnemen, [öñ > öñ-le-men] *{ağız} is.* **1.** Oturunca dize örtülen battaniye türü örtü. **2.** İpten dokunmuş bir tür kilim. **3.** Battaniye. **4.** Dokuma. [DS]

önner, [ön-ler ?] *{ağız} is.* Uç noktası. [DS]

önnük, -ğü [ön-lük] *{ağız} is.* **1.** İş önlüğü. **2.** Oturunca dize örtülen battaniye vb. örtü. [DS]

önöze, [öñ > ön-ez-e] *{ağız} is.* Pusu. [DS] ⊡ **önöze beklemek,** *{ağız} Pusu kurmak.* [DS]

önpas, [? önpas] *{ağız} sf.* (Yer için) ıssız; sessiz. [DS]

önre, [öñ *(önde; dışarıda)* > öñ-re] *(öñre) zf.* **1.** Önceleri; eskiden. **2.** Ön; önce; doğuda. [Gabain]

önse, [öñ > ön-ez-e] *{ağız} is.* → öneze. [DS]

önsel, [ön-sel] *sf. fel.* (Bilgi, yargı vb. için) deneye dayanmayan; akıl yoluyla ortaya konan; apriori.

önselik, -ği [öñ >ön-se-lik] *{ağız} is.* Önlük; iş önlüğü. [DS]

önsellik,-ği [ön-sel-lik] *is. fel.* Deneye dayanmadan yalnızca akıl yoluyla ortaya konulma durumu; önsel olma durumu.

önsem, [öñ > ön+sem] *{ağız} zf.* Görünüşe göre; sanırım ki; anlaşılan. [DS]

önsemek, [ög-se-mek > ön-se-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-s(ü)-yor]* Göreceği gelmek. [DS]

önsen, [? öğsen / önsen] *{ağız} zf.* Olur; elbette. [DS]

önsenen, [öğsenen > önsenen] *{ağız} zf.* Olur; elbette. [DS]

önsezi, [ön+sez-i] *is.* **1.** Hiçbir belirti yokken bir şeyin olacağı hakkında içe doğan sezgi; hiss-i kable'l-vuku, içe doğma; altıncı duyu. **2.** *fel.* Verilmemiş olanın, bilinmeyenin özellikle geleceğe ilişkin şeylerin önceden bilinmesi ve bunun doğru sayılması; temellendirilmemiş duygu.

önsezili, [ön+sez-i-li] *sf.* Ön sezisi olan.

önsüz, [ög > ön-süz] *{ağız} sf.* Cansız; kendinden geçmiş. [DS]

önterme, [ön-te-r-me] *is.* Öntermek eylemi; kışkırtma.

öntermek, [ön-mek > ön-te-r-mek ?] *{ağız} gçl. f. [-ir]* İsteklendirmek; kışkırtmak. [DS]

öntün, [öñ > ön-tün] *{eT} zf.* **1.** Önde. **2.** Doğuda.

öntürmek[1], [ön-mek *(ilerlemek, çıkmak)* > ön-tür-mek] *{eT} gçl. f. [-ür]* Göndermek; yolcu etmek; uzaklaştırmak. [EUTS] [İKPÖy.]

öntürmek[2], [ön-mek > ön-tür-mek] *{eT} gçl. f. [-ür]* (Bitki için) bitirmek; çıkarmak. [ETY]

önüce, [öñ > ön-ü-ce] *{ağız} zf.* Öyle; şöyle. [DS]

önücek, -ği [öñ > ön-ü-cek] *{ağız} is.* **1.** Öğrenci önlüğü. **2.** Önlük. [DS]

önüç, -cü [öñ+uç > önüç] *{ağız} zf.* **1.** Önce; ilk önce; başta. **2.** Önceden; eskiden. [DS]

önük, -ğü [enik / önük] *{ağız} is.* **1.** Köpek. **2.** Kedi, köpek yavrusu; enik. [DS]

önüklerde, [öñ > ön-ük-ler-de] *{ağız} zf.* Geçenlerde. [DS]

önültme, [ön-ül-t-me] *is.* Önültmek eylemi.

önültmek, [öñ > ön-ül-t-mek] *{ağız} gçl. f. [-ür]* **1.** Göstermek. **2.** Sunmak. [DS]

önümek, [öñ > ön-ü-mek] *{ağız} gçl. f. [-r]* Gözetmek. [DS]

önür, [öñ > ön-ür] *{ağız} sf.* Kendinden önceki; eski. [DS]

önürde, [aña > önür-de ?] *{ağız} zf.* Orada. [DS]

önürmek[1], [öñ *(ileri)* > öñ-ür-mek] *{eT} gçsz. f. [-ür]* İleri geçmek; öne geçmek; takaddüm etmek.

önürt, [öñ > ön-ür-de > önürt] *{ağız} zf.* Birkaç gün önce; geçenlerde. [DS]

önüş[1], [öñ[2] > ön-üş] *{eT} is.* Yükseliş; çıkış. [EUTS]

önüş[2], [öñ + uç > önüç / önüş] *{ağız} zf.* Başta; ilk önce; önce. [DS]

önüşlüg, [öñ[2] > ön-üş-lüg] *{eT} sf.* (Yer için) yükselinecek; çıkılacak olan. [EUTS]

önüt, [öñ > ön-üt] *{ağız} zf.* **1.** Başta; önce; ilk önce. **2.** Geçen gün. **3.** Geçmişte. [DS]

önüverme, [ön-ü+ver-me] *is.* Önüvermek eylemi.

önüvermek, [öng > ön-ü+ver-mek] *gçl. b. f. [-ir]* Bekleyivermek.

önüze, [öñ > ön-mek > ön-ez-e] *{ağız} is.* Avcıların, av beklemek için taş ve ağaç dallarından yaptıkları av bekleme yeri; öneze. [DS]

önüzey, [öñ + üz-ey] *{ağız} is.* Ön taraf. [DS]

önya, [öñ > ön+yan ?] *{ağız} is.* Balkon. [DS]

öp[1], [öp *(yans)*] *is.* Öpmeyi anlatan kök. [Zülfikar] *öpmek, öp-ü-cük*

öp[2], [öp] *ünl. {eT}* "Yavaş ol!" anlamında uyarı sözü; op; hop! ⊡ **öp öp,** *{eT} Bir kimse çok öğünüp de dediğini tanıklayamazsa, o kimse için söylenir.* [DLT]

öpcük, -ğü [öp-mek > öp-(ü)ş-ük] *{ağız} is.* → öpçük. [DS]

öpçe, [öb-ce / öp-çe ?] *{ağız} sf.* **1.** Bilgiçlik taslayan. **2.** Sırnaşık. **3.** Çok övünen; övüngen. [DS]

öpçem, [öp-çe-m] *{ağız} sf.* Kötü. [DS]

öpçik, -ği [öp-ket > öp-(ü)ş-ük] *{ağız} is.* → öpçük. [DS]

öpçin, [öp-çin ?] *{ağız} is.* **1.** Siper. **2.** Zırh. [DS]

öpçük, -ğü [öp-mek > öp-(ü)ş-ük] *{ağız} is.* Kıyı; köşe. [DS]

öpçünlenme, [öpçün-le-n-me] *is.* Öpçünlenmek eylemi.

öpçünlenmek, [öpçün-le-n-mek] *{ağız} gçsz. f. [-ir]* Yapmak istemek; istek duymak. [DS]

öpek, -ği [öbek / öpek] *{ağız} is.* Tümsek. [DS]

öpelmek, [öp-el-mek] *{eT} dönşl. f. [-ür]* Yanmak; alevlenmek; parlamak. [EUTS]

öpepsi, [Yun. eu *(iyi)* + pepsisi *(sindirim)* > Fr. eupepsie] *is.* Midenin iyi çalışması; iyi sindirim.

öpertme, [öper-t-me] *is.* Öpertmek eylemi.

öpertmek, [öf *(yans.)* > öfer-t-mek / öper-t-mek ?] *{ağız} gçsz. f. [-ir]* Yerinmek; acınmak (?). [DS]

öpge, [öpke / öpge] *{ağız} is.* **1.** Karaciğer ve akciğer. **2.** Akciğer. [DS]

öpgük, [öp / üp *(yans.)* > üp-gük / öpgük] *{eT} is.* İbibik kuşu; çavuş kuşu. [ETY]

öpişmek, [öp-mek > öp-(i)ş-mek] *{eT} işteş. f. [-ür]* Öpüşmek. [EUTS] [İKPÖy.]

öpke, [öp-kē / öb-kē / övkē] *{eT} is.* **1.** Akciğer; ciğer. *{ağız} (aynı)* [DLT] [EUTS] [DS] [Gabain] **2.** Öfke; hiddet; kızgınlık. [DLT] [EUTS] [Gabain] ☞ **öpke avruğu,** *{ağız} Verem.* [DS]

öpkeçi, [öpkē > öpke-çī] *{eT} sf.* Öfkeli; huysuz. [EUTS]

öpkeleme, [öp-ke-le-me] *is.* Öpkelemek eylemi.

öpkelemek, [öpkē > öpke-lē-mek] *gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* **1.** *{eT}* Ciğerine vurmak. [DLT] **2.** *{ağız}* Darılmak; gücenmek. [DS]

öpkelig, [öpkē > öpke-lig] *{eT} sf.* Öfkeli.

öpkilemek, [öpkē > öpki-lē-mek] *{eT} gçsz. f. [-r]* Öfkelenmek; kızdığı için yüz çevirmek. [DLT]

öpme, [öp-me] *is.* Öpmek eylemi; bir kimsenin yüzüne, ellerine vb. yerlerine veya herhangi bir şeye dudaklarını değdirme.

öpmecik, -ği [öp-me-cik اوپمه جك] *{OsT} is.* Öpücük.

öpmek^{1}, [öp *(yans.)* > öp-mek] *gçl. f. [-er]* Sevgi, saygı, bağlılık, teşekkür ve aşk belirtisi olarak dudaklarını bir kimsenin bir yerine veya bir şeye değdirmek. *{eT} (aynı)* [DLT] [KB] [Gabain] ☞ **öp babanın elini,** *Yapılması gerekeni kestirememe veya çaresiz kalma durumunda "Şimdi ne olacak? Ne yapılacak?" anlamında söylenir.*|| **öperken ısırmak,** *Güler yüz göstererek kötülük yapmak.*|| **öpüp başına koymak,** *1. Çok değer vermek; aşırı hürmet etmek. 2. Kötü sandığı bir şeyi başkalarından daha iyi bularak memnunlukla karşılamak.*

öpmek^{2}, [öp *(yans.)* > op-mak / öp-mek] *{eT} gçl. f. [-ür]* (Çorba vb. için) ses çıkararak içmek; höpürdetmek. [DLT] [İKPÖy.]

öpmek^{3}, [öp-mek] *gçl. f. [-er]* **1.** Hafifçe dokunmak. **2.** *{ağız}* (Birbirine eklenen ağaç parçaları için) ek yerleri iyice kavuşmak. [DS]

öppe, [öp-me > öppe] *{ağız} is.* Yanak. [DS]

öppek, -ği [öp-mek] *{ağız} is.* Öpmek; öpme. [DS]

öprülmek, [öp-mek^{2} > öp-ür-mek > öp(ü)r-ül-mek / oprul-mak] *{eT} edil. f. [-ür]* İçilmek. [DLT]

öprüşmek, [öp-mek^{2} > öp-ür-mek > öp(ü)r-üş-mek / opruş-mak] *{eT} işteş. f. [-ür]* İçmekte yardım ve yarış etmek. [DLT]

öpsemek, [öp-mek^{1} > öp-sē-mek] *{eT} gçl. f. [-r]* Öpmek istemek. [DLT]

öptürme, [öp-tür-me] *is.* Öptürmek eylemi.

öptürmek, [öp-mek^{1} > öp-tür-mek] *gçl. f. [-ür]* **1.** Öpmek işini yaptırmak. *{eT} (aynı)* [DLT] **2.** Öpülmesine izin vermek.

öpü, [öp-üg > öp-ü] *is.* Öpmek eylemi; buse.

öpücük, -ğü [öp-üg-cük > öpü-cük] *is.* **1.** Kısa süreli hafifçe öpüş; öpme; buse. **2.** Elini dudaklara götürüp öper gibi yapma. ☞ **öpücük göndermek,** *El parmaklarının iç uçlarını öperek karşısındakine gönderir gibi yapmak.*|| **öpücük kondurmak,** *Hafifçe öpmek.*|| **öpücük yollamak,** *Öpücük göndermek.*

öpügsemek, [öp-mek^{1} > öp-üg-se-mek] *{eT} gçl. f. [-r]* Öpmeyi arzulamak; öpmek istemek [Gabain] [EUTS]

öpülme, [öp-ül-me] *is.* Öpülmek eylemi.

öpülmek^{1}, [öp-ül-mek] *edil. f. [-ür]* Öpmek eylemi yapılmak; kendisine öpmek eylemi uygulanmak; öpmek eylemine konu olmak.

öpülmek^{2}, [öp-mek^{2} / op-mak > öp-ül-mek] *{eT} edil. f. [-ür]* İçilmek. [DLT]

öpüm, [öp-mek^{2} > öp-üm] *{eT} is.* Yudum. [DLT]

öpünmek^{1}, [öp-mek > öp-ün-mek] *{eT} dönşl. f. [-ür]* Hücum etmek. [EUTS]

öpünmek^{2}, [öp-mek^{2} > öp-ün-mek] *{eT} dönşl. f. [-ür]* İçer gibi görünmek. [DLT]

öpüp, [öp *(yans.)* > öp+üp] *{eT} is. zool.* İbibik kuşu; hüthüt. [EUTS]

öpürgen, [öp-mek^{2} > öp-ür-mek / op-ur-mak > öp-ür-gen] *{eT} sf.* **1.** Daima, çok içen. [DLT] **2.** Daima, çok içiren. [DLT]

öpürmek, [öp-mek^{2} > öp-ür-mek / op-ur-mak] *{eT} gçl. f. [-ür]* İçirmek. [DLT]

öpürtmek, [öp-mek^{2} > öp-ür-mek > öp-ür-t-mak / op-ur-t-mak] *{eT} gçl. f. [-ür]* İçirtmek. [DLT]

öpüş, [öp-mek^{1} > öp-üş] *is.* Öpmek eylemi veya biçimi. *{eT} (aynı)* [DLT]

öpüşme, [öp-üş-me] *is.* Öpüşmek eylemi.

öpüşmek^{1}, [öp-mek^{1} > öp-üş-mek] *gçl. f. [-ür]* **1.** Karşılıklı olarak birbirini öpmek. *{eT} (aynı)* [DLT] **2.** *argo.* (İki otomobil) birbiri ile hafifçe çarpışmak.

öpüşmek^{2}, [öp-üş-mek] *işteş. f. [-ür]* (Nesneler için) parçaları birbirine tam olarak oturmak; karşı karşıya gelmek; teması olmak.

ör^{1}, [ōr] *(ö:r) {eT} is.* Yükseklik; tepe; zirve.

ör^{2}, [ōr] *(ö:r) {eT} is.* Kaftanın koltuk altları. [DLT]

ör^{3}, [ör عور] *{OsT} is.* İçinde kor kırıntıları olan kül; közlü kül. [Bürhan-ı Katı'].

ör[4], [ör / öz] *{ağız}* *is.* **1.** Bir şeyin özü; kökü. **2.** Tohum. [DS] ⇨ **öre yürümek,** *{ağız} Sebzeler tohuma kaçmak.* [DS]|| **ör tutmak,** *{ağız} (Aygır için) kısrakla çiftleşmek.* [DS]

ör[5], [ör] *is.* Çit; perde.

ör[6], [ör] *{ağız}* *is.* Ufalanmış, çürümüş, toz durumuna gelmiş şey. [DS]

örbüç, -cü [ör-meç ?/ ör-büç] *{ağız}* *is.* Değnek. [DS]

örbük, -ğü [ör+bük ?] *{ağız}* *is.* Köşe; açı. [DS]

örce, [örç > örc-e] *{ağız}* *is.* **1.** Can sıkan, kızdıracak söz. **2.** Kavgaya dönüşen tartışma. [DS] ⇨ **örce kalkmak,** *{ağız} 1. Öfkeyle kalkıp kavgaya girişmek. 2. Sataşmak.* [DS]

örceleme, [örç > örc-e-le-me] *is.* Örcelemek eylemi.

örcelemek, [örç > örc-e-le-mek] *{ağız}* *gçl. f.* *[-r] [-l(i)-yor]* İnceden inceye sormak; karıştırmak; kurcalamak. [DS]

örceleşme, [örç > örc-e-le-ş-me] *is.* Örceleşmek eylemi.

örceleşmek, [örç > örc-e-le-ş-mek] *{ağız}* *işteş. f.* *[-ir]* **1.** Kavga eder gibi tartışmak. **2.** (Böcek vb. için) üşüşmek. **3.** *gçsz. f.* Ürpermek. [DS]

örceşme, [örç > örc-e-ş-me] *is.* Örceşmek eylemi.

örceşmek, [örç > örc-e-ş-mek] *{ağız}* *işteş. f.* *[-ür]* **1.** Birbirine dolaşmak; karışmak. **2.** Bir konu üzerinde tartışmak. **3.** *gçl. f.* Karıştırmak. **4.** *dönşl. f.* İnat etmek; direnmek. [DS]

örcin, [Far. arçīn] *is.* İp merdiven.

örcüg, [ōr-mek > ör-güç / ör-çüg] *(ö:r)* *{eT}* *is.* Örülmüş saç. [DLT]

örcüm, [örç > ōrc-üm / ör-cün ?] *{ağız}* *sf.* Bir konu üzerinde direnen; sürekli tartışan; inatçı. [DS]

örcünlenme, [örç > örcün-le-n-me] *is.* Örcünlenmek eylemi; direnme.

örcünlenmek, [örç > örcün-le-n-mek] *{ağız}* *dönşl. f.* *[-ir]* Direnmek. [DS]

örcünleşme, [örç > örcün-le-ş-me] *is.* Örcünleşmek eylemi.

örcünleşmek, [örç > örcün-le-ş-mek] *{ağız}* *işteş. f.* *[-ir]* Bir konu üzerinde kavga eder gibi tartışmak. [DS]

örç, [ör-ç] *is.* **1.** Tutuşma; yanma; alevlenme. **2.** *{ağız}* Bahis tutuşma. **3.** Kavgaya dönüşen tartışma. [DS] ⇨ **örçe gitmek,** *{ağız} Kavga eder gibi tartışmak.* [DS]|| **örç etmek,** *{ağız} Bahse girmek; bahis tutuşmak.* [DS]

örçerme, [ölçerme > örç-er-me] *is.* Örçermek eylemi.

örçermek, [örç-er-mek / ölç-er-mek] *{ağız}* *gçl. f.* *[-ir]* Sönmek üzere olan ateşi odunları düzelterek alevlendirmek; tutuşturmak. [DS]

örd, [ōl > örd ?] *{ağız}* *is.* Az ıslaklık; nem. [DS]

örde, [örd-e ?] *{ağız}* *is.* Rüşvet. [DS]

ördek, [ōr-mek[1] > ör-dek [Clauson] / *öyrek > üyrek [EREN]] **1.** *zool.* Perde ayaklılardan, evcili ve yabanisi bulunan, tıknaz gövdeli, kısa boyunlu, yassı gagalı, ayakları perdeli, kısa bacaklı su kuşu türlerine verilen ad, *(Anas boschas).* *{eT} (aynı)* [DLT] [KB] **2.** *argo.* Aptal, sersem kişi. **3.** Erkek hastaların yataktan kalkmadan çiş yapmalarına uygun boyunlu bir kap. **4.** *argo.* Uzun yollarda sürücülerin yoldan aldıkları yolcu. **5.** *argo.* Aptal; kolay kandırılabilen; parası kolayca alınabilen. **6.** *{ağız}* Çinko çaydanlık. [DS] **7.** *{ağız} folk.* Kırşehir yöresinde tek kadın tarafından oynanan bir halk oyunu. [DS] ⇨ **ördek avlamak,** *argo. 1. Uzun yolculuklarda, yoldan yolcu almak. 2. (Kumarbaz, dolandırıcı, fahişe vb. için) parasını kolayca alabileceği kimse bulmak.*|| **ördek balığı,** *biy. Lapinagillerden Akdeniz'de yaşayan, açık portakal renginde, orta büyüklükte kemikli balık, (Labrus mixtus).*|| **ördek sipisi,** *{ağız} Avcıların ördekleri av yerine çekmek için kullandıkları ördek sesi çıkaran bir tür düdük.* [DS]|| **ördek yürüyüşü,** *Çömelik durumda, vücut ağırlık merkezini yükseltemeden yapılan yürüme alıştırması.*

ördekbaşı, [ördek+baş-ı] *is.* **1.** Yeşil ile lacivert arası koyu bir renk. **2.** Bu renkte olan.

ördekgagası, [ördek+gaga-s-ı] *is.* **1.** Açık turuncu. **2.** *sf.* Bu renkte olan.

ördekgiller, [ördek-gil-ler] *is.* *zool.* Kısa bacaklı, perde ayaklı, süzgeç gagalı su kuşları familyası, *(Anatidae).*

ördeklemek, [ördek-le-mek] *gçl. f.* *[-r] [-l(i)-yor]* *argo.* (İş yerinde çalışan kimse için) kasadan para çalmak.

örden, [örd-en] *{ağız}* *is.* Bağ kütüklerinin dibini açma, temizleme işlemi. [DS]

ördenmek, [ört > ört-ē-mek > ört-e-n-mek] *{eT}* *dönşl. f.* *[-ür]* Yanmak; tutuşmak. [Gabain]

ördül[1], [örd-ül] *{ağız}* *is.* Nişan alma. [DS]

ördül[2], [ögdül > ödül / öndül / ördül] *{ağız}* *is.* At koşusu. [DS]

ördünmek, [ört-mek > ört-ün-mek] *{eT}* *dönşl. f.* *[-ür]* Örtünmek. [EUTS]

ördürme, [ör-dür-me] *is.* Ördürmek eylemi.

ördürmek[1], [ör-mek > ör-dür-mek] *gçl. f.* *[-ür]* Örmek eylemini yaptırmak; başka birinin örmesini sağlamak.

ördürmek[2], [ör-mek > ör-dür-mek] *{ağız}* *gçl. f.* *[-ür]* Davarı gece otlatmak. [DS]

ördürmek[3], [ör-mek > ör-dür-mek] *{ağız}* *gçl. f.* *[-ür]* (Maya için) çoğaltmak; üretmek. [DS]

öre[1], [ōr-mek > ör-ū / ör-ē / ör-ō] *(örü:)* *{eT}* *is.* **1.** Yüksek. **2.** Dik. **3.** Üst. [KB]

öre[2] [ör-mek > ör-e] *{ağız}* *is.* Güç; erke. [DS]

öre[3], [yör-e > öre] *{ağız}* *is.* Çevre; dolay; yöre. [DS]

öre^{4}, [ör-mek > ör-e / ör-ek] *{ağız} is.* Duvar. [DS]

öre^{5}, [örek / öre] *{ağız} is.* Üç yaşındaki dişi tay. [DS]

öre^{6}, [ör-e] *{ağız} is.* Makarna. [DS]

örecen, [ör-mek > ör-ecen] *{ağız} is.* Tatarcık. [DS]

öreç, -ci [ör-eç] *{ağız} is.* Ekmek çevirme aracı; pişirgeç. [DS]

öreçe, [örē > öre-çe] *{ağız} is.* Kahvelerdeki yüksek sedir. [DS]

öregeç, -ci [öre-geç] *{ağız} is.* **1.** Tava kapağı. **2.** Sac üstünde pişirilen ekmeği çevirmeye yarayan tahta araç. [DS]

öregü, [ör-mek > ör-egü] *{ağız} is.* Duvar. [DS]

öreğen^{1}, [ör-eğen] *{ağız} is.* Kapının arkasındaki ağaç dayak. [DS]

öreğen^{2}, [ör-mek > ör-eğen] *{ağız} sf.* Durmaksızın örgü ören. [DS]

öreği, [Yun. rókha] *{ağız} is.* Yün, pamuk eğirme aracı; kirmen. [DS]

örek^{1}, **-ği** [ör-mek^{1} > ör-ek] *{ağız} is.* **1.** Başıboş gezen at, eşek vb. hayvan sürüsü. **2.** Bir çobanın otlattığı sığır, koyun. at, eşek ve manda gibi hayvanlardan oluşan sürü. **3.** Sürüyü yöneten erkek hayvan. **4.** Sürünün toplu bulunduğu, otladığı yer. [DS]

örek^{2}, **-ği** [ör-mek^{1} > ör-ek] *{ağız} is.* **1.** Kırda avcıların bildiği belirli yer; avlak. **2.** Bir yerin verimli olan çevresi. [DS]

örek^{3}, **-ği** [ör-mek^{1} > ör-ek] *{ağız} is.* Dal budak salarak büyüme. [DS]

örek^{4}, **-ği** [ör-mek^{2} > ör-ek] *{ağız}* Çocuğun düşmemesi için beşiğe bağlanan enli kuşak; bağırdak. [DS] 🗗 **örek ağacı,** *{ağız} Beşiğin üstündeki örtüyü sıkıştırmaya yarayan uzunca ağaç.* [DS]

örek^{5},**-ği** [ör-mek^{2} > ör-e-k] *is.* Duvarcı ya da dülger tarafından örülerek yapılmış duvar; duvar.

örek^{6}, **-ği** [Yun. rókha] *{ağız} is.* Kirmen. [DS]

örek^{7}, **-ği** [ör-mek^{1} > ör-ek] *{ağız} is.* Bir yerin verimli olan çevresi. [DS]

öreke^{1}, [İt. rocca > Yun. rokha· [Tietze] / ör-mek^{2} > ör-ek-e [Sevortyan] اوره كه] *{eAT} {OsT} {ağız} is.* **1.** Eğrilmekte olan yün, keten vb. şeylerin tutturulduğu ucu şişkin ya da çatallı değnek. **2.** Uzun boylu adam. **3.** Yün tarağı. [DS]

öreke^{2}, [öreke] *is.* Ebeler tarafından kullanılan doğum iskemlesi.

örekeç, -ci [örek + ağaç] *{ağız} is.* Sac üstündeki ekmeği çevirmeye yarayan tahta araç. [DS]

örekleme, [örk-le-me] *is.* Öreklemek eylemi.

öreklemek, [örk-le-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* Hayvanın kaçmaması için bir ayağını bağlamak. [DS]

örekli, [üre-mek > üre-k > örek-li] *{ağız} sf.* Çabuk ve çok iş yapan. [DS]

öreleme, [ör-e-le-me] *is.* Örelemek eylemi.

örelemek^{1}, [ör-mek^{1} / ıra-mak > öre-le-mek] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(i)-yor]* Birdenbire göz önünden kaybolmak. [DS]

örelemek^{2}, [ör-mek^{1} > öre-e-le-mek] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(i)-yor]* (Yeni yürümeye başlayan çocuk, keklik vb. için) sekerek yürümek. [DS]

örelemek^{3}, [ör-mek^{2} > ör-e-le-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ü)-yor]* Dolambaçlı ve anlamsız konuşmak.

örelemek^{4}, [ör-mek^{2} > ör-e-le-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* Biçim vererek düzeltmek; düzenlemek. [DS]

örelemek^{5}, [ör-mek > ör-e-le-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* **1.** Gelişigüzel iş yapmak; üstünkörü yapmak. **2.** Bir şeyi örerek, geçici bir şekilde onarmak. [DS]

örelenme, [ör-e-le-n-me] *is.* Örelenmek eylemi.

örelenmek^{1}, [öre-le-n-mek] *edil f. [-ir]* **1.** Düzeltilmek; düzenlenmek; intizama girmek. **2.** *dönşl. f.* Düzgün biçim almak; düzelmek; nizam almak.

örelenmek^{2}, [öre-le-n-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* Sallanmak; dalgalanmak. [DS]

örelenmek^{3}, [öre-le-n-mek] *{ağız} gçl. f. [-ir]* **1.** Saldırmak. **2.** Üşüşmek. [DS]

öreme, [ör-mek > öre-mek > ör-e-me] *{ağız} is.* **1.** Öremek eylemi. **2.** Harç koymadan taştan örülen duvar. **3.** Yıkılacak gibi eğik duvar. [DS]

öremeç, -ci [ör-mek > ör-e-meç] *{ağız} is.* Yuvarlak örülen kolan. [DS]

öremek^{1}, [ör-mek > ör-e-mek] *gçl. f. [-r] [-r(ü)-yor]* Düzenlemek; tanzim etmek.

öremek^{2}, [üre-mek] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-r(ü)-yor]* (Hayvanlar için) üremek; çoğalmak. [DS]

ören^{1}, [Far. vīrān => ören] *{eT} sf.* Kötü; bozuk. [DLT]

ören^{2}, [ör-mek > ör-en اوران / اوره ن] *{eAT} {OsT} is.* **1.** Şehir veya kale yıkıntısı; harabe; yıkıklık; virane. **2.** *{ağız}* Ev yıkıntısı; kalıntı. [DS] **3.** *{ağız}* Eski mezarlık. [DS] 🗗 **ören kalsın,** *{ağız} "Sahipleri ölsün, evleri yıkılsın" anlamında ilenç sözü.* [DS]|| **ören kuşu,** *{ağız} Baykuş.* [DS]|| **ören yeri,** *{ağız} Şehir kalıntısı; ev yıkıntısı.* [DS]

ören^{3}, [ör-mek > ör-en] *{ağız} is.* **1.** Sokak aralarındaki düzlükler; boş arsa; alan; meydan. **2.** Tepeler arasındaki düzlükler; alan. **3.** Bir bölgenin en verimli ovası. **4.** Dağlar arasındaki çukur yerler; koyak. **5.** Bostan ekmek için hazırlanmış tarla. **6.** Kırmızı, yağlı topraklı yer. [DS] 🗗 **ören yer,** *{ağız} Toprağı verimli olan yer.* [DS]

ören^{4}, [ör-mek > ör-en] *{ağız} is.* Harçsız yapılan duvar. [DS]

ören^{5}, [ör-mek > ör-en] *{ağız} is.* Şehir veya köy gibi yerleşim yeri. [DS]

ören^{6}, [Far. virān] *{ağız} is.* **1.** Çorak toprak. **2.** Taşlı tarla; kayalık yer. [DS]

ören[7], [ör-mek > ör-en] *sf. {ağız}* (Kişi) bir aracı yapan. [DS]

ören[8], [ör-mek > ör-en] *{ağız} is.* Mimar. [DS]

ören[9], [ör-mek > ör-en] *{ağız} is.* Ormanlık yer. [DS]

örencelik, -ği [öğren-mek > öğren-ce-lik] *{ağız} is.* Bir işi öğrenmek amacıyla yapılan ilk iş; temrin. [DS]

örencik, -ği [ör-en-cik] *{ağız} is.* Yaylalarda hayvanların sulandığı su başı. [DS]

örende, [Yun. voukandri] *{ağız} is.* Üvendire. [DS]

örendelenme, [ören-de-le-n-me] *is.* Örendelenmek eylemi; seçilme; beğenilme.

örendelenmek, [ören-de-le-n-mek] *{ağız} edil. f. [-ir]* Seçilmek; beğenilmek. [DS]

örendere, [Yun. vukandri] *{ağız} is.* Üvendire. [DS]

örendire, [Yun. vukandri] *{ağız} is.* Üvendire. [DS]

örene[1], [ör-mek > ör-en-e / örü] *{ağız} is.* Otlak. [DS]

örene[2], [ör-mek > ör-en-e] *{ağız} is.* **1.** Taş yığını. **2.** Taşla yapılan duvar. [DS]

örene[3], [herfene > örene] *{ağız} is.* Yemek topluluğu. [DS]

örenlik,-ği [ören-lik] *is.* Ören durumu almış yer; yıkıntı yer; harabelik; yıkıklık. *{ağız} (aynı)* [DS]

örey, [Yun. rókha] *{ağız} is.* Kirmen. [DS]

örf, [Ar. ʿurf عرف] *{OsT} is.* **1.** Yasalarla belirlenmediği halde halkın kendiliğinden uyduğu kurallar; âdet. **2.** Bahşiş; bağış. **3.** Eskiden savaş zamanlarında veya olağanüstü hallerde yasalara uygun olarak sivil yönetimin askerî yönetime devredilmesi. **4.** *isl.* Hanefî mezhebine göre gerek şer'î, gerekse akıl yönünden iyiliği, yararı yadsmamaz şey. **5.** İmparatorluk döneminde şeyhülislam, kazasker ve İstanbul kadısının resmî günlerde giydiği büyük kavuk. **6.** Bağış; ihsan. **7.** Vergi. **8.** Denizin dalgası. **9.** *sf.* Bilinen; maruf. ⊡ **örf-i âm,** *{OsT} huk. Genel örf.*|| **örf-i has,** *{OsT} huk. Yerel örf.*|| **örf-i kavlî,** *{OsT} Özel anlama gelen söz; deyim.*|| **örf-i târî,** *{OsT} sf. Uygulama anından sonra ortaya çıkan örf: öncesi bulunmayan örf.*

örfen, [Ar. ʿurf-en عرفاً] *{OsT} zf.* Âdet olduğu üzere; örfe göre.

örfî, [Ar. ʿurf > ʿörf-ī / ʿörfiyye عرفى / عرفيه] *(örfi:) {OsT} sf.* Örfle ilgili; yerel âdetlerle ilgili. ⊡ **örfî idare,** *Sıkıyönetim.*|| **örfî vergi,** *{OsT} İmparatorluk döneminde şer'î vergilerden ayrı olarak bölgenin, ülkenin ve günün gereksinimlerine göre toplanan vergiler.*

örfiyat, [Ar. ʿurf > ʿörfiyyāt عرفيات] *(örfiya:t) {OsT} is.* Geleneklere bağlı olan şeyler.

örflü[1], [örf > örf-lü] *{ağız} sf.* **1.** (Kişi için) saygı uyandıran; sayılan. **2.** Sözünü geçiren; yetkili. **3.** Tanınmış, ünlü kimse. [DS]

örflü[2], [örf-lü] *{ağız} sf.* Görünüşü korkunç; korku verici olan. [DS]

örg, [örk ? > örg] *{ağız} is.* Sap. [DS]

örge[1], [ör-mek > ör-ge] *is.* **1.** Sık sık tekrarlanan sanat değeri taşıyan çizgi veya desen; motif. **2.** Bir eserde sık sık tekrarlanan süs ögesi; motif. **3.** *müz.* Bestenin bir parçasında değişik yönlerden birlik sağlayan belirleyici küçük birimi. **4.** Bir eserde yer alan anlatıcı veya süs ögesi; motif. **5.** Bir sanatçının, gerçek dünyadan kendine konu veya model olarak seçtiği öge.

örge[2], [ör > ör-ge] *{ağız} zf.* Yukarı. [DS]

örgeli, [ör-ge-li] *sf.* **1.** Üzerinde süs ögesi olarak motifler bulunan. **2.** Belirtilen nitelikte motiflere sahip olan.

örgemcelik, [öğren-ce-lik / örgen-ce-lik] *{ağız} is.* Bir şeyi öğrenmek için yapılan ilk iş; temrin. [DS]

örgemeç, [yör-ge-mek > ör-ge-mek > ör-ge-me-ç] *{eT} is.* İnce kıyılmış bağırsak veya işkembenin bağırsak içine doldurulması suretiyle pişirilerek yenen bir yemek. [Nevâyî]

örgemek, [ör-gē-mek] *(örge:mek) {eT} gçl. f. [-ür]* Saray yapmak; konak yapmak.

örgen[1], [Yun. organum / ör-mek[1] > örgen] *is. biy.* **1.** Bir canlının yaşaması için vücudunda gerekli olan, belirli bir görev yapan sınırları kesin olarak belirlenmiş bölüm; uzuv; üye; organ, *(1942)* . **2.** *fel.* Belli bir görevi olan parça.

örgen[2], [ōr-mek[2] > ör-gē-mek > ör-ge-n اورکن] *{eT} {OsT} is.* **1.** Urgan. [DLT] **2.** *{ağız}* Keçi kılından yapılmış ip. [DS]

örgenci, [ör-gen-ci] *sf.* Örgenciliği benimseyen; örgenciliği savunan; örgencilik yanlısı.

örgencilik, -ği [örgen-ci-lik] *is.* **1.** Yaşamın, organları harekete geçiren kuvvetten değil de organlardan doğduğunu ileri süren öğreti. **2.** *sosy.* Toplumları canlı organizmalara benzeten öğreti.

örgençelik, -ği [öğren-mek > öğrence-lik] *{ağız} is.* **1.** Bir işi öğrenmek için ilk yapılan iş; temrin. **2.** Bir işi, sanatı öğrenmek için kullanılan malzemeler; temrinlik. [DS]

örgendire, [Yun. voukantri] *{ağız} is.* Üvendire. [DS]

örgenleme, [örgen-le-me] *is.* Örgenlemek eylemi.

örgenlemek, [örgen-le-mek] *gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* Parçaları bir araya toplayarak iş yapabilecek duruma getirmek; örgen durumuna getirmek.

örgenleşme, [örgen-le-ş-me] *is.* Örgenleşmek eylemi.

örgenleşmek, [örgen-le-ş-mek] *dönşl. f. [-ir]* Örgen durumuna getirmek; organlaşmak.

örgenlik, -ği [ör-gen-lik] *is.* Kendi başına bir bütün meydana getiren canlı varlık; bu canlının durumu; organizma; uzviyet.

örgenmek[1], [ör-gē-mek > örge-n-mek] *{eT} dönşl. f. [-ir]* Kirlenmek. [Gabain]

örgenmek[2], [öğren-mek / örgen-mek] *{ağız} gçl. f. [-ir]* Öğrenmek. [DS]

örküçlü iyer, *{eAT} Önünde ve arkasında kaşı bulunan eyer.*

örküçmek, [örküç-mek] *{ağız} gçsz. f. [-ür]* Sırta binmek; arkaya binmek. [DS]

örküm, [örk-üm?] *{ağız} is.* Köşe; dönemeç. [DS]

örkün, [ōr-mek[2] > ör-kün اورکن] *{eAT} {OsT} is.* Urgan; ip; yular.

örkünme, [örk-ün-me] *is.* Örkünmek eylemi; ürkme.

örkünmek[1], [örk-ün-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ür]* Ürkmek. [DS]

örkünmek[2], [öy-kün-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ür]* Birinin yaptıklarını yineleyerek alay etmek. [DS]

örküş, [ōr-mek[1] > ör-küç / ör-güş اورکوش] *{eAT} {OsT} is.* Hörgüç.

örledmek, [ōr[1] > ör-lē-mek > ör-le-t-mek] *{eT} gçl. f. [-ür]* Kızdırmak; hiddetlendirmek; incitmek. [EUTS]

örlem, [ōr[1] > ör-lē-mek > ör-le-m] *{eT} is.* Mesafe; uzaklık. [KB]

örleme, [ör-le-me] *is.* Örlemek eylemi.

örlemek[1], [ōr[1] > ör-lē-mek] *(örle-mek) {eT} gçsz. f. [-r] [-l(ü)-yor]* **1.** Yükselmek; belirmek; çıkmak. [EUTS] [KB] **2.** Binmek. [Gabain] **3.** *{ağız}* Yokuşu koşarak çıkmak. [DS]

örlemek[2], [ōr[1] > ör-lē-mek] *(örle-mek) {eT} gçsz. f. [-r]* Hiddetlenmek; öfkelenmek; gürlemek. [EUTS]

örlenmek, [ōr[1] > ör-lē-mek > ör-le-n-mek] *{eT} dönşl. f. [-ür]* Belirmek; çıkmak; yükselmek. [DLT]

örletişmek, [ōr[1] > ör-lē-mek > ör-le-t-mek > ör-le-t-iş-mek] *{eT} dönşl. f. [-ür]* Kızışmış olmak. [EUTS]

örletmek, [ōr[1] > ör-lē-mek] *(örle:mek) {eT} gçl. f. [-ür]* **1.** Bozmak; taciz etmek; ıstırap çektirmek; rahatsız etmek; incitmek. [Gabain] [Üç İtigsizler] **2.** Kızdırmak; hiddetlendirmek [EUTS]

örlüm, [ör-lü-m ?] *{ağız} is.* **1.** Ekili tarla. **2.** Ekin sapı. [DS]

örme[1], [ör-mek[2] > ör-me] *is.* **1.** Örmek eylemi. **2.** *sf.* Örmek suretiyle meydana getirilmiş olan. ☞ **örme kepenk,** *Dükkânların önünü kapatmakta kullanılan çubuk demirle yapılmış kepenk.*

örme[2], [ōr-mek[2] > ör-mē اورمه] *(örme:) {ağız} is.* **1.** Bükülmüş ip. *{eT} {eAT} {OsT} (aynı)* **2.** Kıldan örülerek yapılan ip. **3.** Kalın halat. **4.** İpten örülmüş kuşak. **5.** Dokuma kuşak. **6.** Kazak. [DS]

örme[3], [ör-mek[2] > ör-me] *{ağız} is.* **1.** Sepet. **2.** Keklik ve sülün avında kullanılan tuzak. [DS]

örmece, [ör-mek > ör-me-ce] *{ağız} is.* Kırmızı ve küçük taneli kılçıklı buğday. [DS]

örmeç, -ci [öğ-mek / oğ-mak > öğ-meç] *{ağız} is.* Ufalanmış mısır ekmeği yağda kızartıldıktan sonra üzerine şeker dökülerek yenen bir yemek. [DS]

örmek[1], [ōr-mek] *(ö:rmek) {eT} gçsz. f. [-ür]* **1.** Yükselmek; çıkmak belirmek. [EUTS] **2.** (Bulut için) yükselmek. [DLT] **3.** Baş kaldırmak; isyan etmek. [ETY] [Tekin] **4.** Kopmak. [DLT] **5.** (Tırtıl, böcek vb. için) yürümek. **6.** (Sürü için) topluca otlayarak gitmek. **7.** (İnsan için) yamacı tırmanarak çıkmak.

örmek[2], [ōr-mek] *(ö:rmek) gçl. f. [-er]* **1.** İplik, yün, tel, hasır otu, saz vb. şeyleri elde tığ, şiş gibi araçlarla birbirine ilmikleyerek dolamak ya da tezgâhta dokumak; dokumak; bağlamak. *{eT} (aynı)* [DLT] [KB] **2.** Taş, tuğla vb. ile bir duvar yapmak; duvarın yıkık yerini onarmak. **3.** Kumaşın delinen yerini iğne yardımı iplik ile besleyerek onarmak. **4.** (Saç, yele vb. için) birkaç bölüğe ayırarak birbirine dolamak suretiyle toplamak. **5.** Estetik bir kaygı güderek bir güzelliği duygulu biçimde ortaya koymak. **6.** *mecaz. müz. ed.* Bir özelliği oluşturmak, ortaya koymak.

örmek[3], [ōr-mek[2] > örmek] *{eT} is.* **1.** Bir çeşit elbise. [EUTS] **2.** *{ağız}* El tezgâhlarında dokunan alaca şal. [DS]

örmek[4], [ur-mak > ör-mek] *{ağız} gçl. f. [-er]* Yapmak; uğraşmak. [DS]

örmek[5], [ır-mak / yır-mak > ör-mek] *{ağız} gçsz. f. [-er]* Türkü söylemek. [DS]

örmek[6], [ürü-mek > ör-mek] *{ağız} gçsz. f. [-ür]* (Köpek için) havlamak; ürümek. [DS]

örmek[7], [öñ-mek > ör-mek] *{ağız} gçsz. f. [-er]* Birinin yolunu beklemek. [DS]

örmeleme, [ör-me-le-me] *is.* Örmelemek eylemi.

örmelemek, [örme-le-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* **1.** (Çocuk için) emeklemek. **2.** (Engel için) atlamaya, aşmaya çalışmak. [DS]

örmen, [ōr[1] > ör-men] *{eT} is.* Bir tür deri hastalığı; tuzlu balgam hastalığı; kanser. [EUTS] [Gabain]

örneğin, [ör-(e)ne(k)-in / Erme. orinag > örneğ-in *(1948)*] *(ö'rneğin) zf.* Örnek olarak; söz gelişi; misal olarak; mesela.

örnek[1], -ği [ör-mek > ör-enek *(nakış modeli)* > örnek / Erme. orinak ? اورنك]*is.* **1.** *{OsT}* Hisse; ibret. **2.** Bir şeye özgü nitelikleri taşıyan ve model olarak kullanılacak parça; taklit edilen şey; göstermelik; numune. **3.** Bir şeyin aynısını yaptırmak için verilen veya seçilen şey; model; biçim; şekil. **4.** Bir şeyin tıpkısı; benzeri; eşi; aynısı. **5.** Bir anlatımı pekiştirmek, daha kolay anlaşılmasını sağlamak, bir düşünceyi desteklemek ya da kanıtlamak için tanık gösterilen söz ya da davranış; tanıt; misal. **6.** Bir bütünün nitelikleri hakkında bilgi edinilmesini sağlamak amacıyla o bütünden ayrılarak verilen küçük parça; göstermelik. **7.** Bir kimseye fiziksel ya da ruhsal bakımdan benzeyen kimse; bir kimse-

nin eşi, benzeri. **8.** Durumu, davranışları ve konumu benimsenmeye uygun kimse. **9.** Çeşit; cins; tür. **10.** *istk.* Bir istatistik olayında ana kütleyi temsil edici grup. **11.** *sf.* Kusursuz nitelikleri dolayısıyla benzemeye değer görülen; en iyi biçimde olan. ⊡ **örneğini almak,** *Bir şeyi daha sonra üretmek amacıyla şeklini çizmek, model çıkarmak.*|| **örneğini çıkarmak,** *1. Şeklini çizmek; örneğini almak 2. Benzerini yapmak.*|| **örnek almak,** *1. Bir kimseyi davranışları bakımından benimseyip onun gibi olmaya çalışmak; ölçü olarak o kimseyi seçmek. 2. (Bir olay veya durumdan) kendisi için ders çıkarmak. 3. tıp. İncelenmek üzere herhangi bir canlının vücudundan doku parçası almak.*|| **örnek olmak,** *1. Huy ve davranış bakımından kendisine benzeme isteği uyandırmak; örneklik etmek. 2. (Belirtilen nitelikteki davranışı) ilk defa uygulayan olmak.*

örnek², **-ği** [? örnek] *{ağız} is.* **1.** Yüz biçimi. **2.** Görünüş, giyiniş biçimi. **3.** *sf.* Çirkin; suratsız. [DS]

örneklem, [örnek-le-m] *is.* **1.** Örneklemek eylemi; örnek olarak seçme. **2.** *istk.* İncelenmek istenen ana kütleden seçilen birimler topluluğu.

örnekleme, [örnek-le-me] *is.* **1.** Örneklemek eylemi; örnek verme. **2.** *dbl.* Başka kelimeler türetmek için bir kelimeyi örnek olarak alma.

örneklemek, [örnek-le-mek] *gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* **1.** Örnek vermek; örnek olarak göstermek; örnek vererek açıklamak. **2.** *biliş.* Sürekli bir işaretin, yaklaşık bir gösterimini vermek amacıyla düzenli zaman aralıklarıyla bir dizi değer alma işlemini uygulamak. **3.** *istk.* Bir kütleyi temsil edecek örneklemi seçmek.

örneklendirme, [örnek-le-n-dir-me] *is.* Örneklendirmek eylemi.

örneklendirmek, [örnek-le-n-dir-mek] *gçl. f. [-ir]* Örnek göstermek; örneklerle ortaya koymak.

örneklenme, [örnek-le-n-me] *is.* Örneklenmek eylemi.

örneklenmek, [örnek-le-n-mek] *edil f. [-ir]* Örnek verilerek açıklanmak; tanık olarak çeşitli örnekler verilmek; örnek gösterilmek.

örnekleyici, [örnek-le-y-ici] *is. biliş.* Bir işarete örneklem uygulamaya yarayan aygıt.

örnekli¹, [örnek-li] *sf.* **1.** Örneği bulunan. **2.** Bir örnek sahibi olan. **3.** Belirtilen nitelikte bir örneği olan.

örnekli², [örnek-li] *{ağız} sf.* Gülünç. [DS]

örneklik, **-ği** [örnek-lik] *is.* **1.** Örnek olma durumu. **2.** Örnek olarak seçilmiş, ayrılmış olan; göstermelik; numunelik.

örnekseme, [örnek-se-me] *is.* **1.** Örneksemek eylemi. **2.** Özde farklılıklar taşımakla birlikte birbirini okşayıcı özellikler taşıyan şeyler arasındaki benzeşme; okşantı; analoji. **3.** *dbl.* Aynı türden birimler arasındaki benzerliklerin yarattığı çağrışımlardan yola çıkarak dilde yeni kelimeler türetme işi; kıyas; analoji.

örneksemeci, [örnek-se-me-ci] *is. fel. dbl.* İlk Çağda dilin biçim bilimi ve anlam bilimi düzeyinde düzeni bulunduğunu, bu düzenin insan düşüncesinin bir uzantısı olduğunu savunarak sözcükleri sınıflandıran, fiil ve isim çekimi ile kelime yapımında yalnızca örneksemeyi kabul eden ve böylece dilbilgisinin kuruluşuna katkıları bulunan İskenderiyeli felsefecilere verilen ad.

örneksemek, [örnek-se-mek] *gçl. f. [-r] [-s(i)-yor]* Bir şeyi örnek olarak seçmek; örnek almak.

örneksemeli, [örnek-se-me-li] *sf.* Örneksemeye dayanan; örneksemeden kaynaklanan.

örneksiz, [örnek²-siz] *{ağız} sf.* Çirkin; suratsız. [DS]

örneme, [örne-me] *is.* Örnemek eylemi.

örnemek, [ör-(ü)n-e-mek] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-n(ü)-yor]* Başına bela olmak; dadanmak. [DS]

örneştirme, [ör-(ü)n-e-ş-tir-me] *is.* Örneştirmek eylemi.

örneştirmek, [ör-(ü)n-e-ş-tir-mek] *{ağız} gçl. f. [-ir]* **1.** Karıştırmak; dolaştırmak. **2.** Başına bela etmek; saldırtmak. [DS]

örörü, [ör-e-rü > örörü ?] *{ağız} zf.* Yukarı doğru. [DS]

örpek, **-ği** [örpe-k] *{ağız} is.* Büyük anahtar. [DS]

örpermek, [ürper-mek] *{ağız} gçsz. f. [-ir]* Ürpermek. [DS]

örpeşmek, [*ürp-ē-mek > örpe-ş-mek] *{eT} dönşl. f. [-ür]* (Tüy için) ürpermek. [DLT]

örs, [? örs] *is.* **1.** Üzerinde demiri döverek şekil vermeye yarayan kalın, sağlam çelik kütle. **2.** Kunduracı, kaplamacı, çilingir, nalbant, kuyumcu, tenekeci, doğrultmacı, kazancı vb. kimselerin maden dövme, çivi çakma ve çakılan çivilerin geri kıvrılarak perçinlenmesi gibi işlerde kullandıkları portatif ya da bir tezgâha monte edilen, gördüğü işe göre tabanı, yüzeyi veya ucu bulanan araç. **3.** *anat.* Örs kemiği. **4.** *{ağız}* Tırpan bilemeye yarayan araç. [DS] ⊡ **örs kemiği,** *anat. Orta kulakta çekiç kemiği ile üzengi kemiği arasında yer alan ve şekli örse benzeyen küçük kemikçik.*

örsek¹, **-ği** [ör-se-k] *{ağız} sf.* Örselenmiş; hırpalanmış. [DS]

örsek², **-ği** [öd-le-k / ör-se-k] *{ağız} sf.* Korkak. [DS]

örsek³, **-ği** [öğür-se-k > ör-se-k] *{ağız} sf.* Çiftleşmek isteyen dişi hayvan. [DS]

örseleme, [örs-e-le-me] *is.* Örselemek eylemi.

örselemek, [örs-e-le-mek] *gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* **1.** (Eşya, nesne için) yıpratmak; eskitmek; hırpalamak. **2.** (Kişi için) fiziksel ya da ruhsal yapısını sarsmak; canlılığını gidermek; gücünü yitirmesine yol açmak; yıpratmak. **3.** *{ağız}* Üzmek. [DS]

örseleniş, [örs-e-le-n-iş] *is.* Örselenmek eylemi veya biçimi.

örselenme, [örs-e-le-n-me] *is.* Örselenmek eylemi veya durumu; yıpranma; eskitilme; hırpalanma.

örselenmek, [örs-e-le-n-mek] *edil f.* *[-ir]* Biri tarafından, üzerinde örselemek eylemi uygulanmak; örselenmek eylemine konu olmak; yıpranmak; eskitilmek; hırpalanmak.

örseleyiş, [örs-e-le-y-iş] *is.* Örselemek eylemi veya biçimi.

örsembe, [örse-m(m)e / örsembe] *{ağız}* sf. Çok oynanmış, çok elenmiş. [DS]

örseme, [örs-e-me] *is.* Örsemek eylemi.

örsemek[1], [örs-e-mek] *{ağız} gçl. f.* *[-r] [-s(ü)-yor]* Örselemek. [DS]

örsemek[2], [öğür-se-mek] *{ağız} gçsz. f.* *[-r] [-s(ü)-yor]* **1.** (Hayvan için) çiftleşmek istemek. **2.** (İnsan için) cinsel ilişkide bulunmak istemek. [DS]

örsenlemek, [örsen-le-mek] *{ağız} gçsz. f.* *[-r] [-l(i)-yor]* İvecenlik etmek; acele etmek. [DS]

örsgars, [örs+gars ?] *{ağız} sf.* Karmakarışık. [DS]

örsü, [ör-sü] *{ağız} is.* Ucu ateşli odun parçası. [DS]

örsün, [ör-sü-n] *{ağız} is.* **1.** Hamur tahtasını kazımaya yarayan demir araç. **2.** Ateş karıştırmaya yarayan kürek biçimindeki araç. [DS]

ört[1], [ör-t] *{eT} is.* **1.** Ateş; yangın; yanan nesne. [DLT] [ETY] [EUTS] **2.** Alev. [ETY] [Gabain]

ört[2], [ȫr-t] *{ağız}* Tam öğle zamanı. [DS]

örtbas, [ört-mek+bas-mak] *is.* Örtmek ve bastırmak eylemi; gizleme; saklama. ⧉ **örtbas etmek,** *Bir olayın veya ortaya çıkan bir durumun, yapılan bir işin gizlenerek ya da başka biçimde gösterilerek duyulmasını, öğrenilmesini, yayılmasını önlemek.*

örtbastır, [ört-mek + bas-tır-mak] *{ağız} zf.* Gizleme; saklama. ⧉ **örtbastır etmek,** *{ağız}* → örtbas etmek. [DS]

örtçe, [ört-çe] *{ağız} is.* Sebzeli yumurta yemeği. [DS]

örtekomak, [ör-t-mek + ko-mak اورته قومق] *{eAT} gçl. f.* *[-r]* Örtüp bırakmak.

örtelik, -ği [erte-lik > örtelik] *{ağız} is.* Sahur yemeği. [DS]

örtelmek, [ört > ört-ē-mek > ört-e-l-mek] *{eT}.edil. f.* *[-ür]* Yakılmak. [DLT]

örtemek, [ört > ört-ē-mek] *{eT} gçl. f.* *[-r]* Tutuşturmak; yakmak. [EUTS] [DLT] [KB]

örten, [ört > ört-ē-mek > ört-e-n] *is.* **1.** *{eT}* Alev; ateş. [EUTS] [Gabain] **2.** *{ağız}* Orman, makilik gibi geniş alanları saran yangın. [DS]

örtenek,-ği [ört-enek] *is.* **1.** Hayvanların vücudunu örten, deri, kıl, tüy ve pul gibi dokulara verilen ad. **2.** Kimi dokuları örten zarlara verilen ad; manto.

örtenmek, [ört > ört-ē-mek > ört-e-n-mek] *{eT} dönşl. f.* *[-ür]* **1.** Alevlenmek; tutuşmak; yanmak. [DLT] [ETY] [EUTS] [Nevâyî] [Gabain] **2.** Kavrulmak; kızarmak. [DLT] [EUTS] [Nevâyî] **3.** Kederlenmek. [EUTS] **4.** Hiddetlenmek. [Ş. Süleyman] **5.** Yakılmak. [Ş. Süleyman] ⧉ **örtendi neñ,** *Tutuşturucu.*

örteşmek, [ört > ört-ē-mek > ört-e-ş-mek] *{eT} işteş. f.* *[-ür]* Karşılıklı birbirinin bir şeylerini yakmak. [DLT]

örtetmek, [ört > ört-ē-mek > ört-e-t-mek] *{eT} gçl. f.* *[-ür]* Yaktırmak. [DLT]

örtgel, [ört-ge-l] *{ağız} is.* Yiyeceklerdeki kalori yüksekliği; besleyicilik. [DS]

örtgü, [ört-mek > ört-gǖ] *(örtgü:) {eT} is.* Örtü. [EUTS] [KB]

örtgün[1], [ört-gün] *{ağız} sf.* Evlenme isteği gösteren. [DS]

örtgün[2], [ört-mek > ört-gǖn] *(örtgü:n) {eT} is.* **1.** Üzeri örtülü yer; sığınacak, korunacak yer. **2.** Samanı ayrılmış harman; çeç. [DLT]

örtgüsüz, [ört-gǖ > ört-gü-süz] *{eT} sf.* Örtüsüz; örtülemez. [KB]

örtik, -ği [ört-ik] *{ağız} is.* Yatak. [DS]

örtkü, [ört-mek > ört-kǖ] *(örtkü:){eT} is.* Örtü. [EUTS]

örtkün, [ört-mek > ört-kǖn] *(örtkü:n){eT} is.* **1.** Samanı ayrılmış harman; çeç. **2.** Harman zamanı. [DLT]

örtlek[1], **-ği** [ört-le-mek > ört-le-k] *{ağız} is.* **1.** Sönmüş yanardağ. **2.** Ormandan, fundalıktan yakmak suretiyle açılmış tarla. [DS]

örtlek[2], **-ği** [öd-lek > ört-lek] *{ağız} sf.* Korkak; ödlek. [DS]

örtleme, [ört-le-me] *is.* Örtlemek eylemi.

örtlemek[1], [evirtlemek > ört-le-mek] *gçl. f.* *[-r] [-l(ü)-yor]* Bir şeyin iyisini; kötüsünü ayırmak; seçmek.

örtlemek[2], [öğüt-le-mek > ört-le-mek] *{ağız} gçl. f.* *[-r) [-l(ü)-yor]* Birisine kötülük öğretmek. [DS]

örtlemek[3], [ört-le-mek] *{ağız} gçl. f.* *[-r) [-l(ü)-yor]* **1.** Yüreğini yakmak. **2.** Suda söndürülmüş koru sıcak sıcak yara üstünde gezdirerek yarayı iyileştirmeye çalışmak. [DS]

örtlemek[4], [öt-le-mek > ört-le-mek] *{ağız} gçl. f.* *[-r) [-l(ü)-yor]* **1.** Geçmek. **2.** Ulaşmak. **3.** Kurşun, çakı vb. şeyler bir şeyi delip geçmek. [DS]

örtlüg, [ört > ört-lüg] *{eT} sf.* **1.** Ateşli; alevli. [EUTS] **2.** Gürültü ile yanan. [EUTS]

örtlük, [ört > ört-lük] *{eT} sf.* → örtlüg. [EUTS]

örtme[1], [ört-me اورتمه] *is.* **1.** Örtmek eylemi. **2.** Örtmekte kullanılan nesne. **3.** *{eT} {OsT} {ağız}* Baş örtüsü. [DS] **4.** *{ağız}* Pelerin. [DS] **5.** *as.* Düşmanın olası saldırısına karşı onu ateş altına alarak oyalamak veya yanıltmak amacıyla görevlendirilen kuvvetin alacağı önlemlerin tümü.

örtme[2], [ört-me] *{ağız} is.* **1.** Üstü örtülü, önü açık yer. *{eT} {OsT} (aynı)* **2.** Salon; sofa. **3.** Tahtadan yapılma gölgelik. **4.** Bir katlı bağ evi. **5.** Evlerin

önündeki üstü kapalı yer. **6.** Evin önü açık taş döşeli bölümü. **7.** Evin ön duvarı üzerine gelen dam uzantısı; saçak. **8.** Üstü örtülü ağıl. **9.** Tarım araçları konulan üç yanı duvar önü açık yer. **10.** Tütün dizmeye, kurutmaya ve işlemeye yarayan üstü örtülü yer. **11.** Evin altından geçen yol. **12.** Avlunun kenarında üstü örtülü odun ve yakacak konulan yer. **13.** Avlu kenarına yapılmış üstü örtülü mutfak. [DS] 🗗 **örtme altı,** *{ağız} Üstü örtülü yer.* [DS]

örtmece, [ört-me-ce] *is. ed.* Kaba ve sakıncalı bir kelime kullanılacak yerde onu dolaylı yoldan anlatma işi; yumuşatma; edeb-i kelam.

örtmek[1], [ört-mek اورتمك] *gçl. f. [-er]* **1.** *{eT} {OsT}* Görünmesini engellemek amacıyla üstüne bir şey koymak; bir örtü ile görünmez hale getirmek; kapamak; gizlemek. [EUTS] [DLT] [KB] [Gabain] **2.** Korumak amacıyla üzerine bir örtü yerleştirmek. **3.** Bir kimsenin üşümesini önlemek amacıyla üstüne örtü yerleştirmek. **4.** Vücudun bir bölümünü gizlemek ya da korumak amacıyla kapatmak. **5.** Kapatmak; kapalı hale getirmek. **6.** Kaplamak; kapatmak. **7.** Bir şeyi bir yere yaymak; sermek. **8.** Görünmesine engel olmak. **9.** *mecaz.* (Suç, duyulması istenmeyen şey için) gizlemek; saklamak; belli etmemek. **10.** *mecaz.* (Soyut durum ve nitelikler için) başka bir şeyi öne çıkararak anlaşılmasını önlemek; onunla gizlemeye çalışmak. *Başarısızlığını muhalefete saldırarak örtüyor.* **11.** *mecaz.* Etkisini azaltmak; bastırmak. *Sokaktaki satıcının sesi çocukların sesini örttü.* **12.** *{eAT}* (Nimet için) inkâr etmek; küfran.

örtmek[2], [ör-mek > ör-t-mek] *{ağız} gçsz. f. [-er]* (Kuş vb. için) kalkmak; havalanmak. [DS]

örtmelik, -ği [ört-me-lik] *{ağız} is.* Yapıların dış kapısının üstündeki çıkıntılı örtü. [DS]

örtmen[1], [ört-men] *{ağız} is.* Yüzey. [DS]

örtmen[2], [ört-mek > ört-men] *{eT} sf.* **1.** Dam; satıh. [DLT] **2.** Herhangi bir şeyi örten kılıf, zar vb.

örtmen[3], [öğret-men > ȫrtmen] *(ö:rtmen) {ağız} is.* Öğretmen. [DS]

örttürme, [ört-tür-me] *is.* Örttürmek eylemi.

örttürmek, [ört-tür-mek] *gçl. f. [-ür]* Örtmek eylemini yaptırmak; örtülmesini sağlamak; kapattırmak.

örtü, [ört-ü اورتو] *is.* **1.** Bir şeyi örtmeye yarayan şey; örtmekte kullanılan şey. **2.** Yapıların üstünü örten çatı; dam. **3.** Saklayan, gizleyen, görünmesine engel olan şey. **4.** Bir şeyin üzerini örten şey. **5.** *as.* Savaş harekâtı yapılan alanda, düşmanın gözetleme ve ateş etme etkinliklerine engel olan ve çeşitli bitkilerle kaplı bölgeler. **6.** *as.* Bir askerî birliği düşmanın gözünden gizleyen doğal ve yapay engel. **7.** *{ağız}* Yatak, yorgan ve yastık (hepsi veya yalnızca yatak). [DS] **8.** *{ağız}* Çatı. [DS] **9.** *{ağız}* Araba, fayton vb. körüğü. [DS] 🗗 **örtü altı,** *{ağız} Dam altı.* [DS]|| **örtü döşek,** *{eAT} {ağız} Yatak, yorgan vb. ev eşyası.* [DS]|| **örtü kırmaları,** *Araba örtüsünün yanındaki vidalı demir çubuklar.*

örtücü, [ört-ücü] *is.* **1.** Örten şey. **2.** Fotoğraf makinesinin obtüratörü.

örtüg, [ört-mek > ört-üg / ört-ük] *{eT} sf.* **1.** Kapalı; örtülü; kapaklı. **2.** *is.* Örtü. [KB]

örtüglüg, [ört-mek > ört-üg-lüg] *{eT} sf.* Örtülmüş; gizli; saklı. [EUTS]

örtük, -gü [ört-mek > ört-ük] *{eT} sf.* **1.** Örtülmüş; üzeri kaplı; kapalı olarak içerilmiş olan; örtülü. [EUTS] **2.** *is.* Bir şeyin örtüsü; örtme; örtü. *{ağız} (aynı)* [DS] [DLT] [Gabain] **3.** Eyer örtüsü; eyerin üstüne konulan halı. *{ağız} (aynı)* [DLT] [DS] 🗗 **örtük tasım,** *man. Öncüllerden birinin açıkça dile getirilmeksizin düşüncede tamamlandığı tasım; entimem.*|| **örtük yüz,** *{ağız} Yazgısı kötü; talihsiz; düşkün.* [DS]

örtülme, [ört-ül-me] *is.* Örtülmek eylemi.

örtülmek[1], [ört-mek > ört-ül-mek] *{eT} edil. f. [-ür]* **1.** Örtülmüş olmak; kapalı kalmak. [DLT] [EUTS] [KB] [Gabain] **2.** Karışmak. [DLT] **3.** Örtmek eylemi yapılmak; örtmek işi gerçekleştirilmek; örtmek eylemine konu olmak; gizlenmek; saklanmak; kapatılmak.

örtülmek[2], [ört-ül-mek اورتولمك] *{OsT} edil. f. [-ür]* (Rüzgâr veya bir akışkan için) kesilmek.

örtülü, [ört-ü-lü اورتولو] *sf.* **1.** Örtüsü bulunan; örtü sahibi olan; örtü edinmiş olan. **2.** *{eAT} {OsT}* Örtülmüş olan; örtük; kapalı; gizli; mestur. **3.** Yüzeyi örtü ile kaplanmış olan. **4.** *{eAT} {OsT}* Anlaşılması güç; kapalı. **5.** *as.* Düşmanın gözetleme ve ateşinden korunmuş olan. **6.** *zf.* Açıklaması yapılacak biçimde; yeteri kadar açık olmayan; anlaşılmayan; müphem. 🗗 **örtülü arazi,** *as. Ağaçlarla kaplı arazi.*|| **örtülü omurgalılar,** *zool. Omurlarında kat kat kireçlenmiş çemberler bulunan, yassı vücutlu, büyük göğüs yüzgeçli köpek balıklarının alt takımı.*|| **örtülü ödenek,** *Siyasi polislerin ve gizli işlerin giderlerini karşılamak için hükûmetin emrine verilen para.*|| **örtülü özne,** *dbl. Edilgen fiille kurulmuş cümlede tümleç olarak görünmesine rağmen aslında eylemin yapıcısı olan söz veya söz grubu; dolaylı özne; mantıkça özne.*|| **örtülü söz,** *{eAT} 1. Gizli söz; fısıltı. 2. Müphem söz; cinaslı söz.*

örtülük, -ğü [ört-ü-lük] *{ağız} is.* **1.** Yatak, yorgan konulan yer; yüklük. **2.** Kiremitlerin altına konulan tahtalar. **3.** Araba ve at örtüsü. **4.** *sf.* Üstü kapalı; örtülmüş. [DS]

örtünme, [ört-ün-me] *is.* Örtünmek eylemi.

örtünmek[1], [ört-mek > ört-ün-mek] *dönşl. f. [-ür]* **1.** Kendi üzerine bir şey örtmek; kendi kendini örtmek. *{eT} (aynı)* [DLT] [EUTS] [KB] [Gabain] **2.** (Kadın için) erkeklerin görmemesi için başını ve yüzü-

nü baş örtüsü ile örtmek. **3.** *isl.* Kur'an-ı Kerim'de belirtilen biçimde giyinmek.

örtünmek[2], [ört-mek > ört-ün-mek] *dönşl. f. [-ür]* Bir sakatlığını, özrünü, eksikliğini gizlemek.

örtünteg, [ört-ün+teg ?] *{eT} sf.* Bir tür ilaç. [EUTS]

örtüntegsiz, [örtünteg-siz] *{eT} sf.* İlaçsız; emsiz. [EUTS]

örtürmek, [ōr-mek[1] > ört-ür-mek] *{eT} gçl. f. [-ür]* **1.** Çıkarmak; yükseltmek. [EUTS] [Gabain] **2.** (Tohum ve nebat için) sürdürmek. [EUTS]

örtüsüz, [ört-ü-süz] *sf.* **1.** Örtüsü bulunmayan. **2.** Üzeri bir şey ile örtülmemiş olan. **3.** *zf.* Örtünmeden; örtüsü olmadan.

örtüsüzler, [ört-ü-süz-ler] *is. zool.* Çıplak vücutlu amipler takımı, *(Ahalamiales).*

örtüş[1], [ört-üş] *is.* Örtmek eylemi veya biçimi.

örtüş[2], [ört-mek > ört-üş] *{ağız} is.* Yatak. [DS]

örtüşme, [ört-üş-me] *is.* **1.** Örtüşmek eylemi. **2.** *fel.* İki şeyin birbiri ile tam olarak uyuşması. **3.** *fel.* İki olayın aynı zamana rastlaması.

örtüşmek, [ört-üş-mek] *işteş. f. [-ür]* **1.** *{eT}* Birlikte örtmek; örtmekte yardımlaşmak. [DLT] **2.** Birbirini örtmek. **3.** Üst üste gelmek; çakışmak. **4.** Başka bir şeyle noktası noktasına uyuşmak.

örtüşüm, [ört-üş-üm] *is.* **1.** Örtüşmek eylemi. **2.** Örtüşmüş durumda olma. **3.** Üst üste gelme durumu. **4.** Nesneler ve durumlar arasında her alanda var olan uyuşum.

örü[1], [ōr-mek[1] > ör-ǖ / ör-ō / ör-ī اوری / اورو] *(örü:) {eT} {eAT} {OsT} zf.* **1.** Yukarı doğru; dikine. [EUTS] **2.** *sf.* Dik; düşey. [Gabain] [KB] **3.** Yüksek; kalkık. [Gabain] [KB] **4.** *is.* Ayakta durma. **5.** Yükseliş. [Gabain] **6.** Üst. [KB] ⊟ **örü barmak,** *Yükselmek.* [KB]|| **örü durmak,** *{eAT} Ayağa kalkmak; ayakta durmak.*|| **örü durugelmek,** *{eAT} Birdenbire ayağa kalkmak.*|| **örü kalkmak,** *{OsT} 1. Ayağa kalkmak. 2. {ağız} Hastalığı iyileşmek; hastalıktan kalkmak.* [DS] || **örü kodı,** *Yukarı aşağı.*|| **örü kötürmek,** *Yukarı kaldırmak; toplamak.* [KB]|| **örü tartmak,** *Yukarı çekmek.* [KB]|| **örü turmak,** *{eT} {eAT} {OsT} Ayağa kalmak; dikelmek.* [KB] || **örü turuşmak,** *{eAT} Birlikte ayağa kalkmak.*

örü[2], [ör-mek[2] > ör-ü اورو] *is.* **1.** Örmek eylemi. **2.** Elbisenin yırtılan yerini kumaşa uygun biçimde örme suretiyle yapılan yama. *{OsT} (aynı)* **3.** Örülerek yapılan duvar vb. **4.** *{ağız}* Tarlalarda aşınmaya karşı taştan örülerek yapılmış set. [DS] **5.** *{ağız}* Ağıl. [DS] ⊟ **örü balçığı,** *{OsT} Duvar örerken kullanılan çamur; harç.*

örü[3], [er-mek > er-i / er-ü > ör-ü ?] *{ağız} sf.* Alıcı. [DS]

örü[4], [ör-ü اوری / اورو] *{ağız} is.* **1.** Otlak; mera; çayır. *{eAT} {OsT} (aynı)* **2.** Sürüyü gece otlama. **3.** Gece geç vakit karın doyurma. [DS] ⊟ **örüye kaldırmak,** *{ağız}Davarı gece otlamaya kaldırmak.* [DS]

örü[5], [ör-mek[1] > ör-ek / ör-ü] *{ağız} is.* Örek; başıboş gezen hayvan sürüsü. [DS] ⊟ **örü gölüğü,** *{ağız} 1. Örekten herhangi bir at. 2. Yaramaz huysuz at.* [DS]

örü[6], [ör-mek[2] > ör-ü] *{ağız} is.* Kenetlenmiş; birbirine girmiş. [DS]

örü[7], [ör-ü ?] *{ağız} is.* Püseron. [DS]

örü[8], [ör-mek[2] > ör-ü] *{ağız} is.* Dizi. [DS]

örü[9], [ör-mek[2] > ör-ü] *{ağız} is.* **1.** Saç örgüsü. **2.** *{ağız}* Mısır, soğan vb. yiyeceklerin saplarından örerek yapılan hevenk. [DS]

örübaşı, [ör-ü+baş-ı] *{ağız} is.* Kirmanın eğrilen ipin sarıldığı bölümü. [DS]

örübiran, [örübiran ?] *{ağız} sf.* Çırılçıplak. [DS]

örüce, [örç > örc-e / örüce] *{ağız} zf.* Öfkeli olarak. ⊟ **örüce kalkmak,** *{ağız} Öfkeyle ayağa kalkıp saldırmak.* [DS]

örücü, [ör-mek > ör-ücü / ör-ü-cü] *is.* **1.** Örmek eylemini yapan kişi. **2.** Elbiselerdeki yırtıkları kumaşa uygun biçimde örerek yamayan kimse ve bu kişinin iş yeri. **3.** Halı onaran uzman. **4.** Örme duvar yapan usta; duvarcı. **5.** *{ağız}* Mimar. [DS]

örücük, -ğü [Erme. orcik > örücük] *{ağız} is.* Ceviz sucuğu. [DS]

örücülük, -ğü [örücü-lük] *is.* Örücünün yaptığı iş; örücü olma durumu.

örüg[1], [ōr-mek[2] > ör-üg] *{eT} is.* Örgü. [KB]

örüg[2], [ür > ör-üg] *{eT} sf.* **1.** Rahat; huzurlu; sakin; sabırlı. [KB] **2.** Uzun müddet; ebedî. [EUTS] ⊟ **örüg amıl,** *Sakin; rahat; yumuşak huylu.*|| **örüg bolmak,** *Dinlenmek; tatil yapmak.*

örüg[3], [ōr-mek[1] > ör-üg] *{eT} is.* Konak yeri; menzil. [KB]

örüglüg, [ōr-mek[2] > ör-üg-lüg] *{eT} sf.* Örülü; örgülü. [KB]

örüglük, [ör-üg > ör-üg-lük] *{eT} is.* Sakinlik; durgunluk; dinginlik. [KB]

örük[1], [ör-ük] *{eT} is.* Sabit, sessiz oluş; dinlenme. [DLT] ⊟ **örük bolmak,** *Dinlenmek; vakit geçirmek; eğleşmek.* [DLT]|| **örük uzatı,** *Devamlı; sürekli; durmadan.* [EUTS]

örük[2], **-ğü** [ōr-mek[2] > ör-ük اوروك] *{ağız} is.* **1.** *{eT}* Örülmüş olan her nesne. [DLT] **2.** Hayvanları otlaması için çayıra bağlamaya yarayan ucunda kazık bulunan uzun ve kalın ip; örk. *{eAT} (aynı)* **3.** Örülmüş olan yer. **4.** Saç örgüsü. [DS] ⊟ **örüğü kırmak,** *{ağız} Kaçmak; sıvışmak; uzaklaşmak.* [DS]|| **örük asgusu,** *{ağız} Hevenk.* [DS]

örük[3], **-ğü** [ör-mek[1] > ör-ük] *{ağız} is.* **1.** Kırda hayvanların yattığı yer. **2.** Baharda çayıra bırakılan dişi

hayvanların bir erkek hayvanın yönetiminde otlamaları. [DS]

örük[4], **-ğü** [ör-ük ?] *{ağız}* *is.* **1.** Erik. **2.** Çekirdek; tohum. [DS]

örük[5], **-ğü** [ör-mek[2] > ör-ük] *{ağız}* *is.* **1.** Zaman. **2.** Bir işin yapılması, bir borcun ödenmesi için verilen süre; vade; izin. [DS]

örüki, [örǖ > örü-kī / örö-gǖ] *(örüki:)* *{eT}* *sf.* **1.** Yüce; yüksekteki; âli. [EUTS] **2.** Yüksek. [Gabain] ⊡ **örüki kodıkı,** *Yukarıdaki (ve) aşağıdaki.*

örükleme, [örük-le-me] *is.* **1.** Örüklemek eylemi. **2.** *{ağız}* Gece yanığı denilen yarayı iyi etmek için uygulanan tedavi işlemi. [DS] **3.** *{ağız}* Hasta gözdeki kanlanma. [DS]

örüklemek[1], [örk-lē-mek اورکلمك] *(örkle:mek)* *{eAT}* *{ağız}* *gçl. f. [-r] [-l(ü)-yor]* **1.** Hayvanları otlamaları için uzun bir iple çayıra bağlamak; örklemek. **2.** Uçurtmanın ipini bir yere bağlamak. **3.** Sağlamlaştırmak; yerinden oynamaz duruma getirmek. [DS]

örüklemek[2], [örü > örü-k-le-mek] *{ağız}* *gçl. f [-r] [-l(ü)-yor]* **1.** Tepeleme doldurmak. **2.** Yığmak. **3.** (Ağaç, kaya, tepe vb. için) tırmanarak çıkmak. [DS]

örüklü[1], [ör-mek[1] > ör-ük-lü] *{ağız}* *sf.* Ağzına kadar dolu; tepeleme; taşkın. [DS]

örüklü[2], [örük[2]-lü] *{ağız}* *sf.* (Hayvan için) ayağından iple bağlı; bağlanmış. [DS]

örüklü[3], [örük[2]-lü] *{ağız}* *sf* Saçı örgülü. [DS]

örüklük[1], **-ğü** [arı-k-lık > örük-lük] *{ağız}* *is.* Temizlik; paklık. [DS]

örüklük[2], **-ğü** [örük-lük] *{ağız}* *is.* Yarışan iki kişiden birinin diğerine tanıdığı ileri durma hakkı; avans. [DS]

örüleme, [ör-ü-le-me] *is* Örülemek eylemi.

örülemek[1], [örǖ > örǖ-lē-mek] *(örü:le:mek)* *{eT}* *gçl. f. [-r]* (Kasaplık hayvan için) ayakta kesmek; ayakta boğazlamak. [DLT]

örülemek[2], [ör-mek > ör-ü-le-mek] *{ağız}* *gçsz. f. [-r] [-l(ü)-yor]* (Gece uyuyamayan kişi için) kalkıp yürümek. [DS]

örülme, [ör-ül-me] *is.* Örülmek eylemi.

örülmek[1], [ör-ül-mek] *{ağız}* *dönşl. f. [-ür]* Bir araya toplanmak; üşüşmek; yığılmak. [DS]

örülmek[2], [ȫr-mek[2] > ör-ül-mek] *{eT}* *edil. f. [-ür]* Örmek eylemi yapılmak; örme eylemine konu olmak; bükülmek; dokunmak.

örülmek[3], [ör-ül-mek] *{ağız}* *dönşl. f. [-ür]* Sarılmak; yapışmak. [DS]

örülmek[4], [örü[1] > örü-l-mek] *{ağız}* *dönşl. f. [-ür]* **1.** Kavga etmek. **2.** Öfkeli olarak ve üsteleyerek konuşmak. **3.** Üstelemek. [DS]

örülmek[5], [örü-l-mek] *{ağız}* *dönşl. f. [-ür]* Şaşırmak. [DS]

örülü, [ör-ül-ü] *sf.* **1.** Örülmüş olan. **2.** [ör-ü-lü] *sf.* Örüsü bulunan; örü sahibi olan. ⊡ **örülü olmak,** *Her şeyi ile mükemmel, eksiksiz ve estetik bütünlük taşımak.*

örülük[1], **-ğü** [ör-ü-lük] *{ağız}* *is.* Yeni taşınan komşuya gönderilen yemek. [DS]

örülük[2], **-ğü** [ör-ül-ük] *{ağız}* *sf.* Örülmüş. [DS]

örülüş, [ör-mek > ör-ül-üş] *is.* Örülmek eylemi veya biçimi.

örüm[1], [ör-mek[1] > ör-ü-m] *{ağız}* *is.* **1.** Sürünün gece ya da sabaha karşı otlaması. **2.** Otlak. **3.** Tarlanın, hayvan otlatılmayan, ekili yeri. **4.** Köylülerin ortaklaşa ektikleri tarla. **5.** Bütün köylünün ortak malı olan yer. **6.** Çalılıklar arasındaki otlu yer. **7.** Köyce toplu olarak ekili tarlalarının bulunduğu yer. **8.** Ovanın ekili bölümü. [DS] ⊡ **örüme çekmek,** *Sürüyü gece otlatmasına götürmek.*|| **örüme kaldırmak,** *{ağız}* *Sürüyü geceleyin otlatmaya kaldırmak.* [DS]|| **örüme kalkmak,** *{ağız}* *(Sürü için) gece otlamaya kalkmak.* [DS]|| **örüm gütmek,** *{ağız}* *Gece davar gütmek.* [DS]|| **örüm yeri,** *{ağız}* *Sürünün otlatıldıktan sonra dinlendirildiği yer.* [DS]

örüm[2], [ȫr-mek[2] > ör-üm] *{eT}* *is.* **1.** Örme; örgü; örüş. **2.** Örmek eylemi; örülmüş şey; örgü. **3.** *{ağız}* Tarlanın çevresine yapılan çit. [DS] **4.** *{ağız}* Sınır. [DS] **5.** *{ağız}* Çevre. [DS] **6.** *{ağız}* Ağıl. [DS] ⊡ **örüm sarım olmak,** *{ağız}* *Sımsıkı sarılmak.* [DS]

örüm[3], [ör-mek[1] > ör-ü-m] *{ağız}* *is.* Ayakta durma. [DS]

örüm[4], [ör-mek[2] > ör-ü-m] *{ağız}* *sf.* (Alış veriş için) seçmeli; beğenmece. [DS]

örümce, [ör-üm-ce(k)] *is.* Örümcek.

örümceğimsiler, [ör-üm-ce(k)-imsi-ler] *is. zool.* Bedenleri iki veya üç bölütlü, alt çeneleri ve duyargaları olmayan, karada yaşayan örümcek, akrep, kene, uyuz böceği ve akarları içeren eklembacaklılar sınıfı, *(Arachnoidea).*

örümcek, -ği [ör-üm-cek] *is.* **1.** *zool.* Örümcekler takımından, karnındaki bir bezden salgıladığı ipekle ağım ve yumurtayı saran kozayı ören, kendini boşluğa bıraktığında yine bu ipliğe tutunarak aşağı inen, ağzından salgıladığı zehir ile avını yıldırım çarpmış gibi etkileyen, kimi zaman bu zehir insanlar için tehlike yaratan eklem bacaklı hayvanların genel adı, *(Aranea).* **2.** Bu böcek tarafından örülen ağ; örümcek yuvası. **3.** Küçük çocukların yürümesi için kullanılan örümcek bacakları gibi geniş dayanma ayakları bulunan araç; yürüteç. ⊡ **örümcek ağı,** *Örümceklerin karınlarında bulunan büyük bir bezden salgılanan ince bir ipek telden yaptığı av tuzağı ile yumurtası için yuva oluşturan ağ; örümcek yuvası.*|| **örümcek bağlamak,** *1. Üzerinde ya da içinde örümcekler tarafından ağ oluşturulmak. 2. Uzun süre kullanılmadan, bakılmadan, temizlenmeden bırakılmak; paslanmak.*|| **örümcek bili-**

mi, *zool. Zoolojinin örümcekleri inceleyen dalı; araknoloji.*|| **örümcek evi,** *{eAT} {OsT} Örümcek ağı.*|| **örümcek kafalı,** *Eskiye saplanıp kalan, yeni düşünce ve gelişmelere karşı çıkan; geri düşünceli; aklını kullanmayan.*|| **örümcek kuşu,** *zool. Örümcek kuşugillerden, esmer kül rengi ya da siyah, beyaz pembe veya kımızı renklerde benekleri bulunan, orta boyda, gagası yandan basık, gaga içinde dişi andıran kıvrık ve sivri çıkıntı bulunan, oldukça uzun kuyruklu, böceklerle ve küçük hayvanlarla beslenen etçil, ötücü kuş, (Lainus).*|| **örümcek kuşugiller,** *zool. Kuşlar sınıfının, ötücü kuşlar takımından, uzun ve çengel gagalı, gagalarının dibinde kıllar bulunan göçücü bir kuş türü, (Laniidae).*|| (bir yeri) **örümcek sarmak,** *Bakımsızlıktan örümcek ağları ile dolmak.*

örümcekçi, [örümcek-çi] *{ağız} is.* Evlerde temizlik işlerine bakan kimse; temizlikçi. [DS]

örümceklenme, [ör-üm-cek-le-n-me] *is.* Örümceklenmek eylemi.

örümceklenmek, [ör-üm-cek-le-n-mek] *dönşl. f. [-ir]* **1.** Örümcekler tarafından ağ yapılmak; örümcek ağları ile dolmak; örümcek bağlamak. **2.** *mecaz.* Uzun süre terk edilmek; bakımsız kalmak. **3.** *tıp.* Ateşli hastalıklarda göz ve ağız gibi yerler kurumuş salgılarla perdelenir gibi olmak.

örümcekler, [ör-üm-cek-ler] *is. zool.* Eklem bacaklılar dalının gerçek eklem bacaklılar alt dalının örümceğimsiler sınıfından, vücutları başla göğüs ve karın bölgelerinden oluşan, tek parça ve bölütsüz torba biçiminde karınlı, sekiz adet basit gözlü, karnın alt ucunda ağ bezleri bulunan Karbon Devrinden beri yaşayan takım, *(Araneida).*

örümcekli, [ör-üm-cek-li] *sf.* **1.** Örümceği olan. **2.** (Yer için) örümcek ağları ile kaplanmış; örümcek tutmuş. **3.** *mecaz.* (Beyin, kafa, düşünce vb. için) bir takım geri inanış ya da fikirlerle, hurafelerle dolu. **4.** *mecaz.* Eskimiş; modası geçmiş; köhne.

örümceksi, [ör-üm-cek-si] *sf.* Örümcek ağı gibi seyrek ve ince dokulu olan. ⊡ **örümceksi zar,** *anat. Beyin ve omuriliği saran üç zardan ortada bulanan, serözlü ve ağ biçimli olanı.*

örümçek, [ōr-mek[2] > ör-üm-çek / örüm-cik / örümçük] *{eT} is.* Örümcek. [DLT]

örüme, [ürü-mek > örü-me] *{ağız} is.* Köpek vb. sesi; ürüme. [DS]

örümek[1], [ör-mek[1] > ör-ü-mek] *gçsz. f. [-ür]* **1.** Kalkmak; ayağa kalmak; dikelmek; yükselmek. **2.** *{ağız}* (Sürü için) gece otlamak; gece yayılmak. [DS] **3.** *gçl. f. {ağız}* Hayvanları gece otlattıktan sonra ağıla sokmak. [DS]

örümek[2], [ürü-mek] *{ağız} gçsz. f [-r]* (Köpek için) havlamak; ürümek. [DS]

örün[1], [ör-mek[2] > ör-ü-n اورون] *{OsT} is.* Saç örgüsü; belik.

örün[2], [ürün > örün] *{ağız} is.* → ürün. [DS]

örün[3], [ör-mek > ör-ün] *{ağız} is.* Sürünün gece otlaması. [DS]

örünç, -cü [örün-mek > *eT* örüngü / örün-ç] *{ağız} is.* Rüşvet. [DS]

örünçü, [ög-ir-mek > ög-ir-inç / örünçü] *{eT}* Sevinç. [Gabain]

öründüleme, [örün-dü-le-me] *is.* Öründülemek eylemi.

öründülemek, [örün-dü-le-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ü)-yor]* Seçmek; beğenmek. [DS]

örüng[1], [ōr-mek > ör-ün-g] *{eT} is.* Afsuncuya verilen para. [DLT]

örüng[2], [ürüñ / yürüñ] *(örüñ) sf.* **1.** Beyaz; ak; açık renkli; beyazımsı. [EUTS] [ETY] [KB] **2.** *is.* Gençlerin tırnakları üzerinde bulunan aklık. [DLT]

örüngmeg, [ürüñ-meg] *(örüñmeg) is.* **1.** Beyazlık; aklık. [ETY] **2.** Işık. [ETY] **3.** İlahî nur. [ETY]

örünmek[1], [ōr-mek[1] > ör-ün-mek] *{eT} dönşl. f. [-ür]* Kalkmak; dikelmek; sertleşmek. [DLT] ⊡ **örünü örünü,** *{ağız} (Gezmek için) kollarını sallaya sallaya.* [DS]

örünmek[2], [ör-mek[1] > ör-ün-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ür]* (Sürü için) gece kalkıp otlamak. [DS]

örüntü, [ör-mek > ör-ün-tü] *{ağız} is.* İnce uzun kesilmiş odun. [DS]

örüntü, [ör-mek[2] > ör-ün-tü] *{ağız} is.* Harçsız örülmüş duvar. [DS]

örüstü, [ör+üst-ü] *{ağız} zf.* Ayak üstü; ayakta. [DS]

örüş[1], [ör-mek > ör-üş] *is.* Örmek eylemi veya biçimi.

örüş[2], [ör-mek > ör-üş] *{ağız} is.* Otlak. [DS]

örüş[2], [ōr-mek[1] > ör-üş] *{eT} is.* Çıkış; yükseliş. [EUTS]

örüşme, [ör-üş-me] *is.* Örüşmek eylemi.

örüşmek[1], [ōr-mek[1] > ör-üş-mek] *{eT} dönşl. f. [-ür]* Belirmek; yükselmek. [DLT]

örüşmek[2], [ōr-mek[2] > ör-üş-mek] *{eT} işteş. f. [-ür]* Birlikte örmek; örmekte yardımlaşmak. [DLT]

örüşmek[3], [ör-mek[1] > ör-üş-mek] *{ağız} işteş. f. [-ür]* Kavgada birbirine girmek. [DS]

örüştürme, ör-üş-tür-me] *is.* Örüştürmek eylemi.

örüştürmek, [ör-mek > ör-üş-tür-mek] *{ağız} gçl. f. [-ür]* Bir şeyi gelişi güzel yapmak; özensiz örmek. [DS]

örüt[1], [öl-et / öl-üt > ör-üt ?] *{ağız} sf.* (İnsan, hayvan için) zayıf; cılız. [DS]

örüt[2], [ör-mek > ör-üt] *{ağız} is.* Sürünün gece otlaması. [DS]

örütme, [ör-üt-me] *is.* Örütmek eylemi.

örütmek, [ör-mek > ör-üt-mek] *{ağız} gçl. f. [-ür]* Davarı gece otlatmak. [DS]

örüye, [örye / örüye] *{ağız} is.* Dişi tay. [DS]

örüzgar, [Far. rūzigār] *{ağız} is.* Yel; rüzgâr. [DS]

örüzger, [Far. rūzigār] *{ağız} is.* Yel; rüzgâr. [DS]

örye, [örüye / örye] *{ağız} is.* Dişi tay. [DS]

örzek, -ği [öz-ek / örzek] *{ağız} is.* Orta; göbek; merkez. [DS]

örzülemek, [öz-ü-le-mek / öz-le-mek / örzü-le-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ü)-yor]* Özlemek; istemek; arzu etmek. [DS]

ös[1], [ös *(yans.)*] *is.* Öksürmeyi anlatan kök. [Zülfikar] *ös-gür-mek, öksür-mek < ös-kür-mek, ös-ür-ük*

ös[2], [ōs / ōz] *{eT} is.* Kendi; özü; vücut; hayat; şahıs. [Gabain] [EUTS]

ös[3], [ōs / ōz] *{eT} is.* Dere; öz. [EUTS]

ösa, [köseği > ösağ > ösā] *(ösa:) {ağız} is.* → öğseği. [DS]

öseg, [o+ise-ki] *{ağız} zf.* **1.** Oysa. **2.** Belki. [DS]

öseğ, [köseği > öseğ] *{ağız} is.* → öğseği. [DS]

öseği, [köseği > öseği] *{ağız} is.* → öğseği. [DS]

ösek, -ği [öğür-se-k] *{ağız} sf.* (Kısrak, inek vb. için) kızışmış. [DS]

öselek[1], **-ği** [öse-le-k ?] *{ağız} sf.* Beceriksiz; sünepe. [DS]

öselek[2], **-ği** [öse-le-k ?] *{ağız} is.* Çinko ibrik. [DS]

ösem, [o+ise-m > öse-m] *{ağız} zf.* **1.** Kuşkusuz. **2.** Sanırım; belki. [DS]

öseme, [örse-me > öseme] *{ağız} sf.* Örseleme; buruşturma. [DS]

ösen[1], [ōs-en] *{eT} is.* İç; bir şeyin iç kısmı; derun. [EUTS]

ösen[2], [o+ise-n] *{ağız} zf.* **1.** Sanırım; belki. **2.** Oysa. [DS]

ösen[3], [? ösen] *{ağız} is.* Gelir. [DS]

öseng, [o+ise-ki] *{ağız} zf.* **1.** Belki. **2.** Görünüşe göre. [DS]

ösevi, [köseği > ösevi] *{ağız} is.* → öğseği. [DS]

ösevü, [köseği > ösevü] *{ağız} is.* → öğseği. [DS]

ösge, [köseği > ösge] *{ağız} is.* → öğseği. [DS]

ösgemek, [öz-ge-mek > ös-ge-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [g(ı)-yor]* Göreceği gelmek; özlemek. [DS]

ösgürmek, [ös *(yans.)* > ös-gür-mek] *{ağız} gçsz. f. [-ür]* Öksürmek. [Olcay]

ösgürük, -ğü [ös *(yans.)* > ös-gür-ük] *{ağız} is.* Öksürük. [DS]

ösgüz, [ög-süz] *{ağız} sf.* Öksüz. [DS]

öske[1], [köseği > öske] *{ağız} is.* → öğseği. [DS]

öske[2], [özge > öske] *{ağız} sf.* → özge; başka. [DS]

öskirih, [ös *(yans.)* > ös-kür-ük / öskiriẖ] *{ağız} is.* Öksürük. [DS]

ösküre, [? ösküre] *{ağız} is.* Çorba tası. [DS]

ösle, [? ösle] *{ağız} is.* Çatıda kiremitlerin altına döşenen tahtalar. [DS]

öslük, -ğü [üst-lük > öslük] *{ağız} is.* Şala benzer bir çeşit başörtüsü. [DS]

ösme, [? ösme] *{ağız} is.* Rastık. [DS]

ösmek[1], [Moğ. ös-mek] *{eT} gçl. f. [-ür]* **1.** Şişmek; kabarmak. [EUTS] [Gabain] **2.** *{ağız}* Gelişmek; büyümek; boyu uzamak. [DS] **3.** *{ağız}* Yükselmek. [DS] ⧉ **ösmeyin kallık,** *{ağız} (İlenç sözü olarak) büyümeyesice.* [DS]

ösmek[2], [ös-mek] *{ağız} gçl. f. [-er]* Benzetmek. [DS]

ösmek[3], [ös-mek] *{ağız} gçsz. f. [-er]* Bıkmak. [DS]

ösmerlemek, [ösmer-le-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* Yinelemek. [DS]

ösnek, -ği [ös-(ü)n-e-k] *{ağız} is.* Nefes; soluk. [DS]

ösnemek, [ōs > ös-(ü)n-ē-mek / üsnē-mek] *(ösne:-mek) {eT} gçsz. f. [-r]* Benzemek; ... gibi olmak. [DLT]

ösnetmek, [ösnē-mek > ösne-t-mek] *{eT} gçl. f. [-ür]* Benzetmek; sanmak. [DLT]

ösrük, -ğü [esrük > ösrük] *{ağız} sf.* **1.** Sarhoş. **2.** Öfkeli; kızgın. [DS]

össeet, [o + Ar. ṣāʿat] *{ağız} zf.* O anda; o saat; hemen. [DS]

össün, [ös-sün] *{ağız} ünl.* Evet. [DS]

östaki, [İt. Eustachio *(İtalyan hekim)*] *is. anat.* Burun boşluğu ile orta kulağı birbirine bağlayan kanal; östaki borusu. ⧉ **östaki borusu,** *Dışarıdaki havanın orta kulağa girmesine, dolayısıyla kulak zarının iki yanındaki hava basıncının eşitlenmesine yardım eden, üst ucu orta kulak boşluğuna, daha geniş olan alt ucu ise yutağın üst yanına açılan, orta kulağı burun boşluğuna bağlayan kemik, telsel kıkırdak ve zardan oluşmuş 4 cm. uzunluğundaki kanal; östaki kanalı.*

öste, [öste / östü] *{ağız} is.* Toprak damlı ev. [DS]

östeng, [üsteñ] *(östeñ) {eT} sf.* Üstün; galip. [KB] [Clauson]

östikmek, [ōs / ōz > ös-tik-mek [Clauson] / öz-ī-mek > öz-i-t-mek > öz(i)t-ik-mek] *{eT} gçl. f. [-ür]* Özlemek; istek göstermek. [DLT]

östrojen, [Yun. oistros *(kızışma)* > Fr. oestrogène] *sf.* Dişilerde yumurtlama ve kızışmaya sebep olan. ⧉ **östrojen hormon,** *Dişide kızışma ve yumurtlama oluşturan hormon.*

östromani, [Fr. oestromanie] *is. tıp.* Sebebi ne olursa olsun kadın ve erkekte hastalığa varacak derecede aşırı cinsel uyarılganlık durumu.

östü, [öste / östü] *{ağız} is.* Toprak damlı ev. [DS]

ösüglemek, [Gencek. ösüg > ösüg-lē-mek / üsüg-lē-mek / osuġ-lā-mak] *(ösügle:mek) {eT} gçl. f. [-r]* Kilidi anahtarsız olarak, hile ile açmak. [DLT]

ösükleme, [ös-ük-le-me] *is.* Ösüklemek eylemi.

ösüklemek, [ösük-le-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ü)-yor]* (Ateş vb. şey için) karıştırmak; dağıtmak. [DS]

ösürmek, [Moğ. ös-mek > ös-ür-mek] *{eT} gçl. f. [-ür]* Kabartmak; şişirtmek. [EUTS] [Gabain]

ösürük, -ğü [ös *(yans.)* > ös-(k)ür-ük > ōsürük] *(ö:-sürük) {ağız} is.* Öksürük. [DS]

ösüz, [ök-süz > ōsüz] *(ö:süz) {ağız} is.* **1.** Öksüz. **2.** Küçük gaz lambası; idare lambası. [DS]

öş[1], [öş *(yans.)*] *ünl.* Köpek kovalama ünlemi. *öş öş* ⧉ **öş öş,** *{ağız} 1. Köpek çağırma ünlemi. 2. Aptal aptal. 3. "Sus, kısa kes" anlamında susturmayı ifade etmek için kullanılır.* [DS]

öş[2], [uş > öş] *{ağız} zf.* Hemen. [DS]

öş[3], [öş] *{ağız} is.* Güneş doğmadan az önceki veya battıktan hemen sonraki karanlık; alaca karanlık. [DS]

öşbe, [? öcbe / öşbe] *{ağız} is.* Her şeye karışan; bilgiçlik taslayan. [DS]

öşek[1], [vaşak / öşek ك ئوشه] *{OsT} {ağız} is.* Derisinden kürk yapılan tilki cinsinden bir hayvan; vaşak. [DS]

öşek[2], **-ği** [öşek] *{ağız} is.* **1.** Dedikodu. **2.** Abartma. [DS]

öşek[3], **-ği** [öşek] *{ağız} is.* Hortlak. [DS]

öşekleme, [öşek-le-me] *is.* Öşeklemek eylemi.

öşeklemek, [öşek-le-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* Kötülemek; yermek. [DS]

öşelek, -ği [eşelek > öşelek] *{ağız} is.* **1.** Meyvelerin yenmeyip atılan çekirdekli kısmı. **2.** Taneleri alınmış mısır koçanı. **3.** Yağı alınmış mısır küspesi. [DS]

öşeleme, [öşe-le-me] *is.* Öşelemek eylemi.

öşelemek, [uv-mak / avuç-la-mak > övşe-le-mek / övce-le-mek] *{ağız} gçl. f . [-r] [-l(i)-yor]* Bir şeyi iki avuç arasına alıp ovalayıp ezmek. [DS]

öşergen, [öş-er-mek > öşer-gen] *{eT} sf.* Açlık ve benzerlerinden daima gözü kararan. [DLT]

öşermek[1], [öş-er-mek] *{eT} gçsz. f. [-ür]* (Göz için) açlıktan kararmak. [DLT]

öşermek[2], [öş-er-mek] *{ağız} gçsz. f. [-ir]* Karaltı hâlinde görünmek; az belirmek. [DS]

öşerti, [öş-er-ti] *{ağız} is.* Belli belirsiz görüntü; karaltı.

öşetmek, [öş-e-t-mek اوشدتمك] *{eAT} gçl. f. [-ir]* Böbürlenmesine sebep olmak; büyüklendirmek; kabartmak.

öşik, -ği [öş *(yans.)* > öş-ik] *{ağız} is.* Köpek. [DS]

öşme, [eş-me > öşme] *is.* **1.** Öşmek eylemi. **2.** *{ağız}* Suyun topraktan çıktığı yer; kaynak. [DS]

öşmek[1], [öş-mek اوشمك] *{eAT} gçsz. f. [-er]* Yatışmak; sakinleşmek; sükûnet bulmak.

öşmek[2], [eş-mek > öş-mek] *{ağız} gçl. f. [-er]* **1.** Eşmek. **2.** Toprağı kazarak çukur yapmak. [DS]

öşmek[3], [oḫşa-mak > oğşemek > ōşmek] *{ağız} gçl. f. [-er]* Benzetmek; karşılaştırmak. [DS]

öşmelim, [höşmerim] *{ağız} is.* → höşmerim. [DS]

öşmerim, [öşmerim] *{ağız} is.* → höşmerim. [DS]

öşöş, [öş *(yans.)* > öş+öş] *{ağız} ünl.* Kısa kes; sus. [DS]

öşr, [Ar. ʿuşr > ʿöşr عشر] *{OsT} is.* → öşür.

öşriye, [Ar. ʻuşr > *OsT* ʻöşr > ʻöşriyye] *sf.* **1.** Öşür ile ilgili olan. **2.** *is.* İmparatorluk döneminde işlenmek üzere halka verilen ve sahipleri tarafından dilediğince tasarruf edilebilen, mukabilinde sadece öşür admdaki tarımsal verginin alındığı arazi.

öşşek, -ği [öşek / öşşek] *{ağız} is.* Vaşak. [DS]

öşt, [öşt *(yans.)*] *ünl.* Köpek kovalama ünlemi. *öşt*

öşük, -ğü [eş-ik > öş-ük] *{ağız} is.* Çukur. [DS]

öşür, -şrü [Ar. ʿuşr > ʿöşr عشر] *{OsT} is.* **1.** Onda bir. **2.** Toprak ürünlerinden onda bir oranında hazinece alınan vergi; aşar. **3.** Kur'an-ı Kerim'de on ayetlik bölüm.

öşürcü, [öşür-cü] *is.* Öşür toplayan görevli; aşar vergisini toplayan tahsildar.

öşürlemek, [öşür-le-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ü)-yor]* **1.** Aşırmak. **2.** Çalmak. [DS]

öşürtmek, [öş-ür-t-mek] *{ağız} gçl. f. [-ür]* Abartmak; büyütmek. [DS]

öt[1], [ōt / ōd] *(ö:t) {eT} is.* Öt kesesi salgısı; safra; acılık. [Gabain] [DLT] [EUTS] ⧉ **öt tamarı,** *Safra kanalı.*

öt[2], [ō-mek > ö-t] *{eT} is.* Nasihat; öğüt. [EUTS] [ETY] [KB]

öt[3], [ūt / ūd] *(ö:t) {eT} is.* Delik; çukur. [DLT]

öt[4], [öd > öt] *{ağız} is.* Yürek; kalp. [DS]

öt[5], [ot / od > öt] *{ağız} is.* Ateş. [DS]

öt[6], [öt اوت] *{eAT} is.* Ses; seda.

ötalacak, -ğı [od+al-acak > öt+al-acak] *{ağız} is.* Ateş küreği. [DS]

ötan[1], [öte-ki+gün > ötān] *(öta:n) {ağız} zf.* Önceki gün; evvelki gün. [DS]

ötan[2], [öt-mek > öt-eğen] *{ağız} sf.* (Kuş için) çok öten; iyi öten. [DS]

ötanazi, [Yun. euthanasia *(ağrısız rahat ölüm)* > Fr. euthanasie] *is. huk.* Öleceği kesinlik kazanmış ağrılı bir kimsenin ağrısız ölümünü sağlamak amacıyla hekim tarafından uygulanan öldürme suçu.

ötcen, [öt-cen] *{ağız} is.* Öcü. [DS]

ötdürgeç, -ci [öt-mek > öt-tür-geç] *{ağız} is.* Müzik aleti. [DS]

öte, [öt-mek *(geçmek)* > öt-ē اوته] *{eT} is.* **1.** *{eT}* Geçerek. **2.** Sonra; bundan sonra; sonunda; bundan sonra. *{eAT} (aynı)* **3.** *{eT} {eAT} {OsT}* Fazla; aşırı; ziyade; başka. **4.** *{eT} {eAT} {OsT}* Öbür taraf; ileri. **5.** (Bulunulan ya da temel alınan şeye, yere göre) daha ileride, daha uzakta olan yer; uzak; ayrı; mavera. *{OsT} (aynı)* **6.** Bir şeyin geri kalanı; arkadan

gelen kısım; artanı. **7.** Sözün henüz daha söylenmemiş olan ve söylenecek olan kısmı. **8.** Yapılmakta olan bir şeyin henüz yapılmamış, daha sonra yapılacak bölümü. **9.** Fazladan eklenen şey ya da şeyler. **10.** Bir derecenin, ölçünün üstünde. **11.** Daha ileride, gelecekte bulunan zaman. **12.** *argo.* (Kaçakçılar için) Bulgaristan. **13.** *sf.* İki konumdan uzakta bulunan; konuşana göre uzakta kalan. **14.** Bulunulan yere göre karşı tarafta olan. **15.** Daha fazla; daha çok; aşan. ⧉ **öte beri gezmek,** *{ağız} Orada burada dolaşmak.* [DS]|| **öte beri göndermek,** *{eAT} Şuraya, buraya, önemsiz yerlere göndermek; önemsiz işleri gördürmek.*|| **öte dakı,** *{eAT} Daha ileri; daha üstün; daha yüksek.*|| **ötede beride,** *Çeşitli yerlerde; şurada burada.*|| **öteden beri,** *Başlangıçtan bu yana; eskiden beri; daha önceden olduğu gibi; başından beri.*|| **öteden beriden,** *Çeşitli şeylerden veya çeşitli yerlerden; şundan bundan; şuradan buradan.*|| **öte etmek,** *{ağız} Savmak.* [DS]|| **öte geçe,** *{ağız} Karşı taraf.* [DS]|| **öte gün,** *Yakın geçmişteki herhangi bir gün.*|| **Ötesi var mı?** *"Korkum yok." anlamında kullanılan meydan okuma sözü.*|| **ötesi berisi,** *1. Çeşitli şeyleri veya yerleri. 2. Neyi varsa; var olan bütün eşyaları. 3. Başka seçeneği; kaçış yolu; alternatifi.*|| **ötesinde,** *(Belirtilen şeyin, düzeyin) üzerinde.*|| **ötesinde berisinde,** *Çeşitli yerlerinde; her tarafına dağılmış durumda.*|| **ötesine boş vermek,** *1. Bir şeye zarar vermek pahasına da olsa amacından sapmamak. 2. Ötesini dert etmemek; başkası ne olursa olsun demek.*|| **ötesine varmak,** *İleri gitmek; haddini aşmak.*|| **ötesini beri etmek,** *Bir işi tamamlamak; düzene koymak.*|| **öte yaka,** *{eAT} Karşı taraf.*|| **öte yandan,** *1. Diğer yandan; başka bir yönden. 2. Onunla birlikte; aynı zamanda. 3. Karşılık olarak.*|| **öteye beriye,** *Çeşitli yerlere; değişik yerlere; şuraya buraya.*|| **öte yüz,** *(Bir ova ve yaylada bulunanlar için) dağların arkasında kalan yerler.*

öteberi, [öte+beri] *is.* Önemsiz, çeşitli ufak tefek eşya; çeşitli şeyler. ⧉ **öteberi göndermek,** *Ivır zıvır şeyler, önemsiz eşyalar göndermek.*

ötebete, [öte+bete] *{ağız} is.* Öteberi. [DS]

öteç, -ci [öt-mek > öt-eç] *{ağız} is.* Horoz. [DS]

öteg, [öt-mek *(geçmek)* > öt-ē-mek > öte-k / öte-g / öde-k] *{eT} is.* → ötek. [EUTS] [Gabain]

ötegçi, [öte-k / öte-g > öte-k-çi] *{eT} is.* → ötekçi. [EUTS] [Gabain]

ötegen, [öt-mek > öt-egen] *{ağız} sf.* **1.** (Kuş, tavuk vb. için) çok öten; öteğen. **2.** Konuşkan. [DS]

öteglemek, [öte-k > öte-k-lē-mek] *{eT} gçl. f. [-r]* → öteklemek. [EUTS]

öteğen[1], [öt-mek > öt-eğen اوته كن] *{OsT} {ağız} sf.* (Kuş, horoz, ok vb. için) çok öten; çok ses çıkaran. [DS]

öteğen[2], [öte-ki+gün] *{ağız} zf.* Geçen gün; önceki gün. [DS]

öteği, [öte > öte-ki اوتكی / اوته كی] *{OsT} zf.* Geçen; önceki; evvelki.

öteğiki, [öteği-ki] *{ağız} zf.* Öteki. [DS]

öteğitmek, [öte+git-mek] *{ağız} gçsz. f. [-er]* Öteye gitmek; uzaklaşmak. [DS]

öteğn, [öte+gün] *{ağız} zf.* Geçen gün. [DS]

öteğün, [öte+gün > öteğün] *{ağız} zf.* Geçen gün; önceki gün. [DS]

ötek[1], [öt-mek *(geçmek)* > öt-ē-mek > öte-k / öte-g / öde-k] *{eT} is.* Ödünç; borç. [Gabain] [EUTS] ⧉ **ötek berimig,** *{eT} Borçlar; yükümlülükler.*

ötek[2], **-ği** [öt-e-mek[4] > öt-e-k] *{ağız} is.* Sürekli su çıkan yer. [DS]

ötek[3], **-ği** [öt-mek > öt-ek] *{ağız} sf.* Çok ses çıkaran; çok öten. [DS]

ötek[4], **-ği** [öd > öd-ek / öt-ek] *{ağız} sf.* Korkak; ödlek. [DS]

ötekçi, [öte-k / öte-g > öte-k-çi] *{eT} is.* Borçlu; ödeme zorunda olan kimse. [EUTS]

öteki, [öte-ki] *sf.* **1.** Bilinenin, sözü edilenin dışında olan; başka olan; diğer; öbür; başka. **2.** Birine veya bir şeye göre daha uzakta, daha ileride olan; konum itibariyle daha az önemi olan; öbür. **3.** Sözü edilen zamandan daha sonraki. ⧉ **öteki beriki,** *Rastgele, olur olmaz kimse; şu, bu.*

ötekisi, [öte-ki-s-i] *zm.* **1.** Sözü edilenden başkası; iki taraftan biri; ötede bulunanı; diğeri. **2.** *{ağız} is.* Sağdıç. [DS]

öteklemek, [öte-k > öte-k-lē-mek] *{eT} gçl. f. [-r]* Borcunu ödemek; borçtan kurtulmak.

öteleme, [öt-e-le-me] *is.* **1.** Ötelemek eylemi. **2.** *fiz.* Bir cismin bütün noktalarının paralel, yöndeş ve eşit yollar çizmesi ile belirlenen hareketi; intikal. **3.** *dbl.* Bir şeyi belirtmek için ondan önceki veya sonraki olayları söyleme.

ötelemek[1], [öt-e-le-mek اوتالك] *gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* **1.** *{eAT} {OsT}* İleri geçirmek. **2.** *gçsz. f.* Öte gitmek; taşınmak; intikal etmek.

ötelemek[2], [öt > öt-ele-mek] *{ağız} gçl. f.[-r] [-l(i)-yor]* Ateşe sokup çıkarmak; ütelemek. [DS]

ötelenme, [öt-e-le-n-me] *is.* **1.** Ötelenmek eylemi. **2.** *fiz.* Öteleme. **3.** *jeol.* Düşey eğimli bir kırığın gerek düz, gerekse ters yönde belirleyici uzunlamasına hareketi.

ötelenmek, [öt-e-le-n-mek] *dönşl. f. [-ir]* Öte gitmek; öte taşınmak; intikal etmek. ⧉ **ötelenip gitmek,** *{eAT} Sürüp gitmek; devam edip gitmek.*

ötelmek, [ötē-mek > öte-l-mek] *{eT} edil. f. [-ür]* **1.** Ödenmek. [KB] **2.** Çalışmak; yorulmak. [DLT]

öteme, [öt-e-me] *is.* Ötemek eylemi.

ötemek[1], [öt-mek[1] > öt-ē-mek] *{eT} gçl. f. [-r]* (Borç için) ödemek. [DLT] [EUTS] [Gabain]

ötemek[2], [öt-mek[1] > öt-ē-mek] *{eT} gçsz. f. [-r]* Müracaat etmek; ricada bulunmak. [EUTS]

ötrüşmek, [öt-mek^1 > öt-ür-mek^2 > öt-ür-üş-mek] *{eT} işteş. f. [-ür]* Birbirine karşılıklı mektup vb. göndermek; gönderişmek. [DLT]

ötsek, -ği [öd > öd-se-k / öt-se-k] *{ağız} sf.* Korkak. [DS]

ötsemek, [öt-mek^1 > öt-sē-mek] *(ötse:mek) {eT} gçsz. f. [-r]* Öteye geçmek istemek; delip geçmek. [DLT]

öttüreç, -ci [öt-tür-eç] *{ağız} is.* Düdük. [DS]

öttürgeç, [öt-tür-geç] *{ağız} is.* **1.** Çoğunlukla üflemeli müzik aracı. **2.** Kesilmiş koyunun yemek borusu. [DS]

öttürme, [öt-tür-me] *is.* Öttürmek eylemi.

öttürmek^1, [öt-mek^1 > öt(t)-ür-mek] *{ağız} gçsz. f. [-ür]* İshal olmak. [DS]

öttürmek^2, [öt-mek^2 > öt-tür-mek] *gçl. f. [-ür]* **1.** Ötmesini sağlamak; ötmesine yol açmak. *{eT} (aynı)* [DLT] **2.** Üfleyerek ses çıkartmak. **3.** Bir yeri sesle doldurmak. **4.** İçi boş bir yeri, kubbeyi sesle yankılandırmak.

öttürük, -ğü [öt-tür-mek^2 > öt-tür-ük] *{ağız} is.* Söğüt, kavak vb. ağaçların ince dallarından yapılan düdük. [DS]

ötücü, [öt-ücü] *sf.* **1.** Öten; ötme özelliği olan. **2.** Öttüğünde güzel ses çıkaran. ⊡ **ötücü kuşlar,** *zool. Kuşlar sınıfının büyük bir bölümünü oluşturan, karada yaşayan, küçük veya orta irilikte, ağaçlarda tüneyen, yuva yapan ve öten yedi bin kadar türü içeren takım, (Passeres / Passeriformes).*

ötüg^1, [öt-mek^2 > öt-üg / öt-ig] *{eT} sf.* **1.** Keskin; sivri. **2.** *is.* İshal; diyare. [Clauson] **3.** Kusma. [DLT]

ötüg^2, [ö-mek > ö-t-mek^1 > ö-t-üg] *{eT} is.* **1.** Dilek; istida; istek; rica. [ETY] [EUTS] [İKPÖy.] [Tekin] **2.** Dua; niyaz; ibadet. [ETY] [EUTS] [Gabain] [İKPÖy.] [Tekin] **3.** Soru [Gabain] [EUTS] **4.** *sf.* Ulaştırılan; gönderilen. [İKPÖy.] **5.** Dilek dileyen. [İKPÖy.]

ötügçi, [ötüg^2 > ötüg-çi] *{eT} sf.* Ricacı; dilekçi; rica eden. [EUTS]

ötügen, [ö-mek > ö-t-mek^1 > öt-ü-mek > ötüg-ken] *{eT} is.* → ötüken.

ötüğen, [öt-mek > öt-eğen > ötüğen / ötügen] *{ağız} sf.* → öteken.

ötüglüg, [ötüg^2 > ötüg-lüg] *{eT} sf.* Birinden bir isteği, ricası olan. ⊡ **ötüglüg kişi,** *Hakandan dileği olan kişi.* [DLT]

ötük^1, [öt-mek^1 > öt-üg / öt-ük] *{eT} is.* **1.** Hikâye. **2.** Hakana sunulan dilek. [DLT]

ötük^2, [et-ük / ötük] *{eT} is.* Edik; ayakkabı. [EUTS]

ötük^3, -ğü [öt-ük] *{ağız} zf.* Kez. [DS]

ötükar, [? ötükar] *{ağız} is.* Güç; erke; iktidar. [DS]

ötükçi, [öt-ük > ötük-çi] *{eT} is.* Hakanın yanındaki şefaatçi. [DLT]

ötüken, [ö-mek > ö-t-mek^1 > öt-ü-mek > ötüg-ken] *{eT} sf.* **1.** Geçen; eski; yaşlı; kadim. [Starostin] **2.** *is.* Her şeyin eskisi. [Starostin] **3.** Terk edilmiş çadır yeri; eski yurt. [Starostin] **4.** Eski topraklar; eski memleket. [Starostin] **5.** Ata ruhlarına dua edilen yer; dua mahalli; niyaz kapısı. **6.** *öz. is.* Türklerin anayurtları.

ötükomak, [öte+ko-mak ?] *{ağız} gç. f. [-r]* Kuluçkaya komak. [DS]

ötükünç, [öt-mek^1 > öt-ük-mek > ötük-ün-mek > ötük-ün-ç] *{eT} is.* Hikâye. [DLT]

ötül, [öt-mek^1 > öt-ül-mek > öt-ül] *{eT} is.* İshal; diyare. [Clauson]

ötülme, [öt-ül-me] *is.* Ötülmek eylemi.

ötülmek^1, [öt-mek^1 > öt-ül-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ür]* Uzanmak; yatmak. [DS]

ötülmek^2, [öt-mek^1 > öt-ül-mek] *{eT} gçl. f. [-ür]* Geçilmek. [KB]

ötülmek^3, [ut-ul-mak / üt-ül-mek > öt-ül-mek] *{ağız} edil. f. [-ür]* Kumarda kaybetmek. [DS]

ötüm, [öt-mek^2 > öt-üm] *is.* **1.** Ötmek eylemi ve olgusu. **2.** *{ağız}* Ötme zamanı. [DS]

ötümlü, [öt-üm-lü] *sf.* **1.** Ötümü olan. **2.** *dbl.* (Sesler için) eklemleme yerinden çıkmadan önce ses tellerinde titreşim meydana gelen. ⊡ **ötümlü ünsüzler,** *dbl. Ses tellerinde titreşim meydana getiren, dolayısıyla daha yumuşak söylenişe sahip sesler; titreşimli sesler; yumuşak; tonlu; sedalı; /b/, /c/, /d/, /g/, /ğ/, /j/, /l/, /m/, /n/, /r/, /v/, / y/, /z/.*

ötümlüleşme, [öt-üm-lü-le-ş-me] *is. dbl.* Ötümsüz bir sesin ötüm kazanması olayı; ünsüz yumuşaması.

ötümlüleşmek, [öt-üm-lü-le-ş-mek] *dönşl. f. [-ir]* **1.** Ötümlü duruma gelmek. **2.** *dbl.* (Kelime sonlarındaki ötümsüz ses için) ünlü ile başlayan bir ek geldiğinde ötümlü karşılığı olan sese dönüşmek; */k/ → /ğ/, /t/ → /d/, /ç/ → /c/, /p/ → /b/.*

ötümlülük, -ğü [öt-üm-lü-lük] *is.* Ötümlü olma durumu.

ötümsüz, [öt-üm-süz] *sf. dbl.* (Sesler için) eklemleme sırasında ses telleri titreşmeyen; sert; tonsuz; sedasız; */ç/, /f/, /h/, /k/, /p/, /s/, /ş/, /t/.*

ötümsüzleşme, [öt-üm-süz-le-ş-me] *is.* Ötümsüzleşmek eylemi.

ötümsüzleşmek, [öt-üm-süz-le-ş-mek] *gçsz. f. [-ir]* **1.** Ötümsüz duruma gelmek. **2.** *dbl.* (Son sesi ötümsüz olan kelimeye getirilen ötümlü sesle başlayan ek için) ötümlü karşılığı olan sese dönüşmek; */d/→ /t/, /c/→ /ç/, /g/→ /k/.* **3.** Sonu */b/, /c/, /d/, /g/* ile biten kelimelerin bu sesinin */p/, /ç/, /t/, /k/*'ye dönüşmesi durumu.

ötümsüzlük, -ğü [öt-üm-süz-lük] *is.* Ötümsüz olma durumu.

ötünç^1, [öt-mek^1 > *öt-en-mek > öt-ün-ç / ötenç / ödenç] *{eT} zf.* Ödünç; borç olarak. [DLT]

ötünç^2, [öt-mek^1 > öt-ün-mek > öt-ün-ç] *{eT} is.* Rica; maruzat. [ETY]

ötünme, [öt-ün-me] *is.* Ötünmek eylemi.

ötünmek[1], [öt-mek[1] > öt-ün-mek اوتنمك] *(ötrü:) {eT} {OsT}} dönşl. f. [-ür]* **1.** Söylemek; saymak. [Gabain] **2.** Saygılı biçimde anlatmak; arz etmek; büyüklerden bir dilek dilemek; bir dilek sunmak; dilemek; yalvarmak; rica etmek; arz etmek; malumat vermek. *{ağız} (aynı)* [DLT] [ETY] [EUTS] [KB] [İKPÖy.] [Gabain] [DS] **3.** Dua etmek. [ETY] [Gabain] **4.** Küçüğün büyüğe hitabı; sunmak. [EUTS] **5.** Hikâye söylemek. [DLT] **6.** *{ağız}* Acındırmak; yalvarmak. [DS]

ötünmek[2], [öt-mek[1] > öt-ün-mek] *{eT} dönşl. f. [-ür]* **1.** Nedamet etmek; pişman etmek. [EUTS] **2.** Pişman olmak. [EUTS]

ötür, [Ar. ʿıṭr => ötür] *{ağız} is.* Itır çiçeği. [DS]

ötürek[1], **-ği** [öte > öte-rek / ötü-rek] *{ağız}* zf. Az ilerde; biraz ötede. [DS]

ötürek[2], **-ği** [öt-ür-mek > öt-ür-ek] *{ağız} is.* İshal. [DS] ⊡ **ötürek olmak,** *{ağız} İshal olmak.* [DS]|| **ötürek toprak,** *{ağız} Beyaz sarı renkli verimsiz bir toprak türü; çorak toprak.* [DS]

ötürekli, [ötürek-li] *{ağız} sf.* İshale yakalanmış. [DS]

ötürgeç[1], **-ci** [ötür-geç] *{ağız} is.* İshal. [DS] ⊡ **ötürgeç olmak,** *{ağız} İshal olmak.* [DS]

ötürgeç[2], **-ci** [ötür-geç ?] *{ağız} is.* Değirmende frenin altı. [DS]

ötürgen, [öt-ür-gen] *{ağız} sf.* İshale yakalanmış. [DS]

ötürme, [öt-ür-me] *is.* Ötürmek eylemi.

ötürmek[1], [ō-mek > ō-tür-mek] *{eT} gçl. f. [-ür]* Hatırlatmak. [DLT]

ötürmek[2], [öt-mek[1] > öt-ür-mek اوترمك] *{eT} gçl. f. [-ür]* **1.** Delmek; arasından geçmek. [DLT] [İKPÖy.] **2.** Geçirmek. *{eAT} (aynı)* [ETY] **3.** *{eAT}* Terk etmek; bırakmak; bertaraf etmek.

ötürmek[3], [öt-mek[2] > öt-ür-mek] *{eT} gçl. f. [-ür]* Öttürmek. [DLT]

ötürmek[4], [ö-mek / ü-mek > üḏ-mek / üḏ-ür-mek] *{eT} gçl. f. [-ür]* **1.** Ayırmak; seçmek. [EUTS] [Gabain] **2.** *{ağız}* Kimse görmeden almak; aşırmak. [DS]

ötürmek[5], [öt-gür-mek] *{ağız} gçsz. f. [-ür]* **1.** Bağırsağı bozulmak; ishal olmak. **2.** İlkbaharda, sürülmüş tarlalarda kendiliğinden göz göz çamur olmak. [DS]

ötürşah, [Ar. ʿıṭr + Far. şāh] *{ağız} is.* Itır çiçeği. [DS]

ötürü, [öt-mek[1] > öt-ür-mek[2] > öt-ür-ū / ötr-ū اوتورى] *{eT} {OsT} zf.* **1.** Bunun üzerine; için; ...den dolayı; ... den yüzünden; o sebepten; o yüzden. [EUTS] **2.** Daha sonra; sonra. [EUTS] [İKPÖy.] **3.** O zaman. [İKPÖy.] [EUTS]

ötürük[1], [öt-mek[1] > öt-ür-mek > öt-ür-ük اوترك] *{ağız} is.* **1.** Bağırsak bozukluğu; ishal; sürgün. *{eT} {eAT} (aynı)* [EUTS] **2.** Cıvık dışkı. **3.** Hayvanlarda sürgün hastalığı yapan zehirli bir ot. **4.** *sf.* Zayıf; çürük; dayanıksız. [DS] ⊡ **ötürük olmak,** *{ağız} İshale tutulmak.* [DS]|| **ötürük tutmak,** *{ağız} İshal olmak.* [DS]

ötürük[2], [öt-ür-ük] *{ağız} is.* Yalan. [DS]

ötürüklü[1], [öt-ür-ük-lü] *{ağız} sf.* **1.** İshalli; sürgün olmuş. **2.** Kansız; cansız; ölümcül. [DS]

ötürüklü[2], [öt-ür-ük-lü] *{ağız} sf.* İşkilli. [DS]

ötürüklü[3], [ötür-ük-lü] *{ağız} sf.* Hasta ve öksürüklü. [DS]

ötüş[1], [öt-mek[2] > öt-üş] *is.* Ötmek eylemi ve biçimi.

ötüş[2], [öt-mek[1] > öt-üş] *{eT} is.* Oyunda ütme; ütüş. [DLT]

ötüşme, [öt-mek[2] > öt-üş-me] *is.* Ötüşmek eylemi.

ötüşmek, [öt-mek[1] > öt-üş-mek] *{eT} dönşl. f. [-ür]* **1.** Geçmek. [Gabain] **2.** *{ağız} işteş. f.* İyi geçinmek. [DS]

ötüşmek, [öt-mek[2] > öt-üş-mek] *işteş. f. [-ür]* (Kuşlar, böcekler vb. için) birlikte ötmek; karşılıklı ötmek.

öv[1], [ög / öğ / ök / öng / öv *(yans.)*] *is.* Bağırıp çağırmayı, böğürmeyi anlatan kök. [Zülfikar] *öv-ür-se-mek*

öv[2], [eb / öw] *{eT} is.* Ev. [DLT]

övbet, [öğ-mek > öv-bet ?] *{ağız} sf.* Övüngen. [DS]

övbet, [ög > ög-et ? > övbet] *{ağız} is.* Annesiz, babasız çocuk; öksüz. [DS]

övceleme, [övce-le-me] *is.* Övcelemek eylemi.

övcelemek[1], [ov-mak > övce-le-mek] *{ağız} gçl. f. [-er] [-l(i)-yor]* Bir işi baştan savma yapmak. [DS]

övcelemek[2], [ov-mak / avuç ? > övce-le-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* **1.** Ovalamak. **2.** Ezip ovarak, iki şeyi birbirine sürterek ufalamak; mısır koçanlarını tanelemek. [DS]

övcül, [öñ > öñ-cül > övcül] *{ağız} is.* Peştamal. [DS]

övcülemek, [ov-mak / avuç ?> övce-le-mek] *{ağız}* → övcelemek[2]. [DS]

övdül, [öñ > öñ-(ü)d-ül] *{ağız} is.* Asmalara dayak olarak konulan sırık. [DS]

öve, [ög > ög-ey / öve] *{ağız} sf.* Üvey. [DS]

övecik, -ği [év-mek > ev-e-cik / öve-cik] *{ağız} sf.* Aceleci. [DS]

öveç[1], **-ci** [ög *(orta yaşı bulup büyümüş hayvan)* > ög-eç > öğeç > öveç اوكج / اووج] *{eAT} {ağız} is.* **1.** İki veya üç yaşındaki erkek koyun; genç koç. **2.** Enenmiş, koç ya da teke. **3.** Sürünün önünden giderek sürüyü çeken koyun ya da keçi; sürü başı. **4.** Damızlık keçi. [DS]

öveç[2], **-ci** [ög > ög-eç] *{ağız} is.* Kurnaz kadın. [DS]

öveç[3], **-ci** [güveç > öveç] *{ağız} is.* Toprak çömlek; küçük küp. [DS]

öveçelemek, [ölç-er-le-mek > öveç-e-le-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(i)yor]* Dağılan ateşi toplamak. [DS]

övedi, [év-mek > ev-e-di] *{ağız} sf.* Çabuk; ivedi. [DS]

övek[1], **-ği** [öv-ek ?] *{ağız} sf.* (Tarla, bahçe vb. yer için) içinden su çıkan; sulak. [DS]

övek[2], **-ği** [üveyik] *{ağız} is.* Üveyik kuşu. [DS] ⊡ **övek kır,** *{ağız} (Hayvan rengi için) arasında beyaz tüyleri bulunan kahverengi.* [DS]

öveke, [? öveke] *{ağız} is.* Tarla işi; tarlada çalışma. [DS]

övelek, -ği [ev > ev-e-lek > öve-le-k] *sf.* (Kız için) evlenmemiş; evde kalmış.

öveleme, [ög-mek / uv-mak > öv-e-le-me] *{ağız} is.* **1.** Övelemek eylemi; ovalama. **2.** Ekmek kırıntılarından yapılan çorba. [DS]

övelemeç, [öv-e-le-me + aş] *{ağız} is.* Un ve et suyu ile yapılan çorba. [DS]

övelemek[1], [öv-e-le-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* Suçluyu cezalandırmak. [DS]

övelemek[2], [uv-mak > öv-e-le-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* **1.** İki şeyi avcunun içinde birbirine sürte sürte ovmak. **2.** Ezip ovarak, iki şeyi birbirine sürterek ufalamak; mısır koçanlarını tanelemek. **3.** Hamuru topak yapmak için yuvarlamak. **4.** Karnını elle ovmak. **5.** Can sıkıntısı ve üzüntüden el ovuşturmak. [DS]

övelemek[3], [öv-e-le-mek] *{ağız} gçl. f. [-r [-l(i)-yor]* Sözleri anlaşılmaz biçimde söylemek; gevelemek. [DS]

övelemek[4], [öv-e-le-mek] *{ağız} gçl. f. [-er] [-l(i)-yor]* Koyun, keçi gibi hayvanların üreme organları bölgesindeki kılları kesmek. [DS]

övelenme, [öv-e-le-n-me] *is.* Övelenmek eylemi.

övelenmek[1], [övele-n-mek] *{ağız} edil f. [-ir]* **1.** Elle parçalanmak; ezilmek; ufalanmak; ovalanmak. **2.** Dövülmek. [DS]

övelenmek[2], [öve-le-n-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* Can sıkıntısı ve üzüntüden el ovuşturmak. [DS]

övellenme, [övel-le-n-me] *is.* Övellenmek.

övellenmek, [övel-le-n-mek] *{ağız} dönşl. f., [-ir]* **1.** Donacak kadar üşümek. **2.** Soğuktan tüyleri diken diken olmak. [DS]

övelme, [öve-l-me] *is.* Övelmek eylemi.

övelmek, [öve-l-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* Darılmak; gücenmek. [DS]

öven[1], [? öven] *{ağız} is.* **1.** Sofa. **2.** Sokak kapısının önü; taşlık. [DS]

öven[2], [göveğen > göven > öven] *{ağız} is.* At ve eşeklerin kanını emen yeşil renkli iri sinek. [DS]

övendire, [Yun. voukhentra] *{ağız} is.* → üvendire. [DS]

övendirelik, -ği [övendire-lik] *{ağız} sf.* → üvendirelik. [DS]

övenek, -ği [öñ-mek > öğ-mek > öv-enek] *{ağız} is.* Suyun yavaş aktığı yer. [DS]

över, [? över] *{ağız} is.* Erke; güç. [DS]

övergen, [öğ-mek > över-gen] *{ağız} is.* Çaylarda, içine su birikmiş kaya oyukları. [DS]

överme, [öv-er-me] *is.* Övermek eylemi.

övermek, [öğ-mek > öv-er-mek] *{ağız} gçsz. f. [-ir]* (Yağ için) yayılmak. [DS]

översek, [öğür-se-mek > över-se-k] *{ağız} sf.* (Kedi, köpek vb. hayvan için) kızana gelmiş. [DS]

övetlemek[1], [év-mek > ivedi > övet-le-mek] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(i)yor]* İvmek; acele etmek. [DS]

övetlemek[2], [ög > ög-et-le-mek / ö-mek > öt-le-mek / öğüt > övet-le-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(i)yor]* **1.** Akıl vermek. **2.** Cesaret vermek. [DS]

övetlemek[3], [uv-mak > öv-e-le-mek > övet-le-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* (Mısır koçanı vb. için) birbirine sürterek veya avuçta sıkarak ufaklamak; tanelemek.[DS]

övey, [ög-ey > övey] *{ağız} is.* → üvey. [DS] ⊡ **övey ana dilimi,** *{ağız} (Ekmek, meyve vb. için) çok ince kesilmiş dilim.* [DS]

öveyana, [övey+ana] *{ağız} is.* Isırdığı zaman çok acıtan bir tür karınca. [DS]

öveyik, -ği [öveyik] *{ağız} is.* → üveyik. [DS]

övez[1], [*eT.* uyaz > övez] *{ağız} is.* **1.** (Kişi için) ağır kanlı; uyuşuk. **2.** Solgun ve üzgün. [DS]

övez[2], [*eT.* uyaz > övez] *{ağız} is.* **1.** At sineği. **2.** Küçük sinek. **3.** Sivrisinek. **4.** Büvelek. **5.** Kene. **6.** Koyun ve keçilere dadanan bir tür küçük sinek veya kene. [DS]

övez[3], [*eT.* uyaz > övez] *{ağız} is.* Üvez ağacı ve meyvesi. [DS]

öveze[1], [öñ > öñ-ez-e / öveze] *{ağız} is.* Avcıların, av beklemek için taş ve ağaç dallarından yaptıkları basit kulübe. [DS]

öveze[2], [Yun. ahnos => eneze / öneze / öveze] *{ağız} is.* Sürüye uymayan hayvan. [DS]

övgü, [öv-mek > öv-gü *(1935)*] *is.* Bir kimseyi veya bir şeyi övmek için yazılan yazı veya söylenen söz; methiye. ⊡ **övgüler dizmek,** *Aşırı derecede övmek; göklere çıkarmak.*|| **övgü yağdırmak,** *Ölçüsüzce övmek.*

övgücü, [öv-gü-cü] *sf.* **1.** (Kişi için) birini veya bir şeyi öven. **2.** *mecaz.* Bir şeye veya birine hiç gereği yokken veya aşırı övgü yağdıran.

övgücülük,-ğü [öv-gü-cü-lük] *is.* Övgücü olma durumu.

övgülü, [öv-mek > öv-gü-lü] *{ağız} sf.* Övülen. [DS]

övgünmek, [öykü-n-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ür]* Bir kimsenin yaptıklarını, söylediklerini aynen tekrar ederek alay etmek. [DS]

övin, [öğün] *{ağız} is.* Azık; yiyecek. [DS]

övke, [öb-kē - öp-kē / öv-kē اوكه] *{eT} {eAT} is.* Öfke; hiddet; kızma. [EUTS] [KB]

övkeci, [öpkē > öv-kē-ci] *{eT} sf.* Öfkeyi kabartan; öfkelendiren; kızdıran; kışkırtıcı. [EUTS]

övkelemek, [öpkē-lē-mek / öv-kē-lē-mek] *{eT} gçl. f. [-r]* Öfkelendirmek; hiddetlendirmek. [EUTS] [KB]

övkelenmek, [öpkē-le-n-mek / öv-kē-le-n-mek] *{eT} dönşl. f. [-ür]* Hiddetlenmek; kızmak; öfkelenmek. [EUTS] [Gabain]

övken, [öv-ken] *{ağız} is.* **1.** Nefes darlığı hastalığı. **2.** Durgun, pis suları içen hayvanlarda görülen bir hastalık. [DS]

övkenli, [öğ-ken-li / öv-ken-li] *{ağız} sf.* Süreğen öksürüklü; bronşitli. [DS]

övkesiz, [öpkē > övke-siz] *{eT} sf.* Öfkesiz. [EUTS]

övkilemek, [öpkē-lē-mek / öv-kē-lē-mek] *{eT} gçl. f. [-r]* Öfkelenmek; hiddetlenmek. [EUTS]

övkünmek, [öykün-mek / övkün-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ür]* **1.** Birinin yaptıklarını ve söylediklerini aynen tekrar ederek alay etmek. **2.** Kabadayılık yapmak. **3.** Öykü anlatmak. [DS]

övle, [öğle / övle] *{ağız} is.* Öğle. [DS]

övlenmek, [ev-le-n-mek / öv-le-n-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* Evlenmek. [DS]

övlüç, [öv-(ü)l-üç اولج] *is.* Övünç. ⧉ **övlüç vermek,** *{OsT} Övünerek birbirine nispet etmek.*

övme[1], [ög-mek > öğ-mek > öv-me] *is.* **1.** Övmek eylemi. **2.** *{ağız}* Bir çeşit sazla çalınan ezgi. [DS]

övme[2], [üğ-mek > öğ-mek > öğ-me] *{ağız} is.* Kıraç topraklarda su biriktirmek için açılan çukur. [DS]

övmek[1], [uv-mak / öv- mek] *{eT} gçl. f. [-ür]* Ufalamak. [DLT]

övmek[2], [ög-mek > öğ-mek > öv-mek] *gçl. f. [-er]* **1.** Birinin veya bir şeyin iyiliklerini, güzelliklerini söyleyerek yüceltmek; methetmek; sena etmek. **2.** *{ağız}* Türkü söylemek. [DS] ⧉ **öve öve bitirememek,** *Aşırı derecede övmek; aşırı ölçüde yüceltmek; göklere çıkarmak; övgüye değer çok yanlarını bulmak.*

övmek[3], [üğ-mek / öğ-mek > öv-mek] *{ağız} gçsz. f. [-er]* (Yağ için) yayılmak. [DS]

övmek[4], [öv-mek] *{ağız} gçsz. f. [-er]* (Ateş için) yanarak yayılmak. [DS]

övmek[5], [uv-mak > öv-mek] *{ağız} gçl. f. [-er]* Üstüne sürmek; ovmak. [DS]

övmek[6], [öğ-mek > öv-mek] *{ağız} gçsz. f. [-er]* Öğürmek. [DS]

övrek, -ği [öğ-re-k / örek] *{ağız} is.* At sürüsü çobanı. [DS]

övrende, [Yun. voukendrea] *{ağız} is.* Üvendire. [DS]

övseme, [övse-me] *is.* Övsemek eylemi.

övsemek, [evse-mek > övse-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-s(ü)-mek]* **1.** Bir şeyi vurarak tozunu çıkarmak. **2.** Pirinç, mercimek gibi tahılları tepsiye yayıp yukarı savurarak üste çıkan çöp ve taşları toplamak, ayıklamak. [DS]

övsenme, [övse-n-me] *is.* Övsenmek eylemi.

övsenmek, [evse-n-mek > övse-n-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* Özlemek; özlemini çekmek. [DS]

övsevi, [köseği > övsevi] *{ağız} is.* → öğseği. [DS]

övşelemek, [uv-mak > öv-(ü)ş-e-mek > övşe-le-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* Bir şeyi iki avcu arasına alarak ezmek; ufalamak. [DS]

övüç, -cü [avuç] *{ağız} is.* Avuç. [DS]

övügen, [göğem / öven / övügen] *{ağız} is.* At ve eşeklerin kanını emen iri sinek. [DS]

övüklemek, [ayık-la-mak ?] *{ağız} gçl. f. [r] [-l(ü)-yor]* Ayırmak; seçmek. [DS]

övülme, [öv-ül-me] *is.* Övülmek eylemi.

övülmek, [öv-ül-mek] *edil. f. [-ür]* Hakkında övmek eylemi yapılmak; kendisi hakkında övgüde bulunulmak; övmek eylemine konu olmak; methedilmek.

övülüş, [öv-ül-üş] *is.* Övülmek eylemi veya biçimi.

övün, [öğ-ün > övün] *{ağız} is.* **1.** (Yemek için) kez. **2.** Yemek. **3.** Yemek zamanı; öğün. [DS] ⧉ **övün övün,** *{ağız} Zaman zaman.* [DS]

övünce, [öv-ün-ce] *is.* Övünmeye değer nitelikte olan; övünmeye hak kazandıran şey; övünç kaynağı; mefharet.

övünç, -cü [öv-ün-ç] *is.* Övünme olgusu; gurur veren şey; kıvanç; iftihar; mübahat, *(1935 yeniden).*⧉ **övünç çizelgesi,** *İftihar listesi.*|| **övünç duymak,** *Övünmek; iftihar etmek.*

övündüre, [Yun. voukandri] *{ağız} is.* Üvendire. ⧉ **övündüre lalesi,** *bot. Boynuzlu gelincik, (Glaucium grandiflorum).*

övündürücü, [öv-ün-dür-ücü] *sf.* Övünmeye neden olan; övünç kaynağı olan; övündüren.

övündürücülük, -ğü [öv-ün-dür-ücü-lük] *is.* Övündürücü olma durumu.

övünek, -ği [öv-ün-ek] *is.* Övünülecek şey; övünç kaynağı olan şey; övünç sebebi.

övüngeç, -ci [övün-geç] *{ağız} sf.* Övüngen. [DS]

övüngen, [öv-ün-gen] *sf.* Kendini çok öven; sürekli kendisini öven; hemen her şeyden kendisine bir övünme payı çıkaran; farfara.

övüngenlik,-ği [öv-ün-gen-lik] *is.* Çok övünme durumu; övüngen olma durumu; övüngen kimsenin niteliği; farfaralık.

övünggen, [övüñ-gen] *(övüñgen) {ağız} sf.* Çok övünen. [DS]

övünme, [öv-ün-me] *is.* Övünmek eylemi; kıvanç; iftihar.

övünmek, [öv-ün-mek] *dönşl. f. [-ür]* **1.** Kendine ilişkin övünç kaynağı olan şeyleri abartarak sayıp dökmek; iftihar etmek. **2.** Gurur duyduğu bir kimse ya da şeyden abartılı biçimde söz ederek üstünlük

taslamak; gururlanmak; iftihar etmek. **3.** Kendi kendisini övmek; tefahur etmek. ⊟ **övünmek gibi olmasın,** *Aslında kendini övmeye başladığı halde bunu hoş göstermek, alçakgönüllü görünmek amacı güdenlerce söylenir.*

övünsüz, [evin-siz > övün-süz] *{ağız} sf.* Değersiz; önemsiz. [DS]

övüntü, [öv-üntü] *is.* Övünülecek tutum ve davranış.

övür[1], [öğür > övür] *sf.* **1.** Yaşıt. **2.** Aynı boyda.

övür[2], [öğür > övür] *{ağız} is.* Yaradılış; alışkı. [DS]

övür[3], [övür] *{ağız} sf.* Gizli. [DS]

övür[4], [ev > öv-ür] *{ağız} is.* Mısır sapında, bir yerden çıkan birkaç mısır koçanı.[DS]

övürsemek, [öğ *(yans.)* > öğ-ür-se-mek] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-s(ü)-yor]* (Dişi hayvan için) kızışmak. [DS]

övürtlemek, [öğürt-le-mek / övürt-le-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ü)-yor]* Ayırmak; ayıklamak; seçmek; temizlemek. [DS]

övüş, [öv-üş] *is.* Övmek eylemi veya biçimi.

övüşlemek, [uv-mak > övüş-le-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ü)-yor]* Koçandaki mısırları ovarak tanelemek. [DS]

övüşlük, -ğü [övüş-lük] *{ağız} is.* Rahat; huzur. ⊟ **övüşlük vermemek,** *{ağız} Rahat ettirmemek.* [DS]

övüştürme, [öv-üş-tür-me] *is.* Övüştürmek eylemi.

övüştürmek, [öğ-üş-tür-mek > öv-üş-tür-mek] *{ağız} gçl. f. [-ür]* Sıvı ya da sıvımsı birkaç maddeyi birbirine karıştırmak. [DS]

övüt, [ög-mek > ög-ü-mek > ögü-t] *{eT} {ağız} is.* Öğüt; nasihat. [DLT] [DS]

öy[1], [eb / öw / öy] *{eT} {ağız} is.* Ev. [EUTS] [DS]

öy[2], [öñ > öğ / öy] *{ağız} is.* Ön. [DS]

öya, [öğ-mek > öğ-e] *{ağız} is.* Sürüye uymayan davar. [DS]

öybet, [öğbet / öybet] *{ağız} sf.* Çok öğünen; yaptıklarını abartarak anlatan. [DS]

öycül, [öñ > öy-cül] *{ağız} sf.* Bir işe ilk başlayan; öncül. [DS]

öycümal, [ev-cimen > öycümal] *{ağız} sf.* **1.** Ailesine düşkün kimse. **2.** İşini iyi yapan kimse. [DS]

öydül[1], [öd-ül - öydül] *{ağız}* **1.** Güreşte, at yarışlarında ve başka yarışlarda kazanana verilmek üzere ortaya konan armağan; ödül. **2.** Düğüne çağrılı olan kimsenin hediye olarak götürdüğü eşya veya koyun, keçi cinsinden hayvan. [DS]

öydül[2], [öydül] *{ağız} is.* Nişan alınacak yer. [DS]

öydürmek, [öğ-mek > öy-dür-mek] *{ağız} gçl. f. [-ür]* Yağ, boya gibi maddeleri bir yere sürerek yaymak. [DS]

öyek[1], **-ği** [öy-ek ?] *{ağız} sf.* İyi; çok iyi. [DS]

öyek[2], **-ği** [üğ-mek > öğ-ek / öy-ek] *{ağız} is.* **1.** Batak; balçık. **2.** *is.* İlkbaharda yerden kaynayıp bir süre sonra kaybolan su. [DS]

öyek[3], **-ği** [öy-ek] *{ağız} is.* Toprak yığını. [DS]

öyek[4], **-ği** [o+yaka] *{ağız} zf.* Yan taraf. [DS]

öyek[5], **-ği** [öğ-mek > öy-ek] *{ağız} sf.* (Yağ, boya için) döküldüğü yerde tez ve genişçe yayılabilen. [DS]

öyendere, [Yun. voukandri] *{ağız} is.* Üvendire. [DS]

öyendire, [Yun. voukandri] *{ağız} is.* Üvendire. [DS]

öyeşme, [öy-eş-me] *is.* Öyeşmek eylemi; bulaşma.

öyeşmek, [öğ-mek > öy-e-ş-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* **1.** Bulaşmak. **2.** (Yağ, boya vb. için) döküldüğü yerde kolayca yayılmak. [DS]

öyez, [Oğuz. uyaz / öyez] *{eT} is.* Üvez; bir tür sivrisinek. [DLT]

öyfe, [öpkē > öyfe] *{ağız} is.* Akciğer. [DS] ⊟ **öyfesi ağzından gelmek,** *{ağız} 1. Bir şeyden çok iğrenmek. 2. Çok öksürmek.* [DS]

öygen, [öpkē > öy-ken اويكن] *{OsT} {ağız} is.* Akciğer. [DS]

öygün, [öğ-mek > öy-gün] *{ağız} sf.* Karıştırılmış; yoğrulmuş. [DS]

öygünme, [öy-gün-me] *is.* Öygünmek eylemi.

öygünmek[1], [öy-kün-mek>öy-gün-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ür]* Birinin söylediklerini veya yaptıklarını aynen tekrar ederek alay etmek. [DS]

öygünmek[2], [öğ-mek >öy-(ü)k-ün-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ür]* İçine dert olmak; üzülmek. [DS]

öygür, [aygır > öygür] *{ağız} is.* → aygır. [DS]

öyir, [öğür] *{ağız} is.* Damızlık erkek atın yönettiği kısrak sürüsü. [DS]

öyke, [öp-kē / öy-kē اويكه] *{eAT} {OsT} {ağız} is.* → öfke. [DS] ⊟ **öyke almak,** *{OsT} İntikam almak.*|| **öykesini yutmak,** *{OsT} Öfkesini yatıştırmak.*|| **öykesi topuğuna çıkmak,** *{eAT} Çok sinirlenmek; cinleri başına toplanmak; öfkesi kabarmak.*||

öykelendirmek, [öyke-le-n-dir-mek اويكه لنديرمك] *{eAT} {OsT} gçl. f. [-ür]* → öfkelendirmek.

öykelenme, [öyke-le-n-me] *is.* → öfkelenme.

öykelenmek, [öyke-le-n-mek اويكلنمك] *{eAT} {OsT} {ağız} dönşl. f. [-ür]* → öfkelenmek. [DS]

öyken, [öp-kē > öy-gen / öy-ken اويكن] *is.* **1.** *{eAT} {OsT} {ağız}* Akciğer. [DS] **2.** *{ağız}* Hayvanlarda görülen akciğer hastalığı ve öksürük. [DS] ⊟ **öyken ağrısı,** *{eAT} {OsT} Zatürrie.*|| **öyken düdüğü,** *{eAT} Soluk borusu.*|| **öykeni kabarmak,** *{eAT} Öfkesi kabarmak; içi taşmak.*|| **öykeni yellenmek,** *{eAT} İçi titremek; korkmak.*|| **öyken marazı,** *{eAT} Zatürrie.*

öykence, [öyken-ce] *{ağız} is.* Boğmaca öksürüğü. [DS]

öykenme, [öyk-en-me] *is.* Öykenmek eylemi.

öykenmek[1], [öyken-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* Hırıltılı soluk almak. [DS]

öykenmek[2], [öy-kün-mek>öy-ken-mek] *{ağız} dönşl.*

f. [-ir] Birinin yaptıklarını ve söylediklerini aynen tekrar ederek alay etmek. [DS]

öykme, [öyk-me] *is.* Öykmek eylemi.

öykmek, [öy(ü)k-mek] *{ağız} gçl. f. [-er]* Karşılaştırmak; örneksemek. [DS]

öykü, [öt-mek[1] > öy(ü)k-mek > *(karşılaştırmak)* > öy-(ü)k-ü *(1935)*] *is.* **1.** Ayrıntıları ile anlatılan olay. **2.** *ed.* Gerçekte olmuş veya tasarlanmış olayların belirli bir kalıp içinde anlatımı ile ortaya çıkan edebî tür; hikâye. **3.** Genellikle üzücü, karmaşık olaylar, olgular dizisi. **4.** *tiy.* Dramatik bir eserin anlatısal arka planı.

öykücü, [öy-k-ü-cü] *is.* **1.** Öykü anlatan kimse. **2.** *ed.* Öykü yazarı; hikâyeci.

öykücülük,-ğü [öykü-cü-lük] *is.* **1.** Öykücü olma durumu; hikâyecilik. **2.** Öykü anlatma ya da yazma sanatı; öykü yazarlığı.

öyküleme, [öy-k-ü-le-me] *is.* **1.** Öykülemek eylemi; tahkiye. **2.** *ed.* Roman, hikâye, tiyatro ve masal gibi anlatı türlerinde gerçek veya tasarlanmış olayları, olguları yer, zaman ve kişi ögelerine bağlayarak anlatma; hikâye etme; tahkiye.

öykülemek, [öy-k-ü-le-mek] *gçl. f. [-r] [-l(ü)-yor]* **1.** Öykü biçiminde anlatmak. **2.** Bir olayı veya olay dizisini öyküleme tekniğine uygun olarak anlatmak; hikâye etmek.

öyküleştirmek, [öykü-leş-tir-mek] *gçl. f. [-ir]* Biçim olarak öykü türüne uyarlamak; öykü durumuna getirmek.

öyküleyici, [öykü-le-y-ici] *sf.* Öykülemeye yönelik; öykülemeyi amaçlayan.

öykülü, [öykü-lü] *sf.* **1.** Öyküsü olan. **2.** Hakkında bilinen ve anlatılan bir öyküsü bulunan.

öykünce, [öykü-n-ce] *is. ed.* Kahramanları hayvan olan ve sonuçta bir ders çıkarılan manzum veya mensur hikâye; fabl.

öykünlemek, [öykün-le-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ü) -yor]* (Tarla, bahçe vb. için) sulanmak. [DS]

öykünme, [öykün-me اویكنمه] *{eAT} is.* **1.** Öykünmek eylemi; taklit. **2.** *fel.* Örnek alınan şeyi yeniden yapma. ⊡ **öykünme kuramı,** *fel. Sanatsal yaratıcılığın ilkesinin öykünme olduğunu ileri süren kuram.*

öykünmeci, [öy-kün-me-ci] *sf.* Benzemeye çalışan; öykünen; taklitçi.

öykünmek[1], [öt-mek[1] > öt-gün-mek / öt-kün-mek / öy-kün-mek اویكنمك] *{eT} dönşl. f. [-ür]* **1.** Hikâye söylemek. **2.** Hakana dilek sunmak. [DLT] **3.** *{eAT} {OsT} {ağız}* Birinin yaptığı şeyi aynen yapmaya çalışmak; taklit etmek; taklide çalışmak. [DS] **4.** *{ağız}* Alaylı gülmek. [DS] **5.** Bir şeyin benzeri, taklidi olmak. **6.** Bir kimseyi örnek almak; ondan esinlenmek; davranışlarından etkilenmek. **7.** *{ağız}* Anlatmak; söylemek. [DS]

öykünmek[2], [öt-mek[1] > öykün-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ür]* Yarışmak. [DS]

öykünü, [öykü-n-tü] *is. dbl.* Bir dilden ötekine, biçim ve sırayı koruyarak yapılan çevirme işi. *bilgi işlem; bilim kurgu vb.*

öykünüm, [öykü-n-üm] *is.* **1.** Öykünmek eylemi; benzeşim. **2.** *bsy.* Belli tipte bir bilgisayarın, ek donanımlar ve yazılımlar aracılığıyla başka tip bilgisayar üzerinde benzeşimi.

öyle[1], [o+ile > öyle / aylā] *sf.* **1.** Onun gibi olan; ona benzer. *{eT} (aynı)* **2.** *zf.* O yolda; o biçimde; o tarzda. **3.** O kadar; o derece; öylesine. **4.** *ünl.* Şaşkınlık ve hoşnutsuzluk bildiren ve "ne", "nasıl" soruları ile kurulan cümlelerin sonuna gelerek anlamı güçlendirir. **5.** *zf. {ağız}* (Vermek, almak için) parasız olarak. [DS] ⊡ (birine, bir şey) **öyle gelmek,** *Sanmak; zannetmek.*|| **öyle ise,** *Mademki; o halde; öyleyse.*|| **Öyle olsun!** *(Tonlamaya göre) "pekâlâ; görürsün" anlamında kızgınlık bildirir.*|| **öyle öyle,** *1. Öylece; öylelikle; yavaş yavaş. 2. argo. (Kadın için) fahişe.*|| **Öyle şey yok!** *"Bu yapılmamalı, buna kimse izin vermez." anlamında kullanılır.*|| **öyle veya böyle,** *Ne olursa olsun; her durumda.*|| **öyle ya!** *Elbette; tabii.*|| **Öyle yağma yok!** *"Bu yapılmamalı, buna kimse izin vermez." anlamında kullanılır.*

öyle[2], [ōd̠ > öd̠-lē-mek > öd̠-le-g > öyle] *{eT} is.* Öğle vakti. [DLT]

öylece, [öyle-ce] *(ö'ylece) zf.* **1.** O şekilde; tam öyle; olduğu gibi; o biçimde. **2.** Öylelikle; o yolla.

öyledence, [öğ-le-den-ce اویلەدنجە] *{eAT} zf.* Öğleye kadar.

öylek[1], -ği [? öylek] *{ağız} is.* Bakır kap. [DS]

öylek[2], -ği [evlek] *{ağız} is.* Evlek. [DS]

öylelemek, [öğ-le-le-mek اویلەلك] *{eAT} zf.* Öğle vaktine erişmek.

öyleleri, [öyle-ler-i] *zm.* O yaradılışta, o özellikte olanlar.

öylelik, -ği [öğ-le-lik اویلەلك] *{eAT} zf.* Yarım günlük.

öylelik, -ği [öyle > öyle-lik اویلەلك] *{eAT} zf.* Öylece; öylesine; öyle bir. [Yunus]

öylelikle, [öyle-lik-le] *(öyleli'kle) zf.* **1.** O yoldan; o yolu izleyerek; o yolda davranarak; öylece. **2.** Sonunda.

öylemecene, [öyle-mece-n-e] *{ağız} zf.* Öylemesine. [DS]

öylemek, [öñ-le-mek > öy-le-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ü) -yor]* Önlemek. [DS]

öylemesine, [öyle-me-s-i-n-e] *(ö'ylemesine) zf.* O biçimde; öylesine.

öylemesiye, [öyl-e-me-s-i-y-e] *{ağız} zf.* O biçimde; öyle. [DS]

öylen, [öğle-n] *{eT} {ağız} zf.* Öğle vakti; öğleyin; öğlen. [DS]

öylendirmek, [ev-le-n-dir-mek / öy-le-n-dir-mek] *{ağız} gçl. f. [-ir]* Evlendirmek. [DS]

öylesi, [öyle-s-i] *sf.* **1.** Ona benzeyen; o yaradılışta olan; o özellikte olan; ona benzer; onun gibisi. **2.** *zm.* O özellikte, o yapıda olan kişi.

öylesinden, [öğ-le-s-in-den اويلسندن] *{eAT} zf.* Öğle zamanından.

öylesine, [öyle-s-i-n-e] *(ö'ylesine) zf.* O derecede; o kadar çok; aşırı biçimde.

öylü, [ev-li / öy-lü] *{ağız} sf.* Evli. [DS]

öylük, -ğü [öy-lük] *{ağız} is.* Somun, pide gibi ekmekleri fırından çıkarmadan az önce fırına atılan odun. [DS]

öylülü, [? öylülü] *{ağız} is.* Yel. [DS]

öyme, [öy-me] *is.* Öymek eylemi.

öymeç, [öğ-me+aş > öymeç] *{ağız} is.* **1.** Yağda kızartılmış, ekmek veya mısır ekmeği ufağını yağda kızarttıktan sonra üzerine şeker dökülerek yenen bir yemek. **2.** Una su serpilip ovalandıktan sonra kaynar suda pişirerek yapılan bir çorba; ovmaç. [DS]

öymek[1], [öğ-mek / öy-mek] *{ağız} gçl. f. [-er]* **1.** İki ve daha çok şeyi ezerek birbirine karıştırmak; özemek. **2.** Karıştırmak; karmak. **3.** Sıvı şeyleri sürmek; bulaştırmak. **4.** (Sakız için) özleştirmek. [DS]

öymek[2], [öğ-mek / öy-mek] *{ağız} gçsz. f. [-er]* **1.** (Yağ vb. maddeler için) döküldüğü yerde yayılıp leke yapmak. **2.** İçine geçmek. [DS]

öymek[3], [ör-mek / öy-mek] *{ağız} gçsz. f. [-er]* (Hayvan için) yayılmak; otlamak. [DS]

öymek[4], [öğ-mek / öv-mek / öymek] *{ağız} gçl. f. [-er]* Övmek. [DS]

öynel, [üğ-mek > öy(ü)n-el] *{ağız} is.* İlkbaharda belirip yaz gelince kaybolan su. [DS]

öyner, [ör-mek > öy-(ü)n-e-r] *{ağız} is.* Tarlada toplu olarak çalışanların dağıldıkları alan. [DS] ⊡ **öyner ağası,** *{ağız} İmece ile çalışanları yöneten kimse.* [DS]

öynük, -gü [öñ > ön-lük / öynük] *{ağız} is.* Kadınların önlerine bağladıkları iş önlüğü. [DS]

öyrek, -ği [öğ-re-k > öyrek] *{ağız} is.* **1.** At sürüsü; örek. **2.** Sürülerinden ayrılıp birkaç hayvanla birlikte otlayan karışık sürü. [DS]

öysem, [oysa-m] *{ağız} zf.* Oysaki. [DS]

öysemek, [ög-se-mek / öy-se-mek] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-s(ü)-yor]* Göreceği gelmek; özlemek. [DS]

öysen, [o+ise-n ? > öysen / öğsen] *{ağız} zf.* **1.** Belki. **2.** *ünl.* Olur; elbette. [DS]

öysey, [köseği > öysey] *{ağız} is.* → öğseği. [DS]

öysüce, [köseği > öysüce] *{ağız} is.* → öğseği. [DS]

öysün, [ök-sün / öy-sün] *{ağız} ünl.* Öylesin; doğrusun. [DS]

öysüz, [ög-süz / öy-süz] *{ağız} sf.* Gaz lambası; idare; kandil. [DS]

öyübet, [öğbet / öyübet] *{ağız} sf.* **1.** Çok övüngen. **2.** Abartarak anlatan. [DS]

öyücü, [év-mek > öy-ücü] *{ağız} sf.* Çabuk giden; koşan. [DS]

öyüç, [avuç / öyüç] *{ağız} is.* Avuç. [DS]

öyük[1], [öy-ük / üyük] *{eT} is.* Bataklık ve kumul yer. [DLT]

öyük[2], [öy-mek *(yığmak)* > öy-ük / oyuk / üyük] *{eT} {ağız} is.* Tepe gibi yüksek yer. [DLT] [DS]

öyükleme, [öy-ük-le-me] *is.* Öyüklemek eylemi.

öyüklemek[1], [öy-ük-le-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ü)-yor]* Gizlice fısıldaşıp kışkırtmak; isteklendirmek. [DS]

öyüklemek[2], [ö-mek / ü-mek > üḏ-mek > ödüt-lemek / öyük-le-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ü)-yor]* Seçmek; ayırmak. [DS]

öyükmek, [öy-ük[1] > öyük-mek] *{eT} gçsz. f. [-er]* (Ayak için) kum vb. içinde kaybolmak; batmak; gömülmek. [DLT]

öyülme, [öy-ül-me] *is.* Öyülmek eylemi.

öyülmek[1], [öy-ül-mek] *{ağız} gçsz. f. [-ür]* **1.** (Meyve için) olgunlaşmak. **2.** (Meyve için) ezilmek. [DS]

öyülmek[2], [üğ-mek > öy-ül-mek] *{ağız} edil. f. [-ür]* **1.** Sürülmek. **2.** Karıştırılmak; yoğrulmak. [DS]

öyün[1], [ȫḏ > öḏ-ün > öyün اين] *is.* **1.** *{eT} {eAT} {OsT}* Bir seferde yenecek yiyecek. **2.** *{OsT}* Zaman; vakit. **3.** *{ağız}* Yemek zamanı. [DS] ⊡ **öyün etmek,** *{OsT}1. Yemeği az yedirmek. 2. Belli zamanlarda karnını doyurmak.*|| **öyün karmak,** *{eAT} Bir öğünlük yemek hazırlamak; yemek yapmak.*|| **öyün öyün,** *{ağız} Yavaş yavaş, azar azar; ağır ağır; zaman zaman.* [DS]

öyün[2], [ȫḏ > öḏ-ün > öyün] *{ağız} is.* **1.** *{ağız}* Yemek. [DS] **2.** *{ağız}* Pilav. [DS] **3.** *{ağız}* Bir kezde yenen yemek. [DS] **4.** *{ağız}* Sabah ve akşam yemeği. [DS]

öyün[3], [ȫḏ > öḏ-ün > öyün] *{ağız} zf.* Kez. [DS]

öyünle, [ȫḏ > öḏ-ün > öyün-le اينله] *{eAT} zf.* (Yemek için) belli zamanlarda.

öyünlemek, [öyün-le-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ü)-yor]* Yemek yedirmek. [DS]

öyünlendirmek, [ȫḏ > öḏ-ün > öyün-le-n-dir-mek اويونلندرمك] *{OsT} gçl. f. [-ir]* Bir kimseye az az yemek yedirmek.

öyünnük, -ğü [öğün-lük] *{ağız} is.* Değirmene öğütülmek üzere giden buğdaydan, sıra beklemeksizin bir öğünlük ekmek yapacak kadar öğütülen miktar. [DS] ⊡ **öyünnük almak,** *{ağız} Değirmende bir öğünlük un öğüttürmek için başkasının sırasını almak.* [DS]

öyünt, [? öyünt] *{ağız} is.* Çiftçilerin, bostan bekçilerinin tarlalarda kazdıkları, içine patates, soğan vb. yiyeceklerini sakladıkları küçük kuyu. [DS]

öyür[1], [öy-ür] *{eT} is.* Darı. [EUTS]

öyür[2], [öğür > öyür] *{ağız} sf.* Yaşıt. [DS]

öyür[3], [? öyür] *{ağız} is.* Bolluk; çokluk; verim. [DS]

öyürken, [öyür-ken] *{eT} is.* Bir ilaç adı. [EUTS]

öyürleşmek, [öğür-le-ş-mek / öyür-le-ş-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* Birbirine alışmak; dost olmak; birbirinden ayrılmayacak kadar sevişip anlaşmak. [DS]

öyürtlemek, [ödür-t-le-mek / öyürt-le-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ü)-yor]* **1.** Ayırmak. **2.** Ayıklamak; seçmek; temizlemek. [DS]

öyürtme, [öyür-t-me] *is.* Öyürtmek eylemi.

öyürtmek, [öğür-t-mek > öyür-t-mek] *{ağız} gçl. f. [-ür]* Döl tutmaları için hayvanları çiftleştirmek. [DS]

öyüşme, [öyüş-me] *is.* Öyüşmek eylemi.

öyüşmek, [öt-mek[1] > ödüş-mek / üyüş-mek > öy-üş-mek] *{ağız} gçsz. f. [-ür]* Geçmek; bulaşmak; içine işlemek. [DS]

öyüştürme, [öy-üş-tür-me] *is.* Öyüştürmek eylemi.

öyüştürmek[1], [üğ-mek > öy-üş-tür-mek] *{ağız} gçl. f. [-ür]* Yağlı bir şeyi bir yüzeye, bir nesneye ova ova emdirmek; ovuşturmak. [DS]

öyüştürmek[2], [öt-mek[1] > öy-üş-tür-mek] *{ağız} gçl. f. [-ür]* Gizli bir şeyi duyurmak; yaymak. [DS]

öyüt, [üğ-mek > öyüt] *{ağız} is.* Su sızıntısı. [DS]

öyven, [Far. eyvān] *{ağız} is.* Evin altı; bodrum. [DS]

öz[1], [ō-mek *(anlamak)* > ō-z [Brockelmann] > ōz / ōs اوز] *(ö:z) zm.* **1.** Dönüşlülük zamiri; kendi; bizzat özü; nefsi. *{eT} {eAT} {OsT} (aynı)* [EUTS] [ETY] [İKPÖy.] [KB] [Gabain] [Üç İtigsizler] **2.** *is.* Bir kişinin maddî ve mąnevi varlığı; tinsel varlığı; benliği; nefis; zat; vücut; hayat; şahıs. *{eT} (aynı)* [EUTS] [Gabain] **3.** Bir şeyin, bir varlığın temeli; onu oluşturan esas öge; can alıcı nokta; özgü nitelik; künh; zübde. **4.** Bir şeyin temel içeriği; ana konusu; teması; asıl. *{eT} (aynı)* [İKPÖy.] **5.** Bir maddenin en etkili, en kıvamlı bölümü; hülasa; özüt. **6.** Çıbanın içinde ölmüş dokuların birikmesi ile meydana gelmiş, irin ile birlikte çıkan pıhtı halindeki parça. **7.** Buğday gibi taneli bitkilerin içi; iç; derun. *{eAT} {OsT} (aynı)* **8.** Bazı kelimelerin önüne getirilerek *"öz ile ilgili, kendi kendine, kendi üstüne, kendi içine, kendi, doğrudan"* anlamı katarak birleşik kelime yapar. **9.** Bitkilerin kök, gövde ve dalları boyunca ortasında bulunan gevrek, hafif ve çoğunlukla da yumuşak doku. **10.** *fel.* Bir nesneyi, o nesne yapan zorunlu nitelik; bir nesnenin iç yapısını ve ayırt edici özelliğini meydana getiren şey; varlığın aslını kuran ve varlıktan ayırt edilemez kavram. **11.** Bazı etli meyvelerde meyvenin tamamını oluşturan, olgunlaşınca tatlılaşan özek doku. **12.** *{eT}* Ağaç özü. [Tekin] [DLT] **13.** *{eT}* Nefis; can; ruh; gönül. [DLT] [ETY] [İKPÖy.] [KB] [Üç İtigsizler] **14.** *{eT}* Yürek ve karnın içindeki nesne. [DLT] **15.** *{eT}* Yağ. [DLT] **16.** *{ağız}* Lamba, fener vb. şeylerin fitili. [DS] **17.** *{ağız}* Özet. [DS] ☞ **öz ağrısı,** *{ağız} İshal; sürgün.* [DS]|| **öz akma,** *{ağız} Reçine.* [DS]|| **öz algılama,** *1. psikol. Organlarla ilgili duyarlığın işlevi; bu işlevin sonucu. 2. Bedenin durumunun yer çekimine bağlı olarak deri, kas ve iç kulak gibi organlarca kendi kendine algılanması.*|| **öz ana dilim,** *{ağız} (Ekmek için) gereğinden kalın kesilmiş dilim.* [DS]|| **öz anlam,** *dbl. Bir sözlük biriminin söylem dışı kullanılabilen temel ve değişmeyen anlamı.*|| **öz anlamsal,** *dbl. 1. Öz anlama ilişkin. 2. Öz anlamsal işlev; göndergesel işlev.*|| **öz anlatı,** *Üslûp.*|| **öz antijen,** *tıp. Bir kimsenin hücrelerinde bulunan ve bir öz antikora hedef olabilen antijen.*|| **öz antikor,** *tıp. Bireyin kendi bünyesinde bulunan yapılara karşı ürettiği antikor.*|| **öz arınma,** *Sularda, canlı artığı kirleticilerin mineralleşmesiyle sonuçlanan biyolojik süreçlerin tümü.*|| **öz aşı,** *tıp. Gelişmekte olan enfeksiyonu yaratan mikrobun kültüründen elde edilen aşı.*|| **öz aşılanma,** *tıp. 1. Öz aşı ile aşılanma. 2. Dıştan herhangi bir girişim olmadan kendi kendine aşılama.*|| **öz ateşlemeli,** *(Motor için) yakıtın ateşlenmesi, sıkıştırma sonucunda kendiliğinden gerçekleşen; içten yanmalı.*|| **öz ayarlamalı,** *(Düzenek veya donanım için) çalışması, yük veya rejim değişimlerine kendiliğinden uyum gösteren.*|| **öz ayarlanırlık,** *Bir nükleer üreteç kalbinin, gücünü değişmez bir düzeyde tutabilme özelliği.*|| **öz ayarlanma,** *Bir aygıt ya da donanımın, bozucu bir etki sonrasında bir dış düzeltme olmaksızın, kurulu bir düzene kendiliğinden ulaşabilmesi.*|| **öz bağışık,** *tıp. (Hastalık ya da süreç için) öz bağışıklık sonucunda ortaya çıkmış olan.*|| **öz bağışıklık,** *tıp. Bireyin kendi vücudundaki antijenlere karşı gösterdiği bağışıklık.*|| **öz bağlanım,** *istk. Serideki her değerin kendinden önceki bir veya birkaç değerin belirgin derecede doğrusal fonksiyonu olan zaman serilerinin özelliği.*|| **öz bağlılaşım,** *istk. Zamanda değişen büyüklüğün ardışık değerleri arasında var olan bağlılaşım.*|| **öz bakışım,** *Öz bakışımlı bir kümenin niteliği.*|| **öz bakışımlı,** *(Şekil için) bakışımda değişmeyen.*|| **öz banyolu,** *foto. (Fotoğraf ve kart için) duyar katı, renklendirme için gerekli tuzları da içeren, doğrudan karartmalı.*|| **öz basacak,** *{eAT} 1. Safra bastırmak için yenen küçük yiyecek. 2. Kahvaltı.*|| **öz başına,** *{eAT} Başlı başına; bağımsız olarak; müstakilen.*|| **öz besin,** *biy. Canlı hücrelerce olduğu gibi kullanılabilen ya da kullanılabilir ürünlerin yapımına yarayan kimyasal madde.*|| **öz beslemeli,** *(Fiziksel ve kimyasal olay) kendi kendine devam eden, kendi kendini besleyen.*|| **öz beslenen,** *biy. (Bitki için) besinini bağımsız olarak sağlayan, inorganik azot, azot ve karbondioksitten protein ve karbonhidratı sentezleyebilen; kendi beslek; ototrof.*|| **öz beslen-**

me, *1. biy. Besinini kendi başına bağımsız olarak sağlayabilen; inorganik azot, azotlu maddeler ve karbonhidratların sentezini yapabilme; ototrof. 2. fiz. Otomatik bir düzeneğin, bir kere çalışmaya başlatıldıktan sonra bir dış beslenme olmaksızın kendi kendini çalıştırabilme özelliği.*|| **öz biçimli,** *jeol. min. (Kayaç mineralleri için) kendi türlerine özgü kristal biçimleri taşıyan; otomorf.*|| **öz biçimsiz,** *jeol. min. (Kayaç mineralleri için) kendi türlerine özgü ve alışılmış kristal biçimlerinden farklı olan; ksenomorf.*|| **öz bilinçlilik,** *psikol. Kendinin bilinci olma durumu.*|| **öz birleşim,** *biy. Uzun polipeptit büyük moleküllerinin çeşitli düzeylerinde kimyasal ilgilerine göre kendiliğinden bir iç düzenleme oluşumu.*|| **öz buharlaşma,** *Su buharı kullanılan sanayi kuruluşlarında, yoğuşan sulardan, düşük basınç altında elde edilen buharın kullanılmasıyla elde edilen ısıyı geri kazandırma yöntemi.*|| **öz cezalandırım,** *psikol. Kendine yüklediği hayalî bir suçluluk sebebiyle kendini cezalandıran davranış.*|| **öz cinsel doyum,** *psikol. 1. Bireyin bir karşı cins olmaksızın kendi vücudundan yararlanmak suretiyle cinsel doyuma ulaşması; öz erotizm. 2. psikol. Çocukluktaki erken cinsel etkinliklerin tümüne verilen ad.*|| **öz çekişli,** *(Makine için) yaptığı iş ile ilgili hareketten çekiş için de yararlanılan; kendi kendini hareket ettiren.*|| **öz çıkarmak,** *{ağız} Bir işi iyi, güzel ve temiz olarak yapmak.* [DS]|| **öz çözümleme,** *psikol. Kişinin serbest çağrışım ve rüya yorumu yöntemi ile kendi kendini çözümlemesi, psikanalizden geçirmesi.*|| **öz demetleme,** *fiz. Kırılmasını sağlamak üzere bir düzlem üzerine ışık ışını gönderme işlemi.*|| **öz demetleyici,** *fiz. (Açı ve kırılma indislerinin ölçülmesinde kullanılan bir dürbün için) kırılmasını sağlamak üzere bir düzlem üzerine ışınları yönlendiren optik aygıt; otokolimatör.*|| **öz denetim,** *1. Bir kişi veya toplumun kendi kendini bir disiplin altına alması. 2. Daha önemli bir işi başarmak veya amaca yönelmek için kişinin davranışlarını, tepkilerini, başka eğilimlerini denetleyip kısıtlaması. 3. tıp. Bir takım fizyolojik işlevlerin, bilinçsiz davranışların kendi kendine denetimi.*|| **öz dengeli,** *(Uçak için) burgaç hareketine uğradığında bozulan dengesini kendi kendine sağlayabilen.*|| **öz dengelilik,** *fiz. Öz dengeli olma durumu; öz dengeli bir uçağın durumu.*|| **öz devim,** *fel. Kendiliğinden hareket; hareket nedeni kendinde olan devim; otomatizm.*|| **öz devingen,** *(Araç ya da aygıt için) kendi öz olanaklarıyla yer değiştirebilen.*|| **öz devingenlik,** *İnsan müdahalesi olmaksızın çalışan aygıtın niteliği; otomatizm.*|| **öz devinim,** *Öz devingenlik; otomatizm.*|| **öz devinimli,** *(Aygıt için) itme motoru kendinde bulunan.*|| **öz dışı,** *Bir şeyin özünde olmayan; o şeyin dışında kalan; dışınlı.*|| **öz direnç,** *Her cismin elektrik akımına karşı gösterdiği direnç.*|| **öz diyaliz,** *tıp. Hastaya hemodiyaliz işlemini evde kendi kendine uygulamaya olanak sağlayan böbrek dışı idrar süzme yöntemi; otodiyaliz.*|| **öz doğrulamalı,** *(Televizyon vb. için) her işaretin bir takım kurallara uygun olmasını sağlayan fazlalıklı.*|| **öz donatım,** *Bir işletmenin kendisi için ve kendi hesabına gerçekleştirdiği donatım malları ve büyük bakım işleri üretimi.*|| **öz döllenme,** *biy. Aynı bireyin ya da çiçeğin ürettiği farklı iki gametin birleşmesi; otogami.*|| **öz düzeltici,** *bsy. biliş. (Kodlama yöntemi için) kodlanmış bir bilginin iletiminden ya da işlenmesinden sonra elde edilen bilginin doğruluğunu denetleyen.*|| **öz düzenlenme,** *Kendi kendini ayarlayabilen bir işlevin niteliği.*|| **öz eğitim,** *1. Bir kimsenin, bir alanda kendi kendini yetiştirip geliştirmesi. 2. Öğretmen ve okul ağırlığından ziyade öğrenci etkinliğine önem veren, öğrencilerin çeşitli kaynaklardan edindikleri bilgilerle kendi kendilerini yetiştirmesi yöntemine dayanan eğitim anlayışı.*|| **öz eğri,** *Transistor gibi bir elektrik düzeneğinin çıkış ağında, düzeneğin uçlarındaki gerilimi, düzenekten geçen akıma bağlayan noktaların geometrik yeri.*|| **öz eleştiri,** *1. Bir kimsenin kendi davranışları üzerine yönelttiği denetim ve yargı; kendisi ile hesaplaşma; otokritik. 2. Bir parti, örgüt ya da üyenin ortaya koydukları uygulama ile savunulan ideolojinin uygunluğunun denetimi.*|| **öz en iyileme,** *Belirli bir ölçüte göre en iyi çalışma biçimini araştırma ve sürdürme.*|| **öz erotizm,** *1. Bireyin bir karşı cins olmaksızın kendi vücudundan yararlanmak suretiyle cinsel doyuma ulaşması. 2. psikol. Çocukluktaki erken cinsel etkinliklerin tümüne verilen ad.*|| **öz eş zamanlayıcı,** *elkt. Açısal algılamada kullanılan bir tür eş zamanlı makine.*|| **öze yönelik,** *Nesnelerin özüne ilişkin.*|| **öz geçmiş,** *Bir işe girmek isteyen kişinin kendisi tarafından hazırlanmış öğrenim, bilgi, beceri, meslekî deneyim, medenî durum vb. bilgileri içeren belge.*|| **öz germe,** *Bir silahın namlusunun direncini artırmak için uygulanan yöntem.*|| **öz gönderim,** *Anlamsal içeriği yalnızca kendisiyle bağıntılı bir sözcenin özelliği.*|| **öz gönderimsel,** *1. Öz gönderim özelliği taşıyan. 2. (Bir sözcük veya göstergenin yaptığı gönderme için) nesneye değil de kendi kendine yönelen.*|| **öz göynüğü,** *{eAT} İç acısı; kalp ağrısı.*|| **öz göynük etmek,** *{ağız} Boşuna bekletip üzüntü vermek.* [DS]|| **öz göyünmek,** *{eAT} Çok acı duymak; içi yanmak; ciğeri yanmak.*|| **öz güdümlü,** *Hareket halindeki bir araca, doğrudan insan yönetimi olmaksızın yapacağı göreve ilişkin yönlendirmeleri kendi kendine yapabilmeyi sağlayan yöntem.*|| **öz güdümlü,** *(Taşıt için) bağımsız olarak seyredebilen.*|| **öz güven,** *Kişinin kendisine duyduğu güven.*|| **öz hadımlaştırma,** *Psikol. Bireyin kendi üreme organlarını kendinin sakatlaması.*|| **öz havalandırmalı,** *(Motor, aygıt vb. için) rotor miline bağlı bir çark yardımı ile kendi kendini soğutan.*|| **öz ışın,** *bot. Ağaç gövdesinde yatay kesitte besin ileten ve ışınsal görü-*

nümde hücreler topluluğu.|| **öz iletim,** *elkt. İçinden yüksek frekanslı akımlar geçen bir selenoit içine yerleştirilmiş bir cisim doğrudan akıma bağlı olmadığı halde akım oluşumu.*|| **öz indükleme,** *elkt. Bir elektrik devresinde içinden geçen akımın değişmesi ile oluşan indükleme.*|| **öz ipini sökmek,** *{ağız} Birisini çok üzmek.* [DS]|| **öz itici,** *Kendi kendine çalışabilen itme düzeneği.*|| **öz itimli,** *(Güdümlü mermi, fırlatıcı, uzay aracı gibi hareketli cisimler için) öz itmeyle dolaşan; öz itmeli.*|| **öz itme,** *İçine yerleştirilmiş öz itmeli düzenek yardımıyla otomatik olarak çalışma.*|| **öz itmeli,** *(Aygıt için) uzayda veya atmosferde kendi kendine çalışan düzeneğinin yardımıyla hareket eden.*|| **öz iyonlaşma,** *kim. Bir atom ya da molekülün bir dış etki olmaksızın kendi kendine iyonlaşması olayı.*|| **öz kanatçık,** *Kalkış ve küçük yarıçaplı dönüş kolaylığı sağlamak amacıyla ses üstü uçakların gövdelerinin ön iki yanına yerleştirilen kanatçık.*|| **öz kararlı,** *(Uçak için) burgaç etkisi ile dengesi bozulduğunda yeniden denge durumuna kendiliğinden dönebilen.*|| **öz kataliz,** *kim. Bir tepkimede kendi kendine üretilen bir ürünün kataliz görevi yapması olayı.*|| **öz kendü,** *{eAT} Bizzat kendisi.*|| **öz kinetik,** *(Yanılsama için) tam karanlıkta ışıklı bir noktaya sürekli bakıldığında o noktanın yer değiştiriyormuş gibi görünmesi.*|| **öz kişi,** *{eT} Hısım.* [DLT]|| **öz konuk,** *{eT} Ruh.* [EUTS]|| **öz korunma,** *Kendi kendine işleyen bir alarm düzeneği sayesinde hırsızlığa, tecavüze karşı korunma.*|| **öz korunum,** *psikol. Yerine getirildiğinde kesinlikle organizmayı yok edecek zorlayıcı isteklere karşı organizmanın yaşamını sürdürme eğilimi.*|| **öz kutuplu,** *mat. Her köşesi karşı yüzün kutbu olan dört yüzlü.*|| **öz memeliler,** *zool. Tipik eteneli memeliler alt sınıfı.*|| **öz nitelik,** *fel. Klasik felsefede genel olarak töz üzerine bilinen şey.*|| **öz odun,** *Olgunlaşan ağaç gövdesinin öze yakın bölümü.*|| **öz onaran,** *Kendi kendine arızasını onarabilen.*|| **öz öğrenen,** *Öz öğrenme yapabilen.*|| **öz öğrenim,** *Kendi kendini yetiştirme; kendi kendine bilgilenme.*|| **öz öğrenimli,** *Kurumsal bir eğitim öğretim görmeden kendini yetiştirmiş olan; otodidakt.*|| **öz öğrenme,** *bsy. Çalışma programlarını daha önceki işlem ve eylemlerinden elde ettikleri verime göre değiştirebilme yeteneği taşıma.*|| **öz öğretim,** *Kişinin, öğretim kaynaklarına doğrudan kendisinin ulaşması yoluyla elde ettiği öğretim yolu; kendi kendine öğretim.*|| **öz ön gerilme,** *Genleşen çimento ile betona uygulanan basınç.*|| **öz ön gerilmeli,** *Öz ön gerilme etkisinde kalan.*|| **öz pekiştirim,** *Kişinin aracı bir olay olmaksızın pekiştirim yaratmasını sağlayan davranış.*|| **öz özü,** *{eAT} Kendi kendisi; kendi varlığı.*|| **öz özüme eyledim, külü gözüme eyledim,** *{ağız} Ne yaptımsa kendim yaptım.*|| **öz özüne gelmek,** *{eAT} Kendine gelmek; ayılmak.*|| **öz protoliz,** *kim. Aynı maddenin iki molekülünden birinin asit, diğerinin baz gibi davranarak proton değiştirdikleri tepkime; otoprotoliz.*|| **öz rekabet,** *tic. Bir malın, aynı işletmenin ürettiği diğer mallarla rekabeti.*|| **öz sakatlama,** *psikol. Kişinin kendi vücudunda yara ve sakatlıklar meydana getirmesi.*|| **öz saldırgan,** *psikol. Kendine yönelik olarak bilinçli ya da bilinç dışı saldırganlık gösteren.*|| **öz saldırganlık,** *psikol. Bilinçli ya da bilinç dışı olarak kendine yönelik saldırganlık.*|| **öz salınım,** *fiz. Frekansı ile ayırt edilen ve sistemdeki iç kuvvetlerin etkisiyle oluşan salınım.*|| **öz savunma,** *Bireyin veya bir topluluğun, bir tehlike karşısında güvenlik güçlerine başvurmaksızın gösterdiği savunmaya yönelik tepki; kendi kendini savunma.*|| **öz saygı,** *Bireyi, kendine olan saygıyı korumaya yönelten duygu; insanın kendine duyduğu saygı; haysiyet; izzet-i nefis; onur.*|| **öz sindirim,** *tıp. Ölüm sonrasında ya da in vivo olarak mide ülserlerinde mide mukozasının kendi salgılarıyla kendini sindirmesi.*|| **öz su,** *biy. 1. Hayvansal ya da bitkisel dokularda bulunan ve gerektiğinde özütlenebilen organik sıvı; usare. 2. Salgı bezlerinin salgıladığı ve içinde enzimler bulunan sıvı.*|| **öz suçlama,** *Kendi kendini suçlama; çoğunlukla hayal ürünü olaylar yüzünden kendisi hakkında suçlamada bulunma.*|| **öz tahta,** *Tomruğun özünden geçecek biçimde kesilerek alınan tahta.*|| **öz tedavi,** *Kişinin doktora başvurmaksızın, kendi kendine yararlı bulduğu ilaçları kullanarak uyguladığı tedavi.*|| **öz telkin,** *Bir düşüncenin insan üzerindeki etkisi; kişinin kendi kendine etkide bulunması.*|| **öz tepki,** *dbl. Konuşmacının, zihinsel ve duygusal konumuna göre dilsel ögeleri düzenlemesi.*|| **öz test,** *Bireyin kendi başına uygulayabileceği ve değerlendirmesini yapabileceği türden hazırlanmış test.*|| **öz teşhis,** *tıp. Bireyin, doktora başvurmaksızın kendisinde var olan ya da var olduğunu sandığı hastalığa teşhis koyması.*|| **öz topaklaşım,** *kim. Hiçbir bağlayıcı katılmaksızın birleşime giren maddelerin basınç veya ısı etkisi ile birbirine yapışması biçiminde görülen yığışma.*|| **öz tüketim,** *ekon. Bir üreticinin kendi üretimi olan ürünleri kendisinin tüketmesi.*|| **özü baydı,** *{ağız} Gözü pek; katı yürekli.* [DS]|| **özü baymak,** *{ağız} Acımak.* [DS]|| **özü baymamak,** *{ağız} Acıya dayanamamak; yapmaya ya da bakmaya cesaret edememek; kıyamamak.* [DS]|| **özü bozuk,** *{ağız} (Kişi için) kötü yaradılışlı.* [DS]|| **özü bay vermemek,** *{ağız}* → özü baymamak. [DS]|| **özü bay vermemek,** *{ağız}* → özü baymamak. [DS]|| **özü bozuk,** *{ağız} Kötü kalpli.* [DS]|| **özü doğru,** *{ağız} (Kişi için) güvenilir; iyi yaradılışlı.* [DS]|| **özü döğmemek,** *{ağız}* → özü baymamak. [DS]|| **özü dönmek,** *{ağız} Acımak.* [DS]|| **özü dövmemek,** *{ağız}* → özü baymamak. [DS]|| **özü döymemek,** *{ağız}* → özü baymamak. [DS]|| **özü geçmek,** *{ağız} 1. Bir şeye, birine karşı güveni azalmak. 2. Güçsüz, dirençsiz kalmak. 3. Yaşlılık, hastalık nedeniyle zayıflamak. 4. Uyuyuvermek; uyuklamak. 5. Çürü-*

mek. 6. Acıkmak. 7. Açlıktan uyuyakalmak. [DS]|| **özü gövünmek,** *{eAT}* → öz göyünmek.|| **özü göynemek,** *{eAT}* → özü göyünmek.|| **özü göyünmek,** *{eAT}* → özü göyünmek.|| **özü güymek,** *{ağız} İçi almamak.* [DS]|| **özü kara,** *{ağız} Sütü bozuk; kötü soydan gelen kimse.* [DS]|| **özü kuru,** *{ağız} Kırılmadan kurumuş tütün yaprağı.* [DS]|| **özü kuru olmak,** *{ağız} (Tütün yaprağı için) poyraz nedeniyle olgunlaşmadan kurumak.* [DS]|| **özün bulmak,** *{eAT} Aklı başına gelmek; bilinci yerine gelmek; kendine gelmek.*|| **özünden gitmek,** *{eAT} Kendini kaybetmek; kendinden geçmek.*|| **özünden inmek,** *{eAT} Sulbünden gelmek.*|| **özüne basmak,** *{ağız} Yorgunken yenilen yemek yüzünden ağırlık duymak.* [DS]|| **özüne gomak** (komak), *{ağız} folk. Düğünden sonra, ilk gece damadı gelinin yanına getirmek.* [DS]|| **özün görmek,** *{eAT} Kendini beğenmek.*|| **özünü bilmek,** *{ağız} Bulûğ çağına gelmek; erinleşmek.*|| **özünü bilmeze urmak,** *{eAT} Bilmezden gelmek.*|| **özünü dirşürmek,** *{eAT} Kendine gelmek; bilinci yerine gelmek.*|| **özünü hıraya geçmek,** *{eAT} Kendi kusurunu söylemek; eksiğini itiraf etmek.*|| **özünü hıraya urmak,** *{eAT}* → özünü hıraya geçmek.|| **özünü itürmek,** *{eAT} Kendini kaybetmek.*|| **özünü salmak,** *{eAT} Kendinden vazgeçmek; kendini bırakmak.*|| **özünü yığmak,** *{eAT} Kendini tutmak; nefsini yasaklamak.*|| **özünü yütürmek,** *{eAT}* → özünü itürmek.|| **özünü yanmak,** *{eAT} İçi acımak; yüreği yanmak.*|| **özü yufka,** *{ağız} Acıma duygusu çok olan; yumuşak yürekli.* [DS]|| **özü yuha,** *{ağız} Acıma duygusu çok olan; yumuşak yürekli.* [DS]|| **öz yaka olmak,** *{ağız} Etkili olmak; sırnaşarak dediğini yaptırmak.* [DS]|| **öz yapı,** *Karakter.*|| **öz yapışkan,** *Bir yüzü zamklanmış olduğu için, ısıtılmadan kendiliğinden yapışan; kendi yapışkan.*|| **öz yaşam,** *Bir kimsenin yalnız kendisini ilgilendiren özel hayatı.*|| **öz yaşam öyküsü,** *Bir yazarın kendisi tarafından kaleme alınan yaşam öyküsü; otobiyografi.*|| **öz yayınma,** *Bir metalde atomların kendiliğinden yer değiştirmesi.*|| **öz yergi,** *psikol. Kendisi hakkında yergide bulunma: kendi kendini yerme.*|| **öz yeterli,** *man. Kendi içinde çelişik olmayan.*|| **öz yeterlik,** *Kendi kendine yetme durumu; kendi kendisine yeterli olma.*|| **öz yeterlilik,** *man. Çelişik olmayan bir kuramın özelliği.*|| **öz yetersiz,** *man. Çelişkiye düşmedikçe gerçek kümeler olarak kabul edilebilmeleri olanaksız olan.*|| **öz yetersizlik,** *man. Bir tanımın hem tanıtlanabilir hem de çürütülebilir oluş özelliği.*|| **öz yoğuşma,** *kim. Bir birleşiğin kendi kendine yoğuşması.*|| **öz yönetici,** *as. Bir güdümlü merminin hedeften gelen işaretleri algılamaya ve mermiyi o hedefe yöneltmeyi sağlayan bilgileri elde etmeye yarayan birleşeni.*|| **öz yönetilen,** *(Otomasyon sistemi için) yapımı ya da çalışmaya başlatılma sırasında kendine verilen komut ve programa göre kendi kendini yöneten.*|| **öz yönetim,** *1. Öğretim kurumunda öğrencilerin yönetim işlerine doğrudan katıldıkları sistem. 2. Bir işletmenin işçilerin doğrudan katılımı ile yönetilmesi. 3. Bir toplumun kendi dışındaki bir otoriteye bağlı olmaksızın kendi kendini yönetmesi.*|| **öz zehirlenme,** *Organizmanın kendi ürettiği zehirler tarafından bozulması; kendi kendine zehirlenme.*

öz^{2}, [öz] *sf* **1.** Gerçek. **2.** İçinde hiçbir yabancı madde bulunmayan; karışıksız; katışıksız; saf; arı; halis. **3.** Bir kimseye kan bağı ile doğrudan bağlı olan; üvey olmayan. **4.** *{ağız}* Güç; dayanıklılık. [DS] 🗗 **öz ad,** *dbl. Bir sözcüğün yalnız kendi kendini belirtmesi durumu. «"çocuk" kelimesini doğru yazınız.» cümlesinde "çocuk" bir insanın göstergesi değil "ç-o-c-u-k" harfleri ile yazılı olan kelimeyi kast ettiği için öz addır.*|| **öz algı,** *fel. Bir düşünceyi, gerçeği bilinçle doğrudan kavrama.*|| **öz deve kuşları,** *Eski dünyada fosillerine rastlanan uçamayan kuşlar takımı, (Strathiones).*|| **öz deve kuşugiller,** *zool. Deve kuşunu içeren uçamayan kuş familyası, (Struthiocamelus).*|| **öz kardeş,** *Hem anaları hem babaları ya da babaları aynı olan kardeşler.*|| **öz kaynak,** *Bir işletmenin sahipleri tarafından sağlanan ve işletmenin üretimden sağladığı kâr ile edinilen kaynakların tümü.*|| **öz kesit,** *Tomruğun boyu yönünden alınan ve özünden geçen kesit yüzeyi.*|| **öz kedi balığıgiller,** *zool. Köpek balıklarının örtülü omurgalılara giren bir familyası; tırpanagiller.*|| **öz kedi balıkları,** *zool. Asıl kedi balıklarını içeren köpek balığı alt takımı, (Rajıformes).*|| **öz kertenkelegiller,** *zool. Asya, Avrupa ve Afrika'da yaşayan, böcekçil, gündüzcü, toprakta ve kovuklarda yaşayan sürüngen kertenkeleler familyası, (Lacertidae).*|| **öz sermaye,** *Bilançonun pasifinde gözükmesine rağmen borçlanma yoluyla elde edilmemiş sermayenin tümü.*

öz^{3}, [*eT.* ögüz ? / **öd** > öz اوز] *is.* **1.** İki dağ arasındaki dere ve çevresi; vadi; dere; çay; ırmak. *{eT} {OsT} (aynı)* [DLT] [ETY] [EUTS] [Gabain] **2.** Gür akan kaynak suyu. **3.** *{ağız}* Su arkı. [DS] **4.** Sulak, verimli arazi. **5.** *{ağız}* Küçük göl. [DS] **6.** *{ağız}* Derelerin suyunun çıktığı yer; pınar. [DS] **7.** *{ağız}* Tepeler arasındaki çukur, düzlük yer; koyak. [DS] **8.** *{ağız}* Otlak. [DS] **9.** *{ağız}* Bağ, bahçe; bostan. [DS] **10.** *{ağız}* Yapışkan topraklı yer. [DS] **11.** *{ağız}* Su kıyısındaki yeşil yer; ova. [DS] **12.** *{ağız}* Geniş ve büyük hendek. [DS] **13.** *{ağız}* Sel sularının aktığı yerde yaptığı yarıklar. [DS] **14.** *{ağız}* Köye yakın tarla; tarla. [DS] **15.** *{ağız}* Çamurlu, çalılık, ormanlık yer. [DS] **16.** *{ağız}* Sulu çayırlık. [DS] 🗗 **öz dikeni,** *Zambakgillerden, körpe sürgünleri ilkbaharda toplanarak sebze olarak kullanılan, haşlandıktan sonra yumurta ile pişirilerek yenen, dikenli, tırmanıcı, hep yeşil bitki; silcan; melevcen; tavşan kirazı, (Smilax aspera).*

öz[4], [öz / üz] *{eT}* *sf.* Sağır. ☞ **öz kişi,** *Sağır adam.* [DLT]

öz[5], [öz] *{ağız}* *is.* Azman. [DS]

öz[6], [öz] *{ağız}* *is.* **1.** Çam ağacının ortasında bulunan çıralı ve sağlan kısım. **2.** Yapılarda kullanılan çıralı ve kalın çam ağacı. **3.** Üzüm çardağına konulan uzun sırık. **4.** Ağaç gövdelerinin reçineli ve kalın kısmı. **5.** İlkel tahterevallinin dikey duran ağacı. [DS] ☞ **özü sürüklemek,** *{ağız}* *İnsafa gelmek.*

öz[7], [öz] *{ağız}* *is.* Tahıl. [DS]

öz[8], [öz] *{ağız}* *is.* Sakızın kıvama gelmesi için konulan gıcır. [DS]

özbe, [? özbe] *{ağız}* *is.* **1.** Düzine. **2.** Deste; demet. [DS]

Özbek, [Öz+bek *(Kıpçak Hanı Gıyaseddin Mahmut Özbek)*] *is.* **1.** Batı Türkistan'da yaşayan bir Türk boyu. **2.** Bu Türk boyundan olan bir kimse. **3.** Özbekistan Cumhuriyeti halkından olan kimse. **4.** (İsim tamlamalarında, tamlayan olarak) bu boy ile ilgili; bu boydan olan kimse ile ilgili. ☞ **özbek pilavı,** *İnce doğranmış soğan, havuç ve et suyu ile haşlanmış kuşbaşı et konularak yapılan bir tür pirinç pilavı; havuçlu pilav.*

özbek[1], **-ği** [öz+bek] *{ağız}* *is.* Havuç. [DS]

özbek[2], **-ği** [öz / özbek] *{ağız}* *is.* Dere; çay; ırmak. [DS]

Özbekçe, [özbek-çe] *(özbe'kçe)* *is.* Özbek dili; Çağataycanın dolayısıyla ortak Orta Asya Türkçesinin devamı olarak gelişen ve bugün Özbek halkının konuştuğu, Uygurca ile birlikte Türk dillerinin Güneydoğu öbeği içinde sayılan bir Türk lehçesi.

özbeöz, [öz+ Far. be + T. öz] *sf.* Tam anlamıyla gerçek; tam; öz.

özce, [öz-ce اوزجه] *(ö'zce)* *{OsT}* *sf.* Öz olan; gerçek olan; gerçekten öz.

özcesi, [öz-ce-s-i] *(ö'zcesi)* *zf.* Sözün kısası; kısaca; özet olarak; sözün özü.

özcü, [öz-cü] *sf.* **1.** Özcülüğe ilişkin; özcülüğe ait. **2.** Özcülük yanlısı olan; özcülük öğretisini benimseyen.

özcülük, -ğü *is. fel.* Özün var oluştan önce geldiğini, bu nedenle daha temel bir nitelik taşıdığını savunan öğreti.

özcüm, [? özcüm] *{ağız}* *is.* Tırpan. [DS]

özdek[1], **-ği** [öz-dek اوزدك] *{eAT}* *{OsT}* *is.* **1.** Esas; temel. **2.** Gövde. **3.** *{OsT}* Öz; hülasa; iç.

özdek[2], **-ği** [öz-dek] *is.* **1.** Uzayda yer kaplayan, varlığı duyularla algılanabilen, bölünebilen, ağırlığı olan her şey; madde; cisim, *(1942)*. **2.** Kullanılması, tüketilmesi mümkün ve taşıması kolay olan her şey; ayniyat. **3.** İş yerlerinde malzeme ve eşya ile ilgilenen bölüm, ayniyat. **4.** *fel.* İnsan tarafından bir amaç uğruna şekillendirilmiş veya yararlanılabilir doğal nesneler.

özdek[3], **-ği** [öz-dek] *{ağız}* *is.* Çekirdek. [DS]

özdekçi, [öz-de-k-çi] *is.* Her türlü varlığın maddeye dayandığını kabul eden ve bu görüşü ileri süren kimse; materyalist; maddeci.

özdekçilik,-ği [özdek-çi-lik] *is. fel.* **1.** Maddeyi tek gerçeklik olarak kabul eden, düşünceyi de maddî bir olgu olarak ele alan felsefî öğreti; ruhçuluğun karşıtı olarak maddeden başka bir cevherin varlığını kabul etmeyen öğreti; materyalizm; maddecilik. **2.** Para, mal gibi zenginliklere önem verme ve maddî zevklere düşkün olma; maddiyatçılık. **3.** İslam felsefesinde, maddenin temel ilke olduğunu ileri süren düşünce sistemi.

özdeklenmek, [özdek-le-n-mek اوزدكلنمك] *{OsT}* *dönşl. f.* *[-ür]* Gövde bağlamak; gövdelenmek.

özdeklik, -ği [öz-de-k-lik] *is.* Maddî olan şeyin niteliği.

özdeksel, [öz-de-k-sel] *sf.* **1.** Özdek niteliğinde olan; maddî. **2.** Özdekle ilgili; maddî. **3.** Materyalist.

özdelik, -ği [öz-de-lik] *{ağız}* *is.* Kimlik cüzdanı. [DS]

özden[1], [öz-den] *sf.* **1.** Özle ilgili; öz varlıkla ilgili. **2.** Gerçekle ilgili. **3.** *is. anat.* Timüs. **4.** *{ağız}* Özsu. [DS]

özden[2], [öz-den] *{ağız}* *sf.* Köleliği olmayan; soyca temiz. [DS]

özden[3], [öz-den] *is.* **1.** Dere; çay; ırmak. **2.** Suların geçtiği yer; su geçidi.

özden[4], [öz-den] *{ağız}* *zf.* Gerçekten. [DS]

özden[5], [öz-den] *{ağız}* *is.* Ağaç gövdesi. [DS]

özden[6], [öz-den] *{eT}* *sf.* Güzel; hoş.

özdenlik,-ği, [öz-den-lik] *is. fel.* **1.** Özden olma durumu. **2.** Var olması için kendinden başka bir varlığa gerek duymama durumu; kayyumiyet. **3.** Kendi özüyle var oluş; kendinden var olma.

özdeş[1], [öz-deş] *sf.* Gizli; saklı; mahrem, *(1935)*.

özdeş[2], [öz-deş] *sf* **1.** Birbirine tamamen benzeyen, her yönden birbirinin aynı olan; bütün nitelikleri birbirine eşit olan; ayırt edilemeyecek kadar aynı olan; aynı, *(1942)*. **2.** *mat.* Kendinde özdeşlik bulunan; identik. **3.** *fel.* Bir ve aynı olan; bir ve aynı anlama gelen. ☞ **özdeş önerme,** *man. Özne ile özdeş olan önerme. Yalan yalandır.*

özdeşleme, [özdeş-le-me] *is.* **1.** Özdeşlemek eylemi. **2.** *psikol.* Başka birinin özelliklerini veya niteliklerini özümseyerek ona benzemeye yönelik bilinç dışı ruhsal tutum.

özdeşlemek, [özdeş-le-mek] *gçl. f.* *[-r]* *[-l(i)-yor]* Özdeş duruma getirmek; özdeşleşmesini sağlamak.

özdeşleşme, [özdeş-le-ş-me] *is.* **1.** Özdeşleşmek eylemi veya durumu. **2.** *psikol.* Kişinin kendisini bir başkası ile özdeş sayması ve karıştırması biçiminde ortaya çıkan ruh ve duygunluk bozukluğu.

özdeşleşmek, [özdeş-le-ş-mek] *dönşl. f.* *[-ir]* **1.** Özdeş duruma gelmek; aynı olmak; eşit duruma gel-

mek. **2.** Kendini bir başkası ile benzer, eşit ya da aynı görmek; onunla özdeş saymak.

özdeşleştirme, [özdeş-le-ş-tir-me] *is.* Özdeşleştirmek eylemi.

özdeşleştirmek, [özdeş-le-ş-tir-mek] *gçl. f. [-ir]* Özdeşleşmesini sağlamak; özdeşleşmesine yol açmak; özdeş duruma getirmek.

özdeşleyim, [özdeş-le-y-im] *is. fel.* Kendi duygularını nesnellere aktarma; kendini bir başka varlığın içinde duyma.

özdeşlik,-ği [özdeş-lik] *is.* **1.** Özdeş olma durumu; özdeş olan şeyin niteliği; ayniyet; tıpkılık. **2.** *fel.* Başka görünüş ya da adlandırma altında belirmekle beraber, *aslında bir olan ve değişmeyen* şey; değişen durumlarda aynı, kendi kendisi kalma. **3.** *mat.* İki yanı da aynı olan ve harflere verilen sayısal değerler ne olursa olsun iki yanı da aynı değerleri alan eşitlik. ⊟ **özdeşlik kuramı,** *fel. Birbirine karşıt ve ayrı gibi görünen varlık ile düşünce, doğa ile tin, nesne ile öznenin derin evren temelinde özdeş yani tek maddî gerçekliğin farklı iki ifadesi olduğunu savunan felsefî görüş.*|| **özdeşlik ilkesi,** *man. Geleneksel mantıkta, her kavramın yalnız kendi kendisi ile özdeş olduğunu vurgulayan ve bilginin yönetici ilkelerinden biri olan temel ilke; her nesne kendi kendisi ile özdeştir, önermesi.*

özdeyiş, [öz+de-y-iş] *is.* Bir yazar, bilim, sanat ve devlet adamı, düşünür tarafından çeşitli konularda. kısa ve kesin bir anlatımla bir gözlem ve deneyime dayanarak söylenmiş doğru ve tutarlı bir yargı getiren, öğüt veren, bir veya birkaç cümleden oluşan özlü söz; vecize; öz söz; hikmet; aforizma; kelamıkibar.

özdöğün, [öz+döğ-ün] *{ağız} is.* Bağ; ilinti; alaka. [DS]

öze[1], [öz-ē - üz-ē] *(öze:) {eT} zf.* **1.** Üstünde; üstte; üzerinde; yukarıda. [EUTS] [KB] **2.** Hakkında. [KB]

öze[2], [öz-e] *sf. fel.* Yalnız bir tür ya da bireyde görülen, aynı cinsin başka bireylerinde ve türde rastlanmayan; has; özgü.

öze[3], [öz-e] *{ağız} is.* Kaplıca. [DS]

özebe, [öz-e-me / özebe ?] *{ağız} is.* Tandırın iyi yanması için çevresine konulmuş topraktan yapılma araç. [DS]

özebek, -ği [öz-e-be-k ?] *{ağız} sf.* Geveze. [DS]

özek[1], [öz[1] > öz-ek] *{eT} is.* Belin iç yanında bulunan damar. [DLT] ⊟ **özeği geçmek,** *{ağız} Çok acıkmak.*|| **özeğini üzmek,** *{ağız} Canını sıkmak.* [DS]

özek[2], [öz[2] > öz-ek] *{eT} is.* **1.** Küçük dere. [EUTS] [Gabain] **2.** *{ağız}* Susuz dere. [DS]

özek[3], **-ği** [öz-ek *(1935)*] *is.* **1.** Bir şeyin veya yerin ortası; merkez; nüve. **2.** *{ağız}* Ağacın, bitkinin içi; özü. [DS] **3.** *{ağız}* Bir şeyin ortası; merkezi. [DS] **4.** *{ağız}* Karpuzun ortası, göbeği. [DS] **5.** *{ağız}* Ot vb. bitkilerin gövde bölümü. [DS] **6.** *{ağız}* Soğan vb. bitkilerin ortasından çıkan tohum sapı. [DS] **7.** *{ağız}* Bitki filizi. [DS] **8.** *{ağız} sf.* Ayrılamaz; onsuz olamaz; gerekli olan. [DS] ⊟ **özek doku,** *bot. 1. Bitkilerin kök, gövde ve saplarının eksenlerinin içinde bulunan değişik yapıları barındıran selüloz çeperleri kalınlaşmış, klorofilsiz, iri hücreli, gevşek dokulu öz; parankima. 2. Odunun düşük kaliteli kısmı. 3. biy. Farklılaşmış hücrelerden oluşan ve özel fizyolojik bir görevi bulunan doku.*

özek[4], **-ği** [öz-ek] *{ağız} is.* İki tekerleği birbirine bağlayan ağaç. [DS] ⊟ **özek ağacı,** *Arabaların ön ve arka dingillerini birbirine bağlayan ağaç.*|| **özek buylusu,** *{ağız} 1. Arabalarda dingili oka bağlayan çivi. 2. Arabanın teknesini, yastığa bağlayan uzun demir.* [DS]|| **özek demiri,** *Özek ağacını arabaya bağlayan demir.*

özek[5], **-ği** [öz-ek] *{ağız} is.* **1.** Gırtlak. **2.** Yemek borusu. [DS] ⊟ **özeğini öttürmek,** *{ağız} Gırtlağını yırtmak.* [DS]

özek[6], [öz-ek] *{ağız} is.* **1.** Soluk. **2.** Güç. [DS]

özek[7], **-ği** [öz-ek] *{ağız} sf.* Çıkarı için sırnaşarak istediğini elde eden. [DS]

özek[8], **-ği** [öz-ek] *{ağız}* Çalışkan. [DS]

özek[9], **-ği** [öz-e-mek > öz-e-k] *{ağız} is.* Çalkalanarak sulandırılmış yoğurt. [DS]

özek[10], **-ği** [öz-ek ?] *{ağız} sf.* Çok konuşan; sözü uzatan. [DS]

özeki, [özē > öze-kī] *(özeki:) {eT} sf.* Fevkalâde; üstün; olağanüstü. [EUTS]

özekleme, [özek-le-me] *is.* Özeklemek eylemi; düzenleme.

özeklemek[1], [öz-ek[1] > özek-lē-mek / özek-te-mek] *{eT} gçl. f. [-r]* Şah damarını kesmek; şah damarına vurmak. [DLT]

özeklemek[2], [özek-le-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* Dağınık olan şeyleri düzenlemek; derleyip toplamak. [DS]

özeklendirme, [özek-le-n-dir-me] *is.* Özeklendirmek eylemi; düzenletme.

özeklendirmek, [özek-le-n-dir-mek] *{ağız} gçl. f. [-ir]* Toplatmak; düzelttirmek. [DS]

özeksizlik, -ği [özek-siz-lik] *is.* Nilüfer, atkuyruğu gibi bitkilerde görülen merkez silindiri bulunmayan fakat her biri kendine has bir iç deriyle kaplı olan bitki sapının durumu.

özel, [öz-el] *sf.* **1.** Bir tek kişiye ya da bir tek şeye ait olan; has, *(1935)*. **2.** Ayırt edici. **3.** Bir kişinin doğrudan kendini veya yaşamını ilgilendiren; genel olmayan; ortaklaşa olmayan; şahsî; kişisel. **4.** Dikkate değer; istisnaî. **5.** Her zaman olagelenden, yapılagelenden farklı; herhangi bir özelliği dolayısıyla farklılık taşıyan; olağan dışı. **6.** Halkı, herkesi ilgilendirmeyen ve bir kimsenin kişisel gizliliğine ait olan; mahrem. **7.** Doğrudan devlete, kamuya,

devlet bütçesine ait değil de kişiye ait olan; hususi; zatî. **8.** Herkese açık olmayan ancak birkaç kişi arasında yapılan. **9.** Mesleğini kamu sektörü dışında yürüten. **10.** *is.* Bir bütünün belli bir yanını, bir parçasını oluşturan şey. **11.** *zf.* Arada başka bir kimse olmadan; yüz yüze; baş başa. **12.** Ayrıca. **13.** Özellikle; bilhassa. ⊡ **özel ad,** *Başka varlıklardan ayrı olarak tek bir varlığı ilgilendiren ad.*|| **özel ad bilimi,** *dbl. İnsan ve yer adlarının kökenini inceleyen sözlük bilimi kolu; onomastik.*|| **özel af,** *Yalnız Cumhurbaşkanı tarafından uygulanabilen, bir suçlunun yaşlılık, hastalık gibi sebeplerle kesinleşmiş cezasının kaldırılması.*|| **özel çağrı,** *as. Özel harekât planlarında öngörülen birlik ve kurumların sefer kadrolarını tamamlamak amacıyla ilgili yedek personeli göreve almak için yaptığı çağrı.*|| **özel ders,** *Bir öğretmen tarafından sınıf dışında öğrenciye bireysel olarak verdiği ders.*|| **özel dil,** *dbl. Aynı işi yapan ya da aynı meslekten olan kişilerin veya bazı küçük topluluk üyelerinin kendi aralarında anlaştıkları dil; jargon. balıkçı dili, gemici dili, kalaycı dili* || **özel eğitim,** *Genel eğitim programları ve önlemler ile eğitilemeyen kimseler için düzenlenen eğitim.*|| **özel emir,** *as. Yalnız bir birliği veya kişiyi ilgilendiren buyruk.*|| **özel girişim,** *Ekonomi alanında, kamu kesimi dışında kalan ve özel kişilerle özel kuruluşların ürettikleri mal ve hizmetlerden kâr sağlamak amacıyla yapılmış olan işlerin tümü; hür teşebbüs.*|| **özel girişimci,** *Özel girişimcilik yanlısı.*|| **özel girişimcilik,** *Ekonomik hayatta özel girişimi tercih etme; kalkınma ve gelişmede özel girişimi ön planda tutma.*|| **özel görev,** *as. Silahlı kuvvetlerde özel bir amacı gerçekleştirmek için oluşturulmuş birliklerce gerçekleştirilecek taktik veya teknik görev.*|| **özel görev gücü,** *Bir taktik görevin yerine getirilmesi amacıyla kurularak değişik sınıflardan elemanlarla oluşturulmuş ve bir komutan emrine verilmiş kuvvet.*|| **özel hat,** *İletişimde tek ve özel bir abone numarasıyla erişilebilen abone hattı.*|| **özel hayat,** *Kişinin yaşama biçimi ve durumu yalnız kendisini ilgilendiren tutum ve davranış; kişinin kendine özgü yaşamı.*|| **özel hayatın gizliliği,** *Bir kişinin özel yaşamına, aile hayatına girilmemesi, dokunulmaması, kamuya açıklanmaması ve bu hayata saygı gösterilmesi gerektiğini öngören temel hak.*|| **özel hukuk,** *huk. Eşit şart ve yetkilere sahip kişiler arasındaki ilişkileri düzenleyen hukuk kurallarının tümü.*|| **özel idare,** *İllerde kamu hizmetlerini yürütmekle görevli, genel idareden ayrı işleyişi, ayrı organları ve geliri olan yerel yönetim birimi.*|| **özel kalem müdürlüğü,** *Bakanlıklarda, bakanın resmî ve özel yazışmalarını, her türlü protokol ve tören işlerini düzenleyen ve öteki kuruluşlarla işbirliğini sağlayan müdürlük.*|| **özel kesim,** *Resmî kesim dışında çalışan iş dünyası.*|| **özel kredi,** *Bankaların özel ve tüzel kişilere açtıkları kredi.*|| **özel mahkeme,** *Genel yargı kurumları dışında özel davalara bakmak üzere kurulmuş mahkeme.*|| **özel mektup,** *Akraba, arkadaş, sevgili vb. kişilerin kendi aralarında yazdıkları ve kendilerine özel konulardan söz ettikleri mektup; hususî mektup.*|| **özel mülkiyet,** *Kullanım ve değerlendirmesi kişinin yalnız kendisine ait olan taşınır ve taşınmaz malların tümü.*|| **özel okul,** *Devlet okullarına paralel eğitim veren ancak mülkiyeti, giderleri ve işletmesi kişi veya kuruluşlara ait olan eğitim kurumu.*|| **özel radyo,** *Kişi ve kuruluşlara ait radyo verici istasyonu.*|| **özel sayı,** *Bir süreli yayının bir tek konuya ayrılmış sayısı.*|| **özel sektör,** *Özel teşebbüs.*|| **özel televizyon,** *Kişi ve kuruluşlara ait televizyon verici istasyonu.*|| **özel teşebbüs,** *Ekonomi alanında, kamu kesimi dışında kalan ve özel kişilerle özel kuruluşların yapmış olduğu işlerin tümü; özel girişim.*|| **özel tiyatro,** *Kişi ve kuruluşlara ait tiyatro.*|| **özel ulak,** *Varış yeri postanesinde hiç bekletilmeden alıcısına ulaştırılan mektup ya da posta paketi.*|| **özel yaşam,** *Kişinin yaşama biçimi ve durumu yalnız kendisini ilgilendiren tutum ve davranış; kişinin kendine özgü yaşamı; özel hayat.*

özelci, [öz-el-ci] *is.* **1.** Herhangi bir alanda özel durum ve işlerle uğraşan kişi; özelle ilgilenen. **2.** *huk.* Özel hukuk alanında uzmanlaşmış hukukçu.

özele[1], [öz > öz-ē > öz-e-lē] *{eT} zf.* Üzerinde; üstünde. [KB]

özele[2], [öz-e-le] *{ağız} is.* Çiğdem. [DS]

özeleme, [öz-e-le-me] *is.* Özelemek eylemi.

özelemek, [öz-le-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ü)-yor]* Özlem duymak; özlemek. [DS]

özelemek[1], [öz-e-le-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* (Yoğurt, vb. yiyecekler için) ezip çalkalamak; karıştırmak. [DS]

özelemek[2], [öz-ē > öze-lē-mek] *{eT} gçsz. f. [-r]* Üste çıkmak; yükselmek. [EUTS]

özelenme, [öz-e-le-n-me] *is.* Özelenmek eylemi.

özelenmek[1], [öz-e-le-n-mek] *{ağız} gçsz. f. [-ür] [-ir]* **1.** Çabalamak. **2.** Sabırsızlık etmek. [DS]

özelenmek[2], [öz-ē > öze-lē-mek > öze-le-n-mek] *{eT} dönşl. f. [-ür]* Yükselmek. [EUTS]

özelge, [öz-el-ge] *is.* Bir kimsenin sahip olduğu taşınmaz mal; mülk.

özelik, [öz-ē > öze-lik] *{eT} is.* Yükseklik. [EUTS]

özelik,-ği [öz-e-lik] *is. fel.* Herhangi bir durumu gösterebilme yeteneği; hassa.

özeliksiz, [öze-lik > öze-lik-siz] *{eT} sf.* Yüksekliği büyük olmayan; üstünsüzlük; üstünü olmayan. [EUTS]

özelleşme, [öz-el-le-ş-me] *is.* **1.** Özelleşmek eylemi veya durumu. **2.** *dbl.* Taşıdığı anlamın kapsamı genel olan bir kelimenin daha dar bir kapsama geçmesi durumu.

özelleşmek, [öz-el-le-ş-mek] *gçsz. f. [-ir]* Özel bir duruma gelmek; özel olmak.

özelleştirme, [öz-el-le-ş-tir-me] *is.* **1.** Özelleştirmek eylemi. **2.** Kamuya ait bir işletme ya da etkinliği özel kesime devretme olgusu.

özelleştirmek, [öz-el-le-ş-tir-mek] *gçl. f. [-ir]* **1.** Özel duruma getirmek; özel olmasını sağlamak. **2.** Bir kişi veya toplulukla ilişkilendirmek. **3.** (Kamuya ait bir işletme için) özel girişime devretmek.

özellik,-ği [öz-el-lik] *is.* **1.** Bir şeyin, kendi türünden olan ve olmayan başka şeylerden ayırt edilmesine olanak tanıyan nitelik; hususiyet, *(1942)*. **2.** Bir kişi veya şeyin taşıdığı, onu benzerlerinden farklı kılan, sıradan olmaktan çıkaran nitelik; hususiyet.

özellikle, [öz-el-lik-le] *zf.* **1.** Bir ögeyi, ayrıntıyı, koşulu diğerlerinden ayırır; özel olarak; bilhassa; hele. **2.** Her şeyden önce; hassaten. **3.** Bir bütünün diğer ögelerinden ayrıcalıklı biçimde; diğerlerine oranla daha fazla özen göstererek; hassaten.

özelmek, [ōz[1] > öze-l-mek] *{eT} gçl. f. [-ür]* **1.** Özlemek. [DLT] **2.** Istırap çekmek. [KB]

özelti, [öz-el-ti] *{ağız} is.* **1.** Bataklık, sazlık yer. **2.** Yamaçlardan akan sel suları. **3.** Küçük dere. [DS]

özeme[1], [öz-e-me] *is.* **1.** Özemek eylemi. **2.** *{ağız}* Yoğurt, bal, pekmez gibi yiyeceklerin sulandırılmışı. [DS] **3.** *{ağız}* Ayran. [DS]

özeme[2], [öz-e-me] *{ağız} is.* Kılın ip biçimine getirilmeden önceki yuvarlatılmış durumu. [DS]

özemeç, [öz-e-me+aş] *{ağız} is.* Süt ve ayran karışımı. [DS]

özemek[1], [öz-e-mek] *{ağız} gçl. f. [-z(ü)-yor]* **1.** (Katı yoğurt, pekmez vb. için) su ile inceltmek; sulandırmak. **2.** Hamur ya da çamuru yoğurup özlendirmek. **3.** Sıvı maddelere un vb. katarak karıştırıp koyulaştırmak. [DS]

özemek[2], [öz-e-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-z(ü)-yor]* **1.** Savsaklamak; işi uzatmak. **2.** Sözü yineleyerek gereğinden çok uzatmak; gevelemek. [DS]

özemek[3], [öz-e-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-z(ü)-yor]* Eskiyen çorabı örerek onarmak. [DS]

özemek[4], [öz-e-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-z(ü)-yor]* Taranmış yünü yuvarlayarak boru gibi yapmak. [DS]

özemek[5], [öz-e-mek] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-z(ü)-yor]* Cıvımak. [DS]

özemek[6], [öz-e-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-z(ü)-yor]* Tadını çıkara çıkara yiyip içmek. [DS]

özemük, -ğü [öz-e-mik] *{ağız} sf.* Gevşek. [DS]

özen[1], [ōz[1] > öze-n] *{eT} sf.* **1.** İçerlek; [EUTS] **2.** En içeride bulunan; tam ortada. [EUTS] **3.** *is.* İlk; öz. [EUTS] [Gabain]

özen[2], [öğ-se-mek > *öğ-se-n > öz-en] *is.* Yapılan ya da sürdürülen bir işte, içten gelerek gösterilen titizlik; ihtimam; itina. ☞ **özen göstermek,** *Yapılmakta olan bir işin çok mükemmel bir şekilde yapılması için titizlik göstermek; özenmek; itina etmek; ihtimam göstermek.*

özen[3], [öz-en] *{ağız} is.* **1.** Birbirine yakın iki dağın arasındaki uzaklık; ara. **2.** Koyak. **3.** Sulak verimli arazi veya otlak. **4.** Dere; vadi; çay; ırmak. [DS]

özen[4], [özen] *{ağız} sf.* Kör. [DS]

özenci, [öz-en-ci] *is.* **1.** Bir şeyi çok seven ve heves eden; amatör. **2.** Sadece zevki için ve bilerek bir iş ve meslekle uğraşan kimse; amatör. **3.** Mesleği olmamakla beraber kendisini güzel sanatlara veren kimse; amatör. **4.** *gnşl.* Yetkisi olmayan, acemi; amatör.

özencik, -ği [öz-en-cik] *{ağız} ünl.* Küçük çocukların arkadaşlarını kıskandırmak için ellerindeki nesneyi göstererek söyledikleri söz. [DS]

özenç, -ci [öz-en-ç] *{ağız} is.* **1.** Bir şeye karşı duyulan eğilim; istek; arzu. **2.** Görülen iyi ve güzel bir şeye sahip olma, beğenilen birine benzeme isteği duyma; imrenme; gıpta etme. [DS]

özendirme, [öz-en-dir-me] *is.* Özendirmek eylemi.

özendirmek, [öz-en-dir-mek] *gçl. f. [-ir]* Özenmek eylemini yaptırmak; özenmesini sağlamak; özenmesine yol açmak.

özengen, [öz-en-gen] *sf.* **1.** Özenen. **2.** *sf.* Bir işi kazanç gözetmeksizin yalnızca zevk için yapan hevesli kimse; özenci; amatör.

özengenlik, -ği [öz-en-gen-lik] *is.* **1.** Özengen olma durumu; özenme durumu. **2.** Bir işi kazanç gözetmeksizin yalnızca zevk için yapma; özencilik; amatörlük.

özengi[1], [öz-en-gi] *{ağız} is.* Ocağın altına döşenen ağaç. [DS]

özengi[2], [özengi] *{ağız} is.* → üzengi. [DS]

özengülük, [özengi-lik] *{ağız} is.* Geline, erkek evine geldiğinde, attan inerken güveyin anne ve babasının verdiği armağan; üzengilik. [DS]

özeni, [öz-en-i] *is.* Özenmek eylemi.

özenilme, [öz-en-il-me] *is.* Özenilmek eylemi.

özenilmek, [öz-en-il-mek] *edil. f. [-ür]* **1.** Özenmek eylemi yapılmak; özen duyulmak; özenle yapılmak. **2.** *gnşl.* İmrenilmek.

özeniş, [öz-en-iş] *is.* Özenmek eylemi veya biçimi.

özenleydi, [özen-le-y-di] *{ağız} sf.* Çukurumsu. [DS]

özenli, [öz-en-li] *sf.* **1.** (Kişi için) bir işi özenerek yapan; itinalı. **2.** (İş için) bir kimse tarafından özenilerek yapılan; itinalı.

özenme, [öz-en-me] *is.* Özenmek eylemi veya tutumu.

özenmek[1], [öz-en-mek] *gçsz. f. [-ir]* **1.** Bir işi büyük bir titizlik ve dikkat göstererek yapmaya çalışmak; itina göstermek. **2.** Başkalarında gördüğü ve beğendiği bir durumda olmaya çalışmak; kendisinde olmayan bir özelliğe sahip olmaya çalışmak; heves

etmek. **3.** Başka birinin yaptığı işi yapmaya çalışmak; taklit etmek; onun gibi yapmak; öykünmek. ⧉ **özene bezene,** *İtina ile; özenerek; istekle.*|| **özenip bezenmek,** *Bir işi en ince ayrıntılarına kadar büyük bir titizlik göstererek yapmak.*|| **özene özene,** *İtina ederek.*

özenmek[2], [öz-en-mek] *{ağız} gçsz. f. [-ir]* Gelmek. [DS]

özenmek[3], [öz-en-mek] *{ağız} gçsz. f. [-ir]* Çalışmak. [DS]

özensiz, [öz-en-siz] *sf.* **1.** (Kişi için) yaptığını özenmeden, hevessizce yapan; baştan savmacı; itinasız. **2.** (İş için) özen gösterilmeden, baştan savma yapılan.

özensizlik,-ği [öz-en-siz-lik] *is.* Özensiz olma durumu; özensiz olan şeyin veya kişinin niteliği; itinasızlık.

özenti, [öz-en-ti] *{ağız} is.* Akarsuyun getirdiği birikinti. [DS]

özenti[1], [öz-en-ti] *is.* **1.** Beğendiği bir durumda olma, beğendiği şeye benzeme çabası. **2.** Gülünçlüğe varacak ölçüde bir kimseye, bir topluluğa benzeme isteği; öykünme. **3.** Bu istekten kaynaklanan doğallıktan uzak, içten olmayan davranış biçimi. **4.** *{ağız}* Özenilerek yapılıp ortaya konan şey; eser; yapıt. [DS]

özenti[2], [öz-en-ti] *{ağız} is.* **1.** Özleyiş. **2.** Bir şeyin bir an önce olmasını istemek. [DS]

özenti[3], [öz-en-ti] *{ağız} is.* **1.** Dağ eteklerinde, iki sırt arasındaki düzlük. **2.** Su ağzında, dere kıyılarında bulunan düzlük. **3.** Derelerin, sellerin, pınar ayaklarının aka aka aşındırdığı topraktaki yarık. **4.** Düz yerdeki çukurlar. **5.** Kurumuş göl çukuru. [DS]

özentici, [öz-en-ti-ci] *is.* ve *sf.* Bir kimse ya da bir şeye benzemeye çalışan; özenti içinde bulunan.

özenticilik,-ği [öz-en-ti-ci-lik] *is.* Özentici olma durumu; özenti gösterme durumu.

özentili, [öz-en-ti-li] *sf.* **1.** Özentisi olan; doğallıktan, içtenlikten yoksun; yapmacıklı. **2.** Özenerek yapılmış olan.

özentisiz, [öz-en-ti-siz] *sf.* **1.** Özenti özelliği taşımayan; doğal; yalın; yapmacıksız. **2.** Özenilmeden yapılan; sade; yalın.

özenük, -ğü [öz-en-ük] *{ağız} sf.* (Yün için) tarandıktan sonra yuvarlatılmış ve sıkıştırılmış. [DS]

özeri, [üze-ri] *{ağız} zm.* Üstü. [DS]

özerk, [öz+erk] *sf.* **1.** (Kuruluş için) daha geniş bir merkezî kuruluşa bağlı olmakla birlikte, ayrı bir yasa ile kendine ait işleri kendisi düzenleme ve yönetme yetkisi tanınmış olan; muhtar; otonom. **2.** (Ülke veya bölge için) kendi yasaları ile kendi kendini serbestçe yöneten. **3.** *dbl.* (Dilsel birim) işlevi sözcedeki yeri ile belirlenmeyen.

özerkleşme, [özerk-le-ş-me] *is.* Özerkleşmek eylemi.

özerkleşmek, [özerk-le-ş-mek] *dönşl. f. [-ir]* Özerk duruma gelmek; özerklik kazanmak.

özerkleştirme, [özerk-leş-tir-me] *is.* Özerkleştirmek eylemi.

özerkleştirmek, [özerk-leş-tir-mek] *gçl. f. [-ir]* Özerk duruma getirmek; özerklik vermek; merkezî yönetimin dışındaki makamlara bağımsız olarak karar alma yetkisi tanımak.

özerklik,-ği [öz+erk-lik] *is.* **1.** Ülkelerin, bölgelerin kendi kendilerini serbestçe, kendi yasaları ile yönetebilme durumu; kendi uyacağı yasayı kendinin koyması; muhtariyet; otonomi. **2.** Herhangi bir kamu kurum ve kuruluşunun, devletin merkezî yönetimi karışmaksızın kendi işlerini, işin gereğine göre yönetebilmelerini sağlayan yasal yetki. **3.** *huk. siy.* Bir devletin sınırları içinde bir ülke, bölge veya yöreye iç işlerinde tanınan serbestlik. **4.** *fel.* Herhangi bir varolanın, dıştan herhangi bir yetkenin koyduğu kurallara eleştirmeden uyma yerine, uygulayıcısı olduğu bir yasayı kendi kendine koyması ve uygulaması. **5.** Kendine özgü bir yasası olan.

özet, [öz-et] *is.* **1.** Bir metnin, konuşmanın, filmin vb. içeriğinin ayrıntılarına inilmeden kısa olarak anlatılmış biçimi; hulasa, *(1935).* **2.** Herhangi bir olay ya da durumun özünü oluşturan kısa açıklama. **3.** *ed.* Bir edebî eserin, herhangi bir yazının kısaltılmış biçimi. **4.** Bir metnin temel özellikleri korunmak kaydıyla daha kısa ve daha özlü biçimde yeniden yazılmasına dayanan eğitsel alıştırma. **5.** *sine.* Senaryonun ilk basamağı olarak, bir filmin konusunu en kısa biçimde anlatan metin; sinopsis. ⧉ **özet olarak,** *Kısaca; özetle.*

özetle, [özet + ile > öz-e-t-le] *(öze'tle) zf.* Özet olarak; kısaca; hulasaten.

özetleme, [öz-e-t-le-me] *is.* Özetlemek eylemi.

özetlemek, [öz-e-t-le-mek] *gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* Bir yazıyı, bir metni özünü kaybetmeden daha az kelime ile daha kısa biçimde anlatmak; konunun özünü vermek; özetini çıkarmak; hulasa etmek.

özetlenme, [öz-e-t-le-n-me] *is.* Özetlenmek eylemi.

özetlenmek, [öz-e-t-le-n-mek] *edil. f. [-ir]* Özet durumuna getirilmek; özet olarak açıklanmak; temel yanları ile ele alınarak anlatılmak; hulasa edilmek.

özezer, [öz+ez-er] *sf.* **1.** Kendine uygulanan fiziksel acıdan zevk duyarak cinsel doyuma olaşan; mazoşist. **2.** *is.* Fiziksel acıdan cinsel doyuma ulaşma sapınçlığı olan kimse; mazoşist.

özezerlik,-ği [öz+ez-er-lik] *is. psikol.* Fiziksel acı ya da aşağılayıcı davranışlardan cinsel zevk ve doyum sağlama biçiminde görülen sapkınlık; mazoşizm.

özge[1], [ōz[1] > öz-gē اوزكه] *(özge:) sf.* **1.** *{eT} {eAT} {OsT} {ağız}* Diğer; başka; gayrı; maada. [ETY] [DS] **2.** *{ağız}* Yabancı; gayrı. [DS] ⧉ **özge yana,** *{eAT} Başka tarafa.*

özge[2], [öz-ge] *{ağız} sf.* İyi; güzel. [DS]
özge[3], [öz-ge] *{ağız} sf.* **1.** Şakacı. **2.** Cana yakın; sıcakkanlı. [DS]
özge[4], [öz-ge] *{ağız} sf.* Yürekli; gözü pek. [DS]
özge[5], [öz-ge] *{ağız} is.* İki dağ arasındaki dereciklerin birleştiği yer; derenin başlangıcı. [DS]
özgeci, [öz-ge-ci] *sf.* (Kişi için) hiçbir çıkar gözetmeksizin başkalarına iyilik etmeye, yararlıkta bulunmaya çalışan; diğerkâm; özgecil.
özgecil, [öz-ge-cil] *sf.* Özgeci tutum içinde bulunan.
özgecilik,-ği [öz-ge-ci-lik] *is.* Başkaları için kendisinden özveride bulunma; özgeci olma durumu; diğerkâmlık.
özgeme, [öz-ge-me] *is.* Özgemek eylemi, değişme.
özgemek, [öz-ge-mek] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-g(ü)-yor]* Değişmek. [DS]
özgen, [öz-gen] *{ağız} is.* Kuzukulağı bitkisinin filizleri. [DS]
özger, [Far. rūzigār] *{ağız} is.* Yel; rüzgâr. [DS]
özgertme, [öz-ge-r-t-me] *is.* Özgertmek eylemi; değiştirme.
özgertmek, [öz-ge-r-t-mek] *{ağız} gçl. f. [-ir]* Değiştirtmek. [DS]
özgı, [öz-ge / öz-gı] *{ağız} sf.* Yabancı. [DS]
özgü[1], [öz-gü] *is.* Birine ya da bir şeye ait olan; özel olarak belli bir kişi veya nesnede bulunan; has; mahsus, *(1935).*
özgü[2], [öz-gü] *{ağız} sf.* Kutsal. [DS]
özgü[3], [öz-gi / öz-gü] *{ağız} is.* Türkü; ezgi. [DS]
özgül, [öz-gü-l *(1935)*] *sf.* **1.** Yalnız bir tek türe ait olan; o türe özgü olan; o türle ilgili en ayırt edici özelliği veren; türsel; nev'î. **2.** *tıp.* (İlaç için) yalnız tek bir hastalık için etkili olan. **3.** *dbl.* (Sözcük için) tür isimlerinden içlemi geniş, kaplamı dar olan. ⮺ **özgül ağırlık,** *fiz. Bir maddenin 1 cm^3 ünün ağırlığı.*|| **özgül nem,** *Birim hacim hava kütlesindeki su buharı miktarı.*
özgüleme, [öz-gü-le-me] *is.* Özgülemek eylemi.
özgülemek, [öz-gü-le-mek] *gçl. f. [-r] [-l(ü)-yor]* (Yer veya nesne için) birine veya bir şeye ayırmak; hasretmek; tahsis etmek.
özgüllük,-ğü [öz-gü-l-lük] *is.* Özgül olma durumu; türsellik; nev'iyet.
özgülük,-ğü [öz-gü-lük] *is.* **1.** Özgü olma durumu; hasiyet. **2.** *fel.* Bir nesneye ilişkin olan şey.
özgümen, [öz-gü-men] *{ağız} sf.* Anlayışlı. [DS]
özgün, [öz-gün] *sf.* **1.** Yalnız kendine özgü nitelikleri bulunan; orijinal, *(1935).* **2.** Daha önceki örneklerinden esinlenmeyen, onlara benzemeyen; alanında ve kendi türünde tek olan; yeni; kişisel; görülmemiş; orijinal. **3.** Alışılagelen, gelenekleşmiş olandan ayrılan; sıradan olmayan; benzerine pek rastlanmayan; sık görülmeyen. **4.** Doğrudan sanatçının kendi elinden çıkmış, taklit edilmemiş ya da kopya olmayan. **5.** (Eser veya metin için) çeviri olmayan; yazıldığı dildeki örnek. ⮺ **özgün aşı,** *tıp. Hastalığın bulunduğu kişiden alınarak üretilen mikrobun aralıklı ısıtma yöntemi ile gücünün azaltılması suretiyle elde edilen aşı.*
özgünleşme, [öz-gün-le-ş-me] *is.* Özgünleşmek eylemi veya durumu.
özgünleşmek, [öz-gün-le-ş-mek] *gçsz. f. [-ür]* Özgün duruma gelmek; özgün olmak.
özgünleştirme, [öz-gün-le-ş-tir-me] *is.* Özgünleştirmek eylemi.
özgünleştirmek, [öz-gün-le-ş-tir-mek] *gçl. f. [-ir]* Özgün duruma getirmek; özgün olmasını sağlamak.
özgünlük,-ğü [öz-gün-lük] *is.* **1.** Özgün olma durumu; orijinallik; orijinalite. **2.** Özgün olan şeyin taşıdığı nitelik. **3.** Bir kimsenin özgün eserler verme yeteneği veya kişiliği.
özgür, [öz-gür ? / öz-gü-r?] *sf.* **1.** Herhangi bir kısıtlama, sınırlama gibi davranışlarını bağlayıcı şartlar altında bulunmayan; hür; bağımsız, *(1935).* **2.** (Kişi için) mal gibi bir efendiye ait olmayan; köle olmayan; esir olmayan. **3.** Dilediği gibi düşünüp, dilediğince hareket edebilen. **4.** (Devlet, ülke ve millet için) yabancı bir gücün etkisi altında kalmayan; başka yönetim veya ülkeye bağlı olmayan; egemenliğini tam olarak kullanabilen; hür; bağımsız. **5.** Siyasi iktidarın doğrudan denetimi ve baskısı altında olmayan; siyasi iktidara bağlı olmayan. **6.** Devletin yönetimi altında bulunmayan. **7.** Dilediği gibi davranabilen; dilediğini seçebilen; dilediği kararı vermekte serbest olan. **8.** Herhangi bir sebeple göz altına alınmamış olan; tutuklu olmayan. **9.** Toplumun baskılarına, gelenek ve göreneklerine değer vermeyen; toplumun değer yargılarına aldırmayan; tavır ve davranışlarına sınır tanımayan; serbest. **10.** Kendisine bir şeyi yapıp yapmamakta seçenek tanınmış olan. **11.** *zf.* Serbest.
özgürce, [özgür-ce] *(özgü'rce) is.* Özgür olarak; özgür biçimde.
özgürleşme, [özgür-leş-me] *is.* **1.** Özgürleşmek eylemi. **2.** Bir bağ veya engelden, bağımlılık durumundan, bir başkasının egemenliğinden kurtulma; bir yargıdan kendini kurtarmak.
özgürleşmek, [özgür-leş- mek] *gçsz. f. [-ir]* **1.** Özgür duruma gelmek; özgür olmak; hür olmak. **2.** Maddî ve manevi sınırlama ve baskıların boyunduruğundan kurtulmak.
özgürleştirme, [özgür-leş-tir-me] *is.* Özgürleştirmek eylemi.
özgürleştirmek, [özgür-leş-tir-mek] *gçl. f. [-ir]* Özgür duruma getirmek; özgürlüğünü kazanmasını sağlamak.
özgürlük,-ğü [özgür-lük] *is.* **1.** Köle olmayan kimsenin durumu; birinin mutlak egemenliği altında olmayan kimsenin durumu; köle olmayan kimsenin

durumu; serbestî. **2.** Zorba bir yönetimin ya da yabancı bir gücün egemenliği altında olmayan halkın durumu; tam egemenliğine sahip olan milletin durumu; hürriyet. **3.** Siyasal iktidarın karışmasına ya da herhangi bir baskıya konu olmama durumu. **4.** Yasa ile sağlanan haklar bütünü; hürriyet. **5.** Toplumsal bir grubun üyelerine tanınan, uygun görülen, meşru sayılan bağımsızlığın en üst derecesi. **6.** Zorlayıcı herhangi bir şarta bağlı olmama durumu; iradenin bağımsızlığı. **7.** Bir kimsenin, bir otoriteye danışmadan, izin almadan, kendi bildiğince, dilediği gibi hareket edebilme serbestisi. **8.** *fel.* Herhangi bir dış baskı altında kalmadan, ön yargılara ya da ortak görüşlere bağlı kalmaksızın veya başkalarının etkisi altında kalmadan karar verebilen bireyin durumu.

özgürlükçü, [özgür-lük-çü] *sf.* **1.** Özgürlük yanlısı olan. **2.** Özgürlüğün tam olarak, eksiksiz biçimde uygulanmasını savunan. **3.** Özgürlükçü bir kimseye özgü olan. ☞ **özgürlükçü demokrasi,** *siy. Bireyin özgürlüklerini esas alan ve özgürlüklerin tam olarak uygulanmasını savunan yönetim biçimi; bireylerin düşüncelerine saygı gösteren, yasaklama getirmeyen demokrasi biçimi.*

özgürlükçülük,-ğü [özgür-lük-çü-lük] *is.* Özgürlükçü olma durumu.

özi[1], [ōz[1] > öz-ī] *(özi:) zm.* Kendisi; kendileri. [Tekin]

özi[2], [ōz[2] > öz-ī] *(özi:) {eT} is.* İki dağ arasındaki yol; geçit. [DLT]

özile, [öz-ü+ile > özile] *{ağız} zf.* Olduğu gibi; değişmeden. [DS]

özin, [ōz[1] > öz-in] *{eT} zf.* Kendiliğinden; kendi kendine.

özirkenmek, [öz *(kendi)* + irk-ē-mek *(biriktirmek)* > irk-en-mek] *{eT} dönşl. f. [-ür]* **1.** Kendi kişiliğine yığmak. [İKPÖy.] **2.** *edil. f.* Rica edilmek; geri getirilmek. [EUTS] [Gabain]

özke[1], [öz-ge / öz-ke] *{ağız} sf.* Başka; özge. [DS]

özke[2], [öz-ge / öz-ke] *{ağız} sf.* Sağlam; sağlıklı. [DS]

özke[3], [öz-ke / öz-ge] *{ağız} sf.* Temiz yürekli. [DS]

özke[4], [öz-ke] *{ağız} sf.* Çok; toplu. [DS]

özkemek, [ök-se-mek > öz-ge-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-k(ü)-yor]* Göreceği gelmek; özlemek. [DS]

özkey, [öz > öz-ük-mek > öz-(ü)k-ē-mek > özkey] *{eT} sf.* Vefalı; sadık. [KB]

özle, [ōḏ > öḏ-lē-mek > öḏ-le-g > özle] *{eT} is.* Öğle vakti. [DLT]

özlek[1], **-ği** [öḏ-lek > öz-lek] *{ağız} is.* Zaman. [DS]

özlek[2], **-ği** [öz-le-k] *{ağız} is.* Toprağın özlü, verimli yeri. [DS]

özlek[3], **-ği** [öz-le-k] *{ağız} sf.* Özlenen; özlenilmiş. [DS]

özlem[1], [öz-le-m] *is.* **1.** Uzakta bulunan bir kimse ya da şeye karşı duyulan aşırı görme, kavuşma duygusu; hasret; tahassür. **2.** Olması istenen bir şeye karşı duyulan büyük istek; meyil. ☞ **özlem gidermek,** *Uzun süre ayrı kalınan biri ile birlikte olmak, oturup konuşmak; hasret gidermek.*|| **özlemini çekmek,** *Aşırı derecede özlemek; hasretini çekmek; arzulamak.*|| **özlemini duymak,** *Yürekten istemek; arzu etmek.*

özlem[2], [öz-lem] *{ağız} is.* Kereviz, marul, soğan gibi bitkilerin tohum için uzayan göbek bölümü. [DS]

özleme, [öz-le-me اوزلە] *is.* **1.** Özlemek eylemi; iştiyak. **2.** *{OsT}* Arzu; istek.

özlemek[1], [ōz[1] > öz-lē-mek] *gçl. f. [-er] [-l(ü)-yor]* **1.** *{eT}* Benimsemek. [KB] **2.** Bir kimseyi, bir şeyi görmeyi ya da ona kavuşmayı istemek; göreceği gelmek; hasret duymak. **3.** Bir şeyi çok istemek; ona ihtiyacı olmak; arzulamak.

özlemek[2], [ōz[2] > öz-lē-mek] *{eT} gçl. f. [-r]* **1.** Özlü hâle getirmek; katılaştırmak; koyultmak. **2.** (Hamur için) külde pişirmek; közleme yapmak. [DLT] **3.** *{ağız}* Ezip karıştırmak. [DS]

özlemek[3], [öz-le-mek] *{ağız} is.* Zambakgillerden tırmanıcı bir bitki, *(Smilax lilliacee saparna).* [DS]

özlemli, [öz-le-m-li] *sf.* Özlemi olan; özlem çeken; özleyen; hasret duyan; hasret çeken.

özlen[1], [öz-le-n] *{ağız} is.* **1.** Su kaynağı. **2.** Küçük dere. [DS]

özlen[2], [öz-le-n] *{ağız} is.* Ağaç kökü. [DS]

özlen[3], [öz-le-n] *{ağız} sf.* Özlenen; özlenmiş. [DS]

özlenk, -gi [özleñ ? > öz-le-nk] *{ağız} is.* **1.** Kemik iliği. **2.** Ağacın özü. [DS]

özlenme, [öz-le-n-me] *is.* Özlenmek eylemi.

özlengi, [öz-le-n-gi] *{ağız} is.* Ergenlik sivilcesi. [DS]

özlenmek[1], [öz-le-n-mek اوزلنمك] *{eAT} dönşl. f. [-ür]* Öz hâle gelmek; koyulaşmak; özleşmek.

özlenmek[2], [öz-le-n-mek] *edil. f. [-ir]* Özlemi duyulmak; arzu edilmek; özlemek eylemine konu olmak.

özlenti, [öz-le-n-ti] *is.* Özlem; hasret.

özlentili, [öz-le-n-ti-li] *sf.* Özlem dolu; özlem taşıyan.

özler, [öz-lü+yer >özler ?] *{ağız} is.* Akarsu kıyısındaki sulak yer. [DS]

özleşme, [öz-le-ş-me] *is.* **1.** Özleşmek eylemi veya durumu; arılaşma. **2.** Bir ağacın öze yakın bölümlerinin öz su iletemeyerek kuruyup odunlaşması; öz durumu alma.

özleşmek, [öz-le-ş-mek] *dönşl. f. [-ir]* **1.** İçindeki yabancı maddelerden temizlenmek; arı, saf duruma gelmek; arılaşmak. **2.** Özlü bir durum almak. **3.** *{ağız}* (Tahıl için) öz bağlamak; olgunlaşmak; yetkinleşmek. [DS] **4.** *{ağız}* (Sıvı şeyler için) koyulaşmak; ağdalaşmak. [DS]

özleştirme, [öz-le-ş-tir-me] *is.* **1.** Özleştirmek eylemi; arılaştırma. **2.** Öz haline getirme eylemi. **3.** *dbl.* Türkçeye girmiş bulunan yabancı kökenli sözcüklerin yerine Türk dilinin kelime yapma yollarından yararlanarak Türkçe karşılıklarını yazı diline yerleştirme işi. **4.** *ecz.* Taze bitkilerin ve hayvansal organların etli kısımlarını parçalayarak öz haline getirme işlemi.

özleştirmeci, [öz-le-ş-tir-me-ci] *is.* Özleştirmecilikten yana olan; özleştirmeyi savunan.

özleştirmecilik,-ği [öz-le-ş-tir-me-ci-lik] *is. dbl.* Bir dili yabancı ögelerden temizleyerek arı, katışıksız bir duruma getirme ve kendi olanaklarıyla geliştirmeyi amaçlayan çalışma; arıtıcılık.

özleştirmek, [öz-le-ş-tir-mek] *gçl. f. [-ir]* Özlü bir durum almasını sağlamak; öz durumuna getirmek; arılaştırmak.

özletme, [öz-le-t-me] *is.* Özletmek eylemi.

özletmek, [öz-le-t-mek] *gçl. f. [-ir]* **1.** Bir kimsenin özlemesine yol açmak; kendisini özlemesini sağlamak. **2.** Özlenmesine, aranmasına yol açmak.

özleyin, [öz-leyin] *(özle'yin) zf.* Aslında; esasında; haddizatında.

özleyiş, [öz-le-y-iş] *is.* **1.** Özlemek eylemi veya biçimi. **2.** Göreceği gelme; arzulama; özlem; hasret.

özlik, [ōz[1] > öz-lük / öz-lik] *{eT} is.* (Binek atı için) kişiye ait; has; şahsî; kendisine ait. [ETY] [Tekin]

özlü, [öz-lü] *sf.* **1.** Özü olan; içi olan; öz kısmı çok olan. **2.** (Düşünce vb. için) gereksiz söz kullanmadan, kısa ve yoğun biçimde anlatılan. **3.** (Çamur için) yapışkan. **4.** (Toprak için) verimli. **5.** (Soyut durumlar için) özü olan; içten; gerçek. **6.** (Çıban için) sertleşmiş cerahat birikintisi olan. **7.** (Kaya, mermer vb. için) oyulmaya elverişli. ⮺ **özlü buğday,** *Tanesi dolgun ve çok un veren buğday.*|| **özlü çamur,** *Yapışkan çamur.*|| **özlü söz,** *Gereksiz ayrıntılardan arınmış, az kelimeyle çok şey anlatan söz.*|| **özlü toprak,** *{ağız} 1. Killi toprak. 2. Gübreli, sulak, bakımlı arazi.* [DS]|| **özlü un,** *Hamuru yapışkan olan, kolaylıkla açılıp dağılmayan un.*

özlüg, [ōz[1] > öz-lüg] *{eT} sf.* **1.** Özlü. [EUTS] **2.** Canlı. [EUTS] **3.** Yağlı. [DLT] **4.** Yaratık; özü olan; kişiliği olan. [İKPÖy.] [Gabain]

özlük[1], [ōz[1] > öz-lük / öz-lik] *{eT} is.* (Binek atı için) kişiye ait; has; şahsî. [DLT] [ETY]

özlük[2], **-ğü** [öz-lük *(1935)*] *is.* **1.** Öz olma durumu. **2.** Bir şeyin öz durumu; mahiyet. **3.** Bir bireyin doğrudan kişiliğini, kendisini ilgilendiren şey; haysiyet; mahiyet; zat. **4.** (Görevli) kişi; zat. **5.** *fel.* Bir varlığın özü, onu oluşturucu özelliklerin tümü. **6.** *{ağız}* Kişilik. [DS] **7.** *{ağız}* Gurur. [DS] ⮺ **özlük hakkı,** *Genel memur statüsü içinde kişinin, kanunların öngördüğü şekil ve şartlara bağlı olan hakkı.*|| **özlük işleri,** *1. Bir kuruluşta görevli olan memurların atanmaları, disiplin işlemleri, çalışmaları, yükselmeleri ve emeklilikleri gibi kişisel işlemlerin tümü. 2. Bu işlerin yürütüldüğü bölüm; zat işleri.*

özlük[3], **-ğü** [öz-lük] *{ağız} is.* Kimlik cüzdanı. [DS]

özlük[4], **-ğü** [öz-lük] *{ağız} is.* Emek karşılığı hak edilen ücret. [DS]

özlük[5], **-ğü** [öz-lük] *{ağız} is.* **1.** Topraktan yapılmış su kabı. **2.** Küçük çömlek. [DS]

özlük[6], **-ğü** [öz-lük] *{ağız} is.* **1.** Öz çıkarılan ağaç. **2.** Biçilmiş saplardan yapılan öbeğin sağlam durması için toprağa çakılan sağlam ve uzun sırık. [DS]

özlük[7], **-ğü** [öz-lük] *{ağız} is.* Su yolu. [DS]

özmek, -ği [öz-mek] *{ağız} is.* **1.** Bataklık, sazlık yer. **2.** Tepeler arasındaki çukur, düzlük yer; koyak. [DS]

özmek[1], [öz-mek] *{ağız} gçl. f. [-er]* Yormak. [DS]

özmek[2], **-ği** [öz-mek] *{ağız} is.* Kutu. [DS]

özmelik, -ği [öz-me-lik] *{ağız} is.* Sık çalılık. [DS]

özne[1], [öz-ne] *{ağız} is.* Güvey; damat. [DS]

özne[2], [öz-ne ? / öz-ün-e? *(1942)*] *is.* **1.** Kendi üzerine bir şey olan veya söylenen şey. **2.** *dbl.* Cümlede, yüklemin belirttiği işi yapan, oluşu üzerine alan kişi veya varlığı içeren kelime ya da kelime grubu; fail. **3.** *fel.* Bir eylemin, hakkın, deneyimin taşıyıcısı olan birey. **4.** *fel.* Kendini nesnenin karşısında bulan veya koyan ben olabilen birey; dış dünyanın karşısında bulunan birey. **5.** Bilen, bilmeye yönelen ama kendisi bilgi nesnesi olmayan varlık. **6.** *man.* Bir önermede tüm özelliklerin bağlı olduğu şey. **7.** *psik.* Bilinci, sezgisi, düş gücü olan birey; insanoğlu; kişi. **8.** *psikol.* Kendinin nedeni olan birey. ⮺ **özne grubu,** *dbl. Birden çok kelimeden oluşan ve cümlede özne görevini üstlenen öge.*|| **özne öbeği,** *dbl. Özneyle ilgili olarak söylenen sözlerin bütünü.*

öznek, -ği [öz-(ü)n-e-k] *{ağız} is.* Ağacın çatallandığı yer. [DS]

öznel, [özne-l *(1942)*] *sf.* **1.** Özneye ilişkin olan; özneye ait; sübjektif. **2.** Nesnelerin gerçekliğine göre değil de bireyin düşünce ve duygularına dayanan; enfüsî; sübjektif. **3.** *fel.* Düşünen varlık veya bireysel bilinç olarak tanımlanan özneye ilişkin olan; yalnız özne için geçerli olan. **4.** Her bireyin kendi zevklerine, yönelimlerine, kişiliğine göre değişebilen. **5.** Kişisel görüşlere fazla ağırlık veren.

öznelci, [özne-l-ci] *sf.* Öznelcilik yanlısı olan; öznelciliği savunan; sübjektivist.

öznelcilik,-ği [öznel-ci-lik] *is.* **1.** Yalnız kendi kişisel duygu, zevk, yönelim ve kişiliğinin belirlediği kurallara göre yargılama durumu; enfüsiye. **2.** Gerçekçiliği yalnız kendi kişisel ölçütleri açısından ele alan kişinin tutum ve davranışı. **3.** *fel.* Bütün değer ve gerçeklik yargılarını bireysel bilincin edimlerine indirgeyen görüş. **4.** Fizik ötesi açısından, ruhsal öznelerden başka gerçekliğin bulunmadığını, bütün evrenin bir tasarımdan ibaret olduğunu savunan

görüş. **5.** Sanatsal değerlendirmelerin ancak bireysel beğenileri yansıttığını ileri süren estetik görüşü.

öznellik,-ği, [özne-l-lik] *is.* **1.** Öznel olan her şeyin taşıdığı nitelik. **2.** Gerçeği, yalnız kendi bilinç durumu açısından gören kişinin durumu; sübjektiflik; enfüsiyet.

öznemek, [ȫz[1] > öz-ǖ-mek > öz-ü-n-mek > öz(ü)n-ē-mek] *{eT} gçsz. f. [-r]* Karşı koymak; isyan etmek. [KB]

öznük, -ğü [öz-(ü)n-ük] *{ağız} is.* Basamak; aşama. [DS]

özpatlar, [öz+pat-la-r] *sf.* (Gaz için) bir tutuşturucu, başlatıcı olmaksızın patlayan.

özr, [Ar. ʿuẕr > ʿöẕr عذر] *{OsT} is.* → özür. ⇗ **özr-hāh,** *{OsT} Özür dileyen; özründen dolayı af dileyen.*|| **özr-pezîr,** *{OsT} Affedilebilir; bağışlanabilir.*

özrap, -bı [Ar. ıżṭırāb => özrap] *{ağız} is.* Sıkıntı; acı. [DS]

özsel, [öz-sel] *sf.* **1.** Özle ilgili; öze ait. **2.** *fel.* Rastgele değil de özünün gereği olan; ne ise o olan.

özsen, [öz > *öz-se-mek > öz-se-n ?] *{ağız} sf.* Uygun; yerinde; yakışık alan. [DS]

özsever, [öz+sev-er] *sf. psikol.* **1.** (Kişi için) kendi kendine hayran olan. **2.** *psikiyatr.* Kendine âşık olma şeklinde kendini belli eden cinsel sapık; narsist.

özseverlik,-ği [öz+sev-er-lik] *is. psikol.* **1.** Kişinin kendi kendine hayran olması durumu; narsizm. **2.** *psikiyatr.* Hastanın kendine âşık olması şeklinde kendini belli eden cinsel sapıklık; narsizm.

özsöner, [öz+sön-er] *sf. kim.* Bir alev içine tutulduğunda yanabilen, alev içinden çıkarıldığında kendiliğinden sönen.

özte, [üz-te / öz-te] *{ağız} is.* Dam; çatı. [DS]

öztikmek, [ȫz[1] > öz-üt-mek > öz(i)t-ik-mek] *{eT} gçl. f. [ür]* Özlemek; istek göstermek. [DLT]

özü[1], [öz-ü] *{ağız} is.* Sevinç; şenlik. [DS]

özü[2], [öz / öz-ü] *{ağız} is.* Sulak, verimli arazi. [DS]

özü[3], [öz > öz-ü] *{ağız} is.* **1.** Arkadaş. **2.** *sf.* (Kişi için) cana yakın. **3.** *zm.* Tanınan bir kimsenin adı yerine kullanılır; o. [DS] ⇗ **özüm,** *Kardeş gibi tutulan kimse; kardeşlik.*

özübüyük, -ğü [öz-ü+büyük] *{ağız} is. bot.* Gilaburu.

özük[1], [ȫz[1] > öz-ek[1] > öz-ük / öz-ök] *{eT} sf.* Özü belirtilen nitelikte olan anlamında kadınlara verilen bir sıfat. *altun özük (altın gibi temiz ruhlu).* [DLT] *ertini özük (bedeni inci gibi temiz olan).* [DLT]

özük[2], [ȫz[2] > öz-ük] *{eT} is.* Oyularak havuz yapılan her yer. [DLT] ⇗ **özük suv,** *Büyük derelerden ayrılan çay.* [DLT]

özük[3], -ğü [öz-ük] *{ağız} is.* İçi sırlı küçük yağ çömleği. [DS]

özükin, [öz[1] > öz-ük > öz-ük-in] *{eT} zm.* Canını; özünü. [EUTS]

özülemek, [öz[1] > öz-ü-le-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ü)-yor]* Özlemek; arzu etmek; istemek. [DS]

özüllük, -ğü [öz-ül-lük] *{ağız} is.* İçi özlü bir ağaç. [DS]

özüm, [ȫz[1] > öz-üm] *zm.* **1.** *{eT}* Kendim; şahsım. [EUTS] [Tekin] **2.** *{ağız}* Kardeş gibi tutulan kimse; kardeşlik. [DS]

özümleme, [öz-üm-le-me] *is.* **1.** Özümlemek eylemi ve olgusu; temessül; temsil; asimilasyon; anabolizma. **2.** Canlıların, büyüme ve çoğalmalarını sağlayabilmeleri için dışarıdan aldıkları besin maddelerini kendi yapılarına çevirme işlemi. **3.** *mecaz.* Çeşitli kaynaklardan edinilen bilgileri kendi öz malı durumuna getirme; sindirme. **4.** Aynı yerde yaşayan dili, dini, yaşama düzeni veya etnik kökeni farklı iki toplumun birbiri ile kaynaşması; birbiri içinde erimesi; asimilasyon. **5.** *man.* Farklı olandan benzere giden akıl yürütme. ⇗ **özümleme dokusu,** *bot. Çoğunlukla bitki yapraklarında bulunan ve havadaki karbondioksiti karbonhidrata çeviren doku.*

özümlemek, [öz-üm-le-mek] *gçl. f. [-r] [-l(ü)-yor]* **1.** (Canlılar için) dışarıdan aldıkları besin maddelerinin bireşimlerini bozarak yeni bir bireşimle organizmanın gereksinim duyduğu özgül maddeler hâline getirmek; temsil etmek, *(1942).* **2.** Azınlık durumunda olan bir toplumun dil, din, etnik köken farklılığı, yaşama biçimi gibi ayırıcı özelliklerini yitirterek egemen grubun ayrılmaz bir parçası durumuna getirmek; eritmek; asimile etmek. **3.** Değişik yollardan ve kaynaklardan edinilmiş bilgileri kendi öz malı durumuna getirmek; sindirmek.

özümlenme, [öz-üm-le-n-me] *is.* Özümlenmek eylemi.

özümlenmek, [öz-üm-le-n-mek] *edil. f. [-ir]* Özümlemek eylemine uğratılmak; özümlemek eylemine konu olmak; kendisi hakkında başkası tarafından özümlemek eylemi yapılmak.

özümseme, [öz-üm-se-me] *is.* Özümsemek eylemi.

özümsemek, [öz-üm-se-mek] *gçl. f. [-r] [-s(ü)-yor]* **1.** Özüne almak; kendinin kılmak. **2.** Özümlemek. **3.** Edinilen bilgiyi, bütün benliği ile kavramak, anlamak; kendinin kılmak; sindirmek.

özümsenme, [öz-üm-se-n-me] *is.* Özümsenmek eylemi.

özümsenmek, [öz-üm-se-n-mek] *edil. f. [-ir]* **1.** Özüne alınmak; kendisinin kılınmak. **2.** Özümlenmek. **3.** (Bilgi için) bütün benliği ile kavranmak; sindirilmek.

özün[1], [ȫz[1] > öz-ün] *{eT} zm.* Kendini.

özün[2], [öz-ün ?] *is.* Öze dönüklük; kendi üzerinde

kılınma; kendi içindelik. ⊡ **özün erosluk,** *psikol. Kendi kendine cinsel doyuma ulaşma.*

özün[3], [öz-ün ?] *{ağız} is.* Düzen; oyun. [DS]

özüncü, [özün-cü] *{ağız} sf.* Düzenci. [DS]

özüncülük, -ğü [özün-cü-lük] *{ağız} is.* Oyunbozanlık. [DS]

özünlü, [öz-ün-lü] *sf. fel.* Bir şeyin, bir düşüncenin aslında var olan; özde bulunan; ilinekle ilgili olmayıp özden kaynaklanan; derunî; zatî. ⊡ **özünlü kanıtlar,** *man. Konunun kendinden çıkarılan kanıtlar.*

özünnen, [öz-ün-den] *{ağız} zm.* Kendinden; bizzat şahsından. [DS]

özünsüz, [öz-ün-süz اوزونسوز] *{eAT} zf.* Sensiz.

özünüksüz, [özünük-süz] *{ağız} sf.* Dayanıksız. [DS]

özür, -zrü [Ar. ʿuẕr > ʿözr عذر] *{OsT} is.* **1.** Eksiklik; kusur; elverişsizlik. **2.** İşlenen bir kusurlu davranışın, yapılan bir yanlışlığın elde olmadan yapıldığını ileri sürme; yanlışlığın, eksikliğin hoş görülme nedeni. **3.** Bir yanlışlığı, bir eksikliği, bir görevi yerine getirememeyi bağışlatmak, bu konuda kendini haklı göstermek için ileri sürülen neden; mazeret. **4.** Bir mal veya eşyada sonradan fark edilen yapım hatası; üretim hatası; imalat hatası; defo; kusur. **5.** (Kişi için) fiziksel eksiklik ya da zihinsel bozukluk; sakatlık. **6.** *isl.* Abdestli bulunmayı önleyici durum veya rahatsızlık. ⊡ **özrü kabahatinden büyük olmak,** *Özür dilerken daha büyük yanlışlık yapmak.*|| **özür dilemek**, *Özrünü belirterek yapılan bir yanlıştan, kusur veya eksiklikten dolayı durumun anlayışla karşılanarak bağışlanmasını istemek.*|| **Özür dilerim!** *1. Hatasını kabullenen kişinin söylediği nezaket sözü. 2. Birinden bir şey öğrenmek, geçmek için yol istemek vb. muhataptan bir istekte bulunurken söylenen nezaket sözü; affedersiniz.*|| **özür yazır etmek,** *{ağız} Sözde sebep aramak.* [DS]

özürlenmek, [özür-le-n-mek] *{ağız} dönşl. [-ir]* Sakatlanmak. [DS]

özürlü, [özür-lü] *sf.* **1.** Özrü bulunan; özrü olan. **2.** Bir mazeret ileri süren; özür bildiren. **3.** Bir işi yapmasında, bir görevi yerine getirmesinde kabul edilebilir bir nedeni bulunan; mazeretli; mazur. **4.** Kabahatli; kusurlu. **5.** Yapımında bir kusur, eksiklik bulunan; defolu. **6.** Zihinsel bozukluğu veya fiziksel bir eksikliği bulunan; sakat. ⊡ **özürlü mal,** *Yapım eksikliği olan ya da sözleşmede belirtilen niteliklere uymayan ürün.*

özürsüz, [özür-süz] *sf.* **1.** Özrü bulunmayan; özrü olmayan. **2.** Kabul edilebilir bir nedeni bulunmaksızın bir işi yapmayan, bir görevi yerine getirmeyen ya da eksik olarak yapan; mazeretsiz. **3.** Hatası, kusuru, eksikliği olmayan. **4.** *zf.* Bir hatası, kusuru olmaksızın; özürsüz olarak.

özüt[1], [ȫz[1] > öz-ǖ-mek > öz-ü-t] *{eT} is.* Ruh; can; canlı. [EUTS]

özüt[2], [öz[2]-üt] *is.* Bitkisel ya da hayvansal maddelerden alkol, eter, su vb. uygun çözücü ile elde edilen çözeltinin uygun derecede kıvamlaştırılması ile elde edilen madde; ekstre; hulasa.

özüt[3], **-dü** [öz[2]-üt / öz-ü-t] *{ağız} sf.* Zayıf; güçsüz. [DS]

özütleme, [öz-üt-le-me] *is.* **1.** Özütlemek eylemi. **2.** Bir bitkisel ya da hayvansal maddeden bir ya da daha çok etkin madde çıkarıp ayırma işlemi. ⊡ **özütleme aygıtı,** *biy. Bazı bitkisel ya da hayvansal maddelerin çözünebilen maddelerini uçucu bir çözücü ile elde etmeye yarayan özel aygıt.*

özütlemek, [öz-üt-le-mek] *gçl. f. [-r] [-l(ü)-yor] biy.* Bir hayvansal ya da bitkisel maddenin birleşenlerinden birini veya daha çoğunu fiziksel ya da kimyasal yollarla ayrıştırıp almak.

özütleyici, [öz-üt-le-y-ici] *sf.* (Aygıt, donanım ya da kimyasal madde için) özütleme işlemini yapmaya yarayan.

özütlüg, [öz-ü-t > özüt-lüg] *{eT} sf.* Ölmüş kişilerin ruhları ile ilgili; ruhsal. [Clauson]

özütsel, [öz-üt-sel] *sf.* **1.** Özütle ilgili olan. **2.** (Madde veya ecza için) özütleme yoluyla elde edilen.

özveren, [öz+ver-en] *sf.* Özverili.

özveri, [öz+ver-i] *is.* Gerçekleştirilmek istenen bir şey için veya yüce bir amaç uğruna kendi çıkarlarından vazgeçme; fedakârlık.

özverili, [öz+ver-i-li] *sf.* **1.** Bir amaç uğruna, ya da gerçekleştirilmek istenen bir şey için kendini ve kendi çıkarlarını düşünmeyen; bu uğurda çıkarlarından ve değer verdiği şeylerden vazgeçen; fedakâr. **2.** Özverili bir kimseye yakışan biçimde; bu kişiye özgü; fedakârca. **3.** Özveri gerektiren.

özzek, -ği [öz-ek / öz(z)-ek] *{ağız} is.* Bitki gövdesi; sap. [DS]

ÖTÜKEN
TÜRKÇE
SÖZLÜK

p

p, [p / P] *(pé) is. dbl.* Latin asıllı Türk alfabesinin yirminci harfi. Kapantılı, titreşimsiz, çift dudak ünsüzü. Sıralamada yirminciyi gösterir. Ebced hesabında, /be/ gibi iki sayısının karşılığıdır.

-p, [-p / -ı-p / -i-p / -u-p / -ü-p] *yap. e.* Fillerden kendisinden sonra gelen fiille zaman ve biçim bakımından bağlantı kuran ulaçlar yapar; -ıp; -yıp. *{eT} {eAT} (aynı) oku-y-up, yaz-ıp, gör-üp, yap-ıp, ür-gül-ep (tartıp), bil-ip (bilerek)*

p¹, [İt. piano] *kısalt. müz. "Hafif şekilde"* teriminin kısaltması.

p², [Lat. para-] *ön ek.* Başına getirildiği kelimeye *"yanında, ötesinde üstünde, boyunca, çevresinde, doğru, karşı, hemen hemen"* vb.anlamı kazandıran *'para-'*nın kısaltması.

p³, [Yun. penta *(beş)* > Fr. peta] *ön ek.* Başına getirildiği birimin 10^{15} ile çarpılacağını belirten *'peta-'*nın kısaltması.

P⁴, [Yun. phôs *(ışık)* + phoros *(taşıyan)* > Fr. phosphore] *kısalt. kim.* Atom numarası 15, atom ağırlığı 30,97 olan, balmumu kıvamında, yarı saydam, zehirli ametal element olan fosforun sembolü.

p⁵, [İt. piccolo *(küçük)* > Fr. pico-] *ön ek.* Başına getirildiği birimin 10^{12}'ye bölüneceğini belirten *'piko-'*nun kısaltması.

Pa, [Fr. protactinium] *kısalt. kim.* Atom numarası 91 olan radyoaktif element olan protaktinyumun sembolü.

pa¹, [Far. pā پا] *{OsT} is.* Farsça'da *'p'* harfinin adı. ⊕ **pā-yi Fārisî,** *{OsT} Farsça pe; Acem 'pe'si.*|| **pā-yı müsellese,** *{OsT} Üç noktalı p harfi;* (پ).

pa², [Far. pā / pāy پا / پای] *{OsT} is.* **1.** Ayak. **2.** Dip; kök. **3.** Derinlik. **4.** Kuvvet; dayanıklılık; direnç; mukavemet. ⊕ **pā-bend,** *{OsT} 1. Ayak bağı. 2. Köstek. 3. Engel; mâni.*|| **pā-ber-cā,** *{OsT} 1. Ayağı yerde. 2. Yerinde duran; hareketsiz.*|| **pā-ber-cā-yı hareket,** *{OsT} Hareket etmek üzere olan.*|| **pā-berikāb,** *{OsT} 1. Ayağı üzengide. 2. Yola çıkmak üzere olan.*|| **pā-ber-rikāb,** *{OsT} 1. Ayağı üzengide. 2. Yola çıkmak üzere olan.*|| **pā-beste,** *{OsT} Ayağı bağlı; hareketsiz.*|| **pā-būs,** *{OsT} 1. Ayak öpen. 2. Ayak öpme töreni.*|| **pā-būsî,** *{OsT} Ayak öpücülük.*|| **pā-bürehne,** *{OsT} Yalın ayak.*|| **pā-cāme,** *{OsT} 1. Pantolon, şalvar cinsi giyecek. 2. Pijama.*|| **pā-çe,** *{OsT} 1. Küçük ayak; ayakçık. 2. Ayak.* || **pā-çîle,** *{OsT} Kar ayakkabısı.*|| **pā-dām,** *{OsT} 1. Ayak tuzağı. 2. Kuş tuzağı.*|| **pā-dāşt,** *{OsT} Ödül; mükâfat.*|| **pā-der-gil,** *{OsT} 1. Ayağı çamurda. 2. Kıpırdayamaz durumda olan. 3. Sıkıntıda olan.*|| **pā-der-hevā,** *{OsT} 1. Ayağı havada olan. 2. mecaz. Sağlam olmayan; temelsiz; çürük.*|| **pā-der-ikāl,** *{OsT} 1. Ayağı köstekte. 2. Ayağı bağlı; hareket edemez.*|| **pā-der-pā,** *{OsT} Ayak ayağa; yan yana.*|| **pā-der-rikāb,** *{OsT} 1. Ayağı üzengide. 2. mecaz. yola çıkmak üzere; hareket etmek üzere.*|| **pā-fersūd,** *{OsT} Ayağı incinmiş; ayağı aşınmış olan.*|| **pā-hast,** *{OsT} Ayak altında kalmış olan; çiğnenmiş.*|| **pā-māl,** *{OsT} Ayak altında kalmış; çiğnenmiş.*|| **pā-müzd,** *{OsT} 1. Ayak teri. 2. mecaz. Bahşiş.*|| **pā-nihāde,** *{OsT} 1. Ayak basmış. 2. Gelmiş. 3. Doğmuş.*|| **pā-pūş,** *{OsT} 1. Ayak örten. 2. Pabuç.*|| **pā-renc,** *{OsT} 1. Ayak teri. 2. Ücret. 3. Parsa.*|| **pā-sār,** *{OsT} Tekme; tepme.*|| **pā-sebük,** *{OsT} 1. Ayağına çabuk. 2. İşine sarılmış.*|| **pā-sitāde,** *{OsT} Ayakta duran; dikilen.*|| **pā-süvār,** *{OsT} Yaya; piyade.*|| **pā-yāb,** *{OsT} 1. Güç; kuvvet; takat. 2. Son; bitim; nihayet. 3. Havuzun dibi. 4. Pınarın suyunun akıp gittiği yer. 5. Kuyu basamağı.*|| **pā-yı hūm,** *{OsT} Küp gibi.*|| **pā-yı macan,** *{OsT} 1. Ayakkabılık. 2. tasvf. Mevlevilikte, kusur işleyen müride ayakkabılıkta tek ayak üzerinde sağ eli sol, sol eli sağ kulakta olarak durma cezası.*|| **pā-yi dirāht,** *{OsT} Ağaç kökü.*|| **pā-yi semend,** *{OsT} At ayağı.*

pa³, [Çin. p'o] *{eT} is.* Kırma; parçalama. [EUTS]

pa⁴, [pa] *{ağız} ünl.* **1.** Şaşma ünlemi. **2.** Korku ünlemi. [DS]

pabadça, [Yun. papadia] *{OsT} is.* Papatya.

pabba, [Far. pāpuş => pabba] *{ağız} is.* Çocuk ayakkabısı. [DS]

pabend, [Far. pā-bend پابند] *(pa:bend)* *{OsT}* *is.* Ayak bağı; engel.

pabıçlağı, [Far. pāpuş => pabuç > pabış-lağı] *{ağız}* *is.* Ayakkabı. [DS]

pabuç, -cu [Far. pā *(ayak)*+pūş *(örten)*] *is.* **1.** Ayakkabı. **2.** Masa ve sandalyenin ayağına takılan plastik giydirme. **3.** Ahşap bir direği nemden korumak için oturduğu zemine yerleştirilmiş taş parçası. **4.** Bir yapının taşıyıcı elemanlarının yüzeye yaptığı basıncı dağıtmak amacıyla ögenin altına yapılan ve taşıyıcıdan daha geniş yüzeyli ve çıkıntılı dayanma parçası; sömel. **5.** Bir duvarın tabanında çıkıntı oluşturan kâgir bölüm. **6.** Minarelerde kürsüden gövdeye geçişi sağlayan bölüm. **7.** Otomobillerde ve dönel hareketi bulunan makinelerde dönüşü ve hareketi yavaşlatmak veya durdurmak için dönel parçaya sürtünen ögeyi tutan geniş yapılı parça; fren pabucu. **8.** *dnz.* Dikme ve puntel gibi parçaların yerlerinden oynamaması için bunların dayandıkları yüzeylere açılan yuva. **9.** Eskiden, mestin üzerine giyilen ökçesiz ayakkabı. ⊡ (kendini) **pabucu büyüğe okutmak,** *Saçma sapan işler yapan, akılsızca davranışlarda bulunan kimseye alay yollu öğüt vermek için söylenir.*|| **pabucu dama atılmak,** *1. Kendisinden üstün birinin ortaya çıkması ile değeri düşmek; ikinci plana atılmak; eskisi kadar aranmaz olmak; eskisi kadar sevilmez olmak. 2. (Çocuk için) bir kardeşi doğmuş olmak.*|| **pabucuna kum dolmak,** *Yeni durumdan tedirgin olmak.*|| **pabucuna taş kaçmak,** *Yeni durumdan rahatsız olmak.*|| **pabucunu dama atmak,** *1. tar. Eskiden, bir tür esnaf odaları sayılan Ahi teşkilâtı kurallarına göre esnaflığa yıkışmayan ahlâkî düşüklüğü görülen veya işine hile karıştıran meslek erbabına ceza olarak meslekten çıkarma cezası uygulamak. 2.* [Bu deyim, ayakkabıcılık loncasının uygulamasının dilimize kattığı bir zenginliktir. Pabuççu esnafının yiğitbaşı, tespit ettiği usulsüzlüğü, kusuru ihtiyar heyetine bildirir, ihtiyar heyeti de suçu ağır olan o esnafın elindeki bozuk ayakkabıları toplar, "dam" adı verilen bir depoya atar ve orada çürümeye terk ederdi. Bu esnafa ondan sonra ayakkabıcılık yaptırılmazdı, yani *"pabucunu dama atma cezası"* verilirdi.] *(Yeni veya en son ortaya çıkan şey, kişi için) eskisini değerden düşüren; saygınlığını yitirten.*|| **pabucunu eline vermek,** *Kovmak.*|| **pabucunun teki** (bir yerde) **kalmak,** *{ağız} O yere sık sık gitmek.*|| (birinin) **pabucunu ters çevirmek,** *1. O kimseyi dolaylı olarak kovmak. 2. tasvf. Eskiden tekkelerde uygunsuz davranışlarda bulunan misafirlerin tekkeyi terk etmeleri için yapılan uygulama.*|| **pabucunu ters giydirmek,** *Birini güç bir duruma sokarak telaşla kaçmasını sağlamak.*|| **pabucu yarım,** *Yetersiz.*|| **pabuç ağızlı,** *Düşünmeden, çok ve ileri geri konuşan; her şeye cevap yetiştiren.*|| (bir şeye) **pabuç bırakmamak,** *Bir baskı karşısında yapmak istediği şeyden vazgeçmemek.*|| **pabuç eskitmek,** *Bir iş için bir yere gereğinden çok gidip gelmek; işin peşini bırakmayarak sonuçlandırmak.*|| **pabuç paralamak,** *Bir iş için bir yere gereğinden çok gidip gelmek.*|| **pabuç kadar dili olmak,** *Çok konuşan, her şeye dil uzatan, kendisine verilen öğütlere karşılık veren biri olmak.*|| **pabuç pahalı,** *1. Bir iş veya girişimin sonunda zararlı çıkmanın daha ağır bastığı durum. 2. Karşı çıkılmak istenen kimse veya durumun üstesinden gelinemeyeceğini belirtmek için kullanılır.*|| **pabuçtan aşağı,** *Değersiz; aşağılık; adi.*|| **pabuç tartmak,** *Ağır ağır ve azametle yürümek.*

pabuççu, [pabuç-çu] *is.* **1.** Ayakkabı yapan veya satan kimse. **2.** Ayakkabı çıkarılarak girilen toplu yerlerde ayakkabıları korumakla görevli kimse. ⊡ **pabuççu kölesi,** *Ayakkabıcıların kullandığı demir örs.*|| **pabuççu omakisi,** *Ayakkabıcıların, üzerinde kösele dövdükleri taş.*

pabuççuluk, -ğu [pabuç-çu-luk] *is.* Ayakkabı yapma ve satma işi; ayakkabıcılık.

pabuçlu, [pabuç-lu] *sf.* **1.** Pabucu olan; pabuç giymiş olan; ayakkabılı. **2.** Belirtilen nitelikte ayakkabıları olan.

pabuçluk, -ğu [pabuç-luk] *is.* **1.** Evlerde sokaktan girdikten sonra ayakkabı çıkarılan, çoğunlukla küçük bölüm. **2.** Ayakkabı konulan yer veya dolap. **3.** Camilerin girişinde ayakkabıların çıkarıldığı ahşap raflı kısım. **4.** *{ağız}* Ayakkabı yapılacak deri ve kösele. [DS]

pabuçsuz, [pabuç-suz] *sf.* **1.** Ayakkabısı olmayan; ayakkabı giymemiş olan; ayakkabısız. **2.** *zf.* Ayakkabı giymeden; ayakkabısız olarak. ⊡ **pabuçsuz kaçmak,** *Acele, telaş içinde bir yerden uzaklaşmak.*

pabuşturma, [pabuş-tur-ma] *{ağız}* *is.* Sulu hamura batırılarak kızartılmış ekmek. [DS]

paca, [Far. pāceng => baca / paca] *{ağız}* *is.* **1.** Baca. **2.** Tavan penceresi. **3.** Duvar içine oyulmuş, kapaksız dolap. **4.** Avlu duvarlarına açılmış ve içine öteberi koymaya yarayan küçük oyuklar. [DS]

paci, [Moğ. baca => bacı] *{ağız}* *is.* Kız kardeş. [DS]

paç^1, [paç *(yans.)*] *is.* Öpme sırasında çıkan sesi anlatan kök. [Zülfikar] *paç paç, paç etmek* ⊡ **paç etmek,** *{ağız}* *Öpmek.* [DS]|| **paç paç etmek,** *{ağız}* *Aralıksız öpmek.*

paç^2, -cı [Far. bāj] *{ağız}* *is.* **1.** Damga resmi; vergi. **2.** Pay. **3.** Ana para; ana mal. **4.** Küçük sermaye. [DS]

paç^3, [? paç] *{ağız}* *is.* Su tası. [DS]

paç^4, [? paç] *{ağız}* *is.* Bez; çaput. [DS]

paç^5, [? paç] *{ağız}* *is.* Çorap lastiği. [DS]

paç^6, -cı [Far. pāçe => paça] *{ağız}* *is.* Şalvar ve donun dizden aşağı olan bölümü. [DS]

paça^1, [Far. pā / pāy *(ayak)* > pā-çe *(küçük ayak)* پاچه] *is.* **1.** Pantolon, don, şalvar vb. giyeceklerde

ayakların dışarı çıktığı alt kısım. **2.** Kasaplık hayvanların kesilmiş, temizlenmiş ayakları. **3.** Koyun, keçi ve sığırın ayaklarından yapılan bir yemek. **4.** Yağlı güreşte pehlivanların giydiği kispetin bacaklardan yukarı doğru sıyrılmaması için kalın ve sağlam bir iple bağladıkları elle tutulabilir kısım. **5.** Ok yaylarının yapımında kullanılan sığırların arka ayaklarının sinirlerinden kesilmiş parça. **6.** Atlarda bukağılığın üst tarafında bulunan kıl demeti. **7.** Tavuk, güvercin gibi hayvanların ayak bileklerinden başlayarak saran tüy topluluğu. **8.** *{ağız}* İki ayak arası. [DS] **9.** *{ağız}* Ayak bileği. [DS] **10.** *{ağız}* Hayvanların ayak bileklerine takılan, kıldan ya da demirden yapılmış köstek. [DS] **11.** *{ağız}* Üçetek giyen köy kadınlarının donlarının dizden aşağı kısmına eklenen mavi ve beyaz yollu dokuma. [DS] **12.** *{ağız}* Eskiden giyilen işlemeli don. [DS] **13.** *{ağız}* Hayvanın baş etlerinden yapılan yemek. [DS] ⊟ **paça astarı,** *Paçanın iç kısmının ayakkabıya sürtünerek eskimesini önlemek amacıyla paçalara içten geçirilen şerit.*|| **paça bağı,** *{ağız} spor. Güreşçilerin ayak bileklerine bağlanan renkli bez parçası.* [DS]|| **paça çömleği,** *{ağız} Büyük, sırlı çömlek.* [DS]|| **paça dondurması,** *Koyulaşıncaya kadar kaynatılan paça suyuna sirke ve sarımsak katıldıktan sonra buzdolabında dondurmak suretiyle yapılan bir yemek.*|| **paça germe,** *{ağız} 1. Aksama. 2. İki bacak arası açık olma durumu.* [DS]|| **paça günü,** *Yeni evliler tarafından evliliklerinin haftasında yakınları için verdikleri, genellikle baş yemeği paça olan yemek.*|| **paça kasnak,** *spor. Yağlı güreşte, bir eliyle rakibin paçasından diğer eliyle de kispetin belinden kavramak suretiyle uygulanan oyun.*|| **paça kazık,** *Rakibi paçasından ve diğer bacağından yakalayarak tepe üstü dikme vaziyeti.*|| **paçaları sıvamak,** *İşe girişmek; başlamak.*|| (bir şey) **paçalarından akmak,** *(Kir, pislik vb. için) aşırı derecede; her tarafı kaplamış olmak.*|| **paçası düşük,** *Giyinişine özen göstermeyen; pasaklı.*|| **paçasından tutup atmak,** *Hakaret ederek kovmak.*|| **paçasını çekecek hali olmamak,** *Beceriksiz ve güçsüz olmak.*|| **paçasını toplayacak hali kalmamak,** *Beceriksiz ve güçsüz olmak.*|| **paça tiridi,** *Paça suyu ile ıslatılmış ekmeklerin üzerine paça etlerini koyduktan sonra fırında pişirilen yemek.*|| **paça yahnisi,** *Bol soğanlı ve nohutlu paça yemeği.*|| **paçayı kaptırmak,** *1. Yakalanmak; ele geçmek. 2. Dilediği gibi hareket edememek. 3. Caymak istediği halde çeşitli nedenlerle kendini kurtaramamak.* || **paçayı kurtarmak,** *Bir tehlikeden güçlükle kendini kurtarabilmek; zor kurtulmak.*|| **paçayı sıyırmak,** *Paçayı kurtarmak.*

paça^{2}, [Far. pāre-çe => pāçe پاچه] *{OsT} is.* Parça.

paça^{3}, [? paça] *{ağız} is.* **1.** Avuç. **2.** *sf.* Avuç dolusu.

paça^{4}, [Far. pāçe => paça] *{ağız} is.* Düğünün ertesi günü yapılan eğlenti. [DS]

paçacı, [paça-cı] *is.* **1.** Koyun, keçi gibi kasaplık hayvanların kesilmiş, temizlenmiş ayaklarını satan kasap. **2.** Paça ve işkembe çorbası pişirerek satan kimse veya bu kişinin dükkânı.

paçacılık, -ğı [paça-cı-lık] *is.* Paça pişirme satma ve işi.

paçag, [Soğd. pā-ç *(sakınma, korunma)* => paç-ā-mak *(oruç tutmak)* > paç-a-ġ] *{eT} is.* Oruç. [EUTS]

paçahane, [Far. pā-çe+ḫāne پاچه خانه] *(paçaha:ne) {OsT} is.* İmparatorluk döneminde şehir ve kasabalarda kesilen hayvan için alınan vergi.

paçal^{1}, [Far. pāçiden *(saçmak, dağıtmak)* > pāçāl پاچال] *{OsT} is.* **1.** Ekmek yapmakta kullanılan tahılların yasa ile belirlenmiş olan karışım oranı. **2.** Çeşitli şeylerden meydana gelmiş karışım. *{ağız} (aynı)* [DS] **3.** *balıkç.* Ringa balıklarını fıçıda tuzlamaya yarayan tuza doymuş salamura suyu; bu su ile tuzlanmış ringa balıklarını serin ve gölge bir yerde saklama işlemi. **4.** *{ağız}* Evde yapılanla fabrikada yapılan gülyağı karışımı. [DS] **5.** *sf. {ağız}* (Nesne için) karışık; dağınık. [DS] ⊟ **paçal yapmak,** *1. {ağız} Değişik türden şeyleri karıştırmak. 2. Ev eşyasını bir araya toplayıp üst üste yığmak.* [DS] *3. bors. Bir şirketin hisse senetlerini, daha ucuzlarını da alarak toplam hisse senedini ucuza mal etmek. 4. Vadelerinin ve meblağlarının ortalaması daha önce belirlenen vade ve meblâğa uygun gelmek şartıyla, üçüncü şahıslara ait senet ve çeklerle ödeme yapmak.*

paçal^{2}, [Far. pāçe] *{ağız} is.* Tavukların ayaklarındaki tüy. [DS]

paçal^{3}, [? paçal] *{ağız} is.* **1.** Filiz. **2.** Sap; kök. [DS]

paçala^{1}, [? paçala] *{ağız} is.* Safra kesesi. [DS]

paçala^{2}, [? paçala] *{ağız} is.* Güven duygusu; yüreklilik. [DS]

paçalı, [paça-lı] *sf.* **1.** Paçası olan; paçası bulunan. **2.** Belirtilen nitelikte paçaya sahip olan. **3.** (Kuş ve kümes hayvanları için) tüyleri ayaklarına kadar uzanan. **4.** *{ağız}* Üstüne başına bakmayan; pasaklı. [DS] **5.** *{ağız}* Düşüncesiz. [DS] **6.** *{ağız} is.* Bir tür giyecek. [DS] ⊟ **paçalı bağırtlak,** *zool. Çöl tavuğugilerden, Doğu ve Güneydoğu yaylalarında yazları görülen, tohumla beslenen bir tür güvercin, (Syrrhaptes paradoxus).*|| **paçalı şahin,** *zool. Dünyanın soğuk bölgeleri dışında yaşayan, beyaza çalan başında koyu kahverengi çizgiler, beyaz kuyruğunun ucunda geniş bir siyah şerit bulunan, bacakları bileğine kadar tüylü bir şahin türü, (Buteo lagopus).*

paçalık, -ğı [paça-lık] *is.* **1.** Pantolon, şalvar vb. giyeceğin ayak bileğini örten bölümü. **2.** *{ağız} folk.* Gelinin paça gününde giydiği, gelinliğe göre sade fakat daha ağır kumaştan yapılma elbise. [DS] **3.** Paça yapımına ayrılmış olan kasaplık hayvan ayağı. **4.** Otomobillerde arkaya çamur sıçramasını ön-

lemek için arka tekerleğin arkasına takılan plastik parça.

paçan, [Far. pāçān پاچان] *(pa:ça:n)* *{OsT}* *sf.* **1.** Saçan. **2.** Saçıcı. **3.** *{ağız}* *is.* Ağaçların, diğer bitkilerin ince saçak kökleri. [DS]

paçanaklı, [paçan-ak-lı] *{ağız}* *sf.* (Kadın için) pis, beceriksiz. [DS]

paçares, [İt. impazzare => paçarız] *{ağız}* *is.* Engel. [DS] ⊡ **paçares etmek,** *{ağız}* *Engel olmak.* [DS]

paçarıs, [İt. impazzare => paçarız] *{ağız}* *is.* **1.** Engel. **2.** *sf.* Karışık; çapraşık. [DS]

paçarız, [İt. impazzare [EREN] / Far. çāp ü rest => çaparız / çeperiz > paçarız] *is.* **1.** Engel. **2.** *{ağız}* *sf.* Dolaşık; çetin. [DS] **3.** *{ağız}* Sarp; dik. [DS]

paçarızlık, -ğı [paçarız-lık پچارزلق] *{eAT}* *is.* Çapraşıklık; güçlük.

paçaris, [İt. impazzare => paçarız] *{ağız}* *is.* Engel. [DS]

paçaris, [? paçaris] *{ağız}* *is.* Cin çarpması. [DS]

paçariş, [İt. impazzare => paçarız] *{ağız}* *is.* Engel. [DS]

paçarozlamak, [paçarız > paçaroz-la-mak] *{ağız}* *gçl. f.* *[-r] [-l(u)-yor]* Bir iş ya da davranışa engel olmaya çalışmak. [DS]

paçasız, [paça-sız] *sf.* **1.** Paçası olmayan; paçası bulunmayan. **2.** (Pantolon, şalvar, don vb. giyecekler için) bacaklara gelen kısmı ayak bileğine kadar uzanmayan.

paçavra, [Yun. patsavra] *(paça'vra)* *is.* **1.** Eski kumaş parçası. **2.** *gnşl.* Çok eski giyecek. **3.** *mecaz.* Değersiz, iğrenç şey veya kimse. **4.** *{ağız}* *sf.* Beceriksiz. [DS] ⊡ **paçavra etmek,** *Çok hırpalamak; iler tutar yerini bırakmamak; dağınık, bozuk ve berbat bir hale getirmek.*|| **paçavra gibi,** *Değersiz.*|| **paçavra hastalığı,** *Grip; enflüanza.*|| **paçavrasını çıkarmak,** *Çok hırpalamak; iler tutar yerini bırakmamak; dağınık, bozuk ve berbat bir hale getirmek.*|| **paçavraya çevirmek,** *Çok hırpalamak; iler tutar yerini bırakmamak; dağınık, bozuk ve berbat bir hale getirmek.*

paçavracı, [paçavra-cı] *is.* Eski kumaş parçalarını toplayıp satan kimse.

paçavracılık, -ğı [paçavra-cı-lık] *is.* Paçavracının yaptığı iş.

paçavralaşma, [paçavra-la-ş-ma] *is.* Paçavralaşmak eylemi.

paçavralaşmak, [paçavra-la-ş-mak] *dönşl. f.* *[-ır]* Paçavra durumuna gelmek.

paçavre, [Far. pāçāvre پاچاوره] *(pa:ça:vre)* *{OsT}* *is.* **1.** Kirli bez. **2.** Paçavra.

paççe, [Far. bāğ-çe => bahçe] *{ağız}* *is.* Bahçe. [DS]

paççı, [baç-çı] *{ağız}* is. Vergi alımcısı; vergici; tahsildar. [DS]

paçe, [Far. pā-çe پاچه] *{eT}* *is.* **1.** Pantolon, şalvar gibi giyeceklerin dizden aşağı kısmı; paça. **2.** Koyun, keçi ve sığır ayağından yapılan yemek; paça yemeği. [Bahşayiş]

paçek, [Far. pāçek پاچك] *(pa:çek)* *{OsT}* *is.* Hayvan pisliği; tezek; mayıs.

paçeng, [Far. pāçeng پاچنگ] *(pa:çeng)* *{OsT}* *is.* **1.** Küçük delik. **2.** Pencere. **3.** Baca.

paçık, -ğı [? paçık] *is.* *bot.* Ebegümeci.

paçılamak, [paçı-la-mak] *{ağız}* *gçl. f.* *[-r] [-l(ı)-yor]* Avuçlamak. [DS]

paçın, [Far. püşī => poşu] *{ağız}* tis. Çevresi püsküllü erkek başörtüsü. [DS]

paçi[1], [Moğ. baca => bacı] *{ağız}* *is.* Kız çocuğu. [DS]

paçi[2], [paç > paç-i] *{ağız}* *is.* Öpücük. [DS]

paçile, [Far. pā-çīle پاچیله] *(pa:çile)* *{OsT}* *is.* Karda batmadan yürümek için ayakkabılara takılan kalbura benzer ayaklık; kar ayakkabısı.

paçkıl, [? paçkıl] *{ağız}* *sf.* **1.** (Kişi için) düzensiz; dağınık. **2.** Pis. **3.** Yaptığı işi eline yüzüne bulaştıran; beceriksiz. [DS]

paçname, [Far. pāç-nāme پاچنامه] *(pa:çna:me)* *{OsT}* *is.* Takma ad.

paçoz, [Yun. patios / patsios *(yassı)*] *is.* *zool.* **1.** Kefal cinsinden iri bir balık türü, *(Mugil cephelus)*. **2.** *argo.* Fahişe; hafifmeşrep kadın. **3.** *sf.* Üstü başı dökülen; hırpani.

paçu, [Far. pūşī] *{ağız}* *is.* Poşu. [DS]

paçuk[1], **-ğu** [? paçuk] *{ağız}* *is.* Kalın ve içi iyi pişmemiş ekmek. [DS]

paçuk[2], **-ğu** [? paçuk] *{ağız}* *is.* Kesilmiş ağaç kökü parçaları. [DS]

paçul, [? paçul] *{ağız}* *sf.* Üstü başı dağınık; pis ve düzensiz. [DS]

paçur, [? paçur] *{ağız}* *sf.* → paçul. [DS]

padak, [Sansk. pādaka] *{eT}* *is.* **1.** Cümle; ifade. [Üç İtigsizler] **2.** Dörtlüğün bir mısra'ı. [ARAT]

padalya, [? padalya] *is.* Avcıların kuşları çekmek için bir ağaç dalına bağladıkları içi doldurulmuş kuş.

padar, [Yun. pateró] *{ağız}* *is.* **1.** Biçilerek tahta yapılmak için hazırlanmış ağaç; tomruk. **2.** Çatılara konulan dilme tahtası. **3.** Ağaç yongası. [DS]

padaş[1], [Far. pā-dāş پاداش] *(pa:da:ş)* *{OsT}* *is.* **1.** Arkadaş; yoldaş. **2.** Kötü insanın kötü yoldaşı; hempa.

padaş[2], [Far. pā-dāşt پاداش] *(pa:da:ş)* *{OsT}* *is.* Mükâfat; ödül.

padaşan, [Far. pā-dāşān پاداشان] *(pa:da:şa:n)* *{OsT}* *is.* Yoldaşlar; ayaktaşlar.

padav, [Far. pādāv پاداو] *(pa:da:v)* *{OsT}* *is.* Yaşlı kadın; kocakarı.

padavra, [Yun. petaura] *is.* **1.** Kaplama olarak kullanılmak üzere kare veya kareye yakın ölçüde kesilmiş ince tahta. **2.** Eskiden ciltlerin iç kartonları için kullanılan keskin kenarlı ince tahta. **3.** Prese konulmuş ciltleri ayırmakta kullanılan ince tahta veya mukavva parçası. **4.** *sf.* İnce tahta ile yapılmış. ⊟ **padavra çakma,** *Belirli kurallara göre çatıyı padavra ile örtme.*|| **padavra gibi,** *Kaburgaları sayılacak kadar zayıf.*|| **padavrası çıkmış,** *Zayıf, çelimsiz.*

padavran, [? padavran] *{ağız} is.* Sokak kapısı. [DS]

pade, [Far. pāde پاده] *(pa:de) {OsT} is.* **1.** At, eşek ve sığır karışımı sürü; hergele. **2.** Çoban sopası. **3.** Yayla.

padgâne, [Far. pādgāne پادگانه] *(pa:dgâ:ne) {OsT} is.* **1.** Yüksek çatı; yüksek dam. **2.** Kapı içindeki yüksek pencere. **3.** Kapı içindeki yüksek kapı.

padıl, [İng. paddle] *is.* **1.** Balıkçının ayağı ile iterek çamur üstünde kaldırabileceği kadar hafif ve altı düz tekne. **2.** Kısa saplı, ucu enli, ince kürek. **3.** Yandan çarklı gemi.

padılcan, [Far. bādincān => patlıcan] *{ağız} is.* Patlıcan. [DS]

padırlaşmak, [pad *(yans.)* > pad-ır-la-ş-mak] *{ağız} gçsz. f. [-ır]* Anlaşılamayacak biçimde konuşmak. [DS]

padişah, [Far. pād-şāh پادشاه] *(pa:dişa:h) {OsT} is.* **1.** İslam devletlerinde hükümdarlık unvanı; devlet başkanı. **2.** Osmanlı İmparatorluğunda devlet başkanma verilen unvan; hükümdar. ⊟ **padişah dirliği,** *İmparatorluk döneminde devletin vermiş olduğu maaş, ulufe, tımar gibi gelirlere verilen ad.*|| **padişahlar padişahı,** *{eAT} Allah; Tanrı.* [DK]|| **padişah yanağı,** *{ağız} Itır çiçeği.* [DS]

padişahane, [Far. pād-şāh-āne پادشاهانه] *(pa:dişa:ha:ne) {OsT} zf.* Padişaha yakışır biçimde; padişahça.

padişahça, [padişah-ça] *(pa:dişa'hça) zf.* Padişaha yakışır biçimde; padişahane.

padişahi, [Far. pād-şāhī پادشاهی] *(pa:dişa:hi:) {OsT} sf.* Padişahla ilgili; padişaha ait.

padişahlık, -ğı [padişah-lık] *(pa:dişahlık) is.* **1.** Padişah olma durumu; hükümdarlık; sultanlık. **2.** Padişahın işi, görevi ve unvanı. **3.** Bir padişahın görev dönemi. **4.** Padişahın yönetimi; padişah tarafından yönetilme. **5.** Padişah tarafından yönetilen ülke.

padişahzade, [Far. pādişāh-zāde پادشاهزاده] *(pa:dişahza:de) {OsT} is.* Padişah çocuğu; padişahın oğlu; şehzade.

padma, [Sansk. pama] *is.* Manevi doğuş ve temizlik simgesi olan pembe lotus çiçeği.

padok, -ğu [İng. paddock] *is.* **1.** At, sığır gibi hayvanların serbestçe dolaşabildikleri, içinde ahırı da bulunan geniş çiftlik. **2.** Hipodromlarda, at yarışlarından önce atların yedekte gezindirildikleri ve bahisçilere gösterildikleri bölüm.

padşa, [Far. pād-şā پادشا] *(pa:dşa:) {OsT} is.* → padişah.

padşah, [Far. pād-şāh پادشاه] *(pa:dşa:h) {OsT} is.* → padişah.

padşahane, [Far. pād-şāh-āne پادشاهانه] *(pa:dşa:ha:ne) {OsT} is.* → padişahane.

padşahi, [Far. pād-şāhī پادشاهی] *(pa:dşa:hi:) {OsT} is.* → padişahi.

padşahzade, [Far. pād-şāh-zāde پادشاهزاده] *(pa:dşa:hza:de) {OsT} is.* → padişahzade.

padşeh, [Far. pād-şeh پادشه] *(pa:dşeh) {OsT} is.* → padişah.

paduç, -cu [? poduç / paduç] *{ağız} is.* Küçük su testisi. [DS]

paduk[1], -ğu [bot-uk] *{ağız} is.* **1.** Deve yavrusu. **2.** Manda yavrusu. [DS]

paduk[2], -ğu [? paduk] *{ağız} is.* Dağların kuytu yerleri. [DS]

padvahtag, [? padvaḫtağ] *{eT} is.* Bir tanrı adı. [E-UTS]

padzehr, [Far. pādzehr پادزهر] *(pa:drehr) {OsT} is.* Panzehir.

paf[1], [paf *(yans.)*] *is.* Suyun gür akışını ve birden boşalışını anlatan kök. [Zülfikar] *paf-kır-mak*

paf[2], [paf /pav *(yans.)*] *is.* Harıl harıl ve birden yanmayı anlatan kök. [Zülfikar] *paf-kır-mak, paf-la-mak, paf-ıl-da-mak*

paf[3], [paf /pav / pof / puf / püf *(yans.)*] *is.* Havlamayı, gürültülü solumayı, oflayıp puflamayı, üflemeyi, esmeyi, şişirmeyi ve bir şeyi abartmayı anlatan kök. [Zülfikar] *paf-kır-mak, paf-la-mak, paf paf, paf+paf-çı, paf puf* ⊟ **paf puf,** *{OsT} Azamet; gösteriş.*

paf[4], [paf *(yans.)*] *{ağız} sf* **1.** (Kişi için) dayanıksız; kof. **2.** Küflü; çürük. **3.** *is.* Küf; pas. **4.** Posa. [DS] ⊟ **paf yılan,** *{ağız} Zehirsiz, kalın, hantal bir tür yılan.* [DS]

paf[5], [paf *(yans.)*] *{ağız} is.* Akciğer. [DS]

paf[6], [paf] *{ağız} is.* Mısır koçanı. [DS]

pafciğer, [paf *(yans.)* > paf+ciğer] *{ağız} is.* Akciğer. [DS]

pafgırmak[1], [paf *(yans.)* > paf-gır-mak] *{ağız} gçsz. f. [-ır]* (Su için) hızlı ve gür olarak akmak. [DS]

pafgırmak[2], [paf *(yans.)* > paf-gır-mak] *{ağız} gçsz. f. [-ır]* (Köpek için) havlamak. [DS]

pafıldamak, [paf *(yans.)* > paf-ıl-da-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-d(ı)-yor]* (Soba için) gürül gürül yanmak. [DS]

pafın, [paf-ın] *{ağız} is.* Eskiden kalma, değersiz madenlerden yapılma süs eşyası. [DS]

pafıt, [paf-ıt] *{ağız} sf.* Çürük. ☞ **pafıt olmak,** *{ağız} Çürümek.* [DS]

pafkırmak[1], [paf *(yans.)* > paf-kır-mak] *{ağız} gçsz. f. [-ır]* (Su için) hızlı ve gür olarak akmak. [DS]

pafkırmak[2], [paf *(yans.)* > paf-kır-mak] *{ağız} gçsz. f. [-ır]* **1.** Bağırmak; gürültü yapmak. **2.** Oflayıp puflamak; oflayıp puflayarak sıkıntıyı belirtmek. **3.** Sıtma vb. yüzünden bağırarak çırpınmak. **4.** (Köpek için) havlamak. **5.** Tren, fabrika vb.nin bacasından gürültü ile duman çıkmak. [DS]

pafkurmak, [paf *(yans.)* > paf-kur-mak] *{ağız} gçsz. f. [-ur]* Hızlı hızlı solumak. [DS]

paflaç, -cı [paf *(yans.)* > paf-la-ç] *{ağız} sf.* İçi boş; kof. [DS]

paflak, -ğı [paf *(yans.)* > paf-la-k] *{ağız} sf.* **1.** İçi boş; kof. **2.** (Kişi için) şişman fakat güçsüz. **3.** (Toprak için) kabarık. **4.** Ablak yüzlü. **5.** Yanakları dolgun ve şişman. [DS]

paflamak[1], [paf *(yans.)* > paf-la-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(ı)-yor]* **1.** (Kedi, yılan vb. için) dikleşerek *"paf"* diye ses çıkarmak. **2.** Homurdanmak; sitem etmek. [DS]

paflamak[2], [paf *(yans.)* > paf-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* **1.** Kabarmak; yumuşamak. **2.** (Ağaç için) çürüyüp kabuğu kabarmak. [DS]

paflanmak[1], [paf *(yans.)*>paf-la-n-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* Küflenmek. [DS]

paflanmak[2], [paf *(yans.)*>paf-la-n-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* Kabarmak. [DS]

paflı, [paf-lı] *{ağız} sf.* Pis. [DS]

pafpafçı, [paf *(yans.)* > paf+paf-çı] *{ağız} sf.* **1.** Abartarak konuşan. **2.** Bir kimseyi gereğinden çok öven. [DS]

pafrika, [Fr. fabrique => pafrika] *{ağız} is.* Fabrika. [DS]

pafta, [Far. bāfte *(dokunmuş olan)* بافته] *is.* **1.** Parça. **2.** Büyük benek; leke. **3.** Bazı karacaların boyunlarında bulunan açık renk leke. **4.** Büyük harita, plan ya da modeli oluşturan parçaların her biri. **5.** Kadın giyim eşyalarını süslemek amacıyla eklenen değişik renk ve kumaştan parça. **6.** Birbirine eklenmiş metal levhalardan oluşan kemeri oluşturan parçalardan her biri. **7.** *huk.* Kadastro tarafından ölçülen ada ve parsellerin belli ölçekte çizilmiş haritası. **8.** Bir metal çubuk ya da boruya dış vida açma işinde kullanılan takım. **9.** Saraçlıkta kolanı tutan deri ya da metal halka. **10.** Süs amacıyla koşum takımlarına takılan ya da çakılan metal pul ya da iri başlı çivilerden her biri.

pafulu, [paf *(yans.)* > paf-ul-u] *{ağız} is.* Hastalık sebebiyle vücutta görülen içi su dolu kabarcıklar. [DS]

pagan, [Lat. paganus *(köylü)* > İng. pagan] *is. din.* **1.** Uydurma tanrılara tapan kimse ya da toplum; putperest. **2.** Hristiyanlığın ilk yıllarında çok tanrılı inanç sahibi olan köylülere verilen isim; payan. **3.** *sf.* Bu inanca bağlı olan. **4.** *sf.* Bu inanca ilişkin olan.

pagand, [Far. pāgand پاغند] *(pa:gand) {OsT} is.* **1.** Atılmış pamuk. **2.** Eğirmek için atılmış pamuktan yapılma yumak.

pagande, [Far. pāgande پاغنده] *(pa:gande) {OsT} is.* → pagand.

paganizm, [Lat. paganus > Fr. paganisme] *is.* Hristiyanlığın yayılmaya başladığı ilk yıllarda kırsal kesimde çok tanrılı inanca sahip olarak yaşayan köylülerin inançlarına Hristiyanların vermiş olduğu isim; paganlık; putperestlik; çok tanrıcılık.

paganlık, -ğı [pagan-lık] *is.* Paganizm.

pagar, [Far. pāgar پاغر] *(pa:gar) {OsT} is.* Evlerin tabanına konulan kirişlerin dayandığı direk.

pagarlı, [Sogd. paxar => pağar-lı] *{eT} is.* Gezegen; seyyare. [ETY]

pagoda, [Sansk. bhagavat / Far. bütkede > Port. pagode / İng. pagoda] *is.* **1.** Buda tapınaklarının bir bölümünü oluşturan taş, tuğla ve ahşaptan yapılmış kule biçimindeki yapı. **2.** On yedinci ve on sekizinci yüzyıllarda Çin'de yapılmış, başı hareketli küçük Çinli heykeli.

pagolit, [Fr. pagolite] *is.* Çinlilerin pagoda adını verdikleri heykelcikleri yaptıkları taş.

paguş, [Far. pāğüş پاغوش] *(pa:gu:ş) {OsT} is.* **1.** Suya dalma. **2.** Dalga vuruşu.

pağ[1], [? pağ] *{ağız} is.* **1.** Üstü açık, dört yanı insan boyunda duvarla çevrili yayla evi. **2.** Yıkılmış ev yeri. **3.** Ev yapımı için kazılmış temel. [DS]

pağ[2], [bağ] *{ağız} is.* **1.** Başörtüsü. **2.** Ev kadınlarının kullandığı iş önlüğü. [DS]

pağa, [? pağa] *{ağız} is.* **1.** Tahtadan yapılmış bağ, bahçe ve ahır kapısı. **2.** Tahta kapıların tahtadan yapılmış kilidi. [DS]

pağaç[1], **-cı** [İt. foccocia / Rus. pogaç [Tietze] / boğ > boğ-(a)ça] *{ağız} is.* **1.** Tuzsuz ve mayasız hamurdan yapılıp kızgın külde pişirilen çörek; poğaça. **2.** Yağlı hamur pişirilip doğrandıktan sonra üstüne sarımsaklı yoğurt ve yağ dökülerek yapılan bir tür yemek. [DS]

pağaç[2], **-cı** [bağa-ç] *{ağız} is.* Bir organın içinde oluşan sertlik; ur. [DS]

pağaç[3], **-cı** [bağ-aç] *{ağız} is.* Çamurlu toprağın üstündeki sertleşmiş tabaka. [DS]

pağaça, [poğaça] *{ağız} is.* Poğaça. [DS]

pağala, [bakla] *{ağız} is.* Fasulye. [DS]

pağıl, [Far. bahā => pahal / bağıl] *{ağız} is.* Cimri. [DS]

pağla, [bakla] *{ağız} is.* Bakla. [DS]

pağlampa, [? pağlampa] *{ağız} is.* Yağmurlu ve karlı havalarda çukur yerlere çöken sis; pus. [DS]

pağurya, [Yun. pagouria] *is.* → pavurya.

pah[1], [pah *(yans.)*] *is.* Patlamayı ve açılmayı anlatan kök. [Zülfikar] *pah-la-mak, pah-la-k*

pah[2], [pah /peh / poh / puh *(yans.)*] *is.* **1.** Soluk boşaltarak yerme veya yüceltme anlatan kök. [Zülfikar] *pah-a* **2.** *{ağız}* Değer verme, beğenme ünlemi. [DS]

pah[3], [Far. pāḫ *(geniş, düz yol)* پاخ] *(pa:h) {OsT} is.* **1.** Eğik olarak kesilmiş kenar; şataf. **2.** Meyilli arazi; bayır; yamaç; şev. **3.** Kolay açılmasını sağlamak amacıyla kitabın sırt boşluğuna yerleştirilen 45° kıvrık karton parçası. **4.** İki yüzeyin kesitini oluşturan dik açıyı dar ya da geniş açı durumuna getiren eğik kesim. **5.** Bir duvarın köşe keskinliğini gidermek ve eğik bir yüzey elde etmek için yapılan körletme. **6.** Kaplama tahtalarına açılan yivler. **7.** Deri tıraş edilirken çıkan küçük üçgenimsi parçalar. **8.** *sf.* Eğik; meyilli. ⊞ **pahını almak,** *Tıraş edilmiş derilerin kalan pürtüklerini temizlemek.*|| **pah kırma,** *Pah oluşacak biçimde kesme.*

paha[1], [bak a] *(paha:) {ağız} ünl.* Olur mu; amma da yaptın ha! [DS]

paha[2], [Far. behā *(değer)* بها] *{OsT} is.* Bir malın veya hizmetin bedeli; değer; fiyat; kıymet; eder. ⊞ **paha biçilmez,** *Değeri ölçülemeyecek kadar yüksek olan.*|| **paha biçmek,** *Değerini belirlemek; fiyatını tespit etmek.*|| .... **pahasına,** *1. ... karşılığında. 2. Sonucunu veya olacağını bile bile.*|| **pahaya çıkmak,** *Fiyatı artmak; pahalanmak.*|| (ne) **pahasına olursa olsun,** *Her şeye razı olarak; her şeyi göze alarak.*|| (yok) **pahasına,** *Çok ucuza.*

pahacı, [paha-cı] *sf.* Pahalı mal satan; sattığı mala değerinden çok fazla fiyat koyan; kazıkçı.

pahacılık, -ğı [paha-cı-lık] *is.* Pahacı olma durumu; pahalı mal satma işi.

pahaç[1], **-cı** [İt. foccocia / Rus. pogaç [Tietze] / boğ > boğ-(a)ça] *{ağız} is.* Poğaça. [DS]

pahaç[2], **-cı** [? pahaç] *{ağız} sf.* Katılaşmış; sertleşmiş. [DS]

pahal, [pahalı > pahal ?] *{ağız} sf.* **1.** Aksi; ters. **2.** Elinden iş geldiği halde yapmayan; savsaklayan; tembel; üşengeç. **3.** Cimri. **4.** Bencil; kıskanç. **5.** İnatçı. **6.** Hain; kötü yürekli. **7.** Kinci. [DS]

pahalanma, [paha-la-n-ma] *is.* Pahalanmak eylemi.

pahalanmak, [paha-la-n-mak] *dönşl. f. [-ır]* Fiyatı artmak; pahalı duruma gelmek; pahalılaşmak.

pahalı, [paha-lı] *sf.* **1.** Fiyatı yüksek olan. **2.** Büyük harcama gerektiren; masraflı. **3.** Yüksek fiyatla mal satan; yüksek fiyatla hizmet veren. **4.** *zf.* Yüksek fiyatla; fiyatı yüksek olarak. ⊞ **pahalıya mal olmak,** *1. Çok para harcama yapılmış olmak; çok emek verilmek. 2. Gereğinden fazla fedakârlık gerektirmek. 3. Çok fazla zarar ve sıkıntıya sebep olmak.*|| **pahalıya oturmak,** *1. Çok para harcama yapılmış olmak; çok emek verilmek. 2. Gereğinden fazla fedakârlık gerektirmek. 3. Çok fazla zarar ve sıkıntıya sebep olmak.*

pahalılaşma, [paha-lı-la-ş-ma] *is.* Pahalılaşmak eylemi.

pahalılaşmak, [paha-lı-la-ş-mak] *dönşl. f. [-ır]* Fiyatı artmak; pahalı duruma gelmek; pahalanmak.

pahalılık, -ğı [paha-lı-lık] *is.* **1.** Bir şeyin fiyatının yükselmesi durumu; pahalı olma durumu. **2.** *ekon.* Satın alma gücü karşısında zorunlu ihtiyaç maddeleri ile hizmetlerin fiyatlarının yükselmesi; fiyatların genel artışı; fiyat artışı.

pahallanmak, [pahal-la-n-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* **1.** Karışıklık çıkarmak; ara bozmak. **2.** *edil. f.* Uğraştırılmak; oyalanmak. [DS]

pahallık, -ğı [pahal-lık] *{ağız} is.* **1.** Cimrilik. **2.** Bir işi yapmak için çıkarılan zorluk. [DS]

pahamlamak, [paham-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ı) -yor]* Oyulgamak. [DS]

pahamlı, [paham-lı] *{ağız} sf.* (Çocuk için) çok gelişmiş; gürbüz. [DS]

pahar, [*eT.* muñar > pınar] *{ağız} is.* **1.** Pınar; çeşme. **2.** Akarsu. [DS]

pahara, [? pahara] *{ağız} is.* Ağaçtan yapılmış pulluk. [DS]

Pahari, [Sansk. pahari] *is.* Nepal halkı.

pahça, [Far. bağ-çe => paḫça پخچه] *{eAT} is.* Bahçe.

pahe, [? pahe] *{ağız} is.* Patates. [DS]

pahıl, [pahal] *{ağız} sf.* → pahal. [DS]

pahıllanmak, [pahıl-la-n-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* Kıskanmak; çekememek. [DS]

pahıllık, -ğı [pahıl-lık] *{ağız} is.* Kıskançlık. [DS] ⊞ **pahıllık yapmak,** *{ağız} Zarar vermek.* [DS]

pahır, [bakır] *{ağız} is.* Bakır. [DS]

pahla, [bakla] *{ağız} is.* Bakla. [DS] ⊞ **pahla kır,** *{ağız}* → bakla kır. [DS]

pahlag, [pah *(yans.)* > pah-la-k] *{ağız} sf.* Patlak; patlamış.

pahlama, [pah-la-ma] *is.* **1.** Pahlama eylemi. **2.** Bir parçanın keskin kenarını kendine paralel bir kesitle kırma işlemi.

pahlamak[1], [pah *(yans.)* > pah-la-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(ı)-yor]* **1.** (Tomurcuk için) pahlamak, açılmak. **2.** Doğurmak. **3.** Büyük aptesini yapmak. [DS]

pahlamak[2], [pah-la-mak] *gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* **1.** Bir parçanın keskin kenarını kendine paralel bir kesitle kırmak. **2.** *{ağız}* Marangozlukta köşelerin keskinliğini gidermek. [DS]

pahlava, [baklava] *{ağız} is.* Baklava. [DS]

pahlavi, [Far. pehlevī پهلوى] *{OsT} is.* → pehlevi.

pahlı, [pah-lı] *sf.* Pahlı olan; pahlanmış olan.

pahuaiçi, [paḫuai-çi] *{eT} sf.* Bozguncu; tahrip edici; yıkıcı. [EUTS]

pajeh, [Far. pājeḫ پاژخ] *(pa:jeh) {OsT} is.* İnilti; inleme.

pajir, [Far. pājīr پاژیر] *(pa:ji:r) {OsT} is.* Panzehir.

pak[1]**,** [bā-mak > bā-k / pā-k] *{eT} is.* Bağ; köstek. [EUTS]

pak[2]**, -ki** [Far. pāk پاك] *{OsT} sf.* **1.** Temiz. **2.** Katışıksız; halis. **3.** Kutsal; mübarek; mukaddes; aziz. **4.** Günahsız; kusursuz. ☞ **pāk-bāz,** *{OsT}* → pakbaz.|| **pāk-bāzān,** *{OsT}* → pakbazan.|| **pāk-bāzî,** *{OsT} 1. Temiz oynayıcılık. 2. Sadık sevgi.*|| **pāk-dāmān,** *{OsT} 1. Eteği temiz. 2. Namuslu; iffetli.*|| **pāk-dāmen,** *{OsT}* → pakdaman.|| **pāk-dāmenî,** *{OsT} 1. Eteği temiz oluş. 2. mecaz. Namusluluk.*|| **pāk-meşreb,** *{OsT} Yaradılışı iyi olan; huyu güzel.*|| **pāk-zād,** *{OsT} Temiz asıllı; aslı, soyu temiz olan.*

pakam, [? pakam] *{ağız} is.* **1.** Basamak. **2.** Düz. [DS]

pakân, [Far. pāk-ān پاکان] *(pa:kâ:n) {OsT} is.* **1.** Temiz kimseler; arınmış kişiler. **2.** *mecaz.* Azizler; ermiş kimseler; veliler; ermişler.

pakanak, -ğı [bakanak] *{ağız} is.* → bakanak. [DS]

pakâr, [Far. pākār پاکار] *(pa:kâ:r) {OsT} is.* Para, vergi toplayan görevli; tahsildar.

pakâri, [Far. pākārī پاکاری] *(pa:ka:ri:) {OsT} is.* Tahsildarlık.

pakbaz, [Far. pāk-bāz پاکباز] *(pa:kba:z) {OsT} sf.* **1.** Temiz oynayan. **2.** (Sevgide) içten bağlı olan; vefalı. **3.** Aziz. **4.** Bütün parasını kumarda kaybeden.

pakbazan, [Far. pāk-bāz-ān پاکبازان] *(pa:kba:za:n) {OsT} is.* **1.** Sevgide içten bağlı olanlar; vefalı, sadık kimseler. **2.** Azizler; ulular. **3.** Kumarda kaybedenler.

pakbazi, [Far. pāk-bāzī پاکبازی] *(pa:kba:zi:) {OsT} is.* **1.** Sevgide içten bağlı olma; vefalı, sadık olma. **2.** Azizlik; ululuk. **3.** Kumarda bütün parasım kaybetme.

pakdaman, [Far. pāk-dāmān پاکدامان] *(pa:kda:ma:n) {OsT} is.* → pak-daman.

pakdamani, [Far. pāk-dāmānī پاکدامانی] *(pa:kda:ma:ni:) {OsT} is.* → pak-damanî.

pakdamen, [Far. pāk-dāmenī پاکدامن] *(pa:kda:men) {OsT} is.* → pak-damen.

pakdameni, [Far. pāk-dāmenī پاکدامنی] *(pa:kda:meni:) {OsT} is.* → pak-damenî.

pakend, [Far. pākend پاکند] *(pa:kend) {OsT} is.* **1.** Yakut. **2.** Şarap.

paket, [Holland. pak > Fr. paquet] *is.* **1.** Kâğıt, plastik vb. ile sarılmış bir ip, bant vb. ile bağlanmış ya da bir kutu içine yerleştirilmiş, elde taşınabilir büyüklükte nesne. **2.** Bir koruyucu kılıf içinde kullanıma sunulan mal, eşya veya yiyecek vb. maddesi. **3.** Bir koruyucu kılıf içinde kullanıma sunulmuş bulunan şeyin içeriği. **4.** İçine bir şey konulmak üzere genellikle kâğıt veya kartondan yapılmış kutu. **5.** Herhangi bir alanda alınmış olan kararların tümü. **6.** *bsy.* Kullanıcıların belli sorunlarının çözümüne ilişkin geliştirilmiş genel amaçlı program; bir bütün olarak sunulan, ileti ve sayısal hizmet öğelerinden oluşan veriler kümesi. **7.** Dokumacılıkta yirmi çileden oluşan ip demeti. ☞ **paket etmek,** *Paket haline getirmek; pakete koyup sarmak.*|| **paket program,** *Radyo ve televizyon için önceden banda veya filme alınmış, gerektiğinde yayınlanmak üzere olan program; hazır program.*|| **paket taşı,** *Dikdörtgen prizma biçiminde yontulmuş olan kaldırım taşı.*

paketleme, [paket-le-me] *is.* Paketlemek eylemi.

paketlemek, [paket-le-mek] *gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* Bir şeyi bir kâğıt veya kutuya koyarak sarmak; paket haline getirmek; paket yapmak.

paketleniş, [paket-le-n-iş] *is.* Paketlenmek eylemi veya biçimi.

paketlenme, [paket-le-n-me] *is.* Paketlenmek eylemi.

paketlenmek, [paket-le-n-mek] *edil. f. [-ir]* Paket haline getirilmek; paket yapılmak; sarılmak; ambalajlanmak.

paketletme, [paket-le-t-me] *is.* Paketletmek eylemi.

paketletmek, [paket-le-t-mek] *gçl. f. [-ir]* Paketlemek eylemini yaptırmak; paketlemesini sağlamak; paket yaptırmak; sardırmak; ambalajlatmak.

paketleyiş, [paket-le-y-iş] *is.* Paketleyiş eylemi veya biçimi.

pakır, [bakır] *{eT} is.* Bakır. [EUTS]

paki-, [Yun. pachys-] *ön ek.* Latin kökenli kelimelerin başına getirilerek *"kalın"* anlamı veren terimler türeten ön ek.

paki, [Far. pākī پاکی] *(pa:ki:) {OsT} is.* **1.** Temizlik; saflık. **2.** Tıraş bıçağı; ustura.

Pakistanlı, [pakistan-lı] *sf.* Pakistan halkından veya bu halkın soyundan olan.

pakize, [Far. pākīze پاکیزه] *(pa:ki:ze) {OsT} sf.* **1.** Temiz; saf. **2.** Halis; hakiki. ☞ **pākîze-dāmen,** *{OsT} 1. Eteği temiz. 2. mecaz. Namuslu.*|| **pākîze-hūy,** *{OsT} Temiz huylu.*|| **pākîze-nihād,** *{OsT} Temiz huylu.*|| **pākîze-rūy,** *{OsT} Temiz yüzlü.*|| **pākîze-sühān,** *{OsT} Temiz, anlaşılır sözlü.*|| **pākîze-zāt,** *{OsT} Temiz kimse; namuslu insan.*

pakla, [Ar. bakıla => bakla] *{ağız} is.* **1.** Bakla. **2.** Fasulye. [DS]

paklağu, [baklava] *{ağız} is.* Baklava. [DS]

paklama, [pak-la-ma] *is.* Paklamak eylemi; temizleme; arıtma.

paklamak[1]**,** [pak-la-mak] *gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* **1.** Kirlerinden temizlemek; kirlerini gidermek; temiz-

lemek; arıtmak. **2.** (Geniş zaman üçüncü teklik kişi çekimiyle) yeri ancak orasıdır; ancak ona uygundur; ona layıktır. **3.** *mecaz.* Hepsini alıp götürmek; hepsini yiyip bitirmek. **4.** Temize çıkarmak. **5.** *argo.* Öldürmek.

paklamak², [pah-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* → pahlamak². [DS]

paklanma, [pak-la-n-ma] *is.* Paklanmak eylemi.

paklanmak, [pak-la-n-mak] *dönşl. f. [-ır]* Pak duruma gelmek; temizlenmek; arınmak.

paklık, -ğı [pak-lık] *is.* Temiz olma durumu; temiz olan şeyin niteliği.

pakraç, -cı [bakraç] *{ağız} is.* Bakraç. [DS]

pakrak, -ğı [bakraç] *{ağız} is.* Su kovası; bakraç. [DS]

pak-si, [Çin. pak-si] *{eT} is.* Üstat; âlim. [EUTS]

pakt, [Fr. pacte] *is.* Antlaşma.

pakta, [? pakta] *{ağız} is.* **1.** Balta. **2.** Arabacılıkta çeki demirinin ağzını açan araç. [DS]

pakûb, [Far. pā *(ayak)* + kūb *(döven)* پاکوب] *(pa:-kû:b) {OsT} is.* Köçek; çengi; dansöz.

pakunsi, [Çin. p'o-chün-sin] *is.* Bir yıldızın adı. [EUTS]

pal¹, [pal] *is.* Bir güvercin türü.

pal², [pal] *{ağız} sf.* Kahverengi. [DS]

pal³, [İng. Phase Alternation Line] *kısalt.* Bir ışıltı ve iki renk esasına dayanan renkli televizyon yayını tekniği.

pala¹, [Far. pālā پالا] *(pa:lâ:) {OsT} sf.* **1.** Asılı; asılmış. **2.** *is.* Yedek at. **3.** Süzgeç.

pala², [İt. pala] *is.* **1.** Küreğin enli ve yassı bölümü. **2.** Eskiden süvariler tarafından kullanılan uç kısmından kabzasına doğru daralan geniş, kısa ve eğri ağızlı, ağır bir kesici savaş aleti; kısa ve enli kılıç. **3.** *balıkç.* İğnenin üst ucunda kösteğe bağlı yassı kısım. **4.** *dnz.* Küreklerin suya daldırılan geniş ve yassı kısmı. **5.** Bir pervanenin burgu biçimindeki kanadı. **6.** İnşaatlarda kılıç gibi çaprazlama konan yassı kiriş veya kereste. **7.** *{ağız}* Çamaşır tokacı. [DS] ⊕ **pala bıçak,** *{ağız} Geniş ağızlı bıçak.* [DS]|| **pala bıyık,** *1. Görünüşü palayı andıran, yanaklara doğru kıvrılan uzun ve gür bıyık. 2. Palabıyıklı.*|| **pala bıyıklı,** *Pala gibi geniş ve gür bıyığı olan.*|| **pala çalmak,** *Boş yere uğraşıp didinmek.*|| **pala çekmek,** *Palayı belinden sıyırıp kullanmak; pala ile vurmak, öldürmek.*|| **pala çevirmek,** *dnz. Küreğin pala kısmını suyun yüzüne paralel durumda geriye vererek kürek çekmek.*|| **pala sallamak,** *Boş yere uğraşıp didinmek.*|| **pala sırtı,** *Kürek palasının keskin kenarı.*|| **pala sürtmek,** *Yaşamında çeşitli deneyimler kazanmak; görüp geçirmek.*|| **pala testere,** *Marangozlukta kullanılan ucuna doğru daralan geniş ve uzun el testeresi.*

pala³, [Far. pālās پلاس > pala] *{ağız} is.* **1.** Eski, kullanılmış eşya veya giysi. **2.** Bez parçalarından dokunan kilim; yaygı. **3.** Bez parçası; paçavra. **4.** Kumaş kırıntısı. **5.** Çocuk bezi. **6.** Beyaz yünden dokunmuş bir tür örtü. **7.** Yatak. **8.** Yatak yorgan. **9.** Mendil. [DS]

pala⁴, [bakla] *(pa:-la) {ağız} is.* Bakla. [DS]

palaçor, [pala+çor] *{ağız} is.* **1.** Yırtık, eski püskü elbise. **2.** *sf.* Her işi yüzüne gözüne bulaştıran; çapaçor. [DS]

palad, [Far. pālād پالاد] *(pa:lâ:d) {OsT} is.* Yedek at.

palade¹, [Far. pālāde پالاده] *(pa:lâ:de) {OsT} is.* Yedek at.

palade², [Far. pālāde پالاده] *(pa:lâ:de) {OsT} sf.* **1.** Kusur arayan; ayıp arayıcı. **2.** Kötü söyleyen.

paladır, [Yun. para+sitos *(başkasının sofrasından yemek yiyen)* > Fr. parasite => parazit / barazıt > *balazıt / balatız / balatır [EREN]] *{ağız} is.* **1.** Ağaçların, sebzelerin dibinden çıkan filizler; sürgünler. **2.** Kısa kalmış, baş vermemiş darı sapı. [DS]

paladyum, [Pallas *(gezegen adı; Yunan mitolojisinde bir dev)* > İng. palladium] *(pala'dyum) is. kim.* Atom numarası 46, atom ağırlığı 106,7 olan 11,4 yoğunluğunda 1500°C'de ergiyen, hacminin bin katı kadar hidrojen soğurabilen, platin grubundan hafif bir element; sembolü: Pd.

palafur, [? palafur] *{ağız} is.* Geçici alev; saman alevi.

palağı, [? palağı] *{ağız} is.* Ayı yavrusu. [DS]

palah, [? palaḫ] *{ağız} is.* **1.** Köpek yavrusu. **2.** Ayı yavrusu. [DS]

palaheng, [Far. pālāheng پالاهنگ] *(pa:lâ:heng) {OsT} is.* **1.** Yular; gem; dizgin. **2.** Bir tür büyük kement.

palak¹, **-ğı** [par-la-k > pālak] *(pa:lak) {ağız} sf.* **1.** (Kız için) temiz, beyaz tenli. **2.** (Çocuk için) tombul. [DS] ⊕ **palak palak,** *{ağız} (Kız için) akça pakça.* [DS]

palak², **-ğı** [? pala / palak] *{ağız} sf.* (Eşya için) eski; kullanılmış. [DS] ⊕ **palak palak,** *{ağız} Lime lime; lif lif.* [DS]

palak³, **-ğı** [balak / malak / palak] *{ağız} is.* **1.** Ayı yavrusu. **2.** Köpek yavrusu. **3.** Manda yavrusu. **4.** Bir yaşındaki domuz yavrusu. **5.** Tavşan yavrusu. **6.** Yeni tüylenmiş kuş yavrusu. **7.** Güvercin yavrusu. [DS]

palak⁴, **-ğı** [? palak] *{ağız} is.* **1.** Yaprak. **2.** Biçildikten sonra yeniden biten yeşil otlar. **3.** Ekin içinde biten yabani yulaf. **4.** Erken ekilen ve başak tutmayan kısa boylu ekin. **5.** Kuru ot. **6.** *bot.* 30-80 cm. yükseklikte, başakları süs olarak kullanılan çok yıllık otsu bir bitki, *(Stipa hohenackeriana).* [DS]

palak⁵, **-ğı** [? palak] *{ağız} is.* Ekinlerin başak tutma zamanı. [DS]

palak[6], **-ğı** [? palak] *{ağız}* *is.* Kadın şalvarının paçası. [DS]

palak[7], **-ğı** [? palak] *{ağız}* *is.* Su tası. [DS]

palak[8], **-ğı** [? palak] *{ağız}* *is.* Hamlamış, binilemeyen at. [DS]

palaka, [İt. placca => plaka] *{ağız}* *is.* Bal gömeci. [DS]

palala, [? palala] *{ağız}* *sf.* Giyimi düzensiz ve dağınık. [DS]

palalanmak, [pala-la-n-mak] *{ağız}* *dönşl. f. [-ır]* Tüylenmek. [DS]

palalı, [pala-lı] *{ağız}* *sf.* Yırtık ve eski elbiselerle dolaşan. [DS]

palalık, -ğı [pala-lık] *is.* Çatı kirişlerinin yanı. ⇨ **palalığına koymak,** *Kiriş veya keresteyi diklemesine yerleştirmek; kılıcına koymak; kılıçlamasına koymak.*

palamar, [Yun. palamarion *(ip; urgan)*] *is. dnz.* **1.** Bir gemiyi iskelede sabit bir yere bağlamakta kullanılan, çok sayıda bükümlü ipi büküm yönünün tersinde bükerek elde edilen kalın ip. **2.** Eskiden savaşlarda silah olarak kullanılan veya yük kaldırmaya yarayan uzun sırıklara verilen ad. ⇨ **palamar babası,** *dnz. İskelelerde halatı bağlamaya yarayan büyük kazık.*|| **palamar boyu,** *dnz. Deniz milinin onda biri; 120 kulaç.*|| **palamarı çözmek,** *argo. Palamarı koparmak.*|| **palamarı koparmak,** *argo. Bir yerden habersizce kaçmak; sıvışmak.*|| **palamar kazığı,** *dnz. Balıkçı teknelerini bağlamaya yarayan ırmak, gölcük ve küçük koylara çakılmış olan kazık.*|| **palamar makarası,** *İki adet üçlü veya bir ikili bir üçlü makaradan meydana gelmiş yük kaldırma aracı; palanga.*|| **palamar motoru,** *dnz. İskeleye bağlanacak gemilerin halatlarının ucunu iskeleye götüren motor.*|| **palamar parası,** *dnz. Gemilerin bir iskeleye yanaşmak için ödedikleri para.*|| **palamar resmi,** *dnz. Gemilerin bir şamandıra veya iskeleye bağlanmak için ödedikleri vergi.*|| **palamar tutmak,** *dnz. (Gemi için) iskeleye palamar vererek bağlanmak.*

palamarcı, [palamar-cı] *is.* Gemilerden verilen halatları iskeledeki babalara bağlamakla görevli kimse; çımacı.

palampoş, [? palampoş] *{ağız}* *sf.* Giyimi düzensiz ve dağınık. [DS]

palamut[1], **-du** [Yun. balanidi *(meşe)*] *is. bot.* Meşe ağacının fındığa benzeyen sert ve pürüzlü bir yüksük içinde bulunan, tanen bakımından zengin meyvesi; pelit. ⇨ **palamut meşesi,** *bot. Yurdumuzun batı bölgelerinde yetişen, kışın yapraklarını döken bir tür meşe; İzmir meşesi, (İng. Valonea / Quercus œgilops, macrolepis).*|| **palamut uru,** *Cynips quercus calycis adlı bir böceğin sokmasından sonra sapsız meşenin palamut yüksüğü üzerinde gelişen mazı.*

palamut[2], **-du** [Yun. palamyda] *is.* **1.** *zool.* Uskumrugillerden, kılçıksız, esmer etli, pulsuz, mekik biçiminde yandan basık ve uzun gövdeli ortalama bir iki kg. gelen bir balık; palamut balığı, *(Pelamys sarda).* **2.** *argo.* Kalın sarılmış esrarlı sigara. ⇨ **palamut ağı,** *balıkç. Palamut avında kullanılan ton balığı avına benzeyen fakat daha küçük gözleri bulunan ağ.*|| **palamut günü,** *{ağız} Pazartesi.* [DS]

palamut[3], [? palamut] *{ağız}* *is.* Marangozların kullandığı büyük el biçkisi. [DS]

palamutlama, [palamut-la-ma] *is.* Palamutlamak eylemi.

palamutlamak, [palamut-la-mak] *gçl. f. [-r] [-l(u)-yor]* Derileri sepilemek için palamut maddesi doldurulmuş çukura yatırmak.

palamutlular, [palamut-lu-lar] *is. bot.* Yemişleri palamut biçiminde olan iki çenekli bitkiler; kayıngiller.

palan[1], [Far. pālān پالان] *(pa:lâ:n)* *{OsT}* *is.* **1.** Çoğunlukla eşeklere vurulan kaşsız, geniş ve yumuşak eyer. **2.** *{eT}* Semer. [Bahşayiş] **3.** *{ağız}* Çamaşır. [DS] **4.** *{ağız}* Bez parçası; paçavra. [DS] **5.** *{ağız}* Eşya. [DS] ⇨ **palan vurmak,** *At veya eşeğin sırtına palanı bağlamak.*

palan[2], [? palan] *{ağız}* *is.* Süpürge otu. [DS] ⇨ **palan süpürgesi,** *{ağız} Süpürge otundan yapılan uzun saplı süpürge.* [DS]

palancı, [palan-cı] *is.* Palan yapan veya satan kimse; *{eT} (aynı)* [Bahşayiş]. ⇨ **palancı makası,** *Palancının çuval, telis, keçe kesiminde kullandığı büyük boy makas.*

palandız[1], [Far. pālān-düz => palandız] *{ağız}* *is.* Çuvaldız. [DS]

palandız[2], [baladur ?] *{ağız}* *is.* Ağaçların dibinden çıkan sürgünler. [DS]

palandöken, [palan+dök-en] *is.* Taşlık ve yokuş yer.

palanduz, [Far. pālān-dūz پالاندوز] *(pa:la:ndu:z)* *{OsT}* *is.* Palancı; semer diken saraç.

palanduzan, [Far. pālān-dūz-ān پالاندوزان] *(pa:la:n-du:za:n)* *{OsT}* *is.* Palancılar; eyer ve semer diken saraçlar. ⇨ **pālānduzān-ı hassa,** *{OsT} İmparatorluk döneminde saray ahırının yük hayvanlarına vurulan palanların dikim ve bakımını yapan has ahır görevlilerine verilen ad.*

palanduzi, [Far. pālān-dūzī پالاندوزی] *(pa:la:ndu:zi:)* *{OsT}* *is.* Semercilik; saraçlık; palancılık.

palanga[1], [İsp. palanque] *is.* **1.** Seyircilerin bulunduğu yerden sahneye giden yol. **2.** Ortaoyununda oval oyun alanına verilen ad.

palanga[2], [İt. palanco] *(pala'nga)* *is.* İki makaradan geçirilmiş tek ipten meydana gelen ve ağır yükleri çekmeye, sağa sola çevirmeye yarayan araç.

palanga[3], [? palanga] *{ağız}* *sf.* Yüksek. [DS]

palanga[4], [Yun. phalanga] *{ağız}* *is.* **1.** Tahta baraka. [DS] **2.** *{ağız}* Küçük kale. [DS]

palangalı, [palanga-lı] *sf.* Palangası olan.

palangasız, [palanga-sız] *sf.* Palangası olmayan.

palani, [Far. pālānī پالانى] *(pa:la:ni:)* *{OsT}* *is.* Semer yapan kimse; semerci.

palanka, [Yun. phalanga / İt. palanca / Mac. palánk] *(pala'nka)* *is.* **1.** Yan yana çakılı büyük kazıkların arkalarının toprakla berkitilmesiyle meydana getirilen, sur ve hendeklerle çevrili küçük hisar. **2.** Bu şekilde çevrili sur içindeki kasaba.

palanlık, -ğı [palan-lık] *{ağız}* *is.* Süpürge otu ile kaplı tarla. [DS]

palapaç, -cı [Bul. plakaç] *{ağız}* *is.* Mandıralarda yemek yapan, bulaşık yıkayan kimse. [DS]

palapurça, [palapur-ça] *{ağız}* *zf.* Çabuk. [DS]

palarmak, [pala-r-mak] *{ağız}* *gçsz. f.* *[-ır]* (Hayvan ve bitki için) büyümek; gelişmek. [DS]

palarva, [İsp. palabra => palavra] *{ağız}* *is.* Abartmalı söz; ölçüsüz konuşma. [DS]

palas[1], [Far. pālās پالاس] *{OsT}* *is.* **1.** Eski aba; çul. **2.** Eski kilim, keçe ve bunların parçası. **3.** *{eT}* Kilim; çul; keçe. [Bahşayiş] **4.** *{ağız}* Halı. [DS] **5.** *{ağız}* Keçi kılı ve pamuk karışımı iple örülmüş kaba kilim; yaygı. [DS] **6.** *{ağız}* Minder. [DS] ⊡ **palas pandıras,** *Gereği gibi derlenip toparlanmaya fırsat bulamadan; alelacele.*|| **pālās-pāre,** *{OsT} (Giyecek için) yırtık pırtık; eski püskü.*|| **pālās-pūş,** *{OsT} 1. Eski kilime bürünmüş. 2. Yoksul.*

palas[2], [Fr. palace] *is.* **1.** Büyük, gösterişli ve lüks yapı. **2.** Lüks apartman ve otellere verilen ad. **3.** *sf.* *argo.* Rahat; kolay; basit. **4.** *argo.* (Kişi için) yumuşak huylu; gevşek; kolaylık gösteren. **5.** *argo.* (Yer için) sıkıntısız; rahat.

palas[3], [pala-r-mak > palaz / palas] *{ağız}* *is.* **1.** Keklik yavrusu. **2.** Kaz. **3.** Büyük çocuk. [DS]

palasanlık, -ğı [palasan-lık] *{ağız}* *is.* Otluk, çalılık ve dikenlik yer. [DS]

palaska, [Slav. ploska > Mac. palaska] *(pala'ska)* *is.* Askerlerin bellerine ya da çaprazlama olarak göğüslerine taktıkları, üzerinde kasatura, matara gibi şeyleri takmaya mahsus yerleri bulunan, sağlam dokuma ya da köseleden yapılma kayış. ⊡ **palaska etmek,** *{ağız} Azıcık para verip kandırarak almak.* [DS]

palaspare, [Far. pālās-pāre پالاسپاره] *(pa:la:spa:re)* *is.* Eskimiş çul, çuval, aba gibi şey parçası; eski kumaş parçası; paçavra.

palaspur, [? palaspur] *{ağız}* *is.* Çalışması beğenilen çalışanları ödüllendirmek için ekilen veya verilen tarla. [DS]

palasturpa, [İt. palla di stroppa] *(palastu'ra)* *is.* **1.** Top namlusunun temizlenmesinde kullanılan ucuna paçavra bağlanmış sırık. **2.** Ağızdan dolma silahlarda barut veya saçmayı sıkıştırmakta kullanılan paçavra.

palatır[1], [? palatır] *{ağız}* *sf.* Sersem; beceriksiz. [DS]

palatır[2], [Yun. paraduri] *{ağız}* *is.* Pencere. [DS]

palatır[3], [Fr. parasite => baladır [EREN]] *{ağız}* *is.* **1.** Budanmış omcaların dibinden çıkan filizler. **2.** Sararmış tahılın tarlaya dökülen yaprakları. **3.** Omcaların dibinden çıkan filizleri kırma işlemi. [DS]

palavan, [Far. pālāvān پالاوان] *(pa:la:va:n)* *{OsT}* *is.* Süzgeç.

palavara[1], [Yun. petauron] *{ağız}* *is.* Kerpiçten yapılan yapılarda pencere üstlerine konulan kalın, ağaç direk. [DS]

palavara[2], [İsp. palabra => palavra] *{ağız}* *is.* Abartarak, yalan yanlış konuşma. [DS]

palavra, [İsp. palabra] *(pala'vra)* *is.* **1.** Herhangi bir konuda gerçeğe aykırı uydurma söz veya haber; martaval. **2.** Uzun ve boş konuşma. **3.** *sf.* Uydurma; saçma. ⊡ **palavra atmak,** *1. Uydurma ve asılsız bir haber veya sözü gerçekmiş gibi ortaya sürmek; yalan söylemek. 2. Yüksekten atma; abartarak konuşmak.*|| **palavra güverte,** *dnz. Yolcu gemilerinde üst güvertenin altına rastlayan kısım.*|| **palavra savurmak,** *Palavra atmak.*|| **palavra sıkmak,** *Palavra atmak.*|| **palavra yolcusu,** *Yolcu gemilerinde kamara dışındaki yolcular.*

palavracı, [palavra-cı] *sf.* **1.** Uydurma söz veya haber ortaya atan; yalan söyleyen. **2.** Yaptığı işleri abartan ve abartmayı huy edinmiş kimse; martavalcı.

palavracılık, -ğı [palavra-cı-lık] *is.* Palavra söyleme alışkanlığı; palavracı olma durumu; martavalcılık.

palay, [Far. pālāy پالاى] *(pa:la:y)* *{OsT}* **1.** Yedek at. **2.** Süzgeç.

palayış, [Far. pālāy => palayış] *{ağız}* *is.* Süzgeç; kevgir. [DS]

palayit, -di [Fr. palaït] *is.* *min.* Hidratlı doğal manganez fosfat.

palaz[1], [bala *(kuş yavrusu)* > pala-z] *is.* Kaz, ördek, güvercin, keklik gibi hayvanların civcivlikten çıkmış yavrusu.

palaz[2], [palaz] *{ağız}* *sf.* **1.** (Genç kız için) güzel, diri. **2.** Gürbüz; şişman. [DS]

palaz[3], [palas] *{ağız}* *sf.* **1.** (Kişi için) giyinişi düzensiz; dağınık. **2.** Çirkin; kötü. [DS]

palaz[4], [palaz] *{ağız}* *sf.* **1.** Ağır hasta. **2.** Zayıf; güçsüz. [DS]

palaz[5], [palaz] *{ağız}* *is.* Ekin biçildikten sonra tarlaya dökülenleri toplarken tırmığın dişlerine takılan ince saplar. [DS]

palaz[6], [palaz] *{ağız}* *is.* **1.** Yuvarlak fındık. **2.** Kırılmış taş parçaları. [DS]

palaz[7], [palaz] *{ağız}* *is.* Manda yavrusu. [DS]

palaz[8], [Far. pālās] *{ağız}* *is.* **1.** Kaba örgülü çuval. **2.**

Keçi kılından, pamuktan dokunmuş kaba kilim; yaygı. **3.** Eskimiş kilim, keçe, çul, çuval. **4.** Çok eski, yırtık pırtık, yamalı giyecek. **5.** Bez parçası. **6.** Çocuk bezi. [DS]

palaz[9], [? palaz] *{ağız} is.* Güçlü yel; fırtına. [DS] ☞ **palaz pandıraz,** *{ağız} Toparlanmaya fırsat kalmadan; hemen; birdenbire.* [DS]

palaza, [palaz-a] *{ağız} is.* Kaz yavrusu. [DS]

palazımak[1], [pala-z-ı-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r]* Canlanmak; gelişmek; büyümek. [DS]

palazımak[2], [palaz-ı-mak] *{ağız} gçsz. f. [-ır]* (Kalp için) duygulanma yüzünden çarpmak. [DS]

palazımak[3], [palaz-ı-mak] *{ağız} gçsz. f. [-ır]* **1.** Hoplamak; zıplamak. **2.** Koşmak. **3.** Korkarak kaçmak. **4.** (Çocuk için) çırpınarak yürümeye çalışmak. **5.** Çok çalışma yüzünden yorgun düşmek. [DS]

palazımak[4], [palaz-ı-mak] *{ağız} gçsz. f. [-ır]* **1.** (Giyecek için) yırtılıp dökülmeye yüz tutmak. **2.** (Hayvan için) tüyleri dökülmeye başlamak. [DS]

palazırmak[1], [palaz-ı-r-mak] *{ağız} gçsz. f. [-ır]* Büyümek; gelişmek; canlanmak. [DS]

palazırmak[2], [palaz-ır-mak] *{ağız} gçsz. f. [-ır]* (Kuş, tavuk vb. hayvan için) korkudan çırpınmak; sıçramak. [DS]

palazlama, [palaz-la-ma] *is.* Palazlamak eylemi.

palazlamak[1], [palaz-la-mak] *gçsz. f. [-r] [-l(ı)-yor]* **1.** (Kaz, ördek, keklik vb. kuş yavrusu için) irileşip semirmek. **2.** *mecaz.* (Küçük çocuk için) büyümek; gelişmek. **3.** *mecaz.* Mal varlığı artmak; zenginleşmek.

palazlamak[2], [palaz-la-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Eskimek yüzünden kullanılamayacak duruma gelmek. [DS]

palazlamak[3], [palaz-la-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(ı)-yor]* (Çocuk için) çırpınarak yürümeye çalışmak. [DS]

palazlanma, [palaz-la-n-ma] *is.* Palazlanmak eylemi.

palazlanmak[1], [palaz-la-n-mak] *dönşl. f. [-ır]* **1.** Gelişmek; irileşmek. **2.** *mecaz.* Zenginleşmek. **3.** *argo.* Karşı gelmek; kafa tutmak.

palazlanmak[2], [palaz-la-n-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* Çok eskimek; kullanılamayacak duruma gelmek. [DS]

palazlanmak[3], [palaz-la-n-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* **1.** (Çocuk için) hareketlenmek; yürümeye çalışmak. **2.** (Kuş yavrusu için) uçmaya çalışmak; uçacak duruma gelmek. **3.** Büyümeye başlamak; büyümek. [DS]

palazlaşma, [palaz-la-ş-ma] *is.* Palazlaşmak eylemi.

palazlaşmak, [palaz-la-ş-mak] *dönşl. f. [-ır]* **1.** Palaz durumuna gelmek. **2.** *mecaz.* İrileşmek; gelişmek; büyümek; serpilmek. **3.** *{ağız}* Güzelleşmek. [DS]

palçıh, [bal-çık] *{ağız} is.* Balçık; çamur. [DS]

palçıklı, [pal-çık-lı] *{ağız} sf.* (Kadın için) derli toplu olmayan; darmadağınık; düzensiz. [DS]

pald, [pald *(yans.)*] *is.* Gürültü yaparak düşme, yuvarlanma ve patırtılı konuşmayı anlatan kök. [Zülfikar] *pald-ır küldür, pald-ır-a-mak, pald-ır-da-k*

paldamsız, [Far. pāl-düm => paldam-sız] *{ağız} sf.* Giyinişi özensiz; dağınık. [DS]

paldım, [Far. pāl *(ip)*+düm *(kuyruk)*/par-dūm پالدم] *{OsT} is.* **1.** Semer ya da eyerin kaymasını önlemek amacıyla binek ve yük hayvanlarının sağrısı üzerinden geçen kayış veya kolan. **2.** *{ağız} sf.* (Kişi için) iriyarı. [DS] ☞ **paldımdan dışarı osurmak,** *{ağız} Patavatsızlık etmek.*|| **paldım dudak,** *{ağız} (Kişi için) kalın dudaklı.* [DS]|| **paldımı aşmak,** *Altından kalkamayacağı bir işe kalkışmak.*|| **paldım kayışı,** *Yük ve çeki hayvanlarının kıç tarafını saran tokalı koşum parçası.*|| **paldım kemiği,** *Kuyruk kemiği.*|| **paldım tokası,** *Paldımı hamuta bağlayan toka.*|| **paldım vurmak,** *Çeki veya yük hayvanına paldım takmak.*

paldımsız, [paldım-sız] *sf.* **1.** Paldımı olmayan; paldımı bulunmayan. **2.** *mecaz.* Düşüncesizce hareket eden; kaba; yontulmadık. **3.** *{ağız}* Kötü ve düzensiz giyimli. [DS]

paldın, [Far. pāl-düm => paldım / paldın] *{ağız} is.* Semer; palan. [DS]

paldır[1], [pald *(yans.)* (pald-ır] *is.* **1.** Gürültü yaparak düşme, yuvarlanma ve patırtılı konuşmayı anlatan yansımalı gövde. **2.** Yıkılan veya dağılan bir yığının çıkardığı ses; yıkılma, çökme sesi; gürültü. ☞ **paldır** (güldür) **küldür,** *Büyük bir gürültü çıkararak; patırtılı bir şekilde; gürültüyle; kaba gürültü ile.* [DS]

paldır[2], [pald *(yans.)* > pald-ır] *{ağız} sf.* **1.** Düzgün iş yapmasını bilmeyen. **2.** Tembel. [DS]

paldır[3], [? paldır] *{ağız} is.* Geçilmesi güç çalılık. [DS]

paldırak, -ğı [pald *(yans.)* > pald-ır-a-k] *{ağız} sf.* Kekeme. [DS]

paldıramak, [pald *(yans.)* > pald-ır-a-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-r(ı)-yor]* **1.** Görültülü ses çıkarmak. **2.** Bağırıp çağırmak. **3.** (Gök için) gürlemek. [DS]

paldıratmak, [pald *(yans.)* > pald-ır-a-t-mak] *{ağız} gçl. f. [-ır]* Yıkmak. [DS]

paldırdak, -ğı [pald *(yans)* > pald-ır-da-k] *{ağız} sf.* Gürültücü. [DS]

paldırdamak[1], [pald *(yans.)* > pald-ır-da-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [d(ı)-yor]* Yüksek sesle, hızlı hızlı konuşmak. [DS]

paldırdamak[2], [pald *(yans.)* > pald-ır-da-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-d(ı)-yor]* **1.** Gürültü ile yıkılmak veya düşmek. **2.** Gürültülü biçimde tepinmek. **3.** (Gök için) gürlemek. [DS]

paldırdatmak, [pald *(yans.)* > pald-ır-da-t-mak] *{ağız} gçl. f. [-ır]* Bir şeyi gürültü yapacak biçimde çekmek veya atmak. [DS]

paldırtı, [pald *(yans.)* > pald-ır-tı] *{ağız}* *is.* Devrilen bir şeyin çıkardığı gürültü. [DS] ⧉ **paldırtı küldürtü,** *Büyük gürültü.*

paldum, [Far. pāl-düm] *{ağız}* *is.* → paldım. [DS]

paldüm, [Far. pāl *(ip)* + düm *(kuyruk)* پالدم] *{OsT}* *is.* → paldım.

paleheng, [Far. pāleheng پالهنگ] *(pa:leheng)* *{OsT}* *is.* → palaheng.

paleng, [Far. pāleng پالنگ] *(pa:leng)* *{OsT}* *is.* Çarık.

paleobotanik, -ği [Fr. paléobotanique] *is.* Fosil bitkilerin incelenmesini konu alan bilim dalı.

paleobotanikçi, [paleobotanik-çi] *is.* Fosil bitki bilimi uzmanı.

paleocoğrafya, [Fr. paléogéographie] *is.* Geçmiş çağların coğrafyasını araştıran bilim dalı.

paleoekoloji, [Fr. paléoécologie] *is.* Fosil bitkiler ile yaşamış oldukları çevre arasındaki ilişkilerin incelenmesi.

paleograf, [Fr. paléographe] *is.* Eski yazılar bilimi uzmanı.

paleografi, [Fr. paléographie] *is.* Eski yazılar bilimi.

paleohistoloji, [Fr. paléohistologie] *is.* Fosillerde kalmış olan hayvan ve bitki dokularını inceleyen bilim.

paleojen, [Fr. paléogène] *is. jeol.* Kırk milyon yıl kadar süren Üçüncü Zamanın ilk evresi.

paleoklimatoloji, [Fr. paléoclimatologie] *is.* Geçmiş çağların iklim şartlarını inceleyen bilim dalı.

Paleolitik, -ği [Fr. paléolithique] *is.* Yontma taş.

paleontoloji, [Yun. palaios *(eski)* + ontos *(varlık)* + logus *(bilim)* > Fr. paléontologie] *is.* Fosiller bilimi; jeolojik dönemler boyunca dünyada yaşamış canlı varlıkları inceleyen bilim dalı; taşıl bilimi.

paleontolojist, [Fr. paléontologiste] *is.* Fosiller bilimi uzmanı; taşıl bilimi uzmanı.

paleopsikoloji, [Fr. paléopsikologie] *is.* En eski efsanelerin bireylerin bilinç dışında bıraktığı izlerin incelenmesini konu alan psikoloji.

paleosen, [Fr. paléocène] *is.* Üçüncü Zamanın ilk evresinin yaklaşık on milyon yıl süren birinci dönemi.

paleosol, -lü [Fr. paléosol] *is.* Bugünkü koşullardan farklı bitki ve iklim koşullarında oluşmuş eski toprak.

Paleozoik, -ği [Fr. paléozoïque] *sf.* **1.** Birinci Zamanla ilgili olan. **2.** *is.* Birinci Zaman.

paleozom, [Fr. paléosome] *is.* Diğer ögeleri daha sonradan oluşmuş bir kayacın en eski kısmı.

paleozooloji, [Fr. paléozoologie] *is.* Yalnızca hayvan fosillerini konu alan doğa bilimi dalı.

palet, [Lat. pala *(kürek)* > Fr. palette *(kürekçik)*] *is.* **1.** Ressamların boya karıştırmak için kullandıkları düz levha. **2.** Sanayide çeşitli amaçlarla kullanılan ve kullanım amacına göre değişik maddelerden yapılma düz ve geniş levha. **3.** Su altı dalışları ile yüzme sırasında hızı artırmak amacıyla ayağa takılan geniş yüzeyi olan araç. **4.** Tank, ağır iş makinesi gibi araçların tekerleklerinin yerini alan geniş yüzeyli ve çıkıntılı sonsuz metal şeridin yere tutunma elemanının her bir bölümü; tırtıl.

paletli, [palet-li] *sf.* **1.** Paleti olan; paleti bulunan; palet ile donatılmış olan. **2.** (Traktör, iş makinesi vb. için) her tür arazide ilerlemeyi ve dönüşü sağlamak amacıyla palet ile donatılmış olan; tırtıllı.

paletsiz, [palet-siz] *sf.* Paleti olmayan; paleti bulunmayan.

palı, [? pah] *{ağız}* *is.* **1.** Büyük kazık. **2.** Ağaç dalı. [DS]

palıt, [Ar. ballūṭ => pelit] *{ağız}* *is.* Çınar, meşe vb. ağaçların meyvesi. [DS]

palıza, [Far. pelüde => peluze] *{ağız}* *is.* Pelte. [DS]

pali[1]**,** [Hint. pālī پالی] *(pa:li:)* *{OsT}* *is.* Orta Hint dili; Orta Çağdaki Budacılığın resmî dili.

pali[2]**,** [? pali] *{ağız}* *is.* Çatal kazık. [DS]

pali[3]**,** [? pali] *{ağız}* *is.* Köpek yavrusu. [DS]

palide, [Far. pālīde پالیده] *(pa:li:de)* *{OsT}* *sf.* → palude.

paligrafi, [Fr. paligraphie] *is.* Yazıda bir kelime ya da tümcenin istem dışı olarak yinelenmesi biçiminde görülen zihinsel rahatsızlık.

palik, -ği [? palik] *{ağız}* *is.* Hayvan memesinin ucu. [DS]

palikâne, [Far. pālikāne پالکانه] *(pa:likâ:ne)* *{OsT}* *is.* Enik kapı.

palikarya, [Yun. palikari / palikaria *(yiğit, cesur erkek)*] *(palika'rya)* *is.* **1.** Ulusal geleneklere bağlı Yunan köylüsü. **2.** Türklere karşı savaşan Yunan milisi. **3.** (Küçümseme sözü olarak) Yunanlı veya Yunan genci.

palike, [İt. fabricca => fabrika] *{ağız}* *is.* Fabrika. [DS]

palilali, [Yun. palin *(yeniden)* + lalein *(konuşmak)* > Fr. palilalie] *is. tıp.* Aynı kelime veya tümcenin istem dışı olarak arka arkaya tekrar edilmesi biçiminde görülen konuşma bozukluğu.

palindrom, [Yun. palin *(ters)* + dromein *(koşman)* > Fr. palindrome] *is. biy.* DNA'da soldan sağa veya sağdan sola, tamamıyla aynı olan baz dizisi.

palinoloji, [Fr. palynologie] *is. biy.* Bitkilerdeki polenlerin yapısal özelliklerini inceleyen bilim dalı.

palisat, -dı [Fr. polissade] *is.* **1.** Tahta bölme. **2.** Palisat dokusu. ⧉ **palisat dokusu,** *bot. Yaprakların üzerinde, üst derinin altında bütün yaprak yüzeyini kaplayacak biçimde yan yana ve dikine dizilmiş hücrelerden oluşan ve özümleme işlemini yapan özek doku.*

palk[1], [? palk] *{ağız} sf.* (Çocuk için) çok bakımlı ve iyi gelişmiş. [DS]

palk[2], [palak / palk] *{ağız} is.* Ayı yavrusu. [DS]

palla, [İt. palla] *(pa'lla) is.* **1.** Eski Roma'da kadınların giydiği bir tür manto. **2.** *tiy.* Trajedi oyuncusunun giyeceği.

pallak, -ğı [par-la-k > pallak] *{ağız} sf.* Parlak. [DS]

palle, [? palle] *{ağız} is.* Bakır. [DS]

pallı, [pal-lı] *{ağız}* sf. Şaşkın; alık. [DS]

palliklemek, [pallik-le-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* Savurarak atmak; fırlatmak. [DS]

pallium, [İt. pallium] *(pa'llium) is.* **1.** Eski Romalıların giydiği bir tür palto. **2.** Papanın, patriklerin ve yüksek dereceli papazların, başpiskoposların dinî günlerde ve papalık ayinlerinde omuzlarına attıkları siyah haçlarla süslü beyaz atkı.

pallotçu, [pallot-çu] *{ağız} sf.* (Kişi için) söz ve davranışlarıyla çevresindekileri güldüren. [DS]

palmat, [Lat. palma *(el ayası)* > Fr. palmé / İng. palmate] *is.* El şeklindeki parçalı yaprak; elsi.

palmitat, [Fr. palmitate] *is. kim.* Palmitik asidin tuzu veya esteri.

palmitik, -ği [Fr. palmitique] *sf. kim.* (Asit ve birleşikler için) doymuş bir yağ asidi olan CH_3-$(CH_2)_{14}$-CO_2H ve bu asitten türeyen. ⊡ **palmitik asit,** *kim. Yağlı maddelerin hemen hepsinde palmitin biçiminde bulunan, 62°C'de eriyen, 350°C'de kaynayan, suda çözünmeyen, alkol ve kloroform ve benzende çözünen beyaz katı madde.*

palmitil, [Fr. palmityle] *is. kim.* Palmitik asitten türeyen $C_{15}H_{31}$-CO- formülündeki tek değerli kök.

palmitin, [Fr. palmitine] *is. kim.* Gliserinin palmitik esteri.

palmitoleik, -ği [Fr. palmitique] *sf.* (Yağ asidi için)16 karbon atomlu, bir çift bağı bulunan. ⊡ **palmitoleik asit,** *biy. kim. Hayvansal yağlarda, özellikle hücre zarlarındaki lipitlerde bol bulunan 16 karbon atomlu, bir çift bağı bulunan, doymamış bir yağ asidi.*

palmiye, [Lat. palma / Yun. palame *(el ayası)* > Fr. palmier] *(pa'lmiye) is. bot.* Palmiyegillerden, kon gövdeli, çok az dallı ya da dalsız, tüysü ya da elsi birleşik yapraklı, bir çenekli ağaçların genel adı. ⊡ **palmiye cevizi,** *bot. Güney Amerika'da yetişen bir palmiye türünün cevizi ve çok sert besi dokulu meyvesi, (Phytelephas macrocarpa).*|| **palmiye özeği,** *Bazı palmiyelerin konserve biçiminde satılan ve pişirilerek yenen körpe filizleri.*|| **palmiye şarabı,** *Bazı palmiyelerden yapılan mayalı içki.*|| **palmiye şekeri,** *Bazı palmiye çeşitlerinden elde edilen tatlı madde.*|| **palmiye yağı,** *1. Bazı palmiye türlerinin tohumlarından çıkarılan tereyağı kıvamında madde. 2. Palmiyelerin meyvesinde bulunan, karoten içeren kırmızı renkli sıvı yağ.*

palmiyegiller, [palmiye-gil-ler] *is. bot.* Örnek bitkisi, Hindistan cevizi ve hurma olan, dalsız kon gövdeli, tepesinde telek gibi yaprakları olan bir çenekli ağaçlar familyası, *(Palmaceae).*

palmiyelik, -ği [palmiye-lik] *is.* Palmiyesi çok olan yer; palmiye bahçesi.

paloğra, [İsp. palobra => palavra] *{ağız}. is.* Palavra; abartı. [DS]

palta[1], [balta > palta] *{ağız} is.* **1.** Balta; nacak. **2.** Değirmen taşının dönmesini sağlayan milin başına geçirilen parça. [DS]

palta[2], [? palta] *{ağız} is.* Dört beş yaşındaki erkek koyun; büyük koç. [DS] ⊡ **palta koyun,** *{ağız} Kart koyun.* [DS]

paltabaş, [balta+baş] *{ağız} is.* Çavuşkuşu. [DS]

paltacık, -ğı [balta-cık] *{ağız} is.* Değirmen taşının dönmesini sağlayan demir milin başına geçirilen parça. [DS]

paltalı, [balta-lı] *{ağız} is.* Çavuşkuşu. [DS]

paltan, [? paltan] *{ağız} is.* Kurbağa. [DS]

paltangıllı, [paltangıl-lı] *{ağız} sf.* (Kişi için) uygar olmayan; yabani. [DS]

paltar, [paltar] *{ağız} is.* Giysi; iç çamaşırı. [DS]

paltı, [Fr. paletot] *{ağız} is.* Ceket. [DS]

paltım, [? paltım] *{ağız} is.* Palto. [DS]

paltımsız, [paldım-sız] *{ağız} sf.* **1.** Giyinişi düzensiz, tertipsiz. **2.** Giydiğini çabuk eskiten. [DS]

palto, [İng. paltok > Fr. paletot / *eT.* partu > palto] *(pa'lto) is.* **1.** Soğuk havalarda giyilen kalın kumaştan yapılma, yakalı, uzun kollu, uzun etekli üst giyeceği. **2.** *{ağız}* Ceket. [DS]

paltolu, [palto-lu] *sf.* Paltosu olan; paltosu bulunan; palto giymiş olan.

paltosuz, [palto-suz] *sf.* Paltosu olmayan; paltosu bulunmayan; palto giymemiş olan.

palu, [Far. pālū پالو] *(pa:lû:) {OsT} is.* Siğil.

palude, [Far. pālüde پالوده] *(pa:lû:de) {OsT} sf.* → paluze.

paluş, [Far. pālüş پالوش] *(pa:lû:ş) {OsT} sf.* Karışık.

paluze, [Far. pālüde پالوده] *(pa:lû:ze) {OsT} sf.* **1.** Süzülmüş; durulmuş; arı duruma gelmiş olan. **2.** Nişasta ve şeker ile yapılan pelte tatlısı. **3.** *{eT}* Su, un ve bal ile yapılan bir tatlı. [Bahşayiş] ⊡ **paluze gibi,** *(İnsan için) titrek, beyaz ve dolgun tenli.*

palvane, [Far. pālvāne پالوانه] *(pa:lva:ne) {OsT} is.* Dağ kırlangıcı, *(Cypselus alpinus).*

palvaye, [Far. pālvāye پالوایه] *(pa:lva:ye) {OsT} is.* → palvane.

palya, [? palya] *{ağız} is.* Kalafatçılıkta, üstüpüleri tahtaya parmak yardımıyla yerleştiren çatal biçimindeki demir araç. [DS]

palyaço, [Lat. palliare *(giydirmek)* > palliatus *(pelerinli)* > İt. pagliaccio *(İtalyan fars tiyatrosu tipi)*]

(palya'ço) is. Gezici tiyatrolarda iki oyun arasında seyircileri yaptığı gösteri ve konuşmalarla güldüren acayip kılıklı oyuncu; soytarı. ⊡ **palyaço gibi,** *Giyimi kuşamı gülünç ve biçimsiz olan.*

palyaçoluk, -ğu [palyaço-luk] *is.* **1.** Palyaçonun yaptığı iş. **2.** Palyaçolarınkine benzer biçimde güldürücülük.

palyanço, [İt. pagliaccio] *{ağız} is.* → palyaço. [DS]

palyatif, [Lat. palliare *(giydirmek)* > Fr. palliatif] *sf. tıp.* Bir hastalığı doğrudan iyileştirmekten ziyade ağrılarını hafifletmeyi esas alan tedavi yöntemi veya bu şekildeki ilaç; oyalayıcı; geçiştirici.

palyoş, [İt. pala + T. şiş / Mac. palos] *{ağız} is.* Kısa ve iki tarafı keskin düz kılıç veya şiş biçiminde kasatura. [DS]

pamal, -li [Far. pā-māl پامال] *(pa:ma:l) sf.* → paymal.

pamb[1], [pamb /pamp *(yans.)*] *is.* **1.** Elle vurma ve çarpmayı anlatan kök. [Zülfikar] **2.** *is. {ağız}* El; avuç. [DS]

pamb[2], [pamb /pamp *(yans.)*] *is.* Tombul ve şişman olmayı anlatan kök. [Zülfikar] *pamb-ul*

pambalak, -ğı [pamb *(yans.)* > pamb-ala-k] *{ağız} sf.* Tombul; gürbüz. [DS]

pambıg, [pamuk => pambıg] *{ağız} is.* Pamuk. [DS]

pambığ, [pamuk => pambığ] *{ağız} is.* Pamuk. [DS]

pambık, -ğı [pamuk => pambık] *{ağız} is.* Pamuk. [DS] ⊡ **pambık belek,** *{ağız} Bebekler için, bezin arasına pamuk konularak dikilmiş kundak takımı.* [DS]|| **pambık göz,** *{ağız} Yeni yeşermeye başlayan asma tomurcuklarının üstündeki pamuğumsu beyazlık.* [DS]

pambıklanmak, [pambık-la-n-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* **1.** (Giyecek için) yıpranarak tiftiklenmek. **2.** (Yiyecek için) küflenerek üstü beyazlanmak. [DS]

pambıklı, [pambık-lı] *{ağız} sf.* Pamuklu. [DS]

pambıl[1], [bamb *(yans.)* > bamb-ul] *{ağız} is.* Süne böceği; bambul. [DS]

pambıl[2], [pamb *(yans.)* > pamb-ıl] *{ağız} is.* Kavrularak patlatılmış mısır. [DS]

pambılpa, [? pambılpa] *{ağız} is.* Yabani hindiba. [DS]

pambucak, -ğı [pambu(k)-cak] *{ağız} is.* **1.** Tütün küfü. **2.** Küçük çocukların ağzında olan pamukçuk hastalığı. [DS]

pambuh, [pamuk => pambuḫ] *{ağız} is.* Pamuk. [DS]

pambuk, -ğu [*eFar.* bambak => pambuk پنبوق] *{eAT} {OsT} {ağız} is.* Pamuk. [DS]

pambuklanmak, [pambuk-la-n-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* (Yiyecek için) üzeri küflenerek beyazlamak. [DS]

pambul, [pamb *(yans.)* > pamb-ul] *{ağız} sf.* (Çocuk için) tombul; şişman; gürbüz. [DS]

pamburcuk, -ğu [pamb *(yans.)* > pamb-ur-cuk] *{ağız} is.* Gelincik çiçeği. [DS]

pamık, [*eFar.* bāmbak] *{eT} {ağız} is.* Pamuk. [Bahşayiş] [DS] ⊡ **pamık çıkarıcı,** *{eT} Pamuk atmakta ve pamuğu çekirdeğinden ayırmakta kullanılan hallaç aleti; çıkrık.* [Bahşayiş]

pamıklanmak, [pamık-la-n-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* → pamuklanmak. [DS]

pamıklık, -ğı [pamık-lık] *{ağız} is.* İpek böceğine yedirilen, güzel kokulu bir dağ bitkisi. [DS]

pamp[1], [pamb / pamp *(yans.)*] *is.* Elle vurma ve çarpmayı anlatan kök. [Zülfikar] *pamp-a-la-mak, pamp-la-mak*

pamp[2], [pamb / pamp *(yans.)*] *is.* Tombul ve şişman olmayı anlatan kök. [Zülfikar] *pamp-al, pamp-al-ak*

pampa[1], [Keçua d. pampa > İsp. pampa] *(pa'mpa) is.* Güney Amerika'da kimisi silisleşmiş dar yapraklı buğdaygillerden oluşan üç yüzden fazla bitki türünün varlığıyla belirginleşen bozkırlara verilen ad. ⊡ **pampa otu,** *bot. Tüy kamışı, (Gynerium argenteum).*

pampa[2], [pamp-a] *{ağız} is.* Tüy. [DS]

pampacık, [Far. pāk => pam+pa/k > pampa(k)-cık] *{ağız} pekşt. küç. sf.* Tertemiz. [DS]

pampak, -ğı [pa(m)+pa/k] *{ağız} pekşt. sf.* Çok temiz; tertemiz. [DS]

pampal[1], [pamp *(yans.)* > pamp-al] *{ağız} sf.* **1.** (Çocuk için) tombul; şişman; gürbüz. **2.** (Kedi, köpek veya eşya için) uzun ve kabarık tüylü. [DS] ⊡ **pampal pampal,** *{ağız} Yumak yumak; top top.* [DS]

pampal, [pamp *(yans)* > pamp-al] *{ağız} is.* Gelincik tomurcuğu. [DS]

pampalak, [pamp *(yans.)* > pamp-al-a-k] *{ağız} sf.* → pambul. [DS]

pampalamak, [pamp *(yans.)* > pamp-a-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Bir kimseyi benimseyip korumak.

pampam, [pamp *(yans.)* > pam(p)+pam(p)] *{ağız} sf.* Tombul; şişman.

pampara, [Yun. papara *(süte ekmek doğrama)*] *{ağız} is.* Dayak atma; paylama. [DS]

pampır[1], [pamp *(yans.)* > pamp-ır] *{ağız} sf.* (Kişi için) çok yaşlı. [DS]

pampır[2], [İt. vapor => vapur] *{ağız} is.* Tren. [DS]

pamplamak, [pamp *(yans.)* > pamp-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* **1.** Elle vurmak. **2.** Avuçla alıp kaçmak. [DS]

pampul, [pamp *(yans.)* > pamp-ul] *{ağız} sf.* Tombul; şişman; gürbüz. [DS]

pampur, [İt. vapor => vapur] *{ağız} is.* Tren. [DS]

pamucak, -ğı [pamu(k)-cak] *{ağız} is.* **1.** Nem yüzünden odunların üstünde oluşan beyaz mantar. **2.** Bebeklerin ellerinin boğum yerlerinde oluşan pamuk ipliğine benzer şeyler. **3.** *sf.* Sevimli. [DS]

pamuğaki, [pamuk + Yun. aki] *{ağız} is.* → pamukaki. [DS]

pamuk, -ğu [Yun. bambaks > *eFar.* bāmbak => pambuk / pamuk] *is. bot.* **1.** Ebegümecigillerden, koza denilen 3 ila 5 bölmeli meyve kapçığında 6 ila 9 adet tohum ile beyaz uzun lifleri bulunan, sarı ya da pembe çiçekli çalımsı kültür bitkisi. *(Gossypium) {eT} (aynı)* [DLT] **2.** Bu bitkinin tohumlarının etrafını saran uzun beyaz lifler. **3.** İşlenmiş pamuk. **4.** *sf.* İşlenmiş pamuktan üretilmiş olan. ⊡ **pamuk atıcı,** *{OsT} Hallaç.*|| **pamuk atıcısı,** *Yay ve tokmakla pamuğu diten kimse; hallaç.*|| **pamuk atmak,** *1. Pamuğu yay ve tokmak adı verilen özel hallaç aracı ile ditmek. 2. Pamuk yığınlarına benzer toz yığını oluşmak.*|| **pamuk balı,** *beyaz bal.*|| **pamuk balığı,** *zool. Harharyasgillerden, hemen her türlü denizde yaşayan, sırtı koyu mavi arduaz renginde, karnı beyazımsı, boyu dört metreyi geçen yırtıcı balık; mavi köpekbalığı; gök köpekbalığı, (Prionce glauca).*|| **pamuk barutu,** *Patlayıcı özellikleri olan nitolanmış pamuk.*|| **pamuk bezi,** *Pamuk ipliğinden dokunmuş bez; pamuklu.*|| **pamuk bulut,** *{ağız} Durgun havalarda, dağ üstlerinde görülen kat kat beyaz bulut topluluğu.* [DS]|| **pamuk çatması,** *{ağız} Dört çocuğun birbirlerinin üzerine binerek oynadıkları bir oyun.* [DS]|| **pamuk elması,** *Pamuk bitkisinin tohumları ve lifleri ile dolu pamuk meyvesi.*|| **pamuk gibi,** *1. Çok yumuşak; yumuşacık. 2. Çok beyaz; bembeyaz.*|| **pamuk ipliği,** *Pamuk liflerinin bükülmesi ile elde edilen mat veya parlak dikiş, nakış ipliği.*|| **pamuk ipliği ile bağlamak,** *Bir sorunu veya işi bir süre için iğreti bir tedbirle geçiştirmek.*|| **pamuk ipliği ile bağlı olmak,** *Aradaki ilişki ya da bağlantı çok zayıf olmak.*|| **pamuk kır,** *{ağız} Süt beyaz at donu.* [DS]|| **pamuk otu,** *{ağız} bot.* → pamukluk. [DS]|| **pamuk taş,** *Bazı kaynak sularının dibine çöken kireçten oluşan taş; kalker.*|| **pamuk yağı,** *Pamuk çekirdeklerinin sıkılması ile elde edilen bitkisel yağ.*

pamukaki, [pamuk + Yun. -aki *(küçültme eki)*] *is.* El işi işlemelerinde kullanılan üç katlı, tonları numara ile belirlenmiş, parlak beyaz iplik.

pamukçu, [pamuk-çu] *is.* **1.** Pamuk üreticisi. **2.** Pamuk ticareti yapan kimse.

pamukçuk, -ğu [pamuk-çuk] *is. tıp. Sacharomyces albicans* veya *candida* türü diğer mantarların sebep olduğu, küçük çocukların dil ve yanak içleri çoğunlukta olmak üzere büyüklerin sindirim, dolaşım, boşaltım sistemleri ile derinin kıvrımlı yerlerinde, cinsel ve idrar yollarında görülen iltihaplı, bulaşıcı hastalık; aft; kandidoz.

pamukçuluk, -ğu [pamuk-çu-luk] *is.* **1.** Pamuk yetiştiriciliği veya üretimi işi. **2.** Pamuk ticareti.

pamukla, [pamuk-la] *is. bot.* → pamuk.

pamuklanma, [pamuk-lan-ma] *is.* Pamuklanmak eylemi.

pamuklanmak, [pamuk-lan-mak] *gçsz. f. (-ır)* **1.** Pamuklu duruma gelmek; pamuk görünümü almak. **2.** (Kumaş için) üzeri lif kırıntılarının toplanması yüzünden pamuk bulaşmış gibi olmak. **3.** *{ağız}* (Yiyecek için) üzerini küf tabakası kaplamak; küflenmek. [DS] **4.** (Uçuşan tozlar için) birikerek pamuk topakları haline gelmek. **5.** *{ağız}* Bayatlamak. [DS] **6.** *{ağız}* Ekşimek; kokmak. [DS]

pamuklu, [pamuk-lu] *sf.* **1.** İçinde veya üzerinde pamuk bulunan. **2.** (Kumaş veya giyecek için) saf pamuk ipliğinden ya da pamuk elyafı karıştırılmış iplikten dokunmuş olan. **3.** *is.* Yüzü ile astarı arasına pamuk yayarak dikilmiş hırka. **4.** *is.* İki tülbent arasına pamuk yayılarak kapitone yapılan çocuk bezi. ⊡ **pamuklu bit,** *zool. Dactylopius türü üyelerine verilen ortak ad.*

pamukluk, -ğu [pamuk-luk] *{ağız} is. bot.* Ormanlarda yetişen, yaz kış yapraklarını dökmeyen, yaban gülüne benzer güzel kokulu çiçeklerinden laden elde edilen bir tür ağaççık; pamuk otu; karağan; tavşancık, *(Cistus creticus, C. laurifolius).* [DS]

pan[1], [pan *(yans.)*] *is.* Öksürmeyi anlatan kök. [Zülfikar] *pan-kur-mak*

pan[2], [pan / penk *(yans.)*] *is.* Ulumayı, bağırmayı ve seslenmeyi anlatan kök. [Zülfikar] *pan-la-mak*

pan[3], [Lat. penna *(kuş tüyü)* > Fr. panne] *is.* Atkısı pamuk, kadifeye benzer elbiselik ve döşemelik bir tür ipekli kumaş.

pan[4], [? pān] *(pa:n) {ağız} sf.* **1.** Dikkatsiz. **2.** Davranışları ağır; tembel. **3.** Aptal; sersem. **4.** Ağır ağır yürüyen. [DS]

pan[5], [? pañ] *(pañ) {ağız} is.* Küf. [DS]

panadura, [? panadura] *{ağız} is.* Domates. [DS]

panak[1], **-ğı** [pan-ak ?] *{ağız} sf.* Sıkılgan; sessiz; üzgün. [DS]

panak[2], **-ğı** [pan-ak ?] *{ağız} is.* Ayı yavrusu. [DS]

panak[3], **-ğı** [pan-ak ?] *{ağız} is.* Sopa. [DS]

panama, [Panama] *(pana'ma) is.* **1.** Orta Amerika'da yetişen bir ağaççığın yapraklarından örülmüş esnek hasır şapka; panama şapka. **2.** Hasır şapka. **3.** Bez ayağı örgüden geliştirilmiş özel bir örgü ile dokunan bir tür kumaş.

Panamalı, [Panama-lı] *is.* Panama Cumhuriyeti halkından veya bu halkın soyundan olan kimse.

panamalı, [panama-lı] *sf.* Başına panama şapkası giymiş olan; panaması olan.

Panamerikan, [Yun. pantos *(tüm)* + Fr. américane] *sf.* Bütün Amerika kıtasını ilgilendiren.

Panamerikancı, [panamerikan-cı] *sf.* **1.** Panamerikancılığa ilişkin. **2.** *is.* ve *sf.* Panamerikancılık yanlısı.

Panamerikancılık, -ğı [panamerikan-cı-lık] *is.* Amerika kıtasındaki devletler arasındaki ilişkileri iyileştirmeyi amaç edinen kıta düzeyinde dayanışma hareketi.

Panamerikanizm, [Yun. pantos *(tüm)* + Fr. américanisme] *is.* Panamerikancılık.

panar, [? panar] *{ağız} is.* Alevli ateş. [DS]

Panarabizm, [Yun. pantos *(tüm)* + Fr. arabisme] *is.* Panarapçılık.

Panarapçı, [Panarap-çı] *sf.* Panarapçılık yanlısı olan.

Panarapçılık, -ğı [Yun. pantos *(tüm)* + Arap-çı-lık] *is.* İslam birliği hareketinin zayıflaması ile başlayan Arapça konuşulan bütün İslam ülkelerini büyük ve ortak bir düzen içinde birleştirmeyi amaçlayan siyasi hareket; Arap birliği.

panarterit, [Fr. panartérite] *is. tıp.* Atardamar çeperinin bütün katmanlarına yayılan iltihap.

Panasyacılık, -ğı [Yun. pantos *(tüm)* + Asya-cı-lık] *is.* İki Dünya Savaşı arasında ortaya çıkan bütün Asya halklarını bir araya getirerek Avrupa egemenliği ile sömürgeciliğine karşı durmayı amaçlayan siyasi hareket.

panaşe, [Fr. panacher *(harmanlama)*] *is.* Değişik renk ve türdeki dondurmaların birlikte sunulduğu dondurma servisi; karışık dondurma.

panatela, [İsp. panatela] *(pana'telâ) is.* İnce uzun Havana purosu.

panayır, [Yun. paneguri *(ayin, tören, kurultay, alay, pazar)*] *is.* Bir yerde belli tarihlerde kurulan ve günlerce süren büyük pazar. 🗗 **panayır oyuncusu,** *Panayırlarda eğlence düzenleyen veya düzenlenmiş eğlencelerde yer alan oyuncu.*|| **panayır yeri,** *1. Panayır kurulan yer. 2. mecaz. Çok kalabalık.*

panayırcı, [panayır-cı] *is.* Panayıra katılan, panayırda satış yapan kimse.

panayırcılık, -ğı [panayır-cı-lık] *is.* Panayırcının işi veya mesleği.

panaz[1]**,** [ban-az / panaz] *{ağız} sf.* **1.** Sersem. **2.** Darmadağınık. **3.** Geçim sıkıntısı çeken; yoksul. [DS] 🗗 **panaz olmak,** *{ağız} 1. Sersem olmak; şaşırmak. 2. Gece karanlıkta yolunu şaşırmak.* [DS]

panaz[2]**,** [Yun. fanos] *{ağız} is.* **1.** Fener. **2.** Gece, çıra, meşale vb. kuvvetli ışıkla kuş, balık gibi hayvanları sersemleterek yapılan av. **3.** Işıkta duran bir kimsenin karanlığa çıkınca gözlerinin görememesi; tavukkarası. [DS]

Panaziatizm, [Yun. pantos *(tüm)* + Fr. asiatisme > panasiatisme] *is.* Panasyacılık.

panbığ, [pamuk > panbığ] *{ağız} is.* Pamuk. [DS]

panbıh, [pamuk > panbıẖ] *{ağız} is.* Pamuk. [DS]

panbık, -ğı [*eFar.* bambak => panbık پنبوق] *{eT} {eAT} is.* Pamuk. [Bahşayiş]

panbucak, -ğı [panbu-cak] *{eAT} is.* Bir parça pamuk.

panbuğ, [*eFar.* bāmbak => panbuġ پنبوغ] *{eAT} is.* Pamuk.

panbuk, -ğu [Far. bambak => panbuk پنبوق] *{eAT} {OsT} is.* Pamuk. [DK]

panbul, [bambul] *{eAT} is.* Bambul. 🗗 **panbul kurdu,** *{eAT}* → bambul.

pancar, [Erme. panjar] *is. bot.* **1.** Ispanakgillerden, serin iklimli derin ve kumlu topraklarda yetişen, etli ve tatlı yumru kökleri cinslerine göre çeşitli amaçlarla kullanılan iki yıllık kültür bitkisi; çükündür, *(Beta vulgaris)*. **2.** Bu bitkinin yem, sebze ve şeker üretimi için kullanılan etli ve sulu yumru kökü; çükündür. **3.** *{ağız}* Kara lahana. [DS] **4.** *{ağız}* İnce uzun yapraklı, yenilen bir tür ot; yemlik. [DS] 🗗 **pancar gibi,** *(Yüz için) kıpkırmızı.*|| **pancar gibi olmak,** *(Utançtan veya başka bir sebepten) yüzü kıpkırmızı kesilmek.*|| **pancar havası,** *folk. Uşak ve çevresinde yaygın bir ezgi ve bu ezgi ile oynanan halk oyunu.*|| **pancar kesilmek,** *Pancar gibi olmak.*|| **pancar otu,** *bot.* → centiyane; kantaron.|| **pancar pürtletmesi,** *{ağız} Soyulmadan pişirilmiş pancar.* [DS]|| **pancar salatası,** *Tuzlu suda haşlanmış pancar dilimleri üzerine limon ve zeytinyağı dökülerek yapılan salata.*|| **pancar temizleme makinesi,** *Hasattan sonra pancara yapışık kalmış toprağı temizlemekte kullanılan makine.*|| **pancar turşusu,** *Sirkeli veya tuzlu suda haşlanmış pancarları dilimledikten sonra suyuna sirke ve sarımsak katılarak yapılan turşu.*

pancara, [? pancara] *{ağız} is.* Artvin'de yaz aylarında, yaylalara çıkarak bir hafta süreyle yapılan eğlenti. [DS]

pancarcı, [pancar-cı] *is.* **1.** Pancar üreticisi. **2.** Pazarlarda pancar satan kimse.

pancarcık, -ğı [pancar-cık] *{ağız} is.* Yaban pancarı. [DS]

pancarcılık, -ğı [pancar-cı-lık] *is.***1.** Pancar üreticiliği. **2.** Pancar ticareti.

pancarlaşma, [pancar-la-ş-ma] *is.* Pancarlaşmak eylemi.

pancarlaşmak, [pancar-la-ş-mak] *gçsz. f. [-ır]* Pancar rengini almak; kızarmak; kıpkırmızı kesilmek.

pancavur, [? pancavur] *{ağız} is.* (Kişi için) pancar gibi kızarmış. [DS]

pancuh, [? pancuh] *{ağız} is.* Ateşte patlatılmış mısır. [DS]

pancur, [Fr. abat-jour > abajur > panjur [EREN]] *is.* Panjur.

panç, [Far. penc پنج / Sansk. pança] *{eT} is.* Beş. [ETY]

pança[1]**,** [Far. pençe => pança] *{ağız} is.* **1.** Avuç. **2.** Avuç dolusu. [DS] 🗗 **pança pança,** *{ağız} (Kırmızı leke için) iri iri; parça parça.* [DS]

pança[2]**,** [Far. pençe => pança] *{ağız} is.* Büyüyen ekinini verdiği filiz; sürgün. [DS]

pançah, [pançak => pançaẖ] *{ağız} is.* Ağaç kökündeki emici lifler. [DS]

pançak, -ğı [Far. pençe > pançak] *{ağız} is.* **1.** Avuç. **2.** Pençe. **3.** Bitki ve ağaçların ince saçak kökleri.

4. Mısır koçanının püskülleri. [DS] ⊡ **pançak salmak,** *{ağız} (Arpa, buğday vb. ekinler için) köklenmek; kök salmak.* [DS]

pançaklamak, [pançak-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Pençe ile vurmak; pençelemek. [DS]

pançaklı, [pançak-lı] *{ağız} sf.* (Ekin için) filizli; kardeşlenmiş; çatal. [DS]

Pançatantra, [Sansk. pança *(beş)* + tantra *(öğreti)*] *is.* Pratik ve siyasi bilgelik konusunu işleyen Sanskritçe çok eski bir masal derlemesi.

pançiki, [Sansk. pāngcika] *{eT} is.* Bir şeytanın adı. [EUTS]

panço, [İsp. pancho] *(pa'nço) is.* **1.** Canlı renkli kaba yünlü kumaştan yapılma kısa bir konç ve kösele tabandan oluşan erkek ayakkabısı. **2.** Ortasında başın geçebileceği kadar delik bulunan kare biçimli kaba kumaştan yapılma bir tür pelerin.

pançuk, -ğu [pançak / pançuk] *{ağız} is.* Küçük parça. [DS]

panda, [Nepal d. / İng. panda] *(pa'nda) is. zool.* Etçillerden, Doğu Asya ormanlarında yaşayan, küçük ve büyük olmak üzere iki ayrı tür canlının ortak adı, *(Ailuropoda melanoleuca)* ve *(Ailurus fulgens).*

pandal [? pandal] *{ağız} sf* (Kişi için) şişmanlığı yüzünden ağır davranışlı; hantal. [DS]

pandala, [? pandala] *{ağız} sf.* → pandal. [DS]

pandantif, [Fr. pendentif] *is.* **1.** Bir zincir ucuna takılarak kullanılan mücevher. **2.** *mim.* Kare planlı yapılarda duvar üzerine kubbeyi oturtabilmek için köşelerde oluşturulan küresel üçgen biçimli içbükey öge; küresel bingi.

pandar, [Bul. pıdar / Slav. pûdar] *{ağız} is.* Köy tarlaları bekçisi; deştiman. [DS]

pandemi, [Yun. pan *(tüm)* + demos *(halk)* > Fr. pandémie] *is. tıp.* Bütün bir kıtaya veya dünyaya yayılmış bulunan salgın.

pandıl, [? pandıl] *{ağız} is.* Ahır tabanına döşenen tahta. [DS]

pandıllamak, [pandıl-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ı) -yor]* Ahır tabanına tahta döşemek. [DS]

pandır[1], [? pandır] *{ağız} is.* Pancar. [DS]

pandır[2], [? pandır] *{ağız} is.* Pamuktan dokunmuş kilim. [DS]

pandili, [? pandili] *(pa'ndili) is.* Ortaoyununda defe verilen ad.

pandispanya, [İsp. pane di spagna *(İspanya ekmeği)*] *(pandispa'nya) is.* Ununa yumurta ve şeker karıştırılarak yapılan bir tür yumuşak ekmek veya kuru pasta. ⊡ **pandispanya gazetesi,** *argo. Yalan veya yanlış haberler veya uydurulmuş hikâyeler.*

pandit, [Sansk. pandita] *is.* **1.** Hindistan'da Brahmacı bilginlere ve Sanskrit edebiyatı uzmanlarına verilen unvan. **2.** Keşmir'de Brahmacılara verilen ad.

pandomima, [Yun. pan *(tüm)* + mimesthai *(taklit etmek)* > pantomimos / Lat. pantomimus > İt. pantomima > Fr. pantomima] *(pandomi'ma) is. tiy.* **1.** Tanzimat ve Meşrutiyet dönemlerinde izlenen tiyatro oyunları arasına sıkıştırılan sözsüz oyunlara verilen ad. **2.** Anlatımda söz yerine yalnızca hareketlerin kullanıldığı sahne oyunu; pantomim. **3.** Gülünç duruma düşerek işaretlerle anlatma. ⊡ **pandomima kopmak,** *(Seyirciler için) eğlenceli bir kavga başlamak.*

pandor, [Mac. Pandur *(Macaristan'da bir köy)* > pandur / pandor] *is.*→ pandur.

Pandora, [Yun. pandora *(Mitolojik kadın)*] *(pando'ra) is.* İlk Çağ Yunan mitolojisinde, tanrıların insana bağışladıkları bütün yeteneklerle donatılmış olarak bir tanrı tarafından toprak ve sudan yaratılmış, şehvet düşkünü erkeklerin başına bela olması istenen, kendisine verilen ve açmaması istenen içi kötülük dolu bir kutuyu açarak kötülüklerin yeryüzüne dağılmasına sebep olan kadın. ⊡ **pandoranın kutusu,** *1. Tanrılar tarafından açması yasaklanmasına rağmen Pandora tarafından açıldığında bütün kötülüklerin yeryüzüne dağıldığı, içinde sadece umudun kapalı kaldığı kutu. 2. Her zaman kötülük düşünen, bozguncu kimse; fesatçı.*

pandufla, [Fr. pantoufle] *is.* → pantufla.

pandur, [Mac. Pandur *(Macaristan'da bir köy)* > pandur / pandor] *is.* **1.** Eski Macaristan'da soyluların muhafızlığını yapan uşaklara verilen ad. **2.** Düzenli birlikten olmayan piyade askeri. **3.** Osmanlı İmparatorluğu döneminde, bir yıllık süre ile görevlendirilen ve kendisine ücret ödenen koruculara veya derbentlere Rumeli'de verilen ad.

pandül, [Fr. pendule] *is.* **1.** *fiz.* Sarkaç; rakkas. **2.** Mekanik saatlerde salınım hareketlerini ayarlayarak saatin doğru işlemesi sağlayan sarmal yay.

panel, [Fr. İng. panel] *is.* **1.** Bilimsel, siyasi veya toplumsal bir konu üzerinde bir grubun topluluk önünde yaptığı tartışma; grup tartışması. **2.** Reklam kampanyalarında veya piyasa araştırmalarında alıcıların görüşlerindeki değişiklikleri veya gelişmeleri izlemek amacıyla değişik kesimlerden seçilmiş, konu ile ilgili olarak düzenli sorular yöneltilen kişiler topluluğu. **3.** Yerleştirileceği yüzeyin bir bölümüne uygun genellikle dikdörtgen parça. **4.** Yapılarda taşıyıcı niteliği olmayan bölme elemanı. **5.** Balon ya da diğer hava araçları ile Yer arasında bağlantıyı sağlayan ekran. ⊡ **panel köprü,** *as. İstihkâmcılıkta, askerin ve araçların derin dere yataklarından geçmesini sağlamak amacıyla panel adı verilen çelik kiriş ve ahşap parçaların bağlanması ile meydana getirilen köprü.*

panfi, [? panfi] *{ağız} is.* İneklerin bağlandığı yer. [DS]

panflüt, [Yun. Pan *(orman tanrısı)* > Fr. flûte] *is.* Hemen her tür kamıştan yapılabilen, en çok iki ses

veren, uzunlukları değişik, tepeden yatay olarak üflenen nefesli çalgı.

panga[1], [İt. banco => banka] *{ağız} is.* Banka. [DS]

panga[2], [İt. banco => banko] *{ağız} is.* **1.** Üstünde deri işlenen mermer masa. **2.** İçinde tütün hazırlanan yapı. [DS]

pangadoz, [Yun. panagados] *sf.* Sünepe; sersem; salak.

pangallık, -ğı [pangal-lık] *{ağız} is.* Çalılık; dikenli yer. [DS]

pangavut[1], [? pangavut] *{ağız} sf.* Aptal; sersem. [DS]

pangavut[2], [İng. banknote] *{ağız} is.* Lira. [DS]

pangço, [Sansk. pangço] *{eT} is.* Beş. [EUTS]

panger, [İt. banchiere => banker] *{ağız} is.* Zengin. [DS]

Pangermanist, [Yun. pantos *(tüm)* + Fr. germaniste] *is.* Pangermanizm yanlısı olan.

Pangermanizm, [Yun. pantos *(tüm)* + Fr. germanisme] *is.* Germen asıllı halkları tek bir siyasi buyruk altında toplamayı amaçlayan ideoloji.

pangguduz, [pañ+kuduz] *{ağız} sf.* Giydiğini çabuk eskiten, yıpratan. [DS]

pangınot, [İng. banknote] *{ağız} is.* Kâğıt para. [DS]

panglanmak, [pañ-la-n-mak] *(pañlanmak) {ağız} dönşl. f. [-ır]* Küflenmek. [DS]

pango, [İt. banco => banko] *{ağız} is.* Üstünde deri işlenen mermer tezgâh. [DS]

pangulut, [İng. banknote] *{ağız} is.* **1.** Lira. **2.** Kâğıt para. [DS]

Panhellenizm, [Yun. pantos *(tüm)* + Fr. hellénisme] *is.* Ege ve Akdeniz kıyıları ile Balkan yarımadasında yaşayan bütün Yunan asıllı halkları birleştirmek ve tek bir siyasi buyruk altında toplamak amacını güden ideoloji.

panhurmak, [pan *(yans.)* > pan-kur-mak / pan-ḫurmak] *{ağız} gçsz. f. [-ur]* (Hayvan için) öksürmek. [DS]

panıs[1], [? panıs] *{ağız} sf.* **1.** İleriyi düşünerek gerekli şeyleri evinde bulunduran. **2.** Cimri. **3.** Acımasız. **4.** Giyinişine önem vermeyen; pasaklı. [DS]

panıs[2], [Ar. fānūs / Yun. phanós] *{ağız} is.* Fener. [DS]

panıt, [Sansk. phānita] *is.* Bal. [EUTS]

pani, [? pani] *{ağız} is.* **1.** Küçük olan her şey. **2.** Fino köpeği. [DS]

panihade, [Far. pā + nihāde *(koymuş)* > pānihāde پانهاده] *(pa:niha:de) sf.* **1.** Ayak basmış; varmış, ulaşmış; vasıl olmuş. **2.** Doğmuş; dünyaya gelmiş.

panik[1], **-ği** [Yun. Pan *(orman tanrısı)* > panikos *(ormandan geçerken korku salan Pan korkusu)* > Fr. panique] *is.* Bir kimseyi, bir topluluğu veya kalabalığı akılcı herhangi bir nedene dayanmaksızın ani olarak saran korku, dehşet ve bunun yol açtığı kargaşa; büyük korku; ürkü. ☞ **paniğe kapılmak,** *Korkuya düşmek; çok korkmak.*|| **paniğe vermek,** *Büyük bir korku oluşmasına neden olmak; dehşete düşürmek; çok korkutmak.*|| **panik olmak,** *(Büyük korku yaratan bir durum) ansızın ortaya çıkmak.*|| **panik yaratmak,** *Korku yaratmak; dehşete vermek.*

panik[2], **-ği** [? panik] *{ağız} is.* **1.** Fino köpeği. **2.** Domuz yavrusu. [DS]

panikatak, -ğı [Fr. panique-ataque] *is. psikol.* Aniden başlayan ve zaman zaman tekrarlayan, şiddetli kalp çarpıntısı, uyuşma, felç oluyormuş gibi fiziksel hislere eşlik eden ölüm, aklını yitirme gibi yoğun sıkıntı ve korku nöbetleri.

panikleme, [panik-le-me] *is.* Paniklemek eylemi.

paniklemek[1], [panik-le-mek] *gçsz. f. [-r] [-l(i)-yor]* Korkuya düşmek; çok korkmak; paniğe kapılmak.

paniklemek[2], [panik-le-mek] *{ağız} gçl. f. [-er] [-l(ı)-yor]* Yemek. [DS]

panis, [? panis] *{ağız} sf.* Cimri. [DS]

Panislamcı, [panislam-cı] *sf.* ve *is.* Panislamizm yanlısı.

Panislamcılık, -ğı [panislam-cı-lık] *is.* **1.** Bütün Müslümanların tek yönetim altında toplanmasını öngören siyasi akım; Panislamizm. **2.** Bu akımı benimseme.

Panislamizm, [Yun. pantos *(tüm)* + Ar. İslam > Fr. panislamisme] *(panislâ:mizm) is.* Bütün Müslümanların tek yönetim altında toplanmasını öngören siyasi akım; Panislamcılık.

panjur, [Fr. abat-jour *(ışık kesen)* > abajur > panjur [EREN]] *is.* Havayı geçiren, dışarıdan görülmeyi engellemesine rağmen içeriden dışarıyı bir parça gösteren tahta, plastik vb. malzemeden yapılmış pencerenin dışına takılan ve gerektiğinde iki yana, aşağı yukarı sürülerek ya da kanadı itilerek açılabilen kapatma düzeneği.

panka, [İt. banca] *{ağız} is.* Banka. [DS]

pankanot, [İng. banknote] *{ağız} is.* Lira. [DS]

pankapitalizm, [Yun. pan + Fr. kapitalisme] *is.* İşletmede çalışan ücretlilerin, her yıl halka arz edilen hisse senetlerinden birer parça almaları halinde, ileride bütün çalışanların işletme sahibi olabileceklerini savunan ekonomik görüş.

pankardit, [Yun. pan *(tüm)* + kardia *(yürek)* > Fr. pancardite] *is. tıp.* Yüreği saran perikart, miyokart ve endokart adındaki üç gömleğin de aynı anda iltihaplanması.

pankart, [Yun. pan *(tüm)* + charta *(kâğıt)* > Fr. pancarte] *is.* **1.** Herkes için yazılmış kâğıt. **2.** Halka bilgi vermek, bir şeyi duyurmak ya da bir görüşü anlatmak üzere, üzerine kısa ve özlü bir söz yazılmış olan karton veya bez afiş.

pankartlı, [pankart-lı] *sf.* Pankartı olan; pankart bulunduran; pankart taşıyan.

pankavut, -du [İng. banknote] *{ağız}* *is.* Kâğıt para. [DS]

pankir, [İt. banchiere] *{ağız}* *sf.* Zengin. ⊡ **pankir olmak,** *{ağız} Zengin olmak.* [DS]

panko, [İt. banco] *{ağız}* *is.* Kunduracıların kullandığı diz tahtası. [DS]

pankras[1], [Yun. pan *(tüm)* + krátion *(güç)* > Fr. pancrace] *is.* Güreş ile yumruk dövüşünün birleştirildiği bir tür dövüş gösterisi.

pankreas[2], [Yun. pan *(tüm)* + kréas *(et)* > Fr. pancréas] *is. anat.* Midenin arkasında iki omur arasına gelen yerde, karaciğere yapışık, iki üç mm kalınlıkta, 15 cm. kadar uzunlukta, onikiparmak bağırsağına diyastaz başta olmak üzere içinde pek çok enzim ve salgı yer alan pankreas öz suyunu, iç salgı olarak da glüsitlerin sindiriminde rol oynayan ensülini salgılayan bir bez. ⊡ **pankreas diyabeti,** *Pankreasın iç salgılarından oluşan ensülin yokluğu ya da yetersizliği ile ortaya çıkan şeker hastalığı.*|| **pankreas öz suyu,** *Pankreas tarafından salgılanan ve onikiparmak bağırsağına dökülen sindirimin başlıca etkenlerini oluşturan sıvı.*

pankreatektomi, [Fr. pancréatectomie] *is. tıp.* Pankreasın kısmen ya da tamamen çıkartılması.

pankreatin, [Fr. pancréatine] *is. tıp.* Bağırsak ve pankreas hastalıklarında kullanılan domuz pankreasının etli kısımlarının kurutulması ile elde edilen madde.

pankreatit, [Fr. pancréatite] *is. tıp.* Pankreasın kimyasal bir madde ya da travma nedeniyle iltihaplanması.

pankromatik, -ği [Fr. pachromatique] *sf.* (Fotoğraf kâğıdı, film vb için) güneş ışığı tayfının bütün renklerine duyarlı olan.

pankuduz, [pan+kuduz ?] *{ağız}* *sf.* **1.** Uçarı; çapkın. **2.** Giydiğini çabuk eskiten. [DS]

pankula, [? pankula] *{ağız}* *is.* Çürük ve özürlü erik. [DS]

pankurmak, [pan *(yans.)* > pan-kur-mak] *{ağız}* *gçsz. f. [-ur]* (Hayvan için) öksürmek. [DS]

Pankuş, [Hitit. pankuş] *is.* Hititlerde devletin hiyerarşisinde kraldan sonra gelen, yürütme ve yüksek yargıyı üstlenen yüce meclise verilen ad.

panlamak[1], [pan *(yans.)* > pan-la-mak] *{ağız}* *gçsz. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Seslenmek; çağırmak. [DS]

panlamak[2], [pan-la-mak] *{ağız}* *gçsz. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Küf tutmak; küflenmek. [DS]

panlanmak, [pan-la-n-mak] *{ağız}* *dönşl. f. [-ır]* Küf tutmak; küflenmek. [DS]

panmiktik, -ği [Fr. panmictique] *sf. biy.* Rastgele çiftleşme sonucu oluşan. ⊡ **panmiktik populasyon,** *biy. Rastgele çiftleşmelerle oluşan populasyon.*

panmuk, -ğu [*eFar.* bāmbak => panmuk پنموق] *{eAT}* *is.* Pamuk.

pano, [Lat. pannellus > pannus *(kumaşçık)* > Fr. panneau] *(pa'no)* *is.* **1.** Üzerine çeşitli tanıtma ve duyuru yazılarını tutturmaya yarayan bez, ahşap veya madenî levha. **2.** Elektrikle çalışan araç ve aletlerin gösterge, kontrol ve kumanda düğmelerinin topluca bulunduğu bölme. **3.** Duvar ve tavan süslemesinde kullanılan resim veya desen gruplarından her biri. **4.** Hafif dolgu malzemelerinden yapılmış ve her iki yüzü kontrplak ile kaplanmış levha. **5.** *min.* Önceden belirlenmiş sınırlar içinde çalışan cevher alanı. **6.** *inş.* Hazır yapılarda kullanılmak üzere üretilmiş, ısı ve ses geçirgenliği az geniş yüzeyli hafif ve ince malzeme. **7.** *tiy.* Sahneyi düzenlemekte kullanılan üzeri dekorlu levha.

panoftalmi, [Fr. panophtalmie] *is. tıp.* Göz yuvarlağını oluşturan dokuların iltihaplı hastalığı.

panoptik, -ği [Fr. panoptique] *sf.* ve *is.* Bir bakışta içi görünebilecek biçimde inşa edilmiş yapı.

panorama, [Yun. pan *(tüm)* + horama *(görünüş)* > Fr. panorama] *is.* **1.** Yüksek bir yerden görülebilen geniş bir alan. **2.** Bir sorun, etkinlik, dönem vb. için genel, geniş fakat ana hatları ile irdeleme; toplu bakış; genel görünüm. **3.** Tiyatroda sahne gerisine konulan, konunun geçtiği mekânı veya devri canlandıran resim. **4.** Bir duvar boyunca uzanan ve bir öyküyü canlandıran resimler dizisi.

panoramik, -ği [Fr. panoramique] *sf.* **1.** Çok geniş bir görüş alanını kapsayan; gözler önüne bir panorama seren. **2.** (Ele alınan sorun, etkinlik, döneme bakış, irdeleme, araştırma için) genel bakış; ana hatları ile ele alınan. **3.** (Yolcu otobüsleri vb. için) yolculara geniş bir görüş alanı sağlayacak biçimde tasarlanmış olan. **4.** (Fotoğraf makinesi ile film kameraları için) standart boyutların dışında görüntü veren. **5.** *is.* Sinemada, film çekimi sırasında kameranın kendi ekseni etrafında dönmesini sağlayan hareket.

panpsişizm, [Fr. panpsychisme] *is. fel.* Var olan her şeyin ruhsal bir özü olduğunu ileri süren öğreti.

panpal, [pamb *(yans.)* > pamp-al / panpal] *{ağız}* *sf.* Tombul; gürbüz. [DS]

panpalah, [pamb *(yans.)* > pamp-ala-k ?] *{ağız}* *sf.* Tombul; gürbüz. [DS]

panpur, [İt. vapor] *{ağız}* *is.* Vapur. [DS]

pansılamak, [pan-sı-la-mak] *{ağız}* *gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* **1.** Yinelemek. **2.** Benzetmek. [DS]

pansımak, [pan-sı-mak] *{ağız}* *gçsz. f. [-r]* **1.** (Yiyecek için) bayatlamak; tadı değişmek; bozulmak. **2.** Hava ve güneş alamamak. [DS]

pansi, [? pansi / petni] *{ağız}* *is.* Hayvan yemliği. [DS]

pansitopeni, [Fr. pancytopénie] *is. tıp.* Kemik iliğinden doğan alyuvar, çok çekirdekli akyuvar ve plaket gibi üç çeşit hücrenin sayı bakımından normalin altına düşmesi durumu.

pansiyon, [Fr. pension] *is.* **1.** Tamamı veya bir kısmı, süreli veya birkaç gün için kiraya verilen ve istenildiğinde yemek ve kahvaltı verilen konaklama yeri. **2.** Öğrencilerin kaldığı yemekli ve ücretli yurt.

pansiyoncu, [pansiyon-cu] *is.* **1.** Pansiyonun sahibi olan kimse. **2.** Pansiyon işleticisi.

pansiyonculuk, -ğu [pansiyon-cu-luk] *is.* Pansiyon işletme işi; pansiyon işletmeciliği.

pansiyoner, [Fr. pensionaire] *is.* Pansiyonda kalan kimse.

Panslav, [Yun. pantos *(tüm)* + Fr. slave] *sf.* Bütün Slav halkları ile ilgili olan.

Panslavcı, [panslav-cı] *sf.* Panslavcılıkla ilgili; Panslavist.

Panslavcılık, -ğı [panslav-cı-lık] *is.* Slav asıllı bütün halkları tek yönetim altında birleştirmeyi amaçlayan siyasi ülkü; Panslavizm.

Panslavist, [Yun. pantos *(tüm)* + Fr. slave] *sf.* **1.** Panslavizme ilişkin; Panslavizmle ilgili; Panslavcı. **2.** *is.* Panslavizm yandaşı.

Panslavizm, [Yun. pantos *(tüm)* > Fr. panslavisme] *is.* Slav asıllı bütün halkları tek yönetim altında birleştirmeyi amaçlayan siyasi ülkü; Panslavcılık.

Panspermizm, [Yun. pan *(tüm)* + seprma *(tohum)* > Fr. panspermisme] *is.* Dünyadaki hayatın başlangıcının, başka dünyalardan gelen ilk tohum ile başladığını açıklamaya çalışan kuram.

pansuman, [Fr. pansement] *is.* **1.** Bir yaranın üzerine iyileştirici ilaçların tatbikini sağlamak, mikrop kapmasını önlemek veya çarpmalardan korumak, varsa akıntılarını emmesi amacıyla konulan sargı bezi; bu amaçla kullanılan diğer malzemeler. **2.** Yara temizliği; yara bakımı. ◘ **pansuman yapmak,** *Yaranın iyileşmesi için temizliğini ve bakımını yapmak.*

pansumancı, [pansuman-cı] *is.* **1.** Pansuman yapan kimse. **2.** İşi ve görevi yaraların bakımı ve temizliği olan kimse.

pansumancılık, -ğı [pansuman-cı-lık] *is.* Pansuman yapma işi; yara bakım ve temizliği.

panta, [? panta] *{ağız} is.* Hırsızlık. [DS]

panteist, [Fr. panthéiste] *is.* **1.** Panteizmi savunan kimse; panteizm yandaşı; kamutanrıcı; tümtanrıcı. **2.** *sf.* Panteizme ilişkin; panteizmle ilgili.

panteizm, [Fr. panthéisme] *is. fel.* Evrenin tanrı ile özdeş olduğunu, evrende ortaya çıkan fiziksel güçlerden başka bir tanrının bulunmadığını ileri süren öğreti; kamutanrıcılık; tümtanrıcılık.

panteon, [Yun. pan *(tüm)* + theos *(tanrı)* > Fr. panthéon] *is.* **1.** Eski Yunan ve Eski Roma'da bütün tanrılara adanmış olan tapınak. **2.** Bir topluluğun ya da ulusun tanrılarının tümü. **3.** Bir topluluk olarak düşünülen ünlü kişiler. **4.** Ülkeye büyük hizmeti geçmiş olan kimselerin gömüldüğü büyük mezar veya ulusal anıt.

panter, [Yun. panter *(erkek adı)*] *is.* Pars.

pantı[1], [? pantı] *{ağız} sf.* Şişman; tombul; ağır canlı; hantal. [DS]

pantı[2], [? pantı / petni] *{ağız} is.* Hayvan yemliği. [DS]

pantış, [? pantış / pantı] *{ağız} sf.* Tombul; şişman. [DS]

panti[1], [Yun. pátni] *{ağız} is.* Hayvan yemliği. [DS]

panti[2], [? panti] *{ağız} is.* Eski giyecek. [DS]

panti, [? panti / pantı] *{ağız} sf.* **1.** İdmansız; kof. **2.** Yerinden kımıldayamayan; tembel. [DS]

pantif, [? pantif] *{ağız} is.* **1.** Mest. **2.** Potin. [DS]

pantifli, [pantif-li] *{ağız} is.* → pantif. [DS]

pantograf, [Fr. pantographe] *is.* Verilen bir şekli büyütmek veya küçültmekte kullanılan kollu, hareketli bir tür cetvel.

pantol, [Fr. patolon => pantol] *{ağız} is.* Pantolon. [DS]

pantolon, [eski Yun. pantaléon *(tüm aslan, erkek adı)* / İt. Pantolone *(İtalyan komedicisi)* > Fr. pantolon] *is.* **1.** Belden ayaklara kadar uzanan ve her bacağı ayrı ayrı saran giyecek. **2.** *sf.* Pantolon biçiminde olan. ◘ **pantolon ceket,** *Bir pantolon ve ona uygun ceketten oluşan kadın giysisi.* || **pantolon çorabı,** *Boyu diz kapağının altına kadar uzayan ve kadınlar tarafından pantolon altına giyilen çorap.* || **pantolon etek,** *Ağ kısmı bir pli ile gizlenmiş pantolon biçiminde etek.*

pantoloncu, [pantolon-cu] *is.* **1.** Pantolon diken terzi. **2.** Yalnızca pantolon satılan yer. **3.** Konfeksiyon atölyelerinde pantolon dikiminde çalışan işçi.

pantolonculuk, -ğu [pantolon-cu-luk] *is.* Pantolon dikim ve satım işi.

pantomim, [Yun. pan *(tüm)* + mimesthai *(taklit etmek)* > pantomimos / Lat. pantomimus > İt. pantomima > Fr. pantomime] *is. tiy.* Anlatımda söz yerine yalnızca hareketlerin kullanıldığı sahne oyunu; pandomima.

pantor, [Fr. patolon => pontol > pantor] *{ağız} is.* Pantolon. [DS]

pantotenik, -ği [Fr. pantoténique] *sf.* (Asit için) bira mayası, fasulye, mantar, balık yumurtası, arı sütü gibi yiyeceklerde bulunan hayvan metabolizmasında büyüme ve kendi kendini yenileme, onarmada etkin rol oynayan suda çözünen $HO\text{-}CH_2\text{-}C(CH_3)_2\text{-}CHOH\text{-}CO\text{-}NH\text{-}(CH_2)_2\text{-}CO_2H$ formüllü vitamin; B_5 vitamini.

pantufla, [İt. pontofola / Fr. pantoufle] *is.* **1.** Keçe terlik. **2.** *argo.* Habersizce alma; çalma; hırsızlık.

pantuflacı, [pantufla-cı] *is.* **1.** Keçe terlik yapan veya satan kimse. **2.** *argo.* Hırsız; dolandırıcı.

pantuflacılık, -ğı [pantufla-cı-lık] *is.* Keçe terlik yapım ve satımı.

pantul, [Fr. patolon => pantul] *{ağız} is.* Pantolon. [DS]

pantur, [Fr. patolon => pantur] *{ağız}* *is.* Pantolon. [DS]

Panturanizm, [Yun. pan + Fr. touranisme] *is.* Turancılık.

Pantürkizm, [Yun. pan + T. Türk + Fr. -isme > pantürkisme] *is.* Türkçülük.

panus[1], [? panus / panız] *{ağız}* *sf.* Cimri. [DS]

panus[2], [Yun. phanós / Ar. fānūs] *{ağız}* *is.* Fener. [DS]

panya, [? panya] *is.* *dnz.* Kayığı kıç tarafından bir yere bağlamaya yarayan ip.

panyo, [İsp. paño] *(pa'gno)* *is.* Sadece cinsel organı örtecek biçimde kalça çevresine dolanan ve tek parçadan oluşan giysi.

panzal, [? panzal] *{ağız}* *is.* Yemeni yaparken dize geçirilen iki ucu birbirine dikilmiş bir tür kayış. [DS]

panzde, [Far. pānzde پانزده] *(pa:nzde)* *{OsT}* *is.* On beş.

panzdeh, [Far. penc > pānz *(beş)* + deh *(on)* > pānzdeh پانزده] *(pa:nzdeh)* *{OsT}* *sf.* On beş.

panzdehüm, [Far. pānzdeh-üm پانزدهم] *(pa:nzdehüm)* *{OsT}* *is.* On beşinci.

panzehir, -hri [Far. pād *(koruyucu)* + zehr *(ağır)* پادزهر] *{OsT}* *is.* **1.** Herhangi bir ağının etkisini ortadan kaldırabilme özelliği olan fiziksel, kimyasal veya fizyolojik bir tepkime yaratabilen madde. **2.** Bir olumsuzluğu, bir kötülüğü önleyen şey; çare. 🗗 **panzehir otu,** *bot. İpek otugillerden, eskiden ağılanmalarda kökü kusturucu olarak kullanılan, beyazımsı çiçekli çok yıllık otsu bitki, (Vincetoxicum officinale).*|| **panzehir taşı,** *1. Otçulların mide ve bağırsağında oluşan ve eskiden panzehir değeri olduğu kabul edilen madensel taşlaşma. 2. Opal.*

panzer, [Alm. panzer] *is.* **1.** İkinci Dünya Savaşı sırasında Alman ordusunda kullanılan hafif silahlarla donatılmış, tekerlekli, zırhlı araç. **2.** Günümüzde, sokak gösterilerini bastırmak için polis tarafından kullanılan aynı nitelikteki araç.

pap[1], [pap *(yans.)*] *is.* **1.** Elle vurmayı, okşamayı anlatan yansıma kökü. **2.** Kaz kovalama ünlüme.

pap[2], [? pap] *{ağız}* *sf* Uyuşuk; beceriksiz; sersem. [DS]

papa[1], [Yun. pappas / Lat. papa *(baba)*] *(pa'pa)* *is.* Katolik kilisesinin en yüksek ruhanî lideri; Roma piskoposu.

papa[2], [Yun. papia] *{ağız}* *is.* **1.** Evcil kaz ve ördek. **2.** Kaz yavrusu. [DS]

papa[3], [papa] *{ağız}* *is.* **1.** *çoc. d.* Ekmek. **2.** Mısır unundan yapılan bir tür çorba ve hamur yemeği; kaçamak; arabaşı. [DS]

papa[4], [? papa] *{ağız}* *is.* Kamış. [DS]

papaçya, [Yun. papadia [Tietze]] *{ağız}* *is.* Papatya. [DS]

papağan, [İt. pappa ? + gallo *(horoz)*] *is.* **1.** *zool.* Tropikal ormanlarda yaşayan, papağanımsılar takımının papağangiller familyasından, çeşitli büyüklükte, kalın ve kıvrık gagalı, kısa bacaklı, ayakları ikisi önde ikisi arkada dört parmaklı, tüylerinde yeşilin egemen olduğu zıt ve parlak renkli, dört yüz kadar kuşun ortak adı. **2.** *mecaz.* Duyduklarını düşünmeden ve bilmeden olduğu gibi tekrarlayan kimse. 🗗 **papağan anahtarı,** *Sacdan yapılmış, küçük çaplı boru ve bağlantı parçalarının sökülüp takılmasında kullanılan anahtar.*|| **papağan dili,** *tıp. Tıfoda ve genellikle ağır intanlarda görülen kuru ve buruşuk dil.*|| **papağan yemi,** *bot. Renkli çiçeklerinden boya, tohumlarından da yağ elde edildiği için ekimi yapılan bileşikgiller familyasından bir kültür ve sanayi bitkisi, aspur; yalancı safran; yabani zaferan, (Carthhamus tinctorius).*

papağangiller, [papağan-gil-ler] *is.* *zool.* Papağan ve muhabbet kuşlarını kapsayan kuş familyası, *(Psittacidae).*

papağanlar, [papağan-lar] *is.* *zool.* Papağan olarak bilinen bütün kuşları kapsayan takım, *(Psittaciformes).*

papağanlık, -ğı [papağan-lık] *is.* **1.** Papağan olma durumu. **2.** *psikol.* Duyduklarını anlamadan ve düşünmeden tekrarlama durumu. **3.** *dbl.* Konuşucunun, kendi söylediklerini anlamaması durumu.

papah, [papak] *{ağız}* *is.* Kalpak. [DS]

papak, -ğı [papak] *is.* **1.** Kafkasya'da başa giyilen uzun tüylü posttan yapılma kalpak. **2.** Rusya'da giyilen, tepesi bezle kaplanmış silindir biçiminde başlık. **3.** Kışın giyilen ve yalnız gözleri açık bırakacak şekilde bütün başı boyuna kadar saran örme başlık. **4.** *{ağız}* Silindir şapka; fötr. [DS]

papaklık, -ğı [papak-lık] *{ağız}* *is.* **1.** Döneklik. **2.** Kötülük. [DS]

papalamak, [pap-a-la-mak] *{ağız}* *gçl. f* *[-r] [-l(ı)-yor]* Elle yoklamak. [DS]

papalanmak, [papa-la-n-mak] *{ağız}* *dönşl. f.* *[-ır]* (Yemek için) suyunu çekerek katılaşmak. [DS]

papalık, -ğı [papa-lık] *is.* **1.** Papanın yaptığı iş; papanın görevi. **2.** Papanın makamı. **3.** Başında papanın bulunduğu dinî ve siyasi kurum. **4.** Papanın makamda kaldığı süre; papanın görev süresi.

papalina, [İt. papalina] *(papa'lina)* *is.* *zool.* Sardalyagillerden, sıcak ve ılık denizlerin orta kesimlerinde yaşayan 15 cm. boyunda etçil kemikli balık, *(Sprattus sprattus).*

papara[1], [Yun. papára] *(papa'ra)* *is.* **1.** Ufalanmış ekmek ve peynir üzerine et suyu dökerek yapılan bir tür yemek. **2.** *mecaz.* Şiddetli azar; paylama. **3.** *tiy.* Ortaoyununda çalman zurnaya verilen ad. 🗗 **papara koparmak,** *{ağız}* *Çevresini rahatsız edecek derecede yüksek sesle kavga etmek.* [DS]|| **paparayı yemek,** *Fena halde azarlanmak; paylanmak; azarlanmak.*

papara[2], [? papara] *{ağız} is.* **1.** Ağaçtan yapılmış bir tür pulluk. **2.** Pulluk. [DS]

papara[3], [? papara] *{ağız} is.* Topu, belirlenen çukura düşürme esasına dayanan bir tür oyun. [DS]

paparazi, [İt. paparazzi *(Fellini'nin bir filmindeki gazeteci karakteri)*] *is.* Tanınmış kişiliklerin özel hayatlarını gizlice belgeleyerek gazete sayfalarına ve televizyon ekranlarına aktarma işi.

papatça, [Yun. papadia] *{ağız} is.* Papatya. [DS]

papatya, [Yun. papadia *(papaz karısı)* / Slav. popadija [Tietze] / Far. babūne / batūte] *is. bot.* Birleşikgillerden, baharda açan taç yaprakları beyaz, ortası kubbemsi ve sarı kömeçli çiçekleri olan bir yıllık otsu bitki, *(Matricaria chamomilla).* ⊡ **papatya falı,** *Papatyanın taç yapraklarını bir kere[illegible] tutulan niyetle ilgili olarak "olacak" bir ke[illegible] [illegible] olmayacak" diye koparmaya devamla [illegible] yaprağın tesadüf ettiği ifadeye göre değer[illegible] [illegible]*

papatyagiller, [papatya-gil-ler] *is. bot.* Yaprakları, [illegible] veya karşılıklı, basit ya da birleşik ayalı, [illegible] bir tabla üzerinde bulunan, çanak yaprak[illegible] [illegible] şeklini almış, taç yaprakları 4-5 tane olup [illegible] da dilsi kapçık meyveli, yurdumuzda 130 [illegible] yüz kadar türü bulunan bir veya iki yıl[illegible] ve bazısı çalımsı bitkiler, *(Compositae).*

[illegible] İng. papaya] *is.* Bir tropik mey[illegible]

[illegible] *is.* **1.** Hristiyan din adamı. **2.** [illegible] kral resmi bulunan kâğıt. ⊡ [illegible] *sakalı çok uzamak, birbirine* [illegible] **kızıp oruç yemek** (/bozmak), [illegible] *zararı dokunacak bir dav*[illegible] **papaz atı,** *{ağız} Uğursuz oldu*[illegible] *sekili at.* [DS]|| **papaz** [illegible] *kayalık yerlerde yaşayan,* [illegible] *gelen bir kemikli balık,* [illegible] **papaz balığıgiller,** *zool. Ilık* [illegible] *kemikli balıklar familyası,* [illegible] **papaz gibi,** *Saçı sakalı uzamış* [illegible] **papazı eşek görmek,** *{ağız}* [illegible] **papaz karası,** *1. Kırmızı* [illegible] *bir tür iri taneli siyah* [illegible] *şarap.*|| **papaz otu,** [illegible] *bakgillerden sarı çi*[illegible] *bir bitki; bit otu,* [illegible] **papaz ravendi,** → [illegible] *Uzun gagalı bir tür* [illegible] *argo. İçki içmek;* [illegible] **papaz yahnisi,** *Haş*[illegible] *yağda kızartıl*[illegible] *ve salça ile pişi*[illegible]

[illegible] *is.* **1.** Çatının al[illegible] çok yük alması

papazi, [Yun. pampazi] *is.* **1.** Kadın giyeceklerinin yakalarında süs veya hotoz yapımında kullanılan bir tür ince ipekli kumaş. **2.** Fabrikalarda üretilen ve bürümcüğe benzer ince gömleklik kumaş; fabrika bürümcüğü.

papazkaçtı, [papaz+kaç-tı] *is.* İçinde tek papaz bulunan ve bir deste kâğıtla oynanan, elinde en son papaz kalan oyuncunun kaybettiği bir iskambil oyunu.

papazlık, -ğı [papaz-lık] *is.* Papaz olma durumu; papazın işi ve görevi. ⊡ **papazlık etmek,** *1. Ders vermek. 2. İkna edici sözlerle kandırmak.*

papçinilemek, [papçini-le-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(i) -yor]* El çırpmak. [DS]

papel, [Lat. papyrus *(kâğıt)* > İsp. papel] *is.* **1.** *argo.* Bir liralık kâğıt para. **2.** Para; özellikle kâğıt para. ⊡ (bir) **papel etmemek,** *1. İşe yaramamak. 2. Bir değeri olmamak.*

papelci, [papel-ci] *is. argo.* Sokaklarda iskambil kâğıtları ile halkı dolandıran; üç kâğıtçı; zarfçı.

papelcilik, -ği [papel-ci-lik] *is. argo.* Papelci olma durumu; papelcinin yaptığı iş; papelciye özgü dolandırma usulü.

papez, [Far. pāpez پاپز] *(pa:pez) is.* İnişli yokuşlu yer; engebeli arazi.

papı[1], [? papı] *{ağız} is.* **1.** Güç; erk. **2.** Deney. [DS]

papı[2], [ayakkabı => papı / babbi] *{ağız} is. çoç. d.* Ayakkabı. [DS]

papıhlamak, [pap *(yans.)* > pap-ıḫ-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Çocuğu okşamak. [DS]

papıl[1], [pap-ıl] *{ağız} sf.* Tembel. [DS]

papıl[2], [İsp. papel] *{ağız} is.* Kâğıt para. [DS]

papılamak, [parpı-la-mak > pāpı-la-mak] *(pa:pıla-mak) {ağız} gçl. f. [-r] -l(ı)-yor]* Biber, patlıcan vb. yiyecekleri ateşte pişirmek; közlemek. [DS]

papır[1], [Yun. pápuros] *{ağız} is.* **1.** Göl kıyılarında biten saz. **2.** Sulak alanlarda, bataklıklarda yetişen uzun, sık otlar. [DS]

papır[2], [? papır] *{ağız} is.* Nane. [DS]

papır[3], [? papır] *{ağız} is.* Dikenlerden çıkan tüylü tohum. [DS]

papır[4], [İt. vapor] *{ağız} is.* **1.** Vapur. **2.** Gazocağı. [DS] ⊡ **papır yolu,** *{ağız} Şose.* [DS]

papırlık, -ğı [papır[1]-lık] *{ağız} is.* Sazlık. [DS]

papıt, [? papıt] *{ağız} is.* Kestane kebabı. [DS]

papi, [? papi] *{ağız} is.* Ördek. [DS]

papilla, [Lat. papilla] *(papi'lla) is.* Çeşitli organlarda memeye benzer sivri ve etli çıkıntılara verilen ad; etsi kabartı.

papirik, -ği [? papirik] *{ağız} sf.* Topal; aksak. [DS]

papirüs, [Yun. papyros > Lat. papyrus] *(papi'rüs) is. bot.* **1.** Papirüsgillerden, sürüngen kalın çotuklu, tepesi üçgen şeklinde çıplak kalın saplı, 2,5-3 m. boyunda, bataklıklarda ya da hafif akıntılı sığ su-

larda yetişen, eskiden iç tabakaları kâğıt yapımında kullanılan, çok yıllık odunsu gövdeli su bitkisi, *(Cyperus papyrus)*. **2.** Eskiden kullanılan, bu bitkinin gövdesinden levha halinde kaldırılan dokular dövülerek işlendikten sonra, alt sırası dikey, üst sırası yatay olarak döşenip tekrar ıslatılıp dövülmekle elde edilen kâğıt. **3.** Bu kâğıt üzerine yazılmış olan yazı.

papirüsgiller, [papirüs-gil-ler] *is. bot.* Nemli ve bataklık yerlerde yetişen, kavuzlular takımından, üç köşe saplı, bir eşeyli, yaklaşık iki bin beş yüz türü bulunan, çoğunlukla çok yıllık otsu bitkiler familyası, *(Cyperaceae)*.

papiş, [? papiş] *{ağız} is. çoç. d.* Büyük anne. [DS]

papişta, [İt. papista پاپیشته] *{OsT} is.* Katolik.

papka, [? papka] *{ağız} is.* Kadınların alınlarının üstüne süs için koydukları para dizisi. [DS]

pappi, [? papi] *{ağız} is.* Kelebek. [DS]

papra, [Rus. paporot] *{ağız} is.* Eğreltiotu. [DS]

paprika, [Mac. paprika > İng. paprika] *is.* Macaristan'da yetiştirilen bir tür kırmızı biberden üretilen acısı az bir tür toz halindeki baharat.

papuç, -cu [Far. pāpūş => papuç] *{ağız} is.* Çürük temelleri sağlamlaştırmak için çakılan kazıkların alt başına geçirilen demir parçası. [DS]

papuk, -ğu [Slav. pápak] *{ağız} is. çoç. d.* Ayakkabı. [DS]

papula, [papula] *{ağız} is.* Yakışıksız. [DS]

papur, [İt. vapor] *{ağız} is.* **1.** Vapur. **2.** Tren. [DS] ⊡ **papur yolu,** *{ağız} Şose.* [DS]

papurdak, -ğı [papur-da-k] *{ağız} sf.* (Kişi için) yaşlı. [DS]

papure, [Far. pāpūre پاپوره] *(pa:pu:re) {OsT} is.* İki çift öküz koşularak çekilen ağır saban.

papuş, [Far. pā *(ayak)* + pūş *(örten)* پاپوش] *(pa:pu:ş) {OsT} is.* Ayakkabı; pabuç.

paputa, [? paputa] *{ağız} is.* Kavrulmuş mısır. [DS]

papya, [? papya] *{ağız} sf.* Yavaş yürüyen. [DS]

papyekuşe, [Fr. papier couché] *is.* Kuşe kâğıt.

papyon, [Lat. papillio *(kelebek)* > Fr. papillon] *is.* Kelebek biçiminde bir tür kravat; papyon kravat.

par[1], [par / pır *(yans.)*] *is.* **1.** Birden parlayıp yanmayı, ışık saçmayı anlatan kök. [Zülfikar] *par-ıl-amak, par-ıl parıl, par-ıl-da-t-mak, par-la-n-gıç, par par.* **2.** *is. {ağız}* Alev. [DS] ⊡ **par par,** *{eAT} {ağız} 1. (Yanmak, tutuşmak, parlamak için) parıl parıl; çok alevli.* [DS] *2. Parıltılı oluş.*|| **par par tutuşmak,** *{eAT} Parlayarak yanmak; alevle tutuşmak.*|| **par vermek,** *{ağız} Görünüp geçmek; uğramak.* [DS]|| **par yavşan,** *bot.* → acı yavşan.

par[2], [par / pır / pir *(yans.)*] *is.* Birden fırlayıp uçmayı, çırpınmayı anlatan kök. [Zülfikar] *par-la-mak* ⊡ **par tutuş olmak,** *{ağız} (Konuk için) çevresinde dört dönmek; önem vermek; saygı göstermek.* [DS]

par[3], [Far. pār پار] *(pa:r) is.* Geçen yıl.

par[4], [Far. pār پار] *(pa:r) is.* Sepilenmiş deri.

par[5], [Far. pār پار] *(pa:r) is.* Para.

par[6], [bar / par] *{eT} is.* Var. [EUTS]

par[7], [Erme. p'ar] *{ağız} is.* **1.** Bozulmaya başlayan yiyeceklerin üzerinde oluşan mantar yığını; küf; paf; pas. **2.** Tortu. **3.** Dilde ve dişlerde hastalık, açlık yüzünden oluşan sarı tortu; pas. **4.** Nemli yerlerde oluşan küf; pas. [DS] ⊡ **par bağlamak,** *{ağız} (Yiyecek için) üzeri paslanmak; küf tutmak.* [DS]

par[8], [par] *{ağız} is.* Çeşme. [DS]

par[9], [par] *{ağız} is.* **1.** Birisini aldatmak amacıyla verilen şey. **2.** Aldatma. [DS]

par[10], [par] *{ağız} is.* Gül bahçesi; bahçe. [DS]

par[11], [par] *{ağız} is.* Deneme; deney. [DS]

para-[1], [Yun. para-] *ön ek.* Yabancı dillerde önüne getirildiği kelimeye *"yanında, ötesinde, üstünde vb."* anlamlar katan ön ek: *parabol*

para-[2], [İt. parare *(hazırlamak)* > para- *(yardım eden)* > Fr. para] *ön ek.* Yabancı dillerde önüne getirildiği kelimeye *"yardım eden, hazırlayan, yanında"* anlamı katan ön ek: *paramiliter.*

para[1], [Far. pāre *(parça)* پاره] *is.* **1.** *{OsT}* Parça. **2.** Devletçe bastırılarak dolaşıma çıkarılmış, üzerinde saymaca değeri yazılı kâğıt ya da madenî ödeme aracı; nakit. **3.** Eskiden kullanılan, "kuruş"un kırkta biri değerindeki para birimi. **4.** Herhangi bir ülkenin para birimi. **5.** Taşınır; mal; mülk; nakit. ⊡ **para alım satımı,** *Para değişimi; bir tür parayı başka bir tür para ile değiştirmek.*|| **para arzı,** *eko. Bir ulusal ekonomide tedavülde bulunan her türlü paranın toplam miktarı.*|| **para babaları,** *Zenginlikleri ile siyasi ve ekonomik alanda etkin olan nüfuz sahipleri.*|| **para babası,** *Parası çok olan; zengin; varlıklı.*|| **para basma,** *1. Piyasaya para çıkarma. 2. mecaz. Çok para kazanma; işleri iyi gitme.*|| **para basmak,** *1. Darphanede veya para basımevinde devlet adına yeni para çıkarmak; para üretmek. 2. Kumarda ortaya para koymak.*|| **para benzerleri,** *eko. Kolayca ödeme aracı olarak kullanılabilen veya paraya dönüştürülebilen şeyler.*|| **para birimi,** *Bir ülke parasının standart birimi.*|| **para borcu,** *huk. Konusu para olan borç.*|| **para bozmak,** *Büyük bir parayı toplamı aynı değerde olan daha küçük paralarla değiştirmek.*|| **para bozma makinesi,** *İçine atılan madenî büyük para karşılığında onun değeri kadar daha ufak paralar veren otomatik makine.*|| **para canlısı,** *Paraya düşkün; parayı çok seven; para gözlü.*|| **para cezası,** *İşlenen bir suçun karşılığı olarak devlete para ödemekle çekilmiş olan ceza.*|| **para cicoz,** *argo. Hiç para yok.*|| **para cüzdanı,** *Para koymaya yarayan cüzdan.*|| **para çantası,** *Para taşımaya yarayan özel çanta.*|| **para çekmek,** *1. Bankadan veya para yatırılmış bir ku-*

rumdan parasının tamamını veya bir bölümünü geri almak. 2. Birinden bir takım gerekçelerle para almak; para sızdırmak.|| **para çevirmek,** *{ağız} Düğünde oynayanın arkadaşı tarafından davulcu ya da çalgıcıya para basmak.* [DS]|| **para çıkarmak,** *1. (Devlet için) para basmak; piyasaya para sürmek. 2. Başka bir yerde bulunan bir kimseye banka veya posta aracılığıyla para göndermek; para havale etmek.*|| **para çıkışmamak,** *Alışverişte, alacağı bir malın fiyatı kadar parası olmamak; parası eksik gelmek; yeteri kadar parası bulunmamak.*|| **paradan çıkmak,** *Para harcamak veya para vermek zorunda kalmak.*|| **para darlığı,** *eko. Piyasadan para çekmek suretiyle parada meydana gelen satın alma gücünün artması; deflasyon.*|| **para değerini yükseltmek,** *eko. Bir ülkenin ulusal parasının yasal ya da saymaca değerini yükseltmek.*|| **para değişimi,** *Para değiştirme işlemi.*|| **para dökmek,** *1. Bir iş veya mal için çok para harcamak. 2. Bir işini yaptırabilmek için ilgililere rüşvet vermek.*|| **para dönmek,** *İşler rüşvetle görülmek.*|| **para erozyonu,** *eko. Aşırı fiyat artışları yüzünden paranın değerinin giderek azalması durumu.*|| **para etmek,** *Değeri olmak.*|| **para etmemek,** *1. Değerinden daha aşağı bir fiyata satılmak; ucuza gitmek. 2. mecaz. Etkisi olmamak; işe yaramamak.*|| **para fiyatı,** *eko. Sermaye piyasasında uzun, orta ve kısa vadeli krediler için ödenmesi gereken faiz oranı.*|| **para getirmek,** *Kazanç sağlamak.*|| **para hacmi,** *eko. Bir ülkede dolaşımdaki para ile vadesiz mevduatın toplamı.*|| **para için her şeyi yapmak,** *1. Para kazanmak için her yolu denemek. 2. Para uğruna yasa dışı, ahlaka aykırı, onur kırıcı yollara sapmak.*|| **para ile değil,** *mecaz. Çok ucuz; bedava sayılacak kadar ucuz.*|| **para ile değil, sıra ile,** *Her iş para ile yapılmaz anlamında kullanılır.*|| **para kâğıdı,** *Kâğıt para, tahvil, hisse senedi, bono vb. basımında kullanılan renkli baskıya elverişli, katlanmaya dayanıklı özel kâğıt.*|| **para kesmek,** *1. Devletçe para basmak. 2. mecaz. Çok para kazanmak.*|| **para kırmak,** *Çok kazanmak.*|| **para kısıtlaması,** *Piyasada dolaşan parayı azaltmak suretiyle uygulanan ekonomik tedbir.*|| **para kısıtlayıcı,** *Para kısıtlama işlemini yapan kimse.*|| **para kirası,** *eko. Sermaye piyasasında uzun, orta ve kısa vadeli krediler için ödenmesi gereken faiz oranı.*|| **para koparmak,** *Zorlama veya kandırma ile birinden para almak; para sızdırmak.*|| **para nanay,** *argo. Hiç para yok.*|| (bir şeyde, bir işte) **para olmak,** *İyi kazanç sağlamak.*|| **paranın değer kaybı,** *eko. Ulusal paranın alım gücünü yitirmesi.*|| **paranın gümüş olduğunu anlamak,** *Gereksiz harcamada bulunmamak gerektiğini deneyimle anlamak.*|| **paranın para zamanı,** *{ağız} (Eskiden alınan bir şey için) oldukça pahalı oluş veya para kıtlığı dönemi.*|| **paranın üstü,** *Satın alınan bir mal için verilen paradan arta kalan ve alıcıya iade edilen para.*|| **Paranın yüzü sıcaktır.** *"Paranın çekiciliğini ve geri çevrilemeyeceğini" anlatmak için kullanılan söz.*|| **Para parayı çeker.** *Para kazanabilmek için yatırıma yetecek kadar elde bir miktar para bulunması gerektiğini anlatır.*|| **para peşin, kırmızı meşin,** *Her işin bedeli hemen ödenmelidir, anlamında kullanılan söz.*|| **para piyasası,** *eko. Kısa vadeli kredi işlemlerinin yapılmış olduğu piyasa.*|| **para politikası,** *eko. Hükümetler tarafından belli ekonomik amaçları gerçekleştirmek amacıyla kredi, para arzı, faiz oranları ve borçlanmalarla ilgili olarak uygulanan düzenlemelerin tümü.*|| **para pul,** *Para ve para eden her şey.*|| **para pura,** *{eAT} Küçük küçük; ufak tefek; parça purça.*|| **para rezervi,** *eko. Bir ülkenin elinde bulunan ödeme araçlarının tümü.*|| **para saymak,** *1. Elde bulunan paranın miktarını belirlemek amacıyla tek tek saymak; paranın sayısını belirlemek. 2. Bir iş için para vermiş olmak; para ödemek; para vermek.*|| **parası kadar konuşmak,** *Söz hakkı, sahip olduğu zenginlikle belirlenir olmak.*|| **parasını çıkarmak,** *Yapılan harcamayı karşılayacak kadar para getirmek; masrafını karşılamak.*|| **parasını sokağa atmak,** *Değeri olmayan veya işe yaramayan bir mala veya işe para harcamış olmak.*|| (birinin) **parasını yemek,** *Bir kimsenin sırtından geçinmek veya ondan kalmış olan serveti harcamak.*|| **parası olmadan harcamak,** *{ağız} Kendinin olmayan şeylerle gösteriş yapmak.*|| **parasıyla rezil olmak,** *1. Kazanmak amacıyla yaptığı bir işten yeterince kâr sağlayamamak; yatırdığı paranın karşılığını alamamak. 2. Parası olduğu halde rahatını sağlayacak şekilde kullanamamak; parası varken sıkıntı içinde yaşamak.*|| **para sızdırmak,** *Zorlama ile veya kandırma ile birinden para almak; para koparmak.*|| **para sistemi,** *eko. Ülkelerin kendi paralarının yönetimi için kabul etmiş oldukları esas.*|| **para şişkinliği,** *eko. Dolaşımdaki paranın artması yüzünden, bu para ile malların ve satın alınabilir hizmetlerin toplamı arasında büyük bir açık oluşmasıyla açıklanabilen hızlı bir fiyat artışı; paranın değerinin düşmesi; enflasyon.*|| **para talebi,** *eko. Kişi ve kurumların ellerinde bulundurmak istedikleri para miktarı.*|| **para tutmak,** *1. (Kişi için) para biriktirmek; tutumlu olmak. 2. (Alınan veya satılan mal veya verilen hizmet için) karşılığı para olarak hesaplanan miktarda olmak. 3. Pahalıya gelmek.*|| **para üstü,** *Satın alınan bir mal için satıcıya verilen bütün büyük paradan artan ve geri verilen para miktarı; alınan malın fiyatı ile kasaya verilen para arasındaki artık fark.*|| **para vurmak,** *Yasa dışı yollardan çok para kazanmak.*|| **paraya çevirmek,** *Bir malı veya eşyayı satarak parasını almak.*|| **paraya düşkün,** *Parayı çok seven kimse.*|| **paraya kıymak,** *Gereken yerde gerektiği kadar para har-*

camaktan kaçınmamak; harcamaktan çekinmemek.|| **paraya para dememek,** *1. Çok para kazanmak. 2. Elde edilen parayı az bulmak. 3. Bol para harcamak.*|| **para yapmak,** *Para kazanmak ve bir miktarını biriktirmek.*|| **paraya pul dememek,** *1. Kazancı iyi olmak; iyi para kazanır olmak. 2. Herhangi bir parayı az bulmak; paraya değer vermemek; küçümsemek.*|| **para yatırmak,** *1. Gerektikçe almak üzere banka vb. bir tasarruf kurumuna para vermek. 2. Kazanç amacıyla bir iş için gerekli yatırımı yapmak.*|| **para yedirmek,** *1. Birisi için gereksiz yere para harcamak. 2. Birine rüşvet vermek.*|| **para yemek,** *1. Gereksiz yere çok para harcamak. 2. Görevli olduğu yerin olanaklarından yararlanarak para çalmak; rüşvet almak; zimmetine para geçirmek. 3. (Araç, inşaat vb. için) sürekli para harcamak zorunda bırakmak.*|| **parayı araya değil paraya vermek,** *Parayı zevk ve eğlence için değil yatırım amacıyla harcamak.*|| **parayı denize atmak,** *1. Parayı boş yere, bir kazanç getirmeyecek işe harcamak. 2. İsraf etmek.*|| **parayı mezara götürmek,** *Parası olduğu halde harcamayarak sıkıntı içinde yaşam sürdürmek.*|| **parayı veren düdüğü çalar,** *İnsan istediğini elde edebilmek için para harcamak zorundadır, anlamında kullanılan söz.*

para², [Far. pāre] *(pa'ra) {ağız} zf.* Az; azıcık. [DS]

parabaş, [Far. pāre + T. baş] *{ağız} is. tıp.* Yarım baş ağrısı. ⊡ **parabaş olmak,** *{ağız} Yarım baş ağrısına tutulmak.* [DS]

parabellum, [Lat. para- + Lat. bellum *(savaş)*] *(parabe'llum) is.* Eskiden Alman ordusunda kullanılmış olan bir ateşli silah.

paraboidal, -li [Fr. paraboloïdale] *is. mat.* Paraboitsi.

paraboitsi, [paraboit-si] *sf. mat.* **1.** Parabolit parçası biçiminde olan. **2.** Bir paraboloidi taşıyıcı olarak kabul eden.

parabol, -lü [Lat. para-bole *(eşitleme)* > Fr. parabole] *is. mat.* Bir düzlemin, "odak" adı verilen sabit bir noktadan ve "doğrultman" denilen sabit bir doğrudan eşit uzaklıktaki noktaların geometrik yeri.

parabolik, -ği [Fr. parabolique] *sf.* **1.** Parabol biçiminde olan. **2.** Parabolle ilgili.

paraboloit, -di [Fr. paraboloïde] *is. mat.* Odağı olmayan ancak bir simetri ekseni bulunan ikinci dereceden yüzey.

paraca¹, [para-ca] *zf.* **1.** Para ile ilgili olarak. **2.** Para bakımından.

paraca², [para-ca] *{ağız} zf.* Az; azıcık. [DS]

paraca³, [para-ca] *{ağız} is.* Dağdan inen iki dere arasındaki toprak parçası. [DS]

paracı, [para-cı] *sf.* **1.** Çeşitli şekillerde borç para veren; para dağıtan. **2.** Paraya düşkün; para seven. **3.** Ekonomik hayatın düzenlenmesinde paranın tek etken olduğunu ileri süren öğretiden yana olan; monotarist.

paracılık, -ğı [para-cı-lık] *is.* **1.** Paracı olma durumu. **2.** Ekonomik hayatın düzenlenmesinde paranın tek önemli etken olduğunu öne süren ekonomik öğreti; monotarizm.

paraçol, [İr. bracciolo] *is.* **1.** *dnz.* Güverte kemerelerini alabandalara veya dik iki levhayı birbirine bağlamaya yarayan, çeşitli biçimlerde yapılmış ahşap ya da madenî levha; köşebent. **2.** *mim.* Cumba altlarına konulan eğimli ahşap parçadan yapılmış destek. **3.** Tek atla çekilen üstü kapalı dört yanı açık araba.

parad, [Fr. parade] *is.* → parat.

paradi, [Fr. paradis] *is.* **1.** Cennet. 2. Tiyatro salonlarında en üst balkon.

paradigma, [Yun. para-deigma / Lat. paradigma] *(paradi'gma) is.* **1.** Dizi. **2.** Bükünlü dillerde örnek olarak alınan bir kelimenin bükünlü hallerinin tümü; model. **3.** Yapısal dil biliminde, belli bir bağlam içinde birbirinin yerine geçebilen birimlerin tümü. **4.** Bir bilim alanında sorunları incelemek için güdülecek yol ve tekniğin seçimi. **5.** *fel.* Nietzsche'nin bir nesnenin ötekine üstün bulunduğu, tercih edildiği sıra düzenini göstermek üzere kullandığı terim; değerler dizisi. **6.** Sözdizimi bağlamı içinde birbirinin yerini alabilecek ögelerin oluşturduğu bütün; örnek; model; nümune; emsile.

paradigmatik, -ği [Fr. paradigmatique] *sf.* **1.** Değerler dizisi ile ilgili; değerler dizisine ilişkin. **2.** (Dilsel ögelerin birbirleriyle olan ilişkileri için) aynı bağlam içinde birbirlerinin yerini alabilen.

paradoks, [Fr. paradoxe] *is.* **1.** Kökleşmiş ve yaygın görüş ve inanışa aykırı düşünce. **2.** Kendi çelişkili yanları ile mantığı hiçe sayan varlık veya şey. **3.** *man.* Kendi içinde çelişkili gibi görünmesine rağmen doğruluğu veya yanlışlığı ispat edilebilen önerme.

paradoksal, [Fr. paradoxale] *sf.* Paradoksla ilgili olan; paradoks niteliğinde olan.

paradont, [Fr. paradonte] *is. anat.* Dişleri çeneye bağlayan destek dokuların tümü.

paradontal, -li [Fr. paradontale] *sf.* Dişleri çenelere bağlayan destek dokularla ilgili olan.

paradontit, [Fr. paradontite] *is.* Dişleri çeneye bağlayan destek dokunun akut ya da süreğen iltihabı.

paradontoliz, [Fr. paradontolyse] *is.* Dişleri çeneye bağlayan destek dokunun süreğen hastalığı sonucunda görülen bu destek dokudaki erime.

paradontoz, [Fr. paradontose] *is.* Dişleri çeneye bağlayan destek dokunun süreğen hastalığı.

paraf, [Fr. paraphe] *is.* **1.** Bir yazının yanına atılan küçük imza veya işaret. **2.** Adın baş harfleri yazılmak suretiyle atılan kısa imza. **3.** *huk.* Uluslar arası hukukta, devletler arasında yapılan anlaşmanın resmîlik kazanması için görüşmeye katılan temsilcilerin adlarının baş harflerinin yazılması.

parafazi, [Fr. paraphasie] *is. tıp.* Bir kelimenin veya bir sesin yerine başka birini kullanma şeklinde beliren konuşma bozukluğu; söz karışıklığı.

parafe, [Fr. parapher] *sf.* (Yazı veya anlaşma için) paraf konulmuş. ☞ **parafe etmek,** *Bir yazı, anlaşma veya sözleşmeye adının baş harflerini koymak suretiyle kısa imza atmak; parafelemek.*

parafeleme, [parafe-le-me] *is.* Parafelemek eylemi.

parafelemek, [parafe-le-mek] *gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* → parafe etmek.

parafin, [Lat. parum affinis *(az tepkin)* > Fr. parafinne] *is. kim.* **1.** Doymuş alifatik hidrokarbonların genel adı; alkan, [C_nH_{2n+2}] **2.** Katran, petrol ve neft gibi maddelerden elde edilen katı, beyaz, yarı saydam, buharı parlak bir alevle yanan, kimyasal etkenlere karşı ilgisiz bir hidrokarbon. ☞ **parafin giderme,** *Bir madenî yağın içindeki parafini ayırma işlemi.*

parafinli, [parafin-li] *sf.* **1.** Birleşiminde parafin bulunan. **2.** Parafine bulanmış; üzerine parafin batırılmış olan.

parafinsiz, [parafin-siz] *sf.* Birleşiminde parafin bulunmayan.

paraflama, [paraf-la-ma] *is.* Paraflamak eylemi.

paraflamak, [paraf-la-mak] *gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Adının ve soyadının baş harflerini yazarak imzalamak.

parafudr, [Fr. parafoudre] *is.* Elektrikli aletleri ve hatları yıldırım etkisinden korumakta kullanılan düzenek.

paragöz, [para+göz] *sf.* Paraya aşırı derecede düşkün olan; para canlısı.

paragraf, [Yun. paragraphos > Fr. paragraphe] *is.* Bir yazının, bir kitabın içerlek satır başından diğer içerlek satır başına kadar süren ve kendi içinde bir bütünlük taşıyan bölümlerinden her biri. ☞ **paragraf işareti,** *Bazı yazılarda paragrafları belirtmek için konulan* (§) veya (¶) *işareti.*

Paraguaylı, [paraguay-lı] *sf.* Paraguay halkından ya da bu halkın soyundan olan.

parahamur, [Far. pāre + Ar. ḫamīr => parahamur] *{ağız} is.* Tatar böreği; mantı. [DS]

parak[1]**, -ğı** [? parak] *{ağız} sf.* (Saç, sakal, tüy vb. için) karışmış; taranmamış. [DS]

parak[2]**, -ğı** [? parak] *{ağız} is.* Hayvanların yazın konulduğu yer; ağıl. [DS]

paraka, [İt. barca *(kayık)*] *(para'ka) is. dnz.* Parakete.

parakacı, [paraka-cı] *is.* Paraka ile balık avlayan kişi; paraketeci.

parakamı, [? parakamı] *{ağız} is.* Evlerde ateş yakılarak çevresinde oturulan yer; ocak. [DS]

parakete[1]**,** [İt. barchetta *(gemicik)*] *(parake'te) is.* **1.** *balıkç.* Üzerinde çok sayıda iğneli köstek bulunan dip oltası. **2.** *dnz.* Geminin hızını ve denizde aldığı yolu ölçmekte kullanılan aygıt; log. ☞ **parakete atmak,** *Paraketeyi denize bırakmak.*|| **parakete toplamak,** *Denize bırakılmış paraketeyi salvosunu çekerek gemiye almak.*

parakete[2]**,** [Fr. paroquet / İng. parakeet] *is.* Küçük papağan.

paraketeci, [parakete-ci] *is.* Parakete ile balık avlayan kişi; parakacı.

parakimya, [Lat. para- + Ar. kimyā] *is.* Kimya sanayiinin en gelişmiş biçimlerinin tümü; ileri kimya.

parakinezi, [Lat. para- + kinesis *(hareket)* > Fr. parakinésie] *is. tıp.* Hareketleri yapmak istenen işe uydurmada güçlük çekme biçiminde beliren hastalık.

parakronizm, [Fr. parachronisme] *is.* Bir olayı geçtiği tarihten daha sonraki bir döneme aitmiş gibi göstermekten doğan tarih yanlışlığı.

parakuzi, [Fr. paracousie] *is. tıp.* Seslerin tonunu ve şiddetini seçememekle belirginleşen işitme bozukluğu.

paralaks, [Yun. parallaksis > Fr. parallaxe] *is. ast.* Yerkürenin merkezi ile yeryüzündeki bir kimsenin bulunduğu yerden geçen doğruların bir gök cisminin merkezinde kesişmesi ile oluşan açı; ıraklık açısı. ☞ **paralaks hatası,** *Ölçülecek gök cisminden çıkan ışının taksimatlı yüzeye dik gelmesinden kaynaklanan hata.*

paralaktik, -ği [Fr. parallactique] *sf.* Bir gök cisminin paralaksına ilişkin.

paralama, [para-la-ma] *is.* **1.** Paralamak eylemi. **2.** *{ağız}* Kesilmiş odun parçaları. [DS]

paralamah, [para-la-mak / paralamaḫ] *{ağız} gçl. [-r] [-l(ı)-yor]* → paralamak. [DS]

paralamak, [Far. pāre *(parça)* + T. -le-mek > para-la-mak] *gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* **1.** Parça parça etmek; parçalamak. *{eAT} (aynı)* [DK] **2.** Yıpratmak; eskitmek. **3.** Yara bere içinde bırakmak. **4.** (Deyimler için) *"çaba göstermek, çok üzmek"* anlamında kullanılır.

paralanma, [para-la-n-ma] *is.* Paralanmak eylemi.

paralanmak[1]**,** [para-la-n-mak پرالنمق] *dönşl. f. [-ır]* **1.** Parça parça olmak; parçalanmak. *{eAT} {OsT} (aynı)* [DK] **2.** Yara ve bere içinde kalmak. **3.** *mecaz.* Bir işte çok çaba göstermek; özen göstermek. **4.** *mecaz.* Sıkıntı ve üzüntü ile olmayacak bir işle uğraşmak; didinmek. **5.** *edil.* Yırtılarak, kırılarak veya kesilerek parça parça edilmek; parçalanmak.

paralanmak[2]**,** [para-la-n-mak] *dönşl. f. [-ır]* Paralı duruma gelmek; parasız iken para sahibi olmak.

paralatma, [para-la-t-ma] *is.* Paralatmak eylemi.

paralatmak, [para-la-t-mak] *gçl. f. [-ır]* Paralamak eylemini yaptırmak; paralamasına neden olmak; parça parça ettirmek.

paralayıcı, [para-la-y-ıcı] *is.* Parçalama işini yapan aygıt.

paraleksi, [Lat. para- *(yanında)* + leksis *(kelime)* > Fr. paralexie] *is. tıp.* Bir metni yüksek sesle okuma sırasında kelimelerin yerlerine anlamsız kelimeler koymak biçiminde görülen konuşma bozukluğu.

paralel, [Lat. para- *(yanında)* + allelous *(birbirlerinin)* > paralleios > Fr. parallèle] *sf.* **1.** *mat.* (Doğrular ve düzlem için) birbirini kesmeden, birbirine kavuşmadan sonsuza kadar uzayıp giden; koşut; muvazi. **2.** (Olay, olgu ve durumlar için) aynı yönde ve aynı zamanda gelişen; koşut; muvazi. **3.** *is.* Yerin yüzeyinde, ekvatora koşut olarak yerküreyi çevreleyen hayalî çizgilerden her biri. **4.** *mat.* Bir dönel yüzeyin eksenine dik bir düzlemle kesiti; koşut. **5.** *spor.* Düşey direkler üzerine oturtulmuş birbirine paralel 45-52 mm. kalınlık ve 3.5 m. uzunluğunda çubuktan oluşan jimnastik aracı; paralel bar; simetrik bar. ⇨ **paralel akım,** *fiz. Paralel bağlantıdan geçen elektrik akımı.*|| **paralel bağlamak,** *Bir paralel devre yardımı ile bağlantı kurmak.*|| **paralel bağlantı,** *Bir elektrik devresinin iki noktası arasını paralel iki ve daha çok iletkenle birleştirme işlemi.*|| **paralel başvurma,** *huk. İdarî ve yürütmeye ilişkin bir işleme karşı yargıya başvurma yanında diğer başvuru haklarını da kullanma.*|| **paralel devre,** *İletkenleri paralel bağlanmış elektrik devresi.*|| **paralel düzlemler,** *mat. Ortak noktaları olmayan düzlemler.*|| **paralel eğriler,** *mat. Aynı normalleri kabul eden eğriler.*|| **paralel eşleme,** *Bir çok düzeneği aynı gerilim altında olacak şekilde eşleme.*|| **paralel kaidesi,** *mat. Bir noktaya uygulanan iki vektörün bileşkesini bulmak için uygulanan yöntem.*|| **paralel yüz,** *mat. Her yüzü bir paralelkenar olan biçme.*

paralelizm, [Fr. parallèlisme] *is. psikol.* Kişide ruhsal olaylarla bedensel olaylar arasında paralellik bulunduğunu ileri süren öğreti; koşutçuluk.

paralelkenar, [Fr. parallèle + Far. kenār] *is. mat.* **1.** Karşılıklı kenarları birbirine paralel olan dörtgen; koşut kenar. **2.** Bu tür dörtgenle sınırlanan yüzey.

paralelleşme, [paralel-le-ş-me] *is.* Paralelleşmek eylemi; koşutlaşma.

paralelleşmek, [paralel-le-ş-mek] *işteş. f. [-ir].*Birbirine paralel duruma gelmek; paralel durum almak; koşutlaşmak.

paralelleştirme, [paralel-le-ş-tir-me] *is.* Paralelleştirmek eylemi; koşutlaştırma.

paralelleştirmek, [paralel-le-ş-tir-mek] *gçl. f. [-ir]* Birbirine paralel duruma getirmek; paralel durum almasını sağlamak; koşutlaştırmak.

paralellik, -ği [paralel-lik] *is.* Paralel olma durumu; koşutluk.

paralı, [para-lı] *sf.* **1.** Parası olan. **2.** (İş, hizmet, mal vb. için) para ile yapılan; karşılığında para ödenen; para ile sağlanan. **3.** (Kumaş için) üzerinde para biçiminde benekleri bulunan.

paralıca, [para-lı-ca] *sf.* Biraz parası olan.

paralık, -ğı [para-lık] *is.* **1.** Para konulan yer, çekmece, bölme vb. **2.** *sf.* Belirtilen miktarda değeri olan. **3.** Değersizlik ifadesi olarak kullanılır. **4.** *{ağız}* (Patlıcan, salatalık vb. sebze için) tane ile satılan. [DS]

paraliz, [Yun. paralysis > Fr. paralyse] *is. tıp.* Felç.

paralojik, -ği [Fr. paralogique] *is. psikol.* Mantıksal sistem bozukluğu.

paralojizm, [Lat. para- *(karşı)* + logismos *(muhakeme)* > Fr. porologisıne] *is. fel.* Akıl yürütme sırasında bilmeden düşülen yanılgı; mantığa aykırılık; iyi niyetle yapılan hatalı muhakeme; yanılmalı tasım.

param, [Far. pāre => para-m] *{eAT} {ağız} sf. "Parça parça"* anlamına gelen *"param param"* ikilemesinde geçer. [DS] ⇨ **param param,** *{ağız} Parça parça; paramparça.* [DS]

paraman, [Far. pāre + man => para-man] *{ağız} sf.* **1.** Yırtık. **2.** *is.* Isırılıp koparılan parça. [DS]

paramana, [? paramana] *{ağız} is.* Gocuk. [DS]

paramanyetik, -ği [Fr. paramagnétique] *sf.* Başka manyetik maddelerin etkisi altında kalarak mıknatıslanan.

paramanyetiklik, -ği [paramanyetik-lik] *is.* Paramanyetik olma özelliği ve durumu; paramanyetizm.

paramanyetizm, [Fr. paramagnétizme] *is.* Bir manyetik alana konulduklarında, mıknatıslar tarafından çekilecek biçimde mıknatıslanan maddelerin özelliği; paramanyetiklik.

paramedikal, -li [Fr. paramédicale] *sf.* (Meslek için) hekimlik olmayan ancak ilgileri açısından hekimliğin yürütülmesinde teknik, fizik, radyolojik, sekreterlik gibi tıbbın hizmetinde olan.

paramercimek, -ği [Far. pāre + mercimek] *{ağız} is.* İri, yassı mercimek. [DS]

parametre, [Yun. para- *(yanında)* + metron *(ölçü)* > Fr. paramètre] *(parame'tre) is.* **1.** *mat.* Bir cebirsel ifadede yer alan ve değeri isteğe göre belirlenebilen sayı. **2.** Bir koninin odağından çıkan dikeyin konikle kesiştiği noktaya kadar olan parçanın uzunluğu. **3.** *istk.* Bir istatistik bütününün özelliklerini daha kısa ve daha yalın gösterebilen ölçülebilir büyüklük. **4.** Bir olayın temel özelliğini açıklamaya yarayan değişken öge. **5.** *bsy.* Programlama dilinde, bir fonksiyon veya yöntemin tanımında kullanılan ve bu fonksiyon ya da yöntemin hesaplanması sırasında değeri belirlenen sayı.

parametreleme, [parametre-le-me] *is.* Parametrelemek eylemi.

parametrelemek, [parametre-le-mek] *gçl. f. [-er] [-l(i) -yor] mat.* Parametreli bir eğri veya yüzey belirlemek.

parametreli, [parametre-li] *sf.* Parametreye bağlı o-

lan; bir veya daha çok parametre ile ilgili. ◻ **parametreli denklem,** *mat. Katsayılarından en az biri parametreye bağlı olan denklem.*

parametrik, -ği [Fr. paramétrique] *sf.* Parametreli. ◻ **parametrik test,** *Sıfır varsayımının ana kütlenin bir veya birkaç parametresinin değerine yönelik olduğu test.*

paramiliter, [Fr. para-militaire] *sf.* (Sivil kuruluşlar) ordu yapısını ve işleyişini esas alan.

paramit, [Sansk. pāramitā] *{eT} is.* **1.** Fazilet. [EUTS] [Gabain] **2.** Ululuk; yücelik; mükemmellik. [ARAT] **3.** (Budha için) faziletçe en üstün olan. [ARAT]

paramparça, [par(a)m+par/ça] *(para'mparça) pekşt. sf.* Pek çok parçalara ayrılmış; parça parça olmuş; paralanmış. ◻ **paramparça etmek,** *Bir çok parçalara ayırmak; dağıtmak; parçalamak.*|| **paramparça olmak,** *Pek çok parçalara ayrılmak; parça parça olmak; kırılmak; dağılmak; parçalanmak.*

paran, [Yun. paramoni] *{ağız} is.* Bayramdan bir gün önce yakılan ateş. [DS]

parana, [? parana] *{ağız} is.* Asmaların dibine dikilen ağaç; sırık. [DS]

parankima, [Yun. parenkhyma > Fr. parenchyme] *(para'nkima) is. bot.* Bitkilerin kök, gövde ve saplarının eksenlerinin içinde bulunan değişik yapıları barındıran, selüloz çeperleri kalınlaşmış, klorofilsiz, iri hücreli, gevşek dokulu öz; özek doku.

paranoit, -di [Fr. paranoïde] *sf* Paranoyaya benzeyen ve ona yakın olan.

paranoya, [Yun. paranoia] *is. tıp.* **1.** Abartılı biçimde zulme uğrama korkusu ve kuşkularla dolu güvensizlik, sistemli ve saçma delillerle düşünme gücünü sınırlandıran yanlış muhakeme, kendine aşırı değer veren gurur ve tehlikeli biçimde sosyal uyuşmazlık taşıyan müzmin ruhsal rahatsızlık. **2.** Duygu bozuklukları gösteren kişinin davranışı.

paranoyak, -ğı [Fr. paranoïaque] *sf.* **1.** Paranoyaya ilişkin. **2.** Paranoyaya ilişkin kişilik bozuklukları olan; paranoya tutulmuş kimse. ◻ **paranoyak kişilik,** *Kendini olduğundan büyük sanma, güvensizlik ve saldırganlık biçiminde belirginleşen hastalıklı kişilik.*

paranteral, -li [Lat. para- *(yanında)* + enteron *(bağırsak)* > Fr. parantéral] *sf.* (İlaç verme tekniği için) organizmaya sindirim yolu dışından deri altı, kas içi, damar içi, beyin-omurilik sıvısı gibi yollardan.

parantez, [Yun. parénthesis *(yan cümle)* > Fr. parenthèse] *is.* **1.** Cümle içinde, cümle dışı bir anlatımı belirtmek amacıyla bu anlatımın başladığı yer ile bittiği yere konulan yay biçimli noktalama işareti; yay ayraç. **2.** *mecaz.* Konu dışı kalan söz veya yazı. ◻ **parantez açmak,** *1. Yazıda sağa içbükey parantezi kullanmak. 2. Konu dışı açıklamada bulunacağını ifade etmek.*|| **parantez kapamak,** *1. Yazıda sola içbükey yay işaretini kullanmak. 2. Konu dışı açıklamaların bittiğini ve asıl konuya döneceğini ifade etmek.*

parapençe, [Far. pāre + pençe] *{ağız} zf.* Paramparça. ◻ **parapençe olmak,** *{ağız} Paramparça olmak.* [DS]

parapet, [İt. parapetto *(göğüs siperi)* > Fr. parapet] *is.* İnsanların boşluğa düşmesini önlemek amacıyla balkon, teras, uçurum ve yol kenarlarına yerleştirilen korkuluk; tırabzan.

paraplazma, [Fr. paraplasme] *is. biy.* Hücre protoplazmasında bulunan ve canlı olmayan maddelerin tümü.

parapleji, [Fr. paraplégie] *is. tıp.* Çoğunlukla omurilik yaralanmasına bağlı olarak her iki bacakta oluşan felç.

parasa, [Yun. praso] *{ağız} is.* Pırasa. [DS]

parapsikolog, -ğu [Fr. parapsychologue] *is.* Parapsikoloji uzmanı.

parapsikoloji, [Fr. parapsychologie] *is.* Bugünkü bilimsel veriler ve doğa yasaları, algı, duyum ve usa vurma yoluyla açıklanamayan olayları ve normal dışı insan yeteneklerini inceleyen bilim.

parapsikolojik, -ği [Fr. parapsychologique] *sf.* Parapsikoloji ile ilgili olan.

parasal, [para-sal] *sf.* Para ile ilgili olan; para bakımından; nakdî.

parasempatik, -ği [Fr. parasympathique] *sf.* **1.** Yaşatkan sinir sisteminin bir parçası ile ilgili olan; parasempatik sinir sistemi ile ilgili. ◻ **parasempatik sinir sistemi,** *Yaşatkan sinir sistemini oluşturan iki sistemden kalbin atışını yavaşlatan, sindirim sistemini ve salgıları düzenleyen sinir sistemi.*

parasız, [para-sız] *sf.* **1.** (Kişi için) parası olmayan. **2.** Yoksul. **3.** Para vermeden sağlanan veya elde edilen; bedava. **4.** *zf.* Para söz konusu olmaksızın; para verilmeksizin; parasız olarak; bedavadan; bedava. ◻ **parasız pulsuz,** *1. Hiç parası olmayan. 2. Para harcamaksızın.*|| **parasız yatılı,** *(Öğrenci için) öğrenim, yemek, yatak vb. giderleri devlet tarafından karşılanan; leylî meccani.*

parasızlık, -ğı [para-sız-lık] *is.* Parasız olma durumu; para yokluğu.

parasol, [İt. bracciolo] *is.* → paraçol.

paraşol, [İt. bracciolo] *is.* → paraçol.

paraşüt, [Lat. para- *(karşı)* + Fr. chute *(düşüş)*] *is.* **1.** Uçak vb. hava aracından atılan bir eşya veya atlayış yapan bir kimsenin yere düşüşünü yavaşlatmak, piste iniş yapan bir hava aracının hızını frenlemek amacıyla kullanılan, kubbe biçiminde yelken bezinden yapılmış düzenek. **2.** Kol saatlerini darbelerden koruyan esnek çelik parça. ◻ **paraşüt açma torbası,** *Paraşüt kubbesinin açılmasını kolaylaştırmak için içine yerleştirilen torba.*|| **paraşüt birlikleri,** *as. Paraşütle iniş yapmak üzere yetiştiril-*

miş havadan taşınan askerî birliklere verilen ad.|| **paraşüt çantası,** *Paraşüt kuşam düzeni ile paraşüt torbasını koruyan özel çanta.*|| **paraşüt katlayıcı,** *Paraşütlerin kullanıma hazır duruma getirilmesi için usulüne uygun biçimde katlayan görevli.*|| **paraşüt kulesi,** *Paraşütle atlama eğitiminin yapıldığı kule.*|| **paraşüt kuşam tertibatı,** *Paraşütçünün boyuna göre ayarlanmış kolanlarla paraşüt açma torbası ile paraşüt çantasının bağlı olduğu otomatik açılır kilitli düzenek.*|| **paraşütle indirme,** *is. Paraşüt ile donatılmış kişi veya malzemenin hava taşıtından yere doğru bırakılması işi.*

paraşütçü, [paraşüt-çü] *is.* **1.** Bir hava aracından paraşütle atlayarak yere inen kimse. **2.** *as.* Bir uçaktan paraşütle atladıktan sonra yere iner inmez savaşmak üzere eğitilmiş asker. **3.** *spor.* Paraşütle atlama işini spor olarak yapan kimse.

paraşütçülük, -ğü [paraşüt-çü-lük] *is.* Paraşüt kullanma, paraşütle atlama işi ve sporu.

paraşütlü, [paraşüt-lü] *sf.* Paraşütü olan. ⧉ **paraşütlü işaret** (aydınlatma) **fişeği,** *as. Atıldıklarında yere inerken açılan küçük bir paraşüt yardımı ile yere yavaş yavaş inen ve çevreyi aydınlatan fişek.*

parat, -dı [Fr. parade] *is. spor.* Boks, güreş, eskrim vb. spor dallarında yapılan oyun veya hamleyi savuşturma biçimi.

paratifo, [Fr. paratyphoïde] *is. tıp.* Tifoya benzeyen fakat başka bir basilin sebep olduğu salgın hastalık.

paratiroit, -di [Fr. parathyroïde] *is. anat.* Kalsiyum metabolizmasında önemli rol oynayan, tiroit bezinin sağ ve solunda ikişer ikişer yer alan mercimek büyüklüğünde iç salgı bezi. ⧉ **paratroit hormonu,** *biy. kim. Paratroit bezi tarafından salgılanan, kalsiyumun bağırsaktan emilmesini, böbreklerden atılmasını, kemiklerden serbestleşmesini ve hücreler arası sıvıdaki kalsiyum iyon konsantrasyonunu kontrol eden, normal iskelet gelişmesi için gerekli bir hormon, PTH.*

paratoner, [Lat. para- *(karşı)* + Fr. tonnere *(yıldırım)*] *is.* Yıldırımın zararlı etkilerini önlemek amacıyla yüksek binaların çatılarına, haberleşme araçlarının hatlarına yerleştirilen güvenlik düzeneği; yıldırımlık; siper-i saika.

paratoni, [Fr. paratonie] *is. tıp.* Çizgili kasların isteme uygun olarak gevşemesi yerine kasılmaya devam etmesi biçiminde görülen kas kasılması bozukluğu.

paratüberküloz, [Fr. paratuberculose] *is.* Geviş getirenlerde aside dayanıklı basillerin *(Mycrobacterium paratuberculosis, Johne basili)* neden olduğu bir hastalık; johne hastalığı.

parav, [Far. pārāv پاراو] *(pa:ra:v) {OsT} is.* Yaşlı kadın; kocakarı.

paravan, [İt. paravento *(rüzgâr kesen)* > Fr. paravent] *is.* **1.** Bazı iç mekânları bölmek, arka mekânın doğrudan görünümünü engellemek vb. amaçlarla kullanılan menteşelerle birbirine bağlı, katlanabilir birkaç parçadan meydana gelmiş ayaklı panolu perde. **2.** *sf.* Bir kişiyi, bir şeyi koruyan; dikkati başka yönlere çekerek asıl faaliyeti gizleyen. **3.** *mecaz.* (Kişi veya kuruluş için) adından, gücünden, yetkisinden belli etmeden yararlanılan. ⧉ **paravan menteşesi,** *Üç yapraklı ve iki milli menteşe.*|| (birini) **paravan yapmak,** *O kimsenin yetkisinden, gücünden ve ününden belli etmeden yararlanmak.*

paravana, [İt. paravento] *(parava'na) is.* Paravan.

parazit, [Yun. para-[1] + sîtos *(yiyen)* > Fr. parasite] *is.* **1.** Başka türden bir canlıdan besin alarak o canlının üzerinde veya dokuları arasında yaşayan, onu zayıflatan fakat öldürmeyen canlı; asalak. **2.** Bir elektronik aygıtın işleyişini aksatacak biçimde dışarıdan gelen gürültü veya istenmeyen elektromanyetik etki. **3.** *sf. mecaz.* (Kişi için) kendisi çalışmadan başka insanların sırtından geçimini sağlayan; asalak; tufeyli; ekti. **4.** *zf.* Başkasının sırtından geçinerek; parazit olarak; parazit biçimde. ⧉ **parazit yapmak,** *Dışarıdan katılmak; anlaşılmayı güçleştirici gürültüler eklemek; parazitle bir yayını bozmak.*

parazitemi, [Fr. parasitémie] *is. tıp.* Kanda parazit bulunması durumu.

parazitleme, [parazit-le-me] *is.* Parazitlemek eylemi.

parazitlemek, [parazit-le-mek] *gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* Parazitli duruma getirmek; alıcıda gürültü oluşturucu elektromanyetik etkide bulunmak.

parazitlenme, [parazit-le-n-me] *is.* Parazitlenmek eylemi.

parazitlenmek, [parazit-le-n-mek] *edil. f. [-ir]* **1.** Parazitli duruma getirilmek. **2.** *dönşl. f.* Parazitli duruma gelmek. **3.** (Radyo, televizyon vb. alıcılar için) vericiden gelen kodlu elektromanyetik dalgalar dışında doğadan, kısa dalgalı vericilerden veya elektronik aygıtlardan kaynaklanan elektromanyetik dalgalar sebebiyle dış gürültüler katılmak.

parazitli, [parazit-li] *sf.* **1.** Paraziti bulunan; asalaklı. **2.** (Alıcıdaki ses ve görüntü için) verici dışındaki bir etkenden istenmeyen elektromanyetik gürültüler karışmış olan. **3.** (İnsan sesi için) konuşma sesleri dışında hırıltı şeklinde ve anlaşılmayı, netliği engelleyici doğal sesler karışımı olan.

parazitlik, -ği [parazit-lik] *is.* **1.** Parazit olarak yaşama durumu; parazit olma durumu; parazit olarak yaşayan varlık veya kişinin niteliği; asalaklık. **2.** *mecaz.* Başkasının sırtından geçinme; asalaklık.

parazitoit, -di [Fr. parasitoïde] *is. biy.* Yaşamının bir bölümünü başka bir canlının sırtında asalak olarak geçiren organizma.

parazitolog, -ğu [Fr. parasitologue] *is.* Asalak bilimi uzmanı.

parazitoloji, [Fr. parasitologie] *is.* Asalak bilimi.

parazitoz, [Fr. parasitose] *is.* Bir asalağın üzerinde yaşayacağı organizmaya girmesi; parazit bulaşması.

parazitsiz, [parazit-siz] *sf.* **1.** Paraziti olmayan; parazit bulaşmamış olan. **2.** Dışarıdan gürültü karışmamış olan.

parç[1], [? parç] *{ağız} sf.* (Kişi için) şişman. [DS]

parç[2], [*eT.* bart > parç] *{ağız} is.* **1.** Topraktan yapılmış yoğurt kabı. **2.** Toraktan yapılmış ibrik; emzikli testi. **3.** Bakır su tası. [DS]

parça[1], [bar-ça] *{eT} zf.* Hepsi; tamamı. [EUTS]

parça[2], [Far. pāre *(parça)* + -çe *(küçültme eki)* > pārçe پارچه] *is.* **1.** Bir bütünden alınan, bölünen, ayrı sayılan veya arta kalan kısım; bölüntü. **2.** Bir bütün veya daha büyük sayılan nesneden ayrılan, kesilen, kırılan bölümlerden her biri. **3.** Kasaplık hayvanların vücutlarının herhangi bir bölümü. **4.** Bir bütünü, bir diziyi oluşturan ögelerin her biri; birkaçı bir araya gelince bir bütün oluşturan şeylerin her biri. **5.** Değer ve güzellik bakımından beğenilen nesne. **6.** (Sayı sıfatı ile birlikte) tane; adet. **7.** Bir makine veya aygıtı oluşturan elemanlardan her biri. **8.** *ed.* Bir eserden alınan küçük bölüm; metin. **9.** *dbl.* Bir ölçüte göre yapılmış çözümlemenin sonunda, çözümlenen bütünden arta kalan ögelerden her biri. **10.** *müz.* Bir müzik eseri veya onun bir bölümü. **11.** *mat.* Bağlantılı ve sınırlı doğru bölüntüsü. **12.** *mat.* Alt küme. **13.** Bir giyim birimi. **14.** Birleştirilmeden önce bir giysinin kısımlarından her biri. **15.** İşlenmek üzere hazırlanmış ya da işlenmiş metal nesne. **16.** Bir yırtığı onarmak amacıyla içten dikilen kumaş. **17.** *tıp.* Biyopsi ya da başka amaçla bir organdan alınan küçük doku. **18.** *sin.* Bir filmin tanıtım bölümü; fragman. **19.** *mecaz.* (Tamlanan olarak kullanıldığında) tamlayanı aşağılar; küçültür; değersiz sayma bildirir. *Usta parçası.* **20.** (Tamlayan olarak kullanıldığında) tamlayana benzer; onun gibi anlamıyla yüceltir. *Ay parçası.* **21.** *argo.* Çok güzel ve çekici kadın. **22.** *argo.* Esrar. **23.** *{ağız}* Para. [DS] **24.** *sf.* Bütün olmayan. **25.** Çok az miktar; bir miktar; biraz. **26.** *zf.* Az miktarda. ☞ **parça almak,** *tıp. Biyopsi amacıyla bir dokudan küçük bir kısım kesip çıkarmak.*|| **parça bacak,** *{ağız} Parça parça; bölük pörçük.* [DS]|| **parça başına,** *Her parça için.*|| **parça bohçası,** *Biçkiden arta kalan kumaş parçalarının içine konulduğu bohça.*|| **parça buçuk,** *{ağız} Parça parça; bölük pörçük.* [DS]|| **parça emniyetli,** *as. Patlayan mermi parçalarının geçmesine engel olan.*|| **parça et,** *Parçalara bölünmüş et.*|| **parça hesabı,** *(Ücret için) üretilen malzemenin adetine göre ödenen.*|| **parça hesabıyla iş,** *Her parçanın bir işçi veya bölüm tarafından üretilmesi esasına dayanan çalışma.*|| **parça işçisi,** *Ücretini ürettiği veya işlediği parça başına alan işçi.*|| **parça kesek,** *{ağız} Parça parça; bölük pörçük.* [DS]|| **parçak purçak,** *{ağız} Parça parça; bölük pörçük.* [DS]|| **parça kumaş,** *Bir bütünden arta kalmış kullanılabilir büyüklükteki kumaş.*|| **parçalar üstü,** *dbl. (Vurgu, ton, ezgi ve durak için) tek tek sesleri değil de daha uzun birimleri veya daha çok sesleri etkileyen; parça üstü.*|| **parça parça,** *1. Birçok parçaya bölünmüş olarak; parçalanmış biçimde; parçalar halinde. 2. Lime lime. 3. Azar azar; bölüm bölüm.*|| **parça parça etmek,** *Parçalara ayırmak; bölmek; parçalamak.*|| **parça pıldırım,** *{ağız} Parça parça; bölük pörçük.* [DS]|| **parça pincik,** *{ağız} Parça parça; bölük pörçük.* [DS]|| **parça pürçük,** *Önem verilmeyecek kadar az veya küçük.*|| **parça satış,** *Perakende ticarette, parçalara bölmek suretiyle yapılan satış.*|| **parça su,** *Şemse ciltlerin köşeleri dışında bütün cildi çevreleyen fakat birbirine değmeyen süs ögelerine verilen ad.*|| **parça tesirli bomba,** *as. Patladıktan sonra her bir parçası vurucu nitelikte olan bomba.*|| **parça üstü,** *dbl. (Vurgu, ton, ezgi ve durak için) tek tek sesleri değil de daha uzun birimleri veya daha çok sesleri etkileyen; parçalar üstü.*

parçacı, [parça-cı] *is.* **1.** Makine ve araçların yedek parçalarını satan kimse. **2.** Bu satıcının iş yeri. **3.** Kumaş artıklarını toplayıp satan kimse.

parçacık,-ğı [parça-cık] *is.* **1.** Küçük parça; çok küçük parça. **2.** *fiz.* Belli bir kütleye sahip çok küçük boyutta madde; elektron, proton ve nötron gibi atomu oluşturan küçük parçaların her biri; partikül. **3.** *jeol.* Tortul bir kayacı meydana getiren bileşenlerden her biri. ☞ **parçacık fiziği,** *fiz. Maddeyi oluşturan temel parçacıkların yapılarının ve davranışlarının incelenmesini konu edinen fizik dalı.*|| **parçacık hızlandırıcısı,** *fiz. İyonların ve elektrik yükü taşıyan temel parçacıkların hızını, dolayısıyla kinetik enerjisini yükseltmekte kullanılan aygıt.*|| **parçacıklar arası,** *fiz. Parçacıklar arasında oluşan.*

parçacıklı, [parça-cık-lı] *sf.* Parçacıklardan oluşmuş.

parçacıksı, [parça-cık-sı] *is. fiz.* Belli bir ortamda, parçacık gibi davranan ve çözümlemede kolaylık sağlamak için parçacık olarak kabul edilebilen tedirginlik.

parçacılık,-ğı [parça-cı-lık] *is.* **1.** Parça kumaş satma işi. **2.** Yedek parça satma işi.

parçalak, -ğı [parça-la-k] *{ağız} is.* Lahana. [DS]

parçalama, [parça-la-ma] *is.* **1.** Parçalamak eylemi; parçalara ayırma; bölme; ufalama. **2.** *dbl.* Bir dilsel bütünü çeşitli ölçütlere göre daha küçük parçalara ayırma işlemi.

parçalamak, [parça-la-mak] *gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* **1.** Bir bütünü bölümlerine ayırmak. **2.** Keserek, kırarak veya kopararak pek çok parçaya bölmek; bütünlüğünü bozmak; parça parça etmek. **3.** *mecaz.* Birliği, beraberliği ortadan kaldırmak amacıyla bölmek. **4.** *mecaz.* Aşırı ıstırap vermek. **5.** *dbl.* Kelimeleri ek ve köklerine ayırmak; bölümlemek.

parçalanış, [parça-la-n-ış] *is.* Parçalanmak eylemi veya biçimi.

parçalanma, [parça-la-n-ma] *is.* **1.** Parçalanmak eylemi; ufalanma. **2.** *fiz.* Bir atom çekirdeğinin enerji açığa çıkararak iki veya daha çok parçaya ayrılması olayı; fisyon. **3.** *kim.* Bir molekülde bir ya da daha çok bağın kopmasına neden olan kimyasal tepkime. **4.** *jeol.* Bir kayacın yapısında kimyasal değişiklikler olmaksızın kütlesinde meydana gelen mekanik değişiklikler; ufalanma.

parçalanmak, [parça-la-n-mak] *edil. f. [-ır]* **1.** Parça parça edilmek; bölünmek; parçalamak işine konu olmak; ufalanmak. **2.** Biri tarafından, üzerinde parçalarına ayırma işlemi uygulanmak. **3.** Parçalamak suretiyle öldürülmek. **4.** (Bir organ veya vücudun bir kısmı için) koparılmak, ezilmek suretiyle yaralanmak. **5.** Bütünlüğü bozulmak. **6.** *dönüş. mecaz.* Birini mutlu etmek amacıyla elinden gelen her şeyi yapmak; kendini parçalamak; didinmek. **7.** *{ağız}* Çok sinirlenmek. [DS]

parçalatış, [parça-la-t-ış] *is.* Parçalatmak eylemi veya biçimi.

parçalatma, [parça-la-t-ma] *is.* Parçalatmak eylemi.

parçalatmak, [parça-la-t-mak] *gçl. f. [-ır]* Parçalara ayrılmasını sağlamak; parça parça ettirmek; parçalara böldürmek; parçalanmasına neden olmak.

parçalayıcı, [parça-la-y-ıcı] *sf.* Parçalara ayıran; parçalayan.

parçalayış, [parça-la-y-ış] *is.* Parçalama eylemi veya biçimi.

parçalı, [parça-lı] *sf.* **1.** Parçası olan; parçalanmış olan. **2.** Pek çok parçadan oluşan. **3.** (Belirtilen sayıda) parçanın oluşturduğu. **4.** *biy.* (Yaprak vb. için) ince uzun şeritlerden oluşan. **5.** *mecaz.* (Söz için) dokunaklı; kinayeli; yerici. ☞ **parçalı bohça,** *Değişik desen veya renkteki kumaşların birleştirilmesi ile yapılmış bohça.*|| **parçalı bohça gibi,** *Birbiri ile uyuşmayan birim veya ögelerden oluşmuş.*|| **parçalı kalem,** *Süslemede aynı anda birden çok çizgi çekmeye yarayan özel kalem.*|| **parçalı kırık,** *tıp. Birden çok parçaya bölünmüş kemik kırığı.*|| **parçalı şemse,** *Eskiden, deri ciltlerde derinin ortası oyularak buraya farklı bir deriden yapılan şemse yerleştirmek suretiyle yapılan süsleme.*

parçasal, [parça-sal] *sf.* Parçaya ilişkin olan ya da parça niteliği taşıyan.

parçı, [? parçı] *{ağız} is.* Bakır su tası; maşrapa. [DS]

parda[1], [? parda پردى] *{OsT} {ağız} is.* Tavan; dam. [DS]

parda[2], [Yun. patero / padeuro] *{ağız} is.* **1.** Ağaç kütüklerinden tahta biçiminde kesilmiş ince yarmalar. **2.** Çalı çırpı. **3.** Bağ bahçe çevresine çalılardan yapılan çit. [DS]

pardağ, [pardağ] *{ağız} is.* Cila. [DS]

pardesü, [Fr. pardessüs] *is.* → pardösü.

pardı[1], [? pardı] *{ağız} is.* **1.** Yaşken kesilmiş meşe dalı. **2.** İnce ağaç dalı; değnek. **3.** Çit yapmakta kullanılan dilme veya ince uzun sırık; bahçe çevresine dikilmiş uzun kazıklar. **4.** Ağaç, odun, kereste vb. şeylerin parçası; ağaç kütüklerin yarılması ile elde edilen uzun odun parçaları. **5.** Bağ ve bahçe çevresine çalılardan yapılan çit. **6.** Toprak damlı evlerde tavana konulan ağaçlar; kiriş. **7.** toprak damlı evlerde mertek üstüne konulan tahta veya yarmalar. **8.** Dama konulan çalı ya da pırnal ağaçlarının saçak görevini yapan uzantıları. **9.** Çıra. **10.** Yanmış odun. **11.** Ardıç ağacının iri yarılmış parçalarından her biri. **12.** Tavan. **13.** Toprak damlı evlerin saçağı. **14.** Baca. **15.** Ahşap yapıların yan duvarlarına çakılan tahta. **16.** Toprak duvar; duvar. [DS] ☞ **pardı döşemek,** *{ağız} Sopayla dövmek.* [DS]|| **pardı kemiği,** *{ağız} Eğe kemiği.* [DS]

pardı[2], [? pardı / pardi] *{ağız} is.* Bir tür çakal. [DS]

pardı[3], [? pardı] *{ağız} is.* → pardıç. [DS]

pardıç, -cı [pardı+uç] *{ağız} is.* Fırın ve tandır temizlemekte kullanılan ucu bezli uzun sırık. [DS]

pardılamak[1], [pardı-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* **1.** Sopa ile dövmek. **2.** Sırıkla silkmek. [DS]

pardılamak[2], [pardı-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* **1.** Toprak damlı evlerde tavana yarma ağaç, çalı çırpı gibi şeyler döşemek. **2.** Bağ, bahçe etrafına çalı çırpı ile çit yapmak; çalıdan çit yapmak. [DS]

pardılı[1], [pardı-lı] *{ağız} sf.* (Kişi için) güçlü; dayanıklı. [DS]

pardılı[2], [pardı-lı] *{ağız} is.* Çevresi hendeklerle çevrilmiş yer. [DS]

pardi, [? pardi] *{ağız}* tis. → pardı[2]. [DS]

pardinç, -ci [? pardinç] *{ağız} is.* Taze fasulye. [DS]

pardon, [Fr. pardon] *ünl.* **1.** Özür dilerim; affedersiniz. **2.** Karşı tarafa, anlaşılmayan bir sözü yinelet-mek için söylenir. **3.** *{ağız}* Aferin; bravo. [DS]

pardösü, [Fr. pardessus] *is.* Serin havalarda elbise üzerine giyilen uzun ince üst giysisi.

parduç, -cu [pardı+uç] *{ağız} is.* **1.** → pardıç. **2.** Tandıra yapılan badana. [DS]

parduş, [? parduş] *{ağız} is.* Kedi yavrularını yiyen erkek kedi. [DS]

parduz, [Far. pāre-düz پاردوز] *(pa:rdu:z) {OsT} is.* → pareduz.

pardüm, [Far. pārdüm پاردوم] *(pa:rdüm) {OsT} is.* Semer ya da eyerin kaymasını önlemek amacıyla binek ve yük hayvanlarının sağrısı üzerinden geçen kayış veya kolan; paldım.

-pare, [Far. -pāre پاره] *(pa:re) {OsT} ek.* Farsça'da *"parça"* anlamıyla birleşik isim ve sıfatlar yapar.

pare, [Far. pāre *(parça)* پاره] *(pa:re) {eT} {OsT} is.* **1.** Parça; kısım. [Bahşayiş] **2.** Tane; sayı; adet. **3.** Para.

4. Kırıntı. [Bahşayiş] 5. Bölüm. [Bahşayiş] ☞ **pāre pāre,** *{OsT} Parça parça; parçalı.*|| **pare pare doğranmak,** *{eAT} Parça parça doğranmak; parçalara bölünmek.*|| **pare pare olmak,** *{eAT} Paramparça olmak.*

pareduz, [Far. pāre-dūz پاره دوز] *(pa:redu:z) {OsT} is.* **1.** Parça diken. **2.** Eskici. **3.** Yamacı.

pareduzi, [Far. pāre-dūzī پاره دوزی] *(pa:redu:zi:) {OsT} is.* **1.** Eskicilik. **2.** Yamacılık.

parekâr, [Far. pāre-kār پاره کار] *(pa:rekâ:r) {OsT} sf.* Şen; şuh; işveli.

parene, [Far. pā-renc پارنج] *(pa:renc) {OsT} is.* **1.** Yapılan işe karşılık verilen ücret. **2.** Parsa.

parezi, [Fr. parésie] *is. tıp.* Kas gücündeki eksilmeden ileri gelen felç.

parfe, [Lat. perfectus > Fr. parfait] *is.* Bir tür dondurma.

parfüm, [İt. perfumo > Fr. parfum] *is.* **1.** Güzel koku. **2.** Etil alkol içinde eritilmiş bulunan ve bedene sürüldüğünde güzel koku yayması için üretilmiş yapay ürün; koku.

parfümcü, [parfüm-cü] *is.* Yeni güzel kokular bulan, bunları üreten veya satan kimse.

parfümcülük, -ğü [parfüm-cü-lük] *is.* Güzel kokular üretme ve satma işlerinin tümü.

parfümeri, [Fr. parfumerie] *is.* **1.** Ana maddesi güzel koku olan güzellik ve temizlik ürünlerinin tümü. **2.** Yalnızca güzel koku ve bunlara bağlı ürünlerin satıldığı dükkân veya bir süpermarketin bu işlere ayrılmış bölümü.

pargaç, -cı [bakraç] *{ağız} is.* Kazan; bakraç. [DS]

pargı, [? pargı] *{ağız} is.* **1.** Bataklık sazı; kamış. **2.** İnce odun. [DS]

pargi, [Far. pārgī پارگی] *(pa:rgi:) {OsT} is.* **1.** Fahişelik. **2.** Atık su çukuru.

parhana, [Far. bar-ḫāne] *{ağız} is.* İşçilerin toplantı yeri. [DS]

parı, [Far. pāre => parı] *(pa'rı) {ağız} zf.* Az; azıcık. [DS]

parıl, [par *(yans.)* > par-ıl] *zf.* Göz alıcı şekilde ışık saçma ve aydınlatma bildirir. ☞ **parıl parıl,** *Işık saçarak; parıldayarak.*

parılamak, [par *(yans.)* > par-ı-la-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Parlamak. [DS]

parıldama, [par *(yans.)* > par-ıl-da-ma] *is.* Parıldamak eylemi.

parıldamak[1], [par *(yans.)* > par-ıl-da-mak] *gçsz. f. [-r] [-d(ı)-yor]* **1.** Parlak bir ışık saçmak; ışık vermek; ışınlar saçmak. *{ağız} (aynı)* [DS] **2.** Üzerine düşen ışığı yansıtmak; ışıldamak. **3.** (Gözler için) sevincini belli etmek; sevinç duygusunu anlatmak.

parıldamak, [par *(yans.)* > par-ıl-da-mak] *{eAT} gçsz. f. [-r]* Fırlamak. [DK]

parıldamak[3], [par *(yans.)* > par-ıl-da-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-d(ı)-yor]* Öfkeden el ayak titremek. [DS]

parıldatma, [par *(yans.)* > par-ıl-da-t-ma] *is.* Parıldatmak eylemi.

parıldatmak, [par *(yans.)* > par-ıl-da-t-mak] *gçl. f. [-ır]* Parıldamasına yol açmak; parıldamasını sağlamak. *{ağız} (aynı)* [DS]

parıldayık, [par *(yans.)* > par-ıl-da-y-ık] *{ağız} is.* Yıldırım. [DS]

parıldayış, [par *(yans.)* > par-ıl-da-y-ış] *is.* Parıldamak eylemi veya biçimi.

parıltı[1], [par *(yans.)* > par-ıl-tı] *is.* **1.** Göz alıcı parlaklık; parıldama. **2.** Bir duygunun verdiği mutluluğun gözlere veya bakışlara yansıması durumu. **3.** *res.* Işığı yansıttığı için resmin görülmesine engel olan vernik etkisi.

parıltı, [par *(yans.)* > par-ıl-tı] *{ağız} is.* Bağırarak kafa tutma; karşı gelme. [DS]

parıltılı, [par *(yans.)* > par-ıl-tı-lı] *sf.* Parıltısı olan; parlayan; parıldayan; ışık saçan yansımaları olan; yalabık.

parıltısız, [par *(yans.)* > par-ıl-tı-sız] *sf.* Parıltısı olmayan; parlamayan; sönük; donuk.

paridiye, [Far. pāridiyye پاریدیه] *(pa:ridiye) {OsT} is. zool.* Baştankaragiller.

parik, -ği [? parik] *{ağız} is.* Kadın giysisi. [DS]

parima, [İt. paroma] *(pari'ma) is. dnz.* Filika ve sandal gibi hafif tekneleri rıhtım ya da iskeleye bağlamak için kullanılan kısa halat.

parin, [Far. pārīn / pārīne پارین / پارینه] *(pa:rin) sf.* Geçen yıl olan; geçen yılki; bıldırki.

parir, [Far. pārīr پاریر] *(pa:ri:r) is.* Direk; dayak.

paris, [Kelt d. Parisii *(kavim adı)*] *is.* İmparatorluk döneminde, Hazine-i Hümayun ile koğuşların silinip temizlenmesi işine verilen ad; temizlik.

paritarizm, [Fr. paritarisme] *is.* Toplumsal sorunları, çalışanlarla çalıştıranların eşit oranda katıldığı bir yönetim tarzını yaygınlaştırarak çözümlemeyi öneren doktrin.

parite, [Lat. paritas *(eşit; denk)* > Fr. parité] *is.* **1.** *mat.* (Sayılar için) tek ve çift olma durumu. **2.** *bank.* İki paranın temsil ettikleri altın miktarlarına göre oranları. **3.** İki ülke parasının karşılıklı olarak her iki ülke borsasındaki değişim değerlerinin eşit olması durumu. *1926 yılında (1 dolar Paris'te 40 frank; Newyork'ta 40 frank 1 dolar olduğu için) dolar ile frankın kambiyo değeri pariteydi.* **4.** *fiz.* Nesneler ile aynadaki görüntülerinin bakışımlılık özelliği.

parivrajaka, [Sansk. parivrajaka] *{eT}* Serseri derviş. [EUTS]

park[1], [? park] *{eT} is.* Hükümdar sarayı; ev; mal mülk. [EUTS]

park[2], [İng. park / Fr. parc] *is.* **1.** Kentlerde, halkın gezip dolaşması, hoşça vakit geçirmesi, hava alması amacıyla ağaç ve çiçek dikilmiş yeşil alan; millet bahçesi; halk bahçesi. **2.** Taşıtların güvenli biçimde bırakılmaları için yapılmış yer; park yeri; otopark. **3.** Taşıtların trafik kurallarına uygun biçim ve koşullarda, trafik zorunlulukları dışında durması. **4.** Bir iş alanında kullanılabilir araç, iş makinesi ve diğer makinelerin tümü ve bunların büyük çoğunluğunun toplandığı yer. ⊡ **park etmek,** *Taşıtları, trafik kurallarına uygun olarak yasa gereğince izin verilen yol kenarı ile bu iş için ayrılmış yere bir süre bırakmak.*|| **park izni,** *huk. Kamuya ait alanlarda özel taşıtlara tanınan park etme hakkı.*|| **park saati,** *Paralı otoparklarda bir aracın kaldığı süreyi belirleyen özel aygıt.*|| **park yapmak,** *Park etmek.*|| **park yeri,** *Trafiğe açık yollar dışında taşıtların bırakılması için ayrılmış alan veya kat; otopark.*

parka, [Eskimo d. parka / parkee *(yün ceket)* > Amer. İng. parka] *is.* Silahlı kuvvetler personelinin soğuk mevsim ve bölgelerde giydikleri soğuğa karşı koruyucu özellikte, dışı bir ölçüde su geçirmez kumaştan yapılmış, başlıklı kaban biçiminde üst giyeceği.

parkaç, -cı [bakraç / parkaç] *{ağız} is.* Bakraç. [DS]

parkçı, [park-çı] *is.* **1.** Araç parkı işleten kimse. **2.** Parkta görev yapan kimse.

parkçılık, -ğı [park-çı-lık] *is.* Park işletme işi; parkçının işi ve görevi.

parke, [Fr. parquet] *is.* **1.** Yer döşemesinde kullanılan kısa, ince ve dar ahşap parçası. **2.** Bu malzeme ile döşenmiş taban. **3.** Yol ve kaldırım kaplamasında kullanılan taş veya beton biçme. **4.** Bu taşlarla kaplanmış yol veya kaldırım. **5.** Borsa acentelerinin müşterilerinden aldıkları emirleri yerine getirmek üzere herkesçe görülebilecek biçimde bir araya toplandıkları yer. **6.** *{ağız}* At arabalarında yan kayışların takıldığı, arabanın önündeki demire bağlı, uzun ağaç parçası. [DS] **7.** *sf.* (Yol ve taban döşemesi için) parkeden yapılmış. ⊡ **parke cilası,** *Ahşap parkeleri korumak ve güzel göstermek için döşendikten sonra üzerine sürülen vernik türü özel cila.*|| **parke döşeme,** *Sert ağaç parçalarının yan yana getirilmesi ile yapılan taban döşemesi.*|| **parke işkencesi,** *Döşenecek parkeleri yan yana sıkıştırmaya veya çektirmeye yarayan özel mengene.*|| **parke makinesi,** *Parke parçalarının baş ve yan kısımlarına kiniş ve lamba açan özel marangoz makinesi.*|| **parke taşı,** *Yol ve kaldırım kaplamasında kullanılan düzgün ve köşeli taş.*|| **parke zımpara makinesi,** *Tabana döşenmiş olan parkeleri düzeltmek ve parlatmak amacıyla kullanılan özel elektrikli zımpara makinesi.*

parkeci, [parke-ci] *is.* **1.** Parke yapan veya satan kimse. **2.** Parke satılan dükkân. **3.** Parke döşeme ustası.

parkecilik,-ği [parke-ci-lik] *is.* **1.** Parke yapma ve satma işi. **2.** Parke döşeme işi.

parkeleme, [parke-le-me] *is.* Parkelemek eylemi.

parkelemek, [parke-le-mek] *gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Parke döşemek.

parkelenme, [parke-le-n-me / parke-len-me] *is.* Parkelenmek eylemi.

parkelenmek, [parke-le-n-mek] *edil. f. [-ir]* Parke döşenmek; parke yapılmak; parke ile kaplanmak. **2.** [parke-len-mek] *gçsz. f.* Parke sahibi olmak; parke edinmek; parke satın almak.

parkeletme, [parke-le-t-me] *is.* Parkeletmek eylemi.

parkeletmek, [parke-le-t-mek] *gçl. f. [-ir]* Parke döşetmek; parke ile kaplatmak.

parkinson, [İng. Parkinson *(İngiliz hekim)*] *is. tıp.* Kaslarda katılık, istemli hareketlerde azalma ve titreme ile kendini gösteren felç; titremeli felç.

parkmetre, [İng. park + Fr. mètre] *(parkme'tre) is.* Park sayacı.

parkur, [Fr. parcours] *is.* **1.** Yelken, bisiklet, binicilik, atletizm vb. spor yarışlarında izlenmesi gereken yol. **2.** Golfta, kulüp binası dışında kalan golf sahasının kapladığı alan; golf sahası.

parlağuc, [par-la-ğuç پرلغوج] *{eAT} is.* Bostanlarda kuş ürkütmek için kurulmuş, kanatları dönerken ses çıkaran bir tür rüzgâr gülü; tırtır.

parlak,-ğı [par *(yans.)* > par-la-k] *sf.* **1.** Güçlü bir ışık veren; parlayan; ışıldayan. **2.** Temiz ve ışıltılı; ışıklı. **3.** *mecaz.* Dikkat çekecek kadar başarılı; başarısı ile kendini gösteren. **4.** (Renk için) canlı; ışıltılı. **5.** *argo.* (Delikanlı için) güzel yüzlü; yakışıklı. **6.** *is.* Yüzeysel parıltı; ışıltı; çekicilik. **7.** *{ağız}* Gelin ayakkabısı. [DS] ⊡ **parlak çekmek,** *{ağız} Dişi güvercini elde uçar gibi tutarak uçan güvercini yere indirmeye çalışmak.* [DS]|| **parlak gökyüzü,** *Bulutsuz, berrak ve bol ışıklı gökyüzü.*|| (pek) **parlak olmamak,** *(İş ve durum için) beklenen biçimde olumlu gerçekleşmemek; yolunda gitmemek; iyi olmamak.*|| **parlak mantar,** *bot. Sonbaharda çayırlarda yetişen ve yenen birkaç mantar türü, (Hygrophorus marzuolus, H. pratensis, H. puniceus).*

parlaklaşma, [par-la-k-la-ş-ma] *is.* Parlaklaşmak eylemi.

parlaklaşmak, [par-la-k-la-ş-mak] *dönşl. f. [-ır]* Parlak bir durum almak; parlaklık kazanmak.

parlaklık,-ğı [par-la-k-lık] *is.* **1.** Parlak olma durumu. **2.** *mecaz.* İlgi ve dikkat çekici olma. **3.** *fiz.* Boyalı bir yüzey üzerinden yansıyan ışık akısının bu yüzeye gelen ışık akısına oranı. **4.** *gök b.* Bir yıldızın göz üzerinde bıraktığı görülebilme şiddetini belirleyen nicelik. **5.** Televizyon alıcılarında, görüntünün oluştuğu flüorışıl ekranın aydınlığı.

parlama, [par-la-ma] *is.* **1.** Parlamak eylemi. **2.** *gök*

b. Bir yıldızın ışınım gücünün hızlı ve düzensiz değişimi.

parlamak[1], [par *(yans.)* > par-la-mak] *gçsz. f. [-r] [-l(ı)-yor]* **1.** Kuvvetli bir ışık çıkarmak; kendi ışığı ile aydınlık saçmak; ışık saçmak; parıldamak. *{eAT} (aynı)* [DK] **2.** Bir ışık kaynağından gelen ışınları yansıtmak; ışık saçan yansımaları olmak. *{ağız} (aynı)* [DS] **3.** (Yanıcı maddeler ve ısıtma araçları için) tutuşup alev almak; alevlenmek. *{ağız} (aynı)* [DS] **4.** *mecaz.* (Göz, bakış için) sevinç, mutluluk vb. duyguyu etkili biçimde yansıtmak; dile getirmek; ışıldamak. **5.** Birdenbire dikkat çekecek biçimde tanınmak; ün kazanmak; yükselmek. *{ağız} (aynı)* [DS] **6.** Birdenbire öfkelenmek; öfkeden kendini tutamaz duruma gelmek; kızgınlığını bağırtı ile ortaya koymak; sinirlenmek; hiddetlenmek. *{ağız} (aynı)* [DS] **7.** (Elbise için) eskidiği için veya ütü izi dolayısıyla ışığı yansıtır duruma gelmek. **8.** (Atmaca için) avının üzerine atılmak. **9.** Kuşa havalandığı anda ateş etmek. **10.** (At için) binicinin kontrolünden çıkmak.

parlamak[2], [par *(yans.)* > par-la-mak] *{eAT} {ağız} gçsz. f. [-r] [-l(ı)-yor]* **1.** Fırlamak. **2.** Fırlayıp uçmak; süzülüp inmek. [DS]

parlamak[3], [par(a)-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* **1.** Odunu kırmak; parçalamak. **2.** Parçalamak. [DS]

parlamak[4], [par-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* İyi karşılamak; konukseverlik göstermek. [DS]

parlamentarizm, [Fr. parlementarisme] *is.* Yürütme organının seçim ile kurulmuş yasama organına karşı sorumlu olduğu yönetim biçimi.

parlamenter, [Fr. parlementaire] *is.* **1.** Yasama meclisi üyesi; milletvekili. **2.** *sf.* Parlamento ile ilgili; parlamentoya dayanan; parlamento ile ilgisi olan. ⊡ **parlamenter rejim,** *Hükûmet üyelerinin meclise karşı sorumlu olduğu kuvvetler ayrılığı ve işbirliği rejimi.*|| **parlamenter usul,** *huk. Parlamentonun çalışma ve görüşme düzenini belirleyen anayasa, yasa ve içtüzük hükümlerinin tümü.*

parlamento, [Lat. parlar *(konuşmak)* > parlamento] *(parlâme'nto) is.* Üyeleri halk tarafından belli sürelerle seçilen ve görevi yasama, bütçe hazırlama, yürütme organını denetleme olan kurul veya kurullar. ⊡ **parlamento flaması,** *dnz. Uluslar arası işaret kitabında "P" harfinin sembolü olan ve bir ticaret gemisinin baş direğine çekildiğinde "mürettebat gemiye dönsün, sefere çıkılacak" anlamına gelen işaret sancağı.*

parlamentoculuk, -ğu [parlamento-cu-luk] *is.* Parlamenter düzen.

parlando, [İt. parlando *(konuşarak)*] *(parlâ'ndo) is. müz.* Konuşma dilinin özelliklerini taklit etmeye dayalı vokal yorum yöntemi.

parlangıç, -cı [par *(yans.)* > par-la-n-gıç] *{ağız} is.* Alev. [DS]

parlanmak, [par-la-n-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* (Yiyecek için) üstü pas tutmak; küflenmek. [DS]

parlatıcı, [par-la-t-ıcı] *sf.* **1.** Parlatma özelliği olan; parlaklık veren. **2.** Parlatma özelliği taşıyan madde; cila. **3.** Bulaşık makinelerinde, yıkama sonunda kaplarda kalacak su damlalarının lekelerinin giderilmesi amacıyla kullanılan temizlik ürünü. **4.** Metalleri parlatan kimse. **5.** Belirgin bir parlaklık elde etmek için elektrolitik kaplama banyosuna katılan madde. **6.** Pirinç ve kahvenin kabukları soyulduktan sonra kalan izleri yok etmek ve belli bir parlaklık vermekte kullanılan makine. **7.** Tırnakları cilalamakta kullanılan bir yanı güderi ile kaplanmış mekik biçimle alet. **8.** Dudaklara parlak bir renk vermek için kullanılan kozmetik ürün; dudak parlatıcısı.

parlatma, [par-la-t-ma] *is.* **1.** Parlatmak eylemi. **2.** Bir yüzeyi düzgün ve parlak bir duruma getirmek için uygulanan işlem. **3.** Parlatmak veya yaldızlamak amacıyla bir metal yüzeye uygulanan temizleme işlemi; polisaj. **4.** Pirinç, kahve gibi tarım ürünlerinde kabuk çıkarma işlemi. **5.** Boyanmış bir kumaşın renklerine canlılık vermek amacıyla özel olarak hazırlanmış sabunlu suya batırma işlemi.

parlatmak, [par-la-t-mak] *gçl. f. [-ır]* **1.** Bir yüzeyi düzgün, kaygan ve parlak duruma getirmek; parlaklık vermek; parlaklık kazandırmak. **2.** Ütü yaparken kumaş üzerinde ütü izi bırakmak. **3.** *argo.* Birlikte içki içmek. *{ağız} (aynı)* [DS]

parlayıcı, [par-la-y-ıcı] *sf.* Kolay tutuşan ve birden alevlenen.

parlayış, [par-la-y-ış] *is.* Parlamak eylemi veya biçimi.

parmak,-ğı [bar-mak ? > parmak] *is.* **1.** *anat.* İnsanda el ve ayakların en son bölümünü oluşturan ucu tırnaklı, eklemli ve boğumlu oynak organlardan her biri. **2.** Özellikle insanda el parmakları. **3.** Daha da özel olarak bir takım istekleri belirtmeye yarayan işaret parmağı. **4.** Bir parmaklığın çubuklarından her biri. **5.** Bir tekerleğin merkezden çembere doğru uzanan dayanma çubuklarından her biri. **6.** Dört ayaklı omurgalı hayvanların her ayağının ucunda yan yana dizili bulunan, genellikle tırnak ve toynak gibi keratinli yapılarla korunmuş boğumlu, serbest ve hareketli uç bölümü. **7.** Mekanikte bir ucu çoğunlukla destek olmak üzere başka bir parçaya değen küçük silindirik parça. **8.** Eski uzunluk ölçülerinden zira veya arşının yaklaşık üç santimetre kadar gelen, yirmi dörtte biri. **9.** İngiliz uzunluk ölçüsü birimlerinde ayak*(fut)*'ın 2.54 cm'ye eşit gelen on ikide biri; inç; pus. **10.** *mecaz.* Bir işe karışmış olma ilgisi. **11.** *{ağız}* Araba tekerleğinin ortasını tekerleğin çevresine bağlayan çubuklar. [DS] **12.** *{ağız}* Bağ çubuğunun, dal olarak büyümesi için budarken bırakılan bölümü. [DS] **13.** *sf.* El parmağının eni kadar kalınlıkta olan. **14.** Koyu bir sıvıya

daldırılan parmağa bulaşan miktar kadar. ☞ **parmağı ağzında kalmak,** *1. Çok beğenmek. 2. Hayret etmek; çok şaşırmak; şaşakalmak.*|| **parmağına dolamak,** *1. Bir konuyu ele alıp ilgilileri ile sürekli uğraşmak. 2. Bir konuyu veya kişiyi ele alıp hemen her fırsatta dile getirmek, sürekli onunla uğraşmak.*|| **parmağına sarmak,** *Parmağına dolamak.*|| (birini) **parmağında oynatmak,** *Bir kimseye istediğini yaptırmak; dilediği gibi yönetmek.*|| **parmağını ağzında komak,** *{eAT} Parmağını dudaklarına dokundurarak "sus" işareti yapmak.*|| **parmağını bile kıpırdatmamak,** *1. Bir iş için hiçbir davranışta bulunmamak; bir işin yapılması için hiç çaba harcamamak. 2. Birinin yardımına koşmamak.*|| **parmağını bile oynatmamak,** *1. Bir iş için hiçbir davranışta bulunmamak; bir işin yapılması için hiç çaba harcamamak. 2. Birinin yardımına koşmamak.*|| **parmağını koymak,** *Bir konuya dikkat çekmek.*|| **parmağının ucunda çevirmek,** *Bir işi ustalıkla, kolayca yapabilmek.*|| **parmağının ucunu göstermemek,** *(Kadın için) vücudunun hiçbir yeri görünmeyecek biçimde giyinmek; örtünmek.*|| **parmağını oynatmak,** *1. Bir işinin görülmesi için ilgililere rüşvet vermek. 2. İşin yapılması için gerekli harcamalarda bulunmak.*|| **parmağını sokmak,** *Bir iş için olumsuz katkıda ya da girişimde bulunmak.*|| **parmağını yaranın üstüne basmak,** *Ayrıntıları dışlayarak asıl konuyu, asıl sorunu, sorunun asıl nedenini ortaya koymak.*|| (bir işte) **parmağı olmak,** *Bir işe karışmak; karışmış olmak.*|| **parmak atmak,** *Sorun çıkarmak.*|| **parmak basmak,** *1. İmza yerine mürekkeplenmiş parmağı bastırarak izini çıkartmak. 2. Dikkat ve ilgiyi bir nokta üzerine çekmek.*|| **parmak bebeği,** *{ağız} El ve ayak parmaklarında, tırnağın altına ve ucuna gelen şişkince yer.* [DS]|| **parmak bırakmak,** *{ağız} Kusmak için işaret parmağını ağza sokmak.* [DS]|| **parmak birleştirme,** *Marangozlukta, kısa tahta parçalarını uzunlukları yönünde parmak biçiminde açılan dişlerle birleştirme işlemi.*|| **parmak bozmak,** *(Çocuklar arasında) anlaşmazlık sonucu arkadaşlığa son vermek; küsmek.*|| **parmak götürmek,** *{eAT} {OsT} İşaret parmağını kaldırarak imana geldiğini bildirmek.*|| **parmak hesabı,** *1. Parmakları saymak suretiyle yapılan hesaplama. 2. ed. Hece ölçüsü.*|| **parmak ısırmak,** *Büyük bir şaşkınlık içine düşmek; şaşakalmak.*|| **parmak ısırtmak,** *Davranışı yüzünden çevrede hayret uyandırmak; şaşkınlık içinde bırakmak; şaşırtmak.*|| **parmak izi,** *Parmak uçlarındaki çizgilerin bazı yüzeylerde bırakmış olduğu iz.*|| **parmak izi incelemesi,** *Parmak izlerinden insanların kimliğini belirleme yöntemi.*|| **parmak izleri,** *anat. Kafatası kemiklerinin iç yüzeyindeki çukurcuklar.*|| **parmak kadar,** *(Çocuk için) çok küçük; yaş ve beden bakımından hafifseme sözü.*|| **parmak kalmak,** *Çok az kalmak.*|| **parmak kaldırmak,** *Bir toplulukta söz istemek için diğer parmaklar kapalı olduğu halde yalnız işaret parmağını açık bırakarak elini kaldırmak; söz istemek.*|| **parmak kemiği,** *anat. Parmakları meydana getiren küçük kemikler; falanj.*|| **parmak kurusu,** *{ağız} 1. Budanıp da sürmeyen üzüm çubuğu. 2. Ağaçların uçlarındaki kurumuş ince dallar.* [DS]|| **parmakla sayılmak,** *Çok az sayıda bulunmak.*|| **parmakla saymak,** *Parmaklar aracılığıyla hesap yapmak ya da parmakları yardımı ile bir şeyin sayısını belirlemek.*|| **parmakla gösterilmek,** *1. Çok az bulunmak. 2. Seçkin ve ünlü olmak.*|| **parmakla sayılmak,** *Çok az olmak.*|| **parmaklarını yemek,** *Yemeği çok beğenmek.*|| **parmak mayası,** *{ağız} Tırnak altındaki et.* [DS]|| **parmak nişanı,** *{ağız} Atın sağrısında ya da boynunda baş parmak girecek büyüklükteki çukur.* [DS]|| **parmak parmak,** *1. Parmak biçiminde; parmak gibi. 2. (Koyu sıvı bir şey yemek için) parmaklarını daldıra daldıra.*|| **parmak patates,** *Parmak biçiminde doğranarak kızartılmış patates.*|| **parmak sokmak,** *{OsT} Karışmak; müdahale etmek.*|| **parmak tatlısı,** *Parmak biçimi verilerek yapılmış bir tür hamur tatlısı.*|| **parmak usulü,** *ed. Hece ölçüsü.*|| **parmak üzümü,** *Bir tür uzun taneli üzüm.*|| **parmak yalamak,** *İlgilendiği bir işten hakkı olmadığı halde çıkar sağlamak.*

parmakçı, [parmak-çı] *is.* **1.** Parmaklık yapan kimse. **2.** *sf. mecaz.* Kışkırtan; tahrikçi.

parmakçık, -ğı [parmak-çık] *is.* **1.** Küçük parmak. **2.** Zavallı parmak. **3.** *{ağız}* Kafes. [DS]

parmakçılık, -ğı [parmak-çı-lık] *{ağız} is.* Bağ ve bahçe çevresine ağaçtan parmaklık yapma sanatı. [DS]

parmaklama, [parmak-la-ma] *is.* Parmaklamak eylemi.

parmaklamak, [parmak-la-mak] *gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* **1.** Parmağını batırarak yemek. **2.** Birini parmakla dürtmek; parmakla dokunmak. **3.** *mecaz.* Kışkırtmak; tahrik etmek. **4.** *{ağız}* Parmakla ölçmek. [DS]

parmaklı, [parmak-lı] *sf.* **1.** Parmağı olan. **2.** Belirtilen miktarda parmağı bulunan.

parmaklık,-ğı [parmak-lık] *is.* **1.** İnce ahşap ya da metal çubukların belirli aralıklarla dikilmesi suretiyle meydana getirilmiş bölme, korkuluk. **2.** Parmağı dış etkilerden korumak için üzerine geçirilen özel kılıf. **3.** Orta oyununda seyircilerle oyuncuları birbirinden ayıran bölme. **4.** *sf.* Belirtilen sayıda parmak kadar kalınlığı veya uzunluğu olan. ☞ **parmaklık demiri,** *Bir parmaklığın üst kısmını süsleyen bölüm.*

parmaklıklı, [parmak-lık-lı] *sf.* Parmaklığı bulunan; parmaklığı olan.

parmaklıksız, [parmak-lık-sız] *sf.* Parmaklığı bulunmayan; parmaklığı olmayan.

parmaksı, [parmak-sı] *sf.* **1.** Parmaklara benzeyen;

parmak gibi olan. **2.** *bot.* Tüm dalları kolları el gibi bir noktadan çıkan.

parmanu, [Sansk. paramānu] *{eT} is.* Atom. [Üç İtigsizler]

parmıcan, [İt. Parma *(İtalya'da kent)* > parmigiano] *is.* Bir tür İtalyan peyniri.

parnak, -ğı [parmak] *{ağız} is.* Parmak. [DS]

parnas, [Yun. parnassos] *is.* **1.** Yunan mitolojisinde şairlerin oturduğu kabul edilen ve tanrı Apollon'a adanmış bulunan Delphoi'nin kuzey doğusunda bir dağ. **2.** Eski şiir derlemeleri başlığı. ⊡ **Parnas Okulu,** Fransa'da romantizme tepki olarak doğan, dış dünyanın genel görünümünü nesnel bir tavırla anlatan, biçimsel yetkinliği gözeten şiir akımı; Parnasizm.

parnasçı, [parnas-çı] *is.* Fransa'da romantizme tepki olarak doğan, dış dünyanın genel görünümünü nesnel bir tavırla anlatan, biçimsel yetkinliği gözeten şiir akımı olan Parnas Okulunun temsilcilerine verilen ad; parnasyen.

Parnasizm, [Fr. parnassisme] *is.* Parnas Okulu.

parnasyen, [Fr. parnassien] *is.* **1.** Parnasçı. **2.** *sf. ed.* Parnas Okuluna bağlı olan.

parodi, [Yun. para *(yanında)* + oide *(şarkı)* > Lat. parodia *(öykünme)* > Fr. parodie] *is.* **1.** Halkın yakından tanıdığı ciddi bir eserin bir bölümünün veya bütününün biçim veya konu bakımından gülünç biçimde değiştirilerek ortaya konulması. **2.** Bu biçimde ortaya konulan eser. **3.** *müz.* Edebî bir metnin bilinen bir müzik parçası ya da bir melodiye uyarlanması ile oluşturulan eser.

paroksiton, [Fr. paroxyton] *is. dbl.* Vurgusu sondan bir önceki hecede bulunan sözcük.

parola, [İt. parola] *(paro'la) is.* **1.** Askerlerin ya da gizli bir dernek üyelerinin birbirlerini tanımak için kullandıkları önceden anlaşmalı söz. **2.** *mecaz.* Ulaşılmak istenen amacı kısaca belirten söz. **3.** Gemilerde ve kıyı tesislerinde lombar ağzı ve kapı girişlerinde personelin denetimi için sorulan kodlu söz.

paronim, [Yun. paronymos > Fr. paronyme] *sf.* (Sözcük için) anlamı ayrı fakat biçimi yakın olan.

parpa, [? parpa] *is. zool.* Kalkan balığının yavrusu.

parpal, [? parpal] *{ağız} sf.* Nikâhsız. [DS]

parpara[1], [farfara / parpara] *{ağız} sf.* Geveze. [DS]

parpara[2], [? parpara] *{ağız} sf.* (Kadın için) giyimi eski ve düzensiz. [DS]

parpara[3], [par+para] *{ağız} is.* Gelin giysilerinde süs olarak kullanılan, sarı küçük para. [DS]

parpara[4], [? parpara] *{ağız} is.* Korkutma; paylama. [DS] ⊡ **parpara dökmek,** *{ağız} Öfke ile bağırmak.* [DS]

parparçalı, [par+par+çalı] *{ağız} is.* Ardıç ağacının dalı. [DS]

parparı, [par+par-ı] *{ağız} is.* Kelebek. [DS]

parparlamak, [parpar-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ı) -yor]* Tuz ile kuduz hastalığını tedaviye çalışmak. [DS]

parpazlamak, [parpaz-la-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(ı) -yor]* **1.** Acıdan kıvranmak. **2.** Sendeleyerek yürümek. **3.** (Elde tutulan kuş için) çırpınmak. **4.** Umutsuzca çırpınmak. [DS]

parpı[1], [? parpı] *{ağız} is.* Hastanın, ocaklı denilen kişilerce okunup üflenerek tedavi edilmesi işlemi. [DS]

parpı[2], [? parpı] *{ağız} is.* **1.** Paylama; azarlama. **2.** Dayak; sopa. **3.** Hak edilen kötü son; ceza. **4.** Korkulu durum; korku; sıkıntı. **5.** Korkutma; gözdağı. [DS] ⊡ **parpı görmek,** *{ağız} Güçlük ve sıkıntı çekmek.* [DS]|| **parpısmı vermek,** *{ağız} Ağzının payını vermek.* [DS]|| **parpı yemek,** *{ağız} 1. Dayak yemek. 2. Azarlanmak; paylanmak.* [DS]|| **parpıyı yemek,** *{ağız}* → parpı yemek. [DS]

parpı, [? parpı] *{ağız} is.* Fundalık. [DS]

parpıcı, [parpı-cı] *{ağız} is.* Hastalığı okuyarak, ev ilaçlarıyla iyileştiren halk hekimi; ocaklı. [DS]

parpıl[1], [? parpıl] *{ağız} sf.* **1.** (Kişi için) kendine bakmayan; dağınık; düzensiz. **2.** Yürüyüşü dengesiz olan; düşe kalka yürüyen. [DS]

parpıl[2], [? parpıl] *{ağız} sf.* Gürbüz. [DS]

parpılamak[1], [parpı-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* **1.** Paylamak; azarlamak. **2.** Döverek korkutmak; dövmek; tartaklamak. [DS]

parpılamak[2], [parpı-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* **1.** Masaj yapmak. **2.** Çok üşümüş kimseyi, sıcak ve kuru bez veya havluyla ısıtmaya çalışmak. **3.** Kuduz köpeğin ısırdığı kimseyi iyileştirmeye çalışmak. **4.** Ocak denilen halk hekimleri tarafından, hastayı ev ilaçlarıyla, okuyup üfleyerek, yarayı dağlayarak iyileştirmeye çalışmak. [DS]

parpılamak[3], [parpı-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Mısır, biber, soğan vb. yiyecekleri ateşte biraz pişirmek; börttürmek. [DS]

parpılanmak, [parpı-la-n-mak] *{ağız} edil. f. [-ır]* **1.** Kızgın demirle dağlanmak. **2.** (Hasta için) halk hekimlerince okunup üflenerek, ilaçlanarak iyileştirilmek. [DS]

parpılatmak, [parpı-la-t-mak] *{ağız} gçl. f. [-ır]* Hastayı okutup üfletmek. [DS]

parpıllamak[1], [parpıl-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ı) -yor]* Onarmak; düzeltmek. [DS]

parpıllamak[2], [parpıl-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ı) -yor]* Gözdağı vermek; korkutmak. [DS]

parpıllanmak, [parpı-l-la-n-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* Dinlenerek biraz şişmanlamak. [DS]

parpıslamak, [parpıs-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ı) -yor]* (Biber, patlıcan vb. sebzeler için) ateşte az pişirmek; börttürmek. [DS]

parpıt, -dı [? parpıt] *{ağız} is.* Elde bükülen keçi kılı

veya siyah yünden dokunmuş kumaştan yapılan bir tür uzun erkek donu. [DS]

parpu[1], [parpı / parpu] *{ağız} is.* → parpı[1]. [DS]

parpu[2], [parpı / parpu] *{ağız} is.* → parpı[2]. [DS]

parpu[3], [parpu] *{ağız} is.* Çok yemekten sakınma; ölçülü yeme. [DS]

parpul[1], [parpul] *{ağız} sf.* Gürbüz; iriyarı. [DS]

parpul[2], [parpul] *{ağız} is.* Bebek ayakkabısı. [DS]

parpulamak[1], [parpu-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(u) -yor]* **1.** Dövmek. **2.** Gözdağı vermek. [DS]

parpulamak[2], [parpu-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(u) -yor]* **1.** Kuduz köpeğin ısırdığı kimseyi dağlayarak tedaviye çalışmak. **2.** Hastayı, ocaklıya tedavi ettirmek. [DS]

parpulamak[3], [parpu-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(u) -yor]* **1.** (İğne veya aşı için) deride iz bırakmak. **2.** (Kalaycı için) kalayladığı kaplara yuvarlak ve parlak bir işaret vurmak; damgalamak. [DS]

parpulatmak, [parpu-la-t-mak] *{ağız} gçl. f. [-ır]* Kuduz hastalığını iyileştirmek. [DS]

parpullamak, [parpul-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(u) -yor]* Yenmek; alt etmek. [DS]

parpullanmak, [parpul-la-n-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* Düşmana yenilmek. [DS]

parput[1], [parpu-t] *{ağız} sf.* Eskimiş; yıpranmış. [DS]

parput[2], [par+put] *{ağız} zf.* Tek tek; azar azar; perakende. [DS]

Pars, [Far. pārs پارس] *(pa:rs) {OsT} is.* İran; Fars ülkesi; Acemistan.

pars[1], [pars *(yans.)*] *is.* Kalp çarpmasını, çırpınmayı anlatan kök. [Zülfikar] *pars-ıl-da-mak, pars-ıl-tı*

pars[2], [bars / pars پارس] *(pa:rs) is.* **1.** *zool.* Kedigillerden, ılıman bölgelerde yaşayan geceleri avlanan, postu benekli, yırtıcı etçil memeli hayvan; panter; leopar, *(Panthera pardus). {eT} (aynı)* [DLT] **2.** On iki hayvanlı Türk takviminde üçüncü yılın adı. ☞ **pars dutıcı,** *{eT} Pars yakalayarak, eğiten, besleyip büyüten kimse.* [Bahşayiş]

parsa[1], [Far. pārsā پارسا] *(pa:rsa:) {OsT} sf.* **1.** Tanrıya ibadet eden; dindar. **2.** Namuslu; vicdanlı.

parsa[2], [Far. pārse *(dilencilik)* پارسه] *(pa'rsa) {OsT} is.* **1.** İzleyici önünde yapılan bir gösteriden sonra toplanan para. **2.** Yağlı güreşte pehlivanlar karşılaştıktan sonra seyirci arasına dağılarak topladıkları para. ☞ **parsa toplamak,** *Bir gösteriden sonra izleyenlerden bir tepsi, şapka veya kutu dolaştırarak toplanan seyir parası.*|| **parsayı başkası toplamak,** *Bir işten emek veren değil de başka biri yararlanmak.*

parsa[3], [İt. borsa => parsa پارسه] *{OsT} sf.* Dervişlerin kullandığı dilenci çanağı.

parsai, [Far. pārsāī پارسائی] *(pa:rsa:i:) {OsT} is.* **1.** Sofuluk; dine bağlılık. **2.** İyi ve temiz ahlaklı olma; namusluluk.

parsaklı, [pasaklı / parsaklı] *{ağız} sf.* Pasaklı; pis. [DS]

parsal[1], **-li** [Far. pār *(geçen sene)* + sāl *(yıl)* پارسال] *(pa:rsa:l) {OsT} is.* Geçen yıl.

parsal[2], [? partal / partal] *{ağız} is.* Bez; paçavra. [DS]

parsal[3], [? parsal] *{ağız} is.* Gömlek. [DS]

parsalak, -ğı [parsa-la-k] *{ağız} is.* Sevimli fakat kirli çocuk. [DS]

Parsca, [Far. pars => pārs-ca *{eT} is.* Farsça. [Bahşayiş]

parse, [Far. pārse پارسه] *(pa:rse) {OsT} is.* **1.** Dilencilik. **2.** → parsa (1).

parsek, [Fr. **par**allaxe *(ıraklık açısı)* + **se**conde *(saniye)* > parsec] *is. gök b.* Yıldızlar gök biliminde kullanılan ve yıllık ıraklık açısı 1" olan bir yıldızın uzaklığına eşdeğer uzaklık birimi; Yer'in Güneş çevresinde çizdiği yörüngenin yarı büyük ekseninin bir saniyelik bir açı altında görüldüğü uzaklığa eşdeğer uzaklık birimi; yaklaşık olarak 3,26 ışık yılı; yaklaşık $3{,}09 \times 10^{13}$ km.

parsel, [Fr. parcel] *is.* **1.** İmar mevzuatına uygun biçimde üzerine bir tek bina yapılabilecek biçimde sınırları belirlenmiş arazi parçası. **2.** İçinde aynı türden sebze veya bitkilerin yetiştirildiği toprak parçası. ☞ **parsel derinliği,** *Parselin arka cephesinden ön cephe doğrultusuna çıkılan dikmenin uzaklığı.*|| **parsel genişliği,** *Parselin üzerinde bulunduğu yola olan cephesinin boyu.*

parselasyon, [Fr. pacellation] *is.* → parselleme.

parselleme, [parsel-le-me] *is.* Parsellemek eylemi; bir bütün araziyi parsellere ayırma işlemi.

parsellemek, [parsel-le-mek] *gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* **1.** (Bütün arazi için) imar mevzuatına uygun biçimde parsellere ayırmak. **2.** *mecaz.* Bir yeri veya bir şeyi yasa dışı olarak bölüşmek; bölüşerek el koymak.

parsellenme, [parsel-le-n-me] *is.* Parsellenmek eylemi.

parsellenmek, [parsel-le-n-mek] *edil f. [-ir]* **1.** (Arazi için) parsellere bölünmek; parsellenmek eylemine konu olmak. **2.** (Bir yer veya şey için) yasa dışı olarak el konulmak; paylaşılmak. **3.** *dönşl. f.* Parsel sahibi olmak; parsel edinmek.

parselli, [parsel-li] *sf.* Parsellenmiş olan; parselleme işlemi uygulanmış.

parseng, [Far. pār-seng پارسنگ] *(pa:rseng) {OsT} is.* Teraziyi denkleştirmek için hafif gelen kefeye konulan ağırlık.

parsı, [Yun. paradysi] *{ağız} is.* **1.** Köy evlerindeki çerçevesiz pencere. **2.** Yukarıdan açılan pencere. **3.** Kalın duvarlardaki pencerelerin, odaya daha çok ışık girmesi için içeriye doğru olan açıklığı. **4.** Yüksekteki küçük pencere. [DS] ☞ **parsı virmek**

(vermek), *{ağız} Kalın duvarlı yapılarda, pencerelerin odaya gelen yanını daha geniş yapmak.* [DS]

parsılamak, [pars *(yans.)* > pars-ıl-a-mak] *{ağız} [-r] [-l(ı) -yor]* Çırpınmak. [DS]

parsıldamak, [pars *(yans.)* > pars-ıl-da-mak] *{ağız} [-r] [-d(ı)-yor]* **1.** (Yürek için) hızlı çarpmak. **2.** Can çekişmek. [DS]

parsılı, [parsı-lı] *{ağız} sf.* (Pencere için) duvarın içine doğru açıklığı artan. [DS]

parsıltı, [pars *(yans.)* > pars-ıl-tı] *{ağız} is.* Sıkıntı. [DS]

parsımak, [par-sı-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r]* (Yiyecek için) bozulmak; küflenmek; ekşimek. [DS]

Parsî, [Far. pārsī پارسی] *(pa:rsi:) {OsT} sf.* **1.** İran ülkesi ile ilgili olan. **2.** *is.* İran'da konuşulan dil; Farsça; Acemce.

parsi, [? parsi] *{ağız} is.* Evlerin taban katlarındaki küçük çukur pencere. [DS]

Parsiler, [parsi-ler] *(parsi:ler) is.* İran'ın Müslümanlar tarafından fethinden sonra, Müslümanlığı kabul etmeyerek Hindistan'a kaçan Zerdüşt dini mensuplarına verilen ad.

Parslu, [Pārs-lu] *{eT} is.* Farsça. [Bahşayiş]

parsuk, -ğu [? parsuk] *{ağız} is. anat.* Dölyatağı. [DS]

parsumak, [par-su-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r]* → parsımak. [DS]

parşömen, [Yun. pergamene *(Bergama derisi)* > Lat. pergamena charta > Fr. parchement] *is.* **1.** Kireç suyundan geçirilmiş, sepilenmemiş koyun, keçi ve eşek derisinden elde edilen, yazmaya, resim yapmaya veya cilt yapmaya elverişli, düz yüzeyi saydam ya da donuk malzeme. **2.** Parşömen kâğıdı. **3.** *bot.* Bazı bezelye ya da fasulyelerin badıçlarının iç tabakası. ⊡ **parşömen kâğıdı,** *Organik sıvıların, suyun sızmasını önleyecek biçimde bir yüzeyi sertleştirilmiş ve dayanıklı hale getirilmiş kâğıt türü; pergament kâğıt.*

part[1], [part / pert / pırt / pıt / pit / port / pört / pürt *(yans.)*] *is.* Bir yerde sıkışan sıvı ve başka maddenin kurtuluşunu, birden fırlayıp çıkmasını, dağılmasını, patlamasını ve bu sırada çıkan sesi anlatan kök. [Zülfikar] *part-la-mak, part-lak*

part[2], [part] *{ağız} is.* **1.** Karın. **2.** İşkembe. [DS]

part[3], [*eT.* bart > part] *{ağız} sf.* **1.** (Karın için) çok şişkin. **2.** (Karın için) sarkık. [DS]

part[4], [part] *{ağız} is.* **1.** Kurt, köpek vb. hayvanlar tarafından parçalanmış koyun derisi. **2.** Eski giysi; paçavra. **3.** Yeni yapılan evlere, ev sahibinin yakınları tarafından armağan olarak asılan ve evi yapan ustalarca paylaşılan kumaş parçası. [DS]

part[5], [part] *{ağız} is.* **1.** Başakları içe gelecek şekilde yığılmış ekin demeti. **2.** Biçilmiş ekinin otuz demetinden yapılmış yığın. **3.** Otuz yumurtadan oluşan küme. [DS]

part[6], [Ar. berāt => part] *{ağız} is.* Bağışlama. [DS]

part[7], [part] *{ağız} is.* **1.** Çelik çomak oyununda, çeliğin yerde vurulması. **2.** Yüzük oyununda, yüzüğün yerini bulan oyuncu grubuna, karşı tarafın tanıdığı sayı. **3.** Yüzük oyununda, yüzüğü saklamakta kullanılan mendil veya bez parçası. **4.** İskambil veya tavlada oynanacak sayı. [DS]

partadan, [part *(yans.)* > part-a-dan] *{ağız} zf.* Birdenbire; ansızın. [DS]

partaf, [? partaf] *{ağız} is.* Çabalama. [DS]

partal[1], [? partal پارتال] *(parta:l) sf.* **1.** Çok kullanılmaktan dolayı çok yıpranmış olan; eski püskü; eskimiş. **2.** *{OsT}* (Eşya için) kaba saba; işe yaramaz; biçimsiz; büyük. **3.** *{ağız}* Giyinişi düzensiz ve pis olan. **4.** (Kar için) büyük; iri. **5.** (Kişi için) biçimsiz ve ağır. **6.** Tembel. [DS]

partal[2], [abart-mak > part-al ?] *{ağız} is.* **1.** Abartılmış söz; yalan. **2.** Düşünmeden söylenmiş kırıcı söz; pot. **3.** Öykü. [DS]

partal[3], [abart-mak > part-al ?] *{ağız} sf.* **1.** Abartarak konuşan; yalancı. **2.** Patavatsız. **3.** Kendini beğenmiş; övüngen. [DS] ⊡ **partal atmak,** *{ağız} Abartılı konuşmak; yalan söylemek.* [DS]

partal[4], [part[4]-al] *{ağız} is.* Kurtların yediği koyunun artıkları. [DS]

partal[5], [part-al] *{ağız} is.* **1.** Göbeklenmemiş, dürülmemiş lahana. **2.** İri yapraklı, değersiz tütün. **3.** Kâğıt para. [DS]

partal[6], [part-al] *{ağız} is.* **1.** Ev eşyası. **2.** Ev, ambar, tarla vb. taşınmaz mal. **3.** Bağ ve bahçelerde dört direk üzerine kurulan ve yatılabilen çardak. [DS]

partal[7], [part-al] *{ağız} is.* Kumaş alıp satan. [DS]

partallamak, [partal[2]-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ı) -yor]* Söylenmesi sakıncalı bir sözü söyleyerek karşısındakini güç durumda bırakmak; pot kırmak. [DS]

partan, [part-an] *{ağız} is.* (Kar için) büyük iri parça; lapa lapa. [DS]

Partça, [Es. Far. parth > part-ça] *is. dbl.* Orta İran döneminde, İran'ın kuzeybatısında konuşulmaya başlanan İran ailesinden dil.

partel, [partel] *{ağız} sf.* (Kişi için) şişman; göbekli. [DS]

partenojenez, [Fr. parthénogenése] *is. biy.* Döllenmemiş yumurtanın gelişmesiyle meydana gelen üreme tarzı; döllenmesiz üreme.

parter, [Fr. parterre] *is.* **1.** Tiyatro, sinema gibi yerlerde, sahnenin bulunduğu ilk kata ve burada bulunan koltuklara verilen ad. **2.** Bahçenin çiçek dikilmiş bölümü; çiçek bahçesi; tarh.

partgeçen, [part *(yans.)* > part+geç-en] *{ağız} is.* Üstü iyice sertleşmemiş kar. [DS]

parthı, [partkı / parthı] *{ağız} is.* **1.** Yapılarda kullanılan ağaç kiriş. **2.** Bitkilerin sarılması için dikilen sırık. [DS]

partı[1], [? partı / pardı] *{ağız}* *is.* **1.** Yaşken kesilmiş meşe dalı. **2.** Toprak damlı evlerde çatılara konan ağaç kiriş. [DS]

partı[2], [part-ı] *{ağız}* *is.* İşkembe. [DS]

partı[3], [Fr. parti] *{ağız}* *is.* Birlikte yolculuk eden topluluk. [DS]

partıl, [Ar. (Sur.) barṭīl برطيل] *{ağız}* *is.* **1.** Güvence olarak verilen şey; inanca. **2.** Kazanmadan, emek karşılığı olmaksızın alınan para; rüşvet. [DS] ☞ **partıl purt,** *{ağız} (Konuşmak için) abartılı; yalan yanlış.* [DS]

partılamak, [partı-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Toprak damlı evlerin çatısına kiriş döşemek. [DS]

partıldamak, [part *(yans.)* > part-ıl-da-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-d-(ı)-yor]* **1.** Çırpınmak. **2.** Ses çıkararak patlamak. [DS]

partımsız, [paldım-sız > partım-sız] *{ağız} sf.* Düzensiz. [DS]

partın, [part-ın] *{ağız} is.* Karın. [DS]

partıya, [parti > partı-ya] *{ağız} zf.* Kez; yol. [DS]

parti[1], [Fr. parti] *is.* Ortak görüş, çıkar ve düşünce etrafında toplanmış kişilerce oluşturulan ve ülke yönetimini bu çerçevede yürütmek amacıyla kurulmuş siyasi topluluk; fırka. ☞ **parti grubu,** *Bir siyasi partinin, mecliste bulunan üyelerinin meydana getirdiği topluluk.*|| **partiler devleti,** *Çok partili düzeni hukukî bir statüye bağlayan demokratik devlet.*|| **partiler emperyalizmi,** *Siyasi partilerin sürekli ve çok yönlü girişimde bulunarak toplumsal ve özel hayata etkide bulunması.*|| **partiler yelpazesi,** *Siyasi partilerin savundukları programlar bakımından küçük farklarla ayrılmaları ile ortaya çıkan yasama meclisindeki durum.*

parti[2], [Fr. partie] *is.* **1.** Bir bütünün parçalarından her biri; kısım; parça. **2.** Oyunculardan veya takımlardan birinin kazanması veya kaybetmesi için yapılması gereken sayıların tümü. **3.** Kimi oyunlarda el; bir kez; bir defa. **4.** Dans edilen, içki içilen, yemek yenilen toplantı; küçük danslı toplantı. **5.** Bir çok kimse arasında düzenlenen av, yarış veya eğlence. **6.** Bir yere sürekli olarak gönderilen malın bir defada gönderilen bölümü. **7.** *müz.* Bir ses ya da çalgı topluluğu için yazılmış bir eserde bir şarkıcı veya çalgıcı topluluğu. **8.** *mecaz.* Çok ucuza elde edilen şey; kelepir. **9.** *mecaz.* Vurgun; kazanç. ☞ **parti çevirmek,** *(Tavla, kâğıt vb. oyunlarda) bir kez oynamak.*|| **parti halinde üretim,** *Parça halindeki üretim ile seri üretim arasındaki üretim biçimi.*|| **parti malı,** *Ucuz mal; kelepir.*|| **parti vermek,** *Eğlenmek veya bir şeyi kutlamak amacıyla arkadaşları ile bir araya gelmek.*|| **partiyi kaybetmek,** *1. Oyunda bir el yenilmek. 2. Yapmak veya elde etmek istediği kazancı, olanağı başkasına kaptırmak. 3. Başkası ile yaptığı bir yarış veya çekişmeyi kaybetmek.*|| **partiyi vurmak,** *Bir girişim ya da işten büyük kazanç sağlamak.*

partici, [parti-ci] *is.* **1.** Parti üyesi. **2.** *sf.* Bir partiye hastalık derecesinde bağlı olan; partizan. **3.** Siyasi gücünü yalnız kendi yandaşlarına çıkar sağlamakta kullanan.

particilik,-ği [parti-ci-lik] *is.* **1.** Partici olma durumu. **2.** Bir partiden yana olma; partizanlık.

partikül, [Fr. particule] *is. fiz.* Tanecik; parçacık.

partileşme, [parti-le-ş-me] *is.* Partileşmek eylemi.

partileşmek, [parti-le-ş-mek] *dönşl. f. [-ir]* (Siyasi görüş ve düşünce için) parti durumuna gelmek; parti niteliği kazanmak.

partili, [parti-li] *sf.* **1.** Bir siyasi partinin üyesi olan. **2.** Belirtilen partiden yana olan kimse.

partisip,-bi [Fr. participe] *is. dbl.* Cümlede tümleç olabilen, isim ve sıfat görevinde kullanılabilen fiilimsi; sıfat-fiil; ortaç; fer'î fiil.

partisyon, [Lat. partitio *(paylaştırma)* > Fr. partition] *is. müz.* İçinde bir müzik eserinin bütün ses ve çalgı partilerinin ardı ardına yazılı olduğu defter.

partiye, [Fr. parti => partiye] *{ağız} is.* Topluluk. [DS]

partizan, [İt. partigiano / partisano > Fr. partisan] *sf.* **1.** (Kişi için) bir davaya, partiye bağlı olan ve bağlı olduğu parti ve davayı savunmayı amaç edinmiş olan. **2.** Düzenli ordu mensubu olmayıp da ulusal, dinsel veya siyasal amaç için çarpışan savaşçı; gönüllü. **3.** Yalnız kendi partisinden olan ya da yandaşlarına hak tanıyan, çıkar sağlayan. **4.** *sf.* Partizanca davranan kimse. ☞ **partizanlar savaşı,** *Düşman cephesinin gerisinde gönüllü birliklerce yürütülen savaş.*

partizanca, [partizan-ca] *(partiza'nca) zf.* **1.** Partizana yakışır biçimde. **2.** *sf.* Partizan gibi davranan; partizana benzeyen.

partizanlık, -ğı [partizan-lık] *is.* **1.** Partizan olma durumu. **2.** Yandaşlarına çıkar sağlama tutumu; partizanca davranma.

partlak, -ğı [part *(yans.)* > part-la-k] *sf.* Patlak.

partlamak[1], [part *(yans.)* > part-la-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(ı)-yor]* **1.** Patlamak. **2.** Patlayıp dağılmak. [DS]

partlamak[2], [part *(yans.)* > part-la-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Bir yerden birdenbire çıkıp kurtulmak; fırlamak. [DS]

partlanguç, -cu [part *(yans.)* > part-la-n-guç] *{ağız} is.* İçi boş ağaçtan yapılan ve tabanca gibi ses çıkaran çocuk oyuncağı. [DS]

partlatmak, [part *(yans.)* > part-la-t-mak] *gçl. f. [-ır]* Patlatmak.

partma, [part-ma] *{ağız} is.* Birden parlama; kızma. [DS]

partmak, [part-mak] *{ağız} gçl. f. [-ar]* (Kavun, karpuz vb. için) yere vurup parçalamak. [DS]

partner, [Lat. partionarius *(ortak mirasçılar)* > Fr. partenaire > İng. partner] *is.* **1.** Eş. **2.** İş arkadaşı; ortak. **3.** Kendisi ile cinsel ilişkide bulunulan karşı cinsten kişi; yatak arkadaşı.

partoy, [partoy] *{ağız} sf.* Söylediğini bilmeyen; salakça konuşan. [DS]

partoylamak, [partoy-la-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(u)-yor]* **1.** Sözünü bilmeden konuşmak. **2.** (At için) koşarken ayakları kayarak yıkılır gibi olmak. [DS]

partoz, [? partoz] *{ağız} is.* Yirmi beş otuz demetten oluşan ekin yığını. [DS]

partöner, [İng. partner > Fr. partenaire] *is.* **1.** Tiyatroda, sinemada vb. karşılıklı oynanan, birlikte gösteri yapılan kişi. **2.** Kâğıt oyunlarında ortak olunan kişi. **3.** Birlikte dans edilen kişi.

part-time, [İng. part-time] *(parttaym) is.* Yarım gün.

partu, [par-tu / par-du] *{eT} is.* Üste giyilen hırka; pardösü. [DLT]

partul, [partal > partul] *{ağız} sf.* Eski püskü. [DS]

partutuş, [pat+tut-uş ?] *{ağız} is.* Kaygı. ⊡ **partutuş olmak,** *{ağız} 1. Kaygılanmak; tasalanmak. 2.* → par tutuş olmak. [DS]

paru, [Far. pārū پارو] *(pa:ru:) {OsT} is.* Yaşlı kadın; kocakarı.

parub, [Far. pārūb پاروب] *(pa:ru:b) {OsT} is.* → paru.

paruklamak, [paruk-la-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(u) -yor]* Zayıflamak; hastalanmak. [DS]

parule, [Far. pārūle پاروله] *(pa:ru:le) {OsT} is.* **1.** Yonga. **2.** *sf.* Şaka yapmayı seven; latifeci. **3.** (Kişi için) işe yaramaz; hayırsız.

parya[1], [Tamul d. paraiyan *(sınıf dışı)* > Port. pariâ > İng. pariah] *is.* **1.** Hindistan'da kast dışı, tarım işçileri ile köy hizmetçilerine verilen ad. **2.** Herkesçe hor görülen, aşağılanan kimse.

parya[2], [Far. pār-yā پاریا] *(pa:rya:) {OsT} is.* Akarsu ile sulanan ekin.

parya[3], [Yun. poreia => poyra / parya] *{ağız}* is. Arabalarda dingilin başına konulan, delikli, yuvarlak demir; poyra. [DS]

paryab, [Far. pār-yāb پاریاب] *(pa:rya:b) {OsT} is.* → parya[2].

paryandı, [par *(yans.)* > par + yan-dı] *{ağız} sf.* Tanınmış; ünlü; meşhur. [DS]

paryav, [Far. pār-yāv پاریاو] *(pa:rya:v) {OsT} is.* → parya[2].

paryavşan, [par+yavşan] *{ağız} is. bot.* Yavşan otu. [DS]

paryetal, -li [Lat. paries *(duvar)* > Fr. pariétal] *sf. biy.* Bir yapının, duvarının bir bölümü veya duvara yakın olan. ⊡ **paryetal kemikler,** *anat. Yan kafa kemikleri.*|| **paryetal lop,** *anat. Beyinde temporal lobun üzerindeki lop.*

parzede, [Far. pārzede پارزده] *(pa:rzede) {OsT} is.* **1.** Çocuk göğüslüğü. **2.** *bot.* Kasnı.

P.A.S. [Fr. para-amino-salisilik acite] *kısalt. tıp.* Verem basili üzerindeki bakteriyostatik etkisi sebebiyle saf olarak sodyum, kalsiyum tuzu veya esteri olarak kullanılan asit.

pas[1], [*Oğz.* bas / pas پاس] *is.* **1.** Havadaki nemin etkisi ile demir ve demir alaşımı maddelerin yüzeyinde demir III oksit oluşmasıyla meydana gelen açık kırmızı tabaka. *{eT} {eAT} (aynı)* [Bahşayiş] **2.** *bot.* Bitkilerde pas mantarı adı verilen bazı asalakların sporlarının oluşturduğu kırmızı veya gri tortu; bu mantarların sebep olduğu hastalık; kınacık. **3.** *tıp.* Bazı ağır ateşli hastalıklar sonucu dil, diş eti ve dudaklarda görülen siyahımsı yapışkan sıvı. **4.** *tıp.* Mide hastalığı yüzünden dil üzerinde görülen beyaz tabaka; bar. ⊡ **pas açmak,** *Paslanmış olan bir şeyin üzerindeki pası gidererek parlatma işlemi.*|| **pas bağlamak,** *1. Paslı duruma gelmek; paslanmak. 2. İşlekliğini kaybetmek.*|| **pas başlı kiraz kuşu,** *zool.* → kızıl başlı kiraz kuşu.|| **pas gerdanlı arı kuşu,** *zool.* → yeşil arı kuşu.|| **pas giderici,** *Demir veya çelik üzerinde oluşan demir III oksidi çözerek gidermeye yarayan kimyasal madde.*|| **pas mantarı,** *Pas mantarıgillerden, buğdaygiller ile baklagillerde pas hastalığına sebep olan mantar, (Uromyces).*|| **pas mantarıgiller,** *bot. Bitkilerin üzerinde asalak yaşayarak pas hastalığı yapan mantar takımı, (Uredinales).*|| **pas önleyici,** *Demir ve çelik eşyayı paslanmaya karşı koruyan kimyasal madde.*|| **pas rengi,** *1. Kırmızı ile kahverengi arasındaki renk. 2. Bu renkte olan.*|| **pas rengi ardıç kuşu,** → kızılardıç.|| **pas rengi gerdanlı dalgıç,** → kızıl gerdanlı dalgıç.|| **pas rengi ördek,** → Macar ördeği.|| **pas renkli kiraz kuşu,** → kızıl kiraz kuşu.|| **pas tutmak,** *1. Paslı duruma gelmek; paslanmak. 2. İşlekliğini kaybetmek. 3. {ağız} Bakırdan zehirlenmek.* [DS]

pas[2], [İng. pass *(geçme, geçiş)*] *is.* **1.** Takım sporlarında topun bir oyuncudan diğer oyuncuya geçmesi. **2.** Hipnotizmacının, karşısındakini uyutmak için elleriyle yaptığı hareket. **3.** *ünl.* Bazı kâğıt oyunlarmda, bir oyuncunun o el oyuna katılmayacağını ifade eden söz. ⊡ **pas almak,** *Takım sporlarında bir oyuncudan gelen topu kullanmak.*|| **pas geçirmek,** *Briçte sırası gelmeden konuşan oyuncuyu konuşmalar sonuca bağlanıncaya kadar konuşturmamak; topu geçirmek.*|| **pas geçmek,** *1. O el oyuna katılmamak. 2. Bir şeyin üzerinde durmamak; önem vermemek; vazgeçmek.*|| **pas vermek,** *1. Takım oyunlarında kendi kullanamadığı topu daha iyi değerlendireceğini umduğu arkadaşına vermek. 2. (Kadın, kız için) kur yapan erkeği bakışları veya davranışları ile umutlandırmak; erkeğin işaretle yaptığı teklifi kabul ettiğini işaretle belirtmek. 3. Yakınlık göstermek; iyi davranmak.*

pas[3], [Far. pāsiden *(korumak)*>pās پاس] *(pa:s)* *{OsT}* *is.* **1.** Koruma; gözetme. **2.** Gece ve gündüzün sekizde biri; üç saatlik zaman dilimi. **3.** İç sıkıntısı; keder; üzüntü.

pasa[1], [İt. passare *(geçmek)* > passa] *(pa'sa)* *is.* **1.** Bir şeyi elden elen geçirerek taşıma eylemi. **2.** Ekmeklik hamurun, fırına atılmadan önce dinlenmesi için üzerinde bekletildiği, içine bez konulmuş iki metre uzunluğunda, 30 cm. genişliğinde tahta kasa. **3.** *{ağız}* *zf.* Ardı arkası kesilmeden; sürekli olarak; durmadan. [DS] ⊡ **pasa atuşturmak,** *{ağız} Durmaksızın yemek.* [DS]|| **pasa bezi,** *Ekmeklik hamurun ikinci fermantasyonu sırasında pasalara serilen ve kıvrımlarıyla hamur topaklarını birbirinden ayıran bez.*|| **pasa olmak,** *(Hamur için) yeterince dinlenip kendini salarak pişecek duruma gelmek.*

pasa[2], [? pasa] *{ağız}* *is.* Çardak. [DS]

pasa[3], [parsa] *{ağız}* *is.* Oyundan, güreşten, çalgı çalındıktan sonra toplanan para; bahşiş. [DS]

pasa[4], [? pasa] *{ağız}* *is.* Maden ocaklarında, cevherlerin arasında çıkan taş, toprak vb. yabancı nesneler. [DS]

pasada, [pas > *pas-at-mak > pas-ada / posada / posuda / posa-lı] *{ağız}* *sf.* **1.** Pasaklı; dağınık. **2.** Beceriksiz. [DS]

pasaf[1], [pasak > pasaḫ > pasaf] *{ağız}* *is.* **1.** Pislik; kir; süprüntü. **2.** Akarsu ve sel artığı; moloz. **3.** Yemek artığı; kazan ve tencere dibine yapışmış yemek. **4.** *sf.* Kirli; pasaklı. [DS]

pasaf[2], [masal > pasaf ?] *{ağız}* *is.* Yalan. [DS]

pasafçı, [pasaf-çı] *{ağız}* *sf.* **1.** Temiz iş yapmayan. **2.** Düşünmeden, gelişigüzel konuşan; patavatsız. [DS]

pasafka, [pasaf-ka] *{ağız}* *sf.* **1.** (Kişi için) aşağılık; değersiz; onursuz. **2.** İşine ve giyimine özen göstermeyen; temiz ve tertipli oymayan. [DS]

pasaflı, [pasak-lı > pasaḫ-lı > pasaflı ?] *{ağız}* *sf.* Temiz olmayan; karışık. [DS]

pasağı, [pasağı] *{ağız}* *is.* Kene. [DS]

pasahlı, [pasak-lı > pasaḫlı] *{ağız}* *sf.* → pasaklı. [DS]

pasaj, [Fr. passage *(geçit)*] *is.* **1.** İki yanında dükkânlar bulunan, çoğunlukla üstü kapalı geçit. **2.** *ed.* Bir yazıdan alınan küçük bölüm. **3.** *biy.* Alt kültür.

pasak[1], **-ğı** [pas-ak] *is.* **1.** Kir; küf; pas. *{ağız} (aynı)* [DS] **2.** Kirli elbise. **3.** *{ağız}* Salya; sümük. [DS]

pasak[2], **-ğı** [bas-mak > bas-ak > pas-ak] *{ağız}* *is.* **1.** Merdiven. **2.** Merdiven başı. [DS]

pasak[3], **-ğı** [pas-ak ?] *{ağız}* *is.* Tarlanın, ekini seyrek ve büyümemiş bölümü. [DS]

pasaklanmak, [pasak-la-n-mak] *{ağız}* *dönşl. f.* *[-ır]* Kirlenmek. [DS]

pasaklı, [pasak-lı] *sf.* **1.** (Kişi için) giyimi kirli; pis olan. **2.** Giyimine özen göstermeyen; çapaçul.

pasaklılık,-ğı [pasak-lı-lık] *is.* Pasaklı olan kimsenin niteliği.

pasal, [Yun. passalos] *{ağız}* *is.* **1.** Hayvanları bağlamak için yere çakılan kazık. **2.** Kütük yarmakta kullanılan ağaç ya da demir çivi. **3.** İpliği düzeltmekte kullanılan tahta araç. [DS]

pasalak[1], **-ğı** [pasa-lak] *{ağız}* *is.* Çarık yapmak için kesilen gönün orta parçası. [DS]

pasaklı[2], **-ğı** [pasa-la-k] *{ağız}* *sf.* Onurlu; kibirli. [DS]

pasanaklı, [pasanak-lı] *{ağız}* *sf.* Pasaklı. [DS]

pasank, -gı [pasank] *{ağız}* *is.* Kir; pislik; süprüntü. [DS]

pasaparola, [İt. passa parola] *(pasaparo'la)* *is.* **1.** Ağızdan ağza yayılan emir; parola. **2.** Parolayı birbirine geçirme. **3.** Bir emir ve komutun ilgiliye megafon, telefon, telsiz vb. ile iletilmesi. ⊡ **pasaparola etmek,** *argo. Bir haberi her yana yaymak; herkese duyurmak.*|| **pasaparola olmak,** *(Haber için) ağızdan ağıza yayılmak; herkes tarafından öğrenilmek.*

pasaport, [Fr. passa porto *(liman geçiş belgesi)*] *is.* **1.** Başka ülkelere gidecek olan vatandaşlara yetkili makamlarca verilen uluslar arası kimlik ve seyahat belgesi. **2.** Savaş anında ticarî gemilere verilen ve geminin kimliğini, gideceği limanı, yükünün cinsini ve miktarını gösteren seyir belgesi. ⊡ **pasaportunu eline vermek,** *argo. İşine son vermek; işten çıkarmak; işten kovmak.*

pasarıf, [? pasarıf] *{ağız}* *is.* Pislik; süprüntü. [DS]

pasaroflamak, [pasarof-la-mak] *{ağız}* *gçsz. f.* *[-r]* Bunamak. [DS]

pasaruklamak, [pasaruk-la-mak] *{ağız}* *gçsz. f.* *[-r]* *[-l(u)yor]* Bunamak. [DS]

pasavan, [Fr. passavant] *is.* Ülkemizle kara sınırı olan ülkelerin sınır bölgelerinde geçerli olmak üzere bu bölgelerde oturan vatandaşlara verilen sınır giriş çıkış belgesi; serbest geçiş belgesi. ⊡ **pasavan kapısı,** *Pasavan sahibi kişilerin geçtikleri, gümrük hattı üzerinde valiliklerce belirlenen sınır kapısı.*

pasban, [Far. pās-bān پاسبان] *(pa:sba:n)* *{OsT}* *is.* Gözcülük eden; bekçi. ⊡ **pās-bān-ı felek,** *{OsT} Satürn gezegeni.*|| **pās-bān-ı tārüm,** *{OsT} gök b. Satürn.*

pasbani, [Far. pās-bānī پاسبانی] *(pa:sba:ni:)* *{OsT}* *is.* **1.** Bekçilik; gözcülük; koruculuk. **2.** *müz.* Türk müziğinde eski bir birleşik makam.

pasbaş, [pas+baş] *sf.* (Kuş vb. için) başı kızıl renkli olan. ⊡ **pasbaş patka,** *zool. Ördekgillerden yarım metre kadar uzunlukta, erkeğinin başı, boynu ve göğsü kızıl kahverengi bir kuş, (Aythya nyroca).*

pasbuk, [İng. pas-book] *is.* Banka cüzdanı.

pascal, [Fr. Blaise Pascal *(Fransız matematik, fizik bilgini)* > pascal] *(paskal)* *is.* **1.** *fiz.* 1 m^2'lik düzlemsel bir yüzeye dik olarak etkidiğinde bu yüzey üzerine toplam 1 newtonluk bir kuvvet uygulayan

düzgün basınca eşdeğer basınç ölçüsü birimi; sembolü: Pa. **2.** *bsy.* Söz dizimi bakımından ALGOL ailesinde yer alan, bilimsel uygulamalara uygun, yapısal programlamaya olanak veren, sınırlı olduğu için öğrenilmesi kolay programlama dili. ⊡ **pascal ilkesi,** *fiz. "Sıvılar üzerine uygulanan basıncı her yöne doğru aynı kuvvetle iletirler" ilkesi.*|| **pascal-saniye,** *Dinamik akışmazlık ölçüsü birimi; sembolü: Pa.sn.*

pasdaf, [? pasdaf] *{ağız} sf.* Çalımlı; gururlu; övünçlü. [DS]

pasdar, [Far. pās-dār پاسدار] *(pa:sda:r) {OsT} is.* **1.** Gece bekçisi. **2.** Güvenilir ve doğru kimse.

pasdari, [Far. pās-dārī پاسداری] *(pa:sda:ri:) {OsT} is.* **1.** Gözcülük; bekçilik. **2.** Göreve bağlılık; doğruluk.

pasek, [Far. pāsek پاسك] *(pa:sek) {OsT} is.* Esneme.

paseng, [Far. pāseng پاسنگ] *(pa:seng) {OsT} is.* → parseng.

pası[1], [? pası] *{ağız} is.* Kız. [DS]

pası[2], [? pası] *{ağız} is.* Pamuktan dokunmuş kalın bez. [DS]

pasıra, [balsıra / basıra / pasıra] *{ağız} is.* Ağaçlarda oluşan yapışkan sıvı; balsıra. [DS]

pasırak, -ğı [bas-mak > bas-ır-ak / pasırak] *{ağız} is.* Basınç; ağırlık. [DS]

pasırtı, [pas-ır-tı] *{ağız} is.* **1.** Titreme. **2.** Çarpıntı. [DS]

pasif, [Lat. passivus > Fr. passif] *sf.* **1.** Olaylara tepki göstermeyen; etkinliği olmayan; edilgin. **2.** Kendiliğinden eyleme geçemeyen; etkisiz; çekingen; durgun. **3.** Başkalarının eyleminden etkilenen; başkasının etkisi altında kalan. **4.** Tepkisiz, uyuşuk kişilere özgü. **5.** *dbl.* Edilgen. **6.** *fiz.* Dingin. **7.** *is.* Devletin veya ticarî bir kuruluşun belli bir andaki borçlarının ve parayla ifade edilen yükümlülüklerinin tümü. ⊡ **pasif belirti,** *tıp. Vücudun belirli bir yerine yerleşen hastalık mikrobunun vücudun başka bir noktasında meydana getirdiği hastalık belirtisi.*|| **pasif çatı,** *dbl. Edilgen çatı; edilgin çatı.*|| **pasif fiil,** *dbl. Edilgen fiil.*|| **pasif korunma,** *Silahlı bir saldırıya karşı korunmak amacıyla silah kullanmadan gerçekleştirilen korunma yollarının tümü.*

pasifik, -ği [Lat. pacificus > Fr. pacifique] *sf. dz.* (Kıta kenarı için) bir okyanus çukuruyla sınırlı, dengesiz ve depremsel. ⊡ **pasifik kıyı tipi,** *Dalmaçya kıyı tipi.*

pasifist, [Fr. pacifiste] *is.* **1.** Uluslar arası barışı görüşmeler, silahsızlanma ve şiddet aleyhtarlığı aracılığıyla sağlamayı amaç edinen kimse. **2.** *sf.* Pasifizm yanlısı olan.

pasifize, [Fr. passif-iser] *sf.* Pasifleştirilmiş. ⊡ **pasifize etmek,** *Pasifleştirmek.*

pasifizm, [Lat. pacificus > Fr. pacifisme] *is.* Uluslar arası barışı görüşmeler, silahsızlanma ve şiddet aleyhtarlığı aracılığıyla sağlamayı amaç edinen düşünce akımı.

pasifleşme, [pasif-le-ş-me] *is.* Pasifleşmek eylemi; edilgenleşme.

pasifleşmek, [pasif-le-ş-mek] *dönşl. f. [-ir]* Pasif duruma gelmek; edilgenleşmek.

pasifleştirme, [pasif-le-ş-tir-me] *is.* Pasifleştirmek eylemi; edilgenleştirme.

pasifleştirmek, [pasif-le-ş-tir-mek] *gçl. f. [-ir]* Pasif duruma getirmek; pasifleşmesine yol açmak; edilgenleştirmek.

pasiflik, -ği [pasif-lik] *is.* **1.** Pasif olma durumu. **2.** Pasif olanın niteliği; pasif kimsenin davranışlarının niteliği; edilgenlik. **3.** *fiz.* Dinginlik.

pasiyans, [Fr. patience] *is.* Bir iskambil falı.

paska[1], [? paska] *{ağız} is.* **1.** Çalıdan veya kamıştan yapılma bostan kulübesi. **2.** Büyük sepet. [DS]

paska[2], [Slav. pās > *paska [Tietze]] *{ağız}* is. Küçük çocukların bellerine bağlanan geniş ve uzun kuşak. [DS]

paskal[1], [Fr. pascal *(paskalya ile ilgili)*] *sf.* **1.** (Kişi için) insanı güldürüp eğlendiren; soytarı. **2.** *is. tiy.* Orta oyununda güldürücü erkek oyuncu.

paskal[2], [pas-la-k > paskal ?] *{ağız} sf.* Kirli; pasaklı; pis. [DS]

paskal[3], [? paskal] *{ağız} is.* Gecekondu. [DS]

paskallamak, [paskal-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ı) -yor]* Onarmak; yapmak. [DS]

paskallık,-ğı [paskal-lık] *is.* Güldürüp eğlendiren söz ya da davranış.

paskalya, [Yun, paskhalia] *(paska'lya) is.* Hristiyanlıkta Hz. İsa'nın dirildiğine inanılan günü anmak üzere her yıl ilkbaharda değişik tarihlerde kutlanan yortu. ⊡ **paskalya çöreği,** *Paskalya yortusu zamanı un, bira mayası, süt, yumurta, sakız ya da mahleple yapılan bir tür çörek.*|| **paskalya yumurtası,** *Paskalya yortusu sırasında pişirilip boyanmak suretiyle satılan yumurta.*|| **paskalya yumurtası gibi,** *(Kadın için) aşırı ölçüde makyaj yapmış olan.*

paskırmak, [pas-kır-mak] *{ağız} gçsz. f. [-ır]* **1.** (Çimento, un vb. için) savurmak. **2.** Küçük taneli nesneleri savurmak. [DS]

paslak, -ğı [pas-la-k] *{ağız} sf.* Kirli; pis; pasaklı. [DS]

paslam, [pas-la-m] *{ağız} is.* Parça. [DS]

paslandırma, [pas-la-n-dır-ma] *is.* Paslandırmak eylemi.

paslandırmak, [pas-la-n-dır-mak] *gçl. f. [-ır]* Paslı duruma getirmek; paslanmasına neden olmak.

paslanış, [pas-la-n-ış] *is.* Paslanmak eylemi veya biçimi.

paslankoz, [? paslankoz] *{ağız} is.* Tahta düzeltmekte kullanılan küçük, rendeye benzer demir araç. [DS]

paslanma, [pas-la-n-ma] *is.* Paslanmak eylemi.

paslanmak, [pas-la-n-mak] *dönşl. f. [-ır]* **1.** (Kimi metal ve alaşımlar için) havadan, sudan veya tuzlu sudan etkilenerek üzerinde pas oluşmak; oksitlenmek. **2.** *mecaz.* (Kişi için) işsizlik, hareketsizlik gibi nedenlerle tembelleşmek; uyuşup kalmak; canlılığım yitirmek. **3.** *mecaz.* (Kulak için) uzun süre müzik dinlememiş olmak.

paslanmaz, [pas-la-n-maz] *sf.* (Metal veya alaşım için) paslanmaya karşı dayanıklı olan; pas tutmayan; paslanmayan. ⊡ **paslanmaz çelik,** *Alaşımına yüzde 13 krom veya yüzde 18 krom ile yüzde 8 nikel katılmak suretiyle paslanmaya karşı dayanıklı hale getirilmiş olan çelik.*

paslaşma[1], [pas[1]-la-ş-ma] *is.* Paslaşmak eylemi.

paslaşma[2], [pas[2]-la-ş-ma] *is.* Paslaşmak eylemi.

paslaşmak[1], [pas[1]-la-ş-mak] *gçsz. f. [-ır]* Pas durumuna gelmek; pas olmak.

paslaşmak[2], [pas[2]-la-ş-mak] *gçl. f. [-ır]* **1.** (Top oynayan sporcular için) topu birbirine aktarmak; pas vererek oynamak. **2.** *argo.* (Kadın ve erkek için) birbirine bakışma yoluyla anlaşmak. **3.** Karşılıklı birbirine iltifat etmek.

paslatma, [pas[1]-la-t-ma] *is.* Paslatmak eylemi.

paslatmak, [pas[2]-la-t-mak] *gçl. f. [-ır]* Paslanmasına neden olmak; paslandırmak

paslı, [pas-lı] *sf.* **1.** Pas tutmuş; paslanmış olan. **2.** *{ağız} zool.* Deniz kıyılarındaki kayaların diplerinde yaşayan, koyu renkli bir çeşit balık. [DS] ⊡ **paslı balgam,** *tıp. Akciğer hastalıklarında görülen, içinde bozulmuş kan bulunan, sarımtırak renkli balgam.*|| **paslı dil,** *tıp. Mide rahatsızlıklarının yol açtığı sarımtırak beyaz bir madde ile sıvanmış durumdaki dil.*

pasmanıka, [? pasmanıka] *{ağız} is.* Patlamış mısır. [DS]

pasnavur, [? pasnavur] *{ağız} sf.* Giyinişine özen göstermeyen. [DS]

paso, [İt. passo *(geçiyorum)*] *(pa'so) is.* **1.** Tren, belediye otobüsü, metro gibi kimi taşıtlarda geçerli olan ve sahibinin ücretin tamamından veya bir kısmından bağışık tutulduğunu gösterir belge. **2.** Bir takım tezgâhında bir takımın, işlenecek parçaya daldığı andan bu parçadan ayrıldığı ana kadar gerçekleştirdiği iş. **3.** Bir mücevherde, madenin kıvrılmasıyla oluşan açı. **4.** Değerli taşın tablaya bitişik yüzü. **5.** *{ağız}* tütün yaprağı dizisi. [DS] ⊡ **paso derinliği,** *Bir paso sırasında kaldırılan malzemenin derinliği.*

pasör, [Fr. passeur] *is.* **1.** Kimi top oyunlarında pası gerçekleştiren oyuncu. **2.** Voleybolda pas dağıtan oyuncunun durumu ve bulunduğu yer.

paspal, [Yun. paspale] *is.* **1.** Kalın öğütülmüş kepekli un. **2.** *argo.* Kötü esrar. **3.** *sf.* (Kişi için) dağınık; bakımsız; pis. **4.** *sf.* (Giyim için) kötü; buruşuk; eski; pis.

paspallık, -ğı [paspal-lık] *is.* Bakımsızlık; dağınıklık.

paspanaklı, [paspanak-lı] *{ağız} sf.* Giyinişine özen göstermeyen. [DS]

paspanıka, [? paspanıka / pasmanıka] *{ağız} is.* Patlamış mısır. [DS]

paspar, [Far. pās-pār پاسپار] *(pa:spa:r) {OsT} is.* Tekme.

paspartu, [Fr. passe-partout] *is.* Bir fotoğraf veya resmi çerçeveye takmak için üzerine yerleştirildiği kenarlarda uygun biçimde boşluk bırakılmış karton veya mukavva parçası; karton çerçeve.

paspas, [Fr. passe passe *(geç geç)*] *is.* **1.** Ayakkabıları silmek için kapı önlerine konulmuş sert kıl veya plastikten yapılmış gereç. **2.** Yer silmekte kullanılan, bir sopa ucuna bağlanmış çuval veya bezden meydana gelmiş temizlik aracı. ⊡ **paspas yapmak,** *Yerleri paspas ile temizlemek; paspaslamak.*

paspasçı, [paspas-çı] *is.* **1.** Paspas yapan veya satan kimse. **2.** İşi yerleri paspasla silmek, temizlemek olan kimse.

paspasçılık, -ğı [paspas-çı-lık] *is.* Paspasçının yaptığı iş veya mesleği.

paspaslama, [paspas-la-ma] *is.* Paspaslamak eylemi.

paspaslamak, [paspas-la-mak] *gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Paspasla silmek veya kurulamak.

paspaslanma, [paspas-la-n-ma] *is.* Paspaslanmak eylemi.

paspaslanmak, [paspas-la-n-mak] *edil f. [-ır]* **1.** Paspas yapılmak; paspas yapılarak temizlenmek. **2.** *dönşl. f.* Paspas sahibi olmak; paspas edinmek; paspas satın almak.

paspaslatma, [paspas-la-t-ma] *is.* Paspaslatmak eylemi.

paspaslatmak, [paspas-la-t-mak] *gçl. f. [-ır]* Paspasla sildirmek; paspas yaptırmak.

pasra, [balsıra / basra / pasra] *{ağız} is.* Asma ve üzümlere zarar veren bir hastalık; külleme. [DS]

pasraf[1], [? pasraf] *{ağız} is.* **1.** Kir. **2.** Kirletme. [DS]

pasraf[2], [Ar. maṣrāf => pasraf] *{ağız} is.* Gereksiz harcama. [DS]

pasrak, -ğı [pas-ra-k] *{ağız} sf.* Giyimine özen göstermeyen. [DS]

pasramak, [pas-ra-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-r(ı)-yor]* Titremek. [DS]

pasran, [pas-ra-n] *{ağız} is.* Böğürtlen çalısının içine girilemeyecek kadar gür ve sık olan yeri. [DS]

passız, [pas-sız] *sf.* Pası olmayan; paslanmamış olan.

pasta[1], [İt. pasta] *(pa'sta) is.* **1.** Yağ, yumurta, şeker ile kabarması için karbonat konulmuş hamura çikolata, krema, meyve, meyve ezmesi vb. katılarak hazırlanmış ve fırında pişirilmiş özel tatlı. **2.** Sert yüzeyleri ve otomobil kaportalarını parlatmakta kollanılan içinde çok ince tanecikler bulunan macun. **3.** Lehimcilerin lehimden önce havyayı üzeri-

ne sürttükleri sodyum borat kalıbı. ⊕ **pasta cila,** *Sert yüzeyleri ve otomobil kaportalarını parlatmakta kollanılan içinde çok ince tanecikler bulunan macun.*|| **pasta hamuru,** *Pasta yapımında kullanılan içine karbonat katılmış, şekerli ve yumurtalı hamur.*|| **pasta kalıbı,** *Pasta hamurunun içine dökülerek pişirildiği özel kap.*

pasta², [Yun. pasta] *(pa'sta) is.* Elbiselerdeki dikişli kıvrım.

pasta³, [? pasta] *{ağız} is.* Darı. [DS]

pastacı, [pasta-cı] *is.* **1.** Pasta yapan ve satan kimse. **2.** Pastahane işleten kimse. **3.** Pastahane.

pastacılık,-ğı [pasta-cı-lık] *is.* **1.** Pasta yapım ve satım işi. **2.** Pastahane işletmeciliği.

pastaf, [? pastaf / pastav] *{ağız} is.* **1.** Abartı; büyütme. **2.** Yalan; uydurma. **3.** Alay. [DS]

pastafçı, [pastaf-çı] *{ağız} sf.* Çok abartılı konuşan; palavracı. [DS]

pastaflamak, [pastaf-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Abartmak. [DS]

pastahane, [İt. pasta + Far. ḫāne پاسته خانه] *(pastaha:ne) {OsT} is.* Pasta satılan, içinde oturarak veya ayakta pasta yenilen yer; pastacı dükkânı.

pastahaneci, [pastahane-ci] *(pastaha:neci) is.* Pastahane işleten kimse; pastacı.

pastahanecilik,-ği [pastahane-ci-lik] *(pastaha:necilik) is.* Pastahane işletmeciliği; pastahanecinin yaptığı iş.

pastaklı, [pastak-lı] *{ağız} sf.* Giyimine özen göstermeyen. [DS]

pastal¹, [Slav. stati *(durmak)* > Mac. poszto => pastal] *is.* Aynı boy yaprakların üst üste konulması ile oluşan tütün yaprağı demeti. ⊕ **pastal dengi,** *{ağız} Üst üste yığılmış ipliğe dizili tütün yaprağı demeti.* [DS]|| **pastal pastal,** *{ağız} Yırtık pırtık; eski püskü.* [DS]

pastal², [Mac. pastav > pastal] *{ağız} is.* Hokkabazların kullandıkları ses çıkartan bir araç; şakşak. [DS]

pastalı, [pasta-lı] *sf.* (Giysi için) üzerinde pasta olan; pasta bulunan.

pastallı, [pastal-lı] *{ağız} sf.* Giyimine özen göstermeyen. [DS]

pastav¹, [Slav. stati *(durmak)* > Mac. poszto پاستاو] *is.* **1.** Denk; balya; top. **2.** Çuha kumaş topu. **3.** Ucu yaldızlı çuha topu. **4.** Postal. **5.** Ortaoyununda Pişekâr'ın kullandığı iki parçalı sopa; şakşak. ⊕ **pastavla pazarlık,** *Toptan pazarlık.*|| **pastav makinesi,** *Kumaşların üst üste yığılarak top haline getirilmesi işinde kullanılan makine.*|| **pastav sehpası,** *Pastav makinesinden çıkan kumaşların kat halinde üzerine yığıldığı ızgaralı sehpa.*

pastav², [? pastav] *{ağız} is.* Abartı; büyütme. [DS]

pastavcı, [pastav-cı] *{ağız} sf.* Abartarak konuşan. [DS]

pastel, [İt. pastello > Fr. pastel] *is.* **1.** Sulu kalsiyum karbonat hamurundan yapılmış, balmumu, gliserin, Arap zamkı ve istenilen rengi elde etmek için değişik boyalar katılmış, kalem biçiminde kesilmiş donuk renkli kuru boya kalemlerine verilen ad. **2.** Bu kalemle yapılmış resim. **3.** *sf.* (Renk ve tonları için) uçuk; soluk. ⊕ **pastel renk,** *Uçuk renk.*|| **pastel resim,** *Pastel kalemle yapılmış resim; pastel.*

pastelci, [pastel-ci] *sf.* Pastel kalem kullanarak resim yapan sanatçı.

pastelli, [pastel-li] *{ağız} is.* Pekmezle undan yapılan bir tür tatlı. [DS]

pastı, [bas-mak > bas-tı > pastı] *{ağız} is.* Domatesli pirinç yemeği. [DS]

pastık, -ğı [bas-mak > bas-tı-k / pas-tı-k] *{ağız} is.* Pestil. [DS]

pastıkan, [bas-mak > bas-tı-k-an] *is.* Tulum ayranı.

pastıranlık, -ğı [pastır-an-lık] *{ağız} is.* Üzeri yaban otları ile kaplı çorak yer. [DS]

pastırma, [bas-tır-mak > pas-tır-ma] *is.* Sığır etinin bütün halinde çeşitli işlemlerden geçtikten sonra tuz, çemen, sarımsak ve salça ile sıvanıp kurutulmasıyla elde edilen ve ince dilimler halinde kesilerek yenilen kuru et. ⊕ **pastırma ayazı,** *Pastırma yazı.*|| **pastırmasını çıkarmak,** *Birini çok dövmek; hırpalamak; pestilini çıkarmak.*|| **pastırma yazı,** *Pastırma yapılan güz sonundaki sıcak günler.*

pastırmacı, [pas-tır-ma-cı] *is.* **1.** Pastırma yapan kimse. **2.** Pastırma satan kimse. **3.** Pastırma satılan dükkân.

pastırmacılık,-ğı [pas-tır-ma-cı-lık] *is.* Pastırma yapma ve satma işi; pastırmacının işi ve mesleği.

pastırmalı, [pas-tır-ma-lı] *sf.* İçinde pastırma bulunan; pastırma katılmış olan; pastırma ile birlikte pişirilmiş veya hazırlanmış.

pastırmalık,-ğı [pas-tır-ma-lık] *sf.* **1.** (Et için) pastırma yapımına elverişli olan. **2.** Pastırma yapmak üzere ayrılmış.

pastik, -ği [? pastik] *{ağız} sf.* İyi temizlik yapamayan; beceriksiz. [DS]

pastil, [Lat. pastillus *(küçük çörek)* > Fr. pastille] *is.* **1.** Özel kokulu veya lezzet verici maddeler katılarak hazırlanmış ve ağızda eritilerek alınmak üzere hazırlanmış yuvarlak, yassı, katı ilaç. **2.** Pişmiş şeker, çikolata vb. ile hazırlanan yuvarlak bonbon. **3.** Ağırlık ve biçimi değişmeden kalacak şekilde preslenmiş plastik döküm maddesi.

pastilleme, [pastil-le-me] *is.* Katı parçacıkların iki çelik pul arasında sıkıştırılarak topak haline getirilmesi.

pastis, [Fr. pastis] *is.* Anason kokulu ve alkollü bir Fransız içkisi.

pastiş, [Fr. pastiche] *is. ed.* **1.** Yanıltmak amacıyla bir yazarın eserini veya ressamın resmini taklit ede-

rek yapılan sanat eseri; taklit. **2.** Bir dönemin ve türün kurallarına göre yazılmış ve hiçbir özgünlüğü olmayan eser.

pastişi, [pastiş-çi] *is.* Pastiş yazarı.

paston, [? paston] *{ağız} is.* İskambil kâğıtlarından maça. [DS]

pastoral,-li [Fr. pastoral] *sf.* **1.** Kırları ve köy yaşamını çağrıştıran. **2.** *ed.* Kadın ve erkek çobanların arasındaki duygusal hayatı konu alan uzun eser. **3.** *müz.* Köy hayatını yansıtan ezgi ve sözler üzerine kurulmuş müzik eseri. **4.** *res.* Kırsal yaşamı idealleştirerek yansıtacak biçimde yapılmış resim. ⊡ **pastoral oyun,** *Kişileri kadın ve erkek çobanlar olan tiyatro eseri.*

pastörizasyon, [Fr. pasteurisation] *is.* Sıvı besinleri, besin ve vitamin değerlerini bozmadan belli bir sıcaklığa kadar ısıttıktan sonra ani olarak soğutarak bu besinler içinde bulunabilecek hastalık bakterilerini yok etme işlemi.

pastörizatör, [Fr. pasteurisateur] *is.* Sıvı besinleri pastörize etmeye yarayan araç.

pastörize, [Fr. pasteurisé] *sf.* (Sıvı besinler için) belli bir sıcaklığa kadar ısıtıldıktan sonra aniden soğutma yöntemi ile içindeki hastalık bakterileri yok edilmiş olan. ⊡ **pastörize etmek,** *Sıvı besinleri, besin ve vitamin değerlerini bozmadan belli bir sıcaklığa kadar ısıttıktan sonra ani olarak soğutarak bu besinler içinde bulunabilecek hastalık bakterilerini yok etmek.*

pastra, [Yun. pastra] *(pa'stra) is.* Bir tür iskambil oyunu; pişti.

pastukan, [? pastukan] *{ağız} is.* Yoğurt ya da ayranı ekşiterek yapılan bir çeşit yiyecek. [DS]

pasuh, [Far. pāsuḫ پاسخ] *(pa:suh) {OsT} is.* Karşılık; yanıt; cevap. ⊡ **pāsuh-güzār,** *{OsT} Cevap veren.*|| **pāsuh-şinev,** *{OsT} Cevabı dinleyen.*

pasuruklu, [pas-ur-uk-lu] *{ağız} sf.* Giyimine özen göstermeyen. [DS]

pasüvar, [Far. pā-süvār / pāy-süvār پاسوار] *(pa:süva:r) {OsT} is.* Yaya yürüyen; piyade.

pasvan, [Far. pās *(gece)*+vān *(bekçi)* > pāsvān پاسوان] *(pa:sva:n) {OsT} is.* Gece bekçisi; pasban.

-paş, [Far. pāşiden *(saçmak)* > -pāş پاش -] *(pa:ş) {OsT} son ek. "Saçan, serpen"* anlamıyla birleşik sıfatlar yapan Farsça son ek.

paş[1], [Far. pāşīden > pāş پاش] *(pa:ş) {OsT} sf.* Saçılmış; dağılmış. ⊡ **pāş pāş,** *{OsT} 1. Dağınık. 2. Parça parça; bölük bölük; küçük küçük.*

paş[2], [Fa pes => paş] *{ağız} is.* Evleklerin çevresindeki yükseklik. [DS]

paşa[1], [baş+ağa > paşa پاشا] *{OsT} is.* **1.** İmparatorluk döneminde yüksek dereceli devlet memurlarına verilen unvan. **2.** İmparatorluk döneminde, albaydan yüksek rütbeli subaylara verilen unvan. **3.** Günümüzde halkın generallere verdiği ad. **4.** Büyük erkek kardeş; büyük oğul. **5.** Mülk sahibi. **6.** Tanrı. **7.** Sultan. **8.** *{ağız}* Baba. [DS] **9.** *{ağız}* Ağabey. [DS] **10.** *{ağız}* Saygıdeğer bayan. [DS] **11.** Konuk. **12.** *sf.* (Çocuk için) uslu; ağırbaşlı. **13.** *{eAT} ünl.* Saygı ve sevgi hitabı. ⊡ **paşa ağacı,** *bot. İri gözenekli kerestesi açık sarı-yeşilimsi renkli, çoğunlukla kaplamacılıkta kullanılan değerli bir mobilya ağacı.*|| **paşa baştardası,** *Osmanlı donanmasında kaptan paşanın bindiği baştarda.*|| **paşa boynuzlu çapraz,** *{ağız} Bir tür yün dokuma motifi.* [DS]|| **paşa çayı,** *Çocuklar için soğuk su katılarak hazırlanmış çay.*|| **paşa defterlisi,** *Vezir, beylerbeyi ve sancak beylerinin kumandası altında bulunan sipahilere verilen ad.*|| **paşa gemisi,** *Kaptan-ı deryanın bindiği gemi.*|| **paşa gibi,** *1. Uslu. 2. Ağırbaşlı; etkileyici; kerli ferli. 3. Yaramazlık etmeden; çevresine rahatsızlık vermeden.*|| **paşa gibi yaşamak,** *Parasal sıkıntı çekmeden yaşamak; bolluk içinde olmak.*|| **paşa göçtü,** *Kars ve yöresinde, Osmanlı-Rus savaşı sırasında Kars yöresinde konaklayan ordunun hareket geçişi ve komutanların uğurlanışını canlandırarak oynanan bar türü bir halk oyunu.*|| **paşa kapısı,** *1. Eskiden halkın hükûmet konağına vermiş olduğu ad. 2. Sadrazamların çalıştığı saray; Babıali.*|| **paşa kapısı ricali,** *Başta sadrazam olmak üzere paşa kapısında çalışan devlet adamlarına verilen ad; paşa kapısı kodamanları.*|| **paşa livası,** *Rumeli beylerbeyinin oturduğu merkez sancağa verilen ad.*|| **paşa olmak,** *İçkiyi çok kaçırmak; çok sarhoş olmak.*|| **paşa paşa,** *1. Paşa gibi; kimseyi rahatsız etmeden. 2. Direnmeden; karşı koymaksızın. 3. Güzellikle; seve seve; isteyerek.*|| **paşa pilavı,** *{ağız} Soğanlı yumurta yemeği.* [DS]|| **paşa sancağı,** *Eyalet valilerinin oturduğu sancaklara verilen ad.*|| **paşa topu,** *{ağız} Pirinç, un ve kıymadan fındık büyüklüğünde yapılıp pişirilen salçalı köfte.* [DS]|| **paşaya kelle yetiştirmek,** *{ağız} Acele etmek.*

paşa[2], [baş ağa > paşa] *is.* Eski Gucerat bakır sikkesine verilen ad.

paşaağa, [paşa+ağa] *{ağız} is.* Baba. [DS]

paşababa, [paşa+baba] *is.* Eskiden paşalık yapmış büyük baba.

paşabeğendi, [paşa+beğen-di] *{ağız} is.* Kasımpatı. [DS]

paşaçadırı, [paşa+çadır-ı] *is. bot.* Begonyagillerden, yaprakları kalp biçiminde ve altı kırmızımtırak üstü yeşil, sürünücü bir süs bitkisi, *(Begonia feasti).*

paşaçömlek, -ği [paşa+çömlek] *{ağız} is. folk.* Tokat yöresinde kızların oturdukları yerde oynadıkları bir oyun. [DS]

paşadizini, [paşa+dizin-i] *{ağız} is.* Yanları iki sıralı, altı, üç, dört sıralı ve köşeli dizilmiş altın kolye. [DS]

paşahan, [paşahan] *{ağız}* *is.* Kolay sürülen yumuşak toprak. [DS]

paşakılıcı, [paşa+kılıç-ı] *is. bot.* Zambakgillerden, yaprakları yeşil, gümüşî ve gri şeritli, rizomlu bitkiler, *(Sanseviera).*

paşal, [paşa-lı / paşal] *{ağız}* *is.* Yanları yırtmaçlı uzun bayan giyeceği. [DS]

paşalı[1], [paşa-lı پاشالى] *is.* **1.** Bir paşanın hizmetinde bulunan kimseler. **2.** *{OsT}* *sf.* Paşanın maiyetinde bulunan. ⊡ **paşalı kıyafeti,** *Bir paşanın emrinde bulunanların giydiği özel kıyafet.*

paşalı[2], [paşa-lı] *{ağız}* *is.* → paşal. [DS]

paşalık[1], **-ğı** [paşa-lık] *is.* **1.** Paşa olma durumu. **2.** Paşanın unvanı. **3.** İmparatorluk döneminde paşa unvanını taşıyan bir görevlinin yönetimi altında bulunan toprakların tümü.

paşalık[2], **-ğı** [paşa-lık] *{ağız}* *is.* Gelinlik elbise. [DS]

paşalu, [paşa-lu] *{ağız}* *is.* → paşal. [DS]

paşaluğ, [paşa-luk] *{ağız}* *is.* → paşal. [DS]

paşan, [Far. pāşīden *(saçmak)* > pāşān پاشان] *(pa:-şa:n)* *{OsT}* *sf.* Saçan; saçıcı.

paşavat, [paşa + Far. -vāt پاشاوات] *(paşava:t)* *{OsT}* *is.* Paşalar.

paşazade, [paşa+Far. zāde پاشازاده] *(paşaza:de)* *{OsT}* *is.* **1.** Paşa oğlu; paşa çocuğu. **2.** Rahatına düşkün; gösterişi seven.

paşende, [Far. pāşīden *(saçmak)* > pāşende پاشنده] *(pa:şende)* *{OsT}* *sf.* Saçan; saçıcı.

paşeng, [Far. pāşeng / pāşenge پاشنگ / پاشنگه] *(pa:-şeng)* *{OsT}* *is.* Kurumuş üzüm hevengi.

paşev, [? paşev] *{ağız}* *is.* Sahur. [DS]

paşib, [Far. pāşīb پاشيب] *(pa:şi:b)* *{OsT}* *is.* **1.** Merdiven. **2.** Basamak.

paşide, [Far. pāşīden *(saçmak, serpmek)* > pāşīde پاشيده] *(pa:şi:de)* *{OsT}* *sf.* Dağılmış; saçılmış; serpilmiş.

paşik, [Soğd. p'šyk] *{eT}* *is.* **1.** Millî marş. [EUTS] **2.** İlahi. [EUTS] [Gabain]

paşmak, [baş-mak / paş-mak پاشمق] *{ağız}* *is.* **1.** *{eAT}* Ayakkabı. [DK] **2.** Terlik. **3.** Takunya. **4.** Çatal tırnaklı hayvanların asıl tırnaklarının gerisindeki küçük tırnaklar. [DS]

paşmakçı, [paş-mak-çı پاشمقچى] *{eAT}* *is.* → başmakçı.

paşmakçılık, -ğı [paş-mak-çı-lık] *is.* → başmakçılık.

paşmaklık, [paş-mak-lık] *is.* → başmaklık.

paşna, [Far. pāşnā پاشنا] *(pa:şna:)* *{OsT}* *is.* Ökçe; topuk.

paşne, [Far. pāşne پاشنه] *(pa:şne)* *{OsT}* *is.* → paşna.

paşnin, [Far. pāşnīn پاشنين] *(pa:şni:n)* *{OsT}* *is.* Tahta ve ağaç parçaları.

pat[1], [pat / pıt *(yans.)*] *is.* Patırtılı adım atmayı, düzensiz ve rastgele hareketleri anlatan kök. [Zülfikar] *pat çat, pat-ır-da-mak.* ⊡ **pata küt,** *{ağız}* *(Yürümek için) yuvarlanırcasına; tez olarak.* [DS]|| **pat çat,** *{ağız}* *Tek tük; ara sıra.* [DS]|| **pat sat,** *{eAT}* *{ağız}* *Tek tük; ara sıra.* [DS]|| **pat taban,** *{ağız}* *(Kişi için) büyük ayaklı ve düztaban.* [DS]|| **patta satta,** *{ağız}* *Zaman zaman; yer yer; tek tük.* [DS]

pat[2], [pat / pıt / pırt / püt / pürt *(yans.)*] *is.* Patlamayı, patlayıp dağılmayı, patlamak üzere irili ufaklı biçimde kabarmayı, ani hareketleri anlatan kök. [Zülfikar] *pat-dak, pat-ıl-dak, pat-ır-da-mak, pat-la-mak, pat pat.* ⊡ **pat virmek,** *{ağız}* *Patlak vermek, ip ucu belirmek.* [DS]|| **pat yapmak,** *{ağız}* *Kabalık yapmak.* [DS]

pat[3], [pat / pıt / pit *(yans.)*] *is.* **1.** El ya da ayakla vurmayı, dövmeyi, çırpmayı; düşmeyi ve başka rastgele hareketleri anlatan kök. [Zülfikar] *pat-ak, pat-ak-la-mak, pat-a küte, pat etmek, pat pat, pat put* **2.** Bir yere vurulduğunda çıkan kalın ve tok ses. **3.** *{ağız}* Yassı bir şeyle vurulduğunda çıkan ses. [DS] **4.** *is.* Birdenbire yapılan hareketin özelliği. *{ağız}* *(aynı)* [DS] **5.** *{eT}* Ağır bir şeyin yere düştüğü zaman çıkardığı ses. [DLT] ⊡ **pat ağacı,** *{ağız}* *Üzerinde odun kırılan kütük.* [DS]|| **pata küte,** *{ağız}* *(Dövmek için) pat küt sesleri çıkararak.*|| **pat çat,** *{ağız}* *Tek tük; ara sıra.* [DS]|| **pat diye,** *1. "Pat" sesi çıkaracak biçimde. 2. Beklenmedik bir anda.*|| **pat etmek,** *{ağız}* *1. Gürültü çıkarmak. 2. Elle selam vermek.*[DS]|| **pat küt,** *Üst üste vurmayı anlatır.*|| **pat pat,** *1. Üst üste vurmayı anlatır. 2. Koşarken ayakların çıkardığı sesi anlatmak için kullanılır.*|| **pat sat,** *{ağız}* *1. Zaman zaman; ara sıra; tek tük. 2. Yer yer; seyrek olarak.* [DS]|| **pat tüşmek,** *{eT}* *Ağır bir şey düşerken ses çıkarmak.* [DLT]

pat[4], [pat / pıt / pit *(yans.)*] *is.* Gevezelik etmeyi, düzensiz ve baş ağrıtıcı konuşmayı anlatan kök. [Zülfikar] *pat-a pat, pat-ır-a-mak, pat-ır-da-mak*

pat[5], [pas / pat] *{eT}* *is.* Cibre; her nesnenin çöküntüsü. [DLT]

pat[6], [pat] *is. bot.* **1.** Birleşikgillerden, papatyaya olduğu kadar kasımpatına da benzeyen çok yıllık otsu bitki, *(Leucanthemum).* **2.** Pat çiçeğine benzetilerek yapılmış elmas iğne. **3.** *{ağız}* Kasımpatı. [DS]

pat[7], [Fr. patte] *is.* Ek süs veya kapama parçası olarak kullanılan deri veya kumaş bant.

pat[8], [pat] *sf.* (Burun için) yassı, basık.

pat[9], [Fr. pâté] *is.* Macun, hamur kıvamında olan şey; ezme. ⊡ **pat** (pata) **krem,** *Yüz ve boyundaki pürüzleri ve kırışıklıkları gideren pudra ile fondöten karışımı bir madde.*

pat[10], [Fr. pat] *sf.* **1.** (Satranççı için) mat olmamış, ancak elinde hareket ettiremediği şahı kalmış olan ve berabere kalmış. **2.** (Şah için) oyuncunun elinde tek taş olarak kalmış. **3.** *is.* Hasmı bu duruma düşürmek için yapılan hamle.

pat[11], [pat] *{ağız} is.* Tavan. [DS]

pat[12], [pat] *{ağız} is.* Ot yığını. [DS]

pat[13], [pat] *{ağız} sf.* İçi boş; olgunlaşmamış. [DS]

pat[14], [pat] *{ağız} is.* Altmışaltı oyununda sayıların eşit gelmesi. [DS]

pat[15], [pat] *{ağız} is.* El sallayarak selam verme. [DS] ⊡ **pat etmek,** *{ağız} Selam vermek.* [DS]

pat[16], [pat] *{ağız} sf.* **1.** Sağır. **2.** Kekeme. [DS]

pat[17], [pat] *{ağız} sf.* Kesiciliğini, keskinliğini kaybetmiş; körelmiş; küt. [DS]

pat[18], [Bul. pat] *{ağız} is.* **1.** Karyola. **2.** Yerli sedir, kerevet. **3.** Makat. [DS] ⊡ **pat ağacı** *{ağız} 1. Üstünde odun kırılan kütük. 2. Saklambaç oyununda sobe yapılan yer.* [DS]

pat[19], [pat] *{ağız} is.* Domuz yavrusu. [DS]

pata[1], [pat *(yans.)* > pat-a] *is.* Vurma, dövme sırasında çıkan sesi anlatan yansımalı gövde. ⊡ **pata küte,** *1. {ağız} Pat küt dövme bildirir. 2. Tokat sesi.* [DS]

pata[2], [pat *(yans.)* > pat-a] *{ağız} sf.* **1.** Peltek konuşan; kekeme. **2.** Dilsiz. [DS] ⊡ **pata pat,** *{ağız} (Konuşmak için) patavatsızca.* [DS]

pata[3], [pat *(yans.)* > pat-a] *{ağız} is.* **1.** Elle verilen selam. **2.** Gelinlerin verdikleri bir çeşit selam. [DS] ⊡ **pata atmak,** *{ağız} Selam vermek.* [DS]|| **pata çakmak,** *1. argo. Asker gibi selam vermek. 2. {ağız} Elle selam vermek.* [DS]|| **pata çatlatmak,** *{ağız}* → pata çakmak. [DS]||

pata[4], [pat *(yans.)* > pat-a] *{ağız} is.* **1.** Patlatılmış mısır. **2.** Patates. [DS]

pata[5], [İt. patta] *(pa'ta) sf.* **1.** Eşit; denk durumda. **2.** *is.* Oyunda iki tarafın berabere kalması; yenen ve yenilen olmaması durumu. ⊡ **pata gelmek,** *1. Oyunda berabere kalmak. 2. Ödeşmek.*|| **pata olmak,** *Karşısındakine üstünlük kazanmak.*

pata[6], [pata] *{ağız} sf.* Kekeme. [DS]

pata[7], [pata] *{ağız} zf.* (Verilen söz için) geri alış. [DS]

pataç, [? pataç] *{ağız} is.* Bacak arası, apış. [DS]

patadak, [pat *(yans.)* > pat-a-dak] *(pa'tadak) zf.* **1.** Birdenbire; aniden; beklenmedik bir anda ve yerde. **2.** *{ağız}* (Düşmek için) ansızın ve "pat" sesi çıkararak. [DS]

patadan, [pat *(yans.)* > pat-a-dan] *{ağız} zf.* → patadak. [DS]

patağ, [? patağ] *{ağız} is.* Gizlice işlenen suç. [DS]

patağı, [patağı] *{ağız} sf.* Ağır. [DS]

patah[1], [pat *(yans.)* > pat-aḫ] *{ağız} is.* Dayak. [DS]

patah[2], [botak > pataḫ] *{ağız} is.* Domuz yavrusu. [DS]

patahçı, [pat *(yans.)* > pat-aḫ-çı] *{ağız} sf.* Sabahları erken kalkan. [DS]

patahlamak, [patak-la-mak / pataḫ-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Dövmek. [DS]

patak[1], **-ğı** [pat *(yans.)* > pat-ak] *is.* Dayak; kötek. [DS]

patak[2], **-ğı** [pat *(yans.)* > pat-ak] *{ağız} sf.* (Kişi için) güçlü kuvvetli ve dolgun vücutlu. [DS]

patak[3], **-ğı** [pat-ak] *{ağız} sf.* (Kişi için) güçlü, kuvvetli ve dolgun vücutlu. [DS]

patak[4], **-ğı** [pat-ak] *{ağız}* Çok meyveli ağaçları hafifçe sallayarak fazlalarını silkme işlemi. [DS]

patak[5], **-ğı** [pat-ak] *{ağız} is.* Fındıkların toplu olarak bulunduğu dalcık. [DS]

patak[6], **-ğı** [pat-ak] *{ağız}* **1.** Olgunlaşmamış incir. **2.** Ceviz içi. [DS]

patak[7], **-ğı** [bot-ak / patak] *{ağız} is.* **1.** On yaşından yukarı olan deve. **2.** Manda. [DS]

patak[8], **-ğı** [bat-ak / bat-ık > patak] *{ağız} is.* **1.** Kir. **2.** Sümük. [DS]

patak[9], **-ğı** [patak] *{ağız} is.* Küçük küp. [DS]

pataklama, [pat-ak-la-ma] *is.* Pataklamak eylemi.

pataklamak, [pat *(yans.)* > pat-ak-la-mak] *gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* **1.** Dayak atmak; rastgele vurmak; dövmek. *{ağız} (aynı)* [DS] **2.** Acele ile gelişi güzel süpürüp temizlemek. **3.** Çamaşırı acele acele tokaçlayıp yıkamak.

pataklanma, [pat-ak-la-n-ma] *is.* Pataklanmak eylemi.

pataklanmak, [pat *(yans.)* > pat-ak-la-n-mak] *edil. f. [-ır]* Pataklama eylemine uğramak; birisi tarafından dövülmek; pataklama eylemine konu olmak.

pataklı, [pasak-lı > patak-lı] *{ağız} sf.* Pis ve düzensiz. [DS]

patakülle, [pata+külle ?] *{ağız} is.* Birinin yüzüne gülme. [DS]

pataküte, [Yun. patatoka *(erkek ceketi kesimi)* ?] *is.* Eskiden, Müslüman olmayan yangın tulumbacılarının giydiği, yakası kadife, önü çapraz kavuşmalı bir tür ipekli mintan.

patal[1], [pat-al] *{ağız} is.* Lületaşı. [DS]

patal[2], [pat-al] *{ağız} sf.* Gereğinden çok büyük; iri; hantal. [DS]

patalak[1], [pata-la-k] *{ağız} is.* Patates. [DS]

patalak[2], [pat-a-la-k] *{ağız} sf.* (Çocuk için) şişman. [DS] ⊡ **patalak patalak,** *{ağız} (Yürümek için) ördek gibi.* [DS]

patalaşmak[1], [pata-la-ş-mak] *{ağız} işteş. f. [-ır]* Selamlaşmak. [DS]

patalaşmak[2], [pat-al-la-ş-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* Yürürken ayağını bir yere çarpmak. [DS]

patalya, [İt. batella] *(pata'lya) is. dnz.* Her bir çift küreği bir kişi tarafından çekilen ve üç çifte kadar kürekli savaş gemisi filikası.

patamak, [pata-mak] *{ağız}* *is.* Olmamış incir. [DS]

pataman, [pata-man] *{ağız}* *sf.* (Çocuk için) hantal; uyuşuk; tombul. [DS]

patan[1], [pat-an ?] *{ağız}* *is.* Ayak; bacak. [DS] ⊡ **patan seyrek,** *Çok seyrek. [DS]*

patan[2], [? patan] *{ağız}* *is.* Ayı yavrusu. [DS]

patana[1], [? patana] *{ağız}* *is.* Uyluk. [DS]

patana[2], [pat-an-a ?] *{ağız}* *sf.* Ağır iş gören. [DS]

patana[3], [İsp. patata] *{ağız}* *is.* Patates. [DS]

patanak[1], **-ğı** [? patanak] *{ağız}* *is.* Ispanağa benzer bir çeşit bitki. [DS]

patanak[2], **-ğı** [pat-an-ak] *{ağız}* *is.* **1.** Domuz yavrusu. **2.** Ayı yavrusu. [DS]

patanak[3], **-ğı** [pat-an-ak] *{ağız}* *is.* Başak vermeye başlayan ekin. [DS]

patanak[4], **-ğı** [pat-an-ak] *{ağız}* *is.* Fındıkların çok olarak bulunduğu dalcık. [DS]

patanas, [Fr. patinage] *{ağız}* *is.* → patinaj. [DS]

patanaz, [Fr. patinage] *{ağız}* *is.* → patinaj. [DS]

patanma, [patan-ma] *{ağız}* *sf.* (Kişi için) giydiğini yakıştıramayan. [DS]

patanoş, [? patanoş] *{ağız}* *sf.* (Kişi için) eni boyuna eşit olacak kadar şişman. [DS]

patanuş, [? patanuş] *{ağız}* *sf.* → patanoş. [DS]

patar[1], [pat-ar] *{ağız}* *is.* Erkek ördek. [DS]

patar[2], [Sansk. pattra] *{eT}* *is.* **1.** Kitap sayfası. [E-UTS] **2.** Kitap yaprağı. [Gabain]

patarlamak, [pat *(yans.)* > pat-ar-la-mak] *{ağız}* *gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Dövmek; pataklamak. [DS]

patas, [? patas] *{ağız}* *is.* Avuç. [DS]

pataş, [? pataş] *{ağız}* *is.* Bacak arası; apış. [DS]

pataşlamak, [pat *(yans.)* > pat-aş-la-mak] *{ağız}* *gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Vurarak sevmek; eliyle vurarak okşamak. [DS]

patat[1], [pat *(yans.)* > pat-ak / patat پتات] *{eAT}* *is.* Dayak; tokat. ⊡ **patat urmak,** *{eAT} Tokat atmak.*

patat[2], [pat *(yans.)* > pat-at] *{ağız}* *sf.* (Kişi için) peltek konuşan; kekeme; dilsiz. [DS]

patat[3], [pat *(yans.)* > pat-a-t] *{ağız}* *is.* Tezgâhta gücüleri oynatmaya yarayan tahta araç. [DS]

patat[4], [pat *(yans.)* > pat-a-t] *{ağız}* *is.* **1.** Eski kumaş parçası; paçavra. **2.** Tandıra ekmek yapıştırmak için kullanılan araç. [DS]

patat[5], [pat-at] *{ağız}* *is.* Fırın silmek için kullanılan, sopanın ucuna bağlanmış paçavra. [DS]

patat[6], [pat *(yans.)* > pat-a-t] *{ağız}* *is.* **1.** Çok eskimiş giysi, kumaş parçası. [DS] **2.** Kumaş parçalarından yapılmış tutacak. **3.** Yünden, pamuk ipliğinden örülmüş terlik, patik. [DS]

patata, [İsp. patata] *{ağız}* *is.* Patates. [DS]

patates, [Amer. y. d. batata > İsp. / Port. batata > Fr. patate > Yun. patātes] *is.* **1.** *bot.* Patlıcangillerden, Orta Amerika kökenli, beyaz ya da pembe çiçekli, nişastaca zengin toprak altı yumruları sebze olarak kullanılan, kültür bitkisi, *(Solanum tuberosum).* **2.** Bu bitkini çeşitli biçimlerde pişirilerek yenen nişastaca zengin yumrularına verilen ad. ⊡ **patates böceği,** *zool. Kın kanatlılardan özellikle patateslere zarar veren, sarı kırmızı çizgili bir böcek, (Leptinotarsa decemlineata).*|| **patates çorbası,** *Haşlanıp püre haline getirilmiş patatesler et suyu, limon ve yumurta ile terbiye edilmek suretiyle pişirilen çorba.*|| **patates kızartması,** *Soyulup doğranmış patateslerin kızgın yağda kızartılması ile elde edilen yemek.*|| **patates köftesi,** *Haşlanmış patateslerin baharat ve unla karıştırıldıktan sonra galeta ununa bulanarak yağda kızartılması ile pişirilen köfte.*|| **patates musakkası,** *Soğanla kavrulmuş kıyma ve ufak doğranmış patateslerin salça veya domatesle pişirilmesi ile yapılan yemek.*|| **patates oturtması,** *Doğrandıktan sonra kızartılan patates ve soğanla kavrulmuş kıymalı, salçalı su veya domatesle pişirilerek hazırlanan yemek.*|| **patates peronosporası,** *zool. Patatesin taze sürgünlerine ve yapraklarına zarar veren, yumrularını çürüten bir peronospora.*|| **patates püresi,** *Haşlanmış ve ezilmiş patatesin yağ, süt ile karıştırılması ile yapılan garnitür.*|| **patates salatası,** *Haşlanıp ufak ufak doğranmış patates, soğan karışımına limon suyu ve zeytin yağı sosu ekilerek hazırlanmış salata.*|| **patates silkmesi,** *Küçük boy patatesler haşlanıp soyulduktan sonra derin bir tencerede yağla kızartarak yapılan bir yemek.*|| **patates sufle,** *Çırpılmış yumurta ve haşlanmış yumurta karıştırılarak kabarıncaya kadar pişirilen bir yemek.*

patatesli, [patates-li] *sf.* İçinde patates bulunan; patates katılmış olan.

patatla, [pat-a-t-la] *{ağız}* *is.* Ekmek biçimindeki hamur topağı. [DS]

patavalı, [patava-lı] *{ağız}* *sf.* Üstüne başına iyi bakmayan; pasaklı. [DS]

patavasız, [patavat-sız] *{ağız}* *sf.* Düşünmeden konuşan; patavatsız. [DS]

patavassız, [patavat-sız] *{ağız}* *sf.* → patavatsız. [DS]

patavat, [patavat] *is.* Düzgün davranış.

patavatsız, [patavat-sız] *sf.* **1.** Ağzına geleni söyleyen; karşısındakini inciten. **2.** Davranışlarına dikkat etmeyen

patavatsızca, [patavat-sız-ca] *(patavatsı'zca)* *zf.* **1.** (Konuşmak için) karşısındakini incitecek biçimde; neden olacağı sonucu düşünmeden. **2.** *sf.* (Söz ve davranış için) karşısındakini inciteceği düşünülmeden söylenmiş, yapılmış olan; patavatsızlara özgü; kırıcı.

patavatsızlık,-ğı [patavat-sız-lık] *is.* **1.** Patavatsız olma durumu; patavatsız kimsenin niteliği. **2.** Patavatsızlara özgü söz veya konuşma; gaf. ⊡ **patavatsızlık etmek,** *Patavatsızca söz söylemek; gaf yapmak; çam devirmek.*

patavazsız, [patavat-sız] *{ağız} sf.* Patavatsız. [DS]
patavı, [patavı] *{ağız} sf.* Beceriksiz. [DS]
patavra[1], [palavra] *{ağız} is.* Abartma; yalan. [DS]
patavra[2], [Yun. petauron] *{ağız} is.* Yapı bölmelerinde kullanılan ince tahta; bedevre. [DS]
pataz[1], [pat-az] *{ağız} is.* **1.** Avuç. **2.** Avuç dolusu. [DS]
pataz[2], [pat-az] *{ağız} is.* Ağaçtan yapılmış çamaşır tokacı. [DS]
pataz[3], [pat-az] *{ağız} is.* Lokma; büyük lokma. [DS]
pataz[4], [pat-az] *{ağız} is.* Bölüm; parça. [DS]
patazlamak[1], [pat *(yans.)* > pat-az-la-mak] *{ağız}* → pataklamak
patazlamak[2], [pat-az-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Avuçlamak. [DS]
patazlanmak, [pat *(yans.)* > pat-az-la-n-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* Paylanmak. [DS]
patdak, -ğı [pat *(yans.)* > pat-da-k] *{ağız} zf.* Birdenbire. [DS]
pate[1], [? pate] *{ağız} is.* Bardak. [DS]
pate[2], [? pate] *{ağız} is.* Bilye. [DS]
pate[3], [? pate] *{ağız} is.* Çadır. [DS]
pate[4], [Fr. pâté] *is.* **1.** Parça ya da ezme et sakatat ile karıştırıldıktan sonra çeşitli harçlar karıştırılarak hazırlanan et ürünü. **2.** Et, balık veya sebzeden oluşan harcm hamura sarılması suretiyle fırında pişirilen yemek.
patel, [pat-el] *{ağız} sf.* Ayakları çarpık olduğu için iki yana sallanarak yürüyen.
patele, [patele] *{ağız} is.* Patates. [DS]
patelek[1], **-ği** [patelek] *{ağız} is.* Patates. [DS]
patelek[2], **-ği** [pate-le-k] *{ağız} sf.* Ayakları çarpık olduğu için iki yana sallanarak yürüyen.
paten, [Fr. patin] *is.* **1.** Buzda kaymayı kolaylaştıran bir lama yerleştirilmiş kayma ayakkabısı; buz pateni. **2.** Düz zeminlerde kaymayı sağlayan altına tekerlek yerleştirilmiş özel ayakkabı. **3.** Bir yükün altına yerleştirilerek yükün kaymasını kolaylaştıran uzun ağaç parçası.
patenci, [paten-ci] *is.* **1.** Buz pateni yapan sporcu. **2.** Paten ile kayan kimse.
patent, [İng. patent] *is.* **1.** Bir buluşun ve bu buluşun uygulama hakkının kime ait olduğunu gösteren resmî belge; ihtira beratı. **2.** Uyrukluk belgesi. **3.** *dnz.* Gemilere ayrıldıkları limanın sağlık durumu ile ilgili verilen belge. **4.** *mecaz.* Bir işi veya durumu yalnız kendi uygulama alanında ve yetkisinde görme. ⊟ **patent damgası,** *Altın gümüş takı ürünlerinin altına basılan ürünün ayarını belirten damga.*|| **patent hakkı,** *İmalat izni.*|| (birini) (kendi) **patentinin altına almak,** *O kimseyi egemenliği altına almak.*
patente, [İt. patente] *is.* Sağlık belgesi.
paternalizm, [Fr. paternalisme] *is.* İşçi işveren ilişkilerini bir aile ortamındaki saygı ve babaca otoriteye dayandırarak yürütmeyi esas alan öğreti.
patetik, -ği [Yun. pathetikos > Fr. pathétique] *sf.* **1.** Dokunaklı; acıklı; içe dokunan; yürek kabartan. **2.** *is.* Çok güçlü bir heyecan yaratmaya yönelik edebiyat üslubu veya türü.
patga, [Bul. patka] *{ağız} is.* Yaban ördeği. [DS]
pathi, [? pathi] *{ağız} is.* Yapılarda kirişlerin arasına konulan kısa ağaç. [DS]
-patı, [-p+tur-mak > -patı] *{ağız} çek. ek.* Eylemlerin sonuna gelerek süreklilik ve şimdiki zaman anlamı katan kip eki.
patı[1], [pat-ı] *{ağız} is.* Körebe oyunu. [DS]
patı[2], [pat-ı] *{ağız} is.* Küçük çocuk. [DS]
patı[3], [pat-ı] *{ağız} is.* Tahta parçası. [DS]
patı[4], [pat-ı] *{ağız} is.* Şişmanlıktan yalpalayarak yürüyen. [DS]
patıç, [pat-ıç] *{ağız} sf.* Çok eski; partal.
patığa, [Bulg. pateka] *{ağız} is.* Patika. [DS]
patık, -ğı [Yun. patiki] *{ağız} is.* Patik. [DS]
patıko, [patıko] *{ağız} is.* Patates. [DS]
patıl, [Ar. faṭīr فطير] *{ağız} is.* **1.** Mısır ya da buğday unundan yapılan ve sacda pişirilen pide. **2.** Yufka. [DS]
patılamak, [patı-la-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(ı)-yor]* **1.** Eskimek; yıpranmak. **2.** Yaşlanmak; kocamak. [DS]
patıldak, -ğı [pat *(yans.)* > pat-ıl-da-k] *{ağız} is. "Pat pat"* sesi çıkaran çocuk oyuncağı. [DS]
patılmak, [ba-t-mak > pat-ıl-mak] *{eT} dönşl. f. [-ur]* Batmak; batmış olmak; gömülmek. [EUTS]
-patır, [- tur-ur > -patır] *{ağız} çek. ek.* Eylemlerin sonuna gelen şimdiki zaman eki. [DS]
patır[1], [pat *(yans.)* > pat-ır] *is.* Bir yerden düşen orta büyüklükteki nesnelerin ya da yürürken ayakların çıkardığı ses. ⊟ **patır kütür,** *1. Yürüme, düşme, dökülme vb. eylemlerin gürültülü ve şiddetli biçimde yapıldığını belirtir. 2. Bu tür eylemlerin acele ile yapıldığını belirtir; ardı ardına patırtılar çıkararak.*|| **patır patır,** *1. Yürüme, düşme, dökülme vb. eylemlerin yapılışı sırasında gürültü çıktığını belirtir. 2. {ağız} (Meyve için) sulu ve gevrek.* [DS]|| **patır sotur,** *{ağız} (Ağaç için) budaklı, kaba, işe yaramayan.* [DS]
patır[2], [Sansk. pātra / Yun. potiri [Tietze]] *{eT} is.* **1.** Kâse. **2.** Keşişlerin taşıdığı tas.
patır[3], [pat *(yans.)* > pat-ır] *{ağız} is.* İnce ve küçük meşe dalları. [DS]
patır[4], [pat *(yans.)* > pat-ır] *{ağız} sf.* **1.** Peltek konuşan. **2.** Dilsiz. [DS]
patıramak[1], [pat *(yans.)* > pat-ır-a-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-r(ı)-yor]* **1.** Anlaşılmayacak biçimde konuşmak; kendi kendine söylenmek; homurdanmak.

2. Heyecanlanmak; çırpınmak. 3. Gürültü etmek. [DS]

patıramak², [pat-ır-a-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-r(ı)-yor]* Heyecanlanmak; çırpınmak. [DS]

patıramak³, [pat-ır-a-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-r(ı)-yor]* Yabancı dille konuşmak. [DS]

patıramak⁴, [pat-ır-a-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-r(ı)-yor]* Hızlı koşmak. [DS]

patıraşmak, [pat *(yans.)* > pat-ır-a-ş-mak] *{ağız} işteş. f. [-ır]* Gürültü etmek. [DS]

patıravık, -ğı [pat-ır-a-vık ?] *{ağız} sf.* Konuşması anlaşılmayan; peltek. [DS]

patırdama, [pat-ır-da-ma] *is.* Patırdamak eylemi.

patırdamah, [pat-ır-da-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-d(ı) -yor]* Anlaşılmayacak biçimde konuşmak; kendi kendine söylenmek; homurdanmak. [DS]

patırdamak, [pat *(yans.)* > pat-ır-da-mak] *gçsz. f. [-r] [-d(ı)-yor]* **1.** Patırtı etmek; patırtılı ses çıkarmak; gürültü çıkarmak. **2.** *{ağız}* Söylediği anlaşılmayacak derecede gürültülü konuşmak. [DS] **3.** *{ağız}* Kendi kendine konuşmak. [DS] **4.** *{ağız}* Yabancı dille konuşmak. [DS] **5.** *{ağız}* Güçlük çekerek konuşmak. [DS] **6.** *{ağız}* Kafa tutmak; göz dağı vermek. [DS] **7.** *{ağız}* Kırıcı sözler söylemek; birbirine sert söz söylemek; çekişmek. [DS] **8.** *{ağız}* Darılmak. [DS] **9.** *{ağız}* (Ateşte kavrulan şey için) patlayarak ses çıkarmak. [DS]

patırdanmak, [pat *(yans.)* > pat-ır-da-n-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* **1.** Kendi kendine konuşmak; söylenmek. **2.** Ne söylediği anlaşılmayacak biçimde konuşmak. [DS]

patırdaşmak, [pat *(yans.)* > pat-ır-da-ş-mak] *{ağız} işteş. f. [-ır]* **1.** (Çok kişi için) gürültü yapmak. **2.** Yabancı dille konuşmak. **3.** Birbirine sert söz söylemek; çekişmek. [DS]

patırdatma, [pat-ır-da-t-ma] *is.* Patırdatmak eylemi.

patırdatmak, [pat *(yans.)* > pat-ır-da-t-mak] *gçl. f. [-ır]* **1.** Patırtı çıkarmasına neden olmak. **2.** Ayakları yere vurarak ses çıkartmak. **3.** *{ağız}* Patırtılı ses çıkarmak. [DS]

patırdı, [pat-ır-tı / pat-ır-dı] *{ağız} is.* Kavga; gürültü. [DS]

patırı¹, [? patırı] *{ağız} is.* Kadeh. [DS]

patırı², [? patırı] *{ağız} is.* Kara koyun yününden veya keçi kılından yapılan takma saç. [DS]

patırna, [patırna] *{ağız} is.* → patırtı. [DS]

patırtı, [pat *(yans.)* > pat-ır-tı] *is.* **1.** Yere düşen, vurulan veya dövülen bir şeyin çıkarmış olduğu gürültü. **2.** Genellikle ayakları yere kuvvetle basarak yürüme sonucu çıkan ses; ayak gürültüsü. **3.** Kavga; gürültü; şamata; kargaşa; kargaşalık. ⊟ **patırtı çıkarmak,** *Kavgaya yol açmak; hır çıkarmak; kavgaya yol açmak.*|| **patırtı etmek,** *Gürültü yapmak.*|| **patırtı koparmak,** *Kavga çıkarmak; kargaşa yaratmak.*|| **patırtı kopmak,** *Kavga çıkmak; insanlar birbirine girmek; ortalık karışmak.*|| **patırtı kütürtü,** *{ağız} Gürültü; şamata.* [DS]|| **patırtı olmak,** *Gürültü meydana gelmek.*|| **patırtıya pabuç bırakmamak,** *Önemli bir sonuç vermeyecek kışkırtma ve yıldırmalara aldırmayarak bildiğini yapmak; tehditlere aldırış etmemek.*|| **patırtı yapmak,** *Gürültü yapmak.*|| **patırtıya vermek,** *Gürültü çıkararak ortalığı ayağa kaldırmak; karışıklık ve telaşa yol açmak.*

patırtılı, [patır-tı-lı] *sf.* Patırtısı olan.

patırtısız, [patır-tı-sız] *sf.* **1.** Patırtısı olmayan; patırtı çıkarmayan; sessiz; sakin; gürültüsüz. **2.** *zf.* Patırtı çıkarmadan.

pati¹, [Yun. pati ?] *is.* **1.** Kedi ve köpeğin ön ayağının uç kısmı. **2.** *{ağız}* Küçük çocuk ayağı. **3.** Küçük çocuk eli. [DS]

pati², [pati] *{ağız} is.* Sığırların burunlarında olan beyaz leke. [DS]

pati³, [pati] *{ağız} sf.* Yassı. [DS]

patiçi, [? patiçi] *{ağız} is.* Taze fasulye. [DS]

patik¹, **-ği** [patik] *{ağız} is.* Dokuma tezgâhında ayakla basılan tahta. [DS]

patik², **-ği** [pat-ik] *{ağız} is.* Ekmek küreği. [DS]

patik³, **-ği** [Yun. pato *(basmak)* > patiki] *is.* **1.** Küçük çocuklara çorap üstüne giydirilen örgüden yapılmış bağlı ayakkabı. **2.** Kışları ev içinde çorap üstüne giymek için yünden örülen ayakkabı boyunda giyecek. *{ağız} (aynı)* [DS] **3.** Yumuşak bebek ayakkabısı. **4.** Bale ayakkabısı. **5.** *{ağız}* Örgü eşyaların yırtılıp küçülmüşü. [DS] **6.** *{ağız}* Kısa konçlu çorap. [DS] **7.** *{ağız}* Bir tür kadın terliği. [DS]

patika¹, [Bulg. pat *(yol)* > pātéka] *(pati'ka) is.* Keçi yolu; bir kişi geçecek kadar ince dar yol; çığır.

patika², [patates] *{ağız} is.* Patates. [DS]

patike¹, [? patike] *{ağız} is.* Kuyruksuz koyun. [DS]

patike², [patates] *{ağız} is.* Patates. [DS]

patil, [? patil] *{ağız} is.* Sac ekmeği. [DS]

patile¹, [? patile] *{ağız} is.* Çökelekle yapılan bir çeşit sac böreği. [DS]

patile², [Far. pātīle / pātile پاتیله / پاتله] *(pa:ti:le) {OsT} is.* Tencere.

patilemek, [pati-le-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* Teyellemek. [DS]

patima, [? patima] *{ağız} is.* Merdiven basamağı. [DS]

patinaj, [Fr. patinage] *is.* **1.** Buz pateni veya tekerlekli paten ile kayma. **2.** Yolun kayganlığı yüzünden tekerleklerin olduğu yerde dönmesi, aracı ilerletememesi durumu. **3.** Taşıtın tekerleklerinin yönü dışında taşıtın kayması durumu. ⊟ **patinaj yapmak,** *(Tekerlekler için) yolun kayganlığı yüzünden taşıt olduğu yerde kalırken boşa dönmek.*|| **patinaj zinciri,** *Patinajı önlemek için çeki tekerleklerine takılan zincir.*

patini, [Far. pātīnī پاتینی] *(pa:ti:ni:)* *{OsT}* *is.* Yaba.

patir[1], [Bul. patir *(suna)*] *{ağız}* Kaz yavrusu. [DS]

patir[2], [Sansk. pātra] *{eT}* *is.* Kâse; kap. [EUTS] [Gabain]

patiramak, [pat-ır-a-mak] *{ağız}* *gçsz. f.* *[-r] [-r(ı)-yor]* → patırdamak

patirik, [pat-ir-ik] *{ağız}* **1.** Kekeme. **2.** Gelişigüzel konuşan; geveze. **3.** Beceriksiz. **4.** Giyinişi düzensiz. [DS]

patis, [İt. batista > patis] *is.* Patiska.

patisga, [patiska] *{ağız}* *is.* Patiska. [DS]

patiska, [İt. Baptiste de Cambrai *(13. yy. İtalyan dokumacı)* > batista > Fr. batiste => patiska] *(pati'ska)* *is.* **1.** Çoğunlukla iç çamaşırı yapımında kullanılan bez ayağı armürle dokunmuş, beyaz pamuklu kumaş. **2.** *sf.* Patiskadan yapılmış olan.

patit, [? patit] *{ağız}* *is.* Odun. [DS]

patka, [Bulg. patka] *is.* Yaban ördeği.

patki, [? patki] *{ağız}* *is.* Domates fidelerine konulan sırık. [DS]

patkoca, [pat+koca] *{ağız}* *is.* Yurdumuza kışın gelen uzun gagalı, eti güzel; kekliğe benzer bir kuş. [DS]

patköftesi, -ni, -leri [pat+köfte-s-i] *{ağız}* *is.* Et ve bulgurla yapılan sarma. [DS]

patküt, [? patküt] *{ağız}* *is.* Kasımpatı. [DS]

patla, [Ar. bāḳıla] *{ağız}* *is.* Kuru ve taze fasulye. [DS]

patlah, [pat-la-k] *{ağız}* *is.* **1.** Olmamış incir. **2.** *sf.* (Göz için) parlak; iri. [DS] ⊡ *{ağız}* **patlah gözlü,** *(Kişi için) göz kapakları şişkin ve gözleri dışarı fırlamış gibi olan.* [DS]

patlak[1], **-ğı** [pat-la-k] *sf.* **1.** Patlayarak üzerinde delik veya yırtık açılmış olan; patlamış; yarık. **2.** Dışarıya fırlamış gibi görünen. **3.** *is.* Patlama sonucunda açılmış yarık, delik vb. açıklık. ⊡ **patlak dikişli,** *Eskiden ilmiye sınıfından olanların giydiği bir tür kavuk.*|| **patlak göz,** *1. Dışarı doğru fırlamış iri gözler. 2. Gözleri iri ve dışarı fırlamış gibi görünen kimse.*|| **patlak vermek,** *1. (Olay için) beklenmedik bir anda birdenbire olmak. 2. Gizli kalması istenen bir olay birden ortaya çıkmak.*

patlak[2], **-ğı** [pat *(yans.)* > pat-la-k] *{ağız}* *is.* **1.** Patlatılmış mısır. **2.** Suyun fışkırdığı yer; kaynak. **3.** Doğurması yakın hayvan. **4.** Yeni doğmuş deve yavrusu. **5.** Su kaynağı; göze. **6.** Ağaç köklerinden süren filizler. **7.** Olmamış incir; incir. **8.** Mürver ağacı. **9.** Boya tenekesi. **10.** Su fıçısı; galon. **11.** Yaşlı, kısır koyun. **12.** Tohumları patlatılan bir bitki, *(Staphylea pinnata)*. [DS] ⊡ **patlak aşısı,** *{ağız}* *Ağaç köklerinden çıkan sürgünlere aşı yapılarak yetiştirilen meyve fidanı.* [DS]|| **patlak çiçeği,** *{ağız}* *Noel ağacı.* [DS]|| **patlak mısırı,** *{ağız}* *İyi patlayan mısır türü; mısır darısı.* [DS]|| **patlak çiçeği,** *bot.* → karaca ot.|| **patlak otu,** *bot.* → karaca ot.

patlak[3], **-ğı** [pat-la-k] *{ağız}* *is.* Yuvarlak, iri taneli bir çeşit beyaz üzüm. [DS]

patlakça, [pat *(yans.)* > pat-la-k-ça] *(patla'kça)* *zf.* Patlağa benzer; patlak gibi.

patlama[1], [pat-la-ma] *is.* **1.** Patlamak eylemi. **2.** Patlayan bir şeyin çıkarmış olduğu ses. **3.** Bir merminin hava katmanları arasından geçerken çıkardığı gürültü. **4.** İçten yanmalı motorlarda yanma ve genişleme. **5.** *kim.* Alev veya kıvılcımlar saçan veya yüksek sıcaklıkta gazlar çıkaran çok hızlı kimyasal tepkime. **6.** İç basınç etkisiyle otomobil lastiğinin aniden yırtılması. **7.** *mecaz.* Bir dengeyi, ya da değişmezliği bozan şey. **8.** *mecaz.* Büyük bir bolluk getiren ani gelişme. **9.** *tıp. mecaz.* Bazı hastalık belirtilerinin beklenmedik bir zamanda ortaya çıkması. ⊡ **patlama büyüklüğü,** *biy. Bir hücreden serbest bırakılan yeni sentezlenmiş virüs sayısı.*|| **patlama zamanı,** *biy. Bir hücreye virüsün girmesinden serbestleşmesine kadar geçen zaman.*

patlama[2], [pat-la-ma] *{ağız}* *is.* Gözü kör eden bir çeşit hastalık. [DS]

patlamak[1], [pat *(yans.)* > pat-la-mak] *gçsz. f.* *[-r] [-l(ı)-yor]* **1.** Çeşitli nedenlerle oluşan çok büyük basıncın etkisi ile şiddetli bir gürültü çıkararak parçalanıp dağılmak; infilak etmek. **2.** Basınç ya da başka etkenlerle delinmek; delik deşik olmak; yırtılmak; yarılmak. **3.** (Kaş, dudak, kafa vb. için) bir darbe etkisi ile yarılmak, kanamak. **4.** Görünür duruma gelmek. **5.** (Giyecek vb. için) dikilmiş, tutturulmuş, yapıştırılmış yerlerinden ayrılmak; dikişleri açılmak; sökülmek. **6.** (Fırtına için) beklenmedik bir anda gürültü ile şiddetli biçimde başlamak. **7.** *mecaz.* (Kişi için) öfkesini, hoşnutsuzluğunu tutamamak; sabrı taşarak şiddetli bir tepki göstermek; zorlu tepki göstermek. **8.** *mecaz.* (Toplumsal bir olgu veya durum için) ansızın gelişip kısa sürede büyük boyutlara ulaşmak; hızlı gelişme göstermek. **9.** *mecaz.* (Kişi için) herhangi bir durumdan ya da koşullardan dayanılmaz ölçüde rahatsız olmak; çok bunalmak; sıkıntı ve sabırsızlığını belli etmek. **10.** *mecaz.* (Mal vb. için) bir bedele mal olmak; pahalıya gelmek. **11.** (Gövde, karın vb. için) çok yemek ya da içmekten yarılacak gibi rahatsız olmak. **12.** *mecaz.* (Tokat, dayak vb. için) aniden inmek. **13.** *mecaz.* (Olay ve can sıkıcı durum için) beklenmedik bir anda ve şiddetle başlamak; kendini göstermek; patlak vermek. **14.** (Tomurcuk vb. için) açılmak; yeşermek. ⊡ **Patla!** *Sabırsızlı gösteren birine söylenen ilenme sözü.*|| **Patlama!** *"Sakin ol, acele etme!" anlamında kullanılır.*|| **patlamış mısır,** *Pişme sırasında ısının etkisi ile şişerek patlayan ve çerez olarak tüketilen mısır.*|| **Patlayasıca!** *Sabırsızlık gösterene söylenen ilenme sözü.*

patlamak[2], [pat-lā-mak] *{eT}* *gçl. f.* *[-r]* Kolalamak; mayalı bir tortu ile tortulamak. [DLT]

patlamalı, [pat-la-ma-lı] *sf.* **1.** Patlama ile oluşan;

patlama ile çalışan. **2.** (Motor için) hava-benzin karışımının hızlı yanmasıyla beslenen.

patlamasız, [pat-la-ma-sız] *sf.* **1.** Patlama meydana getirmeyen; patlama etkisi göstermeden oluşan veya çalışan. **2.** (Aygıt veya düzenek için) bir patlama meydana getirerek yanmasına rağmen patlamayı önleyici gömlek veya düzenekle donatılmış olan.

patlangaç[1], **-cı** [pat-la-n-gaç] *{ağız} is.* Tohumları patlatılan bitki. [DS]

patlangaç[2], **-cı** [pat-la-n-gaç] *{ağız} is.* Mürver ağacı. [DS]

patlangaç[3], **-cı** [pat-la-n-gıç] *{ağız} is.* Çamurdan yapılan ve patlatılan bir çeşit oyuncak. [DS]

patlangaz, [pat-la-n-gaç] *{ağız}* Patlak mısır

patlangeç, -ci [pat-la-n-gaç] *{ağız} is.* → patlangaç[1]. [DS]

patlangıç[1], **-cı** [pat *(yans.)* > pat-la-n-gıç] *is.* **1.** Kamış veya içi oyuk ağaç dalından yapılan ve çitlembik gibi taneleri fırlatırken ses çıkaran çocuk oyuncağı. **2.** Yere atıldığı zaman şiddetli bir gürültü ile patlayan şenlik fişeği. **3.** Kare biçiminde bir kâğıdın katlanması ile yapılan ve köşelerinden tutulup çekilince patlama sesi çıkaran oyuncak. **4.** *bot.* Kırmızı veya sarı çiçekler açan, içi hava dolu meyve badıcı parmakla sıkıştırıldığında patlayarak ses çıkaran bir tür çalı, *(Colutea). {ağız} (aynı)* [DS] **5.** Bu bitkinin meyveleri. **6.** *{ağız}* Tüfek. [DS] **7.** *{ağız}* Yarım küre şeklindeki çamuru, düz bir zemine vurarak ses çıkartmak suretiyle oynanan bir çocuk oyunu. [DS] **8.** *{ağız}* Mürver ağacı. [DS] **9.** *{ağız}* Çalı; funda. [DS]

patlangıç[2], **-cı** [pat-la-n-gıç] *{ağız} is.* Tane tutmamış nohut kapçığı. [DS]

patlangıç[3], **-cı** [pat-la-n-gıç] *{ağız} is.* Kırmızı ve beyaz çiçekli bir çeşit gelincik. [DS]

patlangoç, -cu [pat-la-n-gıç] *{ağız} is.* Tabanca gibi ses çıkartan bir çocuk oyuncağı. [DS]

patlangoz, [pat-la-n-goz] *{ağız} is.* **1.** → patlangoç. [DS] **2.** *bot.* Mürver.

patlanguç, [pat *(yans.)* > pat-la-n-guç] *{ağız} is.* Tabanca gibi ses çıkaran bir çocuk oyuncağı. [DS]

patlankuç, [pat-la-n-guç] *{ağız} is.* **1.** Mürver ağacı. **2.** İçi boş dallarından mekik yapılan küçük yapraklı bir ağaç. [DS]

patlaşmak, [pat-la-ş-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* Kesmez duruma gelmek, körleşmek. [DS]

patlatma, [pat-la-t-ma] *is.* Patlatmak eylemi.

patlatmak, [pat *(yans.)* > pat-la-t-mak] *gçl. f. [-ır]* **1.** Patlamak işini yaptırmak. **2.** Basma, vurma, sıkma vb. etkilerle patlamasına yol açmak. **3.** Bir silahı veya patlayıcı maddeyi ateşlemek. **4.** (Tokat için) vurmak; indirmek. **5.** *mecaz.* Bir kimseye nispet vererek sabrını tüketmek; canını sıkarak kızdırmak.

patlayıcı, [pat-la-y-ıcı] *sf.* **1.** Patlama özelliği olan; patlayan. **2.** *is.* Güçlü bir kimyasal tepkime ile derhal yüksek sıcaklıkta bir gaz haline dönüşebilen madde; patlayıcı madde; mühimmat. ⊡ **patlayıcı atmosfer,** *Maden ocaklarında, belirli orandaki gazların havaya karışması ile oluşan ortam.*|| **patlayıcı karışım,** *kim. Bozunma yoluyla patlayabilen belli orandaki iki gaz karışımı.*|| **patlayıcı kök,** *kim. Bir birleşiğin kökünde bulunmasından dolayı bu birleşiğe patlayıcılık özelliği veren atomik kök veya atom grubu.*|| **patlayıcı madde,** *Bir alev veya şok yardımı ile büyük bir gürültü ve parlak ışık saçarak patlama özelliği taşıyan madde.*|| **patlayıcı ünsüz,** *dbl. Ciğerlerden gelen havanın ağız boşluğundaki tam kapalı bir engele çarparak patlamasıyla oluşan ünsüzlere verilen ad; /b/, /p/, /d/, /t/, /c/, /ç/, /g/, /k/.*

patlayık, -ğı [pat *(yans.)* > pat-la-y-ık] *{ağız} is.* **1.** Mürver ağacı. **2.** Ova ve dağlık yerlerde yetişen bir bitki. [DS]

patlayış, [pat-la-y-ış] *is.* Patlamak eylemi veya biçimi.

patlet, [Fr. patlette] *is.* **1.** İlik ve cep kenarlarında kumaşın iki katı arasına tutturularak dikilen bir tür biye. **2.** Pantolonun önünde, düğme veya fermuarları gizleyen bir pat ile kapatılan dikey açıklık.

patlıcan, [Ar. bādincān / Far. bādencān بادنجان] *is. bot.* **1.** Patlıcangiller familyasından, Hindistan kökenli, çiçekleri tekli, yaprakları geniş, uzun, yuvarlaksı, mor ya da siyahımsı, üzümsü meyveleri olan, kültürü yapılan bir yıllık otsu bitki, *(Solanum melongena).* **2.** Bu bitkinin çeşitli yemekleri yapılarak sebze olarak tüketilen etli meyvesi. **3.** *{ağız}* Sebze. [DS] **4.** *{ağız}* Domates. [DS] **5.** *{ağız}* Dolmalık biber. [DS] ⊡ **patlıcan böreği,** *Uzunlamasına yarılmış patlıcanların içine peynir, maydanoz, dere otu karışımı iç yerleştirildikten sonra yumurtaya bulanarak yağda kızartılması ve tencerede bir miktar pişirilmesi suretiyle yapılan yemek.*|| **patlıcan inciri,** *{ağız} bot. İri ve mor bir incir türü.* [DS]|| **patlıcan kebap,** *Kuşbaşı et, soğan, patlıcan ve domates tencerede bir müddet kavrulduktan sonra tepsiye alınarak üzerine karabiber, kimyon vb. bahar ekilerek fırında pişirilmesi ile yapılan yemek.*|| **patlıcan kızartması,** *Dilimlenmiş patlıcanların yağda kızartılması ile yapılan yemek.*|| **patlıcan musakkası,** *Doğranmış patlıcanların et, soğan, domates ve yeşil biberle pişirilmesiyle yapılan yemek.*|| **patlıcan oturtması,** *Doğranıp kızartılmış patlıcanların soğan kıyma ve domatesle pişirilmesiyle hazırlanan sulu yemek.*|| **patlıcan salatası,** *Közlenmiş patlıcanların ezmesi üzerine limon, yağ ve sarımsakla yapılan sos dökülmek suretiyle yapılan salata.*|| **patlıcan silkmesi,** *Kızarmış patlıcanların, kavrulmuş kuşbaşı et ile kısık ateşte az su ile pişirilmesiyle yapılan yemek.*|| **patlıcan tatarı,** *{ağız} Ateşte pişirilen doğranmış patlıcanın üstüne*

sarımsaklı yoğurt ve eritilmiş yağ koyarak yapılan bir yemek. [DS]

patlıcangiller, [patlıcan-gil-ler] *is. bot.* İki çeneklilerden domates, patates, patlıcan, biber, tütün gibi bitişik taç yapraklı otsu ya da çalımsı bitkiler, *(Solanaceae).*

patlıcani, [Ar. bādincān => patlıcanī] *(patlıca:ni:) {OsT} sf.* Patlıcan morunda olan; patlıcan rengi.

patlıcanlı, [patlıcan-lı] *sf.* İçinde patlıcan bulunan; patlıcan konularak yapılmış olan.

patmak, [pat *(yans.)* > pat-mak] *{ağız} gçl. f. [-ar]* (Ayva vb. şeyleri) yere vurarak parçalamak; yarmak. [DS]

patnı, [Yun. pátni] *{ağız} is.* Hayvan yemliği. [DS]

pato, [pato] *{ağız} is.* Eli çeneye ve alna değdirerek verilen selam. [DS]

patojen, [Fr. pathogène] *sf.* Hastalık meydana getiren; hastalığa yol açan; hastalık yapan.

patolog,-ğu [Fr. pathologue] *is.* Hastalıklar bilimi uzmanı; patoloji uzmanı.

patoloji, [Yun. pathos *(hastalık)* + logos *(bilim)* > Fr. pathologie] *is.* **1.** Hastalıkları nedenleri, belirtileri ve gelişmeleri bakımından inceleyen tıp dalı; hastalıklar bilimi. **2.** Bir hastalığın belirtilerinin ya da sebep olduğu hastalıklı durumların tümü.

patolojik,-ği [Fr. pathologique] *sf.* **1.** Hastalıklar bilimi ile ilgili; bu bilimin alanına giren. **2.** Bir hastalıktan ileri gelen; hastalıklı; marazi.

patpadi, [Sansk. pippala => patpadi] *{eT} is.* Biber. [EUTS]

patpat[1], [Ar. baṭbāṭ بطباط] *is. bot.* Doğu Anadolu'da yetişen, 30-50 cm boyunda, sarı çiçekli, yumru kökleri idrar yolları hastalıklarına karşı kullanılan, çok yıllık otsu bir bitki, *(Bongardia chrysogonum).* ⧉ **patpat otu,** *{ağız} Küçük, yuvarlak meyveli, laleye benzer ak çiçek açan, uzun yapraklı, zehirli bir ot.* [DS]

patpat[2], [pat *(yans.)* > pat+pat] *{ağız} is.* Motosiklet. [DS]

patpat[3], [pat *(yans.)* > pat+pat] *{ağız} is.* **1.** Ekmeğin küçüğü. **2.** Ateşte kavrularak patlatılmış mısır. [DS]

patpatan, [pat+pat-an] *is. bot.* → salep.

patpatanak, [pat+pat-an-ak] *{ağız} is.* Baharda dağlarda yetişen, katmerli sümbüle benzer, kokusuz bir çiçek; salep. [DS]

patpatı, [pat *(yans.)* > pat+pat-ı] *{ağız} is.* **1.** Tabanca gibi ses çıkaran bir çocuk oyuncağı. **2.** Motosiklet. **3.** Mısır patlağı. **4.** Arpa unundan katıca yoğrulup sac üzerinde pişirilen kalın yufka. [DS]

patpati[1], [pat+pat-i] *{ağız} is.* Ateşte kavrularak patlatılmış mısır. [DS]

patpati[2], [pat+pat-i] *{ağız} is.* → patlangoç. [DS]

patpati[3], [pat+pat-i] *{ağız} is.* Arpa unundan katıca yoğrulup sac üstünde pişirilen ekmek. [DS]

patpatik, -ği [pat *(yans.)* > pat+pat-ik] *{ağız} is.* **1.** Tabanca gibi ses çıkaran çocuk oyuncağı. **2.** Mürver ağacı. [DS]

patramak[1], [pat *(yans.)* > pat-ra-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-r(ı)-yor]* Paylamak; çıkışmak. [DS]

patramak[2], [pat *(yans.)* > pat-ra-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-r(ı)-yor]* **1.** İvmek. **2.** Koşmak. [DS]

patranmak, [pat *(yans.)* >pat-ra-n-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* Çırpınmak; kanat çırpmak. [DS]

patre, [? patre] *{ağız}* Kara koyun ve keçi yününden yapılan takma saç. [DS]

patrık,-ğı [? patrık] *{ağız} sf.* Ekşi. [DS]

patriarkal, -li [Fr. patriarcal] *sf. sosy.* Soyda temel olarak babayı ve ailede babanın hakimiyetini esas alan; pederşâhî; ataerkil.

patrik,-ği [Yun. patriarkhis] *is. hrist.* Ortodoks ve doğu kiliselerinde, bir ülkenin veya geniş bir bölgenin bütün piskoposları üzerinde otoritesi olan bir merkezin piskoposuna verilen unvan.

patrikhane, [patrik+ Far. hāne] *(patrikha:ne) is.* Patrik ve yardımcılarının görev yaptığı yer.

patriklik,-ği [patrik-lik] *is.* **1.** Patriğin görevi. **2.** Patriğin unvanı ve makamı.

patrisa, [İt. paterazzo / paterasso] *(patri'sa) is. dz.* Yelkenlilerde, ana direkler üzerine sürülmüş çubukları cundalarından kıç tarafına doğru meyilli tutan halatlardan her birine verilen ad.

patron, [Lat. patronus *(sahip)* > İt. patrón / padrone *(gemi sahibi)* > Fr. patron] *(pa'tron) is.* **1.** (İşçiler için) çalıştıkları ticaret ve sanayi kuruluşunun sahibi; işveren. **2.** (Müşteriler için) bir mağaza veya dükkânı işleten kimse. **3.** Bir kurumda, amir konumunda olan kimse. **4.** Paralı, nüfuzlu kimse. **5.** Bir giysinin parçaları biçiminde kesilmiş ve dikilecek elbisenin biçilmesine yardımcı olan kâğıt kalıp. ⧉ **patron çıkarmak,** *1. Bir elbisenin modeline göre ilk patron kalıbını çizmek. 2. Bir elbise için hazırlanmış patrondan mulaj kâğıdı üzerine kopyasını geçirmek.*|| **patron kâğıdı,** *kenarları 5'er cm. aralarla bölünmüş olan kâğıt.*

patrona, [İt. patrone] *is.* İmparatorluk döneminde bugünkü koramiralin karşılığı olan askerî rütbeye verilen ad. ⧉ **patrona kadırgası,** *Kadırga donanması komutanının bindiği sancak gemisi.*

patronaj, [Fr. patronage] *is.* Hükümlülere, ceza evinden çıktıklarında topluma ayak uydurabilmeleri için yapılan eğitici yardım.

patronca, [patron-ca] *(patro'nca) zf.* **1.** Patrona yakışan biçimde; patronlara özgü olarak. **2.** *sf.* Bir patrona yakışan; patron gibi.

patroncu, [patron-cu] *is.* Elbise patronlarını hazırlayan kimse.

patronculuk,-ğu [patron-cu-luk] *is.* Elbise patronu hazırlama ve kesme işi; patroncunun yaptığı iş.

patronluk,-ğu [patron-luk] *is.* **1.** Patron olma duru-

mu. **2.** Patronca davranış veya tutum. **3.** *sf.* (Kâğıt, karton için) patron kesmeye, çizmeye elverişli olan.

pattada, [pat(t)-a-da] *(pa'ttada) {ağız} zf.* (Düşmek için) birden; pat diye. [DS]

pattadak, [pat *(yans.)* > pat(t)-a-dak] *(pa'ttadak) {ağız} zf.* Birdenbire, beklenmedik bir şekilde veya anda; ansızın. [DS]

pattadan, [pat *(yans.)* > pat(t)-a-dan] *(pa'ttadan) zf.* → pattadak.

pattadanak, -ğı [pat *(yans.)* > pat(t)-a-dan-ak] *{ağız} zf.* → pattadak. [DS]

pattik, [pat(t)-ik] *{ağız} is.* Kuyruksuz, cins tavuk. [DS]

patul[1], [? patul] *{ağız} is.* Parça parça yağan iri kar tanesi. [DS]

patul[2], [? patul] *{ağız} sf.* Beyaz. [DS]

patul[3], [? patul] *{ağız} is.* Ot demeti. [DS]

patuli, [? patuli] *{ağız}* → patul[1]. [DS]

patuna, [patuna] *{ağız}* Ateşte patlatılmış mısır. [DS]

pav[1], [paf /pav *(yans.)*] *is.* Harıl harıl ve birden yanmayı anlatan kök. [Zülfikar] *pav-kır-mak, pav-kurmak*

pav[2], [paf /pav / pof / puf / püf *(yans.)*] *is.* Havlamayı, gürültülü solumayı, oflayıp puflamayı, üflemeyi, esmeyi, şişirmeyi ve bir şeyi abartmayı anlatan kök. [Zülfikar] *pav-kır-mak, pav-sı-mak*

pav[3], [pav] *{ağız} is.* Kadın baş örtüsü. [DS]

pavfurmak, [pav *(yans.)*>pav-(f)ur-mak] *{ağız} gçsz. f. [-ur]* Çok öfkelenmek. [DS]

pavha, [? pavha] *{ağız} is.* Dövülerek savrulmuş buğday. [DS]

pavkırma, [pav *(yans.)* > pav-kır-ma] *is.* Pavkırmak eylemi.

pavkırmak[1], [pav *(yans.)* > pav-kır-mak] *gçsz. f. [-ır]* **1.** (Çakal, kurt, köpek vb. için) ulumak. **2.** *{ağız}* (Kişi için) çok öfkelenmek; sinirli sinirli bağırmak. [DS] **3.** *{ağız}* (At için) yorgunluktan derin derin solumak. [DS] **4.** *{ağız}* Sert sert öksürmek. [DS]

pavkırmak[2], [pav *(yans.)* > pav-kır-mak] *{ağız} gçsz. f. [-ır]* Ateş alev alev yanmak, alev bir yere doğru yönelmek. [DS]

pavkulak, [pav+kulak] *{ağız} is.* Kurttan küçük, iri bir çeşit çakal. [DS]

pavkurmah, [pav *(yans.)* > pav-kur-mak] *{ağız}* → pavkırmak.

pavkurmak, [pav *(yans.)* > pav-kur-mak] *{ağız} gçsz. f. [-ur]* Çok öfkelenmek. [DS]

pavlamak, [pav *(yans.)* > pav-la-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(ı)-yor]* (Kurt, çakal, köpek vb. için) ulumak; ürümek. [DS]

pavlika, [İt. fabricca] *{ağız} is.* Fabrika. [DS]

pavlike, [İt. fabricca] *{ağız}is.* Fabrika. [DS]

pavlonya, [Lat. paulownia > Anna Palovno *(Çar I. Pavel'in kızı)*] *is. bot.* Sıracagillerden, Çin kökenli, düşey koçan veya demetler halinde mor çiçekler açan bir süs ağacı, *(Paulownia imperialis)*.

Pavlov, [Rus. Pavlov] *öz. is.* Rus psikologu. ⚏ **Pavlov şartlanması,** *psikol. biy. Doğal uyartı (yemek) ile birlikte tekrarlanan başka bir uyartının (zil sesi) meydana getirdiği öğrenme biçimi.*

pavraz, [Far. per-vāz] *{ağız} is.* Tavan kirişlerine çakılan ince tahta; pervaz. [DS]

pavsımak, [pav *(yans.)* > pav-sı-mak] *{ağız} gçsz. f. [-ır]* Tozu toprağa katmak; toz savurtmak. [DS]

pavsutmak, [pav *(yans.)* > pav-su-t-mak] *{ağız} gçl. f. [-ur]* Toz çıkartmak. [DS]

pavşut, -du [? pavşut] *{ağız} is.* Hoşaf. [DS]

pavuç, -cu [Far. pā-pūş => pabuç] *{ağız} is.* Ayakkabı. [DS]

pavurya, [Yun. pagouria] *(pavu'rya) is. zool.* Bir yengeç türü, *(Cancer pagurus)*.

pavyavşanı, [pav+yavşan-ı] *{ağız} is.* → payyavşanı

pavyon, [Lat. papilio *(kelebek)* > Fr. pavillon] *is.* **1.** Çadır. **2.** Geceleri sabaha kadar açık olan içkili, müzikli eğlence yeri. **3.** Bir kurum veya kuruluşun aynı alan içindeki yapılarından, bölümlerinden her biri. **4.** Ticarî amaçla bir park ya da bahçe içine yapılmış küçük yapı. **5.** Planı kareye yakın yapı veya yapı bölümü. **6.** Gemi bayrağı.

pavyoncu, [pavyon-cu] *is.* Pavyon işleten kimse.

pavyonculuk,-ğu [pavyon-cu-luk] *is.* Pavyon işletme işi.

pavzımak, [pav-(ı)z-ı-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r]* **1.** İncelmek. **2.** Erimek; dağılmak. [DS]

pay[1], [pay *(yans.)*] *is.* Cayır cayır yanmayı anlatan kök. [Zülfikar] *pay-ır payır, pay-kır-mak*

pay[2], [pay *(yans.)*] *is.* Dişle gevrek şeylerin koparılması sırasında çıkan sesleri anlatan kök. [Zülfikar] *pay-ır payır*

pay[3], [pay *(yans.)*] *is.* Patırtılı adım atmayı, düzensiz ve rastgele hareketleri, bu biçimde konuşmayı anlatan kök. [Zülfikar] *pay-ır-da-k, pay-ta-k*

pay[4], [pay / pıy *(yans.)*] *is.* Yırtılma, dökülme ve bu sırada çıkan seslere benzer bağırarak konuşmayı anlatan kök. [Zülfikar] *pay-ır payır*

pay[5], [Sansk. paj] *is.* **1.** Birden çok kişi arasında bölüşülen bir bütünden her birine düşen miktar; hisse; hak. **2.** Eşit bölümlerden her biri; eşit kısım; hisse. **3.** *mat.* Bayağı kesirlerde çizginin üstüne yazılan sayı. **4.** Terzilikte, bir elbise dikilirken provadan sonra kesilmek üzere ya da ileride boyutlarında değişiklik olabileceği düşünülerek bırakılan ölçü dışı kumaş parçası; dikiş payı. **5.** *{ağız}* Armağan. [DS] ⚏ **pay bırakmak,** *Yapılan bir işte ileride yapılabilecek değişiklik için küçük bir fazlalık bırakmak. 2. İki kişi arasında ilişkide fazla içli dışlı olmamak; araya mesafe koymak.*|| **pay biçmek,** *Ortaya çıkan bir durum veya birinin başına gelen bir*

olayı başka bir olayla karşılaştırarak ders almak amacıyla yargıya varmak.|| **pay çıkarmak,** *Bir olaydan veya durumdan ders alarak tutulacak yolu belirlemek; deneyim kazanmak.*|| **pay dilemek,** *{eAT} Kendisine pay verilmesi dileğinde bulunmak.*|| **pay etmek,** *Bir şeyi bölüşmek; paylaşmak.*|| **payını almak,** *Kendisine ayrılmış olan şeyi almak, kabul etmek.*|| **pay sahibi,** *Hissedar.*|| **pay senedi,** *Hisse senedi.*|| **pay tahtası,** *{ağız} Üzerinde derilerin temizlendiği tahta.* [DS]|| **pay vermek,** *{eAT} Pay ayırmak; hisse vermek.*

pay[6], [pay] *is.* Azar; tekdir.

pay[7], [Far. pā / pāy پا / پاى] *(pa:y) {OsT} is.* **1.** Ayak. **2.** *mecaz.* Dip; kök. **3.** Temel; esas; kaide. **4.** Dayanma; karşı koma; direnme. **5.** *sf.* Sürekli. ☞ **paya düşmek,** *{ağız} Birini izlemek.* [DS]|| **pāy-bāf,** *{OsT}* → paybaf.|| **pāy-bend,** *{OsT}* → paybend.|| **pāy-beste,** *{OsT} 1. Ayağı bağlı; hareketsiz. 2. Esir.*|| **pāy-büs,** *{OsT} Ayak öpen.*|| **pāy-çe,** *{OsT} Küçük ayak.*|| **pāy-dām,** *{OsT} Kuşları ayaklarından yakalayan tuzak.*|| **pāy-dār,** *{OsT} İyice yerleşmiş; sağlam; sürekli; kalıcı.*|| **pāy-dārî,** *{OsT} Süreklilik; kalıcılık.*|| **pāy-der-gîl,** *{OsT} 1. Ayağı çamurda. 2. mecaz. Sıkıntıda.*|| **pāy-der-hevā,** *{OsT} 1. Ayağı havada. 2. mecaz. Çürük; temelsiz.*|| **pāy-der-'ikāl,** *{OsT} Ayağı köstekli.*|| **pāy-efzār,** *{OsT} Ayakkabı.*|| **pāy-endāz,** *{OsT}* → payendaz.|| **pāy-fersūd,** *{OsT} Ayağı incinmiş; ayağı aşınmış.*|| **pāy-gâh,** *{OsT} 1. Derece; rütbe. 2. Ayakkabılık.*|| **pāy-geh,** *{OsT} Derece; rütbe.*|| **pāy-hāne,** *{OsT} Ayakyolu; tuvalet.*|| **pāy-i dār,** *{OsT} Darağacının dibi.*|| **pāy-i diraht,** *{OsT} Ağaç kökü.*|| **pāy-i hisār,** *{OsT} Kale dibi.*|| **pāy-i hūm,** *{OsT} Küp dibi.*|| **pāy-i hūm-i mey,** *{OsT} Şarap küpünün dibi.*|| **pāy-i macan,** *{OsT} Ayakkabılık.*|| **pāy-i semend,** *{OsT} At ayağı.*|| **pāy-i taht,** *{OsT}* → payitaht.|| **pāy-i tarab,** *{OsT} Şenliğin ayağı.*|| **pāy-kûb,** *{OsT} 1. Ayak vuran. 2. mecaz. Dansöz; köçek.*|| **pāy-māl,** *{OsT}* → paymal.|| **pāy-müzd,** *{OsT} Ayak teri; bahşiş.*|| **pāy-süvār,** *{OsT} Yaya; piyade.*|| **pāy-vend,** *{OsT} 1. Ayak bağı. 2. Köstek.*|| **pāy-zār,** *{OsT} Ayakkabı.*|| **pāy-zede,** *{OsT} Ayak altında kalarak çiğnenmiş.*|| **pāy-zen,** *{OsT}* → payzen.

paya[1], [paya] *{ağız} is.* Kendini beğenme; çalım. [DS]

paya[2], [payam] *{ağız} is.* → payam[1].

paya[3], [paya] *{ağız} is.* Seksek oyunu. [DS]

payab, [Far. pāyāb پاياب] *(pa:ya:b) {OsT} is.* **1.** Kuvvet; kudret. **2.** Havuzun dibi. **3.** Pınar ayağı. **4.** Su birikintisi. **4.** Kuyu basamağı. **5.** Son; uç.

payak, [Bul. bajak [Tietze]] *{ağız} is.* Örümcek. [DS]

payalamak, [paya-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Önem vermek; değerlendirmek. [DS]

payalanmak, [paya-la-n-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* **1.** Kendini övmek; övünmek. **2.** İşi kendi yapmış gibi görünmek. [DS]

payalı[1], [Far. pāye => paya-lı] *{ağız}sf.* (Kişi için) kalın bacaklı. [DS]

payalı[2], [paya-lı] *{ağız} sf.* **1.** Kendini beğenen; kibirli. **2.** Gösterişli; çalımlı. [DS]

payam[1], [Far. bādām => payam پيام] *is.* **1.** *{ağız}(aynı) {OsT}* Badem. [DS] **2.** *{ağız}* Çağla. [DS]

payam[2], [Far. bādām] *{ağız} is.* Topraktan çıkartılan içi sarı, tatlı bir kök. [DS]

payan, [Far. pāyān پايان] *(pa:ya:n) {OsT} is.* **1.** Son; bitim; sonuç; nihayet. **2.** Kenar; uç. **3.** Sofinin Tanrı'ya kavuşacağı birlik âlemi. ☞ **payan olmamak,** *(Sevinç, keyif ve zevk için) sınırsız olmak.*

payanda, [Far. pāyende *(yerinde duran)* پاينده] *{OsT} is.* **1.** Yıkılma, devrilme, düşme tehlikesi gösteren ve yerinden oynamış bir şeyin düşmemesi için konulan destek; dayak. **2.** Bir duvara destek olması için konulmuş eğik ahşap kalas. **3.** Gemilerin veya kazanların bazı kısımlarını sağlamlaştırmak için destek olarak kullanılan parçalara verilen ad. **4.** *spor.* Yağlı güreşte zor durumdaki pehlivanın yere dayadığı kolu. **5.** Bir aygıtı, düzeneği uygun bir konumda tutmak için konulan sökülüp takılabilir çeşitli biçimlerdeki ayak. ☞ **payandaları çözmek,** *argo. Kaçmak; uzaklaşmak.*|| **payanda vurmak,** *Payanda ile desteklemek; payandalamak.*

payandalama, [payanda-la-ma] *is.* Payandalamak. eylemi ve durumu.

payandalamak, [payanda-la-mak] *gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* **1.** (Yıkılma, devrilme, düşme tehlikesi içinde bulunan bir şey için) bir payanda ile desteklemek; güçlendirmek. **2.** Bir duvar, tonoz veya kütle halindeki yapı elemanının ağırlık merkezine yönelen çekme gücünü karşılamak için ters yönde itme kuvveti uygulayan eleman eklemek.

payandalı, [payanda-lı] *sf.* Payanda ile desteklenmiş olan; payandası bulunan.

payansız, [payan-sız] *sf.* Sonsuz; ucu bucağı olmayan; sınırsız. ☞ **payansız olmak,** *Bitmez tükenmez olmak; sonsuz, sınırsız olmak.*

payansızlık, -ğı [payan-sız-lık] *is.* Sonsuzluk.

payar, [pay-ar ?] *{ağız} is.* Hayvanın birdenbire atlayışı; sıçrama. [DS]

paybaf, [Far. pāy-bāf پايباف] *(pa:yba:f) {OsT} is.* Çulha.

paybend, [Far. pā-bend / pāy-bend پايبند] *(pay:bend) {OsT} is.* → pabent.

payda, [pay-da *(1937'den sonra)*] *is. mat.* Bir bayağı kesirde bütünün kaç eşit parçaya bölündüğünü belirten ve bölü çizgisi altına yazılan rakam; mahreç.

paydaş, [pay-daş] *is.* Bir ortaklık veya mal üzerinde payı bulunan; hissedar.

paydaşlı, [pay-daş-lı] *sf.* Birden fazla paydaşın malı olan; hisseli; paylı.

paydaşlık,-ğı [pay-daş-lık] *is.* Paydaş olma durumu; hissedarlık; iştirak.

paydemiri, [pay+demir-i] *{ağız}* **1.** Deriyi kazımak için kullanılan bir araç. [DS] **2.** Ham derinin içinin talaşını alan araç. [DS]

paydos, [Yun. pauo *(tatil etmek)* > pausis ?] *is.* **1.** Çalışmayı geçici olarak bırakmak; işe ara verme. **2.** *ünl.* Bir çalışma veya işin bırakılması gerektiğini bildirmek için "Yeter; bırak!" anlamında kullanılır. ⊡ **paydos borusu,** *İşi tatil etmek gerektiğini bildiren sesli uyarı.*|| **paydos borusu çalmak,** *Bir zil veya boru ile işin bırakılma zamanının geldiği bildirilmek.*|| **paydos demek,** *Çalışmaya ara vermek; yapılagelen işten vazgeçmek.*|| **paydos etmek,** *1. İşi veya çalışmayı tatil etmek. 2. Yapılagelen bir çalışmaya veya alışkanlığa ara vermek.*|| **paydos vakti,** *İşi bırakma zamanı.*

paye, [Far. pāye پایه] *(pa:ye) {OsT} is.* **1.** Unvan; rütbe; derece; aşama. **2.** Merdiven basamaklarından her biri. **3.** Eskiden ilmiye sınıfmdakilere verilen bir rütbe. ⊡ **paye vermek,** *1. Önem vermek; değer vermek. 2. Rütbe veya unvan vermek.*

payedar, [Fr. pāyedār پایه دار] *(pa:yeda:r) {OsT} sf.* Payesi olan; rütbeli; unvanlı; itibarlı.

payedari, [Fr. pāyedārī پایه داری] *(pa:yeda:ri:) {OsT} is.* Rütbesi olma durumu; itibarlılık.

payelendirmek, [paye-le-n-dir-mek] *(pa:yelendirmek) gçl. f. [-ir]* Paye vermek.

payeli, [paye-li] *(pa:yeli) sf.* **1.** (Bir sıfat ve unvan için) o unvanı taşıyan; payesi o rütbe olan. **2.** Bir ilmiye rütbesi taşıyan.

payem, [Far. bādām] *{ağız} is.* → payam[1].

payen, [Fr. païen] *is.* Pagan.

payendaz, [Far. pāy *(ayak)* + endāz *(basan)* پاینداز] *(pa:yenda:z) {OsT} sf.* **1.** Ayak basan; adım atan. **2.** *is.* Hükümdarların geçeceği yere serilen halı. **3.** Duvarları veya mobilyaları kaplamakta kullanılan bir çeşit kumaş.

payende, [Far. pāyende پاینده] *(pa:yende) {OsT} sf.* **1.** Devamlı; sürekli. *{eAT} (aynı).* **2.** Payanda; destek; dayak. ⊡ **payende olmak,** *{eAT} Ebedî olmak; sürüp gitmek; zeval bulmamak.*

payendegân, [Far. pāyendegān پایندگان] *(pa:yendegâ:n) {OsT} is.* **1.** Ahrette baki kalacak olan şeyler. **2.** Ahret insanları.

payendegî, [Far. pāyendegī پایندگی] *(pa:yendegi:) {OsT} is.* Devamlılık; sürekli oluş.

payet, [Fr. paillette] *is.* Elbiseleri süslemekte kullanılan küçük ve parıltılı pul.

paygâh, [Far. pāy *(ayak)* + gāh *(yer)* پایگاه] *(pa:ygâ:h) {OsT} is.* **1.** Derece; rütbe. **2.** Ayakkabılık.

paygam, [? paygam] *{ağız} is.* Birine gizlice gözdağı verme. [DS]

paygeh, [Far. pāy *(ayak)* + geh *(yer)* پایگه] *(pa:ygeh) {OsT} is.* → paygâh.

payhırmak, [pay-kır-mak / payẖırmaẖ] *{ağız} gçsz. f. [-ır]* (At için) kişnemek; bağırmak. [DS]

payhlamak, [pak-la-mak / payẖ-la-maẖ] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* **1.** Temizlemek; paklamak. **2.** Ortadan kaldırmak. [DS]

payhurmak, [pay-kur-mak / pay-ẖur-maẖ] *{ağız} gçsz. f. [-ur]* **1.** (Kaynayan sıvı için) basınç etkisi ile fışkırmak. **2.** (Hayvan için) ürkmek; sıçramak. [DS]

payık, [pay-ı-k] *{ağız} sf.* Temiz. [DS]

payımsamamak, [pay-ım-sa-ma-mak] *{ağız} gçsz. f. [-z]* → paymsımamak

payın, [pay-ın] *{ağız} is.* **1.** Ana arktan ayrılan küçük su yolu. **2.** Arktan tarlalara kaçan su. **3.** Sürekli nemli olan tarla. [DS]

payınsımak, [pay-ın-sı-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r]* **1.** Bir kimseden çekinmek; saymak; önem vermek. **2.** Karşısındakine gücü yeteceğine inanmak; hiçe saymak; önemsememek. [DS]

payınsımamak, [pay-ın-sı-ma-mak] *{ağız} gçsz. f. [-z]* Hiçe saymak; aldırış etmemek; önem vermemek. [DS]

payınsınmak, [pay-m-sı-n-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* Hiçe sayılmaya boyun eğmek. [DS]

payınt, [pay-ın-t] *{ağız} is.* Sürekli nemli olan tarla. [DS]

payır[1], [pay *(yans.)* > pay-ır] *is.* Yırtılma, dökülme ve bu sırada çıkan seslere benzer bağırarak konuşmayı anlatan yansımalı gövde.⊡ **payır payır,** *{ağız} 1. (Yanmak için) birdenbire payırtılı sesler çıkararak. 2. (Kâğıt vb. yırtılışı için) payırtılı ses çıkararak. 3. (Turp vb. yemek için) ses çıkararak. 4. (Konuşmak için) aralıksız; sürekli.* [DS]

payır[2], [pay-ır] *{ağız} is.* Gericilik. [DS]

payır[3], [pay-ır] *{ağız} sf.* **1.** Eğri. **2.** Bayır. [DS]

payıradak, -ğı [pay *(yans.)* > pay-ır-a-dak] *{ağız} zf.* (Yırtılmak için) birdenbire. [DS]

payırdak, -ğı [pay *(yans.)* > pay-ır-da-k] *{ağız} zf.* (Koşmak, gelmek, yapmak vb. için) hemen; tezden; birdenbire. [DS]

payırdanak, -ğı [pay *(yans.)* > pay-ır-da-n-ak] *{ağız} zf.* → payırdak. [DS]

payırmak, [pay-ır-mak] *{ağız} gçsz. f. [-ır]* Sözünde durmamak; dönmek. [DS]

payırtak, [pay *(yans.)* >pay-ır-dak] *{ağız} zf.* → payırdak. [DS]

payırtdak, [pay-ır-t-dak] *{ağız} zf.* → payırtak

payırtdanak, [pav *(yans.)* > pay-ır-t-da-n-ak] *{ağız} zf.* → payırdak. [DS]

payırtı, [pay *(yans.)* > pay-ır-tı] *is.* **1.** Cayır cayır

yanma sırasında çıkan ses. **2.** Dişle gevrek şeylerin koparılması sırasında çıkan ses. **3.** Yırtılma, dökülme sırasında çıkan ses. **4.** Bağırarak konuşma.

payırtmak, [pay-ır-t-mak] *{ağız} gçl. f. [-ır]* Sözünü geri aldırmak, sözünden dönmeye zorlamak. [DS]

payırttak, [pay *(yans.)* > pay-ır-t-dak] *{ağız} zf.* → payırdak. [DS]

payısınmak, [pay-ı-sı-n-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* Kavga etmek. [DS]

payıttak, -ğı [pay *(yans.)* > pay-ıt-ta-k] *{ağız} zf.* → payırdak. [DS]

payız, [Far. pāyīz] *{ağız} is.* Sonbahar. [DS]

payidar, [Far. pāy *(ayak)* + dāşten > -dār *(tutan)* > pāyidār پايدار] *(pa:yida.r) {OsT} sf.* Kalan; kalıcı; sabit; kalımlı. ☐ **payidar etmek,** *Sürekli kılmak.*|| **payidar olmak,** *Yok olmamak; kalmak; kalıcı olmak.*

payidari, [Far. pāyidārī پايدارى] *(pa:yida:ri:) {OsT} is.* Devamlılık; süreklilik.

payin, [Far. pāyīn پايين] *(pa:yi:n) {OsT} is.* **1.** Aşağı taraf. **2.** Merdivenin birinci basamağı.

payitaht, [Far. pāy *(ayak)* + taḫt *(taht)* پايتخت] *(pa:yitaht) {OsT} is.* **1.** Taht ayağı. **2.** Taht merkezi; tahtın bulunduğu yer; başkent.

payiz, [Far. pāyīz پاييز] *(pa:yi:z) {OsT} is.* **1.** Sonbahar mevsimi. **2.** Yaşlılık. **3.** *sf.* Eskimiş; yıpranmış; köhne.

paykam[1], [Far. peygām] *{ağız} is.* Bilgi; haber. [DS]

paykam[2], [pay-ık-a-m ?] *{ağız} is.* Pay; hisse. ☐ **paykam etmek,** *{ağız} Yağmalamak; kapışmak; bölüşmek.* [DS]

paykırmak[1], [pay *(yans.)* > pay-kır-mak] *{ağız} gçsz. f. [-ır]* **1.** Parlamak., **2.** Kızmak. **3.** Hızlanmak. [DS]

paykırmak[2], [pay-kır-mak] *gçsz. f. [-ır]* Parlamak; kızmak; hızlanmak. [DS]

paykıtmak, [pay-(ı)k-ıt-mak] *{ağız} gçl. f. [-ır]* Kümes hayvanlarını kovalamak; ürkütmek. [DS]

paykûb, [Far. pā *(ayak)* + küften *(dövmek)* > kūb > pāyküb / pāküb پايكوب] *(pa:ykû:b) {OsT} sf.* **1.** Ayak vuran; ayak döven. **2.** *is.* Çengi; köçek; dansöz.

paylama, [pay-la-ma] *is.* Paylamak eylemi; azarlama; tekdir; tevbih.

paylamak, [pay-la-mak] *gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Bir kişiye kusurları veya yanlış davranışları nedeniyle sert ve ağır sözler söylemek; azarlamak; çıkışmak.

paylanma, [pay-la-n-ma] *is.* Paylanmak eylemi; azarlanma.

paylanmak[1], [pay-la-n-mak] *edil. f. [-ır]* Birisi tarafından kendisine çıkışılmak; paylamak eylemine konu olmak; paylamak işi yapılmak; azarlanmak.

paylanmak[2], [pay-la-n-mak پايلنمق] *{OsT} dönşl. f. [-ır]* Kendisine bir pay çıkarmak; kendisine de pay ayırmak.

paylaşılma, [pay-la-ş-ıl-ma] *is.* Paylaşılmak eylemi.

paylaşılmak, [pay-la-ş-ıl-mak] *edil f. [-ır]* Paylaşmak eylemi yapılmak; kendisi paylaşma eylemine konu olmak; bölüşülmek.

paylaşım, [pay-la-ş-ım] *is.* Paylaşmak eylemi.

paylaşma, [pay-la-ş-ma] *is.* Paylaşmak eylemi.

paylaşmak, [pay-la-ş-mak] *gçl. f. [-ır]* **1.** (İki ve daha çok kişi için) bir şeyi aralarında bölüşmek; pay etmek; üleşmek; o şeye belirli oranda ortak olmak. **2.** *mecaz.* (Düşünce, görüş, acı, keder vb. için) katılmak; ortak olmak; aynısını duymak.

paylaştırılma, [pay-la-ş-tır-ıl-ma] *is.* Paylaştırılmak eylemi.

paylaştırılmak, [pay-la-ş-tır-ıl-mak] *edil. f.* Üzerinde paylaştırmak eylemi uygulanmak; paylaştırmak eylemine konu olmak; bölüştürülmek; pay edilmek.

paylaştırma, [pay-la-ş-tır-ma] *is.* Paylaştırmak eylemi.

paylaştırmak, [pay-la-ş-tır-mak] *gçl. f. [-ır]* Paylaşmak eylemini yaptırmak; paylaşmalarını sağlamak; her birine payını vermek; bölüştürmek; pay ettirmek.

paylatma, [pay-la-t-ma] *is.* Paylatmak eylemi.

paylatmak, [pay-la-t-mak] *gçl. f. [-ır]* Birisinin, bir başkası tarafından sert sözlerle azarlanmasına yol açmak; azarlatmak; birini bir başkasına azarlatmak.

paylı, [pay-lı] *sf.* Pay edilmiş olan; üzerinde çeşitli paylar bulunan; hisseli; ortak; müşterek.

paylık, -ğı [pay-lık] *{ağız} is.* El. [DS]

paymak[1], **-ğı** [pay-mak] *{ağız} sf.* El ya da ayağında sakatlığı olan.

paymak[2], **-ğı** [pay-mak] *{ağız} gçsz. f. [-ar]* (Kümes hayvanı için) korkmak; ürkmek. [DS]

paymal, -li [Far. pāy *(ayak)* + māliden *(sürmek)* > māl *(süren)* > pāymāl / pāmāl پايمال] *(pa:yma:l) {OsT} sf.* Ayak altına alınmış; çiğnenmiş; hakir görülmüş. ☐ **paymal etmek,** *Ayaklar altına almak; hakir görmek; çiğnemek.*|| **paymal olmak,** *Ayaklar altına alınmak; hakir görülmek; onuru çiğnenmek.*

paymüzd, [Far. pāy-müzd *(ayak teri)* پايمزد] *(pa:y-müzd) {OsT} is.* **1.** Bahşiş. **2.** Ücret.

paypanak, [payp-an-ak] *{ağız} sf.* Parasız; karşılıksız; emeksiz elde edilen. [DS]

paypir, [? paypir] *{ağız} sf.* Yaşlı. [DS]

payplayn, [İng. pipe line] *(pa'yplan) is.* Boru hattı.

payreks, [İng. pyrex *(Coming Glass Works firmasının tescil ettirdiği isim)*] *is.* Isıya dayanıklı ortamlarda kullanılan, çok az genleşme özelliği bulunan % 81 silis, % 12 borik asit, % 7 soda ve alümin içeren cam türü.

paysallamak, [paysal-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ı)] -yor]* Caydırmak. [DS]

paysamak, [pay-sa-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-s(ı)-yor]* Önem vermek; değer vermek. [DS]

paysanmak, [pay-sa-n-mak] *{ağız} gçl. f. [-ır]* Çıkışmak; kızmak. [DS]

paysımak, [pay-sı-mak] *{ağız} gçl. f. [-r]* **1.** Önem vermek; değer vermek. **2.** Karşısındakine gücü yeteceğine inanmak; hiçe saymak; önemsememek. [DS]

paysınmak[1], [pay-sı-n-mak] *{ağız} gçsz. f. [-ır]* Haklı, haksız pay ummak; pay istemek; kendine mal etmek istemek. [DS]

paysınmak[2], [pay-sı-n-mak] *{ağız} gçsz. f. [-ır]* **1.** Arkasından koşmak; kovalamak. **2.** (Av köpekleri için) havlayarak av peşinden koşmak. [DS]

paysınmak[3], [pay-sı-n-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* Bir işe, istekle, özenle ve önem vererek başlamak. [DS]

paysınmak[4], [pay-sı-n-mak] *{ağız} gçl. f. [-ır]* **1.** Küçümsemek. **2.** Bir kimseyi güçsüz görüp üstüne varmak; çatmak. [DS]

paysınmamak, [pay-sı-n-ma-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* Önem vermemek; saymamak. [DS]

paytak[1]**,-ğı** [pay *(yans.)* > pay-ta-k] *sf.* **1.** (Bacak için) diz kısmı birbirine yakın, ayak kısımları dışa doğru açık olan; çarpık. **2.** (Kişi için) bacakları böyle olan; çarpık bacaklı. **3.** (At için) ayakları içe dönük. **4.** Yamuk; eğri. **5.** *zf.* Eğri bacaklı insanın yürüyüş biçimi. **6.** *{ağız}* Düz taban. [DS] **7.** *{ağız} is.* Ördek yavrusu. [DS] ⊞ **paytak adım,** *Atılırken vücudun sağa sola sallandığı adım; ördek adımı.*|| **paytak paytak,** *{ağız} Ördek gibi iki yana salınarak.* [DS]

paytak[2]**, -ğı** [Far. pāytāg] *is.* **1.** Satrançta piyon. **2.** *{ağız}* Çok basılmış toprak. [DS]

paytak[3]**, -ğı** [pay *(yans.)* > pay-ta-k] *{ağız} sf.* Kekeme; peltek. [DS]

paytakça, [paytak-ça] *sf.* Biraz paytak olan; paytak gibi; paytağı andırır biçimde olan.

paytaklanmak, [pay *(yans.)* > pay-ta-k-la-n-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* Yalpalanmak; sallanmak; dalgalanmak. [DS]

paytaklık,-ğı [paytak-lık] *is.* **1.** Paytak olma durumu; çarpık bacaklılık. **2.** Çarpık bacaklı atın yürüyüş biçimi.

paytal, [? paytal] *{ağız} is.* At sürüsü. [DS]

paytar[1], [Yun. hippiatros > Ar. beyṭār] *{ağız} is.* Baytar; veteriner. [DS]

paytar[2], [bay-(ı)t-ar] *{ağız} is.* **1.** Çok eğik ve dik yerler. **2.** Beş dönümden küçük tarla. **3.** Kıraç, killi toprak; verimsiz tarla. **4.** Orman keserek elde edilen tarla. [DS]

paytar[3], [? paytar] *{ağız} is.* **1.** Bodur ardıç. **2.** Kesilmiş ağaçlardan süren filizler. [DS]

paytaran[1], [Ar. ʿabayṣarān] *{ağız} is.* İnce yapraklı, güzel kokulu bir bitki; civanperçemi. [DS]

paytaran[2], [paytaran] *{ağız} is.* Gönül okşayıcı söz veya davranış. [DS]

paytı, [? paytı] *{ağız} sf.* Oynak; sözüne güvenilmeyen. [DS]

payton, [Yun. phaeton > Fr. phaéton] *is.* Körüklü, dört tekerlekli, atlı binek arabası; fayton.

paytoncu, [payton-cu] *is.* Fayton süren kimse; fayton sürücüsü.

payvant, [Far. pāyvend] *{ağız} is.* At tavlası. [DS]

payvend, [Far. pāy-vend پايوند] *(pa:yvend) {OsT} is.* Köstek; engel; ayak bağı.

payyavşanı, [pay+yavşan-ı] *{ağız} is.* Kök ve saplarından elde edilen acı sarımsı suyu leke ve kir çıkarmakta, ıslatılmış çiçekleri ishal tedavisinde kullanılan kırlarda yetişen bir ot. [DS]

payzede, [Far. pāy-zede پايزده] *(pa:yzede) {OsT} sf.* Ayak altına alınmış; çiğnenmiş.

payzen, [Far. pāy-zen پايزن] *(pa:yzen)v is.* **1.** Ayağına pranga vurulmuş kimse; mahkûm. **2.** Hizmetçi. **3.** Rençper. **4.** Yelkenli gemilerde kürek çeken kimse; savaş esiri; ağır suçlu. ⊞ **pāyzen-i sabā,** *{OsT} müz. Klasik Türk müziğinde eski bir makam adı.*

paz, [paz *(yans.)*] *is.* Cızırtılı bir sesle pişmeyi anlatan kök. [Zülfikar] *paz-ı, paz-la-ma, paz-lambaç*

pazac, [Far. pāzāc پازاج] *(pa:za:c) {OsT} is.* **1.** Ebe. **2.** Süt nine.

pazak, -ğı [? pazak] *{ağız} is.* Yağsız et. [DS]

pazar, [Far. bā *(yemek)* + -zār *(yer)* > bāzār بازار] *is.* **1.** Satıcıların haftanın belirli günlerinde bir araya gelerek mallarını sergileyip sattıkları kamuya ait yer. **2.** Alım satım işleri; alış veriş. **3.** Tek tip malın veya ürünün satıldığı üstü kapalı ya da açık alan. **4.** Bir ürünü satın alan ya da alma olasılığı düşünülen kesim; topluluk ya da ülke. **5.** Bir malın sürüm alanı; piyasa. **6.** Bir ülkenin dış satım yapabildiği ülke. **7.** Pazarlık. **8.** Haftanın birinci günü. ⊞ **pazara çıkarmak,** *Bir malı satışa sunmak.*|| **pazar araştırması,** *Belli bir ürünün veya ürünler grubunun sürüm alanlarıyla ilgili tahminlere dayalı inceleme; bir pazarın sağlayabileceği sürüm yerlerinin araştırılması; piyasa araştırması.*|| **pazar bozmak,** *1. Satış için sergilenmiş malları toplamak. 2. Pazarlığı bozmak. 3. mecaz. Birisinin planlarını bozmak.*|| **pazar ekonomisi,** *Birbirinden bağımsız çok sayıda satıcı ve alıcı arasında, devlet müdahalesi ve tekelleşmenin olmadığı ortamda gelişen fiyat mekanizmasına dayalı değişim ekonomisi; piyasa ekonomisi.*|| **pazar etmek,** *Pazarlık etmek.*|| **pazar harcı,** *{ağız} folk. Nişanlanan kıza götürülen armağan.* [DS]|| **pazar kayığı,** *İstanbul'a özgü yedi çifte kürekle yürütülen yük kayığı.*|| **pazar kayığı gibi,** *(Araç için) aşırı ölçüde yüklenmiş; üst üste yığılmış halde.*|| **pazar kesmek,** *Alış verişte, karşılıklı ola-*

rak bir fiyatta anlaşmak.|| **Pazar ola!** *"Satışın bol olsun!" anlamında kullanılan iyi dilek sözü.*|| **pazar yeri,** *1. Pazar kurulan alan. 2. Bir ülkenin mallarını satma olanağı bulabildiği başka bir ülke.*|| **pazar yerine dönmek,** *(Yer için) çok kalabalıklaşmak.*

pazarbaşı, [pazar+baş-ı] *is.* Pazarın düzeninden sorumlu olan kimse; pazar kâhyası.

pazarcı, [pazar-cı] *is.* **1.** Belli günlerde belli yerlerde kurulan pazarlara giderek mal satışı yapan kimse. **2.** *tasvf.* Mevlevi tekkelerinde, çarşı pazar işlerini gören, alış verişe giden kimseye verilen ad.

pazarcılık,-ğı [pazar-cı-lık] *is.* Pazarcının yaptığı iş. ☞ **pazarcılık yapmak,** *Geçimini pazarlarda mal satarak sağlamak.*

pazarlama, [pazar-la-ma] *is.* **1.** Pazarlamak eylemi. **2.** Bir ürün veya hizmet satışının gelişmesine, talebin artmasına yardım ve katkıda bulunan birbiri ile ilişkili, tanıtma, paketleme, satış elemanlarının yetiştirilmesi, piyasa ihtiyaçlarını belirleme ve bu ihtiyacı karşılama gibi bir dizi düzenli faaliyet ve yöntemleri tümü; marketing.

pazarlamacı, [pazar-la-ma-cı] *is.* Pazarlama işi ile uğraşan kimse; pazarlama uzmanı.

pazarlamacılık,-ğı [pazar-la-ma-cı-lık] *is.* Pazarlamacının yaptığı iş.

pazarlamak, [pazar-la-mak] *gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* **1.** (Mal ya da hizmet için) alıcıya uygun koşullarda sunmak. **2.** Satmak.

pazarlanma, [pazar-la-n-ma] *is.* Pazarlanmak eylemi.

pazarlanmak, [pazar-la-n-mak] *edil. f. [-ır]* Pazarlama eylemi yapılmak; pazarlamak eylemine konu olmak.

pazarlaşma, [pazar-la-ş-ma] *is.* Pazarlaşmak eylemi.

pazarlaşmak, [pazar-la-ş-mak] *işteş. f. [-ır]* (Alıcı ile satıcı için) pazarlık ederek bir fiyat üzerinde anlaşmak.

pazarlık,-ğı [pazar-lık] *is.* **1.** Bir alış verişte tarafların kendileri için en uygun koşul ve fiyatı bulmak ve bunu karşısındakine kabul ettirmek için yaptıkları görüşme. **2.** *mecaz.* Kendisi, ailesi, ülkesi veya grubu lehine bazı kolaylıklar elde etmek veya daha iyi bir sonuç almak için yapılan görüşme. ☞ **pazarlığa girişmek,** *Pazarlık yapmaya kalkışmak.*|| **pazarlığı pişirmek,** *Uzun süren bir pazarlıktan sonra anlaşma aşamasına gelmiş olmak.*|| **pazarlık etmek,** *1. Bir malın fiyatı üzerinde anlaşmak amacıyla karşılıklı çekişmek. 2. (İki tarafı ilgilendiren bir konuda) karşılıklı tavizler vererek anlaşmaya çalışmak.*|| **pazarlık kesme,** *{ağız} Düğünden önce, oğlan evinin kıza yaptıracağı elbiseleri almak için her iki ailenin birlikte şehre inmeleri.* [DS]

pazarlıkçı, [pazar-lık-çı] *is.* Pazarlık yapmayı alışkanlık edinmiş kimse.

pazarlıklı, [pazar-lık-lı] *sf.* Pazarlığa bağlı olan. ☞ **pazarlıklı alış veriş,** *Pazarlaşmak suretiyle yapılan alış veriş.*

pazarlıksız, [pazar-lık-sız] *sf.* (Alış veriş için) pazarlık yapılmadan.

pazartesi,-yi [pazar+ (er)te-s-i] *is.* Pazar ile salı arasında kalan, haftanın ikinci günü.

pazede, [Far. pā-zede / pāy-zede پازده] *(pa:zede) {OsT} sf.* → payzede.

pazen[1], [Far. pā-zen پازن] *(pa:zen) {OsT} is.* Pezevenk.

pazen[2], [Fr. bonbasin] *(pa:zen) is.* **1.** Dokuması kalın ve sık, yumuşak bir tür pamuklu kumaş. **2.** *sf.* Bu kumaştan yapılmış olan.

Pazend, [Far. pāzend پازند] *{OsT} is.* **1.** Mecusilerin kutsal kitabı olan Zendavesta'nın Pehlevice tefsiri ve Zerdüşt'ün kitabı. **2.** Pehlevi metinlerini Avesta yazısına aktaran çevriyazı dizgesi.

pazeng, [Far. pāzeng پازنگ] *(pa:zeng) {OsT} is.* Pezevenk.

pazenk, [Far. pazenek > pazenk پازنك] *{OsT} is.* Muhabbet tellalı; pezevenk.

pazı[1], [Far. bāzū بازو] *is.* **1.** Kolun omuz ile dirsek arasında kalan şişkince kas kitlesi. **2.** *mecaz.* Kol gücü. ☞ **pazı kemiği,** *Omuzdan dirseğe kadar olan kol kemiği.*

pazı[2], [Far. pāzī پازی] *{OsT} is. bot.* **1.** Kırda kendiliğinden yetişen, ıspanakgillerden yabani pancarın alt türlerinden olan ve sebze olarak tüketilen bir ot; yabani ıspanak; yaban pancarı, *(Beta vulgaris varcicia).* **2.** Bu bitkinin sebze olarak tüketilen geniş damarlı enli yaprağı. ☞ **pazı başı,** *{ağız} Pancar yaprağı.* [DS]|| **pazı pancarı,** *{ağız} Pancar.* [DS]

pazı[3], [Yun. pasa / paz *(yans.)* > paz-ı [Zülfikar]] *{ağız} is.* **1.** Bir ekmeklik hamur topağı. **2.** Sac üzerinde pişirilen ekmek; bazlama. **3.** Yufka. **4.** Börek. [DS]

pazı[4], [mazı / pazı] *{ağız} is.* **1.** Meşe ağacının meyvesi; palamut. **2.** Kısa boylu ardıç ağacı; mazı. [DS]

pazı[5], [mazı / pazı] *{ağız} is.* Arabanın iki tekerleğinin arasındaki bölüm; mazı. [DS]

pazı[6], [? pazı] *{ağız} is.* Ayak tarağı. [DS]

pazık, -ğı [pazı > pazı-k] *{ağız} is.* Pancar. [DS]

pazıbent,-di [Far. bāzū-bend بازوبند] *{OsT} is.* Bir şeyin göstergesi olarak kola takılan enlice kuşak; kolçak; pazubent.

pazıbentli, [pazıbent-li] *sf.* Pazıbendi olan; pazıbent takmış olan.

pazılı[1], [pazı[1]-lı] *sf.* Pazısı olan; pazısı güçlü kuvvetli olan.

pazılı[2], [pazı[2]-lı] *sf.* İçine pazı konulmuş olan.

pazısız, [pazı[1]-sız] *sf.* Pazısı olmayan; pazısı zayıf olan.

pazıvat, [Far. pāsbān] *{ağız} is.* Polis. [DS]

pazik, -ği [pazık / pazik] *{ağız} is.* Ispanak. [DS]

pazin, [Far. pāzīn پازين] *(pa:zi:n) {OsT} is.* Gecenin bir kısmı.

pazir, [Far. pāzīr پازير] *(pa:zi:r) {OsT} is.* Destek; dayak; payanda.

pazişah, [Far. pādişah => pāẕişah] *{eT} is.* Padişah. [Bahşayiş] ⊡ **pāzişah nāmesi,** *{eT} Padişah buyruğu; ferman.* [Bahşayiş]

pazlama, [paz *(yans.)* > paz-la-ma] *{ağız} is.* **1.** → bazlama. **2.** Mısır ekmeği. **3.** Sac ekmeği. **4.** Pide. [DS]

pazlamak[1], [paz *(yans.)* > paz-la-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Sövmek; verip veriştirmek. [DS]

pazlamak[2], [paz *(yans.)* > paz-la-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Çırpınmak. [DS]

pazlambaç, -cı [paz *(yans.)* > paz-la-mbaç] *{ağız} is.* → bazlama. [DS]

pazu, [Far. bāzū بازو] *{OsT} is.* → pazı[1].

pazubent, [Far. bāzū-bend بازوبند] *{OsT} is.*→ pazıbent.

pazuzu, [Babil. d. pazuzu] *is.* Babil mitolojisinde, hastaların boynuna asılan muskalar üzerinde kanatlı, kuş ayaklı ve insan elli olarak tasvir edilen ateş perisi.

pazval, [? pazval] *is.* Kunduracıların çalışırken dizleri üzerine serdikleri deri tabakası.

pazvant[1], [Far. pās *(gece)* + bān پاسبان] *{OsT} is.* İmparatorluk döneminde, Rumeli'de gece bekçilerine verilen ad.

pazvant[2], [Far. bāzu-bend] *{ağız} is.* Üçgen biçiminde, içine muska konulan gümüş kolye. [DS]

pazvend, [Far. bāzu-bend] *{eT} is.* Pazubent. [Bahşayiş]

Pb. [Fr. plomb] *kısalt. kim.* Atom numarası 82, atom ağırlığı 207,21 olan, mavimsi gri renkte, tırnakla çizilecek kadar yumuşak, 11,3 yoğunluğunda, kimyasal etkenlere karşı dayanıklı bir element olan kurşunun sembolü.

pc. [Fr. **par**allaxe *(ıraklık açısı)* + **sec**onde *(saniye)* > parsec] *is. gök b.* Yer'in Güneş çevresinde çizdiği yörüngenin yarı büyük ekseninin bir saniyelik bir açı altında görüldüğü uzaklığa eşdeğer yaklaşık 3,26 ışık yılı (3,09 x 10^{13} km)-uzaklık birimi olan *parsek*'in kısaltması.

Pd. [Pallas *(gezegen adı; Yunan mitolojisinde bir dev)* > İng. palladium] *(pala'dyum) is. kim.* Atom numarası 46, atom ağırlığı 106,7 olan 11,4 yoğunluğunda 1500°C'de ergiyen, hacminin bin katı kadar hidrojen soğurabilen, platin grubundan hafif bir element olan paladyumun sembolü.

pe[1], [Far. pe پ] *is.* Farsça /p/ harfinin adı.

pe[2], [p] *(pe:) is.* Türkçe /p/ harfinin okunuşu.

pebik, -ği [? pebik] *{ağız} is.* Gürgene benzer bir ağaç. [DS]

pece, [Far. bād-cāh > bāce => baca] *{ağız} is.* **1.** Baca. **2.** Pencere. **3.** Dolap. **4.** Duvar içindeki kapaksız dolap. [DS]

peck, [İng. peck] *(pek) is.* **1.** İngiltere'de 2 galona eşit 9.0919 litrelik hacim ölçüsü birimi; sembolü: pck; pk. **2.** Amerika'da 8,8096 litreye eşit hacim ölçüsü birimi; sembolü US pck; US pk.

peç, [Far. peş => peç] *{ağız} is.* Art; arka. ⊡ **peç peçe,** *{ağız} Arka arkaya; peş peşe.* [DS]

peç[1], **-ci** [Rus. peç] *is.* **1.** Rus yapılarında odaları ısıtmakta kullanılan fırın biçimindeki ocak. **2.** *{ağız}* Soba. [DS] **3.** *{ağız}* Sac ya da tuğladan duvar içine gömülmüş, yakılan odunla tüm evi ısıtan bir tür ısınma döşemi. [DS]

peç[2], [? peç] *is.* **1.** Düzlemselliği standartlara uymayan düz bir kiremidin kusuru. **2.** *{ağız}* Aynı hizada veya belirlenen yerde bulunmayan; yamuk; eğri. [DS]

peç[3], [? peç] *{ağız} is.* Tarlaları sulamak için ana arktan ayrılan küçük su arkları. [DS]

peç[4], [peç] *{ağız} is.* Sebep. [DS]

peçal, [Far. peçel => peçal] *{ağız} sf.* (Kişi için) kolu, bacağı sakat; düşkün. [DS]

peçare, [? peçare] *{ağız} is.* **1.** Kalın sırık. **2.** Tarlanın sınırını belirten çit. [DS]

peçe[1], [İt. pezza] *is.* **1.** Bazı ülkelerde kadınların sokakta yüzlerini örtmekte kullandıkları ince tül. **2.** Ardında bulunan şeyi gizleyen örtü. **3.** *mecaz.* Maske; giz; sır. **4.** *balıkç.* Dalyan ve gırgır balıkçılığında kullanılan sık gözlü ağ. **5.** *gök b.* Yıldız resimlerinin alındığı plakların üzerindeki karartı. **6.** *{ağız}* Duvarın geri gelmemesi için ocağın önüne konulan perde. [DS] **7.** *{ağız}* Kapaksız dolaplara konulan perde. [DS] **8.** *{ağız}* Elbise, gömlek gibi giyeceklerin kollarındaki manşet. [DS] **9.** *{ağız}* Dokuma tezgâhlarında ipliklerin geçirildiği delikli tahta parçası. [DS] **10.** *{ağız}* Kovanları taşırken, arıların çıkmaması için üstlerine sarılan koni biçiminde, kıldan dokunmuş örtü. [DS] ⊡ **peçe takmak,** *(Kadın veya kız için) yüzünü peçe örterek gizlemek; peçelenmek.*

peçe[2], [Far. peçe پچه] *{OsT} is.* **1.** *bot.* Sarmaşık. **2.** Yavru. **3.** Çocuk; oğlan. **4.** *{ağız}* Piliç. [DS]

peçe[3], [Far. bād-cāh > bāce => baca] *{ağız} is.* **1.** Tavan penceresi; pencere. **2.** Baca. **3.** Duvar içindeki kapaksız dolap. [DS]

peçe[4], [? peçe / pece] *{ağız} is.* Tarlaları sulamak için ana arktan ayrılan küçük su arkları. [DS]

peçece, [Far. peçe => peçe-ce] *{ağız} is.* Yarasa. [DS]

peçegân, [Far. peçe-gān پچگان] *(peçegâ:n) {OsT} is.* Yavrular.

peçek[1], **-ği** [? peçek] *{ağız} is.* **1.** *bot.* Yaban sarmaşığı, *(Anthriscus nemorasa).* **2.** Sürüngen gövdeli, beyaz ve sarı çiçekli, yaprağı sabun gibi köpüren ot; ak asma. [DS]

peçek[2], **-ği** [peçe > peçek] *{ağız} is.* Yüzü kapatan örtü; peçe. [DS]

peçel[1], [Far. peçel پچل] *{OsT} sf.* **1.** Üstü başı pis ve iğrenç görünümlü adam. **2.** *{ağız}* (Kişi için) yaşlı. **3.** (Kişi için) zayıf. **4.** Kolu bacağı sakat; düşkün. [DS]

peçel[2], [paçal] *{ağız} sf.* → paçal. [DS]

peçeleme, [peçe-le-me] *is.* Peçelemek eylemi.

peçelemek, [peçe-le-mek] *gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* **1.** Peçe ile örtmek. **2.** *{ağız}* Bir şeyi uzaktan görünmeyecek, seçilmeyecek biçimde örtmek; kapatmak; gizlemek; alalamak; kamufle etmek. [DS]

peçelenme, [peçe-le-n-me] *is.* Peçelenmek eylemi.

peçelenmek, [peçe-le-n-mek] *edil f. [-ir]* **1.** Peçe ile örtülmek; peçelemek eylemi yapılmak; kamufle edilmek. **2.** *dönşl.* Peçe örtünmek; peçe takınmak. **3.** Peçe edinmek; peçe sahibi olmak.

peçeli, [peçe-li] *sf.* **1.** Peçesi bulunan; peçe takınmış olan. **2.** Belirtilen nitelikte peçesi bulunan. **3.** Kamufle edilmiş olan; alalı. **4.** *{ağız}* Utangaç; çekingen. [DS] **5.** *zf.* Peçe takmış olarak. ⊡ **peçeli baykuş,** *zool. Sıcak ve ılıman bölgelerde yaşayan, yüzü kalp biçiminde, irice bir baykuş cinsi, (Tyto alba).*|| **peçeli tavuk,** *{ağız} İspenç tavuğu.* [DS]

peçelik, -ği [peçe-lik] *is.* Miğferin arkasından sarkan çelik halkalardan oluşan önü açık parça.

peçellemek, [peçel-le-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* Bir işi beceremeyip bozmak. [DS]

peçelü, [peçe-li > peçe-lü پچه لو] *{eAT} sf.* Peçeli. ⊡ **peçelü at,** *{eAT} Alnındaki beyazlık bütün yüzünü kaplayan yalnızca gözlerinin etrafında siyahlık bulunan at.*

Peçenek, -ği [peçenek] *is.* **1.** Sekizinci yüzyıl ile on üçüncü yüzyıl arasında Orta Asya, Balkanlar ve Orta Avrupa'da hüküm sürmüş olan bir Türk kavmi. **2.** Bu kavimden olan bir kimse.

Peçenekçe, [peçenek-çe] *(peçene'kçe) is.* Peçenek dili.

peçerez, [İt. impazzare => çeperiz > peçeriz [EREN]] *{ağız} sf.* Sarp; dik. [DS]

peçeriz, [İt. impazzare => çeperiz > peçeriz [EREN]] *{ağız} is.* **1.** Sarp; dik. **2.** Karışık; dolaşık. [DS]

peçesiz, [peçe-siz] *sf.* **1.** Peçesi olmayan; peçe takmamış olan; gizlenmemiş; örtünmemiş. **2.** *zf.* Peçe takmadan.

peçet[1], [? peçet] *{ağız} is.* Mühür. [DS]

peçet[2], [? peçet] *{ağız} is.* Tütün; sigara. [DS]

peçete, [Yun. petseta / Lat. pezzetta] *(peçe'te) is.* **1.** Yemekte, yiyeceklerin elbise üzerine dökülmesini önlemek için dizler üzerine serilen bez parçası. **2.** El silmek gibi temizlik işlerinde kullanılan kâğıt ya da bezden küçük parça.

peçi, [? peçi] *{ağız} is.* Deri; cilt. [DS]

peçiç, [Hint. peçiç ?] *is.* **1.** Yedi adet deniz kabuğunun yere atılması ile aldıkları duruma göre oynanan bir tür dama. **2.** Bir tür kâğıt oyunu. ⊡ **peçiç taşı,** *Peçiç oyununda kullanılan deniz kabuğu.*

peçiçe, [peçi-çe / peçe-çe] *{ağız} is.* Yarasa. [DS]

peçküm, [Far. perçem] *{eT} is.* Tuğ; alem; bayrak.

peçli, [peç-li] *{ağız} is.* Yelek. [DS]

peçu, [peçu] *{ağız} sf.* (Hayvan için) enenmiş; iğdiş edilmiş. [DS]

peçük, -gü [peç-ük] *{ağız} is.* Keçi kuyruğu. [DS]

ped, [İng. pad] *is.* **1.** Ayak tabanı. **2.** Sert yatak.

pedagog, [Fr. pédagogue] *is.* Eğitim etkinlikleri yöntembilimi uzmanı; eğitimci; terbiyeci.

pedagoji, [Yun. pais / paidos *(çocuk)* + agein *(yönetmek)* > paidagogia > Fr. pédagogie] *is.* **1.** Çocuk eğitimi ile ilgili etkinliklerin yöntem bilimi; eğitim bilim. **2.** Belli bir alandaki eğitim etkinliği; öğretim yöntemi.

pedagojik,-ği [Fr. pédegogique] *sf.* **1.** Eğitim bilimi ile ilgili olan; eğitimsel. **2.** Eğitim bilimleri ilkelerine uygun; eğitime uygun.

pedahta, [Far. pā-taḫte] *{ağız} is.* Dokuma tezgâhlarında çözgüleri aralamaya yarayan, ayakla basılarak çalıştırılan pedal. [DS]

pedak, [Sansk. pādaka] *{eT} is.* Manzume parçası. [EUTS]

pedal, [Lat. pedalis *(ayaklık)* > Fr. pédale] *is.* Ayakla basılarak bir dönme ya da öteleme hareketi oluşturmaya yarayan düzenek; ayaklık.

pedalye, [Fr. pédalier] *is.* **1.** Org veya klavsenin alt tarafına yerleştirilen tahta tuş takımı. **2.** Piyanoda basları harekete geçiren pedal sistemi.

pedavra, [Yun. petauron] *is.* **1.** Köknar ve ladin ağaçlarından elde edilen ve çatı örtüsü olarak kullanılan tahta; padavra; bedevre. **2.** *{ağız}* Damda üzerine kiremit döşenen ya da kiremit yerine kullanılan ince tahta; bedevre. [DS] ⊡ **pedavra gibi,** *(İnsan için) çok zayıf: kemikleri sayılacak kadar zayıf.*

pede, [Far. pede پده] *{OsT} is.* **1.** Kavak ağacı. **2.** Kav çakmak.

pedek, -ği [? pedek] *{ağız} is.* Ahır kapısını içerden kapatmaya yarayan kalın sırık. [DS]

pedender, [Far. pedender پدندر] *{OsT} is.* Üvey baba; babalık.

peder, [Far. peder پدر] *{OsT} is.* Baba. ⊡ **peder-ender,** *{OsT} Üvey baba.*|| **pederim diyeceğine zekerim demek,** *{ağız} Yersiz konuşmak.*|| **pedermande,** *{OsT} Babadan kalma.*

pederane, [Far. peder-āne پدرانه] *(pedera:ne) {OsT} zf.*

1. Babaya yakışır biçimde; baba gibi. 2. *sf.* Babaya yakışır.

pederî, [Far. pederī پدری] *(pederi:) {OsT} is.* Baba olma durumu; babalık.

pederşahî, [Far. peder+şāh > O.T. pederşāhī پدرشاهی] *(pederşa:hi:) {OsT} sf.* (Aile için) erkeğin egemen olduğu; ataerkil.

pederşahîlik,-ği [pederşahi-lik] *(pederşa:hi:lik) is.* Erkeğin egemen olduğu aile tipi; ataerkillik.

pederze, [Far. pederze پدرزه] *{OsT} is.* Çıkın; bohça.

pedi- [Lat. pedis / pes *(ayak)*] *ek.* Latin kökenli kelimelerden "çocukla ilgili, ayakla ilgili" kelimeler yapan ön ek.

pedi[1], [? pedi] *{ağız} is.* Açıkgöz; çıkarcı. [DS]

pedi[2], [? pedi] *{ağız} is.* **1.** Dadı. **2.** Tarım işlerinde kullanılan hayvanlara bakan adam; yanaşma. [DS]

pediatr, [Yun. paidos *(çocuk)* + iatros *(hekim)* > Fr. pédiatre] *is.* Çocuk hastalıkları alanında uzmanlaşmış hekim.

pediatri, [Yun. paidos *(çocuk)* + iatros *(hekim)* >Fr. pédiatrie] *is.* Çocuk hastalıklarını ve çocuk sağlığını konu alan tıp dalı; çocuk hekimliği.

pediatrik, -ği [Fr. pédiatrique] *sf.* Çocuk hastalıkları ile ilgili; çocuk hastalıkları alanına giren.

pedid, [Far. pedīd پدید] *(pedi:d) {OsT} sf.* Apaçık; meydanda; açıkça görünür durumda.

pedidar, [Far. pedīdār پدیدار] *(pedi:da:r) {OsT} sf.* **1.** Açık; meydanda; görünür. **2.** Meşhur; tanınmış.

pedikür, [Lat. pedis *(ayak)* + cura *(bakım)* > Fr. pédicure] *is.* Deriye batmış tırnakları düzeltmek, nasırları yumuşatmak gibi ayak bakımı işleri; ayak bakımı.

pedikürcü, [pedikür-cü] *is.* **1.** Pedikür yapan kimse; ayak bakımcısı. **2.** Ayak bakımı yapılan yer.

pedikürcülük,-ğü [pedikür-cü-lük] *is.* Ayak bakımcısının işi.

pediment, [İng. pediment *(bir heykeli taşıyan alınlık)*] *is. yer b.* Kurak yerlerde sarp bir yamacın eteğinde kristalli kayaçta oluşan eğik yüzey.

pedirik, -ği [Erme. pedryk => bedirik] *{ağız} sf.* **1.** Beyaz. **2.** Temiz ve parlak. [DS]

pediris, [? pediris] *{ağız} is.* Çul ve kilim üstüne yapılan bir çeşit iş. [DS]

pediye, [? pediye] *{ağız} is.* Önlük. [DS]

pedme, [Far. pedme پدمه] *{OsT} is.* **1.** Pay; hisse. **2.** Kısmet; nasip.

pedodonti, [Fr. pédodontie] *is.* Çocuk diş sağlığı ile ilgili diş hekimliği.

pedofili, [Fr. pédophilie] *is.* Yetişkin bir kimsenin, yetişkin kadın karşı cins karşısında aşağılık kompleksi duyması veya zihnen geri kalma sonucu, küçük çocuklara karşı cinsel istek duyma biçimindeki sapıklık; çocuk seviciliği.

pedogenez, [Yun. paidos *(çocuk)* + genesis *(soy)* > Fr. pédogenèse / paedogenèse] *is. biy.* Bazı iki kanatlı böceklerin vücudunda döllenmesiz meydana gelen yumurtalar açılarak larvaların gelişimi ile pupa devresini geçiren ve iki ayrı cinsi oluşturan sineklerin çiftleşmesi ile yine aynı nitelikte iki kanatlı böcek oluşumu biçiminde devam eden üreme biçimi.

pedogenez, [Yun. pedon *(toprak)* + genesis *(soy, kuşak)* > Fr. pédogènese] *is.* Toprakların oluşum ve evrim tarzı.

pedolog,-ğu [Fr. pédologue] *is.* Toprakların oluşum tarzlarını araştıran bilim adamı; toprak bilimci.

pedoloji, [Yun. paidos *(çocuk)* + logos *(bilim)* > Fr. paidologie] *is.* Çocuk bilimi.

pedoloji, [Yun. pedon *(toprak)* + logos *(bilim)* > Fr. pédologie] *is.* Toprakları inceleyen bilim dalı; toprak bilimi.

pedometre, [Fr. pédomètre] *is.* Adım sayar.

pedrik[1], **-ği** [Erme. patryk => bedirik] *{ağız} sf.* **1.** Beyaz. **2.** Temiz ve parlak. [DS]

pedrik[2], **-ği** [Erme. patryk => bedirik] *{ağız} is.* Temizlenip taranarak eğirilecek duruma getirilmiş pamuk yumağı. [DS]

peftere, [Far. beftere => peftere پفتره] *{OsT} is.* **1.** Şahini çağırmak için kullanılan yapma kuş. **2.** Hallaç tokmağı.

pedrud, [Far. bedrūd پدرود] *(pedru:d) {OsT} is.* Veda etme; vedalaşma.

peg, [peg] *{ağız} is.* → peğ[1]. [DS]

peganit, [Fr. péganite] *is. min.* Hidratlı doğal alüminyum fosfat.

pegmatit, [Yun. pegma *(yumru)* > Fr. pegmatite] *is.* Bir santimetreden daha büyük kuvars, feldspat, beyaz mika, turmalin ve topaz gibi mineraller kapsayan granit.

peğ[1], [Far. pāy *(ayak, iz)* => peğ] *{ağız} is.* **1.** Arsa. **2.** Arsa ve tarla çıkıntısı. **3.** Hendek. **4.** Yapı yıkıntısı ve arsası. [DS]

peğ[2], [peğ] *{ağız} is.* Yığın. [DS]

peğ[3], [peğ] *{ağız} is.* Yazın koyunların sağıldığı çitle çevrilmiş yer; ağıl. [DS]

peğe[1], [peğe] *{ağız} is.* Arsa. [DS]

peğe[2], [peğe] *{ağız} is.* Ağıl. [DS]

peğize, [Far. pālūde => paluze] *{ağız} is.* Pelte. [DS]

peğkürmek, [peğ *(yans.)* > peğ-kür-mek] *{ağız} gçsz. f. [-ür]* **1.** (Tilki vb. için) ulumak; havlamak. **2.** (Karaca, keçi vb. hayvan için) bağırmak; melemek.[DS]

peğlik, -ği [peğ-lik] *{ağız} is.* Çatısı yanmış; yıkıntı durumuna gelmiş yapı. [DS]

peh[1], [pah /peh / poh / puh *(yans.)*] *is.* **1.** Soluk boşaltarak yerme veya yüceltme anlatan kök. [Zülfikar] *peh peh, peh+peh-le-mek.* **2.** *{ağız}* Beğenme, kutlama belirtir. [DS] ⊡ **peh peh,** *{OsT} Ne güzel!*

peh[2], [Far. pāy => peh] *{ağız} is.* **1.** Duvar. **2.** Yapı yıkıntısı arsası. [DS]

pehengir, [Far. pehn-gīr پهنگیر] *{OsT} is.* Marangozların kullandığı, tahtanın enini düzeltmeye yarayan doğramacı aleti.

pehin, [? pehin] *{ağız} is.* Gübre. [DS]

pehle[1], [Far. pehle پهله] *{OsT} is.* **1.** Yan taraf; yan. **2.** Mezar sandukalarının yan tarafındaki taşlara verilen ad.

pehle[2], [? pehle] *{ağız} is.* Güreş. [DS] ⊡ **pehle kurmak,** *{ağız} Birisini kendine yaşıt bilmek.* [DS]|| **pehle vurmak,** *{ağız} 1. Karşı koymak. 2. Yarışmak.* [DS]

pehle[3], [? pehle] *{ağız} is.* Pusu. [DS]

pehle[4], [? pehle] *{ağız} is.* **1.** Kurutulmuş et; pastırma. **2.** Meşin kırpıntısı. [DS]

pehlev, [Far. pehlev پهلو] *{OsT} is.* **1.** Kent; şehir. **2.** *sf.* Yiğit; kahraman.

pehlevan, [Far. pehlevān پهلوان] *(pehleva:n) {OsT} is.* → pehlivan.

pehlevanane, [Far. pehlevān-āne پهلوانانه] *(pehleva:na:ne) {OsT} is.* → pehlivanane.

pehlevani, [Far. pehlevānī پهلوانی] *(pehleva:ni:) {OsT} is.* **1.** Güreşçilik; pehlivanlık. **2.** Yiğitlik; kahramanlık.

pehlevi, [Far. pehlev *(kent)* > pehlevī پهلوی] *(pehlevi:) {OsT} is.* **1.** Isfahan ve dolaylarına verilen ad. **2.** Burada oturan halkın dili. **3.** *sf.* İran'da Şah Rıza tarafından kurulan hanedandan olan.

pehli[1], [? pehli] *{ağız} is.* Arktan ayrılan küçük su yolu. [DS]

pehli[2], [? pehli] *{ağız} is.* **1.** Kaburga kemiği ya da kürek kemiği etinden buğuda pişirilen yemek. **2.** Patlıcan turşusundan etle yapılan bir tür yemek. [DS]

pehlivan, [Far. pehlevān پهلوان] *(pehliva:n) {OsT} is.* **1.** Güreşçi. **2.** *mecaz.* İri yarı, güçlü kimse. **3.** Eskiden, ok atma eğitimlerinde başarı göstererek usta unvanını almış okçulara verilen ad. ⊡ **pehlivan duası,** *Yağlı güreşte güreş başlamadan önce cazgır tarafından söylenen uyaklı sözler.*|| **pehlivan gibi,** *(Kişi için) güçlü kuvvetli ve iri yarı.*|| **pehlivan kahvesi,** *Eskiden güreşçilerin devam ettiği kahvelere verilen ad.*|| **pehlivan tefrikası gibi,** *(yazı veya hikâye için) gereksiz ayrıntılarla uzatılmış; düzeysiz.*|| **pehlivan tekkesi,** *Pehlivanların eğitim yaptıkları yer; güreş idman yurdu.*|| **pehlivan yakısı,** *Sert yakı.*

pehlivanane, [Far. pehlevān-āne پهلوانانه] *(pehliva:na:ne) {OsT} zf.* **1.** Pehlivan gibi. **2.** *mecaz.* Yiğitçesine.

pehlivani, [Far. pehlevānī پهلوانی] *(pehliva:ni:) {OsT} is.* **1.** Pehlivanlık. **2.** *mecaz.* Yiğitlik.

pehlivanlık,-ğı [pehlivan-lık] *(pehliva:nlık) is.* **1.** Pehlivan olma durumu; güreşçilik. **2.** *mecaz.* Güçlü kuvvetli olma; güçlülük.

pehlu, [Far. pehlū پهلو] *(pehlû:) {OsT} is.* **1.** Yan taraf. **2.** *{eAT}* Böğür; yan. ⊡ **pehlū-be-pehlū,** *{OsT} Yan yana.*|| **pehlū-büzürg,** *Yanında pek çok kimse bulunan, soylu kişi.*|| **pehlū-dār,** *{OsT} Yardımcı.*|| **pehlū urmak,** *{eAT} Denk olmak; boy ölçüşmek; yan yana gelmek; bir hizaya gelmek.* [DK]

pehlül, [? pehlül] *{ağız} is.* Aptal; deli; sersem. [DS]

pehn, [Far. pehn پهن] *{OsT} sf.* **1.** Enli; geniş. **2.** *is.* Geniş olma; genişlik; enlilik. ⊡ **pehn-gîr,** *{OsT}* → pelengir.

pehna, [Far. pehnā پهنا] *(pehna:) {OsT} sf.* → pehn. ⊡ **pehnā-ver,** *{OsT} Solmuş; soluk.*|| **pehnā-verî,** *{OsT} Genişlilik; enlilik.*|| **pehnāyî,** *{OsT} Enli oluş; geniş oluş.*

pehnane, [Far. pehnāne پهنانه]v *is.* **1.** Bir maymun türü. **2.** Beyaz pide.

pehni, [Yun. pahni] *{ağız} is.* Ahırda, tahta veya taştan yapılmış oluk biçimindeki yemlik.

pehpeh, [Far. peh peh به] *{OsT} is.* Alay ve şaka yollu söylenen beğenme sözü; beğenme, şaşma.

pehpehleme, [peh *(yans.)* > peh+peh-le-me] *is.* Pehpehlemek eylemi.

pehpehlemek, [peh *(yans.)* > peh+peh-le-mek] *gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* **1.** Bir kimseyi yüzüne karşı övmek; pohpohlamak. **2.** *{ağız}* Kollamak; korumak. [DS]

pehr, [Far. behr] *{ağız} zf.* O zaman. [DS]

pehrenk, -gi [? pehrenk] *{ağız} is.* Künk. [DS]

pejgale, [Far. pejgāle پژگاله] *(pejga:le) {OsT} is.* **1.** Pay; hisse. **2.** Yama. **3.** Parça. **4.** Yırtık.

pejm, [Far. pejm پژم] *{OsT} is.* Duman; sis.

pejman, [Far. pejmān پژمان] *(pejma:n) {OsT} sf.* **1.** Pişman. **2.** Üzüntülü; kederli. **3.** Solgun

pejmürde, [Far. pej-murde پژمرده] *{OsT} sf.* **1.** (Kıyafet için) eski püskü; yırtık. **2.** (Kişi için) dağınık; perişan. **3.** (Çiçek, yüz vb. için) tazeliğini ve parlaklığını yitirmiş; solgun; ölgün. ⊡ **pejmürde-hāl,** *{OsT} Üstü başı yırtık ve perişan olan.*|| **pejmürde kıyafet,** *Eski ve yırtık giysili.*|| **pejmürde-rūy,** *{OsT} Solgun ve bitkin yüz.*

pejmürdelik,-ği [pejmürde-lik] *is.* Pejmürde olma durumu.

pejoratif, [Fr. péjoratif] *sf.* Aşağılayıcı; küçümseyici; yerici; yermeli; kötüleyici.

pejuh, [Far. pejüh / pijüh پژوه] *(peju:h) {OsT} is.* İnceleme; araştırma; soruşturma.

pejuhende, [Far. pejühende/ pijūhende پژوهنده] *(peju:hende) {OsT} sf.* Bilinmeyen ve gizli şeyleri araştırmayı seven; meraklı.

pejuhide, [Far. pejūhīde پژوهیده] *(peju:hi:de) {OsT} sf.* **1.** Çok akıllı; zeki. **2.** Bilgili. **3.** Olgun.

pejulide, [Far. pejūlīde پژولیده] *(peju:li:de) {OsT} sf.* **1.** Solmuş. **2.** Bozulmuş; dağılmış; karışmış.

pejvend, [Far. pejvend پژوند] *{OsT} is.* Pezevenk; yolsuz birleşmelere aracılık eden.

pejvin, [Far. pejvīn پژوین] *(pejvi:n) {OsT} sf.* **1.** Çirkin. **2.** Kirli; pis.

pek[1], [bek *(kuvvetli)* > pek] *sf.* **1.** Katı; sert; sıkı; bek. *{eT} {eAT} {OsT} (aynı)* [EUTS] **2.** Sağlam; dayanıklı; güçlü; kalın. *{eT} {eAT} {OsT} (aynı)* [EUTS] **3.** Zorlu; haşin. **4.** Sıkı; gergin; yerinde sağlam duran. **5.** (Ses için) yüksek; gürültülü. ☞ **pek başlı,** *İnatçı; dediğim dedik.*|| **pek canlı,** *Acıya dayanabilen; metin.*|| **pek doku,** *bot. Dalların dik durmasını sağlayan ve selüloz çeperi değişik kalınlıkta hücrelerden oluşan doku; kollenkima.*|| **pek etmek,** *{eAT} Sağlamlaştırmak.*|| **pek gözlü,** *Korkusuz; gözü pek.*|| **pek söylemek,** *1. Yüksek sesle konuşmak. 2. Ağır konuşmak; kırıcı sözler söylemek; sert konuşmak.*|| **pek turmak,** *{eAT} Yerinden kımıldamamak; sıkı durmak.*|| **pek tutmak,** *1. (Yemek için) tok tutmak. 2. {eAT} Sıkı tutmak.*|| **pek yel,** *{eAT} Kasırga.*|| **pek yürekli,** *Acıma duygusu taşımayan; acımasız; gaddar.*|| **pek yüzlü,** *1. Utanma duygusu taşımayan; arsız; utanmaz. {ağız} (aynı)* [DS] *2. Karşısındakini kıracağını bildiği halde yine de düşündüklerini söyleyebilen.*|| **pek yüzlülük,** *{eAT} Utanmazlık.*

pek[2], [bek / pek] *zf.* **1.** Umulandan veya gerekenden daha çok; aşırı. **2.** Hızlı olarak; şiddetle; düşünmeden ve acele olarak. **3.**Yüksek sesle. **4.** *sf. {ağız}* Hızlı. [DS] ☞ **pek çok,** *Yeterinden daha fazla.*|| **pek pek,** *Olsa olsa; en fazlası; en üstünü.*

pek[3], [Far. pāk] *{ağız} sf.* Temiz. [DS]

pek[4], [bek > pek] *{ağız} is.* **1.** Bekçi kulübesi. **2.** Av bekleme yeri. [DS]

pekâla, [pek + Ar. aʿlā پك اعلى] *(peka:la:) {OsT} zf.* **1.** Benzerlerinden aşağı olmayan; onlardan üstün sayılabilecek yönleri olan. **2.** *zf.* Çok iyi. **3.** *zf.* Karşı koyma bildiren soru cümlelerinden önce getirilerek *"Dediğin gibi olsun." "Öyle kabul edelim."* anlamında kullanılır. **4.** *zf.* Karşı durum alınacağını belirten cümlelerden önce kullanılır. **5.** *zf.* "Peki, olur" anlamında kabullenmeyi belirtmek için kullanılır. **6.** *zf.* "Çok iyi, kesinlikle" anlamında söylenenin karşıtı bir durum görüldüğünü anlatmak için kullanılır.

pekan[1], [Fr. pékan] *is. zool.* Sansargillerden, Kuzey Amerika'da yaşayan ve derisi makbul yırtıcı bir kürk hayvanı; Virginia kokarcası; balıkçı sansar, *(Mustela pennanti).*

pekan[2], [İng. pekan] *is. bot.* Amerika'da yetişen ve cevizi yenilen bir ağaç, *(Caryocar nuciferum).*

pekari, [Karayip d. begare > Fr. pécari] *is. zool.* **1.** Amerika'da yaşayan, kalın gövdeli, ince bacaklı, koca kafalı tayassu cinsinden küçük yapılı yaban domuzu; göbekli domuz, *(Dicotyles tajacu).* **2.** Bu hayvanın çoğunlukla eldiven yapımında kullanılan derisi. **3.** *sf.* Bu hayvanın derisinden yapılmış olan.

pekçe, [pek-çe] *(pe'kçe) zf.* **1.** Sağlamca; sıkıca; sertçe. **2.** Aşırı bir istek duyarak; istekle.

peke, [Far. pay-gāh => peyke > pēke] *(pe:ke) {ağız} is.* **1.** Tahta sedir. **2.** Leblebicilerin kavurdukları nohutları serip soğutmak için kullandıkları tahta bölme. **3.** Tavan penceresi. [DS] ☞ **peke bağlamak,** *{ağız} Sedir yapmak.* [DS]

pekemek, [bek-e-mek > peke-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-k(i)-yor]* Kapamak. [DS]

pekenmek, [bek-e-n-mek > peke-n-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* Kapanmak; tıkanmak. [DS]

pekent, -di [bek-e-n-mek > pekent] *is. yer b.* **1.** Geçit vermeyen, aşılması güç doğal engel. **2.** *anat. tıp.* Bazı iç organlardaki geçişi engelleyen doğal engeller.

pekenti, [bek-e-n-ti > peken-ti] *{ağız} is.* Akarsuların önüne yapılan toprak set. [DS]

pekeşmek, [pek-iş-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* Katılaşmak. [DS]

pekeştirmek, [pek-iş-tir-mek] *{ağız} gçl. f. [-ir]* Katılaştırmak; sıkıştırmak. [DS]

peket, [Fr. paquet => paket] *{ağız} is.* Paket. [DS]

peketmek, [bek-e-t-mek] *{ağız} gçl. f. [-ir]* Kapatmak; örtmek. [DS]

pekey, [pek+éyi] *{ağız} zf.* Peki. [DS]

peki[1], [pek+iyi > peki] *(pe'ki) zf.* **1.** İstenen bir şeyin veya söylenen sözün kabul edildiğini bildirir; onaylama ve kabullenme bildirir; pekâla. **2.** Bir söze karşı çıkıldığı veya verilen cevapla ikna olunmadığını belirtmek için " madem öyle, pekâla" anlamlarında kullanılır.

peki[2], [bek > bek-i / peki] *{ağız} sf.* Katı; sert. [DS]

peki[3], [bek > bek-i / peki] *{ağız} is.* **1.** Kapı sürgüsü. **2.** Bahçelerin çevresine çalı çırpıdan yapılan çit. [DS]

peki[4], [? peki] *{ağız} is.* Eşek semeri. [DS]

pekil, [pek-i-l] *{ağız} sf.* **1.** Sağlam; dayanıklı. **2.** Sert; katı. [DS]

pekilemek, [bek-i-le-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* (Kapı, pencere vb. için) örtmek; kapatmak; sürgülemek. [DS]

Pekin, [Çin. Beicing *(kuzeyin başkenti)* => pekin] *sf.*

Pekin'le ilgili; Pekin'e ait. 🗗 **Pekin insanı,** *Pekin civarında bulunan bir insan fosili; (Sinanthropus pekinensis, Homo erectus).*|| **Pekin ipeklisi,** *Çin'de dokunan ve taftaya benzeyen bir çeşit ipekli kumaş; Çin ipeklisi.*|| **Pekin ördeği,** *zool. Çin kökenli, Kuzey Amerika'da yaşayan bir tür ördek. 2. İyice yağlandırılmış ördek kesilip temizlendikten sonra derisi ile eti arasına hava basılarak özel bir fırında pişirilmesi ile yapılan bir yemek.*

pekin[1], [bek-i-n / pek-i-n] *sf.* Hiçbir kuşkuya yer vermeyecek kadar iyi bilinen ve kesin olan.

pekin[2], [bek-i-n] *{ağız} sf.* (Kişi için) acımasız; sert. [DS]

pekinmek, [bek-i-n-mek /pek-i-n-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* **1.** Yerinden kımıldamamak; çivilenmek. **2.** Tutunmak; dayanmak; abanmak. **3.** Güvenmek. [DS]

pekiş, [pek-i-ş] *{ağız} is.* Çamursuz, kuru ve sert yer. [DS]

pekişme, [pek-i-ş-me] *is.* **1.** Pekişmek eylemi; sertleşme; katılaşma. **2.** *psikol.* Belleğe yerleştirmede rol oynayan görüngü.

pekişmek, [bek-i-ş-mek > pek-i-ş-mek] *dönşl. f. [-ir]* **1.** Sıkışarak sertleşmek; katılaşmak; sağlamlaşmak. *{eAT} {ağız} (aynı)* [DS] **2.** Sıkışmak; tıkanmak. **3.** *mecaz.* Güçlenmek; kuvvetlenmek. **4.** Artmak; çoğalmak. **5.** *{ağız}* Zorlamak; zorlayarak itmek. [DS] **6.** *{ağız}* Tutunmak. [DS]

pekiştirici, [pekiş-tir-ici] *sf.* **1.** Pekiştirme eylemini sağlayan; pekiştiren. **2.** *psikol.* Bir koşullandırma sırasında pekiştirmeyi sağlayan uyarım.

pekiştirme, [pekiş-tir-me] *is.* **1.** Pekiştirmek eylemi. **2.** Sağlamlaştırma; sıkıştırma. **3.** Sıkıştırma; tıkama. **4.** *dbl.* Cümlede vurgu ve anlamı güçlendirmek için bir kelimeyi veya birimi aynen veya çok az değişiklikle tekrarlama. **5.** *dbl.* Sıfat, zarf ve isimlerin ilk hecelerindeki ünlüden sonra *m, p, r, s* ünsüzlerinden birini getirdikten sonra kelimenin baş tarafına eklemek suretiyle yapılan güçlendirme. *te-r-temiz, mo-s-mor, kı-p-kırmızı, ya-m-yassı.* 🗗 **pekiştirme sesleri,** *Pekiştirmeli kelimelerde ilk hecenin ünlüsünden sonra getirilen ünsüzler ile bu şekilde yapılmış bir pekiştirmeli kelimenin ilk hecesinden sonra getirilen ünlüye verilen ad; pekiştirme ünlüsü ve pekiştirme ünsüzü. ye-m-ye/şil, sa-p-sa/rı, sı-r-sı/klam, to-s-to/parlak, ya-p-a-ya/lnız, çı-r-ıl-çı/plak* || **pekiştirme ünlüsü,** *dbl. Pekiştirmeli kelimelerde anlamı kuvvetlendirmek için pekiştirilen birimler arasına gelen yardımcı ünlü. güp-e-gündüz, yap-a-yalnız, sap-a-sağlam.*

pekiştirmek, [pekiş-tir-mek پکشدرمك] *gçl. f. [-ir]* **1.** Pekişmesini sağlamak; pekişmesine yol açmak. **2.** Sıkıştırarak sertleştirmek; katılaştırmak. *{ağız} (aynı)* [DS] **3.** Sıkıştırarak sağlamlaştırmak; tahkim etmek. *{OsT} {ağız} (aynı)* [DS] **4.** *mecaz.* Daha kalıcı ve daha sağlam duruma getirmek; güçlendirmek; onarmak; düzeltmek. *{eAT} {ağız} (aynı)* [DS] **5.** *{ağız}* Bir işi sağlama bağlamak. [DS]

pekiştirmeli, [pekiş-tir-me-li] *sf.* **1.** Pekiştirilmiş olan. **2.** Pekiştirme ögeleri bulunduran. **3.** *dbl.* Kökteki anlam ve durumun bir üst derecesini bildiren. 🗗 **pekiştirmeli isim,** *dbl. Pekiştirme biçiminde kurulmuş isim.*|| **pekiştirmeli kelime,** *dbl. Sıfat, zarf ve isimlerin ilk hecelerindeki ünlüden sonra /m/, /p/, /r/, /s/ ünsüzlerinden birini getirdikten sonra kelimenin baş tarafına eklemek suretiyle yapılan kelime. te-r-temiz, mo-s-mor, kı-p-kırmızı, ya-m-yassı.*|| **pekiştirmeli özne,** *dbl. Dönüşlülük bildiren "kendi" zamiri ile kurulmuş özne.* ***Siz kendiniz*** *söylediniz.*|| **pekiştirmeli sıfat,** *dbl. Pekiştirmeli kelime biçiminde yapılmış sıfat.*|| **pekiştirmeli tezlik eylemi,** *dbl. Tezlik fiilinin bitiştiği fiil kökünün -ı, -i, -u, -ü ulacıyla başta tekrarlanması biçiminde kurulan pekiştirme:* ***geli geli****vermek,* ***yazı yazı****vermek.*|| **pekiştirmeli zarf,** *dbl. Pekiştirmeli kelime biçiminde yapılmış zarf.*

pekit, [bek > pek-i-t] *is.* **1.** Bir heykelde yerine yerleştirilinceye kadar bırakılan destek parçası. **2.** *{ağız} is.* Bahçe etrafına çalı çırpıdan yapılmış çit. [DS]

pekitme, [pek-i-t-me] *is.* **1.** Pekitmek eylemi; sağlamlaştırma; kuvvetlendirme. **2.** Tekit. 🗗 **pekitme ayağı,** *mim. Payanda; destek; dayak.*

pekitmek, [bek-i-t-mek > pek-i-t-mek پکتمك] *gçl. f. [-ir]* **1.** Sıkıştırarak sağlamlaştırmak; kuvvetlendirmek; sertleştirmek. *{eAT} {OsT} {ağız} (aynı)* [DS] **2.** Yapılması istenen bir işin gecikmesi üzerine yeniden aynı emri yazılı olarak vermek; tekit etmek. *{eAT} {OsT} (aynı).* **3.** *{ağız}* Tarla, bağ ve bahçeyi korumak için etrafını çitle çevirmek. [DS] **4.** *{ağız}* Kapatmak; örtmek. [DS] **5.** *{ağız}* Sınırlandırmak; önünü almak. [DS] **6.** *{ağız}* Işık ve rüzgârın girmesine engel olmak. [DS] **7.** *{ağız}* Pekmez, hamur gibi cıvık şeyleri koyulaştırmak. [DS]

pekiyi, [pek+iyi] *is.* Öğretimde öğrencinin başarısını değerlendirmekte kullanılan en üst derece ve not.

peklemek[1], [pek-le-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* Sağlam hâle getirmek; sağlamlaştırmak; pekitmek. [DS]

peklemek[2], [Far. pāk => pek-le-mek] *{ağız} gçsz. f [-r] [-l(i)-yor]* Paklamak; temizlemek. [DS]

pekleşme, [pek-le-ş-me] *is.* Pekleşmek eylemi.

pekleşmek, [pek-le-ş-mek] *dönşl. f. [-ir]* **1.** Katılaşmak; sertleşmek; pekişmek. **2.** *mecaz.* Güçlenmek; sağlamlaşmak.

pekleştirme, [pek-le-ş-tir-me] *is.* **1.** Pekleştirmek eylemi. **2.** Sıkıştırarak sertleştirme; katılaştırma; pekiştirme. **3.** *mecaz.* Güçlendirme; sağlamlaştırma. **4.** Bayındırlık işlerinde gevşek malzemeyi sıkıştırarak daha sağlam hale getirme işlemi; stabilizasyon.

pekleştirmek, [pek-le-ş-tir-mek] *gçl. f. [-ir]* **1.** Katılaştırmak; sertleştirmek; pekiştirmek. **2.** *mecaz.* Güçlendirmek; sıkıştırarak sağlamlaştırmak. *{ağız} (aynı)* [DS]

peklik[1], -ği [pek-lik پكلك] *is.* **1.** Sertlik; katılık. *{OsT} (aynı)* **2.** Sağlamlık; dayanıklılık; direnç. *{OsT} (aynı)* **3.** *tıp.* Herhangi bir nedene bağlı olarak katılaşan dışkının dışarı atılamaması veya zorlukla atılması durumu; kabızlık; inkıbaz. **4.** *mecaz.* Şiddet; zulüm. **5.** Eli sıkılık; cimrilik. ⊡ **peklik çekmek,** *Sürekli kabız olmak.*|| **peklik verici,** *İshale karşı kullanılan dokuları sertleştiren ve salgıları azaltan ilaç.*

peklik[2], -ği [Far. pāk => pak-lık] *{ağız} is.* Temizlik; paklık. [DS]

pekmes, [bekmes] *{eT} is.* Pekmez. [DLT]

pekmez, [Oğuz. bekmes > pekmez] *is.* **1.** Üzüm, dut ve elma gibi meyvelerin suyunun kaynatma yoluyla koyulaştırılmış şurubu. **2.** *argo.* Kan. ⊡ **pekmezini akıtmak,** *argo. Birini yaralayarak kanının akmasına yol açmak.*|| **pekmez helvası,** *Tereyağında kavrulmuş una pekmez ilave edilerek yapılan bir tür helva.*|| **pekmez kaynatmak,** *Meyve sularından pekmez yapmak.*|| **pekmez kefi,** *{ağız} 1.* → pekmez köpüğü. *2.* → pekmezkefi. [DS]|| **pekmez köpüğü,** *Pekmez kaynatımı sırasında kazanın üzerinde oluşan köpük.*|| **pekmez külü,** *{ağız} Üzüm şırasını kestirmekte kullanılan ceviz ağacı külü.* [DS]|| **pekmez toprağı,** *{ağız} Üzüm şırasının tortularını çökeltmekte kullanılan kille karışık kireçli toprak; marn.* [DS]

pekmezci, [pekmez-ci] *is.* Pekmez yapan veya satan kimse.

pekmezcilik,-ği [pekmez-ci-lik] *is.* Pekmez yapma ve satma işi.

pekmezkefi, [pekmez+kef-i] *{ağız} is.* Kula ile doru arası bir at donu. [DS]

pekmezköpüğü, [pekmez+köpü(k)-ü] *{ağız} is.* Açık kahverengi. [DS]

pekmezli, [pekmez-li] *sf.* **1.** İçine pekmez katılmış olan; birleşiminde pekmez bulunan. **2.** Çok tatlı. ⊡ **pekmezli çorba,** *{ağız} Pekmezle yapılan aşure.* [DS]

pekmezlik,-ği [pekmez-lik] *is.* **1.** Köy evlerinde pekmez yapımında kullanılan araç gereç ile donatılmış yapı; pekmez kaynatılan yer. **2.** Pekmez konulan kap vb. **3.** *sf.* Pekmez yapmaya elverişli olan **4.** *sf.* (Üzüm, dut vb. için) pekmez yapımı için ayrılmış olan.

peknek, -ği [bek-e-n-ek > peknek] *{ağız} is.* Merdivenlerin üstündeki kapı. [DS]

pekon, [? pekon] *{ağız} is.* Mısır tanelerken çıkan toz. [DS]

peksemed, [Yun. paksimadi] *{ağız} is.* Tahinli ekmek. [DS]

peksimet,-di [bek *(sert)* + Ar. semīd *(irmik)* / Yun. paksimadi *(galeta)* / Far. beksimāt *(kuru ekmek)*] *is.* Uzun süre bozulmadan saklanabilmesi için pişirildikten sonra dilimlenerek düşük ısılı fırında kurutulan gevrek ekmek.

pektik, -ği [Yun. pektikos > Fr. pectique] *sf.* Su ile birleşerek jöleleri veren, etli meyvelerin kabuk ve dış çeperlerinde bulunan, galaktanlara bağlanabilen, yüksek molekül ağırlıklı glusitlerden oluşan.

pektin, [Yun. pektos *(çökelek)* / Lat. pecten *(tarak)* > Fr. pectine] *is.* **1.** Kiraz, elma vb. bir çok bitkinin meyvesinde bulunan ilaç ve gıda sanayiinde koyulaştırıcı olarak kullanılan pelteleştirici madde. **2.** Hücre zarının peltemsi maddesi. **3.** Bitki hücrelerinin orta lamellerinde bulunan büyük moleküllü karbonhidratlı madde.

pektinaz, [Fr. pectinase] *is.* Pektini hidrolize eden enzim.

pektoral,-li [Fr. pectoral] *sf.* **1.** Göğse ait; göğüsle ilgili. **2.** Göğüs hastalıklarına ilişkin; akciğer hastalıkları ile ilgili. ⊡ **pektoral yüzgeç,** *zool. Göğüs yüzgeci.*

pektoralis, [Fr. pectoralis] *is. zool.* Kuşlarda uçmayı sağlayan göğüs kası.

pektoz, [Yun. pektos *(pelte)* > Fr. pectose] *is.* Meyvelerin olgunlaşması sırasında pektik maddeye dönüşen glusit birleşimi.

peküştürmek, [pek-ü-ş-tür-mek] *{ağız} gçl. f. [-ür]* **1.** Pekiştirmek. **2.** Sözü, sırasını getirip uygun biçimde söylemek. [DS]

pel, [pel *(yans.)*] *is.* Bakışlardaki durgunluğu anlatan kök. [Zülfikar] *pel pel (bel bel) bakmak.* ⊡ **pel pel,** *{ağız} (Bakmak için) şaşkın şaşkın; aptal aptal; saf saf.* [DS]

pelade, [Far. pelāde پلاده] *(pela:de) {OsT} sf.* Bozguncu; fesat çıkaran.

Pelagiusçuluk, -ğu [Pelaigus *(keşiş)* + çu-luk] *is. hrist.* Keşiş Pelagius (360-422) tarafından savunulan, Tanrının yardımını reddeden, insan iradesini ön plana alan dinî doktrin.

pelas, [Far. pelās پلاس] *(pela:s) {OsT} is.* **1.** Eski kilim veya keçe türü şey. **2.** Çul; aba. ⊡ **pelas-pûş,** *{OsT} 1. Eski çula bürünmüş. 2. Yoksul.*

pelaspare, [Far. pelās *(aba)* + pāre پلاسپاره] *(pela:s-pa:re) {OsT} is.* **1.** Eski kumaş parçası; paçavra. **2.** *sf.* (Giyecek için) eskime yüzünden parça parça olmuş; dökük.

peld[1], [peld *(yans.)*] *is.* Bakışlardaki durgunluğu anlatan kök. [Zülfikar] *peld-ir peldir.* ⊡ **pel pel,** *{ağız} (Bakış için) aptal aptal.* [DS]

peld[2], [peld *(yans.)*] *is.* Kendi çevresinde dönmeyi anlatan kök. [Zülfikar] *peld-ir peldir*

pelden, [? pelden] *{ağız} is.* Kayrak oyunu. [DS]

peldir[1], [peld[1] *(yans.)* > peld-ir] *is.* Bakışlardaki durgunluğu anlatan yansımalı gövde. 🗗 **peldir peldir,** *{ağız} 1. (Bakış için) şaşkın şaşkın; saf saf; bön bön; korkak korkak.* [DS]

peldir[2], [peld[2] *(yans.)* > peld-ir] *is.* Kendi çevresinde dönmeyi anlatan yansımalı gövde. 🗗 **peldir peldir,** *{ağız} 1. (Gözün hareketleri için) hızla sağa sola dönerek; fıldır fıldır. 2. (Bakış için) fıldır fıldır; canlı; araştırıcı; zeki.* [DS]

peldirdek, -ği [peld[1]-ir-de-k] *{ağız} sf.* Aptal aptal bakan. [DS]

peldirmek, [böl-dür-mek > peldir-mek] *{ağız} gçl. f. [-ir]* Paylaştırmak; bölüştürmek. [DS]

pele[1], [Far. pele پله] *{OsT} is.* **1.** Terazi kefesi. **2.** Merdiven basamağı. **3.** Çark dişi.

pele[2], [? pele] *{ağız} is.* Enli meşin ve kösele parçası. [DS]

pele[3], [? pele] *{ağız} is.* Oyunda merkez sayılan yer; kale. [DS]

peleç, -ci [Ar. bilā-şey => beleş > peleç] *{ağız} sf.* Parasız; karşılıksız. [DS]

pelek, -ği [Yun. palaggi] *{ağız} is.* **1.** Ev ile ahırı bağlayan geçit veya küçük merdiven. **2.** Ağır bir şeyi kaldırmakta kullanılan ilkel kaldıraç. [DS]

pelem, [İng. pelham] *is.* İki veya dört dizginle kullanılabilen bir tür kantarma.

peleme, [Yun. perama => pereme / peleme] *is.* **1.** Eskiden bir çifteli ağır kayıklara verilen ad. **2.** Küçük ırmaklarda işleyen altı düz kayık.

pelemir, [? pelemir] *is. bot.* **1.** 100 cm. kadar boylanabilen, tüylü ve pembe çiçekli, tohumlarından yağ elde edilen, tohum unu ekmeğe lezzet vermesi için ekmek ununa karıştırılan bir yıllık otsu bitki, *(Cephalaria syrica).* **2.** *bot.* Toprak üstü kısımları hayvan yemi olarak kullanılan aynı türden başka bir ot, *(Cephalaria procera).*

pelen[1], [? pelen] *{ağız} is.* Ustalık; bilgi; teknik; yöntem. [DS]

pelen[2], [bel-en / pelen] *{ağız} is.* Eskiden kadınların giydiği çarşafın üst parçası. [DS]

pelen[3], [pel-en] *{ağız} is.* Hızla atılan değneğin yere dokunup sıçrayarak gidişi. [DS] 🗗 **pelen pelen,** *{ağız} Hızlı hızlı.* [DS]

peleng, [Far. peleng پلنگ] *{OsT} is. zool.* Kaplan. 🗗 **peleng-āheng,** *{OsT} Kaplan gibi; kaplanca.*

pelengâne, [Fr. peleng-āne پلنگانه] *(pelengâ:ne) {OsT} zf.* Kaplan gibi; kaplana yakışır biçimde; kaplancasına.

pelengî, [Far. pelengī پلنگی] *(pelengi:) {OsT} sf.* **1.** Çizgili ve benekli olan. **2.** *is.* Üzerinde kaplan derisini andıran benek ve çizgileri bulunan kumaş.

pelengin, [Far. pelengīn پلنگین] *(pelengi:n) {OsT} sf.* Parsla ilgili; parsa ait.

pelengir, [Far. pehn-gīr پهنگیر] *(pehngi:r) {OsT} is.* **1.** Tahtanın enini düzeltmekte kullanılan rende. **2.** Tahtayı inceltmekte kullanılan çarkçı aracı. **3.** *{ağız}* Tespih yapmakta kullanılan araç. [DS]

pelenk[1], **-gi** [pelenk] *{ağız} is.* Turşu vb. yiyeceklerin üstünde oluşan küf. [DS]

pelenk[2], **-gi** [pelenk] *{ağız} is.* İmece. [DS] 🗗 **pelenk olmak,** *{ağız} İmece ile iş yapmak.* [DS]

pelenk[3], **-gi** [Yun. palggi] *{ağız} is.* Kaldıraç. [DS]

pelenklemek, [pelenk[3]-le-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* (Kapı vb. için) arkasından sürgülemek. [DS]

pelensek, -ği [pelen-se-k / pelesenk] *{ağız}* is. Araba tekerleğinin çıkmaması için mazının ucuna takılan çivi. [DS]

peler[1], [Fr. pelerine] *{ağız} is.* Siyah kaput bezinden yapılmış başörtüsü. [DS]

peler[2], [? peler] *{ağız} is.* Çamaşır sepeti. [DS]

peler[3], [? peler] *{ağız} is.* Duvarı, yağmur, kar vb.nden korumak için üzerine yapılan kamış saçak. [DS]

pelerek, -ği [pel-e-rek] *{ağız} zf.* Dönerek; döne döne. [DS]

pelerik, -ği [pel-er-i-k] *{ağız} sf.* (Yara için) azmış; kötüleşmiş. [DS]

pelerin, [Fr. pèlerine] *is.* Omuzlardan aşağı dökülen, kolsuz ve geniş bir üstlük; harmani.

pelese[1], [Yun. filissa ? > pelese] *{ağız} is.* Taze soğan; soğan fidesi. [DS]

pelese[2], [? pelese] *{ağız} is.* **1.** Pislik. **2.** Yağmur sularının sürükleyip biriktirdiği çerçöp. [DS]

pelese[3], [? pelese] *{ağız} is.* **1.** Ağaç dalları üstündeki kar parçaları. **2.** *sf.* Parça; bir parça; azıcık. [DS]

pelese[4], [? pelese] *{ağız} is.* **1.** Düzey; seviye. **2.** Durum; yaşayış; düzen. [DS]

pelesek[1], **-ği** [pelesenk / pelesek] *{ağız} is.* Araba tekerleğinin çıkmaması için mazının ucuna takılan çivi. [DS]

pelesek[2], **-ği** [? pelese / pelesek] *{ağız} is.* Taze soğan; soğan fidesi. [DS]

pelesek[3], **-ği** [pele-sek] *{ağız} sf.* Parça; bir parça; azıcık. [DS]

pelesek[4], **-ği** [? pelesek] *{ağız} is.* **1.** İyi bakım; özen. **2.** Bir şeyi sağlama bağlama; güvence. [DS] 🗗 **pelesek dönmek,** *{ağız} Düşme sırasında tepesi üstüne gelmek.* [DS]

pelesek[5], **-ği** [? pelesek] *{ağız} is.* Mücevher. [DS]

pelesek[6], **-ği** [? pelesek] *{ağız} is.* Vazelin. [DS]

peleselik, -ği [pelese-lik] *{ağız} is.* Sık orman veya çalılık; sık fundalık. [DS]

pelesemek, [pele-se-mek / pele-si-mek] *{ağız} gçsz. f. [-ir]* Güçten düşmek; yorulmak. [DS]

pelesenk[1], **-gi** [Ar. belesān / Far. peleseng] *{OsT} is. bot.* **1.** Amerika'da yetişen *dalbergia* türü bazı

ağaçlardan çıkarılan kokulu reçine. **2.** Bu tür ağaçlardan elde edilen değerli kereste. **3.** Balsam. ⊡ **pelesenk ağacı,** *bot. Kızıldeniz kıyılarında yetişen, kışın yapraklarını dökmeyen, mor, kahverengi veya vişne çürüğü renginde kerestesi değerli bir ağaç, (Commiphora opobalsamum).*

pelesenk[2]**,-gi** [Far. pārseng / perseng پارسنگ] *{OsT} is.* Konuşma sırasında yerli yersiz tekrar edilen söz.

pelesenk[3]**, -gi** [? pelesenk] *{ağız} is.* Araba tekerleğinin çıkmaması için mazının ucuna takılan çivi. [DS]

pelesenk[4]**, -gi** [? pelesenk] *{ağız} sf.* Dağılmış; yayılmış. [DS]

pelesentilik, -ği [pelesenti-lik] *{ağız} is.* Sık ormanlık veya çalılık; sık fundalık. [DS]

pelesimek, [pele-si-mek] *{ağız} gçsz. f. [-ir]* Yorulmak; güçten düşmek. [DS]

peleste, [Yun. filissa ? > peleste] *{ağız} is.* **1.** Tütün fidesi. **2.** *sf.* Bir tutam. [DS]

peleş[1]**,** [? peleş] *{ağız} sf.* **1.** (İnsan ya da hayvan için) zayıf; çelimsiz. **2.** Solak. [DS]

peleş[2]**,** [? peleş] *{ağız} is.* Boynuzları yana ve aşağı doğru uzayan hayvan. [DS]

pelevertsiz, [patavat-sız > pelevert-siz] *{ağız} sf.* Biçimsiz; çirkin. [DS]

pelevetsiz, [patavat-sız > pelevet-siz] *{ağız} sf.* Patavatsız. [DS]

pelevürt, [? pelevürt] *{ağız} is.* Pay; paylaşma. ⊡ **pelevürt etmek,** *{ağız} Paylaşmak, bölüşmek.* [DS]

pelez[1]**,** [Yun. filissa *(yaprakçık)* > pelez] *{ağız} is.* Kadınların başlarına taktıkları küçük altın ya da altına benzer para. [DS]

pelez[2]**,** [? pelez] *{ağız} is.* Keçi kılından dokunmuş kilim. [DS]

pelezimek, [pele-si-mak / pelezi-mek] *{ağız} gçsz. f. [-ir]* **1.** (Kalp için) hızlı hızlı atmak; çarpmak. **2.** Güçten düşmek; yorulmak. [DS]

pelezirmek, [palaz-ır-mak /pelezir-mek] *{ağız} gçsz. f. [-ir]* → pelezimek. [DS]

peliç, -çi [? peliç / peleş] *{ağız} is.* Boynuzları yana ve aşağı doğru uzayan hayvan. [DS]

pelid, [Far. pelīd پليد] *(peli:d) {OsT} sf.* **1.** Pis; kirli; murdar. **2.** (Kişi için) alçak; rezil.

pelidî, [Far. pelīdī پليدى] *(peli:di:) {OsT} is.* **1.** Pislik; kirlilik; murdarlık. **2.** Rezillik; alçaklık.

pelik[1]**, -ği** [böl-ük > pel-ik] *{ağız} is.* Parça. [DS]

pelik[2]**, -ği** [bel-ik > pel-ik / pöl-ük] *{ağız} is.* **1.** Örülmüş saç; ince saç örgüsü. **2.** Kâkül. **3.** Saç. [DS]

pelik[3]**, -ği** [? pelik] *{ağız} is.* Patik. [DS]

pelik[4]**, -ği** [? pelik] *{ağız} is.* Mısır ekmeği pişirilen toprak kap. [DS]

pelik[5]**, -ği** [? pelik / peleş] *{ağız} is.* Boynuzları yana ve aşağı doğru uzayan hayvan. [DS]

pelik[6]**, -ği** [Ar. bellūd => pelit / pelik] *{ağız} is.* Palamut meyvesi. [DS]

pelikan, [Lat. pelecanus > Fr. pélican] *is. zool.* Pelikangillerden, pembeye çalan beyaz renkli, kanatları grimsi, alt gagasında deriden bir kese bulunan iri bir kuş, *(Pelecanus onocrotalus).*

pelikangiller, [pelikan-gil-ler] *is. zool.* Dünyada yaşayan sekiz türü kapsayan, leyleksiler takımın alt familyası, *(Pelecanidae).*

pelikansılar, [pelikan-sı-lar] *is. zool.* Pelikangiller, karabatakgiller ve sümsükgiller familyalarını içine alan takım, *(Pelicaniformes / steganopoda).*

pelikül, [Lat. pelliculla] *is.* **1.** Tedavi edici maddeler içeren bir sıvının buharlaşma sonucu deri üzerinde bıraktığı ilaçlı ince tabaka; film. **2.** Boş film şeridi.

pelin[1]**,** [Yun. pelinos / Bulg. pelyn] *is. bot.* Birleşikgillerden, boş tarlalarda, taşlıklarda ve kumsallarda yetişen, çok acı ve keskin kokulu, parçalı yapraklı, küçük kümeler halinde yeşilimsi çiçekli yavşan cinsinden çok yıllık otsu bitki; yavşan; acı ot, *(Artemisia absinthum).*

pelin[2]**,** [pelit] *{ağız} is.* → pelit. [DS]

pelis, [? pelis] *{ağız} is.* Tahıla karışmış taş, toprak, delice gibi yabancı maddeler. [DS]

peliselik, -ği [pelese-lik / pelise-lik] *{ağız} is.* → peleselik. [DS]

pelişmek, [böl-üş-mek] *{ağız} is.* Bölüşmek; paylaşmak. [DS]

pelit[1]**,-di** [Ar. bellüt => pelit پليد] *{eAT} {OsT} is.* **1.** Meşe ağacının meyvesi. **2.** *{ağız}* Meşe ağacı. [DS]

pelit[2]**, -di** [Yun. pelos *(kil)* > Fr. pélite] *is.* Çapı birkaç mikron kırıntılı tortul kaya.

pelit[3]**, -di** [? pelit] *{ağız} is.* Mayasız hamur ekmeği. [DS]

pelit[4]**, -di** [Far. pelīte => pelit] *{ağız} is.* Çocuğun erkeklik organının ucu. [DS]

pelite, [Far. pelīte پليته] *(peli:te) {OsT} is.* **1.** Lamba, kandil vb. fitili. **2.** Yaraların akıntısını boşaltmakta kullanılan fitil.

peliz, [? pelis / peliz] *{ağız} is.* → pelis. [DS]

pelize, [Far. palūde] *{ağız} is.* **1.** Muhallebi. **2.** Pelte. [DS]

pellagra, [Lat. pellis *(deri)* + Yun. agra *(yakalama)* > Fr. pellagre] *is. tıp.* PP vitamini ve hayvansal protein azlığından kaynaklanan, güneş ışınlarının etkisi ile kendini gösteren, çoğu zaman sindirim ve sinir bozuklukları ile birlikte görülen derinin açık kısımlarında kırmızı kabarcıklara, *eritemli* döküntülere neden olan hastalık.

pelle, [Far. pelle پله] *is.* **1.** Terazi kefesi. **2.** Derece. **3.** Merdiven basamağı.

pellempüs, [İng. balsam + T. püs] *{ağız} is.* Çeşitli bitkilerden çıkarılan kokulu reçine. [DS]

pellik, -ği [pel-lik] *{ağız}* *is.* Bulanıklık. [DS]

pellipelen, [pel-li + pel-en] *{ağız}* *sf.* (Yatmak için) ölü gibi baygın ve sessiz. [DS]

pelme, [Far. pelme پلمه] *is.* Yazı tahtası.

pelmek, [böl-mek > pel-mek] *{ağız}* *gçl. f.* *[-er]* Sağarken, ineğin memesinde yavrusu için süt bırakmak. [DS]

pelpes, [? pelpes] *{ağız}* *is.* Beğenme; ilgilenme. [DS]

pelt[1], [pelt *(yans.)*] *is.* Açık, belirgin ve düzgün söyleyememeyi anlatan kök. [Zülfikar] *pelt-ek, pelt-eklik, pelt-ek-leş-mek*

pelt[2], [pelt *(yans.)*] *is.* Düzensiz yürüyüşü anlatan kök. [Zülfikar] *pelt-ek peltek*

pelt[3], [pelt *(yans.)*] *is.* Fırlayıp çıkmayı anlatan kök. [Zülfikar] *pelt-ek peltek.*

pelte[1], [Far. pelūde پلوده] *is.* **1.** Nişasta, şeker ve su karışımının pişirilmesi ile elde yapılan bir tatlı. **2.** Bu tatlının kıvamında bulunan herhangi bir şey. **3.** *kim.* Koloidal bir katının sıvı ile işlenmesinden oluşan esnek madde. **4.** *mecaz.* Denizanası. ⧉ **pelte gibi,** *1. Gevşek; sölpük; yumuşak. 2. mecaz. Çok yorulmuş; bitkin.*

pelte[2], [pelte] *{ağız}* *is.* Pamuk atılırken kirişten fırlayan pamuk parçaları. [DS]

peltek[1],**-ği** [belt[1] *(yans.)* > pelt-ek / bert-mek > bert-ek > peltek [EREN]] *sf.* **1.** (Kişi için) dilini dişlerinin arasına alır gibi konuşan ve bu sebeple s, z seslerini kusurlu söyleyen. **2.** (Konuşma için) tutuk biçimde; titrek olarak. **3.** (Konuşma için) diş ünsüzleri kusurlu olan. **4.** *zf.* Diş ünsüzlerini kusurlu söyleyerek. ⧉ **peltek diş ünsüzü,** *Dilin ucunun ön dişlerin arasına girmesi ile oluşan ünsüz, /th/, /ḏ/, /ż/ ذ.*

peltek[2], **-ği** [pelt[2] *(yans.)* > pelt-ek] *is.* Düzensiz yürüyüşü anlatan yansımalı gövde. ⧉ **peltek peltek,** *{ağız} (Yürümek için) iki yana sallanarak.* [DS]

peltek[3], **-ği** [pelt[3] *(yans.)* > pelt-ek] *is.* Fırlayıp çıkmayı anlatan yansımalı gövde. ⧉ **peltek peltek,** *{ağız} (Göz için) yuvasından dışarı çıkık olarak.* [DS]

peltekleşme, [peltek-le-ş-me] *is.* Peltekleşmek eylemi.

peltekleşmek, [peltek[1]-le-ş-mek] *dönşl. f.* *[-ir]* **1.** Peltek duruma gelmek. **2.** (Kişi için) diş ünsüzlerini peltek telaffuz etmeye başlamak. **3.** (Konuşma için) açık olarak anlaşılmaz olmak. **4.** *dbl.* (Diş ünsüzleri için) peltek çıkmaya başlamak.

pelteklik,-ği [peltek[1]-lik] *is.* **1.** Peltek olma durumu. **2.** Peltek olanın niteliği.

peltelenme, [pelte-le-n-me] *is.* Peltelenmek eylemi.

peltelenmek, [pelte-le-n-mek] *dönşl. f.* *[-ir]* **1.** Pelte gibi yumuşak bir duruma gelmek; pelte kıvamı almak. **2.** (Kişi için) aşırı yorulmak; bitkin düşmek. **3.** Pelte sahibi olmak; pelte edinmek; pelte satın almak.

pelteleşme, [pelte-le-ş-me] *is.* **1.** Pelteleşmek eylemi. **2.** *bot.* Bitkisel hücre zarlarındaki selülozun değişmesi ve jelatin kıvamını alması.

pelteleşmek, [pelte-le-ş-mek] *dönşl. f.* *[-ir]* **1.** Pelte kıvamına gelmek. **2.** *mecaz.* Çok yorulmak; bitkin düşmek. *{ağız} (aynı)* [DS] **3.** *mecaz.* Donuklaşmak; yumuşamak; ağırlaşmak.

pelteleştirici, [pelte-le-ş-tir-ici] *is.* Besin sanayiinde uzun süre saklanacak besinlere kıvam vermek için kullanılan koyultucu madde.

pelteleştirme, [pelte-le-ş-tir-me] *is.* Pelteleştirmek eylemi.

pelteleştirmek, [pelte-le-ş-tir-mek] *gçl. f.* *[-ir]* **1.** Pelte kıvamına getirmek; pelteye dönüştürmek. **2.** Çok yormak; bitkin düşürmek.

pelteşenlik, -ği [pelte-ş-en-lik] *{ağız}* *is.* İçinden çıkılamayacak kadar yapışkan ve katı çamur; böyle bir çamur bulunan alan. [DS]

pelun, [Yun. pelinos] *{ağız}* *is.* → pelin[1]. [DS]

pelus, [Far. pelūs پلوس] *sf.* Hileci.

pelut, -du [Ar. bellūd] *{ağız}* *is.* Meşe ağacı. [DS]

pelüm, [Yun. pelinos] *{ağız}* *is.* → palin[1]. [DS]

pelür, [Fr. peler *(kabuğunu soymak)* > pelure *(meyve kabuğu, zar)*] *is.* Daktiloda çok sayıda kopya çıkarmakta kullanılan çok ince ve yarı saydam kâğıt; pelür kâğıdı.

pelüş [Fr. peluche] *is.* **1.** Bir yüzü yün, tüy veya pamuk liflerinden uzun tüylerle kaplı, kadifeye benzer dokuma. **2.** *sf.* Bu tür kumaştan yapılmış olan.

pelüt, -dü [Ar. bellūd] *{ağız}* *is.* Meşe meyvesi. [DS]

pelvas, [Far. pelvās پلواس] *(pelva:s)* *{OsT}* *is.* Yaltaklık etme; yaltaklanma.

pelvaze, [Far. palūde] *{ağız}* *is.* Muhallebi. [DS]

pelver, [? pelver] *{ağız}* *is.* **1.** Domates salçası. **2.** Kuşburnu pekmezi. **3.** Şıra ve ezilmiş ayvadan yapılan bir tür tatlı. **4.** Pekmezli ayva reçeli. [DS]

pelverde, [? pelverde] *{ağız}* *is.* **1.** Domates salçası. **2.** Tatlı elmadan yapılan marmelat. **3.** Dut ve erik marmeladı.[DS]

pelvis, [Lat. pelvis] *is. anat.* Kasık.

pembe, [Far. penbe پنبه] *is.* **1.** Beyaz ile kırmızının karışımından elde edilen açık kırmızı renk. **2.** *sf.* Rengi pembe olan. ⧉ **pembe gemre,** *Bir tür üzüm.*|| **pembe görmek,** *Her şeyi iyimser gözle görmek; iyimser olmak.*|| **pembe hayaller görmek,** *Gerçeklerden uzak, romantik mutluluk hayalleri kurmak.*|| **pembe sığırcık,** *zool. Sığırcıkgillerden, böcek ve meyvelerle beslenen, baş, kuyruk, kanat ve yanları dışında kalan tüyleri pembe olan bir tür sığırcık; su sığırcığı, (Pastor roseus).*

pembekurt,-du [pembe+kurt] *is. zool.* Pamuk ve bamyalara zarar veren bir tırtıl.

pembeleşme, [pembe-le-ş-me] *is.* Pembeleşmek eylemi.

pembeleşmek, [pembe-le-ş-mek] *dönşl. f. [-ir]* Pembe bir renk almak; pembeye dönmek.

pembeleştirme, [pembe-le-ş-tir-me] *is.* Pembeleştirmek eylemi.

pembeleştirmek, [pembe-le-ş-tir-mek] *gçl. f. [-ir]* Pembe bir renk almasını sağlamak; pembeleşmesini sağlamak; pembe duruma getirmek.

pembelik,-ği [pembe-lik] *is.* **1.** Pembe olma durumu. **2.** Pembe olan şeyin niteliği. **3.** Pembe görünüm; pembe olan yer.

pembemsi, [pembe-msi] *sf.* Pembeye yakın renkte olan; pembeye çalan.

pembezar, [Far. penbe-zār پنبه زار] *{OsT} is.* **1.** Çoğunlukla gömlek yapımında kullanılan yumuşak ve ince dokuma. **2.** *sf.* Bu kumaştan yapılan.

pempe, [Far. penbe] *{ağız} sf.* Pembe. [DS]

pempek, -ği [pa(m)+pa/k / pempek] *{ağız} pekşt. sf.* Tertemiz. [DS]

pena, [İt. penna *(telek)*] *(pe'na) is.* Gitar, mandolin gibi telli sazları çalmakta kullanılan fildişi, plastik, boynuz vb. malzemeden yapılmış küçük bir üçgen biçiminde araç; mızrap; çalgıç.

penagâh, [Far. penāh *(sığınma)* + -gāh پناگاه] *(pena:-gâh) {OsT} is.* Sığınılacak yer; sığınak.

penageh, [Far. penāh *(sığınma)* + -geh پناگه] *(pena:-geh) {OsT} is.* Sığınacak yer; sığınak.

-penah, [Far. -penāh پناه -] *(pena:h) {OsT} son ek.* Eklendiği Farsça kelimelere *"..sığınağı, ..koruyucusu, ..dayanağı"* anlamları katarak birleşik kelimeler yapan son ek.

penah, [Far. penāh پناه] *(pena:h) {OsT} is.* **1.** Sığınma. **2.** Sığınılacak yer. ⊡ **penāh-āverde,** *{OsT} Sığınmış.*|| **penāh-bürde,** *{OsT} Sığınmış.*|| **penāh-gâh,** *{OsT} Sığınacak yer; sığınak; melce.*|| **penāh-geh,** *{OsT}* → penah-gâh.

penahgâh, [Far. penāh *(sığınma)* + -gāh پناهگاه] *(penah:gâh) {OsT} is.* Sığınılacak yer; sığınak.

-penahi, [Far. -penāhī پناهی -] *(pena:hi:) {OsT} son ek.* Farsçada *"bir şeyin koruyucusu olan kimse"* anlamında birleşik sıfatlar yapan son ek.

penahi, [Far. penāhī پناهی] *(pena:hi:) {OsT} is.* Sığınma.

penahide, [Far. penāhīde پناهیده] *(pena:hi:de) {OsT} sf.* Sığınmış; iltica etmiş.

penaltı, [İng. penalty *(ceza)*] *(pe'naltı) is. spor.* Futbolda Uluslararası Futbol Federasyonunun belirlediği dokuz kusurdan birini işleyen oyuncunun takımının, yalnız kalecinin koruduğu kalesine 11 m. uzaktan yapılan ceza atışı. ⊡ **penaltı alanı,** *spor. Futbolda penaltı atışının kullanıldığı ceza alanı içi.*|| **penaltı atışı,** *Futbolda ceza alanı içinde penaltının kullanılması.*|| **penaltı noktası,** *spor. Kale merkezinin tam karşısında ve kale çizgisinden 11 m. uzakta bulunan penaltı atışlarında topun konduğu nokta.*

penam, [Far. penām پنام] *(pena:m) {OsT} sf.* Gizli; saklı; örtülü.

penbe[1], [Far. penbe پنبه] *is.* **1.** Pamuk. **2.** Yumuşaklığı bakımından pamuğu andıran nesne. ⊡ **penbe-çūl,** *{OsT} Bir tür gömleklik kumaş.*|| **penbe-dār,** *{OsT} Pamuk yastık.*|| **penbe-dehān,** *{OsT} Az konuşan; suskun.*|| **penbe-der-gûş,** *{OsT} 1. Kulağı pamuk tıkalı. 2. Uyarılara aldırmayan; ihmalci.*|| **penbe-i mînā,** *{OsT} Şişe pamuğu.*|| **penbe ipliği,** *{OsT} Pamuk ipliği.*|| **penbe-rîz,** *{OsT} Pamuk eğirme aracı; kirman.*|| **penbe-zār,** *{OsT}* → pembezar.|| **pembezen,** *{OsT}* → pembezen.

penbe[2], [Far. penbe پنبه] *{OsT} is.* → pembe.

penbezar, [Far. penbe-zār پنبه زار] *(penbeza:r) {OsT} is.* **1.** Pamuk tarlası. **2.** Gömlek yapımında kullanılan ince bir pamuklu kumaş. **3.** *sf.* Bu bezden yapılmış olan.

penbezen, [Far. penbe-zen پنبه زن] *{OsT} is.* Pamuk satıcısı; hallaç.

penc, [Far. penc پنج] *{OsT} is.* **1.** Beş. **2.** Süslemecilikte kullanılan beş parçalı çiçek motifi. ⊡ **penc-berg,** *{OsT} 1. Beş yaprak. 2. Süslemecilikte kullanılan, beş parçalı bir çiçek motifi.*|| **penc bîçāre,** *{OsT} Merkür, Venüs; Mars, Jüpiter ve Satürn gezegenleri.*|| **penc erkân,** *{OsT} 1. İslam'ın beş şartı. 2. Alevilik ve Bektaşilikte, adayın cemaate katılması için birbiri ardınca katıldığı beş tören.*|| **penc-gâne,** *{OsT} Beşli; beşten ibaret olan.*|| **penc-rūze,** *{OsT} 1. Beş günlük. 2. Pek az; kısa; süreksiz.*|| **penc sāle,** *Beş yaşında.*|| **penc ü dü,** *{OsT} Tavlada beş ve iki.*|| **penc ü se,** *{OsT} Tavlada beş ve üç.*|| **penc ü yek,** *{OsT} Tavlada beş ve bir.*

pencah, [Far. pencāh پنجاه] *{OsT} is.* Elli sayısı. ⊡ **pencāh-sāle,** *{OsT} Elli yaşında.*

pencahe, [Far. pencāhe پنجاهه] *(penca:he) {OsT} is.* Hristiyan din adamlarının elli gün bir yere kapanmak suretiyle yerine getirdikleri çile ibadeti.

pence, [Far. pence پنجه] *{eT} {OsT} is.* **1.** Pençe. [Bahşayiş] **2.** *mecaz.* Güçlü el. **3.** Bir tür lale. ⊡ **pence-der pence,** *{OsT} Kuvvet denemesinde parmakları birbirine kenetleme.*|| **pence-i āfitāb,** *{OsT} Güneşten yayılan ışınlar; şua.*|| **pence-i āhen-destāne,** *{OsT} Demir gibi el.*|| **pence-i āl-i abā,** *{OsT} El pençesi biçiminde yazılmış Hz. Muhammed, Hz. Ali, Hz. Fatma, Hz. Hasan ve Hz. Hüseyin'in adlarının bulunduğu levhalara verilen ad.*|| **pence-i**

çenar, *{OsT} bot. Çınar yaprağı.*|| **pence-i düzdîde,** *{OsT} İran takvimine göre artık beş gün.*|| **pence-i elmas,** *{OsT} Kuvvet deneyen sporcuların çelik elleri.*|| **pence-i girye,** *{OsT} bot. Salkım söğüt.*|| **pence-i igtisab,** *{OsT} Gasp eden el.*|| **pence-i Meryem,** *{OsT} bot. Buhurumeryem.*|| **pence-zen,** *{OsT} 1. El uzatan; saldıran. 2. İmza atan.*

pencer, [Erme. panç'ar *(sebze)*] *{ağız} is.* Sebze. [DS]

pencere, [Far. pencere پنجره] *(pe'ncere) is.* **1.** Bir yapının dış duvarlarındaki açıklıklara yerleştirilen, doğal aydınlatmayı ve dışarının görülebilmesini, içerinin havalandırılmasını sağlayan, açılır kapanır kanatları olan camlı açıklık. *{eT} (aynı)* [Bahşayiş] **2.** Ulaşım araçlarında, dışarının görülebilmesini, içerinin havalandırılmasını ve güneş ışığının girmesini sağlayan camlı açıklık. **3.** Bir aygıtta, bir ışımayı geçiren ve bir saydam lam ile korunan açıklık. **4.** Bir parçanın içine başka bir parçanın geçmesini kolaylaştırmak amacıyla açılmış delik. **5.** *mecaz.* Görüş; anlayış ve bakış. ⧉ **pencere bırakmak,** *Daha ileride görüşme, ilişki kurma gibi durumların ortaya çıkabileceğini düşünerek bir tartışmada kırıcı olmaktan kaçınmak.*|| **pencere eteği,** *Pencere bulunan duvarda pencere ile döşeme arasında kalan duvar parçası.*|| **pencere kanadı,** *Pencerenin menteşe veya sürgü yardımıyla açılıp kapanabilen elemanı.*|| **pencere tertibi,** *Mimarlıkta, bir yapının cephesindeki pencerelerin dağılış düzeni.*|| **pencereye çıkmak,** *Dışarısını pencereden gözlemek.*

pencereli, [pencere-li] *sf.* Penceresi bulunan; penceresi olan.

pencî, [Far. pencī پنجی] *(penci:) {OsT} is.* Beşgen süs ögesi.

pencidü, [Far. penc *(beş)* ü dü *(iki)* پنج و دو] *(pe'ncidü) {OsT} is.* Tavla zarında beş iki.

pencik, -ği [Far. penc *(beş)* + yek *(bir)* پنجيك] *{OsT} is.* **1.** *{eAT}* Beşte bir hisse. **2.** Savaş tutsaklarından beşte bir oranında seçilerek devlet adına alınan acemi oğlanlara verilen ad. **3.** Gümrük idaresinde belirli bir vergi karşılığında köle sahibine verilen sahiplik belgesi. **4.** Satılmak üzere pazara çıkarılan kölelerin boynuna takılan künye madalyonu. ⧉ **pencik çıkarmak,** *{eAT} Savaş ganimetlerinden beşte birini hayır işlerinde kullanılmak üzere hazineye ayırmak.*|| **pencik emini,** *{OsT} İmparatorluk döneminde, pencikçilerden, önce pencik vergisini toplayan görevli.*|| **pencik kadısı,** *{OsT} Pencik vergisini toplayan kadı unvanı taşıyan memur.*|| **pencik kanunu,** *İmparatorluk döneminde pencik resminin ve pencik oğlanlarının toplanmasını düzenleyen yasa.*|| **pencik oğlanı,** *{OsT} İmparatorluk döneminde, savaşlarda ve akınlarda esir edilenlerden devletin hissesine düşen ve çeşitli hizmetler için yetiştirilen Hristiyan çocuk ve gençler.*|| **pencik pencik,** *{ağız} Parça parça.* [DS]|| **pencik resmi,** *{OsT} Savaşlarda ve akınlarda ele geçirilen tutsakların sahiplerinden alınan vergi.*

pencikçi, [pencik-çi] *{OsT} is.* Savaşlarda ve akınlarda askerler tarafından yakalanan esirler için esir sahiplerinden belli bir vergi veya yakaladığı esirlerin beşte birini devlet adına toplayan kimse. ⧉ **pencikçi başı,** *{OsT} Savaşlarda yakalanan esirlerin beşte birini ve diğer esir vergilerini toplamakla görevli pencikcilerin başı.*

pencikli, [pencik-li] *{OsT} sf.* (Köle için) pencik denilen belge ile satılmış olan.

pencire, [Far. pencere] *{ağız} is.* Pencere. [DS]

pencise, [Far. penc *(beş)* ü se *(üç)* پنج و سه] *(pe'ncise) {OsT} is.* Tavlada beş üç.

penciş, [Far. penciş پنجش] *{OsT} is.* **1.** İncinme. **2.** İnciniş.

penciyek, [Far. penc *(beş)* ü yek *(bir)* پنج و يك] *(pe'nciyek) {OsT} is.* Pencüyek.

pencpa, [Far. penc *(beş)* + pā *(ayak)* پنجپا] *(pencpa:) {OsT} is.* **1.** *zool.* Yengeç. **2.** Yengeç Burcu.

pencşenbih, [Far. penc *(beş)*+şenbih *(gün)* پنجشنبه]v *is.* Beşinci gün; perşembe.

pencüdü, [Far. penc *(beş)* ü dü *(iki)* پنج و دو] *(pe'ncüdü) {OsT} is.* **1.** Tavlada zarlardan birinin beşli, diğerinin ikili gelmesi durumu. **2.** Beş ile iki.

pencük, [Far. pencik] *{ağız} is.* Parça. ⧉ **pencük etmek,** *{ağız} Eskitmek; paramparça etmek.* [DS]|| **pencük pencük,** *{ağız} Parça parça.* [DS]

pencüm, [Far. penc *(beş)* > pencüm پنجم] *{OsT} sf.* Beşinci.

pencümin, [Far. penc *(beş)* > pencümīn پنجمين] *(pencümi:n) {OsT} sf.* Beşinci.

pencüse, [Far. penc *(beş)* ü se *(üç)* پنج و سه] *(pe'ncüse) {OsT} is.* **1.** Tavlada zarlardan birinin beşli, diğerinin üçlü gelmesi durumu. **2.** Beş ile üç.

pencüyek, [Far. penc *(beş)* ü yek *(bir)* پنج و يك] *(pe'ncüyek) {OsT} is.* **1.** Tavlada zarlardan birinin beşli, diğerinin birli gelmesi durumu. **2.** Beş ile bir.

penç[1], **-ci** [Far. penc پنج] *{OsT} is.* → penc. ⧉ **pençgâh,** *{OsT} müz. Klasik Türk müziğinde eski bir makam adı.*

penç[2], **-ci** [peç / penç / peş] *{ağız} is.* **1.** Eğri yer; yamaç. **2.** Çapraz; köşeli. [DS]

pençah, [Far. pençāh پنجاه] *(pença:h) {OsT} is.* Elli sayısı.

pençe[1], [Far. pençe *(beşli, beşçik)* پنجه] *{OsT} is.* **1.** Yırtıcı hayvanların ön ayaklarının sivri ve aşağı doğru kıvrık tırnaklı kısmı. **2.** *mecaz.* Baş edilmesi mümkün olmayan, aman vermeyen, acımasız, zorlu

ve büyük maddî ve manevi güç. **3.** Ayakkabının tabanını oluşturan kalın kösele parça. **4.** Süslemecilikte kullanılan açılmış beş yapraklı gülü andıran bezeme motifi. **5.** El. **6.** Sadrazamlar, eyalet valileri, sancak beyleri ve beylerbeylerinin imza yerine kullandıkları işaret. ⊡ **pençe atmak,** *1. (Yırtıcı hayvan için) pençesi ile vurmak; saldırıp pençelemek. 2. (İnsan için) kendi gücüne güvenerek hak etmediği bir şeye sahip olmaya kalkışmak.*|| **pençe dutmak,** *{eAT} Pençeleşmek; çarpışmak.*|| **pençe-i āhen-destāne,** *{OsT} Demir gibi pençe.*|| **pençe-i âl-i ābā,** *{OsT} 1. Hz. Muhammed, damadı Hz. Ali; kızı Fatma, torunları Hasan ve Hüseyin'den oluşan beş kişilik Ehl-i beyt. 2. Bu adların sağ elin baş parmağından itibaren sırasıyla yazılı olduğu el biçimindeki levha.*|| **pençe-i igtisā,** *{OsT} Gasp eden el.*|| **pençe-i kahr,** *{OsT} Mahveden el.*|| **pençe pençe,** *(Yanak için) genişçe ve sık kırmızı lekeler halinde.*|| **pençe pençe olmak,** *(Yüz için) yer yer parçalanmak veya kızarmak.*|| **pençe pençeye gelmek,** *Birbirini öldürürcesine dövüşmek.*|| **pençesin burmak,** *{eAT} {OsT} 1. Kolunu bükmek. 2. Yenmek.*|| (birinin) **pençesine düşmek,** *Eline geçmek; egemenliği altına girmek.*|| **pençesini geçirmek,** *1. Etkisi altına almak; gücünü kabul ettirmek. 2. Canını yakmak.* || **pençe vurmak,** *1. Pençe vurmak. 2. Ayakkabıya pençe takmak.*

pençe[2], [Far. pençe] *{ağız} is.* **1.** Ağaçların, bitkilerin ince kökleri. **2.** Olgunlaşmış çeltiklerin toplanıp bağlanmış bir tutamı. [DS]

pençek, -ği [pençe-k] *{ağız} is.* **1.** Parça; bölük. **2.** *sf.* Yırtık. ⊡ **pençek pençek,** *{ağız} Parça parça; bölük bölük.* [DS]|| **pençek toprak,** *{ağız} Verimli toprak.* [DS]

pençeleme, [pençe-le-me] *is.* Pençelemek eylemi.

pençelemek, [pençe-le-mek] *gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* **1.** (Yırtıcı hayvan için) pençesi ile vurmak; pençe atmak; yakalamak; kapmak. **2.** Ayakkabıya pençe takmak.

pençelenme, [pençe-le-n-me] *is.* Pençelenmek eylemi.

pençelenmek[1], [pençe-le-n-mek] *edil f. [-ir]* **1.** Pençelemek eylemine uğramak; pençelemek eylemine konu olmak. **2.** (Ayakkabı için) pençe takılmak; pençe çakılmak. **3.** *dönşl. f.* Pençe sahibi olmak; pençesi olmak.

pençelenmek[2], [pençe-le-n-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* Kök salmak; köklenmek. [DS]

pençeleşme, [pençe-le-ş-me] *is.* Pençeleşmek eylemi.

pençeleşmek, [pençe-le-ş-mek] *işteş. f. [-ir]* **1.** Pençe pençeye gelmek; birbirine pençe vurarak dövüşmek; birbirini pençeleyerek boğuşmak. **2.** *mecaz.* (Bir şey ile) çok uğraşmak; mücadele etmek. **3.** *dönşl. f.* Pençe durumuna gelmek; pençe oluşmak.

pençeletme, [pençe-le-t-me] *is.* Pençeletmek eylemi.

pençeletmek, [pençe-le-t-mek] *gçl. f. [-ir]* **1.** Pençelenmesini sağlamak. **2.** Ayakkabıya pençe taktırmak; pençe yaptırmak.

pençeli, [pençe-li پنچه لى] *sf.* **1.** Pençesi bulunan. **2.** (Ayakkabı için) pençe takılmış olan. **3.** (Belli nitelikte) pençeye sahip olan. **4.** *mecaz.* (İnsan için) tuttuğunu koparan; güçlü; nüfuzlu. **5.** *mecaz.* Sataşkan. ⊡ **pençeli ferman,** *{OsT} Tuğralı ferman.*

pençer, [Erme. panç'ar] *{ağız} is.* Ebegümeci.[DS]

pençesiz, [pençe-siz] *sf.* Pençesi olmayan.

pençeviş,, [? pençeviş] *{ağız} is.* **1.** Karaciğer. **2.** Bumbar. **3.** Bumbar dolması. **4.** İç yağı. [DS]

pençgâh, [Far. penc-gāh پنجگاه] *(pençgâ:h) {OsT} is. müz.* Klasik Türk müziğinde, rast ve bayatî dizilerinden oluşan birleşik makama verilen ad.

pençik, -ği [Far. penc-yek پنجيك] *is.* **1.** *{OsT}* → pencik. **2.** *{ağız}* İşçi; hizmetçi. [DS]

pençikçi, [pençik-çi] *{OsT} is.* → pencikçi.

pençikli, [pençik-li] *{OsT} sf.* → pencikli.

pend, [Far. pend پند] *{OsT} is.* Öğüt; nasihat. ⊡ **pend etmek,** *{OsT} Öğüt vermek; nasihat etmek.*

pendek[1], **-ği** [? pendek] *{ağız} is.* Yük; denk. [DS]

pendek[2], **-ği** [Ar. ḫandeḳ => hendek] *{ağız} is.* Hendek. [DS]

pendem[1], [? pendem] *{ağız} is.* Göğüs tutukluğu ve bu hastalık nedeniyle olan balgam. [DS]

pendem[2], [? pendem] *{ağız} is.* Enenmiş boğadan gebe kalan inek. [DS]

pendem[3], [? pendem] *{ağız} is.* Süs. ⊡ **pendem vermek,** *{ağız} Süslenmek.* [DS]

pendemli, [pendem-li] *{ağız} sf.* Süslü. [DS]

pendir, [Far. penīr => peynir / pendir] *{ağız} is.* Peynir. [DS] ⊡ **pendir sündürmesi,** *{ağız} Yağda eritilmiş peynire şeker konularak yapılan bir tür tatlı.* [DS]

pendname, [Far. pend-nāme پندنامه] *(pendna:me) {OsT} is.* Öğüt kitabı; nasihatname.

penduz, [Far. pendüz پندوز] *(pendu:z) {OsT} is.* Çuvaldız.

pene, [İt. penna *(telek)* / Yun. pénna [Tietze]] *{ağız} is.* Kalem sapı. [DS]

penek[1], **-ği** [? penek] *{ağız} is.* **1.** Tavan penceresi. **2.** Ahır veya kümeslerden dışarıya gübre atmak için kullanılan küçük pencere veya delik. **3.** Duvarlarda açılan küçük delik. [DS]

penek[2], **-ği** [ben-ek / penek] *{ağız} is.* Bağ karıklarının dışında kalan geniş toprak parçası. [DS]

peneke, [peneke / pineke پنكه] *{eAT} is.* Uyuklama.

peneklemek, [pinek-le-mek] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(i)-yor]* Uyuklamak.[DS]

peneplen, [İng. peneplain > Fr. pénéplaine] *is. yer b.* Toprak aşınımı etkisiyle oluşmuş hafif meyilli ve yumuşak engebeli yeryüzü parçası; yontuk düz.

penes, [Mac. penes] *is.* **1.** Ziynet altını taklidi, sarı teneke pul. **2.** *{ağız}* Kadınların alınlarına taktıkları altın paralardan oluşan takı. [DS]

penevit, -di [? penevit] *{ağız} is.* Fırma pişecek ekmek hamurlarını atmakta kullanılan tahta araç; fırın küreği. [DS]

penevre, [? penevre] *{ağız} sf.* (Kişi için) bir şey yemek için şunun bunun evinde dolaşan kimse. [DS]

penevrenk, -gi [Yun. ápanovrákhi] *{ağız} is.* Kadınların giydiği, abadan yapılmış don. [DS]

penez, [pen-ez ?] *{ağız} sf.* Tembel. [DS] ☞ **penez etmek,** *{ağız} (Işık için) gözleri kamaştırmak.* [DS]

peng, [peng *(yans.)*] *is.* İrkilmeyi, sıçrayıp ürkmeyi anlatan kök. [Zülfikar] *peng-il-de-mek, peng-il-de-t-mek*

pengeşge, [biñ-eş-mek > biñ-eş-ge] *{ağız} is.* Kapı menteşesi. [DS]

pengeşke, [biñ-eş-mek > biñ-eş-ke] *{ağız} is.* → pengeşge. [DS]

pengildemek, [peng *(yans.)* > peng-il-de-mek] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-d(i)-yor]* Ürkmek; korkmak. [DS]

pengildetmek, [peng *(yans.)* > peng-il-de-t-mek] *{ağız} gçl. f. [-ir]* Ürkütmek; korkutmak. [DS]

pengö, [Mac. pengö] *(pe'ngö) is.* Eskiden kullanılan Macar para birimi.

penguen, [Holl. pinguin > Fr. pingouin] *is. zool.* Güney kutbunda yaşayan kanatları yüzme organına dönüşmüş deniz kuşlarının ortak adı.

penguengiller, [penguen-gil-ler] *is. zool.* Omurgalı hayvanlardan, kuşlar sınıfının penguenler takımının bir familyası, *(Spheniscidae).*

penguenler, [penguen-ler] *is. zool.* Tek familyası penguengiller olan Güney kutbunda yaşayan, kanatları yüzme paletlerine dönüşmüş ayakları perdeli ilkel kuşlar takımı, *(Sphenisciformes).*

peni, [İng. penny] *(pe'nı) is.* Sterlinin binde birine eşit değerde para birimi.

penir, [Far. penīr پنیر] *(peni:r) {eT} {eAT} {OsT} is.* Peynir. [Bahşayiş]

penis, [Lat. penis *(kuyruk)*] *(pe'nis) is.* Erkeklik organı; kamış.

penise, [? penise] *{ağız} is.* Kuytu yer. [DS]

penisilin, [Lat. penicillum *(kuyruklu küf mantarı)* > İng. penicillin] *is.* **1.** Penicillium denilen mantarlardan elde edilen $C_{16}H_{18}N_2O_4S$ formülündeki antibiyotik. **2.** Aminopanisilanik asit denilen çekirdekten yararlanılan antibiyotiklerin genel adı. ☞ **penisiline dirençli,** *tıp. Penisiline duyarlılık göstermeyen.* || **penisiline dirençlilik,** *tıp. Peniseline direnç gösteren bir bakterinin doğal ya da edinsel durumu.*

penisilinaz, [Fr. pénicillinase] *is.* Bazı bakterilerde bulunan ve penisilini yok eden enzim.

penisilinemi, [Fr. pénicillinémie] *is.* **1.** Kanda penisilin bulunması durumu. **2.** Kanda bulunan penisilin oranı.

penk[1], [pan / penk *(yans.)*] *is.* Ulumayı, bağırmayı ve seslenmeyi anlatan kök. [Zülfikar] *penk-ür-mek*

penk[2], **-gi** [penk] *{ağız} is.* Uçurumla sonuçlanan düzlük yer. [DS]

penkimek, [penk *(yans.)* > penk-i-mek] *{ağız} gçsz. f. [-r]* Burkulmak. [DS]

penkürmek, [penk *(yans.)* > penk-ür-mek] *{ağız} gçsz. f. [-ür]* (Kurt, çakal, tilki, köpek vb. hayvanlar için) ulumak; ürümek. [DS]

penlik, -ği [pen-lik] *{ağız}* is. Kulakları sarı; gövdesi başka renkte olan keçi. [DS]

penni, [Find. penni] *is.* Finlandiya parasının yüzde biri değerindeki madenî para.

pennig, [Felem. pennig] *is.* Felemenk'in eskiden kullanılan madenî bozukluk parasının adı.

pens, [Fr. pince *(çimdik)*] *is.* 1. Küçük maşa veya kıskaç. **2.** Saçları tutturmak için kullanılan küçük maşa. **3.** Bir elbisenin bazı kısımlarını daraltmak için dikişle yapılmış küçük büzgü. **4.** Ameliyatlarda bazı organları tutturmak veya sıkmak için kullanılan çeşitli aletlerin ortak adı.

pense, [Fr. pince *(çimdik)*] *(pe'nse) is.* Bir çok nesneleri tutmak, kesmek, sıkmak, germek, kıvırmak gibi işlerde kullanılan ve her meslek dalına göre değişik biçimleri olmakla birlikte bir ucu çene veya gaga, öbür ucu sap biçiminde olan el aleti.

pentan, [Fr. pentane] *is. kim.* Formülü C_5H_{12} olan doymuş hidrokarbon.

pentatlon, [Yun. pentathlon] *is. spor.* **1.** Eski Yunan'da koşu, uzun atlama, cirit atma, disk atma, güreş gibi beş ayrı spor dalını kapsayan atletizm yarışmasına verilen ad. **2.** Günümüzde yüz metre engelli, gülle atma, uzun atlama, yüksek atlama ve 800 metre koşudan ibaret beş ayrı spor dalını kapsayan bayanlar arası atletizm yarışması.

pentatloncu, [pentatlon-cu] *is.* Pentatlon yarışçısı.

pentatonik, -ği [Fr. pentatonique] *sf.* Yarım tonluk aralıklar içeren beş seslik ıskala; beş sesten oluşan. ☞ **pentatonik müzik,** *Özellikle Orta Asya ve Uzakdoğu'ya özgü beş sesten oluşan makam dizilerinin oluştuğu müzik.*

pentatonizm, [İng. pentatoncism] *is. müz.* Pentatonik müziğin niteliği.

pentem, [? pentem] *{ağız} is.* Düz yer; düzlük. [DS]

penter, [? penter] *{ağız} is.* Testi. [DS]

penti, [? penti] *{ağız} sf.* Beceriksiz. [DS]

pentoz, [Fr. pentose] *is. biy. kim.* Genel formülü (CH_2O_5) olan herhangi bir monosakkarit.

penuar, [Fr. peignoir] *is.* **1.** Hafif kumaştan yapılmış, uzun kollu, önden çapraz olarak kapanan geniş sabahlık. **2.** Sabahlık. **3.** Kuaförde veya güzellik

salonlarında giysileri korumak amacıyla giyilen bir tür uzun kollu önlük.

penye, [Fr. peigné] *is.* **1.** Tarama işleminden geçirilmiş iplik. **2.** Bu iplikten dokunmuş kumaş.

penzahar, [Far. pāzehr => panzehir] *{ağız} is.* Panzehir. [DS]

pep[1], [pep *(yans.)*] *is.* Elli hafif hafif vurmayı anlatan kök. [Zülfikar] *pep-e-le-mek*

pep[2], [pep *(yans.)*] *is.* Kekelemeyi anlatan kök. [Zülfikar] *pep-il-de-k.*

pep[3], [pep *(yans.)*] *is.* Söylemede güçlük çekmeyi, düzensiz konuşmayı, tutukluğu anlatan kök. [Zülfikar] *pep-e, pep-e-lik, pep-e-le-mek, pep-i, pep-il pepil, pep-ir*

pepe[1], [pep *(yans.)* > pep-e] *sf.* Dudak sesleriyle başlayan kelime ve sesleri birden söyleyemeyip tekrar ede ede güçlükle söyleyebilen.

pepe[3], [Far. pe-pe په په] *{OsT} ünl.* Alay yollu, beğenmeme bildiren söz.

pepe[2], [pep *(yans.)* > pep-e] *{ağız} sf.* Uyuşuk; sersem. [DS]

pepe[4], [pepe] *{ağız} is.* Küçük çocuk giysisi. [DS]

pepe[5], [pepe] *{ağız} is.* **1.** *çoc. d.* Ekmek. **2.** *çoc. d.* Süt, yoğurt gibi yiyecekler. [DS]

pepeçura, [? pepeçura] *{ağız} is.* Üzüm suyu ve mısır unuyla yapılan bir çeşit lapa. [DS]

pepegi, [pep *(yans.)* > pepe-gi پپكى] *{OsT} sf.* Kekeme.

pepegilik, -ği [pep *(yans.)* > pepe-gi-lik پپكى لك] *{OsT} is.* Kekemelik; pelteklik.

pepeği, [pep *(yans.)* > pep-e-ği] *{ağız} sf.* Kekeme. [DS] ⊡ **pepeği etmek,** *{OsT} Kekeme hâle getirmek; pelteklеştirmek.*

pepeka, [pepe / pepeka] *{ağız} is.* Süt. [DS]

pepekuş, [pepekuş] *{ağız} is.* Hindibaya benzer bir ot. [DS]

pepeleme, [pepe-le-me] *is.* Pepelemek eylemi.

pepelemek[1], [pep[1] *(yans.)* > pep-e-le-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* Sırtını okşayarak, sıvazlayarak sevmek; pohpohlamak. [DS]

pepelemek[2], [pep[2] *(yans.)* > pep-e-le-mek] *gçsz. f. [-r] [-l(i)-yor]* Dudak ünsüzleri ile başlayan kelimelerin ilk hecesini birkaç kez yineleyerek söyleyebilmek; pepe gibi konuşmak.

pepelemek[3], [pep-e-le-mek] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(ı) -yor]* Birbirini tutmayan sözler söylemek. [DS]

pepelik,-ği [pepe-lik] *is.* Pepe olanın özelliği; pepe olma durumu.

pepeme, [pep *(yans.)* > pep-e-me] *sf.* Pepe. ⊡ **pepeme etmek,** *Kekeme durumuna getirmek; pelteklеştirmek.*

pepemelik,-ği [pep *(yans.)* > pep-e-me-lik] *is.* Pepelik.

pepene, [pep-e-n-e ?] *{ağız} is.* Horoz ibiği. [DS]

pepere, [pep *(yans.)* > pep-e-re] *{ağız} is.* Kekeme. [DS]

pepeyi, [pep *(yans.)* > pep-e-ği / pepeyi پپيى] *{OsT} sf.* → pepeği. [Bürhan-ı Katı']

pepeyilik, -ği [pep *(yans.)* > pep-e-ği-lik / pepeyi-lik پپيلك] *{OsT} is.* → pepeğilik. [Kamus]

pepi, [pep *(yans.)* > pep-e / pep-i] *{ağız} sf.* Kekeme. [DS]

pepil[1], [pep *(yans.)* > pep-il] *{ağız} sf.* Kekeme. [DS] ⊡ **pepil pepil,** *{ağız} (Konuşmak için) kekeleyerek; kekeleye kekeleye.* [DS]|| **pepil püpül,** *{ağız}* → pepil pepil. [DS]

pepil[2], [pep-il] *{ağız} is.* Ördek ve kaz yavrusu. [DS]

pepildek, -ği [pep *(yans.)* > pep-il-de-k] *{ağız} sf.* Kekeme. [DS]

pepildeklik, -ği [pep *(yans.)* > pep-il-de-k-lik] *{ağız} is.* Kekemelik. [DS]

pepildemek, [pep *(yans.)* > pep-il-de-mek] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-d(i)-yor]* Konuşamaz duruma gelmek; dili tutulmak; pepelemek. [DS]

pepir[1], [pep *(yans.)* > pep-ir] *{ağız} sf.* Kekeme. [DS]

pepir[2], [pep-ir] *{ağız} is.* Kuşüzümü. [DS]

pepsin, [Yun. pepsis *(sindirim)* > Fr. pepsine] *is.* Etle beslenen canlıların mide öz suyunda bulunan, yiyeceklerdeki proteinleri özümsenebilir veya emilebilir maddelere dönüştüren enzim; sindirim enzimi; pepsinaz.

peptit, -di [Fr. peptide] *is.* Az sayıda amino asit molekülünün birleşmesiyle oluşan molekül. ⊡ **peptit bağı,** *biy. Protein sentezinde, bir amino asidin karboksil, diğer amino asidin amino grubu arasında bir molekül su açığa çıkarak oluşan kovalent bağ.*

pepton, [Fr. peptone] *is.* Vücutça özümlenebilecek duruma gelmiş albüminli besin.

peptonlaşabilen, [pepton-la-ş-a+bil-en] *sf.* (Katı koloidal maddeler için) bir sıvı temasıyla peptonlaşan.

peptonlaşma, [pepton-la-ş-ma] *is.* **1.** Bir protidin parçalanarak pepton haline dönüşmesi. **2.** Temas ettiği sıvı içinde kendi kendine veya ısı ve kimyasal etki ile yayılan bazı katı koloit maddelerin özelliği.

peptonüri, [Fr. peptonürie] *is.* İdrarda pepton bulunması.

pepük, -ğü [pep-ük] *{ağız} is.* Sancı dindirmekte kullanılan bir çeşit bitki. [DS]

pepül, [pep *(yans.)* > pep-ül] *{ağız} sf.* Kekeme. [DS]

pepüldemek, [pep-ül-de-k] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-(ü)-yor]* Konuşamaz duruma gelmek; dili tutulmak. [DS]

per-, [Fr. per] *ek. kim.* En büyük yükseltgenme derecesini gösteren ön ek.

per[1], [Far. per / perr پر] *{OsT} is.* **1.** Kanat; kuş kanadı. *{eT} {eAT} {ağız} (aynı)* [Bahşayiş] [DS] **2.** Kuş kanadının büyük telekleri. **3.** *{eT} {eAT}* Dilim; kısım. [Bahşayiş] [DK] **4.** *{eT} {ağız}* Su değirmeninde suyun çarptığı çark çıkıntıları. [Bahşayiş] [DS] **5.** *{ağız}* Değirmen çarkının iç bölümünü oluşturan parçalar. [DS] **6.** *{ağız}* Pervane. [DS] ⊞ **per-āver,** *{OsT} Kanat açıcı; hızlı uçan.*|| **per-güşā,** *{OsT} 1. Kanat açıcı. 2. Uçucu.*|| **per-güşā-yi şitāb,** *{OsT} 1. Acele gitmek için kanat açan. 2. Uçar gibi giden.*|| **per-küşā,** *{OsT} Uçucu.*|| **perr ü bāl,** *{OsT} Kol kanat.*

per[2], [Fr. paire] *is.* Çift.

per[3], [Far. per] *{ağız} is.* Küçük çivi; ayakkabı çivisi. [DS]

per[4], [? per] *{ağız} is.* Davarların sağıldığı yer; ağıl. [DS]

per[5], [bar / par / per] *{ağız} is.* **1.** İnce tabaka; zar. **2.** Sulu yiyeceklerin üstünde oluşan ince tabaka. **3.** Bozulan yiyeceklerin üstünde oluşan köpük; küf; paf. **4.** Dilde ve diş etlerinde açlık ya da hastalık yüzünden oluşan küçük kabarcıklar.[DS]

per[6], [? per] *{ağız} is.* Diş kökü. [DS]

per[7], [? per] *{ağız} is.* Dokumacılıkta, dokunan bezin selmi denilen direğe bir kez sarılması. [DS] ⊞ **per almak,** *{ağız} Dokunan halı ya da kumaşı oka dolayarak sarmak.* [DS]

per[8], [? per] *{ağız} is.* Ark suyunu tarlaya çevirerek yapılan sulama işlemi.[DS]

perah, [Far. peraḫş پرخش] *{OsT} is.* Sağrı.

perakende, [Far. perāgenden *(dağıtmak)* > perāgende پراکنده] *(pera:kende) {OsT} sf* **1.** Düzenli olmayan; dağınık; perişan; düzensiz. *{eT} (aynı)* [Bahşayiş] **2.** Azar azar; parça parça; bölük pörçük. *{eT} (aynı)* [Bahşayiş] **3.** (Satış biçimi için) bir malı tüketicinin ihtiyacına göre tek tek veya birkaç parça halinde satmaya dayanan. **4.** (Mal için) bu biçimde alınıp satılan. **5.** *as.* (Erat için) çeşitli nedenlerle eğitimden veya görevinden ayrı kalmış olan. **6.** Eskiden, dağınık alacak ve borçların yazıldığı deftere verilen ad. **7.** *zf.* (Satmak için) doğrudan tüketiciye ve az miktarda olarak. ⊞ **perākende dil** *{OsT}, Üzüntülü gönül; üzülmüş gönül.*|| **perākende-gū,** *{OsT} Anlamsız ve saçma şeyler söyleyen.*|| **perākende-hātır,** *{OsT} Üzüntülü gönül.*|| **perakende ticaret,** *Malları tüketiciye azar azar ve yavaş yavaş satma biçimindeki ticaret.*|| **perakende satış belgesi,** *Birinci ve ikinci sınıf tüccarın fatura vermek zorunda olmadıkları durumlarda müşteriye verdikleri belge.*

perakendeci, [perakende-ci] *is.* Mallarını perakende olarak satan satıcı.

perakendecilik,-ği [perakende-ci-lik] *is.* **1.** Perakende olarak yapılan alış veriş. **2.** Perakendecinin yaptığı satış veya durumu.

peran, [Far. perrān پران] *(pera:n) {OsT} sf.* Uçan; uçucu. ⊞ **peran peran,** *{ağız} (Dağılmak için) fırlayarak; parça parça.* [DS]

perandah, [Far. perāndāḫ پراندخ] *(pera:nda:h) {OsT} is.* Sepilenmiş deri.

peravu, [? pirefu / peravu / pirahu / pirehon] *{ağız} is.* İçi peynirli mantı. [DS]

perazvane, [Far. perāzvāne پرازوانه] *(pera:zva:ne) {OsT} is.* Kama, kılıç, bıçak cinsi araçların sapı ile ağzının birleştiği yeri sağlamlaştırmak için takılan bilezik.

perborat, [Fr. perborate] *is. kim.* Soğukta suyla bozunarak hidrojen peroksit verdiği için çamaşır suyu ve bazı ilaçların, bileşiminde, boratlara göre daha çok oksijen bulunan tuzların genel adı.

perçem[1], [Far. perçemīden ? / *eT* beçkem پرچم] *is.* **1.** Kâkül. **2.** (Hayvanlarda) yelenin üst ucundan iki kulak arasından alna düşen bir tutam kıl. **3.** Mızrağın, bayrağın, sancağın tepesine takılan püskül; tuğ. **3.** Erkeklerin başlarını kazıtarak yalnız tepelerinde bıraktıkları bir tutam saç. **4.** *{eT}* Alamet; belge. [DLT] **5.** *{ağız}* Sığır derisinin kafa tarafı. [DS] **6.** *{ağız}* Mısır püskülü. [DS] **7.** *{ağız}* Asmaların ince ve çabuk kırılabilen kökleri. [DS]

perçem[2], [perçem] *{ağız} is.* İçine dövülmüş ceviz konulup büküldükten sonra yağda kızartılan yufkaya şerbet dökülerek yapılan bir tatlı. [DS]

perçemli, [perçem-li] *sf.* Perçemi olan.

perçim, [Far. perçīn] *{ağız} is.* Perçin[1]. [DS]

perçin[1], [Far. per *(kanat)* + çīden *(toplamak)* > perçīn پرچين] *{OsT} is.* Düz parçaları birleştirmekte kullanılan bir ucu kalın, değer ucu birleştirilecek parçalara açılmış delikten geçirildikten sonra ezilen bir tür çivi. ⊞ **perçin çekici,** *Perçin çakmakta kullanılan çekiç.*|| **perçin keskisi,** *Perçinleri sökmekte kullanılan kesici alet.*|| **perçin kesme,** *Başlarını keski ile koparmak suretiyle perçinleri sökmek.*|| **perçin kılmak,** *{eAT} 1. Olduğu yere mıhlamak; durdurmak; kıpırdatmamak. 2. Perçinlemek. 3. Yere yapıştırmak. 4. Çivi vb. şeyin başını döverek yassıltmak.* [DK]|| **perçin tabancası,** *Levha olarak üretilmiş parçaları perçinlemekte kullanılan el aleti.*

perçin[2], [Far. perçīn] *{ağız} is.* **1.** Duvar. **2.** Çit. [DS]

perçinleme, [perçin-le-me] *is.* **1.** Perçinlemek eylemi. **2.** İki parçayı birbiri içine soktuktan sonra çekiç vb. ile ezerek birleştirme işlemi. **3.** Çeşitli elemanları perçin ile birleştirme işlemi.

perçinlemek, [perçin-le-mek] *gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* **1.** İki ve daha çok parçayı perçinle tutturmak; bir bağlantıyı perçinle tutturmak. **2.** Bir perçin çivisinin, geçtiği nesnenin öbür yüzünden çıkan ucunu kıvırıp ezmek. **3.** İki veya daha çok parçadan birini

uygun olan diğer parça üzerinde ezerek birleştirmek. **4.** *mecaz.* Sağlamlaştırmak; güçlendirmek.

perçinleniş, [perçin-le-n-iş] *is.* Perçinlenmek eylemi veya biçimi.

perçinlenme, [perçin-le-n-me] *is.* Perçinlenmek eylemi.

perçinlenmek, [perçin-le-n-mek] *edil f. [-ir]* Perçinlemek eylemi yapılmak; perçinlemek eylemine uğramak; perçinlemek eylemine konu olmak.

perçinleşme, [perçin-le-ş-me] *is.* Perçinleşmek eylemi.

perçinleşmek, [perçin-le-ş-mek] *dönşl. f. [-ir] mecaz.* (İlişki, arkadaşlık, dostluk vb. için) sıkı sıkıya bağlanmak; sağlamlaşmak; güçlenmek; pekişmek.

perçinleştirme, [perçin-le-ş-tir-me] *is.* Perçinleştirmek eylemi.

perçinleştirmek, [perçin-le-ş-tir-mek] *gçl. f. [-ir]* Perçinli duruma getirmek; perçinleşmesini sağlamak; sağlamlaştırmak; güçlendirmek.

perçinleyiş, [perçin-le-y-iş] *is.* Perçinlemek eylemi veya biçimi.

perçinli, [perçin-li] *sf.* Perçin yapılarak sağlamlaştırılmış olan.

perçinsiz, [perçin-siz] *sf.* Perçin yapılmamış olan.

perçük, -ğü [perçük] *{ağız} is.* Tırpanın sap takılacak yeri. [DS]

perd, [Far. perd پرد] *{OsT} is.* **1.** Kıvrım; büklüm. **2.** Kat.

perda, [Far. perdā پردا] *(perda:) {OsT} zf.* Gelecek gün; yarın.

perdah[1], [Far. perdaḫten *(bitirmek)*>perdāḫt پرداخت] *{OsT} is.* **1.** Parlatma; parlaklık verme. **2.** Bir yüzeyi düzgün, parlak hale getirme; açkı. **3.** Birincinin üstüne hemen yapılan ikinci sakal tıraşı. **4.** Genellikle pişmiş mine üzerine uygulanan çok ince, parlak ve menevişli tabaka. ☞ **perdah etmek,** *1. Cilalamak; parlatmak. 2. Sakalı ikinci defa tıraş etmek.*|| **perdah makinesi,** *1. Derilere parlaklık vermekte kullanılan makine. 2. Kumaşı apreleme işinden sonra parlatmakta kullanılan makine.*|| **perdah takımı,** *Kalıpçı kumunu parlatmakta kullanılan kalıpçı aracı.*|| **perdah tornası,** *Elması yuvarlaklaştırmakta kullanılan küçük ve yatay torna.*|| **perdah vurmak,** *1. Cilalamak; parlatmak. 2. Sakalı ikinci defa tıraş etmek. 3. argo. Azarlamak*

perdah[2], [? perdah] *{ağız} is.* Budanmış asmadan yeni süren filizler. [DS]

perdahçı, [perdah-çı] *is.* **1.** Bazı parlatıcı malzeme veya makinelerle eşyanın yüzeyini parlatan işçi; açkıcı. **2.** Karşısındakini süslü sözlerle kandırmaya çalışan kimse.

perdahçılık,-ğı [perdah-çı-lık] *is.* Perdahçının işi ve mesleği.

perdahlama, [perdah-la-ma] *is.* **1.** Perdahlamak eylemi. **2.** Metal bir yüzeyi, deri, kumaş, cam, ahşap gibi yüzeyleri düzgün ve parlak hale getirmek için yapılan işlem; açkılama. **3.** Temizlenmiş camı saydam hale getirme işlemi.

perdahlamak, [perdah-la-mak] *gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* **1.** Parlatmak; perdah vurmak; cilalamak. **2.** Sakalı ikinci kez tıraş etmek. **3.** *argo.* Birini, ağız kalabalığı ederek süslü sözlerle kandırmaya çalışmak. **4.** Metal bir yüzeyi, deri, kumaş, cam, ahşap gibi yüzeyleri düzgün ve parlak hale getirmek; açkılamak. **5.** *argo.* Küfür etmek.

perdahlanma, [perdah-la-n-ma] *is.* Perdahlanmak eylemi.

perdahlanmak, [perdah-la-n-mak] *edil. f. [-ır]* **1.** Parlatılmak; parlak hale getirilmek. **2.** Perdahlama işleminden geçirilmek; açkılanmak.

perdahlayıcı, [perdah-la-y-ıcı] *is.* Yontma taş devrinde kullanılan ucu iyice parlatılmış kemik alet.

perdahlı, [perdah-lı] *sf.* **1.** Perdah vurulmuş olan; parlatılmış olan. **2.** Perdahlama işlemiyle düz, kaygan ve parlak duruma getirilmiş olan; açkılı. **3.** (Sakal için) ikinci kez ve tersinden tıraş edilmiş.

perdahsız, [perdah-sız] *sf.* **1.** Perdah vurulmamış; parlatılmamış olan. **2.** Perdahlama işleminden geçirilmemiş olan; açkısız.

perdaht, [Far. perdāḫt پرداخت] *(perda:ht) {OsT} is.* **1.** Parlaklık; parlama; cila. **2.** Temizleme; düzeltme.

perdahte, [Far. perdāhte پرداخته] *(perda:hte) {OsT} sf.* **1.** Parlatılmış; cilalanmış. **2.** Düzeltilmiş; temizlenmiş.

perdahtlık, -ğı [perdaht-lık] *{ağız} is.* Süpürgecilerin ve hasır yastık dikenlerin kullandığı sicim. [DS]

-perdaz, [Far. perdāhten *(bitirmek)* > -perdāz پرداز -] *(perda:z) {OsT} son ek.* Farsça'da *"düzenleyen, tertip eden, düzeltici"* anlamında birleşik sıfatlar yapan bir son ek.

perde, [Far. perde پرده] *is.* **1.** Işığı, görüşü kesmek, gürültüyü, rüzgârı, soğuğu engellemek gibi değişik amaçlarla bir açıklık, çoğunlukla da pencere önüne asılan hareketli dekoratif kumaş parçası. *{eT} {OsT} (aynı)* [Bahşayiş] **2.** Bir projeksiyon ya da sinema makinesi ile üzerine görüntü düşürülen kumaş, plastik vb.nden yapılma beyaz düz yüzey. **3.** İki yeri, bölümü birbirinden ayıran, açıklığı kapatan engel; bölme. **4.** Tiyatro sahnesinin, kimi zaman da sinema sahnesinin ön kısmında bulunan zaman zaman açılıp kapanan büyük gergi. **5.** Bir tiyatro oyununda sahnenin kararması ya da perdenin inmesi ile birbirinden ayrılan ana bölümlerden her biri. **6.** Karagöz oyununda gölgelerin yansıtıldığı ince ve beyaz kumaştan yapılma gergi. **7.** *mecaz.* Görüntüyü engelleyen bir engel oluşturan şey. **8.** *tıp.* Göz merceğinin saydamlığını kaybetmesi şek-

linde beliren göz hastalığı; aksu; ak basma; katarakt. **9.** *mecaz.* Doğruyu, gerçeği engelleyen şey. **10.** Yüze örtülen örtü; peçe. **11.** *mecaz.* Namus; iffet. **12.** *dnz.* Gemilerin ana güvertesi altındaki kısmı enine ve boyuna bölmelere ayıran düşey yapı elemanları. **13.** *dbl.* Titrem. **14.** *ed.* Gökyüzü. **15.** Hız veya ivme yüzünden kanın beyne hücumu veya az gitmesi gibi sebeple ortaya çıkan göz kararması, kanama gibi fizyolojik bozuklukların tümüne havacılıkta verilen ad. **16.** Bir kazı yapılan arazide, yüksek kesimin göçmesini önlemek amacıyla yapılan duvar. **17.** *müz.* Telli sazlarda net ve falsosuz ses elde etmek amacıyla sap üzerine yerleştirilmiş ince çubuk ve bu çubukların ayırdığı ses parçaları. *{eT} (aynı)* [Bahşayiş] **18.** *müz.* Bir sazın sapındaki perdelerden birine basılmak suretiyle elde edilen ses. **19.** *müz.* Pistonsuz üflemeli çalgılarda, ses düzeneğinin çalışmasıyla açılıp kapanan kapakçık. **20.** *müz.* Makam. **21.** *zool.* Kurbağa ve su kuşlarında ayak parmaklarını birleştiren deri. **22.** *fiz.* Sesin tizlik ve pesliği. **23.** İri balıkları avlamakta kullanılan sağlam ve güçlü ağ. **24.** *mecaz.* Gerçeği görmeyi, anlamayı engelleyen şey. ⧉ **perde açmak,** *Karagöz oyununda gergiyi kurmak.*|| **perde arası,** *tiy. Tiyatro oyunlarında perdenin inmesi ile başlayıp perdenin açılması ile biten ara; oyunun ana bölümlerini ayıran kısım; antrakt.*|| **perde arkası,** *Bir şeyin bilinmeyen, anlaşılmayan, gizli kalan yönü.*|| **perde arkasına gizlenmek,** *Başkalarını öne sürüp gizlice onları yönetmek; ortaya çıkmamak.*|| **perde arkasından,** *Çoğunlukla olumsuz bir olayı yöneten kimsenin kendisi olduğunu gizleyerek.*|| **perde ayaklılar,** *zool. Kaz, ördek gibi ayak parmakları arasında perde bulunan, suda yaşamaya uyarlanmış kuşlara verilen ad.*|| **perde-ber-dār,** *{OsT} Perde açan; perde kaldıran.*|| **perde-ber-endāz,** *{OsT} 1. Perdeyi kaldırıp atan. 2. Utanmayı bırakan; utanmaz; hayâsız.*|| **perde-ber-endāzāne,** *{OsT} Utanmazca.*|| **perde-birūn,** *{OsT} Düşünmeksizin, ağzına geldiği gibi açık saçık konuşan.*|| **perde-birūnāne,** *{OsT} (Konuşmak için) açık saçık; arsızca; utanmazca.*|| **perde çekmek,** *1. Bir şeyin önüne perde germek. 2. Bir şeyi isteyerek belirsizlik içinde bırakmak; gizlemek. 3. O şeyi düşünmemek, ondan söz etmemek. 4. Gizlemek; örtmek.*|| **perde-dār,** *{OsT}* → perdedar.|| **perde-der,** *{OsT} 1. Perde yırtan. 2. Utanmaz; hayâsız.*|| **perde-derîde,** *{OsT} Utanmaz; edepsiz; hayâsız.*|| **perde dutmak,** *{eAT} Perde çekmek; engel koymak.*|| **perde duvar,** *mim. Bir yapıda taşıyıcı özelliği olmayan duvar; giydirme, kılıf; takma.*|| **perde gazeli,** *Karagöz oyununda, Karagöz görünmeden önce Hacivat'ın söylediği gazel.*|| **perde-gî,** *{OsT} 1. İyice örtünmüş. 2. Namuslu kadın.*|| **perde-giyān,** *{OsT} İffetli kadınlar.*|| **perde-i iffet,** *{OsT} (Kadınlar için) namus.*|| **perde-i namus,** *{OsT} Şeref; itibar.*|| **perde-i nilgûn,** *{OsT} Gökyüzü.*|| (gözüne) **perde inmek,** *tıp. Göz merceği saydamlığını kaybetmek; aksu basmak; ak basmak; katarakt olmak.*|| **perde-kâr,** *{OsT} Perde ile örtülmüş; perdeli.*|| **perde-keş,** *{OsT} 1. Perde çeken. 2. Engel olan; engel.*|| **perde kurmak,** *1. Karagöz oynatmak. 2. Perde asmak; perde çekmek.*|| **perdelerini açmak,** *(Tiyatro için) yeni mevsimde oynamaya başlamak.*|| **perde-nişîn,** *{OsT} 1. Perde gerisinde oturan. 2. İnzivaya çekilerek yaşayan; münzevi. 3. (Kadın için) evinden dışarıya çıkmayan; namuslu; iffetli.*|| **perde perde,** *Azar azar; yavaş yavaş.*|| **perde-pūş,** *{OsT} 1. Perdeyi çeken. 2. Sır saklayan. 3. Kabahatleri örten; müsamahakâr.*|| **perde-serā,** *{OsT} 1. Saz çalan. 2. Şarkıcı. 3. Bir tür küçük çadır.*|| **perde-serāy,** *{OsT}* → perdesera.|| **perdesi sıyrık,** *Utanma duygusunu kaybetmiş; ar damarı çatlamış; iffetsiz; namussuz.*|| **perdesi yırtık,** *Utanma duygusunu kaybetmiş; ar damarı çatlamış; iffetsiz; namussuz.*|| **perdesi yırtılmak,** *{eAT} Gizledikleri ortaya çıkmak; sırrı açığa çıkmak; faş olmak.*|| **perde-şinās,** *{OsT} Şarkı söyleyen.*|| **perde ve sahne,** *Sinema ve tiyatro.*|| **perde yüksekliği,** *Seslerin sıklığına, frekansına bağlı olan işitme niteliği.*

perdeci, [perde-ci] *is.* **1.** Perdelik kumaş satan veya perde diken kimse. **2.** Perde veya perdelik kumaş satılan yer; perdeci dükkânı. **3.** Sahnelerde perdeyi açıp kapamakla görevli kimse. **4.** Kapıcı; perdedar.

perdecilik,-ği [perde-ci-lik] *is.* **1.** Perde dikme ve satma işi. **2.** Sahnede perde açıp kapatma işi. **3.** Kapıcılık.

perdedar, [Far. perde + -dār *(tutan)* پرده دار] *{OsT} (perdeda:r) is.* (Eskiden kapı önlerinde perde asılı olduğu için) padişah, vezir veya valilerin resmî dairelerin kapılarını bekleyen görevli; kapıcı. ⧉ **perdedār-ı felek,** *{OsT} Ay.*|| **perdedār-ı harem,** *{OsT} Haremin kapıcısı.*

perdedari, [Far. perdedārī پرده داری] *(perdeda:ri:) {OsT}* Perdedar olma durumu; kapıcılık; perdecilik.

perdede, [perde-de] *{eAT} zf.* Tanınmaktan, bilinmekten çekinir durumda; perde arkasından.

perdeleme, [perde-le-me] *is.* **1.** Perdelemek eylemi. **2.** *spor.* Bir oyuncunun topu rakip oyuncunun almasına engel olmak amacıyla yaptığı hareket. **3.** Basketbolde bir oyuncunun, arkadaşının sayı yapmasını kolaylaştırmak için. rakip oyunculardan gelebilecek önleme hareketlerini kısıtlaması. **4.** *as.* Bir askerî birliğe çevresinden gelebilecek saldırılara karşı alınan her türlü önleme hareketi.

perdelemek, [perde-le-mek] *gçl. f [-r] [-l(i)-yor]* **1.** Bir şeyin önüne perde çekmek; perdeyle örtmek. **2.** *mecaz.* Bir durumun, bir olayın anlaşılmasını engellemek; gizlemek; maskelemek. **3.** *as.* Perdeleme önlemini almak. **4.** *spor.* Perdeleme hareketini yapmak.

perdelenme, [perde-le-n-me] *is.* **1.** Perdelenmek eylemi. **2.** *dbl.* Sesin değişik perdeden dalgalanması.

perdelenmek, [perde-le-n-mek] *edil f. [-ir]* **1.** Perdelemek eylemi yapılmak; perdelemek eylemine konu olmak. **2.** *dönşl. f.* Perde sahibi olmak; perde edinmek; perde satın almak.

perdeli, [perde-li] *sf.* **1.** Perdesi olan; perde ile örtülü olan. **2.** (Bebek için) doğarken başında zar bulunan; duvaklı. **3.** *müz.* (Telli sazlar için) perde sağlamak için parmaklarla basılacak yerleri olan.

perdelik,-ği [perde-lik] *sf.* **1.** (Kumaş için) perde yapmaya elverişli olan. **2.** (Tiyatro eseri için) belirtilen sayıda perdeden oluşan. **3.** *is.* Telli sazlarda, telin boyunu ayarlamak için çalgıcının sol elle bastığı bölüm. **4.** Perde yapmak için ayrılmış kumaş.

perdesera, [Far. perde-serā پرده سرا] *(perdesera:) {OsT} sf.* **1.** Saz çalan; çalgıcı; sazende. **2.** Şarkı söyleyen; şarkıcı; hanende. **3.** *is.* Çadır.

perdeseray, [Far. perde-serāy پرده سراى] *(perdesera:y) {OsT} sf.* → perdesera.

perdesiz, [perde-siz] *sf.* **1.** Perdesi olmayan. **2.** Perde ile örtülü olmayan. **3.** *mecaz.* Utanması, sıkılması olmayan; hayâsız; utanmaz; iffetsiz.

perdesizlik,-ği [perde-siz-lik] *is.* **1.** Perdesiz olma durumu. **2.** *mecaz.* Utanmazlık; hayâsızlık.

perdi[1], [? perdi] *{ağız} is.* **1.** Göllerde yetişen ve değişik işlerde kullanılan bir tür saz. **2.** Sazlardan yapılmış ev. **3.** İnce dal parçaları. [DS]

perdi[2], [? pardı / perdi] *{ağız} is.* Damlara konulan kalın direk; mertek. [DS]

perdi[3], [? pardı / perdi] *{ağız} is.* Tavan. [DS]

perdiç, -ci [perdiç / perdüç] *{ağız} is.* Fırın temizlemekte kullanılan ucuna bez takılmış sopa. [DS]

perdüç, -cü [perdiç / perdüç] *{ağız} is.* → perdiç. [DS]

perdüçen, [? perdüçen] *{ağız} sf.* Çıplak. [DS]

pere[1], [Far. pere پره] *{OsT} is.* Uç; kenar. ⧉ **pere-i binî,** *{OsT} Burnun ucu.*|| **pere-i deşt,** *{OsT} 1. Ova eteği. 2. Ufuk.*|| **pere-i kûh,** *{OsT} Dağ eteği.*

pere[2], [Fr. perré] *is.* Bir yapıyı korumak, suların yapıya zarar vermesini önlemek ya da toprak dolmaların kaymasını önlemek amacıyla yapılmış kuru taş duvar.

pere[3], [? pere] *{ağız} is.* **1.** Su bendi. **2.** Tarladan geçen su yolu; ark. [DS]

pere[4], [? pere] *{ağız} is.* Baş örtüsü. [DS]

pere[5], [? pere] *{ağız} is.* Davarların sağılırken kapatıldığı ağıl. [DS]

pere[6], [? pere] *{ağız} is.* Durum; hâl. [DS]

pere[7], [bere / pere] *{ağız} is.* Yara; bere. [DS]

pere[8], [Far. pāre => pere] *{ağız} is.* Yaprak. [DS]

perede, [pere-de] *{ağız} is.* **1.** İki tepe arası. **2.** Engebeli, bozuk yol. [DS]

pereğenti, [Far. perāgende] *{ağız} is.* Yolunu şaşırıp sürüsünden ayrılan ve başka sürüye karışan hayvan. [DS]

perek[1], **-ği** [? perek] *{ağız} is.* **1.** Raf. **2.** Kapaksız dolap. [DS]

perek[2], **-ği** [? perek] *{ağız} is.* Soda. [DS]

perek[3], **-ği** [? perek] *{ağız} is.* Yalancı altın. [DS]

perekeş, [Far. pere-keş پره كش] *{OsT} is.* Yatakları yan yana olan yeniçerilerden her birine verilen ad.

perelemek[1], [pere-le-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* Suyu tarlaya iyice akıtarak sulamak; tarlayı suya kandırmak. [DS]

perelemek[2], [pere-le-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* Koyun sürüsünü çadırın çevresine çöktürmek. [DS]

perelendirmek, [pere-le-n-dir-mek] *{ağız} gçl. f. [-ir]* Kuşu yuvasından soğutmak; kaçırtmak. [DS]

perelenmek[1], [pere-le-n-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* Koşuşmak. [DS]

perelenmek[2], [pere-le-n-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* Kuşkulanmak; işkillenmek. [DS]

perem, [Far. pāre => pere-m] *{eAT} sf.* Parça; dağılmış; saçılmış.⧉ **perem perem,** *{eAT} {ağız} 1. Parça parça; bölük bölük; param parça. 2. Darmadağınık.* [DS]|| **perem perem olmak,** *{ağız} Darmadağın olmak.* [DS]

pereme, [Yun. perama پرمه] *{OsT} is. dnz.* **1.** İmparatorluk döneminde Ege ve Marmara denizlerinde yük taşımakta kullanılan, başı ve kıçı çok yüksek, gövdesi kavisli yelkenli tekne. *{ağız} (aynı)* [DS] **2.** Kayık; sandal.

peremeci, [pereme-ci] *is.* **1.** Pereme çalıştıran kimse. **2.** Pereme yapan usta.

peren[1], [Far. peren پرن] *{OsT} is. gök b.* Ülker yıldızı; Pervin; Süreyya.

peren[2], [Far. perrān] *{ağız} sf.* Dağınık; darmadağınık. ⧉ **peren peren olmak,** *{ağız} Darmadağınık olmak; şuraya buraya dağılmak.* [DS]

perence, [Far. pencere] *{ağız} is.* Pencere. [DS]

perend, [Far. perend پرند] *{OsT} is.* **1.** İpekten dokunmuş nakışsız düz kumaş; atlas. **2.** Kılıç veya hançer cevheri. ⧉ **perend-āver,** *{OsT} Çok keskin ve parıltılı kılıç; hançer; pala.*

perende, [Far. perende پرنده] *(pere'nde) {OsT} sf.* **1.** Uçan. **2.** Uçucu. **3.** *is.* Havada çark gibi 360° dönerek atılan takla. ⧉ (birinin yanında) **perende atamamak,** *1. O kimse ile bir konuda yarışamamak. 2. mecaz. Oyun edememek; aldatamamak.*|| **perende atmak,** *Havada çark gibi dönerek takla atmak.*

perendebāz, [Far. perende-bāz پرنده باز] *(perendeba:z) {OsT} is.* ve *sf.* Perende atarak çeşitli gösteriler sergileyen; akrobat; cambaz.

perendek, [Far. perendek پرندك] *{OsT} is.* **1.** Küçük yığın. **2.** Küçük tepe.

perendin, [Far. perendīn پرندين] *(perendi:n) {OsT} is.* **1.** İpek kumaş. **2.** İpekten yapılmış elbise, mendil vb.

perendu, [Far. perendū پرندو] *(perendu:) {OsT} is.* Önceki gece.

perendun, [Far. perendūn پرندون] *(perendu:n) {OsT} is.* → perendu.

perenduş, [Far. perendūş پرندوش] *(perendu:n) {OsT} is.* → perendu.

perenduşine, [Far. perendūşīne پرندوشينه] *(perendu:-şi:ne) {OsT} zm.* Dün geceki.

perendvar, [Far. perenvār پرندوار] *(perendva:r) {OsT} is.* → perendu.

perene, [? perene] *{ağız} is.* Toprak damlı evlerde, toprağın dökülmemesi için tavana konulan çalı çırpı ve kabuk gibi şeyler. [DS]

pereng, [Far. pereng پرنگ] *(pereng) {OsT} is.* İyi su verilmiş kılıç.

perenlemek, [peren-le-mek] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(i)-yor]* Darmadağın olmak. [DS]

perente, [Far. perāgende] *{ağız} sf.* Darmadağın; karmakarışık. [DS]

perenti, [Far. perāgende => perēnti] *(pere:nti) {ağız} zf.* **1.** Azar azar; perakende; tek tük. **2.** *is.* Parça. **3.** Yolunu şaşırıp sürüsünden ayrılarak başka bir sürüye katılan hayvan. **4.** *sf.* Sonradan eklenen. [DS]

perese[1], [? perese پره سه] *is.* **1.** *{OsT}* Doğrultu tutmakta kullanılan çekül ipi; çırpı. **2.** *{OsT}* Doğrultu; hiza. **3.** *mecaz.* Durum; derece; radde; kerte. **4.** *{ağız}* Aynı yönde, aynı düzeyde olma durumu; seviye. [DS] **5.** *{ağız}* Onarımı gerekli yol. [DS] **6.** *{ağız} zf.* Son derece. [DS] ⊡ **peresesine düşmek,** *Tam zamanında olmak.*|| **peresesine getirmek,** *Tam fırsatını yakalamak; uygun zamanını bulmak.*|| **pereseye almak,** *Göz önüne almak; düşünmek.*

perese[2], [? perese] *{ağız} is.* **1.** Fide. **2.** Sebze fidesi ekilen yer; fidelik. [DS]

perese[3], [? perese] *{ağız} is.* Çapraşık iş. [DS]

perese[4], [? perese] *{ağız} is.* **1.** Dağların geçilmesi zor, dik yerleri. **2.** Taşlık ve engebeli yer. [DS]

peresek[1], **-ği** [? peresek] *{ağız} is.* Fide. [DS]

peresek[2], **-ği** [? peresek] *{ağız} is.* Dört köşe ve büyük başlı çivi. [DS]

pereselik, -ği [perese-lik] *{ağız} is.* **1.** Çalılık. **2.** Fidan dikmek için açılan çukur. [DS]

peresen, [? peresen] *{ağız} zf.* Hızlı. ⊡ **peresen dönmek,** *{ağız} Hızlı ve çevik davranmak.* [DS]

-perest, [Far. perestīden > perest پرست] *{OsT} son ek.* Farsça kelimelerden *"tapan, aşırı seven"* anlamında birleşik sıfatlar yapan son ek.

perestan, [Far. perestīden > perestān پرستان] *(pe-resta:n) {OsT} is.* **1.** Tapanlar; tapıcılar. **2.** Çok sevenler. **3.** Güzel tüylü kuş. **4.** Fırın; ocak.

perestar, [Far. perestār پرستار] *(peresta:r) {OsT} is.* **1.** Hizmetçi; besleme. **2.** Kul; köle. **3.** *sf.* Tapan; tapınan; tapıcı. **4.** Dalkavuk.

perestaran, [Far. perestārān پرستاران] *(peresta:ra:n) {OsT} is.* **1.** Hizmetçiler. **2.** Köleler; kullar. **3.** Tapınanlar. **4.** Dalkavuklar.

perestarane, [Far. perestārāne پرستارانه] *(peresta:-ra:ne) {OsT} zf.* Hizmetçi gibi; hizmetçiye yakışır yolda.

perestari, [Far. perestārī پرستاری] *(peresta:ri:) {OsT} is.* **1.** Hizmetçilik. **2.** Kölelik. **3.** Tapıcılık. **4.** Dalkavukluk.

pereste[1], [Far. perestīden > pereste پرسته] *{OsT} sf.* **1.** Tapılmağa uygun görülen. **2.** Tapılmış. **3.** *is.* Tanrı; Çalap; İlah.

pereste[2], [? pereste] *{ağız} is.* Fide. [DS]

pereste[3], [? pereste] *{ağız} is.* **1.** Görünüm. **2.** Yapı. [DS]

perestende, [Far. perestīden *(tapmak)* > perestende پرستنده] *{OsT} is.* **1.** Tapan; tapınan. **2.** Taparcasına seven.

perestide, [Far. perestīde پرستيده] *{OsT} sf.* Sevilen; sevgili.

perestiş, [Far. perestīden *(tapmak)* > perestiş پرستش] *{OsT} is.* **1.** Tapma; tapınma. **2.** Tapma derecesinde sevme. ⊡ **perestiş etmek,** *{OsT} Sevmek.*

perestişkâr, [Far. perestişkār پرستشكار] *(perestişkâ:r) {OsT} sf.* **1.** Tapan. **2.** Seven.

perestişkâran, [Far. perestişkārān پرستشكاران] *(peres-tişkâ:ra:n) {OsT} is.* **1.** Tapanlar; tapınanlar. **2.** Taparcasına sevenler.

perestişkârane, [Far. perestişkārāne پرستشكارانه] *(pe-restişkâ:ra:ne) {OsT} sf.* Taparcasına.

perestişkârî, [Far. perestişkārī پرستشكاری] *(perestiş-kâ:ri:) {OsT} is.* Taparcasına sevme; düşkünlük.

pereventi, [Far. perāgende] *{ağız} is.* Ağaçtan toplanırken dağılan zeytin taneleri; döküntü. [DS]

perfana, [herfene ?] *{ağız} is.* Leblebi, kuru üzüm gibi yiyecekler; çerez. [DS]

perfektif, [Fr. perfectif] *is.* Geçmişteki bir olayın sonucu olan bir durumu belirten fiil biçimi; görünüş.

perforaj, [Fr. perforage] *is.* Pulların birbirinden kolayca ayrılmalarını sağlayan delikleri oluşturmak için zımbalama işi.

perfore, [Fr. perforer > perforare] *is.* Delme. ⊡ **perfore etmek,** *Delmek; delik açmak.*

performans, [İng. performance] *is.* **1.** Başarıyı, istenilen sonucu elde etmeyi sağlayan güç ve yetenek. **2.** Bir sporcunun atletik ve psikolojik özelliklerinin düzeyini belirleyen verimlilik. **3.** Motorlu bir taşıttan beklenilen şeyleri belirten niteliklerin tümü. **4.** Herhangi bir başarı; icraat.

perfüzyon, [Lat. perfusio > Fr. perfusion] *is. tıp.* İğne, sonda vb. bir araç yardımıyla ilaçlı bir çözeltinin damar yoluyla kana verilmesi.

pergâl, -li [Far. pergāl پرگال] *(pergâ:l) {OsT} is.*→ pergel.

pergâle, [Far. pergāle پرگاله] *(pergâ:le) {OsT} is.* **1.** Parça. **2.** Kaba iplikten yapılan dokuma. ▭ **pergāle-pāş,** *{OsT} 1. Parça saçan. 2. Yuvarlak tahta kesen testere.*

pergâm, [Far. pergām پرگام] *(pergâ:m) {OsT} is.* Döl yatağı; rahim.

pergament, [Yun. pergamene *(Bergama derisi)* > Lat. pergamena charta > Fr. parchemin] *is.* Sülfürik asitli işlem ile üzerinde sürekli bir doku oluşturularak yüzey sertliği artırılmış, bu suretle yağlı ve sulu maddelerin bünyesine işlemesi engellenmiş ve dayanıklılık kazandırılmış kâğıt; parşömen.

pergâr, [Far. pergār / pergāl پرگار] *(pergâ:r) {OsT} is.* → pergel.

pergârvar, [Far. pergārvār پرگاروار] *(pergâ:rva:r) {OsT} sf.* Pergel gibi.

pergaze, [Far. perġāze پرغازه] *(perga:ze) {OsT} is.* Kuş kanadının vücuduna bitişik olan tarafı.

pergel[1], [Far. pergār / pergāl پرگل] *{OsT} is. mat.* **1.** Uçlarından eklemli iki koldan oluşan çember çizmeye, uzunlukları taşımaya yarayan çizim veya ölçü aleti; yay çizer. **2.** Masonlukta çeşitli anlamları olan simge. **3.** Saraçlıkta istenilen genişlikte deri şerit kesmekte kullanılan iki ucu sivri araç. ▭ **pergel hareketi,** *Pergele özgü ve pergel gibi hareket etme.*|| **pergelleri açmak,** *argo. Geniş adımlarla yürümek.*

pergel[2], [Far. pergāl] *{ağız} is.* Asmanın budanacak çubukları. [DS]

pergelleme, [pergel-le-me] *is.* Pergellemek eylemi.

pergellemek, [pergel-le-mek] *gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* **1.** Bir şeyi pergel yardımıyla ölçmek. **2.** *mecaz.* Bütün ayrıntıları ile düşünmek; tasarlamak.

pergem, [Far. pergem پرگم] *{OsT} sf.* (Kişi için) boş gezen; işsiz güçsüz.

pergende, [Far. pergende پرگنده] *{OsT} sf.* Perakende.

pergola, [İt. pergola] *(pe'rgola) is.* **1.** Çardak. **2.** Tırmanıcı bitkilerle gölgelendirilmiş, düzgün aralıklı dikmeler ve kafesli kirişlerle yapılmış bir tür çardak.

pergul, [Far. pergül پرگول] *(pergu:l) {OsT} is.* **1.** Bulgur. **2.** Bulgur pilavı. **3.** Un helvası.

pergûne, [Far. pergūne پرگونه] *(pergû:ne) {OsT} sf.* Yakışıksız; çirkin.

perh, [Far. perḫ پرخ] *{OsT} is.* **1.** Pay. **2.** Değersiz mal. **3.** Ev bark.

perhaş, [Far. perḫāş پرخاش] *(perha:ş) {OsT}is.* Savaş. ▭ **perhāş-cū(y),** *{OsT} Kavga arayan.*|| **perhāş-hāh,** *{OsT} Savaş isteyen.*|| **perhāş-hōr,** *{OsT} Savaş isteyen.*|| **perhāş-ı dil-hırāş,** *{OsT} Dehşete düşüren korkunç savaş.*

perheç, -ci [bakraç > perḫeç] *{ağız} is.* Bakraç. [DS]

perhide, [Far. perḫīde پرخیده] *(perhi:de) {OsT} sf.* İşaret olunmuş.

perhiz, [Far. perhīz پرهیز] *(perhi:z) {OsT} is.* **1.** Sakınma; korunma. **2.** Bir kimsenin beslenme biçim ve besin düzeninde tedavi veya sağlığı koruma amacına yönelik kısıtlama; diyet; rejim. **3.** Haramdan sakınma; imsak. **4.** Başkalarını incitecek söz ve davranışlardan kaçınma. **5.** *din.* Nefsini dizginlemek amacıyla belirli bir süre için yiyecek, içecek ve cinsî arzularda yapılan kısıtlama; riyazet. **6.** Hristiyan ve Yahudilerin belli günlerde et, yağ ve bazı yiyecekleri yemeden tuttukları oruç. ▭ (bu ne) **perhiz,** (bu ne) **lahana turşusu,** *Benimsediği bir tutumun tam karşıtı davranışta bulunan kimselere serzenişte bulunmak için söylenir.*|| **perhizi bozmak,** *(Perhiz yapmakta olan bir kimse için) yememesi gereken yiyecekleri yemeye başlamak.*|| **perhiz yapmak,** *Sağlığı korumak veya zayıflamak amacıyla belirli şeyleri yememek veya kısıtlı yemek.*|| **perhiz yiyeceği,** *Enerji değeri azaltılmış ya da glüsit, protit ve lipit bakımından fakirleştirilmiş yiyecek; diyet besini.*

perhizci, [perhiz-ci] *is.* İmparatorluk döneminde konaklarda ocakbaşının yardımcısı konumunda olan ve bazı özel yemekleri hazırlayan aşçı; kuşhaneci; ince aşçı.

perhizkâr, [Far. perhīzkār پرهیزکار] *(perhizkâ:r) {OsT} sf.* **1.** Perhizli; perhiz yapan; perhize uyan. **2.** Haram sayılan şeylerden sakınan; dindar; dinî kurallara sıkı sıkıya bağlı. *{eT} (aynı)* [Bahşayiş] **3.** *{eT}* Aydın; uyanık; dikkatli. [Bahşayiş]

perhizkârâne, [Far. perhīzkārāne پرهیزکارانه] *(perhizkâ:ra:ne) {OsT} zf.* **1.** Perhizli olana yakışır biçimde. **2.** Sofucasına.

perhizkârî, [Far. perhīzkārī پرهیزکاری] *(perhizkâ:ri:) {OsT} is.* **1.** Perhiz yapma. **2.** Haramdan kaçınma; sofuluk.

perhizkârlık, [perhizkâr-lık] *(perhizkâ:rlık) {OsT} is.* Perhizkâr olma durumu.

perhizli, [perhiz-li] *sf.* (Kişi için) perhiz yapan.

perhizsiz, [perhiz-siz] *sf.* (Kişi için) perhiz yapmayan; perhiz yapması gerekli olmayan.

perhude, [Far. perhūde پرهوده] *(perhu:de) {OsT} is.* **1.** Mantıksız ve yersiz söz; saçma sapan konuşma. **2.** Ateşten sararmış nesne.

perhun, [Far. perhūn پرهون] *(perhu:n) {OsT} is.* Çember.

peri-[1], [Yun. peri-] *ek. "Etrafında, çevresinde"* anlamı ile kullanılan bir ön ek.

peri[2], [Far. perī پری] *(peri:) {OsT} is.* **1.** Doğaüstü bir güce sahip olduğu sanılan hayalî dişi varlık; cinlerin çok güzel ve alımlı sanılan dişilerine verilen ad. **2.** *mecaz.* Güzelliğiyle, inceliğiyle dikkat çeken güzel ve alımlı kadın. ⇗ **peri bacası,** *Kolay aşınan yerlerde aşınmaya karşı gösterdiği direnç yüzünden aşınmadan kalabilmiş sütun, baca veya piramit biçimindeki yüzey şekli.*|| **perî-çihre,** *{OsT} Güzel yüzlü; peri kadar güzel yüzü olan.*|| **perî-dār,** *{OsT} (Kişi için) perilere uğramış; cin tutmuş; perili.*|| **perî-duht,** *{OsT} Peri kızı.*|| **perî-efsā(y),** *{OsT} Büyücü; efsuncu.*|| **peri gibi,** *{OsT} (Kadın için) çok güzel.*|| **perî-girifte,** *{OsT} Perilere uğramış; cinli.*|| **perî-hān,** *{OsT}* → perihan.|| **peri hastalığı,** *Sara, isteri gibi hastalıklara verilen ad pericik.*|| **periler ülkesi,** *Doğa üstü, büyülü çok güzel hayalî ülke.*|| **perileri bağdaşmak,** *Güzel güzel anlaşıp geçinmek; yıldızları barışmak; uyuşup anlaşmak.*|| **peri masalı,** *Kahramanları perilerden oluşmuş masal.*|| **peri masası,** *1. Dik taşların üzerine yerleşmiş yassı kaya. 2. Tepesinde düz bir blok taş bulunan peri bacası.*|| **peri oyunu,** *Doğa üstü ögelere, büyüye ve perilere yer veren sahne oyunu.*|| **perî-peyker,** *{OsT} Peri gibi güzel yüzlü; çok güzel.*|| **peri piramidi,** *Bir taş yığını ile bunun altında kalmış piramit biçimindeki tümsek.*|| **perî-rū,** *{OsT} 1. Peri yüzlü. 2. Çok güzel.*|| **perî-ruh,** *{OsT} Peri gibi güzel yanaklı.*|| **perî-ruhsār,** *{OsT} 1. Peri yanaklı. 2. Çok güzel.*|| **perisi hoşlanmamak,** *Yakınlık duyamamak; sevgi besleyememek; kanı kaynamamak.*|| **perî-şekl,** *{OsT} Peri biçimli; periye benzer; çok güzel.*|| **perî-vār,** *{OsT} Peri gibi.*|| **perî-veş,** *{OsT} 1. Peri gibi. 2. Çok güzel.*|| **perî-zād,** *{OsT} 1. Peri çocuğu. 2. Peri çocuğu sayılacak derecede güzel; çok güzel.*

peri[3], [Far. perre => peri] *{eT} is.* **1.** Kilidin kapanmasını sağlayan dil; kilit dili. *{ağız} (aynı)* [DS] [Bahşayiş] **2.** *{ağız}* Küçük çivi; ayakkabı çivisi. [DS] **3.** *{ağız}* Çivi. [DS]

peri[4], [Far. per] *{ağız} is.* Çark. [DS]

peri[5], [? peri] *(pe'ri) {ağız} zf.* Hemen. [DS]

periarterit, [Fr. périartérite] *is. tıp.* Atar damarları saran dokunun iltihaplanması.

periartrit, [Fr. périarthrit] *is. tıp.* Bir eklemi saran seröz keselerle eklem çevresindeki kiriş ve kaslarda görülen eklem çevresi romatizması.

pericik,-ği [peri-cik] *is.* **1.** Kilit dili. **2.** *tıp.* Peri hastalığı.

peride, [Far. perīde پریده] *(peri:de) {OsT} sf.* **1.** Uçmuş; yükselmiş. **2.** *mecaz.* Solmuş; rengi atmış; uçuk. ⇗ **peride-reng,** *{OsT} Rengi uçmuş; renk atmış.*

periderm, [Yun. peri *(çevresinde)* + derma *(deri)* > Fr. périderme] *is. bot.* Ağacın kabuk kısmı.

perido, [Fr. péridot] *is. min.* → peridot.

peridot, [Fr. péridot] *is. min.* Doğal demir ve magnezyum silikat; olivin; krizolit, $(MgFe)_2SiO_4$

peridotit, [Fr. péri-dotite] *is. jeol.* Peridot gibi koyu renkli mineraller içeren iri taneli ve yoğunluğu 2.9 ile 3.5 arasında değişen ağır magma kayası.

periferi, [Fr. péri-phérie] *is.* Çevre; etraf.

periflebit, [Fr. péri-phlébite] *is.* Toplar damarları saran dokunun iltihabı.

perigraf, [Fr. péri-graphe *(tescilli isim)*] *is.* Panoramik manzara fotoğrafı çekmeye yarayan geniş açılı objektif.

perihan[1], [Far. perī-ḫān پریخان] *(peri:ha:n) {OsT} is.* Perilerin başı; peri padişahı.

perihan[2], [Far. perī-ḫᵛān پریخوان] *(peri:ha:n) {OsT} sf.* Perileri davet eden; büyücü.

perihapetit, [Yun. peri *(çevresinde)* + hepar+atos *(karaciğer)* > Fr. périhépatite] *is. tıp.* Karaciğer kılıfının iltihabı.

periheli, [Fr. pérhélie] *is. gök b.* Günberi.

perik[1], **-ği** [Erme. varek => ferik / perik] *{ağız}* is. Civciv. [DS]

perik[2], **-ği** [? perik] *{ağız} is.* Kuzeybatıdan esen yel; karayel. **2.** Doğudan esen yel; poyraz. [DS]

perikan, [Far. (Avesta) perikān] *{eT} is.* Peri. [Gabain] ⇗ **perikan katun,** *Peri kızı; periler kraliçesi.* [EUTS]

perikardit, [Yun. peri *(çevresinde)* + kardia *(kalp)* > perikardion > Fr. péricardite] *is. tıp.* Kalbi saran kesenin iltihabı.

perikart,-dı [Yun. peri *(çevresinde)* + kardia *(kalp)* > perikardion > Fr. péricarde] *is.* Kalbi saran fibroseröz kese; kalp dış zarı. ⇗ **perikart sürtünmesi,** *Kalbi saran zarın iltihaplı durumlarında kalbin dinlenmesi sırasında duyulan kösele ayakkabı gıcırtısına benzer ses.*

periklemek, [perik-le-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* Kabuğunu soyarak, elleyerek yarayı yaygınlaştırmak. [DS]

perikmek[1], [perik-mek] *{ağız} gçsz. f. [-(ğ)-ir]* **1.** Tiksinmek. **2.** Yadırgamak. **3.** (Kuş, tavuk vb. için) ürkerek kaçışmak; ürkmek. **4.** Uykusu kaçmak. [DS]

perikmek[2], [perik-mek] *{ağız} gçsz. f. [-ir]* **1.** Ezilmek; berelenmek. **2.** (Kapanmaya yüz tutan yara için) yeniden açılmak. [DS]

perikolit, [Fr. péri-colite] *is. tıp.* Bağırsağı çevreleyen zarın iltihabı.

periktirmek[1], [perik-tir-mek] *{ağız} gçl. f. [-ir]* **1.** (Tavuk, kuş vb. için) ürkütmek. **2.** (Uyku için) kaçırtmak. **3.** Evcilliğini yitirmek; yabanileşmek. [DS]

periktirmek[2], [perik-tir-mek] *{ağız} gçl. f. [-ir]* **1.** Kabuğunu yolarak, elleyerek yarayı azdırıp yaygınlaştırmak. **2.** Yaymak. [DS]

perili, [peri-li] *sf.* (Yer için) peri bulunan; kötü ruhlar barındırdığına inanılan; tekin olmadığı düşünülen. ⊕ **perili karı,** *{ağız} Falcı.* [DS]

perilti, [pır-ıl-tı / par-ıl-tı] *{ağız} is.* Pırıltı. [DS]

perim, [? perim] *{ağız} is.* Yemek çatalı. [DS]

perine, [Fr. péri-née] *is. anat.* Apış arası.

perinefrit, [Fr. péri-nephrite] *is. tıp.* Böbreği saran hücre yağ dokusunun iltihabı.

periost, [Fr. péri-oste] *is.* Kemik zarı.

periostit, [Fr. péri-ostite] *is. tıp.* Kemik zarı iltihabı.

peripatetizm, [Fr. péri-patétisme] *is. fel.* Derslerini öğrencilerine açık havada dolaşarak verdiği için Aristoteles'in felsefesine verilen isim; gezinimcilik; gezimcilik; meşâ'iye.

perir, [Far. perīr پریر] *(peri:r) {OsT} is.* Önceki gün.

periselen, [Fr. péri-sélène] *is. gök. b.* Ay beri.

periskop,-bu [Yun. péri-skopein *(çevreye bakmak)* > Fr. périscope] *is.* **1.** Mercekler ile tam yansımalı biçmelerden oluşan ve bir engelin üstünden görmeyi sağlayan optik alet. **2.** Optik dizge ile donatılmış bir yuva içinde kayan ve dalmış bir denizaltında su yüzeyini gözlemlemeye yarayan metal boru. ⊕ **periskop derinliği,** *Bir denizaltına periskopunu kullanma olanağı veren derinlik.*

peristom, [Fr. péri-stome] *is. biy.* **1.** Yosunlarda kapsülün ağzını çevreleyen çıkıntıların tümü. **2.** Karından bacaklı yumuşakçalarda kavkı ağzının yumuşak kenarı. **3.** Kirpikli tek hücreli hayvanlarda ağzı çevreleyen bölge.

perişan, [Far. perīşān پریشان] *(peri:şan / peri:şa:nı) {OsT} sf.* **1.** Dağılmış bir durumda bulunan; dağınık; düzensiz; karmakarışık. **2.** Bozuk. **3.** Acınacak bir durumda olan; zavallı. **4.** Üzüntülü; kederli; kaygılı. ⊕ **perişan etmek,** *1. Dağıtmak; düzenini bozmak; karmakarışık duruma getirmek. 2. Acınacak bir duruma getirmek; zavallı ve yardıma muhtaç duruma düşürmek.*|| **perişān-hāl,** *{OsT} Zavallı ve düşkün durumda olan; biçare.*|| **perişan-hâtır,** *{OsT} Zihin karışıklığı.*|| **perişan olmak,** *1. (Yer için) dağıtılmak; karıştırılmak; bozulmak. 2. (Kişi için) acınacak, yardım edilecek bir duruma düşmek.*|| **perîşân-rüzgâr,** *{OsT} Zavallı; düşkün.*

perişani, [Far. perīşānī پریشانی] *(peri:şani:) {OsT} is.* **1.** Perişanlık; perişan olma durumu. **2.** İmparatorluk döneminde subaşı, şehir kadısı kethüdası gibi alt derecedeki devlet memurlarının giydiği başlık.

perişanlık,-ğı [perişan-lık] *(peri:şanlık) is.* **1.** Dağınıklık; düzensizlik. **2.** Acınacak durumda bulunma: zavallılık. ⊕ **perişanlık vermek,** *Perişan duruma getirmek; perişan etmek.*

peritmek, [per-i-t-mek] *{ağız} gçsz. f. [-ir]* Evcilliğini yitirmek; yabanileşmek. [DS]

periton, [Lat. peritonaeum > Fr. péritone] *is. anat.* Karın zarı.

peritonit, [Fr. péri-tonite] *is. tıp.* Karın zarı iltihabı.

periyodik, -ği [Fr. péri-odique] *sf.* **1.** Belli aralıklarla düzenli olarak tekrarlanan; sürekli olarak, belli aralıklarla ortaya çıkan veya kendini gösteren; süreli; dönemli; devirli; devrî. **2.** *fiz.* Dönemsel. **3.** *is.* Belli ve düzenli aralıklarla çıkan yayın; süreli yayın; mevkûte.

periyodikler, [periyodik-ler] *is.* Belirli aralıklarla ve düzenli olarak çıkan yayınlar.

periyot, -du [Yun. peri + (h)odós *(çevre yolu)* > Fr. période] *is.* **1.** Dönem; devir. **2.** *kim.* Elementlerin periyotlar tablosunda, ardışık iki soy gaz arasında yer alan elementlerin tümü. **3.** *dbl.* Çeşitli bölümleri dengeli ve uyumlu bir şekilde düzenlenmiş karmaşık cümle.

periz[1], [Far. perīz پریز] *(peri:z) {OsT} is.* **1.** Bağırma çağırma; haykırma; feryat. **2.** Su kenarlarında yetişen saz cinsi ot.

periz[2], [Far. perhīz => pēriz] *(pe:riz) {ağız} is.* Perhiz. [DS]

perize, [Far. perīze پریزه] *(peri:ze) {OsT} is.* **1.** Altın; kızıl. **2.** Ateşte pişirilmiş ekmek.

perk[1], [berk / perk پرك] *{eAT} {ağız} is.* → berk. [DS]

perk[2], [? perk] *{ağız} is.* Korku; çekinme. [DS]

perkal, -li [Far. pergāle *(çok ince bez)* > İng. / Fr. percale] *is.* Kaba iplikten dokunmuş, hasseden daha ince, havsız pamuklu dokuma.

perke[1], [? perke] *{ağız} is.* **1.** Kepenk. **2.** Dükkânlarda kapı gibi kullanılan çul örtü. [DS]

perke[2], [Far. pāygāh => peyke] *{ağız}* is. Dükkân ve kahvelerin önüne konulan kanepe. [DS]

perkele, [perke-le] *{ağız} is.* → perke[2]. [DS]

perkem, [perk-e-m] *{ağız} is.* Çocukların korku ile birdenbire hastalanmasına ya da ölmesine sebep olan bir hastalık; sara. [DS]

perki[1], [Yun. perkhi] *is. zool.* Tatlı su levreği, *(Perca fluviatilis).*

perki[2], [berk-i / perki] *{ağız} zf.* (Bağlamak için) sağlam sıkı. [DS]

perkişmek, [berk-iş-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* **1.** Sağlamlaşmak. **2.** Sertleşmek; katılaşmak. [DS]

perkiştirmek, [berk-iş-tir-mek] *{ağız} gçl. f. [-ir]* İyice gererek, sıkıştırarak veya vurarak sağlamlaştırmak. [DS]

perkitme, [berk-it-me] *is.* Perkitmek eylemi.

perkitmek[1], [berk-it-mek>perk-it-mek پركتمك] *{eAT} {ağız} gçl. f. [-ir]* **1.** Sağlam hâle getirmek; sağlamlaştırmak; berkitmek. **2.** Katılaştırmak. [DS]

perkitmek[2], [berk-it-mek] *{ağız} gçl. f. [-ir]* Vurmak; atmak; yapıştırmak. [DS]

perklik[1], **-ği** [berk-lik پركلك] *{eAT} is.*→ berklik.

perklik[2], **-ği** [berk-lik] *{ağız} is.* Kabızlık. [DS]

perklorat, [Fr. perchlorate] *is. kim.* Perklorik asidin tuzu.

perklorik, -ği [Fr. perchlorique] *sf.* (Asit için) klor asitlerinin en üst düzeyde oksitlenmesi ile elde edilen. ▫ **perklorik anhidrit,** *kim. Formülü Cl_2O_7 olan birleşik.*|| **perklorik asit,** *kim. Formülü $HClO_4$ olan asit.*

perkmek, [pırk-mak / burk-mak / perk-mek] *{ağız} gçsz. f. [-er]* Burkulmak; incinmek. [DS]

perküsyon, [Fr. pércussion] *is. müz.* **1.** Vurmalı çalgıların ortak adı. **2.** *tıp.* Vücudun bir bölgesine vurmakla ortaya çıkan sesi dinleme esasına dayalı klinik araştırma yöntemi.

perküsyonist, [Fr. pércussioniste] *is. müz.* Vurmalı çalgılar çalan müzikçi.

perküten, [Erme. bazkat => peskütan > peşgidan / peşkidan / perküten] *{ağız} is.* Tuzlu, torba yoğurdu.[DS]

perlenmek, [bar / por *(küf)* > per-le-n-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* **1.** Süt ve benzeri sıvı yiyeceklerin üzerinde zar gibi ince tabaka oluşmak. **2.** Yiyeceklerin üstü küflenmek. [DS]

perleş, [Fr. pérleche] *is. tıp.* Dudak köşelerinin çatlayıp iltihaplanması biçiminde ortaya çıkan deri hastalığı.

perlit, [Fr. perle / perlite *(inci)*] *is. jeol.* **1.** Cam gibi volkanik kayadan kabartılarak pudra haline getirilmiş yem maddelerinin preslenmesinde kullanılan erimiş sodyum, potasyum ve alüminyum silikattan ibaret madde. **2.** Soğutma sanayiinde, ısı yalıtıcısı olarak kullanılan, feldspat cinsinden, suyu az, eridiği zaman inciye benzer taneleri oluşan yanardağ kaynaklı camsı kayaç; camsı riyolit; inci taşı. **3.** Ferrit ve sementit katmanlarının art arda sıralanmasından oluşmuş, mikroskop altında incelendiğinde incilerin yüzeyindeki çizgiler gibi görünen mikroskobik demir alaşımları birleşeni.

perlitik,-ği [Fr. perlitique] *sf.* (Volkanik kayaç dokusu için) soğuması camda incileri andıran küresel düzlemlere göre büzüşmeye neden olmuş.

perlitli, [perlit-li] *sf.* Yapısında perlit bulunan; içine perlit konulmuş olan. ▫ **perlitli çelik,** *Yapısının çoğunluk fazı perlit olan çelik.*|| **perlitli dökme demir,** *Yapısının çoğunluk fazı perlit olan dökme demir.*

perlon, [Fr. **perle** *(inci)* + İng. **nylon** > perlon *(tescilli isim)*] *is.* **1.** İlk olarak Almanya'da üretilmiş kimyasal poliamit elyafına verilen isim. **2.** Bu elyaftan üretilmiş olan. ▫ **perlon fırça,** *Boya işlerinde kullanılan perlon elyafından üretilmiş fırça.*

Perm, [Alm. perm] *is. jeol.* 286 milyon yılından 250 milyon yılına kadar süren jeolojik devir.

perma, [Fr. permanente] *is.* → permanant.

permanant, [Fr. pérmanente] *is.* Saçların uzun süre dalgalı kalması için uygulanan işlem.

permanganat, [Fr. permanganate] *is. kim.* **1.** Permanganik asidin tuzu. **2.** Yükseltgenme özelliğinden yararlanarak mikrop öldürücü olarak kullanılan potasyum permanganatın menekşe rengindeki sulu eriyiği.

permeçe, [Yun. prumatsa] *(perme'çe) is. dnz.* Yedek olarak kullanılan ince halat.

permele, [Yun. phermeli => fermele] *{ağız} is.* Yakalı, önü boydan düğmeli gömlek; frenk gömleği. [DS]

permer, [Far. permer پرمر] *{OsT} is.* Beklenti; umma.

permi, [Fr. permis] *is.* **1.** İzin. **2.** İzin belgesi. **3.** Ulaştırma işletmelerinin, bazı kişilere indirimli ya da parasız yolculuk yapabilmeleri için verdikleri belge. **4.** Dış ticaret için devletçe verilmiş izin. **5.** Demir Yollarında çalışan kişilere özgü paso.

permiyen, [Fr. permien] *is. jeol.* Paleozoik çağın son dönemi.

permun, [Far. permūn پرمون] *(permu:n) {OsT} is.* Süs; bezek.

permütasyon, [Fr. permutation *(karşılıklı yer değiştirme)*] *is. mat.* Dizilim.

pernek[1], **-ği** [dernek ?] *{ağız} is.* Toplantı. [DS]

pernek[2], **-ği** [? pernek] *{ağız} is.* **1.** Sürüden ayrılan koyun. **2.** Sürüye katılan yabancı hayvan. **3.** Sürüden ayırarak otlatılan özel hayvanlar. **4.** Birçok kimsenin, otlatılmak üzere bir araya toplanmış olan hayvanları. [DS] ▫ **pernek almak,** *{ağız} (Çoban için) birkaç kişinin hayvanlarını toplayarak gütmek.* [DS]

pernekçi, [pernek-çi] *{ağız} sf.* (Kişi için) az sayıdaki hayvanını büyük sürüye katan. [DS]

pernekleşmek, [pernek-le-ş-mek] *{ağız} işteş. f. [-ir]* (Birkaç koyun keçi için) sürüden ayrılmak; ayrı düşmek. [DS]

pernih, [Far. pernīḫ پرنيخ] *(perni:h) {OsT} is.* İnce ve düz taş; kayrak.

perniyan, [Far. perniyān پرنيان] *(perniya:n) {OsT} is.* İpekten yapılmış işlemeli dokuma; nakışlı atlas. ▫ **perniyān-hūy,** *{OsT} Nazik ve güzel huylu.*

pernu, [Far. pernū پرنو] *(pernu:) {OsT} is.* Bir tür nakışlı ipek kumaş.

pernun, [Far. pernūn پرنون] *(pernu:n) {OsT} is.* → pernu.

peroksit,-di [Fr. péroxyde *(iki oksijen)*] *is.* Birleşiminde normalden daha fazla oksijen bulunan birleşik.

peroksitleme, [peroksit-le-me] *is.* Peroksitlemek için yapılan işlem; peroksitleme eylemi.

peroksitlemek, [peroksit-le-mek] *gçl. f.[-r] [-l(ı)-yor] kim.* Mümkün olan en yüksek düzeyde oksitlemek.

peroksitli, [peroksit-li] *sf. kim.* (Birleşik için) normal birleşikten daha çok oksijen bulunduran.

peron, [Fr. perron *(taş yükselti)*] *is.* Tren istasyonlarında demiryolu boyunca uzanan, yolcuların rahatça inip binmelerine uygun biçimde yüksekçe yapılmış döşeme.

peronospora, [Yun. perona *(kopça)* + spora] *is.* Bitkilerde mildiyu hastalığını yapan mantar.

perpene, [? perpene] *{ağız} is.* Süs eşyası olarak kullanılan sarı pul. [DS]

perpenek, -ği [perp-en-ek] *{ağız} is.* Kelebek. [DS]

perpere, [? perpere] *{ağız} is.* Gelinliğe dikilen düğme gibi ince, yassı, madensel pullar. [DS]

perpi, [perp-i] *{ağız} is.* Tılsım; büyü. [DS]

perpil, [perp-il] *{ağız} is.* **1.** Kuş üzümü. **2.** Yaban üzümü.[DS]

perpilemek, [perp-i-le-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] (-l(i)-yor]* Okşamak; sevmek. [DS]

perr, [Far. perr پر] *{OsT} is.* → per[1].

perran, [Far. perrān پران] *(perra:n) {OsT} sf.* Uçan; uçucu.

perre, [Far. perre پره] *{OsT} is.* Uç; kenar; nihayet. ⊡ **perre-keş,** *{OsT} Birbiri ile yatak arkadaşı olan Yeniçeriler.*

perri, [Far. perrī] *{eAT} is.* Peri. [DK]

perrende, [Far. perrende پرنده] *{OsT} sf.* Uçan; uçucu.

pers, [? pers پرس] *{eAT} sf.* Ters. ⊡ **pers itmek,** *{eAT} 1. Tersine döndürmek. 2. Çarpıtmak.*|| **pers olmak,** *{eAT} 1. Tersine dönmek. 2. {ağız} Yüzükoyun düşerek yüzü gözü berelenmek.* [DS] *3. {ağız} (Pehlivan için) güreşte yüzüstü düşmek.* [DS] *4. {ağız} Yorgunluktan bitkin düşmek.* [DS] *5. {ağız} Ezilerek yere yayılmak.* [DS] *6. {ağız} Sıkıntıdan şaşırmak.* [DS] *7. {ağız} (Paylanan kişi için) terslenmek; dikleşmek.* [DS] *8. {ağız} Yenilgiye uğramak; yenilmek.* [DS] *9. {ağız} Boşa gitmek.* [DS]

persantil, [Fr. pecentile] *is. istk.* Bir veriler dizisini yüze bölen aralık değeri; yüzdelik.

persek, -ği [Far. pārseng] *{ağız} sf.* **1.** Eksik. **2.** *is.* Kağnıda tekerleğin çıkmaması için dingilin ucuna takılan çivi. [DS]

perseng, [Far. pārseng پرسنگ] *{OsT} is.* **1.** Terazide dengeyi sağlamak için hafif gelen kefeye konan ağırlık. **2.** Konuşurken gereksiz yere yinelenen sözcük; lakırdının persengi; pelesenk

persenk, -gi [Far. pārseng] *{ağız} is.* **1.** Kağnıda tekerleğin çıkmaması için tekerleğin ucuna takılan çivi. **2.** Engel. [DS] ⊡ **persenk attırmak,** *{ağız} Uğraştırmak; oyalamak.* [DS]

persimek, [per-si-mek / pörsü-mek] *{ağız} gçsz. f. [-r]* Gevşemek; pörsümek. [DS]

persona, [Fr. persona] *is. psikol.* Kişiliğin dünyaya yönelik yanı.

personel, [Fr. personnel *(kişisel)*] *is.* **1.** Bir kurum veya kuruluşta çalışan kişilerin tümü. **2.** Uçak, gemi, otobüs gibi araçlar seyir halinde iken görev yapanlar; mürettebat. **3.** Bir iş yerinde çalışmalara değişik kademelerde katılan kişilerin tümü. **4.** *as.* Silahlı kuvvetlerde resmî ve sivil görev alan kişilerin tümü.

perspektif, [Lat. perspicare *(dikkatle bakmak)* > Fr. perspective] *is.* **1.** Nesnelerin uzaktan görünüşleri. **2.** Nesneleri bir yüzey üzerine görüldükleri gibi çizme tekniği. **3.** Düz bir çizgi halinde uzanan ana yol.

perspektifçi, [perspektif-çi] *is.* Yaptığı resimlerde perspektiften yararlanan ressam.

perspektivizm, [Fr. perspectivisme] *is. fel.* Bütün bilgilerimizin dünya görüşümüze ilişkin ve yaşamsal gereksinimlerimize uygun olduğunu, ama derin ve bireysel gerçekleri gözden kaybettirdiğini ileri süren öğreti.

persutluk, [Far. fersūde => persut-luḫ] *{ağız} is.* **1.** Bitkinlik; yorgunluk. **2.** Tembellik. [DS]

persülfür, [Fr. persulfure] *is. kim.* Birleşiminde normalden daha fazla kükürt bulunan sülfür; polisülfür.

perşembe, [Far. penc *(beş)* + şenbe *(gün)* پنجشنبه] *{OsT} is.* Haftanın beşinci günü; çarşamba ile cuma arasındaki gün.

perşenk, -gi [Far. pīş-āheng] *{ağız} is.* Kervanın veya sürünün önünde giden hayvan. [DS]

perşöron, [Fr. percheron] *is. zool.* Fransız kökenli boylu, boz veya siyah renkli iyi bir koşum atı cinsi.

pert[1], [part / pert / pırt / pıt / pit / port / pört / pürt *(yans.)*] *is.* Bir yerde sıkışan sıvı ve başka maddenin kurtuluşunu, birden fırlayıp çıkmasını, dağılmasını, patlamasını ve bu sırada çıkan sesi anlatan kök. [Zülfikar] *pert-le-mek, pert-le-k*

pert[2], [pert] *{ağız} is.* Kızma; sinirlenme. [DS] ⊡ **pert olmak,** *{ağız} 1. Utanmak. 2. Kızmak; darılmak.* [DS]

pert[3], [pert] *{ağız} is.* **1.** Baldır. **2.** Hayvan derisinin bacak kısmı. **3.** Çarık için kesilen gönün yanları, kıyıları. **4.** Et parçası. [DS]

pert[4], [pert] *{ağız} is.* Kötü. [DS]

pertab, [Far. pertāb پرتاب] *(perta:b) {OsT} is.* **1.** Sıçrama; atılma. **2.** Atılmak için hız alma. **3.** Uzağa düşen ok vb.

pertav, [Far. pertāv پرتاو] *(perta:v) {OsT} is.* → pertab.

pertavsız, [Far. pertev *(ışık)* +sūz *(yakan)* پرتوسوز] *{OsT} is.* Büyüteç.

pertelemek, [perte-le-mek] *{ağız} gçl. f. [-er] [-l(i)-yor]* **1.** Gereksiz söz söylemek. **2.** Söylenmemesi gereken bir sırrı bilmeden söyleyivermek. [DS]

pertev, [Far. pertev پرتو] *{OsT} is.* Parlaklık; ışık; ışıltı. 🗗 **pertev-bār,** *{OsT} Işıklı.*|| **pertev-efşān,** *{OsT} Işık saçan.*|| **pertev-endāz,** *{OsT} Işık veren.*|| **pertev-endāzî,** *{OsT} Işık verme.*|| **pertev-feşān,** *{OsT} Işık saçan.*|| **pertev-i mihr,** *{OsT} Güneş.*|| **pertev-nisār,** *{OsT} Işık veren.*|| **pertev-pāş,** *{OsT} Aydınlatıcı.*|| **pertev-rîz,** *{OsT} Işık dökücü.*|| **pertev-sūz,** *{OsT} Büyüteç.*|| **pertev-zen,** *{OsT} Işıklandıran; nurlandıran.*

pertik, -ği [bert-ik] *{ağız} is.* El, ayak ve başka yerlerde incinme sonucu oluşan şişlik ve morluk. [DS]

pertikmek, [bert-ik-mek] *{ağız} gçsz. f. [-(ğ)-ir]* Burkulmak; incinmek; ezilmek.[DS]

pertlek, -ği [pert *(yans.)* > pert-le-k] *{ağız} sf.* (Göz için) dışarıya doğru çıkık; patlak. [DS]

pertlemek, [pert *(yans.)* > pert-le-mek] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(ı)-yor]* (Göz için) çeşitli sebeplerden azılmak; dışarı doğru fırlamak. [DS]

peru, [Far. pere => peru] *{ağız} is.* Kapı rezesi. [DS]

peruk,-ğu [İt. perruca] *(pe'ruk) is.* → peruka.

peruka, [İt, perruca] *(peru'ka) is.* Takma saç.

perukacı, [peruka-cı] *is.* Takma saç yapan ve satan kimse.

perukacılık,-ğı [peruka-cı-lık] Takma saç yapan ve satan kimsenin işi.

perukar, [Fr. perruquire] *is.* Erkek berberi; berber.

perun, [? perun] *{ağız} is.* Yemek çatalı. [DS]

perunlu, [perun-lu] *{ağız} sf.* Kuruntulu; işkilli. [DS]

peruş, [Far. perūş پروش] *(peru:ş) {OsT} is.* Sivilce.

peruze, [Far. firūze پروزه] *{OsT} is.* → firuze.

perün, [? perün] *{ağız} zf.* Canlı. [DS]

perva, [Far. pervā پروا] *(perva:) {OsT} is.* **1.** Çekinti; sakınma; korku. **2.** Bağ; ilgi. 🗗 **pervası olmamak,** *Çekintisi, korkusu olmamak.*

pervane, [Far. pervāne پروانه] *(perva:ne) {OsT} is. zool.* **1.** Geceleri ortaya çıkarak ışık etrafında dönen gece kelebeklerinden pul kanatlılara halk arasında verilen ad. **2.** Gemi, uçak vb. takılan bir motorla döndürüldüğünde itme, çekme, tutunma görevi yapan aygıt; çark. **3.** Fırıldak. **4.** Selçuklularda, has, zeamet ve tımar ile ilgili olarak verilen ferman. **5.** Haberci. **6.** *{ağız}* Huni. [DS] 🗗 **pervane balığı,** *zool. Ay balığı, (Mola mola).*|| **pervāne-gân,** *{OsT} Gece ateşe ve ışığa üşüşen kelebekler.*|| **pervane gibi,** *1. Sürekli olarak dönen. 2. mecaz. Birinin işini görmek veya yardımcı olmak amacıyla yanından hiç ayrılmayan.*|| (birine) **pervane olmak,** *O kimseye büyük bir sevgi ile bağlanarak yanından hiç ayrılmamak; büyük ilgi göstermek.*|| **pervāne-vār,** *{OsT} Pervane gibi.*|| **pervāne-veş,** *{OsT} Pervane gibi.*

pervaneci, [pervane-ci] *(perva:neci) is.* **1.** Pervane yapan veya satan kimse. **2.** Selçuklularda, arazi kayıtlarına bakan divan görevlisi.

pervanek, Far. pervānek پروانك] *(perva:nek) {OsT} is.* **1.** *as.* Öncü. **2.** *zool.* Karakulak.

pervaneli, [pervane-li] *(perva:neli) sf.* Pervanesi bulunan; pervane ile işleyen.

pervanesiz, [pervane-siz] *(perva:nesiz) sf.* Pervanesi olmayan.

pervar, [Far. pervār پروار] *(perva:r) {OsT} sf.* Besili; iyi beslenmiş.

pervare, [Far. pervāre پرواره] *(perva:re) {OsT} sf.* → pervar.

pervari, [Far. pervārī پرواری] *(perva:ri:) {OsT} sf.* → pervar.

pervas, [Far. pervās پرواس] *(perva:s) {OsT} is.* El ile dokunarak yoklama; sıvazlama.

pervasız, [perva-sız] *(perva:sız) sf.* Korkusu olmayan; çekinti duymayan.

pervasızca, [perva-sız-ca] *(perva:sı'zca) zf.* Korkmadan; çekinmeden; sakınmadan.

pervasızlık,-ğı [perva-sız-lık] *(perva:sızlık) is.* Korkusuzluk; çekintisizlik; sakınmazlık.

-pervaz, [Far. -pervāz پرواز -] *(perva:z) {OsT} son ek.* Sonuna eklendiği Farsça kelimelere *"uçan, uçucu"* anlamı katarak birleşik sıfatlar yapan son ek.

pervaz, [Far. pervāz پرواز] *(perva:z) {OsT} is.* **1.** Uçma; uçuş; yükselme. *{eT} {eAT} (aynı)* [Bahşayiş] **2.** Saçak; püskül. **3.** Pencere, kapı vb. kasalarının kenarlarına geçirilen ince tahta. **4.** Hücre. **5.** Dolap. **6.** Aynalı ince uzun tahta. **7.** Kitap kapağının iç tarafına konulan mukavvaların kenarlarına paralel bir çerçeve meydana getiren deri parçası. **8.** Yazı levhalarının kenarlarma yapılan bir tür süs. **9.** Kumaştan yapılan eşyaların kenarlarına, elbiselerin kol, yaka ve etek uçlarına geçirilen dar uzun şerit. 🗗 **pervaza ağmak,** *{eAT} Uçup yükselmek; havalanmak; kalkmak.* [DK]|| **pervaz etmek,** *Uçmak.*|| **pervaz urmak,** *{eT} Yükseğe uçmak; yükselmek.* [Bahşayiş]|| **pervaz urmalı olmak,** *{eAT} (Kuş için) uçmağa hazırlanmak; uçmak istemek; uçmak üzere olmak.*

pervaze, [Far. pervāze پروازه] *(perva:ze) {OsT} is.* **1.** Kır yemeği. **2.** Gece eğlenceleri için yakılan ışık. **3.** Altın ve gümüş yaprak kırıntısı.

pervazeger, [Far. pervāze-ger پروازه گر] *{OsT} sf.* Altın ve gümüş yaprakları işleyen.

pervazgâh, [Far. pervāz-gāh پروازه گاه] *(perva:zgâ:h) {OsT} is.* Uçulacak yer; hava alanı.

pervazgeh, [Far. pervāz-geh پروازه گه] *(perva:zgeh) {OsT} is.* → pervazgâh.

pervazi, [Far. pervāzī پروازی] *(perva:zi:) {OsT} is.* Divanda görev almadığı hâlde yolunu bularak kendilerini kayıtlarda görevli kâtipmiş gibi gösteren kimse.

pervede, [? pervede / perver] *{ağız} is.* Domates salçası. [DS]

-perver, [Far. perver پرور] *{OsT} son ek.* Farsça kelimelerden *"besleyen, büyüten, yetiştiren, koruyan, seven"* anlamlarıyla birleşik sıfatlar yapan son ek.

perver[1], [Far. perver پرور] *{OsT} sf.* **1.** Besleyen. **2.** Yetiştiren; terbiye eden. **3.** Seçen; alan. **4.** Seven.

perver[2], [? perver] *{ağız} is.* Domates salçası. [DS]

perveran, [Far. perverān پروران] *(pervera:n) {OsT} is.* **1.** Besleyenler. **2.** Yetiştirenler. **3.** Seçenler. **4.** Sevenler.

perverd, [Far. perverd پرورد] *{OsT} sf.* → perver. ⊡ **perverd-gâr,** *{OsT} 1. Besleyici. 2. Terbiye edici. 3. Allah.*

perverde, [Far. perverde پرورده] *{OsT} sf.* **1.** Beslenmiş. **2.** Yetiştirilmiş; eğitilmiş. ⊡ **perverde etmek,** *Yetiştirmek.*

perverdigâr, [Far. perverd-gār پروردگار] *(perverdigâ:r) {OsT} is.* **1.** Besleyici. **2.** Rızk veren; Allah.

perverende, [Far. perverende پرورنده] *{OsT} sf.* **1.** Yetiştiren; eğiten. **2.** Büyüten; besleyen.

perverî, [Far. perverī پروری] *(perveri:) {OsT} is.* **1.** Besleyicilik. **2.** Eğitme. **3.** Seçme. **4.** Sevme.

perveriş, [Far. perverīş پرورش] *{OsT} is.* **1.** Besleme; besleyiş. **2.** Beslenme. **3.** Yetiştirme; eğitme. ⊡ **perverîş-āmūz,** *{OsT} Manen yetiştiren; filozof.*|| **perverîş-yāb,** *{OsT} 1. Beslenen. 2. Eğitilen.*|| **perverîş-yāfte,** *{OsT} 1. Bakımlı. 2. Terbiye edilmiş; eğitimli.*

pervez, [Far. pervez پروز] *{OsT}is.* Pervaz.

pervin, [Far. pervīn پروین] *(pervi:n) {OsT} is.* Ülker yıldızı; Süreyya.

perviz, [Far. pervīz پرویز] *(pervi:z) {OsT} is.* **1.** Süzgeç; elek. **2.** Balık. **3.** Güzellik. **4.** Cilve. **5.** *sf.* Üstün gelen; muzaffer. ⊡ **pervîz-i felek,** *{OsT} Güneş.*

pervizen, [Far. pervīzen پرویزن] *(pervi:zen) {OsT} is.* **1.** Elek. **2.** Kalbur.

perzü, [? perzü] *{ağız} is.* Pazı otu. [DS]

pes[1], [Far. bes *(yeter; kâfi)* بس] *{OsT} ünl.* **1.** Yenilgiyi kabul etmeyi belirten söz. **2.** Birinin davranışları karşısında şaşkınlığım belirten söz. ⊡ **pes demek,** *1. Yenilgiyi kabul etmek; boyun eğmek. 2. Bir kimsenin kurnazlığına veya huysuzluğuna şaşmak.*|| **pese çıkmak,** *{ağız} Güreşmek.* [DS]|| **pes etmek,** *1. Yenilgiyi kabul etmek. 2. Bir kimsenin kurnazlığına veya huysuzluğuna şaşmak 3. spor. Güreşte yenileceğini anlayan pehlivanın daha fazla ezilmemek için "yeter, yenilgiyi kabul ediyorum" anlamında yaptığı hareket.*

pes[2], [Far. pes پس] *{eAT} {OsT} is.* **1.** Geri; arka. **2.** *zf.* Ondan sonra; ardınca; müteakiben. **3.** O hâlde; öyle ise; pekâla; öyle iken; binaenaleyh. **4.** Sözün kısası; kısacası; hasılı; hasıl-ı kelam. **5.** Ne zaman ki; vaktaki. **6.** İşte. **7.** Sonuç olarak. **8.** *{eAT} ünl.* Ya! ⊡ **pes-i dîvār,** *{OsT} Duvarın arkası.*|| **pes-mānde,** *{OsT} 1. Geride olan; geri kalmış bulunan. 2. Artmak.*|| **pes-mānde-hōr,** *{OsT} Artıkları yiyen.*|| **pes-perde,** *{OsT} Perde arkası.*|| **pes-rev,** *{OsT} 1. Arkadan gelen. 2. Uşak.*|| **pes ü pîş,** *{OsT} Arka ve ön.*

pes[3], [Far. pest پست] *{OsT} sf.* **1.** Alçak; aşağı. **2.** Yavaş ve hafif sesle söylenen. ⊡ **pes perdeden konuşmak,** *Gayet hafif ve yumuşak bir sesle söylemek.*

pesadet, [Far. pesādet پسادت] *(pesa:det) {OsT} is.* Veresiye alış veriş etme.

pesavend, [Far. pesāvend پساوند] *(pesa:vend) {OsT} is. ed.* Kafiye.

pesegi, [pusmak > pus-ağı / pesegi] *{ağız} is.* → peseği. [DS]

pesegü, [pus-mak > pesegü] *{ağız} is.* → peseği. [DS]

peseği, [pus-mak > peseği] *{ağız} is.* **1.** Soğuk yüzünden ağaç dallarının, kapı metallerinin buz tutmuş durumu. **2.** Çiy. **3.** Islaklık. **4.** Sis. [DS]

pesek[1], **-ği** [pas-ak / pesek] *{ağız} is.* **1.** Kir. **2.** Diş kiri; diş pası. [DS]

pesek[2], **-ği** [? pesek] *{ağız} sf.* **1.** Eğri. **2.** Eksik. [DS]

pesekli, [pesek-li] *{ağız} is.* Kirli; tortulu. [DS]

peselek, -ği [pes-e-le-k] *{ağız} sf.* Tutuk ve yarım yarım konuşan. [DS]

peselemek, [pes-e-le-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* Yemeği iyi pişiremeyip yenilemez duruma getirmek. [DS]

pesen, [pus-an] *{ağız} is.* **1.** → peseği. **2.** Sis. [DS] ⊡ **pesen pesen,** *{ağız} (Yağmur için) hafif hafif.* [DS]

-pesend, [Far. pesend پسند -] *{OsT} ek.* Farsça kelimelerden *"beğenmiş, beğenen"* anlamlarıyla birleşik sıfatlar yapan son ek.

pesend, [Far. pesendīden *(beğenmek)* > pesend پسند] *{OsT} is.* **1.** Seçme; beğenme; takdir etme. **2.** Yazma kitapların kapağına yapılmış altınla karışık süsleme. **3.** Mat altın. **4.** Renkli veya sade, her iki yüzü de kullanılabilen bir tür işleme. **5.** *{ağız}* Denk sayma; ölçme. [DS] ◘ **pesend etmek,** *{ağız} 1. Şaşmak; şaşırmak. 2. Şaşırtmak.* [DS]

-pesendane, [Far. pesend-āne پسندانه] *(pesenda:ne) {OsT} ek.* Farsça kelimelerden *"beğenmişçesine, beğeneceği biçimde olan"* anlamında birleşik sıfatlar yapan son ek.

pesende, [Far. pesende پسنده] *{OsT} sf.* **1.** Beğenilmiş. **2.** Seçilmiş.

pesendide, [Far. pesendīde پسندیده] *(pesendi:de) {OsT} sf.* **1.** Beğenilmiş; takdir edilmiş. **2.** Seçilmiş. **3.** *müz.* Klasik Türk müziğinde Üçüncü Selim tarafından düzenlenen birleşik bir makam adı.

peseng, [? peseng] *{ağız} is.* Uçurtmalarda ipin takıldığı yer. [DS]

pesengi[1], [pus-mak > pus-ağı / pesengi] *{ağız} is.* → peseği. [DS]

pesengi[2], [pas-ak > pesengi ?] *{ağız} is.* Tortu. [DS]

pesengi[3], [pes > pes-engi ?] *{ağız} is.* Emir altında bulunma.[DS]

pesengü[1], [pus-mak > pesengü] *{ağız} is.* → peseği. [DS]

pesengü[2], [pes-engü] *{ağız} is.* Irmağın, çevresine zarar vermemesi için iki kıyısına yapılan set.[DS]

pesenk[1], [pus-mak > pus-an / pesenk] *{ağız} is.* → peseği. [DS] ◘ **pesenk yağmak,** *{ağız} Soğuk yüzünden ağaçların vb. bitkilerin üzerine kırağı yağmak; kırç tutmak.* [DS]

pesenk[2], **-gi** [pas > pesenk ?] *{ağız} is.* Sirke, turşu vb. yiyeceklerin üzerinde oluşan beyaz küf. [DS]

pesenk[3], **-gi** [Far. perseng] *{ağız} is.* Söz gelişi. [DS]

pesenk[4], **-gi** [Far. pārseng] *{ağız} is.* Kağnıda, tekerleğin çıkmaması için mazı ucuna takılan çivi. [DS]

pesenkli, [pesenk-li] *{ağız} is.* Üstüne kabartma çiçekler işlenmiş, yollu, ipek kumaş. [DS]

pesenlemek, [pesen-le-mek] *{ağız} gçsz. f. -r] [-l(i)-yor]* Bozulmaya başlayan sulu yiyeceklerin üzerinde küf tabakası oluşmak. [DS]

pesent, -di [Far. pesend] *{ağız} sf.* (Kişi için) acımasız; ters. [DS]

pesepüse, [pese+püse] *{ağız} is.* Öteberi. [DS]

peserek, -ği [Moğ. besereg / Far. bīserāk] *{ağız} is.* Güreşçi deve. [DS]

peseriklenmek, [pusarık-la-n-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* Bulanık görmek; dumanlanmak. [DS]

peserlemek, [bas-ar-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* Yatıştırmak. [DS]

peseslemek[1], [peses-le-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* **1.** Ağırlamak; gönlünü almak. **2.** Yersiz söylenen bir sözü kapatmaya çalışmak. **3.** Öfkesini yatıştırmak. **4.** Düzenlemek. [DS]

peseslemek[2], [beses-le-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* Paylamak; korkutmak. [DS]

peseta, [İsp. peseta] *(pese'ta) is.* İspanyol para birimi.

pesgel, [Yun. pastilos] *{ağız} is.* Sakızkabağı, ayva, armut veya karpuz kabuğunun pekmezle kaynatılması ile yapılan bir tür meyve ezmesi. [DS]

pesimist, [Fr. pessimiste] *sf.* Kötümser; karamsar; bedbin.

pesimizm, [Fr. pessimisme] *is.* Kötümserlik; karamsarlık; bedbinlik.

pesin[1], [? pesin] *{ağız} is.* **1.** Ağaçlarda kalan yağmur damlaları. **2.** → peseği. **3.** Kırağı. **4.** Sis. [DS]

pesin[2], [Far. pesīn پسین] *(pesi:n) {OsT} sf.* En geride bulunan; sondaki.

pesin[3], [? pesin] *{ağız} is.* Su yosunu. [DS]

pesinmek, [pes-in-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* Çekinmek; utanmak. [DS]

peskel, [Yun. pastilos] *{ağız} is.* → pesgel. [DS]

peskütan, [Erme. bezket => peskütan] *{ağız} is.* Tuzlu ayranın kaynatılıp süzdürülmesiyle elde edilen çökelek. [DS]

pesküten, [Erme. bezket => pesküten] *{ağız} is.* → peskütan. [DS]

peslek, -ği [bes-le-k] *{ağız} is.* Besleme; hizmetçi. [DS]

pesleşme, [pes-le-ş-me] *is.* Pesleşmek eylemi.

pesleşmek, [pes-le-ş-mek] *dönşl. f. [-ir]* (Ses için) yavaş, hafif duruma gelmek.

pesliğen, [Yun. basilikon / Far. spergām سپرغم => pesliğen پسلکن] *{OsT} is. bot.* Fesleğen, *(Ocimum basilicum).*

peso, [İsp. peso] *(pe'zo) is.* Latin Amerika ülkelerinin çoğunda kullanılan para birimi.

pespaye, [Far. pest *(aşağı)* + pāye *(rütbe)* پست پایه] *(pespa:yé) {OsT} sf.* **1.** Aşağılık, soysuz kimse; alçak. **2.** Bu tür kimseye yakışır.

pespayegân, [Far. pespāyegān پست پایگان] *(pespa:yegâ:n) {OsT} is.* Soysuz, aşağılık kimseler.

pespayelik,-ği [pespaye-lik] *(pespa:yelik) is.* **1.** Aşağılık, soysuz bir kimsenin davranışı; böyle kimselere özgün şeylerin niteliği. **2.** Aşağılık hareket; adi davranış.

pespembe, [pe(s)+pe/mbe] *pekşt. sf.* Tam pembe; pembelik özelliğini tam olarak bulunduran.

pespente, [? pespente] *{ağız} is.* → pespenti. [DS]

pespenti, [? pespenti] *{ağız} is.* Üzgün üzgün düşünme. [DS]

pesperte, [? pesperte] *{ağız} is.* Pislik; tortu. [DS]

pest, [Far. pest پست] *{OsT} sf.* **1.** Aşağı; alçak. **2.** (Ses

için) hafif; yavaş. ◘ **pest-baht,** *{OsT} Kısmeti olmayan; bahtsız.*|| **pest-fıtret,** *{OsT} Yaratılışı kötü; adi yaradılışlı; soysuz.*|| **pest perdeden,** *{OsT} Hafif sesle.*|| **pest-pāye,** *{OsT}* → pespaye.|| **pest-perde,** *{OsT} Alçak sesle.*|| **pest-sadā,** *{OsT} Hafif, alçak ses.*|| **pest-tînet,** *{OsT} Alçak yaradılışlı; kötü.*|| **pest-zinde,** *{OsT} 1. Arta kalan. 2. Geri kalma.*

pestar, [? pestar] *{ağız} is.* Yürümesi gerektiği hâlde yürümeyen çocuk. [DS]

pestel, [Yun. pastilos] *{ağız} is.* Sakızkabağı, armut, ayva, karpuz kabuğu gibi meyvelerin pekmezle kaynatılması ile yapılan bir tür tatlı. [DS]

pestenkeranî, [Far. pest-engār-āne پستنکارانی] *(pestenkera:ni) {OsT} sf.* Değersiz; saçma; boş; uydurma.

pester[1], [Yun. pastilos] *{ağız} is.* Domates salçası. [DS]

pester[2], [? pester] *{ağız} sf.* Yorgun; bitkin. [DS]

pesterek, -ği [Far. pesterek پسترك] *{OsT} is.* Kâğıdın yüzünü düzeltmekte kullanılan araç; mühre tahtası

pesti, [Far. pestī پستی] *(pesti:) {OsT} is.* **1.** Alçaklık. **2.** *{ağız} sf.* Bakımsız; gelişmemiş; cılız. [DS]

pestikan, [Erme. bezket => pestikan] *{ağız} is.* Tuzlu ayrandan yapılan çökelek. [DS]

pestikel, [Erme. bezket ?] *{ağız} sf.* Besleyici. [DS]

pestil[1], [Yun. pastéli] *is.* Yufka biçiminde kurutulmuş meyve ezmesi. ◘ **pestil çullaması,** *{ağız} Dut pestilini yumurtaya batırıp yağda kızartarak yapılan bir tür tatlı.* [DS]|| **pestil tütün,** *Hamur gibi yoğrulan yaprak tütün kırıntılarının silindirlerden geçirilmesiyle elde edilen kâğıt halindeki tütün.*

pestil[2], [Yun. pastilos] *{ağız} is.* Mumu alındıktan sonra geriye kalan siyah bal. [DS]

pestil[3], [Lat. pistillum > pestello *(havan)*] *is.* **1.** Havanda ezilmiş şey. **2.** *argo.* Hasta. **3.** *argo.* Sarhoş. **4.** Kömür damarı ile tavan arasındaki ince killi tabaka. **5.** *sf.* Yorgun; güçsüz. ◘ **pestil gibi,** *Hareket edemeyecek kadar yorgun; güçsüz.*|| **pestile çevirmek,** *Bir kimseyi aşırı ölçüde yorup güçsüz düşürmek.*|| **pestili çıkmak,** *Çok yorulmak; bitkin düşmek.*|| **pestilini çıkarmak,** *1. Bir kimseyi çok yormak. 2. Çok dövmek.*

pestilleşme, [pestil-le-ş-me] *is.* Pestilleşmek eylemi.

pestilleşmek, [pestil-le-ş-mek] *dönşl. f, [-ir]* **1.** Pestil durumuna gelmek. **2.** *mecaz.* Yorgun ve bitkin düşmek.

pesto, [İt. pesto] *is.* Havanda döverek hazırlanmış bir tür sos.

pesüs, [Far. pīh *(iç yağı)* + -sūz *(yakan)* پیهسوز] *is.* İç yağı yakılan toprak kandil.

pesvende, [? pesvende] *{ağız} is.* Yapılan bir işin eksik kalan yanları. [DS]

peş[1], [Far. peşt *(arka)* پش] *{OsT} is.* **1.** Arka. **2.** *{ağız}* Yüzü dönük; ters [DS] ◘ (bir kimsenin) **peşinde** (olmak), *O kimseyi istiyor, ondan bir şey istiyor olmak.*|| (bir şeyin) **peşinde** (olmak), *Sürekli ister, izler durumda olmak.*|| **peşinde dolaşmak,** *Bir kimsenin arkasını bırakmamak; amacına ulaşmak için o kimseyi razı etmeye çalışmak; bir amaçla birisini izlemek; o kişiyi sürekli izlemek.*|| (birinin) **peşinde gitmek,** *1. O kimseyi izlemek; bir kimseyi izlemek. 2. O kimsenin düşünce ve görüşlerini benimsemek.*|| (bir şey) **peşinde koşmak,** *1. O şeyi elde etmek için uğraş vermek. 2. Bir kimseyi razı etmeye çalışmak.*|| **peşinden gelmek,** *Bir kimsenin hemen ardından gelmek.*|| **peşinden gitmek,** *1. Bir kimseyi izlemek. 2. O kimsenin görüş ve düşüncelerini benimseyerek izinden gitmek.*|| (bir kimsenin) **peşinden koşmak,** *1. Bir kimseyi bir şeye razı etmeye çalışmak. 2. O kişi ile gönül ilişkisine girmek.*|| (bir şeyin) **peşinden koşmak,** *O şeyi elde etmek için uğraş vermek.*|| **peşinden sürüklemek,** *Bir kimseyi veya grubu etkisi altına alarak kendisini izlemelerini sağlamak; cezbetmek; çekmek.*|| **peşinden sürüklenmek,** *Bir kimsenin etkisi altında kalarak onu izlemek; cazibesine kapılmak.*|| (bir kimsenin) **peşinden yürümek,** *1. Bir kimsenin arkasından yürümek, gitmek; onu izlemek. 2. mecaz. Bir kimseye her konuda uymak; onu taklit etmek.*|| **peşine düşmek,** *1. Bir kimsenin arkasından gitmek; izlemek. 2. Bir isteğin gerçekleşmesini sağlamaya çalışmak; o işi takip etmek.*|| (bir kimsenin) **peşine takılmak,** *O kimsenin arkasından ayrılmamak; ardından gitmek; takip etmek.*|| **peşine takmak,** *1. Bir kimseyi ardından sürüklemek. 2. Her gittiği yere götürmek; beraberinde götürmek; yanında götürmek.*|| **peşini bırakmak,** *1. Bir kimseyi izlemekten vazgeçmek; ardından gitmeyi bırakmak. 2. Bir işi sonuçlandırmaktan vazgeçmek.*|| **peşini bırakmamak,** *1. Bir kimseyi izlemekten vazgeçmemek. 2. Bir şeyi sonuçlandırmaktan vazgeçmemek.*|| **peşi peşine,** *Arka arkaya.*|| **peşi sıra,** *Hemen ardından; arkasından; ardı sıra.*|| **peş peşe,** *Art arda; ara vermeden; aralıksız.*|| **peş tahtası,** *1. Karagöz oyununda, gerginin arkasına çepeçevre iplerle tutturulmuş, üzerinde sıra sıra delikler bulunan raf; destgâh. 2. {ağız} Kıyma tahtası.* [DS] *3. {ağız} Tahta kanepe; sedir.* [DS] *4. {ağız} Peyke.* [DS]

peş[2], [Far. peş پش] *{OsT} is.* **1.** Bazı giyeceklerin etek kesimini genişletmek amacıyla eklenen üçgen parça. **2.** *dnz.* Bir yelkenin kavisli olarak kesilmiş yaprağı. **3.** Mukarnaslarda bademi oluşturan üçgen yüzey. ◘ **peş getürmek,** *{ağız} (Söz için) uygun biçimde karşılık vermek.* [DS]

peş[3], [? peş] *{ağız} is.* Kâğıt oyunlarında el tutma; kâğıt alma. [DS]

peşdamaz, [? peşdamaz] *{ağız} is.* Yıldız bilimci. [DS]

peşdil, [peşkir ?] *{ağız} is.* Kadınların önlerine bağladıkları iş önlüğü. [DS]

peşe[1], [baş+eke > beşe / peşe پشه] *{eAT} is.* → beşe.[1]

peşe[2], [Far. peşe پشه] *{OsT} is. zool.* Sivrisinek. ◘ **peşe-bend,** *{OsT} Cibinlik.*|| **peşe-gîr,** *{OsT} 1. Sivrisinek tutan; sivrisinek avlayan. 2. Aylak.*|| **peşe-hāne,** *{OsT} Cibinlik.*

peşe[3], [? peşe] *{ağız} is.* Şubat ayı. [DS]

peşe[4], [Far. pēşe] *{ağız} is.* **1.** Alışkanlık; yaradılış. **2.** Suçu örtmek için uydurulan yalan. **3.** Nitelikleri açısından yaraşık; yakışır. [DS]

peşe[5], [Far. peş => peş-e] *{ağız} zf.* Kadar; dek. [DS]

peşeng, [Far. pīş-āheng پیش آهنگ => peşeng پشنگ] *{OsT} is.* **1.** Kervan veya kabilenin önünde giden; öncü. **2.** Hayvan sürüsünün başı. **3.** Yol gösteren kimse; kılavuz.

peşenk, -gi [Far. pīş-āheng / pīş-āveg] *{ağız} is.* Kervanın önünde giden, yola alışkın at. [DS]

peşgek, -ği [? peşgek] *{ağız} is.* Bir kimseye, emeğinin karşılığından daha çok olarak verilen ücret. [DS]

peşgidan, [Erme. bazkat => peskütan > peşgidan / peşkidan] *{ağız} is.* Tuzlanmış süzme yoğurt. [DS]

peşgin, [Far. pişẖūn => peşgin] *{ağız} is.* Masadan küçük ve alçak, yuvarlak tahta sofra; hamur tahtası. [DS]

peşgir, [Far. pīş-gīr پیش گیر] *(pi:şgi:r) {OsT} is.* Havlu; peşkir.

peşgu, [? peşgu] *{ağız} is.* Soba. [DS]

peşgun, [Far. pişẖūn => peşgun / peşgün / peşgin] *{ağız} is.* → peşgin. [DS]

peşgün, [Far. pişẖūn => peşgün] *{ağız} is.* Sahan. [DS]

peşhun, [Far. pişẖūn => peşẖun] *{ağız} is.* → peşgin. [DS]

peşik, -ği [beşik] *{ağız} is.* Beşik. [DS]

peşiman, [Far. peşīmān پشیمان] *(peşi:ma:n) {eAT} {OsT} sf.* → pişman. ◘ **peşiman yemek,** *{eAT} Pişman olmak; nadim olmak.*

peşimani, [Far. peşīmānī پشیمانی] *(peşi:ma:ni:) {OsT} is.* Pişmanlık.

peşin, [Far. pişīn *(erken, önce)* پیشین] *{OsT} sf.* **1.** (Para için) bir alış verişte, alınan malın teslimi ile birlikte veya daha teslim alınmadan sözleşmenin yapıldığı anda ödenen. **2.** (Ücret için) çalışmadan ödenen. **3.** Önceden olan. **4.** *zf.* Satın alırken, tüm karşılığını nakit ya da çekle ödeyerek. **5.** *zf.* Daha önceden; evvelce; peşinen. **6.** *zf.* Çalışmadan; işi yapmadan; tamamlamadan; işlemeden. **7.** *zf.* Bedelini önceden vermek koşuluyla. ◘ **peşin cevap,** *Sonradan söylenmesi gereken bir sözü en baştan söyleme.*|| **peşin fikir,** *Ön yargı.*|| **peşin hüküm,** *Ön yargı.*|| **peşin pazarlık,** *Teslimi veya yapımı geleceğe dönük mal veya iş için önceden konuşarak anlaşmaya varma.*|| **peşin peşin,** *1. Peşin olarak. 2. Önceden benimsenmiş olarak.*|| **peşin piyasa,** *Peşin satışa bağlı alış veriş düzeni.*|| **peşin satış,** *Bedeli hemen veya önceden ödenerek yapılan satış.*|| **peşin yargı,** *Ön yargı.*

peşinat, [Far. pişīn => peşīnāt پشینات] *(peşi:na:t) {OsT} is.* Önceden, peşin olarak verilen para; avans.

peşinatsız, [peşinat-sız] *(peşi:natsız) sf.* Peşin para almadan.

peşinci, [peşin-ci] *sf.* **1.** Malı peşin para ile satan. **2.** Aldığının bedelini hep peşin para ile ödeyen kimse.

peşinde, [peş-in-de] *is.* Sürekli izinde olma; arkasından ayrılmama; takibinde oluş.

peşinen, [Far. pişīn => peşīnen پشیناً] *(peşi:'nen) {OsT} zf.* **1.** Önceden; en önce; en baştan. **2.** Peşin olarak.

peşirefçi, [Far. pīş-rev => peşrev > peşrev-ci] *{ağız} sf.* Bilip bilmediği hâlde her işe karışan; her şeye öncülük eden. [DS]

peşiz, [Far. peşīz پشیز] *(peşi:z) {OsT} is.* **1.** Akçe; mangır. **2.** Katır boncuğu. **3.** Balık pulu. **4.** Peçiç oyunu.

peşkeş, [Far. pīş *(ön)* + -keş *(çeken)* پیشکش] *{OsT} is.* Armağan; hediye. ◘ **peşkeş çekmek,** *1. Başkasına ait bir malı birine vermek. 2. Verilmemesi gereken bir şeyi birine vermek. 3. Uygunsuz olarak birine vermek; yasalara aykırı olarak yararlanmasını sağlamak.*

peşkidan, [Erme. bazkat => peskütan > peşgidan / peşkidan] *{ağız} is.* Tuzlanmış süzme yoğurt. [DS]

peşkin, [Far. piş-ẖūn => peşkin / peşgin] *{ağız} is.* → peşgin. [DS]

peşkir, [Far. pīş *(ön)* + -gīr *(tutulan)* پیشگیر / پشکر] *{OsT} is.* **1.** Yemek yerken kullanılan mendile benzer bir pamuklu bez; peçete. **2.** El ve yüz kurulamaya yarayan her türlü bez; havlu. **3.** *{ağız}* Kalın ketenden yapılmış kadın önlüğü. [DS] ◘ **peşkir ağası,** *İmparatorluk döneminde, saraydaki peşkir ve havlulara bakan görevli.*|| **peşkir atmak,** *Yer sofraları için yere büyükçe bir peşkir sermek.*|| **peşkir çekmek,** *Maça oyununda, kâğıtlar dağıtıldıktan sonra hiçbir oyuncu oynamadan oyunda hiç kâğıt almayacağını beyan etmek.*|| **peşkir sallama,** *{ağız} folk. Erkeğin en yakın akrabalarının katıldığı nişan töreni.* [DS]

peşkirci, [peş-kir-ci] *is.* **1.** Peşkir dokuyan, yapan ve satan kimse. **2.** İmparatorluk döneminde, saraydaki peşkirlerle ilgili işlere bakan görevli.

peşkircilik,-ği, [peşkir-ci-lik] *is.* Peşkircinin işi.

peşkun, [Far. pişẖūn => peşgin / peşkun] *{ağız} is.* **1.** Hamur tahtası. **2.** Sofra altına konulan iskemle. **3.** Büyük tepsi. **4.** Sofra bezi. [DS]

peşkün, [Far. pişẖūn => peşkün] *{ağız}* is. **1.** Dükkân

önlerine konulan tahta peyke. **2.** Okul sırası. **3.** → peşgin. **4.** Küçük sini. **5.** El yüz yıkama yeri; lavabo. **6.** Lamba, mum konulan küçük sehpa. [DS]

peşkünlü, [peşkün-lü] *{ağız} sf.* Çok bilmiş. [DS]

peşkütan, [Erme. bazkat => peskütan > peşgidan / peşkidan / peşkütan] *{ağız} is.* Süzme yoğurt. [DS]

peşlemek, [peş-le-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* Giysi eteği ile ateşi yelpazelemek. [DS]

peşleng, [Far. peşleng پشلنگ] *{OsT} is.* **1.** Geri kalmış; geri kalan. **2.** Ölünün bıraktığı mal vb. tereke.

peşlenme, [peş-le-n-me] *is.* Çarpılma; yamulma.

peşli, [peş-li] *sf.* **1.** (Giyecek için) peş eklenerek eteği genişletilmiş olan. **2.** (Belirtilen sayıda ve nitelikte) peş eklenmiş olan.

peşlik, -ği [peş-lik] *{ağız} is.* Kadınların önlerine bağladıkları iş önlüğü. [DS]

peşm, [Far. peşm پشم] *{OsT} is.* **1.** Yapağı; yün. **2.** Keten helva. ⊡ **peşm-i devāt,** *{OsT} Mürekkep hokkasının dibine konan lif.*

peşme, [? peşme] *{ağız} is.* Tespih yapmakta kullanılan bir araç. [DS]

peşmek, [Far. peşmek پشمك] *{OsT} is.* Kısa yapağı.

peşmelba, [Fr. pêche *(şeftali)* + Melba *(Avusturyalı opera sanatçısı)*] *is.* Şeftalili, kremalı bir tür dondurma.

peşmin, [Far. peşmīn پشمين] *(peşmi:n) {OsT} sf.* **1.** Yünden yapılmış. **2.** Hırka yapımında kullanılan yünden dokunmuş bir tür kumaş.

peşmine, [Far. peşmīne پشمينه] *(peşmi:ne) {OsT} sf.* → peşmin. ⊡ **peşmîne-pūş,** *{OsT} 1. Yün hırka giyen. 2. Derviş.*

peşnamaz, [Far. peş-nemaz] *{ağız} is.* Topluluğa namaz kıldıran imam. [DS]

peşni, [? peşni] *{ağız} is.* Yelek. [DS]

peşrev, [Far. pīş *(ön)* + -rev *(giden)* پشرو] *{OsT} is.* **1.** Öncü. **2.** Türk müziğinde araçlı bir biçim. **3.** Türkülü halk hikâyelerinde türküler arasında okunan mani. **4.** Ucu demir yerine kemikten yapılmış menzil oku. **5.** Yağlı güreşlerde pehlivanların güreşe başlamadan önce el çırparak ve kispetlerine vurarak yaptıkları gösteri.

peşrevlenme, [peşrev-le-n-me] *is.* Peşrevlenmek eylemi.

peşrevlenmek, [peşrev-le-n-mek] *gçsz. f. [-ir]* (Pehlivanlar için) yağlı güreşe başlamadan önce el çırparak ve kispetlerine vurarak gösteri yapmak.

peşri, [? peşri] *{ağız} is.* Üç etek denilen kadın elbisesi. [DS]

peşşe, [Far. peşe / peşşe پشه] *{OsT} is. zool.* Sivrisinek. ⊡ **peşşe-bend,** *{OsT} Cibinlik.*|| **peşşe-gîr,** *{OsT} Sivrisinek avlayan.*

peşt, [Far. peşt پشت] *{OsT} sf.* Arka. ⊡ **peşt ā peşt,** *{OsT} Birbiri ardından; art arda; peş peşe.*

peştahta, [Far. pīş-taḫte پشتخته] *{OsT} is.* **1.** İş yerinde üzerinde çalışılan küçük çekmece. **2.** Sarrafların üzerinde para saydıkları sehpa.

peştala, [? peştala] *{ağız} is.* Görevi olmadığı hâlde her işe karışan; kendisine aracı süsü veren. [DS]

peştamal, [Far. püşt-māl *(sırt sileceği)* پشتمال] *{OsT} is.* **1.** Hamamda örtünmek ve sırt kurulamak için kullanılan ince dokuma. **2.** İş yaparken önlük gibi bele bağlanan bez dokuma. **3.** Kadınların başlarına örttükleri özel dokuma. ⊡ **peştamal kuşanmak,** *Bir sanatla uğraşmak; bir meslek edinmek; bir zanaatta usta olmak.*

peştamalcı, [peştamal-cı] *is.* Peştamal, havlu vb. şeyler dokuyan ve satan kimse.

peştamalcılık,-ğı [peştamal-cı-lık] *is.* Peştamalcının yaptığı iş.

peştamaliye, [Far. peştemāl + Ar. -iyye پشتماليه] *{OsT} is.* Hava parası.

peştamallı, [peştamal-lı] *sf.* Peştamalı olan; peştamal kuşanmış olan.

peştamallık,-ğı [peştamal-lık] *sf.* **1.** Peştamal yapımına uygun olan. **2.** *is.* Peştamal konulan raf vb. yer. **3.** İşlek bir dükkânı devralmak isteyenden önceki esnafın istediği karşılıksız para; hava parası.

peştamalsız, [peştamal-sız] *sf.* Peştamalı olmayan; peştamal kuşanmamış olan.

peştambal, [Far. püşt-māl] *{ağız} is.* İş önlüğü. [DS]

peştemal, [Far. püşt-māl *(sırt sileceği)* پشتمال] *{OsT} is.* → peştamal.

Peştu, [Afg. d. peştu] *is.* Afgan.

Peştuca, [Peştu-ca] *is.* Afgan dili; Afganca.

pet[1], [Fr. **p**oly **t**éréphtalate d' **é**thylèneglycol] *kısalt. is.* Piyasada tergal adıyla bilinen aromatik polyesterin kısaltılmış adı; polietilentereftalat. ⊡ **pet şişe,** *Bu maddeden yapılmış şişe; naylondan yapılma kap.*

pet[2], [? pet] *{ağız} is.* Büyük alev. [DS]

petah, [? petah] *{ağız} sf.* Yalancı. [DS]

petal, [Fr. pétale] *is. bot.* Taç yaprak.

petavra, [Yun. petauron] *is.* → padavra.

pete[1], [? pete] *{ağız} is.* Mendil. [DS]

pete[2], [? pete] *{ağız} is.* Aşık oyunu. [DS]

petek[1], **-ği** [Sansk. petāka *(sepet)* / Erme. p'et'ak / bit-mek > pit-ek / petek ?] *is.* **1.** Arıların yavru üretmek ve bal depo etmek için ürettikleri düzgün altıgen ağızlı yuvacıklar topluluğu. **2.** Bu yuvacıkların boş olanı. **3.** *{OsT}* Çamurdan yapılan zahire ambarı. **4.** *{ağız}* Arı kovanı. [DS] **5.** *{ağız}* Arı; bal arısı. [DS] **6.** Minarelerde külah ile şerefe arasındaki bölüm. **7.** Isıtma düzeneklerinde içinden ılık su

geçen ve ısı yayınımını sağlayan dilim; radyatör. **8.** *yer b.* Sert bir kayaçta oluşan oyuklar. **9.** *{ağız}* Burun içinde katılaşmış sümük. [DS] **10.** *sf.* Petek biçiminde olan. ⮺ **petek dokuma,** *Üzerinde küçük petek motifleri bulunan pamuklu dokuma.*|| **petek göz,** *zool. Eklem bacaklılarda görülen bir çok görme hücresinden oluşan göz türü; birleşik göz.*|| **petek güvesi,** *zool. Arı kovanlarında peteklere zarar veren Galleria mellonella ve Achroia grisella isimli iki asalak kelebeğe verilen ad.*

petek[2], -ği [? petek] *{ağız} is.* Ayı yavrusu. [DS]

petek[3], -ği [? petek] *{ağız} is.* Kalp para. [DS]

petek[4], -ği [bat-mak > bat-ak / petek] *{ağız} is.* **1.** Çeşme yalağı. **2.** Kuyu dolabı. **3.** Ağaçtan yapılmış çamaşır teknesi. [DS]

peteklenme, [petek-le-n-me] *is.* Peteklenmek eylemi.

peteklenmek, [petek-le-n-mek] *dönşl. f. [-ir]* **1.** Petek görünümü almak. **2.** *yer b.* (Kayaçlar için) petekler oluşmak. **3.** Petekli duruma gelmek.

peteklik, -ği [petek-lik] *{ağız} is.* Arılık; arı kovanı konulan yer. [DS]

petekülle, [? petekülle] *{ağız} is.* Konu dışı söylenen söz. [DS]

petelek, -ği [petel-ek ?] *{ağız} is.* **1.** Erkeklik bezi; husye. **2.** Prostat. [DS]

peten, [? peten] *{ağız} is.* Bir tür kumaş. [DS] ⮺ **peten tutmak,** *{ağız} Oyun yapmak; düzen kurmak.* [DS]

petene, [? petene] *{ağız} is.* Tuzak. [DS]

petente, [? petente] *{ağız} is.* Düzen; oyun. [DS]

petenteli, [petente-li] *{ağız} sf.* **1.** Kavgacı. **2.** Açıkgöz; becerikli. [DS]

peter, [Far. peter پتر] *{OsT} is.* Düz metal levha.

petetul, [? petetul] *{ağız} sf.* **1.** (Kadın için) Beceriksiz; derli toplu olmayan. **2.** *is.* Yırtık, eski çorap. [DS]

peteyh, [petek] *{ağız} is.* Petek. [DS] ⮺ **peteyh sağmak,** *{ağız} Kovandan bal almak.* [DS]|| **peteyh söndürmek,** *{ağız} Kovandaki arıları, su dökerek öldürmek.* [DS]

petez, [? petez] *{ağız} is.* **1.** Patates ve yuvarlak meyvelerin küçüğü. **2.** Kirmanın yuvarlak başı. [DS]

petgir, [Far. petgīr پتگیر] *(petgi:r) {OsT} is.* Kıldan yapılmış elek.

petik[1], -ği [*eT.* betik > petik] *{ağız} is.* Kitap. [DS]

petik[2], -ği [? petik] *{ağız} is.* Küçük kuşları tutmakta kullanılan tuzak. [DS]

petir, [pet-ir] *{ağız} is.* Pürüz; pütür. ⮺ **petir pütür,** *{ağız} Düzgün olmayan; pürüzlü.* [DS]

petiz, [? petiz] *{ağız} is.* Düşmanlık. ⮺ **petiz etmek,** *{ağız} Düşmanca bakışmak.* [DS]

petizlemek, [petiz-le-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* **1.** Bir kimsenin, baskı ve korku ile özgürlüğünü kısıtlamak. **2.** Kızmak; paylamak. [DS]

petka, [Bulg. petka ?] *is. argo.* **1.** Kıç; geri. **2.** Cesaret; ataklık; güçlülük. ⮺ **petkası sıkmak,** *Kendine güvenmek; cesaret etmek; bir şeyi yapabilecek gücü ve cesareti kendinde bulmak.*

petkin, [? petkin] *{ağız} is.* Lazımlık. [DS]

petleç, -ci [? petleç] *{ağız} is.* Sacda pişirilen hamuru çevirmeye yarayan araç. [DS]

petlek, [pet-le-k] *{ağız} sf.* → pörtlek. [DS]

petlemek, [pet-le-mek] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(i)-yor]* → pörtlemek. [DS]

petleşmek, [pet-le-ş-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* Gözlerini iri iri açarak bakmak. [DS]

petletmek, [pet-le-t-mek] *{ağız} gçl. f. [-ir]* **1.** (Göz için) iri iri açmak. **2.** (Göz için) çıkartmak; patlatmak. [DS]

petni, [Yun. petni] *{ağız} is.* **1.** Ahırda tekne ya da oluk biçiminde yapılmış hayvan yemliği. **2.** Hayvanların su içtikleri taş veya ağaç tekne; yalak. **3.** Musluk. [DS]

petrak, -ğı [pet-(i)r-e-k] *{ağız} sf.* (Ağaç için) çürük; yerinden oynamış. [DS]

petrifikasyon, [Fr. pétrification] *is.* Taş hâline dönüşme; taşlaşma.

petrografi, [Yun. petra *(kaya)* + graphe *(tasvir)* > Fr. Pétrographie] *is.* Kayaçları yapı ve kimyasal birleşimleri, oluşumları açısından inceleyen yer bilimi dalı; taş bilimi; litoloji;

petrokimya, [Fr. pétrol + Ar. kīmyā > Fr. pétrochimie] *is.* Petrolden türeyen kimyasal maddelerle ilgilenen bilim, teknik ve sanayi.

petrokimyacı, [petrokimya-cı] *is.* Petrokimya ile uğraşan kimse.

petrol,-lü [Lat. petra *(taş)* + oleum *(yağ)* > Fr. pétrole] *is.* **1.** Çok koyu renkli, kendine has keskin kokulu, yoğunluğu 0.8 ile 0.95 arasında değişen, arıtılmamış, yanıcı doğal mineral yağ; yer yağı; neft. **2.** Lamba ve ocaklarda kullanılan kerosen. ⮺ **petrol lambası,** *1. İçinde petrol yakılarak aydınlanmayı sağlayan araç. 2. Gaz yakan aydınlatma aracı.*|| **petrol mavisi,** *Koyu mavi renk.*

petrolcü, [petrol-cü] *is.* **1.** Petrol arama, bulma işiyle uğraşan teknik eleman. **2.** Petrol ve türevlerini alıp satan kimse.

petroloji, [Fr. pétrologie] *is. yer b.* Yer biliminde kayaçların oluşumunu inceleyen bilim dalı; litoloji.

petuhan, [? petuhan] *{ağız} is.* Ahırdaki pisliği dışarı atmak için duvara aşağıdan açılan küçük pencere. [DS]

petunya, [Lat. petunia / Fr. pétunia] *(petu'nya) is. bot.* Patlıcangillerden, almaşık, basit ve bütün yapraklı, çiçek tacı huni biçiminde, bahçelerde ve balkonlarda süs için yetiştirilen, mor veya kırmızıya kaçan mor renkli bir yıllık otsu bitki, *(Petunia axillaris, P. violacea).*

peture, [? peture] *{ağız} is.* İnce tahta. [DS]

pevent[1], **-di** [? pévent] *{ağız} is.* Aşılama. ⊟ **pevent etmek,** *{ağız} Ağaçları aşılamak.* [DS]

pevent[2], **-di** [? pévent] *{ağız} is.* Araştırma; yoklama. ⊟ **pevent etmek,** *{ağız} Araştırmak; yoklamak.* [DS]

pevkil, [? pevkil] *{ağız} is.* Emeksiz ve parasız elde edilen şey; beleş. [DS]

pevkirmek, [pev-kür-mek] *{ağız} gçsz. f. [-ir]* (Kurt, çakal, tilki, köpek vb. hayvanlar için) ulumak; ürümek. [DS]

pevlemek, [pev-le-mek] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(ı)-yor]* (Kurt, çakal, tilki, köpek vb. hayvanlar için) ulumak; ürümek. [DS]

pevrada, [? pevrada] *{ağız} is.* Kaynatılırken içine kabak konulan pekmez. [DS]

pevraz, [? pevraz] *{ağız} is.* Soğan. [DS]

pevrede, [? pevrede] *{ağız} is.* **1.** Pekmez ve erikle yapılan reçel. **2.** Salça. [DS]

pey[1], [Far. pey پى] *{OsT} is.* Bir sözleşme sonunda yüklenen tarafın işten caymayacağını ifade etmek üzere verdiği para; güvence parası; teminat. ⊟ **pey akçesi,** *huk. Sözleşme yapılırken tarafların bağlandıklarını göstermek amacıyla verilen bir miktar para.*|| **peyi tutulmaz,** *Ciddiye alınmaz; güvenilmez; sözünde durmaz.*|| **pey süren,** *huk. Açık artırmaya katılarak fiyat veren kimse.*|| **pey sürmek,** *huk. 1. Açık arttırma ile satılan bir mal için önceden bir miktar para ödemek. 2. Rekabet etmek.*

pey[2], [Far. pey پى] *{OsT} is.* **1.** Arka; sırt. **2.** İz. ⊟ **pey-ā-pey,** *{OsT} 1. Birbiri ardınca. 2. Azar azar.*|| **pey-der-pey,** *{OsT}* → peyderpey.|| **pey-ender-pey,** *{OsT} Azar azar.*|| **pey-rev,** *{OsT} İzinden giden; arkası sıra takip eden; uyan.*|| **pey-revî,** *Birinin yolunu takip etme; izinden gitme.*|| **pey-siper,** *{OsT} Ayak altında kalmış; çiğnenmiş.*

pey[3], [? pey / peye] *{ağız} is.* **1.** Hayvanları barındırmak için taş veya kerpiçten yapılmış yer. **2.** Yeni doğmuş kuzuların konulduğu küçük çukur. **3.** Taş duvar. **4.** Yıkılmış yapı yeri; boş arsa. **5.** Boş arsa. **6.** Dikenlik; fundalık. [DS]

peyam, [Far. peyām پيام] *(peya:m) {OsT} is.* Başkasından alınan bilgi; haber. ⊟ **peyām-āver,** *{OsT} Haber getiren; haberci.*|| **peyām-āverān,** *{OsT} Haber getirenler; haberciler.*|| **peyām-āverde,** *{OsT} Haber getiren; haberci.*|| **peyām-āverdegān,** *{OsT} Haber getirenler; haberciler.*|| **peyām-ber,** *{OsT} Peygamber.*|| **peyām-güzār,** *{OsT} Haber getiren; haberci.*|| **peyām-res,** *{OsT} Haber getiren; haberci.*

peyase, [İt. piazza => peyāse] *(peya:se) {ağız} is.* Piyasa. DS]

peyda, [Far. peydā پيدا] *(peyda:) {OsT} sf.* **1.** Açıkta; belli olan. **2.** Orada bulunan; hazır; mevcut. ⊟ **peyda etmek,** *1. Kazanmak; edinmek. 2. Ortaya çıkarmak; belirtmek. 3. Meydana çıkarmak.*|| **peyda olmak,** *Ortaya çıkmak; belirmek; hasıl olmak.*

peydah, [Far. peydā => peydah] *is.* → peyda.

peydahlama, [Far. peydā => peyda(h)-la-ma] *is.* Peydahlamak eylemi.

peydahlamak, [Far. peydā => peyda(h)-la-mak] *gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* **1.** (İstenmeyen, uygun görülmeyen bir durum veya şey için) çıkarmak. **2.** Edinmek. **3.** (Gayrimeşru çocuk için) doğurmak. **4.** *mecaz.* Görünmek; ortaya çıkmak.

peydahlanma, [Far. peydā => peyda(h)-la-n-ma] *is.* Peydahlanmak eylemi.

peydahlanmak, [Far. peydā => peyda(h)-la-n-mak] *edil. f. [-ır]* **1.** Ortaya çıkarılmak. **2.** Edinilmek. **3.** *dönşl. f.* Peyda olmak.

peydana, [? peydana] *{ağız} is.* Döşeme tahtası. [DS]

peyderpey, [Far. pey-der-pey پى در پى] *(pe'yderpey) {OsT} zf.* Yavaş yavaş; bölüm bölüm; kısım kısım.

peye, [pey / peye] *{ağız} is.* → pey[3]. [DS]

peyelmek, [pey-el-mek] *{ağız} gçsz. f. [-ir]* (Yara için) kapanmak; kabuk bağlamak; örtülmek. [DS]

peyem, [Far. peyām پيم] *{OsT} is.* → peyam. ⊟ **peyem-ber,** *{OsT}* → peyām-ber.|| **peyem-res,** *{OsT}* → peyām-res.

peyender, [? peyender] *{ağız} sf.* Eksiksiz; tam. [DS]

peygam, [Far. peyğām پيغام] *(peyga:m) {OsT} is.* Haber; bilgi. ⊟ **peygām-āver,** *{OsT} Haber getiren; bilgi getiren.*|| **peygām-güzār,** *{OsT} Haber getirici.*

peygamber, [Far. peyğām *(haber)* + -ber *(getiren)* پيغامبر] *{OsT} is.* **1.** Allah'ın buyruklarını insanlara bildiren, ileten kimse; elçi; resul; nebi; yalvaç. **2.** (Özel isim) özel olarak Hz. Muhammed. **3.** *mecaz.* Tahmin ve rastlantı sonucu gelecekte olacakları bildiren kimse. ⊟ **peygamber ağacı,** *bot. Yabani kimyongillerden, Antiller'de yetişen 10-15 m. boyunda, kışın yapraklarını dökmeyen, reçinesinden yararlanılan bir ağaç, (Guaiacum officinalis).*|| **peygamber arpası,** *{ağız} Kılçıksız ve kabuksuz, buğdaya benzer bir tür arpa.* [DS]|| **peygamber balığı,** *zool. Dülger balığı.*|| **peygamber buğdayı,** *{ağız} Yabani buğday.* [DS]|| **peygamber çiçeği,** *bot. Mavi kantaron; belemir, (Centaurea cyanus, C. glastifolia, C. iberica, C. jacea, C. pichleri).*|| **peygamber dikeni,** *bot. Deve dikeni.*|| **peygamber görmüş,** *{eAT} Sahabe.*|| **peygamber hayvanı,** *{ağız} Husyesiz doğan erkek hayvan.* [DS]|| **peygamber kuşağı,** *{ağız} Gök kuşağı.* [DS]|| **peygamber öküzü,** *mecaz. Ahmak; budala; vurdumduymaz. {ağız} (aynı)* [DS]|| **peygamber nevaleleri,** *{eAT} 1. Peygamber yemişleri. 2. Peygamber torunları.* [DK]|| **peygamber pazarlığı,** *{ağız} Ölçüsüz, tartısız yapılan pazarlık.* [DS]|| **peygamberün kavli,** *{eAT} Hadis.* [DK]|| **peygamberün kavliyle,**

{eAT} Peygamberin sözüne uyarak. [DK]|| **peygamber üzümü,** *Bir çeşit iri ve tatlı üzüm; çay üzümü.*

peygamberan, [Far. peyġāmberān پيغامبران] *(peyga:mbera:n) {OsT} is.* Peygamberler.

peygamberane, [Far. peyġāmberāne پيغامبرانه] *(peyga:mbera:ne) {OsT} zf.* Peygambere yakışır biçimde.

peygamberdevesi, [peygamber-deve-s-i] *is. zool.* Sıcak ve ılıman bölgelerde yetişen, genellikle yeşil veya sarımtırak renkli, 5 cm. kadar boyunda, uzun gövdeli, çok oynak başlı, avını pusuya yatarak yakalayan, çiftleştikten sonra dişisi erkeğini yiyen, çok obur etçil bir böcek, *(Mautis).*

peygamberî, [Far. peyġāmberī پيغامبرى] *(peyga:mberi:) {OsT} is.* **1.** Peygamberlik. **2.** *sf.* Peygamberle ilgili.

peygamberlik,-ği [peygamber-lik] *is.* **1.** Peygamber olma durumu; yalvaçlık. **2.** Peygamberin görevi ve sorumluluğu.

peygambervari, [Far. peyġāmber-vārī پيغامبروارى] *(peyga:mberva:ri:) {OsT} sf.* Peygamber gibi; peygamberce.

peygan, [Far. peyġān پيغان] *(peyga:n) {OsT} is.* **1.** Sözleşme; akit. ant. **2.** *sf.* Boş; saçma; yararsız.

peygar, [Far. peyġār پيغار] *(peyga:r) {OsT} is.* Savaş; kavga.

peygare, [Far. peyġāre پيغاره] *(peyga:re) {OsT} is.* Haksız yer suçlama.

peygem, [Far. peyġem پيغم] *{OsT} is.* → peygam. ☞ **peygem-ber,** *{OsT} Peygamber.*|| **peygem-berî,** *{OsT} Peygamberlik.*

peyger, [Far. pergāl] *{ağız} is.* **1.** Pergel. **2.** Denge; ölçü. [DS]

peygule, [Far. peyġūle پيغوله] *(peygu:le) {OsT} is.* Köşe; bucak. ☞ **peygūle-güzîn,** *{OsT} Dünya ile ilgisini kesen; köşeye çekilen.*|| **peygūle-nişîn,** *{OsT} Dünya ile ilgisini kesen; köşeye çekilen.*|| **peygūle-zār,** *{OsT} Sessiz sakin köşe; kuytu yer; ıssız köşe.*

peygûn, [Far. peyġūn پيغون] *(peygû:n) {OsT} is.* Ant; yemin; şart.

peyik[1], **-ği** [peyik] *{ağız} is.* Köşe. [DS]

peyik[2], **-ği** [peyik] *{ağız} is.* **1.** Küçük bez parçası; parça. **2.** Giyeceklerin koltuk altına konulan üçgen parça. **3.** Şalvar ve donların ağına konulan üçgen parça. [DS]

peyikmek, [pey-ik-mek] *{ağız} gçsz. f. [-ir]* Korkmak; ürkmek. [DS]

peyin, [? peyin] *{ağız} is.* Dışkı; gübre. [DS]

peyiş, [? peyiş] *{ağız} is.* Lokma; yiyecek parçası. [DS]

peyk[1], [peyik] *{ağız} is.* Şalvar ve don ağı. [DS]

peyk[2], [Far. peyk پيك] *(peyk) {OsT} sf.* **1.** Haber getiren. **2.** Mektup taşıyan. **3.** *mecaz.* Bir başkasına bağımlılığı olan; onun peşinden giden. **4.** (Devlet için) daha güçlü bir devlete her bakımdan bağlı olan. **5.** *is.* Eskiden habercilere verilen ad; ulak. *{eT} (aynı)* [Bahşayiş] **6.** *{eT}* Bekçi; nöbetçi. [Bahşayiş] **7.** Uydu. ☞ **peyk-i ecel,** *{OsT} Azrail.*|| **peyk-i felek,** *{OsT} Ay.*

peykân, [Far. peykān پيكان] *(peykâ:n) {OsT} is.* **1.** Okun ucundaki sivri kısım; temren. **2.** *mecaz.* Sevgilinin kirpiği.

peykbaşı, [Far. peyk + T. baş-ı پيك باشى] *{OsT} is.* İmparatorluk döneminde habercilerin başı.

peyke, [Far. pay-gāh پيكه] *{OsT} is.* **1.** Eski evlerde ve kahvelerde duvara bitişik tahta kerevetlere verilen ad. **2.** *{ağız}* Ahırda, hayvanlara karşı yapılan seki. [DS] **3.** *{ağız}* Dükkânda dışarı bakan oturma yeri. [DS]

peyker, [Far. peyker پيكر] *{OsT} is.* Yüz; çehre; surat.

peyklik, -ği [peyk-lik] *is.* Uydu olma durumu; uyduluk.

peylek, -ği [? peylek] *is.* Okun düz gitmesi için kuyruğuna takılan tüy; yelek.

peyleme, [pey-le-me] *is.* Peylemek eylemi.

peylemek, [pey-le-mek] *gçl. f. [-r] [l(ı)-yor]* **1.** Para vererek bir şeyi kendisine önceden ayırtmak. **2.** Bir yere, bir şeye veya bir kimseye göz koymak.

peylenme, [pey-le-n-me] *is.* Peylenmek eylemi.

peylenmek, [pey-le-n-mek] *edil. f. [-ir]* Para vererek önceden ayırtılmış olmak; peylemek eylemi yapılmak.

peyleşme, [pey-le-ş-me] *is.* Peyleşmek elemi.

peyleşmek, [pey-le-ş-mek] *işteş. f. [-ir]* (Sözleşme yapan taraflar için) aralarında pey alıp vererek sözleşmek.

peylevan, [Far. pehlevān] *{ağız} is.* Güreşçi; pehlivan. [DS]

peym, [Far. peym پيم] *{OsT} is.* Haber; bilgi.

-peyma, [Far. peymūden *(ölçmek)* >peymā پيما] *(peyma:) {OsT} ek.* Farsça kelimelerden *"ölçen"* anlamında birleşik sıfatlar yapan son ek.

peyman, [Far. peymān پيمان] *(peyma:n) {OsT} is.* Yemin; ant. ☞ **peymān-şiken,** *{OsT} Ettiği yemini bozan.*|| **peymān-şikenî,** *{OsT} Yemin bozma.*

peymane, [Far. peymāne پيمانه] *(peyma:ne) {OsT} is.* Büyük içki kadehi. ☞ **peymāne-i muhabbet,** *{OsT} Sevgi kadehi.*|| **peymāne-keş,** *{OsT} Şarap içen.*|| **peymāne-keşān,** *{OsT} Şarap içenler.*|| **peymāne-peymā,** *{OsT} Şarap içen.*|| **peymāne-şiken,** *{OsT} Kadeh kıran; sofu.*|| **peymāne-şikest,** *{OsT} Kadehi kırık.*

peymay, [Far. peymüden > peymāy پیمای] *(peyma:y) {OsT} is.* Ölçen; tartan.

peymude, [Far. peymüden > peymūde پیموده] *(peymu:de) {OsT} sf.* Ölçülmüş; tartılmış.

peynir, [Far. penīr پنیر > peynir] *is.* Sütün, peynir mayası adı verilen bir diyastaz ile pıhtılaştırılmasından elde edilen pek çok çeşitleri bulunan yiyecek. ⊡ **peynir ağacı,** *Ebegümecigillerden, sıcak bölgelerde yetişen, kozalarında kapok adı verilen kısa lifli pamuk bulunan ağaç, Bbombax eriodendron).*|| **peynir bağanası,** *{ağız} Ölen kuzunun derisinden yapılan tulum.* [DS]|| **peynir çiçeği,** *{ağız} bot. Küçük beyaz çiçek açan bir kır çiçeği; salep.* [DS]|| **peynir dişi,** *İhtiyarlıkta çıkan dişlere verilen ad. {eAT} (aynı)*|| **peynir ekmek,** *{ağız} Çok kolay.* || **peynir helvası,** *Tuzsuz, yağlı beyaz peynir yumurta ile karıştırıldıktan sonra un, yağ ve şeker eklenerek kısık ateşte pişirilmek suretiyle yapılan helva türü bir tür tatlı.*|| **peynir mayası,** *Enzim olarak henüz süt emmekte olan kuzu veya buzağının şirdeninden veya endothia parasitica, mucor persillus lindt, mucor miehei türü küf mantarlarından elde edilen sütü çökelterek pıhtılaştırabilen diyastaz.*|| **peynir otu,** *bot. Maydanozgillerden, yaprakları çok parçalı ve tüylü, 35-100 cm. kadar boylanabilen, kalın köklü, çok yıllık ve sık tüylü, dip yaprakları ilkbaharda sebze olarak kullanılan bir otsu bitki; ayı eli, leptahergi, (Zosima absinthifolia).*|| **peynir şekeri,** *Ağızda kolay eriyen yuvarlak ve kaba bir tür şeker.*|| **peynir tatlısı,** *Tuzsuz taze peynir ile irmikten yapılan bir tür tatlı.*

peynirci, [peynir-ci] *is.* **1.** Peynir üreten ve satan kimse. **2.** *sf.* Peyniri çok seven.

peynircilik,-ği [peynir-ci-lik] *is.* Peynircinin işi; peynir yapma ve satma işi.

peynircik, -ği [peynir-cik] *is. bot.* Salep.

peynirhane, [Far. penīr-ḫāne] *(peynirha:ne) {OsT} is.* Peynir üretimi yapılan yer.

peynirleşme, [peynir-le-ş-me] *is.* Peynirleşmek eylemi.

peynirleşmek, [peynir-le-ş-mek] *gçsz. f. [-ir]* (Süt için) peynir durumuna gelmek; kesilmek.

peynirli, [peynir-li] *sf.* İçinde peynir bulunan; peynir konulmuş olan. ⊡ **peynirli börek,** *Peynir ve maydanoz karışımının yufka arasına serilmesi ile yapılan bir tür börek.*|| **peynirli pide,** *Mayalanmış hamura yumurta ve yağ karıştırıldıktan sonra üzerine peynir, maydanoz konularak yapılan pide.*

peynirsiz, [peynir-siz] *sf.* İçinde peynir bulunmayan; peynir konulmamış.

peyrev, [Far. pey *(arka)* + rev *(giden)* پیرو] *{OsT} sf.* **1.** Birinin arkasından giden. **2.** Bir kimseyi taklit eden. ⊡ **peyrev olmak,** *{OsT} Arkasından gitmek.*

peyrevi, [Far. peyrevī پیروی] *(peyrevi:) {OsT} is.* Birinin ardından gitme, onu izleme durumu.

peyrevlik, -ği [peyrev-lik] *is.* Birine uyma, onun ardından gitme.

peyser, [? peyser] *{ağız} is.* Koyun etinin boyun bölgesi. [DS]

peytamal, [Ar. beyt'ül-māl] *{ağız} is.* Sahipsiz kalmış eşya. [DS]

peytü, [Far. bī + T. tüy] *{ağız} sf.* Kel. [DS]

peyug, [Far. peyūg پیوگ] *(peyu:g) {OsT} is.* Gelin.

peyugân [Far. peyūgān پیوگان] *(peyu:ga:n) {OsT} is.* Gelinler.

peyvaz, [Far. piyāz] *{ağız} is.* **1.** Piyaz. **2.** Aşı. [DS]

peyvend, [Far. peyvend پیوند] *{OsT} is.* **1.** İlgi; ilişki; bağ. **2.** Ulaşma; erişme.

peyvest, [Far. peyvesten > peyvest پیوست -] *{OsT} sf.* Ulaşan; erişen; kavuşan. ⊡ **peyvest olmak,** *Ulaşmak; kavuşmak; erişmek.*

-peyvest, [Far. peyvesten > peyvest پیوست] *{OsT} ek.* Farsça kelimelerden *"ulaşan, kavuşan, bitişen"* anlamında birleşik sıfatlar yapan son ek.

peyveste, [Far. peyvesten > peyveste پیوسته] *{OsT} sf.* **1.** Kavuşmuş; erişmiş; ulaşmış. **2.** Birbirine birleşmiş. **3.** *zf.* Sürekli olarak; her zaman; daima; hep. ⊡ **peyveste olmak,** *Ulaşmak; yetişmek.*

peyvestegân, [Far. peyvestegān پیوستگان] *(peyvestegâ:n) {OsT} is.* Ulaşmış olanlar; kavuşanlar.

peyvestegî, [Far. peyvestegī پیوستگی] *(peyvestegi:) {OsT} is.* Ulaşma; erişme; yetişme

peyzaj, [Fr. peysage] *is.* **1.** Manzara. **2.** Konusu kır, doğa olan tablo; kır resmi.

pezeta, [İsp. peseta] *is.* İspanyol para birimi; peseta; peçeta.

pezevenk,-gi [Far. pejvend / pāzanak / Erme. bozavag] *is.* **1.** Çoğunlukla yasa dışı cinsel ilişkiye girmeyi kendine meslek edinmiş bir kadın ile erkeklerin ilişkilerine aracılık eden ve bu aracılıktan gelir sağlayan kişi; muhabbet tellalı; fahişe çalıştırıcısı. **2.** *ünl.* Ağır bir sövgü sözü.

pezevenklik,-ği [pezevenk-lik] *is.* **1.** Yasa dışı cinsel ilişkiye girmeyi kendine meslek edinmiş bir kadın ile erkeklerin birleşmelerine aracılık etme ve bundan gelir sağlama işi; muhabbet tellallığı. **2.** Uygunsuz ve dönekçe davranış; yolsuz davranış.

pezi, [Yun. matsi] *{ağız} is.* Kalınca açılmış sac ekmeği. [DS]

pezik[1]**, -ği** [Far. pāzı => pezik پزیك] *{eAT} is.* **1.** → pazı[2]. **2.** Pancar. *{ağız} (aynı)* [DS] **3.** *{ağız}* Şalgam. [DS] **4.** *{ağız}* Pancar yaprağı. [DS]

pezik[2]**, -ği** [Yun. madzi] *{ağız} is.* Küçük hamur topağı; pazı; beze. [DS]

pezik[3], **-ği** [pezik] *{ağız} is.* Koyu pembe renk. [DS]

-pezir, [Far. pezīreften > -pezīr پذیر] *(pezi:r) {OsT} ek.* Farsça kelimelerden *"kabul eden, kabul edebilir"* anlamında birleşik sıfatlar yapan son ek.

pezira, [Far. pezīreften > -pezīrā پذیرا] *(pezi:ra:) {OsT} sf.* Kabul eden; kabul edilebilir olan. 🗗 **pezirā-yı hitām,** *{OsT} Sona eren; biten.*

pezire, [Far. pezīreften >-pezīre پذیره] *(pezi:re) {OsT} is.* Karşılayış; karşılama.

peziriş, [Far. pezīreften >-pezīriş پذیرش] *(pezi:riş) {OsT} sf.* Kabul edilmiş.

peziza, [Yun. pedzis] *is. bot.* Kalın yapılı, hafifçe bombeli küçük bir disk ya da kadeh biçiminde, yenilebilir askılı mantar türlerinin genel adı, *(Peziza aurantia, Plectania coccinea, Acetabula vulgaris).*

pezo, [İsp. peso] *is.* Peso.

pezu, [Far. pejvend => pezevenk > pezu] *{ağız} sf.* Yolsuz cinsel ilişkilere aracılık eden. [DS]

pezük[1], **-ğü** [Far. pazū => pezük] *{ağız} is.* **1.** Pancar. **2.** Şalgam. **3.** Pancar yaprağı. **4.** Yaban pancarı; pazı. **5.** Lahananın ortasında kalan kısım. **6.** Hıyar. [DS]

pezük[2], **-ğü** [pezük] *{ağız} is.* Ağaç sürgünü; filiz. [DS]

pezvenk, [Far. pejvend] *{eT} is.* **1.** Aşçı; kâhya; baş hizmetçi. [Bahşayiş] **2.** Sevilen ve güvenilen kişi; sağdıç. [Bahşayiş]

pF, [Fr. pico-farrad] *kısalt. fiz.* Elektrik sığa birimi faradın 10^{-12} sine eşdeğer sığa birimi pikofaradın sembolü.

pfund, [Alm. pfund] *(fınd) is.* Eskiden Almanya'da kullanılan Fransız libresine eşit kütle birimi; 0.453 592 642 kg.

pH. [Fr. **p**otanciel **H**ydrogéne] *kısalt. kim.* Birleşiminde hidrojen iyonları bulunan bir çözeltinin asitlik (1-7), bazlık (7-14) ve yansızlık (7) durumu.

Ph. [Yun. phôs *(ışık)* + phoros *(taşıyan)* Fr. phosphore] *kısalt. kim.* Atom numarası 15, atom ağırlığı 30,97 olup balmumu kıvamında, yarı saydam, zehirli ametal element olan fosforun eski sembolü; yenisi: **P**.

phi, [Yun. phi] *(fi:) is.* Yunan alfabesinde soluk verme ile gerçekleşen titreşimsiz dudaksı bir ses olan /f/ nin karşılığı olan Φ, φ harfi.

pıc, [pıc *(yans.)*] *is.* Keçi ve diğer hayvanları çağırma, kovalama sözünü anlatan kök. [Zülfikar] *pıc pıc.*

pıcık[1], **-ğı** [biç-mek / bıç-mak > bıç-ık] *{ağız} is.* Su yarıntısı; kenarları dik dere. [DS]

pıcık[2], **-ğı** [pıc-ık] *{ağız} is.* Ağacın ince kökleri ve üstündeki kıl gibi emici kökler. [DS]

pıcınmak, [pıc-ın-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* (Kumaş için) pürüzlenmek; lifleri ayrılmak; tiftiklenmek. [DS]

pıcik, -ği [pıc-ik] *{ağız} is.* Ağaçların ince kökleri. [DS]

pıciklemek, [pıc-ik-le-mek] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(i)-yor]* Köklenmek; kök salmak. [DS]

pıç[1], [pıç *(yans.)*] *is.* Sığır vb. hayvanları çağırma ünlemi. [Zülfikar] *pıç pıç, pıç-ı pıçı* 🗗 **pıçı pıçı,** *{ağız} Sığır, davar vb. çağırırken söylenir.* [DS]

pıç[2], [pıç *(yans.)*] *is.* Cıvık olan nesnelerin kımıldanışını anlatan kök. [Zülfikar] 🗗 **pıç pıç,** *{ağız} (Yiyecek için) çok yağlı; vıcık vıcık.*|| **pıç pıç etmek,** *{ağız} (Yoğurt vb. için) ekşimek.*

pıç[3], [pıç *(yans.)*] *is.* Yıkanmayı anlatan kök. [Zülfikar] *pıç-ı pıçı, pıç pıç* 🗗 **pıçı pıçı,** *{ağız} (Çocuk dilinde) yıkanma.*

pıç[4], [Rus. peç] *{ağız} is.* Fırın. [DS]

pıçah, [bıç-mak > bıç-ak / pıçaẖ] *{ağız} is.* Bıçak. [DS]

pıçak, -ğı [bıç-mak > pıç-ak] *{eAT} {ağız} is.* Bıçak. [DS]

pıçı, [pıç[2] *(yans.)* > pıç-ı] *{ağız} sf.* Şişman; etli; besili. 🗗 **pıçı pıçı,** *{ağız} Et dolu; bıngıl bıngıl; semiz; besili.* [DS]

pıçıltı, [pıç-ıl-tı] *{ağız} is.* Fısıltı. [DS]

pıddık, -ğı [pıd(d)-ık] *{ağız} is.* Kadının cinsel organı. [DS]

pıdik, -ği [pıd-ik] *{ağız} is.* Köpek yavrusu. [DS]

pıg, [pıg *(yans.)*] *is.* Şişmanlığı, yağlı olmayı anlatan kök. [Zülfikar] *pıg-ıl pıgıl* 🗗 **pıgıl pıgıl,** *{ağız} 1. (Et için) çok yağlı. 2. (Yemek için) çok yağlı.*

pıgambar, [Soğd. ptġ'mbr => pıġambar] *{eT} is.* Peygamber. [Gabain]

pıgıl, [pıg *(yans.)* > pıg-ıl] *is.* Şişmanlığı, yağlı olmayı anlatan yansımalı gövde. 🗗 **pıgıl pıgıl,** *{ağız} (Et ve yemek için) çok yağlı. 2. (Hayvan için) çok yağlı ve eti çok; besili.* [DS]

pığpığ, [pığ+pığ] *{ağız} is.* Kavdan yapılmış üstü delikli su kabı. [DS]

pıh[1], [pıh *(yans.)*] *is.* Kesmeyi, koparmayı anlatan kök. [Zülfikar] *pıh pıh etmek, pıh etmek* 🗗 **pıh etmek,** *(Çocuk dılı) kesmek.*|| **pıh pıh,** *(Çocuk dili) kesme.*

pıh[2], [pıh *(yans.)*] *{ağız} is.* Aksırık. [DS]

pıh, [pıh / kığ] *{ağız} is.* Koyun ve keçi pisliği. [DS]

pıhkeler, [pıh+keler] *{ağız} is.* Bukalemun. [DS]

pıhlız, [pıh-(ı)l-ız / pahal -ız] *{ağız} sf.* **1.** Cimri. **2.** Yoksul. **3.** Görgüsüz. [DS]

pıhmak[1], [pıh-mak] *{ağız} gçsz. f. [-ar]* **1.** Çökerek saklanmak. **2.** (Kabarık nesne için) sönmek; dibe çökmek. [DS]

pıhmak[2], [bık-mak / pıẖmak] *{ağız} gçsz. f. [-ar]* Bıkmak; usanmak.. [DS]

pıhpıh, [pıh+pıh] *{ağız} is.* Çok ince, un gibi bulgurdan yapılan yemek. [DS]

pıhtı[1], [Far. püht / Yun. pikti پختی] *is.* **1.** Koyulaşarak

yarı katı hale gelmiş sıvı eriyik. **2.** Koloidal eriyiklerin çökelmesi ile oluşan jelatinimsi tortu. **3.** *{ağız}* Pişirilmiş ve kaşıkla lokma lokma dökülmüş hamurun üstüne yağ ve şerbet konularak yapılan bir çeşit tatlı. [DS] **4.** *{ağız}* Suda pişirilmiş hamurun içine yağ, ceviz, bal veya şeker konularak yapılan bir tatlı. [DS]

pıhtı², [pıh-tı] *{ağız} sf.* Etine dolgun; semiz. [DS]

pıhtılanma, [pıhtı-la-n-ma] *is.* Pıhtılanmak eylemi.

pıhtılanmak, [pıhtı-la-n-mak] *dönşl. f. [-ır]* **1.** İçinde pıhtılar meydana gelmek. **2.** Pıhtılı durum almak.

pıhtılaşma, [pıhtı-la-ş-ma] *is.* **1.** Pıhtılaşmak eylemi. **2.** *kim.* Kimyasal tepkime ile sıvı hâlden, pelte veya katı duruma geçme. ⊡ **pıhtılaşma faktörü,** *biy. Fibrinojen, protombin veya faktör VIII (antihemofili faktörü) gibi kan pıhtılaşmasına giren herhangi bir protein grubu.*

pıhtılaşmak, [pıhtı-la-ş-mak] *dönşl. f. [-ır]* Sıvı durumdan pıhtı durumuna geçmek; pıhtı olmak.

pıhtılaştırma, [pıhtı-la-ş-tır-ma] *is.* Pıhtılaştırmak eylemi.

pıhtılaştırmak, [pıhtı-la-ş-tır-mak] *gçl. f. [-ır]* Pıhtı haline getirmek.

pıhtılı, [pıhtı-lı] *sf.* Pıhtısı olan.

pıhtımak, [pıh-tı-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r]* Çökerek saklanmak. [DS]

pık, [pık *(yans.)*] *is.* Aksırmayı anlatan kök. [Zülfikar] *pık-sı-r-mak* ⊡ **pık pık,** *(Gülme sesleri için) küçük patlamalar hâlinde çıkan.*

pıka, [bukağı] *{ağız} is.* Bukağı. [DS]

pıkmak, [pık-mak] *{ağız} gçsz. f. [-ar]* Ürkerek sendelemek. [DS]

pıksırmak, [pık *(yans.)* > pıks-ır-mak] *{ağız} gçsz. f. [-ır]* Aksırmak. [DS]

pılaçka, [Arn. plaçka] *{ağız} is.* Yağma; soygun. [DS]

pılavıcık, -ğı [pılavı-cık] *{ağız} is.* Baykuş. [DS]

pılı, [pılı] *is.* **1.** Eski, yıpranmış olmayı anlatır. **2.** *is.* Yaygı. ⊡ **pılı pırtı,** *1. İşe yaramaz, eski püskü eşya. 2. (Alay ve küçümseme yollu) eşya.*|| **pılı pırtıyı toplamak,** *Gitmek, göçmek amacıyla ne var ne yok toplamak.*|| **pılısını pırtısını toplamak,** *{ağız} Terk etmek.*|| **pılıyı pırtıyı toplamak,** → pılı pırtıyı toplamak.

pılıçka¹, [? pılıçka] *{ağız} is.* Yağma; soygun. [DS]

pılıçka², [? pılıçka] *{ağız} is.* Urgan. [DS]

pılışga, [? pılışga] *{ağız} is.* **1.** Yağma; soygun. **2.** Rüşvet. [DS]

pılışgacı, [pılışga-cı] *{ağız} is.* **1.** Vurguncu. **2.** Rüşvetçi. [DS]

pılink, -gi [? pılink] *{ağız} is.* İçilmiş sigara artığı; izmarit. [DS]

pıllamak, [pıl-la-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Uçmak. [DS]

pıllım, [pıllım] *is.* Eskime, yıpranma bildirir. ⊡ **pıllım pıllım,** *Köhne ve eskimiş olan.*

pımpır, [pımp *(yans.)* > pımp-ır] *{ağız} is.* Topaç. [DS]

pımpırık, -ğı [pımp-ır-ık] *{ağız} is.* Cimri. [DS]

pımpız, [pımp *(yans.)* > pımp-ız] *{ağız} is.* Muhallebi. [DS]

pın, [pın *(yans.)*] *is.* Uçarcasına kaçıp uzaklaşmayı anlatan kök. [Zülfikar] *pın-mak*

pına¹, [? pına] *{ağız} is.* Örnek. [DS]

pına², [pın-a] *{ağız} is.* Tavuk vb. hayvanların kaçmaması için ayaklarına bağlanan ip veya bez. [DS]

pına³, [? pına] *{ağız} is.* **1.** Büyük parça; dilim. **2.** Ayakkabının altına konulan pençe. **3.** Tarladan ayrılmış parça. **4.** *sf.* Parça parça olmuş; eski. [DS] ⊡ **pına pına yapmak,** *{ağız} Parça parça etmek; ufalamak.* [DS]

pınalatmak, [pına-la-t-mak] *{ağız} gçl. f. [-ır]* (Ayakkabı için) pençeletmek. [DS]

pınar, [*eT.* Oğuz. mıñ-ar > bıñ-ar > pınar] *is.* **1.** Yerden kaynayarak çıkan su. **2.** Bu suyun çıktığı yer. ⊡ **pınar başı,** *Su başı.*

pınara, [Ar. buḫārī] *{ağız} is.* Baca. [DS]

pınç, [pınç / pinç *(yans.)*] *is.* Pençelemeyi, elle mıncıklamayı, parçalamayı anlatan kök. [Zülfikar] *pınç-ık pınçık, pınç-ık-la-mak*

pınçık, -ğı [pınç *(yans.)* > pınç-ık] *{ağız} is.* Parça. ⊡ **pınçık pınçık,** *{ağız} Parça parça.* [DS]

pınçıklamak, [pınç *(yans.)* > pınç-ık-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Parça parça etmek; ufaklamak. [DS]

pındık, -ğı [pın-ı(t)-ık] *{ağız} sf.* **1.** Tasasız. **2.** Dikkatsiz; savruk. [DS]

pındır, [pın-dır] *{ağız} is.* **1.** Üstünde ekmek pişirilen küçük sac. **2.** Yufka ekmeği. [DS]

pındik, -ği [? pındik] *{ağız} is.* Genç kız. [DS]

pınga, [pın-ga / pın-ka] *{ağız} is.* Tütün kesesi. [DS]

pıngar, [muñar > pıñār] *(pıña:r) {ağız} is.* Çeşme; pınar. [DS]

pıngıl¹, [pıng-ıl ?] *{ağız} is.* Sebep. [DS]

pıngıl², [pıng-ıl] *{ağız} sf.* → pınkıl. ⊡ **pıngıl pıngıl,** *{ağız} Yırtık pırtık.* [DS]

pınık, -ğı [pın-ık] *{ağız} is.* **1.** Küçük, tüysüz köpek. **2.** Küçük sepet. [DS]

pınıvermek, [pın-mak + ver-mek] *{ağız} gçsz. f. [-ir]* Koşuvermek. [DS]

pınkıl, [pınk-ıl] *{ağız} sf.* Çok yamalı. [DS]

pınkır, [pın-kır] *{ağız} sf.* Canlı; kıvrak. [DS]

pınkıracak, -ğı [pın-kır-acak] *{ağız} is.* Filit pompası. [DS]

pınmak, [pın *(yans.)* > pın-mak] *{ağız} gçsz. f. [-ar]* **1.** Hızla uzaklaşarak gözden kaybolmak; çarçabuk kaçmak. **2.** Gizlice ve birdenbire kaçmak. [DS]

pınnat, -dı [? pınnat] *{ağız} is.* Bir elin alabildiği ekin demeti; tutam. [DS]

pınta¹, [pınta / punta] *{ağız} is.* **1.** Grip. **2.** Zatürrie. [DS]

pınta[2], [pınt-a] *{ağız} is.* Parça. ⊡ **pınta pınta,** *{ağız} Parça parça.* [DS]

pıntı, [pın-tı / punta] *{ağız} is.* Kan çokluğundan meydana gelen bir hastalık. [DS] ⊡ **pıntı olmak,** *{ağız} Çok üzülmek.* [DS]

pıntıklamak, [pınt-ık-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Parça parça etmek; ufaklamak. [DS]

pıntmak, [pınt *(yans.)* > pınt-mak] *{ağız} gçsz. f. [-ar]* **1.** Çıkmak. **2.** (Elde bulunan nesne için) kurtulmak; kaymak; sıçramak. [DS]

pır[1], [par / pır *(yans.)*] *is.* Birden parlayıp yanmayı, ışık saçmayı anlatan kök. [Zülfikar] *pır-ıl pırıl, pır-ıl-tı, pır+pır-ık.* ⊡ **pır pır,** *1. {eAT} Pırıl pırıl; parıl parıl. 2. (Işık veya pırıltı için) yanıp söner durumda olan.*|| **pır pır etmek,** *(Işık için) yanar söner olmak.*

pır[2], [par / pır / pir *(yans.)*] *is.* **1.** Birden fırlayıp uçmayı, çırpınmayı anlatan kök. [Zülfikar] *pır-la-mak, pır-la-k, pır-la-n-gıç, pır pır, pır+pır-ı, pır(r)-a-dak* **2.** Genellikle kuşların kanat çırpmalarını anlatan ve yansıtan ses. **3.** *mecaz.* Bir yerden kaçıp gitme biçimini belirtir. ⊡ **pır pır,** *Kuş kanadı sesi.*|| **pır pır etmek,** *(Kalp için) heyecanla çarpmak.*

pır[3], [pır *(yans.)*] *is.* **1.** Kendi çevresinde dönmeyi anlatan kök. [Zülfikar] *pır-la-ma, pır döndü, pır-lan-gıç, pır-la-n-mak, pır pır* **2.** Dönme, dolanma bildirir. ⊡ **pır pır etmek,** *(Göz kapakları için) yavaş yavaş açılıp kapanmak ve bu sırada ses çıkarmak.*

pır, [Far. pür] *{ağız} sf.* Dolu. [DS]

pıraç, -cı [pır-aç] *{ağız} is.* Pekmez toprağı. [DS]

pıraçal, [pıraç-al] *{ağız} sf.* Üstü başı yırtık pırtık. [DS]

pıranak, -ğı [pır-a-n-ak ?] *{ağız} is.* **1.** Teneke; sac. **2.** Üstünde yufka pişirilen küçük sac. [DS]

pırangadıvermek, [pırangat-mak + ver-mek] *{ağız} gçl. b. f. [-ir]* Atıvermek. [DS]

pıransa, [Yun. prason] *{ağız} is.* Pırasa. [DS]

pırasa, [Yun. práson / práso] *(pıra'sa) is. bot.* Zambakgillerden, uzun ve beyaz gömlekli gövdesi sebze olarak tüketilen, iki yıllık otsu bitki, *(Allium porrum).* ⊡ **pırasa bıyıklı,** *Uzun, gür ve sarı bıyıkları olan.*|| **pırasa saçlı,** *Saçları uzun ve düz olan.*

pırasıt, [Yun. prasiya] *{ağız}* is. Sebze evleği. [DS]

pırasya, [İt. braccio] *(pıra'sya) is. dnz.* Yatay serenleri rüzgâra göre çevirmekte kullanılan selviçe. ⊡ **pırasya etmek,** *Dönüş manevrası yaparken serenleri pırasyalar yardımı ile çevirmek.*

pıraş, [Bul. praşa] *{ağız} is.* Mısır bitkisini ikinci kez çapalama işlemi. [DS]

pırava, [İt. bravo] *{ağız} ünl.* Aferin; bravo! [DS]

pırazvana, [Far. birāzbān برازبان] *(pıra:zba:n) {OsT} is.* **1.** Bıçak ve kılıç gibi araçların kabza içinde kalan bölümü. **2.** Kalemtıraşlarda madenî kısım ile sapın birleştiği yerde madenî kısmı sapa tutturmak için takılan metal parça. **3.** Gemilerin sancağına çekilen Kur'an mahfazasını saran metal çember.

pırcır, [pır+cır] *{ağız} sf.* (İş için) kötü; karışık. [DS]

pırç[1], **-cı** [pırç] *{ağız} is.* Kalın ve uzun tüy tabakası. [DS]

pırç[2], **-cı** [pırç] *{ağız} is.* Enenmemiş erkek keçi. [DS]

pırçalık, -ğı [pırç-a-lık] *{ağız} is.* Mayısta yetişen, sarı çiçekli, çiğdeme benzer bir bitki. [DS]

pırçımak, [pırç-ı-mak] *{ağız} gçsz. f. [-ır]* Acıkmak. [DS]

pırçikli, [pırç-ik-li / pür-çük-lü] *{ağız} is.* Havuç. [DS]

pırdöndü, [pır *(yans.)* + dön-dü] *{ağız} is.* Hayvanları bağlamakta kullanılan ipin ucuna takılan biri diğerinin sabit ekseni üzerinde dönebilen bir çift halka. [DS]

pırhılik, [pırh-ı-lik] *{ağız} sf.* Ezik; ezilmiş. [DS]

pırıç, -ci [pırıç] *{ağız} sf.* (Nesne için) sağlam. [DS]

pırıdak, -ğı [pır *(yans.)* > pır-ıd-ak] *{ağız} zf.* (Uçmak için) birdenbire. [DS]

pırık[1], **-ğı** [pır *(yans.)* > pır-ık] *{ağız} is.* Kısa süren alev. [DS]

pırık[2], **-ğı** [pır *(yans.)* > pır-ık] *{ağız} is.* **1.** Tavşan yavrusu. **2.** İnce, uzun kuyruklu koyun. [DS]

pırık[3], **-ğı** [? pırık] *{ağız} is.* Hoca. [DS]

pırıl, [pır *(yans.)* > pır-ıl] *is.* Parlama, ışıldama bildiren yansımalı gövde. ⊡ **pırıl pırıl,** *1. Pırıldayarak. 2. Çok parıltılı. 3. Çok temiz. 4. Yepyeni; yeni. 5. (Yer için) iyi bakılmış, düzenli, temiz.*

pırıldak[1],**-ğı** [pır[1] *(yans.)* > pır-ıl-da-k] *is.* Işık açıp kapama yoluyla işaretleşmeyi sağlayan araç.

pırıldak[2], **-ğı** [pır[3] *(yans.)* > pır-ıl-da-k] *{ağız} is.* Yelle dönen bir çocuk oyuncağı; fırıldak. [DS]

pırıldakçı, [pır[1] *(yans.)* > pır-ıl-da-k-çı] *is.* Pırıldakla haberleşmeyi sağlayan kimse.

pırıldama, [pır-ıl-da-ma] *is.* Pırıldamak eylemi.

pırıldamak, [pır[1] *(yans.)* > pır-ıl-da-mak] *gçsz. f. [-r] [-d(ı)-yor]* Yanıp sönen yansımaları olmak; ışıldamak; parıldamak.

pırıltı, [pır[1] *(yans.)* > pır-ıl-tı] *is.* **1.** Pırıldayan şeyden yansıyan ışık. **2.** Elmasta, tabyadan giren ışığın külahın façetalarmdan yansıma özelliği.

pırıltılı, [pır[1] *(yans.)* > pır-ıl-tı-lı] *sf.* **1.** Pırıltısı olan; parlak; ışıltılı. **2.** Süslü; özenli.

pırım[1], [pır[1] *(yans.)* > pır-ım] *is.* Parlama; ışık saçma bildiren yansımalı gövde; pırıl. ⊡ **pırım pırım,** *{ağız} Pırıl pırıl.* [DS]

pırım[2], [pır[2] *(yans.)* > pır-ım] *is.* Parçalanma, dağılma bildiren yansımalı gövde. ⊡ **pırım pırım,** *{ağız} Parça parça.* [DS]

pırın, [pır[1] *(yans.)* > pır-m] *{eAT} sf.* Parlak; parıltılı. ⊡ **pırın pırın,** *{eAT} Pırıl pırıl; parlak parlak.*

pırik, -ği [pır-ik] *{ağız} is.* Rendeden çıkan talaş. [DS]

pırk, [pırk *(yans.)*] *is.* **1.** Basınç sonucu bir şeyin içinden fırlama bildiren yansımalı kök. **2.** *zf. {ağız}*

(Erik, kayısı vb. olgun meyve çekirdeğinin çıkması için) fırlayarak; fışkırarak; büngüldeyerek. [DS]

pırkıl, [pırk *(yans.)* > pırk-ıl] *{ağız} sf.* (Meyve vb. için) çok olgun; yumuşak; ezik. [DS]

pırkıtmak, [pırk *(yans.)* > pırk-ıt-mak] *{ağız} gçl. f. [-ır]* **1.** (Erik, kayısı vb. meyveler için) basarak içini çıkartmak. **2.** *gçsz. f.* (Kuş için) uçup uzaklaşmak. [DS]

pırkmak, [bur-(u)k-mak > pırk-mak] *{ağız} gçsz. f. [-ar]* İncinmek; burkulmak. [DS]

pırla, [pır[3] *(yans.)* > pır-la] *{ağız} is.* Topaç. [DS]

pırlağac, [pır[3] *(yans.)*>pır-la-mak>pır-la-ġac پرلاغاج] *{eAT} is.* Bostanlarda kuşları ürkütmek için kurulan ve rüzgârda dönerek ses çıkaran bir tür rüzgâr gülü.

pırlağaç, [pır[3] *(yans.)* > pır-la-ğaç] *{ağız} is.* Rüzgârla dönen bir çocuk oyuncağı; fırıldak. [DS]

pırlağıc, [pır[3] *(yans.)*>pır-la-mak>pır-la-ġuc پرلاغيج] *{eAT} is.* → pırlağuc.

pırlağuc, [pır[3] *(yans.)* > pır-la-mak > pır-la-ġuc پرلغوچ / پرلغوج / پرلاغوج] *{eAT} {OsT} is.* → pırlağuç.

pırlağuç, [pır *(yans.)*>pır-la-mak>pır-la-ğuç پرلغوچ] *{eAT} {OsT} is.* Ortasındaki iki deliğe bir sap iplik geçirilip uçları bağlandıktan sonra, iki taraftan çekildikçe dönen kurs biçimindeki çocuk oyuncağı; fırıldak.

pırlak[1], -ğı [pır[1] *(yans.)* > pır-la-k] *{ağız} sf.* Parlak; parlayan. [DS]

pırlak[4], -ğı [pır-la-k] *{ağız} is.* **1.** Küçük kuyruklu koyun. **2.** Yeni doğmuş eşek yavrusu. **3.** Neşeli, oynak at. [DS]

pırlak[2], -ğı [pır[2] *(yans.)* > pır-la-k] *is.* **1.** Doğan, şahin gibi kuşları yakalamak için av yerine konulan çığırtkan kuş. **2.** *{OsT}* Kuş avlamak için kurulan tuzakların yanına bağlanan ve diğer kuşları oraya çekmekte kullanılan diğer kuş. **3.** *{ağız}* Kelebek. [DS]

pırlak[3], -ğı [pır[3] *(yans.)* > pır-la-k] *{ağız} is.* **1.** Topaç. **2.** Yelle dönen çocuk oyuncağı. [DS]

pırlaklı, [pır[1] *(yans.)* > pır-la-k-lı] *{ağız} sf.* Üzerinde parlak süsleri bulunan. ⊡ **pırlaklı mum,** *{ağız} Camilerde kandil geceleri yakılan, kâğıt gülle süslenmiş mum.* [DS]

pırlama, [pır-la-ma] *is.* **1.** Pırlamak eylemi. **2.** Budala; işini bilmez.

pırlamak[1], [pır *(yans.)* > pır-la-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(ı)-yor]* **1.** (Kuş için) ürkerek kaçmak; hızla uçmak. **2.** (Kişi için) bulunduğu yerden hızla uzaklaşmak; kaçmak. [DS] **3.** *{eAT}* Fırlamak. **4.** *{eAT}* Fırlayıp çıkmak. **5.** *{eAT}* Deldikten sonra öbür taraftan çıkmak.

pırlamak[2], [pır-la-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Bir şeyin üzerine çok düşmek; titizlik etmek. [DS]

pırlamak[3], [pır-la-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Balık sürüsü geçerken veya suda oynaşırken plankton hâlinde denizlerde yaşayan ateşböceği benzeri *(Noctiluca Milliaris)* adlı canlının vücutlarında bulunan özel bir maddenin sürtünme ile ışık saçmasından parıltı oluşmak; yalbıramak; yakamozlanmak. [DS]

pırlan, [? pırlan] *{ağız} is.* Kumlu toprak. [DS]

pırlandırmak, [pır *(yans.)* > pır-la-n-dır-mak] *{ağız} gçsz. f. [-ır]* Döndürmek; çevirmek; bir şeyin çevresinde dolandırmak. [DS]

pırlanggaç, [pır *(yans.)* > pır-la-mak > pır-lañ-ġaç پرلڭغوچ] *(pırlañgaç) {eAT} is.* → pırlağuc.

pırlangaç, [pır *(yans.)* > pır-la-mak > pır-lan-gaç] *{ağız} is.* Yeni uçmaya başlayan keklik yavrusu; palaz. [DS]

pırlangıç[1], -cı [pır *(yans.)* > pır-la-n-gıç] *is.* Sesli olarak dönen topaç; topaç.

pırlangıç[2], -cı [pır *(yans.)* > pır-la-n-gıç] *{ağız} is.* → pırlangaç. [DS]

pırlangıç[3], -cı [pır *(yans.)* > pır-la-n-gıç] *{ağız} is.* Ağaç kapı mandalı. [DS]

pırlangıç[4], -cı [por *(yans.)* > pır-la-n-gıç] *{ağız} sf.* İşi zamanında yapan; çevik; becerikli. [DS]

pırlankaç, [pır-la-n-kaç] *{ağız} is.* Topaç. [DS]

pırlankuc, [pır *(yans.)* > pır-la-mak > pır-la-n-ḳuc پرلنقوچ] *{eAT} is.* → pırlağuç.

pırlanma, [pır-la-n-ma] *is.* Pırlanmak eylemi.

pırlanmak[1], [pır *(yans.)* > pır-la-n-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* **1.** (Kuş yavrusu için) uçmaya çabalamak. **2.** Kendi etrafında dönmek; çevrinmek. **3.** Bir şeyin çevresinde dönüp dolaşmak. **4.** Bir şeyin yapılması veya bir suçun bağışlanması için ilgili kimsenin çevresinde dönüp dolaşmak; yalvarmak. [DS]

pırlanmak[2], [pır-la-n-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* Yırtılmak; eskimek. [DS]

pırlant, [? pırlant] *{ağız} is.* İpek yemeni; krep. [DS]

pırlanta, [İt. brillante] *(pırla'nta) is.* **1.** Mücevher olarak kullanılmak üzere 57 ya da 58 façetalı yontulmuş, yuvarlaklaştırılmış elmas. **2.** Çok değerli kimse. **3.** *sf.* Üzerinde pırlanta bulunan. ⊡ **pırlanta gibi,** *(Kişi için) her yönden çok iyi, üstün nitelikleri bulunan.*

pırlaşmak, [pır *(yans.)* > pır-la-ş-mak پرلشمق] *{eAT} {ağız} is. dönşl. f. [-ur]* (Kuş için) "pır" diye kanat sesi çıkararak uçuşmak. [DS]

pırlık, -ğı [pır-lık] *{ağız} is.* Hindi. [DS]

pırna, [Yun. purina *(zeytin küspesi)*] *{ağız} is.* Rakı. [DS]

pırnakal, [? pırnakal] *{ağız} is.* Çulluk. [DS]

pırnal, [Yun. prinari] *is.* Sağlam odunlu, yapraklarını kışın dökmeyen bir tür meşe çalısı, *(Quercus ilex).* ⊡ **pırnal kömürü,** *Pırnal çalısından yapılan odun kömürü.* || **pırnal meşesi,** *bot.* → pırnal.

pırnallık,-ğı [pırnal-lık] *is.* Pırnal çalılarının toplu olarak bulunduğu yer; pırnal çalılığı.

pırnam, [pır-(ı)n-a-m ?] *{ağız} sf.* Parçalanmış; dağınık. ⊡ **pırnam pırnam,** *{ağız} (Dağılmak için) paramparça.* [DS]

pırnap, [? pırnap] *{ağız} is.* Ekin destesi. [DS]

pırnar, [Yun. pırnari] *{ağız} is.* → pırnal. [DS] ⊡ **pırnar kurutan,** *{ağız} Batıdan esen soğuk ve sert yel; karayel.* [DS]|| **pırnar meşesi,** *bot.* → pırnal.

pırnas, [pırnaz > pırnas] *{ağız} is.* → pırnaz. [DS]

pırnat, [pırnat] *{ağız} is.* **1.** Yan yana duran birkaç kişinin birlikte ekin biçme işlemi. **2.** Orakçıların ekin biçmek için tarlada ayırdıkları bölümlerden her biri. **3.** Ekini elle yolarken kullanılan araç. **4.** Kısa saplı orak. **5.** Bir avuçla tutulacak kadar ekin sapı; tutam. **6.** Yeni biçilmiş ve demet yapılmamış ekin sapı. [DS]

pırnaz, [pırnaz] *{ağız} is.* Bir avuçla tutulacak kadar ekin sapı; tutam. [DS]

pırnımak[1], [pır-(ı)n-ı-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r]* Sıvışıp kaçmak. [DS]

pırnımak[2], [pır-(ı)n-ı-mak] *{ağız} gçl. f. [-ır]* Gizli bir işi veya konuyu anlamak; sezmek. [DS]

pırpı, [? pırpı] *is.* **1.** Yılan sokmasına iyi geldiği söylenen bir taş; yılan taşı. **2.** *bot.* Kaplan boğan, *(Aconitum nepellus).*

pırpıl[1], [pır+pıl] *{ağız} sf.* Parlayıp sönen; yanardöner. ⊡ **pırpıl kavak,** *{ağız} Yaprakları küçük, beyaz ve parlak olan kavak ağacı.* [DS]

pırpıl[2], [pır+pıl] *{ağız} is.* İnce bulgur. [DS]

pırpır, [pır *(yans.)* > pır+pır پر پر] *{ağız} is.* **1.** *{eAT}* → pırlağuc. **2.** Yıldız. **3.** Vantilatör. **4.** Kadınların giysilerini süslemekte kullandıkları boncuk ya da kumaş parçaları. **5.** Uçurtmalara takılan süs. [DS]

pırpıramak, [pır+pır-a-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-r-(ı) -yor]* Dalgalanmak. [DS]

pırpırı[1], [pır *(yans.)* > pır+pır-ı] *{ağız} sf.* **1.** (Kişi için) titiz. **2.** Çabuk öfkelenen. **3.** Hovarda; uçarı; çapkın. [DS]

pırpırı[2], [Yun. porphyris *(hilat)*] *is.* **1.** Yeniçeri salma erlerinin giydiği kırmızı çuhadan yapılma bir tür cüppe. **2.** Hırpani kıyafet. **3.** Eski bir Bizans altını. ⊡ **pırpırı kıyafet,** *Salma erlerinin kıyafeti.*

pırpırım, [pırpırım] *{ağız} is.* Semizotu. [DS]

pırpırik, -ği [pır *(yans.)* > pır+pır-ik] *{ağız} is.* → pırrık. [DS] ⊡ **pırpırik etmek,** *{ağız} Çalı çırpı ile ateş yakmak.* [DS]

pırpırlama, [pır+pır-la-ma] *is.* Pırpırlamak eylemi.

pırpırlamak, [pır *(yans.)* > pır+pır-la-mak] *gçsz. f. [-r] [-l(ı)yor]* Yanıp sönmek.

pırpırlanma, [pır+pır-la-n-ma] *is.* Pırpırlanmak eylemi.

pırpırlanmak, [pır *(yans.)* >pır+pır-la-n-mak] *dönşl. f. [-ır]* (Kandil, lamba vb. ile geceleyin uzaktan görünen ateş için) yanıp sönmeye devam etmek.

pırpıt[1], [pır+pıt] *{ağız} is.* Eski püskü, işe yaramaz giyecek, yatak yorgan, yaygı vb. şeyler; pılı pırtı. [DS]

pırpıt[2], [Yun. peripodi] *{ağız} is.* **1.** Kalın keten ipliğinden dokunan bez yaygı. **2.** El tezgâhında dokunmuş şalvarlık kaba yünlü kumaş; şayak. **3.** Aba güreşi yapan pehlivanların giydiği keçi kılından dokunmuş bir tür kispet. **4.** Yağlı güreş pehlivanlarının giydiği koyun derisinden yapılma kispet. **5.** Kıl dokumadan yapılmış cepken ve pantolon. **6.** Yün ya da kıldan yapılmış şalvar, pantolon, potur. **7.** Kara yünden yapılmış fanila. [DS]

pırpıtçı, [pırpıt-çı] *is.* Pırpıt dokuyan veya satan kimse.

pırpoz, [? pırpoz] *{ağız} is.* Küf. [DS]

pırradak, -ğı [pır *(yans.)* > pırr-a-dak] *{ağız} zf.* (Uçmak, kaçmak için) birdenbire "pır" sesi çıkararak. [DS]

pırrık, -ğı [pır *(yans.)* > pırr-ık] *{ağız} is.* Ateş tutuşturmakta kullanılan kuru ot, çalı çırpı. [DS]

pırsat, [? pırsat] *{ağız} is.* Peştamal. [DS]

pırsık[1], **-ğı** [pır-(ı)s-ık] *{ağız} is.* Duman. [DS]

pırsık[2], [pır-(ı)s-ık] *{ağız} sf.* Buruşmuş; büzülmüş; derisi gevşemiş. [DS]

pırt[1], [part / pert / pırt / pıt / pit / port / pört / pürt *(yans.)*] *is.* Bir yerde sıkışan sıvı ve başka maddenin kurtuluşunu, birden fırlayıp çıkmasını, dağılmasını, patlamasını ve bu sırada çıkan sesi anlatan kök. [Zülfikar] *pırt-la-mak, pırt-a-dak, pırt-la-k, pırt-mak*

pırt[2], [pat / pıt / pırt / püt / pürt *(yans.)*] *is.* Patlamayı, patlayıp dağılmayı, patlamak üzere irili ufaklı kabarmayı, ani hareketleri anlatan kök. [Zülfikar] *pırt-la-k.* ⊡ **pırt gözüne,** *{ağız} "Nazar değmesin" anlamında kullanılır.* [DS]

pırt[3], [pırt *(yans.)*] *is.* Yolmayı, yerinden sökmeyi, koparmayı anlatan kök. [Zülfikar] *pırt-mak, pırt etmek* ⊡ **pırt etmek,** *{ağız} (Tavuk vb. için) tüylerini yolmak.* [DS]

pırt[4], [pırt / pirt / pürt *(yans.)*] *is.* Yırtılmayı, dağılmayı, parçalanmayı anlatan kök. [Zülfikar] *pırt-ı pırtı, pırt-ı, pırt-ı-cı, pırt-ık, pır-ıl*

pırt[5], [pırt / port *(yans.)*] *is.* Birden kurtulmayı, uçmayı ve kaçıp uzaklaşmayı anlatan kök. [Zülfikar] *pırt-ar-mak, pırt-mak, pırt-tır-mak* ⊡ **pırt gözüne,** *{ağız} "Nazar değmesin" anlamında iyi dilek sözü.* [DS]

pırtadak, -ğı [pırt *(yans.)* > pırt-a-dak] *{ağız} zf.* (Göz vb. için) bir basınç altında kalmaktan dolayı birden fırlayıp çıkarak. [DS]

pırtak, -ğı [pırt *(yans.)* > pırt-ak] *{ağız} sf.* Yolundan sapan. ⊡ **pırtak vermek,** *{ağız} Arkadan kovalayanı şaşırtmak için sağa sola sapmak.* [DS]

pırtarmak, [pırt *(yans.)* > pırt-ar-mak] *{ağız} gçsz. f. [-ır]* Küsüp bir yana çekilmek; küsmek. [DS]

pırtdamak, [pırt *(yans.)* > pırt-da-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-d(ı)-yor]* Patlamak; patlayıp dışarıya saçılmak.

pırtı[1], [pır-t *(yans.)* > pır-t-ı] *{ağız} is.* **1.** Eski ve değersiz, yıpranmış eşya; pılı pırtı. **2.** Yatak yorgan yüzü ve giysi yapmakta kullanılan basma veya keten kumaş. **3.** Ufak tefek; ev eşyası. **4.** Seccade. **5.** Elbise. [DS]

pırtı[2], [pırt *(yans.)* > pırt-ı] *{ağız} is.* Tüy. [DS] ⊡ **pırtı pırtı,** *{ağız} (Tüy için) tel tel.* [DS]

pırtı[3], [pırt-ı] *{ağız} sf.* (Kişi için) uyuşuk, korkak. [DS]

pırtı[4], [pırt-ı] *{ağız} is.* Parçalanmış kütük, kereste veya odun. [DS]

pırtıcı[1], [pırt-ı-cı] *{ağız} is.* Kumaş tüccarı; manifaturacı. [DS]

pırtıcı[2], [pırt *(yans.)* > pırt-ıcı] *{ağız} sf.* Pırtlayıp çıkma özelliğinde olan.

pırtık[1],**-ğı** [pırt *(yans.)* > pırt-mak > pır-t-ık] *{ağız} sf.* Serseri; başıboş. [DS]

pırtık[2], **-ğı** [pırt *(yans.)* > pırt-ık] *{ağız} sf. "Parça parça, yırtılmış"* anlamına gelen *"yırtık pırtık"* ikilemesinde geçer. [DS]

pırtık[3], **-ğı** [pırt *(yans.)* > pırt-ık] *{ağız} sf.* **1.** Bir parça. **2.** *is.* Kumaş parçası. [DS]

pırtıl, [pırt *(yans.)* > pırt-ıl] *{ağız} is.* Eskimiş, yıpranmış parçalanmış eşya veya giyecek. [DS]

pırtımaç, -cı [pırt-ım+aş] *{ağız} is.* Mantı; tatarböreği. [DS]

pırtımpırt, [pırt *(yans.)* > pırt-ım+pırt] *{ağız} is.* Haşlandıktan sonra ince ince doğranan soğan, asma yaprağı, kıyma ve salça ile yapılan bir tür yemek. [DS]

pırtışık -ğı [pırt-ış-ık] *{ağız} sf.* (Yaygı için) toplanmış; büzülmüş; buruşmuş. [DS]

pırtik, -ği [pırt *(yans.)* > pırt-ik] *{ağız} sf.* **1.** → pırtık[3]. **2.** *is.* Eskimiş parça. [DS] ⊡ **pırtik pırtik,** *{ağız}* Parça parça. [DS]

pırtiklemek, [pırt *(yans.)* > pırt-ik-le-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* Parça parça etmek; ufalamak. [DS]

pırtkesek, [pırt+kes-ek] *{ağız} is.* Parça parça; ufak ufak. [DS]

pırtlak[1],**-ğı** [pır-t *(yans.)* > pır-t-la-k] *sf.* **1.** Pırtlamış olan; pırtlamaya hazır durumda olan. **2.** Dışarı doğru fırlamış olan; pörtlek; patlak. **3.** Kabuğundan kolayca dışarı fırlayabilecek durumda olan; pörtlek.

pırtlak[2], **-ğı** [pırt *(yans.)* > pırt-la-k] *{ağız} is.* Leblebi gibi kavrulmuş mısır. [DS]

pırtlak[3], **-ğı** [pırt *(yans.)* > pırt-la-k] *{ağız} sf.* Şımarık. [DS]

pırtlama, [pırt-la-ma] *is.* **1.** Pırtlamak eylemi. **2.** Dışarıya doğru bir çıkıntı oluşturma.

pırtlamak, [pırt *(yans.)* > pır-t-la-mak] *gçsz. f. [-r] [-l(ı)-yor] {ağız}* Bulunduğu yerden fırlayıp dışarı çıkmak; fırlamak; sarkmak; taşmak. [DS]

pırtlatma, [pırt *(yans.)* > pırt-la-t-ma] *is.* Pırtlatmak eylemi.

pırtlatmak, [pırt *(yans.)* > pırt-la-t-mak] *gçl. f. [-ır]* **1.** Dışarıya fırlamasını sağlamak; fırlatmak; sarkıtmak. **2.** *"Pırt"* sesi çıkartmak. **3.** (Nohut, badem vb. için) suda ıslattıktan sonra kabuklarını çıkarmak.

pırtmak[1], [pırt *(yans.)* > pırt-mak] *{eAT} gçl. f. [-ar]* **1.** Delmek. **2.** Delip etini dışarı çıkarmak. **3.** Boynuz gibi sivri bir şeyle delik deşik etmek. [DK] **4.** *{ağız}.* Bozmak. [DS] **5.** *{ağız}* Ortalığı karıştırmak. [DS]

pırtmak[2], [pırt *(yans.)* > pırt-mak] *{ağız} gçsz. f. [-ar]* **1.** Yerinden, yuvasından, yolundan çıkmak; sapmak; kaymak. **2.** Fırlamak. **3.** Kaçmak. **4.** (Bağlı hayvan vb. için) çözülüp kaçmak. **5.** (Kişi için) darılarak kaçınmak; çekinmek. **6.** İşten kaçmak. **7.** Sözünden dönmek; caymak. [DS]

pırtmak[3], [bur-ut-mak > pırt-mak] *{ağız} gçsz. f. [-ır]* Küsmek; darılmak. [DS]

pırttırmak, [pırt *(yans.)* > pırt-tır-mak] *{ağız} gçl. f. [-ır]* Çözmek. [DS]

pırva[1], [Far. pervā] *{ağız} is.* Çekinme; sıkılma. [DS]

pırva[2], [İt. prova] *{ağız} is.* Prova. [DS]

pırvan, [? pırvan] *{ağız} is.* At arabalarında bağlantı demiri. [DS]

pırzavkı, [? pırzavkı] *{ağız} is.* Geveze. [DS]

pıs[1], [pıs *(yans.)*] *is.* Fiske vurmayı anlatan kök. [Zülfikar] *pıs-t-ık*

pıs[2], [pıs / pis *(yans.)*] *is.* Aksırmayı, öksürmeyi anlatan kök. [Zülfikar] *pıs-kır-mak, pıs-ır-mak, pıs-ır-ık-lı, pıs-la-mak*

pıs[3], [pıs / pus *(yans.)*] *is.* Fısıldama, nefes boşaltma, şişirme, havasını boşaltma; sinme eylemlerini anlatan kök. [Zülfikar] *pıs pıs, pıs-mak, pıs-ır-ık, pıs-ır-mak, pıs-la-mak* ⊡ **pıs pıs,** *{ağız} (Konuşmak için) yavaş ve hafif sesle; fıs fıs; fısıl fısıl.* [DS]

pıs[4], [pıs *(yans.)*] *{ağız} sf.* İçi boş; kof. [DS]

pısada, [pısada] *{ağız} sf.* Pis; beceriksiz. [DS]

pısak, -ğı [pıs *(yans.)* > pıs-ak] *{ağız} sf.* (Kişi için) insanlardan kaçan; çekingen. [DS]

pısar, [? pısar] *{ağız} is.* Karasakız. [DS]

pısarık, -ğı [pus > pus-ar-ık / pısarık] *{ağız} sf.* (Hava için) sisli ve yağışlı. [DS]

pısarka, [pıs *(yans.)* > pıs-ar-ka] *{ağız} is.* Keçi yavrularında görülen ishalli bir hastalık. [DS]

pısat, -dı [Ar. bisāt] *{ağız} is.* **1.** Gelin olacak kızın çeyizi. **2.** Giyecek. **3.** Çamaşır. [DS]

pısgırı, [Yun. pissa *(püz)* / pıs *(yans.)* > pıs-gır-ı] *{ağız} is.* Kara sakız. [DS]

pısgırmak, [pıs *(yans.)* > pıs-kır-mak] *{ağız} gçsz. f. [-ır]* → pıskırmak. [DS]

pıshırmak, [pıs *(yans.)* > pıs-kır-mak] *{ağız} gçsz. f. [-ır]* → pıskırmak. [DS]

pısık, -ğı [pas-ık] *{ağız} ünl.* Köpek yavrusu çağırma ünlemi. ⊟ **pısık, pısık,** *{ağız} Köpek yavrusunu çağırma ünlemi.* [DS]

pısıl, [pıs *(yans.)* > pıs-ıl] *is.* Fısıldama, nefes boşaltma, şişirme, havasını boşaltma; sinme eylemlerini anlatan yansımalı gövde. ⊟ **pısıl pısıl,** *{ağız} 1. (Konuşmak için) alçak sesle; fısıl fısıl. 2. (Deride oluşan kabarcıklar için) küçük küçük, çok sayıda ve art arda.* [DS]

pısıltı, [pıs *(yans.)* > pıs-ıl-tı] *{ağız} is.* Fısıltı. [DS]

pısır, [pıs *(yans.)* > pıs-ır] *is.* Fısıldama, nefes boşaltma, şişirme, havasını boşaltma; sinme eylemlerini anlatan yansımalı gövde. ⊟ **pısır pısır,** *{ağız}* → pısıl pısıl. [DS]

pısırık[1], **-ğı** [pıs / pus *(yans.)* > pıs-mak > pıs-ır-ık] *sf.* **1.** Kendine güveni olmayan; utangaç; tutuk; çekingen; beceriksiz; cesaretsiz; sünepe. **2.** *{ağız}* Büyüyememiş; gelişememiş. [DS] **3.** *{ağız}* Hastalıklı. [DS] **4.** *{ağız} is.* Nezle. [DS]

pısırık[2], **-ğı** [pus *(yans.)* > pus-ar-ık > pıs-ır-ık] *{ağız} is.* Sis. [DS]

pısırıkça, [pısırık-ça] *zf.* Pısırık birine yakışır biçimde; pısırık gibi.

pısırıklaşma, [pısırık-la-ş-ma] *is.* Pısırıklaşmak eylemi.

pısırıklaşmak, [pısırık-la-ş-mak] *dönşl. f. [-ır]* Pısırık olmak; pısırık duruma gelmek.

pısırıklı, [pıs *(yans.)* > pıs-ır-ık-lı] *{ağız} sf.* Hastalıklı. [DS]

pısırıklık,-ğı [pısırık-lık] *is.* Pısırık olma durumu; pısırıkça davranış; beceriksizlik

pısırmak[1], [pıs *(yans.)* > pıs-ır-mak] *{ağız} gçsz. f. [-ır]* Korku vb. sebeplerden saklanmak; sinmek; büzülmek. [DS]

pısırmak[2], [pıs *(yans.)* > pıs-kır-mak] *(pı:sırmak) {ağız} gçsz. f. [-ır]* Aksırmak; hapşırmak. [DS]

pısırtı, [pıs *(yans.)* > pıs-ır-tı] *{ağız} is.* Fısıltı. [DS]

pısıs, [pıs-ıs ?] *{ağız} is.* Umacı. [DS]

pısıtmak, [pıs-ıt-mak] *{ağız} gçsz. f. [-ır]* Yellenmek. [DS]

pısik, [pıs-ik] *{ağız} sf.* Çürük; içi boş; kof. [DS]

pıskıl, [pıs-(ı)k-ıl] *{ağız} sf.* Eski; yırtık pırtık. [DS]

pıskırmak, [pıs *(yans.)* > pıs-ḳır-mak پصقرمق] *gçsz. f. [-ır]* **1.** *{OsT}* Hapşırmak. **2.** *{ağız}* Aksırmak. [DS] **3.** *{ağız}* Yersiz ve gereksiz gülmek. [DS]

pıslak[1], **-ğı** [pıs *(yans.)* > pıs-la-k] *{ağız} is.* Bir tür peynir. [DS]

pıslak[2], **-ğı** [pıs *(yans.)* > pıs-la-k] *{ağız} is.* Mantara benzer bir tür bitki. [DS]

pıslamak[1], [pıs *(yans.)* > pıs-la-mak] *gçsz. f. [-r] [-l(ı)-yor]* **1.** *"Pıs"* sesi çıkarmak. **2.** *{ağız}* Sönmek. [DS]

pıslamak[2], [pıs *(yans.)* > pıs-la-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [l(ı)-yor]* Birdenbire ve sebepsiz olarak darılmak. [DS]

pıslangıç, -cı [pıs *(yans.)* > pıs-la-n-gıç] *{ağız} is.* Külde ya da sacda kavrulmuş nohut. [DS]

pıslatmak, [pıs *(yans.)* > pıs-la-t-mak] *{ağız} gçsz. f. [-ır]* Yellenmek. [DS]

pısma, [pıs-ma] *is.* Pısmak eylemi; pusma; sinme.

pısmak, [pıs *(yans.)* > pıs-mak] *{ağız} gçsz. f. [-ar]* Korkudan saklanmak; büzülmek; pusmak; saklanmak; sinmek. [DS]

pıspıs, [pıs *(yans.)* > pıs+pıs] *{ağız} sf.* Sünepe. [DS]

pıspısı, [pıs *(yans.)* > pıs+pıs-ı] *{ağız} is.* Karafatma. [DS]

pıspıtıl, [pı(s)+pı/tıl] *{ağız} sf.* Şişman; semirmiş. ⊟ **pıspıtıl olmak,** *{ağız} 1. Semirmek; şişmanlamak. 2. (Hayvan için) karnı iyice doymak.* [DS]

pıspıtırak, -ğı [pı(s)+pı/t-ır-ak] *{ağız} pekşt. sf.* (Ağaç ve bitki üzerindeki meyveler için) çok bol; çok sık. [DS]

pıstık, -ğı [pıs *(yans.)* > pıs-(ı)t-ık] *{ağız} is.* Parmak ucuyla vuruş; fiske. [DS]

pıstıklamak, [pıstık-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [l(ı)-yor]* Fiske vurmak. [DS]

pıstıl[1], [? pıstıl] *{ağız} is.* Bir iki kilo peynir alan küçük tulum. [DS]

pıstıl[2], [? pıstıl] *{ağız} sf.* (Kişi için) kirli ve yırtık elbiselerle gezen. [DS]

pıstırım, [pıs *(yans.)* > pıs-tır-ım] *{ağız} is.* Pıtrak. ⊟ **pıtrım gibi,** *{ağız} (Ağaçtaki meyvenin bolluğunu anlatmak için) pıtrak gibi.* [DS]

pıstırmak, [pıs *(yans.)* > pıs-tır-mak] *{ağız} gçl. f. [-ır]* Korkutarak kımıldayamayacağı duruma getirmek; sindirmek. [DS]

pış[1], [pış *(yans.)*] *is.* Parıldamayı, ışık saçmayı anlatan kök. [Zülfikar] *pış-ı-la-mak, pış-ı-la-k*

pış[2], [pış *(yans.)*] *is.* Çocuğu uyutmak için söylenen *"pış pış"* ikilemesinin sözleri.

pışat, [Erme. p'šat] *{ağız} is.* Yaban iğdesi; iğde. [DS]

pışga, [pış[1] *(yans.)* > pış-ka] *{ağız} is.* Kibrit. [DS]

pışgı, [bıç-mak > bıç-kı > pış-gı / pış-kı] *{ağız} is.* El testeresi. [DS]

pışıg, [pış-mak > pış-ığ] *{eT} sf.* Pişmiş. [DLT] ⊟ **pışıg kerpiç,** *Pişmiş kerpiç; tuğla; kiremit.* [DLT]

pışıglamak, [pış-ıg-lā-mak] *{eT} gçl. f. [-r]* Pişirmek. [DLT]

pışık[1], [pış-mak > pış-ık] *{eT} sf.* Pişmiş. [DLT]

pışık[2], **-ğı** [pış *(yans.)* > pış-ık] *{ağız} is.* **1.** Beş taş oyununda kullanılan fındık büyüklüğündeki taş. **2.** Beş taş oyununda bir durak. [DS]

pışık[3], **-ğı** [pış *(yans.)* > pış-ık] *{ağız} is.* Şımarma. [DS]

pışıklamak, [pış-ık-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Şımartmak. [DS]

pışılak, -ğı [pış *(yans.)* > pış-ı-la-k] *{ağız} sf.* Göze hoş gelmeyecek derecede parlak. [DS]

pışılamak, [pış *(yans.)* > pış-ı-la-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Yüzde sevimsiz bir parlaklık olmak. [DS]

pışıldamak, [pış-ıl-da-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-d(ı)-yor]* Fısıldamak. [DS]

pışka, [pış *(yans.)* > pış-ka] *{ağız} is.* Yansıma. [DS]

pışkı, [bıç-kı > pış-gı / pış-kı] *{ağız} is.* El testeresi. [DS]

pışlamak, [pış-la-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Paslanmak. [DS]

pışmak, [pış-mak / bış-mak] *{eT} gçsz. f. [-ur]* **1.** Pişmek. [DLT] [EUTS] **2.** Olmak; olgunlaşmak. [E-UTS] [DLT] **3.** Yetişmek; [EUTS] **4.** Kımız tulumunu olması için sallamak. [DLT]

pışpışlama, [pış *(yans.)* > pış+pış-la-ma] *is.* Pışpışlamak eylemi.

pışpışlamak, [pış *(yans.)* > pış+pış-la-mak] *gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Bebeği kucakta yavaş yavaş sallayıp okşayarak uyutmaya çalışmak.

pışrılmak, [pış-(u)r-ıl-mak] *{eT} edil. f. [-ur]* Pişirilmek. [DLT]

pışrunmak, [pış-(u)r-un-mak] *{eT} dönşl. f. [-ur]* Olmak; kemale ermek; öğrenmek; ısınmak. [EUTS]

pışrunmaklıg, [pış-(u)r-un-mak-lıġ] *{eT} sf.* Heyecanlanan; hisseden. [EUTS]

pışrunulmak, [pış-mak > pış(u)r-un-ul-mak] *{eT} edil. f. [-ur]* Tamamiyle yapabilir olmak; becermek.

pışşık, -ğı [pış(ş)-ık] *{ağız} ünl.* Güvercin çağırma ünlemi. [DS]

pışt, [pışt *(yans.)*] *is.* Islıklı ses. ⊡ **pışt demek,** *Rahatsız edici söz söylemek.*

pışurmak, [pış-mak > pış-ur-mak] *{eT} gçl. f. [-ur]* Pişirmek. [DLT] [EUTS]

pıt[1], [part / pert / pırt / pıt / pit / port / pört / pürt *(yans.)*] *is.* Bir yerde sıkışan sıvı ve başka maddenin kurtuluşunu, birden fırlayıp çıkışını, patlayıp dağılışını ve bu sırada çıkan sesi anlatan kök. [Zülfikar] *pıt-la-mak*

pıt[2], [pat / pıt *(yans.)*] *is.* Patırtılı adım atmayı, düzensiz ve rasgele hareketleri anlatan kök. [Zülfikar] *pıt pıt* ⊡ **pıt pıt,** *{ağız} (Yürümek için) Hafif sesler çıkararak.* [DS]

pıt[3], [pat / pıt / pırt / püt / pürt *(yans.)*] *is.* Patlamayı, patlayıp dağılmayı, patlamak üzere irili ufaklı biçimde kabarmayı, ani hareketleri anlatan kök. [Zülfikar] *pıt-ır pıtır, pıt-ır-ak, pıt-ır-gan.* ⊡ **pıt gözüne,** *{ağız} "Nazar değmesin" anlamında iyi dilek sözü.* [DS]

pıt[4], [pat / pıt / pit *(yans.)*] *is.* El ya da ayakla vurmayı, dövmeyi, çırpmayı; düşmeyi ve başka rastgele hareketleri anlatan kök. [Zülfikar] *pıt gözüme, pıt-ık çalmak, pıt-ır-a-mak, pıt-ır-tı, pıt-ır pıtır, pıt-la-mak, pıt pıt* ⊡ **pıt pıt,** *{ağız} 1. İnce ufak bulgur. 2. Mayalı hamurdan yapılıp sacda pişirilen ekmek.* [DS]|| **pıt pıt etmek,** *{ağız} (Küçük taneler için) birbiri ardınca düşmek; küçük patırtılı sesler çıkarmak.* [DS]|| **pıt yok,** *{ağız} "Hiç ses yok" anlamında kullanılır.* [DS]

pıt[5], [pat / pıt / pit *(yans.)*] *is.* Gevezelik etmeyi düzensiz ve baş ağrıtıcı konuşmayı anlatan kök. [Zülfikar] *pıt pıt* ⊡ **pıt pıt,** *{ağız} 1. (Konuşmak ve söylemek için) durmadan, baş ağrıtacak derecede. 2. Tembel; beceriksiz.* [DS]

pıt[6], [pıt *(yans.)*] *is.* **1.** Küçük bir şeyin yere veya bir şey üzerine düşmesi veya çarpması ile çıkan hafif sesi bildirir. **2.** *is.* Sürekli vuran veya çarpan küçük bir şeyin çıkardığı belli belirsiz ses. **3.** Kopan iplik veya kıl gibi şeylerin çıkardığı hafif ses. **4.** *{ağız}* Su damlalarının düşmesiyle çıkan hafif ses. [DS] **5.** *{ağız}* Kalbin hafif hafif vuruş sesi. [DS] ⊡ **pıt pıt,** *1. Sürekli olarak pıt sesi çıkararak. 2. (Kalp çarpıntısı için) "pıt pıt" sesi çıkararak.*|| **pıt pıt atmak,** *(Yürek için) korku ve heyecan sebebiyle hızlı olarak çarpmak.*

pıt[7], [pıt *(yans.)*] *{ağız} sf.* (İğne için) ucu küt. [DS]

pıta[1], [pıt-a ?] *{ağız} is.* **1.** Çam ağacı. **2.** Çam fidanı; çam sürgünü. [DS]

pıta[2], [pıt-a ?] *{ağız} is.* Yerinden çıkarılmış, üstünde çimen veya yosun bulunan toprak parçası. [DS]

pıta[3], [Ar. fūta => pıta] *{ağız} is.* Şalvar üstüne sarılan pamuktan yapılma kuşak. [DS]

pıtana, [? pıtana] *{ağız} is.* Küçük tahta fıçı. [DS]

pıtata, [patates] *{ağız} is.* Patates. [DS]

pıtıdak, -ğı [pıt *(yans.)* > pıt-ı-dak] *{ağız} zf.* Usulca. [DS]

pıtık[1], **-ğı** [pıt *(yans.)* > pıt-ık] *{ağız} is.* Parmak sesi; oyun esnasında parmak şakırtısı. ⊡ **pıtık çalmak,** *{ağız} Oyunda parmak şakırdatmak.* [DS]|| **pıtık vurmak,** *{ağız} Fiske vurmak.* [DS]

pıtık[2], **-ğı** [pıt-ık] *{ağız} sf.* Küçük; çelimsiz. [DS]

pıtık[3], **-ğı** [pıt-ık] *{ağız} is.* **1.** Husyeleri alınmış veya ameliyat geçirmiş erkek. **2.** Kız çocuklarının dişilik organı. [DS]

pıtık[4], **-ğı** [pıt-ık] *{ağız} is.* Yumurta. [DS]

pıtık[5], **-ğı** [pıt-ık] *{ağız} is.* Domuz yavrusu. [DS]

pıtık[6], **-ğı** [pıt-ık] *{ağız} is.* Kerestesi sağlam, dikenli bir ağaç. [DS]

pıtık[7], **-ğı** [pıt-ık] *{ağız} is.* Bilye ve bilye ile oynanan bir oyun. [DS]

pıtıklamak[1], [pıtık-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ı)yor]* Oyun oynarken, ezgiye uygun biçimde parmaklarını şakırdatmak. [DS]

pıtıklamak[2], [pıtık-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Okşamak. [DS]

pıtıl, [Ar. faṭīr فطير] *{ağız} is.* Mayalı veya mayasız hamurdan yapılan bir tür sac ekmeği. [DS]

pıtıldamak, [pıt *(yans.)* > pıt-ıl-da-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-d(ı)-yor]* Vıdı vıdı konuşmak; fısıldamak. [DS]

pıtına, [patates ?] *{ağız} is.* Patates. [DS]

pıtır[1], [pıt *(yans.)* > pıt-ır] *is.* Belli belirsiz bir ses çıkarmayı veya çıkan sesi belirtir. ⊡ **pıtır pıtır,** *1. Düzenli biçimde, art arda pıtırtı yaparak; pıtır sesi çıkararak. 2. (Ayak sesi için) hafif sesler çıkararak. 3. (Ağaçlardaki meyveler için) çok; bol. 4. (Yüzey için) pürüzlü. 5. {ağız} (Küçük taneli meyvelerin yere düşmesi için) art arda "pıtırtılar" çıkararak.* [DS]

pıtır[2], [pıt *(yans.)* > pıt-ır] *{ağız} sf.* Çiçekbozuğu; çopur. [DS]

pıtır[3], [pıt *(yans.)* > pıt-ır] *{ağız} is.* Öfkeli; sinirli. [DS]

pıtır[4], [pıt *(yans.)* > pıt-ır] *{ağız} is.* **1.** Ormanda kuru dalları elle kırarak elde edilen odun. **2.** Yaş odun. [DS]

pıtırah, [pıt-ır-ak > pıtıraḫ] *{ağız} is.* Pıtırak. [DS]

pıtırak, -ğı [*eT.* butur-ğak > pıt-ı-ra-k] *{ağız} is.* **1.** *bot.* Papatyagillerden, dikenli tohumları hayvanlara ve insanların elbiselerine yapışan, bir yıllık otsu bitki; dikenli sıraca otu, *(Xanthium spinosum).* **2.** *bot.* Büyük pıtrak; domuz pıtrağı, *(Strumarium).* **3.** Ağaç dallarında kuruyup dikenleşen küçük budaklar. **4.** Dikenli tel; tel örgü. [DS] ⊡ **pıtırak tutmak,** *{ağız} Kuşku ya da düşünceden duramamak.* [DS]

pıtıraklanmak[1], [pıt *(yans.)* > pıt-ı-ra-k-la-n-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* Öfkelenmek; kızmak. [DS]

pıtıraklanmak[2], [pıtırak-la-n-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* **1.** Elbise veya hayvanların tüylerine pıtrak tohumu yapışmak. **2.** (Tarla için) pıtrak bitkisi çoğalmak. [DS]

pıtıraklı[1], [pıt *(yans.)* > pıt-ı-ra-k-lı] *{ağız} sf.* Üzerinde pıtrak bulunan; pıtrak yapışmış; pıtrak bitmiş. ⊡ **pıtıraklı tel,** *{ağız} Dikenli tel.* [DS]

pıtıraklı[2], [pıt *(yans.)* > pıt-ı-ra-k-lı] *{ağız} sf.* Öfkeli; sinirli. [DS]

pıtıramak, [pıt *(yans.)* > pıt-ı-ra-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-r(ı)-yor]* Koparmak. [DS]

pıtırca, [pıt *(yans.)* > pıt-ır-ca] *{ağız} is.* Baharda açan koyu renkli bir çiçek. [DS]

pıtırdama, [pıt-ır-da-ma] *is.* Pıtırdamak eylemi.

pıtırdamak, [pıt *(yans.)* > pıt-ır-da-mak] *gçsz. f. [-r] [-d(ı)-yor]* Pıtırtı çıkarmak; pıt pıt sesi çıkarmak; pıtırtı etmek.

pıtırdatma, [pıt-ır-da-t-ma] *is.* Pıtırdatmak eylemi.

pıtırdatmak, [pıt-ır-da-t-mak] *gçl. f. [-ır]* Bir şeyin pıtırdamasına yol açmak; pıtırtı çıkartmak.

pıtırgan, [pıt *(yans.)* > pıt-ır-gan] *{ağız} is.* Pıtrak. [DS]

pıtırık, -ğı [pıt *(yans.)* > pıt-ır-ık] *{ağız} sf.* Eski ve yırtık.

pıtırım[1], [pıt-ır-ım] *{ağız} sf.* Cimri. [DS]

pıtırım[2], [pıt-ır-ım] *{ağız} sf.* Eski ve yırtık. [DS]

pıtırımak, [pıt-ır-ı-mak] *{ağız} gçl. f. [-ır] [-r(ı)-yor]* Koparmak. [DS]

pıtırlanmak, [pıt-ır-la-n-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* Aşırı uzamak. [DS]

pıtırlık, -ğı [pıt *(yans.)* > pıt-ır-lık] *{ağız} is.* Çalılık; fundalık. [DS]

pıtırpıtır, [pıt *(yans.)* > pıt-ır+pıt-ır] *{ağız} is.* Duvara veya taşa sürtünce kibrit gibi art arda pıtırtılar çıkararak yanan çocuk oyuncağı. [DS]

pıtırtı, [pıt *(yans.)* > pıt-ır-tı] *is.* **1.** Birbiri ardına belli belirsiz çıkan ses; çok hafif gürültü. **2.** Ayak sesi; tıpırtı. ⊡ **pıtırtı etmek,** *Hafifçe, art arda pıt pıt sesleri çıkararak gürültü etmek.*

pıtısınmak, [pıt *(yans.)* > pıt-ı-sın-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* Bir sebep yokken birdenbire darılmak. [DS]

pıtış, [pıt *(yans.)* > pıt-ış] *{ağız}* → tıpış. ⊡ **pıtış pıtış,** *{ağız}* → tıpış tıpış. [DS]

pıtlak, -ğı [pıt *(yans.)* > pıt-la-k] *{ağız} is.* Ateşte kavrularak patlatılmış mısır. [DS]

pıtlamaç, -cı [pıt *(yans)* > pıt-la-maç] *{ağız} sf.* (Kişi için) sessiz; sakin. [DS]

pıtlamak, [pıt *(yans.)* > pıt-la-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Küçük çapta patlamak; açılmak. [DS]

pıtlamaz, [pıt *(yans.)* > pıt-la-maz] *{ağız} is.* Kül gömbesi. [DS]

pıtmak, [pıt *(yans.)* > pıt-mak] *{ağız} gçsz. f. [-ar]* **1.** (Elde tutulan şey için) elden kaymak; kaçmak; düşmek. **2.** Fırlamak; gitmek. [DS]

pıtnak, -ğı [pıt *(yans.)* > pıt-(ı)n-a-k] *{ağız} is.* Nokta. [DS]

pıtnaklanmak, [pıt *(yans.)* > pıtnak-la-n-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* Öfkelenmek; söylenmek; kızmak. [DS]

pıtpıdak, -ğı [pıt *(yans.)* > pıt+pı(t)-a-k] *{ağız} is.* Bıldırcın. [DS]

pıtpıdık, -ğı [pıt *(yans.)* > pıt+pı(t)-ık] *{ağız} is.* Tarlakuşu. [DS]

pıtpıt[1], **-dı** [pıt *(yans.)* > pıt+pıt] *{ağız} sf.* Tembel; beceriksiz. [DS]

pıtpıt[2], **-dı** [pıt+pıt] *{ağız} is.* Patates. [DS]

pıtpıt[3], **-dı** [pıt+pıt] *{ağız} is.* Mayalı hamurdan yapılarak sacda pişirilen ekmek. [DS]

pıtpıt[4], **-dı** [pıt+pıt] *{ağız} is.* Pelte. [DS]

pıtpıt[5], [pıt *(yans.)* > pıt+pıt] *{ağız} is.* Küçük taneli, ince bulgur. [DS] ⊡ **pıtpıt aşı,** *{ağız} İnce bulgurdan yapılan lapa.* [DS]

pıtpıtı, [pıt+pıt-ı] *{ağız} is.* **1.** → pıtpıt. **2.** pıtpıt aşı. **3.** Bulgur unu. [DS]

pıtrak,-ğı [pıt *(yans.)* > pıt-(ı)-ra-k] *is.* **1.** *bot.* Birleşikgillerden, sarı çiçekli, dikenli meyveli, yıkıntılarda ve yol kenarlarında yetişen, tohumları insan ve hayvanların üzerine yapışan bir yıllık otsu bitki, *(Xanthium spinosum).* **2.** Bu bitkinin insan ve hayvanlara yapışan dikenli meyvesi. **3.** *{ağız}* Meşe

dallarının üzerinde görülen nohut büyüklüğündeki taneler. [DS] **4.** *sf.* Çok taneli ve sık. ☐ **pıtrak gibi,** *(Meyve vb. için) dallar üzerinde çok miktarda ve sık olarak.*

pıtraklı, [pıtrak-lı] *{ağız} sf.* Pıtrakları olan; üzerinde pıtrak bulunduran. [DS] ☐ **pıtraklı otu,** *{ağız}* → pıtrak. [DS]

pıtramak, [pıt *(yans.)* > pıt-(ı)-ra-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-r(ı)-yor]* Çırpınarak uçmak. [DS]

pıttadak, -ğı [pıt *(yans.)* > pıt(t)-adak] *{ağız} zf.* (Küçük bir şeyin düşüşü için) "pıt" sesi çıkararak. [DS]

pıttık, -ğı [pıt *(yans.)* > pıt(t)-ı-k] *{ağız} is.* Dişilik organı. [DS]

pıttırmah, [pıt-tır-mak / pıttırmaḫ] *{ağız} gçsz. f. [-ır]* → pıttırmak. [DS]

pıttırmak, [pıt *(yans.)* > pıt-tır-mak] *{ağız} gçsz. f. [-ır]* **1.** (Tutulan şey için) elden kurtulmak; elden çıkmak. **2.** *gçl. f.* Bir şeyi elden kaçırmak. **3.** Örgüde, yanlış örerek sırayı bozmak. [DS]

pıy[1], [pay / pıy *(yans.)*] *is.* Yırtılma, dökülme ve bu sırada çıkan seslere benzer bağırarak konuşmayı anlatan kök. [Zülfikar] *pıy-ır pıyır, pıy-ır-ta-k*

pıy[2], [pıy *(yans.)*] *is.* Fırlatıp atmayı, sıçramayı anlatan kök. [Zülfikar] *pıy-dır-mak, pıy-t-ık*

pıya, [? pıya] *{ağız} is.* Birine yapılan oyun; tuzak. [DS]

pıyalanmak, [pıya-la-n-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* Büyüklük taslamak; kurulmak. [DS]

pıydırmak[1], [pıy *(yans.)* > pıy-dır-mak] *{ağız} gçl. f. [-ır]* **1.** Atmak; fırlatmak. **2.** Çalmak; yürütmek; götürmek. [DS]

pıydırmak[2], [pıy *(yans.)* > pıy-dır-mak] *{ağız} gçsz. f. [-ır]* Aklını kaçırmak; delirmek. [DS]

pıyık, -ğı [pıy-ık ?] *{ağız} is.* Don, şalvar gibi giyeceklerin arasma konulan üçgen parça; ağ. [DS]

pıyır, [pıy *(yans.)* > pıy-ır] *{ağız} is.* [DS] *is.* Yırtılma, dökülme ve bu sırada çıkan seslere benzer bağırarak konuşma, ağızda gevrek ses çıkartarak yemeyi anlatan yansımalı gövde. ☐ **pıyır pıyır,** *{ağız} (Yemek için) ağızda çiğnerken gevrek gevrek sesler çıkartarak.* [DS]

pıyırtak, -ğı [pıy *(yans.)* > pıy-ır-(a)dak] *(pıyı'rtak) {ağız} zf.* Çabucak. [DS]

pıyka, [? pıyka] *{ağız} is.* Hindi. [DS]

pıylamak, [pıy *(yans.)* > pıy-la-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Çırpınarak uçmak. [DS]

pıylım, [pıy *(yans.)* > pıy-(ı)l-ım] *{ağız} sf.* Yırtılmış; parçalanmış; eskimiş. ☐ **pıylım pıylım,** *{ağız} (Giyecek, eşya vb. için) eskimiş; iyice parçalanmış.* [DS]

pıynar, [Yun. pırnari] *{ağız} is.* **1.** Meşe çalısı. **2.** Bir tür çalı. **3.** Maki. [DS]

pıypıdık, -ğı [pıy *(yans.)* > pıy+pıt-ık] *{ağız} sf.* Beceriksiz; uyuşuk. [DS]

pıypıy, [pıy+pıy] *{ağız} is.* Hindi. [DS]

pıyrım, [pıy *(yans.)* > pıy-rı-m] *sf.* Eski; parçalanmış; yırtılmış. ☐ **pıyrım pıyrım,** *İyice eskimiş ve yıpranmış.*

pıytar, [pıy *(yans.)* > pıy-(ı)t-ar] *{ağız} is.* Bayır. [DS]

pıytık, -ğı [pıy *(yans.)* > pıy-(ı)t-ık] *{ağız} sf.* Sözünde durmayan; kararsız; dönek. [DS]

pız, [pız *(yans.)*] *is.* Vızıldayarak uçup uzaklaşmayı anlatan kök. [Zülfikar] *pız-ı-mak*

pıza, [pız-a ?] *{ağız} is.* Küldeki küçük ateş parçaları. [DS]

pızar, [pız-ar] *{ağız} is.* Kıvılcım. [DS]

pızımak, [pız *(yans.)* > pız-ı-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r]* Kaçmak. [DS]

pızıngır, [pız *(yans.)* > pız-ın-gır] *{ağız} sf.* **1.** Haylaz. **2.** Hovarda; çapkın. [DS]

pızıngırlık, -ğı [pız *(yans.)* > pız-ın-gır-lık] *{ağız} is.* Hovardalık. [DS]

pızka, [pız-ka ?] *{ağız} is.* Hayvanların gelişememiş, sıska kalmışları. [DS]

pızkıra, [? pızkıra] *{ağız} is.* Demir tırmık. [DS]

pızlak, -ğı [pız-la-k] *{ağız} is.* Gübrelenmemiş, verimsiz toprak. [DS]

pızot, [pız + ot] *{ağız}* is. İyice yanmamış odun. [DS]

pi[1], [Çin. p'ing] *{eT} is.* Düzlük; yazı; ova. [EUTS]

pi[2], [Yun. pi] *is.* **1.** Yunan alfabesinin 16. harfi olan Π π, ses olarak Türkçe'deki *p*'yi karşılar. **2.** *fiz.* Kuvvetli etkileşimler doğuran temel parçacık; pion. ☐ **pi sayısı,** *mat. Bir dairenin çember uzunluğunun çap boyuna bölünmesi ile çıkan sabit sayı; 3.141 592 653 589 793 238 462 643 383 279...*

pi[3], [? pi] *{ağız} is.* Su birikintisi. [DS]

pi[4], [Far. pīh [Tietze]] *{ağız} is.* Yağ. [DS]

piano, [İt. puiano] *(pi'ano) zf. müz.* Yavaş sesle; sesleri yumuşatarak.

pic, [Far. pīç] *{ağız} is.* Babası belli olmayan çocuk. [DS]

picekli, [picek-li] *{ağız} is.* Havuç. [DS]

picelmek, [pic-el-mek] *{ağız} gçsz. f. [-ir]* Uykusu kaçıp, yeniden uyuyamamak. [DS]

piceli, [pice-li] *{ağız} is.* Bezelye. [DS]

picik, -ği [pic-ik] *{ağız} is.* Buzağı. [DS]

picine, [Far. pīç => piç-i-n-e] *{ağız} sf.* **1.** (Çocuk için) babası belli olmayan. **2.** (Kuzu, buzağı ve oğlak için) belli zamanlar dışında doğan. **3.** (Yavru için) erken doğan. [DS]

piç[1], [piç *(yans.)*] *is.* Fısıltı ile konuşmayı anlatan kök. [Zülfikar] *piç-i-leş-mek*

piç[2], [Far. pīç پيچ] *{OsT} is.* Kıvrım; büklüm. ☐ **pîç-ā-pîç,** *{OsT} Kıvrım kıvrım; karmakarışık.*|| **pîç-en-der-pîç,** *{OsT} Dolaşık; karışık.*|| **piç sinek,** *Bir tür olta.*|| **pîç ü tāb,** *{OsT} Sıkıntı ve üzüntü.*

piç[3], [Far. pīç *(bozma; çarpıtma)* پيچ] *(pi:ç) {OsT} is.*

1. Evlilik dışı doğan çocuk. 2. Her şeyin küçüğü; türüne benzemeyeni. 3. Eski ağaç ve bağ gövdelerindeki uyur tomurcuklardan çıkan ve meyve vermeyen filizler. 4. *sf.* (Çocuk için) evlilik dışı doğan. 5. *sf. argo.* Terbiyesiz; arsız. ⊟ **piçe karmak,** *{ağız} Ağaçların dibinden süren filizleri kesip temizlemek.* [DS]|| **piç damar,** *Verimli olmayan kömür damarı.*|| **piç etmek,** *Bir işi çıkmaza sokmak; bozmak; karıştırmak.*|| **piçin babasını sormak,** *{ağız} Çok incelemek; gereksiz yere araştırmada bulunmak.*|| **piç kurusu,** *(Çocuk için) yaramaz; soysuz.*|| **piç olmak,** *1. Bir işe yaramamak; boşa gitmek. 2. Bozulmak; tadı bozulmak.*|| **piç yavru,** *{ağız} Katır.* [DS]|| **piç yoğurt,** *{ağız} Mayasız tutan yoğurt.* [DS]

piç[4], [? piç] *{ağız} is.* Fırın. [DS]

piç[5], [Far. pīç] *{ağız} is.* Tırnak diplerinden kalkan et parçaları; şeytantırnağı. [DS]

piçan, [Far. pīçān پيچان] *(pi:ça:n) {OsT} sf.* Kıvrılmış; bükümlü.

piçe, [piç-e] *{ağız} is.* Katır. [DS]

piçef, [? piçef] *{ağız} is.* 1. Set. 2. Teras. [DS]

piçek, [bıç-mak / pıç-mak > piç-ek] *{eT} is.* Bıçak. [EUTS]

piçekli, [piçek-li] *{ağız} is.* Havuç. [DS]

piçen, [biç-mek > piç-en] *{ağız} is.* Biçilmiş ve kurutulmuş ot. [DS]

piçeyh, [piçek] *{ağız} is.* Alna dökülen kısa saç; kâkül. [DS]

piçgül, [Far. pīç + gül] *{ağız} is.* Yaban gülü. [DS]

piçi, [piçi / biçi] *{ağız} ünl.* Buzağı çağırma ünlemi. *piçi piçi*

piçide, [Far. pīçīde پيچيده] *(pi:çi:de) {OsT} sf.* Karışmış; kıvrılmış. ⊟ **piçîde-müy,** *{OsT} Saçı kıvrılmış; dolaşmış.*

piçidegî, [Far. pīçīdegī پيچيدگى] *(pi.çi:degi:) {OsT} is.* Dolaşıklık; kıvrıklık.

piçik[1], **-ği** [piç-ik] *{ağız} is.* Ağaçların ince kökleri.[DS]

piçik[2], **-ği** [piç-ik] *{ağız} is.* Buzağı. [DS]

piçikçi[1], [piç-ik-çi] *{ağız} sf.* (Kız için) davranışları törelere aykırı olan. [DS]

piçikçi[2], [piç-ik-ci] *{ağız} sf.* Kışkırtıcı. [DS]

piçikmek, [piç-ik-mek] *{ağız} gçsz. f. [-ir]* Kuşkulanmak; kaygılanmak. [DS]

piçiktirmek, [piç-ik-tir-mek] *{ağız} gçl. f. [-ir]* Kuşkulandırmak; kuşkulandırarak caydırmak. [DS]

piçileşmek, [piç *(yans.)* > piç-i-le-ş-mek] *{ağız} işteş. f. [-ir]* Gizli gizli konuşmak; fiskos etmek. [DS]

piçine[1], [piç-i-n-e] *{ağız} sf.* 1. (Sığır ve davar için) yavrulama zamanından önce doğuran. 2. (Çocuk için) babası belirsiz. [DS] ⊟ **piçine doğurmak,** *{ağız} (Sığır ve davar için) yavrulama zamanı gelmeden doğurmak.* [DS]

piçine[2], [piç-i-n-e] *{ağız} is.* Ürün toplanırken dökülen tohumlardan süren filizler. [DS]

piçlemek[1], [piç-le-mek] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(i)-yor]* (Ağaç için) kökünden filiz vermek. [DS]

piçlemek[2], [piç-le-mek] *{ağız} gçsz. f. -r] [-l(i)-yor]* (Yara için) çevresinde daha küçük yaralar oluşmak. [DS]

piçlenmek, [piç-le-n-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* (El tırnağı için) bitişik deriler lif lif kalkmak; şeytantırnağı. [DS]

piçin, [biçin / piçin] *{eT} is.* Maymun. [ETY]

piçiş, [Far. pīçīş پيچيش] *(pi:çiş) {OsT} is.* Büklüm; kıvrım.

piçleşme, [piç-le-ş-me] *is.* Piçleşmek eylemi.

piçleşmek, [piç-le-ş-mek] *dönşl. f. [-ir]* Yozlaşmak; bozulmak.

piçlik[1], **-ği** [piç-lik] *is.* 1. Piç olma durumu; yozlaşma; bozulma. 2. *mecaz.* Beklenmedik kalleşçe davranış; piç gibi davranma.

piçlik[2], **-ği** [piç-lik] *{ağız} is.* Köpek yavrusu. [DS]

piçlik[3], **-ği** [piç-lik] *{ağız} sf.* 1. (Kişi için) tembel. 2. Uyuşuk. [DS]

piçmek, [biç-mek / piç-mek] *{eAT} gçl. f. [-er]* 1. Biçmek; kesmek. 2. Şekil vermek; düzenlemek. [DK]

piçpa, [Far. pīç *(dolaşık)* + pā *(ayak)* پيچ پا] *(pi:çpa:) {OsT} is. zool.* Yengeç.

piçtab, [Far. pīç-tāb پيچتاب] *(pi:içta:b) {OsT} is.* Telaş; sıkıntı; üzüntü.

piçtevan, [? piçtevan] *{ağız} is.* Duvar ve çatıların üstüne oturduğu ağaç çerçeve. [DS]

piçtırpan, [? piçtırpan] *{ağız} is.* Topaç. [DS]

piçuta, [Yun. petsouda] *(piçu'ta) is.* Palamut balığının irisine verilen isim.

pide, [Yun. pita] *(pi'de) is.* Mayalı ve kepekli undan yapılan, üzerine peynir, kıyma, yumurta vb. şeyler konularak pişirilen yayvan ekmek. ⊟ **pide gibi,** *Yamyassı.*

pideci, [pide-ci] *is.* 1. Pide yapan ve satan kimse. 2. Pide satılan yer. 3. Müşterilere çeşitli pideler sunan bir tür lokanta.

pidecilik,-ği [pide-ci-lik] *is.* Pidecinin işi veya mesleği.

pideli, [pide-li] *sf.* Pide ile yapılan; pidesi olan; pideyle yapılan. ⊟ **pideli kebap,** *Pide ile birlikte sunulan kebap.*

pidivan, [? pidivan] *{ağız} sf.* (Kişi için) arada sırada iş yapıp kendini gösteren; göz boyayan. [DS]

pidpidi, [Sansk. pippala] *{eT} is.* Biber; filfil. [EUTS]

pifoli[1], [? pifoli] *{ağız} is.* Bazen fasulye de konulan un çorbası. [DS]

pifoli[2], [? pifoli] *{ağız} is.* Fol. [DS]

pigment, [Lat. pigmentum *(boya maddesi)* > İng. pigment *(renklendirici)*] *is. biy.* Canlı bir organiz-

ma tarafından oluşturulan, içinde bulunduğu dokulara renk veren protein yapısındaki madde.

pigmentlenme, [pigment-le-n-me] *is.* **1.** Pigment oluşumu. **2.** Organizmanın bazı noktalarında normal veya patolojik olarak pigment birikmesi.

pigmentli, [pigment-li] *sf.* Yapısında pigment bulunan; pigment oluşmuş olan.

piğretin, [? piğretin] *{ağız} is.* Kocayemişi. [DS]

pih^{1}, [Far. pīḫ پیخ] *(pi:h) {OsT} is.* Göz çapağı.

pih^{2}, [Far. pīh پیه] *(pi:h) {OsT} is.* İç yağı. ⊡ **pîh-sūz,** *{OsT} 1. Yağ yakan. 2. Toprak kandil.*

piho, [? piho] *{ağız} is.* Aptal. [DS]

pii, [Çin. pi'] *(pi:) {eT} is.* Kapama; engelleme. [E-UTS]

pijama, [Fr. pyjama] *(pija'ma) is.* **1.** Bir ceket ve pantolondan oluşan gece elbisesi. **2.** Hindistan'da kadınların giydiği pantolona verilen ad; Hindustani.

pijlik, -ği [Far. pīç => pij-lik] *{ağız} is.* **1.** Eğitilmemişlik. **2.** Yaramazlık. [DS]

pijuh, [Far. pijüh پژوه] *(piju:h) {OsT} is.* Araştırma; pejuh.

pik^{1}, [İt. pic *(tepe, uç)*] *is. dnz.* Geminin kıç tarafındaki bayrak serenine açılan üçgen biçimindeki yelken.

pik^{2}, [Fr. pique *(ucu sivri kürek)*] *is.* İskambil kâğıtlarından siyah ve mızrak ucuna benzer olan dizi; maça.

pik^{3}, [İng. pig *(demir külçesi)*] *is.* **1.** Dökme demir; font. **2.** Birinci ergitme sonunda elde edilen dökme demir külçesi. ⊡ **pik boru,** *Kalın demir veya dökme boru.*

pik^{4}, [? pik / fiğ] *{ağız} is.* Bezelye. [DS]

pik^{5}, [? pik] *{ağız} is.* Denizi doldurarak kazanılan yer.

pika, [İt. pica *(ucu sivri kürek)*] *is. matb.* Bazı dizgi makinelerinde kullanılan 12 punto (İng. 4,217 mm; Fr. 4,512 mm)'ya denk ölçü birimi.

pikador, [İsp. picador] *is.* Boğa güreşlerinde, boğaya mızrakla saldırarak yoran atlı.

pikaj^{1}, [Fr. picage] *is.* Dantelcinin işleyeceği deseni parşömen kâğıdına tutturması.

pikaj^{2}, [Fr. piquage *(sivri uçlu aletle çalışma)*] *is. matb.* **1.** Ofset veya tifdruk baskı tekniğinde film çekiminden önce sayfayı teşkil eden yazı ve resimlerin bir sayfa üzerine monte edilmesi işlemi; bilgisayarda yazılan yazıları milimetrik kâğıt üzerine yapıştırıp düzenleme işlemi. **2.** Fason dokumada kullanılan kartonları delme işlemi.

pikajcı, [pikaj-cı] *is. matb.* Pikaj işlerini yapan matbaa işçisi.

pikajcılık,-ğı [pikaj-cı-lık] *is.* Pikajcının yaptığı iş.

pikap,-bı [İng. to pick-up *(toplamak)*] *is.* **1.** Plaklar üzerine kaydedilmiş sesleri işitilebilir hale getiren elektronik alet; plakçalar. **2.** Üstü açık, hafif hizmet aracı; küçük kamyon; kamyonet.

pike^{1}, [Fr. piqué] *is.* **1.** Birbiri üzerine uygulanan ve kabartma desenler meydana getirecek şekilde birleştirilen iki dokumadan meydana gelmiş pamuklu kumaş. **2.** İğne ardı denilen el işine benzer desenlerle süslü, kalın pamuklu kumaş. **3.** Bu kumaştan yapılan yatak örtüsü. **4.** *sf.* Bu kumaştan yapılan.

pike^{2}, [Fr. piquer *(gagalamak)* > piqué] *is.* **1.** Bir uçağın büyük bir açı ile inişe geçmesi. **2.** Uçağın yüksekten hedef üzerine dik olarak inmesi veya saldırıya geçmesi. **3.** Balede, bütün ağırlığı bir ayağın tabanına vererek diğer ayakla çeşitli figürler yapmaya dayanan dans hareketi. **4.** Bilardoda, topa masaya dik bir şekilde vuruş yapma. **5.** Balığın yakalanmadan oltaya vurup kaçması. ⊡ **pike bombardımanı,** *Hedefe dikine iniş yaparken dönüş yapmadan önce bombaları bırakmak suretiyle yapılan atış tekniği.*|| **pike çekmek,** *Bilardoda istekayı masaya dik tutarak topa vuruş yapmak.*|| **pike yapmak,** *1. (Uçak için) dikine inmek. 2. Bilardoda, topa masaya dik bir şekilde vuruş yapmak. 3. müz. Bir notayı canlı biçimde seslendirerek rezonansını kesmek.*

pike^{3}, [? pike] *is.* Un veya irmik içinde kalmış iri ve koyu renkli kepek.

piket, [Fr. piquet] *is.* Yediliden asa kadar olan 32 kâğıtla oynanan ve en fazla sayı alma esasına dayanan kâğıt oyunu.

piklemek, [pik-le-mek] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(i)-yor]* Damlamak. [DS]

piknik^{1}, [Yun. pyknos *(sıkı)* > Fr. pycnique] *sf.* Orta boylu, tıknaz, geniş ve yumuşak yüzlü, kalın boyunlu, iri göbekli, yukarı doğru daralan şişkin göğüslü bir tip için kullanılır. ⊡ **piknik tipi,** *Piknik yapılı kimse.*

piknik^{2}**,-ği** [Fr. piquer *(atıştırmak)* + nique *(değersiz şey)* > pique-nique] *is.* Kırda yenen yemek. ⊡ **piknik alanı,** *Piknik yapmak için ayrılmış geniş ve yeşil alan.*|| **piknik tüpü,** *Kırda yemek yapmak veya ısıtmak için kullanılan küçük bütan gazı tüpü.*|| **piknik yapmak,** *Kıra gitmek; kırda yemek yemek.*

piknikçi, [piknik-çi] *is.* Piknik yapan kimse; piknik yapmayı seven kişi.

piknometre, [Fr. picnomètre] *(piknome'tre) is.* Özgül ağırlık ölçmeye yarayan alet; özgül ağırlık ölçer.

piko^{1}**-,** [İt. piccolo *(küçük)*] *ek.* Bir birimin bir bilyonda birini (10^{-12}) gösteren ön ek.

piko^{2}, [Fr. picot] *is.* **1.** Bir dantelin kenarına yapılan sıçandişi süs. **2.** Çarşaf ve iç çamaşırlarının kenarlarına makine ile yapılan motifli sarma işi. ⊡ **pikoya vermek,** *Bir çarşaf veya iç çamaşırını piko yapılmak üzere pikocuya götürmek.*

pikocu, [piko-cu] *is.* **1.** Piko yapan kimse. **2.** Piko yapılan yer.

pikoculuk,-ğu [piko-cu-luk] *is.* Piko yama işi; pikocunun yaptığı iş veya meslek.

pikrik, [Yun. pikros *(acı)* > Fr. picrique] *sf.* (Asit için) nitrik asidin anilin, ipek ve yün gibi maddelere etkimesiyle elde edilen. ☞ **pikrik asit,** Anilin, ipek ve yün üzerine nitrik asit etki ettirmek suretiyle elde edilen asit; trinitro 2,4,6 fenol; OH-$C_6H_2(NO_2)_3$

piktogram, [Lat. pictus *(boyalı)* + Yun. gramma *(harf)* > Fr. pictogramme] *is.* **1.** Kavramları dildeki biçimleri dikkate almadan anlatan resimsel öge. **2.** Hava alanlarında demir yolu garlarında ve otogarlarda yolculara bilgi vermek amacıyla yapılmış standart işaretlere verilen ad.

pil[1], [İt. pila *(kule)* > Fr. pil] *is.* Kimyasal tepkime sonucunda ortaya çıkan enerjiyi doğrudan elektrik enerjisine dönüştüren aygıt.

pil[2], [Far. pīl پیل] *(pi:l) {eT} {OsT} is.* Fil. [Bahşayiş] ☞ **pil āvāzı,** *{eT} Fil sesi.* [Bahşayiş]|| **pîl-bālā,** *{OsT} Fil yüksekliğinde; çok yüksek.*|| **pîl-i āb-keş,** *{OsT} Su içmiş fil; yağmur bulutu.*|| **pîl-i havayî,** *{OsT} Hava fili; yağmur bulutu.*|| **pîl-sem,** *{OsT} Güçlü; kuvvetli.*|| **pîl-ten,** *Fil gövdeli; iri yarı.*|| **pîl-vār,** *{OsT} 1. File benzeyen; fil gibi. 2. Yükü çok fazla; çok dolu.*|| **pîl-zehre,** *{OsT} Fil kuvvetinde; çok güçlü.*|| **pîl-zūr,** *{OsT} Fil kuvvetinde; çok güçlü.*

pil[3], [Far. pil پل] *{OsT} is.* **1.** Ayakkabı ökçesi; topuk. **2.** Çadır iplerini germeye yarayan küçük kazık. **3.** Çelik çomak oyunu.

pil[4], [? pil] *{ağız} is.* Kilden yapılmış, ağzı geniş, küçük küp. [DS]

pilaç, -cı [pil+ağaç] *{ağız} is.* Sacda pişirilen bazlamaları çevirmeye yarayan tahta araç. [DS]

piladan, [Yun. platanos => piladan / biladan / buladan] *{ağız} is.* Çınar ağacı. [DS]

pilaki[1], [Yun. plaki] *(pila:ki) is.* **1.** Fasulye, barbunya gibi kuru yiyeceklerle kefal, kırlangıç, palamut, uskumru, midye ve istiridye gibi deniz ürünleri içine soğan, sarımsak, havuç, maydanoz katılarak hazırlanmış zeytinyağlı yemek. **2.** *sf. argo.* Aptal; bön.

pilaki[2], [Yun. plaki] *{ağız} is.* Tavada kızartılarak yapılan mısır çöreği. [DS] ☞ **pilaki taşı,** *{ağız} Mısır ekmeği pişirilen, toprak ya da taştan yapılmış yuvarlak tepsi gibi kap.* [DS]

pilanya, [İt. plania] *{ağız} is.* → planya. [DS]

pilav, [Far. pelāv / pīlev / pilāv پلاو / پیلاو / پولاو] *(pilâ:v) {OsT} is.* Çoğunlukla pirinç ve bulguru bazen de kuskus veya şehriyeyi belirli miktardaki su içinde haşlayıp yağ ilavesi ile pişirilen yemek. ☞ **Pilavdan dönenin kaşığı kırılsın.** *Yarar umulan bir işin sonuna kadar direnmeye karar verildiğini belirtir.*|| **pilavı karmak,** *{ağız} 1. Zengin olmak. 2. Hasta olmak. 3. Belaya çatmak.* [DS]|| **Pilav yiyen kaşığını belinde taşır.** *Bir iş yapmaya karar veren kimse gerekli olan malzemeyi yanında bulundurmak zorundadır, anlamında kullanılır.*

pilavcı, [pilav-cı] *is.* **1.** Pilav yapan aşçı. **2.** Eskiden saray ve konaklarda ocak başına bağlı olarak çalışan, pilav ve pilav türü yemekleri yapmakla görevli kimse. **3.** *sf.* Pilavı çok seven.

pilavlık,-ğı [pilav-lık] *sf.* **1.** (Pirinç, bulgur, şehriye, kuskus vb. için) pilav yapmaya uygun. **2.** Pilav yapmak için ayrılmış olan.

pilbala, [Far. pīl-bālā پیل بالا] *(pi:lba:lâ:) {OsT} sf.* Büyük; iri; kocaman; cüsseli.

pilban, [Far. pīl-bān پیلبان] *(pi:lba:n) {OsT} is.* Fil bakıcısı; fil sürücüsü.

pilci, [pil-ci] *{eT} is.* Fil eğiticisi, besleyicisi veya sürücüsü; filci. [Bahşayiş]

pildir, [pild-ir] *{ağız} sf.* Çok koşan. [DS]

pile, [Far. pīle پیله] *(pi:le) {OsT} is.* İpek kozası.

pileflebit, [Yun. pule *(kapı)* + phlebos *(toplardamar)* > Fr. pyléphlébite] *is. tıp.* Kapı toplardamarının iltihabı.

pileke, [Yun. plaki] *{ağız} is.* → pilaki taşı. [DS]

pileken, [? pileken] *{ağız} is.* Merdiven. [DS]

pileki, [Yun. plaki] *{ağız} is.* → pilaki taşı. [DS]

pileste, [Far. pīleste پیلسته] *(pi:leste) {OsT} is.* Fil dişi.

piletromboz, [Yun. pule *(kapı)* + trombos > Fr. pyléthrombose] *is. tıp.* Kapı toplardamarının trombozu.

pilever, [Far. pīle-ver پیله ور] *(pi:lever) {OsT} is.* Çerçi.

pileverî, [Far. pīle-verī پیله وری] *(pi:leveri:) {OsT} is.* Çerçilik.

pili, [Fr. pli] *is.* → pli.

piliç, -ci [bili *(tavuk çağırma sözü)* > bili-ç > piliç [EREN] / Yun. poulitsi [Theodoridis] / Bul. pilence [Tietze]] *is.* **1.** Tavuğun küçüğü; yarka. **2.** Cinsel erginliğe ulaşmamış tavuk veya horoz. **3.** Eti için üretilen tavuk. ☞ **piliç gibi,** *(Kız için) sevimli, güzel; diri ve alımlı.*

pilik[1], **-ği** [pili-k] *{ağız} is.* Kaz. [DS]

pilik[2], **-ği** [Yun. plaki] *{ağız} is.* → pilaki taşı. [DS]

pilika, [Yun. pulitsi] *{ağız} is.* Civciv. [DS]

pilikaşe, [Fr. pli-caché] *(p[i]likaşe) is.* Birbirine ters yönde yapılmış iki tek yönlü plinin kumaş yüzeyinde karşı karşıya getirilmesiyle oluşturulmuş pli.

piliman, [? piliman] *{ağız} is.* Çökelek. [DS]

pilimi, [? pilimi] *{ağız} is.* İneklere yedirilen sulu yiyecek; yal. [DS]

pilin, [? pilin] *{ağız} is.* Un, buğday, bulgur koymaya yarayan topraktan yapılmış fıçı biçimindeki kap.

piling, [İng. peeling] *(pi:ling) is.* Cildin ölü hücrelerden arındırılmasını ve kan dolaşımını hızlandıran bir krem türü.

pilingir, [? pilingir] *{ağız} is.* **1.** Söz götürüp getiren. **2.** Yolsuz birleşmelere aracılık eden kadın. [DS]

pilingirlik, -ği [pilingir-lik] *{ağız} is.* Pezevenklik. ◘ **pilingirlik yapmak,** *{ağız} Evlilik dışı cinsel ilişki için kadın ile erkeğe aracılık etmek.* [DS]

pilit[1], -di [? pilit] *{ağız} is.* Üzüm şırası ile un veya nişasta pişirildikten sonra içine ceviz veya badem konularak yapılıp kurutulan yiyecek; köfter. [DS]

pilit[2], -di [Ar. bellūt] *{ağız} is.* Meşe ve pırnal meyvesi. [DS]

pilit[3], -di [? pilit] *{ağız} is.* Uydu. [DS]

pilit[4], -di [? pilit] *{ağız} sf.* Doğal. [DS]

pillak, -ğı [? pillak] *{ağız} is.* Piliç. [DS]

pilli, [pil-li] *sf.* **1.** Pili bulunan; pil takılmış olan. **2.** Pil ile çalışan.

pillik[1], -ği [pillik] *{ağız} is.* Yeni doğmuş buzağı. [DS]

pillik[2], -ği [? pillik] *{ağız} is.* Dişi hindi. [DS]

pilmi, [? pilmi] *{ağız} sf.* Az ısınmış; ılık. [DS]

pilo[1], [? pilo] *{ağız} is.* Eşek yavrusu. [DS]

pilo[2], [Far. pelāv] *{ağız} is.* Pilav. [DS]

pilon[1], [Far. pelevān *(ipek kumaş)* => pilon] *{eAT} is.* **1.** Keşiş cüppesi. **2.** Papaz cüppesi.

pilon[2], [Fr. plône] *is.* **1.** Sütunlu kapı. **2.** Elektrik direği.

pilop, [? pilop] *{ağız} is.* Oyun; düzen. [DS]

pilor, [Yun. puloros *(kapıyı koruyan)* > Fr. pylore] *is. anat.* Mide kapısı.

pilot, [İt. plota *(dümenci)* > Fr. pilot] *is.* **1.** Bir hava taşıtını kullanmak yetkisini taşıyan ve yönetmekle görevli uzman. **2.** *müz.* Klavyeli çalgılarda mekanizmanın ara parçası. **3.** *sf.* Deneme niteliğinde olan. ◘ **pilot bölge,** *Uygulanmak istenen bir modeli denemek için seçilen özel bölge.*|| **pilot kabini,** *Uçağın ön tarafında pilot ile teknisyenin görev yaptığı, uçağın yönetimi için gerekli donanımın yer aldığı bölme; kokpit.*|| **pilot köşkü,** *Uçağın ön tarafında pilot ile teknisyenin görev yaptığı, uçağın yönetimi için gerekli donanımın yer aldığı bölme; kokpit.*|| **pilot olmak,** *argo. Kendinden geçecek kadar sarhoş olmak.*

pilotaj, [Fr. plotage] *is.* **1.** Bir hava taşıtını kullanma işi. **2.** Yönlendirme.

pilotluk,-ğu [pilot-luk] *is.* **1.** Bir hava taşıtını kullanmak eylemi. **2.** Pilotun işi ve mesleği.

piloy, [Far. pelāv] *{ağız} is.* Pilav. [DS]

pilöv, [Far. pelāv] *{ağız} is.* Pilav. [DS] ◘ **pilöv çehmek,** *{ağız} Pilav ziyafeti vermek.* [DS]

pilpaye, [Far. pīl-pāye پيل پايه] *(pi:lpa:ye) {OsT} is. mim.* Fil ayağı.

pilte, [? pilte] *{ağız} is.* **1.** Eğirmek için ele alınacak biçimde taranıp yumak yapılmış yün. **2.** Gaz lambası fitili. [DS]

pilvaye, [Far. pīl-vāye پيلوايه] *(pi:lva:ye) {OsT} is. zool.* Kırlangıç.

pim[1], [İng. pin] *is.* **1.** Birbirine geçen ya da üst üste geçen parçaları birbirine tutturmak için kullanılan küçük çivi. **2.** Dolap raflarını tutturmakta kullanılan yan tablalara çakılan L görünümlü parça. **3.** Saatçilikte, bir çarkın ya da döner bir parçanın orta düzlemine dikey olarak tutturulmuş metal çubuk.

pim[2], [? pim] *{ağız} is.* Kuyruk yağı. [DS]

pimli, [pim-li] *{ağız} is.* Bulaşık suyu. [DS]

pimpak, -ğı [pa(m)+pa/k] *{ağız} pekşt. sf.* Tertemiz. [DS]

pimpirik,-ği [pimp *(yans.)* > pimp-ir-ik] *sf.* **1.** Çok yaşlı ve güçsüz. **2.** *mecaz.* Harap; bozuk; virane.

pimpirikli, [pimpir-ik-li] *sf.* Her şeyi ince eleyip sık dokuyan; her şeyden kuşkulanan; aşırı titiz.

pin[1], [pin] *{ağız} ünl.* Uyuşukluk, uyuklama vb. bildiren kök. ◘ **pin pin,** *{ağız} Uyuşuk uyuşuk; tembel tembel.* [DS]

pin[2], [Erme. pin] *{ağız} is.* **1.** Kümes. **2.** Yeni doğmuş kuzuları soğuktan korumak için toprak içine hazırlanmış üzeri çalı çırpı ile örtülü özel kuyu. [DS]

pin[3], [? pin] *{ağız} is.* Tekme. [DS]

pina, [Far. pīne] *{ağız} is.* Ayakkabı ve çarığa vurulan yama. [DS]

pinar, [? pinar] *{ağız} is.* Nar. [DS]

pinavun, [? pinavun / pinav-luk] *{ağız} is.* Kış için hazırlanan un, bulgur türü yiyecek. [DS]

pinavunluk, -ğu [pinavun-luk] *{ağız} is.* Yarma ve bulgur yapmak için ayrılmış iyi cins buğday. [DS]

pinavut, [Yun. pinakhoti] *{ağız} is.* Mayalanmış ekmek hamurunu fırına götürmekte kullanılan bölmeli, uzun ekmek tahtası. [DS]

pinaz, [? pinaz] *{ağız} is.* Eski dokuma çuvallardan yapılmış köşe minderi. [DS]

pinciklemek, [pinç *(yans.)* > pinç-ik-le-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* Parça parça etmek. [DS]

pinç[1], [pınç / pinç *(yans.)*] *is.* Pençelemeyi, elle mıncıklamayı, parçalamayı anlatan kök. [Zülfikar] *pinç-ik pinçik, pinç-ik-lemek*

pinç[2], [pinç] *{ağız} is.* Beyin. [DS]

pinçak, -ğı [pinç-ak] *{ağız} is.* Sık ve kökleri birbirine girmiş ekin. [DS]

pinçi, [pinç *(yans.)* > pinç-i] *{ağız} is.* → pinçik. [DS] ◘ **pinçi pinçi,** *{ağız}* → pinçik pinçik. [DS]

pinçik, -ği [pinç *(yans.)* > pinç-ik] *{ağız} is.* Koparılmış en küçük parça. ◘ **pinçik pinçik,** *{ağız} Parça parça.* [DS]|| **pinçik pinçik etmek,** *{ağız} Parça parça etmek; ufalamak.* [DS]

pinçiklemek, [pinç *(yans.)* > pinç-ik-le-mek] *{ağız} gçl. f. [-er] [-l(i)-yor]* **1.** Parça parça ekmek; ufaklamak. **2.** Saçını başını yolmak. [DS]

pinçiklenmek, [pinç-ik-le-n-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* Kendini çok yormak; didinmek. [DS]

pinda, [Hint. pinda] *is.* Hinduların, cenaze törenlerinde adak olarak kullanılmak üzere pirinçten yaptıkları yuvarlak pasta.

pindar, [Far. pindār پندار] *(pinda:r) {OsT} is.* **1.** Piç; veled-i zina. **2.** Zannetme; sanma. **3.** Gururlanma; böbürlenme.

pindare, [Far. pindāre پنداره] *(pinda:re) {OsT} is.* → pindar.

pindari, [Far. pindārī پنداری] *(pinda:ri:) {OsT} is.* Böbürleniş.

pindarlı, [pindar-lı] *{ağız} sf.* Çabuk darılan; alıngan.

pindik, -ği [Erme. pin => pin-dik] *{ağız} is.* Kümes. [DS]

pine[1], [Far. pīne پینه] *(pi:ne) {OsT} is.* **1.** Yama; ayakkabı yaması. *{ağız} (aynı)* [DS] **2.** *{ağız}* Çarık ve yemeni altına vurulan kösele parçası. [DS] **3.** *{ağız}* Ek. [DS] **4.** *{ağız}* Parça. [DS]

pine[2], [Far. pīnegī / Erme. pin => pine] *{ağız} is.* Kümes. [DS] ☞ **pine pine,** *{ağız} Kümes hayvanlarını kümese sokarken söylenen kovalama ünlemi.* [DS]

pineçi, [pine-çi] *{ağız} is.* Ayakkabı tamircisi. [DS]

pineduz, [Far. pīne *(yama)* + dūz *(diken)* پینه دوز] *(pi:nedu:z) {eT}{OsT} is.* **1.** Eskici; ayakkabı tamircisi. **2.** Elbise tamircisi. [Bahşayiş]

pineduzi, [Far. pīne-dūzī پینه‌دوزی] *(pi:nedu:zi:) {OsT} is.* Eskicilik; yamacılık.

pinek, -ği [Far. pīnegī] *{ağız} is.* **1.** Tünek. **2.** Kümes. [DS]

pineke, [Far. pīnegī => pineke پینه که] *{OsT} {ağız} is.* **1.** Uyuklama; pinekleme. **2.** Hafif uyku. [DS]

pinekleme, [Far. pīne-gī *(uyuklama)* => pinek > pinek-le-me] *is.* Pineklemek eylemi.

pineklemek, [Far. pīne-gī *(uyuklama)* => pinek > pinek-le-mek] *gçsz. f. [-r] [-l(i)-yor]* **1.** Uyuklamak; uyuklar gibi hareketsiz durmak. **2.** *mecaz.* Bir yerde oturup kalmak; iş yapmaksızın beklemek; miskinlik etmek.

pineklenmek, [Far. pīnegī =>pinek-le-n-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* Oyalanmak. [DS]

pineklik, -ği [pinek-lik] *{ağız} is.* Tünek. [DS]

pinel, [İt. penelo / İng. pinwheel *(fırıldak)*] *is.* Rüzgârın estiği yönü göstermesi için direklerin tepesine konulan döner ok.

pinelemek, [Far. pīne => pine-le-mek] *{ağız} gçl. f. [-er] [-l(ı)-yor]* Ayakkabıya pençe vurmak. [DS]

pinelik, -ği [Far. pīnegī / Erme. pin => pin-e-lik] *{ağız} is.* Kümes. [DS]

pineme, [pine-me] *is.* Tüneme.

pinemek, [Far. pīne-gī / Erme. pin => pine-mek] *gçsz. f. [-r] [-n(i)-yor]* (Kümes hayvanları için) tünemek.

pinen, [Fr. pinène] *is. kim.* Terebentinin temel birleşenlerinden biri olan terpen sınıfından bir hidrokarbon.

pines[1], [Yun. pinnes / pinna] *(pi'nes) is. zool.* Yumuşakçalardan, midye biçiminde fakat midyeden daha iri olan kavkılı bir deniz hayvanı, *(Pinna nobilis).*

pines[2], [Erme. pin => pine-z] *{ağız} is.* **1.** Kümes. **2.** Avcıların kuş avlamak için bekledikleri küçük kulübe. [DS]

pinez, [Erme. pin => pine-z] *{ağız} is.* Kümes. [DS]

pinezlik, -ği [pinez-lik] *{ağız} is.* **1.** Kümes. **2.** Tünek. [DS]

pingân, [Far. pingān پنگان] *(pingâ:n) {OsT} is.* **1.** Fincan. **2.** Küçük tas.

pingânçe, [Far. pingānçe پنگانچه] *(pingâ:nçe) {OsT} is.* Küçük fincan.

pingal, [Erme. bunkal *(fol)*] *{ağız} is.* Fol. [DS]

pingel[1], [? pingel] *{ağız} sf.* Evcil. [DS]

pingel[2], [Erme. bunkal *(fol)*] *{ağız} is.* **1.** Fol. **2.** Folluk. [DS]

pingel[3], [? pingel] *{ağız} is.* Azar azar birikmiş şey. [DS]

pingellik, -ği [pingel-lik] *{ağız} is.* Folluk. [DS]

pingellenmek, [pingel-le-n-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* Birikmek; çoğalmak; yığılmak. [DS]

pingpong, [İng. ping-pong *(yans.)*] *is.* Masa üzerinde küçük bir top ve raketle oynanan bir tür tenis; masa tenisi; masa topu.

pinhan, [Far. pinhān پنهان] *(pinha:n) {OsT} sf.* Saklı; gizli; gizlenmiş.

pinik[1], **-ği** [pin-ik] *{ağız} sf.* **1.** (Kişi için) basık burunlu. **2.** Basık; küçük. [DS]

pinik[2], **-ği** [? pinik] *{ağız} is.* Küçük köpek; fino. [DS]

pinik, -ği [Erme. pin => pinik] *{ağız} is.* Kümes. [DS]

pinir, [Far. penīr] *{ağız} is.* Peynir. [DS]

pink, [İng. pink *(karanfil)*] *is.* Kalay ve krom oksitleri ile kireçten meydana gelen pembe ya da kırmızının tonlarına verilen ad.

pinlik, -ği [Erme. pin => pin-lik] *{ağız} is.* **1.** Kümes. **2.** Tünek. [DS]

pinmek, [bin-mek] *{ağız} gçsz. f. [-er]* **1.** Binmek. **2.** (Kümes hayvanları için) tünemek. [DS]

pinna, [Yun. pinnes / pinna] *(pi'nes) is. zool.* → pines[1].

pinnek, -ği [Erme. pin => pin-lek] *{ağız} is.* Kümes. [DS]

pinnik, -ği [Erme. pin => pin-lik] *{ağız} is.* **1.** Kümes. **2.** Tavukların içine yumurtlaması için yapılmış bir tür sepet. **3.** Karanlık. [DS]

pinpakla, [pin+bakla] *{ağız} is.* Bezelyeye benzer bir tür bakla. [DS]

pinpin, [pin+pin] *{ağız} is.* İspinoz. [DS]

pinpirik, -ği [pinp *(yans.)* > pinp-ir-ik ?] *sf.* → pimpirik.

pinpirikli, [pinpirik-li] *sf.* → pimpirikli.

pinpon, [pin *(yans.)* + pon *(yans.)* / İt. bimbone *(koca çocuk)* ?] *sf. argo.* (Kişi için) yaşlı, beli bükülmüş.

pintar, [? pintar] *{ağız} is.* Şiniğin dörtte biri. [DS]

pinter[1], [? pinter] *{ağız} is.* Bir tür balık ağı. [DS] ✇ **pinter etmek,** *{ağız} Karşı gelmek; kafa tutmak.* [DS]

pinter[2], [? pinter] *{ağız} is.* **1.** Kilenin dörtte biri (yaklaşık 5.600 kg). **2.** Şiniğin yarısı. [DS]

pinti[1], [Erme. p'int'i] *sf.* (Kişi için) aşırı derecede cimri olan; kısmık.

pinti[2], [? pinti] *{ağız} sf.* Küçük. [DS]

pinti[3], [Erme. p'int'i] *{ağız} sf.* **1.** (Kişi için) tembel; beceriksiz. **2.** Üstü başı pis; pasaklı. [DS]

pinti[4], [? pinti] *{ağız} is.* Eti yenmeyen hayvan. [DS]

pintiklemek, [pint-ik-le-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [l(i)yor]* Parçalara ayırmak; ufaklamak. [DS]

pintikleşmek, [pint-ik-le-ş-mek] *{ağız} işteş f, [-ir]* İyice pazarlık etmek. [DS]

pintileşme, [pinti-le-ş-me] *is.* Pintileşmek eylemi.

pintileşmek, [pinti-le-ş-mek] *dönşl. f. [-ir]* Cimri durumuna gelmek; cimrileşmek.

pintilik, -ği [pinti-lik] *is.* **1.** Pinti olma durumu; cimrilik. **2.** Cimri bir kimseye yakışır davranış.

pinvat, [Sansk. pindapāta] *{eT} is.* Sadaka. [EUTS]

pip[1], [pip *(yans.)*] *is.* Baykuş ötüşünü anlatan kök. [Zülfikar] *pip-o*

pip[2], [pip *(yans.)*] *is.* Düdük ötüşünü anlatan kök. [Zülfikar] *pip-iç*

pipe-line, [İng. pipe *(boru)* + line *(hat)*] *(pa'yplayn) is.* Petrol, doğal gaz vb. akışkanları uzak mesafelere taşımakta kullanılan boru hattı; boru hattı.

pipet, [Fr. pipette *(borucuk)*] *is.* Bir sıvıdan belirli miktarda örnek almaya yarayan dereceli veya hacmi belli cam boru. ✇ **pipetle almak,** *Pipet yardımıyla bir sıvıdan örnek almak.*

pipi[1], [Çocuk d. pipi / Fr. pipi] *is.* Erkeklik organı.

pipi[2], [bibi / pipi] *{ağız} is.* Hala. [DS]

pipi[3], [bebe / pipi] *{ağız}* is. Bebek. [DS]

pipi[4], [pipi] *{ağız} is.* Kâkül. [DS]

pipi[5], [pipi] *{ağız} is.* **1.** Hindi. **2.** Hindi yavrusu. [DS]

pipibiz, [? pipibiz] *{ağız} sf.* Eli sıkı; cimri. [DS]

pipiç, -ci [pip *(yans.)* > pip-iç] *{ağız} is.* Düdük. [DS]

pipik, -ği [pip-ik] *{ağız} is.* Konca. [DS]

pipildek, -ği [pip *(yans.)* > pip-il-de-k] *{ağız} sf.* Beceriksiz. [DS]

pipili, [pipi-li] *{ağız} is.* Çocuğun erkeklik organı. [DS]

pipiriklenme, [pip *(yans.)* > pip-ir-ik-le-n-me] *is.* Pipiriklenmek eylemi.

pipiriklenmek, [pip *(yans.)* > pip-ir-ik-le-n-mek] *dönşl. f. [-ir]* Kuruntulu ve vesveseli duruma düşmek.

pipit, [? pipit] *{ağız} is.* **1.** Hırka. **2.** Pehlivan kispeti. [DS]

pipli, [Sansk. pippali] *{eT} is.* Sivri biber. [DLT]

pipo[1], [Lat. pipa *(kamış, boru)* > pippo] *(pi'po) is.* **1.** Ucunda bulunan lüle içine tütün konup yakılarak dumanı çekilen çubuk biçiminde tütün içme aracı. **2.** Bu çubukla içilen tütün.

pipo[2], [pip *(yans.)* > pip+o] *{ağız} is.* Taraklı kuş. [DS]

pir[1], [par / pır / pir *(yans.)*] *is.* Birden fırlayıp uçmayı, çırpınmayı anlatan kök. [Zülfikar] *pir pir*

pir[2], [Far. pīr پیر] *(pi:r) {eAT} {OsT} is.* **1.** Yaşlı; çok yaşlı; koca; ihtiyar. **2.** *mecaz.* Herhangi bir konuda deneyimli olan kimse. **3.** Bir meslek veya sanatın kurucusu olan kimse. **4.** *tasvf.* Kendisi dinî yönden tehlikeli ve yanlış yolları bildiği gibi müritlerine de bildiren ve onları koruyan, doğru yolu bulmalarına yardımcı olan, kendini Tanrı yoluna adamış olan kişi; bir tarikatın kurucusu. **5.** İmparatorluk döneminde, düşman bölgesinden ele geçirilen esirlere verilen ad. **6.** Eskiden, bir tarikata bağlanan ya da tarikat niteliği taşıyan mesleklerin, loncaların, fütüvvet kuruluşlarının başında bulunan yöneticilere verilen ad. **7.** *sf.* (Kişi için) yaşlanmış; ihtiyarlamış; kocamış; yaşlı; ihtiyar; koca. **8.** *zf.* Eylemin şiddetini vurgular; iyice; adamakıllı. ✇ **pir aşkına,** *Bir ülkü uğruna, hiç bir maddî çıkar gözetmeksizin; gerçek bir sevgi ve inançla.*|| **pîr-i aşk,** *{OsT} Aşk ustası; aşkın piri.*|| **pîr-i bernā,** *{OsT} Yaşlı fakat dinç kimse.*|| **pîr-i çihl-sāle,** *{OsT} 1. Kırk yaşına gelmiş adam. 2. mecaz. Olgun kimse.*|| **pîr-i dihkān,** *{OsT} 1. Yaşlı adam. 2. mecaz. Eski şarap; yıllanmış şarap.*|| **pîr-i dumūy,** *{OsT} 1. Saçları kırarmış, yaşlı adam. 2. mecaz. İyi ve kötü günleri olan, insanı güldüren ve ağlatan hayat; dünya.*|| **pîr-i dūta,** *{OsT} Zayıf. güçsüz, düşkün yaşlı.*|| **pîr-i fāni,** *{OsT} Yaşlı ve zayıf kimse.*|| **pîr-i felek,** *{OsT} Dünya; Satürn.*|| **pîr-i ferdūt,** *{OsT} Zayıf, güçsüz, düşkün yaşlı.*|| **pîr-i harābāt,** *{OsT} 1. Yaşlı meyhaneci. 2. tasvf. Dünya tutkularından elini çekmiş kimse; doğru yolu bulmuş.*|| **pîr-i Kenan,** *{OsT} Hz. Yakub.*|| **pîr-i kühen,** *{OsT} Yaşlı; kocamış.*|| **pîr-i mey,** *{OsT} Meyhaneci.*|| **pîr-i mugan,** *{OsT} 1. Zerdüşt dininden olanların şeyhi. 2. ed. Divan şiirinde, meyhaneci için kullanılır. 3. Âşıklara yol gösteren kimse; mürşit.*|| **pîr-i sāl-hurde,** *{OsT} 1. Yaşlı adam. 2. mecaz. Yıllanmış şarap.*|| **pîr-i sāni,** *{OsT} Dervişlerin ikinci başkanı.*|| **pîr-i Serendip,** *{OsT} Hz. Âdem.* || **pîr-i tarîkāt,** *{OsT} Dervişlerin başı; manevi mürşit.*|| **pîr-i zal,** *{OsT} Saçı sakalı ağarmış yaşlı.*|| **pîr ola,** *{OsT} "Yaşa, var ol!" anlamında beğenme sözü olarak kullanılır.*|| **pîr postu,** *Bektaşilikte, meydan makamlarından biri.*|| **pîr**

ü bernâ, *{OsT} Yaşlı ve genç kim varsa; herkes.*|| **pîr yoluna gitmek,** *Hiç uğruna ölmek.*|| **pîr-zen,** *{OsT} 1. Yaşlı kadın; kocakarı. 2. Divan şiirinde, insanın başına kötü işler açan felek. 3. Soğuğu yüzünden istenmeyen kış mevsimi.*

pir[3], [pir] *{ağız} is.* Cevizin yeşil kabuğu. [DS]

pir[4], [pir / pür] *{ağız} is.* **1.** Sebze yaprağı. **2.** Asma yaprağı. **3.** Havuç yaprağı. **4.** Zeytin yaprağı. **5.** Çam yaprağı. **6.** Soğanın tohumlu sapı. **7.** Çam, ardıç gibi ağaçların yeşil yaprakları. [DS]

pir[5], [pir] *{ağız} is.* Dokuma tezgâhlarındaki tarağın sık olanı. [DS]

-pira, [Far. pīrāsten *(süslemek)* > -pīrā پيرا -] *(pi:ra:) {OsT} ek.* Farsça'da *"süsleyen, bezeyen"* anlamında birleşik sıfatlar yapan son ek.

pirahen, [Far. pirāhen / pirehen پيراهن] *(pi:ra:hen) {OsT} is.* Gömlek. ⊡ **pîrâhen-i ismet,** *{OsT} Namus gömleği; namus perdesi.*|| **pîrâhen-i kefen,** *{OsT} Kefen gömleği; kefen.*|| **pîrâhen-i mesmûm,** *{OsT} 1. Zehirli gömlek. 2. İdam edilenlere giydirilen gömlek.*

piramen, [Far. pīrāmen / pīrāmun پيرامن] *(pi:ra:men) {OsT} is.* Çevre; dolay; yöre; etraf. ⊡ **pîrâmen-gerd,** *{OsT} Çevresinde dolaşan.*

piramidal,-li [Fr. pyramidal] *sf. mat.* **1.** Piramit biçiminde olan; piramitsi. **2.** (Konik yüzey için) doğrultmanı bir çokgen olan. ⊡ **piramidal demet,** *anat. Beyin korteksinden omuriliğe giden sinir lifleri demeti.*|| **piramidal hipertoni,** *Kas sertliği.*|| **piramidal hücre,** *Beyin korteksinin hücreleri.*

piramit, [Sansk. pāramitā] *{eT} is.* → paramit. [EUTS]

piramit, -di [Fr. pyramide] *is. mat.* **1.** Tabanı bir çokgenin kenarı, tepeleri ortak olan üçgenlerin meydana getirdiği geometrik cisim; ehram. **2.** Firavunlar döneminde Mısır'da kral mezarı olarak kullanılmış tabanı dörtgen, yan yüzeyleri birer üçgenden oluşmuş sivri tepeli büyük yapılara verilen ad; ehram. **3.** Eskiden Meksika'da tapınakları taşımak için yapılmış Mısır piramitlerini andırır yapı. ⊡ **piramit metinleri,** *Mısır'da bazı hükümdarların mezar odalarına oyulmuş hiyerogliflerin oluşturduğu yazı.*

piramitsi, [piramit-si] *sf.* Piramit biçiminde olan; piramidal.

piramun, [Far. pīrāmen / pīrāmun پيرامون] *(pi:ra:mu:n) {OsT} is.* Çevre; dolay; yöre; etraf.

piran[1], [Far. pīrān پيران] *(pi:ra:n) {OsT} is.* **1.** Yaşlılar; ihtiyarlar. **2.** Ermişler.

piran[2], [Fr. pyranne] *is. kim.* Bir oksijen atomu içeren altıgen zincir yapılı heteroksiklik birleşik, C_5H_6O.

pirana, [Port. piranha] *is. zool.* Güney Amerika'nın tatlı sularında yaşayan, çok keskin dişleri sayesinde büyük canlıları bile kolayca parçalayıp yiyen obur kemikli balıklara verilen ad; piraya, *(Serrasalmo piraya / Pygocentrus piraya).*

pirane, [Far. pīr-āne پيرانه] *(pi:ra:ne) {OsT} zf.* Yaşlı kimseye yakışır biçimde. ⊡ **pirâne sûret,** *{OsT} İhtiyar görünüşlü.*

piranha, [Port. piranha] *is.* → pirana.

piranlı, [piran-lı] *sf. kim.* (Birleşik için) kökünde piran bulunan.

pirasit, -di [Yun. prasia] *{ağız} is.* **1.** Fidan. **2.** Sebze evleği. [DS]

piraste, [Far. pīrāsten *(süslemek)* > pīrāste پيراسته] *(pi:ra:ste) {OsT} sf.* Süslenmiş; bezenmiş; düzenlenmiş. ⊡ **pîrâste-gî,** *{OsT} Düzen; intizam; nizam.*

piratapan, [ ] *{eT}* Cehennemin adı. [EUTS]

piraya, [Port. piranha] *is.* → pirana.

piraye, [Far. pīrāye پيرايه] *(pi:ra:ye) {OsT} is.* Süs; ziynet. ⊡ **pîrâye-bahş,** *{OsT} Süsleyen; donatan.*|| **pîrâye-dâr,** *{OsT} Süsleyen; donatan.*|| **pîrâye-sâz,** *{OsT} Süsleyen; donatan.*

pirayende, [Far. pīrāyende پيراينده] *(pi:ra:yende) {OsT} sf.* Süsleyen; donatan.

pirayiş, [Far. pīrāyiş پيرايش] *(pira:yiş) {OsT} is.* **1.** Süs. **2.** Tertip; düzen.

pirayişde, [Far. pīrāyişde پيرايشده] *(pira:yişde) {OsT} sf.* Donatıcı; süsleyici.

piraynga, [Sansk. praynga => pirayña] *(pirayña) {eT} is.* Bilgin; âlim; düşünür. [EUTS]

pirazin, [Fr. pyrazine] *is. kim.* Halkalarında dört karbon, iki azot atomu bulunan heterosiklik sınıfından birleşiklerin genel adı.

pirçek[1], **-ği** [? pirçek] *{ağız} is.* Kök; soy. [DS]

pirçek[2], **-ği** [bürçek] *{ağız} is.* Perçem; kâkül. [DS]

pirçekli, [pirçek-li] *{ağız} is.* Havuç. [DS]

pirçeyh, [bürçek] *{ağız} is.* Şakakların üstünden sarkan saç tutamı; zülüf. [DS]

pirçikli, [pirçek-li] *{ağız} is.* Havuç. [DS]

pirçüklü, [pirçek-li] *{ağız} is.* Havuç. [DS]

pirde, [pirde] *{ağız} is.* Hayvan sayısına göre alınan vergi; hayvan vergisi. [DS]

pirdöndü, [pır+dön-dü] *{ağız} is.* → pırdöndü. [DS]

pirdönmek, [pır *(yans.)* + dön-mek] *{ağız} gçsz. f. [-er]* Hızlı dönmek; fırlanmak. [DS]

pire, [bürge > pire] *is. zool.* Pireler takımından, piregiller familyasının örnek tipi olan insan ve memelilerde yaşayan, küçük, kanatsız, kan emici, gövdesi yassı ve kanatsız, derisi çok sert, tırnakları kavrayıcı, bacakları sıçramaya çok elverişli, boyu çok küçük, 1500 kadar asalak böceğin ortak adı, *(Pulex).* ⊡ **pire gibi,** *Yerinde duramayan; çok hareketli ve çevik.*|| **pire için yorgan yakmak,** *Küçük bir zarardan kurtulmak için daha büyük zarara yol*

açan davranışlarda bulunmak.|| **pire otu,** *bot. 1. Birleşikgillerden Kuzeydoğu Anadolu dağlarında ve Kafkaslarda yetişen, kömeçler halinde soluk pembe veya morumsu çiçekli, çiçekleri asalak böcekleri öldürmek için kullanılan 25-30 cm. boyunda otsu bitki, (Tanacetum coccineum). 2. Dalmaçya pire otu, (Tanacetum cinerariifolium). 3. Lavanta çiçeği. 4. Lavanta çiçeğine benzer güzel kokulu bir ot; civanperçemi.*|| **pireyi deve yapmak,** *Önemsiz bir şeyi çok abartmak.*|| **pireyi gözünden deveyi dizinden vurmak,** *1. Usta bir nişancı olmak. 2. Yapılması güç şeylerde ustalıkla başarı göstermek.*

pirebalı, [Yun. pyropole] *{ağız} is.* → pirebolu. [DS]

pireboku, [Yun. pyropole] *{ağız} is.* → pirebolu. [DS]

pirebol, [Yun. pyropole] *{ağız} is.* → pirebolu. [DS]

pireboli, [Yun. pyropole] *{ağız} is.* → pirebolu. [DS]

pirebolu, [Yun. pyropole] *{ağız} is.* **1.** Arıların kovanı tamir etmek için çıkardığı bir tür salgı; eğir. **2.** Arı pisliği. [DS]

pirecik, -ği [pire-cik] *{ağız} is.* **1.** Küçük pire. **2.** Filoksera. [DS] ☞ **pirecik devecik olmak,** *{ağız} Küçük özür, büyüyüp yayılmak.* [DS]

piredin, [Bul. brekina] *{ağız} is.* Kocayemiş. [DS]

pirefu, [? pirefu / peravu / pirahu / pirehon] *{ağız} is.* → peravu. [DS]

pirehen, [Far. pirāhen /pirehen پيرهن] *{OsT} is.* Gömlek.

pirehon, [? pirefu / peravu / pirahu / pirehon] *{ağız} is.* → peravu. [DS]

pirehu, [? pirefu / peravu / pirahu / pirehon] *{ağız} is.* → peravu. [DS]

pirekapan, [pire+kap-an] *is. bot.* Pire otu.

pirekateşin, [Al. prekateschin] *is.* Ağacın kimyasal yöntemle boyanması sırasında ilk kat olarak kullanılan renksiz ve billursu madde.

pirekıran, [pire+kır-an] *is.* Pire öldürmekte kullanılan her türlü ilaç.

pirelemek, [pire-le-mek] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(i)-yor]* **1.** (Kaynayan su için) kabarcıklanmak. **2.** *gçl. f.* Pirelerini ayıklamak. [DS]

pirelendirme, [pire-le-n-dir-me] *is.* Pirelendirmek eylemi.

pirelendirmek, [pire-le-n-dir-mek] *gçl. f. [-ir]* **1.** Pirelenmesine yol açmak. **2.** *mecaz.* Kuşkulandırmak; işkillendirmek; huylandırmak; şüphelendirmek.

pirelenme, [pire-le-n-me] *is.* Pirelenmek eylemi.

pirelenmek, [pire-le-n-mek] *dönşl. f. [-ir]* **1.** Üzerini pireler sarmak; pire saldırısına uğramak. **2.** Pireli hâle gelmek. **3.** Üzerindeki pireleri ayıklamak; pirelerden temizlenmek. **4.** *mecaz.* Kuşkulanmak; işkillenmek; şüphelenmek; huylanmak.

pireler, [pire-ler] *is. zool.* Omurgalılarla kuşlarda asalak olarak yaşayan, kurtçukları uzunca ve ayaksız, sirkeleri kepeğimsi bir kundak içinde gelişen, veba, tularemi ve tifüs gibi hastalıkların bulaşmasına sebep olan asalakların genel adı, *(Pulicidae / Siphonaptera).*

pireli, [pire-li] *sf.* **1.** Üzerinde pire bulunan. **2.** *mecaz.* Çabuk kuruntuya kapılan; her şeyden kendine göre bir anlam çıkararak huzursuz olan; işkilli; vesveseli; kuşkulu.

pirelik, -ği [pire-lik] *{ağız} is.* Papatya. [DS]

pirelmek, [Far. pīr => pīr-el-mek پيرلك] *{eAT} {OsT} gçsz. f. [-ür]* Yaşlanmak; ihtiyarlamak.

pirem[1], [? pirem] *{ağız} is.* Su kaynağı. [DS]

pirem[2], [? pirem] *{ağız} is.* Ardıç. [DS]

piremumu, [Yun. pyropole => pire+mum-u] *{ağız} is.* → pirebolu. [DS]

piren[1], [Fr. pyrène] *is. kim.* Taş kömürü katranının en az uçucu katranlarında bulunan 149°C'de eriyen, 360°C'de kaynayan çok çevrimli bir hidrokarbon, $C_{16}H_{10}$.

piren[2], [Yun. prinos] *{ağız} is.* **1.** Hanımeline benzeyen beyaz ve eflatun çiçekleri güzel kokulu, kökünden kömür yapılan bir ağaççık. **2.** Süpürge otu. [DS] ☞ **piren süpürgesi,** *{ağız} Piren otundan yapılan süpürge.* [DS]|| **piren yavşağı,** *{ağız} Kaynatılarak suyu içilen, güç verdiğine inanılan bir tür eğrelti otu.* [DS]

piren[3], [? piren] *{ağız} is.* Su kaynağı. [DS]

pirenlik, -ği [piren-lik] *{ağız} is.* Süpürge çalısı yetişen yer. [DS]

pirepulu, [Yun. pyropole] *{ağız} is.* → pirebolu. [DS]

piresit, [Yun. prasidi] *{ağız} is.* **1.** Sebze evleği. **2.** Geniş yonca karığı. [DS]

piret, [Toh. preta] *{eT} is.* Şeytan. [EUTS]

piretik, -ği [Fr. pyretique] *sf.* Ateşli hastalıklara ilişkin.

pirezen, [Far. pīr *(yaşlı)* + zen *(kadın)* پيره زن] *(pi:-rezen) {OsT} is.* Yaşlı kadın; kocakarı; acûze.

pirhoy, [? pirhoy] *{ağız}* is. Kıymalı, peynirli bir tür börek. [DS]

piri[1], [Far. pīrī پيرى] *(pi:ri:) {OsT} is.* Yaşlılık; ihtiyarlık; pirlik.

piri[2], [Far. per] *{ağız} is.* Küçük çivi. [DS]

piri[3], [? piri] *{ağız} is.* Küçük köpek. [DS]

piriç, -ci [pirinç] *{ağız} is.* Pirinç. [DS]

piridin, [Fr. pyridine] *is.* Taş kömürü katranında bulunan azotlu heteroksiklik baz, C_5H_5N.

pirifâni, [Far. pīr-i fānī پيرفانى] *(pi:'rifa:ni:) {OsT} is.* Yaşlı ve zayıf kimse.

pirifte, [? pirifte] *{ağız} is.* Fırın küreği. [DS]

pirik[1], **-ği** [Erme. varek => firik > pirik] *{ağız} is.* Piliç. [DS]

pirik[2], **-ği** [? pirik] *{ağız} is.* Ebe. [DS]

piril, [pır *(yans.)* > pır-ıl / piril] *{ağız}* *is.* Parlama bildiren yansımalı gövde. ⊡ **piril piril,** *{ağız} (Parlamak için) pırıl pırıl.* [DS]

pirim, [? pirim] *{ağız}* *is.* Çürük; bere; ezik. [DS]

pirimeçe, [Yun. prumatsa] *is. dnz.* → permeçe.

pirina, [Yun, pyrinas *(meyve çekirdeği)*] *(piri'na) is.* Sıkıldıktan sonra daha da yağ bulunan ve hayvan yemi olarak kullanılan zeytin küspesi. ⊡ **pirina yağı,** *Pirinadan çeşitli eriticiler yardımı ile ayrılan yağ.*

pirinç[1], **-ci** [Far. birinc برنج] *is.* **1.** Bakır ve çinko alaşımı. **2.** *sf.* Pirinçten yapılmış olan. ⊡ **pirinç kaplama,** *1. Bir parçanın yüzeyine, elektroliz yoluyla ince bir pirinç tabakası çökeltme esasına dayanan işlem. 2. Bu işlemin sonucu.*

pirinç[2], **-ci** [Far. birinc برنج] *is. bot.* **1.** Buğdaygillerden, Avrupa, Asya ve Afrika'nın sıcak bölgelerinde yetişen, her başakçığında bulunan bir çiçek gelişerek çeltik adı verilen meyveyi oluşturan taneli bir kültür bitkisi, *(Oryza sativa).* **2.** Bu bitkinin insanlar tarafından temel besin maddesi olarak kullanılan meyvesi. **3.** *{ağız}* Çekirdekli ve küçük taneli yaban dutu. [DS] ⊡ (Dimyat'a) **pirince giderken evdeki bulgurdan olmak,** *Büyük bir kazanç elde edeceğini sandığı bir iş peşinde koşarken elinde bulunanı yitirmek.*|| **pirincin taşını ayıklamak,** *Zor ve karmaşık bir işin içinden çıkmak.*|| **pirinci su kaldırmamak,** *1. Çabuk kırılan; söz götürmeyen; alıngan. 2. Kendisinden beklenen özveriye katlanamayacak durumda olmak.*|| **pirinç çorbası,** *Tavuk veya et suyuna pirinç katılarak yapılan çorba.*|| **pirinç örgü,** *İlmekleri bir ters bir yüz almak suretiyle yapılan bir örgü işi.*|| **pirinç pilavı,** *Pirinçten yapılan pilav.*|| **pirinç taneleri,** *gök b. Güneş yuvarlağının görünen yüzeyindeki lekeler.*|| **pirinç unu,** *Pirinç tanelerinin öğütülmesiyle elde edilen un.*

pirinç[3], **-ci** [Alm. prinz پرنج] *is.* Prens.

pirinçlemek, [pirinç-le-mek] *{ağız}* *is.* İstanbul ağzıyla konuşmak. [DS]

pirinçli, [pirinç-li] *sf.* İçinde pirinç bulunan; pirinç katılmış olan.

pirinçlik, -ği [pirinç-lik] *is.* **1.** Pirinç ekilen yer. **2.** Pirinç konulan kap veya yer.

pirinçsi, [pirinç-si] *sf.* Pirinç görünümünde olan; pirinci andıran.

piripak, [Far. pīr ü pāk پیرو پاك] *(pi:'ripa:k) {OsT} sf.* → pirüpak.

piripinçik, -ği [pir-i+pin-çik] *{ağız}* *sf.* Paramparça. [DS]

piristu, [Far. piristū پرستو] *(piristu:) {OsT} is. zool.* Kırlangıç. ⊡ **piristū-beçe,** *{OsT} Kırlangıç yavrusu.*

piristuk, -ğu [Far. piristūk پرستوك] *(piristu:k) {OsT} is. zool.* Kırlangıç.

piristük, -ğu [Far. piristūk پرستوك] *(piristu:k) is. zool. {OsT}* → piristu.

pirişil, [? pirişil] *{ağız}* *is.* Maydanoz. [DS]

pirişti, [Far. ferişte] *{eT}. is.* Melek; ferişte. [EUTS]

pirit[1], [Toh. preta] *{eT}* *is.* Şeytan. [EUTS]

pirit[2], [Yun. pyr lithos *(ateş taşı)* + Fr. pyrite] *is. min.* Kübik sistemde billurlaşan demir sülfür, FeS_2.

pirit[3], [? pirit] *{ağız}* *is.* Pamuk ve keten karışımı kumaştan yapılmış, dize kadar olan şalvar. [DS]

piritli, [pirit-li] *sf.* İçinde pirit bulunan. ⊡ **piritli batarya,** *Piritli bir kapsül fitiline bir çakmak vb. mekanizmanın çarpması ile ateşlenen silah bataryası.*

pirle, [pir-le / pir-li] *{ağız}* *is.* Bilye; zıpzıp. [DS]

pirlemek[1], [pir-le-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* Ayak yıkamak. [DS]

pirlemek[2], [pir-le-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Cevizin yeşil kabuğunu soymak. [DS]

pirli, [pir-le / pir-li] *{ağız}* *is.* Bilye; zıpzıp. [DS] ⊡ **pirli pisli,** *{ağız} Çerli çöplü; tozlu ve yapraklı.* [DS]

pirlik, -ği [pir-lik] *(pi:rlik) is.* **1.** Bir olma durumu. **2.** Yaşlılık; ihtiyarlık; kocalık.

pirmut, [? pirmut] *{ağız}* *is.* Biçilirken orağın ağzından dökülen ekin. [DS]

piroelektrik, -ği [Fr. proélectrique] *is.* **1.** Turmalin, kalamin, borasit gibi bazı kristallerde ısı değişimi ile meydana gelen elektrik kutuplanması. **2.** *sf.* Bu şekilde elektriklenme özelliği taşıyan; ısı değişimiyle oluşan elektriklenmeye ait.

pirofor, [Yun. piro + phoros > Fr. pyrophore] *is.* Havada kendiliğinden alevlenen madde.

pirograf, [Fr. pyrographe] *is.* Dağlama işinde kullanılan elektrikli alet.

pirogravür, [Fr. qyrogravure] *is.* Kızdırılmış metal çivi ile tahta üzerine resim yapma tekniği; dağlama resmi.

pirojen, [Fr. pyrogène] *sf.* **1.** Ateşin yükselmesine neden olan. **2.** *min.* (Kaya ve mineral için) tamamen ısı etkisiyle oluşmuş.

piroksen, [Fr. pyroxène] *is. min.* Doğal kalsiyum, magnezyum, demir ve alüminyum silikatlara verilen ad.

pirol, [Yun. pyrros *(ateş kızılı)* > Fr. pyrrole] *is.* Taş kömürü katranında ve kemik yağında bulunan, kloroform kokusunda renksiz, açık havada kararan, 131°C'de kaynayan, suda çözünmeyen, köknar talaşlarını alev enginde boyayan, beşgen halkalı, azotlu heterosiklik birleşik, C_4H_4NH

piromani, [Fr. pyromanie] *is. psikol.* Yangın çıkartma hastalığı; kundakçılık.

pirometre, [Fr. pyromètre] *(pirome'tre) is. fiz.* Yüksek sıcaklıkları ölçmeye yarayan termometre.

pirometri, [Fr. pyromètrie] *is. fiz.* Yüksek sıcaklıkları ölçme yöntem ve tekniği.

piron, [Yun. pirouni] *{ağız} is.* Yemek çatalı. [DS]

pirosfer, [Fr. plrosphère] *is. yer b.* Ergimiş halde bulunduğu sanılan Yer çekirdeğini adlandırmakta kullanılan eski terim; barisfer; ağır küre.

pirotekni, [Fr. pyrotechnie] *is.* **1.** Patlayıcı maddeler bilimi. **2.** Patlayıcı maddeler, patlayıcı birleşimleri hazırlama sanatı ve tekniği.

piroteknik, -ği [Fr. pyrotéchnique] *is.* Havai fişek sanatı.

pirök, [bir+ok] *{eT} bağ.* Eğer; şayet. [EUTS]

pirpir, [pir *(yans.)* > pir+pir] *{ağız} sf.* (Kişi için) gözünü sık sık açıp kapatan; tikli. [DS]

pirpir[1], [pir+pir] *{ağız} sf.* **1.** Cılız; ufak tefek. **2.** (Kişi için) gözünü sık sık kırpan. [DS]

pirpir[2], [pir+pir] *{ağız} is.* Küçük lamba; idare. [DS]

pirpiri[1], [Yun. porphyris *(hilat)* پرپری] *is.* **1.** Yeniçeri salma erlerinin giydiği kırmızı çuhadan yapılma bir tür cüppe; pırpırı. **2.** Hırpani kıyafet. **3.** Eski bir Bizans altını. **4.** *sf. argo.* Hovarda; uçarı; çapkın. **5.** *{OsT}* Derbeder; perişan.

pirpiri[2], [pir+pir-i] *{ağız} sf.* **1.** (Kişi için) giyimine özen gösteren; temiz; titiz; derli toplu. **2.** Aceleci; ivecen. **3.** Bir işi iyi yapan; usta. [DS]

pirpirim[1], [Far. ferbehen / Erme. p'rp'rem => pirpirim / pürpürüm پرپرم] *{OsT} is. bot.* Semizotu.

pirpirim[2], [pir+pir-im] *{ağız} sf.* **1.** (Kişi için) çok yaşlı. **2.** (Giyecek vb. eşya için) eskimekten paramparça olmuş; çok eski. [DS] 🗗 **pirpirim olmak,** *{ağız} Yaşlanmak.* [DS]

pirpirim[3], [pir+pir-im] *{ağız} sf.* Kıvrım kıvrım. [DS]

pirpirim[4], [pir+pir-im ?] *{ağız} is.* Sicim. 🗗 **pirpirim gibi,** *{ağız} (Gözyaşı için) sicim gibi.* [DS]

pirpit, [? pirpit] *{ağız} is.* **1.** El tezgâhında yünden dokunmuş elbiselik kumaş. **2.** Bu kumaştan yapılan pantolon. [DS]

pirsal, [Far. pīr *(yaşlı)* + sāl *(yıl)* پیرسال] *(pi:rsa:l) {OsT} sf.* Kocamış; ihtiyar.

pirsik, -ği [Yun. porosenok] *{ağız} is.* Domuz yavrusu. [DS]

pirsilik, -ği [pirsi-lik] *{ağız} is.* Küçük meşelik yer. [DS]

pirsimek, [pir-si-mek] *{ağız} gçsz. f. [-r]* (Yemek için) bozulmak; ekşimek. [DS]

pirt, [pırt / pirt / pürt *(yans.)*] *is.* Yırtılmayı, dağılmayı, parçalanmayı anlatan kök. [Zülfikar] *pirt-ik pirtik*

pirtik[1], [pirt *(yans.)* > pirt-ik] *{ağız} is.* **1.** Parça. **2.** Yırtık elbise ve bez parçaları. [DS] 🗗 **pirtik pirtik,** *{ağız} Parça parça.* [DS]

pirtik[2], **-ği** [pirt *(yans.)* > pirt-ik] *{ağız} is.* Yünden örülmüş iç donu. [DS]

piruhi, [Slav. pir *(ziyafet)* > pirogi *(ziyafette yenilen yemek)* / T. börek > Rus. piróg] *is.* İçine kıyma, beyaz peynir, maydanoz konarak üçgen biçiminde kapatıldıktan sonra suda haşlanıp süzülen hamur açmasının üzerine sarımsaklı yoğurt ve kızdırılmış yağ dökülmek suretiyle yenen bir tür mantı.

piruz, [Far. pīrūz پیروز] *(pi:ru:z) {OsT} sf.* Hayırlı; uğurlu; kutlu.

piruze, [Far. pīrūze پیروزه] *(pi:ru:ze) {eT} {OsT} is.* Mavi renkte değerli bir süs taşı; firuze. [Bahşayiş]

piruzi, [Far. pīrūzī پیروزی] *(pi:ru:zi:) {OsT} is.* Uğurluluk; kutluluk.

pirüpak,-ki [Far. pīr ü pāk پیر و پاك] *(pi:'rüpa:k) {OsT} sf.* Tertemiz; lekesiz.

piryan, [? piryan] *{eT} is.* Çile yeri; çilegâh; inziva. [EUTS]

piryol,-lü [İt. Prioli *(Venedikli sanayici)*] *is.* Üzerinde kümbet biçiminde bir kapağı bulunan cep saati; piryol saati.

pirzola, [İt. braciola / brisiola] *is.* **1.** Kasaplık hayvanlarda eğe kemiklerini omurgaya bağlayan kısımları içine alan bölge. **2.** Bu bölgeden dilimler halinde çıkarılan kemikli et parçası; kotlet.

pirzolalık,-ğı [pirzola-lık] *sf.* Pirzola yapmaya elverişli olan.

pis[1], [pıs / pis *(yans.)*] *is.* Aksırmayı, öksürmeyi anlatan kök. [Zülfikar] *pis-kir-mek*

pis[2], [pis / pist *(yans.)*] *is.* Kedi kovalama ve çağırma ünlemi. *pis-i, pis-i pisi*

pis[3], [pis] *sf.* **1.** Herhangi bir leke, kir, toz ile kaplı olan; kirli; iğrenç olan; murdar; mülevves. **2.** Üzerinde veya kendinde herhangi bir kir, pislik bulunan; kirlenmiş olan; pislik bulaşmış olan. **3.** *mecaz.* Çirkin ve kötü olduğu için iğrenme ve tiksinti uyandıran; beğenilmeyecek durumda olan; kötü; zararlı. **4.** Çirkin; sevimsiz. **5.** İçinden çıkılması zor olan; can sıkıcı; boğucu; berbat; üzücü olan; karışık; çetrefil **6.** (Söz için) işitenleri utandıracak durumda olan; açık saçık; ahlaka aykırı; ayıp. **7.** Kendisi pis olmamasına rağmen çeşitli nedenlerden dolayı iğrenilen. **8.** Âdi; aşağılık. **9.** *is.* Temiz ve düzenli olmayan, kendisinden hoşlanılmayan kişi. **10.** *{eT}* Dağar ve tulum gibi şeylerin dibinde kalan çöküntü; tortu. [DLT] **11.** *zf.* Çevresini ve çalıştığı yeri kirleterek. 🗗 **pis bıyık,** *1. Kılları gür olmayan ve biçimlendirilemeyen bıyık. 2. Yakışıksız kimse. 3. Seviyesiz kişi.*|| **pis bıyıklı,** *Bıyıkları biçime girmeyecek derecede zayıf ve düzensiz olan.*|| **pisi pisine,** *Boş yere; boşu boşuna.*|| **pis lakırdı,** *Ahlaka ve görgü kurallarına aykırı olduğu için ayıp sayılan veya hakaret niteliği taşıyan söz.*|| **pis pis,** *1. Hoşa gitmeyecek biçimde. 2. Pis olarak.*|| **pis pis**

bakmak, *Bir kimseyi sinirlendirecek ya da kuşkulandıracak biçimde bakmak.*|| **pis pis düşünmek,** *Karamsar ve derin bir düşünceye dalmak.*|| **pis pis gülmek,** *Başkalarının üzüldüğü bir sırada, durumdan zevk alır gibi kışkırtıcı, sinirlendirici, rahatsız edici biçimde gülmek.*|| **pis söz,** *Ahlaka ve görgü kurallarına aykırı olduğu için ayıp sayılan veya hakaret niteliği taşıyan söz.*|| **pis su,** *Ayak yolu, banyo, lavabo gibi yerlerden gelen kullanılmış su; lağım suyu.*|| **pis su borusu,** *Yapılardaki pis suları kanalizasyona taşıyan su borularına verilen ad.*|| **pis su tesisatı,** *Pis su borularının bir yapıda meydana getirdiği bağlantı düzeni; pis su ağı.*

pis[4], [pis] *{ağız} is.* Doğum; dünyaya geliş. [DS]

pis[5], [Far. pīs پیس] *(pi:s) {OsT} is. tıp.* Vücutta yer yer lekeler bırakan hastalık; cüzam.

pisa, [? pisa] *{ağız} is.* Kötü. [DS]

pisak, [Toh. psak] *{eT} is.* Çelenk. [EUTS]

pisar, [? pisa] *{ağız} is.* Asalak bir ot. [DS]

pisbal, [Yun. pissa + T. bal] *{ağız} is.* Kedibalı; püs; püz. [DS]

pisboğaz, [pis+boğaz] *sf.* Hiçbir ayrım yapmaksızın bulduğunu yiyen; yiyecek ayrımı yapmayan.

pisboğazlık,-ğı [pis+boğaz-lık] *is.* **1.** Pisboğaz olma durumu; pisboğaz olan kimsenin niteliği. **2.** Pisboğaz bir kimseye yakışır davranış.

pisdan, [Yun. fustáni] *{ağız} is.* Etekli kadın elbisesi; fistan; entari. [DS]

pisdiyhli, [pisdik-li] *{ağız} sf.* **1.** Uyuşuk. **2.** Pis. [DS]

pise[1], [Far. pīse پیسه] *(pi:se) {OsT} sf.* **1.** Ala; alaca. **2.** *is.* Saksağan.

pise[2], [Yun. pissa] *{ağız} is.* Çam çırasının damıtılması ile elde edilen siyah katran. [DS]

piseel, [bir + Ar. sehl *(kolay)*] *{ağız} zf.* Akşamüstü. [DS]

pisek, -ği [pis-ek] *{ağız} sf.* (Yağmur için) toz hâlinde. ⊡ **pisek pisek,** *{ağız} (Yağmur ve kar yağışı için) yavaş ve ince ince.* [DS]

piselenmek, [pis-e-le-n-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* (Kar ve yağmur için) ince ince ve yavaş yavaş yağmak. [DS]

pisem, [pis-em / püs-en] *{ağız} sf.* (Yağmur için) toz hâlinde. ⊡ **pisem pisem,** *{ağız} (Yağmur ve kar yağışı için) yavaş ve ince ince.* [DS]

pisen, [pis-em / püs-en] *{ağız} sf.* (Yağmur için) toz hâlinde. ⊡ **pisen pisen,** *{ağız} (Yağmur ve kar yağışı için) yavaş ve ince ince.* [DS]

piseng, [piseñ] *(piseñ) {ağız} is.* Çisenti. [DS]

piseni, [püs-en / pis-en-i] *{ağız} is.* Sis. [DS]

pisenk, [püs-eñ > pis-en / pisenk] *{ağız} sf.* (Yağmur için) toz hâlinde. ⊡ **pisenk pisenk,** *{ağız} (Yağmur ve kar yağışı için) yavaş ve ince ince.* [DS]

pisenlemek, [püs-en-le-mek / pis-en-le-mek] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(i)-yor]* (Kar ve yağmur için) ince ince ve yavaş yavaş yağmak. [DS]

pisenti, [pis-e-nti] *{ağız} is.* Çisenti. [DS]

pisge, [pis-ge] *{ağız} is.* Parmakların ucuyla yapılan vuruş; fiske. [DS]

pisgirmek, [pis-gir-mek] *{ağız} gçl. f. [-ir]* Çalıştırmak. [DS]

pisi[1], [Far. püşek / pis *(yans.)* > pisi پیسی] *is.* Kedi. *{eAT} {OsT} (aynı)* ⊡ **pisi pisi,** *1. Kedi. 2. Kedi çağırma ünlemi.*|| **pisi balı,** *{ağız} Tutkal.* [DS]|| **pisi pisi otu,** *bot. Buğdaygillerden, tarla kenarlarında yetişen çok kılçıklı bir tür arpa, (Hordeum murinum).*

pisi[2], [Yun. psipsi] *is. zool.* Dipte yaşayan, gövdesi yassı, gözleri başın sağ yanında bulunan yüz kadar balığın ortak adı; pisi balığı, *(Limanda limanda).*

pisigen, [pisi-gen] *{ağız} is.* Kedi. [DS]

pisigöz, [pisi+göz] *{ağız} sf.* (Kişi için) uyuyacakmış gibi gözleri kısık olan. [DS]

pisik[1], **-ği** [Far. püşek => pisik / pis *(yans.)* > pis-ik] پیسك] *{OsT} is.* **1.** Kedi. *{ağız} (aynı)* [DS] **2.** *{ağız}* Tavşan. [DS] ⊡ **pisik otu,** *bot. Ballıbabagillerden, 25-50 cm. boylanabilen, kuvvetli kokusu dolayısı ile çorba ve yemeklere koku vermek için konulan, koyu mor çiçekli, çok yıllık otsu bitki, (Nepeta racemosa).*

pisik[2], **-ği** [püs / pis / pis-ik] *{ağız} is.* Kedibalı. [DS]

pisikbalı, -nı, -lları [Yun. pissa + bal-ı] *{ağız} is.* Kedibalı. [DS]

pisiklemek, [pisik-le-mek] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(i)-yor]* Sinmek; çekinmek. [DS]

pisiktaşağı, -nı, -kları [pisik+taşağ-ı] *is. bot.* **1.** Baklagillerden, 40 cm. kadar boylanabilen, 9 mm. kadar uzunlukta, üzeri tüylü küremsi meyveleri yenilen, otsu ve sarı çiçekli bir bitki, *(Onobrychis argyrea).* **2.** Gövdesi toprak üzerine yayılarak yarım metreyi geçkin yastıklar yapan, beyaz ve kırmızı dikenli, kökü çöven kökünün katıştırılmasmda kullanılan çok yıllık, çalımsı bitki, *(Onobrychis cornuta).*

pisiktetiği, -ni, -kleri [pisik+tetiğ-i] *is. bot.* Hodangillerden, 80-100 cm. boyunda, batıcı tüylü, koyu kırmızı çiçekli, çiğ olarak yenilebilen, iki yıllık, otsu bitki, *(Cynoglossum officinale).*

pisilemek, [pisi-le-mek] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(i)-yor]* **1.** Hafif sesle konuşmak; fısıldamak. **2.** Kedi çağırmak. [DS]

pisilik[1], **-ği** [pisi-lik پیسیلك] *{OsT} is.* Kedilik. ⊡ **pisilik eylemek,** *{eAT} Yaltaklanmak; dalkavukluk etmek.*

pisilik[2], **-ği** [pisi-lik] *{ağız} is.* Köy odalarındaki ocağın kenarları. [DS]

pisin, [Fr. piscine] *is.* Yüzme havuzu.

pisini, [pis-in-i] *{ağız} is.* Sis. [DS]

pisipisi[1], [pis *(yans)* > pis-i+pis-i] *is.* Kedi. ⊡ **pisipisi otu,** *is. bot. Pisipisi otu.*

pisipisi[2], [pis-i+pis-i] *{ağız}* *is.* Mayalı hamurdan yağda kızartılarak yapılan bir tür börek; pişi. [DS]
pisipisi[3], [pis-i+pis-i] *{ağız}* *is.* Yazın tarlalarda toprağı huni gibi delerek içine giren ve bu çukura düşen küçük böcekleri yiyerek beslenen küçük, boz renkli bir böcek. [DS]
piske, [pis-ge / pis-ke] *{ağız}* *is.* **1.** Fiske. **2.** Tokat. [DS]
piskili, [pis-ki-li] *{ağız}* *is.* Yanık bez kokusu. [DS]
piskirmek, [pis *(yans.)* > pis-kir-mek] *{ağız}* *gçsz. f.* *[-ir]* **1.** Hafifçe öksürmek. **2.** Aksırmak. **3.** Hapşırmak. [DS]
pisko, [? pisko] *{ağız}* *is.* Böğürtlen. [DS]
piskopos, [Yun. episkopos *(gözeten, nezaret eden)*] *is. hrist.* Bir bölgenin ruhani liderliği ile görevlendirilen ve papazlığın en yüksek derecesine ulaşmış bulunan kilise adamı.
piskoposhane, [Yun. piskopos + Far. hāne] *(piskoposha:ne)* *is.* Piskoposun görev yaptığı yer; piskoposluk.
piskoposluk,-ğu [piskopos-luk] *is.* **1.** Piskopos olma durumu; piskoposun görevi. **2.** Piskoposun görev yaptığı yer; piskoposhane. **3.** Piskopos tarafından yönetilen bölge; bir piskoposa bağlı olan yerlerin tümü. **4.** Bir piskoposun görev yaptığı dönem, süre.
pislaç, -cı [bis-li + ağaç / pişir-geç] *(pisla:ç)* *{ağız}* *is.* Sac üzerinde pişen ekmeği çevirmekte kullanılan tahta kürek; pişirgeç. [DS]
pisleç, -cı [pişir-geç] *{ağız}* *is.* → pişirgeç. [DS]
pisleğeç, -cı [pişir-geç] *{ağız}* *is.* → pişirgeç. [DS]
pisleheç, -cı [pişir-geç] *{ağız}* *is.* → pişirgeç. [DS]
pisleme, [pis-le-me] *is.* Pislemek eylemi.
pislemek, [pis-le-mek] *gçl. f.* *[-r]* *[-l(i)-yor]* **1.** Pis, kirli duruma getirmek; pislenmesine neden olmak. **2.** Büyük veya küçük aptesini yapmak.
pislenme, [pis-le-n-me] *is.* Pislenmek eylemi.
pislenmek, [pis-le-n-mek] *edil. f.* *[-ir]* Pis duruma getirilmek; pislik bulaştırılmak.
pisletme, [pis-le-t-me] *is.* Pisletmek eylemi.
pisletmek, [pis-le-t-mek] *gçl. f.* *[-ir]* **1.** Kirli ve pis duruma getirmek; kirletmek; kirlenmesine neden olmak. **2.** Kötü bir duruma sokmak.
pisliaç, -cı [pişir-geç] *{ağız}* *is.* → pişirgeç. [DS]
pisliağaç, -cı [pişir-geç] *{ağız}* *is.* → pişirgeç. [DS]
pislihaç, -cı [pişir-geç] *{ağız}* *is.* → pişirgeç. [DS]
pislik,-ği [pis-lik] *is.* **1.** Kir. **2.** Dışkı; necaset. **3.** Pis olma durumu. **4.** Pis olan bir şeyin durumu, niteliği. **5.** *mecaz.* Kötü ve zararlı bir iş; zarar verici davranış. **6.** *mecaz.* Kötü durum. **7.** *{ağız}* Bit. [DS] **8.** *{ağız}* Kömür ve ağaç karışımı. [DS] ⊞ **pislik böceği,** *zool. Bok böceği, (Ateuchus sacer).*|| **pislik götürmek,** *(Yer için) çok pis olmak.*|| **pislik paçasından akmak,** *Çok kirli olmak; aşırı pislik içinde bulunmak.*
pislikçil, [pis-lik-çil] *sf.* Dışkısal.
pismek, [pis-mek] *{ağız}* *gçsz. f.* *[-er]* Dünyaya gelmek; doğmak.
pisoh, [? pisoh] *{ağız}* *is.* Kristal şeker. [DS]
pispidik, -ği [? pispidik] *{ağız}* *is.* Buğday unu. [DS]
pisreç, -ci [piş-ir-eç] *{ağız}* *is.* → pişirgeç. [DS]
pisseng, [pis(s)-eñ] *(pesseñ)* *{ağız}* *is.* Sis. ⊞ **pisseñ pisseñ,** *{ağız}* → püsen püsen. [DS]
pissik, -ği [Far. püşek => pisik / pissik] *{ağız}* *is.* Kedi. [DS] ⊞ *{ağız}* **pissik pahlası** (baklası), *Yaban bezelyesi.* [DS]
pist[1], [pis / pist *(yans)*] *ünl.* Kedi kovalama ünlemi. *pist*
pist[2], [Lat. pistare *(ezmek)* > pista *(tozlu yol)* > Fr. piste] *is.* **1.** Çoğunlukla yuvarlak yapılı gösteri ve dans yapılan yer. **2.** Hava alanlarında uçakların iniş kalkış ve bekleme yerlerine gidip gelmeleri için yapılmış özel kaplamalı yol. **3.** *spor.* Yarışlar için özel olarak düzenlenmiş yer.
pistan[1], [Far. pistān پستان] *(pista:n)* *{OsT}* *is.* Kadın göğsü; meme. ⊞ **pistān-ı māder,** *{OsT} Ana memesi.*
pistan[2], [? pistan] *{ağız}* *is.* Kedi. [DS]
pistanlamak, [pistan-la-mak] *{ağız}* *gçsz. f.* *[-r]* *[-l(ı)-yor]* İş sırasında, iş yapmayıp oyalanmak; zaman öldürmek. [DS]
piste, [Far. piste پسته] *{OsT}* *is. bot.* **1.** Fıstık. **2.** *mecaz.* Ağız. ⊞ **piste-i handān,** *{OsT} Ağzı açık fıstık; Antep fıstığı.*|| **piste-leb,** *{OsT} 1. Fıstık dudaklı. 2. mecaz. Küçük ve biçimli ağız.*
pister, [Far. bister بستر] *{OsT}* *is.* Yatak; bister.
pistik[1], [Çigil. pistik] *{eT}* *is.* Eğrilmek üzere hazırlanmış, atılmış pamuk sümeği. [DLT]
pistik[2], [Argu. pistik] *{eT}* *is.* Fitil. [DLT]
pistil, [Lat. pistillum *(havan tokmağı)* > Fr. pistil] *is.* Çiçeğin en iç halkasında yer alan dişi organ.
pistole, [Fr. pistolet] *is.* Tabanca.
piston, [Lat. pistare *(ezmek)* > Fr. piston *(havaneli)*] *is.* **1.** Makinelerde hareket oluşturmakta kullanılan ve bir pompa içinde basıncı farklı iki akışkan arasında gidip gelme yapan parça. **2.** *mecaz.* Birini kayıran, kollayan, arka çıkan kimse; arka; iltimas. **3.** *müz.* Üflemeli bakır çalgılarda ezgileri seslendirirken notaları çıkarmak için çalgıcının ileri geri hareket ettirdiği iç içe geçmeli parça. **4.** *sf.* Pistona benzeyen; piston görevi yapan.
pistonlu, [piston-lu] *sf.* **1.** Pistonu olan. **2.** *mecaz.* Arkası güçlü; iltimaslı; torpilli.
pisuvar, [Fr. pisser *(işemek)* > pissoir] *is.* Genel yerlerde erkeklerin küçük apteslerini yapmaları için yerleştirilmiş sıhhi tesisat.
pisütlük, -ğü [pis-üt-lük] *{ağız}* *is.* Sisli hava. [DS]
piş[1], [pış / piş *(yans.)* > piş] *ünl.* Çocuk uyuturken söylenen söz. ⊞ **piş piş,** *{ağız}* → pış pış. [DS]

piş[2], [Far. pīş پیش] *(pi:ş)* *{OsT}* *is.* Ön taraf; ön; ileri. ⊡ **pîş-gâh,** *{OsT} Ön.*|| **pîş-geh,** *{OsT} Ön.*|| **pîş-i nazar,** *{OsT} Göz önü.*

pişadest, [Far. pīş-ā-dest پیشادست] *(pi:şa:dest) {OsT} is.* **1.** Peşin para ile alış veriş etme. **2.** İşçiye, çalıştıktan sonra ödenen ücret.

pişagân, [Far. pīşe-gān پیشگان] *(pi:şegâ:n) {OsT} is.* **1.** İşler. **2.** Meslekler. **3.** *mecaz.* Huylar; alışkanlıklar.

pişaheng, [Far. pīş-ā-heng پیشاهنگ] *(pi:şa:heng) {OsT} sf.* Önde giden; öncülük eden.

pişal, [? pişal] *{ağız} is.* Göz çapağı. [DS]

pişan, [Far. pīşān پیشان] *(pi:şa:n) {OsT} is.* En ön; en ileri.

pişanî, [Far. pīşānī پیشانی] *(pi:şa:ni:) {OsT} is.* Alın. ⊡ **pişânî-bend,** *{OsT} Alın bağı.*|| **pişânî-dar,** *{OsT} Yüzsüz.*

pişbaz, [Far. pīş-bāz پیشباز] *(pi:şba:z) {OsT} sf.* Karşılayan; karşılayıcı.

pişbin, [Far. pīşbīn پیشبین] *(pi:şbi:n) {OsT} sf.* İleriyi gören; ileri görüşlü; itiyatlı.

pişbok, [Alm. bischop] *is.* Osmanlı tarihçilerinin savaşçı papazlar için kullandıkları isim; bişbok.

pişdar, [Far. pīş-dār پیشدار] *(pi:şda:r) {OsT} is.* **1.** Öncü; önde giden kimse; kılavuz. **2.** İmparatorluk döneminde, sefere çıkan ordunun yürüyüşü sırasında güvenliği sağlamak, keşif yapmak, birliğe savaş için gerekli zamanı kazandırmak amacıyla öne çıkarılmış kuvvet; öncü birliği.

pişdarlık, -ğı [pişdar-lık] *(pi:şda:rlık) {OsT} is.* Öncülük; önderlik.

pişdey, [Fr. pistolet] *{ağız} is.* Tabanca. [DS]

-pişe, [Far. pīşe پیشه -] *(pi:şe) {OsT} ek.* Farsça'da *"alışmış, huy edinmiş"* anlamları ile birleşik sıfatlar yapan son ek.

pişe[1], [Far. pīşe پیشه] *(pi:şe) {eT} {OsT} is.* **1.** Meslek; iş; sanat. [Bahşayiş] **2.** *mecaz.* Huy; alışkanlık. ⊡ **pîşe-gâh,** *{OsT}* → pişegeh.|| **pîşe-gân,** *{OsT}* → pişegeh.|| **pîşe-ver,** *{OsT} Sanat sahibi; işçi.*

pişe[2], [Far. pīşe پیشه] *(pi:şe) {OsT} is. müz.* Kaval.

pişe[3], [piş-mek > piş-e] *{ağız} is.* Sütle yoğrulmuş hamuru yağda kızartarak yapılan bir tür yiyecek. [DS]

pişegeh, [Far. pīşegeh پیشه گه] *(pi:şegeh) {OsT} is.* İş yeri; çalışılan yer; fabrika.

pişeger, [Far. pīşeger پیشه گر] *(pi:şeger) {eT} {OsT} is.* Sanatkâr; esnaf. [Bahşayiş]

pişegerî, [Far. pīşegerī پیشه گری] *(pi:şegeri:) {OsT} is.* **1.** İşçilik. **2.** Sanatkârlık.

pişeğen, [piş-eğen] *sf.* (Nohut, fasulye vb. için) kolay pişen.

pişek[1], **-ği** [piş-ek] *{ağız} sf.* (Nohut, fasulye, mercimek vb. için) pişeğen. [DS]

pişek[2], **-ği** [? pişek] *{ağız} is.* Yayık döveci. [DS]

pişek[3], **-ği** [Far. fişenk => fişek / pişek] *{ağız} is.* Mermi. [DS]

pişekâr, [Far. pīşe *(iş)* + -kâr *(yapan)* پیشه کار] *(pi:şekâ:r) {OsT} is.* **1.** Sanatçı; oyuncu. **2.** *öz. is.* Ortaoyununda kavuklu ile karşılıklı konuşarak oyunu başlatan oyuncu.

pişetmek, [piş+et-mek] *{ağız} gçsz. f. [-ir]* İşemek. [DS]

pişever, [Far. pīşever پیشه ور] *(pi:şever) {OsT} is.* Sanatçı; usta; pişeger.

pişeverî, [Far. pīşeverī پیشه وری] *(pi:şeveri:) {OsT} is.* **1.** İşçilik. **2.** Sanatçılık; ustalık.

pişgâh, [Far. pīş-gāh پیشگاه] *(pi:şgâ:h) {OsT} is.* Ön; huzur. ⊡ **pişgâh-hâne,** *{eT} Yuvarlak ve kubbeli ahşap bina; kameriye.* [Bahşayiş]

pişgir, [Far. pīş-gīr پیشگیر] *(pi:şgi:r) {OsT} is.* Havlu; peşkir.

pişgon, [Far. pīşḫ^{v}ān] *{ağız} is.* Hamur tahtası. [DS]

pişhan, [Far. pīş *(ön)* + ḫ^{v}ān *(sofra)* پیشخوان] *(pi:şha:n) {OsT} is.* Sofra başı.

pişhane, [Far. pīş *(ön)* + ḫāne *(ev)* پیشخانه] *(pi:şha:ne) {OsT} is.* **1.** Göç sırasında önden gönderilen ev eşyası. **2.** Evin ön kısmında bulunan çıkıntı; balkon.

pişhayme, [Far. pīş *(ön)*+Ar. ḫayme *(çadır)* پیشخیمه] *{OsT} is.* Padişah veya vezirlere ilişkin divan çadırı.

pişi[1], [piş-mek > piş-i] *{ağız} is.* **1.** Mayalı hamurdan yağda kızartılarak yapılan bir cins çörek. **2.** Mayalı hamurdan yapılma lokma. **3.** Yağda kızartılmış peynirli börek. **4.** Gözleme. **5.** Yağda kızartılmış ekmek. **6.** Pekmezle unu yoğurup, zeytinyağında kızartarak yapılan bir tatlı. [DS]

pişi[2], [Ar. pīşī پیشی] *(pi:şi:) {OsT} is.* Öne geçme; ilerleme; üstünlük.

pişik[1], **-ği** [piş-mek > piş-ik] *is.* Koltuk altı, apış arası gibi yerlerde sürtünme ve terin etkisi ile oluşan sızıntılı kızartı.

pişik[2], **-ği** [Far. püşek] *{ağız} is.* Kedi. [DS] ⊡ **pişik cırnağı,** *{ağız} bot. Kedi tırnağına benzer bir tür ot; pişik tetiği, (Cynoglossum officinale).* [DS]|| **pişik geveni,** *bot. Korşunotugillerden, yastık yapan, yaprak uçları dikenli, kökleri çöven olarak kullanılan çok yıllık dağ bitkilerinin ortak adı, (Acantholimon acerosum, A. caeseum).*

pişik[3], **-ği** [pişik] *{ağız} is. folk.* Tek kadın tarafından oynanan bir halk oyunu. [DS]

pişikçi, [pişik-çi] *{ağız} is.* **1.** Oyunda cezalı olan oyuncu. **2.** Mızıkçı. [DS]

pişiklenmek, [pişik-le-n-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* Mızıkçılık etmek. [DS]

pişikmek, [pişik-mek] *{ağız} gçsz. f. [-ir]* Mızıkçılık etmek. [DS]

pişilemek, [piş-i-le-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* Bir kimseye çok değer vermek; pohpohlamak. [DS]

pişim, [piş-im] *is.* **1.** Pişmek eylemi. **2.** *sf.* Bir seferde pişirilebilecek miktar; pişirim.

pişin, [Far. pīşīn پيشين] *(pi:şi:n) {OsT} sf.* **1.** Önceden ödenen; önceden verilen; peşin. **2.** Eski; önceki; evvelki. **3.** *zf.* Önceden; peşin olarak.

pişinî, [Far. pīşīnī پيشينى] *(pi:şi:ni:) {OsT} is.* Daha önceden yaşayan insan; eski zaman adamı.

pişiniyan, [Far. pīşīniyān پيشينيان] *(pi:şi:niya:n) is.* Eski zaman adamları.

pişinti, [piş-mek > piş-inti] *{ağız} is.* **1.** Yemek gereci. **2.** Yemek. **3.** Tarhana hamuru. [DS]

pişirgeç,-ci [piş-ir-geç] *is.* **1.** Ocakta börek pişirmeye yarayan araç. **2.** *{ağız}* Sac üzerinde pişirilen ekmeği çevirmeye yarayan kürek biçiminde tahta araç. [DS]

pişirici, [piş-ir-ici] *sf.* **1.** Bir şeyin pişmesini sağlayan. **2.** *is.* Fırında ekmeği pişiren işçi.

pişirik, -ği [Erme. p'šruk ? / biş-ir-mek > piş-ir-ik] *{ağız} is.* Yalıtım amacıyla evlerin tavanına döşenen toprak sıva; bulgurlama. [DS]

pişiriliş, [piş-ir-il-iş] *is.* Pişirilmek eylemi veya biçimi.

pişirilme, [piş-ir-il-me] *is.* Pişirilmek eylemi.

pişirilmek, [piş-ir-il-mek] *edil. f. [-ir]* Pişirmek eylemi yapılmak; pişirme eylemine konu olmak.

pişirim, [piş-ir-im] *is.* **1.** Pişirmek eylemi. **2.** *sf.* Ölçüsü, belirtilen miktarda pişirmeye yetecek kadar olan; pişim. **3.** *zf.* (Zaman için) pişinceye kadar; pişecek kadar.

pişirimlik,-ği [piş-ir-im-lik] *sf.* Ölçüsü, belirtilen miktarda pişirmeye yetecek kadar olan; pişim; pişirim.

pişiriş, [piş-ir-iş] *is.* Pişirmek eylemi veya biçimi.

pişirkeç, -ci [pişir-geç] *{ağız} is.* → pişirgeç. [DS]

pişirme, [piş-ir-me] *is.* **1.** Pişirmek eylemi. **2.** Bir malzemeyi sıcaklık etkisinde tutarak yapısını değiştirme işlemi.

pişirmek[1], [piş-ir-mek] *gçl. f. [-ir]* **1.** (Yiyecek maddesi için) çeşitli biçimlerde ısı etkisinde bırakarak yenecek duruma getirmek. **2.** Bir şeyi kullanıma elverişli duruma getirmek için ısı etkisinde bırakarak sertleştirmek ya da değişime uğratmak. **3.** *mecaz.* Bir şey üzerinde iyice çalışarak onu iyice öğrenmek; çalışıp öğrenmek; ustalaşmak. **4.** *mecaz.* Bir şeyi gelişmiş ve olgun duruma getirmek; olgunlaştırmak; yoluna koymak; yoğurmak; yoğunlaştırmak; derinleştirmek. **5.** *mecaz.* (Giyecek vb. için) rahatsız edecek kadar ısıtmak; bunaltmak; yakmak. ◘ **pişirip kotarmak,** *Bir işi eksiksiz biçimde yapmak, tamamlamak; her şeyi yerli yerinde yapmak; sonuçlandırmak.*

pişirmek[2], [piş-ir-mek] *{ağız} gçsz. f. [-ir]* Yaşlanmak. [DS]

pişirtme, [piş-ir-t-me] *is.* Pişirtmek eylemi.

pişirtmek, [piş-ir-t-mek] *gçl. f. [-ir]* Pişirmek eylemini birine yaptırmak; pişirmesini sağlamak.

pişkadem, [Far. pīş + Ar. ḳadem پيش قدم] *(pi:şkadem) {OsT} is. tasvf.* Tekkelerde âyini yöneten ve şeyhin yardımcılığını yapan kimse.

pişkel, [piş-mek > pişkel ?] *{ağız} sf.* İyi pişmiş. [DS]

pişkeş, [Far. pīş *(ön)* + keş *(çeken)* پيشكش] *(pi:şkeş) {OsT} is.* **1.** Hediye; armağan. **2.** *{eAT}* Peşkeş.

pişkeşçi, [pişkeş-çi] *(pi:şkeşçi) {OsT} is.* Saraylarda, verilen hediyelerin hesabını tutan görevli. ◘ **pişkeşçi-i şehriyârî,** *{OsT} Padişah sarayında verilen hediyeleri kaydeden görevli.*

pişki, [piş-ki] *{ağız} is.* Pişen yemek. [DS]

pişkil, [piş-ki-l] *{ağız} is.* Sucuk. [DS]

pişkilli, [piş-ki-l-li] *{ağız} sf.* Kuşkulu; kaygılı. [DS]

pişkin, [piş-kin] *sf.* **1.** Gerektiği gibi ve tam olarak pişmiş olan. **2.** Çabuk ve kolay pişen; pişeğen; pişek. **3.** *mecaz.* Saygısız davranan; görgü kurallarını hiçe sayan; yüzsüz; vurdumduymaz; arsız; yırtık. **4.** *mecaz.* Bir işte yeteri kadar çalışmış ve deneyim kazanmış olan; tecrübeli; alışmış; görmüş geçirmiş; olgun. **5.** (Meyve için) iyice olgunlaşmış; içi geçmiş; fazla olgun. **6.** Girgin.

pişkince, [piş-kin-ce] *(pişki'nce) sf.* **1.** Biraz pişkin. **2.** *zf. mecaz.* Saygısızca; görgü kurallarını hiçe sayarak; yüzsüzce; vurdumduymazca; arsızca.

pişkinlik,-ği [piş-kin-lik] *is.* **1.** Pişkin olma durumu; gerektiği gibi pişmiş olma durumu. **2.** *mecaz.* Pişkince davranış; aldırmazlık; yüzsüzlük; vurdumduymazlık. ◘ **pişkinliğe vurmak,** *Kötü bir davranış ya da söze aldırmamak; anlamazlıktan gelmek.*

pişleç, -ci [piş-le-ç] *{ağız} is.* **1.** Maşa. **2.** → pişirgeç. [DS]

pişliç, -ci [piş-leç] *{ağız} is.* → pişirgeç. [DS]

pişmal, -li [? pişmal] *{ağız} is.* Göz çapağı.[DS]

pişman, [Far. peşīmān پشيمان] *(pişma:n) {OsT} sf.* Yaptığı bir davranıştan, bir işten veya aldığı bir kararın olumsuz sonucundan dolayı üzüntü duyan; öyle yaptığı için kendi kendine kızan; nadim. ◘ **pişman etmek,** *Birinin pişman olmasına neden olmak.*|| **pişman olmak,** *Yaptığı iş veya hareketin olumsuz sonuç verdiğini anlamak; bu yüzden üzüntü duymak; bir daha aynı davranışı göstermemeye veya yapmamaya karar vermek.*

pişmaniye, [Far. peşm *(yün)* > peşmīne => pişmaniye پشمانيه] *(pişma:niye) {OsT} is.* Tereyağında kav-

rulmuş unu ağdaya yedirerek yapılan ve tel tel ayrılan bir tür helva.

pişmaniyeci, [pişmaniye-ci] *(pişma:niyeci) is.* **1.** Pişmaniye yapan ve satan kimse. **2.** Pişmaniye satılan yer veya dükkân.

pişmanlık,-ğı [pişman-lık] *is.* Pişman olma durumu; yaptığı iş veya davranıştan dolayı üzüntü duyma; nedamet. ⊡ **pişmanlık akçesi,** *huk. Sözleşmeden dönüldüğü zaman, dönen kimsenin karşı tarafa vermiş olduğu para.*|| **pişmanlık duymak,** *Pişman olmak.*|| **pişmanlık getirmek,** *Pişman olmak.*

pişme, [piş-me] *is.* Pişmek eylemi.

pişmek, [pış-mak > piş-mek] *gçsz. f. [-er]* **1.** (Yiyecek için) ateşte, fırında, tencere ve tavada ısı etkisi ile yenilebilir duruma gelmek. **2.** (Madde veya eşya için) kullanıma uygun hale gelmesi için ışı etkisinde bırakılmaktan dolayı sertleşmek ya da biçim kazanmak. **3.** *mecaz.* (Kişi için) sıcak etkisi ile aşırı derecede rahatsız olmak; bunalacak duruma gelmek. **4.** (Koltuk altı, kasık vb. için) ter ve sürtünme etkisi ile pişik oluşmak. **5.** (Meyve için) aşırı derecede olgunlaşmak; olgunlaşmak. **6.** *mecaz.* (Kişi için) bir işte deneyim kazanarak yetişmek; ustalaşmak; bir işi iyice öğrenmek. **7.** *mecaz.* (Konu için) öğrenciler tarafından iyice öğrenilmek. **8.** (Düşünce, eylem ve iş için) taraflar arasındaki anlaşmazlıklar giderilerek çözüme ulaşabilecek duruma gelmek; gelişmek; olgunlaşmak; konuşulup hazırlanmak. ⊡ **pişmiş armut gibi** (birinin) **eline düşmek,** *Emeksiz ve zahmetsizce ele geçmek.*|| **pişmiş aşa su katmak,** *Yapılmış bir anlaşmayı, yoluna girmiş bir işi tarafların arasını açarak bozmak.*|| **pişmiş kelle gibi sırıtmak,** *Yersiz bir zamanda dişlerini göstererek gülümsemek.*|| (birinin yaşadığı durum, birinin başına gelen) **pişmiş tavuğun başına gelmemek,** *Çok ağır sıkıntılara düşmek; belalara uğramak; büyük zarara uğramak; kötülük görmek.*

pişmiş, [piş-miş] *{ağız} is.* Yemek. [DS]

pişmüzd, [Far. pīşmüzd پيشمزد] *(pi:şmüzd) {OsT} is.* **1.** İlk alış veriş. **2.** Pey olarak verilen para; pey.

pişnemaz, [Far. pīşnemāz پيشنماز] *(pi:şnem:z) {OsT} is.* Namaz kıldıran kimse; imam.

pişnihad, [Far. pīnihād پيش نهاد] *(pi:şniha:d) {OsT} is.* **1.** Temel; esas. **2.** Kanun; töre; usul.

pişnor, [? pişnor] *{ağız} is.* Kesik sütten yapılan peynir; çökelek. [DS]

pişon, [İbr. pişon] *is.* Tevrat'a göre cennetteki dört ırmaktan biri.

pişpirik[1], **-ği** [? pişpirik] *is.* Bir tür iskambil oyunu; pişti.

pişpirik[2], **-ği** [piş+pir-ik] *{ağız} sf.* (Kişi için) gözleri süreğen bir hastalık yüzünden sulanan, çapaklanan ve kirpikleri dökülen. [DS]

pişpirikçi, [pişpirik-çi] *is.* Pişpirik oynayan kimse.

pişpişlemek, [piş *(yans.)* > piş+piş-le-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* Çocuğu uyutmak için yavaş yavaş sallamak veya okşamak. [DS]

pişrev, [Far. pīş *(ön)* + -rev *(giden)* پيشرو] *{OsT} is.*→ peşrev.

pişt[1], [pişt *(yans.)*] *(pişşşt) ünl.* **1.** Söylenen sözün inandırıcı olmadığını belirtmek için "beni kandıramazsın" anlamında kullanılır. **2.** *{ağız}* Kedi kovalama ünlemi. [DS]

pişt[2], [Far. püşt] *{ağız} is.* Arka. [DS]

piştah, [? piştah] *{ağız} sf.* Çalımlı; süslü. [DS]

piştahta, [Far. pīş-taḫte پيشتخته] *{OsT} is.* → peştahta.

piştavan, [peş+taban] *{ağız} is.* Duvar üzerinde içe ve dışa konulan iki hatılı birbirine çivi ile tutturan ağaç. [DS]

pişte, [? pişte] *{ağız} is.* **1.** Üzüm salkımı. **2.** Salkıma benzer meyve ve çiçek topluluğu. [DS]

piştek, -ği [? piştek] *{ağız} is.* Köpek yavrusu. [DS]

pişti, [piş-ti] *is.* İki veya dört kişi arasında elli iki kâğıtla oynanan bir iskambil oyunu; pastra. ⊡ **pişti yapmak,** *Bu oyunda yerde bulunan tek kâğıdın benzerini atarak on sayı kazanmak.*

piştov, [İt. pistola] *(pi'ştov) is.* Bir tür tabanca.

pişürmek, [piş-ir-mek / piş-ür-mek] *{eAT} gçl. f. [-ür]* Pişirmek. [DK]

pişva, [Far. pīşvā پيشوا] *(pi:şva:) {OsT} is.* Önderlik eden kimse.

pişvayan, [Far. pīşvāyān پيشوايان] *(pi:şva:ya:n) {OsT} is.* Önderler; reisler.

pişvalık, -ğı [pişva-lık] *(pi:şva:lık) {OsT} is.* Önderlik; başkanlık.

pişverî, [Far. pīşeverī پيشورى] *(pi:şveri:) {OsT} is.* İşçilik; sanatkârlık.

pit[1], [part / pert / pırt / pıt / pit / port / pört / pürt *(yans.)*] *is.* Bir yerde sıkışan sıvı ve başka maddenin kurtuluşunu, birden fırlayıp çıkmasını, dağılmasını, patlamasını ve bu sırada çıkan sesi anlatan kök. [Zülfikar] *pit-le-mek*

pit[2], [pat / pıt / pit *(yans.)*] *is.* El ya da ayakla vurmayı, dövmeyi, çırpmayı; düşmeyi ve başka rastgele hareketleri anlatan kök. [Zülfikar] *pit-i piti, pit-(i)r-ik pitrik.*

pit[3], [pat / pıt / pit *(yans.)*] *is.* Gevezelik etmeyi, düzensiz ve baş ağrıtıcı konuşmayı anlatan kök. [Zülfikar] *pit pit*

pit[4], [Çin. piet] *{eT} is.* Fırça. [EUTS]

pit[5], [bit / pit] *{ağız} is.* Bit. [DS]

pita[1], [? pita] *{ağız} is.* Cüce. [DS]

pita[2], [? pita] *{ağız} is.* Çamurlu yosun parçası. [DS]

pita[3], [? pita] *{ağız} is.* Avcıların saklandığı yer. [DS]

pitar, [Sansk. pattra] *{eT} is.* Varak; yaprak. [EUTS]

pitecik, -ği [bir+te(k)-cik > pitecik] *{ağız}* *sf.* Biricik; tek. [DS]

pitek, -ği [? pitek] *{ağız}* *is.* **1.** Pişirilmemiş toprak kap. **2.** Çamurdan yapılan buğday ambarı. [DS]

pitemi[1], [Yun. pithani] *{ağız}* *is.* Yarım metreye yakın bir uzunluk ölçüsü. [DS]

pitemi[2], [bir+tam-ı] *{ağız}* *zf.* Hepsi; tamamı. [DS]

piti, [pit-i *(yans.)*] *ünl.* Küçük ve yavaş yapılan işleri anlatmak için kullanılır. ☞ **piti piti,** *(Adım için) küçük ve hızlı.*

pitik[1], **-ği** [pit-i-k] *{ağız}* *sf.* Küçük; az. [DS]

pitik[2], **-ği** [bitik / betik] *{ağız}* *is.* **1.** Makbuz. **2.** Üç köşeli muska. [DS]

pitik[3], **-ği** [pitik / piştek] *{ağız}* *is.* Köpek yavrusu. [DS]

pitik[4], **-ği** [pit-ik] *{ağız}* *is.* Kız çocukların dişilik organı. [DS]

pitik[5], **-ği** [bit-mek > bit-ik / pitik] *{ağız}* *is.* Pekmez.[DS]

pitlemek, [pit *(yans.)* > pit-le-mek] *{ağız}* *gçsz. f.* *[-r] [-l(i)-yor]* (Kapalı yerdeki sıvı vb. için) bir çatlaktan tomurarak veya fışkırarak çıkmak. [DS]

pitmek, [bit-mek / pit-mek] *{ağız}* *gçsz. f.* *[-er]* Yetişmek; bitmek. [DS]

piton, [Yun. Python *(Apollon'un öldürdüğü yılan)* > Fr. python] *is.* *zool.* Boagillerden, Afrika ve Asya'da yaşayan, yavaş hareket eden, avlarını güçlü gövdeleri ile sıkarak öldüren zehirsiz yılanların genel adı, *(Python).*

pitoresk, [Fr. pittoresque] *sf.* **1.** (Manzara, nesne vb. için) durumu, görünüşü bir tablo görünüşü olmaya elverişli. **2.** (Roman, hikâye vb. kişileri için) özgün; ilginç; etkileyici. **3.** Canlı, renkli, göz alıcı, bir tablo izlenimi bırakan.

pitpidi, [Sansk. pippala] *{eT}* *is.* Biber; filfil. [EUTS] [Gabain]

pitpit, [pit *(yans.)* > pit+pit] *{ağız}* *sf.* Kekeme. [DS]

pitrik, -ği [pit *(yans.)* > pit-(i)r-ik] *{ağız}* *sf.* Küçük. ☞ **pitrik pitrik,** *{ağız} Küçük küçük.* [DS]

pive, [Far. pīve پیوه] *(pi:ve)* *{OsT}* *is.* Güve.

piy[1], [piy] *{ağız}* *is.* Oyun; düzen. [DS]

piy[2], [Far. pīh] *{ağız}* *is.* İçyağı. [DS]

piyade[1], [Far. piyāde پیاده] *(piya:de)* *{OsT}* *sf.* **1.** Yaya. **2.** *is.* *as.* Yaya savaşan askerlerin meydana getirdiği sınıf. **3.** Bu sınıftan olan asker. **4.** Bir konuda bilgisi az olan kimse. **5.** Satrançta ön sıraya dizilen taşların her biri; piyon. ☞ **piyāde-gû,** *{OsT} Yayalıkla ilgili.*|| **piyāde kaldırımı,** *Yayalara ayrılmış kaldırım; yaya kaldırımı.*|| **piyāde-rev,** *{OsT} Yaya giden.*

piyade[2], [İt. piata / peata] *is.* *dnz.* Bir çift kürekle çekilen küçük boy sandal.

piyale, [Far. piyāle پیاله] *(piya:le)* *{eT}* *{OsT}* *is.* Şarap bardağı; kadeh. [Bahşayiş] ☞ **piyāle-gîr,** *{OsT} Kadeh tutan.*|| **piyāle-keş,** *{OsT} Kadeh çeken; içki içen.*|| **piyāle-keşî,** *{OsT} İçkiye düşkünlük.*|| **piyāle-nûş,** *{OsT} İçki içen.*|| **piyāle-nûşî,** *{OsT} 1. Şarap içicilik. 2. İçki düşkünlüğü.*

piyan, [İt. piana] *is.* *tıp.* **1.** Mantara benzer kabarcıklarla ortaya çıkan, ciltte yaralar yapan lokal hastalık. **2.** *bot.* Meyan balı bitkisi. **3.** *dnz.* Sağlam bağ için kullanılan bir tür denizci düğümü.

piyango, [İt. bianco *(beyaz)*] *(piya'ngo)* *is.* **1.** Düzenleyici tarafından bastırılmış numaralı biletleri satın alanlar arasından kazananları kura çekerek belirlemeye dayanan talih oyunu. **2.** *mecaz.* Beklenmedik bir olay, gelişme veya durum. ☞ **piyango çekmek,** *Piyango için düzenlenmiş biletlerden birini almak.*|| **piyango çıkmak,** *Aldığı piyango biletine ikramiye isabet etmek.*|| **piyango kravat,** *{ağız} Fiyonk kravat.* [DS]|| **piyango vurmak,** *1. Aldığı piyango biletine ikramiye isabet etmek. 2. Beklenmedik bir yerden para vb. gelmek.*

piyangocu, [piyango-cu] *is.* **1.** Piyango bileti satıcısı. **2.** Piyango bileti satılan yer.

piyangoculuk,-ğu [piyango-cu-luk] *is.* **1.** Piyango düzenleme işi. **2.** Piyango bileti satmak işi.

piyangolu, [piyango-lu] *sf.* Şanslı kimse; talihli.

piyanist, [Fr. pianiste] *is.* *müz.* Piyano çalan kimse; piyanocu.

piyano, [İt. piano *(alçak ses)* + forte *(yüksek ses)* > Fr. piano] *(piya'no)* *is.* *müz.* **1.** Klavyesine basıldığında harekete geçen çekiçlerin tellere vurması ile ses veren bir müzik aleti. **2.** *zf.* Sesleri hafifleterek; yavaş. ☞ **piyano menteşe,** *Boy menteşe.*

piyanocu, [piyano-cu] *is.* **1.** Piyano çalan kimse; piyanist. **2.** Piyano akort eden kimse. **3.** Piyano yapan veya satan kimse.

piyanoculuk,-ğu [piyano-cu-luk] *is.* Piyanocunun işi ve mesleği.

piyasa, [İt. piazza] *(piya'sa)* *is.* **1.** Satıcıların mal ve hizmet sundukları, alıcıların para veya çek, senet karşılığında mal ve hizmet almak için buluştukları ortam; pazar. **2.** Bir ticaret alanının tümünü kapsayan alış veriş işlemleri. **3.** Bazı ürünlerin ticaretinin yapıldığı bölge, kent veya ülke. **4.** Bir malın, bir ürünün alıcısı olarak düşünülen halk kesimi; bir malın sürüm alanı; pazar. **5.** Ortalık. **6.** Bir etkinliğin sürdürüldüğü alan. **7.** Alış veriş fiyatı; geçerli fiyat; rayiç. **8.** Eğlenmek, vakit geçirmek amacıyla bir yol üzerinde aşağı yukarı gezinmek. ☞ **piyasa araştırması,** *Çeşitli ekonomik etkinlik alanlarıyla ilgili tahminlere dayanan inceleme.*|| **piyasa arzı,** *Bir pazara sürülen malların tümü.*|| **piyasa değeri,** *Bir mal veya hizmetin değerlenme günündeki alım satım değeri.*|| **piyasa ekonomisi,** *ekon. Üretimin bir plana göre değil de arz ve talebin birbirini karşılaması esasına dayanan ve fiyatın arz ve talebe göre belirlendiği ekonomik düzen.*|| **piyasa etmek,**

Bir yolda aşağı yukarı gezinmek.|| **piyasa fiyatı,** *Satış için sürülen mal ile talebin karşılandığı andaki fiyat; geçerli fiyat; rayiç fiyat.*|| **piyasa güçleri,** *Piyasada alım ve satımı yapılan malın miktarını belirleyen arz ve talep gücü.*|| **piyasa işi,** *Herhangi bir özelliği olmayan; sıradan.*|| **piyasa talebi,** *Tüketiciler tarafından bir mala yönelen toplam alım isteği.*|| **piyasaya çıkmak,** *1. Satışa sunulmak; ortaya çıkmak. 2. Bir yol boyunca ileri geri yürümek.*|| **piyasaya düşmek,** *1. (Mal için) piyasada bulunmak; bollaşmak. 2. (Kadın için) kötü kadın olmak; fahişe olmak.*

piyasacı, [piyasa-cı] *is.* Piyasa eden kimse.

piyasmak, [piyas-mak] *{ağız} gçl. f. [-ır]* Değer vermek; beğenmek. [DS]

piyastos, [Yun. piastos] *is.* Yakalama; tutma; tutuklama. ⊡ **piyastos etmek,** *argo. Birini yakalamak; tutuklamak.*|| **piyastos olmak,** *Yakalanmak; tutuklanmak.*

piyata, [İt. piatto] *(piya'ta) sf.* **1.** Yassı veya yayvan. **2.** *is.* Yassı ve büyük yemek tabağı. ⊡ **piyata eğe,** *Yassı eğe.*|| **piyata tabağı,** *Yassı, düz büyük yemek tabağı.*

piyaz, [Far. piyāz *(soğan)* پیاز] *{OsT} is.* **1.** *bot.* Soğan. **2.** Haşlanmış kuru fasulye üzerine ince ince doğranmış soğan, maydanoz, sirke veya limon katılarak yapılan salata. **3.** Kebapların yanına konulan maydanozlu soğan. **4.** *argo.* Bir maksat güdülerek yapılan asılsız övgü; pohpohlama. ⊡ **piyaza gelmek,** *argo. Bir çıkar amaçlı övgüleri gerçekmiş gibi kabul etmek; pohpohlanmak; övgüye gelmek.*|| **piyaz doğramak,** *argo. Bir çıkar için birini aşırı derecede övmek; övgüye boğmak.*|| **piyāz-ı kûhî,** *{OsT} bot. Dağ soğanı.*

piyazcı, [piyaz-cı] *is.* **1.** Piyaz yapan kişi; piyaz satan kimse. **2.** *sf. argo.* Yüze gülen; dalkavuk; pohpohçu.

piyazcılık,-ğı [piyaz-cı-lık] *is.* **1.** Piyazcı olma durumu. **2.** Piyazcının yaptığı davranış ve tutum. **3.** Pohpohçuluk; dalkavukluk.

piyazlama, [piyaz-la-ma] *is.* Piyazlamak eylemi.

piyazlamak, [piyaz-la-mak] *gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* **1.** (Et için) pişirmeden önce soğan, tarçın, karabiber gibi baharatlarla ovup bekletmek; soğan ile terbiye etmek. **2.** *argo.* Bir çıkar için birini aşırı övgüye boğmak; pohpohlamak.

piye, [? piye] *{ağız} is.* Irza geçme. [DS] ⊡ **piye etmek,** *{ağız} Oyunda kandırmak.* [DS]

piyeçe, [İt. piazza] *{ağız} is.* Piyasa. [DS]

piyelmek, [piye-l-mek] *{ağız} gçsz. f. [-ir]* Çıkmaya başlamak; belirmek. [DS]

piyender, [? piyender] *{ağız} is.* Yüzük. [DS]

piyes, [Fr. pièces] *is.* **1.** Oynanmak amacıyla yazılmış tiyatro metni; oyun. **2.** Muhasebe işlemlerinde, aylık vaziyet cetvellerine verilen ad.

piyiz, [Çing. piyiz] *is. argo.* Rakı; içki. ⊡ **piyiz kaymak,** *argo. Rakı içmek; içki içmek; piyizlenmek.*

piyizan, [Çing. piyizan] *is. argo.* İçkici; sarhoş; ayyaş.

piyizlenmek, [piyiz-le-n-mek] *edil. f. [-ir]* Rakı içmek; içki içmek; piyiz kaymak.

piynar, [Yun. pırnari] *{ağız} is.* Yaprakları dikenli bir tür meşe; pırnal. [DS]

piynirli, [peynir-li] *{ağız} is.* İçine yumurta, maydanoz, yağ, peynir konulup kıyıları bükülerek pişirilen bir tür ekmek. [DS]

piyon, [Fr. pion *(yaya)*] *is.* **1.** Satrançta, ön sıraya dizilen sekiz küçük taştan her biri; piyade; paytak. **2.** *mecaz.* Kötü ve tehlikeli bir işte öne sürülen, kullanılan kişi; kolay kandırılabilen kimse.

piyore, [Fr. pyorrhée] *is. tıp.* **1.** İrin akması. **2.** Diş etinin iltihaplanması.

piypi [? piypi] *{ağız} is.* Hindi. [DS]

piypiy, [? piypiy] *{ağız} is.* Dişi hindi. [DS]

piyretin, [piredin / piyretin] *{ağız} is.* Kocayemiş. [DS]

piyvaz, [Far. piyāz] *{ağız} is.* Piyaz. [DS]

piz[1], [piz] *{ağız} is.* Yağsız, sinirli et.[DS]

piz[2], [? piz] *{ağız} is.* Rakı. [DS]

piz[3], [Yun. pissa] *{ağız} is.* **1.** Keven bitkisinden elde edilen zamk. **2.** Ağaç zamkı; reçine. [DS] ⊡ **piz alacağı,** *{ağız} Ağaç zamkını toplamak için çividen yapılan bir araç.* [DS]

piz[4], [biz > piz] *{ağız} is.* Ucu sivriltilmiş demir; nodul; biz. [DS]

pizdir, [piz-dir] *{ağız} is.* Dövülen etten çıkarılan sinir parçaları. [DS]

pizirgen, [pizir-gan] *{ağız} is.* Her hastalığı iyileştirdiğine inanılan ot; sultan otu. [DS]

pizlengiç, -ci [biz-le-n-giç] *{ağız} is.* Üvendire. [DS]

pizolit, [Fr. pisolite] *is. yer b.* Nohut büyüklüğündeki karbonat birleşimli taneciklerin kaynaşması ile oluşan kireç taşı.

pizza, [İt. pizza *(yassı hamur ekmeği)*] *(pi'zza) is.* Üzeri domates, ançüez, zeytin ve peynir gibi malzeme ile süslenerek pişirilen özel pide.

pizzacı, [pizza-cı] *(pi'zzacı) is.* **1.** Pizza yapan ve satan kimse. **2.** Pizza satılan yer; pizzacı dükkânı.

pizzacılık, -ğı [pizza-cı-lık] *is.* Pizzacının işi ve mesleği.

pizzicato, [İt. pizzicato] *(pitsika'to) is. müz.* Bir yaylı çalgının çalmış tekniğinde, tellerin parmakla çekilerek çalınması.

plaçka, [Arn. plaçka] *(p'lâ'çka) is.* Çapul; vurgun.

plaçkacı, [plaçka-cı] *(p'lâ'çkacı) is.* Çapulcu; vurguncu.

plafon, [Fr. plafond] *(p'lâfon) is.* Belirli bir iş için belirlenen oranın en üst düzeyi.

plaid, [İng. plâid] *(p'lâid) is.* **1.** İskoçyalı dağcıların

giydiği palto. **2.** İskoç millî giysisinde palto yerini tutan büyük yün kumaş. **3.** Boyu eninden uzun olan ve uçlarında püskülleri bulunan ekose kumaştan örtü.

plaj, [İt. pilaggia > Fr. plage] *(p^{i}lâj) is.* **1.** Denize girmek, güneşlenmek için düzenlenmiş kumluk deniz kıyısı. **2.** Kumla; kumsal. **3.** *as.* Çıkarma yapılan kıyı. ☐ **plaj çantası,** *Plajda kullanılan eşyaların konulduğu çanta.*|| **plaj kıyafeti,** *Plajda giyilen elbise, terlik, şapka gibi giyeceklerin tümü.*

plajiyoklaz, [Fr. plagioclase] *(p^{i}lâjiyoklaz) is. jeol.* Dilinimleri birbirine göre eğik durumda olan doğal sodyum ve kalsiyum içeren feldspatlara verilen ad.

plak, -ğı [Yun. plax > Fr. plaque *(tabaka)*] *(p^{i}lâk) is.* **1.** İnce metal levha; plaka. **2.** Yassı biçim almış küçük tanecik; pulcuk. **3.** Her iki yüzüne de uygun okuma tekniği ile ses kaydedilmiş ve istenildiği zaman aynı seslerin dinlenmesine uygun olarak sert plastikten üretilmiş dairesel levha. **4.** *biy.* Sürüngenlerde bulunan ve vücudu dıştan örten pul biçimindeki boynuzsu maddeler. **5.** *biy.* Virüs çoğalması sırasında bitişik hücrelerin ölmesi veya erimesiyle hücre katında meydana gelen açık renkli yuvarlak bölgeler. ☐ **plak bozulmak,** *argo. (Kişi için) can sıkmak; bıkkınlık verecek biçimde konuşmak; dırdır etmek.*

plaka[1], [İt. placca] *(p^{i}lâ'ka) is.* **1.** Kalınlığı 10 mm'nin üzerinde olan düz metal levha; metal yaprak. **2.** Plak. **3.** Motorlu karayolu taşıtlarının ön ve arkalarında takılı olarak bulundurmak zorunda oldukları, kayıtlı olduğu ilin ve sıra numarasının yazılı olduğu levha. **4.** Ofset baskı tekniğinde üzerine basılacak resim ve yazıların işlendiği metal yaprak.

plaka[2], [Yun. pláka] *(p^{i}lâ'ka) is. jeol.* Deniz ortasında yer alan büyük ve yerli kaya.

plakacı, [plaka-cı] *(p^{i}lâkacı) is.* Plaka yapıp satan kimse.

plakacılık,-ğı [plaka-cı-lık] *(p^{i}lâkacılık) is.* Plaka yapmak ve satmak işi.

plakalı, [plaka-lı] *(p^{i}lâkalı) sf.* **1.** Plakası bulunan; plakası olan. **2.** Üzerine plaka takılmış bulunan.

plakasız, [plaka-sız] *(p^{i}lâkasız) sf.* **1.** Plakası bulunmayan; plakası olmayan. **2.** Üzerine plaka takılmamış olan. ☐ **plakasız otomobil,** *Trafiğe kaydı yapılmamış araç; tescilsiz araç.*

plakçalar, [İt. placca + T. çal-ar] *is.* Pikap.

plakçı, [plak-çı] *(p^{i}lâkçı) is.* Plak üreten ve satan kimse.

plakçılık, -ğı [plak-çı-lık] *(p^{i}lâkçılık) is.* Plak hazırlama, yapma ve satma işi.

plaket, [Fr. plaquette] *(p^{i}lâket) is.* **1.** Bir kimseye, başarısına ya da bir olayın anısına ilişkin olarak verilen, üzerine veriliş nedeni yazılmış özel kabartma bulunan metal levha. **2.** On beşinci yüzyıldan beri İtalya'da yapılan madenî küçük alçak kabartma levha. **3.** Freze makinelerinde, uç. **4.** Kalınlığı çapına göre az olan silindirsel mekanik parça. **5.** Gözlük çerçevesinin buruna oturan bölümü. **6.** *kan b.* Trombosit.

plakmodel, [Fr. plaque-modèle] *(p^{i}lâkmodel) is.* Döküm kalıpları hazırlanırken model oluşturmak amacıyla kalıp makinelerinde kullanılan metal levha.

plan, [Lat. planum *(düzlem)* > Fr. plan] *(p^{i}lân) is.* **1.** Bir bütünün ögeleriyle birlikte mekândaki yerleşimini şematik olarak gösteren çizim. **2.** Bir yapının, yatay düzlemlerle olan ara kesitlerinden oluşan izdüşüm. **3.** Bir makinenin tümünün ya da belli bir bölümünün yatay izdüşümü. **4.** Bir sinema filminin tek bir çekimle elde edilen bölümü; çekim. **5.** Bir bölgenin, kentin ya da bir ağın grafik gösterimi. **6.** Bir metnin, bir eserin ana bölümlerinin çeşitli ögelerinin düzeni; kuruluş düzeni. **7.** Bir amaca ulaşmak için önceden tasarlanan iş ve işlemlerin düzenlenişi; böyle bir düzenlenişi ortaya koyan tasarı. **8.** Hükûmet veya bir kuruluşun sorumlularının ülke veya bölgenin belirli ekonomik sorunlarını çözmek için aldığı tedbirlerin tümü. **9.** *tiy.* Sahnenin açıklığına paralel olarak derinlemesine bölümlerinden her biri. **10.** *mecaz.* Düşünce; niyet; maksat; tasavvur. **11.** *mecaz.* Önem sırası; kademe. ☐ (ikinci, üçüncü...) **plana düşmek,** *Bir kişi ya da topluluğun gözünde eski önemini, değerini yitirmek.*|| (birinci, ikinci) **planda tutmak,** *Bir işe veya kimseye belirtilen sırada önem ve değer vermek.*|| **plan kurmak,** *1. Bir amacı gerçekleştirmek için gereken şeyleri düşünüp tasarlamak. 2. mecaz. Bir kimseyi kötü bir duruma düşürecek bir düzen hazırlamak.*

planarya, [Lat. planaria] *(p^{i}lâna'rya) is. zool.* Tatlı ve tuzlu sularda serbest yaşayan, bedenlerini kıvırarak ya da kirpiksi organlarını oynatarak hareket eden, yıllarca hiç besin almadan yaşayabilen yapraksı yassı solucanlara verilen ad, *(Planaria).*

plancı, [plan-cı] *(p^{i}lâncı) is.* **1.** Plan yapan; plan hazırlayan kimse. **2.** Siyasi ve ekonomik faaliyetleri planlama işi veya eğilimi. **3.** *mecaz.* Düzenci.

plancılık, -ğı [plan-cı-lık] *(p^{i}lâncılık) is.* **1.** Plan yapanın işi ve mesleği. **2.** *mecaz.* Düzencilik.

plançete, [Fr. planchette] *(p^{i}lânçe'te) is.* Arazide harita çıkarmak için üç ayaklı bir sehpa üzerine yerleştirilen ve üzerine çizim kâğıdı tutturulabilen bir tür çizim masası.

planerit, [Fr. planérite] *(p^{i}lânerit) is. min.* Hidratlı doğal alüminyum fosfat.

planet, [Fr. planète] *(p^{i}lânet) is.* **1.** *gök b.* Gezegen. **2.** *teknik.* Diferansiyel üzerinde bulunan konik gezer dişlilerden her biri.

planetaryum, [Fr. planétarium] *(p^{i}lânetaryum) is. gök b.* Gök olaylarını, yıldızların, Güneş'in, Ay'ın

ve gezegenlerin konumlarını, hareketlerini küresel bir kubbe içinde çeşitli araçlarla gösteren yapı; gök evi; yıldız evi; yıldızcık.

planeter, [Fr. planétaire] *(p'lâneter) is. gök b.* Gezegenlerin Güneş çevresindeki hareketlerini taklit etmek için yapılmış makine.

planimetre, [Fr. planimètre] *(p'lânimetre) is.* Düz yüzeylerin alanlarını ölçmekte kullanılan aygıt; alanölçer.

planimetri, [Fr. planimètrie] *(p'lânimetri) is.* Planı çıkarılacak bir arazinin her noktasının yatay bir düzlem üzerindeki izdüşümünü gösterme işlemi; alan ölçümü.

planisfer, [Fr. planisphère] *(p'lânisfer) is. gök b.* Yerin, gök kürenin veya herhangi bir gök cisminin iki yarı küresini ayrı izdüşüm düzleminde gösteren harita; düzlem küre.

plankton, [Yun. planktos *(gezgin)* > Fr. plancton / Alm. Plankton] *(p'lânkton) is. biy.* Tatlı ve tuzlu sularda asıltı halinde bulunan mikroskobik canlılar topluluğu.

planlama, [plan-la-ma] *(p'lânlama) is.* **1.** Planlamak eylemi. **2.** Ulaşılacak amaçları, bazı kesimlerdeki artış ölçüsünü tespit eden, gerekli çareleri önceden gösteren ekonomik, sosyal programın belli süreler için hükûmet tarafından hazırlanması işi. **3.** Bir kurum veya kuruluşta işi düzenlemek ve başlatmakla görevli servis. **4.** Gelecekte ulaşılmak istenen amaçla ilgili olarak önceden düzenli eylem programları hazırlama işi.

planlamacı, [plan-la-ma-cı] *(p'lânlamacı) is.* **1.** Planlama işinde çalışan; planlama yapan kimse. **2.** Bölge ve şehir yerleşimlerini önceden yaptığı incelemeye göre hazırlayıp uygulamakta uzmanlaşmış kişi. **3.** *sf.* Planlamacılıkla ilgili.

planlamacılık,-ğı [plan-la-ma-cı-lık] *(p'lânlamacılık) is.* **1.** Planlamacının işi ve mesleği. **2.** Ekonomik, politik vb. bir etkinliği planlamak eğilimi.

planlamak, [plan-la-mak] *(p'lânlamak) gçl. f. [-r] [-l(ı) -yor]* **1.** Plan yapmak. **2.** Yapılacak işin yürütülmesi için önceden nasıl ve ne zaman yapılacağını saptamak. **3.** Bir süreyi, bir çalışmayı belli bir plana göre önceden düzenlemek.

planlanış, [plan-la-n-ış] *(p'lânlanış) is.* Planlanmak eylemi veya biçimi.

planlanma, [plan-la-n-ma] *(p'lânlanma) is.* Planlanmak eylemi.

planlanmak, [plan-la-n-mak] *(p'lânlanmak) edil f. [-ır]* Planlamak eylemi yapılmak; önceden saptanmış, planlanmış olmak.

planlı, [plan-lı] *(p'lânlı) sf.* **1.** Planı olan; planlanmış olan. **2.** Önceden hazırlanmış bir plana göre yürütülen. **3.** (Davranış için) önceden düşünülmüş, hesaplanmış, tasarlanmış olan; ölçülü; hesaplı. **4.** (Kişi için) işini ve zamanını önceden düşünüp tasarlayan. **5.** *zf.* Belli bir plana uyarak; planlı biçimde. ⊡ **planlı büyüme,** *Mal ve hizmetlerin planlı bir gelişmeylen gittikçe bollaşması.*|| **planlı ekonomi,** *Toplumun ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla kaynakların kullanımının devlet tarafından belirlendiği ve kontrol edildiği ekonomi.*

planosit, [Yun. plangktos *(gezen)* > Fr. planospore] *is. biy.* Göç eden, dolaşan hücre.

planör, [Fr. planeur] *(p'lânör) is.* Hava akımlarından ve yerden kazandığı hız ile havada yol alan motorsuz hava taşıtı. ⊡ **planör uçuşu,** *Motorsuz hava taşıtının hava akımlarından yararlanarak havada yer değiştirmesi işi.*

planörcü, [planör-cü] *(p'lânörcü) is.* Planörle havada uçan, planör kullanan kimse.

planörcülük,-ğü [planör-cü-lük] *(p'lânörcülük) is.* Planör kullanma veya planör ile havada uçma işi.

plansız, [plan-sız] *(p'lânsız) sf.* **1.** Planı bulunmayan. **2.** Belli bir programı ve planı olmayan. **3.** Önceden tasarlanmamış; ölçüsüz; hesapsız. **4.** *zf.* Belli bir planı olmaksızın; plansız olarak. ⊡ **plansız programsız,** *Belli bir yönteme bağlı kalmaksızın; düzensiz.*

plantasyon, [Fr. plantation *(çiftlik)*] *(p'lântasyon) is. tarım.* Sanayide kullanılan kahve, çay, kakao ve kauçuk gibi bitkilerin geniş ölçüde yetiştirildiği büyük işletme.

planya, [Yun. planie / İt. plania] *(p'lâ'nya) is.* Marangozlukta, ağaç rendelemekte ve uzun parçaları alıştırmakta kullanılan uzun rende. ⊡ **planya makinesi,** *Ağaç rendelemekte, kenar alma, pahlama, cumba, lamba ve kordon açmakta kullanılan takım tezgâhı.*|| **planya tezgâhı,** *Büyük metal parçaları işlemede kullanılan ve kesme hareketi takımı doğrusal olarak yer değiştiren rendeleme tezgâhı.*

planyacı, [planya-cı] *(p'lânya-cı) is.* Planya tezgâhında çalışan kişi; planya ustası.

planyalama, [planya-la-ma] *(p'lânyalama) is.* Planyalamak eylemi.

planyalamak, [planya-la-mak] *(p'lânyalamak) gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* **1.** Ağacı planya makinesinde işlemek. **2.** Bir metal yüzeyi planya tezgâhında doğrusal ve almaşık hareketlerle işlemek.

plase, [Fr. placer *(yerleştirmek)* > placé] *(p'lâse) is.* **1.** At yarışlarında, en az sekiz atın katıldığı yarışta ilk üç sıradan birini, dört ile yedi atın katıldığı yarışta ilk iki sıradan birini alan at. **2.** At yarışlarında ilk üç sıradan birini alacak atı bilme esasına dayanan müşterek bahis. **3.** Futbolda topa kavis vererek yapılan hafif vuruş. ⊡ **plase etmek,** *Topa hafif ve kavisli bir vuruş yapmak.*

plasebo, [Lat. placebo *(hoşa gideceğim)*] *(p'lâse'bo) is.* Hastanın psikolojik durumunun işe karışmaması için bir ilacın yerine verilen etkisiz madde.

plaseleme, [plase-le-me] *(p'lâseleme) is.* Plaselemek eylemi.

plaselemek, [plase-le-mek] *(p'lâselemek) gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* Topu hafif bir vuruşla ileri göndermek.

plasenta, [Fr. placenta] *(p'lâsenta) is.* Etene; son; meşime.

plasiyer, [Fr. placer] *(p'lâsiyer) is. tic.* Piyasayı dolaşarak bağlı bulunduğu firma adına sipariş alan ve müşteri bularak mal satan kimse; tanıtımcı.

plasman, [Fr. placement *(konum)*] *(p'lâsman) is.* Paranın gelir getirici bir mala yatılması işi; yatırım.

plaster, [İng. plaster] *(p'lâster) is.* Yara üzerine kapatılan ilaçlı bant; yara bandı.

plasti, [Yun. plastos *(biçim verme)* > Fr. plastie] *(p'lâsti) is.* Olağan anatomik biçimleri ve fizyolojik işlevleri yeniden sağlamaya yarayan cerrahi işlem; plastik ameliyat.

plastik,-ği [Lat. plasticus / Yun. plastikos > Fr. plastique] *(p'lâstik) sf.* **1.** Biçimlendirmeye, kalıba dökülmeye elverişli olan. **2.** Organik ve sentetik maddeden yapılmış olan. **3.** *is.* Organik ve sentetik olarak yapılan madde. **4.** Yalnız kendi başlarına ele alınan ve sanatsal çalışma sonucu meydana getirilmiş üç boyutlu biçimlerin estetik etkisi. ❐ **plastik ameliyat,** *Vücudun gerekli yerlerini güzelleştirmek ve düzeltmek için yapılan cerrahi işlem.*|| **plastik boru,** *Plastik maddeden yapılmış boru.*|| **plastik cam,** *Testere ile kesilebilen, rendelenebilen, cam görünüşünde esnek ve saydam cisim.*|| **plastik cerrahi,** *Biçimsel bozukluklar, kaza, organ çıkartılması gibi durumlarda normal biçim ve dokuların yeniden oluşturulmasını konu edine cerrahi dalı.*|| **plastik kimyası,** *Plastik madde üretimiyle ilgili bilim ve teknik dalı.*|| **plastik madde,** *Yapısında temel birleşen olarak büyük moleküllü bir madde bulunan, biçimlendirme ve kalıp yapımına uygun maddeye verilen ad.*|| **plastik maddeler,** *Hayvanlarda, insanlarda ve bitkilerde vücudun veya gövdenin çeşitli kısımlarının büyümesinde ve yapımında rol alan karbon, hidrojen, oksijen, azot ve daha az oranda kükürt ve fosfor gibi maddelere verilen ortak ad.*|| **plastik patlayıcı,** *Pentrit veya heksojen ile uygun bir plastikleştiriciden yapılmış cam macunu kıvamındaki patlayıcı madde.*|| **plastik sanatçı,** *Plastik sanatlarla uğraşan sanatçı.*|| **plastik sanatlar,** *Resim, heykel, seramik sanatlarına verilen ad.*|| **plastik tutkal,** *Sentetik reçineden elde edilen ve marangozlukta yapıştırıcı olarak kullanılan madde.*

plastikçi, [plastik-çi] *(p'lâstikçı) is.* **1.** Plastik maddeleri biçimlendiren işçi. **2.** Plastik kimyası alanında çalışan kişi.

plastikçilik, -ği [plastik-çi-lik] *(p'lâstikçilik) is.* Plastikçinin yaptığı iş.

plastikleştirici, [plastik-le-ş-tir-ici] *(p'lâstikleştirici) sf.* **1.** Bir reçine veya kauçuğu mekanik olarak plastikleştirmeye yarayan aygıt. **2.** Bir maddeye bükülmezlik vermek için katılan birleşik.

plastikleştirme, [plastik-le-ş-tir-me] *(p'lâstikleştirme) is.* **1.** Plastikleştirmek eylemi. **2.** Bir polimerin zincirleri arasına bir plastikleştiricinin yerleştirilmesi işlemi.

plastikleştirmek, [plastik-le-ş-tir-mek] *((p'lâstikleştirmek) gçl. f. [-ir]* Bir polimerin zincirleri arasına bir plastikleştirici yerleştirmek; plastikleştirme işlemini gerçekleştirmek.

plastiklik, -ği [plastik-lik] *(p'lâstiklik) is.* **1.** Plastik özelliği taşıma durumu. **2.** Katı bir maddenin kalıcı biçim değiştirme bölgesindeki durumu.

plastisol, -lü [Fr. plastisol] *(p'lâstisol) is. kim.* Bir sıvı plastikleştirici içinde reçine tozunun dağılması ile meydana gelen hamur.

plastomer, [Fr. plastomère] *is. kim.* Kalıcı bir biçim alacak şekilde biçim değişikliğine uğrayabilen madde. ❐ **plastomer plastik,** *Isıtıldığı zaman biçimlendirilebilen soğuduğunda katılaşan plastik.*

plastron, [İt. piastone *(zırhlı gömlek)* > Fr. plastron] *(p'lâstron) is.* **1.** İltihaplı bir süreç sonucunda oluşan ve elle yoklandığında hissedilen katılık. **2.** *spor.* Eskrimde hocanın giydiği, içine kıtık doldurulmuş ceket. **3.** Erkek gömleğinin göğüs tarafının üzerine takılan parça.

platerina, [Yun. platarina / poulatarina] *(p'lâteri'na) is. zool.* Gümüş balığı, *(Atherina presbyter).*

platform, [Fr. plate *(düz)* + forme *(yer)*] *(p'lâtform) is.* **1.** *yer b.* Büyük çaplı katmanların çarpılması ile oluşan hafif eğimli yeryüzü yapısı. **2.** Doğal ya da yapay yüksekçe yer. **3.** Bir binanın temellerinin, üzerinde yükseldiği sıkıştırılmış zemin. **4.** Denizde sondaj kuyuları açmakta kullanılan yapı. **5.** Karayolu, banket ve pist gibi yol nitelikli yüzeylerin kapladığı arazi şeridi. **6.** Balastları taşıyan demiryolu tabanı. **7.** Ağır ve önemli bir makineni oturtulması için hazırlanmış zemin. **8.** Savaş gemilerine helikopterlerin inip kalkması için yapılmış alan. **9.** Ağır yükleri kaldırma veya taşımada kolaylık olması için altına yerleştirilen ahşap tabla. **10.** *mecaz.* Bir siyasal ya da ideolojik görüşün, bir halk isteğinin temelini oluşturan düşünceler bütünü.

platika, [Yun. platika] *(p'lâtika) iz. zool.* Tatlı sularda yaşayan, sırtı zeytin yeşili, 15-20 cm. boyunda bir kemikli balık; çaça, *(Acerina cernua).*

platin¹, [Fr. plat *(yassı)* > platine *(yassı plaka)*] *(p'lâtin) is.* Dokuma tezgâhlarında gücü tellerini aşağı çekmek için bağlanan kare şeklindeki kurşun levha.

platin², [İsp. plata *(gümüş)* > platina *(gümüşçük)* > Fr. platine] *(p'lâtin) is. kim.* **1.** Eski kayaç kalıntılarında altın ve elmasla birlikte bulunan, atom numarası 78, atom kütlesi 195,23 olan, yumuşak olduğu için ince tel ve levha haline gelebilen, sağlam gri beyaz renkte, 21.4 yoğunluğunda ve 1755°C'de ergiyen bir element, sembolü: Pt. **2.** Benzinli araçlarda, distribütör içine yerleştirilerek ateşlemeyi sağlamak üzere akım kontağı görevi yapan parça.

plato, [Fr. plateau *(düzlük)*] *(p^ilâto) is. coğ.* **1.** Yayla. **2.** *sin.* Film çekmek için kullanılan ve içinde aydınlatmayı, kamera hareketlerini, dekor kurmayı kolaylaştıran düzeneğin bulunduğu hangar türü yapı.

Platoncu, [Platon-cu] *(p^ilâtoncu) is.* **1.** Platonculuğu benimseyen ve savunan kimse. **2.** *sf.* Platonculuk yanlısı.

Platonculuk,-ğu [Yun. Platon *(Felatun)* > platon-cu-luk] *(p^ilâtonculuk) is.* **1.** *fel.* Platon'un eserleri ile ortaya koymuş olduğu ve daha sonra öğrencileri tarafından geliştirilen felsefe sistemi. **2.** Hem duyu âleminden hem de insan zihninin ürünlerinden ayrı olarak kavranabilir bir gerçek bulunduğunu kabul eden felsefe. **3.** *mat.* Matematiğin kökeni sorununu Eflatun'un görüşlerine yakın biçimde ele alan düşünce tarzı.

platonik,-ği [Lat. platonicus > Fr. platonique *(Eflatun'un idealist felsefesine dayanarak)*] *(p^ilâtonik) sf* (Aşk için) gerçekte var olmadığı hâlde hayal gücü ile yücelterek idealleştirilmiş, her türlü cinsellikten uzak ve sadece hayalde kalan.

Platonik,-ği [Lat. platonicus > Fr. platonique] *(p^ilâtonik) sf.* Eflatun'un idealist felsefesine dayanan; Platon'a uygun.

Platonizm, [Yun. Platon *(Felatun)* > Fr. platonisme] *(p^ilâtonizm) is.* Platonculuk; Eflatunculuk.

player, [İng. player] *(p^iley^ir) is.* → pleyir.

plaza, [İt. plaza] *(p^ilâ'za) is.* Halka açık geniş alan; meydan; boşluk.

plazma, [Yun. plasma *(kalıp)* > Lat. plasma] *(p^ilâzma) is. biy.* **1.** İçinde alyuvar, akyuvar ve trombosit gibi kan hücrelerinin yüzdüğü kanın sıvı kısmı; kan sıvısı. **2.** *fiz.* Elektrik yükü bulunmayan gaz moleküllerinden, iyonlardan ve elektronlardan oluşmuş uzaysal akışkan. ⊡ **plazma hücresi,** *biy. Lenfositten gelişen ve bağışıklık sisteminin antikor salgılayan hücreleri.*|| **plazma kimyası,** *Plazmayı kimyasal açıdan inceleyen bilim dalı.*|| **plazma zarı,** *biy. Hücre zarı.*

plazmaferez, [Fr. plasmaphèrese] *(p^ilâzmaferez) is. tıp.* Bir kimseden kendi kanı alınarak diğer ürünler ayrıldıktan sonra bazı ürünleri, özellikle alyuvarları tekrar kendisine verme işlemi.

plazmalaştırma, [plazma-la-ş-tır-ma] *(p^ilâzmalaştırma) is.* Plazmalaştırmak eylemi.

plazmalaştırmak, [plazma-la-ş-tır-mak] *(p^ilâzmalaştırmak) gçl. f. [-ır]* (Gaz için) plazma durumuna getirmek; plazmaya dönüştürmek.

plazmin, [Fr. plasmin] *(p^ilâzmin) is. biy.* Fibrinojeni parçalayabilen enzim.

pilazmit, -di [Fr. plasmide] *(p^ilâzmit) is. biy.* Genetik mühendisliğinde diğer canlılara gen aktarımında vektör olarak kullanılan, kuşaklar arasında tipik sayısını koruyan, antibiyotik dirençliliği genleri taşıyan, kendini eşleme yeteneğine sahip, bakteri ve bira mayasında kromozom dışında yer alan çift iplikli, halkasal DNA.

plazmodyum, [Fr. plasmodium] *(p^ilâzmodyum) is. biy.* **1.** Sıtma hastalığı yapan asalak. **2.** Mantarlarda, büyük ve çok çekirdekli, ancak hücre duvarı bulunmayan, yelpazeyi andırır protoplazma.

plazmoliz, [Fr. plasmolise] *(p^ilâzmoliz) is. biy.* Hücre içi sıvıdan daha yoğun bir ortama daldırılan canlı hücrenin zarında meydana gelen geçişme dolayısıyla hücrede küçülme ve daha sonra da ölme olayı.

plazmot, -du [Fr. plasmode] *(p^ilâzmot) is. biy.* Çok çekirdekli hücre; sinsityum.

Pleb, [Lat. plebs] *(p^ileb) is.* Eski Roma'da toplum dışında tutulmuş, sürü sahiplerinin egemenliği altına girmiş tarımcı veya yabancılardan meydana gelmiş topluluktan olan kimse.

plebisit, [Fr. plébicite] *(p^ilebisit) is.* **1.** Roma'da yalnız Plebler için hazırlanmış özel yasa. **2.** *huk.* Bir konu hakkında halkın kabul veya ret işareti ile görüşünü belirtmesi için başvurulan oylama; referandum. **3.** Bir bölge halkının bağlanmak istediği devleti seçmesi amacıyla baş vurulan oylama.

pleistosen, [Yun. pleistos *(çok)* + kainos *(yeni)* > Fr. pléistocéne] *(p^ileistosen) is. yer b.* Dördüncü Zamanın iki döneminden en eskisi.

pleksiglas, [Fr. plexiglas *(tescilli isim)*] *(p^ileksig^ilas) is. kim.* Güvenlik camı olarak kullanılan, metakrilik esterin polimerleşmesiyle hazırlanan esnek, saydam ve renksiz bir sentetik reçine.

plevra, [Yun. pleura *(kaburga)* > Fr. plèvre] *(p^ile'vra) is. anat.* Göğüs kafesinin iç yüzünü kaplayan ve akciğeri saran seröz zar; akciğer zarı.

pleybek, [İng. to play *(oynamak)* + back *(geride)* > play-back] *(p^ile'ybek) is.* **1.** Önceden kaydedilmiş seslere göre sahnede yapılan rol. **2.** Şarkıcının, önceden kaydedilmiş manyetik bant veya dijital tekerciğin seslendirilmesine uygun olarak dudak ve vücut hareketlerini uydurarak şarkı söylermiş gibi yaptığı hareketler. ⊡ **pleybek yapmak,** *(Şarkıcı için) önceden kaydedilmiş manyetik bant veya dijital tekerciğin seslendirilmesine uygun olarak dudak ve vücut hareketlerini uydurarak şarkı söylermiş gibi yapmak.*

pleyboy, [İng. to play *(oynamak)* + boy *(oğlan)* > play-boy] *(p^ile'yboy) sf.* **1.** Hovarda; zevk düşkünü. **2.** *is.* Hayattan ve kadınlardan zevk almak, beğenilmek için yaşayan, zengin, şık ve yakışıklı genç erkek.

pleyir, [İng. player] *(p^iley^ir) is.* Manyetik bir bant ya da sayısal bir tekercik üzerine geçirilmiş sesleri ya da seslerle birlikte görüntüleri okuyan aygıt.

pli, [Fr. pli] *(p^ili) is.* **1.** Giysilerin değişik bölümlerini bollaştırmak ya da süslemek amacıyla düzenli aralıklarla kumaşı katlayıp üst üste getirerek yapılan kıvrım. **2.** *sf.* Bu biçimde kıvrımları olan.

plili, [pili-li] *(p^{i}lili) sf* Plisi bulunan; pli yapılmış olan; plise.

plise, [Fr. plissé] *(p^{i}lise) sf.* Plisi bulunan; pli yapılmış olan; plili.

plisiz, [pili-siz] *(p^{i}lisiz) sf.* Plisi bulunmayan; pli yapılmamış olan.

pliyosen, [Fr. pliocéne] *(p^{i}liyosen) is. yer b.* Üçüncü Zamanın son bölümü.

plonjon, [Fr. plonger *(dalmak)* > plongeon] *(p^{i}lonjon) is. spor.* Futbolda, kalecinin topu yakalamak amacıyla yere yatay biçimde ve elleri ileride yaptığı sıçrama hareketi.

plörit, [Fr. pleurite] *(p^{i}lörit) is. tıp.* Hafif plevra iltihabı; hafif sızıntılı zatülcenp.

plöroraji, [Fr. pleurorragie] *(p^{i}löroraji) is. tıp.* Plevranın kanaması.

plüralist, [Fr. pluraliste] *($p^{ü}$lüralist) sf.* **1.** Toplumdaki değişik eğilimlerin, düşüncelerin yönetime yansımasını kabul eden; çoğulcu. **2.** *fel.* Gerçeğe ulaşılmada birden çok temel ilkenin varlığını kabul eden; çokçu.

plüralizm, [Fr. pluralisme] *($p^{ü}$lüralizm) is.* **1.** Toplumdaki değişik eğilimlerin, düşüncelerin yönetime yansımasını kabul eden siyasi yöntem; çoğulculuk. **2.** *fel.* Gerçeğe ulaşılmada birden çok temel ilkenin varlığını kabul eden öğreti; çokçuluk; kesretiye. **3.** Çeşitliliği ve farklılığı savunan ve bunların bir arada bulunması gerektiğini ileri süren görüş; çokçuluk.

plütokrasi, [Yun. plutos *(zenginlik)* + kratos *(iktidar)* > plutokratia > Fr. ploutocratie] *($p^{ü}$lütokrasi) is. siy.* Yönetimde zenginlerin egemen olduğu yönetim biçimi.

Plüton, [Fr. pluton] *($p^{ü}$lüton) is. gök b.* Güneş Sisteminin en dışında yer alan gezegen.

plüton, [Fr. pluton] *($p^{ü}$lüton) is. yer b.* Yavaş yavaş plütonik kayaç halinde katılaşmış derin magma kütlesi.

plütonik, -ği [Fr. plutonique] *($p^{ü}$lütonik) sf* (Püskürük kayaç) yerin derinliklerinde yer alan ve pütürlü yapıda olan.

plütonizm, [Fr. plutonisme] *($p^{ü}$lütonizm) is. yer b.* **1.** Bazı kayaçların derinlerde ısı ve erime ile meydana geldiğini savunan kuram. **2.** Magmanın derinlerde yerleşmesi.

plütonyum, [Fr. plutonium] *($p^{ü}$lütonyum) is. kim.* Aktinitler ailesinden, uranyumun nötronlarla ışınlanmasıyla yapay olarak elde edilmiş, atom numarası 94, kütlesi 239 olan, atom bombalarının ve bazı atom pillerinin yapımında kullanılan element; sembolü: Pu.

plüviyometre, [Fr. pluviomètre] *($p^{ü}$lüviyometre) is.* Yağışölçer.

plüviyometri, [Fr. pluviométrie] *($p^{ü}$lüviyometrı) is.* Yağış ölçümü.

Pm. [İng. prométhium] *(p^{u}rometyum) is. kim.* Nadir topraklar grubundan atom numarası 61, atom kütlesi 147 olan kimyasal elementin sembolü.

pnömatik, -ği [Yun. pneumatikos > Fr. pneumatique] *($p^{ü}$nömatik) sf.* **1.** Hava ile veya gazla ilgili olan. **2.** Sıkıştırılmış hava ile çalışan. **3.** *is.* Gazların hareketini inceleye bilim dalı. **4.** Sıkıştırılmış hava kullanımına ilişkin sanayi tekniği. **5.** *biy.* Kuşlarda akciğere bağlı hava dolu boşluklar taşıyan kemikler.

pnömokok, [Fr. pneumacoque] *($p^{ü}$nömokok) is. tıp.* Zatürrie, menenjit, perikardit, peritonit ve plörit gibi hastalıklara yol açan diplokok grubundan bakterilere verilen ad, *(Streptococcus pneumoniæ).*

pnömoloji, [Fr. pneumologue] *($p^{ü}$nömoloji) is. tıp.* Akciğer ve akciğer hastalıklarını konu alan tıp dalı.

pnömoni, [Fr. pneumonie] *($p^{ü}$nömoni) is. tıp.* Ateş, sancı ve öksürükle kendini belli eden tehlikeli bir akciğer iltihabı; batar; zatürrie.

pnömoperiton, [Fr. pneumopéritoine] *($p^{ü}$nömoperiton) is. tıp.* Karın zarı içinde, mide veya bağırsak delinmesinin yol açtığı, hava bulunması durumu.

pnömosistoz, [Fr. pneumocystose] *($p^{ü}$nömosistoz) is. tıp.* AİDS hastalarında görülen, bağışıklık yokluğundan ileri gelen tehlikeli bir akciğer iltihabı.

pnömosit, [Fr. pneumocyte] *is.* Akciğerlerin hava boşluklarını saran epitel hücreleri.

pnömotoraks, [Fr. pneumothorax] *($p^{ü}$nömotoraks) is. tıp.* Plevra boşluğunda hava birikmesi.

Po. [Fr. Polonia *(fizikçi Mari Curie'nin doğduğu ülke)* > polonium] *kısalt. kim.* Atom numarası 84, atom ağırlığı 210 olan, yaklaşık 140 günlük bir devir ile alfa tanecikleri yayarak kurşuna dönüşen ve ilk defa Curie'ler tarafından 1898'de bulunan bir radyoaktif element olan polonyumun sembolü.

poca, [İt. poggia => poca پوجه] *(po'ca) is.* → boca. 🗗

poca urmak, *{OsT} dnz. Yalpa vurmak; yalpalamak.*

pocalamak, [boca-la-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(ı)-yor]* → Bocalamak. [DS]

pocumak, [poc-u-mak] *{ağız} gçsz. f [-r]* Birisinden soğumak. [DS]

pocutmak, [poc-u-t-mak] *{ağız} gçl. f. [-ur]* Bir kimseyi, herhangi bir şeyden soğutmak; vazgeçirmek.

poç, -cu [Erme. p'oç] *{ağız} is.* **1.** Kuyruk sokumu. **2.** Keçi kuyruğu. **3.** Koyun kuyruğunun altındaki parça. [DS]

poçı, [Çin. p'a tzū *(telli çalgı)* => pōçī] *(po:çı:) {eT} is.* Çok ses veren ut. [DLT]

poça[1], [*eT.* pōçī] *{ağız} is.* Dümbelek çalan kadın çalgıcı. [DS]

poça[2], [bohça > pōça] *(po:ça) {ağız} is.* Bohça. [DS]

poça[3], [Far. pūşī] *{ağız} is.* **1.** İpek kuşak. **2.** Çok renkli ipek yazma. [DS]

paça[4], [poça] *{ağız} is.* İri delikli kalbur. [DS]

poçacı, [poça-cı] *{ağız} is.* Kalbur yapan. [DS]

poçalamak, [boca-la-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Bocalamak. [DS]

poçça, [bohça] *{ağız} is.* Bohça. [DS]

poççık, -ğı [poç-çık] *{ağız} is.* Kuyruk sokumu. [DS]

poççik, -ği [poç-çık] *{ağız} is.* **1.** Sabanın elle tutulacak yeri. **2.** *sf.* (Oyuncu için) en geride kalan. [DS]

poççikli, [poççik-li] *{ağız} sf.* (Kişi için) iki yüzlü. [DS]

poççuk,-ğu [poç-çuk / pöçük] *{ağız} is.* Kuyruk sokumu. [DS]

poçğetmek, [poçuk+et-mek] *{ağız} gçl. f. [-er]* Sürülen tarlayı düzeltmek. [DS]

poçi, [? poçi] *{ağız} is.* Toprak ibrik. [DS]

poçik, -ği [poç-ik] *{ağız} is.* Yemeni denilen ayakkabının arkasındaki kulak gibi parça. [DS]

poço[1], [? poço] *{ağız} sf.* (Kişi için) çok kısa boylu. [DS]

poço[2], [Far. püşī] *{ağız} is.* Başa sarılan, çevresi saçaklı, ipek örtü. [DS]

poçoç, -cu [? poçoç] *{ağız} is.* Mısır koçanındaki tanelerin üstünü saran ince yapraklar. [DS]

poçu[1], [Far. pūşī] *{ağız} is.* **1.** Başa sarılan, çevresi saçaklı, ipek örtü. **2.** Boyun atkısı; şal. [DS]

poçu[2], [? poçu / poçi] *{ağız} is.* Toprak ibrik. [DS]

poçuk[1], **-ğu** [? poçuk / paçuk] *{ağız} is.* Kesilmiş ağaç kökü parçaları. [DS]

poçuk[2], **-ğu** [? poçuk] *{ağız} is.* Ayı yavrusu. [DS]

poçuklu, [poçok-lu] *{ağız} is.* Derli toplu olmayan; dağınık.[DS]

poçumak, [poç-u-mak / poc-u-mak] *{ağız} gçl. f. [-r]* Birisinden soğumak. [DS]

poçücü, [poçü-cü] *{ağız} sf.* Ata iyi binen. [DS]

poçük[1], **-ğü** [poç-uk / pöç-ük] *{ağız} is.* → pöçük. [DS]

poçük[2], **-ğü** [poç-ük] *{ağız} is.* **1.** Uç; kenar; köşe. **2.** Sap. [DS]

podala, [Ar. fūdlā] *{ağız} sf.* (Ekmek için) iyi pişmemiş; içi hamur kalmış. [DS]

podamo, [Lat. podium] *{ağız} is.* Tavan kirişi. [DS]

poddik, -ği [botū > pod(d)-ik] *{ağız} sf.* Güdük; kısa. [DS]

podi, [*eT.* botū > podi] *{ağız} is.* Bir yaşından küçük deve yavrusu. [DS]

podime, [Yun. pódime] *{ağız} iz.* Kaba deri çizme. [DS]

podolog, -ğu [Fr. podologue] *is.* Ayak yapısı ve bozuklukları uzmanı.

podoloji, [Fr. podologie] *is. tıp.* Ayak yapısını ve bozukluklarım inceleyen tıp dalı.

podösüet, [Fr. peau de Suède *(İsveç derisi)*] *is.* **1.** Üzeri ince havlı bir tür yumuşak deri. **2.** *sf.* Bu deriden yapılmış olan.

poduç, -cu [*eT.* butık *(tulum)* > boduç / poduç] *{ağız} is.* **1.** Küçük su tesitsi. **2.** İki kulplu büyük testi. [DS]

poduk, -ğu [bota-la-mak > pod-uk / pot-uk] *{ağız} is.* **1.** Deve yavrusu. **2.** Manda yavrusu. [DS]

podura, [Fr. poudre] *{ağız} is.* Pudra. [DS]

poduş, [boduç / poduç] *{ağız} is.* **1.** Testi. **2.** Küçük su testisi. [DS]

podyum, [Yun. podion *(küçük ayak)* > Fr. podium] *(po'dyum) is.* **1.** Eski Roma evlerinde, üzerine kavanoz, testi vb. konulan oturtmalık. **2.** *mim.* Roma ve Rönesans mimarisinde yapının üzerine oturtulduğu yerden yükseltilmiş bölüm; kaide; ayak. **3.** *mim.* Eski Roma amfitiyatrolarında arenanın çevresini kuşatan yerden hafifçe yükseltilmiş bölüm. **4.** *mim.* Tek ve çok kademeli yapı eteği. **5.** Defilelerde mankenlerin giysileri sergilemek amacıyla dolaştıkları, salonun ortasındaki yüksekçe mekân. **6.** *spor.* Spor müsabakalarında, derece alan sporcuların, seyircilere gösterilmek amacıyla çıkartıldıkları yüksekçe platform.

podzol, [Rus. podzol *(küllü)* *is.* Çok soğuk iklimlerin egemen olduğu iğne yapraklı orman, funda ve tundralarla kaplı alanlarda görülen, yüzeyi koyu, ortası boz, alt kesimi esmer tabakadan oluşan demir bakımından zengin, alkali oranı yüksek silisli toprak türü.

podzollaşma, [podzol-la-ş-ma] *is.* Podzollaşmak eylemi.

podzollaşmak, [podzol-la-ş-mak] *dönşl. f [-ır]* (Toprak için) podzola dönüşmek; podzol hâline gelmek.

poem, [Fr. poéme] *is.* Şiir.

poetik, -ği [Fr. poétique] *sf.* **1.** Şiirsel. **2.** *is.* Şiir sanatı.

pof[1], [paf /pav / pof / puf / püf *(yans.)*] *is.* Havlamayı, gürültülü solumayı, oflayıp puflamayı, üflemeyi, esmeyi, şişirmeyi ve bir şeyi abartmayı anlatan kök. [Zülfikar] *pof pof. pof+pof-çu, pof-la-mak, pof-la-k*

pof[2], [pof *(yans.)*] *is.* **1.** Yere düşen yumuşak bir şeyin çıkardığı ses. **2.** Balon, tulum vb. içinden aniden boşalan havanın çıkardığı ses.

pof[3], [pof *(yans.)*] *{ağız} sf.* **1.** (Kişi için) sıkıntıya gelemeyen; güçsüz. **2.** Boş. **3.** Tırtıl yuvası. [DS]

pofkurmak, [pof *(yans.)* > pof-kur-mak] *{ağız} gçsz. f. [-ur]* **1.** (Bir yerde kapalı kalmış ve basınç altındaki su için) dar bir delikten dışarıya hızla ve sesli olarak fışkırmak. **2.** (At için) geğirir gibi ses çıkarmak. [DS]

poflak, -ğı [pof *(yans.)* > pof-la-k] *{ağız} sf.* (Ağaç için) içi boş; çürük; kof. [DS]

poflamak, [pof *(yans.)* > pof-la-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(u)-yor]* **1.** (Yılan, kedi vb. için) "pof" diye ses çıkarmak. **2.** (Ateş için) birdenbire parlayıp yanmak.[DS]

pofpofçu, [pof *(yans.)* > pof+pof-çu] *{ağız} sf.* Gereksiz yere değeri olmayan birini abartarak öven; pohpohçu. [DS]

poftalamak, [pof *(yans.)* > pof-ta-la-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Yüzüne gülmek; şımartmak. [DS]

pofun, [pof-un] *{ağız} is.* Maden alaşımlarından pirinç. [DS]

pofur, [pof *(yans.)* > pof-ur] *is.* **1.** Kapalı bir yerdeki havanın kalm ve yansımalı olarak boşalması anında çıkan sesi belirtir. **2.** Hafif bir "pof" sesi ile birlikte kaba kaba çıkan dumanı belirtir. ⧉ **pofur pofur,** *(Ses veya duman için) az çok düzenli olarak art arda ve kaba kaba çıkan.*

pofurdama, [pof-ur-da-ma] *is.* Pofurdamak eylemi.

pofurdamak, [pof-ur-da-mak] *gçsz. f. [-r] [-d(u)-yor]* **1.** Uzunca bir "pof" sesi ya da buna eşlik eden duman çıkarmak. **2.** Can sıkıntısından dolayı gürültülü olarak nefes alıp vermek.

pofurdatma, [pof-ur-da-t-ma] *is.* Pofurdatmak eylemi.

pofurdatmak, [pof-ur-da-t-mak] *gçl. f. [-ır]* Pofurdamasına neden olmak.

pofurtma, [pof *(yans.)* > pof-ur-t-ma] *{ağız} is.* Gecelik. [DS]

pog, [? pog] *sf.* (Bıyık için) gür ve uzun.

pogrom, [Rus. pogrom *(saldırı; yakıp yıkma)*] *is.* Rus imparatorluk kuvvetlerinin desteği ile Rus halkından oluşturulmuş grupların 19. yy. sonu ile 20. yy. başlarında yakın komşuları ve kendi topraklarında yaşayan Yahudiler üzerine yaptığı öldürme, yağmalama ve yıldırma amaçlı hareketlerine verilen ad.

poğ[1], [boğ / poğ] *{ağız} is.* **1.** Bohça. **2.** Baş örtüsü. **3.** Köylülerin içine azıklarını koydukları büyük mendil. [DS]

poğ[2], [boğ / poğ] *{ağız} is.* Armağan. [DS]

poğ[4], [poğ] *{ağız} is.* Dallarının içi yumuşak ve beyaz bir çalı. [DS]

poğ[3], [? poğ] *{ağız} is.* Evlek. [DS]

poğaça, [Bulg. pogăča / İt. focaccia / boğ-mak > boğ-a-ça [Gülensoy]] *(poğa'ça) is.* Katmerlendirilmiş hamur içine peynir, kıyma vb. koymak suretiyle fırında pişirilen çörek.

poğaçacı, [poğaça-cı] *is.* Poğaça pişiren ya da satan kimse.

poğaçacılık,-ğı [poğaça-cı-lık] *is.* Poğaça yapma ve satma işi.

poğada, [İt. bugâda / bucato] *is.* Yıkanacak çamaşır üzerine sıcak küllü suyu süzme işi.

poğan, [? poğan] *{ağız} is.* Sokak; cadde. [DS]

poğl, [? poğl] *{ağız} is.* Karın oluşturduğu mağara. [DS]

poğol, [? poğol] *{ağız} is.* Taze mısır. [DS]

poğrenk, [Yun. poiera ? => پوغرنك] *{OsT} is.* Künk.

poğu, [poğ-u] *{ağız} is.* Başörtüsü; mendil; yazma. [DS]

poğuç, -cu [Rus. pugáç] *{ağız} is.* Baykuş. [DS]

poğul, [? poğul] *{ağız} is.* **1.** Pişmiş kestane. **2.** Haşlama. [DS]

poh[1], [pah /peh / poh / puh *(yans.)*] *is.* Soluk boşaltarak yerme veya yüceltme anlatan kök. [Zülfikar] *poh poh, poh+poh-çu*

poh, [bok > poḫ] *{ağız} is.* Dışkı; pislik. [DS] ⧉ **poh eşşeği,** *{ağız} Üzerine, ahırdaki gübreleri dışarı taşımakta kullanılan sepet konulan sehpa.* [DS]

pohar, [muñar > pınar > pohar] *{ağız} is.* Pınar. [DS]

pohça, [poğaça] *{ağız} is.* Küle gömülerek pişirilen ekmek. [DS]

pohlah, [par-la-k ? > pohlah] *{ağız} sf.* Parlak; gösterişli; güzel. [DS]

pohmut, [? pohmut / pohnut / pohut] *{ağız} is.* Dut kurusu unu. [DS]

pohni, [? pohni] *{ağız} sf.* (Kişi için) yaşlı. [DS]

pohnut, [? pohnut] *{ağız} is.* → pohmut. [DS]

pohot, [? pohot] *{ağız} is.* Mısır unundan yapılan katı bulama. [DS]

pohpoh, [poh *(yans.)* > poh+poh] *is.* Birini gereğinden fazla övgüye boğarak yüceltmek; pohpohlama; pehpehleme.

pohpohçu, [poh *(yans.)* > poh+poh-çu] *{ağız} is.* **1.** Başkalarını pohpohlamaktan hoşlanan veya bunu huy edinmiş kimse. **2.** *sf.* Eli açık; gereğinden çok harcayan. [DS]

pohpohlama, [poh *(yans.)* > poh+poh-la-ma] *is.* Birini gereğinden fazla övgüye boğarak yüceltmek; pohpoh; pehpehleme.

pohpohlamak, [poh *(yans.)* > poh+poh-la-mak] *gçl. f. [-r] [-l(u)-yor]* Bir kimseyi çeşitli amaçlarla yüzüne karşı aşırı derecede övmek; dalkavukluk etmek; koltuklamak.

pohpohlanma, [poh+poh-la-n-ma] *is.* Pohpohlanmak eylemi.

pohpohlanmak, [poh *(yans.)* > poh+poh-la-n-mak] *edil. f. [-ır]* **1.** Biri tarafından abartılı biçimde övülmek; pohpohlanmak eylemine konu olmak. **2.** Pohpohlamak eylemi yapılmak.

pohra, [Yun. poirea] *{ağız} is.* Baca. [DS]

pohrek, -ği [Yun. poirea ?] *{ağız} is.* Toprak veya ağaçtan yapılma su borusu; künk. [DS]

pohrenk, -gi [Yun. poirea ?] *{ağız} is.* → pohrek. [DS]

pohta, [Far. bāfte => pohta] *{ağız} is.* Altın kolye ve bileziklerde yan yana dizilen parçalardan her biri. [DS]

pohu, [poğ > poğ-u] *{ağız} is.* Baş örtüsü. [DS]

pohur[1], [buğur / boğur / buğra > pohur] *{ağız} is.* Damızlık erkek deve. [DS]

pohur[2], [Ar. buḫūr => pohur] *{ağız} is.* Kabuğu yakılınca güzel kokan bir bitki; mahlep. [DS]

pohurlanmak, [buhur-la-n-mak / puḫur-la-n-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* Tütsülenmek. [DS]

pohut, -du [? pohut / poḫmut / pohnut] *{ağız} is.* Dut kurusu unu. [DS]

poise, [Jean Louis Marie Poiseuille *(Fransız hekim ve fizikçi)* > Fr. poise] *(puvaz) is.* Milletlerarası birim sisteminde, bir akışkanda, kendi düzlemi içinde düzgün ve doğrusal hareket yapan düzlem ve katı bir yüzeye temas yüzeyinin metrekaresi başına 1 newtonluk geciktirici güç uygulayan akışkanın dinamik viskozitesine eşit viskozite birimi; saniyede pascalın onda biri; sembolü: P.

poker, [İng. poker] *is.* İki ile yedi kişi arasında, otuz iki kâğıtla çoğunlukla kumar amacıyla oynanan Amerikan kökenli bir tür iskambil oyunu. ⊡ **poker çevirmek,** *Poker oynamak.*

pokerci, [poker-ci] *is.* Poker oynayan kimse; poker oyuncusu.

pokercilik,-ği [poker-ci-lik] *is.* Poker oynama ve oynatma işi.

pokluk, -ğu [pok-luk] *{ağız} is.* Gübrelik. [DS]

pokrova, [Slav. pokrov] *is. dnz.* Üç direkli yelkenlilerde grandi direğinin kıç tarafına açılan yan yelken.

pokta, [Lat. portale ? > pokta] *{ağız} is.* Büyük yapılarda ana kapı. [DS]

pol, [? pol] *{ağız} is.* Hayvanları bağlamak için toprağa çakılan ağaç ya da demir kazık. [DS]

polağan, [pol-a-ğan ?] *{ağız} is.* Lodos. [DS]

polak[1], **-ğı** [bot-ak > pot-ak > polak] *{ağız} is.* Ayı yavrusu. [DS]

polak[2], **-ğı** [? polak] *{ağız}* is. Bir elin alabileceği kadarlık ekin sapı; bir tutam ekin. [DS]

polak[3], **-ğı** [? polak] *{ağız} is.* Su tası. [DS]

polakar, [? polakar] *{ağız} is.* Sert ve ağır taş; granit. [DS]

polar, [Yun. polein *(döndürme)* > İng. / Fr. polar > Fr. polaire] *sf. fiz. kim.* Kutuplu. ⊡ **polar bağ,** *kim. Bir kimyasal maddede kutup olan birimlerle meydana getirilen bağ.*|| **polar ölçümü,** *Polarma sırasında oluşan dönmeleri ölçmeye yarayan tekniklerin tümü; polarimetri.*

polargı, [Yun. polein *(döndürme)* > İng. / Fr. polar + T. -gı] *is.* Polarıcı.

polarıcı, [Yun. polein *(döndürme)* > İng. / Fr. polar + T. -mak > polar-ıcı] *is.* Işığı polarmaya yarayan aygıt.

polarılma, [Yun. polein *(döndürme)* > İng. / Fr. polar + T. -ıl-ma] *is.* Polarılmak eylemi.

polarılmak [Yun. polein *(döndürme)* > İng. / Fr. polar + T. -ıl-mak] *edil. f. [-ır]* (Işık için) yayılma doğrultusunun çevresinde değişik açılarda titreşimler oluşturulmak.

polarimetre, [Fr. polarimètre] *(polarime'tre) is. fiz.* Işığın polarma düzlemindeki dönmeyi ölçmeye yarayan aygıt; polarölçer.

polarimetri, [Fr. polarimétrie] *is. fiz.* Polarma sırasında oluşan dönmeleri ölçmeye yarayan tekniklerin tümü; polar ölçümü.

polariskop,-bu [Fr. polariscope] *is. fiz.* Işığın doğal ya da polarılmış olup olmadığını ölçmeye yarayan aygıt.

polarite, [Fr. polarité] *is.* **1.** İki kutuplu bir cismin, canlının ya da sistemin ayırt edici özelliği; iki kutupluluk. **2.** Bir elektrik üretecinin kutuplarını ayırt etmeyi sağlayan nitelik.

polarizasyon, [Fr. polarisation] *is.* **1.** *fiz.* Polarma. **2.** Kutuplanma.

polarizör, [Fr. polarseur] *is.* Işığı polartmak için kullanılan aygıt.

polarma, [Yun. polein *(döndürme)* > İng. / Fr. polar + T. -ma] *is.* **1.** Polarmak eylemi. **2.** *fiz.* Doğrudan kendi kaynağından çıkan bir ışığın yansıdıktan ya da kırıldıktan sonra gösterdiği fiziksel özelliklerin tümü. **3.** Kimyasal tepkimeler dolayısıyla bir pildeki gerilimin düşmesi. **4.** Boyuna olmayan bir dalganın ayırt edici vektörünün belli bir yasaya göre dağılımı. ⊡ **polarma açısı,** *Polarma olabilmesi için gerekli olan gelme açısı.*|| **polarma düzlemi,** *1. Polarılmış ışıkta ışık titreşimlerinin doğrultusunu belirleyen düzlem. 2. Hertz dalgalarının yayınma doğrultusunda elektrik ve manyetik bileşenlerin yer aldığı düzlem.*

polarmak, [Yun. polein *(döndürme)* > İng. / Fr. polar + T. -mak] *gçsz. f. [-ır]* Polarma olayına uğratmak.

polarograf, [Fr. polarographe] *is. fiz.* Çözümlenecek bir çözelti içine yerleştirilmiş iki elektrot arasına bir gerilim uygulandığında geçen akımı ölçen aygıt.

polarografi, [Fr. polarographie] *is. fiz.* Bir elektrolizdeki kutuplanma geriliminin ölçümüne dayanarak tuz çözeltileri içindeki metal iyonlarını çözümleme yöntemi.

polaroit,-di [Fr. polaroid *(tescilli isim)*] *is.* **1.** İçinden geçen ışığı polarma işlemine uğratan saydam yaprak. **2.** Filmi, resmi çektikten hemen sonra banyo edebilen özel fotoğraf makinesi.

polarölçer, [Yun. polein *(döndürme)* > İng. / Fr. polar + T. -ölç-er] *is. fiz.* Işığın polarma düzlemindeki dönmeyi ölçmeye yarayan aygıt; polarimetre.

polat[1], [Far. pūlād] *{eAT} is.* **1.** Çelik. **2.** *{ağız}* Mıknatıs. [DS] **3.** *{ağız}* Dayanıklı, güçlü kimse. [DS] **4.** *{ağız}* Zırh. [DS]

polat[2], [Far. pūlād] *{ağız} sf.* Çekici; gösterişli. [DS]

polatır, [? polatır] *{ağız} sf.* **1.** (Giyecek için) çok eski. **2.** (Kişi için) elbiselerini çabuk eskiten. [DS]

polç, [Far. bülūc] *{ağız} is.* Cinsel gücü olmayan erkek. [DS]

polemik,-ği [Yun. polemikos *(savaşla ilgili)* > Fr. polémique] *is.* Siyasi, bilimsel ya da edebî konularda yazılı ya da sözlü olarak girişilen kırıcı, sert ve saldırgan tartışma. ⧉ **polemiğe girişmek,** *Polemiğe girmek.*|| **polemiğe girmek,** *Siyasi, bilimsel ve edebî konularda sert ve kırıcı tartışma yapmak.*|| **polemik yapmak,** *Tartışmayı sertleştirmek; daha yumuşak bir ortamda yapılabilecek bir tartışmayı sert ve kırıcı ortama çekmek.*

polemikçi, [polemik-çi] *is.* Sert ve kırıcı tartışmalara giren kimse.

polemikçilik, -ği [polemik-çi-lik] *is.* Polemikçi kimsenin yaptığı türden tartışma; polemikçinin işi.

polen, [Fr. pollen] *is. biy.* Çiçek tozu. ⧉ **polen çiçeği,** *bot. Bal özü taşımayan ancak çok sayıda çiçek tozu oluşturarak böcekleri çeken bitki.*|| **polen kesesi,** *bot. İçinde polen taneciklerini taşıyan kese.*|| **polen sepeti,** *zool. Arılarda, bacaklarda polen taşıyan kıllar.*|| **polen tanesi,** *Tohumlu bitkilerde erkek üreme hücresi.*|| **polen tarağı,** *zool. Arılarda polenlerin sepet içine girmesini sağlayan polen sepetinin altındaki tarak biçimli yapılar.*|| **polen tüpü,** *biy. Stigmaya gelen erkek gametleri ovule taşıyan kanal.*

poles, [? poles] *{ağız} is.* Kenevirden sicim yapmakta kullanılan bir araç. [DS]

poli-, [Yun. polys > Fr. poly-] *ön ek.* Başına getirildiği Latin kökenli kelimelere "çok" anlamı katan ön ek. *poli-gami.*

polialkol, -lü [Fr. poly-alcool] *is kim.* Pek çok alkol işlevini içeren birleşik.

poliamin, [Fr. poly-amine] *is. kim.* Pek çok amin işlevini içeren birleşik; genel formülü: $(RNH_2)_n$

poliamit, -di [Fr. poly-amide] *is. kim.* Sentetik tekstil elyafı üretiminde kullanılan bir diasit ile bir diaminin yoğuşması ya da amino asidin kendi kendine yoğuşmasından oluşan eş polimer.

poliandri, [Fr. poly-andrie] *is.* Bir kadının aynı zamanda birden çok erkekle evli olması durumu; çok kocalılık.

poliartrit, [Fr. poly-arthrite] *is.* Birçok eklemde aynı anda görülen iltihaplı hastalık.

poliasit,-di [Fr. poly-acide] *is. kim.* Birçok asit işlevini içeren birleşik.

poliçe[1], [İbr. boletz] *is.* Yahudi kadını; boliçe.

poliçe[2], [İt. polizza *(belge)*] *(poli'çe) is.* **1.** Bir alacaklının, belli bir parayı, belli bir tarihte kendi adına veya üçüncü bir kişiye ödemesi için gönderdiği belge. **2.** Bir sigorta anlaşmasını kapsayan yazılı sözleşme; sigorta senedi. ⧉ **poliçe çekmek,** *Ödeme yapması için bir müşteriye bildirimde bulunmak.*

polidipsi, [Fr. poly-dipsie] *is. tıp.* Aşırı susama ya da su içme isteği.

polietilen, [Fr. poly-éthylène] *is. kim.* Etilenden polimerleştirme yoluyla elde edilen saydam ve bozulmayan termoplastik madde; $(CH_2CH_2)_n$

polifoni, [Fr. poly-phonie] *is.* Çok seslilik.

polifonik,-ği [Fr. poly-phonique] *sf.* **1.** Çok sesliliğe ilişkin; çok seslilikle ilgili. **2.** *mecaz.* Çok yönlü.

poligam, [Fr. poly-game] *sf.* **1.** (Erkek ve kadın için) aynı anda birden çok karşı cinsle evli olma durumu; çok eşli. **2.** *zool.* (Erkek hayvanlar için) birden çok dişi ile çiftleşen.

poligami, [Fr. poly-gamie] *is.* **1.** Poligam olma durumu. **2.** Çok eşlilik. **3.** *zool.* Bir tek erkeğin birden çok dişi ile çiftleşmesi.

poligeni, [Fr. poly-génie] *is.* Çok genlilik.

poligon, [Yun. poli *(çok)* + -gonia *(açı)* > Fr. polygone] *is.* **1.** *mat.* Çokgen. **2.** Ateşli silahlarla atış ya da çeşitli patlayıcıların patlatma deneylerinin yapıldığı geniş ve özel alan; atış alanı.

poliholozit, -di [Fr. poly-holoside] *is. kim.* Glikojen, nişasta, selüloz gibi, birçok ozun birleşmesinden meydana gelen glusit; polisakkarit.

polijini, [Fr. poly-gynie] *is. sosy.* Çok karılılık.

polik, -ği [belik > polik] *{ağız} is.* Saç. [DS]

poliklinik,-ği [Fr. poly-clinique] *is.* **1.** Hastanelerde, çeşitli uzmanlık dallarına ilişkin pek çok hastalığın tedavi edildiği bölüm. **2.** Hastaların ayakta tedavi edildiği yer.

polikoli, [Fr. poly-cholie] *is. tıp.* Aşırı miktarda öd salgılanması.

polikültür, [Fr. poly-culture] *is.* Çok kültürlü tarım.

polimer, [Fr. poly-mère] *sf. kim.* (Birleşik için) molekül yapısı, bir maddenin tekrarlanan yapısal kümelerinin birleşmesinden meydana gelen.

polimeri, [Fr. poly-mérie] *is. kim.* Polimerlik.

polimerleşme, [polimer-le-ş-me] *is. kim.* **1.** Polimerleşmek eylemi. **2.** Molekül kütlesi düşük moleküllerden molekül kütlesi yüksek birleşikler elde etmeyi sağlayan kimyasal tepkime. ⧉ **polimerleşme derecesi,** *Bir plastiğin makromolekülünü hazırlamak için gerekli olan molekül sayısı.*

polimerleşmek, [polimer-le-ş-mek] *dönşl. f. [-ir] kim.* (Benzer veya farklı pek çok molekül için) yüksek yoğunluklu molekül hâlinde birleşmek; polimer oluşturmak.

polimerleştirme, [polimer-le-ş-tir-me] *is. kim.* Polimerleştirmek eylemi.

polimerleştirmek, [polimer-le-ş-tir-mek] *gçl. f. [-ir] kim.* Bir maddeyi polimer hâline dönüştürmek.

polimerlik,-ği [polimer-lik] *is. kim.* Biri diğerinin polimeri olan iki madde arasındaki bağıntı.

polinom, [Fr. poly-nôme] *is. mat.* Bir terimlilerin cebirsel toplamı.

polip,-bi [Yun. poly-pus *(çok ayaklı)* > Fr. polype] *is.* **1.** *biy.* Selenterelerden, silindir biçiminde çift çeperli bir gövdesi ve kese biçiminde bir sindirim

boşluğu bulunan ve bir yere tutunarak hayatını sürdüren basit yapılı bir hayvan. **2.** *tıp.* Burun, göden bağırsağı, döl yatağı, sidik torbası, sidik yolu gibi mukoza ile kaplı boşluklarda gelişen, saplı armut görünümünde, yumuşak habis ur.

polipeptit, [Fr. poly-peptide] *is. kim.* Molekülünde zincir biçiminde birleşmiş çok sayıda amino asit bulunan madde.

polipropen, [Fr. poly-propène] *is. kim.* Polipropilen.

polipropilen, [Fr, poly-propylène] *is. kim.* Propilenin polimerleştirilmesi ile elde edilen ve ayakkabı sanayiinde kullanılan plastik madde.

polis, [Yun. politeia *(kent yönetimi)* > Fr. police] *is.* **1.** Şehirde, güvenliği, kamu düzenini sağlamakla görevli devlet örgütü; kolluk; zabıta. **2.** Bu örgütte çalışan görevli. ◻ **polis arabası,** *Polislerin görev sırasında kullandığı araç.*|| **polis devleti,** *Hukukun üstünlüğünün değil de güvenlik güçlerinin baskısının egemen olduğu yönetim biçimi.*|| **polis evi,** *Polislik görevinde bulunanların dinlenmek, konaklamak vb. sosyal gereksinimleri için kullandıkları bina.*|| **polis hafiyesi,** *Suç işleyen birini gizlice takip ederek yakalamaya çalışan görevli; dedektif.*|| **polis noktası,** *Polisin görev yaptığı yer.*

polisaj, [Fr. polissage] *is.* **1.** Parlaklık verme; perdahlama; parlatma. **2.** Tekstil sanayiinde dokumadaki tarak izlerini gidermek için yapılan bıçaktan geçirme işlemi. **3.** Metalürji sanayiinde parlatma işlemine verilen ad; perdah.

polisajcı, [polisaj-cı] *is.* Parlatma işlemini yapan usta; perdahçı.

polisakkarit, -di [Fr. polysaccharide] *is. kim.* Glikojen, nişasta, selüloz gibi, birçok ozun birleşmesinden meydana gelen glusit; poliholozit.

polisiye, [Fr. policier] *sf.* **1.** Polisi ilgilendiren. **2.** Güvenliğin sağlanmasına dayanan. **3.** Polis gücüne ve polis baskısına dayanan. **4.** (Roman, hikâye, film vb. için) polisin görev alanı ile ilgili konuları işleyen. ◻ **polisiye film,** *Polislikle ilgili konuları işleyen film.*|| **polisiye roman,** *Polislikle ilgili konuları işleyen roman.*

polislik,-ği [polis-lik] *is.* **1.** Polis olma durumu. **2.** Polisin görevi ve mesleği. **3.** Polise yaraşır davranış.

politbüro, [Rus. polit-büro] *is.* Eski Sovyetler Birliğinde, Komünist Partinin merkez bürosuna verilen ad.

politeist, [Fr. poly-théiste] *is.* Çok tanrılı.

politeizm, [Fr. poly-théisme] *is. sosy.* Çok tanrılılık.

politeknik, -ği [Fr. poly-technique] *is.* Birçok sanat ve bilimle ilgili olan.

politik,-ği [Fr. poly-tique] *sf.* **1.** Politika ile ilgili; politikaya ilişkin; siyasi; siyasal. **2.** (Kişi için) politika ile ilgilenen; politika ile ilgisi olan.

politika, [Yun. politike / İt. politica] *(politi'ka) is.* **1.** Bir devlette, yöneticilerin belli bir alanda uygulamaya koydukları görüşlerinin tümü; siyaset. **2.** Bir hükûmetin, yönetimde izlediği yol; yönetme biçimi. **3.** Hükûmetin bir alandaki tutumu; yaklaşımı. **4.** *mecaz.* Bir amaca ulaşmak için karşısındakinin duygularını okşayarak, onun zayıf noktalarından veya başkaları ile olan anlaşmazlıklardan yararlanarak istediğini elde etme; düşündüğünden başka türlü söyleyerek işini yürütme. **5.** Herhangi bir konuda izlenen yöntem. ◻ **politika gütmek,** *Belirlenen amaç doğrultusunda uygun düşen politikayı izlemek.*|| **politika yapmak,** *Politik yollardan işini halletmeye çalışmak; siyaset yapmak.*

politikacı, [politika-cı] *is.* **1.** Politika ile uğraşan kimse; devlet yönetimi ile ilgilenen kimse; politik hayata girmiş olan kişi; siyasetçi. **2.** *sf.* Ölçüp biçerek akıllıca davranan. **3.** *mecaz.* Karşısındakinin zaaflarını bilerek, duygularını okşayarak çıkar sağlayan.

politikacılık,-ğı [politika-cı-lık] *is.* **1.** Politikacının yaptığı iş; politika ile uğraşma. **2.** *mecaz.* Karşısındakinin zaaflarından yararlanarak, onun duygularını okşayarak çıkar sağlama; ustaca davranma.

politize, [Fr. politiser / politisé] *sf.* Politik bir nitelik kazanmış olan; politikleşmiş. ◻ **politize etmek,** *1. (Birini veya bir şeyi) siyasal bir rol oynamaya veya siyasal bir tavır takınmaya zorlamak ve bu yönde etkilemek. 2. Siyasi bir boyut veya siyasi nitelik kazandırmak.*

poliüretan, [Fr. poly-uréthanne] *is. kim.* Polyester ve polieterlerin izosiyanatlarla birleşmesinden elde edilen, boya, vernik sanayiinde, köpük malzeme üretiminde kullanılan plastik madde.

poliüri, [Yun. poli *(çok)* + ouron *(sidik)* > Fr. polyurie] *is. tıp.* Belirli bir süre içinde sidik miktarının aşırı artması.

polivinil, [Fr. poly-vinyle] *is. kim.* Vinil türevi olan monomerlerden elde edilen, 100°C'nin altında yumuşadığı için kolayca kalıba dökülebilen, tatsız, kokusuz ve zehirsiz olup çok çeşitli alanlarda kullanılan bir polimer. ◻ **polivinil klorür (PVC),** *Vinil klorür polimerleşmesi ile elde edilen, haddeleme, kalıplama yöntemleriyle, boru, yağmurluk ve ambalaj malzemesi yapımında kullanılan yapay reçine.*

poliyopsi, [Fr. poly-opsie] *is. tıp.* Cisimleri birden fazla gösteren görme bozukluğu.

polka, [Lehçe. polka *(Polonyalı)*] *(po'lka) is.* **1.** Bohemya halk danslarından türetilmiş iki zamanlı ve hareketli bir Polonya halk dansı. **2.** *müz.* Bu dans eşliğinde söylenen ezgi.

pollik, -ği [? pollik] *{ağız} is.* Ağaçlardaki meyveleri düşürmek için atılan değnek. [DS]

polo, [Tibet dill. pulu *(top)* > İng. polo] *(po'lo) is.* **1.** At üzerinde, ucu tokmak biçiminde uzun bir sopa

ile topa vurup rakip kaleye sokmaya çalışarak oynanan bir top oyunu; çevgân; çevgen. **2.** Uzun kollu, devrik yakalı bir spor gömlek.

Polonez, [Fr. polonaise] *is.* **1.** Polonyalı. **2.** *müz.* (Cins isim, baş harfi küçük) üç zamanlı, ritmi 1 sekizlik, 2 onaltılık ve 4 sekizlikten meydana gelen, cümle sonları 4 onaltılık ve bir uzunla bağlanan bir dans müziği. **3.** Bu müzikle yapılan dans.

Polonyalı, [Polca. polska > Fr. polonia > polonya + T. -lı] *(polo'nyalı) is.* ve *sf.* Polonya halkından ya da bu halkın soyundan olan; Leh; Polak; Polonez.

polonyum, [Fr. Polonia *(fizikçi M. Curie'nin doğduğu ülke)* > polonium] *is. kim.* Atom numarası 84, atom ağırlığı 210 olan, yaklaşık 140 günlük bir devir ile alfa tanecikleri yayarak kurşuna dönüşen ve ilk defa Curie'ler tarafından 1898'de bulunan bir radyoaktif element; sembolü: Po.

poloş[1], [? poloş] *{ağız} sf.* (Kişi için) şişmanlıktan yıkılacak gibi yürüyen. [DS]

poloş[2], [? poloş] *{ağız} is.* Çok alevli ama çabuk geçen ateş. [DS]

polta, [balta > palta / polta] *{ağız} is.* Değirmenin taşını döndürmeye yarayan araç. [DS]

polu, [polu] *{ağız} sf.* Düzensiz, özensiz giyinen. [DS]

polyester, [Fr. polyester *(tescilli isim)*] *is. kim.* Poliasitlerin doymamış alkollerle veya glikollerle yoğuşmasıyla oluşan eş polimer.

polyo, [Fr. polio] *(po'lyo) is. tıp.* Çocuk felci.

polyomiyelit, [Fr. poliomyélite] *is.* Çocuk felci.

Pomak, [İsl. pomagaci *(yardımcı)*] *is.* Balkanlarda yaşayan Slav asıllı Müslüman topluluğa verilen ad.

pomak, -ğı [pom-ak] *{ağız} sf.* (Çocuk için) şişman; tombul. [DS]

Pomakça [pomak-ça] *(poma'kça) is.* Pomaklarca konuşulan Türkçe, Rumence kelimeler bulunan Slav kökenli dil; Pomak dili.

pomat,-dı [Fr. pomade] *is.* Merhem.

pompa, [İt. pompa] *(po'mpa) is.* **1.** Akışkanları yükseltmek, boşaltmak, basmak ve sıkıştırmak için kullanılan aygıt. **2.** Bir kapta boşluk yaratmak için o kapta bulunan havayı emen aygıt. **3.** Lastik tekerlekleri şişirirken hava basmakta kullanılan alet; hava basar. **4.** Yakıtların araçlara vb. yerlere dağıtımı ve satışı sırasında kullanılan aygıt. ⊡ **popma istasyonu,** *Bir boru hattı üzerine kurulan ve oradan ileriye aktarılacak sıvıyı hızla akıtmakta kullanılan pompa.*

pompaj, [Fr. pompage] *is.* Pompalama.

pompalak, -ğı [pomp-al-ak] *{ağız} sf.* Şişmanca. [DS]

pompalama, [pompa-la-ma] *is.* Pompalamak eylemi. ⊡ **pompalama istasyonu,** *Duru ya da kirli suları basmak için kurulmuş donanım.*

pompalamak, [pompa-la-mak] *gçl. f. [-r][-l(ı)-yor)* **1.** Akışkan bir maddeyi pompa yardımı ile yükseğe veya bir yerden başka bir yere aktarmak. **2.** (Balon, lastik vb. için) pompa ile hava basmak suretiyle şişirmek. **3.** Pompa ile hava basıncı oluşturarak bir borudaki tıkanıklığı gidermek. 4. *mecaz.* Gerginliği artırmak; alevlendirmek; kızıştırmak; şiddetlendirmek; körüklemek.

pompalanma, [pompa-la-n-ma] *is.* Pompalanmak eylemi.

pompalanmak, [pompa-la-n-mak] *edil f. [-ır]* **1.** Pompalamak eylemi yapılmak; pompalanmak eylemine konu olmak. **2.** *mecaz.* Gerginlik artırılmak; kızıştırılmak; körüklenmek; alevlendirilmek. **3.** *dönşl. f.* Pompa sahibi olmak; pompa edinmek; pompalı duruma gelmek.

pompalı, [pompa-lı] *sf.* **1.** Pompası bulunan; pompa takılmış olan. **2.** Pompalama düzeni ile işleyen. ⊡ **pompalı silah,** *İçindeki mermiyi mekanik olarak bir pompa yardımı ile sıkıştırmak suretiyle atan silah.*|| **pompalı tüfek,** *Namlu altına yerleştirilmiş bir borunun gidip gelme hareketi ile oluşan hava basıncı sayesinde doldurulan, seri atışlı tüfek.*

pompara, [Yun. papára] *{ağız} is.* Paylama; azar. [DS]

pompomik, -ği [pom+pom-ik ?] *{ağız} is.* Balon. [DS]

pompul[1], [pomp-ul] *{ağız} is.* **1.** İbik. **2.** Bazı kuşlarla tavukların başlarında bulunan tüyden tepelik; sorguç. [DS] ⊡ **pompul çıkarmak,** *{ağız} Pes etmek.* [DS]

pompul[2], [pomp-ul] *{ağız} sf.* **1.** Şişman; iriyarı. **2.** (Çocuk veya hayvan yavrusu) şişman ve sevimli. [DS]

pompul[3], [pomp-ul] *{ağız} is.* Yumuşak ve kabarık yatak, yastık vb. şeyler. [DS]

poçah, [monçuk > boncuk > ponçaḫ] *{ağız} is.* → ponçak. [DS]

poncaklaşmak, [ponc-ak-la-ş-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* (Yüz, yanak için) pembeleşmek; kızarmak. [DS]

ponçak, -ğı [monçuk > boncuk > ponçak] *{ağız} is.* **1.** Saçak; püskül. **2.** Ekin ve benzeri bitkilerin püskül gibi ince kökleri. **3.** Meyveli küçük dalcık; salkım. **4.** *sf.* Bir tutam. [DS]

ponçaklı, [ponçak-lı] *{ağız} sf.* Püsküllü. [DS]

ponçalla, [ponç-al-la ?] *{ağız} is.* Yaltaklanma. ⊡ **ponçalla etmek,** *{ağız} Yaltaklanmak; yüze gülmek.* [DS]

pondomina, [Yun. pantomimos] *{ağız} is.* Kavga; gürültü. [DS]

ponje, [Çin. ponje / Jap. Pongee *(şehir adı)* > Fr. pongé / İng. pongee] *is. tekst.* Çoğunlukla yün ve ipek artıklarının karışımından dokunan, giysi, iç çamaşırı ve döşemecilikte kullanılan, yüzeyi pürtüklü, esnek, hafif tafta. ⊡ **ponje patis,** *Ponje gibi yüzeyi pürtüklü ve ince patiska.*

ponksiyon, [Lat. punctio > Fr. ponction] *is. tıp.* Özel bir iğne, şırınga, trokar vb. yardımıyla bir organa,

bir vücut boşluğuna girerek parça almaya, sıvı boşaltmaya dayanan cerrahi işlem.

ponpon, [Fr. pompon] *is.* **1.** Kadın saçlarında, elbiselerinde, döşeme eşyalarında süs olarak kullanılan yuvarlak püskül. **2.** Pudra sürmekte kullanılan yuvarlak, tüylü ve yumuşak makyaj eşyası. **3.** Balıkçılıkta, kaşık oltaların son iğnesinin ucuna takılan çoğunlukla kırmızı renkte yün topağı.

pontal, [? pontal] *{ağız} is.* **1.** Akciğer yangısı; zatürrie. **2.** Akciğer zarı yangısı; zatülcenp. [DS]

pontır, [pantolon > pantol > pontul / pontur] *{ağız} is.* Pantolon. [DS]

pontik, -ği [? pontik] *{ağız} is.* Küçük testi. [DS]

pontmak, [pont-mak] *{ağız} gçsz. f. [-ar]* **1.** Sözünden dönmek; caymak. **2.** Bir yöne doğru hızla koşarken birdenbire yön değiştirmek; sapmak. [DS]

ponton, [Lat. pontón > İng. pontoon] *is. dnz.* **1.** Batmış gemileri askıya almakta kullanılan altı düz üstü güverteli büyük duba. **2.** Geçici köprü kurmakta yararlanılan altı düz kayık biçiminde duba; tombaz. **3.** Köprü dubası. **4.** Üzerinde çeşitli mekanik donanımlar bulunan kendi hareket eden ya da çekerek götürülen yüzer araç. **5.** *{ağız}* Derilerin harca yatırıldığı kuyu. [DS]

pontul, [pantolon > pontul] *{ağız} is.* Pantolon. [DS]

pontur, [pantolon > pontur] *{ağız} is.* Pantolon. [DS]

pontür, [pantolon > pontür] *{ağız} is.* Pantolon. [DS]

ponuk, -ğu [Slav. pulāk] *{ağız} is.* Atla eşeğin çiftleşmesinden olan melez yavru; katır. [DS]

ponus, [Ar. fānūs / Yun. phanos] *{ağız}* tis. Fener. [DS]

ponza, [İt. pomice > Fr. ponce] *(po'nza) is. min.* Yüzeylerin temizlenmesinde, mermerlerin parlatılmasında kullanılan, içinde ince uzun kabarcıklar bulunan, çok hafif, sert gözenekli volkanik kaya; sünger taşı; ponza taşı. 🗗 **ponza taşı,** *Ponza.*

ponzalama, [ponza-la-ma] *is.* Ponzalamak eylemi.

ponzalamak, [ponza-la-mak] *gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* **1.** Ponza ile ovup temizlemek, silmek veya parlatmak. **2.** Ana deseni iğne ile delinerek yapılan bir desenin kâğıt, tuval ya da ahşap üstüne kopyasını çıkarmak için ponza tozu dökmek.

ponzalanma, [ponza-la-n-ma / ponza-lan-mak] *is.* Ponzalanmak eylemi.

ponzalanmak, [ponza-la-n-mak] *edil f. [-ır]* **1.** Ponzalamak eylemi yapılmak; ponzalamak işlemine uğramak. **2.** *dönşl. f.* Ponza taşı edinmek; ponza taşı satın almak. **3.** Ponzalı duruma gelmek; ponza taşı yerleştirilmek.

pop[1], [İng. **pop**ular *(geniş halk kitlesine yönelik)*] *kısalt. sf.* **1.** (Kültür için) halkın arasında yaşayan ögelere, motiflere yer veren, onlardan yararlanan. **2.** *is.* Pop müzik. 🗗 **pop art,** *(popular art) 1. Halk sanatı. 2. Yirminci yüzyılın ikinci yarısının başlarında İngiltere'de başlayıp Avrupa ve Amerika'da gelişen, sanayi toplumunun günlük yaşamında kullandığı çeşitli eşya ve nesneleri çevrelerinden yalıtarak abartılı biçimde betimleyen sanat akımı.*|| **pop müzik,** *İngiliz ve Amerikalıların başlattığı, temel olarak rock and roll'dan türeyen ve çeşitli etkilerle zenginleşen, hareketli, hızlı ritimli yerel motiflerden yararlanılarak geliştirilmiş bir müzik türü.*

pop[2], [Yun. pappas > Slav. pop] *is.* Doğu kilisesinin ayin usullerini benimsemiş papaz.

popaça, [Yun. papadia] *{ağız} is.* Papatya. [DS]

popaçça, [Yun. papadia] *{ağız} is.* Papatya. [DS]

popaz, [Yun. pappas] *{ağız} is.* Papaz. [DS]

popçu, [pop-çu] *is. müz.* Pop müziği ile uğraşan sanatçı.

popçuluk, -ğu [pop-çu-luk] *is.* Popçunun yaptığı iş.

poplin, [İng. poplin] *is. tekst.* **1.** Bez ayağı armürlü, ince çözgü, kalın atkı kullanıldığı için çözgüsü atkısından daha sık ve çözgü yönünde çizgili olarak dokunmuş pamuklu kumaş. **2.** Eskiden çözgüsü ipek, atkısı pamuk ipliğinden dokunan hafif kumaşa verilen ad. **3.** *sf.* Bu kumaştan yapılmış olan.

popo, [İt. pupa *(geminin arkası)* > popo?] *is.* Kaba et; kıç.

popos, [? popos] *{ağız} is.* Umacı. [DS]

popul[1], [pop / pomp > pop-ul] *is.* Şişmanlık, tombulluk ve yumuşaklık bildirir gövde. 🗗 **popul popul,** *{ağız} 1. (Küçük çocuk için) tombul. 2. (Hayvan yavruları için) küçük, sevimli, tüylü ve yumuk yumuk. 3. (Nesne için) yumuşak ve kabarık.* [DS]

popul[2], [? popul] *{ağız} is.* Çocuk ayakkabısı; patik. [DS]

popuş, [pop-uş] *is.* → popul[1]. 🗗 **popuş popuş,** *{ağız}* → popul popul.[DS]

popülarite, [Fr. popularité] *is.* Halk tarafından sevilme; tutulma. 🗗 **popularite kazanmak,** *Halk tarafından sevilmek; beğenilmek; tutulmak.*

popülasyon, [Fr. populer *(halkı yerleştirmek)* > population] *is.* **1.** Belli bir bölgede yaşayan bireylerin tümü. **2.** Nüfus.

popüler, [Fr. populaire] *sf.* **1.** Halkın zevkine uygun; halkın beğendiği; halk tarafından tutulan. **2.** Genellikle kültür düzeyi düşük geniş halk kesimlerinin zevkine uygun düşen. **3.** Herkes tarafından tanınan bilinen; tanınmış; ünlü; meşhur. 🗗 **popüler kültür,** *Bir toplumda yaygın biçimde paylaşılan inanç, uygulama ve eşyaların bütünü.*|| **popüler olmak,** *1. Halk tarafından beğenilmek; halkın zevkine ve görgüsüne uygun düştüğü için benimsenip sevilmek. 2. Belli bir topluluk içinde bilinip tanınmak; meşhur olmak.*

popülerlik, -ği [popüler-lik] *is.* Popüler olma durumu; tanınmışlık.

popülist, [Fr. populiste] *sf.* Halkçı.

popülizm, [Fr. populisme] *is.* Halkçılık.

por[1], [por / par] *{ağız}* *is.* Bozulmaya başlayan yiyeceklerin üzerinde oluşan küf. [DS]

por[2], [Yun. pouri / pori / Erme. pur / Moğ. bor بور] *{ağız}* *is.* **1.** Taşlık, sürülmemiş, tarıma elverişli olmayan sert tarla. *{eAT} (aynı)* **2.** Çürük taş; kalker. **3.** Kireçli topraklardan geçen suların yataklarında oluşan, karnabahar biçimindeki kaya yığını. **4.** Bitek olmayan toprak; çorak toprak. [DS] ☞ **por toprak,** *{ağız} Islandığında sertleşen, kuruduğu zaman toz gibi olan kireçli toprak.* [DS]

por[3], [? por] *{ağız}* *is.* Sıcak havalarda görülen arıya benzer bir böcek. [DS]

por[4], [? por] *{ağız}* *is.* Saç. [DS]

porak, -ğı [Far. burāh > Fr. borax] *{ağız}* *is.* Boraks; soda. [DS]

poran, [? poran] *{ağız}* *sf.* Bitkin; yıpranmış. [DS]

poranlamak, [poran-la-mak] *{ağız}* *gçsz. f. [-r] [-l(ı) -yor]* Bitkin düşmek; yıpranmak.

poranlık, -ğı [poran-lık] *{ağız}* *is.* Bitkinlik; güçsüzlük. [DS]

porannamak, [poran-la-mak / porannamaḫ] *{ağız}* *gçl. f. [-r] [-n(ı)-yor]* Azarlamak. [DS]

porbut, -du [Yun. peripodi] *{ağız}* *is.* Kıl dokumadan yapılmış şalvar. [DS]

porç, [Rus. bortş] *is.* Domates, lahana, ekşi krema ve bazen et konularak yapılan bir tür Rus sebze çorbası; borç.

porçalık, -ğı [porça-lık] *{ağız}* *is.* Bir tür yaban havucu. [DS]

porçuklu, [pür-çük-lü / porçuk-lu] *{ağız}* *is.* Havuç. [DS]

pordu, [parda / pordu] *{ağız}* *is.* → porduç. [DS]

porduç, -cu [parda+uç > parduç / porduç] *{ağız}* *is.* Fırın, tandır silmekte kullanılan ıslak bez. [DS]

porfir, [Fr. porphyre] *is. yer b.* İri feldspat kristalli magmatik kayaç.

porfirit, [Fr. porphyrite] *is. yer b.* Andezit birleşiminde bir tür püskürük taş.

porik[1], **-ği** [? porik] *{ağız}* *is.* Ağaçtan yapılmış büyük fıçı. [DS]

porik[2], **-ği** [belik ? > pelik / porik] *{ağız}* *is.* **1.** Kâkül. **2.** Zülüf. [DS]

poriklemek, [porik-le-mek] *{ağız}* *is.* (Kabak vb. için) oyup içini çıkarmak. [DS]

porlanmak, [por-la-n-mak] *{ağız}* *dönşl. f. [-ır]* **1.** (Yiyecek için) üstü küf bağlamak. **2.** Su ısıtılan kapların dibinde kireç tabakası oluşmak. **3.** Dişlerin dibinde kir birikerek taşlaşmak. [DS]

pormut, -du [? pormut] *{ağız}* *is.* **1.** Yonga; kıymık. **2.** Tahtaların yüzeyindeki pürüz. **3.** Ağaç kabuklarındaki kabarcıklar. **4.** Kumaş ya da elbise kırışığı. [DS]

porno, [Yun. pornē *(fahişe)* > Fr. porno] *sf.* **1.** Şehvet uyandıran sahneleri veya görüntüleri, yazıları olan; açık saçık. **2.** *is.* Açık saçık sahneleri olan film, kitap vb.

pornograf, [Fr. pornographe] *is.* **1.** Müstehcen konuları işleyen, şehvet uyandırıcı açık saçık yazılar, kitaplar yazan yazar; fuhuş üzerine eser yazan kimse. **2.** Müstehcen konulardan zevk alan kişi.

pornografi, [Fr. pornographie] *is.* **1.** Şehvet uyandırıcı, açık saçık yazı, resim ve görüntüleri olan kitap, film, resim vb. eser; açık saçık yayın. **2.** Fuhuş üzerine yapılan inceleme.

pornografik,-ği [Fr. pornographique] *sf.* Açık saçık; müstehcen; şehvet uyandıran.

pornokrasi, [Yun. pornē *(fahişe)* + kratos *(iktidar)* > Fr. pornocratie] *is.* Kibar fahişelerin büyük ölçüde etkisinde kalan iktidar.

pornut, [? pornut] *{ağız}* *is.* Dalgınlık. [DS]

porput, [Yun. peripodi] *{ağız}* *is.* Kısa pantolon. [DS]

porpuz, [por + puz ?] *{ağız}* Küf. ☞ **porpuz tutmak,** *{ağız} Küf tutmak.* [DS]

porselen, [İt. porca *(dişi domuz)* > porcella *(domuzun dişilik organına benzer deniz kabuğu)* > porcellana > Fr. porcelaine] *is.* **1.** Kaolinden yapılma, ince ve sıkı hamurlu, çoğunlukla beyaz renkte, ince kısımları yarı saydam, iç kısmı camsı, renksiz sırla kaplı seramik ürünü. **2.** *sf.* Bu üründen yapılmış olan. **3.** *is. zool.* Sıcak deniz kıyılarında yaşayan, kavkısı porselenli, bir karından bacaklı yumuşakça, *(Cypraea tigris).*

porselenci, [porselen-ci] *is.* **1.** Porselen yapan ve satan kimse. **2.** Porselen eşya satılan dükkân.

porselencilik,-ği [porselen-ci-lik] *is.* **1.** Porselencinin işi ve mesleği. **2.** Porselen üretiminde kullanılan teknik ve yöntemlerin tümü. **3.** Porselen ürünleri sanayii. **4.** Porselen üretimi.

porsiyon, [Lat. portio *(pay)* > Fr. portion] *is.* **1.** Bir kişinin tabağına konulan yemek miktarı. **2.** *sf.* (Bir sayı sıfatı ile) belirtilen miktarda porsiyondan oluşan.

porsmuk, [bors-muk] *{eT}* *is.* Porsuk. [DLT]

porsuk[1], **-ğu** [bor-su-mak / pors-u-mak / pörsümek > por-su-k] *sf.* **1.** Çeşitli nedenlerle gevşeyip sarkmış; pörsük. **2.** *{ağız}* Yorgun; güçsüz; sinmiş. [DS]

porsuk[2],**-ğu** [bor *(pis / gri)* > bor-sı-mak > bor-sı-k / borsmuk / borsuk [Ramstedt] / Toh. porsuk [Clauson] / bors-uk [Doerfer]] *is. zool.* Avrupa ve Kuzey Asya'da su kıyılarında kazdığı deliklerde yaşayan, sert kıllı, tabanına basarak yürüyen, kısa bacaklı, tıknaz ve ağır gövdeli, üzeri sarımtırak kül renginde, başı ve boynunun altı beyaz, başının iki yanında siyah birer şerit bulunan, bitki kökü, meyve, mantar, bal, yumuşakça, kurbağa, kuş, ve diğer bazı küçük hayvanlarla beslenen, mısır ve bağ gibi tarım ürünlerine ciddi zararlar veren, düşmandan korunmak için pis bir koku çıkaran etçil hayvan, *(Meles meles).* *{eT} (aynı)* [DLT] [Bahşayiş] ☞ **por-**

suk ağacı, *bot. Kuzey yarıkürenin ılıman bölgelerinde yetişen, ince, uzun yassı yapraklı, kırmızı renkli meyveleri olan, taze sürgün ve yapraklarında insan ve hayvanlar için zehirli bir madde olan taksin adında bir alkaloit bulunan, kerestesi değerli bir ağaç, (Taxus baccata, Taxus chinensis).*

porsuk[3], **-ğu** [borsuk > porsuk] *is. bot.* → porsuk ağacı, *(Taxus baccata, Taxus chinensis).*

porsuk[4], **-ğu** [porsu-k] *{ağız} is.* Kırlarda biten içi toz dolu kötü mantar. [DS]

porsukgiller, [porsuk-gil-ler] *is. bot.* Açık tohumlulardan, örnek bitkisi porsuk ağacı olan, yassı , sivri yapraklı, sert doku ve reçinesi bulunmayan, açık tohumları ile diğer kozalaklılardan ayrılan ağaç veya ağaçsı bitkiler familyası, *(Taxaceae).*

porsukluk[1], **-ğu** [por-su-k-luk] *is.* Porsumuş olma durumu; porsuk olma durumu; pörsüklük.

porsukluk[2], **-ğu** [porsuk-luk] *is.* **1.** Porsuğun çok olduğu yer; porsuk bulunan yer. **2.** Porsuk ağaçları olan yer; porsuk koruluğu.

porsuma, [por-su-ma] *is.* Porsumak eylemi.

porsumak[1], [por-su-mak] *gçsz. f. [-r]* **1.** Çeşitli nedenlerle gevşeyip sarkmak; diriliğini ve canlılığını kaybetmek; yüzeysel gerginliği gitmek; pörsümek. **2.** *{ağız}* Kırışmak. [DS] **3.** *{ağız}* Eskimeye yüz tutmak. [DS]

porsumak[2], [por > por-su-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r]* (Yiyecek için) ekşimek; kokmak. [DS]

porsumak[3], [por-su-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r]* **1.** (Kişi için) öfkelenip kızarmak. **2.** Ümitsizliğe düşmek. [DS]

porsun, [por-su-n] *{ağız} is.* Tavşan. [DS]

port[1], [part / pert / pırt / pıt / pit / port / pört / pürt *(yans.)*] *is.* Bir yerde sıkışan sıvı ve başka maddenin kurtuluşunu, birden fırlayıp çıkmasını, dağılmasını, patlamasını ve bu sırada çıkan sesi anlatan kök. [Zülfikar] *port-da-mak, port-la-mak, port-mak*

port[2], [pırt / port *(yans.)*] *is.* Birden kurtulmayı, uçmayı ve kaçıp uzaklaşmayı anlatan kök. [Zülfikar] *port-uk vermek, port-la-mak, port-mak*

port[3], [pırt / port / purt] *{ağız} is.* **1.** Taranan yünün işe yaramayan bölümü; döküntü yün. **2.** Kırkılan koyunun ayakları üzerinde süs olarak bırakılan tüyler. [DS]

port[4], [port] *{ağız} sf.* **1.** Bozuk. **2.** Sivriliği gitmiş; küt. [DS]

porta, [Lat. porta] *{ağız} is.* Çift kanatlı büyük kapı. [DS]

portağal, [Fr. portugal] *{ağız} is.* Portakal. [DS]

portakal, [Fr. portugal *(Portekiz)*] *is. bot.* **1.** Turunçgillerden, Akdeniz iklimi görülen yerlerde yetişen, yaprakları meşin gibi sert, dayanıklı, parlak ve düz kenarlı, özel ve güzel kokulu, beyaz çiçekli bir meyve ağacı, *(Citrus sinensis).* **2.** Bu ağacın, üst ve dip tarafı hafifçe basık, yuvarlak, üzeri pütürlü turuncu bir kabukla kaplı, içi dilimli, C vitamini ve şekerce zengin meyvesi. ☐ **portakal bahçesi,** *Portakal yetiştirilen bahçe.*|| **portakal rengi,** *1. Portakal kabuğunun rengi; turuncu. 2. Bu renkte olan.*|| **portakal suyu,** *Portakalın sıkılması ile elde edilen şeker ve C vitamini bakımından zengin suyu.*

portakallık,-ğı [portakal-lık] *is.* **1.** Portakal yetiştirilen yer; portakal bahçesi. **2.** Portakal konulan yer veya kap.

portal[1], [? portal] *{ağız} sf.* (Kişi için) şişman ve bodur. [DS]

portal[2], **-li** [Lat. portale / İng. portal] *is.* Büyük kapı.

portanağ, [port-an-ak] *{ağız} is.* **1.** Baskı yüzünden dışarı fırlayan, patlayan iç organlar. **2.** Dışarı çıkmış bağırsak. [DS]

portanak, -ğı [port-an-ak] *{ağız} is.* Ayı yavrusu. [DS]

portarmak, [bur-mak > bur-ut-mak > bur-ut-ar-mak > purt-ar-mak / port-ar-mak] *{ağız}* Surat asmak. [DS]

portatif, [Fr. porter *(taşımak)* > portatif] *sf.* **1.** Katlanıp toplanarak kolayca taşınabilen; seyyar; taşınabilir. **2.** Bulunduğu yerden sökülerek götürülüp başka bir yerde tekrar kurulabilen.

portay, [Lat. portale] *is.* Ana kapı.

portbagaj, [Fr. porte-bagages] *is.* Bisiklet, motosiklet ve otomobil gibi taşıtlarda eşyanın yerleştirilmesine uygun metal ya da plastik iskelet; yük yeri; bagaj.

portbebe, [Fr, porte-bébé] *is.* Bebekleri sırtta, elde ve kucakta taşımak için kullanılan, kenarlarında tutamakları olan bir tür çanta.

portdak, [port *(yans.)* > port-da-k] *{ağız} sf.* (Göz için) dışarıya doğru fırlamış; patlak. [DS]

portdamak, [port *(yans.)* >port-da-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-d(u)-yor]* Dışarıya doğru fırlamak; şişmek. [DS]

porte, [Fr. portée] *is.* **1.** Bir işin, bir girişimin gerçekleştirilmesi için gerekli olan para miktarı. **2.** Bir işin etki alanı. **3.** *müz.* Üzerine ve aralarına müzik notalarını yazmakta kullanılan, birbirine paralel ve eşit aralıklı beş yatay çizgiden meydana gelen dizge; dizek.

Portekizce, [Portekiz-ce] *(po'rtekizce) is.* Portekiz ile eski Portekiz sömürgesi olan ülkeler ve Özellikle Brezilya'da konuşulan Latin kökenli dil.

Portekizli, [Portekiz-li] *(po'rtekizli) is.* ve *sf.* Portekiz halkından ve bu halkın soyundan olan kimse.

porteti, [Yun. pouri] *{ağız} is.* Kireçli toprak. [DS]

portetik, -ği [? portetik] *{ağız} is.* Burun genişliğinde bırakılan kısa bıyık.[DS]

portföy, [Fr. porte-feuille] *is.* **1.** Para cüzdanı. **2.** İki ve daha çok bölmesi olan, içine para, cüzdan, kimlik, pasaport ve oto ehliyeti gibi önemli kâğıtların konulduğu el çantası. **3.** *bank.* Bir bankanın belli

bir tarihte kasasında bulunan ve üçüncü kişilerden alacağı gösteren vadesi gelmemiş senetlerin paraca toplamı. **4.** Bir kimsenin elinde bulunan taşınır değerlerin tümü. ☞ **portföy yatırımı,** *Özel kişi ya da kurumların faiz, kâr payı elde etmek amacıyla çeşitli kurumlardan hisse senedi ve tahvil alarak yaptığı yatırım.*

portik, -ği [Fr. portique] *is.* Taşıyıcı köprü; revak.

portlacı, [port-la-mak > port-la-(y-ı)cı] *{ağız} sf.* (Deve için) gebe. [DS]

portlah, [port-lak / port-laḫ] *{ağız} sf.* → portlak. [DS]

portlak¹, -ğı [port *(yans.)* > port-la-k] *{ağız} sf.* **1.** Patlak. **2.** (Duvar, tavan vb. için) yıkılacak gibi duran; bel vermiş. **3.** (Göz için) dışarıya doğru çıkan, iri; patlak; pörtlek. **4.** *is.* İçi boş ağaç dalı ya da kamıştan yapılan ve tabanca gibi ses çıkaran bir çocuk oyuncağı; patlangaç. [DS]

portlak², -ğı [port *(yans.)* > port-la-k] *{ağız}* **1.** Deve yavrusu. **2.** Manda yavrusu. [DS]

portlamak¹, [port *(yans.)* > port-la-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(u)yor]* **1.** (Çok sıkıştırılan nesne için) yerinden fırlamak. **2.** (Çok baskı yapılan kişi için) fırlayıp koşmak; kaçmak. **3.** (İç organlar için) baskı ile patlamak, dışarı fırlamak. **4.** (Nesne için) yandan yapılan basınçla yerinden çıkmak; fırlamak. **5.** (Deri için) yüzülmek; sıyrılmak. [DS]

portlamak², [port-la-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(u)-yor]* (Deve vb. hayvan için) yavrulamak. [DS]

portlamak³, [por-la-mak > por-(u)t-la-mak > port-lamak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(u)-yor]* Çürümeye yüz tutmak. [DS]

portland, [İng. Portland *(İngiltere'nin güneyinde Manş kıyısında Dorsetshire'de yarımada ve bu adada çıkarılan killi kalkerli taş)*] *is.* Yapay kil ve tebeşir karışımının kavrulması ile elde edilen hidrolik çimento.

portlaşmak, [port-la-ş-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* Aşınarak sivriliği gitmek; kütleşmek; körelmek. [DS]

portlatmak, [port *(yans.)* > port-la-t-mak] *{ağız} gçl. f. [-ır]* Deveyi doğurtmak. [DS]

portlemek, [port *(yans.)* > pört-le-mek] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(ı)-yor]* (Göz için) çeşitli sebeplerle oldukça çok açılmak; dışarıya doğru fırlamak. [DS]

portma, [port *(yans.)* > port-ma] *{ağız} is.* Evin alt katına inmek için döşemeye açılan kapak. [DS]

portmak¹, [port *(yans.)* > port-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r]* **1.** (Vida vb. çok sıkıştırılan şeyler için) yerinden fırlamak. **2.** (Tutulan şey için) elden kaymak; avuçtan fırlamak. **3.** Diziden çıkmak. **4.** Delikten geçmek. **5.** Kaçarken yön değiştirmek. [DS]

portmak², [bor *(küf)* > por(u)t-mak] *{ağız} gçl. f. [-ur]* Ekşitmek. [DS]

portmak³, [port-mak] *{ağız} gçsz. f. [-ar]* (Sıva için) kabarmak. [DS]

portmak⁴, -ğı [port *(yans.)* > port-mak] *{ağız} is.* Deve yavrusu. [DS]

portol, [? portol] *{ağız} sf.* (Kişi için) yaşlı ve güçsüz. [DS]

portuk, -ğu [port *(yans.)* > port-uk] *{ağız} is.* Ana yön dışı; yol dışı. ☞ **portuk vermek,** *{ağız} Kaçarken, kovalayanı şaşırtmak için yön değiştirmek.* [DS]

portmanto, [Fr. porte-manteau] *is.* Evlerde ve iş yerlerinde palto, manto gibi üst giyecekleri asmak için girişe konulmuş mobilya; askılık.

portmone, [Fr. porte-monnaie] *is.* Bozuk para, özellikle madenî para koymaya yarayan özel çanta; bozuk para cüzdanı.

porto, [Port. Porto *(Portekiz'de bir kent)*] *(po'rto) is.* Portekiz'de üretilen ve kendine has bir kokusu olan bir şarap türü.

portolon, [İt. portolano] *is.* Limanların yerini gösteren harita.

portör, [Fr. porteur] *sf. tıp.* Taşıyıcı.

portörlük,-ğü [portür-lük] *is. tıp.* Taşıyıcı olma durumu.

portre, [Fr. portrait] *is.* **1.** Bir kimsenin, fotoğraf vb. ile yapılan yüz resmi. **2.** *ed.* Kişilerin görünüşlerini ve kişiliklerini tanıtan yazı; tasvir.

portreci, [portre-ci] *is.* **1.** Portre resmi yapmakta ustalaşmış ressam; portre ressamı. **2.** Portre yazarı.

poruk¹, -ğu [bur-mak ? > por-uk] *{ağız} sf.* Zayıf; cılız. [DS]

poruk³, -ğu [bur-mak ? > por-uk] *{ağız} is.* **1.** Katırtırnağı bitkisi. **2.** Güle benzeyen çiçekleri mor renkli ve güzel kokulu bir kır bitkisi. **3.** Yasemin. [DS]

poruklu, [poruk-lu / Fr. perruque => peruk-lu ?] *{ağız} is.* Başındaki tüyleri kırkılmamış davar. [DS]

porum, [Yun. àpórrimma *(dışkı)*] *{ağız} is.* **1.** Abartma. **2.** Yalan. [DS] ☞ **porum atmak,** *{ağız} Övünmek; çalım satmak.* [DS]|| **porum satmak,** *{ağız} Çalım satmak.* [DS]

porumcu, [porum-cu] *{ağız} sf.* **1.** Kendini beğenmiş. **2.** Abartarak konuşan. [DS]

porusuk, -ğu [por-u-su-k] *{ağız} sf.* (Yemek için) az bozulmuş. [DS]

porut, [bur-mak ? > por-uk / por-ut] *{ağız} is.* Katırtırnağı. [DS]

porvenk, [? porvenk] *{ağız} is.* Toprak künk; büz. [DS]

porya, [Yun. poreia] *{ağız} is.* Araba tekerleğinin ortasındaki demir boru; kovan. [DS]

poryaz, [Yun. boreas پوریاز] *{OsT} is.* Poyraz.

pos¹, [pos *(yans.)*] *is.* Balon vb. şeylerin havasının ses çıkararak boşalmasını anlatan yansımalı kök. ☞ **pos mantarı,** *bot.* → posalak.

pos¹, [Far. pöst => pos] *sf.* (Bıyık için) gür ve uzun.

❐ **pos bıyık,** *1. Uçları dudak kenarlarından hafifçe sarkan, alt kenarı elle toplanarak uçlarından yanaklara doğru burulmuş bıyık. 2. Bıyıkları bu biçimde olan.*|| **pos bıyıklı,** *Gür ve uzun bıyıklarının alt kenarını dudak hizasından elle düzelterek uçlarını yanaklara doğru burmuş olan.*

pos², [? pos] *{ağız} is.* Ara ara ve azar azar yakılan ateş. [DS]

posa¹, [? posa] *(po'sa) is.* **1.** Bazı yiyeceklerle sanayi ürünlerinin özsu, yağ gibi sıvı kısımları alındıktan sonra kalan katı kısımları. **2.** Sıvıların içinde bulunan yabancı maddelerin zamanla dipte meydana getirdiği tortu; çökelti. **3.** Şeker fabrikalarında ezilmiş pancarın, soğuk su ile birkaç kez sıkıldıktan sonra geriye kalan ve suda erimeyen artığı. ❐ **posasını çıkarmak,** *1. (Bir şey için) sonuna kadar sömürmek; daha yararlanılamaz duruma getirmek. 2. (Kişi için) aşırı ölçüde yorarak işe yaramaz duruma getirmek; pestilini çıkarmak. 3. Aşırı şekilde hırpalamak, dövmek.*

posa², [? posa] *{ağız} is.* Akarsuların getirdiği birikinti; mil. [DS]

posada, [pas > *pas-at-mak / * pos-ut-mak > pas-ada / posada / posuda / posa-lı] *{ağız} sf.* **1.** Pasaklı; dağınık. **2.** Beceriksiz. [DS]

posak, -ğı [pus-mak > pos-a-k] *{ağız} sf.* Sıcak, sisli ve bunaltıcı hava. [DS]

posalak, -ğı [pos-al-ak] *{ağız} is.* Kuruyunca içinden toz fışkıran birkaç mantar türünün ortak adı, *(Lycoperdon coelatum, L. molle, L. perlatum).* [DS]

posalamak, [pos-a-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(u)-yor]* Eti kokmaması için biraz pişirmek. [DS]

posalanma, [posa-la-n-ma / posa-la-n-ma] *is.* Posalanmak eylemi.

posalanmak, [posa-la-n-mak] *gçsz. f. [-ır]* **1.** (Sıvı için) konulduğu kabın dibinde tortu oluşmak; tortulanmak. **2.** *dönşl. f.* Tortuya dönüşmek; tortulu bir durum almak.

posalaşma, [posa-la-ş-ma] *is.* Posalaşmak eylemi.

posalaşmak, [posa-la-ş-mak] *dönşl. f. [-ır]* Posa durumunu almak; tortulaşmak.

posalı¹, [posa-lı] *sf.* Posası olan; tortulu.

posalı², [pasak-lı > posa-lı] *{ağız} sf.* (Kişi için) beceriksiz; dağınık; pasaklı. [DS]

posalı³, [? posa > posalı] *{ağız} is.* Otlak gibi herhangi bir kişiye ait olmayan yer; genel kullanıma açık yer. [DS]

posalmak, [posa-l-mak پوصلمق] *{OsT} dönşl. f. [-ur]* (Meyve için) çürümek; posalaşmak.

posarık, -ğı [pus-ar-ık / posar-ık] *{ağız} is.* → pusarık. [DS]

posarmak, [pos-ar-mak] *{ağız} gçsz. f. [-ır]* Küflenmek. [DS]

posaruk, -ğu [pus-ar-ık] *{ağız} is.* → pusarık. [DS]

posasız, [posa-sız] *sf.* Posası olmayan; tortusuz.

posat, [Ar. bisāṭ] *{ağız} is.* → pusat. [DS]

posata, [Fr. potasse] *{ağız} is.* Bağlara, üzümlerin bozulmaması için saçılan ilaç; potas. [DS]

posatlamak, [posat-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Teyellemek. [DS]

posdik, -ği [? posdik] *{ağız} is.* Çocuk ayakkabısı. [DS]

poslamak, [pos-la-mak ?] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(u)-yor]* Ekmek pişirirken tandırın sıcaklığı azalırsa, biraz çalı çırpı yakmak. [DS]

posnumak, [pos-(u)n-u-mak ?] *{ağız} gçsz. f. [-r]* (Yiyecek için) tadı kaçmak; tadı bozulmak. [DS]

post-¹, [Lat. post- *(sonra, arka)*] *ek.* Getirildiği Latince kökenli kelimelere *"-dan sonra, sonrası, -nın arkası"* anlamları katarak birleşik terimler yapan ön ek.

post², [Far. pöst پوست] *{OsT} is.* **1.** Memeli hayvanların tüylü derisi. **2.** Tüyleri yolunmadan sepilenip ve kurutularak kullanılan hayvan derisi. **3.** *mecaz.* Önemli bir makam ya da görev. **4.** *mecaz.* Can; hayat. **5.** *tasvf.* Tarikat şeyhinin veya pirinin oturduğu tüylü hayvan derisi; şeyhlik, pirlik makamı. **6.** *{ağız}* Hayvan postundan yapılmış seccade. [DS] **7.** *sf.* Tüylü deriden yapılmış olan. **8.** *sf.* (Bıyık için) gür ve kalın; pos. ❐ **posta geçmek,** *Bir makamı ele geçirmek; koltuğa oturmak.*|| **post elden gitmek,** *1. Makamını veya nüfuzunu kaybetmek. 2. mecaz. Öldürülmek.*|| **post etmek,** *{ağız} 1. Öldürürcesine dövmek. 2. Tırpanla biçilmiş otları tırmıkla toplamak. 3. Bir yerden çok gelip geçmek.* [DS]|| **post kavgası,** *1. Bir makamı ve görevi ele geçirmek veya bulunulan makamı kaybetmemek için verilen mücadele; koltuk kavgası; sandalye kavgası. 2. Öldürülme tehlikesi karşısında verilen yaşayabilme mücadelesi.*|| **post-nîşîn,** *{OsT}* → postnişin.|| **post olmak,** *{ağız} İyilikte bulunmak; ağırlamak.*[DS]|| **post-pîrâ,** *{OsT} Deri işleyicisi; tabak; debbağ.*|| **postu deldirmek,** *argo. Ateşli silah ile vurulmak, yaralanmak.*|| **postu kurtarmak,** *Öldürülme tehlikesini atlatmak.*|| (birinin) **postuna oturmak,** *1. O kimsenin makamını ele geçirmek; onun makamına oturmak. 2. Kurumlanmak.*|| (birinin) **postuna saman doldurmak,** *Onu öldürmek.*|| **postuna sığışmamak,** *{OsT} Kabına sığmamak; gururlanmak.*|| **postundan olmak,** *Bulunduğu makamı yitirmek.*|| (birinin) **postunu çıkarmak,** *O kişiyi öldürürcesine dövmek.*|| **postunuñ eri,** *{OsT} İşgal ettiği makamın ehli olan.*|| **postunu taramak,** *{ağız} Dövmek.* [DS]|| (birinin) **postunu yere sermek,** *{ağız} Öldürürcesine dövmek.* [DS]|| (bir yere) **postu sermek,** *1. Geçici olarak uğranılan bir yerde gereğinden fazla ve saygısızlık ederek kalmak. 2. Oraya yerleşmek.*|| **postu sudan çıkarmak,** *Durumunu düzeltmek.*|| **post vermek,** *Bir şey uğruna canını vermek; yoluna ölmek.*

post[3], [post] *{ağız} is.* Şişman; tembel. [DS]

post[4], [post] *{ağız} is.* Biçildikten sonra tırmıkla toplanmış ekin tarlası. [DS]

post[5], [İng. post] *is. spor.* Basketbolde hücum sahasının ortası ve bu yeri tutan oyuncu.

post[6], [Lat. positum *(koymak)* > Fr. poste *(mevzi)*] *is.* **1.** Makam. **2.** İstasyon. ⊕ **post it,** *Not yazmakta kullanılan kendinden yapışkanlı kâğıt.*

posta[1], [İt. posta *(menzil)*] *(po'sta) is.* **1.** Bir yerden başka bir yere gönderilen paket, mektup, para gibi şeylerin alıcısına ulaşıncaya kadar yapılan iş ve işlemlerin tümü. **2.** Bir yere gelen veya bir yerden gönderilen şeylerin tümü. **3.** Bu tür gönderileri toplayıp alıcısına dağıtmakla görevli devlet kuruluşu. **4.** Bu kuruluşun çalıştığı yer. **5.** Belirli zamanlarda sefer yapan ve çoğunlukla posta maddelerini taşıyan araba ya da araç. **6.** Aynı işi birlikte yapan kişilerin oluşturduğu topluluk; takım; kol; sıra. **7.** Gidip gelme; sefer. **8.** Kez; defa; sefer; kere. **9.** Bir tam gün geceli gündüzlü çalışılan iş yerlerinde eşit aralıklara bölünmüş çalışma sürelerinden her biri; vardiya. **10.** Bir vardiyada çalışan işçi usta ve teknisyenlerin tümü. **11.** Tren, uçak ve vapur ile yapılan yolcu taşımacılığı.. **12.** *as.* Bir komutanın yanında sürekli olarak bulunan hizmet eri. **13.** Avcılıkta, avlanacak hayvanı beklemek için seçilen yer. **14.** Tatar. **15.** *as.* Muharebe harekâtı sırasında, birliklerin konma noktalarında, birliklerin çevre güvenliğini sağlamak için çıkarılan karakolların daha ilerisinde görevlendirilen küçük güvenlik grubu. **16.** *elkt.* Bir elektrik donanımının bulunduğu yer. ⊕ (birine) **posta atmak,** *O kimseyi tehdit etmek; korkutmak.*|| **posta çeki,** *Posta çeki merkezlerinde kendilerine gelen paraların toplanmasını veya ödemelerinin yapılmasını kolaylaştırmak amacıyla gerçek ve tüzel kişiler tarafından açılan bir hesaba para göndermeye yarayan çek.*|| **posta etmek,** *1. Bir kimseyi karakola veya bir resmî daireye götürmek. 2. Bir kimseyi isteksiz olmasına rağmen birinin yanına katarak bir yere göndermek.*|| **posta gurmak** (kurmak), *{ağız} (Tuğla vb. yığın hâlindeki nesneleri elden ele geçirerek taşımak için) kişiler aralıklar hâlinde dizilmek.* [DS]|| **posta güvercini,** *Eskiden haberleşmede kullanılan güvercin.*|| **posta havalesi,** *Posta kuruluşu aracılığı ile gönderilen para.*|| **posta kartı,** *Bir tarafında alıcının adresi yazılı diğer yüzü resimli veya düz zarfa konmadan gönderilen kart; kartpostal.*|| (birine) **posta koymak,** *Kaba davranışlarla kişiyi korkutmak; tehdit etmek; gözdağı vermek.*|| **posta kurmak,** *{ağız} Domuz, ayı vb. yaban hayvanlarını avlamak için etraflarını sarmak.* [DS]|| **posta kutusu,** *1. Posta kuruluşunca şahıslara kiralanan ve bu kimselere ait posta maddelerinin konulduğu kutu. 2. Kolaylık sağlamak amacıyla şehrin çeşitli yerlerine konulmuş, göndericileri tarafından pul yapıştırılmış mektupların konulduğu, ilgili görevlinin günün belirli saatlerinde açarak mektupları topladığı özel kutu. 3. Gelen mektup ve posta maddelerinin konması için iş yeri ve konutların girişine yerleştirilen küçük kutu. 4. bsy. Ağlar arası ağda, belli bir bellekte saklanan ve kullanıcılar tarafından mutlak bir adresle ulaşılabilen ve bilgi alışverişinde kullanılan bölüm.*|| **posta polisi,** *Nöbet tutan veya nöbette olan polis.*|| **posta pulu,** *Gönderilen posta maddesi için ödenen ücreti belirten ve üzerine yapıştırılmış pul.*|| **posta treni,** *Yolcu, yük ve posta maddesi taşıyan, güzergâhı üzerindeki bütün istasyon ve duraklarda duran tren.*|| **postaya atmak,** *Bir posta maddesini gideceği yere ulaştırılması için posta idaresine vermek.*|| (bir yere) **posta yapmak,** *Oraya gidip gelmek; sefer yapmak.*|| **postaya vermek,** *Bir posta maddesini gideceği yere ulaştırılması için posta idaresine teslim etmek.*|| **postayı kesmek,** *1. (Bir kişi ile) ilgisini kesmek; ilişkileri kesmek; görüşmeyi sürdürmemek. 2. (Bir işi) yapmaktan veya sürdürmekten vazgeçmek.*|| **posta yolu,** *{ağız} Şose.* [DS]

posta[2], [Lat. costa > Yun. pósta] *is. dnz.* **1.** Gemilerin kaburgalarını meydana getiren eğri ağaçlara verilen ad; ıskarmoz. **2.** Metal gemi inşaatında, tekne biçiminde kavislendirilmiş omurgalara dik olarak oturtulan, gemi borda kaplamalarını taşıyan çerçevelerden her biri.

postacı, [posta-cı] *is.* Posta idaresine, alıcısına ulaştırılmak üzere teslim edilmiş olan posta maddelerini alıcısına götürüp teslim etmekle görevli kamu görevlisi.

postacılık,-ğı, [posta-cı-lık] *is.* **1.** Posta işletmeciliği. **2.** Postacının işi ve görevi.

postaf, [Bul. postav] *{ağız} is.* Pösteki. ⊕ **postafı çıkmak,** *{ağız} İyice eskiyerek kullanılmayacak duruma gelmek.* [DS]

postahane, [İt. posta + Far. ḫāne پوسته خانه] *(posta-ha:ne) {OsT} is.* Postaya verilecek maddelerin teslim edildiği, başka yerden gelmiş olan posta maddelerinin ayrım ve dağıtımının yapıldığı, posta hizmetlerinin yürütüldüğü bina.

postakı, [pösteki] *{ağız} is.* Pösteki. [DS]

postal, [Bulg. postál / Slav. postola ?] *is.* **1.** Kalın derili, altı kalın, ökçesi yüksekçe, uzun konçlu ve kaba yapılı bir tür ayakkabı. **2.** *{ağız}* Eskimiş ayakkabı. [DS] **3.** *mecaz.* Pek çok erkekle evlilik dışı cinsel ilişkiye giren kadın; fahişe.

postalama, [posta-la-ma] *is.* Postalamak eylemi.

postalamak, [posta-la-mak] *gçl. f [-r] [-l(-ı)yor]* **1.** (Posta maddesi için) alıcısına teslim edilmek üzere posta işletmesine teslim etmek; postaya vermek; postaya atmak. **2.** (İstenmeyen bir kimseyi) bir bahane ile uzaklaştırmak; başından atmak; savuşturmak; uzaklaşmasını sağlamak.

postalanma, [posta-la-n-ma] *is.* Postalanmak eylemi.

postalanmak, [posta-la-n-mak] *edil. f. [-ır]* Postalamak eylemi yapılmak; hakkında postalama işlemi uygulanmak; postalanmak eylemine konu olmak.

postallı, [postal-lı] *sf.* **1.** Postalı bulunan; postal sahibi olan. **2.** *{ağız}* (At için) bileklerinde beyazlık olan. [DS]

postane, [Fr. posta + Far. ḫāne => postane پوستخانه] *(posta:ne) {OsT} is.* → postahane.

postar, [? postar] *{ağız} is.* İngiliz tipi binici pantolonu; külotlu pantolon; külot. [DS]

posteke, [pösteki] *{ağız} is.* Pösteki. [DS]

postempresyonist, [Fr. post-empressionniste] *is.* Art izlenimci; izlenimcilik sonrasına bağlı olan.

postempresyonizm, [Fr. post-empressionnisme] *is.* Art izlenimcilik; izlenimcilik sonrası.

poster, [İng. poster *(afiş)*] *is.* Bir yere asılmak üzere büyük boy bez veya kâğıt üzerine yazılmış yazı veya fotoğraf; büyük boy afiş.

postik, -ği [Far. pōst => postik] *{ağız} is.* Koyun, keçi derisi; post. [DS]

postili, [posti-li] *{ağız} is.* Baharda doğmuş, altı aylık olmuş oğlak. [DS]

postin, [Far. püst-īn *(posttan yapılmış şey)* پوستین] *{OsT} is.* Kürk. ☞ **postîn-dūz,** *{OsT} Kürk diken; kürkçü.*|| **postîn-pūş,** *{OsT} Kürk giyen.*

postiş, [Fr. postiche] *is.* **1.** Kadınların saçlarını uzun göstermek amacıyla başlarının arkasına taktıkları uzun saç. **2.** Takma sakal, takma bıyık.

postit, [Fr. posthe *(sünnet derisi)* > Fr. posthite] *is. tıp.* Sünnet derisi iltihabı.

postliminium, [Lat. post *(sonra)* + limen *(eşik)*] *is. huk.* Esaretten dönen Romalı vatandaşın evinden ve eşinden ayrılmadığını ifade etmek için kapıdan değil de evin arkasından açılan bir pencereden girmesi adeti.

postlu, [post-lu] *sf.* **1.** Postu olan; postu bulunan; post sahibi olan. **2.** Postu belirtilen nitelikte olan.

postmodern, [Fr. post-moderne] *sf.* **1.** Postmodernizmi savunan; postmodernizm yanlısı. **2.** Postmodernizmle ilgili; postmodernizme ilişkin.

postmodernizm, [Fr. post-modernisme] *is.* **1.** *ed.* Yirminci yüzyılın son çeyreğinde modern üslubun katılığını ve donukluğunu reddederek biçimde serbestliği, düş gücünü ve eklektik bir anlayışı savunan sanat akımı. **2.** *mim.* Modern mimarlığın işlevsel soğukluğuna karşı bir tepki olarak doğan çağdaş mimarlık akımı.

postnişin, [Far. pōst-nişīn پوست نشين] *(postnişi:n) {OsT} sf.* **1.** Posta geçen; post üzerinde oturan. **2.** *is. tasvf.* Tekkede postta oturan, tekkenin şeyhi olan kişi.

postpira, [Far. pōst-pīrā پوست پيرا] *(postpi:ra:) {OsT} is.* Deri tabaklayan kimse; sepici; debbağ; tabak.

postrestant, [Fr. poste restante] *is.* Posta yoluyla bir kimseye gelen mektupların sonradan bizzat alıcıları tarafından alınmak üzere posta idarelerinde tutulması usulü.

post-scriptum, [Lat. post-skriptum] *(postsˈkriptum) is.* Mektup kâğıdının sonlarına doğru boş bir yere yazılan ek; hamiş.

postsuz, [post-suz] *sf.* Postu olmayan.

postu, [Far. pōst => postu] *{ağız} is.* Post. [DS]

postulat, [Lat. postulatum *(istenen şey)*] *is. mant.* Bir akıl yürütmeye başlamazdan önce, kendisi hiçbir doğru önermeye bağlanamayan fakat ispata gerek kalmadan, şüphesiz doğru kabul edilen önerme; konut; koyut.

posuda, [pas > *pas-at-mak / * pos-ut-mak > pas-ada / posada / posuda / posa-lı] *{ağız} sf.* **1.** Pasaklı; dağınık. **2.** Beceriksiz. [DS]

posul, [posul] *{ağız} is.* Taze mısır; süt mısır. [DS]

posurga, [pos-ur-ga] *{ağız} is.* Yere devrilerek çürümüş ağaç. [DS]

posuruk[1], **-ğu** [pus-mak > pus-ar-ık / posuruk] *{ağız} sf.* (Hava için) yağışlı, soğuk ve sisli; bozuk. [DS]

posuruk[2], **-ğu** [pos-ur-uk] *{ağız} is.* Sacda pişirilen ekmeğin alev değen yerlerinde oluşan sarılık. [DS]

poş, [Yun. apokhi => poş] *{ağız} is.* Küçük derelerde balık avlamaya yarayan ağzı çemberli torba biçiminde bir tür ağ. [DS] ☞ **poş kanat,** *{ağız} Başıboş; işsiz.* [DS]

poşa, [Erme. p'ōša] *{ağız} is.* Kalbur, elek yapan ve satan; Çingene. [DS]

poşet, [Fr. pochette *(cepçik)*] *is.* İçine çeşitli şeyler koymaya yarayan naylon, kâğıt vb. torba; küçük torba.

poşetleme, [poşet-leme] *is.* Poşetlemek eylemek; küçük torba içine koyma.

poşetlemek, [poşet-le-mek] *gçl. f. [-r] [-l(i)yor)* Poşet içine koymak; küçük torba içine koymak; torbalamak.

poşgun, [? poşgun] *{ağız} is.* Tahta yer sofrası. [DS]

poşı, [Çin. bushi => poşı] *{eT} is.* Bağış; sadaka. [İKPÖy.]

poşıçı, [poşı-çı] *{eT} sf.* Bağış isteyen; dilenci. [İKPÖy.]

poşnak, -ğı [? poşnak] *{ağız} is.* Büyük mendil. [DS]

poşri, [? poşri] *{ağız} is.* Mısır toplandıktan sonra tarlada kalan mısır yaprakları. [DS]

poşu, [Far. pūşe *(örtü)* / Erme. p'oši پوشه] *{OsT} is.* Kadın ve erkeklerin başlarına sardıkları renkli ipek kumaştan yapılma kenarları saçaklı veya püsküllü baş örtüsü.

poşulu, [poşu-lu] *is.* **1.** Poşu takınmış olan; poşusu bulunan; poşu sahibi olan. **2.** Belirtilen nitelikte poşu sarınmış olan.

poşuş[1], [? poşuş] *{ağız} sf.* Çok yiyen ve çok uyuyan. [DS]

poşuş[2], [? poşuş] *{ağız} is.* Dama döşenen işlenmemiş kereste. [DS]

pot[1], [Erme. p'ot'] *is.* **1.** Hatalı kesim yüzünden bir elbisenin birleşme yerlerinde meydana gelen kabarıklık veya büzülme. **2.** *mecaz.* Aslında herhangi bir olumsuzluk taşımamasına rağmen ortama uygun düşmeyen davranış veya söz; gaf; falso. **3.** Hoppa kadın. ☞ **pot atmak,** *{ağız} Yüksekten atmak; övünmek.* [DS]|| **pot gelmek,** *(İş veya durum için) sonu iyi gelememek; terslikler çıkmak; istenilen biçimde sonuçlanmamak.*|| **pot kırmak,** *İstemeden karşısındakini kıracak veya incitecek davranışta bulunmak, söz sözlemek; çam devirmek; gaf yapmak.*|| **pot yapmak,** *Elbisenin herhangi bir yerinde büzüşme veya kıvrım oluşmak.*|| **pot yeri,** *Bozuk kesim veya kötü dikiş yüzünden elbisenin büzüşme veya kıvrım oluşan yeri.*

pot[2], [Alm. boot / İng. boat] *{ağız} is.* **1.** Irmakları geçmekte kullanılan sal. **2.** Küçük ve altı düz kayık. [DS] ☞ **pot başı,** *Irmakta çalışan salın yanaşabileceği uygun kıyı.*

pot[3], [Lat. pottus > İng. Fr. pot *(çanak)*] *is.* **1.** Pokerde her seferinde oyuncuların ortaya sürmek zorunda oldukları para miktarı. **2.** *{ağız}* Lazımlık. [DS]

pot[4], [Fr. botte] *{ağız} is.* Bot (ayakkabı). [DS]

pot[5], [*eT.* botū *(deve yavrusu)* > pot] *{ağız} is.* Domuz yavrusu. [DS]

pot[6], [*eT.* boḏ > pot] *{ağız} is.* **1.** Budanmış ağaç. **2.** *sf* Ucu sivri olmayan; küt. [DS]

pot[7], [pot] *{ağız} is.* Nişan alınacak yer; hedef. [DS]

pot[8], [pot] *{ağız} sf.* **1.** (Yumurta vb. için) çürük; bozuk. **2.** Karışık; bulaşık. **3.** (Erkek için) husyeleri şişmiş. [DS] ☞ **pot etmek,** *{ağız} Bozmak.* [DS]

pot[9], [Alm. Boot بوت] *is.* Feribot.

pota[1], [Far. pūte *(mahzen)* بوته 'po'ta) *{OsT}* *is.* **1.** İçinde maden ergitilen kap. **2.** *mecaz.* Birbirinden farklı şeylerin yan yana bulunduğu, bir araya geldiği veya birleşip kaynaştığı yer.

pota[2], [İt. potta *(çanak)*] *is.* **1.** *spor.* Basketbol oyununda dikey bir yüzey üzerine, yerden 3.05 m. yükseklikte yatay olarak monte edilmiş 45 cm. çaplı bir çemberden meydana gelmiş kale. **2.** *{ağız}* Nişan alınacak yer; hedef. [DS]

pota[3], [pota] *{ağız} is.* Yumurta. [DS]

pota[4], [*eT.* botū *(deve yavrusu)* > pota / bota] *{ağız} is.* **1.** İki yaşındaki manda. **2.** Köpek yavrusu. [DS]

potak[1], **-ğı** [*eT.* botü > bota-k / pota-k] *{ağız} is.* **1.** Deve yavrusu; botuk. **2.** Manda yavrusu. **3.** Ayı yavrusu. [DS]

potak[2], **-ğı** [*eT.* butī-mak *(budamak)* > butı-k / butak / potak] *{ağız} is.* Kesilmiş ağaç gövdesi; tomruk. [DS]

potak[3], **-ğı** [*eT.* butī-mak > butı-k > potak] *{ağız} is.* **1.** Taze fındığın kapçığı. **2.** Salkım. [DS]

potalı, [pota-lı] *sf.* Potası olan. ☞ **potalı atış,** *Basketbolde topu çembere çarptırarak potaya sokma.*

potamak, -ğı [pota-mak] *{ağız} is.* Birkaç fındığın bir arada bulunduğu küçük dalcık. [DS]

potamoloji, [Yun. potamos *(ırmak)* + logos *(bilim)* > Fr. potomologie] *is.* Akarsuları inceleyen bilim dalı; akarsu bilimi.

potansiyel, [Lat. patontie *(güç)* > Fr. potantiel] *sf.* **1.** (Güç, kuvvet, enerji, yetenek için) henüz ortaya çıkmamış fakat kullanılmağa hazır; gizil. **2.** *is. fiz.* Eylem halinde bulunmayan, içinde bulunduğu durum değişince ortaya çıkan gizil güç. **3.** *dbl.* Varsayımsal cümlelerde, koşul yerine getirilmiş olsa gelecekte gerçekleşebilir nitelikte bir eylemi anlatan fiil biçimi. *görseydim ağlayabilirdim.* ☞ **potansiyel enerji,** *Bir fiziksel sistemde bölümlerden birinin diğerine göre bulunduğu konumdan kaynaklanan depolanmış durumdaki enerji.*|| **potansiyel farkı,** *Akım geçen bir devrenin iki ucu arasındaki elektriksel enerji farkı.*|| **potansiyel suçlu,** *Suçlu olduğu varsayılan veya kendisinin suç işleyebileceği tahmin edilen kişi.*

potansiyometre, [Fr. potantiomètre] *is. fiz.* **1.** Potansiyel farklarını ya da elektromotor kuvvetleri ölçmekte kullanılan alet. **2.** Sabit gerilimli bir akım kaynağından ayarlanabilir bir gerilim elde etmeye yarayan üç uçlu reosta.

potar, [bot-a-mak > bot-ar / pot-ar] *{ağız} is.* Domuz yavrusu. [DS]

potas, [Holl. pot *(tencere)* / Lat. pottus *(çanak)* + asch *(kül)* > potasch > Fr. potasse] *is.* **1.** Potasyumlu birleşiklere verilen ad. **2.** Katı halde bulunan, beyaz renkli, suda çok çözünen potasyum hidroksit (KOH); potas kostik. **3.** Karbonatlı potasların genel adı; potasyum karbonat. **4.** *argo.* Giydiği üzerine yakışmayan, kılıksız, kötü giyimli kimse. ☞ **potas kostik,** *Potasyum hidroksit.*

potasa, [Fr. potasse] *is. kim.* Potas. ☞ **potasa çözeltisi,** *Kurutulacak üzümler güneşe serilmeden önce içine daldırıldıkları potasyum karbonat ve zeytinyağı karışımından meydana gelen çözelti.*

potasyum, [Fr. potassium] *(pota'syum) is. kim.* Potasyum hidroksit içinde keşfedilen, atom numarası 19, atom ağırlığı 39,1 olan, yumuşak, yeni kesilmiş yüzeyleri gümüş parlaklığında, yoğunluğu 0.86 olan, 15°C'de mum gibi yumuşak, ergime noktası 63°C, kaynama noktası 757°C olan, çok kolay oksitlenen, soğukta suyu ayrıştırarak hidrojeni hemen tutuşturan, bu sebeple havanın neminden korumak için vazelin yağı ya da gaz yağı içinde saklanan, alkali metal olan bir kimyasal element; kalyum, sembolü: K. ☞ **potasyum hidroksit,** *360°C'de ergiyen akkor derecede uçucu, beyaz renkli, katı, suda ısı açığa çıkararak çözünen, havadan nem kaparak bozunan, cilt için çok yakıcı ve tehlikeli olan, eti parçalayan, asitlere, tuzlara ve esterlere etki*

eden güçlü bir baz, KOH.|| **potasyum klorür,** *Diğer potasyum tuzlarının hazırlanmasında kullanılan, susuz halde iken 768°C'de ergiyen, renksiz küpler biçiminde kristalleşen birleşik, KCl.*|| **potasyum nitrat,** *Tarımda gübre, hekimlikte ilaç ve barut gibi patlayıcı yapımında kullanılan, beyaz renkte ince billur şeklinde birleşik madde; güherçile,* KNO_3.|| **potasyum sülfat,** *Potasyum klorür üstüne sülfürik asit etkiterek elde edilen ve tarımda gübre olarak kullanılan birleşik,* K_2SO_4.|| **potasyum sülfür,** *Susuz olduğu zaman havada tutuşan, kükürtlü hidrojenin potasyum hidroksite etkimesiyle elde edilen birleşik,* K_2S.|| **potasyum zehirlenmesi,** *Çok miktarda potasyum tuzu alınması durumunda mide ve bağırsak bozuklukları, kalp atışının yavaşlaması, alkaloz olayları ile kendini gösteren zehirlenme olaylarının tümü.*

potat, [İsp. patata] *{ağız} is.* Patates. [DS]

potcuk, -ğu [pot-çuk] *{ağız} sf.* (Kişi için) dağınık ve düzensiz giyinişli. [DS]

potça, [pot-ça ?] *{ağız} is.* Sıcak yüzünden kuzularda görülen hastalık. [DS]

potik[1], -ği [botu-k / potu-k] *{ağız} sf.* (Kişi için) kısa boylu. [DS]

potik[2], -ği [*eT.* botū *(deve yavrusu)* > botu-k / potu-k] *{ağız} is.* Deve, domuz, ayı, köpek vb. hayvanların yavrusu. [DS]

potik[3], -ği [? potik] *{ağız} is.* Yutulması güç ve boğazda kalan meyve. [DS]

potik[4], -ği [Yun. patiki => potik] *{ağız} is.* Patik. [DS]

potin, [Fr. bottine *(çizmecik)*] *is.* Koncu ayak bileğini örtecek kadar yüksek, bağcıklı ya da çoğunlukla yan tarafı lastikli bir tür ayakkabı; fotin.

potirik, -ği [? potirik] *{ağız} is.* Rüzgârın tozları savurması. [DS]

potkabaç, [Rus. podkapat] *{ağız} is.* Kömür tabakaları arasındaki toprak tabakası. [DS] ◘ **potkabaç çekmek,** *{ağız} Kömür tabakaları arasındaki toprak tabakalarını boşaltmak.* [DS]

potkal, [İt. boccale / bocal] *(po'tkal) is. dnz.* Deniz ortasında kazaya uğrayan denizciler tarafından içine yazılı not konularak denize bırakılan ağzı kapalı şişe.

potlacı, [botū-la-cı / potlacı] *{eAT} sf.* (Deve için) gebe.

potlaç,-cı [Kuzey Amerika yer. d. patshatl > İng. potlatch] *is.* Kuzey Amerika yerlilerinde, yüksek sınıfa mensup bir kişi veya grubun bir başka gruptan bireye veya gruba yüklüce hediye vererek, onun karşılığını veremeyeceğini varsayarak meydan okuması, dolayısıyla iktisadî ve sosyal üstünlüğünü göstermeyi amaçlayan danslı, eğlenceli ve dinî amaçlı şenliklere verilen ad.

potlak, -ğı [*eT.* botū-la-mak > pot-la-k] *{ağız} is.* Deve ve domuz yavrusu. [DS]

potlama, [pot-la-ma] *is.* Potlamak eylemi.

potlamak[1], [*eT.* botū > pot-la-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(u)-yor]* **1.** (Hayvan için) yavrulamak. **2.** (Deve için) yavrulamak. *{eAT} (aynı)* **3.** (Manda için) yavrulamak. [DS]

potlamak[2], [pot-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(u)-yor]* Budamak. [DS]

potlanma, [pot-la-n-ma / pot-lan-mak] *is.* Potlanmak eylemi.

potlanmak[1], [pot-la-n-mak] *dönşl. f. [-ır]* (Giyecek için) pot meydana gelmek; pot yapmak; potu olmak.

potlanmak[2], [*eT.* botū > pot-la-n-mak] *dönşl. f. [-ır]* Deve yavrusu sahibi olmak.

potlu, [put-lu] *sf.* (Elbise için) potu olan.

potmak, [port *(yans.)* > pot-mak] *{ağız} gçsz. f. [-ar]* **1.** Yolundan sapmak. **2.** Kaçmak. [DS]

potnak, -ğı [*eT.* botū *(deve yavrusu)* > pot(u)-n-ak] *{ağız} is.* Ayı ve domuz yavrusu. [DS]

poto, [botū > potō] *{eT} is.* Deve yavrusu; genç deve.

potok, -ğu [*eT.* botū / botō > botu-k / potu-k / poto-k] *{ağız} is.* Deve yavrusu. [DS]

potometre, [Fr. potomètre] *(potome'tre) is. bot.* Bir bitkinin su soğurma derecesini ölçemeye yarayan alet.

potot[1], -du [? potot] *{ağız} is.* Olgun dut meyvesi. [DS]

potot[2], -du [potot] *{ağız} is.* Ham meyvenin ağızda bıraktığı burukluk. [DS]

potpot, [pot+pot] *{ağız} is.* Motosiklet. [DS]

potpuri, [İsp. olla podrida > Fr. pot *(çanak)* + pourri *(çürük)*] *is.* **1.** Operalardan alınan ve birbiri ile ilgisi ve belli bir düzeni olmaksızın birbirine bağlanarak söylenen müzik. **2.** Çeşitli müzik eserlerinden sevilen bölümlerin art arda söylenmesi ile oluşturulan bütün.

potrel, [Fr. poutrelle] *is.* → putrel.

potruk, -ğu [? potruk] *{ağız} is.* Her yönden esen yel; fırtına. [DS]

potturma, [port *(yans.)* > pot-tur-ma] *{ağız} is.* Tandıra gömerek pişirilen pancar. [DS]

potturmak[1], [port *(yans.)* > pot-tur-mak] *{ağız} gçsz. f. [-ur]* **1.** Fırlayıp kaçmak. **2.** (Çok sıkılan bir şeyin içinde bulunan için) yerinden, yatağından çıkmak. [DS]

potturmak[2], [port *(yans.)* > pot-tur-mak] *{ağız} gçl. f. [-ur]* Pişmiş pancarın kabuğunu soymak. [DS]

potuç[1], -cu [*eT.* butık > boduç > potuç ?] *{ağız} is.* **1.** Ağaç su kabı. **2.** Su bardağı. [DS]

potuç[2], -cu [botū > potu-ç] *{ağız} sf.* (Kişi için) kısa boylu; bodur; tıknaz. [DS]

potuk[1], -ğu [*eT.* botū > botu-k / potu-k پوطوق / Bul. potók [Tietze]] *{ağız} is.* **1.** Deve yavrusu. **2.** Manda

yavrusu. **3.** Köpek yavrusu. **4.** Ayı yavrusu. **5.** Domuz yavrusu. **6.** *{OsT}* Tavşan yavrusu. [DS]

potuk²,-ğu [Erme. pot > pot-uk] *{ağız} sf.* **1.** Kırmalı ve geniş; potu olan. **2.** *is.* Perde, yastık vb. eşyalara kendi kumaşından yapılan pervaz. [DS]

potuk³, -ğu [potu-k] *sf.* **1.** Kısa boylu; tombul; tıknaz. **2.** Tombul. ◘ **potuk pastırma,** *{ağız} Sığır budunun alt bölümü ile yapılan pastırma.* [DS]

potuk⁴, -ğu [potu-k] *{ağız} is.* Üzüm bağlarındaki küçük arklar. [DS]

potuk⁵, -ğu [potu-k] *is. bot.* Karabuğdaygillerden, 20-60 cm. kadar boylanabilen, sarı renkli boyar madde elde edilen bir yıllık otsu bitki, *(Polygonum bellardii).*

potukal, [Fr. portugal => pōtukal] *(po:tukal) {ağız} is.* Portakal. [DS]

potunna, [? potunna / poturna] *{ağız} is.* Ağız kavgası; anlaşmazlık. [DS] ◘ **potunaya düşürmek,** *{ağız} Yerine ve zamanına uygun düşürüp yenmek; güç duruma düşürmek.* [DS]

potur¹, [İt. pantolone > Fr. pantolon => pantol > pontur > potur] *is.* **1.** Arkası şalvar gibi kırmalı olup diz kapağına kadar geniş olarak inen, dizden altı bacakları tamamen saracak kadar dar olan bir tür pantolon. **2.** *sf.* Kıvrımlı; potlu; kırmalı.

potur², [pot-ur / çop-ur] *{ağız} sf.* **1.** Yüzünde çiçekbozuğu olan; çopur. **2.** (Kişi için) vücudu ve gövde yapısı biçimsiz olan; çirkin. **3.** Budaklı ağaç. **4.** Alçak ve sık çalılıkların arası veya altlarındaki boşluk. [DS] ◘ **potur satır,** *{ağız} 1. Girintili çıkıntılı; pürüzlü. 2. Budaklı.* [DS]|| **potur yüzlü,** *{ağız} (Kişi için) yüzünde çiçekbozuğu olan.*[DS]

potur³, [? potur] *{ağız} is.* Bir tür ayakkabı. [DS]

potur⁴, [Far. bilūr => billūr / bullūr > buldur > potur ?] *{ağız} is.* **1.** Çay bardağı. **2.** Su tası. [DS]

poturamak, [pot *(yans.)* > pot-ur-a-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [r(u)-yor]* Birdenbire fırlamak. [DS]

poturdak, -ğı [pot-ur-da-k] *{ağız} is.* Motosiklet. [DS]

poturlu, [potur-lu] *sf.* Potur giymiş olan.

poturna, [? poturna / potunna] *{ağız} is.* **1.** Ağız dalaşı; tartışma; anlaşmazlık. **2.** Kavga. [DS]

pound, [İng. pound] *(paund) is.* **1.** Yirmi şilin değerinde yüz peniden oluşan İngiliz parası. **2.** İngilizlerin kullandığı yaklaşık 0,4536 kg'lık temel kütle birimi; libre, kısaltması: lb.

pov¹, [pov *(yans.)*] *{ağız} is.* **1.** Birini korkutmak amacıyla saklanılan yerden birdenbire çıkarken söylenen söz. **2.** Top mermisinin çıkardığı ses. [DS]

pov², [boğ *(küf)* > pov] *{eT} is.* Ekmek küfü. [DLT]

pov³, [*eT.* bōğ *(bohça)* > pov] *{ağız} is.* **1.** Bohça. **2.** Tülbent baş örtüsü. **3.** Birisine götürülen armağan. [DS]

pov⁴, [? pov] *{ağız} is.* İçinde kahve kavrulan toprak kap. [DS]

povar, [muñar > pınar / buñar > povar] *{ağız} is.* Pınar. [DS]

poy, [Far. bōy => poy] *is. bot.* Kırmızı bibere benzeyen tohumları karabiberle karıştırılarak pastırma çemeni yapımında kullanılan, 30-50 cm. kadar boylu bir otsu bitki; çemen otu, *(Trigonella joenumgraecum).*

poydurmak, [poy-dur-mak] *{ağız} gçl. f. [-ur]* **1.** Caydırmak; döndürmek. **2.** Darıltmak; kaçırtmak; ürkütmek. **3.** Koşturmak. [DS]

poylak, -ğı [Bulg. poylak] *is.* İmparatorluk döneminde hem asker hem de bekçi niteliğindeki ordu mensubu kimselere verilen ad.

poymak¹, [poy-mak] *{ağız} gçsz. f. [-ar]* **1.** Caymak; dönmek. **2.** Ürküp kaçmak; savuşmak. **3.** (Koşan hayvan için) ürkerek birdenbire yer ve yön değiştirmek.[DS]

poymak², [poy-mak] *{ağız} gçsz. f. [-ar]* Yankılanmak. [DS]

poynak, [poy-(u)n-ak] *{ağız} sf.* (Hayvan için) ürküp kaçmayı huy edinen. [DS]

poyra¹, [Far. būriya = > borya / poyra] *is.* **1.** Hasır. **2.** *{ağız}* Toprak damlı evlerin tavanına konulan hasır. [DS]

poyra², [Yun. poreia] *{ağız} is.* **1.** Araba tekerleğinde dingilin geçtiği ve parmakların bağlandığı yuvarlak bölüm; göbek. **2.** Su değirmeninde oluktan gelen basınçlı suyu çarka yönlendiren dar ağaç boru. **3.** Değirmen çarkı. **4.** Çeşme. **5.** Çeşme yalağı. **6.** Yer altına döşenen ağaç su borusu. [DS] ◘ **poyra deliği,** *Bir tekerleğin ortasında bulunan delik.*

poyralama, [poyra-la-ma] *is.* Poyralamak eylemi.

poyralamak, [poyra-la-mak] *gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Bir taşıtın tekerlek poyrasına dingil kutusunu tespit etmek.

poyraz, [Yun. boreas] *is.* **1.** Türkiye'de kuzeydoğudan esen sert ve soğuk rüzgâra verilen ad. **2.** Kuzey yönü. **3.** Soğuk yüzünden el ve yüz gibi açıkta kalan deride oluşan çatlaklar.

poyrazlağı, [poyraz-lağı] *{ağız} is.* Kuzey taraf. [DS]

poyrazlama, [poyraz-la-ma] *is.* Poyrazlamak eylemi.

poyrazlamak, [poyraz-la-mak] *gçsz. f. [-r] [-l(ı)-yor]* (Hava veya rüzgâr için) poyraza dönmek; kuzeydoğudan rüzgâr esmeye başlamak.

poytu, [*eT.* botü > poytu] *{ağız} is.* Deve yavrusu. [DS]

poz, [Yun. pausis *(durma)* > Lat. pausare *(durmak)* > Fr. pose *(tavır)*] *is.* **1.** Vücudun duruşu; duruş. **2.** Fotoğraf makinesinde objektifin açık kaldığı süre. **3.** *mecaz.* Doğallıktan yoksun olma; gösteriş amaçlı ve yapmacıklı davranış; kurum; çalım; fiyaka; caka; afi. **4.** Resim; fotoğraf. **5.** Balede bir an için hareketsiz kalan dansçının durumu. ◘ **poz atmak,** *Gösteriş amacıyla yapmacıklı tavırlar takınmak; çalım satmak; kurumlanmak.*|| **poz kesmek,** *Çalım*

satmak; gösteriş yapmak.|| **poz süresi,** *Bir şeyin fotoğrafını çekerken görüntünün duyar katta yeteri kadar saptanabilmesi için gerekli olan süre.*|| **poz vermek,** *Resim yaptırmak ya da fotoğraf çektirmek için uygun durum almak ve belli süre o şekilde kalmak.*|| **poz yapmak,** *Çalım satmak; gösteriş yapmak.*

poza[1], [İt. posa] *is.* **1.** Baskı sırasında kâğıdın kaymasını önlemek için kenarlarda bulunan ve kâğıdı delerek sabitleştiren küçük uçlara verilen ad. **2.** Bu uçların kâğıt üzerinde bıraktığı iz veya delik.

poza[2], [moza / poza] *{ağız} is.* Domuz yavrusu. [DS]

poza[3], [boza] *{ağız} is.* Arpa suyundan yapılan bir tür boza.[DS]

pozak, -ğı [mozak / pozak] *{ağız} is.* **1.** Domuz yavrusu. **2.** Ayı yavrusu. [DS]

pozan, [? pozan] *{ağız} is.* Üzüm bağı. [DS]

pozfırını, [poz+fırın-ı] *{ağız} is.* Fırının ekmek çıktıktan sonraki sıcaklığı; az sıcaklık. [DS]

pozisyon, [Fr. pozition] *is.* **1.** Bir yerde bulunan kişi veya nesnenin duruş biçimi; konum. **2.** Bir kimsenin bir topluluk içindeki yeri, nüfuzu ve mevkii; konum. **3.** Dansçının ayaklarının yere basış ve kollarının boşlukta duruş biçimlerinden her biri. ⧉ **pozisyon almak,** *1. Bir iş veya harekete başlamadan önce en uygun duruma geçmek. 2. Bir durum karşısında kendini savunabilecek tavır takınmak; görüşünü net bir şekilde belirlemek.*|| **pozisyon bildirmek,** *Bankacılıkta, hesap sahibine belli bir tarihe göre hesabının kalıntısını bildirmek.*

pozitif, [Lat. positivus *(olumlu önerme)* > Fr. positif] *sf.* **1.** Bilime, deneye, olguya, araştırmaya dayanan; deney ürünü olan; müspet; olumlu. **2.** Olgulara, deneylere dayalı olarak bazı nitelikleri belli olan; olumlu; müspet. **3.** Aranılan ya da istenilen durumu veya şeyi ortaya koyan; istenilen sonucu veren; müspet; olumlu. **4.** *zf.* İstenilen ve aranan sonucu ortaya koyar biçimde. **5.** *is.* Negatiften agrandisman yardımı ile çekilen ve konunun tam görüntüsünü veren resim; pozitif resim. **6.** *fel.* Hegel'e göre olumsuzlamanın olumsuzlaması. **7.** *müz.* Doğrudan doğruya tribünün zeminine konulabilin küçük org. ⧉ **pozitif bilim(ler),** *Salt teori kavramlarını bir yana bırakarak yalnız deney sonuçlarından edinilen bilgiler topluluğu; müspet ilimler.*|| **pozitif elektrik,** *Cam çubuğun bir yün kumaşa sürtünmesi ile oluşan ve (+) yüklü elektrik.*|| **pozitif film,** *Gerçek görüntüleri vermek üzere negatıf filmden yapılmış kopya film.*|| **pozitif görüntü,** *Fotoğrafçılıkta, doğadaki renklerin aslına uygun olarak göründüğü görüntü.*|| **pozitif hukuk,** *Bir ülkede yürürlükte olan ve yasama organına tanınan yetkilere göre konulmuş yazılı hukuk kurallarının tümü.*|| **pozitif kutup,** *Elektrik yükü (+) olan kutup.*|| **pozitif sayı,** *Sıfırdan büyük sayı; kendisinden önce (+) işareti bulunan ya da bulunduğu varsayılan sayı.*

pozitiflik,-ği [pozitif-lik] *is.* **1.** Pozitif olma durumu; pozitif olan şeyin durumu ve niteliği. **2.** Artılık. **3.** *fiz.* Pozitif elektriklenme gösteren cisimlerin durumu.

pozitivist, [Fr. pozitiviste] *is. fel.* **1.** Olguculuğa ilişkin; olguculukla ilgili; olgucu. **2.** *is.* ve *sf.* Olguculuk yanlısı.

pozitivizm [Fr. positivisme] *is. fel.* **1.** Fizik ötesi inceleme ve yargıların kuramsal olarak olanaksız ve yersiz olduğunu, bütün felsefî etkinliklerin yalnızca deneyle doğrulanabilen gerçek olayların incelenmesinden ibaret olduğunu savunan August Komte'un sistemi; pozitivizm. **2.** *huk.* Pozitif hukukun doğal hukuka üstün olduğu görüşünü savunan öğreti.

poziton, [Fr. positon] *is. fiz.* → pozitron.

pozitonyum, [Fr. positonium] *is. fiz.* → pozitronyum.

pozitron, [Fr. positron] *is. fiz.* Kütlesi elektronun kütlesine eşit, yükü elektronun yüküne eşit fakat pozitif, fotonların maddeleşmesi ile oluşan ve maddenin enerjiye dönüşmesi ile yok olan, hayat süreleri çok kısa ve atomlara bağlı olarak bulunan karşıt elektron parçası; pozitif elektron; poziton.

pozitronyum, [Fr. positronium] *is. fiz.* Bir negatif elektron ile bir pozitif elektrondan oluşan hidrojen atomu ile belli bir benzerlik gösteren kararsız yapı; pozitonyum.

pozlak, -ğı [boz-la-k] *{ağız} is.* Güvercinden küçük, boz renkli, eti yenir bir tür kuş. [DS]

pozlandırma, [poz-la-n-dır-ma] *is.* Pozlandırmak eylemi.

pozlandırmak, [poz-la-n-dır-mak] *gçl. f. [-ır]* Film üzerinde iyi bir görüntü oluşmasını sağlamak amacıyla fotoğraf makinesinin obtüratörünü yeteri kadar süre ile açık tutmak.

pozmak, [boz-mak] *{ağız} gçl. f. [-ar]* Bozmak. [DS]

pozmetre, [Fr. posemètre] *(pozme'tre) is.* Fotoğraf çekerken gerekli olan poz süresini ayarlamaya yarayan aygıt; fotoelektrik hücre; ışıkölçer.

pozoloji, [Fr. posologie] *is. tıp.* Bir ilacın verilme sürelerini ve dozunu ayarlamayı inceleyen bilim dalı. **2.** Bir ilacın alınma sıklığını ve alınacak miktarı belirleyen hekimlerce yazılmış açıklayıcı yazı.

pozometre, [Fr. posemètre]*is.* → pozmetre.

pozuh, [boz-uk > pozuḫ] *{ağız} sf.* Bozuk. [DS]

pozuk[1], **-ğu** [boz-uk] *{ağız} sf.* Bozuk. [DS]

pozuk[2], **-ğu** [mazı / mazık] *{ağız} is.* Meşe palamudu. [DS]

pöç, [Erme. poč => pöç پوچ / پۉچ] *{ağız} is.* **1.** Kuyruk sokumu kemiği. *{OsT} (aynı)* **2.** Kuyruk. **3.** Hayvanlarda kalçanın arkasındaki et. **4.** Uyluk kemiği. [DS] **5.** *{OsT}* Kalça kemiklerinin birleştiği yer; omaca.

pöçük[1], **-ğü** [Erme. poč'ik] *{ağız} is.* **1.** Kuyruk sokumu. **2.** Büyük baş hayvanların kuyruğu. **3.** Kısa

ve ince kuyruk. **4.** Uyluk kemiği. **5.** Uç; en son nokta. **6.** Köşe; dirsek. **7.** Kıyı; yan. **8.** *sf.* (Kişi için) birinin arkasına takılıp giden. [DS]

pöçük[2], **-ğü** [bür-çük > pürçük / pūçük > pōçük] *(pö:çük)* *{ağız}* *is.* Püskül. [DS]

pöçük[3], **-ğü** [Erme. poč'ik] *{ağız}* *is.* Eteklik. [DS]

pöçük[4], **-ğü** [? pöçük] *{ağız}* *is.* Tarlanın sürülmüş, bakımlı bölümü. [DS]

pöçükçü, [pöçük-çü] *{ağız}* *is.* **1.** Çoban yamağı. **2.** *sf.* (Kişi için) köşede duran. **3.** (İşçi için) ekin biçerken sıralanmış işçilerden tarlanın kıyısından giden. **4.** Hayvan etinde, kuyruk sokumu kısmını seven ve yiyen. [DS]

pöçüklü, [pöçük-lü] *{ağız}* *sf.* Giyimine, kuşamına özen göstermeyen; dağınık. [DS]

pödüklemek, [Far. hodīk => hödük > hödük-le-mek ?] *{ağız}* *gçsz. f.* *[-r]* *[-l(ü)-yor]* Yaşlanmak; ihtiyarlamak. [DS]

pöf, [pöf *(yans.)*] *is.* İğrenme, tiksinti bildiren söz.

pöft, [? pöft / pöht] *{ağız}* *is.* Hınç; öfke; kin. [DS]

pöğrek, [pöğ *(yans.)* > pöğ-re-k] *{ağız}* *is.* Düdük. [DS]

pöh, [pöh *(yans.)*] *{ağız}* *ünl.* Manda kovalama ünlemi. [DS]

pöhpöhlemek, [poh+poh-la-mak] *{ağız}* *gçl. f.* *[-r]* *[-l(ü)-yor]* → pohpohlamak.[DS]

pöhrek, -ği [Erme. p'olorak / p'öğrank] *{ağız}* *is.* → pöhrenk. [DS]

pöhrenk, -gi [Erme. p'ołorak / p'öğrank] *{ağız}* *is.* **1.** Yer altındaki su yolu. **2.** Ağaç ya da topraktan yapılmış su borusu; künk. [DS]

pöht, [pöht / pöft] *{ağız}* *is.* Öç; hınç; kin. [DS]

pökem, [? pökem] *{ağız}* *sf.* Tüm; tamam. [DS]

pökke, [böke / pökke] *{ağız}* *is.* Aşığın çıkıntılı yanı. [DS

pölmek, [böl-mek] *{ağız}* *gçl. f.* *[-er]* Bölmek; parçalamak. [DS]

pölük[1], **-gü** [böl-ük] *{ağız}* *is.* **1.** Bölük; parça. **2.** Pay. [DS]

pölük[2], **-ğü** [belik / pölük] *{ağız}* *is.* Bölünerek örülmüş saç örgülerinden her biri; belik. [DS]

pölüşmek, [böl-üş-mek] *{ağız}* *işteş. f.* *[-ür]* Paylaşmak. [DS]

pölüt, -dü [Ar. bellūd => pelit] *{ağız}* *is.* Çınar, meşe vb. ağaçların meyvesi; pelit. [DS]

pölütçü, [pölüt-çü / pelit-çi] *{ağız}* *is.* Meşe palamudu yiyen bir tür karga.[DS]

pönek, -ği [? pönek] *{ağız}* *is.* Ahırdaki gübreyi dışarı atmaya yarayan küçük pencere. [DS]

pöntügüz, [pöntü ? + göz] *{ağız}* *is.* Sıçan; fare. [DS]

pör, [Far. per] *{ağız}* *is.* Değirmenin dönmesini sağlayan düzenek. [DS]

pörçük, -ğü [Erme. pöçük] *{ağız}* *is.* Kuyruk. [DS]

pörçümek, [pörç-ü-mek] *{ağız}* *gçsz. f.* *[-r]* (Pamuklu, yünlü eşya ve giyecekler için) tiftiklenmek; havlanmak. [DS]

pörek, -ği [Erme. p'olorak / p'öğrank ? => pörek] *{ağız}* *is.* **1.** Pınar; kaynak. **2.** Künk. [DS]

pörenk, -gi [Erme. p'ołorak / p'öğrank] *{ağız}* *is.* Künk.[DS]

pörk[1], [börk > pörk] *{ağız}* *is.* **1.** Erkeklerin giydiği bir tür başlık; takke; külah. **2.** Yünden örülmüş baş örtüsü. [DS] ⊡ **pörk dikme,** *{ağız}* *Nişan almak için baştaki şapkalı bir değneğe geçirerek hedef koyma.* [DS]

pörk[2], [? pörk] *{ağız}* *is.* *folk.* Düğünde, gelinin baba evinden yola çıktığını bildiren haber. [DS]

pörmek, -ği [? pörmek] *{ağız}* *is.* Davar, sığır sürüsü. [DS]

pörnek, -ği [? pörnek] *{ağız}* *is.* **1.** İnsanların ortak yararları için oluşturdukları topluluk. **2.** Koyunlarını bir araya katan birkaç kişinin oluşturduğu topluluk. **3.** Başkalarının sürüsüne katılan küçük davar sürüsü. [DS] ⊡ **pörnek pörnek,** *{ağız}* *Küme küme; top top.* [DS]

pörsü, [? pörsü] *{ağız}* *is.* Domuz yavrusu. [DS]

pörsük, -ğü [por-su-mak / pors-u-mak / pörsümek > pör-sü-k] *sf.* Çeşitli nedenlerle gevşeyip sarkmış; porsuk.

pörsüklük,-ğü [pör-sü-k-lük] *is.* Porsumuş olma durumu; porsuk olma durumu; porsukluk.

pörsüme [pör-sü-me] *is.* Pörsümek eylemi.

pörsümek, [pör-sü-mek] *gçsz. f.* *[-r]* **1.** Çeşitli nedenlerle gevşeyip sarkmak; diriliğini, tazeliğini ve canlılığını kaybetmek; yüzeysel gerginliği gitmek; porsumak. **2.** *{ağız}* Yaşlanmak; kocamak. [DS]

pörsütmek, [pörsü-t-mek] *{ağız}* *gçl. f.* *[-ür]* Yaşlandırmak. [DS]

pört, [part / pert / pırt / pıt / pit / port / pört / pürt *(yans.)*] *is.* Bir yerde sıkışan sıvı ve başka maddenin kurtuluşunu, birden fırlayıp çıkmasını, dağılmasını, patlamasını ve bu sırada çıkan sesi anlatan kök. [Zülfikar] *pört-le-mek, pört-le-k*

pörtdeme, [pört+de-me ?] *{ağız}* *ünl.* (İlenç sözü olarak) öl; üzül! [DS]

pörtdetme, [pört-de-t-me] *{ağız}* *is.* Haşlama et yemeği. [DS]

pörtelek, -ği [pört-ele-k] *{ağız}* *is.* Böbrek. [DS]

pörtlecen, [pört-le-cen] *{ağız}* *is.* zool. Serçeden büyükçe, sırtı kızıl kahverengi, göğsü ve karnı kül rengi, çalıdan çalıya sıçrayarak dolaşan bir kuş. [DS]

pörtlek,-ği [pört *(yans.)* > pört-le-k] *{ağız}* *sf.* **1.** (Göz için) dışa çıkmış; fırlamış; patlak. **2.** *is.* Cıvık şeylerin kabuğunu delerek dışarı çıkmış hâli. [DS]

pörtleme, [pört *(yans.)* > pört-le-me] *is.* Pörtlemek eylemi.

pörtlemek, [pört *(yans.)* > pört-le-mek] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(ü)yor]* **1.** (Göz için) kızgınlık, öfke, şaşkınlık gibi nedenlerle aşırı derecede açılarak dışarı fırlamış gibi olmak. **2.** (Olgun meyve vb. içi sıvı dolu şeyler için) kabuğunu veya derisini yırtarak dışarı çıkmak, akmak; fırlamak. **3.** (Cıvık hamur, çamur gibi şeyler için) göz göz kabarmak. **4.** (Kaynak suyu için) topraktan kaynayıp çıkmak. [DS]

pörtletme, [pört-le-t-me] *is.* Pörtletmek eylemi.

pörtletmek, [pört-le-t-mek] *gçl. f. [-ir]* **1.** Pörtlemesini sağlamak; pörtlek duruma getirmek. **2.** (Göz için) çok açarak bakmak. **3.** *{ağız}* Bir şeyin içini dışına çıkartmak. [DS] **4.** *{ağız}* Ağızdan söz kaçırmak. [DS]

pörtmek, [pört-mek / bört-mek] *{ağız} gçsz. f. [-er]* Şişip kabarmak. [DS]

pörtük, -ğü [pört-ük / bört-ük] *{ağız} sf.* **1.** (Surat için) asık. **2.** (Yaprak vb. için) soğuğun etkisi ile buruşmuş. [DS]

pörtül, [pört-ül ?] *{ağız} sf.* Parça; kesme; kübik. [DS]

pörü[1], [? pörü] *{ağız} is.* **1.** Büyük başlı, demir ayakkabı çivisi. **2.** Menteşenin kapıya çakılan parçası. **3.** Birbirinin içine geçen iki çivi şeklindeki menteşe. [DS]

pörü[2], [Yun. poreia] *{ağız} is.* Su değirmeninin çarkını çeviren araç; poyra. [DS]

pörük, -ğü [? pörük] *{ağız} is.* Baca. [DS]

pörüşmek, [bur-uş-mak > pörüş-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ür]* (Meyve için) buruşmak; pörsümek. [DS]

pörüşük, -ğü [pörüş-ük] *{ağız} sf.* Buruşuk. [DS]

pöseğ, [pus-mak > pöseğ] *{ağız} is.* Soğuk havalarda dallarda görülen buz; kırcı. [DS]

pösenti, [pus-an-tı > pösenti] *{ağız} is.* Yağmur ve kar taneleri. [DS]

pöslük, -ğü [pös-lük] *{ağız} is.* Hayvan gübrelerinin ahır dışında atıldığı, biriktirildiği yer; gübrelik; çöplük. [DS]

pösermek, [pös-er-mek] *{ağız} gçsz. f. [-ir]* **1.** Buruşmak; pörsümek. **2.** Nemlenen şeyin hacmi genişlemek. [DS]

pösnük, -ğü [pös-lük / pösnük] *{ağız} is.*→ pöslük. [DS]

löstek, -ği [Far. postākī ?] *{ağız} sf.* (Kişi için) kısa boylu; kısa bacaklı. [DS]

pösteki, [Far. pōstākī] *is.* Koyun veya keçi postu. ☞ **pösteki saydırmak,** *Bir kimseye içinden çıkılmaz bir iş vererek uğraştırmak.*|| **pösteki saymak,** *Ağır ilerleyen ya da zor yürütülen güç bir iş ile uğraşmak zorunda kalmak.*|| (birinin) **pöstekisini sermek,** *Bir kimseyi yerinden kımıldayamayacak kadar ağır bir şekilde dövmek; pestilini çıkarmak.*|| **pöstekiyi kurtarmak,** *Hoş olmayan bir işten sıyrılmak; bir beladan yakayı kurtarmak.*

pöstük, -ğü [pös-(ü)t-ük ?] *{ağız} is.* Erik. [DS]

pösük, -ğü [pös-ük ?] *{ağız} is.* Çalılık yer. [DS]

pösüne, [pös-ün-e ?] *{ağız} sf.* Sünepe; uyuşuk; pasaklı. [DS]

pösürüklü, [pös-ür-ük-lü] *{ağız} sf.* Sünepe; pasaklı.[DS]

pöşgür, [Far. pīş *(ön)* + -gīr *(tutulan)*] *{ağız} is.* Peçete. [DS]

pöşke, [? pöşke] *{ağız} is.* Soba. [DS]

pöşmük, [? pöşmük] *{ağız} is.* **1.** Hela. **2.** Hayvan pisliklerinin atıldığı yer. [DS]

pötelek, -ği [pört-ele-k / pöt-ele-k] *{ağız} sf.* **1.** (Göz için) dışarıya doğru çıkık; pörtlek. **2.** *is.* Tomurcuk. [DS]

pötibör, [Fr. petit *(küçük)* + beurre *(tereyağ)*] *is.* Tereyağlı, küçük kuru bisküvi.

pötifur, [Fr. petit-four] *is.* Kuru hamurdan hazırlanarak arasına krema doldurulan ve üzeri şekerleme ile kaplanarak bir lokmada yenen küçük pasta.

pötikare, [Fr. petit-carreau] *is.* **1.** Küçük kareli kumaş; pitikare. **2.** *sf.* Bu kumaştan yapılmış.

pötlemek, [pöt-le-mek] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(ü)-yor]* (Herhangi bir şey için) birdenbire ortaya çıkmak. [DS]

pöttürmek, [bört-tür-mek] *{ağız} gçl. f. [-ür]* (Yiyecek için) az pişirmek; az haşlamak; börttürmek. [DS]

pötün, [Fr. pottine => potin] *{ağız} is.* Potin. [DS]

pötür, [pöt-ür] *{ağız} is.* Pürüz. ☞ **pötür satır,** *{ağız} 1. (Nesne için) biçimsiz. 2. (Yüzey için) pürüzlü.* [DS]

pötürdetmek, [pöt-ür-de-t-mek] *{ağız} gçl. f. [-ir]* Sert bir şeyi ses çıkartarak yemek; kütürdetmek [DS]

pötürleşmek, [pötür-le-ş-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* (Sivri şey için) kütleşmek. [DS]

pötürlük, -ğü [pötür-lük] *{ağız} is.* çalılık. [DS]

pötürmek, [büt-ür-mek / pütür-mek] *{eT} gçl. f. [-ür]* **1.** Sağlam hale koymak. [DLT] **2.** İspat etmek. [DLT]

pöy[1], [pöy *(yans.)*] *is.* Haykırarak ağlamayı belirten kök. [Zülfikar] *pöy-kür-mek*

pöy[2], [böğ] *{ağız} is.* Örümcek. [DS]

pöykürmek, [pöy *(yans.)* >pöy-kür-mek] *{ağız} gçsz. f. [-ür]* **1.** Yüksek sesle hıçkırarak ağlamak; höykürmek. **2.** Fışkırmak; höykürmek. **3.** *gçl. f.* Fırlatmak. [DS]

pöyre, [Yun. poreia] *{ağız} is.* **1.** Künk. **2.** Su değirmeninde oluğun ucuna takılan ve suyun çarka hızla çarpmasını sağlayan boru; poyra. [DS]

pöyrek, -ği [Yun. poreia] *{ağız} is.* Künk. [DS]

pöyrenk, -gi [Yun. poreia ?] *{ağız} is.* Künk. [DS]

pözik, -ği [? pözik] *{ağız} is.* Ergenlik sivilcesi. [DS]

pözü, [pazı] *{ağız} is.* Hamur topağı; pazı. [DS]

pözülemek, [pözü-le-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ü)-yor]* Hamuru ekmek yapılacak büyüklükte küçük topaklara ayırmak; pazılamak. [DS]

PP vitamini, [PP+ vitamin-i] *is. tıp.* Nikotinik asit amidi olup pridinden türeyen bir vitamin; nikotinik amit; nikotinik asit; $C_6H_6N_2O$.

Pr[1]**.** [Fr. prothrombine] *kısalt. tıp.* Quick zamanı veya pıhtılaşma etmeni olarak da adlandırılan K vitamini yardımı ile karaciğerde sentezlenen ve etkin trombolastinin etkisiyle tamamen trombine dönüşen alfa 2-globülin oranını belirten kısaltma. ☞ **Pr antijeni,** *Tüm insanlarda bulunan ve başta soğuk aglütininler olmak üzere öz antikorlar tarafından belirlenen alyuvar antijeni.*

Pr[2]**.** [İng. praseodymium] *kısalt. kim.* Atom numarası 59, atom ağırlığı 140,90 olup nadir topraklar grubundan bir kimyasal element olan praseodimun sembolü.

prafa, [Lat. preferantia *(öne taşımak)* > Fr. préférence => prafa] *(p'ra'fa) is.* Çoğunlukla üç kişi tarafından oynanan ve otuz iki kâğıtlık poker destesi ile bütün kâğıtların dağıtılarak elinde karo yedilisi bulunan oyuncunun kozu belirlemesiyle başlayan bir iskambil oyunu.

pragma, [Yun. pragma] *(p'ra'gma) is.* **1.** Nesne. **2.** Olay.

pragmacı, [pragma-cı] *(p'ra'gmacı) sf fel.* **1.** Bir düşüncenin doğruluğunun ancak uygulamadan sonra elde edilen sonuç ile ölçülebileceğini ileri süren; başarıya ulaşma olgusunun gerçeğin ölçütü olduğunu savunan; pragmatizmi savunan; pragmatizm yanlısı; pragmatist. **2.** Pragmatizmle ilgili; pragmatist.

pragmacılık,-ğı [pragma-cı-lık] *(p'ra'gmacılık) is. fel.* Bir şeyin doğruluk ve gerçekliğini yalnız ve tek taraflı olarak başarıya ulaşabilme durumuyla değerlendirmek gerektiğini savunan öğreti; pragmatizm.

pragmatist, [Yun. pragma > Fr. pragmatiste] *(p'ra'gmatist) is. ve sf. fel.* Pragmacı.

pragmatizm, [Yun. pragma > Fr. pragmatisme] *(p'ra'gmatizm) is. fel.* Pragmacılık.

praksis, [Yun. praksis *(eylem)*] *(p'ra'ksis) is.* **1.** Marxçı felsefede olayları ve üretim araçlarını yani dünyayı değiştirmek amacım güden eylemlerin tümü. **2.** Sartre'ın varoluşçuluğunda, varlığın tarih içinde kendini açığa vurmasını sağlayan şey.

pralin, [Mareşal Du plessis-Praslin *(aşçısı bulduğu için)* > Fr. pralin] *(p'raline) is.* **1.** Badem, toz şeker ve vanilya yapılan bir tür kek; bademli kek. **2.** Pastacılık ve şekerlemecilikte bazı ürünlerin üzerlerini kaplamakta kullanılan badem, toz şeker ve vanilya karışımı. **3.** Birkaç kez şeker ağdasına daldırılarak üzeri kaplanmış badem veya fındık.

pranga, [İt. branca *(iki nesneyi birbirine bağlayan şey)*] *(p'ra'nga) is.* Eskiden, ağır cezaya çarptırılmış olan mahkûmların ayaklarına bağlanan zincir ve buna bağlı ağır demir kütle. ☞ **pranga cezası,** *Prangaya bağlamak suretiyle cezalandırma.*|| **pranga kaçağı,** *Azılı haydut; şaki.*|| **pranga mahkûmu,** *Prangaya bağlanma cezası almış olan mahkûm.*|| **prangaya vurmak,** *Bir kimsenin ayağına pranga bağlayarak cezalandırmak; prangaya bağlanma cezasını uygulamak; zincire vurmak.*

prangalı, [pranga-lı] *sf* Prangaya vurulmuş; ayağına pranga takılmış olan.

prangasız, [pranga-sız] *sf.* Prangaya vurulmamış; ayağma pranga takılmamış olan.

praseodim, [Yun. prasinos *(pırasa yeşili)* + didymos *(ikiz, çift)* > Fr. praseodymium / praséodim] *(p'raseodim) is. kim.* Atom numarası 59, atom ağırlığı 140,90 olup nadir topraklar grubundan bir kimyasal element, sembolü: Pr.

pratik,-ği [Yun. prassein *(yapmak)* > praktikos / İt. practicus > Fr. pratique] *sf.* **1.** Uygulamaya dönük olan; kılgın. **2.** Eyleme yatkın olan; kılgılı. **3.** Eylemle, uygulama ile ilgili olan; tatbikî; kılgın; kılgılı. **4.** Kolayca uygulanabilir olan; kullanışlı. **5.** Amacma uygun olan; kılgılı; kabil-i tatbik; amelî. **6.** (Kişi için) güçlükleri kestirmeden çözümleyen; işini bilen; gerçekleri iyi değerlendiren; evirgen. **7.** *is.* Bir bilim, sanat ve teknik ile ilgili kuralların, ilkelerin uygulanması, eylem alanına sokulması. **8.** Bazı hareketlerin tekrarlanması ile kazanılan ustalık; uygulama; tatbik; tatbikat. **9.** Bir şeyi yapma biçimi; yöntem; teamül.☞ **pratikte,** *Uygulamada; günlük yaşayışta.*

pratika, [İt. pratica] *(p'rati'ka) is. dnz.* Kıyı sağlık kurumu tarafından bir geminin sağlık denetimi yapıldıktan sonra verilen izin belgesi.

pratikleşme, [pratik-le-ş-me] *(p'ratikleşme) is.* Pratikleşmek eylemi.

pratikleşmek, [pratik-le-ş-mek] *(p'ratikleşmek) gçsz. f. [-ir]* **1.** Pratik duruma gelmek. **2.** Hızla hareket edebilir duruma gelmek. **3.** Pratik olmak.

pratiklik,-ği [pratik-lik] *(p'ratiklik) is.* Pratik olma durumu.

pratisyen, [Fr. praticien] *(p'ratisyen) sf.* **1.** Mesleğini uygulama yoluyla öğrenen. **2.** (Hekim için) herhangi bir alanda uzmanlaşmamış, bedenin bütünü ile ilgili hastalıklarla ilgilenen.

pre- [Lat. pre- *(ön)*] *ek.* Latince kelimelerin başına gelerek *"ön, önce"* anlamları katan ön ek.

predeterminizm, [Fr. prédéterminisme] *(p'redeterminizm) is. fel.* Olayların, Tanrı tarafından, önceden belirlenmiş olduğunu kabul eden felsefî dizge.

prefabrikasyon, [Fr. préfabrication] *(p'refabrikasyon) is.* Önceden üretimi yapılmış standart yapı elemanlarının belirli planlara göre birleştirilmesine dayanan inşaat sistemi; ön üretimli.

prefabrike, [Fr. préfabriqué] *((p'refabrike) sf.* **1.** (Malzeme için) bir fabrikada önceden üretilmiş olarak ve inşaat yerine getirilerek gereken yere takılan. **2.** (Yapı için) bu tür malzemeler ile kurulmuş olan.

preferandum, [Lat. praeferare *(tercih etmek)* > Fr. préférendum] *(p^{i}referandum) is. biy.* Canlıların yaşadığı ortamdaki fizik ve kimyasal koşulun yaşamaya en elverişli olduğu zamanki değer.

prehistorik,-ği [Fr. préhistorique] *(p^{i}rehistorik) sf.* **1.** Tarih zamanları diye adlandırılan dönemden öncesine ilişkin; tarih öncesi. **2.** Tarih öncesinden kalma.

prehistorya, [Fr. préhistoria] *(p^{i}rehistorya) is.* Tarih öncesi.

prekambriyen, [Fr. précambrien] *(p^{i}rekambriyen) is. yer b.* Yerin oluşumu ile Birinci Zaman arasında yaklaşık dört milyar yıl sürdüğü kabul edilen jeolojik zaman; Kambriyen öncesi.

prelüt,-dü [Lat. prealudium *(çalmaya hazırlanmak)* > Fr. prélude] *(p^{i}relüt) is. müz.* Bir saz eseri ya da oyun müziğinden önce seslendirilen ve belli bir biçimi olmayan müzik parçası.

preman, [Sansk. preman] *(p^{i}reman) is.* **1.** Yoğun arzu; tanrısal aşk. **2.** Hinduculukta arınma ayinlerinden sonra yapılan cinsel birleşme ayini.

prematüre, [Fr. prématuré] *(p^{i}rematüre) sf.* (Bebek için) vaktinden önce doğmuş; erken.

prens, [Lat. princeps *(birinci)* > Fr. prince] *(p^{i}rens) is.* **1.** Hükümdar ya da hükümdar ailesinden olan erkeklere verilen soyluluk unvanı. **2.** Bazı ülkelerde en yüksek soyluluk unvanı. **3.** Bir prensliğin başında bulunan yönetici. **4.** Eski Roma'da imparatora verilen ad. **5.** Derebeylik zamanında yetkisini doğrudan bir kraldan alan kişi. **6.** On ikinci yüzyıldan sonra hükümdardan bu unvanı alan ve askerliğin bütün haklarından yararlanan kimse.

prenses, [Fr. princesse] *(p^{i}renses) is.* **1.** Hükümdarın eşi veya kızı. **2.** Hükümdar ailesinden olan kadın ve kızlara verilen soyluluk unvanı. **3.** Bu unvanı taşıyan kişi. **4.** Bir prensliği yöneten kadın hükümdar. **5.** Fransa'da en yüksek soyluluk unvanı. **6.** Beden kısmı kalçaya kadar oturan etek kısmı geniş bir elbise. ❐ **prenses gibi,** *1. (Kadın ve kızlar için) çok güzel. 2. Zarif biçimde.*

prenseslik,-ği [prenses-lik] *is.* **1.** Prenses olma durumu. **2.** Prensesin görevi ve unvanı. **3.** Bir prensesin yönetimindeki toprakların tümü.

prensip,-bi [Fr. principe] *(p^{i}rensip) is.* **1.** Bir şeyin ilk nedeni; sebeplerin en başta olanı; ilke; umde. **2.** Bir şeyin, düzenin dayanağı veya işlevi olan temelleri belirleyen, onun işleyişini yöneten kural ya da yasa; ilke. **3.** Bir olayı tanımlamada kullanılan temel önerme; yasa; ilke. **4.** Bir davranış biçimini belirleyen akıl yürütmenin dayandığı önerme veya varsayım. **5.** Kendine özgün bir davranış biçimini belirleyen ahlaki kural. **6.** Bir şeyin özünü, temelini ve çerçevesini belirleyen nokta, olay veya tutum. **7.** Ayırtıları belirlenmemiş ancak öze ilişkin olan şey. ❐ **prensipler,** *Bir kimsenin ya da grubun titizlikle uyduğu ve kesinlikle ödün vermediği ahlak kurallarının tümü.*

prenslik,-ği [prens-lik] *(p^{i}renslik) is.* **1.** Prens olma durumu; prensin yaptığı iş ve görev. **2.** Bir prens tarafından yönetilen toprakların tümü.

preparasyon, [Fr. préparation] *(p^{i}reparasyon) is.* Eczanelerde, eczacılar tarafından hazırlanan ilaç.

preparat, [Alm. präparat] *(p^{i}reparat) is.* **1.** İlaç fabrikalarında hazırlanıp kutulandıktan sonra eczanelerde satılan ilaç; müstahzar. **2.** Diş hekimliği öğrencilerinin ödev olarak yaptıkları uygulamalı çalışma.

pres, [Fr. presser *(sıkıştırmak)* > presse] *(p^{i}res) is.* **1.** Onarmak, yapıştırmak vb. işler için bir nesneyi iki tabla arasına alarak mekanik ya da hidrolik kumanda ile sıkıştırmaya yarayan makine; mengene; sıkıştırıcı. **2.** Suyu veya yağı çıkarılacak meyveleri sıkmaya yarayan alet; cendere; meyve sıkma aleti. **3.** *spor.* Futbol ya da basketbolde rakip oyuncunun hareket alanını daraltarak topu istediği gibi kullanmasına engel olmaya yönelik sıkı denetimli oyun. **4.** *matb.* Ciltlenecek kitapların yerleştirildiği alet. **5.** Kuru ot, saman vb. tarımsal bir ürünün taşınmasını ve depolanmasını kolaylaştırmak amacıyla hacmini küçülterek geometrik biçim verebilen ve demetleri bağlayan alet. **6.** Peynirin suyunu atmak amacıyla sıkılmasında kullanılan alet. ❐ **pres yapmak,** *Bir takımın hücumu sırasında karşı takım elemanlarınca engelleme amacıyla baskı yapmak; rakibe çok yakın savunma yapmak.*

presbit, [Yun. presbytes *(ihtiyar)* > Fr. presbyte] *(p^{i}resbit) sf.* **1.** (Göz için) göz merceğinin esnekliğini kaybetmesi sonucunda yakındaki nesneleri görememe durumu. **2.** (Kişi için) gözünün merceği esnekliğini yitirdiği için yakındaki nesneleri göremeyen.

presbiteryen, [İng. presbiterian > Fr. présbiterien] *(p^{i}resbiteryen) sf.* **1.** Presbiteryenlikle ilgili; presbiteryenliğe ilişkin. **2.** Presbiteryenlikten yana olan; presbiteryenlik yanlısı. **3.** *is.* Presbiteryenlikten yana olan kimse.

presbiteryenlik,-ği [presbiteryen-lik] *(p^{i}resbiteryenlik) is.* Calvin tarafından öngörülen ve kilisenin yönetimini protestan papazlarıyla laik kişilerden meydana gelen presbiteryum adındaki karma bir kurula vermeyi öngören, kilisenin demokratik kurallara göre işlemesini savunan düzen.

presbiteryum, [Lat. presbiterium] *(p^{i}resbiteryum) is. hrist.* **1.** Eski kiliselerde koro bölmesiyle mihrap arasında kalan yer. **2.** Kilisede ayin sırasında piskoposa yardım eden rahiplerin toplandığı yer. **3.** Aynı kiliseye bağlı rahipler topluluğu. **4.** Presbiteryen kiliselerinde yönetici karma heyet.

presbitlik,-ği [presbit-lik] *(p^{i}resbitlik) is.* Yaşlılığa bağlı olarak göz merceğinde uyum gücünün azal-

ması yani yakın cisimleri görmek için mercekteki içbükeyliğin yeteri kadar artamaması sonucunda ortaya çıkan görme kusuru.

presçi, [pres-çi] *(p'resçi) is.* Pres makinelerinde çalışan işçi.

presçilik,-ği [pres-çi-lik] *(p'resçilik) is.* Pres yapma veya pres kullanma işi.

prese, [Fr. presser > pressé] *(p'rese) sf.* Sıkıştırılmış şey; sıkılmış olan.

presesyon, [Fr. précéssion] *(p'resesyon) is. gök b.* Devinme.

presleme, [pres-le-me] *(p'resleme) is.* Preslemek eylemi.

preslemek, [pres-le-mek] *(p'reslemek) gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* Bir şeyi pres ile sıkıştırmak.

preslenme, [pres-le-n-me] *(p'reslenme) is.* Preslenmek eylemi.

preslenmek, [pres-le-n-mek] *(p'reslenmek) edil. f. [-ir]* Hakkında preslemek eylemi yapılmak; preslemek eylemine konu olmak.

presli, [pres-li] *(p'reslı) sf.* **1.** Presi bulunan; pres sahibi olan. **2.** Presten geçirilmiş olan; presleme işlemi uygulanmış olan.

prestij, [Fr. prestige] *(p'restij) is.* Saygınlık; itibar.

presto, [Lat. presto *(çabuk, canlı)*] *(p're'sto) zf. müz.* **1.** Hızlı ve canlı tempoda. **2.** *is.* Gösterişli ve hızlı çalınan ya da seslendirilen müzik parçası.

prevantoryum, [Fr. préventif *(önleyici)* > préventorium] *(p'revanto'ryum) is.* Verem mikrobu almış olmalarına rağmen henüz hastalığa yakalanmamış kişilerin verem olmalarını önlemek amacıyla bakıldıkları sağlık yurdu.

prezantabl, [Fr. présentable] *(p'rezanta:bl) sf.* Sunulabilir; takdim edilebilir.

prezantasyon, [Fr. présentation] *(p'rezantasyon) is.* Tanıtma; takdim etme; sunma.

prezante, [Fr. présenter] *(p'rezante) is.* Takdim; sunma. ⊡ **prezante etmek,** *Kendini veya bir kimseyi bir topluluğa ya da başka bir kimseye tanıtmak; takdim etmek; sunmak.*

prezervatif, [Fr. préservatif] *(p'rezervatif) is.* Cinsel ilişki sırasında doğum kontrolü ya da zührevi hastalıklardan korunmak amacıyla kamışa geçirilen ya da döl yatağı boynuna takılan plastik ya da kauçuktan yapılma araç; kondom; diyafram; kapak.

prezidyum, [Lat. praesidium] *(p'rezi'dyum) is.* Eski Sovyetler Birliğinde Sovyet Yüksek Meclisini yöneten, vekâlet yoluyla yürüten kurul.

prim, [Fr. prim] *(p'rim) is.* **1.** İşverenin, çalışma verimini artırmak amacıyla çalışanlarına maaş dışında ödediği ek para. **2.** Çalışanların sosyal yardımlarını karşılamak amacıyla işveren ve çalışandan Sosyal Sigortalar kurumunun tahsil ettiği belirli orandaki katılım payı. **3.** İsteğe bağlı özel sigortalarda sigortacıya ödenen para. **4.** Kesinleşmiş bir pazarlığın, yürürlüğe gireceği tarihte alıcı tarafından bozulması durumunda alıcının satıcıya ödemek zorunda kaldığı para. **5.** Normal ölçülerin üstünde verim sağlayan bir işçiye, memura ya da satıcıya ödenen ek ücret. **6.** Sigorta ettirilen şey için belirlenen değer üzerinden sigortalayan kuruluşa ödenen para; sigorta ücreti. **7.** *spor.* İstenilen sonucu alan ya da üstün gayret sergilemiş olan takım ya da oyuncuya ödül için verilen para ve armağan. **8.** Bir hisse senedinin alış fiyatı ile piyasa fiyatı arasındaki fark. **9.** *mecaz.* Bir hatayı, kusuru görmezlikten gelme; göz yumma; müsamaha etme. ⊡ **prim vermek,** *Birinin hatasını ve kusurunu görmezlikten gelmek; göz yummak.*|| **prim yapmak,** *Değeri artmak; itibar kazanmak.*

primadonna, [İt. prima donna *(birinci kadın)*] *(p'rimado'nna) is.* **1.**Operada şarkıcı baş kadın. **2.** Uluslar arası yıldız niteliği kazanmış bayan opera şarkıcısı.

primat[1], [Fr. primate] *(p'rimat) is. zool.* Bütün maymunlar ile bazı bilginlere göre insanları da içine alan memeliler takımı; maymunsular.

primat[2], [Lat. primat] *(p'ri'mat) is. hrist.* Bazı piskoposluk merkezlerine verilen onursal unvan.

primatlar, [primat-lar] *(p'rimatlar) is. zool.* Ağaç üstünde yaşayan, tabanlarına basarak iki ayağı üzerine doğrulabilen, yassı tırnaklı, eksiksiz bir diş sistemi, gelişmiş beyinleri olan, maksimileri, maymunları ve bazı bilginlere göre insanı da içine alan memeliler takımı; maymunlar, *(Primate).*

primer, [Fr. primaire] *(p'rimer) sf.* Birinci.

primitif, [Fr. primitif] *(p'rimitif) sf.* **1.** (Gelişmesi söz konusu olan herhangi bir canlı için) gelişmesinin henüz başında olan; ilk durumda bulunan; ilkel; iptidai. **2.** (Kişi için) eğitim öğretim görmemiş, kaba saba; görgüsüz; kültürsüz. ⊡ **primitif toplum,** *İlkel toplum.*|| **primitif sanat,** *Sanayileşmiş Avrupa dışı toplumların yerli sanatları ile Rönesans öncesi Avrupa resim ve heykel sanatına verilen ad.*

primitivizm, [Fr. primitivisme] *(p'rimitivizm) is.* İlkelcilik.

primo- [Lat. primus *(birinci)* > primo-] *(p'rimo-) ek.* Birçok Latince kelimenin başına gelerek *birinci* anlamında terimler türeten ön ek.

printer, [İng. printer] *(p'rint'r) is.* Bir işlemin sonuçlarını kâğıt üzerine yazan bilgisayar parçası; yazıcı; bilgiyazar.

priyapizm, [Fr. priapisme] *(p'riyapizm) is. tıp.* Ağır bir hastalığın belirtisi olarak, cinsel bir istek olmaksızın kamışın sürekli olarak dik ve gergin durması.

priz, [Fr. prendre *(tutmak)* > prise *(tutma)*] *(p'riz) is. elkt.* **1.** Ana hattın akım taşıyan tellerine bağlantı kutupları takılmış ve radyo, televizyon, gece lambası, ütü vb. gibi cihazların fişini takmaya yarayan özel yuva. **2.** Beton karıştırıldıktan sonra kütlenin

sertleşmeğe başladığı ana kadar çimentonun yapısında geçen kimyasal tepkimeler; donma; sertleşme. ⊡ **priz direkt,** *oto. Araya hız küçültücü dişli çifti koymaksızın ana şanzıman milinin hareketini doğrudan yardımcı şanzıman miline aktaran özel vites değiştirme düzeneği.*

prizma, [Yun. prizein *(testere ile biçmek)* > prisma > Fr. prisme] *(p'ri'zma) is. mat.* **1.** Taban denilen paralel iki çokgenin kenarları arasında yer alan dörtgenlerle çevrili katı cisim; biçme. **2.** *fiz.* Işık ışınlarını saptıran ve tayflarına ayıran üçgen prizma.

prizmatik, -ği [Fr. prismatique] *(p'rizmatik) sf mat.* Prizma biçiminde olan.

pro- [Yun. / Lat. pro-] *(p^u^ro-) ön ek.* Yunancadan alınan kelimelerden *"önde, üstünde, için, yerine, lehine"* anlamında birleşik kelimeler yapan ön ek.

probabilizm, [Fr. probabilisme] *(p^u^robabilizm) is. fel.* Mutlak bilgiyi ve doğruyu bilmenin mümkün olmadığını, insan bilgisinin ancak olası bilgiye ulaşabileceğini savunan dogmatizm ile şüphecilik arasında kalan öğreti; Yeni Akademia okulu; olasıcılık.

problem, [Yun. problema *(ortaya atma)* > Fr. problème] *(p^u^roblem) is.* **1.** Karşılığının teoremler ve kurallar gibi bilimsel yollarla bulunması istenen soru. **2.** Mesele; sorun. **3.** *sf mecaz.* (Çocuk için) davranışları normal olmayan, özel olarak eğitilmesi gereken; davranış bozukluğu olan; sürekli sorun çıkaran.

problematik, -ği [Fr. problèmatique] *(p^u^roblematik) sf.* **1.** Problemli; sorunlu. **2.** Sorunsal. **3.** *is.* Belirli bir bilim veya faaliyetle ilgili problemlerin tümü. ⊡ **problematik yargı,** *Kant'çı felsefede, eylem (yüklem) ile eyleyen (özne) arasında sadece olabilirlik ilişkisini kuran yargı.*

problemli, [problem-li] *(p^u^roblemli) sf.* **1.** Problemi bulunan; sorunlu. **2.** (Kişi için) duygusal yönden çeşitli sorunları olan; sürekli sorun çıkaran. **3.** (Ülke, kuruluş, topluluk için) bütünü ilgilendiren bir takım güçlük, sıkıntı ve çıkmaz vb. çeşitli sorunlar içinde olan.

problemsiz, [porblem-siz] *(p^u^roblemsiz) sf.* Herhangi bir sorunu olmayan; sorunsuz.

prodüksiyon, [Lat. producere *(öne çıkarmak, üretmek)* > Fr. production] *(p^u^rodüksiyon) is.* **1.** Üretim. **2.** *sin.* Bir filmin yapımı için gerekli olan çalışmaların tümü; yapım.

prodüktif, [Fr. productif] *(p^u^rodüktif) sf.* **1.** Ürün veren; kâr sağlayan. **2.** Çok ürün veren veya çok kâr sağlayan; verimli.

prodüktivite, [Fr. productivité] *(p^u^rodüktivite) is.* Verilen emeğe ve yapılan masrafa karşılık üretilen miktar; üretme gücü; üretkenlik; verimlilik.

prodüktör, [Fr. producteur] *(p'rodüktör) is.* **1.** *sin.* Yapımcı. **2.** *tic.* Üretici. **3.** Sigorta işletmelerinde sigortaya iş sağlayan kimse.

prodüktörlük, -ğü [prodüktör-lük] *(p^u^rodüktörlük) is.* Prodüktör olma durumu; yapımcılık.

profaj, [Fr. prophage] *(p^u^rofaj) is. tıp.* Bir bakteri ile ortak yaşayan, fakat ona karşı birden mikrop özelliğini tekrar kazanabilen ılımlı bakteriyofaj; provirüs.

profaz, [Fr. prophase] *(p^u^rofaz) is. biy.* İlk evre; hücrede mitoz bölünmenin ilk evresi.

profesör, [Lat. profiteri *(meslek sahibi olmak, bir grup adına fikir söylemek)* > Fr. professeur] *(p^u^rofesör) is.* **1.** Üniversite ve diğer yüksek öğretim kurumlarında en yüksek seviyedeki akademik unvan. **2.** Bu unvanı almış öğretim üyesi.

profesörlük,-ğü [profesör-lük] *(p^u^rofesörlük) is.* **1.** Profesör olma durumu. **2.** Profesörün işi ve görevi. **3.** Profesörün görev süresi.

profesyonel, [Fr. profession *(meslek)* > professionel] *(p^u^rofesyonel) sf.* **1.** Bir işi kazanç sağlamak amacıyla, uzmanlaşmış olarak yapan. **2.** Bir işi yetkin biçimde yapan; yetkin. **3.** *spor.* (Sporcu için) bir sporu yapmak ya da öğretmek için para alan. **4.** Herhangi bir alanda deneyim sahibi olan. ⊡ (bir işin) **profesyoneli olmak,** *O işin bütün inceliklerini, ayrıntılarını ve açıklarını kavramış olmak.*

profesyonelleşme, [profesyonel-le-ş-me] *(p^u^rofesyonelleşme) is.* Profesyonelleşmek durumu ve eylemi.

profesyonelleşmek, [profesyonel-le-ş-mek] *(p^u^rofesyonelleşmek) dönşl. f [-ir]* Profesyonel duruma gelmek.

profesyonellik,-ği [profesyonel-lik] *(p^u^rofesyonellik) is.* **1.** Profesyonel olma durumu. **2.** Profesyonel bir sporcunun yasa ve yönetmeliklerle belirlenmiş konumu.

profil, [Lat. pro *(ön)* + filare *(şerit)* > Fr. profile] *(p^u^rofil) is.* **1.** İnsan yüzünün yandan görünüşü; yanay. **2.** Yandan bakıldığında bir cismin yalnız dış çizgilerle belirgin görünüşü; slüet. **3.** Yol, hendek vb. yapının enine kesiti. **4.** Çekme veya haddeleme yoluyla elde edilen ray, putrel, köşebent, U veya T kesitli demir ürünlerinin bütününe verilen ad. **5.** Bir mimari ögeyi, silme veya silme gövdesini oluşturan çeşitli bölmelerini göstermeye yarayan düşey kesit; yanay. **6.** *mat.* Yanay. ⊡ **profil doğrusu,** *Yanay doğrusu.*|| **profil düzlemi,** *Yanay düzlemi.*

profilaksi, [Fr. prophylaxie] *(p^u^rofilaksı) is. tıp.* Korunma.

profilograf, [Fr. profilographe] *(p^u^rofilograf) is.* Karayollarının profilindeki bozukluğu veya düzensizliği küçük ölçekli harita üzerinde çizmeye yarayan aygıt.

proforma, [Lat. pro forma *(şekil için, şeklen)*] *(p^u^rofo'rma) is.* Şekil bakımından; şekil olarak. ⊡ **proforma fatura,** *Herhangi bir malın kesin satışı yapılmadan önce bilgi sahibi olmak veya bazı yasal işlemleri gerçekleştirmek amacıyla satıcının alıcıya*

vermiş olduğu fatura bilgilerini kapsayan belge; ön fatura.

progenez, [Lat. pro *(ön)* + nenesis *(oluşum)*] *(p"rogenez / (p"rojenez) is. biy.* Yumurtanın döllenmesinden önce insan dölünü etkileyen çevre ve kalıtım etmenlerinin tümü.

progenezik, -ği [Lat. pro*génésique*] *(p"rogenezik) sf. biy.* Döllenmeden önce oluşan.

progesteron, [Fr. progestérone] *(p"rogesteron) is. biy.* Döl yatağı mukozasını değişikliğe uğratarak döllenmiş yumurtanın yuvalanmasını ve gelişmesini kolaylaştıran yumurtalıktaki sarı cismin salgıladığı hormon; lütein; $C_{21}H_{30}O_2$.

program, [Yun. programma *(ön yazı)* > Fr. programme] *(p"rogram) is.* **1.** Belirli şartlara ve düzene bağlı olarak gerçekleştirilmek istenen işlerin bütünü. **2.** Bir yayın kurumunda önceden hazırlanmış olarak belirli bir yerde, belirli bir zamanda ve bir dönemde sunulan gösteri, konferans, yayın vb. etkinliklerin tümü. **3.** Bu tür etkinliklerin dökümünün yer aldığı belge. **4.** Bir konsere, toplantıya, gösteriye katılan sanatçıların ve yapacakları etkinliğin yazıldığı kâğıt; broşür. **5.** Bir tören, kutlama veya çalışma için öngörülen etkinliklerin tümü; sıralı döküm; izlence. **6.** Bir kimsenin, bir partinin vb. grubun belirli bir dönem için ya da gelecekte yapmayı planladıkları iş ve yönlendirme tasarılarının bütünü; izlence. **7.** Bir sınıfta ya da dönemde ele alınması gereken ya da sınava gireceklerin sorumlu oldukları ders ve konuların dökümü; izlence. **8.** Okullarda, haftanın belli günlerinde, belli saatlerde öğrencilere okutulacak dersleri gösteren cetvel. **9.** Bir hesap makinesinden veya otomatik aygıttan istenen işlem dizisinin yapılması için gerekli bilgi, veri ve anlatımların tümü. **10.** Bir işi bilgisayara yaptırabilmek için bir araya getirilmiş, bilgisayarda yürütülmeye elverişli veriler ve komutlar dizisi. **11.** Tasarlanıp gerçekleştirilebilecek bir binanın kesin özelliklerini gösteren ve incelemelerinde, araştırmalarında, projelerini oluşturmalarında temel almaları için aday mimarlara verilen yazılı açıklama. **12.** Bir çamaşır makinesi, bulaşık makinesi veya otomatik takım tezgâhı, bir kimyasal reaktör, bir bilgisayar vb. gibi herhangi bir makinen gerçekleştirmek zorunda olduğu, çoğu kere çevrimsel işlemler dizisinin betimlenmesi. ⊕ **program bütçe tekniği,** *Çeşitli kamu odaklarının seçtikleri amaç ve hedeflerin saptanmasını, bu amaç ve hedeflere ulaşmayı sağlayacak araçların tanımlanmasını ve bu araçlar arasında en etkili olanı seçmeye olanak tanıyan yöntem.*|| **program kredisi,** *Alıcı için bir sermaye oluşturmakla birlikte kullanımı özel projelerin uygulanmasına bağlı olmayan borç.*|| **program paketi,** *Aynı uygulama ve aynı işlev için çeşitli kişilerce uygulanmak üzere hazırlanmış tam ve belgelenmiş bilişim programları kümesi.*

programcı, [program-cı] *(p"rogramcı) is.* **1.** Program yapan kişi; yapımcı. **2.** Radyo ve televizyon programları hazırlamakla görevli kişi. **3.** Bir çalışmayı programlamakla görevli kimse. **4.** Bir gösteri salonunda, özellikle tiyatroda program satan veya dağıtan kimse. **5.** Bilgisayar programlarını hazırlamakta uzmanlaşmış kimse.

programcılık,-ğı [program-cı-lık] *(p"rogramcılık) is.* **1.** Programcının yaptığı iş veya mesleği. **2.** Program yapma veya hazırlama işi.

programlama, [program-la-ma] *(p"rogramlama) is.* **1.** Programlamak eylemi; programlaştırma. **2.** Bir işin gerçekleştirilmesi amacıyla gerekli işlemlerin saptanması, tanımlanması ve bu işlemlerin sırasının belirtilmesi ile ilgili etkinliklerin tümü. ⊕ **programlama dili,** *bsy. Bir programı bilgisayara girebilmek için kullanılan makine dili.*

programlamak, [program-la-mak] *(p"rogramlamak) gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* **1.** Yapılması gereken işleri belirli bir düzene ve sıraya koymak; programa bağlamak; programlaştırmak; program yapmak. **2.** *bsy.* Bir programın çözümü için gerekli olan algoritmanın programını yazmak. **3.** Bir düzeneğe yapması gereken işlem ve iş sırasını belirleyen komutlar dizisini uygulamak.

programlanma, [program-la-n-ma] *(p"rogramlanma) is.* Programlanmak eylemi.

programlanmak, [program-la-n-mak] *(p"rogramlanmak) edil. f. [-ır]* **1.** Programı yapılmak; programa bağlanmak. **2.** (Kişi için) bir başkasının isteğini yapacak duruma gelmek; belli bir doğrultuda şartlandırılmak. **3.** [program-lan-mak] *gçsz. f.* Programlı duruma gelmek.

programlaşma, [program-la-ş-ma] *(p"rogramlaşma) is.* Programlaşmak eylemi.

programlaşmak, [program-la-ş-mak] *(p"rogramlaşmak) dönşl. f. [-ır]* Program durumuna gelmek.

programlaştırma, [program-la-ş-tır-ma] *(p"rogramlaştırma) is.* Programlaştırmak eylemi.

programlaştırmak, [program-la-ş-tır-mak] *(p"rogramlaştırmak) gçl. f. [-ır]* **1.** Program hâline getirmek. **2.** Bir işin programını oluşturmak; programlamak. **3.** Programlı duruma getirmek.

programlayıcı, [program-la-y-ıcı] *(p"rogramlayıcı) sf.* **1.** Programlama işini yapan. **2.** *bsy.* Çıkış işaretleri, bir programa ilişkin bir işlemler dizisinin yürütülmesine kumanda eden düzenek

programlı, [program-lı] *(p"rogramlı) sf.* **1.** Programı bulunan; programı olan. **2.** Önceden belirlenmiş bir programa veya plana göre yapılan. **3.** İşlerini önceden belirlenmiş bir programa göre yapan; planlı. **4.** *zf.* Belirli bir programa bağlı olarak; düzenli biçimde.

programsız, [program-sız] *(p"rogramsız) sf.* **1.** Programı bulunmayan; programı olmayan. **2.** Önceden

belirlenmiş bir programa veya plana göre yapılmayan; düzensiz; plansız. **3.** İşlerini yapmak için önceden bir plan veya program hazırlamayan; plansız. **4.** *zf.* Belli bir programa bağlı kalmadan; düzensiz olarak; plansız.

programsızlık, -ğı [program-sız-lık] *(p^u^rogramsızlık) is.* Programsız olma durumu; plan ve program yokluğu.

proje, [Lat. proicere *(tasarlamak)* > Fr. projet] *(p^u^roje) is.* **1.** Gelecek için yapılan tasarı; planlanmış şey; tasarı; plan. **2.** Yapılacak bir bina, makine ya da karmaşık bir ürünü plan, en kesit, boy kesit biçiminde gösteren çizim. **3.** Bir plan ya da proje ile ilgili veri ve çizimlerin içinde yer aldığı dosya. ⊡ **proje halinde,** *Henüz kesinleşmemiş; tasarı durumunda oluş.*|| **proje kredisi,** *Bir projenin gerçekleştirilmesi ile ilgili olarak hükûmetlerin uluslar arası finans kurumlarından aldıkları borç.*|| **proje yapmak,** *Bir şeyin gerçekleştirilmesi ile ilgili çeşitli tasarılarda bulunmak; bu konuda düşünmek; zihinde olgunlaştırmak.*

projeksiyon, [Fr. projection *(ışık tutma)*] *(p^u^rojeksiyon) is.* **1.** İzdüşüm; tersim; mürtesem. **2.** Değişik araçlar kullanarak görüntüleri bir ekran veya perde üzerine yansıtma işlemi; gösterim. **3.** *ekon.* Elde bulunan verilerden yararlanmak suretiyle yapılan kısa vadeli tahmin. **4.** *sine.* Gösterim. ⊡ **projeksiyon makinesi,** *Gösterici.*

projeksiyoncu, [projeksiyon-cu] *(p^u^rojeksiyoncu) is.* Sinema salonlarında, projektör makinesini çalıştırarak seyircilerin filmleri izlemelerini sağlayan görevli; gösterimci.

projektör, [Lat. projicere *(ileri fırlatmak)* > projectum > Fr. projecteur] *(p^u^rojektör) is.* **1.** Görüntüleri bir perde veya ekran üzerine yansıtmaya yarayan güçlü ışıklarla donatılmış aygıt; gösterici. **2.** Bir kaynaktan gelen ışığı demet halinde uzağa iletmeye yarayan alet; ışıldak. ⊡ **projektör ışığı,** *Projektörün saçtığı güçlü ışık.*|| **projektör ışığında olmak,** *Göz önünde bulunmak; ortada olmak.*

projelendirme, [proje-le-n-dir-me] *(p^u^rojelendirme) is.* Projelendirmek eylemi.

projelendirmek, [proje-le-n-dir-mek] *(p^u^rojelendirmek) gçl. f. [-ir]* Proje durumuna getirmek; projesini hazırlamak; tasarlamak.

prokain, [Fr. procaïne] *(p^u^rokain) is. tıp.* Bölgesel uyutucu olarak kullanılan duyarlı sinir uçlarına etki ederek iletimi engelleyen kokain türevi kimyasal madde; para-amino-benzoil-dieti-lamino-etanol; $H_2N\text{-}C_6H_4\text{-}CO\text{-}O\text{-}CH_2\text{-}CH_2\text{-}NH^{(+)}(C_2H_5)_2\,Cl^{(-)}$

proletarya, [Fr. prolétaria] *(p^u^roleta'rya) is.* İşgücünü satarak geçimlerini sağlayan kimselerden oluşan sosyal kesim.

proleter, [Lat. proles *(soy)* > proletarius > Fr. prolétaire] *(p^u^roleter) is.* **1.** Eski Roma'da en alt sınıftan olup vergiden bağışık tutulan, ancak çocuk yapabilme bakımından yararlı sayılan yurttaş. **2.** İşgücünü satarak aldığı ücretten başka bir geliri olmayan kişi; emekçi; işçi. **3.** *sf.* Bu tür kimselere özgü; proletaryaya ilişkin.

proleterleşme, [proleter-le-ş-me] *(p^u^roleterleşme) is.* Proleterleşmek eylemi.

proleterleşmek, [proleter-le-ş-mek] *(p^u^roleterleşmek) dönşl. f. [-ir]* (Eskiden mülk sahibi olan kişi veya zenginler için) malını kaybederek sadece emeği karşılığında aldığı ücretle geçinir duruma gelmek; emekçi olmak.

prolog,-ğu [Yun. prologos > Fr. prologue] *(p^u^rolog) is.* **1.** Eskiden oyunun, koro girmeden gelen ve konunun açıklanmasını hazırlayan giriş bölümüne verilen ad. **2.** Bir tiyatro eserinde oyuna başlamadan önce okunan ve oyuna seyirciyi hazırlayan küçük şiir parçası; ön deyiş. **3.** Tiyatroda, asıl olaydan önce geçen olayların kısa olarak ortaya konduğu bölüm; ön deyiş.

prometyum, [Fr. prométhéum / prométium] *(p^u^rometyum) is.* Atom numarası 61, en uzun ömürlü izotopunun atom ağırlığı 145 olan, nadir topraklar grubundan 23 izotopu bulunan bir kimyasal element; sembolü: Pm.

promosyon, [Lat. promovere *(öne sürmek)* > Fr. promotion] *(p^u^romosyon) is.* Özendirme.

promönat, -dı [Fr. promenade] *(p^u^romönet) is.* Gezinti yeri.

propaganda, [Lat. propagare *(kalemle bitki çoğaltmak)* > congregatio de propaganda Fide *(1622'de kurulan Katolik inancını yayma topluluğu)* > Fr. propagande] *(p^u^ropaga'nda) is.* Bir düşünceyi, inancı, kanaati başkalarına benimsetme, yayma amacı ile yapılan sözlü ve yazılı çalışmaların tümü. ⊡ (bir şeyin veya kimsenin) **propagandasını yapmak,** *Onu geniş kitlelere tanıtmak, yaymak, duyurmak; benimsetmeye çalışmak.*

propagandacı, [propaganda-cı] *(p^u^ropagandacı) is.* Propaganda yapan kimse; propagandist.

propagandacılık, -ğı [propaganda-cı-lık] *(p^u^ropagandacılık) is.* Propaganda yapma işi; propagandacının yaptığı iş.

propagandist, [Fr. propagandiste] *(p^u^ropagandist) is.* Propagandacı.

propan, [Fr. propane] *(p^u^ropan) is.* Adi sıcaklıkta gaz halinde −189,9°C'ta katılaşan, -45°C'ta kaynayan, kaynama sıcaklığının düşük olması dolayısıyla tüplere doldurularak evlerde mutfak yakıtı olarak kullanılabilen doymuş hidrokarbon; $CH_3\text{-}CH_2\text{-}CH_3$

prosedür, [Lat. porcedere *(sürüp gitmek)* > Fr. procédure] *(p^u^rosedür) is.* Bir işi gerçekleştirmek veya amaca ulaşmak için yapılması gereken işlemlerin tümü; yol; yöntem; usul.

proses, [Lat. proces > İng. process] *(p^u^roses) is.* **1.** Süreç. **2.** Yol, yöntem. **3.** Usul.

prospekt, [Lat. prospectus *(gürüş)* > Fr. prospect] *(p^u^rospekt) is. mim.* Şehircilikte yaklaşma mesafesi.

prospektüs, [Fr. porspectus] *(p^u^rospektüs) is.* Bir şey hakkında bilgi veren basılı küçük kâğıt; tarife; tanıtmalık.

prostat, [Yun. prostatós *(önde duran)* > Fr. prostate] *(p^u^roprostat) is.* **1.** Öz memelilerin erkeğinde üretranın iç deri kıvrılımı ile gelişen cinsel bez. **2.** *anat.* Erkeklerde, idrar torbasının altında bulunan, üreterin başlangıç kısmını çevreleyen ve atmığın ögelerinden biri olan koyu ve beyazımsı sıvı salgılayan kestane biçiminde bir iç salgı bezi.

prostatlı, [prostat-lı] *(p^u^rostatlı) sf.* Prostatında bir hastalığı bulunan; prostat hastası.

prostela, [Yun. (e)mprosthella] *(p^u^rostelâ) is.* Hizmetçi önlüğü.

protaktinyum, [Fr. protactinium] *(p^u^rotaktinyum) kısalt. kim.* Uranyum 235'in parçalanma ürünü olarak meydana gelen atom numarası 91, birkaç tane izotopu bulunan ^{231}Pa'nın yarılanma ömrü 32.500 yıl olup kendi kendine parçalanarak aktinyumu veren radyoaktif element; sembolü Pa.

protein, [Yun. protos *(birinci)* > proteion > Fr. protéine] *(p^u^rotein) is. kim.* Canlı hücrelerin ana maddesini oluşturan, peptit bağlarıyla bağlanmış amino asit zincirlerinden meydana gelen, birleşiminde karbon, hidrojen, oksijen, azot, kükürt ve fosfor bulunan karmaşık yapılı molekül.

proteinli, [protein-li] *(p^u^roteinli) sf.* Proteini olan.

proteinsiz, [protein-siz] *(p^u^roteinsiz) sf.* Proteini olmayan.

proteinüri, [Fr. protéinurie] *(p^u^roteniürı) is. tıp.* Sidikte protein bulunması durumu; albüminüri.

Protestan, [Lat. protestari *(lehte tanıklık etmek)* > Fr. protestant *(protesto eden)*] *(p^u^rotestan) is. hrist.* **1.** Reform hareketi ile Roma kilisesinden ayrılarak kurulan mezhebe verilen ad. **2.** *sf.* Protestanlığa ilişkin.

Protestanlık, -ğı [protestan-lık] *(p^u^rotestanlık) is. hrist.* **1.** Hristiyanlıkta, Roma Kilisesine bağlı Katolikliğin ve Doğu Kiliselerine bağlı Ortodoksluğun yanında reform hareketlerinden doğan, Papanın dinî başkanlığını ve Katolik kurallarını tanımayan Anglikan kiliseler birliği ve mezhebi. **2.** Protestan olma durumu.

protesto, [Lat. protestari *(lehte tanıklık etmek)* > İt. protesto] *(p^u^rote'sto) is.* **1.** Bir davranışı, bir uygulamayı, bir düşünceyi yersiz, haksız, gereksiz ve yolsuz bularak reddetmek eylemi. **2.** Bir davranışın gereksiz, yersiz ve yolsuz olduğunu belirten resmî açıklama. **3.** *huk.* Değerli evrak niteliğindeki bir borç senedinin zamanında ödenmemesi durumunda belirli kurallara uyarak yapılan ve belirli hukukî sonuçlar doğuran yazılı bildirim. **4.** Devletler hukukunda, bir devletin kendine karşı yapılan bir uygulamayı haksız ya da aleyhine bularak kabul etmediğini ilgili taraflara diplomatik usullerle bildirmesi. ⧉ **protesto çekmek,** *Protesto göndermek.* ‖ **protesto etmek,** *1. Kabul etmediğini, onaylamadığını bildirmek; itiraz etmek; reddetmek. 2. Protesto göndermek.*

protez, [Yun. prothesis *(bir şeyi başka bir şeyin yerine koyma)* > Fr. prothèse] *(p^u^rotez) is.* **1.** Eksik bir organın yerini tutmak, bir organın sakatlığını gidermek ve olabilirse görev yapmasını sağlamak amacıyla yapay organ yapımını öngören cerrahi dalı. **2.** Bu amaçla bir organın yerine takılan cihaz ve parça. **3.** *dbl.* Ön türeme. **4.** *sf.* Protez tekniği ile yapılan ve kullanılan.

protezci, [protez-ci] *(p^u^rotezcı) is.* Protez yapan uzman.

protezcilik,-ği [protez-ci-lik] *(p^u^rotezcilik) is.* Protez yapma ve takma tekniği.

protist, [Fr. protiste] *(p^u^rotist) is. biy.* Bir hücreli.

proto- [Yun. protos *(birinci)*] *(p^u^roto-) ön ek.* Latince kelimelere getirilen *"ilkin, birinci"* anlamı katan ön ek.

protojin, [Lat. proto *(ön)* + Yun. gignesthai > Fr. protogine] *(p^u^rotojin) is. yer b.* Mont Blanc'da rastlanan gnays yapısında bir granit türü.

protokol, -lü [Fr. protocole] *(p^u^rotokol, l ince söylenir) is.* **1.** Bazı tören ve kabullerde uyulması gereken kuralların genel adı. **2.** Böyle bir görüşme ve törene katılanların tümü. **3.** Bir görüşmede alınan kararların yazılı olduğu ve katılanlar tarafından imzalanan tutanak. **4.** Diplomatlar arasında imzalanan anlaşma tutanağı. **5.** Kişisel ilişkilerde nezaket kurallarına sıkı sıkıya bağlı kalma ve ona göre davranma. ⧉ **protokole dahil,** *Protokol kurallarının uygulandığı resmî toplantı ve davetlere katılma hakkı olan.*

protokolcü, [protokol-cü] *(p^u^rokolcü) is.* **1.** Protokol işlerini düzenleyen kimse. **2.** *mecaz.* Kurallara sıkı sıkıya bağlı olan kimse.

proton, [Yun. proton *(ilk şey)* > İng. proton] *(p^u^roton) is. kim.* **1.** Atom çekirdeğinde bulunan artı yüklü temel parçacık. **2.** Hidrojen atomunun çekirdeği.

protonema, [Yun. proto-nema > Fr. protonéma] *(p^u^rotone'ma) is. biy.* Karayosunu sporlarından oluşan ve tomurcuklanarak bitkinin yapraklı sapını meydana getiren iplik biçimindeki organ; ön çim.

protoplazma, [Yun. protos *(birinci)* + plasma *(oluşum)* > Fr. protoplasma] *(p^u^rotoplâ'zma) is. biy.* Bir hücrede çekirdek, sitoplazma ve diğer canlı organitlerden oluşan, metabolizma olaylarının gerçekleştiği yarı sıvı, yarı saydam madde.

prototip, [Fr. prototype] *(p^u^rototip) is.* Seri olarak üretilecek bir makine veya aracın orijinal olarak yapılan ilk ve en yetkin örneği; ilk örnek.

protyum, [Fr. protium] *(p^u^rotyum) is. kim.* Bazı kimyacılar tarafından döteryum veya trityumdan ayırt etmek için atom ağırlığı 1 olan hidrojene verilen ad.

prova, [Lat. probare *(onaylamak)* > İt. prova *(test)*] *(p^u^ro'va) is.* **1.** Bir şeyin amacına uygun veya istenilen düzeyde olup olmadığını anlamak için yapılan sınama; deneme. **2.** Bir giysiye son şeklini vermeden önce sahibinin üzerinde yapılan düzeltme. **3.** Dizilmiş metinden çıkış alınarak dizgi yanlışlarının düzeltilmesi için yazar veya düzeltmene verilen örnek. **4.** *tiy.* Bir oyunu seyircilere oynamadan önce yapılan hazırlık çalışmalarının her biri. ⊡ **prova yapmak,** *1. Gözden geçirmek; sınamak; denemek. 2. tiy. Oyunu seyirciye sunmadan önce sahneleyerek denemek.*

providansiyalizm, [Fr. providentialisme] *(p^u^rovidansiyalizm) is. fel.* Evrendeki bütün olayları ilahî bir sebebe dayandıran, insanların ancak ilahî bağış ile kurtulabileceğini ileri süren erekçi eğilimde bir öğreti; kayracılık.

provizyon, [Lat. porvidere *(tedarikli olmak)* > Fr. pro-vision] *(p^u^rovizyon) is. bank.* Daha sonra yapılacak ödeme için bankaya yapılan para ödemesi.

provizyonsuz, [provizyon-suz] *(p^u^rovizyonsuz) sf.* Bankada karşılığı çıkmayan para.

provokasyon, [Lat. provocare *(meydan okumak)* > Fr. provocation] *(p^u^rovokasyon) is.* Bir kimseyi ya da topluluğu suç işlemeye yönelik bir eyleme, davranışa itmek amacıyla tahrik etme; kışkırtma; kışkırtı; tahrik.

provokatör, [Fr. provocateur] *(p^u^rovokatör) is.* ve *sf.* Bir örgüte veya gösteriye sızarak onları suç işlemeye yönelik bir davranışa veya eyleme iten kişi; kışkırtıcı.

provoke, [Fr. provoqué] *(p^u^rovoke) sf.* Kışkırtılmış olan; tahrik edilen. ⊡ (birini) **provoke etmek,** Kışkırtmak; suç işlemeye itmek.

prozodi, [Fr. prosodie] *(p^u^rozodı) is.* **1.** *dbl.* Ses birimleri ile ilgili tonlama, ritim, vurgu, durak, süre gibi olguları inceleyen ses bilgisi dalı; bürün bilimi. **2.** *ed.* Eski Yunan ve Latin şiirlerinde dizeyi oluşturan ünlülerle ilgili kuralların tümü. **3.** *müz.* Bir müzik eserinin güftesindeki vurgulu ve vurgusuz hecelerle, müziğin kuvvetli ve zayıf zamanlarının tam uyumlu olmasını sağlayan kuralların tümü.

prömiyer, [Fr. premièr] *(p^ı^römiyer) is. tiy.* Yeni oynanmaya başlanan tiyatro, opera, bale oyununun ilk temsili.

pruva, [Lat. prora > İt. prua] *(p^ı^ru'va) is. dnz.* Bir gemi ya da teknenin baş tarafı; ön bölümü; baş. ⊡ **pruva direği,** *Yelkenli gemilerde baştan birinci direğe verilen ad.*|| **pruva hattı,** *Gemilerin birbiri ardı sıra gitmek için aldıkları durum.*|| **pruva yelkeni,** *Pruva direğine çekilen yelken.*

psi, [Yun. Ψψ] *is.* Yunan alfabesinin 23. harfi olup çift dudaksı (p) ile ıslıklı (s) seslerini birlikte verir.

psikanalitik, -ği [Fr. psychanalythique] *(p^i^sikanalitik) sf.* Psikanalize dayanan; ruh çözümlemesi ile ilgili.

psikanaliz, [Fr. psychanalyse] *(p^i^sikanaliz) is. psikol.* Freud tarafından geliştirilen insan davranışlarının kaynağı sayılan bilinçaltı çatışma ve güdülerini araştırıp meydana çıkararak davranış bozukluklarının tedavisine yönelen ruhsal tedavi tekniği; ruhi çözümleme.

psikanalizci, [psikanaliz-ci] *(p^i^sikanalizci) is. psikol.* **1.** Psikanalizle uğraşan kimse. **2.** Psikolojik hastalıkları psikanalizle tedavi eden hekim.

psikasteni, [Fr. pyschaskenie] *(p^i^sikasteni) is. psikol.* İrade yitimi, şüphecilik, asteni, aşırı titizlik ve kararsızlık gibi saplantıların çoğunun kökünde bulunan irade ve ruhsal zayıflık durumu.

psikedelik, -ği [Fr. psychedelique] *(p^i^sikedelik) is.* **1.** Sanrı yaratan (LSD) maddeleri kullanmaktan dolayı ortaya çıkan anormal davranış durumu. **2.** Sanrı uyandıran maddelere verilen ad.

psikedelizm, [Fr. psychedelisme] *(p^i^sikedelizm) is.* LSD gibi sanrı uyandırıcı madde kullananlarda ortaya çıkan uyanık rüya görme durumu.

psikiyatr, [Fr. psychiatre] *(p^i^sikiyatr) is.* Akıl hastalıklarının incelenmesi, tanınması ve tedavisi ile uğraşan hekim veya uzman.

psikiyatri, [Fr. psychiatrie] *(p^i^sikiyatri) is.* Akıl hastalıklarının incelenmesi, tanınması ve tedavisi ile uğraşan tıp dalı; ruh tabipliği.

psiko- [Yun. psyke- *(ruh, nefes)*] *ön ek.* Ruhla ilgili kelimelerin yapımında kullanılan ön ek.

psikobiyoloji, [Fr. psychobiologie] *(p^i^sikobiyolojı) is.* Ruhsal bozuklukları biyolojik işlevlerle bir bütünsellik içinde ele alıp inceleyen bilim dalı.

psikodiyagnostik, -ği [Fr. psychodiagnostique] *(p^i^sikodiyognastik) is.* Mürekkep lekeleri göstererek hastayı ruhsal yönden muayene etme tekniği; Rorschach testi.

psikodram, [Fr. psychodrame] *(p^i^sikod^ı^ram) is.* Belli bir konu etrafında kurulan oyunları seyrettirmek ya da bu oyunlara katılmayı sağlayarak uygulanan psikanaliz metodu.

psikofarmakolog, [Fr. psychopharmacologue] *(p^i^sikofarmakoloji) is.* Psikotropların insanın ruhsal durumu ve sinir sistemleri üzerindeki etkilerini inceleyen uzman.

psikofarmakoloji, [Fr. psychopharmacologie] *(p^i^sikofarmakoloji) is.* İnsanların ilaç ve ecza etkisi altındaki davranışlarını inceleyen bilim dalı.

psikofizyoloji, [Fr. psychophysiologie] *(p^i^sikofizyoloji) is.* Ruhsal olaylarla biyolojik olaylar arasındaki ilişkileri inceleyen bilim dalı.

psikolog,-ğu [Fr. psychologue] *(p^i^sikolog) is.* **1.**

Psikoloji ile ilgili meslekî faaliyette bulunan kimse; psikoloji uzmanı; ruhiyatçı; ruh bilimci. **2.** *mecaz.* İnsan davranışları üzerinde sezgi ya da deneyim yoluyla bilgi sahibi olan insanların duygu ve düşüncelerini kestirerek bunlara uygun davranış biçimi sergileyen kişi.

psikoloji, [Yun. psykhe *(ruh)* + logos *(bilim)* > Fr. psychologie] *(p^{i}sikoloji) is.* **1.** İnsanın zihinsel etkinliklerini ve davranışlarını konu alan bilim dalı; ruh bilimi; ruhiyat. **2.** Bireyin ya da grubun davranış, düşünce, duygulanma biçimlerinin tümü; bireye, topluma özgü düşünme veya davranış biçimi; zihniyet. **3.** *ed.* Bir edebî eserde kahramanların kişiliklerini ortaya koyan duyuş, düşünüş ve davranış biçimi.

psikolojik,-ği [Fr. psychologique] *(p^{i}sikolojik) sf.* **1.** Ruh bilimi ile ilgili; ruh bilimsel. **2.** Bir kimsenin ya da grubun ruh bilimi ile ilgili. **3.** Bir kimsenin ya da grubun duyuş, düşünce ya da davranışından kaynaklanan; ruhsal. **4.** Ruhsal süreçler veya olaylar üzerine etkide bulunan. **5.** İnsan karakterlerini ve ruhsal durumlarını çözümleyen. ⧉ **psikolojik oyun,** *tiy. Kişinin ruhsal durumu ile bilinçaltının oyun içeriği olarak sunulduğu, modern insanın psikolojik dramını işleyen idealist tiyatro ürünü.*|| **psikolojik roman,** *ed. Ele alınan tipin üzüntü, sevinç, çelişki, öfke, acı, bunaltı gibi ruhsal yapısını çözümlemelerle veren, olayların akışını bu çözümlemelere uygun biçimde sergileyen roman türü.*|| **psikolojik savaş,** *Düşman tarafın savaş ya da direnme gücünü kıracak her türlü etkinliğin dizgesel olarak uygulanması.*

psikolojizm, [Fr. psychologisme] *(p^{i}sikolojizm) is.* **1.** İnsanın bütün davranışlarını psikolojik etkenlerle açıklama ve psikolojiye dayandırma eğilimi güden öğreti; ruh bilimleştiricilik; ruh bilimcilik. **2.** Ruh bilimini bütün bilimlerin ve felsefenin temeli yapma eğilimi; ruh bilimcilik. **3.** Mantığın görevinin düşüncemizin gerçek ve normal işleyiş biçimini betimlemek olduğunu ileri süren öğreti; ruh bilimcilik.

psikometri, [Fr. psychométrie] *(p^{i}sikometri) is.* Ruh biliminin testlerle ve testlerin hazırlanması ile ilgilenen bölümü; ruh ölçümü.

psikomotor, [Fr. psycomoteur / İng. psychomotor] *(p^{i}sikomotor) sf.* **1.** Hem davranış hem de ruhsal faaliyetle ilgili olan. **2.** (Davranış bozukluğu için) organik bir bozukluluk olmamasına rağmen hareketlerde görülen.

psikopat, [Fr. psychopathe] *(p^{i}sikopat) sf.* **1.** Bir suç doğurmamakla birlikte toplum düzenine aykırı davranışlarla ortaya çıkan kişilik bozukluğuna yakalanmış olan. **2.** Her türlü ruh ve sinir hastalığına yakalanmış olan.

psikopati, [Fr. psychopathie] *(p^{i}sikopati) is.* Bilinen ve görünür bir suçluluk ortaya çıkmakla birlikte özellikle toplum dışı davranışlarla kendini gösteren kişilik bozukluğu; psikopatlık; akıl hastalığı.

psikopatlık, -ğı [psikopat-lık] *(p^{i}sikopatlık) is.* Özellikle belli bir suçluluk olmamakla birlikte toplum düzenine aykırı davranışlarla ortaya çıkan kişilik bozukluğu; psikopati; akıl hastalığı.

psikopatoloji, [Fr. psychopathologie] *(p^{i}sikopatoloji) is.* Ruhsal yaşamın normal ve hastalıklı süreçlerini karşılaştırmalı olarak inceleyen ruh bilimi dalı.

psikopatolojik,-ği [Fr. psychopathologique] *(p^{i}sikopatolojik) sf.* **1.** Psikopatolojiyle ilgili; psikopatolojiye ilişkin. **2.** (Belirti için) ruhsallıkla ilgili olan ve akıl alanında ortaya çıkan.

psikosomatik, -ği [Fr. psychosomatique] *(p^{i}sikosomatik) sf.* **1.** Hem ruh hem de beden ile ilgili olan. **2.** Psikosomatik hekimlik. ⧉ **psikosomatik hastalık,** *Aslında ruhsal çatışma türünden etkenlere bağlı olmakla birlikte zihinsel bir rahatsızlık ortaya çıkarmamaksızın bedende görülen rahatsızlık.*

psikososyolog, -ğu [Fr. psychosociologue] *(p^{i}sikososyolog) is.* Toplumsal ruh bilimci.

psikososyoloji, [Fr. psychosociologie] *(p^{i}sikososyoloji) is.* Toplumsal ruh bilimi.

psikoterapi, [Fr. psychothérapie] *(p^{i}sikoterapi) is.* Ruh hastalıklarında, hasta ile sorunlarını tartışma, gerçeği anlatma ve ikna esasına dayanan tedavi yöntemi; hekimin hastasını etkilemek için uyguladığı yöntemlerin tümü.

psikotrop, [Fr. psychotrope] *(p^{i}sikotrop) sf.* (Kimyasal madde için) ruhsal durumu düzelten, yatıştırıcı veya uyarıcı etkisi olan.

psikoz, [Fr. psychose] *(p^{i}sikoz) is.* **1.** Kişide ruhsal faaliyetin büyük ölçüde bozulması, kişilik değişimi ve hastanın kendi durumunun bilincinde olmamasıyla belirginleşen bir ruh hastalığı. **2.** Toplumsal veya siyasal etkenlerin sebep olduğu ortaklaşa saplantı.

psişik,-ği [Fr. psychique] *(p^{i}sişik) sf.* Ruhla ilgili olan; ruhsal yaşamla ilgili olan; ruhsal; ruhi; tinsel.

Psyke, [Yun. psykhe] *is.* Yunan mitolojisinde, aşk tanrısı Eros'un sevgilisi.

Pt. [İsp. plata *(gümüş)* > platina *(gümüşçük)* > Fr. platine] *(p^{i}lâtin) is. kim.* Eski kayaç kalıntılarında altın ve elmasla birlikte bulunan, atom numarası 78, atom kütlesi 195,23 olup yumuşak olduğu için ince tel ve levha haline gelebilen, sağlam, gri beyaz renkte, 21.4 yoğunluğunda ve 1755°C'de ergiyen bir element olan platinin sembolü.

ptiyalin, [Yun. ptyalon *(tükürük)* > Fr. ptyaline] *(p^{i}tiyalin) is. biy.* Tükürükte bulunan ve nişastanın sindirimine çiğneme sırasında yardımcı olan bir enzim; tükürük amilazı.

Pu, [Fr. plutonium] *(p^{ü}lütonyum) is. kim.* Aktinitler ailesinden, uranyumun nötronlarla ışınlanmasıyla yapay olarak elde edilmiş, atom numarası 94, küt-

lesi 239 olan, atom bombalarının ve bazı atom pillerinin yapımında kullanılan elementin sembolü.

pu[1], [pu *(yans.)*] *is.* Tükürmeyi anlatan kök. [Zülfikar] *pu*

pu[2], [*eT.* boğ > boğ / poğ / pu] *{ağız} is.* Baş örtüsü. [DS]

pu[3], [Far. pūyiden *(koşmak)* > pū پو] *(pu:) {OsT} is.* **1.** Koşma. **2.** Araştırma.

pu[4], [Çin. pu] *is.* Eskiden Çin'de kullanılan 1,79 m'ye eşdeğer uzunluk ölçüsü birimi.

pu[5], [Bul. puch] *{ağız} is.* Hasırotu bitkisinin tepesindeki pamuğumsu yumru; tuğ. [DS]

pual, -li [Fr. poil] *is.* **1.** İpek ipliği. **2.** Kadife veya peluş üretiminde kullanılan çözgü ipliği.

puan, [Lat. punctus *(delik)* > Fr. point] *is.* **1.** Zeminden farklı renkte olan yuvarlak ya da yuvarlağa yakın benek; nokta; benek. **2.** Spor karşılaşmalarında yapılan sayıları belirleyen birim. **3.** Sınavlarda cevaplanacak her soruya verilen sayısal değer. **4.** Sınavlarda verilen cevapların doğrularının sayısal değerlerinin toplamı. **5.** Bir şeye veya birine verilmiş bulunan değer; kanı; yargı; not. **6.** Kumaş üzerine sarma usulü ile yapılan dolgun benek. ⊡ **puan alıcı,** *Sayı getirici.*|| **puan almak,** *1. Spor karşılaşmalarında sayı kazanmak. 2. (İyi veya kötü) not almak. 3. Beğenilmek veya beğenilmemek.*|| **puan cetveli,** *Spor karşılaşmalarında takım ya da sporcu sıralamasını gösteren cetvel.*|| **puan hesabıyla yenmek,** *Çok puan alarak oyunu veya karşılaşmayı kazanmış olmak.*|| **puan kazanmak,** *Spor karşılaşmalarında sayı kazanmak.*|| **puan kırmak,** *Öğrencinin notunu düşürmek.*|| **puan tutturmak,** *Bir iş için gerekli sayıda puan elde etmek.*|| **puan vermek,** *1. Değerini puanlama yoluyla belirlemek. 2. Değer biçmek; not vermek.*

puanlama, [puan-la-ma] *is.* Puanlamak eylemi.

puanlamak, [puan-la-mak] *gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Test sınavlarında sorulan sorulara verilmiş olan cevapların doğru olanlarının sayısına göre değer biçmek; puan vermek; başarı derecesini puanla belirlemek.

puanlandırma, [puan-la-n-dır-ma] *is.* Puanlandırmak eylemi.

puanlandırmak, [puan-la-n-dır-mak] *gçl. f. [-ır]* Puan vermek.

puanlı, [puan-lı] *sf.* **1.** Puanı bulunan; benekli; noktalı. **2.** Üzerinde belirtilen nitelik ve renkte benekleri bulunan.

puanlık,-ğı [puan-lık] *is.* (Belirtilen) puan değerinde olan.

puant, [Lat. puncta > Fr. pointe] *is.* Ayak parmaklarının ucuna basarak yapılan ve ayağının hiçbir yeri basmayan dansçının hareketi.

puantaj, [Fr. pointage] *is.* **1.** Bir şeyin denetiminin yapıldığını belirtmek için yapılan işaret koyma işlemi; işaretleme. **2.** Bir iş yerinde bir kimsenin çalışıp çalışmadığının, işe katılıp katılmadığının denetiminden sonra adının yanına konulan işaret. **3.** *spor.* Karşılaşmalarda takım ya da bireyin sıralamasını puanlama yoluyla belirleme. ⊡ **puantaj saati,** *İşe girişleri kart ya da karneye otomatik olarak kaydeden makine.*

puanter, [İng. pointer] *is. zool.* Kısa tüylü, zarif ve düzgün vücutlu, uzun ince kuyruklu, uzun burunlu, sarkık kulaklı, siyah benekli birinci sınıf bir av köpeği ırkı.

puantör, [Fr. pointeur] *is.* **1.** Görevi bir yerde liste işaretlemek olan kimse. **2.** Büyük fabrika, iş yeri ve şantiyelerde çalışan işçilerin işe geliş ve gidişlerini kontrol etmekle görevli kişi veya aygıt.

puar, [Fr. poire *(armut)*] *is.* Yumuşak kabloların ucuna bağlanan armut biçimli anahtar veya kontaktör.

pub, [İng. pub] *(pab) is.* Alkollü içki verilen yer.

publa, [Yun. pupulon] *{ağız} is.* **1.** Yastık. **2.** Küçük çocuk yastığı. [DS]

puc, [? puc] *{ağız} is.* Felç. [DS] ⊡ **puca tutmak,** *{ağız} Sabırsızlanmak; acele etmek; ivmek.* [DS]

puca, [Sansk. puca *(saygı göstermek)*] *is.* Brahmacılıkta, kutsal tasvire bitkisel hediyeler sunma ve süsleme biçiminde, toplu veya tek olarak yapılan tapınma.

pucda, [? pucda] *{ağız} is.* Fide. [DS]

puç[1], **-cu** [Far. pūç پوچ] *(pu:ç) {OsT} {ağız} sf.* **1.** Boş; yararsız. **2.** Çirkin; kaba. **3.** İçi boş olan; kof; fos. [DS] **4.** *{eAT}* (Burun için) basık; yassı.⊡ **püçmagz,** *{OsT} Boş kafalı; akılsız; beyinsiz.*|| **puç olmak,** *{OsT} Yok olmak; mahvolmak; boşalmak.*

puç[2], [Far. püşt] *{ağız} is.* **1.** Evlilik dışı ilişkiden doğan çocuk; veled-i zina. **2.** *sf.* Ahlaksız. [DS]

puç[3], [? puç] *{ağız} sf.* Kör. [DS]

puç[4], [Erme. pöç] *{ağız} is.* Kuyruk sokumu. [DS] ⊡ **puç kemiği,** *{ağız} Kuyruk sokumu kemiği.* [DS]

puç[5], [Far. puş *(örten)*] *{ağız} is.* Çorap. [DS]

puça, [Far. pūç => puça] *{eT} sf.* **1.** Eğri; çarpık. **2.** Oransız. [Bahşayiş] ⊡ **puça burun,** *{eT} 1. Eğri veya çarpık burun. 2. Yassı ve oransız büyük burun.* [Bahşayiş]

puçi, [? puçi] *{ağız} is.* Bir yaşına kadar inek yavrusu; buzağı. [DS]

puçuk[1], **-ğu** [biç-mek > biç-ik / puç-uk] *{eAT} is.* Buçuk; yarım. [DK]

puçuk[2], **-ğu** [puç-uk] *{ağız} is.* Uçurtma. [DS]

puçukmak, [puç-uk-mak] *{ağız} gçsz. f. [-ur]* Kuşkulanmak. [DS]

puçunlamak, [puçun-la-mak] *{ağız} geçsiz. f. [-r] [-l(u)-yor]* İvmek; sabırsızlanmak. [DS]

pud, [Far. pūd پود] *(pu:d) {OsT} is.* Atkı; argaç.

puding[1], [Fr. poudingue *(puding görünüşlü taş)*] *is.*

Yuvarlak biçim almış çakıl ve taş kırıntılarının doğal olarak çimentolaşması ile oluşmuş tortul kayaç.

puding², [İng. pudding] *is.* Un, süt, yumurta, meyve şekerlemesi, bisküvi, pirinç vb. ile yapılan bir tür İngiliz tatlısı.

pudlaj, [Fr. pudlage] *is.* Eskiden uygulanan dökme demiri ergitme fırınında oksitleyici bir cüruf ile karıştırarak düşük karbonlu çelik üretimi yöntemi.

pudra, [Fr. poudre] *(pu'dra) is.* Bazı mineral ürünlerin karışmasından oluşan ve ciltteki kırışıklıkları ve renk farklılıklarını gidermekte kullanılan kozmetik. ⧉ **pudra şeker,** *Öğütülerek un gibi toz hale getirilmiş şeker.*

pudralama, [pudra-la-ma] *is.* Pudralamak eylemi.

pudralamak, [pudra-la-mak] *gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor)* Pudra dökmek; pudra sürmek.

pudralı, [pudra-lı] *sf* Pudra sürülmüş olan.

pudralık,-ğı [pudra-lık] *is.* İçine pudra konulan kutu; pudriyer.

pudriyer, [Fr. poudrière] *is.* İçine pudra konulan, aynası ve pudra sürmek için ponponu bulunan küçük kutu; pudralık.

puf¹, [paf /pav / pof / puf / püf *(yans.)*] *is.* Havlamayı, gürültülü solumayı, oflayıp puflamayı, üflemeyi, esmeyi, şişirmeyi ve bir şeyi abartmayı anlatan kök. [Zülfikar] *puf pukur-mak, puf böreği, puf-la-mak, puf-ur pufur, puf-ur-t-ma* ⧉ **puf böreği,** *Un, yumurta, yağ ve tuz karışımı ile hazırlanmış mayalı hamur içine kıyma veya peynir konularak yapılan bir tür börek.*

puf², [puf *(yans.)*] *is.* **1.** Sıkıntı, usanç veya bezginlik anında çıkarılan soluma sesi. **2.** Sönen şeyin sönerken çıkardığı ses. **3.** Bir şeyi söndürmek için çıkarılan üfleme sesi; püf.

puf³, [Fr. pouf / puf *(yans.)*] *is.* İçine yumuşak madde doldurulmuş çevresi fırfırlı, ayakları gizlenmiş, alçak tabure.

puf⁴, [puf *(yans.)*] *{ağız} is.* Kaba ve yumuşak minder. [DS]

pufik, -ği [puf *(yans.)* > puf-ik] *{ağız} is.* **1.** Yumuşak; ince. **2.** Bitkilerden havaya uçan pamuk gibi tohumlar. [DS]

pufkurmak, [puf *(yans.)* > puf-kur-mak] *{ağız} gçsz. f. [-ur]* (Sıvı ya da toz nesneler için) dar bir yerden fışkırmak. [DS]

pufla, [Yun. poupuula *(ince tüy)*] *is. zool.* **1.** Ördekgillerden ince tüylerinden yararlanmak için avlanan beyaz, karnı ve gagası siyah, tıknaz bir tür ördek, *(Somateria mollissima)*. **2.** Bu ördeğin tüyleri ile doldurulmuş yastık. **3.** *sf.* Bu ördeğin tüyleri ile doldurulmuş. ⧉ **pufla gibi,** *Çok yumuşak ve iyice kabarmış olan.*

puflama, [puf *(yans.)* > puf-la-ma] *is.* Puflamak eylemi.

puflamak, [puf *(yans.)* > puf-la-mak] *gçsz. f. [-r] [-l(u)-yor]* Sıkıntı ve üzüntüsünü "puf" sesi çıkararak belli etmek.

puflanmak, [puf-la-n-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* Küflenmek. [DS]

puframak, [puf *(yans.)* > puf-ra-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-r(u)-yor]* Üfleyerek şişirmek. [DS]

pufrek, -ği [? pufrek] *{ağız} is.* Taşla yapılmış su yolu. [DS]

pufu, [puf *(yans.)* > puf-u] *{ağız} is.* **1.** Ayaklı, taşınır ocak; maltız. **2.** Soğukta solurken çıkan ses. [DS]

pufurmak, [puf *(yans.)* > puf-ur-mak] *{ağız} gçl. f. [-ur]* Üfleyerek şişirmek. [DS]

pufurtma, [puf *(yans.)* > puf-ur-t-ma] *{ağız} is.* Üçetek giysi. [DS]

pufurtmak, [puf *(yans.)* > puf-ur-t-mak] *{ağız} gçl. f. [-ur]* Üfleyerek şişirmek. [DS]

puğ¹, [*eT.* boġ > puğ] *{ağız} is.* **1.** Yemeni; tülbent. **2.** Bohça. [DS]

puğ², [puğ *(yans.)*] *{ağız} is.* Soğukta solurken çıkan sesi anlatır. [DS]

puğaça, [poğaça] *{ağız} is.* Poğaça. [DS]

puğar, [muñar > pınar / puğar] *{ağız} is.* **1.** Kuyu. **2.** Pınar; çeşme. [DS]

puğere, [Ar. buḫārī] *{ağız} is.* Baca. [DS]

puğren, [? puğren] *{ağız} is.* Üstü kapalı su arkı. [DS]

puğu, [puh-u / puğ-u] *{ağız} is.* Baykuş. [DS]

puğunt, [? puğunt] *{ağız} is.* **1.** Armut kurusuyla buğdayı kavurup öğüterek yapılan yiyecek. **2.** Kavrularak öğütülmüş ve şekerle karıştırılmış buğday. [DS]

puğur, [buğur / puġ-ur پوغور] *{eAT} is.* **1.** Erkek deve; buğra. **2.** İki hörgüçlü deve.

puğursamak, [puġur-sa-mak] *{OsT} gçsz. f. [-r]* (Dişi deve için) çiftleşmek istemek; kızışmak.

puğut, [puğ-ut] *{ağız} is.* **1.** Kavrulmuş ve dövülmüş mısır ya da leblebiyi şekerle karıştırarak yapılan yiyecek. **2.** Pekmezle mısır unundan yapılan tatlı. [DS]

puh, [pah /peh / poh / puh *(yans.)*] *is.* Soluk boşaltarak yerme veya yüceltme anlatan kök. [Zülfikar] *puh puh, puh-ur-mak*

puha, [bukağı] *{ağız} is.* Bukağı; kelepçe. [DS]

puhağı, [bukağı] *{ağız} is.* Bukağı. [DS]

puhah, [*eT.* bukuk > puḫaḫ ?] *{ağız} is.* Çene altı. [DS]

puhar¹, [*eT.* muñar > puḫar] *{ağız} is.* Çeşme; pınar. [DS]

puhar², [Ar. buḫārī => buhar] *{ağız} is.* Baca. [DS]

puhara, [Ar. buḫārī => buhara] *{ağız} is.* Baca. [DS]

puharah, [Ar. buḫārī => buharah] *{ağız} is.* Baca. [DS]

puhare, [Ar. buḫārī => buharre] *{ağız} is.* Baca. [DS]

puharı, [Ar. buḫārī => buharı] *{ağız} is.* Baca. [DS]

puhari, [Ar. buḫārī => buhari] *{ağız} is.* Baca. [DS]

puharik, [Ar. buḫārī => buharik] *{ağız}* *is.* Baca. [DS]
puharrı, [Ar. buḫārī => buharrı] *{ağız}* *is.* Baca. [DS]
puhaylı, [Ar. buḫārī => buhaylı] *{ağız}* *is.* Baca. [DS]
puhayri, [Ar. buḫārī => buhayri] *{ağız}* *is.* Baca. [DS]
puhaz, [? puhaz] *{ağız}* *is.* Su çıkan yerde kayanın önü kesilerek yapılan su deposu. [DS]
puhça, [bohça] *{ağız}* *is.* Bohça. [DS]
puhnuk, -ğu [? puh-luk / puhnuk] *{ağız}* *is.* Verimlilik; biteklik. [DS]
puhrut, -du [Rus. perchot] *{ağız}* *is.* Baş kepeği. [DS]
puhte, [Far. puḫten *(pişmek)* > puḫte پخته] *{OsT}* *sf.* **1.** Pişmiş. **2.** *mecaz.* (Kişi için) olgun; deneyimli.
puhtegân, [Far. puḫte-gān پختگان] *(puhtegâ:n)* *{OsT}* *is. mecaz.* Olgun kimseler.
puhtegî, [Far. puḫtegī پختگی] *(puhtegi:)* *{OsT}* *is.* **1.** Pişkin olma durumu; pişkinlik. **2.** *mecaz.* Olgunluk.
puhti, [Far. puḫtī پختی] *(puhti:)* *{OsT}* *is.* Pıhtı.
puhu[1], [puh *(yans.)* > puh-u] *is. zool.* Baykuşgillerden, kuzey yarıkürenin dağlık ve ormanlık alanlarında yaşayan, başının her iki yanında bir demet tüy ile dikkati çeken, koyu kahverengi gövdeli, öterken *"puhu"* diye ses çıkaran iri bir baykuş türü, *(Bubo bubo).*
puhu[2], [puh *(yans.)* > puh-u] *{ağız}* *is.* Maltız. [DS]
puhur[1], [*eT.* buğur / buğra > puhur] *{ağız}* *is.* İki hörgüçlü, damızlık erkek deve. [DS]
puhur[2], [Far. buḫūr] *{ağız}* *is.* Tütsü; günlük. [DS]
puhurcak, -ğı [puh *(yans.)* > puh-ur-cak] *{ağız}* *is.* Balon. [DS]
puhurmak, [puh *(yans.)* > puh-ur-mak] *{ağız}* *gçl. f.* *[-ur]* Üfleyerek şişirmek. [DS]
puhurmak, [pun *(yans.)* > puh-ur-mak / puf-ur-mak] *{ağız}* *gçl. f.* *[-ur]* Üfleyerek şişirmek. [DS]
puhut, -du [puh *(yans.)* > puh-u-t] *{ağız}* *is.* Armut kurusu ve kavrulmuş buğdayın birlikte öğütülmesi ile elde edilen un. [DS]
pujine, [Far. pūjīne پوژینه] *(pu:ji:ne)* *{OsT}* *is.* 1240 gr ağırlığında bir ölçü birimi; kantar.
puk[1], -ğu [puk] *{ağız}* *sf.* **1.** İçi boş; kof. **2.** İçi çürük. [DS]
puk[2], -ğu [puk] *{ağız}* *is.* **1.** Toz halindeki kar. **2.** Yumuşak bir tür taş. [DS]
puka[1], [? puka] *{ağız}* *is.* Kayrak oyunu. [DS]
puka[2], [bukağı] *{ağız}* *is.* Anahtarlı demir köstek. [DS]
pukağa, [bukağı] *{ağız}* *is.* Bukağı. [DS]
pukağu, [bukağu > pukağu پوقاغو] *{eAT}* *is.* Bukağı.
pukara, [Ar. buḫārī => bukarak] *{ağız}* *is.* Baca. [DS]
pukare, [Ar. buḫārī => bukarek] *{ağız}* *is.* Baca. [DS]
puklamak, [puk-la-mak] *{ağız}* *gçl. f.* *-r] [-l(u)-yor]* Erimesini çabuklaştırmak için kar üstüne, toz veya kül serpmek. [DS]

pul, [Far. pūl *(para)* پول] *is.* **1.** *{eT}* Üzerine sikke damgası vurmak üzere hazırlanan küçük ve yuvarlak madenî parçalar. [Bahşayiş] **2.** *{eT}* *{eAT}* *{OsT}* Eskiden kullanılan akçenin üçte biri değerinde madenî para. [Bahşayiş] **3.** Posta ücretlerine karşılık, gönderen tarafından damga resmi bedeli ödenerek gönderiye yapıştırılan basılı küçük kâğıt parçası. **4.** Bazı giysileri süslemekte kullanılan metal ya da plastikten yapılma küçük yuvarlak levhacık. **5.** *{eT}* Zil sesi çıkarmakta kullanılan küçük yuvarlak metal parçaları. [Bahşayiş] **6.** Tavla oyununda kullanılan yuvarlak taşlardan her biri. **7.** Bazı hayvanlarda bir araya gelerek vücut yüzeyini örten boynuzsu koruyucu örtü. **8.** Propaganda amacıyla kullanılan yazılı küçük kâğıt. **9.** Sıkıştırma sırasında vida ile somun arasına konulan ortası delik küçük metal levha. **10.** *bot.* Üzerinde bulunduğu organa yapışık, yassı, küçük ve yaprak kökenli bitkisel organ. **11.** Deriden kopup ayrılan üst deri parçası. **12.** Üst üste bindirilmiş kaplama ögelerini andıran süsleme. **13.** Küçük, yassı ve yuvarlak nesne. **14.** *{eAT}* Değersiz para. **15.** *{ağız}* Para. [DS] **16.** *{ağız}* Düğme. [DS] **17.** *{ağız}* Küçük ayakkabı çivisi. [DS] **18.** *{ağız}* Zar gibi ince yaprak. [DS] ⊡ **pula almamak,** *{eAT}* *Değer vermemek; hiçe saymak.*|| **pula saymamak,** *{eAT}* → pula almamak.|| **pula sikke urıcı,** *{eT}* *1. Sikke damgası basan görevli. 2. Sahte sikke yapımcısı; kalpazan.* [Bahşayiş]|| **pul biber,** *Kurutularak dövülmek suretiyle pul hâline getirilmiş acı biber.*|| **pul deliği,** *{ağız}* *İlik.* [DS]|| **pul etmemek,** *Hiçbir değeri olmamak.*|| **pul evi,** *{ağız}* *İlik.* [DS]|| **pul işlemek,** *Pulları bir desen oluşturacak biçimde kumaş üzerine dikmek.*|| **pul kanatlılar,** *zool. Eklem bacaklılardan, kanatları geniş ve sayısız pullarla örtülü, sıvıları emmek için ağızlarında birer hortumu bulunan, erişkinlerine kelebek, larvasına tırtıl, hareketsiz nemfine krizalit adı verilen böcekler takımı, (Lepidoptera).*|| **pul oyası,** *Pul geçirilmiş iplik iğne veya tığla çeşitli biçimlerde örülerek yapılan oya.*|| **pul pul,** *İnce levhacıklar veya parçalar halinde.*|| **pul şişe,** *Yeşil camdan yapılan çok ince çeperli şişe.*
pulad, [Far. pūlād پولاد] *(pu:la:t)* *{OsT}* *is.* Çelik. ⊡ **pūlād bāzū,** *{OsT}* *1. Çelik pazu. 2. mecaz. Kuvvetli; güçlü; pehlivan.*|| **pulad gibi,** *{OsT}* *Çelik gibi.*|| **pūlād-ı zer-efşān,** *{OsT}* *Metali oyarak içine altın tel kakma biçiminde yapılan süsleme.*|| **pūlād-reng,** *{OsT}* *Sert damarlı ve dayanıklı at.*|| **pūlad-senc,** *{OsT}* *1. İyi dövüşen. 2. İyi silah atan.*
pulama, [bula-ma] *{ağız}* *is.* **1.** Koyun sütünden yapılan yağlı yoğurt. **2.** Koyun kaymağından yapılan yemek. [DS]
puları, [pul+arı] *{ağız}* *is.* Erkek arı. [DS]
pulaşta, [? pulaşta] *{ağız}* *sf.* Üstü başı kirli ve dağınık. [DS]

pulat, -dı [? pulat] *{ağız} is.* Tepsi; sini. [DS]

pulcu[1], [pul-cu] *is.* **1.** Pul satan kişi. **2.** Pul derleyen kişi; pul derleyicisi; pul koleksiyoncusu; filatelist.

pulcu[2], [pul-cu] *{ağız} is.* Maden ocağından çıkan arabaları sayan görevli. [DS]

pulcuk, -ğu [pul-cuk] *is. bot.* Buğdaygillerde çiçeği bürgü gibi saran renksiz, saydam küçük pulların her biri.

pulculuk,-ğu [pul-cu-luk] *is.* **1.** Pul satma işi. **2.** Pul koleksiyonculuğu yapma.

pulet[1], **-di** [? pulet] *{ağız} sf.* Güzel. [DS]

pulet[2], **-di** [? pulet] *{ağız} is.* Kavrulan kahvenin soğutulduğu tabla. [DS]

puli[1], [Yun. pouli] *{ağız} is.* **1.** Çocuk. **2.** Yavru; civciv. **3.** Kuş yavrusu. **4.** Piliç. **5.** *sf.* (Kabak için) büyüyememiş, küçük kalmış. **6.** Küçük ve sevimli. [DS]

puli[2], [? puli] *{ağız} is.* Ağaç sabanın iki yanında bulunan elle tutacak yer. [DS]

pulika, [? pulika] *{ağız} is.* Bebek. [DS]

pullama, [pul-la-ma] *is.* **1.** Pullamak eylemi. **2.** *{ağız}* Para karşılığı eşekle odun taşıyan kimse. [DS]

pullamak, [pul-la-mak] *gçl. f. [-r] [-l(u)-yor]* **1.** Üzerine pul yapıştırmak. **2.** Pullarla süslemek.

pullanma, [pul-la-n-ma] *is.* **1.** Pullanmak eylemi. **2.** *tıp.* Deri tabakasının ince pullar halinde dökülmesi. **3.** *zool.* Pullu hayvanlarda pulların dökülmesi.

pullanmak, [pul-la-n-mak] *edil f.[-ır]* **1.** Üzerine pul yapıştırılmak. **2.** *dönşl.* Pul pul olmak.

pullu, [pul-lu] *sf.* **1.** (Zarf, evrak vb. için) üzerine pul yapıştırılmış. **2.** (Giysi, ayakkabı vb. için) üzerine pul işlenmiş. **3.** Pulu olan. **4.** *{ağız}* → pullu bürük. [DS] **5.** *{ağız}* Üstü pullu tatlı su balığı. [DS] ☞ **pullu bürük,** *{ağız} Çevresi ve üstü sırma ile işlenmiş, kırmızı renkli kadın baş örtüsü.* [DS]|| **pullu kâğıt,** *Üzerine vergi pulu yapıştırılmış kâğıt veya zarf.* || **pullu toy,** *{ağız} Paralı düğün.* [DS]

pulluk[1], **-ğu** [Sırp. plug / Alm. Pflug] *is.* Toprağı sürmekte kullanılan tek yanlı çalışan tarım aracı.

pulluk[2], **-ğu** [? pulluk] *{ağız} is.* Küçük testi; testi. [DS]

pulluk[3], **-ğu** [pul-luk] *{ağız} is.* Oduncunun, para ile kiralayarak yanında götürdüğü hayvan. [DS]

pullukçu, [pulluk-çu] *is.* Pulluk yapan veya satan kimse.

pullukır, [pullu+kır] *{ağız} sf.* (At donu için) baklakırı. [DS]

pulman, [İng. George Mortimer Pullman *(icat eden Amerikalı sanayici)*] *is.* Çekilerek yatak haline getirilebilen veya döner koltukları bulunan tren vagonu.

pulmuk, [puli / pulu > pul-muk] *{ağız} is.* Deve yavrusu. [DS]

pulover, [İng. pull *(çek)* + over *(üstüne)*] *is.* Yün kazak.

pulp, -bu [Fr. pulpe] *is.* Özleştirerek hazırlanmış, ağızdan alınarak kullanılmaya elverişli yumuşak kıvamlı bitkisel kökenli ilaç.

pulsar, [İng. **puls**ating + st**ar**] *is. gök b.* Son derece düzenli aralıklarla ve kısa süreli radyo dalgası darbeleri salan gök cisimlerinin ortak adı; atarca yıldız.

pulsu, [pul-su] *sf.* Pulu andıran.

pulsuz, [pul-suz] *sf.* **1.** Pul yapıştırılmamış olan. **2.** Pulu veya pulları olmayan.

pulu, [? pulu] *{ağız} is.* Kümes hayvanlarının yavrusu; piliç. [DS]

puluç, -cu [Far. bülüc ? / Kıpç. buluç => puluç پولوچ] *{eAT} {OsT} {ağız} sf.* **1.** (Erkek için) cinsel güçten yoksun olan; iktidarsız. **2.** (Erkek için) hayası şiş veya fıtıklı. [DS]

puluçluk,-ğu [puluç-luk] *is.* Cinsel güçten yoksun olma durumu; puluç olma durumu; iktidarsızlık.

puluh, [Alm. pfulug => puluḫ] *{ağız} is.* Pulluk. [DS]

pulul, [pulur / pulul] *{ağız} is.* Biçilmiş fakat demet yapılmamış ekin veya ot yığını. [DS]

pulunç, -cu [Far. bülüc] *{ağız} is.* Husyeleri burulmuş sığır; öküz. [DS]

pulur[1], [pulur / pulul] *{ağız} is.*→ pulul. [DS]

pulur[2], [? pulur] *{ağız} is.* **1.** Küçük tepe. **2.** Sarı renkli, yumuşak, killi toprak. [DS]

pulus, [? pulus] *{ağız} is.* Bebeklerin altına muşamba yerine konulan yuvarlak keçe parçası. [DS]

pulut, -du [*eT.* bulıt > pulut] *{ağız} is.* Baca. [DS]

puluz, [? puluz] *{ağız} sf.* **1.** Suç; kabahat. **2.** Kötü nitelik. [DS]

puma, [Amerika yeri. Kiçua d. puma > İng. / İsp. puma] *(pu'ma) is. zool.* Kedigillerden, Amerika'da yaşayan, uzunluğu kuyruğu ile birlikte 2,5 m'yi, ağırlığı yüz kg'ı bulan, iri yapılı, avını gece pusuya yatarak yakalayan kırmızı, bazen de boz postlu yırtıcı bir memeli hayvan; dağ aslanı, *(Felis concolor).*

pumak, -ğı [? pumak] *{ağız} sf.* Şişman. [DS]

pumba, [pumb *(yans.)* > pumb-a] *sf.* Kabartılarak yumuşak duruma getirilmiş.

pumbar, [Far. mubār => bumbar / pumbar] *{ağız} is.* Bağırsak. [DS]

pumbur, [pumb *(yans.)* > pumb-ur] *{ağız} is.* Eşek arısı. [DS]

pumburi, [pumb *(yans.)* > pumb-ur-i ?] *{ağız} is.* Büvelek. [DS]

pumpa, [pump *(yans.)* > pump-a] *sf.* → pumba.

pumpul, [pump *(yans.)* > pump-ul] *{ağız} is.* **1.** Tıraş ederken çocukların alınlarının üstünde bırakılan bir tutam saç; perçem. **2.** Güvercin ve tavukların tepelerindeki tüyler. **3.** Püskül. **4.** Tavşan kulağının yanağa birleştiği yer. [DS]

pumpuri, [pumb *(yans.)* > pumb-ur-i / pumpuri ?] *{ağız} is.* Büvelek. [DS]

pumpuş, [pump *(yans.)* > pump-uş ?] *{ağız} is.* Kuşların ve tavukların tepe tüyleri. [DS]

pun[1], [Erme. pin => pun] *{ağız} is.* **1.** Kuş yuvası. **2.** Kümes. **3.** Yaylalarda kullanılan eşyaları, göç sonrası korumak ve saklamak amacıyla kullanılan mağara. [DS]

pun[2], [? pun] *{ağız} is.* Yaban nanesi. [DS]

punagal, [? punagal / pingel] *{ağız} is.* Folluk. [DS]

punak[1], **-ğı** [buna-k] *{ağız} sf.* Bunak. [DS]

punak[2], **-ğı** [Slav. púlak] *{ağız} is.* Eşek yavrusu. [DS]

punar, [*eT.* muñar > punar] *{ağız} is.* Pınar; çeşme. [DS]

punara, [Ar. buḫārī => punara] *{ağız} is.* Baca. [DS]

punare, [Ar. buḫārī => punare] *{ağız} is.* Baca. [DS]

punari, [Ar. buḫārī => buhari] *{ağız} is.* Baca. [DS]

punarya, [Ar. buḫārī => punarya] *{ağız} is.* Baca. [DS]

punci, [? punci] *{ağız} is.* Birkaç fındığın bir arada bulunduğu dalcık. [DS]

punç[1], **-cu** [Hint. panç *(beş, katılan beş maddeden)* > İng. punch] *is.* Çay, şeker, tarçın, limon ve damıtılmış bir alkollü içkiyle yapılan ve bu içkinin buharlaşan alkolü yakılarak kabın üstünde bir alev meydana getirildikten sonra içilen bir içki.

punç[2], **-cu** [? punç] *{ağız} is.* Herhangi bir şeyin oluşturduğu topluluk; top olma; bir araya gelme. ⊡ **punç olmak,** *{ağız} (Kuş, koyun vb. için) toplanmak.* [DS]

punç[3], **-cu** [? punç] *{ağız} is.* Sancı; ağrı. ⊡ **punç oynamak,** *{ağız} 1. Mide bozulmak. 2. (Loğusa kadın için) sancı tutmak; sancılanmak.* [DS]

punçak, -ğı [punç-a-k ?] *{ağız} is.* **1.** Ağaçların ince kökleri. **2.** Saçak; püskül. **3.** Meyveli küçük dalcık. [DS]

punçu, [punç-u] *{ağız} is.* Köşe; bucak. [DS]

pund, [? pund] *{ağız} is.* **1.** İstek. **2.** Neşe. [DS]

pundal, [Yun. phounta *(püskül)* => funda / fundal] *{ağız} is.* **1.** Funda. **2.** Fundalık. [DS]

pundı, [? pundı] *{ağız} is.* Taraça. [DS]

pungal, [Erme. bunkal *(fol)* => pungal / pingel] *{ağız} is.* **1.** Kümes. **2.** Folluk. [DS]

pungar, [*eT.* muñar] *{ağız} is.* Pınar. [DS]

pungare, [Ar. buḫārī => puñāre] *(puña:re){ağız} is.* Baca. [DS]

pungarece, [Ar. buḫārī => puñāre-ce] *(puña:rece){ağız} is.* Ocak bacası. [DS]

pungut, [? pungut] *{ağız} is.* Kavrulmuş ve öğütülmüş arpa unu. [DS]

punk, [İng. punk *(çürük, değersiz, serseri)*] *(pank) sf.* **1.** Toplumun sıradanlığını alaya alan müzik ve kültür hareketiyle ilgili. **2.** *is.* Bu harekete katılan veya yandaşı olan.

punka, [? punka] *{ağız} is.* Meşinden yapılmış çakmak kesesi. [DS]

punkal, [? punkal / pingel] *{ağız} is.* Folluk. [DS]

punnat, [? punnat] *{ağız} is.* Orakla ekin biçilirken, ellik yardımı ile kol üstünde biriktirilen ekin sapı; demet; deste. [DS]

punpul, [punp *(yans.)* > punp-ul] *{ağız} is.* Kanatlı hayvanların tüyleri. [DS]

punpurı, [pump *(yans.)* > pumb-ur-i / punpurı ?] *{ağız} is.* Büvelek. [DS]

punt[1], [İt. punto] *is.* Seyir halindeki geminin bulunduğu yeri harita üzerinde gösteren nokta. ⊡ **punt koymak,** *Geminin bulunduğu yeri harita üzerinde işaretlemek.*|| **punt tayin etmek,** *Hesap yolu ile geminin coğrafî konumunu bulmak.*

punt[2], **-du** [Yun. appounto / İt. appunto] *is.* (Bir iş için) tam zamanı; uygun an. ⊡ **punduna getirmek,** *En uygun zamanı yakalamak.*|| **pundunu bulmak,** *Bir şeyi yapmak için en uygun zamanı ve durumu yakalamak.*

punt[3], **-du** [? punt] *{ağız} is.* Neşe; sevinç. [DS] ⊡ **pundunu kırmak,** *{ağız} Neşesini bozmak.* [DS]|| **punt olmak,** *{ağız} Yorgunluktan her yanı tutulmak.* [DS]

punta[1], [İt. puncta / punta *(sivri uç)*] *(pu'nta) is.* Torna, freze tezgâhlarında, taşlama makinelerinde işlenecek parçayı tutmaya yarayan su verilmiş çelikten yapılma konik parça. ⊡ **punta kaynak makinesi,** *Uçlarına elektrotlar bağlanmış iki kolla donatılmış ve rezistansla elektrik kaynağı yapmada kullanılan alet.*

punta[2], [Yun. pounta] *{ağız} is.* **1.** Zatürrie. **2.** Grip. **3.** Kızıl hastalığı. [DS]

puntalama, [punta-la-ma] *is.* Kaynakla birleştirilecek parçaların kaymaması için punta makinesi ile değişik yerlerinden tutturma işlemi.

puntalamak[1], [punta-la-mak] *gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* **1.** Kaynak yapılacak parçaların kaymaması için değişik yerlerinden kaynak makinesi ile geçici olarak tutturmak. **2.** Punta kaynak makinesi ile parçaları birbirine tutturmak.

puntalamak[2], [punta-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Balığı ağa sokmak için denize vurmak. [DS]

puntalı, [punta-lı] *sf.* Punta kaynakla tutturulmuş olan.

puntallamak, [? puntar > punta(l)-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Teyellemek. [DS]

puntar, [? puntar] *{ağız} is.* Teyel. [DS]

puntasız, [punta-sız] *sf.* **1.** Puntası olmayan. **2.** Punta kaynakla tutturulmamış olan; aynaya birleştirmeli.

puntel, [İt. puntello] *(pu'ntel) is. dnz.* Tehlikeyi önleme için küpeşte hizasına ve diğer yerlere konulan dikme.

punto, [İt. punto] *(pu'nto) is. matb.* Matbaa harfleri-

nin yüksekliklerini belirtmek için kullanılan 3/8 mm veya 1/72 inçe eşdeğer ölçü birimi.

puntolama, [punto-la-ma] *is. matb.* Bir metini dizmeye başlamadan önce başlık, alt başlık, başlık araları, alt yazılar, notlarda kullanılacak harflerin boyutunu, eğimini, genişliğini göstermek amacıyla yapılan düzenleme.

puntolu, [punto-lu] *sf.* (Harf için) belirtilen nitelikte boyutu olan.

puntu[1], [? puntu] *{ağız} is.* Üzerinde birkaç üzüm tanesi kalmış salkım. [DS]

puntu[2], [? puntu] *{ağız} is.* Kriz; (özellikle) kalp krizi. [DS]

punuk, -ğu [? punuk] *{ağız} is.* Küçük el sepeti. [DS]

punus[1], [Ar. münis] *{ağız} sf.* Uyuşuk; utangaç. ⊡ **punus punus,** *{ağız} Uyuşuk uyuşuk; utangaç utangaç.* [DS]

punus[2], [Yun. phanıs / Ar. fânûs] *{ağız} is.* Fener. [DS]

punut, -du [puğut / punut] *{ağız} is.* Kavrulmuş nohut, buğday vb.ni şekerle karıştırarak yapılan bir yiyecek; kavut. [DS]

punya, [? punya] *{eT} is.* Hizmet. [EUTS]

pupa[1], [Lat. puppis > İt. in pupa] *is. dnz.* **1.** Geminin arka kısmı; kıç. **2.** *zf.* Arkadan; arka kısımdan. ⊡ **pupa gitmek,** *argo. Dosdoğru yol almak.*|| **pupa rüzgârı,** *Geminin seyrettiği rotaya göre arkadan esen rüzgâr.*|| **pupa yelken,** *1. Arkadan gelen rüzgârın yelkenleri doldurması ile yapılan seyir durumu. 2. argo. Bütün bağlardan kurtulmuş olarak; hiçbir şeye bağımlı olmaksızın.*

pupa[2], [Lat. pupa *(bebek)*] *(pu'pa) is.* **1.** Kundak. **2.** *zool.* İki kanatlıların ve bazı böceklerin nemflerine verilen ad.

pupa[3], [bukağı > puha / pupa] *{ağız} is.* Bukağı. [DS]

pupa[4], [? pupa] *{ağız} sf.* Çok nazlı. [DS]

pupla, [Yun. pupulon] *{ağız} is.* Yastık. [DS]

pupu, [pu+pu] *{ağız} çocuk d. is.* Yara. [DS]

pupul, [? pupul] *{ağız} is.* İnce deriden yapılmış ucu kıvrık bir tür ayakkabı; küçük yemeni. [DS]

pupulanmak, [pupu-la-n-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* İlkbaharda tomurcuklar patlayıp açılmak. [DS]

pupuma, [? pupuma] *{ağız} sf.* (Kişi için) yumuşak kalpli. [DS]

pupuş, [? pupuş / pumpul] *{ağız} sf.* Perçem. [DS]

pur[1], [Erme. buŕ / Yun. pouri] *is.* **1.** İç Anadolu'da yer yer jips ve alçı taşı oluşuklarına verilen ad. **2.** *{ağız}* Taş. [DS] **3.** *{ağız}* Kireçli, taşlı sert toprak. [DS] **4.** *{ağız}* Killi taş. [DS] **5.** *{ağız}* Vurulunca çabuk parçalanan yumuşak taş. [DS] **6.** *{ağız}* Nehir yataklarında, kum ve taşların birlikte taşlaşmasından oluşan yumuşak taşlar. [DS] **7.** Kireçli, çıplak dağ yamacı. **8.** *{ağız}* Kayalıklarla kaplı uçurum. [DS] **9.** *{ağız}* Tarıma elverişli olmayan killi toprak. [DS] **10.** *{ağız}* Kil. [DS] **11.** *{ağız}* Kiremit. [DS] ⊡ **pur koyağı,** *Alçı taşı ve jipsli alanlardaki bu maddelerin erimesi sonucu meydana gelen kapalı çukur alanlara verilen ad.*|| **pur yer,** *{ağız} Bitek olmayan yer.* [DS]

pur[2], [Far. pür پور] *(pu:r) {OsT} is.* Erkek çocuk; oğul. ⊡ **pūr-i Arabî,** *{OsT} Muhiddin-i Arabî.*|| **pūr-i Azer,** *{OsT} Hz. İbrahim.*|| **pūr-i duht,** *{OsT} Yeğen; kız kardeş oğlu.*|| **pūr-i Hacer,** *{OsT} Hz. İsmail.*|| **pūr-i Meryem,** *{OsT} Hz. İsa.*|| **pūr-mend,** *{OsT} Evlat sahibi.*

pur[3], [pur / pür] *{ağız} is.* **1.** Bitkinin yapraklı yeri. **2.** Cevizin yeşil kabuğu. **3.** Yeşillik; yeşerti. [DS]

pur[4], [bur / pur] *{ağız} sf.* Kekremsi; acımsı. [DS]

pur[5], [bor] *{ağız} is.* Ağızdaki pas. [DS]

puran, [Far. pūrān پوران] *(pu:ra:n) {OsT} is.* Oğullar.

purasa, [Yun. praso] *{ağız} is.* Pırasa. [DS]

purcuk, -ğu [pur-cuk] *{ağız} is.* Çok yapraklı ince dal. [DS]

purç, [purç] *{ağız} is.* **1.** Ökse otu. **2.** Ağaçların ince dalları; bir yıllık sürgünleri. **3.** Ağaçların tomurcuktan yeni çıkmış küçük yaprakları. **4.** Ceviz ve sakız ağaçlarının çiçekleri. **5.** Ağaçların tomurcukları. **6.** Karabiber. [DS]

purçaçan, [purç+aç-an] *{ağız} is.* Ağaçlar çiçeğe durmadan önce esen ve tomurcuklarının açılmasını kolaylaştıran rüzgâr; kabayel. [DS]

purçak, -ğı [*eT.* bür-çak] *{ağız} is.* **1.** Burçak. **2.** Ökse otu. **3.** Topraktaki çatlak. [DS] ⊡ **purçak purçak,** *{ağız} (Terlemek için) damla damla; burçak burçak.* [DS]

purçalak, -ğı [bur-mak > bur-ça-la-k] *{ağız} is.* Sindirimi kolaylaştırıcı ve ishal verici bir yaban havucu. [DS]

purçalık, -ğı [but-mak > bur-ça-la-k / burçalık] *{ağız} is.* → purçalak. [DS]

purçarmak, [purç-ar-mak] *{ağız} gçsz. f. [-ır]* (Ağaçlar için) ilkbaharda yaprak açmak; yeşillenmek. [DS]

purçekli, [pürçek-li] *{ağız} is.* Havuç. [DS]

purçikli, [pürçek-li] *{ağız} is.* Havuç. [DS]

purçuk, -ğu [purç-uk / pur-çuk] *{ağız} is.* Küçük püskül; saçak. [DS]

purçuklu, [purçuk-lu / pürçük-lü] *{ağız} is.* Havuç. [DS]

purçukluk, -ğu [purçuk-luk / pürçüklü] *{ağız} is.* Havuç. [DS]

purdöndü, [pır / pur *(yans.)* > pır+dön-dü] *{ağız} is.* **1.** Topaç. **2.** Arabaların ön tekerlekleri üzerine konulan ağaç; maymuncuk. [DS]

purhank, -gı [? purhank] *{ağız} is.* **1.** Tandırın hava alması için açılan delik. **2.** Künk. [DS]

purlak, -ğı [pur[1]-la-k] *{ağız} is.* Yumuşak kayaların ufalanmasından oluşan toprak. [DS]

purluk, -ğu [pur²-luk] *{ağız} is.* Alçı taşının bulunduğu yer; alçı taşı ocağı. [DS]

purnat, [? purnat / punnat] *{ağız} is.* → punnat. [DS] ⊡ **purnat etmek,** *{ağız} Biçilen otları düzenli biçimde yığın yapmak.* [DS]

purnaz, [? purnaz / punnat] *{ağız} is.* → punnat. [DS]

puro, [Lat. purus / İsp. puro / İr. pura *(saf)*] *(pu'ro) is.* Yaprak tütünle sarılmış kalın ve uzun bir tür tütün ürünü; cigar.

purohit, [? purohit] *{eT} is.* Ev sahibi. [EUTS]

purpura, [Lat. purpura] *(purpu'ra) is.* **1.** *zool.* Kırmızı bir boya salgılayan karından bacaklı bir deniz yumuşakçası, *(Purpura lapillis)*. **2.** *tıp.* Deri, mukoza veya özek doku içindeki kılcal damarların kanaması.

purpurin, [Lat. purpura *(erguvan kımızısı)* > Fr. purpurine] *is.* Kök boyasında alizarinle birlikte bulunan ve alizerinden yükseltgenerek elde edilen boyar madde; trihidroksi-1, 2, 4 antrakinon; $C_{14}H_8O_5$.

purput¹, -du [? purput / pırpıt] *{ağız} is.* Yün ya da kıldan dokunmuş kumaştan yapılma şalvar veya pantolon; potur. [DS]

purput², -du [Yun. peripodi] *{ağız} sf.* (Yatak, yorgan, yaygı ve giyecek için) eskimiş; yıpranmış; dökülmüş. [DS]

purput³, -du [? purput] *{ağız} is.* **1.** Çok ince toz taneleri. **2.** İyi ezilmemiş yoğurttan yapılan ayran içindeki küçük tanecikler. [DS]

purs, [pus > pu(r)s] *{ağız} is.* Sis. [DS]

purt, [port / purt] *{ağız} is.* Taranan yünün, işe yaramayan kısımları. [DS]

purtarmak, [bur-(u)t-a-r-mak > purtar-mak پورترمق] *{eAT} {ağız} gçl. f. [-ır]* (Yüz için) buruşturmak; surat asmak. [DS]

purtartmak, [purtar-t-mak] *{ağız} gçsz. f. [-ır]* → purtarmak. [DS]

purtaş, [pur+taş] *{ağız} is.* Hafif, esmerimsi, delikli, kolayca kırılabilen taş. [DS]

purtatmak, [purta-t-mak] *{ağız} gçsz. f. [-ır]* → purtarmak. [DS]

purtı, [purtı / pırtı] *{ağız} is.* Ufak tefek ev eşyası; pırtı. [DS]

purtlak, -ğı [purt-la-k] *{ağız} is.* Mürver ağacı. [DS]

purtul¹, [purt-ul] *{ağız} sf.* **1.** Üstü düz olmayan; pürüzlü. **2.** *is.* Çiçek hastalığının yüzde bıraktığı iz. [DS]

purtul², [purt-ul] *{ağız} sf.* **1.** (Giyecek için) eski püskü; buruşuk; partal. **2.** (Kişi için) saçı sakalı birbirine karışmış. **3.** (Yün, yapağı ve kıl için) karışık taranmamış. **4.** (Çocuk başı, kedi köpek tüyü için) yumuşak, kıvırcık ve kabarık. [DS]

puru, [bür-ü / puru] *{ağız} is.* Gelinlerin kullandığı siyah ipekli baş örtüsü. [DS]

purul, [? purul] *{ağız} is.* Boyna takılan renkli boncuk. [DS]

Purum, [Partça. frum] *{eT} is.* Doğu Roma; Bizans. [ETY] [EUTS] [Gabain] [Tekin]

purut, [? purut] *{ağız} is.* **1.** Topraktan yapılmış çanak çömlek vb. kaplar. **2.** Küçük güveç kabı. [DS]

purutçu, [purut-çu] *{ağız} is.* Güveç ve tandır yapan usta. [DS]

purutka, [? purutka] *{ağız} is.* Su bardağı. [DS]

puruz, [Far. pū *(koşma)* + rūz *(gün)* پوروز] *(pu:ru:z) {OsT} is.* İmparatorluk döneminde Rumeli'de biri hıdrellezde diğeri kasım ayında tutulan tevzi defterlerine verilen ad.

pus¹, [pıs / pus *(yans.)*] *is.* Fısıldama, nefes boşaltma, şişirme, havasını boşaltma; sinme eylemlerini anlatan kök. [Zülfikar] *pus-u, pus-mak, pus-un-mak, pus-unç*

pus², [Yun. pissa] *is.* **1.** Bazı meyvelerin üzerinde görülen zamka benzer madde. **2.** Ağaçların dallarında ve gövdelerinde oluşan yosunlu kabuk. **3.** Yaprakların üzerinde görülen bir örümcek ağını andıran böcek yuvası. **4.** Çoğunlukla koyunların meme başlarında görülen kabuksu oluşum. **5.** *{ağız}* dalların üstündeki donmuş kar. [DS]

pus³, [pus / būs بوس] *is.* **1.** *{eT} {eAT} {OsT}* Sis; duman. [DLT] **2.** Görüş uzaklığını azaltmayan hafif sis. **3.** İçine soğuk su konulan bardağın üzerini kaplayan buğu. **4.** *{ağız}* Islaklık; nem. [DS] **5.** *{ağız}* Göze inen ak perde; aksu. [DS] **6.** *{ağız} sf.* Bulanık. [DS] ⊡ **pus bolmak,** *{eT} Puslanmak; duman inmek.* [DLT]

pus⁴, [pus] *{ağız} is.* Tasa; kaygı. [DS]

pus⁵, [İng. pouce *(baş parmak)*] *is.* İnç; parmak.

pus⁶, [Fr. pousse] *is.* Şarapçılıkta tartarik asit parçalanması ve aşırı karbondioksit gazı çıkması durumunda görülen aşırı dönme hâli.

pus⁶, [pus *(yans.)*] *{ağız} is.* **1.** Susma. **2.** *zf.* "Hiç konuşmadan" anlamındaki "sus pus" ikilemesinde geçer. [DS]

pusacan, [pus-mak > pus-acan] *{ağız} is.* → pusağan. [DS]

pusağan, [pus-mak > pus-ağan] *{ağız} is.* Serçeden biraz büyük, yalnız gezen, insan görünce olduğu yere sinen bir kuş. [DS]

pusak, -ğı [pus-mak > pus-ak] *{ağız} is.* Yaban keçilerinin saklandığı mağara. [DS]

pusalamak, [pus-a-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Katıp karıştırmak. [DS]

pusalık, -ğı [pus-al-mak > pus-al-ık / pus-a-lık] *{ağız} sf.* Sisli. [DS]

pusalmak, [pus-al-mak] *{ağız} gçsz. f. [-ır]* **1.** Sislenmek. **2.** (Ot için) çok yağmur yağması yüzünden çürümek; bozulmak. [DS]

pusan, [pus-añ / pus-an] *{ağız} is.* Sis. [DS]

pusanak, -ğı [pus-mak > pus-anak] *{ağız} is.* Gizlenecek, saklanacak yer. [DS]

pusanık, -ğı [pus > pus-an-ık] *{ağız} sf.* Pusarık. [DS]

pusar, [Sansk. bodhisattva > Çin. b'uo-sât] *{eT} is.* Buda olacak kimse. [Gabain]

pusarık[1], **-ğı** [pus-ar-mak >pus-ar-ık پوساريق / پوصه رق] *{ağız} sf.* **1.** (Hava için) puslanmış; sisli. *{eAT} {OsT} (aynı)* **2.** (Hava için) sıcak, sisli ve bunaltıcı. **3.** (Hava için) alçak basınçlı. **4.** *is. {OsT}* Serap. **5.** *{eAT} {OsT}* Duman; sis. [DS] **6.** *{eAT}* Koyu duman; kesif sis. [DK]

pusarık[2], **-ğı** [pus-ar-ık] *{ağız} sf.* (Görüş için) belli belirsiz; bulanık. [DS]

pusarık[3], **-ğı** [pus-ar-ık] *{ağız} sf.* (Kişi için) asık suratlı; yüzü gülmeyen. [DS]

pusarıklanmak, [pus-ar-ık-la-n-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* (Hava için) kararmak; bulutlanmak; sislenmek. [DS]

pusarıklı, [pus-ar-ık-lı] *{ağız} sf.* (Hava için) sisli; dumanlı. [DS]

pusarım, [pus-ar-ım] *{ağız} sf.* (Hava için) sıcak; sisli; bunaltıcı. [DS]

pusarlık, -ğı [pus-ar-lık] *{ağız}* is. Hava bungunluğu; havadaki bunaltıcılık. [DS]

pusarma, [pus-ar-ma] *is.* Pusarmak eylemi.

pusarmak[1], [pus-ar-mak] *{eT} {ağız} gçsz. f. [-ır]* (Hava için) bulutlu, sisli ve puslu duruma gelmek; puslanmak; sislenmek. [DLT] [DS]

pusarmak[2], [pus-ar-mak] *gçsz. f. [-ır] {ağız}* **1.** Zihin yorgunluğu yüzünden dargın olmak. **2.** Surat asmak. [DS]

pusaruk, -ğu [pus-ar-ık] *{ağız} is.* (Hava için) sisli; bulutlu; yağışlı. [DS]

pusat[1], **-dı** [Ar. bisāṭ *(halı)* > pusat پوصات / پوصاد] *{eAT} {OsT} is.* **1.** Savaş araç ve gereci. **2.** Araç; alet. **3.** Zırh ve benzeri korunma araçlarına verilen ad. **4.** Günlük giysi; giyecek; çamaşır. *{ağız} (aynı)* [DS] **5.** *{ağız}* Altın ve gümüş eşya. [DS] **6.** *{ağız}* Hamam takımı. [DS] **7.** *{ağız} folk.* Güveyin, gelin kıza gönderdiği nişan armağanı; gelin için, güvey tarafının aldığı giyecek vb. eşyalar. [DS] **8.** *{ağız}* Çeyiz. [DS] **9.** *{ağız}* Gelinlik. [DS] **10.** *{ağız}* Elbiselik kumaş. [DS] **11.** *{ağız}* Beşiğe bağlanan enli kuşak, beşik örtüsü ve minderi. [DS] ⊟ **pusat görmek,** *{ağız} (Damat tarafı için) gelin için elbise, gelinlik vb. almak.* [DS]|| **pusat kesmek,** *{ağız} Gelin için dikilecek giysilerin kumaşını biçmek.* [DS]|| **pusat odası,** *Orta oyununda oyuncuların soyunma odasına verilen ad.*

pusat[2], **-dı** [? pusat] *{ağız} is.* Asker. [DS]

pusatçı, [pusat-çı] *is.* **1.** Orta oyununda şakşak veya tahta kılıç kullanan oyuncu. **2.** *as.* Cenge giden askerleri cephe gerisinde dans ederek onları eğlendiren kimse. **3.** Orta oyununda giysileri korumakla görevli kişi. **4.** *{ağız}* Çingenelerin giyeceklerini taşıyan kadın. [DS]

pusatlandırma, [pusat-la-n-dır-ma] *is.* Pusatlandırmak eylemi.

pusatlandırmak, [pusat-la-n-dır-mak] *gçl. f. [-ır]* Pusatlanmasını sağlamak; savaş araç ve gereci ile donatmak; teçhiz etmek.

pusatlanma, [pusat-la-n-ma] *is.* Pusatlanmak eylemi.

pusatlanmak, [pusat-la-n-mak] *dönşl. f. [-ır]* **1.** Gerekli silah ve araçlarla donanmak. **2.** Pusat edinmek; gerekli silah ve aracı satın almak.

pusatlı, [pusat-lı] *sf.* **1.** Pusatı olan. **2.** Zırhını giymiş olan; zırhlı.

pusatmak, [pus-at-mak] *{ağız} gçsz. f. [-ır]* → pusarmak[1]. [DS]

puse, [Far. büse پوسه] *{OsT} is.* → buse.

puselik, -ği [Far. būselik پوسه لك] *{OsT} is.* → buselik.

pusen, [pus-en ?] *{ağız} zf.* Yavaş; hafif; ağır. [DS] ⊟ **pusen pusen,** *{ağız}* → püsen püsen. [DS]

puset, [Fr. pousette] *is.* Küçük katlanabilir çocuk arabası.

pusetçi, [puset-çi] *is.* Puset yapan, satan ya da tamir eden kimse.

pusgun, [pus-kun > pusgun] *{ağız} sf.* Korkudan sinmiş; pusmuş; sessiz. [DS]

puside, [Far. pūsīden *(çürümek)* > pūsīde پوسيده] *(pusi:de) {OsT} sf.* **1.** Çürümüş; çürük. **2.** Paslanarak çürümüş.

pusidegî, [Far. pusīdegī پوسيدگى] *(pusi:degi:) {OsT} is.* Çürüklük.

pusla, [İt. bussola *(kutucuk)* > pusla ?] *{ağız} is.* Araba tekerleğinin ortasındaki demir parça. [DS]

puslamak, [pus-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(u)-yor]* Olgunlaşan cevizleri kabuğundan ayırmak. [DS]

puslandırma, [pus-la-n-dır-ma] *is.* Puslandırmak eylemi.

puslandırmak, [pus-la-n-dır-mak] *gçl. f. [-ır]* Puslu duruma getirmek; puslanmasını sağlamak; puslanmasına yol açmak.

puslanma, [pus-la-n-ma] *is.* Puslanmak eylemi.

puslanmak, [pus-la-n-mak] *dönşl. f. [-ır]* **1.** (Hava için) puslu duruma gelmek; hafif bir sis ile kaplanmak. **2.** Buğulanmak.

puslu, [pus-lu] *sf.* **1.** (Hava için) hafif sisli; bulanık; kapalı. **2.** Üzerinde pus oluşmuş; puslanmış. **3.** *res.* Manzara resimlerinde uzaktaki nesnelerin sınır çizgileri belirsiz, renkleri silik olan kısımları için kullanılan terim. **4.** *{ağız}* Belli belirsiz. [DS] ⊟ **puslu kadeh,** *{ağız} Gökkuşağı.* [DS]

pusma, [pus-ma] *is.* Pusmak eylemi.

pusmak[1], [pus *(yans.)* > pus-mak پسمق / پوصمق] *gçsz.*

f. *[-ar]* **1.** *{eT} {eAT} {OsT}* Pusu kurmak; pusuya girmek. [DLT] [DK] **2.** *{ağız}* Korkudan sinmek; saklanmak; büzülmek; ses çıkarmamak; susmak. [DS] **3.** Bir şeyi kendine siper edinerek saklanmak. **4.** (Av hayvanları için) saklanmak veya korunmak amacıyla çalı veya doğal oluşukların arkasına büzülmek. **5.** *gçl. f. {ağız}* Gizlice iz sürmek. [DS]

pusmak², [pus *(sis)* > pus-mak] *gçsz. f. [-ar]* **1.** Ortalığı hafif sis kaplamak. **2.** *{ağız}* Tütmek. [DS]

pusmak³, -ğı [pus-mak] *{ağız} is.* Pusarık. [DS]

pusta, [? pusta] *{ağız} is.* Sahibine uğur getirmeyen mal veya eşya. [DS]

pustuk, -ğu [? pustuk] *{ağız} is.* Mısır koçanı. [DS]

pusturmak, [pus *(yans.)* > pus-tur-mak] *{ağız} gçl. f. [-ur]* Korkutup sindirmek. [DS]

pusu¹, [pus-mak > pus-uġ / pus-u] *is.* **1.** Düşmanı gafil avlamak amacıyla gizlenerek beklenilen yer. **2.** Bir hayvanı yakalamak veya vurmak için saklanarak beklenilen yer. **3.** Birine saldırmak için hazırlıklı bekleme durumu; pusuya yatma. *{eAT} (aynı)* [DK] **4.** *{eAT}* Pusuya yatan. ⊡ **pusuda,** *Gizlenmiş olarak saldırmaya hazır bekleme durumu.*|| **pusu koymak,** *{eAT} Pusu kurmak.*|| **pusu kurmak,** *Bir yere gizlenerek saldırmaya hazır durumda beklemek.*|| **pusu olmak,** *{eAT} 1. Düşmandan haber vermek; gözcü olmak. 2. Pusuya yatıp gözlemek.* [DK]|| **pusuya düşmek,** *Pusu kurmuş birinin saldırı alanına girerek yakalanmak; tuzağa düşmek.*|| **pusuya düşürmek,** *1. Pusu kurarak beklediği kişi veya hayvanı yakalamak, öldürmek. 2. Kötülük etme fırsatı yakalamak.*|| **pusuya yatmak,** *Birini yakalamak veya öldürmek amacıyla bir yere gizlenmek.*

pusu, [pus-u] *{ağız} is.* Sis. [DS]

pusucak, -ğı [pus-mak > pus-acak] *{ağız} is.* → pusağan. [DS]

pusucu, [pusu-cu] *is.* **1.** Birine veya av hayvanına pusu kuran kimse. **2.** Pusuya yatan kişi.

pusug, [pus-mak > pus-uġ] *{eT} is.* Pusu. [DLT]

pusuglug, [pus-mak > pus-uğ-luġ] *{eT} sf.* Pusu kuran. ⊡ **pusuglug yagı,** *Pusu kuran düşman.* [DLT]

pusuk¹, -ğu [pus-u-k] *{ağız} is.* Sis. [DS]

pusuk², -ğu [pisik / pusuk] *{ağız} is.* Kedi. [DS]

pusukmak, [pus-mak > pus-uk-mak] *{eT} gçsz. f. [-ur]* **1.** Pusuya girmek. [DLT] **2.** *{ağız}* Korkudan saklanmak; sinmek; büzülmek; ses çıkarmamak. [DS]

pusula¹, [İt. bussola *(kutucuk)*] *(pusu'la) is.* **1.** Küçük bir kâğıda yazılmış kısa mektup; not; tezkere. **2.** Üzerine alacak hesabı yazılmış kâğıt; hesap pusulası.

pusula², [İt. bussola *(kutucuk)*] *(pusu'la) is.* Ortasındaki bir mil üzerine yerleştirilmiş, serbestçe dönebilen, Yer'in manyetik alanlarına göre yönlenerek kuzey-güney doğrultusunu gösteren bir iğnenin bulunduğu manyetik olmayan kutu. ⊡ **pusula dolabı,** *dnz. İçinde pusula, mıknatıslı çubuklar, lambalar bulunan camlı ve silindirik kutu.*|| **pusulayı şaşırmak,** *1. Güç ve sıkıntılı duruma düşmek; bu durumdan nasıl kurtulacağını, ne yapacağını bilememek. 2. Doğruluktan, dürüstlükten ayrılmak.*

pusulalı, [pusula-lı] *sf.* Pusulası olan.

pusulama, [pusu-la-ma] *is.* Pusulamak eylemi.

pusulamak, [pusu-la-mak] *gçl. f. [-r] [-l(u)-yor)* Pusu konumuna getirmek; pusu durumuna getirmek.

pusulanmak, [pus-u-la-n-mak] *{OsT} dönşl. f. [-ur]* Sinip saklanmak. [Bürhan-ı Katı']

pusulasız, [pusula-sız] *sf.* Pusulası bulunmayan; pusulası olmayan.

pusulmak, [pus-ul-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ur]* Korkudan sinmek; saklanmak; büzülmek; ses çıkarmamak. [DS]

pusulu, [pus > pus-u-lu] *{ağız} sf.* **1.** (Hava için) sisli; dumanlı. **2.** Bulanık. [DS]

pusuluk,-ğu [pusu-luk] *is.* Pusu kurulan yer; pusu kurmaya elverişli yer.

pusunç, -cu [pus *(yans.)* > pus-unç] *{ağız} sf.* **1.** Sığınmış olan. **2.** *is.* Suçluluk duygusu içinde konuşmama. [DS]

pusunmak, [pus *(yans.)* > pus-un-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ur]* Bir yere sığınmak. [DS]

pusurak, -ğı [pus-u-ra-k / pus-ur-a-k ?] *{ağız} is.* Ağaçların ince dalları. [DS]

pusuraklanmak, [pus-ar-ık-la-n-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* (Hava için) pusarıklanmak. [DS]

pusuruk, -ğu [pus-ar-ık] *{ağız} sf.* (Hava için) sisli; dumanlı; bulutlu; yağışlı. [DS]

pusuşmak, [pus-uş-mak] *{eT} işteş. f. [-ur]* Birbirine pusu kurmak. [DLT]

pusval, [? pusval / pusual] *is.* Yemenicilerin kullandığı bir ölçü birimi.

-puş, [Far. püşīden *(giymek, giyinmek)* > pūş پوش] *(pu:ş) {OsT} son ek.* Farsça kelimelerden *"örten, kaplayan, giyinmiş"* anlamıyla birleşik sıfatlar türeten ek.

puş¹, [Far. püşīden > pūş پوش] *{OsT} is.* **1.** Örtünecek şey; örtü. **2.** Giysi; elbise. **3.** Zırh.

puş², [Sansk. puş] *{eT} is.* Bir yıldız adı. [EUTS]

puş³, [? puş] *{ağız} is.* Karın; mide; işkembe. [DS]

puş⁴, [? puş] *{ağız} is.* Minder, sedir yastığı ve semer içine konulan kuru ot. [DS]

puş⁵, [Far. puşt] *{ağız} is.* Eş cinsel erkek. [DS] ⊡ **puşluk yapmak,** *{ağız} İki yüzlülük yapmak.* [DS]

puşa, [? puşa] *{ağız} is.* Mısır koçanını örten yapraklar. [DS]

puşak, [buş-mak > puş-ak / buş-ak] *{eT} sf.* Kederli. [DLT]

puşanmak, [buş-mak > puş-an-mak / buş-an-mak]

{eT} dönşl. f. [-ur] Kızmak; hiddetlenmek; öfkelenmek. [EUTS]

puşat, -dı [Erme. p'šat => puşat / pışat] *{ağız} is.* Yaban iğdesi. [DS]

puşdetmek, [Far. püşt + T. et-mek ?] *{ağız} gçsz. f. [-er]* Yenilen şey ağza bulaşacak kadar az olmak; yediğine değmemek. [DS]

puşe, [Far. pūşīden *(giymek, giyinmek)* > pūşe پوشه] *(pu:şe) {OsT} is.* **1.** Örtü. **2.** Perde. **3.** *sf.* Örtülmüş.

puşende, [Far. pūşīden *(giymek, giyinmek)* > pūşende پوشنده] *(pu:şende) {OsT} sf.* **1.** Örten. **2.** Örtücü. ❐ **pūşende-i hatā,** *{OsT} Ayıpları, kusurları saklayan.*

puşgun, [puş-gun ?] *{ağız} is.* Tipi. [DS]

puşguncu, [puşgun-cu] *{ağız} sf.* **1.** Gereksiz yere para harcayan; savurgan. **2.** Orada burada konuşup gezen, evine uğramayan. [DS]

puşi[1]**,** [Far. pūşīden *(giymek, giyinmek)* > pūşī پوشى] *(pu:şi:) is.*→ poşu.

puşi[2]**,** [Çin. pu shih] *{eT} is.* Sadaka; zekât. [EUTS]

puşiçi, [puşi-çi] *{eT} is.* Dilenci. [EUTS]

puşide, [Far. pūşīden *(giymek, giyinmek)* > pūşīde پوشيده] *(pu:şi:de) {OsT} sf.* **1.** Örtünmüş; örtülü. **2.** *is.* Örtü. **3.** Kâbe'ye her yıl gönderilen örtü. **4.** Türbelerde sanduka üzerindeki örtü. **5.** Sarık üzerine örtülen işlemeli kumaştan yapılma örtü. ❐ **pūşîde-çeşm,** *{OsT} 1. Gözü kapalı. 2. Dikkatsiz.*|| **pūşîde-rāz,** *{OsT} Gizlisi saklısı olan; sırrı olan.*

puşidenî, [Far. pūşīden *(giymek, giyinmek)* > pūşīdenī پوشيده نى] *(pu:şi:deni:) {OsT} is.* **1.** Giyecek şey. **2.** Örtü.

puşiş, [Far. pūşīden *(giymek, giyinmek)*>pūşiş پوشش] *(pu:şiş) {OsT} is.* Örtünecek şey; örtü.

puşku, [? puşku] *{ağız} is.* Soba. [DS]

puşkun, [puş-kun / puş-gun] *{ağız} is.* **1.** Fırtına. **2.** Tipi. **3.** Rüzgârın derin çukurlara doldurduğu kar yığınları; sürgün. [DS]

puşlanmak, [Far. püşt ? => puş-la-n-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* (İplik, tel vb. için) dolaşmak; karışmak. [DS]

puşmak, [buş-mak / puş-mak] *{eT} gçsz. f. [-ar]* **1.** (Can) sıkılmak. [DLT] **2.** Usanmak. [DLT] **3.** Kızmak; hiddetlenmek. *{eAT} (aynı)* [EUTS] **4.** Kaygılanmak; tasalanmak. [EUTS]

puşrulmak, [buş-mak / puş-mak > puş-(u)r-ul-mak / buş-(u)r-ul-mak] *{eT} edil. f. [-ur]* Kızdırılmak; hiddetlendirilmek. [EUTS]

puşt, [Far. püşt *(arka)* پوشت] *{OsT} is. kaba.* **1.** Edilgin eş cinsel erkeklerle cinsel ilişkiye giren cinsel sapıklık içinde bulunan genç erkek. **2.** Kaba ve ağır bir sövme sözü. **3.** *{ağız}* Taze fındığın yeşil kabuğu. [DS] ❐ **puşt olmak,** *1. Birinin ilencine uğrayıp kötü duruma düşmek; mahvolmak. 2. (Kilit, vida vb. şeyler için) bozulmak; yalama olmak.*

puşta[1]**,** [Far. pūştī ? => puşta] *{ağız} is.* **1.** Tomruğun kenarlarından çıkarılan bir yanı düz diğer yanı yuvarlak ince tahta, **2.** Tahtaların en ince yerleri. [DS]

puşta[2]**,** [? puşta] *{ağız} is.* **1.** Bağ, bostan, sebze evleği. **2.** Tarlayı sürerken sabanın açtığı izin iki yanında yükselen toprak. **3.** Evlekleri birbirinden ayıran toprak sırt. [DS]

puştan, [? puştan] *{ağız} is.* Çarık içine konulan biz. [DS]

puştanbar, [Far. püşt+anbar] *{ağız} is.* Tahılın değirmen taşına dökülmesini sağlayan, taşın ortasındaki bölüm. [DS]

puşti, [Far. pūştī پوشتى] *(pu:şti:) {OsT} {OsT} is.* Arka çıkan; yardım eden; yardımcı.

puştlama, [puşt-la-ma] *{ağız} is.* Soğuğa engel olması için iki döşeme tahtasını ortalayacak şekilde üzerine konulan 10 cm. genişliğindeki tahta. [DS]

puştluk,-ğu [puşt-luk] *is. kaba.* **1.** Eşcinsel erkeklerin zevklerine alet olan erkek çocuğun durumu; puşt olma durumu. **2.** Ahlaksızca davranış.

puştu[1]**,** [Far. püştī] *{ağız} is.* Çarık yaması. [DS]

puştu[2]**,** [puştu / puşta] *{ağız} is.* **1.** Bağ, bostan evleği. **2.** Evlekleri birbirinden ayıran toprak sırt. [DS]

puşu, [Far. pūşī => poşu / puşu] *{ağız} is.* **1.** Poşu. **2.** Çarşaf giyen kadınların yüzlerine örttükleri peçe. **3.** Bele sarılan kuşak. **4.** Baş örtüsü. **5.** Mısırın koçanım saran yapraklar. [DS]

puşug, [buş-mak / puş-mak > puş-uġ / buş-uġ] *{eT} is.* Can sıkıntısı. [DLT]

puşukmak, [puş-uk-mak] *{ağız} gçsz. f. [-ur]* **1.** (Manda için) kızmak; azmak. **2.** (Eşek, at vb. için) atlayıp zıplamak. **3.** (Buzağı için) ipten kurtulup kaçmak. **4.** (Erkek eşek için) dişisini görünce koşmak. [DS]

puşurkanmak, [buş-mak > puş-ur-kā-mak > puş-ur-ka-n-mak / buş-ur-ka-n-mak] *{eT} dönşl. f. [-ur]* Endişelendirmek; kaygılandırmak; kızmak. [EUTS]

puşuş, [buş-mak > puş-uş / buş-uş] *{eT} is.* Acı kaygısı; yeis. [EUTS]

puşuşlug, [buş-mak > puş-uğ-luğ / buş-uğ-luġ] *{eT} sf.* Kederli; kaygılı; meyus; gamlı. [EUTS]

puşut, -du [? puşut] *{ağız} is.* Kurutulmuş ahlatın öğütülmesi ile elde edilen un. [DS]

puşutmak, [puş-ut-mak] *{ağız} gçsz. f. [-ur]* → puşukmak. [DS]

put[1]**,** [Far. büt بوت] *{eAT} {OsT} is.* **1.** Tanrısal bir varlığı veya ona atfedilen bir niteliği temsil eder nitelikte yapılmış ve kendisine tapınılan heykel veya resim; sanem. **2.** Birinin veya bir topluluğun sevgi ve hayranlık duyarak aşırı ölçüde yücelttiği kişi. **3.** Haç. **4.** *{ağız}* Eski paralardaki resimler. [DS] ❐ **put gibi,** *Hiç kımıldamadan, sessizce.*|| **put kesilmek,**

Hareketsiz ve sessiz kalmak.|| **putunu kırmak,** *{ağız} Korkutmak; sindirmek.* [DS]|| **putu sınmak,** *{OsT} 1. Gönlü daralmak; çehresi değişip bozulmak. 2. {ağız} Onuru kırılıp üzülmek. 3. Gururlu iken düşkün hâle gelmek.* [DS]|| **put yonmak,** *{eAT} Put yapmak; put üretmek.*

put², [? put] *is.* Üç veya dört tel ipekten bükülmüş iplik.

put³, [Ar. müdd => mut / put] *{ağız} is.* 16 kg'lık ağırlık ölçüsü. [DS]

put⁴, [? put] *{ağız} is.* Saban demirini enek demirine tutturmak için kullanılan çengel biçimindeki çivi. [DS]

put⁵, [? put] *{ağız} is.* Besiye verilen hayvan. [DS] ⊡ **puta vermek,** *{ağız} Kışın hayvanları para ile bakıma ve besiye vermek.* [DS]|| **puta davarı,** *{ağız} Kışın para ile bakılmaya verilen davar.* [DS]

puta¹, [Far. büte بوته] *(pu:ta) {OsT} is.* **1.** Nişangâh; hedef; amaç; nişan tahtası. *{eAT} {OsT} {ağız} (aynı)* [DS] **2.** Yeleği iki karış uzunluğunda ve enli bir tür ok. ⊡ **puta atışı,** *Hedefe yapılan atış.*|| **puta atmak,** *{eAT} Hedefe ok atmak.* [DK]

puta², [İt. butta] *(pu'ta) is. dnz.* Donatma; koyma. ⊡ **puta kürek,** *Küreklerin lombarlara konulması ve çekilmeye hazır durumda bulundurulması için verilen komut.*

puta³, [*eT.* butık / putık *(budak)* > puta] *{ağız} is.* **1.** Budak. **2.** Budaklı ağaç. **3.** Çam fidanı. [DS]

putah, [budak > putaḫ] *{ağız} is.* Ağaç dalı. [DS]

putalamak, [puta-la-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Işıldamak; parlamak. [DS]

pute, [Far. pūte *(mahzen)* پوته] *(pu:te) {OsT} is.* Pota.

puthana, [Far. būt-ḫāne => putḫana] *{eAT} is.* Puthane. [DK]

puthane, [Far. būt-ḫāne بتخانه] *(putha:ne) {OsT} is.* **1.** Put konulan yer. **2.** İçinde put bulunan tapmak.

putıg, [but-ıġ / put-ıġ] *{eT} is.* Budak; dal. [EUTS]

putina, [? putina] *{ağız} is.* Yağ, peynir konulan tahta kap. [DS]

putlacı, [bota-la-cı] *{ağız} sf.* (Deve için) gebe. [DS]

putlamak, [put-la-mak] *{ağız} is.* (Ağaç için) budamak; dallarını gövdeye yakın yerden kesmek. [DS]

putlaşma, [put-la-ş-ma] *is.* Putlaşmak eylemi.

putlaşmak, [put-la-ş-mak] *dönşl. f. [-ır]* **1.** Put yerine konmak; put durumuna gelmek. **2.** Gereğinden çok değer kazanmak; aşırı sevgi, saygı ve hayranlığa konu olmak.

putlaştırma, [put-la-ş-tır-ma] *is.* Putlaştırmak eylemi.

putlaştırmak, [put-la-ş-tır-mak] *gçl. f. [-ır]* **1.** Put durumuna getirmek. **2.** Bir varlığa, bir şeye put gibi tapmak; put yerine koyup tapmak. **3.** Bir kimseye veya bir şeye aşırı sevgi ve hayranlık yüzünden körü körüne bağlanmak; tapacak kadar değer vermek.

putperest, [Far. būt-perest بت‌پرست] *{OsT} sf.* Puta tapan.

putperestlik,-ği [putperest-lik] *is.* Putperest olma durumu; puta tapıcılık.

putrel, [Fr. poutrelle] *is.* **1.** Yapılarda taşıyıcı olarak kullanılan demirli profil. **2.** Kesiti **][** biçiminde işlenmiş demir-çelik ürünü.

putto, [İt. putto] *(pu'tto) is.* Resim ve heykelde çıplak çocuk olarak tasvir edilen aşk meleklerine verilen ad.

putuk, -ğu [bot-uk > putuk] *{ağız} is.* Deve yavrusu; potuk. [DS]

putur¹, [pütür ?] *{ağız} is.* **1.** Sivilce. **2.** *sf.* Pütürlü; pürüzlü. [DS]

putur², [Erme. p'ot'ur] *{ağız} is.* **1.** Şalvar. **2.** Eski ve buruşuk giysi. [DS]

putur³, [pütür ?] *{ağız} is.* Parça. [DS]

putur⁴, [? putur] *{ağız} is.* Çok çürümüş odun. [DS]

puturak, -ğı [bıtırak / puturak] *{ağız} is.* Pıtrak. [DS] ⊡ **puturak gibi,** *{ağız} (Meyve vb. için) pek çok.* [DS]

puvare, [Ar. buḫārī => buvare] *{ağız} is.* Baca. [DS]

puy, [Far. püyiden > püy پوی] *(pu:y) {OsT} is.* → pu².

puya, [Far. püyā پویا] *(pu:ya:) {OsT} sf.* (Çoğunlukla at için) koşan.

puyan, [Far. püyān پویان] *(pu:ya:n) {OsT} is.* Koşan; koşarcasına yürüyen; hızlı yürüyen.

puydak, -ğu [Far. payādak => boydak] *{ağız} sf.* Yaya. [DS]

puye, [Far. püye پویه] *(pu:ye) {OsT} is.* Koşma; hızlı yürüme; koşarcasına gitme. ⊡ **püye-ger,** *{OsT} Koşucu.*

puyende, [Far. püyende پوینده] *(pu:yende) {OsT} is.* Koşan; koşucu.

puylu, [? puylu] *{ağız} is.* Saban demirinin iki yanında bulunan ve toprağı devirmeye yarayan, kanat gibi yassı tahta; saban kulağı. [DS]

puymak, [buy-mak] *{ağız} gçsz. f. [-ar]* (İnsan ve hayvan için) doğuktan donmak. [DS]

puyru, [? puylu / puyru] *{ağız} is.* → puylu. [DS]

puz, [Yun. pissa => pus / puz / püz / püs] *{ağız} is.* Erik, zerdali, kiraz gibi ağaçların gövdelerinden sızan yapışkan madde; kedi balı. [DS]

puza¹, [? puza] *{ağız} sf.* (Kişi için) kaba; terbiyesiz. [DS]

puza², [? puza] *{ağız} is.* Kıvılcım. [DS]

puzen, [Far. pūzen پوزن] *(pu:zen) {OsT} is.* Nadas edilmiş tarla.

puzine, [Far. püzīne پوزینه] *(pu:zi:ne) {OsT} is. zool.* Maymun.

puziş, [Far. pūziş پوزش] *(pu:ziş) {OsT} is.* Özür dileme; mazeret bildirme. ⧉ **pūziş-pezîr,** *Mazereti kabul eden; affeden.*

puzulmak, [boz-ul-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ur]* Bozulmak. [DS]

puzzle, [İng. puzzle] *(paz'l) is.* Çeşitli parçalara bölünmüş bir resmi, parçalarını yerli yerine koyarak yeniden meydana getirmeye dayanan oyun; yap boz.

pücük, -ğü [? pücük] *{ağız} is.* Koncu dize kadar gelen uzun çorap. [DS]

püçek, -ği [? püçük] *{ağız} is.* Damla. [DS]

püçük[1], **-gü** [pöçük / püçük] *{ağız} is.* **1.** Kıyı; kenar. **2.** Kuyruk sokumu. [DS]

püçük[2], **-ğü** [pürç-ük > püçük / pöçük] *{ağız} is.* Püskül. [DS]

püçüklemek, [püçük-le-mek] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(ü)-yor]* Utanmak; sıkılmak; çekinmek. [DS]

püçüklü, [pürç-ük-lü] *{ağız} is.* Havuç. [DS]

püf[1], [paf /pav / pof / puf / püf *(yans.)*] *is.* **1.** Havlamayı, gürültülü solumayı, oflayıp puflamayı, üflemeyi, esmeyi, şişirmeyi ve bir şeyi abartmayı anlatan kök. [Zülfikar] *püf-ür püfür, püf-le-mek, püf noktası, püf-ür-ük*

püf[2], [püf *(yans.)*] *is.* Bir ateş, mum, kandil, lamba vb. alevini söndürmek, ateşi canlandırmak, sıcak bir şeyi soğutmak vb. için dudakları hafifçe büzerek dışarı kuvvetlice verilen soluğun çıkardığı ses. ⧉ **püf desen uçacak,** *Çok zayıf.*|| **püf desen yıkılacak gibi olmak,** *Zayıf ve güçsüz olmak; eğreti durmak.*|| **püf etmek,** *{ağız} Ateşi veya alevi üfleyerek söndürmek.* [DS]|| **püf noktası,** *Bir işin en önemli ve özen isteyen en ince yanı; çoğu zaman gözden kaçan fakat olmayınca işin bütününü sakatlayan kısım.*

püfkerde, [Far. püfkerden *(üflemek)* > püfkerde پوفكرده] *{OsT} sf.* Üflenerek söndürülmüş.

püfkürme, [püf *(yans.)* > püf-kür-me] *is.* Püfkürmek eylemi.

püfkürmek, [püf *(yans.)* > püf-kür-mek پوفكرمك] *{eAT} {OsT} gçsz. f. [-ür]* Üfleyerek püskürmek; püskürmek.

püfleme, [püf *(yans.)* > püf-le-me] *is.* Püflemek eylemi.

püflemek, [püf *(yans.)* > püf-le-mek] *gçl. f. [-r] [-l(ü)-yor]* **1.** Dudaklar büzülü ve kapalı durumda iken kuvvetli bir soluk vererek dudakların birden açılması ile güçlü bir "püf" sesi çıkartmak. **2.** Bir ateş, mum, kandil, lamba vb. alevini söndürmek için üflemek. **3.** Ateşi canlandırmak için üflemek. **4.** Çorba, içecek vb. sıcak bir şeyi soğutmak için dudakları büzerek üflemek.

püfteri, [Far. peftere > püfterī پفترى] *(püfteri:) {OsT} is.* Avcı ıslığı.

püfü, [püf *(yans.)* > püf-ü] *{ağız} is.* Maltız (mangal türü). [DS]

püfür, [püf *(yans.)* > püf-ür] *is.* *"Püf"* sesinin sürekliliğini anlatır. ⧉ **püfür püfür,** *(Rüzgârın esiş biçimi için) serin ve hafif.hafif.*

püfürdemek, [püf *(yans.)* > püf-ür-de-mek] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-d(ü)-yor]* (Su için) kaynayıp aşmak. [DS]

püfürtme, [püf *(yans.)* > püf-ür-t-me] *{ağız} is.* Elbise. [DS]

püfürük, -ğü [püf *(yans.)* > püf-ür-ük] *{ağız} is.* İnce bulgurdan yapılan sulu pilav. [DS]

püğçek, -ği [pür-çek > püğ-çek] *{ağız} is.* Mısır bitkisinin tepesinde erkek organların bulunduğu süpürgemsi yer. [DS]

pühmek, [bük-mek] *{ağız} gçl. f. [-er]* Bükmek. [DS]

pührenk, [Erme. p'ołorak / p'öğrank => pührenk / pöhrenk] *{ağız} is.* Künk. [DS]

pük, -ğü [pük] *{ağız} is.* **1.** Rüzgârla savrularak yağan kar. **2.** *sf.* İçi boş; kof; çürük. [DS]

pükü[1], [püf-ü > pükü] *{ağız} is.* Maltız (soba türü). [DS]

pükü[2], [bük-mek > bük-ü / pükü] *{ağız} sf.* (Elbise ve dikişi için) bozuk; potlu. [DS]

pükünmek, [bük-ün-mek / pük-ün-mek] *{eT} gçl. f. [-ür]* **1.** Reddetmek. **2.** Saçmak. [EUTS]

pükürmek, [bür-kir-mek / bü-kir-mek / pü-kür-mek] *{eT} gçl. f. [-ür]* Fışkırtmak; su sıçratmak. [EUTS]

pül, [Far. pül پل] *{OsT} is.* Köprü. ⧉ **pül-i sırāt,** *{OsT} Sırat köprüsü.*

pülçek, -ği [pür-çek] *{ağız} is.* Sebzelerde tohumları sapa bağlayan püsküller; mısır püskülü vb. [DS]

pülçük, -ğü [pür-çük > pülçük] *{ağız} is.* **1.** Çam yaprağı. **2.** Soğan, pırasa vb. sebzelerin dibinden sarkan ince kökler. [DS]

pülçümek, [pürç-ü-mek > pülçü-mek] *{ağız} gçsz. f. [-r]* (Kumaş için) erimek; incelmek. [DS]

pülezik, -ği [pül-er-mek > püler-ik > pülezik] *{ağız} sf.* (Kumaş, elbise vb. için) yıpranmış; incelmiş; ezilmiş. [DS]

püliç, -ci [piliç > püliç پوليج] *{eAT} is.* Piliç.

püllüm, [püllüm] *{ağız} sf.* Parça; bölük. ⧉ **püllüm püllüm,** *{ağız} 1. Parça parça. 2. İplik iplik; saçak saçak olmuş.* [DS]

pülpit, [Fr. pulpite] *is. tıp.* Diş özü iltihabı.

pülpül, [Far. pülpül پلپل] *{OsT} is.* Karabiber.

pülsasyon, [Fr. pulsation *(tekrar vuruş)*] *is. fiz.* Esnek akışkanlarda görülen titreşim hareketi.

pültür, [püt-ür > pültür] *{ağız} is.* Çiçekbozuğu. [DS]

pülü, [pülü] *{ağız} is.* Süpürgeotu; funda. [DS]

pülüskün, [Yun. fliskhouni] *{ağız} is.* Filiskin, *(Mentha pulegium).* [DS]

pülüş, [? pülüş] *{ağız} is.* Üzüm çekirdeği. [DS]

pülüzük, -ğü [pürüz-lük > pülüzük] *{ağız}* *sf.* Pütürlü; eğri büğrü. [DS]

pülverizatör, [Fr. pulvérisateur] *is.* Püskürteç; püskürtücü.

pünçek, -ği [pür-çek / pünçek] *{ağız}* *is.* Saçak kök. [DS]

pünçürük, -ğü [pünç-ür-ük] *{ağız}* *is.* Çam yaprağı. [DS]

pünçüşk, [Far. pünçüşk پنچشك] *{OsT}* *is. zool.* Serçe.

pündük, -ğü [Erme. pin => pün-dük] *{ağız}* *is.* Kümes. [DS]

püne, [Erme. pin => pün-e] *{ağız}* *is.* Kümes. [DS]

püner, [Yun. pırnari => piynar / pinar > pünar] *{ağız}* *is.* Bahçe çiti ve harman süpürgesi yapılan bir çalı. [DS]

pünes, [Erme. pin => pün-es] *{ağız}* *is.* Kümes. [DS]

pünez, [Fr. punaise] *is.* Raptiye.

püng, [püñ] *{ağız}* *is.* Nane. [DS]

püngül, [püng-ül] *{ağız}* *sf.* *"Salkım saçak"* anlamına gelen "püngül püskül" deyiminde geçer.

püngülük, -ğü [bun-gun-luk > pünkü-lük / püngülük] *{ağız}* *sf.* (Hava için) sıcak, durgun ve bunaltıcı; bungunluk. [DS]

pünk, [pünk *(yans.)*] *is.* Devrilmeyi anlatan kök. [Zülfikar] *pünk-ül-mek*

pünkülmek, [pünk *(yans.)* > pünk-ül-mek] *{ağız}* *dönşl. f. [-ür]* Düşüp devrilmek. [DS]

pünkülük, -ğü [bun-gun-luk > pünkü-lük] *{ağız}* *is.* Sıcak ve bunaltıcı hava. [DS]

pünlük, -ğü [Erme. pin => pün-lük] *{ağız}* *is.* Kümes. [DS]

pünnük, -ğü [Erme. pin => pünnük] *{ağız}* *is.* Kümes. [DS]

pünpürün, [? pünpürün] *{ağız}* *is.* Patates. [DS]

püntük, -ğü [pün-tük ?] *{ağız}* *is.* **1.** Kesilmiş, koparılmış şey; parça. **2.** *sf.* Az; azıcık. [DS]

püpürüm, [pirpirim / pürpürüm] *{ağız}* *is.* Semizotu. [DS]

pür-, [Far. pür- پر] *{OsT}* *ek.* Farsça kelimelerden *"dolu, çok, sahip"* anlamlarında birleşik sıfatlar yapan ön ek. ☐ **pür-āhenk,** *{OsT} Çok uyumlu.*|| **pür-āmāl,** *{OsT} Emellerle dolu.*|| **pür-āteş,** *{OsT} Ateş dolu.*|| **pür-azamet,** *{OsT} Çok azametli.*|| **pür-bād,** *{OsT} 1. Çok rüzgârlı. 2. mecaz. Kibirli.*|| **pür-bār,** *{OsT} 1. Yüklü. 2. Meyvesi çok olan ağaç.*|| **pür-bîm,** *{OsT} Korkmuş.*|| **pür-cūş,** *{OsT} Coşku dolu.*|| **pür-çîn,** *{OsT} Çok karışık bükülmüş.*|| **pür-dil,** *{OsT} Cesur; yürekli.*|| **pür-dilān,** *{OsT} Cesur kimseler.*|| **pür-dūd,** *{OsT} Çok tüten; dumanı çok.*|| **pür-fer,** *{OsT} Parlak; aydınlık.*|| **pür-feyz,** *{OsT} Çok bol; bolluk içinde.*|| **pür-füsūn,** *{OsT} Büyü dolu; çok büyülü.*|| **pür-gayz,** *{OsT} Çok kızmış; çok öfkeli.*|| **pür-gazab,** *{OsT} Gazap dolu; kızgın; öfkeli.*|| **pür-gû,** *{OsT} Çok konuşan.*|| **pür-gubār,** *{OsT} 1. Toz dolu. 2. mecaz. Çok incinmiş; kırılmış*|| **pür-hayāl,** *{OsT} Hayal dolu; hülyalı.*|| **pür-hayāt,** *{OsT} hayat dolu; canlı; dipdiri.*|| **pür-hazān,** *{OsT} Sonbahara gelmiş; solup sararmış.*|| **pür-heyecān,** *{OsT} Heyecan dolu.*|| **pür-hiddet,** *{OsT} Çok kızmış; çok öfkeli.*|| **pür-hūn,** *{OsT} Kan içinde; kanlı; kan dolu.*|| **pür-huzūr,** *{OsT} Huzur içinde; huzur dolu.*|| **pür ıstıfā,** *{OsT} Seçilmiş; ayrılmış.*|| **pür-kîne,** *{OsT} Kin dolu; düşmanlık dolu.*|| **pür-mahāret,** *{OsT} Çok usta; hüner dolu.*|| **pür-melāl,** *{OsT} Üzüntü dolu; sıkıntılı; üzüntülü.*|| **pür-neş'e,** *{OsT} Çok neşeli; neşe dolu.*|| **pür-nūr,** *{OsT} Nur içinde; nur dolu; nurlu.*|| **pür-pāye,** *{OsT}* → pür-paye.|| **pür-sāle,** *{OsT} Yaşı dolmuş; yaşlı.*|| **pür-sıhhat,** *{OsT} Sağlık dolu; sağlık içinde; sağlıklı.*|| **pür-sūz,** *{OsT} 1. Çok yanık. 2. Çok yakıcı.*|| **pür-sürūd,** *{OsT} Şarkı söyleyen; nağmeli.*|| **pür-sürūr,** *{OsT} Sevinç dolu.*|| **pür-şevk,** *{OsT} Heyecan ve istek dolu; çok şevkli.*|| **pür-şū'le,** *{OsT} Pırıl pırıl; çok aydınlık.*|| **pür-tarāvet,** *{OsT} Gençlik dolu; çok genç.*|| **pür-teessür,** *{OsT} Üzüntü dolu; sıkıntılı; üzüntülü.*|| **pür-tehevvür,** *{OsT} Çok kızmış; çok öfkeli.*|| **pür-unvan,** *{OsT} Meşhur.*

pür[1], [bü-r-mek > bü-r / pü-r پور] *is.* **1.** *{eT}* Tomurcuk. [EUTS] **2.** *{eAT} {OsT}* Bazı ağaçlarda, mevcut yapraklardan ayrı olarak sürmüş daha ince yaprak filiz vb. **3.** *{ağız}* Çam, ardıç, ladin gibi ağaçların iğne yaprakları. [DS] **4.** *{ağız}* Kesilmiş ardıç ve çam dalları. [DS] **5.** *{ağız}* Yaz kış yapraklarını dökmeyen, nohut büyüklüğündeki meyvesi acı olup yenmeyen bir orman ağacı. [DS] **6.** *{ağız}* Çam ağacı. [DS] **7.** *{ağız}* Bodur ardıç ağacı. [DS] **8.** *{ağız}* Çalılık. [DS] **9.** *{ağız}* Ağaç yaprağı. [DS] **10.** *{ağız}* Asma yaprağı. [DS] **11.** *{ağız}* Çam kozalağı. [DS]

pür[2], [pür] *{ağız}* *is.* **1.** İnce yapraklı buğday. **2.** Mısır bitkisinin sap ve yaprakları. **3.** Soğan, pancar, şalgam, turp, patates vb. bitkilerin yaprakları. **4.** Bitkilerin toprak üstüne yayılan gövde ve dalları. **5.** Sebzeler toplandıktan sonra geriye kalan gövde ve dallar. **6.** Sebzenin yenilen yaprağı. [DS]

pür[3], [bür-mek > pür] *{ağız}* *is.* İpekli baş örtüsü; bürümcek. [DS]

pür[4], [pür] *{ağız}* *is.* Kızak. [DS]

pür[5], [Erme. bur > pur / Yun. pouri] *{ağız}* *is.* **1.** Toprak damlı evlere konulan killi toprak. **2.** Pekmez toprağı. [DS]

pür[6], [pür] *{ağız}* *sf.* (Kazak vb. örgüler için) örgüsü sıkı; dar. [DS]

pür[7], [Lat. purus > Fr. pure] *sf.* Saf; katıksız.

pürare, [Ar. buḫārī => burare] *{ağız}* *is.* Baca. [DS]

pürcük, -ğü [pür-cük] *{ağız}* *is.* Taze soğan. [DS]

pürç[1], [*eT.* bür-mek > pürç / purç] *{ağız}* *is.* **1.** Ağaçların ince dalları. **2.** Ağaçların tomurcukları. **3.** Sö-

ğüt ağacının yaprakları. **4.** Ağaçlara zarar veren ökseotu. **5.** Kedi balı. [DS]

pürç[2], [pürç] *{ağız} is.* **1.** Saçak kök. **2.** Soğan, pırasa vb. bitkilerin işe yaramayan yerleri. **3.** Sebzelerin yeşil gövde ve yaprakları. [DS]

pürçek[1], **-ği** [bü-r-mek > bür-çek / pür-çek پورچك] *is.* **1.** *{eT} {eAT} {OsT} {ağız}* İnsanın kâkülü; şakaklardan sarkan saç kıvrımı; baş örtüsünün altından şakaklardan çıkan ve görünen saç; zülüf; perçem. [DLT] [DK] [DS] **2.** *{eT}* Atın perçemi. [DLT] **3.** *{eAT} {OsT}* Yaprak. **4.** *{ağız}* Bitkilerin saçaklı kökü veya püskülü. [DS] **5.** *{ağız}* At vb. hayvanların topuğunun üstünde çıkan kıllar. [DS] **6.** *{ağız}* Su yollarındaki künkleri tıkayan ot ve kökler. [DS]

pürçek[2], **-ği** [pür-çek] *{ağız} is.* **1.** Fındık ve cevizlerde olan püskül biçimindeki erkeklik organı. **2.** Mısırın tepesinde çıkan püskül biçimindeki erkeklik organı. [DS]

pürçek[3], **-ği** [pür-çek] *{ağız} is.* Havuç. [DS]

pürçek[4], **-ği** [pür-çek] *{ağız} is.* Armut, elma, ayva gibi meyvelerin yenmeyen çekirdekli yeri. [DS]

pürçek[5], **-ği** [pür-çek] *{ağız} is.* Oya; püskül; saçak. [DS]

pürçek[6], **-ği** [pür-çek] *{ağız} is.* Makbuz; alındı. [DS]

pürçek[7], **-ği** [pür-çek] *{ağız} is.* Kırık dökük, yırtık pırtık şeyler; döküntü. [DS]

pürçeklenme, [pür-çek-le-n-me] *is.* Pürçeklenmek eylemi.

pürçeklenmek, [pür-çek-le-n-mek] *dönşl. f. [-ir]* **1.** *{eT}* Yelesi çıkmak; perçem çıkmak. [DLT] **2.** (Saç için) kıvrımlanmak; lüle lüle olmak; zülüflenmek. **3.** (Bitki için) saçaklanmak; püsküllenmek. **4.** (Kumaş vb. için) eskime sonucunda kenarlarından lifleri sarkmak; püsküllenmek.

pürçekli[1], [pür-çek-li] *sf.* **1.** Pürçeği olan; püsküllü. **2.** (Saç için) kıvrımlı; zülüflü; lüleli. **3.** *{ağız}* Sevimsiz, yaşlı kadın. [DS] **4.** *{ağız}* (Kişi için) saçı başı taranmamış; dağınık. [DS]

pürçekli[2], [pür-çek-li] *{ağız} is.* Havuç. [DS]

pürçeksiz, [pür-çek-siz] *sf.* **1.** Pürçeği olmayan; püskülsüz. **2.** (Saç için) zülüfsüz; kıvrımsız; düz.

pürçük[1], **-ğü** [pür-çük پورچوك] *{eAT} is.* Pürçek.

pürçük[2], **-ğü** [pür-çük] *{ağız} is.* **1.** Dal budak. **2.** Çam ve ardıç ağaçlarının yapraklı ince dalları. **3.** Çam vb. ağaçların iğne yaprakları. **4.** Çam kozalakları ve meşe palamutlarının üzerindeki küçük taneler. **5.** Kimi ağaçların yenilebilen sürgünü. **6.** Ökse otu. [DS] ₪ **pürçük pürçük,** *{ağız} Küçük küçük parçalara bölünmüş; parça parça.* [DS]

pürçük[3], **-ğü** [pür-çük] *{ağız} is.* Taze soğan, pırasa, sarımsak, marul gibi sebzelerin yenilebilen yeşil yaprakları. [DS]

pürçük[4], **-ğü** [pür-çük] *{ağız} is.* Mısır püskülü. [DS]

pürçük[5], **-ğü** [pür-çük] *{ağız} is.* **1.** Oya; püskül; saçak. **2.** Dokumaların tarazlanmış, saçaklanmış yerleri. [DS] ₪ **pürçük pürçük,** *{ağız} 1. (Dokuma ve eşyalar için) eskiyerek saçaklanmış; lime lime olmuş; saçaklanmış. 2. (İplik, tel, saç vb. için) karışık; birbirine dolaşmış.* [DS]

pürçük[6], **-ğü** [pür-çük] *{ağız} is.* Koyun kuyruğunun içindeki kıkırdak. [DS]

pürçük[7], **-ğü** [? pürçük] *{ağız} is.* Uygun zaman; elverişli durum. [DS]

pürçüklemek, [pürçük-le-mek] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(ü)-yor]* Sürgün vermek; filizlenmek. [DS]

pürçüklenmek, [pürçük-le-n-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* **1.** (Bitki için) tel tel köklenmeye başlamak; saçak kök salmak. **2.** (Dokumalar, eşyalar için) eskime ve örselenme sonucu kenarları tel tel olmak; tarazlanmak. [DS]

pürçüklü, [pürçük-lü] *sf.* **1.** Pürçüğü olan; pürçekli. **2.** *{ağız}* (Şalgam, havuç, pancar ve soğan gibi bitkiler için) ince köklü; saçak köklü. [DS] **3.** *{ağız}* (İş için) karışık. [DS] **4.** *{ağız} is. bot.* Havuç. [DS]

pürçüm, [pürçüm] *{ağız} is.* Özlü ağaçların kurumasına sebep olan kırağı; kırç; kırcı. [DS]

pürdikkat,-ti [Far. pür+ Ar. dik̇k̇āt پردقت] *{OsT} sf.* Dikkat dolu; çok dikkatli.

pürdü, [perde / pırtı ? > pürdü] *{ağız} is.* Ocak önüne yayılan örtü. [DS]

püre[1], [Fr. purer *(süzgeçten geçirmek)* > purée] *is.* **1.** Sebze, meyve veya et gibi yiyecekleri ezdikten sonra süzgeçten geçirmek suretiyle elde edilen ezme. **2.** *{ağız}* Şeker pancarı küspesi. [DS] ₪ **ezme makinesi,** *Sebze, meyve vb. yiyecekleri ezmekte kullanılan aygıt.*

püre[2], [bür-ge / pür-e پوره] *{eAT} is.* Pire. [DK]

pürelemek, [bür-e-le-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* Örmek. [DS]

pürelenmek, [püre-le-n-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* Kuşkulanmak; pirelenmek. [DS]

pürem, [pür-em] *{ağız} is.* Çam dalı. [DS]

püren[1], [Yun. prinos پورن] *is.* **1.** Binbirdelik otugiller *(Hypericaceae)*'den otsu çalı görünümünde çoğunlukla parlak sarı renkte çiçekli, yurdumuzda yetmiş kadar türü bulunan, bazı türleri halk hekimliğinde yara iyileştirici, bazı türleri de boyar madde olarak kullanılan kantaron türü bitkilerin genel adı; kantaron; koyun kıran, *(Hypericum calycinum),* sarı püren *(H. empetrifolium),* binbirdelik otu *(H. perforatum),* kepir otu, mayasıl otu *(H. scabrum),* pırpır otu *(H. triquetrifolium).* **2.** *{ağız}* Çalılık ve sık otlu yer. [DS] **3.** *{ağız}* Çam, ardıç gibi ağaçların iğne yaprakları. [DS] **4.** *{ağız}* Meşe ağacı filizi. [DS] **5.** *{ağız}* Süpürge otu. [DS] ₪ **püren bilbili** (bülbülü), *{ağız} Boz renkli küçük bir kuş.* [DS]

püren[2], [bür-en > püren] *{ağız} is.* **1.** Balsıra. **2.** Püseron. [DS]

pürenlik, -ği [püren-lik] *{ağız}* *is.* Çalılık; fundalık. [DS]

pürgü, [bür-mek > bür-gü] *{ağız}* *is.* **1.** Kadın baş örtüsü. **2.** Kadın çarşafı. [DS]

pürhiddet, [Far. pür + Ar. ḥiddet پرحدت] *{OsT}* *sf.* Çok kızmış; çok öfkeli; hiddetli.

pürik[1], **-ği** [Fr. pürique] *sf.* *kim.* (Baz için) pürinden türemiş.

pürik[2], **-ği** [bür-mek > bür-ik] *{ağız}* *is.* Kâkül. [DS]

pürin, [Fr. purine] *is.* *kim.* Hem baz hem asit özelliği taşıyan, doğada ancak pürik türevler halinde bulunan, 216°C'de ergiyen, fosfor oksiklorürün ürik aside etkimesiyle meydana gelen trikloropürinin indirgenmesinden elde edilen baz, $C_5H_4N_4$.

pürist, [Fr. puriste] *sf.* **1.** Pürizm yandaşı olan. **2.** Pürizmle ilgili; pürizme özgü olan.

püriten, [Lat. puritas *(saflık)* > İng. puritan / Fr. puritain] *is.* *hrist.* **1.** Kutsal Kitabı yeniden ve değişik bir anlayışla okumaya büyük bir önem veren ve çoğu Amerika'ya yerleşmiş prespiteryen tarikat üyesi. **2.** Püritenlikten yana olan, püritenlik yandaşı. **3.** Püritenlikle ilgili, püritenliğe özgü. **4.** Ahlak ve din konusunda çok bağnaz olan.

püritenlik, -ği [püriten-lik] *is.* **1.** İngiltere'de on altı ile on yedinci yüzyıllarda İngiliz Kilisesini Katolikliğin kalıntılarından temizlemekten, Kutsal Kitabı yeni bir gözle okumaktan yana olan ve ahlakî, dinî doğruluğu savunan dinî hareket. **2.** Ahlakî ve siyasi konularda bağnazlık.

pürizm, [Fr. purisme] *is.* **1.** Dilin, ideal bir ölçüye uygun olarak kullanılması gerektiğini savunan, dilde evrime, yabancı kelime alınmasına karşı olanların tutumu. **2.** Bir sanatın, bilim dalının veya bir mesleğin kurallarının uygulanmasında aşırı titizlik gösterenlerin tutumu.

pürkü, [bür-mek > bür-gü / pür-kü] *{ağız}* *is.* Perde. [DS]

pürkülenmek, [pür-kü-le-n-mek] *{ağız}* *dönşl. f.* *[-ir]* Korkarak ürpermek. [DS]

pürkünüklük, -ğü [*eT.* bür-mek > pürkün-ük-lük] *{ağız}* *is.* Sıcak, durgun ve bunaltıcı hava. [DS]

pürkürmek, [bü-r-kür-mek / pü-r-kür-mek] *{eT}* *gçsz. f.* *[-ür]* **1.** Bulutlanmak. **2.** Bürünmek. **3.** Püskürmek; fışkırmak. [DLT]

pürlek, -ği [pür-le-k] *{ağız}* *is.* Çok kurumuş ağaç dalı. [DS]

pürlenmek[1], [bü-r-le-n-mek / pür-le-n-mek پورلنمك] *dönşl. f.* *[-ür]* **1.** *{eT}* *{eAT}* *{ağız}* Ağaç dallarının uçları yapraklanmak; tomurcuklanmak; filizlenmek; yeşillenmek. [DLT] [DS] **2.** *{ağız}* Baş örtüsünü başına iyice dolamak; sarmak. [DS]

pürlenmek[2], [pür-le-n-mek] *{ağız}* *dönşl. f.* *[-ir]* Gurur duymak; mutluluk duymak; sevinmek. [DS]

pürlü[1], [pür-lü] *{ağız}* *sf.* (Söğüt, kavak vb. ağaçlar için) sık yapraklı, ince dallı. [DS] ⊡ **pürlü yapraklı,** *{ağız}* *(Bitki, dal için) yeşermiş.* [DS]

pürlü[2], [pür-lü] *{ağız}* *is.* Gelinlerin başlarına örtülen, üstü pullarla işlenmiş, çevresine yalancı altın dizilmiş, kırmızı renkli baş örtüsü. [DS]

pürme, [bür-mek > pür-me] *{ağız}* *is.* Kadın baş örtüsü; bürgü. [DS]

pürmeçe, [Yun. prumatsa] *(pürme'çe)* *is.* *dnz.* Yedek olarak kullanılan ince halat; permeçe.

pürmek, -ği [bür-mek > pür-mek] *{ağız}* *is.* Kadın baş örtüsü; bürgü. [DS]

pürmelal,-li [Far. pür + Ar. melāl پرملال] *(pürmelâ:l)* *sf.* Üzüntü dolu; sıkıntılı; üzüntülü.

pürmüs, [İng. primus *(tescil edilmiş isim)*] *is.* Havya ile lehimlenemeyecek kadar büyük açıklıkları lehimlemekte kullanılan benzin, gaz veya bütan ile çalışan ısı verici aygıt; pürmüs lambası.

pürnakıl, -klı [Far. pür *(dolu)* + Ar. naḫl *(sünnet veya gelin alayının önünde götürülen süslü ağaç)*] *is.* Meyve veya çiçekle dolu ağaç.

pürneç, -ci [? pürneç] *{ağız}* *is.* Kümes. [DS]

pürnek, -ği [? pürnek] *{ağız}* *is.* Toplantı; dernek. [DS]

pürnekçi, [pürnek-çi] *{ağız}* *is.* Oyuna, arada sırada katılıp çoğunlukla oyunbozanlık eden kimse. [DS]

pürpaye, [Far. pür-pāye پرپایه] *(pürpa:ye)* *{OsT}* *is.* *zool.* Kırkayak.

pürpeleşmek, [pürp-e-le-ş-mek] *{ağız}* *dönşl. f.* *[-ir]* Kuşkulanarak ivecenlik göstermek. [DS]

pürpüçük, -ğü [pür+püç-ük] *{ağız}* *sf.* Parça parça. [DS]

pürpürü, [pür+pür-ü] *{ağız}* *is.* Bir tür ısırgan otu. [DS]

pürpürüm[1], [pür+pür-üm] *{ağız}* *is.* Semizotu. [DS] ⊡ **pürpürüm gibi,** *{ağız}* *Çok ve sık.* [DS]

pürpürüm[2], [pür+pür-üm] *{ağız}* *sf.* **1.** Yıpranmış; dökülmüş; incelmiş. **2.** Tel tel, ince ince dökümlü. [DS] ⊡ **pürpürüm mantarı,** *{ağız}* *İlkbaharda ormanlarda yetişen bir tür mantar.* [DS]

pürsa, [Far. pürsīden *(sormak)* > pürsā پرسا] *(pürsa:)* *{OsT}* *sf.* Soran; soruşturan.

pürsan, [Far. pürsīden > pürsān پرسان] *(pürsa:n)* *{OsT}* *sf.* → pürsa.

pürse, [? pürse] *{ağız}* *is.* Sebze evleği. [DS]

pürsek[1], **-ği** [pür-se-k ?] *{ağız}* *is.* Soğuk havalarda dallarda donan su damlaları; kırcı; kırağı. [DS]

pürsek[2], **-ği** [pür-çek ?] *{ağız}* *is.* Karışmış, bozulmuş iplik yumağı. [DS]

pürseklenmek, [pürçek-le-n-mek] *{ağız}* *dönşl. f.* *[-ir]* (Kumaş için) kıyısı tarazlanmak. [DS]

pürselemek, [pürs-e-le-mek] *{ağız}* *gçsz. f.* *[-r]* *[-l(ı)-yor]* Bozulmak; örselenmek. [DS]

pürsenek, -ği [pür-se-n-ek / püs-e-nek] *{ağız} is.* Fındığın sülük şeklindeki erkek organı. [DS]

pürsermek, [pür-se-r-mek] *{ağız} gçsz. f. [-ir]* Genişlemek; gevşemek. [DS]

pürsiş, [Far. pürsīden *(sormak)* >pürsīş پرسیش] *(pürsi:ş) {OsT} is.* Sorma; soruş. ⊡ **pürsîş-i hâtır,** *{OsT} Hatır sorma.*

pürsün, [pür-sün ?] *{ağız} is.* Yağmurla karışık yağan kar; sulu kar. [DS]

pürt[1], [part / pert / pırt / pıt / pit / port / pört / pürt *(yans.)*] *is.* Bir yerde sıkışan sıvı ve başka maddenin kurtuluşunu, birden fırlayıp çıkmasını, dağılmasını, patlamasını ve bu sırada çıkan sesi anlatan kök. [Zülfikar] *pürt-le-mek, pürt-le-k*

pürt[2], [pat / pıt / pırt / püt / pürt *(yans.)*] *is.* Patlamayı, patlayıp dağılmayı, patlamak üzere irili ufaklı biçimde kabarmayı, ani hareketleri anlatan kök. [Zülfikar] *pürt-ük-lü, pürt-üş-len-mek*

pürt[3], [pırt / pirt / pürt *(yans.)*] *is.* Yırtılmayı, dağılmayı, parçalanmayı anlatan kök. [Zülfikar] *pürt-ül pürtül, pürt-ük*

pürtek, -ği [pürt *(yans.)* > pürt-mek > pürt-ek] *{ağız} is.* Su kaynağı. [DS]

pürtelaş, [Far. pür + Ar. telāş پرتلاش] *(pürtelâ:ş) {OsT} sf.* Telaşlı.

pürtelmek, [pürt-el-mek] *{ağız} gçsz. f. [-ir]* **1.** (Toprağa atılmış tohumlar için) filizlenmek; yeşermek. **2.** (Tomurcuk için) patlamak; açılmak. [DS]

pürtermek, [pürt-er-mek] *{ağız} gçsz. f. [-ir]* **1.** → pürtermek. **2.** (Ağlayacak durumda olan kişi için) dudakları ileriye doğru uzamak. [DS]

pürtlek, -ği [pürt *(yans.)* > pürt-le-k] *{ağız} sf.* **1.** (Göz için) dışarıya doğru çıkık; patlak; pörtlek. **2.** *is.* Yarılan deriden dışarıya doğru çıkan et parçası. **3.** Soyulmuş ve suda haşlanmış pancar. [DS]

pürtlemek, [pürt *(yans.)* > pürt-le-mek] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(ı)-yor]* **1.** Birdenbire çıkmak; fırlamak; fışkırmak. **2.** (Dere, çay vb. için) yatağından taşmak. **3.** (Göz için) vurma sonucu yerinden fırlamak. **4.** (Fıtık için) zorlama sebebiyle dışarı çıkmak. **5.** (Su için) topraktan kaynayıp çıkmak. **6.** (Çıban için) baş vererek akmaya başlamak. **7.** (Tohum için) topraktan çıkmak; filizlenmek. [DS]

pürtletmek[1], [pört *(yans.)* > pört-le-t-mek] *{ağız} gçl. f. [-ir]* Kabartıp şişirtmek. [DS]

pürtletmek[3], [pürt *(yans.)* > pürt-le-t-mek] *{ağız} gçl. f. [-ir]* (Badem, fıstık vb. için) parmakla sıkarak kabuğunu ayırmak; soymak. [DS]

pürtletmek[2], [pürt *(yans.)* > pürt-le-t-mek] *{ağız} gçl. f. [-ir]* Ses çıkararak yemek, içmek. [DS]

pürttürme, [bört *(yans.)* > bört-tür-me] *{ağız} is.* Haşlama. [DS]

pürtük[1]**,-ğü** [bür *(tomurcuk)* >bür-t-mek *(kabarmak)* > pür-t-ük] *is.* **1.** Bir yüzey üzerinde bulunan küçük çıkıntı veya kabartı; pürüz. **2.** Çeşitli nedenlerle meyvelerin üzerinde oluşan mantarımsı oluşum. **3.** (Ses için) cızırtı. ⊡ **pürtük pürtük,** *1. Çok pürtüklü; üzerinde çok sayıda pürtük bulunan. 2. {ağız} Parça parça, top top.* [DS]

pürtük[2], **-ğü** [pürt *(yans.)* > pürt-ük] *{ağız} is.* Yabancı dille yazılmış kitap. [DS]

pürtük[3], **-ğü** [bür-mek > bür-t-mek > bür-t-ük / pürt *(yans.)* > pürt-ük] *{ağız} is.* Küçük parça; tanecik. [DS]

pürtük[4], **-ğü** [pürt *(yans.)* > pürt-ük] *{ağız} is.* Arpacık soğanı. [DS]

pürtüklenme, [bür *(tomurcuk)* > bür-t-mek *(kabarmak)* > pür-t-ük-le-n-me] *is.* Pürtüklenmek eylemi.

pürtüklenmek, [bür *(tomurcuk)* > bür-t-mek *(kabarmak)* > pür-t-ük-le-n-mek] *dönşl. f. [-ir]* Üzerinde pürtükler oluşmak; topaklanmak. *{ağız} (aynı)* [DS]

pürtüklü, [bür *(tomurcuk)* > bür-t-mek *(kabarmak)* > pür-t-ük-lü پرتكلو] *sf.* Üzerinde pürtükler bulunan; kaygan ve düzgün olmayan; pütür pütür olan; pürüzlü. *{eAT} (aynı)*

pürtül, [bür *(tomurcuk)* > bür-t-mek > pürt-ül] *{ağız} is.* Pürüz. ⊡ **pürtül pürtül,** *{ağız}* → pürtüş pürtüş. [DS]

pürtüş, [bür *(tomurcuk)* > bür-t-mek > pürt-üş] *{ağız} is.* Pürüz. ⊡ **pürtüş pürtüş,** *{ağız} 1. (Yüzey için) pürüzlü. 2. (Kumaş için) parça parça; lime lime.* [DS]

pürtüşlenmek, [bür *(tomurcuk)* > bür-t-mek > pür-t-üş-le-n-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* Pürüzlenmek. [DS]

pürü, [pür-ü] *{ağız} is.* Çam dalı; çam yaprağı. [DS]

pürüz, [bür *(tomurcuk)* > bür-ü-z / Far. pürz / pürze *(hav)* => pürüz] *is.* **1.** Bir şeyin düzgünlüğünü bozan çıkıntı veya çukurluk; gedik. **2.** *mecaz.* Bir ilerlemeyi, gelişmeyi engelleyici şey. **3.** *mecaz.* Kusur; eksik. **4.** *{ağız}* Kavga dövüş çıkaran adam. [DS] ⊡ **pürüz temizlemek,** *Bir işe engel olan şeyleri ve durumları ortadan kaldırmak.*

pürüzalır, [pürüz+al-ır] *is.* Bir borunun ağzına biçim vermek, genişletmek, pürüzlerini almak için kullanılan, çevresinde kesici parçaları bulunan alet; rayba.

pürüzleme, [pürüz-le-me] *is.* Pürüzlemek eylemi.

pürüzlemek, [pürüz-le-mek] *gçl. f. [-r] [-l(ü)-yor]* **1.** Pürüzlü duruma getirmek; pürüz oluşturmak. **2.** Sıvanın iyi tutması için duvarın yüzeyinde pürüzler oluşturmak.

pürüzlendirme, [pürüz-le-n-dir-me] *is.* Pürüzlendirmek eylemi.

pürüzlendirmek, [pürüz-le-n-dir-mek] *gçl. f. [-ir]* Yüzeyinde pürüzler oluşmasını sağlamak.

pürüzlenme, [pürüz-le-n-me] *is.* Pürüzlenmek eylemi; pürüzlü duruma gelme.

pürüzlenmek, [pürüz-le-n-mek] *gçsz. f. [-ir]* **1.** Pürüzlü duruma gelmek. **2.** Üzerinde pürüzler oluşmak. **3.** (Ses için) boğuk ve kusurlu biçimde çıkmak. **4.** *mecaz.* (İş veya girişim için) içinden çıkılması güç engeller ortaya çıkmak; karışık ve güç duruma gelmek; sorun çıkmak.

pürüzlü, [pürüz-lü] *sf.* **1.** Üzerinde pürüzler olan. **2.** (İş, durum ve girişim için) içinden çıkılması güç; karışık; sorunlu. **3.** (Ses için) net ve temiz olmayan; boğuk ve kusurlu.

pürüzlük, -ğü [pürüz-lük] *{ağız} is.* Kavga; dövüş. [DS]

pürüzlülük, [pürüz-lü-lük] *is.* Pürüzlü olma durumu.

pürüzsüz, [pürüz-süz] *sf.* **1.** Üzerinde hiçbir pürüz bulunmayan. **2.** (İş, durum ve girişim için) yolunda; sorunsuz. **3.** (Ses için) net ve temiz; berrak.

pürüzsüzlük,-ğü [pürüz-süz-lük] *is.* **1.** Pürüzsüz olma durumu. **2.** Bir kâğıdın üzerindeki kabartıların derecesini saptamaya yarayan ayırt edici özellik.

pürz, [Far. pürz پرز] *{OsT} is.* Kumaş havı.

püs[1], [püs *(yans.)*] *is.* Fışkırmayı, bir noktadan fırlayıp çıkmayı anlatan kök. [Zülfikar] *püs-kür-mek, püs-kür-ük, püs-kür-tü, püs-ür-mek*

püs[2], [süs >(p)üs] *is. "Süs püs"* ikilemesinde, *"süs"* sözünü pekiştirmek için kullanılır.

püs[3], [Yun. pissa پوس] *is. {eAT} {ağız}* **1.** Bazı ağaç gövdelerinden sızan yapışkan madde; ağaç püzü; kedi balı. [DS] **2.** *{ağız}* Çok kaynatılarak koyulaşmış pekmez. [DS] **3.** *{ağız}* Zamk. [DS] **4.** *{ağız}* Keven bitkisinden elde edilen kitre. [DS]

püs[4], [püs *(yans.)*] *{ağız} is.* Çiçeklerin erkek organlarında üremeyi sağlayan toz. [DS]

püs[5], [püs] *{ağız} is.* Kavrulmuş darı. [DS]

püs[5], [püs] *{ağız} is.* Taze fındık ve cevizin dışındaki yeşil kabuk. [DS]

püsde, [Fr. piste => püsde] *{ağız} is.* Fıstık. [DS]

püsdenek, -ği [püs-den-ek ?] *{ağız} sf.* Pasaklı; düzensiz. [DS]

püse[1], [Yun. pisse] *{ağız} is.* **1.** Ağaçlardan sızan reçine. **2.** Zamk. **3.** Çıralı çamdan damıtılarak elde edilen siyah katran. [DS]

püse[2], [püs-e] *{ağız} is.* Kırağı. [DS]

püseği, [püs-eñ] *{ağız} is.* Küf; pas. ◘ **püseği dökmek,** *{ağız} Küflenmek.* [DS]

püseğü, [püs-eñ] *{ağız} is.* → püseği. ◘ **püseğü atmak,** *{ağız} Küflenmek.* [DS]

püsem, [püseñ] *{ağız} is.* Sis. ◘ **püsem pesem,** *{ağız} (Kar ve yağmur yağışı için) ince ince; yavaş yavaş.* [DS]

püsen[1], [püseñ پوسنك] *{ağız} is.* **1.** Sis. **2.** İnce ince ve yavaş yavaş yağan yağmur veya kar; çisenti. *{OsT} (aynı)* **3.** Sisli havalarda dallarda donan su damlacıkları; kırağı; kırcı. [DS] ◘ **püsen püsen,** *{ağız} (Yağmur veya kar yağışı için) ince ince ve yavaş yavaş.* [DS]

püsen[2], [püs > püsen / Fr. püseron] *{ağız} is.* **1.** Bitkileri yapışkan bir sıvı ile sararak kurumalarına neden olan bir hastalık; balsıra; püseron. **2.** *sf.* Yapışkan; sıvışık. [DS] ◘ **püsen püsen,** *{ağız} Yapışık yapışık; sıvışık sıvışık.* [DS]

püsender, [Far. püsen-der پسندر] *{OsT} is.* Üvey oğul.

püseng, [püs-eñ پوسنك] *(püseñ) {eAT} is.* Yavaş ve ince ince yağan yağmur; ahmak ıslatan.

püsenk, -gi [püs-eñ / püs-en-(i)k] *{ağız} is.* Çisenti. [DS]

püsenlenmek, [püsen-le-n-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* (Hava için) yavaş ve ince ince kar veya yağmur yağar duruma gelmek. [DS]

püsenli[1], [püsen-li] *{ağız} sf.* (Hava için) sisli. [DS]

püsenli[2], [püsen-li] *{ağız} sf.* (Bitki için) balsıra hastalığına tutulmuş. [DS]

püsenti, [püs-en-ti] *{ağız} is.* Sis; sisli hava.

püser, [Far. püser پسر] *{OsT} is.* Erkek çocuk; oğul.

püseran, [Far. püser-ān پسران] *(püsera:n) {OsT} is.* Erkek çocuklar; oğullar.

püsermek, [püs-er-mek] *{ağız} gçsz. f. [-ir]* (Tahta vb. için) ıslaklık yüzünden şişmek. [DS]

püseron, [Fr. pucéron] *is. zool.* Akasya biti, *(Aphis laburni).*

püsgürgeç, -ci [püs *(yans.)* > püs-gür-geç] *{ağız} is.* Püskürtme aracı; püskürteç. [DS]

püske, [püs-ke ?] *{ağız} zf.* Bir parça; biraz. [DS]

püskellemek, [püskel-le-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Tek ayak üzerinde sıçramak; sekmek. [DS]

püskü, [püs *(yans.)* > püs-kü] *sf.* Yıpranarak uç vermiş, dağılmış, dağınık anlamında *"eski püskü"* ikilemesinde geçer.

püskül, [püs *(yans.)* > püs-kü-l / İt. opuscolo] *is.* **1.** Bir ucu bağlı, öbür ucu serbest iplik, sırma vb. şeylerden oluşan demet. **2.** Döşeme ve elbiselerde kullanılan ucu saçaklı süs ögesi. **3.** Dokumalarda atkı ya da çözgünün bırakılması ile oluşturulan saçak. **4.** Bazı tohumların ucunda bulunan tüy demeti. ◘ **püskül kuyruklular,** *zool. En belirgin türü gümüşçün olan, başkalaşma geçirmeyen, kanatsız, karınları tüysü ve çok eklemli eklentilerle son bulan böcekler takımı.*|| **püskül olmak,** *{ağız} Çok içip kendini kaybedecek derecede sarhoş olmak.* [DS]

püskülcük, [püs-kü-l-cük] *is.* Güneş kursunun bazı tek renkli resimlerinde görülen bulutsu parlaklık.

püsküllü[1], [püs-kü-l-lü] *sf.* **1.** Püskülü bulunan. **2.** Püskül takılmış olan. ◘ **püsküllü bela,** *Savuşturulması mümkün olmayan bela; insana büyük sıkıntı verecek kadar bezdirip usandıran kimse.*|| **püsküllü yalan,** *Katmerli yalan.*

püsküllü[2], [püskül-lü] *{ağız}* *is.* Yanık bez kokusu. [DS]

püsküllü[3], [püskül-lü] *{ağız}* *is.* Ayaz. [DS]

püskülsüz, [püs-kü-l-süz] *sf.* Püskülü bulunmayan; püskül takılmamış olan.

püskürdek, -ği [püs *(yans.)* > püs-kür-de-k] *{ağız}* *is.* Püskürteç. [DS]

püskürgeç, -ci [püs *(yans.)* > püs-kmür-geç] *{ağız}* *is.* Püskürteç. [DS]

püskürgeç, -ci [püs-kür-geç] *is.* Bazı toz haldeki maddeleri veya sıvı ilaçları basınçlı hava ile beraber toz zerresi veya duman halinde saçmaya yarayan aygıt.

püskürme, [püs *(yans.)* > püs-kür-me] *is.* **1.** Püskürmek eylemi. **2.** Bir roket motorunun lülesinde oluşan gazların basınç etkisi ile hızla dışarı atılması. **3.** Yanardağın içinden lav, kül ve taşların yeryüzüne çıkması; indifa. **4.** *sf.* Sık fakat tek tek benekler halinde; püskürme sonucunda oluşmuşa benzeyen. ⧉ **püskürme benli,** *Bir arada irili ufaklı benleri olan.*

püskürmek, [püs *(yans.)* > püs-kür-mek پوسكرمك] *gçl. f.* *[-ür]* **1.** Ağızda bulunan bir sıvı veya toz haldeki bir maddeyi hızla dışarıya doğru savurtarak çıkartmak. **2.** (Volkan için) lav, taş ve kül çıkartmak. **3.** *gçsz. f.* (Volkan için) faaliyete geçmek; indifa etmek. **4.** *{OsT}* (Su için) fışkırmak. **5.** *mecaz.* (Öfke için) patlarcasına dışarı vurmak.

püskürteç,-ci [püs-kür-t-eç] *is.* İçindeki sıvıları üzerine uygulanan basınçlı hava yardımı ile püskürtmekte kullanılan aygıt.

püskürtme, [püs-kür-t-me] *is.* **1.** Püskürtmek eylemi. **2.** Sulu boya püskürtmek suretiyle resim yapma veya bu teknikle yapılmış resim. **3.** *sf.* Püskürtmek eylemi ile oluşmuş; püskürterek yapılmış. **4.** *sf.* Sıçramış; fırlamış. ⧉ **püskürtme makinesi,** *Püskürteç.* || **püskürtme tabancası,** *Boya ve vernik gibi maddeleri hava basıncı ile püskürterek boyamakta kullanılan el aleti.*

püskürtmek, [püs-kür-t-mek] *gçl. f.* *[-ür]* **1.** Bir şeyi ağızdan hızla dışarıya fışkırtarak ya da küçük damlalar halinde dağılacak şekilde çıkartmak. **2.** Bir boya veya verniği bir yüzey üzerine çok ince damlacıklar halinde yaymak. **3.** Bir topluluğun ilerlemesine engel olmak; geri döndürmek; yüz geri etmek; geri dönmek zorunda bırakmak.

püskürtmeli, [püs-kür-t-me-li] *sf.* Püskürtme tekniği ile çalışan. ⧉ **püskürtmeli yazıcı,** *Mürekkebi haznesinden püskürtmek suretiyle yazı ve resimleri basmakta kullanılan bilgisayar yazıcısı.*

püskürtü, [püs-kür-t-ü] *is.* Yanardağların püskürmesi sırasında yeryüzüne çıkan gaz, lav ve katı maddelerin tümü.

püskürtücü, [püs-kür-t-ücü] *is.* **1.** Bir boruya tespit edilen ve herhangi bir sıvıyı küçük damlacıklar halinde fırlatmaya yarayan alet. **2.** Bir sıvı ya da hava demetinin üzerine hızla çarparak parçalanan ve küçük taneciklere ayrılan lamel; pülverizatör. **3.** Bir akışkanı veya toz halindeki maddeyi çok hızlı bir akışkan yardımı ile sürüklemek ve bir oyuğa doldurmakta kullanılan aygıt; enjektör.

püskürtülme, [püs-kür-t-ül-me] *is.* Püskürtülmek eylemi.

püskürtülmek, [püs-kür-t-ül-mek] *edil. f.* *[-ür]* Püskürtmek eylemi yapılmak; püskürtmek eylemine konu olmak; üzerinde püskürtmek eylemi uygulanmak.

püskürük,-ğü [püs-kür-ük] *sf.* **1.** Püskürme eylemi sonucunda meydana gelmiş olan. **2.** Yanardağların püskürmesiyle oluşan. ⧉ **püskürük kayaç,** *Yer yüzeyine çıkan magma veya magmadaki maddelerden oluşan kayaç.*

püsleme, [püs-le-me] *{ağız}* *sf.* Beceriksiz; tembel. [DS]

püslü, [püs-lü] *sf.* Parlak görünümlü anlamında "süslü püslü" ikilemesinde geçer.

püslük, -gü [püs-lük] *{ağız}* *is.* Çöplük. [DS]

püsmek, [pu-s-mak / püs-mek] *{eT}* *gçsz. f.* *[-ür]* **1.** Pusu kurmak; pusmak; gizlenmek; saklanmak. [EUTS] [DLT] **2.** Çok dövmek. [DLT]

püsmente, [? püsmente] *{ağız}* *is.* Döküntü. [DS]

püsnek, -ği [püs-(ü)n-ek] *{ağız}* *is.* Kuytu yer. [DS]

püsrük, -ğü [püs-(ü)r-ük] *{ağız}* *is.* *zool.* Karafatma. [DS]

püsrüklü, [püs-ür-ük-lü] *{ağız}* *sf.* → püsürüklü. [DS]

püste, [Far. piste] *{ağız}* *is.* Çam fıstığı. [DS]

püsteklemek, [püstek-le-mek] *{ağız}* *gçl. f.* *[-r]* *[-l(i)-yor]* İş yapmadan oyalanmak. [DS]

püstük, -ğü [püs-(ü)t-ük] *{ağız}* *sf.* Çok eskimiş; yıpranmış. [DS]

püstül, [Lat. pustula *(irin)* > Fr. pustule] *is.* *tıp.* İrinli kabarcık.

püstüli, [büsteli / püstüli] *{eT}* *is.* Kara pazı denilen yenilen bir ot. [DLT]

püstüloz, [Fr. pustulose] *is.* *tıp.* Çok sayıda püstül oluşması ile belirginleşen hastalık.

püsü[1], [püsü / pisi] *{ağız}* *is.* Kedi. [DS]

püsü[2], [püsü] *{ağız}* *is.* **1.** Kavrulmuş kahveyi soğutmakta kullanılan kap. **2.** Kahve kutusu. [DS]

püsüg, [pus-mak / püs-üg / pus-uğ] *{eT}* *is.* Pusu. [DLT]

püsüglet, [Fr. bicyclette *(iki tekerlekli)* => bisiklet] *{ağız}* *is.* Bisiklet. [DS]

püsük, -gü [püsük / pisik] *{ağız}* *is.* Kedi. [DS]

püsüklemek, [püsük-le-mek] *{ağız}* *gçsz. f.* *[-r]* *[-l(ü)-yor]* Utanmak; sıkılmak. [DS]

püsün[1], [? püsün] *{ağız}* *is.* Masrafa ortak olunarak düzenlenen yemekli gece eğlencesi. [DS]

püsün[2], [püs-ün] *{ağız}* *is.* Kırağı. [DS]

püsür[1], [Yun. aposouri] *is.* **1.** Bir şeyin karışık ve can sıkıcı yanı veya ayrıntısı. **2.** Birinin beraberinde yer alan can sıkıcı ve istenmeyen kişi. **3.** Kendirin çöplü kısmı. **4.** Yünün eğrilmeye elverişli olmayan kaba kısmı. **5.** *{ağız} sf.* Tembel. [DS] **6.** *{ağız}* (İp, saç vb. için) karışık; dolaşık. [DS] **7.** *{ağız}* (İş ve durum için) sorunları olan; karışık. [DS] **8.** *{ağız}* Eksiklik. [DS] ⧉ **püsür olmak,** *{ağız} (Saç, ip vb. için) karışmak; dolaşmak.* [DS]

püsür[2], [? püsür] *{ağız} is.* Kıç; makat. [DS]

püsürge, [püs-ür-ge / süpür-ge] *{ağız} is.* Süpürge. [DS]

püsürgeç, -ci [pişir-geç] *{ağız} is.* Pişirgeç; çevirgeç. [DS]

püsürlü, [püsür[1]-lü] *sf.* **1.** Püsürü olan. **2.** (Saç, ip vb. için) karışık; dolaşık. **3.** (İş için) karışık; dolaşık; eksik.

püsürlük, -ğü [püsür-lük] *{ağız} is.* Tembellik. [DS]

püsürmek, [püs *(yans)* > püs-ür-mek] *{ağız} gçl. f. [-ür]* Püskürterek saçmak. [DS]

püsürsüz, [püs-ür-süz] *sf.* Püsürü olmayan; temiz; düzgün.

püsürük[1], **-ğü** [püsür-ük] *is.* **1.** Pürüz. **2.** İşe yaramaz şeyler. **3.** *sf. {ağız}* Gelişigüzel; derme çatma. [DS] **4.** *{ağız}* Pısırık; beceriksiz. [DS] **5.** *{ağız}* Pasaklı; kirli; pis; özensiz giyinen. [DS]

püsürük[2], **-ğü** [püsür-ük] *{ağız} sf.* **1.** (Borç vb. için) geriye artan; kalan; takanak. **2.** Cimri. [DS]

püsürüklü[1], [püsürük-lü] *{ağız} sf.* **1.** (İş için) karışık; dolaşık; eksik. **2.** (Yiyecek için) karışık; çöplü. [DS]

püsürüklü[2], [püsürük-lü] *{ağız} sf.* (Kişi için) pis; pasaklı. [DS]

püsüs, [? püsüs] *{ağız} is.* Şamdan. [DS]

püsvende, [? püsvende] *{ağız} sf.* Kırık dökük; işe yanamaz. [DS]

püşk, [? püşk] *{ağız} is.* Pay. [DS]

püşkel, [büs-ke-ç / püş-kel] *{eT} is.* Yufka; pide gibi ince ekmek; çörek. [DLT]

püşt, [Far. püşt پشت] *{OsT} is.* Arka.

püşte, [Far. püşte پشته] *{OsT} is.* Yığın; tepe; tümsek.

püşter, [Far. püşter پشتر] *{OsT} is.* Sırt; arka.

püştiban, [Far. püştībān پشتیبان] *(püştiba:n) {OsT} is.* **1.** Destek; dayak; payanda. **2.** *sf.* Yardımda bulunan; yardım eden; yardımcı; destekçi.

püştmal, -li [Far. püşt-māl پشتمال] *(püştma:l) {OsT} is.* Büyük havlu; peştamal.

püştpa, [Far. püşt-pā پشتپا] *(püştpa:) {OsT} is.* Ayak tabanı. ⧉ **püştpā-zen,** *{OsT} 1. Taban tepen. 2. Ayağı ile önüne gelen nimeti tepen. 3. Bozulup kaçan.*

püştvare, [Far. püşt *(arka)*+vāre *(yük)* پشتواره] *(püşt-va:re) {OsT} is.* Bir sırtlamalık yük; bir seferde taşınabilecek miktardaki yük; hamal yükü.

püşürük[1], **-ğü** [piş-ir-ik] *{ağız} is.* **1.** Un çorbası. **2.** Un ve mercimekle yapılan çorba. [DS]

püşürük[2], **-ğü** [püş-ür-ük ?] *{ağız} is.* Küçük çalı. [DS]

püşürük[3], **-ğü** [piş-ir-ik] *{ağız} is.* **1.** Toprak damlı evlerde dama döşenen cıvık samanlı çamur. **2.** (Hamur, çamur vb. için) yarı yoğrulmuş. [DS]

püt, [pat / pıt / pırt / püt / pürt *(yans.)*] *is.* Patlamayı, patlayıp dağılmayı, patlamak üzere irili ufaklı biçimde kabarmayı, ani hareketleri anlatan kök. [Zülfikar] *püt-ür, püt-ür-ük*

pütlek, -ği [püt *(yans.)* > püt-le-k] *{ağız} sf.* **1.** (Göz için) Dışarıya doğru çıkık; patlak; pörtlek; kabartılı. **2.** *is.* Çıkıntı; tümsek; kabartı. [DS]

pütlemek, [püt *(yans.)* > püt-le-mek] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(i)-yor]* **1.** (Su için) topraktan kaynayarak çıkmak. **2.** (Göz için) vurma ile yerinden yuvasından dışarı çıkmak. **3.** (Fıtık için) zorlama ile dışarı çıkmak. **4.** (Çıban için) baş vererek akmaya başlamak. **5.** (Ağaçların tomurcukları için) patlamak; açılmak. [DS]

pütletme, [püt *(yans.)* > püt-le-t-me] *{ağız} is.* Küllü ateşte pişirilmiş pancar. [DS]

pütletmek, [püt *(yans.)* > püt-le-t-mek] *{ağız} gçl. f. [-ir]* **1.** (Kayısı, erik vb. için) yarmadan, dürterek çekirdeğini çıkarmak. **2.** (Meyve için) sıkıp patlatarak, ya da kabuğunu soyarak içini dışına çıkarmak. [DS]

pütmek, [büt-mek / püt-mek] *{eT} gçsz. f. [-ür]* **1.** Bitmek; sona ermek; tamamlanmak. **2.** (Yara için) kapanmak. [EUTS]

pütül, [püt-ül] *{ağız} is.* Sivilce. [DS]

pütün, [büt-mek > büt-ün / püt-ün] *{eT} {ağız} sf.* Bütün. [EUTS] [DS]

pütür, [püt *(yans.)* > püt-ür] *is.* Düzgün bir yüzey üzerindeki küçük çıkıntı; kabarcık; pürüz. ⧉ **pütür pütür,** *Üzerinde pütürler oluşmuş; çatlamış; sertleşmiş; pürüzlü.*

pütürek, -ği [püt *(yans.)* > püt-ür-ek] *{ağız} is.* Pürüz; kabarcık; çıkıntı. [DS]

pütürlendirme, [pütür-le-n-dir-me] *is.* Pütürlendirmek eylemi.

pütürlendirmek, [püt-ür-le-n-dir-mek] *gçl. f. [-ir]* Pütürlenmesini sağlamak.

pütürlenme, [püt-ür-le-n-me] *is.* Pütürlenmek eylemi.

pütürlenmek, [püt-ür-le-n-mek] *gçsz. f. [-ir]* Pütürlü durum almak; üzerinde pütürler oluşmak; pütür pütür olmak.

pütürlü, [püt-ür-lü] *sf.* Üzerinde pütürler oluşan; pürtüklü.

pütürmek, [büt-mek > büt-ür-mek / püt-ür-mek] *{eT} gçl. f. [-ür]* Bitirmek; tamamlamak. [EUTS]

pütürsüz, [püt-ür-süz] *sf.* Üzerinde hiçbir pütür olmayan; pürtüksüz; pürüzsüz.

pütürsüzlük,-ğü [püt-ür-süz-lük] *is.* Pütürsüz olma durumu; pürtüksüzlük; pürüzsüzlük.

pütürük[1]**, -ğü** [püt *(yans.)* > püt-ür-ük] *{ağız} is.* Pürüz; kabarcık; çıkıntı. [DS]

pütürük[2]**, -ğü** [püt-ür-ük] *{ağız} is.* Kasırga; bora. [DS]

püvazlık, -ğı [Far. piyaz => püvaz-lık] *{ağız} is.* İnce doğranmış, tuzlanmış maydanoz ile karıştırılmış soğan. [DS]

püvezlik[1]**, -ği** [Far. piyaz => püvez-lik] *{ağız} is.* → püvazlık. [DS]

püvezlik[2]**, -ği** [püvez-lik] *{ağız} is.* Örümcek yuvası. [DS]

püyh, [püyh] *{ağız} sf.* İçi boş; kof. [DS]

püz, [Yun. pissa] *{ağız} is.* **1.** Kedi balı. **2.** Zamk. [DS]

püzlemek, [biz-le-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [l(ü)-yor]* Hayvanı nodulla dürtmek. [DS]

püzlengiç, -ci [bizle-n-giç] *{ağız} is.* Üvendire. [DS]

püzlenmek, [püz-le-n-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* (Ekmek için) bayat maya yüzünden bozulmak; küflenmek. [DS]

PVC, [İng. **P**oly-**V**inyl-**C**loride] *kısalt.* Vinil klorürün polimerleşmesi ile elde edilen, haddeleme, kalıplama yöntemleriyle boru, yağmurluk ve ambalaj malzemesi yapımında kullanılan yapay reçine polivinil klorürün kısaltması.

pyrex, [İng. pyrex *(Comng Glass Works firmasının tescil ettirdiği isim)*] *(payreks) is.*→ payreks.

ÖTÜKEN TÜRKÇE SÖZLÜK

r

r, [r / R] *(re) is.* **1.** Latin asıllı Türk alfabesinin yirmi birinci harfinin adı. Sızmalı, titreşimli, ötümlü, sürtünücü diş eti ünsüzünü karşılar. Türkçede kelime başında bulunmaz. Ancak yansımalı kelimelerde yer alabilir. Sıralamada 21'i gösterir. **2.** Osmanlı alfabesinin on ikinci harfidir (ر). Ebced hesabında 200 sayısının karşılığıdır.

-r^{1}, [-ar / -er] *yap. e.*→ -ar^{6}

-r^{2}, [-ir / -ır / -ur / -ür / -ar / -er] *çek. e. {eT} {eAT} (aynı)* Geniş zaman kip eki: *gelir, okur, yazar, görür, gider.*

-r^{3}, [-ir/ -ır/ ur/ -ür/ -er/ -ar] *yap. e. {eT} {eAT} (aynı)* **1.** Fiillerden isim ve sıfat türeten ek. Fiilin kökünün belirttiği eylemin her zaman bulunan özellik veya nitelik olduğu kavramını katarak isim ve sıfatlar türetir: *benzer, döner, yatır, çıkar, tutar, yarar, konuksever, bilir kişi, atar damar, güvenilir (uzman), çalar (saat), geçer (akçe).* **2.** Fiilin kökünün belirttiği işi yapmaya yarayan araç ve gereç adlarını yapar: *keser, ısıölçer, bilgisayar, uçaksavar, biçerdöver.* **3.** Fiilin kökünün belirttiği eylemi yapan kavramı katarak isimler türetir: *yazar, göçer, okur, çizer.* **4.** Fiil kökenli kişi adları yapar: *Sezer, Yaşar, Yeter; Yener.* **5.** Geniş zaman sıfat fiili yapar.

-r-^{4}, [-ar-/ -er-] *yap. e.* **1.** İsimden fiil türeten ek. Renk adlarına gelerek o renge yaklaşmak kavramı katarak fiiller türetir: *ağarmak (< ak-ar-mak), kararmak, kızarmak, sararmak (< sarı-ar-mak).* **2.** Bazı sıfatlardan o sıfatı kazanan kavramı katarak fiiller türetir: *delirmek, kudurmak (< kuduz-ur-mak).*

R, [R] *kısalt. kim.* **1.** Tek değerli, herhangi bir karbonlu kökün sembolü. **2.** *mat.* Pozitif gerçek sayılar kümesini gösterir.

Ra, [Fr. radium] *kısalt. kim.* Atom numarası 88, atom ağırlığı 226,05 olan, 700°C'de ergiyen, günümüzde kütle sayıları 206 ile 230 arasında değişen ve hepsi de radyoaktif olan 25 kadar izotopu bilinen, 226 kütle sayılı izotopunun yarı ömrü 1622 yıl, 228 kütle sayılı izotopununki ise 6.7 yıl olan, yaydığı radyoaktif ışımalar organizmada kemik iliği ve iskelet üzerinde biriktiği için tehlike yaratan, bütün mikrop ve hücreleri öldüren, gazları iyonlaştırma, fotoğraf plaklarını etkileme gibi özellikleri bulunan radyoaktif toprak alkali metal element olan radyumun simgesi.

-ra, [-re] *yap. e.* İsimlerden yer ve zaman adları yapan bu ek kalıplaşmıştır. İşlek değildir. *sonra, taşra, içre, üzre, nere, bura.*

ra, [ر rā] *(ra:) {OsT} is.* **1.** Arap ve Osmanlı alfabesinde *r* harfinin adı. **2.** *kısalt.* Arap kamerî takvimlerinden Rebiülevvel ayının kısaltması. ⧉ **rā-i mühmele,** *{OsT} (Aynı harfin, üzeri noktalı olan ze(ز)den ayırmak için ra (ر) harfine verilen ad.*

ra'ad, [Ar. riʿdet *(titreme, hareket)* > raʿād رعاد] *(ra-a:d) {OsT} sf.* **1.** (Kişi için) çok konuşan; geveze. **2.** *is. zool.* Çarpan balığı, *(Malapterurus electricus).*

ra'ade, [Ar. riʿdet *(titreme, hareket)* > raʿāde رعاده] *(ra-a:de) {OsT} is.* Torpil.

ra'adiye, [Ar. raʿād > raʿādiyye رعاديه] *(ra-a:diye) {OsT} zool.* Yayın balığıgiller *(Silurides).*

Rab, -bbi [Ar. rabb رب] *{OsT} is.* **1.** İslamlık öncesi Araplarmın Kâbe'de bulunan putlara verdikleri ad. **2.** Çok büyük, çok yüce olan. **3.** *isl.* (Kur'an-ı Kerim'de) bütün varlıkları yaratan, yöneten, yetiştirip barındıran, her varlığı türlerinin niteliklerini edindirecek biçimde eğiten; Allah; Tanrı. ⧉ **Rabb-i bākî,** *{OsT} Ebedî olan Allah.*|| **Rabb-i celîl,** *{OsT} Ulu Tanrı.*|| **Rabbü'l-âlemîn,** *{OsT} Evrenin efendisi, sahibi; Allah; Tanrı.*|| **Rabbü'l-enām,** *{OsT} Bütün yaratıkların efendisi; Allah.*|| **Rabbü'l-erbāb,** *{OsT} Efendilerin efendisi; Allah; Tanrı.*|| (Ya) **Rab,** *{OsT} Ey Allah'ım; Tanrım.*

rab^{1}, -bi [Ar. rābb راب] *(ra:b) {OsT} is.* **1.** Sütbaba. **2.** Üvey baba.

rab^{2}, -b'ı [Ar. rabʿ ربع] *{OsT} is.* Avlulu ev.

rab^{3}, -bi [Ar. rabb رب] *{OsT} is.* **1.** Eğitici; yetiştirici;

mürebbi. **2.** Sahip; efendi. 🗗 **rabbü'd-dār,** *{OsT} Ev sahibi.*|| **rabbü'l-māl,** *{OsT} 1. Mal sahibi; sermayedar. 2. huk. Bir taraf emek, diğer taraf sermaye koymak suretiyle kurulan ortaklıklarda sermaye koyan tarafı ifade eden terim.*|| **rabbü's-selem,** *{OsT} huk. Peşin para vermesine karşılık malı hemen teslim almamış kimse; mal alacaklı.*

rabata, [Ar. rābıṭa => rabata / rafata] *{ağız} is.* Yufka ekmeği tandıra yapıştırmak için kullanılan içi ot veya paçavra dolu yastık biçimindeki araç. [DS]

rabbani, [Ar. rabb>rabbānī / rabbāniyye ربانى / ربانيه] *(rabba:ni:) {OsT} sf.* **1.** Rabb'e ait; Rab'den gelen; Tanrısal. **2.** Gönlünü Allah'a vermiş; Tanrı'ya ulaşmış.

rabbaniyîn, [Ar. rabb>rabbānī > rabbāniyyīn ربانيين] *(rabba:ni:yi:n) {OsT} is.* → rabbaniyun.

rabbaniyun, [Ar. rabb>rabbānī>rabbāniyyūn ربانيون] *(rabba:ni:yu:n) {OsT} is. tasvf.* Kendilerini tamamıyla Allah'a vermiş olan kimseler.

rabbat, [Ar. rabb *(sahip)* > rabbāt ربات] *(rabba:t) {OsT} is.* Evli erkekler; kadınların kocaları. 🗗 **rabbātü'l-hicāl,** *{OsT} Güveyiler.*

rabbe, [Ar. rabbā *(çocuk yetiştirme)* > rābbe ربه] *(ra:bbe) {OsT} is.* Üvey ana.

Rabbena, [Ar. rabbenā ربنا] *(rabbena:) {OsT} ünl.* **1.** Rabb'imiz; Tanrımız. **2.** Tanrı. 🗗 **Rabbena hakkı için,** *Bir şeyin doğruluğunu Allah'ı tanık göstererek yemin etmeyi belirten sözü.*|| **Rabbena, hep bana,** *Bencil olan, her şeyin kendisine ait olduğunu sanan kimselerin tutumunu belirtmek için kullanılır.*

Rabbi, [Ar. rabb > rabbī ربى] *(rabbi:) {OsT} ünl.* **1.** Rabb'imiz; Tanrımız. **2.** Tanrı. 🗗 (Ya) **Rabbi,** *{OsT} (Ümitsizlik, şaşma, acındırma, şükran, sevinç gibi duygularda) Allah'a seslenmek için kullanılan söz.*

Rabbim, [rabb-im] *ünl.* Allah'ım; ey Allah'ım; Tanrım, anlamında kullanılan Allah'a hitap ya da bir durum karşısında şaşma bildiren söz.

rabıh, [Ar. ribḥ > rābiḥ رابح] *(ra:bıh) {OsT} sf.* → rabih.

rabıt[1], [Ar. rabṭ > rābıṭ رابط] *(ra:bıt) {OsT} sf.* **1.** Bağlayan; bitiştiren. **2.** Dünya işlerinden elini eteğini çekerek öbür dünyaya bağlanmış olan.

rabıt[2], **-ptı** [Ar. rabṭ ربط] *{OsT} is.* **1.** Bağlama; bitiştirme; iliştirme. **2.** Yalnız tek bir şeye bağlanma. **3.** *ed.* Divan nesrinde art arda birçok cümleyi gerekli bağlaç ve ulaçlarla birbirine düzenli şekilde ekleme. 🗗 **rabıt edatı,** *{OsT} Bağlaç.*|| **rabıt halkası,** *as. Topu çekiciye bağlamaya yarayan halka.*|| **rabıt sıygası,** *Ulaç; gerundium.*

rabıta, [Ar. rābıṭ > rābıṭa رابطه] *(ra:bıta) {OsT} is.* **1.** İlgi; alaka; bağ; münasebet; ilişki. **2.** Mensup olma; bağlılık. **3.** Uyumluluk; birbirini tutma; tutarlılık. **4.** İki şeyi birbirine bağlayan ip vb. şey. **5.** Nizam; düzen; tertip; sıra. **6.** *dbl.* Cümleleri birbirine bağlayan kelime; bağlaç. **7.** *tasvf.* Kendini bir bütünlük içinde mürşide teslim etme; dervişin şeyhe bağlanması. **8.** Nakşibendîlikte, müridin, kendini ölmüş, kefenlenmiş ve mezara konmuş varsayıp, hayalinde canlandırdığı mürşidinin iki kaşı arasına bakarak ruhaniyetinden feyiz almaya çalışması. **9.** Birbirine geçmelerle bağlanacak biçimde döşenmiş ahşap taban. 🗗 **rābıta-bend,** *{OsT} Bağlayan.*

rabıtalı, [rabıta-lı] *(ra:bıtalı) sf.* **1.** Tertipli; düzgün. **2.** Ağırbaşlı; sözünü, işini bilir. **3.** *zf.* Tutarlı ve uyumlu biçimde.

rabıtasız, [rabıta-sız] *(ra:bıtasız) sf.* **1.** Tertipsiz; düzensiz. **2.** Ağırbaşlı olmayan; yol yordam bilmez. **3.** *zf.* Birbiri ile ilintisiz; saçma sapan.

rabıtasızlık,-ğı [rabıta-sız-lık] *(ra:bıtasızlık) is.* Rabıtasız olma durumu; düzensiz iş; bağlantısızlık; tutarsızlık.

rabi[1], **-i'ı** [Ar. erbaʿa *(dört)* > rābiʿ رابع] *(ra:bi) {OsT} sf.* Dördüncü. 🗗 **rābi'-i aşer,** *{OsT} On dördüncü.*

rabi[2], [İbr. rab *(hoca)* > rabi *(hocam)*] *is.* Yahudi şeriat bilginlerine verilen ad.

rabia, [Ar. erbaʿa *(dört)* > rābiʿ > rābiʿa رابعه] *(ra:bia) {OsT} sf.* **1.** Dördüncü. **2.** *is.* Salisenin altmışta biri. **3.** İmparatorluk döneminde Tanzimat sonrasında kolağası rütbesine eşit, yukarıdan aşağı doğru sıralamada dördüncü olan sivil rütbeye verilen ad.

rabian, [Ar. rābiʿ > rābiʿan رابعا] *(ra:bi'an) {OsT} zf.* Dördüncü olarak.

rabih, [Ar. ribḥ > rābiḥ / rābiḥa رابح /رابحه] *(ra:bih) {OsT} sf.* **1.** Kazanç sağlayan; kâr eden; kazanan. **2.** Kârlı; kazançlı; yararlı.

rabiha, [Ar. ribḥ > rābiḥ > rābiḥa رابحه] *(ra:biha) {OsT} is.* Kazanç getiren iş; kârlı iş.

rabit, [Ar. rabṭ > rabīṭ ربيط] *(rabi:t) {OsT} sf.* Sıkı sıkıya bağlanmış.

raborto, [İt. rapporto رابورتو] *is.* → raporto.

rabt, [Ar. rabṭ ربط.] *{OsT} is.* → rabıt. 🗗 **rabt-ı kalb,** *{OsT} Gönül bağlama.*

rabti, [Ar. rabṭ > rabṭī / rabṭiyye ربطى / ربطيه] *(rabti:) {OsT} sf.* Bağ veya bağlama ile ilgili.

rabtiye, [Ar. rabṭ > rabṭī > rabṭiyye ربطيه] *{OsT} is.* **1.** Bağlayacak şey. **2.** → raptiye.

rabun, [? rabun] *{ağız} is.* Pey akçesi; güvence parası. [DS]

rac, [Far. rāc راج] *(ra:c) {OsT} is.* Mide.

raca, [Sansk. rācā *(soylu)*] *is.* **1.** Hint hükümdarlarına verilen ad. **2.** Hindistan'da hüküm süren Türk imparatorlarına bağlı tımar sahibi Müslüman. **3.** İngiliz egemenliğindeki Hindistan'da krala bağlı büyük vasal.

raci[1]**,-i'ı** [Ar. rücūᶜ > rāciᶜ / rāciᶜa راجع / راجعه] *(ra:-ci:) {OsT} sf.* **1.** Geri dönen. **2.** Bir şeyle ilgisi olan; ilgilendiren; ona dayanan; dokunan. **3.** *dbl.* Şahıs zamirinin gösterdiği kimse. ⊡ **raci olmak,** *{OsT} Bir şeye yönelik; onunla ilgili olmak; ona dokunmak.*

raci[2]**,** [Ar. recā > rācī راجى] *(ra:ci:) {OsT} sf.* **1.** Yalvaran; ricada bulunan; rica eden. **2.** Ümit eden; uman; bekleyen.

racif, [Ar. recf > rācif راجف] *(ra:cif) {OsT} sf.* (Sıtma ve humma için) titreten; sarsan.

racife, [Ar. rācif > rācife راجفه] *(ra:cife) {OsT} is.* Kıyamet günü çalınacak olan "Sur"un ilk ötüşü.

racih, [Ar. rüchān > rāciḥ / rāciḥa راجح / راجحه] *(ra:-cih) {OsT} sf.* **1.** Diğerlerinden üstün tutulan; önde olan; tercih edilen; üstün; değerli. **2.** *is. huk.* Delillerin tercihinde, delili daha üstün olan taraf. ⊡ **rācih-i mecrūh,** *{OsT} Burhan ve delillerin üstünlük esasları.*

racik, -ği [? racik] *{ağız} is.* Cevizli sucuk. [DS]

racil, [Ar. ricl > rācil راجل] *(ra:cil) {OsT} sf.* **1.** Yaya. **2.** *mecaz.* Bilgisiz. **3.** Müslümanlar arasında savaşa yaya olarak katılan er.

racilen, [Ar. rācil > rācilen راجلاً] *(ra:ci'len) {OsT} zf.* Yaya olarak; yürüyerek; yayan.

raciyane, [Ar. rāci + Far. -āne راجيانه] *(ra:ciya:ne) {OsT} zf.* Yalvarırcasına; yalvarır gibi.

racon[1]**,** [İt. ragione *(akıl yürütme)*] *(ra'con) is. argo.* **1.** Yol; yöntem; usul. **2.** Gösteriş; fiyaka.

racon[2]**,** [İng. **ra**dar *(radar)* bea**con** *(işaret şamandırası)* > racon] *(raykın) is. kısalt. dnz.* Sabit bir deniz işareti üzerinde yer alan bir radarın yayımlarını aldığında otomatik olarak radar ekranı üzerinde belirebilen uzaklık, kerteriz ve tanımlama bilgileri verebilen, belirtici bir işaret gönderen alıcı verici. ⊡ **racon kesmek,** *1. Görünüşe göre yargıda bulunmak. 2. Gösteriş yapmak; fiyaka satmak.*

raçkın, [Ar. ᶜarak + Far. çīn => arakçın > raçkın] *{ağız} is.* Süslü, işlemeli takke. [DS]

ra'd, [Ar. raᶜd رعد] *{OsT} is.* Gök gürlemesi. ⊡ **ra'dendāz,** *{OsT} Gök gürlemesi gibi sesi olan; gürleyici.*|| **Ra'd Suresi,** *{OsT} Kur'an-ı Kerim'in 13. suresinin adı.*|| **ra'd ü berk,** *{OsT} Gök gürültüsü ve şimşek.*

rad[1]**,** [Far. rād راد] *(ra:d) {OsT} sf.* **1.** Eli açık; cömert. **2.** (Kişi için) değerli; üstün.

rad[2]**, -ddı** [Ar. redd > rādd راد] *(ra:d) {OsT} sf.* **1.** Geri çeviren; reddeden. **2.** Geri veren; iade eden.

rad[3]**,** [Lat. raidus *(yarı çap)* > Fr. radian] *(ra'dyan) kısalt.* Tepesi bir dairenin merkezinde bulunan ve bu dairenin çember üzerinde, dairenin yarı çapı uzunluğunda bir yayı gören merkez açısının ölçümsel değeri olan radyanın kısaltması.

rad[4]**,** [Fr. **rad**iation *(ışınım)*] *kısalt. fiz.* Eskiden kullanılan ve 1/100 gray değerinde soğurulan doz birimi.

rada, [Slav. rada *(görüşme meclisi)*] *is.* **1.** Kazaklarda halk meclisine verilen ad. **2.** Polonya'da hükûmet konseyi. **3.** Ukrayna'da siyasi meclis. **4.** Dördüncü İvan devrinde Moskova'da krallık divanı.

radansa, [İt. radancia] *(rada'nsa) is. dnz.* Yelkenlere açılan deliklere ve halat ilmiklerine geçirilen metal halka.

radansalı, [radansa-lı] *sf.* Radansa takılmış olan; radansası bulunan.

radar, [İng. **ra**dio **d**etection **a**nd **r**anging *(elektromanyetik algılama ve uyarı)*] *(ra'dar) is. kısalt.* **1.** Yayımlanan karşılaştırma işaretleriyle, belirlenecek konumdan yansıyan ya da yeniden yayımlanan radyo elektrik işaretleri karşılaştırma ilkesiyle çalışan engellerin, hava taşıtlarının ya da başka cisimlerin konumlarını belirlemeye yarayan radyo saptama aygıtı. **2.** *mecaz.* İçgüdü; sezgi; seziş. ⊡ **radar işareti,** *Bir radar yankısının, bir cismin biçimini belirten biçimi.*

radarcı, [radar-cı] *is.* Radar kullanma, bakım ve onarım konularında uzmanlaşmış kişi.

radarcılık,-ğı [radar-cı-lık] *is.* Radarcının görevi; radar kullanma, bakım ve onarım işi.

radde, [Ar. redd > rādde راده] *{OsT} is.* **1.** Mertebe; kerte; derece. **2.** Tahmin edilen zaman ve miktar.

raddelerinde, [radde-ler-i-n-de] *zf.* (Zaman için) sıralarında; sularında.

ra'de, [Ar. raᶜde رعده] *{OsT} is.* Titreme; titreyiş; raşe.

radh, [Ar. raḍḫ رضخ] *{OsT} is.* **1.** Çok az şey verme. **2.** verilen az şey. **3.** *huk.* Savaşa katılan kadınlara, çocuklara, kölelere ve zımmilere ganimetten verilen pay.

radi[1]**,** [Ar. rāḍī / rāżī / rāḍiyye / rāżiyye راضى / راضيه] *(ra:di:) {OsT} is.* **1.** Rıza gösteren; kabul eden. **2.** Boyun eğen.

radi[2]**, -i'ı** [Ar. reḍāᶜ > raḍīᶜ / rażīᶜ رضيع] *(radi:) {OsT} is.* **1.** Meme emen çocuk. **2.** Süt kardeşi.

radiestezi, [Lat. radius *(ışın)* + Yun. aisthesis *(duyu)* > Fr. radiesthesie] *is.* **1.** Bilimsel olarak henüz niteliği ve kesinliği anlaşılmamış olan fakat bazı kimselerde görülen çeşitli cisimlerden yayılan ışımayı alabilme yeteneği. **2.** Bir fındık dalı veya sarkaç

yardımı ile yer altı sularını bulma iddiası. **3.** Bir sarkaç yardımı ile hasta bir kimsenin hastalığının yerini belirleme iddiası.

radife, [Ar. redf > rādife رادفه] *(ra:dife) {OsT} is.* Kıyamet günü çalınacak olan "Sur"un ikinci çalınışı.

radika, [Yun. radikia] *(radi'ka) is. bot.* Birleşikgillerden, uzun ve dişli yapraklı, çiçekleri kömeç halinde sarı renkli, yaprakları salata olarak kullanılan, baharlı çok yıllık otsu bitki; kara hindiba; aslan dişi; gelin göbeği; keklik otu; şeytan arabası, *(Taraxacum officinalis, Taraxacum turcicum).*

radikal, -li [Fr. radical] *sf* **1.** Tümünü kuşatan; kesin nitelikte olan; kesin çözüm getiren; mutlak; etkili. **2.** Yüzeyde kalmayan; derine temele inen; köklü; kökten. **3.** Bir şeyle savaşmak, o şeyi ortadan kaldırmak, yok etmek için baş vurulan çok etkili eylem veya yöntem; köktenci. **4.** Toplumun siyasal ve sosyal yapısında derin değişiklikler yapılmasını savunan kişi için kullanılır. **5.** Radikalizme ilişkin; radikalizmden yana olan. **6.** Radikal bir partinin taraftarı veya üyesi olan.

radikalizm, [Fr. radicalisme] *is.* **1.** Hiçbir uzlaşma tanımayan tutum; köktencilik. **2.** Geçmişin siyasi yapısı ve kurumları ile bütün ilişkiyi koparmaya dayanan tutum ve öğreti; köktencilik. **3.** *fel.* Bazı siyasi, dinî ya da felsefî öğretileri, başlangıçta dogmalarının yalnızca mantıksal bir sonucu olan şeyi, bu dogmalar sırasına sokmak için güdülen taktik.

radikalleşmek, [radikal-le-ş-mek] *dönşl. f [-ir]* Uzlaşmaz bir duruma gelmek; sertleşmek.

ra'din, [Ar. raᶜdīn رعدين] *(ra-di:n) {OsT} sf.* **1.** Gürültülü. **2.** Gürleyen.

ra'diye, [Ar. raᶜāde > raᶜdiyye رعديه] *{OsT} is.* Torpil.

radiye, [Ar. rıżā > raḍiye رضى] *{OsT} ünl.* "Razı olsun!" anlamında iyi dilek sözü. ⊡ **radiy'allahü anh,** *{OsT} "Allah ondan razı olsun!" anlamında dua sözü.*

radna, [Sansk. ratna] *{eT} is.* Cevher; değerli olan her şey ve her madde; mücevher. [Gabain] [EUTS]

radom, [İng. **ra**dar **dome** *(kubbe)*] *(ra'dom) is. kısalt.* Bir anteni olumsuz hava koşullarından korumaya yarayan radyo manyetik dalgaları geçiren koruyucu yalıtkan kubbe.

radon, [Lat. radon] *(ra'don) is. kim.* Atom numarası 86, atom ağırlığı 222 olan, radyum tuzunun su ile işlenmesinden hidrojen ve oksijenle karışım halinde elde edilen, -62°C'de kaynayan, -190°C'de sıvılaşan, tıpta kanserli dokuların tedavisinde kullanılan, yarılanma ömrü 3.82 gün olan, alfa ışınları yayarak polonyum 218'i veren soy gazların sonuncusu bir radyo aktif element; sembolü: Rn.

rados, [? rados] *{ağız} is.* Bir çini motifi. [DS]

radyal, -li [Fr. radial] *(ra'dyal) sf.* Yarı çapla ilgili; yarıçapa ilişkin. ⊡ **radyal lastik,** *Karkası, düzlemi, tekerleğin ekseninden geçen düz kemerler biçiminde çelik kablolardan örülmüş bir metal kuşaktan oluşan yüksek kavrama özelliğine sahip lastik.*

radyan[1], [Lat. raidus *(yarı çap)* > Fr. radian] *(ra'dyan) kısalt.* Tepesi bir dairenin merkezinde bulunan ve bu dairenin çember üzerinde, dairenin yarı çapı uzunluğunda bir yayı gören merkez açısının ölçümsel değeri; uzunluğu yarıçapa eşit olan çember yayı; kısaltması: rad.

radyan[2], [Fr. radiant *(ışıldayan)*] *is.* Saçılma. ⊡ **radyan noktası,** *gök b. Gök küresinde, bir meteor yağmurunun saçılır gibi göründüğü nokta.*

radyasyon, [Fr. radiation] *is.* **1.** Parçacık ya da tek renkli ışık yayınımı; ışınım. **2.** Bu parçacıkların ya da ışımanın kendisi. ⊡ **radyasyon biyolojisi,** *Canlı organizmalar üzerinde ışınların etkilerini inceleyen bilim dalı.*

radyatör, [Fr. radiation *(ışınım)* > radiateur] *is.* **1.** Sıcak bir akışkandan, ya da akışkanın yanmasından aldığı ısıyı ışıma yoluyla ileten ısıtıcı. **2.** Otomobillerde motordan gelen suyu içinden geçen hava akımı ile soğutan parçaya verilen ad. ⊡ **radyatör peteği,** *Kalorifer tesisatının odalara yerleştirilen dilimli borulardan meydana gelen ısı yayıcı parçası.*

radyatörcü, [radyatör-cü] *is.* Radyatör yapan, tamir eden, satan ya da döşeyen kimse.

radyo-, [Lat. radius *(ışın)*] *ek.* Latince kelimelerin başına getirilerek "ışın veya manyetik dalgalar"la ilgili olduğunu belirten kelimeler yapar.

radyo[1], [Lat. radius > radio] *sf.* Bir elementin radyo aktif olduğunu belirtir. ⊡ **radyo etkinliği,** *Işın etkinliği; radyoaktivite.*|| **radyo güdüm,** *Hareketli bir aracın radyo dalgaları ile güdümü.*|| **radyo ışıldama,** *Işınımlardan kaynaklanan ışıldama.*|| **radyo konumlama,** *Radyo saptamanın radyo seyirden daha farklı almaçlarla kullanılması.*|| **radyo kumanda,** *Hareketli bir aracın radyoelektrik dalgalar yardımıyla uzaktan yönetilmesi işlemi.*||**radyo saptama,** *Bir cismin konumunu, hızın ya da başka ayırt edici niteliklerini radyoelektrik dalgalarıyla belirleme.*|| **radyo seyir,** *Radyo saptamanın, rahatsız edici cisimlerin saptanması dahil olmak üzere seyre uygulanması.*|| **radyo yönlendirme,** *Hareketli bir aracı ya da bir donanımı radyoelektrik dalgalarıyla yönlendirme.*|| **radyo zehirlilik,** *X ışınlarından kaynaklanan zehirlilik.*

radyo[2], [Fr. rodiotelegraphe] *is.* **1.** Elektromanyetik dalgaların özelliklerinden yararlanarak ses iletilmesi sistemi. **2.** Elektromanyetik dalgalar yardımı ile sesli yayın yapan kuruluş. **3.** Bu kuruluşların belirli frekans ve dalga boyu ile belirlenen istasyonu. **4.** Radyo istasyonlarının yaptığı yayınları almaya yarayan elektronik aygıt; alıcı. ⊡ **radyo çağırma,** *Bir alıcı taşıyan kimsenin tek yanlı seçici çağırma sistemi yardımı ile sözsüz olarak sadece sesli uyarıda*

bulunularak önceden kararlaştırılan yere gelme ya da belirlenen telefonu araması biçimindeki haberleşme.|| **radyo evi,** *Radyo yayımı yapılan yer.*|| **radyo gazetesi,** *Radyo aracılığıyla duyurulan haber, röportaj ve yorum gibi haber nitelikli yayınların tümü.*|| **radyo iletişim,** *Radyoelektrik dalgaları ile gerçekleştirilen iletişim.*|| **radyo muhabiri,** *Radyoda yayınlanacak haber programları için haber toplayan gazeteci.*|| **radyo oyunu,** *Radyoda seslendirilerek canlandırılmak üzere yazılmış oyun.*|| **radyo taksi,** *Telsiz telefon ağı ile bir kuruluş ya da durağa bağlı olarak çalışan taksi.*|| **radyo yayını,** *Doğrudan kamuya seslenen ve yalnızca sesli programlara yer veren iletişim aracı.*

radyoaktif, [Fr. radioactif] *sf. fiz.* Radyoaktiflik özelliği olan; ışın etkinliği olan; ışın etkin. ⧉ **radyoaktif izotoplar,** *Bazı hastalıkların tedavisinde kullanılan radyoaktıf özellik gösteren izotoplar.*|| **radyoaktif parçalanma,** *(Radyoaktif çekirdek için) parçalanarak aktivitelerini yitirmeleri.*

radyoaktifleştirme, [radyoaktif-leş-tir-me] *is.* Bir elementi ışın etkin durma getirme işlemi.

radyoaktiflik,-ği [Fr. radyoaktif-lik] *is. fiz.* Kararsız nükleitlerin, parçacıklar ya da elektromanyetik ışıma yayımlayarak kendiliğinden kütle yitirme özelliği; alfa, beta ve gama ışınları yayma özelliği; ışın etkin olma durumu; ışın etkinlik.

radyoaktivite, [Fr. dadioactivité] *is. fiz.* Radyoaktiflik.

radyobiyoloji, [Fr. radiobiologie] *is. fiz. biy.* X ışınlarının canlı dokular üzerindeki etkilerini inceleyen bilim dalı.

radyocu, [radyo-cu] *is.* **1.** Radyo onarımı yapan ya da satan kimse; radyo tamircisi; radyo satıcısı. **2.** Radyo onarılan ya da satılan yer. **3.** Bir radyo yayın kuruluşunda ya da radyo evinde görev yapan kimse.

radyoculuk,-ğu [radyo-cu-luk] *is.* **1.** Radyo onarım ya da satım işi. **2.** Radyo evinde çalışan kimsenin işi ve mesleği.

radyodermit, [Fr. radiodermite] *is. tıp.* X ışınlarının ya da ışın etkin maddelerin neden olduğu deri hastalığı.

radyoelektrik,-ği [Fr. radioéléctrique] *is.* Yüksek frekanslı elektrik salınımları ile bunlara ilişkin elektromanyetik dalgaların, radyo iletişim amaçlı uygulama ve özelliklerini konu alan elektrik konularının ve tekniklerinin tümü.

radyoelektriksel, [radyoelektrik-sel] *sf.* **1.** Radyoelektriğe ilişkin; radyoelektrikle ilgili. **2.** Radyofrekans.

radyoelektronik, -ği [Fr. radioéléctronique] *is.* **1.** Elektroniğin radyoelektriğe uygulanması. **2.** *sf.* Radyoelektroniğe ilişkin.

radyoelement, [Fr. radioélément] *is. fiz.* Kararsız olan bütün izotopları az ya da çok hızlı biçimde kendiliğinden bozunan kimyasal element.

radyofar, [Fr. radiophare] *is.* Gemilerin ve uçakların yayınladığı radyo dalgaları ile yerini ve yönünü belirlemelerini sağlayan sabit bir verici aygıt.

radyofizik, -ği [Fr. radiophysique] *is. fiz.* Radyoelektriğe ilişkin bütün fiziksel olayları inceleyen fizik dalı.

radyofiziksel, [radlofizik-sel] *sf.* Radyofiziğe ilişkin; radyofizikle ilgili.

radyofizyoloji, [Fr. radiophysiologie] *is.* . *fiz. biy.* X ışınlarının canlı dokular üzerindeki etkilerini inceleyen bilim dalı; radyobiyoloji.

radyofoni, [Fr. radiophonie] *is.* Radyo yayınları için elektrik dalgaları yardımı ile söz ve seslerin iletilmesi olayı; elektromanyetik dalgalarla ses iletme sistemi.

radyofonik, -ği [Fr. radiophonique] *sf.* **1.** Radyofoni ile ilgili. **2.** Radyo ile verilen. **3.** Radyo ile yayına elverişli. ⧉ **radyofonik ses,** *Radyoda konuşma yapmaya uygun ses.*

radyofosfor, [Fr. radiophosphore] *is. kim. fiz.* Fosforun kütle sayısı 32 olan radyoaktif izotopu.

radyofoto, [Fr. radiophoto] *is.* **1.** Resim ve yazı gibi görüntülerin radyo dalgaları ile uzaktan iletilmesini sağlayan sistem. **2.** Bu teknik yardımı ile alınan fotoğraf.

radyofotoğraf, [Fr. radiophotographe] *is.* Bir radyoskopi ekranı üzerine düşürülen görüntünün fotoğrafı.

radyografi, [Fr. radiographie] *is.* X ışınlarına duyarlı bir katman ile kaplı yüzey üzerine bu ışınlardan yararlanmak suretiyle resim çekme tekniği.

radyogram, [Fr. radiogramme] *is.* Telsiz telgrafla verilen haber ve bunun yazılı örneği.

radyoizotop, [Fr. radio-isotope] *is fiz. kim.* Doğal bir elementin radyoaktif izotopu.

radyokimya, [Fr. radio + Ar. kimyā] *is.* Radyoaktif maddeleri ve onların kimyasal özelliklerini inceleyen bilim dalı; ışın kimyası.

radyolink, [İng. radio-link] *is.* **1.** Zincirleme radyo bağlantısı. **2.** Radyo, telefon, teleks ve televizyon gibi iletişim araçlarını, kablo bağlantısı olmaksızın, istasyonlar arasındaki ya da verici istasyon ile stüdyo arasındaki bağlantılarını kurmaya yarayan yüksek frekanslı radyo dalgaları ile çalışan sistem.

radyoliz, [Fr. radiolyse] *is.* Kimyasal maddelerin iyonlaştırıcı ışıma etkisi ile ayrışması; ışın bozunması.

radyolog,-ğu [Fr. radiologue] *is. tıp.* Teşhis ve tedavide X ışınlarının kullanımında uzmanlaşmış hekim; radyoloji uzmanı; radyolojist; ışın bilimci.

radyoloji, [Fr. radiologie] *is. tıp.* Teşhis ve tedavide X ışınları, radyoaktif izotopları ve ses ötesi dalga-

lar gibi iyonlaştırıcı olmayan dalgalardan yararlanan tıp dalı; ışın bilimi.

radyolojist, [Fr. radiologiste] *is.* tıp. Radyolog; ışın bilimci.

radyomanometri, [Fr. radiomanométrie] *is.* Belirli bir basınç altında, X ışınlarına saydam olmayan bir madde ile doldurulan kanal veya damarların röntgen filmleri üzerinde incelenmesi.

radyometeoroloji, [Fr. radiométéorologie] *is.* Radyoelektiriksel araçlarla havaküreyi inceleme ve özelliklerinin radyoelektrik dalgaları üzerindeki etkilerini araştırma.

radyometre, [Fr. radiomètre] *is.* Işınımölçer; ışın ölçer.

radyometri, [Fr. radiométrie] *is.* **1.** Işıma şiddetinin ölçümü. **2.** Radyoelektrik ya da kızılaltı dalga boylarında nesnelerin elektromanyetik ışımasından yararlanılan uzaktan algılama.

radyometrik,-ği [Fr. radiométrique] *sf.* Radyometri ile ilgili.

radyomimetrik, -ği [Fr. radiomimétique] *sf biy.* (Madde için) canlı maddede değişinimler yapabilen ya da radyasyonların yarattığı etkilere benzer etkiler yaratabilen fakat kendisi radyoaktif olamayan.

radyomutagenez, [Fr. radiomutagenèse] *is. biy.* İyonlaştırıcı ışınlar kullanarak tarım bitkileri üzerinde bazı değişiklikler, sonraki kuşaklara geçebilen değişimler yapma tekniği.

radyonekroz, [Fr. radionécrose] *is. tıp.* X ışınlarının etkisinden ileri gelen doku tahribi.

radyoölçüm, [radyo+ölç-üm] *is.* Radyo dalgaları ile uzaktan yapılan ölçüm işi.

radyopastörizasyon, [Fr. radiopasteurisation] *is.* Besin maddelerinin mikroorganizmalardan temizlenmesi için orta dozda iyonlaştırıcı ışınlarla işlenmesi.

radyopatoloji, [Fr. radiopathologie] *is.* X ışınlarının ya da radyoaktif cisimlerin yol açtığı kazaların incelenmesi.

radyopelvimetri, [Fr. radiopelvimétrie] *is tıp.* Radyografi ile leğen çaplarının ölçümü.

radyoskopi, [Fr. radioscopie] *is.* X ışınlarıyla parlaklığı güçlendirici bir aygıt sayesinde televizyon ekranına benzer bir ekran üzerinde, bir organın ya da bir nesnenin dinamik olarak incelenmesi.

radyosonda, [Fr. radiosonde] *is.* Atmosferi incelemek amacıyla birçok radyoelektrik araçları bulunan bir balonla atmosfere gönderilen aygıt.

radyosondaj, [Fr. radyosondage] *is.* Radyosondalarla atmosferi inceleme.

radyostereoskopi, [Fr. radiobtéréoscopie] *is. tıp.* Ekranda kabartma izlenimi yaratabilmek amacıyla birbirine yakın iki ışın kaynağından yararlanan radyoskopi yöntemi.

radyoteknik, -ği [Fr. radiotechnique] *is.* **1.** Radyoelektriksel frekanslı salmımların üretim ve kullanım tekniği. **2.** *sf.* Radyotekniğe ilişkin.

radyoteknoloji, [Fr. radiotechnologie] *is.* Elektro filmi çekme tekniği.

radyotelefon, [Fr. radiotéléphone] *is.* Telsiz telefon.

radyoteleskop, [Fr. radiotélescope] *is.* Gök cisimlerini radyoelektrik dalgalar bölgesinde incelemede kullanılan aygıt.

radyotelgraf, [Fr. radiotélégraphe] *is.* Telsiz telgraf.

radyoterapi, [Fr. radiothérapie] *is.* X ışınlarının biyolojik etkisinden yararlanan tedavi yöntemi.

radyotomi, [Fr. radiotomie] *is. tıp.* Tomografinin bir çeşidi.

radyum, [Fr. radium] *kısalt. kim.* Atom numarası 88, atom ağırlığı 226,05 olan, 700°C'de ergiyen, günümüzde kütle sayıları 206 ile 230 arasında değişen ve hepsi de radyoaktif olan 25 kadar izotopu bilinen, 226 kütle sayılı izotopunun yarı ömrü 1622 yıl, 228 kütle sayılı izotopununki ise 6.7 yıl olan, yaydığı radyoaktif ışımalar organizmada kemik iliği ve iskelet üzerinde biriktiği için tehlike yaratan, bütün mikrop ve hücreleri öldüren, gazları iyonlaştırma, fotoğraf plaklarını etkileme gibi özellikleri bulunan radyoaktif toprak alkali metal element; simgesi; Ra.

radyumbiyoloji, [Fr. radiumbiologie] *is. biy.* Radyumun canlılık olayları üzerindeki etkisinin incelenmesi.

raf[1], [Ar. reff / Far. ref] *{OsT} is.* **1.** Dolap içinde aşağıdan yukarı doğru bölmeler oluşturan ve üzerine eşya koymaya yarayan tahta, metal vb.nden yapılma levhaların her biri. **2.** Üzerine eşya koymak için duvara ya da duvar köşelerine çakılmış tahta vb. levha. ⧉ (bir şeyi) **rafa kaldırmak,** *Bir şeyi ihmal etmek, üstünde durmamak; unutmak; savsamak.*|| **rafa koymak,** *Rafa kaldırmak.*

raf[2], [? raf] *{ağız} is.* Saç tarağı. [DS]

rafadan, [Yun. rophiton / Ar. rüfedān رفدان] *{OsT} is.* Kabuğu ile birlikte sıcak suda az pişirilmiş yumurta; alakok.

rafan, [Far. rahvān => rāfan] *(ra:fan) {ağız} sf.* Rahvan. [DS]

rafata, [Slav. lòpata] *{ağız} is.* Yufka ekmeği tandıra yapıştırmak için kullanılan içi ot veya paçavra dolu yastık biçimindeki araç. [DS]

rafız, [Ar. rafż > rāfıż رافض] *(ra:fız) {OsT} sf.* Bırakan; koyuveren; terk eden.

Rafıza, [Ar. rāfıż > rāfıża رافضه] *(ra.fıza) {OsT} is.* Hz. Ali ve çocuklarına karşı aşırı sevgi gösteren Şiî kolu.

Rafızî, [Ar. rāfıż > rāfıżī رافضى] *(ra.fızi:) {OsT} is.* Rafızilik görüşünü benimseyen.

Rafızilik,-ği [rafızi-lik]] *(ra.fızi:lik)* *is.* **1.** İslam tarihinde, Hz. Ebubekir ile Hz. Ömer'in halifeliklerini benimsemeyen siyasi akım. **2.** Peygamber öldükten sonra yerine halifenin Hz. Ali olması gerektiğini, Hz. Ali ve evlatlarını ilahlaştıran, Kur'an-ı Kerim'in biri dış, diğeri iç (batın) olmak üzere iki anlamı olduğunu, bunlardan dış anlama bağlanmanın doğru olmadığını, Hz. Muhammed'in ölmediğini, Hz. İsa gibi göğe çekildiğini, bir gün tekrar döneceğini, Hz. Ali'nin ölmediğini, tekrar dünyaya dönerek adalet dağıtacağını, Hz. Muhammed ve Ali'yi candan sevenin namaz kılmış, zekât vermiş gibi olacağını savunan mezhep.

Rafıziyun, [Ar. rāfıżiyyūn رافضيون] *(rafıziyyu:n)* *{OsT} is.* → Rafızilik.

rafi, -i'ı [Ar. refᶜ > rāfiᶜ رافع] *(ra:fi)* *{OsT} sf.* **1.** Yükselten; yukarıya kaldıran. **2.** *anat.* Göz kapağı vb. organları yukarı kaldırmaya yarayan kas, sinir vb. **3.** *isl.* İstediği kulunu şan ve şeref, iman ve irfan ışığını vererek yükselten, bazılarını da gaflet ve bilgisizlik içinde alçaltan, anlamında Allah'ın sıfatlarından biri.

rafi'a, [Ar. refᶜ > rāfiᶜa رافعه] *(ra:fia)* *{OsT} is.* **1.** Her çeşit destek veya yükseğe çıkmaya yarar ayaklık. **2.** *anat.* Her türlü kaldırıcı kas veya sinir.

rafigraf, [Fr. raphigraphe] *is.* Körlerin okuyabilmesi için, kabartma yazı yazmaya mahsus iğneli klavye.

rafih, [Ar. refāh > rāfih رافه] *(ra:fih)* *{OsT} is.* Varlık ve rahat içinde yaşayan.

rafihen, [Ar. rāfih > rāfihen رافهاً] *(ra:fi'hen)* *{OsT} zf.* Varlıklı ve rahat olarak.

rafinaj, [Fr. raffinage] *is.* Arıtma; arıtım.

rafinatör, [Fr. raffinateur] *is.* Kâğıtçılıkta, odun liflerini arasında bulunabilecek yabancı maddelerden arıtma ünitesi.

rafine, [Fr. raffiné] *sf.* **1.** Arıtılmış; saflaştırılmış. **2.** İnceltilmiş; incelmiş; ince. **3.** *mecaz.* Hassas; duygulu; nazik; ince.

rafineri, [Fr. raffinerie] *is.* Bazı maddelerin arıtıldığı yer; arıtım evi; tasfiyehane.

rafit,-di [Yun. raphis *(iğne)* > Fr. raphide] *is. biy.* Bazı hayvan ve bitki hücrelerinde görülen billûrsu ince iğnecikler.

rafting, [İng. rafting] *is.* Azgın ırmak sularında yapılan sal yarışı; salcılık.

rafya, [Madagaskar d. > İng. raffya / Fr. raphia] *is. bot.* **1.** Palmiyegillerden, Afrika ve Madagaskar'da yetişen dokumalık elyaf elde edilen bir tür palmiye, *(raphia)*. **2.** Bu ağacın dokumacılıkta kullanılan elyafına verilen ad. **3.** *sf.* Bu elyaftan dokunmuş olan.

rafz, [Ar. rafż رفض] *{OsT} is.* Bırakma; ayrılma; koyuverme; terk etme.

rag, [Far. rāğ راغ] *(ra:ğ)* *{OsT} is.* **1.** Dağ eteği. **2.** Çayırlık; bağlık.

ragabat, [Ar. rağabāt رغبات] *(rağaba:t)* *is.* İstekle karşılamalar.

ragad, [Ar. rağad رغد] *{OsT} is.* **1.** Refah; genişlik; kolaylık. **2.** Geçim rahatlığı.

ragagı, [? ragagı] *{ağız} sf.* (Kişi için) kötülük yapan. [DS]

raga'ib, [Ar. rağībe > rağā'ib رغائب] *{OsT} is.* → regaib.

ragbi, [İng. rugby] *is. spor.* On beşer kişilik iki takım arasında oval bir top ile oynanan oyun.

ragıb, [Ar. rağbet > rāğıb راغب] *(ra:gıb)* *{OsT} sf.* → ragıp.

ragıbe[1], [Ar. rağbet > rāğıbe راغبه] *(ra:gıbe)* *{OsT} sf.* Arzusu olan; isteği bulunan; rağbet eden.

ragibe[2], [Ar. rağbet > rağībe رغيبه] *(ragi:be)* *{OsT} is.* **1.** Çok arzu edilen şey. **2.** Büyük hediye; bol ihsan.

ragif, [Ar. rağf > rağīf رغيف] *is.* Yufka; pide.

ragu, [Sansk. raḫu] *{eT} is.* **1.** Gezegen; seyyare; planet. [EUTS] **2.** Güneş ve Ay'a saldırarak tutulmasına sebep olduğu sanılan gök cismi. [EUTS]

rağbet, [Ar. rağbet رغبت] *{OsT} is.* **1.** Bir şeye gösterilen istek; arzu. **2.** İyi olarak kabul görme; beğenilme; beğenme; itibar. ⊡ **rağbet bulmak,** *Başkaları tarafından beğenilmek; istenilir olmak; istenilmek; beğenilmek; rağbet görmek; rağbet kazanmak.*|| **rağbet etmek,** *Bir şeyi istekle karşılamak; iyi kabul etmek; beğenmek; rağbet göstermek.*|| **rağbet görmek,** *Başkaları tarafından beğenilmek; istenilir olmak; istenilmek; beğenilmek; rağbet kazanmak; rağbet bulmak.*|| **rağbet göstermek,** *Bir şeyi istekle karşılamak; iyi kabul etmek; beğenmek; rağbet etmek.*|| **rağbet-i umûmiye,** *{OsT} Herkesin istediği; herkes tarafından beğenilme; genel arzu ve istek.*|| **rağbet kazanmak,** *Başkaları tarafından beğenilmek; istenilir olmak; istenilmek; beğenilmek; rağbet görmek; rağbet bulmak.*

rağbeten, [Ar. rağbeten رغبةً] *(rağbe'ten)* *{OsT} zf.* Çok beğenerek; isteyerek; rağbet ederek.

rağbetli, [rağbet-li] *sf.* **1.** Beğenilen; istekle karşılanan; rağbet edilen. **2.** *is.* İmparatorluk döneminde Müslüman olmayan devlet görevlilerine verilen ad.

rağbetsiz, [rağbet-siz] *sf.* **1.** Pek beğenilmeyen; istekle karşılanmayan; rağbet görmeyen; rağbet edilmeyen; makbul tutulmayan. **2.** Gönülsüz; isteksiz; rağbet etmeyen.

rağbetsizlik,-ği [rağbet-siz-lik] *is.* **1.** Rağbetsiz olma durumu. **2.** Beğenilmeme; isteksiz karşılanma; rağbet görmeme; istenilmeme; itibarda olmama; mak-

bul tutulmama. **3.** İsteksizlik; gönülsüzlük; rağbet edilmeme.

rağm, [Ar. rağm رغم] *{OsT}* *is.* **1.** (Bir şeyin) tam tersine davranma; aksine davranış. **2.** İnadına davranma. ⊟ (bir şeyin) **rağmına,** *Bir şeye karşıt olsun diye; inat olsun diye; inadına; inat olarak.*

rağmen, [Ar. rağm > rağmen رغماً] *(ra'ğmen) {OsT}* *zf.* **1.** Karşıtlık belirtir; (bir şeye) karşın; ... olduğu halde; ... olmakla birlikte; yine de. **2.** (Bir şey veya kimseye) ondan kaynaklanan engele aldırmayarak. **3.** (Her şeye) bütün olumsuzluklar bir araya gelmiş olsa bile.

rağmiyat, [Ar. rağm > rağmiyyāt رغميات] *(rağmiyya:t) is.* İnadına ve aksine yapılan işler.

rağna, [? rağna] *{ağız}* *is.* Örümcek. [DS]

rah[1], [Far. rāh / reh راه] *(ra:h) {OsT}* *is.* **1.** Yol. **2.** *mecaz.* Sistem; tarz; usul; biçim; yöntem. ⊟ **rāh-āverde,** *{OsT} Yolcu tarafından getirilen hediye.*|| **rāh-ber,** *{OsT} Rehber.*|| **rāh-dan,** *{OsT} Yol bilen.* || **rāh-ı adem,** *{OsT} Yokluk; ölüm.*|| **rāh-ı aşk,** *{OsT} Aşk yolu.*|| **rāh-ı beka,** *{OsT} Ölümsüzlük yolu.*|| **rāh-ı birah,** *{OsT} Dağ geçidi; düzensiz yol.*|| **rāh-ı cennet,** *{OsT} Cennet yolu.*|| **rāh-ı fenā,** *{OsT} Yokluk; ölüm.*|| **rāh-ı güldār,** *{OsT} Dünya; zaman; hayat.*|| **rāh-ı güriz,** *{OsT} Kaçış yolu.*|| **rāh-ı Hak,** *{OsT} Tanrı yolu.*|| **rāh-ı kehkeşan,** *{OsT} Samanyolu.*|| **rāh-ı kûfte,** *{OsT} Geçilmiş; çiğnenmiş yol.*|| **rāh-ı kûr,** *{OsT} İnsan ayağı basmamış, geçilmemiş yol.*|| **rāh-ı mihr-i tal'at,** *{OsT} Güzellik güneşinin yolu.*|| **rāh-ı nā-refte,** *{OsT} Gidilmemiş yol.*|| **rāh-ı rast,** *{OsT} Doğru yol.*|| **rāh-ı savāb,** *{OsT} Doğru yol.*|| **rāh-ı seng-sār,** *{OsT} Taşlık yol.*|| **rāh-ı şāh,** *{OsT} Anayol; büyük cadde.*|| **rāh-ı vatan,** *{OsT} Vatan yolu; vatan uğrunda.*|| **rāh-neverd,** *{OsT} Yola çıkan; yolcu.*|| **rāh-nişîn,** *{OsT} Rehnişin.*|| **rāh-nümā,** *{OsT}* → rehnüma.|| **rāh-peymā,** *{OsT} Yol ölçen; yol ölçücü.*|| **rāh-peymāyî,** *{OsT} Yolculuk etme.*|| **rāh-rev,** *{OsT}* → *reh-rev.*|| **rāh-revān,** *{OsT}* → reh-revān.|| **rāh-vār,** *{OsT}* → reh-vār.|| **rāh-yāb,** *{OsT} Yolunu bulan; gideceği yere ulaşan.*|| **rāh-zen,** *{OsT}* → reh-zen.

rah[2], [Ar. rāḥ راح] *(ra:h) {OsT}* *is.* Şarap.

rah[3], [Ar. rāḫ راخ] *(ra:h) {OsT}* *is.* **1.** Kaygı; keder. **2.** Zan; sanma.

raha, [Ar. raḥā رحى] *(raha:) {OsT}* *is.* Değirmen.

rahal[1], **-li** [Ar. raḥal رحل] *{OsT}* *is.* Palan; semer.

rahal[2], **-li** [Ar. raḫal رخل] *{OsT}* *is.* Konaklama yeri; konak; menzil.

rahamut, [Ar. raḥmet > raḥamūt رحموت] *(rahamu:t) {OsT}* *is.* Aşırı merhamet.

rahan, [Ar. reyḥān => rāhan] *(ra:han) {ağız}* *is.* Reyhan; fesleğen. [DS]

rahat, [Ar. rāḥat راحت] *{OsT}* *is.* **1.** Üzüntüsü, sıkıntısı, tedirginliği olmama durumu. **2.** Her türlü sıkıntı ve kaygının ortadan kalkmasıyla ulaşılan zihinsel, bedensel ve ruhsal dinginlik; erinç; huzur. **3.** *as.* Askerî tören sırasında ayaklar omuz genişliğinde açık ve kollar arkada kenetli hâlde duruş biçimi. **4.** *sf.* (Kişi için) ruhsal, bedensel, zihinsel dinginlik içinde olan; huzurlu; erinçli. **5.** (Durum ve nesneler için) sıkıntılardan, kaygılardan uzaklaştıran, zihinsel, ruhsal, toplumsal kolaylıklar sağlayan; konforlu. **6.** (Taşıt, mobilya gibi eşyalar ile mekân için) içine serbestçe yerleşilebilen, oturulabilen. **7.** (Giyecek için) giyeni sıkmayan; içinde rahat hareket edilebilen. **8.** (Kişi için) hiçbir şeyi kendisine kaygı konusu yapmayan; serbest tavırlı. **9.** *zf* Tedirginlikten uzak ve endişesiz biçimde. **10.** Kolay biçimde; zorlanmaksızın. **11.** En az. **12.** (Konuşmak eylemi için) çekinip sıkılmadan; akıcı biçimde. **13.** *ünl. as.* *"Esas duruş"*tan *"rahat"* duruma geçilmek için söylenen komut. ⊟ **rahat batmak,** *(İyi ve güzel bir yaşantı sürenler için) bu yaşantıyı bırakarak daha zor koşulları seçmek.*|| **rahat bırakmamak,** *1. (Birine) huzur vermemek; rahatını bozucu davranışlarda bulunmak; tedirgin etmek. 2. Sık sık aynı istekte bulunmak.*|| **rahat döşeği,** *1. Ölüyü kaldırıncaya kadar içinde yattığı yatak. 2. (Bir ölü için) savaş, kaza vb. dışarıdakilere karşıt olarak evinde, yatağında.*|| **rahat döşeğinde ölmek,** *Dışarıda değil de evinde, yatağında ölmek.*|| **Rahat dur!** *"Yaramazlık etme, uslu dur" anlamında kullanılır.*|| **rahat durmak,** *1. Herhangi bir kısıtlamaya tabi olmadan serbestçe davranabilmek. 2. Yaramazlık etmemek; kımıldamadan olduğu gibi kalmak.*|| **rahat duruş,** *Bedenin alıştırmalar arasında dinlendirilmesi için ayaklar omuz hizasında açılmış, eller arkada dirseklerden dik olarak bükülü halde bağlanmış olarak duruş konumu.*|| **rahat-efzā,** *{OsT} Rahat artıran.*|| **rahat etmek,** *1. Dertsiz, tasasız ve sıkıntısız yaşamak. 2. Dinlenip ferahlamak.*|| **rahat-ı dil,** *{OsT} Gönül rahatlığı.*|| **rahāt-ı hulkûm,** *{OsT} Latilokum.*|| **rahatı kaçmak,** *Tedirgin olmak; üzülmek; huzursuz olmak.*|| **Rahatına bak!** *"Sıkılma; dilediğin gibi davran" anlamında kullanılır.*|| **rahatına bakmak,** *1. Başkalarının dertlerine ya da kendisine üzüntü verecek şeylere aldırmayarak sadece keyifli bir yaşam sürdürmeyi yeğlemek. 2. Kendi evindeymiş gibi çekinmeden hareket etmek.*|| **rahatına düşkün,** *1. (Kişi için) güç işlerden kaçan; kendini sıkıntıya sokmayan. 2. Konforu ve rahat yaşamayı seven.*|| (birinin) **rahatını kaçırmak,** *Tedirgin etmek; huzurunu bozmak.*|| **rahat kıçına batmak,** *İçinde bulunduğu iyi yaşama koşullarının değerini bilmemek.*|| **rahāt-nişîn,** *{OsT} Rahat otu-*

ran; rahat yaşayan.|| **Rahat ol!** *1. "Tedirgin olma, rahatsızlık duyma, sana bir zarar gelmez" anlamında söylenir. 2. "Kendini rahat bırak" anlamında söylenir. 3. "Çekingenliği bırak, kendi evindeymiş gibi davran" anlamında söylenir.*|| **rahat olmak,** *1. Üzüntü, sıkıntı ve tedirginlikten uzak bulunmak. 2. Oturduğu, yattığı vb. bulunduğu yer ve konumda kendini rahat bırakmak.*|| **rahat rahat,** *1. Rahat biçimde; kolayca. 2. Güçlük çıkarmadan. 3. Güçlük çekmeden; kolayca; huzur, bolluk ve mutluluk içinde*|| **rāhatü'l-ervāh,** *{OsT} Ruhların rahatı.*|| **rahat vermemek,** *(Birine) huzur vermemek; rahatını bozucu davranışlarda bulunmak.*|| **rahat yürüyüş,** *as. Askerin uygun adımı bırakarak silahını serbestçe taşımasına ve yakasını açmasına izin verilerek yaptırılan yürüyüş.*|| **rahat yüzü görmemek,** *Yaşamı boyunca yoksulluk ve sıkıntı içinde yaşamak; hiç rahat etmemek.*

rahatça, [rahat-ça] *(raha'tça) zf.* Rahat bir biçimde; zorlanmadan; kolayca; rahat olarak.

rahatlama, [rahat-la-ma] *is.* **1.** Rahatlamak eylemi. **2.** Sorun, sıkıntı veya yoksunluk veren etkenlerin ortadan kalkmasıyla ulaşılan durum.

rahatlamak, [rahat-la-mak] *gçsz. f. [-r] [-l(ı)-yor)]* **1.** Sorun, sıkıntı, tedirginlik ve yoksunluk veren durumdan kurtulmak; rahata ermek; rahata ulaşmak. **2.** Küçük veya büyük aptesini yapmak.

rahatlatma, [rahat-la-t-ma] *is.* Rahatlatmak eylemi.

rahatlatmak, [rahat-la-t-mak] *gçl. f. [-ır]* Rahatlamasını sağlamak; rahatlamasına yardımcı olmak.

rahatlık,-ğı [rahat-lık] *is.* **1.** Rahat olma durumu. **2.** Rahat olan kimse veya şeyin niteliği. ☞ **rahatlıkla,** *Rahat olarak; kolayca; zorlanmadan.*

rahatlu, [Ar. rāḥat + T. -lu راحتلو] *{eAT} sf.* Rahatlık veren.

rahatsız, [rahat-sız] *sf.* **1.** Rahat olmayan; güçlük yaratan; sıkıntı veren. **2.** Bir sıkıntısı, derdi veya sorunu bulunan. **3.** Bedensel bir acı veya sıkıntısı olan; hasta. **4.** Ruhsal bozukluğu bulunan. ☞ **rahatsız etmek,** *1. Sıkıntı ve huzursuzluk vermek. 2. Zarar vermek.*|| **rahatsız olmak,** *1. Huzuru, rahatı bozulmak. 2. Keyfi kaçmak. 3. Hastalanmak.*

rahatsızlanma, [rahat-sız-la-n-ma] *is.* Rahatsızlanmak eylemi.

rahatsızlanmak, [rahat-sız-la-n-mak] *dönşl. f. [-ır]* Sağlığı bozulmak; rahatsız olmak; hastalanmak.

rahatsızlaşma, [rahat-sız-la-ş-ma] *is.* Rahatsızlaşmak eylemi.

rahatsızlaşmak, [rahat-sız-la-ş-mak] *dönşl. f. [-ır]* **1.** Rahatsızlık verir duruma gelmek. **2.** Rahatsızlanmak.

rahatsızlık,-ğı [rahat-sız-lık] *is.* **1.** Rahatsız olma durumu. **2.** İç huzursuzluğu; huzursuzluk; tedirginlik. **3.** Hastalık. ☞ **rahatsızlık vermek,** *Birinin rahatını kaçırmak; tedirgin etmek; huzurunu, keyfini bozmak.*

rahavet, [Ar. raḫāvet رخاوت] *(raha:vet) {OsT} is.* → rehavet.

rahdar, [Far. rāh *(yol)* + -dār راهدار] *(ra:hda:r) {OsT} is.* **1.** Gümrükçü. **2.** Bekçi.

rahe, [Ar. rāḥe راحه] *(ra:he) is.* Avcun iç kısmı; el ayası.

rahi, [Ar. rāḥat > rāḥī راحى] *(ra:hi:) {OsT} sf.* **1.** (Binek hayvanı için) rahat yürüyüşlü. **2.** Sakin; rahat.

rahî, [Far. rāhī راهى] *(ra:hi:) {OsT} sf.* Yol ile ilgili; yola ait; geziye ilişkin.

rahib[1], [Ar. raḥb > raḥīb رحيب] *(rahi:b) {OsT} sf.* **1.** Eni geniş olan; geniş enli. **2.** Bol; geniş. ☞ **rahîbü'r-rāhe,** *{OsT} Eli geniş; cömert.*

rahib[2], [Ar. rāhib راهب] *(ra:hib) {OsT} is.* → rahip.

rahiban, [Ar. rāhib > rāhibān راهب / راهبان] *(ra:hiba:n) {OsT} is.* Rahipler.

rahibe, [Ar. rāhib > rāhibe راهبه] *(ra:hibe) {OsT} is.* **1.** Bir tanrının hizmetine adanmış kadın veya genç kız. **2.** Yasası kilisece onaylanmış bir Hristiyan tarikatından olan kadın; bayan rahip. ☞ **rahibe gibi,** *Erkeklerle görüşmeden; evine kapanarak.*

rahibelik,-ği [rahibe-lik] *(ra:hibelik) is.* **1.** Rahibe olma durumu; rahibenin içinde bulunduğu durum. **2.** Rahibenin yaptığı iş.

rahîk, -kı [Ar. raḥīḳ رحيق] *(rahi:k, k kalın söylenir) {OsT} is.* Koyu kırmızı, duru ve kokulu bir şarap.

rahil[1], [Ar. rıḥlet > raḥīl رحيل] *(rahi:l) {OsT} is.* Göç; göçme.

rahil[2], [Ar. rıḥlet > rāḥil / rāḥile راحل / راحله] *(ra:hil) {OsT} sf.* **1.** Göç eden; göçen. **2.** *mecaz.* Ölen.

rahile, [Ar. rıḥlet >rāḥile راحله] *(ra:hile) {OsT} is.* **1.** Deve, beygir, katır vb. yük hayvanı. **2.** Yolcu kervanı. ☞ **rāhile-zen,** *{OsT} Yük hayvanını süren kimse.*

rahîm, [Ar. raḥmet > raḥīm / raḥīme رحيم / رحيمه] *(rahi:m, h kalın söylenir) {OsT} sf.* **1.** Çok merhametli; koruyan; acıyan; merhamet eden. **2.** Yaratıklarına çok merhamet eden; Allah.

rahim[1], **-hmi** [Ar. raḥm رحم] *{OsT} is.* **1.** Döl yatağı. **2.** Anne tarafından olan akrabalık; yakınlık.

rahim[2], [Ar. raḥm > rāḥim راحم] *(ra:him, h kalın söylenir) {OsT} sf.* **1.** Acıyan, merhamet eden. **2.** *isl.* *"Ahrette yalnız iman edenleri esirgeyen"* anlamında Allah'ın isimlerinden biri.

rahim[3], [Ar. raḫāmet *(yumuşaklık)* > raḫīm / raḫīme رخيم / رخيمه] *(rahi:m) {OsT} is.* Sesi tatlı ve yumuşak olan kız.

rahîmane, [Ar. raḥīm + Far. -āne رحيمانه] *(rahi:-ma:'ne) {OsT} zf.* Merhamet edene yakışır biçimde; acıyarak.

rahime[1], [Ar. raḥmet > raḥime رحمه] *{OsT} ünl. "Allah rahmet eylesin"* anlamında dua.

rahime[2], [Ar. raḫāmet *(yumuşaklık)* > raḫīm / raḫīme رخيمه/ رخيم] *(rahi:me) {OsT} is.* Sesi tatlı ve yumuşak olan kız.

rahimî, [Ar. raḥm > raḥimī رحمى] *(rahimi:) {OsT} sf.* Rahimle ilgili.

rahimîn, [Ar. raḥm > rāḥim > rāḥimīn راحمين] *(ra:-himi:n) {OsT} is.* Acıyan kimseler; merhametli.

rahimun, [Ar. raḥm > rāḥim > rāḥimūn راحمون] *(ra:-himu:n) {OsT} is.* Acıyan kimseler; merhametli.

rahin, [Ar. rehn > rāhin / rāhine راهن / راهنه] *(ra:hin) {OsT} sf.* Malını rehine koyan.

rahip, -bi [Ar. rehb *(korku, çekinme)* > rāhib راهب] *(ra:hip) is.* **1.** Geceleri konaklama yeri hazırlayan ve uzaktan gelen yolcularca burasının bir konaklama yeri olduğu belli olsun diye fener asan görevli. **2.** Kimi dinlerde din adamlarına verilen ad. **3.** Müslümanların, Hristiyan din adamlarına ve papazlara verdiği isim. **4.** Yasası kilise tarafından onaylanmış bir Hristiyan tarikatından olan erkek; karabaş.

rahiplik, -ği [rahip-lik] *(ra:hiplik) is.* **1.** Rahip olma durumu; rahip olan kimsenin niteliği. **2.** Rahibin yaptığı iş veya görevi.

rahîs, [Ar. ruḫṣ *(ucuzluk)*>raḫīṣ/raḫīṣe رخيص / رخيصه] *(rahi:s, h ve s kalın söylenir) {OsT} sf.* **1.** Ucuz; ehven. **2.** (Giyecek için) yumuşak. **3.** (Ölüm için) ansızın gelen; birdenbire.

rahiye[1], [Ar. rāhiye راهيه] *(ra:hiye) is. {OsT} zool.* Bal arısı.

rahiye[2], [Far. rāh *(yol)* => rāhiyye راهيه] *(rahiye) {OsT} is.* Yolluk.

rahi, [Ar. raḥl رحل] *{OsT} is.* **1.** Palan; semer. **2.** Yolda gerekli olan eşya.

rahle, [Ar. raḥle رحله] *{OsT} is.* **1.** Deve semeri; havut. **2.** Önüne diz çökerek oturulan ve üzerinde kitap okunan ya da yazı yazılan küçük masa.

rahm, [Ar. raḥm رحم] *{OsT} is.* Acıma; merhamet; esirgeme. ⊡ **rahm etmek,** *Acımak; merhamet etmek.*

rahman, [Ar. raḥm / raḥmet > raḥmān رحمان] *{OsT} sf.* **1.** Çok merhametli **2.** *is. isl.* (Büyük harfle başlar) dünyada, inanan ve inanmayan ayrımı yapmaksızın bütün insanlara, zararlı ve yararlı ayırımı yapmaksızın bütün canlılara rızklarını, nimetlerini bol bol veren anlamında Allah'ın adlarından birisi. ⊡ **Rahman Suresi,** *Allah'ın yaratmış olduğu insana Kur'an'ı ve konuşmayı, düşünce ve duygularını açıklamayı öğrettiğini belirten ayetlerle başlayan, Kur'an-ı Kerim'in 55. suresinin adı.*

Rahmanî, [Ar. raḥmān > raḥmānī رحمانى] *(rahma:-ni:) {OsT} sf.* Allah'tan gelen; Allah'a ait; ilahî; tanrısal.

Rahmaniye, [Muhammed bin Adur**raḥman** adından > raḥmāniyye رحمانيه] *(rahma:niye) {OsT} is. tasvf.* Cezayir'de yaygın olan ve Halvetiye tarikatının, zikir esasına dayanan bir kolu.

rahmaniyun, [Ar. raḥmānī > raḥmāniyyūn رحمانيون] *(rahmāniyu:n) {OsT} is.* İnsanlara doğru yolu göstermek ve dinî konularda aydınlatmak üzere Allah tarafından görevlendirildikleri, Allah ile insan arasında aracı oldukları, kimsenin göremediği olayları gördüğü, duymadığı gizli sesleri duyduğu, Tanrı sırrına ererek gaipten haber getirdiği iddia edilen kimseler.

rahmet[1], [Ar. raḥmet رحمت] *{OsT} is.* **1.** Acıma; merhamet etme. **2.** Allah'ın kullarına acıması, günahlarını bağışlaması; Allah'ın merhameti. **3.** Allah'ın insanlara, darda kalanlara, yıkıma uğrayanlara yaptığı insan iradesinin dışında, yalnız kendi isteğine bağlı olarak yaptığı olağanüstü yardım. **4.** Kur'an-ı Kerim. **5.** Hz. Muhammed. ⊡ (Allah) **rahmet eylesin,** *Ölen bir kimse için "Allah merhamet etsin" anlamında dua sözü.*|| **rahmet-i Huda,** *{OsT} Allah'ın merhameti.*|| **rahmet okumak,** *1. Allah'ın rahmet etmesi için dua etmek. 2. Bir şeyin kaybı için üzülmek.*|| **rahmet okumamak,** *(Bir şeyin veya kimsenin) iyiliği için çalışmamak.*|| (birine) **rahmet okutmak,** *Öncekinden daha kötü çıkmak; öncekini aratmak.*|| **rahmet olsun canına,** *"Allah rahmet eylesin" anlamında kullanılan dua sözü.*|| **rahmetu'llahi-aleyh,** *{OsT} Allah'ın rahmeti onunla olsun.*

rahmet[2], [Ar. rehm *(çiseleme)* > rahmet رهمت] *{ağız} is.* Yağmur. [DS] [DS]

rahmetli, [rahmet-li] *sf.* **1.** (Ölen bir Müslüman için) "Allah'ın rahmetine kavuşmuş" anlamında saygı için adının başına getirilerek söylenir; merhum; merhume. **2.** *is.* Ölmüş bir Müslüman'ın adı yerine kullanılır. ⊡ **rahmetli olmak,** *1. (Müslüman için) ölmek. 2. mecaz. (Eşya, mal vb. için) kaybolmak, kırılmak, yok olmak, bozulmak.*

rahmetlik,-ği [rahmet-lik] *sf.* **1.** (Ölen Müslüman için) kendisine Allah'ın rahmet edeceği umulan; Allah'ın rahmetine layık olarak düşünülen. **2.** Rahmetli. ⊡ **rahmetliği sıçırmak,** *{ağız} 1. Bir konuyu, ayıbı çıkıncaya kadar irdelemek. 2. Çok övünmek.*|| **rahmetlik olmak,** *1. (Müslüman için) ölmek. 2. mecaz. (Eşya, mal vb. için) kaybolmak, kırılmak, yok olmak, bozulmak.*

rahmetmek, [Ar. raḥm + T. et-mek] *gçl. f. [-(d)-er] [-(d)-iyor] {OsT}* Merhamet etmek; acımak; esirgemek.

rahmi, [Ar. raḥm > raḥmī / rahmiyye رحمى / رحميه] *(rahmi:) {OsT} sf.* Merhametle ilgili; merhamete ilişkin; esirgemekle ilgili.

rahna, [? rahna] *{ağız} is.* Örümcek. [DS]

rahname, [Far. rāh *(yol)* + nāme رهنامه] *(ra:hna:me) {OsT} is.* Yol haritası.

rahne, [Far. raḫne رخنه] *{OsT} is.* **1.** Yıkılma ya da oyulma yoluyla meydana gelen oyuk. **2.** Zarar; ziyan. **3.** *dnz.* Gemilerin bordalarında su kesiminin altında herhangi bir sebeple meydana gelen yara ve yırtık.

rahnedar, [Far. raḫne-dār رخنهدار] *(rahneda:r) {OsT} sf.* **1.** Deliği veya oyuğu olan. **2.** Zarar ziyan görmüş olan; zarar ve ziyana uğrayan.

rahnegir, [Far. raḫne-gīr رخنهگير] *(rahnegi:r) {OsT} sf.* Delik açılmış; oyulmuş.

rahnişîn, [Far. rāh-nişīn رهنشين] *(ra:hnişi:n) {OsT} is.* **1.** Yol üstünde oturan kimse. **2.** Yolcu. **3.** Seyyar satıcı; çerçi; gezerek mal satan kimse. **4.** Köprünün başında gelip geçenden vergi toplayan kimse. **5.** Serseri; hırsız.

rahnüma, [Far. rāh-nümā راهنما] *(ra:hnüma:) {OsT} is.* Yol gösteren; kılavuzluk eden; kılavuz; rehber.

rahrev, [Far. rāh-rev راهرو] *(ra:hrev) {OsT} is.* Yola çıkan; yola giren; yolcu.

rahrevan, [Far. rāh-revān راهروان] *(ra:hreva:n) {OsT} is.* Yola çıkan; yola giden; yolcu.

rahrevî, [Far. rāh-revī راهروى] *(ra:hrevi:) {OsT} is.* Yolculuk.

rahş, [Far. raḫş رخش] *{OsT} is.* **1.** Hızlı koşan güzel at. **2.** Parlaklık; parıldama; ışıltı. ⊡ **rahş-ı bahar,** *{OsT} Baharda yağmur veya bulut getiren rüzgâr.*|| **rahş-ı heves,** *{OsT} Gayretlenme.*|| **rahş-ı hurşîd,** *{OsT} Güneş ışığı.*|| **rahş-ı sabārefter,** *{OsT} Yel gibi koşan at.*

rahşâ, [Far. raḫşīden > raḫşā رخشا] *(rahşa:) {OsT} sf.* Parıltılı; parlak.

rahşan, [Far. raḫşīden > raḫşān رخشان] *(rahşa:n) {OsT} sf.* Parıltılı; parlak.

rahşende, [Far. raḫşīden > raḫşende رخشنده] *{OsT} sf.* Parıldayıcı; parlak; parıldayan.

rahşiş, [Far. raḫşīden > raḫşiş رخشش] *{OsT} is.* Parlaklık; parıldayış.

rahşiye, [Far. raḫşiyye رخشيه] *{OsT} is. ed.* Nesip bölümünde atın anlatıldığı kaside türü.

raht[1], [Ar. raht رهط] *{OsT} is.* **1.** Kalabalık. **2.** Aile; soy sop; sülale. **3.** Kabile; oymak.

raht[2], [Far. raḫt رخت] *{OsT} is.* **1.** At takımı. **2.** Yolculukta gerekli olan şeyler. **3.** Ev eşyası ve gereçleri. **4.** Kapı ya da pencere menteşesi. ⊡ **raht hazinedarı,** *tar. İmparatorluk döneminde, has ahırda değerli eyer takımlarının korunduğu raht hazinesinden sorumlu olan görevli.*|| **raht hazinesi,** *tar. İmparatorluk döneminde, has ahırda değerli eyerlerin saklanıp korunduğu, kapısının mühr-i hümayun ile mühürlendiği yer.*|| **raht-ı arûs,** *{OsT} Gelin eşyası; çeyiz.*|| **raht-ı divanî,** *{OsT} İmparatorluk döneminde, ileri gelen devlet adamlarının atlarına divan günlerinde vurulan eyer takımı.*|| **raht-ı hāb,** *{OsT} Uyku elbisesi; gecelik; pijama vb.*|| **raht-ı hestî,** *{OsT} Bir kimsenin varı yoğu.*|| **raht-ı hümāyun,** *{OsT} tar. Padişahların bindikleri atlara vurulan, değerli taşlarla süslü, işlemeli eyer takımı.*|| **raht kâtibi,** *{OsT} İmparatorluk döneminde raht hazinesine konulan eşyayı deftere kaydeden görevli.*

rahtlamak, [raḫt-la-mak رختلامق] *{OsT} gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Ata eyer vurmak; eyer takımı takmak.

rahtvan, [Far. raḫt-vān رختوان] *(rahtva:n) {OsT} is.* Eyer örtüsünün sırmalı kaytanı. ⊡ **rahtvān ağası,** *{OsT} İmrahor başı.*|| **rahtvān-ı evvel,** *{OsT} Padişaha ait değerli eyerlere bakmakla görevli kişilerin başı.*|| **rahtvān-ı sānî** *{OsT}, Padişahın değerli atlarına bakan ikinci dereceden görevli.*

rahv, [Ar. raḫv رخو] *{OsT} sf.* Gevşek; yumuşak; rehavetli.

rahvan, [Far. rahvār / rāh-vend *(yollu)* => rahvān رهوان] *(rahva:n {OsT}) is.* **1.** Atın, ön sol ile birlikte sağ arka, ön sağ ile birlikte sol arka ayağını atmak suretiyle yaptığı yürüyüş biçimi. **2.** *sf.* (Binek hayvanı için) bu şekilde koşan. **3.** *zf.* Bu biçimde koşarak.

rahvar, [Far. rāhvār راهوار] *(rahva:r) {OsT} is.* **1.** Biniciyi sarsmayan at yürüyüşü. **2.** Eşkin yürüyen at.

rahyan, [Ar. raḥyān رحيان] *(rahya:n) {OsT} is. anat.* Kaburganın omuz kemiği ile birleşimi.

rahye, [Ar. raḥye رحيه] *{OsT} is.* Düz meydan.

rahzen, [Far. rāh-zen راهزن] *(ra:hzen {OsT}) is.* Yol kesen; haydut.

rahzenî, [Far. rāh-zenī راهزنى] *(ra:hzeni:) {OsT} is.* Yol kesicilik; haydutluk.

rai[1], **-i'ı** [Ar. rā'ī رائى] *(ra:i:) {OsT} sf.* Re harfi ile ilgili.

rai[2], **-i'i** [Ar. rü'yet > rā'ī / rā'iyye رائى / رائيه] *(ra:i:) {OsT} sf.* Gören; görücü.

rai[3], **-i'i** [Ar. raᶜy > rāᶜī / rāᶜiye راعى / راعيه] *(ra:i:)* *{OsT}* *is.* **1.** Sürü otlatan kimse; sığırtmaç. **2.** Bir ülkenin yöneticisi. **3.** *sf. ed.* (Şiir, hikâye vb. için) çoban ve kır hayatını anlatan; pastoral.

ra'ib[1], [Ar. ruᶜb *(büyü)* > rāᶜib راعب] *(ra:ib)* *{OsT}* *is.* Büyücü; göz bağcı.

ra'ib[2], [Ar. raᶜb *(korku)* > raᶜīb رعيب] *(rai:b)* *{OsT}* *sf.* Korkan; korkmuş.

ra'ic, [Ar. revāc > rāʾic رائج] *(ra:ic)* *{OsT}* *is.* → rayiç. ⚏ **rāʾic-i māl,** *{OsT} Malın değeri.*|| **rāʾic-i vakt,** *{OsT} Bir şeyin bugünkü fiyatı.*

ra'id, [Ar. raᶜd > rāᶜid راعد] *(ra:id)* *{OsT}* *sf.* **1.** (Gök için) gürleyen. **2.** *is.* Gök gürültüsü gibi çıkan ses; gök gürültüsünü andıran ses.

ra'ide, [Ar. rāᶜid > rāᶜide راعده] *(ra:ide)* *{OsT}* *is.* Gürleyen bulut.

ra'if, [Ar. reʾfet > rāʾif رائف] *(ra:if)* *{OsT}* *sf.* Merhamet duyan; acıyan.

ra'ife, [Ar. rāʾif > rāʾife رائفه] *(ra:ife)* *{OsT}* *sf.* Merhamet duyan; acıyan.

ra'ik, [Ar. revḳ > rāʾiḳ / rāʾiḳa رائق /رائقه] *(ra:ik)* *{OsT}* *sf.* Karışıksız; saf.

ra'iş, [Ar. rīş > rāʾiş رائش] *(ra:iş)* *{OsT}* *is.* Rüşvet veren ile rüşvet alan arasında aracılık eden kimse.

ra'iyane, [Ar. rāᶜī+Far. -āne راعيانه] *(ra:iya:ne)* *{OsT}* *zf.* **1.** Çoban tarzında. **2.** Pastoral tarzda.

ra'iye[1], [Ar. raᶜy > raᶜiyye / raᶜiyyet رعيه / رعيت] *(ra:iye)* *{OsT}* *is.* **1.** Otlayan hayvan sürüsü. **2.** Bir hükümdara vergi vererek bağlanan halk; tebaa. **3.** *huk.* Başkasının yönetimi altında bulunan kimse; tebaa.

ra'iye[2], [Ar. raᶜy > rāᶜiye راعيه] *(ra:iye)* *{OsT}* *sf.* Pastoral; çobanıl.

ra'iye[3], [Ar. rāʾī > rāʾiyye رائيه] *(ra:iye)* *{OsT}* *sf.* Re harfi ile ilgili.

ra'iyet, [Ar. raᶜy > raᶜiyyet رعيت] *(ra:iyet)* *{OsT}* *is.* **1.** Otlayan hayvan sürüsü; davar. **2.** Bir hükümdara vergi vererek bağlanan halk; tebaa. **3.** *huk.* Başkasının yönetimi altında bulunan kimse; tebaa.

ra'iyetperver, [Ar. raᶜiyyet + Far. perver رعيت پرور] *(ra:iyetperver)* *{OsT}* *sf.* (Hükümdar için) halkına, tebaasına iyi davranan.

ra'iyetperverane, [Ar. raᶜiyyet + Far. perver + -āne رعيت پرورانه] *(ra:iyetpervera:ne)* *{OsT}* *zf.* Halkına iyi davranan hükümdara yakışır biçimde.

ra'iz, [Ar. rāʾiż رائض] *(ra:iz)* *{OsT}* *sf.* Kızgın; öfkelenmiş.

-rak, [-rek] *{eT} {ağız} yap. e.* **1.** İsimden sıfat türeten ek. Karşılaştırma amacıyla *nitelikçe daha az, oldukça, benzerlik, azlık, gibilik* kavramları katarak sıfatlar türetir: *ufarak (ufak-rak), alçarak (alçak-rak), küçürek (küçük-rek), acırak, akrak, azrak, sarırak, uzağrak.* [DS] **2.** Fazlalık bildiren edat. [DLT]

rak[1], **-kkı** [Ar. raḳḳ رق] *{OsT}* *is.* Yazı yazmak için özel olarak tabaklanmış ceylan derisi.

rak[2], **-k'ı** [Ar. raḳᶜ رقع] *{OsT}* *is.* Yama vurma.

raka, [Yun. arakos / arakas] *{ağız}* *is.* İç bezelye; araka. [DS]

rakabat, [Ar. raḳabe > raḳabāt رقبات] *(rakaba:t)* *{OsT}* *is.* **1.** Boyunlar; ense kökleri. **2.** Köleler.

rakabe, [Ar. raḳabe رقبه] *{OsT}* *is.* **1.** *anat.* Boyun; ense kökü. **2.** Köle; kul. **3.** Bir mala sahip olma; mal sahipliği. **4.** *huk.* Devredilebilen ve devralınan şeylerin aslı ve kendisi; çıplak mülkiyet. ⚏ **rakabe etmek,** *Bir vakfın ürününü veya gelirini aslına eklemek.*

rakabî, [Ar. raḳabe > raḳabī رقبى] *(rakabi:)* *{OsT}* *sf.* Boyunla ilgili.

rakadan, [Ar. raḳadān رقدان] *(rakada:n)* *{OsT}* *is.* Zıplama; sıçrama.

rakam, [Ar. raḳḳam رقم] *{OsT}* *is.* **1.** Yazı ile gösterme; yazı yazma. **2.** Hesap bilgisi; hesaplama kurallarının genel adı. **3.** Sayıları göstermeye yarayan işaretlerden her biri. **4.** Bu işaretlerle yazılmış sayı. **5.** Nicelik; miktar. ⚏ **rakam dökmek,** *Hesap etmek; hesaplamak.*|| **rakam-keş,** *{OsT} Rakam yazan.*|| **rakam-pezîr,** *{OsT} Rakam haline getirilebilir.*|| **rakam urmak,** *{eAT} 1. Yazmak. 2. Nakşetmek.*|| **rakam-zede,** *{OsT} Rakam haline getirilebilir.*|| **rakam-zen,** *{OsT} Yazan.*

rakamî, [Ar. raḳamī رقمى] *(rakami:)* *{OsT}* *sf.* Rakamla ilgili; rakama ilişkin; sayısal.

rakamlama, [rakam-la-ma] *is.* Rakamlamak eylemi.

rakamlamak, [rakam-la-mak] *gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor] müz.* Bas notaların üzerine, kurulacak akordu belirlemek üzere konulan rakamların tümü.

rakamlı, [rakam-lı] *sf.* **1.** Rakam olan; içinde rakamı bulanan. **2.** (Sayılar için) belirtilen adette rakamdan oluşan.

rakd, [Ar. raḳd رقد] *{OsT}* *is.* **1.** Uyku; uyuma. **2.** Uyuşukluk; sıkıntı.

rakde, [Ar. raḳde رقده] *{OsT}* *is.* Uyku; uyuma.

raket, [Lat. rasceta > Fr. raquette] *is.* **1.** Karda ayağın kara batmasını önlemek amacıyla ayakkabı altına takılan kafes biçiminde gerilmiş tellerden yapılmış geniş tabanlık. **2.** *spor.* Tenis oynamakta kullanılan, oval bir çerçeve içine bağırsak veya

sentetik ipler gerilmiş, sağlam saplı top vurma aracı; vuraç. **3.** Her iki yüzü 2 mm'yi geçmeyecek kalınlıkta kauçuk tabakası ile kaplı, masa tenisi oynamada kullanılan, saplı ahşap levha; vuraç. **4.** Saatlerde, pandülün salınımmı ayarlayan parça.

rakı, rakı, [Ar. aʿraḳ => raḳı عرق] *{OsT} is.* Yüzde 45-50 alkol içeren ve anason esansı ile aromalandırılmış damıtık içki. ◘ **rakı âlemi,** *Rakı içilerek yapılan eğlence.*|| **rakı bardağı,** *Rakı içmekte kullanılan dar uzun bardak.*|| **rakı çekmek,** *Rakıyı imbikten geçirerek süzmek.*|| **rakı kadehi,** *Rakı bardağı.*|| **rakı meclisi,** *Rakı içip eğlenmek amacıyla yapılan toplantı.*|| **rakı şişesi,** *İçine rakı konulmak için üretilmiş özel şişe.*

rakıb, [Ar. raḳb *(gözetme)* > rāḳıb / rāḳıbe راقب / راقبه] *(ra:kıb) {OsT} sf.* **1.** Koruyan; gözeten. **2.** Bekleyen.

rakıcı, [rakı-cı] *is.* **1.** Rakı üreten veya satan kimse. **2.** *sf.* Rakıyı öteki içkilere yeğleyen; çok rakı içen.

rakıcılık,-ğı [rakı-cı-lık] *is.* Rakı yapmak ve satmak işi.

rakım, [Ar. raḳam > rāḳım *(sayısal değer)* راقم] *(ra:kım) {OsT} sf.* **1.** Yazan; yazı ile gösteren; rakamlayan. **2.** *is. mat.* Yükselti; düşey yükselti. **3.** *coğ.* Bir yerin denizden yüksekliği. ◘ **rākımü'l-hurūf,** *{OsT} 1. Harfleri yazan. 2. Eskiden yazarların kendilerinden bahsetmek gerektiği zaman kullandıkları alçakgönüllülük belirten ifade.*

raki, -i'ı [Ar. rükūʿ > rākiʿ / rākiʿa راكع / راكعه] *(ra:kı) {OsT} sf.* Eğilen; rükû eden.

raki'an, [Ar. rākiʿ > rākiʿan راكعاً] *(ra:ki'an) {OsT} zf.* Eğilerek; iki büklüm olarak.

rakiane, [Ar. rākiʿ + Fan. āne راكعانه] *(ra:kiane) {OsT} zf.* İki büklüm olmuşçasına; rükû edercesine.

rakîb[1], [Ar. reḳābet > raḳīb *(denetçi)* رقيب] *(raki:b, k kalın söylenir) {OsT} is.* → rakip.

rakib[2], [Ar. rükūb > rākib راكب] *(ra:kib) {OsT} sf.* **1.** Bir binek hayvanına binmiş olan; binici. **2.** Bir taşıta binmiş olan; yolcu.

rakîban, [Ar. reḳābet > raḳīb > raḳībān رقيبان] *(raki:ba:n, k kalın söylenir) {OsT} is.* **1.** Rakipler. **2.** Bekçiler.

rakîbe, [Ar. reḳābet > raḳīb > raḳībe رقيبه] *(raki:be, k kalın söylenir) {OsT} is.* Yarışan, rekabet eden kadınlardan her biri; rekabetçi bayan.

rakiben, [Ar. rükūb > rākib > rākiben راكباً] *(ra:ki'ben) {OsT} zf.* Binmiş olarak; binerek.

rakid, [Ar. rükūd > rākid / rākide راكد / راكده] *(ra:kid) {OsT} sf.* (Su için) durgun; kıpırtısız; kımıltısız.

rakîk, -kı [Ar. riḳḳat > raḳīḳ رقيق] *(raki:k, k kalın söylenir) {OsT} sf.* **1.** Narin; nazik; ince; dokunaklı; hassas. **2.** *mecaz.* Yufka yürekli. **3.** *huk.* Eskiden köle ve cariyelere, kişiliklerinin kayıtlanmış olmasından dolayı verilen ad; köle; cariye. ◘ **rakîkü'l-kalb,** *{OsT} Yufka yürekli.*|| **rakîk ü nizār,** *{OsT} İnce ve zayıf.*

rakîka, [Ar. raḳīḳ > raḳīḳa رقيقه] *(raki:ka, k kalın söylenir) {OsT} sf.* **1.** İnce; nazik. **2.** *is.* Cariye; köle. **3.** *tasvf.* Hak'tan halka ulaşan, insanın gönlünde sevinç uyandıran, nefsin yumuşamasını sağlayan şey; ruhani latife.

rakîm, [Ar. raḳam > raḳīm رقيم] *(raki:m, k kalın söylenir) {OsT} is.* **1.** Üzerine yazı yazılacak şey **2.** Kitap, yazı vb. şey.

rakîme, [Ar. raḳīm > raḳīme رقيمه] *(raki:me, k kalın söylenir) {OsT} is.* Yazılmış kâğıt; mektup vb.

rakip, -bi [Ar. reḳābet > raḳīb رقيب] *(raki:b, k kalın söylenir) {OsT} sf.* **1.** (Kişi için) bir yarışta, başkalarını geçmeye çalışan; üstünlük sağlamak için çaba harcayan. **2.** Bir şeyi elde etmeğe, diğerlerinin istediği yere gelmeye uğraşan. **3.** *is.* Başkasının da istekli olduğu bir işe, göreve ya da üstünlüğe talip olan kimse ya da gruplardan diğerlerine göre her biri. **4.** Karşılaştırılabilir nitelikler nedeniyle bir başkası ile boy ölçüşmeye uygun olan kişi ya da grup; denk. **5.** Aynı kadını seven erkeklerden her biri. **6.** Bekçi. **7.** "Görüp gözeten" anlamında Allah'ın sıfatlarından biri. **8.** *ed.* Divan edebiyatında, âşığın sevgilisi ile arasına giren, sevgilisini onun elinden almaya kalkışan kimse. ◘ (birine) **rakip çıkmak,** *Rakip olarak bir kişinin karşısında yer almak; rakip olarak ortaya çıkmak.*|| **rakip olmak,** *Aynı şeyi veya kimseyi elde etmek için bir başkası ile yarışmak.*

rakiplik, -ği [rakip-lik] *is.* Birbirine rakip olma durumu; rekabet.

rakipsiz, [rakip-siz] *sf.* **1.** Rakibi olmayan; rakibi çıkmayan. **2.** Erişilmez; eşi ve benzeri bulunmayan; daha iyisi ve üstünü çıkmayan; çok üstün.

rakka, -a'i [Ar. ruḳye > raḳḳāʾ رقاء] *(rakka:) {OsT} is.* Usta büyücü.

rakkas, [Ar. raḳṣ > raḳḳāṣ رقاص] *(rakka:s) {OsT} is.* **1.** Sarkaç. **2.** Dans eden erkek; köçek.

rakkase, [Ar. raḳṣ > raḳḳāṣe رقاصه] *(rakka:se) {OsT} is.* Dans etmeyi kendine meslek edinmiş bayan; dansçı kadın; dansöz.

rakkasi, [Ar. raḳṣ > raḳḳāṣī رقاصى] *(rakka:si:) {OsT} sf.* Sarkaçla ilgili.

rakkaslı, [rakkas-lı] *sf.* Rakkası bulunan; sarkaçlı.

rakle, [Fr. raclette] *is.* **1.** Camcılıkta, cam döküldükten sonra yüzeyi düzlemek için kullanılan sert tahtadan yapılmış mala. **2.** Camı fırında yaymaya yarayan sert odundan yapılmış küp. **3.** Cam keseceği-

nin sapı. **4.** *matb.* Baskı sırasında formaların üzerindeki fazla mürekkebi silen ve yalnızca çukur yerlerde kalmasını sağlayan ince çelik lama.

rakor, [Fr. raccord] *is.* İki boruyu döndürmeden, birbirine bağlamaya yarayan döküm parça. ▭ **rakorlu musluk,** *Hortum takmayı kolaylaştıracak biçimde yapılmış özel musluk.*

raks, [Ar. raḳṣ رقص] *{OsT} is.* **1.** Dans; oyun. **2.** *fiz.* Salınım. **3.** *tıp.* Vücudun bir bölümünü sürekli hareket ettiren hastalık. **4.** *müz.* Klasik Türk müziğinde, 16 zamanlı ve 6 vuruşlu büyük usullerden biri; Bektaşi aksağı. ▭ **raks-âver,** *{OsT} Oynatıcı.*|| **raks aksağı,** *Klasik Türk müziğinde, 9 zamanlı 4 vuruşlu küçük bir usul.*|| **raks etmek,** *Dans etmek; oynamak.*|| **raks-ı mükerrer,** *{OsT} Tekrar tekrar yapılan dans.*|| **raks-künan,** *{OsT} Raks ederek; oynaya oynaya.*|| **raks urmak,** *{eAT} {OsT} Oynamak; sıçramak.*

raksan, [Ar. raḳṣ > raḳṣān رقصان] *(raksa:n) {OsT} sf.* **1.** Oynayan; dans eden. **2.** *müz.* Klasik Türk müziğinde 15 zamanlı ve 10 vuruşlu küçük usullerden biri.

raksetme, [Ar. raḳṣ + T. et-me] *{OsT} is.* Raksetmek eylemi.

raksetmek, [Ar. raḳṣ + T. et-mek] *{OsT} gçsz. f. [-(d)-er] [-(d)i-yor]* Oynamak; dans etmek.

rakş, [Ar. raḳş رقش] *{OsT} is.* Renkli boyalarla boyama; nakşetme.

rakta, -a'i [Ar. erḳaṭ > reḳṭā᾽ رقطاء] *(rakta:) {OsT} is.* **1.** Alacalı dişi hayvan. **2.** Bir harfi noktalı, bir harfi noktasız kelimelerle düzenlenmiş yazı.

rakun, [İng. racoon] *is. zool.* **1.** Çamaşırcı ayı. **2.** Bataklık kunduzu.

ralanti, [Fr. ralantir *(yavaşlatmak)* > ralenti] *is.* Bir motorun durmadan çalışabildiği en düşük devirli konum; boşta çalışma; yüksüz çalışma.

ralli, [İng. rally] *is.* Yol üzerinde belli kurallara uyarak ve sürücüler belirlenmiş yolları izlemek koşuluyla yapılan otomobil yarışı.

rallici, [ralli-ci] *is.* Ralliye katılan yarışmacı.

ram[1], [Far. rām رام] *(ra:m) {OsT} sf.* **1.** Kendini başkalarının buyruğuna teslim eden; boyun eğen; itaat eden. **2.** *tasvf.* Mutasavvıfın bütün benliği ile Allah'a bağlanması, onun dışında bütün varlık türlerinden sıyrılması. ▭ **ram etmek,** *Boyun eğdirmek; itaat ettirmek.*|| **ram olmak,** *Boyun eğmek; itaat etmek.*

ram[2], [? ram] *{eT} is.* Birinci ayın adı. [EUTS]

ramad, [Ar. remād رماد] *(rama:d) {OsT} is.* **1.** Kül. **2.** Tezhipçiler altın döverken tirşenin kenarlarından taşan parçalara verilen ad.

ramak, -kı [Ar. ramaḳ رمق] *{OsT} is.* Ancak nefes alabilecek kadar kalmış olan canlılık belirtisi. ▭ **ramak kalmak,** *(Bir şeyin olmasına) çok az kalmak; neredeyse oluvermek.*

ramas[1], [Ar. ramaṣ رمص] *is. tıp.* Göz çapağı.

ramas[2], [? ramas] *{ağız} is.* **1.** Kağnı oku. **2.** Ekin yığını. [DS]

ramazan, [Ar. ramż *(sıcak olma)* > ramażān / ramaḏān رمضان] *(ramaza:n) {OsT} is.* Arapların kullandığı ay takvimine göre dokuzuncu ay olan, kutsal bilinen üç ayların sonuncusu ve Müslümanlarca oruç tutulmak zorunluluğu olan ayın adı. ▭ **Ramazan Bayramı,** *Ramazan ayı bittikten sonra kutlanan dinî bayram; şeker bayramı.*|| **ramazan davulu,** *Ramazan ayında oruç tutacakları uyandırmak amacıyla sahur vakti mahalle aralarında bekçi veya davulcular tarafından çalınan davul.*|| **ramazan keyfi,** *Oruç tutanlarda görülen kolay öfkelenme ve sinirlilik durumu.*|| **ramazan pidesi,** *Ramazan ayında özel olarak yapılan susamlı pide.*|| **ramazan tiryakısı,** *{ağız} Sinirli; asabî.*|| **ramazan topu,** *Ramazan günlerinde sahur ve iftar vakitlerini duyurmak için patlatılan gürültü yapıcı bomba.*

ramazaniye, [Ar. ramażāniyye/ramaḏāniyye رمضانيه] *(ramaza:niye) {OsT} is. ed.* Ramazan ayı münasebetiyle devlet büyüklerine ve padişahlara sunulan kaside.

ramazaniyelik,-ği [ramazaniye-lik] *is.* Ramazanda sahur ve iftar sofralarında yenmek üzere önceden toptan alınan yemeklik.

ramazanlık,-ğı [ramazan-lık] *sf.* (Yiyecek için) ramazan için alınmış veya hazırlanmış olan.

rambo, [? rambo] *(ra'mbo) is.* Dövüşçü.

rami[1], [Far. rāmī رامى] *(ra:mi:) {OsT} sf.* İtaat eden; boyun eğen.

rami[2], [Ar. remy > rāmī رامى] *(ra:mi:) {OsT} sf.* (Ok, mermi vb. için) atan; atma işini yapan.

rami[3], [Malay d. rami] *is.* **1.** *bot.* Isırgangillerden, Çin'de yetişen *boehmaria nivea* ve Malezya'da yetişen *boehmeria tenacissima* adlı bitkilerin ortak adı. **2.** Bu bitkilerden elde edilen değerli bir dokuma hammaddesi olan lif.

ramih, [Ar. rum *(mızrak)* >rāmiḥ رامح] *(ra:mih) {OsT} sf.* Mızrak veya süngü saplayan.

ramiş, [Far. rāmiş رامش] *(ra:miş) {OsT} is.* **1.** Dinlenme; istirahat. **2.** Oyun; eğlence. **3.** Müzik.

ramişgâh, [Far. rāmiş-gāh رامشگاه] *(ra:mişgâ:h) {OsT} is.* Dinlenme yeri.

ramişger, [Far. rāmiş-ger رامشگر] *(ra:mişger) {OsT} sf.* Saz çalan; çalgıcı.

ramişgerî, [Far. rāmiş-gerī رامشگرى] *(ra:mişgeri:) {OsT} is.* Çalgı çalma; çalgıcılık.

ramişî, [Far. rāmişī رامشى] *(ra:mişi:) {OsT} is.* Çalgıcı.

ramp, [Fr. rampe] *is. tiy.* Sahne zemininde seyirci tarafında sağdan sola doğru yüksekçe düzenlenmiş kısım. ♦ **ramp ışığına çıkmak,** *Sahnede oynamak.*|| **ramp ışıkları,** *Sahneyi aydınlatmak için rampın iç kısmında yakılan ışıklar.*

rampa, [İt. rampa] *(ra'mpa) is.* **1.** Farklı yükseklikteki iki yüzeyi birbirine bağlayan eğik düzlem. **2.** Yolun yokuş kısmı. **3.** Bir araca yük yüklemeyi kolaylaştırmak üzere araç ile yol arasına konulan eğik düzlemli kalas vb. levha. **4.** *dnz.* Gemilerin yanaşmasına uygun olmayan kıyılarda gemi ile kara arasındaki bağlantıyı sağlayan duba, sal vb. **5.** Füze, roket, güdümlü mermi ve bazı hava taşıtlarını fırlatmayı sağlayan eğik düzlemden meydana gelmiş destek. **6.** Kalas veya takozları uçlarından birbirine bağlamak için kullanılan uçları sivri ve eğri metal kanca.♦ **rampa aşağı,** *Yokuşun başından aşağıya doğru.*|| **rampa baltası,** *Rampacıların kullandığı iki tarafı keskin kısa saplı balta.*|| **rampa etmek,** *1. dnz. Bir tekneyi iskele veya başka bir tekneye yanaştırma. 2. argo. Davet edilmeksizin pişkin bir şekilde içki sofrasına oturmak*|| **rampa manevrası,** *Gemiyi düşman gemisi ile borda bordaya getirmek için yapılan manevra.*|| **rampaya vurmak,** *Aracı yokuş yukarı sürmek.*|| **rampa yukarı,** *Bir yokuşun alt ucundan tepeye doğru.*

rampacı, [rampa-cı] *is.* **1.** Rampa rampaya yapılan eski savaşlarda düşman gemisinden gelecek savaşçılara karşı koymakla görevli asker. **2.** *dnz.* Rampa manevrası sırasında aborda kancalarını kullanan asker.

rampalama, [rampa-la-ma] *is.* Rampalamak eylemi.

rampalamak, [rampa-la-mak] *gçsz. f. [-r] [-l(ı)-yor] dnz.* (Gemi için) bir başka gemiye bordadan yanaşmak; rampa etmek.

rampalı, [rampa-lı] *sf.* **1.** Rampası olan; yokuşu olan. **2.** (Belirten nitelikte) rampası olan.

rampas, [? rampas / ramas] *{ağız} is.* → ramas[2]. [DS]

ramt, [Ar. ramṭ رمط] *{OsT} is.* Ayıplama.

-ran, [Far. rānden *(sürmek)* > -rān ران-] *(ra:n) {OsT} ek.* Farsça kelimelerden süren; sürücü anlamında birleşik sıfatlar yapan son ek.

ran, [Far. rān ران] *(ra:n) {OsT} is. anat.* Uyluk.

ra'na, [Ar. raʿn > erʿan > raʿnā رعنا] *(rana:) {OsT} sf.* **1.** Düşüncesizce konuşan kadın. **2.** Çok güzel; hoş; latif. **3.** *zf* Pek iyi; âla.

randa, [İt. randa] *(ra'nda) is. dnz.* Yelkenli gemilerde, en geride bulunan düzensiz yamuk biçimindeki yelken.

randevu, [Fr. rendez vous] *is.* **1.** Aynı yer ve saatte bir yerde olmak üzere karar veren kişiler arasındaki buluşma. **2.** Kişiler arasında aynı yer ve saatte buluşmak üzere yapılan sözleşme. **3.** Buluşma yeri; buluşulacak yer. ♦ **randevu almak,** *Belli bir yer ve zamanda buluşmak üzere birisinden söz almak.*|| **randevu evi,** *Bir patron tarafından yönetilen ve gizli fuhuş yapan kadın ve erkeklerin buluştuğu yer.*|| **randevusu olmak,** *Biri ile bir yerde belli bir zamanda buluşmak üzere verilmiş sözü olmak.*|| **randevu vermek,** *Kendisi ile buluşmak isteyen birisine buluşma yer ve zamanını bildirmek.*

randevucu, [randevu-cu] *is.* Randevu evi işleten kişi.

randevuculuk,-ğu [randevu-cu-luk] *is.* Randevucunun yaptığı iş.

randevulaşma, [randevu-la-ş-ma] *is.* Randevulaşmak eylemi.

randevulaşmak, [randevu-la-ş-mak] *işteş. f. [-ır]* Belli bir yerde ve saatte bir yerde buluşmak üzere sözleşmek.

randıman, [Fr. rendement] *is.* Verim.

randımanlı, [randıman-lı] *sf.* Verimli.

randımansız, [randıman-sız] *sf.* Verimsiz.

rani, [Sansk. rāni] *(ra:ni) is.* Hindistan'da kraliçe veya prenses; racanın karısı.

ranin, [Far. rānīn رانين] *(ra:ni:n) {OsT} is.* **1.** Şalvar. **2.** Pantolon. **3.** Don.

rank, [Fr. rang] *is. istk.* **1.** Sıra; dizi. **2.** Elemanları belirli bir sıraya göre dizilmiş bir kümedeki konum ya da yer.

rant, [Fr. rente] *is.* Bir işe yatırılan paranın veya kiraya verilmiş tarlanın getirdiği gelir. ♦ **rant benzeri,** *İstemin, dolayısıyla fiyatların ansızın artması sonucunda elde edilen kazanç.*

rantabilite, [Fr. rentabilité] *is.* **1.** Belli bir süre içinde kullanılan ana mal ile aynı süre içinde elde edilen safi kâr arasındaki oran; verimlilik. **2.** Rantabl olanın niteliği; verimlilik. **3.** Yatırılan bir para veya diğer tür sermayenin para olarak belli bir sonuç doğurma özelliği; verimlilik. ♦ **rantabilite eşiği,** *Bir işletmenin etkinlik hacminin kâr getirmeye başladığı nokta.*|| **rantabilite oranı,** *Bir işletmenin kârı ile yatırılan sermaye arasındaki oran.*

rantabl, [Far. rentable] *sf.* Tatminkâr bir gelir sağlayan; kâr getiren; gelir getiren; gelirli; verimli; getirimli.

rantçı, [rant-çı] *is.* Rant işleriyle uğraşan kimse.

rantçılık, -ğı [rant-çı-lık] *is.* Rantçının yaptığı iş.

rantiye, [Fr. rentier] *is.* Herhangi bir meslekî faaliyette bulunmaksızın, bankada bulunan parasının faizi, elinde bulunan hisse senedi, tahvil vb. değerli kâğıtların geliri veya sahibi bulunduğu mülkün kira vb. geliriyle geçinen kimse.

rantiyeci, [rantiye-ci] *is.* Rantçı.

rantiyecilik, -ği [rantiye-ci-lik] *is.* Rantçılık.

ranza, [İt. rancio] *(ra'nza) is.* **1.** Gemilerde, tayfala-

rın yatak odası. **2.** Yatılı okul, kışla ve gemi gibi yerlerde yerden tasarruf amacıyla üst üstü kurulmuş karyola ve yatak.

rap[1], [rap *(yans.)*] *ünl.* Ayak seslerini anlatan kök. [Zülfikar] *rap rap, rap-ıl-tı* ⊞ **rap diye durmak,** *Birdenbire durmak.*|| **rap rap,** *Uygun adım yürüyen bir askerî birliğin ayaklarından çıkan ses.*

rap[2], [İng. rap *(sille; tokat)*] *(rep) is.* Ritmi vurmalı çalgılarla vurgulanan, hızlı tempoda müzik eşliğinde, sözlerin özel bir vurguyla söylenmesine dayanan müzik türü.

rapata, [Slav. lòpata] *{ağız} is.* → rabata. [DS]

rapçat, [Gencek. rabcat] *{eT} is.* Angarya; beyin halkın gölüklerini alıp üzerine yük yükletmesi. [DLT]

rapel, [Fr. rappel] *is. spor.* **1.** İkili halat yardımı ile çok sarp yamaçtan veya dik bir çıkıntı yapan kayadan inme tekniği. **2.** *tıp.* Bir aşı yapıldıktan belli bir süre sonra yapılan, bağışıklığı artırmayı sağlayan uygun dozdaki ikinci aşı.

rapor[1], [Fr. rapport] *is.* **1.** Bir olay, durum, iş, tasarı veya öneri için yapılan gözlemleri, inceleme ve araştırmaları içeren yazı. **2.** Bir hekim veya sağlık kurulu tarafından, yapılan muayene sonunda hazırlanan, ilgilinin sağlık durumu, dinlenmesi veya tedavi görmesi gereken süre, tedavi şekli, alması gereken ilaçları belirten yazılı belge. ⊞ **rapor almak,** *Sağlıkla ilgili bir engeli dolayısıyla okula veya işe gitmemeye dayanak olacak belgeyi sağlık kuruluşu veya bir hekimden almak.*|| **rapor vermek,** *Yapılan inceleme veya gözlem sonuçlarını ilgili makama yazılı olarak sunmak.*

rapor[2], [Fr. rapport] *is.* Dokumacılıkta ilk dört çözgü ipliğinin, dört atkı atımından sonra oluşturduğu örgü yapısının, kumaş yüzeyinde aynı biçimde tekrarlanan en küçük birimi. ⊞ **rapor halı,** *Serpme motifli halı.*

raporcu, [rapor-cu] *is.* **1.** Rapor veren kimse. **2.** Rapor yazan kimse; raportör.

raporlama, [rapor-la-ma] *is.* **1.** Raporlamak eylemi. **2.** Bir dokuma desenini belli bir düzen içinde kumaş üzerinde uygulama.

raporlamak, [rapor-la-mak] *gçl. f.* **1.** Yapılan inceleme ve araştırmayı bir rapora bağlamak; hakkında rapor düzenlemek. **2.** Bir dokuma desenini kendi aralarında bağ kurarak bir kompozisyon ve düzen oluşturmak.

raporlu, [rapor-lu] *sf.* Sağlık açısından işe veya okula gelmesine engeli bulunduğuna dair hekimden rapor almış bulunan; raporu bulunan.

raporto, [İt. rapporto راپورتو] *is.* Rapor.

raportör, [Fr. rapporteur] *is.* **1.** Bir konu ile ilgili araştırma ve inceleme yaparak ilgili kişi veya kurula sunulmak üzere rapor hazırlayan kimse; sözcü. **2.** İletki.

raportörlük,-ğü [raportör-lük] *is.* Sözcülük.

rappadak, [rap *(yans.)* > rap(p)-adak] *(ra'ppadak) zf.* Beklenmedik bir anda; ansızın.

rapsodi, [Yun. rhapsodia *(doğaçlama methiye)* > Fr. rhapsodie] *is.* **1.** Homeros'un şiirlerinden birini işleyen şarkı. **2.** *ed.* İlk Çağ Yunanistan'ında epik bir şiirin okunması. **3.** Kısa bir tema üzerine yazılmış epik şiir. **4.** Bilinen bir millî ya da bölgesel müzikten alınan temalarla zenginleştirilmiş doğaçlama müzik parçası.

rapsodik, -ği [Fr. rhapsodique] *sf.* **1.** Rapsodi ile ilgili olan. **2.** Rapsodi niteliği taşıyan.

rapt, [Ar. rabṭ ربط] *{OsT} is.* → rabıt.

rapten, [Ar. rabṭ > rabṭan ربطاً] *(ra'bten) {OsT} zf.* Bağlı olarak; bağlanmış vaziyette; ilişik olarak.

raptetme, [Ar. rabṭ + T. et-me ربط ايتمه] *{OsT} is.* Raptetmek eylemi.

raptetmek, [Ar. rabṭ + T. et-mek ربط ايتمك] *{OsT} gçl. f. [-(d)-er] [-(d)i-yor]* Bir şeyi bir yere tutturmak; iliştirmek.

raptiye, [Ar. rabṭ > rabṭiyye ربطيه] *is.* Kâğıt ve karton gibi şeyleri bir yere tutturmakta kullanılan düz ve geniş başlı küçük çivi.

raptiyeleme, [raptiye-le-me] *is.* Raptiyelemek eylemi.

raptiyelemek, [raptiye-le-mek] *gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* Raptiye ile tutturmak.

raptiyelenme, [raptiye-le-n-me / raptiye-len-me] *is.* Raptiyelenmek eylemi.

raptiyelenmek, [raptiye-le-n-mek] *edil. f. [-ir]* **1.** Raptiye ile tutturulmak. **2.** *dönşl. f.* Raptiye sahibi olmak; raptiye edinmek.

ras, [Far. rās راس] *(ra:s) {OsT} is.* Yol.

rasad, [Ar. raṣad رصد] *{OsT} is.* → rasat.

rasada, [? rasada] *{ağız} is.* Yeni olgunlaşmaya başlayan tahıl veya meyve. [DS]

rasadgâh, [Ar. raṣad + Far. gāh رصدگاه] *(rasadgâ:h) {OsT} is.* **1.** Gözetleme yeri; pusu yeri. **2.** Gözlem evi; rasathane.

rasadhane, [Ar. raṣad + Far. ḫāne رصدخانه] *(rasadha:ne) {OsT} is.* → rasathane.

rasadî, [Ar. raṣadī / raṣadiyye رصدى / رصديه] *(rasadi:) {OsT} is.* Gözlemle ilgili.

rasaf, [Ar. raṣaf / raṣafe رصف / رصفه] *{OsT} is.* **1.** Taş döşenmiş kaldırım. **2.** Kaldırım taşı.

rasafet, [Ar. raṣāfet رصافت] *(rasa:fet) {OsT} is.* Sağlamlık; dayanıklılık.

rasafi, [Ar. raṣafī رصفى] *(nasafi:) {OsT} is.* Canlı hücrelerden meydana gelmiş doku.

rasanet, [Ar. raṣānet رصانت] *(rasa:net) {OsT}* Dayanıklı olma; metanet; sağlamlık.
rasanetli, [rasanet-li] *(rasa:netli) sf.* Dayanıklı; sağlam.
rasas, [Ar. raṣṣ *(vernikleme)* > raṣāṣ رصاص] *(rasa:s) {OsT} is.* **1.** Kurşun. **2.** Kalay. ⧉ **rasās-ı ebyāz,** *{OsT} Beyaz kalay.*|| **rasās-ı müzāb,** *{OsT} Ergitilmiş kalay.*
rasasi, [Ar. raṣāṣ > raṣāṣī رصاصى] *(rasa:si:) {OsT} sf.* **1.** Kurşun renginde olan; kurşuni. **2.** *is.* Kalaycı; kalay yapan kimse.
rasat[1], -dı [Ar. raṣad رصد] *{OsT} is.* **1.** Gözleme; bekleme. **2.** Pusu kurma. **3.** Gök cisimlerini gözleme; gözlem.
rasat[2], [? rasat] *{ağız} is.* Fide. [DS]
rasat[3], [? rasat] *{ağız} is.* **1.** Sıra. **2.** Elverişli zaman; uygun zaman. [DS] ⧉ **rasat olmak,** *{ağız} (Meyve için) olgunlaşmak; ermek.* [DS]
rasatçı, [rasat-çı] *is.* Gözlemci.
rasathane, [Ar. raṣad + Far. ḫāne رصدخانه] *(rasatha:ne) {OsT} is.* Gök ve meteoroloji olaylarını gözlemlemek için uygun biçimde yapılmış ve donatılmış yapı; gözlem evi; observatuvar.
rasemik, -ği [Lat. racemus *(üzüm salkımı)* > Fr. racémique] *is.* **1.** Optik özellikleri birbirinin karşıtı iki maddenin eşit moleküllerle karışımından meydana gelmiş ve polarılmış ışığı etkilemeyen madde. **2.** Bu özelliği gösteren tartarik asit.
rasemikleşme, [rasemik-le-ş-me] *is.* Bazı etkiler altında optik etken bir maddenin rasemik durum alması.
rasf, [Ar. raṣf رصف] *{OsT} is.* **1.** Kaldırım döşeme. **2.** Kaldırım döşenme; kaldırımlanma.
rasgele, [Far. rāst + T. gel-e] *sf.* → rastgele.
rasgeliş, [Far. rāst + T. gel-iş] *sf.* → rastgeliş.
rasgelmek, [Far. rāst + T. gel-mek] *gçsz. f, [-ir]* → rast gelmek.
rasıd, [Ar. raṣad > rāṣıd راصد] *(ra:sıd) {OsT} is.* **1.** Gözleyen. **2.** Gözcü; nöbetçi. **3.** Gökcisimlerini gözleyen kimse; gözleyici.
rasıdan, [Ar. rāṣıd > rāṣıdān راصدان] *(ra:sıda:n) {OsT} is.* **1.** Rasat yapanlar; gözetleyiciler. **2.** Gözetleyenler.
rasi, [Ar. rasā / resā > rāsī راسى] *(ra:si:) {OsT} sf.* **1.** Sabit duran; kımıldamadan duran. **2.** (Gemi için) demir atmış.
rasık, -ğı [Far. rāsuḫt => rasık] *{ağız} is.* Rastık hastalığı. [DS]
raslık, -ğı [Far. rāsuḫt => raslık] *{ağız} is.* Rastık hastalığı. [DS]
rasia, [Ar. reṣāʿ *(süsleme)* > raṣīʿa رصيعه] *(rasi:a, s kalın söylenir) {OsT} is.* **1.** Süs için çakılmış metal çivi. **2.** Metal çivilerle yapılmış süs. **3.** Kabara.
rasib, [Ar. rüsüb > rāsib / rāsibe راسب / راسبه] *(ra:sib) {OsT} sf.* **1.** Tortu olarak dibe çöken; tortulaşan. **2.** *is.* Bir sıvının dibe çökmüş olan tortusu; tortu.
rasif, [Ar. raṣef > raṣīf رصيف] *(rasi:f, s kalın söylenir) {OsT} sf.* **1.** Sağlam; dayanıklı. **2.** *is.* Denizde, su yüzeyine çıkmış kaya. **3.** Taş rıhtım. **4.** Taş temel.
rasife, [Ar. raṣīfe رصيفه] *(rasi:fe) {OsT} is.* Deniz içine yapılan set; rıhtım.
rasih, [Ar. rüsüḫ > rāsiḫ / rāsiḫa راسخ / راسخه] *(ra:sih, h kalın söylenir) {OsT} sf.* **1.** Kuvvetli; sağlam; esaslı. **2.** Bir bilimsel alanda özellikle dinî konularda çok derinlemesine bilgi sahibi olan. ⧉ **rāsihdem,** *{OsT} Sağlam nefesli; sözünde duran.*
rasihîn, [Ar. rāsiḫ > rāsiḫīn راسخين] *(ra:sihi:n, h kalın söylenir) {OsT} is.* **1.** Kuvvetli ve sağlam olanlar. **2.** Din bilginleri.
rasihun, [Ar. rāsiḫ > rāsiḫūn راسخون] *(ra:sihu:n, h kalın söylenir) {OsT} is.* → rasihîn.
rasim, [Ar. resm > rāsim / rāsime راسم / راسمه] *(ra:sim) {OsT} sf.* Resim yapan.
rasime, [Ar. resm > rāsime راسمه] *(ra:sime) {OsT} is.* **1.** Töre; gelenek. **2.** Tören; merasim.
rasin, [Ar. raṣānet > raṣīn رصين] *(rasi:n) {OsT} sf.* Dayanıklı; sağlam.
rasist, [Fr. raciste] *is.* Irkçı.
rasiye, [Ar. resā > rāsiye *(hareketsiz)* راسيه] *(ra:siye {OsT}) is.* Büyük dağ.
rasizm, [Fr. racisme] *is.* Irkçılık.
raslamak, [Far. rāst > T. rast-la-mak] *gçsz. f. [-r] [-l(ı)-yor]* → rastlamak.
raspa, [İt. raspa] *(ra'spa) is.* **1.** Yüzey kazımakta kullanılan, ucu sert ve yassı metalden yapılma saplı el aleti. **2.** *dnz.* Güverte ve karina gibi yerleri kazımakta kullanılan bir sapa takılı üçgen biçiminde kenarları keskin el aleti. **3.** Kunduracıların ayakkabı köselelerinin kenarlarını ve ağaç çivilerin başlarını düzlemekte kullandıkları el aleti. **4.** İşlenmiş yüzeylerdeki pürüzleri gidermekte kullanılan işlenmiş ve su verilmiş çelikten yapılma, kenarları hafifçe yuvarlatılmış el aleti. **5.** *argo.* Aşırı yemek yemek. ⧉ **raspa etmek,** *Raspa ile pürüzlerini almak; raspalamak.*|| **raspa taşı,** *dnz. Güverte ve ahşap kısımları temizlemeye yarayan süngerimsi yumuşak taş.*
raspacı, [raspa-cı] *sf. argo.* Aşırı yemek yiyen; obur.
raspalama, [raspa-la-ma] *is.* Raspalamak eylemi.

raspalamak, [raspa-la-mak] *gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Çeşitli alanlarda, kullanılacak olan bir yüzeyin pürüzlerini raspa ile giderip düzleştirmek; raspa etmek.

raspalanma, [raspa-la-n-ma / raspa-lan-ma] *is.* Raspalanmak eylemi.

raspalanmak, [raspa-la-n-mak] *edil. f. [-ır]* **1.** Raspa ile düzeltilmek; raspa uygulanmak; raspalamak eylemine konu olmak. **2.** [raspa-lan-mak] *gçsz. f.* Raspa sahibi olmak; raspa edinmek.

rassa, -a'ı [Ar. raşşaʿ رصع] *{OsT} is.* Nokta koyma; noktalama; noktalı yapma; benekli hâle getirme.

rassad, [Ar. raṣad > raṣṣād رصاد] *(rassa:d) {OsT} sf.* **1.** Rasat yapan; gözleyen. **2.** Gözetleyen; gözetleyici.

rassas, [Ar. raṣṣ > raṣṣāṣ رصاص] *(rassa:s) {OsT} is.* Kalaycı.

rast[1]**,** [Far. rāst راست] *{OsT} sf.* **1.** Doğru; düz. **2.** (Yan olarak) sağ. **3.** *is.* Doğruluk; dürüstlük. **4.** Doğru söz. **5.** Doğru ve güvenilir adam. **6.** Uygunluk. **7.** *müz.* Klasik Türk müziğinde orta sekizlide 15. (sol) perde. **8.** *müz.* Türk müziğinin basit makamlarından biri. ⧉ **rāst-bîn,** *{OsT} Doğruyu gören.*|| **rāst-gû,** *{OsT} Her zaman doğru söyleyen.*|| **rāst-gûyan,** *{OsT} Doğru sözlüler; dürüstler.*|| **rāst-gûyî,** *{OsT} Doğru sözlülük; dürüstlük.*|| **rāst-kâr,** *{OsT} Doğru iş gören; güvenilir; dürüst.*

rast[2]**,** [Far. rāst راست] *{OsT} is.* **1.** Rastlama; tesadüf. **2.** Uygunluk; başarı. ⧉ **Rast gele!.** *(Ava ve balığa çıkanlar için) "işiniz istediğiniz gibi gitsin." anlamında iyi dilek sözü.*|| **rast gelinmek,** *Karşılaşmak; rast gelmek.*|| **rast gelmek,** *1. Ummadığı hâlde karşılaşmak; tesadüf etmek; rastlamak. 2. İsabet etmek; hedefini bulmak; değmek; ulaşmak. 3. Payına düşmek.*|| **rast getirmek,** *1. Aranan bir kimseyi veya değerli bir şeyi umulmadık bir yer ve zamanda bulmak; tesadüf etmek. 2. Bir kolayını bulmak. 3. Kollamak. 4. İsabet etmesini sağlamak; rast gelmesini sağlamak; ulaşmasını sağlamak. 5. (Allah için) başarılı kılmak; işleri birbirine uygun getirmek.* || **rast gitmek,** *Uygun gitmek; istenildiği gibi olmak; denk ve uygun düşmek; istenilen yönde gelişmek.*

rastan, [Far. rāst-ān راستان] *(ra:sta:n) {OsT} is.* **1.** Doğru ve dürüst kimseler. **2.** Haklı olanlar.

rastani, [Fr. rastānī راستانى] *(rasta:ni:) {OsT} is.* **1.** Dürüst kimseler. **2.** Haklılar; doğrular.

rastgele [Far. rāst + T. gel-e] *sf.* **1.** Herhangi bir; gelişigüzel. **2.** *zf.* Seçmeden; önüne ne gelirse; gelişigüzel; lalettayin. **3.** *ünl.* *"İşiniz rast gitsin."* anlamında iyi dilek sözü. ⧉ **rastgele erişimli bellek,** *İçeriği okunabilen, isteğe göre değiştirilebilen ya da silinebilen bellek; RAM.*

rastgeliş, [Far. rāst + T. gel-iş] *is.* → rast geliş.

rastgerdaniye, [Far. rāst-gerdāniyye راست گردانیه] *{OsT} is. müz.* Eski bir Türk müziği makamı.

rastgeveşt, [Far. rāst-geveşt راست گوشت] *{OsT} is. müz.* Eski bir Türk müziği makamı.

rastık,-ğı [Far. rāsuḫt راسخت] *is.* **1.** Kadınların saç ve kaşlarını boyamakta kullandıkları antimon tozundan yapılma siyah makyaj boyası. **2.** Bazı bazitli mantarların yol açtığı, tane içlerinin kuruma benzer bir toza dönüşmesine yola açan ekin hastalığı; sürme. ⧉ **rastık çekmek,** *Kaşlarını rastık ile boyamak.*|| **rastık mürekkep,** *Sabit siyah mürekkep.*|| **rastık taşı,** *Halk arasında antimona verilen ad.*

rastıklı, [rastık-lı] *sf.* (Kaş veya saç için) rastık sürülmüş olan.

rasti, [Far. rāst > rāstī راستى] *(ra:sti:) {OsT} is.* **1.** Doğruluk; dürüstlük. **2.** Haklı oluş. **3.** Gerçeklik.

rastkürdi, [Far. rāst-kürdī راست كردى] *(ra:stkürdi:) {OsT} is. müz.* Klasik Türk müziğinden birleşik bir makam.

rastlama, [rast-la-ma] *is.* Rastlamak eylemi.

rastlamak, [rast-la-mak] *gçsz. f. [-r] [-l(ı)-yor]* **1.** (Biri veya bir şey için) karşılaşmak; görmek; tesadüf etmek. **2.** (Biri ile) bir yerde tanışmış olmak. **3.** Bir iş veya çalışma sırasında bulmak, karşılaşmak; tesadüf etmek. **4.** İsabet etmek; değmek; hedef olarak bulmak; çarpmak. **5.** Bir şey ile aynı yer veya hizaya denk gelmek.

rastlanma [rast-la-n-ma] *is.* Rastlanmak eylemi.

rastlanmak, [rast-la-n-mak] *edil. f. [-ır]* Rast gelinmek; tesadüf edilmek; karşılaşılmak.

rastlantı, [rast-la-n-tı] *is.* **1.** Belli bir kurala, sebebe, bilgiye, isteğe dayanmaksızın oluveren; tesadüf; denk gelme. **2.** *fel.* Olasılıklar hesabıyla ortadan kaldırılamayan belirsizlik. **3.** Önceden kestirilemeyen, beklenilmeyen ve açıklaması yapılamayan bir olayın ortaya çıkışı. ⧉ (bir) **rastlantı eseri olarak,** *Tamamen istek ve irade dışında olarak; olağanüstü durumların bir araya gelmesiyle.*|| **rastlantı sonucu,** *Beklenmedik; tesadüfen.*

rastlantıcılık, -ğı [rast-la-n-tı-cı-lık] *is. fel.* Olayları ve olayların birbirini izlemelerini rastlantıya bağlayan öğreti.

rastlantılı, [rast-la-n-tı-lı] *sf.* Rastlantıya dayanan; rastlantısı olan.

rastlantısal, [rast-la-n-tı-sal] *sf.* Rastlantı sonucu olan; tesadüfi. ⧉ **rastlantısal örnekleme,** *Ana kütle ögelerinden her birinin örneklemede yer alma olasılığı aynı olacak biçimde bir örnekleme oluşturması.*|| **rastlantısal yapıt,** *ed. Bazı ögeleri rastlantıya bırakılarak kaleme alınan eser.*

rastlaşma, [rast-la-ş-ma] *is.* Rastlaşmak eylemi.

rastlaşmak, [rast-la-ş-mak] *işteş f. [-ır]* Karşılıklı olarak birbirine rastlamak.

rastlatma, [rast-la-t-ma] *is.* Rastlatmak eylemi.

rastlatmak, [rast-la-t-mak] *gçl. f. [-ır]* Rastlamasını sağlamak; tesadüf ettirmek.

rastlayış, [rast-la-y-ış] *is.* Rastlamak eylemi veya biçimi.

rastmahur, [Far. rāst-māhūr راست ماهور] *(ra:stma:hu:r) {OsT} is. müz.* Rast ve mahur makamının birleşmesiyle meydana getirilmiş bir klasik Türk müziği makamı.

rastmaye, [Far. rāst-māye راست مايه] *(ra:stma:ye) {OsT} is. müz.* Rast, uşşak ve segâh makamlarının birleşmesiyle meydana getirilmiş bir klasik Türk müziği makamı.

rastnevruz, [Far. rāst-nevrūz راست نوروز] *(ra:stnevru:z) {OsT} is. müz.* Eski bir klasik Türk müziği makamı.

rastselmek, [Far. rāst-selmek راست سلمك] *(ra:stselmek) {OsT} is. müz.* Eski bir klasik Türk müziği makamı.

rastşehnaz, [Far. rāst-şehnāz راست شهناز] *(ra:stşehna:z) {OsT} is. müz.* Eski bir klasik Türk müziği makamı.

rasuht, [Far. rāsuḫt / rāsūḫt راسخت / راسوخت] *(ra:suht / ra:su:ht) {OsT} is.* Bakırdan elde edilen bir tür siyah madde; rastık.

rasyon, [Lat. ratio *(tam)* > Fr. ration] *is.* Bir hayvana günlük enerji ihtiyacını karşılamak amacıyla bir gün içinde verilmesi gereken besinlerin çeşidi ve miktarı.

rasyonalist, [Fr. rationaliste] *sf.* Akılcı; usçu.

rasyonalite, [Fr. rationalité] *is.* Akla uygunluk, aklîlik, ussallık.

rasyonalizasyon, [Fr. nationalisation] *is.* Bir kuruluş veya işletmede, üretimi artırmak, maliyetleri en aza indirmek ve ürün kalitesini yükseltmek için alınan verimliliği yükseltici önlemlerin tümü.

rasyonalizm, [Fr. rationalisme] *is.* **1.** Var olan hiçbir şeyin, insan aklına aykırı bir açıklaması olamayacağını savunan öğreti; akılcılık. **2.** Yalnız akılla kavranabilir ve akla uygun olan durum ve olguları kabul eden kişinin tutumu; akılcılık. **3.** *fel.* Evrendeki olayların, insan için anlaşılabilir olan bir nedenler ve yasalar bütününe dayalı olduğunu savunan öğreti; akılcılık.

rasyonel, [Fr. rationnel] *is.* **1.** Akla, mantığa, sağduyuya dayanan; ölçülü; hesaplı; ussal. **2.** Oransal. ⊡ **rasyonel sayı,** *mat. Rasyonel sayılar kümesinin elemanı; tam ve kesirli sayılar.*

rasyonelleştirme, [rasyonel-leş-tir-me] *is.* Rasyonel duruma getirme.

rasyonelleştirmek, [rasyonel-leş-tir-mek] *gçl. f. [-ir]* Rasyonel duruma getirmek.

ra'şan, [Ar. raʿşe > raʿşān رعشان] *(ra-şa:n) {OsT} sf.* Titreyen; titrek.

ra'şe, [Ar. raʿşe رعشه] *{OsT} is.* Titreyiş; titreme; ürperiş. ⊡ **rā'şe-āver,** *{OsT} Titreten; titretici.*|| **rā'şe-dār,** *{OsT} Titreyen; ürkmüş.*|| **rā'şe-dest,** *El titremesi.*|| **rā'şe-nāk,** *{OsT} Titreyen; titrek.*|| **rā'şe-ver,** *{OsT} Titretici.*

raşelenme, [raşe-le-n-me] *is.* Raşelenmek eylemi.

raşelenmek, [raşe-le-n-mek] *gçsz. f. [-ir]* Titremek; ürpermek.

raşi, [Ar. rüşvet > rāşī راشى] *(ra:şi:) {OsT} sf.* Rüşvet veren.

raşialji, [Yun. rakhis *(omurga)* + algos *(ağrı)* > Fr. rachialgie] *is.* Omurganın herhangi bir noktasındaki ağrı.

raşianestezi, [Fr. rachianesthésie] *is.* Omurga içine anestezik madde şırınga etme yöntemi ve tekniği.

raşid, [Ar. rüşd > rāşid / rāşide راشد / راشده] *(ra:şid) {OsT} sf.* → raşit.

raşidîn, [Ar. rāşid > rāşidīn راشدين] *(ra:şidi:n) {OsT} is.* **1.** Akıllı ve olgun kimseler. **2.** Doğru yolda gidenler. **3.** Hak dinini kabul etmiş olan kimseler.

raşidun, [Ar. rāşid > rāşidūn راشدون] *(ra:şidu:n) {OsT} is.* → raşidîn.

raşit, -di [Ar. rüşd > rāşid راشد] *(ra:şid) {OsT} sf.* **1.** (Kişi için) olgun; akıllı; erişkin. **2.** Doğru yola giden. **3.** Hak dinini kabul etmiş olan.

raşitik, -ği [Fr. rachitique] *sf.* **1.** Raşitizmle ilgili. **2.** Raşitizme tutulmuş.

raşitizm, [Fr. rachitisme] *is. tıp.* D vitamini eksikliğine bağlı olarak kalsiyum ve fosfor metabolizmasındaki bir aksaklıktan ileri gelen ve çocuklarda kol ve bacak kemiklerinde şekil bozukluğuna sebep olan kemik hastalığı.

raşitom, [Yun. rakhis *(omurga)* + tome *(kesmek)* > Fr. rachitome] *is.* Omurga ameliyatlarında kullanılan bir alet.

raşkın, [Far. arakçīn] *{ağız} is.* Çevresi işlemeli kadife takke. [DS]

rat, [Ar. rāḥat => rāt] *(ra:t) is. {ağız}* Rahat. [DS]

ratabet, [Ar. raṭb > raṭābet رطابت] *(rata:bet) {OsT} is.* Yaşlık; nem; rutubet.

ratanet, [Ar. raṭānet رطانت] *(rata:net) {OsT} is.* Arapça dışında bir dille konuşma.

ratanya, [Peru-Keçuva d. ratani *(toprağın altında uzanan bitki)* > Lat. ratanhia] *(ra'tanya) is. bot.* Karabuğdaygillerden, içinde tanen bulunan, kökü ishal kesici ve peklik verici olarak kullanılan, basit

yapraklı, Amerika'da yetişen bir ağaççık, *(Krameria triandra)*.

ratb, [Ar. raṭb / raṭbe رطب / رطبه] *{OsT}* *sf.* **1.** (Bitki için) taze; yeşil. **2.** *mecaz.* Yumuşak; ılımlı. **3.** Doğru ve yanlış demeden ağza geleni söyleme. ⧉ **ratbü'l-lisān,** *{OsT} Yumuşak söyleyen; yumuşak sözlü.*|| **ratb ü yābis,** *{OsT} 1. Kuru ve yaş. 2. Yerli yersiz söz.*

ratbe, [Ar. raṭb > raṭbe رطبه] *{OsT} is.* **1.** Genç ve güzel sevgili. **2.** *bot.* Yonca.

rate[1], [Alm. ratte] *is.* **1.** *zool.* Büyük fare. **2.** *mecaz.* Yaşlı ve verimsiz kimse.

rate[2], [Fr. raté] *is.* Yeteneksizliği veya başka sebepler yüzünden mesleğinde başarıya ulaşamamış kimse.

ratıb, [Ar. ruṭūbet => rātib راطب] *(ra:tıb, t kalın söylenir) {OsT} sf.* **1.** Rutubetli; ıslak; nemli. **2.** Taze; yeşil.

ratık, [Ar. retḳ > rātıḳ راطق] *(ra:tık) {OsT} sf.* Yırtık tamircisi; bir yırtığı onaran.

ratib[1], [Ar. raṭb > raṭīb] *(rati:b, t kalın söylenir) {OsT} sf.* **1.** Rutubetli; ıslak; nemli. **2.** Taze; yeşil. **3.** (Yiyecek için) günlük olarak ayrılmış.

ratib[2], [Ar. reteb > rātib راتب] *(ra:tib) {OsT} sf.* **1.** Sıralayan; tertip eden. **2.** Sağlam; sabit; yerleşmiş.

ratibe, [Ar. reteb > rātib > rātibe راتبه] *(ra:tibe) {OsT} is.* **1.** Maaş; aylık. **2.** Tayin; vazife. ⧉ **rātibe-h[v]ār,** *{OsT} Maaş alan.*

ratin, [Ar. rātīn راتين] *(ra:ti:n) {OsT} is.* Çam sakızı; çam reçinesi.

ratinaj, [Fr. ratine *(kıvırcık)* > ratinage] *is.* Tekstilde, yünlü kumaşların havlarına kıvırcık görünümü vermek için uygulanan işlem.

ratine, [Fr. ratiner] *is. tekst.* Kıvırcıklaştırma.

ratinec, [Ar. rātīnec راتينج] *(ra:ti:nec) {OsT} is.* Çam sakızı; reçine.

ratineciyat, [Ar. rātinec > rātīneciyyāt راتينجيات] *(ra:tineciyya:t) {OsT} is.* Reçine türü şeyler.

ratineciye, [Ar. rātīnec > rātīneciyye راتينجيه] *(ra:ti:neciye) {OsT} is. bot.* Sakızlı ağaçlar türü.

rating, [İng. rating] *(reyting) is.* **1.** *dnz.* Yat sınıflamasına yarayan ölçü; sınıflandırma; takdir. **2.** Ülkenin ya da kuruluşların ödeme gücünü değerlendirmek amacıyla yapılan inceleme ve çözümlemelerin tümü. **3.** Kitle iletişim araçlarında izleme durumu; değerlendirme; takdir; reyting.

ratio, [Lat. ratio > İng. ratio] *(reyşio) is.* **1.** Hesap; tahmin. **2.** Bir işletmenin bilançosunda işletmenin yönetim göstergesi olarak kullanılan iki büyüklük arasındaki oran.

ratiyan, [Ar. rātiyān / rātiyāne راتيان / راتيانه] *(ra:tiya:n) {OsT} is.* Çam sakızı; çam reçinesi.

ratiyanec, [Ar. rātiyān > rātiyānec راتيانج] *(ra:tiya:nec) {OsT} is.* Çam sakızı; çam reçinesi.

ratk, -kı [Ar. ratḳ رطق] *{OsT} is.* Yırtığı onarma; yarığı bitiştirme.

ratl, [Ar. rıṭl / raṭl رطل] *{OsT} is.* **1.** Büyük şarap kabı. **2.** Bir litreye yakın sıvı ölçeği. ⧉ **ratl-ı girān,** *{OsT} Büyük, dolu ve ağır kadeh.*

ratna, [Sansk. ratna] *{eT} is.* Cevher; değerli olan her şey ve her madde. [EUTS]

Ratnadivi, [Sans. ratnadivi] *{eT} is.* Budda'nın adı. [EUTS]

Ratnapuşti, [Sans. Ratnapuşti] *{eT} is.* Tanrı adı. [EUTS]

raton, [? raton] *{ağız} is.* Uzun ağaç; sırık. [DS]

ra'uf, [Ar. ra'uf رؤف / رؤوف] *{OsT} sf.* Çok acıyan; esirgeyen; merhamet sahibi.

raunt, -du [İng. round] *is.* Bir boks karşılaşmasındaki devrelerden her birine verilen ad; dönem.

ravan, [? ravan] *{ağız} is.* **1.** Koyuluğu pekmez ile bulama arasında olan pekmez. **2.** Süzme bal. [DS]

ravanda, [? ravanda] *{ağız} is.* Kaynatılmadan güneş ısısıyla yapılan, tadı ekşimsi üzüm pekmezi. [DS]

ravend, [Far. rāvend راوند] *(ra:vend) {OsT} is. bot.* → ravent.

ravendiye, [Far. rāvend => rāvendiyye راونديه] *(ra:vendiye) {OsT} is. bot.* Karabuğdaygiller.

ravent,-di [Far. rāvend راوند] *(ra:vent) {OsT} is. bot.* Karabuğdaygillerden, etli yaprak sapları sebze olarak yenilen, boyu 60 cm'ye varan, çok yıllık otsu bitki, *(Rheum)*.

ravık, -ğı [? ravık] *{ağız} is.* Koku. [DS]

ravi, [Ar. rivāyet > rāvī راوى] *(ra:vi:) {OsT} sf.* **1.** Rivayet eden; anlatan; şiir ve hikâye nakleden kimse. **2.** *is.* Bir hadisi kaynak göstererek nakleden kimse; nakil. ⧉ **rāvî-i hadîs,** *{OsT} isl. Hadis aktaran; hadis rivayet eden.*|| **rāvî-i kıssa,** *{OsT} Hikâye anlatan; olay anlatıcısı.*

ravioli, [İt. ravioli] *(ravio'li) is.* Pişirilmiş hamur üzerine baharatlı kıyma, ıspanak, nane, kekik ve rendelenmiş peynir dökülerek yenen bir tür yemek; pide.

raviyan, [Ar. rāvī > rāviyān راويان] *(ra:viya:n) {OsT} is.* Rivayet edenler; hikâye anlatanlar. ⧉ **rāviyān-ı ahbār,** *{OsT} Haberleri rivayet edenler.*

ravrav, [rav *(yans.)* > rav+rav] *{ağız} sf.* Çok konuşan; başkasına konuşma hakkı tanımayan. [DS]

ravz, [Ar. ravż روض] *{OsT} is.* **1.** Bahçeler. **2.** Ağaçlık, çimenlik yerler; yeşil alanlar.

ravza, [Ar. ravża روضه] *{OsT} is.* **1.** Bol ağaçlı ve çiçekli bahçe. **2.** Cennet. **3.** Azizlerin mezarı. **4.** *müz.* Arapkirli Şükrullah Bey tarafından icat edilmiş olan beş telli bir saz. ⊡ **ravza-i mutahhara,** *{OsT} Hz. Muhammed'in mezarı.*|| **ravza-i rıdvān,** *{OsT} Cennet.*

ravzat, [Ar. [Ar. ravża > ravżat روضات] *(ravza:t) {OsT} is.* Bahçeler.

ra'y, [Ar. raʿy رعى] *{OsT} is.* **1.** Sürüyü otlatma; gütme. **2.** (Sürü için) otlama. **3.** *mecaz.* Teslim olma; tabiiyet altına girme.

-ray, [Ar. reʿy رأى > Far. -rāy راى] *(ra:y) {OsT} son ek.* Sonuna getirildiğ Farsça kelimelere *"düşünce, oy"* anlamı katan birleşik kelimeler türetir; hodrāy *(bildiğinden şaşmaz).*

ra'y, [Ar. reʿy رأى > Far. -rāy راى] *(ra:y) {OsT} is.* **1.** Düşünce fikir. **2.** Oy; rey.

ray[1], [Far. rāy راى] *(ra:y) {OsT} is.* Hint hükümdarlarının unvanı; raca.

ray[2], Far. rāy] *(ra:y {OsT}) is.* Bayrak; sancak.

ray[3], [İng. rail *(çubuk; parmaklık)*] *is.* Demiryollarında, taşıtların çeneli tekerlekleri için yuvarlanma ve yönelme yolu oluşturan profil çelik. ⊡ **raydan çıkmak,** *Düzeni bozulmak; alt üst olmak.*|| **rayına girmek,** *(İş için) düzene girmek; iyi bir duruma gelmek.*|| **rayına oturtmak,** *Bir işi yoluna yöntemine sokmak; düzgün işler duruma getirmek.*

rayat, [Ar. rāyet > rāyāt رايات] *(ra:ya:t) {OsT} is.* Bayraklar; sancaklar.

rayba, [İng. to ream *(deliği genişletmek)* > reamer > rayma > rayba / Alm. reiber] *(ra'yba) is.* Kesici ağızlar yardımı ile bir deliği genişletmeye yarayan çelik araç; pürüz alır.

raybalama, [rayba-la-ma] *is.* Raybalamak eylemi.

raybalamak, [rayba-la-mak] *gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Aşınmadan ileri gelen ovalliği gidermek için bir silindirin içine rayba salarak silindirin çapını büyütmek; rayba salmak; pürüz almak.

raybond, [İng. rail bond] *is.* İki ray parçası arasında düzgün bir elektrik akımı iletimini sağlamak amacıyla kaynakla birleştirilen bağlantı elemanı.

rayegân, [Far. rāye *(yol)* + -gān رايگان] *(ra:yegâ:n) {OsT} sf.* → raygân.

rayet, [Ar. rāyet رايت] *(ra:yet) {OsT} is.* Bayrak; sancak.

raygân, [Far. rāy *(yol)* + -gān رايگان] *(ra:ygâ:n) {OsT} sf.* **1.** Çok ucuz. **2.** Bedava. **3.** Bol bulunan. **4.** Değeri olmayan.

rayic, [Ar. revāc > rā'ic رايج / رائج] *(ra:yic) {OsT} is.* → rayiç.

rayiç, -ci [Ar. revāc > rā'ic رايج / رائج] *(ra:yiç) {OsT} is.* **1.** Bir malın satış ve sürüm değeri. **2.** *sf.* Sürümü olan; değerli; geçerli. ⊡ **rayiç fiyat,** *Bir malin piyasa fiyatı.*|| **rayiç kira,** *Emsal kira.*|| **rayiç zahiresi,** *{OsT} Devlet tarafından savaş zamanlarında belli bir fiyat ödenerek satın alınan ürün.*

rayiha, [Ar. rā'iḥa > rāyiḥa رايحه] *(ra:yiha) {OsT} is.* Güzel ve hoşa giden koku. ⊡ **rāyiha-dar,** *{OsT} Kokulu; güzel kokan; rayihalı.*|| **rāyiha-nisār,** *{OsT} Koku saçan.*

rayihalı, [rayiha-lı] *(ra:yihalı) sf.* Güzel kokulu.

rayiş, [Ar. rīş > rāyiş رايش] *(ra:yiş) {OsT} is.* Rüşvete aracılık eden kimse; raiş.

rayiz, [Ar. rāyiż رايض] *(ra:yiz) {OsT} sf.* Kızgın; öfkelenmiş; raiz.

raz[1], **-zzı** [Ar. rażż رض] *{OsT} is.* **1.** Bir şeyi dökerek bulgur gibi ufalatma. **2.** *tıp.* Yaralanma, berelenme.

raz[2], **-zzı** [Ar. rāżż راض] *(ra:z) {OsT} sf.* (Kesici araçlar için) kesmez; kör.

raz[3], [Far. rāz راز] *(ra:z) {OsT} is.* **1.** Sır; gizli tutulan şey. **2.** *tasvf.* Mutasavvıfın gönlünde açıklık kazanan İlahî sır. ⊡ **rāz-āmiz,** *{OsT} Gizemli.*|| **rāz-āşinā,** *{OsT} Yakın dost; sırdaş.*|| **rāz-āşnā,** *{OsT}* → rāz-āşinā.|| **rāz-bān,** *{OsT} Sırdaş.*|| **rāz-dān,** *{OsT} Sırra ortak dost.*|| **rāz-dār,** *{OsT} Sır tutan.*|| **rāz-ı derūn,** *{OsT} İçteki sır.*|| **rāz-ı nihān,** *{OsT} Saklanmış sır.*|| **rāz-pūş,** *{OsT} Sır gizleyen.*

raza, -a'ı [Ar. reḏʿ > rażāʿ / reḏāʿ / reżāʿ / rıżāʿ رضاع] *(raza:) {OsT} is.* **1.** Süt emme. **2.** *huk.* Evlenmeye engel bir akrabalık meydana getiren emzirme.

razakı, [Ar. rāziḳī رازقى] *{OsT} is.* Uzunca oval taneli, kalın ve saydam kabuklu, bol şekerli sofralık üzüm çeşidi; Beyrut hurması.

razan, [Far. rāzān رازان] *(ra:za:n) {OsT} is.* Gizli tutulan şeyler; sırlar; gizler.

razdakı, [Ar. rāziḳī => razdakı رازده قى] *{OsT} is.* Razakı.

razga, [? razga] *{ağız} is.* Kapı menteşesi; reze. [DS]

razı, [Ar. rāżī / rāżiyye راضى / راضيه] *(ra:zı) {OsT} sf.* Kabul eden; itiraz etmeyen; uygun bulan; isteyen; karşı çıkmayan. ⊡ **razı etmek,** *Kabul etmesini sağlamak; gönlünü etmek.*|| **razı gelmek,** *Kabul etmek; uygun bulmak; izin vermek.*|| **razı olmak,** *Kabul etmek.*

razı'a, [Ar. rāżıʿa راضعه] *(ra:zıa) {OsT} is.* Çocuk emdiren kadın; emzikli kadın.

razık, -ğı [Ar. rızḳ > rāzıḳ رازق] *{OsT} sf.* **1.** Rızk veren; besleyen. **2.** *isl.* Yarattıklarının rızkını veren, besleyen anlamında Allah'ın sıfatlarından biri. ⊡

rāzık-ı hakikî, *{OsT} Gerçek besleyici; Allah.*|| **rāzıku'l-verā,** *{OsT} Allah.*

razıki, [Ar. rāzıḳī رازقى] *(ra:zıki:, k kalın söylenir) {OsT} is.* → razakı.

razi[1], [Ar. rıżā > rāżī / rāżiyye راضى / راضيه] *(ra:zi:) {OsT} sf.* Rıza gösteren; razı.

razi[2], [Far. rāz > rāzī رازى] *(ra:zi:) {OsT} sf.* Sırla ilgili; sırra ait.

razi[3], [Far. Rey *(şehir adı)* > rāzī رازى] *(ra:zi:) {OsT} sf.* (Kişi için) Rey şehrinden olan; Reyli.

razi[4], **-i'ı** [Ar. red' > radī' / rażī' راضيع] *(razi:) {OsT} is.* **1.** Meme emen çocuk. **2.** Süt kardeşi.

raziyane, [Far. rāziyāne رازيانه] *(ra:ziya:ne) {OsT} is. bot.* Maydanozgillerden, Avrupa ve Asya'da yetişen, 1-2 m. yükseklikte, çıplak sarı çiçekli, oval meyveli, meyveleri gaz söktürücü olarak halk hekimliğinde kullanılan, taze yaprakları sebze olarak değerlendirilen, çok yıllık, kazık köklü bir bitki; rezene; arapsaçı; cumhur; sincibil, *(Foeniculum dulce, F. vulgare, F. piperitum).*

raziyanec, [Ar. rāziyanec رازيانج] *(ra:ziyanec) {OsT} is.* → raziyane.

raziye, [Ar. rıżā > rāżī > rāżiyye راضى / راضيه] *(ra:ziye) {OsT} sf.* (Kadın için) rıza gösteren; razı olan.

razmol, -lü [Rus. razmol] *is.* İri kepekli un.

razvert, [razvrt] *{eT} sf.* Lacivert. [EUTS]

razyane, [Far. rāziyāne رازيانه] *(ra:zya:ne) {OsT} is. bot.* → raziyane.

razze, [Ar. rażż > rażże راضه] *{OsT} sf.* Ezen; ezici.

Rb [Lat. **rub**idus *(kızıl-kahverengi)* > Fr. rubidium] *is. kim.* Atom numarası 37, atom ağırlığı 85,467, yoğunluğu 1,53 olup 38,9°C'ta ergiyen, kuru havada hızla yükseltgenen, suyu şiddetle ayrıştıran, tayfında kızıl kahverengi iki çizgi bulunan beyaz renkli alkali metal bir element olan rubidyumun sembolü.

rd, [Fr. **r**a**d**iation *(ışınım)*] *kısalt. fiz.* Eskiden kullanılan ve 1/100 gray değerinde soğurulan doz biriminin sembolü.

Re[1] [**Re**nus, *(Ren nehrinin adı)* > Lat. rhenium > Fr. rhénium] *is. kim.* Atom numarası 75, atom ağırlığı 186,2, yoğunluğu 21 olup yüksek bir elektron yayım gücü bulunan, beyaz parlak, dövülebilir ve haddelenebilir metal element olan renyumun simgesi.

Re[2], [Es. Mısır d. re / ra] *is.* Güneş tanrısı.

re-, [Lat. re-] *ön ek.* Latince kelimelerden *"önceki duruma dönüş"* belirten terimler yapmakta kullanılan ön ek.

-re, [-ra / -re] *yap e.* → -ra.

re, [Lat. re] *müz.* **1.** Latin halklarının terimlemesine göre do gamının ikinci derecesi olan nota. **2.** Türk müziği dizisinde ise 5. perde.

reaksiyon, [Fr. réaction] *is.* **1.** Tepki. **2.** *kim.* Tepkime.

reaksiyoner, [Fr. réactionaire] *sf.* Gerici.

reaktif, [Fr. réactif] *is.* **1.** *kim.* Ayıraç. **2.** *sf.* Tepkin.

reaktiflik, -ği [reaktif-lik] *is.* **1.** Reaktif olma durumu. **2.** *kim.* Bir maddenin kolayca tepkimeye girme yatkınlığı. **3.** *fiz.* Zincirleme bir fisyon tepkimesi sırasında yayılan nötron sayısının artması. **4.** Ayarlı bir siber sistemde, bir kanalın geri besleme sinyallerini iletme kabiliyeti.

reaktör, [Fr. réacteur] *is.* **1.** Yakıt olarak çevre havayı kullanan pervanesiz olarak doğrudan doğruya tepki ile çalışan iki ucu açık boru biçimindeki itici; tepkili. **2.** *fiz.* Nükleer parçalanmalardan kaynaklanan ısı enerjisini kontrollü biçimde kullanıma sokan aygıt; atom pili. **3.** *kim.* Tepkime kabı. ⧉ **reaktör gömleği,** *Reaktörleri ısıtmaya yarayan elektrik dirençli düzenek.*

realist, [Fr. réaliste] *sf.* **1.** Gerçekçi. **2.** *ed.* Gerçekçilik akımından yana olan. ⧉ **realist olmak,** *Gerçekçi olmak.*

realite, [Fr. réalité] *is.* **1.** Gerçek. **2.** Gerçeklik.

realizm, [Fr. réalisme] *is.* Gerçekçilik.

reanimasyon, [Fr. réanimation] *is. tıp.* Ağır hastalık durumlarında, suyuk ve işlev dengesini normale döndürmek amacıyla başvurulan fiziksel, kimyasal ve biyolojik tekniklerin tümü.

reasürans, [Fr. réassurance] *is.* Sigortacının yüklendiği tehlikenin bir bölümünü veya bütününü başka bir sigortacıya devretmesini sağlayan işlem.

reasürör, [Fr. réassureur] *is.* Reasürans teminatı veren mükerrer sigortacı.

re'aya, [Ar. ra'iyye > re'āyā رعايا] *(rea:ya:) {OsT} is.* **1.** Otlatılan hayvan sürüsü. **2.** Askerî sınıf dışında, bir hükümdarın yönetimi altında bulunan halk. **3.** İmparatorluk döneminde Müslüman olmayan tebaaya verilen ad. **4.** Hristiyan ahali.

reb[1], **-b'ı** [Ar. reb' ربع] *{OsT}is.* **1.** İlkbahar ve sonbaharda oturulan bahçeli ev. **2.** Barınak. **3.** Arazi.

reb[2], [Ar. reb' ربع] *{OsT}is. ed.* Aruz vezninde *fāilâtün* (–.– –) cüz'ünden *feūl* (.–) cüz'ünü meydana getirmek.

rebab, [Ar. rebāb / rebābe رباب / ربابه] *(reba:b) {OsT} is.* → rebap. ⧉ **rebāb-zen,** *{OsT} Rebap çalan kimse.*

rebabi, [Ar. rebābī ربابى] *(reba:bi:) {OsT} sf.* **1.** Rebapla ilgili; rebaba ait. **2.** Rebap çalan. **3.** Rebap yapan; rebapçı. **4.** *mecaz.* İnce; duygulu.

rebap, -bı [Ar. rebāb رباب] *(reba:p) {OsT} is.* Gövdesi

Hindistan cevizinden yapılma, uzun saplı telli çalgı; rübap.

rebec, [Ar. rebāb > Fr. İng. Al. rebec] *is.* Keman gibi omuza dayanarak çalınan bir yaylı çalgı.

rebaze, [Ar. rebāze ربازه] *(reba:ze) {OsT} sf.* (Kişi için) zeki; anlayışlı; zarif.

rebi, -i'ı [Ar. rebi' / rebi'a ربع / ربعه] *{OsT} is.* Bahar mevsimi. ⊡ **rebi'-i āhir,** *Rebiyülahır.*|| **rebi'-i evvel,** *{OsT} Rebiyülevvel.*|| **rebi'ü'l-āhir,** *{OsT} Rebiyülahır.*|| **rebi'ü'l-evvel,** *{OsT} Rebiyülevvel.*

rebib, [Ar. rebb > rebīb ربيب] *(rebi:b) {OsT} is.* Üvey oğul; üvey evlat.

rebibe, [Ar. rebb > rebībe ربيبه] *{OsT} is.* **1.** Üvey kız. **2.** Dadı.

rebi'î, [Ar. rebi' > rebi'ī ربيعى] *(rebii:) {OsT} sf.* Baharla ilgili.

rebi'iye, [Ar. rebi'ī > rebi'iyye ربيعيه] *{OsT} is.* **1.** Kış sonunda yapılan ekim. **2.** *bot.* Çuha çiçeğigiller. **3.** *ed.* İlkbahar için yazılmış kaside; bahariye.

rebiyülahır, [Ar. rebi' *(bahar)* + āḫır *(son)* > rebi'ül-āḫır ربيع الاخر] *(rebiyüla:hır) {OsT} is.* Ay takvimine göre yılın dördüncü ayı.

rebiyülevvel, [Ar. rebi' *(bahar)* + evvel *(ilk)* > rebi'ül-evvel ربيع الاول] *{OsT} is.* Ay takvimine göre yılın üçüncü ayı.

rebub, [Ar. rebūb ربوب] *(rebu:b) {OsT} is.* **1.** Üvey oğul. **2.** Üvey baba.

rebubi, [Ar. rabb > rebūb > rebūbī ربوبى] *(rebu:bi:) {OsT} sf.* Allah'a ait; İlahî.

rebun, [Ar. rebn > rebūn ربون] *(rebu:n {OsT}) is.* Pey olarak verilen para; pey akçesi.

rec[1], [Ar. rec رج] *{OsT}is.* **1.** Sallama; sarsma. **2.** Sallanma; sarsılma.

rec[2], **-ci** [Ar. recc رج] *{OsT} is.* → rec[1].

rec[3], **-c'ı** [Ar. rec' رجع] *{OsT} is.* Geri çevirme; geri döndürme.

rec'a, [Ar. rec' > rec'a رجعه] *{OsT} is.* Öldükten sonra dirilme.

reca, -a'i [Ar. recā' رجاء] *{OsT} (reca:) is.* **1.** Umma; umut. **2.** Dilek; istek; rica. **3.** Yalvarma.

reca'at, [Ar. rec' > reca'āt رجعات *is.*] *(recaa:t) {OsT} is.* Öldükten sonra dirilmeler.

reca'i, [Ar. recā 'ī رجائى] *(reca:i:) {OsT} sf.* **1.** Ümitle ilgili. **2.** Yalvarmaya ilişkin.

receb, [Ar. receb رجب] *{OsT} sf.* **1.** Heybetli; gösterişli. **2.** → recep. ⊡ **recebü'l-ferd,** *{OsT} Recep ayı.*

receban, [Ar. receb >recebān رجبان] *(receba:n) {OsT} is.* Recep ve şaban ayları.

recebiyun, [Ar. receb > recebiyyūn رجبيون] *(recebiyu:n) {OsT} is. tasvf.* Her yüzyılda bir recep ayında kendilerinde olağanüstü bir durum belirerek bu ay süresince Allah'ın izniyle gaibi bildiğine, çeşitli keşiflerde bulunduğuna inanılan kişiler; ricalullah.

recec, [Ar. rebi'ül-āḫır, cumad'el-ülā, cumād'elāḫıre kelimelerinin baş harflerinden meydana gelen kısaltma) رجج] *{OsT} is.* Yeniçerilere ödenen üç aylıkların ikincisi.

recefan, [Ar. recf > recefān رجفان] *(recefa:n) {OsT} is.* **1.** Şiddetli sarsılma; sallanma. **2.** Gürüldeme; gürültü yapma. **3.** *tıp.* Bir organın sarsılması. ⊡ **recefān-ı dimāğ,** *{OsT} Beyin sarsıntısından ileri gelen hastalık.*

recep, -bi [Ar. receb *(heybetli)* رجب] *{OsT} is.* Ay takvimine göre Arabî ayların yedincisi; kutsal ayların ilki.

recez, [Ar. recez رجز] *is. ed.* **1.** Aruzda altı *müstef'ilün* (– – . –) den meydana gelen bahire verilen ad. **2.** Bu ölçü ile yazılmış olan kaside.

recf, [Ar. recf > recf رجف] *{OsT} is.* Titreme.

recfe, [Ar. recf *(titreme)* > recfe رجفه] *{OsT} is.* Deprem.

recil, [Ar. recl > recīl رجيل] *(reci:l) {OsT} sf.* Çok yürüyen.

recim, [Ar. recm > recīm رجيم] *(reci:m) sf.* **1.** Taşlanmış. **2.** (Şeytan için) lanetlenmiş; mel'un.

recm, [Ar. recm رجم] *{OsT} is.* **1.** Taşlama; taşa tutma. **2.** Atılan taş. **3.** Lanetleme. **4.** *huk.* Dört erkeğin tanıklığı ile zina ettikleri anlaşılan kadın ya da erkeğe verilen taşlayarak öldürme cezası.

recmetme, [Ar. recm + T. et-me] *is.* Recmetmek eylemi.

recmetmek, [Ar. recm + T. et-mek] *gçl. f. [-(d)-er] [-(d)i-yor]* Taşa tutmak; taşlayarak öldürmek.

recrece, [Ar. recrece رجرجه] *{OsT} is.* Titreme.

recs, [Ar. recs / recse رجس / رجسه] *{OsT} is.* **1.** Gök gürültüsüne benzer şiddetli ses. **2.** Gök gürültüsü.

reculet, [Ar. recület رجولت] *(recu:let) {OsT} is.* Erkek oluş; erkeklik.

reculiyet, [Ar. recüliyyet رجوليت] *(recu:liyet) {OsT} is.* Erkek oluş; erkeklik.

recül, [Ar. recül رجل] *{OsT} is.* **1.** İnsan. **2.** Yetişkin, olgun erkek. **3.** Bir işin ustası olan kimse. ⊡ **recül-i devlet,** *{OsT} Devletin önde gelen kişilerinden her biri.*|| **recül-i hassa,** *{OsT} Manevi kuvvet sahibi.*||

recül-i kâmil, *{OsT} Manevi kuvvet sahibi.*|| **recülü'l-ankebūt,** *{OsT} zool. Örümcek ayağı.*

recüliyet, [Ar. recül > recüliyyet رجوليت] *{OsT} is.* Erkek olma durumu; erkeklik.

reç, [? reç] *{ağız} is.* İz. [DS]

reçel, [Far. rīçāl ريچال] *is.* Meyveleri şeker ve su ile kaynatarak yapılan koyu kıvamlı tatlı yiyecek.

reçelci, [reçel-ci] *is.* Reçel yapan veya satan kimse.

reçelcilik, -ği [reçel-ci-lik] *is.* Reçel yapma ve satma işi.

reçellik, -ği [reçel-lik] *is.* **1.** Reçel konulan kap veya yer. **2.** *sf.* (Meyve için) reçel yapmaya uygun ya da reçel yapımı için ayrılmış olan.

reçete [İt. ricetta > Fr. recette] *(reçe'te) is.* **1.** Hekimin hastası için yazdığı ilaçların adlarını ve kullanılış şeklini belirten kâğıt. **2.** *mecaz.* Bir sorunun, bir işin çözümlenmesi için kullanılan ya da önerilen yol; yöntem; çare. **3.** Yemek tarifi. **4.** Halk hekimliğinde kullanılan otların yapılış tarifi. ⊡ **reçete gibi,** *(Yazı için) okunaksız.*|| **reçeteyi yaptırmak,** *Reçetede yazılı olan ilaçları hazırlatmak; satın almak.*

reçeteli, [reçete-li] *sf.* **1.** Reçetesi bulunan. **2.** (İlaç için) yalnız hekimin yazdığı reçete ile satılan; reçeteye bağlı olan. **3.** *zf.* Reçeteye bağlı olarak.

reçetesiz, [reçete-siz] *sf.* **1.** Reçetesi bulunmayan. **2.** (İlaç için) satılması için hekim tarafından reçetede gösterilmesi gerekli olmayan; satışı serbest olan; reçeteye bağlı olmayan. **3.** *zf.* Reçeteye bağlı olmaksızın.

reçine, [Lat. resina / Yun. retsina] *(reçi'ne) is.* **1.** *bot.* Çam gibi bazı bitkilerde oluşan karmaşık yapılı, terpen türevi, suda çözünmeyen, yarı saydam, katı ya da yarı akışkan, düşük sıcaklıkta eriyebilen bitkisel salgı. **2.** *kim.* Polimerleşme ile elde edilen sonsuz zincirli, büyük moleküllü sentetik madde. ⊡ **reçine elektriği,** *Reçine üzerinde sürtünme ile oluşan durgun elektrik.*|| **reçine kanalı,** *Çam gibi reçineli ağaçlarda görülen, içi reçine dolu gözenek.*|| **reçine kesesi,** *Ağacın yıl arasında görülen içi reçine dolu kese görünümlü yapı.*|| **reçine yağı,** *Reçineden çıkarılan uçucu madde.*|| **reçine yarası,** *Bir ağacın gövdesinden reçine sızdırmak için açılan çizik.*

reçineleşebilir, [reçine-le-ş-e+bil-ir] *sf.* (Madde için) reçine durumuna dönüşebilen.

reçineleştirme, [reçine-le-ş-tir-me] *is.* Reçineleştirmek eylemi.

reçineleştirmek, [reçine-le-ş-tir-mek] *gçl. f. [-ir]* Reçine durumuna dönüştürmek.

reçineli, [reçine-li] *sf.* **1.** Reçinesi bulunan. **2.** (Bitkisel organ için) reçine içeren.

reçineliler, [reçine-li-ler] *is. bot.* Köknar, çam, sedir, ladin, karaçam, servi, porsuk, ardıç, mazı gibi açık tohumlular alt şubesinde yer alan ve reçine kanallarında bol miktarda reçine maddesi bulunan orman ağaçları.

reçinemsi, [reçine-msi] *sf.* (Madde için) doğal ya da yapay bir reçine özelliklerine sahip olan.

reçme, [Ar. reşme => reçme] *is.* **1.** Penye, jarse gibi kumaşlardan yapılma giyeceklerin eteklerini dikmekte kullanılan zincir türü bir dikiş usulü. **2.** *{ağız}* Mahmuz. [DS] ⊡ **reçme makinesi,** *Reçme yapan iki veya üç iğneli dikiş makinesi.*

reçmeci, [reçme-ci] *is.* Konfeksiyon atölyelerinde reçme makinesinde çalışan işçi.

red, -d'ı [Ar. redʿ ردع] *{OsT} is.* Reddetme; geri iade etme.

red, -ddi [Ar. redd رد] *{OsT} is.* **1.** Geri döndürme; geri çevirme; kabul etmeme. **2.** Geri döndürülme; geri çevrilme: kabul edilmeme. **3.** Tanımama; inkâr etme. **4.** *huk.* İptal etme; çürütme; cerhetme. ⊡ **redd-i cevāb,** *{OsT} Karşılık verme; cevap verme.*|| **redd-i fıtık,** *{OsT} Fıtık çıkığını yerine koyma.*|| **redd-i hākim,** *{OsT} huk. Yargıcın kendisi ile ilgili davaya bakmasını istememe; hâkimi reddetme.*|| **redd-i kelam,** *{OsT} 1. Söze itiraz etme. 2. Karşılık verme.*|| **redd-i matla',** *{OsT} ed. Matla beytinin bir mısraını gazelin son beytinde tekrarlama.*|| **redd-i mısra,** *{OsT} ed. Gazel maktaının mısraından başka bir mısraı maktada tekrarlama.*|| **redd-i selam,** *{OsT} Verilen selama karşılık olarak selam verme; selam alma.*|| **redd ü kabūl,** *{OsT} Yapma ve yapmama.*|| **reddü'l-acz ale's-sadr,** *{OsT} ed. Bir mısraın sonunda geçen kelimeyi diğer mısraın başında tekrar etme.*

reda[1]**, -a'i** [Ar. redā' رداء] *(reda:) {OsT} is.* Yasak etme; engelleme; önleme.

reda[2]**, -a'ı** [Ar. reḏʿ > ražāʿ / reḏāʿ / režāʿ / rıżāʿ رضاع] *(reda:) {OsT} is.* → raza.

reda'at, -ti [Ar. reḏāʿat رضاعت] *(reda:at) {OsT} is.* Süt emme.

reda'et, [Ar. redā'et رداءت] *{OsT} is.* **1.** Alçaklık; kötülük; bayağılık. **2.** *tıp.* Hastalığın ya da yaranın azması, kötüleşmesi. ⊡ **redāet-i ahlak,** *{OsT} Ahlak kötülüğü.*

reda'i, [Ar. reḏāī رضاعی] *(reda:i) {OsT} sf.* Süt emme ile ilgili.

redaksiyon, [Fr. rédaction] *is.* **1.** Bir metni kaleme alma, yazma. **2.** Bir metnin üzerinde belirli ilkelere göre düzeltmeler yaparak yayına hazır duruma getirme işlemi. **3.** Bir gazetede ya da yayınevinde yazı işlerinde görevli kişilerin tümü; bu görevlilerin çalıştıkları yer.

redaktör, [Fr. rédacteur] *is.* **1.** Bir metni kaleme a-

lan, yazan kimse. **2.** Bir metni, gerekli düzeltmeleri yaparak yayına hazırlayan kimse.

redaktörlük,-ğü [redaktör-lük] *is.* Redaktörün işi.

redane, [Ar. redāne ردانه] *(reda:ne) {OsT} is.* Tente, çadır vb. kenarlarına, bağlamak için açılan ip deliklerine geçirilen ortası delik metal pullar.

reddade, [Ar. redd > reddāde ردّاده] *(redda:de) {OsT} is.* Eskiden sayfa numarası konulmayan kitaplarda bir sayfanın sonuna konulan sonraki sayfanın ilk kelimesi; çoban; ayak; garip; müşir.

reddedilme, [Ar. redd + T. e(t)-il-me] *is.* Reddedilmek eylemi.

reddedilmek, [Ar. redd + T. e(t)-il-mek] *edil. f. [-ir]* Hakkında reddetmek eylemi yapılmak; reddetmek eylemine konu olmak.

reddediş, [Ar. redd + T. e(t)-iş] *is.* Reddetmek eylemi veya biçimi.

reddet, [Ar. redd > reddet ردّت] *{OsT} is.* **1.** Güzellikler arasında göze batacak kadar belirgin çirkinlik. **2.** Bir kere reddediş.

reddetme, [Ar. redd + T. et-me] *is.* Reddetmek eylemi.

reddetmek, [Ar. redd + T. et-mek] *gçl. f. [-(d)-er] [-(d)i-yor]* **1.** Verilen bir şeyi kabul etmeyerek geri çevirmek. **2.** Yapılması istenen bir şeyi yapmak istemediğini belirterek geri çevirmek. **3.** Kendisine yapılan bir teklifi kabul etmemek. **4.** (Aslında aile bireylerinden olan kişi için) aile bireylerinden saymamak; aileden çıkarmak; tanımamak. **5.** Yalanlamak; çürütmek. **6.** (Evlenme teklifi için) kabul etmemek; evlenmeyi teklif eden kimseye olumsuz cevap vermek.

reddeyleme, [Ar. redd + T. ey-le-me] *is.* Reddeylemek eylemi.

reddeylemek, [Ar. redd + T. ey-le-mek] *gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* Reddetmek.

reddiye, [Ar. redd > reddiyye ردّيه] *{OsT} is.* **1.** Bir görüşü yalanlamak ya da çürütmek için yazılan eser. **2.** *huk.* Mirasın bölünmesi sonunda kalan artığın paylaşılması. **3.** İmparatorluk döneminde halktan alınan bir haraç türü. **4.** *isl.* Müslümanların kendi dinlerini ya da mezheplerini eleştirenlere yanıt niteliğinde yazdıkları kitapların genel adı. ⊡ **reddiye-i temessük,** *{OsT} Taahhütlerini yerine getiren hazine sarraflarından kefalet senetleri geri verilirken alınan harç.*

reddolunma, [Ar. redd + T. ol-un-ma] *is.* Reddolunmak eylemi.

reddolunmak, [Ar. redd + T. ol-un-mak] *edil. f. [-ur]* (Verilen ya da yaptırılmak istenen bir şey) kabul edilmemek; geri çevrilmek.

rede, [Ar. rede رده] *{OsT} is.* Örülmüş bir duvardaki taş ya da tuğla sırası.

redem, [Ar. redem / redm ردم] *{OsT} is.* **1.** Kapı, pencere gibi yerleri taş, tuğla ile kapatma. **2.** Bir deliği tıkama. **3.** Bir şeyin önüne set yapma. **4.** Yapılan set; bent.

redevans, [Fr. redevance] *is.* Bir berat, lisans veya marka sahibinin bunu devrettiği işletmeden aldığı para.

redi, -i'i [Ar. redāʾet > redīʾ / redīʾe ردىء / رديئه] *{OsT} sf.* **1.** Kötü; alçak; bayağı. **2.** (Yara veya hastalık için) azmış; tehlikeli; vahim. ⊡ **redi'ü't-tabia,** *{OsT} 1. Doğası kötü olan. 2. Sonu tehlikeli olan frengi gibi hastalıklar sınıfı.*

redif, [Ar. ridf > redīf رديف] *{OsT} sf.* **1.** Arkadan gelen. **2.** İmparatorluk döneminde ihtiyat askerlerine verilen ad; yedek asker. **3.** *ed.* Her beytin sonunda kafiyeden sonra tekrarlanan takılar, kelimeler veya kelime grupları.

redig, [Ar. redīġ رديغ] *(redi:ğ) {OsT} sf.* **1.** Yere vurulmuş. **2.** Ahmak; bilgisiz; nadan.

redingot, [İng. riding *(at sürmek)* + coat *(giyecek)* > riding-coat *(süvari ceketı)*] *is.* **1.** Eskiden, önden kavuşan uzun ve etekli, bol erkek elbisesine verilen ad. **2.** Bugün, kruvaze çift sıra düğmeli, bele oturan, bol ve geniş etekli, arkası yırtmaçlı uzun, resmî erkek ceketi.

redingotlu, [redingot-lu] *sf.* Redingotu bulunan; redingot giymiş olan.

redm, [Ar. redem / redm ردم] *{OsT} is.* → redem.

redoks, [Fr. **ré**ducteur *(indirgen)* + **ox**ydant *(yükseltgen)*] *is. kim.* Yükseltgen bir maddenin, indirgen bir madde üzerine yaptığı, (yükseltgenin indirgenmesi, indirgenin yükseltgenmesi biçiminde ortaya çıkan) kimyasal etki; yükseltgenme-indirgenme.

redresör, [Fr. redresseur] *is.* Dalgalı akımı doğru akıma çeviren aygıt; doğrultmaç; doğrultucu.

redüksiyon, [Fr. réduction] *is.* **1.** Azaltma. **2.** *kim.* İndirgenme.

redükton, [Fr. raductone] *is.* Çok indirgen kimyasal madde.

redüktör, [Fr. réducteur] *is.* **1.** *fiz.* Ters yönlü bir elektromotor kuvvet taşıyan elemanları bir devreye sokup çıkarmaya yarayan özel komütatör. **2.** Bir dönme hareketini, hızını belli bir oranda düşürerek iletmeye yarayan düzenek. **3.** *kim.* İndirgen.

reel, [Fr. réel] *sf.* Gerçek. ⊡ **reel gelir,** *Gelirin belli bir andaki satın alma gücü.*

reenkarnasyon, [Fr. réincarnation] *is.* Ruh göçü.

reeskont, [Fr. réescompte] *is. bank.* Bir bankanın iskonto ettiği bir senedi, merkez bankasının önceden belirlediği bir oranda kırdıktan sonra kalan miktarı ödemesi işlemi.

reevalüasyon, [Fr. réévaluation] *is.* **1.** Para değerini yeniden düzenleme. **2.** Para değerinin arttırılması.

re'evi, [Ar. riʾe / reʾe > riʾevī / reʾevī / reʾeviyye رئوى / رئويه] *(reevi:)* *{OsT}* *sf.* Akciğerle ilgili; akciğere ait.

ref, -f'i [Ar. refʿ رفع] *{OsT}* *is.* **1.** Yukarıya kaldırma; yükseltme. **2.** Ortadan kaldırma; lağvetme; iptal etme. **3.** Arapçada bir kelimenin sonunu ötre ile okuma. ⧉ **ref'-i cidāl,** *{OsT} Savaşa son verme.*|| **ref'-i rık'a,** *{OsT} Yüksek rütbeli bir kimseyi durumdan haberli kılma.*|| **ref'-i nizā',** *{OsT} Çekişmeye, kavgaya son verme.*|| **ref'-i zevāid,** *{OsT} tıp. Yaranın çürümüş etlerini temizleme, yok etme.*

ref, -ffi [Ar. reff رف] *{OsT}* *is.* Raf.

refagat, [Ar. refāğat رفاغت] *(refa:gat)* *{OsT}* *is.* Bolluk içinde geçinme.

refagıyet, [Ar. refāğıyet رفاغيت] *(refa:gıyet)* *{OsT}* *is.* Bolluk içinde yaşama.

refah, [Ar. refh > refāh رفاه] *(refa:h)* *{OsT}* *is.* **1.** Rahatlık, huzur ve bolluk içinde olma. **2.** Ayırt edici niteliği. genişleme ve tüketim malları bolluğu olan ekonomik durum. **3.** Ekonomik koşulları ve sağlığı çok iyi olan bir kimsenin durumu. ⧉ **refaha ermek,** *Geçim sıkıntısı çekmeyecek bir yaşam düzeyine kavuşmak.*

refahet, [Ar. refāh > refāhet رفاهت] *(refa:het)* *{OsT}* *is.* Refah.

refahiyet, [Ar. refāh > refāhiyyet رفاهيت] *(refa:hiyet)* *{OsT}* *is.* Refah.

refa'id, [Ar. rifāde > refāʾid رفائد] *(refa:id)* *{OsT}* *is.* *tıp.* Yara üzerine konulan bes baskılar; kompresler.

refakat, -ti [Ar. refḳ > refāḳat رفاقت] *(refa:kat)* *{OsT}* *is.* **1.** Arkadaşlık etme; eşlik etme; birlikte bulunma. **2.** Hastahanelerde hastanın yanında bakıcı olarak bir yakınının kalması. **3.** Bir hastanın refakatiyle ilgili şeyler. ⧉ **refakat etmek,** *Birlikte gitmek; arkadaşlık etmek; eşlik etmek.*|| **refakat muhribi,** *dnz. Bir filoya eşlik eden muhrip.*

refakatçi, [refakat-çi] *is.* **1.** Refakat eden kimse. **2.** Hastahanelerde hastanın yanında kalan yakını.

referandum, [Fr. référendum] *is.* Halkoylaması.

referans, [Fr. réference] *is.* **1.** Başvuru. **2.** Bir kimsenin yararlılığını gösteren belge. **3.** Bir metinde öne sürülen bir iddia ve fikrin kaynağı. **4.** Ticarî ve resmî yazışmalarda, gönderilen bir yazının üzerine konan ve belirli bir anlamı olan, bundan dolayı da cevapta tekrarlanması istenen numaralı ve harfli işaret. **5.** *mat.* Karşılaştırma. **6.** Bir metinden ya da eserden alınan bölümü belirten bilgi. ⧉ **referans grubu,** *İnsanların tutumlarını ve kanaatlerini oluştururken ya da bir eyleme girişirken kendilerini karşılaştırdıkları diğer örnek gruplar.*|| **referans mektubu,** *Bankaların bazı kuruluşlar hakkında bir sorumluluk gerektirmemek kaydıyla verdikleri olumlu mektup.*

refarif, [Ar. refref > refārif رفارف] *(refa:rif)* *{OsT}* *is.* Refrefler.

re'fet, [Ar. reʾfet رأفت] *{OsT}* *is.* Acıma; esirgeme; merhamet. ⧉ **re'fet-meāb,** *{OsT} Çok merhametli.*|| **re'fet-meābî,** *{OsT} Çok merhametli oluş.*

refetlü, [Ar. reʾfet + T. -li =>reʾfet-lü رأفتلو] *{OsT}* *sf.* Serdar veya kumandanlara verilen unvan.

refetme, [Ar. reʾfet + T. et-me رفع ايتمه] *{OsT}* *is.* Refetmek eylemi; yükseltme; yükseğe kaldırma.

refetmek, [Ar. reʾfet + T. et-mek رفع ايتمك] *{OsT}* *gçl. f.* *[-(d)-er] [-(d)-i-yor]* **1.** Yukarı kaldırmak; yükseltmek. **2.** Ortadan kaldırmak; yok etmek.

refhan, [Ar. refhān رفهان] *(refha:n)* *{OsT}* *sf.* Varlıklı olan; zengin; varlık içinde yaşayan.

refi, -i'ı [Ar. refīʿ / refīʿa رفيع / رفيعه] *(refi:)* *{OsT}* *sf.* Yüksek; yüce. ⧉ **refi'ü'd-derecāt,** *{OsT} İtibarı; şerefi yüksek olan.*|| **refi'ü'l-kadr,** *{OsT} Değeri yüksek olan.*

refig, [Ar. refīğ رفيغ] *(refi:ğ)* *{OsT}* *sf.* (Kişi için) rahat ve bolluk içinde yaşayan.

refih, [Ar. refīh / refīhe رفيه / رفيهه] *(refi:h)* *{OsT}* *sf.* Rahat ve huzur içinde yaşayan; refah yaşayan.

refik, [Ar. refīḳ / refīḳa رفيق / رفيقه] *(refi:k, k kalın söylenir)* *{OsT}* *is.* **1.** Arkadaş; yoldaş; dost. **2.** Koca; zevc. **3.** Yardımcı; yamak; çırak. **4.** Ortak. **5.** *sf.* Uslu; anlayışlı. ⧉ **refîk-i a'lā,** *{OsT} Allah.*|| **refîk-i mesāî,** *{OsT} İş arkadaşı.*|| **refîk-i rāh,** *{OsT} Yoldaş.*

refika, [Ar. refīḳa رفيقه] *(refi:ka)* *{OsT}* *is.* Karı; kadın eş; zevce; eş.

refil, [İng. refill] *is.* Keçeli kalem yedeği.

ref'iyet, [Ar. refʿ > refʿiyyet رفعيت] *{OsT}* *is.* Ref etme; kaldırma; yükseltme.

refiz, [Ar. refīż رفيض] *(refi:z)* *{OsT}* *sf.* Bir kenara atılmış; bırakılmış.

refleks[1], [Fr. réflexe] *is.* **1.** Bir olay karşısında düşünmeden ve düşünmeye fırsat tanımadan ortaya konulan çok hızlı tepki. **2.** *biy.* Organizmaya dışarıdan gelen bir uyarıya karşı beliren hareket, iç salgı gibi tepkilere yol açan irade dışı sinir etkinliği; tepke; yansı. **3.** *psikol.* Uygun bir uyaranın her zaman, kendiliğinden doğurduğu, doğuştan gelme davranış. ⧉ **refleks yayı,** *biy. Uyarının alınması, duyu sinirleri ile merkeze iletilmesi, merkezden verilen cevabın motor sinir ile kasa aktarılması ile oluşan bir sinir sistemi işleyişi.*

refleks[2], [İng. reflex] *sf.* **1.** (Kamera, fotoğraf makinesi vb. için) bir ayna tarafından yansıtılan vizördeki görüntüyü buzlu bir yüzey üzerinde oluşturan. **2.** *is.* Bu tür donanımı olan fotoğraf makinesi.

reflekssizlik, -ği [refleks-siz-lik] *is.* Reflekslerin doğuştan ya da edinsel yokluğu.

reflekte, [İng. to reflect *(yansıtmak)*] *sf.* Yansıtan.

reflektör, [Fr. réflecteur] *is.* Üzerine düşen ışığı yansıtan ve amaca uygun olarak çeşitli biçimlerde yapılmış araçların genel adı; yansıtaç.

reform, [Fr. ré-former *(yeniden biçimlendirmek)* > reform] *is.* **1.** Düzeltmek, daha iyi duruma getirmek amacıyla yapılan değişiklik; iyileştirme; düzeltme; ıslahat. **2.** Bir toplumsal kurum ya da kuruluşa daha iyi bir işleyiş kazandırmak, daha iyi sonuçlar elde etmek amacıyla getirilen köklü değişiklik; ıslahat. **3.** Dindarların törelerinde, din adamlarına bağlı oldukları kurallarda yapılan değişiklik. **4.** Bir tarikatta ilk kurallara dönme. **5.** *hrist.* (Özel anlamda) çeşitli Protestan birliklerinin Roma Kilisesi inanç ve disiplininde yaptıkları değişiklikler.

reformcu, [reform-cu] *sf.* **1.** Reform taraflısı; ıslahatçı. **2.** Reformculuğu savunan; reform taraflısı olan.

reformculuk,-ğu [reform-cu-luk] *is.* **1.** Toplumda, eldeki imkânlarla ve mevcut kurumlar çerçevesinde ihtilale başvurmadan, bir takım hukukî düzenlemelerle sosyal adaletin sağlanabileceğini ileri süren siyasi sistem; ıslahatçılık. **2.** Marksizm gibi katı doktrinlerde ortaya çıkan olumsuzlukları gidermek için doktrinde değişiklik yapmayı uygun gören ve kısmen revizyonist özellik taşıyan eğilim.

refref, [Ar. refref رفرف] *{OsT} is.* **1.** Yumuşak ince kumaş. **2.** Minder, döşek vb. **3.** Kenar saçağı. **4.** Kuşlarda kanat tüyü. **5.** Kuşların çok bulunduğu çimenlik. **6.** Dalları yere sarkan ağaç. **7.** *isl.* (Büyük harfle başlar) Hz. Muhammed'in Miraç gecesi bindiği dört binekten sonuncusunun adı.

refrefe, [Ar. refrefe رفرفه] *{OsT} is.* Kuşların kanatları çırpması, oynatması.

refs, [Ar. refs رفث] *{OsT} is.* **1.** Terbiye dışı sözler söyleme; ayıp sayılacak sözler söyleme. **2.** (Kur'an'daki ifade) cinsel ilişki.

refş, [Ar. refş رفش] *{OsT} is.* **1.** Küçük kazma; çapa. **2.** *zool.* Bir tür nehir kaplumbağası.

reft, [Far. reften *(gitmek)* > reft رفت] *{OsT} is.* **1.** Gitme; gidiş. **2.** Yeniçeri ocağından ayrılan kişilerin adlarının karşısına konulan ibare.

reftar, [Far. reften *(gitmek)* > reftār رفتار] *{OsT} is.* Gidiş; yürüyüş.

refte, [Far. reften *(gitmek)* > refte رفته] *{OsT} sf.* Geçmiş; gitmiş. ⊡ **refte refte,** *{OsT} Gide gide; yavaş yavaş.*

reftiye, [Far. reft *(gitme)* => reftiyye رفتیه] *{OsT} is.* Dışarıya satılan mallardan alınan gümrük vergisi; ihracat rüsumu.

refu, [Far. rufū *(örgü)* > refū رفو] *(refu:) {OsT} is.* **1.** Örücülük. **2.** Örme; örgü. ⊡ **refū-gâr,** *{OsT}* → refūkâr.|| **refū-ger,** *{OsT} Örücü; örgü yapan kimse.*|| **refū-gerî,** *{OsT} Örgücülük; örücülük.*|| **refū-kâr,** *{OsT} Örgü yapan; örücü.*|| **refū-kârî,** *{OsT} Örgücülük; örücülük.*

refuşe, [Far. refūşe رفوشه] *(refu:şe) {OsT} is.* **1.** Şaka; latife. **2.** Günah; suç.

refüj, [Fr. refuge *(sığınak)*] *is.* Şehir içi yollarda yayaların karşıdan karşıya iki aşamada geçmesini sağlamak amacıyla yapılmış orta bölme; orta kaldırım.

refüze, [Fr. refusser *(reddetmek)* > refussé] *sf.* Geri çevrilen; reddedilen. ⊡ **refüze etmek,** *(Öneri, istek, kişi vb.) kabul etmemek; geri çevirmek.*|| **refüze olmak,** *Kabul edilmemek; reddedilmek; geri çevrilmiş olmak.*

reg[1], [Far. reg رگ] *{OsT} is. anat.* Kan damarı. ⊡ **reg-i cān,** *{OsT} Şah damarı.*|| **reg-zen,** *{OsT} Kan alan.*

reg[2], [Fr. reg] *is. yer b.* Rüzgâr süpürmesi sonucunda oluşan kayalık çöl.

regad, [Ar. reğad رغد] *{OsT} is.* **1.** Refah; varlık; bolluk. **2.** Geniş olma durumu; genişlik; enlilik.

rega'ib, [Ar. rağbet > rağībe > reğāʾib رغائب] *(rega:ib) {OsT} sf.* → regaip.

rega'ibiye, [Ar. reğāib > reğāʾibiyye رغائبیه] *(rega:ibiye) {OsT} is. ed.* Regaip gecesi dolayısıyla yazılmış manzumelere verilen ad.

regaip, -bi [Ar. rağbet > rağībe > reğāʾib رغائب] *(rega:ip) {OsT} sf.* **1.** Çok istenilen; rağbet edilen. **2.** Regaip gecesi. ⊡ **Regaip Gecesi,** *Hz. Amine'nin Hz. Muhammed'e hamile kaldığı kabul edilen gece; Recep ayının ilk cuma gecesi.*|| **Regaip Kandili,** *Recep ayının ilk cuma gecesine rastlayan Allah'ın rahmetinin, lütfunun, yardımının bol bol verildiğine inanılan kutsal gece.*

regl, [Fr. règle] *is.* **1.** Kaide; düzen. **2.** *fizy.* Kadınlarda aybaşı kanaması; âdet.

reglan, [Lord Raglan *(İngiliz feldmareşali)* > İng. raglan] *sf.* **1.** (Giysi kolu için) omuzları aşarak boyuna kadar bütün olarak uzanan. **2.** *is.* Kolları yukarıdan inen palto. **3.** Pelerin biçiminde bir tür palto.

regülatör, [Fr. régulateur] *is.* **1.** Akım, gerilim, frekans, hız, güç, basınç, debi gibi fiziksel bir etkiyi sabit tutabilen düzenek. **2.** Kanallar üzerine kurulan ve akarsuyun debisi ne olursa olsun aşağıya akan suyu düzenli tutmaya yarayan yapı. **3.** Ayarlayıcı. **4.** Düzenleyici.

reh, [Far. rāh / reh ره] *{OsT} is.* **1.** Yol. **2.** *mecaz.* Sistem; tarz; usul; biçim; yöntem. ⊡ **reh-âverde,** *{OsT} Yolcu tarafından getirilen hediye.*|| **reh-ber,** *{OsT} Yol gösteren; rehber.*|| **reh-dān,** *{OsT} Yol bilen.*|| **reh-i adem,** *{OsT} Yokluk; ölüm.*|| **reh-i aşk,** *{OsT} Aşk yolu.*|| **reh-i beka,** *{OsT} Ölümsüzlük yolu.*|| **reh-i bireh,** *{OsT} Dağ geçidi; düzensiz yol.*|| **reh-i cennet,** *{OsT} Cennet yolu.*|| **reh-i fena,** *{OsT} Yokluk; ölüm.*|| **reh-i güldār,** *{OsT} Dünya; zaman; hayat.*|| **reh-i güriz,** *{OsT} Kaçış yolu.*|| **reh-i Hak,** *{OsT} Tanrı yolu.*|| **reh-i kehkeşān,** *{OsT} Samanyolu.*|| **reh-i kûfte,** *{OsT} Geçilmiş; çiğnenmiş yol.*|| **reh-i kûr,** *{OsT} İnsan ayağı basmamış, geçilmemiş yol.*|| **reh-i mihr-i tal'at,** *{OsT} Güzellik güneşinin yolu.*|| **reh-i nā-refte,** *{OsT} Gidilmemiş yol.*|| **reh-i rāst,** *{OsT} Doğru yol.*|| **reh-i savāb,** *{OsT} Doğru yol.*|| **reh-i seng-sār,** *{OsT} Taşlık yol.*|| **reh-i şāh,** *{OsT} Anayol; büyük cadde.*|| **reh-i vatan,** *{OsT} Vatan yolu; vatan uğrunda.*|| **reh-neverd,** *{OsT} Yola çıkan; yolcu.*|| **reh-nişîn,** *{OsT} Rehnişin.*|| **reh-nümā,** *{OsT} Yol gösterici; rehnüma.* || **reh-peymā,** *{OsT} Yol ölçen; yol ölçücü.*|| **reh-peymāyî,** *{OsT} Yolculuk etme.*|| **reh-rev,** *{OsT} Rehrev.*|| **reh-revān,** *{OsT} Reh-revan.*|| **reh-vār,** *{OsT} Reh-var.*|| **reh-yāb,** *{OsT} Yolunu bulan; gideceği yere ulaşan.*|| **reh-zen,** *{OsT} Yol kesen.*

reha[1], **-a'i** [Ar. reḫā' رخاء] *(reha:) {OsT} is.* **1.** Geniş olma; bolluk. **2.** Varlıklı olma; zenginlik. **3.** Gevşeklik.

reha[2], [Far. rehā رها] *(reha:) {OsT} is.* Kurtuluş; kurtulma. ⊡ **rehā-feşān,** *{OsT} Kurtarıcı.*|| **rehā-kâr,** *{OsT} Kurtarıcı.*|| **rehā-kârān,** *{OsT} Kurtarıcılar.*|| **rehā-yāb,** *{OsT} 1. Kurtulan; kurtulucu. 2. Yolcu olan.*|| **rehā-yāfte,** *{OsT} Kurtulmuş.*

rehabilitasyon, [Fr. réhabilitation] *is.* Sakatları ve hastalıktan kalkan kişileri işe ve çalışma hayatına alıştırmak için eğitim; iyileştirme.

rehabîn, [Ar. rehbān>rehābīn/rahābine رهابين / رهابنه] *(reha:bi:n) {OsT} is.* Rahipler.

reha'în, [Ar. rehine > rehā'in رهائن] *(reha:in) {OsT} is.* Rehine olarak elde tutulanlar.

rehamet, [Ar. reḫāmet رخامت] *(reha:met) {OsT} is.* Sesin, sözün yumuşak, yavaş ve tatlı olması.

rehaset, [Ar. ruḫṣ > reḫāṣet رخاصت] *(reha:set) {OsT} is.* **1.** Tazelik. **2.** Yumuşaklık. **3.** İncelik. **4.** Gevşeklik. **5.** Ucuzluk.

rehavet, [Ar. reḫāvet رخاوت] *(reha:vet) {OsT} is.* **1.** Bedende görülen gevşeklik; tembellik; ağırlık. **2.** Tembellik. **3.** Dikkatsizlik; ihmalkârlık. ⊡ **rehavet basmak,** *Bedenine bir ağırlık çökmek; uyku basmak.*|| **ağırlık çökmek,** *Rehavet basmak.*

rehavi, [Reha / Ruha *(Urfa)* > rehāvī رهاوى] *(reha:vi:) {OsT} sf.* **1.** Urfa şehrine ait. **2.** Çalgılı kutu. **3.** Çalar saat. **4.** *müz.* Klasik Türk müziğinde birleşik makam.

rehayi, [Far. rehā > rehāyī رهايى] *(reha:yi:) {OsT} is.* Kurtuluş; kurtulma.

rehb, [Ar. rehb / reheb رهب *{OsT}*] *is.* Korku.

rehban, [Ar. rehb > rehbān رهبان] *(rehba:n) {OsT} sf.* (Kişi için) çok korkak.

rehbaniyet, [Ar. rehbān > rehbāniyyet رهبانيت] *(rehba:niyet) {OsT} is.* Dünyadan el etek çekerek yaşama; keşişlik.

rehber, [Far. reh *(yol)* + -ber رهبر] *{OsT} sf.* **1.** Yol gösteren; kılavuz. **2.** *mecaz.* Bir kimse veya topluma iyi veya kötü yola gitmesinde önderlik eden kimse veya şey. **3.** Turistlere ve bir yeri ziyarete gelenlere refakat ederek bilgi vermeyi meslek edinmiş kimse. ⊡ **rehber-i deryā,** *{OsT} dnz. Denizcilik rehberi; gemicilere yol göstermek üzere yazılmış kitap.*|| **rehber-i hürriyet,** *{OsT} 1. Özgürlük rehberi. 2. tarih. Abdülhamit Han'a karşı ayaklanarak Rumeli dağlarına çıkan Resneli Niyazi'nin yanında gezdirdiği ve kendisince, Allah tarafından gönderildiği iddia edilen geyik.*|| **rehber öğretmen,** *Okullarda kendi grubuna düşen öğrencilere yol gösteren, sorunları ile yakından ilgilenen, derslerde başarılı olmaları için gerekli kılavuzluğu yapan, öğrencilerin tanınması için gerekli teknikleri uygulayan öğretmen.*

rehberî, [Far. rehberī رهبرى] *(rehberi:) {OsT} is.* Yol göstericilik; rehberlik; kılavuzluk.

rehberlik,-ği [rehber-lik] *is.* **1.** Yol gösterme, yönlendirme işi; kılavuzluk. **2.** Okullarda öğrencileri tanıma ve kişisel sorunlarının çözümü ilgili etkinliklerin tümü. **3.** *mecaz.* Önderlik. ⊡ **rehberlik etmek,** *1. Yol göstermek; kılavuzluk etmek. 2. Önderlik etmek.*

rehbet, [Ar. rehb > rehbet رهبت] *{OsT} is.* **1.** Korku. **2.** Çekingenlik.

rehbeten, [Ar. rehbet > rehbeten رهبةً] *(rehbe'ten) {OsT} zf.* **1.** Aşırı korku yüzünden. **2.** Çekinerek.

reheb, [Ar. rehb / reheb رهب] *{OsT} is.* Korku.

reheban, [Ar. rāhib>rehebān رهبان] *(reheba:n) {OsT} is.* Rahipler.

rehebat, [Ar. rehb / reheb > rehebāt رهبات] *(reheba:t) {OsT} is.* Korkular.

rehc, [Ar. rehc رهج] *{OsT} is.* **1.** Toz. **2.** Fitne.

rehd, [Ar. rehd رهد] *{OsT} is.* Bastırarak ezme.

rehf, [Ar. rehf رهف] *{OsT} is.* Bileme; keskinletme.

rehgüzar, [Far. reh *(yol)* -güẕār رهگذار] *(rehgüza:r)*

{OsT} *is.* Yol üstü; geçilecek yer. ⊞ **rehgüzār-ı kalb,** *{OsT} Gönül yolu.*

rehgüzer, [Far. reh *(yol)* -güẕer رهگذر] *{OsT} is.* → rehgüzar.

rehide, [Far. rehīden > rehīde رهيده] *(rehi:de) sf.* Sıkıntıdan kaçmış olan; kurtulmuş.

rehin[1], [Ar. rehn رهن] *{OsT} is.* **1.** Bir borca karşılık, borçlu tarafından borcunu ödediği zaman geri almak üzere alacaklıya geçici olarak vermiş olduğu değerli şey; tutu; ipotek. **2.** *huk.* Bir borcun ödenmemesi durumunda, alacaklıya rehin konulan eşyayı paraya çevirterek öncelikle alacağını tahsil etme yetkisi veren aynî hak. ⊞ (bir kimseyi) **rehin almak,** *Karşı tarafı, bazı isteklerin yerine getirilmesinde zorlamak için karşı taraftan bir kimseyi alıkoymak veya tutsak etmek.*|| **rehine koymak,** *Alınan paraya karşılık değerli bir eşyayı rehin olarak vermek.*|| (bir şeyi) **rehin etmek,** *Rehin olarak vermek.*|| **rehine vermek,** *Ödünç alınan para karşılığında borç ödendiğinde geri alınmak üzere değerli bir şeyi alacaklıya bırakmak.*

rehin[2], [Ar. rehn > rehīn / rehīne رهين / رهينه] *(rehi:n) {OsT} sf.* **1.** Bir şeye karşılık olarak rehin bırakılmış olan; rehin konulan. **2.** Yakın; yaklaşmış.

rehine, [Ar. rehīn > rehīne رهينه] *(rehi:ne) {OsT} is.* **1.** Bir takım isteklerin yerine getirilmesi için baskı aracı olarak kullanılmak üzere insan haklarına aykırı olarak tutsak alınmış kimse. **2.** Eskiden, askerî ve siyasi bazı isteklerin, anlaşmaların, verilmiş sözlerin yerine getirilmesi için baskı aracı olarak kullanmak üzere tutsak edilen ya da karşı tarafça güvence olarak verilmiş olan kişi.

rehn, [Ar. rehn رهن] *{OsT} is.* Rehin. ⊞ **rehn-i müstear,** *{OsT} Ödünç alınmış bir malı sahibinin izni ile rehin bırakma.*

rehnişîn, [Far. reh *(yol)* -nişīn *(oturan)* / rahnişīn رهنشين / ره نشين] *(rehnişi:n) {OsT} is.* **1.** Yol üstünde oturan kimse. **2.** Yolcu. **3.** Seyyar satıcı. **4.** Köprünün başından gelip geçenden para alan kimse. **5.** Serseri; hırsız.

rehnüma, [Far. reh *(yol)* + nümā *(gösteren)* / rahnümā رهنما] *(rehnüma:) {OsT} sf.* **1.** Yol gösteren. **2.** *is.* Kılavuz.

rehnümun, [Far. rehnümā > rehnümūn / rahnümūn رهنمون] *(rehnümu:n) {OsT} sf.* Yol gösteren; kılavuzluk eden.

rehnümuni, [Far. rehnümūn > rehnümūnī / rahnümūnī رهنمونى] *(rehnümu:ni:) {OsT} is.* Kılavuzluk; yol gösterme.

rehrev, [Far. reh *(yol)* +rev *(giden)* / rahrev رهرو] *{OsT} sf.* Yola çıkan; giden; yolcu.

rehrevan, [Far. rehrev > rehrevān رهروان] *(rehreva:n) {OsT} is.* Yolcular.

rehrevi, [Far. rehrev >rehrevī رهروى] *(rehrevi:) {OsT} is.* Yolculuk.

rehs, [Ar. rehs رهس] *{OsT} is.* Bir şeyi ayakla çiğneyerek ezme.

reht, [Ar. rehṭ / rahṭ رهط] *is.* **1.** Kalabalık; cemaat. **2.** Kabile. **3.** Soy sop; sülale.

rehvar, [Far. reh *(yol)* + vār / raht-vār رهوار] *(rehva:r) {OsT} is.* **1.** Biniciyi sarsmayan at yürüyüşü. **2.** Eşkin yürüyen at.

reis, [Ar. re's > re'īs رئيس] *{OsT} is.* **1.** Başkan; ser. **2.** Çok yargıçlı mahkemelerde, mahkeme başkanlığı yapan yargıç. **3.** *dnz.* Balıkçı teknesini yürüten kaptan; küçük tekne kaptanı. **4.** Ticaret gemilerinde baş tayfa. **5.** Yelkenli gemilerde, gemi birinci zabiti. **6.** Osmanlı donanmasında, gemi kaptanı. **7.** Baş usta. **8.** Dağcılık sporunu kendi kendine öğrenip deneyim kazanmış usta dağcı. **9.** *tasvf.* Ayakta ayin yapan tarikatlar ile yüksek sesle zikir yöntemi uygulayan tarikatlarda bu töreni yönetmekle görevli kişi. ⊞ **reis bey,** *Bay başkan.*|| **reis efendi,** *Reisülküttap.*|| **reis gediği,** *{OsT} İmparatorluk döneminde, gemi kaptanlığına aday seçilmiş kişi.*|| **reîs-i kabile,** *{OsT} Kabile reisi.*|| **reîs-i vükela,** *{OsT} Başbakan.*|| **reîsü'l-hattātîn,** *{OsT} Ustalığın en üst derecesine ulaşmış olan hattat.*|| **reîsü'l-müsevvidîn,** *{OsT} İmparatorluk döneminde Şeyhülislamlık dairesinde çalışan, fetva kitaplarından istenilen fetvaları çıkararak fetva eminine sunan görevli.*|| **reisü'l-ulema,** *{OsT} Rumeli kazaskerliği yapmış olanların en kıdemlisine verilen unvan.*

re'isicumhur, [Ar. re'īs-i cumhūr رئيس الجمهور] *{OsT} is.* → reisicumhur.

reisicumhur, [Ar. re'īs-i cumhūr رئيس الجمهور] *{OsT} is.* Cumhurbaşkanı.

reislik, -ği [reis-lik] *is.* **1.** Bir topluluğa ya da kuruluşa başkanlık etme; başkan olma durumu; başkanlık. **2.** Mahkeme başkanlığı; baş hakimlik. **3.** Küçük gemi kaptanlığı.

re'isülküttab, [Ar. re'īsü'l-küttāb رئيس الكتاب] *(rei:sülkütta:b) {OsT} is.* → reisülküttap.

re'isülküttap, -bı [Ar. re'īsü'l-küttāb رئيس الكتاب] *(rei:sülkütta:p) {OsT} is.* İmparatorluk döneminde Divan-ı hümayunda yazı işlerini yürüten kâtiplerin ve kalemlerin şefi. ⊞ **reisülküttap kesedarı,** *{OsT} Reisülküttabın emrindeki reis kaleminin evrak memuruna verilen ad.*

rejenerasyon, [Fr. régénération] *is. biy.* Yenilenme.

rejeneratör, [Fr. régénérateur] *is.* Sıcak bir akışkanın, özellikle dumanın sağladığı ısıyı ısıtma havasına veya gaza veren ateşe dayanıklı yapı.

reji, [Fr. régie] *is.* **1.** Bir kamu hizmetinin yönetim biçimi. **2.** İmparatorluk döneminde tekel yönetimine verilen ad. **3.** Bir sinema veya tiyatro yapımının yönetimi. ⊡ **reji komiseri,** *İmparatorluk döneminde, hükûmet adına tekel yönetimine bakan görevli.*|| **reji masası,** *Yöneticinin oyunu yönlendirdiği yer.*|| **reji odası,** *Bir programın bölümlerini gerçekleştirmeye yarayan kumanda ve kontrol organlarının toplandığı, bir televizyon stüdyosuna bağlı yer; yönetmenin çalıştığı oda.*

rejim, [Fr. régime] *is.* **1.** Bir olayın oluşma biçimi. **2.** Toplumun üst düzeyde örgütlenme ve iktidarı kullanma biçimini belirleyen uygulama, yöntem ve kurumlar bütünü; yönetim biçimi; düzen. **3.** Bir kimsenin ya da şeyin bir kuruma bağlanma biçimini belirleyen yasal düzenlemeler. **4.** Sağlığı korumaya, yeniden kazanmaya yönelik beslenme biçimi; diyet; perhiz. **5.** Beslenmede kısıtlamaya gitme. **6.** *fiz.* Bir sistemde, önemli verilerin değişmez kaldığı evrim biçimi. **7.** *coğ.* Bir akarsuyun taşıdığı su miktarında, yıl boyunca görülen değişikliklerin tümü. **8.** Petrol sanayiinde bir arıtma tesisinin sürekli çalışma durumu. ⊡ **rejim yapmak,** *Sağlığı korumak ya da zayıflamak amacıyla bazı yiyecekleri az yemek.*

rejisör, [Fr. régisseur] *is. sin. tiy.* Yönetmen.

rejisörlük,-ğü [rejisör-lük] *is.* Yönetmenlik.

-rek, *yap e.* → -rak.

rekabet, [Ar. raḳb > reḳābet رقابت] *{OsT} is.* **1.** Gözleme; gözetleme. **2.** Aynı üstülükleri, aynı başarıları elde etme amacı güden kişiler, devletler, kuruluşlar vb. arasındaki çekişme; yarışma; mücadele. **3.** Kıskançlık; kıskanma. **4.** Daha iyi satış koşulları, daha elverişli fiyat ya da daha iyi kalite sunumu ile müşterileri kendine çekmeye çalışan tüccar veya sanayicilerin karşılıklı durumu. ⊡ **rekabet etmek,** *1. Bir kimse ile aynı şeyi elde etmeye çalışmak. 2. (Mal için) pazarda başka bir şeyin yerini alabilecek kolaylıklar, ucuzluk ve kalite taşımak. 3. (Başka biri veya şeyle) yarışabilir durumda olmak.*

rekabetçi, [rekabet-çi] *is.* Ürünlerini başka bir firmanın ürünleri ile rekabet edebilecek biçimde piyasaya süren kimse; rekabet yanlısı olan kimse; yarışçı.

reka'ik, -kı [Ar. raḳīḳa > reḳā'iḳ رقائق] *(reka:ik, k'ler kalın söylenir) {OsT} is.* İnce ve nazik olan şeyler.

rekâket, [Ar. rekāket ركاكت] *(rekâ:ket) {OsT} is.* **1.** Dermansızlık; kuvvetsizlik; gevşeklik. **2.** Konuşmada tutukluk; kekemelik. **3.** *ed.* Sözün bağlantıdan yoksun olması; anlatım tutukluğu; şiirde ahenksizlik.

rekânet, [Ar. rekn > rekānet ركانت] *(rekâ:net) {OsT} is.* Ağırbaşlı oluş; gururluluk; vakar.

rek'at, [Ar. rekʿ > rekʿat ركعت] *(rek-at) {OsT} is.* **1.** Beli eğerek yüzüstü kapanma. **2.** *isl.* Namazda ayakta duruş (kıyam), Kur'an okuma, eğilme (rükû) ve iki secde denilen farzların sıra ile bir kez yapıldığı bölüm. ⊡ **rek'at-i sāniye,** *{OsT} İkinci rekât.*|| **rek'at-ı ulā,** *{OsT} Birinci rekât.*

rek'ateyn, [Ar. rekʿat > rekʿateyn ركعتين] *{OsT} is.* İki rekât.

rekayık, -ğı [Ar. raḳīḳa > reḳāyıḳ رقايق] *(reka:yık) {OsT} is.* İnce ve nazik şeyler.

rekb, [Ar. rākib > rekb ركب] *{OsT} is.* **1.** Atlı grubu; süvari birliği. **2.** Klasik Türk müziğinde 15. yy'dan önce kullanılmış bir makam.

rekd, [Ar. rekd ركد] *{OsT} is.* Sessiz ve sakin olma; hareketsizlik; durgunluk.

reke'at, [Ar. rekʿat > rekeʿāt ركعات] *(reke-a:t) {OsT} is.* Rekâtlar.

rekik, -ği [Ar. rekāket > rekīk / rekīke ركيك / ركيكه] *{OsT} sf.* Dilinde tutukluk olan; kekeme. ⊡ **rekîkü'l-lisān,** *Konuşmasında tutukluk olan.*

rekin, [Ar. rekānet > rekīn / rekīne ركين / ركينه] *(reki:n) {OsT} sf.* **1.** Ağırbaşlı; gururlu; vakarlı. **2.** Yüksek.

rekiz, [Ar. rekz > rekīz ركيز] *(reki:z) {OsT} sf.* **1.** (Define için) gizlenmiş; gömülmüş. **2.** Sağlam.

rekizit, [Fr. requisit] *is.* **1.** Bir sirkte, pist üzerinde yer alan donanımların tümü. **2.** Gösteri sırasında kafesteki yırtıcı hayvanın üzerine oturduğu tabure.

reklam, [Fr. réclamer *(ısrarla ileri sürmek)* > réclame] *is.* **1.** Bir ürünü, bir hizmeti tanıtmaya yönelik ilan, film, vb. **2.** Bunların içeriği. **3.** Ticarî, sınaî bir malı, belirli bir markayı tanıtmaya, halkı bu ürünü almaya yönlendirmek amacıyla kullanılan her türlü tanıtım eylem ve tekniklerinin tümü. ⊡ **reklam etmek,** *Herhangi bir ürünü, kimseyi veya durumu açığa vurmak; başkalarına duyurmak; ilan etmek; afişe etmek; açığa vurmak.*|| **reklam filmi,** *Bir ürünü tanıtmak amacıyla çevrilmiş kısa metrajlı film.*|| (kendi) **reklamını yapmak,** *Kendisi hakkında, başkalarının söylemesi gereken övücü sözleri kendisi söylemek; açıktan övünmek.*|| **reklam ışıntısı,** *Spot.*|| **reklam kuşağı,** *Radyo ve televizyonda reklamların yayınlandığı belirli bir bölüm ve süre.*|| **reklam levhası,** *Tanıtımı yapılacak ürünlerle ilgili olarak duvar ya da belirli yerlere asılmak, yapıştırılmak ya da tutturulmak için kâğıt, karton ya da bez üzerine yazılmış reklam resim ve yazıları.*|| **reklam yapmak,** *Her türlü aracı kullanarak bir ürünün tanıtımını yapmak; tanınmasını, ünlenmesini sağlamak; dikkatleri onun üzerine çekmek.*

reklamcı, [reklam-cı] *is.* Reklam işinde çalışan kimse.

reklamcılık,-ğı [reklam-cı-lık] *is.* **1.** Reklamcının işi.

2. Reklam etkinliği ve bunun için kullanılan tekniklerin, yolların tümü.

rekm, [Ar. rekm ركم] *{OsT}* *is.* Biriktirme; yığma.

rekolte, [İt. ricolta *(hasat)* > Fr. récolte] *(re'kolte)* *is.* Tarımda bir yıl içinde devşirilen ürünlerin tümü.

rekonstrüksiyon, [Fr. réconstruction] *is.* Yeniden kurma.

rekor, [İng. record] *is.* **1.** Bir spor dalında, daha önce aynı koşullar altında yapılarak alınmış bir en üst başarının sonucunu aşan ve bu işle ilgili resmî kuruluşlarca onaylanan spor derecesi. **2.** Daha önceleri elde edilen en üst sonucu aşan yeni sonuç. ☞ **rekor kırmak,** *Bir spor dalında eskiden edinilmiş rekoru aşarak yeni bir rekor elde etmek.*|| **rekor onaylanması,** *Bir spor dalında kırılan rekorun resmî kuruluş ya da federasyon tarafından kabul edilmesi.*

rekortmen, [İng. recordmen] *is.* Bir rekor kırmış olan kimse.

rekortmenlik,-ği [rekortmen-lik] *is.* Rekor kırma olayı.

rekreasyon, [Lat. recreare *(canlandırmak)* > Fr. recreation] *is.* **1.** Yeniden yapma. **2.** İnsanların boş zamanlarını değerlendirmek amacıyla katıldıkları faaliyetler. ☞ **rekreasyon alanı,** *Rekreasyon amacıyla düzenlenmiş yer.*

reks, [Ar. reks ركس] *{OsT}* *is.* Geri döndürme; geri çevirme.

rektal, [Fr. rectal] *is. tıp.* Göden bağırsağı ile ilgili; rektumla ilgili.

rektifikasyon, [Fr. rectification] *is.* Alkollü içkileri bir ya da daha fazla damıtma yoluyla saflaştırma işlemi.

rektifiye, [Lat. rectificare *(doğrultmak)* > Fr. rectifier] *is.* Düzeltme; doğrultma.

rektit, [Fr. rectite] *is. tıp.* Göden bağırsağı iltihabı.

rektokolit, [Fr. recto-colite] *is. tıp.* Göden bağırsağı ile kalın bağırsağın birlikte iltihaplanması.

rektopeksi, [Fr. rectopexie] *is. tıp.* Göden bağırsağı sarkıklığını gidermek ve bu bağırsağı tespit etmek amacıyla yapılan cerrahi işlem.

rektosel, [Fr. rectocèle] *is. tıp.* Göden bağırsağının ön duvarının döl yolu içine sarkması durumu.

rektoskop, [Fr. recto-scope] *is. tıp.* Göden bağırsağı içini muayene ve tedavi etmekte kullanılan bir alet.

rektoskopi, [Fr. recto-scopie] *is. tıp.* Göden bağırsağı içinin rektoskop ile incelenmesi.

rektotomi, [Fr. rectotomie] *is. tıp.* Göden bağırsağının ameliyatla kesilmesi işlemi.

rektovajinal, [Fr. recto-vaginal] *sf. tıp.* Hem göden bağırsağı hem de döl yolu ile ilgili olan.

rektovezikal, [Fr. recto-vézical] *sf. tıp.* Hem göden bağırsağına hem de idrar yoluna ait olan.

rektör, [Lat. rector *(kılavuz)* > Fr. recteur] *is.* Bir üniversitenin tüzel kişiliğinin temsilcisi olup üniversitesinde öğretimin sürdürülmesinden ve yönetimden sorumlu profesör payesi taşıyan yetkili, en üst görevli.

rektörlük,-ğü [rektör-lük] *is.* **1.** Rektörün işi ve görevi. **2.** Rektörün görev süresi. **3.** Rektörün görev yaptığı yer; rektörün makamı. **4.** Rektörün görevini yürütebilmesi için kendine bağlı bulunan birimler.

rektum, [Lat. rectum *(düz şey)* > Fr. rectum] *is. anat.* Göden bağırsağı; göden.

rekûb, [Ar. rekb > rekūb / rekūbe ركوب / ركوبه] *(reku:b)* *{OsT}* *is.* Binek hayvanı; binek olarak kullanılan hayvan.

rekûd, [Ar. reḳūd ركود] *(reku:d)* *{OsT}* *is.* Uyumuş.

reküperasyon, [Fr. récupération] *is.* Geri kazanım.

reküperatör, [Fr. récupérateur] *is.* Bir ısıl çevrimde iç ısı alış verişini gerçekleştiren ısı aktarma aygıtı; geri kazandırıcı.

rekz[1], [Ar. rekz ركز] *{OsT}* *is.* **1.** Bir yere saplama; dikme. **2.** Kurma; yapma. ☞ **rekz-i alem,** *{OsT} Bayrak dikme.*|| **rekz-i hıyām,** *{OsT} Çadırları kurma.*

rekz[2], [Ar. rekż ركض] *{OsT}* *is.* **1.** Tepinme. **2.** Tepme. **3.** Binek hayvanını koşturmak için mahmuzlama.

rekzetme, [Ar. rekz + T. et-me ركز ایتمه] *{OsT}* *is.* Rekzetmek eylemi; dikme; kurma.

rekzetmek, [Ar. rekz + et-mek ركز ایتمك] *{OsT}* *gçl. f.* *[-(d)-er] [-(d)i-yor]* **1.** Dikmek. **2.** Saplamak. **3.** Kurmak.

rekzettirme, [Ar. rekz + T. et-tir-me ركز ایتدیرمه] *{OsT}* *is.* Rekzettirmek eylemi; diktirme; kurdurma.

rekzettirmek, [Ar. rekz + T. et-tir-mek ركز ایتدیرمك] *{OsT}* *gçl. f.* *[-ir]* Diktirmek; kurdurmak; saplatmak.

rem[1], [Far. rem رم] *is.* **1.** Korkma; ürkme. **2.** Titreme. **3.** Sürü. ☞ **rem-kerde,** *Korkmuş; titreyen.*

rem[2], **-mmi** [Ar. remm رم] *{OsT}* *is.* Onarma.

rem[3], [İng. röntgen equivalent man] *is.* İnsan üzerinde, 250 kV'luk X ışınlarının bir radı kadar etkide bulunan ışınım miktarı.

remad, [Ar. remād رماد] *(rema:d)* *{OsT}* *is.* Kül. ☞ **remād-ı bürkanî,** *{OsT} yer b.* Yanardağ külü.

remadet, [Ar. remādet رمادت] *(rema:det)* *{OsT}* *is.* İnsan ve hayvan kırımı.

remadi, [Ar. remād > remādī رمادی] *(rema:di:)* *{OsT}* *sf.* **1.** Kül ile ilgili. **2.** Kül renginde.

reman, [Far. remān رمان] *(rema:n)* *{OsT}* *is.* Sürü.

remayöz, [Fr. remailler > remailleuse] *is.* Örgücülükte yaka örmede kullanılan makine.

remayözcü, [remayöz-cü] *is.* Remayöz kullanan işçi; remayöz ile örgü giyeceklerin yakasını ören kimse.

remayözcülük, [remayöz-cü-lük] *is.* Remayözcünün işi

reme[1], [Ar. reme رمه] *{OsT} sf.* Korkan, ürken.

reme[2], [Far. reme رمه] *{OsT} is.* **1.** Sürü. **2.** Asker taburu. **3.** İnsan kalabalığı. **4.** *özl. is.* Ülker Yıldızı *(R büyük yazılır.)*.

remed, [Ar. remed رمد] *is. tıp.* Göz ağrısı. ⊡ **remed-i mütekayyih,** *tıp. İltihaplı göz nezlesi.*

remel, [Ar. remel رمل] *{OsT} is.* **1.** Acele. **2.** Hacda erkeklerin kısa adımlarla koşar vaziyette omuz silkerek tavaf yapmaları. **3.** *ed.* Asıl biçimi bir dizede dört adet *fâilâtün* (– . – –) bulunan ve bundan türlü değişikliklerle türemiş aruz bahri. **4.** *müz.* Klasik Türk müziğinde 28 zamanlı 21 vuruşlu büyük bir usul.

remende, [Far. remīden > remende رمنده] *{OsT} sf.* Korkan; ürken.

remgerde, [Far. rem-gerde رمگرده] *{OsT} sf.* **1.** Ürkek. **2.** Ürkmüş. **3.** Titremiş.

remes, [Ar. remeṣ رمث] *is.* Sal.

remi, [İng. rummy] *is.* Dört kişi arasında elli iki kâğıtlık deste ve iki jokerle oynanan bir iskambil oyunu.

remide, [Far. remīden *(korkmak, ürkmek)* > remīde رميده] *(remi:de) {OsT} sf.* Korkmuş; ürkmüş.

remiks, [İng. remix] *is.* Yeniden karıştırma.

remil, -mli [Ar. reml *(kum)* رمل] *{OsT} is.* **1.** Kumda bir takım çizgi ve işaretler çizerek fala bakma. **2.** Bu şekilde bakılan fal; kum falı. ⊡ **remil atmak,** *Kum falına bakmak.*

remilci, [remil-ci] *is.* Kum falına bakan; kum dökerek gelecekten ve gaipten haber verdiğini sanan kişi.

remim, [Ar. rimm > rimme *(çürüme)* > remīm / remīme رميم / رميمه] *(remi:m) {OsT} sf.* (Kemik için) çürümüş.

remiz, -mzi [Ar. remz رمز] *{OsT} is.* **1.** İşaret; alamet; belirlilik. **2.** (Bir şeyi) işaretle, kapalı bir biçimde anlatma; ima etme. **3.** Belli bir şeyi ifade eden şekil; sembol; simge. **4.** *ed.* Kendi gerçek anlamının dışında bir anlamda kullanılan kavram.

remi, [Ar. reml رمل] *{OsT} is.* → remil.

remmah, [Ar. remḥ>remmāḥ رماح] *(remma:h) {OsT} sf.* Süngü veya mızrak yapan ve satan.

remmal, -li [Ar. reml >remmāl رمال] *(remma:l) {OsT} sf.* Kum döken, fala bakan; falcı; remilci.

remmaniye, [Ar. remmāniyye رمانيه] *{OsT} is. bot.* Nargiller.

rems, [Ar. rems رمس] *{OsT} is.* Mezar.

remy, [Ar. remy رمى] *{OsT} is.* **1.** Atma; fırlatma. **2.** (Tabanca, tüfek) atma; patlatma.

remz, [Ar. remz رمز] *{OsT} is.* → remiz. ⊡ **remz-âşinâ,** *{OsT} Kapalı söyleyişten, imadan anlayan; zeki; anlayışlı.*|| **remz-şinās,** *{OsT} Kapalı söyleyişten, imadan anlayan; zeki; anlayışlı.*

remzî, [Ar. remiz > remzī / remziye رمزى / رمزيه] *(remzi:) {OsT} is.* **1.** Remiz ile, işaretle ilgili; simgesel; sembolik. **2.** İma ile ilgili

ren, [İskandinav d. ren > Alm. renn] *is. zool.* Ren geyiği. ⊡ **ren geyiği,** *zool. Geyikgillerden, Kuzey yarı kürenin soğuk bölgelerinde yaşayan, dişisi ve erkeği boynuzlu, omuz başı yüksekliği 1,20 m'yi, ağırlığı 150 kg'ı bulan, ot veya likenleri yiyebilmek için boynuz ve tırnakları ile karı kazan, evcilleri kızaklara koşularak taşımacılıkta kullanılan, deri, boynuz ve kemiklerinden yararlanılan, evcil veya sürüler halinde dolaşan yabanıl, geviş getiren memeli hayvan, (rangifer tarandus).*

renal, [Lat. renalis > Fr. renal] *sf.* Böbreğe ilişkin.

renanet, [Ar. renānet رنانت] *(rena:net) {OsT} is.* Yüksek sesle inleme.

renc, [Far. renc رنج] *{OsT} is.* **1.** Eziyet; sıkıntı. **2.** Ağrı; sızı. **3.** Öfke; hiddet. ⊡ **renc-i sefer,** *Yolculuk sıkıntısı.*

rencber, [Far. renc *(sıkıntı)*+-ber *(çeken)* رنجبر] *{OsT} sf.* → rençper.

rence, [Far. rence رنجه] *{OsT} is.* **1.** Eziyet; sıkıntı. **2.** *sf.* Sıkıntılı.

rencide, [Far. rencīden > rencīde رنجيده] *(renci:de) {OsT} sf.* İncinmiş; kalbi kırılmış. ⊡ **rencide etmek,** *Kırmak; incitmek.*|| **rencîde-hâtır,** *{OsT} Gönlü kırılmış.*|| **rencide olmak,** *Kırılmak; incinmek.*

rencidegî, [Far. rencīdegī رنجيدگى] *(renci:degi:) {OsT} is.* **1.** Kırılmış, incinmiş olma. **2.** Kederlilik.

renciş, [Far. rencīden > rencīş رنجيش] *(renci:ş) {OsT} is.* Eziyet veriş; sıkıntı çektiriş; eziyetten dolayı inciniş; sızlanış; şikâyet.

rencur, [Far. rencūr رنجور] *(rencu:r) {OsT} sf.* **1.** İncinmiş; sıkıntılı. **2.** Hasta; rahatsız.

rencuri, [Far. rencūr > rencūrī رنجورى] *(rencu:ri:) {OsT} is.* **1.** İncinme; kırılma. **2.** Hasta olma; rahatsızlanma.

rençper, [Far. renc *(sıkıntı)*+ -ber *(çeken)* رنجبر] *sf.* **1.** Sıkıntı çeken; eziyet çeken. **2.** *is.* Tarla ve inşaat-

larda bedeni ile çalışan; ağır işler gören işçi; amele. **3.** Çiftçi.

rençperlik,-ği [rençber-lik] *is.* **1.** Rençper olma durumu; amelelik; ırgatlık. **2.** Çiftçilik.

rende, [Far. rendīden *(yontmak)* > rende رنده] *{OsT} is.* **1.** Ağaç parçalarının yüzeyini yonga kaldırarak düzeltmekte kullanılan marangoz aleti. **2.** Bazı maddeleri ufalamak, toz veya parça haline getirmeye yarayan üzerinde küçük delik ve çıkıntılar bulunan mutfak aleti. **3.** Rendeden geçirilerek ufalanmış yiyecek maddesi.

rendeci, [rende-ci] *is.* Rende ya da rende makinesi ile ağaç parçalarını rendeleyen işçi.

rendeleme, [rende-le-me] *is.* Rendelemek eylemi.

rendelemek, [rende-le-mek] *gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* **1.** Mutfak rendesinden geçirerek ufalamak. **2.** Bir ağacı marangoz rendesi ile düzleştirmek. **3.** *{ağız}* Yatak, yorgan vb. şeyleri aralıklı olarak dikmek. [DS]

rendelenme, [rende-le-n-me / rende-len-me] *is.* Rendelenmek eylemi.

rendelenmek, [rende-le-n-mek] *edil. f. [-ir]* **1.** Üzerinde rendelemek eylemi yapılmak; rendelemek eylemine konu olmak; rende yapılmak. **2.** [rende-len-mek] *gçsz. f.* Rende sahibi olmak; rende edinmek; rendeli hâle gelmek.

rendeli, [rende-li] *sf.* **1.** Rendesi bulunan; rendesi olan. **2.** (Ağaç için) rende ile düzeltilmiş, pürüzleri giderilmiş olan. **3.** (Yiyecek için) rende ile ufalanmış olan; rendeden geçirilmiş.

rendide, [Far. rendīden > rendīde رندیده] *(rendi:de) {OsT} sf.* Rendelenmiş; rendeden geçirilmiş; rende ile ufalanmış olan.

reng, [Far. reng رنگ] *{OsT} is.* → renk. ⊕ **reng-āmiz,** *{OsT} Renk renk.*|| **reng-ā-reng,** *{OsT}* → rengârenk.|| **reng-āver,** *{OsT} Hileci; dalavereci.*|| **reng reng,** *Renk renk; çok renkli; her renkten olan.*

rengârenk,-gi [Far. reng-ā-reng] *(rengâ:renk) {OsT} sf.* Çok çeşitli renkleri olan; renk renk.

rengin, [Far. reng-īn رنگین] *(rengi:n) {OsT} sf.* **1.** Boyalı; renkli; parlak. **2.** Süslü; güzel; latif. ⊕ **rengînter,** *{OsT} Çok renkli; güzel renkli.*

rengrez, [Far. reng-rez رنگرز] *{OsT}is.* **1.** Boyacı. **2.** *mecaz.* Meyhaneci.

renin[1], [Ar. renn > renīn رنین] *(reni:n) {OsT} is.* Haykırma; bağırma; inleme.

renin[2], [Lat. renis *(böbrek)* > Fr. rénine] *is.* Böbrek atardamarlarında basınç düşüklüğü gibi uyarımlar etkisi ile böbrek üstü bezlerince salgılanan enzim.

renk, -gi [Far. reng رنگ] *is.* **1.** Bir kaynaktan ya da bir cisim üzerinden yansıdıktan sonra gelen ışığın farklı dalga boylarına bağlı olarak gözde bıraktığı ayırt edici duyum. **2.** Boyar madde. **3.** Günlük dilde siyah, beyaz ve gri dışında kalan tayf duyumları. **4.** Yüzün canlılığı, neşesi, pırıltısı. **5.** Bir durumun özelliği, görünümü ya da niteliği. **6.** Bir partinin kendine özgü niteliği. **7.** Bir anlatımda yeni olan hava ya da özgünlük. **8.** Hile; düzen; dalavere. **9.** Resimde, ressamın kullandığı boyaların özelliği veya karışımı. **10.** Bir sesi öbürlerinden ayırt etmeyi sağlayan özellik; tını; karakter. ⊕ **renge gitmek,** *Bazı kâğıt oyunlarında aynı renkte dizi oluşturmak.*|| **rengi atmak,** *1. Solmak. 2. Korku, heyecan, üzüntü gibi sebeplerle benzi sararmak.*|| **rengi kaçmak,** *1. Solmak. 2. Korku, heyecan, üzüntü gibi sebeplerle benzi sararmak.*|| **rengini belli etmek,** *Düşüncelerini, amacını, eğilimini, duygularını açığa vurmak; ipucu vermek.*|| **rengi uçmak,** *1. Solmak. 2. Korku, heyecan, üzüntü gibi sebeplerle benzi sararmak.*|| **rengi yerine gelmek,** *Sağlığı düzelmek; yüzüne canlılık gelmek.*|| **renk almak,** *Yeni bir nitelik kazanmak; yeni bir renge girmek.*|| **renk ayrımı,** *matb. Ofset baskıda, renkli bir orijinali dört ana renge ayırma işlemi.*|| **renk bilimi,** *Renkleri ve renk olaylarını inceleyen bilim dalı.*|| **renk cümbüşü,** *Çeşitli renklerin oluşturduğu hoş görünüm.*|| **renk etmek,** *{ağız} Canını yakmak; sıkıntı vermek.* [DS]|| **renk geçmek,** *{eAT} {OsT} Hile yapmak; aldatmak; oyun etmek.*|| (bir şeye) **renk gelmek,** *Renklenmek; canlanmak.*|| **renk hücresi,** *biy. Renk maddesi taşıyan hücre; pigment hücresi.*|| **renk katmak,** *Tek düzelikten kurtarmak; değişiklikle neşe ve canlılık kazandırmak.*|| **renk körlüğü,** *tıp. Bazı renkleri, özellikle kırmızı ile yeşili algılayamama biçiminde ortaya çıkan görme bozukluğu; daltonizm; akromatopsi.*|| **renk körü,** *tıp. Renk körlüğüne tutulmuş olan.*|| **renk küre,** *gök b. Güneşin yuvarını saran yaklaşık on bin kilometre kalınlığındaki küre kabuğu; kromosfer.*|| **renk oynamak,** *{eAT} {OsT} Hile yapmak; aldatmak; oyun etmek.*|| **renk ölçme,** *Cisimlerin renklerinin derecelerini belirleme tekniklerinin tümü; kolorimetri.*|| **renk ölçümü,** *Renklerin tanımlanmasını, birbiri ile karşılaştırılmasını ve genel olarak incelenmesini sağlayan tekniklerin tümü; kolorimetri.*|| **renk renk,** *Değişik renklerde; rengârenk.*|| **renkten renge girmek,** *Korku, heyecan, utanma gibi sebeplerle yüzünde ardı ardına değişik renkler belirmek.*|| **renk uyumu,** *biy. Bir canlının korunmak için vücut rengini bulunduğu ortama uydurması işlemi.*|| **renk vermek,** *1. Düşüncelerini, amacını, eğilimini, duygularını açığa vurmak; rengini belli etmek; ipucu vermek. 2. {eAT} {OsT} Hile yapmak; aldatmak; oyun etmek.*|| (bir şeye, bir yere) **renk vermek,** *Neşe, canlılık veya değişiklik kazandırmak.*|| **renk vermemek,** *Bir şeyi bildiği halde bilmez görünmek.*|| **renk yuvarı,** *gök b. Güneşin yuvarını saran yaklaşık on bin kilometre kalınlığındaki küre kabuğu; kromosfer.*

renkçi, [renk-çi] *is.* **1.** Mimarlık ve tasarımda renk uzmanı. **2.** Renk sanatını iyice kavramış, renkler arasında uyum sağlamasını ya da renkleri canlı kılmasını bilen ressam. **3.** Renk üretim, ya da röprodüksiyonuna yarayan renkli karışımları gerçekleştirme uzmanı.

renkçilik, -ği [renk-çi-lik] *is. resim.* Rengin tek yanlı olarak vurgulanması.

renkgideren, [Far. reng + gi(t)-er-en] *is. kim.* Bazı maddelerin renklerini gidermekte kullanılan madde.

renkleme, [renk-le-me] *is.* Renklemek eylemi.

renklemek, [renk-le-mek] *gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* Renk vermek; boyamak.

renklendirici, [renk-le-n-di-ici] *sf.* **1.** (Madde için) renk veren. **2.** *is.* Renk veren madde.

renklendirme, [renk-le-n-dir-me] *is.* **1.** Renklendirmek eylemi. **2.** Siyah beyaz bir görüntüyü renkli duruma getirmek için uygulanan işlemlerin tümü.

renklendirmek, [renk-le-n-dir-mek] *gçl. f. [-ir]* **1.** Renklenmesini sağlamak. **2.** Daha hareketli ve neşeli duruma getirmek.

renklenme, [renk-le-n-me] *is.* Renklenmek eylemi.

renklenmek, [renk-le-n-mek] *dönşl. f. [-ir]* **1.** Renkli duruma gelmek. **2.** Daha renkli, daha canlı, daha parlak bir durum almak.

renkli, [renk-li] *sf.* **1.** Rengi olan. **2.** Belirtilen nitelikte veya belli bir rengi olan. **3.** Beyaz dışında rengi veya renkleri olan. **4.** Göz alıcı, çarpıcı, parlak renkleri olan. **5.** *mecaz.* Neşeli; canlı; ilgi çekici. **6.** (Kişi için) kendine özgü, ilginç ve çarpıcı nitelikleri bulunan. **7.** (Sinema filmi, fotoğraf vb. için) doğadaki renkleri olduğu gibi görüntüye aktaran. **8.** *{ağız} Çeşitli.* [DS] **9.** *zf.* Canlı, hareketli, coşkulu olarak. ⊡ **renkli basın,** *Okuyucunun ilgisini çekmek için renkli resimlere yazıdan daha çok yer veren, kupon ve armağanlarla satışını artıran gazete ve dergi.*|| **renkli film,** *Siyah-beyaz karşıtı olarak doğadaki renkleri olduğu gibi yansıtan film.*|| **renkli işitme,** *tıp. Ses duyumu ile birlikte göze de bir takım renkli görüntülerin gelmesi durumu.*|| **renkli televizyon,** *Doğadaki ya da stüdyodaki renkleri olduğu gibi görüntü olarak yansıtan teknikle üretilmiş televizyon.*

renkliler, [renk-li-ler] *is.* **1.** Beyaz karşıtı olarak rengi olan nesneler; renkli olan şeyler. **2.** Beyaz olmayan her tür çamaşır.

renklilik,-ği [renk-li-lik] *is.* **1.** Renkli olma durumu; renkli olan bir şeyin niteliği. **2.** Bir renk uyarıcısının ayırt edici renk ölçümsel özelliklerinin tümü.

renkölçer, [Far. reng + T. ölç-er] *is.* Bir renk uyarmasının üç renkli (kırmızı, yeşil, mavi) birleşenlerini veya koordinatlarını belirlemeye yarayan aygıt; renk ayırıcı; kolorimetre.

renkseme, [renk-se-me] *is.* **1.** Renksemek eylemi. **2.** Bir şeyin renklenmesi. **3.** Renkser sapınç tipi; kromotografi. ⊡ **renkseme gidermek,** *Dağıtma gücü farklı mercekleri bir araya getirerek renkser sapıncı ortadan kaldırmak.*

renksemek, [renk-se-mek] *gçsz. f. [-r] [-(i)yor]* Renklenmek; rengi olmak.

renksemeli, [renk-se-me-li] *sf.* Renksemesi olan; renkser.

renksemez, [renk-se-mez] *sf.* **1.** (Optik düzenek için) odak uzaklığı, kullanılan ışınımların frekansına bağlı olmayan; nesnelerin görüntülerini renkli saçaklarla çevrili olmaksızın veren; akromatik. **2.** Beyaz ışığı çözümlemeden veren. **3.** (Renk ölçümünde) beyaz renk. **4.** *biy.* Boyayı kabul etmeyen.

renksemezlik, -ği [renk-se-mez-lik] *is.* **1.** Renksemez olma durumu. **2.** *fiz.* Odak uzaklığı, kullanılan ışınımların frekansından bağımsız olduğu için nesnelerin görüntüsünü renkli saçaklarla çevrili olarak vermeyen yani beyaz ışıkla elde edilen görüntüsünde sedeflenme olmayan bir optik sistemin özelliği; akromatizm. **3.** Renksemez dürbün vb. camların özelliği.

renkser, [renk-se-r] *sf.* **1.** Renklerle ilgili; kromatik. **2.** Beyaz ışığı tayf renklerine ayıran.

renkseyici, [renk-se-y-ici] *is. kim.* Bir kimyasal karışımın birleşenlerinin, biri sabit öbürü hareketli iki faz arasında değişik hızlarda hareket etmelerinden yararlanarak ayrışımını sağlayan aygıt; kromotograf.

renksiz, [renk-siz] *sf.* **1.** Rengi olmayan. **2.** Solgun; soluk. **3.** Neşesiz; hareketsiz. **4.** *mecaz.* Herhangi bir özgün ve ilgi çekici yanı bulunmayan; düşünce ve davranışlarında belli bir nitelik taşımayan; silik. **5.** *zf.* Renksiz, neşesiz olarak.

renksizlik,-ği [renk-siz-lik] *is.* Renksiz olma durumu; renksiz olan şeyin niteliği.

renktaş, [renk-taş] *sf.* **1.** Aynı renkte olan; aynı rengi taşıyan. **2.** *fiz.* (Renk uyartısı için) gözlemcinin gözüne etki ederek bitişik alanlar biçiminde görünen birbirine eş duyumlar oluşturan.

renktaşlaşma, [renk-taş-laş-ma] *is. biy.* Bazı canlıların renklerini bulundukları ortama uydurma yeteneği; homokromi.

renktaşlık,-ğı [renk-taş-lık] *is.* **1.** Renktaş olma durumu; renktaş olan şeylerin durumu. **2.** *biy.* Bazı hayvanların, seçilmeyi zorlaştırmak amacıyla derisini, çevresinde bulunan renklerle özdeşleştirme durumu.

rennan, [Ar. renn > rennān رنان] *(renna:n) {OsT} sf.* Yüksek sesle bağıran; haykıran; yüksek sesle inleyen.

renyum, [Renus, *(Ren nehrinin adi)* > Lat. rhenium > Fr. rhénium] *is. kim.* Atom numarası 75, atom ağırlığı 186,2 olan, yüksek bir elektron yayım gücü bulunan, yoğunluğu 21 olan, beyaz parlak, dövüle-

bilir ve haddelenebilir metal element, simgesi: Re.

reo- [Yun. reos *(akım)*] *ön ek.* Akım ile ilgili olarak pek çok Latin kökenli terimin yapısına giren ön ek.

reomür, [René Antoine Ferchault de Réaumur *(Fransız fizikçi)* > réaumur] *is.* Suyun donma sıcaklığı noktası ile kaynama sıcaklığı noktasını 80 eşit parçaya bölmek suretiyle bulunmuş sıcaklık ölçümü derecelemesi.

reorganizasyon, [Fr. réorganisation] *is.* Bir kurumu ve kuruluşu yeniden düzenleme; yeni bir düzen kazandırma; yeniden örgütleme.

reosta, [Fr. rhéostat] *(reo'sta) is. fiz.* Değişken dirençli olarak kullanılan bir devredeki bağlantıyı sökmeden direnç ayarı yapmakta kullanılan aygıt; dimmer.

reostalı, [reosta-lı] *sf.* Reostası olan.

reostatik, -ği [Fr. rhéstatique] *sf.* Reostaya ilişkin; reosta ile ilgili.

repertuvar, [Lat. reperire *(bulmak)* > repertorium > Fr. répertoire] *is.* **1.** Belgeler listesi. **2.** Bir tiyatronun sahneye koymak üzere seçtiği oyunların listesi. **3.** Bir oyuncunun öğrendiği ve oynadığı oyunların listesi. **4.** *müz.* Bir ses sanatçısının ve çalgı topluluğunun hazırladığı ve programında yer alan şarkılar listesi. **5.** *mecaz.* Birikim.

replik,-ği [Fr. réplique] *is.* **1.** Bir oyuncunun karşısındaki oyuncuya verdiği cevapların tümü. **2.** Bir oyuncunun, karşısındakine konuşma sırası geldiğini hatırlatan, kendi konuşmasının son sözü. **3.** *huk.* Davalının verdiği cevap dilekçesine karşılık davalının vermiş olduğu cevap dilekçesi. ⊟ (dişi) **replik almak,** *(Konuşmaya başlayacak oyuncu için) arkadaşından kendi yapacağı espriye hazırlık olarak uygun bir söz almak.*|| **replik vermek,** *1. Bir oyuncunun diyaloguna katılmak. 2. Rol arkadaşına söz sırasının geldiğini ya da sözlerini unuttuğunda hatırlatıcı bir söz söylemek.*

replika, [İt. replica > İng. replica] *is.* Bir sanat eserinin bire bir kopyası.

repo, [İng. **repu**rchase agrement *(geri alım vaadi ile satım)*] *kısalt. is.* **1.** Bankalar arası işlemlerde bir gecelik faiz uygulaması. **2.** Faiz.

repocu, [repo-cu] *sf.* **1.** Repoya para yatıran. **2.** Repo uygulayan.

repoculuk, -ğu [repo-cu-luk] *is.* Repocu olma durumu.

repor, [Fr. report] *is.* **1.** Döviz piyasasında vadeli kur peşin kurdan daha yüksek olduğu zaman, bu iki kur arasındaki fark. **2.** Borsada, vadeli bir alım satım sırasında spekülasyon süresini daha sonraki bir işleme kadar uzatma. **3.** Böyle bir işlemde, spekülatörün ihtiyacı olan parayı karşılayan sermayedara ödenen ücret.

reprodüksiyon, [Fr. reproduction] *is.* **1.** Aynısını yapma; tıpkısını kurma. **2.** *biy.* Çoğalma.

repütasyon, [Fr. réputation] *is.* **1.** Saygınlık; itibar. **2.** Ün.

-res, [Far. resīden > -res رس] *{OsT} ek.* Farsça kelimelerden *"getiren, eriştiren"* anlamlarıyla birleşik sıfatlar yapan son ek.

re's[1]**,** [Ar. re's رأس] *{OsT} is.* **1.** Baş; kafa. **2.** Başkan; reis. **3.** Başlangıç. **4.** Tepe; uç nokta; uç. **5.** Küçükbaş hayvan. **6.** *bot.* Bitkilerin kökten uzak olan kısmı. **7.** *coğ.* Kıyıda belirgin çıkıntı; burun. **8.** *mat.* Tepe; köşe. ⊟ **re's-i cebel,** *{OsT} Bir dağın en yüksek tepesi.*|| **re's-i cumhūr,** *{OsT} Cumhurbaşkanı.*|| **re's-i.kâr,** *{OsT}* → resikâr.|| **re's-i mahrūt,** *{OsT} Piramidin tepesi.*|| **re's-i sene-i efrenciye,** *{OsT} Yılbaşı; 1 Ocak.*|| **re's-i sene-i hicriye,** *{OsT} Hicrî yılbaşı; 1 Muharrem.*|| **re's-i sene-i maliye,** *{OsT} Malî yılbaşı; eskiden 1 Mart.*|| **re's-i sene-i milādiye,** *{OsT} Yılbaşı; 1 Ocak veya (Şemsî miladî takvime göre) 14 Ocak.*|| **re's-i uzv-i te'nîs,** *{OsT} bot. Çiçekte dişi organın başı; tepecik.*|| **re'sü'l-hikmet-i mahāfetullāh,** *{OsT} Hikmetin başı Allah korkusu.*|| **re'sü'l-hikmet-i muhabbetullāh,** *{OsT} Hikmetin başı Allah sevgisi.*|| **re'sü'l-māl,** *{OsT}* → resülmal.

res[1]**, -ssi** [Ar. ress رس] *{OsT} is.* **1.** Hastalığın bedene yerleşmesi. **2.** Bir haberin insanlar arasında yayılması. **3.** Bir şeyin başlangıcı. **4.** *ed.* Divan şiirinde tesis adı verilen eliften önceki sessiz harfin harekesi.

res[2]**, -ssi** [Ar. ress رس] *{OsT} is.* İçi taşla örülü kuyu.

-resa, [Far. resīden > -resā رسا] *(resa:) {OsT} ek.* Farsça kelimelerden *"yetiştiren, yetişen, ulaşan"* anlamlarıyla birleşik sıfatlar yapan son ek.

resail, [Ar. risāle > resā'il رسائل] *(resa:il) {OsT} is.* **1.** Küçük kitaplar; broşürler. **2.** Mektuplar.

resalet, [Ar. risālet رسالت] *(risa:let) {OsT} is.* **1.** Elçilik; sefaret. **2.** Peygamberlik.

-resan, [Far. resīden > -resān رسان] *(resa:n) {OsT} ek.* Farsça kelimelerden *"yetiştiren, yetişen, ulaşan"* anlamlarıyla birleşik sıfatlar yapan son ek.

resane, [Far. resāne رسانه] *(resa:ne) {OsT}* **1.** Özlem. **2.** Üzüntü; teessüf. ⊟ **resāne-hār,** *{OsT} Hasret çekici; özleyici.*

resanende, [Far. resīden > resānende رساننده] *(resa:nende) {OsT} sf.* Getirici; ulaştırıcı.

resanet, [Ar. reṣānet / raṣānet رصانت] *(resa:net) {OsT}* Dayanıklı olma; metanet; sağlamlık.

resanetli, [resanet-li] *(resa:netli) sf.* Dayanıklı; sağlam.

resas, [Ar. raṣṣ *(vernikleme)* > reṣāṣ رصاص] *(resa:s) {OsT} is.* **1.** Kurşun. **2.** Kalay.

resaset, [Ar. reṣāṣet رثاثت] *(rasa:set) {OsT} is.* Eskilik; köhnemişlik; yıpranmışlık.

resatik, -ğı [Far. rustā > rūstāḳ > resātīḳ رساتيق] *(resa:tik, k kalın söylenir) {OsT} is.* Köyler.

resaye, [Ar. reṣāye رثايه] *(resa:ye) {OsT} is.* Ağıt yakma.

resayi, -i'ı [Ar. riṣīʿa > reṣāyiʿ رصايع] *(resa:yi) {OsT} is.* **1.** Kabaralar. **2.** Kabara gibi yere konulan şeyler.

resed, [Far. resed رسد] *{OsT} is.* Layık.

reseksiyon, [Fr. résection] *is.* Bir organın bir bölümünü, sağlam kısımları korumak ve gerektiğinde devamlılığını sağlamak koşuluyla, çıkarmayı amaçlayan cerrahi işlem.

resektör, [Fr. résecteur] *is.* İdrar yolları cerrahisinde, endoskopla reseksiyon yapmaya yarayan aygıt.

resen[1], [Ar. re'ṣ > re'sen رأسا] *(re:-'sen) {OsT} zf.* **1.** Kendi başına, bağımsız olarak; kendiliğinden. **2.** Bağımsız olarak, kimseye bağlı olamadan. ☞ **resen alınan karar,** *huk. Hiçbir isteğe bağlı olmaksızın, yetkili bir organın kendiliğinden aldığı karar.*|| **re'sen mukābil zāviyeler,** *{OsT} mat. Ters açılar.*

resen[2], [Far. resen رسن] *{OsT} is.* Halat; ip; sicim. ☞ **resen-bāz,** *{OsT} İp cambazı.*|| **resen-bend,** *{OsT} Halat ya da iple bağlı.*

resepsiyon, [Lat. recipere *(kabul etmek)* > Fr. réception] *is.* **1.** Davetlileri ağırlamak için düzenlenen ve belli törensellikler de içeren toplantı; kabul. **2.** Otel, motel, vb. yerlerde müşterileri kabul etmek, isteklerine karşılık vermekle görevli büro ve büroda görevli kimselerin tümü.

reseptör, [Fr. récepteur] *is.* Almaç.

resesif, [Fr. récessif] *sf. biy.* Çekinik.

resesyon, [Fr. recéssion] *is.* Durgunluk.

resia, [Ar. reṣīʿa رصيعه] *(resi:a) {OsT} is.* **1.** Kabara. **2.** Kabara gibi yere konan süsler.

resid, [Far. resīden > resīd رسيد] *(resi:d) {OsT} is.* **1.** Resmî bir yazının yerine ulaştığını bildiren *"geldi"* işareti. **2.** Eskiden, bir işlemin tamamlandığı, bir alacağın tahsil edildiği ya da bir açık artırmanın sona erdiği durumlarda kullanılan terim. ☞ **resid tahvili,** *{OsT} Maliye tarafından bir paranın tahsil edildiğine ilişkin düzenlenen belge; tahsil müzekkeresi.*

reside, [Far. resīden > resīde رسيده] *(resi:de) {OsT} sf.* **1.** Yetişmiş; ulaşmış. **2.** Olgunlaşmış; olgunluğa erişmiş; büyümüş. **3.** Genç. ☞ **reside-i hitām,** *{OsT} Sonuca erişmiş; sonuna gelmiş; bitmiş.*

resif, [Ar. er-resif *(bent yol)* > İsp. arrecife > Fr. récif] *is.* Genellikle kıyıların yakınında hemen hemen su düzeyinde bulunan kaya ya da kaya öbeği.

resikâr, [Ar. re'ṣ + Far. -kār > re'ṣ-i kār رأسكار] *(res'ikâ:r) {OsT} is.* İktidar mevkii; iş başı.

resil, [Ar. resīl رسيل] *(resi:l) {OsT} is.* Elçi; ulak; kurye.

resim[1], -smi [Ar. resm رسم] *{OsT} is.* **1.** İz; işaret. **2.** Şekil. **3.** Plan; taslak. **4.** Varlıkların kalem, boya, fırça gibi araçlarla kâğıt, karton, bez vb. üzerine yapılan biçimleri. **5.** Bu biçimleri yapmak, boyamak tekniği ve sanatı; bu sanatı öğreten uygulama. **6.** Fotoğraf. **7.** Konuları daha iyi açıklamak için kitap veya süreli yayın üzerine konulan resim veya şekillerin tümü. **8.** Film üzerinde çerçeveli görüntülerden her biri. **9.** Televizyon ekranında üst satırdan en alt satıra kadar tarama yoluyla elde edilen görüntü. ☞ **resim almak,** *Bir varlığın fotoğrafını çekmek; resmini yapmak.*|| **resim çekmek,** *Bir kimsenin ya da varlığın resmini fotoğraf makinesi yardımı ile kâğıt üzerine çıkarmak işlemi.*|| **resim çıkarmak,** *Resim çekmek.*|| **resim gibi,** *1. Tasarlanan örneğe uygun biçimde. 2. Çok güzel.*|| **resim komak,** *{eAT} Şekil çizmek; resim yapmak; nakşetmek.*|| **resim seçici,** *Televizyon yayıncılığında, yönetmen odasında program akışına uygun olarak yönetmenin verdiği komutlara uygun resmi çıkışa, yayına veren kimse.*|| **resim urmak,** *{eAT} Resmini yapmak; şekil çizmek; nakşetmek.*|| **resim yapmak,** *1. Resim teknik ve sanatını uygulamak. 2. Fotoğraf çekmek.* || **resim yazı,** *Hiyeroglif.*|| (bir şeyin) **resmidir,** *"....ın olacağı kesinlikle bellidir" anlamında kullanılır.*|| **resm-i müsennem,** *{OsT} Profilden çekilmiş fotoğraf*

resim[2], -smi [Ar. resm رسم] *{OsT} is.* **1.** Tören; resm-i geçit. **2.** Âdet; tavır. **3.** Tarz; usul; yöntem; üslûp. **4.** Devlete özgü iş, davranış. **5.** *huk.* Bir devlet hizmetinden yararlanma karşılığı olarak ödenen para. **6.** İmparatorluk döneminde, bazı şeylerden alınan vergi. ☞ **resim almak,** *Vergi tahsil etmek.*|| **resm-i âli,** *{OsT} Padişah cuma namazına giderken yapılan tören.*|| **resm-i geçit,** *{OsT} Resmigeçit.*|| **resm-i iftitah,** *{OsT} Açılış töreni.*|| **resm-i kadim,** *{OsT} Eski tarz; eski usul.*|| **resm-i küşat,** *{OsT} Resmiküşat.*|| **resm-i selām,** *{OsT} Askerî selam töreni.*|| **resm-i ta'zim,** *{OsT} Askerî selam töreni.*

resimci, [resim-ci] *is.* **1.** Fotoğrafçı. **2.** Resim öğretmeni. **3.** Nakkaş.

resimleme, [resim-le-me] *is.* **1.** Resimlemek eylemi. **2.** Basılacak bir metni güzelleştirmek veya belgelemek amacıyla resim ve desenler yerleştirme işi.

resimlemek, [resim-le-mek] *gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* **1.** (Kitap vb. için) daha anlaşılır kılmak veya güzel görünüm sağlamak için resim ve şekiller koymak; resimli hâle getirmek. **2.** Herhangi bir konuyu resim ile anlatmak.

resimlendirme, [resim-le-n-dir-me] *is.* Resimlendirmek eylemi.

resimlendirmek, [resim-le-n-dir-mek] *gçl. f. [-ir]* Resimlenmesini temin etmek; resimli hâle getirtmek.

resimleşme, [resim-le-ş-me] *is.* Resimleşmek eylemi.

resimleşmek, [resim-le-ş-mek] *dönşl. f. [-ir]* Resim durumuna gelmek; resim gibi olmak.

resimli, [resim-li] *sf.* İçinde resimler bulunan; musavver. ⊡ **resimli roman,** *Konusu veya olayları bir dizi resimlerle anlatılan roman ya da hikâye.*

resimlik,-ği [resim-lik] *is.* **1.** İçine fotoğraf yerleştirmek üzere yapılmış çerçeve. **2.** Albüm.

resimselci, [resim-sel-ci] *sf.* **1.** Resimselciliğe ilişkin. **2.** *is.* Resimselcilik akımını uygulayan fotoğrafçı.

resimselcilik, -ği [resim-sel-ci-lik] *is.* Fotoğrafı resim gibi bir sanat dalı haline getirmeyi amaçlayan akım.

resimsi, [resim-si] *sf.* Resme benzeyen; resmi andıran; resim gibi olan.

resis[1], [Ar. resīs / resīse رثيث / رثيثه] *(resi:s) {OsT} sf.* Eskimiş; yıpranmış.

resis[2], [Ar. resīs / resīse رسيس / رسيسه] *(resi:s) {OsT} is. tıp.* Hastalık başlangıcı.

resital, -li [İng. to recide *(okumak)* > recital] *is.* **1.** Tek icracının verdiği konser. **2.** Tek yorumcunun sunduğu veya tek bir türe ayrılan sanat gösterisi.

resiy, -yyi [Ar. resiyy رسى] *{OsT} sf.* **1.** Hayırda ya da şerde ısrar eden. **2.** Çatıyı ayakta tutan direk.

resm[1], [Ar. resm رسم] *{OsT} is.* **1.** Yazma; çizme; desen. **2.** İz; belirti; nişan; alamet. **3.** Fotoğraf; resim. **4.** Plan; taslak; tertip. **5.** Suret.

resm[2], [Ar. resm رسم] *{OsT} is.* **1.** Tören; alay. **2.** Vergi; harç. **3.** *sf.* Resmî. ⊡ **resm-i geçit,** *{OsT}* → resmigeçit.|| **resm-i gümrük,** *{OsT} Gümrük vergisi.*|| **resm-i güşād,** *{OsT} Açılış töreni.*|| **resm-i iftitāh,** *{OsT} Açılış töreni.*|| **resm-i selām,** *{OsT} as. Selam töreni.*

resm[3], [Ar. resm رسم] *{OsT} is.* **1.** Yol; tarz; üslûp. **2.** Tavır; davranış; usul. ⊡ **resm-i kadîm,** *{OsT} Eski yöntem.*|| **resm-i maktū,** *{OsT} mat. Yandan; yanay; profil.*|| **resm-i nev,** *{OsT} Yeni biçim; yeni usul.*

resmen, [Ar. resm > resmen رسماً] *(re'smen) {OsT} zf.* **1.** Resmî kaynaklar tarafından. **2.** Devletçe; devlet adına. **3.** Resmî olarak. **4.** Yasaya, yönetime ve yöntemine uygun biçimde; bütün gerekler yerine getirilerek; usulünce. **5.** Açıkça; kesinlikle; görünür; açık bir biçimde. **6.** Biçimsel bir nicelikle; içten olmayarak; âdet yerini bulsun diye.

resmetme, [Ar. resm + T. et-me رسم ايتمه] *{OsT} is.* Resmetmek eylemi.

resmetmek, [Ar. resm + T. et-mek رسم ايتمك] *{OsT} gçl. f. [-(d)-er] [-(d)-i-yor]* **1.** (Bir şey için) onun görünüşünü bir yüzey üzerine çizmek veya boyamak. **2.** (Bir konu için) onu çizgi, resim, renk ve motiflerle ortaya koymak; canlandırmak. **3.** (İç ve ruh için) iz bırakmak; işlemek; nakşetmek.

resmî, [Ar. resm > resmī رسمى] *(resmi:) {OsT} sf.* **1.** Resim veya yazı ile ilgili. **2.** Devletin olan; devlete ait olan; devletle ilgili olan. **3.** Yasal nitelik taşıyan; yetkililerce tanınmış veya açıkça kabul edilmiş olan; yasal. **4.** Devletin ya da idarenin öngördüğü biçimde olan. **5.** Kamu görevleri ile ilgili olan; kamu görevlilerince yapılan. **6.** (Kişi için) yasal yetkisi, kamusal görevi olan. **7.** Yetkili makamlardan kaynaklanan; doğruluğu ve gerçekliği ilgili makamca onaylanmış olan. **8.** Gerçek bir veri imiş gibi sunulmasına rağmen insanı başka bir gerçeğin var olduğu düşüncesine iten. **9.** *mecaz.* (Kişi ve tutumu için) başkaları ile olan ilişkilerinde ölçülü, mesafeli davranan, biçime önem veren. **10.** *mecaz.* Samimi olmayan; içten olmayan; teklifli. ⊡ **resmî dil,** *Bir ülkede yasa ile belirlenmiş, devlet hizmetlerinin yürütüldüğü dil; devlet dili.*|| **resmî eğitim,** *Devlet kurumlarınca verilen eğitim.*|| **resmî elbise,** *1. Bazı kamu görevlilerinin giymek zorunda olduğu belirli nitelik ve biçimdeki elbise; üniforma. 2. Törenlerde giyilmesi zorunlu olan giysi.*|| **resmî evrak,** *huk. 1. Hukuksal işlemleri belgelemek yetkisine sahip makamlarca düzenlenen ya da onaylanan yazı ve belge. 2. Kamu görevlilerinin görevleri gereği yaptıkları işlemleri içeren belge.*|| **resmî giysi,** *Resmî elbise.*|| **resmî nikâh,** *Yasalara uygun olarak nikâh memurluğunca kıyılan ve kayıtlara geçirilen evlenme sözleşmesi.*|| **resmî olmayan,** *1. Resmî makamların onayı alınmamış. 2. Resmî makamlardan kaynaklanmamış; gayr-i resmî.*|| **resmî pul,** *Kamu kurumlarının posta gönderilerinde kullandıkları, özel şahısların kullanamadığı pul.*

resmigeçit,-di [Ar. resm + T. geç-it > resm-i geçit *(Farsça tamlama)* رسم گچت] *{OsT} is.* Geçit töreni; tören geçişi.

resmikabul,-lü [Ar. resm-i ḳabūl رسم قبول] *(resmikabu:l) {OsT} is.* Kabul töreni.

resmiküşat, [Ar. resm-i Far. güşād رسم گشاد] *(res'miküşa:t) {OsT} is.* Açış töreni.

resmîleşme, [resmi-le-ş-me] *is.* Resmîleşmek eylemi.

resmîleşmek, [resmî-le-ş-mek] *dönşl. f. [-ir]* Resmî bir nitelik kazanmak; resmî duruma gelmek.

resmîleştirme, [resmî-le-ş-tir-me] *is.* Resmîleştirmek eylemi.

resmîleştirmek, [resmî-le-ş-tir-mek] *gçl. f. [-ir]* Resmî duruma getirmek; resmî bir nitelik kazanmasını sağlamak.

resmîlik,-ği [resmî-lik] *is.* Resmî olma durumu; resmiyet.

resmiye, [Ar. resm > resmī > resmīye رسميه] *(resmi:ye) {OsT} is.* **1.** Devlete ait; devletle ilgili. **2.** Yasal. **3.** Resimle ilgili; resme ait.

resmiyet, [Ar. resm > resmiyyet رسميت] *{OsT} is.* **1.** Resmîlik. **2.** *mecaz.* İlişkilerde ölçünün, biçimin önemsendiğini gösteren tutum. ☞ **resmiyete dökmek,** *1. Bir işi devletin öngördüğü biçimde ve yöntemde yürütmek. 2. Resmî nitelik kazandırmak.*|| **resmiyete koymak,** *Özelden çıkarıp resmî bir işleme tabi tutmak.*

ressam, [Ar. resm > ressām رسام] *(ressa:m) {OsT} is.* **1.** Resim yapan kimse. **2.** Resim sanatını uygulayan kimse; resim yapan sanatçı. **3.** Kitaptaki resimleri çizen veya kapak resimleri yapan sanatçı.

ressamlık,-ğı [ressam-lık] *is.* Resim yapma sanatı.

rest, [Fr. reste] *is.* **1.** Pokerde, bir oyuncunun önündeki paranın tümü. **2.** *ünl.* Oyuncunun, rest çektiğini belirtmek için söylediği söz. ☞ **rest çekmek,** *1. (Poker oyuncusu için) önündeki paranın tümünü ortaya koymak. 2. Herhangi bir konuda birine karşı kesin ve sert biçimde olumsuz olarak son sözü söylemek.*|| **resti görmek,** *Ortaya konulan parayı kabul edip aynı miktarda parayı ortaya sürmek.*

reste, [Far. reste رسته] *{OsT} sf.* Kurtulmuş.

restegân, [Far. reste-gān رستگان] *(restegâ:n) {OsT} is.* **1.** Kurtulmuş olanlar. **2.** Firar edenler.

restgâr, [Far. rest-gār رستگار] *(resgâ:r) {OsT} sf.* Kurtulmuş; serbest; hür.

restgâri, [Far. rest-gārī رستگاری] *(restgâ:ri:) {OsT} is.* Kurtulma; kaçma.

restitüsyon, [İng. restituation] *is.* Yeniden tasarımlama.

restleşme, [rest-le-ş-me] *is.* Restleşmek eylemi.

restleşmek, [rest-le-ş-mek] *işteş f. [-ir]* Birbirinin restini karşılıklı olarak görmek.

resto, [İt. resto] *(re'sto) ünl.* **1.** Yeter; dur. **2.** Lokantada söylenen yemeğin iptal edildiğini bildiren söz.

restoran, [Fr. restaurant] *is.* Lokanta.

restorasyon, [Fr. restauration] *is.* Eski bir yapıda eskimiş, yıpranmış olan kısımları aslına uygun biçimde onarma; yenileme.

restoratör, [Fr. restaurateur] *is.* Restorasyon yapan kimse; onarımcı; yenileyici.

restore, [Fr. restaurer > restauré] *is.* Onarma; ilk durma getirme; yenileme. ☞ **restore etmek,** *Bir mimari eseri ya da sanat eserini aslına uygun biçimde onarmak.*|| **restore edilmek,** *Onarılıp eski duruma getirilmek.*

resul, -lü [Ar. resūl رسول] *(resu:l) {OsT} is.* **1.** Elçi; haberci. **2.** İnsanları doğru yola davet etmek amacıyla Allah tarafından gönderilmiş kitaplı peygamber; yalvaç.

re'sülmal,-li [Ar. re's *(baş)* + māl > re'sü'l-māl رأس المال] *(re-sülma:l) {OsT} is.* Anamal; ana para.

resy, [Ar. resy رثى] *{OsT} is.* **1** Ağıt. **2.** Ağıt söyleme.

resye, [Ar. reṣye رثيه] *{OsT} is. tıp.* Romatizma. ☞ **resye-i adaliye,** *{OsT} Adale romatizması.*|| **resye-i cenbiye,** *{OsT} Zatülcenp.*|| **resye-i mafsāliye,** *{OsT} Eklem romatizması.*

reş, -şşi [Ar. reşş رش] *{OsT} is.* **1.** Serpme. **2.** Su serpilme. **3.** Yağmur çisentisi.

reşad, [Ar. reşād رشاد] *(reşa:d) {OsT} is.* Doğru yolda yürüme; hak yoldan gitme.

reşadetlü, [Ar. reşādet + T. li => reşādet-lü رشادتلو] *{OsT} sf.* Şeyhler ve çelebiler hakkında kullanılan resmî unvan.

reşakat, -ti [Ar. reşāḳat رشاقت] *(reşa:kat) {OsT} is.* **1.** Belin inceliği. **2.** Davranış ve hareketlerdeki incelik; nezaket.

reşanpi, [Fr. réchampis] *is.* Bir silme üzerine ya da arabalarda cam kenarlarına çekilen ince şerit boya.

reşaş, [Ar. reşş > reşāş / reşāşe رشاش / رشاشة] *(reşa:ş) {OsT} is.* Yağmur çisentisi. ☞ **reşāşe-pāş,** *Serpinti saçıcı.*

reşat, -dı [Reşad *(padişah adı)* رشاد] *{OsT} is.* Sultan Mehmet Beşinci Reşat adına bastırılan altın.

reşber, [Far. rencber => reşber] *{ağız} is.* Çiftçi. [DS]

reşehat, -ti [Ar. reşḥa > reşeḥāt رشحات] *(reşeha:t) {OsT} is.* Damlalar; damla damla sızıntılar. ☞ **reşehat-i kalem,** *{OsT} 1. Kalem damlaları. 2. Düşünce ürünleri; yazılar.*

reşen, [Ar. receb, şa'bān, ramażān رشن] *{OsT} kısalt.* Ay takviminde, recep, şaban ve ramazan aylarının üçüne birden verilen ad. ☞ **reşen mevacibi,** *{OsT} Yeniçerilere recep, şaban ve ramazan aylarını kapsayan üç aylığa verilen ad; Yeniçeri üç aylıklarından ikinci dilimin adı.*

reşf, [Ar. reşf رشف] *{OsT} is.* Suyu emerek içme.

reşh, [Ar. reşḥ رشح] *{OsT} is.* **1.** Sızıntı; sızma. **2.** Terleme.

reşha, [Ar. reşḥa رشحه] *{OsT} is.* **1.** Sızıntı. **2.** *tıp.* Akıntı; sızıntı. ☞ **reşha-feşān,** *{OsT} Damla saçan.*|| **reşha-pāş,** *{OsT} Damla saçan.*|| **reşha-rîz,** *{OsT} Damla döken.*|| **reşha-yāb,** *{OsT} Sızıntı yapan.*

reşid, [Ar. rüşd > reşīd / reşīde رشيد / رشيده] *(reşi:d)* *{OsT}* *sf.* → reşit.

reşidiye, [Ar. reşīd > reşīdiyye رشيديه] *(reşi:diye)* *{OsT}* *sf.* **1.** Reşit olanla ilgili. **2.** *is.* Şeker ve nişasta ile yapılan bir tatlı.

reşih, [Ar. reşīḥ رشيح] *(reşi:h, h kalın söylenir)* *{OsT}* *is.* Ter.

reşik, -kı [Ar. reşīḳ رشيق] *(reşi:k, k kalın söylenir)* *{OsT}* *sf.* (Erkek için) uzun boylu ve vücudu biçimli olan.

reşit, [Ar. rüşd > reşīd رشيد] *(reşi:d)* *{OsT}* *sf.* **1.** (Kişi için) ergin; yetişkin. **2.** Doğru yolu bulan. **3.** Akıllıca hareket eden. **4.** *huk.* Medenî hakları kullanabilme bakımından yasanın öngördüğü yaşa gelmiş olan ya da evlenme gibi bazı sebeplerle bu hakkı elde etmiş olan. ⎗ **reşit olmak,** *Rüştünü ispat etmek; erginleşmek.*

reşk, [Far. reşk رشك] *{OsT}* *is.* Kıskanma; kıskançlık. ⎗ **reşk-āver,** *{OsT} Kıskançlık duygusunu uyandıran.*|| **reş-endāz,** *{OsT} İmrendiren.*|| **reşk-sāz,** *{OsT} Gıpta ettiren.*

reşkin, [Far. reşkīn رشكين] *(reşki:n)* *{OsT}* *sf.* Kıskanan; kıskanç.

reşme[1], [Ar. reşme رشمه] *is.* **1.** *{ağız}* Hayvan yuları, başlığı veya gemi. [DS] **2.** *{OsT}* Hayvan başlığında burun üzerine gelen zincir.

reşme[2], [? reşme] *is.* Penye hazır giyim dikişinde kullanılan ve zincirli dikiş yapan özel makine.

reşmeci, [reşme-ci] *is.* Reşme ile penye giyeceklerin etek, kol kenarı gibi yerlerine zincirli dikiş yapan işçi.

reşven, [? reşven] *{ağız}* *is.* Kulaklı çift demiri. [DS]

ret, -ddi [Ar. redd رد] *{OsT}* *is.* **1.** Sunulan, söylenilen ya da iddia edilen bir şeyi kabul etmeme; geri çevirme. **2.** Yalanlama; çürütme. **3.** Aile bireylerinden biri ile ilgili hukuksal ilişkiyi kesme; onu aileden saymama. ⎗ **redd-i cevāb,** *{OsT} Cevap vererek reddetme; cevap verme.*|| **redd-i fıtk,** *{OsT} Fıtık çıkığını yerine koyma; oturtma.*|| **redd-i kelām,** *{OsT} Söze karşılık verme.*|| **redd-i matla',** *{OsT} ed. Gazelde ilk beytin son beyitte de tekrarlanan dizesi.*|| **redd-i selām,** *{OsT} Verilen selama karşılık verme.*

retaim, [Ar. retīme > retā'im رتائم] *(reta:im)* *{OsT}* *is.* Hatırlanması gereken bir şeyi unutmamak için parmağa bağlanan iplik vb.

retard, [Fr. retard] *sf.* *tıp.* (İlaç için) organizmada belli bir oranda etkili, sabit ve uzun süre kalabilmek için derişimini değiştirerek etkin maddesini yavaş yavaş salan.

retel, [Ar. retel رتل] *{OsT}* *sf.* Hoşa giden; düzgün; hoş.

retikulum, [Lat. reticulum] *is.* **1.** Ağ. **2.** *anat.* Bazı dokulardaki liflerden ya da küçük damarların ağızlaşmasından oluşan ağ.

retikül, [Fr. réticule] *is.* *fiz.* **1.** Dürbünleri doğrultmakta kullanılan ve üzerinde çapraz iki kıl bulunan yuvarlak delikli disk; kıl ağ. **2.** *bot.* Palmiyelerde yaprak ve çiçek kınını saran lifler; ağcık.

retiküler, [Fr. réticulaire] *sf.* Ağ biçiminde olan. ⎗ **retiküler hücre,** *Kan yapıcı dokuda bulunan ve özellikle destek işlevleri gören sabit hücre.*

retime, [Ar. retīme رتيمه] *(reti:me)* *{OsT}* *is.* Bir şeyi hatırlamak amacıyla parmağa bağlanan iplik vb.

retina, [Lat. rate *(ağ)* > retina] *is.* *anat.* Görme sinirleriyle bağlantılı sinir hücrelerinden oluşan ve ışığa duyarlı göz dibi zarı; ağ tabaka.

retinit[1], [Fr. rétinite] *is.* Ağ tabakanın iltihabı.

retinit[2], [Yun. retine *(reçine)* > Fr. rétinite] *is.* Katran taşı.

retinograf, [Fr. rétinogaphe] *is.* Göz dibinin resmini çekmeye yarayan özel optik aygıtlı fotoğraf makinesi.

retinografi, [Fr. rétinogarphie] *is.* **1.** Retinograf ile göz dibinin resminin çekilmesi. **2.** Bu aletle çekilmiş göz dibi resmi.

retinol, -lü [Fr. rétinol] *is.* *kim.* Formülü $C_{20}H_{30}O$ olan ve A_1 vitamini de denen diterpensel alkolün yaygın adı.

retinül, [Fr. rétinule] *is.* **1.** Böceklerde, petek gözün ya da yüzeyciğin duyarlı bölümü. **2.** *sf.* Retinül ile ilgili.

retk, -kı [Ar. retḳ رتق] *{OsT}* *is.* Yırtığı veya yanık yeri onarma.

retka, [Ar. retḳ > retḳā' رتقاء] *{OsT}* *is.* Cinsel organı, cinsel ilişkiye engel olacak biçimde bitişik olan kadın.

retm, [Ar. retm رتم] *{OsT}* *is.* *bot.* Katırtırnağı.

retme, [Ar. retīme / retme رتمه] *{OsT}* *is.* → retime.

retorik,-ği [Fr. réthorique] *is.* **1.** Güzel konuşma sanatı; hitabet. **2.** Belagat yöntemleri.

retorikçiler, [retorik-çi-ler] *is.* Fransa'da saray şairlerinin kendilerine verdikleri isim.

retriver, [İng. retriver] *is.* *zool.* Avı ölü veya diri arayıp bulup avcıya getiren bir tür İngiliz av köpeği.

retrokolis, [Lat. retro-collum > Fr. retrocolis] *is.* *tıp.* Başın arkaya doğru çekilmesine neden olan bir tür boyun tutukluğu.

retropülsiyon, [Fr. rétropulsion] *is.* *tıp.* Parkinson hastalığında görülün arkaya doğru düşme eğilimi.

retuş, [Fr. retouche] *is.* → rötuş.

retve, [Ar. retve رتوه] *{OsT} is.* Adım.

-rev, [Far. reften *(gitmek)* > -rev رو] *{OsT} ek.* Farsça kelimelerden *"yürüyen, giden"* anlamıyla birleşik sıfatlar yapan son ek.

rev, -v'i [Ar. revʿ / revʿa روع / روعه] *{OsT} is.* **1.** Korku. **2.** Helecan.

reva[1], [Far. revā روا] *(reva:) {OsT} sf.* Uygun; layık; yakışır. ⊞ **revā-dāşte,** *{OsT} Uygun bulmuş.*|| (birine, bir şeyi) **reva görmek,** *Aslında iyi olmayan bir şeyi, bir davranışı uygun görmek.*

reva[2], [? reva] *{ağız} is.* İlk ekilen ekin. [DS]

revabıt, [Ar. rābıṭa > revābıṭ روابط] *(reva:bıt) {OsT} is.* **1.** Bağ. **2.** İlgi. **3.** Bağlılıklar. **4.** Usuller; tertipler; düzenler.

revac, [Ar. revāc رواج] *(reva:c) {OsT} is.* → revaç. ⊞ **revac-dar,** *{OsT} 1. İtibarı olan. 2. Sürümlü.*

revaç, -cı [Ar. revāc رواج] *(reva:ç) is.* **1.** Gerekli, değerli olma. **2.** Sürüm. ⊞ **revaç bulmak,** *Geçerli hale gelmek; herkesçe aranır, istenir olmak.*|| **revaçta olmak,** *Geçerli olmak; herkesçe aranır, istenir olmak.*

revafız, [Ar. rāfıża > revāfıż روافض] *(reva:fız) {OsT} is.* Şia mezhebinin ifrata kaçan koluna mensup kişiler.

revah, [Ar. revāḥ رواح] *(reva:h) {OsT} is.* **1.** Bir şeyi elde etmekten dolayı duyulan sevinç. **2.** Akşamüzeri; akşam.

revahi, [Ar. rāhiye > revāhī رواهى] *(reva:hi:) {OsT} is. zool.* Bal arıları.

revahil, [Ar. rāḥile > revāḥil رواحل] *(reva:hil) {OsT} is.* **1.** Yük taşımakta kullanılan hayvanlar. **2.** (Özellikle) yük develeri.

revaid, [Ar. rāʿide > revāʿid رواعد] *(reva:id) {OsT} is.* Gürleyen bulutlar.

revak, [Ar. revḳ > revāḳ رواق] *(reva:k) {OsT} is.* **1.** Binaların önlerinde kemerler üzerine kurulmuş sundurmalık. **2.** Üzeri örtülü sütun dizisi. **3.** Çardak. ⊞ **revāk-ı bî-sütūn,** *{OsT} 1. Direksiz, dayanaksız; çardak. 2. Gökyüzü.*|| **revāk-ı leyl,** *{OsT} Gece öncesi; akşam vakti.*|| **revāku'l-ayn,** *{OsT} Gözün çardağı; kaş.*

revaki, [Ar. revāḳ > revāḳī رواقى] *(reva:ki:) {OsT} sf.* **1.** Revakla ilgili. **2.** *fel.* Stoacı.

revakid, [Ar. rākid > revākid رواكد] *(reva:kid) {OsT} is.* Durgun olan şeyler.

revakiye, [Ar. revāḳ > revāḳī > revāḳiyye رواقيه] *(reva:kiye) {OsT} is.* Stoacılık.

revakıyun, [Ar. revāḳiyye > revāḳiyyūn رواقيون] *(reva:kıyu:n) {OsT} is.* Eski Yunan filozoflarından stoacılığı benimsemiş olanlara verilen ad; stoacılar.

revalüasyon, [Fr. réévalution] *is.* Ulusal paranın değerini döviz veya altına göre yükseltmek biçiminde alınan bir ekonomik tedbir; yeniden değerleme.

revan, [Far. reften *(gitmek)* >revān روان] *(reva:n) {OsT} sf.* **1.** (Kişi için) giden; yürüyen. **2.** (Su vb. için) akan; akar. **3.** *is.* Ruh; can. ⊞ **revān-bahş,** *{OsT} Canlandıran; can bağışlayan.*|| **revān-bahşā,** *{OsT} Canlandıran; can bağışlayan.*|| **revan etmek,** *Akmak; akıp gitmek.*|| **revān-ı pāk,** *{OsT} Remiz ruhlu.*|| **revan olmak,** *1. (Su vb. sıvılar için) akmak. 2. Bir yere doğru gitmek.*|| (yola) **revan olmak,** *Yola çıkmak; yola koyulmak.*

revane, [Far. revān > revāne روانه] *(reva:ne) {OsT} sf.* Giden; yürüyen. ⊞ **revāne olmak,** *1. Gitmek; yürümek. 2. (Su vb. sıvı için) akmak.*

revanegî, [Far. revāne-gī روانگى] *(reva:negi:) {OsT} is.* **1.** Gitme; yürüme. **2.** Suyun akması.

revani, [Far. revġanī *(yağla yapılan)* => revānī روانى] *(reva:ni) {OsT} is.* Yumurta ve irmikle yapılan bir tür tatlı. ⊞ **revāni-fürūş,** *{OsT} Revani satan kimse.*

revanici, [revani-ci] *(reva:nici) is.* Revani yapıp satan kimse.

revanicilik, -ği [revani-ci-lik] *is.* Revanicinin yaptığı iş.

revanlaşma, [revan-la-ş-ma] *is.* Revanlaşmak eylemi.

revanlaşmak, [revan-la-ş-mak] *gçsz. f. [-ır]* **1.** Yürüyüp gitmek. **2.** Uyum sağlamak.

revasi, [Ar. rāsiye > revāsī رواسى] *(reva:si:) {OsT} is.* Büyük dağlar.

revasib, [Ar. revāsib رواسب] *(reva:sib) {OsT} is.* Tortular. ⊞ **revāsib-i remliye,** *{OsT} Kum tortuları.*

revatib, [Ar. rātibe > revātib رواتب] *(reva:tib) {OsT} is.* **1.** Görevler. **2.** Aylıklar; maaşlar.

revayih, [Ar. rāyiḥa > revāyiḥ روايح] *(reva:yih, h kalın söylenir) {OsT} is.* Güzel kokular.

revazin, [Far. revzen *(pencere)* > Ar. revāzin روازن] *(reva:zin) {OsT} is.* Pencereler.

revde, [? revde] *{ağız} is.* Yırtıcı hayvan topluluğu. [DS]

revende, [Far. reften *(gitmek)* > revende رونده] *{OsT} sf.* **1.** Giden; yürüyen. **2.** Gidici. **3.** Çok yürüyen.

revendegân, [Far. revende-gān روندگان] *(revendegâ:n) {OsT} is.* Yürüyenler; gidenler. ⊞ **revendegân-ı âlem,** *{OsT} 1. Gezginler; seyyahlar. 2. Yedi gezegen.*

revendiye, [Ar. revendiyye رونديه] *{OsT} is. bot.* Karabuğdaygiller.

revendük, -gü [? revendük] *is.* Eskiden dokunan bir tür kalın pamuklu beze verilen ad.

reverans, [Fr. révérence] *is.* Eğilerek ya da dizleri kırarak selam verme.

reverend, [İng. reverend] *is.* Anglosaksonların Katolik olmayan papazlara verdiği isim.

reversal, -li [İng. reversal] *sf.* (Film için) banyo edildiğinde pozitif görüntü veren.

revgan, [Far. revġan روغن] *{OsT} is.* **1.** Yağ. **2.** Parlak deri; rugan. **3.** Üzeri kaygan ve parlak olan şey. **4.** Hafifçe esen rüzgârın verdiği serinlik; rahatlık. ☐ **revgan-ı gül,** *{OsT} Gül yağı.*|| **revgan-ı hüş,** *{OsT} Susam yağı.*|| **revgan-ı sāde,** *{OsT} Sade yağ.*|| **revgan-ı zeyt,** *{OsT} Zeytin yağı.*

revgandan, [Far. revġan-dān روغندان] *(revganda:n) {OsT} is.* **1.** Yağ çıkarılan yer; yağhane. **2.** Yağ kandili.

revgani, [Far. revġan-ī روغنى] *(revgani:) {OsT} sf.* **1.** Yağla yapılan. **2.** *is.* Revani.

revh, [Ar. revḥ / revḥa روح / روحه] *{OsT} is.* **1.** Rahat; rahatlık. **2.** Gönül rahatlığı; sevinç. **3.** Rahmet. **4.** Hafif esen meltemin verdiği rahatlık. ☐ **revh-i rūh,** *{OsT} Ruh rahatlığı.*|| **revh'ullāh,** *{OsT} Allah'ın rahmeti.*|| **revh ü reyhān,** *{OsT} Rahatlık ve rızk.*

revhani, [Ar. revḥānī روحانى] *(revha:ni:) {OsT} sf.* (Yer için) gönül rahatlatan; iç açan.

revhaniyet, [Ar. revḥāniyyet روحانيت] *{OsT} is.* İç açıcılık; gönül ferahlatıcılık.

revi, -yyi [Ar. reviyy روى] *{OsT} is. ed.* → reviy.

revir, [Alm. revier *(sınırlı bölge; hasta koğuşu)*] *is.* Kışla ve okul gibi kurum ve kuruluşlarda hastalar için ayrılmış oda.

reviş, [Far. reften *(gitmek)* > reviş روش] *{OsT} is.* **1.** Gidiş; yürüyüş. **2.** İzlenen yol; tutum. **3.** Üslûp; tarz. **4.** Oluş; oluşum.

reviy, -yyi [Ar. reviyy روى] *{OsT} is. ed.* Uyağın son harfi. ☐ **reviyy-i mutlak,** *{OsT} İsim olan kelimelere dayanan revi.*|| **reviyy-i müfid,** *{OsT} Sıfat ve fiil olan kelimelere dayanan reviy.*

reviyet, [Ar. reviyyet رويت] *{OsT} is.* Bir şeyi etraflıca düşünme; iyice tartma.

revize, [Fr. réviser] *is.* Düzeltme; yenileme. ☐ **revize etmek,** *Düzeltmek; yenilemek.*

revizör, [Fr. réviseur] *is.* Muhasebe denetçisi.

revizyon, [Fr. révision] *is.* **1.** (Bir alet, makine vb. için) yeniden gözden geçirme; düzeltme; yenileme. **2.** (Öğretim, uygulama hakkında) ortaya çıkan yeni durum ve koşullara uydurmak için gözden geçirme; inceleme.

revizyoncu, [revizyon-cu] *is.* **1.** Makine, motor vb. bakım ve onarım işiyle uğraşan kimse. **2.** Bir öğretinin, siyasal parti görüşünün vb. kuramın ilkelerinin bazı ögelerini tartışma konusu yapan kimse.

revizyonculuk,-ğu [revizyon-cu-luk] *is.* **1.** Revizyoncunun yaptığı iş. **2.** Bir öğretinin, bir anayasanın, bir anlaşmanın temel ögelerini tartışma konusu yapan tutum, davranış ve görüşlerin genel adı. **3.** Marksizm'in kuram ve uygulamalarıyla ilgili kimi ilkelerini tartışma konusu yapma.

revizyonist, [Fr. révisioniste] *is.* Revizyoncu.

revizyonizm, [Fr. révisionisme] *is.* Revizyonculuk.

revk, [Ar. revḳ روق] *{OsT} is.* **1.** Perde; örtü. **2.** Evin önü. **3.** Boynuz. **4.** *sf.* (Şarap, su vb. için) katışık olmayan; saf. ☐ **revkü'ş-şebāb,** *{OsT} Gençliğin başlangıcı.*

revm, [Ar. revm روم] *{OsT} is.* **1.** Anlatılmak istenen; maksat; meram. **2.** *dbl.* Arapça telaffuzda sükûndan belli edilemeyecek derecede gizli ve belirsiz hareke.

revnak, -kı [Far. revnaḳ رونق] *{OsT} is.* **1.** Göz alıcılık; parlaklık; güzellik. **2.** Tazelik; gençlik. ☐ **revnak-bahş,** *{OsT} Güzellik, parlaklık, tazelik veren.*|| **revnak-dār,** *{OsT} Parlak; taze.*|| **revnak-efzā,** *{OsT} Parlaklığı, güzelliği artıran.*|| **revnak-efzā-yi mevkı-i i'tibār,** *{OsT} Saygınlık makamının güzelliğini artıran.*|| **revnak-ı bahār,** *{OsT} Bahar tazeliği; baharın verdiği güzellik.*|| **revnak-ı cemāl,** *{OsT} Yüz güzelliği.*

revnaklı, [revnak-lı] *sf.* Revnakı olan; göz alıcı; parlak; güzel; görkemli; popüler.

revnaknüma, [Far. revnaḳ-nümā رونقنما] *(revnaknüma:) {OsT} is.* Klasik Türk müziğinde, müstear makamına, ırak (fa) perdesi üzerindeki hicaz dörtlüsünün eklenmesiyle oluşturulmuş bir birleşik makam.

revolving, [İng. revolving] *sf.* Dönen. ☐ **revolving kredi,** *Ödedikçe yenilenen kredi.*

revolta, [İt. revolta] *(revo'lta) is. matb.* Tek bir baskı kalıbı ile bir kâğıdın ön ve arkasının basılması işlemi.

revolver, [İng. to revolve *(döndürmek)* > revolver] *is.* Altı fişek alan silindir biçimindeki fişek yatağı dönerek namluya ateşlenecek mermiyi süren bir tür tabanca; altıpatlar; toplu tabanca.

revse, [Ar. revs̱e روثه] *{OsT} is.* **1.** Taze hayvan pisliği; mayıs; fışkı. **2.** Pislik.

revş, [Far. revş روش] *{OsT} is.* **1.** Gidiş; yürüyüş. **2.** Yöntem; tutum; usul.

revü, [Fr. revue] *is.* **1.** Güncel olayları bir güldürü biçiminde sergileyen şarkı, monolog ve skeçlerden oluşan gösteri. **2.** Çıplak veya tüylü giysiler giyinmiş kızlar tarafından sunulan dans ve oyunlardan oluşan zengin görünümlü sahne gösterisi.

revücü, [revü-cü] *is.* **1.** Revü için küçük diyaloglu oyunlar besteleyen sanatçı. **2.** Revüde yer alan dansöz veya oyuncu.

revzen, [Far. revzen روزن] *{OsT} is.* Pencere. ⊡ **revzen-i mahlū,** *{OsT} İndirilmiş pencere.*|| **revzen-i menkūş,** *{OsT} Türk mimarlığında renkli camlarla süslenmiş alçı pencere.*

revzençe, [Far. revzen-çe روزنچه] *{OsT} is.* Küçük pencere.

revzene, [Far. revzene روزنه] *{OsT} is.* → revzen.

revzeni, [Far. revzene > revzenī روزنی] *{OsT} is.* Eskiden elde dokunan çok renkli kumaşlara verilen ad.

rey[1], -y'i [Ar. rey' ریع] *{OsT} is.* Nema; gelir; kâr.

rey[2], [Ar. re'y رأی] *{OsT} is.* **1.** Oy. **2.** Düşünce; fikir; görüş. ⊡ **re'y'el-ayn,** *{OsT} Kendi gözüyle görerek.*|| **rey etmek,** *{OsT} Öne sürmek.*|| **re'y-i amm,** *{OsT} Genel oy.*|| **re'y-i hod,** *{OsT} Kendi fikri; kendi oyu.*|| **re'y-i rezîn,** *{OsT} İhtiyatlı rey.*|| **re'y-i sālim,** *{OsT} Doğru düşünce.*

reyahîn, [Ar. reyḥān>reyāḥīn ریاحین] *(reya:hi:n) {OsT} is.* Fesleğenler.

rey'an, [Ar. rāʿ *(artma)*>reyʿān ریعان] *(rey-a:n) {OsT} is.* → reyean.

reyb, [Ar. reyb ریب] *{OsT} is.* **1.** Şüphe. **2.** Şüpheli olay veya durum. ⊡ **reyb ü gümān,** *{OsT} Şüphe ve zan.*|| **reybü'l-menūn,** *{OsT} Dünya olayları; olaylar.*

reybî, [Ar. reyb > reybī ریبی] *(reybi:) {OsT} sf.* Şüphe eden; şüpheci.

reybiyun, [Ar. reybī > reybiyyūn ریبیون] *(reybiyyu:n) {OsT} fel.* Şüpheciler; kuşkucular; septikler.

reye, [Fr. rayé] *sf.* **1.** (Kumaş için) çizgileri olan; çizgili. **2.** (Elbise için) çizgili kumaştan yapılan. ⊡ **reye pantolon,** *Çigili kumaştan yapılmış pantolon.*

reyean, [Ar. rāʿ *(artma)* > reyeʿān / reyʿān ریعان] *(reyea:n) {OsT} is.* **1.** Bereket; artma. **2.** Her şeyin öncesi; ilk zaman.

reyhan, [Ar. reyḥān ریحان] *(reyha:n) {OsT} is.* **1.** Güzel koku. **2.** *bot.* Fesleğen.

reyhani, [Ar. reyḥān > reyḥānī ریحانی] *(reyha:ni:) {OsT} sf.* **1.** Fesleğenle ilgili; fesleğene ilişkin. **2.** Fesleğen gibi ince ince nakışları olan. **3.** *is.* Kitap harfleri boyunda, dikey harflerin boyu ile çanaklı harflerin derinliği az, enleri biraz daha uzun, muhakkak yazının küçüğü olan ve muhakkak yazı kurallarına bağlı bir Arap yazısı türü.

reyhanlı, [reyhan-lı] *sf.* Fesleğeni bulunan; fesleğenli.

reyhukan, [Ar. reyhuḳān ریهقان] *(reyhuka:n) {OsT} is. bot.* Safran.

reyn, [Ar. reyn رین] *{OsT} is.* **1.** Kir; pas. **2.** *mecaz.* İşlenen bir günahtan dolayı duyulan iç sıkıntısı.

reyon, [Fr. rayon] *is.* **1.** Arı peteğinin bir hücresi. **2.** Bir ışık kaynağından çıkıp giden ışık çizgisi; ışın. **3.** Bir mağazanın belli bir çeşit eşya satışına ayrılan bölümü.

reyon, [Fr. rayonne / Amer. İng. rayon] *is.* **1.** Viskoz tekniği ile üretilen sürekli, viskoz tekstil ipliği; suni ipek. **2.** Bu iplikle dokunmuş kumaş.

reyting, [İng. rating] *is.* **1.** Derecelendirme. **2.** Televizyon, radyo gibi kitle iletişim araçlarının izlenme oranı; değerlendirme; takdir; rating.

reyya, [Ar. riyy > reyyā ریا] *(reyya:) {OsT} is.* Güzel koku. ⊡ **reyyā-i karanfil,** *{OsT} Karanfilin güzel kokusu.*

reyyan, [Ar. riyy *(suya kanma)* > reyyān ریان] *(reyya:n) {OsT} sf.* Suya kanmış; çokça sulanmış.

rez, [Far. rez رز] *{OsT} is.* Bağ kütüğü; asma.

reza, -a'ı [Ar. reḍʿ > rażāʿ / reḏāʿ / reżāʿ / rıżāʿ رضاع] *(reza:) {OsT} is.* Süt emme.

reza'at, -ti [Ar. reḏāʿ > reżāʿat رضاعت] *(reza:) {OsT} is.* Süt emme.

reza'i, [Ar. reḏāʿ > reżāʿī رضاعی] *(reza:) {OsT} is.* Süt emme ile ilgili.

reza'îl, [Ar. reẕīle > reẕā'il رذائل] *(reza:il) {OsT} is.* Utanılacak, ayıp şeyler; rezillikler; rezilce işler.

rezalet, [Ar. reẕālet رذالت] *(reza:let) {OsT} is.* **1.** Toplum tarafından hoş karşılanmayan, ahlaka aykırı, utanç verici davranış, olay veya durum; kepazelik; rezillik. **2.** *sf.* Beğenilmeyen; hoşa gitmeyen. **3.** *ünl.* Bir şeyin çok kötü olduğunu, beğenilmediğini, ayıp karşılandığını belirtmek için söylenen söz. ⊡ **rezalet çıkarmak,** *1. Rezalet sayılacak bir durumun ortaya çıkmasına sebep olmak. 2. Kavga çıkarmak.*|| **rezalet çıkmak,** *Utanç duyulacak ve hoş karşılanmayacak kötü bir durum ortaya çıkmak.*

Rezamiye, [Ar. rezāmiyye رزامیه] *(reza:miye) {OsT} is.* Şiî mezhebinin kollarından biri olup imamlığın, Hz. Ali'nin ölümünden sonra onun soyuna geçtiğini, Sünni mezhebin haram saydığı her şeyin helal olduğunu savunan dinî siyasi görüş.

rezan, [Ar. rezānet > rezān / rezzān رزان] *(reza:n) {OsT} sf.* (Kişi için) ağırbaşlı; vakarlı.

rezanet, [Ar. rezn > rezānet رزانت] *(reza:net) {OsT} is.* Ağırbaşlılık; vakarlılık.

rezaya, [Ar. rezī'e > rezāyā رزایا] *(reza:ya:) {OsT} is.* Belalar; felaketler.

rezban, [Far. rez-bān رزبان] *(rezba:n) {OsT} is.* Bağcı; bağban.

rezdene, [Ar. rāziyāne => rezene > rezdene] *{ağız} is.* Rezene. [DS]

reze[1], [Ar. rezze رزه] *{OsT} is.* **1.** Menteşe. **2.** Bir kapıya asma kilit takmak için biri kasaya diğeri kapı kanadına takılan iki parçadan ibaret menteşeli kanca. **3.** Her zaman açılmayan kapı veya pencere kanatlarını alttan ve üstten sabit tutmaya yarayan bir tür sürgü. **4.** *{ağız}* Kapı menteşesi. [DS]

reze[2], [Far. rīze *(kırıntı; ufak parça; döküntü)* ریزه] *{OsT} is.* İnce talaş.

rezeda, [Lat. reseda >Fr. réséda رزدا] *(reze'da) {OsT} is. bot.* Muhabbet çiçeğigillerden, 1-1.5 m yüksekliğinden kumsal yerlerde yetişen tohumlarından kandil yağı, çiçeklerinden kumaş boyamakta kullanılan sarı boya elde edilen bir yıllık otsu bitki, *(Reseda luteola).*

rezede, [Lat. reseda > Fr. réséda رزاده] *(reze'de) is.* → rezeda ⧉ **rezede çiçeği,** *{ağız} Rezede*

rezeksiyon, [Fr. résection] *is. tıp.* Sağlam kısımları korumak ve gerekiyorsa o kısımların bağlantısını yeniden kurmak amacıyla bir organın hastalıklı parçasını çekip çıkarmaya dayanan cerrahi işlem.

rezeleme, [reze-le-me] *is.* Rezelemek eylemi.

rezelemek, [reze-le-mek] *gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* **1.** Rezesini takarak kapatmak. **2.** *{ağız}* (Kapı için) sürgüsünü sürmek; kilitlemek.[DS]

rezelenme, [reze-le-n-me / reze-len-me] *is.* Rezelenmek eylemi.

rezelenmek, [reze-le-n-mek] *edil. f. [-ir]* **1.** Rezeleri geçirilerek kapatılmak. **2.** *dönşl.* Reze sahibi olmak; reze takılmış olmak.

rezene, [Far. rāziyāne رازیانه] *is. bot.* Maydanozgillerden, Avrupa ve Asya'da yetişen, 1-2 m. yükseklikte çıplak sarı çiçekli, oval meyveli, meyveleri gaz söktürücü olarak halk hekimliğinde, taze yaprakları sebze olarak kullanılan çok yıllık, kazık köklü bir bitki; raziyane; arapsaçı; cumhur; sincibil, *(Foeniculum dulce, F. vulgare, F. piperitum, F. officinale).*

rezerv, [Fr. réserve] *is.* **1.** Uygun bir zamanda kullanılmak üzere saklanan şey; saklanmış biriktirilmiş şey. **2.** Yedek; ihtiyat. **3.** Varlığı ortaya çıkarılmış, miktarı hesaplanmış, henüz işlenmemiş, yatağında bulunan maden cevheri, kömür ya da ham petrol.

rezervasyon, [Fr. réservation] *is.* **1.** Otel, lokanta vb. yerlerde kendine yer ayırtma işlemi. **2.** Yer ayırtma işlemini üstlenen kurum veya kuruluş.

rezerve, [Fr. réserve] *sf.* **1.** Yedek. **2.** *is. dnz.* Bir yükün gemiye yüklenmesi sırasında görülen kırık, ıslaklık, noksanlık gibi kusurların yük evrakı üzerinde belirtilmesi işlemi. ⧉ **rezerve etmek,** *Bir eğlence yerinde veya taşıtta kendisine önceden yer ayırtmak.*|| **rezerve zaptı,** *dnz. Taşınacak eşyaların rezervelerini belirten tutanak.*

rezervuar, [Fr. réservoir] *is.* **1.** Su vb. başka sıvıları biriktirmekte kullanılan depo. **2.** Tuvalete su boşaltmakta kullanılan, sifonla çalışan küçük su deposu.

rezger, [Far. rūzigār] *{ağız} is.* Rüzgâr; yel. [DS]

rezidans, [Fr. résidence] *is.* Üst dereceli devlet görevlilerinin oturması için ayrılmış konut; konut.

rezie, [Ar. rezī'e رزیئه] *(rezi:e) {OsT} is.* Bela; felaket.

rezil, [Ar. reẕālet > reẕīl / reẕīle رذیل / رذیله] *(rezi:l) {OsT} sf.* **1.** (Kişi için) utanılacak, ayıp şeyler yapan; aşağılık; alçak; bayağı; âdi; kepaze. **2.** (Nesne, durum ve davranış için) çok kötü; bayağı. ⧉ (birini) **rezil etmek,** *O kişiyi isteyerek veya istemeyerek utanacak bir duruma sokmak; ayıplanacak hâle getirmek.*|| (bir şeyi) **rezil etmek,** *İşe yaramaz duruma getirmek; bozmak; kirletmek.*|| **rezili çıkmak,** *Çok eskimek; bozulmak; parçalanmak.*|| **rezil kepaze olmak,** *Herkesçe ayıplanacak, kınanacak, aşağılanacak duruma düşmek.*|| **rezil olmak,** *1. Utanılacak, ayıplanacak kadar kötü duruma düşmek. 2. Bozulmak; kirletilmek.*|| **rezil rüsva olmak,** *Çevredekilerce ayıplanacak, kınanacak, hor görülecek kadar kötü bir duruma düşmek.*

rezilce, [rezil-ce] *sf.* **1.** Aşağılık, alçak, kötü bir nitelikte olan. **2.** *(rezi'lce) zf.* Rezil biçimde.

rezile, [Ar. reẕīl > rezīle رذیله] *(rezi:le) {OsT} is.* Kötü huy.

rezilet, [Ar. reẕīle > rezīlet رذیلت] *(rezi:let) {OsT} is.* Rezillik; alçaklık.

rezilleşme, [rezil-le-ş-me] *is.* Rezilleşmek eylemi.

rezilleşmek, [rezil-le-ş-mek] *dönşl. f. [-ir]* Rezil duruma gelmek; rezil olmak.

rezillik, -ği [rezil-lik] *is.* Rezil olma durumu; bayağılık; âdilik; alçaklık; rezalet.

rezin, [Ar. rezānet > rezīn رزین] *(rezi:n) {OsT} sf.* **1.** Ağırbaşlı; vakarlı; gururlu. **2.** Sağlam sayılan; emin sayılan.

rezistans, [Fr. résistance] *is. fiz.* Elektrik akımı ile ısı oluşturmaya yarayan dirençli tel vb.; direnç.

rezle, [Far. rezze] *{ağız} is.* Kapı mandalı; reze. [DS]

rezm, [Far. rezm رزم] *{OsT} is.* Savaş; kavga; dövüş. ⧉ **rezm-āzmā,** *{OsT} Savaşmış; savaşı denemiş.*|| **rezm-dîde,** *{OsT} Savaş görmüş.*|| **rezm-gâh,** *{OsT} Savaş alanı; kavga yeri.*|| **rezm-hāh,** *{OsT} Savaş isteyen; savaşmak isteyen; savaşa istekli; cesur.*|| **rezm-yûz,** *{OsT} Savaşan; savaşçı; cengâver.*

rezmî, [Far. rezmī رزمی] *(rezmi:) {OsT} sf.* Savaşla ilgili; savaşa ait.

rezonans, [Fr. résonance] *is.* Düzgün itmelerin artması ile salınım genliğinin artması.

rezzak, [Ar. rızḳ > rezzāḳ رزاق] *(rezza:k) {OsT} sf.* **1.** Rızk veren. **2.** *isl. "Yarattığı bütün varlıkların rızkını veren, onları doyuran"* anlamında Allah'ın sıfatlarından biri.

rezzan, [Ar. rezānet > rezān / rezzān رزان] *(rezza:n) {OsT} sf.* → rezan.

rezze, [Ar. rezze رزه] *{OsT} is.* **1.** Küçük çengel. **2.** Kapıyı açıp kapamaya yarayan düzeneğin baş parmakla işletilen metal parçası.

Rf, [Fr. rutherfordium] *(ruterfo'rdyum) is. kim.* Rus nükleer bilim adamlarının 1965'ten beri yapay olarak buldukları fakat tanımadıklarını ileri sürdükleri, atom numarası 104, kütlesi 260 olan yapay kurçatovyum elementine Amerikalıların verdiği element olan ruterfordyumun sembolü.

rH, [Fr. **r**éduction *(indirgeme)* + **h**ydrogène] *kısalt. is. kim.* Bir ortamın yükseltgenme veya indirgenme gücünün değerini miktar olarak gösteren indis; redoks gerilimi. ☞ **rH-metre,** *Bir ortamın yükseltgenme ve indirgenme gücünün değerini ölçmekte kullanılan aygıt; rH ölçer.*|| **rH-ölçer,** *rH-metre.*

Rh, [Fr. réhesus faktörü] *kısalt.* Kan gruplarının oluşmasında etken olan rhesus sistemi antijeninin kısaltması.

Rh, [Yun. rhodon *(gül)* > Fr. rhodium] *(ro'dium) is. kim.* Atom numarası 45, atom kütlesi 102,91 olan, 12.4 yoğunluğunda, sert ve kırılgan, 1960°C'de ergiyen, gümüş beyazlığında, platin ailesinin görece hafif metallerinden bir element olan rodyumun sembolü.

rhesus, [Fr. réhesus] *is.* Hindistan ve yakın çevrede yaşayan, kuyruksuz maymunlarla uzun kuyruklu maymunlar arasında geçiş hayvanı olan, köpek büyüklüğünde, yeşile çalan kızıl sarı renkli; kan serumu, insan kanında rhesus etkeni denilen bir etkenin ortaya çıkarılmasında ayıraç olarak kullanılan bir maymun türü, *(Macacus rhesus).* ☞ **rhesus faktörü,** *Rhesus maymununun kan serumundan yararlanılarak kan gruplarının belirlenmesinde kullanılan antijen sistemi.*

rı, [Ar. rı ر] *{OsT} is.* Arap asıllı Türk alfabesinin on ikinci harfinin adı.

rıbh, [Ar. rıbḥ ربح] *{OsT} is huk.* Ödünç verenin ödünç alandan elde ettiği kazanç; faiz.

rıda'i, [Ar. rıḏāʿī رضاعى] *(rıda:i:) {OsT} sf.* → redāi.

Rıdvan, [Ar. rıḏvān رضوان] *(rıdva:n) {OsT} is. isl.* Cennetin bekçisi olan ve kapısında bekleyen meleğin adı.

rıdvan, [Ar. rıżā / rıḏā > rıḏvān رضوان] *(rıdva:n / rızva:n) {OsT} is.* Hoşnut olma; razı olma; kabul etme. ☞ **rıdvan'allāhü aleyh,** *{OsT} Allah razı olsun.*|| **rıdvan'allahü tealā,** *{OsT} Allah razı olsun.*

rıfk, [Ar. rıfḳ رفق] *{OsT} is.* Yavaşlık; tatlılık; yumuşaklık.

rıfki, [Ar. rıfḳī / rıfḳīye رفقى / رفقيه] *{OsT} (rıfki:, k kalın okunur) sf.* Yavaşlıkla ilgili; yumuşaklıkla ilgili.

rıh, [Far. rīġ / rīḫ ريخ] *(rı:h) {OsT} is.* Yazının mürekkebini kurutmak için üzerine dökülen ince kum. ☞ **rîh-i revān,** *{OsT} Akan, hareket eden kum.*

rıhdan, [Fr. rīġdān ريخدان] *(rıhdan / rıhda:nı) {OsT} is.* Yazı kurutmak için kullanılan özel kumun konulduğu kap.

rıhlet, [Ar. rıḥlet رحلت] *{OsT} is.* **1.** Göç; göç etme. **2.** *mecaz.* Ölme.

rıht, [Far. raḫt رخت] *{OsT} is.* **1.** Merdivendeki basamak yüksekliği. **2.** Bu yüksekliği meydana getiren tahta; basamak aynası.

rıhtım, [Far. rīḫtim ريختم] *{OsT} is.* Bir akarsu veya deniz kıyısında yükleme boşaltma yapabilmek amacıyla yapılmış, duvarla yükseltilmiş ve doldurulmuş yer.

rık, -kkı [Ar. rıḳḳ رق] *{OsT} is.* Kölelik; esirlik. ☞ **rıkk-ı nākıs,** *{OsT} Kendisi için azatlık söz konusu olan köle veya cariye.*|| **rıkk-ı vāfir,** *{OsT} Özgürlüğünün verilmesi söz konusu olmayan köle veya cariye.*|| **rıkk u fıtk,** *{OsT} İşlerin düzenlenmesi.*

rık'a, [Ar. rikʿa رقعه] *{OsT} is.* Türkler tarafından çok kullanılan bir Arap yazı türü.

rıka, -a'ı [Ar. ruḳʿa > riḳāʿ رقاع] *(rika:) {OsT} is.* **1.** Üzerine yazı yazılan kâğıtlar, deriler. **2.** Kumaş parçaları; yamalar. **3.** Kısa mektuplar; dilekçeler. **4.** Hat sanatında, çok kullanılan bir Arap yazı türü.

rıkkıyet, [Ar. rıḳḳ > rıḳḳiyyet رقيت] *{OsT} is. huk.* Kölelik ve cariyelik.

rıtl, [Ar. rıṭl / raṭl رطل] *{OsT} is.* **1.** Büyük şarap kabı. **2.** Yüz otuz dirhem ağırlığında arpa ve buğday alan bir ölçek. ☞ **rıtl-ı giran,** *{OsT} Ağzına kadar dolu, ağır kadeh.*

rıza[1], -a'i [Ar. rıżā' رضاء] *{OsT} is.* **1.** Razı olma; izin verme; kabullenme. **2.** İsteme; istek. **3.** Hoşnutluk. **4.** *huk.* Bir kimsenin kendi hukuksal durumuyla ilgili bir isteğini belirten irade açıklaması. **5.** Bir kimsenin tek taraflı hukuksal işlemlerde açıkladığı irade. **6.** *tasvf.* Kulun Allah'tan gelen her şeyi gönül hoşnutluğu ile karşılaması; kadere, Allah'ın takdirine boyun eğme. ☞ **rıza beyanı,** *İrade açıklaması.*|| **rıza-cū,** *{OsT} Razı etmek isteyen; razı etmeye çalışan.*|| **rızā-cūyāne,** *{OsT} Razı etmeye çalışırcasına.*|| **rızā-cūyî,** *{OsT} Razı etmeye çalışma.*|| **rızā-dāde,** *{OsT} Razı olmuş; kabul etmiş.*|| **rızā fesadı,** *İrade bozukluğu.*|| **rıza göstermek,** *Bir*

şeyin yapılmasına karşı çıkmamak; razı olmak; onamak. || **rızā-i Bārî,** *{OsT} Allah'ın isteği.* || **rızā-i tarafeyn,** *{OsT} Karşılıklı hoşnutluk; iki tarafın da kabulü.* || **rızā-mend,** *{OsT} Razı olan; boyun eğen.* || **rızasını almak,** *İlgili kişinin iznini, onayını almak.* || **rızası olmak,** *İzni olmak; "peki" demek.*

rıza², -a'ı [Ar. reḏʿ > rażāʿ / reḏāʿ / reżāʿ / rıżāʿ رضاع] *(rıza:) {OsT} is.* Süt emme.

rıza'at, -ti [Ar. rıḏā'et رضاعت] *(rıza:at) {OsT} is.* Süt emme.

rıza'en, [Ar. rıżāʿ > rıżāʿen رضاءً] *(rıza:'en) {OsT} zf.* Razı olarak; boyun eğerek. ☐ **rızā'en-billāh,** *{OsT} Allah rızası için; Allah'ı hoşnut etmek için.* || **rızā'en-lillāh,** *{OsT} Allah rızası için.*

rıza'i¹, [Ar. rıżā' > rıżā'ī رضائی] *(rıza:i:) {OsT} sf.* Razı olmaya ait; razı olmakla ilgili.

rıza'i², [Ar. rıżāʿ > rıżāʿī رضاعی] *(rıza:i) {OsT} sf.* Süt emmekle ilgili.

rızalık, -ğı [rıza-lık] *is.* **1.** Kocaya kaçan kızın kendi rızası ile kaçtığını ifade için kaçıran oğlana verdiği mendil, yüzük vb. hediye. **2.** Söz kesildikten sonra oğlan evinin kız evine gönderdiği hediyeye verilen ad.

rızam, [Ar. rıżām رضام] *(rıza:m) {OsT} is.* Büyük kaya parçası.

rızk, [Ar. rızḳ رزق] *{OsT} is.* **1.** Yenilen, içilen ve yararlanılan her nesne. **2.** Beslenme için gerekli olan yiyecek, içecek; azık. **3.** Allah tarafından herkes için ayrılmış olan biyolojik ihtiyaç maddelerinin tümü; helal olsun haram olsun insanın yediği içtiği tüm nesneler. **4.** *isl.* Canlıların beslenme, barınma, yaşayabilmeleri için Allah tarafından yaratılan gerekli her şey; *(yaşamak ve varlıklarını sürdürebilmek için beslenme zorunda olan bütün canlılar Allah tarafından rızkları ile birlikte yaratıldığından)* her canlı türünün yaşamak için avlamak, parçalamak, koparmak, otlamak gereğini duyduğu her şey. **5.** İmparatorluk döneminde sipahilere verilen maaş. ☐ **rızk-ı maksūm,** *{OsT} Allah'ın herkese bağışladığı nimet.* || **rızk-ı mazmūn,** *{OsT} Allah'ın verdiği yiyecek.* || **rızk-ı mukadder,** *{OsT} Allah'ın takdir ettiği nimet.* || **rızkını çıkarmak,** *Kendi geçimini sağlayacak kadar kazanmak.*

rızvan, [Ar. rıżvān رضوان] *{OsT} is.* → rıdvan.

ria¹, [İsp. ria] *(ri'a) is.* Deniz tarafından örtülen derin ve parçalanmış koylar oluşturan gömülmüş vadi.

ria², -a'i [Ar. riā' رئاء] *{OsT} is.* İki yüzlülük.

ri'aset, [Ar. ri'āset رئاست] *(ria:set) {OsT} is.* Başkanlık; reislik.

ri'at, [Ar. ri'e > ri'āt رئات] *(ria:t) {OsT} is.* Akciğerler.

ri'ayet, [Ar. riʿāyet رعایت] *(ria:yet) {OsT} is.* **1.** Gözetleme; saklama. **2.** Saygı gösterme; itibar etme; ağırlama; sayma; saygı. **3.** Konulmuş kurallara, yasalara uyma; boyun eğme. ☐ **riayet etmek,** *1. Uymak; saymak. 2. Saygı göstermek; saymak.* || **riayet eylemek,** *1. Uymak; saymak. 2. Saygı göstermek; saymak.* || **riayet olunmak,** *Bağlı kalınmak; uyulmak.*

ri'ayeten, [Ar. riʿāyet > riʿāyeten رعايةً] *(ria:ye'ten) {OsT} zf.* Riayet ederek; sayarak.

ri'ayetkâr, [Ar. riʿāyet + Far. -kār رعایتکار] *(ria:yetkâ:r) {OsT} sf.* Hürmet eden; sayan; saygı gösteren.

ri'ayetkârane, [Ar. riʿāyet + Far. -kārāne رعایتکارانه] *(ria:yetkâ:ra:ne) {OsT} zf.* Saygı gösterene yakışır tarzda; hürmet edene yakışır biçimde.

ri'ayetkâri, [Ar. riʿāyet + Far. -kārī رعایتکاری] *(ria:yetkâ:ri:) {OsT}* Riayetkâr olma durumu; riayetkârlık.

riayetkârlık, -ğı [riayetkâr-lık] *is.* Riayet etme durumu; saygı gösterme; hürmet etme.

ri'ayetlü, [Ar. riʿāyet + T. -li => riʿāyet-lü رعایتلو] *(ria:yetlü) {OsT} sf.* Eskiden bir Müslüman'ın bir Hristiyan'a yazdığı mektupta kullandığı hitap sözü; sayın.

riayetsiz, [riayet-siz] *sf.* Saygısız; kaba.

riayetsizlik,-ği [riayet-siz-lik] *is.* **1.** Saygısız ve kaba olma durumu. **2.** Saymama; saygı göstermeme. **3.** Uymama; uymazlık.

riba¹, -a'i [Ar. ribā' رباء] *(riba:) {OsT} is.* **1.** Çoğalma; artma. **2.** Tefecilikle alınan yüksek faiz. **3.** *huk.* Tartılıp ölçülebilen bir malı, aynı cinsten daha fazla miktarda bir malla karşılıksız olarak peşin veya veresiye değişme. **4.** Bir malı aşırı kârla satma; meşru olmayan nakdî kazanç; faiz. ☐ **ribā-hᵛār,** *{OsT} Tefeci; faizle para işleten.* || **ribā-hōr,** *{OsT} Faizci; faiz yiyen.*

riba², -a'ı [Ar. rebʿ > ribāʿ رباع] *(riba:) {OsT} is.* **1.** Bahçeli evler. **2.** Barınılacak yer.

ribac, [Ar. ribāc رباج] *{OsT} is.* Kanatlarının ortasında küçük kapı olan büyük kapı; enikli kapı.

ribah, [Ar. ribiḥ > ribāḥ رباح] *(riba:h) {OsT} is.* Kârlar; kazançlar.

ribas, [Far. rībās ریباس] *(ri:ba:s) {OsT} is. bot.* Karabuğdaygillerden, 40 cm. kadar yükseklikte, kalın köklü, sarımsı beyaz çiçekli, çiçek durumunun sapları sebze olarak tüketilen, mideye iyi geldiği, susuzluğu kestiği, basur, veba gibi hastalıklara iyi geldiğine inanıldığından eskiden şerbeti yapılarak hekimlikte kullanılan, kökleri kabız etkili çok yıllık otsu bitki olup ravendin bir türü; ışkın, *(Rheum ribes).*

ribat, [Ar. ribāṭ رباط] *(riba:t)* *{OsT}* *is.* **1.** Bağ; ip. **2.** Sağlam yapı. **3.** Han, otel vb. konaklayacak yer. **4.** *anat.* Sinir. **5.** *ed.* İnsanın gönlünü sevgiliye bağlayan şey; sevgi. **6.** İslam ülkelerinde, kara ve deniz sınırlarındaki önemli noktalarda yapılan asker barınağı ve korunak. **7.** *tasvf.* Dünya. **8.** *tasvf.* Tekke; dergâh. ⊟ **ribāt-ı arîz,** *{OsT} anat. Enli bağ.*|| **ribāt-ı beyne'l-mafsāl,** *{OsT} anat. Eklem bağı.*|| **ribāt-ı harāb,** *{OsT} Yıkık konak; evren.*|| **ribāt-ı muāllik,** *{OsT} anat. Asıcı bağ.*|| **ribāt-ı muhābbet,** *{OsT} Sevgi bağı.*|| **ribāt-ı müdevver,** *{OsT} anat. Yuvarlak bağ.*|| **ribāt-ı müsennen,** *{OsT} anat. Dişli bağ.*

ribatat, -ti [Ar. ribāṭat رباطات] *{OsT}* *is.* **1.** Kalp kuvveti; kalbi sağlam olma. **2.** Tahammül etme; sabır.

ribatî, [Ar. ribāṭī رباطى] *(riba:ti, t kalın söylenir)* *{OsT}* *is.* Hancı.

ribaund, [İng. rebound] *is. spor.* Geri sıçrama.

ribbî, [Ar. ribbī ربى] *(ribbi:)* *{OsT}* *is.* Büyük kalabalık.

ribbiyun, [Ar. ribbī > ribbiyyūn ربيون] *(ribbiyu:n)* *{OsT}* *is.* Büyük kalabalıklar.

ribet, [Ar. rībet ريبت] *(ri:bet)* *{OsT}* *is.* **1.** Şüpheye düşme; şüphe etme; şüphelenme. **2.** Şüpheci olma; şüphecilik.

ribh, [Ar. ribḥ ربح] *{OsT}* *is. huk.* Kazanç; kâr.

ribka, [Ar. ribḳa ربقه] *{OsT}* *is.* İlmikli ip.

riboflavin, [Fr. riboflavine] *is.* B_2 vitamini; laktoflavin.

ribonik, -ği [Fr. ribonique] *sf.* Ribozdaki CHO grubunun yükseltgenmesi ile elde edilen $HOCH_2-(CHOH)_3-CO_2H$ (asit).

ribonükleik, -ği [Fr. ribonucléique] *sf. biy. kim.* Hücre sitoplazma ve çekirdeğinde bulunan, proteinlerin oluşturulmasında ve genetik özelliklerin taşınmasında önemli bir rol oynayan, nükleotitlerin art arda yerleşmesi ile birleşmiş bir tek sarmal zincirden oluşan yüksek kütleli asit molekülü; RNA.

riboz, [Fr. ribose] *is. kim.* Işığın polarma düzlemini sola çeviren $C_2H_{10}O_5$ olan aldoz.

ribozom, [Fr. ribosome] *is. biy.* Sitoplazmada dağınık olarak bulunan, hücre proteinlerinin RNA tarafından oluşturulmasını denetleyen nükleprotein taneciği.

ric'a, [Ar. ricʿa رجعه] *{OsT}* *is. huk.* Karısından iki defa boşanan erkeğin tekrar karısına dönmesi.

rica[1], [Ar. recā رجا] *(rica:)* *{OsT}is.* Genellikle saygı kalıplarında kullanılan, bir kimseden yapması istenilen veya ondan dilenilen şey; dilek. ⊟ **ricada bulunmak,** *Dilemek; istemek; rica etmek.*|| **Rica ederim!** *"Benim için önemli değil, bir değeri yok!" anlamında kullanılan nezaket sözü.*|| **rica etmek,** *Birinden bir şeyi yapmasını nazikçe istemek.*

rica[2], [Lat. rica] *(ri'ca)* *is.* Eski Roma'da, kadınların cenaze törenleri ile dinî törenler sırasında başlarını örtmek için kullandıkları, saçaklı, şarap rengi, kare biçimli örtü.

ricacı, [rica-cı] *(rica:cı)* *is.* Bir kimseden başka biri adına bir istek ve dilekte bulunan kişi; birinin adına ricada bulunan.

rical, -li [Ar. recül > ricāl رجال] *(rica:l)* *{OsT}* *is.* **1.** Erkekler. **2.** Yayalar; yaya yürüyenler. **3.** İkinci dereceden devlet görevlileri. ⊟ **ricāl-i askeriye,** *{OsT} İmparatorluk döneminde, ordudaki yüksek rütbeli subay ve makam sahiplerine verilen unvan.*|| **ricāl-i dudmān-ı bektāşiyan,** *{OsT} Yeniçeri Ocağının yüksek rütbeli subaylarına verilen ad.*|| **ricāl-i gayb,** *{OsT} Her devirde olan ve ortalıkta görünmeyen ve Allah'ın emirlerine göre insanları idare etmeye çalışan kutsal kişiler.*|| **ricāl-i ilāhiye,** *{OsT} tasvf. Kudret ve kuvvet sahibi olan evliya.*|| **ricāl'ullāh,** *{OsT} tasvf. Allah'ın kendisine güç verdiğine inanılan evliya.*|| **ricālü'l-feth,** *Manevi güçleri olduğuna inanılan kimseler.*|| **ricālü'l-gayb,** *{OsT} tasvf. Gizli erenler.*|| **ricālü'l-mennān,** *{OsT} tasvf. Çok rastlanan evliya kısmı.*|| **ricālü't-tahte'l-esfel,** *{OsT} tasvf. Evrenin alt katında bulunduklarına inanılan bir bölüm evliya.*

ric'at, [Ar. ricʿat رجعت] *{OsT}* *is.* **1.** Geriye dönme; gelinen yoldan geriye kaçma; çekilme; kaçma. **2.** Vazgeçme. **3.** *huk.* Erkeğin boşadığı kadını iddet süresi içinde tekrar nikâhlaması. ⊟ **ric'at etmek,** *as. Bozularak geri çekilmek; gerilemek; geri kaçmak.*|| **ric'at-ı illet,** *{OsT} Hastalığın yenilenmesi.*|| **ric'at-ı kahkariye,** *{OsT} İmparatorluk döneminde muharebe sırasında birliklerin düşmanın baskın gelmesi durumunda yaptıkları geri çekilme hareketine verilen ad.*|| **ric'at-ı kevākib,** *{OsT} Yıldızların mihverlerinden geri dönmesi.*

richter ölçeği, [Charles Francis Richter *(Amerikalı yer fiziği bilgini)* + T. ölç-e(k)-i] *(rih'ter ölçeği) is.* 1 genliğindeki bir sarsıntının dış merkezden 100 km. uzaklıkta, dönemi 0.08 sn. olan ve toprağın hareketini 2.800 kez büyüten bir sismograf iğnesinin yerini 0.01 mm. değiştirme esasına göre düzenlenmiş ve 1'den 9'a kadar sıralanan ve her biri bir öncekinden logaritmik olarak artan, deprem genliği ölçeği.

ric'î, [Ar. ricʿī / ricʿiyye رجعى / رجعيه] *(ric-i:)* *{OsT}* *sf.* Geri dönme ile ilgili; geri dönmeye ilişkin. ⊟ **ric'î vergi,** *{OsT} Azalan oranlı vergi.*

ricl, [Ar. ricl رجل] *{OsT}* *is.* Ayak. ⊟ **ricl-i kizb,** *{OsT} zool. Bazı hayvanlardaki yalancı ayak.*|| **riclü'l-bahr,** *{OsT} Körfez.*|| **Riclü'l-cebbār,** *{OsT} Orion burcunun parlak bir yıldızı.*|| **riclü'l-vez,** *{OsT} bot. Kazayağı.*

rics, [Ar. rics رجس] *{OsT}* *is.* **1.** Dinen yasaklanmış olan şey; haram; günah. **2.** Pislik; kirlilik; murdarlık.

ricz, [Ar. ricz رجز] *{OsT}* *is.* **1.** Azap. **2.** Puta tapma; putperestlik. **3.** Maddî ve manevi pislik.

riçal, -li [Far. rīçāl ریچال] *(ri:ça:l) {OsT}* *is.* Reçel.

riçar, -ri [Far. rīçār ریچار] *(ri:ça:l) {OsT}* *is.* Reçel.

rida, -a'i [Ar. ridā' رداء] *{OsT}* *is.* **1.** Örtü. **2.** Dervişlerin omuzlarına örttükleri post. **3.** Hırka. ◻ **ridā'-yı memāt,** *{OsT} Ölüm örtüsü.*

ridayi, [Ar. ridāyī ردایی] *(rida:yi:) {OsT}* *is. müz.* Klasik Türk müziğinde eskiden kullanılmış bir makam.

riddet, [Ar. riddet ردت] *{OsT}* *is.* İslamiyet'i bırakma; İslam dininden vazgeçme; mürted olma.

rider, [İng. to ride *(ata binme)* > rider] *(raydır) is.* **1.** Amatör binici. **2.** Amatör at yarışlarında amatör olarak ata binen jokey.

ridf, [Ar. ridf ردف] *{OsT}* *is.* **1.** Arka. **2.** *ed.* Kafiyeyi oluşturan harften önceki elif, vav, ye gibi harfler; ridf-i aslî. ◻ **ridf-i müfret,** *{OsT} Yalnız elif, vav, ye gibi harflerden oluşan ridf.*|| **ridf-i mürekkep,** *{OsT} Hem ridf-i aslîsi hem de ridf-i zaidi olan ridf.*|| **ridf-i zāid,** *{OsT} Kafiyeyi meydana getiren harf. ile ridf. arasında bulunan sessiz harf. "sahte, dahte" kelimelerindeki h gibi, kafiye t'dir."*

ridfan, [Ar. ridfān ردفان] *(ridfa:n) {OsT}* *is.* Gece ve gündüz.

ri'e, [Ar ri'e / re'e رئه] *{OsT}* *is. anat.* Akciğer.

ri'eteyn, [Ar. ri'eteyn رئتین] *{OsT}* *is.* İki akciğer; akciğerler.

ri'evi, [Ar. ri'e > ri'evī / ri'eviyye رئوی / رئویه] *(rievi:) {OsT} sf.* Akciğerle ilgili; akciğere ait.

ri'eviye, [Ar. ri'evī > ri'eviyye رئویه] *{OsT}* *is. zool.* Akciğerliler.

rifade, [Ar. rifāde رفاده] *(rıfa:de) {OsT}* *is. tıp.* Yaralara konulan tampon; kompres.

Rifa'i, [Ar. Ahmet Rifāi *(XII. yy. tarikat şeyhi)* > rifā'ī رفاعی] *(rıfa:i:) {OsT} sf* → rufai.

Rifa'ilik, [rifai-lik] *is.* → Rufailik,

Rifa'iye, [Ar. rifā'iyye رفاعیه] *(rıfa:iye) is.* Rufailik.

rifamisin, [Fr. rifamycine] *is. tıp.* Stereptomyces mediterranei adlı bir küf mantarı kültüründen mayalanma yoluyla üretilen ürünlerden özütlenen, bakteri hücresinde RNA oluşumunu durdurarak etki gösteren, yarı sentetik özgün bir antibiyotik.

rifampisin, [Fr. rifampicine] *is. tıp.* Koch basiline karşı kuvvetli bakterisit etkisinden dolayı tüberküloz tedavisinde kullanılan rifamisinin yarı sentetik bir türevi olan antibiyotik.

rif'at, -ti [Ar. rif'at رفعت] *(rif-at) {OsT}* *is.* Büyüklük; yücelik; yükseklik.

rif'atlü, [Ar. rif'at + T. -li => rif'atlü رفعتلو] *(rıf-atlü) {OsT} sf.* İmparatorluk döneminde, ordudaki binbaşı rütbesindeki subay veya buna denk olarak sivil yönetimde görevli üçüncü derecede rütbe sahibi kişi.

rifd, [Ar. rifd رفد] *{OsT}* *is.* Bahşiş.

riff, [Fr. refrein *(nakarat)* > İng. riff] *kısalt. is.* Caz ve rock müziğinde yinelemeli ve ritmik bir melodi çizgisine eşlik etmek için kullanılan iki ya da dört ölçülük melodi parçası.

rig, [Far. rīg / rīḫ ریگ] *(ri:g) {OsT}* *is.* **1.** Toz. **2.** Kum. **3.** Rıh. ◻ **rîg-i revan** *{OsT} Akan, hareket eden kum.*

riga, [Yun. riga] *is.* **1.** İskambil kâğıdında papaz. **2.** Dokumacılıkta, kumaşlar üzerinde dokumadan ileri gelen eğik desen çizgisi. ◻ **riga hastalığı,** *tıp. Boğmacanın karakteristik belirtilerinden olan, dilin alt kesici dişlere sürtünmesi ile oluşan dil gemciğinin papillom biçiminde ülserleşmesi; cardarelli hastalığı.*

rigavo, [İt. rigavo] *(riga'vo) is. dnz.* Bir palanga donanımında makaralar arasında donatılan halatın makara bülbülüne bağlanan sabit çıması.

rigdan, [Fr. rīġdān ریگدان] *(ri:gda:n) {OsT}* *is.* Yazı kurutmak için kullanılan özel kumun konulduğu kap; rıhdan.

rih, [Ar. rīḥ ریح] *(ri:h, h kalın söylenir) {OsT}* *is.* **1.** Esinti; rüzgâr. **2.** Vücudun değişik yerlerinde rastlanan ağrı; yel. ◻ **rîh-i cenubî,** *{OsT} Güney rüzgârı; lodos.*|| **rîh-i şimālî,** *{OsT} Kuzey rüzgârı; poyraz.*|| **rîh-i tayyār,** *{OsT} Romatizma.*

rihal, -li [Ar. raḥl > riḥāl رحال] *(riha:l) {OsT}* *is.* Deve palanları.

rihale, [Ar. riḥāle رحاله] *(riha:le) {OsT}* *is.* **1.** At semeri. **2.** Eyer.

rihan, [Ar. reḫn > riḫān رخان] *(riha:n) {OsT}* *is.* İddiaya tutuşma; iddialaşma; bahse girme.

rihlet, [Ar. rıḥlet رحلت] *{OsT}* *is.* **1.** Göç; göç etme. **2.** *mecaz.* Ölme.

rihte, [Far. rīḫten *(saçmak)* > rīḫte ریخته] *{OsT} sf.* Dökülmüş; saçılmış; akıtılmış.

rihteciyan, [Far. rīḫte-gān => rihteciyān ریختجیان] *(rihteciya:n) {OsT}* *is.* Top döküm ustaları.

rihtegân, [Far. rīḫte-gān ریختگان] *(rihtegâ:n) {OsT}* *is.* Top döküm ustaları.

rihteger, [Far. rīḫte-ger ریختگر] *{OsT}* *is.* Döküm işi yapan zanaatkâr; dökümcü.

rihtegeran, [Far. rīḫte-gerān ریختگران] *(rihtegera:n) {OsT} is.* Dökümcüler; döküm ustaları.

rihtım, [Far. rīḫtim ریختم] *(ri:htim) {OsT} is.* **1.** Kumsal. **2.** Rıhtım.

rihv, [Ar. riḫv رخو] *{OsT} sf.* **1.** Gevşek; sölpük. **2.** Rehavetli.

rik[1], **-kı** [Ar. rīḳ ریق] *(ri:k, k kalın söylenir) {OsT} is. fizy.* Ağız suyu; salya.

rik[2], [? rik] *{ağız} is.* İnat. ⊡ **rik tutmak,** *{ağız} İnat etmek; direnmek.* [DS]

rik'a, [Ar. riḳʿa رقعه] *(rik-a) {OsT} is.* → rık'a.

rika, -a'ı [Ar. riḳāʿ رقاع] *{OsT}is.* → rıka.

rikâb, [Ar. rikāb رکاب] *(rikâ:b) {OsT} is.* **1.** Üzengi. **2.** Büyük bir kimsenin makamı, huzuru. **3.** İmparatorluk döneminde, padişahın maiyetinde bulunan görevlilere verilen ad. ⊡ **rikâb ağaları,** *{OsT} Padişahın atının yanında yürüyen yeniçeri ağası, kapıcılar kethüdası, emirialem, kapacıbaşılar, şikâr ağaları, çavuşbaşı, şahincibaşı, atmacacıbaşı, imrahor, altı bölük ağaları, topçu, cebeci, at arabacıları, çaşnigirbaşı gibi görevlilere verilen ad.*|| **rikâb-ı hümâyun,** *{OsT} Rikâb ağaları.*|| **rikâb kaymakamı,** *Ordu ile sefere çıkıldığı zaman İstanbul'da sadrazama vekâlet eden görevli.*|| **rikâb reisi,** *{OsT} Ordu ile sefere çıktığında İstanbul'da reisülküttaba vekâlet eden görevli.*|| **rikâb solakbaşları,** *{OsT} Yeniçeri odaları solaklarının başı.*|| **rikâb solakları kethüdası,** *{OsT} Rikâb solakları zabitlerinden birine verilen ad.*

rikab, [Ar. raḳābe > riḳāb رقاب] *(rika:b, k kalın söylenir) {OsT} is.* **1.** Boyunlar; enseler. **2.** Köleler ve cariyeler. **3.** Klasik Türk müziğinde on beşinci yüzyılda kullanılmış bir makam.

rikâbdar, [Ar. rikāb + Far. -dār رکابدار] *(rikâ:bda:r) {OsT} is.* İmparatorluk döneminde, padişah ata binerken üzengisini tutan görevli.

rikâbiye, [Ar. rikāb > rikābiyye رکابیه] *(rika:biye {OsT}) is.* Sadrazamların ya da diğer büyük devlet adamlarının padişaha sundukları hediye.

rikâz, [Ar. rikāẕ رکاز] *(rikâ:z) {OsT} is.* Toprak altından çıkarılan her türlü maden veya define.

rikban, [Ar. raḳabe > riḳbān رقبان] *(rikba:n, k kalın söylenir) {OsT} is.* **1.** Boyunlar. **2.** Köleler.

rikkat, -ti [Ar. riḳḳat رقت] *is.* **1.** İncelik; naziklik. **2.** Acıma; şefkat; merhamet. ⊡ **rikkat-âmîz,** *{OsT} Acıma duygusu uyandıran; kalbe hüzün veren.*|| **rikkat-âver,** *{OsT} Merhamet uyandıran; dokunaklı.*|| **rikkat-efza,** *{OsT} Etkileyen.*|| **rikkate getirmek,** *Duygulandırmak.*|| **rikkat-engîz,** *{OsT} Merhamet uyandıran; dokunaklı.*|| **rikkat-fezā,** *{OsT} Etkileyen.*|| **rikkat-i kalb,** *{OsT} Yürek yufkalığı.*|| **rikkatine dokunmak,** *Duygulandırmak.*|| **rikkat-yāb,** *{OsT} İncelik gösteren; merhamet eden; acıyan.*

rikkatli, [rikkat-li] *sf.* **1.** (Kişi için) ince duygularla dolu; duygulu; sevecenlikle dolu. **2.** Acıklı; dokunaklı.

rikli, [rik-li] *{ağız} sf.* İnatçı. [DS]

Rim, [Far. rīm ریم] *(ri:m) {OsT} is.* Roma.

rim, [Far. rīm ریم] *(ri:m) {OsT} is.* **1.** İrin; cerahat. **2.** Maden pisliği; cüruf. ⊡ **rîm-i ahen,** *{OsT} Demir boku.*|| **rîm-i asel,** *{OsT} Balmumu.*

rim, -mmi [Ar. rim / rimme رم / رمه] *{OsT} is.* Çürümüş kemik.

rimah, [Ar. rumḥ > rimāḥ رماح] *(rima:h) {OsT} is.* Süngüler; mızraklar. ⊡ **rimāhü'l-cin,** *{OsT} Veba.*

rimahat, [Ar. rimāḥat رماحت] *(rima:hat) is.* Mızrak veya süngü yapma zanaatı; mızrakçılık.

rimal, -li [Ar. reml > rimāl رمال] *(rima:l) {OsT} is.* Kumlar.

rimayet, [Ar. remy *(atma)* > rimāyet رمایت] *(rima:yet) {OsT} is.* Ok, cirit, çekiç vb. atma; atıcılık.

rime, [Ar. rīme ریمه] *(ri:me) {OsT} is.* Çapak. ⊡ **rîme-i çeşm,** *{OsT} Göz çapağı.*

rimel, [Fr. rimmel *(tescilli ad)*] *is.* Kadınların kirpiklerini daha uzun göstermek için sürdükleri yağlı kara; maskara.

rimelleme, [rimel-le-me] *is.* Rimellemek eylemi.

rimellemek, [rimel-le-mek] *gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* Rimel sürmek.

rimellenme, [rimel-le-n-me] *is.* Rimellenmek eylemi.

rimellenmek, [rimel-le-n-mek] *edil. f. [-ir]* **1.** Rimel sürülmek; rimellemek işi yapılmak. **2.** *is.* Rimel sahibi olmak; rimel edinmek.

rimelli, [rimel-li] *sf.* **1.** Rimel sürülmüş. **2.** (Kadın için) kirpiklerine rimel sürmüş olan. **3.** Rimel sahibi olan; rimeli bulunan.

rimnak, -ki [Far. rīm-nāk ریمناك] *(rimna:k) {OsT} sf.* **1.** İrinli. **2.** Pis; murdar.

rina, [? rina] *(ri'na) is. zool.* Dikenli uyuşturan balığıgillerden, sıcak ve ılık denizlerin kumlu, çamurlu diplerinde yaşayan, kıkırdaklı balık; tırpana, *(Dasyatis pastinaca).*

rind, [Far. rind رند] *{OsT} sf.* → rint.

rindan, [Far. rind > rind-ān رندان] *(rinda:n) {OsT} is.* Kalenderce yaşayanlar; rintmeşrepler.

rindane, [Far. rind-āne رندانه] *(rinda:ne) {OsT} zf.* Gönül adamına yakışır biçimde; rintçesine.

rindek, -ği [Far. rind > rind-ek رندك] *{OsT}* *sf.* (Rint için) sahte; taklitçi; rint gibi görünen.

rindî, [Far. rind-ī رندى] *(rindi:) {OsT}* *is.* Rintlik.

ring, [İng. ring *(halka, daire)*] *is.* **1.** Halka. **2.** Boks maçlarının yapıldığı etrafı üç sıra iple çevrili alan. ⊞ **ring seferi,** *Bir toplu taşıma aracının bir daire çizdikten sonra yine kalktığı yere gelmek suretiyle yaptığı sefer.*

ringa, [Alm. ringa] *(ri'nga) is. zool.* Sardalyagiller familyasından, sıcak ve ılık denizlerde sürüler halinde yaşayan, Türkiye sularında da dört türü bulunan kemikli balıkların ortak adı, *(Clupea harengus).* ⊞ **ringa ağı,** *Ringa avlamakta kullanılan özel ağ.*

rinit, [Yun. rinos *(burun)* > Fr. rhinite] *is. tip.* Burun veya geniz mukozasının iltihaplanması; nezle.

rinofaranjit, [Fr. rhino-pharyngite] *is. tip.* Burun yutak iltihabı.

rinolarenjit, [Fr. rhino-laryngite] *is. tip.* Burun ve gırtlak mukozalarının iltihaplanması.

rinoloji, [Fr. rhinologie] *is. tip.* Burun ve burun boşluğu hastalıklarıyla uğraşan patoloji dalı.

rinometri, [Fr. rhinométrie] *is.* Burunun hava iletme yeteneğinin ölçülmesi.

rinoplasti, [Fr. rhinoplastie] *is. tıp.* Burun düzeltme ameliyatı.

rinoskopi, [Fr. rhinoscopie] *is. tıp.* Burun boşluklarının muayenesi.

rinotomi, [Fr. rhinotomie] *is. tıp.* Burun boşluğunu açma ameliyatı.

rint, -di [Far. rind رند] *{OsT}* *is.* ve *sf.* **1.** Hoşgörüsü geniş olan; açık yürekli; güvenilir kimse; gönül eri; kalender. **2.** Dünya işlerine önem vermeyen. **3.** *tasvf.* Görünüşe önem vermeyen, Allah ile insan arasında içten bir bağlantı bulunduğunu ileri süren kimse.

rintlik,-ği [rint-lik] *is.* Rint yaşayışlı olma durumu; dünya zevklerini hoş karşılama; dünya işlerine önem vermeme.

riper, [İng. to rip *(sökmek)* > ripper] *is.* Bir traktör arkasına takılarak kullanılan, bir zemini derince kazmaya yarayan bir ya da birçok kazma dişleri bulunan alet; dipkazar.

ris, [Far. rīs ريس] *(ri:s) {OsT}* *is.* Öfke.

risa, -a'i [Ar. riṣā' / riṣāyet رثاء / رثايت] *(risa:) {OsT}* *is.* Ağıt yakma.

risale, [Ar. risāle رساله] *(risa:le) {OsT}* *is.* **1.** Bilim ya da sanatla ilgili küçük kitap; broşür. **2.** Mektup. **3.** Din, bilim, tasavvuf konularında yazılmış kitaplar. ⊞ **risale-i mahsūsa,** *Monografi.*

risalet, [Ar. risālet رسالت] *(risa:let) {OsT}* *is.* **1.** Elçilik. **2.** Peygamberlik. ⊞ **risālet-meāb,** *{OsT} 1. Elçilik yapan. 2. Hz. Muhammed.*

risar, [Ar. rīṣār ريصار] *(ri:sa:r) {OsT}* *is.* Reçel.

risayet, [Ar. riṣā' > riṣāyet رثايت] *(risa:yet) {OsT}* *is.* Ağıt yakma.

risi, [Sansk. risi] *is.* **1.** Rigveda ilahilerinden esinlenerek kaleme alan yazar. **2.** Kutsal kişi.

risk, [İt. risco > Fr. risque] *is.* **1.** Zarara uğrama tehlikesi; riziko. **2.** Bir zarara, bir kayba, bir tehlikeye uğrama olasılığının ortaya çıkma durumu. **3.** *huk.* İdarenin, kişilere verdiği zararlardan dolayı malî sorumluluğunu açıklayan objektif esas. **4.** *istk.* Doğada bilinmeyen bir duruma veya değişik eylemleri içeren bir karara göre kaçırılan fırsatın matematik umudu.

riskli, [risk-li] *sf.* Riski bulunan; risk taşıyan; rizikolu.

risling, [İng. riesling] *is.* Bir tür üzümden yapılan buruk tatlı ve beyaz bir şarap cinsi.

risman, [Far. rismān رسمان / ريسمان] *(risma:n) {OsT}* *is.* İp; halat. ⊞ **rismān-bāz,** *{OsT} İp cambazı.*

risturn, [İt. ristorno > Fr. ristourne] *is.* **1.** İndirim; iskonto. **2.** Bir tüketim kooperatifinin yıl sonunda üyelerine yaptıkları alış veriş oranında dağıttığı kâr payı.

-riş, [Far. -rīş -ريش] *(-ri:ş) {OsT}* *ek.* Farsça kelimelerden *"yaralı"* anlamında birleşik sıfatlar yapan son ek.

riş[1], [Far. rīş ريش] *(ri:ş) {OsT}* *is.* **1.** Sakal. **2.** Kıl; tüy. **3.** telek. ⊞ **riş-büz,** *{OsT} Keçi sakallı.*|| **riş-hand,** *{OsT} Bıyık altından gülme; gizlice alay etme.*|| **riş-tāb,** *{OsT} Kıvırcık saç veya sakal.*

riş[2], [Far. rīş ريش] *(ri:ş) {OsT}* *is.* Yara. ⊞ **rîş-sāz,** *{OsT} Cerrah.*

rişa, [Ar. rişvet > rişā / ruşā رشا] *(rişa:) {OsT}* *is.* Rüşvetler.

rişaş, [Ar. rişāş / rişāşe رشاش / رشاشه] *(rişa:ş) {OsT}* *is.* Döküntü; serpinti.

rişat, [Far. rīş > rīşāt ريشات] *(ri:şa:t) {OsT}* *is.* Yaralar.

rişdar, [Far. rīş-dār ريشدار] *(rişda:r) {OsT}* *sf.* Sakallı.

rişe, [Far. rīşe ريشه] *(ri:şe) {OsT}* *is.* **1.** Püskül; saçak. **2.** *bot.* Saçak kök. ⊞ **rîşe-gîr,** *Kök tutmuş; köklenmiş.*

rişi, [Sansk. rişi] *is.* **1.** Bilgin. **2.** Tanrıdan aldıkları ilhamla rigveda ilahilerini yazan şairler.

rişliyö, [Fr. richlieu] *is.* **1.** Kadın giyeceklerinin çeşitli yerlerine konulan süslü şerit; fisto. **2.** Dantel gibi çeşitli süsleri olan kumaş. **3.** *sf.* Bu tür kumaştan yapılmış olan.

rişte, [Far. rişte رشته] *{OsT}is.* **1.** İplik. **2.** İp; urgan. **3.** İlgi; bağ. ⊟ **rişte-fürūş,** *{OsT} İplik satan; iplikçi.*|| **rişte-i cān,** *{OsT} Can bağı.*|| **rişte-i eşk,** *{OsT} Gözyaşı izi.*|| **rişte-keş,** *{OsT} İplik çeken; dokumacı.*

rişvet, [Ar. rişā > rişvet رشوت] *{OsT} is.* Rüşvet. ⊟ **rişvet-hᵛār,** *{OsT} Rüşvet alan.*|| **rişvet-hōr,** *{OsT} Rüşvet yiyen.*|| **rişvet-i kelam,** *{OsT} 1. Bir kimsenin, kusurları bulunmasına karşın karşısındakine yaranmak amacıyla söylediği övücü sözler. 2. (Eskiden) hakkında söylenenleri kendisine ulaştıran kimseye, o kimsenin verdiği bahşiş.*

rit[1], [Fr. rite] *is.* Mason sırlarının öğretildiği, belli kurallara göre düzenlenen tören.

rit[2], [Lat. ritus > Fr. rite] *is.* **1.** Bir törenin düzenlenmesine ilişkin kuralların tümü. **2.** *hris.* Âyin usulü; âyin düzeni.

rita, [Sansk. rta] *is.* Vedalara göre, kurban düzenine ve ahlak yasalarına örneklik eden kozmik düzen.

ritam, [Ar. retīme > ritām رتام] *(rita:m) {OsT} is.* Bir şeyi hatırlamak için parmağa bağlanan iplikler.

ritic, [Ar. ritic رتج] *{OsT}is.* **1.** Yasak olan şey; haram. **2.** Çıkmaz yol. ⊟ **ritic-i kebîr,** *{OsT} anat. Midenin sol üst bölümü.*|| **ritic-i sagîr,** *{OsT} anat. Midenin sağ alt bölümü.*

ritl, [Ar. ritl رتل] *{OsT}sf.* Güzel; hoş; latif.

ritm, [Yun. rhythmos *(ölçülü, düzenli hareket)* > Fr. rythme] *is.* **1.** Olayların art arda düzenli olarak tekrarlanması niteliği; dizem; tartım. **2.** Bir dizede veya müzik cümlesinde kuvvetli zamanlar ile zayıf zamanların düzenli aralıklarla tekrarlanması; ittirat. **3.** Şiirde ahenk. ⊟ **ritm bilimi,** *tıp. Kalp ritmi ile bozukluklarını inceleyen tıp dalı; ritmoloji.*

ritmik, -ği [Fr. rythmique] *sf.* **1.** Düzenli aralıklarla yinelenen; dizemli; tartımlı. **2.** *is.* Edebiyat eserlerinde ritm olgusunu inceleyen bilim. ⊟ **ritmik jimnastik,** *Müzik eşliğinde, kurdele, ponpon, ip, çember gibi hafif araçlarla müziğin ahengine uygun biçimde yapılan bir tür jimnastik; modern jimnastik.*|| **ritmik sayma,** *İkişer, beşer gibi kural dahilinde ve sayı aralığını değiştirmeden ileri ve geri sayma.*

ritmli, [ritm-li] *sf.* Düzenli aralıklarla yinelenen; belli bir ritmi bulunan; ritmik; dizemli; tartımlı.

ritmoloji, [Fr. rythmologie] *is. tıp.* Kalp ritmini ve kalp ritmi bozukluklarını inceleyen tıp dalı; ritm bilimi.

ritmsiz, [ritm-siz] *sf.* Belirli bir ritmi bulunmayan; tekrarlamaları düzen taşımayan.

rituel, [Fr. ritual] *sf.* **1.** Tören kurallarına ilişkin. **2.** *is.* Bir din ile ilgili tapınma kurallarının tümü; âyin. **3.** Latin kiliselerinde papazlar tarafından uygulanan törenlerle ilgili bilgileri içeren kitap; âyin kitabı.

riv, [Far. riv ریو] *(ri:v) {OsT} is.* Hile; düzen; dolap.

riva, [Ar. reyyān > rivā روا] *(riva:) {OsT} is.* Suya kanmışlar.

rivadi, [Sansk. revatī] *{eT} is.* Yıldız kümesi.[EUTS]

rivak, -ğı [Ar. rivāḳ رواق] *(riva:k) {OsT} is.* → revak.

rivaki, [Ar. rivāḳī رواقی] *(riva:ki:) {OsT} is.* → revaki.

rivakıyyun, [Ar. rivāḳıyyūn رواقیون] *(riva:kiyu:n) {OsT} is.* → revakiyyun.

rivayat, [Ar. rivāyāt روایات] *(riva:ya:t) {OsT} is.* Söylentiler; rivayetler.

rivayet, [Ar. rivāyet روایت] *(riva:yet) {OsT} is.* **1.** Bir olayı, bir haberi veya bir bilgiyi nakletme. **2.** Gerçeklere dayanmayan söz; söylenti. ⊟ **rivayet birleşik zamanı,** *Konuşanın geçmişte kendisine aktarılan veya kendisinin bildiği olayları, düşünceleri başkalarına aktarmak için başvurduğu, yalın zamanlı bir fiil ve ek fiilin belirsiz geçmiş zamanı (imiş) ile yapılan birleşik zaman çekimi. "gelmiş imişim > gelmişmişim, geliyor imiş > geliyormuş, gelecek imişsin > gelecekmişsin, gelir imişsiniz > gelirmişsiniz, gelse imiş > gelseymiş, gele imişim > geleymişim, gelmeli imişim > gelmeliymişim, gelsin imiş > gelsinmiş"*|| **rivayet etmek,** *Söylemek; anlatmak; aktarmak.*|| **rivayet eylemek,** *Rivayet etmek.*|| **rivāyet-kerde,** *{OsT} Rivayet edilen; anlatılan.*|| **rivayet olunmak,** *(Bir haber, olay veya söz için) ağızdan ağıza söylenmek; aktarılmak; yayılmak.*

riya, -a'i [Ar. riyā' ریاء] *(riya:) {OsT} is.* **1.** İnandığı, düşündüğü gibi olmama; yalandan gösteriş; ikiyüzlülük. **2.** *isl.* Bir iyilik veya ibadetin Allah rızası dışında bir amaç veya gösteriş için yapılması; herhangi bir işte Allah'tan başkasının rızasını gözetmek. ⊟ **riyā'-fürūş,** *{OsT} İkiyüzlü; riyakâr.*

riyah, [Ar. rīḥ > riyāḥ ریاح] *(riya:h) {OsT} is.* **1.** Hafif esen meltemler. **2.** Rüzgârlar. **3.** Romatizma ağrıları. ⊟ **riyāh-ı gayr-ı muntazama,** *{OsT} Düzensiz esen rüzgârlar.*|| **riyah-ı muntazama,** *{OsT} Düzenli esen rüzgârlar; mevsim rüzgârları.*

riyakâr, [Ar. riyā + Far. kār ریاکار] *(riya:kâ:r) {OsT} sf.* Davranışları düşüncelerine uymayan; ikiyüzlü; mürai.

riyakârane, [Ar. riyā + Far. -kār-āne ریاکارانه] *(riya:kâ:ra:ne) {OsT} zf.* İkiyüzlü kimseye yakışır biçimde; riyakârca.

riyakârca, [riyakâr-ca] *(riya:kâ:'rca) zf.* İkiyüzlü birine yakışır biçimde; riyakârane.

riyakâri, [Ar. riyā + Far. kārī ریاکاری] *(riya:kâ:ri:) {OsT} is.* İkiyüzlülük; riyakârlık.

riyakârlık,-ğı [riyakâr-lık] *(riya:kâ:rlık) is.* **1.** Yalan

yere güler yüz gösterme; ikiyüzlülük; mürailik. **2.** Riyakâr bir kimsenin niteliği. **3.** Riyakâr bir kimseye özgü davranış; aldatmaca; yalan.

riyal, -li [İsp. real] *is.* **1.** İspanyol parası olan Pesetanın dörtte biri oranında para birimi. **2.** Suudi Arabistan; Yemen ve İran'da kullanılan par birimi.

riyala, [İt. reale *(kralla ilgili)*] *is.* Osmanlı donanmasında tümamirale eşdeğer rütbe.

riyaset, [Ar. riyāset رياست] *(riya:set) {OsT} is.* Başkanlık. ⊡ **riyaset etmek,** *Başkanlığını yürütmek.*|| **riyāset-penāh,** *{OsT} Başkanlık eden; başkanlık koltuğunda oturan.*|| **riyāset-penāhî,** *{OsT} 1. Başkana ait. 2. Başkanlık.*

riyasız, [riya-sız] *(riya:sız) sf.* Olduğu gibi görünen; ikiyüzlü davranmayan; ikiyüzlülük etmeyen.

riyaz, [Ar. ravża > riyāż رياض] *(riya:z) {OsT} is.* Güzel bahçeler.

riyazat, [Ar. riyāżet > riyāżāt رياضات] *(riya:za:t) {OsT} is.* Nefsin isteklerini yenmeğe çalışmalar; riyazetler.

riyazet, [Ar. riyāżet رياضت] *(riya:zet) {OsT} is.* **1.** Züht ve takva amacıyla dünya zevklerinden, dünya işlerinden el etek çekme; nefsini kırma. **2.** *mecaz.* Perhiz. **3.** *tasvf.* İnsanın dünyaya bağlayan bütün eğilimlerinden sıyrılması, kendini Allah'a adaması için kendi nefsini eğitmek, Allah sevgisi dışında kalan bütün istekleri, eğilimleri yok etmek ve ölmeyecek kadar yiyip içmek. ⊡ **riyāzat-ı bedeniye,** *{OsT} Jimnastik.*

riyazi, [Ar. riyāżiyyāt > riyāżī / riyāżiyye رياضى / رياضيه] *(riya:zi:) {OsT} sf.* **1.** Matematikle ilgili. **2.** *is.* Bir yazı biçimi.

riyaziyat, [Ar. riyāżiyyāt رياضيات] *(riya:ziya:t) {OsT} is.* Matematik bilgisi.

riyaziye, [Ar. riyāżī > riyāżiyye رياضيه] *(riya:ziye) {OsT} is.* Matematik.

riyaziyeci, [riyaziye-ci] *(riya:ziyeci) is.* Matematikçi.

riyaziyun, [Ar. riyāżī > riyāżiyyūn رياضيون] *(riya:ziyu:n) {OsT} is.* Matematik bilginleri.

riyeb, [Ar. riyeb ريب] *{OsT} is.* Şüpheye düşmeler; şüphelenmeler.

riyolit, [Yun. reo *(akmak)* > Fr. rhyolite] *is. jeol.* Granit ile aynı kimyasal yapıda ve içinde serbest mikrolitli silisler bulunan iç kayaç; liparit.

-riz, [Far. rihten > -rīz ريز] *(ri:z) {OsT} ek.* Farsçada *"döken, akıtan"* anlamlarında birleşik sıfatlar yapan son ek.

riz, -zzi [Ar. rizz رز] *{OsT} is.* Gizli ses.

rizam, [Ar. rizām رزام] *(riza:m) {OsT} sf.* (At veya kişi için) serkeş.

rizan, [Far. rīzān ريزان] *(ri:za:n) {OsT} sf.* Akan; dökülen; saçılan.

rizartroz, [Fr. rhizarthrose] *is. tıp.* El baş parmağının kökünün bilek tarak eklemi ile birleştiği yerde meydana gelen artrozlu hastalık.

rize, [Far. rīze ريزه] *(ri:ze) {OsT} is.* Kırıntı; ufak parça; döküntü. ⊡ **rîze-çîn,** *{OsT} Kırıntı toplayan.*|| **rîze-h^{v}âr,** *{OsT} Kırıntı yiyen.*|| **rîze-hōr,** *{OsT} Kırıntı yiyen.*|| **rîze-i āhen,** *{OsT} Demir kırıntıları.*|| **rîze-i elmās,** *{OsT} Elmas kırıntıları.*|| **rîze-i sîmîn,** *{OsT} 1. Gümüş döküntüleri. 2. Yıldızlar.*|| **rîze-i zer,** *{OsT} Altın kırıntıları.*|| **rîze-kâr,** *{OsT} Ufak tefek işler yapan.*|| **rîze rîze,** *{OsT} Ufak ufak; parça parça; kırıntı halinde.*

riziko, [İt. risco] *(rizi'ko) is.* Zarara uğrama tehlikesi; risk.

rizikolu, [riziko-lu] *sf.* Rizikosu bulunan; riskli.

riziş, [Far. rīziş ريزش] *(ri:ziş) is.* Dökülüş; akış.

rizom, [Fr. rhizome] *is. bot.* Kök sap.

-rka-, [-(ı/u)rka-] *{eT} yap. e.* İsimden fiil türetme ekidir. [ETY] *tok-urka-mak.*

-rlı, [-rli/ -rlu/-rlü] [-r-lı] *yap. e.* Fiillerden isim türeten ek. Fiilden isim türetme eki olan -ir eki ile isimden sıfat yapan -li ekinin kalıplaşıp kaynaşması ile meydana gelmiştir. Fiilin kökünün belirttiği eylemi bulunduran, sahip olan kavramını katarak sıfatlar türetir: *yararlı, geçerli, tutarlı.*

-rlık, [-rlik/ -rluk/ -rlük/ -ırlık/ -irlik/ -urluk/ -ürlük/ -arlık/ -erlik] [-r-lık] *yap. e.* Fiillerden soyut isimler türeten ek. Sıfat fiil eki olan -r ile, isimlerden sıfat ve isim türeten -lik ekinin birleşip kalıplaşmasından meydana gelmiştir. Fiilin kökünün belirttiği eylemle ilgili olarak sürekli bir nitelik veya özellik kavramı katarak isimler türetir: *benzerlik, duyarlık, sürerlik, yararlık, olabilirlik, iyilikseverlik, dayanırlık.*

-rli, [-r-li] *yap e.* → -rlı.

-rlik, [-r-lık] *yap e.* → -rlık.

-rlu, [-r-li] *yap e.* → -rlı.

-rluk, [-r-lık] *yap e.* → -rlık.

-rlü, [-r-li] *yap e.* → -rlı.

-rlük, [-r-lık] *yap e.* → -rlık.

Rn, [Fr. radon] *(ra'don) is. kim.* Atom numarası 86, atom ağırlığı 222 olan, radyum tuzunun su ile işlenmesinden hidrojen ve oksijenle karışım halinde elde edilen, -62°C'de kaynayan, -190°C'de sıvılaşan, tıpta kanserli dokuların tedavisinde kullanılan, yarılanma ömrü 3.82 gün olan, alfa ışınları yayarak polonyum 218'i veren soy gazların sonuncusu bir radyo aktif element olan radonun sembolü

RNA, [Fr. ribonucléique] *kısalt. biy. kim.* Hücre sitoplazma ve çekirdeğinde bulunan, proteinlerin oluşturulmasında ve genetik özelliklerin taşınmasında önemli bir rol oynayan, nükleotitlerin art arda

yerleşmesi ile birleşmiş bir tek sarmal zincirden oluşan yüksek kütleli asit molekülü olan ribonükleik asidin kısa yazılışı.

ro, [Finike d. roseh] *is.* Yunan alfabesinde *r* ile eşdeğerli akıcı ünsüzün adı.

roba, [İt. roba] *(ro'ba) is.* **1.** Elbisenin omuz ile göğüs arasına eklenen parça. **2.** Urba; giyecek; giysi.

robalı, [roba-lı] *sf.* (Giyecek için) robası bulunan; roba takılmış olan.

robdöşamber, [Fr. robe de chambre] *is.* Ev içinde pijama üstüne giyilen üstlük.

rober, [İng. ruhber] *is.* Briçte bir partinin bölümlerinden her biri.

robot, [Çek d. robota *(zorunlu iş, çalışma)*] *is.* **1.** Belli bir işi yaptırabilmek için elektronik ya da manyetik kumanda ile çalıştırılan makine. **2.** *mecaz.* Kendi düşüncesine göre değil de başkalarının verdiği buyruk veya akıl ile hareket eden; kendi akıl ve iradesini kullanmayan. **3.** Çeşitli kıyma, öğütme gibi işleri bir arada yapabilen mutfak gereci. ⊟ **robot bilimi,** *Robotların yapımı ile ilgili bilimsel ve teknik konuları içine alan bilim dalı.*|| **robot gibi,** *Kendi istemiyle değil de başkalarının direktifi ile hareket eden kimse.*|| **robot resim,** *Aranan kişilerin polisçe, görgü tanıklarının anlattıklarına dayanılarak yapılan resimleri.*|| **robot uçak,** *Pilotsuz uçak.*

robotik,-ği [Fr. robotique] *is.* Bir takım iş ve işlevlerde insanın yerini alması için tasarlanan makinelerin yapım tekniklerinin tümü.

robotlaşma, [robot-laş-ma] *is.* Robotlaşmak eylemi.

robotlaşmak, [robot-laş-mak] *gçsz. f. [-ır]* Robot durumuna gelmek.

robotlaştırma, [robot-laş-tır-ma] *is.* **1.** Robotlaştırmak eylemi ve tutumu. **2.** Sanayide insan emeğinin yerine geçen makineleri kullanma.

robotlaştırmak, [robot-laş-tır-mak] *gçl. f. [-ır]* **1.** Robot durumuna getirmek. **2.** Sanayide, insan emeği yerine robot kullanmaya başlamak.

robotluk,-ğu [robot-luk] *is.* Robot olma durumu; robot gibi mekanik davranma durumu.

roç, [Soğd. röç] *{eT} is.* Gün. [EUTS]

roda, [İt. rodare] *(ro'da) is.* Üst üste halkalar meydana getirecek biçimde yığılmış halat. ⊟ **roda etmek,** *Bir halatı üst üste halkalar meydana getirecek biçimde toplamak.*|| **roda katı,** *Üst üste halkalar oluşturacak biçimde yığılmış halatın halkalarından her biri.*

rodacı, [roda-cı] *is.* Balıkçı teknelerinde ağları üst üste istiflemekle görevli gemici.

rodaj, [Fr. rodage *(aşınma)*] *is.* Yeni bir motorun yavaş yavaş çalıştırılarak alıştırılması süreci.

rodeo, [İsp. rodear *(döndürme)* > İng. rodeo] *is.* **1.** Arjantin ovalarında başıboş gezen at sürülerini toplayıp markalama işlemi. **2.** Bir binicinin yabani bir at veya boğanın üzerine binerek alıştırması işlemine dayanan bir Amerikan oyunu.

rodeocu, [rodeo-cu] *is.* Rodeo yapan kimse.

rodopsin, [Fr. rhodopsine] *is.* Retinada bulunan ve ışığı soğurabilen pigment.

rodyum, [Yun. rhodon *(gül)* > Fr. rhodium] *(ro'dium) is. kim.* Atom numarası 45, atom kütlesi 102,91 olan, 12.4 yoğunluğunda, sert ve kırılgan, 1960°C'de ergiyen, gümüş beyazlığında, platin ailesinin görece hafif metallerinden bir element, sembolü: Rh.

rodyumlu, [rodyum-lu] *sf.* Birleşiminde rodyum elementi bulunan.

rogatio, [İt. rogatio] *(rogati'o) is.* Bir araya toplanan Roma halkına onaylaması için sunulan yasa tasarısı.

rok, [Fr. roque] *is.* Satrançta kalenin şahın üzerinden atlatılması suretiyle yapılan özel bir hareket.

roka, [Lat. ruca *(lahana)* / Yun. róka] *(ro'ka) is. bot.* Turpgillerden, bir karış kadar boylanabilen, kokulu olan almaşık dizili yaprakları salata olarak kullanılan bir yıllık bitki, *(Eruca sativa).*

rokay, [Fr. rocaille] *is.* Deniz kabuğu ve çıkıl taşından yapılmış süsleme.

roket, [İng. rocket] *is.* **1.** İngiliz generali Congreve'nin kendi icadı olan ve itici gücünü içindeki barutun yanmasından sağlayan yangın humbarasma verdiği ad. **2.** Atış sırasında mekanik olarak yönlendirilen, ilk çıkışta öz itmeli olarak yol alan, daha sonra ise balistik kurallara bağlı kalan mermi. **3.** Bazen bu tür mermi atan hafif füzeatarlara verilen isim. **4.** Bir tür füze. ⊟ **roket motor,** *İtme gücünü, kimyasal maddelerin yanması ile oluşan ani ve hızlı genleşmeli gazların püskürmesinden alan tepkimeli motor; tepkili motor.*

roketatar, [roket+at-ar] *is.* Zırhlı araçlara karşı kullanılan öz itmeli mermi atan hafif silah.

rokfor, [Fr. Roquefort] *is.* Koyun sütü ile yapılan ve yalnız Fransa'daki Aveyron Roquefort-sur-Soulzon mahzenlerinde olgunlaştırılan içi küflü bir tür Fransız peyniri.

rokoko, [Fr. rococo] *is.* **1.** Deniz kabuğu ve çakıl taşından yapılma süsleme; rokay. **2.** On sekizinci yy.da Avrupa'da rağbet bulan bir süsleme tarzı. **3.** Süslemelerin, renklerin ve asimetrik eğrilerin toplanmasına önem veren Alman barok üslûbunun bir dalı. **4.** Eski ve modası geçmiş eşya veya biçim. **5.** *sf.* Rokay tarzında. **6.** *sf.* Modası geçmiş.

rol, -lü [Fr. rôle *(kâğıt tomarı)*] *is.* **1.** *tiy.* Tiyatroda, film vb. sahnesinde oynayan kişinin oyun gereği söylemesi gereken sözler ve yapması gereken davranışların tümü. **2.** Balede dansçının yapması ya da canlandırması gereken şey. **3.** Oyuncunun, dansçının canlandırdığı kişi. **4.** *mecaz.* Herhangi bir işte bir kimsenin ya da bir nesnenin üzerine düşen gö-

rev; işlev. **5.** Bireyin, toplumsal durumu ya da işlevi dolayısıyla davranışlarını yönlendiren beklenti ya da kuralların tümü; diğer kişilerin bir kimseden bekledikleri davranışların tümü. **6.** *mecaz.* Gerçek olmayan davranış; gösteriş. ☞ **rol almak,** *1. Bir oyunda görev almak. 2. Bir işlevi yerine getirmek.*|| **rol çatışması,** *psikol. Toplumun bireyden beklediği veya buyurduğu birden fazla ve farklı statülerdeki davranışlar dolayısıyla bireyin gösterdiği çelişik istek ya da davranışlar.*|| **rol dağıtmak,** *Bir piyesteki kişilikleri yapılarına uygun olarak oyunculara dağıtmak.*|| **rol iflası,** *psikol. Beklenti ve buyrukların yönettiği durumlarda ortaya çıkan davranışsızlık.*|| **rol kesmek,** *1. Yalan ve uydurma söz söylemek. 2. İçten olmayan, yapmacık davranışlarda bulunmak.*|| **rol oynamak,** *1. Oyunda görev almak. 2. mecaz. Bir işte önemli bir etkisi olmak.*|| **rol örneği,** *Davranışları taklit edilecek kişi.*|| **rolü olmak,** *Etkisi bulunmak.*|| (biri veya bir şey) **rolüne çıkmak,** *Oyun gereği sahnede belli bir kişiliği canlandırmak.*|| **rol yapmak,** *Davranışlarında içten olmamak.*

rolcü, [rol-cü] *is.* Rol yapan kimse.

rolcülük, -ğü [rol-cü-lük] *is.* Rol yapma durumu; rolcünün yaptığı iş veya bulunduğu durum.

role, [Fr. rôle] *is. dnz.* Yangın, denizden adam kurtarma, gemiyi terk etme, karartma ve yara alma gibi olası bir tehlikeye karşı önceden tedbir almak üzere gemi adamları arasında yapılan görev dağılımı. ☞ **role cetveli,** *Role dağıtım sırasında her gemi görevlisinin adı ve yapacağı işi belirleyen cetvel.*|| **role istasyonu,** *Role uygulaması sırasında her gemicinin kullanacağı aletlerin bulunduğu yer.*|| **role kartı,** *Gemicilere verilen üzerinde role görevi ve istasyonunun yazılı olduğu kart.*|| **role talimi,** *Gemicileri role işlerine hazırlamak için önceden yapılan uygulamalı eğitim.*

rollergin, [İng. roller-gin] *is.* Silindirli çırçır makinesi.

rom[1], [Fr. rhum / İng. rum] *is.* Şeker kamışı suyu ile melas veya şeker kamışının işlenmesi sırasında ortaya çıkan başka yan ürünlerin mayalanması ve damıtılması ile elde edilen içki.

rom[2], [İng. read only memory] *kısalt. is. bsy.* Değiştirilemez bellek.

Romalı, [roma-lı] *sf.* **1.** Roma kentinden olan kimse. **2.** Eski Roma devleti uyruğundan veya halkından olan.

roman, [Fr. roman *(Ortaçağ halk Latincesi)*] *is.* **1.** Kişilerin başlarından geçenleri, yaşantılarını, iç dünyalarını, duygu ve tutkularını, sosyal olayları, olguları ve durumları düz yazı biçiminde geniş ve ayrıntılı olarak ortaya koyan ilgi çekici, hayal ürünü anlatı türü. **2.** Bu türdeki eser.

Roman, [Lat. romanus > Fr. roman] *is. ve sf.* Çingene. ☞ **Roman dilleri,** *dbl. Latince'den türemiş İtalyanca, Sarca, Provence, Katalanca, İspanyolca, Portekizce, Fransızca, Reto-Roman ve Rumence gibi yaşayan dillerin genel adı.*|| **Roman sanatı,** *On bir ve on ikinci yüzyıllarda Latin ülkelerinde gelişmiş olan güzel sanat ürünleri.*

romancı, [roman-cı] *is.* Roman yazarı.

romancılık, -ğı [roman-cı-lık] *is.* Roman yazma işi ve sanatı.

romanesk, [Fr. romanesque] *sf.* **1.** Romanı andıran; roman özelliği olan; roman gibi; romansı. **2.** Romanla ilgili; romana ait. **3.** *mecaz.* Kaynağını akıl ve sağduyudan değil de duygulardan alan; duygusal; düşçü. **4.** Kendini bir roman kahramanı sanan ve gerçek yaşamdan uzak bir alemde, hayaller arasında yaşayan.

romanist, [Fr. romaniste] *is.* Roman dillerinin yapısını ve evrimini inceleyen bilim adamı.

Romanistler, [romanist-ler] *is.* On altıncı yüzyılda, Roma'da çalışan ve Rönesans devri İtalyan ressamlarını örnek alan Flaman ressamlarına verilen ad.

romanlaştırma, [roman-la-ş-tır-ma] *is.* Romanlaştırmak eylemi.

romanlaştırmak, [roman-la-ş-tır-mak] *gçl. f. [-ır]* Bir olayı, bir konuyu veya senaryoyu roman biçiminde yazmak, düzenlemek.

Romanolog, -ğu [Fr. romanologue] *is.* Roman dilleri uzmanı.

Romanoloji, [Fr. romanologie] *is.* Roman dilleri bilimi.

romans, [İsp. romence] *is.* **1.** *ed.* İspanyol edebiyatında sekiz heceden oluşan dizelerden meydana gelmiş uzun şiirlere verilen ad. **2.** *müz.* Çoğunlukla piyano eşliğinde söylenen duygusal içerikli şarkı.

romantik, -ği [Fr. romantique] *sf.* **1.** Romantizmle ilgili olan; romantizme ait olan. **2.** Romantizm çığırında eser veren. **3.** Davranışlarında, aklının kontrolünden çok duygu, hayal ve coşkularının aşırı ölçüde etkisi bulunan; bu tür kişilere özgü olan; duygulu. **4.** İçinde duygu, heyecan ve hayal ögesi bulunan. **5.** *is.* Romantizm akımına bağlı olarak eser veren yazar.

romantiklik, -ği [romantik-lik] *is.* Romantik olma durumu.

romantisizm, [Fr. romanticisme] *is.* → romantizm.

romantizm, [Fr. romantisme] *is.* **1.** Romantiklik. **2.** On yedinci yüzyılda başlayan içtenlik ve bireyin yaratıcı gücü adına duygu, coşku ve sembollere aşırı yer vererek bütün geleneksel kalıpların reddi ile duygu ve içgüdünün yüceltilmesi, din, gelenek ve millî kültürlerin değer kazanması şeklinde ortaya çıkan sanat, edebiyat, felsefe ve siyaset akımı. **3.** Romantik ortam veya durum. **4.** *mecaz.* Uyuşuk duygusallığa ve hayal âlemine dalış; duygusal eğilim.

Romanyalı, [romanya-lı] *(roma'nyalı) sf.* Romanya halkından olan; Rumen.

romatizma, [Fr. rhumatisme] *(romati'zma) is. tıp.* Kaslarda ve eklemlerde kendini gösteren ağrılı hastalıkların genel adı. ⊡ **romatizması tutmak,** *Romatizma ağrıları başlamak.*

romatizmalı, [romatizma-lı] *sf.* Romatizmaya yakalanmış olan.

romatizmamsı, [romatizma-msı] *sf.* Romatizmaya benzer; romatizmayı andırır.

romatolog, -ğu [Fr. romatologue] *is.* Romatoloji uzmanı.

romatoloji, [Fr. rhumatologie] *is.* Hareket sistemi hastalıklarını konu alan tıp dalı.

Romen, [Fr. romain] *sf.* **1.** Roma ile ilgili olan. **2.** Roma halkından olan. ⊡ **Romen harf,** *Bir kitabın bütününde kullanılan satırlara dik ve düz harflere verilen ad.*|| **Romen rakamları,** *Romalıların sayıları belirtmek için birbiri önüne ve arkasına getirerek kullandıkları harflerden ibaret rakamlar.*

romencero, [İsp. romencero] *is.* İspanyol romanslarını derleyen şiir kitabı.

romstik, -ği [İng. rump *(sağrı)* + steak *(külbastı)*] *is.* Kızartma ve ızgara yapmak için kasaplık sığırın sağrısından alınan parça.

rondela, [İt. rondella] *(ronde'la) is.* Sıkıştırılacak parça ile somun arasına konulan, somuna uygulanan kuvveti dağıtmaya yarayan küçük delikli pul.

rop, -bu [Fr. roba] *is.* Vücudu dizlere veya baldırlara kadar örten tek parçadan meydana gelmiş kadın giysisi.

ropalyum, [Lat. ropalium] *is. zool.* Medüzlerde şemsiyenin kenarında bulunan duyu organı.

ropdöşambr, [Fr. robe de chambre] *is.* Ev içinde giyilen üstlük.

ropluk, -ğu [rop-luk] *sf.* (Kumaş için) rop yapımına uygun.

roro, [İng. roll on - roll off *(bindir-indir)* > ro-ro] *is.* Tekerlekli araçların gemi ile taşınması işlemi.

rosto, [İt. arrosto] *(ro'sto) is.* **1.** Silindir biçiminde kesilmiş et. **2.** Bu etle, haşlandıktan sonra kızartılmak sureti ile yapılan özel yemek.

rostoluk, -ğu [rosto-luk] *sf.* (Et için) rosto yapmaya elverişli.

roşn, [? roşn] *{eT} is.* **1.** Bir tanrıça adı. [EUTS] **2.** Işık. [EUTS]

rot, [İng. rod *(çubuk)*] *is.* Otomobillerde dönüşleri sağlamak için direksiyon simidinden gelen hareketi tekerlek akslarına ileten hareketli çelik çubuk.

rota, [İt. rotta] *(ro:ta) is.* **1.** Bir gemi ya da uçağın gidiş yönü veya izleyeceği yol. **2.** *mecaz.* Amaca ulaşmak için izlenecek yol veya yöntem. ⊡ **rota değiştirme,** *havc. Kötü hava koşulları yüzünden bir uçağı, başlangıçta öngörülen havaalanı yerine başka bir alana indirmek için yapılan işlem.*|| **rota değiştirmek,** *dnz. (Gemi için) izlediği yolu değiştirmek.*|| **rotadan sapma,** *Rüzgâr ya da akıntı etkisi ile geminin rotasından kayması.*|| **rota mahkemesi,** *huk. Roma'da rahip yargıçlardan meydana gelen mahkeme.*|| **rota vermek,** *dnz. Dümenciye izlemesi gereken yolu vermek.*|| **rotayı değiştirmek,** *1. Gidilen veya izlenen yolu değiştirmek. 2. Tutumunu veya izlediği yolu değiştirmek.*|| **rotayı şaşırmak,** *Ne yapacağını bilememek.*

rotaktör, [Fr. **rota**(tif conta)**kteur**] *is. fiz.* Genellikle televizyon alıcılarında kullanılan çok yüksek frekanslı devreler arasında bağlantı kurmaya yarayan kontaktör.

rotary, [İng. rotary *(dönen)*] *(ro'tari) is.* **1.** Burguya bir dönme hareketi vererek yapılan kuyu açma usulü. **2.** Bazı elemanları sürekli bir dönme hareketi yapan otomatik telefon sistemi.

rotasizm, [Fr. rhotacisme] *is. tıp.* R harfini söyleyememe veya güçlükle söyleme durumu.

rotasyon, [Fr. rhotation *(döngü)*] *is.* Bir birimde çalışan görevlilerin belirli zamanlarda düzenli olarak yer değiştirmeleri.

rotatif, [Fr. rotative *(dönerek çalışan)*] *is. matb.* Saatte binlerce baskı yapabilen ve klişeleri, hızla dönen bir silindir üzerine sarılmış baskı makinesi.

rotatifçi, [rotatif-çi] *is.* Rotatif makinelerinde çalışan usta.

rotatorlar, [rotator-lar] *is. zool.* Suda yaşayan omurgasız küçük hayvanlar şubesi.

rotil, [Lat. rotula *(küçük çark)*] *is.* **1.** Her yana dönebilen ve mafsal olarak kullanılabilen küre şeklindeki parça. **2.** Otomobillerde direksiyon ile rotlar arasında mafsal görevi yapan parça.

rotor, [İng. rotor] *is.* **1.** Bir makinenin sabit olmayan döner bölümü; döneç. **2.** *fiz.* Dalgalı akımlı elektrik motor ve dinamolarında hareketli bölüme verilen ad; döneç. **3.** *havc.* Helikopter vb. taşıtlarda havada tutunmayı sağlayan döner göbek ve yüzeylerin tümü; döneç.

roza, [İt. rosa] *(ro'za) is.* **1.** Bir tür pembe elmas. **2.** *sf.* (Takı için) bu elmastan yapılan.

rozbif, [İng. roast- beef] *is.* Kızartılmak için hazırlanmış veya kızartılmış et parçası.

roze, [Fr. rose] *is.* Bir tür pembe şarap; gül şarabı.

rozet, [Fr. rosette *(küçük gül)*] *is.* **1.** Kurdeleden küçük gül biçiminde kesilmiş fiyonk. **2.** Yakaya takılmak üzere metal vb. maddeden yapılmış bir kurum veya kuruluşun simgesi olan nesne. **3.** Musluğun bağlantı yapılan yerdeki çirkinlikleri örtmekte kullanılan metal yuvarlak parça. **4.** Kapı kollarının altına monte edilen metal parça. **5.** Güney Anadolu sahillerinde yetişen pembe veya beyaz çiçekli bir süs bitkisi.

röfle, [Fr. reflet *(yans.)*] *is.* Saçın kendi doğal renginden daha koyu veya açık bir renge boyanmış

tutamı. ⊡ **röfle yapmak,** *Saçın bazı bölümlerini, kendi doğal renginden daha açık veya koyu bir renge boyamak.*

rökonstrüksiyon, [Fr. reconstruction] *is. mim.* Bir eseri kalıntılara bakarak ilk hali ile çizmek işi; canlandırım.

rölans, [Fr. relance] *is.* **1.** Pokerde, söylenenleri değerlendirip karar vermek üzere süre istemeyi belirten söz. **2.** Konken vb. oyunlarda bir ele başlamadan önce o elin iki misline oynamayı isteme sözü. **3.** Oyunlarda düşünme süresi istemeyi veya sürülen parayı artırmak için söylenen söz.

rölanti, [Fr. relanti *(yavaşlamış)*] *is.* **1.** Motorlu taşıtların en az yakıtla çalışma düzeni ve ayarı. **2.** *argo.* Herhangi bir işte bekleme durumunda kalma. ⊡ **rölantide** (çalışmak) **durmak,** *(Motorlu taşıt için) motoru boşta çalışır olmak.*|| **rölantiye almak,** *1. Bir motorlu taşıtı boşta çalıştırmak. 2. mecaz. Yapılan işi yavaşlatmak.*

rölatif, [Fr. relatif] *sf* Bağıntılı; göreli; izafi; nispî

rölativist, [Fr. relativiste] *is.* Bağıntıcı; görececi.

rölativite, [Fr. relativité] *is. fel.* Görelilik; bağıntı; izafiyet.

rölativizm, [Fr. relativisme] *is. fel.* Görecelik; bağıntıcılık; izafiyet.

röle, [Fr. relais] *is. elkt.* **1.** Bir devre üzerinde meydana gelen değişimler ile devreyi açan veya kapatan bobinlerden meydana gelmiş düzenek. **2.** İki ve daha çok devre arasında bağlantı sağlayan düzenek. **3.** Yorulan av köpeklerinin yerine giren yedek köpek.

röleve, [Fr. relevé] *is.* **1.** Eski bir sanat eserinin boya ile yapılmış kopyası. **2.** Bir yapıyı plan, kesit ve görünüşleriyle gösteren çizim.

rölyef, [Fr. relief] *is. mim.* Bir süs veya figürün düz bir zemin üzerindeki çıkıntısı; kabartma.

römametre, [Fr. rheumamètre] *(römame'tre) is.* Bir sıvı akıntısının hızını ölçmeye yarar alet.

römork, [Fr. remorque] *is.* Bir motorlu taşıt tarafından yedeğe alınarak çekilen motorsuz taşıt.

römorkaj, [Fr. remorquage] *is.* Bir geminin başka bir gemi tarafından çekilmesi.

römorkör, [Fr. remorqueur] *is.* **1.** Başka taşıtları çeken özel taşıt; çekici. **2.** Başka deniz taşıtlarını yedeğine alıp çekmek üzere yapılmış gemi.

Rönesans, [Fr. renaissance *(yeniden doğuş)*] *is.* On beş ve on altıncı yüzyıllarda İtalya'da başlayıp Avrupa'ya yayılan, Avrupa kültüründe bir değişim yaratarak Eski Çağın biçimsel ve ruhsal değerlerini yeniden yaşatmaya çalışan genellikle bilim ve güzel sanatlarda görülen hareket.

röntgen, [Alm. Wilhelm Conrad Röntgen *(Alman fizikçisi)* adından] *(rö'ntgen) is.* **1.** X ve gamma ışınlarının miktar ölçü birimi; sembolü: R. **2.** *tıp.* Herhangi bir organın durumunu tespit etmek amacıyla X ışınları yardımıyla çekilen özel film; radyografi. **3.** Radyoskopi cihazı. ⊡ **röntgen ışınları,** *Işık ışınlarıyla aynı özellikte, ancak frekansları daha büyük, dalga boyları mor ötesi ışınlardan daha küçük olup 0,03 ile 20 angström arasında değişen elektromanyetik ışımalara verilen ad; X ışınları.*|| **röntgen muayenesi,** *X ışınlarının tıbbi tanıda kullanılması işi; radyografi.*|| **röntgen tedavisi,** *Radyoterapi.*

röntgenci, [röntgen-ci] *is.* **1.** Röntgen ışınları uzmanı. **2.** *argo.* Kadınları gizlice gözetlemeyi alışkanlık haline getirmiş erkek; dikizci.

röntgencilik, -ği [röntgen-ci-lik] *is.* **1.** Röntgen ışınları uzmanlığı. **2.** *argo.* Kadın gözetleme alışkanlığı; dikizcilik.

röntgenleme, [röntgen-le-me] *is.* Röntgenlemek işi ve durumu.

röntgenlemek, [röntgen-le-mek] *gçl. f. [-r] [-l(i)-yor] argo.* Kadınları gizlice gözetlemek; dikizlemek.

röper, [Fr. repére] *is.* Bir hizayı, bir düzeyi, bir yüksekliği belirtmek veya yeniden bulmak amacıyla bir duvar veya arazideki bir yere konulan işaret; belirtme noktası.

röportaj, [Fr. reportage] *is.* **1.** Araştırma ve soruşturmaya dayalı olarak gazetecinin kendi özel görüşlerini de yansıtarak hazırladığı gazete ve dergi yazısı. **2.** Bir gazete, radyo ve televizyon muhabirinin, stüdyo dışında hazırlamış olduğu, yaptığı araştırma ve soruşturmaya dayalı, ilgililerin görüş ve düşüncelerini yansıtan yazı veya program; mülakat. **3.** Yayımlanmak üzere bir kimse ile yapılan karşılıklı konuşmalar bütünü; mülakat; görüşme.

röportajcı, [röportaj-cı] *is.* Röportaj yapan gazeteci; röportaj muhabiri.

röportajcılık, -ğı [röportaj-cı-lık] *is.* Röportajcının yaptığı iş.

röportör, [Fr. reporteure] *is.* Röportaj yazan veya yapan kimse.

röprodüksiyon, [Fr. reproduction] *is.* **1.** Çoğaltma. **2.** Bir sanat eserinin aslına sadık kalınarak yapılan kopyalama işi. **3.** Bir edebiyat ve sanat eserinin kopyası veya taklidi. ⊡ **röprodüksiyon makinesi,** *1. Biri okunacak, diğeri delinecek kartlara ayrılmış iki kart besleme deposundan meydana gelen delikli kart makinesi. 2. Fotogravür atölyelerinde kullanılan fotoğraf makinesi.*

rötar, [Fr. retard] *is.* **1.** Gecikme. **2.** Tarifeli bir taşıtın kalkış veya varış sırasındaki gecikmesi; tehir. **3.** Bir şeyi belirlenen veya gereken zamandan sonra yapma.

rötarlı, [rötar-lı] *sf.* Gecikmeli; tehirli.

rötre, [Fr. retrait] *is.* Beton vb. malzemede görülen hacimce küçülme.

rötuş, [Fr. retouche *(yeniden dokunma)*] *is.* **1.** Fotoğ-

rafçılıkta, basımdan önce negatif üzerinde yapılan düzeltme işlemi. **2.** Bir şeyin kusurlarını gidererek düzeltme işlemi; istenilen şekli verme. ⊡ **rötuş etmek,** *Kusurları gidermek amacıyla değiştirmek, düzeltmek.*|| **rötuş yapmak,** *Rötuş etmek.*

rötuşçu, [rötuş-çu] *is.* Rötuş yapan kimse.

rötuşlama, [rötuş-la-ma] *is.* Rötuş yapmak eylemi.

rötuşlamak, [rötuş-la-mak] *gçl. f. [-r] [-l(u)-yor]* **1.** Rötuş yapmak. **2.** Fotoğrafta, basımdan önce negatif üzerinde düzeltme yapmak. **3.** Bir şeyin kusurlarını gidererek düzeltmek; istenilen şekli vermek.

rötuşlu, [rötuş-lu] *sf.* Rötuş yapılmış.

rövanş, [Fr. revanche *(intikam)*] *is. spor.* Bir takım veya sporcunun kendisini yenmiş olan takım veya sporcu ile o yenilgiden sonra başka bir alanda yaptığı karşılaşma. ⊡ **rövanşı almak,** *İkinci karşılaşmada yenmek, üstünlüğü almak.*

röver, [Fr. revers] *sf.* (Kol kapağı veya yaka için) dışa doğru katlanan; devrik.

-ru, [Far. rūsten *(bitmek)* > -rū رو-] *(ru:) {OsT} son ek.* Farsça kelimelerden *"... biten, olan"* anlamlarında birleşik kelimeler yapan son ek.

Ru [Fr. rhuthénium] *kısalt. kim.* Atom numarası 44, atom kütlesi 101,87, yoğunluğu 12,3 olan, 250°C'de ergiyen, havada kolayca yükseltgenen platin grubundan bir kimyasal element olan rutenyumun sembolü.

ru, [Far. rū / rūy رو / روی] *(ru:) {OsT} is.* Yüz; çehre. ⊡ **rū-bend-bāz,** *{OsT} 1. Yüz örten. 2. Maskeli oyun gösterisi.*|| **rū-be-rāh,** *{OsT} 1. Yüzü yola dönük. 2. Gitmeye hazır.*|| **rū-be-rū,** *{OsT} Yüz yüze.*|| **rū-gerdān,** *{OsT} Yüz çeviren.*|| **rū-gerdānî,** *{OsT} Yüz çeviricilik.*|| **rū-mal,** *{OsT} Yüz süren.*|| **rū-mālî,** *{OsT} Yüz sürücülük.*|| **rū-nümā,** *{OsT} 1. Yüz gösteren; meydana çıkan. 2. Yüz görümlüğü.*|| **rū-nümāyî,** *{OsT} Meydana çıkıcılık.*|| **rū-nümūde,** *{OsT} Yüz göstermiş; meydana çıkmış.*|| **rū-nümūn,** *{OsT} Yüz gösteren; meydana çıkan.*|| **rū-pūş,** *{OsT} 1. Yüz örtüsü. 2. Yüz örten.*|| **rū-sefîd,** *{OsT} Yüzü ak; namuslu; şerefli.*|| **rū-siyāh,** *{OsT} 1. Kara yüzlü; yüzü kara. 2. Ayıbı olan.*|| **rū-siyeh,** *{OsT}* → rū-siyah.|| **rū-şinās,** *{OsT} Bilen; tanıyan.*|| **rū-şināsî,** *{OsT} Tanırlık; bilicilik.*|| **rū-yi aşîrān,** *{OsT} müz. Eski Türk müziğinde birleşik bir makam.*|| **rū-yi arz,** *{OsT} Dünya.*|| **rū-yi deryā,** *{OsT} Deniz yüzeyi.*|| **rū-yi hicāz,** *{OsT} müz. Klasik Türk müziğinin birleşik makamlarından biri.*|| **rū-yi hūb,** *{OsT} Güzel yüz.*|| **rū-yi ırāk,** *{OsT} müz. Klasik Türk müziğinin eski bir birleşik makamı.*|| **rū-yi iltifāt,** *{OsT} Güler yüz.*|| **rū-yi lale-reng,** *{OsT} Lale renkli yüz.*|| **rū-yi muvāfakat,** *{OsT} Uygun bulma.*|| **rū-yi rızā,** *{OsT} Razı olma.*|| **rū-yi tābān,** *{OsT} Parlak yüz.*|| **rū-yi zemîn,** *{OsT} Yeryüzü; Dünya.*|| **rū-yi zerd,** *{OsT} Sarı beniz; solgun yüz.*|| **rū-yi zerd-i sefālet,** *{OsT} Sefaletin sarı yüzü.*|| **rū-yi zişt,** *{OsT} Çirkin yüz.*

rua, [Fr. roi *(kral)*] *is.* İskambilde papaz.

ruaf, [Ar. ruʿāf رعاف] *(rua:f) {OsT} is. tıp.* Burun kanaması.

ruam, [Ar. ruʿām *(beze)* رعام] *(rua:m) {OsT} is.* Çoğunlukla atlarda görülen ve insanlara da bulaşabilen ölümcül mikroplu bir hastalık; sakağı; mankafa.

ruat, -ti [Ar. rāʿī > ruʿāt رعات] *(rua:t) {OsT} is.* Çobanlar.

ru'b, [Ar. ruʿb رعب] *{OsT} is.* Korku.

rub[1], -b'u [Ar. erbaʿa > rubʿ ربع] *{OsT} sf.* Dörtte bir; çeyrek. ⊡ **rub'-i dāire,** *{OsT} mat. Dairenin dörtte biri.*|| **rub'-i meskûn,** *{OsT} Dünyanın dörtte biri; karaların tümü.*|| **rub'i-mukantara,** *{OsT} gök b. Eskiden kullanılan ve rubu adı verilen bir astronomi aracının gökyüzü haritası çizili olan yüzü.*

rub[2], -bbu [Ar. rub رب] *{OsT} is.* Meyve suyu.

rub[3], [Far. rūb روب] *(ru:b) {OsT} is.* **1.** Süpürme. **2.** Süpürge.

ruba, [İt. roba] *(ru'ba) is.* Elbise; giyecek.

rubah, [Far. rūbāh / rūbeh روباه / روبه] *(ru:ba:h) {OsT} is.* **1.** Tilki. **2.** *mecaz.* Kurnaz kişi; hilekâr.

rubahane, [Far. rūbāh-āne روباهانه] *(ru:ba:ha':ne) {OsT} zf.* Kurnazca; tilki gibi.

rubahi, [Far. rūbāhī روباهی] *(ru:ba:hi:) {OsT} is. mecaz.* Kurnazlık; akıllılık.

rubai, [Ar. erbaʿa > rubāʿī رباعی] *(ruba:ı) {OsT} is.* **1.** Dört mısradan oluşan, felsefî, aşk ve rintlik gibi konuları işleyen divan edebiyatı nazım türü. **2.** *dbl.* Kökünde dört tane harf bulunan Arapça mastar. **3.** *sf.* → rübai. ⊡ → rübai.

rubaiyat, [Ar. rubāʿîyyāt رباعيات] *(ruba:iya:t) {OsT} is.* Rubailer.

rubban, [Ar. rubbān ربان] *(rubba:n) {OsT} is.* Kaptan.

ruberitrik, [Lat. ruber *(kırmızı)* + Yun. erytrhros > Fr. rubérythrique] *sf.* (Asit için) kök boyasında bulunan alizarin glikoziti.

rubehane, [Far. rūbeh-āne روبهانه] *(ru:beha:ne) {OsT} zf.* Kurnazca, tilki gibi.

rubehî, [Far. rūbehī روبهی] *(ru:behi:) {OsT} is.* Kurnazlık; tilkilik.

rubi, [Fr. rubis] *is.* **1.** Yakut. **2.** Yakut rengi.

rubidyum, [Lat. rubidus *(kızıl-khaverengi)* > Fr. rubidium] *is. kim.* Atom numarası 37, atom ağırlığı 85,467 olan, 1,53 yoğunluğunda, 38,9°C'ta ergiyen, kuru havada hızla yükseltgenen, suyu şiddetle ayrıştıran, tayfında kızıl kahverengi iki çizgi bulu-

nan beyaz renkli alkali metal bir element, sembolü: Rd.

rub'iye, [Ar. rubʿ > rubʿiyye ربعيه] *(rub-iye) {OsT} is.* **1.** Çeyrak altın. **2.** *bot.* Öküzgözü papatya.

ruble, [Rus. rubl'] *(ru'ble) is.* 100 kopeklik Rus para birimi; sembolü: RBL.

rubu, [Ar. erbaʿa > rubüʿ ربع] *{OsT} sf.* **1.** Dörtte birler; çeyrekler. **2.** Kâmil adı verilen büyüklükteki kâğıtların dörde bölünmesi ile elde edilen yazma kitap forması.

rububi, [Ar. rubübī ربوبى] *(rubu:bi:) {OsT} sf.* **1.** Efendiye ilişkin; sahibe ait. **2.** Allah'a ait.

rud, [Far. rūd رود] *(ru:d) {OsT} is.* **1.** Irmak; çay. **2.** Kemençe. **3.** Saz teli; saz kirişi.

rudaa, [Ar. radīʿ > rudaʿā رضعا] *(rudaa:) {OsT} is.* **1.** Süt emen çocuklar. **2.** Süt kardeşler.

rude, [Far. rūde روده] *(ru:de) {OsT} is.* Bağırsak. ⊡ **rūde-bîn,** *Bağırsaktan fal bakan.*

rudegân, [Far. rūdegān روده گان] *(ru:dega:n) {OsT} is.* Bağırsaklar.

ruf, [İng. roof] *is.* Dam; çatı.

rufadan, [Ar. rüfedān رفدان] *{eAT} is.* Rafadan.

Rufai, [Ar. rifāʿī رفاعى] *(rufa:i:) is.* ve *sf.* Rufailik tarikatını benimseyen

Rufailik, -ği [Ar. rufaī-lik] *is.* On ikinci yüzyılda yaşamış olan Ahmet Rufai adlı bir tarikat şeyhi tarafından kurulmuş bulunan, insanın nefis baskılarından, geçici dünya bağ ve isteklerinden arınması gerektiğini savunan Sünni tarikat.

rufud, [Ar. rifd > rufūd رفود] *(rufu:d) {OsT} is.* Bahşişler.

ruga, -a'i [Ar. rugā' رغاء] *(ruga:) {OsT} is.* Ses; seda.

rugan, [Far. revġān روغان] *is.* **1.** Ayakkabı, çanta vb. yapımında kullanılan bir cins parlak deri. **2.** Cila; vernik. **3.** *sf.* Parlak deriden yapılmış olan.

rugani, [Far. revġānī > ruġanī روغانى] *(ruga:ni:) {OsT} is.* Ardıç sakızı, şarap ruhu, damla sakızı ve Venedik terementisinden yapılan, ciltleri ve mezar taşlarının üzerindeki işleme ve resimleri parlatmada kullanılan parlatıcı madde.

ruganin, [Far. rūġanīn / rūġanīne روغنين / روغنينه] *(ru:gani:n) is.* Gözleme; poğaça; kadı lokması.

ruganlamak, [rugan-la-mak] *gçl. f. [-r] [-l(u)-yor]* (Deri için) cilalayarak parlatmak; rugan haline getirmek.

rugby, [İng. rugby] *(ragbı) is.* On beşer kişilik iki takım arasında oval bir topla oynanan, topu rakip takımın kale sahasına sokmak veya ayakla kaledeki yatay direğin üstünden aşırarak puan alma esasına dayanan bir oyun.

rugerdan, [Far. rū + gerdān روگردان] *(ru:gerda:n) {OsT} sf.* Yüz çeviren; vazgeçen; terk eden.

rugerdani, [Far. rū + gerdānī روگردانى] *(ru:gerda:ni:) {OsT} is.* Yüz çevirme; terk etme.

ruh[1], [Ar. rūḥ روح] *(ruh / ru:hu) {OsT} is.* **1.** Bedende, vücuttan ayrı olarak bulunduğuna inanılan maddesiz varlık ilkesi; hayatın özü; can; manevi benlik. **2.** Duygu. **3.** Canlılık. **4.** Yaradılış; karakter. **5.** *mecaz.* Bir şeyin en önemli, can alıcı noktası; öz. **6.** Gözle görülmediği halde var olduğuna ve öbür dünyada yaşadığına inanılan yaratık. **7.** Hayal ürünü varlık; cin; melek. **8.** Bazı kokulu bitkilerin damıtılmak suretiyle elde edilen uçucu ve kokulu özü; uçucu gaz; esans. **9.** *fel.* Bedeni etkin kılan canlılık ilkesi; bedenin hayat gücü. **10.** *din.* Allah tarafından insanın bedeni yaratıldıktan sonra varlığına üflenerek kazandırılan canlılık verici ilke. **11.** Gizli ilimlerde bir görevi yerine getiren madde dışı varlık. **12.** Bir ölünün geri döndüğüne inanılan cesedi dışındaki manevi varlığı. **13.** *tasvf.* İnsanla Allah arasındaki öz birliğini sağlayan cevher. **14.** *sf.* Çok zayıf; hayalet gibi. ⊡ **rūh-bahş,** *Can bağışlayan.*|| **ruh bilgini,** *Ruh bilimi uzmanı; psikoloji uzmanı.*|| **ruh bilimci,** *Ruh bilimi ile uğraşan uzman; ruhiyatçı; psikolog.*|| **ruh bilimcilik,** *1. Din, sanat ve ahlak konularını tek yanlı olarak ve yalnızca ruh bilimsel açıdan inceleme ve açıklama; psikolojizm. 2. Ruh bilimini bütün bilimlerin, özellikle felsefenin esası sayma eğilimi. 3. Mantık ile ruh biliminin birbirine karıştırılması.*|| **ruh bilimi,** *Duyum, heyecan, düşünme gibi olguları ve bunlarla ilgili bilimsel veri ve kuralları inceleyen bilim; ruhiyat; psikoloji.*|| **ruh bilimsel,** *Ruh bilimi ile ilgili olan; psikolojik.*|| **ruh bulmak,** *Canlılık kazanmak; bir anlam kazanmak.*|| **ruh büyüklüğü,** *Karakter sağlamlığı ve soyluluğu; ruh gücü.*|| **ruh çağırma,** *Gizli bir şeyi öğrenmek veya gelecekten haber almak üzere ölülerin ruhunu özel usullerle çağırma işi.*|| **ruh çöküntüsü,** *Ruhsal sıkıntı veya çöküntü.*|| **ruh doktoru,** *Ruhsal hastalıkların tedavisi ile ilgilenen uzman hekim; ruh hekimi.*|| **ruh durumu,** *Kişilerce duygu, davranış ve düşüncelerle açığa vurulan iç dünya; ruh hali; halet-i ruhiye.*|| **rūh-efzā,** *{OsT} 1. Ruha tazelik veren; cana can katan. 2. müz. Eski bir Türk müziği makamı.*|| **rūh-fersā,** *{OsT} Ruh yıpratan.*|| **rūh-firîb,** *{OsT} Ruh avlayıcı; ruh eğlendirici.*|| **ruh gibi,** *Varlığını hissettirmeyen; varla yok arası.*|| **ruh göçü,** *1. Ruhun bir varlıktan ötekine geçmesi. 2. Ölümden sonra ruhun bir bedenden başka bir bedene geçerek varlığını sürdürdüğüne dair inanç; ruhun birbiri ardınca çeşitli bedenleri canlandırabileceğini öne süren öğreti; tenasüh; reenkarnasyon.*|| **ruh gücü,** *Karakter sağlamlığı ve*

soyluluğu; ruh büyüklüğü.|| **ruh hâli,** *Kişilerce duygu, davranış ve düşüncelerle açığa vurulan iç dünya; ruh durumu; halet-i ruhiye.*|| **ruh hastası,** *Ruhsal dengesi bozuk olan kimse; psikopat.*|| **ruh hekimi,** *Ruhsal hastalıkların tedavisi ile ilgilenen uzman hekim; ruh doktoru.*|| **ruh hekimliği,** *Ruh ve sinir hastalıklarıyla kişide görülen önemli çatışmaları önlemeye yönelik teşhis ve tedavi ile uğraşan uzmanlık dalı.*|| **rūh-i aklî,** *{OsT} Anlama becerisi; anlama yetisi.*|| **rūh-i hassās,** *psikol. Algılama yetisi.*|| **rūh-i hayālî,** *{OsT} Düşünme yetisi; hayalgücü.*|| **rūh-i hayvānî,** *{OsT} psikol. Hayvanlardaki canlılık ilkesi.*|| **rūh-i kudsî** *{OsT} İlahî getçeği kavrayan ruh.*|| **rūh-i nebātî,** *{OsT} Bitkilerdeki canlılık ilkesi.*|| **rūh-i nefsānî,** *{OsT} İnsanın akıllı ruhu.*|| **rūh-i revān,** *{OsT} Canlı ruh.*|| **rūh-i zikrî,** *{OsT} Bellek; hafıza.*|| **ruh karmaşası,** *Ruhsal sıkıntı.*|| **rūh-nevāz,** *{OsT} Ruh okşayan.*|| **ruh ölçümü,** *Uygun araç ve teknikler kullanılmak suretiyle ruhsal süreçlerin ölçülmesi; bu işle ilgili bilim dalı; psikometri.*|| **ruh ötesi,** *1. (Psikolojik olaylar için) normal dışı; ruh ötesi. 2. Normal ruh biliminin sınırlarını aşan, ruhlarla ilişki kurma, gelecekten haber verme gibi psikolojik olay ve durumlarla ilgili.*|| **rūh-perver,** *Ruh besleyen; ruha güç ve ferahlık veren.*|| **ruh sağlığı,** *Kişinin hayata uyum içinde ve yaşama isteği taşıyarak arzularını içinde bulunduğu toplum ile uzlaşabilecek biçimde tatmin edebilmesi durumu; ruhsal bakımdan sağlıklı ve dengeli bulunma.*|| **ruh tedavisi,** *Kişide yer etmiş bulunan davranış bozukluklarının çeşitli teknik, yöntem ve uygulamalarla düzeltilmesi.*|| **ruhu bile duymamak,** *Bir işin yapıldığından hiç haberi olmamak; hiç işitmemek; hiç anlamamak; fark etmemek.*|| **Ruhum!** *Sevgi ifadesi taşıyan seslenme sözü.*|| (birinin / bir şeyin) **ruhuna işlemek,** *Benliğinin bir parçası haline gelmek; benliğinde yer etmek; benliğine yer etmek, kökleşmek.*|| **ruhuna okumak,** *Ölen bir kimse için Kur'an-ı Kerim okumak.*|| **ruhunu okşamak,** *Birinin hoşuna gitmek.*|| (birinin) **ruhunu okumak,** *O kimsenin düşüncelerini, duygularını kavramak; benliğini tamamen anlamak.*|| **ruhunu şad etmek,** *Ölmüş bir kimsenin adını anarak onun memnun olacağını düşündüğü bir şeyi yapmak; hayırla anmak.*|| **ruhunu şeytana satmak,** *Çıkarı uğruna ahlakî değerleri hiçe saymak.*|| **ruhunu teslim etmek,** *Ölmek; can vermek.*|| **ruhunu vermek,** *Bütün benliği ile girişmek; maddî ve manevi bütün gücü ile çalışmak.*|| **rūhü'l-emîn,** *{OsT} Cebrail.*|| **rūhü'l-kudüs,** *{OsT} Cebrail.*|| **ruh yorgunluğu,** *Düşüncedeki kararsızlık.*

ruh², [Far. ruḫ رخ] *{OsT} is.* Yanak; çehre. ⊡ **rūh-i āl,** *{OsT} Pembe yanak.*|| **rūh-i dildār,** *{OsT} Sevgilinin yanağı.*|| **ruh-i gülnār,** *{OsT} Gül pembesi yanak.*|| **ruh-i rengîn,** *{OsT} Renkli yanak.*|| **ruh-i zerd,** *{OsT} Sarı yanak; solgun yanak.*|| **ruh-süde,** *{OsT} Yanağını yüzüne süren; yüzünü sürmüş.*|| **ruh-südegî,** *{OsT} Yüz sürmüşlük.*

ruh³, [Far. ruḫ رخ] *{OsT} is.* **1.** Anka kuşu. **2.** Satranç taşlarından biri; kale. **3.** Hasırotu. **4.** Taç. **5.** Dizgin. **6.** Yön; taraf. ⊡ **ruhü's-satranç,** *{OsT} 1. Satranç taşı. 2. mecaz. İtibarlı kişi.*

ruham, [Ar. ruḫām رخام] *(ruha:m) {OsT} is.* Mermer.

ruhama, [Ar. raḥīm >ruḥamā رحما] *(ruhama:) {OsT} is.* Rahîm oluşlar; bağışlayıcılıklar.

ruhami, [Ar. ruḫām >ruḫāmī رخامی] *(ruha:mi:) {OsT} sf.* **1.** Mermerle ilgili. **2.** Mermerden yapılmış.

ruhani, [Ar. rūḥānī روحانی] *(ru:ha:ni:) {OsT} sf.* **1.** Ruh ile ilgili. **2.** Gözle görülmeyen ve ruhtan ibaret olan; manevi. **3.** Din ve mezhep ile ilgili veya yalnız din ile ilgilenen. **4.** *is. çoğul.* Varlıkları yalnızca ruhtan ibaret olanlar; ruhlar. **5.** Hristiyanlıkta, insan varlığının bedenle ilgili yanı demek olan dünya işlerinden el etek çekerek yalnız ruhu ilgilendiren konular üzerinde çalışan dinî görevliler sınıfı mensubu kimse.

ruhanilik, -ği [ruhani-lik] *(ruha:ni:lik) is.* **1.** Ruhtan ibaret olma durumu. **2.** Maddesi gözle görülmeyen varlıklarla ilgili; ruhlarla ilgili. **3.** Din ile ilgili olma; din adamlığı.

ruhaniyan, [Ar. rūḥāniyān روحانیان] *(ru:ha:niya:n) {OsT} is.* Ruhtan meydana gelmiş olan melekler.

ruhaniyat, [Ar. rūḥāniyāt روحانیات] *(ru:ha:niya:t) {OsT} is.* Ruhlar dünyası; madde âleminin dışındaki âlem.

ruhaniyet, [Ar. rūḥāniyyet روحانیت] *(ru:ha:niyet) {OsT} is.* **1.** Ruhtan ibaret olma durumu; ruhanilik. **2.** Ölmüş kimsenin sürüp giden manevi gücü. **3.** Müslümanlık dışındaki dinlerde din adamlarının kimliği.

ruhaniyun, [Ar. rūhāniyyūn روحانیون] *(ru:ha:niyu:n) {OsT} is.* Ruhtan meydana gelmiş melekler.

ruhas, [Ar. ruḫṣat > ruḫaṣ رخص] *{OsT} is.* İzinler; müsaadeler.

ruhb, [Ar. ruhb رهب] *{OsT} is.* Korku.

ruhban, [Ar. rāhib > ruhbān رهبان] *(ruhba:n) {OsT} is.* Bir mezhep, ülke veya yöreye ait kilise adamları ve rahiplerin tümü; rahipler sınıfı; rahipler.

ruhbaniyet, [Ar. ruhbān > ruhbāniyyet رهبانیت] *(ruhba:niyet) {OsT} is.* Rahiplerin evlenmeyerek, dünyadan el etek çekerek sürdürdükleri yaşama biçimi; manastır hayatı.

ruhçuluk, -ğu [ruh-çu-luk] *is.* Ruhun maddeden önce geldiğini ve ondan önce de var olan bir gerçek olduğunu ileri süren felsefe; tinselcilik; spiritüalizm.

ruhen, [Ar. rūḥen روحاً] *(ru':hen) {OsT} zf.* Ruhsal yönden; ruh bakımından; ruhça.

ruhi, [Ar. rūḥī روحى] *(ru:hi:) {OsT} sf.* Ruh ile ilgili; ruhsal; psişik.

ruhiyat, [Ar. rūḥiyyāt روحيات] *(ru:hiya:t) {OsT} is.* Duyum, heyecan, düşünme gibi olguları ve bunlarla ilgili bilimsel veri ve kuralları inceleyen bilim; ruh bilimi; psikoloji.

ruhiyatçı, [ruhiyat-çı] *(ru:hiyatçı) is.* Ruh bilimi uzmanı; psikolog.

ruhiyatçılık, -ğı [ruhiyat-çı-lık] *(ru:hiyatçılık) is.* Ruh bilimi ile uğraşma.

ruhiye, [Ar. rūḥ > rūḥiyye / rūḥiyyet روحيه / روحيت] *(ruhi:ye) {OsT} is.* **1.** Ruhçuluk; ispritizma. **2.** *fel.* Tinselcilik.

ruhlu, [ruh-lu] *sf.* **1.** Görünüşü veya ruhi durumu belirtilen nitelikte olan. **2.** Canlı; hareketli. **3.** *mecaz.* Kuvvetli; etkili.

ruhsal, [ruh-sal] *sf.* **1.** Ruhla ilgili; ruhi; psişik. **2.** Ruh bilimi ile ilgili; ruh bilimsel; psikolojik. ☞ **ruhsal dil bilimi,** *dbl. Kişilerin anlama, belleme, tanıma ve dili kullanma olgularını, söz edimlerini, dilin kazanılmasını inceleyen bir dil bilimi dalı.*|| **ruhsal çözümleme,** *psiky. Zihinsel hastalığa yakalanmış bir kimseyi, bilinç altını araştırıp kişilik dinamiklerini anlamak yoluyla iyileştirmek.*

ruhsar, [Far. ruḫsār / ruḫsāre رخسار / رخساره] *(ruhsa:r) {OsT} is.* **1.** Yanak. **2.** Yüz; çehre.

ruhsat[1], [Ar. ruḫṣat رخصت] *{OsT} is.* **1.** İzin; müsaade. **2.** İzin belgesi; ruhsatname. **3.** *din.* Özür sayılan durumlarda dinî görev ve sorumluluklardan muaf tutulma. **4.** *huk.* Belli girişimde bulunabilmeleri veya kamu hizmetinden, kamu mallarından yararlanabilmeleri için kişilere önceden belirlenmiş koşullara uygunluk kaydı ile verilen izin. ☞ **ruhsat vermek,** *1. İzin vermek; müsaade etmek. 2. Ruhsatname vermek.*|| **ruhsat-yāb,** *İzin alan.*

ruhsat[2], [Ar. ruḫṣat > ruḫṣāt رخصات] *(ruhsa:t) is.* İzinler; müsaadeler.

ruhsatiye, [Ar. ruḫṣat > ruḫṣatiyye رخصتيه] *{OsT} is.* **1.** İzin belgesi. **2.** Bir ruhsat verilmesi durumunda, ruhsat veren kurum tarafından alınan para.

ruhsatlı, [ruhsat-lı] *sf.* (Bir işin yapılması veya bir şeyin taşınması, bulundurulması için) gerekli izin belgesi alınmış olan; ruhsatı olan.

ruhsatname, [Ar. ruḫṣat + Far. -nāme رخصتنامه] *(ruhsatna:me) {OsT} is.* İzin belgesi; ruhsat.

ruhsatsız, [ruhsat-sız] *sf.* (Bir işin yapılması veya bir şeyin taşınması, bulundurulması için) gerekli izin belgesi alınmamış olan; ruhsatı bulunmayan; izinsiz.

ruhsude, [Far. ruḫ *(yanak)* + sūde رخسوده] *(ruhsu:de) {OsT} sf.* Yüzünü yere süren; yerlere kapanarak yalvaran.

ruhsuz, [ruh-suz] *sf.* **1.** Cansız; hareketsiz; miskin. **2.** *mecaz.* Duygudan yoksun; duyarsız; hissiz. **3.** Boş; anlamsız. **4.** Etkisiz; tesirsiz. **5.** Tepkisiz; heyecansız.

ruhsuzlaşma, [ruh-suz-la-ş-ma] *is.* Ruhsuzlaşmak durumu ve eylemi.

ruhsuzlaşmak, [ruh-suz-la-ş-mak] *dönşl. f. [-ır]* Ruhsuz bir durum almak.

ruhsuzlaştırma, [ruh-suz-la-ş-tır-ma] *is.* Ruhsuzlaştırmak eylemi veya biçimi.

ruhsuzlaştırmak, [ruh-suz-la-ş-tır-mak] *gçl. f. [-ır]* Ruhsuz bir durum almasını sağlamak; ruhsuz duruma getirmek.

ruhsuzluk, -ğu [ruh-suz-luk] *is.* **1.** Cansızlık; hareketsizlik; miskinlik. **2.** *mecaz.* Duygudan yoksun olma; duyarsızlık; hissizlik. **3.** Boş ve anlamsız olma durumu. **4.** Etkisizlik; tesirsizlik. **5.** Tepkisizlik; heyecansızlık.

Ruhullah, [Ar. rūḥ'ullāh روح الله] *(ru:hulla:h) {OsT} is.* **1.** İlahî ruh. **2.** Hz. İsa peygamber için Müslümanların kullandığı isim.

Ruhülkudüs, [Ar. rūḥü'l-ḳudüs روح القدس] *(ru:hülkudüs) {OsT} is.* **1.** Kutsal ruh; mukaddes ruh. **2.** Vahiy meleği: Cebrail. **3.** *hrist.* Teslisin Baba-Oğul dışındaki üçüncü öğesi; kutsal ruh.

ruj, [Fr. rouge *(kırmızı)*] *is.* Dudak boyası.

rujlama, [ruj-la-ma] *is.* Rujlamak eylemi veya durumu.

rujlamak, [ruj-la-mak] *gçl. f. [-r] [-l(u)-yor]* Ruj sürmek; ruj bulaştırmak.

rujlanma, [ruj-la-n-ma / ruj-la-ma] *is.* Rujlanmak eylemi veya durumu.

rujlanmak, [ruj-la-n-mak] *edil. f. [-ır]* **1.** Ruj sürülmek; ruj bulaştırılmak. **2.** [ruj-lan-mak] *gçsz. f.* Ruj sahibi olmak; ruj edinmek.

ruk'a, [Ar. ruḳʿa رقعه] *{OsT} is.* **1.** Kumaş veya deri parçası; yama. **2.** Kısa yazı yazmaya veya not almaya yarayan küçük kâğıt parçası. **3.** Dilekçe; tezkere.

ruka, -a'ı [Ar. ruḳaʿ رقع] *{OsT} is.* Yamalar.

rukaba, -a'i [Ar. raḳīb > ruḳabāʾ رقباء] *(rukaba:) {OsT} is.* Rakipler.

rukad, [Ar. ruḳād رقاد] *(ruka:d) {OsT} is.* **1.** Uyku. **2.** Uyuma.

rukba, [Ar. irtiḳab > ruḳbā رقبى] *(rukba:) {OsT} is. huk.* Bir şeyi, "sen ölürsen benim, ben ölürsem senin olsun" diyerek hibe etme.

rukud, [Ar. rūḳūd روقود] *(ruku:d) {OsT} is.* → rukad.

rukum, [Ar. raḳam > ruḳūm رقوم] *(ruku:m) {OsT} is.* Rakamlar.

rukye, [Ar. ruḳye رقيه] *{OsT} is.* Büyücülerin okuduğu sözde dua; efsun. ⊡ **rukye-hān,** *{OsT} Afsuncu; üfürükçü.*

rulet, [Fr. roulette *(küçük tekerlek)*] *is.* **1.** Dönmekte olan bir tepsi gibi tabla üzerinde yuvarlanan bilyenin numaralanmış bölmelerden birinde durması ile buraya para veya marka koymuş olan oyuncunun kazandığı bir kumar oyunu. **2.** Bu oyunun oynandığı döner tabla ve bilyesi. **3.** Ciltçilerin kullandığı, bir sapın iki kolu arasındaki bir eksen etrafında dönerek yaldız çekmeye yarayan tekercik. **4.** Pastacıların, terzilerin vb. esnafın kullandığı tırtırlı bir tekercikten meydana gelmiş özel araç.

rulman, [Fr. roulement *(yuvarlanma)*] *is.* Dönme hareketinin uygulandığı makine ve araçlarda kayma sürtünmesini yuvarlanma sürtünmesine çevirerek enerji kayıplarını azaltmak amacıyla yataklar ile muylular arasına yerleştirilen değişik türde bilyelerden oluşmuş parça; bilyeli yatak.

rulmanlı, [rulman-lı] *sf.* Rulman takılmış olan; rulmanı bulunan.

rulo, [Fr. rouleau] *is.* **1.** Çeşitli işlerde kullanılan metal, tahta veya başka bir maddeden yapılmış silindir biçiminde araç. **2.** *sf.* (Kâğıt, deri vb. için) dürülerek silindir biçimi verilmiş.

Rum, [Lat. roma / Yun. romiós *(Doğu Romalı)* > Ar. rūm روم] *{OsT} is.* **1.** Müslüman ülkelerinde oturan Yunan asıllı kimselere verilen isim. **2.** (İsim tamlamalarında) Rumlara ait; Rumlarla ilgili. **3.** Roma imparatorluğu. **4.** Bizans imparatorluğu. **5.** Bizans imparatorluğu sınırları içinde oturan kimse. **6.** Anadolu. **7.** Osmanlı imparatorluğunda merkezi Kütahya olan bir eyalete verilen ad. **8.** Osmanlı imparatorluğunda yaşayan kimse. **9.** Osmanlı imparatorluğunda Fener Rum Patrikhanesine bağlı olan Ortodoks Hristiyanlara verilen ad. **10.** *sf.* Rum asıllı olan. ⊡ **Rum ateşi,** *Bizanslılar tarafından bulunup geliştirilen, bir mancınık aracılığıyla fırlatıldıktan sonra denizde ve karada sürekli yanan bir tür yangın bombası; grejuva.*|| **Rum erenleri,** *{eAT} Anadolu'da bulunan Türk velileri.*

rumal, [Far. rū-māl رومال] *(ru:ma:l) {OsT} sf.* Yüz süren; rica eden; yalvaran.

rumali, [Far. rūmālī رومالى] *(ru:ma:li:) {OsT} is.* **1.** Yüz sürücülük. **2.** Yüz sürme; rica etme; yalvarma.

rumba, [Batı Afrika d. > Fr. rumba] *is.* Küba'dan Amerika ve Avrupa'ya yayılmış bulunan yüz yüze duran çiftlerle sekiz ölçülük ezgi ile seslendirilen bir müzik eşliğinde oynanan erotik özellikler taşıyan bir tür dans.

Rumca, [rum-ca] *is.* **1.** Rumların konuştuğu dil. **2.** *gnşl.* Yunanca. **3.** Bugünkü Yunancada bilim diline karşılık konuşma dili olarak kullanılan ortak dil ve ağızlara verilen ad.

Rumeli, -yi [Ar. rūm + T. il-i] *{OsT} is.* Osmanlı imparatorluğu topraklarının Avrupa'daki topraklarına verilen ad. ⊡ **Rumeli ağası,** *{OsT} Acemi ocağında devşirmelerle ilgili iki görevliden biri.*|| **Rumeli ağızları,** *Osmanlı imparatorluğunun Rumeli'ye geçmesinden önce buralara gelip yerleşmiş Oğuz boylarının kullandığı Türkçe ile Osmanlıcanın karışmasından oluşan, Türkçenin Rumeli'de konuşulan ağızları.*|| **Rumeli beylerbeyi,** *{OsT} Osmanlı imparatorluğunda, merkezi Sofya olan Rumeli eyaletini idare eden en büyük devlet memuru.*|| **Rumeli eyaleti,** *{OsT} Osmanlı devletinin Avrupa topraklarındaki en büyük yönetim birimi.*|| **Rumeli kazaskeri,** *{OsT} İmparatorluk döneminde ilmiye sınıfının şer'î ve hukukî hükümlerini veren en yüksek iki görevliden birisi.*|| **Rumeli pastırması,** *Yıkanıp tuzlanmış etin kurutulması ile elde edilen bir tür pastırma.*|| **Rumeli türküleri,** *Rumeli'nin fethinden sonra serhat boylarına yerleştirilen Türkler tarafından meydana getirilmiş halk müziği ürünlerine verilen ad.*

Rumelili, [rumeli-li] *(ru'melili) sf.* (Türkler için) Osmanlı imparatorluğu döneminde Rumeli topraklarında yaşayan

Rumen, [Fr. roumain] *is.* **1.** Romanya halkından veya bu halkın soyundan olan kimse. **2.** (İsim tamlamalarında) Romanya veya Rumenlerle ilgili olan.

Rumence, [Rumen-ce] *(rume'nce) is.* Rumenlerin konuştuğu dil; Romanya'nın resmî dili.

Rumi, [Ar. rūm > rūmī / rūmiye رومى / روميه] *(ru:mi:) {OsT} sf.* **1.** Roma imparatorluğu ile ilgili. **2.** Roma imparatorluğu sınırları içinde yaşamış olanlarla ilgili. **3.** Bizans imparatorluğu ile ilgili. **4.** Bizans imparatorluğu sınırları içinde yaşamış olanlarla ilgili. **5.** Anadolu ile ilgili; Anadolu'ya bağlı. **6.** Anadolulu; Anadolu'da yaşayan. **7.** Osmanlı imparatorluğu ile ilgili. **8.** Osmanlı imparatorluğu sınırları içinde yaşayanlara ait. **9.** *is.* Anadolu Selçukluları döneminde filiz, yaprak ve hayvan figürlerinin stilize edilmesi ile yapılmış dolaşık bir süsleme tekniği. ⊡ **Rumi altın,** *{OsT} İkinci Mahmut döneminde basılan 4,80 gram ağırlığında, 23 ve 25 kuruş değerindeki altın.*|| **Rumi sene,** *{OsT} İmparatorluk döneminde, 1678'den sonra kullanılan bugünkü kullandığımız takvime göre 13 gün öncelik farkı bulunan, yılbaşı 1 Mart olan güneş yılı.*|| **Rumi şemse,** *{OsT} Kitap kapağının üzerine yapılan, uzun, sivri ve kıvrık yapraklardan meydana gelen güneş biçimindeki süsleme.*|| **Rumi tahrir,** *{OsT} Kitap ciltlerinin üst kapağına yapılan siyah çizgilerden meydana gelen bir süsleme türü.*|| **Rumi takvim,** *{OsT} İmparatorluk döneminde, 1678'den sonra kullanılmaya başlanan ve Rumi sene esasına dayanan takvim.*

Rumilinlü, [Ar. rūm + T. il-i-n-lü روم ایللی] *sf.* Rumelili.

Rumlaşma, [rum-la-ş-ma] *is.* Rumlaşmak eylemi veya durumu.

Rumlaşmak, [rum-la-ş-mak] *dönşl. f. [-ır]* Rum dilini ve kültürünü benimsemek.

Rumlaştırma, [rum-la-ş-tır-ma] *is.* Rumlaştırmak eylemi veya durumu.

Rumlaştırmak, [rum-la-ş-tır-mak] *gçl. f. [-ır]* Rum dilini ve kültürünü benimsetmek.

Rumluk, -ğu [rum-luk] *is.* Rum olma durumu.

rumus, [Ar. rems > rumūs رموس] *(rumu:s) {OsT} is.* Mezarlar; kabirler.

rumuz, [Ar. remz > rumūz رموز] *(rumu:z) {OsT} is.* **1.** Simge; belirli anlamı olan işaret; remiz; sembol. **2.** Gizli anlamları olan işaret ve sözler. ⊟ **rumūz-i istiklal,** *{OsT} İstiklal işaretleri.*|| **rumūz-i kimyeviyye,** *{OsT} Kimyasal semboller.*|| **rumūz-i milliyet,** *{OsT} Ulusal işaretler.*

rumuzat, [Ar. rumūz > rumūzāt رموزات] *(rumu:za:t) {OsT} is.* Gizli işaret ve sözler; rumuzlar; semboller.

rumuzlu, [rumuz-lu] *sf.* Rumuzu olan.

run, [Norv. rune] *is.* → rün.

runik, [Fr. runique] *sf.* → rünik.

runūma, [Far. rū *(yüz)* + nümā رونما] *(ru:nüma:) {OsT} sf.* Yüz gösteren; beliren. ⊟ **runüma olmak,** *{OsT} Belirmek; meydana çıkmak.*

runūmayî, [Far. rū-nümāyī رونمایی] *(ru:nüma:yi:) {OsT} is.* Ortaya çıkma; belirme.

runümun, [Far. rū-nümūn رونمون] *(ru:nümu:n) {OsT} sf.* → runüma.

rupi, [Hint. rupya > İng. rupee] *is.* **1.** Hindistan'ın para birimi. **2.** Okyanusya ve bazı Asya devletlerinde kullanılan para birimi.

rupya, [Yun. rupos *(kir)* > Lat. rupia] *(ru'pya) is.* Deride, çeşitli hastalıklara bağlı olarak görülen, taş veya istiridye kabuğu biçiminde kalın kabuk.

Rus, [Slav. Ruse] *is.* **1.** Rusya Federasyonunda yaşayan doğu Slav halkı ve bu halkın soyundan olan kimse. **2.** (İsim tamlamalarında) Rusya ve Ruslarla ilgili olan. ⊟ **Rus köpeği,** *Uzun kızıl kahverengi tüylü, Kuzey Avrupa'da ayı ve ren geyiği avlamakta kullanılan iri ve güçlü bir köpek cinsi.*|| **Rus ruleti,** *İçine tek mermi konulmuş toplu tabancanın topunu hızla çevirerek ve durduğunda kendi şakağına dayayarak tetik çekmeye dayanan ve iki kişi ile oynanan ölümüne kumar oyunu.*|| **Rus salatası,** *Küçük küpler halinde kesilmiş havuç, patates, bezelye, pancar, hıyar turşusu, yumurta, kapari ve mayonezle yapılan bir soğuk meze; Amerikan salatası.*

Rusça, [rus-ça] *(ru'sça) is.* **1.** Rusya'da konuşulan Slav dili; Rus dili. **2.** *sf.* Bu dille yazılmış olan.

rusefid, [Far. rū-sefīd روسفید] *(ru:sefi:d) {OsT} sf.* Bir ayıbı olmayan; yüzü ak; şerefli.

rusg, [Ar. rusġ رسغ] *{OsT} is. anat.* Bilek. ⊟ **rusgü'l-kadem,** *{OsT} anat. Topuğu oluşturan yedi küçük kemik.*|| **rusgü'l-yed,** *{OsT} anat. El bileği.*

ruskatiye, [Ar. rūḫṣātiyye => ruskatiye] *{ağız} is.* İzin belgesi. [DS]

Ruslaşma, [rus-la-ş-ma] *is.* Ruslaşmak eylemi.

Ruslaşmak, [rus-la-ş-mak] *dönşl. f. [-ır]* Rus dilini, kültürünü ve Ruslara ilişkin değerleri benimsemek.

Ruslaştırma, [rus-la-ş-tırma] *is.* Ruslaştırmak eylemi veya durumu.

Ruslaştırmak, [rus-la-ş-tır-mak] *gçl. f. [-ır]* Rus dilini, kültürünü ve Ruslara ilişkin değerleri benimsetmek.

Rusluk, -ğu [rus-luk] *is.* Rus olma durumu.

ruspi, [Far. rūspī روسپی] *(ru:spi:) {OsT} is.* Fahişe; orospu.

rusta, [Far. rūstā روستا] *(ru:sta:) {OsT} is.* Köy.

rustahiz, [Far. rūst-ā-ḫīz روستاخیز] *(ru:sta:hi:z) {OsT} is.* Kıyamet günü; mahşer.

rustai, [Far. rūstāī / rūstāyī روستائیه / روستایی] *(ru:sta:i:) {OsT} sf.* **1.** Köylü. **2.** Köyle ilgili. **3.** (Resim ve tablolar için) köy evleri, kır ve çiftlik manzaraları üzerine yapılmış.

rustak, -kı [Ar. rustāḳ رستاق] *(rusta:k) {OsT} is.* Köy.

rustaki, [Ar. rustākī رستاقی] *(rusta:ki:) {OsT} sf.* Köylü.

rusum, [Ar. rüsūm => rusum] *{ağız} is.* Vergi. [DS]

ruşen, [Far. rūşen روشن] *(ru:şen) {OsT}sf.* **1.** Parlak; aydınlık; aydın. **2.** *mecaz.* Meydanda, aşikâr. ⊟ **rūşen-basar,** *{OsT} Açık görüşlü.*|| **rūşen-beyān,** *{OsT} Açık ifadeli; ifadesi açık.*|| **rūşen-çerāğ,** *{OsT} 1. Kandili parlak yanan. 2. Mutlu.*|| **rūşen-dil,** *{OsT} Gönlü açık; içi aydınlık.*|| **rūşen-dilān,** *{OsT} 1. Gönlü aydınlık olanlar. 2. Gerçekleri bilenler.*|| **rūşen-fuād,** *{OsT} Kalbi aydın.*|| **rūşen-ger,** *{OsT} Parlatan; cila yapan.*|| **rūşen-gîr,** *{OsT} Parlatan.*|| **rūşen-zamîr,** *{OsT} 1. Gönlü aydınlık. 2. Gerçekleri bilen.*

ruşena, [Far. rūşenā روشنا] *(ru:şena:) {OsT} sf.* Işıklı; aydınlık.

ruşeni, [Far. rūşenī روشنی] *(ru:şeni:) {OsT} is.* Parlaklık; aydınlık.

ruşinas, [Far. rū-şinās روشناس] *(ru:şina:s) {OsT} sf.* Bilen; seçen; tanıyan.

ruşinasi, [Far. rū-şināsī روشناسی] *(ru:şina:si:) {OsT} is.* Dostluk; tanışıklık.

rutab, [Ar. ruṭab رطب] *{OsT}is.* Olgun hurma.

rutenyum, [Rutenya *(Rusya'da eyalet)* > Fr. rhuthénium] *(ru'tenyum) is. kim.* Atom numarası 44, atom kütlesi 101,87, yoğunluğu 12,3 olan, 250°C'de ergiyen, havada kolayca yükseltgenen platin grubundan bir kimyasal element; sembolü: Ru.

rutherfordyum, [Fr. rutherfordium] *(ruterfo'rdyum) is. kim.* Rus nükleer bilim adamlarının 1965'ten beri yapay olarak buldukları fakat tanımadıklarını ileri sürdükleri, atom numarası 104, kütlesi 260 olan yapay kurçatovyum elementine Amerikalıların verdiği ad; sembolü: Rf.

rutin, [Fr. routine] *is.* **1.** Aralıksız yapılan ve bu sebeple düşünce sonucu olmaksızın bir alışkanlık haline gelmiş eylemlerin tümü. **2.** *sf.* Düşünmeden, kendiliğinden yapılan ve sürekli yinelenen; alışılmış.

rutubet, [Ar. raṭb > ruṭūbet رطوبت] *(rutu:bet) {OsT} is.* **1.** Havadaki su buharı; nem. **2.** Havada bulunan nemin yapılarda ve bazı eşyalarda yol açtığı hafif ıslaklık. **3.** Hafifçe ıslak olma; yaşlılık; nemlilik.

rutubetlendirme, [rutubet-le-n-dir-me] *(rutu:betlendirme) is.* Rutubetlendirmek işi.

rutubetlendirmek, [rutubet-le-n-dir-mek] *(rutu:betlendirmek) gçl. f. [-ir]* Nemlenmesine yol açmak.

rutubetlenme, [rutubet-le-n-me] *(rutu:betlenme) is.* Rutubetlenmek eylemi veya durumu.

rutubetlenmek, [rutubet-le-n-mek] *(rutu:betlenmek) dönşl. f. [-ir]* Nemli veya ıslak duruma gelmek; nemlenmek; ıslanmak.

rutubetli, [rutubet-li] *(rutu:betli) sf.* Hafif ıslak; rutubeti olan; nemli.

rutubetsiz, [rutubet-siz] *(rutu:betsiz) sf.* Rutubeti olmayan; ıslaklığı bulunmayan; nemsiz; kuru.

ruud, [Ar. raʿd > ruʿūd رعود] *(ruu:d) {OsT} is.* Gök gürlemeleri.

ruunet, [Ar. ruʿūnet رعونت] *(ruu:net) {OsT} is.* **1.** Bönlük; aptallık. **2.** Bir kimseye ağır gelecek, hakaret sayılabilecek davranışlarda bulunma.

ruva, [Fr. roi] *(ru'va) is.* Oyun kâğıtlarında papaz.

ruvat, [Ar. rāvī > ruvāt رواة] *(ruva:t) {OsT} sf.* Rivayet edenler.

ruy[1], [Fars. rūy روی] *(ru:y) {OsT} is.* Tunç. ⊡ **rūy-ver,** *{OsT} Tunçtan.*

ruy[2], [Far. rū / rūy روی] *(ru:) {OsT} is.* → ru.

ruyalanmak, [Ar. rüʾyā => ruya-la-n-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* Cinsel ilişki içeren düş görmek. [DS]

ruyîn, [Far. rūyīn رويين] *(ru:yi:n) {OsT} sf.* Tunçtan yapılmış. ⊡ **rūyîn-ten,** *Tunç derili.*

ruz, [Far. rūz روز] *(ru:z) {OsT} is.* Gündüz; gün. ⊡ **rūz-be-rūz,** *{OsT} Günden güne.*|| **rūz-efrūz,** *{OsT} Günden güne.*|| **rūz-efzūn,** *{OsT} 1. Ömrü uzun olan. 2. Ömrü uzatan.*|| **rūz-i belā,** *{OsT} Kıyamet günü.*|| **rūz-i cezā,** *{OsT} Kıyamet günü; mahşer.*|| **rūz-i elest** *{OsT} Allah'ın ruhları yaratıp bir araya topladığı gün.*|| **rūz-i haşr,** *{OsT} Kıyamet günü.*|| **rūz-i hisāb,** *{OsT} Kıyamet günü.*|| **rūz-i hızır,** *{OsT} Hıdrellez günü.*|| **rūz-i hızır tevzīi,** *{OsT} İmparatorluk döneminde, örfî vergilerin ilk taksitinin toplandığı gün.*|| **rūz-i kıyāmet,** *{OsT} Dünyanın sonu ve bütün ölülerin dirilerek mahşerde toplanacakları gün.*|| **rūz ü şeb,** *{OsT} Gündüz ve gece.*

ruzaa, -a'i [Ar. rażīʿ > rużaʿāʾ رضعاء] *(ruzaa:) {OsT} is.* **1.** Süt emen çocuklar. **2.** Süt kardeşler.

ruzan, [Far. rūz > rūzān روزان] *(ru:za:n) {OsT} is.* **1.** Gündüzler. **2.** Günler

ruzane, [Far. rūzāne روزانه] *(ru:za:ne) {OsT} is.* Yevmiye; gündelik.

ruzban, [Far. rūz-bān روزبان] *(ru:zba:n) {OsT} is.* Kapıcı.

ruze, [Far. rūz > rūze روزه] *(ru:ze {OsT}) is.* Oruç. ⊡ **rūze-dār,** *{OsT} Oruç tutan; oruçlu.* || **rūze-güşā,** *{OsT} Oruç açan; oruç bozan; iftar eden.*|| **rūze-hᵛār,** *{OsT} Oruç yiyen; oruçsuz.*

ruzgâr, [Far. rūz-gār روزگار] *(ru:zgâ:r) {OsT} is.* **1.** Zaman; devir. **2.** Dünya. **3.** Rüzgâr.

ruzi, [Far. rūz > rūzī روزی] *(ru:zi:) {OsT} sf.* **1.** Gündüzle ilgili; güne ait. **2.** *is.* Yiyecek; azık; nasip. ⊡ **rūzî-dih,** *{OsT} Rızık oluşturan; Allah.*|| **rūzî-hᵛār,** *{OsT} Azık yiyici; mahlûk; canlık.*

ruziklenmek, [ruzik-le-n-mek] *gçsz. f. [-ir]* Sefil olarak bir gün geçirmek; geçinip gitmek;

ruzine, [Far. rūzīne روزينه] *(ru:zi:ne) {OsT} is.* Bir günlük emek karşılığı; gündelik. ⊡ **rūzîne-dār,** *{OsT} Gündelikçi.*

ruziyane, [Far. rūzī-yāne روزيانه] *(ru:ziya:ne) {OsT} is.* Günlük azık; günlük kısmet.

ruzmerre, [Far. rūz-merre روزمره] *(ru:zmerre) {OsT} sf.* Her günlük; her günkü. ⊡ **ruzmerre sarık,** *{OsT} İmparatorluk döneminde ilmiye sınıfı personelinin resmî törenler dışında günlük kullandıkları bir tür sarık.*

ruznamçe, [Far. rūz-nām-çe روزنامچه] *(ru:zna:mçe) {OsT}) is.* Kısa kayıtların tutulduğu defter; küçük ruzname. ⊡ **rūznāmçe-i hümāyūn,** *{OsT} İmparatorluk döneminde kazaskerler tarafından tutulan kadı ve müderris adaylarının kayıtları.*

ruznameci, [ruzname-ci] *(ru:zna:meci) is.* Ruzname yazan kâtip.

ruzname, [Far. rūz-nāme روزنامه] *(ru:zna:me) {OsT} is.* **1.** Günlük olayların yazıldığı defter. **2.** Günlük

gazete. **3.** Günlük masrafların yazıldığı defter; yevmiye defteri. **4.** Takvim. **5.** Gündem. ⊡ **rūznāme-i müzākerāt,** *{OsT} Görüşme gündemi.*|| **ruzname tutmak,** *Günlük olayları bir deftere yazmak.*

ruzuşeb, [Far. rūz u şeb روز و شب] *(ru:zuşeb) {OsT} is.* Gece gündüz; sürekli.

-rübā, [Far. rübūden *(kapmak)* > rübā ربا] *(rüba:) {OsT} son ek.* Eklendiği Farsça kelimelere *"kapan, kapıcı"* anlamı katarak birleşik sıfatlar yapan son ek. *dil-rübā (gönül kapan).*

rübab, [Ar. rebāb / rübāb رباب] *(rüba:b) {OsT} is.*→ rebap.

rüba'i, [Ar. rübāʿī] *(rüba:i:) {OsT} sf.* **1.** Dörtle ilgili; dörde ait. **2.** *is. ed.* Dört mısralık nazım türü. **3.** *dbl.* Arapçada, mastarı dört harfli fiil kökü. ⊡ **rübāî'l-adlā,** *{OsT} mat. Dört kenarlı şekil; dörtgen.*|| **rübāî'l-büzūr,** *{OsT} bot. Dört çekirdekli meyve.*|| **rübāî'l-cenāh,** *{OsT} zool. Dört kanatlı böcek.*|| **rübāî'l-esābî,** *{OsT} bot. (Çiçek vb. için) dört yapraklı.*|| **rübāî'l-ezhār,** *{OsT} bot. Dört çiçekli bitki.*|| **rübāî'l-vücūh,** *{OsT} mat. Dört yüzlü.*|| **rübāî-mezîdü'n-fîh,** *{OsT} dbl. Arap dilbilgisinde, mastarı oluşturan dört harften üçü aslî, diğeri katma olan kelimeler.*|| **rübāî'-mücerred,** *{OsT} dbl. Arapça'da mastarı meydana getiren dört harfin hepsi de aslî olan kelimeler.*|| **rübāî't-terkib,** *{OsT} Azot, oksijen, hidrojen ve karbondan oluşan kimyasal bileşik.*|| **rübāî'-yi musarra,** *{OsT} ed. Üçüncü mısrası da kafiyeli olan rubai.*|| **rübāî'z-zevāiza,** *{OsT} mat. Dört köşeli şekil.*

rüba'iyat, [Ar. rübāʿī > rübāʿiyyāt رباعيات] *(rüba:i-ya:t) {OsT} is.* Rubailer.

rüba'iye, [Ar. rabāʿiyye رباعيه] *(rüba:iye) {OsT} is. anat.* Köpek dişleri.

rübbema, [Ar. rübbemā ربما] *(rübbema:) {OsT} is.* Bazı kere; bazen.

rübu', [Ar. rebʿ > rübūʿ ربوع] *(rübu:) {OsT} is.* **1.** Bahçeli evler. **2.** Barınaklar. **3.** Araziler.

rübubiyet, [Ar. rabb > rübūbiyyet ربوبيت] *(rübu:-biyet) {OsT} is.* **1.** Efendilik; sahiplik. **2.** Tanrılık; ilahlık.

rübude, [Far. rübūde ربوده] *(rübu:de) {OsT} sf.* Kapılan; kapılmış.

rüchan, [Ar. rüchān رجحان] *(rücha:n {OsT} is.* → rüçhan.

rüchaniyet, [Ar. rüchāniyyet رجحانيت] *(rücha:niyet) {OsT} is.* Üstün olmak durumu.

rücu, -u'u [Ar. rücūʿ رجوع] *(rücu:) {OsT} is.* **1.** Geri dönme. **2.** Görüşünden cayma; vazgeçme. **3.** *ed.* Şiir veya nesirde daha önce söylenen bir sözü, güçlendirmek veya daha güzelini söylemek amacıyla ilk düşüncesinden vazgeçer görünmek. **4.** *huk.* Bir sözleşmeden doğan borç ilişkisine, taraflardan birinin iradesiyle geçmişe dönük olarak son vermek. **5.** *fel.* Kayıtım. ⊡ **rücu etmek,** *1. Geri dönmek. 2. Sözünden, görüşünden caymak.*|| **rücu hakkı,** *Bir ödemede bulunmuş kimsenin, bu ödemeden yararlananlara geri dönüp başvurabilmesi hakkı.*|| **rücū'-i bahr,** *{OsT} coğ. Denizin çekilmesi.*|| **rücū' ve nüzūl,** *{OsT} 1. Çıkış ve iniş. 2. tasvf. Bezm-i elestteki ruhlar zamanı gelince bu dünyaya iner, önce cemadda, sonra bitkilerde, sonra hayvanda, daha sonra da insan-ı kâmilde eğleşir, oradan da ilk indiği yere yani Allah'a döner, işte buna iniş ve çıkış adı verilir.*

rücu'an, [Ar. rücūʿan رجوعاً] *(rücu:an) {OsT} zf.* Geriye dönerek.

rücum, [Ar. recm > rücūm رجوم] *(rücu:m) {OsT} is.* **1.** Taşlamalar. **2.** Taşlamak suretiyle yerine getirilen ölüm cezaları.

rücüm, [Ar. rücüm رجم] *{OsT} is.* Akan yıldız; meteor.

rücz, [Ar. rücz رجز] *{OsT} is.* **1.** Puta tapma. **2.** Pislik. **3.** Azap.

rüçhan, [Ar. rüchān رجحان] *(rüçha:n) {OsT} is.* **1.** Üstün olma; üstünlük; yeğlik. **2.** *huk.* Öncelik hakkı. ⊡ **rüçhan hakkı,** *{OsT} Bir hakkın sıra itibariyle kendinden sonra gelen hakka önceliği olması.*

rüdum, [Ar. redm > rüdūm ردوم] *(rüdu:m) {OsT} is.* Setler; bentler.

rüesa, [Ar. reʾis > rüʾesāʾ رؤساء] *(rüesa:) {OsT} is.* Başkanlar; reisler.

rüfat, [Ar. rüfāt رفات] *(rüfa:t) is.* Çürümüş şey; ufalanmış nesne.

rüfedan, [Ar. rüfedān رفدان] *(rüfeda:n) {OsT} is.* Rafadan yumurta.

rüfeka, -a'i [Ar. refīḳ > rüfeḳāʾ رفقاء] *(rüfeka:) {OsT} is.* Arkadaşlar; dostlar; refikler.

rüft, [Far. rüft رفت] *{OsT} is.* Süpürme. ⊡ **rüft ü rūb,** *{OsT} 1. Süpürerek temizleme. 2. Gezip dolaşma.*

rüfu, [Far. rüfū رفو] *(rüfu:) {OsT} is.* **1.** Dikişi belirsiz yama. **2.** Örgü. ⊡ **rüfū-gāri,** *{OsT} Örcülük.*|| **rüfūger,** *{OsT} Örücü.*

rühāvi, [Far. rühāvī رهاوى] *(rüha:vi:) {OsT} sf.* **1.** Urfa halkından olan; Urfalı. **2.** *is. müz.* Kurulunca kendi kendine çalan sandıklı bir çalgı.

rühn, [Ar. rehn > rühn رهن] *{OsT} is.* Rehinler.

rühun, [Ar. rehn > rühūn رهون] *(rühu:n) {OsT} is.* Rehinler.

rühün, [Ar. rühün رهن] *{OsT}is.* Rehinler.

rüjin, [Lat. runcina *(rende)* > Fr. rugine] *is.* Cerrahide, kemikleri kazımaya, kemik zarını ve etleri kemikten ayırmaya yarayan cerrahi alet.

rükban, [Ar. rākib >rükbān ركبان] *(rükba:n) {OsT} is.* Binenler; biniciler; binmişler.

rükbe, [Ar. rükbe ركبه] *{OsT} is. anat.* Diz; diz kapağı.

rükeb, [Ar. rükbe >rükeb ركب] *{OsT} is. anat.* Diz kapakları; dizler.

rükebat, [Ar. rükeb >rükebāt ركبات] *(rükeba:t) {OsT} is. anat.* Diz kapakları; dizler.

rükn, [Ar. rükn ركن] *{OsT} is.* → rükün. ◘ **rüknü'd-dîn,** *{OsT} Dinin temel direği.*|| **rüknü'l-bey',** *{OsT} Satış şartı.*

rükû, -û'u [Ar. rükūʿ ركوع] *(rükû:) {OsT} is.* **1.** Öne doğru eğilme. **2.** Namaz kılarken elleri dizlere dayamak suretiyle bedeni belden itibaren öne doğru eğmek. ◘ **rükû'a varmak,** *{OsT} Bedeni öne doğru eğmek; belden itibaren bükmek.*

rükûb, [Ar. rüküb ركوب] *(rükû:b) {OsT} is.* **1.** Binme. **2.** Bir araca binme.

rükûd, [Ar. rükūd ركود] *(rükû:d) {OsT} is.* Durgunluk; durulma. ◘ **rükûd-i hevā,** *{OsT} Durgun hava.*

rükûdet, [Ar. rükūd => rükūdet ركودت] *(rükû:det) {OsT} is.* Durulma; durgunluk.

rükûn, [Ar. rükūn ركون] *(rükû:n) {OsT} is.* Bir şeye istekle yönelme; eğilim gösterme.

rükûnet, [Ar. rükūnet ركونت] *(rükû:net) {OsT} is.* Ağırbaşlılık; vakarlı olma.

rüküb, [Ar. rikāb > rūküb ركب] *{OsT} is.* Üzengiler.

rükün, -knü [Ar. rükn] *is.* **1.** Bir şeyin en kuvvetli ve sağlam tarafı. **2.** Temel direk; sütun. **3.** Bir topluluğun en önemli kişilerinden biri. **4.** *huk.* İslam hukukunda sözleşmenin kurulmuş sayılması için gerekli olan temel şartlar.

rüküş, [Ar. rükş => rüküş] *sf.* **1.** (Kadın için) gülünç biçimde giyinip süslenmiş. **2.** (Eşya için) biçimsiz; uyumsuz.

rüküşlük, -ğü [rüküş-lük] *is.* Rüküş olma durumu.

rümh, [Ar. rümḥ رمح] *{OsT} is.* **1.** Kargı; mızrak. **2.** *mecaz.* Yoksulluk.

rümhî, [Ar. rümḥī رمحى] *(rümhi:) {OsT} sf.* **1.** Kargı veya mızrakla ilgili. **2.** *is.* Yaprağının ucu mızrak gibi sivri olan bitki.

rümis, [Ar. rümis̱ رمث] *{OsT}sf.* **1.** (Kişi için) ipi çürük. **2.** (Kişi için) sözüne güvenilmez.

rümman, [Ar. rümmān رمان] *(rümma:n) {OsT} is.* Nar.

rümmani, [Ar. rümmānī رمانى] *(rümma:ni:) {OsT} sf.* **1.** Nar çiçeği renginde olan. **2.** (At için) donu kır ile doru arası olan.

rümmaniye, [Ar. rümmānīye رمانيه] *(rümma:ni:ye) {OsT} is. bot.* Nargiller.

ründelemek, [ründe-le-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* (Tahıl için) ayıklamak. [DS]

ründülemek, [ründü-le-mek] *{ağız} gçl. f. [-r [-l(ü)-yor]* → ründelemek. [DS]

rünik, [Fr. runique] *sf.* (Yazı için) çoğunlukla düz ve dikey uzun çizgilerden meydana gelen. ◘ **rünik yazı,** *1. Rune denilen özel işaretlerden meydana gelen eski bir Germen yazısı. 2. Orhon ve Yenisey yazıtlarında kullanılan Türk yazı sistemi.*

rüsela, -â'i [Ar. resül > rüselāʾ رسلاء] *(rüselâ:) {OsT} is.* Peygamberler.

rüsl, [Ar. rüsül > rüsl رسل] *{OsT}is.* Peygamberler.

-rüste, [Far. rusten *(yerden bitmek)* > -rüste رسته-] *{OsT} son ek.* Eklendiği kelimelerden *"topraktan bitmiş, çıkmış, yitişmiş"* anlamı katarak birleşik sıfatlar yapan son ek. *nev-rüste (yeni bitmiş)*

rüste, [Far. rusten *(yerden bitmek)* > rüste رسته] *{OsT} sf.* Yetişmiş; bitmiş; çıkmış.

rüstehiz, [Far. rust-ā-ḫīz > rüst-e-ḫīz رستخيز] *(rüstehi:z) {OsT} is.* Kıyamet; mahşer.

rüstî, [Far. rüstī رستى] *(rüsti:) {OsT} is.* **1.** Yiğitlik. **2.** Üstünlük. **3.** Kuvvet.

rüstik, -ği [Lat. rus *(kır)* > rusticus > Fr. rustique] *sf.* **1.** Köyle ilgili; köye ve kıra özgü. **2.** (Ev eşyası, mobilya vb. için) köy eşyalarında esinlenerek geliştirilmiş. **3.** (Yapı için) ham veya kaba bir görünüş sağlamak için duvarları çakıl, taş, midye kabukları vb. ile doldurulmuş olan. ◘ **rüstik dekor,** *Köylü evi veya köy manzarası dekoru.*

rüsub, [Ar. rüsūb رسوب] *(rüsu:b) {OsT} is.* Tortu; çökelti; birikinti. ◘ **rüsūbü'l-hamr,** *{OsT} Şarap tortusu.*

rüsubat, [Ar. rüsūbāt رسوبات] *(rüsu:ba:t) is.* Tortular; birikintiler.

rüsubi, [Ar. rüsūb > rüsūbī رسوبى] *(rüsu:bi:) {OsT} sf.* Tortu ile ilgili; tortusal.

rüsuh, [Ar. rüsūḫ رسوخ] *(rüsu:h) {OsT} is.* **1.** Sağlam olma; sağlamlık; muhkemlik. **2.** Bir bilimde derinliğine, inceliğine varma. **3.** Yeti; meleke; maharet.

rüsuhiyet, [Ar. rüsūḫ > rüsūḫiyyet رسوخيت] *(rüsu:hiyet) {OsT} is.* **1.** Sağlamlık. **2.** Meleke.

rüsum, [Ar. resm > rüsūm / rüsūmiyye رسوم / رسوميه]

(rüsu:m) {OsT} is. **1.** Vergiler. **2.** Kurallar; usuller. ⊡ **rüsūm-i lütf ü kerem,** *{OsT} İyilik ve bağış yöntemleri.*

rüsumat, [Ar. rüsūm > rüsūmāt رسومات] *(rüsu:ma:t) {OsT} is.* **1.** Bazı mallardan devletçe alınan vergiler. **2.** Gümrük idaresi. ⊡ **rüsūmāt emāneti,** *{OsT} İmparatorluk döneminde gümrük dairesine verilen ad.*|| **rüsūmāt emini,** *{OsT} Gümrük idare yöneticisi.*

rüsumî, [Ar. rüsūm>rüsūmī رسومی] *(rüsu:mi:) {OsT} sf.* Vergi ile ilgili.

rüsül, [Ar. resūl > rüsül رسل] *{OsT} is.* Peygamberler.

rüsva, [Far. rüsvā / rüsvāy رسوا / رسوای] *(rüsva:) {OsT} sf.* Ayıplanacak durumda bulunan; rezil; maskara. ⊡ **rüsvā-yı âlem,** *{OsT} Herkesin ayıpladığı kişi.*

rüsvalık, -ğı [rüsva-lık] *(rüsva:lık) is.* Ayıplanacak duruma düşme; rezil olma.

rüsvay, [Far. rüsvāy رسوای] *(rüsva:y) {OsT} sf.* → rüsva.

rüsvayi, [Ar. rüsvāyī رسوایی] *(rüsva:yi:) {OsT} sf.* Saygısız kalma; rezillik; haysiyetsizlik.

rüşa, [Ar. rişvet > rüşā رشا] *(rüşa:) {OsT} is.* Rüşvetler.

rüşd, [Ar. rüşd رشد] *{OsT} is.* → rüşt.

rüşdi, [Ar. rüşdī / rüşdiyye رشدی / رشدیه] *(rüşdi:) {OsT} sf.* **1.** Rüşt ile ilgili. **2.** Rüştiye okulları ile ilgili.

rüşdiye, [Ar. rüşdī > rüşdiyye رشدیه] *{OsT} is.* → rüştiye.

rüşeym, [Ar. ruşeym رشیم] *{OsT} is. biy.* Embriyon; oğulcuk.

rüşeymî, [Ar. ruşeymī رشیمی] *(rüşeymi:) sf.* Embriyon durumunda olan; taslak.

rüşt, -dü [Ar. rüşd رشد] *{OsT} is.* **1.** Doğru yolu bulma; kendi başına karar verebilecek duruma gelme. **2.** Doğru düşünme. **3.** Ergin duruma gelme; bulûğa erme; erginlik. **4.** *huk.* Medenî haklarını kullanabilme yeterliliğine sahip olabilmek için yasal olarak belirlenen yaşa gelmiş olma; erginlik. ⊡ **rüştünü ispat etmek,** *1. Yasalara göre ergin sayılabilecek yaşa ulaşmak. 2. Kendi başına buyruk duruma geldiğini veya yeterliliğini kanıtlamak.*

rüştiye, [Ar. rüşdī > rüşdiyye رشدیه] *{OsT} is.* İlköğretimin ikinci kademesi derecesindeki müstakil eğitim kurumuna Cumhuriyet öncesi verilen ad; ortaokul.

rüşvet, [Ar. rüşvet رشوت] *{OsT} is.* Yaptırılmak istenen bir işte, yasa dışı kolaylık sağlaması için görevliye mal ve para olarak sağlanan çıkar. ⊡ **rüşvet almak,** *Bir işte yasa dışı bir kolaylık sağlaması için verilen parayı veya malı kabul etmek.*|| **rüşvet güverte,** *dnz. Normal olarak güvertesi bulunan bir ticaret gemisinde, bu güverte ile altındaki küpeşte tirizi arasındaki kapalı yer.*|| **rüşvet vermek,** *Bir görevliye, yapmakta olduğu işte yasa dışı kolaylık sağlaması için para veya mal vermek.*|| **rüşvet yemek,** *Bir işi yapmak için, ilgiliden yasa dışı olarak para veya mal almak.*

rüşvetçi, [rüşvet-çi] *sf.* (Memur için) görevi olan bir işi yapmak için rüşvet alan.

rüşvetçilik, -ği [rüşvet-çi-lik] *is.* İş görmek için rüşvet alma durumu ve alışkanlığı.

rütbe, [Ar. rütbe رتبه] *{OsT} is.* **1.** Kendi içinde derecelendirilmiş bir bütünün basamaklarından her biri; aşama; mertebe; sıra; derece; paye. **2.** Bu derecelendirilmiş basamaklardan her birini gösteren işaret; aşama işareti. **3.** *as.* Ordu hizmetlerinin ve muharebenin yürütülmesi için askerî personele verilen görevleri tanımak ve birbirleriyle olan ilişkilerini düzenleyebilmek için konulmuş olan derece; astlık üstlük ilişkilerini düzenleyen aşama. **4.** Güvenlik kuvvetlerinde, ordudakine benzer şekilde, polisler arası astlık üstlük ilişkisini düzenleyen derece. ⊡ **rütbe almak,** *Bir üst dereceye yükselmek.*|| **rütbe-i akl,** *{OsT} Aklın derecesi.*|| **rütbe-i bālā,** *{OsT} İmparatorluk döneminde, Rumeli ve Anadolu kazaskerliğinden sonra gelen en yüksek rütbe.*|| **rütbe-i esmā,** *{OsT} İsimleri belirli bir aşamaya göre sıralama.*|| **rütbe indirimi,** *Rütbe sahibi bir askerin daha aşağı bir rütbeye indirilmesi biçiminde uygulanan disiplin cezası.*|| **rütbe maaşı,** *İmparatorluk döneminde arpalık aylıklarına verilen ad; emekli maaşı.*|| **rütbe-şinās,** *{OsT} Rütbe tanır; derecesini bilir.*|| **rütbe vermek,** *1. Bir kimseyi onurlandırmak; paye vermek; şereflendirmek. 2. Bir asker veya polisin rütbesini yükseltmek.*

rütbeli, [rütbe-li] *sf.* (Belirtilen nitelikte) rütbesi bulunan.

rütbesiz, [rütbe-siz] *sf.* **1.** Rütbesi olmayan. **2.** *mecaz.* Düşük derece rütbesi bulunan.

rütbet, [Ar. rütbet رتبت] *{OsT} is.* Rütbe.

rütbetlû, [Ar. rütbet + T. -li => rütbetlū رتبتلو] *(rütbetlû:) {OsT} sf.* İmparatorluk döneminde patrik ve diğer ruhani reisler için kullanılan resmî unvan.

rütbî, [Ar. rütbī / rübiyye رتبی / رتبیه] *(rütbi:) {OsT} sf.* Rütbe ile ilgili; rütbeye ait.

rüteb, [Ar. rütbe > rüteb رتب] *{OsT} is.* Rütbeler. ⊡ **rüteb-i askeriye,** *{OsT} Askerî rütbeler.*|| **rüteb-i ilmiye,** *{OsT} Bilginlerin rütbeleri.*|| **rüteb-i mülkiye,** *{OsT} Sivil memurların rütbeleri.*

rütebî, [Ar. rüteb > rütebī رتبی] *(rütebi:) {OsT} sf.* Rütbelerle ilgili; rütbelere ait.

rüteyla, [Ar. rüteylā رتيلا] *(rüteylâ:) {OsT} is. zool.* Zehirli ve iri bir örümcek.

rü'us, [Ar. re'S > rü'ūs رؤس] *(rüu:s) {OsT} is.* **1.** Başlar; kimseler. **2.** İmparatorluk döneminde vezir, beylerbeyi, tımar ve zeamet sahipleri dışında kalan devlet memurları ile hazine ve vakıflardan maaş alan görevlilere verilen görev belgesi.

rüvak, -kı [Ar. revāḳ / rüvāḳ رواق] *(rüva:k) {OsT} is.* Revak.

rüvaki, [Ar. rüvāḳī رواقى] *(rüva:ki:) {OsT} is.* → revaki.

rüvat, [Ar. rāvi > rüvāt روات] *(rüva:t) {OsT} is.* Rivayet edenler; söyleyenler; aktaranlar.

rüveyde, [Ar. rüveyde رويده] *{OsT} sf.* (Kişi için) hoş; ince; nazik.

rüveyha, [Ar. rüveyḥa رويحه] *{OsT} is.* İncelik; zariflik.

rüya, [Ar. rü'yet > rü'yā رؤيا] *(rüya:) {OsT} is.* **1.** Uyku sırasında zihinden geçen hayal dizisi; düş. **2.** *mecaz.* Bir gerçek temele dayanmayan ve gerçekleşmesi imkânsız düşünce, durum; hayal. **3.** *mecaz.* Gerçekleşmesi beklenen ve istenilen şey; umut. ⧉ **rü'yā-āmîz,** *Rüya gibi.*|| **rüya gibi,** *Olağan dışı; son derece güzel.*|| **rüyalarına girmek,** *1. Rüyasında görmek. 2. mecaz. Bir şeyden çok etkilenmek; çok korkmak.*|| **rüyası çıkmak,** *Rüyasında görmüş olduğu olay gerçekleşmek.*|| **rüyasında bile görememek,** *Gerçekleşmesi ihtimalini aklına bile getirmemek; hiçbir zaman sahip olamamak.*|| **rüyasında görmek,** *Hiçbir zaman elde edememek; ulaşamamak.*|| **rüyasında görse hayra yormamak,** *Olacağına inanmamak; akıldan ve hayalden geçirmemek.*|| **rüyasında sinek avlamak,** *{ağız} Saçmalamak.*|| **rü'yā-yı kāzibe,** *{OsT} Gerçekleşmeyen rüya.*|| **rü'yā-yı sādık,** *{OsT} Gerçekleşen rüya.*|| **rüya yorumu,** *Rüyalarda görülenlere dayanarak gelecekten haber verme işi.*

rüyet, [Ar. rü'yet رؤيت] *(rü-yet) {OsT} is.* **1.** Görme; görüş; bakma. **2.** Yönetme; idare etme. ⧉ **rüyet edilmek,** *Bakılmak; görülmek; incelenmek.*|| **rüyet olunmak,** *Bakılmak; araştırılmak.*

rüz, -zzü [Ar. rüzz رز] *{OsT} is. bot.* Pirinç.

rüzela, [Ar. rezl > rüzelā' رذلاء] *(rüzelâ:) {OsT} is.* Rezil kimseler; reziller.

rüzgâr[1], [Far. rūzigār روزگار] *(rüzgâ:r) {OsT} is.* Yer yüzünde yatay yönde yer değiştiren havanın oluşturduğu akım; yüksek basınç alanından alçak basınç alanına doğru yer değiştiren hava hareketi; yel. ⧉ **rüzgâra karşı,** *Rüzgârın geldiği yöne doğru.*|| **rüzgâr almak,** *Rüzgâr esen bir yerde bulunmak; rüzgâra karşı olmak.*|| **rüzgâr almamak,** *Rüzgâr esen bir yerde bulunmamak.*|| **rüzgâr altı,** *dnz. Geminin rüzgâra bakan bordasının karşısındaki bölge; poça.*|| **rüzgâr altına düşme,** *dnz. (Bir gemi için) bordasından esen rüzgârın etkisiyle, seyrettiği rotadan rüzgâr altı tarafına doğru kayma.*|| **rüzgâr altında,** *dnz. (Gemi, burun, kıyı vb. için) rüzgârın estiği yönün karşı tarafında bulunan.*|| **rüzgâr altında bulunmak,** *dnz. Rüzgârın estiği yöne göre, bir geminin rüzgâr altı tarafında bulunmak.*|| **rüzgâr altı sahil,** *dnz. Rüzgâra bakan sahil.*|| **rüzgâr altı yapmak,** *dnz. Rüzgârı ve dalgaları bir bordadan alacak şekilde gemiyi döndürerek öteki borda boyunca denizde durgun bir alan meydana getirmek.*|| **rüzgâr aşındırması,** *Çöllerde, rüzgârın sürüklemesi ile oluşan yer biçimi; rüzgâr erozyonu.*|| **rüzgâr avlamak,** *1. Atı dört nala koşturarak hızla gitmek. 2. Bir iş veya girişimden hiçbir şey elde edememek.*|| **rüzgâr bağlantısı,** *Bir yapıda rüzgâr yükünü karşılamak üzere yapılan kiriş, perde, duvar vb. öge.* || **rüzgâr baştan,** *dnz. Rüzgârın pruvadan estiğini belirten söz.*|| **rüzgâr bayrağı,** *Eskiden rüzgârın esiş yönünü göstermek üzere kadırgalara çekilen küçük bayrak.*|| **rüzgâr bordadan,** *dnz. Rüzgârın, seyir yönüne dik olarak yandan estiğini belirten söz.*|| **rüzgâr desteği,** *Bir yapının rüzgâra karşı yeterli direnci gösterebilmesi için yapılan düzenleme.*|| **Rüzgâr dirisa ediyor!** *dnz. Rüzgâr esiş yönünü değiştiriyor.*|| **rüzgâr ekip fırtına biçmek,** *Yaptığı bir kötülüğün kat kat fazlası ile karşılaşmak.*|| **rüzgâr fırıldağı,** *Bir binanın tepesine yerleştirilen, rüzgârın esiş yönüne göre yön değiştiren, ok, kuş vb. şeklinde yapılmış hafif araç.*|| **rüzgâr gelecek delikleri tıkamak,** *Olası bir tehlikeye karşı önceden tedbir almak; tedbirli davranmak.*|| **rüzgâr gibi geçmek,** *(Zaman için) çok çabuk geçmek.*|| **rüzgâr gülü,** *Pusula kadranına yerleştirilmiş ve belli başlı rüzgâr yönlerini belirleyen otuz iki dilime bölünmüş daire.*|| **rüzgârını almak,** *1. Havalanmak; serinlemek. 2. {ağız} Havasını almak; kazanç elde edememek.*|| **rüzgâr kanatları,** *Hava direncini azaltmak için bazı lokomotiflerin önüne yerleştirilen, sactan yapılma V biçimli bir tür tampon.*|| **rüzgâr kesmek,** *dnz. spor. Yelken yarışlarında rakip teknenin rüzgâr üstü tarafına geçerek onun rüzgârını kesmek.*|| **rüzgâr kıçtan,** *dnz. Rüzgârın esiş yönünün geminin arkasından olduğunu belirten söz.*|| **rüzgâr siperi,** *Etkin rüzgârın aşındırıcı hızını kesmek amacıyla rüzgârın esiş yönüne dikey olarak sık aralıklarla dikilmiş ağaç ve ağaççık topluluğu.*|| **rüzgâr sistemleri,** *coğ. Yer'in dönüşü, basınç kuşakları ve basınç bölgelerinin doğuşu ile ilgili temel hava akıntıları düzeni.*|| **rüzgâr sörfü,** *spor. 1. Yelkenli kayak biçiminde bir araç. 2. Bu araç üzerinde rüzgâr yardımıyla ve ayakta kayma tekniğine dayanan su sporu.*|| **rüzgâr süpürmesi,** *Hareketli gereçlerin rüzgâr etkisi ile yerlerinden oynatılması ve taşınması.*|| **rüzgâr tor-**

bası, *Bir direğin tepesine asılan ve aldığı yöne göre rüzgârın esiş yönünü gösteren kırmızı-beyaz boyalı bir tür bez torba.*|| **rüzgâr tulumu,** *Rüzgâr torbası.*|| **rüzgâr tutmak,** *Rüzgâra açık olmak.*|| **rüzgâr tutmamak,** *Rüzgâra kapalı olmak.*|| **rüzgâr üstü,** *dnz. Geminin rüzgâr alan yanı; orsa.*|| **rüzgâr üstünde bulunmak,** *dnz. Başka bir gemiye göre rüzgâr esen yanda bulunmak.*|| **rüzgâr üstüne çıkmak,** *dnz. Rüzgârın estiği yöne doğru ilerlemek.*|| **rüzgâr yatağından çıkmak,** *dnz. Rüzgâr hangi bordadan alınıyorsa yön değiştirerek diğer bordadan almak.*

rüzgâr², [? rüzgâr] *{ağız} is.* Yemeniye benzer bir tür ayakkabı. [DS]

rüzgârlama, [rüzgâr-la-ma] *(rüzgâ:rlama) is.* Rüzgârlamak eylemi.

rüzgârlamak, [rüzgâr-la-mak] *(rüzgâ:rlamak) gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Estirmek; savurmak.

rüzgârlanma, [rüzgâr-la-n-ma] *(rüzgâ:rlanma) is.* Rüzgârlanmak eylemi veya durumu.

rüzgârlanmak, [rüzgâr-la-n-mak] *(rüzgâ:rlanmak) dönşl. f. [-ır]* **1.** Yel esmeye başlamak. **2.** Yele karşı durmak.

rüzgârlı, [rüzgâr-lı] *(rüzgâ:rlı) sf.* **1.** Rüzgârı olan. **2.** (Yer için) rüzgâr alan; rüzgâr esen. **3.** (Zaman, gün vb.) rüzgârın esmekte olduğu; esintili; yelli.

rüzgârlık, -ğı [rüzgâr-lık] *(rüzgâ:rlık) is.* **1.** Binaların giriş kapılarının üstüne yağmur ve rüzgârdan korunmak için konulan meyilli saçaklık. **2.** Rüzgârı kesmesi için elbisenin üstüne giyilen rüzgâr geçirmez bir tür üstlük. **3.** Bitkileri rüzgârdan korumaya yarayan çalı, çırpı engel. **4.** *{ağız} dnz.* Geminin dengesini sağlayan direk. [DS]

rüzgârölçer, [Far. rüzgâr + ölç-er] *is.* Gaz akışkanların ve özellikle rüzgârın hızını ölçmeye yarayan alet; anemometre.

rüzgârsız, [rüzgâr-sız] *(rüzgâ:rsız) sf.* Rüzgârı olmayan; rüzgâr esmeyen; yel tutmayan.

ÖTÜKEN
TÜRKÇE
SÖZLÜK

S

s, [s / S] *(sé) is.* Latin asıllı Türk alfabesinin yirmi ikinci harfi olup katı, sızmalı, titreşimsiz bir diş eti ünsüzü. Sıralamada yirmi ikinciyi gösterir. Arap asıllı eski Türk alfabesinde sa (peltek se), sin (ince s) ve sad (kalın s) adlı üç ayrı harfi karşılar. ⊕ **s vitamini,** *biy. Tavuklarda gelişmeyi artırıcı etkisi olan ve streptogenin peptidi ile ilgili bir madde.*

S, [Lat. sulfur] *kısalt. kim.* Doğada, saf veya bileşikler hâlinde bol miktarda bulunan, atom ağırlığı 32,07, atom numarası 16 olan, eski çağlardan beri bilinen limon sarısı renginde, kokusuz, tatsız bir element olan kükürdün sembolü.

S. [Siémens] *kısalt. fiz.* Elektrik iletkenliği ölçü birimi olan siemensin kısaltmasıdır.

s, *mat.* Geometride bir alanı göstermek için kullanılır.

s, [Ar. sāᶜat ساعت] *kısalt.* Zaman birimi olan *saat*'in kısaltması.

-sa-¹, [-sa- / -se-] *{eT} {eAT} yap. e.* Fiilden fiil yapan ek; isimlerden *"o şeye ihtiyacı olmak, istemek, arzu etmek"* anlamında geçişsiz fiiller türetir. *önem-se-mek, durak-sa-mak, hafif-se-mek, su-sa-mak, sen-se-mek, bir-se-mek (vermek istemek) bilig-se-mek (bilmek istemek)*

-sa-², [-sa- / -se-] *{eT} yap. e.* Ettirgenlik, tekrarlama, dönüşlülük bildiren fiilden fiil türetme eki.

-sa¹, [-sa / -se / -say / -sey / -sā / sē] *çek. e.* **1.** Dilek-şart kipi eki: *alsam, alsan, alsa, alsak, alsanız, alsalar. {eT} {eAT} (aynı). aşu-sa (örtse), te-se siz (deseniz) ed-le-sey men (değer versem)* **2.** Birleşik zamanlı fiil çekimlerinde şart birleşik zaman yapımını sağlayan ek. Çoğul üçüncü kişi dışında basit zaman eklerinden sonra ve şahıs eklerinden önce gelir: *alırsam, yazacaksak, gelirseniz, gitmişlerse.* **3.** Ek fiil çekimlerinde doğrudan isim soylu kelime sonuna getirilerek şart kipi yapılır: *çocuksa, evliyseniz, bağlıysalar.* ⊕ **-sa gerek,** *{eAT} 1. Gereklilik kipi eki; -malı; -sa yeri vardır. "Ben ölende vasiyet etsem gerek (vasiyet etsem yeri vardır) kâtiplere / Yazalar kabrim taşına ah ü zarım Mustafa."* Kuloğlu. *2. Gelecek zaman kipi eki; bugünkü "-ecek" işlevini yürütür. "Nazmi sana ne çağa dek usanlık ile yürümek / Hot ansızın irse gerek (gelecek) bir gün ölüm diyince ha."* Divan-ı Türkî-i Basit.|| **-sam gerek,** *{eAT} Gelecek zaman teklik birinci kişi eki.*

-sa², [-sa / -se] *{eAT} yap. e.* **1.** Fiillerden zarf fiil yap. ek; ulaç ekidir, asıl fiilin yapılması, *"sa-m, -sa-n..."* ekinin geldiği fiilin yapıldığı zamandan sonra olmak üzere sınırlandırılmıştır; bugünkü *"-ınca, -dığı-m-da / dığı-n-da..."* eklerinin işlevi ile karşılanabilir. *"Pes bunu işitse (işitince) Ebrehe ant içti kim vara Kâbe'ye yıka."* Kısas-ı Enbiya. **2.** Şart zarf fiilleri yapar, asıl fiilin yapılmasını, zarf fiil eki alan fiilin yapılması şartına bağlar. *"Arkasından alınsa palanı / Sanki it palanıydı kalanı."* Harname. **3.** Asıl fiili zaman içinde şarta bağlar. *"Ne hizmet buyurursang banga gündüz işleyem."* Miftahü'l-Cenne. **4.** *"Kaçan, vakta ki"* zarfları ile birlikte kullanıldığında *"bir şeyin sebebi; ...iyle birlikte"* gibi bugün kullanımda olmayan bir anlatım biçimi oluşur. *Kaçan bu âyet geldiyse İblis rahmetten nevmit oldu.*

-sa³, [Far. sā سا] *(sa:) {OsT} e.* Farsçada benzetme edatı olan "āsā" (gibi)'nın hafifletilmişi; benzer; eş; ... gibi. *anber-sā...*

-sa⁴, [Far. sāy / sā سای / سا] *(sa:) {OsT} son ek.* Sonuna getirildiği Farsça kelimelere *"süren, sürücü"* anlamı katarak birleşik sıfatlar yapan son ek. *cebhe-sā (yüz süren)*

sa¹, [sā] *(sa:) zm.* **1.** *{eT}* Sen. [DLT] **2.** *{ağız}* Sana. [DS]

sa², [? sa] *{eT} is.* Şato. [EUTS]

sa³, -a'i [Ar. s̱āʾ ثاء] *(sa:) {OsT} is.* Arap kökenli eski Türk alfabesinde beşinci harf olan se(ث)'nin adı olup ebced hesabında 500'ü gösterir. ⊕ **sā-i müsellese,** *{OsT} Üç noktalı se harfi.*

sa⁴, -a'ı [Ar. ṣāᶜ صاع] *(sa:) {OsT}* Arap ülkelerinde kullanılmakta olan 1040 dirhem (3.5 kg.) gelen tahıl ölçeği.

sa[5], [sağ > sā] *(sa:) {ağız} is.* Sağ; sağ taraf. [DS]

sa[6], [sā] *(sa:) {ağız} is.* Şap; sey; K[Al(SO_6H_4)$_2$ (H_2O)$_2$], $_6H_2O$ [DS]

saa[1], **-a'i** [Ar. vüsʿat > saʿa سعه] *{OsT} is.* **1.** Genişlik; bolluk. **2.** Güç; takat.

saa[2], [sana > saa] *{ağız} zm.* Sana. [DS]

saab, [Ar. ṣāḥib => saab] *(sa:b) {ağız} is.* Sahip; iye. [DS]

sa'ade, [Ar. saʿāde سعاده] *(saa:de) {OsT} is.* → saadet.

sa'adet, [Ar. saʿd > saʿādet سعادت] *(saa:det) {OsT} is.* → saadet. ▭ **sa'ādet-bahş,** *{OsT} Mutluluk verici.*|| **sa'ādet-encām,** *{OsT} Mutlulukla biten.*|| **sa'ādet-i ebediye,** *{OsT} Sonsuz mutluluk.*|| **sa'ādet-ihtiva,** *{OsT} Mutlulukla çevrili; hayırlı.*|| **sa'ādet-i intimā,** *{OsT} Şanslı; talihli.*|| **sa'ādet-i uzmā,** *{OsT} Üstün mutluluk.*|| **sa'ādet-meāb,** *Mutluluk sahibi; mutlu.*|| **sa'ādet-mend,** *Saadet sahibi; mutlu; uğurlu; hayırlı.*|| **sa'ādet-mendî,** *Mutluluk; bahtiyarlık.*|| **sa'ādet-nāme,** *{OsT} Mutluluk bilgileri kitabı.*|| **saadet nümūd,** *{OsT} Saadet gösteren; mutluluk sergileyen.*|| **sa'ādet-penāh,** *{OsT} Mutluluk yeri.*|| **sa'ādet-unvān,** *{OsT} Cennette mutluluğa kavuşmuş.*

saadet, [Ar. saʿd > saʿādet سعادت] *(saa:det) {OsT} is.* Bahtiyarlık, mutluluk, ongunluk. ▭ **saadet asrı,** *Hz. Muhammed'in yaşadığı çağ; hayatta bulunduğu zaman dilimine verilen ad.*|| **saadet zinciri,** *{OsT} Birbiri ardına gelen mutluluklar dizisi.*

sa'adethane, [Ar. saʿādet + Far. -ḫāne سعادت خانه] *(saa:detha:ne) {OsT} is.* **1.** Ulu bir kişinin evi. **2.** Mutlu kimselerin yaşadığı ev.

sa'àdetlu, [Ar. saʿādet + T. -li => saʿādetlū سعادتلو] *(saa:detlû:) {OsT} sf.* İmparatorluk döneminde albay ile korgeneral arasındaki yüksek rütbeli askerlere ve dengi makamlarda bulunan vezir vb. sivillere verilen unvan.

sa'alib, [Ar. s̱āʿleb > s̱aʿālib ثعالب] *(saa:lib) {OsT} is. zool.* Tilkiler.

sa'alik, [Ar. ṣuʿlūk > ṣaʿālik صعالك] *(saa:lik) {OsT} is.* **1.** Dilenciler. **2.** Dervişler. **3.** Serseriler.

saan, [Ar. ṣaḥn => sahan / saan] *{ağız} is.* İçinde yemek yenen bakır kap. [DS]

saapsız, [sahip-siz > saap-sız] *{ağız} sf.* Tek başına; yalnız; kimsesiz. [DS]

saartmek, [seğirt-mek > saart-mek] *{ağız} gçsz. f. [-ir]* **1.** Koşmak. **2.** Yetişmek. [DS]

sa'at[1], [Ar. sāʿat ساعت] *(sa:at) is.* → saat. ▭ **sā'at-i hakikî,** *{OsT} Yerel saat.*|| **sā'at-i muhtār,** *{OsT} Uğurlu sayılan vakit; eşref saat.*|| **sā'at-i nücūmî,** *{OsT} gök b. Bir yerden, aynı yıldızın art arda iki defa geçişi süresinin yirmi dörtte biri; astronomik saat.*|| **sā'at-i vasatî,** *{OsT} gök b. Ortalama saat.*|| **sā'at zāviyesi,** *{OsT} gök b. 1. Saat açısı; 15 derece. 2. Yörüngesi elips olan bir yıldızın küçük çapının (yücelim noktası) üzerinde bulunduğu andan meridyen dairesine kadar geçen sürenin saat cinsinden hesabı.*

sa'at[2], **-ti** [Ar. sāʿat > sāʿāt ساعات] *(sa:a:t) {OsT} is.* Saatler.

saat, -ti [Ar. sāʿat ساعت] *(sa:at) is.* **1.** Bir günlük sürenin yirmi dörtte birine eşit olan ve birim olarak kabul edilen zaman dilimi. **2.** Günün bölümlerini ayırt etmek için 1'den 24'e kadar saatleri gösteren rakamlardan her biri. **3.** Bir işe, bir etkinliğe ayrılmış zaman. **4.** Zaman; vakit. **5.** Yaklaşık olarak bir saatlik zamana denk gelen çalışma süresi. **6.** Zamanı göstermeye yarayan araç. **7.** Belli bir döneme ilişkin zaman düzenlemesi. **8.** Bir akışkanın debisini ölçmeye yarayan aygıt; sayaç. **9.** Normal bir yürüyüşle bir saatlik zaman içinde alınan yol. **10.** *{OsT}* Hayatın sona erdiği an; ecel. **11.** *{OsT}* Belirli zaman. **12.** *{OsT}* Kıyamet. **13.** *bilş.* Herhangi bir zamanlamayı ölçebilmek için dönemli bir işaret üreten alet. **14.** *sf.* Belirtilen saat kadar. ▭ **saat açısı,** *dnz. Konum üçgeninde, bulunulan yerin saatini veren açısı.*|| **saat ayarı,** *1. Saatin doğru zamanı göstermesi için yapılan ayarlama. 2. argo. (Kişi için) her işi tam vaktinde yapan. 3. Günlük yaşamı dakikası dakikasına düzenli olan.*|| **saat ayarlamak,** *argo. Cinsel ilişkide bulunmak.*|| **saat başı,** *Her saatin başladığı ilk dakikalar.*|| **saat başı galiba,** *Bir toplantıda, konuşan herkesin dalıp sustuğu zaman şaka için söylenen söz.*|| **saat başına ücret,** *Bir işçinin bir saatlik çalışma karşılığında aldığı ücret.*|| **saat besleme,** *bilş. 1. İkili eş zamanlı iletişimde, eş zamanlamayı ve kontrol karakterlerini denetlemek üzere saat vurumlarını kullanma işlemi. 2. bsy. Bir bilgisayarın donanım birimlerini eş güdümlü çalıştırabilmek üzere saat darbelerinin enerji kaynağından beslenmesi.*|| **saat bu saat,** *Ele geçen fırsatı değerlendirmenin tam zamanı olduğunu belirten söz.*|| **saat camı,** *Saatin ibrelerini ve rakamlarının bulunduğu kadranı dış etkilerden korumaya yarayan cam.*|| **saat cebi,** *Saat konulmak üzere yapılmış özel cep.*|| **saat çiçeği,** *bot. Bir tür çiçek.*|| **saat dairesi,** *gök b. Bir yıldızdan ve göğün kutuplarından geçen büyük daire.*|| **saat darbesi,** *bilş. Sayısal donanımlarda saatle ilgili bilgileri almakta kullanılan vurum işaretlerinin her biri.*|| **saat dilimi,** *Greenwich başlangıç boylamından itibaren yeryüzünü 24 parçaya ayıran 15°'lik bölümlerden her biri.*|| **saat doğruluğu,** *bilş. Bir saatin birim zamanda gösterdiği sapma miktarı.*|| **saate karşı,** *spor. Atletizm ve bisiklet yarışında bir saat süreyle yarışma yöntemi.*|| **saate karşı yarış,** *Belirli bir mesafede, eşit zaman aralıklarıyla yarışa başlamak ve o mesafe tamamlandıktan sonra*

elde edilen süreye göre derecelendirilmek biçimindeki yol yarışı.|| **saat farkı,** *Dünya'nın dönüşünden ve meridyen farklılığından doğan zaman aralığı.*|| **saat frekansı,** *bilş. Bir mikroişlemcinin bir saniyede ürettiği saat vurum sayısı.*|| **saat gibi,** *Hiç şaşmayan bir düzen içinde; dakik.*|| **saat gibi çalışmak,** *Hiç aksamadan ve aralıksız olarak çalışmak.*|| **saati çalmak,** *Bir şeyin zamanı gelmiş olmak.*|| **saati kurmak,** *1. Çalar saatin ne zaman çalacağını belirlemek. 2. Saatin zembereğini kurmak.*|| **saatin statik kayması,** *bilş. Sayısal iletişimde sırasında verinin, en iyi örnekleme anı ile saatin hesaplanan değeri arasındaki fark.*|| **saatin ters yönünde,** *(Dönme hareketi için) sağdan sola doğru.*|| **saati saatine,** *Tam zamanında.*|| **saati saatine uymamak,** *Bir kimsenin durumu, davranışları ve huyu sık sık değişmek.*|| **saat kararlılığı,** *bilş. Zamanlamayı sağlayan bilgilerin çevrenin şartlarına ve geçen süreye göre sapmama özelliği.*|| **saat kulesi,** *Üzerine büyük saat yerleştirilmiş kule.*|| **saat on birde,** *Ömrünün sonunda; hayatının son döneminde.*|| **saat on bir buçuğu çalmak,** *Yaşı çok ilerlemiş olmak; ömrü bitmek üzere olmak.*|| **saat otu,** *bot.* → iğnelik.|| **saat seğirmesi,** *bilş. Zamanı ölçmekte kullanılan salınımların zaman içinde rastgele ileri veya geri kayışı.*|| **saat tamam,** *"Vakit tamam" anlamında söylenir.*|| **saat tutmak,** *Bir işin süresini saate bakarak hesap etmek.*|| **saat üreteci,** *bilş. Bir mikroişlemcinin eş zamanlı işleyebilmesini sağlayan gerekli yüksek frekanslı dalgaları üreten düzenek.*|| **saat vurmak,** *(Saat için) zil çalarak veya gong vurarak zamanı haber vermek.*|| **saat yazmacı,** *bilş. Gelen zaman bilgisine ilişkin vurumları kaydeden ve bir yenisi geldikçe güncelleyen yazmaç.*|| **saat yönü,** *Saat ibresinin hareket ettiği soldan sağa doğru olan dönmeyi belirten ifade.*

saatçi, [saat-çi] *is.* Saat yapan, onaran veya satan kişi.

saatçilik, -ği [saat-çi-lik] *is.* Saatçinin yaptığı iş.

sa'atçiyan, [Ar. sāʿat + T. -çi + Ar. -yān ساعتچیان] *(saatçiya:n) is.* İmparatorluk döneminde saray saatlerinin ayar, bakım ve onarımmı yapan görevlilere verilen unvan.

saatlerce, [saat-ler-ce] *(saatle'rce) zf.* Aradan oldukça uzun zaman geçmiş olarak.

saatli, [saat-li] *sf.* Saati olan; üzerinde veya içinde saat bulunan. ⊟ **saatli bomba,** *Zaman ayarlı bir düzenek ile patlama zamanı önceden ayarlanarak istenilen zamanda patlatılan tipteki özel bomba.*|| **saatli kaydırma darbesi,** *bsy. Yarı iletken belleklerde, belleğin içeriğini kaydıran giriş.*|| **saatli yazma,** *Üzerinde saat kadranına benzer motifler bulunan yazma.*|| **saatli zamanlama,** *fiz. Bir elektronik saatin yönetiminde ortaya çıkan zamanlama işaretleri.*

saatlik, -ği [saat-lik] *sf.* Yapılışı veya oluşu belirtilen süre kadar zaman alan.

saatte, [saat-te] *zf.* Bir saatlik zaman süresince.

sa'b, [Ar. şuʿūbet > şaʿb / şaʿbe صعب / صعبه] *(sa-be) {OsT} sf.* **1.** Çetin; zor; güç; sarp. **2.** Kuvvetli; zorlu. **3.** *mecaz.* (Kişi için) inatçı; söz dinlemez. ⊟ **sa'b-ü'l-fehm,** *{OsT} Anlaşılması güç olan.*|| **sa'bü'l-husūl,** *{OsT} Meydana gelmesi güç olan.*|| **sa'bü'l-meāl,** *{OsT} Anlaşılması güç olan.*|| **sa'bü'l-mürūr,** *{OsT} (Dağ için) geçilmesi güç olan.*

sab[1], [sāb / sāp] *(sa:b) {eT} is.* **1.** Bir söze verilecek cevapta sıra; yanıt. [DLT] [EUTS] [Gabain] **2.** Değirmende, sulamada ve gezekte sıra. [DLT]

sab[2], [sāb / sāw] *(sa:b) {eT} is.* **1.** Söz; sohbet; laf. [EUTS] [ETY] [İKPÖy.] [Gabain] [Tekin] **2.** Haber. [ETY] [İKPÖy.] [Gabain] [Tekin] **3.** Atasözü. [İKPÖy.] **4.** Mesaj. [ETY] **5.** Şeref; ün. [Gabain] [Tekin] ⊟ **sabin almamak,** *Söz dinlememek; uymamak; söz tutmamak.*

sab[3], **-bbı** [Ar. şabb صب] *{OsT} is.* **1.** Döküp saçma; akıtma; dökme; boşaltma. **2.** Dökülme; boşaltılma.

sab, [Ar. şāḥib => saab > sāb] *(sa:b) {ağız} is.* Sahip; iye. [DS]

saba[1], [? saba] *{eT} is.* Bir ilaç adı. [EUTS]

saba[2], [Ar. şabā صبا] *(saba:) {OsT} is.* **1.** Gün doğmadan önce, doğu tarafından esen hafif ve serin rüzgâr. **2.** *müz.* Türk klasik müziğinde birleşik bir makam. ⊟ **sabā-berāber,** *{OsT} Sabah rüzgârı gibi hafif ve hoş.*|| **sabā-pūselik,** *{OsT} Dede Efendi'nin ortaya koyduğu birleşik bir Türk müziği makamı.*|| **sabā-reftār,** *{OsT} (At için) rüzgâr gibi hızlı giden.*|| **sabà rüzgârı,** *Sabah yeli.*|| **sabā-uşşāk,** *müz. Klasik Türk müziğinden birleşik bir makam.*|| **sabā-zemzeme,** *müz. Klasik Türk müziğinde sabā ile kürdî dörtlüsünün oluşturduğu birleşik bir makam.*

saba[3], [Ar. şaʿbe *(inatçı)* => şaba] *(sa'ba) sf.* **1.** Söz dinlemez. **2.** *"Görgüsüz ve özensiz"* anlamına gelen *"kaba saba"* ikilemesinde geçer.

saba[4], [Ar. şabaḥ => sabah-a > sabā] *(saba:) {ağız} zf.* Sabaha; yarına. [DS]

saba[5], [? saba] *{ağız} sf.* Çok su içen. [DS]

sababet, [Ar. şabābet صبابت] *(saba:bet) {OsT} is.* Derin sevgi; büyük aşk.

sabadaş, [saba-daş] *{ağız} is.* Arkadaş. [DS]

sabah, [Ar. şabāḥ صباح] *(saba:h) is.* **1.** Güneşin doğuş zamanı; gündüzün ilk saatleri; günün başlangıcı. **2.** Güneşin doğumundan öğle öncesine kadar geçen zaman dilimi. **3.** *zf.* Sabah vakti; sabahleyin. ⊟ **sabaha çıkmamak,** *(Hasta için) sabah olmadan ölmek; sabaha kadar yaşaması mümkün görünmemek.*|| **sabaha doğru,** *Gecenin bitimine yakın zamanda; sabaha yakın bir zamanda.*|| **sabaha karşı,**

Sabah olmasına az bir zaman kala; gecenin bitimine yakın zamanda; sabaha yakın bir zamanda.|| **sabah akşam,** *Her zaman; yorucu ve bıktırıcı biçimde; sürekli; aralıksız; daima.*|| **sabah ezanı,** *1. Günlük beş vakit namazdan ilki olan sabah gün doğmadan önce kılınan namazın vaktini bildiren ezan. 2. mecaz. Günün erken saatinde.*|| **sabāh-gâh,** *{OsT} Sabah vakti.*|| **sabahı bulmak,** *1. (Uğraşma için) gece boyunca sürmek. 2. Hiç uyumadan geceyi geçirmek; sabahlamak. 3. Sabaha ulaşmak, yetişmek.*|| **sabahı bulmamak,** *1. (Hasta için) sabaha çıkmamak; sabaha kadar yaşamamak. 2. (İş için) sabah olmadan bitmek; sabaha kadar sürmesi beklenirken çabuk bitmek.*|| **sabahı etmek,** *Bir iş ve uğraşı ile sabaha kadar uğraşmak.*|| **sabahın köründe,** *Çok erken vakitte; ortalık henüz aydınlanmadan; erkenden.*|| **sabāh-ı mahşer,** *{OsT} Kıyamet sabahı.*|| **sabahı sabah etmek,** *{ağız} Sabaha kadar uyuyamamak.*|| **Sabahışerifler hayrolsun!** *Günaydın.*|| **sabah kahvaltısı,** *Sabahleyin yenilen hafif yemek.*|| **sabah kahvesi,** *Kuşluk vakti içilen kahve.*|| **sabah keyfi,** *Sabah uyandıktan sonra biraz daha yatakta kalma.*|| **sabah koşusu,** *spor. Sabahları spor amacıyla yapılan koşu.*|| **sabah mahmurluğu,** *Sabahleyin uykudan kalktıktan sonra duyulan uyuşukluk; uyku ağırlığı.*|| **sabah mektebi,** *İmparatorluk döneminde, Mekteb-i Mülkiye'de memurlar için sabahın erken saatlerinde yapılan yetişkinler eğitimi.*|| **sabah meydanı,** *tasvf. Mevlevilikte, çile çıkarmış ya da kapıdan geçirilmiş canların sabah namazından sonra toplandıkları yer.*|| **sabah namazı,** *Günlük beş vakit namazdan ilki olan ve sabah gün doğmadan önce kılınan namaz.*|| **Sabah ola, hayır ola!** *"Sabahın olmasını bekleyelim, belki işler yoluna girer belki de biz daha fazla düşünce üretir bir çıkar yol buluruz." anlamında kullanılan söz.*|| **sabah sabah,** *Günün erken saatinde.*|| **sabāhü'l-hayr,** *{OsT} Bazı atların alnında bulunan beyaz leke.*|| **sabah yeli,** *Sabahleyin gün doğusundan esen hafif yel; saba.*|| **sabah yıldızı,** *Gün ağarmadan önce doğu ufkunda görünen parlak yıldız; Venüs gezegeni.*

sabahat, [Ar. ṣubḥ>ṣabāḥat صباحت] *(saba:hat) {OsT} is.* **1.** Güzellik. **2.** Yüz güzelliği. ⊡ **sabāhat-i sîmā,** *Yüz güzelliği.*

sabahçı, [sabah-çı] *is.* **1.** Nöbeti sabaha denk gelen veya sabaha kadar nöbet tutan kimse. **2.** Hiç uyumaksızın sabahı eden kimse. **3.** Sabahtan öğleye kadar olan sürede öğrenim gören öğrenci. ⊡ **sabahçı kahvesi,** *Sabaha kadar açık kalan veya sabaha karşı açılan kahve.*

sabahki, [sabah-ki] *sf.* **1.** Sabaha ait olan; sabaha ilişkin. **2.** Sabah vakti gerçekleşen; sabahleyin olan. **3.** Sabah yapılan.

sabahlaca, [Ar. ṣabāḥ + T. -la-ca صباحلجه] *{OsT} zf.* Sabahleyin; sabah sabah.

sabahlama, [sabah-la-ma] *is.* Sabahlamak eylemi.

sabahlamak, [sabah-la-mak] *gçsz. f. [-r] [-l(ı)-yor)* **1.** Bir yerde sabaha kadar kalmak; geceyi orada geçirmek. **2.** Herhangi bir nedenle geceyi uyumadan geçirmek; sabahı etmek.

sabahları, [sabah-lar-ı] *zf.* **1.** Sabah vaktinde. **2.** Her sabah.

sabahlatma, [sabah-la-t-ma] *is.* Sabahlatmak eylemi.

sabahlatmak, [sabah-la-t-mak] *gçl. f. [-ır]* Bir kimsenin sabaha kadar uyumamasına neden olmak; sabahlamasına neden olmak.

sabahleyin, [sabah-leyin] *(sabahle'yin) zf.* Sabah vaktinde; sabahın ilk saatlerinde.

sabahlı, [sabah-lı] *sf.* (Her akşam ve sabah olmak üzere anlamına gelen "*akşamlı sabahlı*" ikilemesinde geçer) sabaha ait; sabahleyin olan.

sabahlık, -ğı [sabah-lık] *is.* **1.** Sabahleyin yataktan kalkıldığında ev içinde geçici olarak giyilen üstlük. **2.** *sf.* Sabaha özgü; sabahla ilgili. **3.** (Bir sayı sıfatı ile birlikte kullanıldığında) belirtilen sayıda sabaha yetecek kadar olan. **4.** (Sağlık durumunun kötüye gitmesi dolayısıyla ölümü tahmin edilen anlamına gelen "akşamlık sabahlık" ikilemesinde geçer) akşam üzeri olan. **5.** *{ağız}* (Kişi için) sabah kalkıldığında ilk görülen, karşılaşılan. [DS] **6.** *zf.* (Bu işaret sıfatı ile birlikte kullanıldığında) söz konusu edilen sabaha özgü olmak üzere.

sabak, -ğı [Ar. sebaḳ سبق] *{OsT} {ağız} is.* Ders. [DS] ⊡ **sabak almak,** *{OsT} Ders almak.*

sabala, [sabah+ile > sabāla] *(saba:la) {ağız} zf.* Sabahleyin. [DS]

saban, [sap-mak > sab-an] *is.* **1.** *{eT}* Çift ve çiftçi takım ve aygıtları. [DLT] **2.** Çift hayvanları tarafından çekilip sürülerek toprağı alt üst etmekte kullanılan uç kısmı demirden yapılma tarım aracı; karasaban. ⊡ **saban balığı,** *zool. Kuyruğu saban biçiminde olan ve boyu beş metreyi bulabilen köpek balığı türü, (Alopias vulpes).*|| **saban burnu,** *Saban demirinin keskin ve sivri ucu.*|| **saban demiri,** *Sabanın toprağa girerek iz açan demirden ucu.*|| **saban eneği** *(eñeği), {OsT} Sabanın çene gibi olan tutamağı; sabanın el ile tutulan kısmı.*|| **saban kayışı,** *Sabanı boyunduruğa bağlayan kayış.*|| **saban kemiği,** *anat. Burun boşluklarını birbirinden ayıran bölmenin arka tarafında bulunan ince kemik.*|| **saban kulağı,** *Sabanın, kazılan toprağı sürülen tarafa devirerek alt üst olmasını sağlayan demirden sonra gelen L biçimli parçası.*|| **saban ökçesi,** *1. Saban demirinin takılı olduğu ve arkasında kazılan çiziye oturan taban kısmı. 2. {ağız} Sabanın toprağa batan bölümü.* [DS] *3. {ağız} Saban okunu tutturmaya yarayan ağaç.* [DS] || **saban sürmek,** *1. Sabanla toprağı kazıp alt üst etmek. 2. mecaz. spor. Güreşte yüzükoyun yere yatmış olan rakibi ayaklarından tutarak yerde sürüklemek.*|| **saban verme,**

{ağız} Tarlayı üçüncü kez sürme; üçleme. [DS]|| **saban zıvanası,** *Boyunduruk ile okun bağlantısını sağlamak için ok üzerindeki deliğe takılarak halkanın tutunmasını sağlayan çubuk.*

sabankaya, [sap-an+kay-a] *{ağız} is.* İpten örülmüş taş atmaya yarar oyuncak, sapan. [DS]

sabankıran, [saban+kır-an] *is. bot.* Baklagillerden, tarlalarda kökleri derinlere kadar inerek sabanın işlemesini güçleştiren kırmızı çiçekli, kökleri halk hekimliğinde idrar söktürücü, taş düşürücü ve antiseptik olarak kullanılan çok yıllık bir otsu bitki; kayışkıran, *(Ononis arvensis, Spinosa).*

sabanlamak, [saban-la-mak] *{eT} gçl. f. [-r]* Sabanla sürmek. [DLT]

sabar, [? sabar] *{ağız} is.* Oda. [DS]

sabaret, [Ar. ṣabāret صبارت] *(saba:ret) {OsT} is.* Kefillik.

sabavet, [Ar. ṣabī > ṣabāvet صباوت] *(saba:vet) {OsT} is.* Çocuk olma durumu; çocukluk.

sabaya, [Ar. ṣabiyye > ṣabāyā صبايا] *(saba:ya:) {OsT} is.* Henüz erginlik çağına gelmemiş kız çocuklar.

sabbag, -ğı [Ar. ṣıbġ > ṣabbāġ / ṣabbāġa صباغ / صباغه] *(sabba:g) {OsT} sf.* **1.** Boyayan; boyacı. **2.** *mecaz.* Yalancı.

sabbah, [Ar. ṣabaḥ => sabbah] *{ağız} is.* Sabah. [DS]

sabbar[1], [Ar. ṣabr => ṣabbār صبار] *(sabba:r) {OsT} is. bot.* **1.** Atlas çiçeği. **2.** Frenk inciri.

sabbar[2], [Ar. ṣabr > ṣabbār / ṣabbāre صبار / صباره] *(sabba:r) {OsT} sf.* Çok sabreden; çok sabırlı olan.

sabbariye, [Ar. ṣabbār > ṣabbāriyye صباريه] *(sabba:riye) {OsT} is. bot.* Atlas çiçeğigiller.

sabbe, [Ar. sābbe سابه] *(sa:bbe) {OsT} is.* Habeşistan'da doğan, Hz. Ali ve ona bağlanan din büyüklerine saygı gösterdiği hâlde Allah'ın emirlerine ve Hz. Muhammed'in hadislerine karşı gelen bir Şiî mezhebi.

sabçı, [sāb-çı] *(sa:bçı) {eT} is.* **1.** Sözcü. [Gabain] **2.** Haberci; söz getiren. [ETY] [EUTS] [Gabain] **3.** Tercüman. [Gabain] **4.** *sf.* Geveze; zevzek; boşu boşuna konuşan. [EUTS]

sabda, [*eT.* sab *(sıra)* > sab-da] *{ağız} zf.* Anında; zamanında; o sırada. [DS]

sabg, [Ar. ṣabġ صبغ] *{OsT} is.* **1.** Boyama. **2.** Boyanma. **3.** Bazı bitki köklerinden ispirto, eter vb. katarak yapılan ilaç.

sabgeten, [? sabgeten] *{ağız} is.* Gelinlerin başına takılan işlemeli beyaz duvak. [DS]

sabı, [Ar. ṣabī => sabı] *{ağız} is.* Bir yaşından küçük çocuk; bebek. [DS] ⊡ **sabı balık,** *{ağız} Çoluk çocuk.* [DS]|| **sabı çocuk,** *{ağız} 1. Aklı ermeyen küçük çocuk. 2. Yeni doğmuş bebek.* [DS]

sabıha, [Ar. ṣābıḳa => sabıha] *{ağız} is.* Sabıka. [DS]

sabık, [Ar. sebḳ > sābıḳ / sābıḳa سابق / سابقه] *(sa:bık) {OsT} sf.* **1.** Geçmiş; önceki; eski; geçen. **2.** Zaman, yer vb. bakımlarından önde bulunan; ileride olan. **3.** Memuriyette, şu anda görevde bulunandan bir önceki. ⊡ **sābıku'l-beyān,** *{OsT} Yukarıda sözü edilen.*|| **sābıku'z-zikr,** *{OsT} Önceden adı geçen; yukarıda söylenen.*|| **sābık ve esbāk,** *{OsT} Eskisi ve daha eskisi.*|| **sābık ve lāhik,** *{OsT} Eskisi ve yenisi.*

sabıka, [Ar. sābıḳ > sābıḳa سابقه] *(sa:bıka) is.* **1.** Geçmiş şey; geçmişte olan olay; geçmişe ait olay. **2.** *huk.* Bir kimse tarafından geçmişte işlenmiş ve yargı tarafından tanıtlanıp cezası verilmiş olan suç. **3.** *mecaz.* Geçmişte yapılan ve tekrarlanan hata. **4.** Eski kayıtlar. ⊡ **sābıka-i meşiyyet-i ilāhiyye,** *Alın yazısı; mukadderat.*|| **sābıka-i mükerrere,** *{OsT} huk. Birden çok işlenmiş suç.*|| **sābıka-i mükerrere ashābından,** *{OsT} huk. Bir çok kez suç işlemiş ve cezaya hükmedilmiş kimse.*|| **sabıka kaydı,** *1. Adlî sicil bürosunda tutulan ve kişinin geçmiş mahkûmiyetleri ve cezanın infazı ile ilgili bilgileri içeren kayıt. 2. Bu bilgilere dayanarak bir kişi hakkında adlî sicilden verilmiş yazı.*

sabıkalı, [sabıka-lı] *sf.* **1.** Sabıkası olan; adlî sicilde kaydı bulunan. **2.** *mecaz.* Aynı hatayı ve kötü alışkanlığı sık sık tekrar eden kimse.

sabıkan, [Ar. sābıḳ > sābıḳan سابقا] *(sa:bı'kan) {OsT} zf.* Bundan önce; evvelce.

sabıkasız, [sabıka-sız] *sf.* Sabıkası olmayan.

sabıkîn, [Ar. sābıḳ > sābıḳīn سابقين] *(sa:bıki:n, k kalın söylenir) {OsT} is.* Gelip geçmiş olanlar; önce geçmiş olan kimseler; öncekiler; evvelkiler.

sabıkun, [Ar. sābıḳ > sābıḳūn سابقون] *(sa:bıku:n) {OsT} is.* → sabıkîn.

sabımak, [sab-ī-mak / sap-ī-mak] *(sabı:mak) {eT} gçsz. f. [-r]* Sallanmak.

sabın, [Ar. ṣabūn => sabın] *{ağız} is.* Sabun. [DS]

sabındırık, -ğı [sabın-dırık] *{ağız} is.* Kağnılarda sürtünmeden dolayı mazının yanmaması için sürülen bezir yağı, sabunlu su karışımının konulduğu kap; yağdanlık. [DS]

sabınlık, -ğı [sabın-lık] *{ağız} is.* Sabındırık; yağdanlık. [DS]

sabınsımak, [sabın-sı-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r]* (Yiyecek için) bayatlayıp tadı bozulmak. [DS]

sabır, -brı [Ar. ṣabr صبر] *is.* **1.** Kendi elinde ve iradesi dahilinde olmayan olaylar ve durumlar için telaşa kapılmadan bekleme olgusu. **2.** Güçlüklere ve acılara sessizce katlanabilme gücü. **3.** Başkalarının

kusurları, yarattıkları güçlükler, küçük engeller karşısında kızmama; zayıflıklara, yanlışlıklara ve değişik mizaçlara dayanabilme yeteneği; tahammül. **4.** Aklını kullanarak verdiği bir kararı ve yapmakta olduğu işi sonuna kadar sürdürme; bir tasarıyı sonuna kadar götürme; sebat. **5.** *isl.* Bütün işlerin ve olayların Allah'ın izni ve takdiri ile olduğunu düşünerek, insanın elinde olmayan ve iradesi dışında gelişen olaylar, işler karşısında Allah'a tevekkül edip beklemesi. **6.** *tasvf.* İnsanın kendini tutması; nefsine hakim olması; Allah'ın takdirini beklemesi. ⊡ **sabır taşı,** *Son derece sabırlı olan kimse.*|| **sabrı taşmak,** *Katlanamaz, dayanamaz duruma gelmek.*|| **sabrı tükenmek,** *Sabrı taşmak.*

sabırla, [sabır + ile > sabır-la] *zf.* Sabrederek; sabırlı davranarak.

sabırlı, [sabır-lı] *sf.* **1.** Acılara güçlüklere katlanmasını bilen; hoşgörü ve anlayış sahibi olan; sabreden. **2.** Sabretmesini bilen kimsenin tutum ve davranış biçimi. **3.** Telaşa kapılmadan beklemesini bilen; katlanabilen. **4.** Bir şeyi bekleyebilen, beklerken sakin davranmayı sürdürebilen; bir tasarıyı sonuna kadar götürebilen.

sabırsız, [sabır-sız] *sf.* **1.** Sabır gösteremeyen; dayanamayan; sabredemeyen. **2.** Güçlüklere, sıkıntılara ve düş kırıklıklarına katlanamayan. **3.** Bu tür kimsenin tutumu. **4.** Bir şeyi beklemeyi beceremeyen. **5.** Bir çabayı sürdüremeyen; çabuk vazgeçen.

sabırsızlanış, [sabır-sız-la-n-ış] *is.* Sabırsızlanmak eylemi veya biçimi.

sabırsızlanma, [sabır-sız-la-n-ma] *is.* Sabırsızlanmak eylemi.

sabırsızlanmak, [sabır-sız-la-n-mak] *dönşl. f. [-ır]* Sabredememek; sabırlı olamamak; sabırsızlık göstermek; sabırsız davranmak.

sabırsızlık, -ğı [sabır-sız-lık] *is.* **1.** Sabır gösterememe durumu; sabırsız davranma durumu. **2.** Bazı durumlarda harekete geçmekten, tepkilerini göstermekten kendini alamayan kişinin tutumu veya davranışı. **3.** Sabır gösteremeyen ve can sıkıcı olaylara dayanamayan kimsenin tutumu. **4.** Telaşa kapılmadan beklemesini bilemeyen, dayanamayan kimsenin tutumu.

sabırsızlıkla, [sabır-sız-lık + ile > sabır-sız-lık-la] *zf.* Sabırlı davranamayarak; sabır gösteremeyerek; merakla.

sabıtmak, [sab-ī-mak > sab-ı-t-mak] *{eT} gçl. f. [-ur]* Sallamak.

sabi[1], [Ar. ṣabāvet > ṣabī صبی] *(sabi:) {OsT} is.* **1.** Ergenlik çağına ulaşmamış erkek çocuk. **2.** Çok küçük erkek çocuk. **3.** *tasvf.* İlahî nur ile aydınlanmış çocuk. ⊡ **sabi çocuk,** *{ağız} Yeni doğmuş çocuk.* [DS]

sabi[2], **-i'i** [Ar. ṣubū > ṣābī' صابئ] *(sa:bi:) {OsT} sf.* Yıldızlara tapan.

sabi[3], **-i'ı** [Ar. sebʿa *(yedi)* > sābiʿ / sābiʿa سابع / سابعه] *(sa:bi) {OsT} sf.* Yedinci. ⊡ **sâbi'-i aşer,** *On yedinci.*

sabi'an, [Ar. sābiʿ > sābiʿan سابعاً] *(sa:bi'an) {OsT} sf.* Yedinci olarak; yedinci olmak üzere.

sabig, [Ar. sābiġ / sābiġa سابغ / سابغه] *(sa:biğ) {OsT} is.* Tam; uzun; tafsilatlı.

sabih[1], [Ar. ṣubḥ > ṣabāḥat > ṣabīḥ / ṣabīḥa صبیح / صبیحه] *(sa:bi:h) {OsT} sf.* Güzel; latif; şirin.

sabih[2], [Ar. sıbāḥat > sābiḥ سابح] *(sa:bih) {OsT} sf.* Suda yüzen; yüzer; yüzücü. ⊡ **sabih köprü,** *Nehirlerin dar yerlerine dubalar üzerine kurulmuş köprü; yüzer köprü.*

sabiha[1], [Ar. ṣabīḥ > ṣabīḥa صبیحه] *(sa:bi:ha) {OsT} sf.* Güzel kadın; latif; şirin.

sabiha[2], [Ar. sābiḥ > sābiḥa سابحه] *(sa:biha) {OsT} is.* Gemi.

sabihat, [Ar. sābiḥ >sābiḥāt سابحات] *(sa:biha:t) {OsT} is.* **1.** Yüzenler; yüzücüler. **2.** Gemiler. **3.** Gökyüzü cisimleri; yıldızlar. **4.** İnanmış kişilerin ruhları.

Sabi'î, [İbr. ṣabiī *(vaftiz edenler)* صابئی] *{OsT} is.* Ruhun bütün dünyevi işlere egemen olduğuna, Tanrı ile kul arasındaki bağı sağladığına inanan, hazine veya küçük kitap anlamına gelen *"Ginza"* adlı mitolojik kozmolojik kitapları bulunan yerli Harran halkı; vaftizciler.

sabi'în, [Ar. ṣābī > ṣābiīn صابئین] *(sa:bii:n) {OsT} is.* Yıldızlara tapanlar.

sabir[1], [Ar. ṣabr > ṣābir / ṣābire صابر / صابره] *(sa:bir) {OsT} sf.* Sabreden; acele etmeyen; bekleyen; sabırlı.

sabir[2], [İsp. sabir *(haber, bilmek)*] *is. dbl.* **1.** Birkaç birleşim ve belirli sözlük alanının sözcük dağarcığına indirgenmiş, gramer yapısı ve kelime haznesi bilerek geliştirilmemiş karma dil dizgesi. **2.** Kuzey Afrika'da Arapça, Berberice, İspanyolca ve İtalyanca başta olmak üzere bir çok dille karışmış bulunan Fransızcaya verilen ad.

sabirîn, [Ar. ṣābir > ṣābirīn صابرین] *(sa:biri:n) {OsT} is.* Sabredenler; sabır gösterenler; tahammül edenler.

sabit, [Ar. s̱ebāt > s̱übūt > s̱ābit ثابت] *(sa:bit) {OsT} sf.* **1.** Yerinden oynamayan; yer değiştirmeyen; durağan. **2.** Deney veya uygulama sonuçlarına göre kanıtlanmış, **3.** *mecaz.* Değişmeyen; hep aynı kalan; önceden ayarlanmış. **4.** *mat.* Değişmez. **5.** *bsy.* Programlamada, tek bir değer alan değişken. **6.** (Düşünce, azim vb. için) kararlı. ⊡ **sabit abone kütüğü,** *bilş. Hücresel telefon uygulamasında telsiz abonelerinin çeşitli bilgilerinin tutulduğu bö-*

lüm.|| **sabit açısal hız,** *bsy. İzler okunurken diskin dönme hızını koruması.*|| **sabit ağırlıklandırma,** *bilş. Gürültü ölçümü yapılırken belirli bant içinde yer alan bütün frekans bileşenlerine aynı ağırlığı verme tekniği.*|| **sabit alan,** *bsy. Ekranda içeriği değişmeyen alan.*|| **sabit aralıklı,** *bilş. 1. Ekranda ve yazıcı çıktılarında karakter ve semboller hangi büyüklükte olursa olsan aralıkların aynı tutulması. 2. Yazıda harfler arası uzaklığın eşit tutulması.*|| **sabit aralıklı font,** *bsy. Harflerin eninden bağımsız olarak damgalar arasında hep aynı boşluk kalan yazı tipi.*|| **sabit aralık zamanlı,** *bilş. Sayısal bilgi iletiminde, her sembolün aynı sayıda bit uzunluğundaki aralıklarla bölümlendiği veri iletim tekniği.*|| **sabit bellek tahsisi,** *bsy. Bir programın yürütümünün başında atanan bellek alanı.*|| **sabit blok formatı,** *bsy. Art arda gelen veri bloklarındaki karakter sayılarının aynı olduğu biçim.*|| **sabit burulu motor,** *fiz. Değişik dönme hızlarında da aynı buruyu verebilen motor.*|| **sabit çağrı,** *bilş. Sabit bir telefondan, telli bir kanal üzerinden yine sabit bir telefona yapılan çağrı.*|| **sabit çevrimli işleme,** *bilş. Düzenli aralıklarla ve belli sayıda yürütüm adımlarından oluşan işlem.*|| **sabit değerler,** *eko. Bir işletmenin aktifinde yer alan, çalışma araçları olarak sürekli kullanılan ögeler.*|| **sabit denkleştirici,** *bilş. Kanal şartlarına bakılmaksızın kazanç katsayıları bir kez belirlenen denkleştirici.*|| **sabit doğrusal hız,** *fiz. Birim zamanda alınan yol miktarı değişmeyen hız. 2. bsy. Diskin, okunan ize göre değişik hızlarda dönme sağlayarak okuyucunun birim zamanda gördüğü bit sayısını sabit tutması.*|| **sabit dosya,** *bsy. Kullanımdan sonra silinemeyen dosya.*|| **sabit döviz kuru sistemi,** *eko. Hükûmetin, ülke parasını yabancı paralar karşısında piyasalardaki arz-talep dengesi dışında, sabit tutmaya çalıştığı sistem.*|| **sabit fikir,** *Kişinin kendisini etkisinden kurtaramadığı yersiz düşünce; saplantı.*|| **sabit formatlı,** *bsy. Bir dosyayı oluşturan mantıksal tutanakların tümü aynı uzunlukta olan.*|| **sabit güç çeken yük,** *fiz. Girişteki gerilim düşse bile, aygıtın içinde yer alan özel düzenek sayesinde, sabit bir gücü çeken yük.*|| **sabit hızlı motor,** *fiz. Hızı hiç değişmeyerek çalışması süren motor.*|| **sabit IP adresi,** *bilş. Servis sağlayıcının yönlendirici ve sunucu bilgisayarlara atanan kalıcı ağ adresi.*|| **sabit kafa,** *bilş. Manyetik kayıt araçlarında sabitlenmiş kafa.*|| **sabit kalem,** *Yazısı silinmeyen kurşun kalem; kopya kalem.*|| **sabit komutlu bilgisayar,** *bsy. Komut kümesinin değiştirilemediği türden bilgisayar.*|| **sabit kur,** *eko. Ulusal para biriminin yabancı para birimleri karşısında değerinin belirli bir oran olarak belirlenmesi durumu.*|| **sabit olmak,** *1. Varlığı, doğruluğu kanıtlanmış olmak. 2. Sabit durumda bulunmak; durağan olmak.*|| **sabit noktalı işlemci,** *bsy. Herhangi bir ölçeklemeye ihtiyaç göstermeden tam ve kesirli sayılar üzerinde işlem yapabilen aygıt.*|| **sabit para,** *eko. Paranın değer kaybı dikkate alınarak hesaplanan para.*|| **sabit parola,** *bilş. Sürekli geçerli olan bilgisayar şifresi.*|| **sabit saklama alanı,** *bsy. Bilgisayarın içindeki bilgilerin komutlarla değiştirilemediği saklama alanı.*|| **sabit tabanlı gösterim,** *bsy. Sayıların her hanesinde aynı kök kullanılan, hanelerin ağırlığı ise aynı kökün kuvvetleri ile ifade edilen gösterim.*|| **sabit tarife,** *bilş. Telefonda, gerçekleştirilen çağrı veya görüşme sayısına bakılmaksızın belli bir dönemde ödenmesi istenen ücret.*|| **sabit telsiz erişim,** *bilş. Geniş bantlı telsiz iletişim hizmetlerinde, abonenin belirli uzaklıklar içinde ağa erişebileceği bir radyo terminali ile sağlanan erişim.*|| **sabit uzunlukta tutanak,** *bsy. Mantıksal ya da fiziksel ilişkilerine bakılmaksızın bütün tutanakların aynı boyda olması.*|| **sabit vergi,** *maliye. Gelir ve servet düzeyine bakılmaksızın yükümlülerden eşit olarak alınan vergi.*|| **sabit virgüllü aritmetik,** *mat. Sayıların sabit virgüllü gösterimle ifade edildiği aritmetik.*|| **sabit virgüllü gösterim,** *bsy. Sayı basamakları dizisinde kök ayrımının, rakam içinde gösterilmeksizin üzerinde uzlaşmaya varılmış bir esasa göre değişmez bir yerde varsayılan köksel sayı gösterimi.*|| **sabit virgüllü veri,** *bsy. Belli miktarda basamakla ıfade edilen ve kök noktasının örtük olarak bilindiği tam sayı veri.*|| **sabit virgüllü yazmaç,** *bsy. Sabit virgül gösterimli sayılarla çalışılırken kullanılan yazmaç.*|| **sabit yönlendirme,** *bsy. Yolun, bilgisayar ağlarında bir düğümden diğerine hep aynı yolu izlemesi.*

sabitat, [Ar. ṣābite > ṣābitāt ثابتات] *(sa:bita:t) {OsT} is. gök b.* Yerinde durur gibi görünen yıldızlar; sabit yıldızlar.

sabite, [Ar. ṣābit > ṣābite ثابته] *(sa:bite) {OsT} is.* **1.** Bir formülde önceden belirlenmiş bulunan değişmez nicelik. **2.** *gök b.* Durağan yıldız; sabit yıldız.

sabitkadem, [Ar. ṣābit+ḳadem ثابتقدم] *(sa:bitkadem) {OsT} sf.* **1.** Sürekli; devamlı. **2.** Sözünde sadık; sözünde duran; bir işte ayak direyen.

sabitleşme, [sabit-le-ş-me] *is.* **1.** Sabitleşmek eylemi. **2.** *fot.* Siyah-beyaz fotoğrafçılıkta, işlenen kart üstündeki gümüş tuzlarının ışığa karşı duyarsızlaşmalarını sağlamak için kimyasal dönüşüme uğratılması.

sabitleşmek, [sabit-le-ş-mek] *dönşl. f [-ir]* Sabit duruma gelmek.

sabitleştirici, [sabit-le-ş-tir-ici] *sf.* **1.** Sabit durum almasını sağlayan. **2.** *is. biy.* Dokulara ve hücrelere hızla girerek hücrenin bozulmasına meydan vermeden öldüren ve dolayısıyla yapısının incelenmesini sağlayan madde. **3.** Parfümün kalıcılığını sağlayan ek madde.

sabitleştirilme, [sabit-le-ş-tir-il-me] *is.* Sabitleştirilmek eylemi.

sabitleştirilmek, [sabit-le-ş-tir-il-mek] *edil. f. [-ir]* Sabit duruma getirilmek; sabit durum alması sağlanmak.

sabitleştirilmiş, [sabit-le-ş-tir-il-miş] *sf.* Sabit duruma getirilmiş olan.

sabitleştirme, [sabit-leş-tir-me] *is.* Sabitleştirmek eylemi.

sabitleştirmek, [sabit-le-ş-tir-mek] *gçl. f. [-ir]* Sabit duruma getirmek; sabit duruma gelmesini sağlamak.

sabitlik, -ği [sabit-lik] *is.* Sabit olma durumu; değişmezlik.

sabiye, [Ar. ṣabī > ṣabīyye صابيه] *(sabi:) {OsT} is.* **1.** Sabinin dişili. **2.** Ergenlik çağına ulaşmamış kız çocuk. **3.** Çok küçük kız çocuk.

sablam, [sap-la-mak > sap-la-m] *{ağız} is.* İğneye takılan iplik parçası. [DS]

sabo, [Fr. sabot] *is.* Tek parça tahta ve üzerine tutturulmuş kösele parçadan oluşan ayakkabı.

sabon, [? sābon] *{ağız} is.* Toprak dam. [DS]

sabotaj, [Fr. sabotage] *is.* **1.** Bir taşıtı veya bir yapıyı tahrip etmek amacıyla yapılan girişim; baltalama. **2.** Bir kimsenin başarısını, çalışmalarını, işini, yararlı bir işin ilerlemesini veya yolunda gitmesini kasıtlı olarak engelleme; baltalama. ⊡ **sabotaj yapmak,** *1. Bir şeyi yakıp yıkarak kullanılmaz duruma getirmek; tahrip etmek; yıkmak. 2. Bir işi kasıtlı olarak bozmak.*

sabotajcı, [sabotaj-cı] *is.* ve *sf.* Sabotaj yapan; baltalayıcı.

sabotajcılık, -ğı [sabotaj-cı-lık] *is.* Sabotaj yapma.

sabote, [Fr. saboté] *is.* Kasıtlı ve bilinçli olarak başarısızlığa uğratma; baltalama. ⊡ **sabote etmek,** *Baltalamak.*

sabr, [Ar. ṣabr صبر] *{OsT} is.* → sabır. ⊡ **sabr-ı cemîl,** *{OsT} Allah'tan gelen bir acıya dayanma.*|| **sabr ü sebāt,** *{OsT} Dayanma ve direnme.*

sabretme, [Ar. ṣabır + T. et-me صبر ايتمه] *{OsT} is.* Sabretmek eylemi ve tutumu.

sabretmek, [Ar. ṣabır + T. et-mek صبر ايتمك] *{OsT} gçsz. f. [-(d)-er]* **1.** Bir güçlük karşısında sabır göstermek; sabırlı davranmak. **2.** Belli bir şeyin olmasını acele etmeksizin beklemek.

sabreyleme, [Ar. ṣabr + T. eyle-me صبر ايلمه] *{OsT} is.* Sabreylemek eylemi ve tutumu.

sabreylemek, [Ar. ṣabr + T. eyle-mek صبر ايلمك] *{OsT} gçsz. f. [-r] [-l(i)-yor]* Sabretmek.

sabuh[1], [Ar. ṣabūḥ صبوح] *(sabu:h) {OsT} is.* **1.** Sabahleyin sağılan süt. **2.** Sabah vakti içilen şarap. **3.** Mahmurluk bozan içki.

sabuh[2], [? sabuḫ] *{ağız} is.* Mestin boğaz bölümü. [DS]

sabuhi, [Ar. ṣabūḥī صبوح] *(sabu:hi:) {OsT} sf.* Sabah içkisi ile ilgili.

sabuk[1], [eT. sab *(söz)* > sab-u-k] *{ağız}* "Anlamsız ve saçma sapan" anlamındaki *"abuk sabuk"* ikilemesinde geçer. [DS]

sabuk[2], [sabuk] *is.* Doğu Karadeniz bölgesinin dağlık kesiminde yaşayanların giydiği çorap gibi ayağı saran bir tür çizme. *{ağız} (aynı)* [DS]

sabuk[3], [sabuk] *{ağız} is.* Tuzu az yemek. [DS]

sabuk[4], [sabuk] *{ağız} is.* Kalıp. [DS]

sabuklama, [sabuk-la-ma] *is. psikol.* Hayalleri gerçek gibi kabullenmeye yönelik düşünce bozukluğu; delir; hezeyan.

sabuklanma, [sabuk-la-n-ma] *is.* (Bazı hastalıklarda görülen) anlamsız konuşma ve yersiz davranışlar şeklinde beliren ruh bozukluğu; hezeyan.

sabuklanmak, [sabuk-la-n-mak] *dönşl. f. [-ır]* **1.** Anlamsız davranışlar ve abuk sabuk konuşma biçiminde kendini gösteren ruh bozukluğuna yakalanmak; hezeyana tutulmak. **2.** *{ağız}* Dinlenmek. [DS]

sabun, [İt. sapone / Ar. ṣābūn صابون] *is.* **1.** Kirli ve yağlı nesneleri temizlemekte kullanılan, bir alkali ile bir yağlı maddenin birleştirilmesi suretiyle üretilen temizlik maddesi. **2.** Bu maddenin özel şekillerde kalıp durumuna getirilmiş katı biçimi. ⊡ **sabun ağacı,** *bot. Sıcak bölgelerde yetişen ve öz suyu sabun gibi köpüren ağaç, (Sapindus saponaria, Quillaja saponaria).*|| **sabun çiçeği,** *{ağız}* → sabun otu. [DS]|| **sabun köpüğü gibi sönmek,** *Birden çok gösterişli biçimde ortaya çıkmasına rağmen çok kısa sürede etkisini yitirmek, kaybolmak.*|| **sabun otu,** *bot. Karanfilgiller familyasından, beşli tipte beyaz ve pembe çiçekli, yalancı şemsiye biçimli birleşik çiçekli, karşıt ve parçasız yapraklı, 30-70 cm. kadar boylanabilen, ülkemizde özellikle Karadeniz bölgesi ormanlarında yetişen, kök sapları yüzde beş saponin içeren, halk hekimliğinde terletici, safra ve idrar söktürücü olarak kullanılan çok yıllık otsu bitki; karga sabunu; köpürgen; sabun çiçeği, (Saponaria officinalis).*|| **sabun taşı,** *Terzilerin kumaş işaretlemekte kullandıkları magnezyum silikat içeren taş.*|| **sabun tozu,** *Çamaşır makinelerinde kullanılmak üzere toz haline getirilmiş sabun.*

sabuncu, [sabun-cu] *is.* **1.** Sabun yapan veya satan kimse. **2.** Sabun fabrikası sahibi. ⊡ **sabuncu kargası,** *{ağız} Saksağan.* [DS]

sabunculuk, -ğu [sabun-cu-luk] *is.* **1.** Sabuncunun yaptığı iş. **2.** Sabun üretimi ve ticareti.

sabunduruk, -ğu [sabun-duruk] *{ağız} is.* Sabındırık; yağdanlık. [DS]

sabunhane, [Ar. ṣābūn + Far. -ḫāne صابونخانه] *(sabun-ha:ne) {OsT} is.* Sabun üretilen yer; sabun tesisi.

sabuni, [Ar. ṣābūnī / ṣābūniyye صابونى /صابونيه] *(sa:-*

bu:ni:) {OsT} sf. **1.** Sabuncu. **2.** Sabunlu; sabun katılmış, karıştırılmış. **3.** Sabun türünden olan.

sabuniye, [Ar. ṣābūnī > ṣābūniyye صابونيه] *(sa:bu:niye) {OsT} is.* Kızdırılarak hafifçe yanmış tereyağına konulmuş olan şeker erimeye başlayınca ilave edilen boza kıvamındaki nişasta koyulaşıncaya kadar karıştırmak suretiyle pişirilen pelte türü bir tatlı.

sabunlama, [sabun-la-ma] *is.* Sabunlamak eylemi.

sabunlamak, [sabun-la-mak] *gçl. f. [-r] [-l(u)-yor]* **1.** Bir şeyi sabun sürerek yıkamak; üzerine sabun sürmek. **2.** *argo.* Kumarda bir kimsenin bütün parasını ütmek. **3.** *argo.* Bir işi kolayca çözümlemek.

sabunlanış, [sabun-la-n-ış / sabun-lan-ış] *is.* Sabunlanmak eylemi veya biçimi.

sabunlanma, [sabun-la-n-ma / sabun-lan-ma] *is.* Sabunlanmak eylemi.

sabunlanmak, [sabun-la-n-mak] *edil. f. [-ır]* **1.** Sabunlu hale gelmek; sabun sürülmüş olmak. **2.** *dönşl. f.* Yıkanırken kendi vücuduna sabun sürmek. **3.** Sabun sahibi olmak; sabun edinmek. **4.** *argo.* Bütün parasını kumarda kaybetmek.

sabunlaşma, [sabun-la-ş-ma] *is.* **1.** Sabunlaşmak eylemi. **2.** *kim.* Yağların sabun durumuna dönüşmesi. **3.** *biy. kim.* Esterlerin hidrolize olması veya amitlerin, nitrillerin su ile birleşmesi; saponifikasyon. ⊡ **sabunlaşma eş değeri,** *biy. Bir molekül potasyum hidroksitle sabunlaşan yağın gram cinsinden miktarı.*

sabunlaşmak, [sabun-la-ş-mak] *dönşl. f. [-ır]* Sabun durumuna gelmek.

sabunlaşmamış, [sabun-la-ş-ma-mış] *sf.* (Madde için) henüz sabunlaşma durumuna gelmemiş olan.

sabunlaşmayan, [sabun-la-ş-ma-y-an] *sf.* (Yağda çözünen madde için) alkali, asit ve enzimlerin etkisi ile hidrolize uğramayan.

sabunlaşmaz, [sabun-la-ş-maz] *sf.* **1.** Sabunlaşmayan. **2.** *is.* Bir yağlı maddenin sabunlaşmayan bileşenlerinin tümü.

sabunlaştırma, [sabun-la-ş-tır-ma] *is.* Sabunlaştırmak eylemi.

sabunlaştırmak, [sabun-la-ş-tır-mak] *gçl. f. [-ır]* Bir maddeyi sabun haline dönüştürmek.

sabunlayış, [sabun-la-y-ış] *is.* Sabunlamak eylemi veya biçimi.

sabunlu, [sabun-lu] *sf.* **1.** (Sıvı için) içinde sabun eritilmiş olan. **2.** (Çamaşır vb. için) sabunlanmış fakat sabunu durulanarak giderilmemiş olan. **3.** İçinde veya üzerinde sabun bulunan. **4.** *zf.* Sabunlu olarak.

sabunluk, -ğu [sabun-luk] *is.* **1.** İçine sabun koymak için yapılmış küçük kap. **2.** Banyo ve mutfaklarda, duvara gömülü veya takılı olarak yapılan sabun koyma yeri. **3.** Vücudu sabunlamaya yarayan örgü. **4.** *sf.* Sabun yapımına uygun nitelikte olan.

sabunsuz, [sabun-suz] *sf.* **1.** İçinde sabun bulunmayan. **2.** *zf.* Sabun sürülmeksizin; sabun kullanılmadan.

sabur, [Ar. ṣabr > ṣabūr صبور] *(sabu:r) {OsT} sf.* **1.** Çok sabırlı olan. **2.** Allah'ın sıfatlarından.

sabura, [İt. saburra] *(sabu'ra) is. dnz.* Gemi safrası.

saburane, [Ar. ṣabūr + Far. -āne صبورانه] *(sabu:ra:ne) {OsT} zf.* Sabır göstererek; sabrederek; sabırla.

sabye, [Ar. ṣabī > ṣabye صبيه] *{OsT} is.* Küçük erkek çocuklar; oğlancıklar.

sac², [Ar. ṣāc ساج] *(sa:c) {OsT} is.* Hindistan'dan gelen kerestesi sert bir ağaç.

sac¹, [*eT.* saç¹ > sac] *is.* **1.** Kalınlığı mm. ile ölçülen soğuk yassı demir-çelik ürünü levha. **2.** Bu tür demir levhadan yapılmış ortası tümsek yufka, pide, gözleme vb. pişirmekte kullanılan mutfak aracı. **3.** *sf.* Sacdan yapılmış; sac kullanılarak üretilmiş. ⊡ **sac altı,** *{ağız} Sacda biraz pişirdikten sonra tandırda pişirilen yufka.* [DS]|| **sac arası,** *{ağız} Bakır tava içine konulan yağlı hamur üzerine sac kapatılıp alttan ve üstten ateş yakılarak pişirilen ekmek; kömbe.* [DS]|| **sac balığı,** *{ağız} Kalkan balığı.* [DS]|| **sac böreği,** *{ağız} Mayalı hamurdan açılmış yufkaya ıspanak, kıyma, soğan gibi malzeme konularak sac üzerinde pişirilen börek.* [DS]|| **sac ekmeği,** *Sac üzerinde pişirilen yufka ekmeği.*|| **sac ekmeği gibi iki tarafa da dönmek,** *{ağız} İki yüzlülük etmek; döneklik yapmak; kalleşçe davranmak.*|| **sac kavurması,** *Kısık ateşte kavrularak pişirilen fındık büyüklüğünde doğranmış kuzu etine soğan, domates, yeşil biber, dereotu eklenerek yapılan et yemeği.*|| **sac kebabı,** *Sac üzerinde yapılan kebap.*|| **sac ketesi,** *{ağız} Bazlama.* [DS]|| **sac kırmızı boyası,** *{ağız} Demiri suda bırakarak elde edilen siyah boya.* [DS]||

saca, [sac+aya(ğ)-ı > sacā] *(saca:) {ağız} is.* Sacayağı.[DS]

sacak, -ğı [sac+aya(ğ)-ı > sācāk] *(sa:ca:k) {ağız} is.* Sacayağı. [DS]

sacaklık, -ğı [saçak-lık] *{ağız} is.* Tavan arası. [DS]

sacalan, [sağ-ca-la-n] *{ağız} zf.* Sağlıklı olarak; sağlıcakla. [DS]

sacayağı, [sac+aya(ğ)-ı] *is.* **1.** Ocakta yemek pişirirken üzerine tencere, tava vb. konulan, köşelerinde birer ayağı bulunan araç. **2.** *gnşl.* Birbirine destek olmak amacıyla meydana gelmiş üçlü grup. **3.** *argo.* Bir yankesici ve iki dümenciden oluşan yankesici çetesi.

sacayak, -ğı [sac+ayak] *is.* → sacayağı.

sacayakçı, [sac+ayak-çı] *is. argo.* Üç kişilik çete hâlinde çalışan yankesicilerden her biri.

saccı, [sac-cı] *is.* Sac üreten veya sacların biçimlendirilmesinde çalışan kimse.

saccılık, -ğı [sac-çı-lık] *is.* Sac yapımı, biçimlendirme işi ve tekniği.

saceş, [sac+eş-(i)] *{ağız} is.* Sacayağı. [DS]

sachane, [sac + Far. -ḫāne سجخانه] *(sacha:ne) {OsT} is.* **1.** Sac üretim yeri; sac fabrikası. **2.** Sacların işlendiği veya sac eşyanın yapıldığı yer.

sacıcak, -ğı [sac+ayak > sacıcak] *{ağız} is.* Sacayağı. [DS]

sacır, [Ar. sācir ساجر] *{ağız} is.* Birkaç ırmağın birleştiği yer. [DS]

sacırak, -ğı [sac+ayak > sacırak] *{ağız} is.* Sacayağı. [DS]

sacıcak, -ğı [sac+ayak > sacıcak] *{ağız} is.* Sacayağı. [DS]

saci, -i'ı [Ar. seciᶜ > sāciᶜ ساجع] *(sa:ci:) {OsT} sf.* Kafiyeli, secili söz söyleyen.

sacid, [Ar. secde > sācid / sācide ساجد / ساجده] *(sa:cid) {OsT} sf.* → sacit.

sacide, [Ar. secde > sācid / sācide ساجد / ساجده] *(sa:cide) {OsT} sf.* → sacit.

sacit, -di, [Ar. secde > sācid / sācide ساجد / ساجده] *(sa:cit) {OsT} sf.* Secde eden; yüz süren.

sackıran, [sac+kır-an] *{ağız} is.* Sac üstünde pişirilen kalın, yağlı yufka. [DS]

sacüstü, [sac+üstü] *{ağız} is.* Yağlanmış sac üzerinde pişirilen sulu hamur. [DS]

saç[1], [ṣāç / sāc صاج] *(sa:c) {eT} {eAT} is.* Tava; sac. [DLT] ⊡ **saç arası,** *{ağız}* → sac arası.[DS]|| **saç kavurması,** *{ağız}* → sac kavurması. [DS]|| **saç kebabı,** *{ağız}* → sac kebabı. [DS]|| **saç ketesi,** *{ağız}* → sac ketesi. [DS]|| **saç kırmızı boyası,** *{ağız}* → sac kırmızı boyası. [DS]|| **sāç urmak,** *{eAT} Yufka ekmeği pişirmek için sacı ateş üzerine koymak.*

saç[2], [saç / sāç صاچ] *is.* **1.** İnsan başında biten kıllara verilen ad. *{eT} (aynı)* [DLT] [ETY] [EUTS] [Gabain] [Tekin] **2.** Bir kimsenin saçlarının tümü. ⊡ **saç ağartmak,** *Uzun süre emek vermek; ömrünün büyük bir kısmını uğruna harcamak.*|| **saç altını,** *{ağız} Gelinlerin saçlarına takılan küçük altınlar.* [DS]|| **saç bağ,** *1. {ağız} Kırk bölüğe ayrılmış kadın saçının sekizer sekizer bölünerek örülmüş bölümlerinden her biri. 2. Kadınların saç örgülerine takarak omuzlarından arkaya sarkıttıkları altın ya da gümüşten yapılma süsler.* [DS]|| **saç bağı,** *1. Saçları tutturmak için takılan bağ, fiyonk. 2. {ağız} Saça takılan metal süs eşyası.* [DS]|| **saç baş,** *Bütün saçlar.*|| **saç boncuğu,** *{ağız} Örülmüş saçlara takılan küçük mavi boncuklar.* [DS]|| **saç boyası,** *Saçın rengini değiştirmekte kullanılan boya.*|| **saç bölüğü,** *{eAT} 1. Saç örgüsü. 2. Kâkül; zülüf.*|| **saç büyüten,** *{ağız}* → saç uzatan. [DS]|| **saçı başı ağarmak,** *Yaşlanmak; hayat deneyimi olmak; olgunlaşmak.*|| **sāçı biçik,** *{eAT} 1. Kesik saçlı. 2. Kızlar için kötüleme sıfatı.*|| **saçı bitmedik,** *Henüz bebekliğin ilk günlerinde olan.*|| **saçı el elinde,** *1. Kendi başına buyruk olamayan; başkalarına bağımlı olan. 2. Evli kadın.*|| **saçı kesik,** *{ağız} Kız veya kadın.* [DS]|| **saçım değil, saç bağım değil,** *(Söz edilen kişi ile ilgili olarak) "uzaktan ve yakından hiçbir ilgim yok" anlamında kullanılır.*|| **saçına ak düşmek,** *Yaşlanmaya başlamak.*|| **saçına sakalına kar yağmak,** *Saçı sakalı aklaşmaya başlamak; yaşlanmaya başlamak.*|| **saçma sakalına bakmadan,** *Kendisinden beklenen olgunluğu gösteremeyerek.*|| **saçından başından utanmak,** *Yaşının gerektirdiği davranışları göstermek.*|| **saçından sakalından utanmamak,** *Yaşının ve durumunun gerektirdiği davranışları göstermemek.*|| **saçını başını yolmak,** *1. Bir kimseyi çok kötü bir şekilde dövmek. 2. Acılı bir olay veya durum karşısında üzüntüsünden dövünmek; üzüntüsünü dövünme yoluyla dışa vurmak.*|| **saçını süpürge etmek,** *(Kadın için) hayatına girdiği kimseler için ömrünü harcayacak biçimde özveride bulunmak.*|| **saçı sakalı ağarmış,** *Yaşlanmış.*|| **saçı sakalı akar gibi,** *Üstü başı perişan durumda.*|| **saçı topuklarını dövmek,** *(Kadın, kız için) uzun saçı olmak.*|| **saçı uzun aklı kısa,** *(Kadınları aşağılamak için) kadın.*|| **saç kıstırma,** *{ağız} Saç tokası.* [DS]|| **saçları iki türlü olmak,** *Yaşı ilerlemek.*|| **saçları değirmende ağartmamak,** *Ömrünü boş yere ve gereksiz uğraşılarla geçirmemiş olmak; yeterli hayat dersi ve deneyimi almış olmak.*|| **saçları topuklarını dövmek,** *(Kadın, kız için) uzun saçı olmak.*|| **saç örgüsü,** *1. Üç bölüme ayrılmış saçların birbiri etrafında sıra ile dolanmasıyla elde edilen örgü; örülmüş saç. 2. Saç gibi örülmüş veya saç örgüsüne benzeyen.*|| **saç saça, baş başa gelmek,** *(Daha çok kadınlar için) birbirinin üzerine saldırarak kıyasıya dövüşmek, boğuşmak.*|| **saç saça, baş başa dövüşmek,** *Saç saça, baş başa gelmek.*|| (bir işte) **saç sakal ağartmak,** *(Bir işte) uzun süre çalışmış olmak; o işe çok emek vermiş olmak; işin gereği olan deneyimi kazanmış olmak.*|| **saç sakala kır düşmek,** *Saça ve sakala ak düşmek; yaşlanmak.*|| **saç sakal birbirine karışmak,** *Saçı sakalı zamanı geldiği halde kesilip düzeltilmemiş olmak.*|| **saç siniri,** *{ağız} Şah damarı; aort.* [DS]|| **saç teli,** *Tek bir saç.*|| **saç ucu,** *{ağız}* → saç bağ. [DS]|| **saç uzatan,** *{ağız} Pişmiş et içindeki şerit gibi sert sinir demetleri.* [DS]|| **saç üzerinde bazlama,** *{ağız} 1. Sebatsız. 2. Sözünde durmayan; dönek. 3. Hoppa; hafifmeşrep.* || **saç yaptırmak,** *(Kadınlar için) saçlarını kadın berberine düzelttirmek.*|| **saç yazmak,** *{ağız} Saç taramak; saç örmek.* [DS]

saç[3], [saç] *is. gök b.* Kuyruklu yıldızın çekirdeği etrafındaki ışıklı gaz küresi.

saç[4], [saç-ı] *{ağız} is.* **1.** Düğünde, erkek evinden kız

evine gönderilen yiyecekler. **2.** Düğünde, damadın babasının verdiği para veya bahşiş. [DS]

saça, [? saça] *{ağız}* *is.* Kefalın küçük yavrusu. [DS]

saçağı, [sac+aya(k)-ı] *{ağız}* *is.* Sacayağı. [DS]

saçak[1], **-ğı** [saç-ak] *is.* **1.** Yapılarda yağışlara karşı duvarları korumak için binanın dışına taşacak biçimde yapılan altı boş çatı çıkıntısı. **2.** Kumaş, havlu, perde, halı vb. şeylerin kenarlarındaki iplik salkımları; püskül. **3.** *fiz.* Bir gaz ortama yerleştirilen ve yüksek bir potansiyel verilen bir cismin yüzeyinde meydana gelen ışık olayı. **4.** *{ağız}* Bulaşık ya da tahta bezi. [DS] **5.** *{ağız}* Bitkilerin emici kökleri. [DS] **6.** *{ağız}* İnce tahta. [DS] **7.** *{ağız}* Sofa. [DS] **8.** *sf.* Görünüşü saçak biçiminde olan; püskül. ⊡ **saçağı ateş sarmak,** *(Durum ve olay için) tehlikeli bir durum almak.*|| **saçak altı,** *1. Yapılarda saçak altında kalan duvar dipleri. 2. dnz. Fırtınalı havalarda bir koyun veya burnun rüzgâr ve dalga almayan tarafı.*|| **saçak aralığı,** *fiz. Bir girişim veya kırınım olayında ardışık iki saçak arasındaki değişmez uzaklık.*|| **saçak bulut,** *İnce, tüy gibi saçak görünüşlü buz parçalarından oluşmuş beyaz bulut kümesi; sirrus.*|| **saçak darı,** *bot.* → darı.|| **saçak deresi,** *Dam oluğu.*|| **saçak hamuru,** *{ağız} Bir tür makarna.* [DS]|| **saçak kiremidi,** *Saçağın, yağmur sularını akıtmaya yarayan uç kısmındaki bir çıft sıra kiremitlere verilen ad.*|| **saçak kök,** *bot. Hemen bütün dalları aynı boyda ve kalınlıkta olan ve pek az dallanmış kök topluluğu.*|| **saçak mantarı,** *bot. Taze iken yenilebilir Clavvaria ve Ramaria türlerine verilen ad.*|| **saçak öpmek,** *İmparatorluk döneminde, bayramlaşma töreninde padişahın koltuğunun saçağını öpmek.*|| **saçak yüzgeçliler,** *biy. Afrika tatlı sularında rastlanan birkaç balık türü, (Crossopterygii).*

saçak[2], **-ğı** [sac+ayak] *{ağız}* *is.* Sacayağı. [DS]

saçak[3], **-ğı** [saç-a-k ?] *{ağız}* *is.* Tek tırnaklı hayvanlarda, tırnakla topuk kemikleri arası. [DS]

saçaklanma, [saç-ak-la-n-ma] *is.* Saçaklanmak eylemi.

saçaklanmak, [saçak-la-n-mak] *dönşl. f.* *[-ır]* **1.** Eskiyen bir şeyin kenarları saçak görünümünü almak. **2.** (Dokuma için) kenarlarından tarazlanmak ve ipliklenmek.

saçaklı, [saç-ak-lı] *sf.* **1.** Saçağı olan. **2.** *{ağız}* *is.* Havlu. [DS] ⊡ **saçaklı ağaç,** *{ağız} Dallı budaklı ağaç.* [DS]|| **saçaklı sümüklüböcek,** *zool. Denizlerde yaşayan, kavkıları olmayan sırt bölgesinden saçak biçiminde pek çok ikincil solungaç dizileri bulunan bir tür, (Aeolis papillosa).*|| **saçaklı yarasa,** *zool. Küçük böceklerle beslenen, küçük yapılı, açık kahverengi ile gri arası bir renkte, kuyruk zarının serbest kenarlarında sıralı kıllar bulunan, mağara tavanlarında 25-30'lu gruplar hâlinde yaşayan bir tür yarasa, (Myotis nattereri).*

saçaklık, -ğı [saç-ak-lık] *is.* **1.** Klasik üsluptaki bir binada taşıyıcı ögelerin üstünde yer alan ve baştaban, friz ve kornişten meydana gelen cephe bölümü. **2.** Bir yapıyı veya mobilyayı vb. şeyi üstten kuşatan bir tür tepelik. **3.** *{ağız}* Tavan arası. [DS] **4.** *{ağız}* Çatının yapıdan dışarı uzanan bölümü; saçak.

saçalama, [saç-al-a-ma] *is.* Saçalamak eylemi.

saçalamak, [saç-al-a-mak] *gçl. f.* *[-r] [-l(i)-yor]* Ardı ardına yapılan hareketlerle saçmak; serpmek.

saçalanma, [saç-al-a-n-ma] *is.* Saçalanmak eylemi.

saçalanmak, [saç-al-a-n-mak] *edil. f.* *[-ır]* Saçılmak; dökülmek; serpilmek.

saçalmak, [saç-al-mak] *{eT}* *edil. f.* *[-ur]* Saçılmak; dağıtılmak; serpilmek. [EUTS]

saçanak, -ğı [saç-anak سچنق] *{eAT}* *is.* *anat.* Kas.

saçbağ, [saç+bağ-ı] *{ağız}* *is.* → saç bağ. [DS]

saçbağı, [saç+bağ-ı] *{ağız}* *is.* Koza. [DS]

saçgak, [saç-mak > saç-ġaḳ] *{eT}* *sf.* (Kişi için) savurgan; müsrif. ⊡ **saçgak kişi,** *{eT} Malını saçan, israf eden kişi; müsrıf.* [DLT]

saçgırmak, [saç-ġır-mak] *{eT}* *gçl. f.* *[-ar]* Sıçratmak. [DLT]

saçgurmak, [saç-ġur-mak] *{eT}* *gçl. f.* *[-ar]* Sıçratmak. [DLT]

saçı, [*eT.* saç-ıġ > saç-ı] *is.* **1.** Saçılan şeyler. **2.** Bir dilek vb. için saçılan para, çiçek vb. şeylerin tümü. **3.** Kına gecesi, oğlan evinden kız evine gelen konuk kadınlar tarafından geline verilen armağan. **4.** *{eAT} {OsT} {ağız}* Düğünlerde koltuk töreni sırasında gelinin başına serpilen ufak para, buğday, pirinç vb. şeyler. [DS] **5.** *{ağız}* Düğün armağanı. [DS] **6.** *{ağız} folk.* Düğün davetiyesi olarak gönderilen kibrit vb. [DS] **7.** *{ağız} folk.* Gelinin başı üstünde tutulan tepsiye konulmuş armağanları yüksek sesle kimden geldiğini söyleyerek konuklara gösterme töreni. [DS] **8.** *folk.* Oğlan evinin gelinin yakınlarına gönderdiği armağanlar. ⊡ **saçı kılmak,** *Gelinin başına saçı serpmek.*|| **saçı saçmak,** *{eAT} 1.* → saçu saçmak. *2. {ağız} Gelinin başına para serpmek.* [DS]|| **saçı sıcağı,** *{ağız} Ekmek yapılırken gelen misafire verilen bir parça ekmek.* [DS]|| **saçı yapmak,** *Saçı kılmak.*

saçıg, [saç-mak > saç-ıġ] *{eT}* *is.* **1.** Saçı. [Gabain] **2.** Bir tür kurban. [EUTS] [Gabain] **3.** Kurban olarak seçilen herhangi bir şey; kurbanlık. [EUTS] **4.** Sadaka. [Gabain]

saçık, -ğı [saç-ık صاچق] *{OsT}* *sf.* **1.** Saçılmış; serpilmiş olan. **2.** Düzgün olmayan; dağınık; saçılmış gibi görünen.

saçılık, -ğı [saçī-lıḳ ساچيلق] *(saçı:lık)* *is.* **1.** *{OsT} {ağız}* Düğün hediyesi. [DS] **2.** *{ağız}* Düğünden sonra konukların gelinin annesine verdikleri armağan. [DS]

saçılış, [saç-ıl-ış] *is.* Saçılmak eylemi veya biçimi.

saçılma, [saç-ıl-ma] *is.* **1.** Saçılmak eylemi. **2.** *fiz.* Yayınım.

saçılmak, [saç-mak > saç-ıl-mak] *edil. f. [-ır]* **1.** Saçma eylemine uğramak; saçma işi yapılmak; dağıtılmak; serpilmek. *{eT} (aynı) [-ur][saçlur]* [DLT] [EUTS] **2.** *dönşl. f.* Dağılmak; yayılmak. ⊡ **saçılıp dökülmek,** *1. Gereğinden fazla harcamada bulunmak. 2. Hiçbir art düşüncesi olmaksızın içinden geleni söylemek.*

saçımlı, [saç-ım-lı] *{ağız} sf.* Tutumsuz; müsrif. [DS]

saçmak, -ğı [saç-ın-ak ساچنق] *{OsT} is. anat.* Kas.

saçındı, [saç-ın-mak >saç-ın-tı / sāç-ın-dı صاچندی] *(sa:çıntı) {eAT} is.* Serpinti.

saçındı, [saç-mak > saç-ın-mak > saç-ın-dı] *{eT} {OsT} sf.* Saçılan; yayılan; dökülen. ⊡ **saçındı neng,** *{eT} Saçılan şey; yayılan nesne.* [DLT]

saçınmak[1], [sāç-ın-mak صاچنمق] *(sa:çınmak) {OsT} dönşl. f. [-ur]* (Koku vb. için) sürünmek; elbisesine vücuduna sürmek.

saçınmak[2], [saç-mak > saç-m-mak] *{eT} dönşl. f. [-ur]* Saçmayı iş edinmek. [DLT]

saçıntı, [saç-m-mak > saç-mtı] *is.* Saçılıp dökülmüş şey; döküntü.

saçış, [saç-ış] *is.* Saçmak eylemi veya biçimi.

saçışmak, [saç-mak > saç-ış-mak] *{eT} işteş. f. [-ur]* Birlikte saçmak; saçmak işinde yardımlaşmak. [DLT]

saçıştırma, [saç-ış-tır-ma] *is.* Saçıştırmak eylemi.

saçıştırmak, [saç-ış-tır-mak] *gçl. f. [-ır]* **1.** Azar azar saçmak; serpelemek; dağıtmak. **2.** Gelişigüzel ve rastgele saçmak.

saçıtmak, [saç-mak > saç-ıt-mak] *{eT} gçl. f. [-ur]* **1.** Saçtırmak; dağıtmak. **2.** Dağıtmayı emretmek. [DLT]

saçkı[1], [saç-mak > saç-kı] *{ağız} is.* **1.** Fırın ve tandırda yakmak için hazırlanmış iri saman ve koyun gübresi karışımı yakacak. **2.** Yakacak olarak kullanılan hayvan gübresi. [DS]

saçkı[2], [saç-mak > saç-kı] *{ağız} is.* Saçı. [DS]

saçkı[3], [saç-mak > saç-kı] *{ağız} is.* Isırmaması için köpeğin azına takılan ağaç. [DS]

saçkıl, [saç-kı-l] *{ağız} is.* İri darı. [DS]

saçkılık, -ğı [saçkı[1]-lık] *{ağız} is.* Yakacak olarak kullanılan hayvan gübresi ve saman karışımının konulduğu yer. [DS]

saçkın, [saç-kın] *{ağız} sf.* Tutumsuz. [DS]

saçkıran[1], [saç+kır-an] *is.* **1.** İnsanda ve hayvanlarda, saçlı ve kıllı deride *Tricophyton gypseum* adlı bir mantardan ileri gelen, kuru veya yaralı kellik hastalığı. **2.** *{ağız}* Kırkayak; çıyan. [DS] ⊡ **saçkıran otu,** *bot. Sütleğen.*

saçkıran[2], [sac+kır-an] *{ağız} is.*→ sackıran. [DS]

saçkul, [saç-kı-l / saç-ku-l] *{ağız} is.* Mısırın, içinde sarı toz bulunan erkek organı. [DS]

saçlanmak, [saç > saç-la-n-mak] *{eT} dönşl. f. [-ur]* Saç sahibi olmak; saçı meydana gelmek. [DLT]

saçlaşmak, [saç > saç-la-ş-mak] *{eT} işteş. f. [-ur]* Birbirinin saçlarını yakalamak. [DLT]

saçlı, [saç-lı] *sf.* Saçı olan. ⊡ **saçlı mazı,** *Gül ve kuşburnu meyvelerinde gül mazı böceğinin yumurtlaması sonucu üzeri saçlı gibi görünen mazı.*|| **saçlı meşe,** *Bir tür meşe, (Quercus cerris).*|| **saçlı pürçekli,** *{ağız} Güzel.* [DS]|| **saçlı sakallı adam,** *Kendisinden olgun ve akıllı davranışlar beklenen yaşlı adam.*|| **saçlı yıldız,** *{eAT}* → saçlu yıldız.

saçlıg, [saç > saç-lığ] *{eT} sf.* Saçlı. [DLT] [EUTS]

saçlık[1], **-ğı** [saç-lık] *{ağız} is.* **1.** Örülmüş saçlara takılan gümüş, altın para, saçak veya ince uzun bez. [DS] **2.** Takma saç.

saçlık, -ğı [saç-lık] *{ağız} is.* Saç uzatan. [DS]

saçlu, [sāç-lū صاچلو] *(sa:çlu:) {eAT} is.* → saçlı. ⊡ **sāçlū yıldız,** *{eAT} {OsT} Kuyruklu yıldız.*

saçma[1], [saç-ma / sāç-ma صاچمه] *is.* **1.** Saçmak eylemi. **2.** *mecaz.* Akla ve sağduyuya ters gelen yersiz söz veya davranış. **3.** Ateşli silahların fişeklerine konulan kurşun tanecikleri. **4.** *fel.* Varoluşçuların anlamsız ve temelden yoksun olduğunu düşündükleri insanoğlunun durumu. **5.** *man.* Bir iç çelişme taşıyan düşünce veya mantık bakımından zorunlu olan bir gerçekle çelişen yargı. **6.** Bir tür balık ağı; serpme ağı. **7.** *sf.* Akla, mantığa ve sağduyuya aykırı olan; pestenkerani. **8.** Akılsızca konuşan veya davranan. **9.** *{OsT}* Saçılmış; dağılmış durumda olan. **10.** *{ağız}* Çevresinde kurşun ağırlıklar bulunan bir tür ağ; serpme. [DS] ⊡ **saçma beñ,** *{eAT} Püskürme ben.*|| **saçma hāl,** *{OsT}* → saçma beñ.|| **saçma sapan,** *(Söz için) Arasında mantık ilişkisi bulunmayan; tutarsız; gereksiz.*|| **saçma sapan konuşmak,** *Anlamsız biçimde veya düşüncesizce konuşmak; boş konuşmak.*

saçma[2], [saç-mak > saç-ma] *{ağız} is.* **1.** Yakacak olarak kullanılan iri saman, ağaç yaprağı, odun parçası vb. içine karıştırılan koyun, keçi gübresi. **2.** Çevreye dağılmış, kuru hayvan gübresi. [DS]

saçma[3], [saç-mak > saç-ma] *{ağız} is.* Fide yastığı; ocak. [DS]

saçmaaşı, [saç-ma+aş-ı] *{ağız} is.* Pirinçli ıspanak yemeği. [DS]

saçmacı, [saç-ma-cı] *is.* **1.** Saçma yapan ve satan kimse. **2.** Yerli yersiz, saçma şeyler söyleyen veya yapan kimse.

saçmak[1], [saç-mak] *gçl. f. [-ar]* **1.** Bir şeyi dağıtmak; şuraya buraya, rastgele dağıtmak; savurmak; dökmek; dağıtmak; serpmek. *{eT} (aynı)* [DLT] [EUTS] [ETY] [Gabain]. **2.** (Işık, ısı, duman vb. için) yaymak; püskürtmek. **3.** *mecaz.* Bir düşünceyi, bir görüşü yaymak; yaygın bir duruma getirmek. **4.** Yoğun bir şekilde dağıtmak. **5.** (Para için) gereksiz

harcamada bulunmak; bol bol harcamak. 🗗 **saça seğirdim salmak,** *{eAT} Yayılarak saldırmak.*

saçmak^2, [saç-mak] *{eT} gçsz. f. [-ar]* Uzaklaşmak. [KB]

saçmalama, [saç-ma-la-ma] *is.* **1.** Saçmalamak eylemi. **2.** Bunamaya ilişkin hastalıklarda görülen birbiri ile ilişkisiz ve tutarsız cümlelerin rastgele ortaya çıkışı.

saçmalamak, [saç-ma-la-mak] *gçsz. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Boş, gereksiz ve tutarsız sözler söylemek.

saçmalaşma, [saç-ma-la-ş-ma] *is.* Saçmalaşmak eylemi.

saçmalaşmak, [saç-ma-la-ş-mak] *dönşl. f. [-ır]* Saçma duruma gelmek; tutarsızlaşmak.

saçmalık, -ğı [saç-ma-lık] *is.* **1.** Saçma konulan yer veya kap. **2.** *mecaz.* Gereksiz ve yersiz söz veya davranış.

saçmar, [saç-mak > saç-mar] *{ağız} is.* İri saman. [DS]

saçmıh, [saç-mık > saç-mıẖ] *{ağız} is.* Hayvanların altına saçılan saman vb. [DS]

saçramak, [saç-mak > saç-rā-mak] *(saçra:mak) {eT} gçsz. f. [-r]* Sıçramak. [DLT]

saçratgu, [saç-rā-mak > saçra-t-mak > saçra-t-ġū] *(saçratgu:) {eT} is.* Bir tür kuş tuzağı. [DLT]

saçratmak, [saç-rā-mak > saç-ra-t-mak] *{eT} gçl. f. [-ur]* İstemeksizin sıçramasına sebep olmak. [DLT]

saçsız, [saç-sız] *sf.* Saçı olmayan.

saçtaşmak, [saç > saç-ta-mak / saç-la-mak > saç-la-ş-mak / saçta-ş-mak] *{eT} işteş. f. [-ur]* Birbirinin saçlarını yakalamak. [DLT]

saçturmak, [saç-mak > saç-tur-mak] *{eT} gçl. f. [-ur]* Saçtırmak; serptirmek. [DLT]

saçu^1, [saç-mak > sāçū سچو / ساچو / صاچو] *(sa:çu:) {OsT} is.* → saçı. 🗗 **saçū kılınmak,** *{eAT} Bağışlanmak; karşılıksız verilmek; bahşolunmak.*|| **saçū saçmak,** *{eAT} Bazı düğün ve şenliklerde ortaya saçılması âdet olan para, inci, şeker, hububat gibi şeyleri saçmak.*

saçu^2, [saç-mak > saç-ū] *(saçu:) {eT} is.* Elbise veya mendil saçağı. [DLT]

saçu^3, [saç-mak > saç-ū] *(saçu:) {eT} sf.* İstisna. [KB]

saçuk, [saç-mak > saç-uk] *{eT} sf.* Saçık; dağınık; saçılmış. [EUTS] [Gabain] 🗗 **saçuk neng,** *{eT} Saçık şey; saçılmış nesne.* [DLT]

saçula, [İt. sassula] *(saçu'la) is.* Dökümcülerin kullandığı ağaçtan yapılmış kalıp.

saçulamak, [saç-ū > saç-ū-lā-mak] *(saçu:la:mak) {eT} {eAT} gçl. f. [-r]* Saçaklamak; saçak yapmak. [DLT]

saçuluk, -ğu [saç-ı-lık / saç-u-luk] *{ağız} is.* Düğün armağanı; saçı. [DS]

saçuza, [saç+uza] *{ağız} is.* Kaslar arasında bulunan yassı, enli sinir demeti. [DS]

sa'd, [Ar. saʿd سعد] *(sa-d) is.* **1.** Kutluluk; bahtiyarlık; uğur. **2.** Uğur getiren; uğurlu sayılan. 🗗 **sa'd-ı asgar,** *gök b. Venüs gezegeni; Zühre; Nahid.*|| **sa'd-ı ekber,** *gök b. Jüpiter gezegeni; Müşteri.*|| **sa'dü'd-din,** *Dini kutlu, uğurlu kılan; dinin kutsallığı.*|| **sa'd'ullāh,** *Allah'ın kutlu, talihli kıldığı.*

sad^1, [Ar. ṣad ص] *{OsT} is.* Arap asıllı eski Türk alfabesinin on yedinci harfi olan s (ص) harfinin adı. Ebced hesabında doksan sayısının karşılığıdır. Kalın se sesini verir. Tarih kısaltmalarında "Safer"i gösterir.

sad^2, -ddı [Ar. sād ساد] *(sa:d) {OsT} sf.* **1.** Örten; kapayan. **2.** *tıp. is.* Aksu denilen göz perdesi. **3.** *tıp.* Göz ağrısı; gös hastalığı.

sad^3, [Far. ṣad صد] *{OsT} sf.* (Sayı olarak) yüz. 🗗 **sad-pā,** *Yüz ayaklı.*|| **sad-pāre,** *1. Yüz parça; yüz parçalı. 2. mecaz. Parça parça olmuş; paramparça.*

sada, [Ar. ṣadā' / ṣadā صداء / صدا] *(sada:) {OsT} is.* → seda. 🗗 **sadā demek,** *{eAT} Ses çıkarmak.*

sa'dabad, [Ar. saʿd-ābād سعدآباد] *(sa-da:ba:d) is.* Mutluluğu çok olan yer.

sadabiş, [? sadabiş] *{eT} is.* Bir yıldızın adı. [EUTS]

sadağ, [sadak / sadağ] *{ağız} is.* → sadak^1. [DS]

sadağa, [sad+ağa ?] *{ağız} is.* Başkalarının sırtından geçinen kimse; asalak adam. [DS]

sadak^1, -ğı [Moğ. ṣadāḳ صداق] *{eAT} is.* İçine ok ve yay konulan deriden torba veya kutu biçimindeki kılıf; ok torbası. [DS]

sadak^2, -kı [Ar. ṣıdḳ > ṣadaḳ صدق] *{OsT} is.* **1.** Doğru olma; doğruluk **2.** Onaylanan şey. 🗗 **sadak-Allahü'l-azîm,** *{OsT} "Allah'ın büyüklüğünü doğrularım." anlamında Kur'an-ı Kerim'de geçen deyim.*

sadak, -ğı [? sadak] *{ağız} is.* Sabah yeli. [DS]

sadaka, [Ar. ṣıdḳ > ṣadaḳa صدقه] *{OsT} is.* **1.** Kişinin üzerine farz olmaksızın, yalnızca Allah rızası ve insan sevgisi nedeniyle gerçekten gereksinimi olan yoksullara verilen para veya mal; yoksullara yardım olarak karşılıksız verilen şey. **2.** Dilencilere verilen para. **3.** Zekât. **4.** *huk.* Allah katında sevap kazanmak ve hayır etmek amacıyla yoksullara bir malın veya gelirin karşılıksız verilmesi; vakıf. 🗗 **sadaka arzı-hāli,** *{OsT} İmparatorluk döneminde, sadaka istemek üzere padişaha verilen dilekçe.*|| **sadaka-i fıtr,** *{OsT} Ramazan bayramında yoksullara verilen sadaka.*|| **sadaka-i mahbūse,** *{OsT} huk. Vakıf kuran kimsenin vakfettiğini belirten söz; "Vakfettim".*|| **sadaka-i mevkufe,** *{OsT}* → sadaka-i mahbūse.|| **sadaka-i muharreme,** *{OsT}* → sadaka-i mahbuse.|| **sadaka-i muhbese,** *{OsT}* → sada-

ka-i mahbûse.|| **sadaka-i müebbede,** *{OsT}* → sadaka-i mahbüse.

sadakat[1], **-ti** [Ar. ṣadaḳa > ṣadaḳāt صدقات] *(sadaka:t) {OsT} is.* **1.** Sadakalar. **2.** *huk.* Müslümanların ellerinde bulunan zekât ve vergiye konu olan mal ve paralar.

sadakat[2], **-ti** [Ar. ṣıdḳ > ṣadāḳat صداقت] *(sada:kat) {OsT} is.* Bir kimseye karşı gösterilen gerçek ve içten bağlılık; sağlam dostluk. ⊡ **sadākat-kâr,** *{OsT} Sadık; doğru.*|| **sadākat-kârî,** *{OsT} 1. Bağlılık. 2. Doğruluk.*|| **sadākat-perver,** *{OsT} İçten bağlı; sadık.*

sadakatli, [sadakat-li] *(sada:katli)sf.* Gerçek ve içten bağlı olan; sağlam dost; sadık.

sadakatlilik, -ği [sadakat-li-lik] *(sada:katlilik) is.* Gerçek ve içten bağlılık; sağlam dostluk.

sadakatsiz, [sadakat-siz] *(sada:katsiz) sf.* Sadık olmayan; bağlılık göstermeyen.

sadakatsizlik, -ği [sadakat-siz-lik] *(sada:katsizlik) is.* **1.** Sadık olmama durumu; bağlılık göstermeme. **2.** *huk.* Eşlerin, birbirine karşı olması gereken sadakat görevinin çiğnenmesi durumu. ⊡ **sadakatsizlik göstermek,** *Sadakatsiz olduğunu söz ve davranışları ile ortaya koymak.*

sadaklı, [sadak-lı] *sf.* Sadağı olan; ok torbası bulunan.

sadakor, [İt. seta cruda] *(sada'kor) is.* **1.** Delinmiş ipek kozası elyafı ve ipek döküntüsünün usulüne göre bükülmesi ile elde edilen kaba ipek ipliği. **2.** Bu tür ipek ipliğinden dokunmuş açık saman rengindeki kumaş veya bu kumaştan yapılmış elbise.

sadala, [sad-al-a ?] *{ağız} sf.* (Kadın için) derli toplu olmayan; dağınık. [DS]

sadalamak[1], [sada-la-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(ı)-yor]* **1.** Sözü ağzında gevelemek. **2.** Şaşırıp sözü uzatmak. **3.** İsteğini tam anlatamamak. **4.** Uykuda konuşmak; sayıklamak. **5.** Bir sözü sık sık yinelemek. **6.** Bir yazıyı güçlükle okumak. **7.** Kekelemek. **8.** Duyduğu sözü orada burada söylemek; yaymak. **9.** Sayıklamak.[DS]

sadalamak[2], [sada-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Özlediği ve görmek istediği birinin adını birden söylemek. [DS]

sadalamak[3], [sad-al-a-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(ı)-yor]* **1.** Kötü bir söz veya haber karşısında dengesi bozulmak; sendelemek. **2.** Kararsızlık göstermek. **3.** Şaşırmak. [DS]

sadalamak[4], [sada-la-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Ağırdan almak; ivmemek; oyalanmak. [DS]

sadalanmak, [sada-la-n-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* **1.** Düşündüklerimi mırıltı hâlinde söylemek; mırıldanmak. **2.** Bir sözü yinelemek. [DS]

sadalavık, -ğı [sadala-y-ık > sadalavık] *{ağız} sf.* Uyumsuz; ters. [DS]

sadalı, [sada-lı] *(sada:lı) sf.* → sedalı.

sa'dan, [Ar. saʿd > saʿdān سعدان] *(sa-da:n) {OsT} is.* **1.** İki uğurlu. **2.** Venüs ile Jüpiter gezegenleri.

sadana[1], [sad-an-a / sa + Far. āne] *{ağız} sf.* **1.** Akılsız; ahmak; bunak; sersem. **2.** Yaşlı; ihtiyar. [DS]

sadana[2], [? sadana] *{ağız} is.* Çok uzun boylu, vücut ölçüleri uyumsuz kimse. [DS]

sadanüvis, [Ar. ṣadā' + Far. -nüvis صدا نويس] *(sada:-nüvi:s) {OsT} is.* Ses kayıt ve çalma aygıtı.

sadar, [? sadar] *{ağız} is.* Dayak olarak kullanılan direk; sırık. [DS] ⊡ **sadar süpürge,** *{ağız} Yabani otlardan yapılan süpürge.* [DS]

sadaret, [Ar. ṣadāret صدارت] *(sada:ret) is.* **1.** Sadrazamlık makamı; baş vezirlik. **2.** Sadrazamların oturduğu yer. **3.** İlmiye makamlarından olan Anadolu ve Rumeli kazaskerliklerine verilen ad. ⊡ **sadaret alayı,** *Sadrazam olanlar için yapılan tören.*|| **sadaret arz odası,** *Paşa kapısı veya Babıâli'de bulunan tören salonuna verilen ad.*|| **sadaret dairesi,** *Paşa kapısı veya Babıâli'de sadrazamın bulunduğu yere verilen ad.*|| **sadaret hatt-ı humayunu,** *Sadrazam değişikliği dolayısıyla yeni sadrazamı göreve çağırmak için yazılan hünkâr tezkeresi.*|| **sadaret kaymakamı,** *Sadrazam sefere çıktığında İstanbul'da yerine vekil bıraktığı vezir.*|| **sadaret kethüdası,** *Sadrazamın birinci derecede yardımcısı ve en güvendiği kimse.*|| **sadaret kürkü,** *Yeni sadrazama padişah tarafından giydirilen kürke verilen ad.*|| **sadaret mektupçusu,** *Sadrazamın yazışma işlerini yürüten görevli; özel kalem müdürü.*|| **sadāret-penāh,** *Sadrazamlık görevini yapan kimse; sadrazam.*|| **sadāret-penāhî,** *Sadrazama ait; sadrazamla ilgili.*|| **sadaret pişkeşi,** *Sadrazamın tayini dolayısıyla padişaha sunduğu armağan.*

sadarma, [Sansk. saddarma] *{eT} is.* Bir kitap adı. [EUTS]

sadasız, [sada-sız] *(sada:sız) sf.* → sedasız.

sadat, [Ar. seyyid > sādāt سادات] *(sa:da:t) {OsT} is.* **1.** Ulular; seyitler. **2.** Hz. Muhammed'in soyundan olanlar. ⊡ **sādāt-ı kabîle,** *{OsT} Kabilenin önde gelenleri.*

sadbar, [Far. ṣad-bār صدبار] *(sadba:r) {OsT} zf.* Yüz kere.

sadberg, [Far. ṣad *(yüz adet)* + berg صدبرگ] *{OsT} sf.* → sadberk.

sadberk, [Far. ṣad *(yüz adet)* + berg صدبرك] *{OsT} sf.* **1.** Yüz tane yaprağı olan. **2.** *is.* Cilt kapaklarının ortasına yapılan şemsenin üzerindeki motiflere verilen ad; üsluplaştırılmış katmerli gül motifi.

sadda, [? sadda] *{ağız} is.* Gerçek. [DS]

sade, [Far. sāde ساده] *(sa:de) {OsT} sf.* **1.** Fazlalıklardan, süsten arındırılarak öze indirgenmiş olan;

yalın. **2.** (Kişi ve davranışları için) özentisiz; yapmacıksız; doğal. **3.** Arasına başka bir şey katılmamış; karışmamış. **4.** (Kahve için) şekersiz. **5.** *{OsT}* (Elbise için) astarsız; tek kat. **6.** *(sa:'de) zf.* Özentisiz biçimde; sade olarak. **7.** *(sa:'de)* Sadece; yalnız; yalnızca; ancak. ⊡ **sade birimler bölüğü,** *Birden dokuza kadar olan sayılar bölüğü.*|| **sade-gî,** *Süssüzlük; sadelik; yalınlık; düzlük.*|| **sade kahve,** *Hiç şeker konulmaksızın pişirilen Türk kahvesi.*|| **sadekâr,** *Kuyumculara taslak hazırlayan usta; kuyum taslakçısı.*|| **sade kek,** *İçine herhangi bir katkı ve süs maddesi konulmadan yapılan kek.*|| **sade suya,** *Yağsız.*|| **sade suya çorba,** *mecaz. Değersiz; önemsiz.*|| **sade Türkçe,** *Halkın diline geçmiş bulunan yabancı kökenli kelimeler Türkçeleşmiş sayılan ancak Arapça, Farsça sözdizimi ve yapım kurallarına, yabancı edatlara yer verilmeyen Türkçe.*

sade, [Ar. seyyid > sāde ساده] *(sa:de) {OsT} is.* Seyyitler.

sadec, [Far. sāde > Far. sādec سادج] *(sa:dec) {OsT} sf.* Sade; basit.

sadece, [sade-ce] *(sa:'dece) zf.* Başka bir şey bulunmaksızın; yanız başına; yalın olarak; yalnızca; ancak; sade. ⊡ **sadece okumaya açık,** *bsy. Bir bilgisayarda ancak okumak için açılabilen bilgi veya dosya.*

sadeç, -ci [sağ-dıç > sādeç] *(sa:deç) {ağız} is.* Yakın arkadaş. [DS]

saded, [Ar. ṣaded صدد] *{OsT} is.* **1.** Yakın; civar. **2.** Yakınlık. **3.** Düşünce; niyet; kasıt. **3.** Konuşulan, üzerinde durulan madde; konu. ⊡ **sadede gelmek,** *Konu dışı sözleri bırakarak asıl konuya dönmek.*

sadedil, [Far. sāde-dil ساده دل] *(sa:dedil) {OsT} sf.* Kurnazlık, hile bilmeyen; saf; temiz yürekli.

sadedilan, [Far. sāde-dilān ساده دلان] *(sa:dedila:n) {OsT} is.* Saf, temiz yürekli kimseler.

sadedilane, [Far. sāde-dilāne ساده دلانه] *(sa:dedila:ne) {OsT} zf.* Safça; bönlükle.

sadedilî, [Far. sāde-dilī ساده دلى] *(sa:dedili:) {OsT} is.* Saflık; sadedillik.

sadedillik, -ği [sadedil-lik] *(sa:dedillik) is.* Saflık; bönlük.

sadef, [Ar. ṣadef صدف] *{OsT} is.* → sedef.

sadefçe, [Ar. ṣadef > sadef-çe صدفچه] *{OsT} is.* Küçük sedef.

sadefe, [Ar. ṣadef > ṣadefe صدفه] *{OsT} is.* **1.** İçinde inci bulunan deniz hayvanının bir tanesi ve bunun bir tek kabuğu. **2.** *anat.* Kulağın salyangoz kısmı; iç kısmı. ⊡ **sadefe-i üzn,** *{OsT} anat. Kulak çukuru.*

sadefkâr, [Ar. ṣadef + Far. kār صدفكار] *(sadefkâ:r) {OsT} is.* Sedefle süslemecilik yapan; sedefçi.

sadefkâri, [Ar. ṣadef + Far. kārī صدفكارى] *(sadefkâ:ri:) {OsT} is.* Sedefçilik.

sadegî, [Far. sādegī سادگى] *(sa:degi:) {OsT} is.* Süssüzlük; sadelik; basitlik; düzlük; yalınlık. ⊡ **sādegî ifāde,** *{OsT} Anlatımın yalınlığı.*|| **sādegî libās,** *{OsT} Giyim basitliği.*

sadekâr, [Ar. sāde + Far. kār ساده كار] *(sa:dekâ:r) {OsT} is.* Kuyumcu taslakçısı

sadekâri, [Far. sādekārī ساده كارى] *(sa:dekâ:ri:) {OsT} is.* Ayrıca değerli taşlarla süslü olmayan altın veya gümüşten yapılma kuyumculuk işleri.

sadeleşme, [sade-le-ş-me] *(sa:deleşme) is.* Sadeleşmek eylemi.

sadeleşmek, [sade-le-ş-mek] *(sa:deleşmek) dönşl. f. [-ir]* **1.** Sade bir durum almak; süslü fazlalıklardan kurtularak yalın bir duruma gelmek; yalınlaşmak. **2.** Yapmacıksız ve özentisiz durum almak.

sadeleştirme, [sade-le-ş-tir-me] *(sa:deleştirme) is.* Sadeleştirmek eylemi.

sadeleştirmek, [sade-le-ş-tir-mek] *(sa:deleştirmek) gçl. f. [-ir]* Süs ve özentilerden kurtararak sade bir hale getirmek; yalınlaştırmak; sadeleşmesini sağlamak.

sadelevh, [Far. sāde + Ar. levḥ سادلوح] *(sa:delevh h kalın söylenir) {OsT} sf.* Saf; bön.

sadelik, -ği [sade-lik] *(sa:delik) is.* **1.** Süsten, fazlalıklardan arınmış olma durumu; yalınlık. **2.** (Kişinin tutumu için) yapmacıktan, gösterişten, yapaylıktan uzak olma, kaçınma durumu ve niteliği; gösterişe kaçmama.

sademat, [Ar. ṣadme > ṣademāt صدمات] *(sadema:t) {OsT} is.* **1.** Sadmeler; çarpmalar; çatmalar; tokuşmalar; darbeler. **2.** *mecaz.* Belalar.

saderu, [Far. sāde-rū ساده رو] *(sa:deru:) {OsT} sf.* (Genç için) yüzünde henüz tüy bitmemiş; sakalı olmayan; sakalı çıkmamış.

saderuyan, [Far. sāde-rūyān ساده رويان] *(sa:deru:ya:n) {OsT} is.* Sakalı ve bıyığı çıkmamış gençler.

sadet[1], [Ar. sādet سادت] *(sa:det) is. tıp.* Üzerine aksu denilen perde gelmiş göz.

sadet[2], **-di** [Ar. ṣaded صدد]*{OsT} is.* **1.** Üzerinde konuşulan asıl konu; asıl madde. **2.** Niyet; teşebbüs. ⊡ **sadede gelmek,** *(Konu ile ilgili olmayan şeylerden konuşulmaya başlandığında) asıl konuya dönmek.*

sadeyağ, [Far. sāde + T. yağ] *(sa:deyağ) is.* Sütten elde edilen yemeklik yağ; sağyağ.

sadeyn, [Ar saʿdeyn سعدين] *(sa-deyn) {OsT} is.* **1.** İki

uğurlu nesne. **2.** Müneccimlerin uğurlu saydıkları Venüs (Zühre) ve Jüpiter (Müşteri) yıldızları.

sadgana, [Ar. ṣādıḳ + Far. āne => sadgana] *{ağız} is.* Sözünün eri, güvenilir kimse. [DS]

sadgûne, [Far. ṣad-gūne صدگونه] *(sadgû:ne) {OsT} sf.* Yüz türlü; yüz çeşit.

sadhezar, [Far. ṣad-hezār صدهزار] *(sadheza:r) {OsT} sf.* Yüz bin.

sadhu, [Sansk. sadhu] *is.* **1.** Dindar. **2.** Brahma çilesi. **3.** Mesleği dilencilik olan şarlatan kimse.

-sadı, [-sa-dı / -se-di] *{eAT} çek. e.* Şart kipinin hikâyesi; -saydı. *"Hayalim görsedi (görseydi) şeytan kaçardı."* Çengname.

sadıç, [sağ-dıç] *{ağız} is.* **1.** Yakın, candan arkadaş. **2.** Besleme kız; ahretlik. **3.** Düğünde geline ve damada önderlik edip yol gösteren. [DS]

sadıdanmak, [sad-ı(r)-da-n-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* Sayıklamak. [DS]

sadıg, [sat-mak > sat-ıg] *{eT} is.* **1.** Satış. [EUTS] **2.** Alış veriş; ticaret. [EUTS] **3.** İşlem; muamele. [EUTS]

sadıgana, [Ar. ṣādıḳ + Far. -āne => sadıgana] *{ağız} is.* Sözünün eri, güvenilir kimse. [DS]

sadık, -ğı [Ar. ṣıdḳ > ṣādıḳ / ṣādıḳa صادق / صادقه] *(sa:dık) {OsT} sf.* **1.** Doğru; gerçek; hakiki. **2.** Dostluğu ve bağlılığı içten olan; sadakatli. ☐ **sādıku'l-kavl,** *{OsT} Sözü doğru olan.*|| **sādıku'l-va'd,** *{OsT} Sözünde duran; sözünün eri.*

sadıkan[1] [Ar. ṣādıḳ > ṣādıḳān صادقان] *(sa:dıka:n) {OsT} is.* **1.** Doğru kimseler; sadıklar. **2.** İçten bağlı olanlar; sadıklar.

sadıkan[2], [Ar. ṣādıḳa > ṣādıḳan صادقاً] *(sa:dıkan) {OsT} zf.* **1.** Doğru olarak; sadık olarak. **2.** İçten bağlı olarak; sadık olarak.

sadıkane, [Ar. ṣādıḳ + Fan. -āne صادقانه] *(sa:'dıka:-ne) {OsT} zf.* **1.** Sadık olan kimseye yakışır biçimde; sadakatle; sadıkça. **2.** Doğrulukla. **3.** İçten bağlı olarak.

sadılamak[1], [sad-ı-la-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(ı)-yor]* **1.** Sayıklamak. **2.** (Söz için) ağızda gevelemek. **3.** (Söz için) yinelemek. [DS]

sadılamak[2], [sad-ı-la-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(ı)-yor]* **1.** Kararsızlık göstermek; duraksamak. **2.** Gözünün önüne getirmek; hayal etmek; imgelemek. [DS]

sadıllı, [sadıl-lı] *{ağız} sf.* (Kişi için) üstü başı kirli; pis. [DS]

sâdır, [Ar. ṣudur > ṣādır / ṣādıre صادر / صادره] *(sa:dır) {OsT} sf.* Çıkan; görünen; oluşan. ☐ **sâdır olmak,** *{OsT} Ortaya çıkmak; görünmek; peydah olmak.*

sadır[1], [Ar. ṣadr صدر] *is.* Göğüs.

sadır[2], [? sadır] *{ağız} is.* Biber, patlıcan, domates gibi sebze fidesi. [DS]

sadır[3], [? sadır] *{ağız} is.* **1.** Hayvan ve insan pisliği; gübre. **2.** Sidik. **3.** Gübre suyu. **4.** Kir; leke. **5.** Çocukların sürekli işedikleri yer. **6.** Hayvanın sidiği ile ıslanması. **7.** *sf.* Islak; sulu. [DS]

sadırdamak, [sad-ır-da-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-d(ı)-yor]* Sayıklamak. [DS]

sadıre, [Ar. ṣādır > ṣādıre صادره] *(sa:dıre) {OsT} is.* → sadire.

sadırke, [sad-ır-ga / sadırke] *{ağız} sf.* Bunak; ahmak; akılsız. [DS]

sadırlanmak, [sadır-la-n-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* İnsan ya da hayvan sidiğiyle ıslanmak. [DS]

sadi, [Ar. sa'd > sa'dī / sa'diyye سعدى / سعديه] *(sa-di:) {OsT} sf.* **1.** Kutlu; uğurlu; saadetli. **2.** Eski bir Türk müziği makamı.

sadic, [Far. sāde > sādic سادج] *(sa:dic) {OsT} sf.* Karışık olmayan; yalın.

sadid, [Ar. ṣadīd صديد] *(sadi:d) {OsT} is. tıp.* Yaradan akan iltihaplı sıvı; irin.

sadik[1], [Fr. sadique] *sf.* **1.** Sadistlik özelliği olan. **2.** *is.* Sadist.

sadik[2], **-kı** [Ar. ṣadīḳ صديق] *(sadi:k) {OsT} is.* **1.** (Kişi için) gerçeği söyleyen; doğru sözlü. **2.** *is.* Samimi ve gerçek dost. ☐ **sadîk-i kadîm,** *{OsT} Eski dost.*

sadin, [Ar. sedn > sādin سادن] *(sa:din) {OsT} is.* **1.** Kapıcı; perdedar. **2.** Kâbe'de hizmet gören kapıcı; Kâbe hizmetçisi.

sadir, [Ar. sādir سادر] *(sa:dir) {OsT} sf.* Hayrette kalan; şaşıran.

sadire, [Ar. ṣādr > ṣādire صادره] *(sa:dire) {OsT} sf.* Çıkan; çıkmış olan. ☐ **sadire defteri,** *{OsT} Gönderilen yazı ve mektupların kaydedildiği defter.*

sadis, [Ar. sitte > sādis / sādise سادس / سادسه] *(sa:dis) {OsT} sf.* Altıncı.

sadisen, [Ar. sādis > sādisen سادساً] *(sa:di'sen) {OsT} zf.* Altıncı olarak.

sadist, [Fr. sadiste] *sf. ve is.* **1.** (Kişi için) başkalarına acı çektirmekten hoşlanan; bilerek ve kasıtlı olarak kötülük eden. **2.** (Durum, nesne vb. için) kasıtlı bir kötülüğü, acımasızlığı sergileyen; sadistlik niteliğinde olan. **3.** Başkalarının çektiği acıdan veya çektirdiği acıdan cinsel doyuma ulaşan kimse.

sadistçe, [sadist-çe] *(sadi'stçe) zf.* Sadist birine yakışır biçimde; sadist gibi.

sadistlik, -ği [sadist-lik] *is.* **1.** Sadist olma durumu; sadizm. **2.** *psikol.* Zevk almayı başkalarının çektiği acıda bulan cinsel sapıklık; başkalarına dayak, ısırma, işkence, kamçılama, hatta sakatlama gibi maddî, küfür ve hakaret gibi manevi acı vererek cinsel

doyum elde etme; acı ve ıstırabı cinsel uyarım veya doyum aracı olarak kullanma. **3.** Bu şekilde başkalarına acı çektirmekten hoşlanan acımasız bir kimsenin taşıdığı nitelik.

sadiye, [Ar. sa'd > sa'diyye سعديه] *{OsT} is.* **1.** Sadinin dişili. **2.** *bot.* Papirüsgiller.

sadizm, [Fr. sadisme] *is.* Sadistlik.

sadlamak, [sad-la-mak سادلاق] *{eAT} gçl. f. [-r]* **1.** Araştırmak. **2.** Yorumlamak.

sadmak, [sat-mak] *{eT} gçl. f. [-ur]* Satmak. [EUTS]

sadme, [Ar. ṣadme صدمه] *{OsT} is.* **1.** Çarpma; tokuşma; vurma. **2.** *mecaz.* Ansızın gelen ve insanı her yönden sarsan olay; bela. **3.** *kim.* Patlama. ⊡ **sadme heyecan,** *psikol. Sarsıntının yarattığı heyecan; sarsıntı şoku.*|| **sadme-i inkılāb,** *{OsT} Hayatta maydana gelen değişikliğin yarattığı sarsıntı.*|| **sadme-i mün'akîse,** *{OsT} fiz. Etkiye karşılık ortaya çıkan tepki.*

sadomazohizm, [Fr. sado-masochisme] *is. piskol.* Karşısındakine ıstırap çektirmekten olduğu kadar, onun da kendisine acı vermesinden cinsel doyuma ulaşma biçiminde görülen sapıklık.

sadr, [Ar. ṣadr صدر] *is.* **1.** *anat.* Göğüs. **2.** Yürek. **3.** Her şeyin önü; ilerisi; başı. **4.** Başkan; baş; reis. **5.** Oturulacak en iyi yer; protokol. **6.** Kazasker. **7.** *kısalt.* Sadrazam. ⊡**sadra şifā vermek,** *{OsT} Gönül ferahlatmak; iç açmak.*|| **sadr-gâh,** *{OsT} En önemli yer; orta yer.*|| **sadr-ı ālî,** *{OsT} Sadrazam.*|| **sadr-ı Anatolu,** *{OsT} Anadolu kazaskeri.*|| **sadr-ı a'zam,** *{OsT}* → sadrazam.|| **sadr-ı cehān,** *{OsT} Dünyanın en itibarlı makamında bulunan.*|| **sadr-ı Rum,** *{OsT} Rumeli kazaskeri.*|| **sadr-ı sudur,** *{OsT} Baş vezir; sadrazam.*|| **sadr-ı vustā,** *{OsT} anat. Orta göğüs.*|| **sadr-nişîn,** *{OsT} Baş sedirde oturan; başkanlık makamını işgal eden.*

sadranmak, [sad(ı)r-a-n-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* Sayıklamak. [DS]

sadrazam, [Ar. ṣadr-ı a'ẓam صدراعظم] *(sadra:zam) {OsT} is.* Osmanlı devletinde hükümet başbakanına verilen ad; vekil ve vezirlerin en büyüğü, padişahın mutlak vekili; vezir-i azam; başbakan. ⊡ **sadrazam arzı,** *Sadrazamın padişaha yazdığı yazı.*

sadrazamlık, -ğı [sadrazam-lık] *is.* Sadrazamın görevi ve makamı; vezir-i azamlık; başbakanlık.

sadremeki, [? sadremeki] *{ağız} sf.* Tutarsız; bilinçsiz. ⊡**sadremeki konuşmak,** *{ağız} Bilinçsizce konuşmak; tutarsız konuşmak.* [DS]

sadreyn, [Ar. ṣadr > ṣadreyn صدرين]*{OsT} is.* Anadolu ve Rumeli kazaskerleri.

sadri, [Ar. ṣadr > ṣadrī / ṣadriyye صدرى / صدريه] *(sadri:) {OsT} sf.* Göğüsle ilgili.

sadriye, [Ar. ṣadrī > ṣadriyye صدريه] *{OsT} sf.* **1.** Göğüsle ilgili; göğüse ait. **2.** Çocuğun anası ile ve anasının hısımlarıyla olan bağı.

sadsal, [Far. ṣad-sāl صدسال] *(sadsa:l) {OsT} is.* Yüzyıl; asır.

sadu, [Sansk. sādu] *{eT} sf.* İyi. [EUTS] [Gabain]

saduç, -cu [sağdıç > saduç] *{ağız} is.* Düğünde geline ve damada yol gösteren. [DS]

sadun[1], [satun / sadun] *{eT} is.* Sarımsak. [EUTS]

sadun[2], [Ar. sa'dūn سعدون] *(sa-du:n) {OsT} is.* Kutlu; mübarek.

SAE [İng. ABD'de Otomobil Mühendisleri Derneği] *kısalt.* Sanayide kullanılan petrol yağlarının yapışkanlık derecesini belirleyen ve bu dernek tarafından verilmiş olan sınıflama numarası.

saf[1], [Ar. ṣafvet > ṣāfī > ṣāfv / ṣāfiyye صاف / صافيه] *(sa:f) {OsT} sf.* **1.** (Soyut ve somut şeyler için) katışıksız; temiz; arı; halis; has. **2.** *mecaz* (Kişi için) herhangi bir kötülük düşünmeyen; kolay ikna edilebilen, temiz yürekli; iyi niyetli; art düşüncesiz. **3.** *mecaz.* (Kişi için) gülünç duruma düşecek kadar kolay kandırılabilen; kurnazlığa akıl erdiremeyen. **4.** (Düşünce ve sanat ürünleri için) uygulamaya yönelik kaygılar dışında en özgül nitelikleri açısından ele alınan. ⊡ **saf ırk,** *Soyunda, biyolojik ırkının özelliklerini bulunduran; başka ırklarla karışmamış, bireyleri aynı homozigot genotipe sahip ırk.*|| **saf kan,** *(At için) ırkının katışıksız özelliklerini taşıyan.*

saf[2], **-ffı / -fı** [Ar. ṣaff صف] *is.* **1.** Sıra; dizi. **2.** *isl.* Cemaatla kılınan namazlarda imama uyan kişilerin yan yana durarak meydana getirdikleri dizi. ⊡ **saf bağlamak,** *Bir sırada durmak; sıra olmak; sıralanmak; sıraya girmek.*|| **saf-beste** (saff-beste), *{OsT} Saf bağlamış; sıra sıra dizilmiş.*|| **saf-der** (saff-der), *{OsT}* → safder.|| **saf-derān** (saff-deran), *{OsT}* → safderan.|| **saf-derāne** (saff-derāne), *{OsT}* → safderane.|| **saf-derî** (saff-derî), → safderi.|| **saf dışı,** *1. Dizi dışı; sıra haricinde. 2. İlgisiz; bağlantısız; işlemez.*|| **saf dışı etmek,** *Etkisiz duruma getirmek.*|| **saf düzmek,** *Savaş düzeni almak.*|| **saff-ı cemaāt,** *{OsT} Namaz kılanların meydana getirdiği dizilerden her biri.*|| **saf saf** (saff-saff), *Sıra sıra; dizi dizi.*|| **Saf Suresi,** *Kur'an-ı Kerim'in müminlerin saf tutup Allah yolunda savaşmalarından söz edilen 61. suresinin adı.*|| **saf-şikâf** (saff-şikâf), *{OsT} Düşman hatlarını dağıtan.*|| **saf-şiken** (saff-şiken), *{OsT} Düşman saflarını dağıtan.*|| **saf-şikenān** (saff-şikenān), *{OsT} Düşman saflarını yaran yiğitler.*|| **saf tutmak,** *Sıraya geçmek; sıra olmak.*|| **saf-zen** (saff-zen), *{OsT} Düşman hatlarını vuran yiğit.*

safa[1], [? ṣafā صفا] *(sąfa:) is.* **1.** *{eAT} {ağız}* Topraktan yapılan su kabı; maşrapa. [DS] **2.** *{ağız}* Testi. [DS] **3.** *{ağız}* Yoğurt tulumu. [DS]

safa², **-a'i** [Ar. ṣafā' صفاء] *(safa:)* *{OsT}* *is.* **1.** Berraklık; saflık; arıklık. **2.** Gönül şenliği; neşe; zevk; eğlence. **3.** *müz.* Klasik Türk müziğinde eski bir birleşik makam. ⊡ **safā-bahş,** *{OsT} Eğlendiren; rahatlatan; zevk veren.*|| **safā-cū,** *{OsT} Eğlence ve rahat arayan.*|| **safā-cūyān,** *{OsT} Eğlence ve rahat arayanlar.*|| **safā-perver,** *{OsT} İç açan; safalı.*|| **safā-yāb,** *{OsT} Neşe, eğlence ve zevk bulmuş.*|| **safā-yı hātır,** *{OsT} Gönül rahatlığı; iç huzuru.*|| **safā-yı bātın,** *{OsT} İç saflığı; ruhun kedersizliği.*|| **safā-yı gülşen,** *{OsT} Gül bahçesi eğlencesi ve zevki.*|| **safā-yı hilkat,** *{OsT} Yaradılışın zevki.*

safa³, [? safa] *{ağız}* *is.* Abla. [DS]

safaayin, [Ar. ṣafā' + Far. āyīn صفاآيين] *(safa:a:yi:n)* *{OsT}* *is.* İçtenlik; samimiyet.

safahat, [Ar. ṣafḥa > ṣafaḥāt صفحات] *(safaha:t)* *{OsT}* *is.* Safhalar; aşamalar; evreler.

safaih, -hı [Ar. safīḥa > ṣafā'iḥ صفائح] *(safa:ih)* *{OsT}* *is.* Düz ve yassı şeyler; metal levhalar.

safalı, [safa-lı] *sf.* Şenlikli; eğlenceli; zevkli.

safari, [Ar. ṣafer > ṣafarī > İng. safari صفری > Fr. safari] *is.* **1.** Afrika yerlilerinin toplu olarak yaptıkları av seferi. **2.** *{OsT}* Kafile halinde ava çıkış. **3.** *{OsT}* Sefer kafilesi **4.** Keten veya benzer kumaşlardan yapılma dış etkilere karşı koruyucu ve dayanıklı özelliği olan kısa pantolon, geniş ve bol cepli uzun ceket ve geniş kenarlı mantar şapkadan oluşan av kıyafeti. **5.** Bu av kıyafetine benzeyen dıştan bol cepli, kemerli ve uzun bir ceket ile pantolondan ibaret spor giyim.

safat, [Ar. safaṭ سفط] *{OsT}* *is.* **1.** Sepet. **2.** Sele.

safayih, [Ar. ṣafīḥa > ṣafāyiḥ صفایح] *{OsT}* *is.* Yassı ve düz nesneler; levhalar.

safça, [saf-ça] *sf.* **1.** Biraz saf olan. **2.** *(sa'fça)* *zf.* Saf olarak; saf bir biçimde.

safder, [Ar. ṣaf + Far. der صفدر] *{OsT}* *is.* ve *sf.* Düşman saflarını yararak ileri geçen yiğit savaşçı; kahraman.

safderan, [Ar. ṣaff + Far. derān صفدران] *(safdera:n)* *{OsT}* *is.* Kahramanlar; yiğitler.

safderane, [Ar. ṣaff + Far. derāne صفدرانه] *(safdera:ne)* *{OsT}* *is.* Kahramanca; yiğitçe.

safderî, [Ar. ṣaff + Far. derī صفدری] *(safderi:)* *{OsT}* *is.* Kahramanlık; yiğitlik.

safderun, [Ar. ṣāf + Far. derūn صافدرون] *(sa:fderu:n)* *{OsT}* *sf.* Kolay aldatılır; kandırılabilir; bön.

safderunane, [Ar. ṣaff + Far. derūnāne صافدرونانه] *(sa:fderu:na:ne)* *{OsT}* *zf.* Safça; bönce.

safdıçlanmak, [sav-dıç-la-n-mak] *{eT}* *dönşl. f.* *[-ur]* → savdıçlanmak. [DLT]

safdil, [Ar. ṣāf + Far. dil صافدل] *(sa:fdil)* *{OsT}* *sf.* Saf; bön.

safdilane, [Ar. ṣāf + Far. dilāne صافدلانه] *(sa:fdila:ne)* *{OsT}* *zf.* Safça; bönlükle.

sa'fe, [Ar. saʿfe صعفه] *(sa-fe)* *{OsT}* *is.* *tıp.* Kel.

safen, [Yun. saphenes > Ar. safin > Fr. saphène] *is.* *anat.* Bacaklardaki yüzeysel toplardamarlardan gelen kam toplayan iki toplardamara verilen ad.

safenektomi, [Fr. saphénectomie] *is.* *tıp.* Varisleri iyileştirmek amacıyla bir safen toplardamarını kesip çıkarma işlemi.

safer, [Ar. ṣafer صفر] *{OsT}* *is.* Ay takvimine göre ikinci ayın adı.

saferan, [Ar. ṣafer > ṣaferān صفران] *(safera:n)* *{OsT}* *is.* Muharrem ve Safer aylarının ikisine birden verilen ad.

safevi, [Ar. ṣafī > ṣafevī صفوی] *(safevi:)* *{OsT}* *is.* **1.** Safi'nin soyundan olan kimse. **2.** İran hükümdarı Şah İsmail'in soyu.

saffet, [Ar. ṣafvet صفوت] *{OsT}* *is.* Temizlik; saflık.

saffeyn, [Ar. ṣaff > ṣaffeyn صفین] *{OsT}* *is.* **1.** İki sıra. **2.** Savaşta karşılaşan iki tarafın safları.

safh, [Ar. ṣafḥ صفح] *{OsT}* *is.* **1.** Yüz çevirme. **2.** Bağışlama; affetme.

safha, [Ar. ṣafḥa صفحه] *{OsT}* *is.* **1.** Bir cismin görünen dış yüzlerinden her biri; taraf; yüz; yön. **2.** Evre. **3.** Üstüne yazı yazmaya mahsus levha; ince ve geniş cisim; levha. **4.** *fiz.* Faz.

safi, [Ar. ṣafvet > ṣāfī / ṣāfiyye صافی / صافیه] *(sa:fi:)* *{OsT}* *sf* **1.** Hiçbir katışığı olmayan; halis; temiz; saf halde. **2.** (Kişi için) samimi; içten; gerçek; hakiki. **3.** (Nicelik için) net. **4.** *(sa:'fi)* *zf.* Yalnız olarak; yalnız; sadece. ⊡ **safi fiyat,** *Bir malın ambalajsız fiyatı; net değer.*|| **safi kâr,** *Satış fiyatından bütün masraflar çıktıktan sonra kalan kâr; net kâr.*|| **safi kazanç,** *Gelir vergisi kanunlarına göre vergi matrahı olarak alınan safi kâr.*

safih, [Ar. ṣafḥa > ṣafīḥ صفیح] *(safi:h)* *{OsT}* *is.* **1.** Gökyüzü. **2.** Yassı ve düz olan şey.

safiha, [Ar. ṣafḥ > ṣafīḥa صفیحه] *(safi:ha)* *{OsT}* *is.* **1.** Yassı ve düz yüzey. **2.** Levha halinde madenî sac. **3.** *fiz.* Plaka.

safihî, [Ar. ṣafḥ > ṣafiḥī / safīḥiyye صفیحی / صفیحیه] *(safi:hi:)* *{OsT}* *sf.* İnce ve yassı olan. ⊡ **safîhiyyü'l-minkar,** *{OsT} zool. Süzgeç gagalılar.*

safil, [Ar. ṯāfil ثافل] *(sa.fil)* *{OsT}* *is.* Çökelti; tortu.

safil, [Ar. süfl > sāfil سافل] *(sa.fil)* *{OsT}* *sf.* Aşağı; alçak.

safile, [Ar. sāfil > sāfile سافله] *(sa:file) {OsT} sf.* Aşağıda olan yan; alçakta bulunan taraf.

safiliyet, [Ar. sāfgile > sāfiliyyet سافليت] *(sa:filiyet) {OsT} is.* Aşağılık; alçaklık.

safin, [Ar. ṣufūn > ṣāfīn صافين] *(sa:fi:n) {OsT} is.* **1.** Bir ayağının tırnağı ucunda yükselerek üç ayağı havada şahlanan at. **2.** İyi cins at. **3.** *anat.* İç aşık kemiğinden topuğa kadar giden büyük damar.

safinat, [Ar. ṣāfin > ṣāfināt صافنات] *(sa:fina:t) {OsT} is.* Çevik ve iyi cins atlar.

safir[1], [Ar. ṣafīr صفير / صفيره] *(safi:r) is.* **1.** Islık; ince ses. **2.** Islığa benzer ses. **3.** *dbl.* (Ses için) ıslığımsı. ⊡ **safîr-endâz,** *Avazı çıktığı kadar bağıran.*

safir[2], [Ar. sefer > sāfir / sāfire سافر / سافره] *(sa:fir) {OsT}* **1.** Yolculuğa veya sefere çıkmaya hazır; yolcu. **2.** Kâtip; yazıcı.

safir[3] [İbr. sappir / Yun. sappheiros *(en güzel şey)* > Fr. saphir / Ar. ṣafīr صفير] *is.* Mavi renkli bir korindon türü; gök yakut. ⊡ **safîr mavisi,** *Koyu mavi renk.*

safirî, [Ar. ṣafīr > ṣafīrī / ṣafīriyye صفيرى / صفيريه] *(safi:ri:) {OsT} sf* Islığa benzeyen; ıslık gibi.

safiyane, [Ar. ṣāfī + Far. āne > ṣāfiyāne صافيانه] *(sa:fiya:ne) {OsT} zf.* **1.** Safça; saf olarak. **2.** Çok temiz, çok arı olarak.

safiy, -yyi [Ar. ṣafvet > ṣafiy / ṣafiyye صفى / صفيه] *{OsT} sf.* **1.** Karışık olmayan; temiz; duru. **2.** Samimi; içten; gerçek. **3.** Seçilmiş; en iyi. **4.** *is. isl.* Hz. Âdem'e verilen, *"Allah'ın temiz kulu"* anlamındaki Safiyullah kelimesinin kısa söylenişi. **5.** *zool.* Hindistan'da ormanlık alanlarda yaşayan bir tür antilop, *(Antilope cervicapra).* ⊡ **safiyyü'd-dîn,** *{OsT} Dini temiz; dini pak.*|| **safiyyü'l-kalb,** *{OsT} Kalbi temiz.*|| **safiyy'ullah,** *{OsT} Hz. Âdem.*

safiyet, [Ar. ṣāf > ṣāfiyyet صافيت] *(sa:fiyet) {OsT} is.* **1.** Saflık; temizlik. **2.** Bönlük.

safizm, [Fr. saphisme] *is. psik.* Kadın kadına cinsel doyum sağlama; sevicilik; Safoculuk.

safka, [Ar. ṣafḳa صفقه] *{OsT} is. huk.* **1.** Bir satış anlaşmasında tarafların "hayırlı olsun" anlamında el sıkışması. **2.** Yapılan satış. ⊡ **safka-i vâhide,** *{OsT} Bir alışverişte, pazarlıkta anlaşıldı diye satıcı ile alıcının el sıkışması.*

saflaşma, [saf-la-ş-ma] *is.* Saflaşmak eylemi.

saflaşmak, [saf-la-ş-mak] *dönşl. f [-ır]* **1.** Saf duruma gelmek; arılaşmak. **2.** Bönleşmek; aptallaşmak.

saflaştırma, [saf-la-ş-tır-ma] *is.* Saflaştırmak eylemi.

saflaştırmak, [saf-la-ş-tır-mak] *gçl. f. [-ır]* Saf duruma getirmek; arılaştırmak.

saflık, -ğı [saf-lık] *is.* **1.** Duru, temiz arı olma durumu; saf olma; arılık. **2.** Kötülük düşünmeyen, masum, temiz yürekli kimsenin durumu. **3.** *mecaz.* Kolayca kandırılabilme; kurnazlık düşünmeme durumu. **4.** Aptal ve bön bir kişinin niteliği.

safra[1], [Ar. ṣafrā صفرا] *(safra:) {OsT} is.* **1.** *anat.* Öd. **2.** Karaciğerin salgıladığı yeşil renkli ve acı bir sıvı. ⊡ **safra asitleri,** *Safrada bazı türevleri bulunan kokolik ve torokokolik asitler.*|| **safra bastırmak,** *Açlığını yatıştıracak kadar az bir şey yemek.*|| **safra kanalcıkları,** *anat. Safranın toplanması için karaciğer hücreleri arasına dağılan ucu kapalı kanalcıklar.*|| **safra kanalı,** *anat. Karaciğerin meydana getirdiği safrayı onikiparmak bağırsağına taşıyan kanal; öd kanalı; koledok kanalı.*|| **safra kesesi,** *anat. Karaciğerin üzerinde, üretilen safrayı toplayan ve gerektikçe on iki parmak bağırsağına açılan koledok kanalıyla sindirim boşluğuna akıtan küçük bir torbacık.*|| **safrası kabarmak,** *Midesi bulanmak.*|| **safra pigmenti,** *biy. Safraya rengini veren bilirübin, biliverin gibi renk maddeleri; öd pigmenti.*|| **safra söktürücü,** *(İlaçlar için) safra kesesinde ve karaciğer dışındaki safra kanallarında bulunan safranın bağırsağa akmasını sağlayan.*|| **safra tuzları,** *biy. Sindirim sırasında yağların parçalanmasına yardımcı olan sodyum glikolat, sodyum torokoleat gibi safrada bulunan deterjanlar; öd tuzları; biyolojik deterjanlar.*|| **safra yapımı,** *Karaciğerde safra oluşumunu sağlayan süreçlerin tümü.*|| **safra yeşili,** *Siyaha çalan yeşil renk.*

safra[2], [Ar. aṣfer > ṣafrā صفرا] *(safra:) {OsT} is.* Sarı.

safra[3], [Biz. Yun. savoura / İt. sabura] *(sa'fra) is.* **1.** *dnz.* Gemileri ve diğer deniz araçlarını istenilen su çizgisine kadar batırmak veya dengede tutmak için dip tarafa konulan ağırlık. **2.** Balonlarda, yükselmeyi sağlamak veya inişi yavaşlatmak için pilotların attıkları ağırlıklar. **3.** Bazı ağların suda batmasını sağlayan alt uçlarına takılmış kurşun ağırlık. **4.** Oltaya takılan kurşun ağırlık; iskandil; kurşun. **5.** *mecaz.* Sıkıntı, tedirginlik ve rahatsızlık veren kimse. ⊡ **safra atmak,** *Sıkıntı veren bir şey veya kimseden kurtulmak.*|| **safra suyu,** *Safra olarak kullanılmak üzere gemi tanklarına doldurulan su.*|| **safra yüklemek,** *(Balon, gemi veya ağa) safra koymak.*

safralı, [safra-lı] *sf.* **1.** *dnz.* Safra[3] bulunan. **2.** İçine safra[1] karışmış olan. ⊡ **safralı ishal,** *tıp. Aşırı safra salgısı olduğunu gösteren yeşilimsi ishal.*|| **safralı omurga,** *dnz. Yelkenli bir geminin alt kısmında, uzunca bir madenî parçadan meydana gelen ve yüzgeç biçiminde madenî parça bulunan omurgası.*

safralık, -ğı [Ar. ṣafrā + T. -lık > ṣafrā-lıḳ صفرالق] *{eAT} {OsT} is.* Mide öz suyunu bastıracak kadar az yiyecek; kahvaltılık.

safran, [Ar. zaʿferān > Fr. safran] *is. bot.* **1.** Süsengillerden, kök sapı birbirine yapışık ve değirmi iki

soğandan ibaret, esansındaki sarı boya maddesi kendi ağırlığının yüz bin katı suyu boyayabilen, yemeklerde boyar madde olarak kullanılan güzel görünüşlü bir bitki, *(Crocus sativus)*. **2.** Mutfakta boyar madde olarak kullanılan bu bitkinin tepecikleri ve bu tepeciklerin kurutulması ile elde edilen toz. 🗗 **safran çiçeği,** *bot. Safran.*|| **safran çiğdemi,** *bot. Safran.*|| **safran semenderi,** *zool. Kuyruksuz iki yaşamlılar takımının, semendergiller familyasından bir tür, (Triturus crocatus).*

safrang, [? safrāñ] *(safra:ñ) {OsT} is.* İçine süt sağılan kap.

safravi, [Ar. ṣafrā > ṣafrāvī صفراوى] *(safra:vi:) {OsT} sf.* **1.** Safraya özgü; safraya ilişkin; safra ile ilgili. **2.** (Kişi için) safranın egemen durumda bulunduğu; esmer, cılız, hırçın ve atak.

safsaf, [Ar. ṣafṣāf صفصاف] *(safsa:f) {OsT} is. bot.* Söğüt ağacı; *(Salix)*

safsafin, [Ar. ṣafṣāfīn صفصافين] *(safsa:fi:n) {OsT} is. tıp.* Halk hekimliğinden sindirim güçlüğüne karşı kullanılan söğüt özütü.

safsafiye, [Ar. ṣafṣāf > ṣafṣāfiyye صفصافيه] *(safsa:-fiye) {OsT} is. bot.* Söğütgiller.

safsafiyet, [Ar. ṣafṣāfiyyet صفصافيت] *(safsa:fiyet) {OsT} is. kim.* Salisilat.

safsata, [Ar. safsaṭa سفسطه] *{OsT} is.* **1.** Boş ve asılsız söz. **2.** *fel.* Sofizm. 🗗 **safsata-perdāz,** *{OsT} Safsatalayan; konuştukları hep safsata olan.*

safsatacı, [safsata-cı] *sf.* **1.** (Kişi için) boş ve asılsız, tutarsız konuşan. **2.** *fel.* Sofist.

safsatacılık, -ğı [safsata-cı-lık] *is.* Safsatacı olma durumu ve niteliği.

saftırık, -ğı [Ar. ṣāf + Far. derūn => satırık] *sf. argo.* (Kişi için) kolay kandırılabilen; akılsız.

safvet, [Ar. ṣafvet صفوت] *{OsT} is.* → saffet. 🗗 **saffet-i vicdān,** *{OsT} Vicdan temizliği.*|| **safvetu'llah,** *{OsT} Hz. Muhammed.*

sag[1], [Oğuz. sāġ / saḳ] *(sa:ğ) {eT} is.* **1.** Akıl. [DLT] **2.** Anlayış; uyanıklık. [DLT]

sag[2], [Oğuz. sāğ] *(sa:ğ) {eT} is.* (Yan ve yön için) sağ. 🗗 **sag elig,** *{eT} Sağ el.*

sag[3], [sāġ] *(sa:ğ) {eT} sf.* **1.** Tatlı; iyi; temiz; halis; sağlam. [DLT] [EUTS] **2.** *is.* Sağlık; esenlik. [DLT] 🗗 **sag köngül,** *{eT} 1. Temiz ve sağlam kalp. 2. Sıcak kalp.* [DLT]|| **sag suv,** *{eT} Tatlı su.* [DLT]|| **sag yag,** *{eT} Tereyağı; sade yağ.* [EUTS] [DLT]

sag[4], [sāġ] *(sa:ğ) {eT} is.* Yün atmak ve kabartmak için kullanılan çubuklar. [DLT]

sagair, [Ar. ṣaġīre > ṣaġāir صغائر] *(saga:ir) {OsT} is.* Küçük günahlar; küçük suçlar.

sagal, [sakā-mak > sakā-l / sağā-l] *(saga:l) {eT} is.* Sakal.

sagalmak, [sag-al-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* Zayıflamak. [DS]

sagan[1], [Ar. ṣaḥn => sahan / sagan] *{ağız} is.* Büyük yemek tabağı. [DS]

sagan[2], [sag-an] *{ağız} is.* Doktor. [DS]

sagar, [Far. sāġar ساغر] *(sa:gar) {OsT} is.* **1.** İçki bardağı; kadeh. **2.** *tasvf.* Gaipten gelen nurların görünmesini ve anlamların kavranmasını sağlayan insan gönlü. 🗗 **sāgar-ı gerdān,** *{OsT} Dönen, elde ele geçen kadeh.*|| **sāgar-ı keşīde,** *{OsT} Çekilmiş, içilmiş kadeh.*|| **sāgar-ı metrūke,** *{OsT} Bırakılmış, terk edilmiş bardak.*|| **sāgar-ı sahbā,** *{OsT} Şarap kadehi.*|| **sāgar-ı sîmîn,** *{OsT} Gümüş kadeh.*

sagdıç[1], [sāġ > sağdıç] *{eT} is.* Hesap. [EUTS]

sagdıç[2], [sāġ > sağdıç] *{eT} is.* Sağdıç; dost. [DLT] [ETY]

sagdıçlıg, [sağdıç-lıġ] *{eT} is.* **1.** Ait olmak; mensup olmak; ait; ilgili. [EUTS] **2.** Sayılmak; hesap edilmek. [EUTS]

saggal, [sakal > saggal] *{ağız} is.* Sakal. [DS]

saggız, [sakız > saggız] *{ağız} is.* Sakız. [DS]

sagılmak, [saġ-ıl-mak] *{eT} dönşl. f. [-ur]* Sağılmak. [DLT]

sagım, [saġ-mak > saġ-ım] *{eT} is.* Sağış; sağım. [DLT] 🗗 **bir sagım süt,** *Bir sağışta sağılan miktar süt.* [DLT]

sagın[1], [saġ-mak > saġ-ın] *{eT} is.* Sağmal; sütü sağılır koyun. [Nevâyî] [DLT]

sagın[2], [sak-mak > saġ-ın] *{eT} sf.* Aşk sarhoşu; aşk hastası; aşk mecnunu.

sagınç, [sak > saġ-m-mak[2] > saġ-ın-ç] *{eT} is.* Fikir; düşünce; niyet; tasavvur. [EUTS]

sagınlıg, [saġ-ın-lıġ] *{eT} sf.* Sağmal sahibi; sağmalı olan. [DLT]

sagınmak[1], [saġ-mak > saġ-ın-mak] *{eT} dönşl. f. [-ur]* Sağar görünmek. [DLT]

sagınmak[2], [sāk-mak > sak-ın-mak / saġ-ın-mak] *{eT} dönşl. f [-ur]* **1.** Düşünmek; plan kurmak; düşünüp taşınmak. [EUTS] [Nevâyî] **2.** Endişelenmek. [EUTS] Sanmak; zannetmek; sözle yardım etmek. [DLT]

sagır[1], [Far. sāġar => saġır] *{eT} is.* **1.** İçerisine şarap konulan havana benzer söbe kap. [DLT] **2.** Tencere. [Gabain]

sagır[2], [saġ-ır] *{eT} is.* Sürek avı alanı; sürek avında hayvanların biriktikleri yer; çayır. [ETY] [EUTS] [Gabain]

sagış, [sā-mak > sa-ġ-ış] *{eT} is.* **1.** Sayış; sayma. [EUTS] [Gabain] **2.** Rakam; numara. [EUTS] **3.** Ölçü. [Gabain]

sagışmak, [saġ-mak > saġ-ış-mak] *{eT} işteş. f. [-ur]* Birlikte sağmak. [DLT]

sagız, [saġ-ız / sak-ız] *{eT} is.* Sakız. [DLT] 🗗 **sagız toprak,** *{eT} Yapışkan toprak.* [DLT]

sagızgan, [sağ-ız-ġān] *(sagızga:n)* *{eT}* **1.** Bir yıldız. [EUTS] **2.** Saksağan. [EUTS] [Gabain]

sagızlıg, [sağ-ız-lıġ] *{eT}* *sf.* Sakızlı; sakızı olan. [DLT]

sagir, [Ar. ṣıġr > ṣaġīr / ṣaġīre صغير / صغيره] *(sagi:r)* *{OsT}* *sf.* **1.** Küçük; ufak. **2.** *huk.* (Çocuk için) buluğa ermemiş. ☞ **sagîr-i gayr-i mümeyyiz,** *{OsT}* *(Çocuk için) alım satımda kendi yararına olanı seçemeyen; iyiyi kötüden ayırt edemeyen.*|| **sagîr-i mümeyyiz,** *{OsT}* *(Çocuk için) alım satımda kendi yararına olanı seçebilen; iyiyi kötüden ayırt edebilen.*|| **sagîr ü kebîr,** *{OsT}* *Küçük ve büyük.*|| **sagîrü's-sin,** *{OsT}* *Yaşı küçük.*

sagire, [Ar. saġīr > saġīre صغيره] *(sagi:re)* *{OsT}* *is.* (Öldürme, zina, hırsızlık türünden olmayan) küçük günah.

sagital, -li [Lat. sagitta *(ok)* > Fr. sagittal] *sf.* **1.** Ok biçiminde olan. **2.** (Vücut için) önden arkaya doğru dikey bir düzlemde bulunan. ☞ **sagital çizgi,** *anat. İki yan kafa kemiğini birbirinden ayıran çizgi.*|| **sagital kesit,** *biy. Vücudu sağ ve sol olmak üzere iki eşit bölgeye ayıran uzunluğuna kesit.*

saglanmak[1], [sağ-lā-mak > sağ-la-n-mak] *{eT}* *dönşl. f. [-ur]* **1.** Uyanık olmak; dikkatli olmak. [EUTS] [Gabain] **2.** Sağlamlaşmak.[EUTS]

saglanmak[2], [sak-lā-mak > sak-la-n-mak] *{eT}* *dönşl. f. [-ur]* Saklanmak. [Gabain]

saglanturmak, [sak-la-n-tur-mak] *{eT}* *gçl. f. [-ur]* Saklamak; muhafaza etmek. [EUTS]

saglıcakla, [sağ-lı(k)-cak-la > sağlıcakla] *zf.* Sağlık içinde olarak.

saglıg[1], [sağ > sağ-lıġ] *{eT}* *sf.* Sayılı; sayılmış. [DLT]

saglıg[2], [sağ-mak > sağ-lıġ / sağ-lıḳ] *{eT}* *is.* Sağmal; sağılan hayvan. [EUTS]

saglık, [sağ-mak > sağ-lık] *{eT}* *is.* Dişi koyun; sağmal; sağılan hayvan. [DLT]

saglıklanmak, [sağ-lık-la-n-mak] *{eT}* *dönşl. f. [-ır]* Sağmal sahibi olmak. [DLT]

sagmak, [sağ-mak] *{eT}* *gçl. f. [-ar]* Sağmak. [EUTS] [DLT]

sagmen, [Far. sār-bān => seğmen / sagmen] *{ağız}* *is.* Seğmen alayı. [DS]

sagnagu, [sağ-(ı)n-a-ġu] *{eT}* *is.* Kurumuş kabak. [DLT]

sagr, [Ar. s̱aġr ثغر] *{OsT}* *is.* Sınırın düşman saldırısına açık olan yeri.

sagra, [Lat. sagra] *is. zool.* Kın kanatlılardan Hindistan'da bulunan madenî renkli güzel bir kelebek, *(Sagra purpurea).*

sagrak, [Far. sāġār => sağrāk] *(sağra:k)* *{eT}* *is.* Sürahi; kâse; kap. [DLT]

sagrı, [sağ-rī] *(sağrı:)* *{eT}* *is.* **1.** Ham deri. [DLT] **2.** Her şeyin dış kabuğu. [DLT] ☞ **yer sagrısı,** *Yeryüzü.* [DLT]

sagrılamak, [sağ-rī-lā-mak] *(sağrı:la:mak)* *{eT}* *gçl. f. [-r]* Kaba deriyi sertleştirmek; deriyi sepilemek. [DLT]

sagturmak, [sağ-tur-mak] *{eT}* *gçl. f. [-ur]* Sağdırmak. [DLT]

sagu, [Papu d. sagu *(ekmek)*] *is.* Tropikal bölgelerde yetişen ve ekmek ağacı denilen palmiyelerin kon gövdesinin özeğinden elde edilen ve pirinç gibi kullanılabilen nişastalı madde.

sagu, [sā-mak > sa-ġ-mak > sā-ġū] *(sa:gu:)* *{eT}* *is.* Tahıl ölçeği. [DLT]

sagulamak, [sağū-lā-mak] *(sağu:la:mak)* *{eT}* *gçl. f. [-r]* (Tahıl için) ölçekle ölçmek. [DLT]

sagun, [sağ-un] *{eT}* *is.* **1.** Karluk büyüklerinin unvanı. **2.** Tabip; psikiyatrist. [DLT]

sagurmak, [suġ-ur-mak / sağ-ur-mak] *{eT}* *gçl. f. [-ur]* **1.** Su içmek. **2.** Suyu içirmek. **3.** Suyu çektirmek. **4.** (Yoğurt için) suyunu sızdırarak keş haline getirmek. **5.** Tükürmek. [DLT]

sagurulmak, [sağ-ur-ul-mak] *{eT}* *edil. f. [-ur]* Soğurulmak. [Clauson]

sağ[1], [*eT.* sağ > sağ] *{eAT}* *{OsT}* *sf.* **1.** Vücudun, kalbin bulunduğu tarafın karşıtı olan yanı; bu tarafta olan; bu tarafa ait olan. **2.** *is.* Vücudun bu yandaki bölümü. **3.** Politik ve ekonomik görüşler bakımından tutucu olan; muhafazakâr. **4.** Bu taraftaki yön. **5.** Tutucu olanların görüşü. ☞ **sağ açık,** *spor. Futbolda, forvettekiler arasında sağ başta yer alan oyuncu.*|| **sağa döndüren,** *fiz. 1. Döndürme gücü pozitif olan. 2. (Birleşikler için) ışığın polarma düzlemini saatin ibreleri yönünde döndüren.*|| **sağa kaymak,** *Ekonomi ve siyasi görüşü toplumcu iken tutucu görüş ve tutuma doğru kaymak.*|| **sağa sarılan,** *bot. (Sarmaşık, fasulye gibi bitkiler için) yükselirken soldan sağa doğru sarılan.*|| **sağa sarmal,** *(Tek çenetli kavkı için) sarımı soldan sağa doğru olan.*|| **sağa sola,** *1. İki tarafa. 2. Rastgele. 3. Gelişigüzel. 4. Şuraya buraya.*|| **sağa sola bakmadan,** *Ortalığı kollamadan; saygısız biçimde.*|| **sağ bek,** *spor. Futbol, hentbol, basketbol gibi takım oyunlarında sağ kanatta oynayan savunma oyuncusu.*|| **sağ çıkarma,** *spor. Boksta sağ yumrukla vurma.*|| **sağ çıkarmak,** *spor. Boksta sağ yumruğu ile rakibine vurmak.*|| **sağdan geri dönmek,** *Geri dönüp gitmek; olduğu yerde dönmek.*|| **sağdan soldan,** *Her taraftan; etraftan.*|| **sağda solda,** *1. Belli bir yer veya yön olmadan. 2. Gelişigüzel. 3. Yer seçimi yapmadan; dikkatsizce; şurada burada.*|| **sağ eğilimli,** *Tutucu görüşlere yatkın olan.*|| **sağ elin verdiğini sol elin görmemesi,** *(Yapılan iyilik veya verilen sadaka için) gizli tutulmak.*|| **sağ eliyle sol kulağını göstermek,** *Kolay yoldan yapılacak bir işi daha dolambaçlı şekilde yapmak veya açıklamak.*|| **sağ gözünü sol gözünden sakınmak,** *Aşırı kıskanç olmak.*|| **sağ haf,** *spor. Futbolda oyun kuruculardan sağda yer alan oyuncu.*|| **sağı solu belli**

olmamak, *1. Ne yapacağı, nasıl davranacağı kestirilememek, önceden bilinememek. 2. Tutarsız davranmak.*|| **sağı solu olmamak,** *1. Ne yapacağı, nasıl davranacağı kestirilememek, önceden bilinememek. 2. Tutarsız davranmak.*|| **sağına soluna bakmak,** *Çevresine bakmak; etrafına göz gezdirmek.*|| **sağına soluna bakmamak,** *1. Çevresinde olanlarla ilgilenmeden kendi işini ve kendi bildiğini yapmak; bildiği gibi davranmak. 2. Çevresine dikkat etmeden hareket etmek; dikkatsiz davranmak.*|| **sağını solunu bilmemek,** *1. Ne yapacağını bilemez olmak; nasıl davranacağını kestirememek; şaşırmak. 2. Dikkatsiz davranmak; düşüncesizce davranmak.*|| **sağını solunu şaşırmak,** *Ne yapacağını bilemez olmak; nasıl davranacağını kestirememek; şaşırmak.*|| **sağ iç,** *spor. Futbolda, forvet arasında yer alan beş oyuncudan sağdan ikinci sırada bulunan oyuncu.*|| **sağ kanat,** *Futbol ve hentbolde hücum alanının sağ tarafı.*|| **sağ karıncık,** *anat. Yüreğin iki art odasından sağda olanı; buteyn-i eymen, (ventriculus dexter).*|| **sağ kol,** *as. Karşıya yönelmiş bir askerî birliğin sağında bulunan bölümü; sağ kanat; sağdaki birlik.*|| **sağ kolağası,** *Kıdemli yüzbaşı.*|| (birinin) **sağ kolu,** *O kişinin güvendiği kimse.*|| **sağ kulakçık,** *anat. Yüreğin ön iki odasından sağda olanı; üzeyn-i eymen (artrium dexter).*|| **sağlı sollu,** *1. Her iki yanda olan; sağda ve solda yer alan. 2. Hem sağ tarafına ham de sol tarafına; her iki tarafına.*|| **sağ şerit,** *Trafikte, sağ tarafta yer alan yol çizgilerinin oluşturduğu bölüm.*|| **sağ yapmak,** *Direksiyonu sağa doğru döndürmek.*

sağ[2], [*eT.* sag / ṣāğ صاغ / ساغ] *(sa:ğ) sf.* **1.** Doğru; gerçek; sahih. *{eAT} (aynı)* **2.** Karışık olmayan; saf; katkısız; halis; temiz. *{eAT} (aynı)* **3.** (İnsan için) yaşamakta olan; canlı; diri. **4.** Sağlıklı; sağlam; iyi; esen. *{eAT} (aynı)* **5.** Güçlü kuvvetli; dayanıklı; metin. **6.** Korkusuz; emin; güvenilir. **7.** *{ağız}* Atıldığında aşığın çukur yanı alta, düz yanı üste gelecek şekilde tutma biçimi. [DS] ☞ **sağ akçe,** *Ayarı tam olan para; gerçek madenî para.*|| **sağ balta,** *{ağız} Düzgün ağaç yontmakta kullanılan bir tür balta.* [DS]|| **sağ bırakmamak,** *Yaşatmamak; öldürmek.*|| **sağdan söylemek,** *{eAT} Doğru söylemek; gerçeği aktarmak.*|| **sağ esen,** *Hayatta ve sağlıklı; sağ salim. {eAT} (aynı)* || **sağ esen yürümek,** *{eAT} Sağlık ve mutluluk içinde ömür sürmek.*|| **sağ etmek,** *{eAT} (Hasta için) iyileştirmek; iyi etmek; tedavi etmek.*|| **sağ eylemek,** *{eAT}* → sağ etmek.|| **sağ gönüllü,** *{eAT} İyi kalpli; temiz yürekli.*|| **sağ işi sol olmak,** *{eAT} İşi tersine dönmek.*|| **sağ işlü,** *{eAT} Sağlam ve dürüst iş yapan.*|| **sağ kalım eğrisi,** *biy. Radyobiyolojide uygulanan radyasyon dozu ile canlı kalan hücrelerin oranı arasındaki ilişkiyi gösteren eğri; doz inaktivasyon eğrisi.*|| **sağ kalmak,** *Bir kaza, felaket, savaş vb. sonunda ölmeden kalabilmek; hayatta kalmak; geriye kalmak.*|| **Sağ ol!** *Gördüğü bir iyilik karşısında söylenen teşekkür sözü.*|| **sağ olmak,** *1. Yaşıyor olmak; sağlıklı olmak. 2. {eAT} (Hasta için) iyileşmek; şifa bulmak.*|| **Sağ olsun!** *Bir kimsenin olumsuz bir davranışı karşısında sitem sözü olarak kullanılır.*|| **Sağ olsun, yerinde olsun!** *Kendisi yakınımdır, bu sebeple bir kötülük gelsin istemem ama kendisi ile ayrı yerlerde oturmayı ve bulunmayı tercih ederim, anlamında kullanılır.*|| **sağ para,** *1. Ayarı tam olan para. 2. Uluslar arası para piyasalarında kolaylıkla değiştirilebilen ve kurunu sürekli koruyan veya değeri yükselen para; sağlam para.*|| **sağ salim,** *Bir kimsenin hayatını kaybedebileceği bir ortamdan sağlıklı olarak kurtulduğunu belirten söz; sağ ve sağlam olarak; hiç zarar görmeden.*|| **sağ söz,** *{eAT} 1. Doğru söz; gerçek söz. 2. Yerinde ve ciddi söz.*|| **sağ su,** *{ağız} Temiz ve tatlı su.* [DS]|| **sağ toprak,** *{ağız} Sıva ve yapı işlerine uygun özlü ve yapışkan toprak.* [DS]

sağ[3], [Ar. ṣāʿ صاع => ṣāğ صاغ] *{eAT} is.* Bir tahıl ölçeği.

sağ[4], [*eT.* sāy > sağ] *{ağız} is.* Düz ve yüksekçe yer parçası; seki; teras. [DS]

sağaca, [sağaca] *{ağız} is.* Ekmek pişirilen sac. [DS]

sağacak[1], **-ğı** [sağ-mak > sağ-acak] *{ağız} is.* Süt veya yoğurt kabı. [DS]

sağacak[2], **-ğı** [sac+aya(ğ)-ı] *{ağız} is.* Sacayağı. [DS]

sağalma, [sağ-al-ma] *is.* Sağalmak işi ve durumu.

sağalmak[1], [sağ-al-mak صغلمق] *dönşl. f. [-ır] [eAT. -ur]* **1.** Sağlığa kavuşmak; sağlıklı hâle gelmek; iyileşmek; hastalıktan kurtulmak. *{eAT} {OsT} {ağız} (aynı)* [DS] **2.** *{ağız}* Canlanmak; dirilmek. [DS] **3.** *{ağız}* (Araç için) işler duruma gelmek; sağlamlaşmak. [DS]

sağalmak[2], [sağ-al-mak] *{ağız} gçsz. f. [-ır]* **1.** Kaymak. **2.** (Yıldız için) kaymak. **3.** (Atmaca, şahin vb. yırtıcı kuşlar için) avını kapmak için hızla aşağı inmek; avına saldırmak. [DS]

sağaltı, [sağ-ıl-mak > sağ-al-tı] *{ağız} is.* Süt. [DS]

sağaltıcı, [sağ-al-t-ıcı] *sf.* **1.** Sağaltma işini yapan. **2.** Sağaltma özelliği olan. **3.** (İlaç veya işlem için) asalağı, doğrudan konakçı üzerinde iken ortadan kaldırmayı sağlayan.

sağaltım, [sağ-al-t-ım] *is.* **1.** Hastayı iyileştirme; sağlığına kavuşturma; tedavi. **2.** *psikol.* Bir hastalığı yenecek etkenleri ve bu etkenlerin kullanılma yöntemlerini bularak hastanın sıkıntılarını giderme; terapi.

sağaltma, [sağ-al-t-ma] *is.* Sağaltmak işi; tedavi.

sağaltmak, [sağ-al-t-mak صاغلتمق / صغالتمق] *{eAT} {OsT} gçl. f. [-ır] [-ur]* **1.** İyileştirmek; sağlığına kavuşturmak; iyi etmek; tedavi etmek; hastalığı iyileştirmek. **2.** *{ağız}* Yarayı veya hastalığı ilaçla iyileştirmek. [DS] **3.** *{OsT}* Sağlamlaştırmak; güçlendirmek; tahkim etmek.

sağan[1], [sağ-mak *(kaymak)* > sağ-an] *is. zool.* Sıcak ve ılıman iklimlerde yaşayan kanatları dar, uçuşları hızlı ve dengeli, küçük ayaklı, kırlangıca benzeyen kuşların ortak adı

sağan[2], [sağ-mak > sağ-an] *{ağız} is.* Sağmal. [DS]

sağan[3], [Ar. ṣaḥn => sahan / sağan] *{ağız} is.* Bakırdan yapılmış, derinliği az fakat geniş yemek kabı; sahan. [DS]

sağanak, -ğı [sağ-mak > sağ-anak] *is.* Birdenbire başlayan ve kısa süren şiddetli yağmur. ⧉ **sağanağa tutulmak,** *Hava sakin bir halde iken birden başlayan sağanağa yakalanmak; beklenmedik anda sağanakta kalmak.*

sağancı, [sağan-cı] *{ağız} is.* **1.** İnek ve koyun sağan kimse. **2.** İnekçi. [DS]

sağanımsılar, [sağ-an-ımsı-lar] *is. zool.* → sağanlar.

sağangiller, [sağ-an-gil-ler] *is. zool.* Kuşlar sınıfının, gök kuzgunumsular takımının sağanlar alt takımından, tırnakları sivri ve güçlü, kanatları ince ve uzun, hızlı uçabilen, Avrupa ve Asya'da yaşayan yırtıcı kuşlar familyası, *(Cypselidae, Apodidae, Micropodidae).*

sağanlar, [sağ-an-lar] *is. zool.* Omurgalı hayvanlardan kuşlar sınıfının, gök kuzgunumsular takımından küçük ayaklı, iyi uçabilen kuşlar alt takımı; sağanımsılar, *(Cypsalomorphae, Apodiformes, Micropodıformes).*

sağar, [Ar. ẓāhir *(görünen)* => zahar / sağar] *{ağız} zf.* **1.** Kesin olarak. **2.** Olabilir; belki. [DS]

sağas, [? sağas] *{ağız} sf.* Sarı. [DS]

sağaz, [sağ-az] *{ağız} is.* Hayvanın sağ ayak aşığı. [DS]

sağbeğeni, [sağ+beğen-i] *is.* Güzeli çirkinden ayırt edebilme yetisinin en üst düzeyi.

sağcı, [sağ-cı] *is. ve sf.* **1.** (Eskiden Fransız parlamentosunda başkanın sağında yer aldıklarından, kişi ve parti için) geleneklere, göreneklere ve mevcut düzene bağlı bir siyasi görüşü temsil eden. **2.** Toplumcu veya devrimci bir parti veya örgüt içinde ılımlı veya hoşgörülü bir çizgi izlemekle suçlanan kişiler veya grup.

sağcılık, -ğı [sağ-cı-lık] *is.* **1.** Ekonomik ve politik görüş ve uygulama olarak geleneklere, göreneklere ve mevcut düzene bağlı olma; sağ görüşleri benimseme veya savunma. **2.** Toplumcu veya devrimci bir parti veya örgüt içinde ılımlı veya hoşgörülü bir çizgi izleme durumu; tutucu konum.

sağdaç, -cı [sağ-daş / sağdaç] *{ağız} is.* **1.** Damadın erkek kardeşi veya yakın akrabasından kendine akran biri. **2.** Yakın ve candan arkadaş. [DS]

sağdıç, [sağ-daş ? > sağdıç] *is.* **1.** Dost. **2.** Gelin ve damada düğün sırasında kılavuzluk eden kimse. ⧉ **sağdıç beklemesi,** *{ağız} folk. Gerdek akşamı sağdıçtan alınan yemekli eğlence sözü.* [DS]|| **sağdıç emeği,** *Karşılığı alınmayan, boşa giden emek veya çaba.*|| **sağdıç katı,** *{ağız} folk. Düğünde, erkek evinden gönderilen içinde gelinlik, iç çamaşırı, duvak vb. bulunan bohça.* [DS]

sağdıçlık, -ğı [sağdıç-lık] *is.* Sağdıç olma durumu; sağdıcın görevi.

sağdırma, [sağ-dır-ma] *is.* Sağdırmak eylemi.

sağdırmak, [sağ-dır-mak] *gçl. f. [-ır]* **1.** Sağmak eylemini yaptırmak; sağmasına yol açmak. **2.** (İp, iplik vb. şeyler için) yumağından çözerken karışmasına, dolaşmasına meydan vermeden düzgün biçimde çektirmek. **3.** Arı kovanından bal aldırmak. **4.** (Hayvan için) sağmasına izin vermek. **5.** *argo.* (Kendini) para veya malı bir kimse tarafından yavaş yavaş sızdırılırken fark etmemek. **6.** *{ağız}* Taş ya da değneği uçurur gibi atmak. [DS]

sağduç, -cu [sağdıç] *{ağız} is.* → sağdıç. [DS]

sağduyu, [sağ+duy-u] *is.* **1.** Doğru, akla uygun, sağlıklı yargılar verebilme yeteneği; akl-ı selim; hiss-i selim. **2.** *fel.* Doğru ile yanlışı birbirinden ayırma ve doğru yargılama gücü.

sağduyulu, [sağ+duy-u-lu] *sf.* Sağduyusu olan; sağduyu sahibi.

sağgal, [sakal > sağgal] *{ağız} is.* Sakal. [DS]

sağgörü, [sağ+gör-ü] *is.* Olanları, olacakları, gerçekleri olduğu gibi ve yanılmadan görebilme ve ona göre davranabilme yeteneği; basiret.

sağgörülü, [sağ+gör-ü-lü] *sf.* Olanları, olacakları, gerçekleri olduğu gibi ve yanılmadan görebilme ve ona göre davranabilme yeteneğine sahip olan; sağgörüsü olan; sağgörü sahibi; basiretli.

sağgörüsüz, [sağ+gör-ü-süz] *sf.* Olanları, olacakları, gerçekleri göremeyen; sağgörüsü olmayan; basiretsiz.

sağgörüsüzlük, -ğü [sağ+gör-ü-süz-lük] *is.* Olanları, olacakları, gerçekleri görememe durumu; basiretsizlik.

-sağı, [-sagı / -sağu] *{eAT} yap. ek.* **1.** -ımsı; -sı; -ımtırak. *"Aşı renkli kızıl-sağı (kızılımsı) saç."* Babusü'l-Vasıt. **2.** -gan. *"Gündüz üyümek... unutsağı (unutkan) eyler..."* Hazāinü's-Saadet.

sağı[1], [sağ-mak > sağ-ı] *{eAT} is.* Sağım işi; sağma. ⧉ **sağı sağmak,** *{eAT} (Süt veren hayvanı) sağmak; sağım yapmak.*

sağı[2], [sağü / sāğī صاغى] *(sa:ğı:) {OsT} is.* → sağu[2]. ⧉ **sağı sağmak,** *{eAT}* → sağu sağmak.

sağı[3], [sağ-ı] *is.* Kuş gübresi.

sağıcı[1], [sağ-ıcı] *is.* Sağım yapan kimse.

sağıcı[2], [sağü > sağü-cü / sağı-cı صاغيجى] *is.* **1.** *{OsT}* → sağucu. **2.** *{ağız}* Ölünün arkasından yüksek sesle ağlaması için para ile tutulan kadın; yasçı; ağıtçı. [DS]

sağıcı[3], [sağ-ı-cı] *is.* Kuş gübresi toplayıp satan kimse.

sağıl[1], [sağ-mak > sağ-ıl صغيل] *{eAT} is.* İnek sürüsü; sığır sürüsü.

sağıl^{2}, [sağ-mak > sağ-ıl] *{ağız}* *is.* Buğdayın üstündeki kapçık. [DS]

sağılcak, -ğı [sağ > sağ-ıl-cak] *{ağız}* *is.* Sağlık. [DS]

sağılı, [sağ-ıl-mak > sağıl-ı] *{ağız}is.* Sağmal hayvan. [DS]

sağılış, [sağ-ıl-ış] *is.* Sağılmak eylemi veya biçimi.

sağılma, [sağ-ıl-ma] *is.* Sağılmak eylemi.

sağılmak^{1}, [sağ-ıl-mak] *{ağız}* *dönşl. f.* *[-ır]* Hastalıktan kurtulmak; iyileşmek; tedavi olmak. [DS]

sağılmak^{2}, [sağ-ıl-mak صاغيلمق] *edil. f.* *[-ır] [{eAT} -ur]* **1.** Sağmak eylemi yapılmak. **2.** *argo.* Parası veya malı belli edilmeden, yavaş yavaş çalınmak veya alınmak; soyulmak. **3.** *dönşl. f.* (Kumaş için) kenarından iplik çıkarak sökülmek. **4.** (Yılan için) çöreklendiği yerden çözülerek akıp gitmek. **5.** (İp ve iplik yumağı için) ipliği çekilip çözülmek. *{ağız}* *(aynı)* [DS] **6.** Akmak; kaymak; süzülmek. *{ağız}* *(aynı)* [DS] **7.** *{eAT}* İplik gibi uzayıp gitmek. **8.** *{ağız}* Aşağı doğru hızla inmek; pike yapmak. [DS] **9.** *{ağız}* Birdirbir oyununda uzanıp atmak. [DS] **10.** *{ağız}* Kayar gibi hızla koşmak. [DS] **11.** *{ağız}* Yokuştan, ağaçtan aşağı hızla inmek. [DS] **12.** *{ağız}* Ağaçta, yemiş kalmamak. [DS]

sağıltmak, [sağ-ıl-t-mak] *{ağız}* *gçl. f.* *[-ır]* İyileştirmek; tedavi etmek. [DS]

sağılu, [sağ-ıl-mak > sağ-ıl-ū صاغيلو] *{eAT}* *sf.* (Süt hayvanı için) sağılır durumda; hâlen süt veren; sağmal.

sağılurca, [sağ-ıl-mak > sağ-ıl-ur-ca صاغيلورجه] *{eAT}* *sf.* (Süt hayvanı için) halen süt verir durumda olan; sağmal.

sağım, [sağ-ım] *is.* **1.** Sağmak eylemi; sağma. *{OsT}* *(aynı)* **2.** Bir hayvandan bir defada çıkarılan süt miktarı. **3.** Süt veren hayvan. **4.** *{ağız}* Süt sağma zamanı. [DS] ⧉ **sağım durağı,** *Sağmal bir hayvanı makine ile sağmak için gerekli donanımın bulunduğu yer.*|| **sağım emziği,** *Sağım makinesinin hayvanın memesine takılan içi esnek, dışı sert bir silindirden ibaret olan parçası.*|| **sağım makinesi,** *İnek, koyun, keçi gibi süt veren hayvanları sağmakta kullanılan, emme ile çalışan sabit veya taşınır aygıt.*|| **sağım poturu,** *{ağız}* *İş elbisesi.* [DS]|| **sağım yeri,** *Sağmal bir hayvanı sağarken hareketsiz kalmasını sağlamak için düzenlenmiş ortam.*

sağımcı, [sağ-ım-cı] *is.* Hayvanı sağmakla görevli kimse.

sağımlı, [sağ-ım-lı] *sf.* Süt veren; süt verimi yüksek olan; sağmal.

sağımlık, -ğı [sağ-ım-lık صاغيملق] *is.* **1.** Süt sağmak üzere beslenen inek, koyun, keçi gibi hayvanlar. **2.** *{OsT}* Salma vergi.

sağımsız, [sağ-mak > sağ-ım-sız] *{ağız}* *is.* Zayıf ve cılız hayvan. [DS]

sağın^{1}, [sağ-ın] *sf.* **1.** Eksik ve yanlışı olmayan; doğru, kuralına uygun. **2.** Sözün anlatılmak istenen, dile getirilmek istenene tam uygun düşmesi durumu; sahih. ⧉ **sağın bilimler,** *Matematik; fizik; kimya; gök bilimi gibi denetlenebilir ölçü ve hesaplara dayanan bilimler.*

sağın^{2}, [sağ-mak > sağ-ın صاغم] *is.* **1.** *{eAT}* Sağma; sağım. **2.** *{ağız}* Sağmal. [DS] ⧉ **sağın tası,** *{ağız}* *Süt, yoğurt kabı.* [DS]

sağın^{3}, [Ar. ṣaḥn => sahan / saan / sağın] *{ağız}* *is.* İçinde yemek yenen bakır kap. [DS]

sağıncak, [sağ-ın-mak > sağ-ın-cak صغنجاق] *{eAT}* *is.* **1.** Emel; istek; arzu. **2.** Düşünce; tasavvur. **3.** Ümit. **4.** Endişe. **5.** Zan; tahmin.

sağıncı, [sağ-ın-cı] *{ağız}* *is.* Koyun, inek sağan. [DS]

sağınç, [sağ-ın-mak > sağ-ın-ç سغنج / صغنج] *{eAT}* *is.* → sağıncak. ⧉ **sağınç kılmak,** *{eAT}* *Düşünmek; tefekkür etmek.*|| **sağınç sanmak,** *{eAT}* *{OsT}* → sağınç kılmak.

sağınır, [sağ-ın-ır] *{ağız}* *is.* Sağmal. [DS]

sağınlı, [sağ-mak > sağ-ın-ır] *{ağız}* *is.* Sağmal. [DS]

sağınmak^{1}, [sağ-ın-mak صاغنمق] *dönşl. f.* *[-ur]* **1.** *{eAT}* İyi düşünmek; düşünüp taşınmak. **2.** *{OsT}* Sanmak; zannetmek.

sağınmak^{2}, [sağ-ın-mak] *{ağız}* *dönşl. f.* *[-ır]* (Yumak, makara vb. için) bir ucundan sökülmek; boşalmak. [DS]

sağınnık, -ğı [sağ-ın-lık] *{ağız}* *is.* Süt, yoğurt kabı. [DS]

sağınsız, [sağın-sız] *{ağız}* *sf.* Doğurmamış, buzağısız inek. [DS]

sağıntı, [sağ-mak > sağ-ıntı] *{ağız}* *is.* Süt. [DS]

sağır^{1}, [sañar kulġak *(tek kulaklı)* > sañır > sağır] *sf.* **1.** (Kişi için) işitme duyusundan yoksun olan; işitmeyen; kulakları duymayan. **2.** (Kulak için) işitme duyusu az veya çok körelmiş olan; ağır işiten. **3.** *mecaz.* Ses geçirmeyen; yankı yapmayan. **4.** *mecaz.* İçi görünmeyen; donuk. **5.** *mecaz.* Çalışmayan; kullanılmayan; kapalı. **6.** Isıyı az geçiren; geç ısınan; az ısı veren. **7.** Vurulduğu zaman ses vermeyen. **8.** (Kişi) duygusuz; duyarsız. **9.** *{ağız}* (Kişi için) geç algılayan; kalp; tembel. [DS] **10.** (Oda vb. için) penceresi olmayan veya güneş görmeyen. ⧉ **sağır dilsiz,** *Duyma ve konuşma özürlü kimse.*|| **sağır duvar,** *1. Ses geçirimsiz duvar. 2. Üzerinde kapı pencere gibi bir açıklık bulunmayan duvar.*|| **sağır etmek,** *1. Birinin sağır olmasına yol açmak. 2. Kulağı aşırı derecede rahatsız etmek.*|| **sağır kapı,** *1. Ses geçirimsiz ve yalıtımlı olarak yapılmış kapı. 2. Çalışmayan, kullanılmayan kapı.*|| **sağır kef,** *Türkçe'deki ñ harfini gösteren kef harfi.*|| **sağırlar diyalogu,** *Birbiri ile ilgili kişilerin birbirini anlamaya ve iletişim kurmaya çalışmadığı durum.*|| **sağır nun,** *Türkçe'de genizden gelen ñ sesini gösteren harf.*|| **sağır oda,** *Serbest bir akustik alan elde et-*

mek amacıyla, iç duvarları elden geldiğince ses soğurucu duruma getirilmiş oda.|| **sağır olmak,** *Kulakları işitmez duruma gelmek; işitme duyusunu az veya çok yitirmek.*|| **sağır olta,** *Ağır bir kurşun takılmış olta.*|| **sağır koltuk,** *Ekmek fırınlarında ateşin yandığı yere uzak kalan veya sapa düşen az ısınan bölüm.*|| **sağır pencere,** *1. Ses geçirmez özellikte yapılmış ve yalıtılmış pencere. 2. Herhangi bir mimari ögeyi bezemek için konulmuş yalancı pencere.*|| **sağır sultan,** *İşine gelmeyeni duymamış gibi yapan.*|| (Mısır'daki) **sağır sultan bile duydu.** *Bir olayı veya haberi "Duymayan kalmadı, herkes işitti." anlamında kullanılır.*|| **sağır toprak,** *{ağız} Geç ısınan toprak.* [DS]|| **sağır tuş,** *bsy. Tek başına basıldığında bir karaktere karşılık gelmeyip kendinden sonra basılan tuşun karakterine vurgu işaretleri sağlayan tuş.*|| **sağır yan,** *Bir yapının boşluk ve açıklık bulunmayan, sağır duvardan ibaret yanı.*|| **sağır yılan,** *zool. Engerekgillerden, dağlık bölgelerde yaşayan, 60-70 cm. boyunda çok zehirli bir yılan, (Vipara aspis).*

sağır[2], [Far. sāgar *(kadeh)* => sağır] *{ağız} is.* Şarap. [DS]

sağır[3], [sağ-ır] *{ağız} is.* Hasta. [DS]

sağırlaşma, [sağır-la-ş-ma] *is.* Sağırlaşmak eylemi.

sağırlaşmak, [sağır-la-ş-mak] *gçsz. f. [-ır]* **1.** Sağır duruma gelmek; işitemez olmak; işitme yetisini kısmen veya tamamen kaybetmek. **2.** (Tencere, için) ısı geçirgenliği azalmak; geç ısınarak güç pişirmek. **3.** (Soba için) ısıtmaz olmak. **4.** Duyarlığını yitirmek.

sağırlık, -ğı [sağır-lık] *is.* Sağır olma durumu; çeşitli nedenlerle işitme duyusunun kaybolması veya yok olması.

sağırtmak, [sang *(yans.)* > sañ > sağ-ır-t-mak] *{ağız} gçsz. f. [-ır]* Konuşurken birdenbire durmak, dalmak. [DS]

sağış, [sā-mak > sağış صاغش / ساغش / صغش] *{eAT} {OsT} {ağız} is.* **1.** Sayı; adet; miktar. [DS] **2.** Hesap. ⊡ **sağış günü,** *{eAT} 1. Hesap günü. 2. Kıyamet günü.*|| **sağış yeri,** *{eAT} Mahşer yeri; Arasat meydanı.*

sağışlamak, [sağ-ış-la-mak صاغشلامق / ساغشلامق] *{eAT} {OsT} gçl. f. [-ar]* **1.** Hesap etmek **2.** Düşünmek. **3.** Saymak; döküm yapmak; tadat etmek. **4.** *{ağız}* Bağışlamak. [DS] **5.** *{ağız}* Sayı saymak. [DS]

sağışlı, [sağ-ış-lı صاغشلى] *{eAT} {OsT} sf.* → sağışlu.

sağışlu, [sağ-ış-lı صاغشلو] *{eAT} {OsT} sf.* **1.** Sayılı; sayısı belirli. **2.** Az sayıda; çok değil.

sağışluca, [sağ-ış-lu-ca صاغشلوجه] *{eAT} {OsT} sf.* → sağışlı.

sağışturmak, [sağ-ış-tur-mak صاغشدرمق] *{eAT} gçl. f. [-ur]* Sıra ile göndermek.

sağıt, [sağ-ıt] *{ağız} is.* Övgü. [DS]

sağıtmak[1], [sañ-ıt-mak > sağ-ıt-mak] *{ağız} gçsz. f. [-ır]* Alık alık bakmak. [DS]

sağıtmak[2], [sağ-ıt-mak] *{ağız} gçl. f. [-ır]* İyi etmek; tedavi etmek. [DS]

sağız, [sakız / sağız] *{ağız} is.* Sakız. [DS]

sağistem, [sağ + iste-m] *is.* İyi niyet; hüsnüniyet.

sağlağa, [sağ-lağa] *{ağız} is.* Altından su çıkan tarla. [DS]

sağlak, -ğı [sağ-la-k] *{ağız} sf.* İçi boş; kof. [DS]

sağlam, [sağ-la-m] *sf.* **1.** Varlığını yapısı, niteliği, biçimi ve dayanıklılığı sayesinde değişikliğe uğramadan ve bozulmadan uzun süre koruyabilen; dayanıklı; kolay bozulmaz; yıkılmaz. **2.** Zarar görmemiş; bozulmamış; yıpranmamış. **3.** Bir hastalığı veya sakatlığı bulunmayan; sıhhatli; sağlıklı. **4.** Kendisine itimat edilen; güvenilir. **5.** Geçerliği olan. **6.** Gerçek ve doğru temeli olan; doğruluğundan kuşku duyulmayan; gerçek; inanılır. **7.** *mecaz.* Yerleşmiş; sarsılma ve yıkılma ihtimali bulunmayan. **8.** *argo.* (Kişi için) paralı. **9.** *(sa'ğlam) zf.* Muhakkak; mutlaka; garanti. ⊡ **sağlama gitmek,** *argo. 1. Kıyasıya dövmek. 2. Kesin bir sonuç alacak biçimde vurmak; öldüresiye vurmak.* || **Sağlam ayakkabı değil.** *Sözü edilen kimsenin "güvenilir biri olmadığını" belirtmek için kullanılır.*|| **sağlam dip,** *dnz. Gemi çapasının sağlam biçimde tutunabilmesine elverişli dip.*|| **sağlam döviz,** *Uluslar arası ilişkilerde kolaylıkla değiştirilebilen ve gerektiği zaman Amerikan doları, İsviçre frangı, Alman markı gibi paraları satın alabilen para.*|| **sağlam kaba kotarmak,** *Sözü edilen işi elverişli bir ortamda, tehlikeleri ve muhtemel kayıpları yok ederek yapmak.*|| **sağlam kazığa bağlamak,** *Gerekli önlemleri almak.*|| **sağlam para,** *Uluslar arası ilişkilerde kolay değişebilen ve kur garantisi olan para; sağ para.*|| **sağlam rüzgâr,** *dnz. Sürekli aynı yönde ve aynı hızda esen rüzgâr.*

sağlama, [sağ-la-ma] *is.* **1.** Sağlamak eylemi. **2.** *mat.* Bir hesabın veya bir işlemin doğruluğunu kontrol etmek için yapılan işlem; mizan. **3.** *(sağla'ma) zf. argo.* Rahatça; kolayca; kesin olarak.

sağlamak[1], [sağ-la-mak صغلمق] *gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor)* **1.** *{eAT} {OsT}* Sağlamlaştırmak; sağlama bağlamak. **2.** *mat.* Bir işlemin doğruluğunu ortaya koymak.

sağlamak[2], [sağ-la-mak] *gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* **1.** Vermek; sunmak; temin etmek. **2.** Bir şeyi elde etmek; sahip olmak; kazanmak. **3.** Bir işin olması için gerekli durumu ve şartları hazırlamak; elde etmesine, ulaşmasına yol açmak; temin etmek. **4.** *{ağız}* Birinin yiyecek ya da içecek parasını ödemek; ısmarlamak. [DS]

sağlamak[3], [sağ-la-mak] *gçsz. f. [-r] [-l(ı)-yor]* **1.**

(Taşıt için) yolun sağ tarafından seyretmek. **2.** Bir aracın sağındaki şeridi kullanarak araç geçmek.

sağlamak[4], [sağ-la-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Kaçmak. [DS]

sağlamak[5], [sağ-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Makara ya da yumaktaki ipi bir ucundan tutarak çekip boşaltmak; sağmak. [DS]

sağlamak[6], [sağ-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* **1.** (İş için) bitirmek; sona erdirmek. **2.** Başarılı olmak. **3.** Duraklamak; dinmek. [DS]

sağlamca, [sağ-la-m-ca] *sf.* **1.** Sağlama yakın; oldukça sağlam; sağlam sayılabilir. **2.** *(sağla'mca) zf.* Sağlam olarak; sağlam bir biçimde.

sağlamcı, [sağ-la-m-cı] *sf.* İşini sağlama bağlayan; sonu belirsiz ve kesin olmayan işlere girişmeyen; işini sağlam tutan.

sağlamlama, [sağ-la-m-la-ma] *is.* Sağlamlamak işi veya biçimi.

sağlamlamak, [sağ-la-m-la-mak] *gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* **1.** Sağlam duruma getirmek; sağlamlık kazandırmak. **2.** *mecaz.* Bir durumun, sözün doğruluğunu, gerçekliğini kanıtlamak.

sağlamlaşma, [sağ-la-m-la-ş-ma] *is.* Sağlamlaşmak eylemi.

sağlamlaşmak, [sağ-la-m-la-ş-mak] *dönşl. f. [-ır]* Sağlam duruma gelmek.

sağlamlaştırma, [sağ-lam-la-ş-tır-ma] *is.* Sağlamlaştırmak eylemi.

sağlamlaştırmak, [sağ-la-ma-la-ş-tır-mak] *gçl. f. [-ır]* Sağlam duruma gelmesini sağlamak; sağlam bir duruma getirmek; pekiştirmek.

sağlamlık, -ğı [sağ-la-m-lık] *is.* **1.** Sağlam olma durumu; dayanıklılık. **2.** Sağlam olan şeyin niteliği. **3.** *ed.* Anlatımdaki kesinlik; güçlülük.

sağlanca, [sağ-la-n-ca] *{ağız} is.* Güvence. [DS]

sağlanış, [sağ-la-n-ış] *is.* Sağlanmak işi veya biçimi.

sağlanma, [sağ-la-n-ma] *is.* Sağlanmak eylemi.

sağlanmak[1], [sağ-la-n-mak] *edil. f. [-ır]* **1.** Hakkında sağlamak eylemi yapılmak. **2.** Temin edilmek.

sağlanmak[2], [sağ-la-n-mak] *edil. f. [-ır]* (Taşıt için) sağından geçilmek.

sağlanmak[3], [sağ-la-n-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* Ağaçta yemiş kalmamak. [DS]

sağlatmak, [sağ-la-t-mak] *{ağız} gçl. f. [-ır]* **1.** Bir makara ya da yumaktaki ipin bir ucundan çıkrık boşaltmak. **2.** Yükü indirdikten sonra ipi çekip çıkartmak. [DS]

sağlayıcı, [sağ-la-y-ıcı] *is.* ve *sf.* Sağlayan; sağlama işini yapan; sağlama niteliği olan.

sağlıcağınan, [sağlı(k)-ca(k)+ile-n > sağlıcağınan] *{ağız} ünl.* Sağlıkla; uğurlar ola! [DS]

sağlıcak, -ğı [sağ-lı(k)-cak صاغلجق] *is.* Sağlık. ⊡ **sağlıcaklar ile,** *{OsT} Selametle; güle güle.*

sağlıcakla, [sağ-lık-çak + ile > sağ-lı-cak-la] *(sağlıca'kla) zf.* Sağlık ve esenlik içinde olarak; rahat ve huzur ile. ⊡ **Sağlıcakla kal!** *Hoşça kal!*

sağlıcaklı, [sağlıcak-lı] *{ağız} sf.* Sağlıklı. [DS]

sağlık[1], **-ğı** [sağ-lık صاغلق] *is.* **1.** Vücudun hastalıktan uzak, normal çalışma durumu; vücut esenliği; esenlik; sıhhat. *{eAT} {OsT} (aynı)* **2.** Vücudun iyi veya kötü durumda bulunması durumu. **3.** Ruhsal işlevlerin normal, yeterli ve dengeli biçimde bulunması durumu. **4.** Sağ, canlı ve diri olma durumu. ⊡ **sağlığa yüz tutmak,** *İyileşmeye başlamak.*|| **sağlığında,** *Hayatta iken; ölmeden önce.*|| **Sağlığınıza!** *İçki içerken "Sağlıklı olmanız dileğiyle içiyorum!" anlamında kullanılan söz.*|| **sağlık bilgisi,** *Sağlığın, hastalanmadan önce korunmasını bilimsel yollarla inceleyen tıp dalı; hijyen.*|| **sağlık bilimi,** *Sağlık konularını içine alan tıp dalı.*|| **sağlık evi,** *Kasaba ve köylerde açılmış bulunan sağlık kurumu; sağlık ocağı.*|| **sağlık görevlisi,** *Sağlıkla ilgili kurumlarda görev yapan uzman.*|| **sağlık hizmeti,** *Sağlık konularını içeren çalışma alanı.*|| **sağlık karnesi,** *Sigortalının ve devlet memurunun hastalık izlemeleri, aldığı ilaçların kontrolü için kullanılan özel defter.*|| **sağlık koruma,** *İnsanın, kaçınılabilecek hastalıklardan ve en başta bulaşıcı hastalıklardan korunma yolları.*|| **sağlık kurulu,** *Kişinin sağlığını denetleyen ve inceleyen hekimler kurulu.*|| **sağlık memuru,** *Sağlık işleriyle görevli kimse; sağlık teknisyeni.*|| **sağlık merkezi,** *Sağlık işlerinin topluca yapıldığı yer.*|| **sağlık muayenesi,** *Bir kimsenin sağlık açısından denetlenmesi.*|| **sağlık ocağı,** *Kasaba ve köylerde açılmış bulunan sağlık kurumu; sağlık evi.*|| **Sağlık olsun!** *Üzücü bir durum karşısında teselli için söylenen söz.*|| **sağlık sigortası,** *Hastalık ve ölüm durumunda sağlık yardımı sağlayan sigorta.*|| **sağlık taraması,** *Halk sağlığının düzenli biçimde kontrolden geçirilmesi.*|| **sağlık yurdu,** *Büyük şehirlerde ve bazı merkezlerde açılan kuruluş; darüşşifa.*

sağlık[2], **-ğı** [sağ-lık صاغلق] *{eAT} is.* Haber. ⊡ **sağlık almak,** *{eAT} Haber almak.*

sağlık[3], **-ğı** [sağ-lık] *is.* Salık; tavsiye.

sağlıklı, [sağ-lık-lı] *sf.* **1.** Sağlık durumu iyi olan; sağlığı yolunda giden; sağlam; esen; sıhhatli. **2.** *mecaz.* Sağlam; güvenilir; gerçek. **3.** *zf.* Hastalıktan, rahatsızlıktan uzak olarak. **4.** *zf.* Sağlam, doğru ve gerçek olarak. ⊡ **sağlıklı yaşam,** *Sağlık kurallarına uygun yaşama.*|| **sağlıklı yaşam koşusu,** *Sağlığın korunması amacıyla yapılan koşu.*|| **sağlıklı yaşam merkezi,** *Sağlığın korunması yollarını öğreten ve uygulayan yer.*

sağlıksal, [sağ-lık-sal] *sf.* Sağlıkla ilgili; hijyenik.

sağlıksız, [sağ-lık-sız صاغلقسز] *sf.* **1.** Sağlık durumu iyi olmayan; hastalıklı; hasta. *{OsT} (aynı)* **2.** *mecaz.* Sağlam, doğru ve güvenilir olmayan. **3.** *zf.* Hasta olarak. **4.** *zf.* Sağlam ve güvenilir olmaksızın.

sağlıksızlık, -ğı [sağ-lık-sız-lık] *is.* Sağlıksız olma durumu.

sağlım, [sağ-ıl-mak > sağ(ı)l-ım] *{ağız} is.* Sağmal. [DS]

sağlır, [sağ-mak > sağ-(ı)l-ır] *{ağız} is.* Sağmal. [DS]

sağma, [sağ-ma ساغمه] *is.* **1.** Sağmak eylemi. **2.** *{eAT}* Sağmal.

sağmak[1], [sağ-mak] *gçl. f. [-ar]* **1.** Bir memeden elle veya aletle sıkmak suretiyle süt çıkarmak. **2.** (Balık için) dişinin yumurtasını, erkeğin spermini sıkmak suretiyle akıtmak. **3.** (Bal için) kovandan almak. **4.** (Yılan için) zehrini bir kaba akıtıp almak. **5.** Yumak şeklindeki bir şeyi çözerek açmak, boşaltmak. *{ağız} (aynı)* [DS] **6.** (Bulut için) yağmur yağdırmak. **7.** *argo.* Çeşitli bahanelerle birinden para sızdırmak.

sağmak[2], [sağ-mak] *{ağız} gçsz. f. [-ar]* İyileşmek. [DS]

sağmak[3], [sağ-mak] *{ağız} gçsz. f. [-ar]* **1.** Kaymak; aşağı doğru süzülerek inmek; pike yapmak. **2.** Bir şeyi kucaklayarak yukarı çıkarmak. **3.** Bir şeyi atmak; fırlatmak. **4.** (Yıldız için) kaymak. **5.** Taşı dikine havaya atmak. **6.** (Bir yere çakılı çiviler için) yerinden oynamak. [DS]

sağmal, [sağ-mal / Moğ. sağamal] *sf.* **1.** (Hayvan için) kendisinden süt sağılan; süt veren. **2.** (Koyun, keçi ve inek gibi hayvanlar için) süt almak için beslenen. **3.** *argo.* (Kişi için) parası alınacak. **4.** *is.* Sağılan, bol süt veren inek. ⊡ **sağmal inek,** *argo. Sürekli dolandırılabilen, aptalca sömürülen kimse.*

sağmalı, [sağ-ma-lı] *{ağız} sf.* Sağmal. ⊡ **sağmalı bulut,** *{ağız} Yağmur bulutu.* [DS]

sağmen, [Far. ser-bān => seğmen] *{ağız} is.* **1.** Düğünde geline ve damada yol gösteren; kılavuz. **2.** Düğüne gelen konuklar. [DS]

sağnak[1], **-ğı** [sağ-(ı)n-ak ?] *{ağız} is.* Sert deniz yeli; büyük dalga. [DS]

sağnak[2], **-ğı** [? sağnak] *{ağız} is.* Çok kısa süre; bir an. [DS]

sağnamak, [saġ-(ı)n-a-mak صاغنمق] *gçsz. f. [-r] [-n(ı)-yor]* **1.** *{OsT}* (Kuş için) su gibi fışkırtarak terslemek. **2.** *{ağız}* Sürgün olmak; ishal olmak. **3.** (Makara, yumak vb. için) bir ucundan sökülmek; boşalmak. [DS]

sağnamak[2], [sağ-(ı)n-a-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-n(ı)-yor]* (At için) sık sık atlamak. [DS]

sağnıç, -cı [sağ-(ı)n-ıç ?] *{ağız} is.* Süt, yoğurt kabı. [DS]

sağra, [? sağra] *{ağız} is. zool.* Sakırga; büyük kene. [DS]

sağrağı, [sañrağı > sağrağı] *{ağız} is. vet.* Atlarda görülen ve insanlara da bulaşan öldürücü bir hayvan hastalığı; sakağı. [DS]

sağrak[1], **-ğı** [Far. sāġar ساغر => sağrak ساغرق] *is.* **1.** *{eAT} {OsT} {ağız}* Kadeh; bardak; sürahi; maşrapa. [DS] **2.** *{ağız}* Ağaçtan yapılmış yağ kabı. [DS] **3.** *{ağız}* Tahıl ölçeği; şinik. [DS] ⊡ **sağrak sürmek,** *{eAT} Sakilik etmek; kadeh dolaştırmak.*

sağrak[2], **-ğı** [sañ-ra-mak > sağrak] *{ağız} is.* Koyunların burunlarına toz ve toprak dolmasından olan hırıltı. [DS]

sağrak[3], **-ğı** [sağ-ra-k / sağ-sa-k] *{ağız} is.* Saksağan. [DS]

sağrı[1], [*eT.* sağrı] *is.* **1.** Memeli hayvanlarda bel ile kuyruk arasındaki omurga kısmı. **2.** İnsanda leğenin son ve alt kısmı. **3.** Bir dağın sırtı. **4.** *{ağız}* Küçük tepeler. [DS] **5.** *{ağız}* Dağın tepesine yakın dik ve yokuş yer. **6.** Dağ ve tepelerin pürüzsüz yamaçları. [DS] **7.** *bsy.* İşaretlerde iki koyu bölgeyi birbirinden ayıran daha ışıklı ince çizgi. ⊡ **sağrı kemiği,** *Bel kemiği ile kuyruk sokumu kemiği arasındaki kemik.*

sağrı[2], [sağrı] *is.*

sağrı[3], [sar-gı > sağrı] *{ağız} is.* **1.** Hallaç yayının tahtası üzerine pamuk sarılmaması için kuzu derisi geçirilmiş yeri. **2.** Üstü ince deri ile kaplı sandık. [DS]

sağrı[4], [sağır > sağrı] *{ağız} sf.* (Kişi için) işi sürüncemede bırakan. [DS]

sağsa, [sağsa] *{ağız} is.* **1.** Korku; heyecan. **2.** Çaba. [DS]

sağsak, -ğı [sağ-sak] *{ağız} is.* Saksağan. [DS]

sağsı, [saksı / sağsı] *{ağız} is.* **1.** Saksı. **2.** Oturak; lazımlık. **3.** Ateş küreği. [DS]

sağsıkan, [sağ-ız-ġan / sāġsıḳan صاغصقان] *{eAT} is.* Saksağan.

-sağu, [-sagı / -sağu] *{eAT} yap. ek.* → -sağı.

sağu, [sağu > sāġū صاغو / ساغو / صاغى] *{eAT} is.* **1.** Ağıt. **2.** Eski Türklerde, yuğ törenlerinde kopuz eşliğinde söylenen manzum ağıt. ⊡ **sağu kılmak,** *{eAT} Ölü için feryat ederek ağlamak.*|| **sağu sağmak,** *{eAT} {OsT} {ağız} (Ölünün arkasından ağlaması için tutulan kadın için) yüksek sesle ağlamak; yas tutmak.* [DS]

sağucu, [sağu-cu صاغوجى] *{eAT} {OsT} is.* Ağıtçı.

sağuculuk, -ğu [sağu-cu-luk صاغوجلق] *{eAT} is.* Sağu söyleme işiyle uğraşma.

sağyağ, [sağ+yağ] *is.* Sütten elde edilen yemeklik yağ; sadeyağ.

sah[1], [Ar. sāḥa > sāḥ ساح] *(sa:h) {OsT} is.* Alanlar; sahalar; meydanlar.

sah[2], **-hhı** [Ar. ṣıḥḥat > (kısaltma) ṣaḥḥ [صح]*{OsT} is.* **1.** Bir belgenin doğruluğunun onaylandığını belirtmek üzere konulan işaret. **2.** Eskiden tuğra çekilmek üzere nişancıya gönderilecek ferman, berat vb. resmî evrakın defterdar, reisülküttap ve sadrazam tarafından görülüp incelendikten sonra üzerine

doğruluğunu belirtmek için üzerine konulan *sad* ve *ha* harflerinden ibaret işaret. **3.** *matb.* Düzeltme provasında yapılan düzeltmenin değil de dizilmiş metnin ilk şeklinin doğru olduğunu belirten işaret. ⊟ **sah çekmek,** *{OsT} Bir yazının doğruluğunu "sad" ve "ha" harflerini yazarak işaretlemek.*

sah[3], [sak / saḫ] *{ağız} sf.* Uyanık. [DS]

saha[1], [Ar. sāḥa ساحه] *(sa:ha) {OsT} is.* **1.** Açıklık yer; alan; meydan. **2.** Belli bir etkinlik için düzenlenmiş yer. **3.** Belli bir etkinliği kapsayan dal. **4.** Avlu. ⊟ **saha avantajı,** *Futbol karşılaşmalarında, oyun yerini tanımak ve seyirci desteğine sahip olmak imkânı.*|| **sâha-i mıknatısiye,** *{OsT} fiz. Manyetik alan.*|| **sâha-i zuhûr,** *{OsT} Görünme alanı.*|| **sahaya yerleşmek,** *Futbol gibi bazı takım karşılaşmalarında rakip takıma karşı üstülük sağlamak.*

saha[2], **-ai** [Ar. seḥā' سحاء] *(saha:) {OsT} is. anat.* → seha.

saha[3], **-ai** [Ar. saḫā' سخاء] *(saha:) {OsT} is.* Cömertlik; el açıklığı.

saha[4], [İt. sacco => saḫa] *{ağız} is.* Palto; pardösü. [DS]

sahab, [Ar. ṣāḥib => sahab] *{ağız} is.* Sahip; iye. [DS]

sahabe, [Ar. ṣāḥib *(arkadaş)* > ṣaḥābe صحابه] *(saha:be) {OsT} is.* **1.** Sahip çıkanlar; tutanlar; arkadaşlar; sahipler. **2.** Hz. Muhammed'i sağlığında görmüş, sohbetlerine katılmış, konuşmuş olan kişiler.

sahabet, [Ar. ṣaḥābet صحابت] *(saha:bet) {OsT} is.* **1.** Arkadaşlık. **2.** Kayırma; sahip çıkma; benimseyip koruma. ⊟ **sahabet etmek,** *Kayırmak; korumak.*

sahabetçi, [sahabet-çi] *(saha:betçi) is.* Koruyan; koruyucu.

sahabetkâr, [Ar. sahābet + Far. kār صحابتكار] *(saha:betkâ:r) {OsT} sf.* Sahip çıkan; koruyan; kayıran.

sahabi, [Ar. ṣāḥib *(arkadaş)* > ṣaḥābi / ṣaḥābiye صحابى / صحابيه] *(saha:bi) {OsT} is.* **1.** Sahip çıkan; tutan; arkadaş; sahip. **2.** Hz. Muhammed'i sağlığında görmüş, sohbetlerine katılmış, konuşmuş olan kişi.

sahaf, [Ar. suḥf > saḥḥāf صحّف] *(sahha:f) {OsT} is.* **1.** Kitapçı. **2.** Genellikle eski kitaplar satan kitapçı.

sahafet, [Ar. saḫāfet سخافت] *(saha:fet) {OsT} is.* **1.** Zayıflık; incelik. **2.** Akılsızlık; akıl zayıflığı.

sahaflık, -ğı [sahaf-lık] *is.* **1.** Sahafın yaptığı iş. **2.** Eski kitaplar alıp satma işi.

sahaif, [Ar. ṣaḥīfe > ṣaḥā'if صحائف] *(saha:if) {OsT} is.* Sayfalar; yapraklar. ⊟ **sahâif-i ikbâl,** *{OsT} Bahtiyarlık sayfaları.*

sahakâr, [Ar. saḫā + Far. -kār سخاكار] *(saha:kâ:r) {OsT} is.* Cömert; eli açık.

sahal, [sakal / saḫal] *{ağız} is.* Sakal. [DS]

saham, [Ar. ṣaḫam صخم] *{OsT} is.* (Kişi için) güneşte yanma.

sahan, [Ar. ṣaḥn *(kâse)* => sahan] *is.* **1.** Derinliği az, içinde yumurta vb. pişirmeye veya yemek yapmaya, ısıtmaya yarayan madenî kap. **2.** *sf.* Bir sahanın aldığı miktar. ⊟ **sahan altlığı,** *{ağız} Sıcak kap altına konulan yalıtkan araç; nihale.* [DS]|| **sahan içi,** *{ağız} Bir çeşit helva.* [DS]

sahanan, [Ar. saḫn>saḫanān سخنان] *(sahana:n) {OsT} sf.* **1.** Sıcak; kızgın. **2.** *is.* Sıcak gün.

sahanet, [Ar. saḫn > saḫānet سخانت] *(saha:net) {OsT} is.* Sıcaklık; kızgınlık.

sahangur, [Yun. salengore] *is.* **1.** Sargı olarak kullanılan bir tür seyrek tülbent. **2.** *{ağız}* İşlenmiş mendil. [DS]

sahangül, [Yun. salengore] *{ağız} is.* Bir tül tülbent; mermerşahi. [DS]

sahank, [? sahank] *{ağız} is.* Ağaçtan oyulmuş büyük testi. [DS]

sahanlık[1], **-ğı** [sahan-lık] *is.* **1.** Sahan konulan yer. **2.** *sf.* Belirtilen sayıda sahanın alabileceği miktar.

sahanlık[2], **-ğı** [Ar. ṣaḥn *(avlu)* => sah(a)n > sahanlık] *is.* **1.** Merdivende kolları birbirinden ayıran ve evin her katı ile aynı düzeyde olan basamaksız düzlük. **2.** Toplu taşıma araçlarında yolcuların girip çıkmalarına ve geçmelerine, gerektiğinde ayakta yolculuk yapılmasına yarayan açıklık. **3.** *dnz.* Bir yalıyarın eteğinde birkaç desimetre derinlikte aşınma etkisiyle kazılmış düzlük.

sahap, [Ar. ṣāḥib => sahap] *{ağız} is.* Sahip; iye. [DS]

sahar[1], [Ar. ṣaḫre > ṣaḫar صخر] *{OsT} is.* Kayalar.

sahar[2], [Ar. seḥer => sahar] *{ağız} is.* Tan vakti; seher. [DS]

sahar[3], [Ar. ẓāhir *(görünen)* => sahar] *{ağız} zf.* Belki; olasılıkla. [DS]

sahar[4], [sakar > saḫar] *{ağız} sf.* Sakar. [DS]

sahar[5], [? saḫar] *{ağız} is.* Mangal. [DS]

sahara, [Ar. ṣaḥrā > ṣaḥārā صحارا] *(saha:ra:) {OsT} is.* Sahralar; çöller; kırlar.

saharat, [Ar. ṣaḫre>ṣaḫarāt صخارات] *(sahara:t) {OsT} is.* Kayalar.

sahare, [Ar. sāḥir > saḥāre سحاره] *(saha:re) {OsT} is.* Büyücüler; sihirbazlar.

sahari, [Ar. saḥrā > saḥārī صحارى] *(saha:ri:) {OsT} is.* Sahralar; çöller.

sahariç[1], [? saḫariç] *{ağız} is.* Yağ tavası. [DS]

sahariç[2], [? saḫariç / soḫarıç] *{ağız} is.* Soğan kavurması. [DS]

sahat[1], [Ar. sāḥa > sāḥāt ساحات] *(sa:ha:t)* *{OsT}* *is.* Alanlar; sahalar.

sahat[2], **-dı** [sakat > saḫat] *{ağız}* *sf.* İnatçı; ters. [DS]

sahat[3], [Ar. sāʿat] *{ağız}* *is.* Saat. [DS]

sahav, [? saḫav] *{ağız}* *is.* Paltoluk kalın kumaş. [DS]

sahavel, [? saḫavél] *{ağız}* *is.* Çalı süpürgesi. [DS]

sahavet, [Ar. saḫāvet سخاوت] *(saha:vet)* *{OsT}* *is.* El açıklığı; cömertlik. 🗗 **sahāvet-kâr,** *{OsT} Cömert; eli açık.*|| **sahāvet-kârāne,** *{OsT} 1. Cömertçe. 2. Cömertlik göstererek.*

sahavu, [sakağı > saḫavu] *{ağız}* *is.* Sakağı. [DS]

sahavül, [? saḫavül] *{ağız}* *is.* Çalı süpürgesi. [DS]

sahb[1], [Ar. ṣāḥib > ṣaḥb صحب] *{OsT}* *is.* **1.** Yakın dostlar; sahipler. **2.** Hz. Muhammed devrinde yaşamış, kendisi ile görüşüp konuşmuş kimseler.

sahb[2], [Ar. ṣaḫb صخب] *{OsT}* *is.* Gürültü etme; patırtı çıkarma.

sahba, [Ar. ṣahbā صهبا] *(sahba:)* *{OsT}* *is.* Şarap; kırmızı şarap.

sahhaf, [Ar. ṣaḥf > ṣaḥḥāf صحاف] *(sahha:f)* *{OsT}* *is.* **1.** Kitapçı. **2.** Eski kitap alıp satan kimse; sahaf.

sahhaka, [Ar. saḥḥāka سحاقه] *(sahha:ka)* *{OsT}* *is.* Sevici.

sahhar, [Ar. siḥr > seḥḥār سحار] *(sahha:r)* *{OsT}* *sf.* → sehhar.

sahın[1], [sakın-mak > saḫīn صخين] *{eAT}* *{OsT}* *ünl.* Sakın.

sahın[2], [Ar. ṣaḥn صحن] *{OsT}* *is.* **1.** Bir binanın ortasında ya da önünde duvarlarla çevrili üstü açık yer; avlu. **2.** Meydan; ortalık; açıklık. **3.** Oyuk; boşluk. **4.** Sahne. **5.** Büyük kâse. **6.** Kulağın dış boşluğu. **7.** Cami içine açılan kapıyla mihrap duvarı arasında kalan ve mihraba dikey olarak uzanan alan. **8.** Bir kilise tonozunu taşıyan iki ayak dizisi arasındaki boşluk.

sahın[3], [? sahın] *{ağız}* *is.* Gece yarısı. [DS]

sahındırıh, [sakın-dırık / saḫındırıḫ] *{ağız}* *is.* Sakındırmak için yapılan işlem. [DS]

sahındırık, -ğı [sahın-dırık] *{ağız}* *is.* Kağnı tekerleğini yağlamakta kullanılan yağın konulduğu boynuz kap. [DS]

sahınmak, [sak-ın-mak > sahın-mak] *{ağız}* *gçsz. f.* *[-ır]* Sakınmak. [DS]

sahırka, [sakırga > sahırka] *{ağız}* *is.* Sakırga; büyük kene.[DS]

sahıt, [Ar. saḫṭ > sāḫıṭ ساخط] *(sa:hıt)* *{OsT}* *sf.* Çok öfkeli; öfkelenmiş; dargın.

sahız, [sakız > saḫız] *{ağız}* *is.* Sakız. [DS]

sahi[1], [Ar. ṣaḥīḥ sahi] *(sa:hi)* *{OsT}* *zf.* **1.** Gerçek; doğru. **2.** Gerçek olarak; gerçekten; doğrulukla.

sahi[2], [Ar. sehv > sāhī ساهى] *(sa:hi:)* *{OsT}* *sf.* Hata yapan; yanılan.

sahi[3], [Ar. saḫāvet > saḫī سخى] *(sahi:)* *sf.* Cömert; eli açık.

sahib, [Hintç. sahib *(arkadaş; yönetici; bey)* > Ar. ṣāḥib صاحب] *(sa:hib)* *{OsT}* *is.* **1.** Sahip. **2.** *sf.* (Özellik için) bulunduran; taşıyan; haiz olan. **3.** Koruyan. **4.** (Bir iş, eylem vb. için) yapmış olan. 🗗 **sāhib-cemāl,** *{OsT} Güzel; çok güzel.*|| **sāhib-dil,** *{OsT} 1. Cesur. 2. (Kişi için) kutsal. 3. Dindar.*|| **sāhib-fıraş,** *{OsT} Yatağa düşmüş; hasta.*|| **sāhib-hurūc,** *{OsT} Ayaklanarak yönetimi ele geçirmiş kişi; ayaklanmış; asi.*|| **sāhib-i arz,** *{OsT} 1. Devlet. 2. Devleti temsil eden kimse.*|| **sāhib-i asā,** *{OsT} 1. Değneği bulunan; değnek sahibi. 2. Hz. Musa.*|| **sāhib-i ayār,** *{OsT} Darphanede kesilen altın paraların ağırlığını denetleyen kimse.*|| **sāhib-i beyān,** *{OsT} 1. Sözcü. 2. Hz. Muhammed.*|| **sāhib-i cemāl,** *{OsT} (Kişi için) güzel; yakışıklı.*|| **sāhib-i devlet,** *{OsT} 1. (Kişi için) şanslı; talihli. 2. Sadrazamın sıfatı; unvanı.* || **sāhib-i emel,** *{OsT} Girişken.*|| **sāhib-i firāş,** *{OsT} 1. Yatak sahibi. 2. Yatalak.*|| **sāhib-i hāne,** *{OsT} Ev sahibi.*|| **sāhib-i hayrāt,** *{OsT} Hayır sahibi; hayırlı işler yapan.*|| **sāhib-i hurūc,** *{OsT} 1. Çıkış yapan. 2. isl. Dünyayı düzene sokmak için günün birinde ortaya çıkacağına inanılan olan kimse; mehdi. 3. Hükümdara isyan eden.*|| **sāhib-i hūt,** *{OsT} 1. Balık adamı. 2. Hz. Yunus.*|| **sāhib-i iffet,** *{OsT} Namuslu.*|| **sāhib-i iktidār,** *{OsT} Bir işi yapmak için kendinde yeterli güç bulunan kimse; erk sahibi; muktedir; iktidar sahibi.*|| **sāhib-i imtiyāz,** *{OsT} Kendisine ayrıcalık tanınmış olan; ayrıcalıklı.*|| **sāhib-i kadîb,** *{OsT} 1. Kılıçlı. 2. Hz. Muhammed.*|| **sāhib-i kâināt,** *{OsT} 1. Evrenin sahibi. 2. Allah.*|| **sāhib-i māide,** *{OsT} 1. Sofra sahibi. 2. huk. Nafakasını sağlama yükümlülüğü olsun veya olmasın evinde birlikte oturduğu kişilerin bakımını, yedirilip içirilmesini, giydirilmesini üstlenen kişi.*|| **sāhib-i mekāsim,** *{OsT} Savaşlarda alınan ganimetleri bölüştürmekle görevli kimse.*|| **sāhib-i menzil,** *{OsT} spor. Eskiden, ok atışlarında oku en uzağa düşürerek, okun düştüğü yere kendi adının yazılı olduğu kitabeyi diktiren kimse; ok atışında rekor kırmış sporcu.*|| **sāhib-i nāmus,** *{OsT} 1. Yasa koyucu. 2. Namuslu. 3. Hz. Muhammed.*|| **sāhib-i re'y,** *{OsT} 1. Oy sahibi. 2. Düşüncesi kabul gören; isteği yapılan. 3. Vezir.*|| **sāhib-i rüşd,** *{OsT} 1. Ergin. 2. Gerçek dindar.*|| **sāhib-i sikke ve hutbe,** *{OsT} (Hükümdar için) kendi adına para bastırıp camilerde hutbe okutturan.*|| **sāhib-i tabîat,** *{OsT} Yaradılış sahibi; iyi huylu.*|| **sāhib-i tasnîf,** *{OsT} Eser sahibi.*|| **sāhib-i tertip,** *{OsT} Üzerinde beş vakitten daha fazla kaza namazı borcu bulunmayan Müslüman.*|| **sāhib-i Yâsin,** *{OsT} Yâsin okutularak kendisine çağrıda*

bulunulan; Hz. Muhammed.|| **sāhib-i yed-i beyzā,** *{OsT} 1. Beyaz elli. 2. Mucizeler yaratan. 3. Hz. Musa.*|| **sahib-i zaman,** *{OsT} Çağın en güçlü, en kudretli kimsesi.*|| **sāhib-i zemān,** *{OsT} Çağa sözünü geçiren.*|| **sāhib-kemāl,** *{OsT} (Kişi için) olgun.*|| **sāhib-kırān,** *{OsT} 1. Her zaman başarı kazanan, üstün gelen hükümdar. 2. Bir tür lale.*|| **sāhib-nazar,** *{OsT} Görüş ve düşünceleri yerinde ve geçerli kişi.*|| **sāhib-saāde(t),** *{OsT} Mutlu.*|| **sāhibü'l-arz,** *{OsT} Mirî toprakları devlet adına kullanan, tımar, has veya zeamet sahibi.*|| **sāhibü'l-beyt,** *{OsT} Ev sahibi; konuk ağırlayan.*|| **sāhibü'l-hayrāt ve'l-hasenāt,** *{OsT} Güzel ve hayırlı işler yapan.*|| **sāhibü'l-mekāsım,** *{OsT} huk. Ganimetleri gaziler arasında bölüştürmekle görevli kişi.*|| **sāhibü's-selem,** *{OsT} Peşin alışverişte, para veren kişi; peşin alan müşteri.*|| **sāhib-vücūd,** *{OsT} Sözü geçer, varlığı saygı gören; mevki sahibi; protokol adamı.*|| **sāhib-zuhūr,** *{OsT} 1. Ayaklanan; baş kaldıran; asi. 2. Başa geçen.*

sahibat, [Ar. ṣāḥibe > ṣāḥibāt صاحبات] *(sa:hiba:t) {OsT} is.* Sahibeler; kadın sahipler.

sahibe, [Ar. ṣāḥib > ṣāḥibe صاحبه] *(sa:hibe) {OsT} is.* Bir yerin, bir şeyin kadın sahibi.

sahici, [sahi-ci] *(sa:hici) sf.* Yapma olmayan; sahte olmayan; gerçek.

sahiden, [sahi-den] *zf.* Gerçekten; hakikaten; sahi.

sahif, [Ar. saḫāfet > saḫīf / saḫīfe سخيف / سخيفه] *{OsT} sf.* **1.** Gevşek; boş. **2.** Zayıf; hafif; etkisiz. **3.** (Kumaş için) gevşek dokunmuş; gevşek; ince.

sahife, [Ar. ṣaḥf > ṣaḥīfe صحيفه] *{OsT} is.* **1.** → sayfa. **2.** Kendinden öncekilere ya da sonrakilere kıyaslanarak düşünülen olay veya durum. ⊟ **sahîfe-i hāliye,** *Boş sayfa.*|| **sahîfe-i mütelemmis,** *Birine, içinde götürenin katlini emreden mektup.*

sahih, [Ar. ṣıḥḥat > ṣaḥīḥ / ṣaḥīḥa صحيح / صحيحه] *(sahi:h) {OsT} sf.* **1.** Gerçek; açık; doğru; hakiki. **2.** Sağlam; sağlıklı; esen; sıhhatli. **3.** Kesin. **4.** Tam; kusursuz; eksiksiz. **5.** *ed.* (Anlatım için) biçim ve anlam bakımından aksayan bir yanı bulunmayan. **6.** *dbl.* (Kelime için) Arapçada üçlü kökünde illetli bulunmayan.

sahihan, [Ar. ṣaḥīḥa > ṣaḥīḥan صحيحاً] *(sahi:'han) {OsT} zf.* Gerçekten; doğrusu; cidden; hakikaten.

sahik[1], [Ar. saḥḳ > sāḥiḳ / sāḥiḳa ساحق / ساحقه] *(sa:hik, k kalın söylenir) {OsT} sf.* (Bir şeyi) döverek ezen; döven.

sahik[2], [Ar. saḥḳ > saḥīḳ سحيق] *(sahi:k, k kalın söylenir) {OsT} sf.* **1.** Çok uzak; ırak. **2.** Çok karışık ve anlaşılmaz söz.

sahil[1], [Ar. sāḥil ساحل] *(sa:hil) {OsT} is.* Deniz, göl ve ırmak kıyısı; su kenarı; kıyı. ⊟ **sahil boyu,** *Deniz kıyısı.*|| **sahil çizgisi,** *Denizin sakin olduğu zaman denizin kıyı ile birleştiği kıyı boyu uzanan çizgi; kıyı kenar çizgisi.*|| **sahil çamı,** *bot. Asıl vatanı Güneybatı Avrupa olan, her dem yeşil, iğne yapraklı, 40 m. kadar boylanabilen bir çam türü, (Pinus maritima).*|| **sahilden açmak,** *Bir geminin rotasını kıyıdan uzaklaşacak biçimde değiştirmek.*|| **sahile dikilmek,** *Gemiyi kıyıya dikey rotaya almak.*|| **sahile vurmak,** *(Deniz yüzeyinde yüzer halde bulunan cisimler için) dalga ve rüzgâr etkisiyle kıyıya sürüklenmek.*|| **sahili yalamak,** *(Dalgalar için) kıyıda kırıldıktan sonra belli bir uzaklığa kadar tırmanıp geriye dönmek.*|| **sahili yalayarak geçmek,** *Kıyıya yanaşacakmış gibi yakından geçip gitmek.* || **sahil kordonu,** *Kıyı dili.*|| **sahil sahil gitmek,** *Bir burundan diğerine rota vererek yapılan seyrüsefer.*|| **sahil şeridi,** *huk. Kıyı kenar çizgisinden başlayarak kara yönünde otuz ile yüz metre derinlikte kıyı boyunca uzanan düzenli alan.*

sahil[2], [Ar. ṣahīl صهيل] *(sahi:l) {OsT} is.* At kişnemesi.

sahil[3], [Ar. ṣāhil صاهل] *(sa:hil) sf.* Kişneyen; kişneyici.

sahil[4], [Ar. sahel] *is.* **1.** Kuzey Afrika'daki kumlu ve taşlı bölgelere verilen ad. **2.** Büyük Sahra'nın güneyindeki geçiş iklimi. **3.** Güney Fas'ta esen çöl rüzgârına verilen ad.

sahileşme, [sahi-le-ş-me] *(sa:hileşme) is.* Sahileşmek işi.

sahileşmek, [sahi-le-ş-mek] *(sa:hileşmek) dönşl. f. [-ir]* Gerçek durum almak; gerçeklik kazanmak; gerçekleşmek.

sahileştirme, [sahi-le-ş-tir-me] *(sa:hileştirme) is.* Sahileştirmek eylemi.

sahileştirmek, [sahi-le-ş-tir-mek] *(sa:hileştirmek) gçl. f. [-ir]* Gerçeklik kazanmasını sağlamak; gerçekleştirmek.

sahilhane, [Ar. sāḥil + Far. -ḫāne ساحلخانه] *(sa:hilha:ne) {OsT} is.* Deniz kıyısında yapılmış konak; yalı.

sahilî, [Ar. saḥilī ساحلى] *(sa:hili:) sf.* Kıyı ile ilgili.

sahilsaray, [Ar. sāḥil + Far. serāy ساحلسراى] *(sa:hilsara:y) {OsT} is.* Deniz kıyısına yapılan büyük konak veya saraylara verilen ad.

sahin[1], [Ar. s̱iḫan > s̱aḫīn / şaḫīne ثخين / ثخينه] *(sahi:n) {OsT} sf.* **1.** Kalın. **2.** Sık. **3.** Sert; pek; katı.

sahin[2], [Ar. suḫūnet > saḫīn / saḫīne سخين / سخينه] *(sahi:n) {OsT} sf.* Çok ısınmış; kızgın; sıcak olan.

sahip, -bi [Ar. Hintç. sahib *(arkadaş; yönetici; bey)* > Ar. ṣāḥib صاحب] *(sa:hip) is.* **1.** Kendisine ait bir şeyi bulunan kişi. **2.** Herhangi bir şey üzerinde mülkiyeti bulunan; o malı istediği gibi tasarruf

edebilme yetkisi tanınmış olan; iye. **3.** (Çocuk için) anne veya babası. **4.** Bir niteliği taşıyan. **5.** Bir şeyi elinde bulunduran veya edinmiş olan kimse. **6.** (Tamlanan olarak) bir şey yapmış olan; bir şeyi düzenleyip meydana getiren kimse. **7.** Bir kimseyi koruyup gözeten; arka çıkan kimse. **8.** Hindistan'da bir onur unvanı. ⊡ (Allah) **sahibine bağışlasın,** *(Genellikle genç kızlar için) taşıdığı güzellik kendine veya onunla evlenene yarasın.*|| **sahip çıkmak,** *1. Kendine ait olduğunu ileri sürmek. 2. İlgilenmek. 3. Kollamak; koruyup gözetmek.*|| **sahip kılmak,** *Sahip olmasını sağlamak.*|| **sahip olmak,** *1. Elinde bulundurmak. 2. Üzerinde sahiplik hakkı olmak. 3. Bir şeyi edinmiş, kazanmış olmak. 4. Kendi sorumluluğunda olan bir hayvan veya insanın başkasına zarar vermesine engel olmak. 5. (Erkek için) bir kadın veya kızla cinsel ilişkide bulunmak.*

sahipkıran, [Ar. ṣāḥib-ḳırān صاحب قران / صاحبقران] *(sa:hipkıra:n) {OsT} is.* **1.** Evreni buyruğu altına alan yüce kişi. **2.** Başarı ve üstünlük kazanan padişah. **3.** Fatih Sultan Mehmet ile Kanunî Sultan Süleyman'ın unvanı.

sahipli, [sahip-li] *(sa:hipli) sf.* Sahibi bulunan; birine ait olduğu belirlenmiş olan.

sahiplik, -ği [sahip-lik] *(sa:hiplik) is.* Sahip olma durumu; iyelik.

sahipsiz, [sahip-siz] *(sa:hipsiz) sf.* **1.** Sahibi olmayan; hiçbir kimsenin malı olmayan. **2.** (Evcil hayvanlar için) başıboş dolaşan. **3.** Bir koruyanı, gözeteni ve kollayanı olmayan; korumasız. ⊡ **sahipsiz eşya,** *huk. Üzerinde mülkiyet hakkı bulunmayan eşya.*

sahipsizlik, -ği [sahip-siz-lik] *(sa:hipsizlik) is.* Sahipsiz olma durumu.

sahir[1], [Ar. seher > sāhir / sāhire ساهر / ساهره] *(sa:hir) {OsT} sf.* Gece uyumayan; uykusuz.

sahir[2], [Ar. sihr > sāhir / sāhire ساحر / ساحره] *(sa:hir, h kalın söylenir) {OsT} sf.* **1.** Büyü yapan; büyücü. **2.** Güzelliğiyle karşısındakini büyüleyen. ⊡ **sāhir-pîşe,** *{OsT} 1. Sihirbaz huylu. 2. Sihirbazlığı iş edinmiş olan. 3. Güzelliğiyle insanı büyüleyen kadın.*

sahir[3], [Ar. saḫr > sāḫir ساخر] *(sa:hir, h hırıltılı söylenir) {OsT} sf.* Maskaralık eden; maskara.

sahirane, [Ar. sāḥir + Far. -āne ساحرانه] *(sa:hira:ne) {OsT} zf.* **1.** Büyülercesine; büyüler gibi. **2.** *sf.* Büyüleyici.

sahirat, [Ar. sāḥire >sāḥirāt ساحرات] *(sa:hira:t) {OsT} is.* Büyücü kadınlar.

sahire[1], [Ar. siḥr > sāḥir > sāḥire ساحره] *(sa:hire, h kalın söylenir) {OsT} is.* Büyücü kadın. ⊡ **sahiretü'n-nisā,** *{OsT} 1. Kadınların sihirbazı. 2. Kadınların, erkekleri kendine en fazla bağlayanı.*

sahire[2], [Ar. sāhire ساهره] *(sa:hire) {OsT} is.* **1.** Yeryüzü. **2.** Çöl.

sahirîn, [Ar. sāḥirīn ساحرين] *(sa:hiri:n) {OsT} is.* **1.** Büyücüler. **2.** Büyüleyiciler.

sahirun, [Ar. sāḥirūn ساحرون] *(sa:hiru:n) {OsT} is.* → sahirîn.

sahiye, [Ar. sehv > sāhiyye ساهيه] *(sa:hiye) {OsT} is.* Kusur eden kadınlar; yanılan kadınlar.

sahk, [Ar. saḥḳ سحق] *{OsT} is.* Dövme; ezme; kırma.

sahi, [Ar. ṣaḥl صحل] *{OsT} is.* Ses boğukluğu; ses kısıklığı.

sahlamak, [sak-la-mak / saḫla-mak صخلامق] *gçl. f. [-r]* **1.** *{eAT}* → saklamak. **2.** *{ağız}* Sığır, koyun gibi hayvanları kış süresince birisine para ile veya hatır için baktırmak. [DS]

sahlan, [? sahlan] *{ağız} is.* Semizotu. [DS]

sahlanc, [sak-la-n-ç > sahlanc] *{ağız} is.* Herhangi bir yerde saklanan şey. [DS]

sahlatmak, [sak-la-t-mak > saḫla-t-mak صخلاتمق] *{eAT} gçl. f. [-ur]* Saklatmak.

sahleb, [Ar. saḥleb سحلب] *{OsT} is. bot.* → salep.

sahlebî, [Ar. saḥlebī سحلبى] *(sahlebi:) {OsT} is.* Salepçi; salep satan.

sahlebiye, [Ar. saḥlebiyye سحلبيه] *{OsT} is. bot.* Salepgiller, *(Orchidacées).*

sahlu, [sak-lı] *{ağız} sf.* Saklı. ⊡ **sahlu elbise,** *{ağız} Düğün ve bayramlarda giyilen elbise.* [DS]

sahmak, [sağ-mak / sah-mak] *{ağız} gçl. f. [-ar]* Sağmak. [DS]

sahn[1], [Ar. saḫn سخن] *{OsT} is.* Sıcaklık.

sahn[2], [Ar. ṣaḥn صحن] *{OsT} is.* **1.** Avlu. **2.** Evin ortasındaki açıklık. **3.** Cami ve medreselerde cemaatın toplanmasına ayrılmış üzeri kubbe ile örtülü yer. **4.** Orta; meydan. **5.** Oyuk; boşluk. **6.** Boş yer. **7.** Büyük tas. **8.** Sahan. **9.** Sahne. **10.** *anat.* Kulağın dış boşluğu. **11.** Zil. ⊡ **sahn-ı çemen,** *{OsT} Çimenlik alan; bahçenin ortası.*|| **sahn-ı dū-reng,** *{OsT} 1. İki rengin sahnesi. 2. Dünya (gece ve gündüz sahnesi).*|| **sahn-ı gülşen,** *{OsT} Gül bahçesinin ortası.*|| **sahn-ı lāle-zār,** *{OsT} Lale bahçesinin ortası.*|| **sahn-ı seman,** *{OsT}* → sahn medreseleri.|| **sahn-ı sîm,** *{OsT} 1. Gümüş meydan. 2. Beyaz kâğıt. 3. Dolunay.*|| **sahn medreseleri,** *{OsT} Eskiden, bugünkü yüksek öğrenim ile orta öğrenim arasında kalan medrese eğitimi veren okullara verilen ad.*

sahn[3], [Ar. saḥn سحن] *{OsT} is.* Kırma.

sahnan[1], [Ar. saḫnān سخنان] *(sahna:n) {OsT} sf.* **1.** Sıcak; kızgın. **2.** *is.* Sıcak gün.

sahnan[2], [Ar. ṣaḥnān صحنان] *(sahna:n)* *{OsT}* *is.* Çifte zil.

sahne, [Yun. skhne > Ar. ṣaḥn / Fr. scène => ṣaḥne صحنه] *is.* **1.** Her türlü oyun, gösteri, müzik, dans vb. gerçekleştirmek üzere izleyicilerin kolayca görebilmeleri için yerden belli bir yükseklikte yapılmış yer. **2.** Tiyatro eserinin canlandırıldığı yer. **3.** Bir tiyatrodaki olayın geçtiği yeri canlandıran dekorların tümü. **4.** Oyunda, perde adı verilen bölümlerde kişilerin girip çıkması ile değişen bölümlerinden her biri; perdenin alt bölümü; tablo. **5.** Bir tiyatro eserinde geliştirilen, roman ve hikâyede anlatılan kendi içinde bir bütünlük sağlayan olay; yan olay. **6.** *mecaz.* Gösteri ve eğlence dünyası. **7.** *mecaz.* Basit bir izleyici olarak hazır bulunulan ve tanık olunan olay. **8.** *mecaz.* Olay; görünüm. **9.** *mecaz.* Etkinlik gösterilen alan; çalışma dalı. ⊡ **sahne almak,** *1. Sahnede gerekli düzenlemeleri yapmak. 2. Sırası gelince gösteri veya şarkı için sahneye girmek.*|| **sahne arkası,** *Kulis.*|| **sahne aygıtları,** *Dekor değiştirmek ve efekt yaratmakta kullanılan aygıt ve araçların tümü.*|| **sahneden ayrılmak,** *1. Tiyatro oyunculuğunu bırakmak. 2. Etkinlik alanından uzaklaşmak; bir kenara çekilmek; görünmez olmak.*|| **sahne korkusu,** *psikol. Toplum içinde konuşmaktan çekinme.*|| (bir yer, bir olaya) **sahne olmak,** *Orada bir olay geçmek; olay orada gerçekleşmek.*|| **sahne tasarımcısı,** *Bir sahne veya tiyatronun düzenlenmesi ve donatılması konularında uzmanlaşmış mimar veya dekoratör.*|| **sahne tasarımı,** *Bir tiyatro eserinin veya başka bir gösterinin sahneye konulması için gerekli olan plastik ve teknik ögelerin tümü.*|| **sahneye çıkmak,** *1. Sahneye gelerek gösteri sunmak; göstermek. 2. mecaz. Belirmek; ortaya çıkmak; etkinlik alanına katılmak; kullanılmak.*|| **sahneye koymak,** *Bir oyunu, kendisini oluşturan metin, dekor, uyum, yorum, müzik vb. öğeleri düzenleyerek sahnede izlenebilir duruma getirmek; sahnelemek.*

sahneleme, [sahne-le-me] *is.* Sahnelemek işi.

sahnelemek, [sahne-le-mek] *gçl. f. [-r] [-l(i)yor]* **1.** Bir eseri veya oyunu, kendisini oluşturan metin, dekor, uyum, yorum, müzik vb. öğeleri düzenleyerek sahnede izlenebilir duruma getirmek; sahneye koymak. **2.** *mecaz.* Bir tertip, düzen kurmak.

sahneleniş, [sahne-le-n-iş] *is.* Sahnelenmek eylemi veya biçimi.

sahnelenme, [sahne-le-n-me] *is.* Sahnelenmek eylemi.

sahnelenmek, [sahne-le-n-mek] *edil. f. [-ir]* **1.** (Oyun için) sahneye konulmak. **2.** (Bir olay veya durum için) ortaya çıkmak; görünür olmak; belirmek. **3.** *mecaz.* (Bir düzen veya olay için) önceden tertiplenmiş, düzenlenmiş olmak. **4.** *dönşl. f.* Sahne sahibi olmak; sahne edinmek; sahneli duruma gelmek.

sahneleyiş, [sahne-le-y-iş] *is.* Sahneleme eylemi veya biçimi.

sahneşirin, [Ar. ṣaḥn-ı Far. şīrīn ?] *{ağız}* *is.* Evlerin üst katındaki küçük oda. [DS]

sahneyn, [Ar. ṣaḥneyn صحنین]*{OsT}* *is.* Çifte zil.

saho, [İt. sacco] *{ağız}* *is.* Ceket. [DS]

sahr, [Ar. ṣaḫr صخر] *{OsT}* *is.* Kaya.

sahra, [Ar. ṣaḥrā' صحراء] *(sahra:)* *{OsT}* *is.* → sahra. ⊡ **sahrā-neverd,** *{OsT} Çölde dolaşan; kırda gezen.*|| **sahrā-nişîn,** *{OsT} Çölde oturan.*|| **sahrā'-yı adem,** *{OsT} Yokluk çölü; ölüm.*

sahra, [Ar. ṣaḥrā' صحراء] *(sahra:)* *{OsT}* *is.* **1.** Açık ve düz arazi; ova; kır. **2.** Çöl. **3.** *as.* Yerleşim bölgeleri dışındaki alan. **4.** Askerî eğitim ve muharebe tatbikatı yapılan yer. ⊡ **sahra hastanesi,** *Sabit hastanelerden yararlanma imkânının olmadığı yerlerde personelin tedavisini sağlamak amacıyla açılan seyyar veya yarı seyyar hastane.*|| **sahra obüsü,** *Kısa namlulu bir tür top.*|| **sahra tahkimatı,** *Personel, silah ve araçların düşman etkinliklerinden korunması için muharebe bölgesinin amaca uygun biçimde düzenlenmesi.*|| **sahra topu,** *Savaşan birliklere yakın destek ateşi sağlayan ve uzun mesafelere atış yapabilen hafif top.*

sahra'î, [Ar. ṣaḥrā' >ṣaḥrā'ī صحرائی] *(sahra:i:)* *{OsT}* *sf* Sahraya ait; çöle ait; kırsal. ⊡ **sahrā'î lāle,** *{OsT} Yabani lale türleri.*

sahrak, -ğı [Far. sāġar => sağrak / saḫrak] *{ağız}* *is.* Ağaçtan yapılmış yağ kabı. [DS]

sahramak, [sak-ra-mak] *{ağız}* *gçsz. f. [-r] [-r(ı)yor]* (Ötücü kuş, tavuk vb. için) yüksek sesle çabuk çabuk ötmek. [DS]

sahran, [? sahran] *{ağız}* *is.* Altın sarısı renginde bir buğday türü. [DS]

sahrat, [Far. ser + Ar. ḥadd => sahrat] *{ağız}* *is.* Halı heybelerin kıyılarına geçirilen deri çerçeve. [DS]

sahratağzı, [Far. ser + Ar. ḥadd + T. ağ(ı)z-ı] *{ağız}* *is.* **1.** Sınır başı. **2.** Çok yel alan yer. [DS]

sahratlamak, [sahrat-la-mak] *{ağız}* *gçl. f. [-r] [-l(ı)yor]* Kimi eşyaların kenarını deriden çerçeve ile kaplamak. [DS]

sahratlı, [sahrat-lı] *{ağız}* *is.* Yandan çaprazlı, uçun konçlu mest; Konya mesti. [DS]

sahratlık, -ğı [sahrat-lık] *{ağız}* *is.* Erkeklerin bellerine bağladıkları sırma işlemeli kayış. [DS]

sahravat, [Ar. saḥrā >ṣaḥrāvāt صحراوات] *(sahra:va:t)* *{OsT}* *is.* **1.** Ovalar. **2.** Kırlar. **3.** Çöller.

sahre, [Ar. saḫr > saḫre (t) صخره / صخرة] *{OsT}* *is.* **1.** Kaya. **2.** Külte. ⊡ **sahre-i indifaiye,** *{OsT} Püskü-*

rük kaya.|| **sahre-i mültesika,** *{OsT} Tortul kaya.*|| **sahre-i müştaile,** *{OsT} Yanar külte.*|| **sahret'ullâh,** *{OsT} Beytü'l-makdiste Hz. Peygamber'in Mirac'a yükseldiği yerdeki kaya.*

sahrınc, [Ar. ṣıhrīc > ṣahrınc صهرنج] *{OsT} is.* → sarnıç.

sahreç, [? sahreç] *{ağız} is.* Erik pestili yapılırken, eriğin çekirdeğini çıkarmaya yarayan elek. [DS]

sahrınç, [Ar. ṣahrīnc] *{ağız} is.* Dağlardaki doğal kuyular. [DS]

sahric, [Ar. ṣahrīc صهريج] *{OsT} is.* → sarnıç.

saht[1], [Far. sāẖt] *{eT} is.* Eyerlere, kemerin başına, tokalara yapılan altın veya gümüş işleme. [DLT]

saht[2], [Far. saẖt سخت] *{OsT} sf.* **1.** Katı; sert; çetin. **2.** Güç; zor. **3.** Güçlü; sağlam. ◘ **saht-bāzū,** *{OsT} Kolu kuvvetli.*|| **saht-dil,** *{OsT} Katı yürekli.*|| **saht-gîr,** *{OsT} Sıkıca tutan.*|| **saht-ligām,** *{OsT} 1. Dik başlı; sert başlı. 2. (At için) gem almaz.*|| **saht-rū,** *{OsT} 1. Pek yüzlü; katı suratlı. 2. Asık suratlı. 3. Dargın.*

sahte, [Far. sāṣten *(yapmak)* > sāẖte ساخته] *{OsT} sf.* **1.** Gerçek olmayıp bir şeyin aslına benzetilerek yapılan; düzme; yapma; taklit. **2.** *mecaz.* Gerçek olmayan; içten olmayan; yapmacık. ◘ **sahte evrak,** *huk. Gerçek olmayan bir olayı veya durumu gerçekmiş gibi göstermek ve öyle kabul ettirmek üzere düzenlenmiş ya da tahrif edilmiş belge.*|| **sâhte-vekār,** *{OsT} Davranışları gerçek ve içten olmayan; yapmacık tavırlı.*

sahteci, [sahte-ci] *sf.* Düzmeci; sahtekâr.

sahtecilik, -ği [sahte-ci-lik] *is.* Sahte işler yapma; düzmecilik; sahtekârlık.

sahtegî, [Far. sāẖte-gī ساختگى] *(sa:htegi:) {OsT} is.* **1.** Sahtelik. **2.** Kalplık. **3.** Yalan; düzme.

sahtekâr, [Far. sāẖte-kār ساخته كار] *(sahtekâ:r) {OsT} is.* **1.** Bir şeyin gerçeği görüntüsünde sahtesini yapan; düzmeci; sahteci. **2.** Gerçeği bozan; değiştiren. **3.** Kalpazan. **4.** Gerçek duygularını gizleyerek karşısındakini kandırmaya çalışan kimse.

sahtekâri, [Far. sāẖte-kārī ساخته كارى] *{OsT} is.* **1.** Sahtecilik. **2.** Hilecilik.

sahtekârlık, -ğı [sahtekâr-lık] *(sahtekâ:rlık) is.* **1.** Sahtekâr olma durumu. **2.** Sahtece davranış; düzmecilik. ◘ **sahtekârlık suçu,** *Bir kamu görevlisinin, göreviyle ilgili işlerde, resmî bir belge üzerinde silinti, kazıntı veya değişiklik yaparak anlam ve niteliğini değiştirmesi veya bir resmî belge yerine uydurmasını koyması veya hiç gerçekle ilgisi olmayan bir belgeyi düzenlemesi eylemi.*

sahtelik, -ği [sahte-lik] *is.* **1.** Sahte olma durumu. **2.** Uydurma ve düzme olan şeyin niteliği.

sahtguş, [Far. saẖt-gūş سختگوش] *(sahtgu:ş) {OsT} sf.* Sağır.

sahti, [Far. saẖt > saẖtī ساختى] *(sahti:) {OsT} sf.* **1.** Katılık; sertlik; çetinlik. **2.** Güçlük; zorluk. **3.** Güçlülük; sağlamlık. **4.** Sıkıntı.

sahtiyan, [Far. saẖt-yān > saẖtiyān ساختيان] *(sahtiya:n) {OsT} is.* **1.** Tabaklandıktan sonra boyanmış ve cilalanmış deri. **2.** *sf.* Bu deriden yapılmış olan.

sahtiyancı, [sahtiyan-cı] *is.* Sahtiyan üreten, işleyen veya alıp satan kimse.

sahtiyani, [Far. saẖtiyānī سختيانى] *(sahtiya:ni:) {OsT} is.* → sahtiyancı.

sahtligam, [Far. saẖt-ligām سخت لگام] *(sahtliga:m) {OsT} sf.* (At için) başı sert; gem almaz.

sahtmağz, [Far. saẖt-mağz سخت مغز] *{OsT} sf.* Sert beyinli; kalın kafalı.

sahtpa, [Far. saẖt-pā / saẖt-pāy سختپا / سختپاى] *(santpa:) {OsT} sf.* **1.** Ayağı sert. **2.** Sağlam; sabit; değişmez; direngen.

sahtpençe, [Far. saẖt-pençe سخت پنچه] *{OsT} sf.* **1.** Eli sıkı. **2.** Tamahkâr; haris; cimri.

sahur[1], [Ar. seḥer > saḥūr سحور] *(sahu:r) {OsT} is.* **1.** Ramazanda oruç tutanların imsakten önce yedikleri yemek. **2.** Bu yemeğin yendiği saat. ◘ **sahura kalkmak,** *(Oruç tutan kimse için) gün doğmadan önce uyanmak ve yemek yemek.*|| **sahur yemeği,** *Oruç tutan kimsenin gün doğmadan önce yediği yemek.*

sahur[2], [Ar. suhūr > sāhūr ساهور] *(sa:hu:r) {OsT} is.* **1.** Gece uyumama; uykusuzluk. **2.** Ayın etrafındaki hale; ayça.

sahur[3], [Ar. ṣāhūr صاهور] *(sa:hu:r) {OsT} is.* Ay tutulması sırasında, Dünya'nın Ay üzerine düşen gölgesi.

sahuri, [Ar. saḥūrī سحورى] *(sahu:ri:) {OsT} is.* **1.** Sahur davulcusu. **2.** Sahurdaki davul gürültüsü.

sahurluk, -ğu [sahur-luk] *(sahu:rluk) is.* **1.** Sahurda yenecek şeyler. **2.** *sf.* Sahurda yemeye uygun olan.

sahv, [Ar. ṣaḥv صحو] *{OsT} is.* **1.** Ayılma; kendine gelme. **2.** Hastanın iyi olması. **3.** *tasvf.* Mutasavvıfın vecit ile cezbeye kapılarak (*sekr*) beş duyusunu kaybettikten (*bihudluk*) sonra tekrar kendine gelmesi, ayıkması.

sahve, [Ar. ṣaḥve صحوه] *{OsT} is.* Ayıklık; uyanıklık.

sai, [Ar. saʿy > sāʿī ساعى] *(sa:i:) {OsT} sf.* **1.** Çalışan; gayret eden. **2.** Hızlı yürüyen. **3.** Kovuculuk eden. **4.** *is.* Haberci; ulak. ◘ **sāi-bi'l-fesād,** *{OsT} Ortalığı birbirine katan bozguncu.*

sa'ib[1], [Ar. şe'b > ṣāi'b ثائب] *(sa:ib) {OsT} is.* Yağmur getiren rüzgâr; bora. ⧉ **sā'ibü'l-bahr,** *Med olayı dolayısı ile kıyıya dolan su.*

sa'ib[2], [Ar. şevāb > ṣā'ib / ṣā'ibe صائب / صائبه] *(sa:ib) {OsT} sf.* **1.** Yanlışsız; doğru. **2.** Amaca uygun. **3.** Amaca ulaşan.

sa'ib[3], [Ar. sā'ib سائب] *(sa:ib) {OsT} sf.* Bir yer veya nesne ile ilişiği kalmayan; serbest; başıboş.

sa'ibe, [Ar. sā'ib > sā'ibe سائبه] *(sa:ibe) {OsT} is.* **1.** Serbest bırakılmış hayvan. **2.** Dişi deve.

sa'ibî, [Ar. ṣā'ibī صائبي] *(sa:ibi:) {OsT} sf.* ve *is.* Yıldıza tapan.

sa'ibiyun, [Ar. sā'ibiyyūn صائبيون] *(sa:ibiyu:n) {OsT} is.* Yıldızlara tapanlar.

sa'id[1], [Ar. ṣuʿūd > ṣāʿid صاعد] *(sa:id) {OsT} sf.* **1.** Yukarıya çıkan; yükselen. **2.** Yukarıya çıkan; yüksek. **3.** *müz.* Türk müziğinden çıkıcı dizi anlamındaki terim.

sa'id[2], [Ar. saʿd > saʿīd / saʿīde سعيد / سعيده] *{OsT} sf.* **1.** Kutlu; uğurlu. **2.** İyilik yapmış; sevap kazanmış; ahretini iyi olarak hazırlamış kimse.

sa'id[3], [Ar. ṣā'id ساعد] *(sa:id) {OsT} is. anat.* Kolun dirsek ile bilek arasında kalan kısmı. ⧉ **säid-i billûr,** *{OsT} Bembeyaz kol.*|| **säid-i simîn,** *{OsT} Gümüş gibi kol.*

sa'id[4], [Ar. ṣuʿūd > ṣaʿīd > ṣaʿīde صعيد / صعيده] *(sa-i:d) {OsT} sf.* **1.** Yüksek. **2.** Yukarı çıkan.

sa'idan, [Ar. sāʿidān ساعدان] *(sa:ida:n) {OsT} is.* Kol ve bacak.

sa'ig, [Ar. saġ > sā'iġ / sā'iġa سائغ / سائغه] *(sa:ig) {OsT} sf.* Yutulması kolay olan.

sa'ik, [Ar. sā'iḳ سائق] *(sa:ik) is. as.* Artçı.

sa'ik, [Ar. sevḳ > sā'iḳ / sā'iḳa سائق / سائقه] *(sa:ik, k kalın söylenir) {OsT} sf.* **1.** Sevk eden. **2.** Götüren. **3.** *is.* Sebep. **4.** *fel.* Güdü. **5.** *huk.* Kişi irade beyanına iten iç etken. ⧉ **saik olmak,** *Neden olmak.*

sa'ika[1], [Ar. sā'iḳ > sā'iḳa سائقه] *(sa:ika) {OsT} sf.* **1.** Yöneten; sevk eden. **2.** Neden.

sa'ika[2], [Ar. ṣāʿiḳa صاعقه] *(sa:ika) {OsT} is.* Yıldırım. ⧉ **sā'ika-zede,** *{OsT} Yıldırım çarpan kimse.*

sa'il[1], [Ar. seyl > sā'il سائل] *(sa:il) {OsT} sf.* Akan; akıcı.

sa'il[2], [Ar. ṣavlet > ṣā'il صائل] *(sa:il) {OsT} sf.* Saldıran; saldırgan; saldırıcı.

sa'il[3], [Ar. su'āl > sā'il سائل] *(sa:il) {OsT} is.* **1.** Soru soran. **2.** Dilenci.

sa'iliyet, [Ar. sā'il > sā'iliyyet سائليت] *{OsT} is.* Akıcı olma durumu; akıcılık.

sa'im, [Ar. ṣavm > ṣā'im / ṣāşime صائم / صائمه] *(sa:-im) {OsT} sf.* Oruç tutan; oruçlu.

saimak, [sai-mak] *{eT} gçl. f. [-r]* Delmek; deşmek; sançmak. [EUTS]

sa'ime, [Ar. sevm >sā'ime سائمه] *(sa:ime) {OsT} is.* Otlağa başıboş salınmış hayvan veya sürü.

sa'imîn, [Ar. ṣā'im >ṣā'imīn صائمين] *(sa:imi:n) {OsT} is.* Oruç tutanlar.

sa'imun, [Ar. ṣā'im > ṣā'imūn صائمون] *(sa:imu:n) {OsT} is.* Oruç tutanlar.

sa'ir[1], [Ar. seyr >sā'ir/sā'ire سائر / سائره] *(sa:ir) {OsT} sf.* **1.** Yürüyen; giden. **2.** Dolaşan.

sa'ir[2], [Ar. saʿr > saʿir سعير] *(sa:ir) {OsT} is.* **1.** Ateş. **2.** Cehennem.

sa'ir[3], [Ar. seyr > sā'ir / sā'ire سائر / سائره] *(sa:ir) {OsT} sf.* Diğer; başka; öteki.

sa'ire, [Ar. sāʿir > sāʿire سائره] *(sa:ire) {OsT} is.* Seyreden; hareket eden.

sa'irfilmenam, [Ar. sā'ir *(gezen)* + fi'l-menām *(uyku)* سائر فى المنام] *{OsT} sf.* Uyurgezer.

sa'is, [Ar. siyāset > sā'is سائس] *(sa:is) {OsT} is.* At uşağı.

sa'it, [Ar. ṣavt > ṣā'it / ṣā'ite صائت / صائته] *(sa:it) {OsT} sf.* **1.** Ses çıkaran; sesli. **2.** *dbl.* (Harf için) ünlü.

sa'iyan, [Ar. saʿi > sāʿiyān ساعيان] *(sa:iya:n) {OsT} is.* **1.** Çalışanlar; gayret edenler. **2.** Haberciler; ulaklar; haber götürenler.

sajan, [? sajan] *{eT} is.* Halk; cemaat; topluluk. [EUTS]

-sak [-sa-k / -se-k] *yap. e.* **1.** İsimden sıfat ve isim türeten ek. İsimden fiil türeten *-se-* eki ile, fiilden sıfat veya isim yapan *-k* ekinin kaynaşıp kalıplaşmasından meydana gelmiştir. Fiilin belirttiği eyleme ilişkin nitelikleri bulundurma, istek duyma veya meyilli olma gibi kavramlar katarak isim ve sıfatlar türetir: *bağırsak, susak (çiftçi), ersek 'erkek isteyen' (kadın), savsak (tutum), uysak 'başkalarının sözüne göre davranan' (çocuk), yakınsak (mercek), ıraksak (mercek).* **2.** Araç ve gereç isimleri yapar: *burunsak, sokansak 'iğne'.*

sak[1], [sak / seğ *(yans.)*] *is.* Kıpırdamayı, kımıldanmayı, titremeyi, bu biçemlerde hareket etmeyi anlatan kök. [Zülfikar] *sak-ı-da-mak, sak-ır-a-mak, sak-ır sakır, sak-ra-mak*

sak[2], [sā-mak *(saymak)* > sa-k سق / ساق / صاق / صق] *is.* **1.** Dikkat. [İKPÖy.] **2.** *sf.* Dikkatli; işinde uyanık ve zeyrek olan; uyanık; açıkgöz. *{ağız} (aynı)* [DLT] [Gabain] [İKPÖy.] [DS] **3.** *{ağız}* (Kişi için) uykusu hafif. [DS] **4.** *{eAT} {ağız}* Tetikte duran; ihtiyatlı.

[DS] **5.** *{eAT} {ağız}* (Kulak için) çabuk duyan. [DS] **6.** *{ağız}* Sezgisi kuvvetli; duygulu. [DS] 🗗 **sak durmak,** *Dikkatli ve uyanık durumda bulunmak; tetikte beklemek. {ağız} (aynı)* [DS] || **sak olmak,** *{eAT} Uyanık davranmak; dikkatli olmak.*|| **sak sak,** *{eT} Nöbetçinin, bekçinin kaleyi ve atı koruyabilmek için uyanık olmasını emreden söz.* [DLT]|| **sak turmak,** *{ağız} Uyanık durmak.* [DS]|| **sak yatmak,** *{ağız} 1. Derin uykuya dalmadan uyumak; tetikte yatmak. 2. Uyuklamak.* [DS]

sak[3], [Ar. sāḳ ساق] *(sa:k) {OsT} is. anat.* **1.** Bacağın diz ile ayak arasında kalan bölümü. **2.** *bot.* Sap. **3.** *mat.* Bir üçgenin taban dışında kalan kenarlarından her biri. **4.** *{eAT}* Ok yayının kiriş geçen ucu. 🗗 **sāk-ı cezrî,** *{OsT} bot. Kök sap.*|| **sāk-ı mültesık,** *{OsT} bot. Yapışık sap.*|| **sāk-ı mütehāfıt,** *{OsT} bot. Sarılgan sap.*|| **sāk-ı zahif,** *{OsT} bot. Sürüngen sap.*|| **sāku'l-esved,** *{OsT} bot. Baldırıkara.*

sak[4], -kkı [Ar. ṣakk صك] *{OsT} is.* **1.** Şeriat mahkemeleri tarafından verilen belge. **2.** Belge, senet gibi resmî kâğıtlardaki anlatım. 🗗 **sakk-ı kadîm,** *{OsT} huk. Bir mahkeme tarafından eskiden düzenlenmiş bir belge.*

sak[5], [sak] *{ağız} sf.* (Deniz, hava vb. için) sessiz; sakin. [DS]

sak[6], [sak] *{ağız} is.* **1.** Dişi manda. **2.** Manda yavrusu. [DS]

sak[7], [İt. sacco / Fr. sac] *is.* **1.** Çanta. **2.** Kısa kadın ceketi. **3.** *{ağız}* Üstü sırma işlemeli, kadife ya da çuhadan kadın ceketi. [DS]

sa'ka, [Ar. saʿk > saʿka صعقه] *(sa-ka) {OsT} is. tıp.* Bayılma; baygınlık; kendinden geçme. 🗗 **sa'ka-i hafîfe,** *{OsT} Hafif baygınlık.*|| **sa'ka-i şedîde,** *{OsT} Şiddetli baygınlık.*

saka[1], [sak-ā] *(saka:) {eT} is.* Dağ yamacı. [DLT]

saka[2], [Yun. sakkas] *is. zool.* İspinozgillerden, Avrupa, Asya ve Afrika'nın büyük bölümünde yaşayan, tohum, böcek, yaprak uçları, deve dikeni vb. ile beslenen gezici ve ötücü küçük güzel bir kuş; ökse kuşu, *(Carduelis carduelis).* 🗗 **saka kuşu,** *Saka.*

saka[3], [Ar. sevk > sāḳa ساقه] *(sa:ka) {OsT} is.* Artçılar; artçı kuvvetler. 🗗 **sākatü'l-ceyş,** *{OsT} Artçılar; ordunun gerisinde bulunan askerler.*

saka[4], [Ar. saky > saḳā سقا] *{OsT} is.* **1.** Çeşme, sarnıç, kuyu vb. yerlerden su alarak evlere dağıtma işini yapan kimse. **2.** *{ağız}* İki kulplu su testisi. [DS] 🗗 **saka beygiri gibi,** *1. Bir iş için pek çok yere gidip gelerek; çok dolaşarak. 2. mecaz. Yalnız vakit geçirmek için kapı kapı dolaşan.*|| **saka gediği,** *Çeşmelerden su alma ayrıcalığı.*

saka[5], [sakağı / saka] *{ağız} is.* Sakağı; mankafa hastalığı. [DS] 🗗 **saka olmak,** *{ağız}* Nezle olmak. [DS]

saka[6], [saka] *{ağız} is.* Büyük aşık. [DS]

saka[7], [İt. saca] *{ağız} is.* Balık ağı. [DS]

saka[8], [saka] *{ağız} is.* Erkek arı. [DS]

saka[9], [saka] *{ağız} is.* Kadınların boyunlarına taktıkları süs altını. [DS]

saka[10], [saka] *{ağız} is.* Ekilmeyen yerler. [DS]

saka[11], [İt. sacco] *{ağız} is.* Ceket. [DS]

sakabaşı, [Ar. saḳḳā + T. baş-ı] *{OsT} is.* İmparatorluk döneminde Divan-ı hümayun sakalarının amirine verilen ad.

sakabir, [? sakabir] *{eT} is.* İlaç olarak kullanılan bir amonyum tuzu. [EUTS]

sakaf, [Ar. saḳf سقف] *{OsT} is.* Çatı; tavan; dam.

sakağı[1], [*sakā-mak > saka-ğı / ṣāḳā-ġī / Moğ. saḳaġu صاقاغى] *is.* **1.** At, eşek ve katırlarda görülen, insanlara da geçebilen bir basilin yol açtığı, bulaşıcı bir salgın hastalık; ruam. *{OsT} (aynı)* **2.** *{ağız}* Atın soğuk alması. [DS] **3.** *{ağız}* Boyunduruğun altında bulunan ağaç. [DS]

sakağı[2], [saka-k *(çene altı)* > saka-ğı] *{ağız} is.* Şişmanlıktan çene altında sarkan et. [DS]

sakak, [*sakā-mak *(sarkmak)* > sakā-k سقاق / صقق / سقق] *(saka:k) is.* **1.** *{eT}* Çene. [DLT] **2.** *{eAT} {OsT}* Çene altındaki sarkık et; gerdan. **3.** Çene altı. **4.** *{ağız}* Boyunduruğun altında bulunan ağaç. [DS]

sakal, [*sakā-mak *(sarkmak)* > sakā-l صقال] *is.* **1.** Yetişkin erkeklerde yüzün alt kısımlarında olmak üzere çene ve yanaklarda biten tüylerin tümüne birden verilen ad. *{eT} (aynı)* [DLT] [EUTS] [KB] **2.** Bazı hayvanlarda çene altında bulunan kıllara verilen ad. **3.** *dnz.* Kuruya alınmış bir geminin altından sarkan yosunlar. **4.** *{ağız}* Tütün kamışlarına iki ya da üç yerden bağlanan ip. [DS] **5.** *argo.* Para. 🗗 **sakala çarpan,** *{ağız} 1. Hamur ile mercimek karıştırılarak yapılan yemek. 2. İnce uzun kesilip haşlanan hamur üzerine sarımsaklı yoğurt dökülerek yapılan bir tür mantı.* [DS]|| **sakala sarkan,** *{ağız} Hamurdan kesme makarna.* [DS]|| **sakal atmak,** *argo. Bir satıcıya siftah etmesini sağlamak.*|| **sakal başı çevirmek,** *Sakal bırakmak üzere yüzün dış kısımlarında kalan sakalları kesip düzeltmek.*|| **sakal başı göstermek,** *{eAT} Kendini önemli kişi imiş gibi sunmak; öyle görünmeye çalışmak.*|| **sakal başı dağıtmak,** *Bir kişiyi tehdit etmek.*|| **sakal bırakmak,** *Sakalını kesmeyerek uzatmak.*|| **sakal çürüten,** *{ağız} Bir tür sulu şeftali.* [DS]|| **sakal döken,** *{ağız} Keten helvası.* [DS]|| **sakal duasına çıkmak,** *Gerçekleşmesi imkânsız şeyleri ummak.*|| **sakal falına oturmak,** *{ağız} Dalgın dalgın düşünmek.*|| (bir işin) **sakalı bitmek,** *Sürüncemede kalmak; uzun sürmek.*|| **sakalı değirmende** (değirmen damında) **ağartmak,** *Yaşlandığı halde bir deneyim edinememek; boş ve gereksiz şeylerle ömür geçirmek.*||

sakalı ele vermek, *1. Başkasının sözünden çıkamayacak duruma gelmek. 2. Bütün sırlarını ele vermek.*|| **sakalı kaptırmak,** *Sakalı ele vermek.*|| **Sakalım yok ki sözüm dinlensin!** *Doğru söylediğim halde gençliğim yüzünden bana güvenen veya saygı gösteren olmuyor, anlamında kullanılır.*|| **sakalına göre tarak vurmak,** *Birinin hoşuna gidecek biçimde davranmak veya söz söylemek.*|| **sakalına güldürmek,** *{eAT} Davranışları ile başkalarını kendisine güldürmek; el âlemin maskarası olmak.*|| (birinin) **sakalına gülmek,** *Ciddi gibi görünen sözlerle alay etmek.*|| **sakalından yedilmek,** *{eAT} Hayvan yeder gibi sürüklenip götürülmek.*|| (birinin) **sakalının altına girmek,** *Çok yakın ilişkiler kurarak onu etkilemek.*|| **sakalı sarkan,** *{ağız} Hamur ile mercimek karışımı bir tür yemek.* [DS]|| **sakalı saydırmak,** *Saygınlığı kalmamak; itibardan düşmek.*|| **sakal ıslayan,** *{ağız} Çok tatlı bir tür armut.* [DS]|| **Sakal-ı Şerif,** *Hz. Muhammed'in sakalından alınan ve küçük bir şişe içine konduktan sonra altın kutu ve atlas bohçalar içinde saklanan sakal parçaları.*|| **sakal kapan,** *{ağız} İşlek yer; dört yol ağzı.*[DS]|| **sakal koyuvermek,** *Sakal bırakmak.*|| **sakal likeni,** *bot. Spor keseleri gri renkte uzun kıllarla örtülü liken türü, (Usnea barbata).*|| **sakal otu,** *bot. Dere otu.*|| **sakal oynatmaz,** *1. (Meyve veya yiyecek için) ağızda hemen eriyecek kadar olgunlaşmış. 2. Yumuşak ve sulu yiyecek.*|| **sakal salıvermek,** *Sakal uzatmak.*|| **sakal sürüştürmek,** *{ağız} Öpüşmek.* [DS]|| **sakal uzatmak,** *Sakal bırakmak.*|| **sakal yapmak,** *argo. Birkaç kişinin bulunduğu yerde esrar çıkararak ortaya koyup ikramda bulunmak.*

sakalak, -ğı [sak *(sap)* > sak-ala-k ?] *{ağız} is.* Mantar. [DS]

sakalan, [Ar. s̱aḳalān ثقلان] *(sakala:n) {OsT} is.* İnsan ve cin.

sakalar, [? sakalar] *{ağız} is.* Kireç sandığı. [DS]

sakalduruk, [sakal-duruk] *{eT} is.* Külahın başta durması için çene altından geçirilerek bağlanan ipekten örülmüş kaytan. [DLT]

sakalduruklanmak, [sakal-duruk-la-n-mak] *{eT} dönşl. f. [-ur]* Külahı düşmemesi için çene altından geçen kaytanla bağlamak. [DLT]

sakaleyn, [Ar. s̱aḳal > s̱aḳaleyn ثقلين] *{OsT} is.* **1.** İnsan ve cin. **2.** Dünya ve ahret. **3.** Arap ve Acem. **4.** Hafif ve ağır iki şey.

sakalık, -ğı [saka-lık] *is.* Sakanın yaptığı iş.

sakalibe, [Ar. ṣiḳlāb *(Slav)* > ṣiḳālibe صقالبه] *(saka:libe, k kalın okunur) is.* **1.** Slavlar. **2.** Orta Çağ Arap coğrafyacılarına göre, İstanbul ile Bulgar ülkeleri arasında göçebe yaşayan çeşitli kavimlere verilen ad. **3.** Endülüs'te saray ve harem dairelerinde çalıştırılan yabancı esirlere verilen ad.

sakallanma, [sakal-la-n-ma] *is.* Sakallanmak eylemi.

sakallanmak, [sakal-la-n-mak] *gçsz. f. [-ır]* **1.** Sakalı çıkmak. **2.** Sakallı duruma gelmek. **3.** Sakal bırakmak.

sakallı, [sakal-lı] *sf.* **1.** Sakalı olan; sakalı bulunan. **2.** Sakal tıraşı gelmiş veya geçmiş olan; tıraşsız. **3.** İmparatorluk döneminde savaşta esir alınan yaşlılara verilen ad. **4.** *argo.* Erkeklik organı. ◘ **sakallı bebek,** *{ağız} Yaşına göre daha çocuksu davranan.* [DS]|| **sakallı guguk,** *zool. Parlak kuşgiller familyasından Güney Amerika'da yaşayan ve eti yenen bir kuş, (Bucco macrorhynchus).*|| **sakallı kartal,** *zool. Kıllarla kaplı gagası çengelli ve güçlü, iri yapılı bir akbaba türü; kuzu kartalı; kuzu kuşu, (Gipaetus barbatus).*|| **sakallı yarasa,** *zool. Fare kulaklı yarasagillerden, böceklerle beslenen, yavaş uçan bir tür yarasa, (Barbestella barbestellus).*

sakalotu, [sakal+ot-u] *{ağız} is. bot.* Dereotu. [DS]

sakalsız, [sakal-sız] *sf.* **1.** Sakalı olmayan. **2.** Sakal tıraşı henüz gelmemiş olan; yüzü tıraşlı.

sakam, [Ar. saḳam سقم] *{OsT} is.* Hastalık; dert.

sakam, [Ar. saḳām سقام] *(saka:m) {OsT} is.* Hastalık; dert.

sakamak, [*sakā-mak] *{eT} gçsz. f. [-r]* Sarkmak. [Clauson]

sakamet, [Ar. saḳam > saḳāmet سقامت] *{OsT} is.* Sakatlık; hastalık; eksiklik; yanlışlık.

sakametli, [sakamet-li] *sf.* **1.** Kötü; bozuk. **2.** *{ağız}* Uğursuz. [DS]

sakametlik, -ği [sakamet-lik] *{ağız} is.* Zarar; ziyan; dokunca. [DS]

sakamonya, [Yun. skamonesa] *is. bot.* İnce mahmude; bingöz otu.

sakana[1], [? sakana] *{ağız} is.* **1.** İskele kurabilmek için duvarda bırakılan delik; mazgal. **2.** Pencere. [DS] ◘ **sakana deliği,** *{ağız} Sakana; mazgal.* [DS]

sakana[2], [sak + Far. ḫāne => sakane / sakana] *{ağız} is.* Çamaşırhane. [DS]

sakana[3], [? sakana] *{ağız} is.* Havan. [DS]

sakanak[1], **-ğı** [sakın-mak > sakan-ak] *{ağız} is.* **1.** Kuşku; işkil. **2.** Sakınca; mahzur. [DS]

sakanak[2], **-ğı** [sakın-mak > sakan-ak] *{ağız} is.* Çatı saçağı. [DS]

sakanar, [? sakanar] *{ağız} is.* Köylerdeki tahıl ambarlarının bölmelerinden her biri. [DS]

sakandırak, -ğı [saka-n-dır-ak] *{ağız} is.* **1.** Sakandırık. **2.** Sığır başlığının çene altına gelen kısmına konulan dişli demir. [DS]

sakandırık, -ğı [*sakā-mak *(sarkmak)* > sakal-duruk / sakan-dırık صقندرق] *is.* **1.** Başlıkların çene altından bağlanan bağlarına verilen ad; çene bağı. *{ağız} (aynı)* [DS] **2.** Sakandırak (2). **3.** *{eAT} {OsT}* Gerdanlık. **4.** *{ağız}* Sığırların boyunları altından sarkan deri; mendil. [DS]

sakanduruk, -ğu [*sakā-mak *(sarkmak)* > sakal-duruk / sakan-duruk صقندرق] *{eAT} {OsT} is.* Gerdanlık.

sakane, [sak + Far. ḫane => sakane / sakana] *{ağız} is.* Çamaşırhane. [DS]

sakangur, [Yun. salengore] *is.* Bir tür ince tülbent.

sakanık, -ğı [sak-an-ık] *{ağız} is.* Topraktan yeni çıkmış ekin filizi. [DS]

sakankur, [Ar. saḳanḳūr سقنقور] *(sakanku:r) is.* Mısır'da yaşayan bir tür kum kertenkelesi.

sakanmak, [sak > sak-ā-mak > saka-n-mak] *{eT} dönşl. f. [-ur]* **1.** Düşünmek; plan kurmak; düşünüp taşınmak. [EUTS] **2.** Endişelenmek. [EUTS]

sakar[1], [*sakā-mak > saka-r صقار / ساقر / صقر / سقر] *is.* **1.** Atların ve bazı hayvanların alınlarında bulunan küçük beyaz leke; akıtma. *{eAT} {OsT} (aynı)* **2.** *{ağız}* Ağzı, burnu, gözü kara kuzu. [DS] **3.** *sf.* (At için) bu şekilde akıtması bulunan. *{eAT} {OsT} (aynı)* **4.** *mecaz.* (Kişi için) elinden sürekli küçük kazalar çıkan, yaptığı işi döküp bozan. ⊡ **sakar kanak,** *bot. Kökünden sakız elde edilen tüylü bir kenger türü.*|| **sakar meke,** *Alacalı yaban kazı.*|| **sakar sinek,** *{ağız} Karasinekten daha büyük, aklı karalı bir tür sinek.* [DS]|| **sakar teper,** *{ağız} Patavatsız; pot kıran.* [DS]

sakar[2], [Ar. saḳar سقر] *{OsT} is.* Cehennem; tamu. ⊡ **sakar-makar,** *Durağı cehennem olan.*

sakar[3], [Ar. sükker => sakar] *{ağız} is.* Şeker. [DS]

sakarat, [Fr. saccharate] *is. kim.* Alkalilerin şekerle yaptığı birleşiklere verilen ad.

sakaraz, [Fr. saccharase] *is. biy-kim.* Sükraz.

sakarca[1], [sakar-ca] *(saka'rca) zf.* Sakar gibi; sakara benzer.

sakarca[2], [sakar-ca] *{ağız} is.* **1.** Çiğdem. **2.** Sakar meke, [DS] **3.** *zool.* Kazlar takımının ördekgiller familyasından, alnında beyaz bir şişkinlik ve vücudun alt kısmında siyah lekeler bulunan ve yurdumuzun har tarafında rastlanan tür yaban ördeği; *(Anser albifrons).*

sakarcık, -ğı [sakar-cık] *{ağız} is.* Deniz dalgası. [DS]

sakarcıklı, [sakar-cık-lı صقرجقلى] *{OsT} sf.* **1.** Uğursuz. **2.** Aksi.

sakarı, [sakar-ı] *{ağız} is.* Sis; duman. [DS]

sakarımeke, [sakar-ı+meke] *{ağız} is.* Gagası ve ayakları sarı, sekerek yürüyen bir tür ördek. [DS]

sakarık, -ğı [sakar-ık / sokar-ık] *{ağız} is.* Topraktan yeni çıkan ekin. [DS]

sakarifikasyon, [Fr. saccharification] *is.* Şekere dönüştürme.

sakarimetre, [Fr. saccharimètre] *is.* Bir sıvıda çözelti durumunda bulunan şekerin miktarını ölçmeye yarayan aygıt.

sakarimetri, [Fr. saccharimétrie] *is.* Şekerli çözeltilerin dozunu belirleme işlemi.

sakarin, [Fr. saccharine] *is. kim.* Şeker kullanımının yasak olduğu durumlarda şeker yerine kullanılan maden kömürü katranından elde edilen şekerden beş yüz kat daha tatlı madde; $C_7H_5NO_3S$

sakarit[1], [Fr. saccharide] *is.* Glüsitlere eskiden verilen ad.

sakarit[2], [Fr. saccharite] *is. min.* Bir feldspat ile bir kuvarsın karışmasından meydana gelen ve serpantinit içinde bulunan inorganik madde.

sakarlamak, [sık-mak > sık-ar-la-mak / sakar-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Azarlamak; sıkıştırmak; zorlamak. [DS]

sakarlaşma, [sakar-la-ş-ma] *is.* Sakarlaşmak işi.

sakarlaşmak, [sakar-la-ş-mak] *dönşl. f. [-ır]* Sakarlıklar yapmaya başlamak; sakar hale gelmek.

sakarlık, -ğı [sakar-lık] *is.* **1.** Sakar olma durumu. **2.** Sakar bir hayvanın niteliği. **3.** Elini sürdüğü her şeyi kırma, dökme veya bozma. **4.** *{ağız}* Düzencilik; hilebazlık. [DS]

sakarmeke, [sakar+meke] *{ağız} is.* → sakar meke. [DS]

sakarometre, [Fr. saccharomètre] *is.* → sakarozölçer.

sakaroz, [Fr. saccharose] *is.* Şeker kamışı veya şeker pancarından çıkarılan şekerin kimyasal adı; $C_{12}H_{22}O_{11}$

sakarozölçer, [Fr. saccharose + T. ölç-er] *is.* Sakaroza göre derecelenen ve bir sıvının içinde bulunan kuru şeker oranını ölçemeye yarayan aygıt; sakarometre.

sakas, [? sakas] *{ağız} is.* Yara. [DS]

sakat[1], [Ar. saḳaṭ سقط] *{OsT} sf.* **1.** (Canlı için) vücudunda bir eksiklik veya hastalık bulunan; hasta veya kusurlu olan. **2.** (Organ için) herhangi bir nedenle işlevini yerine getiremeyen. **3.** *mecaz.* Herhangi bir eksikliği ve kusuru bulunduğu için işe yaramaz sayılan; kötü; hatalı. **4.** Akla ve mantığa uygun görünmeyen; sağlıklı olmayan. **5.** *is. mecaz.* Bir şeyin hatalı ve işe yaramaz bölümü; kötü ve yararsız şey; yararsız; defo; özür. **6.** Çeşitli nedenlerle bir veya birden çok organını kullanamayan kimse. **7.** *argo.* Hile; dalavere. ⊡ **sakata binmek,** *argo. (İş, olay, süreç vb. için) sonunda tehlike belirmek; zorlaşmak veya korkulur durum almak.*|| **sakata gelmek,** *argo. 1. Kendisinden kaynaklanmayan güç bir durumla karşılaşmak. 2. Kandırılmak; tuzağa düşürülmek.*|| **sakat ayak,** *Dokumacılıkta, tezgâhın gücü tellerinin altına yerleştirilen ve gücüleri hareket ettiren ayakçaklara verilen ad.*

sakat[2], **-dı** [? sakat] *{ağız}* **1.** Çıban ya da yara kabuğu. **2.** Saçkıran hastalığı. [DS]

sakat[3], **-dı** [? sakat] *{ağız} is.* Köpek pisliği. [DS]

sakatat, [Ar. saḳtā > saḳaṭāt سقطات] *(sakata:t)* *{OsT}* *is.* **1.** Konuşma ve yazmada görülen eksiklikler ve cümle düşüklükleri. **2.** Kasaplık hayvanların böbrek, dil, beyin, dalak, karaciğer, yürek gibi yenilebilen iç organları ile ayak ve başlarına verilen ad.

sakatatçı, [sakatat-çı] *is.* **1.** Sakatat satan kimse. **2.** Sakatat satılan dükkân.

sakatatçılık, -ğı [sakatat-çı-lık] *is.* Sakatat satma işi.

sakati, [Ar. saḳaṭ > saḳaṭī سقطى] *(sakati:, t kalın söylenir)* *{OsT}* *sf.* **1.** Bozuk mal satan. **2.** (Şair ve yazar için) çok yanlış yapan.

sakatiyun, [Ar. saḳaṭ > saḳatiyyūn سقطيون] *(sakatiyu:n)* *{OsT}* *is.* Çok yanlış yapan şair veya yazarlar.

sakatlama, [sakat-la-ma] *is.* **1.** Sakatlamak işi. **2.** Bir el veya ayağı ya da vücudun herhangi bir parçasını kopartarak ya da biçimini bozarak görev yapamaz duruma getirme. **3.** *huk.* Müessir fiil.

sakatlamak, [sakat-la-mak] *gçl. f.* *[-ar] [-l(ı)-yor)* **1.** Bir kimseyi, bir süre ya da yaşam boyu bir veya birden çok organını kullanamaz duruma sokmak; işlemez duruma getirmek; sakat etmek. **2.** *mecaz.* Bozmak. **3.** Aşırı güç sarf ettirerek ve gerekli bakımını yapmayarak atta özürler ortaya çıkmasına neden olmak.

sakatlanış, [sakat-la-n-ış] *is.* Sakatlanmak eylemi veya biçimi.

sakatlanma, [sakat-la-n-ma] *is.* Sakatlanmak işi; bir bacağın, bir kolun veya herhangi bir dış organın uzun süre veya yaşam boyu kullanılamaz duruma gelmesi; bir organın veya parçasının yenilenemeyecek veya onarılamayacak şekilde kaybedilmesi.

sakatlanmak, [sakat-la-n-mak] *dönşl. f.* *[-ır]* **1.** Organlarında birini bir süre veya yaşam boyu kullanamaz duruma gelmek. **2.** *edil. f.* Sakat duruma getirilmek.

sakatlayıcı, [sakat-la-y-ıcı] *sf.* **1.** (Hastalık ya da yara için) bir organ veya vücut bölgesinin sakatlanmasına neden olan. **2.** Vücut bütünlüğünde köklü değişikliğe neden olan; organ kaybına yol açan.

sakatlık, -ğı [sakat-lık] *is.* **1.** Sakat olma durumu; bedenin herhangi bir işlevini yapamaz duruma gelmesi. **2.** Bedenin belli bir bölümünde görülen süreğen hastalık. **3.** *mecaz.* Bir şeyde bulunan kusur; bozukluk; eksiklik; yanlışlık; özür. **4.** *mecaz.* Kaza; terslik. ⊟ **sakatlık sigortası,** *Kaza sonucu meydana gelen sakatlanmalara karşı yapılan sigorta.*

sakav[1]**,** [sakağu > sakav] *{ağız}* *is.* Hayvan nezlesi; sakağı. [DS]

sakav[2]**,** [İt. sacco / Yun. sákhkhos => sako / sakav] *{ağız}* *is.* **1.** Ceket. **2.** Palto. [DS]

sakava, [sakağu > sakava] *{ağız}* *is.* Grip; nezle. [DS]

sakavı, [sakağu > sakağı / sakavı] *{ağız}* *is.* Sakağı; ruam. [DS]

sakavu[1]**,** [sakağu > sakavu] *{ağız}* *is.* Sakağı; ruam. [DS]

sakavu[2]**,** [İt. sacco => sakavu] *{ağız}* *is.* → sakav[2] . [DS]

sakavul, [? sakavul] *{ağız}* *is.* Çalı süpürgesi. [DS]

sakayn, [Ar. sāḳayn ساقين] *(sa:kayn)* *{OsT}* *is.* İkiz kenar. ⊟ **sākayn-i şibhi münharif,** *mat. İkizkenar yamuk.*

sakb, [Ar. s̱aḳb ثقب] *{OsT}* *is.* **1.** Delme; delik açma. **2.** Delinme. **3.** Delik. ⊟ **sakb-ı müteşāri,** *{OsT}* *tıp. Hekimlikte bedenin herhangi bir yerinden delik açmakta kullanılan alet.*

sakça, [Far. zāğça زاغچه] *{ağız}* *is.* **1.** Kara karga. **2.** Ala karga. **3.** Sığırcık. **4.** Kuzgun. [DS]

sakçı, [sak-çı صاقچى] *{eT}* *{eAT}* *is.* Korucu; muhafız; nöbetçi; bekçi. [Clauson] [KB]

sakdıyan, [Far. sehtiyān => sakdıyān سقديان] *{eAT}* *is.* İşlenmiş yumuşak deri; sahtiyan.

sake, [Jap. sake] *is.* Mayalanmış pirinçten yapılan yüzde 11- 17 oranında alkol içeren bir Japon içkisi.

sakf, [Ar. saḳf سقف] *{OsT}* *is.* → sakaf.

sakgal, [sakal / sakgal] *{ağız}* *is.* Sakal. [DS]

sakgara, [? sakgara] *{ağız}* *is.* Balık avlamakta kullanılan bir tür tuzak. [DS]

sakıb, [Ar. s̱aḳb > s̱āḳıb / s̱āḳıba ساقب / ساقبه] *(sa:kıb)* *sf.* → sakıp.

sakıdamak, [sak *(yans.)* > sak-ı-da-mak] *{ağız}* *gçsz. f.* *[-r [-d(ı)-yor]* Çok titremek. [DS]

sakıg, [sak-ī-mak > sak-ı-ğ] *{eT}* *is.* Serap; ılgın; yalgın. [DLT]

sakıkga, [sakır-ga / sakık-ga] *{ağız}* *is.* Keneden büyük asalak böcek. [DS]

sakım, [sak-ī-mak > sak-ı-m] *{eT}* *is.* Serap; ılgın; yalgın. [KB]

sakımak[1]**,** [sak-ī-mak] *(sakı:mak)* *{eT}* *gçl. f.* *[-r]* **1.** Beslemek; bakmak; korumak. [EUTS] [Gabain] **2.** Bir şeye itina göstermek. [EUTS] **3.** Ciddi olmak. [EUTS] [Gabain] **4.** Çiğnemek.

sakımak[2]**,** [sak-ī-mak] *(sakı:mak)* *{eT}* *gçsz. f.* *[-r]* Hayal imiş gibi görünmek. [DLT]

sakın, [sak-ın] *ünl.* **1.** Olmasından korkulan bir durumu haber vermek amacıyla dikkatli olunmasını emreden söz; korkulacak bir durum olmasın. **2.** Sonu iyi olmayacak bir hareketin yapılmasının doğru olmadığını belirten söz; yapmaktan çekin; katiyen; katiyetle; aman ha; zinhar. ⊟ **sakın ha!** *Yapılması istenilmeyen bir davranışı engellemek için, biraz tehdit havası içinde "yapma, etme" anlamında uyarı sözü.*

sakınca, [sak-ın-ca] *is.* **1.** Bir eylem veya durumun taşıdığı veya taşıması muhtemel tehlikeli durum;

sakınılması gerekli olan durum; dikkatli olunması gereken durum; mahzur *(1935)*. **2.** Yararlı bir şeyin kusurlu, zararlı veya elverişsiz yönleri; mahzurları.

sakıncalı, [sak-ın-ca-lı] *sf.* **1.** (Durum veya eylem için) sakınılması gereken, olumsuz, can sıkıcı yönleri olan; mahzurlu. **2.** (Kişi için) kendisinden çekinilmesi, sakınılması gereken; mahzurlu.

sakıncasız, [sak-ın-ca-sız] *sf.* Bir sakıncası, olumsuzluğu bulunmayan; sakınmayı gerektirmeyen; mahzursuz.

sakınç[1], [sak > sak-ın-mak > sak-ın-ç] *{eT} is.* Sakınacak şey; sıkıntı; sakınma; kaygı; endişe. [DLT] [KB]

sakınç[2], [sak-ī-mak > sak-ı-nç] *{eT} is.* Düşünce; arzu; fikir; niyet; tasavvur. [EUTS] [İKPÖy.] [Gabain]

sakınçlıg, [sakınç-lığ] *{eT} sf.* **1.** Düşünceli; fikir sahibi. [EUTS] **2.** Endişeli. [EUTS]

sakınçsız, [sakınç-sız] *{eT} sf.* Endişesiz; tasasız; düşüncesiz.[EUTS] [Üç İtigsizler]

sakınduk, -ğu [sak-ın-mak>sak-ın-duk صاقندق] *{OsT} sf.* Sakınılan.

sakıngan, [sak-ın-gan] *sf.* **1.** Tehlikeli durumlarda büyük bir dikkat ve uyanıklık içinde bulunan; düşünerek davranan; ihtiyatlı; sakınımlı. **2.** Davranışlarında her zaman sakınımlı olan; ölçülü davranan; ihtiyatlı; sakınımlı. **3.** Korka korka hareket eden; çok sakınan; her şeyden çekinen; müctenib. **4.** *zf.* Sakınarak; sakıngan biçimde.

sakınganlık, -ğı [sak-ın-gan-lık] *is.* **1.** Sakıngan olma durumu. **2.** Sakıngan kimsenin niteliği.

sakıngu, [sak-ın-ğū] *(sakıngu:) {eT} is.* Düşünce; tefekkür; düşünme. [EUTS]

sakınıcılar, [sak-ın-ıcı-lar سقنجلر] *{eAT} sf.* Allah'tan korkup dinin emirlerini yerine getirenler.

sakınıgma, [sak-ın-mak *(düşünmek)* > sak-ın-ığma] *{eT} sf.* **1.** Düşünüp duran. [ETY] **2.** Yas tutup duran. [ETY]

sakınıklu, [sakın-mak > sakın-uk-lu سقنقلو] *{eAT} sf.* Allah'tan korkarak dinin emirlerini yerine getiren.

sakınım, [sak-ın-ım] *is.* **1.** Olabilir bir tehlike veya zarara karşı alınan önlem; sakıntı; ihtiyat, tedbir. **2.** *fiz.* Korunum.

sakınımlı, [sak-ın-ım-lı] *sf.* **1.** Gelebilir tehlike ve zararlara karşı önceden önlem alan; tedbirli; ihtiyatlı. **2.** *zf.* Tedbirli olarak; ihtiyatlı davranarak.

sakınımsız, [sak-ın-ım-sız] *sf.* **1.** (Kişi için) sakınımlı davranmayan; tedbirsiz; ihtiyatsız. **2.** *zf.* Tedbirsiz olarak; ihtiyatsız davranarak.

sakınımsızlık, -ğı [sak-ın-ım-sız-lık] *is.* Sakınımsız olma veya davranma durumu; sakınımsız bir kimsenin tutumu; tedbirsizlik; ihtiyatsızlık.

sakınış, [sak-ın-ış] *is.* Sakınmak eylemi veya biçimi.

sakınma, [sak-ın-ma] *is.* Sakınmak eylemi. ⧉ **sakınması olmamak,** *1. Korkmamak; çekinmemek; korkusu, çekintisi olmamak. 2. Saygı ve incelik kurallarına aldırmamak.*

sakınmak[1], [sak *(uyanık, dikkatli)* > sāk-mak[1] > sak-ın-mak صقنمق / صاقنمق / ساقنمق] *{eT} dönşl. f. [-ır]* **1.** Dikkatle kaçınmak; çekinmek. *{eAT} (aynı)* **2.** (Kişi veya kişilere) güvenmemek; kuşkulanmak. **3.** *{eT}* Endişelenmek; kaygılanmak. [Tekin] [EUTS] **4.** *{eT}* Düşünmek; düşünceye dalmak; düşünüp taşınmak. [DLT] [EUTS] [İKPÖy.] [ETY] [Gabain] [Üç İtigsizler] **5.** *{eT}* Plan kurmak. [ETY] [EUTS] **6.** *{eT}* Yas tutmak; kederlenmek. [Gabain] [ETY] **7.** *{eT}* Sanmak. [DLT] ⧉ **sakını turmak,** *{eAT} Uyanık durmak; tetikte bulunmak; çok dikkatli olmak.*

sakınmak[2], [sāk-mak[3] > sak-ın-mak صقنمق / صاقنمق / ساقنمق] *dönşl. f. [-ır]* **1.** Kötü sonuç verecek bir şeyi yapmamak; içtinap etmek. **2.** Kendini, şüphelendiği kişilerden gelmesi muhtemel zarara karşı korumak. **3.** *{eAT}* Uzaklaşmak. **4.** *gçl. f.* (Bir şeyi) gelecek tehlikelerden korumak; esirgemek; gözetmek; saklamak; muhafaza etmek. *{eAT} (aynı)* **5.** (Bir şeyi) vermek, söylemek veya feda etmekten çekinmek. ⧉ **sakınan** (sakınılan) **göz,** *Üzerine titrenen şey; çok dikkat edilen şey.*

sakıntı, [sak-ın-tı] *is.* Olabileceği düşünülen kötü bir duruma, gelebileceği tahmin edilen bir tehlikeye karşı alınan önlem; ihtiyat; sakınım; tedbir.

sakıntılı, [sak-ın-tı-lı] *sf.* **1.** Gelebilir tehlike ve zararlara karşı önceden önlem alan; tedbirli; ihtiyatlı. **2.** *zf.* Tedbirli olarak; ihtiyatlı davranarak.

sakıntılık, [sak-ın-tı-lık] *{ağız} is.* Şapka ya da başlığın çene altından bağlanan bağı. [DS]

sakıntısız, [sak-ın-tı-sız] *sf.* **1.** (Kişi için) sakınımlı davranmayan; tedbirsiz; ihtiyatsız. **2.** *zf.* Tedbirsiz olarak; ihtiyatsız davranarak

sakınuk, [sāk-mak > sak-ın-mak > sakın-uk] *{eT} sf.* Takva sahibi. [KB]

sakıp, -bı [Ar. ṣakb > ṣākıb ساقب] *(sa:kıp) {OsT} sf.* **1.** Delik açan; delen; delip geçen. **2.** *mecaz.* Çok parlak; ışıklı; aydınlık. **3.** Etkili.

sakır[1], [sak-ır *(yans.)*] *is.* Soğuk ve korku yüzünden vücutta meydana gelen aşırı titreme durumunu belirtir. ⧉ **sakır sakır,** *Aşırı ve aralıksız titreyerek; tir tir.*|| **sakır sakır ditremek** (titremek), *{eAT} Şiddetle titremek.*|| **sakır sakır titremek,** *{ağız} Çok titremek.* [DS]

sakır[2], [sağ-ır / sak-ır / sak-ız] *{eT} is.* Elbiseye bulaşan yapışkan şeyler. [DLT]

sakıramak, [sak *(yans.)* > sak-ır-a-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-r(ı)-yor]* Çok titremek. [DS]

sakırdama, [sak-ır-da-ma] *is.* Sakırdamak işi; titreme.

sakırdamak, [sak-ır-da-mak] *gçsz. f. [-r] [-d(ı)-yor]*

Soğuk veya korku yüzünden aşırı derecede titremek. *{ağız} (aynı)* [DS]

sakırdaşmak, [sak-ır-da-ş-mak] *{ağız} işteş f. [-ır]* Çene çalmak; konuşmak. [DS]

sakırdı, [sak *(yans.)* > sak-ır-dı] *{ağız} is.* Gevezelik; çene çalma; sürekli konuşma.

sakırga[1], [sakırğu / sakırku > sakırğa صاقيرغا / سقرغه / صقرغه] *is. zool.* **1.** Koyun, keçi, köpek vb. hayvanların derisine yapışarak kanını emmek suretiyle beslenen küçük asalak. *{OsT} (aynı)* **2.** *{ağız}* İri kene. [DS] ⊡ **sakırga olmak,** *{ağız} 1. Can sıkıcı davranışlarda bulunmak. 2. Dadanmak.* [DS]

sakırga[2], [kasırga > sakırga] *{ağız} is.* Kasırga. [DS]

sakırga[3], [sakır-ga] *{ağız} is.* Uçuk. [DS]

sakırgan, [sak-ır-ġān] *(sakırga:n) {eT} is.* Büyük sıçan; geme. [DLT]

sakırğa, [sakırga > sakırğa] *{ağız} is.* **1.** Kene. **2.** Hamamböceği. [DS]

sakırımak, [sak *(yans.)* > sak-ır-ı-mak] *{ağız}* Çok titremek. [DS]

sakırka, [*eT.* kasırkū / sakırka صقرقه] *{OsT} is.* Kasırga.

sakırku, [sak-ır-kū] *(sakırku:) {eT} is.* Kene; sakırga. [DLT]

sakırtı, [sak *(yans.)* > sak-ır-tı] *is.* **1.** Soğuktan veya korkudan dolayı titreme. **2.** Bu titremeyi belli eden ses.

sakırtlak, -ğı [sakırt-la-k] *{ağız} is.* Kene. [DS]

sakıskan, [sakıskan] *{ağız} is.* Saksağan. ⊡ **sakıskan beyni,** *{ağız} Yoğurtla pekmez karışımı.* [DS]

sakış[1], [sāk-mak > sak-ış] *(sakırku:) {eT} is.* **1.** Sayma; sayış. [DLT] [Gabain] [KB] **2.** Hesap. [EUTS] **3.** Ölçü. [Gabain] ⊡ **sakış etmek,** *{eT} Kararlaştırmak.*|| **sakışı yok,** *{eT} Sayısız; sayıya gelmek; hadsiz hesapsız.*|| **sakış içre,** *{eT} Sayma sırasında.*

sakış[2], [sak-ī-mak > sak-ı-ş] *{eT} is.* **1.** Düşünce; fikir. *{ağız} (aynı)* [EUTS] [DS] **2.** Endişe; kaygı. [EUTS]

sakışçı, [sak-ış-çı] *{eT} is.* Hesapçı; hesap bilir; hesap işlerinden anlar. [KB]

sakışlamak, [sak-ı-ş-lā-mak] *(sakışla:mak) {eT} gçl. f. [-r]* Saymak.

sakışlıg, [sak-ış-lıġ] *{eT} sf.* Hesaplı; hesaba dayanan; sayılı. [KB]

sakışsız[1], [sak-ı-ş-sız] *{eT} sf.* Düşüncesiz. [EUTS]

sakışsız[2], [sak-ış-sız] *{eT} sf.* Hesapsız; sayısız; pek çok. [Üç İtigsizler] [EUTS]

Sakıt, [Ar. sāḳıṭ ساقط] *{OsT} is.* Mars; Merih.

sakıt[1], [sak-ıt] *{ağız} is.* Üvendirenin ucundaki demir çivi; nodul. [DS]

sakıt[2], [Ar. suḳūṭ > sāḳıṭ / sāḳıṭa ساقط / ساقطه] *(sa:kıt) {OsT} sf.* **1.** Düşen; düşmüş. **2.** hükmü kalmamış; eski önemini yitirmiş. **3.** (Çocuk için) düşük. **4.** *is.* Düşük. **5.** *huk.* İslam miras hukuku olan feraizde daha yakın bir mirasçı bulunduğu için mirastan uzaklaştırılmış kimse. ⊡ **sakıt olmak,** *1. Düşmek. 2. Hükmü kalmamak.*

sakız, [*sakı-mak *(çiğnemek)* > sak-ız / sağ-ız / sağ-ır] *{eT} is.* **1.** Elbiseye bulaşan yapışkan şeyler. [DLT] **2.** Sakız. [EUTS] [Gabain] **3.** Kulak kiri. [Gabain] **4.** Bazı ağaçların, özellikle sakız ağacının kabuklarından sızan, çiğnendiği zaman yumuşayan, hoş kokulu, sarımtırak beyaz renkli reçinesi. **5.** *zool.* Sakız adası kökenli, yüksek ayaklı, beyaz vücutlu, ayaklarında belirgin siyahlıklar bulunan, ince kemik yapılı bir koyun türü. **6.** *bot.* Sakız ağacı. **7.** *{ağız}* Pekmezden yapılan katı bulama tatlısı. [DS] **8.** *{ağız}* Çam ağacı. [DS] ⊡ **sakız ağacı,** *bot. Antepfıstığıgillerden, kışın yapraklarını dökmeyen, siyah küçük üzüm biçimli meyvesi olan, Akdeniz bölgesi ve çorak yerlerde yetişen, sakız adı verilen reçine elde edilen bodur ağaç, (Pistacia lentiscus, P terebinthus).*|| **sakız bademi,** *Diş bademi.*|| **sakız baklası,** *bot. İnce ve uzun, lezzetli bir bakla türü.*|| **sakız dikeni,** *Sakız çıkarılan bir tür diken, (Acorna gummifera).*|| **sakız enginarı,** *Yaprakları sivri, kenarları düzgün lezzetli bir enginar türü.*|| **sakız gibi,** *1. (Çamaşır için) çok iyi yıkanmış; çok temiz; bembeyaz. 2. mecaz. Çok yapışkan; ayrılmak bilmez.*|| **sakız gülü,** *bot. Az dikenli, tırmanıcı sarı veya beyaz renkli küçük çiçekli bir gül türü, (Rosa bansiana).*|| **sakız kabağı,** *Sebze olarak kullanılan kabak türü, (Cucurbita pepo).*|| **sakız leblebisi,** *Kabuklu beyaz leblebi.*|| **sakız otu,** *{ağız} Büyük ve tüylü yapraklı, kökünden sakız çıkarılan bir bitki; çengel sakızı; kenger.* [DS]|| **sakız özü,** *{ağız} Böğürtlen.* [DS]|| **sakız murcu,** *{ağız} Yemeği de yapılan, sakız ağacının ilkbaharda çıkan sürgünleri.* [DS]|| **sakız rakısı,** *İçinde sakız bulunan rakı; mastika.*|| **sakız tatlısı,** *Şeker, su, limon ve sakız ile yapılan bir tür macun.*|| **sakız yahnisi,** *{ağız} Soğanlı yahni.* [DS]

sakızdırık, -ğı [sakız-dırık] *{ağız} is.* Çitlembik; melengiç. [DS]

sakızlak, -ğı [sakız-lak] *{ağız} is.* Sakız ağacı; çitlembik; menengiç. [DS]

sakızlaşma, [sakız-la-ş-ma] *is.* Sakızlaşmak işi.

sakızlaşmak, [sakız-la-ş-mak] *dönşl. f. [-ır]* Sakız durumuna gelmek.

sakızlaştırma, [sakız-la-ş-tır-ma] *is.* Sakızlaştırmak eylemi.

sakızlaştırmak, [sakız-la-ş-tır-mak] *gçl. f. [-ır]* Sakız durumuna getirmek; sakızlaşmasını sağlamak.

sakızlı, [sakız-lı] *sf.* İçinde sakız bulunan; sakız konulmuş olan.

sakızlıg, [sak-ız-lıġ] *{eT} sf.* **1.** Sakızlı. **2.** Yapışkan şeyler yapışmış olan. [DLT]

sakızlık, -ğı [sakız-lık صاقيزلق] *{OsT} {ağız} is.* **1.** Sakızağacı; çitlembik; melengiç; çedene. [DS] **2.** *{ağız} bot.* Papatyagillerden, bir metre kadar boylanabilen, sarı çiçekli, sütlü, köklerinden sakız üretilen iki ve daha çok yıllık bitki; çengel sakızı; karagavuk; hindiba, *(Chondrilla juncea).* [DS]

saki, -i'ı [Ar. ṣaḳīʿ صقيع] *(sakı:) {OsT} is.* Kırağı; çiy.

saki, [Ar. saḳy *(sulama)* > sāḳī ساقى] *(sa:ki:) {OsT} sf.* **1.** İçki meclislerinde kadeh sunan; içki dağıtan. **2.** *is.* Su dağıtan kimse. **3.** *tasvf.* İnsanın gönlüne Allah'ın nurunu, sevgisini saçan kimse.

sakib, [Ar. sekeb > sākib / sākibe ساكب / ساكبه] *(sa:kib) {OsT} sf.* **1.** Döken; dökücü. **2.** Dökülen.

sakil, [Ar. ṣıḳlet > ṣaḳīl ثقيل] *(saki:l, k kalın söylenir) {OsT} sf.* **1.** Ağır; ağır olan. **2.** İç sıkan; sıkıntı veren; sıkıcı. **3.** Çirkin; uygunsuz; kaba. **4.** *dbl.* (Hece için) kalın ve ağır okunan. **5.** *is. müz.* Klasik Türk müziğinde 48 zamanlı, 34 vuruşlu büyük bir usul. ⧉ **sakîl-i remel,** *{OsT} müz. Klasik Türk müziğinde eski bir usul.*|| **sakîlü'r-rūh,** *{OsT} Yavaş davranan; ağır hareket eden; kanı ağır; ruhu ağır.*|| **sakîlü'l-hezec,** *{OsT} müz. Klasik Türk müziğinden eskiden kullanılmış büyük bir usul.*

sakim, [Ar. seḳāmet > saḳīm / saḳīme سقيم / سقيمه] *(saki:m) {OsT} sf.* **1.** Bozuk; eksik; yanlış; hatalı. **2.** Hastalıklı; hasta. **3.** *isl.* (Hadis için) rivayeti doğru ve sağlıklı olmayan.

sakin, [Ar. sükūn > sākin / sākine ساكن / ساكنه] *(sa:kin) {OsT} sf.* **1.** Durgun; hareketsiz; huzurlu bir görünümü olan. **2.** Sessiz; gürültüsüz. **3.** Kimseyi rahatsız etmeyen; başkalarının rahatını, huzurunu bozmayan; gürültü yapmaya eğilimi olmayan; kendi halinde. **4.** Herhangi bir kızgınlık veya heyecan belirtisi göstermeyen; duygularına hakim olan; duygu veya heyecandan uzak olan. **5.** *fiz.* (Akışkanlar için) düzenli; durgun. **6.** Endişesiz. **7.** (Hasta için) rahatsızlığının etkinliği geçmiş; yatışmış; teskin olmuş. **8.** Hareket etmeyen; oynamayan; hareketsiz; dingin. **9.** Etkinlik hızı düşük, yavaş. **10.** Bir yerde ikamet eden; o yerin halkından olan; sekene. **11.** *dbl.* Arapçada üzerine hareke konulmamış ve hareke ile okunmayan. **12.** *zf.* Olaylardan ve karışıklıktan uzak biçimde; hareketsiz ve olaysız olarak. **13.** *zf.* Sinirlerini ve heyecânlarını denetim altına almış olarak; soğukkanlı olarak. ⧉ **sakin olmak,** *1. Bir yerde oturmak; oraya yerleşmek. 2. Öfkesi, sinirleri veya heyecanı yatışmış olmak; sakin duruma gelmek; sakinleşmek.*|| **sakin sakin,** *Öfkeye ve telaşa kapılmadan; soğuk kanlı olarak.*

sakiname, [Ar. sāḳī + Far. -nāme ساقى نامه] *(sa:ki:na:me) {OsT} is.* **1.** *ed.* Divan şiirinde içkiyi, içki içmeyi, içki meclislerini övmek amacıyla yazılmış şiirlere verilen ad. **2.** *tasvf.* Sakiye seslenir gibi yaparak içkinin tasavvufta taşıdığı anlamları kast eden şiirlere verilen ad.

sakinan, [Ar. sākin+Far. -ān ساكنان] *(sakina:n) {OsT} is.* Bir yerde oturanlar; oranın halkı.

sakinane, [Ar. sākin + Far. -āne ساكنانه] *(sakina:ne) {OsT} zf.* Sakin bir şekilde; heyecan ve telaşa meydan vermeden; sakince.

sakince, [sakin-ce] *(sa:ki'nce) zf.* Sakin bir biçimde; sakin olarak; öfke ve telaşa meydan vermeden.

sakinleme, [sakin-le-me] *is.* Sakinlemek işi.

sakinlemek, [sakin-le-mek] *gçsz. f. [-r] [-l(i)-yor]* Yatışmak; sakin duruma gelmek.

sakinler, [sakin-ler] *is.* Bir yerde oturanlar; o çevre halkı.

sakinleşme, [sakin-le-ş-me] *is.* Sakinleşmek işi.

sakinleşmek, [sakin-le-ş-mek] *dönşl. f. [-ir]* **1.** Durgun bir duruma gelmek; sakin duruma gelmek; yatışmak. **2.** Sıkıntısı, gerginliği veya heyecanı geçmek. **3.** Hastalığın şiddeti azalmak; yatışmak. **4.** Olay veya etkinliğin akışı düzene girmek; olağan akışına kavuşmak.

sakinleştirme, [sakin-le-ş-tir-me] *is.* Sakinleştirmek eylemi.

sakinleştirmek, [sakin-le-ş-tir-mek] *gçl. f. [-ir]* Sakin bir duruma gelmesini sağlamak; yatıştırmak.

sakinlik, -ği [sakin-lik] *is.* **1.** Sakin olma durumu; dinginlik; durgunluk; sessizlik; yatışmışlık. **2.** Sakin bir doğal ortamın durumu; sükûnet; sessizlik; durgunluk; dinginlik. **3.** Kolay kolay kızmayan ve heyecanlanmayan kimsenin tutumunun niteliği. ⧉ **sakinlik devresi,** *biy. Uygunsuz durumlarda organizmanın hayatî faaliyetlerini geçici olarak yavaşlatması.*

sakit, [Ar. sükūt > sākit / sākite ساكت / ساكته] *(sa:kit) {OsT} sf.* Susan; susmuş; sessiz. ⧉ **sakit kalmak,** *Konuşması gerektiği hâlde susmak; ses çıkarmamak.*

sakitane, [Ar. sākit + Far. -āne ساكتانه] *(sa:kita:ne) {OsT} zf.* **1.** Ses çıkarmaksızın; sessizce; sessiz olarak. **2.** *sf.* Sessiz.

sakiye, [Ar. saḳy > sāḳiyye ساقيه] *(sa:kiye) {OsT} is.* ve *sf.* **1.** İçki sunan kadın. **2.** Su dolabı; su arkı. **3.** Çölde hurmalıklara su vermek için kullanılan açık kanal.

sakiz, [sekkiz] *{eT} is.* Sekiz. [Gabain]

sakka[1], [Ar. saḳy > saḳḳā سقا] *(sakka:) {OsT} is.* ve *sf.* Su taşıyan kimse; saka.

sakka[2], [saka / sakka] *{ağız} is.* Büyük aşık. [DS]

sakka[3], [İt. sacco => sakka] *{ağız} is.* Ceket. [DS]

sakkak, -ğı [Ar. ṣakk >ṣakkāk صكاك] *(sakka:k) {OsT} sf.* Şeriat mahkemelerinde berat ve ilam yazan kâtip; mahkeme kâtibi.

sakkaroz, [Fr. saccharose] *is.* Yeşil bitkilerde ve şeker pancarında bulunan invertaz veya sükraz ile glikoz ve früktoza parçalanan bir disakkarit; sükraz; kamış şekeri.

sakkayan, [Ar. saḳḳā > saḳḳāyān سقايان] *(sakka:-ya:n) {OsT} is.* Sakalar.

sakko, [İt. sacco] *{ağız} is.* Palto; pardösü. [DS]

sakku, [? sakku] *{ağız} is.* Kahve dibeği. [DS]

sakl, [Ar. ṣaḳl صقل] *{OsT} is.* **1.** Eğe ile düzleştirme; eğeleme. **2.** At ve eşek tımar etme.

Saklab, [Ar. ṣıḳlāb صقلاب] *(saklab) {OsT} is.* → Saklap.

saklak[1], **-ğı** [sak-la-k] *{ağız} is.* Olgun meyve. [DS]

saklak[2], **-ğı** [sak-la-k] *{ağız} is.* Depo; ambar. [DS]

saklama, [sak-la-ma] *is.* **1.** Saklamak işi. **2.** *{ağız}* Dolap. [DS]

saklamak[1], [sā-mak > sak-mak > sak-lā-mak] *(sakla:mak) {eT} gçl. f. [-r]* Hesaplamak. [KB]

saklamak[2], [sak-lā-mak صقلامق / سقلامق / صاقلامق] *gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* **1.** *{eT}* Dikkat etmek. [KB] **2.** *{eT}* Tedbir almak; tanzim etmek. **3.** *{eT}* Korumak; sakınmak; himaye etmek; esirgemek; gözetmek. *{eAT} {OsT} (aynı)* [EUTS] [KB] **4.** Bir şeyi görünmeyecek biçimde koymak; gizli bir yere kaldırmak; başkalarının göremeyeceği, bulamayacağı bir yere kaldırmak; gizlemek. **5.** Bir şeyin duyulmasını önlemek amacıyla kimseye söylememek; gizli tutmak. **6.** (Bir duygu veya durum için) belli etmemek; başkalarının anlamasına engel olmak; açığa vurmamak. **7.** (Duymaması, bilmemesi gereken bir şeyi) ona duyurmamak; ondan gizlemek. **8.** (Bir şeyi biri için) ona vermek üzere ayırmak; onun için elde bulundurmak; o kişiye ayırıp başkalarına vermemek. **9.** (Yiyecek, içecek vb. için) bozulmadan doğal hali ile kalmasını sağlamak; korumak; muhafaza etmek. **10.** Kaybolmaması için bir yere koymak. **11.** Elinde bulundurmak; tutmak. **12.** Daha sonra kullanılmak üzere bir yere ayırmak.

saklamak[3], [sak-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Beklemek. [DS]

saklambacık, -ğı [saklamba(ç)-ık] *{ağız} is.* Saklambaç oyunu. [DS]

saklambaç, -cı [sak-la-n-baç > saklambaç] *is.* Ebe olan oyuncunun elli, yüz gibi belirlenmiş sayıyı sayıncaya kadar saklanan arkadaşlarını bulmasına dayanan bir çocuk oyunu.

saklangıç, -cı [sakla-n-gıç] *{ağız} is.* Saklanmış, gizlenmiş şey. ⊡ **saklangıç oyunu,** *{ağız} Saklambaç.* [DS]

saklangıçlı, [sak-la-n-gıç-lı] *{ağız} sf.* Tutumlu. [DS]

saklanılma, [sak-la-n-ıl-ma] *is.* Saklanılmak işi.

saklanılmak, [sak-la-n-ıl-mak] *edil. f. [-ır]* **1.** Gizli tutulmak; saklanma işi yapılmak. **2.** *gçsz.* Saklanmak.

saklanış [sak-la-n-ış] *is.* Saklanmak eylemi veya biçimi.

saklanma, [sak-la-n-ma] *is.* Saklanmak işi.

saklanmak, [sa-k *(dikkat)* > sak-la-n-mak صقلانمق / صقلنمق / صاقلانمق] *dönşl. f. [-ur]* **1.** *{eT}* Dikkat etmek; uyanık olmak. [İKPÖy.] [Gabain] [KB] **2.** *{eT}* Korunmak; sakınmak; tedbirli bulunmak. [DLT] [EUTS] [Gabain] [KB] **3.** *{eT}* Sakınmak; çekingen durmak; çekinmek. [DLT] [EUTS] **4.** Kendini gizlemek; kendini saklamak; gizlenmek; arayanların bulamayacağı yere girmek. **5.** *edil. f.* Elden çıkarılmamak; bir kenara konulmak; muhafaza edilmek; korunmak; muhafaza edilmiş olmak. *{eAT} {OsT} (aynı)* **6.** *{eAT}* Gözetilmek; riayet edilmek; uyulmak. **7.** (Yiyecek, içecek vb. için) bozulmadan kalması sağlanmak. **8.** (Bir olay veya durum için) ilgilisine duyurulmamak; o kimseden gizli tutulmak. ⊡ **saklayu dutmak** (tutmak), *{eAT} İyi korumak; göz altında bulundurmak.*

saklantı, [sak-la-n-tı] *is.* Saklanan şey.

Saklap, -bı [Ar. siklāb => saklap] *is.* **1.** Türklerle ilgili bazı destansı tarihlerde Avar ve Bulgar gibi Türk kavimlerine verilen ad. **2.** Uygurca Oğuz Kağan Destanına göre Kıpçak kağanı Uruz Beyin oğlu.

saklaşmak, [sak-lā-mak > sak-la-ş-mak] *{eT} dönşl. f. [-ur]* Gizlenmek. [DLT]

saklatma, [sak-la-t-ma] *is.* Saklatma eylemi.

saklatmak, [sak-la-t-mak] *gçl. f. [-ır]* **1.** Saklama işini yaptırmak; gizletmek; arayanların bulamayacağı yere gizletmek. **2.** Elden çıkartmamak; bir kenara koydurmak; muhafaza ettirmek. **3.** (Yiyecek, içecek vb. için) bozulmadan kalmasını sağlamak. **4.** (Bir olay veya durum için) ilgilisine duyurtmamak; o kimseden gizli tutturmak.

saklayış, [sak-la-y-ış] *is.* Saklama eylemi veya biçimi.

saklı, [sak-lı] *sf.* **1.** Saklanmış olan. **2.** Elde tutulan; elden çıkartılmamış olan; mahfuz. **3.** Gizli bir yere konularak kaybolması veya çalınması önlenmiş olan. **4.** Başkalarından gizli tutulan; başkalarına duyurulmamış veya bildirilmemiş olan. **5.** *zf.* Gizli olarak; saklanmış olarak.

saklık, [sak-lık صاقلق / ساقلق] *{eT} {eAT} {OsT} is.* Uyanıklık; tetikte bulunma; teyakkuz. [DLT] [KB] ⊡ **saklık edinmek,** *{eAT} Uyanıklığı kendine alışkanlık edinmek.*

saklımlı, [sak-lım-lı] *{ağız} sf.* Tutumlu. [DS]

sakmak[1], [sāk-mak] *(sa:kmak) {eT} gçsz. f. [-ur]* Dikkat etmek. [ETY]

sakmak[2], [sā-mak > sā-k-mak] *(sa:kmak) {eT} gçl. f. [-ur]* Saymak. [KB]

sakmak[3], [sā-mak *(saymak)* > sā-k-mak] *(sa:kmak) {eT} gçsz. f. [-ur]* Uymak. [DLT]

sakman, [sok-mak > sok-man > sak-man] *{ağız} is.* Ayağa giyilen bir tür mest. [DS]

sakmuniya, [Yun. scammony > Ar. sakmüniyā سقمونيا] *(sakmu:niya:) {OsT} is. tıp.* Halk hekimliğinde müshil olarak kullanılan bir madde.

sakna, [? sakna] *{ağız} is.* Tahıl kabuğu. [DS]

saknuk[1], **-ğu** [sakın-mak[1] > sak(ı)n-uk سقنق] *{eAT} sf.* Uyanık duran; tetik bulunan.

saknuk[2], **-ğu** [sakın-mak[2] > sak(ı)-n-uk صقنق] *{eAT} sf.* Allah'tan korkan; dinin emirlerini yerine getiren; sakınan.

saknukluk, -ğu [saknuk-luk صقنقلق / سقنقلق] *{eAT} is.* Uyanıklık; tetikte bulunma.

sako, [Yun. sakkos / İt. sacco] *is.* **1.** Dolamaya benzer bir tür üstlük. **2.** Kısa palto. **3.** *{ağız}* Ceket. [DS] **4.** *{ağız}* Palto; pardösü. [DS]

sakoleva, [Yun. sakkolaiba] *is. dnz.* Hızlı gider, hafif bir yelkenli; çekeleve.

sakonar, [Yun. sakkunar] *{ağız} is.* Kiler. [DS]

sakr, [Ar. ṣaḳr صقر] *{OsT} is. zool.* Tepeli doğan.

sakramak, [sak *(yans.)* > sak-(ı)r-a-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-r(ı)-yor]* Çok titremek. [DS]

sakrımak, [sak *(yans.)* > sak-(ı)r-ı-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r]* → sakramak. [DS]

sakrum, [Lat. sacer *(kutsal)* > Fr. sacrum] *is. anat.* Kuyruksokumu. ⧉ **sakrum kemiği,** *anat. Kuyruksokumu kemiği.*

saksa, [? saksa] *{ağız} is.* Ekin başağı. [DS]

saksafon, [Fr. saxo-phone] *is.* **1.** *müz.* → saksofon. **2.** *argo.* Erkeklik organı. **3.** *argo.* Bir erkeğin penisini emerek sevişme.

saksağan, [*eT.* sağzıgan / sağızğan] *is. zool.* Kargagillerden, insana kolayca alışabilen, hem hayvansal hem de bitkisel yemlerle beslenen, kanatları kül rengi beyaz, zeki bir ötücü kuş, *(Pica pica).* ⧉ **saksağan beyni,** *{ağız} Yoğurt ve pekmez karışımı yiyecek.* [DS]

saksağaulamak, [saksağan-la-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(ı)-yor]* İşten geç dönmek. [DS]

saksak[1], **-ğı** [sak-sa-k] *{ağız} sf.* **1.** Yapışkan. **2.** Çok ıslak; sırılsıklam. [DS]

saksak[2], **-ğı** [sak-sa-k] *{ağız} is.* Çok işeyen çocuk. [DS]

saksamut, [sak + Ar. ṣamṭ => saksamut] *{ağız} sf.* Ne açan ne de yağan hava. [DS]

saksemit, [sak + Ar. ṣamṭ => saksemit] *{ağız} sf.* Uslu. [DS]

saksı, [Fr. saxe /] *is.* **1.** Pişmiş topraktan yapılan ve dayanıksız çiçekleri yetiştirmekte kullanılan kap. **2.** Aynı iş için plastikten yapılma kap. **3.** *{eAT}* Topraktan yapılmış kap kacak. **4.** *{ağız}* İçine köpek yemeği konulan ağaçtan yapılmış kap. [DS] **5.** *{ağız}* Kırılmış çanak çömlek parçaları. [DS] **6.** *{ağız}* Ateş veya çöp küreği. [DS] **7.** *{ağız}* Kümes hayvanlarının su içtikleri kap. [DS] **8.** *argo.* Baş; kafa. ⧉ **saksı toprağı,** *Çiçek yetiştirmekte kullanılan humusça zengin özel toprak.*

saksıgüzeli, [saksı+güzel-i] *is. bot.* Dam koruğugillerden, yaprakları etli, yeşilimsi veya kırmızımsı sarkık çiçekli, yumru köklü otsu bir süs bitkisi; nasır otu, *(Cotyledon umblicus).*

saksıkan, [*eT.* sağzıgan / sağızğan >saksıkan صقسقان] *{eAT} is.* Saksağan.

saksılık, -ğı [saksı-lık] *is.* **1.** Saksı koymak için yapılmış raf veya sergen. **2.** İçine saksı konulan süslü kap. **3.** Saksı çiçeklerinin kışları soğuktan korunduğu özel yer.

saksofon, [Fr. Sax *(Belçikalı müzik yapımcısı)* + -ophone] *is. müz.* Konik borulu, tek çarpan dilli ve bir anahtar mekanizması olan üflemeli çalgı.

saksofoncu, [saksofon-cu] *is.* Saksofon çalan kimse.

Saksonlar, [sakson-lar] *is.* Eski Germen halkı.

saksonya, [Al. Saksonya *(eyalet)*] *(sakso'nya) is.* Almanya'nın Saksonya eyaletinde yapılan iyi cins porselenlere verilen ad.

saksunya, [Al. Saksonya] *is.* → saksonya.

sakşı, [sakşı] *{eT} is.* Sakız.

sakta, [Ar. saḳṭa سقطه] *{OsT} is.* Sözdeki yanlışlık; cümle düşüklüğü; bozukluk.

saku, [Yun. sakkos / İt. sacco] *{ağız} is.* **1.** Ceket. **2.** Palto; pardösü. [DS]

sakuleta, [İt. saccoletta] *(sakule'ta) is.* Boru içine cıvata, çivi vb. doldurulduktan sonra kaval toplarında şarapnel yerine kullanılan mermi.

sakunar, [? sakunar] *{ağız} is.* **1.** Ambarda tahıl konan bölüm. **2.** Değirmende, öğütülen unun döküldüğü yer. [DS]

sakuşmak, [sak-uş-mak] *{eT} dönşl. f. [-ur]* Birisini himayesi altına almak; birini koltuğu altına almak; himaye etmek; muhafaza etmek; korumak. [EUTS]

saky, [Ar. saḳy سقى] *(saki) {OsT} is.* Su verme; sulama; su içirme. ⧉ **saky-mā',** *{OsT} Su dağıtma.*

-sal, [Moğ. ulus > ulus-**al** > -s-al / -sel] *yap. e.* **1.** İsimlerden sıfat yapan bir ek. İlgili olma, bağlı olma, ait olma kavramlarını katarak sıfatlar türetir: *duygusal, kişisel, bölgesel, bireysel, kuramsal.* **2.** Bulundurma kavramı katarak sıfatlar türetir: *bilimsel, belgesel, kutsal, yiyimsel 'lezzetli'.* **3.** Konuşma dilinde fiillerden bu ekle yapılmış sıfatlara rastlanır: *uysal 'başkasının sözü ile hareket eden kimse', yensel 'az tatlı'.* **4.** Fiillerden sonra da getirilerek sıfatlar türetildiği görülmüştür: *işitsel, görsel.*

sal[1], [Toh. sāl] *(sa:l) {eT} is.* Kaplardaki sır. [DLT]

sal[2], [*eT.* sāl صال] *is.* **1.** Birçok kalın direğin birbirine bağlanması ile yapılmış ilkel su taşıtı. *{eT} (aynı)*

[DLT] **2.** Tabut. *{OsT} {ağız} (aynı)* [DS] **3.** *{ağız}* Arabalara ot, sap vb. şeyleri yüklemek için tahtadan yapılan kayık gibi araç. [DS] **4.** *{ağız}* Tarladan sap taşımak için ağaç dallarından örülmüş araba çiti. [DS] **5.** *{ağız}* Hayvan ve tarım araçlarını yağmurdan korumak için tahtadan yapılan çatı; sundurma. [DS] **6.** *{ağız}* Sedye. [DS] **7.** *{ağız}* Üzüm ezmeye yarayan büyük tahta ya da taştan oyulmuş tekne. [DS] ☐ **sal atmak,** *{ağız}* → salatmak. [DS]|| **sal tahtası,** *{ağız} Tabut; sedye.* [DS]|| **sal yarışı,** *Çoğunlukla ırmaklarda sallarla yapılan bir tür yarış.*

sal[3], [sal-mak > sal] *{eAT} {ağız} is.* **1.** Beden yapısı; boy bos. **2.** Boy; uzunluk. [DS] ☐ **salı uzun,** *{eAT} Beli ve kolları uzun.*

sal[4], [sal-mak > sal صال] *is. {OsT}* Dağ eteği; dağ yamacının aşağıları; dağ eteğindeki geniş düzlük. *{ağız} (aynı)* [DS] ☐ **sal manda sığırı,** *{ağız} Aptal aptal dolaşan.*

sal[5], [Erme. sal] *{ağız} is.* **1.** Sarp kayalıklar. **2.** Kaldırım yapmakta kullanılan yassı ve büyük taş. **3.** Ateşte patlayan taş. [DS] ☐ **sal taş,** *{ağız} 1. Düz taş. 2. Isıtılınca patlayan sert taş.* [DS]

sal[6], [sal] *{ağız} is.* **1.** Ahırda kuzular için ayrılmış bölüm. **2.** Köyün yakınında ekime ayrılan yer. [DS] ☐ **sal sal,** *{ağız} 1. Aralıklı olarak; zaman zaman. 2. Bölge bölge; yer yer.* [DS]

sal[7], [sal-mak > sal] *{ağız} is.* **1.** Salgın hastalık. **2.** İshal; sürgün. [DS]

sal[8], [sal] *{ağız} is.* Yel; rüzgâr. [DS]

sal[9], [sal] *{ağız} is.* **1.** Baca. **2.** Kar kuyusu. [DS]

sal[10], **-l'ı** [Ar. ṣalᶜ صلع] *{OsT} is.* Başın tepesindeki saçsızlık; dazlaklık.

sal[11], [Far. sāl سال] *(sa:l) {OsT} is.* Yıl; sene. ☐ **sāl-hāl,** *İçinde bulunulan yıl.*

sal[12], [Fr. salle] *is.* Büyük salon.

sala [Ar. salāʾ صلاء] *(sala:) {OsT} is.* **1.** Haber verme. **2.** *isl.* Cemaatı cuma ve bayram namazlarına çağırmak veya cenaze namazını bildirmek için minarelerden okunan salat. **3.** *tasvf.* Mevlevilikte canları namaza, mukabeleye ve yemeğe çağırma. **4.** Meydan okuma. **5.** Mahalle çocuklarının başka mahalle çocukları ile yaptıkları taşlı kavga. ☐ **sala vermek,** *Namaz vaktinin yaklaştığını minareden sala okuyarak duyurmak.*

sala[1], [sal-a] *{ağız} is.* Köylünün sıra ile ekim için ayırdıkları bölge; ekin tarafı. [DS]

sala[2], [İt. sala] *is.* **1.** Geniş ve genel oturma salonu. **2.** *{ağız}* Evlerin önündeki balkon gibi üstü açık çıkma. [DS]

sala[3], [sal / sal-a] *{ağız} is.* Tabut. [DS]

salabet, [Ar. ṣulb > ṣalābet صلابت] *(sala:bet) {OsT} is.* **1.** Sağlamlık; katılık. **2.** Metanet; dayanıklılık; kuvvet. **3.** Bir metali başka bir metalle sürterek çizme sırasında çizilmek istenen metalin gösterdiği direnç. ☐ **salābet-i ahlāk,** *{OsT} Ahlak sağlamlığı.*|| **salābet-i dîniye,** *{OsT} Din sağlamlığı.*

salabetli, [salabet-li] *(sala:betli) sf.* Kuvvetli; sağlam; metin; dayanıklı; dirençli.

salaca[1], [sal > sal-a-ca صلاجه] *{eAT} {OsT} {ağız} is.* **1.** Sedye. **2.** Tabut. **3.**Ölü. [DS]

salaca[2], [sal-mak > sal-a-ca] *{ağız} is.* Tutuk evi. [DS]

salacak[1],**-ğı** [sal-a-cak] *is.* **1.** Ölü yıkanan kerevet; teneşir. **2.** *{ağız}* Tabut. [DS]

salacak[2], **-ğı** [sal-mak > sal-acak صلاجق] *{eAT} sf.* **1.** Savacak; kovacak. **2.** *{ağız} is.* Değirmen suyunu boşa akıtmak için oluğun önüne açılan hendek. [DS] **3.** *{ağız}* Havuz ya da kanallarda su boşaltmak için bulunan delik. [DS]

salacı, [sala-cı] *{ağız} is.* Üstüne tabut konulan dört kollu ağaç. [DS]

salaç, -cı [sal + ağaç صلاج] *is.* **1.** *{eAT} {OsT} {ağız}* Çardak. [DS] **2.** *{ağız}* Sazdan yapılan kulübe. **3.** Tütün yapraklarının asıldığı yer; sergen. [DS]

salaça, [sal > sal-a-ça صلاچه] *{eAT} {OsT} is.* → salaca.

salağacı, [sal+ağaç-ı] *{ağız} is.* Tabut. [DS]

salağan, [sal-mak > sal-ağan صلاغان] *{OsT} sf.* Saldırgan.

salah[1], [Ar. ṣalāḥ صلاح] *(sala:h) {OsT} is.* **1.** Düzelme; iyileşme; iyi olma. **2.** Doğru olanı yapma. **3.** Dine bağlılık; dinin yasaklarından çekinme. **4.** Barış içinde olma; rahatlık; barış; asayiş. ☐ **salah bulmak,** *İyileşmek; düzelmek; onmak.*|| **salāh-ı hâl,** *{OsT} Durumdaki düzelme.*|| **salāhü'd-din,** *{OsT} Dine bağlı; salahattin.*

salah[2], [sal-ak > salaḫ] *{ağız} sf.* Budala; ahmak. [DS]

salahan, [Ar. ṣalā + Far. -ḫᵛān صلاخوان] *(sala:ha:n) {OsT} is.* Sala okuyan kimse.

salahana, [salak + Far. -āne => salaḫana] *{ağız} sf.* **1.** (Kişi için) işsiz güçsüz; başıboş dolaşan. **2.** Tembel. [DS]

salahiyet, [Ar. ṣalāḥ => ṣalāḥiyyet صلاحيت] *(sala:hiyet) {OsT} is.* Yetki. ☐ **salahiyet dairesi,** *{OsT} Bir yetkinin sınırları.*|| **salāhiyet-i tamme,** *{OsT} Tam yetki.*|| **salāhiyyet-i teşrîiye,** *{OsT} Yasama yetkisi.*

salahiyatdar, [*OsT* ṣalāḥiyyet + Far. -dār صلاحيتدار] *(sala:hiyatda:r) {OsT} sf.* Yetkili.

salahiyetli, [salahiyyet-li] *(sala:hiyetli) sf.* Yetkili.

salahiyetsiz, [salahiyyet-siz] *(sala:hiyetsiz) sf.* Yetkisiz; yetkisi olmayan.

salahiyetsizlik, -ği [salahiyyet-siz-lik] *(sala:hiyetsizlik) is.* Yetkisiz olma durumu; yetkisizlik.

salahiyettar, [*OsT.* salāhiyyet + Far. -dār] *(sala:hi-yetda:r)* *{OsT}* *sf.* Yetkili; yetki sahibi olan.

salahor, [? salahor] *{ağız}* *sf.* Ahmak; budala. [DS]

salahorluk, -ğu [salahor-luk] *{ağız}* *is.* İşsizlik; başıboşluk; aylaklık. [DS]

salak^{1}**, -ğı** [sal-mak > sal-ak صلاق] *is.* **1.** *{OsT}* Hayvan otlatılan yer; mera; hayvan otlatmak için konup göçülen arazi; otlak. *{ağız}* *(aynı)* [DS] **2.** *{ağız}* Yayla ya da kırlarda hayvanları toplu bulundurmak için yapılmış üstü açık korunak. [DS] **3.** *{ağız}* Hayvanların yazın yattıkları ya da dolaştıkları dört yanı çevrili üstü açık yer. [DS] **4.** *{ağız}* Ağıl; mandıra. [DS] **5.** *{ağız}* Evlerin bodrumlarında hayvanlara ayrılan yer. [DS] **6.** *{ağız}* Orman içinde kışın davarların barındığı ve beslendiği yer. [DS]

salak^{2}**, -ğı** [sal-mak > sal-ak صلاق] *is.* **1.** *{eAT}* Zincirli topuz. **2.** *{ağız}* Baston; sopa. [DS] **3.** *{ağız}* Dayak. [DS]

salak^{3}**, -ğı** [? salak] *sf.* **1.** Giyiniş ve davranışlarına özen göstermeyen; aptal görünüşlü. **2.** Aptalca ve beceriksizce davranan. **3.** *{ağız}* Düşkün. [DS] ◘ **salağa yatmak,** *argo. Aptallık numarası yapmak; anlamazdan gelmek.*

salak^{4}**, -ğı** [sal-ak] *{ağız}* *is.* **1.** Çevre; bölüm; bölge. **2.** Alışılmış, benimsenmiş yer. **3.** Çiftçinin her yıl sıra ile ekmek için ayırdığı tarlalarından her biri. **4.** Köy tarlalarının toplu bulunduğu yer. **5.** Köylünün hep birden ektiği ya da nadasa bıraktığı taraf. **6.** Ekin ekilen yer. **7.** Ürün alındıktan sonra çevresi açılan tarla. [DS]

salak^{5}**, -ğı** [sal-mak > sal-ak] *{ağız}* *is.* Pirinç ekmek için su altına alınmış yer. [DS]

salak^{6}**, -ğı** [şelek / salak] *{ağız}* *is.* **1.** Olmamış kavun. **2.** Büyüyememiş ve zamanından önce olmuş küçük karpuz. [DS]

salak^{7}**, -ğı** [sal-mak > sal-ak] *{ağız}* *is.* Kayık. [DS]

salak^{8}**, -ğı** [sal-mak > sal-ak] *{ağız}* *is.* Elli altmış yaşlarındaki erkeğin erkeklik organı. [DS]

salak^{9}**, -ğı** [sal-ak] *{ağız}* *sf.* Saldırgan; atılgan. [DS]

salak^{10}**, -ğı** [Ar. sallāḫ سلاخ] *{ağız}* *is.* Kasap. [DS]

salak^{11}**, -ğı** [sal-mak > sal-ak] *{ağız}* *is.* Lapa. [DS]

salak^{12}**, -ğı** [sal-mak > sal-ak] *{ağız}* *is.* Sıra; nöbet. [DS]

salak^{13}**, -ğı** [sal-ak] *{ağız}* *is.* Kolaylık; işin kolay yanı. [DS]

salak^{14}**, -ğı** [sal-ak] *{ağız}* *is.* Etek. [DS]

salakça, [salak-ça] *(sala'kça)* *zf.* **1.** Salak gibi; salağa yakışır biçimde. **2.** *sf.* Bir salağın yapabileceği nitelikte olan.

salaklama, [salak-la-ma] *{ağız}* *is.* Rastgele fırlatma, atma. ◘ **salaklama atmak,** *{ağız}* *Rastgele atmak, fırlatmak.* [DS]

salaklamak, [salak-la-mak] *{ağız}* *gçl. f.* *[-r]* *[-l(ı)-yor]* Gelişigüzel fırlatıp atmak; fırlatmak. [DS]

salaklaşma, [sal-ak-la-ş-ma] *is.* Salaklaşmak işi.

salaklaşmak, [sal-ak-la-ş-mak] *dönşl. f.* *[-ır]* Bir salağa yakışır davranışlarda bulunmak; salak gibi davranmaya başlamak.

salaklık, -ğı [sal-ak-lık] *is.* **1.** Salak bir kimsenin davranışları; salak olma durumu. **2.** Salakça yapılan iş.

sal'am, [Ar. şall'Allāhü aleyhi ve selle**m** صلعم] *{OsT}* *{ağız}* *kısalt.* Selam. [DS]

salam^{1}**,** [İt. salame] *(sa'lam)* *is.* İri kıyılmış sığır veya domuz etinden yapılmış ve soğuk olarak yenilen et ürünü. ◘ **salam taktiği,** *Aşamalı bir şekilde yürütülen yayılmacı taktiği.*

salam^{2}**,** [Alt. salam] *{ağız}* *is.* **1.** Saman. **2.** Mısır, tütün gibi bitkilerin gövdeleri. [DS]

salama, [salam > salam-a] *{ağız}* *is.* Güzün ve baharın bahçedeki kuru yaprak ve çöplerin yakılması işi. [DS]

salaman, [sala-man ?] *{ağız}* *sf.* Yakışıklı. [DS]

salamandra, [Yun. salamandra *(kertenkele)* > Fr. salamandre] *(salama'ndra)* *is.* **1.** *zool.* Semender. **2.** Odadan odaya taşınabilen yavaş yanmalı bir tür kömür sobası.

salamanje, [Fr. salle à manger] *is.* Geniş yemek odası.

salamat, [Ar. selāmet => salamat] *{ağız}* *is.* Rahatlık; hoşluk; iyilik. ◘ **salamat galmak** (kalmak), *{ağız}* *Hoşça kalmak.* [DS]

salamlık, -ğı [salam^{2}-lık] *{ağız}* *is.* Samanlık. [DS]

salamtüp, [Alt. salam *(saman)* + tüp *(dip)*] *{ağız}* *is.* Harman yeri. [DS]

salamura, [İt. salamora / salumiere] *(salamu'ra)* *is.* **1.** Yiyecekleri uzun süre saklamak için hazırlanmış özel tuzlu su. **2.** Bu tür suyun içinde saklanmış yiyecek. **3.** *sf.* Bu su içinde tutularak korunmuş olan.

salamuracı, [salamura-cı] *is.* Salamura yapan ve satan kimse.

salamuracılık,-ğı [salamura-cı-lık] *is.* **1.** Salamura yapma işi ve tekniği. **2.** Salamuracının işi ve mesleği.

salamuralık, -ğı [salamura-lık] *is.* **1.** Salamura yapılmak üzere ayrılmış bulunan. **2.** Salamura yapımına elverişli.

salan^{1}**,** [sal-mak > sal-an] *sf.* Salma eylemini yapan; bırakan.

salan^{2}**,** [sal-mak > sal-an / sal-añ] *{ağız}* *is.* **1.** Çevre. **2.** Bölüm. **3.** Nöbetleşe ekilen, dinlendirilen tarla. **4.** Sıra ile, köyce ekilen ve ertesi yıl aynı şekilde herkesçe nadasa bırakılan yer. **5.** Otlak. [DS] ◘ **salan ağlası,** *{ağız}* *Köyün dışına yapılan çit.* [DS]

salang, [sal-mak > sal-an / sal-añ] *{ağız}* *is.* → salan^{2}. [DS]

salangan, [Filipin d. salangan] *is.* *zool.* Güneydoğu Asya ve Hint adalarında yaşayan, böcekle besle-

nen, mağaralarda yankı ile yollarını bulan, salyaları ile çok sağlam yuva yapan, kahverengi tüylü, sağana benzeyen, uzun kanatlı, dört köşe kısa kuyruklu küçük kuş, *(Collocalia).*

salapan, [? salapan] *{ağız} sf.* **1.** (Kişi için) giyimi kötü. **2.** Perişan; sünepe. [DS]

salapır, [? salapır] *{ağız} sf.* → salapan. [DS]

salapurya, [Fr. salpre > İt. slabri] *(salapu'rya) is.* Eskiden Marmara denizinde yük taşımakta kullanılan yelkenli ticaret kayığı; iri ve büyük mavna. ⧉ **salapurya gibi,** *(Ayakkabı için) ayağa büyük gelen veya çok büyük.*

salar, [Far. sālār سالار] *(sa:la:r) {OsT} is.* Baş; kumandan; başbuğ; en büyük amir; başkan; lider, önder. ⧉ **sālār-ı tāife,** *{OsT} Grubun başı; tayfa başı.*

salariye, [Far. sālār => sālāriyye سالاریه] *(sala:riye) {OsT} is.* Vezir, emir ve diğer mansıp sahiplerinin elde ettikleri toprak ürünlerinden öşür ile birlikte alınan vergi.

salasetamit, -di [Fr. salacétamide] *is.* Aspirin türevi olarak ağrı kesici, antienflamatuvar ve ateş düşürücü olarak kullanılan ilaç.

salaş, [Mac. szállás] *is.* **1.** Meyve, sebze satmak için kurulmuş derme çatma dükkân. **2.** Üstü örtülü, yanları açık tütün kurutma yeri. **3.** *{ağız}* Dört direk üzeri kurulmuş ve üzeri yaprak veya saz ile örtülmüş yer; çardak. [DS] **4.** *{ağız}* Tahta veya ağaç dallarından yapılan kulübe; ilkel ev. [DS] **5.** *{ağız}* Kayıkları korumak için yapılan üstü yaprakla örtülü yer. [DS] **6.** *sf.* (Baraka, ev vb. için) tahtadan yapılmış derme çatma. ⧉ **salaş tiyatro,** *Genellikle şehrin kenar mahallelerinde ve panayırlarda temsiller veren çadır tiyatrosu.*

salaşpur, [Hint. Şolapor *(şehir adı)*] *is.* Astar olarak kullanılmak üzere seyrek dokunmuş bir tür kumaş.

salat[1], [Ar. ṣalāt صلوت] *(sala:t) {OsT} is.* **1.** Namaz. **2.** Hz. Muhammed'in adı geçtiğinde saygı göstermek amacıyla Müslümanlarca okunan *"Allah için kılınan namazlar onun üstüne olsun ve ona selam olsun"* anlamındaki dua. ⧉ **salāt-ı aşā,** *{OsT} Akşam namazı.*|| **salāt-ı fecr,** *{OsT} Sabah namazı.*|| **salāt-ı hamse,** *{OsT} Günde beş vakit kılınan sabah, öğle, ikindi, akşam ve yatsı namazlarının tümüne birden verilen ad; beş vakit namaz.*|| **salāt-ı havf,** *{OsT} Savaş öncesi kılınan iki rekâtlık nafile namaz.*|| **salāt-ı id,** *{OsT} Bayram namazı.*|| **salāt-ı istihāre,** *{OsT} İstihareden önce kılınan iki rekâtlık nafile namaz.*|| **salāt-ı istiskā,** *{OsT} Yağmur duasına çıkıldığında kılınan iki rekâtlık nafile namaz.*|| **salāt-ı işrak,** *{OsT} Güneş doğduktan sonra kılınan nafile namaz.*|| **salāt-ı sefer,** *{OsT} Yola çıkarken kılınan iki rekâtlık nafile namaz.*|| **Salāt-ı Ümmiye,** *{OsT} Itrî tarafından bestelenen ve bütün İslam dünyasına yayılan "Allah'ım, efendimiz ümmi peygamber Muhammed'e, onun ailesine ve arkadaşlarına salat ve selam olsun." anlamına gelen Arapça dua.*|| **salāt-ı vitr,** *{OsT} Yatsıdan sonra kılınan üç rekâtlık vacip namaz.*|| **salāt köşkü,** *Minaresi bulunmayan cami veya mescitlerde ezan okunmak için yapılmış balkonumsu yer.*

salat[2], **-dı** [sal-ak > salat] *{ağız} sf.* Beceriksiz. [DS]

salata, [Fr. salade / İt. salata] *is.* Çoğunlukla hıyar, kıvırcık salata, marul vb. çiğ ot ve sebze ile et, beyin, yumurta ve kurutulmuş balık üzerine limon, sirke, baharat, soğan, biber, yağ gibi lezzet verici soslar dökülerek soğuk yenilen yardımcı yemek. ⧉ **salata kâsesi,** *İçinde salataların sosla karıştırılıp sunulduğu derin ve geniş kap.*

salatalık, -ğı [salata-lık] *is.* **1.** Hıyar. **2.** *sf.* Salata yapımında kullanılmaya elverişli olan. **3.** *argo.* Yaşlı öğretmen.

salatmak, [sal+at-mak] *{ağız} gçl. f. [-ır]* Öküzün birine daha çok yük çektirmek için kayışı, boyunduruğun orta yerinden o öküze doğru biraz daha kaydırmak. [DS]

salavan, [sal-mak > sal-ağan / salavan] *{ağız} is.* **1.** Su yolu. **2.** Su yolunun bölündüğü yer. **3.** Su terazisi. [DS]

salavat, [Ar. ṣalāt > ṣalavāt صلوات] *(salava:t) {OsT} is.* **1.** Namazlar. **2.** Hz. Muhammed'e ve onun soyundan gelenlere saygı ifade etmek için okunan *"Allah'ım efendimiz Muhammed'e ve onun soyuna sopuna salat ve selam olsun."* anlamına gelen dua. **3.** *spor.* Yağlı güreşlerde güreş başlamadan önce cazgırın okuduğu manzum dua. ⧉ **salavat getirmek,** *1. Salavat duasını okumak. 2. Tehlikeli bir durum karşısında korku veya tehlike sebebiyle salavat okumak.*|| **salavatla tay öğretmek,** *{ağız} Zorlu bir iş yapmak.*|| **salavat parmağı,** *Sağ elin baştan ikinci parmağı; işaret parmağı.*|| **salavattan korkacak şeytana benzememek,** *{ağız} Hiç çekintisi olmamak; arsız, yüzsüz olmak.*

salavatlamak, [Ar. selāmet => selamet-le-mek > salavat-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Uğurlamak. [DS]

salavı, [sal-mak > sal-ağı / salavı] *{ağız} is.* Şaka. [DS]

salavu, [sal-mak > sal-ağu / salavu] *{ağız} sf.* Düşünmeden söz söyleyen. [DS]

salay, [? salay] *{ağız} is.* Yorgan dikişi. [DS]

salb, [Ar. ṣalb صلب] *{OsT} is.* **1.** Darağacına çekme; asma. **2.** Çarmıha germe.

salbaş, [sal + baş] *{ağız} sf.* **1.** (Kişi için) başı titreyen. **2.** Serseri. [DS]

salbır, [? salbır / salbur سلبر] *{eAT} is.* → salbur.

salben, [Ar. ṣalb > ṣalben صلبًا] *(sa'lben) {OsT} zf.* Darağacına çekerek; asarak. ⧉ **salben idam,** *Asmak suretiyle yerine getirilen idam.*

salbur, [? salbur / salbır سلبر] *{eAT} {OsT} is.* Ağaç kabuklarından, sazdan ve ipten örülen ayakkabı.

salcaklan, [sağlı(k)-cak + ile-n] *{ağız} zf.* (Gitmek, giymek vb. için) sağlıkla; esenlikle. [DS]

salcı, [sal-cı] *is.* Sal ile yolcu ve yük taşıyan kimse.

salcılık,-ğı [sal-cı-lık] *is.* Salcının yaptığı iş; sal ile yük ve yolcu taşıma işi.

salça, [İt. salsa / Yun. saltsa] *(sa'lça) is.* **1.** Yemeklere renk ve tat vermesi için konulan domates veya biberden yapılma ezme. **2.** Bazı et yemeklerine servis sırasında eklenen domates, baharat vb. ile yapılan özel sos. **3.** Tencere yemeklerinin suyu. ⊡ **salça kâsesi,** *Sofrada salça dağıtmakta kullanılan kap.*

salçalama, [salça-la-ma] *is.* Salçalamak eylemi.

salçalamak, [salça-la-mak] *gçl. f. [-ar] [-l(ı)-yor]* Yemeklere salça katmak.

salçalı, [salça-lı] *sf.* **1.** Salçası bulunan; salça konulmuş olan. **2.** (Giyecek vb. için) salça bulaşmış olan.

salçalık,-ğı [salça-lık] *is.* **1.** Salça konulan kap; salça kabı; salça kâsesi. **2.** *sf.* (Biber, domates vb. için) salça yapımına uygun nitelikte olan. **3.** Salça yapımı için ayrılmış olan.

salçı, [sāl *(ocak)* > sāl-çī] *(sa:lçı:) {eT} is.* Aşçı; mutfakta bulunan kimse. [DLT] ⊡ **salçı biçek,** *Aşçı bıçağı.* [DLT]

salda, [Lat. salda] *is. zool.* Kıyılarda sıçrayarak dolaşan, iri fırlak gözlü, toparlak gövdeli, çok çevik etçil böcek, *(Salda saltatoria).*

saldan, [Ar. sandal => saldan] *{ağız} is.* Koca yemiş ağacının bir türü; sandal ağacı, *(Arbutus andrachne).* [DS]

saldat, [? saldat] *{ağız} sf.* İri yarı. [DS]

saldıç, -cı [sağ-dıç / saldıç] *{ağız} is.* Arkadaş; dost. [DS]

saldır, [sald *(yans.)* > sald-ır] *is.* Sallanmayı, titremeyi anlatan yansımalı gövde. ⊡ **saldır suldur,** *{ağız} (Yürüyüş için) iki yana sallanarak.* [DS]

saldırgan, [saldır-mak > saldır-gan] *sf.* ve *is.* **1.** (Devlet, hayvan, kişi, vb. için) herhangi bir kışkırtma olmadığı halde saldırıda bulunan, saldıran; yapısında saldırma özelliği bulunan; mütecaviz, *(1935).* **2.** Savaş ya da kaba güç yanlısı olan. **3.** Saldırmaya, kavgaya eğilimi olan. **4.** Saldırganlık belirtileri veya eğilimi taşıyan.

saldırganlaşma, [sal-dır-gan-la-ş-ma] *is.* Saldırganlaşmak işi.

saldırganlaşmak, [sal-dır-gan-la-ş-mak] *dönşl. f. [-ır]* Saldırgan bir duruma gelmek.

saldırganlık,-ğı [sal-dır-gan-lık] *is.* **1.** Saldırgan olma durumu. **2.** Saldırgan bir kimsenin tutumu veya eğilimi. **3.** Saldırganca davranış. **4.** Uluslar arası anlaşmazlıklarda güç kullanmayı ve zora başvurmayı öncelikli yol olarak gören tutum veya öğreti. **5.** *psik.* Kişinin kendisini veya başkalarını yok etmeye yönelik tepkilerinin tümü. **6.** Bir insan veya hayvanın saldırgan doğası. **7.** *psikol.* Dıştan gelen direnmelere karşı bireyin kendi düşünce ve davranışlarını karşısındakine zorla benimsetme çabası.

saldırı, [sal-dır-ı] *is.* **1.** Bir kimseye kötülük yapmak veya yıpratmak amacıyla silahlı veya silahsız olarak doğrudan yapılan eylem; tecavüz; hücum; taarruz. **2.** Zarar vermek amacıyla şiddet eyleminde bulunma. **3.** Bir kimse veya topluluğa yönelik sert ve yıkıcı eleştiri. ⊡ **saldırı dürtüsü,** *psik. Freud'e göre, ölüm dürtüsünün dışa yönelik, cinsel dürtüye bağlı ve kendini saldırganlıkla gösteren bölümü.*|| **saldırı savaşı,** *Bir ülke veya devletin uluslar arası ilişkilerinde haksız yere silahlı kuvvet kullanması.*|| **saldırıya geçmek,** *Saldırmak; hücum etmek.*|| **saldırıya uğramak,** *Kendisine zarar verecek veya yıpratacak bir eylem karşısında kalmak; tecavüze uğramak.*

saldırıcı, [sal-dır-ıcı] *sf.* Saldırma işini yapan; zarar vermek amacıyla birinin üzerine atılan; saldırgan; mütecaviz.

saldırıcılık,-ğı [sal-dır-ıcı-lık] *is.* Saldırıcı olma durumu; saldırıcının yaptığı eylem.

saldırısız, [sal-dır-sız] *sf.* Saldırısı olmayan; saldırmayan.

saldırış, [sal-dır-ış] *is.* Saldırmak eylemi veya biçimi.

saldırma, [sal-dır-ma] *is.* **1.** Saldırmak eylemi. **2.** *dnz.* Yeterli manevra alanı olmayan limandan hareket etmek isteyen geminin, pruvasını demir üzerinde halatlar ve makine yardımı ile seyredeceği rotaya çevirme manevrası. **3.** Ucu biraz eğrice yatağana benzer uzun bıçak. **4.** *biy.* Canlılar arasında, beslenme, çiftleşme, yuva alanını koruma, korku ya da rekabet gibi etkenlerin sonucu ortaya çıkan davranış. **5.** *{ağız}* Kadınların şakaklarına sarkıttıkları süs altını. [DS]

saldırmak[1], [sal-dır-mak] *{eT} gçl. f. [-ur]* Sunmak; takdim etmek. [EUTS]

saldırmak[2], [*eT.* sal-tur-mak > sal-dır-mak] *gçsz. f. [-ır]* **1.** Zarar vermek amacıyla şiddet eyleminde bulunmak; hücum etmek. **2.** Çeşitli amaçlarla üzerine atılmak. **3.** (Devlet ve ülke için) güç kullanarak girmek. **4.** Bir gruba karşı silahlı eylemde bulunmak. **5.** Üstüne doğru koşmak; üşüşmek. **6.** Zorla cinsel ilişkide bulunmak. **7.** *mecaz.* Yıkıcı ve sert eleştiriler yapmak; ağır dille eleştirmek; suçlayıcı sözler söylemek, yazmak. **8.** *dnz.* Gemi manevra yaparak gideceği yöne doğrulmak. **9.** *kim.* Etkisi ile eritmek. **10.** *gçl. f.* (Bir kimse veya hayvan için) birinin veya bir şeyin üzerine saldırmasına yol açmak; saldırtmak. *"Kılıcını çekip tek başına atını, düşman başkumandanının çadırına saldırarak ölüm arayan Türk kumandanları görülmüştür."* Atatürk.

saldırmak[3], [sal-dır-mağ] *{ağız} gçl. f. [-ır]* (Gebe kadın için) çocuğunu aldırmak. [DS]

saldırmazlık,-ğı [sal-dır-maz-lık] *is.* Karşılıklı olarak birbirine saldırmama durumu. ⊡ **saldırmazlık antlaşması,** *Aralarındaki anlaşmazlıklar için güç kullanmamayı taahhüt eden antlaşma.*|| **saldırmazlık paktı,** *Devletlerin birbirine saldırmama ilkesine dayalı antlaşma.*

saldırsop, [saldır+sop] *{ağız} sf.* Bön; avanak; enayi. [DS]

saldide, [Far. sāl *(yıl)* + dīde *(görmüş)* سالديده] *(sa:l-di:de) {OsT} sf.* **1.** Yaşlı; ihtiyar. **2.** Deneyimli; tecrübeli.

saldurma, [sal-dır-ma / sal-dur-ma] *{ağız} is.* Büyük bıçak; saldırma. [DS]

saldurmak, [sal-mak > sal-dur-mak صالدرمق] *{eAT} gçl. f. [-ur]* **1.** Bıraktırmak. **2.** Terk ettirmek.

sale, [Far. sāl > sāle ساله] *(sa:le) {OsT} sf.* Yıllık.

sa'leb, [Ar. s̱aʿleb ثعلب] *(sa-leb) {OsT} is.* Tilki.

salep, -bi [Ar. saḫleb => sālep] *(sa:lep) is. bot.* **1.** Salepgillerden, tel köklü, kökünde iki yumru bulunan, çiçekleri salkım-başak durumunda olan, orman ve nemli çayırlarda yetişen seksen kadar türü bulunan otsu bitki, *(Orchis maculata, O. dactylorhiza, O. Ophrys).* **2.** Bu bitkinin çiçek açma mevsiminde toplanarak kurutulmuş olan nişastalı yumru kökleri. **3.** Bu yumruların kurutulup öğütülmesi ile elde edilen toz. **4.** Bu tozun şekerli su ya da sütle kaynatılması ile elde edilen sıcak içecek. ⊡ **salep otu,** *Salep.*|| **salep sümbülü,** *Salep.*

salepçi, [salep-çi] *is.* Sıcak içecek olarak salep yapan ve çoğunlukla gezerek satan kimse.

salepçilik,-ği [salep-çi-lik] *is.* Salep yapma ve satış işi.

salepgiller, [salep-gil-ler] *is. bot.* Lifli ve saçak köklü, kökün çotuk kısmında yumrular bulunan vanilya, orkide, venüsçarığı, salep gibi bitkileri kapsayan, karmaşık ve güzel çiçekleriyle tanınan, beş yüz cinse ayrılmış on beş bin kadar türü bulunan bitki familyası, *(Orchidaceae).*

salga, [sal-mak > sal-ġā] *(salga:) {eT} sf.* İnatçı; söz dinlemez. ⊡ **salga at,** *{eT} Gem almaz; başı sert; çamış at.* [DLT]

salgam, [sal-mak > *sal-ga-mak > sal-ga-m] *{ağız} is.* Buğday yıkamak için çullarla dere ağzına yapılan yunak. [DS]

salgan[1], [sal-mak > *sal-ga-mak > sal-ga-n] *{ağız} is.* Eğimli yol. [DS]

salgan[2], [sal-ga-mak > sal-ga-n] *{ağız} is.* **1.** → salgam. **2.** Yıkamak için çukura yerleştirilen çulun aldığı ölçüde tahıl. [DS]

salgana, [sal-ga-mak > sal-ga-na] *{ağız} sf.* Düşüncesiz. [DS]

salgara, [sal-mak > *sal-ga-mak > sal-ga-ra] *{ağız} zf.* **1.** Boş yere; boşuna. **2.** *sf.* (Kişi için) düşüncesiz. [DS]

salgaraya, [salgara-y-a] *{ağız} zf.* Gelişigüzel; özenmeksizin. [DS]

salgaracı, [sal+kara-cı] *{ağız} sf.* İftiracı; karacı. [DS]

salgetmek, [sal-ık / sal-gı *(vergi)* + et-mek] *{ağız} gçl. f. [-er]* İmece yoluyla yapılacak bir iş için kendi durumuna göre para vermek. [DS]

salgeylemek, [sal-ık / sal-gı *(vergi)* + eyle-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* → salgetmek. [DS]

salgı[1], [sal-gı] *is.* **1.** Hücrelerin veya vücuttaki bezlerin kandan ayrıştırarak oluşturdukları ve bir boşaltıcı kanalla ya doğrudan kana, ya da başka organa veyahut dışarıya saldıkları sıvı; ifraz, *(1944).* **2.** Bu tür sıvı maddeyi oluşturma ve salgılama işlemi. **3.** Bitki hücrelerinde biriken ve dışarı atılmadığı halde kullanılmayan oksalik asit, reçine, yağ, alkaloit, uçucu yağ, tanen, zamk gibi maddeler. **4.** *gök b.* Güneşten dışarı doğru ergimiş madde fırlaması. ⊡ **salgı bezi,** *anat. Kandan bazı maddeleri alıp bunları değiştirdikten sonra, ortaya çıkan yeni maddeyi boşaltıcı kanallarla kana, başka organlara veya deri dışına salgılayan doku.*|| **salgı durdurucu,** *Salgıları, özellikle sindirim organları salgılarını durduran ya da azaltan maddeye verilen ad.*|| **salgı granülleri,** *biy. Salgı hücrelerinin sitoplazmasında bir zarla çevrili olarak bulunan, ışık mikroskobu ile tanecikler hâlinde görülebilen salgı maddesi; sekrasyon.*|| **salgı kanalcıkları,** *anat. Bezlerde, salgının boşaldığı lümenin salgılama yüzeyini genişletmek üzere bez hücreleri arasına sokulan çok ince kanallar; salgı kapileri.*|| **salgı kapileri,** → salgı kanalcıkları.|| **salgı keseciği,** *anat. Ökaryot hücrelerin sitoplazmasında bulunan ve salgılanacak maddeyi taşıyan zarla çevrili küçük kesecikler.*|| **salgı kılları,** *biy. Bitkilerde küçük bir salgı beziyle sona eren kıllar.*|| **salgı organları,** *Bitkilerde genellikle kokulu maddeler hazırlayan organ.*

salgı[2], [sal-mak > sal-gı] *{ağız} is.* Vergi. [DS]

salgı[3], [sal-mak > sal-gı] *{ağız} is.* Dibek tokmağı; dövecek; havaneli. [DS]

salgı[4], [sal-mak > sal-gı] *{ağız} is.* Gönderilmiş, bildirilmiş haber; bilgi. [DS]

salgı[5], [sal-mak > sal-gı] *{ağız} is.* Yemeğin asıl ögesi. [DS]

salgı[6], [sal-mak > sal-gı] *{ağız} is.* Yelpaze. [DS]

salgı[7], [sal-mak > sal-gı] *{ağız} is.* Salıncak. [DS]

salgılama, [sal-gı-la-ma] *is.* **1.** Salgılamak işi. **2.** *biy.* Bir bezin ya da bez hücresinin salgı çıkarması; sekresyon.

salgılamak, [sal-gı-la-mak] *gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* **1.** Salgı oluşturmak; salgı meydana getirmek. **2.** Oluşturulan salgıyı dışarıya veya başka bir organa, kana akıtmak.

salgılatıcı, [sal-gı-la-t-ıcı] *is.* ve *sf.* Salgı üretimini sağlayan veya arttıran; salgıların üretiminin artmasına yol açan.

salgılatma, [sal-gı-la-t-ma] *is.* Salgılatmak eylemi.

salgılatmak, [sal-gı-la-t-mak] *gçl. f. [-ır]* **1.** Salgı üretimini sağlamak; salgılanmasına neden olmak. **2.** Salgı düzeyini arttırmak; salgının artmasına neden olmak.

salgılayıcı, [sal-gı-la-y-ıcı] *is.* Salgı üreten doku veya organ.

salgılayış, [sal-gı-la-y-ış] *is.* Salgılamak eylemi veya biçimi.

salgılı, [sal-gı-lı] *sf.* Salgısı olan; salgı çıkaran.

salgın, [sal-gın] *sf.* **1.** Kısa sürede çevrede bulunan canlılara bulaşan; müstevli. **2.** *is. biy. tıp.* Kısa sürede yaygınlaşan ve pek çok bireyi etkisi altına alan bulaşıcı hastalık. **3.** Bir şeyin bir yere girip her yanı kaplaması; istila. **4.** *mecaz.* Belli bir durumun, davranışın veya sözün kısa süre içinde toplumda yaygınlık kazanması. ⧉ **salgın salmak,** *{eAT} Gelişigüzel vergi koymak.*

salgın, [Far. sāliyān [Tietze] / sal-mak > sal-gın] *is.* **1.** *{eAT}* Eskiden uygulanan, olağanüstü durumlarda herkesten vergi toplanmasına halkın verdiği ad; salma yoluyla alınan vergi; keyfî vergi. **2.** *{ağız}* Vergi. [DS]

salgıncı, [salgın-cı] *{ağız} is.* Salgın adı verilen vergiyi toplayan görevli; tahsildar. [DS]

salgınlaşma, [sal-gın-la-ş-ma] *is.* Salgınlaşmak eylemi veya biçimi.

salgınlaşmak, [sal-gm-la-ş-mak] *dönşl. f. [-ır]* Salgın durum almak.

salgınlık, -ğı [sal-gın-lık] *is.* Salgınlaşmak durumu; salgın özelliği gösterme.

salgır, [sal-mak > sal-gır] *{ağız} is.* Akarsu. [DS]

salgu[1], [sal-mak > sal-gu] *{ağız} is.* Hallaç tokmağı. [DS]

salgu[2], [sal-mak > sal-gu] *{ağız} is.* Vergi. [DS]

salguç, -cu [sal-guç] *{ağız} is.* Kıyma. [DS]

salgun, [sal-mak > sal-ġun صلغون] *{eAT} {OsT} is.* Salma yoluyla alınan vergi; keyfî vergi; salma.

salguncu, [sal-gun-cu] *{ağız} is.* Tahsildar. [DS]

salgut, [sal-mak > sal-gut] *{ağız} is.* Milletvekili. [DS]

salğada, [? salğada] *{ağız} is.* Armağan olarak alınan eşya. [DS]

salğar, [sal-gar] *{ağız} sf.* Yavaş. ⧉ **salğar salğar,** *{ağız} Yavaş yavaş.* [DS]

salha, [Far. sāl > sālhā سالها] *(sa:lha:) {OsT} is.* Yıllar.

salhane, [Ar. selẖ *(yüzme)* + Far. -ẖāne سلخخانه] *(salha:ne) {OsT} is.* Kesim evi; kanara; mezbaha.

salhurde, [Far. sāl + hürde *(yiyen)* سالخورده] *(sa:lhu:rde) {OsT} sf.* Çok yaşlı.

salı[1], [İbr. salis *(üçüncü)*] *is.* Haftanın ikinci günü; pazartesi ile çarşamba arasındaki gün.

salı[2], [sal-ī] *(salı:) {eT} is.* Sıva aygıtı; mala. [DLT]

salı[3], [sal-mak > sal-ı] *{ağız} is.* **1.** Kez; defa. **2.** Bir yıl ekilip, bir yıl dinlendirilen tarla. **3.** Tarlada bölüm; bölge. **4.** Yön; yan. [DS]

salı[4], [sal-mak > sal-ı] *{ağız} is.* Heybenin iki gözünü birbirine bağlayan bölüm. [DS]

salı[5], [sal / sal-ı] *{ağız} is.* Tabut. [DS]

salıcı, [sal-ıcı / sal-ı-cı] *{ağız} sf.* Kendi hayvanı veya araçları ile taşımacılık yapan. [DS]

salıg[1], [sal-mak > sal-ıġ] *{eT} is.* Bir vergi türü. [EUTS]

salıg[2], [sal-mak > sal-ıġ] *{eT} sf.* Kaba; pis; salak. [EUTS]

salıg[3], [sā-lığ سالغ] *{eAT} is.* Sağlık; esenlik.

salığ, [sal-mak > sal-ık / sal-ığ] *{ağız} sf.* (Hayvan için) beli çökük. [DS]

salılı, [salık > salıh] *{ağız} is.* Bilgi. [DS]

salıhlamak, [salık-la-mak / salıẖ-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r [-l(ı)-yor]* Bilgi almak. [DS]

salık[1], **-ğı** [sal-mak > sal-ık صالق] *is.* **1.** *{eAT} {OsT} {ağız}* Haber. [DS] **2.** *{ağız}* Olmuş veya olacak bir olay ve olgu hakkında verilen bilgi. [DS] **3.** *{ağız}* Tanım. [DS] **4.** *{ağız}* Haberci. [DS] ⧉ **salığını almak,** *{ağız} Bilgi almak.* [DS]|| **salık almak,** *{ağız} Bilgi almak.* [DS]|| **salık vermek,** *1. {eAT} Haber vermek. 2. Bir şeyin bulunduğu yeri tarif etmek. 3. (Bir şeyin) iyi veya uygun olduğunu söylemek; tavsiye etmek.*

salık[2], **-ğı** [sal-mak > sal-ık صاليق] *{eAT} {OsT} is.* Ucundaki zincirlere topuz bağlanmış bir sopadan ibaret savaş aracı; zincirli topuz.

salık[3], **-ğı** [sal-mak > sal-ık] *{ağız} is.* **1.** Ağıldaki çoban odası. **2.** Hayvan alım satımı sırasında çobana verilen bahşiş. [DS]

salık[4], **-ğı** [sal-mak > sal-ık] *{ağız} sf.* **1.** (Hayvan için) beli çökük. **2.** (Kişi için) aptal; bön; sersem. [DS]

salık[5], **-ğı** [sal-mak > sal-ık] *{ağız} is.* **1.** Buzağı veya kuzu annesi ile birlikte otlamaya gönderildiğinde emmemesi için yavruya takılan dikenli veya çivili burunluk. **2.** Aynı amaçla koyun veya keçinin memelerine takılan kese. **3.** *gnşl.* Sutyen.

salıkçı, [salık-çı] *{ağız} is.* Düğünlerde, düğüncülerin kız evine geleceğini bildiren kimse. [DS]

salıklamak[1], [salık-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* **1.** Bir kavramı bütün öğeleri ile anlatmak; bir şeyi tanımlamak. **2.** Yol göstermek. **3.** Bilgi vermek; bildirmek. [DS]

salıklamak[2], [salık-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r [-l(ı)-yor]* Sallamak.[DS]

salıklamak[3], [salık-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r]* Annesi

ile birlikte otlamaya gönderilen yavrunun emmemesi için salık takmak. [DS]

salıklanmak[1], [salık-la-n-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* Bir şeyin nerede olduğunu gizliden gizliye iyice araştırmak; sorup soruşturmak. [DS]

salıklanmak[2], [salık-la-n-mak] *{ağız} edil. f. [-ır]* **1.** Salık takılmak. **2.** *dönşl. f.* (Genç kız için) sutyen takmaya başlamak.

salıklaşmak[1], [salık-la-ş-mak] *{ağız} işteş f. [-ır]* Kararlaştırmak; sözleşmek. [DS]

salıklaşmak[2], [salık-la-ş-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* Soruşturmak. [DS]

salıklaşmak[3], [salık-la-ş-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* Aptallaşmak. [DS]

salıkmak, [sal-ık-mak] *{ağız} gçsz. f. [-(ğ)-ır]* Beli incinmek; omurlar yerinden çıkmak. [DS]

salım[1], [sal-mak > sal-ım] *{ağız} is.* **1.** Bölge; yan. **2.** Bir köyün ekilmeyerek nadasa bırakılmış tarlalarının bulunduğu taraf. [DS]

salım[2], [sal-mak > sal-ım] *{ağız} is.* **1.** Kez. **2.** *sf.* (Kahve vb. için) bir kez pişirmeye yetecek ölçüde. [DS]

salım[3], [sal-mak > sal-ım] *{ağız} is.* **1.** Soğuk algınlığı; nezle. **2.** Salgın hastalık. [DS] ⊕ **salıma tutulmak,** *{ağız} Salgın hastalığa yakalanmak.* [DS]

salım[4], [sal-mak > sal-ım] *{ağız} is.* Döllenme zamanında sürüye koç veya tekelerin serbest bırakıldığı dönem; koç katımı; teke salımı. [DS] ⊕ **salıma gelmek,** *{ağız} Güçlenmek; kuvvete gelmek.* [DS]

salım[5], [sal-mak > sal-ım] *{ağız} is.* **1.** Yıl. **2.** Hayvanın yaşı. [DS]

salım[6], [sal-mak > sal-ım] *{ağız} is.* Urfa bölgesinde, sonbaharda esen ve sebzeleri kurutan sıcak yele verilen ad. [DS]

salımına, [sal-ım-ı-n-a] *{ağız} zf.* **1.** Boşuna; boş yere; boşu boşuna. **2.** Aşağı yukarı; kararlama; tahminen. [DS]

salımlaşmak, [sal-ım-la-ş-mak] *{eT} işteş. f. [-ur]* Çarpışmak ve saldırışmak. [DLT]

salıncak, -ğı [salın-mak > salın-cak] *is.* **1.** İki ucundan iki iple yüksek bir yere bağlanılarak sallanılan eğlence aracı. **2.** Karşılıklı iki yanından duvar veya ağaçlara bağlanmış ipler üzerine kurulmuş küçük çocuk beşiği. **3.** *spor.* Dağcıların kullandığı, üzerinde oturup dinlenmeye yarayan özel düzenekli uzunca tahta.

salıncakçı, [salın-cak-çı] *is.* **1.** Salıncak yapan veya satan kimse. **2.** Bayram ve eğlence yerlerinde salıncak çalıştıran kimse.

salıncaklı, [salın-cak-lı] *sf.* **1.** Salıncağı bulunan; salıncağa sahip olan. **2.** Salıncak gibi iki tarafa gidip gelme özelliği bulunan.

salıncaksız, [salın-cak-sız] *sf.* **1.** Salıncağı bulunmayan. **2.** Salıncak gibi salınma özelliği bulunmayan.

salındı, [sal-mak > sal-ın-dï] *(salındı:) {eT} sf.* **1.** Atılan; çıkarılan. [DLT] **2.** *is.* Erkeğin arkaya doğru salıverdiği saç. [DLT] ⊕**salındı otung,** *Sellerin getirerek kıyıya attığı odun.* [DLT]

salındırma, [sal-ın-dır-ma] *{ağız} is.* Çatı altına boydan boya atılan ağaçlardan her biri. [DS]

salındırmak, [sal-ın-mak > sal-ın-dır-mak صالندرمق] *{OsT} gçl. f. [-ur]* Sallandırmak.

salındırmamak, [salın-dır-ma-mak صالندرممق] *{OsT} gçl. f. [-z]* Önem ve değer vermemek; hiçe saymak.

salıngaç, -cı [salın-gaç] *{ağız} is.* Salıncak. [DS]

salınggaç, -cı [salıñ-gaç] *(salıñgaç) {ağız} is.* Salıncak. [DS]

salınım, [sal-ın-ım] *is.* **1.** Salınmak eylemi. **2.** Düzenli olarak aynı konum ve aynı hızda gelip geçen bir cismin hareketi. **3.** *fiz.* Bir sarkacın durmaksızın gidip gelme hareketi. **4.** *fiz.* Bir elektrik devresinde, birbirini izleyen dolma ve boşalma akımları dizisi. **5.** Bir dingilin, dinginlik konumunun her iki yanında şasiye göre yaptığı süspansiyonun esnekliğinden kaynaklanan düşey hareket. **6.** *gök b.* Ayın hareketlerindeki özel eşitsizlik. **7.** Ters yönlerde yavaş ve alternatif yer değiştirme. ⊕ **salınım merkezi,** *fiz. Bir birleşik sarkaçta, aynı periyotla salınan bir basit sarkacın ağırlık noktasına tekabül eden nokta.*

salınımlı, [sal-ın-ım-lı] *sf.* **1.** Salınımı olan. **2.** Almaşık olarak artan veya azalan.

salınımsız, [sal-ın-ım-sız] *sf.* **1.** Salınımı olmayan. **2.** (Ölçü aygıtları için) hareketli donanımı salınım yapmadan çalışma konumu alan.

salınış, [sal-ın-ış] *is.* Salınmak eylemi veya biçimi.

salınma, [sal-ın-ma] *is.* Salınmak eylemi. ⊕ **salınma alanı,** *Denizin en yüksek ve en alçak konumları arasındaki bölge.*

salınmak[1], [sal-mak *(bırakmak)* > sal-ın-mak] *edil. f. [-ır]* **1.** Salmak eylemi yapılmak; serbest bırakılmak. *{eAT} {OsT} (aynı)* **2.** *{eAT} {OsT}* Gönderilmek; sevk olunmak. **3.** *dönşl. f. {ağız}* Yola çıkmak. [DS]

salınmak[2], [sal-ın-mak] *dönşl. f. [-ır]* **1.** Yürürken, uyumlu hareketlerle bir yandan öbür yana hafifçe eğilmek. *{eAT} {OsT} (aynı)* **2.** *{eT} {eAT} {OsT}* Sallanmak. [EUTS] [KB] **3.** *{eT} {eAT} {OsT}* Sarkmak; uzanmak. [DLT] [KB] **4.** Dolaşmak. ⊕ **salına salına,** *(Yürümek için) uyumlu hareketlerle bir yandan öbür yana hafifçe eğilerek; salınarak.*|| **salını bulanı yürümek,** *{eAT} Nazlı nazlı, sallana sallana yürümek; hıraman etmek.*|| **salınıp bulanmak,** *{eAT} Sallanarak, kırıtarak yürümek.*|| **salını salını,** *{eAT} Salına salına.*|| **salını yürümek,** *{eAT} Nazlı nazlı, sallana sallana yürümek.*|| **salınma bulanma,** *{eAT} Salınarak, eda ile yürüme.*

salınmak[3], [sal-ın-mak] *gçl. f. [-ur]* **1.** *{eT}* Dikmek.

[EUTS] **2.** *{eAT} {OsT}* (Vergi için) konulmak. **3.** *{eAT} {OsT}* Hücum etmek.

salınmak[4], [sal-ın-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* Korunmak. [DS]

salıntı[1], [sal-ıntı] *is.* **1.** Salınmak eylemi. **2.** Dalgalanma.

salıntı[2], [sal-ıntı] *{ağız} is.* (İş için) uzayıp gitme; sallantıda kalma. [DS]

salıntı[3], [sal-ıntı] *{ağız} is.* **1.** Çift sürerken gidilip gelinen en son yer. **2.** Sabanın döndürüldüğü yer; dönek başı. [DS]

salıntıda, [sal-ıntı-da] *{ağız} zf.* Henüz bir sonuca ulaşmamış; sürmekte olan. [DS]

salıntılı, [sal-ıntı-lı] *sf.* **1.** Salıntısı olan. **2.** Herhangi bir etki ile sarsılıp sallanabilen. **3.** (Yürüyüş için) iki yana salınan.

salınturmak, [sal-mak > sal-ın-tur-mak] *{eT} gçl. f. [-ur]* Sallandırmak; sallatmak. [EUTS]

salıp, [sal-ıp ?] *{ağız} is.* Su taşımakta kullanılan teneke kaplara takılan tahta sap. [DS]

salışmak, [sal-mak > sal-ış-mak] *{eT} işteş. f. [-ur]* **1.** Birlikte veya karşılıklı birbirini sallamak; sallaşmak; birbirini güreşte sallamak; silkişmek. **2.** İşaretleşmek. [DLT] **3.** *{eAT}* Birbirine saldırmak; saldırışmak.

salıt[1], [sal-ıt] *{ağız} is.* Sisin Güneş'i örtmesi. [DS]

salıt[2], [sal-mak > sal-ıt] *{ağız} is.* Elçi. [DS]

salıtmak, [sal-ıt-mak] *{ağız} gçl. f. [-ır]* **1.** Sallamak. **2.** Yerinden oynatmak. [DS]

salıverilme, [sal-ı+ver-il-me] *is.* Salıverilmek eylemi.

salıverilmek, [sal-ı+ver-il-mek] *edil. b. f. [-ir]* Salıvermek işi yapılmak; salıvermek işine konu olmak.

salıverme, [sal-ı+ver-me] *is.* **1.** Salıvermek eylemi. **2.** *huk.* Yetkili yargı organının kararı ile tutukluyu serbest bırakma; tahliye.

salıvermek, [sal-ı+ver-mek] *gçl. b. f. [-ir]* Bir şeyi bağlı olduğu yerden bırakmak; serbest bırakmak; çözmek; koyuvermek.

salıyan, [Far. sālyāne] *{ağız} is.* Vergi. [DS]

salib[1], [Ar. salb > salīb صليب] *(sali:b) {OsT} is.* → salip. ⊡ **salîb-i ahmer,** *{OsT} Kızılhaç.*|| **salîb-i cenûbî,** *{OsT} 1. Güney haçı. 2. Güney kutup yıldızı.*

salib[2], [Ar. selb > sālib / sālibe سالب / سالبه] *(sa:lib) {OsT} sf.* **1.** Kapıp götüren; alıp yok eden. **2.** Olumsuzlaştıran. **3.** İnkâr eden.

salibe, [Ar. sālib > sālibe سالبه] *(sa:libe) {OsT} sf.* **1.** Ret ve inkâr eden. **2.** Yok eden. **3.** *fel.* Olumsuz; negatif.

salibî, [Ar. ṣalīb > ṣalībī صليبى] *(sali:bi:) {OsT} sf.* **1.** Haçla ilgili; haça ait. **2.** Puta ait; putla ilgili. **3.** Haçı kutsal kabul eden; Hristiyan; İsa dini. **4.** Haç şeklinde olan. **5.** Haçlılardan olan. **6.** *bot.* (Bitki için) yaprakları haç şeklinde olan.

salibiye, [Ar. ṣalībī>ṣalībiyye صليبيه] *(sali:biye) {OsT} is.* **1.** Haçla ilgili. **2.** Hristiyan. **3.** Haçlılardan olan. **4.** *bot.* (Bitki için) yaprakları haç şeklinde olan.

salibiyun, [Ar. ṣalībī > ṣalībiyyūn صليبيون] *(sali:biyu:n) {OsT} is.* **1.** Haçlılar. **2.** Hristiyanlar.

salif, [Ar. selef > sālif / sālife سالف / سالفه] *(sa:lif) {OsT} sf.* Geçmiş; geçen; önceki. ⊡ **sālifü'l-beyān,** *{OsT} Sözü geçmiş olan.*|| **sālifü'z-zikr** *{OsT}, Daha önce adı geçmiş olan.*

salife, [Ar. selef > sālife سالفه] *(sa:life) {OsT} sf.* Geçmiş; geçen.

salih, [Ar. ṣalāḥ > ṣalīḥ صليح] *(sali:h) {OsT} is.* Günahsız kullar; iyi işler yapan kullar.

salih, [Ar. ṣalāḥ > ṣāliḥ / ṣāliḥa صالح / صالحه] *(sa:lih) {OsT} sf.* **1.** Elverişli; uygun. **2.** Yetkisi olan; yetkili. **3.** Dinin buyruklarına uygun davranan.

salihat, [Ar. ṣāliḥa > ṣāliḥāt صالحات] *(sa:liha:t) {OsT} is.* **1.** Şeriatça yapılması emredilen insanlık ve ahlaka uygun işler. **2.** İyi işler yapan Müslüman kadınlar. ⊡ **sālihāt-ı nisvān,** *{OsT} Dinine bağlı, namuslu ve temiz Müslüman kadınlar.*|| **sālihāt-ı ümmet,** *{OsT} Allah'ın buyruklarına uyarak iyi ve güzel işler yapan Müslüman kadınlar.*

salihun, [Ar. ṣāliḥ > ṣāliḥūn صالحون] *(sa:lihu:n) {OsT} is.* Günahkâr olmayanlar; salihler.

salik, [Ar. sülūk > sālik سالك] *(sa:lik) {OsT} sf.* **1.** Bir yola girmiş olan; bir yol tutan; bir yolu izleyen. **2.** *tasvf.* Tarikate giren. ⊡ **sālik-i mücerret,** *{OsT} Dünya ile ilgili bütün bağlardan sıyrılarak kendini Allah'a veren kimse.*|| **sālik-i vāsıl** *{OsT}, Dünyanın geçici zevk ve varlığından kurtularak Allah'ın özünde sonsuzluğa ulaşan.*

salikan, [Ar. sālik > sālikān سالكان] *(sa:lika:n) {OsT} is.* **1.** Bir yol tutanlar; bir yolu izleyenler. **2.** Bir şeyhe veya tarikata bağlanmış olanlar. ⊡ **sālikān-ı arş,** *{OsT} Büyük melekler.*

salikîn, [Ar. sālik > sālikīn سالكين] *(sa:liki:n) {OsT} is.* → salikan.

salikozit, [Fr. salicoside] *is. kim.* Söğüt kabuğundan çıkarılan glikozit.

salim, [Ar. silm > sālim / sālime سالم / سالمه] *(sa:lim) {OsT} sf.* **1.** Hastalığı olmayan; sağlam. **2.** Eksiklik ve sakatlığı bulunmayan. **3.** Korkusuz ve endişesiz olan; selamete ermiş; emin. **4.** *dbl.* (Kelime için) Arapçada kökünde illetli harf denilen ye, vav ve eliften biri bulunmayan. **5.** Kelimenin kökü değişmeden çoğul yapılabilen.

salimen, [Ar. sālim > sālimen سالماً] *(sa:li'men) {OsT} zf.* **1.** Sağ ve esen olarak. **2.** Hiçbir kötü durumla karşılaşmadan. **3.** Güvenlik içinde; emin olarak.

salimîn, [Ar. sālim > sālimīn سالمين] *(sa:limi:n)* *{OsT}* *is.* Sağ salim olanlar.

Salimiye, [Ar. Salim *(kurucusu olan Muhammed bin Salim)* > sālimiyye سالميه] *{OsT}* *is.* İlahî iradenin yaratılmadığını, Allah'ın sürekli bir yaratma içinde bulunduğunu, Allah'ın iradesinden doğan bütün kararların yaratılmış (mahluk) olduğunu savunan bir kelam kolu.

salip, -bi [Ar. ṣalb > ṣalīb صليب] *(sali:p)* *{OsT}* *is.* Haç.

salis, [Ar. s̲elās̲e > s̲ālis̲ / s̲ālis̲e ثالث / ثالثه] *(sa:lis)* *{OsT}* *sf.* Üçüncü.

salisat, [Ar. s̲ālise > s̲ālis̲āt ثالثات] *(sa:lisa:t)* *{OsT}* *is.* Saliseler.

salise, [Ar. s̲ālis̲ > s̲ālis̲e ثالثه] *(sa:lise)* *{OsT}* *is.* **1.** Salisin dişili. **2.** Açıların, yayların ve zamanın ölçülmesinde kullanılan saniyenin altmışta biri değerindeki ölçü birimi. **3.** Askerî rütbelerden binbaşının karşılığı olan sivil rütbelerin üçüncüsüne verilen ad.

salisen, [Ar. s̲ālis̲ > s̲ālis̲en ثالثاً] *(sa:li'sen)* *{OsT}* *zf.* Üçüncü olarak; üçüncü derecede.

sallsllat, [Fr. salicylate] *(salisilat)* *is.* **1.** Söğüt ağacı kabuklarından çıkarılan salisilik asidin tuzu. **2.** Salisilik asidin çeşitli alkoller veya fenollerle verdiği ester.

salisilatlama, [salisilat-la-ma] *(salisilatlama)* *is.* Bazı sıvılara mayalanmayı önlemek için salisilik asit veya bir salisilat katılması işlemi.

salisilatlamak, [salisilat-la-mak] *(salisilatlamak)* *gçl. f.* *[-r] [-l(ı)-yor]* Mayalanabilen bir sıvıya, mayalanmayı önlemek amacıyla salisilik asit veya salisilat katmak.

salisilik,-ği [Fr. salicylique] *sf.* *kim* (Asit, aldehit ve alkol için) orto konumunda bi-fenol işlevi bulunan. ❐ **salisilik asit,** *kim. Antiseptik özellikler taşıyan, aspirin ve sodyum salisilat gibi türevleri antienflamatuvar olarak kullanılan asit; ortohidroksibenzoik asit; $OH\text{-}C_6H_4\text{-}CO_2H$.*

salisin, [Fr. salicine] *is.* *kim.* Söğüt kabuğundan çıkarılan glikozit.

salitmak, [sal-mak > sal-ıt-mak] *{ağız}* *gçl. f.* *[-ır]* → salıtmak. [DS]

salivon, [Fr. salivone] *is.* *biy.* Tükürük bezlerinin en küçük fizyolojik birimi.

saliye, [Far. sāl > sāliyye ساليه] *(sa:liye)* *{OsT}* *is.* Yeni yılı kutlamak amacıyla yazılmış manzume.

saik, [? salk] *{ağız}* *is.* Meyve suyu çıkarmaya yarayan araç. [DS]

salka, [İt. sacco] *{ağız}* *is.* Çuha, kadife vb. kumaşlardan yapılan sırma ile işlenmiş kollu cepken. [DS]

salkada, [? salkada] *{ağız}* *is.* Satılmayıp kalan mal; kalıntı mal. [DS]

salkansız, [salkan-sız] *{ağız}* *sf.* (Kişi için) alık; uyuşuk. [DS]

salkara, [sal-mak + kara / *sal-gar-mak > salka-ra] *{ağız}* *zf.* **1.** Boşu boşuna; hiç yoktan. **2.** Gelişigüzel. [DS]

salkaraya, [sakara-y-a] *{ağız}* *zf.* → salkara. [DS]

salkı[1], [sal-mak > sal-kı سالقى] *is.* **1.** *{eAT}* Salma vergi. **2.** *{ağız}* Vergi. [DS]

salkı[2], [sal-mak > sal-kı صالقى] *{OsT}* *{ağız}* *sf.* Düşük; sölpük; perişan; kendini salıvermiş; gevşek; yumuşak. [DS]

salkı[3], [sal-mak > sal-kı] *{ağız}* *sf.* **1.** (Yol için) dolambaçlı; sarp; biçimsiz; aykırı. **2.** Eğri; dengesiz. **3.** (İş için) askıda kalmış; sürüncemeli. [DS]

salkık[1], **-ğı** [sal-k-mak > salk-ık صالقيق] *{OsT}* *sf.* → salkı[2].

salkık[2], **-ğı** [sal-mak > sal-(ı)k-mak > salk-ık] *{ağız}* *sf.* Sallanmakta olan; sallanan. [DS]

salkılanmak, [salkı-la-n-mak صالقيلنمق] *{OsT}* *dönşl. f.* *[-ur]* Sölpüyüp sarkmak.

salkım[1], [*eT.* sal-k-ī-mak > salk-ım] *is.* **1.** *{eT}* Buz sarkıtları. [ARAT] **2.** Bir çoğu tek bir sap üzerinde toplu halde bulunan meyve. **3.** Belirsiz ve çok sayıdaki çiçeğin tek tek saplar ve dallarla çeşitli düzeylerden ana eksene bağlandığı çiçek durumu. **4.** Baklagillerden bir tür ağaç, *(Wisteris sinensis).* *{ağız}* *(aynı)* [DS] **5.** İmparatorluk döneminde kullanılan ve topla atılan demir parçalarının tümü. **6.** *sf.* Salkım biçiminde olan; parçaları toplu halde bulunan. ❐ **salkım ağacı,** *bot. Yalancı akasya.*|| **salkım başak,** *bot. Tek veya birleşik başakların salkım şeklinde oluşturduğu bitki.*|| **salkım çiçeği,** *bot. Gövdesi yapışkan, bu sebeple sineklerin yapışıp kaldığı pek çok türü bulunan bitki, yapışkan otu, gıvışkan otu; sinekkapan, (Silene chlorifolia, S. gallica).*|| **salkım darı,** *bot. Acı darı, (Setaria italica).*|| **salkım küpe,** *1. Değerli taşlardan salkım biçiminde yapılmış küpe. 2. {OsT} Kulağa takıldıktan sonra alt taraflarından, enseden geçen bir zincir vb. ile birbirine bağlanan ve başa giyilen şeye asılarak taşınan küpe.*|| **salkım otu,** *bot. Buğdaygillerden, tarlalarda ve yol kenarlarında çok görülen, bazıları da çim veya yem bitkisi olarak yetiştirilen, tohum veya kök sapla kolayca üreyip yayılan otsu bitki, (Poa compressa).*|| **salkım söğüt,** *bot. Söğütgillerden, dalları yere doğru sarkan, bahçe ve havuz başlarında süs bitkisi olarak yetiştirilen, zarif görünüşlü bir söğüt çeşidi, (Salix babylonica).*|| **salkım topu,** *Mermisinin düştüğü yerde demir parçaları yayarak etkisini genişleten bir tür top.*|| **salkım saçak,** *1. Dağınık ve düzensiz biçimde. 2. Parçalara ayrılmış; her bir parçası bir yana dağılmış*

olarak.|| **salkım salkım,** *Küme küme; öbek öbek; salkımlar halinde.*|| **salkım taşı,** *{ağız} Mağaralarda oluşan sarkıtlar.* [DS]

salkım[2], [Moğ. salkın => salkım] *is.* Soğuk. [EUTS]

salkıma, [sal-kı-ma] *is.* Salkımak eylemi.

salkımak, [sal-k-ı-mak] *gçsz. f. [-r] [-k(ı)-yor]* Gevşeyip sarkmak; pörsümek.

salkımsı, [salkım-sı] *sf.* Salkımı andıran; salkım gibi; salkım biçiminde olan.

salkın, [Moğ. salkın] *{ağız} is.* Güneşsiz, açık ve iyi havalı yer; serinlik. [DS]

salkıvirmek, [salk-mak + ver-mek] *{ağız} gçsz. f. [-ir]* Gevşemek. [DS]

salkmak[1], [salk-mak] *{ağız} gçl. f. [-ar]* Sataşmak; saldırmak; çatmak. [DS]

salkmak[2], [salk-mak] *{ağız} gçsz. f. [-ar]* Aşağı bakmak. [DS]

salku, [sal-ku / sal-gı] *{ağız} is.* Dibek tokmağı; havaneli. [DS]

salkum, [sal-k-ū-m] *{eAT} sf.* (Rüzgâr için) serin. [DK]

salla, [Ar. sallā] *(salla:) {OsT} is. "Sallallahü aleyhi ve sellem."* cümlesinin kısa söylenişi.

salla, [salya > salla] *{ağız} is.* Salya. [DS]

sallabaş, [sal-la+baş] *sf.* **1.** Hastalık nedeniyle başı sürekli sallanan. **2.** *mecaz.* Hiç düşünmeden söylenen her sözü onaylayan. **3.** *{ağız}* Konuşurken başını sallayan. [DS]

sallağ, [Ar. sallāḫ سلاخ] *{ağız} is.* Kasap çırağı. [DS]

sallak[1], **-ğı** [Ar. sallāḫ سلاخ] *{ağız} is.* **1.** Kasap çırağı. **2.** Kasapların hayvanlarını kesen adam. [DS]

sallak[2], **-ğı** [sal-la-k] *{ağız} sf.* **1.** Bozuk; çürük. **2.** Çelimsiz. [DS] 🗗 **sallak sullak,** *{ağız} 1. (Konuşma için) tutarsız. 2. (Yürümek için) dengesiz.* [DS]

sallakhane, [Ar. sallāḫ سلاخ + Far. ḫāne] *{ağız} is.* Hayvan kesilen yer. [DS]

sallama[1], [sal-la-ma] *is.* **1.** Sallamak eylemi. **2.** *{ağız}* Saat kordonu. [DS] **3.** *{ağız}* Boyuna takılan uzun ipe dizilmiş küçük altın dizisi. [DS] **4.** *{ağız}* Çamaşır tokmağı. [DS] **5.** *{ağız}* Uzun sopa. [DS] **6.** *{ağız}* Büyük bıçak; saldırma. [DS] **7.** *{ağız}* Sırmalı yelek; sırmalı şalvar. [DS] 🗗 **sallama kemer,** *{ağız} Bir kemer türü.* [DS]|| **sallama sapan,** *{ağız} Bir meşin parçasının iki ucuna ip bağlamak suretiyle yapılan ve baş üzerinde çevrilerek iplerden birinin ucu bırakılmak suretiyle taş atmaya yarar sapan.* [DS]|| **sallama seyit,** *{ağız} (Gezmek için) başıboş.* [DS]

sallama[2], [sal-la-ma] *{ağız} is.* **1.** Haşlanmış taze börülcenin üzerine çiğ zeytinyağı, koruk suyu ve sarımsak dökerek yapılan bir tür salata. **2.** Tepeleme dolu kaşık. [DS]

sallama[3], [sal-la-ma] *{ağız} is. folk.* Artvin, Gümüşhane yöresinde söylenen bir tür oyun havası. [DS]

sallamak[1], [sāl > sal-lā-mak] *(salla:mak) {eT} gçl. f. [-r]* (Irmak için) salla geçmek. [ETY]

sallamak[2], [sal-la-mak] *gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* **1.** Bir şeyi sürekli ve düzenli olarak aynı doğrultuda ileri geri veya sağa sola hareket ettirmek. **2.** *mecaz.* Bir işi sürekli olarak ileri tarihe ertelemek; savsaklamak. **3.** (Direksiyon, kürk vb. için) uzun süre kullanmak. **4.** Vurmak; tokat atmak. **5.** Bir şeyi bir yerden aşağı doğru sarkıtmak. **6.** Tavlada pulu en az iki pul bulunan haneye koymak. **7.** *argo.* Yalan söylemek. 🗗 **sallamamak,** *argo. Önem vermemek; aldırmamak; saymamak.*|| **salla omuz etmek,** *{eAT} Kucaklayarak omuzlarına alıp götürmek.*

sallanbaş, [sal-la-n+baş] *{ağız} sf.* → sallabaş. [DS]

sallancak, -ğı [salla-n-(a)cak] *{ağız} is.* Salıncak. [DS]

sallandırma, [sal-la-n-dır-ma] *is.* Sallandırmak işi.

sallandırmak, [sal-la-n-dır-mak] *gçl. f. [-ır]* **1.** Sallanmak işini yaptırmak. **2.** *mecaz.* Asarak idam etmek.

sallandurmak, [sal-la-n-dır-mak > sal-la-n-dur-mak] *{ağız} gçl. f. [-ur]* Sallamak. [DS]

sallangaç, -cı [sal-la-n-gaç] *{ağız} is.* Salıncak. [DS]

sallangaz, [Yun. khokhlíagkhos] *{ağız} is.* Salyangoz. [DS]

sallangeç, -ci [salla-n-geç] *{ağız} is.* Salıncak. [DS]

sallanggıç, -cı [salla-ñ-gıç] *(sallañgıç) {ağız} is.* Salıncak. [DS]

sallangguç, -cu [salla-ñ-guç] *(salañguç) {ağız} is.* Salıncak. [DS]

sallanış, [sal-la-n-ış] *is.* Sallanmak eylemi veya işi.

sallankaç, [salla-n-gaç] *{ağız} is.* Salıncak. [DS]

sallanma, [sal-la-n-ma] *is.* **1.** Sallanmak eylemi. **2.** Bir atlayış veya bir denge hareketi yapacak olan salınım hareketi.

sallanmak, [sal-la-n-mak] *dönşl. [-ır]* **1.** Bir noktasından sabit veya bir yere bağlı kalmak suretiyle o noktanın iki tarafına doğru ileri geri gidip gelme hareketi yapmak. **2.** Sabit durumda iken gevşeyerek oynatılabilir olmak; yerinden oynamak; kımıldamak. **3.** Düşecek gibi olmak; devrilmek üzere olmak. **4.** Kuvvetle titremek; sarsılmak. **5.** (İş için) gerçekleşmesi şüpheli olmak; sallantıda olmak. **6.** *mecaz.* Makamını, yerini başka birine terk etmek tehlikesi ile karşı karşıya kalmak; durumu veya yeri tehlikeye düşmek. **7.** Zamanını gereksiz ve boş şeylerle geçirmek; oyalanmak; eğlenmek; savsaklamak. **8.** Salıncak, beşik, hamak vb.nde kendi kendini sallamak. **9.** Salınarak yürümek; salınmak. **10.** *edil.* Sağa sola veya ileri geri hareket ettirilmek. 🗗 **sallanan koltuk,** *Ayakları kavisli bir zemin üzerine monte edilmiş arkaya ve öne yekindikçe sallanabilen koltuk.*|| **sallana sallana,** *Sallanarak.*

sallantı[1], [sal-la-n-tı] *is.* **1.** Sallanmak eylemi. **2.** *mecaz.* Sonucu belirsiz durum; savsaklama; sürünce-

me. **3.** *gök b.* Yeryüzündeki bir gözlemciye göre Ay'ın görünür salınımı. ⊟ **sallantıda bırakmak,** *(Yapılmakta olan bir işi) bitirmemek; sonuca bağlamamak.*|| **sallantıda kalmak,** *Çözüme kavuşmamak; çözüme bağlanmamak.*|| **sallantıda olmak,** *{ağız} (İş için) gecikme veya kararsızlık yüzünden sürüncemede kalmak.* [DS]

sallantı², [sal-la-n-tı] *{ağız} is.* Deprem. [DS]

sallapati, [sal-la + pati ?] *sf.* **1.** (Kişi için) saygısız ve patavatsız hareket eden; dikkatsiz ve düşüncesiz. **2.** *zf.* Düşüncesizce; dikkatsiz ve saygısız biçimde; patavatsız bir şekilde.

sallasırt, [sal-la + sırt] *is.* (Yüklenmek eylemi için) ani bir hareketle sırtına almayı, sırtında taşımayı anlatır. ⊟ **sallasırt etmek,** *1. Sırtına almak; yüklenmek. 2. {ağız} Başkasına ait bir şeyi izinsiz alıp gitmek.* [DS]

sallaşık, -ğı [sal-la-ş-ık] *{ağız} is.* Sallantı; sürünceme. ⊟ **sallaşıkta galmak** (kalmak), *{ağız} Kararsızlık yüzünden sürüncemede kalmak; gecikmek.* [DS]

sallaşmak¹, [sal-la-ş-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* Uzun uzadıya uğraşmak. [DS]

sallaşmak², [sal-la-ş-mak] *{ağız} işteş. f. [-ır]* Kavga çıkartacak biçimde söz atmak ya da elle itişmek. [DS]

sallavcı, [sal-la-v-cı] *{ağız} sf.* Abartıcı. [DS]

sallı¹, [sal-lı] *sf.* **1.** Bir sal gibi geniş ve yayvan; büyük ve geniş. **2.** Sallanan; esnek. **3.** *{ağız}* (Hayvan veya insan için) iri yapılı, uzun karınlı. [DS] **4.** *{ağız}* (Kişi için) uzun boylu ve iriyarı. [DS] ⊟ **sallı sartlı deli,** *{ağız} Azgın deli; zır deli.* [DS]|| **sallı soplu,** *{ağız} Doğru dürüst; adamakıllı; çok iyi.* [DS]

sallı², [sal-lı] *{ağız} is.* Lodos. [DS]

sallık, -ğı [sal-lık] *{ağız} is.* **1.** Evlerin son bölümü. **2.** Bağ evlerindeki taraça. **3.** Taşlık. **4.** Caminin dışında tabut konulan yer. [DS]

salma¹, [sal-ma صلمه] *is.* **1.** Salmak eylemi. **2.** Kuşların üremesi için ayrılmış özel oda. **3.** *dnz.* Bir gemi pruvasının, rüzgâr, gelgit ya da akıntının etkisiyle yön değiştirmesi. **4.** Organizmanın, bir salgıyı ani olarak salıvermesi. **5.** *sf.* Başıboş gezen. **6.** (Hayvan için) kıra salınmış; serbest bırakılmış; başıboş; yularsız olarak; serbest. *{eAT} {OsT} (aynı)* ⊟ **salma etmek,** *{eAT} {OsT} {ağız} Serbestçe dolaşmasına izin vermek; başıboş bırakmak; salıvermek.* [DS]|| **salma eylemek,** *{eAT}* → salma etmek.|| **salma gezmek,** *Başıboş dolaşmak.*|| **salma karakullukçu,** *İstanbul'da güvenliği sağlayan zabıta.*|| **salma komak,** *{eAT}* → salma koyuvermek.|| **salma koyuvermek,** *{eAT} Serbest bırakmak; salıvermek; başıboş bırakmak.*|| **salma küreği,** *Hamuru fırına vermekte kullanılan kısa saplı uzun kürek.*|| **salma olta,** *Kurşunu ve yüzdürücüsü bulunmayan, yalnız yemle birlikte serbest olarak akıntıda sürüklenen olta.*|| **salma seyip,** *{ağız} Serbest; başıboş; yalnız.* [DS]|| **salma söz,** *{eAT} Düşünmeden, gelişigüzel söylenen söz.*|| **salma sözlü,** *{eAT} Düşünmeden konuşan; ulu orta söz söyleyen.*

salma², [sal-ma] *{ağız} is.* **1.** Köy işlerinin yürütülmesi için, köy ihtiyar kurulu tarafından hane başına yılda bir defa olmak üzere toplanan vergi. **2.** Vergi. [DS] ⊟ **salma salmak,** *{ağız} 1. (Muhtarlıkça) köy bütçesi için vergi koymak.* [DS] *2. Usulsüz para toplamak.*

salma³, [sal-ma] *{ağız} is.* **1.** Bazı elbiselerde kolun yeninden sarkan kumaş parçası. **2.** Kimi köylü şalvarlarının dizden aşağısına diklen alaca renkli bölüm. **3.** Büyük başörtüsü. **4.** Cüppeye benzer büyük üstlük. [DS] ⊟ **salma çuhadarı,** *İmparatorluk döneminde, kılık değiştirerek suçluları ve sabıkalıları izleyen görevlilerin başı.*|| **salma yemeni,** *Üçgen haline getirilmiş bir yemeninin uzun kenarı alna getirildikten sonra uçları enseden saçların altından geçirildikten sonra tepeden bağlanan ve üçgenin diğer ucunun sırta doğru salındığı bir tür baş bağlama biçimi.*

salma⁴, [sal-ma] *{ağız}* **1.** Yapıların çatılarına konulan dört köşe kalın kereste. **2.** Biçilmiş kereste. [DS] ⊟ **salma tomruk,** *İmparatorluk döneminde yakalanan suçlu ve zanlıların geçici olarak atıldıkları hapishane.*

salma⁵, [sal-ma] *is.* **1.** Pirinçle pişirilen bir tür et yemeği. **2.** *{ağız}* Bulgurlu ya da pirinçli lahana yemeği. [DS] ⊟ **salma aşı,** *{18. yy.} Acem yahnisi; boranı.*|| **salma çay,** *{ağız} Şekeri içine konulmuş çay.* [DS]

salma⁶, [sal-ma] *is.* **1.** *{ağız}* Arıktan akıtılarak getirilen su. [DS] **2.** (Su için) sürekli akan.

salma⁷, [sal-ma] *{ağız} is.* **1.** Birkaç evleklik asma bağı veya gül bahçesi. **2.** Tarlada ekin ekmek için ayrılan toprak parçası. **3.** Birkaç evleklik yer. [DS]

salma⁸, [sal-ma] *{ağız} is.* **1.** Ağaç kesmek ya da yontmakta kullanılan bir yanı keser, diğer yanı balta biçimindeki araç. **2.** Pala; büyük bıçak; saldırma. [DS]

salma⁹, [sal-ma] *{ağız} is.* Uğurlama; gönderme. [DS]

salma¹⁰, [sal-ma] *{ağız} is.* Üstü ve üç yanı kapalı ağıl. [DS]

salmaca, [sal-maca] *{ağız} is.* Taneli ürünleri kabuğundan ayırmak için kullanılan iki parçalı değnek. [DS]

salmacı, [sal-ma-cı] *{ağız} is.* Tahsildar. [DS]

salmaç, -cı [sal-maç] *{ağız} is.* Bir tür çelik çomak oyunu. [DS]

salmak¹, [sal-mak صالمق] *gçl. f. [-ar]* **1.** *{eT} {eAT} {OsT}* Bağımlılığını, tutukluluğunu kaldırmak; serbest bırakmak; azat etmek. [DLT] [EUTS] [KB] *Tutukluyu saldılar.* **2.** *{eT} {eAT} {OsT}* Baskı altındaki durumuna son vererek özgür kılmak; serbest bı-

rakmak. [DLT] [EUTS] [KB] *Çocuğu sokağa salmıyorlar.* **3.** Bağlı olduğu yer ile bağlantısını kesmek; bağını çözmek; bırakmak. *Kayığı salıver.* **4.** (İp, zincir vb. için) biraz gevşetmek; uzatmak. *Uçurtmanın ipini biraz daha saldılar.* **5.** (Hayvan için) otlaması için serbest bırakmak. *Atları çayıra salmışlar.* **6.** *{eT} {eAT} {OsT}* Birini bir yere acele göndermek; hemen yollamak; sevk etmek. [DLT] *Ardından haber saldılar.* **7.** *{ağız}* (Misafir, yolcu vb. için) göndermek; uğurlamak. [DS] **8.** İçine katmak; koymak. *{eT} (aynı)* [EUTS] *Pilavın bulgurunu erken salmışız.* **9.** Birinin bir yere gitmesi, girmesi veya geçmesi için izin vermek; bırakmak. *Seyyar satıcıları içeri kim saldı?* **10.** (Saç vb. için) bağlamayıp serbest bırakmak; aşağı doğru sallandırmak; yaymak; sermek. *Saçlarını omuzlara salmış.* **11.** İleriye göndermek; öne çıkarmak. *Savaşçıları saldılar.* **12.** (Vergi için) koymak; vergilendirmek; yüklemek. *{eAT} (aynı). Hükûmet yeni vergiler salmış.* **13.** Geriye bırakmak; ertelemek. *Sonraya salma işini.* **14.** Üstüne yürütmek; saldırtmak. *Tazıyı tavşana saldılar.* **15.** (Saç, sakal için) kesmeyerek uzatmak. *Sakal salmış.* **16.** (Kapalı bir kapta pişen et, sebze vb. için) suyunu bırakmak. *Patlıcanlar suyunu salmış.* **17.** *mecaz.* Kendisine özen göstermemek; bakmamak; ilgilenmemek. *Neden böyle kendini saldın?* **18.** Uğratmak. *Başını derde salmak mı istiyorsun?* **19.** *{eT} {eAT} {OsT}* Atmak; havale etmek. [DLT] [EUTS] [KB] **20.** *{eT}* Bir şeyle işaret etmek. [DLT] **21.** *{eT}* Toplu hale getirmek. [DLT] **22.** *{eAT} {OsT}* Gelecekteki bir güne bırakmak; tehir etmek; talik etmek. **23.** *{eAT} {OsT}* Yaymak; saçmak; sermek. **24.** *{eAT} {OsT}* Bir şeyin (kuyu, deniz, gök yüzü vb.) içine koymak; bırakmak; atmak; bir şeyi bir yere sarkıtmak. *Kuyuya kovayı salıverdi.* **25.** *{eAT} {OsT}* Uzaklaştırmak; sürmek; defetmek. **26.** *{eAT} {OsT}* Kaldırmak; yükseltmek. **27.** *{eAT} {OsT}* Uzatmak. **28.** *{ağız}* (Gebe kadın, hayvan için) yavrusunu düşürmek. [DS] **29.** *{ağız}* Yellenmek; gaz çıkarmak; osurmak. [DS] **30.** *gçsz. f.* (Köpek, kurt vb. için) üstüne atlamak; saldırmak. *Kurtlar koyuna nasıl salar, bilirsin.* **31.** (Gemi için) demir üzerinde dört dönmek. **32.** Kötü bir olay karşısında ruhsal olarak çökmek. *Hemen kendini saldı.* **33.** Gevşemek; kendini bırakmak. *Kazak, daha ilk yıkamada saldı.* **34.** (Filiz vb için) sürmek; dal atmak; uzamak. *Asma dal budak saldı.*

salmak^{2}, [sal-mak] *{eAT} {OsT} gçl. f. [-ar]* Sallamak.

salmak^{3}, [sal-mak] *{ağız} gçsz. f. [-ar]* (Köpek için) havlamak. [DS]

salmalık^{1}, **-ğı** [sal-ma-lık] *{ağız} is.* Otlak; çayır; mera. [DS]

salmalık^{2}, **-ğı** [sal-ma-lık] *{ağız} is.* Yaprak dökümü. [DS]

salman^{1}, [sal-man] *{ağız} is.* Kimi elbiselerin kollarından sarkan kumaş parçası. [DS]

salman^{2}, [sal-man] *{ağız} sf.* Serbest; başıboş. [DS]

salman^{3}, [sal-man] *{ağız} is.* Demirci. [DS] ❐ **salman tokmak,** *{ağız} Tahtadan yapılma ağır tokmak.* [DS]

salman^{4}, [Far. sāliyān] *{ağız} is.* Gazel okuyarak para toplama. [DS]

salmanca, [salman-ca] *{ağız} is.* Yaprakları söğüt yaprağına benzeyen, fakat arkası beyaz bir bitki. [DS]

salmansara, [salman-sar-a] *{ağız} is.* Şubat sonlarında çıkan bir tür yayla çiçeği. [DS]

salmanta, [? salmanta] *{ağız} is.* Sürülmüş harman toplandıktan sonra çevrede kalan ekin kalıntıları. [DS]

salmastra, [İt. salmastra / Yun. salamastra] *(salma'stra) is. dnz.* **1.** Halat tellerinden saç örgüsü biçiminde örülmüş ip. **2.** Makinelerin birbirine değen yüzeyleri arasına yerleştirilen ve buralara su, yağ, buhar vb. sızmasını önleyen urgan. **3.** Yüksek basınçlı pres ve pompalarda conta görevi yapan köseleden yapılma parça.

salmaya, [sal-ma > sal-ma-y-a سلامیه] *{eAT} zf.* Boş yere; boşu boşuna.

salmin, [Fr. salmine] *is.* Som balığı atmığından çıkarılan, 32 amino asitten oluşan protamin.

salmonella, [Lat. salmonella] *is. tıp.* Bozuk gıdalardan oluşan, besin zehirlenmesine ve tifoya sebep olan, genetik çalışmalarında kullanılan bir tür bakteri, *(Salmonella typhi).*

salname, [Far. sāl-nāme سالنامه] *(sa:lna:me) {OsT} is.* Belli konulara ilişkin yılda bir çıkarılan dergi veya kitapçık; yıllık.

salngu, [sal-ın-mak > salñū] *(salñu:) {eT} is.* Çakıl taşı atılan sapan. [DLT]

salngulamak, [salñū > salñū-lā-mak] *(salñu:la:mak) {eT} gçsz. f. [-r]* **1.** Yukarıdan aşağı sarkmak. [DLT] **2.** Taş atmak; taşlamak. [DLT]

salol, [Fr. salol] *is. tıp.* Antibiyotik olarak kullanılan bir salisilat.

salon, [Fr. salone] *is.* **1.** Bir evin en geniş bölümü. **2.** Evde misafir kabul edilen geniş oda; misafir odası. **3.** Toplantılar, gösteriler ve kutlamalar için yapılmış geniş ve büyük mekân. **4.** Bazı dükkân ve iş yerlerine verilen ad. ❐ **salon adamı,** *Kadınlı erkekli toplantılara sık sık katılan, böyle yerlerde nasıl davranılacağını çok iyi bilen kimse.*|| **salon çamı,** *Küçük çam biçiminde dikenli yaprakları olan süs bitkisi, (ara ucaria).*|| **salon çiçeği,** *Salonları süslemekte kullanılan güzel ve bakımlı çiçek.*

salopet, [Fr. salopette] *is.* İşçi tulumu.

saloz, [Yun. salos / salosdos] *sf.* **1.** *argo.* Aptal; sersem; salak. **2.** *{ağız}* Davranışlarında, konuşmasında ve işitmesinde ağır kimse; kanı ağır. [DS]

salozlaşma, [saloz-la-ş-ma] *is.* Salozlaşmak eylemi.

salozlaşmak, [saloz-la-ş-mak] *dönşl. f. [-ır] argo.* Saloz durumuna düşmek; aptallaşmak; sersemleşmek; salaklaşmak.

salozluk, -ğu [saloz-luk] *is.* Saloz olma durumu; salaklık; aptallık; sersemlik.

salpa, [Lat. salpa] *(sa'lpa) sf.* **1.** Gevşek; iş bilmez; tembel. **2.** Gevşek; sarkık; sarkmış. **3.** *dnz.* Vira demir esnasında, demir memesinin deniz ile temasını kestiği an. **4.** *zool.* Gömlekliler şubesinden, sırasıyla bir eşeyli bir eşeysiz üreyen, erişkinlerinde sırt ipliği bulunmayan, saydam gövdeli bir orta su gömleklisi, *(Salpa).* **salpa kürek,** *Bir yere yanaşırken, küreklerin filika içine alınmayıp bordaya yapışık olarak tutulması için verilen emir.*

salpak,-ğı [salpak] *sf.* Salpa.

salpalar, [salpa-lar] *is. zool.* Gömleklilerden, ergin hâlde kuyruksuz, vücutları fıçı veya limon görünümünde, serbest yüzen bir sınıf, *(Thaliacea).*

salsa, [İt. salsa] *is.* Salça.

salsal, [Ar. şalşāl صلصال] *(salsa:l) {OsT} is.* **1.** Kumlu ince çamur. **2.** Lülecilerin kullandığı bir tür çamur. **salsāl-i cümūdiye,** *{OsT} jeol. Buzul taş; moren.*

salsali, [Ar. şalşāl > şaşālī صلصالى] *(salsa:li:) {OsT} sf.* **1.** Çamurla ilgili. **2.** Çamur gibi olan.

salsöyüt, [sal + söğüt] *{eT} is.* Bir tür söğüt; salkım söğüt. [EUTS]

SALT, [İng. **S**trategic **A**rms **L**imitation **T**alks] *kısalt.* ABD ve eski SSCB arasında stratejik silahların sınırlandırılması konusunda 1969-1979 yıllarında yapılan görüşmeler.

salt[1], [Moğ. saltañ > salt] *zf.* **1.** Yalnızca; tek; sadece; sırf. **2.** *sf.* İçinde yabancı öge olmayan; mutlak. **3.** *fel.* İçine hiçbir yabancı madde karışmamış. **4.** *{eAT}* Yalnız; sadece. **salt çoğunluk,** *Oylamada, en az yarıdan bir fazla üyenin kabulü ile sağlanan çoğunluk.*|| **salt değer,** *mat. Bir sayının cebirsel değerini dikkate almaksızın taşıdığı değer; mutlak değer.*|| **salt mantıksal kuram,** *man. Mantıksal olmayan değişmezler ile mantıksal olmayan ilk savlardan yoksun olan biçimsel kuram.*|| **salt nem,** *fiz. Bir metreküp hava içinde bulunan su buharı miktarı; mutlak nem.*|| **alt öbek,** *man. Tek kurucu ögesi boş küme olan öbek.*|| **salt sıcaklık,** *fiz. -273°C'yi sıfır olarak kabul eden sıcaklık.*|| **salt sıfır,** *fiz. Salt sıcaklığın sıfır derecesi; -273°C; mutlak sıfır.*

salt[2], [salt] *{ağız} sf.* Deli. [DS]

salt[3], [salt] *{ağız} sf.* Yavan; tatsız. [DS]

salta[1], [İsp. salto *(atlama)*] *is.* Gerili bir halatı biraz gevşetme. **salta etmek,** *dnz. Bir halatı, zinciri vb. yavaşça salıvermek.*|| **salta baş,** *{ağız} Serbest; başıboş.* [DS]|| **salta başına,** *{ağız}* Tek başına. [DS]

salta[2], [İt. saltamarca *(Venedik'in kurucusu Santo Marco adından)*] *is.* Genellikle denizcilerin giydikleri, yakasız, kollu, cepken biçiminde bir tür kısa ceket.

salta[3], [İt. salto] *is.* (Köpek vb. için) arka ayakları üzerinde sıçrar gibi durma. **salta durmak,** *1. (Köpek için) arka ayakları üzerinde durmak. 2. (İnsan için) birinden çekinerek, aşırı derecede saygılı davranmak; her dediğine boyun eğmek.*

saltak[1], **-ğı** [sal(ı)t-ak ?] *{ağız} is.* Topluluk. [DS]

saltak[2], **-ğı** [sal-mak > sal-ıt-mak > sal(ı)t-ık] *{ağız} is.* Kötü yolda olan kadın; fahişe. [DS]

saltan, [salt-an] *{ağız} sf.* **1.** Yalnız; tek. **2.** Arı; saf. [DS]

saltanat, [Ar. sulṭa > salṭanat سلطنت] *{OsT} is.* **1.** Bir ülkede hükümdar adı verilen tek kişinin, yasama, yargı ve yürütme gibi devlet etme güçlerini elinde bulundurmasına dayanan yönetim; hükümdarlık yönetimi; padişahlık; sultanlık. **2.** Bir hükümdarın hakimiyeti altında bulunan ülke; hükümdarın yönettiği devlet. **3.** Bir hükümdarın yönetimde bulunduğu süre. **4.** Hükümdarlık yetkilerini hiçbir bağ ve koşul tanımaksızın sonuna kadar kullanma erki. **5.** Egemenlik; hakimiyet; otorite; nüfuz. **6.** *mecaz.* Bolluk ve zenginlik içinde, rahat ve huzurlu yaşayış; büyük zenginlik; maddî olanak bolluğu; gösterişli hayat. **7.** *mecaz.* Bir kimsenin veya bir şeyin bir yerde veya alanda sınırsız egemenliği. **saltanat arabası,** *1. Askı donanımlı, büyük, gösterişli ve üstü kapalı bir tür araba. 2. Osmanlı padişahlarının resmî törenlerde bindikleri süslü araba.*|| **Saltanat-ı Seniye,** *{OsT} Yüce sultanlık; Osmanlı İmparatorluğunun diğer adı.*|| **saltanat kayığı,** *{OsT} Osmanlı padişahlarının deniz gezintilerinde bindikleri on veya on iki çifte kürekli, deniz kuşları veya kartal kabartmaları ile süslü kayık; köşklü; kuşlu.*|| **saltanat kaymakamı,** *{OsT} Padişah sefere çıktığında yerine bıraktığı şehzade.*|| **saltanat sancakları,** *{OsT} Osmanlı padişahlarının sancakları; alem-i padişahî; liva-yı saadet; alemhâ-yı Osmanî; elviye-i sultanî.*|| **saltanat sürmek,** *1. Hükümdar olarak bir ülkeyi yönetmek. 2. mecaz. Büyük ve gösterişli bir hayat yaşamak.*|| **saltanat şûrası,** *{OsT} Meclis-i Mebusan dağıldıktan sonra padişahın, sadrazamın ve öteki vekillerin bazı meseleleri görüşmek üzere sarayda yaptıkları toplantı.*|| **saltanat zıpkası,** *{OsT} Saltanat kayıklarında hamlacıların giydiği beyaz renkli, geniş ağlı, kısa boylu bir tür şalvar.*

saltanatçı, [saltanat-çı] *is.* Saltanat yanlısı olan kimse.

saltanatlı, [saltanat-lı] *sf.* Gösterişli; görkemli; şatafatlı.

saltanatsız, [saltanat-sız] *sf.* Gösterişsiz; görkemsiz; şatafatsız.

saltanmak, [sal-mak >sal-(ı)t-an-mak ? سلتنمق] *{eAT}* Bırakılmak; salıverilmek.

saltat, [İt. soldat] *is.* Asker; er.

saltator, [Lat. saltare *(sıçramak)* > Fr. saltatore] *is.* Çekirge, hamamböceği gibi düz kanatlı böceklerin sıçraması.

saltçılık, -ğı [salt-çı-lık] *is.* Hükümdarın yasama, yargı ve yürütme gibi bütün devlet etme yetkilerini, bütün siyasal gücü elinde bulundurduğu yönetim biçimi; mutlakıyet; mutlakçılık.

saltık, -ğı [sal-mak > sal-(ı)t-ık] *sf.* **1.** *{ağız}* Salınmış; bırakılmış. [DS] **2.** Kendi başına var olan; hiçbir şeye bağlı olmayan; bağımsız; mutlak. **3.** Hiçbir şarta ve denetime tabi olmayan; sınırsız; mutlak. **4.** *sosy.* (Olgunun niteliği için) kendi başına tam sayılan; göreli olmayan; bağımsız. **5.** *fel.* Mutlak.

saltımak, [sal-(ı)t-ı-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r]* Neşelenmek. [DS]

salto, [İt. salto] *(sa'lto) is. spor.* **1.** Perende. **2.** Rakibin iki kolunu karşılıklı olarak üstten sarıp rakibi yana savurarak devirip tuş yapma şeklinde uygulanan güreş oyunu.

salturmak, [sal-mak > sal-tur-mak] *{eT}* **1.** Salmasını sağlamak; koydurmak; bıraktırmak; saldırtmak. [DLT] [EUTS] **2.** Sallatmak; sallamayı emretmek. [DLT] **3.** Çıkarıp atmayı emretmek. [DLT]

salu, [sal-mak > sal-u] *{ağız} is.* Su kabı; maşrapa. [DS]

saluç, -cu [sal-mak > sal-uç] *{ağız} is.* Büyük bıçak; saldırma. [DS]

saluk[1]**, -ğu** [sal-uk] *{ağız} is.* Hamam. [DS]

saluk[2]**, -ğu** [sal-uk] *{ağız} is.* **1.** At, eşek ve köpeklerde görülen bel hastalığı. **2.** Beli sakat binek hayvanı. [DS]

saluk[3]**, -ğu** [sal-uk] *{ağız}* Kılavuz. ⊡ **saluk etmek,** *{ağız} Yol göstermek.* [DS]

salumsuz, [sorum-suz ?] *{ağız} sf.* **1.** Olumsuz; ters. **2.** Düşüncesiz. [DS]

salun, [? salun] *{ağız} is.* Yaşantı; hayat; yaşam. [DS]

salur[1]**,** [sal-ur] *{ağız} is.* Kılıç. [DS]

salur[2]**,** [sağ-ıl-ır > sālur] *(sa:lur) {ağız} sf.* Sağmal. [DS]

salus[1]**,** [Ar. ṡülüs>ṡālūs ثالوس] *(sa:lû:s) {OsT} is.* Teslis.

salus[2]**,** [Far. sālūṣ سالوس] *(sa:lû:s) {OsT} sf.* İkiyüzlü.

salusi, [Far. sālūṣī سالوسى] *(sa:lû:si:) {OsT} is.* İkiyüzlülük; riyakârlık.

saluvan, [? saluvan] *{ağız} is.* **1.** Suyun bölündüğü yer. **2.** Su terazisi. [DS]

salvar, [Yun. saliáris => salvar] *{ağız} is.* Tükürük; salya. [DS]

salvele, [Ar. ṣalvele صلوله] *{OsT} is.* Besmele, hamd duaları ile birlikte Hz. Muhammed için *"Ve's-salatü ve's-selamü ala seyyidinā Muhammedin ve ālā ālihi ve ashābihi ecmāin"* duasını okuma.

salvo, [İt. salvo *(güvenli)*] *(sa'lvo) is.* **1.** Bir ateşli silahla art arda yapılan ateş. **2.** Birden çok silahla aynı anda yapılan yaylım ateşi. **3.** Bir savaş gemisinde, bütün top bataryalarının aynı anda ateşlenmesi; yaylım ateşi. **4.** *dnz.* Geminin çeşitli yerlerinde, kullanıldığı yere göre belirli uzunluğu olan ince halatlara verilen ad.

salya[1]**,** [Yun. saliaris / salio] *(sa'lya) is.* Ağızdan çıkan tükürük.

salya[2]**,** [İt. ?] *(sa'lya) is. dnz.* **1.** Bir taraftan öteki tarafa aşırarak çekme. **2.** Halatları güverte boyunca yayma. ⊡ **salya etmek,** *1. Bir taraftan öbür tarafa aşırarak çekmek. 2. Bir yere verilecek halatı hızla akabilmesi için güverteye zikzaklı biçimde yaymak.*|| **salya fora!** *Zinciri ırgata vurmak veya ırgattan kurtarmak için yeteri kadar zinciri güverteye çıkarma emri.*|| **salya fora etmek,** *Geminin bir yere yanaşması sırasında kıyıya hemen halat gönderilmesi gerektiği zaman ilk verilecek halatın bir kısmını güverteye zikzak biçimde yaymak.*|| **salya fora halatı,** *Zinciri, zincirlikten çıkarmak için kullanılan ve ucunda kanca bulunan hareket edebilir halat.*|| **salya fora kamçısı,** *Gemilerde, demir zincirini güverte üzerine zikzak biçiminde yaymak için kullanılan ve bir ucuna kanca bağlanmış halat parçası.*|| **salya fora kancası,** *Demir zincirini salya fora etmek için kullanılan bir ucu kancalı, diğer ucu tutmaçlı demir çubuk.*|| **salya fora manışkası,** *Demir zinciri güverteye salya fora etmek için zinciri zincirlikten çekmekte kullanılan palanga; salya fora palangası.*

salyalı, [salya-lı] *sf.* Salyası olan; salyası akan.

salyamsı, [salya-msı] *sf.* Salyaya benzer; salya gibi.

salyan, [Far. sāl-yān / sāl-yāneساليان / ساليانه] *(sa:l-ya:n) {OsT} is.* **1.** Yılda bir alınan vergi. **2.** Tanzimat öncesinde devlet memurlarına bazen yılda bir ödenen ücret. **3.** *{ağız}* Vergi. [DS]

salyancı, [salyan-cı] *{ağız} is.* Tahsildar. [DS]

salyaneli, [salyane-li] *(sa:lya:neli) sf.* Salyane vergisine tabi olan.

salyangoz, [Yun. khokhlíagkhos [Tietze]] *is. zool.* **1.** Sarmal kavkılı kara yumuşakçalarına verilen ad, *(Helix).* **2.** *anat.* Salyangoz kanalı. **3.** *sf.* Salyangoz biçiminde olan; sarmal. ⊡ **salyangoz kanalı,** *anat. Salyangoz kabuğunu andırır biçimde sarmal bir yapısı olan ve işitme ile ilgili görev üstlenen, iç kulağın zar kılıfının ön parçası.*

salyangozcu, [salyangoz-cu] *is.* Salyangoz yetiştiren veya toplayıp satan kimse.

salyangozculuk, -ğu [salyangoz-cu-luk] *is.* Salyangoz yetiştirme işi.

salyangozlar, [salyangoz-lar] *is. zool.* → karından ayaklılar.

salyangozluk, -ğu [salyangoz-luk] *is.* Salyangoz yetiştirilen yer.

samaruk, -ğu [sam-ar-ık / sam-ar-uk ?] *{ağız} is.* İçi boşalmış kof, çürük ağaç. [DS]

samaryum, [Fr. samarium] *is. kim.* Atom numarası 62, atom kütlesi 150,4 olan, 7,54 yoğunluğunda olup 1077°C'de ergiyen, kızılaltı ışınları soğuran camların üretiminde ve nükleer reaktörlerin soğutulmasında kullanılan, nadir topraklar grubundan gri-beyaz bir katı element, sembolü: Sm.

samavar, [Rus. samavor] *{ağız} is.* Semaver. [DS]

samay, [? samay] *{ağız} is.* Şakak; kulaktozu. [DS]

samba, [Brez. / Port. samba] *(sa'mba) is.* **1.** İki dörtlük ölçü üstüne kurulmuş Brezilya kaynaklı salon dansı. **2.** Bu dansın müziği.

sambağı, [sam+bağ-ı] *{ağız} is.* Boyunduruğun deliklerine geçirilen eğri ağaçları bağlayan ip; zelve ipi [DS]

sambak, -ğı [sam+bağ-ı] *{ağız} is.* → sambağı. [DS]

sambarramak, [zang *(yans.)* > zang-ır-a-mak > sambar-ra-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-r(ı)-yor]* Bir nesne ile sallanmak; yaylanmak. [DS]

sambul, [? sambul] *{ağız} is.* Ağacın karla kaplanmış durumu. [DS]

samda, [Yun. sandalion ? => samdā] *(samda:) {eT} is.* Ayağa giyilen sandal. [DLT]

samduy, [Çin. san tui => samdūy] *(samdu:y) {eT} sf.* **1.** (Yemek için) ılık. [DLT] **2.** Ilık. [KB]

samed, [Ar. ṣamed صمد] *{OsT} sf.* **1.** Pek yüksek. **2.** Ulu. **3.** Ebedî ve ezelî; daim. **4.** Hiçbir kimseye, hiçbir şeye ihtiyacı olmayan ulu ve ebedî anlamında Allah'ın sıfatı.

samedanî, [Ar. ṣamed-ān-ī / ṣamedānīye صمدانی / صمدانی] *(sameda:ni:) {OsT} sf.* Yüce ve ulu Allah'ın ezelî kudretiyle ilgili; İlahî; Tanrısal.

samedaniyet, [Ar. ṣamedānī > ṣamedānīyet صمدانيت] *(sameda:ni:yet) {OsT} is.* Tanrısallık.

samem, [Ar. ṣamem صمم] *{OsT} is.* Sağırlık.

samen, [Far. sek-bān => seymen / samen] *(sa:men) {ağız} is.* **1.** Uzun boylu kimse. **2.** Kız bakmaya giden kimse; görücü. **3.** Gelinle birlikte kız evinden gelen konuklar. **4.** Köyden köye, gelin almak için giden davullu zurnalı delikanlı alayı. **5.** Konuk. [DS]

samg, [Ar. ṣamġ صمغ] *{OsT} is.* Zamk. ⊡ **samg-ı neftî,** *{OsT} Hint reçinesi.*|| **samg-ı ratencî,** *{OsT} Reçine.*

samgi, [Ar. ṣamġī صمغی] *(samgi:) {OsT} is.* Zamka benzeyen; zamk gibi.

samı, [? samı] *{ağız} is.* Boyunduruğa geçirilen, öküzlerin bağlanmasına yarayan demir ya da ağaç çubuklar; boyunduruk zelvesi. [DS] ⊡ **samı bağı,** *{ağız} is. Zelve ipi.* [DS]|| **samı deliği,** *{ağız} Zelve deliği.* [DS]

samıdanmak, [sam *(yans.)* > sam-ı(r)-da-n-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* Mırıldanmak. [DS]

samık, [Ar. semᶜ => sam > sam-ı-k] *{ağız} sf.* → samağır. [DS]

samıl, [sam-ıl ?] *{ağız} is.* Ağaç dallarında biriken kar. [DS] ⊡ **samıl samıl,** *{ağız} (Ağaçlardaki meyve ve çiçek salkımları için) salkım salkım.* [DS]

samır¹, [sam *(yans.)* > sam-ır] *is.* Homurdanmayı, mırıldanmayı anlatan yansımalı gövde. ⊡ **samır samır,** *{ağız} Sayıklarcasına; sayıklayarak.*

samır², [samır] *{ağız} is.* Dağlarda, ormanlık bölgelerde yetişen bodur çayır. [DS]

samır³, [samır / samıra] *{ağız} is.* Hayvansal gübre. [DS]

samıra, [? samıra] *(sa:mıra) {ağız} is.* **1.** Hayvansal gübre. [DS] **2.** Çöp yığını.

samıramak, [sam *(yans.)* >sam-ır-a-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-r(ı)-yor]* Sayıklamak; uykuda söylenmek. [DS]

samırdamak, [sam *(yans.)* > sam-ır-da-mak سامرداق] *gçsz. f. [-r]* **1.** *{eAT} {ağız}* Anlaşılmaz sözler söylemek; homurdanmak. [DS] **2.** *{ağız}* Uykuda veya hastalık sebebiyle sayıklamak. [DS] **3.** *{ağız}* Saçmalamak. [DS] **4.** *{ağız}* Çok konuşmak. [DS]

samırdanmak, [sam *(yans.)* > sam-ır-da-n-mak] *dönşl. f. [-r] {ağız}* Uykuda veya hastalık sebebiyle sayıklamak. [DS]

samırdaşmak, [sam *(yans.)* > sam-ır-da-ş-mak] *{ağız} işteş. f. [-ır]* İki kişi başkalarının yakınında onlar duyamayacak şekilde aralarında konuşmak; mırıldaşmak.

samırdı, [sam *(yans.)* > sam-ır-dı / sam-ır-tı] *{eAT} is.* Sayıklama; homurtu.

samırsak, [sarımsak] *{ağız} is.* Sarımsak. [DS]

samırtı, [sam *(yans.)* > sam-ır-tı صمردی] *is.* **1.** *{eAT}* Sayıklamaya benzer sesler; homurtu. **2.** *{ağız} Yüksek sesle konuşma; gürültülü ses.* [DS]

samıt, [Ar. ṣāmit => samıt] *{ağız} sf.* **1.** Dilsiz ve sağır. **2.** Deli. [DS]

samıtel, [samı+tel] *{ağız} is.* Zelve ipi. [DS]

samıtmak¹, [sam-ıt-mak] *{ağız} gçsz. f. [-ır]* **1.** Surat asmak; somurtmak. **2.** Üzgün veya düşünceli durmak. [DS]

samıtmak², [sap-ıt-mak / sam-ıt-mak] *{ağız} gçl. f. [-ır]* **1.** İzini belli etmemek. **2.** Amacını şaşırmak; yön değiştirmek. [DS]

samıtra, [? samıtra] *{ağız} is.* Saz bitkisi. [DS]

Sami, [Ar. Sam *(Hz. Nuh'un oğlu)* > sāmī سامی] *(sa:mi:) {OsT} is.* **1.** Hz. Nuh'un oğlu Sam'dan türediklerine inanılan ve aralarında dil yakınlığı bulunan kavimler topluluğu. **2.** *sf.* Bu kavimlere özgü olan. ⊡ **Sami dilleri,** *Güneybatı Asya ve Kuzey Afrika'da konuşulan bükünlü dil öbeği.*

sami[1], **-i'ı** [Ar. semʿ > sāmiʿ / sāmiʿa سامع / سامعه] *(sa:mi)* *{OsT}* *sf.* **1.** İşiten. **2.** Dinleyen kimse; dinleyici.

sami[2], [Ar. sümüvv > sāmī / sāmīye سامى] *(sa:mi:)* *{OsT}* *sf.* **1.** Yüksek; yüce. **2.** Ünlü; şöhretli.

sami[3], [Ar. ṣāmī صامى] *(sa:mi:)* *{OsT}* *is.* **1.** Katılık; sertlik. **2.** Kuruluk (tazelik karşıtı).

sami'a, [Ar. sāmʿi > sāmiʿa سامعه] *(sa:mia)* *{OsT}* *sf.* **1.** (Kadın için) dinleyen; dinleyici. **2.** *fiz.* Kulaktaki işitme gücü; işitim. ⊡ **sāmi'a-şikāf,** *(Ses için) kulağı yırtan.*

samih, [Ar. semāḥat > sāmiḥ / sāmiḥa سامح / سامحه] *(sa:mih, h kalın söylenir)* *{OsT}* *is.* Cömert; eli açık.

sami'în, [Ar. sāmiʿ > sāmiʿīn سامعين] *(sa:mii:n)* *{OsT}* *is.* **1.** İşitenler. **2.** Dinleyen kimseler; dinleyiciler.

Samiler, [Sami-ler] *is.* Akrabalıkları dil akrabalığına dayanan ve Nuh'un oğlu Sam'ın soyundan geldiğine inanılan halklar.

samim, [Ar. ṣamīm / ṣamīme صميم / صميمه] *(sami:m)* *{OsT}* *is.* Merkez; öz; iç. ⊡ an **samîm-il kalb,** *İçten; kalpten; gönüllü olarak.*|| **samîmü'l-kalb,** *Kalbin içi.*

samimane, [Ar. ṣamīm + Far. -āne صميمانه] *(sami:-ma:ne)* *{OsT}* *zf.* İçtenlikle; gönülden gelerek; samimiyetle.

samimi, [Ar. ṣamīm > ṣamīmī / samīmiyye صميمى / صميميه] *(sami:mı)* *{OsT}* *sf.* **1.** İkiyüzlülük ve yapmacıktan uzak; büyük bir dürüstlük içinde olan: içtenlikle; içten. **2.** Açık yüreklilikle davranan; içtenlikle hareket eden; candan. **3.** Başkalarına yakınlık gösteren. **4.** (Kişiler için) aralarında yakınlık bulunan. **5.** *zf.* İçli dışlı; senli benli. ⊡ **samimi olmak,** *1. İçten ve açık yürekli olmak; içinden geldiği gibi davranmak. 2. Yakınlık duymak; senli benli olmak; resmiyetten kaçınmak.*

samimileşme, [samimi-le-ş-me] *(sami:mi:leşme)* *is.* Samimileşmek eylemi.

samimileşmek, [samimi-le-ş-mek] *işteş. f.* *[-ir]* **1.** Samimi olmak. **2.** *dönşl. f.* İçten davranır olmak.

samimilik,-ği [samimi-lik] *(sami:mi:lik)* *is.* Samimi olma durumu; içtenlik; samimiyet.

samimiyet, [Ar. ṣamīm => samīmiyyet صميميت] *(sami:miyet)* *{OsT}* *is.* **1.** Samimi olma durumu; içtenlik; samimilik. **2.** İçli dışlı olma durumu; senli benli olma; teklifsizlik.

samimiyetle, [samimiyet-le] *(sami:miye'tle)* *zf.* Samimi olarak; içten gelerek; içtenlikle.

samimiyetsiz, [samimiyet-siz] *(sami:miyetsiz)* *sf.* **1.** İçtenlikle davranmayan; içtenliksiz. **2.** Candan olmayan; yakınlık duymayan; içtenliksiz.

samimiyetsizlik,-ği [samimiyet-siz-lik] *(sami:miyetsizlik)* *is.* İçten, candan olmama durumu: içtensizlik.

samin[1], [Ar. s̲emān > s̲āmin / s̲āmine ثامن] *(sa:min)* *{OsT}* *sf.* Sekizinci.

samin[2], [Ar. sāmin سامن] *(sa:min)* *{OsT}* *sf.* Semiz; yağlı; besili.

saminen, [Ar. s̲āmin > s̲āminen ثامناً] *(sa:mi'nen)* *{OsT}* *zf.* Sekizinci olarak.

samir[1], [Ar. sāmir سامر] *(sa:mir)* *{OsT}* *is.* Gece toplantısı.

samir[2], [Ar. s̲emer > s̲āmir ثامر] *(sa:mir)* *{OsT}* *sf.* Meyve veren; meyveli.

samir[3], [Sansk. sumeru] *{eT}* *is.* Kâinatın merkezi. [Gabain]

samit[1], [Ar. ṣamt > ṣāmit صامت] *(sa:mit)* *{OsT}* *sf.* **1.** Susan; konuşmayan. **2.** Sağır ve dilsiz. **3.** (Mal için) cansız. **4.** *dbl.* Ünsüz. ⊡ **sāmit ü lerzān,** *{OsT} Sessiz ve titrek.*

samit[2], [? samit] *{ağız}* *is.* Dereotu. [DS]

samitane, [Ar. ṣāmit + Far. -āne صامتانه] *(sa:mita:ne)* *{OsT}* *zf.* Sessiz olarak; ses çıkarmaksızın; sessizce.

samiun, [Ar. ṣāmiʿūn صامعون] *(sa:miu:n)* *{OsT}* *is.* **1.** İşitenler. **2.** Dinleyiciler.

saml, [Ar. ṣaml صمل] *{OsT}* *is.* **1.** Katılık; sertlik. **2.** Kuruluk. **3.** Diklik.

samla, [? samla] *{ağız}* *is.* İri çiy damlası. [DS]

samlah, [Ar. ṣamlāḥ صملاح] *(samla:h)* *{OsT}* *is.* **1.** Kulak deliği. **2.** Kulak kiri; kulak pası.

samlamak, [sam-lā-mak] *(samla:mak)* *{eT}* *gçl. f.* *[-r]* İlaç etmek; sağaltmak. [DLT]

samma, [Ar. ṣamm > ṣammā صما] *(samma:)* *{OsT}* *sf.* **1.** Sağır ve dilsiz. **2.** Acımasız; katı yürekli. **3.** (Kaya için) katı ve som. **4.** *is.* On iki parmak bağırsağının mideye yakın kısmı.

samme, [Ar. sāmm > sāmme سامه] *(sa:mme)* *{OsT}* *sf.* **1.** Zehirli. **2.** *is.* Yılan ve akrep gibi zehirli hayvan.

samnyasin, [Sansk. samnyasin] *is.* **1.** El çeken. **2.** Brahmacılıkta her brahmanın ulaşması gereken son ve dördüncü dönem.

sampal, [? sampal] *{ağız}* *sf.* (Kişi için) dağınık; düzensiz. [DS]

samra, [? samra صمره] *{OsT}* *{ağız}* *is.* Hayvan gübresi. [DS]

samrama, [sam *(yans.)* > sam-(ı)r-a-ma ?] *{ağız}* *sf.* **1.** Duygusuz. **2.** Aptal; sersem; budala. [DS]

samramak, [sam *(yans.)* > sam(ı)r-a-mak صمرمق] *gçsz. f.* *[-r]* **1.** *{eAT}* Anlaşılmaz sesler çıkarmak;

homurdanmak. **2.** *{ağız}* Uykuda veya hastalık sebebiyle sayıklamak. [DS]

samranmak, [sam *(yans.)* > sam-(ı)r-a-n-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* Sayıklamak. [DS]

samraşmak, [sam *(yans.)* > sam-ur-da-n-mak] *{OsT} dönşl. f. [-ur]* Sayıklamak. [DS]

samratmak, [sam *(yans.)* > sam-(ı)r-a-t-mak] *{ağız} gçsz. f. [-ır]* Sayıklamak.

samrımak, [sam *(yans.)* > sam-(ı)r-ı-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r]* Sayıklamak. [DS]

samruk[1], **-ğu** [sor-muk > somruk / samruk] *{ağız} is.* → sormuk. [DS]

samruk[2], **-ğu** [sam-(ı)r-uk] *{ağız} sf.* Görgüsüz. [DS]

samsa, [Far. senbüse] *is.* **1.** İçine ceviz, kestane veya fıstık ezmesi konularak yapılmış bir tür hamur tatlısı. **2.** *{ağız}* (Baklava börek için) dilim; parça. [DS]

samsak[1], **-ğı** [sarımsak > samsak] *{ağız} is.* Sarımsak. [DS] ▫ **samsak dikmek,** *{ağız} Bir iş veya konuşma sırasında uyuklamak.* [DS]

samsak[2], **-ğı** [sam-sa-k] *{ağız} sf.* (Kişi için) eski, kötü ve dağınık giyimli. [DS]

samsak[3], **-ğı** [sam-sa-k] *{ağız} is.* Su tası; maşrapa. [DS]

samsam, [Ar. ṣamṣām / ṣamṣāme صمصام / صمصامه] *(sa:msam) {OsT} is.* Keskin kılıç.

samsame, [Ar. ṣamsāme صمصامه] *(samsa:me) {OsT} öz. is.* Zülfikar'dan sonra gelen ünlü (Amr'ın) kılıç.

samsar, [sansar] *{ağız} is.* Sansar. [DS]

samsara, [Sansk. samsara] *is.* Varlıkların göçü; yeniden doğuş.

samsı[1], [? samsı] *{ağız} is.* Parça; bölüm; dilim. [DS]

samsı[2], [? samsa / samsı] *{ağız} is.* **1.** İçine yumurta, haşlanmış patates ve kıyma konulduktan sonra dört köşe katlanarak yapılan bir börek. **2.** Hamur tatlısı. **3.** Yağda kızartıldıktan sonra şuruba batırılan, içine ceviz konulup muska biçiminde sarılmış yufkalardan yapılan bir tür tatlı. [DS]

samsı[3], [sam-sı] *{ağız} sf.* Eli sıkı; cimri. [DS]

samsımak, [sam-sı-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r]* Ekşimek; bozulmak. [DS]

samsıra, [samsı-ra] *{ağız} is.* Pekmez ve susamdan yapılan bir tür tatlı. [DS]

samsıtmak, [*samsī-mak > samsı-t-mak] *{eT} gçl. f. [-ur]* İncitmek. [DLT]

samsulanmak, [sam-su-la-n-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* Bilmezliğe vurmak; bilmiyormuş gibi görünmek; bilmezlikten gelmek. [DS]

samsun, [Yun. sampsoni => samsun / sañsun صامصون / صمصون] *(sa'msun) {OsT} is.* Eskiden savaşlarda kullanılan bir çeşit iri köpek; mastı.

samsuncu, [samsun-cu] *{OsT} is.* Yeniçeri ocağının, savaşta kullanılacak köpekleri yetiştiren ve yöneten kolu. ▫ **samsuncu başı,** *{OsT} Bu kuruluşta görevli yeniçerilerin başı.*|| **samsuncular,** *{OsT} Padişahın köpeklerini yetiştiren ve bakımını yapan yeniçeriler.*

samt, [Ar. şamt صمت] *{OsT} is.* **1.** Susma; suskunluk; sessizlik. **2.** *tasvf.* Allah'ın hoşnut olmayacağı bir söz söylemek korkusuyla susma; kendi içine kapanarak konuşmama.

samtel, [sam+tel] *{ağız} is.* Zelve ipi. [DS]

samu[1], [Ar. ṣamü صمو] *(samu:) {OsT} is.* İyi olma; sağlığına kavuşma.

samu[2], [samu / samı] *{ağız} is.* Zelve. [DS]

samubağı, [samu+bağ-ı] *{ağız} is.* Zelve ipi. [DS]

samuk, -ğu [sam-uk ?] *{ağız} is.* Dereotu. [DS]

samul, [samul] *{ağız} is.* Ağaç ve dallarda biriken kar ya da kırağı. [DS]

samur[1], [sam *(yans.)* > sam-ur صامور / صامور] *{OsT} is.* Yarı anlaşılır yarı anlaşılmaz sesler çıkarmayı bildiren yansımalı gövde. ▫ **samur samur,** *{OsT} (Söz için) saçma sapan; abuk sabuk.*|| **samur samur samuranmak,** *{OsT} Titizlik göstererek söylenmek.*|| **samur somur,** *{OsT}}* → **samur samur.**

samur[2], [Ar. semmūr / sam-mak / som-mak > sam-ur سمور] *is. zool.* **1.** Sansargillerden, Kuzey Avrupa'da yaygın olarak yaşayan, kış kürkü ipeksi, yumuşak kürkü için avlanan üç türü bulunan hayvanın ortak adı, *(Martes zibellina, Mustela lutreola, M. vizon).* **2.** Bu hayvanın kürkü. **3.** *sf.* Samur kürkünden yapılmış olan. ▫ **samur kaşlı,** *Kaşları gür ve yumuşak olan.*|| **samur kürk,** *Sincap veya sansarın kafa derisi ile yapılmış olan kürk.*|| **samur kürk giy(diril)mek,** *{ağız} (Söylenmemesi gereken bir sözü yerine ulaştıran için) sanki ödüllendirilmek.* [DS]|| **samur şekeri,** *{ağız} Akide şekeri.* [DS]

samura, [samıra / samura] *{ağız} is.* **1.** Hayvan gübresi. **2.** Çöp yığını. [DS]

samuramak, [sam *(yans.)* > sam-ur-a-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r]* Sayıklamak. [DS]

samurdanmak, [sam *(yans.)* > sam-ur-da-n-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* Sayıklamak. [DS]

samuray, [Jap. samurai] *is.* Bir derebeyin hizmetindeki savaşçı.

samurmak, [sam *(yans.)* > sam-ur-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r]* **1.** Sayıklamak. **2.** Anlamsız anlamsız konuşmak; saçmalamak. [DS]

samursak, [samur-sa-k] *{eT} is.* Sarımsak. [DLT]

samurtlamak, [sam *(yans.)* > sam-ur-t-la-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r]* **1.** Sayıklamak. **2.** Saçmalamak. [DS]

samurtmak, [som *(yans.)* > som-ur-t-mak > samur-t-mak] *{ağız} gçsz. f. [-ur]* Surat asmak; somurtmak. [DS]

samurtug, [samur-t-uğ] *{eT} sf.* Karmaşık. ▫ **samurtug ış,** *İçinden çıkılamayan karışık iş.* [DLT]

samut[1], [Ar. ṣamt > ṣamūt صموت] *(samu:t)* *{OsT}* *sf.* **1.** Sürekli susan; suskun. **2.** Az konuşan, az söz söyleyen. ⚀ **samuda gitmek,** *{ağız} Köylerinin otlağında hayvan otlatan komşu köye, otlak sahibi köyün gençlerinin bahşiş olarak hayvan almak üzere yaptıkları ziyaret.* [DS]

samut[2], [? samut] *{ağız}* *is.* Dereotu. [DS]

-san, [Far. -sān سان -] *(sa:n)* *{OsT}* *sf.* Farsça kelimelerden *"gibi, benzer, andırır"* anlamlarında birleşik sıfatlar yapan son ek. *yek-sān (bir gibi, tek düze)*

san[1], [sā-mak *(saymak)* > sā-n صان] *(sa:n)* *is.* **1.** *{eT}* Sayı. [DLT] [ETY] [İKPÖy.] [EUTS] [Gabain] [KB] [Üç İtigsizler] **2.** *{eT}* Değer biçme. [İKPÖy.] **3.** *{eT}* Hesap; sayma. [Gabain] [İKPÖy.] [EUTS] [KB] **4.** *{eAT}* Saygı gösterme; sayma; itibar etme. [DLT] [İKPÖy.] **5.** *{eAT}* Benzeme. [KB] **6.** Ün; şöhret; şan. *{eAT} {OsT} (aynı)* **7.** *dbl.* Bir özlük addan önce veya sonra kullanılan sıfat görevli ad; unvan; unvan sıfatı; unvan grubu. **8.** Kıta; parça. **9.** Yoklama. **10.** *fel.* Bir şeyin onsuz alamayacağı sıfat. **11.** *{eAT}* Tahmin; sanma; sanı; tasavvur. **12.** *{eAT} {ağız}* Dilek; istek; emel. [DS] **13.** *{ağız}* Gelenek. [DS] **14.** *{ağız}* Kimlik. [DS] ⚀ **san ad,** *{eAT} Ad ve san; şan; şöhret.*|| **sana sağışa gelmemek,** *{eAT} Sayılamayacak kadar çok olmak; tahmin edilemez; sayılamaz.*|| **san edinmek,** *{eAT} (Söz için) dil pelesengi yapmak; huy edinmek.*|| **san etmek,** *{ağız} Önem vermek; aldırmak.* [DS]|| **san görmek,** *Askeri denetlemek.*|| **san vermek,** *(Asker için) denetlenmek.*

san[2], [san] *{eT}* *is.* **1.** Vücut. [EUTS] **2.** Kaba baldır. [EUTS] **3.** *{ağız}* Vücudun bir parçası; organ.[DS]

san[3], [Far. sān سان] *{OsT}* *is.* Belirti; iz; nişan; alamet. ⚀ **san etmek,** *{eAT} Bellilik etmek; nişan etmek; alamet koymak.*

san[4], [san-mak > san صان] *{eAT} {OsT}* *zf.* Sanki.

san[5], [Ar. semm *(zehir)* ? > sañ > san] *{OsT} {ağız}* *is.* **1.** Pas. **2.** Küf. **3.** Nem. **4.** Toz. **5.** Başak tutmayı engelleyen bir hastalık. **6.** Ekinlere dadanan bir böcek. **7.** Kimi ağaçların yapraklarında görülen içi boş siyah kabarcıklar. [DS] ⚀ **san vurmak,** *{ağız} (Buğday için) başak tutmamak; içlenmemek.* [DS]|| **san yeli,** *{ağız} Sam yeli; batıdan esen ve ekinleri zamansız sarartan yel.* [DS]

san[6], [san] *{ağız}* *is.* **1.** Su akıntısının getirdiği kum. **2.** Irmaklarda büyük buz akıntısı. [DS]

san[7], [san] *{ağız}* *is.* **1.** Dallar üstünde biriken kar. **2.** Kar fırtınasından sonraki durgun hava. **3.** Soğuk. [DS] ⚀ **san vurgunu,** *{ağız} Kırağı yakmış sebze veya meyve; soğuk vurmuş bitki.* [DS]

sana, [sen-ge > saña > sana] *{ağız}* *zm.* Sen zamirinin yönelme durumu. [DS] ⚀ **sana godutmam** (koydurtmam), *{ağız} "Yaptıklarını senin yanına bırakmam; yaptıklarının cezasını ödeyeceksin." anlamında tehdit sözü.* [DS]|| **sana yalan, bana gerçek,** *İnanmasan da söylediğim doğrudur, anlamında kullanılır.*

sanaat, [Ar. ṣmāʿāt صناعات] *{OsT}* *is.* → sınaat.

sanacık, [sancak => sanācık *(Arapça kurallara göre yapılmış)* سناجق] *(sana:cık)* *{OsT}* *is.* Sancaklar.

sanaç, [sanaç] *{eT}* *is.* Dağarcık. [DLT] ⚀ **sanaç kösürgü,** *Kırmızı dağarcık.* [DLT]

sanad, [? sanad] *{ağız}* *is.* Düğün. [DS]

sanada, [sana-da] *{ağız}* *zf.* O gün. [DS]

sanadak[1], **-ğı** [san+adak] *{ağız}* *is.* Düğün gecesi oğlan evinin kız evine armağan olarak gönderdiği koyun, keçi gibi canlı hayvan. [DS]

sanadak[2], **-ğı** [san-ıd-ak] *{ağız}* *sf.* **1.** Vurdumduymaz. **2.** Saygısız. [DS]

sanadakçı, [sanadak-çı] *{ağız}* *is.* Casus; çaşıt. [DS]

sanadid, [Ar. sındīd > sanādīd سناديد] *(sana:di:d)* *{OsT}* *is.* Baş olanlar; başkanlar; ileri gelenler. ⚀ **sanādîd-i Bcktāşiyān,** *{OsT} as. Yeniçeri ocak ağalarının lakaplarından biri.*

sanadik, -ği [Ar. ṣanduḳ > ṣanādīḳ صناديق] *(sana:di:k)* *{OsT}* *is.* Sandıklar.

sanagulugsuz, [san-ā-ġu-luğ-suz] *{eT}* *sf.* Sayısız; hesapsız; sayılamayacak kadar çok. [EUTS]

sanağu, [sana-ğu] *{ağız}* *sf.* Aptal; sersem. [DS]

sanai, -i'ı [Ar. ṣanīʿa > ṣanāiʿ صنائع] *(sana:i:)* *{OsT}* *is.* **1.** Düzmeler; tertipler. **2.** Hileler; tuzaklar.

sanak[1], **-ğı** [sağanak > sānak] *{ağız}* *is.* Sağanak. [DS]

sanak[2], **-ğı** [san-ak ?] *{ağız}* *is.* Kısa zaman; az süre. [DS]

sanaka, [? sanaka] *{ağız}* *is.* **1.** Atasözü. **2.** Masal; öykü. [DS]

sanakalı, [san-a-ka-lı ? / sabıka-lı ?] *{ağız}* *is.* Suçlu. [DS]

sanal, [san-mak > san-al] *sf.* **1.** Gerçekte yeri olmayan ve yalnız zihinde tasarlanan; saymaca; farazî; tahminî; mevhum, *(1970).* **2.** *mat.* Negatif bir sayı üzerinde alınan ikinci kuvvetten bir kök taşıyan cebirsel ifade. ⚀ **sanal ağ,** *bilş. Bir bilgi iletildiği sürece var olan, yazılımla oluşturulan geçici sayısal ağ.*|| **sanal bellek,** *bsy. Disk üzerinde yer alan, hemen kullanılmayacak dosyaların saklandığı bellek.*|| **sanal cüzdan,** *bilş. Müşterinin bilgisayarının diskinde sanal para hesabı açıp, sanal ağ üzerinden ödemelerini yapabildiği ve güvenlik koşulları sağlanmış ödeme sistemi.*|| **sanal gerçeklik,** *iletş. Bir bilgisayar veya diğer iletişim araçları ile yaratılan ve kullanıcının kendisini içinde hissettiği ortam.*|| **sanal nicelik,** *Sanal sayı.*|| **sanal sayı,** *Gerçek olmayan karmaşık sayı.*|| **sanal sunucu,** *bilş. Sanal ağ üzerinde birden fazla IP adresi olan sunucu.*

sanalmak, [sān> san-a-l-mak] *{ağız}* *edil. f. [-ır]* Sayılmak. [DS]

sanamak, [sān > san-ā-mak صاناق] *gçl. f. [-r]* **1.** *{eT} {eAT}* Sayı saymak; hesap etmek. *{ağız} (aynı)* [DLT] [EUTS] [Gabain] [DS] **2.** *{ağız}* Alay etmek. [DS] **3.** *{ağız}* Tanımak; üstünlüğünü kabul etmek; saygı göstermek. [DS]

sanana, [sañ-ama / san+ana ?] *{ağız} sf.* Aptal. [DS]

sananak, -ğı [san-an-ak ?] *{ağız} is.* **1.** Tekerleme. **2.** Atasözü. **3.** Boş inan. [DS]

sanashal, [? sanashal] *{ağız} is.* Gübrelerin biriktirildiği ark. [DS]

sanasın, [san-mak > san-a-sın صاناسین] *{eAT} {OsT} bağ.* Sanki; güya.

sanat[1], [Ar. şanᶜāt صناعات] *(san-a:t) {OsT} is.* Ustalıklar; hünerler; marifetler; sanatlar.

sanat[2], [Ar. şunᶜ > şanᶜat صنعت] *{OsT}is.* **1.** Ustalık; hüner; marifet. **2.** Yapılanlar. **3.** İnsanda güzellik duygusu uyandıran düşüncelerin, duyguların beceri ve hayal gücüyle ifadesine dayanan yaratıcı insan etkinliği; bu etkinlik sonucu ortaya çıkan yaratıcılık. **4.** Herhangi bir etkinliğin ya da işin yapılması ile ilgili yöntemlerin, bilgilerin ve kuralların tümü. **5.** Bir meslekte uyulması gereken kurallar, yöntemler bütünü olarak kabul edilen her türlü etkinlik ve davranış biçimi. **6.** Bir şey yapmak için gerekli beceri; yetenek; yeti. **7.** Bir işi, bir zevki, üstün bir güzellik duygusunu yansıtacak tarzda gerçekleştirme biçimi. **8.** Bir ülkenin bir bölgenin veya bir dönemin anlayış ve zevk ölçülerine dayalı anlatım ve sanat eserlerinin tümü. **9.** Belli bir grupta toplanabilen sanat ürünlerinin ayırıcı niteliği. **10.** Bir şey yapımında gösterilen ustalık. **11.** Sanatçının elinden çıkan şey. **12.** İnsanların gereksinimi olan maddî şeylerin yapımına dayanan ve el yatkınlığı isteyen iş; süsleme ve uygulamalı sanatların çeşitli alanlarında yüksek nitelikli bir üretime yönelik mesleklerden her biri; zanaat. **13.** *ed.* Edebî eserlere anlam derinliği ve anlatım güzelliği katmak için kullanılan birtakım teknikler. ☞ **sanat adamı,** *Sanatçı.*|| **sanat dünyası,** *Sanat çevresinin oluşturduğu ortam.*|| **sanat enstitüsü,** *Sanayinin çeşitli dalları ile küçük sanatlar alanına usta ve teknisyen yetiştirmek için açılmış orta dereceli okul.*|| **sanat eri,** *Sanatçı.*|| **sanat eseri,** *Yaratıcılık ve ustalık sonucu ortaya çıkan ve insanda güzellik duygusu uyandıran eser.*|| **sanat evi** (galeri), *Sanat eseri ürünlerin sergilendiği yer.*|| **sanat filmi,** *Hiçbir kazanç kaygısı düşünmeden salt sanat olsun diye çevrilen film.*|| **sanat okulu,** *Ağırlıklı olarak sanat dallarında eğitim veren okul.*

sanatçı, [sanat-çı] *is.* **1.** Belli bir sanatla uğraşan kimse. **2.** Güzel sanatları meslek edinmiş kimse; güzellik duygusu olan bir sanat eseri ortaya koyabilecek gücü bulunan kimse. **3.** Sinema veya tiyatro oyuncusu. **4.** Bir müzik eserini yorumlayan kimse.

sanatçılık,-ğı [sanat-çı-lık] *is.* Sanatçı olma durumu; sanatçının yaptığı iş.

san'atger, [Ar. şanᶜat + Far. -ger صنعتگر] *(san-atger) {OsT} is.* **1.** Sanatçı. **2.** Esnaf.

sanatkâr, [Ar. şanᶜat + Far. -kār صنعتكار] *(sanatkâ:r) {OsT} is.* **1.** Sanatçı. **2.** *huk.* Esnaf. **3.** Artist.

sanatkârane, [Ar. şanᶜat + Far. -kārāne صنعتكارانه] *(sanatkâ:ra:ne) {OsT} zf.* **1.** Bir sanatçıya yakışır biçimde. **2.** *sf.* Bir sanatçı elinden çıkmış olan.

sanatkâri, [Ar. şanᶜat + Far. -kārī صنعتكاری] *(sanatkâ:ri:) {OsT} is.* Sanatkârlık; sanatçılık.

sanatkârlık,-ğı [sanatkâr-lık] *(sanatkâ:rlık) is.* Sanatçı olma durumu; sanatçılık.

sanatlı, [sanat-lı] *sf.* **1.** Ustalıkla yapılmış olan; üstünde hüner gösterilmiş olan. **2.** Bir sanat inceliği taşıyan. **3.** Aşırı süslü.

sanatmak, [san-at-mak] *{ağız} gçl. f. [-ır]* Saydırmak. [DS]

sanatoryum, [Lat. sanatorius *(iyileştirme)* > Fr. senatorium] *is.* Değişik verem hastalarının ve süreğen hastaların tedavi edildiği sağlık kurumu.

sanatsal, [sanat-sal] *sf.* **1.** Sanatla ilgili; sanat eserlerine ilişkin. **2.** Güzele ulaşmak kaygısı ile yapılan; sanatlı olan.

sanatsever, [sanat+sev-er] *is.* ve *sf.* Sanat ve sanat ezerlerini seven ve koruyan, belirli bir sanat dalını yaşatmayı amaçlayan kimse.

sanau, [Moğ. sana-u] *{ağız} is.* Sayı. [DS]

sanav, [Moğ. san-av] *{ağız} is.* Sayı. [DS]

sanavber, [Ar. şanavber صنوبر] *{OsT} is.* **1.** Çam fıstığı ağacı. **2.** Çam fıstığı kozalağı. **3.** *mecaz.* Sevgilinin boyu, endamı. ☞ **sanavber-hirām,** *{OsT} 1. Zarif ve uzun boy. 2. (Yürürken) servi gibi salman (güzel).*|| **sanavber-kāmet,** *{OsT} Servi gibi uzun boy.*

sanavberî, [Ar. şanavberī صنوبری] *(sanavberi:) {OsT} sf.* Çam fıstığının kozalağını andıran; kozalak gibi; koni gibi.

sanavberiye, [Ar. şanavberī > şanavberiyye صنوبریه] *{OsT} is. bot.* Kozalaklılar.

sanavır, [san+ağır ? > san-ağu / sanayur / sanavır] *{ağız} sf.* Aptal; sersem. [DS]

sanavu, [sana-ğu / sanavu] *{ağız} sf.* Aptal; sersem. [DS]

sanaydun, [san-mak > san-a + i-di-n > sana-y-du-n صنایدك] *{eAT} bağ.* Sanki; güya.

sanayı, [sana-ğu > sanayı] *{ağız} sf.* Aptal. [DS]

sanayır, [sana-ğur / sanayır] *{ağız} sf.* Aptal; sersem. [DS]

sanayi, -i'ı (-ii / -yi) [Ar. şınāᶜat > şınāyiᶜ صنایع] *(sana:yı) {OsT} is.* **1.** Sanatlar. **2.** Ustalıklar; maharet-

ler; hünerler. **3.** Zanaatlar. **4.** Ham maddeleri işleyip kullanılır duruma getirmeyi sağlayan işlem ve araçların tümü; endüstri. **5.** Bu etkinliklerin her biri. ⊡ **sanayi bölgesi,** *Sanayi kuruluşlarının yoğun olarak toplandığı bölge.*|| **sanayi devrimi,** *On sekizinci yüzyıldan sonra gelişen tekniğin, üretimin, ulaşımın gelişmesiyle ortaya çıkan değişime katılan olayların tümü.*|| **sanāyi-i lāfziye** *{OsT} Cinas gibi şekle dayanan edebî sanatlar.*|| **sanayi ilişkileri,** *İşçi ve işveren örgütleri ile çalışma hayatını düzenlemede etkin rolü olan devlet arasındaki iletişimi belirleyen ilişkiler.*|| **sanāyi-i māneviye,** *{OsT} ed. Benzetme ve ad aktarması gibi anlama dayanan edebî sanatlar.*|| **sanāyi-i nefîse,** *{OsT} Güzel sanatlar.*|| **sanayi kuruluşu,** *Ham maddeleri işleyerek üretim sağlayan kuruluş.*|| **sanayi mühendisliği,** *Fabrikaların imalatla ilgili bölümlerini denetlemek, makinelerin ve donanımların planlarını hazırlamak, en iyi çalışma koşullarını ve en verimli üretim yollarını bulmak gibi konuları çalışma alanı olarak seçen mühendislik dalı.*|| **sanayi odası,** *Bir ildeki sanayiciler arasında dayanışmayı sağlamak, ortak sorunlara çözüm aramak, ortak çıkarları korumak amacıyla kurulmuş resmî tüzel kişiliği olan ve yasa ile kurulan kurum.*|| **sanayi odunu,** *Yakacak odun dışında, sanayi işleri için kullanılan direk, sırık, kütük gibi küçük veya orta boy odun parçaları.*|| **sanayi öncesi,** *Sanayi devriminden önce.*|| **sanayi öncesi toplum,** *Sanayiden yeteri kadar yararlanamamış ve ilkel üretim tarzına göre üretim biçimlerinin egemen olduğu toplum tipi.*|| **sanayi psikolojisi,** *Çalışma şartlarının kişiye, kişinin bu şartlara daha iyi uyabilmesi amacını güden psikoloji; ergonomi.*|| **sanayi sitesi,** *Pek çok sanayi kuruluşunun bir arada bulunduğu yer.*|| **sanayi sonrası,** *(Bazı toplum bilimcilerce varsayılan) sanayi toplumunun yerine geçmeye aday bir toplum tipi.*|| **sanayi taşıtı,** *Ağır yükleri taşımak için düzenlenmiş taşıt.*|| **sanāyi' ü hiref,** *{OsT} Geçimini sağlamak, para kazanmak amacıyla yapılan sanatlar; zanaatlar.*|| **sanayi ülkesi,** *Ekonomisinin ağırlığını sanayi ürünleri oluşturan ülke.*|| **sanayi yatırımı,** *Sermayesini sanayi alanında değerlendiren iş kolu.*

sanayici, [sanayi-ci] *is.* **1.** Bir sanayi alanında yatırım yapmış olan ve bu kuruluşun başında bulunan yatırımcı. **2.** Siyasal olarak sanayileşmenin gereğini savunan, sanayileşmeden yana olan kimse. **3.** *sf.* Sanayiye önem veren.

sanayicilik,-ği [sanayi-ci-lik] *is.* **1.** Sanayici olma durumu. **2.** Sanayii toplumun temeli olarak kabul eden ekonomik sistem. **3.** Sanayicilerin toplum üzerindeki egemenliği.

sanayiinefise, [Ar. ṣanāyiʿ-i nefîse صنايع نفيسه] *(sana:yiinefi:se) {OsT} is.* Güzel sanatlar.

sanayileşme, [sanayi-le-ş-me] *is.* **1.** Sanayileşmek eylemi. **2.** Bir etkinlik ve üretim alanına sanayi yöntemlerini uygulama. **3.** Sanayiin gelişmesi.

sanayileşmek, [sanayi-le-ş-mek] *dönşl. f. [-ir]* **1.** Sanayi özelliği kazanmak; sanayiye ilişkin yöntemleri uygulamak. **2.** Üretimde makine, tezgâh vb. maddî üretim araçlarına gittikçe daha çok yer vermek. **3.** Sanayiin egemen olduğu bir ekonomiye sahip olmak. ⊡ **sanayileşmiş mimarlık,** *Ön üretimli birleşenlerle gerçekleştirilen mimarlık.*|| **sanayileşmiş toplum,** *Toplumsal ilişkileri bir sanayi ekonomisine göre belirlenmiş olan toplum.*|| **sanayileşmiş yapım,** *Ön üretimli birleşenlerle gerçekleştirilen yapım.*

sanayileştirme, [sanayi-le-ş-tir-me] *is.* **1.** Sanayileştirmek eylemi. **2.** İnsan enerjisinin akılcı bir tutumla mal ve hizmet üretim ve değişim araçlarında makineleşmeye ve kitlesel büyük çaplı seri üretime yönlendirmek suretiyle büyük bir verimlilik sağlamayı amaçlayan toplumsal ve ekonomik güç.

sanayileştirmek, [sanayi-le-ş-tir-mek] *gçl. f. [-ir]* **1.** Bir etkinliğe sanayi özelliği kazandırmak. **2.** (Ülke, bölge vb. için) sanayi yöntemleri uygulamak; sanayi araçlarıyla donatmak.

sancah, [sanç-ak > sancaḫ] *{ağız} is.* Arı iğnesi. [DS]

sancak[1], **-ğı** [sanç-mak > sanç-kak سنجاق] *is.* **1.** Bayrak; liva. **2.** Milletimizin savunma gücünü oluşturan askerî birliklerden bazılarına verilen ve Türk milletinin onurunu, manevi gücünü temsil eden ve üzerine birliğin sembol ve işaretleri işlenmiş, kenarları saçaklı ve gönderli bayrak; Türk Bayrağı yasasındaki esaslara göre tugay ve alaylara verilen özel bayrak. **3.** Eski Türk boylarında, savaş anında tanınmış savaşçıların taşıdığı, ucuna at veya yak adı verilen Tibet öküzü kılı ile ipekli kumaştan yapılma tuğ takılmış mızrağa verilen ad. **4.** İmparatorluk döneminde illerden küçük, ilçeden büyük yönetim birimine verilen ad; bir beyin veya hanedan mensubunun idaresine verilen, onun bayrağının üzerinde dalgalandığı toprak parçası; mutasarrıflık. **5.** *dnz.* Geminin sağ yanı. **6.** Bayram günlerinde gemilerin pupasındaki göndere çekilen büyük ulusal bayrak. **7.** Kadırgaya çekilen bayrak. ⊡ **sancak bağı,** *dnz. Sancakları ve işaret flamalarını salvolarına bağlamakta kullanılan bir tür bağlama usulü.*|| **sancak beği,** *{eAT} Onbaşı.*|| **sancak beratı,** *dnz. Bir ticaret gemisinin hangi ülkenin sancağı altında olduğunu gösteren resmî belge.*|| **sancak beyi,** *{OsT} Sancağı yöneten askerî ve idarî yetkileri olan görevli.*|| **sancak boğma,** *dnz. Eskiden imdat istemek amacıyla sancağın ortasından düğüm yapma.*|| **sancak çıması,** *dnz. Bir sancakta uçkurluğun karşı kenarı.*|| **sancak çözmek,** *{OsT} Bayrak çekmek; sancak açmak.*|| **sancak devir teslimi,** *as. Görev değişikliği ve atama yüzünden alay ve tugay komutanlarının birliklerine ait sancağı, yeni komu-*

tana devir ve teslim etmeleri sırasında yapılan tören.|| **sancak fiyongası,** *as. Sancak gönderine bağlanan ve üzerine ait olduğu birliğe verilen nişanların takıldığı süslü kurdele.*|| **sancak gemisi,** *dnz. as. Filo veya filotilla komutanının bulunduğu gemi.*|| **sancak gönderi,** *dnz. Geminin pupasında yer alan ve üzerine sancak çekilen kısa gönder.*|| **sancak göstermek,** *dnz. 1. (Donanma için) zaman zaman yabancı ülke limanlarını ziyaret etmek. 2. Savaş sırasında milliyetini gizlemek amacıyla sancak çekmeden seyrederken başka gemi ile karşılaştığında sancağını toka etmek.*|| **sancak-ı şerif,** *{OsT} Hz. Muhammed'in seferlerde kullandığı ve daha sonra İslam ordularına devredilen, bugün Topkapı Sarayında Mukaddes Emanetler arasında korunan sancaklara verilen ad.*|| **sancak indirmek,** *dnz. as. 1. Sancağı arya etmek. 2. Teslim olmak.*|| **sancak kadısı,** *İmparatorluk döneminde sancak merkezlerinde görev yapan kadı.*|| **sancak kılıfı,** *Sancağın kumaş kısmının dürülüp konulduğu meşin torba.*|| **sancak kıtası,** *as. Bir sancak kıta komutanı, bir sancaktar ve iki muhafızdan oluşan birlik.*|| **sancak komutanı,** *dnz. as. Bir filo veya filotillanın taktik komutanı.*|| **sancak otu,** *bot. Isırgan.*|| **sancak postası,** *Savaş gemilerinde her görev bölüğünün yarısı.*|| **sancak şalisi,** *Sancak yapımında kullanılan tiftikten üretilmiş ince bir tür yünlü kumaş.*|| **sancak tepeliği,** *Sancakların direk veya gönderlerine konan alem; moncuk.*|| **sancak töreni,** *as. 1. Sancağın yerinden alınması ve yerine konulması sırasında yapılan tören. 2. Donanma gemilerinde her gün sabah-akşam bayrak çekilir ve indirilirken yapılan tören.*|| **sancak uçkurluğu,** *Sancağın, sancak salvosuna bağlandığı kenarı.*|| **sancak urmak,** *{eAT} Sancak dikmek.*|| **sancak vardiyası,** *dnz. as. Savaş gemilerinde bölüklerin ilk yarılarının toplamı.*

sancak², **-ğı** [sanç-mak > sanç-ak] *{ağız} is.* **1.** Saç tokası; firkete. **2.** Arının iğnesi. [DS] ⮺ **sancak otu,** *Isırgan otu.*

sancak³, **-ğı** [salın-cak > sancak] *{ağız} is.* Salıncak. [DS]

sancak⁴, **-ğı** [sanç-mak > san-cak] *{ağız} is.* Çapa. [DS]

sancakdar, [sancak + Far. -dār صنجاقدار] *(sancakda:r) {OsT} is.* → sancaktar.

sancaktar, [sancak + Far. -dār صنجاقدار] *(sancaktar) {OsT} is.* Sancağı taşıyan kimse; bayraktar; alemdar.

sancar, [sanç-mak > san-car] *sf.* **1.** Saplayan; batıran. **2.** *{ağız}* Kısa kama. [DS]

sancı, [sanç-mak > *eT.* sanç-ığ] *is.* **1.** İç organlarda zaman zaman artıp eksilen ve batar veya saplantı şeklinde ortaya çıkan şiddetli ağrı. **2.** Toplum içinde değişen durum ve koşullardan kaynaklanan sıkıntı, tedirginlik ve acı. **3.** *{ağız}* Bir tür at hastalığı. [DS] ⮺ **sancı çubuğu,** *{ağız} 1. Sancılanan hayvanı iyileştirmek amacıyla karnına vurmaya yarayan çubuk. 2. bot. Zencefil.* [DS]|| **sancı mıhı,** *{ağız} Küçük demir çivi.* [DS]|| **sancı oku,** *{ağız} folk. Sancılanan hastanın üstünden atıldığında iyileşeceğine inanılan hallaç tokmağı.* [DS]|| **sancı otu,** *bot. 1. Ballıbabagillerden, diz boyu yükseklikte, sık tüylü ve beyaz çiçekli, dal ve yaprakları iştah açıcı ve mide ağrılarını kesici olarak halk hekimliğinde kullanılan çok yıllık, yarı çalımsı, yarı otsu bitki; tüylü dalak otu; acı yavşan; kepir yavşanı; mayasıl otu; sıraca otu; pelin otu; acı ot, (Teucrium polium). 2. {ağız} Bir tür bodur çam.* [DS]|| **sancısı tutmak,** *Şiddetli ve ani bir ağrı başlamak.*

sancılanma, [sancı-la-n-ma] *is.* Sancılanmak eylemi.

sancılanmak, [sancı-la-n-mak] *dönşl. f. [-ır]* **1.** Bir hastalık nedeniyle şiddetli ağrı belirmek. **2.** Doğum öncesi ağrıları tutmak. **3.** *{ağız}* Tez davranmak; ivmek. [DS]

sancılı, [sancı-lı] *sf.* **1.** Herhangi bir hastalıktan dolayı sancısı olan. **2.** (Hastalık için) sancı yapan; sancı veren. **3.** (Dönem, olay, olgu ve durum için) tedirginlik veren; sıkıntı yaratan; acılı.

sancılmak¹, [sanç-mak > sanc-ıl-mak صانجلمق / سنجلمق] *{eAT} {OsT} edil. f. [-ur]* **1.** Batmak; saplanmak. *{ağız} (aynı)* [DS] **2.** (Keskin bir araç ile) kesilmek.

sancılmak², [sanc-ıl-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* **1.** Sendelemek. **2.** Ayağa kalkıp hızla yönelmek veya saldırmak. [DS]

sancım, [sanc-ım] *{ağız} is.* Çalı ağacı. [DS]

sancıma, [sanc-ı-ma] *is.* Sancımak eylemi.

sancımak, [sanc-ı-mak صانجيمق] *gçsz. f. [-ır]* **1.** Sancı vermek; ağrımak; şiddetli ağrı yapmak. **2.** *{eAT} {OsT} {ağız}* Saplamak; sokmak; takmak. [DS]

sancınık, -ğı [sancı-n-ık] *{ağız} sf.* Sancıya tutulmuş; sancılı. [DS]

sancısız, [sanc-ı-sız] *sf.* **1.** Sancısı olmayan; sancı yapmayan. **2.** *zf.* Acı çekmeden. **3.** *zf.* Bir sıkıntı ve tedirginlik duymadan.

sancış, [sanç-mak > sanç-ış صنجش / صانجش / سنجش] *{eAT} is.* Savaş.

sancışmak, [sanc-ış-mak] *{eAT} işteş. f. [-ur]* Savaşmak.

sancmak, [sanç-mak] *{ağız} gçl. f. [-ır]* → sançmak. [DS]

sanç¹, [sanaç / sanç] *{eT} is.* Deri çanta. [EUTS]

sanç², [sanç] *{ağız} is.* Tasarı. [DS]

sançgan, [sanç-ġān] *(sançga:n) {eT} sf.* **1.** Batıran; saplayan. **2.** Sincan; silcan, *(Lycium europaeum).*

sançguçı, [sanç-mak > sanç-ġū > sanç-gu-çī] *(sançguçı:) {eT} sf.* Vuran. [KB]

sançıg, [sanç-mak > sanç-ıġ] *{eT}* *is.* **1.** Kanca. [EUTS] **2.** *tıp.* Sancı.[EUTS]

sançıglıg, [sançıġ > sançıġ-lıġ] *{eT}* *sf.* Sancılı.

sançıkmak, [sanç-mak > sanç-ık-mak] *{eT}* *gçsz. edil. f. [-ar]* **1.** Yenilmek; mağlup olmak. **2.** Vurulmak; saplanılmak. [DLT]

sançılmak, [sanç-mak > sanç-ıl-mak] *{eT}* *edil. f. [-ur]* **1.** Saplanmak; saplanılmak. **2.** (Asker, ordu için) yenilmek. [DLT] **3.** Vurulmak. [EUTS]

sançışmak, [sanç-mak > sanç-ış-mak صنجشمق / سنجشمق] *{eT}* *{eAT}* *işteş. f. [-ur]* Birbirine hançer, bıçak, süngü gibi şeyler saplamak; birbiri ile savaş yapmak; vuruşmak; süngüleşmek. [EUTS] [DLT]

sançıtmak, [sanç-mak > sanç-ıt-mak] *{eT}* *gçl. f. [-ur]* **1.** Saplamak; delmek. [EUTS] [Gabain] **2.** Hançer, kılıç kama ile katletmek; vurmak. [Gabain]

sançma, [sanç-ma] *is.* Sançmak eylemi.

sançmak[1], [sanç-mak سنجمق / ساڭجمق / صنجمق / صنچمق] *{eT}* *gçl. f. [-ar]* *[eAT. -u yorı-mak]* **1.** Parça parça kesmek. [Gabain] **2.** (Kargı, mızrak vb. ile) delip geçmek; saplamak; mızraklamak; dürtmek; sokmak; batırmak; delmek. *{eAT}* *{OsT}* *{ağız}* *(aynı)* [DLT] [EUTS] [ETY] [İKPÖy.] [Gabain] [KB] [Nevâyî] [Tekin] [DS] **3.** *{ağız}* (Yılan, akrep, arı vb. için) sokmak; ısırmak. [DS] **4.** Saplayıp dikmek; rekz etmek. ⊡ **sança ıdmak,** *Mızraklayıvermek.*

sançmak[2], [sanç-mak] *{ağız}* *gçl. f. [-ar]* **1.** Tasarlamak; içinden geçirmek. **2.** Şansını denemek. [DS]

sand, [Ar. şand صند] *{OsT}* *is. bot.* → sandal[1].

sandal[1], [Fr. santal / Ar. ṣandal صندل] *{OsT}* *is. bot.* **1.** Sandalgillerden, Güneydoğu Asya'da yetişen, çiçekleri seyrek salkım biçiminde, bodur, asalak, kerestesi sert bir ağaç, *(Santalum album).* **2.** Bu ağacın hoş kokulu ve sert odunu. **3.** Bu ağacın odunundan çıkarılan parfüm, sabun, mum, tütsü yapımında kullanılan esans. **4.** *{ağız}* Yaban çileği ağacı; kocayemişi. [DS] ⊡ **sandal ağacı,** *{ağız} Yaban çileği ağacı; koca yemiş, (Arbutus andrache).* [DS]|| **sandal kuşu,** *{ağız} Sarıasma.* [DS]|| **sandal odunu,** *{ağız} Funda.* [DS]

sandal[2], [Biz. Yun. sandalios / Ar. ṣandal صندل] *(sanda:l)* *{OsT}* *is.* **1.** Çoğunlukla insan taşımakta kullanılan, kürek ile yürütülen kısa boylu fakat genişçe küçük tekne. **2.** *{ağız}* Asma çardağı; seren. [DS] **3.** *{ağız}* Bahçe çevresine çakılan uzun, ince, düz ağaçlar; sırık. [DS]

sandal[3], [Yun. sandalion > Fr. sandale] *is.* Yalnız taban kısmı bulunan, ayağa kordon veya kaşıyla bağlanan, yazlık, üstü açık ayakkabı.

sandal[4], [Ar. ṣandal صندل] *is.* → sandel.

sandal[5], [Ar. sandal ?] *{ağız}* *is.* **1.** Üçgen biçimindeki tarla. **2.** Köy yakınındaki çam ormanı. [DS]

sandal[6], [İt. sardonia => sardon / sandol / sandal ?] *{ağız}* *is.* Sardunya çiçeği. [DS]

sandal[7], [? sandal] *{ağız}* *sf.* Ahmak; aptal. [DS]

sandalcı, [sandal-cı] *is.* Sandal işleten veya kullanan kimse.

sandalcılık, -ğı [sandal-cı-lık] *is.* Sandal işleticiliği.

sandalet, [Fr. sandalette] *is.* Yüzü tabanına tutturulmuş kordonlardan oluşan hafif ve açık ayakkabı.

sandalgiller, [sandal-gil-ler] *is. bot.* Tropikal ve ılıman bölgelerde yetişen, iki yüzden çok türü bulunan iki çenekli çiçekli bitkiler familyası, *(santalaceae).*

sandali, [Ar. ṣandāl > ṣandālī] *(sanda:li:)* *sf.* **1.** Sandal ağacından yapılmış olan. **2.** *is.* Avrupa hükümdarlarının sandal ağacından üretilmiş tahtı. **3.** Sandalye.

sandalsı, [sandal-sı] *sf.* Sandala benzeyen; sandal gibi, ⊡ **sandalsı çukur,** *Erkek siyeğinin kamışın ön ucu içindeki genişlemiş kısmı.*|| **sandalsı çukurcuk,** *1. Art kafa kemiğinin dış yüzünün orta çizgisi üzerindeki çukurluk. 2. Dişilik organın dış kısmının arka bölümünde, döl yolu ile çatal arasındaki çukurluk.*|| **sandalsı kemik,** *El ve ayak bileğinde bulunan iki küçük kemiğe verilen ad.*

sandalye, [Lat. sedilia / Ar. ṣandālī > ṣandāliyye صندليه] *(sanda'lye)* *{OsT}* *is.* **1.** Yanlarında kollar olmayan arkalıklı oturma eşyası. **2.** *mecaz.* Bir mecliste veya toplantıda sahip olunan üye veya oy sayısı. **3.** *mecaz.* Makam; mevki; koltuk. ⊡ **sandalye kavgası,** *Bir mevki veya makamı elde etmek veya bulunulan makamı başkasına kaptırmamak için verilen mücadele; koltuk kavgası.*

sandalyeci, [sandalye-ci] *is.* Sandalye yapan veya satan kimse.

sandalyecilik,-ği [sandalye-ci-lik] *is.* Sandalye yapım ve ticareti.

sandalyeli, [sandalye-li] *sf.* **1.** Sandalyesi olan; sandalyesi bulunan. **2.** (Parti, grup vb. için) belirtilen sayıda üyesi bulunan.

sandalyelik, -ği [sandalye-lik] *is.* **1.** Sandalye yapımına uygun ahşap malzeme. **2.** Dayanan sandalyelerden zedelenmemesi için duvara kaplanan tahta kuşak.

sandalyesiz, [sandalye-siz] *sf.* Sandalyesi bulunmayan. ⊡ **sandalyesiz bakan,** *Kendine bağlı bir örgütü bulunmayan devlet bakanı.*

sandan, [? sandan] *{ağız}* *is.* Mısır. [DS]

sandarak, -ğı [Lat. sandaraca / Yun. sandddarakhe] *is.* Cila yapımında kullanılan, Kuzey Afrika'da yetişen tuya ağacından ve Avustralya'da başka ağaçlardan elde edilen reçine.

sandel, [Ar. ṣandel صندل] *is.* **1.** Sandal ağacından yapılmış oturacak nesne. **2.** Sandalye.

sandelî, [Ar. ṣandelī صندلي] *(sandeli:) {OsT} sf.* Sandal ağacından yapılmış.

sandık,-ğı [Ar. ṣandūķ صندوق] *is.* **1.** Korumak ve saklamak amacıyla içine çeşitli eşyalar konan, genellikle tahtadan yapılmış, dört köşe üstten kapaklı ve kilitli ev eşyası. **2.** İçine başka yere gönderilecek malların konulduğu büyük kutu. **3.** Bir kurumda para işlerini yürüten bölüm. **4.** Kamu görevlilerinin sosyal güvenlik işlerini yürüten kuruluş. **5.** Yapılarda kum miktarını belirlemekte kullanılan altı ve üstü açık tahta kutu. **6.** Eskiden mahalle tulumbacılarının sırtlarında taşıdıkları sandık biçimindeki tulumba. **7.** Bir kuruluş veya kamu kesiminde çalışan personelin kendi aralarında kurdukları çok düşük faizle borç para alabildikleri yardımlaşma birliği; yardım sandığı. **8.** Seçimlerde seçmenlerin oylarını içine attıkları kapalı kutu. **9.** *{ağız}* Değirmenin su deposu. [DS] **10.** *{ağız}* At arabalarında oturulacak yer. [DS] **11.** *{ağız}* Halıcılıkta, kıyı suyu ile orta süsü arasındaki bölüm. [DS] **12.** *{ağız}* Nemli topraktan, tahta kalıp içinde sıkıştırılarak kurutulmuş kerpiç. [DS] **13.** *{ağız} folk.* Düğünlerde, salı günü erkek evinden, gelin evine gönderilen, içinde giyim ve süs eşyalarının bulunduğu sandık. [DS] ⮺ **sandığı dizlemek,** *{ağız} Çok dolu olan sandığı kapatmak için kapağının üzerinden dizleri ile bastırmak.* [DS]|| **sandık alanı,** *Seçimler sırasında seçim sandığının, kapalı oy verme bölümünün ve sandık kurulunun bulunduğu yerin yüz metre çevresi.*|| **sandık balığı,** *zool. Bedeni kemiksi levhalarla kaplı, yalnızca göğüs yüzgeci ile kuyruk sapı hareket edebilen kemikli balıkların ortak adı, (Acanhostracion notacanthus).*|| **sandık balığıgiller,** *Vücudu bağa ile kaplı kemikli balıklar familyası, (Ostracionidae).*|| **sandık başkanı,** *Seçimlerde sandık kuruluna başkanlık eden kimse.*|| **sandık düzmek,** *folk. Çeyiz hazırlamak.*|| **sandık elması,** *{ağız} Bir tür yaz elması.* [DS]|| **sandık emini,** *Mal saymanı; devlet hazinesi ile ilgili görevli kimse.*|| **sandık eşyası,** *folk. Çeyiz için hazırlanan örtü, havlu, çamaşır vb. şeyler.*|| **sandık gecesi,** *{ağız} folk. Salı gecesi, erkek evinden gelen sandık için yapılan eğlence.* [DS]|| **sandık içi,** *{ağız} Kadının sandıkta bulunan özel eşyası.* [DS]|| **sandık kurulu,** *Seçim bölgelerinde her sandık için kurulan bir başkan, altı asıl, altı yedek üyeden oluşan kurul.*|| **sandık lekesi,** *Sandıklarda uzun süre kalan eşyada oluşan küf rengi sarılık.*|| **sandık odası,** *Eski evlerde sandıkların ve kullanılmayan ev eşyalarının konulduğu oda.*|| **sandık seçmen listesi,** *Bir sandık bölgesinde oturan seçmen kütüğünde yazılı seçmenlerle ilgili bilgilerin yazılı olduğu liste.*|| **sandık sepet,** *Eşya adına ne varsa.*|| **sandık sepet basmak,** *{ağız} Aşırmak; çalmak.*|| **sandıktaki sırtında, sepetteki karnında,** *{ağız} Fazla bir malı yok; ancak kendini geçindirebiliyor; her şeyi kendine yetecek kadar.*|| **sandıktan çıkmak,** *Seçim yolu ile iktidara gelmek.*|| **sandıktaki sırtında, ambardaki karnında,** *Bir şey artırma huyunda olmayan; bulduğunu harcayan kimse.*

sandıkçı, [sandık-çı] *is.* **1.** Sandık yapan ve satan kimse. **2.** *{ağız}* Sandık denilen kerpiçle duvar ören usta. [DS]

sandıkçılık,-ğı [sandık-çı-lık] *is.* Sandık yapma veya satma işi.

sandığönü, [sandık + ön-ü] *{ağız} is. folk.* Düğünlerde, salı günü güvey evinden gelin evine gönderilen, içinde süs ve giyim eşyaları bulunan sandık için yapılan tören. [DS]

sandıkkâr, [Ar. sandūķ + Far. -kār] *(sandıkkâ:r) {OsT} is.* Türk gölge oyununda, oyun takımlarından sorumlu çırak yardımcısı.

sandıklama, [sandık-la-ma] *is.* Sandıklamak eylemi.

sandıklamak, [sandık-la-mak] *gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Sandığa koymak; sandığa yerleştirmek.

sandıklanma, [sandık-la-n-ma > sandık-lan-ma] *is.* Sandıklanmak eylemi.

sandıklanmak, [sandık-la-n-mak] *edil. f. [-ır]* **1.** Sandık içine konulmak; sandığa yerleştirilmek. **2.** *dönşl. f.* Sandık sahibi olmak; sandık edinmek.

sandıklı, [sandık-lı] *sf.* **1.** Sandığı olan; sandığı bulunan. **2.** *is.* Kaplamacılıkta kullanılan bir tür ince tahta. **3.** İkinci Mahmut devrinde basılan altın para; hayriye. **4.** *{ağız}* Çeyrek altın lira; çeyrek altın. [DS]

sandıramak, [sand *(yans.)* > sand-ra-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-r(ı)-yor]* Sayıklamak. [DS]

sandırış, [sand-rī-mak > sand-rı-ş] *{eT} is.* Kavga; çekişme. [DLT]

sandırışmak, [sand-rī-mak > sand-rı-ş-mak] *{eT} işteş. f. [-ur]* **1.** Kavga etmek. **2.** Saçmalamak; hezeyana tutulmak. [DLT]

sandırma[1], [san-dır-ma] *is.* Sandırmak eylemi.

sandırma[2], [sundurma > sandırma] *{ağız} is.* Köy evlerinde fazla eşyaların konulduğu yer. [DS]

sandırmak, [san-dır-mak] *gçl. f. [-ır]* Sanmasına neden olmak; zannettirmek.

sandrımak, [sand-rī-mak] *{eT} gçsz. f. [-r]* Saçmalamak; hezeyana tutulmak. [DLT]

sandruş, [sand-rī-mak > sand-rı-ş] *{eT} is.* Çekişme. [DLT]

sanduğaç, -cı [*eT.* sanduvaç] *{ağız} is.* Bülbül. [DS]

sanduh, [Ar. ṣanduķ => sanduḫ] *{ağız} is.* Sandık. [DS]

sanduk, -ğu [Ar. ṣandūķ صندوق] *(sandu:k) {OsT} {ağız} is.* Sandık. [DS]

sanduka, [Ar. ṣandūķ > ṣandūķa صندوقه] *(sandu:ka) {OsT} is.* **1.** Mezarın üzerine yerleştirilen tabut bü-

yüklüğünde tahta veya mermer sandık. **2.** Küçük sandık. **3.** Müslümanlıkta tanınmış kimselerin mezarlarının üstüne sembolik olarak konulan tabut. **4.** Hristiyanlıkta azizlere ilişkin kutsal eşyanın saklandığı sandık. ⊟ **sandūka-i tabl,** *{OsT} anat. Orta kulak.*

sandukçe, [Ar. ṣandūḳ + Far. -çe صندوقچه] *(sandu:kçe) {OsT} is.* Küçük sandık.

sandukkâr, [Ar. ṣandūḳ + Far. -kār صندوقكار] *(sandu:kkâ:r) {OsT} is.* Kasiyer; sayman; veznedar.

sandurma, [sundurma > sandurma] *{ağız} is.* → sandırma². [DS]

sandurmak, [san-dur-mak] *{ağız} gçl. f. [-ur]* İyileştirmek. [DS]

sanduvaç, [Soğd. zntw'č] *{eT} is.* Bülbül. [DLT]

sandvaç, [Soğd. zntw'č] *{eT} is.* Bülbül. [KB]

sandviç, [İng. sandwich *(İngiliz kontu 4. Earl of Sandwich'in kumar masasından kalkmadan karnını doyurması ile ilgili)*] *is.* Arasına peynir, sucuk, salam, tavuk eti, jambon vb. konulmuş iki ince ve tereyağlı ekmek dilimiyle hazırlanmış yiyecek. ⊟ **sandviç ekmeği,** *Sandviç yapmak için hazırlanmış özel ekmek.*

sandviççi, [sandviç-çi] *is.* Sandviç yapıp satan kimse.

sanem, [Ar. ṣanem صنم] *{OsT} is.* **1.** Put. **2.** *mecaz.* Çok güzel kimse. **3.** *ed.* Kendisine tapılacak kadar güzel sevgili. **4.** *tasvf.* Allah'ın güzelliklerini bir bütünlük içinde yansıtan sevgili; Allah'ın duyu dünyasında görünüşü demek olan güzelliğin en yetkini olan insan. ⊟ **sanem-i mahlikā,** *{OsT} Ay yüzlü güzel.*|| **sanem-perest,** *{OsT} Puta tapan.*

sanemhane, [Ar. ṣanem + Far. -ḫāne صنمخانه] *(sanemha:ne) {OsT} is.* Putların bulunduğu yer; puthane; tapınak.

sanevber, [Ar. ṣanevber صنوبر] *{OsT}is.* → sanavber.

sanevberiye, [Ar. ṣanevberī > ṣanevberiyye صنوبريه] *{OsT} is* → sanavberiye.

sanevi, [Ar. s̱ānevī / s̱āneviyye ثانوى / ثانويه] *(sa:nevi:) {OsT} sf.* İkinci.

sanfor, [İng. to sanforize] *is.* → sanforlama.

sanforlama, [sanfor-la-ma] *is.* Pamuklu kumaşı yıkandığında çekmez duruma getirme işlemi.

sanforlamak, [sanfor-la-mak] *gçl. f. [-r] [-l(u)-yor]* Pamuklu bir kumaş, yıkandığı zaman çekmemesi için özel işlem uygulamak.

-sang, [-sañ / -señ] *(sañ) {eAT} çek. e.* Şart kipi teklik ikinci kişi eki.

sang¹, [sang / sank *(yans.)*] *is.* Birden durmayı, düşmeyi anlatan kök. [Zülfikar] *sang-a-dak, sang-ı-dak, sang ölümü* ⊟ **sang ölümü,** *{ağız} Birdenbire ölüm.* [DS]

sang², [sang / sıng / sınk *(yans.)*] *is.* Titremeyi, sallanmayı, bu biçimde yürümeyi anlatan kök. [Zülfikar] *sang-ı, sang-ı-la-mak, sang-ıl-da-mak*

sang³, [sañ] *(sañ) {eT} is.* **1.** Kuş pisliği. [DLT] **2.** Ökseotu, *(Lhoranthus)* **3.** Bir tür ilaç. [EUTS]

sang⁴, [Çin. tsēng > Skr. sangha => sañ] *(sañ) {eT} is.* **1.** Cemaat; topluluk; halk.[EUTS] **2.** Rahipler cemiyeti; rahip. [Gabain] **3.** Servet. [EUTS]

sang⁵, [Ar. semm *(zehir)* ? > sañ صاك] *(sañ) {eAT} {ağız} is.* Afrika üzerinden esen sıcak çöl rüzgârlarının ekinlerde meydana getirdiği demir pası renginde tozlar oluşturan bir hastalık; sam. [DS] ⊟ **sañ urmak,** *{OsT} (Ekin için) sam hastalığı olmak; sam vurmak.*

sang⁶, [*eT.* sañ] *(sañ) {ağız} is.* **1.** Kir; pislik. **2.** Kulak kiri. [DS]

sanga¹, [sēn > sēn-ġā / sañā] *(saña:) {eT} zm.* İkinci teklik kişi zamiri yönelme durumu; sana. [ETY] [DLT] [EUTS]

sanga², [sañ-ga / sanga] *(saña) {ağız} is.* Asma kilit. [DS]

sanga³, [sañ-ga / sanga] *(saña) {ağız} is.* Hayvanlarda geçici beyin hastalığı. [DS]

sanga⁴, [sañ-ga / sanga] *(saña) {ağız} is.* Bilmeden; seçmeksizin; rastgele [DS]

sangadak, [sang *(yans.)* > sang-adak] *{ağız} zf.* Birdenbire; ansızın. [DS]

sangama, [sanga-ma] *{ağız} sf.* Aptal; sersem; şaşkın. [DS]

sangan, [san-ġān] *(sanğa:n) {eT} sf.* Tadı buruk olan; buruk. [DLT]

-sangana, [-sañana / -señene] *(sañana) {eAT} çek. e.* Pekiştirmeli emir bildirir; bugünkü "-san a!" göreviyle kullanılır. *"Şimdiden terk edip vaz gelseñene (vaz geçsen e!)"* Maarifname.

sangarmak, [sān > san-ġar-mak] *{eT} gçl. f. [-ur]* Bir şeyden saymak; bir şeye nispet etmek. [DLT]

sangga¹, [sañ-ga] *(sañga) {ağız} is.* → sanga². [DS]

sangga², [sañ-ga] *(sañga) {ağız} is.* → sanga³. [DS]

sangga³, [sañ-ga] *(sañga) {ağız} is.* → sanga⁴. [DS]

sanggı, [sang *(yans.)* > sañ-ğı صاڭغى] *(sa:ñı) {eAT} sf.* Şüphe ve tereddüt içinde; sersem; şaşkın.

sangı¹, [sang *(yans.)* > sang-ı] *{ağız} sf.* Şaşkına dönmüş; sersemlemiş; sözü kolay anlamayan. [DS]

sangı², [*eT.* sañ] *{ağız} is.* Kuş gübresi. [DS]

sangı³, [sangı] *{ağız} is.* Köy evlerinde dış kısma uzanan tek duvar. [DS]

sangıbek, [sang-ı+bek] *{ağız} sf.* **1.** Şaşkın; şaşırmış. **2.** *is.* Şaşırıp kalma. ⊟ **sangıbek olmak,** *{ağız}* → sangıbeng olmak.[DS]

sangıbeng, [sang-ı+beng] *{ağız} sf.* Şaşkın; şaşırmış. ⊟ **sangıbeng olmak,** *{ağız}* Şaşırmak; şaşakalmak. [DS]

sangıdak, -ğı [sang *(yans.)* > sang-ı-dak] *{ağız} zf.* Birdenbire; ansızın. [DS]

sangılama, [sang-ı-la-ma] *is.* Sangılamak eylemi.

sangılamak, [samng *(yans.)* > sang-ı-la-mak] *gçsz. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Sangı olmak; sersemlemek; şaşkına dönmek.

sangıldak, -ğı [sañ-ıl-da-k] *(sañıldak) {ağız} sf.* (Kişi için) bedeni titreyen; felçli. [DS]

sangılamak, [sang *(yans.)* > sang-ı-la-mak] *gçsz. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Sersemleşmek.

sangılık,-ğı [sang-ı-lık] *{ağız} is.* Sersemlik; şaşkınlık. [DS]

sangıra[1], [sañ-ır-a / sañ-ı-ra] *(sañıra) {ağız} is.* Sulu toprak. [DS]

sangıra, [sañ-ır-ā] *(sañıra:) {ağız} is.* Balgam. [DS]

sangıralı, [sañ-ır-a-lı] *(sañıra:lı) {ağız} sf.* (Koyun ve insan için) nefes alırken hırıltılı sesler çıkaran.

sangırama, [sañ-ır-a-ma] *(sañırama) {ağız} sf.* **1.** Sersem; şaşkın. **2.** Duygusuz. [DS]

sangırdak, -ğı [sañ-ır-dak] *(sañırdak) {ağız} is.* Oğlan evinin, kız yakınlarına verdiği canlı armağan veya para. [DS]

sangırtmak, [sang *(yans.)* > sang-ır-t-mak] *{ağız} gçsz. f. [-ır]* Şaşakalmak; şaşırmak. [DS]

sangış, [sā-mak > sa-n-mak > sañ-ış] *(sañış] {eT} is.* Sayma; ölçü; sayım. [EUTS] [Gabain]

sangıtmak, [sang *(yans.)* > sañ-ıt-mak] *(sañıtmak) {ağız} gçsz. f. [-ır]* **1.** Sessiz durmak; alık alık bakmak. **2.** Şaşakalmak; şaşmak. **3.** Zamanı boşa geçirmek; oyalanmak. [DS]

sangız, [sañız] *(sañız) {ağız} is.* Sakız. [DS]

sangig, [? sangig] *{eT} is.* Manastıra ait bir yemek. [EUTS]

sangin, [Fr. sanguine] *is.* **1.** Kırmızı hematitin topraksı türü. **2.** Bu malzemeden yapılmış kiremit kırmızısı rengindeki kalem. **3.** Bu kalemle yapılmış resim.

sanglah, [Far. seng-rāh] *(sengla:h) {ağız} is.* Taşlık yer; taşlık.

sanglak, -ğı [sañ-la-k] *(sañlak) {ağız} is.* Başak tutmamış ekin. [DS]

sanglamak, [sañ-lā-mak] *(sañla:mak) {eT} gçsz. f. [-r]* (Kuş için) pislemek. [DLT]

sanglatmak, [sañ-lā-t-mak] *(sañla:tmak) {eT} gçl. f. [-ur]* Kuşu pisletmek. [DLT]

sangra, [sang-ra-ğı > sañ-ra / sanra] *(sañra:) {ağız} is.* **1.** Nezle; grip; soğuk algınlığı. **2.** Hayvanlarda, solunum yolları hastalığı. [DS]

sangrağı, [sañ-ra / san-ra-ğa / sanrağı] *(sañrağı) {ağız} is.* **1.** Nezle; soğuk algınlığı. **2.** Hayvanlarda, solunum yolları hastalığı. [DS]

sangram, [Sansk. sańghārāma] *{eT} is.* Manastır. [EUTS] [Gabain]

sangrau, [Moğ. sañ-rau] *(sañrau) {ağız} sf.* Sağır. [DS]

sangsız, [sañ-sız] *(sañsız) {ağız} sf.* Kalın kafalı; aptal. [DS]

sangsun, [sañsun صکسون](*sañsun) {OsT} is.* → samsun.

sangşmak, [sañ-ş-mak] *(sañşmak) {ağız} gçsz. f. [-ır]* **1.** Sataşmak; baş belası olmak. **2.** (Yara için) birden zonklamak. [DS]

sangu, [san-gu ?] *{ağız} sf.* **1.** Anlayışsız. **2.** Duygusuz. [DS]

sangun, [Çin. chiang chün / tsian kiuən => sangün] *(sangu:n) {eT} is.* General. [Gabain]

sanğ[1], [*eT.* sañ > sanğ] *{ağız} is.* **1.** Kulak kiri. **2.** Diş kiri; diş üstündeki sarı leke. [DS]

sanğ[2], [sañ[5]] *{ağız} is.* Tahıllarda başak tutmayı engelleyen bir hastalık. [DS]

sanğırav, [sañ-ır-ağu] *{ağız} sf.* Sağır. [DS]

sanı, [san-u > san-ı] *is.* Sanmak eylemi veya bunun sonucu; zan, *(1935).* ◘ **sanı emeği,** *{ağız} Boş iş.* [DS]|| **sanısı kalın,** *{ağız} Kalın kafalı; anlayışsız.* [DS]|| **sanısına kapılmak,** *Sanmak; zannetmek.*

sanıç, -cı [*eT.* sarnıç > sanıç] *{ağız} is.* Süt kabı. [DS]

sanıçmak, [sanç-mak > san(ı)ç-mak] *{ağız} gçl. f. [-ır]* (Yılan, akrep, arı vb. için) sokmak; ısırmak. [DS]

sanıdak, -ğı [sanıd-ak] *{ağız} is.* **1.** Düğüne çağrılmadan gelen adam. **2.** *sf.* Saygısız. [DS]

sanıdakçı, [sanıdak-çı] *{ağız} is.* Toplulukta konuşmayan, çekingen kimse. [DS]

sanık, -ğı [san-ık] *is.* **1.** Suç işlediği sanılan kimse; maznun, *(1935).* **2.** *{ağız}* Kirvenin kucağında sünnet edilen çocuk. [DS] **3.** *{ağız}* Kirvenin parasıyla sünnet olan çocuk. [DS]

sanıka, [san-ı-ka] *{ağız} is.* **1.** Boş inanç. **2.** Efsane. [DS]

sanıklık,-ğı [san-ık-lık] *is.* Sanık olma durumu.

sanılma, [san-ıl-ma] *is.* Sanılmak eylemi.

sanılmak, [san-ıl-mak] *edil. f. [-ır]* Olabileceğine ihtimal verilmek; inanılmak; zannedilmek.

sanımak, [san-ı-mak] *{ağız} gçl. f. [-r]* Tanımak; saymak. [DS]

sanır, [sınır > sanır ?] *{ağız} is.* Su bölümü çizgisi; su çatı. [DS]

sanıralı, [sañ > sanıra-lı] *{ağız} sf.* (Kişi ve hayvan için) hırıltılı sıs çıkaran; bronşitli. [DS]

sanırtmak, [sang-ır-t-mak > san-ır-t-mak] *{ağız} gçsz. f. [-ır]* **1.** Surat asmak; somurtmak; sessiz durmak. **2.** Şaşırmak; şaşakalmak. **3.** Somurtmak. [DS]

sanısız, [san-ı-sız] *{ağız} zf.* Ölçüsüzce; dikkatsizce. [DS]

sanış, [san-ış] *{OsT} is.* Anlayış.

sanışmak[1], [san-ış-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* Tutulmak; uğramak. [DS]

sanışmak[2], [san-ış-mak] *{OsT} dönşl. f. [-ur]* **1.** Düşünmek; tefekkür etmek; mülahaza etmek. **2.** *işteş. f.* Birlikte düşünmek.

sanıt[1], [Yun. sanídi] *{ağız} is.* Üstünde yufka açılan tahta. [DS]

sanıt[2], [sañ-ıt] *{ağız} is.* Sersem; aptal. [DS]

sanıtkan, [sañ-ıt-mak > sanıt-kan] *{ağız} sf.* Unutkan. [DS]

sanıtmak[1], [sañ-ıt-mak] *{ağız} gçsz. f. [-ır]* **1.** Anlamsızca, bön bön bakmak. **2.** Boş yere ayakta durmak; dikilmek. **3.** Amaçsız dolaşmak. [DS]

sanıtmak[2], [sañ-ıt-mak] *{ağız} gçsz. f. [-ır]* Süzülmek. [DS]

sani[1], [Ar. iṡneyn *(iki)* > ṡānī ثانى] *(sa:ni:) {OsT} sf.* İkinci. ⊡ **sānî-aşer,** *{OsT} On ikinci.*

sani[2], **-î'ı** [Ar. ṣunᶜ > ṣānīᶜ صانيع] *(sa:ni:) {OsT} sf.* **1.** Oluşturan; meydana getiren. **2.** Yaratıcı; sanatçı. **3.** *is.* Yapılan, görülen iş. **4.** Her şeyi yoktan var eden; yaratan; Allah. **5.** İstisna sözleşmesinde yapılacak şeyi üstlenen kimse; müteahhit. ⊡ **sānî'-i hakikî,** *{OsT} Gerçek yapıcı; Allah.*|| **sānî'i-hakîm,** *{OsT} Hikmet sahibi olan yaratıcı; Allah.*|| **sānî'-i kâinât,** *{OsT} Evrenin yaratıcısı; Allah.*|| **sānî'-i lem-yezel,** *{OsT} Gerçek sonsuz; sürekli kalıcı olan; Allah.*|| **sānî'ü's-semāvāti ve'l arz,** *{OsT} Gökleri ve yeri yaratan; Allah.*

sani[3], **-i'ı** [Ar. ṣunᶜ > ṣanīᶜ صنيع] *(sani:) {OsT} sf.* (İş için) işlenilen; yapılan.

sani'a, [Ar. ṣanīᶜ > ṣanīᶜa صنيعه] *(sani:a) {OsT} sf.* **1.** Uydurma. **2.** Hileli iş; düzen.

sani'at, [Ar. ṣanīᶜa > ṣanīᶜāt صنيعات] *(sani:a:t) {OsT} is.* Düzme ve uydurma işler; düzenler; hileler.

saniçar, [? saniçar] *{eT} is.* Zuhal yıldızı. [EUTS]

sanidin, [Yun. sanidion *(küçük tahta)*] *is.* Volkanik kayaçlarda görülen, yüksek sıcaklıkta oluşmuş monoklinik ortoz feldspat türü.

sanih, [Ar. sünūḥ > sāniḥ / sāniḥa سانح / سانحه] *(sa:nih) {OsT} sf.* Birdenbire akla gelen; birdenbire zihinde doğan; içe doğan.

saniha, [Ar. sāniḥ > sāniḥa سانحه] *(sa:niha) {OsT} is.* Düşünmeksizin akla gelen şey; akla doğan şey. ⊡ **sāniha-ārā,** *{OsT} Akla gelen; hatırlanan.*

sanihat, [Ar. sāniḥa>sāniḥāt سانحات] *(sa:niha:t) {OsT} is.* Birden akla gelen, zihne doğan şeyler.

saning, [sen > seniñ] *(saniñ) zm.* Senin. [EUTS]

saniter, [Lat. sanitas > Fr. sanitaire] *sf.* Sağlığa ilişkin; sağlıkla ilgili.

saniye, [Ar. ṡānī > ṡāniye ثانيه] *(sa:niye) {OsT} sf.* **1.** İkinci. **2.** İmparatorluk döneminde, askerlikte miralay rütbesine karşılık gelen mülkiye rütbesi. **3.** Zaman ölçüsü birimi olarak dakikanın altmışta biri; sezyum 133 atomunun temel halinin aşırı ince iki düzeyi arasındaki elektron geçişine karşılık olan ışınımın 9 192 631 770 periyotluk süresine eş değer SI zaman ölçüsü birimi; 1 Ocak 00'dan başlamak üzere dönencel 1900 yılının 1 / 31 556 925, 974 7'sine eşit temel zaman ölçüsü birimi; sembolü: sn. **4.** *mat.* Dakikanın altmışta birine eş değer açı ve yay ölçü birimi.

saniyelik,-ği [saniye-lik] *(sa:niyelik) sf.* **1.** Belirtilen saniye kadar süren; o kadar saniye olan. **2.** Göz açıp kapayıncaya kadar geçen sürede; bir anlık. **3.** *is.* Saatin saniyeleri gösteren ibresi.

saniyen, [Ar. ṡāniye > ṡāniyen ثانيا] *(sa:ni'yen) {OsT} zf.* İkinci derecede; ikinci olarak.

sank[1], [sang / sank *(yans.)*] *is.* Birden durmayı, düşmeyi anlatan kök. [Zülfikar] *sank-ı-dak*

sank[2], [san-mak > san-gı] *{OsT} is.* Dalgınlık; gaflet.

sankabak, -ğı [san+kabak] *{ağız} is.* Aptal; sersem. [DS] ⊡ **sankabak olmak,** *{ağız} Başı şişmek; anlamakta güçlük çekmek.* [DS]

sankı, [san-gı > sank-ı صنقى / صانقى / سانقى] *{eAT} {OsT} sf.* **1.** Şaşkın; sersem. *{ağız} (aynı)* [DS] **2.** Ahmak; aptal. *{ağız} (aynı)* [DS] **3.** Tereddüt içinde.

sankıbak, -ğı [san+kabak] *{ağız} is.* Aptal; sersem. [DS]

sankıdak, -ğı [sank *(yans.)* > sank-adak] *{ağız} zf.* Birdenbire; ansızın. [DS]

sanki, [san *(emir kipi 2. t.k.)* + ki / Far. sān *(gibi)* + ki] *(sa'nki) e.* **1.** İlgi çekmek veya uyarıda bulunmak üzere soru cümlelerinin başına getirilir. *Sanki telefon etsem iş değişecek miydi?* **2.** Soru olmayan cümlelerde, anlatılan düşüncenin gerçekte var olmadığını fakat gerçekmiş gibi bir izlenim uyandırdığını belirtir; sözde; sözüm ona. *Sanki söylenenler kendisi için değil de bana..*

sankim, [san+ki-m] *(sa'nkim) e.* Sanki.

sanksar, [sansar] *{ağız} is.* Sansar. [DS]

sanksiyon, [Fr. sanctuon] *is.* Yaptırma gücü; yaptırım.

sankülot, [Fr. sans-culotte] *sf.* **1.** Donsuz; külotsuz. **2.** 19. yüzyıl başlarında devrimcilere giydikleri çuha pantolondan dolayı verilen "baldırı çıplaklar" anlamındaki deyim.

sanlag, [sān > san-lā-ġ] *(sanla:ğ) {eT} sf.* Sayın; sanlı; hürmetli. [EUTS]

sanlamak, [sañ-la-mak] *{ağız} gçsz. f. [r [-l(ı)-yor]* (Ekin için) başak tutmamak; içlenmemek; san vurmak. [DS]

sanlaşmak, [sañ-la-ş-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* (Ağaçlar için) üzerinde içi boş siyah benekler oluşmak. [DS]

sanlı, [san-lı] *sf.* Sanı olan; tanınmış; ünlü. ⊡ **sanlı saplı** (sahipli), *{ağız} Gereği gibi; tam; adamakıllı.* [DS]

sanlıg, [sān > san-lıġ] *{eT} zf.* **1.** Ait; başkasına tabi olarak; hükmünde. [EUTS] [Gabain] **2.** *sf.* Sanlı; hürmetli. [EUTS]

sanlu, [san-lı / san-lu سنلو] *{eAT} sf.* Tanınmış; meşhur; şöhretli.

sanma, [san-ma] *sf.* Sanmak eylemi.

sanmak, [sā-mak *(saymak)* > sa-n-mak صانمق / صنمق] *{eT} dönşl. f. [-ur]* **1.** Bir şeyin olma veya olmama ihtimali varken olabileceğine daha çok inanmak; zannetmek. **2.** Öyle olduğunu düşünmek; zannetmek; mülahaza etmek; öyle saymak; gibi gelmek; öyle kabul etmek; farz etmek. *{eT} {eAT} (aynı)* [DLT] [EUTS] **3.** Tahmin etmek. **4.** Bir kimsenin veya bir şeyin olduğunu düşünmek. **5.** Biri veya bir şey hakkında belli bir görüşü olmak; öyle olduğunu düşünmek ve buna inanmak; zannetmek. **6.** *{eT}* Kendini ... saymak; ... gibi sayılmak. [DLT] [ETY] [EUTS] [İKPÖy.] **7.** *{eT}* Düşünmek. *{eAT} {OsT} (aynı)* [EUTS] [Gabain] **8.** *{eT}* Ait olmak. [Gabain] **9.** *{eT}* Sayılmak. [DLT] [İKPÖy.] [Üç İtigsizler] **10.** *{OsT}* Şüphelenmek; tereddüt etmek. **11.** *{eAT} {OsT}* İstemek; dilemek.

sannı, [san-lı / sannı] *{ağız} sf.* Aslı olmayan; asılsız; yalan. [DS]

sannumara, [Fr. sans-numéro *(numarasız)*] *is.* Tuvalet; aptesane; WC.

sanra[1], [sang-ra / sanrağ / sanra] *{ağız} is.* Soğuk algınlığı; nezle. [DS]

sanra[2], [*eT.* sañ > san-ra] *{ağız} is.* **1.** Hayvan pisliği. **2.** Koyun memesindeki kir. [DS]

sanra[3], [sağrı / sanrı] *{ağız} is.* Hayvanın kuyruk sokumuna yakın yerleri. [DS]

sanrağ, [sang-ra / sanrağ / sanra] *{ağız} is.* Soğuk algınlığı; nezle. [DS]

sanrağa, [sañ-ra-ğa / sanrağı] *{ağız} is.* Toz yüzünden koyunlarda görülen nezle. [DS]

sanralı, [sanra-lı] *{ağız} sf.* (Kişi için) uyuşuk; ağır canlı. [DS]

sanrama, [sanra-ma] *{ağız} sf.* (Toprak için) verimsiz. ⊡ **sanrama toprak,** *{ağız} Verimsiz toprak.* [DS]

sanrı[1], [*eT.* san-rī-mak *(sayıklamak)* > san-rı] *is.* Uyanık bir kimsenin kendi dışında var sandığı fakat gerçekte olmayan olayları algılaması; birsam; halusinasyon, *(1942).* ⊡ **sanrı doğurucu,** *Sanrılara sebep olan.*|| **sanrı hali,** *Sanrılarla ortaya çıkan psikolojik durum.*

sanrı[2], [sağrı / sanrı] *{ağız} is.* **1.** İki omuz arası. **2.** Sağrı. [DS]

sanrılama, [san-rı-la-ma] *is.* Sanrılamak eylemi.

sanrılamak, [san-rı-la-mak] *gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Gerçekte var olmadığı halde bir şeyin var olduğunu, görüldüğünü veya duyulduğunu sanmak.

sanrımak, [sand-rī-mak / san-rī-mak] *(sanrı:mak) {eT} gçsz. f. [-r]* Saçmalamak. [DLT]

sanrısal, [san-rı-sal] *sf.* Sanrıya ilişkin; birsamla ilgili.

sanrışmak, [sand-rī-mak > sanrı-ş-mak] *{eT} dönşl. f. [-ur]* Saçmalamak. [DLT]

sanruşmak, [sand-rī-mak > sanru-ş-mak] *{eT} dönşl. f. [-ur]* Saçmalamak. [DLT]

sansak[1], **-ğı** [sansak] *{ağız} is.* Av hayvanlarının izi. [DS]

sansak[2], **-ğı** [sars-ak] *{ağız} sf.* Dağınık. [DS]

sansalat, [Ar. salṭanāt] *{ağız} is.* Saltanat. [DS]

sansar[1], [*eT.* sarsal > sansar] *is. zool.* Sansargillerden, ormanlık alanlarda yaşayan, 30 cm. kadar uzunlukta, 10 cm. kadar kuyruğu olan, kuyruğunun ucu kara renkli, kürkü için avlanan küçük etçil hayvan; kakım, *(Mustela ermenie).*

sansar[2], [Sansk. samsāra] *{eT} is.* Canlı varlıkların, doğumlarından başlayarak ölümlerine kadar, bütün safhalarını geçirmek mecburiyetinde bulundukları hayat yolu ve bunu, ölümden sonra yeniden doğmak ve tekrar ölmek suretiyle, durmadan devam ettiren hayat kavramı. Varlığın deveranı. [Gabain] [ARAT]

sansar[3], [Ar. zanbaḳ => zambak > sansar] *{ağız} is.* Zambak çiçeği. [DS]

sansargiller, [sansar-gil-ler] *is zool.* Sansar, kokarca, porsuk, gelincik gibi hayvanları kapsayan familya; *(Mustalidae).*

sansarlıg, [sansar-lıġ] *{eT} is.* **1.** Ölüm ve doğum sırası. [EUTS] **2.** (Budizme göre) varlığın devretmesi. [EUTS]

sansartakı, [sansar-takı] *{eT} sf.* Maddî dünyada bulunan. [EUTS]

sansasyon, [Fr. sensation] *is.* **1.** Kendinde bir durumun varlığım anlama; duyum; his. **2.** Bir çok kişi üzerinde uyandırılan heyecan. ⊡ **sansasyon yaratmak,** *Bir çok kimse üzerinde etkili heyecan yaratmak.*

sansasyonel, [Fr. sansasyonel] *sf.* **1.** Duyumlarla ilgili. **2.** Güçlü heyecan yaratan.

sansız, [sān > sān-sız] *(sa:nsız) {eT} sf.* **1.** Sayısız; pek çok; hadsiz hesapsız. [EUTS] [ETY] [ARAT] [Tekin] [Üç İtigsizler] **2.** *e.* Pekiştirme edatı. [ARAT]

Sanskrit, [Sansk. saskrta *(sanatla yapılım)* > sanskrit] *is.* **1.** Hiçbir zaman günlük dil olarak kullanılmamış, yalnız edebiyatçılar ve din adamları tarafından kullanılmış, kutsal Hindu metinlerinin yazıldığı eski Hint-Ari dili. **2.** *sf.* Bu dille yazılmış olan.

sansoriel, [Fr. sansoriel] *is.* **1.** Beş duyu ile algılanan. **2.** Duyumsal.

sansör, [Fr. censeure] *is.* Sansür işini yürüten görevli; sansürcü.

sansur, [? sansur] *{ağız}* *sf.* (Kişi için) sevimsiz; soğuk. [DS]

sansüalist, [Fr. sensualiste] *is.* Duyumcu.

sansüalizm, [Fr. sensualisme] *is.* Duyumculuk.

sansür[1], [Fr. censure] *is.* **1.** Basın, yayın organları, sinema, tiyatro vb. yayınların hükûmetçe önceden denetlenmesi işi; her türlü yayım ve gösterimlerin izne bağlanması; sıkı denetim. **2.** Bu incelemeyi yapmakla görevli kurul. **3.** *as.* Askerî değeri olan bilgilerin düşman eline geçmemesi için muhabere ve mektuplaşma üzerine konulan denetim. ⊡ **sansür etmek,** *1. Bir sanat eserine sansür uygulamak. 2. mecaz. Duyulmasına, yayılmasına engel olmak.*

sansür[2], [? sansür] *{ağız}* *is.* Deprem. [DS]

sansürcü, [sansür-cü] *is.* **1.** Edebiyat, sinema, tiyatro, televizyon vb. eserlerini sansür etmekle görevlendirilmiş kimse. **2.** *sf.* Sanat eserlerine sansür uygulanmasından yana olan.

sansürcülük,-ğü [sansür-cü-lük] *is.* Sansürcünün yaptığı iş.

sansürleme, [sansür-le-me] *is.* Sansürlemek eylemi.

sansürlemek, [sansür-le-mek] *gçl. f.* *[-r]* *[-l(ü)-yor]* Bir yayını sansüre tabi tutmak; sansür etmek; bir yayının bir kısmının veya tamamının yayınına izin vermemek.

sansürlenme, [sansür-le-n-me] *is.* Sansürlenmek eylemi.

sansürlenmek, [sansür-le-n-mek] *edil. f.* *[-ir]* Hakkında sansür işlemi uygulanmak; sansüre tabi tutulmak.

sansürlü, [sansür-lü] *sf.* Sansüre tabi tutulmuş; sansür edilmiş olan; sansürden geçirilmiş olan.

sant, [? sant] *{ağız}* *is.* Çiftte, boyunduruk ile saban okunu birbirine bağlamakta kullanılan, meşeden α gibi bükülerek yapılmış bir araç; eyef. [DS]

santır[1], [Ar. şanṭur] *{ağız}* *is.* **1.** Bir tür çalgı; santur. **2.** Sazla birlikte söylenen söz; dize. [DS] ⊡ **santır çalmak,** *{ağız}* *Titremek.* [DS]|| **santır çivisi,** *{ağız}* *(Yaşlı kişi için) dinç ve sağlıklı.* [DS]

santır[2], [sañ > san-(ı)t-ır] *{ağız}* *sf.* Aptal; ahmak; sersem. [DS]

santıraç, -cı [Far. sümtırāş => santıraç] *{ağız}* *is.* Binek hayvanlarının tırnaklarını yontmakta kullanılan bir nalbant aracı. [DS]

santıranç, [Far. sümtırāş] *{ağız}* *is.* Nalbantların tırnak kesmekte kullandıkları araç. [DS]

santi-, [Lat. centum *(yüz)* > Fr. centi-] *ön ek.* Önüne getirildiği ölçü biriminin yüzde birini belirtir.

santiar, [Fr. centiar] *is. mat.* Alan ölçüsü birimlerinden arın yüzde biri; metre kare; kısaltması: ca.

santigram, [Fr. centigramme] *is. mat.* Ağırlık ölçüsü birimlerinden gramın binde biri; desigramın onda biri; kısaltması: cgr.

santigrat, -dı [Fr. centi + Lat. gradus *(derece)* > Fr. centigrade] *is. fiz.* **1.** Santigrad sıcaklık derecesi; kısaltması: °C. **2.** Açı birimi olan gradın yüzde birine eşit açı ölçü birimi; kısaltması: cgr. ⊡ **santigrat sıcaklık derecesi,** *fiz. Bir atmosfer basınç altındaki suyun kaynama ve donma noktaları arasını yüz eşit aralığa bölen ölçü düzeni; Celcius sıcaklık derecesi.*

santilitre, [Fr. centilitre] *(santili'tre)* *is. fiz.* Hacim ölçüsü birimi olan litrenin yüzde biri değerindeki hacim ölçüsü; desilitrenin onda biri; kısaltması: cl.

santim, [Fr. centime] *is.* **1.** Herhangi bir birimin yüzde biri. **2.** Bazı ülkelerde kullanılan para biriminin yüzde biri. **3.** (Halk arasında) santimetre. ⊡ **santimi santimine,** *Tam ölçüsünde; milimi milimine.*|| **santim oynamamak,** *Ölçüsüne tam uygun olmak; milim oynamamak.*|| **santim şaşmamak,** *Tam doğru olmak; başka başka ölçülerde çıkmamak; milim şaşmamak.*

santiman, [Fr. sentiment] *is.* İçte uyanan etki veya yankı; duygu; his.

santimantal,-li [Fr. sentimental] *sf.* Duygulu; duygusal; içli; hassas.

santimantalite, [Fr. sentimentalité] *is.* Duygulufull; duygusallık; içlilik; hassaslık.

santimantalizm, [Fr. sentimentalisme] *is.* **1.** Davranışlarını duygularının etkisi ile belirleyen kişinin durumu; duygusalcılık. **2.** Aşırı duygusallık.

santimetre, [Fr. centimètre] *(santime'tre)* *is.* Uzunluk ölçüsü birimi olan metrenin yüzde biri; kısaltması: cm. ⊡ **santimetre kare,** *Her kenarı bir santimetre olan karenin alanına eşit yüzey ölçüsü birimi; kısaltması: cm^2.*|| **santimetre küp,** *Ayrıtlarının her biri bir santimetre olan küpün hacmine eşit hacim ölçüsü birimi; kısaltması: cm^3.*

santimetrelik, [santimetre-lik] *sf.* **1.** Belirtilen santimetre kadar boyda olan. **2.** Dalga boyu bir ile on santimetre arasında değişen radyo dalgaları bölgesi.

santonin, [Fr. santonine] *is. tıp.* Solucan düşürmekte kullanılan zehirli bir ilaç.

santr, [Fr. centre] *is.* Merkez.

santra, [İng. center] *is.* **1.** Merkez. **2.** *spor.* Futbol vb. takım oyunlarında, oyunun başlatıldığı sahanın merkezi; orta; orta alan. ⊡ **santra çizgisi,** *Sahayı enlemesine ortadan tam ikiye bölen ve üzerinde santra yuvarlağı bulunan çizgi; orta çizgi.*|| **santra noktası,** *Topun üzerine dikilerek oyunun başlatıldığı nokta; orta nokta.*|| **santra sahası,** *Santra yuvarlağı içinde kalan alan; orta alan.*|| **santra yapma,** *Futbolda oyunun başlangıcında ve gollerden sonra oyunu başlatmak amacıyla iki futbolcu arasında yapılan paslaşma.*|| **santra yuvarlağı,** *Santra sahasını oluşturan daire; orta yuvarlak.*

santral, -li [Fr. centrale] *sf.* **1.** Merkezde olan; belli başlı. **2.** *is.* Bir takım dallara ayrılmış nesnelerin

merkezi; orta. **3.** Değişik enerji birimlerini elektrik enerjisine dönüştüren donanımların bulunduğu işletme. **4.** Bir kurum veya kuruluşta iletişimi sağlamak, iç ve dış hatlara cevap vermek veya yönlendirmek gibi işleri yürüten aygıt; telefon santralı.

santralci, [santral-ci] *is.* **1.** Santralde görevli kimse. **2.** Telefon santralında çalışan kimse.

santralizasyon, [Fr. centralisation] *is.* Bütün otoriteyi merkezde toplama.

santralize, [Fr. santraliser] *is.* Bütün otoriteyi merkezde toplamak.

santrama, [? santrama] *{ağız} is.* **1.** Teras. **2.** Sofa. [DS]

santraş, [Far. sad-reng] *{ağız} is.* Satranç. [DS]

santrfor, [İng. center forward / cent-fore] *is.* Futbolda, gol atmakla görevli ileri uçta, ortada yer alan oyuncu; hücum hattının ortasındaki oyuncu.

santrhaf, [İng. center half / centr-half] *is. spor.* Futbolda, liberonun önünde oynayan kesici görevi üstlenen savunma oyuncusu; santrforun gerisinde duran oyuncu.

santrifüj, [Yun. kentron *(merkez)* + phyege *(kaçış)* > Fr. centrifuge *(merkezden uzaklaşan)*] *is.* **1.** Dönme hareketinin hızına bağlı olarak dışa doğru uzaklaşma eğilimi; merkezkaç. **2.** Farklı yoğunluktaki sıvı ya da katı parçacıkların yoğunluklarına göre farklı hızlarda döndürülme ile birbirinden ayrılmasının sağlanması işlemi; merkezkaç. **3.** Bir motorla olağanüstü dönme hareketi verilmek suretiyle bir sıvı içindeki asıltılı maddelere merkezkaç kuvveti uygulayarak ayrışmalarını sağlayan araç; santrifüjör.

santrifüjör, [Fr. centifugeur] *is.* Bir motorla olağanüstü dönme hareketi verilmek suretiyle bir sıvı içindeki asıltılı maddelere merkezkaç kuvveti uygulayarak ayrışmalarını sağlayan araç; merkezkaçlayıcı.

santrozom, [Yun. kentron *(merkez)* + soma *(beden)* > Fr. centrosome] *is. biy.* Hücre sitoplazması içinde çekirdeğin yakınında bulunan açık renkli plazma kütlesi.

santur, [Yun. psatarion / psaltrion / Far. / Ar. ṣanṭūr صنطور] *{OsT} {ağız} is. müz.* Tokmakla çalınır, kanuna benzer telli çalgı..[DS]

santurcu, [santur-cu] *is.* **1.** Santur yapan veya satan kimse. **2.** Santur çalan müzikçi.

santuri, [Far. santūr Ar. -ī] *(santu:ri:) {OsT} is.* Santur çalan kimse; santurcu.

sanu, [san-mak > san-u / san-ı سانو / صنو] *{eAT} {OsT} is.* **1.** Düşünce; fikir. **2.** Dilek; istek; emel. **3.** Zan; tasavvur. **4.** Sır; gizlilik. ☐ **sanu anıtmak,** *{OsT} Hayal kurmak.*|| **sanu etmek,** *{OsT} 1. Sanmak; zannetmek. 2. Şüphe etmek; endişelenmek.*|| **sanu sanmak,** *{eAT} {OsT} 1. Hayal kurmak; emel beslemek. 2. Şüpheye düşmek.*

sanurra, [samıra / samra] *{ağız} is.* Süprüntü; çerçöp. [DS]

sanusuz, [san-u-suz صانوسز] *{eAT} sf.* Düşüncesiz.

sanvaç, [Soğd. zntw'č] *{eT} is.* Bülbül.

sanvıl, [? sanvıl] *{ağız} is.* Dalların kar ya da kırağıyla örtülmüş durumu. [DS]

sap[1], [sap / sıp *(yans.)*] *is.* Titreyerek dökülmeyi, düşmeyi; sarsak olmayı, bu biçimde abuk sabuk konuşmayı anlatan kök. [Zülfikar] *sap-ır sup-ur, sap-ı-la-mak*

sap[2], [*eT.* sāp] *is.* **1.** Bir bitkinin eksenini meydana getiren, dal, yaprak ve çiçeklerini taşıyan, ağaçlarda kalınlaşarak odunlaşan, çoğunlukla toprak üstünde bulunan ve büyüyerek yükselen gövde kısmı. **2.** Çiçek, yaprak ve meyveyi dala bağlayan kısım; sak. **3.** Şapkalı mantarlarda şapkayı taşıyan gövde. **4.** Telli çalgılarda tellerin gerili bulunduğu ve ayar burgularının bulunduğu uzun kısım. **5.** Buğdaygillerde başak ile kök arasındaki kısım; başağı alınmış, saman yapılmamış ekin gövdesi; biçilmiş fakat henüz harmana taşınmamış ekin demetleri. **6.** Bir aletin, kabın, silahın elle tutmaya yarayan kısmı; tutamak. *{eT} (aynı)* [DLT] **7.** İğneye bir defada geçirilen dikiş ipliği. *{ağız} (aynı)* [DS] **8.** *{ağız}* Dikiş ipliği. [DS] **9.** *anat.* Bir organı vücudun diğer bölümlerine bağlayan, içinden damar, sinir ve başka işlevsel kanallar geçen bölüm. **10.** *argo.* Erkek. **11.** *{ağız}* İplik tiresi. [DS] ☐ **sap çekmek,** *Biçilip demet edilmiş ekini harmana taşımak.*|| **sap derken saman demek,** *Belirli ve doyurucu bir düşünce ortaya koyamamak; sözlerinin başı ile sonu arasında bağıntı kuramamak.*|| **sap gibi,** *Çok ince; zayıf.*|| **sapına kadar,** *Son derece; bütünüyle; tamamıyla.*|| **sapı salık,** *{ağız}* → sapısalık. [DS]|| **sapı silik,** *1. Başıboş; serseri. 2. Belli bir kişiliği olmayan; kişiliksiz. {ağız} (aynı)* [DS] *3. {ağız} Aklına geleni düşünmeden yapan.* [DS]|| **sap iğnesi,** *Desenlerde çiçek ve yaprak saplarını yapmak için ipliğin hep üstte görüneceği biçimde küçük aralıklarla batırarak yapılan el işi biçimi.*|| **sap ile samanı karıştırmak,** *İyi ile kötüyü ayırt edememek.*|| **sap işi,** *Sap iğnesi.*|| **sap saman ağası,** *{ağız} 1. Palavracı. 2. Kendini beğenmiş.*|| **sap saman demek,** *{ağız} Anlamsız konuşmak.* [DS]|| **Sap Yıldızı,** *{ağız} Ülker yıldızı.* [DS]|| **sap yiyip saman sıçmak,** *argo. 1. Ne dediğini bilmemek. 2. Çok kızıp ateş püskürmek.*

sap[3], [sāb / sāp] *(sa:p) {eT} is.* **1.** Bir söze verilecek cevapta sıra; yanıt. [DLT] [EUTS] [Gabain] **2.** Değirmende, sulamada ve gezekte sıra. [DLT]

sap[4], [sep / sap] *{eT} is.* **1.** Çeyiz. [İKPÖy.] **2.** Üste verilen şey; fazladan verilen şey. [İKPÖy.]

sapa, [sap-mak > sap-a] *sf.* **1.** Gidilmekte olan yol üzerinde bulunmayan; ana yoldan sapılarak varılan; ana yol dışında kalan; yola uzak yer. *{ağız} (aynı)* [DS] **2.** *{ağız}* Dolambaçlı ve engelli yol. [DS] **3.** *{ağız}* Issız yol.[DS] **4.** *{ağız}* Dik yokuş. [DS]

sapag, [sāp > sap-ağ] *{eT} is.* **1.** Sıra; dizi. [EUTS] **2.** Üstünlük. [EUTS] **3.** İstifade. [EUTS]

sapağ, [sap > sapağ ?] *{ağız} is.* (Meyve, sebze vb. için) sap; kulp. [DS]

sapah, [sa-mak > sap-ak / sapaḫ] *{ağız} is.* Küçük yolların anayoldan ayrıldığı yer. [DS]

sapak[1], **-ğı** [sap-ak] *is.* **1.** Bir ana yoldan ayrılarak başka bir yere giden yolların ayrıldığı yer; kavşak. *{ağız} (aynı)* [DS] **2.** Dik açılı kırık çizgilerden meydana gelmiş süsleme tekniği. **3.** Bir akarsuyun kollara ayrıldığı yer. *{ağız} (aynı)* [DS] **4.** *sf.* Sapaklığı olan; anormal; gayri tabii. ☞ **sapak supak,** *{ağız} (Konuşmak için) düşünmeden; özenmeden.* [DS]

sapak[2], **-ğı** [*eAT* sabak > sapak] *{ağız} is.* Ders; ödev. [DS]

sapakal, [? sapakal] *{ağız} is.* Pulluğun çamurunu temizlemeye yarayan araç. [DS]

sapakar, [? sapakar] *{ağız} is.* Kerpeten. [DS]

sapaklık,-ğı [sap-ak-lık] *is.* **1.** Sapak olan yer. **2.** Belli bir ölçüye, belli bir kurala uymama durumu. **3.** *psikol.* Hastalık derecesinde olmamakla birlikte, normalden belirli bir biçimde ayrılma durumu; ortak ölçüden, kuraldan ayrılma durumu; anomali.

sapalaç, -cı [sap-ala-ç] *{ağız} sf.* **1.** Aptal; sersem. **2.** Oraya buraya çarparak yürüyen. **3.** Anlamsız ve saçma konuşan. **4.** (Kişi için) davranışları düzensiz. **5.** *is.* Ters yol. [DS]

sapalamak[1], [saban-lā-mak] *(sapa:la:mak) {eT} gçl. f. [-r]* Sabanla sürmek. [EUTS]

sapalamak[2], [sap-ala-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* **1.** Bir kimseyi dolandırmak. **2.** Kaçamak yapmak. [DS]

sapan[1], [sap-mak > sap-an صاپان] *is.* **1.** Taş vb. atmakta kullanılan iki kayış ortasında aya denilen esnek bir parçadan meydana gelmiş fırlatma aracı. **2.** Çocukların kuş avlamakta kullandıkları, bir çatala geçirilmiş iki parça lastik ve taş konulmaya mahsus küçük bir ayadan meydana gelmiş araç. **3.** Ağır yükleri indirip bindirmeye yarayan uçları kancalı çeşitli kalınlık ve biçimlerdeki halat. **4.** *dnz.* Makarayı bir yere bağlamakta kullanılan tablaların çevresine sarılmış iplere verilen ad. ☞ **sapana vurmak,** *Bir yükü vinçle kaldırmak için etrafını sapan ile donatmak.*|| **sapan ayası,** *{eAT} Sapanın taş konulan yeri.*|| **sapan balığı,** *zool. Dev köpek balığıgillerden 4-6 m. kadar uzunlukta, kuyruk yüzgecinin üst parçası vücut boyu kadar uzun ve sapana benzeyen açık deniz balığı; saban balığı; tilki balığı, (Alopias vulpes).*|| **sapan kemiği,** *anat. Burun boşluğunun taban kısmını oluşturan çift kemik; vomer kemiği.*|| **sapan kolu dolaşmaķ,** *{ağız} Birbirine işi düşmek.* [DS]

sapan[2], [sap > sab-an / sap-an] *{eT} is.* Saban. [EUTS] ☞ **sapan eñeği,** *{eAT} Sabanın elle tutulan çene gibi yeri.*|| **sapan kıran otu,** *{ağız} Derinlere kadar kökü uzanan bir yonca türü.* [DS]|| **sapan kulağı,** *{eAT} 1. Sabanın elle tutulan yeri. 2. {ağız} Sabanın yanlarında, açılan çiziyi genişletmek ya da kesekleri çizi dışına devirmek için yapılmış açık L biçiminde parçası.*[DS]|| **sapan ökçesi,** *{ağız} Sabanın, ana gövdesinin ucuna demir geçen taban kısmı; sabanın toprak içinde kalan kısmı.* [DS]

sapan[3], [sap-an] *{ağız} is.* **1.** Anlayış. **2.** Denge. [DS]

sapan[4], [sap-an] *{ağız} is.* Apış; bacak arası. ☞ **sapanı açık at,** *{ağız} Arka ayaklarının arası açık at.* [DS]

sapanga, [sapan-ga] *{ağız} is.* Sapan[1]. [DS]

sapanğa, [sapan-ğa] *{ağız} is.* Sapan[1]. [DS]

sapankaya, [sapan+kaya] *{ağız} is.* Sapan[1]. [DS]

sapanlamak[1], [saban-lā-mak / saban-la-mak] *(eT. sapanla:mak) gçl. f. [-r]* **1.** *{eT}* Sabanla sürmek. [DLT] **2.** *{ağız}* Öküzün ayağına, saban demirinin uçunu batırmak. [DS]

sapanlamak[2], [sap-an-la-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(ı)-yor]* **1.** Saçma konuşmak; saçmalamak. **2.** Deli gibi oraya buraya koşmak. [DS]

sapansız, [sapan-sız] *{ağız} is.* **1.** Dengesiz. **2.** Düşüncesiz; densiz; aptal. [DS]

sapar, [sap-mak > sap-ar صاپار] *is.* **1.** *{eAT}* Yüz çevirme; sakınma. **2.** *{ağız}* Ayrı oluş; fark. [DS] ☞ **saparı olmamak** (saparım yok), *{eAT} Sakınarak yüz çevirenlerden olmamak.* [DK]

saparan, [sap-ar-an ?] *{ağız} is.* Sarp yer. [DS]

saparina, [İsp. zarzaparilla / İt. salsapariglia / Amer. yerl. d. saparna] *(sapari'na) is. bot.* → saparna.

saparna, [İsp. zarzaparilla / İt. salsapariglia / Amer. yerl. d. saparna] *(sapa'rna) is. bot.* Zambakgillerden, iki yüz kadar türü bulunan, yeşilimsi çiçekli, yapraklarını dökmeyen, oldukça fazla miktarda saponin içeren, bu yüzden halk hekimliğinde kan arındırıcı olarak kullanılan, dikenli tırmanıcı çok yıllık bitki, *(Smilax).*

saparta, [İt. sabordo] *(sapa'rta) is.* **1.** Gemi bordasındaki, top çıkarılan dört köşe boşluk. **2.** Bir gemi bordasındaki topların tümü. **3.** Bir bataryanın birden atış etmesi; alabanda atışı. **4.** (Gemici dilinde) astı üstün azarlaması. **5.** *mecaz.* Şiddetli azar; çıkışma; tersleme. *{ağız} (aynı)* [DS] ☞ **sapartayı vermek,** *Azarlamak; çıkışmak; terslemek.*|| **sapartayı yemek,** *Azarlanmak.*

sapasağlam, [sa(p)+sa/ğ-la-m > sap-a+sağ-la-m] *(sapa'sağlam) sf.* ve *zf.* Çok sağlam; her yanı sağlam; turp gibi.

sapatar, [sap+at-ar] *is.* Biçer-bağlar hasat makinelerinde, bağlandıktan sonra demetleri makineden yere veya römorka fırlatan düzenek.

sapatma, [sap-at-ma] *{ağız} is.* Mezar tahtası. [DS]

sapban, [sapan / sap(b)an] *{ağız} is.* Sapan[1]. [DS]

sapcı, [sap-çı] *{ağız} is.* → sapçı. [DS]

sapça, [sāb > sāb-ça] *(sa:pça)* *{eT}* *zf.* Sav bakımından; savca. [EUTS]

sapçak, -ğı [sap-çak] *{ağız}* *is.* Saplı su tası; maşrapa. [DS]

sapçı, [sap-çı] *{ağız}* *is.* Harman zamanı, harman işlerinde çalıştırılan işçi. [DS]

sapçık,-ğı [sap-çık] *is.* **1.** Küçük ve ince sap. **2.** *biy.* Bir organı organizmanın diğer bölümlerine bağlayan ince ve dar parça. **3.** *bot.* Ucunda çiçek bulunan dalcık. **4.** Mantarda üreme organlarını taşıyan ince sap. **5.** Herhangi bir organın oturduğu destek. **6.** Çimlenmiş embriyonda çeneklerle kök arasında bulunan dar kısım. **7.** Birleşik yaprakları meydana getiren yaprakçıkların her birini ana eksene birleştiren ince sap.

sapçıklı, [sap-çık-lı] *sf.* Küçük ve ince bir sap ile taşman; sapçığı bulunan.

sapenk, [sap-an / sapen(k)] *{ağız}* *is.* Sapan[1]. [DS]

sapetmek, [sap-ıt-mak / sapet-mek] *{ağız}* *gçl. f.* *[-er]* Birini kalabalıkta, ya da orman içinde bilerek bırakıp kaçmak; kendisini bulamayacak biçimde kaçmak. [DS]

sapgak, [sap-mak > sap-ġāk] *(sapga:k)* *{eT}* *is.* Sapak (?).

sapgın, [sa-gın] *{ağız}* *sf.* **1.** Sapık. **2.** Yolsuz. [DS]

sapı, [sapa / sapı] *{ağız}* *is.* Hiç insan ve yol uğramayan yer; sarp. [DS]

sapıg, [sap-mak > sap-ıġ] *{eT}* *is.* **1.** Birleştirme. [Gabain] **2.** Sıra; dizi. [EUTS] [Gabain] **3.** Çadırın eteği. [DLT]

sapık[1], -ğı [sap-mak > sap-ık] *sf.* **1.** Doğru veya normal sayılan davranış, tutum, yol vb.nden ayrılmış, sapmış olan; zararlı; yıkıcı; gayri tabii; anormal *(1935)*. **2.** *psikol.* Cinsel dürtülerini normal olmayan yollarla tatmine yönelen; sistemli olarak ahlak dışı davranışlarda bulunan. **3.** *mecaz.* Delice davranışları olan; kaçık; deli; meczup. **4.** *{ağız}* Densiz. [DS]

sapık[2], -ğı [? sapık / sapuk / sapiyh] *{ağız}* *is.* Kısa çizme; konçlu ayakkabı; mest. [DS]

sapıkara, [sap-ı+kara] *{ağız}* *is.* Tava. [DS]

sapıkça, [sap-ık-ça] *sf.* **1.** (Eylem, düşünce, davranış vb. için) bir sapıklığı ortaya koyan; sapık bir durumu düşündüren; sapıklık belirtisi olan. **2.** *(sapı'kça)* *zf.* Sapık gibi; sapık birine yakışır biçimde.

sapıklaşma, [sap-ık-la-ş-ma] *is.* Sapıklaşmak eylemi veya biçimi.

sapıklaşmak, [sap-ık-la-ş-mak] *dönşl. f.* *[-ır]* Sapıkça davranışlarda bulunmaya başlamak; sapıklık eğilimleri göstermek; sapık olmak.

sapıklık,-ğı [sap-ık-lık] *is.* **1.** Sapık olma durumu. **2.** Sapıkça davranış. **3.** Bir işlevin bozulması durumu. **4.** *psikol.* Kabul edilebilir durum ve davranışlara ters düşen ve genellikle zararlı sonuçları doğuran şeylerin ayırt edici ve ahlaksal bir yargı içeren özelliği. **5.** Zekâ ve hayal gücünü kullanarak kötülük yapma eğilimi. **6.** *psik.* Dürtüleri, karşı cinsten kendine denk yaşta bir eş ile cinsel ilişkide bulunma dışında doyuma ulaşan bireyin cinsel davranışı.

sapılamak, [sap *(yans.)* > sap-ı-la-mak] *{ağız}* *gçsz. f.* *[-r]* *[-l(ı)-yor]* Ses çıkarmak. [DS]

sapılça, [sap-lı-ca ? > sapılça] *{ağız}* *is.* Tava. [DS]

sapılma, [sap-ıl-ma] *is.* Sapılmak eylemi.

sapılmak, [sap-ıl-mak] *edil. f.* *[-ır]* Sapmak eylemi yapılmak; saptırma eylemine uğramak.

sapılmak, [sap-mak > sap-ıl-mak صاپلمق] *{eT}* *edil. f.* *[-ur]* **1.** (İplik için) iğneye saplanmak. [DLT] **2.** *dönşl. f.* Katılmak; iltihak etmek. [DLT] **3.** *{eAT}* Kapılmak; tutulmak; yakalanmak.

sapımak, [sap-mak > sap-ī-mak / sab-ī-mak] *(sapı:mak)* *{eT}* *gçl. f.* *[-r]* Sallamak; hareket ettirmek. [DLT]

sapın, [sarpın / sap-m] *{ağız}* *is.* **1.** Tahıl ambarı. **2.** Ekmek konulan dört gözlü sandık. [DS]

sapınç, -cı [sap-ınç] *is.* **1.** Bir görevin, bir işin normal ve beklenen sonuca ulaşmasına engel olan sapıklık; dalalet. **2.** *gök b.* Yer'deki bir gözlemcinin, ışık hızına göre küçümsenemeyecek bir hızla uzayda yer değiştirmesinden kaynaklanan optik olay. **3.** *fiz.* Optik bir sistemin verdiği görüntülerin kalitesini bozan hata; net görüntü verememe.

sapınçsız, [sap-ınç-sız] *sf.* Sapınçsızlık özelliği olan.

sapınçsızlık, -ğı [sap-ınç-sız-lık] *is.* **1.** Sapınçsız olma durumu. **2.** *fiz.* Ayna, mercek, objektif gibi bir optik sistemde aynı cisim noktadan çıkan ışınların aynı görüntü noktada çakışmasını sağlayan nitelik.

sapınlaşmak, [sap-ın-la-ş-mak] *{ağız}* *dönşl. f.* *[-ır]* Sersemlemek. [DS]

sapınmak, [sap-mak > sap-ın-mak] *{eT}* *dönşl. f.* *[-ur]* Saplamayı üzerine almak; kendi kendine saplamak; saplar gibi görünmek. [DLT]

sapır, [sap-ır *(yans.)*] *is.* Bir yerlere sürtünerek art arda düşen şeylerin çıkardığı sesi anlatan yansımalı gövde. ⊡ **sapır sapır,** *1. (Düşmek için) art arda ve çok miktarda. 2. (Titremek için) aşırı derecede ve sürekli.* || **sapır buçuk,** *{ağız}* *Deli dolu; şuursuz.* [DS]

sapırdamak, [sap *(yans.)* > sap-ır-da-mak] *{ağız}* *gçsz. f.* *[-r]* *[-d(ı)-yor]* Kendi kendine konuşmak. [DS]

sapırdanmak, [sap *(yans.)* > sap-ır-da-n-mak] *{ağız}* *dönşl. f.* *[-ır]* Kendi kendine konuşmak.[DS]

sapırtma, [sap-ır-t-ma] *{ağız}* *is.* Mezar tahtası. [DS]

sapırtmaç, [sapırt-maç] *{ağız}* *is.* Sapırtma. [DS]

sapırtmak, [sap-mak > sap-ır-t-mak] *{ağız}* *gçsz. f.* *[-ır]* Şaşırmak. [DS]

sapısalık, -ğı [sap-ı+sal-ık] *{ağız}* *sf.* **1.** Beceriksiz. **2.** Aptal. [DS]

sapısilik, -ği [sap-ı+sil-ik] *{ağız}* *sf.* → sapı silik. [DS]

sapış, [sap-ış] *is.* Sapmak eylemi veya biçimi.

sapışmak[1], [sap >sap-ış-mak] *{ağız} gçl. f. [-ır]* Yapmaya kalkışmak; davranmak. [DS]

sapışmak[2], [sap-mak > sap-ış-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* Sapmak; dönmek. [DS]

sapıştırmak, [sap-mak > sap-ış-tır-mak صپشدرمق] *{eAT} is.* Kaçamak.

sapıtış [sap-ıt-ış] *is.* Sapıtmak eylemi veya biçimi.

sapıtma, [sap-ıt-ma] *is.* **1.** Sapıtmak eylemi. **2.** *{ağız}* Mezarda ölünün konulduğu yana doğru açılan oyuk. [DS] **3.** *{ağız}* Taştan oyma mezar; lahit. [DS] ⧉ **sapıtma ağacı,** *{ağız} 1. Mezar tahtası. 2. Mezarın iki ucuna dikilen kazıklar; baş ağaçları.* [DS]|| **sapıtma tahtası,** *{ağız} Mezar tahtası.* [DS]|| **sapıtma taşı,** *{ağız} Lahdin üstüne kapatılan taş.* [DS]

sapıtmak[1], [sap-mak > sap-ıt-mak صاپدمق] *gçl. f. [-ır]* **1.** Saptırmak. **2.** *{eAT}* Bir şeyin gidiş ve akış yolunu bir doğrultudan başka bir yana değiştirmek; gidiş yönünü çevirmek. **3.** *gçsz. f.* (Bir alet vb. şey için) iyi çalışmamak; işlevini tam yerine getirmemek. **4.** (Kişi için) söyleyeceği sözü, gideceği yeri, yapacağı işi şaşırmak; şaşırmak. **5.** Ruhsal bunalıma düşmek; aklı, şuuru bozulmak; ruhsal dengesizlik içine düşmek. **6.** *mecaz.* Akla ve mantığa uymayan şeyler söylemek, böyle davranışlarda bulunmak; saçmalamaya başlamak. **7.** Aklını bozmak. **8.** *{ağız}* Başından atmak. [DS]

sapıtmak[2], [sap-ī-mak > sap-ı-t-mak] *{eT} gçl. f. [-ur]* Sallamak; hareket ettirmek; sallatmak. [DLT]

sapilik, -ği [? sapilik] *{ağız} is.* Yassı taş; kayrak. [DS]

sapka, [sap-ka] *{ağız} is.* Kayalık ve sarp yerler. [DS]

sapkı[1], [sap-mak > sap-kı] *is.* Bir görevin, fizyolojik bir işlevin ters bir tarafa yönelmesi.

sapkı[2], [sap-mak > sap-kı] *{ağız} is.* Sokak. [DS]

sapkın[1], [sap-mak > sap-ğın > sap-kın] *sf.* **1.** Doğru yoldan ayrılmış olan. **2.** *isl.* Kur'an-ı Kerim ile bildirilen ilahî buyruklara ve Hz. Muhammed'in hadisleriyle açıklanan düzene, şeriat kurallarına karşı çıkan, bunların geçerliliğini tanımayan ve İslam'a aykırı inançlara bağlı kalan. **3.** *hrist.* Kilise tarafından Katolik inancına aykırı bulunarak mahkûm edilen. **4.** Sapkıya uğramış olan. **5.** Belli bir toplulukta geçerli olan ve doğru kabul edilen görüşlere karşı çıkan ve karşı görüşleri destekleyen. **6.** Sapkınlık çerçevesinde değerlendirilen. **7.** *jeol.* Yerinden ayrılmış olan. **8.** *is.* Davranışlarında sapma görülen kimse. ⧉ **sapkın davranış,** *sosy. Bir toplumda veya toplumsal bağlamda normal olarak kabul edilebilir olandan uzaklaşan bir toplumsal davranış.*|| **sapkın davranış büyütümü,** *iletş. Bir sapkın davranışın ölçü ve ciddiyetinin çarpıtılması.*|| **sapkın kaya,** *yer b. Çok eski dönemlerde buzullar tarafından bulunduğu yere getirilmiş olan ve buradaki araziden farklı özellikler gösteren kaya.*

sapkın, [sap-mak > sap-kın] *{ağız} sf.* **1.** Deli gibi; bunak. **2.** Her şeyi bilen; bilgili. [DS]

sapkınlık, -ğı [sap-kın-lık] *is.* **1.** Sapkın olma durumu. **2.** Çoğunlukça kabul edilen düşünce ve kanaatlere aykırı düşen, resmî öğretiye bağlı kalanlarca kabul edilmez veya yanlış sayılan düşünce, davranış. **3.** *isl.* Kur'an-ı Kerim ve hadislerle belirlenen İslamî ilkeleri benimsememe, tanımama ve bunlara aykırı bir inanç yolu tutma. **4.** *hrist.* Hristiyanlık öğretisinde yer alan ögelerden birinin ötekinin zararına abartılması. **5.** Kilise tarafından Katolik inancına aykırı bulunarak mahkûm edilen dinî öğreti. **6.** *psikol.* İçgüdüsel itkilerden kaynaklanan bazı davranışların amacından saparak uygun olmayan nesnelere yönelmesi ve böylece toplum kurallarına, törelere, yasalara ters düşme durumu.

saplacık, -ğı [sap-la-cık] *{ağız} is.* İğne. [DS]

saplak, -ğı [sap-la-k] *{ağız} is.* Saplı su tası; maşrapa. [DS]

sablam, [sap-la-mak > sap-la-m] *{ağız} is.* → saplam. [DS]

saplam, [sap-la-mak > sap-la-m] *{ağız} is.* İğneye takılan bir sap iplik. [DS]

saplama, [sap-la-ma] *is.* **1.** Saplamak eylemi. **2.** İç içe geçerek birbirine eklenmesi gereken parçaların her ikisi içinden geçen, kalınlığı ve boyu değişik kama. **3.** Bir menteşenin iki oynak parçasını birleştiren küçük ve ince mil. **4.** İmparatorluk döneminde, devşirme olmadığı halde devşirmeler arasına karışan kimse. **5.** *{ağız}* Marangoz keskisi. [DS] **6.** *{ağız}* Kulaklı, küçük bıçak. [DS]

saplamak[1], [sāp > sap-lā-mak / sap-la-mak] *{eT} gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* **1.** Bir şeyi kuvvetli ve hızlı bir itişle bir yere veya bir şeye sokmak; batırmak. *{eT} {ağız} (aynı)* [DLT] [DS] **2.** Kesici-delici bir alet veya silahı bir kimsenin bedenine batırmak. *{eT} (aynı)* [DLT] **3.** *{eT}* Ok-yay germek. [EUTS]

saplamak[2], [sap > sap-la-mak] *{eT} {ağız} gçl. f. [-r] [-lı) -yor]* Sap yapmak; sap takmak. [DLT] [DS]

saplanış, [sapla-n-ış] *is.* Saplanmak eylemi veya biçimi.

saplanma, [sapla-n-ma] *is.* Saplanmak eylemi.

saplanmak[1], [sapla-mak > sapla-n-mak] *edil. f. [-ır]* **1.** Saplamak işi yapılmak. **2.** *dönşl. f.* (Ağrı, sızı, sancı için) kendini kuvvetle hissettirmek. **3.** (Sivri nesneler için) bir yere hızla girmek; batmak. **4.** (Kar, kum vb. için) batma sonucu hareket edemez olmak; batıp kalmak. **5.** *mecaz.* (Bir kimse, olay vb. için) ondan başka bir şey düşünemez olmak; o şeyle ilgisini kesememek; aklını sürekli meşgul ederek tedirginlik yaratmak; takılıp kalmak.

saplanmak[2], [sap > sap-la-n-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* (Eşya, alet vb. için) sap takılmak; saplı hale gelmek. [DS]

saplantı, [sap-la-n-tı] *is.* Kişinin bilincine herhangi

bir zamanda önüne geçilmez bir güçle gelen ve bilinci tamamen kuşatan, zorlayıcı ve bunaltıcı, saçma, yersiz, ölçüsüz düşünce veya duygu; sabit fikir; fikr-i sabit; idefiks; obsesyon.

saplantılı, [sap-la-n-tı-lı] *sf.* Bir saplantısı olan.

saplaşmak, [sap-la-ş-mak] *dönşl. f. [-ır]* **1.** Sap hâline gelmek; sap durumunu kazanmak. **2.** *{ağız}* Sataşmak; takılmak. [DS]

saplatmak, [sap-lā-mak > sap-la-t-mak] *{eT} gçl. f. [-ur]* Sap taktırmak; saplatmak. [DLT]

saplayak, -ğı [sap-la-k / saplayak] *{ağız} is.* Saplı su tası; maşrapa. [DS]

saplayış, [sap-la-y-ış] *is.* Saplamak eylemi veya biçimi.

saplı[1], [sap > sap-lı] *sf.* **1.** Sapı olan; sapı bulunan. **2.** *is.* Uzun bir sapı olan tencere veya tava. **3.** *{ağız}* Büyük bakır kepçe. [DS] **4.** *{ağız}* Saplı su tası; maşrapa. [DS] **5.** *{ağız}* Kazandan sıcak su almakta kullanılan uzun saplı tas. [DS] **6.** *{ağız}* Kevgir. [DS] ⊡ **saplı karga,** *{ağız} Saksağan.* [DS]|| **saplı meşe,** *Kayıngillerden, palamutları uzun saplı ve iki yılda olgunlaşan, 25 m. kadar boylanabilen, yapraklarını döken bir meşe türü, (Quercus robur).*|| **saplı sultan,** *argo. Kadın kılığına girmiş sapık erkek.*

saplı[2], [sap-mak *(saplamak)* > sap-lı] *sf.* **1.** Bir yere bir şeye batmış olan; saplanmış; batırılmış. **2.** (İğne için) iplik takılmış. [DS] **3.** *zf.* Bir yere batmış olarak; saplanmış olarak.

saplı[3], [sap-lı] *sf.* Saplanmış olan; batmış durumda bulunan. ⊡ **saplı kalmak,** *Bir şeyi sürekli olarak düşünme durumunda olmak.*

saplıcan, [Ar. ẕātü'l-cenb => satlıcan / saplıcan] *{ağız} is. tıp.* Zatülcenp; zatürrie. [DS]

saplıcatinton, [sap-lı-ca+tinton] *{ağız} is.* **1.** Patlıcan. **2.** Dağ elması. [DS]

saplıh, [sap-lık > saplıḫ] *{ağız} is.* Saplam. [DS]

saplıhlamak, [sap-lık-la-mak > saplıḫ-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* → saplıklamak. [DS]

saplık[1], **-ğı** [sāp > sap-lık] *sf.* **1.** *{eT}* Sap yapmaya uygun; sap olabilecek nitelikte. [DLT] **2.** *{ağız}* Balta, çapa ve kazma türü araçlara sap yapmakta kullanılan odun. [DS]

saplık[2], **-ğı** [sap-lık] *{ağız} is.* İğneye takılan iplik.

saplıklamak, [sap-lık-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* İğneye takılan ipliğin diğer ucunu düğümlemek. [DS]

saplım, [sap-lı-m] *{ağız} is.* İğneye takılan bir sap iplik. [DS]

saplıyak, -ğı [saplı+ayak ?] *{ağız} is.* Büyük kepçe. [DS]

saplum, [sap-lı-m / sap-lu-m] *{ağız} is.* Bir saplık iplik. [DS]

sapma[1], [sap-ma] *is.* **1.** Sapmak eylemi. **2.** Bir merminin ulaştığı nokta ile ulaşması gereken nokta arasındaki uzaklık. **3.** Geminin pusulasında dış etkilerle meydana gelen açıklık. **4.** *dbl.* Bazı kelimelerin, dilbilgisi kurallarına göre olması gereken biçimden başka biçime girmeleri. *senge / sene (sana).* **5.** Bir ölçü aletinde hareketli parçanın belirli bir konuma göre gösterdiği farklılık. **6.** Bir elektrik alanı veya manyetik alan etkisinde kalan elektron demetinin veya yüklü taneciklerin az da olsa yön değiştirmesi. **7.** *istk.* İki değer arasında artı veya eksi olabilen fark. **8.** *jeol.* Bir kıvrımın birdenbire dar açı yaparak yön değiştirmesi. **9.** *fiz.* Optikte gelen ışının kırılan veya çıkan ışınla yaptığı açı. **10.** *sosy.* Bir toplumca kabul edilmiş olan kültür modeline göre normal sayılan kişisel çeşitlenmeleri aşan toplum karşıtı veya toplum dışı davranış tipi. **11.** *{eAT}* Zikzak. **12.** *{ağız}* Mezarda ölünün yatırılması için yana doğru açılan oyukluk. [DS] **13.** *{ağız}* Keklik kafesi. [DS] **14.** *{ağız}* Bir yere, başka bir yerden gelerek mal mülk sahibi olup yerleşen kimse. [DS]

sapma[2], [sap-ma] *{ağız} is.* **1.** Mezarda ölünün içine konulduğu yan oyuntu. **2.** Mezarda ölünün üstüne döşenen tahtalar. [DS]

sapmacı, [sap-ma-cı] *sf.* Bir partinin, bir örgütün belirlediği temel ilkelerden veya siyasal çizgiden ayrılan kişi.

sapmacılık, -ğı [sap-ma-cı-lık] *is.* Devletin veya siyasi partinin belirlediği temel ilkelerden veya siyasal çizgiden ayrılan kişinin tutumu.

sapmah, [sap-mak > sap-maḫ] *{ağız} gçsz. f. [-ar]* → sapmak. [DS]

sapmak[1], [sap-mak] *gçsz. f. [-ar]* **1.** Gidiş doğrultusundan ayrılarak başka doğrultuya yönelmek; yeni bir yön çizmek; yolunu değiştirmek. *{ağız} (aynı)* [DS] **2.** *mecaz.* Önceden belirlenmiş veya hesap edilmiş ilke, temel görüş, düşünce, amaç ve davranışlardan ayrılmak. **3.** Doğru kabul edilen yoldan ayrılmak; kötü ve yanlış yola girmek; doğruluğu bırakmak. **4.** Başka bir yere kaymak. **5.** (Mermi için) atış düzleminden uzaklaşmak.

sapmak[2], [sep-mek / sap-mak] *{eT} gçl. f. [-ar]* **1.** Çeyizle, araç gereç ile donatmak; cinsinden eksik kalan bir şeyi başkasıyla tamamlamak; ek bir bağışta bulunmak; teçhiz etmek; ikame ile ikmal etmek. [DLT] [Gabain] [İKPÖy.] **2.** Fazladan vermek. [İKPÖy.] **3.** Parça eklemek; düzeltmek; onarmak; tamir etmek. [ETY] [İKPÖy.] **4.** Birleştirmek. [ETY] [Gabain] **5.** İpliği iğneye geçirmek; saplamak; [DLT] **6.** Bir şeyi sarmak. [DLT] [KB] **7.** Devam etmek. [EUTS]

sapmalık, [sap-ma-lık] *{ağız} is.* Mezara döşemeye elverişli ağaç. [DS]

saponifikasyon, [Fr. saponification] *is.* Sabunlaşma.

saponin, [Fr. saponine] *is. kim.* Bitkilerin çoğunda özellikle sabun otunda bulunan renksiz, kokusuz, suda çözünen ve köpürerek suda çözünmeyen yağ,

karbür; reçine gibi maddeleri emülsiyonlaştıran steroit gliseritler.

saponit, -di [Fr. saponide] *is. kim.* Suya göre çok kararlı aniyonik yüzey etkeni.

sapot, [Antil adl. yerl. d. tzápoti > İsp. zapote] *is.* Sapotgillerin örnek bitkisi olup Antillerde yetişen, meyvesi çok tatlı, sütlü salgısından çiklet yapılan bir ağaç, *(Achras sapota).* ⊟ **sapot ağacı,** *Sapot.*

sapotgiller, [sapot-gil-ler] *is bot.* İki çeneklilerden, örnek bitkisi sapot ağacı olan, Orta Amerika'da yetişen, bazı cinslerinden lateks çıkarılan bitkiler familyası, *(Sapotaceae).*

sappılik, -ği [? sappılık] *{ağız} sf.* Yuvarlak. [DS]

sapramak, [sap *(yans.)* > sap-(ı)r-a-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-r(ı)-yor]* Abuk sabuk konuşmak; saçmalamak. [DS]

sapratmak, [sap *(yans.)* > sap-(ı)r-a-t-mak صبره تمق] *gçl. f. [-ır]* **1.** *{OsT}* Akla mantığa ters veya ağza alınmayacak türden sözler söylemek; hezeyanda bulunmak. **2.** *{ağız}* Abuk sabuk ve saçma konuşmak. [DS]

saprofit, [Fr. saprophyte] *sf.* Çürükçül beslenen.

saprozoik, -ği [Fr. saprozoïque] *sf.* Çürükçül.

sapsağlam, [sa(p)+sa/ğlam] *(sa'psağlam) pekşt. sf.* Sapasağlam.

sapsarı, [sa(p)+sa/rı] *(sa'psarı) pekşt. sf.* Çok sarı; her yanı sarı olan. ⊟ **sapsarı kesilmek,** *Beklenmedik bir anda başa gelen kötü bir olay karşısında rengi sararmak.*|| **sapsarı olmak,** *Sapsarı kesilmek.*

sapsız, [sap-sız] *sf.* **1.** Sapı olmayın; sapı bulunmayan. **2.** İçinde sap bulunmayan; saptan arınmış olan. ⊟ **sapsız balta,** *Dayanağı olmayan; koruyucusuz.*|| **sapsız meşe,** *Kayıngillerden, 30 m. kadar boylanabilen, meyvelerinin sapı olmayan, yapraklarını döken ve ülkemizin her tarafında yetişen bir meşe türü, (Quercus petraea).*

sapşak, -ğı [sap-çak > sapşak] *{ağız} is.* Su tası; maşrapa. [DS]

saptama, [sapta-ma] *is.* **1.** Saptamak eylemi; tespit. **2.** Yıkanmış gümüş bromürlü tabakadaki gümüş bromür artıklarını kimyasal yolla gidermek.

saptamak, [Ar. sabit => sab(i)t-e-mek ? > saptamak] *gçl. f. [-r] [-t(ı)-yor]* **1.** Bir şeyi kıpırdamaz, değişmez duruma getirmek; tespit etmek, *(1935).* **2.** *mecaz.* Kesinlikle belirgin kılmak; tespit etmek. **3.** Belirlemek; karar vermek. **4.** Bir şeyin belirgin özelliklerini belirlemek.

saptanım, [sapta-n-ım] *is.* Saptanmak eylemi.

saptanımcılık,-ğı [sap-ta-n-ım-cı-lık] *is. biy.* Hayvan türlerinin hiç değişmeyip hep aynı durumda kaldığını ileri süren öğreti; türlerin saptanımı öğretisi; yaratımcılık.

saptanış, [sapta-n-ış] *is.* Saptanmak eylemi veya biçimi.

saptanma, [sapta-n-ma] *is.* Saptanmak eylemi.

saptanmak, [sapta-n-mak] *edil. f. [-ır]* **1.** Sabit bir duruma getirilmek. **2.** Tanımlanmak; belirlenmek; tespit edilmek.

saptayıcı, [sapta-y-ıcı] *sf.* **1.** Bir şeyi saptayan; sabit ve sürekli duruma getiren. **2.** Bir şeyi belirleyen; ne olduğunu, niteliğini, özelliğini ortaya koyan. **3.** *is.* Kurşunkalem, suluboya vb. ile yapılmış resim veya çizimlerin bozulmasını önlemek için yüzeye püskürtülen reçine ve alkol karışımı resim verniği.

saptayış, [sapta-y-ış] *is.* Saptamak eylemi veya biçimi.

saptırıcı, [sap-tır-ıcı] *sf.* **1.** Sapmaya neden olan; saptıran. **2.** *is.* Saptırma işlevi gören aygıt. **3.** Bir akışın doğrultusunu değiştirmek için kullanılan eleman; deflektör.

saptırılma, [sap-tır-ıl-ma] *is.* Saptırılmak eylemi.

saptırılmak, [sap-tır-ıl-mak] *edil. f. [-ır]* Saptırmak eylemi yapılmak; sapmak eylemi yaptırılmak.

saptırma, [sap-tır-ma] *is.* **1.** Saptırmak eylemi. **2.** Kırık çizgilerden oluşturulmuş bir tür süsleme. **3.** *{ağız}* Mezar içinde ölünün konulması için yan tarafa açılan oyukluk. [DS]

saptırmak, [sap-tır-mak] *gçl. f. [-ır]* **1.** Bir şeyin, bir kimsenin gitmekte olduğu doğrultuyu başka yöne çevirmek; yolunu değiştirtmek; yön değiştirtmek. **2.** Birini doğru yoldan ayırmak; doğruluktan ayrılmasına neden olmak. **3.** Bir kimsenin izlediği çizgiden ayrılmasına neden olmak. **4.** (Konuşma, tartışma veya anlam için) başka bir zemine kaydırmak

sapturmak, [sap-mak > sap-tur-mak] *{eT} gçl. f. [-ur]* **1.** Ördürmek. [DLT] **2.** Yamatmak. [DLT]

sapuh, [sap-ık / sap-uk > sapuḫ] *{ağız} sf.* **1.** Bunak. **2.** Aklına geleni düşünmeden yapan. [DS] ⊟ **sapuh supuh,** *{ağız} (Konuşmak için) düşünmeden.* [DS]

sapuk[1], -ğu [sap-mak > sap-uk] *{ağız} is.* Sapık. [DS]

sapuk[2], -ğu [sap-mak > sap-uk] *{ağız} is.* Kısa konçlu çime; mest. [DS]

sapun, [Ar. şābün => sabun / sapun] *{ağız} is.* Sabun. [DS]

sapur, [sap *(yans.)* > sap-ur] *is.* Titreme, dengesizlik bildiren yansımalı gövde. ⊟ **sapur supur,** *{ağız} (Söz için) anlamsız, saçma sapan.* [DS]

sapyant, [? sapyant] *{ağız} is.* Çatıyı oluşturan direkler. [DS]

-sar[1], [sā-mak *(arzu etmek; sanmak; saymak)* > sa-r *(-r: geniş zaman eki)* > -sar] *{eT} çek. e.* Dilek, istek kararsızlık, yeterlilik gibi kavramları karşılayan istek-şart-bağlaç görevini yüklenen fiil çekim eki; dilek-şart eki.

-sar[2], [-sar / -sēr] *(sa:r) {eT} yap. ek.* Şart anlamı taşıyan zarf fiiller yapan ek: *-er ise; -ince; -ecek kadar.* [ETY]

-sar[3], [Far. -sār سار] *(sa:r) {OsT} son ek.* Farsça ke-

limelerden "yer bildiren" birleşik kelimeler yapan son ek. *kûh-sār (dağlık bölge)*

sar[1], [sar / zar زار] *{eAT} is.* Yufka deri; zar.

sar[2], [Ar. s̱ār ثار] *(sa:r) {OsT} is.* **1.** Öç; intikam. **2.** *huk.* Kendisinden öç alınacak katil kimse.

sar[3], **-r'ı** [Ar. ṣarʿ صرع] *{OsT} is. tıp.* → sar'a.

sar[4], **-rrı** [Ar. sārr / sārre سار / ساره] *(sa:r) {OsT} is.* Sevinç veren; sevindiren.

sar[5], [sar] *{ağız} is.* **1.** Kıyılarda yetişen kerestesi çürük bir tür çam. **2.** Ağaçtan elde edilen odun. [DS]

sar[6], [sağır > sār] *(sa:r) {ağız} sf.* Sağır. [DS]

sara[1], (sar'a) [Ar. ṣarʿ *(düşme, düşürme)* >ṣarʿa صرعه] *{OsT} is. tıp.* Beyindeki bir grup sinir hücresinin harekete geçerek deşarj olması sonucu ortaya çıkan, bilinç kaybı, birtakım sanrılar ve ruhsal bozukluklarla birlikte vücutta yerel ve genel çırpınma nöbetleri, ağız köpürmesi biçiminde görülen sinir hastalığı; tutarak; tutarga; yilbik; epilepsi. ☐ **sara tutmak,** *Sara nöbeti gelmek.*

sara[2], [Far. sārā سارا] *(sa:ra:) {OsT} sf.* Saf; katışıksız; temiz.

sara[3], [İbr. sarai] *(sa:ra:) is.* Prenses.

sara[4], [sara] *{ağız} is.* Kuytu, karanlık ve güneşsiz yer. [DS]

sara[5], [sañ-ra-ğı > sañrağa > sañrā / sara] *{ağız} is.* Sakağı; atlarda görülen nezle. [DS]

sarac, [Ar. serrāc سراج] *{OsT} is.* → saraç.

saracak, -ğı [sar-mak > sar-acak] *{ağız} is.* Ebegümeci. [DS]

saracan, [Ar. serrāc > serrācān سراجان] *(saraca:n) {OsT} is.* Saraçlar.

saraç, -cı [Ar. serc *(eyer)* > serrāc سراج] *is.* **1.** At eyeri, koşum takımları yapan veya satan kimse. **2.** At eyeri, koşum takımları süsleyen kimse. **3.** Deri, muşamba vb. şeylerden çanta, bavul vb. yapan kimse. ☐ **saraç iğnesi,** *Ucu kılıç laması gibi ve kesici olan değişik kalınlıklarda düz veya eğri iğne.*|| **saraç tezgâhı,** *Saracın üzerinde çalıştığı, ışık altında kolay yer değiştirebilecek şekilde yapılmış kare masa.*

saraçhane, [Ar. sarrāc + Far. -ḫāne سراجخانه] *(saraçha:ne) {OsT} is.* At eyeri, koşum takımları ve meşinden çanta, bavul, cüzdan, kemer gibi eşyaların yapıldığı yer.

saraçlamak, [saraç-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Heybe, çanta, torba gibi şeylerin kenarlarına meşin geçirerek dikmek. [DS]

saraçlatmak, [saraç-la-t-mak] *{ağız} gçl. f. [-ır]* Heybe, çanta, torba vb. şeylerin kenarlarına meşin geçirtmek. [DS]

saraçlık,-ğı [saraç-lık] *is.* **1.** Saracın işi ve mesleği. **2.** Binek veya çeki atlarına ait binim ve koşum takımları yapma veya bunları tamir sanatı. **3.** Özellikle koşum takımlarının yapım ve tamiriyle uğraşan küçük sanayi dalı.

saraguç, [sar-ü-mak > sarū-ğaç > sarağuç] *{eT} is.* Kadın yaşmağı. [DLT]

saraguçlanmak, [sarağuç-lā-n-mak] *{eT} dönşl. f. [-ur]* Başörtüsü takınmak. [DLT]

sarağaz, [sarı+ağız] *{ağız} is. zool.* → sarıağız. [DS]

sarahat,-ti [Ar. ṣarāḥat صراحت] *(sara:hat) {OsT} is.* **1.** Açıklık; anlaşılırlık; açık, belli ve anlaşılır olma durumu. **2.** Bir anlatımın şüphe ve tereddüde yer bırakmayacak şekilde açık ve anlaşılır olma durumu. ☐ **sarahatle,** *Açık olarak; anlaşılır biçimde.*

sarahaten, [Ar. ṣarāḥat > ṣarāḥaten صراحةً] *(sara:ha'ten) {OsT} zf.* Açık olarak; açıkça; açıktan açığa; apaçık.

saraih, [Ar. ṣarīḥ > ṣarāʿiḥ صرائح] *(sara:ih) {OsT} is.* Halis Arap atları.

sarak[1], **-ğı** [sar-ak] *is.* Bir yapıyı çevreleyen ve katlar arasını belirleyen yatay ve az çıkıntılı, süslü taş silme.

sarak[2], **-ğı** [sor-mak *(emmek)* > sor-ak / sarak] *{ağız} is.* Bebeklere, bir tülbent içine tatlı konularak emmeleri için verilen emzik; sormuk. [DS]

saraka, [Yun. sarkhasmos] *is.* **1.** Eskiden suçluları teşhir etmek için boyunlarına takılan pranga. **2.** Kusurlarını açık etme; açıklarını ortaya koyma. **3.** *argo.* Üstü kapalı iğneleme; istihza. **4.** *{ağız}* Alay; eğlenme. [DS] ☐ **saraka etmek,** *Biri ile alay ederek eğlenmek.*|| **sarakaya almak,** *Birini küçümseyerek alay etmek, eğlenmek; alaya almak.*|| **sarakaya sarmak,** *1. (Suçlu için) prangaya almak. 2. Kazığa bağlayarak cezalandırmak.*

sarakacı, [saraka-cı] *sf.* Alay eden; alaycı; müstehzi.

saralamak, [sar-mak > sar-ala-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* **1.** Sarıp sarmalamak; iyice sarmak. **2.** Özensizce sarmak. [DS]

saralı, [sara-lı] *sf.* Sara hastalığına yakalanmış olan.

saralmak, [sarıg > sar(ığ)-ar-mak > sarar-mak / saral-mak صارلق] *{eAT} {ağız} dönşl. f. [-ır]* Sararmak. [DS]

saraltmak, [saral-t-mak] *{ağız} gçl. f. [-ır]* Sarartmak. [DS]

saramana, [? saramana] *{ağız} is.* Yeşil ve büyük bir tür kertenkele. [DS]

saramet, [Ar. ṣarāmet صرامت] *(sara:met) {OsT} is.* Kahramanlık; yiğitlik.

saramuk, -ğu [sarı > sara-muk] *{ağız} sf.* Hastalıklı; zayıf; cılız. [DS]

saran, [saran / sarañ] *(sarañ) {eT} sf.* Eli sıkı; cimri; hasis. [DLT] [EUTS] [Gabain] [KB]

saranlamak, [saran-lā-mak] *(saranla:mak) {eT} gçl. f. [-r]* Pinti saymak; pintilere nispet etmek. [DLT]

saranlık, [saran-lık] *{eT} is.* Pintilik; cimrilik. [DLT] [KB]

sarap, [? sarap] *{ağız} is.* Üstü kapalı su yolu. [DS]

sarafan, [Ar. sarrāf + Far. -ān] *(sara:fa:n) is.* Sarraflar.

sararış, [sarar-ış] *is.* Sararmak eylemi veya biçimi.

sararma, [sarar-ma] *is.* **1.** Sararmak eylemi. **2.** Sarı olma; rengi sarıya dönme. **3.** Bitkilerin yeşil kısımlarının çeşitli nedenlerle sarı renk alması.

sararmak, [sar-ġar-mak > sarar-mak] *gçsz./ dönşl. f. [-ır]* **1.** Sarı bir renk almak; rengi sarıya dönüşmek; sarı olmak. **2.** (Kişi için) doğal rengini yitirmek; korku, üzüntü, heyecan vb. sebeplerle benzi solmak. **3.** (Yağlı boya resim, fotoğraf, renk vb. için) parlaklığını ve canlılığını yitirmek; silikleşmek; sarımsı renk almak.

sarartı, [sarar-tı] *is.* **1.** Sararma belirtisi; sarılık. **2.** Sonradan olmuş sarı veya sarıya benzer renk.

sarartma, [sarar-t-ma] *is.* **1.** Sarartmak eylemi. **2.** *{ağız} sf.* (Kişi için) çok zayıf ve rengi soluk. [DS]

sarartmak, [sarar-t-mak] *gçl. f. [-ır]* Sarı bir renk almasına neden olmak; rengini sarıya dönüştürmek; sararmasını sağlamak.

sarartmalı, [sarar-t-ma-lı] *{ağız} sf.* (Kişi için) hastalıklı, zayıf ve cılız. [DS]

sarasır, [Ar. ṣarṣar > ṣarāṣır صراصر] *(sara:sır) {OsT} is.* Şiddetli, gürültülü rüzgârlar.

saraş, [sarı+aş] *{ağız} is.* Pekmezle yapılan aşure. [DS]

sarat, [Sur. Ar. sarrād] *{ağız} is.* Büyük delikli kalbur. [DS]

saratlamak, [sarat-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Büyük delikli kalbur ile elemek; kalburdan geçirmek. [DS]

saravela, [İt. serra-vele] *(sarave'la) is. dnz.* **1.** Yelkenleri toplama işi. **2.** Bu işi yapan tayfa.

saray[1], [Far. serāy سراى] *{OsT} is.* **1.** Ev. **2.** Hükümdarların oturduğu görkemli konut. **3.** Devlet başkanlarına ayrılmış konut. **4.** Hükümdar ve yakın çevresi. **5.** Görkemli büyük konut. **6.** Kamu işlerinin görüldüğü büyük bina. **7.** *{ağız}* Hükûmet konağı. [DS] ☐ **saray ağaları,** *tar. İmparatorluk döneminde saray halkına hizmet etmek ve sarayı korumakla görevli kişilere verilen ad.*|| **saray bağı,** *{ağız} Bir çatı türü.* [DS]|| **saray böreği,** *mutf. Hamuru zeytinyağı içinde ve soğukta bekletildikten sonra tekrar açılarak katmerlendirilen, bohça biçimli fırın böreği.*|| **saray çiçeği,** *bot. Düğün çiçeğigillerden tarlalarda altmış kadar türü bulunan, dördü süs bitkisi, biri de hekimlikte kullanılan zehirli, otsu bitki; hezaren (Delphinium).*|| **saray francalası,** *tar. İmparatorluk döneminde, şehzade ve sultanlar için pişirilen bir tür özel ekmek.*|| **saray kaşmiri,** *{ağız} Bir tür ipekli kumaş.* [DS]|| **saray lokması,** *Yumurtalı bir tür lokma tatlısı.*|| **saray menekşesi,** *bot. Gösterişli ve bol renkli bir tür menekşe.*|| **saray musikisi,** *tar. Klasik Türk müziğinin Osmanlı sarayı çevresinde gelişen bölümü.*|| **saray patı,** *bot. Birleşikgillerden Çin kökenli, temmuzdan kasıma kadar sarı, kırmızı, beyaz, mavi çiçekler açan bir süs bitkisi, (Callistephus sinensis).*|| **saray tiyatrosu,** *tar. Halk tiyatrosu geleneğine karşı, saray mensuplarını eğlendirmek amacıyla yapılmış tiyatro ile bu tiyatrolarda oynanan oyunlara verilen ad.*|| **serāy-i bekā,** *{OsT} Öbür dünya; ahret.*|| **serāy-i fenā,** *{OsT} Bu dünya; hayat.*

saray[2], [? saray] *{ağız} is.* Kiremitlik. [DS]

saraylı, [saray-lı] *sf* **1.** Saraya mensup. **2.** *is.* İmparatorluk döneminde, padişah sarayında cariye olarak veya başka görevlerle bulunan kadınlara verilen ad. **3.** Saraylı kadınların taktığı bir tür hotoz. **4.** *{ağız}* Sarığıburma tatlısı. [DS] **5.** *{ağız}* Baklava. [DS] **6.** *{ağız}* Yağda kızartılarak yapılan bir tür çörek. [DS]

sarazen, [Fr. sarrasin] *is.* Ortaçağda Batılıların Müslüman halklara verdiği ad.

sarban, [Far. sār *(deve)* + -bān ساربان] *(sa:rba:n) {OsT} is.* **1.** Deveci; deve sürüsü olan kimse. **2.** İmparatorluk döneminde padişahın develerine bakmakla görevli kimse.

sarbanbaşı, [Far. sārbān + baş-ı ساربان باشى] *{OsT} is.* Büyük imrahora bağlı olup padişahın develerine bakmakla görevli kimselerin başı.

sarbanlık, -ğı [sarban-lık] *is.* Deve sürücülüğü.

sarcaarı, [sarı-ca+arı] *{ağız} is.* Sarıcaarı. [DS]

sarçe, [Far. sār-çe سارچه] *{OsT} is.* Serçe.

sardakıl, [sar-mak + tak-ıl-mak > sar+(d)ak-ıl] *{ağız} is.* Sataşma; çatma; takılma. [DS]

sardalye, [İt. sardellia] *(sarda'lye) is. zool.* **1.** Hamsigillerden, ılık denizlerde yaşayan, pulları çabuk dökülen, konserve ve tuzlaması yapılan, gümüş renginde, çok miktarda tüketilen 5-6 cm. uzunlukta bir kemikli balık; yazın yakalanan büyüklerine ateş balığı denir, *(Sardina pilchardus / Clupea pilchardus).* **2.** Bu balıktan yapılan konserve. ☐ **sardalye gibi istif olmak,** *Bir yerde sıkışık vaziyette bulunmak.*

sardana, [İsp. Katalan d. sardana] *(sarda'na) is.* Katalonya'nın geleneksel dansı ve bu dansın müziği.

sardırma, [sar-dır-ma] *is.* Sardırmak eylemi.

sardırmak[1], [sar-dır-mak] *gçl. f. [-ır]* **1.** Sarmak işini yaptırmak; sarılmasını sağlamak; sarılmasına yol açmak. **2.** *mecaz.* Sürekli olarak bir şeyi düşünmek; kafayı bir şeye takmak. **3.** Sürekli aynı şeyi yapmak.

sardırmak[2], [sar-dır-mak] *{ağız} gçsz. f. [-ır]* İlgi uyandırmak. [DS]

sardoğan, [sar(ı)+doğ-an] *is. zool.* Sarı renkli bir doğan.

sardon, [Yun. sardoni] *is.*→ sardun.

sardoniks, [Fr. sardonyx] *is. min.* Beyaz ve kırmızı-portakal renginde bir akik türü.

sardun, [Yun. sardoni] *is. dnz.* **1.** Bazı ağların alt veya üst kısmına daha kalın iplerden örülmüş sağlam gözler dizisi. **2.** Balıkçıların kullandığı bir tür halat.

sardunya, [İt. sardonya / sardenio] *(sardu'nya) is. bot.* Sardunyagillerden, yaprakları elsi bölmeli, gövde ve yaprakları üzerinde hoş kokulu salgı tüyleri taşıyan koyu pembe, kırmızı veya mor renkli güzel ve düzgün çiçekli, balkon ve bahçelerde yetiştirilen çok yıllık otsu bitki; turnagagası, *(Pelargonium zonale)*.

sardunyagiller, [sardunya-gil-ler] *is. bot.* İki çeneklilerden, ıtır, sardunya ve turnagagası gibi düzgün çiçekli, keskin kokulu otsu veya çalımsı bitkiler familyası; turnagagasıgiller, *(Geraniaceae)*.

sardurmak, [sar-dır-mak / sar-dur-mak] *{ağız} gçl. f. [-ur]* Sığırları otlatmak. [DS]

sardünye, [İt. sardonya] *(sardü'nye) is. bot.* → sardunya.

sareç, [sarnıç > sareç ?] *{ağız} is.* Sarnıç. [DS]

saretlik, -ği [saret-lik] *{ağız} is.* Meşinden yapılmış kat kat cepli bir tür kuşak veya kemer. [DS]

saretlimes, [saret-li + mes(t)] *{ağız} is.* Saraçlanmış, boğazlı, yandan kancalı mest. [DS]

sarevele, [? ṣarevele صره هوه له] *{OsT} is. dnz.* Yelkenleri, halatlarını çekerek toplama işi.

saraveleci, [ṣarevele-ci صره وه لجى] *{OsT} is. dnz.* Eskiden, büyük yelkenli gemilerde yelkenleri toplayıp sarmak için serenlere ayrılan neferlere verilen ad.

sarey, [Far. serāy] *{ağız} is.* Üstü çatılı ev. [DS]

sarf, [Ar. ṣarf صرف] *{OsT} is.* **1.** Harcama; tüketme; masraf etme. **2.** Kullanma; bir şeyle uğraşma. **3.** Çevirme; döndürme. **4.** Vazgeçme. **5.** Değişme. **6.** *dbl.* Eskiden, dilbilgisinin kelime yapımı ve çekimi ile ilgili konularını inceleyen bölümüne verilen ad; şekil bilgisi; biçim bilgisi; biçim bilimi; morfoloji. **7.** Bu konuda yazılmış kitap. **8.** *huk.* Parayı para ile değiştirme. ☞ **sarf etmek,** *1. Harcamak; kullanmak; tüketmek. 2. (Çoğunlukla kötü) sözler söylemek.*|| **sarf-ı maharet,** *{OsT} Hüner gösterisi.*|| **sarf-ı makderet,** *{OsT} Güç harcama; kudret sarf etme.*|| **sarf-ı zihin,** *{OsT} Zihin yorma.*|| **sarf olmak,** *Harcanmak; tüketilmek.*|| **sarf olunmak,** *Harcanmak; tüketilmek.*

sarfe, [Ar. ṣarfe صرفه] *{OsT}is.* **1.** Boncuk. **2.** Ay'ın menzillerinden biri.

sarfınazar, [Ar. ṣarf-i naẓār صرفنظر] *(sa'rfınazar) {OsT} zf.* Sayılmasa bile; bir yana bırakılsa da; vazgeçilse de. ☞ **sarfınazar etmek,** *Bir şeyi hesaba katmamak; değerlendirmemek; göz önüne almamak; itibar etmemek; vazgeçmek; bir tarafa bırakmak.*

sarfi, [Ar. ṣarf > ṣarfī / ṣarfiyye صرفى / صرفيه] *(sarfi:) {OsT} sf.* **1.** Sarfla ilgili; harcamaya ilişkin; tüketmeye yönelik. **2.** Dilbilgisinin şekil bilgisi ile ilgili bölümü.

sarfiyat, [Ar. ṣarf > ṣarfiyāt صرفيات] *(sarfiya:t) {OsT} is.* **1.** Yapılan harcamalar; harcanan şeyler; harcamaların tümü. **2.** Ticarî defterlerin gider bölümü. **3.** Vücut salgıları.

sarfiyun, [Ar. ṣarfī > ṣarfiyyūn صرفيون] *(sarfiyu:n) {OsT} is.* Dilbilgisinin biçim bilgisi bölümüyle uğraşanlar; sarfçılar.

sarg, [sarġ] *{eT} is.* Safra. [EUTS]

sarga, [İt. sacco => sako / sarka / sarga] *{ağız} is.* Üzeri işlemeli, kadife kadın ceketi. [DS]

sargan, [sār-mak / sarū-mak > sar-ğān] *(sarga:n) {eT} is.* **1.** Nebat. [Gabain] **2.** Çorak topraklarda yetişen bir tür bitki. [DLT] [EUTS] **3.** *{ağız}* Bir tür balık. [DS] ☞ **sargan kamış,** *Kamışı kurutan tepe.* [DLT]|| **sargan yer,** *Sarganın bittiği yer.* [DLT]

sargarmak, [sar-ıġ > sar(ı)ġ-ar-mak] *{eT} gçsz. f. [-ur]* Sararmak. [DLT] [EUTS] [Gabain]

sargı, [sar-mak > sar-gı] *is.* **1.** Bir yarayı vb. şeyi sarmakta kullanılan dar uzun şerit. **2.** Bir elektrik motorunda aynı devreyi meydana getiren iletkenlerin tümü; bobinaj. **3.** Vücudun bir bölümünü oynamaz hale getirmek, bir pansumanı yerinde tutmak, bir yerde baskı sağlamak vb. amaçlarla sarılmış uygun genişlikte şerit; bandaj. **4.** *{ağız}* Kuşatma. [DS]

sargılama, [sar-gı-la-ma] *is.* Sargılamak eylemi.

sargılamak, [sar-gı-la-mak] *gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Bir şeyi veya bir yeri sargı ile sarmak.

sargılı, [sar-gı-lı] *sf.* **1.** Sargısı bulunan. **2.** Sargı ile sarılmış olan.

sargılt, [sark-mak > sark-ıl-mak > sarġıl-t سارغلت] *{eAT} sf.* Sarkık; sarkmış (?). [TS]

sargın[1], [sar-mak > sar-gın] *{ağız} sf.* **1.** İçten; yürekten; candan; sıkı fıkı. **2.** İstekli. **3.** Tutkun. **4.** İlgi çekici. **5.**Yapmakta olduğu işe iyi sarılan; çok iyi iş çıkaran. **6.** (Değirmen için) iyi ve düzgün çalışan; ayarı iyi. **7.** (Saban için) toprağa kolay dalan; çeki açısı yüksek. [DS]

sargın[2], [sar-mak > sar-gın] *sf.* **1.** İyice sarmış, kuşatmış, kapatmış durumda olan. **2.** *{ağız}* Tıpatıp; tam; en uygun biçimde. [DS]

sargın[3], [sar-gın] *{ağız} is.* Kırılması güç odun.[DS]

sargın[4], [sar-gın] *{ağız}* (Hava için) kapalı; puslu. [DS]

sargısız, [sar-gı-sız] *sf.* Sargısı olmayan; sargı ile sarılmamış olan.

sargon, [Yun. sargos] *{ağız} is.* Bir tür kılıç balığı. [DS]

sargoz, [Yun. sargos] *{ağız} is.* → sargon. [DS]

sargun[1], [sar-mak > sar-gın / sargun] *{ağız} sf.* Uygun; tıpatıp. [DS]

sargun[2], [sar-mak > sar-gın / sargun] *{ağız} is.* Üstü sazlarla örtülü küçük bataklık. [DS]

sargun[3], [sa-gın / sar-gun] *{ağız} sf.* (Hava için) kapalı; sisli; puslu. ⧉ **sargun olmak,** *{ağız} (Hava için) kapalı olmak.*

sargun[4], [sar-gın / sar-gun] *{ağız} sf.* Candan; yakın; sıkıfıkı. [DS] ⧉ **sargun olmak,** *{ağız} İçten, yürekten, candan anlaşmak.*

sargut, [sarıġ > sarıġ-ıt / sargut ?] *{ağız} is.* Açık saman rengi; sarımsı. [DS]

sarğı[1], [sar-mak > sar-gı / ser-mek > ser-gi] *{ağız} is.* Halı; kilim. [DS]

sarğı[2], [sar-gı] *{ağız} is.* Sargı. [DS]

sarğın, [sar-mak > sar-gın] *{ağız} sf.* **1.** Candan; içten; yürekten. **2.** Girgin. **3.** Tutkun. [DS]

sarh, [Ar. ṣarḥ صرح] *{OsT} is.* Yüksek yapı; büyük köşk; malikâne.

sarhanah, [sark-anak] *{ağız} is.* Sucuk doldurulan bağırsak. [DS]

sarhı, [sark-mak > sark-ı / sarẖı] *{ağız} sf.* **1.** Sarkık. **2.** Uzun. [DS]

sarhımah, [sark-ı-mak / sarẖımaẖ] *{ağız} gçsz. f. [-r]* (Meyve ve sebze için) buruşmak. [DS]

sarhmah, [sark-mak] *{ağız} gçsz. f. [-ar]* Sarkmak; sallanmak. [DS]

sarhoş, [Far. ser *(baş)* + ḫōş *(iyi)* سرخوش] *{OsT} sf.* **1.** Aldığı alkol veya keyif verici maddenin etkisi ile beyninde oluşan düzensizlik ve bozukluk yüzünden kendini bilmez durumda olan; esrik; sermest; mest. **2.** Hoşuna giden bir şeyden dolayı mutluluk duyan. **3.** *is.* Alkol almış kimse. **4.** *zf.* Alkol alarak; sarhoş olarak. ⧉ **sarhoş barı,** *{ağız} folk. Erzurum yöresi halkoyunlarından birinin adı.* [DS]|| **sarhoş etmek,** *1. Sarhoşluk vermek. 2. Coşku vermek; heyecanlandırmak; aşırı sevindirmek.*|| **sarhoş olmak,** *1. Alkol alarak kendinden geçmek; sarhoş duruma gelmek. 2. Bir şeyden aşırı derece etkilenerek çok sevinmek; sevinçten kendinden geçmek.*|| **sarhoş olup sofradan yana yıkılmak,** *{ağız} Kendi çıkarını gözetmek.*|| **sarhoş yürüyüşü,** *Alkol yüzünden veya iç kulak, dalız yolları veya beyincik hastalıklarında görülen sendeleyerek yürüme.*

sarhoşlaşma, [sarhoş-la-ş-ma] *is.* Sarhoşlaşmak eylemi.

sarhoşlaşmak, [sarhoş-la-ş-mak] *dönşl. f. [-ır]* Sarhoş olmak; sarhoş duruma gelmek.

sarhoşluk,-ğu, [sarhoş-luk] *is.* **1.** Sarhoş olma durumu; esriklik. **2.** Sevindirici ve mutluluk kaynağı bir durumun verdiği duygunun veya baş döndürücü bir heyecanın sebep olduğu coşku; çok hoşa giden baş döndürücü duyum. **3.** *mecaz.* Aşırı dalgınlık; şaşkınlık.

sarhuh, [sark-ık / sark-uk > sarẖuẖ] *{ağız} sf.* Sarkık. [DS]

sarhuntuluh, [sark-ıntı-lık > sark-untu-luk > sarẖuntuluẖ] *{ağız} is.* **1.** Sarkıntılık. **2.** Çalıp çırpma. [DS]

sarı[1], [sarıġ > sarı] *is.* **1.** Güneş ışığının ayrışma tayfında yeşil ile portakal rengi arasında yer alan rengin adı. **2.** Bu renkte olan boyar madde; bir maddenin bu renkte olan bölümü. **3.** Sarının değişik tonları. **4.** Pirinç; sarı bakır. **5.** *sf.* Bu renkte olan. **6.** (İnsan için) sarı saçlı, beyaz tenli; sarışın. **7.** (Yüz için) solgun; soluk. ⧉ **sarı ağaç,** *{ağız}* → sarıağaç. [DS]|| **sarı ağız,** *{ağız}* → sarıağız. [DS]|| **sarı ağu,** *{ağız}* → sarıağı. [DS]|| **sarı akrep,** *zool, Örümceğimsiler sınıfının akrepler takımından, 8-10 cm. kadar uzunlukta Balkanlar, Anadolu, Suriye ve Afrika'da yaşayan zehirli bir akrep türü, (Buthus).*|| **sarı ala göz,** *{eAT} Sarıya çalar kestane renkli göz.*|| **sarı ardıç kuşu,** *zool. Sarı kamışçın.*|| **sarı aş,** *1. {eAT} Zerde. 2. {ağız} Pelte.* [DS]|| **sarı ayaklı,** *{ağız} Uğursuz.* [DS]|| **sarı bağlar,** *anat. Omurları birbirine bağlayan kalın bağlar.*|| **sarı balık,** *{ağız} Sazan.* [DS]|| **sarı bayrak,** *Kapıkulunun ikinci süvari bölüğü.*|| **sarı benek,** *Gözde, ağ tabakanın ortasında bulunan ve görüntünün net olmasını sağlayan sarı renkli duygun nokta; sarı nokta; makula.*|| **sarı benli,** *{ağız} Sarıbalık.* [DS]|| **sarı bez,** *Görme özürlülerin kendilerini tanıtmak için kollarına taktıkları üç sarı noktalı kolluk.*|| **sarı bilbil,** *{ağız}* → sarıasma. [DS]|| **sarı boğazlı serçe,** *zool. Serçegillerden kanatlarında kırmızı kahve omuz lekesi ve iki açık bant bulunan, on cm. kadar uzunlukta ötücü bir kuş, (Petronia xanthocollis).*|| **sarı boya,** *bot. İpliği sarıya boyamakta kullanılan bir sumak türü; sayı yaprak; sarı can, (Cotinus coggyria).*|| **sarı boyunlu termit,** *zool. Termitler takımının, topluluğunu kraliçe, erkek işçi ve erlerin oluşturduğu Güney Avrupa ile Kuzey Asya'da yaşayan bir eklem bacaklı, böcek, (Calothermes).*|| **sarı bülbül,** *{ağız}* → sarıasma. [DS]|| **sarı cisim,** *anat. 1. Yumurta bırakımından sonra parçalanan folikülün değişerek meydana getirdiği, genellikle sarı renkli yapı. 2. İki yaşamlılarda eşey hücrelerinin oluşumunda ve kış uykusu sırasında besin sağlamakla görevli bir yapı, (Corpus luteum).*|| **sarı çam,** *Çamgillerden, her dem yeşil, iğne yapraklı, 5-15 metre kadar boylanabilen, 100-2700 metre yüksekliklerde yetişen bir çam türü, (Pinus sylvestris).*|| **sarı çapar,** *{ağız} 1. (Kişi için) sarı ya da kızıl saçlı, yüzünün cildi bozuk. 2. (Kişi için) sarışın ve aksi.* [DS]|| **sarı çedik,** *{ağız} Bir tür ka-*

dın pabucu. [DS]|| **sarı çıtnık,** *{ağız}* → sarıasma. [DS]|| **sarı çibin,** *{ağız}* → sarıcaarı. [DS]|| **sarı çiğdem,** *bot. Safran, (Crocus chrysanthus).*|| **sarı çiçek,** *bot. 1. Çiçekleri altın sarısı renginde, kökleri halk hekimliğinde balgam söktürücü olarak kullanılan, çuha çiçeğinin bir türü, (Primula veris). 2. Ölmez çiçek, (Helichrysum oriantale).*|| **sarı çizme giymek,** *Önemli ve yüksek bir mevkide bulunmak; durumu iyi olmak.*|| **sarı çizmeli Mehmet Ağa,** *Kim olduğu ve nerede bulunduğu bilinmeyen kimse.*|| **sarı çobanaldatan,** *zool. Sarı kuyruksallayan.*|| **sarı diken,** *{ağız} bot. Uçlarında sarı ve sivri dikenleri bulunan bir tür yabani ot.* [DS]|| **sarı engerek,** *zool. Koca engerek.*|| **sarı enzim,** *biy. Sarı flavin prostetik grubu içeren bir grup flavoprotein.*|| **sarı erik,** *1. {eAT} Zerdali. 2. {ağız} Kayısı.* [DS]|| **sarı gagalı dağ kargası,** *zool. Kargagillerden, kırk cm. kadar uzunlukta, kara tüylü, uzun kanatlı, gagası sarı, Avrupa ve Asya'da dağlarda, vadilerde yaşayan, ülkemizde her mevsim görülen ötücü kuş, (Pyrrhcorax graculus).*|| **sarı gagalı dalgıç,** *zool. Dalgıç kuşugillerden, kafa, boyun ve gırtlağı erguvan renginde, balık ile beslenen bir kuş, (Gavia adamsii).*|| **sarı gagalı keten kuşu,** *zool. İspinozgillerden, Asya ve Kuzey Avrupa'da kayalıklarda yaşayan, on beş cm. kadar uzunlukta, sırtı sarı kahverengi, karnı beyaz, gagası sarı ötücü bir kuş, (Carduelis flavirostris).*|| **sarı gagalı tropik kuşu,** *zool. Leyleksilerden, sarı gagalı, denizlerde yaşayan bir tropik kuş, (Phathon lepturus).*|| **sarı gagalı yelkovan,** *zool. Yelkovan kuşugillerden Atlantik Okyanusu ve Akdeniz'de yaşayan 30 cm. kadar uzunlukta bir fırtına kuşu, (Puffinus kuhlii).*|| **sarı hani,** *zool. Hanigillerden Akdeniz'de yaşayan, 25 cm. kadar uzunlukta bir kemikli balık; orfoz balığı, (Epinephelus gigas).*|| **sarı humma,** *Çoğunlukla sıcak ülkelerde görülen, insana çizgili sinekle bulaşan bir virüsün sebep olduğu, karaciğer, böbrek iltihabı, sarılık ve sinir rahatsızlıklarıyla kendini gösteren bulaşıcı bir hastalık.*|| **sarı ırk,** *antrop. Hindistan ve İslam ülkeleri hariç, bütün Asya halkını içine alan ve Doğu Avrupa'ya kadar yayılmış olan, ortak özellikleri derilerinde sarı ya da bakır rengi pigment bulunan, saçları kara ve düz, seyrek sakallı, yassı yüzlü, küçük burunlu, yanak kemikleri çıkık, gözleri çekik, kısa yapılı insan ırkı; Moğol ırkı, (Homo sapiens).*|| **sarı ışık,** *1. Demiryollarında makinistin treni yavaşlatması gerektiğini ikaz eden ışık. 2. Trafik düzenlemesinde kırmızıdan sonra yandığında yolun geçişe açılacağını, yeşilden sonra yandığında ise yolun geçişe kapatılacağını belirten uyarı işareti.*|| **sarı kamışçın,** *zool. Ötleğengiller familyasından, Orta ve Güney Avrupa ile Kuzey Afrika'nın bataklıklarında yaşayan, 13 cm. kadar uzunlukta, sırtı ve karnı sarı kahverengi, böceklerle beslenen bir ötücü kuş; sarı ardıç kuşu, (Acrocaphalus paludicola).*|| **sarı kanat,** *{ağız}* → sarıkanat. [DS]|| **sarı kart,** *spor. Futbolda, kurallara uymayan, aşırı ve sert hareketlerde bulunan, centilmence davranışlardan uzak kalan oyuncuya hakemin yaptığı uyarı.*|| **sarı kavak,** *bot. 1. Yaprakları sarıya çalan kavak. 2. {OsT} Çınar.*|| **sarı kaya balığı,** *zool. Kaya balığıgillerden, sarı renkli, kara benekli bir tür kemikli balık; saz kayası, (Gobius auratus).*|| **sarı kıkırdak,** *anat. Elastik kıkırdak.*|| **sarı kıvrık,** *{ağız}* → sarı kıvrım. [DS]|| **sarı kıvrım,** *{ağız} Topak altında sürüp filiz verdiği hâlde yüzeyin sert olması dolayısı ile yüzeye çıkamayan tane.* [DS]|| **sarı kıvrışık,** *{ağız}* → sarı kıvrım. [DS]|| **sarı kız,** *1. Altın lira. 2. argo. Esrar.*|| **sarı kiraz kuşu,** *zool. Kiraz kuşugillerden, Avrupa'nın dağ ve ovalarında yaşayan, sırtı koyu kırmızı kahverengi, karnı sarı bir ötücü kuş; sarı yelve, (Emberiza citrinella).*|| **sarı koğuk,** *{ağız} Bir tür incir.* [DS]|| **sarı konur,** *{ağız} Sırtı sarı, diğer yerleri siyah sığır.* [DS]|| **sarı kök,** *bot. Sumak.*|| **sarı kulak,** *{ağız} Kefal yavrusu.* [DS]|| **sarı kuş,** *{ağız}* → sarıasma. [DS]|| **sarı kuyruk,** *{ağız} Kuyruğu sarı bir tür balık.* [DS]|| **sarı kuyruksallayan,** *zool. Kuyruksallayangillerden, ülkemizin her tarafında yazın kuluçkaya yatan, böcek ve larvalarla beslenen, sırtı zeytin yeşili, karnı sarı, göçmen bir ötücü kuş; sarı çobanaldatan, (Motacilla flava).*|| **sarı lira,** *Osmanlı İmparatorluğu döneminde kullanılmış altın karışımı para.*|| **sarı mana,** *{ağız} Bir tür kertenkele.* [DS]|| **sarı mankır,** *{OsT} Altın para.*|| **sarı mantar,** *bot. Şapkası soluk sarı, esmer benekli, zehirsiz bir tür mantar, (Amanita citrina).*|| **sarı mantı,** *{ağız} is. Şebboy çiçeği.* [DS]|| **sarı maya,** *{ağız}* → sarı mana. [DS]|| **sarı muhalif,** *{OsT} Açık kahverengi; kirli sarı.*|| **sarı mukallit,** *zool. Ötleğengillerden, Avrupa, Ön Asya ile Kuzey Asya'da bahçelerde yaşayan, ülkemizde Marmara bölgesinde kuluçkaya yatan, sırtı sarı, kül rengi, yeşil, karnı ise kükürt sarısı olan, küçük böceklerle beslenen göçmen ötücü bir kuş, (Hippolais icterina).*|| **sarı nokta,** *anat. Gözün ağ katının arka duvarı ortasında yer alan ve görüntünün en net oluştuğu, çok sayıda koni hücreleri kapsayan sarı renkli bölge; sarı benek; fovea, (macula lutea).*|| **sarı parmak,** *{ağız} Havuç.* [DS]|| **sarı patlıcan,** *{ağız} Domates.* [DS]|| **sarı sendika,** *Sendika görünümü altında işçi sendikalarına karşı çalışan sendika.*|| **sarı sendikacılık,** *Sarı sendika örgütü adına çalışmak; işçi sendikaları karşısında olmak.*|| **sarı sıcak,** *Ülkemizin güney illerinde yakıcı güneşe ve yaz sıcağına verilen ad.*|| **sarı sütlügen,** *{OsT} bot. Dere otuna benzer bir tür sütleğen.*|| **sarı şebboy,** *bot. Adi şebboy.*|| **sarı teller,** *Elastik teller.*|| **sarı teyin,** *{ağız} Sincap.* [DS]|| **sarı tıska,** *{ağız} Renksiz ve sağlıksız adam.* [DS]|| **sarı yağ,** *Arıtılmış tere yağı.*|| **sarı yağız,** *Kula rengi at.*|| **sarı yel,** *{ağız} 1.*

Doğudan esen ılık yel. 2. Kışın ırmak yataklarından gelen sert ve soğuk yel. [DS]|| **sarı yelve,** *zool. Sarı kiraz kuşu.*|| **sarı yemiş,** *{ağız} Şeftali.* [DS]|| **sarı yılan,** *zool. Pullu sürüngenlerden, taşlık alanlarda yaşayan, 150 cm. kadar boyda, kemiricilerle beslenen bir yılan türü, (Elaphe qutuorlineata).*|| **sarı zağar,** *{ağız} Çiğdem.* [DS]

sarı², [sa-rı / sa-ru صارى] *{eT} is.* **1.** Taraf; yön; cihet. [EUTS] **2.** *{eAT} {OsT} zf.* (Belirtilen yöne) doğru; ... tarafa; ... yana.

sarıağaç, -cı [sarı+ağaç] *is. bot.* Antepfıstığıgillerden, sıcak bölgelerde yetişen, üç metre kadar boylanabilen, birleşik yapraklı, çalı görünümünde, kökleri ipliği sarıya boyamakta kullanılan ağaççık; boyacı sumağı; zerdeçal; *(Rhus cotinus / Cotinus coggyria). {OsT} {ağız} (aynı)* [DS]

sarıağı, [sarı+ağı] *is. bot.* Kışın yapraklarını döken, sarı çiçekli, çiçeklerinden arıların yaptığı bala deli bal denilen bir çalı; sifin; zifin, *(Rhododendron luteum).*

sarıağız, [sarı+ağız] *is. zool.* Gölgebalığıgillerden, sıcak ve ılık denizlerde yaşayan, 2 m. kadar uzunlukta, ağzının içi sarı renkli, çeneleri sivri dişlerle dolu bir kemikli balık, *(Sciaena aquila).*

sarıasma, [sarı+as-ma] *is. zool.* Sarıasmagillerden, Avrupa, Asya ve Afrika'nın sıcak ve ılıman bölgelerinde ormanlarda yaşayan, Türkiye'nin her bölgesinde yazın kuluçkaya yatan, erkeği parlak sarı tüylü, kanatları ve kuyruğu siyah, dişisi ve yavrularının sırtı zeytin yeşili, karnı kül rengi olan, yuvasını dalların çatalına kuran, böceklerle ve tırtıllarla beslenen ötücü kuş, *(Oriolus oriolus).*

sarıasmagiller, [sarı+as-ma-gil-ler] *is. zool.* Tüyleri canlı renklerde olan, Asya, Avrupa ve Afrika'nın ormanlık bölgelerinde yaşayan, böcek ve meyvelerle beslenen ötücü kuşlar familyası, *(Oriolidae).*

sarıbalık,-ğı [sarı+balık] *is. zool.* Sazangillerden, tatlı sularda yaşayan karnı ve yanları sarı renkli büyük pullu iri balık, *(İdus jessus).*

sarıbaş, [sarı+baş] *{ağız} is.* **1.** Sarı başaklı bir tür buğday. **2.** Parlak ve düzgün tüylü küçük bir kuş. **3.** *bot.* Çiçekleri boyar madde olarak kullanılan, bir metre kadar boylanabilen, çok yıllık, sarı çiçekli bir otsu bitki; peygamber çiçeği, *(Centaurea macrocephala).* [DS]

sarıbaybak, -ğı [sarı+baybak ?] *{ağız} sf.* (Adam için) sarışın. [DS]

sarıboz, [sarı+boz] *{ağız} is.* Beyaza yakın boz eşek. [DS]

sarıbö, [sarı+böğ] *{ağız} is.* Örümceğe benzer zehirli bir böcek. [DS]

sarıburma, [sarı+bur-ma] *{ağız} is.* Sarığıburma. [DS]

sarıca, [sarı-ca] *sf.* **1.** Sarıyı andıran; sarı renge yakın; sarımsı; sarımtırak. **2.** *is.* Yaban arısı; sarıca arı. **3.** *(Sarıca Paşa'dan)* İmparatorluk döneminde eyalet valilerinin çevresinde toplanan başıbozuk asker.

sarıcaarı, [sarı-ca+arı] *{ağız} is.* Sarı renkli bir tür eşek arısı; yaban arısı. [DS]

sarıcalık, -ğı [sarı-ca-lık] *is.* **1.** Genç kızlarda görülen bir tür kansızlık. **2.** *bot.* Fazla nemlilik veya kök asalakları gibi sebeplerle bitkilerde yaprak sararması biçiminde görülen hastalık.

sarıcı, [sar-ıcı] *sf.* Sarmak işini yapan; saran.

sarıcık,-ğı [sarı-cık] *is. zool.* Sarıasma.

sarıçalı, [sarı+çalı] *is. bot.* Kadın tuzluğugillerden, sarı çiçekli, kırmızı meyveli kabuğu ve kökü halk hekimliğinde solucan düşürücü olarak kullanılan, ekinlerdeki pas hastalığına ara konaklık ettiği için zararlı bitkilerden sayılan bir çalı; amberbaris; kadıntuzluğu, *(Berberis vulgaris).*

sarıçga, [sarı-çga] *{eT} sf.* Çekirge. [DLT] ⇨ **sarıçga er,** *Gevşek ve tembel adam.* [DLT]

sarıçıtnık, -ğı [sarı+çıt(ı)n-ık] *{ağız} is.* → sarıasma. [DS]

sarıçıyan, [sarı+çıyan] *sf.* (Kişi için) içinden pazarlıklı, hain ve sarışın.

sarıçiçek,-ği [sarı+çiçek] *is.* Artvin dolaylarında kadın erkek birlikte oynanan halk oyunu.

sarıçiğdem, [sarı+çiğde-m] *is. bot.* Çiçekleri sarı renkli olan çiğdem.

sarıçiyle, [sarı+çiyle] *{ağız} is.* Sarımsı toprak. [DS]

sarıdiken, [sarı+dik-en] *is.* Papatyagillerden, yetmiş beş santimetre kadar boylanabilen, tüylü, dikenli, sarı çiçekli, toprak üstü kısımları taze iken sebze olarak yenilen, kökü ise idrar söktürücü olarak halk hekimliğinde kullanılan iki veya çok yıllık otsu bitki, *(Scolymus hispanicus).*

sarıerik,-ği [sarı+erik] *is. bot.* **1.** Gülgillerden, Çin kökenli, Türkiye ve Akdeniz ülkelerinde bol miktarda yetiştirilen, yaygın ve dik dallı, açık pembe büyük çiçekler açan, yaprakları oval kalbe benzer, meyvesi tek çekirdekli bir meyve ağacı; kayısı, *(Prunus armeniaca).* **2.** *{OsT}* Zerdali.

sarıfiğ, [sarı+fiğ] *is. bot.* Sarı renkli fiğ.

sarıg, [sar-ıg] *{eT} sf.* Sarı; sarı renk. [DLT] [ETY] [EUTS] [Gabain] [İKPÖy.] [KB] ⇨ **sarıg erük,** *{eT} Kayısı; zerdali.* [DLT]|| **sarıg geşür,** *{eT} Havuç.* [DLT]|| **sarıg gezer,** *{eT} Havuç.* [DLT]|| **sarıg gizri,** *{eT} Havuç.* [DLT]|| **sarıg kezik,** *{eT} Sarılık hastalığı.* [DLT]|| **sarıg surıg,** *{eT} Herhangi bir sarı renk.* [DLT]|| **sarıg suv,** *{eT} Karında toplanan sarı su.* [DLT]|| **sarıg turma,** *{eT} Havuç.* [DLT]

sarıgelen, [sarı+gel-en] *{ağız} sf.* Sarımsı. [DS]

sarıger, [sarı+ger] *{ağız} is.* Kulakları ve bacakları sarı keçi. [DS]

sarıgeren, [sarı+ger-en] *{ağız} is.* Sarı ve yağlı toprak.

sarıglamak, [sarıġ-lā-mak] *(sarıġla:mak) {eT} gçl. f. [-ar]* Sarılamak; sarı yapmak. [DLT]

sarıglıg, [sarıġ-lıg] *{eT} is.* **1.** Sarılık hastalığı olan. [DLT] **2.** Sarılık. [DLT]

sarıgöde, [sarı+göde] *{ağız} is.* Kartaldan küçük, yırtıcı bir kuş. [DS]

sarıgöz, [sarı+göz] *is. zool.* Sparidae familyasından Atlas Okyanusu ile Akdeniz'de yaşayan, oval gövdeli, sivri burunlu, derin yarık ağzı sivri ve yırtıcı dişlerle donanmış, ortalama 30–40 cm. boyunda, eti pek sevilmeyen, altın sarısı renginde, hepçil, kemikli balık, *(Spondyliosoma centharus).* ⊟ **sarıgöz sarma,** *{ağız} Namlusu sarma olarak özel biçimde yapılmış çifte.* [DS]

sarığıburma, [sar-ı(k)-ı + bur-ma] *is.* Kıyılmış badem içi serpilmiş yufkalar oklavaya dolandıktan sonra büzdürülerek çıkarılıp sarık gibi yuvarlak şekil verilmek suretiyle yapılan bir tür tatlı; burma tatlısı. *{ağız} (aynı)* [DS]

sarığuş, [sarı+kuş] *{ağız} is.*→ sarıasma. [DS]

sarıhalile, [sarı+halile] *is.* Hindistan'da yetişen halilenin, olgunlaşmadan önce toplanıp kurutulmuş, erik biçimindeki, sarımsı esmer meyveleri, *(Terminalia citrina).*

sarıhani, [sarı+hani] *is. zool.* Hanigillerden, sıcak ve ılık denizlerde yaşayan, başı oldukça büyük, alt çeneleri de pulla kaplı, tatlı su levreğine benzer oval gövdeli kemikli balık, *(Epinephelus gigas).*

sarık,-ğı [sar-mak > sar-ık] *is.* **1.** Eskiden giyilen fes, börk, külah, serpuş, kavuk gibi başlıkların üzerine sarılan tülbent, abani veya şala verilen ad. **2.** *{ağız}* Tülbent. [DS]

sarıkakaç, -cı [sarı+kakaç] *{ağız} is.* Büyük kertenkele. [DS]

sarıkanat,-dı, [sarı+kanat] *is. zool.* Boyu çinakoptan biraz daha büyük, 18-25 cm. arasında olan lüfere verilen ad.

sarıkandil, [sarı+kandil] *{ağız} is.* → sarıasma. [DS]

sarıkçı, [sarık-çı] *is.* Sarıklarda kullanılan tülbent ve diğer kumaşları satan, değişik biçimlerde sarık saran kimse.

sarıkebe, [sarı+kebe صاری کبه] *{OsT} is. zool.* İri puğu kuşu; bir tür baykuş.

sarıkılçık, -ğı [sarı+kıl-çık] *{ağız} is.* Bir tür pirinç. [DS]

sarıkız, [sarı+kız] *is.* **1.** → sarı kız. **2.** Halk dilinde ineğe verilen ad.

sarıklı, [sar-ık-lı] *sf.* **1.** Sarığı olan; sarık giymiş olan. **2.** *is. mecaz.* Müslümanların din adamı; hoca. ⊟ **sarıklı alayı,** *Cuma selamlığı törenlerinde sarıklılardan kurulu topluluk.*|| **sarıklı sikke,** *tasvf. Mevleviler tarafından giyilen ve çevresine özel bir sarık sarılan başlık.*

sarıklık, -ğı [sarık-lık] *sf.* **1.** Sarık yapmaya uygun; sarık için ayrılmış. **2.** *{ağız} is.* Çiğdem. [DS]

sarıkök, [sarı+kök] *{ağız} is. bot.* Zerdeçal. [DS]

sarıkulak[1], **-ğı** [sarı+kulak] *{ağız} is.* Kefal yavrusu. [DS]

sarıkulak[2], **-ğı** [sarı+kulak] *{ağız} is.* Yakınının kötü yolda olmasına göz yuman kimse. [DS]

sarıkuş, [sarı+kuş] *{ağız} is.* → sarıasma. [DS]

sarıkuyruk, -ğu [sarı+kuyruk] *is.* Carangidae familyasından Akdeniz'de yaşayan, kuyruğu sarı, yumuşakçalar, kabuklular ve küçük balıklarla beslenen, eti lezzetli bir kemikli balık, *(Seriola dumerilli).*

sarılaşma, [sarı-la-ş-ma] *is.* Sarılaşmak eylemi.

sarılaşmak, [sarı-la-ş-mak] *gçsz. f. [-ır]* Giderek sarı bir renk almak; sarıya dönmek; sarı olmak; sararmak.

sarılgan, [sar-ıl-gan] *sf.* **1.** Sarılma huyunda olan; sarılmayı alışkanlık haline getirmiş olan. **2.** *bot.* Yanındaki nesne ve bitkilere gövdesinde bulunan sülüklerle tutunarak yükselen. ⊟ **sarılgan bitki,** *Bükülgen sapı ile kendi kendine dikilemeyen, ağaçların dal ve gövdelerine tırmanarak büyüyen bitki.*|| **sarılgan gövde,** *Tutunup sarılmaya yarayan uzun gövde.*

sarılgıt, [sar+ıl-gıt / sarı + ıl-gıt] *{ağız} sf.* Çok renkli. [DS]

sarılı[1], [sar-ıl-mak > sar-ıl-ı] *sf.* **1.** Bir şeye sarılmış olan; sarılarak tutunan, yükselen. **2.** Bir şeyle sarılmış, bağlanmış olan. **3.** *is.* Sarılmak eylemi veya biçimi.

sarılı[2], [sarı-lı] *sf.* **1.** Renginde sarı renk egemen olan; üzerinde yer yer sarılıklar bulunan. **2.** Sarı renkli elbise giymiş bulunan.

sarılık[1], **-ğı** [sarı-lık] *is.* **1.** Sarı renkli olma durumu; sarı olma durumu. **2.** Sarı renk. **3.** *bot.* Klorofil yetersizliğinden dolayı yaprakların sarı renk almasıyla beliren bitki hastalığı; kloroz. **4.** *tıp.* Derinin ve mukozaların safra pigmentlerinden bilirubinle dolması sonucu meydana gelen hastalık belirtisi; ikter. ⊟ **sarılığını kesmek,** *Ustura ile, sarılık olan hastayı tedavi etmek için alnından bir damla kan akıtmak.*

sarılık[2], **-ğı** [sarı-lık] *{ağız} is.* Sığırcık büyüklüğünde bir tür av kuşu. [DS]

sarılıklı, [sarı-lık-lı] *sf.* **1.** (Hasta için) sarılık olmuş. **2.** (Hastalık için) yan belirtisi sarılık olan.

sarılıksız, [sarı-lık-sız] *sf.* (Hastalık için) belirtileri arasında sarılık bulunmayan.

sarılış, [sar-ıl-ış] *is.* Sarılmak eylemi veya biçimi.

sarılışma, [sar-ıl-ış-ma] *is.* Sarılışmak eylemi.

sarılışmak, [sar-ıl-ış-mak] *işteş. f. [-ır]* (İki ve daha çok kişi için) birbirine sarılmak.

sarılma, [sar-ıl-ma] *is.* Sarılmak eylemi.

sarılmak[1], [*eT.* sār-mak > sar-mak > sar-ıl-mak] *dönşl. f. [-ır]* **1.** Bir kimseyi veya bir şeyi kolları arasına alıp sımsıkı tutunmak; kolları arasında tutmak; kollarını dolamak. *{eT} (aynı)* [DLT] **2.** Bir

şeyi kullanmak üzere hemen ele almak; hemen yapmaya karar vermek. **3.** Bütün gücü ile ele almak. **4.** *mecaz.* Büyük bir istekle, coşku ile katılmak; güçlüklere karşı ona sığınmak; kendini vermek; benimsemek. **5.** Birine büyük bir güvenle bağlanmak. **6.** (Yılan, sarmaşık, ip vb. için) bir şeyin üzerine bir veya birkaç kez dolanmak. **7.** *{OsT}* Sarmak; kuşatmak; muhasara etmek. **8.** *edil. f.* Sarmak işi yapılmak. **9.** Kuşatılmak; çember içine alınmak. **10.** Silindir biçiminde dolanmak; yuvarlanmak. **11.** Üzeri bir şeyle kaplanmak; örtülmek.

sarılmak², [sar-ıl-mak] *{eT} dönşl. f. [-ur] "Kırılmak; darılmak"* anlamına gelen *"arılmak sarılmak"* ikilemesinde geçer. [DLT]

sarım¹, [sar-mak > sar-ım] *is.* **1.** Sarmak eylemi; sarma. **2.** Bir şeyi bir kez saracak miktar. **3.** Elektrik motorlarında bir döngü oluşturacak iletkenler kümesi. **4.** Elektromıknatıslarda makara biçiminde sarılan iletken telin her bir halkası. **5.** *mat.* Bir sarmalın, bir helisin bir adım uzaklığındaki iki paralel düzlem arasında kalan bölümü. **6.** Helisel bir yayı oluşturan telin her bir dolanımı. **7.** *{ağız}* keten veya kendirin eğrilmemiş liflerinden yapılan ince iplik. [DS] ⊡ **sarım görüm olmak,** *{ağız} Sarmaş dolaş olmak.* [DS]

sarım², [sār-mak > sar-ım] *{eT} is.* İbrik, testi gibi şeylerden içilecek olan nesnenin süzülmesi için bu kapların ağzına gerilen ipek kumaş parçası; süzgeç. [DLT]

sarım³, [sarı > sarı-m] *{ağız} sf.* Sarımsı; sarımtırak. [DS]

sarımah, [sar-ı-mak > sarımaḫ] *{ağız} gçsz. f. [-r]* Alay etmek. [DS]

sarımana, [sarı+mana] *{ağız} is.* Büyük kertenkele. [DS]

sarımburma, [sar-ım+bur-ma] *{ağız} is.* Sarığıburma. [DS]

sarımercimek,-ği [sarı+mercimek] *is.* Sarı renkli bir tür mercimek.

sarımsah, [sarımsak > sarımsaḫ] *{ağız} is.* → sarımsak. [DS] ⊡ **sarımsah gabuğu,** *{ağız}* → sarımsak kabuğu. [DS]

sarımsak,-ğı [*eT.* sarmusak > sarımsak > sarımsak] *is. bot.* **1.** Zambakgillerden, 25-100 cm. kadar boylanabilen, çiçekleri uçta şemsiye biçiminde olan, yaprak, kök ve gövdesinde ana maddesi alil polisülfür olan kokulu bir yağ bulunan, iki yıllık otsu kültür bitkisi, *(Allium sativum).* **2.** Bu bitkinin bahar olarak kullanılan dişli yumru kökü. ⊡ **sarımsak dişi,** *Olgun sarımsağın kök tanelerinden her biri.*|| **sarımsak esansı,** *Sarımsaktan elde edilen, ana maddesi alil polisülfür olan uçucu yağ.*|| **sarımsak hardalı,** → sarımsak otu.|| **sarımsak kabuğu,** *{ağız} Kadınların büründüğü kalın ve beyaz örtü.* || **sarımsak kurbağası,** *zool. Çamursal kurbağagillerden, 6 cm. uzunlukta, çamurlara gömülü olarak yaşayan bir kuyruksuz iki yaşamlı, (Pelobates fuscus).*|| **sarımsak otu,** *Turpgillerden, dik saplı, küçük beyaz çiçekli, ovuşturulduğu zaman sarımsak kokusu yayılan otsu bitki; kuş otu; sarımsak hardalı, (Alliaria officinalis).*|| **sarımsak yağı,** *{ağız} Halk hekimliğinde öksürüğü kesmek için içilen, içinde sarımsak pişirilmiş tuzsuz yağ.* [DS]|| **sarımsak yemedim ağzım koksun,** *Suç sayılacak herhangi bir şey yapmadığını, bu yüzden bir çekintisinin olamayacağını ifade eden kimsenin söylediği söz.*

sarımsaklama, [sarımsak-la-ma] *is.* Sarımsaklamak eylemi.

sarımsaklamak, [sarımsak-la-mak] *gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* İçine sarımsak katmak.

sarımsaklı, [sarımsak-lı] *sf.* İçine sarımsak katılmış olan; içinde sarımsak bulunan.

sarımsı, [sarı-msı] *sf.* Sarıya yakın; sarıya çalan.

sarımtık, -ğı [sarı-mtık صارمتق] *{OsT}} sf.* Sarımtırak.

sarımtırak, -ğı, [sarı-mtırak] *sf.* Sarıya yakın; sarıya çalan.

sarınacak, -ğı [sar-ın-acak] *{ağız} is.* Kuzeybatıdan esen yel. [DS]

sarınç, -cı [Ar. ṣahrınc => sarnıç / sarınç] *{ağız} is.* Sarnıç. [DS]

sarınçka, [sarı-nçka] *{eT} is.* Çekirge. [DLT]

sarıngulamak, [sār-ṃ-ġü-lā-ṃak] *(sarınġu:la:mak) {eT} gçsz. f. [-r]* Buz veya benzeri şeyler üzerinden kaymak. [DLT]

sarınma, [sar-ın-ma] *is.* Sarınmak eylemi.

sarınmak, [sar-ın-mak] *dönşl. f. [-ır]* **1.** Bir şeyi kendi üstüne sarmak, dolamak. **2.** Bir şeye bürünmek; bir şeyle sıkıca örtünmek.

sarınmak, [sār-mak > sar-ın-mak] *{eT} dönşl. f. [-ur]* Bir şeyi sarınmak; örtünmek; bir işe sarılmak. [DLT]

saroğlan, [sarı+oğlan] *{ağız} is. zool.* **1.** Akrep. **2.** Zehirli bir tür örümcek. [DS]

sarıot, [sarı+ot] *{ağız} is.* Havuç. [DS]

sarıpapatya, [sarı+papatya] *is. bot.* Çiçekleri sarı renkli bir papatya türü; sığırgözü; öküzgözü, *(Anthemis tinctoria).*

sarıpüs, [sarı+püs ?] *{ağız} is.* At, katır vb. üzerine örtülen kıl örtü. [DS]

sarısabır, [sarı+sabır] *is. bot.* **1.** Zambakgillerden, Akdeniz bölgesinde yetişen, yaprakları etli, kırılgan ve çoğu zaman gövdeyi bir rozet gibi saran yapraklardan elde edilen sıvısı halk hekimliğinde müshil olarak kullanılan, sarı çiçekli çok yıllık bir otsu bitki; azvay, *(Aloe vera).* **2.** Aynı bitkinin yapraklarından elde edilen, hekimlikte ve boyacılıkta kullanılan kırmızımsı esmer madde. **3.** Bu bitkiden elde edilen dokumalık lif.

sarısalkım, [sarı+salkım] *is. bot.* Baklagillerden, sarı

çiçekli, bahçelerde süs olarak yetiştirilen orta boylu bir ağaç, *(Laburnum anagyroides)*.

sarısandal, [sarı+sandal] *{ağız} is. zool.* İncirkuşu. [DS]

sarısu, [sarı+su] *{ağız} is.* Taze peynirden yapılan bir yemek. [DS]

sarış, [sar-ış] *is.* Sarmak eylemi veya biçimi.

sarışın, [sarı-şın] *sf.* **1.** Saçları, altın sarısı ile açık kestane sarısı arasında olan beyaz tenli. **2.** Sarıya yakın renkli. **3.** *is.* Sarı saçlı ve beyaz tenli kimse.

sarışınca, [sarı-şın-ca] *sf.* Sarışına yakın.

sarışınlık,-ğı [sarı-şın-lık] *is.* **1.** Sarışın olma durumu. **2.** Saçları, altın sarısı ile açık kestane sarısı arasında olan beyaz tenli kimsenin niteliği.

sarışmak, [sār-mak > sar-ış-mak صرشمق] *işteş. f. [-ur] {eT}* **1.** Sarmakta yardım ve yarış etmek. [DLT] **2.** *{OsT}* Birbirine sarılmak; sarmaşmak.

sarıtmak, [sār-mak > sar-ıt-mak] *{eT} gçl. f. [-ur]* Sardırmak; sarmayı emretmek. [DLT]

sarıyağ, [sarı+yağ] *{ağız} is.* → sarı yağ. [DS]

sarıyemiş, [sarı+ye-miş] *{ağız} is.* → sarı yemiş. [DS]

sarıyonca, [sarı+yonca] *is.* Baklagillerden, çiçekleri boyar madde olarak kullanılan, sarı çiçekli otsu bir bitki; kokulu yonca; eşek yoncası, *(Melilotus officinalis)*.

sarızambak,-ğı [sarı + zambak] *is.* Süsengillerden, başaklar halinde ve çok canlı sarı renkte altı ila on iki çiçekli, süsene benzeyen soğanlı süs bitkisi, *(İxia)*.

sar'î, [Ar. ṣarʿ > ṣarʿī صرعى] *(sar-i:) {OsT} sf.* **1.** Sara ile ilgili; saraya ait. **2.** Saralı.

sari[1], [Ar. sirāyet > sārī / sārīye سارى / سارية] *(sa:ri:) {OsT} sf.* **1.** (Hastalık için) bulaşan; bulaşıcı. **2.** (Durum için) başkalarını da etkileyen; etkisi onlara da geçen.

sari[2], [Far. sārī سارى] *(sa:ri:) {OsT} sf.* **1.** Süren. **2.** Sürücü.

sari[3], -i'ı [Ar. ṣarʿ > ṣarīʿ صريع] *(sari:) {OsT} sf.* **1.** Yere yıkılmış. **2.** (Kişi için) saralı.

sari[4], [Hint. sari] *is.* Dikiş ve iğne kullanılmaksızın bütün bedeni saracak şekilde tek parça kumaştan yapılma Hint kadınlarının giydiği millî giysi.

sari[5], [sa-rı / sari] *{ağız} e.* **1.** Yana. **2.** Yöne; tarafa. [DS]

sarif, [Ar. ṣarf > ṣārif صارف] *(sa:rif) {OsT} sf.* **1.** Sarf eden; harcayan. **2.** Değiştiren.

sarife, [Ar. ṣārife صارفه] *(sa:rife {OsT}) is.* Değişiklik; değişme.

sarig, [Ame. yer. tupi-guarani d. > Fr. sarigue] *is. zool.* Keseli sıçangillerden, Amerika'da yaşayan, yavruların sırtında taşıyan, kuyruğu sarılgan, ağızburun kısmı uzun, arka ayaklarındaki baş parmak öteki parmaklara karşıdan kavuşan, ağaçta yaşayan, gececi, etçil, bir tür keseli fare, *(Didelphys dorsigera)*.

sarih, [Ar. ṣarāḥat > ṣarīḥ / ṣarīḥa صريح / صريحه] *(sa-ri:h) {OsT} sf.* **1.** Kolayca anlaşılabilir; açık; belli. **2.** Şüpheli tarafı olmayan. **3.** Sade; saf; katışıksız. **4.** (At için) saf Arap kanı. ⊡ **sarîh mef'ul,** *{OsT} Belirtili nesne.*

sarihan, [Ar. ṣarīḥ > ṣarīḥan صريحاً] *(sari:han) {OsT} zf.* Açıkça; belli olarak; açık seçik.

sarik[1], -kı [Ar. sirḳat > sāriḳ سارق] *(sa:rik) {OsT} sf.* **1.** Hırsızlık yapan; çalan. **2.** *is.* Hırsız; uğru.

sarik[2], -ği [sarik] *{ağız} is.* Çarık deliğine içten konan deri parçası. [DS]

sarim, [Ar. ṣārim / ṣārime صارم / صارمه] *{OsT} sf.* Keskin; kesici.

sarir[1], [Ar. ṣarīr صرير] *(sari:r) {OsT} sf.* Cızırtı; gıcırtı. ⊡ **sarîr-i hâme,** *{OsT} Kalem cızırtısı.*|| **sarîrü'l-bāb,** *{OsT} Kapı gıcırtısı.*

sarir[2], [Moğ. şaril] *{eT} is.* Kılıç artığı.[EUTS]

sarisa, [Yun. sarisa] *(sari'sa) is.* Makedonya ordularında eskiden kullanılan altı metre boyunda sivri demir uçlu uzun mızrak.

sariyli, [sariy-li ?] *{ağız} is.* Yağlı pide. [DS]

sarka, [İt. sacco / Yun. sakhkhos [Tietze]] *{ağız} is.* **1.** Üstü sırma ile işlenmiş, kadife ya da çuha kadın ceketi. **2.** Yelek boyunda, kollu, önü açık, düz yakalı, üzeri işlemeli kadife kadın elbisesi. [DS]

sarkaç[1], [sar-kaç] *{eT} is.* Karamuk; yaban hindibasına benzer bir ot. [DLT]

sarkaç[2], -cı [sark-aç] *is.* **1.** Bir nokta ya da eksen çevresinde hareket eden ve ağırlığının etkisi ile salman katı cisim; rakkas. **2.** Çeşitli kuvvetlerin etkisi altında bir salınım hareketi yapan katı cisim. ⊡ **sarkaç darbe makinesi,** *Bir metal veya alaşımın esneme miktarını ölçmeye yarayan aygıt; charpy çekici.*|| **sarkaç hareketi,** *Bir eksen veya nokta etrafında dönmeye zorlanan katı cismin yaptığı, çizgisel veya açısal uzanımı zamanın sinüzoidal fonksiyonu olan salınım hareketi.*|| **sarkaç havan,** *Bir patlayıcının gücünü hesaplamaya yarayan aygıt.*

sarkaç[3], -cı [sark-mak > sark-aç] *{ağız} is.* **1.** Dağ eteği. **2.** Su bölümü çizgisi; su çatı. [DS]

sarkaçlama, [sark-aç-la-ma] *is.* **1.** Sarkaçlamak eylemi. **2.** *spor.* Jimnastikte, değişik tutuş ve duruşlarda gergin vücut bölümlerini kendi ağırlığıyla düşmeye ve sallanmaya bırakma.

sarkaçlamak, [sark-aç-la-mak] *gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* **1.** Sarkaç durumuna getirmek; sarkaç gibi sallanmasını sağlamak. **2.** *spor.* Jimnastikte, değişik tutuş ve duruşlarda, gergin vücut bölümlerini kendi ağırlığıyla düşmeye ve sallanmaya bırakmak

sarkaçlanmak, [sarkaç-la-n-mak] *{eT} dönşl. f. [-ur]* Karamuk otu bitmek. [DLT]

sarkal, [sark-a-l] *{ağız}* *sf.* (Deri için) pörsümüş; sarkmış. [DS]

sarkan, [sark-an] *{ağız}* *is.* Kovan. [DS]

sarkanak[1]**, -ğı** [sark-mak > sark-ın-mak > sark-ıñuk / sark-anak] *{ağız}* *is.* **1.** Püskül; saçak; ponpon. **2.** Çene altından sarkan et. **3.** Kaz ve ördeğin bacakları arasından sarkan yağ. **4.** İşkembe veya bir parçası; şirden. [DS]

sarkanak[2]**, -ğı** [sarıġ > sarıġ-anak ?] *{ağız}* *sf.* Sarımsı. [DS]

sarkanık, [sark-mak > sark-ın-mak > sark-ıñuk] *{eT}* *is.* İşkembe; kırkbayır. [DLT]

sarkayık, [sark-mak > sark-ın-mak > sark-ıñuk] *{eT}* *is.* İşkembe; kırkbayır. [DLT]

sarkı, [sar-mak > sar-kı صارقی] *{OsT}* *is.* Sargı.

sarkık, -ğı [sark-ık] *sf.* **1.** Aşağı doğru uzamış olan; sarkmış olan. **2.** Gevşeyip eski diriliğini ve canlılığını yitirmiş olan; sölpük; salpa. **3.** *bot.* (Bitkisel organ ve bölümler için) tepe kısımları başlangıçta dik durumda iken, sonradan aşağı eğilen, sarkan.

sarkıklık, -ğı [sark-ık-lık] *is.* Sarkık olma durumu, sarkık olan şeyin durumu.

sarkıl, [sark-ıl] *sf.* **1.** Sarkaçla ilgili. **2.** Hareketi sarkaca benzeyen; sarkacı andırır.

sarkılu, [sarkı-lu صارقلو] *{OsT}* *sf.* Sargılı; sargı ile sarılmış.

sarkım, [sark-mak > sark-ım] *{eT}* *is.* Soğuk günlerde kar gibi yağan çiğ; kırağı. [DLT]

sarkındı, [sark-mak > sark-ın-mak > sark-ın-dī] *(sarkındı:)* *{eT}* *sf.* **1.** Kalıntı; tortu; geri kalan. **2.** *is.* Damla. ⊡ **sarkındı suv,** *İri su damlası.* [DLT]

sarkınguk, [sark-mak > sark-ın-mak > sark-ıñuk] *(sarkıñuk)* *{eT}* *is.* İşkembe; kırkbayır. [DLT]

sarkmak, -ğı [sark-mak > sark-m-ak] *{ağız}* *is.* İşkembenin bir parçası; şirden. [DS]

sarkınmak, [sark-mak > sark-ın-mak صارقنمق] *{eAT}* *{OsT}* *{ağız}* *dönşl. f.* *[-ur]* Sarkmak. [DS]

sarkıntı, [sark-ıntı] *is.* **1.** Aşağı doğru uzanan şey; sarkmış şey. **2.** Sataşma; takılma. **3.** Soygun; çapul. ⊡ **sarkıntı olmak,** *Bir kimseye sataşmak; taciz etmek; takılmak.*

sarkıntılık, -ğı [sark-ı-ntı-lık] *is.* **1.** Sarkıntı olma durumu. **2.** Bir kimseye takılma; sataşma; laf atma; tasallut. **3.** *huk.* Bir kimseye, özellikle kadınlara karşı rızası olmaksızın şehvet duygusu ile söz ve davranışlarla yapılan edep ve iffete yöneltilmiş saldırı; tasallut. ⊡ **sarkıntılık etmek,** *Bir kimseye, özellikle kadın ve kızlara şehvet duygusu ile söz ve davranışla edep ve iffete yönelik saldırıda bulunmak; tasallutta bulunmak.* || **sarkıntılık yapmak,** *Sarkıntılık etmek.*

sarkış, [sark-ış] *is.* Sarkmak eylemi veya biçimi.

sarkışmak, [sark-mak > sark-ış-mak] *{eT}* *dönşl. f.* *[-ur]* Çok damlamak. [DLT]

sarkıt, [sark-ıt] *is.* **1.** Bir yerden aşağı doğru uzanmış, sarkmış olan bölüm. **2.** *jeol.* Mağaraların tavanlarından sızan suların taşıdığı kireç ve kalker tortuların birikmesi ile oluşan saçak buzuna benzer oluşumlar; damlataş; stalaktit, *(1935).* **3.** *mim.* Mukarnastan aşağıya koni biçiminde uzanan uç bölümler; stalaktit.

sarkıtma[1]**,** [sark-ıt-ma] *is.* **1.** Sarkıtmak eylemi veya biçimi. **2.** *mim.* Bir tonozda sarkık kilit taşı. **3.** Aşağıya dökülen çiçek veya meyve demetleri biçiminde yapılmış bezeme.

sarkıtma[2]**,** [sark-ıt-ma] *{ağız}* *is.* İlkbaharda, kırda çıkan taze otlarla yapılan yemek. [DS]

sarkıtmak, [sark-ıt-mak] *gçl. f.* *[-ır]* **1.** Bir şeyin sarkmasını sağlamak; aşağı doğru sallandırmak. **2.** *argo.* Darağacına çekmek; asmak. **3.** *{eT}* *[-ur]* Damlatmak. [DLT]

sarkma, [sark-ma] *is.* **1.** Sarkmak eylemi. **2.** Bir organ veya hareketli bir beden parçasının dışa çıkması. **3.** Taşıyıcı kas ve bağların gevşemesi sonucu bir organın aşağıya inmesi veya düşmesi.

sarkmak, [sark-mak صرقمق / صارقمق] *gçsz. f.* *[-ar]* **1.** Aşağıya doğru uzanmak. **2.** Asılı durmak. **3.** *mecaz.* Uğramak; el uzatmak; uzanmak. **4.** Ansızın hücum etmek; saldırmak. **5.** *{eT}* Damlamak. **6.** *{eT}* (Akan sıvı için) azalıp damlamak. [DLT] **7.** *{eT}* Uyuşmak. [DLT] **8.** *{OsT}* Eğilmek; meyletmek. **9.** *{OsT}* Sarkıntılık etmek; tecavüz etmek. **10.** *{ağız}* İstememek; çekememek; kıskanmak. [DS] **11.** *{ağız}* Aç gözlülük yapmak. [DS] **12.** *{ağız}* İmrenmek; yönelmek. [DS] **13.** *argo.* Musallat olmak; sırnaşmak.

sarkofaj, [Fr. sarkophage] *is.* Mezar sandukası.

sarkom, [Fr. sarcome] *is.* *tıp.* Mezoderm kökenli, habis bağdokusu uru.

sarkoma, [Fr. sarcome] *is.* *tıp.* → sarkom.

sarkomer, [Yun. sarx *(et)* + meros *(parça)* > Fr. sancomère] *is.* *anat.* Çizgili kaslarda iki Z çizgisi arasında kalan ve kasılabilen en küçük birim.

sarkoplazma, [Fr. sarcoplasme] *is.* *biy.* Kas hücresi sitoplazması.

sarkoplazmik, -ği [Fr. sarcoplasmique] *sf.* Kas hücresi sitoplazması ile ilgili. ⊡ **sarkoplazmik retikulum,** *biy.* *Kasın kasılması için gerekli olan Ca^{2+} nin hücre içinde depo edildiği, çizgili kas hücrelerinin telcikleri çevresinde ince kanal ağı şeklinde olan düz endoplazmik retikulum.*

sarkot, -du [Yun. sarkodes *(ete benzer)*] *is.* *biy.* Protoplazma.

sarkuk, -ğu [sark-mak > sark-uk] *sf.* Sarkık; sarkmış. ⊡ **sarkuk saç,** *{OsT}* *Kıvırcık olmayan, düz, uzun saç.*

sarkurmak, [sark-mak > sark-ur-mak] *{eT}* *gçl. f.* *[-ur]* Damlatmak. [DLT]

sarkut, [sark-u-t] *{eT}* *is.* Artık; kalıntı.

sarlak, -ğı [sar-la-k] *{ağız}* *sf.* Sokulgan; girgin. [DS]

sarlamak, [*sar > sar-lā-mak] *(sarla:mak)* *{eT}* *gçl. f. [-r]* Sarmak. [DLT]

sarlanmak[1], [sar-lā-mak > sarla-n-mak صرلنمق] *{eT}* *{eAT}* *{OsT}* *{ağız}* *dönşl. f. [-ır] [eT. eAT. -ur]* **1.** Sarınmak; sarılmak; bürünmek. [DLT] [DS] **2.** *{ağız}* Sıkıca bağlanmak. [DS]

sarlanmak[2], [sar-la-n-mak] *{ağız}* *gçl. f. [-ır]* Kız kaçırmak.[DS]

sarlaşmak, [sar-lā-mak > sar-la-ş-mak] *işteş. f. [-ır]* **1.** *{eT}* *[-ur]* Birlikte sarmak. [DLT] **2.** *{ağız}* *dönşl. f.* Bıktıracak biçimde ilgilenmek. [DS]

sarlatmak, [sar-lā-mak > sar-la-t-mak] *{eT}* *gçl. f. [-ur]* Sardırmak. [DLT]

Sarliye, [Ar. Şarlī *(kurucusu)* > şarliyye صرليه] *{OsT}* *is.* Hiçbir tek tanrılı din ile ilgisi olmamakla beraber, Allah'a, bazı peygamberlere, cennet ve cehenneme inanan, dinî önder olan reisin hasat zamanında para ve mal karşılığında sattığı cennetin tapusu olarak verdiği belgeyi ölünün cebinde gömen, bu belgeyi ölü Rıdvan adlı meleğe göstererek cennetteki yerine gideceğine inanan, Musul'un güney bölgesinde Kürtçe, Farsça ve Türkçe karışımı bir dil konuşan bir topluluk tarafından benimsenen bir inanç.

sarma[1], [sar-ma صارمه] *is.* **1.** Sarmak eylemi. **2.** Bir şeyi saran, içine alan şey; zarf. **3.** Kuşatma; çevirme; ihata. **4.** Lahana, asma veya pazı yaprağından içine harç konularak sarmak suretiyle yapılan yemek; yaprak dolması; yaprak sarması. **5.** İpliklerin yan yana sıralanarak meydana getirilmek istenen desen yüzeyini örtmesini sağlayacak biçimde yapılan nakış. **6.** Fotoğraf filmi, sinema şeridi veya kaset bandının olağan akış dışında bir yanda toplanması. **7.** Makinelerde veya motorlarda birbirine karşıt hareketli parçaların yağsızlık veya yağ eksikliği yüzünden sürtünme artışı sonucu durması ya da bir parçanın diğeri yönünde harekete geçmesi durumu. **8.** *spor.* Güreşte, üstteki güreşçinin alttaki rakibin ayakları arasına ayağını sokup içten doladıktan sonra sırt üstü çevirmek için yaptığı oyun. *{eAT}* *{OsT}* *(aynı)* **9.** Maden ocaklarında birbirine komşu iki galerinin, boyunduruklarını güçlendirmek ve birleştirmek için boyundurukları altına yerleştirilen kalın odun veya madenî tahkimat ögesi. **10.** *{ağız}* Ahırlarda uzatma işini gören direk. [DS] **11.** *{ağız}* Sigara. [DS] **12.** *{ağız}* Üzeri işli, kadifeden bir tür kadın yeleği veya kısa kadın entarisi. [DS] **13.** *sf.* Sarılarak yapılan. **14.** *{ağız}* (Tüfek için) namlusu özel biçimde çelik tellerle yapılan. [DS] **15.** *{ağız}* Denk veya sandıkların çevresine yapılan çember. [DS] **16.** *{ağız}* Kol ve bacakları ağaca dolayarak, ağaca çıkma işi. [DS] ⊡ **sarmadan çevirme,** *spor. Sarma takılan güreşçinin, sarma yanındaki kolunu rakibinin aynı yöndeki kolunun arasından geçirip ensesini yakalayarak ters tarafa çevirmesi.*|| **sarmadan dönme,** *spor. Sarma takılmış güreşçinin rakibinin sarma ile aynı yöndeki kolunu, rakibinin kispetini belinden yakaladıktan sonra serbest ayağını içeri çekerek rakibinin üstüne dönmesi.*|| **sarmadan kalkma,** *spor. Sarma takılmış olan bir güreşçinin sağ ayağı ile rakibinin aynı yöndeki ayağı üzerinden sağ kolunu geçirip sol eliyle sağ elini tutup dizini yere dayayarak kalkması.*|| **sarma kafiye,** *Birinci dize ile dördüncü, ikinci dize ile üçüncü dizenin kafiyeli olduğu bir kafiye düzeni.*|| **sarma uyak,** *Sarma kafiye.*|| **sarmaya getirmek,** *{OsT} Güreşte hasmını çelme takacak duruma düşürmek.*|| **sarma yelken,** *Yüzeyi bir çubuğun döndürülmesi ile küçültülen yelken.*|| **sarmayı sökmek,** *spor. Sarma takılan güreşçinin, sarma yönündeki koluyla rakibinin sarma taktığı ayağının kispet paçasından yakalaması.*|| **sarma yol,** *{ağız} Tepeye dolanarak çıkan yol; dağ yolu.* [DS]

sarma[2], [? samra > sarma] *{ağız}* *is.* Sığır gübresi. [DS]

sarmaçuk, [sar-mak > sarmaş-uk / sarmaçuk] *{eT}* *is.* **1.** Sarmaşık. **2.** Bir çeşit şehriye. [DLT]

sarmak[1], [*eT.* sar-ū-mak > sar-mak صارمق] *gçl. f. [-ar]* **1.** Bir şeyi bir şeyin çevresinde dolandırmak; etrafını çevirmek. **2.** Bir şeyi başka bir şeyle örtmek, tamamen kaplamak; çepeçevre kaplamak. **3.** Bir yeri veya topluluğu kuşatmak; çevresini doldurarak çember içine almak; çevrelemek; etrafında yer almak; kuşatmak. **4.** *as.* (Silahlı birlikler için) kuşatmayı gerçekleştirmek. **5.** (Hastalık vb. için) geniş bir alana veya diğer organlara yayılmak; her tarafını kaplamak; sirayet etmek. **6.** (Kişi için) kolları arasına almak; kucaklamak; kollarını bedenine sımsıkı dolamak; kucaklamak. *{OsT}* *(aynı)* **7.** (Yangın, sis vb. olgu için) etrafı kaplamak; geniş bir alanı etkisi altına almak; yoğun bir şekilde kaplamak. **8.** (Kâğıt, mukavva, kumaş, bant vb. için) bir kenarı etrafında dolayarak boru haline getirmek; dürmek. **9.** (İp, iplik, tel vb. için) dağınık halden yumak haline getirmek. **10.** *mecaz.* (Bir etkinlik veya olgu için) hoşuna gitmek; etkilenmek; etkisi altında kalmak; aşırı ilgilenmek; zevkine uygun düşmek; zevkini okşamak; beğenilmek. **11.** (Sigara, dolma vb. için) ince bir yaprak veya tabaka ile boru haline getirmek. **12.** Bir şeyi başka bir şeyin içine koyup onunla kaplamak. **13.** (İş, problem, olumsuz bir kimse vb. için) ilgilenmek ve yapmak zorunda bırakmak; ağır işi yüklemek; musallat etmek. **14.** (Kırık, yara vb. için) bağ veya sargı ile bağlamak. **15.** (Duygu için) yoğun biçimde etkisi altına almak; etkisini herkese hissettirmek. **16.** *argo.* Bir konuyu sürekli düşünmek. **17.** Her yanım iyice, sıkı biçimde örtmek. **18.** *{ağız}* (Esnek değnek, kırbaç, kemer için) vucüdun geniş bir bölümünü etkileyecek biçimde vurmak. [DS] **19.**

{ağız} Üzerine yük bağlamak; yüklemek. [DS] **20.** *gçsz. f.* (Bitki vb için) dikey biçimde yükselirken bir yere sarılmak; sarılıp tırmanmak. *{eAT} (aynı)* **21.** (Taşıt, yaya vb. için) dağa, yamaca vb. daha yüksek yere tırmanmak. *{ağız} (aynı)* [DS] **22.** *mecaz.* Bir kimseye sözle saldırıda bulunmak; onunla uğraşmak; tedirgin etmek. **23.** *{ağız}* (Köpek için) saldırmak; havlamak; hücum etmek. [DS] **24.** (Koyun, keçi vb. sürü için) otlağa yayılmak; bir yöne doğru otlayarak gitmek. ☞ **sarıp sarmalamak,** *İyice sarmak; güzelce örtmek.*

sarmak², [sār-mak] *(sa:rmak) {eT} gçsz. f. [-ar]* Kızmak; çıkışmak; sertelmek; sert söz söylemek. [DLT]

sarmak³, [sar-mak] *{eT} gçl. f. [-ar]* Bir şeyi süzmek; süzerek ayırmak. [DLT]

sarmak⁴, [sar *(sarı)* > sar-mak] *gçsz. f. [-ar]* Olgun hale gelmek. [DLT]

sarmak⁵, [sar-mak] *{ağız} gçl. f. [-ar]* Değirmen arklarındaki suyu tahta oluklarla bir yandan öbür yana geçirmek. [DS]

sarmal, [sarmak > sar-mal / sar-ma-l] *sf.* **1.** Birbiri üzerine dolanarak uzayıp giden halkalar biçiminde olan; helezon biçiminde olan; helis biçiminde olan; helezoni; spiral. **2.** *is. anat.* İnsan dış kulağının dış kırımı. **3.** *biy. DNA* sarmalı. **4.** Bir tip ikincil protein yapısı. ☞ **sarmal hortum,** *zool. Kelebekler uçarken önlerinde kıvrılmış durumda bulunan hortum.*|| **sarmal merdiven,** *Döner merdiven.*|| **sarmal virüsler,** *biy. Bakteriyofaj M 13, tütün mozaik virüsü gibi uzun çubuk şeklinde, katı ya da esnek olabilen, silindir şeklindeki kapsül içinde sarmal uzanan nükleik asitleri bulunan virüsler.*

sarmalama, [sar-ma-la-ma] *is.* Sarmalamak eylemi.

sarmalamak, [sar-ma-la-mak] *gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Sıkıca sarmak; sıkı sıkı dolamak; iyice örtmek.

sarmalanma, [sar-ma-la-n-ma / sar-ma-lan-ma] *is.* Sarmalanmak eylemi.

sarmalanmak, [sar-ma-la-n-mak صارمالنمق] *edil. f. [-ır]* **1.** Sarmalamak eylemine uğramak; iyice sarılmak. **2.** *dönşl. f. {OsT}* İyice sarınmak; bürünmek. **3.** Sarma sahibi olmak; sarması olmak; sarma edinmek.

sarmalımsı, [sar-ma-l-ımsı] *sf.* Sarmal olan; sarmala benzeyen; sarmal gibi.

sarmalmak¹, [sar-mā-l-mak] *(sarma:lmak) {eT} dönşl. f. [-r]* Sarılmak; dolanmak. [DLT]

sarmalmak², [sar-mā-l-mak] *(sarma:lmak) {eT} edil. f. [-ur]* Süzülmek; süzülerek çıkarılmak. [DLT]

sarmamak, [*saru-mak > sarmā-mak] *(sarma:mak) {eT} gçl. f. [-r]* Katlamak; dürmek.

sarman¹, [sarı-man] *is.* **1.** Sarı tüylü kedi. **2.** *sf.* (Kedi için) azman; iri; kocaman.

sarman², [sar-mak > sar-man] *{ağız} is.* Bir tür Yörük kilimi. [DS]

sarmarmak, [sar *(yans.)* > sar-(ı)m-ar-mak] *{ağız} gçsz. f. [-ır]* Sayıklamak. [DS]

sarmaş, [sar-ma-ş] *sf.* **1.** (İki ve daha çok şey için) birbirine sarılan; sarmaşmış olan. **2.** *{eT} is.* Bir şeyin bir şeye sarılması durumu; sarmaşmış olma. [DLT] ☞ **sarmaş bolmak,** *(Halk için) birbirine karışmak.* [DLT]|| **sarmaş dolaş,** *Birbirine sarılıp dolaşmış durumda olarak.*|| **sarmaş dolaş olmak,** *1. Birbirini kucaklayıp sarılmak. 2. İç içe girmek; karman çorman olmak.*

sarmaşan, [sar-ma-ş-an] *sf.* (Bitkiler için) sapı dik duramayan, ağaç ve başka desteklere sarılarak büyüyen; tırmanıcı; sarılgan.

sarmaşık, -ğı [sar-ma-ş-ık] *sf.* **1.** *{eAT}* Sarılmış; birbirine dolanmış. **2.** *{ağız}* Gelin olacak kızın arkadaşları ile yaptığı kır eğlencesi. [DS] **3.** *is. bot.* Sarmaşıkgillerden, almaşık ve sürekli yapraklı, şemsiye veya toplu çiçekli, yan köklerle ağaçlara ve duvarlara tırmanan, bahçelerde çardak vb. yapmak için yetiştirilen tırmanıcı bitki, *(Hedera helix).* ☞ **sarmaşık dolaşık,** *{OsT} Sarmaş dolaş.*|| **sarmaşık sözlü,** *{ağız} (Kişi için) iyi konuşamayan; söyledikleri anlaşılamayan.* [DS]

sarmaşıkgiller, [sar-ma-ş-ık-gil-ler] *is. bot.* Şemsiyeliler takımından, bütün veya çok parçalı yapraklı, basit veya birleşik şemsiye biçiminde çiçekli tırmanıcı bitkiler familyası, *(Araliaceae).*

sarmaşıksı, [sar-ma-ş-ık-sı] *sf.* Sarmaşığı andıran; sarmaşık biçiminde olan; sarmaşık yaprağına benzeyen.

sarmaşma, [sar-ma-ş-ma] *is.* Sarmaşmak eylemi.

sarmaşmak, [sar-ma-ş-mak صارمشمق] *işteş f. [-ır]* **1.** Birbirine sarılmak; birbirini kucaklamak; kucaklaşmak; kucak kucağa bulunmak. *{ağız} (aynı)* [DS] **2.** *{eAT} {OsT}* Sıkıca sarılmak. **3.** *{eAT} {OsT}* Dolaşmak. **4.** *{eT}* Karışmak; süzülmek; (bir akarın içinden başka bir şey) çıkmak. [DLT] **5.** *{eT}* Birlikte sarmak. [DLT] **6.** *{ağız}* (Gelin olan kız için) evlendiğinin ertesi günü akrabalarını görmeğe gelmek. [DS]

sarmaştırmak, [sar-ma-ş-tır-mak صرمشدرمق] *{OsT} gçl. f. [-ur]* Dolaştırmak.

sarmaşuk, -ğu [sar-ma-ş-mak >sar-ma-ş-uk صرمشوق] *{eAT} sf.* **1.** Karışık; karmakarışık; perişan. **2.** *{ağız} is.* Sarmaşık. [DS]

sarmatmak, [sar-mā-mak > sarma-t-mak] *{eT} gçl. f. [-ur]* **1.** Bir şeyi sudan süzüp ayırtmak. [DLT] **2.** Sardırmak. [DLT]

sarmı, [Erme. salmin] *{ağız} is.* Dokuma aygıtında, dokunan bezlerin sarıldığı ağaç; selmin. [DS]

sarmık, -ğı [sar-mık] *{ağız} is.* Nişadır ezmekte kullanılan demir. [DS]

sarmurmak, [sarmur-mak صرمرمق] *{eAT} gçsz. f. [-*

ur] Uykudan birdenbire sıçrayarak uyanmak; sayıklayarak uyanmak.

sarmusak, [*sarum > sarum-sā-k] *(sarumsa:k) {eT} is.* Sarımsak. [DLT]

sarnak, -ğı [sar-mak > sar-m-mak > sar-(ı)n-ak] *{ağız} sf.* (Kişi için) konuğa içten ilgi ve yakınlık gösteren. [DS]

sarnıç, [Ar. ṣahrınc => sarnıç] *is.* **1.** *{eT}* Deve derisinden yapılan su tulumu; ağaçtan oyulmuş kap. [DLT] **2.** Yağmur sularını toplayıp biriktirerek kurak zamanlarda kullanmak için yapılmış su deposu. **3.** Gemilerde bulunan tatlı su deposu. ⊡ **sarnıç gemisi,** *Petrol, su gibi sıvıları taşımaya yarayan gemi.*|| **sarnıç vagonu,** *Akaryakıt taşımaya yarar deposu bulunan vagon.*

sarnıçlı, [sarnıç-lı] *sf.* Sarnıcı olan. ⊡ **sarnıçlı tekne,** *Akaryakıt, tatlı su gibi sıvıların taşınmasında kullanılan küçük gemi.*

sarot, [sarı+ot > sarot] *{ağız} is.* Havuç. [DS]

sarp, [sarp صرب / صارب] *sf.* **1.** *{eT} {eAT} {OsT}* Güç; sert; çetin; zor; zahmetli. [EUTS] [KB] [Gabain] [KB] **2.** Eğimi dike yakın olan; çıkılması ve geçilmesi zor; yalman. **3.** Kolay ikna edilemeyen; söz dinlemeyen. **4.** *is.* Dik yamaçlı yer. **5.** *mecaz.* Güçlük; zorluk. ⊡ **sarp adam,** *{ağız} Pazarlıkta kolay anlaşma sağlanamayan, çetin kimse.* [DS]|| **sarpa çekmek,** *{OsT} Güçlük çekmek.*|| **sarpa sarmak,** *(İş için) Çözümü güçleşmek; ortaya yeni güçlükler çıkmak.*

sarpa, [Yun. sarpa / salpa / İt. selpa] *(sa'rpa) is. zool.* İzmaritgillerden, Atlantik Okyanusu, Akdeniz ve Karadeniz'de yaşayan, 35 cm. uzunluğunda bir kemikli balık, *(Oops salpa).*|| **sarpa balığı,** *{ağız}* → sarpa. [DS]

sarpan[1], [Yun. sarpın] *{ağız} is.* Büyük saman yığını. [DS]

sarpan[2], [Yun. sarpın] *{ağız} is.* İçine buğday konulan pişmemiş topraktan yapılan kap. [DS]

sarpçak, -ğı [sarp-çak صربجق] *{eAT} sf.* Aşılması güç; sarp.

sarpın, [Yun. sarpın صربون] *is.* **1.** Tahıl saklamak için yapılan kuyu; zahire ambarı. *{OsT} (aynı)* **2.** Ekmek hamuru taşımaya yarayan oluklu tahta. **3.** *{ağız}* Ekmek koymaya yarayan dört gözlü sandık. [DS] **4.** *{eAT}* Sandık. **5.** *{18. yy.}* Petek. **6.** *{ağız}* Un ve tahıl ambarı. [DS]

sarpi, [İng. sarpi] *is. dnz.* Altı düz, üçgen biçiminde, tek direkli iki yelkenli iki kişilik tekne.

sarplandırmak, [sarp-la-n-dır-mak صربلندرمق] *{OsT} gçl. f. [-ur]* Güçleştirmek.

sarplanmak, [sarp-la-n-mak صربلنمق] *{eAT} dönşl. f. [-ur]* Doğumda güçlük çekmek.

sarplaşma, [sarp-la-ş-ma] *is.* Sarplaşmak eylemi.

sarplaşmak, [sarp-la-ş-mak] *dönşl. f. [-ır]* Sarp bir durum almak; geçilmesi güçleşmek.

sarplık,-ğı [sarp-lık صربلق] *is.* **1.** Sarp olma durumu; sarp olan şeyin niteliği. **2.** *{OsT}* Güçlük.

sarprak, -ğı [sarp-rak صربرق] *{eAT} sf.* Daha güç; daha çetin.

sarpsınmak, [sarp-sın-mak صربسنمق] *{OsT} dönşl. f. [-ur]* Güç ve çetin görmek.

sarpun, [Yun. sarpın صربون] *{eAT} {OsT} is.* **1.** Sandık. *{ağız} (aynı)*[DS] **2.** Ambar. **3.** Petek.

sarrac, [Ar. sarrāc سراج] *(sarra:c) {OsT} is.* Saraç.

sarracan, [Ar. sarrāc > sarrācān سراجان] *(sarra:ca:n) {OsT} is.* Saraçlar.

sarrachane, [Ar. sarrāc + ḫāne سراجخانه] *(sarra:c-ha:ne) {OsT} is.* Saraçhane.

sarraf, [Ar. ṣarf > ṣarrāf صراف] *(sarra:f) {OsT} is.* **1.** Altın ve gümüş satımı ile uğraşan kimse. **2.** Değerli kâğıt ve altın, gümüş gibi madenleri alıp satmayı, fiyat farkı ile para bozmayı, tahvil alış verişini meslek edinmiş kimse. ⊡ **sarrāf-ı suhān,** *{OsT} 1. Güzel konuşan. 2. Güzel sözlere değer veren.*

sarrafan, [Ar. ṣarrāfān صرافان] *(sarra:fa:n) {OsT} is.* Sarraflar.

sarrafiye, [Ar. şarrāf > ṣarrāfiyye صرافيه] *(sarra:fiye) {OsT} is.* **1.** Sarrafın altın ve para bozmak gibi işlerde üstelik olarak aldığı para; sarraflık hakkı. **2.** İmparatorluk döneminde devletin Galata sarraflarından aldığı borç karşılığında ödediği faiz. **3.** *sf.* Sarraflıkla ilgili; sarraflığa ilişkin.

sarraflık,-ğı [sarraf-lık] *is.* **1.** Sarrafın yaptığı iş;. sarrafın mesleği. **2.** Sarrafın altın ve para bozmak gibi işlerde üstelik olarak aldığı para; sarraflık hakkı; sarrafiye.

sarsag, [sars-ī-mak > sars-āğ] *(sarsa:ğ) {eT} sf.* **1.** Çürük; kokmuş. [Gabain] **2.** Kötü; kaba. [EUTS]

sarsah, [sars-mak > sars-ak / sarsaḫ] *{ağız} sf.* Ahmak; aptal. [DS]

sarsak[1], **-ğı** [sars-mak > sars-ak] *sf.* **1.** Sürekli sarsılan. **2.** Hastalık, yaşlılık, zayıflık gibi nedenler yüzünden gücünü yitiren ve bu yüzden vücudu titrer gibi sürekli sarsılan. **3.** *{ağız}* (Kişi için) sersem; ahmak; dağınık. [DS] **4.** *is.* Biçerdöverin arkasına yerleştirilen, saman ile taneleri sarsılmak suretiyle ayıklamaya yarayan elek. ⊡ **sarsak sarsak,** *Sarsak bir biçimde; sarsak olarak.*|| **sarsak sursak,** *Sarsılarak; sarsakça; sarsak sarsak.*

sarsak[2], **-ğı** [*eT.* sars-ī-mak > sarsağ] *{ağız} sf.* (Kişi için) sidiğini tutamayan, bu yüzden sürekli kokan. [DS]

sarsakça, [sars-ak-ça] *(sarsa'kça) sf.* ve *zf.* Titrer gibi; titreyerek; sarsılarak; sarsak biçimde.

sarsaklamak[1], [*eT.* sarsağ > sarsak-la-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Ahmaklaşmak. [DS]

sarsaklamak[2], [sav-sa-k-la-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Gereksiz durmak; vakit kaybetmek; eğlenmek. [DS]

sarsaklık[1], **-ğı** [sars-mak > sarsak-lık] *is.* **1.** Sürekli sarsılma durumu. **2.** Hastalık, yaşlılık, zayıflık gibi nedenler yüzünden gücünü yitiren ve bu yüzden vücudun titrer gibi sürekli sarsılma durumu.

sarsaklık[2], **-ğı** [*eT.* sarsağ > sarsak-lık] *{ağız} is.* Sersemlik; dağınıklı. [DS]

sarsal, [Ar. sammūr => sarsāl] *(sarsa:l) {eT} is.* Sansar; samura benzer bir hayvan. [DLT]

sarsalak, -ğı [sars-a-la-k] *{ağız} sf.* Ahmak; aptal. [DS]

sarsalama, [sars-a-la-ma] *is.* Sarsalamak eylemi.

sarsalamak, [sars-a-la-mak صارصه‌لق] *gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* **1.** Ardı ardına çok kez sarsmak. *{eAT} {ağız} (aynı)* [DS] **2.** *{ağız}* Hastalık geçirmek ya da kötü bir olay yaşamak. [DS]

sarsamba, [sars-mak > *sars-a-mak > sars-a-n-ma / sarsamba] *{ağız} is.* Yer sarsıntısı; deprem. [DS]

sarsar, [Ar. ṣarṣar صرصر] *{OsT} is.* Şiddetle esen soğuk rüzgâr.

sarsataş, [sar-mak + sataş-mak] *{ağız} is.* Birinin başına musallat olma; sırnaşma. 🗗 **sarsataş olmak,** *{ağız} Musallat olmak; sırnaşmak; baş belası olmak.* [DS]

sarsıcı, [sars-ıcı] *sf.* **1.** Sarsma niteliği taşıyan; sarsan. **2.** (Olay, olgu vb. için) bir kimseyi moral yönden sarsan; allak bullak eden.

sarsıg, [sars-ī-mak > sarsı-ġ] *{eT} sf.* **1.** Kaba; kötü; sarsak. [EUTS] **2.** Çürük. [EUTS] **3.** Katı ve sert olan her şey. [DLT] 🗗 **sarsıg söz,** *{eT} Katı söz.* [DLT]

sarsık, -ğı [sars-mak > sars-ık] *sf.* **1.** Sarsılmış olan. **2.** *{ağız}* (Kişi için) eli ayağı titreyen. [DS] **3.** *{ağız}* Sersem; ahmak; dağınık; sarsak. [DS] **4.** *{ağız} is.* Yer sarsıntısı; deprem. [DS]

sarsılanmak, [sars-ıl-a-n-mak صرصيلنمق] *{OsT} dönşl. f. [-ur]* Sarsılmak.

sarsılış, [sars-ıl-ış] *is.* Sarsılma eylemi veya durumu.

sarsılma, [sars-ıl-ma] *is.* **1.** Sarsılmak eylemi. **2.** Etkilenme. **3.** Refleksların aşırı arttığı zaman ani kasılma sonucu meydana gelen hızlı titreme veya tepinme.

sarsılmah, [sars-ıl-mak > sarsılmaẖ] *{ağız} edil. f. [-ır]* Yerinden oynamak. [DS]

sarsılmak, [sars-ıl-mak] *edil. f. [-ır]* **1.** Yerinden oynamak; silkelenmek; sallanmak. **2.** Fiziksel ve ruhsal dengesi bozulmak; beklenmedik bir olaydan çok etkilenmek. **3.** *mecaz.* Bir olay veya durum nedeniyle eski gücünü kaybetmek; güçsüz duruma gelmek.

sarsım, [sars-ım] *is.* Sarsmak eylemi; sarsma.

sarsımak[1], [sar-s-mak > sars-ī-mak] *(sarsı:mak) {eT} gçl. f. [-r]* Azarlamak; söylenmek. [EUTS]

sarsımak[2], **-ğı** [*eT.* sars-ī-mak > sarsımak] *{ağız} is.* Sarımsak. [DS]

sarsınmak, [sars-mak > sars-ın-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* Sallanmak. [DS]

sarsıntı, [sars-ıntı] *is.* **1.** Sarsılmak işi; birdenbire sallanma. **2.** Çeşitli etkenlerle bir cisimde meydana gelen ani sallanma hareketi. **3.** Titreme. **4.** Deprem. **5.** Deprem anında yerin yaptığı dalga hareketlerinin her biri. **6.** *psikol.* Kaza, ilaç ve uyuşturucu gibi etkenlerle fiziksel ve ruhsal dengeyi bozan, birdenbire gelişen karmaşık belirtilerin tümü. **7.** *mecaz.* Bir kuruluşun dengesini bozan olay. **8.** *mecaz.* Bir topluluğu etkileyen siyasal ya da ekonomik karışıklık ya da güçlük.

sarsıntılı, [sars-ıntı-lı] *sf.* **1.** Sarsıntısı olan; sarsılan; sallanan. **2.** *mecaz.* Güven verici olmayan; kalıcı olmayan; iyice oturmamış; düzensizlik gösteren.

sarsıntısız, [sars-ıntı-sız] *sf.* **1.** Sarsıntısı olmayan; sarsılmayan; sallanmayan. **2.** *mecaz.* Güven verici olan; kalıcı olan; oturmuşluk ve düzen gösteren.

sarsış, [sars-ış] *is.* Sarsmak eylemi veya biçimi.

sarsıtmak, [sars-ī-mak > sarsı-t-mak] *{eT} gçl. f. [-r]* Sert ve kaba muamele ettirmek. [DLT]

sarsig, [sars-ī-mak > sarsı-ġ] *{eT} sf.* Kaba. [Gabain]

sarsma, [sars-mak] *is.* Sarsmak eylemi.

sarsmak[1], [sars-ī-mak] *{eT} gçl. f. [-r]* Sövüp saymak; sövmek. [EUTS]

sarsmak[2], [sars-mak] *gçl. f. [-ar]* **1.** Birdenbire şiddetli itiş ve çekişlerle sallamak; oynatmak; titretmek. **2.** *mecaz.* Düzenini bozmak; zarar verecek yolda etkilemek; aksatmak.

sarsuh, [sars-uk > sarsuẖ] *{ağız} sf.* Düşüncesiz; anlayışsız. [DS]

sarsuk, -ğu [*eT.* sars-ağ > sars-uk] *{ağız} sf.* Sersem; ahmak; dağınık; sarsık. [DS]

sart[1], [sart *(yans.)*] *{eT} is.* Ayakkabı sesi. 🗗 **sart surt,** *Zart zurt; fart furt.* [DLT]|| **sart surt kılmak,** *Zart zurt etmek; fart furt etmek.* [DLT]

sart[2], [Sansk. sārtha] *is.* **1.** *{eT}* Ticaret kervanı. [DLT] [EUTS] **2.** *{eT}* Satıcı; tacir; tecimen; tüccar. *{ağız} (aynı)* [DLT] [EUTS] [DS] **3.** *{eT}* Eski Orta Asya'da İranlı tüccarlara verilen ad. **4.** *{eT}* Asyalı Müslüman halk. **5.** *{eT}* Türkçe konuşan yerli halk; Türkleşmiş halk.

sart[3], [? sart] *{ağız} is.* Örümcek. [DS]

sartık, -ğı [sal-mak > sal-ıt-mak > sal(ı)t-ık / sartık] *{ağız} sf.* Salmış; salıvermiş. [DS]

sartlamak, [sart > sart-lā-mak] *(sartla:mak) {eT} gçl. f. [-r]* Tüccar saymak. [DLT]

sartumal, [? sartumal] *{ağız} is.* Yastığı yükseltmek için karyolanın başına konulan tahta. [DS]

saru[1], [*eT.* sarı / saru] *{eAT} zf.* .... e doğru; ... yana.

saru[2], [*eT.* sarıġ > saru] *{eAT} {OsT} sf.* Sarı. ☞ **saru kavak,** *{eAT}* → sarı kavak.|| **saru sandal,** *{eAT} Arı kuşu cinsinden eti yenir bir kuş.*

sarubek, -ği [sarı+bek] *{ağız} is.* Büyük bir tür yılan. [DS]

saruç[1], **-cu** [sarı+uç] *{ağız} is.* Pekmez sucuğu. [DS]

saruç[2], **-cu** [? saruç] *{ağız} iz.* Kireç. [DS]

saruğuburma, [sarığı+burma] *{ağız} is.* → sarığıburma. [DS]

saruk, -ğu [sar-mak >sar-uk/sarū-mak >saru-k صاروق] *is.* **1.** *{eAT}* Sargı; örtü. **2.** *{ağız}* Sarık. [DS]

sarul, [? sarul] *{ağız} is.* Kötü, ergin erik. [DS]

sarulmak, [sarū-mak > sar-u-l-mak] *{eT} dönşl. f. [-ur]* Sarılmak.

sarumak, [sar-mak >sar-ū-mak] *(saru:mak) {eT} gçl. f. [-ur]* Sarmak. [DLT]

sarumsak, [sarum > sar-um-sā-k] *(sarumsa:k) {eT} is.* Sarımsak.

saruşmak, [sar-mak > sar-uş-mak] *{eT} işteş. f. [-ur]* Birlikte sarmak; sarmakta yardımlaşmak. [DLT]

sarutmak, [sar-mak > sar-ut-mak] *{eT} gçl. f. [-ur]* Sardırmak; sarmayı emretmek. [DLT]

sarvan[1], [Far. sārbān => sarvan] *{ağız} is.* Deve süren; deveci.[DS]

sarvan[2], [sar-mak > sar-man] *{ağız} is.* Kadın elbiselerinde eteğe konulan kırmalar. [DS]

sasak[1], **-ğı** [sa(k)+sak] *{ağız} is.* Saksağan. [DS]

sasak[2], **-ğı** [sa-sa-k / sas-a-k ?] *{ağız} sf.* Çok ıslak. [DS]

sasan, [Far. sasan *(bir tanrı adı)*] *is.* Dilencilik, hokkabazlık, hayvan oynatıcılığı ve dolandırıcılık gibi işler yapan ve küçümsenen bir topluluğa İslam dünyasında verilen ad.

sasen, [sağ+esen > sāsen] *(sa:sen) {ağız} sf.* Sağ; sağlıklı. [DS]

sasenmek, [sase-n-mek ?] *{ağız} gçl. f. [-ir]* Vurmaya kalkışmak; vurmak istemek. [DS]

sası[1], [*eT.* sasıġ > sası ساسى / صاسى] *sf.* **1.** Çürük ve küf kokusu çıkaran. **2.** *{ağız}* Çürümüş; kokuşmuş; bayatlamış. [DS] **3.** *{OsT}* Pis kokulu. [DK] **4.** *{eAT}* Kötü; murdar. [DK] **5.** *{ağız}* (Yiyecek için) tatsız; tatsız tuzsuz; yavan. [DS] **6.** *{ağız}* Kekre. [DS] **7.** *{ağız}* Tatlı ile acı arası bir tatta. [DS] **8.** *{ağız}* Ters; aksi. [DS] **9.** *{ağız}* Biçimsiz; kaba. [DS] **10.** *{ağız}* Acı. [DS] **11.** *{ağız}* (Kişi için) sözünü bilmeyen; densiz. [DS] **12.** *{ağız}* Deli. [DS] **13.** *{ağız}* (Söz, konuşma için) hoşa gitmeyen veya anlamsız. [DS] ☞ **sası sası,** *Çürüksü; çürümüş gibi.*|| **sası kokmak,** *(Yiyecekler için) bozulmaktan dolayı koku yaymak.*|| **sasısını almak,** *{ağız} Sebzeleri haşlayarak onlardaki istenmeyen koku ve tatları gidermek.* [DS]

sası[2], [sası] *{ağız} is.* Kuru fasulyenin haşlama suyu. [DS]

sası[3], [şaş-ı] *{ağız} sf.* Şaşı. [DS]

sası[4], [saksı > sāsı] *(sa:sı) {ağız} is.* **1.** Saksı. **2.** Kiremit veya tuğla parçası. [DS]

sasıg, [sasī-mak > sası-ğ] *(sasığ) {eT} is.* **1.** Koku. **2.** Çürük; kokmuş; fena. [DLT] [EUTS] [Gabain] ☞ **sasıg barıg,** *{eT} Kokmuş; sası.* [DLT]

sasığ, [sāsığ] *(sa:sığ) {ağız} is.* Kötü koku. [DS]

sasık[1], [? sasık] *{eT} is.* Saksı. [DLT]

sasık[2], [sasī-mak > sası-ġ / sası-k] *is.* **1.** *{eT}* Koku. **2.** *{ağız}* (Yiyecek için) tatsız tuzsuz. [DS]

sasık[3], **-ğı** [sasık] *{ağız} sf.* (Kişi için) sağlıksız; rengi uçuk. [DS]

sasıma, [sası-ma] *is.* Sasımak eylemi.

sasımak, [*eT.* sasi-mak صاسمق] *(sası:mak) {eT} {OsT} {ağız} gçsz. f. [-ır]* **1.** Çürüme dolayısıyla kokmak; çürümek; kokuşmak; tefessüh etmek; fenalaşmak. [DLT] [EUTS] [Gabain] [DS] **2.** *{ağız}* (Bozulan yemek için) kötü kokmak. [DS]

sasımsı, [sası-msı] *{ağız} sf.* Tatlı ile acı arası bir tat. [DS]

sasıtmak, [sasī-mak > sası-t-mak] *{eT} gçl. f. [-ur]* Kokutmak. [EUTS]

saskavi, [? saskavi] *{ağız} is.* Bostan sulamakta kullanılan, ağaçtan yapılmış bir tür kürek. [DS]

saslama, [sası > sas-la-ma] *{ağız} sf.* (Kişi için) sağlıksız; rengi uçuk. [DS]

saslamak, [sas(ı)-la-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Kilo vermek; incelmek. [DS]

sassı, [sas-ığ > sassı] *{ağız} sf.* Kokmuş; bayatlamış. [DS]

sasuh, [sasıġ > sasuk > sasuḫ] *{ağız} sf.* → sası[1]. ☞ **sasuh çalmak,** *{ağız} (Yağ, peynir, vb. yiyecek için) biraz kokuşmak.* [DS]

sasuk, -ğu [sas-ığ > sasuk] *{ağız} sf.* **1.** (Yiyecek için) tatsız; tuzsuz. **2.** Yağsız; yavan. [DS]

saş[1], [sāş] *(şa:ş) {eT} sf.* Ürkek. [DLT]

saş[2], [saç / saş] *{ağız} is.* Saç. [DS]

saşe, [Fr. sachet] *is.* Mendillerin konduğu küçük kese.

saşı, [sāş-mak > saş-ī] *(saşı:) {eT} sf.* **1.** Ürkek. [KB] **2.** Birbirini tutmaz. [KB]

saşma, [şaş-ma] *{ağız} is.* Kurutulmuş ceviz büyüklüğünde tezek. [DS]

saşmak, [sāş-mak] *(şa:şmak) {eT} gçsz. f. [-ur]* **1.** Acele etmek. [ETY] **2.** Acele ile yolu şaşırmak. [ETY]

saşta, [Far. nīsaşte] *{ağız} is.* Nişasta.[DS]

saşturmak, [saş-tur-mak / say-uş-tur-mak] *{eT} gçl. f. [-ur]* Sayışmak; kesişmek. [DLT]

saşurmak, [sāş-ur-mak / şeş-ür-mek] *{eT} gçl. f. [-*

ur] **1.** Arasını ayırmak. [DLT] **2.** Durdurmak; geciktirmek. [EUTS]

sat[1], [sat *(yans.)*] *is.* Çatırtı ve patırtıyı anlatan kök. [Zülfikar] *sat pat* ⊡ **sat pat,** *{ağız} 1. Ara sıra. 2. Seyrek; aralıklı; tek tük.* [DS]

sat[2], [Ar. ṣad ص] *{OsT} is. dbl.* Arap alfabesinin on dördüncü harfi.

sat[3], [sat] *{ağız} sf.* **1.** Yalın; yalnız başına; tek. **2.** Bütün; tüm. [DS]

sat[4], [sat] *{ağız} e.* Bile; üstelik; hatta. [DS]

sat[5], [sat] *{ağız} is.* Et tahtası. [DS]

sat[6], [Ar. sāʿat => sāt] *(sa:t) {ağız} is.* Saat. [DS]

sata[1], [Ar. ṣaṭīʿ => satā] *(sata:) {eT} is.* Mercan. [DLT]

sata[2], [? sata] *{ağız} is.* Üzüm salkımı. [DS]

satabiş, [? satabiş] *{eT} is.* Bir yıldız adı.[EUTS]

satag, [sat-mak > sat-ağ ?] *{eT} is.* **1.** Satış. [EUTS] **2.** Alış veriş; ticaret. [EUTS] **3.** Muamele. [EUTS]

satagın, [sat-mak > sat-ağ-ın] *{eT} sf.* Satın; satıcıdan alınan. [EUTS]

satagsız, [sat-mak > sat-ağ-sız] *{eT} sf.* Ücretsiz; değersiz; parasız. [EUTS]

satak[1], [sat-mak > sat-ak] *{ağız} is.* Çeşitli eşya satılan çarşı pazar yeri. [DS]

satak[2], [sat-ak ?] *{ağız} is.* Grip, nezle gibi salgın hastalık. [DS]

sataklı, [sat-ak-lı] *{ağız} sf.* (Kadın için) kötü yolda; fahişe. [DS]

satalamak, [sat-a-la-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Afallamak; sarsılmak. [DS]

satama, [sat-a-ma] *{ağız} sf.* **1.** Sersem; aptal. **2.** Çekingen. [DS]

satan, [? satan] *is.* **1.** *{eAT} {OsT} anat.* Uyluk. **2.** *{ağız}* Kalça. [DS] **3.** *{ağız}* Bacak. [DS] **4.** *{ağız}* Bacakların birleştiği yer. [DS]

satancılık, [satan-cı-lık] *is. fel.* Şeytana ve kötülüğü gösterilene bağlılık; bunu yüceltme.

satanizm, [Fr. satanisme] *is.* → satancılık.

satar, [? satar] *{ağız} is.* Ormanlarda kesilmiş odunların yükleme yerlerine yuvarlandığı yamaç. [DS]

sataşan, [sataş-an] *{ağız} sf.* Yağmura tutulan. [DS]

sataşılma, [sataş-ıl-ma] *is.* Sataşılmak eylemi.

sataşılmak, [sataş-ıl-mak] *edil. f. [-ır]* Biri tarafından rahatsız edilmek; sataşmak eylemine uğramak.

sataşkan, [sataş-kan] *sf.* Önüne gelene sataşan; saldırgan ruhlu; mütecaviz; mütearrız.

sataşma, [sataş-ma] *is.* **1.** Sataşmak eylemi. **2.** Sataşmak eylemini taşıyan söz ve yazı.

sataşmak[1], [*satā-mak / sat-ğa-ş-mak > sata-ş-mak صتشمق / صتاشمق / ستشمق] *işteş. f. [-ur]* **1.** *{OsT}* Karşılaşmak; rastlaşmak; tesadüf etmek. **2.** *{eAT} {OsT} dönşl. f.* Hoşlanılmayan bir şeyle karşılaşmak. **3.** *{eAT} {OsT}* İstenmeyen bir duruma düşmek.

sataşmak[2], [sataş-mak] *gçsz. f. [-ır]* **1.** Birini rahatsız edecek davranışlarda bulunmak; çatmak; rahatsız etmek; takılmak. **2.** Karşı cinsten birine sarkıntılık etmek.

sataşugelmek, [sataş-mak + gel-mek > sataş-u-gel-mek صاتشوكلمك] *{eAT} gçsz. f. [-ir]* Birdenbire karşılaşmak; ansızın rastlaşmak.

satavari, [Sansk. satavari] *{eT} is.* Kuşkonmaz; tilkişen, *(Asparagus racemosus).* [EUTS]

satavat, [Ar. saṭvet > saṭevāt سطوات] *(satava:t) {OsT} is.* → satevat.

satdıh, [sat-mak > sat-ıl-ık > satdıḫ] *{ağız} sf.* Satılık. [DS]

satellit, [Lat. satelles > Fr. satellite] *is.* **1.** Uydu; peyk. **2.** Gregarin adı verilen bir hücreli asalak kolonilerinde yalancı çiftleşen bireyler çiftinin ikincisi. **3.** *biy.* Kromozomun kısa koluna ince bir bağ ile tutunmuş küçük bir parça; peyk. ⊡ **satellit DNA,** *biy.* Çok sayıda tekrarlanan bazı kısa DNA dizileri.

saten[1], [Çin. Tsia-Tong *(Çin'de liman şehri)* > Ar. żaytūnī > Fr. satin] *is.* **1.** İpekli bir tür kumaş; atlas. **2.** Atlasa benzer parlak kumaş. **3.** *sf.* Genellikle bu kumaştan yapılmış olan. ⊡ **saten armür,** *Her karede birinci atkı için çözgünün ilk ipliğinin kaldırılıp diğerleri indirilmek, daha sonraki sırada bir öncekinin bir fazlası çözgü ipliğinin kaldırılıp diğerlerinin indirilmesi ile meydana getirilen bir dokuma türü.*|| **saten düşes,** *Tersi donuk, yüzü çok parlak kumaş.*

saten[2], [Ar. ẕāten => sāten] *(sa:ten) {ağız} zf.* Zaten; aslında. [DS]

satenleme, [saten-le-me] *is.* Kumaşlara, ısıtılmış madenî silindirler arasından geçirerek parlaklık verme işlemi.

satenleşmek, [saten-leş-mek] *gçsz. f. [-ir]* Özel ütü ve parlatıcılarla ipek, sentetik ve yapay elyafla dokunmuş kumaşlara parlaklık vererek saten kumaşa benzetmek.

sa'ter, [Ar. saʿter سعتر] *(sa-ter) {OsT} is.* → sater. ⊡ **sa'ter-i berrî,** *{OsT} bot. Kekik otu, (Origanum onites).*

sater, [Ar. saʿter سعتر] *(sa:ter) is. bot.* Ballıbabagillerden Akdeniz bölgesinde yetişen, keskin kokusu sebebiyle kurutulmuş yaprakları baharat olarak kullanılan çok yıllık, basit yapraklı, mor veya beyaz çiçekli, çalı görünümlü otsu bitki; kaya kekiği; kekik; zater, *(Satureja hortensis).*

sa'teri, [Ar. saʿterī سعتری] *(sa-teri:) {OsT} sf.* **1.** Kekik otu ile ilgili. **2.** *is.* Soytarı. **3.** Şen, neşesi yerinde kimse.

satevat, [Ar. saṭvet > saṭevāt سطوات] *(sateva:t) {OsT} is.* **1.** Ezici güçler. **2.** Güçlükler. **3.** Birinin üzerine şiddetle sıçramalar.

satgag, [satġā-mak > satġā-ġ] *(saga:ğ)* *{eT}* *is.* **1.** İftiracı; müfteri. [KB] **2.** Küçümseyici; hakaret eden.

satgaguçı, [satġā-mak > satġa-ġü > satġa-ġu-çī] *(satgaguçı:)* *{eT}* *sf.* İftira eden; iftiracı. [KB]

satgalmak, [satġā-mak > satġa-l-mak] *{eT}* *edil. f.* *[-ur]* **1.** Çiğnenmek. **2.** (Borç için) alacakla takas yapılmak. [DLT]

satgamak, [satġā-mak] *(satga:mak)* *{eT}* *gçl. f.* *[-r]* **1.** Çiğnemek. [DLT] **2.** İncitmek. [KB] **3.** (Yol için) bir başka yola kesişmek; birleşmek; çatılmak. [DLT] **4.** Uğramak. [DLT] **5.** (Borç için) alacağı ile karşılamak; alacağına saymak; ödeşmek. [DLT] **6.** Aşmak. [EUTS]

satgan, [sat-mak > sat-ġān] *(satga:n)* *{eT}* *sf.* Satan; çok satan. [DLT]

satgaşmak, [satġā-mak > satġa-ş-mak] *{eT}* *dönşl. f.* *[-ur]* **1.** Rastgelmek. [DLT] **2.** Kavuşmak. [DLT] **3.** Sataşmak. **4.** *işteş. f.* Saldırışmak. [DLT] **5.** (Alacak ve borçlar için) karşılıklı sayışmak; ödeşmek. [DLT]

satgın, [sat-mak > sat-ġın] *{eT}* *is.* Satma; satın. ⧉ **satgın almak,** *Satın almak.*

satguçı, [sat-mak > sat-ġü-çī] *(satgu:çı:)* *{eT}* *sf.* Satıcı. [DLT]

satguluk, [sat-mak > sat-ġū-luk] *(satgu:luk)* *{eT}* *sf.* Satmaya hakkı olan. [DLT]

sath, [Ar. ṣaṭḥ صطح] *{OsT}* *is.* **1.** → satıh. **2.** Ev damı. **3.** Bir şeyin dış yüzü. **4.** Üstten görünüş. **5.** *mat.* Yüzey. ⧉ **sath-ı amūdî,** *{OsT} mat. Dikey düzlem.*|| **sath-ı arz,** *{OsT} coğ. Yeryüzü.*|| **sath-ı bahr,** *{OsT} yer b. Deniz yüzeyi.*|| **sath-ı cānibî,** *{OsT} mat. Yanal yüzey.*|| **sath-ı dāhilî,** *{OsT} Ayın altından görünen yüzü.*|| **sath-ı derya,** *{OsT} Denizin yüzü.*|| **sath-ı irticāc,** *{OsT} Salınım düzlemi.*|| **sath-ı māile,** *{OsT} coğ. Dağ yamacı; aklan.*|| **sath-ı māil-i hevesāt,** *{OsT} Heveslerin eğik yüzeyi; heves uçurumu.*|| **sath-ı muhaddeb,** *{OsT} mat. Yüzü kabarcıklı, çıkıntılı olan yüzey.*|| **sath-ı muhtelit,** *{OsT} Çeşitli biçim ve durumları olan yüzey.*|| **sath-ı muka'ar,** *{OsT} mat. Üzeri çöküntülü olan cisim.*|| **sath-ı münhanî,** *{OsT} mat. Eğri yüzey.*|| **sath-ı müstevî,** *{OsT} mat. Düzlem yüzey.*|| **sath-ı mütenāzır,** *{OsT} mat. Simetrik düzlem.*|| **sath-ı şākulî,** *{OsT} mat. Düşey düzlem.*|| **sath-ı ufkî,** *{OsT} mat. Yatay düzlem.*

sathan, [Ar. ṣaṭḥ > ṣaṭḥen صطحاً] *(sa'then)* *{OsT}* *zf.* → sathen.

sathen, [Ar. ṣaṭḥ > ṣaṭḥen صطحاً] *{OsT}* *zf.* Dıştan; dış yüzden; yüzeysel olarak.

sathi, [Ar. ṣaṭḥ > ṣaṭḥī / ṣaṭḥīyye صطحى / صطحيه] *(sathi:)* *{OsT}* *sf.* **1.** Derine ve ayrıntıya inmeyen; yüzeyde kalan; yüzeysel; üstünkörü. **2.** Bir şeyin yüzeyiyle ilgili olan; yüzeye ait; yüzeye ilişkin; yüzeysel.

sathileşme, [sathi-le-ş-me] *(sathi:leşme)* *is.* Sathileşmek eylemi; yüzeyselleşme.

sathileşmek, [sathi-le-ş-mek] *(sathi:leşmek)* *dönşl. f.* *[-ir]* Yüzeysel bir durum almak; yüzeyde kalmak; yüzeyselleşmek.

sathileştirme, [sathi-le-ş-tir-me] *(sathi:leştirme)* *is.* Sathileştirmek eylemi; yüzeyselleştirme.

sathileştirmek, [sathi-le-ş-tir-mek] *(sathi:leştirmek)* *gçl. f.* *[-ir]* Yüzeysel bir duruma getirmek; yüzeyselleştirmek.

sathilik,-ği [sathi-lik] *(sathi:lik)* *is.* Yüzeysel olan bir şeyin durumu ve niteliği; yüzeysellik.

sathiyat, [Ar. ṣaṭḥī > saṭḥiyyāt صطحيات] *(sathiya:t)* *{OsT}* *is.* Yüzeysel olan şeyler; basit şeyler.

sathiyen, [Ar. ṣaṭḥīyye > saṭḥiyyen صطحياً] *(sathi:-yen)* *{OsT}* *zf.* **1.** Dıştan; dış yüzden. **2.** Derinleştirmeden; derine inmeden; üstünkörü olarak.

satı[1], [*eT.* sat-ıġ > sat-u / sat-ı] *is.* **1.** Satmak eylemi; satma; satış. *{eAT} (aynı)* **2.** Düğün armağanı. [DS] **3.** *{ağız}* Satılık mal. [DS] ⧉ **satıya çıkarmak,** *Bir şeyi satılığa çıkarmak; satmak istediğini duyurmak.*|| **satıya gelmek,** *{ağız} Satışa elverişli olmak; gösterişli olmak.* [DS]

satı[2], **-ı'ı** [Ar. suṭūʿ > saṭıʿ / saṭıʿa ساطع / ساطعه] *{OsT}* *sf.* **1.** Yükselen. **2.** Yükselerek meydana çıkan. **3.** Yükseldikçe yükselen.

satı[3], [Ar. ẓātī => satı / sati] *{ağız}* *is.* Aslında; zaten.

satıcı, [sat-ıcı] *sf.* **1.** Malını satmak için pazara süren; satışa çıkaran. **2.** (Tüccar, firma vb. için) bir malı satan; satış yapan. **3.** Bir malın ticaretini yapan kimse; tüccar. **4.** Bir mağazada, dükkânda bizzat satma işi ile ilgilenen kimse; satış elemanı; tezgâhtar. **5.** Sokaklarda dolaşarak satış yapan kimse; seyyar satıcı.

satıcılık,-ğı [sat-ıcı-lık] *is.* **1.** Satıcı olma durumu. **2.** Küçük miktarlarda mal alıp satma işi; küçük ölçüde yapılan ticaret.

satıg, [sa-mak *(saymak)* > sa-t-mak > sat-ıġ] *(satığ)* *{eT}* *is.* **1.** Satma; satış; satın alma. [DLT] [EUTS] [Gabain] [İKPÖy.] [KB] **2.** Alış veriş; ticaret. [EUTS] [KB] **3.** Muamele. [EUTS]

satıgçı, [sat-mak > sat-ıġ-çī] *(satığçı:)* *{eT}* *is.* Satıcı; tacir; tüccar. [ETY] [EUTS] [İKPÖy.] [Gabain] [KB]

satıglamak, [sat-mak > sat-ıġ > satıġ-lā-mak] *(satığla:mak)* *{eT}* *gçsz. f.* *[-r]* (Biri ile) alım satım işini gerçekleştirmek; ticarette bulunmak. [DLT]

satıglaşmak, [sat-mak > sat-ıġ > satıġ-la-ş-mak] *{eT}* *işteş. f.* *[-ur]* (Biri ile) alışveriş etmek. [DLT]

satıglı, [sat-mak > sat-ıġ > satıġ-lī] *(satığlı:)* *{eT}* *sf.* Satmak azminde olan. [DLT]

satıglıg, [sat-mak > sat-ıġ > satıġ-lık] *(satığlığ)* *{eT}*

sf. **1.** Satılacak olan; satılık. [EUTS] **2.** (Mal veya bilgi vb. için) elde edilecek; kazanılacak. [Clauson]

satıglık, [sat-mak > sat-ıġ > satıġ-lık] *(satığlık)* *{eT}* *sf.* Satılık. [DLT]

satıgsak, [sat-mak > sat-ıġ > satıġ-sā-k] *(satığsa:k)* *{eT}* *sf.* Satmak isteyen. [DLT]

satıgsamak, [sat-mak > sat-ıġ > satıġ-sā-mak] *(satığsa:mak)* *{eT}* *gçl. f.* *[-r]* Satmak istemek. [DLT]

satıgsız, [sat-mak > sat-ıġ > satıġ-sız] *(satığsız)* *{eT}* *sf.* Değer biçilemeyecek kadar çok değerli.

satıh[1], **-thı** [Ar. saṭḥ سطح] *{OsT}* *is.* **1.** Bir şeyin dış yüzü; dışta kalan yanı; yüzeyi. **2.** *mat.* Yüzey.

satıh[2], [Ar. sāṭıḥ ساطح] *(sa:tıh)* *{OsT}* *sf.* Yeryüzünü açan; Allah.

satık[1], **-ğı** [sat-mak > sat-ık] *{ağız}* *sf.* **1.** (Mal vb. için) satılan; elden çıkarılan. **2.** Peşin. [DS]

satık[2], **-ğı** [Ar. ṣādıḳ => satık] *{ağız}* *sf.* Bağlı; sadık. [DS]

satık[3], **-ğı** [? satık] *{ağız}* *sf.* Topal. [DS]

satıka[1], [Ar. ṣadaḳa => satıka] *{ağız}* *is.* Sadaka. [DS]

satıka[2], [? satıka] *{ağız}* *is.* Su kaynatmaya yarayan iki kulplu testi. [DS]

satıkçı, [sat-mak > sat-ık-çı] *{ağız}* *is.* Tüccar; satıcı. [DS]

satılık,-ğı [sat-ı-lık / sat-ıl-ık] *sf.* **1.** Satışa çıkarılan; satılmak için sunulan; satmaya karar verilen. **2.** *is.* Satmak isteğini belirten girişim; satış girişimi.

satılış, [sat-ıl-ış] *is.* Satılmak eylemi ve biçimi.

satılma, [sat-ıl-ma] *is.* Satılmak eylemi.

satılmak, [sat-ıl-mak] *edil. f.* *[-ır]* **1.** Satma işi yapılmak; hakkında satış işlemi gerçekleştirilmek; para karşılığında karşı tarafa verilmek; ticarî işlem görmek. *{eT}* *(aynı)*. *[-ur]* [DLT] **2.** Kolay satılır olmak; alıcısı bulunmak; satışa uygun olmak; sürümü olmak. **3.** *mecaz.* Para veya çıkar karşılığında karşı tarafa hizmet etmeyi kabul etmek; gizlice hizmet etmek. **4.** *{ağız}* (Kız için) evlenmek. [DS] **5.** *{ağız}* (Kadın için) çocuğu olması için bir yatıra adak adamak. [DS]

satım, [sat-ım] *is.* Satmak işi; satış.

satımcı, [sat-ım-cı] *is.* **1.** Satım işini yapan kimse; mal sahibi olsun olmasın bizzat satış işini gerçekleştiren kimse. **2.** Aracı; komisyoncu.

satımker, [sat-ım + Far. kār => satımker] *{ağız}* *sf.* Satmak isteyen; satma yanlısı; satmaya eğimli. ⊡ **satımker olmak,** *{ağız}* *Satmak istemek; satma yanlısı olmak.* [DS]

satımlık,-ğı [sat-ım-lık] *sf.* Bir malın satışını yapan kimsenin, adına satış yaptığı kimseden aldığı yüzdelik; komisyon; beyiye.

satın, [sat-ın] *is.* Bedel ödeyerek alma işi. ⊡ **satın alma,** *Bir malın bedelini ödeyerek edinmek eylemi; satın almak eylemi.*|| **satın alma eğilimi,** *Tüketicinin bir ya da daha çok malı gelecekte satın almayı düşünme eğilimi.*|| **satın alma gücü,** *Bir ülke parasının değişim değeri.*|| **satın almak,** *Bir malın bedelini ödemek suretiyle edinmek.*

satınmak, [sat-mak > sat-ın-mak] *{eT}* *dönşl. f.* *[-ur]* Satar görünmek. [DLT]

satır[1], [Ar. saṭr سطر] *is.* **1.** Bir sayfa üzerine yatay olarak dizilmiş kelimeler sırası. **2.** Televizyon yayımcılığında iletilecek veya alınan resmin, yan yana dizilmiş kümesel noktalarla meydana gelen tarama yüzeyi. **3.** *bsy.* Bir bilişim programında bir komut ya da bildiri oluşturan genellikle en çok 72 alfa sayısal karakterlik küme; program satırı. **4.** *mat.* İki girişli bir tabloda aynı yatay üzerinde bulunan elemanların kümesi. ⊡ **satır arası,** *1. (Boşluk için) satırların arasında kalan. 2. Bir konuşma ve yazıda açıkça belirtilmeyen fakat ima edilen şey. 3. matb. Dizgide satırları ayırmak için kullanılan kalınlığı yarım nokta ile altı nokta arasında değişen metal çubuk.*|| **satır atlama,** *Televizyon yayımcılığında, satır satır yapılan bir tarama işlemi sırasında görüntünün retinada kalma süresine göre düzensiz geçişinden kaynaklanan görüntü bozukluğu.*|| **satır başı,** *Bir yazıda her paragrafın diğer satırlara göre biraz içerinden başlatıldığı yer.*|| **satır başı açma,** *Satır başını biraz içerden başlatmak işi.*|| **satır düzenleme,** *matb. Birbirinden farklı harfleri, aynı satır üzerinde güzel görünecek biçimde bir satıra dizme işlemi.*|| **satır elemanı,** *mat. Bir determinant veya matriste satır üzerinde bulunan eleman.*|| **satır frekansı,** *Televizyon yayımında bir saniyede iletilen satır sayısı.*|| **satır gibi,** *{ağız}* *Çok sık.* [DS]|| **satır karalamak,** *{ağız}* *Mektup yazmak.*|| **satır satır,** *Bir yazıyı oluşturan bütün satırlarla tek tek ilgilenerek; satırların hepsi ile.*|| **satır sayısı,** *Televizyon yayımcılığında bir resimde bulunan satırların sayısı.*|| **satır sonu,** *Satırın sayfa kenarına denk gelen kısmı; sayfada satırın bittiği yer.*|| **satır yürütmek,** *matb. Bir satıra sığmayan yazılarda artan parçayı satır kesme tiresi ile bir sonraki satıra kaydırmak.*

satır[2], [Ar. sāṭūr ساطور] *{OsT}* *is.* **1.** Kasapların et kesmek veya kemik parçalamak için kullandıkları geniş ağızlı, enli ve ağır bıçak. **2.** *gnşl.* Eskiden kullanılan idam bıçağı; özellikle giyotin. **3.** *{ağız}* Hamur kesmekte kullanılan bıçak. [DS] ⊡ **satır döşemek,** *{eAT}* *Kılıçtan geçirmek; satır atmak.*

satır[3], [sātır] *(sa:tır)* *{eT}* *sf.* *kaba.* Aslı belirsiz; soysuz; piç *(sövme sözü)*. [DLT]

satır[4], [Soğd. st'yr => satır / sıtır] *{eT}* *is.* **1.** Bir sikke; para. [EUTS] **2.** Tartı birimi. [EUTS]

satır[5], [? satır] *{ağız}* *is.* Bakır su kovası. [DS]

satıranç, -cı [Far. satranç => satıranç] *{ağız}* *is.* Bir tür yünlü dokuma örneği. [DS]

satırcı, [satır-cı] *is. argo.* Çocukları sakat ederek dilendiren kimse.

satırkaç, -cı [Ar. setr + T. -geç / -gaç => satırkaç ?] *{ağız} is.* Başörtüsü. [DS]

satış, [sat-ış] *is.* **1.** Satmak eylemi veya biçimi. **2.** Bir malı para ile değiştirmek eylemi; satmak. **3.** *huk.* Satıcının elinde bulunan mal ve hakkı, para veya başka bir değer karşılığı alıcıya devretme, alıcının da buna karşılık bir bedel ödeme yükümlülüğü altına girdiklerine dair aralarında yaptıkları sözleşme ve işlem. **4.** Satıcının yaptığı ticaret. **5.** Bir malın satılma durumu; sürüm biçimi. ⊡ **satışa çıkarmak,** *Satmak amacıyla ortaya koymak; bunu duyurmak; satılığa çıkarmak.*|| **satış bedeli,** *Satılan malın para olarak değeri; satış fiyatı.*|| **satış değeri,** *Bir malın satılabileceği değer.*|| **satış fiyatı,** *Satış bedeli.*|| **satış memuru,** *Bir ticarethanede satış işleri ile görevli kimse.*|| **satış merkezi,** *Bir malın satıldığı asıl merkez.*|| **satış mukavelesi,** *Alım ve satım işleri sırasında malın adı, cinsi, niteliği, satış bedeli ve ödeme biçiminin belirtildiği sözleşme.*|| **satış ruhsatı,** *Kimi malların satılabilmesi için ilgili yerden alınmış izin belgesi.*|| **satış sarayı,** *Satış merkezi.*|| **satış sözleşmesi,** *Satıcının sattığı malın mülkiyetini belli şartlarda alıcıya vermesi.*|| **satış şartnamesi,** *Satış anlaşması.*|| **satış yapmak,** *Satmak.*|| **satış yeri,** *Bir malın satıldığı yer.*

satışgan, [sat-mak > sat-ış-mak > sat-ış-ğān] *(satışga:n) {eT} sf.* Satmayı alışkanlık edinmiş. ⊡ **satışgan alışgan,** *Daima alıp satan.* [DLT]|| **satışgan tavışgan,** *Daima satan ve tasarruf eden; daima alan satan.* [DLT]

satışmak, [sat-mak > sat-ış-mak] *{eT} işteş. f. [-ur]* Karşılıklı alış veriş etmek; birlikte satmak. [DLT]

sati, [Sansk. sati] *is.* **1.** Brahmacılıkta, kocasının ölümü üzerine, sadakatini ispat etmek için kocasının cesedi yakılırken kendini aynı ateşe atarak yakmayı öngören Hindu geleneği. **2.** Kendisini bu şekilde yakan Hindu kadını.

satine, [Fr. satiner / satiné] *is.* **1.** Kumaş veya kâğıdı parlatmak. **2.** Bu şekilde parlatılmış kumaş veya kâğıt.

satir[1], [Ar. setr > sātir ساتر] *(sa:tir) {OsT} sf.* Örten; kapatan; kaplayan. ⊡ **sātirü'l-uyūb,** *{OsT} Ayıpları örten; Allah.*

satir[2], [Fr. satire] *is.* Hiciv; yergi.

satir[3], [Soğd. st'yr => satır / sıtır] *{eT} is.* Ağırlık ölçüsü. [Gabain]

satir[4], [Fr. styre] *is.* Yunan mitolojisinde, kıvırcık saçlı, sivri kulaklı, başında iki küçük boynuz bulunan, ayakları teke ayağı gibi resmedilen kırların yarı tanrısı.

satirik,-ği [Fr. satirique] *sf.* Hicivle ilgili; hicve ait; yergisel.

satiryazis, [Fr. satyriasis] *is.* Erkekte cinsel isteğin hastalık derecesinde aşırı artması durumu.

satl, [Ar. saṭl سطل] *{OsT} is.* **1.** Küçük kap; tas. **2.** Leğen; bakraç. **3.** Atlara su verilen kap; kova.

satlak[1], **-ğı** [sat *(yans.)* > sat-la-k] *{ağız} sf.* Akılsız. [DS]

satlak[2], **-ğı** [sat-la-k] *{ağız} sf.* Soğuk (?). [DS] ⊡ **satlak tutmak,** *{ağız} Soğumak.* [DS]

satlanmak, [Soğd. yšyd̲ / Saka. šao / Far. şaẖ => şat > şat-la-n-mak] *{eT} dönşl. f. [-ur]* Cesaret göstermek; cüret etmek; ileri atılmak. [DLT]

satlaşmak, [sat-la-ş-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* Birine çatmak; sataşmak. [DS]

satlıcan, [Ar. ẕātü'l-cenb ذات الجنب => satlıcan] *{ağız} is.* **1.** Ateş, titreme, öksürük ve göğüs sancısı gibi belirtilerle kendini gösteren göğüs zarı iltihabı; zatülcenp. **2.** Kalça sinirleri yangısı; siyatik. [DS]

satlık, -ğı [sat-lık] *{ağız} is.* **1.** Satıcılık. **2.** *sf.* Satılık.[DS]

satma[1], [sat-ma] *is.* Satmak işi.

satma[2], [satmā] *(satma:) {eT} sf.* Kulübe; bostan çardağı; çardak. [DLT] ⊡ **satma başı,** *{ağız} Köşe başı.* [DS]|| **satma daşı,** *{ağız} Mezar taşı; kitabe.* [DS]|| **satma taşı,** *{ağız} Musalla taşı.* [DS]

satmak, [*eT.* sā-mak *(saymak)* > sa-t-mak صاتمق] *gçl. f. [-ar]* **1.** Bir şeyin mülkiyet hakkını, belli bir para karşılığında başka birine devretmek. *{eT} (aynı)* [DLT] [EUTS] [İKPÖy.] [Gabain] **2.** Bir malı piyasaya sürmek; pazarlamak. **3.** Müşterilerine belli bir malı sağlamak; o malın ticaretini yapmak. **4.** *mecaz.* Gizli bilgileri karşı tarafa bir çıkar veya bedel karşılığında vermek; ihanet etmek; ele vermek. **5.** (Kadın, vücut vb. için) ahlakî kaygı duymaksızın para karşılığında cinsel yararlanma sağlamak; yasa dışı veya başkalarının uygun bulmayacağı bir işi yapmak. **6.** *mecaz.* (Soyut şeyler için) bir çıkar uğruna feda etmek. **7.** *mecaz.* Para ve çıkar karşılığında karşı tarafı tutmak **8.** *mecaz.* Kendisinde olmayan bir niteliği varmış gibi göstermek; gerçekte sahip olmadığı şeylere sahipmiş gibi görünmek; taslamak; gösteriş yapmak. **9.** *argo.* Yanında bulunan kimseyi bir yolunu bularak uzaklaştırmak; başından atmak; baştan savmak; ekmek. *{eAT} (aynı)* **10.** *{eAT}* Söylemek; nakletmek; dinletmek. **11.** *{ağız}* (Kız için) evlendirmek. [DS] ⊡ **satıp savmak,** *1. Elinde var olan bütün malı ucuz pahalı demeden satıp parasını harcamak. 2. Güç durumda kaldığı için malını ucuza satmak.*|| **sattığı sirke su istememek,** *{ağız} Hileli iş yapmak.*

satraç, -cı [Ar. setr => satr-aç / Far. sādreng => satraç] *{ağız} is.* Baş örtüsü. [DS]

satranç,-cı [Hint. şadranġ / Far. sād-reng *(yüz renkli)* صدرنگ] *is.* **1.** İki oyuncunun altmış dört kareye bölünmüş bir tahta üzerinde her birinin değeri değişik on altışar taşla birbirlerine karşı oynadıkları bir

oyun. **2.** Bu oyunda kullanılan taşların tümü; satranç takımı. **3.** Türk halk şiirinde aruzun dört *müfteilün*'den ibaret kalıbı ile söylenmiş şiirlerine verilen ad. ⊡ **satranç tahtası,** *Üzeri bir açık, bir koyu olmak üzere altmış dört eşit kareye bölünmüş ve satranç oyununda kullanılan tabla.*|| **satranç takımı,** *Altmış dört kareye bölünmüş bir tabla ile siyah ve beyaz on altışar taştan oluşmuş oyun takımı.*|| **satranç taşı,** *Satrançta kullanılan bireri siyah diğeri beyaz olmak üzere 2 kale, 2 at, 2 fil, 1 vezir, 1 şah ve 8 piyondan ibaret taşlardan her biri.*|| **satranç vezni,** *Türk halk şiirinde aruzun dört müfteilün'den ibaret kalıbı.*

satranççı, [satranç-çı] *is.* Satranç oynayan kimse.

satrançççılık, [satranç-çı-lık] *is.* Satranççı olma durumu; satranç oyunculuğu.

satrançlı, [satranç-lı] *sf.* Satranç tahtası gibi açık ve koyulu olmak üzere karelere ayrılmış olan.

satrap, [Pehl. d. şatrpan > Fr. satrape] *is.* Perslerde eyalet valilerinin unvanı.

satraplık, -ğı [satrap-lık] *is.* Bir satrabın yönetimindeki bölge.

satsamak, [sat-mak > sat-sa-mak] *{eT} gçl. f. [-r]* Satmak istemek. [DLT]

satsuma, [Jap. satsuma] *(satsu'ma) is. bot.* **1.** Tatlımsı lezzette bir mandalina çeşidi. **2.** Japonya'nın Satsuma yarımadasında üretilen yaldızlı porselen ve fayanslara verilen ad; Satsuma fayansları.

sattacı, [sa-t-mak > sat-tacı] *{eT} sf.* Satıcı. [DLT]

sattırma, [sat-tır-ma] *is.* Sattırmak eylemi.

sattırmak, [sat-tır-mak] *gçl. f. [-ır]* **1.** Bir şeyi birinin satmasını sağlamak; onun aracılığıyla satmak; satmak işini yaptırmak. **2.** Zorlayarak satmasına sebep olmak; satmak zorunda bırakmak.

satturmak, [sat-mak > sat-tur-mak] *{eT} gçl. f. [-ur]* Sattırmak. [DLT]

satu, [*eT.* sat-ıġ > sat-u / sat-ı ساتو / صتو] *{eAT} {OsT} is.* **1.** Satış. **2.** Alınıp satılan şey; satın alınacak mal. **3.** Pazar yeri; pazar. ⊡ **satı bahası,** *{eAT} Satış bedeli; değer; kıymet; fiyat.*|| **satu bazar,** *{eAT} {OsT} Alış veriş.*|| **satu bazar akçası,** *{OsT} Pey akçası.*|| **satu bazar etmek,** *{eAT} Satış yapmak; satmak.*|| **satu eylemek,** *{eAT}* → satu bazar etmek.

satulamak, [*satū > satū-lā-mak] *{eT} gçsz. f. [-r]* Faydasız yere konuşmak; gevezelik etmek. [DLT]

satun[1], [sat-mak > sat-ın / sat-un صاتون] *{eAT} is.* Satın; satış işlemi. ⊡ **satun dilemek,** *{eAT} Satın almak istemek.*

satun[2], [Çin. suan ? => satun] *{eT} is.* Sarımsak. [EUTS]

satur, Ar. sāṭūr ساطور] *(sa:tu:r) {OsT} is.* Büyük bıçak; satır.

saturmak, [sā-mak > sā-tur-mak] *(sa:turmak) {eT} gçl. f. [-r]* Saydırmak. [DLT]

satut, [? satut] *{ağız} sf.* Değerli; sevgili. [DS]

Satürn, [Lat. saturnus] *is. gök b.* Güneşe yakınlık bakımından altıncı, büyüklük bakımından ikinci, güneşin çevresindeki turunu 29,46 yılda tamamlayan gezegen; Zühal; Sekendiz.

satvet, [Ar. saṭvet سطوت] *{OsT} is.* **1.** Zorlu, ezici ve sindirici güç. **2.** Şiddet ve kuvvetle birinin üstüne atılma. ⊡ **satvet-medār,** *{OsT} Ezici güç sebebi.*

saun, [Ar. sāī > sāūn ساعون] *(sa:u:n) {OsT} is.* **1.** Çalışanlar. **2.** Hızlı yürüyenler. **3.** Ulaklar.

sauna, [Fin. sauna] *is.* **1.** Finlandiya kökenli kuru sıcak buhar banyosu; Fin hamamı. **2.** Bu banyonun bulunduğu bina. **3.** Bu tür banyonun yapılmasına yarar alet.

saur, [Ar. saʿr > sāʿūr ساعور] *(sa:u:r) {OsT} is.* **1.** Ocak. **2.** Fırın.

saut, [Ar. saūṭ سعوط] *(sau:t) {OsT} is.* Burna çekilerek kullanılan toz ilaçlar.

sav[1], [*eT.* sāb / sāw / sāv ساو] *(sa:v) is.* **1.** *{eT} {eAT} {OsT} {ağız}* Söz; lakırdı. [DLT] [EUTS] [Gabain] [KB] [Üç İtigsizler] [DS] **2.** *{ağız}* Dedikodu. [DS] **3.** *{ağız}* Karşılıklı konuşma; sohbet. [DS] **4.** *{eT} {eAT} {ağız}* Haber; bilgi. [DLT] [EUTS] [Gabain] [KB] [DS] **5.** *{eT}* Tavsiye; salık; öğüt. [DLT] [KB] **6.** *{ağız}* Mektup. [DS] **7.** Risale. **8.** Atalar sözü; darbımesel. **9.** *{eT} {eAT}* Kıssa; hikâye; tarihsel olaylar. [DLT] **10.** *{eT}* Şöhret; şan; şeref. [DLT] [EUTS] [Gabain] **11.** *{eT}* Şey. [Gabain] [Üç İtigsizler] **12.** *{eT}* Husus. [Üç İtigsizler] **13.** *(20. yy.)* Öne sürülen ve savunulan düşünce; tez; dava, *(1935)*. **14.** *(20. yy.) man.* Tanıtlanması gereken önerme; bir önerme ile öne sürülen; tez; müddea. ⊡ **savı kanıtsama,** *Bir şeyi kendisini kanıt göstererek tanıtlamaya çalışmak.*|| **sav tügünü,** *{eT} Söz düğümü; çözülmesi gereken sorunlar.* [ARAT]

sav[2], [saw] *sf.* **1.** *{eT}* Som. [KB] **2.** *{ağız}* Sağlam. [DS] **3.** *{ağız}* Tüm; bütün [DS] ⊡ **sav sav, tav tav olmak,** *{ağız} 1. Kalabalık dağılmak. 2. Yoğun iş bitmek.* [DS]

sav[3], [sav] *{ağız} is.* Tarla sulandıktan sonra boşa akan su. [DS]

sav[4], [safı > sav] *{ağız} is.* Üşütme; nezle. [DS]

sav[5], [sav] *{ağız} is.* Berber kayışı. [DS]

sav[6], [sav / savı] *{ağız} e.* Benzer; gibi. [DS]

sav[7], [sav] *{ağız} is.* bot. Toprak üstü kısımları peynir ve çökeleğe konulan, 25-40 cm. yükseklikte, sarı çiçekli, çok yıllık otsu bir bitki, *(Ranunculus polyanthemos)*. [DS]

sava[1], [sav-a] *is.* **1.** Haber. **2.** Müjde.

sava[2], [sava] *{ağız} is.* **1.** Küçük örs. **2.** Bakır işlemekte kullanılan demir araç. [DS]

sava[3], [sav-a] *{ağız} sf.* **1.** Topal. **2.** Sağır. [DS]

sava[4], [sav-a] *{ağız} is.* Yas. [DS]

sava[5], [sav-a] *{ağız}* *sf.* Aptal; şaşkın. [DS]

sava[6], [? sava] *{ağız}* *is.* **1.** Tenekeden yapılan su maşrapası. **2.** Topraktan yapılan yağ tavası. [DS]

savab, [Ar. ṣavāb صواب] *(sava:b)* *{OsT}* *is.* **1.** Doğruluk; dürüstlük. **2.** Doğru ve dürüst davranış. **3.** *sf.* Doğru; dürüst. ⧉ **savāb-dîde,** *{OsT} 1. Doğru bulunmuş; haklı bulunmuş. 2. Beğenilmiş; gözde.*|| **savāb-endîş,** *{OsT} Doğru düşünce sahibi olan; görüşü ve düşüncesi doğru olan.*|| **savāb-nümā,** *{OsT} 1. Doğruyu gösteren. 2. Doğru görünen.*

savacağ, [sav-acak > savacağ] *{ağız}* *is.* **1.** Çağlayan. **2.** Değirmeni döndüren su. [DS]

savacak, -ğı [sav-acak صاوه جق] *{ağız}* *is.* **1.** *{OsT}* Savak (1). **2.** Değirmen suyunu başka yöne çevirmek için oluk önüne konulan tahta kapak. **3.** Değirmen arkındaki fazla suyun akması için açılan ikinci su yolu ve bu su yoluna açılan oluk. **4.** Değirmende, çarka çarpan suyun yönünü değiştirerek durmasını sağlayan düzenek. **5.** Ana su yolu; genel su arkı. [DS]

savacı, [sav-a-cı] *is.* **1.** Haber getiren kimse; haberci. **2.** Müjdeci; muştucu. **3.** *{OsT}* Kitap getirmemiş peygamber; nebi. [Kamus-i Osmanî]

savah[1], [Ar. ṣabāḥ => savaḫ] *{ağız}* *is.* Sabah. [DS]

savah[2], [sav-ak / savaḫ] *{ağız}* *sf.* Savak. [DS]

savahacan, [savaḫ-a-ca-n] *{ağız}* *zf.* Sabaha kadar. [DS]

savaik, [Ar. ṣāʿiḳa > ṣavāʿiḳ صواعق] *(sava:ik)* *{OsT}* *is.* Yıldırımlar.

savak[1], **-ğı** [sav-mak > sav-ak صواق / صوق] *is.* **1.** *{eAT} {OsT}* Bir yere yönlendirilecek suyu biriktirmek için önüne konulan tahta ve bu tahtanın kapattığı oluk ağzı. **2.** Suları hendeğe yöneltmek için yol kenarlarına yapılan eğimli ve çapraz kaldırım. **3.** Bir barajın fazla sularını boşaltmayı sağlayan düzenek. **4.** Eskiden şehir suyu dağıtımının sağlandığı lülelere su veren bir tür tekne. **5.** *{ağız}* Öküz arabalarında ön kapak. [DS] **6.** *{ağız}* Duvarcılıkta, önce başları örülüp sonra doldurulacak olan 40-50 cm. duvar çıkıntısı; örme sırası. [DS] **7.** *{ağız}* Arklardaki küçük bentler; su arkının kollara dağılma yeri. [DS] **8.** *{ağız}* Su yolu; ark. [DS] **9.** *{ağız}* Suyun arklardan ayrılma yeri. [DS] **10.** *{ağız}* Su çevrilen yer; bent. [DS] **11.** *{ağız}* Derelerin üstünden su geçirmek için ağaçtan oymak suretiyle yapılan oluk. [DS] **12.** *{ağız}* Sel sularının aktığı kayalardan oyularak açılan tünel. [DS] **13.** *{ağız}* Su dağıtılan evlek başları. [DS] **14.** *{ağız}* Çeşme boruları. [DS] **15.** *{ağız}* Değirmenin suyunu başka tarafa akıtmak için yapılmış düzenek; savacak. [DS] **16.** *{ağız}* Değirmen oluğu; havuz sandığı.[DS] **17.** *{ağız}* Değirmende suyun oluğa girdiği yer. [DS] **18.** *{ağız}* Değirmen oluğunun, havuzların suyunu boşaltmaya yarayan deliği. [DS] **19.** *{ağız}* Değirmen oluğunun dar yeri. [DS] **20.** *{ağız}* Değirmene suyu eğik biçimde akıtan oluk ya da içi oyuk ağaç. [DS] **21.** *{ağız}* Oluğa konulan kapak. [DS] **22.** *{ağız}* Sulama suyu ölçü birimi. [DS] ⧉ **savak başı,** *{ağız} 1. Değirmende suyun oluğa girdiği yer. 2. Genel su yolu; büyük ark.* [DS]|| **savak savmak,** *{ağız} Balık tutmak amacıyla dereyi başka yana akıtmak.* [DS]|| **savak tahtası,** *{ağız} Suyun yolunu çeviren tahta.* [DS]|| **savak taşı,** *{ağız} Değirmen suyunun istenilen yana çevrilmesi için konulan kapağın iki yanındaki oluklu taşlar.* [DS]

savak[2], **-ğı** [sav-mak > *sav-a-mak > sav-a-k] *{ağız}* *sf.* **1.** Aptal; şaşkın; akılsız. **2.** Sakar; beceriksiz. **3.** (Kişi için) geçimsiz; aksi; ters. **4.** Vurucu; kırıcı. [DS]

savak[3], **-ğı** [sav-mak > sav-ak] *{ağız}* *sf.* **1.** (İnsan ya da hayvan) beli kırık; belinden sakat. **2.** Topal. [DS]

savak[4], **-ğı** [sadak > savak] *{ağız}* *is.* **1.** Silah kabı. **2.** Kafes. [DS]

savak[5], **-ğı** [sav-ak ?] *{ağız}* *is.* Küçük örs. [DS]

savak[6], **-ğı** [sav-mak > sav-ak] *{ağız}* *is.* Dinlenme; mola. [DS]

savakdelen, [savak+del-en] *{ağız}* *is.* Danaburnu. [DS]

savaklama, [sav-ak-la-ma] *is.* **1.** Savaklamak eylemi. **2.** Bir göl veya havuzun sularını savaklar yardımıyla akıtma; boşaltma.

savaklamak[1], [savak-la-mak] *{ağız}* *gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Suyu arklara salmak. [DS]

savaklamak[2], [savak-la-mak] *{ağız}* *gçsz. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Topallamak. [DS]

savalak, -ğı [sav-ala-k] *{ağız}* *sf.* İçi boş; kof. [DS]

savalic, [Ar. ṣavlecān>ṣavālic صوالج] *(sava:lic)* *{OsT}* *is.* Cirit oyununda kullanılan sopalar; çevgânlar.

savami, -i'ı [Ar. ṣavmaʿa > ṣavāmiʿ صوامع] *(sava:mı)* *{OsT}* *is.* İbadet yerleri; tekkeler.

savan[1], [Erme. savan / Yun. sávano [Tietze]] *{ağız}* *is.* **1.** Renkli pamuk ipliğinden dokunmuş kalınca kilim. **2.** Yaygı; örtü; pamuklu bez. **3.** Eski kumaş parçalarından yapılan yaygı. [DS]

savan[2], [Fr. savane] *is.* → savana.

savana[1], [İsp. sabana > Fr. savane] *(sava'na)* *is.* Kurak mevsimin uzun sürdüğü tropikal bölgelere özgü seyrek ağaçlar, kuraklığa dayanıklı otsu bitkiler örtüsü.

savana[2], [? savana] *{ağız}* *sf.* **1.** Aptal; şaşkın; sersem. **2.** Yorgun. [DS]

savannamak, [sav-mak > sav-an-la-mak] *{ağız}* *gçl. f. [-r] [-n(ı)-yor]* (İki kişi gizli konuşmak için) yanlarında bulunan üçüncü kişiyi başlarından savmak; uzaklaştırmak. [DS]

savarım, [Ar. ṣārım>ṣavārım صوارم] *(sava:rım)* *{OsT}* *is.* Keskin kılıçlar.

savarif, [Ar. ṣārife > ṣavārif صوارف] *(sava:rif)* *{OsT}*

is. Değişmeler; değişiklikler. ⊡ **savārif-i dehr,** *{OsT} Dünyadaki değişiklikler; zamanın getirdiği yenilikler.*

savarmak, [suv-ar-mak > savar-mak] *{ağız} gçl. f. [-ır]* (Hayvan için) sulamak; su vermek. [DS]

savart, [Fr. savart *(Fransız fizikçisi)*] *is. fiz.* Ses yükseklik farkı birimi olup bir savart, iki ayrı ses arasındaki frekans oranın ondalık logaritması 1/1000'e eşit olan birime denir; bir oktav 301 savarttır.

savassız, [savas-sız ?] *{ağız} sf.* Tez canlı. [DS]

savaş, [*eT.* *savā-mak > sava-ş صواش] *is.* **1.** İki ve daha çok devletin başka bir yolla çözüm getiremedikleri sorunları için giriştikleri silahlı çatışma; diplomatik ilişkileri keserek giriştikleri silahlı mücadele; harp. *{eAT} {OsT} (aynı)* **2.** Başka bir devletin baskısına boyun eğmemek için başvurduğu güç kullanma girişimi. **3.** Bu türlü çatışmayı yönetme sanatı. **4.** Gruplar, ülkeler, ticarî kurumlar arasındaki kanlı çatışmaya dönüşmeyen mücadele. **5.** İnsanlar arasındaki kavga; düşmanlık. **6.** Hayvanlar arasındaki mücadele. **7.** Bir şeyi elde etmek için çaba harcama; uğraşma; didinme. **8.** Bir güçlüğü yenmek için direnme; mücadele. **9.** Bir davayı savunmak ve yaymak için gösterilen gayret. **10.** Bir kötülüğü ortadan kaldırmak için büyük bir direnç ve sabırla sürdürülen eylem ve hareketlerin tümü; mücadele; savaşım. ⊡ **savaş açmak,** *1. Bir devlete karşı savaş durumu almak. 2. Ortadan kaldırmak için uğraşma, çalışma.*|| **savaş alanı,** *Düşman iki devletin ordularının çatıştığı yer.*|| **savaş arabası,** *İlkçağlarda savaşlarda kullanılan iki veya dört tekerlekli araba.*|| **savaş atı,** *Eskiden savaşlarda süvariler tarafından kullanılan iğdiş edilmemiş iri ve güçlü at.*|| **savaşa varmak,** *{eAT} Çatışmaya girmek; savaşmak.*|| **savaş debertmek,** *{eAT} Savaşa yol açmak; kavga kopartmak.*|| **savaş durumu,** *Savaş içinde bulunan devletin durumu.*|| **savaş eri,** *{eAT} {OsT} Savaşçı; muharip; mücahit.*|| **savaş esiri,** *Savaşta esir alınan düşmanın silahlı kuvvetlerine ait kimse.*|| **savaş etmek,** *{eAT} {OsT} Savaşmak; harp etmek.*|| **savaş eylemek,** *{eAT}* → savaş etmek.|| **savaş gemisi,** *Donanmanın hücum ve savunma amacıyla gerekli silah ve teçhizatla donatılmış özel gemisi.*|| **savaşı savmak,** *{OsT} Savaşı bırakmak; mücadeleyi bertaraf etmek.*|| **savaş karılmak,** *{eAT} Savaşan taraflar, birbirine şiddetle saldırmak; savaş iyice kızışmak; çarpışmalar şiddetlenmek.*|| **savaş koparmak,** *{eAT} Kavga çıkarmak; savaşı başlatmak.*|| **savaş kurmak,** *{eAT} Savaşa yol açmak; mücadeleye girmek.*|| **savaş meydanı,** *Savaş yapılan meydan.*|| **savaş planı,** *Olası bir savaş için üst düzey komutanlıkların hazırladığı plan ve önlemlerin tümü.*|| **savaş suçu,** *Savaş hukuku kurallarının çiğnenmesi ile oluşan suç.*|| **savaştan kalmak,** *{eAT} Çarpışamaz hâle gelmek.*|| **savaş tazminatı,** *Bir savaş sonunda yenilen devletin yenen devlete ödediği maddî ve manevi kayıplara ilişkin tazminat.*|| **savaş uçağı,** *Uçaklar arası, yer ve deniz hedeflerine yönelik saldırılarda kullanılmak üzere bir silah sistemiyle donatılmış özel uçak.*|| **savaş yarağı,** *{eAT} {OsT} Savaş araç ve gereci; harp malzemesi.*|| **savaş yeri,** *{eAT} Savaş yapılan yer; savaş meydanı; muharebe meydanı.*|| **savaş yürütmek,** *{eAT} Saldırmak; harekâta girişmek.*

savaşan, [savaş-an] *sf.* (Ülke, devlet vb için) savaş halinde olan.

savaşçı, [savaş-çı صاواشچی / صواشچی] *sf.* **1.** Savaşa karşı eğilimi olan; tutumuyla savaş taraftarı olarak görünen. **2.** Savaşlarda başarı gösteren; üstün savaş gücü sergileyen; cengâver. **3.** *{eAT} {OsT} is.* Savaşa katılan kimse; muharip.

savaşçılık,-ğı [savaş-çı-lık] *is.* Savaşçı olma durumu; savaşçının niteliği.

savaşgan, [savaş-ġan صواشغان] *{eAT} sf.* Çok savaşan.

savaşılınmak, [savaş-ıl-ın-mak سوشلنمق] *{eAT} dönşl. f. [-ur]* Savaşılmak; çarpışılmak.

savaşım, [savaş-ım] *is.* Belli bir amaca ulaşmak için inatla, dirençle sürdürülen yapıcı eylemlerin tümü; mücadele. ⊡ **savaşım vermek,** *Hedeflenen amaca ulaşmak için sabırla yapıcı eylemlerde bulunmak; mücadele etmek.*

savaşımcı, [savaş-ım-cı] *is.* ve *sf.* Herhangi bir alanda savaşım veren kimse; mücadeleci.

savaşkan, [savaş-kan] *sf.* Savaşmayı iyi bilen; savaşmayı seven; savaşmaktan korkmayan; cengâver; savaşçı.

savaşma, [savaş-ma] *is.* Savaşmak eylemi.

savaşmak, [sāv > *savā-mak > sava-ş-mak صوشمق / سوشمق / ساوشمق] *işteş. f. [-ır]* **1.** *{eT}* Dövüşmek; çatışmak. [DLT] **2.** Karşılıklı olarak birbirinin saldırısını boşa çıkarmak. **3.** (İki ve daha çok devletin başka bir yolla çözüm getiremedikleri sorunları için) silahlı çatışmaya girişmek; diplomatik ilişkileri keserek silahlı mücadele etmek; harp etmek. *{eT} {eAT} {OsT} (aynı)* **4.** *gçsz. f.* Başka bir devletin baskısına boyun eğmemek için silahlı güç kullanmak. **5.** (Gruplar, ülkeler, ticarî kurumlar için) kanlı çatışmaya meydan vermeden mücadele etmek. **6.** (İnsanlar için) aralarında kavga etmek. **7.** *mecaz.* Bir şeyi elde etmek için çaba harcamak; uğraşmak; didinmek. **8.** *mecaz.* Bir güçlüğü yenmek için direnmek; mücadele etmek. **9.** *mecaz.* Bir davayı savunmak ve yaymak için gayret göstermek. **10.** *mecaz.* Bir kötülüğü ortadan kaldırmak için büyük bir direnç ve sabırla eylem ve harekete devam etmek; mücadele etmek; savaşım vermek. **11.** *mecaz.* Bir düşünce veya görüşe şiddetle karşı koymak.

sa'vat, [Ar. ṣaʿve > saʿvāt] *(sa-va:t) {OsT} is. zool.* Kuyruksallayanlar.

savat[1], [suv-ar-mak > suv-at / savat] *is.* **1.** Hayvanlara derelerde su içirilen yer. **2.** Hayvanların beslendiği çayırlık.

savat[2], **-dı** [Ar. sevād سواد] *{OsT} is.* **1.** Gümüş üzerinde açılmış oyuklara siyah renkli gümüş sülfür doldurmak suretiyle yapılan süsleme tekniği. **2.** Bu teknikle elde edilmiş süs eşyası.

savat[3], [Ar. ṣıfat => savat] *{ağız} is.* **1.** Yüz; surat. **2.** Duvarın iki yüzü. [DS]

savat[4], [savat] *{ağız} is.* Pencere, kapı çerçeveleri ve köşeleri.[DS]

savat[5], [savat] *{ağız} is.* Şalgam. [DS]

savatir, [Ar. sāṭūr > savāṭīr سواطير] *(sava:ti:r, t kalın söylenir) {OsT} is.* Büyük bıçaklar; satırlar.

savatlama, [savat[2]-la-ma] *is.* **1.** Savatlamak eylemi ve sanatı. **2.** Bu işlemin sonucu.

savatlamak[1], [savat[1]-la-mak] *gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* **1.** Otlatmak. **2.** *{ağız}* Gözetlemek; kollamak. [DS]

savatlamak[2], [savat[2]-la-mak *gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Savat tekniği uygulayarak süsleme yapmak; savatla işlemek. *{ağız} (aynı)* [DS]

savatlanma, [savat-la-n-ma] *is.* Savatlanmak eylemi.

savatlanmak[1], [savat[1]-la-n-mak] *edil. f. [-ır]* (Hayvanlar için) çayırda beslenmek; semirtilmek.

savatlanmak[2], [savat[2]-la-n-mak] *edil. f. [-ır]* Savat[2] tekniği uygulanmak; savat ile süslenmek.

savatlı, [savat-lı] *sf.* **1.** Savat[2] ile süslenmiş; savat tekniği uygulanmış. **2.** *{ağız}* Altın suyuna batırılmış. [DS]

savatmak, [suv-a-t-mak] *gçl. f. [-ır]* Hayvanları çayırda otlatmak; beslemek.

savayı, [? savayı] *{ağız} is.* Sırmalı ipek kumaş. [DS]

savb, [Ar. ṣavb صوب] *{OsT} is.* Taraf; yön. ⊡ **savb-ı âlî,** *{OsT} Yüksek taraf.*

savca, [sav > sav-ca] *is. huk.* Bir kamu davasında son soruşturmanın yapılabilmesi için savcılığın yaptığı inceleme ve ön soruşturma sonucuna göre elde ettiği kanıtları, iddia ettiği hususları içinde toplayan ve mahkemeye sunulan rapor; iddianame.

savcı, [sav > sav-cı] *is.* **1.** Bir konuyu iddia eden ve iddia ettiği hususu savunan kimse; bir tez ileri sürerek bunu kanıtlamaya çalışan kimse. **2.** *huk.* Kamu davalarında devlet adına iddia görevi yapan ve suç teşkil eden eylemleri yargıç karşısında ortaya dökmekle yükümlü adlî görevli; müddeiumumi, *(1944).* **3.** *{ağız}* Sözcü; mektupçu. [DS]

savcılık, -ğı [sav-cı-lık] *is.* **1.** Savcının görevi. **2.** Savcının işgal ettiği makam.

savçı, [sāv > sāv-çī] *(sa:vçı:) {eT} is.* **1.** Sözcü. [DLT] [Gabain] **2.** Elçi. [DLT] [KB] **3.** Peygamber. [DLT] [KB] **4.** Hısım ve dünürler arasındaki elçi; dünürcü. [DLT] **5.** Dilmaç. [Gabain] **6.** Haberci. [EUTS] [Gabain] **7.** Boşu boşuna konuşan; geveze; zevzek. [EUTS]

savdal, [Ar. ṣaf + T. dal => savdal] *{ağız} sf.* Aptal; sersem; şaşkın. [DS]

savdan, [sav-dan] *{ağız} zf.* **1.** Hep birden. **2.** Başlı başına. [DS]

savdıç, [sāv > sāv-dıç] *(sa:vdıç) {eT} is.* Sepet; sele. [DLT]

savdıçlanmak, [sāvdıç > sav-dıç-la-n-mak] *{eT} dönşl. f. [-ur]* Sele, sepet sahibi olmak. [DLT]

savdırma, [sav-dır-ma] *is.* Savdırmak eylemi.

savdırmak, [sav-dır-mak] *gçl. f. [-ır]* Savmak işini yaptırmak.

sa've, [Ar. ṣaʿve صعوه] *(sa-ve) is. zool.* Kuyruksallayan.

savga, [sav-mak > sav-ga] *{ağız} is.* Bir acıdan kurtulmak ya da bir başarıyı kutlamak için verilen ziyafet; şölen. [DS]

savgara, [*sav-gar-mak > sav-gar-a] *{ağız} zf.* Gelişigüzel; baştansavma. [DS]

savgat, [sav-mak > *sav-ğa-mak > sav-ġa-t سوغات] *{eAT} {OsT} is.* **1.** Hediye; armağan. **2.** Bahşiş; ihsan.

savgı, [sav-mak > sav-gı] *{ağız} is.* **1.** Baştan savılan kötülük; atlatılan bela; az zararla geçiştirilen yıkım. **2.** → savga. [DS]

savğa, [sav-mak > sav-ga] *{ağız} is.* Armağan. [DS]

savı, [sav / savı] *{ağız} e.* Benzer; gibi. [DS]

savıcı, [sav-mak > sav-ıcı] *{ağız} sf.* **1.** Değirmen suyunu yöneten kimse. **2.** Korucu; kır bekçisi. [DS]

savık, -ğı [eT. soġ-ī-k / soġ-ū-k >sāvīk / savuk صاوق] *{OsT} sf.* Soğuk.

savıklamak, [sāv > sāv-ık > sāvık-lā-mak] *(sa:vıkla:mak) {eT} gçsz. f. [-r]* Söylemek. [EUTS]

savılma, [sav-ıl-ma] *is.* Savılmak eylemi.

savılmak, [sav-ıl-mak صاولق] *edil. f. [-ır]* **1.** Savmak eylemi yapılmak. **2.** (Tehlike vb. için) atlatılmak; giderilmek; uzaklaştırılmak. *{eAT} {OsT} (aynı)* **3.** *dönşl. f.* Kendi kendine geçmek; dağılmak; yok olmak; izale olmak. **4.** *{eAT} {OsT}* Yol vermek üzere çekilmek; bir tarafa çekilmek. **5.** *{eAT} {OsT}* Uzaklaşmak. **6.** *{eAT} {OsT}* (Meyve, çiçek vb. için) çağı geçmek; mevsimi sona ermek. **7.** *{eT}* (Güneş için) inmek; batmak. [DLT] **8.** *{eT}* (Gönül için) akmak; meyletmek. [DLT] **9.** *{eT}* Bulunduğu hâlden ayrılmak. [DLT] **10.** *{eT}* Eğilmek. [DLT] **11.** *{eT}* Kaymak. [KB] **12.** *{ağız}* (Değirmen için) boş durmak. [DS] **13.** *{ağız}* Değirmenin suyu kesilmek; başka yere akıtılmak. [DS]

savılyort, [sav-ıl-mak + yort-mak > savıl+yort] *{ağız} sf.* Ahmak. [DS]

savır, [sağır > savır] *{ağız} sf.* Sağır. [DS]

savıştırmak, [sav-ış-tır-mak] *{ağız} gçl. f. [-ır]* Geçirmek; göndermek. [DS]

savıya, [savı-y-a] *{ağız} sf.* Başka; ayrı. [DS]

savka, [sav-mak >sav-ġa / ṣavḳā صوقا] *(savka:) {eAT} is.* Aidat; tekâlif.

savkada, [Ar. ṣadaḳa > savkada / sav-mak > sav-ka-da ?] *{ağız} is.* Sadaka. [DS]

savkelmek, [sav+gel-mek] *{ağız} gçsz. f. [-ir]* (Karşılamalarda) hoş gelmek. [DS]

savkıvrak, -ğı [sa+kıvra-k] *{ağız} is.* Kıvrak, ince ve değerli tutulan bir tür iplik. [DS]

savl, [Ar. ṣavl صول] *is.* Saldırma.

savla[1], [İt. sagola] *(sa'vla) is.* **1.** *dnz.* Gemilerde bayrakları direğe çekmeye yarayan ince ip. **2.** *{ağız}* Balık tutmakta kullanılan bir araç. [DS]

savla[2], [sav-mak > sav-la] *{ağız} is.* Balık tutmak için akarsuların önüne taşlarla örülen bent. [DS]

savlağa[1], [sav-lağa] *{ağız} is.* İki şinik tahıl alan silindir biçiminde bir ölçek. [DS]

savlağa[2], [sav-lağa] *{ağız} is.* Değirmen sandığının başında fazla suyun savulduğu yer. [DS]

savlama, [sav-la-ma] *is.* Savlamak eylemi.

savlamak[1], [sāv > sav-lā-mak صاولامق] *(savla:mak) gçl. f. [-r] [-y-ur]* **1.** *{eT}* Söylemek; atalar sözü söylemek. [DLT] **2.** *{eAT}* Hikâye etmek; mesel irat etmek. [TS] **3.** *(20. yy.) [-l(ı)-yor]* Öne sürmek; iddia etmek.

savlamak[2], [sav-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Başından savuşturmak; atlatmak. [DS]

savlamak[3], [sav-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Kuruyan sığır derilerini eşit ende parçalara bölmek; dilimlemek. [DS]

savlanmak[1], [sav-lā-mak > sav-la-n-mak] *{eT} edil. f. [-ır]* **1.** Atalar sözü söylenmek. [DLT] **2.** Söylenmek. [KB]

savlanmak[2], [sav-la-n-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* (Meyveler için) bitmek; tükenmek. [DS]

savlaşmak[1], [sav-lā-mak > sav-la-ş-mak] *{eT} edil. f. [-ur]* **1.** Birbirine sav söylemek. [DLT] **2.** Karşılıklı tavsiyede bulunmak. [DLT] **3.** Herhangi bir konu üzerine karşılıklı konuşmak. [DLT] **4.** Sözleşmek; haberleşmek. [EUTS]

savlaşmak[2], [sav-la-ş-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* Sıkıntıyı atmak; rahatlamak; serinlemek. [DS]

savlayıcı, [sav-la-y-ıcı] *sf.* İddiada bulunan; savlayan; davacı.

savlecan, [Ar. ṣavlecān صولجان] *(savleca:n) {OsT} is.* **1.** Cirit oyununda kullanılan eğri sopa; çevgân. **2.** Polo oyununda at üzerinden topa vurmakta kullanılan ucu eğri sopa; çevgân.

savlet, [Ar. ṣavl > ṣavlet صولت] *{OsT} is.* Şiddetle ileri atılma; hücum; saldırma. ⊡ **savlet-i seyf ü kalem,** *{OsT} Kılıç ve kalemin saldırısı.*

savlıg, [sāv > sav-lıġ] *{eT} sf.* **1.** Sözlü. [EUTS] **2.** Sözcü. [EUTS]

savm, [Ar. ṣavm صوم] *{OsT} is.* Oruç. ⊡ **savm-ı Dāvūd,** *{OsT} Davut peygamberin orucu; birer gün ara ile oruç tutma.*

savma, [sav-ma] *is.* Savmak eylemi.

savmaa, [Ar. ṣavmaʿa صومعه] *{OsT} is.* **1.** Tekke gibi ibadet yeri; özel tapınak. **2.** Hristiyan rahiplerinin halktan uzaklaşmaları ve ilişkilerini kesmeleri için yapılmış inziva yeri. ⊡ **savma'a-nişîn,** *{OsT} 1. Tekkeye çekilip oturan. 2. Özel ibadet yerinde oturan.*

savmak[1], [sav-mak صومق] *{eT} gçl. f. [-ar]* **1.** Püskürtmek; bertaraf etmek. *{eT} {eAT} (aynı)* **2.** *{eT}* Bırakmak. [KB] **3.** (Hastalık için) geçirmek; iyileşmek; atlatmak. *{eAT} aynı)* **4.** *{eAT}* Geçiştirmek. **5.** (İstenmeyen, sıkıcı bir kimse için) başından atmak; uzaklaştırmak; defetmek; kovmak. *{eT} {eAT} (aynı)* **6.** (Zorluk, sıkıntı vb. için) atlatmak; geçirmek; geride bırakmak; uzaklaştırmak. *{eAT} (aynı)* **7.** (Zaman için) bir yerde geçirmek. **8.** *{eAT}* (Durgun su için) yol vermek. **9.** *{ağız}* Göndermek; salmak. [DS] **10.** *{ağız}* Değirmeni durdurmak. [DS] **11.** *{ağız}* Akarsuyun yönünü değiştirmek. [DS] **12.** *gçsz. f.* Etki etmek; içine geçmek; işlemek. **13.** *{ağız}* (Meyveler için) bitmek; tükenmek; zamanı geçmek. [DS] **14.** *{ağız}* Sona ermek; bitmek. [DS] **15.** *{ağız}* (Yara için) kapanmak; iyileşmek. [DS] **16.** *{ağız}* (Ağrı için) dinmek. [DS]

savmak[2], [sağ-mak > sav-mak] *{ağız} gçl. f. [-ar]* Sağmak. [DS]

savmış, [sav-mış] *sf.* **1.** Olup bitmiş; geçmişte kalmış. **2.** Ölmüş; elden çıkmış.

savn, [Ar. ṣavn صون] *{OsT} is.* Koruma; muhafaza etme.

savrak[1], **-ğı** [sav-ra-k] *{ağız} sf.* **1.** Zengin; varlıklı. **2.** Tutumsuz; yersiz para harcayan. **3.** Atak; densiz. [DS]

savrak[2], **-ğı** [sav-ra-k] *{ağız} is.* Küçük kazan. [DS]

savramak, [sav-mak > sav-rā-mak] *(savra:mak) {eT} gçsz. f. [-r][-yur]* **1.** Savulmak; azalmak; seyrekleşmek. [DLT] **2.** Savsamak; gevşemek. [DLT]

savran[1], [Far. ser-bān => savran] *{ağız} is.* **1.** Deveci; deveci başı. **2.** Yük taşıtan. [DS]

savran[2], [Ar. zaʿferān > safran / savran] *{ağız} is.* Altın benzeri. [DS]

savran[3], [? savran] *{ağız} is.* Merdiven. [DS]

savran[4], [savur-mak > sav(u)r-an] *{ağız} sf.* (Kişi için) dağınık; savruk; beceriksiz. [DS]

savranbaşı, [savran+baş-ı] *{ağız} is.* → savran. [DS]

savratmak, [sav-rā-mak >sav-ra-t-mak] *(savra:mak) {eT} gçsz. f. [-ur]* → sevritmek. [DLT]

savrık[1], **-ğı** [sav-(ı)r-ık / sav(u)r-uk] *{ağız} sf.* **1.** Yaptığı işte dikkatsiz davranan; dağınık. **2.** Yersiz para harcayan; tutumsuz. [DS]

savrık[2], **-ğı** [sav-rı-k ?] *{ağız} is.* Davarlarda çiftleşme isteği. [DS]

savrık[3], **-ğı** [sav(ı)rı-k ?] *{ağız} is.* Kurumaya, sertleşmeye başlayan tarla. [DS]

savrıkmak[1], [sav-ur-mak > sav(ı)r-ık-mak] *{ağız} gçsz. f. [-(ğ)-ır]* **1.** (Arı, sinek vb. böcek ve kar için) oraya buraya uçuşmak. **2.** (Tarla için) nemi azalmak; tavı kaçmak. [DS]

savrıkmak[2], [savrık[2]-mak] *{ağız} gçsz. f. [-(ğ)-ır]* (Keçi ve koyun için) çiftleşme isteği duymak. [DS]

savrılmak, [sav(ı)r-ıl-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* **1.** Sevinçten uçar gibi yürümek. **2.** Uçarı olmak. [DS]

savrımak, [sav-mak > sav-rī-mak] *(savrı:mak) {eT} gçsz. f. [-r]* Azalmak; seyrekleşmek. [DLT]

savruh[1], [sav(u)r-uk / savruḫ] *{ağız} sf.* **1.** Dikkatsiz. **2.** Dağınık. [DS]

savruh[2], [sav(u)r-uk / savruḫ] *{ağız} is.* Tavuk yemi. [DS]

savruhmak, [sav(u)r-uk-mak] *{ağız} gçsz. f. [-ur]* Sıkıntıyı atlatmak. [DS]

savruk, -ğu [sav-(u)r-uk > savr-uk] *sf.* **1.** Savrulmuş gibi duran; dağınık; düzensiz. **2.** Aklını işine veremeyen; dikkatsiz. **3.** *{ağız}* (Koyun, keçi vb. için) çiftleşmek isteyen. [DS]

savrukça, [sav-r-uk-ça] *(savru'kça) zf.* Savruk olarak; savruk biçimde.

savrukluk,-ğu [sav-r-uk-luk] *is.* **1.** Savruk olma durumu. **2.** Savrukça davranış.

savrukmak, [sav-mak > sav-ur-mak > sav(u)r-ukmak صورقمق] *{eT} gçsz. f. [-ur]* **1.** Savrulmak. [DLT] **2.** (Akar su için) köpürerek dalgalar halinde çalkalanmak. [DLT] **3.** *{eAT}* Yayılmak; dağılmak. **4.** *{ağız}* (Yürek için) çarpmak. [DS] **5.** *{ağız}* (Koyun, keçi vb. için) çiftleşmek isteği duymak. [DS]

savrukmuş, [savruk-mak > savruk-muş] *{ağız} sf.* Cinsel isteklerinin esiri olmuş. [DS]

savrulma, [sav-ur-ul-ma > sav(u)r-ul-ma] *is.* **1.** Savrulmak eylemi. **2.** (Uçak için) yeterli eğim olmadan yapılan dönüş. **3.** (Otomobil için) araç tekerleğinin dönme düzlemine dik veya eğik olarak zemin üzerinde kayma.

savrulmak, [sav-ur-mak > sav-(u)r-ul-mak] *edil f. [-ur]* **1.** Savurmak eylemi yapılmak. *{eT} (aynı)* [DLT] [Nevâyî] **2.** Dağılmak; saçılmak. *{eT} (aynı)* [DLT] [Nevâyî] **3.** (Araç ve uçak için) dönüşlerde merkezkaç kuvvetin etkisi ile dışa doğru atılmak. **4.** *{eT} dönşl. f.* Aşağıya inmek; kaymak. [KB]

savruluş, [sav-ur-ul-uş > sav-r-ul-uş] *is.* Savrulmak eylemi veya biçimi.

savrum[1], [savur-mak > sav(u)r-um] *{ağız} is.* Harman savurma işi. [DS]

savrum[2], [sav-mak > sav-ur-mak > sav(u)r-um ?] *{ağız} is.* Ölünün kefareti. [DS]

savruntu, [savur-mak > sav(u)r-untu] *is.* **1.** Savrulan nesneden geri arta kalan. **2.** *{ağız}* Tipi. [DS] **3.** *{ağız}* Savrulan nesne.[DS]

savruşmak, [sav-ur-mak > sav-(u)r-uş-mak] *{eT} işteş. f. [-ur]* Savurmakta yardım etmek. [DLT]

savsa[1], [sav-mak > sav-sa-mak > savsa(k) ?] *{ağız} sf.* **1.** (Çok olgun meyve için) çürümeye yüz tutmuş. **2.** *is.* Evecenlik; tezlik; telaş. **3.** Coşku. **4.** Kuruntu. [DS]

savsa[2], [sav-mak > sav-sa-mak > savsa(k) ?] *zf.* **1.** Yavaş; ağır; aheste. **2.** *{ağız} sf.* Serseri; başıboş. [DS] **3.** *is.* Ahlak dışı bir amaçla sinsi sinsi dolaşma.

savsacı, [savsa-cı] *is.* Sinsi ve ahlaksız kimse.

savsak,-ğı [sav-sa-mak > sav-sa-k] *sf.* **1.** (Kişi için) işine önem vermeyip hep geri bırakan; vurdumduymaz. **2.** *{ağız}* Baştan savma iş yapan. [DS] **3.** *{ağız}* Beceriksiz. [DS] **4.** *{ağız}* Geveze. [DS] **5.** *{ağız}* Aptal; akılsız. [DS] **6.** *{ağız}* Başıboş. [DS]

savsaklama, [savsak-la-ma] *is.* Savsaklamak eylemi.

savsaklamak, [savsak-la-mak] *gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* **1.** Yapmakta olduğu işi çeşitli bahanelerle ertelemek; yapmamak. **2.** *{ağız}* İşi ağırdan almak; oyalamak; geciktirmek; baştan savmak. [DS] **3.** *{ağız}* Üstelemek; yinelemek. [DS]

savsaklanma, [savsak-la-n-ma] *is.* Savsaklanmak eylemi.

savsaklanmak, [savsak-la-n-mak] *edil f. [-ır]* **1.** (İş için) bahane bulunarak geciktirilmek veya yapılmamak; ihmal edilmek. **2.** Gerekli özen ve dikkat gösterilmemek; baştan savılmak. *{ağız} (aynı)* [DS] **3.** Umursanmamak. **4.** *{ağız} dönşl. f.* Boş yere durmak, oyalanmak; eğlenmek. [DS] **5.** *{ağız}* Boşuna üzüntü, kuruntu yapmak.[DS]

savsaklayış, [savsak-la-y-ış] *is.* Savsaklamak eylemi veya biçim.

savsalama, [savsa-la-ma] *is.* Savsalamak eylemi.

savsalamak, [savsa-la-mak] *gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Savsaklamak; ihmal etmek.

savsaklaşmak, [sav-mak > sav-sak-la-ş-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* Seyrekleşmek; azalmak. [DS]

savsaklık, -ğı [savsak-lık] *{ağız} is.* Gereken ilgiyi göstermemek; boşlamak. [DS]

savsal, [sav-sa-mak > sav-sa-l] *{ağız} sf.* Baştan savma iş yapan; beceriksiz; savsak. [DS]

savsalak, -ğı [saf+sal-ak] *{ağız} sf.* Aptal; şaşkın. [DS]

savsalamak[1], [savsa-la-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(ı)-yor]* **1.** Tez olmak. **2.** Savsaklamak. [DS]

savsalamak[2], [sav-sa-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Kollamak; gözetmek. [DS]

savsalat, [sav-sa-l-ak] *{ağız} is.* Gösterişsiz giyim. [DS]

savsalı, [savsa-lı] *{ağız} sf.* Kuşkulu. [DS]

savsama, [sav-sa-ma] *is.* Savsamak eylemi; savsaklama; ihmal.

savsamak, [sav-sa-mak] *gçl. f. [-r] [-s(ı)-yor]* Savsaklamak; ihmal etmek.

savsanık, [savsa-n-mak > savsa-n-ık] *{ağız} sf.* Bir sebep olmaksızın işi geciktiren; savsaklayıcı. [DS]

savsara, [sav-sa-mak > savsa-ra ?] *{ağız} sf.* Aptal; şaşkın. [DS]

savsata, [savsa-mak > savsa-t-mak > savsat-a ?] *{ağız} sf.* Beceriksiz; savsak. [DS]

savsatlamak, [savsa- mak > savsa-t-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Gözetmek; kollamak. [DS]

savsı, [sav-mak > sav-sı] *{ağız} sf.* Başıboş; serseri. [DS]

savşing, [? savşiñ] *(savşiñ) {eT} is.* Küçük bir taşıt aracı. [EUTS]

savt[1], [Ar. ṣavt صوت] *{OsT} is.* **1.** Ses; seda. **2.** Bağırma. ⊡ **savt-ı aslî,** *Ana ses.*|| **savt-ı bülend,** *{OsT} Yüksek ses.*|| **savt-ı hazîn,** *{OsT} Hüzünlü ses.*|| **savt-ı şefevî,** *{OsT} Yuvarlak ünlü.*|| **savt-ı şedîd,** *{OsT} Şiddetli ses.*|| **savt-ı taklidî,** *{OsT} Yansıma; ses taklidi.*

savt[2], [Ar. savṭ سوط] *{OsT}is.* **1.** Kamçı; kırbaç. **2.** Kamçılama; kırbaçla vurma.

savt[3], [? savt] *{ağız} is.* **1.** Araç; eşya. **2.** Mutfak gereçleri. [DS]

savtî, [Ar. ṣavt > ṣavtī / ṣavtiyye صوتى / صوتيه] *(savti:) {OsT} sf.* **1.** Sesle ilgili; sese ait. **2.** *dbl.* Ünlü. ⊡ **savtî şedde,** *{OsT} Vurgu.*

savtiye, [Ar. ṣavtī > ṣavtiyye صوتيه] *{OsT} is.* Ses bilimi; ses bilgisi; fonetik.

savtiyat, [Ar. ṣavtiye > ṣavtiyyāt صوتيات] *(savtiya:t) {OsT} is. dbl.* Ses bilimi; fonetik.

savturmak, [sağ+tur-mak] *{ağız} gçsz. f. [-ur]* Sağlıkla kalmak; hoşça kalmak. [DS]

savu, [*eT.* sa-ġu] *{ağız} is.* Yas; ağıt; sağu. [DS] ⊡ **savu satmak,** *{ağız} Ağıt söylemek; yas tutmak.* [DS]|| **savu savmak,** *{ağız} Ölünün arkasından ağıt söylemek.* [DS]

savucu, [sav-ıcı / sav-ucu] *{ağız} is.* Korucu. [DS]

savuç, -cu [sarı+uç > savuç] *{ağız} is.* Pekmez sucuğu. [DS]

savuh, [*eT.* soġ-ık > savuh] *{ağız} sf.* Soğuk. [DS]

savuk[1], **-ğu** [*eT.* soġ-ık > savuk صوق / ساوق] *{eAT} {ağız} sf.* Soğuk. [DS]

savuk[2], **-ğu** [sav-mak > sav-uk] *{ağız} sf.* **1.** (Değirmen için) suyu kesilmiş; çalışmayan; savulmuş. **2.** (Yer için) ıssız; tenha. **3.** Savulmuş; uzaklaştırılmış. [DS]

savul, [Ar. şāḳūl => savul] *{ağız} is.* Çekül. [DS]

savulma, [sav-ul-ma] *is.* Savulmak eylemi.

savulmak[1], [sav-mak > sav-ul-mak صاولق] *edil. f. [-ur]* **1.** Savmak eylemi yapılmak. **2.** *{eAT} {OsT}* Savuşturulmak; geçiştirilmek; atlatılmak; bertaraf edilmek. **3.** *{ağız}* (Değirmen suyu için) başka yere akıtılmak. [DS] **4.** *{ağız}* (Kaza, bela vb. için) atlatılmak. [DS] **5.** *{ağız} dönşl. f.* (Meyve için) zamanı geçmek. [DS]

savulmak[2], [sav-mak > sav-ul-mak صاولق] *dönşl. f. [-ur]* **1.** Bir şeyden çekinerek bulunduğu yerden uzaklaşmak. **2.** *{eAT} {OsT}* Dağılmak; uzaklaşmak. **3.** *{OsT}* Yol vermek üzere çekilmek; bir tarafa çekilmek. **4.** *{eAT} {OsT}* Vakti geçmek; çağı geçmek. **5.** *{eT}* (Güneş için) inmek; batmak. [DLT] **6.** *{eT}* (Gönül için) akmak; meyletmek. [DLT] **7.** *{eT}* Bulunduğu hâlden ayrılmak. [DLT] **8.** *{eT}* Eğilmek. [DLT] **9.** *{eT}* Kaymak. [KB] ⊡ **savula savul!** *{eAT} Çekil oradan; uzaklaş.*|| **savul!** *Yol ver, çekil!* || **savulun!** *Yol verin, çekilin!*|| **savul yort,** *{eAT} {OsT} Çekil; uzaklaş!.*

savulyort, [savul-mak+yort-mak > savul+yort] *{ağız} sf.* (Kişi için) düzensiz; dağınık. [DS]

savulyurt, [savul+yort] *{ağız} sf.* Ahmak. [DS]

savumak, [sav-mak > sav-u-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r]* (Meyve için) zamanı geçmek. [DS]

savunma, [sav-un-ma] *is.* **1.** Savunmak eylemi. **2.** Bir saldırıya karşı koyma; müdafaa. **3.** Bir kimseyi veya bir düşünceyi haklı göstermeyi amaçlayan yazı; müdafaaname; savunu. **4.** *as.* Bir düşman saldırısına karşı elde bulunan bütün personel, silah, cephane ve araçlarla karşı koyma ve düşmanın saldırısını başarısızlığa uğratma eylemi; müdafaa. **5.** Ülke topraklarının bütünlüğünü ve güvenliğini, halkın can güvenliğini korumaya yönelik olmak üzere her türlü şartlar altında, bütün saldırılara karşı alınan önlemlerin tümü; bu önlemleri almakla görevli devlet örgütü. **6.** Böceklerin ve bazı hayvanların saldırıya uğradıklarında saldıran hayvanı korkutmak amacıyla değişik biçimlere girerek aldıkları durum. **7.** *huk.* Bir yargılamada, iddianın yersiz olduğunun, haklı olmadığının ileri sürülmesi; müdafaa. **8.** *psikol.* Katlanması mümkün olmayan bir tasarım ile karşılaşan bireyin, diğer düşünce ve tasarımları ile bağdaştıramayacağını anlaması üzerine bu tasarımı bastırması eylemi. **9.** *spor.* Rakibin yaptığı ataklara karşı koyma, etkisiz kılma çabası; bu işi yapmakla görevli oyuncularının tümü; defans; müdafaa. **10.** *tıp.* Çeşitli mikrop ve hastalıklara karşı vücudun kendini korumak için geliştirdiği mekanizma. ⊡ **savunma bakanlığı,** *Türkiye Cumhuriyeti devletinde, silahlı kuvvetlerin yönetim, ikmal ve yerleşim işlerini yürütmekle görevli bakanlık; Millî Savunma Bakanlığı.*|| **savunma bölgesi,** *as.1. Bir askerî birliğin düşman saldırılarına karşı koruması için emir aldığı bölge. 2. Savunmanın bizzat yapıldığı yer.*|| **savunmada kal-**

mak, *spor. (Takım için) oyun boyunca hiç atak geliştirmeden sadece savunma yapmakla yetinmek.*|| **savunma dokunulmazlığı,** *huk. Yargılama sırasında tarafların kullandıkları söz ve ifadelerden dolayı sorumlu tutulamayacakları ilkesi.*|| **savunma düzeni,** *as. Bir hassas bölgenin veya müstahkem mevkiin korunması için gerçekleştirilen savunma önlemlerinin tümü.*|| **savunma engelleri,** *as. Düşmanın saldırılarını geciktirmek veya durdurmak amacıyla meydana getirilen yapay ve doğal engeller.*|| **savunma mevzii,** *as. Birbirini destekleyen savunma bölgeleri ile askerî güçlerin bizzat işgal altında tuttukları yer*|| **savunmanın genişletilmesi ve değiştirilmesi yasağı,** *huk. Hukuk davalarında, davacının verdiği cevap dilekçesinde savunmasını tamamen yapmış sayılacağı için daha sonra savunma nedenlerini genişletmemesi ve değiştirememesi.*|| **savunma mekanizması,** *psikol. Birey için tehlike yaratabilecek kendi özünden kaynaklanan bazı istek ve dürtüler bilinç alanına çıktıkları anda veya dışarıdan yöneltilen kaygı kaynağı olabilecek her türlü tehlikelere karşı kişinin geliştirdiği az çok sürekli ruhsal tutum.*|| **savunma oyuncusu,** *spor. Bir takımın savunmasını oluşturan oyunculardan her biri; müdâfaa oyuncusu; defans oyuncusu.*|| **savunma planı,** *as. Savunma harekâtının yürütülüşünü, taktik tertiplenme ve ateş destek düzenlemelerini gösteren ön çalışma.*|| **savunmaya çekilme,** *spor. Bir takımın, kendisince yeterli bulduğu sayı veya puanı elde ettikten sonra savunmada kalarak, atak geliştirmeden oyunu kendi lehine bitirme çabası.*|| **savunma yapmak,** *1. huk. Kendisine yöneltilen suçlama iddialarının yersizliğini söylemek; delilleriyle reddetmek. 2. spor. Savunma taktiği uygulamak. 3. Haklı olduğunu ortaya koymaya çalışmak.*

savunmak, [sav-un-mak] *gçl. f. [-ur]* **1.** (Birini veya bir yeri, bir şeyi) tehlikelere karşı korumak; müdafaa etmek. **2.** Yapılan saldırıyı gidermek; defetmek. **3.** Herhangi bir suçlama veya saldırı karşısında yer almak; suçlananı desteklemek; lehinde bulunmak; savunmasında yardımcı olmak; müdafaa etmek. **4.** Bir kimse, hareket veya düşüncenin doğruluğunu, haklılığını söz ve yazı ile kanıtlamaya çalışmak; yanında olmak. **5.** *huk.* Yargıda birinin savunmasını üstüne almak; avukatlığını yapmak. **6.** *dönşl. f.* Kendisine yöneltilen saldırı ve suçlamaları gidermek için çaba harcamak.

savunmalık,-ğı [sav-un-ma-lık] *sf.* Savunmaya yarar; tedafüi.

savunmasız, [sav-un-ma-sız] *sf.* Herhangi bir direnme veya savunma gücü bulunmayan; zayıf; aciz.

savunu, [sav-un-u] *is.* Savunmak eylemi; savunma.

savunucu, [sav-un-ucu] *is.* **1.** Bir şeyi savunan; müdafi. **2.** Bir kimsenin savunmasını yapan kimse; müdafi. **3.** Henüz Hristiyanlığı kabul etmeyen kral ve halka karşı yeni dinin savunmasını yapan ikinci yüzyıl Hristiyan din bilgilerine verilen ad.

savunuculuk,-ğu [savun-ucu-luk] *is.* Savunma yapma işi ve olgusu.

savunulma, [sav-un-ul-ma] *is.* Savunulmak eylemi.

savunulmak, [sav-un-ul-mak] *edil. f. [-ur]* **1.** Uğrunda savaşarak veya özen gösterilmek suretiyle korunmak; savunmak eylemi yapılmak. **2.** Destek verilmek; desteklenmek; yanında olunmak.

savunuş, [sav-un-uş] *is.* Savunmak eylemi veya biçimi.

savur[1], [Ar. ṣufrā => sofra > savur ?] *{ağız} is.* Büyük yemek sinisi. [DS]

savur[2], [? savur] *{ağız} is.* Eyer takımının üstüne çekilen sahtiyan. [DS]

savur[3], [Ar. saḥūr => savur] *{ağız} is.* Ramazan geceleri yenen yemek; sahur. [DS]

savurgan, [sav-ur-gan] *sf.* **1.** Savurma işini sürekli alışkanlık haline getirmiş olan; çok savuran; sürekli savuran. **2.** *mecaz.* Hesapsız ve ölçüsüz harcamada bulunan; müsrif. **3.** *mecaz.* Bir şeyi boş yere tüketen, harcayan; müsrif; tutumsuz.

savurganca, [sav-ur-gan-ca] *sf.* **1.** Savurgana benzer; savurgan gibi. **2.** *zf.* Savurgan birine yakışır tarzda; savurgan biçimde; müsrifçe.

savurganlık,-ğı [sav-ur-gan-lık] *is.* **1.** Savurgan olma durumu; savurgan kimsenin tutum ve niteliği; müsriflik. **2.** Bu niteliği ortaya koyan davranış.

savurgu, [savur-mak > savur-gu] *{ağız} is.* Pekmez kaynatılırken, taşmaması için kaynayan pekmeze daldırılıp çıkarılmak suretiyle kullanılan delikli kepçe biçimindeki su kabağı. [DS]

savurkaç, -cı [savur-gaç] *{ağız} is.* Akşamüstü çıkan sert yel. [DS]

savurma, [sav-ur-ma] *is.* **1.** Savurmak eylemi. **2.** *sf.* Savurarak yapılan.

savurmak, [sav-ur-mak] *is.* **1.** (Toprak, kül vb. için) havaya atarak rüzgârın etkisine bırakmak; saçmak; öteye beriye dağıtmak. *{eT} (aynı)* [DLT] **2.** (Rüzgâr için) şiddetle eserek yerdeki şeyleri havaya kaldırmak; alt üst etmek; uçurmak, dağıtmak. **3.** Kaldırıp şiddetle atmak; fırlatmak. **4.** Şiddetle döndürerek sallamak. **5.** Kaldırıp kaldırıp vurmak. **6.** Rüzgârın etkisine bırakarak dalgalandırmak; uçurmak; kaldırmak. **7.** (Kaynamakta olan sıvı için) taşmasını önlemek amacıyla bir kepçe ile bir miktar alıp yine kendi kabına boşaltmak. **8.** (Yalan, küfür, palavra vb. için) söylemek; atmak. **9.** (Para, mal vb. için) boş yere ve gereksiz olarak harcamak; israf etmek. **10.** Harmanda malamayı yaba ile rüzgâr önüne atarak taneyi samandan ayırmak. **11.** *gçsz. f.* Abartılı biçimde yalan söyleyerek konuşmak; arka arkaya sıralamak; yüksekten atmak; palavra atmak; övünmek.

savurtma, [sav-ur-t-ma] *is.* Savurtmak eylemi.

savurtmak, [sav-ur-mak > sav-ur-t-mak] *gçl. f. [-ur]* Birinin bir şeyi savurmasını sağlamak; savurmasına yol açmak. *{eT} (aynı)* [DLT]

savurucu, [savur-ucu] *{ağız} is.* Harman savuran kimse. [DS]

savuşma, [sav-uş-ma] *is.* Savuşmak eylemi.

savuşmak, [sav-mak > sav-uş-mak] *gçsz. f. [-ur]* **1.** Bir yerden ilgili kimselere görünmeden ayrılmak; gizlice kaçıp gitmek; dikkati çekmeden çekilip uzaklaşmak. **2.** (Hastalık vb. için) geçmek; iyileşmek.

savuşturma, [sav-uş-tur-ma] *is.* Savuşturmak eylemi.

savuşturmak, [sav-uş-tur-mak صاوشدرمق] *gçl. f. [-ur]* **1.** Bir şeyden kurtulmak; zararsız olarak atlatmak; geçiştirmek; savmak. **2.** *spor.* Rakibin saldırısını, darbesini önlemek. **3.** Eskrimde, kılıcıyla rakibin kılıcının yönünü değiştirmek. **4.** *{eAT}* Uzaklaştırmak.

savut[1], [? savut] *{ağız} is.* **1.** Yemek kabı. **2.** Su tası. **3.** Bulaşık, kirli kaplar. **4.** Turşu küpü. [DS]

savut[2], [sav-mak > sav-ut] *{ağız} is.* **1.** Silah; tabanca. **2.** Aygıt. [DS]

savut, [sav+ot ?] *{ağız} is.* Enfiye. [DS]

savutmak[1], [*eT.* soğī-mak > savu-t-mak سوتمق] *{eAT} gçl. f. [-ur]* Soğutmak.

savutmak[2], [sav-mak > sav-ut-mak صاوتمق] *{eAT} {OsT} gçl. f. [-ur]* Uzaklaştırmak.

savutturmak, [savur-mak > savur-t-tur-mak] *{ağız} gçl. f. [-ur]* (Sigara vb. için) üflemek; savurmak. [DS]

-savuz, [-sa-vuz / -se-vüz / -isevüz] *{eAT} çek. e.* Şart kipi birinci çokluk kişi; bugünkü *"-sak"* görevinde kullanılmıştır. *"Ki bir gün kamumuz çıkavuz (çıksak) yola / Kime uğrar isevüz (uğrarsak) ol şah ola."* Süheyl ü Nevbahar. *"Biz neye âşiksavuz (âşıksak) âlemler ana âşik / Kimse değül diyelim bir kapıdır bir tarik."* Yunus Emre. ⊡ **-savuz gerek,** [-sa-vuz gerek / -se-vüz gerek] *{eAT} Gelecek zaman çokluk birinci kişi eki; bugünkü "-acağız; -malıyız" göreviyle kullanılır.*

savvağ, [Ar. ṣıyāġat > ṣavvāġ صواغ] *(savva:ğ) {OsT} is.* Kuyumcu.

savzu, [Ar. sebz => sebze / savzu] *{ağız} is.* Yeşillik; sebze. [DS]

saw-gin, [İng. saw-gin] *(sa'vcin) is.* Testereli çırçır makineleri.

-say, [-sa / -se / -say / -sey] *{eT} çek. e.* → -sa[1].

sa'y, -yi [Ar. saʿy سعى] *(sa-y) {OsT} is.* **1.** Çalışma; çabalama; emek verme. **2.** İş. **3.** *isl.* Hac sırasında Safa ile Merve arasında yürüme; koşma. **4.** *huk.* Kölenin, kölelikten kurtulmak için çalışıp çabalaması. ⊡ **say etmek,** *{ağız} Çalışmak.* [DS]|| **sa'y-i amel hürriyeti,** *Çalışma özgürlüğü.*|| **sa'y-i beliğ,** *{OsT} Emek harcayarak gerektiği gibi iş yapma.*|| **sa'y-i mîrî,** *Devlet adına alınan mal ve hizmetlerden yapılan indirimler.*|| **sa'y ü amel,** *Çalışma.*

say[1], [say *(yans.)*] *is.* Şarıltılı akışı, bu biçimde ötmeyi anlatan kök. [Zülfikar] *say-ır-da-mak, say-ramak*

say[2], [sāy] *(sa:y) is.* **1.** *{eT}* Çakıl taşı; çakıl. [ETY] [KB] **2.** *{eT}* Kara taşlık yer; kır; çöl; taşlık; bozkır. [DLT] [EUTS] [Gabain] **3.** *{ağız}* Düzgün tabaka hâlinde, ince, yassı ve büyük taş. [DS] **4.** *{OsT} {ağız}* Dibi yere gömülü büyük ve kaygan kaya; kaya kütlesi; kaya. [DS] **5.** *{ağız}* Dik kayalık, taşlık yer; uçurum. [DS] **6.** *{ağız}* Ekime elverişsiz, altında taş, kum ve kil tabakası bulunan toprak. [DS] **7.** *{ağız}* Akarsu kıyılarında çamaşır yıkanan büyük, düz taş. [DS] **8.** *{ağız}* Çay kıyısında çamaşır yıkanan kulübe. [DS] **9.** *{ağız}* Düz olmayan yerler; kır. [DS] **10.** *{ağız}* Dağ. [DS] ⊡ **say taş,** *{ağız} Akarsu yataklarında, ya da kıyalarında toprak kayması ile oluşan yüzeyi düz kayalıklar.* [DS]

say[3], [sāy] *(sa:y) {eT} is.* Vücuda giyilen zırh. [DLT] ⊡ **say yarık,** *Demir göğüslük.* [DLT]

say[4], [say] *{eAT} sf.* Parlak; cilalı.

say[5], [say] *is.* **1.** *{eT}* Kışın suyu akıp yazın kuruyan dere. [Nevâyî] **2.** *{ağız}* Su kaynağı; pınar. [DS]

say[6], [say] *{ağız} is.* **1.** Arkadaş. **2.** Elçi. [DS] ⊡ **say çekmek,** *{ağız} Çekinmek; saygı duymak.*

say[7], [say] *{ağız} is.* Koku. [DS]

say[8], [say] *{ağız} is.* **1.** Tarla sürerken ayrılan eni dar boyu uzun evlek. **2.** İnce uzun tarla. **3.** Tarlanın eğimine göre ayrılan büyük evlek. [DS]

say[9], [say] *{ağız} sf.* Derin olmayan; sığ. [DS]

saya[1], [saya] *(sa'ya) is.* **1.** Ayakkabının yumuşak olan üst kısmının derisi; ayakkabı yüzü. *{ağız} (aynı)* [DS] **2.** *{ağız}* Ayakkabı yüzündeki dikişler. [DS] ⊡ **saya dikmek,** *Bir ayakkabının yüzünü makine ile dikmek, birleştirmek.*

saya[2], [İt. saia => saya سايا / صيا] *is.* **1.** *{eAT}* Çin'de dokunan bir tür ipekli kumaş. **2.** *{eAT} {OsT} {ağız}* İş önlüğü; üstten giyilen iş gömleği. [DS] **3.** *{ağız}* Yeldirme. [DS] **4.** *{ağız}* Manto. [DS] **5.** *{ağız}* Kadın elbisesi; entari. [DS] **6.** *{ağız}* Yelek; cepken. [DS] **7.** *{ağız}* Al şerit ile süslenmiş beyaz gelin elbisesi. [DS] **8.** *{ağız}* Elde bükülmüş pamuktan dokunmuş beyaz ceket. [DS] **9.** *{ağız}* Üçetek. [DS] **10.** *{ağız}* Eteklik. [DS] ⊡ **saya kaftan,** *{eAT} İş önlüğü.*|| **saya kavtan,** *{eAT}* → saya kaftan.

saya[3], [Fer. sāye => saya] *{ağız} is.* **1.** Ağıl. **2.** Ahır. **3.** Yayla ve kırlarda hayvanlar için yapılan üstü samanla örtülü hangar. **4.** Avlu ve küçük bahçe. **5.** Sofa; salon. **6.** Bodrum. **7.** Samanlığın üstü kapalı ön bölümü. [DS] ⊡ **saya kapısı,** *{ağız} İki kanatlı*

büyük kapı; avlu kapısı. [DS]|| **saya üstü,** *{ağız} Köy evlerinin önündeki balkon.* [DS]

saya[4], [say-mak > say-a] *{ağız} is. folk.* Gebe koyunların karnındaki yavru yüz günlük olunca çobanların yaptığı tören. [DS] ⊡ **saya gecesi,** *{OsT} Hristiyanların haçı suya attıkları gece.*|| **saya gezmek,** *{ağız} 1. folk. İlginç elbiseler giyerek gece evleri dolaşıp aldatmacalı oyunlar oynamak. 2. Beklenmedik davranışlarda bulunmak.* [DS]

saya[5], [say-mak > say-a] *{ağız} is.* Takma ad; lakap. [DS]

saya[6], [saya] *{ağız} is.* İnce, dar ağızlı bıçak. [DS]

saya[7], [saya] *{ağız} is.* Ayak izi. [DS]

saya[8], [saya] *{ağız} is.* **1.** Gaga. **2.** Boyunduruk kayışını bağlayan ağaç çivi. [DS]

sayacak, -ğı [sac+ayak] *{ağız} is.* Sacayağı. [DS]

sayacı, [saya-cı] *is.* Ayakkabı sayalarını hazırlayan, diken ve kalıba sokan kimse; kunduracı.

sayacılık, -ğı [saya-cı-lık] *is.* Sayacının işi; saya hazırlama ve dikme işi.

sayaç, -cı [say-aç] *is.* Kullanılan akaryakıt, havagazı, doğal gaz, su gibi maddelerin miktarını, yapılan iş, gidilen yol, yapılan vuruş sayısı gibi ölçülebilen iş ve işlemleri otomatik olarak ölçmekte kullanılan göstergeli veya dijital aygıt.

sayadet, [Ar. siyādet سيادت] *(siya:det) {OsT} is.* → siyadet.

sayağ, [sağ+yağ ساياغ] *(sa:yağ) {eAT} is.* Sadeyağ.

sayağı, [sağ+yağ-ı صايغى / سايغى] *(sa:yağı) {eAT} {OsT} is.* Sadeyağ; tereyağı.

sayak[1], **-ğı** [? sayak] *{ağız} is.* İnsan ve hayvan ayak izi. [DS]

sayak[2], **-ğı** [sak > sayak] *{ağız} sf.* Uykusu hafif. [DS] ⊡ **sayak yatmak,** *{ağız} Tetik yatmak; hafif uyumak.* [DS]

sayak[3], **-ğı** [say-mak > say-ak] *{ağız} is.* Geçerli; olmuş sayılan. [DS]

sayakıle, [Ar. ṣayḳal > ṣayāḳıle صياقله] *(saya:kıle) {OsT} is.* **1.** Cilacılar. **2.** Cila araç ve gereçleri.

sayaklamak, [saya-k-la-mak] *{ağız} gçl. f [-r] [-l(ı)-yor]* **1.** Kesilip biçim verilmiş kundura yüzlerinin parçalarını birbirine eklemek. **2.** Teyellemek. [DS]

sayaklanmak, [sayak-la-n-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* **1.** Düzleşmek; kütleşmek; aşınmak. **2.** *edil. f.* Kabataslak biçim verilmek; tasarlanmak. [DS]

sayalık, -ğı [saya-lık] *{ağız} is.* Ahır. [DS]

sayang, [say > say-añ] *(sayañ) {ağız} sf.* **1.** İnatçı. **2.** Katı; sert. [DS]

sayanı, [say > say-añ-ı ?] *{ağız} sf.* **1.** Anlayışsız; vurdumduymaz. **2.** Hissiz; duygusuz. **3.** (Hayvan için) güçsüz; zayıf. **4.** (Bıçak, makas vb. için) kesmez; kör. [DS]

sayar, [say-mak > say-ar] *{ağız} sf.* Kendinden çekinilen; sayılan.[DS]

sayarif, [Ar. ṣayrefī > ṣayārif صيارف] *(saya:rif) {OsT} is.* **1.** İşini bilir kişiler; kurnazlar. **2.** Sarraflar.

sayat, [Far. sāye => sayat سيات] *is.* **1.** *{OsT}* Evlerde zahire vb. kurutmak için kullanılan üstü kapalı, önü açık yer; sofa. **2.** *{ağız}* Evlerde meyve vb. kurutulan yer; ev altı. [DS] **3.** *{ağız}* Avlu. [DS]

sayavarmak, [say-mak+var-mak > say-a-var-mak صايه وارمق] *{eAT} gçl. f. [-ır]* Saymayı sürdürmek. [DK]

sayd, [Ar. ṣayd صيد] *{OsT} is.* **1.** Avlanma; avlama. **2.** Av. ⊡ **sayd-efgen,** *{OsT} Avcı.*|| **sayd etmek,** *Avlamak.*|| **sayd-gâh,** *{OsT} Av yeri; avlak.*|| **sayd-geh,** *{OsT} Avlanacak yer; av alanı.*|| **sayd-ger,** *{OsT} Avcı.*|| **sayd-ı berrî,** *{OsT}Kara avcılığı.*|| **sayd-ı bahrî,** *{OsT} Deniz, göl, akar su gibi alanlarda yapılan avcılık; su ürünleri avcılığı.*|| **sayd-ı mâhî,** *{OsT} Balık avcılığı.*

saydam, [Çağ. saydam] *sf.* **1.** Parlak. **2.** (Madde için) ışığın kendi içinden geçmesine ve arkasındaki cisimlerin görünmesine engel olmayan; şeffaf, *(1935).* **3.** Az çok ışık geçiren. **4.** *mecaz.* Kolayca anlaşılabilen; bulanık olmayan; açık; seçik; net; belirgin. **5.** *is.* Üzerindeki resim, şekil ve tabloları beyaz bir zemin üzerine yansıtmak amacıyla projeksiyon ve tepegöz üzerine konulan film vb. slayt. ⊡ **saydama boya,** *Sürüldüğü yüzeyin az veya çok görünmesini sağlayan boya.*|| **saydam resim,** *Diyapozitif.*|| **saydam tabaka,** *anat. 1. Gözde sert tabakanın ön bölümünde yer alan ışığın geçmesini sağlayan küresel zar; kornea. 2. Derinin epidermis tabakasında granüllü tabakanın üstünde ve keratinli tabakanın altında yer alan saydam görünüşlü tabaka.*|| **saydam zar,** *biy. Balıklarda olgun yumurtayı saran ve yalnız bir tek spermatozoitin girmesine izin veren zar.*

saydamlaşma, [say-da-m-la-ş-ma] *is.* Saydamlaşmak eylemi.

saydamlaşmak, [say-da-m-la-ş-mak] *dönşl. f. [-ır]* **1.** (Cisimler için) saydam duruma gelmek; ışığı geçirir hale gelmek; şeffaflaşmak. **2.** *mecaz.* (Durum ve sorunlar için) açık ve anlaşılır duruma gelmek; belirginleşmek; netleşmek.

saydamlaştırma, [say-da-m-la-ş-tır-ma] *is.* Saydamlaştırmak eylemi.

saydamlaştırmak, [say-da-m-la-ş-tır-mak] *gçl. f. [-ır]* **1.** (Cisimler için) saydam duruma getirmek; saydamlaşmasını sağlamak; şeffaflaştırmak. **2.** *mecaz.* (Durum ve sorunlar için) açık ve anlaşılır duruma getirmek; belirginleştirmek; netleştirmek.

saydamlık,-ğı [say-da-m-lık] *is.* Saydam olma durumu; ışığı geçirme özelliği.

saydamsız, [say-da-m-sız] *sf.* Saydam olmayan; ışığı geçirmeyen,

saydamsızlık,-ğı [say-da-m-sız-lık] *is.* Saydam olmama durumu; ışığı geçirmeme özelliği; saydam olmayan nesnenin niteliği.

saydelani, [Ar. ṣaydele > ṣaydelānī صيدلانى] *(sayde-la:ni:) {OsT} is.* **1.** Eczacı. **2.** *sf.* Eczacılıkla ilgili.

saydele, [Ar. ṣaydele صيدله] *{OsT} is.* Eczacılık.

saydırma, [say-dır-ma] *is.* Saydırmak eylemi.

saydırmak, [say-dır-mak] *gçl. f. [-ır]* **1.** Saymasını sağlamak. **2.** Bir şeyin kaç tane olduğunu sayarak veya hesaplatarak buldurmak. **3.** Sayıları arka arkaya söyletmek. **4.** *mecaz.* Kendisine saygı gösterilmesini sağlamak; sözünü dinletmek.

sayduragan, [say-dur-ağan صاى دوره غن] *{eAT} sf.* Saydırıcı.

saye, [Far. sāye سايه] *(sa:ye) {OsT} is.* **1.** Gölge. **2.** *mecaz.* Sahip çıkma; koruma gözetme; esirgeme. **3.** Destek; yardım. ⊟ **sâye-bar,** *{OsT} Gölge salmış; gölge yapmış.*|| **sâye-bî-cân,** *{OsT} Cansız gölge.*|| **sâye-dâr,** *{OsT} 1. Gölgeli; gölge yapmış olan. 2. mecaz. Koruyan; koruyucu.*|| (bu, şu, o) **sayede,** *{OsT} (Bu, şu, o) sebepten.*|| **sâye-efgen,** *{OsT} 1. Gölge salan; gölge düşüren. 2. mecaz. Koruyan; koruyucu.* || **sâye-endâz,** *{OsT} 1. Gölge salan; gölge düşüren. 2. mecaz. Koruyan; koruyucu.*|| **sâye-figen,** *{OsT} 1. Gölge salan; gölge düşüren. 2. mecaz. Koruyan; koruyucu.*|| **sâye-gâh,** *{OsT} Gölgelik; gölge yer.*|| **sâye-güster,** *{OsT} 1. Gölge eden. 2. mecaz. Koruyan; koruyucu.*|| **sâye-hah,** *{OsT} Sığınan; korunmak isteyen.*|| **sâye-i bîcan,** *{OsT} Cansız gölge.*|| **sâye-i feyz-i hamiyyet,** *{OsT} Yardımseverlik getirisinin sığınağı; yardım etmekten doğan iç huzuru.*|| **sâye-i Huda,** *{OsT} Allah'ın gölgesi; halife.*|| **sâye-i lütf ü kerem,** *{OsT} İyilik ve bağış gölgesi.*|| **sâye-i medîd,** *{OsT} Uzun gölge.*|| **sâye-i şâhâne,** *{OsT} Padişahın koruyuculuğu.*|| **sâye-nişîn,** *{OsT} 1. Gölgede oturan. 2. mecaz. Sığınan; korunan.*|| **sâye-nişîn-i emân,** *{OsT} Güvenliği sağlanmış olan; güvenlik içinde bulunan.*|| **saye ocağı,** *{OsT} İmparatorluk döneminde saray için Rumeli'den kurbanlık koyun getirip besleyen ocak.*|| **sâye-perest,** *{OsT} 1. Gölge düşkünü; gölgeyi seven. 2. Korunmaktan hoşlanan; himaye edilmeyi seven.*|| **sâye-perver,** *{OsT} 1. Gölge eden; gölgelendiren. 2. mecaz. Koruyan.*|| **sâye-pûş,** *{OsT} Çardak; gölgelik; şemsiye; kameriye.*|| **sâye-rev,** *{OsT} Karanlıkta dolaşan.*|| **saye salmak,** *1. Gölge yapmak. 2. mecaz. Yardım etmek; korumak.*|| (..... nun) **sayesinde,** ... *yardımıyla; ...sebebiyle; ...den dolayı.*|| (....nun) **sayesinde sayeban olmak,** *Hak edilmiş bir kazancı birisinin yardım ve desteği ile elde edebilmek.*|| **sâye-zâr,** *{OsT} Gölgelik.*

sayeban, [Far. sāyebān سايبان] *(sa:yeban / sa:yeba:nı) {OsT} is.* **1.** Gölgelik; sayvan. **2.** Büyük çadır; otağ. **3.** *mecaz.* Koruyan; gözeten; sahip çıkan.

sayebar, [Far. sāye-bār سايه بار] *(sa:yeba:r) {OsT} sf.* Gölge bırakmış; gölge yapmış.

sayedar, [Far. sāye-dār سايه دار] *(sa:yeda:r) {OsT} sf.* **1.** Gölgesi olan; gölgeli. **2.** Koruyan; koruyucu.

sayesinde, [Far. sāye + T. -s-i-n-de] *(sa:yesinde) zf.* (Bahsi geçen kimse veya şeyden) dolayı; sebebiyle; onun yardımıyla; aracılığıyla.

sayf, [Ar. ṣayf صيف] *{OsT} is.* Yaz mevsimi.

sayfa, [Ar. ṣaḥf > ṣaḥīfe صحيفه] *is.* **1.** Üzerine yazı yazılan kâğıt, deri vb.nin her iki yüzünden biri. **2.** Kâğıt yaprağı. **3.** Bir sayfa üzerine basılmış veya yazılmış şey. **4.** *mecaz.* Bir kimsenin veya bir ulusun kendinden önceki veya sonrakilerle karşılaştırılarak düşünülen olay veya zaman kesiti. **5.** Bir yazının uzunluğunu kestirmeye yarayan birim; genellikle 200 kelimelik yazı birimi. **6.** *bsy.* Bir bilgisayarın merkezî belleğinde birkaç yüz veya bin sekizli birim (bayt) içeren bölüm. ⊟ **sayfa bağlamak,** *matb. Bir gazete veya dergi sayfasını basılmaya hazır duruma getirmek.*|| **sayfa ekran,** *bsy. Kullanıcıyı bilgilendirmeye yönelik görüntü ekranının bütününü kaplayan bilgiler kümesi.*|| **sayfa-yı hâliye,** *{OsT} Boş sayfa.*|| **sayfayı kapatmak,** *Sözü edilen olay veya durumla artık ilgilenmez olmak; geçmişte kalmış olduğunu düşünmek; peşini bırakmak; o konu ile ilgilenmez olmak.*|| **sayfa-yı mütelemmis,** *{OsT} Bir kimseye, bir yere götürmesi için verilen ve içinde kendi ölüm emri yazılı kapalı mektup.*|| **sayfa-yı zemîn,** *{OsT} Yeryüzü.*|| **sayfa-yı zer,** *{OsT} Altın sayfa; güneş.*

sayfalama, [sayfa-la-ma] *is.* **1.** Sayfalamak eylemi. **2.** Bilgisayarda sayfalara ayrılmış bir bellek kullanımına dayanan teknik.

sayfalamak, [say-fa-la-mak] *gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor] bsy.* Bilgisayarda sayfalandırma düzenine göre çalışan bir bellek sistemini uygulamak; sayfalama tekniğini uygulamak.

sayfalandırma, [sayfa-la-n-dır-ma] *is.* Sayfalandırmak eylemi.

sayfalandırmak, [sayfa-la-n-dır-mak] *gçl. f. [-ır]* Dizgiden çıkan yazıları sayfa haline getirmek.

sayfalanma, [sayfa-la-n-ma] *is.* Sayfalanmak eylemi.

sayfalanmak, [sayfa-la-n-mak] *edil. f [-ır]* Sayfa durumuna getirilmek; sayfalar halinde düzenlenmek.

sayfalanmış, [sayfa-la-n-mış] *sf.* Sayfa durumuna getirilmiş; sayfalar halinde düzenlenmiş. ⊟ **sayfalanmış program,** *bsy. Sayfalar hâlinde düzenlenmiş program.*

sayfalık,-ğı [sayfa-lık] *sf.* **1.** (Belirtilen sayıda) say-

fası olan. **2.** (Belirtilen sayfaya) sığabilecek büyüklükte olan. **3.** (Belirtilen sayfayı) kaplayacak kadar olan.

sayfan, [Far. sāyebān] *{ağız} is.* Bağ ve bahçelerde yapılan ilkel ev; kulübe. [DS]

sayfi, [Ar. ṣayf > ṣayfī صيفى] *(sayfi:) {OsT} sf.* Yazla ilgili; yaza ait.

sayfiye, [Ar. ṣayfī > ṣayfiyye صيفيه] *{OsT} is.* **1.** Yazlık ev; yazlık. **2.** Sahil kıyısı. ⊡ **sayfiyeye gitmek,** *Yazlığa gitmek; yazı bir yerde geçirmek; yazlığa taşınmak.*

sayga, [say-gak] *is. zool.* Hazar denizi ile Ural dağları arasında yaşayan, iri bir koyun büyüklüğünde, ağız burun kısmı biraz uzunca ve yukarı kavisli, boz postlu, amber sarısı boynuzlu bir tür antilop, *(Saiga tatarica).*

saygamak, [saypā-mak / sayġā-mak] *(sayga:mak) {eT} gçl. f. [-r]* → saypamak.

saygı, [say-gı] *is.* **1.** Bir kimseye, üstünlüğü, yaşlılığı, yararlılığı gibi özellikleri nedeniyle önem verilmesinden, üstün görülmesinden dolayı o kimseye değerini belirtecek biçimde davranmayı öngören duygu; hürmet. **2.** Başkalarını rahatsız etmekten çekinme duygusu. **3.** Kutsal sayılan bir şeyi yüceltme duygusu. **4.** Değer verilen, önemli sayılan şeyleri zedelemekten çekinme duygusu. **5.** *fel.* Kant'a göre, başkalarının insanlığını, tıpkı kendi insanlığı gibi görmeye iten ve ahlak yasalarından doğan olumlu ilke. ⊡ **saygı çoğulu,** *dbl. Kendisine hitap edilen kişi aslında tek olmasına rağmen çoğul bir ifadeyle saygı göstermekte kullanılan dilbilgisel biçim.*|| **saygı duruşu,** *Toplantılarda, hayatta olmayan fakat kendisine saygı gösterisinde bulunulmak istenen kimsenin manevi huzurunda hazır ol durumunda sessizce bekleyiş.*

saygıdeğer, [say-gı+değ-er] *sf.* **1.** Sayın; muhterem. **2.** (Kişi için) saygınlığı herkesçe kabul edilmiş.

saygılar, [say-gı-lar] *ünl.* Karşıdakine değer verildiğini belirtmek üzere çoğul olarak kullanılan "saygılarımı sunarım" anlamında nezaket sözü; hürmetler.

saygılı, [say-gı-lı] *sf.* **1.** Başkalarına gerekli saygıyı gösteren; saygı duyan; hürmetkâr. **2.** Nezaket kurallarına uyan. **3.** (Bir şey için) ona zarar vermek istemeyen; başkalarından da zarar gelmemesi için üzerine titreyen. **4.** (Durum ve tutumlar için) saygı ifade eden. *Saygılı bir gülümseme ile...*

saygın, [say-mak > say-gın] *sf.* **1.** Başkaları tarafından önemsenen ve değer verilen; itibarlı; muteber, *(1955).* **2.** Başkaları yanında saygı kazandıran. *Saygın bir uğraşı...*

saygınlık,-ğı [say-gın-lık] *is.* **1.** Saygın olma durumu; saygı görme, güvenilir olma; itibar; prestij. **2.** Saygın olan veya öyle değerlendirilen kimse veya şeyin niteliği; prestij.

saygırmak, [sāy > say-ġır-mak] *{eT} gçsz. f. [-ar]* (Yer için) kara taşlık ola yazmak. [DLT]

saygısız, [say-gı-sız] *sf.* Saygıdan yoksun; gereken saygıyı göstermeyen; saygısı olmayan; hürmetsiz.

saygısızca, [say-gı-sız-ca] *(saygısı'zca) zf.* **1.** Saygısız bir tutumla; saygısız olarak. **2.** *sf.* Saygı göstermeden; saygısız bir biçimde.

saygısızlık,-ğı [say-gı-sız-lık] *is.* **1.** Saygısız olma durumu; saygıdan yoksunluk; gereken saygıyı göstermeyen kimsenin tutumu ve davranışlarının niteliği; hürmetsizlik; münasebetsizlik. **2.** Saygı gösterilmesi gereken kişi veya şeye karşı bilinçli olarak aldırmazlık, umursamama veya yokmuş gibi davranma.

sayha, [Ar. ṣayḥa صيحه] *{OsT} is.* Bağırma; nara atma; haykırma; çığlık.

sayhal, [say-ka-l > sayḫal] *{ağız} sf.* İri. [DS]

sayı[1], [say-mak > say-ı] *is.* **1.** Varlıkları saymaya, sayımını yapmaya, nesneleri sınıflandırmaya, nicelikleri ölçmeye, karşılaştırmaya yarayan kavram; sayma ve ölçme sonunda varılan niceliği belirten söz. **2.** Bir birimi niteleyen sembol. **3.** Aynı türden olan nesnelerin, ögelerin çokluğu. **4.** Bir spor karşılaşmasında tarafların elde ettiği başarı derecesini belirleyen nicelik; üstün gelen tarafa ait daha büyük nicelik; sayı avantajı. *Sayı ile yenmek.* **5.** Süreli yayınların ayrı ayrı çıkan her bir bölümü; değişik tarih ve sıra numarası taşıyan baskılardan her biri; nüsha. **6.** *mat.* Doğal, tam, rasyonel, sanal, gerçek ve karmaşık sayı kümelerinden her birinin elemanı. **7.** *bsy.* Bir sayılama sisteminde tabandan daha küçük pozitif bir tam sayıyı göstermede kullanılan simge. ⊡ **sayı adı,** *dbl. Sayıların sahip olduğu ad; ism-i adet.*|| **sayı bilgeliği,** *Geleneksel ve kutsal sayılar bilimi.*|| **sayı boncuğu,** *Çocuklara sayı saymayı, hesap yapmayı öğretmek amacıyla kullanılan her teline onar boncuk geçirilmiş hesap aracı; çörkü; abaküs.*|| **sayı farkı,** *spor. Takım oyunlarında bir takımın elde ettiği puanların karşı takımın puanlarına bölünmesiyle elde edilen sayı; averaj.*|| **sayı göstergesi,** *Karşılaşmalarda takımların sayılarını, borsa vb. yerlerde işlem vb. değerlerin sayılarını, bankalarda sıra ve gişe numarasını belirten levha; skorbord.*|| **sayı hakemi,** *Basketbolde, yapılan sayıları, yapılan yanlışları işaret eden görevli.*|| **Sayılar Kitabı,** *Adını kitaptaki çeşitli sayısal açıklamalardan alan, Eski Ahit'in dördüncü kitabı.*|| **sayı levhası,** *1. Sayı. 2. Sayı durumu.*|| **sayı salmak,** *{ağız} Tez bilgi vermek; haber uçurmak.* [DS]|| **sayı sayı,** *{ağız} Tek tek; birer birer.* [DS]|| **sayı sıfatı** *dbl. Adları sayı yönünden belirten sıfat.*|| **sayısını Allah bilir!** *Bir şeyin sayılamayacak kadar çok olduğunu belirten söz.*|| **Sayım suyum yok!** *1. Çocuk oyunlarında, kurallara uyulmadığı için alınan sayılar geçerli değil oyuna yeniden baş-*

lıyoruz, anlamında söz. 2. Çocuk oyunlarında bir oyuncunun oyun dışı kaldığını belirtmek için söylediği söz. 3. Çocuklar arasında işin şakası olmadığını belirten söz.|| **sayı sıfatı,** *dbl. Varlıkların kaç tane olduğunu belirten sıfat; ismi, sayı kavramı yönünden belirten sıfat.*|| **sayı tuşu,** *spor. Minder güreşlerinde rakibe on beş sayılık üstünlük sağlayan yenme durumu.*|| **Sayıyla mı teslim ettiler?** *(İnsan topluluğu, eşya vb. için) hesap sorulacak biçimde kendisine zimmetlenmediğini, herkesin kendisinden sorumlu olduğunu ifade eden söz.*|| **sayıyla teslim etmek,** *Sayarak vermek; zimmetlemek.*|| **sayıyla vermek,** *(Bir şeyi verirken) cimri davranmak.*

sayı[2], [Ar. ṣaḥīḥ => sāhi > sāyı] *{ağız} is.* Doğru; gerçek; sahi. [DS]

sayı[3], [*eT.* sağu > sayı] *{ağız} is.* Ağıt. ⊡ **sayı kuru ağlamak,** *{ağız} Ölen kişi için ağıt söylemek.* [DS]

sayıca, [say-ı-ca] *(sayı'ca) zf.* Sayı bakımından; adetçe.

sayıcı, [say-ıcı] *{ağız} is.* Vergi almak için hayvan sayımı yapan görevli; sayımcı. [DS]

sayıklama, [say-ı-k-la-ma] *is.* Sayıklamak eylemi.

sayıklamak, [*eT.* sab-ık-la-mak > say-ı-k-la-mak] *gçsz. f. [-r] [-l(ı)-yor]* **1.** Bilinçsiz olarak anlamsız sözler söylemek. **2.** *{ağız}* Uyuklamak. [DS] **3.** *gçl. f.* Çok istenilen, özlenen bir kimseyi veya bir şeyi sürekli olarak söylemek; dilinden düşürmemek.

sayıklaşmak, [say-ık-la-mak > say-ık-la-ş-mak صايقلاشمق] *{eAT} işteş. f. [-ur]* Birlikte sayıklamak.

sayıklaştırmak, [sayık-la-ş-tır-mak] *{ağız} gçl. f. [-ır]* Araştırmak. [DS]

sayıkmak, [sāy > say-ık-mak] *{eT} gçsz. f. [-ır]* (Yer için) kara taşlı olmak. [DLT]

sayıl[1], [sayı > sayı-l] *sf.* **1.** Bir vektör olmayıp gerçel bir sayı olan. **2.** Yönü olmayan ancak gerçel bir sayı ile temsil edilebilen büyüklük; skaler. ⊡ **sayıl alan,** *mat. Belli bir bölgedeki koordinatlardan elde edilen sayılar kümesi.*|| **sayıl büyüklük,** *mat. Belirli bir birimler sisteminde gerçel ya da karmaşık tek bir sayı ile ifade edilen nicelik.*

sayıl[2], [Ar. sāḥil => sayıl] *{ağız} is.* Deniz kıyısı; sahil. [DS]

sayılabilir, [say-ıl-a+bil-ir] *sf.* **1.** Saymak mümkün olan. **2.** *mat.* Bir tam sayı ile gösterilebilen. **3.** *mat.* (Küme için) elemanları bire bir eşlenebilen. **4.** *dbl.* Tekil veya çoğul karşıtlığı olan.

sayılama, [say-ı-la-ma] *is.* **1.** Sayılamak eylemi. **2.** *mat.* Nesnelerin ve olayların miktarını rakamlarla belirtme işlemi. **3.** İstatistik.

sayılamak, [say-ı-la-mak] *gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Bir ölçülebilir ve sayılabilir durumu rakamlarla göstermek; sayı ile belirtmek; sayı hâlinde göstermek.

sayılan, [Far. sāliyāne] *{ağız} is.* Vergi. [DS]

sayılancı, [sayılan-cı] *{ağız} is.* Hayvan vergisini toplayan vergici; tahsildar. [DS]

sayılcı, [Ar. sā'il => sayıl-cı] *{ağız} is.* Dilenci. [DS]

sayılgan, [say-ıl-ġān] *(sayılga:n) sf.* **1.** *{eT} "Bir çok işlere girip çıkan"* anlamındaki *"etilgen sayılgan"* ikilemesinde geçer. [DLT] **2.** *{ağız}* Kendisini saydıran. [DS]

sayılı, [say-ı-lı] *sf.* **1.** Sayısı söylenen sayı olan; üzerinde herhangi bir sayı bulunan. *Üç sayılı kapı.* **2.** Sayısı sayılmak suretiyle belirlenmiş olan; belli sayıda olan; miktarı bilinen. **3.** Az sayıda olan; sayısı birkaçı geçmeyen; toplamı büyük bir niceliğe ulaşmayan; çok az; az sayıda; mahdut. *Şunun şurasında ne kaldı? Sayılı gün gelir geçer.* **4.** *mecaz.* Belli alanda özel bir yer edinmiş olan; az görülen; az rastlanılan; önemli. **5.** *mecaz.* [say-ıl-ı] Ünlü; tanınmış; itibarlı; saygı gösterilen. ⊡ **sayılı fırtına,** *mecaz. 1. {ağız} İsim yapmış yaygaracı; kavgacı.* [DS] *2. argo. Kabadayı.*|| **sayılı nakışlar,** *İşleme yapılacak kumaşın atkı ve çözgüleri sayılmak suretiyle yapılan nakış işlerine verilen ad.*|| **sayılı sarımsak, dikili soğan,** *Sayısı belli olan şeylerin hesabının şaşması mümkün değildir, anlamında kullanılır.*

sayılma, [say-ıl-ma] *is.* Sayılmak eylemi.

sayılmak, [say-ıl-mak] *edil. f. [-ır]* **1.** Saymak işi yapılmak; birisi tarafından sayılarak miktarı belli edilmek; sayısı bulunmak; sayısı belli edilmek; addedilmek; addolunmak. **2.** (Para için) verilmek; ödenmek; para ile alınmış olmak. **3.** Dikkate alınmak; geçerli tutulmak. **4.** Belli bir değerde görülmek; öyle düşünülmek; kabul edilmek. **5.** (Kişi için) saygıya değer görülmek; saygı gösterilmek.

sayım, [say-ım] *is.* **1.** Saymak işi; tadat. **2.** Bir bütün oluşturan bireyleri tek tek ve doğrudan sayarak bir tek toplam sayı elde etmek amacına yönelik temel istatistik işlemi. **3.** *{ağız}* Hayvan sayısı üzerinden alınan vergi. [DS] ⊡ **sayım bilimi,** *İstatistik.*|| **sayım vergisi,** *Eskiden hayvan sayısına göre sahibinden alınan vergi.*

sayımcı, [say-mak > say-ım-cı] *{ağız} is.* **1.** Nüfus sayımı yapan memur. **2.** Hayvan sayımı yapan kimse. **3.** Hayvan vergisini toplayan görevli. [DS]

sayımlama, [say-ım-la-ma] *is.* **1.** Sayımlamak eylemi. **2.** *istk.* Bir sonuç çıkarmak üzere olguları belirlenen bir yöntem ve tekniğe uygun olarak toplayıp sayı olarak belirtme; istatistik.

sayımlamacı, [say-ım-la-ma-cı] *is.* Sayımlama uzmanı; istatistikçi.

sayımlamak, [say-ım-la-mak] *gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Sayım yapmak; sayısını tespit etmek.

sayımlı, [say-ım-lı] *sf.* Sayımı yapılmış olan; sayısı bulunan.

sayımsal, [say-ım-sal] *sf.* **1.** Sayımlama eylemi ile

ilgili olan; sayıma dayanan. **2.** Sayımlamaya ilişkin; istatistikle ilgili; istatistikî.

sayımsamak, [say-ım-sa-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-s(ı)-yor]* Önemsemek; saymak; değer vermek. [DS]

sayın, [say-ın] *sf.* **1.** Saygı gösterilmeye layık olan; saygıdeğer; muhterem, *(1935).* **2.** Bir kimseye veya bir topluluğa hitap ederken ya da yazışmalarda adlarının önüne getirilen unvan ve nezaket sözü; saygıdeğer; muhterem.

sayınılmak, [say-mak > say-ın-ıl-mak صاینلمق] *{OsT} edil. f. [-ır]* Belli olarak bilinmek; sayısı bilinir olmak.

sayınsamak, [say-ın-sa-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-s(ı)-yor]* **1.** Hor görmek. **2.** Saygı göstermek. [DS]

sayıntusuz, [say-ıntı-sız] *{ağız} sf.* Saygısı olmayan; saygısız. [DS]

sayıp, [? sayıp] *{ağız} is.* Peri; cin. [DS]

sayır[1], [say *(yans.)* > say-ır] *is.* Şırıltılı akışı ve bu şekilde ötüşü anlatan yansımalı gövde. ⊡ **sayır bayır,** *{ağız} Saçma sapan; anlamsız.* [DS]

sayır[2], [sayrı / sayır] *{ağız} is.* Hasta. [DS]

sayırdamak, [say *(yans.)* > say-ır-da-mak صایردامق] *{eAT} gçsz. f. [-r]* Şarıldamak.

sayısal, [say-ı-sal] *sf.* **1.** Sayılarla ilgili; sayıya dayanan; sayı ile yapılan. **2.** Sayı veya nicelik olarak değerlendirilmiş olan. **3.** *bsy.* (Gösterim için) bilgileri ve büyüklükleri rakamlarla ya da değerleri kesikli işaretlerle gösterilmiş olan; dijital. **4.** (Düzenek, yöntem ve sistemler için) gösterimi bu kesikli işaretlerle yapılmışı olan; dijital. ⊡ **sayısal analiz,** *mat. Karmaşık problemleri, temel aritmetik işlemleri kullanarak çözmeyi amaçlayan matematik dalı.*|| **sayısal bilgisayar,** *bsy. Kesikli türden verileri işleyerek problem çözen aygıtların ortak adı.*|| **sayısal büyüklük,** *bilş. Bitlerle ya da kodlanmış darbelerle gönderilen değişken.*|| **sayısal cetvel,** *Verileri yatay olarak satırlarda, sonuçlarını ise ilgili satıra denk gelecek biçimde sütunlarda gösteren cetvel.*|| **sayısal çıkış,** *bsy. Bir bilgisayardan, başka sayısal aygıtlara veri gönderen düzenek.*|| **sayısal giriş,** *bsy. Bir bilgisayara başka aygıtlardan gelen sayısal verilerin yüklenmesini sağlayan aygıt.*|| **sayısal iletim,** *bilş. Ses, veri, iz gibi işaretlerin bitler hâlinde kotlanıp gönderimini sağlayan iletim.*|| **sayısal işaret,** *bsy. Bilgi ölçütleri sayılar olan nicemlenmiş işaret.*|| **sayısal işaret işlemci,** *bsy. İşaretlerin gerçek zamanda işlenmesini sağlayan yüksek hızda yardımcı işlemci.*|| **sayısal kayıt,** *Ses sinyallerini sayısal sinyale dönüştürerek şerit veya optik disk üzerine kaydetme yöntemi; mini disk.*|| **sayısal lotto,** *Birden kırk dokuza kadar üzerine rakam yazılmış topların bir küre içinde döndükten sonra bunların içinden çekilen altı tanesini tahmine dayanan talih oyunu.*|| **sayısal plak,** *bsy. Sayısal kayıt tekniği ile üretilmiş ve lazerle okunan plak.*|| **sayısal telefon aygıtı,** *bilş. Karşılıklı görüşme işaretlerinin iletim ara yüzü sayısal olan telefon aparatı.*|| **sayısal uçurum,** *sosy. Bilgi çağının gerisinde kalmış toplumlarla bilişim dünyasının nimetlerinden en üst düzeyde yararlanan ve bilgi ekonomisine geçmiş toplumlar arasındaki toplumsal ve ekonomik farklılaşma.*

sayısallaştırıcı, [say-ı-sal-la-ş-tır-ıcı] *is.* Bir bilgiyi sayısal biçime dönüştürebilen aygıt veya düzenek.

sayısallaştırma, [say-ı-sal-la-ş-tır-ma] *is. bsy.* Sayısallaştırmak eylemi.

sayısallaştırmak, [say-ı-sal-la-ş-tır-mak] *gçl. f. [-ır] bsy.* Örneksemeli bir bilgiyi sayısal bilgi hâline dönüştürmek.

sayısız, [say-ı-sız] *sf.* **1.** Sayı ile belirtmek mümkün olmayan. **2.** Sayılamayacak kadar çok olan; pek çok. **3.** Belli bir sayıya bağlı olmayan; saymayı gerektirmeyen. ⊡ **sayısız nakış,** *El işi süsleme yaparken kumaşın atkı ve çözgülerini saymadan yapılan nakış türü.*

sayısızlık,-ğı [say-ı-sız-lık] *is.* Sayısız olma durumu; sayı ile belirtilememe durumu.

sayış[1], [sayış] *{eT} is.* Ödenek. [DLT] ⊡ **sayış etmek,** *{ağız} Borcu, borçlunun alacağı olan bir üçüncü kişiye devretmek.* [DS]

sayış[2], [say-ış] *is.* Saymak eylemi veya biçimi.

sayışma, [say-ış-ma] *is.* **1.** Sayışmak eylemi. **2.** Karşılıklı iki nesneyi birbirinin yerine tutmaya dayanan anlaşma veya alışveriş; takas; ödeşme; değiştirme. *{ağız} (aynı)* [DS] **3.** Çocuk oyunlarında ebeyi bulmak için söylenen tekerleme söyleme işi.

sayışmaca, [say-ış-ma-ca] *zf.* **1.** Sayışma işine dayanan; sayışmaya göre; sayışma yoluyla; takasla. **2.** *is.* Çocuk oyunlarının başında, ebeyi bulmak için tekerlemenin her bir hecesi ile bir oyuncuyu gösterme ve son heceye denk gelen oyuncuyu dışta bırakmak suretiyle devam ederek en sona kalan kişiyi yani ebeyi bulma bölümü; sayışarak ebeyi seçme bölümü.

sayışmak, [say-mak > say-ış-mak صایشمق] *işteş. f. [-ır]* **1.** Karşılıklı olarak saymak. **2.** (Kişiler için) birbirlerine olan alacak ve vereceklerinin dökümünü yaparak hesap görmek; birbiri ile hesap görmek; ödeşmek; takas etmek. *{ağız} (aynı)* [DS] **3.** Çocuk oyunlarında, sayı sayarak veya tekerleme söyleyerek ebeyi bulmak. **4.** *{eAT}* Birlikte hesap etmek. **5.** *{eAT}* Birlikte düşünmek.

sayışman, [say-ış-man] *is.* Muhasebeci.

sayışmanlık, [say-ış-man-lık] *is.* Muhasebecilik.

Sayıştay, [say-ış-tay] *öz. is.* Genel ve katma bütçeli dairelerin hesaplarını TBMM adına denetlemekle görevli yüksek dereceli kamu kuruluşu.

sayışturmak, [sayış-tur-mak] *{eT} gçl. f. [-ur]* Sayışmak; kesişmek. [DLT]

sayıt[1], **-dı** [say-mak > say-ıt] *is.* Bir sayının, farklı gösterimi; rakam.

sayıt[2], **-dı** [? sayıt] *{ağız} is.* **1.** Örümcek. **2.** Örümcek ağı. [DS]

sayide, [Far. sāyīden > sāyīde سایيده] *(sa:yi:de) {OsT} sf.* Aşındırılmış; sürtülerek parlatılmış olan. **2.** Eskimiş; aşınarak yıpranmış.

sayis, [Ar. sāyis سايس] *(sa:yis) {OsT}* → seyis. ⊡ **sāyis-hāne,** *Sırtına hem yük vurulan hem de yükün üzerine binilen hayvan.*

saykal[1], [Ar. ṣayḳal صيقل] *{OsT} is.* **1.** Cila yapan kimse; cilacı. **2.** Cila yapmaya yarayan alet; cila aleti. **3.** Cila. ⊡ **saykal-kâr,** *{OsT} Cilacı.*|| **saykal-kârî,** *{OsT} Cilacılık; yaldızcılık.*|| **saykal vermek,** *Cilalamak.*|| **saykal-zede,** *{OsT} Cilalanmış.*|| **saykal-zen,** *{OsT} Cilacı.*|| **saykal-zenî,** *{OsT} Cilacılık; yaldızcılık.*

saykal[2], [say > say-ka-l] *{ağız} sf.* **1.** (Yol, iş vb. için) düz; düzgün; doğru; pürüzsüz. **2.** Gösterişli. **3.** Eğri büğrü; kıvrımlı. **4.** *is.* Eğiklik; eğim. **5.** Budaksız, kolay yarılan odun. [DS]

saykal[3], [say-mak > say-ka-l] *{ağız} sf.* **1.** Saygın; seçkin. **2.** Tanınmış. [DS]

saykal[4], [? saykal] *{ağız} is.* Yabancı maddelerden arınmış; temiz. [DS]

saykal[5], [? saykal] *{ağız} is.* Ana arktan ayrılan küçük kollar. [DS]

saykal[6], [? saykal] *{ağız} is.* **1.** Yağlı yemek. **2.** Şekerli kahve. [DS]

saykalcı, [saykal-cı] *is.* **1.** Cila yapan kimse; cilacı. **2.** *mecaz.* Dalkavuk.

saykalcıbaşı, [saykal-cı+baş-ı] *is.* İmparatorluk döneminde, Yeniçeri Ocağının silahlarının temizlik, bakım ve onarımım yapanların başındaki görevli; ser-amele-i saykalî.

saykallama, [saykal-la-ma] *is.* Saykallamak eylemi.

saykallamak, [saykal-la-mak] *gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* **1.** Cila yapmak; parlatmak. **2.** *mecaz.* Dalkavukluk etmek; yaltaklanmak. **3.** *{ağız}* Boşa vakit geçirmek; oyalanmak. [DS]

saykamak, [say-kā-mak] *(sayka:mak) {eT} gçl. f. [-r]* **1.** İçki koymak. [EUTS] **2.** İçki sunmak. [Gabain]

saykl, [İng. cycle] *(sayk'l) is. fiz.* Bir şeyin düzenli bir şekilde uğradığı değişmeler dizisi; periyot; çevrim; devir.

sayki, [say+ki] *{ağız} zf.* Sanki; sanırsın ki. [DS]

saylak[1], **-ğı** [say *(kaya)* > say-la-k] *{ağız} is.* **1.** Üstü ince toprak katmanı ile örtülü kayalık, taşlık yer. **2.** Dağın, dik ve kayalık yüksek yeri. **3.** Dere tepe; engebe. **4.** Sarp yer. **5.** Düz taş. [DS]

saylak[2], **-ğı** [say-la-k] *{ağız} zf.* Yalnız; tek olarak. [DS]

saylam, [say-la-m] *{ağız} is.* **1.** Dalsız budaksız ağaç. **2.** Düz taş. **3.** Dağın düzlük yeri. [DS]

saylama, [say-la-ma] *is.* **1.** Saylamak eylemi. **2.** Yerine tutma.

saylamak[1], [say-la-mak] *gçl. f. [-r) [-l(ı)-yor]* **1.** Beğenip seçmek; ayırmak. *{ağız} (aynı)* [DS] **2.** *{ağız}* (Bulgur, buğday vb. için) tepsi içinde yukarıya doğru savurarak yabancı maddelerden ayırmak. [DS]

saylamak, [say-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* **1.** Öyle saymak; bir şeyi başka bir şeyin yerine kabul etmek. **2.** *{ağız}* Önemsemek; değer vermek. **3.** Tanımak; saymak. **4.** Söz dinlemek; boyun eğmek. [DS]

saylamak[2], [say-la-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(ı)-yor]* **1.** Kaymak; kayıvermek. **2.** Yana doğru gitmek; yanlamak. [DS]

saylamak[3], [say-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Teyellemek; kabaca dikmek. [DS]

saylan[1], [say-la-n] *{ağız} is.* Uçurum. [DS]

saylan[2], [Far. sālyāne] *{ağız} is.* Vergi. [DS]

saylancı, [saylan-cı] *{ağız} is.* Vergi tahsildarı. [DS]

saylanmak[1], [say-la-n-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* Soruşturmak. [DS]

saylanmak[2], [say-la-n-mak] *{ağız} edil. f. [-ır]* Seçilmek. [DS]

saylanmamak, [say-la-n-ma-mak] *{ağız} edil. f. [-z] [-m(ı)-yor] (olmsz.)* Sayılmamak; geçerli kabul edilmemek. [DS]

saylav, [say-la-mak *(seçmek)* > say-la-v] *is.* **1.** Milletvekili; müntehib; mebus, *(1935).* **2.** *{ağız}* Seçim; seçme; intihap *(1934).* [DS]

sayma[1], [say-ma] *is.* Saymak eylemi.

sayma[2], [say-ma] *{ağız} is.* Yapıda kullanılan dar ve kalın tahta; lata. [DS]

sayma[3], [say-ma] *{ağız} is.* Meyve kurularından yapılan hoşaf. [DS]

saymaca, [say-ma-ca] *sf.* **1.** Öyle varsayılan; gerçekte var olmadığı hâlde varmış gibi değerlendirilen; itibarî. **2.** *dbl.* (Gösterge için) anlaşmaya dayanan; sebepsiz. **3.** *(sayma'ca) zf.* Sayarak.

saymak, [*eT.* sā-mak *(bir şey olarak kabul etmek)* > say-mak] *gçl. f. [-ar]* **1.** Aynı cinsten nesnelerin toplamının kaç tane olduğunu anlamak için birden başlamak üzere her birini art arda gelen sayılarla eşleştirmek suretiyle bir sonuca varmak; sayısını bulmak. *{eT} (aynı)* [ETY] [EUTS] **2.** Bir bütünü bölümlerine ayırmak ve ayrıntıları ile göstermek. *Bankacı, borcumuzun tamamını, yatırdığımız paraları, ödediğimiz faizleri ve tahakkuk eden faizleri bir bir sayıverdi.* **3.** (Varlıkların adlarını, kelimeleri vb.) arka arkaya söylemek; sıralamak. *İyiliklerini saymakla bitiremem.* **4.** (Nesneler için) hesap yaparak veya sayarak miktarını bulup çıkarmak; hesaplamak. **5.** (Uzun gelen süre için) ay, gün, hafta, saat, dakika gibi zaman bildiren birimleri hesap etmek; kalan süreyi söylemek. *Doğum için gün sayı-*

yor. **6.** Cimrilik ederek kısıtlı vermek. *Yediğimiz lokmaları bile saymış.* **7.** Bedel olarak belli miktarda para ödemek; sayarak para vermiş olmak; peşin ödemek. *Bu antikaya kaç para saydınız?* **8.** (Kişi ve toplumsal değerler için) değer vermek; saygı göstermek; saygılı davranmak; önem vermek; mühimsemek. *Büyüklerimi saymak, küçüklerimi sevmek...* **9.** *mecaz.* Hesaba katmak; değerlendirmek; dikkate almak; geçerli tutmak; addetmek; öyle addetmek. *{eAT} {OsT} (aynı) Oylama geçersiz sayıldı.* **10.** Tek birey olmasına rağmen taşıdığı değer ve özellik dolayısıyla belirtilen sayıda değerlendirmek. *Başkanın oyu bu durumda iki sayılır.* **11.** *mecaz.* Bir şeyi belirtilen durum ve değere denk tutmak; öyle değerlendirmek; o biçimde kabul etmek; öyle düşünmek; o gözle bakmak. *Bunu ziyaret saymıyoruz.* **12.** Bir kimseyi veya bir şeyi asıl kendi nitelikleri ile değerlendirmek. *Onu da mı insandan sayıyorsun?* **13.** Varsaymak; farz etmek. **14.** Bir şeyi belirtilen nitelikte görmek; gibi görmek; kabul etmek. *Çalışmayı ibadet sayarım; hilesiz olmalı.* **15.** *{eT}* Söylemek. [EUTS] **16.** *{ağız}* Öfkeli söz söylemek. [DS] **17.** *{eAT}* Bir şeyin bedeli yerine tutmak. **18.** *{ağız}* Türkü, mani söylemek. [DS] **19.** *gçsz. f.* Sayıları zihinden art arda sırasıyla söylemek. ☞ **sayıp dökmek,** *Ne varsa hepsini söylemek; ardı ardına söylemek.*|| **saymakla bitmemek,** *Pek çok olmak.*|| **saymakla tükenmemek,** *Pek çok olmak.*

saymamak, [say-ma-mak] *{OsT} gçl. f. [-z]* (Bir şeye) ... kadar değer vermemek.

saymamazlık, -ğı [say-ma-maz-lık] *is.*→ saymazlık.

sayman, [say-man] *is.* **1.** Sayma işini yapan kimse; hesap tutan kimse. **2.** Bir kuruluştaki hesap işlerine bakan görevli; muhasip; muhasebeci, *(1944).* **3.** Hesap uzmanı.

saymanlık,-ğı, [say-man-lık] *is.* **1.** Saymanın işi ve görevi; muhasiplik. **2.** Hesap işlerinin yapıldığı yer; muhasiplik.

saymanta, [soyma-ntı / saymanta] *{ağız} is.* Kaba saba, patavatsız adam. [DS]

saymantı, [soyma-ntı / sayma-ntı] *{ağız} sf.* İri, kaba ve biçimsiz. [DS]

saymazlık, -ğı [say-maz-lık] *is.* Saygı göstermeme durumu; saygısızca davranış; saygısızlık.

saymuk, -ğu [soy-muk] *{ağız} is.* → soymuk. [DS]

saynamak, [say-ra-mak > sayna-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-n(ı)-yor]* (Keklik, üveyik vb. için) ötmek.

saypamak, [saypā-mak] *(saypa:mak) {eT} gçl. f. [-r]* İsraf etmek. [DLT]

saypatmak, [saypa-t-mak] *{eT} gçl. f. [-ur]* İsraf ettirmek. [DLT]

saypınmak, [sayp-mak > sayp-ın-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* Yana çekilmek.

saypıvermek, [sayp-mak + ver-mek] *{ağız} gçsz. f. [-ir]* Kayıvermek; kaymak. [DS]

saypmak, [sayp-mak] *{ağız} gçsz. f. [-ar]* Kaymak. [DS]

saypuru, [sayp + *eT.* -aru] *{ağız} zf.* Yanlamasına. [DS]

sayputmak, [sayp-ut-mak] *{ağız} gçl. f. [-ur]* Kaydırmak; kaçırmak. [DS]

sayram, [sayrā-mak > sayrā-m] *(sayra:m) {eT} sf.* Sığ. ☞ **sayram suv,** *Topuktan yukarı çıkmayan su; sığ su.* [DLT]

sayramak, [say *(yans.)* > say-(ı)r-ā-mak سايراماق] *(sayra:mak) gçsz. f. [-r]* **1.** *{eT} {eAT}* Şakımak; ötmek; cıvıldamak. [DLT] [KB] **2.** *{eT}* Saçmalamak; hezeyan etmek. [DLT] [KB]

sayramlanmak, [sayram-la-n-mak] *{eT} gçsz. f. [-r]* (Su için) azalmak; sığ bir hal almak; biraz çekilmek. [DLT]

sayratmak, [say *(yans.)* > sayrā-mak > sayra-t-mak] *{eT} gçl. f. [-ur]* Çok söyletmek. [DLT]

sayref, [Ar. ṣarf > ṣayref صيرف] *{OsT} sf.* **1.** Her işin kolayını bulan; kurnaz; işini bilir. **2.** Sarraf.

sayrefî, [Ar. ṣayrefî صيرفى] *(sayrefi:) {OsT} sf.* **1.** İşini bilir; kurnaz. **2.** *is.* Sarraf.

sayrek, -ği [? sayrek] *{ağız} is.* **1.** Yağlı tohumlar. **2.** Keten. [DS]

sayren, [Yun. seiren] *is.* Canavar düdüğü; siren.

sayrı, [say-ru / sayrı] *sf.* **1.** Sağlığını yitirmiş; hasta, *(eAT; 1935'te yeniden).* **2.** Düşkün; üzgün; keyifsiz. ☞ **sayrı düşmek,** *Hasta olmak.*|| **sayrılar evi,** *Hastahane.*

sayrıl, [say-rı-l] *sf.* Hastalıkla ilgili; hastalığa ilişkin.

sayrılık,-ğı [sayrı-lık / sayru-luk صيرلق] *is.* **1.** Sayrı olma durumu; hastalık. *{OsT} (aynı)* **2.** *mecaz.* Aşırı düşkünlük; tutku; yoluna hasta olma.

sayrımsak,-ğı [say-rı-msa-k] *sf.* Hasta olmadığı hâlde hasta numarası yapan; yalandan hasta gibi görünen; mütemarız.

sayrımsama, [say-rı-msa-ma] *is.* Sayrımsamak eylemi.

sayrımsamak, [say-rı-msa-mak] *gçsz. f. [-r] [-s(ı)-yor]* Hasta olmadığı hâlde kendisini hasta gibi göstermek; yalandan hasta olmak; hasta numarası yapmak.

sayru, [say-ru صيرو] *{eAT} {OsT} {ağız} is.* Hasta. [DS] ☞ **sayru evi,** *{OsT} Hastahane.*

sayrucağı, [sayru-cağı صيروجغى] *{eAT} {OsT} sf.* Hasta mizaçlı; hasta.

sayrucağrak, -ğı [sayru-cağ-rak صيروجغرق] *{OsT} sf.* **1.** Daha hasta olan. **2.** Sık sık hasta olan.

sayruluh, [sayru-luẖ صيرولخ] *{eAT} is.* Hastalık.

sayruluk, -ğu [sayru-luk صيرولق] *{eAT} {OsT} {ağız} is.* Hastalık. [DS]

sayruret, [Ar. ṣayrūret صيرورت] *(sayru:ret) {OsT} is.* **1.** Olma; edilme. **2.** Bir hâlden başka bir hâle geçme; değişme.

saysana, [Ar. sā'is + Far. ḫāne => saysana] *{ağız} is.* Düğüne armağan olarak götürülen ekmek. [DS]

saysane, [Ar. sā'is + Far. ḫāne => saysane] *{ağız} is.* Çeyiz. [DS]

saysınmak, [say-sın-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* Tanımak; saymak. [DS]

sayta, [Lat. sagitta] *{ağız} is.* **1.** Telli çalgıların yayı. **2.** Sapan. [DS]

saytaş, [say+taş] *{ağız} is.* Bir metre karelik, 4-8 cm. kalınlıkta, iki yanı düz, dört köşe taş. [DS]

saytkar, [İng. side-car] *is.* Motosiklet yanına takılan tek tekerlekli araba.

saytoprak, -ğı [say+toprak] *{ağız} is.* Altı taş olan tarlalar. [DS]

sayu[1]**,** [sā-mak *(saymak)* > sa-y-ü] *(sayu:) {eT} zf.* **1.** Her; her bir; her biri. [ETY] [EUTS] [İKPÖy.] [Gabain] [Tekin] [KB] **2.** -diği zaman. [KB] **3.** Hep; herkes. [ETY] [EUTS] [Gabain]

sayu[2]**,** [say-mak > say-a] *{ağız} is. folk.* → saya[4]. ⌂ **sayu saymak,** *{ağız} folk. (Gümüşhane'de 7 Şubat gecesi, çocuklar yağ, bulgur vb. armağanlar toplamak için) ev ev dolaşarak oyun oynamak.* [DS]

sayucular, [sayu-cul-ar] *{ağız} is.* Hayvan sayımı yapan görevliler. [DS]

sayukı, [sayū > sayū-kī] *(sayu:kı:) {eT} zf.* Tamamı; bütün hepsi.

sayut, [sayut] *{ağız} is.* Mısır. [DS]

-sayuz, [-sa-y-uz / -seyüz] *{eAT} çek. e.* Şart kipi birinci çokluk kişi; bugünkü "-sak" görevinde kullanılmıştır.

sayvan[1]**,** [Far. sāye *(göge)* + -bān => sayvan سيوان] *is.* **1.** Gölgelik. **2.** Güneş ve yağmurdan korunmak için bir şeyin üzerine çekilen saçak gibi örtü; gölge yapan siper; şemsiye. *{eAT} {OsT} (aynı)* **3.** Evlere bitişik önü açık, direkler üzerine kurulu meyilli bir dam ile örtülü yer; sundurma. **4.** Dam derelerini ve saçak oluklarını gizlemek için çatının etrafına yerleştirilen süslü öge. **5.** Otağ. **6.** *{ağız}* Üzüm kurutmak için yapılan çardak; herhangi bir çardak. [DS] **7.** *{ağız}* Üstü örtülü ağıl. [DS]

sayvan[2]**,** [Ar. ṣayvān صيوان] *(sayva:n) {OsT} is.* **1.** Kıvrım; kırma; pervaz. **2.** Şemsiye. **3.** Güneşlik. **4.** *anat.* Kulak kıvrımı. ⌂ **sayvān-ı sagîr,** *{OsT} bot. Şemsiyecik.*|| **sayvān-ı üzn,** *{OsT} Kulak kepçesi.* || **sayvānü'l-üzeyn,** *{OsT} anat. Kalp kulakçığı.*

sayvan[3]**,** [? sayvan] *{ağız} is.* Tilki. [DS]

sayvaniye, [Ar. ṣayvāniyye صيوانيه] *(sayva:niye) {OsT} is. bot.* Maydanozgiller.

sayvanlık, -ğı [sayvan-lık] *{ağız} is.* Yazın hayvanların bağlandığı yer. [DS]

sayvant, [Far. sāyebān => sayvan > sayvant] *{ağız} is.* **1.** Ağıl; mandıra. **2.** Üstü kapalı yanları açık yer. **3.** Ot ve saman konulan üstü kapalı yer; samanlık. **4.** Evlerin dışında üstü örtülü, yanları açık genişçe saçak altı; teras. **5.** Üstü tahtalarla örtülü yayla evi. **6.** Üstü örtülü davar ağılı. **7.** Çardak. **8.** Damın ön duvardan taşarak oluşturduğu üstü kapalı yer. [DS]

sayvantlık, -ğı [sayvant-lık] *{ağız} is.* Ağıl; mandıra. [DS]

sayvat, [sayvant > sayvat] *{ağız} is.* **1.** Üstü ve üç yanı kapalı, bir yanı açık, kışın odun konulan, yazın hayvan bağlanan yer. **2.** Evlerin dışında üstü örtülü yanları açık genişçe saçak altı; teras. **3.** 10-15 m. genişliğinde, iki odalı, üstü tahta örtülü yayla evi. [DS]

sayyad, [Ar. ṣayd > ṣayyād صياد] *(sayya:d) {OsT} is.* Avcı. ⌂ **sayyād-ı bî-insāf,** *{OsT} Acımasız avcı.*|| **sayyād-ı ecel,** *{OsT} 1. Ecelin avcısı. 2. Ölüm.*

sayyağ, [Ar. ṣıyāğat > ṣayyāğ صياغ] *(sayya:ğ) {OsT} is.* → savvağ.

sayyağı, [sağ+yağ-ı صاى يغى] *{eAT} is.* Tereyağı.

-saz, [Far. sāhten > -sāz ساز -] *(sa:z) {OsT} son ek.* Farsça isimlerden "*... yapan, ... eden*" anlamında birleşik kelimeler yapan son ek.

saz[1]**,** [saz *(yans.)*] *is.* Mırıldanmayı, şarkı söylemeyi anlatan kök. [Zülfikar] *saz-ıl-da-mak*

saz[2]**,** [saz / sız *(yans.)*] *is.* Ağrılı ve sızılı olmayı anlatan kök. [Zülfikar] *saz-mak, saz-ıl-da-mak*

saz[3]**,** [saz] *is. bot.* **1.** Papirüsgiller familyasından, bataklıklarda yetişen, uzun ve dar yapraklı, çiçekleri başakçıklar hâlinde erdişi, 40-300 cm. yükseklikte, silindir gövdeli çok yıllık otsu bitki, *(Scirpus lacustris)*. **2.** İnce kamış *(Phragmites australis)*, çayır sazı, saz otu *(Scirpus lacustris)*, hasır sazı *(Juncus gmancus)*, hasır otu *(Butomus umbelatus)* gibi sulak yer ve bataklıklarda yetişen üç yüz kadar bitki topluluğuna verilen ad. **3.** *{ağız}* Çayır. [DS] **4.** *{ağız}* Hamut çemberi. [DS] **5.** *sf.* (Çatı, sepet, sandalye, şapka vb. için) sazdan yapılmış. **6.** Rengi sazı andıran; saz renkli. ⌂ **saz ardıcı,** *zool.* → saz bülbülü.|| **saz benizli,** *Yüzü soluk olan; rengi sarı olan.*|| **saz bülbülü,** *Ötleğengiller familyasından, Eski Dünya'da sazlıklarda yaşayan, 13 cm. uzunlukta, sırtı sarı, karnı açık pas renginde, böceklerle beslenen bir ötücü kuş; saz ardıcı, (Acrocephalus scirpaceus).*|| **saz evi,** *Sazdan yapılmış basit ev.*|| **saz kalem,** *Çelik uçlar bulunmadan önce kullanılan kamıştan yapılmış kalemlere verilen ad.*|| **saz kayası,** *zool.* → sarı kaya balığı.|| **saz kulübe,** *Sıcak iklimlerde yapılan değişik biçim ve yapılarda çatısı sazla örtülü kulübe.*|| **saz otu,** *bot. 1. Soğuk ve ılıman bölgelerde yetişen, çok yıllık, dayanıklı yüz elli kadar bitki türünün ortak adı; kındıra otu, (Calamagrostis) 2. Su kenarlarında yetişen yarım*

metreden dört merteye kadar boylanabilen çok yıllık otsu bir bitki, (Schoenopelctus lacustris).|| **saz rengi,** *{ağız} Kilimlerde çok tutulan yeşilimsi sarı.* [DS]|| **saz tavuğu,** *zool. Ilıman bölgelerde yaşayan, uzun ince parmakları su bitkileri üzerinde yürümelerine uygun, parlak renkli tüylü, pek çok kuş türünün ortak adı, (Rallidae).*|| **saz yolu,** *Süslemede kullanılan altın yaldızla yapılmış ince uzun yaprak biçiminde bezeme.*

saz[4], [Far. sāz ساز] *(sa:z) {OsT} is.* **1.** Silah. **2.** At takımı. **3.** Sıra; düzen. **4.** Erk; kudret; güç; kuvvet. **5.** Ustalık. **6.** Düzen; hile. **7.** Eş; benzer. **8.** Çıkar; menfaat. ⊡ **saz etmek,** *Yaya düzen vermek; yayı ayarlamak.*

saz[5], [Far. sāz ساز] *(sa:z)* **1.** Her türlü müzik aleti; çalgı. *{OsT} (aynı)* **2.** Türk halk müziğinde bağlama, cura, tar gibi telli çalgıların genel adı. **3.** Türk halk müziğinde kullanılan, gövdesi oyuk, uzun kollu telli çalgının adı; bağlama. **4.** Çalgı takımı. **5.** İçkili ve çalgılı eğlence yeri; pavyon. ⊡ **saz âlemi,** *{OsT} Saz çalınıp şarkı söylenerek yapılan eğlenti.*|| **saz eseri,** *Klasik Türk müziğinde sadece çalgılarla icra edilen müzik.*|| **saz evi,** *1. Her türlü müzik aleti yapılan ve satılan yer. 2. Sazlı sözlü eğlence yeri.*|| **sazını saklamak,** *{ağız} Baştan ses çıkarmayıp işin sonunu beklemek.*|| **saz semaîsi,** *{OsT} Klasik Türk müziğinde faslın en son çalınan sözsüz parçası.*|| **saz şairi,** *Saz çalarak şiirler söyleyen halk sanatçısı; ozan; âşık.*|| **saz şiiri,** *Türk halk edebiyatında saz eşliğinde söylenen şiirlere verilen ad.*|| **saz takımı,** *Ut, keman, kanun, bağlama, tambur gibi müzik aletlerini çalan sanatçılar topluluğu.*

saz[6], [saz ساز] *{eAT} sf.* Sarı.

saz[7], [saz] *{ağız} is.* Kavrulmuş un içine sirke, soğan ve et konularak pişirilen yemek. [DS]

saz[8], [saz] *{ağız} sf.* (Keyif, ruhsal durum için) iyi; yerinde; neşeli. [DS]

sazağan[1], [saz-ağan] *{ağız} is.* **1.** Ergenlik sivilcesi. **2.** Küçük kan çıbanı. [DS]

sazağan[2], [saz-ağan] *{ağız} is.* Soğuk esen yel; poyraz. [DS]

sazağı, [saz-ağı] *{ağız} is.* Poyraz. [DS]

sazak[1], [? sazak] *{eT} is.* Köy. [EUTS]

sazak[2], **-ğı** [saz-ak] *is.* Kuvvetli esen soğuk rüzgâr; poyraz.

sazak[3], [saz-ak صزاق] *{ağız} is.* **1.** Bataklık; sazlık. *{OsT} (aynı)* **2.** Pınarların, derelerin ayağındaki otlak yerler. **3.** Küçük pınar; kaynak. **4.** Yaşlık; ıslaklık. [DS]

sazak[4], [saz-ak] *{ağız} sf.* **1.** Çok konuşan; geveze. **2.** Sersem. [DS]

sazak[5], [saz-ak] *{ağız} is. bot.* Mersin, *(Myrtus communis).* [DS]

sazak[6], [saz-ak] *{ağız} is.* Hafif esen yel; lodos. [DS]

sazaklık, -ğı [sazak-lık] *{ağız} is.* Bataklık ve sazlık yer. [DS]

sazan[1], [saz *(çamur, bataklık)* > saz-an] *is.* **1.** *zool.* Sazangiller familyasından, biçim ve renkleri yaşadığı ortama göre değişen, eti çok lezzetli bir kemikli balık türü, *(Cyprinus carpio).* **2.** *sf. argo.* (Kişi için) kolayca aldatılabilen; aptal.

sazan[2], [saz-an] *{ağız} is.* **1.** Lodos. **2.** Küçük damlalı, hızlı ve kısa süreli yağmur. [DS]

sazan[3], [saz-an] *{ağız} is.* Ergenlik sivilcesi. [DS]

sazan[4], [saz-an] *{ağız} is.* Saz bitkisi. [DS]

sazangiller, [sazan-gil-ler] *is. zool.* Tatlı sularda yaşayan kemikli balıklar familyası, *(Cyprinidae).*

sazanlar, [sazan-lar] *is. zool.* Üyeleri, hem yumuşak yüzgeçlilerin, hem de kemikli balıklar takımı üyelerinin özelliklerini taşıyan ilkel tatlı su balıkları takımı, *(Cypriniformes).*

sazat, [saz-at] *{ağız} is.* Mısır. [DS]

sazbiçer, [saz+biç-er] *is.* Göllerde ve akarsularda, su bitkilerini kesmekte kullanılan makine.

sazcı, [saz-cı] *is.* **1.** Saz çalan kimse. **2.** Saz yapan veya satan kimse. **3.** Bataklıklardan saz kesen, toplayan kimse. **4.** Sazdan eşya yapan kimse.

sazcılık, -ğı [saz-cı-lık] *is.* **1.** Saz çalma işi. **2.** Saz yapma ve satma işi. **3.** Bataklıktan saz kesip satma işi. **4.** Sazdan eşya yapma işi.

sazec, [Ar. sāẕec ساذج] *(sa:zec) {OsT} sf.* Sade; basit; doğal.

sazende[2], [Far. sāz-ende سازنده] *(sa:zende) {OsT} is.* Saz çalan kimse; saz sanatçısı.

sazende[1], [Far. sāhten > sāz-ende سازنده] *{OsT} sf.* Yapıcı; düzenleyici.

sazendegân[1], [Far. sāz-ende-gān سازنده گان] *(sa:zendegâ:n) {OsT}* Düzenleyiciler; yapıcılar.

sazendegân[2], [Far. sāz-ende-gān سازنده گان] *(sa:zendegâ:n) {OsT} is.* Çalgıcılar.

sazendegî, [Far. sāz-ende-gī سازنده گی] *(sa:zendegi:) {OsT} is.* Çalgıcılık; saz sanatçılığı.

sazendelik, -ği [sazende-lik] *(sa:zendelik) is.* Çalgıcılık; saz sanatçılığı.

sazıldamak, [saz *(yans.)* > saz-ıl-da-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-d(ı)-yor]* (Hastalık vb. için) yavaş yavaş etkisini göstermeye başlamak. [DS]

sazıldanmak, [saz *(yans.)* > saz-ıl-da-n-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* Kendi kendine yavaş sesle şarkı söylemek. [DS]

sazınçı, [sarı-n-mak > sarın-çı / sazınçı] *(sazınçı:) {eT} is.* Jips. ⊡ **sazınçı taşı,** *{eT} Alçı taşı.* [DLT]

sazi, [Far. sāzī سازی] *(sa:zi:) {OsT} is.* Yapıcılık; düzenleyicilik.

saziş, [Fr. sāziş سازش] *(sa:ziş) {OsT} is.* Yapılış; kuruluş.

sazkâr, [Far. sāz-kār سازكار] *(sa:zkâ:r) {OsT} sf.* **1.** Uygun; yerinde; muvafık. **2.** *is.* Saz sanatçısı; saz çalan usta. **3.** *müz.* Klasik Türk musikisinde eski bir birleşik makamın adı.

sazkâri, [Far. sāz-kārī سازكارى] *(sazkâri:) {OsT} is.* Uygunluk.

sazkayağı, [saz+kaya-s-ı] *{ağız} is.* Sarı kaya balığı. [DS]

sazkayası, [saz+kaya-sı] *is. zool.* Sarı kaya balığı.

sazlamak, [saz-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Hazırlamak. [DS]

sazlanmak, [saz-la-n-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* Kendi kendine yavaş sesle şarkı söylemek. [DS]

sazlı, [saz-lı] *sf.* **1.** (Yer için) saz[3] olan; saz bulunan. **2.** Yapısına saz[3] konulmuş olan; saz ile yapılmış olan. **3.** *{ağız}* Beşik içine konulan, içi saz veya otla doldurulmuş, ortası delik yatak. [DS]

sazlı, [saz-lı] *sf.* **1.** (Kişi, yer vb. için) sazı[5] bulunan; sazı olan. **2.** Saz[5] eşliğinde yapılan. ⧉ **sazlı sözlü,** *(Eğlence için) saz çalınarak yapılan.*

sazlık, -ğı [saz-lık] *is.* **1.** Saz[3] yetişen yer; sazı bol olan yer; sazak[3]. **2.** Saz ve kamışlarla kaplı su kıyısı. **3.** Saz[5] konulan yer. **4.** Saz[5] yapmaya elverişli olan. ⧉**sazlık balıkçıl ördeği,** *zool. Ördekgillerden 42 cm. kadar uzunlukta, ak ve kara karışık renkli, başında püskülü bulunan bir su kuşu, (Nyroca fuligula).*|| **sazlık yelvesi,** *zool. Bataklık kiraz kuşu.*

sazmaca, [saz-maca] *{ağız} is.* Elma kurusu. [DS]

sazmak[1], [saz *(yans.)* > saz-mak] *{ağız} gçsz. f. [-ar]* Üşümekten dolayı sızlamak. [DS]

sazmak[2], **-ğı** [saz-mak] *{ağız} is.* Soğuk ve kuvvetli esen yel; poyraz. [DS]

sazret, [? sazret] *{ağız} is.* Birkaç çift öküzle sürülen çiftte, en sondakinin önündeki öküz. [DS]

sazsız, [saz-sız] *sf.* Sazı olmayan; sazı bulunmayan.

saztıraşan, [T. saz + Far. tirāşān سازتراشان] *(saztıra:şa:n) {OsT} is. tar.* İmparatorluk döneminde, sarayda sazları yontup düzelterek bundan hasır eşya yapan ustalara verilen isim.

sazvan, [? sazvan] *{ağız} is.* Bağ ve bahçelerdeki bekçi barınağı. [DS]

Sb [Lat. stibium] *is. kim.* Yoğunluğu 6.7, arseniğe benzer, 630°C'de ergiyen, kırılgan, mavimsi beyaz renkte katı bir element olan antimonun sembolü.

Sc [Lat. (İskandinavya) > scandia > Fr. scandium] *is. kim.* Atom numarası 21, atom ağırlığı 44,956, yoğunluğu 3.0, ergime sıcaklığı 1.541°C olan, iridyum ve lantanit cevherlerinde bulunmasına rağmen lantanlar grubuna girmeyen bir metal olan skandiyumun sembolü.

score board, [İng. score board] *(sıkorbord) is.* Sayı levhası; sayı tabelası; sayı göstergesi.

-se-, [-sa- / -se-] *yap. e.* → -sa-[1].

-se, [-sa / -se / -say / -sey] *çek. e.* → -sa[1].

Se [Fr sélènium] *is. kim.* Atom numarası 34, atom ağırlığı 78,96 olup ısı ve elektriği iyi ilettiği için radyo, televizyon vb. yapımında kullanılan element olan selenyumun sembolü.

se[1], [Ar. s̱ā ث] *{OsT} is. dbl.* Arap asıllı eski Türk alfabesinin beşinci (Arap alfabesinin dördüncü) harfinin adı. Ebced hesabında 500 sayısını karşılar. Türkçede, Arapçadaki gibi peltek söylenmez.

se[2], [Far. se سه] *{OsT} sf.* Üç. ⧉ **se bā dü,** *{OsT} (Tavla zarında) üç ve iki.*|| **se-bahr,** *{OsT} müz. Klasik Türk müziğinde eski bir birleşik makam.*|| **se vü yek,** *(Tavla zarında) üç ve bir; se yek.*

se[3], [seğ / sey / sē] *{ağız} is.* Şap. [DS]

se'a, [Ar. seʿa سعه] *{OsT} is.* Güç; iktidar; kapasite.

se'abib[1], [Ar. s̱eʿābīb ثعابيب] *(sea:bi:b) {OsT} is.* Salya.

se'abib[2], [Ar. seʿābīb سعابيب] *(sea:bi:b) {OsT} is.* Saf su akan yerler.

se'abîn, [Ar. s̱eʿābīn ثعابين] *(sea:bi:n) {OsT} is.* Büyük yılanlar; ejderhalar.

seaborgyum, [İng. Seaborg *(Amerikalı kimyacı)* > seaborgium] *is. kim.* Amerikalı kimyacı Seaborg tarafından bulunan, atom numarası 106, atom ağırlığı 263 olan uranyum ötesi yapay elemente Amerikan Kimya Birliğinin verdiği ad; sembolü: Sg

se'alil, [Ar. s̱üʿlūl > s̱eʿālīl ثعاليل] *(sea:li:l) {OsT} is.* **1.** Memeler. **2.** Siğiller.

seans, [Fr. séance] *is.* **1.** Birlikte çalışan, bir işi görüşen kurul üyelerinin yaptığı toplantı; oturum. **2.** Böyle bir toplantının süresi. **3.** Mesleğini yapan bir kimsenin yanında o kişinin mesleği ile ilgili bir tedavi, bir etkinlik, bir uğraş, bir iş için aralıksız harcanan, süresi belirli yinelenebilir zaman dilimi. **4.** Sinema, tiyatro, konser vb. eğlencelerde toplu olarak hazır bulunulan gösterilerin her biri; gösterinin süresi; gösterinin kendisi.

seb[1], **-b'ı** [Ar. sebʿ سبع] *{OsT} is.* Yedi.

seb[2], **-bbi** [Ar. sebb سب] *{OsT} is.* Sövüp sayma.

seb[3], [Erme. cep => seb / sep] *{ağız} is.* → sep. [DS]

seb'a, [Ar. sebʿa سبعه] *{OsT} is.* Yedi. ⧉ **seb'a-i iklîm,** *{OsT} 1. Yedi ayrı iklim. 2. Yedi yer; yedi ülke.*|| **seb'a-i mesânî,** *{OsT} Tekrarlanan yedi ayet; Fatiha Suresi.*|| **seb'a-i seyyâre,** *{OsT} Yedi gezegen [Merkür (Utarid), Venüs (Zühre), Mars (Mirrih), Jüpiter (Müşteri), Satürn (Zühal), Neptün, Pluton]*

sebahat, [Ar. sibāḥat سباحت] *(siba:hat) {OsT} is.* Yüzme.

seba'ik, [Ar. sebike > sebā'ik سبائك] *(seba:ik) {OsT} is.* Ergitilip kalıplara dökülmüş madenler; külçeler.

sebak, [Ar. sebḳ *(birbirini geçme)* > sebaḳ سبق] *{OsT} is.* **1.** Ders. **2.** Bahis; öndül. ✐ **sebak-āmuz,** *{OsT} Ders veren; öğretmen.*|| **sebak-dāş,** *{OsT} Ders arkadaşı.*|| **sebak-gâh,** *{OsT} Ders verilen yer; okul.*|| **sebak-hᵛān,** *{OsT} Ders okuyan; öğrenci.*

sebap, -bı [Ar. s̱evāb => sebap] *{ağız} is.* Sevap. [DS]

sebat, [Ar. s̱ebāt ثبات] *(seba:t) {OsT} is.* **1.** Sözünden ve kararından dönmeme; sözünde durma. **2.** Yerinden kımıldamama; yerinde durma. **3.** Bir işi sonuna kadar sürdürme; direşme. ✐ **sebat etmek,** *Sözünden ve kararından dönmemek; bir işi sonuna kadar götürmek; direşmek.*|| **sebāt-kadem,** *{OsT} Ayak direme; dayanma.*|| **sebāt-i pāy-i erbāb-ı metānet,** *{OsT} Direngen insanların ayak diremesi.*

sebati, [Ar. s̱ebāt > s̱ebātī ثباتى] *(seba:ti) {OsT} is.* Sebat etme durumu; sebatlılık; direşkenlik.

sebatkâr, [Ar. s̱ebāt + Far. -kār ثباتكار] *(seba:tkâ:r) {OsT} is.* Sebat eden; direşken.

sebatkâran, [Ar. s̱ebāt + Far. -kār-ān ثباتكاران] *(seba:tkâ:ra:n) {OsT} is.* Sebat edenler; direşkenler.

sebatkârane, [Ar. s̱ebāt + Far. -kār-āne ثباتكارانه] *(seba:tkâ:ra:ne) {OsT} zf.* Sebat ederek; direşerek.

sebatkâri, [Ar. s̱ebāt + Far. -kārī ثباتكارى] *(seba:tkâ:ri:) {OsT} sf.* Sebatkârlık; direşkenlik.

sebatlı, [sebat-lı] *sf.* Sebat eden; sebatkârlık gösteren; direşken.

sebatsız, [sebat-sız] *sf.* Sebat etmeyen; direnmeyen; dayanamayan; katlanamayan.

sebatsızlık,-ğı [sebat-sız-lık] *is.* Sebatsız olma durumu.

sebaya, [Ar. sebī > sebāyā سبايا] *(seba:ya:) {OsT} is.* Savaşta esir düşen, tutsak olan kadınlar.

sebayüdü, [Far. se bā(y) ū dü *(ikı)* سه باى و دو] *{OsT} is.* Tavla oyununda zarlardan birinin üç diğerinin iki gelmesi; üç-iki.

sebbab, [Ar. sebb > sebbāb سباب] *(sebba:b) {OsT} sf.* ve *is.* Çok küfreden; küfürbaz.

sebbabe, [Ar. sebb > sebbābe سبابه] *(sebba:be) {OsT} is.* İşaret parmağı. ✐ **sebbābe-gezā,** *Şaşkınlıktan parmağını ısıran.*

sebbah, [Ar. sibāḥat > sebbāḥ سباح] *(sebba:h) {OsT} sf.* İyi yüzen; yüzücü.

sebbahe, [Ar. sebbāḥ > sebbāḥe سباحه] *(sebba:he) {OsT} is. zool.* Yüzücü kuşlar; perde ayaklılar.

sebbak¹, -kı [Ar. sebbāḳ سباق] *(sebba:k) {OsT} is.* Yüğrük at.

sebbak², -ki [Ar. sebk > sebbāk سباك] *(sebba:k) {OsT} is.* ve *sf.* Madenleri ergitip külçe hâlinde döken; ergitici.

sebbî, [Ar. seby > sebbī سبى] *(sebbi:) {OsT} is.* Esir edilmiş; esir olan; tutsak.

sebbure, [Ar. sebbūre سبوره] *(sebbu:re) {OsT} is.* Yazı tahtası.

sebe¹, [seb *(yans.)* > seb-e] *is.* Sıçrama, sekme ve salınma bildiren yansımalı gövde. ✐ **sebe sebe yürümek,** *{eAT} Seke seke yürümek; salına salına yürümek.*

sebe², [seb *(yans.)* > seb-e] *{ağız} is.* Çaba. [DS]

sebeb, [Ar. sebeb سبب] *{OsT} is.* **1.** → sebep. **2.** Bahane. **3.** İlgi; alaka. **3.** Aracı; vasıta. **4.** Araç; alet. **5.** *dbl.* Arapçada, harekeli bir harf ile sakin bir harften veya harekeli iki harften meydana gelen parça; hece. ✐ **sebeb-i hafîf,** *{OsT} dbl. Bir harekeli diğeri sakin iki harften meydana gelen hece. (kᵢm, tᵉn.)*|| **sebeb-i hayāt,** *{OsT} 1. Yaşamasına sebep olan. 2. Anne ve baba.*|| **sebeb-i sakîl,** *{OsT} dbl. İki harekeli harften oluşan.*|| **sebeb-i terk-i cān,** *{OsT} Ölüm sebebi.*|| **sebeb-i vücūd,** *{OsT} Varlık sebebi.*

sebebî, [Ar. sebeb > sebebī / sebebiyye سببى / سببيه] *(sebabi:) {OsT} sf.* Sebep ile ilgili olan; sebebe ait.

sebebiyet, [Ar. sebeb => sebebiyyet سببيت] *{OsT} is.* Bir şeye veya olaya sebep olma; yol açma; sebep. ✐ **sebebiyet vermek,** *Bir şeye sebep olmak; yol açmak.*

sebebiyle, [Ar. sebeb + T. -i + ile] *e.* Nedeniyle; yüzünden.

sebed, [Ar. sebed سبد] *{OsT} is.* Sepet.

sebef, [Ar. sebeb => sebef] *{ağız} is.* Sebep. [DS]

sebeh, [Ar. ṣabāḥ => sebeh] *{ağız} is.* Sabah. [DS]

sebel¹, [Ar. sebel سبل] *{OsT} is.* **1.** Bulanık görmeye yol açan hastalık; katarakt. **2.** Göze inen perde. ✐ **sebel-nāk,** *{OsT} Gözüne perde inen kimse.*

sebel, [seb *(yans.)* > seb-el] *is.* Ağır davranma, uyuşukluk bildiren yansımalı gövde. ✐ **sebel sebel,** *{ağız} Ağır ağır; yavaş yavaş.* [DS]

sebele, [Ar. sebele سبله] *{OsT} is.* Bıyık.

sebelemek¹, [sebe *(yans.)* > sebe-le-mek] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(i)-yor]* Çabalamak; çırpınmak. [DS]

sebelemek², [sep-e-le-mek] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(i)-yor]* Çiselemek; sepelemek. [DS]

sebelemek³, [sebe-le-mek] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(i)-yor]* Biraz zengin olmak; varlık sahibi olmak. [DS]

sebelenmek, [sebe-le-n-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* Baş dönmesinden dolayı sağa sola sallanmak. [DS]

sebelep, [sepe-le-p ?] *{ağız} is.* İnce ince yağan yağmur. [DS]

seben[1], [? seben] *{ağız} is.* Yüksek dağ. [DS]

seben[2], [? seben] *{ağız} is.* Üstünde yufka açılan tahta. [DS]

sebep, -bi [Ar. sebeb سبب] *is.* **1.** Bir şeyin olmasına, gerçekleşmesine veya belli şekil almasına yol açan şey; gerektiren ve oluşturan şey. **2.** Bir şeyin yapılmasına karar verdiren şey; gerekçe; neden. **3.** *huk.* Bir şeyi haklı ve haksız çıkaran delil; bir davada tarafların iddialarını dayandırdıkları hukuksal gerekçe. **4.** Bahane; vesile; neden. **5.** Vasıta; araç. **6.** Bir şeyin yapılması için gerekli olan nesneler; malzeme. **7.** *yönet.* Bir idarî işlemin yapılmasındaki hukuksal amaç. **8.** *ed.* Aruz ölçüsünde Arap harflerine göre iki harften meydana gelen parça. **9.** Klasik Türk müziğinde, yürüklük ifadesi olarak usul birimlerinin değerini belirten terim. ☞ **sebebe bağlı işlem,** *huk. Geçerliliği, hukuksal sebebin (ifa, alacak, bağışlama) geçerliliğine bağlı olan işlem.*|| **sebep bilimi,** *1. Olgulara yol açan nedenlerin tümü; neden bilimi; etioloji. 2. tıp. Hastalıklara yol açan şeyleri araştıran tıp dalı; etioloji.*|| **sebep olmak,** *Neden olmak; yol açmak.*|| **sebep ulacı** *dbl. Eylemin belirttiği işin hangi sebepten dolayı olduğunu gösteren ulaç. yediğinden, olmadığından, yaşamaktan, yürümekten.*

sebeplenme, [sebep-le-n-me] *is.* Sebeplenmek eylemi.

sebeplenmek, [sebep-le-n-mek] *gçsz. f. [-ir]* Dolaylı olarak yararlanmak.

sebepli, [sebep-li] *sf.* **1.** Sebebi olan; nedenli. **2.** *{ağız}* Yararlı; faydalı. [DS] **3.** Uğurlu. ☞ **sebepli sebepsiz,** *Herhangi bir nedeni olsun ya da olmasın; belirli bir nedene dayanmaksızın.*

sebepsiz, [sebep-siz] *sf.* **1.** Belli bir nedeni olmayan; nedensiz. **2.** *zf.* Bir nedeni olmaksızın; sebepsizce; nedensiz olarak. ☞ **sebepsiz iktisap,** *Bir kimsenin mal varlığında haklı bir yasal neden olmadan, başka bir mal varlığı aleyhine artış olması; haksız iktisap; sebepsiz zenginleşme.*|| **sebepsiz kalmak,** *Yoksulluğa düşmek.*

seberg, [Far. se+berg سه برگ] *{OsT} is.* Üç dilimli yaprak biçiminde süsleme ögesi.

sebet[1], [Ar. sübüt > sebet سبت] *{OsT} is.* İspatlayıcı belge.

sebet[2], [sepet] *{ağız} is.* **1.** Küfe. **2.** Sepet. **3.** Değirmende öğütülecek tahılın döküldüğü konik sandık.[DS]

sebh, [Ar. sebḥ سبح] *{OsT} is.* Yüzme.

sebha, [Ar. sebha سبخه] *{OsT} is.* Kuzey Afrika'da kimileri su ile dolu, tuzlu çöküntü alanları.

sebhale, [Ar. sebḥale سبحله] *{OsT} is.* "Sübhan-Allah *(Her türlü kusur, ayıp ve eksikliklerden ve insanlığa ait niteliklerden Allah'ı uzak tutarım, arınmış sayarım)*" sözünü söyleme; tekrarlama.

seb'î, [Ar. sebʿ > sebʿī سبعى] *(seb-i:) {OsT} sf.* **1.** (Nöbet vb. için) yedi günde bir gelen. **2.** Yedi sayısı ile ilgili olan. **3.** (Sıtma için) nöbetleri yedi günde bir tutan.

sebi[1], [Ar. seby > sebī سبى] *(sebi:) {OsT} is.* Esir düşmüş kimse.

sebi[2], [Ar. seby سبى] *{OsT} is.* Savaşta yenilerek esir düşme; tutsak olma.

sebig, [seb-mek / sew-mek *(sevmek)* > seb-ig / sew-ig] *{eT} sf.* Seven; sevgili. [İKPÖy.]

sebiha, [Ar. sebīḥa سبيحه] *(sebi:ha) {OsT} is.* Gece giyeceği; gecelik.

sebike, [Ar. sebk > sebīke سبيكه] *(sebi:ke) {OsT} is.* Ergitilerek kalıba dökülmüş olan metal parça. ☞ **sebîke-i zehebiye,** *{OsT} Altın külçesi.*

sebil[1], [Ar. sebīl سبيل] *(sebi:l) {OsT} is.* **1.** Yol; cadde. **2.** Sokaklarda güğüm ile gezdirilerek hayır için dağıtılan içme suyu. **3.** Hayrat olarak bir cami yanında ve bir külliyeye bağlı veya bağımsız olarak yapılmış su dağıtım yeri; sebilhane. **4.** *isl.* İslamiyet'in yardım esprisine uygun olarak açları doyurmanın yanında susayanlara da su vererek sevap kazanma işi. ☞ **sebil etmek,** *Bol bol harcamak; bol bol dağıtmak.*

sebil[2], [Ar. sefīl => sebil] *{ağız} sf.* Aç. [DS]

sebil[3], [Ar. zibl => sebil] *{ağız} is.* Çöp.[DS]

sebilci, [sebil-ci] *is.* **1.** Sokaklarda dolaşarak parasız içme suyu dağıtan kimse. **2.** Sebilhanede, su dağıtmakla görevli kimse. **3.** Yeniçeri ocağında su taşımak ve ocağa su sağlamakla görevli kişi.

sebilhane, [Ar. sebīl + Far. -ḫāne سبيلخانه] *(sebi:l-ha:ne) {OsT} is.* Genellikle camilerin yanında bulunan, özel bir biçimde yapılmış, susuzlara hayır için her zaman parasız su dağıtılan taş yapı. ☞ **sebilhane bardağı,** *Sebilhanelerde gelip geçenlerin su içmesi için konulmuş, bir ucundan ip veya zincirle sebilhanenin pencere demirine bağlanmış ve yan yana bir rafa dizilmiş içi su dolu maşrapa veya bardaklar.*|| **sebilhane bardağı gibi,** *(Canlılar için) yan yana ve sıra sıra dizilip bekleme.*

sebilullah, [Ar. sebīl'Allāh سبيل الله] *(sebi:lulla:h) {OsT} is.* Allah yolu; Allah'ın hoşnutluğu.

seb'în, [Ar. sebʿ > sebʿīn سبعين] *{OsT} is.* Yetmiş sayısı.

sebinç, [seb-mek / sew-mek *(sevmek)* > seb-in-ç / sew-in-ç] *{eT} is.* **1.** Sevinç. [İKPÖy.] **2.** Beğenme. [İKPÖy.] **3.** Minnettarlık. [İKPÖy.]

sebinmek, [seb-mek / sew-mek *(sevmek)* > seb-(i)n-

mek / sew-(i)n-mek] *{eT} dönşl. f. [-ür]* Sevinmek. [ETY] [EUTS] [Gabain] [Tekin] [İKPÖy.]

sebir, [Ar. ṣabr => sabır / sebir] *{ağız} is.* Sabır. [DS]

sebit, [Ar. s̱übūt > s̱ebīt ثبيت] *(sebi:t) {OsT} sf.* Yerinde sağlam bir şekilde duran; iyi yerleştirilmiş olan; sabit.

Sebiye, [Ar. sebʿi > sebʿiyye سبعيه] *(seb-iye) {OsT} is.* Hz. Ali'den sonra gelen imamların sayısını yedi ile sınırlayan Şiî topluluklarına verilen ad.

sebk[1], **-kı** [Ar. sebḳ سبق] *{OsT} is.* **1.** Önceden geçmiş olma; önde bulunma; ileride olma. **2.** Öne geçme; ilerleme. ⊡ **sebk etmek,** *{OsT} Geçmişte vuku bulmak; geçmek.*

sebk[2], **-ki** [Ar. sebk سبك] *{OsT} is.* **1.** Bir madeni ergiterek kalıba dökme. **2.** Bir cümlenin düzeni ve kalıbı. **3.** *huk.* Usulüne uygun yargılama sonucu elde edilen kanaatin karara yazılması; bir yargı kararına yasal gerçeğin usulüne uygun olarak geçirilmesi. ⊡ **sebk-i Hindî,** *{OsT}* → sebkihindi.|| **sebk-i kelâm,** *{OsT} Bir konuşma veya yazıda sözün düzeni.*|| **sebk-i mefsûl,** *{OsT} Kısa ve kesik cümlelerle yazma tarzı.*|| **sebk-i mevsûl,** *{OsT} Birbirine bağlı, uzun cümlelerle yazma tarzı.*|| **sebk-i mürekkep,** *{OsT} Hem kısa ve kesin hem de uzun cümleler kurarak yazma tarzı.*|| **sebk ü rabt,** *{OsT}* → sebkürabt.

sebkat, -ti [Ar. sebḳat سبقت] *{OsT} is.* Geçme; ilerleme. ⊡ **sebkat etmek,** *(Önceden) geçmek.*

sebkihindi, [Ar. sebk-i hindī سبك هندى] *(sebki'hindi:) {OsT} is. ed.* Hint üslubu; Divan Edebiyatında 17. ve 18. yy.larda etkisini gösteren, karmaşık mazmunlara, hayal oyunlarına, güç anlaşılır, alışılmadık benzetmelere dayanan ve şiiri duygudan uzaklaştırarak zihinsileştiren süslü bir anlatım biçimi.

sebkürabt, [Ar. sebk ü rabt سبك و ربط] *{OsT} is. ed.* Anlatımdaki tutarlılık; cümle düzgünlüğü; tutarlılık.

sebla, [Ar. seblā سبلا] *(sebla:) {OsT} sf.* (Göz için) uzun kirpikli.

seblet, [Ar. seblet سبلت] *{OsT} is.* Bıyık.

sebmek, [seb-mek / sew-mek] *{eT} gçl. f. [-er]* Sevmek; hoşlanmak. [ETY] [İKPÖy.]

sebore, [Lat. sebum *(don yağı)* + Yun. rhein *(akma)* > Fr. seborrhée] *is. tıp.* Yağ ve ter bezi salgılarının hastalık derecesinde artması.

sebretmek, [sēbrē-t-mek] *{eT} gçl. f. [-ür]* **1.** Vazgeçirmek. [ETY] **2.** Boşaltmak. [ETY] **3.** Bitirmek. [ETY]

sebt[1], [Ar. s̱ebt ثبت] *{OsT} is.* Kaydetme; yazma. ⊡ **sebt-i defter,** *{OsT} Deftere kaydetme; deftere işleme.*

sebt[2], [Ar. sebt سبت] *{OsT} is.* Cumartesi.

sebtiyyun, [Ar. sebtiyyūn سبتيون] *(sebtiyyu:n) {OsT} is. hrist.* Cumartesiyi kutsal sayan bir mezhep; cumartesiciler.

sebu, [Far. sebū سبو] *(sebu:) {OsT} is.* **1.** Testi. **2.** Şarap kabı. ⊡ **sebū-yi tehî,** *{OsT} Boş testi; boş kadeh.*

sebu, -u'u [Ar. sebuʿ سبع] *{OsT}is.* Aslan, kaplan vb. yırtıcı hayvan.

sebuçe, [Far. sebū > sebūçe سبوچه] *(sebu:çe) {OsT} is.* **1.** Küçük testi. **2.** Küçük şarap kabı.

sebuh, [Ar. sebḥ > sebūḥ سبوح] *(sebu:h) {OsT} sf.* **1.** Çok iyi yüzen; yüzücü. **2.** *is.* Yüzgeç.

sebu'i, [Ar. sebuʿ > sebuʿī سبعى] *(sebui:) {OsT} sf.* Canavara ait; yırtıcıya ilişkin.

sebu'iyet, [Ar. sebuʿī > sebuʿiyyet سبعيت] *{OsT} is.* Yırtıcılık; canavarlık.

seb'un, [Ar. sebʿ > sebʿūn سبعون] *(seb-u:n) {OsT} sf.* Yetmiş sayısı.

sebum, [Lat. sebum *(don yağı)*] *is.* Yağ hücrelerinden salgılanan ve lipit bakımından zengin olan yarı katı madde.

sebük, [Far. sebük سبك] *{OsT} sf.* **1.** Hafif. **2.** Çabuk; tez. **3.** *mecaz.* Ağırbaşlı olmayan. ⊡ **sebük-bār,** *{OsT} Yükü hafif olan.*|| **sebük-dest,** *1. Eline çabuk; eli tez. 2. Eli işe yatkın.*|| **sebük-destî,** *{OsT} Eline çabukluk; eli tez oluş.*|| **sebük-dil,** *{OsT} Gönlü şen; neşeli; sevinçli; kaygısız.*|| **sebük-endîş,** *{OsT} Derin düşünemeyen.*|| **sebük-himmet,** *{OsT} Gayretsiz; hevessiz.*|| **sebük-hired,** *{OsT} 1. Yargısında kararsız. 2. Akılsız. 3. Tedbirsiz.*|| **sebük-hîz,** *{OsT} Çabuk hareket eden; çabuk davranan.*|| **sebük-inān,** *{OsT} Çabuk koşan.*|| **sebük-maye,** *{OsT} 1. Değersiz; itibarsız. 2. Cahil.*|| **sebük-mağz,** *{OsT} Beyinsiz; akılsız.*|| **sebük-mağzāne,** *{OsT} Akılsızca; düşüncesizce.*|| **sebük-māye,** *Değersiz; itibarsız.*|| **sebük-meşrep,** *{OsT} Hafifmeşrep; hoppa.*|| **sebük-mizāc,** *{OsT} Hafif yaradılışlı; hoppa.*|| **sebük-pā,** *{OsT} Ayağına çabuk olan.*|| **sebük-pāy,** *{OsT} Ayağına çabuk olan.*|| **sebük-pervāz,** *{OsT} Çabuk uçan; çok uçan; uçucu.*|| **sebük-rev,** *{OsT} Çabuk giden.*|| **sebük-re'y,** *{OsT} Hafif fikirli; düşüncesiz.*|| **sebük-rūh,** *{OsT} 1. Tez canlı. 2. Hoş sohbet; şen. 3. mecaz. Laubali.*|| **sebük-sār,** *{OsT} Beyinsiz; akılsız.*|| **sebük sallamak,** *{eAT} Hafif bulmak; yeğni görmek; önem vermemek.*|| **sebük-seng,** *{OsT} 1. Hafif taş. 2. mecaz. İtibarsız.*|| **sebük-ser,** *{OsT} 1. Hafif düşünceli; derin düşünmeyen. 2. Âdi; sefih.*|| **sebük-serî,** *{OsT} Düşüncesizlik.*|| **sebük-tūz,** *{OsT} Çabuk koşan; ayağına çabuk.*

sebükî, [Far. sebük > sebükī سبکی] *(sebüki:) {OsT} is.* **1.** Hafiflik. **2.** Çabukluk.

seby, [Ar. seby سبی] *{OsT} is.* Savaşta esir alınma; tutsak olma.

sebz, [Far. sebz سبز] *{OsT} sf.* **1.** Yeşil. **2.** Koyu mavi. **3.** Taze. ⊞ **sebz-baht,** *{OsT} Şanslı; talihli; bahtiyar.*|| **sebz-der-sebz,** *{OsT} Yeşillik içinde yeşillik.*|| **sebz-ender-sebz,** *{OsT} Yeşillik içinde yeşillik.*|| **sebz-fâm,** *{OsT} Yeşil renkli.*|| **sebz-pā,** *{OsT} Uğursuz.*|| **sebz-pûş,** *{OsT} 1. Yeşil elbise giymiş olan; yeşil elbiseli. 2. Yas elbisesi giyen; siyah elbise giyen. 3. Yeşil örtülü. 4. Zahit; dinine çok bağlı kimse. 5. Huri; melek.*|| **sebz-reng,** *{OsT} Yeşil renkli.*

sebzareng, [Far. sebzā-reng سبزارنگ] *(sebza:reng) {OsT} is.* **1.** Yeşil renkli; yeşil. **2.** Esmer; kara sarı.

sebze, [Far. sebz > sebze سبزه] *{OsT} is.* **1.** Türlerine göre kök, gövde, yaprak, yumru, meyve ve tohumları, çoğunlukla çiğ ya da pişirilerek yenen yeşil yapraklı, yeşil ve taze bitkiler veya bunların taneleri, meyveleri; göveri; zerzevat. **2.** Yeşillik; çimen; çayır. ⊞ **sebze çorbası,** *İçine ağırlıklı olarak sebzeler katılarak hazırlanmış çorba.*|| **sebze satırı,** *Sebzeleri ince ince kıymak için kullanılan büyük bıçak.*|| **sebze-vât,** *{OsT}* → sebzevat.|| **sebze-zār,** *{OsT} 1. Yeşillik; çimenlik; çayırlık. 2. Sebze tarlası; bostan.*

sebzeci, [sebze-ci] *is.* Sebze yetiştiren ve satan kimse; manav; zerzevatçı.

sebzecilik,-ği [sebze-ci-lik] *is.* **1.** Sebze yetiştirme işi; açık havada veya seralarda sebze yetiştirme işi; manavlık; zerzevatçılık. **2.** Sebze satma işi.

sebzelik,-ği [sebze-lik] *is.* **1.** Sebze yetiştirilen yer; sebze bahçesi. **2.** Buzdolabında veya başka bir dolapta sebze konan bölüm. **3.** İçine soğan, patates gibi sebzeleri koymaya yarayan mutfak gereci. **4.** Sebze yemeklerinin servisinde kullanılan genellikle çukur ve kapaklı kap.

sebzevat, [Far. sebze + Ar. -(v)āt سبزوات] *(sebzeva:t) {OsT} is.* Sebzeler; yeşillikler.

sebzî, [Far. sebz > sebzī سبزی] *(sebzi:) {OsT} sf.* **1.** Yeşil renkli; yeşilli. **2.** *is.* Yeşillik. **3.** *{ağız}* Uzun, ince yapraklı bir bitki. [DS]

sebzin, [Far. sebz > sebzīn سبزین] *(sebzi:n) {OsT} sf.* Rengi yeşil olan; yeşil renkli.

sec[1], -cci [Ar. s̱ecc ثج] *{OsT} is.* (Su için) akma.

sec[2], -c'i [Ar, secᶜ سجع] *{OsT} is.* **1.** Düzyazıdaki kafiye. **2.** Sözün kafiyeli olan sonlarından her biri. **3.** Kumru ve güvercin gibi kuşların ötüşü. ⊞ **sec'-i mefrûk,** *{OsT} ed. Sözün kafiyeli olan sonlarından her biri.*|| **sec'-i mukayyed,** *{OsT} ed. Bağımlı uyak.*|| **sec'-i murassa',** *{OsT} ed. Sıralı kafiye.*|| **sec'-i mutarref,** *{OsT} ed. Hiçbir kurala bağlı olmaksızın yapılan kafiye.*|| **sec'-i müvāzi,** *{OsT} ed. Sayıca denk olmayan kelimeler arasındaki kafiye.*|| **sec'-i rabtî,** *{OsT} ed. Bağımlı kafiye.*

secahat, -ti Ar. secāḥat سجاحت] *(seca:hat) {OsT} is.* Yumuşak huyluluk.

secavend, [Ar. Segāvend *(Horasan)* > secāvend سجاوند] *(seca:vend) {OsT} is.* Kur'an-ı Kerim'in anlama uygun ve doğru okunabilmesi için, ayetlerin neresinde durmak, neresinde durmadan geçmek gerektiğini belirten işaret.

secaya, [Ar. seciyye > secāyā سجايا] *(seca:ya) {OsT} is.* Karakterler; huylar.

seccac, [Ar. s̱ecc > s̱eccāc ثجاج] *(secca:c) {OsT} sf.* **1.** (Su, yağmur vb. için) bol ve şiddetli akan. **2.** *is.* Çağlayan.

seccade, [Ar. secde >seccāde سجاده] *(secca:de) {OsT} is.* **1.** Üzerinde namaz kılınan halı, kilim veya kumaştan yapılma yaygı; namazlık. **2.** Küçük ölçekli, genellikle dört metrekareden küçük hah, kilim. ⊞ **seccāde-nişîn,** *{OsT} 1. Seccadede oturan. 2. İmam. 3. Şeyh.*

seccadeci, [seccade-ci] *(secca:deci) is.* **1.** Seccade dokuyan veya satan kimse. **2.** *{OsT}* Saray ve tekkelerde büyük kimselerin seccadesini taşıyan veya yayan kimse. ⊞ **seccadecibaşı,** *{OsT} Osmanlı saraylarında padişahın seccadesini namazdan önce yerine yaymak, namaz bittikten sonra kaldırıp yerine koymakla görevli kimse.*

seccan, [Ar. sicn > seccān سجان] *(secca:n) {OsT}* Hapishane memuru; gardiyan; zindancı.

secde, [Ar. secde] *{OsT} is.* **1.** Namaz kılarken ve gerektiği zamanlarda Allah'a tazim için yüzü yere koyma. **2.** Namazın her rekâtında iki kez olmak üzere dizler üzerine çöktükten sonra el ayalarını yere koyarak arasındaki boşluğa burun ve alnı koymak, ayak parmaklarını dikmek biçiminde alınan vaziyet. ⊞ **secde ayeti,** *Kur'an okunurken secde edilmesi gereken on dört* (Araf S. 206, Rad S. 15, Nahl S. 49, İsra S. 107, Meryem S. 58, Hac S. 18, Furkan S. 60, Neml S. 24, Secde S. 15, Sad S. 24, Fussılet S. 37, Necm S. 62, İnşikak S. 21, Alak S. 19) *ayetten her biri.*|| **secde etmek,** *Namaz kılarken alnı, el ayalarını, ayak parmaklarını ve dizleri yere koyarak kapanmak.*|| **secde gülü,** *Yazı veya minyatür çevresine süs olarak yapılan gül şekilleri.*|| **secde-i sehiv,** *{OsT} Namazda yapılan bir yanlış için yapılan ek secde.*|| **secde-i şükrān,** *{OsT} Sevindirici bir olay veya durum için Allah'a şükür için yapılan secde.*|| **secde-i tilâvet,** *{OsT} Kur'an okurken "secde ediniz" ifadesinin geçtiği 14 yerde yapılan secde; okuma secdesi.*|| **secde-gâh,** *{OsT}* → secdegâh.|| **secde-geh,** *{OsT}* → secdegâh.|| **secde-**

ması veya çoğaltılmasında yarar umulan, tohum ve çelik veya aşı için gözlerinden yararlanmak üzere ayrılmış olan iyi nitelikli ağaç.|| **seçkin gazete,** *iletş. Satış rakamlarıyla değil de verdiği haber, sağladığı iletişim, yaptığı yorumlar ile genel tutum ve tavırlarındaki isabetliliği sebebiyle toplumda etkili olan gazete.*|| **seçkin hayvan,** *zool. Genetik değeri yeterince yüksek olan ve bu durumu kesinlikle belirlenmiş olan hayvan; damızlık.*|| **seçkin hayvan kütüğü,** *Bazı hayvan ırkları için yetiştirme kurumlarında bu ırkların en iyileri ve damızlıkları için tutulan defter kayıtları.*

seçkinci, [seç-kin-ci] *sf.* **1.** (Kişi için) seçkincilik yanlısı olan. **2.** Seçkincilikle ilgisi olan. **3.** *is.* Seçkincilik yanlısı kimse.

seçkincilik, -ği [seç-kin-ci-lik] *is.* **1.** Seçkinlerden yana olma durumu. **2.** Zihinsel ve bedensel yetenekler açısından bir kümenin en iyilerini, en iyi ögelerini geniş kitlelerin zararına olarak seçme, yetiştirme ve onlara görev verme amacını güden eğitim ve siyaset anlayışı.

seçkinler, [seç-kin-ler] *is.* Bir toplumda, değer verilen kimi nitelikleri sayesinde üstün tutulan, saygınlığı olan küçük toplumsal küme; elit.

seçkinleşme, [seç-kin-le-ş-me] *is.* Seçkinleşmek eylemi.

seçkinleşmek, [seç-kin-le-ş-mek] *dönşl. f. [-ir]* Seçkin duruma gelmek; seçilmeyi ve tercih edilmeyi sağlayacak üstün bir nitelik kazanmak.

seçkinlik,-ği [seç-kin-lik] *is.* **1.** Seçkin olma durumu. **2.** Seçkin olan şeyin taşıdığı nitelik.

seçlinmek, [seç-mek > seç-(i)l-in-mek] *{eT} edil. f. [-ür]* Seçilip ayrılmak; seçilmek. [ETY]

seçme[1], [seç-me] *is.* **1.** Seçmek eylemi; intihap. **2.** Karşılaşmalara çıkacak sporcuların en iyilerini ayırma işlemi. **3.** *sf.* Bir bütünden niteliklerine bakılarak seçilip ayrılmış olan; tercih edilmiş olan. **4.** *sf.* Nitelikleri yönünden diğerlerinden üstün olan ve öyle tutulan; seçkin; üstün. ⊡ **seçme hakkı,** *Bir sözleşme ile, bir ödeme yerine başka bir ödeme biçimini koyabilme yetkisi; muhayyerlik; hakk-ı hıyar.*|| **seçme süresi,** *Seçme işinin yapılabilmesi için tanınan zaman dilimi.*|| **seçme yetkisi,** *Seçme işinin verilmesi.*

seçme[2], [seç-me] *{ağız} is.* Kötü yola düşmüş kadın. [DS]

seçmece, [seç-me-ce] *is.* **1.** Müşteriye seçme hakkının tanındığı, satıcının yalnızca ödeme sırasında müdahalede bulunduğu satış biçimi. **2.** *sf.* (Meyve, sebze vb. için) seçerek alınan veya satılan. **3.** *(seçme'ce) zf.* Seçmek şartıyla; seçerek; seçmek suretiyle. *{ağız} (aynı)* [DS]

seçmeci, [seç-me-ci] *sf.* **1.** Seçmecilikle ilgili; seçmeciliğe ilişkin; seçmeciliğe ait. **2.** *is.* Seçmecilik yanlısı.

seçmecilik, -ği [seç-me-ci-lik] *is.* **1.** Aralarında bir ilişki ve bütünlük bulunmayan pek çok şeyle ilgilenen ve bunlardan en iyilerini seçerek alan ve değişik alanlarda bilgi sahibi olan kimsenin düşünce yapısının özelliği. **2.** *fel.* Değişik düşünce sistemlerinden seçmeler yaparak bunları bir senteze götürme yöntemi ve bu şekilde ortaya konan öğreti. **3.** Güzel sanatlarda eski biçemlerin uzlaştırılmasına dayanan akım.

seçmek, [seç-mek] *gçl. f. [-er]* **1.** *{eT}* Ayırmak. [E-UTS] [Gabain] [KB] [Üç İtigsizler] **2.** Bir şeyi, benzerleri arasında karşılaştırma yapıp yargılama yetisini ve zevkini kullanarak beğendiğini, hoşuna gideni, işine yarayacak olanı almak, ayırmak ve benimsemek. *{eT} (aynı)* [EUTS] [Gabain] [KB] [Üç İtigsizler] **3.** Birçok olanak arasından birini tercih etmek; bir tutumu yeğlemek; belirli bir şekilde davranmaya karar vermek. **4.** Seçimle gelinen bir mevki ve makam için oylama yaparak bir kimseyi göreve getirmek. **5.** Bir bütünün içinden ölçüte uyanı veya uyanları ayırmak. **6.** Bir şeyin iyilerini özenle ayırmak. **7.** Zor görülür ve anlaşılabilir bir şeyi görmek veya duyular yoluyla anlamak; fark etmek; uzaktaki bir şeyi veya yazıyı görmek. *{ağız} (aynı)* [DS] **8.** Bir şeyi gerçekleştirmeyi en uygun bulduğu zamanda yapmak. **9.** *kim.* Bir maddeyi özel bir çözücünün etkisiyle seçimli olarak sürükleyip ayırmak. **10.** *spor.* Takıma girecek sporcuları belirlemek. **11.** Kişisel isteklere uygunluğu açısından titizlik göstermek; iyilerine itibar etmek; farklı görmek; üstün görmek. ⊡ **seçip seçip seçmeliğe düşmek,** *{ağız} Çok seçici davranmasına rağmen en kötüsü ile karşılaşmak. (seçmelik = gübrelik)*

seçmeler, [seç-me-ler] *is.* Seçme şiir ve yazılar; müntahabat.

seçmeli, [seç-me-li] *sf.* **1.** Bir seçim yapmayı mümkün kılan. **2.** İstediğini seçmekte veya yapıp yapmamakta serbest olan; muhayyer. **3.** Zorunlu olmayan; bir seçime dayanan. ⊡ **seçmeli ders,** *Bazı dersler arasından alınıp alınmaması öğrencinin isteğine bağlı olan ders; seçimlik ders.*|| **seçmeli üretim,** *biy. İnsanların, bitki ve hayvanlardan üretim yolu ile kendileri için yararlı olan genetik soyları yetiştirmeleri.*|| **seçmeli yemek,** *Görerek, beğenerek alınıp yenilen yemek.*

seçmelik, -ği [seçme-lik] *{ağız} is.* Gübrelik. [DS]

seçmen, [seç-men] *is.* **1.** Seçme işini yapan kimse. **2.** Bir seçimde oy verme hakkı olan kimse; müntahip. ⊡ **seçmen bilgi kâğıdı,** *Seçmenlere, seçim bölgeleriyle sandık ve sandık sıra numaralarını bildiren belge.*|| **seçmen kartı,** *Seçmen kütüğünde kayıtlı olan her seçmene verilen ve seçmenin kimliğini belgeleyen kart.*|| **seçmen kütüğü,** *Seçmenlerin adlarının yazıldığı defter; seçmen listesi.*

seçmenlik,-ği [seç-men-lik] *is.* Seçmen olma durumu.

seçmesiz, [seç-me-siz] *sf.* Seçme işi yapılmaksızın. ⊡ **seçmesiz yemek,** *Seçme olanağı olmayan yemek; tabldot.*

seçtirme, [seç-tir-me] *is.* Seçtirmek eylemi.

seçtirmek, [seç-tir-mek] *gçl. f. [-ir]* **1.** Seçmek işini yaptırmak. **2.** Bir şeyin seçilip ayrılmasına izin vermek; seçme yapılmasına olanak tanımak. **3.** Bir kimsenin, seçimle gelinen bir makama seçilmesini sağlamak.

sed, -ddi [Ar. sedd سد] *{OsT} is.* **1.** → set[1]. **2.** Engel olma; kapama; tıkama. **3.** Perde; mania. **4.** Rıhtım. **5.** Tümsek. **6.** Büğet; baraj. ⊡ **sedd-i āhenîn,** *{OsT} Demirden yapılmış set; demir perde; demir duvar.*|| **sedd-i bāb,** *{OsT} Kapı örtme.*|| **sedd-i hāil,** *{OsT} Araya giren set.*|| **Sedd-i Kebîr,** *{OsT} Büyük set; Çin seddi.*|| **sedd-i nutk,** *{OsT} Susma.* || **sedd-i rahne,** *{OsT} Gediği kapama.*|| **sedd-i ramak,** *{OsT} Ölmeyecek kadar yiyip içme.*

seda, [Ar. ṣedā / ṣadā صدا] *(sada:) {OsT} is.* **1.** Ses. **2.** Yankı.

seda, [Ar. s̱edy > s̱edā ثدا] *(seda:) {OsT} is.* Göğüs; meme.

sedab, [Ar. sedāb سداب] *(seda:b) {OsT} is. bot.* Sedefotu, *(Ruta).*

sedacet, [Ar. sedācet سداجت] *(seda:cet) {OsT} is.* Sadelik; yalınlık; basitlik. ⊡ **sedācet-i kelām,** *{OsT} Sözün sadeliği.*|| **sedācet-i lisan,** *{OsT} Dilin sadeliği.*

sedad, [Ar. sedād سداد] *(seda:d) {OsT} is.* **1.** Doğruluk; hatasızlık. **2.** Doğru ve haklı şey. **3.** → sedat.

sedail, [Ar. sedîl > sedā'il سدائل] *(seda:il) {OsT} is.* **1.** Askılar. **2.** Perdeler; örtüler. **3.** Zarlar.

sedalı, [seda-lı] *(seda:lı) sf.* **1.** Sesli; ünlü. **2.** *dbl.* (Ses için) titreşimli; ötümlü.

sedalılık, -ğı [seda-lı-lık] *(seda:lılık) is.* Sedalı olma durumu.

sedan, [Fr. Sedan *(yer adı)* > sedan] *is.* Sedan'da dokunan düz, siyah, bez ayağı bir tür elbiselik kumaş.

sedanka, [? sedanka] *{ağız} is.* Kadınlar topluluğu. [DS]

sedanüvis, [Ar. ṣedā + Far. nüvīs صدانويس] *(seda:-nüvi:s) {OsT} is.* Ses kayıt cihazı; gramofon; teyp.

sedasız, [seda-sız] *(seda:sız) sf.* Sessiz; ünsüz.

sedasızlık,-ğı [seda-sız-lık] *(seda:sızlık) is.* Sedasız olma durumu.

sedat, -dı [Ar. sedād سداد] *(seda:d) {OsT} is.* → sedad.

sedatif, [Fr. sadatif] *sf. tıp.* Ağrı kesen; ağrı dindiren.

sedaya, [Ar. s̱edy > s̱edāyā ثدايا] *(seda:ya:) {OsT} is.* Göğüsler; memeler.

seddad, [Ar. seddād سداد] *(sedda:d) {OsT} is.* **1.** Şişe tıpası. **2.** Tampon.

sede, [? sede] *{ağız} is.* Ağaçtan düşmüş meyve. [DS]

sedeb, [Ar. sedeb سدب] *{OsT} is. bot.* Sedefotu, *(Ruta graveolene).*

sedebiye, [Ar. sedeb > sedebiyye سدبيه] *{OsT} is. bot.* Sedefotugiller, *(Rutaceae).*

sedef, [Ar. ṣadef صدف] *is.* **1.** Eskiden midye, istiridye gibi kabuklu deniz hayvanlarına verilen ad. **2.** *biy.* Bir çok yumuşakçanın kabuğunda bulunan beyaz, gök kuşağı parıltılı sert madde. **3.** *sf.* Sedeften yapılmış; sedef ile süslenmiş olan. ⊡ **sedef hastalığı,** *Deride sedef renginde pulcukların belirmesiyle ortaya çıkan bir cilt hastalığı; (psoriyazis).*|| **sedef kakma,** *Ceviz, maun, abanoz gibi sert ahşap üzerine, oyarak değişik renklerde sedef yerleştirmek suretiyle yapılan ahşap süslemeciliği.*|| **sedef otu,** *bot. Turunçgillerden, çok parçalı almaşık yapraklı, yapraklarında çok kuvvetli koku yayıcı salgı kesecikleri bulunan yeşilimsi sarı çiçekli, çalımsı bitki, (Ruta graveolene).*|| **sedef otugiller,** *bot. Karşıt yapraklı, yaprakları nokta nokta saydam salgı bezleri taşıyan, erdişi ve düzgün çiçekli, içinde turunçgillerin de bulunduğu familya, (Rutaceae).*

sedefçe, [Ar. ṣadef + Far.-çe صدفچه] *{OsT} is.* Küçük sedef.

sedefçi, [sedef-çi] *is.* Sedef kakmalı işler yapan; sedef ustası.

sedefçilik,-ği [sedef-çi-lik] *is.* **1.** Sedefçinin yaptığı iş. **2.** Sedef üzerine çalışma; sedef kakmalı eşya yapma.

sedefe, [Ar. ṣadefe صدفه] *{OsT} is.* **1.** Bir tek sedef kabuğu. **2.** *anat.* Kulak kepçesi. **3.** *biy.* Pul. ⊡ **sadefe-i üzniye,** *{OsT} tıp. Kulak sayvanı.*

sedefî, [Ar. ṣadefī صدفى] *(sedefi:) {OsT} sf.* **1.** Sedefle ilgili. **2.** Sedefe benzeyen. **3.** İçinde sedef bulunan; sedefli.

sedefkâr, [Ar. ṣadef + Far. -kār صدفكار] *(sedefkâ:r) {OsT} is.* Sedefçi.

sedefkâri, [Ar. ṣadef + Far. -kārī صدفكارى] *(sedefkâ:ri:) {OsT} is.* Sedefçilik.

sedeflenme, [sedef-le-n-me / sedef-len-me] *is.* **1.** Sedeflenmek eylemi. **2.** *fiz.* Bazı cisimlerin gök kuşağı gibi renkli ışınlar yayma özelliği. **3.** Bu cisimlerin yüzeyinde görülen gökkuşağına benzer renkli yansıma.

sedeflenmek, [sedef-le-n-mek] *edil. f. [-ir]* **1.** Sedefli hâle getirilmek. **2.** *dönşl.* (Cisimlerin yüzeyi için) gökkuşağı renginde ışınlar yaymak. **3.** Sedefli duruma gelmek; sedef sahibi olmak.

sedefli, [sedef-li] *sf.* **1.** Sedefi bulunan. **2.** Sedef ile süslü olan. ⊡ **sedefli kalker,** *Yumuşakçaların kav-*

kılarının birleşmesinden meydana gelen bir tür mermer.

sedefsi, [sedef-si] *sf.* Sedefe benzeyen; sedef renginde olan; sedef görünümünde olan. ⊡ **sedefsi bulut,** *Bazen 20 ile 30 km. yükseklikte görülen sedef rengindeki stratosfer bulutu.*

sedelenmek, [*OsT* ṣadā => sede-le-n-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* Seslenmek. [DS]

sedene, [Ar. sādin > sedene سدنه] *{OsT} is.* **1.** Kapıcılar. **2.** Kâbe'nin hizmetkârları ve kapıcıları.

sedenter, [Lat. sedere *(oturmak)* > Fr. sédentaire] *sf.* Serbest yaşamayan; bir yere tutunup sabit yaşayan.

sederek, -ği [sed-e-re-k] *{ağız} sf.* Ahmak; budala. [DS]

sedeyağ, [Far. sāde + T. yağ] *{ağız} is.* Sadeyağ; tereyağı. [DS]

sedg, [Ar. s̱edġ ثدغ] *{OsT} is.* **1.** Baş yarma.**2.** Baş yarığı.

-sedi, [-sa-dı / -sedi] *{eAT} çek. e.* → -sadı.

sedid, [Ar. sedād > sedīd / sedīde سديد / سديده] *(sedi:d) {OsT} sf.* Doğru; âdil; haklı.

sedid, [Ar. sedīd > sedīde سديد / سديده] *{OsT} is. anat.* Kapak.

sedig, [? sedik] *{ağız} is.* İnce bulgur. [DS]

sedil, [Ar. sedel > sedīl سديل] *{OsT} is.* **1.** Perde; örtü; zar. **2.** Askı.

sedile, [? sedile] *{ağız} is.* Peynir torbası. [DS]

sediman, [Fr. sédiment] *is.* Tortu; çökelti.

sedimantasyon, [Fr. sédimentation] *is.* **1.** Tortu oluşması; çökelme. **2.** Pıhtılaşması önlenmiş kanın alyuvarlarının dibe çökme hızının ölçülmesi ile yapılan bir tür kan muayenesi. **3.** *jeol.* Tortulaşma.

sedin, [Ar. s̱idn > s̱edin ثدن] *{OsT} sf.* (Kişi için) iri yapılı; toplu ve semiz.

sedir[1], [Ar. sadr => sedir سدير] *{OsT} is.* **1.** Üstüne oturmak için minder, dayanmak için yastıklar konulmuş kerevet. **2.** Karyola. **3.** *{ağız}* İpekböceğinin üçüncü uykusundan sonra beslenmesi için yapılan 3x4 m'lik sergi. **4.** Çiçek ve sebze fideliği.[DS]

sedir[2], [Lat. cedrus] *is. bot.* Çamgillerden, Avrupa ve Asya'da yetişen, 50 metre kadar boylanabilen, iğne yapraklı, yapraklarını dökmeyen, erkek ve dişi kozalakları ayrı ayrı olan, güzel kokulu, kerestesi değerli bir orman ağacı, katran ağacı, Toros sediri; Lübnan sediri, *(Cedrus libani).* ⊡ **sedîr-i atlas,** *{OsT} bot. Atlas sediri.*|| **sedir kanaryası,** *zool. Sedir ormanlarında yaşayan, ispinozgillerden, 12-13 cm. kadar uzunlukta, alın, göz çevresi ve çene kısmı sarı, kursak bölgesi mavimsi gri ötücü kuş, (Serinus syriacus).*

sedliç, [Al. seidlitz] *is.* Müshil etkisi yaratmak için karbonat katılmış limonata.

sedm, [Ar. sedm سدم] *{OsT} is.* Dik fışkıran su.

sedn[1], [Ar. s̱edn ثدن] *{OsT} is.* Organların normal olarak gelişmesi.

sedn[2], [Ar. sedn سدن] *{OsT} is.* **1.** Tapmak. **2.** Puthane.

sedrebeki, [? sedrebeki سدره بكى] *{eAT} sf.* **1.** Saçma sapan. **2.** *{ağız} is.* Anlamsız söz; saçmalık. [DS] ⊡ **sedrebeki olmak,** *{ağız} Düşer gibi olmak; tökezlemek.* [DS]

sedrek, [seḏ-rē-mek >seḏ-re-k] *{eT} sf.* Seyrek. [DLT] [EUTS] ⊡ **sedrek böz,** *Seyrek bez.* [DLT]|| **sedrek kapug,** *Parmaklıklı kapı.* [DLT]

sedreksiz, [seḏrek-siz] *{eT} sf.* Seyrek olmayan; sık olan. [EUTS]

sedremek, [seḏ-rē-mek] *(sedre:mek) {eT} gçsz. f. [-r]* **1.** İncelmek. [DLT] **2.** Seyrek hâle gelmek; seyrekleşmek. [DLT] **3.** Yıpramak; eprimek. [DLT]

sedremeki, [? sedremeki سدره مكى] *{OsT} sf.* **1.** (Söz için) saçma sapan; abuk sabuk. **2.** *{ağız}* Ahmak; aptal. [DS]

sedretmek, [seḏ-rē-mek > seḏre-t-mek] *{eT} gçsz. f. [-ür]* Seyrek hâle getirmek; seyrekleştirmek; seyreltmek. [DLT]

sedy, [Ar. s̱edy ثدى] *{OsT} is.* Meme; emcek. ⊡ **sedy-i kesîrü'l-leben,** *Çok sütlü meme.*

sedye[1], [İt. sedia] *(se'dye) is.* Hasta veya yaralı taşımakta kullanılan katlanabilir, ayaklı, iki kişinin tutabileceği dört kolu bulunan, içi kumaş veya kauçukla kaplı yatak; teskere.

sedye[2], [Ar. s̱edye ثديه] *{OsT} is. anat.* Meme. ⊡ **sedye-i vahîdü's-sukbe,** *{OsT} zool. Gagalı memeli.*|| **sedye-i zü'z-zafîr,** *{OsT} zool. Toynaklılar.*

sedyeci, [sedye-ci] *is.* Sedye taşıyan kimse.

sedyeleme, [sedye-le-me] *is.* **1.** Sedyelemek eylemi. **2.** İtfaiye erleri ile ambulans görevlilerinin, bir hasta veya yaralının durumu kötüleşmeden yerden kaldırılıp taşınmasına imkân veren özel taşıma tekniği.

sedyelemek, [sedye-le-mek] *gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* **1.** Sedye ile taşımak. **2.** Sedyeye kadar götürmek.

sedyelik,-ği [sedye-lik] *sf.* (Kişi için) ayakta duramayacak ve yürüyemeyecek duruma geldiği için sedye ile taşınması gereken. ⊡ **sedyelik olmak,** *Ayakta duramayacak ve yürüyemeyecek duruma gelmek.*

seel, [Ar. sehl سهل] *{ağız} sf.* **1.** Azıcık; az; biraz. **2.** *zf.* Kez; defa. [DS]

seele, [Ar. sa'il *(dilenci)* > se'ele سئله] *{OsT} is.* Dilenciler.

sef[1], **-ffi** [Ar. seff سف] *{OsT} is.* **1.** İlacı toz hâline getirme. **2.** Toz hâline getirilmiş ilaç.

sef[2], [Ar. sefer => sef] *{ağız}* *zf.* Kez; defa. [DS]

sef[3], [Ar. sehv => sef] *{ağız}* *is.* **1.** Yanlış. **2.** Ters. [DS]

sef[4], [Ar. şāf => saf / sef] *{ağız}* *sf.* Az akıllı; saf. [DS]

sefa, -a'i [Ar. ṣafā' صفاء] *(sefa:)* *{OsT}* *is.* **1.** Saflık; duruluk; berraklık. **2.** İç huzuru; gönül şenliği; kaygısız ve sakin olma; rahatlık; sükûn. **3.** Eğlence; zevk. ⊞ **sefā-bahş,** *{OsT} Huzur veren; neşelendiren; eğlendiren; rahatlatan.*|| **sefa bulduk,** *(Karşılanma selamı olarak) hoş geldik.*|| **sefā-cū,** *{OsT} Huzur arayan; neşe, zevk, eğlence arayan.*|| **sefā-cūyān,** *{OsT} Huzur arayanlar; neşe, zevk, eğlence arayanlar.*|| **sefa etmek,** *Eğlenmek; keyif çıkarmak.*|| **sefa geldin,** *(Konuk karşılama selamı olarak) hoş geldin.*|| **sefa geldine gitmek,** *Mahalleye yeni taşman veya yolculuktan yeni dönen birine ziyarete gitmek.*|| **sefa geldiniz,** *(Konukları karşılama selamı olarak) hoş geldiniz.*|| **sefalar getirdiniz,** *Gelişinizden memnun olduk, anlamında kullanılan söz.*|| **sefalar olsun,** *Neşe ve zevk içinde olunuz, anlamında kullanılır.*|| **sefā perver,** *{OsT} Neşeli; rahatlık veren; iç açan.*|| **sefa pezevengi,** *argo. Zevk ve eğlence düşkünü.*|| **sefasını sürmek,** *(Bir şeyin) tadını çıkarmak; zevkini çıkarmak.*|| **sefa sürmek,** *Rahat ve huzur ortamında veya zevk içinde yaşamak.*|| **sefa-yab,** *{OsT} Neşelenmiş; huzura kavuşmuş; neşe, zevk, eğlence dolu.*|| **sefayab olunuz,** *Eğlenceniz, neşeniz, zevkiniz bol olsun, anlamında kullanılır.*|| **sefaya mest kaplamak,** *Zevkin süresini uzatmak.*|| **sefā-yı batn,** *{OsT} İç huzuru.*|| **sefā-yı hātır,** *{OsT} Huzurlu olma; iç rahatlığı.*|| **sefā-yı hilkat,** *{OsT} Yaradılışın zevki.*|| **sefā-yı visāl,** *{OsT} Kavuşmanın neşesi, zevki.*

sefah, [Ar. sefāh سفاه] *(sefa:h)* *{OsT}* *is.* → sefahat.

sefahat, -ti [Ar. sefāhet سفاهت] *(sefa:hat)* *{OsT}* *is.* **1.** Genellikle cinsel hazların tatminine yönelik eğlence ve zevk düşkülüğü; uçarılık. **2.** Eğlence. **3.** Sahip olduğu maddî serveti, sonunu hiç düşünmeden ve gereksiz yere harcama; israf.

sefain, [Ar. sefine > sefā'in سفائن] *(sefa:in)* *{OsT}* *is.* **1.** Gemiler. **2.** *mecaz.* Çeşitli konuları içine alan kitaplar. ⊞ **sefāin-i harbiye,** *{OsT} Savaş gemileri.*|| **sefāin-i kebire,** *{OsT} Büyük gemiler.*|| **sefāin-i tüccāriye,** *{OsT} Ticaret gemileri; tüccarlara ait gemiler.*

sefal, [Yun. kephale] *is. anat.* Baş.

sefalet, [Ar. sefālet سفالت] *(sefa:let)* *{OsT}* *is.* **1.** Tam bir yokluğa varan biçimde yoksulluk; yokluk ve yoksulluk; yoksulluk içinde kıvranma; yoksul yaşama. **2.** Perişanlık; değersizlik; düşüklük. ⊞ **sefalet çekmek,** *Yokluk ve yoksulluk içinde yaşamak.*

Sefarad, [İbr. Sefard *(İspanya)* > sefaraddi / sefardi] *is.* **1.** Eskiden, İspanya ve Portekiz'de yaşayan Yahudilere verilen ad; İspanyol Yahudi'si. **2.** 15. yy.da İspanya'da uğradıkları zulüm yüzünden Akdeniz ülkelerine dağılan göçmen Yahudilere ve daha sonra da onların torunları olan Yahudi topluluğuna verilen ad.

Sefaraddi, [İbr. Sefard *(İspanya)* > sefaraddi / sefardi] *is.* → Sefarad.

sefaret, [Ar. sefāret سفارت] *(sefa:ret)* *{OsT}* *is.* **1.** Elçilik. **2.** Elçilik binası; sefarethane. ⊞ **sefaret memurları,** *Elçilik heyetini meydana getiren ve diplomasi temsilcisi olan elçinin başkanlığı altındaki diplomatik, idarî ve teknik personel.*|| **sefaret tercümanı,** *{OsT} İmparatorluk döneminde, İstanbul'da bulunan yabancı elçiliklerde tercümanlık yapan görevli.*

sefarethane, [Ar. sefāret + Far. ḫāne سفارتخانه] *(sefa:retha:ne)* *{OsT}* *is.* **1.** Elçinin bulunduğu ve kadrosunun çalıştığı bina; elçilik binası. **2.** *huk.* Elçilik.

sefaretname, [Ar. sefāret + Far. nāme سفارتنامه] *(sefa:retna:me)* *{OsT}* *is. ed.* İmparatorluk döneminde, Osmanlı devletinin yabancı ülkelere gönderdiği elçilerin gittiği ülkelerde gördüklerini, görüştüğü devlet adamlarını ve ilginç buldukları şeyleri kaleme alıp yazdıkları eserlere verilen ad.

sefaric, [Ar. sefercel > sefāric سفارج] *(sefa:ric)* *{OsT}* *is.* Ayvalar.

sefat, [Ar. sefaṭ سفط] *{OsT}* *is.* **1.** Sepet; sele. **2.** Balık pulu; ağaç pulu.

sefatic, [Ar. seftece > sefātic سفاتج] *(sefa:tic)* *{OsT}* *is.* Poliçeler.

sefeh, [Ar. sefeh سفه] *{OsT}* *is.* **1.** İsrafa yönelme; yanlış yollara sapma. **2.** Akılsızlık.

sefehot, [? sefehot] *{ağız}* *sf.* Yalancı. [DS]

sefele, [Ar. sāfil > sefele سفله] *{OsT}* *is.* Sefil, alçak kimseler; sefiller.

sefen[1], [Ar. şefen ثفن] *{OsT}* *is.* Nasır.

sefen[2], [Ar. sehven => sēfen] *(se.fen)* *{ağız}* *zf.* Yanlışlıkla. [DS]

sefer[1], [Ar. ṣafer صفر] *{OsT}* *is.* Arap aylarından ikincisinin adı.

sefer[2], [Ar. sefer سفر] *{OsT}* *is.* **1.** Yolculuk. **2.** Yurt dışına yapılan askerî harekât; savaşa gitme. **3.** (Sayı bildiren kelimelerden sonra) tekrarlanan olay veya durumun her biri; kez; defa. **4.** (Bu, geçen, gelecek, bir dahaki vb. kelimelerinden sonra) bir olayın veya durumun gerçekleşme zamanını belirtir. **5.** *huk.* Üç gün, üç gece ya da daha fazla süreli bir yere gitmek üzere bulunduğu şehir sınırlarından dışarı çıkmak. **6.** *tasvf.* İnsan gönlünün Allah'a yönelişi. **7.** *as.* Bir savaş içerisinde belli bir zamanda veya belli bir alanda, belirli bir amacı hedefleyen birbiri ile ilgili bir dizi harekât. **8.** *dnz.* Filo hâlinde hare-

ket eden savaş gemilerine verilen görev. **9.** Bir ticaret gemisinin yükleme ve boşaltma limanları veya bağlama limanından kalkışıyla tekrar bağlama limanına varışına kadar yapmış olduğu yolculuk. ☞ **sefer bahşişi,** *İmparatorluk döneminde, padişahların tahta çıktıktan sonra ilk sefere çıkışlarında kapıkulu askerlerine verdiği para.*|| **sefer-der vatan,** *tasvf. Dünyadan elini eteğini çekerek Allah'a yönelme; gerçek vatan sayılan ilahi ülkeye dönmek üzere yola çıkmak için hazırlık yapma.*|| **sefer duası,** *Yeniçerilerin savaş alanına girdikten sonra her ikindi namazından sonra toplu olarak yaptıkları dua.*|| **sefere çıkış limanı,** *dnz. Yüklü ticaret gemilerinin sefere çıktığı liman.*|| **sefere çıkmak,** *dnz. (Ticarî gemi için) bağlantı gereği taşımacılık yapmak üzere yük ve yolcusunu aldıktan sonra bağlama ya da yükleme-boşaltma limanına doğru denize açılmak.*|| **sefere hazır olmak,** *dnz. (Gemi için) yükleme-boşaltma işlemlerini tamamlamak ve bütün resmî biçimlikleri yerine getirmiş olmak.*|| **sefer eşmek,** *Sefere gitmek.*|| **sefer evrakı,** *dnz. Denizdeki bir gemide bulunması gerekli olan mülkiyet belgesi, mürettebat görev listesi, seyir izin belgesi, milliyet belgesi gibi belgeler.*|| **sefer görev emri,** *as. Sefer tertibine katılacak personelin, seferberlik duyurusunda nereye gideceğini, ne kadar zamanda birliğine teslim olacağını, katılacağı birliğin kapalı adını belirten belge.*|| **sefer-güzîn,** *{OsT} Yolculuk eden; yola çıkan.*|| **sefer haline geçmek,** *as. Savaşa girmek, askerî harekâta katılmak veya manevra yapmak amacıyla denize açılmak.*|| **sefer hazırlığı,** *dnz. Yolculuğa çıkacak bir geminin denizde iken gerekli olan yiyecek, içecek vb. ihtiyaçlarının sağlaması.*|| **sefer izni,** *dnz. Bir geminin gerekli donanım, yiyecek içecek, sağlık malzemesi gibi yolculukta gerekli olacak konum ve malzemeler bakımından yolculuk yapmasında sakınca bulunmadığına dair bağlama limanı yetkililerince verilen izin belgesi.*|| **sefer numarası,** *dnz. Bir ticaret gemisinin yaptığı seferlere yıl başından itibaren verilen sıra numarası.*|| **sefer personeli,** *as. Bir birliğin kadrosu düzeyinde sefer tertibine alınan yedek personel.*|| **sefer planı,** *as. Savaş hedeflerine ulaşabilmek için silahlı kuvvetlerin nerede, nasıl ve ne amaçla görevlendirileceğini belirleyen harekât planı.*|| **sefer seferlemek,** *{OsT} Sefere çıkmak; sefer halinde bulunmak.*|| **sefer stokları,** *as. Barış döneminde sağlanarak depolanan ve sefer dışında hiçbir nedenle harcanamayan, ancak seferde ikmal akışının gecikmesi durumunda emirle harcanabilen her sınıf ikmal maddesi.*|| **sefer tası,** *İçine yemek konulup götürülmeye yarayan üst üste konulmuş ve bir sap ile tutularak kolayca taşınan kaplar ile bu kaplardan her biri.*|| **sefer tası gibi,** *(Çok katlı binalar için) her katta birer odası bulunan.*|| **sefer teçhizatı,** *as. Askerlerin muharebede, manevralarda ve arazide yanlarında bulundurdukları silah, portatif çadır vb. gereçler.*|| **seferü'l-hayr,** *{OsT} Arabî aylardan ikincisi; sefer.*

seferan, [Ar. ṣaferān صفران] *(safera:n) {OsT} is.* Muharrem ve Sefer aylarının ikisine birden verilen ad.

seferber, [Ar. sefer+Far. -ber سفربر] *{OsT} sf* **1.** (Devlet veya askerî birlik için) savaşa hazırlanmış veya girmiş. **2.** Savaşa hazır duruma getirilmiş; savaşa sürülmek üzere hazır bekletilen. ☞ **seferber etmek,** *Belirlenen bir amacı gerçekleştirmek için bütün kişi ve olanakları kullanmak.*|| **seferber olmak,** *Bir amaç veya iş için bütün gücü ile işe girişmek.*

seferberlik, -ği [seferber-lik] *is.* **1.** Bir ülkenin silahlı kuvvetlerini sefere hazır, ülke ekonomisini savaş şartlarına uyacak duruma getirmek için yapılan hazırlık ve çalışmaların tümü. **2.** Böyle bir önlemin alınmış olduğu zaman dilimi. **3.** Bir alanda başarı sağlayabilmek için geniş çapta yapılan çalışma ve girişimlerin tümü. **4.** *is.* ve *zf* İkinci Dünya Savaşı yıllarında ülkemizdeki olağanüstü sivil ve askerî durum ve uygulamalar. ☞ **seferberlik ilan etmek,** *Ülkenin silahlı kuvvetlerini savaşa hazır duruma getirmek için gerekli duyuruyu yapmak.* || **seferberlik yılları** (zamanı), Birinci veya İkinci Dünya Savaşı yılları.

sefercel, [Ar. sefercel سفرجل] *{OsT} is. bot.* Ayva.

seferî, [Ar. sefer > seferī / seferiyye سفرى / سفريه] *(seferi:) sf* **1.** Yolculukla ilgili; yolculuğa ait. **2.** Savaşla ilgili; savaşa ilişkin. **3.** *isl.* Yolculuk hâlinde olan ve bu yüzden oruç tutmağa ve namazların bütününü kılmağa mecbur olmayan. ☞ **seferî durum,** *1. Savaş ortamı. 2. Yolculuk sebebiyle namaz ve oruç ibadetinden izinli olma.*|| **seferî hâl,** *{OsT} Seferî durum.*

Seferibirlik, -ği [Ar. seferī + T. bir-lik] *{ağız} is.* Birinci Dünya Savaşı. [DS]

seferiye, [Ar. seferiyye سفريه] *{OsT} is.* Savaş durumunda bulunma.

seferli, [sefer-li] *sf.* Sefere çıkan; sefere giden.

seferlik,-ği [sefer-lik] *sf.* (Belirtilen miktarda) aynı iş için yetecek kadar olan; belirtilen kez kadar olan.

seffah, [Ar. seffāḥ سفاح] *(seffa:h) {OsT} sf* **1.** Güzel söz söyleyen; hatip. **2.** Eli açık; cömert. **3.** Kan dökücü.

seffak, [Ar. sefk > seffāk سفاك] *(seffa:k) {OsT} sf.* **1.** Kan dökücü. **2.** Hatip.

sefi, [? sefi] *{ağız} is.* Yırtıcı, büyükçe bir kuş. [DS]

sefibolmak, [? sefib+ol-mak] *{ağız} gçsz. f. [-ur]* Sıkıntı çekmek.[DS]

sefid, [Far sefīd سفيد] *(sefi:d) {OsT} sf* Beyaz. ☞ **sefîd ü siyâh,** *{OsT} Beyaz ve siyah; ak ve kara.*

sefida, [Ar. sefīdā / sefīdāc سفیدا / سفیداج] *(sefi:da:)* *{OsT} is. kim.* Üstübeç; çinko oksit.

sefidab, [Far sefīdāb سفیداب] *(sefi:da:b)* *{OsT} is.* Üstübeç.

sefidae, [Far sefidāc سفیداج] *(sefi:da:c)* *{OsT} is.* Üstübeç.

sefidî, [Far. sefīd > sefīdī سفیدی] *(sefi:di:)* *{OsT} is.* Beyazlık; aklık.

sefih, [Ar. sefāhet > sefīh سفیه] *(sefi:h)* *{OsT} sf.* **1.** Sefahate düşkün; malını mülkünü zevk ve eğlence yolunda harcayan. **2.** Sefahate, eğlenceye, gece hayatına düşkünlük gösteren; adi; bayağı. **3.** Akılsız. **4.** *huk.* İrade bakımından nefsin tutkularına karşı yeterli direnci olmayan.

sefihane, [Ar. sefīh + Far. -āne سفیهانه] *(sefi:ha:ne)* *{OsT} zf.* Sefih bir kimseye yakışır biçimde.

sefik, -ği [? sefik] *{ağız} sf.* Tutumsuz. [DS]

sefil, [Ar. sefālet > sefīl / sefīle سفیل / سفیله] *(sefi:l)* *{OsT} sf.* **1.** Yoksulluk çeken; yoksul; fakir; perişan; zavallı. **2.** Küçümsenecek ve hakir görülecek karakterde olan; alçak. **3.** Görünümü sefaleti, yokluğu veya bayağılığı çağrıştıran. **4.** Harap; yıpranmış.

sefilan, [Ar. sefīl > sefīlān سفیلان] *(sefi:la:n)* *{OsT} is.* Sefiller; yoksullar; perişan ve zavallı kimseler.

sefilane, [Ar. sefīl + Far. -āne سفیلانه] *(sefi:la:ne)* *{OsT} zf.* Sefil bir kimseye yakışır biçimde.

sefile, [Ar. sefīl > sefīle سفیله] *(sefi:le)* *is.* **1.** Sefilin dişili. **2.** Aşağılık, alçak kadın. **3.** *sf.* (Kadın için) yaşayışı toplumun ahlak kurallarına uymayan; fahişe.

sefillik,-ği [sefil-lik] *is.* **1.** Sefil olma durumu. **2.** Yoksulluk. **3.** Alçak, aşağılık bir kimsenin niteliği; alçaklık.

sefinç, [sev-mek / seb-mek > sev-in-ç] *{eT} is.* Sevinç. [DLT]

sefine, [Ar. sefīne سفینه] *(sefi:ne)* *{OsT} is.* **1.** Gemi. **2.** *ed.* Çeşitli konuları ele alan bir kitap. **3.** Yaşam öykülerini derleyen bazı eserler. **4.** *gök b.* Bir burcun adı. ⊡ **sefîne-i Nuh,** *{OsT} Hz. Nuh'un gemisi.*|| **sefînetü'ş-şu'ara,** *{OsT} Divan şairlerinin şiirlerini bir araya getiren derleme eser.*

sefineha, [Ar. sefīne + Far. hā *(çoğul eki)* سفینه ها] *{OsT} is.* Gemiler. ⊡ **sefînehā-yi top,** *{OsT} Eskiden top taşıyan savaş gemilerine verilen ad.*

sefir, [Ar. sefāret > sefīr / sefīre سفیر / سفیره] *(sefi:r)* *{OsT} is.* Elçi. ⊡ **sefîr-i kebîr,** *{OsT}* → sefirikebir.

sefire, [Ar. sefīr > sefīre سفیره] *(sefi:re)* *{OsT} is.* **1.** Sefirin dişili. **2.** Bayan elçi. **3.** Elçinin karısı.

sefirikebir, [Ar. sefīr-i kebīr سفیرکبیر] *(sefi:rikebi:r)* *{OsT} is.* Büyükelçi.

sefirlik,-ği [sefir-lik] *is.* Elçilik.

sefitmek, [sapıt-mak] *{ağız} gçsz. f. [-ir]* Bunamak. [DS]

sefk, [Ar. sefk سفك] *{OsT} is.* Dökme; akıtma. ⊡ **sefk-i dimā,** *{OsT} Kan dökme; kan akıtma.*

sefl, [Ar. ṣefl ثفل] *{OsT} is.* Pislik; murdarlık.

sefleşmek, [Ar. ṣaff => sef-le-ş-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* Birine yer açmak için sıkışmak. [DS]

sefleştirmek, [sef-le-ş-tir-mek] *{ağız} gçl. f. [-ir]* Aralıklı duruma getirmek; aralamak. [DS]

sefmek, [sef-mek / sev-mek] *{eT} gçl. f. [-er]* Sevmek. [Gabain] [EUTS] [Gabain]

sefsefe, [Ar. sefsefe سفسفه] *{OsT} is.* Un, nişasta gibi toz hâlindeki şeyler.

sefte, [Ar. istiftāḥ *(başlama)* > siftāḥ/ sefte] *is.* **1.** (Satıcı veya alıcı için) günün ilk alış verişini yapma. **2.** Günün ilk alış verişi. **3.** *zf.* İlk olarak; ilk defa; ilk kez.

seftece, [Ar. seftece سفتجه] *{OsT} is.* Poliçe.

seftelemek, [Ar. istiftaḥ => siftah-la-mak / sefte-le-mek] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(i)-yor]* Başlamak. [DS]

seftila, [? seftila] *{ağız} is.* Kırmızı renkli şeker pancarı. [DS]

sefuf, [Ar. sefūf سفوف] *(sefu:f)* *{OsT} is.* Toz ilaç.

seg[1], [seg / sak] *{eT} sf.* Uyanık; müteyakkız; zeyrek. [ETY]

seg[2], [Far. seg سگ] *{OsT} is.* Köpek; it. ⊡ **seg-can,** *{OsT} 1. Köpek canlı. 2. mecaz. Dayanıklı.*|| **seg-i divāne,** *{OsT} Kuduz köpek.*|| **seg-peçe,** *{OsT} Köpek yavrusu; enik*

segabet, [Ar. seġābet سغابت] *(sega:bet)* *{OsT} is.* Açlık.

segabi, [Far. seg-i ābī سگابی] *(sega:bi:)* *{OsT} is.* Kunduz.

segâh, [Far. segāh سگاه] *(segâ:h)* *{OsT} is.* Klasik Türk müziğinde si perdesi ve bu perdedeki makam. ⊡ **segâh-acem,** *{OsT} Klasik Türk müziğinde eskiden kullanılmış birleşik bir makam.*|| **segâh-mâye,** *{OsT} müz. Segâh perdesinde kalan maye makamı.*|| **segâh-muhayyer,** *{OsT} müz. Klasik Türk müziğinde eskiden kullanılmış birleşik bir makam.*|| **segâh perdesi,** *{OsT} Klasik Türk müziğinde orta sekizlinin 22. perdesi.*

segban, [Far. seg-bān سگبان] *(segba:n)* *is.* **1.** Köpek bakıcısı; köpek çobanı. **2.** *tar.* Yeniçeri ocağına bağlı bir sınıf; seğmen. **3.** İmparatorluk döneminde sarayın av köpeklerine bakan kimse. ⊡ **segbān-ı**

cedîd, *{OsT} 19. yy. başlarında kurulmuş bulunan yeni bir asker ocağı.*

segir, [? segir] *{ağız} is.* Anasız veya babasız, yoksul çocuk. [DS]

segirtmek, [seg-ir-t-mek] *{eT} {ağız} gçsz. f. [-ür]* Seğirtmek; koşturmak. [DLT] [DS]

segiş, [? segiş] *{ağız} is.* İki yaşında semirmiş keçi. [DS]

segman, [Lat. secare *(kesmek)* > segmentum > Fr. segment] *is.* **1.** Parça. **2.** *mat.* Daire parçası. **3.** Bir motorun alt bölümü ile üst bölümü arasındaki bağlantıda sızdırmazlık sağlayan mantar veya amyant parça.

segmanter, [Fr. segmentaire] *sf.* Birçok parçalardan meydana gelmiş; kıtavi.

segmen, [Far. serbān => seymen / seğmen] *{ağız} is. folk.* Köyden köye gelin almaya giden, güvey tarafından davullu zurnalı, atlı, cepkenli delikanlı alayı. [DS]

segment, [Lat. segmentum *(parça)*] *is. biy.* Bölüt.

segmilek, -ği [segmi-le-k ?] *{ağız} sf.* Benzer; benzeyen. [DS]

segran, [? segran] *{ağız} is.* Ormandan kesilen odun. [DS]

segregasyon, [Lat. segregare *(ayırmak)* > Fr. ségrégation] *is. biy.* Mayozda homolog kromozomların ayrılması ve bunun sonucu olarak alellerin ayrılarak farklı gametlere gitmesi; ayrılma. ⊡ **segregasyon ilkesi,** *biy. Ayrılma ilkesi.*

segremek, [seg-(i)r-ē-mek] *(segre:mek) {eT} gçsz. f. [-r]* Seğirtmek. [DLT]

segri, [Far. segrī سغری] *(seğri:) is.* Hayvanın beli ile kuyruğu arasındaki tombul bölge; sağrı.

segrişmek, [seg-(i)r-iş-mek] *{eT} işteş. f. [-ür]* Koşuşmak; birlikte seğirtmek. [DLT]

segürmek, [seg-ir-mek / seg-ür-mek] *{ağız} gçsz. f. [-ür]* Koşmak. [DS]

segürtme, [seg-ür-t-me] *{ağız} is.* Tahtadan yapılmış arkalıksız küçük iskemle. [DS]

segürtmek, [seğir-t-mek] *{ağız} gçsz. f. [-ir]* Seğirtmek. [DS]

seğ[1], [sak / seğ *(yans.)*] *is.* Kıpırdamayı, kımıldanmayı, titremeyi, bu biçemlerde hareket etmeyi anlatan kök. [Zülfikar] *seğ-ir-mek, seğ-ir-dim, seğ-ir-t-mek*

seğ[2], [seğ / sey] *{ağız} is.* Şap. $K[Al(SO_6H_4)_2(H_2O)_2]$, $_6H_2O$

seğdim[1], [seğ *(yans.)* > seğ-dim] *{ağız} is.* Arktan değirmene su geçiren tahta oluk. [DS]

seğdim[2], [? seğdim] *{ağız} is.* Uzun boylu, ince kimse. [DS]

seğek, -ği [señ-ek] *{ağız} is.* **1.** Çam ağacından oyularak yapılmış tahta su kabı; senek. **2.** Bakır güğüm. [DS]

seğel, [seğ-el / sey-el] *{ağız} is.* Elçi; haberci. [DS]

seğelek, -ği [seğ-ele-k] *{ağız} is.* Keten tohumu. [DS]

seğelmek[1], [seğ-el-mek] *{ağız} gçsz. f. [-ir]* **1.** Düşmek. **2.** Bayılmak. **3.** Aptalca durmak; alıklaşmak. [DS] ⊡ **seğele kalmak,** *{ağız} Bayılmak.* [DS]

seğelmek[2], [seğ-el-mek] *{ağız} gçsz. f. [-ir]* (Ses için) kısılmak. [DS]

seğeltmek, [seğ-el-t-mek] *{ağız} gçl. f. [-ir]* **1.** Bayıltmak. **2.** Nefesini kesmek. [DS]

seğen[1], [Ar. ṣaḥn => sahan / seğen] *{ağız} is.* Bakır tabak; sahan. [DS]

seğen[2], [ser-en] *{ağız} is.* Raf. [DS]

seğer, [sığar / seğer] *{ağız} is.* Sığır. [DS]

seğerbaşı, [seğer+baş-ı] *{ağız} is.* Aile toplantılarını yöneten kişi. [DS]

seğerden, [? seğerden] *{ağız} is.* Büyük kadın ayakkabısı kalıbı. [DS]

seğerek[1], **-ği** [seğ-er-ek] *{ağız} is.* Keten tohumu. [DS]

seğerek[2], **-ği** [seğ *(yans.)* > seğ-er-ek] *{ağız} is.* Peynir kurdu. [DS]

seğertmek, [seğ *(yans.)* > seğ-ir-t-mek] *{ağız} gçsz. f. [-ir]* Koşmak. [DS]

seği, [seğ-i] *{ağız} is.* Ucu yanmış odun.[DS]

seğir[1], [seğ-ir / sınır] *{ağız} is.* **1.** Sıradağ. **2.** Dağ sırtı. [DS] ⊡ **seğiri aşağı,** *{ağız} Bayır aşağı.* [DS]

seğir[2], [sey-ir] *{ağız} sf.* **1.** Eğlenceli; gülünç. **2.** Hoşa giden. [DS]

seğir[3], [Yun. senoron => sınır > seğir] *{ağız} is.* İki tarla arasındaki sınır. [DS]

seğir[4], [seğ-ir] *{ağız} is.* **1.** Vakit; zaman. **2.** Çağ. [DS]

seğirden, [seğ *(yans.)* > seğ-ir-den] *{ağız} is.* **1.** Kunduracılıkta çocuklar için kullanılan 28 numara çocuk ayakkabısı kalıbı. **2.** Koşucu. [DS]

seğirdici, [seğ *(yans.)* > seğir-(t)-ici] *{ağız} is.* Arkadaş. [DS]

seğirdim, [seğ *(yans.)* > seg-ir-t-mek > seğ-ir-t-mek > seğ-ir-t-im سکردم] *is.* **1.** Yaya koşusu; koşma; koşuş; koşu. *{eAT} {OsT} (aynı)* **2.** Akın; hücum. *{eAT} {OsT} (aynı)* **3.** *{ağız}* Yabancı kekliklerin çığırtkan kekliğin sesine gelmeleri. [DS] **4.** *{eAT} {OsT} {ağız}* Bir koşuşta alınan yol. [DS] **5.** *{ağız}* Değirmen arkından çarka giden suyun aktığı dik oluk. [DS] **6.** *{ağız}* Değirmen oluğunun vb. şeyin eğimi; eğiklik; akıntı. [DS] **7.** Topun geri tepmesi. **8.** İstanbul dışındaki mezbahalarda Yeniçeri mutfağı için kesilmiş etleri taşıyan atların ön ve arkalarında yürüyen görevli. **9.** *bilş.* Art arda gelen ve aynı değere sahip bitlerin uzunluğu; dizi uzunluğu. ⊡ **seğirdim ayları,** *{ağız}* → üç aylar. [DS]|| **seğirdim etmek,** *{eAT} {OsT} 1. At koşturmak. 2. Hücum etmek. 3. Akın etmek. 4. Talan etmek.*|| **seğirdim eylemek,** *{eAT} {OsT}* → seğirdim etmek.|| **seğirdim kılmak,** *{eAT} {OsT}* → seğirdim etmek.|| **seğirdim oluğu,** *{ağız}*

Değirmen arkından çarka giden suyun aktığı dik oluk.[DS]|| **seğirdim salmak,** *{eAT} {OsT} 1. Hücum etmek; akın etmek. 2. İstila etmek. 3. {OsT} Hızla koşmak.*|| **seğirdim yeri,** *{OsT} Koşu yolu.*|| **seğirdim yolu,** *1. Kale duvarları üzerinde bir tarafı mazgallı yol. 2. Han odaları önündeki dar gezinti yeri.*

seğirdimci, [seğirdim-ci سکردمجی] *{eAT} is.* Akıncı.

seğirdişme, [seğ-ir-(t)-iş-me] *is.* Seğirdişmek eylemi.

seğirdişmek, [seğ-ir-t-mek > seğ-ir-(t)-iş-mek سکردشمك] *işteş. f. [-ir]* **1.** Birlikte seğirtmek; beraber koşmak. *{eAT} {OsT} (aynı)* **2.** Birlikte gayret etmek; birlikte emek harcamak; hep beraber çabalamak.

seğirdürce, [seğirt-mek > seğird-ür-ce] *{OsT} sf.* (Çocuk için) koşma çağına gelmiş; koşar oynar.

seğirme, [seğ-ir-me] *is.* Seğirmek eylemi.

seğirmek[1], [*eT.* sekrī-mek > se *(yans.)* > seğ-ir-mek سکرمك] *gçsz. f. [-er]* **1.** Hafif kımıldamak. *{OsT} (aynı)* **2.** Vücudun herhangi bir yerinde, deri ve altındaki kas birlikte istek dışı olarak hafif hafif kasılıp titremek.

seğirmek[2], [seğ *(yans.)* > seğ-ir-mek سکرمك] *{eAT} {OsT} gçsz.f. [-ir]* Koşmak.

seğirmek[3], [seğ-ir-mek] *{ağız} gçl. f. [-ir]* Sindirmek. [DS]

seğirtme, [seğ *(yans.)* > seğ-ir-t-me] *is.* **1.** Seğirtmek eylemi. **2.** Yem yerine tüy takılarak kullanılan olta. ⊟ **seğirtme zoka,** *Yanlarında bir yem, bir ölü balık, bir yalancı yem takacak iğneler bulunan kalaydan balık.*

seğirtmek, [seğ *(yans.)* > seg-ir-t-mek > seğ-ir-t-mek سکردمك] *gçsz. f. [-ir]* **1.** Koşmak. *{eAT} {OsT} (aynı)* **2.** Hızlı adımlarla, sıçrama hareketleri ile yakın bir yere koşar gibi yürümek. **3.** *{OsT}* Yürümek. **4.** *{eAT} {OsT}* Saldırmak; akın etmek; yağma için hücum etmek; çapmak. **5.** *{ağız}* Yetişmek. [DS] **6.** *{ağız}* (Davar için) çiftleşmek. [DS] **6.** *{eAT} {OsT} gçl. f.* Koşturmak. ⊟ **seğirdi seğirdi,** *{18. yy.} Koşa koşa.*|| **seğirdi yürümek,** *{eAT} Koşarak gitmek.*|| **seğirdü başlamak,** *{eAT} Koşmaya başlamak.*|| **seğirtmek gerekmek,** *{eAT} Seğirtmek zorunluluğu doğmak.*

seğirttirmek, [seğirt-tir-mek سکیرتدرمك] *{OsT} gçl. f. [-ür]* Koşturmak.

seğis, [? seğis] *{ağız} is.* İki yaşında enenmiş erkek keçi. [DS]

seğitmek, [seğ-ir-t-mek > seğ-it-mek] *gçsz. f. [-ir]* **1.** *{OsT}* Dolaşmak. **2.** *{ağız}* Koşmak. [DS]

seğleme, [seğ-le-me] *{ağız} is.* Şapla iyi edilen bir hastalık. [DS]

seğlemek, [seğ-le-mek] *{ağız} gçl. f. [-r [-l(i)-yor]* Deriyi şaplamak. [DS]

seğli[1], [seğ-li] *{ağız} sf.* Köşeli. [DS]

seğli[2], [seğ-li] *{ağız} sf.* Düşüncesizce konuşan; akılsız; aptal. [DS]

seğli[3], [seğ-li] *{ağız} sf.* Tadı buruk; acımsı. [DS]

seğmen[1], [Far. seg-bān سگبان] *is.* **1.** İmparatorluk döneminde, saraydaki av köpeklerinin yetiştirilmesi ve bakımı ile görevli kimse. **2.** Bayram, düğün ve başka törenlere mahalli kıyafetleri ile atlı veya yaya olarak katılan kimse; seğmen. **3.** Yeniçeri ocağına bağlı bir askerî sınıf; sekban. ⊟ **seğmen başı,** *{OsT} Sekban başı.*

seğmen[2], [Yun. skhamnì] *{ağız} is.* Tahtadan yapılma arkalıksız, küçük iskemle. [DS]

seğmen[3], [seğ-men] *{ağız} is.* **1.** Üstü işlemeli heybe. **2.** Bir tür kilim ve çul dokuma örneği. [DS]

seğmilek, -ği [seğmi-lek] *{ağız} e.* Benzer; gibi. [DS]

seğnemek, [seğ-(i)n-e-mek] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-n(i)-yor]* (Yağmur için) dinmek. [DS]

seğrek, -ği [seğ-(i)r-e-k] *{OsT} {ağız} is.* Keten tohumu; zeyrek. [DS]

seğremek, [seğ-(i)r-e-mek] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-r(i)-yor]* Az kımıldamak. [DS]

seğricek, -ği [seğ-(i)r-i-cek] *{ağız} is.* Seğirme; tik. [DS] ⊟ **seğriceği tutmak,** *{ağız} Yerinde duramamak; kıpır kıpır oynamak.* [DS]

seğriceklenmek, [seğricek-le-n-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* Yerinde duramamak; kıpır kıpır oynamak. [DS]

seğricekli, [seğricek-li] *{ağız} sf.* **1.** (Kişi için) hoppa; oynak. **2.** Seğrime hastalığı olan; tikli. [DS]

seğricen, [seğri-cen] *{ağız} is.* → seğrik. [DS]

seğrik, -ği [seğri-mek *(sinek kurt atmak)* > seğri-k] *{ağız} is.* Peynir kurdu. [DS]

seğrimek, [sek-(i)r-i-mek / seğ-(i)r-i-mek سکرمك] *{eAT} gçsz. f. [-r]* **1.** Tiril tiril titremek. **2.** *{OsT}* Sıçramak. **3.** (Sinek için) kurt atmak. **4.** Hücum etmek; üşüşmek. **5.** *{ağız}* Seğirmek. [DS] **6.** *{ağız}* Can çekişmek. [DS]

seğrişmek, [seğri-mek > seğri-ş-mek] *{OsT} işteş. f. [-ür]* Koşuşmak.

seğritmek, [sek-ir-t-mek > seğri-t-mek] *{eAT} gçl. f. [-ür]* Saptırmak.

seğsenmek, [seğ-se-n-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* Bir kimseye vurmak için kolunu kaldırmak. [DS]

seğsinmek, [seğ-sin-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* → seğsenmek. [DS]

seh, [Ar. şaḥḥ => seh] *{ağız} is.* **1.** Dikkat. **2.** Gerçekten; sahi. ⊟ **seh olmak,** *{ağız} Anlamaya çalışmak; dinlemek.* [DS]

seha, -a'i [Ar. seḥā' سحاء] *(seha:) {OsT} is. anat.* Beyin zarı.

sehab, [Ar. seḥāb سحاب] *(seha:b) {OsT} is. is.* **1.** Bulut. **2.** *mecaz.* Karanlık. **3.** Kalabalık hâlde uçu-

şan böcek sürüsü. ⊡ **sehāb-alūd,** *{OsT} Bulutlu.*|| **sehāb-ı gayr-ı muzî,** *{OsT} gök b. Karanlık nebülözler.*|| **sehāb-ı matîr,** *{OsT} Yağmur bulutu.*|| **sehāb-i rahmet,** *{OsT} Yağmur bulutu.*

sehabe, [Ar. seḥāb > seḥābe سحابه] *(seha:be) {OsT} is.* **1.** Bir tek bulut. **2.** *gök b.* Özel aygıt ve yöntemlerle çekilmiş güneş resimlerinde görülen gölgeli yerlerden her biri; püskülcük.

sehabi, [Ar. seḥāb >seḥābī / sehābiyye سحابى / سحابيه] *(seha:bi:) {OsT} sf.* **1.** Bulutla ilgili. **2.** Bulutumsu.

sehabiye, [Ar. seḥābī > seḥābiyye سحابيه] *(seha:biye) {OsT} is. gök b.* Nebülöz.

sehabiyet, [Ar. seḥabiyye > seḥābiyyet سحابيت] *(seha:biyet) {OsT} is.* Bulutlu oluş; bulutluluk.

sehafet, [Ar. seḥāfet سخافت] *(seha:fet {OsT} is.* **1.** Zayıflık. **2.** Bozukluk. **3.** Hafiflik. **4.** Akılsızlık.

seha'i, [Ar. seḥā' > seḥā'ī / seḥā'īye سحائى / سحائيه] *(seha:i:) {OsT} sf.* Beyin zarı ile ilgili.

seha'ib, [Ar. seḥāb > seḥā'ib سحائب] *(seha:ib) {OsT} is.* Bulutlar. ⊡ **sehā'ib-i meftūre,** *{OsT} Durgun ve ağır bulutlar.*

sehaka, [Ar. saḥḳ > seḥḥāḳa سحاقه] *(seha:ka) {OsT} is.* Etken eşcinsel kadın; sevici.

sehanet, [Ar. s̱eḥānet سخانت] *(seha:net) {OsT} is.* **1.** Sıcak olma; sıcaklık. **2.** Kalınlık. **3.** Katılık; peklik.

sehaya, [Ar. seḥā > seḥāya سحايه] *(seha:ya) {OsT} is.* Beyin zarları.

sehek, [Ar. sehek سهك] *{OsT} is. bot.* Buğday pası.

sehel, [Ar. sehl سهل] *{eAT} sf.* **1.** Az; azıcık; bir parça; biraz. *{ağız} (aynı)* [DS] **2.** Pek basit.

sehelden, [sehel-den سهلدن] *{eAT} zf.* Çok geçmeden; az sonra.

sehem, [Ar. sehm => sehem] *{ağız} is.* Pay; hisse. [DS]

sehen, [Ar. ṣaḥn => sahan / sehen] *{ağız} is.* Bakır tabak; sahan. [DS]

sehenlik, -ği [sehen-lik] *{ağız} is.* El yıkanacak yer. [DS]

seher[1], [Ar. seḥer سحر] *{OsT} is.* Güneşin doğmasından önceki zaman; sabahın erken saati; tan ağartısı. ⊡ **seher-gâh,** *{OsT} Seher vakti; sabahın alaca karanlığı.*|| **seher-geh,** *{OsT}* → sehergâh.|| **seher-hîz,** *{OsT} 1. Sabahları erken kalkan; erkenci. 2. (Rüzgâr için) sabahları esen.*|| **seher-i āmme,** *{OsT} gök b. Güneş, ufkun altında 6° iken gözlenen gün ağarması veya kararması.*|| **seher yeli,** *Sabahın erken saatlerinde esen hafif serin rüzgâr.*

seher[2], [Ar. seher سهر] *{OsT} is.* Geceleri uyuyamama hastalığı.

seherce, [sakar-ca > seherce] *{ağız} is.* Alnı ak, kara tüylü bir su kuşu; sakar meke. [DS]

sehere, [Ar. siḥr > sāḥir > seḥere سحره] *{OsT} is.* Büyücüler.

seherî, [Ar. seher > seherī سهرى] *(seheri:) {OsT} sf.* Seherle ilgili

sehet, [Ar. sā'at => sahat / sehet] *{ağız} is.* Saat. [DS]

sehhaka, [Ar. saḥḳ > seḥḥāḳa سحاقه] *(seha:ka) {OsT} is.* Etken eşcinsel kadın; sevici.

sehhar, [Ar. siḥr > seḥḥār / seḥḥāre سحار / سحاره] *(sehha:r) {OsT} sf.* **1.** Kuvvetli büyücü; pek sihirbaz. **2.** *mecaz.* Kuvvetle kendine çeken; büyüleyici.

sehhare, [Ar. seḥḥār > seḥḥāre سحاره] *{OsT} is.* **1.** Sehharın dişili. **2.** Çok güzel ve büyüleyici kadın.

sehi[1], [Far. sehī سهى] *(sehi:) {OsT} sf.* **1.** Düz; doğru. **2.** (Boy için) fidan gibi. ⊡ **sehî kad,** *{OsT} Fidan gibi boy.*|| **sehî-kāmet,** *{OsT} Düzgün boy.*

sehi[2], [sek-i > sehi] *{ağız} is.* Merdiven.[DS]

sehil[1], [Ar. sāḥil => sehil] *{ağız} is.* **1.** Sıcak iklim. **2.** Sıcak yerler; sıcak iklimli yerler. **3.** Ilıman, kuytu ve gölgelik yerler. [DS]

sehil[2], [Ar. siḥr => sihir > sehil] *{ağız} is.* Büyü. [DS]

sehim, [Ar. sehm > sehīm سهيم] *(sehi:m) {OsT} sf.* Hisse sahibi; pay sahibi.

sehim, -hmi, [Ar. sehm سهم] *{OsT} {ağız} is.* **1.** Hisse, pay; kısmet. **2.** *huk.* Mirasçıların mirastaki payları. [DS] ⊡ **sehim kâğıdı,** *{OsT} Faizi aylık olarak alınmak üzere devlet hazinesine ödünç verilen paranın karşılığında verilen senet.*

sehitmen, [seki-t-men] *{ağız} is.* Arkalıksız küçük tahta iskemle. [DS]

sehiv, -hvi [Ar. sehv سهو] *{OsT} is.* Yanlış; hata; yanılma.

sehl, [Ar. sehl سهل] *{OsT} sf.* **1.** Kolay. **2.** Yalın; sade. ⊡ **sehl-i mümtenî,** *{OsT} ed. Dıştan bakıldığında kolay ve sade göründüğü hâlde gerçekte bulunup söylenmesi ve taklit edilmesi zor olan söz.*|| **sehl-ter,** *{OsT} Çok kolay; en kolay.*

sehlek, -ği [seğel-mek > seğel-ek / sehlek ?] *{ağız} sf.* Yılışık; arsız. [DS]

sehlem, [? seklem / sehlem] *{ağız} is.* Kıldan dokunmuş çuval. [DS]

sehlemek[1], [seh-le-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* Karanlıkta görmeye çalışmak. [DS]

sehlemek[2], [seh-le-mek] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(i)-yor]* Solumak. [DS]

sehlen, [Ar. sehl > sehlen سهلاً] *(se'hlen) {OsT} zf.* Kolayca; kolaylıkla.

sehlik, -ği [seh-lik] *{ağız}* *sf.* **1.** Vurdumduymaz; aldırmaz; aptal. **2.** Dargınlık. [DS]

sehluk, -ğu [seh-luk] *{ağız}* *sf.* → sehlik. [DS]

sehlük, -ğü [seh-lük] *{ağız}* *sf.* → sehlik. [DS]

sehm[1], [Ar. sehm سهم] *{OsT}* *is.* **1.** Yayla atılan kamış ok; ok. **2.** Yay. **3.** Ucu sivri demirli değnek. **4.** İki ucunda tespit edilmiş bir kirişin yük altındaki bükülme payı. **5.** Kısım; hisse; pay. **6.** Hisse senedi bedeli; aksiyon. **7.** *fiz.* Enine bir kuvvetin etkisi altında yatay bir parçanın nötr lifinin bükülme miktarı; ok. **8.** Kerestelik tomruklarda eğrilik payı.

sehm[2], [Far. sehm سهم] *{OsT}* *is.* Korku; dehşet. ⊡ **sehm-gîn,** *{OsT} Korkunç; korkulu.*|| **sehm-nāk,** *{OsT} Korkulu; korkunç.*

sehmî, [Ar. sehm > sehmī سهمى] *(sehmi:)* *{OsT}* *sf.* **1.** Okla ilgili; oka ilişkin. **2.** Okumsu; ok gibi.

sehniç, -ci [? sehniç] *{ağız}* *is.* Düz, küçük, ağzı açık toprak ya da cam kap. [DS]

sehnimek, [seğ-(i)n-e-mek] *{ağız}* *gçsz. f. [-r]* (Yağmur için) dinmek. [DS]

sehpa, [Far. se *(üç)* + pā *(ayak)* سه پا] *{OsT}* *is.* **1.** Üç ayaklı destek üzerine kurulmuş herhangi bir araç. **2.** Üstüne bir şey koymaya yarayan üç veya dört ayaklı destek. **3.** Ev, büro ve iş yerlerinde, üzerine çay bardağı, fincan ya da sigara tablası koymaya yarayan küçük masa. **4.** Darağacı. **5.** Üç ayaklı masa veya iskemle. **6.** Ressamların yapmakta oldukları resmi yerleştirdikleri ağaçtan hafif çatkı. **7.** Heykeltıraşların üstüne işleyecekleri çamur veya balmumunu yerleştirdikleri döner tablalı masa. **8.** İnşaatlarda düşey iki dikme üzerine konulan yatay ağaç parça. **9.** Üzerine işlenecek parça tutturulan ahşap tezgâh. **10.** Dokumacılıkta çözgü makinesi arkasına yerleştirilen ve çözülecek ipliklerin konulduğu çıkrık. **11.** Çalgıcıların notalarını koydukları boyu ayarlanabilir düzenek. **12.** Atların atlaması için konulmuş sırığın iki ucundan dayandığı ayaklı parçalar. **13.** Fotoğraf veya sinema çekim makinesinin üzerine yerleştirildiği genellikle üç ayaklı destek. **14.** Bazı silahların, atış anında açılarak üzerine yerleştirildiği ters dönmüş V biçimindeki parça. **15.** *sf.* Sehpa biçiminde olan. ⊡ **sehpaya çekmek,** *Asmak; idam etmek; darağacına çekmek.*

sehran, [Ar. sehrān سهران] *(sehra:n)* *{OsT}* *sf.* Geceleri uyanık duran.

sehratlık, -ğı [sehrat-lık ?] *{ağız}* *is.* Üstünde cep bulunan geniş kemerli, kayış kuşak. [DS]

sehretlik, [sehret-lik ?] *{ağız}* *is.* → sehratlık. [DS]

sehreng, [Far. se *(üç)* + reng سهرنگ] *{OsT}* *is.* **1.** Üç renk. **2.** Üç renk iplikle dokunmuş bir tür ipekli kumaş.

sehtar, [Far. sih-tār سه تار] *(sehta:r)* *{OsT}* *is.* Üç telli, rübaba benzer bir çalgı.

sehun, [Far. seḫun سخون] *{OsT}* *is.* Söz.

sehv, [Ar. sehv سهو] *is.* → sehiv. ⊡ **sehv-i kalem,** *{OsT} Yanlışlıkla yazma.*|| **sehv-i mürettib,** *{OsT} Dizgi yanlışı.*|| **sehv-i sarîh,** *{OsT} Açıkça görülen yanlış.*|| **sehv-i tertîb,** *{OsT} Dizgi yanlışı.*

sehven, [Ar. sehv > sehven سهواً] *(se'hven)* *{OsT}* *zf.* Yanlışlıkla; yanlış olarak.

sehviyat, [Ar. sehv > sehviyyāt سهويات] *(sehviya:t)* *{OsT}* *is.* Yanlışlar; hatalar.

-sek, [-sa-k / -se-k] *yap. e.* → -sak.

sek[1], [Fr. sec *(kuru)*] *sf.* **1.** (İçki için) içine su veya başka bir içki karıştırılmamış. **2.** (Beyaz şarap için) mayalanma sırasında içindeki bütün şeker alkole dönüşmüş olan. **3.** *zf.* Su veya içki karıştırılmadan.

sek[2], [Far. seg => sek] *{ağız}* *is.* Köpek. [DS]

sek[3], [sek] *{ağız}* *is.* Boya olarak kullanılan bir tür toprak. [DS]

sek[4], [sek] *{ağız}* *is.* Yanları yayvan sepet. [DS]

sek[5], [sek] *{ağız}* *is.* Tortu. [DS]

sek[6], [Far. sekū] *{ağız}* *is.* Toprak üstündeki yükselti; doğal set. [DS]

sekaltı, [seki+alt-ı > sekaltı] *{ağız}* *is.* Odanın ayakkabı konulan yeri; eşik. [DS]

sekam, [Ar. seḳam سقم] *{OsT}* *is.* Hastalık.

sekans, [Lat. sequentia > séquence] *is.* Dizi.

sekant, [Lat. secans > Fr. sécant] *is. mat.* Kesen doğru; kesen.

sekâra, [Ar. sekr > sekārā سكارى] *(sekâra:)* *{OsT}* *is.* Sarhoşlar.

sekarat, [Ar. sekārā(t) = sekarat] *{ağız}* *is.* Ölüm durumu. [DS]

sekaret, [Ar. sekārā(t) => sekaret] *{ağız}* *sf.* Ölüm durumunda. [DS]

sekb, [Ar. sekb سكب] *{OsT}* *is.* (Sıvı için) dökme, boşaltma.

sekban, [Far. seg *(köpek)* + -bān *(bakıcı)* > sek-bān سكبان] *{OsT}* *is.* **1.** Köpek bakıcısı. **2.** Eskiden sarayda padişahın av köpeklerini yetiştirip eğiten görevlilere verilen ad.

sekbanbaşı, [Far. segbān + T. baş-ı سكبان باشى] *{OsT}* *is.* İmparatorluk döneminde sekbanların kumandanına verilen ad.

sekbe, [Ar. sekbe سكبه] *{OsT}* *is.* **1.** Başta bulunan kepek. **2.** Takke; başlık.

sekçe[1], [sek-çe] *{ağız}* *is.* Kalça; kaba et. [DS]

sekçe[2], [sek-çe] *{ağız}* *is.* Arkalıksız ve alçak tahta iskemle. [DS]

sekdelemek, [sek-(i)t-ele-mek] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(i)-yor]* Tek ayak üzerinde sıçrayarak yürümek veya koşmak. [DS]

seke[1], [? seke] *{ağız} is.* Yatak örtüsü; pike. [DS]

seke[2], [Far. sekū => seke] *{ağız} is.* Odanın ayakkabı çıkarılan yeri; eşik. [DS]

seke[3], [Far. sekū ? => seke] *{ağız} is.* **1.** Arkalıksız ve alçak, tahta iskemle. **2.** Okul sırası. **3.** Peyke. [DS]

sekebat, [Ar. sekbe >sekebāt سكبات] *(sekeba:t) {OsT} is.* **1.** Baş kepekleri. **2.** Takkeler.

sekel, [Lat. sequi *(takip etme)* > sequela > Fr. séquelle] *is.* Bir hastalığın klinik seyri son bulduktan sonra devam eden doku ve fonksiyon bozuklukları.

sekelemek[1], [sek-mek > sek-e-le-mek] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(i)-yor]* **1.** Tek ayak üstünde sıçrayarak yürümek. **2.** Aksamak; topallamak. **3.** (Çocuk için) ilk kez yürümek. [DS]

sekelemek[2], [sep-e-le-mek > sekele-mek] *{ağız} gçsz. f. [-r [-l(i)-yor]* (Yağmur, kar vb. için) azar azar ve ince ince yağmak. [DS]

sekeletmek, [sek-mek > sek-e-le-t-mek سكه لتمك] *{OsT} gçl. f. [-ir]* **1.** Sendeletmek. **2.** Sektirmek.

sekellemek, [sek-e-le-mek > sek-e(l)-le-mek] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Tek ayak üstünde sıçrayarak yürümek. [DS]

sekemeç, -ci [Far. sekū => seki > seke-meç] *{ağız} is.* Avlu içinde yazın oturulan, mutfak olarak da kullanılan tek oda. [DS]

sekemek, -ği [Far. sekū => seki > seke-mek] *{ağız} is.* **1.** Merdiven basamağı; merdiven. **2.** Toprak üstündeki yükseklik; doğal set. [DS]

sekenat, [Ar. sekne > sekenāt سكنات] *(sekena:t) {OsT} is.* **1.** Durmalar; duruşlar; kımıldanmayışlar. **2.** Yerinde durma; kımıldamama.

Sekendiz, [sek-en-diz] *is. gök b.* Güneşe yakınlık bakımından altıncı, büyüklük bakımından ikinci, dünyanın çevresindeki turunu 29,46 yılda tamamlayan gezegen; Satürn; Zühal.

sekene, [Ar. sākin > sekene سكنه] *{OsT} is.* Bir yerde oturanlar; ikamet edenler. 🗗 **sekene-i aslî,** *{OsT} sosy. Yerli.*|| **sekene-i karye,** *{OsT}* Köyde oturanlar.

sekeran, [Ar. sekr > sekerān سكران] *(sekera:n) {OsT} is.* Sarhoşluk.

sekerat, [Ar. sekere > sekerāt سكرات] *(sekera:t) {OsT} is.* Sarhoşluk. 🗗 **sekerātü'l-mevt,** *{OsT} Can çekişme anında gelen baygınlık, dalgınlık.*

sekerçi, [*seker > seker-çi] *{eT} is.* **1.** Saldırgan; tecavüzcü. **2.** Eşkıya; haydut. [KB]

sekerlemek, [seker-lē-mek] *(sekerle:mek) {eT} gçl. f. [-r]* Saldırmak; tecavüz etmek.

sekgiz, [sekiz / sekkiz] *{ağız} sf.* Sekiz. [DS]

sekız, [sekiz > sekız] *{ağız} sf.* Sekiz. [DS]

seki[1], [*eT.* sek-il > seki سكى] *is.* Kimi at, eşek, katır ve sığırların ayaklarında bileğe kadar görülen beyazlık. *{eAT} {ağız} (aynı)* [DS]

seki[2], [*eT.* sekü > seki سكى] *is.* **1.** Direklerin tabanına konulan taş; direk tabanı. **2.** Bir yapının cephesinde veya kapı önünde çıkıntı yapan dış merdiven. **3.** *{ağız}* Balkon; çıkma. [DS] **4.** *{ağız}* Bir şey koymak için ocak üstüne veya duvarlara yapılan çıkıntı. [DS] **5.** *{ağız}* Merdiven; merdiven basamağı. [DS] **6.** *{ağız}* Ayakkabı çıkarılan yer; eşik. [DS] **7.** *{ağız}* Koridor; sofa. [DS] **8.** *{ağız}* Oturmak amacıyla yapılmış merdiven basamağına benzer yükseklik; sedir; kerevet. *{eAT} {OsT} (aynı)* [DS] **9.** *{ağız}* Tahta karyola; divan. [DS] **10.** *{ağız}* Ağıl ya da ahırlarda çobanların yatması için yapılan yüksekçe yer. [DS] **11.** *{ağız}* Toprak üzerindeki doğal set. [DS] **12.** Yamaçlarda görülen basamaklı yüzey şekli; taraça; teras. **13.** *{ağız}* Ormanlık alanlardaki, kayalık veya dağ üstündeki düzlük. [DS] **14.** *{ağız}* Tarla ve bahçelerdeki basamak biçimindeki düzlükler. [DS] **15.** *{ağız}* Bağ duvarı. [DS] **16.** *{ağız}* Avluda yazın oturulan ve mutfak olarak kullanılan tek oda. [DS] **17.** *{ağız}* Meyilli, su tutmayan arazi. [DS] **18.** *{ağız}* Kaldırım. [DS] **19.** *{ağız}* Ahır damı. [DS] **20.** *{ağız}* Arsa; tarla; yer. [DS] **21.** *{ağız}* Bağ evlerinin önünde, yazın oturulan ortası düz, çevresi çiçekli yer. [DS] **22.** *{ağız}* Toprak parçası. [DS] **23.** *{ağız}* Yüksek, tümsek yer. [DS] 🗗 **seki altı,** *{ağız} 1. Ayakkabı çıkarılan yer; eşik. 2. Koridor.* [DS]|| **seki seklem,** *{ağız} Bağ bahçe.* [DS]

seki[3], [Yun. skhemnì] *{ağız} is.* **1.** Alçak, arkalıksız tahta iskemle. [DS] **2.** *{ağız}* Tahta sıra. [DS]

sekil[1], [seki-l سكل] *{eAT} {OsT} is.* **1.** Atın ayak bileklerinde olan beyazlık. **2.** *{ağız}* At, eşek ve sığırların ayaklarındaki ak leke. [DS] **3.** *sf.* (At için) ayaklarında beyazlık olan; sekili. **4.** Alnında beyazlık olan.

sekil[2], [Ar. sekil سكل] *{OsT} is. tas.* Bektaşi dervişlerinin boyunlarına astıkları taş.

sekileme, [seki-le-me] *is.* Sekilemek eylemi; teraslama.

sekilemek[1], [seki-le-mek] *gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* Tarım yapmak ya da erozyonu önlemek amacıyla bir yamaçta merdiven basamağına benzer bölümler oluşturmak; teraslamak; taraçalamak.

sekilemek[2], [seki-le-mek] *{ağız} gçsz. f. [-r]* → sekilenmek. [DS]

sekilenmek, [seki-le-n-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* Bir parça oturmak. [DS]

sekilgen, [sekil-gen ?] *{ağız} is.* Sancı. 🗗 **sekilgen tutmak,** *{ağız} Sancı tutmak.* [DS]

sekili[1], [seki[1]-li] *sf.* (At vb. hayvan için) ayağında beyazlık bulunan.

sekili[2], [seki[2]-li] *sf.* **1.** (Yamaç için) seki yapılmış olan. **2.** *{ağız}* (Yol için) bozuk; kasisli. [DS]

sekilmek, [seki-l-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* Bir parça oturmak. [DS]

sekin, [? sekin] *{ağız} sf.* Korunan; sığman. ⧉ **sekin olmak,** *{ağız} Korunmak; sığınmak.* [DS]

sekinci, [Ar. sekine *(sükûnet)* + T. –ci > sekin-ci] *sf.* Sekincilik taraftarı olan.

sekincilik, -ği [sekin-ci-lik] *is. fel.* **1.** Tam bir gönül rahatlığı ile tutkusuzluk içinde bütün arzu ve ihtiraslardan sıyrılmış olarak, hiçbir direnç göstermeden kendini Allah'a ibadete vermeyi ve ilahî huzuru bulmayı amaçlayan dünya görüşü; dingincilik; kietizm. **2.** Dünyadan yüz çeviren bir yaşama tutumu. **3.** *tasvf.* Sürekli olarak çaba göstererek Allah'tan uzaklaşmak yerine içe kapanış ve sessizlik içinde her şeyden yüz çevirerek bir olan ve birliği ile bütün evreni kuşatmış olan Allah'a varma yolu.

sekine, [Ar. sekīne / sekīnet سكينه / سكينت] *(seki:ne) {OsT} is.* **1.** Sakin olma; dinlenme; dinginlik. **2.** Gönül rahatlığı; huzur; erinç. **3.** Bir tabut içinde gezdirerek düşmanlarına korku, kendilerine güven sağlayan İsrailoğullarına bağışlanan bir mucize.

sekinet, [Ar. sekīne / sekīnet سكينت] *{OsT} is.* → sekine.

sekingen, [sekin-gen ?] *{ağız} is.* Sancı. [DS]

sekinmek, [sek-in-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* **1.** Oynamak; zıplamak; dans etmek. **2.** İki yanına vurarak ağlamak; dövünmek. [DS]

sekir[1], **-kri** [Ar. sekr سكر] *{OsT} is.* **1.** Sarhoşluk. **2.** *tasvf.* Tasavvuf erbabının, sevincin çokluğu yüzünden, Allah'ın cemalini görmekten doğan hayret hâli, yokluk âleminde karar tutması durumlarında görülen dalgınlık ve kendinden geçiş durumu.

sekir[2], [sekil / sekir] *{ağız} sf.* (Hayvan için) ayaklarında beyaz lekeleri bulunan. [DS]

sekir[3], [? sekir] *{ağız} is.* Bir tür yüzük oyunu. [DS]

sekirdan, [sekir-den / sek-ir-dan] *{ağız} is.* Kaba et; kalça. [DS]

sekirdanlı, [sekirdan-lı] *{ağız} sf.* Büyük kalçalı.[DS]

sekirden, [sekir-den سكردن] *{eAT} {OsT} is.* **1.** Oma kemiği; uca kemiği; pöç. **2.** Sağrı; kaba et. *{ağız} (aynı)* [DS] **3.** *{ağız}* Kalça ile sırt arasına belirten çizgi. [DS] ⧉ **sekirdeni yarma,** *{ağız} Halk arasında sırtından kan akıtmak suretiyle iyi edilen bir tür sığır hastalığı; çatı yarma; sekirgen.* [DS]

sekirgen, [sekir-gen] *{ağız} is.* → sekirdeni yarma. [DS]

sekirmek, [sek-ir-mek] *{ağız} gçl. f. [-ir]* Aşmak; atlamak. [DS]

sekirtmek, [sek-ir-t-mek] *{eT} gçsz. f. [-ür]* **1.** Seğirtmek; koşturmak; koşmak. [DLT] [KB] **2.** *{ağız}* Bir şeyi başka bir şeyin üstünden atlatmak; geçirtmek. [DS] **3.** *{ağız}* Yerinden oynatmak; kımıldatmak. [DS] **4.** *{ağız}* Yapılan işe ara vermek; sektirmek. [DS]

sekiş, [sek-iş] *is.* Sekmek eylemi veya biçimi.

sekitmek[1], [sek-it-mek] *{eT} gçl. f. [-ür]* Sektirmek. [DLT]

sekitmek[2], [sek-it-mek سكتمك] *{eAT}{OsT} gçl. f. [-ür]* **1.** Dindirmek; sakinleştirmek. **2.** Reddetmek. **3.** Azarlamak; tekdir etmek.

sekitmemek, [sek-it-me-mek] *{ağız} gçl. f. [-z] [-m(i)-yor]* Ara vermemek. [DS]

sekitmen[1], [Yun. skhemnì] *{ağız} is.* Alçak, arkalıksız tahta iskemle. [DS]

sekitmen[2], [sekit-men] *{ağız} is.* → sekirdeni yarma. [DS]

sekiz, [*eT.* sekkiz > sekiz] *sf.* **1.** Yedi ile dokuz arasında yer alan tam sayı. *{eT} (aynı)* [DLT] [ETY] [EUTS] [İKPÖy.] [Gabain] [KB] [Üç İtigsizler] [Tekin] **2.** Rakamlarla gösterilen sıralamada sekizinci sırada bulunan. **3.** *is.* Birler basamağında yer alan ve yedi ile dokuz arasında bulunan sayının adı. **4.** Sekiz sayısını gösteren rakamın adı. ⧉ **sekiz çizmek,** *argo. (Bir ulaşım aracı ve onun sürücüsü için) sağa sola hareketler yaparak geri dönmek.*|| **sekiz kırk,** *{eT} Otuz sekiz.*|| **sekiz on,** *1. Sayısı sekiz ile on arasında değişen; bunlardan birkaç eksik veya fazla olan. 2. {eT} Seksen; 80.* [EUTS] [DLT]|| **sekiz tek,** *dnz. İskele ve sancak tarafında dörder küreği bulunan yarış kayığı.*|| **sekiz tümen,** *{eT} Seksen bin.*|| **sekiz yegirmi,** *{eT} On sekiz.*|| **Sekiz Yükmek,** *Buda'nın "sudur" adı verilen vaazlarından Uygurca'ya yapılan tercüme eser; sekiz yığın.* || **sekiz yüzlü,** *mat. Sekiz düzlem parçası ile çevrelenmiş cisim.*

sekizan, [sekiz+on > sekizan] *{ağız} sf.* Seksen. [DS]

sekizen, [sekiz+on > sekizen] *{ağız} sf.* Seksen. [DS]

sekizer, [sekiz-er] *sf.* **1.** Her defasında sekiz tane düşecek biçimde. **2.** Her seferinde bir tane olmak üzere sekiz defa. **3.** Her birine sekiz düşecek şekilde. **4.** Sekiz sayısının üleştirme sıfatı biçimi.

sekizgen, [sekiz-gen] *is. mat.* **1.** (Çokgen için) sekiz açısı olan. **2.** (Prizma için) tabanı sekizgen olan. **3.** *is.* Sekiz açısı ve sekiz kenarı bulunan çokgen.

sekizinci, [sekiz-inci] *sf.* **1.** Sıralama yapıldığında sekiz sayısının belirlediği yeri işgal eden. **2.** Sekiz sıfatının sıradaki yeri. **3.** *is.* Sırası sekizde bulunan sıra sayı sıfatı.

sekizinç, [sekiz-inç] *{eT} sf.* Sekizinci. [EUTS]

sekizköy, [sekiz+köy ?] *{ağız} is.* Kuyruksokumu. [DS]

sekizli, [sekiz-li] *sf.* **1.** Sekiz birim içeren. **2.** *is.* Üzerinde sekiz rakamı veya işareti bulunan oyun kâğıdı. **3.** *bsy.* Sekiz tabanına göre işleyen veya bu

esasa göre düzenlenmiş olan. **4.** Sekiz ikili öge içeren grup ya da bit. **5.** *ed.* Bentleri sekiz mısradan oluşan şiir; müsemmen. **6.** *müz.* Diyatonik ıskalada aralarında sekiz derece bulunan iki uyumlu ses arasındaki aralık.

sekizlik,-ği [sekiz-lik] *is.* **1.** Sekiz değerinde olan. **2.** İçinde sekiz adet bulunan. **3.** *müz.* Bir birliğin sekizde birini gösteren kuyruğunda çengel bulunan nota; çengelli. **4.** (Büyük harfle başlar) Güney Kutbunu da kapsayan Güney gökküresi takım yıldızı; octans.

sekizyaşar, [sekiz+yaş-ar] *{ağız} is.* 22 numara çocuk ayakkabısı. [DS]

sekkâk, [Ar. sekkāk سكاك] *(sekkâ:k) {OsT} is.* Bıçakçı; çakıcı.

sekke, [seki > sekke] *{ağız} is.* **1.** Arkalıksız, alçak tahta iskemle. **2.** Yayık yaymakta kullanılan içi ot dolu yastık. [DS]

sekkel, [sakal / sakkal / sekkel] *{ağız} is.* Sakal. [DS]

sekkeldeme, [sek(k)-el-de-me] *{ağız} is.* Tek ayak üstünde sekerek yürüme. [DS]

sekkeldemek, [sek-e-le-mek > sekk-el-de-mek] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-d(i)-yor]* Tek ayak üstünde sıçrayarak yürümek. [DS]

sekkelemek, [sek-e-le-mek > sekk-e-le-mek] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(i)-yor]* Tek ayak üstünde sıçrayarak yürümek. [DS]

sekkellemek, [sek-mek > sekk-e-(l)le-mek] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(i)-yor]* Aksamak; topallamak. [DS]

sekkin, [sek-kin] *{ağız} is.* **1.** Uçmayan çekirge yavrusu. **2.** Çekirge sürüsü. [DS]

sekkiz, [sekiz / sek(k)-iz] *{eT} sf.* Sekiz. *{ağız} (aynı)* [DLT] [DS]

sekkü, [Far. sekū => sekkü] *{ağız} is.* **1.** Kaldırım. **2.** Yatmak veya oturmak için taş ve topraktan yapılmış 40-50 cm. yükseklikteki yer. [DS]

seklem[1], [sek-le-m ?] *{ağız} is.* **1.** Kıldan, yünden dokunmuş 70-90 kg. tahıl alabilen çuval. **2.** Dolu çuval; yük. **3.** Çok dolu olmayan çuval. **4.** Bir kişinin ya da hayvanın taşıyabileceği kadar yük. **5.** Küçük çuval. **6.** *sf.* (Un vb. için) on batman. **7.** Yarım veya yarıya yakın; eksik. **8.** Az; azıcık. **9.** Kısa; alçak. [DS] ◘ **seklem olmak,** *{ağız} Düşme, dayak yeme vb. sebeplerle her yanı ağrımak.* [DS]

seklem[2], [sek-le-m] *{ağız} is.* Elbise. [DS]

seklem[3], [sek-le-m] *{ağız} is.* Domuz yavrusu. [DS]

seklemek[1], [sek-mek > sek-(e)-le-mek] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(i)-yor]* Tek ayak üstünde sıçrayarak yürümek. [DS]

seklemek[2], [sek-le-mek] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(i)-yor]* Azaltmak. [DS]

seklenmek, [sek-le-n-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* Çömelmek. [DS]

sekli, [sek-li] *{ağız} is.* Bulanık akan su. [DS]

seklüzyon, [Fr. séclusion] *is. biy.* Bir bitki veya hayvanın olumsuz ve elverişsiz ortamda korunmak amacıyla aldığı özel durum; kapanma.

sekme[1], [sek-me] *is.* **1.** Sekmek eylemi. **2.** Zıplayarak yürüme eylemi. **3.** Bir merminin, taşın veya sert bir cismin taşıdığı esneklik yüzünden bir yere çarptıktan sonra sıçraması ya da yön değiştirmesi. **4.** Bir ayak üzerinde yükselip aynı ayak üzerine düşerken öteki ayağı öne, geriye veya yana doğru kaydırarak yapılan sıçrama. **5.** Bir olayın kesintiye uğraması. **6.** *{ağız} folk.* Erzurum dolaylarında oynanan bir halk oyunu; Erzurum barı. [DS] **7.** *{ağız}* Tahterevalli. [DS] **8.** *{ağız}* Zıplayarak oynanan kovalamaca oyunu. [DS]

sekme[2], [sek-me] *{ağız} is.* Halıcılıkta, çiçek motiflerinin kıyı çizgi renklerini belirten ilmek. [DS]

sekme[3], [sek-me] *{ağız} is.* Merdiven basamağı. [DS]

sekmecik, -ği [sek-me-cik] *{ağız} is.* Zıplayarak oynanan kovalamaca oyunu. [DS]

sekmeç, -ci [sek-meç] *{ağız} is.* **1.** Merdiven basamağı. **2.** Tarla ve bahçelerdeki teras. [DS]

sekmedikme, [sek-me+dik-me] *{ağız} is.* İnce çubuklarla oynanan bir tür çocuk oyunu. [DS]

sekmek[1], [sek-mek] *gçsz. f. [-er]* **1.** Tek ayak üzerinde veya iki ayak üzerinde zıplayarak ilerlemek. **2.** *{ağız}* Biraz topallamak. [DS] **3.** Su yüzeyine veya sert bir yüzeye çarptıktan sonra sıçrayarak ilerlemek. **4.** *{ağız}* Atlamak. [DS] **5.** Bir yere çarparak yön değiştirmek. **6.** *{ağız}* Ayağı takılmak; tökezlemek. [DS] **7.** (Rüzgâr için) birdenbire yön değiştirmek. **8.** (Olay için – olumsuz çekimiyle) sürüp gitmek. **9.** *{ağız}* Halıcılıkta, çiçek motiflerinin kıyı çizgilerini istenilen renkteki ipliklerle ilmekleyerek belirtmek. [DS]

sekmek[2], **-ği** [sek-mek] *{ağız} is.* **1.** Basamak. **2.** Alçak iskemle. **3.** Merdiven. **4.** Yüksek, tümsek yer. [DS]

sekmen[1], [sek-mek > sek-men] *{ağız} is.* **1.** Merdiven. **2.** Tarla ve bahçelerdeki basamak şeklindeki düzlükler. **3.** Meyilli, su tutmayan arazi. [DS]

sekmen[2], [sek-mek > sek-men / Yun. skhemnì] *{ağız} is.* **1.** Kerevet; sedir. **2.** Ahır ve ağıllarda çobanın yatması için yapılmış yüksekçe yer. **3.** Basamak; merdiven. **4.** Arkasız, alçak iskemle; seki. **5.** Üzerine oturmaya yarayan ağaç parçası. **6.** Ekmek tahtası; senit. [DS]

sekmen[3], [sek-mek > sek-men] *{ağız} is.* Tek ayak üstünde zıplayarak yürüme; seksek. [DS]

sekmen[4], [sek-men] *{ağız} is.* Kaba et; kalça. [DS]

sekmencil, [sek-men-cil] *{ağız} is.* Seksek. [DS]

seknemek, [sek-(i)n-e-mek] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-n(i) -yor]* (Yağmur için) hafiflemek; az dinmek. [DS]

seknimek, [sek-(i)n-i-mek سكنمك] *{eAT} gçsz. f. [-r]* **1.** Sakinleşmek. **2.** *{ağız}* → seknemek. [DS]

seknitmek, [sek-(i)n-i-t-mek سكنتمك] *{eAT} gçl. f. [-ür]* Azarlayıp susturmak.

seko, [İt. sacco] *{ağız} is.* **1.** Palto. **2.** Ceket. [DS]

sekonder, [Fr. secondaire] *sf.* İkincil. ⊡ **sekonder boğum,** *biy. İkincil boğum.*|| **sekonder duvar,** *biy. İkincil duvar.*|| **sekonder eşey karakterleri,** *biy. İkincil eşey karakterleri.*|| **sekonder haberciler,** *biy. İkincil haberciler.*|| **sekonder kemik,** *anat. İkincil kemik.*|| **sekonder odun borusu,** *bot. İkincil odun borusu.*|| **sekonder oosit,** *biy. İkincil oosit.*|| **sekonder yapı,** *biy. İkincil yapı.*

sekovu, [İt. sacco] *{ağız} is.* Ceket. [DS]

sekoya, [Lat. sequoia] *is. bot.* Kaliforniya'da yetişen yüksekliği (130 m. kadar) ve uzun ömürlü oluşu ile tanınan çok büyük, kozalaklı bir ağaç, *(Sequoia gigantea).*

sekr, [Ar. sekr سكر] *{OsT} is.* → sekir. ⊡ **sekr-āver,** *{OsT} Sarhoşluk veren.*

sekran, [Ar. sekr > sekrān سكران] *(sekra:n) {OsT} sf.* **1.** Sarhoş. **2.** *huk.* Sarhoşluktan konuşamayacak ve uygunsuz şekilde hareket edecek durumda olan.

sekraniyet, [Ar. sekr > sekrāniyyet سكرانيت] *(sekra:niyet) {OsT} is.* Sarhoşluk.

sekrasyon, [Lat. secretio > Fr. secrétion] *is. anat.* Salgı.

sekre, [Ar. sekre سكره] *{OsT} is.* **1.** Sarhoş olma; sarhoşluk. **2.** Baygınlık. **3.** Şaşma. **4.** Dalgınlık. **5.** Şiddet.

sekremek, [sek-(i)r-ē-mek] *(sekre:mek) {eT} gçsz. f. [-r]* Seğirtmek; koşmak. [DLT]

sekresyon, [Fr. sécrétion] *is. biy.* **1.** Salgı. **2.** Salgılama.

sekretarya, [Fr. secrétariat] *(sekreta'rya) is.* Yazışma işlemlerinin yapıldığı yer; sekreterlik; yazı işleri.

sekreter, [Lat. secretus *(saklı)* > Fr. secrétaire] *is.* **1.** Haberleşmeleri yazan, daktilo kullanabilen, yazışmaları düzenleyen memur; yazman; kâtip. **2.** Yazışmalardan sorumlu kimse; yazman. **3.** Kimi toplantılarda görüşmeleri tutanağa geçiren kimse. **4.** Sayfa düzenlemesi yapan gazeteci. **5.** Kimi ülkelerde yönetim işlerini yürüten görevli. ⊡ **sekreter kuşu,** *zool. Afrika'da yaşayan, yılan akbabasıgillerden, 125 cm. kadar uzunlukta, çok uzun bacaklı ve uzun boylu bir yırtıcı kuş; yılan akbabası, (Serpentarius secretarius).*

sekreterlik,-ği [sekreter-lik] *is.* **1.** Sekreterin görevi ve işi; yazmanlık; kâtiplik. **2.** Bir veya daha çok sekreterin çalıştığı yer; büro; yazı işleri.

sekretin, [Fr. sécrétine] *is.* Asitli kimüsle temas edince onikiparmak bağırsağı mukozasında oluşan hormon.

sekretozom, [Fr. sécrétosome] *is. biy.* Hipofizin arka lobunda sinir uçlarından bir zarla çevrili hormon salgılayan granüller.

sekrik, [sekrī-mek > sekrī-k] *(sekri:k) {eT} is.* Dağda atlamakla geçilen yer. [DLT]

sekrimek, [sek(i)r-ī-mek] *(sekri:mek){eT} gçsz. f. [-r]* Sıçramak; zıplamak.

sekrişmek, [sekrī-mek / sek-(i)r-iş-mek] *{eT} işteş. f. [-ür]* Seğrişmek; koşuşmak; birlikte koşuşmak. [DLT]

sekritmek, [seg-(i)r-it-mek / sekrī-t-mek] *{eT} gçsz. f. [-ür]* Sıçratmak; atlatmak. [DLT]

seks, [Lat. secare *(ortam ve ilişkilerde kadın ve erkek ayrımı yapmak)* > sexus > Fr. sexe] *is.* **1.** Kadın ve erkek arasındaki fiziksel farklılık; cinsiyet; cinslik. **2.** Kadın veya erkek olarak aynı cinsten olanların bütünü. **3.** Cinsellik; eşeylilik. ⊡ **seks ayrılığı,** *biy. Eşey ayrılığı.*|| **seks faktörleri,** *biy. Eşey faktörleri.*|| **seks farklılaşması,** *Eşey farklılaşması.*|| **seks hormonları,** *biy. Eşey hormonları.*|| **seks kromozomu,** *biy. Eşey kromozomu.*|| **seks tayini,** *biy. Eşey tayini.*

seksan, [seksen > seksan] *{ağız} sf.* Seksen. [DS]

seksapel, [Ame. İng. sex-appeal] *is.* **1.** Cinsel cazibe. **2.** Kadında cinsel istek uyandıran fiziksel güzellik; cinsel çekicilik.

seksek,-ği [sek+sek] *is.* **1.** Tek ayak üzerinde sekerek oynanan bir çocuk oyunu. **2.** *{ağız}* Tahtayı yatay tutmak için, çatal ağaçtan yapılan destek. [DS]

sekselemek, [sek+se(k)-le-n-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* Düşecek gibi olmak; yerinde sallanmak; sendelemek. [DS]

seksemek, [sek-se-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-s(i)-yor]* İyi veya kötü bir haberle karşısındakini etkilemek; sarsmak. [DS]

seksen, [sekiz+on] *sf.* **1.** Sekiz kere on eden; yetmiş dokuz ile seksen bir arasında olan. **2.** Seksen sayısı ile gösterilen yerde olan. **3.** *mecaz.* Pek çok. **4.** *is.* Yetmiş dokuzdan sonra gelen sayının adı. **5.** Seksen sayısını gösteren rakam. **6.** Yetmiş dokuz artı bir birim.

seksener, [seksen-er] *sf.* Seksen sayısının üleştirmeli biçimi; sekseni bir arada olarak; her birine seksen adet düşecek şekilde olan.

sekseninci, [seksen-inci] *sf.* Sırası seksen ile belirlenen; yetmiş dokuzdan bir sonraki sırada bulunan.

seksenlik, -ği [seksen-lik] *sf.* **1.** İçinde seksen adet bulunan. **2.** (Kişi için) seksen yaşında olan.

seksenmek, [sek-se-n-mek سكسنمك] *{eAT} dönşl. f. [-ür]* **1.** Ürpermek; irkilmek. *{ağız} (aynı)* [DS] **2.** Birdenbire ürküp sıçramak. **3.** *{ağız}* El veya sopa ile vurmaya kalkışmak. [DS] **4.** *{ağız}* Beklenmedik bir olay veya haber karşısında etkilenmek. [DS] **5.** *{ağız}* Tiksinmek. [DS]

seksi, [İng. sexy] *sf.* Cinsellikle ilgili; cinsellik ve cinsellik arzusu çağrıştıran.

seksiyon, [Lat. secare > Fr. section] *is.* **1.** Kısım; bölüm; bölük. **2.** *biy.* Birbirine çok yakın türlerden veya cinslerden meydana gelmiş bölüm.

seksolog,-ğu [Fr. sexologue] *is.* Cinsiyetle ilgili problemleri inceleyen uzman; cinsellik bilimi uzmanı.

seksoloji, [Fr. sexologie] *is.* Cinsiyetle ilgili organik veya ruhsal bozuklukları inceleyen bilim dalı; cinsellik bilimi.

sekstant, [Lat. sextans *(bir bütünün altıda biri)* > Fr. sextant] *is.* **1.** Bir dairenin altıda biri. **2.** *gök b.* Gemiden veya uçaktan bir gök cisminin açısal yüksekliğini ölçmeye yarayan yansıtmalı alet; altılık.

sekstet, [Fr. sextète] *is. müz.* Altı ses veya altı alet için yapılmış müzik parçası.

sekstro, [İt. sequestro] *is. huk.* Haciz.

seksüalite, [Fr. sexualité] *is.* Cinsellik; eşeylilik.

seksüel, [Fr. sexüel] *sf.* Cinsiyetle ilgili; cinsel; eşeysel. ⊡ **seksüel dikromatizm,** *biy. Eşeysel iki renklilik.*|| **seksüel dimorfizm,** *biy. Eşeysel iki biçimlilik.*|| **seksüel üreme,** *biy. Eşeyli üreme.*

seksün, [sekiz+on] *{eT} sf.* Seksen sayısı. [DLT]

sekt[1], [Ar. sekt سكت] *{OsT} is.* **1.** Sesini bir müddet soluk almaksızın durdurma; susma. **2.** *ed.* Şiirde ahenk sağlamak amacıyla bir süre durma. ⊡ **sekt-i melih,** *{OsT} Aruz ölçüsünde genel uyumun, güzel bir düşünceyi anlatmak amacıyla bozulması.*

sekt[2], [Lat. secta > Fr. secte / İng. sect] *is.* Felsefî ve dinî ayırım; mezhep.

sekte[1], [Ar. sekte سكته] *{OsT} is.* **1.** Durma; kesintiye uğrama; kesilme; durgu. **2.** Bozukluk; bozulma; zarar. **3.** *tıp.* Kanın birdenbire durması. **4.** İnme; felç. **5.** *ed.* Aruz ölçüsünde bir sesin düşmesinden ileri gelen bozukluk. **5.** *{ağız}* Kusur; özür. [DS] ⊡ **sekte-dār,** *{OsT} 1. Zarara uğramış; bozulmuş; bozuk. 2. Düzeni bozulmuş.*|| **sekte-i dimāgiye,** *{OsT} Beyin inmesi.*|| **sekte-i kalb,** *{OsT}* → sekteikalp.|| **sekte-i rieviye,** *{OsT} tıp. Akciğere kan hücumu.*|| **sekte vermek,** *Kesintiye uğramak; kesilmek.*|| **sekte vurmak,** *Kesintiye uğramasına yol açmak; kesilmesine neden olmak.*|| **sekteye uğramak,** *Kesilmek; kesintiye uğramak.*

sekte[2], [? sekte] *{ağız} is.* Alna dökülen saç; kâkül. [DS]

sekte[3], [sek-te] *{ağız} is.* Alçak iskemle. [DS]

sekteikalp,-bi [Ar. sekte-i kalb] *(sekte'ikalp) {OsT} is.* Kalp durması.

sektekkiç, [sek-te-k+kıç] *{ağız} is.* Çocukların karşılıklı oynadıkları bir tür seksek oyunu. [DS]

sektelemek, [sek-te-le-mek] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(i) -yor]* Sıçrayarak yürümek; seke seke gitmek. [DS]

sekter, [Fr. sectaire] *sf.* **1.** Kendi savunduğu görüşlerden başkasına hoşgörü ile davranmayan; dar kafalı; başkalarının inanç ve görüşlerine karşı çıkan. **2.** (Düşünce ve tutum için) katı; hoşgörüsüz.

sekterlik, -ği [sekter-lik] *is.* Hoşgörüsüzlük; dar kafalılık.

sekti, [sek-ti] *{ağız} is.* Ocağın iki yanında, ibrik vb. koymaya yarayan üçgenimsi çıkıntılar; seki. [DS]

sektirme, [sek-tir-me] *is.* **1.** Sektirmek eylemi. **2.** *sf.* Sektirerek yapılan; sektirilen. ⊡ **sektirme atış,** *Top mermisinin düştüğü yerden sekerek havada parçalanması biçiminde yatık mermi atışı; sektirme endaht.*|| **sektirme pas,** *Basketbolde, topu sektirerek verilen pas.*

sektirmek[1], [sek-mek > sek-tir-mek] *gçl. f. [-ir]* **1.** Sekmesine, sıçrayarak yürümesine yol açmak. **2.** Bir taşı su yüzünde veya sert bir cismi bir yüzey üzerine çarptırarak sıçratmak. **3.** Bir işi veya görevi aksatmak; geciktirmek; duraksatmak. **4.** (Olumsuz biçimiyle) büyük bir dikkat içinde olmak. **5.** *gçsz. f. {ağız}* Aksamak; topallamak. [DS]

sektirmek[2], [sek-tir-mek] *{ağız} gçl. f. [-ir]* Atılan veya havada uçan bir şeyi tutmak; yakalamak.[DS]

sektirmeli, [sek-tir-me-li] *sf.* (Keman, viyolonsel ve viyola çalma için) hızlı kısa yay darbesi ile.

sektirmemek, [sek-tir-me-mek] *gçl. f. [-z] [-m(i)-yor]* **1.** Aralık vermeden sürekli yapmak; aksatmamak. **2.** Büyük bir dikkat içinde bulunmak.

sektör, [Lat. secare *(kesmek)* > sector *(el konulmuş malları kaçırıp parça parça satan kimse)* > Fr. secteur] *is.* **1.** Bölüm; dal; kol; kesim. **2.** Bir elektrik dağıtım ağının alt bölümü. **3.** *bsy.* Bir manyetik diskin üzerindeki veri ortamının önceden belirlenmiş açılı yer değiştirmesi sırasında manyetik kafaların erişebildiği iz veya bant parçası. **4.** *mat.* Daire dilimi; kesit; dilim.

sekundin, [Lat. sekundis *(izleyen)* > İng. secundines] *is. biy.* **1.** Hayvanlarda, dölüt zarlarının tümü. **2.** Bitkilerde ovülün iç kılıfı.

sekunt, -du [Lat sekundis *(izleyen)* > İng. secund] *is. biy.* Bir tarafa doğru yönelmiş, ya da bir tarafta dizilmiş çiçek veya yapraklar.

sekü[1], [*eT.* sekü] *(sekü:) {eT} is.* **1.** *{eT}* Dükkân. [DLT] **2.** *{eT} {eAT} {OsT} {ağız}* Seki; sedir; kerevet. [DLT] [DS] **3.** *{ağız}* Basamak. [DS] **4.** *{ağız}* Orman içindeki veya dağlar üzerindeki düzlük. [DS] **5.** *{ağız}* Toprak üstündeki yükseklik; set. [DS] **6.** *{ağız}* Yüksek; tümsek yer. [DS] **7.** *{ağız}* Düzeltilen eğimli yerler. [DS] **8.** *{ağız}* Anadolu evlerinde, mutfaktan ayrılan ve dört yanı çevrilmiş yüksekçe yer. [DS] **9.** *{ağız}* Bağ duvarı. [DS] **10.** *{ağız}* Bağ ve bahçelerdeki merdiven basamağı gibi düzenlenmiş yerler; teras. [DS] **11.** *{ağız}* Kaldırım. [DS]

sekü[2], [seki / sekü] *{ağız} is.* Hayvanların ayaklarındaki beyazlık; seki. [DS]

sekü[3], [İt. sacco] *{ağız} is.* **1.** Palto. **2.** Ceket. [DS]

sekül, [seki-l / sekü-l] *{ağız} is.* **1.** At vb. hayvanların ayaklarındaki beyaz leke; seki. **2.** (At, vb. hayvan için) ayaklarında seki bulunan; sekili. [DS]

sekülenmek, [seki-le-n-mek / sekü-le-n-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* Biraz oturmak. [DS]

seküler, [İng. secular] *sf.* **1.** Dünya ile ilgili. **2.** Cismani. **3.** Laik. **4.** Yüzyıllarca süren.

sekümen, [sek-men / sekü-men] *{ağız} is.* Merdiven basamağı; basamak. [DS]

-sel, [Moğ. ulus > ulu(s-al) > -sal / -sel] *yap. e.* → -sal.

sel[1], [Ar. seyl سيل] *is.* **1.** Sürekli yağmurlardan ve eriyen karlardan meydana gelen, geçtiği yerlere zarar veren taşkın su. **2.** *mecaz.* Hareket halindeki büyük kalabalık; yığın. **3.** *mecaz.* Etki ve iz bırakan güçlü durum veya davranış. ⧉ **sele gitmek,** *Gereksiz yere telef olmak.*|| **sel gibi akmak,** *1. Bol ve gür olarak akmak. 2. (Zaman için) çabuk geçmek. 3. (İnsanlar için) kalabalık bir yığın hâlinde gitmek; yürümek.*|| **sel götürmek,** *1. (Bir yere) çok yağmur yağmak. 2. Çok yağmurdan dolayı bir bölgedeki yollar, zor geçilir olmak.*|| **seli suyu kalmamak,** *(Meyve için) suyu çekilmiş olmak.*|| **sel kütüğü,** *{ağız} İri yarı adam.* || **sel önünden kütük kapmak,** *Bir şeyi, güçlükle elde etmek.*|| **sel seli götürmek,** *Çok fazla sel akmak.*

sel[2], **-lli** [Ar. sell سل] *{OsT} is.* **1.** Çekip çıkarma. **2.** Sıyırma. **3.** Çekip çıkarılma. **4.** Sıyrılma. ⧉ **sell-i seyf,** *{OsT} Kılıç çekme.*

sel[3], [Ar. sehl سهل] *{ağız} zf.* **1.** Kez. **2.** Bir parça; bir az. [DS]

sel[4], [Yun. sálio] *{ağız} is.* Tükürük; salya. [DS]

sel[5], [sel] *{ağız} is.* Üstünde ekmek pişirilen sac. [DS]

sel[6], [sel] *{ağız} is.* Avuç içi. [DS]

sel'a, [Ar. selᶜa] *(sel-a {OsT}) is. tıp.* **1.** Hıyarcık. **2.** Ur. **3.** Başta olan yarık.

sela, -a'i [Ar. selā' سلاء] *(sela:) {OsT} is. anat.* Son; etene.

sela, [Ar. selle] *{ağız} is.* Saman taşımaya yarayan telden yapılmış sepet. [DS]

selacika, [sel-çuk => Ar. selcük > selācika سلاجقه] *(sela:cika) is.* Selçuklular.

seladon, [Fr. Céladon *(Urfé'nin bir oyununda (17. yy.) yeşil elbise giyen aktörden)*] *sf.* **1.** Griye çalan açık yeşil. **2.** Bu renkteki Çin seramiği.

selahif, [Ar. selāḥif سلاحف] *(sela:hif, h kalın söylenir) {OsT} is. zool.* Kaplumbağalar.

selaik, -kı [Ar. selīḳa > selāiḳ سلائق] *(sela:ik) {OsT} is.* Güzel konuşma ve yazma yeteneği.

selakat, [Ar. selāḳat سلاقت] *(sela:kat) {OsT} is.* Güzel söz söyleme kabiliyeti.

selalim, [Ar. süllem > selālim سلالم] *(sela:lim) {OsT} is.* Merdivenler.

selam, [Ar. selīme *(sağlam, dokunulmamış, eksiklikten ve kusurdan uzak olmak)* > selām سلام] *(sela:m) {OsT} is.* **1.** Barış; uzlaşma; rahatlık. **2.** Tehlikeden uzak olma; sonu iyi ve hayırlı çıkma. **3.** Bir kimseye, yanına varıldığında, karşılaşıldığında veya yanından uzaklaşıldığında söylenen nezaket sözü veya aynı anlama gelen işaret. **4.** Bir kimseye doğrudan, mektup veya bir kimse aracılığıyla iletilen iyi dilek, esenlik, sevgi, saygı ifadesi. **5.** Tanıdık, bildik olma durumu; tanış; aşinalık. **6.** (Allah'ın sıfatlarından) gelip geçici olmama; kalımlı. **7.** Bir askerin üstüne, bayrağa, sancağa vb.ne gösterdiği saygı davranışı. **8.** *tasvf.* Sema sırasında, dört bölüme ayrılan ayinin devreleri arasındaki duraklama. **9.** *as.* Silahlı kuvvetlere mensup personelin amirine, üstüne, sancağa, geçit töreninde töreni idare eden komutana ve cenazeye karşı göstermek zorunda olduğu özel biçimi olan saygı hareketi. **10.** *isl.* Allah'ın cezalandırmasından ve gazabından uzak tutulma. ⧉ **selama durmak,** *Selam verilmesi gereken bir kimse veya nesneye karşı ayakta ve cephe vaziyetinde saygı duruşunda bulunmak.*|| **selam ağası,** *{OsT} Sadrazam ve vezirlerin teşrifatçısı.*|| **selam alayı,** *{OsT} İmparatorluk döneminde padişah, cuma namazına giderken düzenlenen tören.*|| **selam almak,** *Birinin vermiş olduğu selama karşılık vermek.*|| **selam çakmak,** *argo. Selam vermek.*|| **selam durmak,** *Selam verilmesi gereken kimse veya nesneye karşı ayakta durarak selam vermek; saygı duruşunda bulunmak.*|| **selam etmek,** *1. Uzakta olan birine mektup veya bir aracı ile selam göndermek. 2. {OsT} Selam vermek.*|| **selam göndermek,** *Uzakta olan birisine bir aracı ile esenlik dileklerini iletmek.*|| **selamı sabahı kesmek,** *Biri ile her türlü ilişkiyi sonlandırmak.*|| **selam olsun!** *"Esenlik ve iyi dileklerim o kimse veya nesneye ulaşsın" anlamında kullanılır.*|| **selam otu,** *bot. Maydanozgillerden, şifalı özellikleri yüzünden yetiştirilen, kalın saplı, parlak, tüysüz, pis kokulu bir bitki; dağ kerevizi, (Levisticum).*|| **selam para, kelam para,** *Her şey, her davranış para ile.*|| **selam sabah,** *İyi ilişki; selamlaşıp konuşarak hal hatır sorma.*|| **selam söylemek,** *1. Selamını, birisine götürmesini rica etmek. 2. Birinin gönderdiği selamı, gönderilene söylemek, iletmek.*|| (Birine) **selam söylemek,** *Selam göndermek.*|| **selam verip borçlu çıkmak,** *Bir ilgi gösterme sonucunda üzerine büyük bir iş yüklenmek ve bundan pişmanlık duymak.*|| **selam vermek,** *1. Selamlamak. 2. Namazdan çıkmak için başını sağa ve sola döndürerek "Es-*

selamü aleyküm ve rahmetullah" sözünü söylemek.|| **selam yollamak,** *Selam göndermek.*

selamak, [sal-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Sallamak. [DS]

selame, [Ar. selāme / selāmet سلامه / سلامت] *(sela:-me) {OsT} is.* → selamet.

selamet, [Ar. selāme / selāmet سلامه / سلامت] *(sela:-met) {OsT} is.* **1.** Esenlik. **2.** Her türlü tehlike, korku ve tasadan uzak olma; güvenlik içinde olma. **3.** Kurtulma; kurtuluş. **4.** *ed.* Bir eserin temelini oluşturan anlatımın duygu, düşünce ve beğeni bakımından taşıdığı doğruluk. ⊡ **selamet akçesi,** *İmparatorluk döneminde derbentlerden güvenlik içinde geçen yolcuların ödediği vergi; toprak bastı parası; müruriye.*|| **selamet bulmak,** *Esenliğe çıkmak; kurtulma.*|| **selamete çıkmak,** *Bir sıkıntılı, korkulu ve tehlikeli durumdan esenliğe kavuşmak; kurtulmak; rahata ermek.*|| **selametle,** *Bir kimseyi uğurlarken söylenen iyi dilek sözü; "Esenlik içinde gidiniz; sağlıkla ulaşınız." anlamlarında kullanılır.*|| **selametü'l-insān fî hıfzı'l-lisān,** *{OsT} Esenlikte bulunmak isteyen kişi dilini tutmalıdır.*|| (Allah) **selamet versin,** *"Allah, sonunu hayırlı etsin." anlamında kullanılan iyi dilek sözü.*

selametleme, [selamet-le-me] *(sela:metleme) is.* Selametlemek işi.

selametlemek, [selamet-le-mek] *(sela:metlemek) gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Bir konuğu veya yolcuyu uğurlamak; geçirmek; yolcu etmek.

selami, [Ar. selāmī سلامى] *(sela:mi:) {OsT} is. anat.* Parmak kemiği.

selamiyat, [Ar. selāmiyyāt سلاميات] *(sela:miya:t) {OsT} is. anat.* Parmak kemikleri.

selamlama, [selam-la-ma] *(sela:mlama) is.* Selamlamak eylemi; saygı gösterisinde bulunarak selam verme; selam durma.

selamlamak, [selam-la-mak] *(sela:mlamak) gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* **1.** Bir kimseye, topluluğa karşı saygı ifadesini belirtecek davranışta bulunmak veya selam anlamı taşıyan gelenekleşmiş sözleri söylemek; selam vermek; selam durmak; esenlemek. **2.** Bayrak, sancak, cenaze vb. için saygı gösterisinde bulunmak; top atışı vb. gelenekleşmiş saygı usullerini gerçekleştirmek. **3.** Saygı ve hayranlığını belirtmek. **4.** *as.* Saygı gösterisi olarak askerî selamı yerine getirmek.

selamlanma, [selam-la-n-ma] *(sela:mlanma) is.* Selamlanmak işi; selam verilmiş olma.

selamlanmak, [selam-la-n-mak] *(sela:mlanmak) edil f. [-ır]* Biri tarafından kendisine selam verilmek; selamlamak eylemi yapılmak.

selamlaşma, [selam-la-ş-ma] *(sela:mlaşma) is.* Selamlaşmak eylemi.

selamlaşmak, [selam-la-ş-mak] *(sela:mlaşmak) işteş f. [-ır]* **1.** Karşılıklı olarak birbirine selam vermek. **2.** *mecaz.* Birbiri ile az bir tanışıklığı bulunmak.

selamlayış, [selam-la-y-ış] *(sela:mlayış) is.* Selamlamak eylemi veya biçimi.

selamlık, -ğı [selam-lık سلاملق] *(sela:mlık) is.* **1.** Selam verilen veya verilmesi zorunlu olan yer. **2.** *{OsT}* Saray, köşk ve konaklarda eskiden erkeklere ayrılmış bölüme verilen ad. **3.** Tekkelerde şeyhe ayrılan bölüm. **4.** *{ağız}* Evin damını ya da çatısını tutan bütün kirişlerin altına konan ve evin ön duvarındaki en uzun ve en kalın kiriş. [DS] **5.** *sf.* Selam vermeye değer.

selamsız, [selam-sız] *(sela:msız) sf.* Selamı olmayan; selam vermeyen. ⊡ **selamsız sabahsız,** *Saygısız biçimde, selam bile vermeye gerek görmeden; görgü kurallarına aykırı olarak.*

selamünaleyküm, [Ar. selāmün-ʿaleyküm سلامٌ عليكم] *(sela:mün-ale'yküm) {OsT} ünl.* "Esenlik sizin üzerinize olsun" anlamında selamlama sözü.

selamünkavlen, [Ar. selāmün-ḳavlen سلامٌ قولاً] *(sela:mün kavlen) {OsT} ünl.* **1.** Sağlık dilemek için söylenen söz. **2.** *mecaz.* İnme; felç.

selang, [seleñ / selen] *{ağız} is.* Bağırıldığında, sesin ulaşabildiği yerler; çevre. [DS]

selas, [Ar. s̱elās̱ ثلاث] *(sela:s) {OsT} sf.* Üç.

selase, [Ar. s̱elās̱e ثلاثه] *(sela:se) {OsT} sf.* Üç. ⊡ **selāse-aşer,** *{OsT} On üç.*|| **selāse-i gassāle,** *{OsT} tasvf. Bektaşilikte, içki meclisinde içilen ilk üç kadeh; üçüncü kadehi içme; üçleme.*

selaset, [Ar. selāset سلاست] *(sela:set) {OsT} is.* Anlatımın akıcılığı ve kolay anlaşılırlığı.

selasil, [Ar. silsile > selāsil سلاسل] *(sela:sil) {OsT} is.* **1.** Zincirler. **2.** Zincirleme giden şeyler; art arda gidenler. **3.** Sıradağlar. ⊡ **selāsil-i müşgîn,** *{OsT} Sevgilinin saçı.*

selasin[1], [Ar. s̱elās̱e > s̱elās̱īn ثلاثين] *(sela:si:n) {OsT} is.* Otuz.

selasin[2], [Ar. selāsīn سلاسين] *(sela:si:n) {OsT} is.* Bir tür ağaççık.

selasun, [Ar. s̱elās̱e >s̱elās̱ūn ثلاثون] *(sela:su:n) {OsT} is.* Otuz.

selatîn, [Ar. sulṭān > selāṭīn سلاطين] *(sela:ti:n) {OsT} is.* Sultanlar. ⊡ **selātîn camii,** *{OsT} Padişahlar veya hanımları tarafından yaptırılan camiler.*|| **selatîn meyhane,** *{OsT} Büyük meyhane.*

selav, [Ar. seyl + Far. āb] *{ağız} is.* Dağ üstündeki çukurlar. [DS]

selay, [selav > selay ?] *{ağız} is.* İki yanı yüksek, ortası düzlük yer. [DS]

selb, [Ar. selb سلب] *{OsT} is.* **1.** Zor kullanarak, rızasız olarak alma, kullanma. **2.** Ortadan kaldırma; iptal etme. **3.** İnkâr etme. **4.** *fel.* Olumsuzlama. **5.** *huk.* Yüksek ateş veya akıl hastalığı sonucu ruhsal dengenin bozulması. ☞ **selb etmek,** *1. Zorla almak; kapıp götürmek. 2. Kaldırmak; yok etmek.*

selben, [Ar. selb > selben سلباً] *(se'lben) {OsT} zf.* **1.** Kaldırarak; yok ederek; gidererek. **2.** İnkâr yoluyla.

selber, [? selber] *{ağız} is.* Çuval. [DS]

selbes, [Far. ser-best] *{ağız} sf.* **1.** Özgür. **2.** Yakışıklı; görkemli. [DS]

selbest, [Far. ser-best => selbest] *{ağız} sf.* Özgür. [DS]

selbî, [Ar. selb > selbī / selbiyye سلبی / سلبیه] *(selbi:) {OsT} sf.* Olumsuzlukla ilgili.

selbi, [Far. serv => selvi > selbi] *{ağız} is.* Kavak. [DS]

selbur, [Ar. selb *(ip)* => O.T. selbür سلبور] *(selbu:r) is.* Karda giymek üzere yapılmış lif veya ince iplerden örülü ayakkabı üstlüğü.

selc, [Ar. s̱elc ثلج] *{OsT} is.* Kar.

selce, [Ar. selce سلجه] *{OsT} is. zool.* İstiridye.

selcem, [Ar. selcem سلجم] *{OsT} is. bot.* Şalgam.

selci, [Ar. s̱elc > şelcī ثلجی] *(selci:) {OsT}sf.* Karla ilgili; kara ait.

selcik[1], **-ği** [sel-cik] *is.* Küçük sel.

selcik[2], **-ği** [sel-cik] *{ağız} sf.* **1.** Arsız; şımarık. **2.** Geveze. **3.** (Kız, kadın için) oynak; hoppa. [DS]

selçik, -ği [sel-çik] *{ağız} sf.* **1.** Arsız. **2.** Geveze. **3.** (Kız, kadın için) oynak; hoppa. **4.** (Kadın için) bakımsız; dağınık. **5.** (Kişi için) dikkatsizlik yüzünden kırıp döken; sakar; beceriksiz. [DS]

Selçukî, [Selçuk *(sultan adı)* + Ar. -ī > selcūḳī / selcūḳiyye سلجوقی / سلجوقیه] *(selçu:ki: k kalın söylenir) {OsT} is.* **1.** Selçuklulara ait; Selçuklularla ilgili. **2.** Selçuklu.

Selçuklu, [Selçuk-lu] *is.* **1.** On birinci yy.da Anadolu ve Ortadoğu'da büyük bir devlet ve imparatorluk kuran, çoğunluğunu Oğuzların oluşturduğu soy. **2.** Bu soy tarafından kurulan ve on üçüncü yüzyılda sona eren Türk imparatorluğu.

selçukluk, -ğu [selçuk-luk] *{ağız} is.* Acelecilik; evecenlik. [DS]

seldir, [seld *(yans.)* > seld-ir] *is.* **1.** Titreme bildiren yansımalı gövde. **2.** Anlaşılır anlaşılmaz konuşma bildiren yansımalı gövde. ☞ **seldir seldir söylemek,** *{ağız} Anlamsız, saçma sapan konuşmak.* [DS]|| **seldir süldür,** *(Yürümek için) güçsüz ve sallana sallana.*

seldirdemek, [seld *(yans.)* > seld-ir-de-mek] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-d(ı)-yor]* Titremek; sallanmak. [DS]

seldirek[1], **-ği** [seld-ir-e-k] *{ağız} sf.* Aralıklı; seyrek. [DS]

seldirek[2], **-ği** [seld-ir-e-k] *{ağız} sf.* Titrek. [DS]

seldiremek, [seld *(yans.)* > seld-ir-e-mek] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-r(i)-yor]* Sendelemek. [DS]

seldiren, [seld-ir-e-n] *{ağız} sf.* → seldirek[1]. [DS]

seldirenlik, -ği [seld-ir-e-n-lik] *{ağız} is.* İçinden geçilemeyecek kadar sık ormanlık. [DS]

seldirik, -ği [seld-ir-ik] *{ağız} sf.* → seldirek[1]. [DS]

seldirlemek, [seld-ir-le-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* Ayağı kayarak düşecek gibi olmak; tökezlemek. [DS]

seldirmek[1], [seld-ir-mek] *{ağız} gçl. f. [-er]* **1.** Başıboş salmak; özgür bırakmak. **2.** Gerekli şartı sağlamak. **3.** Göz açtırmak. [DS]

seldirmek[2], [seld-ir-mek] *{ağız} gçsz. f. [-er]* **1.** Topallamak; aksamak. **2.** Uzun adımlarla yürümek. [DS]

seldirremek, [seld-ir(r)-e-mek] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-r(i)-yor]* Tökezlemek; düşecek gibi olmak. [DS]

sele[1], [Ar. selle سله] *{OsT} is.* **1.** Derinliği az, geniş sepet. **2.** *{OsT}* Büyük sepet. **3.** *{ağız}* Kulpsuz, yayvan çamaşır sepeti. [DS] **4.** *{ağız}* Kulplu sepet. [DS] **5.** *{ağız}* Ekmek sepeti. [DS] **6.** *{ağız}* Kaşık konan küçük sepet. [DS] **7.** *{ağız}* Hasırdan örülmüş düz tabla. [DS] **8.** *{ağız}* Küfe. [DS] **9.** *{ağız}* Arı kovanı. [DS] **10.** *{ağız}* Harç, çamur taşımaya yarayan dört saplı araç; teskere. [DS] **11.** *{ağız}* File; ağ. [DS] ☞ **sele serpe,** *{ağız}* → sere serpe. [DS]|| **sele zeytini,** *Az tuz kullanmak suretiyle hazırlanan bir tür zeytin.*

sele[2], [Lat. sella *(oturacak)* > Fr. selle] *is.* Bisiklet, motosiklet gibi araçlarda, deri veya plastikten yapılmış üçgenimsi oturma yeri.

sele[3], [sere > sele] *is.* İşaret parmağı ile baş parmak açıkken ikisinin uçları arasında kalan uzaklık. *{ağız} (aynı)* [DS]

sele'at, [Ar. seleʿāt سلعات] *(selea:t) {OsT} is. tıp.* Hıyarcıklar; urlar.

seleb, [Ar. selb > seleb سلب] *is {OsT}* **1.** Soygun ve gasp yoluyla elde edilen kişisel eşya. **2.** Birinden kapılıp alınan şey. **3.** Savaş aracı; silah.

selebent, [Ar. selle + Far. bent] *{ağız} is.* Eyerin kaymaması için hayvanın göğsüne takılan süslü bağ. [DS]

selecek, -ği [sele-cek] *{ağız} is.* Erguvan çiçeği. [DS]

selef[1], [Ar. selef سلف] *{OsT} is.* **1.** Bir makam, mevki ve görevde bir kimseden daha önce bulunmuş olan kimse. **2.** Daha önce yaşamış kimse; cet; ata.

selef[2], [? selef] *{ağız} is.* Başıboş. [DS]

selefe, [selef-e] *{ağız} zf.* **1.** Boş yere; boşuna. **2.** Parasız. [DS]

selefine, [selef-i-n-e] *{ağız} zf.* Boş yere; boşuna. [DS]

selefiye[1], [Ar. selef > selefiyye سلفيه] *{OsT}* *is.* Hz. Muhammed'in ölümünden sonra sahabenin ve sahabeye bağlı olanların söz ve davranışlarını hiçbir yorum ve değişikliğe uğratmadan aktaran, müteşabih dogmaları tartışmaktan kaçınan, tartışanları da eleştiren bir kelam ve akait çığırı ve mezhebi.

selefiye, [selef-i-y-e] *{ağız}* *zf.* Boş yere; boşuna. [DS]

seleglemek, [seleg-le-mek] *{ağız}* *gçl. f. [-er] [-l(i)-yor]* Dört yanma bakmamak. [DS]

selek[1], **-ği** [? selek] *{ağız}* *is.* **1.** Cömert; eli açık. **2.** Savurgan; tutumsuz; düzensiz. **3.** Aptal; budala. [DS]

selek[2], **-ği** [selek] *{ağız}* *is.* **1.** Sırta yüklenen yük. **2.** Küfe. **3.** Kulpsuz çamaşır sepeti. [DS]

selek[3], **-ği** [? selek] *{ağız}* *is.* Taraça; tahtaboş. [DS]

selek[4], **-ği** [? selek] *{ağız}* *is.* Düşünce; fikir. [DS]

seleklemek, [selek-le-mek] *{ağız}* *gçsz. f. [-r] [-l(i)-yor]* Sendelemek; düşeyazmak. [DS]

selekmek, [selek-mek] *{ağız}* *gçsz. f. [-ir]* Usulca birinin arkasından gitmek; izini sürmek. [DS]

seleksiyon, [Fr. sélection] *is. biy.* **1.** Ayıklanma. **2.** Bir şeyin arasından beğenerek seçme; seçim.

selektif, [Fr. sélectif] *is.* Seçilmiş; seçilen.

selektör, [Fr. sélecteur] *sf.* **1.** Seçen; ayırt eden. **2.** Harmandan sonra tanelerin içinde bulunan yabancı maddeleri temizlemeye yarayan alet. **3.** *tekn.* Seçici. **4.** *oto.* Vites kutusunu çalıştıran pedal. **5.** *biliş.* Otomatik telefon santrallerinde istenen abone ile bağlantı kurmaya yarayan, kumanda işaretleriyle çalışan çok yönlü komütatör.

selem[1], [Ar. s̱elem ثلم] *{OsT}* *is.* Diş gediği.

selem[2], [Ar. selem سلم] *huk.* Bedeli peşin ödenen, fakat malın belirli bir süre sonra ve belirli bir yerde teslimini öngören alış veriş anlaşması; ödemesi peşin, mal teslimi veresiye olan alış veriş.

selem[3], [sele-m ?] *{ağız}* *is.* **1.** Belirti; iz; im. **2.** Bilgi. [DS]

selem[4], [? selem] *{ağız}* *is.* Faiz; ürem. [DS]

selem[5], [? selem] *{ağız}* *is.* Gürültü. [DS]

selemek, [sele-mek] *{ağız}* *gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* **1.** Tahılı veya meyveyi sepette sallayarak çöpünü ayırmak. **2.** Tahılı yıkarken, bir kaptan ötekine süzmek. [DS]

selen[1], [seleñ > selen] *is.* **1.** Kulakla algılanan her şey; ses; gürültü. **2.** Haber; bilgi.

selen[2], [seleñ > selen] *{ağız}* *is.* Yakın yer; çevre; sesin ulaşabildiği yer. [DS]

selen[3], [selen] *{ağız}* *is.* Varlık; bolluk. [DS] ⧉ **selen selen,** *{ağız} Aylak aylak; başıboş.* [DS]

selen[4] [sel-en] *{ağız}* *is.* Sel yatağı. [DS]

seleng[1], [seleñ] *(seleñ)* *{ağız}* *is.* → selen[1]. [DS]

seleng[2], [seleñ] *(seleñ)* *{ağız}* *is.* Duruş; tavır. [DS]

selender, [seren / sergen ? > selender] *{ağız}* *is.* Mısır kurutma yeri. [DS]

selengimek, [seleñ-i-mek] *{ağız}* *gçsz. f. [-r]* (Ağrı, sızı vb. için) hafiflemek; azalmak veya dinmek. [DS]

selenk, -gi [seleñ / selenk] *{ağız}* *is.* Ses. [DS]

selenli, [selen-li] *sf. dbl.* (Ünsüzler için) çıkarılması sırasında engelin en aza indirilmiş olarak meydana gelen.

selenoit, -di [Yun. selen *(ay)* + eidos *(biçim)* > Fr. sélénoïde] *sf.* Yarım ay biçiminde.

selensimek, [selen-si-mek] *{ağız}* *gçsz. f. [-r]* Oyalanmak. [DS]

selensiz, [selen-siz] *sf. dbl.* (Ünsüzler için) çıkarılması sırasında ses yolunda tamamen kapanma, daralma veya titrekleştirme meydana gelen.

selentereler, [Yun. koilos *(oyuk)* + enteron *(bağırsak)* > Fr. cœlentérés + T. -ler] *is. biy.* Işınsal bakışımlı, sindirim boşluğunun bir ucu kapalı, diploblastik hayvanlar şubesi,

selenti, [sel-enti] *{ağız}* *is.* Selin getirdiği çerçöp. [DS]

selenyum, [Yun. selene *(ay)* > Fr sélènium] *is. kim.* Atom numarası 34, atom ağırlığı 78,96 olan ısı ve elektriği iyi ilettiği için radyo, televizyon vb. yapımında kullanılan element, sembolü: Se

selepcek, -ği [? selepcek] *{ağız}* *is.* El yıkama leğeni. [DS]

selepçe, [? selepçe] *{ağız}* *is.* → selepcek. [DS]

selepir, [? selepir] *{ağız}* *sf.* Soğuk; serin. ⧉ **selepir olmak,** *{ağız} 1. Serinlemek. 2. (Meyve için) soğuk vurmak.* [DS]

selermek, [sele-r-mek] *{ağız}* *gçsz. f. [-ir]* Büyümek; gelişmek; yetişmek. [DS]

selesen, [sele-se-n ?] *{ağız}* *zf.* Hep birden; tümden. [DS]

selesepir, [sel-e+sep-ir] *{ağız}* *sf.* Dağılmış; yıkılmış; kötü durumda. [DS]

seleser, [sele-se-r ?] *{ağız}* *is.* Dokuması ve motifleri uğursuz sayılan bir çeşit değerli kilim. [DS]

selesker, [? selesker] *{ağız}* *is.* Ailedeki en güzel kız. [DS]

seleşmek, [sele-ş-mek] *{ağız}* *işteş. f. [-ir]* Konuşmak. [DS]

seletir, [sele-t-ir] *{ağız}* *is.* Kulpsuz, yayvan çamaşır sepeti. [DS]

seletmek, [sele-t-mek] *{ağız}* *gçl. f. [-ir]* Konuşturmak; söyletmek. [DS]

selevgü, [selev-gü] *{ağız}* *is.* Saman taşman ağaç parmaklıklı araç. [DS]

selevi, [sel+evi] *{ağız}* *is.* Bahçe ve bağ arasından geçen su yolu; su yatağı. [DS]

selevir[1], [sel+ebir-mek > sel+evir] *{ağız}* *is.* Selin getirdiği çerçöp. [DS]

selevir[2], [selev-ir ?] *{ağız}* *is.* Hayvana yükletilerek gübre ya da toprak taşınan, yumuşak hasır otundan

örülmüş torba. [DS] ⊞ **selevir eskisi,** *{ağız} Davranışlarında ağır; ağır canlı.* [DS]

selevün, [? selevün] *{ağız} is.* Yalvarış; yaltaklanma. [DS]

selevür[1], [selev-ir / selev-ür ?] *{ağız} is.* → selevir[2]. [DS]

selevür[2], [? selevür] *{ağız}* Çeltik tarlalarında bir yıl önceki üründen kalan kök ve artıklar. [DS]

self, [İng. self] *is.* Ben; kendi; nefis; öz.

self-determinasyon, [İng. self + Fr. détermination] *is. huk.* Kendini yönetme hakkını belirleme.

self-guvernman, [İng. self-government] *is.* Yurttaşın kendi kendini yönetmesi ilkesi ve sistemi.

selfin, [? selfin] *{ağız} is.* Yeni büyüyen horoz. [DS]

self-indüksiyon, [İng. self + Fr. induction] *is. fiz.* Öz indüksiyon.

self-servis, [İng. self-sevice] *(se'lfservis) is.* **1.** Mağaza, lokanta vb. yerlerde müşterinin hizmetlerini kendisinin gördüğü, satıcının yalnızca kasada hizmet verdiği satış yöntemi; kendi kendine hizmet; seç al. **2.** Bu türlü satış işleminin uygulandığı işletme.

selgi, [sel-gi سلكى] *sf* **1.** *{OsT}* Gevşek; sölpük. **2.** *{ağız}* Yıkılmaya yüz tutmuş. [DS] ⊞ **selgi etmek,** *{OsT} Gevşetmek.*|| **selgi kulak,** *{ağız} (At ve eşek için) kulağı düşük.* [DS]

selgimek, [sel-gi-mek سلكى مك] *{OsT} gçsz. f. [-r]* Gevşemek.

selh, [Ar. selḫ سلخ] *{OsT} is.* **1.** Yüzme; derisini soyma. **2.** Her Arabî ayın son günü. **3.** *ed.* Başkasına ait bir şiirin anlamına dokunmadan kelimelerini değiştirerek yazıp kendine mal etme. ⊞ **selh-hāne,** *{OsT} Mezbaha.*

seli[1], [sel-i] *{ağız} is.* Harman savurmakta kullanılan dört dişli araç; bir tür yaba. [DS]

seli[2], [sel-i] *{ağız} is.* Çeşit. [DS]

selib, [Ar. selb > selīb سليب] *(seli:b) {OsT} sf.* **1.** Soyulmuş. **2.** Alınmış. **3.** Giderilmiş. **4.** Aklı başından alınmış. **5.** Tıraş olunmuş.

selibelen, [seli+belen] *{ağız} is.* Ova ortasındaki tepeden geçen yol. [DS]

seliha, [Ar. selīḫa سليخه] *(seli:ha) {OsT} is.* **1.** Soyulmuş şey. **2.** Bozulmuş şey. **3.** Kabuk.

selîka, [Ar. selīḳa سليقه] *(seli:ka, k kalın söylenir) {OsT} is.* Güzel konuşma ve yazma yeteneği. ⊞ **selîka-dār,** *{OsT} 1. Çok zeki. 2. Zevkli. 3. (Kişi için) iyi huylu.*|| **selîka-mend,** *{OsT}* → selîka-dār.|| **selîka-şiār,** *{OsT}* → selîka-dār.

selike, [sele / selike] *{ağız} is.* Kulplu sepet. [DS]

selîkî, [Ar. selīḳī / selīḳiyye سليقى / سليقيه] *(seli:ki:, k kalın söylenir) {OsT} is.* Güzel konuşma ve yazma yeteneğine ilişkin.

seliklemek, [selik-le-mek] *{ağız} gçsz. f. [-r] [l(i)-yor]* Çevresine bakmak. [DS]

selikmek, [sel-ik-mek] *{ağız} gçsz. f [-ir]* Koşmak; seğirtmek. [DS]

selil, [Ar. selīl سليل] *(seli:l) {OsT} is.* **1.** Yeni doğmuş erkek çocuk. **2.** Sonuç. ⊞ **selîl-i meyyit,** *{OsT} Ölü doğmuş erkek çocuk.*

selile, [Ar. selīle سليله] *(seli:le) {OsT} is.* Yeni doğmuş kız çocuk.

selim[1], [Ar. selāmet > selīm / selīme سليم / سليمه] *(seli:m) {OsT} sf.* **1.** Bir kusuru ve eksiği olmayan; doğru; kusursuz; eksiksiz. **2.** Hastalıksız. **3.** (Tümör için) kötü sonuç doğurmayan; kötücül olmayan; habis olmayan; iyi huylu; iyicil. ⊞ **selimna kalimna,** *{ağız} Bağımsız olarak; korkusuzca.* [DS]|| **selîmü'l-kalb,** *{OsT} Temiz yürekli kişi.*|| **selim saymak,** *{ağız} Tekerleme, mâni veya türkü söylemek.* [DS]

selim, [ser-mek > ser-im / selim] *{ağız} is.* El dokuma tezgâhında tarağın bulunduğu bölüm. [DS]

selimî, [Ar. Selim *(Yavuz Sultan Selim)* > selīmī سليمى] *(seli:mi:) {OsT} is.* Eskiden kullanılan, üzerine ince ve beyaz tülbent sarılan silindir biçimindeki kavuk.

selimiye, [Ar. Selīmiyye *(Üsküdar'da yer adı)* سليميه] *(seli:mi:ye) {OsT} is.* **1.** Eskiden saray kadınları için dokunan ipek ve pamuk karışığı brokar türü bir çeşit kumaş. **2.** *{ağız}* Yeşil ve sarı çizgili ipekli kumaştan yapılan elbise. [DS]

selina, [? selina] *{ağız} is.* Kereviz. [DS]

selindi, [Ar. seyl => sel-in-mek > selinti ? سلندى] *{eAT} {OsT} is.* Sel sularının geride bıraktığı çerçöp ve çamur.

selindü, [Ar. seyl => sel-in-mek > selinti ? سلندى] *{eAT} {OsT} is.* → selindi.

selinmek, [sel-in-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* Övünmek. [DS]

selinti, [Ar. seyl => sel-in-mek > selinti ?] *is.* **1.** Yağış yüzünden meydana gelen taşkın su; sokaklarda oluşan küçük sel. **2.** Sel sularının aktığı yer; sel yatağı. **3.** *{eAT} {OsT} {ağız}* Selin getirdiği çerçöp; selin bıraktığı artıklar; sel birikintisi. [DS] **4.** *{ağız}* Bağ, bahçe ve evleri sel sularından korumak için toprak ya da ağaçtan yapılan engeller; setler. [DS] **5.** *{ağız}* Aralıksız yağan güçlü yağmur. [DS] **6.** *{ağız}* Deniz kıyısı; sahil. [DS]

selis, [Ar. selāset > selīs / selīse سليس / سليسه] *(seli:s) {OsT} sf.* **1.** (Söz için) akıcı; düzgün; ahenkli. **2.** Türk halk edebiyatında, aruz ölçüsünün *fâilatün, fâilatün, fâilatün, fâilün* kalıbı ile yazılmış gazel, muhammes, murabba, müseddes türündeki şiirlere verilen ad.

selit[1], [Ar. selṭ > selīṭ / selīṭa سليط / سليطه] *(seli:t)* *{OsT}* *sf.* **1.** Ağzı bozuk; küfürlü konuşan. **2.** *sf.* Zeytin yağı.

selit[2], [Fr. célite] *is.* Portlant çimentonun birleşenlerinden biri.

selita, [Ar. selīṭa سليطه] *(seli:ta)* *{OsT}* *is.* İçine zeytinyağı konulmuş salata.

selk, [selk] *{ağız}* *sf.* Titiz ve tezcanlı. [DS]

selkapan, [sel+kap-an] *{ağız}* *is.* Çatının kiremitliğine çıkmak için açılan delik. [DS]

selki[1], [selki] *{ağız}* *sf.* Sorumsuz; dikkatsiz. [DS]

selki[2], [selki] *{ağız}* *is.* Issız yer. [DS]

selki[3], [selki] *{ağız}* *sf.* **1.** İki ucu birbirine denk olmayan. **2.** Sarkık; gevşek. [DS]

selki[4], [selki] *{ağız}* *is.* Bayır. [DS]

selkik, -ği [selk-i-k] *{ağız}* *sf.* Ters; baş aşağı. [DS]

selkimek, [selk-i-mek] *{ağız}* *gçsz. f.* *[-r]* **1.** Hamlaşmak. **2.** Devrilip dökülmek; düşmek. [DS]

selkitmek, [selk-i-t-mek] *{ağız}* *gçl. f.* *[-ir]* Bir şeyi yandan atmak. [DS]

sellan, [Far. sāl => sellan] *{ağız}* *is.* Vergi. [DS]

sellac, [Ar. s̱ellāc ثلاج] *(sella:c)* *{OsT}* *is.* Buz ve kar satan adam.

sellah, [Ar. selḫ > sellāḫ سلاخ] *(sella:h)* *{OsT}* *is.* Kasaplık hayvanları kesip yüzen kimse.

sellap, [Ar. seyl + Far. āb => sellap] *{ağız}* *is.* İlkbaharda suların bol olduğu zaman. [DS]

sellat, [Ar. sellāt سلات] *(sella:t)* *{OsT}* *is.* **1.** Seleler. **2.** Sepetler.

selle[1], [Ar. s̱elle ثله] *{OsT}* *is.* Koyun keçi sürüsü.

selle[2], [Ar. selle سله] *{OsT}* *is.* **1.** Sele. **2.** Sepet.

selle[3], [Far. sīlī => sille / selle] *{ağız}* *is.* Tokat; sille. [DS]

sellebaf, [Ar. selle + Far. -bāf سله باف] *{OsT}* *is.* Sele, sepet yapan veya satan kimse; seleci.

sellebağı, [Ar. selle + T. bağ-ı] *{ağız}* *is.* Çarık bağı kalınlığında ip. [DS]

selleği, [sel > sel-leği] *{ağız}* *is.* Sel yatağı. [DS]

selleğü, [sel > sel-leğü] *{ağız}* *is.* → selleği. [DS]

sellem, [Ar. sellem سلم] *{OsT}* *ünl.* Dualarda geçen *"Allah selamete erdirsin, selamet versin!"* anlamındaki söz.

sellemehüsselam, [Ar. sellemehü's-selām سلمه السلام] *(sellemehüssela:m)* *{OsT}* *zf.* Hiç çekinmeden; ulu orta; izin almadan; destursuz.

sellemsiz, [sellem-siz] *{ağız}* *sf.* (Yer için) ıssız. [DS]

sellenme, [sel-le-n-me] *is.* **1.** Yağmur sularının ırmak veya dere hâlinde bir araya gelmeden önce toprak yüzeyinde akması. **2.** Yağmur ve kar sularının yüzeyden ani ve geçici olarak akması.

sellenti, [sel-le-nti] *{ağız}* *sf.* **1.** Kabadayı. **2.** İriyarı. **3.** (Meyve için) iri ve taze. [DS]

sellep, -bi [Ar. saḥleb => salep / sellep] *{ağız}* *is.* Salep. [DS]

selli[1], [? selli] *{ağız}* *is.* Doğum iskemlesi. [DS]

selli[2], [sel-li] *{ağız}* *sf.* Salyası bol olan. [DS]

sellimaraz, [sel-li + Ar. maraż] *{ağız}* *is.* Yatağını ıslatan çocuk. [DS]

sellimedek,-ği [sel-li+ ? medek] *{ağız}* *is.* → sellimaraz. [DS]

sellin, [sel-li-n] *{ağız}* *sf.* Başıboş. [DS]

sellöğü, [Ar. seyl + T. öñ-ü => sellöğü] *{ağız}* *is.* Sel sularının sürüklediği çer çöp. [DS]

sellür, [? sellür] *{ağız}* *is.* Büyük başlı, bıyıklı, pulsuz, yenmeyen bir tür balık. [DS]

selm, [Ar. selm سلم] *is.* Barış; barışıklık.

selmanağacı, [selmin + ağacı] *{ağız}* *is.* → selmin. [DS]

selmani, [Ar. Selman-ı Fārisi *(sahabeden biri)* > selmānī سلمانى] *(selma:ni:)* *{OsT}* *is.* **1.** Bektaşilikte, ellerinde keşkül ile "şey'en-l'illah *(Allah için bir şey)"* diyerek niyaz adı verilen sadakayı toplayan dervişlere verilen ad. **2.** Niyaz kabul eden derviş.

selme[1], [Ar. s̱elme ثلمه] *{OsT}* *is.* Gedik; rahne.

selme[2], [? selme] *{ağız}* *is.* Saka gibi küçük kuşları tutmak için alıştırılmış, sopa üstüne bağlanmış avcı kuş. [DS]

selme[3], [sel-me] *{ağız}* *sf.* **1.** Tez canlı; evecen. **2.** Çevresini tanımayan; yabancı. [DS]

selmek[1], [sel-mek سلمك] *gçsz. f.* *[-ir]* **1.** *{eAT}* Sevinmek. **2.** *{ağız}* Onurlu olmak. [DS] **3.** *{ağız}* Kendini beğenmek. [DS] ⧉ **selip sepmek,** *{eAT}* *Çok sevinmek; sevinçten aklı başından gitmek.*

selmek[2], [sel-mek] *{ağız}* *gçsz. f.* *[-er]* **1.** Başıboş kalmak. **2.** Yararlanmak. [DS] ⧉ **sele selpe,** *{ağız}* → sele sepe. [DS]|| **sele sepe,** *{ağız}* *1. Açık saçık; çekinmeksizin. 2. Geniş ve rahat; iç açıcı. 3. Rastgele; gelişigüzel.* [DS]|| **sele sepir,** *{ağız}* *Darmadağınık; karışık.* [DS]|| **sele serpe,** *{ağız}* → sele sepe. [DS]

selmek[3], [Far. selmek سلمك] *{OsT}* *is.* *müz.* Klasik Türk müziğinde eski, birleşik bir makam.

selmen[1], [Erme. salmin => selmen] *{eAT}* *{OsT}* *{ağız}* *is.* → selmin. [DS]

selmen[2], [Far. ser-bān => seğmen / selmen] *{ağız}* *is.* Düğün alayının başı; seğmen. [DS]

selmi[1], [Far. serv] *{ağız}* *is.* Servi ağacı. [DS]

selmi[2], [Erme. salmin] *{ağız}* *is.* → selmin. [DS]

selmin, [Erme. salmin] *is.* Mekikli dokuma tezgâhlarında dokunan kumaşı sarmaya yarayan, bir tarafı dişli kalın merdane. ⧉ **selmin kalmın,** *Bağımsız olarak; korkusuzca.*

selmür, [Erme. salmin] *{ağız}* *is.* → selmin. [DS]

selna, [? selna / selina] *{ağız}* *is.* Kereviz. [DS]

selo, [Ar. selle => sello] *{ağız}* *is.* Sepet. [DS]

selobiyoz, [Fr. cellaobiose] *is.* *kim.* *biy.* Selülozun kısmen parçalanması ile oluşan glikoz birimlerinden yapılmış bi disakkarit.

selofan, [İng. cellophane *(J. E. Branderberger'in tescil ettirdiği isim)*] *is.* Viskozdan, ince zar biçimi verilerek elde edilen saf selüloz hidrat.

seloteyp,-bi [İng. cellotape *(marka adı)*] *is.* Selofan şeritten yapılma saydam ince yapışkan şerit.

selp, [selp / sölb / sölp *(yans.)*] *ünl.* Gevşeyip dağılmayı, sağa sola çarpmayı, dengesiz gülmeyi anlatan kök. [Zülfikar] *selp-ük, selp-ük-len-mek*

selpi, [? selpi] *{ağız}* *is.* Dolap. [DS]

selpük, -ğü [selp *(yans.)* > selp-ük] *{ağız}* *sf.* **1.** Gevşek. **2.** Kendine sahip olamayan. [DS]

selpüklenmek, [selp *(yans.)* > selp-ük-le-n-mek] *{ağız}* *dönşl. f.* *[-ir]* Şişmanlık yüzünden etler sarkmak. [DS]

selsal, [Ar. selsāl سلسال] *(selsa:l)* *{OsT}* *is.* Soğuk, içimi hoş, hafif su.

selsebil, [Ar. selsebīl سلسبيل] *{OsT}* *is.* **1.** Kur'an-ı Kerim'de cennette var olduğu belirtilen bir çeşmenin adı. **2.** Yukarıdan aşağı doğru büyüyen yalaklardan ve su akıtan pek çok gözeden oluşan süslü çeşme.

selukiye, [Ar. selūkiyye سلوقيه] *(selû:kiye, k kalın söylenir)* *{OsT}* *is.* Kaptan köşkü.

selul, [Ar. selül سلول] *(selû:l)* *{OsT}* *is.* Ölü doğan çocuk.

selük, -ğü [? selük] *{ağız}* *is.* Köy. [DS]

selülaz, [Fr. cellulase] *is.* Bazı omurgasızlarla, bitki, mantar ve bakterilerde bulunan, hayvanların çoğunda bulunmayan selülozun β,1,4 glikozit bağlarını parçalayan enzim.

selülit, [Fr. cellülite] *is.* Bağ dokusu veya deri altı hücre dokusu iltihabı.

selüloit, -di [İng. cellüloid *(Hyatt kardeşlerin tescil ettirdiği isim)*] *is.* Soğukta az, sıcakta oldukça fazla bükülgen olan nitroselülozun kâfur ile plastikleştirilmesinden elde edilen madde.

selüloz, [Fr. cellulose] *is.* **1.** Bitkisel dokulara desteklik eden, bitkisel birleşenlerin temel maddesi olan makromoleküllü doğal madde; $(C_6H_{10}O_5)n$. **2.** Temel olarak selülozdan oluşan kâğıt hamurunun kimyasal adı. **3.** *sf.* Selülozdan yapılmış; yapısında selüloz bulunan. ☞ **selüloz asetat,** *Asetik asit ile asetik anhidritin pamuktan üretilen saf selüloza etkimesi ile elde edilen madde.*|| **selüloz nitrat,** *Selülozun nitrik asit esteri.*

selülozik,-ği [Fr. cellulosique] *sf.* **1.** İçinde selüloz bulunan. **2.** Selüloz niteliği taşıyan ☞ **selülozik vernikler,** *Temel maddesi selüloz nitrat veya asetat olan vernik boyalar.*

selüntü, [sel-inti / sel-üntü] *{ağız}* *is.* Selinti. [DS]

selva[1], [Ar. selvā سلوى] *{OsT}* *is.* **1.** Bal. **2.** Tih sahrasında bulundukları sürece Allah tarafından İsrailoğullarına kudret helvası ile birlikte gönderilen bıldırcın veya kuş.

selva[2], [Lat. silva > İsp. selva] *is.* Tropik orman.

selvaater, [? selvaater] *{ağız}* *is.* **1.** (Kişi için) dağınık; düzensiz. **2.** Tutarsız; budala. [DS]

selve, [Yun. dzeila] *{ağız}* *is.* Boyunduruğa geçirilen ve öküzlerin bağlandığı ağaç çivi; zevle. [DS]

selverce, [Far. ser-bār => selver-ce] *{ağız}* *is.* **1.** Deve havudu. **2.** Deve havudunun altına konulan keçe ya da çul. **3.** Deve havudunu kolana birleştiren ip. [DS]

selvet, [Ar. selvet سلوت] *{OsT}* *is.* **1.** Gönül rahatlığı; iç huzuru. **2.** Mutluluk; memnun olma. **3.** Zevk; hoşlanma; beğeni.

selvi[1], [Far. serv سرو] *{OsT}* *is.* → servi.

selvi[2], [? selvi] *{ağız}* *is.* **1.** At arabalarının yanlarındaki küçük direkler. **2.** Bıldırcın. [DS]

selviçe, [İt. servizio / Yun. servitsia] *is.* *dnz.* Bir arma donanmasındaki bütün hareketli halat ve iplere verilen ad.

SEM [İng. **s**canning **e**lectron **m**icroscope *(Taramalı elektron mikroskopu)*] *kısalt.* Taramalı elektron mikroskobu.

sem[1], **-m'ı** [Ar. semʿ سمع] *{OsT}* *is.* **1.** İşitme; duyma; semi. **2.** Dinleme. **3.** Kulak. ☞ **sem'-i mülevven,** *{OsT} Renkli işitme.*

sem[2], [Ar. semm سم => sēm] *(se:m)* *{eT}* *is.* İlaç. [DLT]

sem[3], [Fr. sème] *is.* *dbl.* Anlam biriminin gösterilen bölümünü oluşturan en küçük anlamsal özelliklerin her biri; anlam birimcik; anlam birimi oluşturan anlam atomlarından her biri.

sem[4], **-mmi** [Ar. semm سم] *{OsT}* *is.* Zehir; ağı. ☞ **sem-dār,** *{OsT} Zehirli.*|| **semm-i bābilî,** *{OsT} Babil zehri; şarap.*|| **semm-i katl,** *{OsT} Öldürücü etkisi olan zehir.*|| **semmü'l-fār,** *{OsT} Sıçan otu.*|| **semmü's-semek,** *{OsT} bot. Balık otu.*|| **semmü's-semekiye,** *{OsT} bot. Balık otları.*

sema[1], **-a'l** [Ar. sümüvv *(yüksek olma)* > semā' سماء] *(sema:)* *{OsT}* *is.* **1.** Gökyüzü.; gök. **2.** Eskiden üzerinde bir kandil gibi sabit yıldızların asılı olduğu sanılan, göğün sekizde birini meydana getiren saydam küre. ☞ **semā-pāre,** *{OsT} Gök parçası.*

sema[2], **-a'ı** [Ar. semāʿ سماع] *(sema:)* *{OsT}* *is.* **1.** İşitme; duyma. **2.** Dinleti. **3.** *tasvf.* Mevlevi dervişlerinin ney, kudüm, nısfiye gibi çalgılar eşliğinde toplu olarak döne döne yaptıkları ayine verilen ad. ☞ **sema çıkarmak,** *tasvf. Tarikata yeni giren dervişin*

sema etmeyi öğrenmeye başlaması.|| **sema dedesi,** *tasvf. Yeni giren dervişe sema etmeyi öğreten derviş.*|| **semā'-i rāh,** *{OsT} tasvf. Mevlevilikte, yolda yapılan sema.*|| **sema meşki,** *tasvf. Sema etmeyi öğrenmek için yapılan çalışmalar.*|| **sema tekbiri,** *tasvf. Mevlevilerde sikke giyerken edilen dua.*

semacet, [Ar. semācet سماجت] *(sema:cet) is.* **1.** Kötü görünüş; yakışıksızlık; çirkinlik. **2.** Sözün çirkinliği. ⧉ **semācet-i ibtidā,** *Sözün başlangıcındaki çirkinlik.*|| **semācetü't-tahallüs,** *ed. Kaside başlangıcının çirkinliği.*

sema'en, [Ar. semāʿ > semāʿen سماعاً] *(sema:en) zf.* İşiterek; işitme yoluyla.

semafor, [Yun, sema *(işaret)* + phoros > Fr. sémaphore] *is.* **1.** Demir yollarında kırmızı renkli işaret ya da kırmızı ışıkla işaret vererek durdurma işareti. **2.** Denizcilikte bir direk üzerine bağlanmış üç hareketli koldan meydana gelen her bir hareketi mors alfabesinin bir harfine denk gelen haberleşme aracı.

semaforcu, [semafor-cu] *is.* Blok işaretlerini yöneten demir yolu memuru.

semah, [Ar. semāḥ سماح] *is.* **1.** → samah. **2.** *{ağız}* Düğün yemeği; şölen. [DS]

semahane, [Ar. semāʿ + Far. -ḫāne سماعخانه] *(sema:ha:ne) {OsT} is. tasvf.* Mevlevi tekkelerinde dervişlerin sema ayini yaptıkları özel bölüm.

semahat, -ti [Ar. semāḥat سماحت] *(sema:hat) {OsT} is.* Eli açık olma; cömertlik.

semahatkâr, [Ar. semaḥat + Far. kār سماحتكار] *(sema:hatkâ:r) {OsT} sf.* Cömert; eli açık.

semahatlu, [Ar. semāḥat+T. -li=>semāḥatlü سماحتلو] *(semaha:tlû:) {OsT} sf.* İmparatorluk döneminde, şeyhülislamlık makamına yükselenlerle Rumeli ve Anadolu kazaskerliği payesini kazanmış olanlara verilen unvan.

semai[1], [Ar. semāʿ > semāʿī سماعی] *(sema:i:) {OsT} sf.* **1.** (Kelime için) belirli bir kurala bağlı olmayan ancak işitilerek öğrenilebilen. **2.** Dinleti; konser. **3.** *is. ed.* Türk halk şiirinde sevgi, doğa, güzellik konularını işleyen genellikle koşma gibi kafiyelenen ve duraklı ya da duraksız 8 heceli şiir. **4.** *ed.* Halk şiirinde, hece ölçülüsü ile aynı özellikleri taşıyan aruzun *mefāilün, mefāilün* kalıbıyla söylenmiş şiirlere verilen ad. **5.** *müz.* Klasik Türk müziğinde iki basit usulden her biri. ⧉ **semaî kahvesi,** *Eski Türk yaşayışında, saz şairlerinin toplandığı saz eşliğinde mani, türkü gibi saz eserlerinin çalınıp söylendiği kahvelere verilen ad; âşık kahvesi.*

semai[2], [Ar. semā' > semā'ī سمائی] *(sema:i:) {OsT} sf.* Semavi; gökyüzü. ile ilgili.

sem'an, [Ar. semʿ > semʿan سمعاً] *(sem-an) {OsT} zf.* **1.** İşiterek; duyarak. **2.** İşitme yoluyla; duymak suretiyle; kulak vererek; dinleyerek. ⧉ **sem'an ve tāaten,** *{OsT} Aldığı emri işitir işitmez uygulayacağını belirtme sözü; baş üstüne.*

seman[1], [Ar. s̱emān ثمان] *(sema:n) {OsT} sf.* Sekiz. ⧉ **semān-aşere,** *{OsT} On sekiz.*

seman[2], [Far. asmān / semān سمان] *(sema:n) {OsT} is.* **1.** Gökyüzü. **2.** Güneş ayının yirmi yedinci günü. **3.** Bıldırcın.

seman[3], [Fr. cément] *is.* **1.** Diş köklerini kaplayan sert madde. **2.** Bir metalle bitişik hâlde ısıtıldığında kendi kendine ayrışarak kendisini oluşturan elementlerden birini veya daha çoğunu metalin yüzeyine yayan madde.

seman[4], [? seman] *{ağız} is.* Hamur açmakta kullanılan oklava. [DS]

semane, [Far. semāne سمانه] *(sema:ne) {OsT} is.* **1.** Tavan. **2.** Bıldırcın.

semanet, [Ar. semānet سمانت] *(sema:net) {OsT} is.* Semizlik; besililik; yağlılık.

semanîn, [Ar. s̱emān > s̱emānīn / s̱emānūn ثمانين / ثمانون] *{OsT} sf.* Seksen.

semaniye, [Ar. s̱emān > s̱emāniye ثمانيه] *(sema:niye) {OsT} is.* Sekiz.

semantasyon, [Fr. cémentation] *is.* **1.** Camcılıkta, düşük sıcaklıkta sarı bir ton elde etmek için bir parçayı gümüş oksit ve aşı boyası karışımıyla kaplama işlemi. **2.** Çimento şerbeti püskürterek araziyi geçirimsiz hâle getirme işlemi.

semantem, [Fr. sémantème] *is. dbl.* Kavram birimi.

semantik,-ği [Fr. Yun. sema *(işaret)* > semantikos > Fr. sémantique] *sf.* **1.** Anlamla ilgili. **2.** *is. dbl.* Anlam bilimi.

semanun, [Ar. s̱emān > s̱emānīn / s̱emānūn ثمانين / ثمانون] *{OsT} sf.* Seksen.

semar, [Ar. s̱emār ثمار] *(sema:r) {OsT} is.* Meyve; yemiş.

semasire, [Ar. simsār > semāsire سماسره] *(sema:sire) {OsT} is.* Simsarlar; komisyoncular.

semavat, [Ar. semā' > semāvāt سماوات / سموات] *(sema:va:t) {OsT} is.* **1.** Gökler. **2.** *tasvf.* İnsanın olgunlaşarak yükseldiği, Allah ile insan arasında aşılması gereken değişik yüce aşamalar.

semaver, [Rus. semo *(kendi kendine)* + varit *(kaynatmak)* > semovar] *(sema:ver) is.* Yakacağı içinde bulunan ve çay demlemede kullanılacak suyu kendi içinde kaynatan bakır, pirinç vb. metalden yapılmış kap.

semavi[1], [Ar. semā' > semāvī / semāviyye سماوى / سماويه] *(sema:vi:) {OsT} sf.* Gökle ilgili; göksel.

semavi[2], [Ar. sümüvv *(yücelik)* > semāvī سماوى] *(se-ma:vi:) {OsT} sf.* **1.** Allah tarafından olan; Allah'ın işi. **2.** İlahî; Tanrısal.

semaviyyat, [Ar. semāviyye > semāviyyāt سماويات] *(sema:viyya:t) {OsT} is.* Gökyüzüne ait olan şeyler; göksel olanlar.

semazen, [Ar. semāʿ + Far. -zen سماعزن] *(sema:zen) {OsT} is.* Mevlevi müziğinin temposuna uyup dönerek ayin yapan derviş.

semazenbaşı, [Ar. semāʿ + Far. -zen + T. baş-ı سماعزنباشى] *(sema:zenbaşı) {OsT} is.* Mevlevi tekkelerinde semayı yöneten dedeye verilen isim.

sembiyoz, [Fr. symbiose] *is.* **1.** Ortak yaşam. **2.** *tıp.* İki ve daha çok organın birden beslenmesi.

sembol,-lü [Fr. symbole] *is.* **1.** Duyularla algılanamayan bir şeyi belirten somut şey veya işaret; bir niteliğin, soyut bir şeyin canlı veya cansız göstergesi; simge; remiz; rumuz; timsal. **2.** *mat.* Matematiksel kavramları belirtmek için kullanılan harfler. **3.** *kim.* Elementleri kısa bir şekilde belirtmek için kabul edilmiş harf veya kısaltmalara verilen ad.

sembolik, -ği [Fr. symbolique] *sf.* **1.** Sembol olarak kullanılan. **2.** Sembollerle ifade edilen. **3.** Sembollerle anlatılmış; anlatımında sistemli biçimde sembol kullanılmış olan. **4.** Gerçek bir değer taşımadığı halde, bir amacı veya niyeti belirten. **5.** *fel. man.* Biçimsel.

sembolist, [Fr. symboliste] *sf.* **1.** Sembolizmle ilgili olan; simgeci. **2.** *is.* Sembolizm taraftarı olan kimse; simgeci.

sembolizm, [Fr. symbolisme] *is.* **1.** Olguları veya inançları anlatmaya yarayan semboller sistemi. **2.** *ed.* Gerçeğin olduğu gibi anlatılmasını değil, duygu ve düşüncelerin, işaret ve biçimlerin bir uygunluk içinde düzenlenişini esas alan, kelimelerin müzik ve sembol değerine dayanarak en anlatılmaz duyguları ifade etmeye yönelen, sanat eserinin değerini de bunu başarabilmesine bağlayan sanat ve edebiyat akımı; simgecilik.

sembolleşme, [sembol-le-ş-me] *is.* Sembolleşmek işi; simgeleşme,

sembolleşmek, [sembol-le-ş-mek] *dönşl. f. [-ir]* Sembol durumuna gelmek; sembol olarak kabul edilmek; simgeleşmek.

sembolleştirme, [sembol-le-ş-tir-me] *is.* **1.** Sembolleştirmek eylemi; simgeleştirme. **2.** *man.* Bir akıl yürütme sürecini sembollere başvurarak belirtme işlemi.

sembolleştirmek, [sembol-le-ş-tir-mek] *gçl. f. [-ir]* **1.** Bir olayı, bir durumu veya bir duyguyu sembollerle anlatmak. **2.** Bir şeyi sembol olarak kabul etmek; sembol hâline getirmek; simgeleştirmek.

semc, [Ar. semc سمج] *{OsT} sf.* (Yüz için) çirkin.

seme[1], [? seme] *{eAT} {OsT} {ağız} sf.* **1.** Aptal; ahmak; bön; sersem; şaşkın. **2.** Tembel. **3.** Beceriksiz. **4.** *is.* Sersemlik. [DS] ☞ **seme kesilmek,** *{ağız} Yorgunluktan başı dönmek; sersemlemek.* [DS]|| **seme tavuk,** *Ahmak; aptal; sersem.*

seme[2], [seme] *{ağız} sf.* Güçlü. [DS]

semeglemek, [simeg-lē-mek] *(semekle:mek) {eT} gçsz. f. [-r]* → simeklemek. [EUTS]

semek[1], [semek] *{eT} is.* Orman. [EUTS] [Gabain]

semek[2], **-ği** [Ar. semek سمك] *{OsT} is.* Balık.

semek[3], **-ği** [? semek] *{ağız} is.* Aptal; budala; sersem. [DS]

semeke, [Ar. semek > semeke سمكه] *{OsT} is.* Balıklar.

semelek, -ği [seme-le-k] *{ağız} sf.* **1.** Aptal; sersem; budala. **2.** Aptallaşmış. [DS]

semelemek, [seme-le-mek] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-(i)-yor]* **1.** Sersemlemek. **2.** Uyuşmak. **3.** *gçl. f.* Birini vurarak bayıltmak veya öldürmek. [DS]

semelenmek, [seme-le-n-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* **1.** Anlamazlıktan gelmek. **2.** Sersemleyerek düşeyazmak. **3.** Sersemlemek. **4.** Başı dönüp gözü kararmak. [DS]

semeleşme, [seme-le-ş-me] *is.* Semeleşmek işi.

semeleşmek, [seme-le-ş-mek] *dönşl. f. [-ir]* Ahmaklaşmak; aptallaşmak; sersemleşmek.

semelit, [? semelit] *{ağız} is.* Körebe oyunu. [DS]

sememe, [Ar. şemmāme => sememe] *{ağız} is.* Küçük, kokulu ve güzel bir kavun türü. [DS]

semen[1], [Ar. s̱emen ثمن] *{OsT} is.* **1.** Fiyat; değer; eder; paha. **2.** *huk.* Satım sözleşmesinde alıcının borcu. **3.** Satıma konu olan şeyin fiyatı. ☞ **semen-i hāl,** *{OsT} huk. Peşin fiyat.*|| **semen-i misl,** *{OsT} huk. Bilirkişi tarafından belirlenen fiyat.*|| **semen-i müsennā,** *{OsT} huk. İki tarafın isteği ile belirlenen fiyat.*|| **semen-i rāyic,** *{OsT} Geçer fiyat.*

semen[2], [Ar. semn > semen سمن] *{OsT} is.* Şişmanlık; semizlik; yağlılık.

semen[3], [Far. semen سمن] *{OsT} is. bot.* Yasemin. ☞ **semen-ber,** *{OsT} (Kadın için) göğsü yasemin beyazlığında olan.*|| **semen-bū,** *{OsT} Yasemin kokulu.*|| **semen-fām,** *{OsT} Yasemin renkli.*|| **semen-sā,** *{OsT} 1. Yasemin döşeyen. 2. Yasemin gibi; yasemini andırır.*

semen[4], [Lat. semen *(tohum)*] *is.* Testisler ve yardımcı bezler tarafından salgılanan sıvı.

semen[5], [? semen] *{ağız} is.* Ekmek tahtası. [DS]

semen[6], [Far. seg-bān => seğmen > sēmen] *(se:men) {ağız} is.* **1.** Sağdıç. **2.** Atlı gelin alayı. [DS]

semen[7], [? semen] *{ağız} is.* Yığıntı. [DS]

semend, [Far. semend سمند] *{OsT} is.* **1.** Kula at. **2.**

Güzel ve çevik at. ☞ **semend-i hāme,** *{OsT} At gibi (çevik, güzel) kalem.*

semender, [Yun. salamandra > Far. semender سمندر] *is.* **1.** *zool.* Kuyruklular sınıfından uzun gövdeli, dört bacaklı, kuyruklu, iki yaşamlı, *(Salamandra).* **2.** İran efsanelerine göre ateşte yanmadığına ve ateşi söndürdüğüne inanılan efsanevi hayvan.

semendergiller, [semender-gil-ler] *is. zool.* Kuyruklu iki yaşamlılar familyası, *(Salamandridae).*

semene, [Ar. semen / simen => semene ?] *{ağız} is.* Kurutulup öğütülmüş, çimlendirilmiş buğday unundan yapılan bir tür tatlı. [DS]

sement, [Fr. cémente] *is. anat.* **1.** Dişin üzerini kaplayan kemiksi madde. **2.** Hücreleri birbirine bağlayan veya organizmayı zemine bağlayan ara madde.

semer[1], [Yun. samari / sagmarion] *is.* **1.** Yük bağlamak için hayvanların sırtına yerleştirilen ağaç iskelete tutturulmuş özel yastık. **2.** Hamalların yük taşımakta kullandıkları bir tür sırt yastığı. **3.** *argo.* Kıç; arka. **4.** *biy.* Yer solucanlarının vücutlarındaki üreme ile ilgili çıkıntılı kuşak. **5.** *jeol.* Yukaç. **6.** *{ağız}* Duvarın üstüne yapılan eğik sırt. [DS] **7.** *{ağız}* Duvarı yağmur sularından korumak için damın çevresine tuğla veya küçük taşlardan yapılan yükseklik. [DS] **8.** *{ağız}* Düğün evinde sıralanarak oturuş. [DS] ☞ **semer devirmek,** *1. Hiçbir iş yapmadan, boş zaman geçirmek; aylak dolaşmak. 2. Kaba bir şekilde sere serpe yatmak. 3. Yeniçeri ocağı mensuplarından birinin bir ortadan diğer ortaya geçirilmesi.*|| **semere gelmek,** *{ağız} 1. (Yük hayvanı için) semer vurulup yük taşıyacak duruma gelmek. 2. (Kişi için) ağır ve kaba işler yapacak dayanıklılığa gelmek.* [DS]|| **semeri devirmek,** *{ağız} Yan gelip yatmak.* [DS]|| **semeri dövmek,** *1. Sorumluluk almaktan kaçınmak. 2. Bir işi almakta duraksamak.*|| **semerini dayamak,** *1. Bir hayvanı ahıra kapamak. 2. Birini işten çıkarmak.*|| **semerini yere vurmak,** *Bir görev veya memuriyetten çekilmek.*|| **semer kapamak,** *Anadolu'nun bazı yörelerinde çekingenlikten kaynaklanan, evlenme isteğini açığa vuramayan gençler tarafından evlenme isteğini ana ve babasına bildirmek amacıyla ineğe semer vurmak.*|| **semer otu,** *bot. Bataklıklarda yetişen, kurutulunca esnekleşen, semer ve benzer şeyler yapımında kullanılan ince uzun ve yuvarlak bitki; hasır otu, (Typha).*|| **semer vurmak,** *1. Bir hayvanın sırtına semer koymak. 2. {ağız} folk. Düğünde, erkek evinde gelin tarafından bir delikanlının arkasından yakalamak, tutmak.* [DS]|| **semer yastığı,** *Semerin ön veya arkaya kaçmasını önlemek için konulmuş iki yanlı şişkin kısım.*

semer[2], [Ar. s̱emer ثمر] *{OsT} is.* **1.** Meyve; yemiş. **2.** *mecaz.* Mahsul; ürün; verim; yarar; fayda. **3.** Sonuç; nihayet; netice; bitim. ☞ **semer-i ar'ar,** *{OsT} bot. Ardıç.*|| **semer-i baklî,** *{OsT} bot. Baklamsı meyve.*|| **semer-i basît,** *{OsT} bot. Basit meyve.*|| **semer-i inebî,** *{OsT} bot. Üzümsü meyve.*|| **semer-i mücevvez,** *{OsT} bot. Buğdaysı meyve.*|| **semer-i mütekessire,** *{OsT} bot. Karışık meyve*

semer[3], [Ar. semer سمر] *{OsT} is.* **1.** Gece sohbeti. **2.** Geceleri sohbet etmek amacıyla yapılan toplantı.

semerat, [Ar. s̱emere>s̱emerāt ثمرات] *(semera:t) {OsT} is.* **1.** Meyveler; yemişler. **2.** Kazançlar; yararlar; verimler. **3.** Sonuçlar. **4.** İmparatorluk döneminde mülk, toprak ve mukataalardan alınan kira vb. gelir.

semerci, [semer-ci] *is.* Semer yapan, onaran veya satan kimse.

semercilik,-ği [semer-ci-lik] *is.* Semercinin yaptığı iş veya meslek.

semere, [Ar. semere ثمره] *{OsT} is.* **1.** Meyve; yemiş. **2.** *mecaz.* Yarar; verim; fayda. **3.** Sonuç. **4.** *huk.* Bir şeyden elde edilen gelir. ☞ **semere-dār,** *{OsT} 1. Yemiş veren. 2. Verimli; kazançlı; kârlı.*|| **semere-i fuād,** *{OsT} 1. Gönül meyvesi. 2. Evlat.*|| **semeret'ullah,** *{OsT} 1. Allah'ın meyvesi. 2. Muz.*

semereli, [semere-li] *sf.* Verimli.

Semerkandi, [Semerkat > Ar. semerkandī] *(semerkandi:) {OsT} is.* Koyu renkli, sağlam eski bir kâğıt türü.

semerleme, [semer-le-me] *is.* Semerlemek eylemi.

semerlemek, [semer-le-mek] *gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* Semer vurmak.

semerlenme, [semer-le-n-me] *is.* Semerlenmek işi.

semerlenmek, [semer-le-n-mek] *edil. f. [-ir]* **1.** Semer vurulmak; semerlemek işi yapılmak. **2.** *dönşl. f.* Semer edinmek, semer sahibi olmak; semer satın almak.

semerletme, [semer-le-t-me] *is.* Semerletmek eylemi.

semerletmek, [semer-le-t-mek] *gçl. f. [-ir]* Semer vurdurmak; semer vurulmasını sağlamak.

semerli, [semer-li] *is.* Semer vurulmuş olan; semeri olan.

semersiz, [semer-siz] *sf.* Semeri olmayan; semer vurulmamış olan.

semet[1], [? semet] *{ağız} is.* Kaşık. [DS]

semet[2], [sepet] *{ağız} is.* Sepet. [DS]

semet[3], [semet] *{ağız} sf.* Karşı; zıt. [DS]

semet[4], [? semet] *{ağız} is. folk.* **1.** Düğünün ikinci günü gelini görmeye gitme töreni. **2.** Bir hafta süren düğünde cuma günü. **3.** Düğünde oynanan yumurta oyunu. [DS]

semi-, [Lat. semi] *ön ek.* Önüne eklendiği kelimeye *"yarım"* anlamı veren ön ek.

semi, -i'ı [Ar. semᶜ > semīᶜ سميع] *(semi:) {OsT} sf.* **1.** İyi işiten; işitme duyusu kuvvetli olan. **2.** Mutlak olarak iyi işiten; Allah. **3.** İşitme duyusuna ilişkin;

işitsel. ⊕ **semîü'd-duā,** *{OsT} 1. Duayı işiten; Allah.*

sem'î, [Ar. sem' > sem'ī سمعى] *(sem-î) {OsT} sf.* İşitme gücü ile ilgili; işitme duyusu ile ilgili.

semic, [Ar. semīc سميج] *(semi:c) {OsT} sf.* Çirkin.

semih, [Ar. semāḥat > semīḥ / semīḥa سميح / سميحه] *(semi:h) {OsT} sf.* Cömert; eli açık.

semik, -ği [sem-ik] *{ağız} is.* Topuk. [DS]

semile,[Ar. ṣemīle سميله] *(semi:lė) {OsT} is.* **1.** Artık; artmış şey. **2.** Dere içinde kalan su artığı.

semin[1], [Ar. semn > semīn / semīne سمين / سمينه] *(semi:n) {OsT} sf.* Semiz; besili; şişman; yağlı.

semin[2], [Ar. ṣemīn / ṣemīne ثمين / ثمينه] *(semi:n) {OsT} sf.* Değerli; pahalı; kıymetli.

seminaz, [Fr. séminase] *is.* Baklagillerin tanesinde bulunan ve çimlenme sırasında oluşan besi dokusunu eriten maya.

seminer, [Fr. séminaire] *is.* **1.** Yüksek okul öğrencilerinin yaptığı grup çalışması. **2.** Kurs. **3.** Bir konu hakkında bilgi vermek ve üzerinde tartışmak üzere yapılan toplantı.

semink, -gi [semink] *{ağız} is.* El gergin iken baş parmak ucu ile işaret parmağı ucu arasındaki uzaklık; sele. [DS]

semir[1] [sem-ir / semiz] *{ağız} sf.* Şişman. [DS]

semir[2], [Ar. semer > semīr سمير] *(semi:r) {OsT} is.* **1.** Arkadaş. **2.** .... niteliği olan.

semir[3], [Ar. ṣemīr ثمير] *(semi:r) {OsT} sf.* Meyve veren; meyveli.

semir[4], [sem-ir] *{ağız} is.* **1.** Sıra dağ. **2.** Yamaç. [DS]

semirek, -ği [sem-ir-e-k] *{ağız} sf.* Şişman; semirmiş. [DS]

semirgin, [semir-gin] *sf.* **1.** Tembellikten dolayı yağ bağlayan; semiren. **2.** Semizlikten dolayı davranışları yavaşlayan; tembelleşen. **3.** *{ağız}* Ağır hasta. [DS]

semirik, -ği [semir-ik] *{ağız} sf.* **1.** Semirmiş; şişmanlamış. **2.** *is.* Semizlik; şişmanlık. [DS]

semirme, [semir-me] *is.* Semirmek işi.

semirmek, [sem-ri-mek > semir-mek] *gçsz. f. [-ir]* Semiz hâle gelmek; şişmanlayıp yağ bağlamak.

semirsek, -ği [semir-se-k] *{ağız} is.* Bir tür kıymalı börek. [DS]

semirtgen, [semir-t-gen] *{ağız} is.* Çıktığında, o kimsenin şişmanlayacağına inanılan bir sivilce. [DS]

semirtme, [semir-t-me] *is.* Semirtmek eylemi.

semirtmek, [semir-t-mek] *gçl. f. [-ir]* Birini veya bir hayvanı semiz hâle getirmek; semiz duruma gelmesini sağlamak; şişmanlatmak.

semişga, [? semişga] *{ağız} is.* Ayçiçeği tohumu. [DS]

semiy, [Ar. ism > semiyy / semiye سمى / سميه] *{OsT} sf.* Adları aynı olan; aynı adı taşıyan; adaş.

semiyye, [Ar. semiyye سميه] *{OsT}is.* Soy sop; klan.

semiyoloji, [Yun. semeion *(işaret)* + logos *(bilim)* > Fr. sémiologie] *is.* **1.** Toplumsal hayat içinde işaretlerin yaşantısını yani duygu, heyecan ve düşüncelerin anlatım şekillerini inceleyen bir sosyal psikoloji dalı. **2.** Göstergelerin toplum içindeki yaşantılarını inceleme konusu yapan bilim dalı; gösterge bilimi. **3.** *tıp.* Hastalıkların teşhisine varmaya yarayan hastalık belirti ve işaretleri ile uğraşan tıp dalı. **4.** Yol, haberleşme, dil, özel kodlar gibi işaret sistemlerini inceleyen bilim dalı.

semiyotik,-ği [Fr. sémiotique] *is.* **1.** Gösterge bilimi. **2.** *sf.* Gösterge bilimi ile ilgili olan.

semiz, [*sem-ir-mek > sem-iz] *{eT} sf.* **1.** Semiz; besili; yağlı. [DLT] [EUTS] [ETY] [Gabain] [KB] **2.** Şişman; besili. **3.** Eti, yağı bol olan. ⊕ **semiz otu,** *bot.* → semizotu.|| **semiz otugiller,** *bot.* → semizotugiller.

semizce, [sem-iz-ce] *(semi'zce) sf.* Biraz semiz olan; semize yakın; semiz gibi görünen.

semizimek, [semiz-i-mek سمزيمك] *{OsT} gçsz. f. [-r]* Semirmek; semizleşmek.

semizleme, [semiz-le-me] *is.* Semizlemek eylemi.

semizlemek, [semiz-le-mek] *gçsz. f. [-r] [-l(i)-yor]* Semiz hâle gelmek; şişmanlamak; yağlanmak.

semizlenme, [semiz-le-n-me] *is.* Semizlenmek işi.

semizlenmek, [semiz-le-n-mek] *dönşl. f. [-ir]* Semiz duruma gelmek, semizleşmek.

semizleşme, [semiz-le-ş-me] *is.* Semizleşmek işi.

semizleşmek, [semiz-le-ş-mek] *dönşl. f. [-ir]* Semiz duruma gelmek; semizlenmek.

semizlik[1], **-ği** [sem-iz-lik] *is. {eT} {ağız} bot.* Semizotu. [DLT] [DS] ⊕ **semizlik otu,** *{OsT} Semizotu.*

semizlik[2], **-ği** [semiz-lik] *is.* Semiz olma durumu; semiz olan kimsenin veya hayvanın durumu.

semizotu, [semiz + ot-u] *is. bot.* Semizotugillerden, bahçelerde yetişen, sarı çiçekli, küçük karşıt yapraklı, bol miktarda demir ve C vitamini bulunduran otsu bitki, *(Portulaca oleracea).*

semizotugiller, [semiz+otu-gil-ler] *is. bot.* Örnek bitkisi semizotu olan, ayrı taç yapraklı, iki çenekli, üst yumurtalıklı çiçekli bitkiler familyası, *(Portulacaceae).*

semlemek, [sem > sem-lē-mek] *(semle:mek) {eT} gçl. f. [-r]* İlaç vermek. *("emlemek semlemek" ikilemesi ile birlikte kullanılır.)*

semmak, -ğı [Ar. semek > semmāk سماك] *(semma:k) {OsT} is.* Balıkçı.

semman, [Ar. semmān سمان] *(semma:n) {OsT} is.* Halis, süzme yağ yapıp satan kimse.

semmek, [sem-mek] *{ağız} gçsz. f. [-er]* Büyümek; beslenmek; gelişmek. [DS]

semmî, [Ar. semm > semmī / semmiyye سمى / سميه] *{OsT} sf.* **1.** Zehirli. **2.** Zehirle ilgili.

semmiyet, [Ar. semmiyye > semmiyyet سميت] *{OsT} is.* Zehirlilik.

semmur, [Ar. semmūr سمور] *(semmu:r) {OsT} is. zool.* **1.** Samur. **2.** Samurun derisinden yapılan kürk.

semmuriye, [Ar. semmūr>semmūriyye سموريه] *(semmu:riye) {OsT} is.* zool. Samurgiller.

semn, [Ar. semn سمن] *{OsT} is.* Tereyağı.

semolina, [İt. semola > İng. semolina] *is.* İrmik.

sempatalji, [Fr. sympathalgie] *is. tıp.* Sempatik sinir sisteminin zedelenmesinden ileri gelen ağrı.

sempati, [Fr. Yun. syn *(ile, birlikte)* + pathos *(sevgı)* > sympathia > Lat. symphathia > Fr. sympathie] *is.* **1.** İki kişiyi birbirine çeken doğal eğilim. **2.** Bir kişinin başka bir kimseye karşı beslediği içten duygu. **3.** *psikol.* Duygudaşlık. **4.** *anat.* Omurilik boyunca olan sağlı sollu yirmi üç boğumdan geçen iki paralel ağ şeklindeki sinir sistemi.

sempatik, -ği [Fr. sympathique] *sf.* **1.** Sevimli; cana yakın. **2.** Çok hoş; hoşa giden. ⮺ **sempatik sinir sistemi,** *anat. Omuriliğin göğüs kısmından ve bel kısmının ilk üç bölütünden doğan yaşatkan sinir sisteminin bir bölümü.*

sempatizan, [Fr. sympathisant] *sf.* **1.** Üyesi olmadığı hâlde bir partinin görüşlerini benimseyen; duygudaş. **2.** Bir görüş veya öğretiyi tutan, savunan. **3.** Bir parti veya görüşe ilgi duyan kimse; duygudaş.

sempatize, [Fr. sympathiser] *is.* Cana yakın bulma; hoşlanma.

sempirek, -ği [Far. zembürek] *{ağız} sf.* **1.** Kuş avlamakta kullanılan, ağaçtan yapılma bir tür ok, yay. **2.** Kan almak için kullanılan bir araç. [DS]

sempl, [Fr. simle] *sf.* Sade; yalın; basit.

sempozyum, [Fr. symposium] *is.* Bilimsel bir konuda, uzmanların dinleyicisiz ve özel olarak düzenlediği toplantı veya seminer.

semptom, [Fr. symtôme] *is. tıp.* Belirti.

semptomatik, [Fr. symtomatique] *sf.* Belirtisel; belirti ile ilgili.

semra, [Ar. sumret *(esmer)* > semrā سمرا] *(semra:) {OsT} is.* Esmer.

semremek, [sem(i)r-e-mek] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-r(i)-yor]* Beslenmek; büyümek; gelişmek. [DS]

semrik, -ği [sem(i)r-ik] *{ağız} is.* Güneydoğudan esen yel. [DS]

semrimek, [*sem-ir-mek > sem(i)r-ī-mek سمريمك] *(semri:mek) {eT} {eAT} {OsT} gçsz. f. [-r]* **1.** Semirmek; yağlanmak; şişmanlamak. [DLT] [KB] **2.** *{ağız}* Beslenmek; büyümek; gelişmek. [DS]

semrişmek, [semr-ī-mek > semri-ş-mek] *{eT} dönşl. f. [-ür]* Semizleşmek. [DLT]

semritmek, [sem-(i)r-it-mek سمردتمك] *{eT} {eAT} gçl. f. [-ür]* **1.** Kendini semirtmek; semizlenmek. [ETY] **2.** Semirtmek. [DLT] [ETY] [Gabain] [KB]

semsatun, [? semsatun] *{ağız} is.* Semizotu. [DS]

semse, [Far. senbūse => samsa / semse] *{ağız} is.* İçine dövülmüş ceviz ve baharat konularak üçgen biçiminde katlanmış yufkadan yapılan tatlı. [DS]

semseh, [süm-sük > semseh] *{ağız} sf.* Geveze. [DS]

semsek, -ği [sem-se-k] *{ağız} is.* İçine kıyma, peynir konularak yağda kızartılan bir tür puf böreği. [DS]

semsem, [sersem / sem+sem] *{ağız} sf.* Sersem. [DS]

semsiz[1], [Ar. semᶜ => sem-siz] *{ağız} sf.* **1.** Dalgın; bilinçsiz. **2.** Alık. **3.** Utanmaz; yüzsüz. **4.** Çekinceli; tehlikeli. [DS]

semsiz[2], [sem-siz] *{ağız} is.* Vücut için hayati önem taşıyan yer; en önemli yer. [DS]

semsürt, -dü [semsürt ?] *{ağız} zf.* Sersemce; aptalca. [DS]

semsüz, [sem-süz] *{ağız} sf.* Düşüncesiz. [DS]

semt, [Ar. semt سمت] *{OsT}is.* **1.** Yan; taraf; bölge. **2.** Bir şehrin, kendi içinde bir bütünlük oluşturan bir bölgesi veya bölümü. **3.** *gök b.* Güney açı. **4.** *gök b.* Açıklık. ⮺ **semt açısı,** *Gözlem doğrultusunun kuzey ve güney ile yaptığı açı.*|| **semt-i kadem,** *{OsT} gök b. Ayakucu.*|| (birinin) **semtine uğramamak,** *1. Bir yere özellikle gitmemek. 2. Birini hiç arayıp sormamak; yanına hiç gitmemek; dostluğu, yakınlığı ve ilişkiyi kesmek.*|| **semt rasadı,** *Bir yerin, coğrafî koordinatını bulmak için güneş, kutup yıldızı vb. ile olan açısını bulma işlemi.*|| **semtü'n-nazîr,** *{OsT} gök b. Düşey doğrultunun gök küresini tepeden ve ufkun altından geçen saymaca doğrunun ufkun altını deldiği nokta.*|| **semtü'r-re's,** *{OsT} gök b. Başucu.*|| **semtü'r-re's dairesi,** *{OsT} gök b. Yerin merkezi ile başucu noktasından geçen düzlemin gök küresinin arakesiti.*|| **semtü'r-re's-i şâkulî,** *{OsT} gök b. Başucu doğrultusunu gösteren alet.*|| **semtü'r-re'sî,** *{OsT} gök b. Başucu ile ilgili.*

semuh, [Ar. semāḥat > semūḥ سموح] *(semu:h) {OsT} sf.* Çok cömert; eli açık.

semum, [Ar. semm > semūm سموم] *(semu:m) {OsT} is.* **1.** Sam yeli; çöl rüzgârı. **2.** Ağılı şey. **3.** *isl.* Cehennemin sıcaklığı. **4.** *isl.* Cinlerin yaratılmış olduğu ateş.

semür, [? semür] *{ağız} is.* Darı lapası. [DS] ⮺ **semür haşılı,** *{ağız} Darıdan ince bulgur.* [DS]

semürgük, [semür-gük] *{eT} is.* Bülbüle benzer bir kuş; serçe. [DLT] [KB]

semürmek, [sem-ür-mek] *{ağız} gçsz. f. [-ür]* Semirmek; beslenmek; gelişmek; büyümek. [DS]

semüz, [semr-ī-mek > sem-iz / sem-üz] *{eT} {ağız} sf.* Semiz; besili; şişman. [DLT] [DS]

sen[1], [sēn] *(se:n) zm.* **1.** İkinci teklik kişi zamiri; sen. *{eT} (aynı)* [DLT] [ETY] [EUTS] [Gabain] [İKPÖy.] [KB] [Üç İtigsizler] **2.** Kendisine söz söylenen kişinin adının yerini tutan kelime. **3.** İkinci teklik kişi yüklem bağlayıcısı; -sin. [Tekin] [ETY]🗗 **sen ben davası,** *Anlaşmazlık konusu olan şey.*|| **sen ben kavgası,** *Anlaşmazlığa düşülen şey.*|| **Sen bilirsin.** *"Nasıl istersen öyle olsun; siz bilirsiniz".*|| **Sen giderken ben geliyordum.** *"Ben çoktan biliyor veya yapıyordum." veya "Ben bu oyunları, hileleri senden iyi bilirim." anlamında kullanılır.*|| **Seni gidi, seni,** *"Çapkın, yaramaz; haylaz." anlamında kullanılan uyarı sözü.*|| **Seninki can da benimki patlıcan mı?** *"Senin canının değeri var da bizimkinin yok mu?" anlamında kullanılan tehdit veya uyarı sözü.*|| **seni seni,** *Yaramaz; haylaz; çapkın.*|| **Sen kim oluyorsun?** *"Seni ne ilgilendirir veya kendini ne sanıyorsun?" anlamında kullanılan uyarı veya meydan okuma sözü.*|| **senli benli,** *Aşırı derecede samimi; resmiyetten ve ciddiyetten çok uzak.*|| **Sen misin ...?** *Şikâyetçi olunan bir durumdan daha sonra meydana gelen olumsuz veya kötü gelişmeyi belirtmek için kullanılan söz başı.*|| **sen ol sen,** *{eAT} Dikkat et; gözünü aç.*|| **Sen sağ, ben selamet!** *"İş olup bitmiş, artık yapacak bir şey yok." anlamında kullanılır.*|| **sen sana,** *{eAT} Kendine.*|| **Sen seni bil, sen seni.** *Hacı Bayram Veli'nin "Bütün gerçekler insanda vardır, insan kendini tanırsa bütün evreni ve bütün gerçekleri tanıyabilir." anlamındaki sözü.*|| **Sen sen ol...** *Hiçbir zaman; asla.*

sen[2], [sen] *is.* Başkasını evrenin merkezi yapma eğilimi; sen içincilik.

sen[3], [? sen] *{ağız} is.* Irmak üstündeki buzlar. [DS]

sen[4], [Fr. saint] *is.* Kilisenin ermiş saydığı kişi, ermiş; aziz.

sena[1], [Ar. senā' ثناء] *(sena:) {OsT} is.* Övme; övüş. 🗗 **sena etmek,** *Övmek.*|| **senā-gû,** *{OsT} Öven; övücü.*|| **senā-gûyāne,** *{OsT} Övercesine.*|| **senā-gûyî,** *{OsT} Övme; övücülük.*|| **senā-hān,** *{OsT} Öven; övücü.*|| **senā-kâr,** *{OsT} Öven; övücü.*|| **senā-kârāne,** *{OsT} Övercesine; övücüye yakışır biçimde.*|| **senā-kâri,** *{OsT} Övme; övücülük.*|| **senā-ver,** *{OsT} Öven; övücü.*|| **senā-verî,** *{OsT} Övme; övücülük.*|| **senā-verāne,** *{OsT} Övercesine; övücüye yakışır yolda.*

sena[2], [Ar. senā' سناء] *(sena:) is.* **1.** Şimşek parıltısı. **2.** *bot.* Yaprakları ve meyvesi müshil olarak kullanılan bir bitki, *(Cassia).* 🗗 **senā-i Hindî,** *{OsT} Hindistan'dan gelen ve müshil olarak kullanılan ot yaprakları.*|| **senā-i kâzib,** *{OsT} Yabani sinameki.*|| **senā-i Mekkî,** *{OsT} Sinameki.*|| **senā-i Mısrî,** *{OsT} Mısır'dan gelen müshil otu.*|| **senā-kâr,** *{OsT} Öven; metheden.*|| **senā-kârāne,** *{OsT} Övercesine.*|| **senā-kârî,** *{OsT} Övücülük.*|| **senā-ver,** *{OsT} Öven; metheden.*|| **senā-verāne,** *{OsT} Birini övene ait.*|| **senā-verî,** *{OsT} Birini öven kişiye ilişkin.*

sena, [İt. scena] *is.* Tiyatro sahnesi.

senabik, -ği [Ar. sünbük > senābik سنابك] *{OsT} is.* At, katır vb. hayvanların tırnakları; toynaklar.

senabil, [Ar. sünbüle > senābil سنابل] *(sena:bil) {OsT} is.* Başaklar.

senad, [Ar. senād سناد] *(sena:d) {OsT} is.* Divan şiirinde uyağın kural dışı kalması durumu.

senai, [Ar. şenā'ī ثنائى] *(sena:i:) {OsT} is.* Ateşe tapan.

senaiye, [Ar. şenāiyye ثنائيه] *(sena:iye) {OsT} is. ed.* Birini övmek için yazılan manzume; methiye.

senam, [Ar. senām سنام] *(sena:m) {OsT} is.* **1.** Hörgüç. **2.** Tepe. **3.** Herhangi bir şeyin orta yeri; merkez.

senan, [Ar. senān سنان] *(sena:n) {OsT} sf.* Parlak; ışıklı.

senanir, [Ar. senānīr سنانير] *(sena:ni:r) {OsT} is.* Kediler.

senarist, [Fr. scénariste] *is.* Senaryocu.

senaryo, [İt. scenario] *(sena'ryo) is.* **1.** Bir film, tiyatro, televizyon veya radyo oyununun sahne sahne yazılmış metni. **2.** *mecaz.* Bir olayı veya durumu başka yöne saptırmak için uydurulan yalan.

senaryocu, [senaryo-cu] *is.* Senaryo yazarı.

senaryoculuk,-ğu [senaryo-cu-luk] *is.* Senaryo yazarlığı.

senato, [Lat. sanex *(ihityar)* > senatus > İt. senato] *(sena'to) is.* **1.** İlk çağlarda çeşitli meclislere verilen ad. **2.** Senatörlerin toplandıkları yer. **3.** Eskiden en yüksek mahkemeyi teşkil eden kurul. **4.** Üniversite rektörü, bir önceki rektör, fakülte dekanları ve her fakültenin yetkili kurulunun seçtiği temsilcilerden oluşan üniversite genel karar organı. **5.** Parlamenter yönetimde ikinci meclis; üst meclis

senatör, [Fr. sénateur] *is.* **1.** Senato üyesi. **2.** 1961 Anayasasına göre Cumhuriyet senatosu üyesi olan kimse. **3.** Üniversite senatosuna katılan üniversite temsilcisi.

senatörlük,-ğü [senatör-lük] *is.* **1.** Senatör olma durumu. **2.** Senatörün görevi.

senaya, [Ar. seniyye > senāyā سنايا] *(sena:ya:) {OsT} is.* Öndeki kesici dişler.

senbene, [sen+ben-e *(bana)* ?] *{ağız} is.* Ayna. [DS]

senbuse, [Far. senbüse سنبوسه] *(senbu:se) {OsT} is.* İnce yufka ile yapılan bir tür tatlı.

-senc, [Far. sencīden *(tartmak)* > -senc سنج -] *{OsT}* *son ek.* *"Tartan, ölçen, değerlendiren"* anlamlarında bileşik sıfat yapan Farsça ek.

sencef, [? sencef / zencef سنجف] *{eAT}* *is.* Etek pervazı.

sencide, [Far. sencīden *(tartmak)* > sencīde سنجيده] *(senci:de)* *{OsT}* *sf.* Tartılmış; ölçülü.

sencileyin, [sen-cileyin سنجلين] *{ağız}* *zf.* **1.** Senin gibi; sana benzer. **2.** Sana göre. *{eAT}* *{OsT}* *(aynı).*[DS]

sencir, [Far. zencīr] *{eAT}* *is.* Zincir.

senç, -ci [? sénç] *{ağız}* *is.* Çit. [DS]

sençe, [? sençe] *{ağız}* *is.* Aralık; hol. [DS]

sençı, [? sénçı] *{ağız}* *is.* Aralık; hol. [DS]

sendan, [Far. sindān سندان] *(senda:n)* *{OsT}* *is.* Örs.

sendani, [Far. sindān > sendānī سندانى] *(senda:ni:)* *{OsT}* *sf.* Örse benzeyen; örsü andıran.

sende, [Far. sende] *{ağız}* *is.* Kilerde üstüne tahıl konulan genişçe raf; musandıra. [DS]

sendel, [Far. sendel سندل] *{OsT}* *is.* **1.** Sandal; kayık. **2.** *bot.* Sandal ağacı.

sendele, [sandalye > sendēle] *(sende:le)* *{ağız}* *is.* Sandalye; iskemle. [DS]

sendeleme, [sende-le-me] *is.* Sendelemek işi.

sendelemek, [send-ele-mek] *gçsz. f.* *[-r]* *[-l(i)-yor]* **1.** Dengesini yitirerek düşer gibi olmak; dengesizlik sonucu adımlarını şaşırmak; normal yürüyüşe devam edememek. **2.** *mecaz.* Beklenmedik bir olay karşısında ne yapacağını şaşırarak bir sarsıntı geçirmek.

sendellemek, [send-el(l)e-mek] *{ağız}* *gçsz. f.* *[-r]* *[-l(i)-yor]* Düşecek gibi olmak; sendelemek. [DS]

senderemek, [send-ele-mek / send-ere-mek / send-ir-e-mek سنده رمك / سندرمك] *{eAT}* *{OsT}* *gçsz. f.* *[-r]* Sendelemek.

senderus, [Far. senderūs سندروس] *(senderu:s)* *{OsT}* *is.* Kupal ağacından çıkan bir zamktan oluşmuş bir tür kehribar; sandalos.

sendik,-ği [Yun. syn *(ile, birlikte)* + dike *(hak, dava)* > syndikos > Lat. syndicus > Fr. syndic] *is.* Bir birliğin, ortaklığın veya alacaklılar grubunun haklarını korumakla görevli kimse.

sendika, [Fr. syndic > syndicat] *(sendi'ka)* *is.* İşçilerin veya işverenlerin ekonomik, sosyal ve kültürel ortak çıkarlarını korumak ve geliştirmek için kurdukları, tüzel kişiliğe sahip dayanışmaya bağlı meslek kuruluşu.

sendikacı, [sendika-cı] *is.* **1.** Sendikacılık yapan kimse. **2.** Sendikada çalışan kimse. **3.** *sf.* Sendika ve sendikacılıkla ilgili olan.

sendikacılık,-ğı [sendika-cı-lık] *is.* **1.** Aynı işte çalışanları, ortak çıkarlarını korumak amacıyla bir araya getirme hareketi; sendikalizm. **2.** Sendikaların yapmış olduğu eylemler. **3.** Toplum hayatında sendikaların ileri derecede etkin olması gerektiğini savunan öğreti.

sendikal, [Fr. syndical] *sf.* **1.** Sendikaya ilişkin; sendikaya ait; sendikayla ilgili. **2.** Sendikacılığa özgü; sendikacılığa ait; sendikacılıkla ilgili. ☐ **sendikal hak,** *1. Sendika kurma hakkı. 2. Sendikalarla ilgili yasal ve tüzel hakların tümü.*

sendikalaşma, [sendika-la-ş-ma] *is.* Sendikalaşmak eylemi. ☐ **sendikalaşma oranı,** *Aynı iş kolunda çalışan kişilerin sendikaya üye olma yüzdesi.*

sendikalaşmak, [sendika-la-ş-mak] *dönşl. f.* *[-ır]* **1.** Sendikalı duruma gelmek. **2.** Sendika örgütü oluşturmak. **3.** Sendikaya üye olmak.

sendikalaştırma, [sendika-la-ş-tır-ma] *is.* Sendikalaştırmak eylemi.

sendikalaştırmak, [sendika-la-ş-tır-mak] *gçl. f.* *[-ır]* Sendikalı duruma getirmek; sendika sahibi yapmak; sendikalaşmasını sağlamak; sendika hâlinde örgütlendirmek.

sendikalı, [sendika-lı] *sf.* **1.** Sendikası olan; sendikası bulunan. **2.** Bir sendikaya üye olan; sendikaya girmiş bulunan.

sendikalılık,-ğı [sendika-lı-lık] *is.* Sendikalı olma durumu.

sendikalist, [Fr. syndicaliste] *is.* Sendikacı.

sendikalizm, [Fr. syndicalisme] *is.* Sendikacılık.

sendikasız, [sendika-sız] *sf.* **1.** (İş yeri veya iş kolu için) sendikası bulunmayan. **2.** (İşçi veya işveren için) bir sendikaya üye olmayan.

sendikasızlık,-ğı [sendika-sız-lık] *is.* Sendikasız olma durumu.

sendir, [send *(yans.)* > send-ir] *ünl.* Titreme ve sallanma bildiren yansımalı gövde. ☐ **sendir sendir,** *{ağız} Sendele sendeleye.* [DS]

sendirdemek, [send-ir-de-mek] *{ağız}* *gçsz. f.* *[-r]* *[-d(i)-yor]* Düşecek gibi olmak; sendelemek; sallanmak. [DS]

sendiremek[1], [send *(yans.)*>send-ir-e-mek سندره مك] *{eAT}* *{OsT}* *{ağız}* *gçsz. f.* *[-r]* Sendelemek; düşecek gibi olmak; sallanmak. [DS]

sendiremek[2], [send *(yans.)* > send-ir-e-mek] *{ağız}* *gçsz. f.* *[-r]* *[-r(i)-yor]* Söylenen sözü yinelemek. [DS]

sendirmek, [send-ir-mek] *{ağız}* *gçsz. f.* *[-ir]* (Ot vb. için) tazeliği gitmek; sararmak. [DS]

sendirseme, [send-ir+sem-e] *{ağız}* *zf.* Sersemlemiş olarak; sendeleyerek. [DS]

sendrom, [Yun. syndrome *(el birliği)*] *is.* *tıp.* Özel bir bozukluğu belirleyen, bir arada görülen ve tanıyı kolaylaştıran tıbbî bulguların tümü.

sendük, -ğü [Ar. şandūḳ => sendük] *{ağız} is.* Sandık. [DS]

sene, [Ar. sene سنه] *is.* Yıl. ⊡ **sene-be-sene,** *{OsT} 1. Yıldan yıla. 2. Yıllar yılı; yıllar geçtikçe.*|| **sene dolanmak,** *{ağız} 1. Yeni yıla girmek. 2. Üzerinden bir yıl geçmiş olmak.* [DS]|| **sene-i avām,** *{OsT} 365 veya 366 tam gün olan kesirsiz yıl.*|| **sene-i devriye,** *{OsT} Yıl dönümü.*|| **sene-i efrenciye,** *{OsT} Miladî yıl.*|| **sene-i hicriye,** *{OsT} Hicrî yıl.*|| **sene-i hicriye-i şemsiye,** *{OsT} Güneş yılı hesabına dayanan ve 23 Eylül 622 yılından başlayan takvim yılı.*|| **sene-i inhirāfiye,** *{OsT} Düzensiz yıl.*|| **sene-i kameriye,** *{OsT} Ay yılı.*|| **sene-i kebîse,** *{OsT} Artık yıl.*|| **sene-i maliye,** *{OsT} Malî yıl.*|| **sene-i medārî,** *{OsT} Dönence yılı.*|| **sene-i miladiye,** *{OsT} Miladî yıl.*|| **sene-i necmiye,** *{OsT} Yıldız yılı.*|| **sene-i rūmiye,** *{OsT} Rumî yıl.*|| **sene-i şemsiye,** *{OsT} Güneş yılı.*|| **senevî vasatî,** *{OsT} coğ. Yıllık ortalama.*

sened, [Ar. sened سند] *{OsT}is.* **1.** Dayanak; dayanacak şey. **2.** İspat belgesi; belgit. **3.** Tapu. **4.** Kuvvetli delil olabilecek söz. ⊡ **sened-i ādi,** *{OsT} Adi senet.*|| **sened-i bahrî,** *{OsT} dz. Bir geminin kime ait olduğunu gösterir belge.*|| **sened-i hākanî,** *{OsT} Tapu senedi.*|| **sened-i ittifak,** *{OsT} Görüş birliği senedi; sözleşme senedi.*|| **sened-i müsbit,** *{OsT} İspat edici senet.*|| **sened-i resmî,** *{OsT} Resmî senet.*

senedat, [Ar. sened >senedāt سندات] *(seneda:t) {OsT} is.* Senetler. ⊡ **senedāt-ı ayniye,** *Ortaklık paylarını aynî olarak yatıranlara verilen senet.*|| **senedāt-ı bahrî,** *Gemi senedi.*

Senegali, [Senegal + Ar. -ī] *(senegali:) {OsT} sf.* Kuşçuların, Afrika kökenli olup olmamasına bakmaksızın *astrilda* cinsi bütün küçük ötücü kuşlara verdikleri ad.

seneidevriye, [Ar. sene-i devriyye سنه دوريه] *{OsT} is.* Yıl dönümü.

seneikebise, [Ar. sene-i kebīse سنه كبيسه] *(seneikebi:se) {OsT} is.* Her dört yılda bir şubat ayının 29 olduğu yıl; artık yıl.

senek[1], **-ği** [señek سكك / سا كك] *{ağız} is.* **1.** *{eAT}* Çam ağacından yapılma su testisi; tahta testi. **2.** Toprak su testisi. **3.** Bakır güğüm. [DS]

senek[2], **-ği** [senek] *{ağız} is.* **1.** Dört çatallı demir dirgen. **2.** Islak ve yanmayan dallı budaklı odun. [DS]

seneklik, -ği [senek-lik] *{ağız} is.* **1.** Banyo; hamam. **2.** Köy evlerinde ağaç su kaplarının konulduğu yüksekçe yer. [DS]

senelik,-ği [sene-lik] *sf.* **1.** (Bir sayıdan sonra) o kadar yıla ait olan. **2.** Tam bir yıl üzerinden değerlendirilen; yıllık. **3.** *is.* Bir şeyin bir yıl boyunca kazandığı toplam değer. **4.** *{ağız}* Kira. [DS]

senelmek[1], [sen-el-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* **1.** Küçülmek. **2.** Azalmak. [DS]

senelmek[2], [sen-el-mek] *{ağız} gçsz. f. [-ir]* Karşı gelmek; itiraz etmek. [DS]

senelmek[3], [sen-el-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* **1.** Yıllanmak. **2.** Bayatlamak; eskimek. [DS]

senem, [Ar. ṣanem => senem] *{ağız} is. folk.* Kırşehir yöresinde, kadın ve erkeklerin karşılıklı oynadıkları bir halk oyunu. [DS]

seneper, [? seneper] *{ağız} sf.* Uyuşuk; sersem. [DS]

senet[1], **-di** [Ar. sened سند] *is.* **1.** Dayanak; dayanılacak şey. **2.** Kuvvetli kanıt sayılabilecek söz; güvence. **3.** *huk.* Borcu ya da bir yasal durumu tespit amacıyla bir kimsenin kendi aleyhine kanıt olmak üzere düzenlediği belge; belgit. **4.** Tapu. ⊡ **senet sepet,** *Senet olarak kabul edilebilecek her türlü belge (buradaki "sepet" kelimesi, Arapça "kanıtlayıcı belge" anlamındaki "sebet"ten gelmektedir).*|| **senet vermek,** *Konuşmalarda söylenen bir sözün doğruluğuna dair başka bir sözle güvence verme.*

senet[2], **-di** [Yun. sanidi] *{ağız} is.* Ekmek tahtası; senit. [DS]

seneteyn, [Ar. sene-t-eyn سنتين] *{OsT} is.* İki yıl.

senetger, [Ar. ṣanʿat + Far. kār => senetger] *{ağız} is.* Sanatçı. [DS]

senetleşme, [senet-le-ş-me] *is.* Senetleşmek eylemi.

senetleşmek, [senet-le-ş-mek] *işteş. f. [-ir]* **1.** Karşılıklı olarak birbirine senet vermek. **2.** *dönşl. f. [-ir]* Senet durumuna gelmek; senet niteliği kazanmak.

senetli, [senet-li] *sf.* Senedi bulunan; senet yapılarak sağlamlaştırılmış olan. ⊡ **senetli sepetli,** *(İş, anlaşma vb. için) yazılı bir anlaşma veya belgeye dayalı olan (buradaki "sepet" kelimesi, Arapça "kanıtlayıcı belge" anlamındaki "sebet"ten gelmektedir).*

senetsiz, [senet-siz] *sf.* Senedi olmayan; bir belgeye dayanmayan. ⊡ **senetsiz sepetsiz,** *(İş, anlaşma için) yazılı bir anlaşma yapılmadan; karşılığında hiçbir belge ve güvence almadan, rastgele.*

senetmekçe, [sen+et-mek-çe] *{ağız} zf.* Senin dediğin gibi. [DS]

senevat, [Ar. sene > senevāt سنوات] *(seneva:t) {OsT} is.* Yıllar.

senevi[1], [Ar. s̱ünāʿī > s̱enevī ثنوى] *{OsT} is. din.* Biri hayır yapan, diğeri kötülük işleyen olmak üzere iki Tanrının varlığına inanan; sünaî; ikici.

senevi[2], [Ar. sene > senevī / seneviyye سنوى / سنويه] *(senevi:) {OsT} sf.* Yıllık.

seneviye, [Ar. şeneviyye ثنويّه] *{OsT} is. din.* Ateşe tapanlar; mecusi halk.

seneviyet, [Ar. senevi > seneviyyet ثنويّت] *{OsT} is. din.* İkicilik.

seneyh, [seňek > seneyẖ] *{ağız} is.* Toprak su testisi. [DS]

senfoni, [Yun. syn *(birlikte)* + phone *(ses)* > Fr. symphonie] *is. müz.* Tınıların çeşitliliğini sağlamak amacıyla her çalgı için birçok icracı bulunan orkestra sonatı. ⊡ **senfoni orkestrası,** *Senfonileri seslendirmek üzere düzenlenmiş vurmalı, üflemeli, telli ve yaylı çalgılardan oluşan büyük orkestra.*

senfonik,-ği [Fr. symphonique] *sf.* Senfoniye uygun; senfoni ile ilgili; senfoniye ait.

-seng, [-sañ / -señ] *(señ) {eAT} çek. e.* → -sang.

seng[1], [Far. seng سنگ] *{OsT} is.* **1.** Taş. **2.** Tartıda kullanılan ağırlık; ölçü. ⊡ **seng a seng,** *{OsT} Türlü türlü taşlar bulunan.*|| **seng-dil,** *{OsT} Taş yürekli.*|| **seng-dilāne,** *{OsT} Taş yüreklilikle.*|| **seng-endāz,** *{OsT} 1. Taş atan. 2. Taşlama yapan; yergide bulunan; söz dokunduran.*|| **seng-i as-yāb,** *{OsT} Değirmen taşı.*|| **seng-i feiāhān,** *{OsT} Sapan taşı.*|| **seng-i fesān,** *{OsT} Bileği taşı.*|| **seng-i hārā,** *{OsT} 1. Mermer taşı. 2. Pek sert taş.*|| **seng-i ibret,** *{OsT} İbret taşı.*|| **seng-i imtihān,** *{OsT} 1. Mihenk taşı. 2. Deneme; sınav.*|| **seng-i kabir,** *{OsT} Mezar taşı.*|| **seng-i melāmet,** *{OsT} Birini kınarken sözle yapılan sataşma; taşlama.*|| **seng-i mezār,** *{OsT} Mezar taşı.*|| **seng-i mihenk,** *{OsT} Altın ayarını ölçmekte kullanılan taş.*|| **seng-i Mūsā,** *{OsT} Ustura bilenen taş; bileği taşı.*|| **seng-i musalla,** *{OsT} Musalla taşı.*|| **seng-i sebük,** *{OsT} 1. Hafif taş. 2. Kefeki taşı.*|| **seng-i siyāh,** *{OsT} 1. Mihenk taşı. 2. Kâbe'nin duvarında bulunan Hacerü'l-esved taşı.*|| **seng-istān,** *{OsT} Taşlık; taşı çok yer; taş ocağı.*|| **seng-i yede,** *{OsT} Yağmur yağdıran tılsımlı taş; yağmur taşı; yada.*|| **seng-lāh,** *{OsT} Taşlık; taş ocağı.*|| **seng-pāre,** *{OsT} Taş parçası.*|| **seng-pūşt,** *{OsT} Kaplumbağa.*|| **seng-rîz,** *{OsT} 1. Taşlama; taş atma. 2. Taşlanan kimse.*|| **seng-rîze,** *{OsT} Çakıl taşı; küçük taş.*|| **seng-rū,** *{OsT} 1. Taş yüzlü. 2. Utanmaz kişi.*|| **seng-sār,** *{OsT} Taşı bol yer; taşlık.*|| **seng-tıraş,** *{OsT} Taş yontucusu.*|| **seng-tırāşî,** *{OsT} Taş yontuculuğu.*|| **seng ü sebū,** *{OsT} 1. Taş ve testi. 2. Kıran ve kırılan.*|| **seng-zār,** *{OsT} Taşlık; taşlı yer.*

seng, [señ] *(señ) {ağız} sf.* (Ağaç, meyve vb. için) iyi kurumamış; nemli. [DS]

senge, [sen-ge > señe] *(señe) {ağız} is.* Sana. [DS]

sengecen, [sin-mek > siñ-ecen / señecen] *(señecen) {ağız} sf.* Kurnaz; sinsi sinsi iş yapan. [DS]

sengeç, [señeç / señ-geç / señ-keç] *(señeç) {eT} {ağız} is.* Fındık büyüklüğünde akı ve kırmızısı olan küçük tatlı bir tür elma. [DLT] [DS]

sengek, [señek] *(señek) {eT} {eAT} {OsT} is.* Su içilen testi; ağaçtan oyulmuş su kabı. [DLT]

sengelmek[1], [señ-el-mek] *(señelmek) {ağız} dönşl. f. [-ir]* Bayılmak. [DS]

sengelmek[2], [señ-el-mek] *(señelmek) {ağız} dönşl. f. [-ir]* Sesi kısılmak. [DS]

sengen, [señēn] *(seňe:n) {eT} sf.* Tadı buruk. [DLT]

-sengene, [-sañana / -señene] *(señene {eAT} çek. e.* → sangana.

senger, [Far. senger سنگر] *{OsT} is.* **1.** Büyük oklu kirpi. **2.** İstihkâm. **3.** *{ağız}* Koruyucu engel; siper. [DS] ⊡ **senger almak,** *{ağız} 1. Hedefe doğrultmak. 2. Siper almak.* [DS]

senggeç, [señeç / señ-geç / señ-keç] *(señgeç) {eT} is.* → sengeç. [DLT]

sengi[1], [sen-gi] *{ağız} sf.* Uyuşuk; sersem.[DS]

sengi[2], [sengi] *{ağız} is.* Vücudun belden aşağısında olan hastalıklar. [DS]

sengig, [señig] *(señig) {eT} zf.* **1.** Ek olarak; ilave olarak. [EUTS] **2.** Ait. [EUTS]

sengil, [sengil] *{eT} is.* İnsanın yüzünde çıkan sivilce; ergenlik sivilcesi; yüzdeki çiğit hastalığı. [DLT]

sengin[1], [Far. seng > sengīn سنگين] *(sengi:n) {OsT} sf.* **1.** Taştan yapılmış. **2.** Ağır; yavaş. ⊡ **sengin semâî,** *{OsT} müz. Türk musikisinde yürük semai usulünün ağır mertebesi için kullanılan terim; ağır.*

sengin[2], [sengin] *{ağız} is.* Az kurumuş, nemli ağaç. [DS]

sengir, [señir] *(señir) {eT} is.* **1.** Burun. [Gabain] **2.** Dağ çıkıntısı; dağ burnu. [DLT] **3.** Dağın eteği; dağın yamacı; dağın ön cephesi. [EUTS] **4.** Herhangi bir duvarın ucu. [DLT]

sengkeç, [señeç / señ-geç / señ-keç] *(señkeç) {eT} is.* → sengeç. [DLT]

sengregü, [señ-re-gū] *(señregü:) {eT} is.* **1.** Her zaman burundan akan sümük. **2.** (Çocuklara sövgü için) sümüklü. [DLT] ⊡ **sengregü at,** *Engin hastalığına tutulmuş burnundan irin gibi sümük akan at.* [DLT]

sengün, [Çin. tsiang-kün => sēngūn] *(se:ngü:n) {eT} is.* **1.** General. [ETY] [EUTS] [Gabain] [Tekin] **2.** Memuriyet unvanı. [EUTS]

sengüt, [sengū(n)>sengü-t] *{eT} is.* Generaller. [ETY]

senğek, -ği [señek] *{ağız} is.* Tahtadan yapılmış su testisi; senek. [DS]

senğir, [señir / senğir] *{ağız} is.* → senir. [DS]

senik[1], **-ği** [sen-ik] *{ağız} sf.* **1.** (Top, balon, iç lastik vb. için) havası inmiş; sönmüş; pörsümüş. **2.** İçi boş; kof. **3.** (Tahıl için) başak tutmamış. **4.** (Ağaç, meyve vb. için) suyu çekilmiş; kurumaya yüz tutmuş. [DS]

senik[2], **-ği** [señek] *{ağız}* *is.* → senek. [DS]

senik[3], **-ği** [? senik] *{ağız}* *is.* Harman savurmakta kullanılan iki çatallı bir araç. [DS]

seniksemek, [sen-ik-se-mek] *{ağız}* *gçsz. f. [-r] [-s(i) -yor]* **1.** (Yara için) iyileşmeye başlamak. **2.** Gücü azalmak. [DS]

senilizm, [Fr. sénilisme] *is.* Erken yaşlanma.

senir, [*eT.* señ-ir > sen-ir] *{ağız}* *is.* **1.** İki dağ arasındaki sırt. **2.** Tepe; doruk. **3.** Yükseklik. [DS]

senit, -di [Yun. sanidi] *{ağız}* *is.* **1.** Ekmek yapılırken kullanılan hamur tahtası. **2.** Et tahtası. **3.** Sini; tepsi. **4.** Bazlama ekmek. [DS]

seniter, [? seniter] *{ağız}* *is.* Küçük, kırmızı bir tür buğday. [DS]

seniy, -yyi [Ar. sünüvv > seniyy / seniyye سنى / سنيه] *{OsT}* *sf.* Yüce; ulu.

seniye[1], [Ar. s̱in > s̱eniyye ثنيه] *{OsT}* *is.* Ağzın ön tarafında bulunan kesici dişler.

seniye[2], [Ar. seniyy > seniyye سنيه] *{OsT}* *sf.* Yüce; ulu; yüksek.

seniyinen, [sen-in+ile-n] *{ağız}* *zf.* Seninle. [DS]

senjeri, [Fr. singerie] *is.* Acemi ve gülünç taklit; maymunluk.

senkendaz, [Far. senk *(taş)* + endāz *(atan)* سنك انداز] *(senkenda:z)* *{OsT}* *is.* Kale duvarlarının ve surların üst bölümlerinde düşmana taş atmak için yapılmış cumba biçiminde özel çıkmalar. ☞ **senkendaz mancınık,** *{OsT} Ateşli silahların bulunuşundan önce kullanılmış olan düşmana taş gülleler fırlatan özel mancınık.*

senklinal, [Fr. synclinal] *is. jeol.* Bir kıvrımda, katmanların karşılıklı iki kanadı arasında kalan ve aşağı doğru bükülmelerinden oluşan çukur bölüm.

senkretizm, [Fr. syncrétisme] *is. fel.* **1.** Birbiri ile uzlaşmaz gibi görünen iki ve daha çok kuramı veya görüşü birbiri ile kaynaştırmak amacını güden felsefe akımı; bağdaştırmacılık. **2.** *psikol.* İlkel insanda ve çocukta, nesnelerin açık ve seçik algılanmasından önce gelen karışık ve bulanık algılama.

senkron, [Yun. syn *(ile; beraber)* + khronos *(zaman)*] *sf.* (Hareketler için) aynı zamanda yapılan; eş zamanlı.

senkroni, [Fr. synchronie] *is.* Aynı zamanda meydana gelme; eş zamanlılık.

senkronik,-ği [Fr. synchronique] *sf.* Aynı zamanda meydana gelen; eş zamanlı.

senkronizasyon, [Fr. synchronisation] *is.* **1.** Eş zamanlama işlemi. **2.** Mekanik olarak bağlanmış iki makinenin elektromotor kuvvetlerini eş zamanlı ve faz hâline getirme işlemi. **3.** Televizyonlarda, vericide kamera tüpünü, alıcıda katot lambasını tarayan elektron demetlerinin resmi tarama hareketlerinin özdeşliği.

senkronize, [Fr. synchroniser] *sf.* Eş zamanlı. ☞ **senkronize etmek,** *Eş zamanlı yapmak.*

senkronizm, [Fr. synchronisme] *is.* Aynı zamanda aynı hareketi yapan şeylerin durumu; eş zamanlılık.

senlemek, [sen > sen-lē-mek] *(senle:mek)* *{eT}* *gçl. f. [-r]* **1.** "Sen" diye seslenmek. [DLT] [KB] **2.** Küçük saymak. [DLT]

senletmek, [sen-lē-mek > sen-le-t-mek] *{eT}* *gçl. f. [-r]* "Sen" sözü ile çağırtmak. [DLT]

senli, [sen-li] *sf.* (Söz, konuşma vb. için) içinde "sen" geçen; "sen" bulunan. ☞ **senli benli,** *1. Karşılıklı konuşma ve davranışlarda saygı sözü olan "siz" yerine daha samimi bir hava vermek için "ben" ve "sen" yerini tutan ifadeler kullanarak; samimi; içtenlikle. 2. Aşırı ölçüde samimi olarak. 3. Laubali.*|| **senli benli olmak,** *1. Aşırı ölçüde samimi olmak; resmiyetten uzak görüşmek; teklifsiz olmak. 2. İç içe olmak; bütünleşmek.*

senlik, -ği [sen-lik سنلك] *{eAT}* *is.* İkinci tekil kişiye ait kişilik; ikinci tekil kişi şahsiyeti.

senmek, [sen-mek] *{ağız}* *dönşl. f. [-er]* **1.** (Meyve, sebze, bitki vb. için) tazeliğini yitirmek; suyu çekilmek; pörsümek; buruşmak; solmak. **2.** Kurumaya yüz tutmak; hafiflemek; eksilmek. **3.** (Top, balon vb. için) şişkinliği gitmek; havası boşalmak; sönmek. **4.** (Kişi için) kilo vermek; zayıflamak. **5.** (Kişi için) sıkıntı ve güçlük çekmekten dolayı tükenmek; gücü azalmak. **6.** (yara için) iyileşmeye başlamak.[DS]

senmek, [sen-mek] *{ağız}* *dönşl. f. [-er]* **1.** (Meyve için) çok olgunlaşmak. **2.** Sakinleşmek. **3.** (Kapta bekletilen sıvılar için) durulmak. [DS]

sennüç, -cü [Ar. ṣahrınc => sarnıç > sernüç / sennüç] *{ağız}* *is.* Sırlı yağ testisi. [DS]

senogenez, [Yun. kainos *(yeni)* > genesis *(oluşum)* > Fr. cénogenèse] *is. biy.* **1.** Yeni karakterlerin belirmesi; yeni oluşum. **2.** Aynı türden ve aynı ana babadan olan bireyler arasında, atalarının ilk tipine göre ortaya çıkan küçük farklılıklar.

senografi, [Fr. scénographe] *is. tiy.* Sahne tasarımı.

senografya, [Fr. scénographia] *is. tiy.* Tiyatro sahnesini, sahnenin düzenlenmesini ve sahnede kullanılan malzemeyi ele alan sanat ve bilim dalı.

senozoik,-ği [Fr. cénozoïque] *sf.* Memeliler ve kapalı tohumluların ortaya çıktığı, yer yüzeyindeki yaşamda gerçekleşen köklü dönüşümlerin oluştuğu dönemlerden üçüncüsüne ait; üçüncü zamana ait.

senpenek, -ği [serp-enek / senpenek] *{ağız}* *is.* Dam saçağı. [DS]

sensen, [Ar. simsim *(susam)* ?] *is.* Ağız kokularını gidermekte kullanılan ve ağızda çiğnenen baharatlı madde.

senseriye, [senseri-y-e ?] *{ağız}* *zf.* Düşünüp taşınmadan; ölçüp biçmeden; oranlamadan. [DS]

sensilla, [Lat. sensus *(duygu)* > Fr. sensille / İng. sensilla] *is.* Küçük duyu organı.

Sen-Sinod, [Fr. Saint-Synode] *is.* Rus kilisesi büyük meclisi.

sensiz, [sēn > sen-siz] *{eT} zf.* Sen olmadan.

sent, [İng. cent] *is.* Bazı ülkelerde kullanılan para biriminin yüzde biri değerindeki bozuk para.

sentagma, [Yun. syn *(birlikte)* + tagma *(düzenli şey)* > Fr. syntagme] *is. dbl.* Dizim.

sentaks, [Fr. syntaxe] *is.* Söz dizimi; cümle bilgisi.

sentaktik, -ği [Fr. syntactique] *sf.* Cümle ile ilgili.

sente, [? sente سنته] *{OsT} sf.* Sersem. ⊡ **sente baş,** *{OsT} Başı sersem; hezeyan hâlinde olan.*

sentetik, -ği [Yun. synthetikos > Fr. syntétique] *sf.* **1.** Sentezle ilgili; bireşimle ilgili; bireşimsel. **2.** Bireşim yoluyla yapılan; bireşimli.

sentez, [Yun. synthesis > Fr. synthèse] *is.* **1.** Belli alanda edinilmiş dağınık bilgileri birlikte değerlendirerek bir sonuç çıkarmak üzere bir sistem dahilinde yapılan zihinsel işlem; bireşim. **2.** Bu tür sonucun yazılı veya sözlü sunuluşu. **3.** *kim.* Basit maddelerden bileşikler veya bileşiklerden daha başka bileşikler elde etmeye dayanan işlem; bireşim. **4.** *biy.* Basit yapılı moleküllerden karmaşık yapılı maddelerin elde edilmesi.

sentrozom, [İng. centrosome] *is. biy.* Işık mikroskobu ile çekirdeğin yakınında görülen ve sentrosfer ile sentriyolden oluştuğu ifade edilen yapı.

sentrum, [Lat. centrum] *is. anat.* Omurun gövde bölgesi.

sentur, [Far. sentūr سنتور] *(sentu:r) {OsT} is.* Kanun biçiminde tokmaklarla çalınan bir tür telli saz; santur.

senturi, [Far. sentūrī سنتوری] *(sentu:ri:) {OsT} sf.* Santur çalan.

sentür, [Fr. ceinture] *is.* Kemer.

senük, -ğü [*eT.* süñük > senük] *{ağız} is.* Olgunlaşmamış mısır koçanı. [DS]

senyör, [Lat. senior *(daha yaşlı)* > Fr. seigneur] *is.* **1.** Orta Çağ'da toprak sahibi olan derebeyi. **2.** Fransa'da bir soyluluk unvanı.

senyörlük,-ğü [senyör-lük] *is.* **1.** Senyör olma durumu; senyörün taşıdığı unvan. **2.** Senyörün toprağı.

sep[1], [sep / sap] *{eT} is.* **1.** Gelinin malı olan çeyiz. [İKPÖy.] **2.** Üste verilen şey; fazladan verilen şey. [İKPÖy.]

sep[2], [Erme. cep => seb / sep / zep] *{ağız} is.* Kırık çanak çömleği yapıştırmaya yarayan yumurta akı, kireç, süt ve pamuk karışımı macun; lök. [DS]

sepa, [Far. se-pā سه پا] *(sepa:) is.* Üç ayak; sehpa.

separasyon, [Lat. separare *(ayırmak)* > Fr. séparation] *is.* Ayrışma; ayrıştırma.

separe, [Fr. separé] *is.* Genel yerlerde ayrılmış özel köşecik.

sepbece, [sep-mece / sepbece] *{ağız} is.* Küçük sivilce. [DS]

sepçe, [*eT.* sep > sep-çe] *{ağız} is.* Çeyiz. [DS]

sepdürmek, [sep-mek > sep-tür-mek سپدرمك] *{OsT} gçl. f. [-ür]* Serpmek.

sepecek, -ği [sep-mek > sep-ecek سپه جك] *is.* **1.** *{eAT}* Su vb. serpmekte kullanılan araç veya kap. **2.** *{ağız}* Süzgeç. [DS] **3.** *{ağız}* Su kabağından yapılmış kap; susak. **4.** Ağaçtan oyularak yapılmış bir tür su fışkırtan oyuncak.[DS]

seped, [Far. seped سپد] *{OsT} is.* → sepet.

sepek, -ği [sep-ek] *is.* Değirmen taşının mili.

sepele, [sepe-le] *{ağız} is.* Değirmenin su deposu. [DS]

sepelek, -ği [sep-e-le-k] *sf.* Düzensiz olarak; dengesiz dağılmış.

sepeleme, [sep-e-le-me] *is.* Sepelemek işi.

sepelemek, [sep-e-le-mek سپه لك] *gçsz. f. [-r] [-l(i)-yor]* **1.** (Yağmur veya kar için) kısa süre ve aralıklarla seyrek olarak dökülmek; az az yağmak; dökülmek; serpelemek; çiselemek. *{eAT} {OsT} {ağız} (aynı)* [DS] **2.** *gçl. f.* (Su, vb. şeyi) ince damlalar hâlinde aralıklı olarak dökmek; serpelemek.

sepen, [sep-en] *{ağız} is.* **1.** Karla karışık yağan yağmur. **2.** Sert rüzgârla savrulan yağmur. **3.** Az yağan yağmur. [DS]

sepenek, -ği [sep-enek] *{ağız} is.* **1.** Dam saçağı. **2.** Kısa süreli ve aralıklı yağan yağmur; serpinti. [DS]

sepenlik, -ği [sep-en-lik] *{ağız} is.* Pencereden güneş ve yağmur girmesini önleyen gergi; örtü; kepenk. [DS]

seperek, -ği [sep-e-rek] *{ağız} zf.* Tek tük; çok seyrek. [DS]

sepet, [Far. seped سپد] *is.* **1.** Saz, kamış, ince dal vb. şeylerden örmek suretiyle yapılmış, genellikle yiyecek ve eşya taşımakta kullanılan saplı veya sapsız gereç. **2.** Sazdan örülmüş balık kapanı. **3.** *spor.* Basketbolde, sayı almak için içinden topun geçirildiği, alt tarafı açık, fileli çember. **4.** Ekin saplarından ya da sazdan örülmüş arı kovanı. **5.** Balonun altına asılan taşıma yeri. **6.** Motosiklette, tek bir tekerlek üstüne yerleştirilen taşıma aracı. **7.** Genellikle yüksekte yapılan bakım ve onarım işlerinde kişiyi taşıyan etrafı korunaklı kaldırma ve taşıma aygıtı. **8.** *{ağız}* Değirmende öğütülecek buğdayın döküldüğü kesik konu biçimindeki yer; sandık. [DS] **9.** *{ağız}* (Sığırlarda) karın. [DS] **10.** *argo.* Baş; kafa. **11.** *argo.* Akıl; zekâ. **12.** *sf.* Sepet gibi örülmek suretiyle yapılmış olan. **13.** Belirtilen sayıda sepetin alabileceği ölçüde olan. ⊡ **sepet bezek,** *İçinde çiçek ve meyve resim veya kabartmaları ol-*

duğu bilinen sepet görünümündeki süs.|| **sepet** (sept = *cumartesi*) **günü, seladan sonra,** *{ağız} (İş için) olmaz.*|| **sepet havası çalmak,** *1. İşinden çıkarmak; kovmak; sepetlemek. 2. Yanından uzaklaştırmak; gitmesini sağlamak.*|| **sepeti çalıştırmak,** *argo. Aklını, zekâsını kullanmak.*|| **sepeti seyrek,** *{ağız} (Kişi için) az akıllı; hoppa; hafif. davranan.* [DS]|| **sepet işi,** *Sepet gibi ince dal ve sazlardan yapılmış eşya.*|| **sepet kafalı,** *Akılsız; beyinsiz.*|| **sepet kemiği,** *{ağız} Kaburga kemiği; göğüs kafesi.* [DS]|| **sepet sandık,** *İnce dallardan örülerek yapılmış ve üzeri meşin ile kaplanmış sandık.*|| **sepette pamuğu olmamak,** *Bilgisiz; boş kafalı olmak.*|| **sepet tımarı,** *İmparatorluk döneminde sahibinin ölümünden sonra başkasına verilmeyen dirlik arazi.*|| **sepet topu,** *Basketbol.*

sepetçi, [sepet-çi] *is.* Sepet örüp satan kimse. ☞ **sepetçi kaması,** *Söğüt dallarını cebire hâline sokmadan parçalara ayırmakta kullanılan, küçük ucu kanatçık biçiminde, sert ağaçtan yapılmış aygıt.*|| **sepetçi söğüdü,** *Dalları, sepet örmeye elverişli, uzun yapraklı bir söğüt türü; sorkun, (Salix viminalis).*

sepetçik, -ği [sepek-çik] *is.* **1.** Küçük sepet. **2.** İşçi arıların arka bacaklarında çiçek tozu biriktirdikleri çukurumsu yer. **3.** *{ağız}* Sepet örmekte kullanılan bir bitki ve bu bitkinin dalları. [DS]

sepetçilik,-ği [sepet-çi-lik] *is.* **1.** Bitkilerin odunlaşmamış saplarını veya kamışları uzunlamasına yararak örgü eşya yapımı. **2.** Sepetçinin yaptığı iş; sepet yapma işi.

sepetçioğlu, [sepet-çi+oğ(u)l-u] *is.* Kastamonu dolaylarında, davul zurna eşliğinde erkekler tarafından oynanan türkülü, zeybek türünde bir halk oyunu.

sepetkulpu, [sepet+kulp-u] *is. mim.* Yayvan ve geniş açıklığı olan kemer.

sepetleğe, [sepet-leği / sepetleğe] *{ağız} is.* Hayvanlarda belden sonraki bölüm, sağrı. [DS]

sepetleği, [sepet-leği] *{ağız} is.* Göğüs kemiği. [DS]

sepetlek[1], **-ği** [sepet-lek] *{ağız} is.* Göğüs kemiği. [DS]

sepetlek[2], **-ği** [sepet-lek] *{ağız} is.* Değirmende, öğütülecek tahılın döküldüğü sandık. [DS]

sepetleme, [sepet-le-me] *is.* Sepetlemek işi.

sepetlemek, [sepet-le-mek] *gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* **1.** Bir şeyi sepete yerleştirmek; sepete koymak. **2.** *argo.* Bir kimseyi yanından uzaklaştırmak; gitmesini sağlamak; kovarcasına uzaklaştırmak.

sepetlenme, [sepet-le-n-me] *is.* Sepetlenmek işi.

sepetlenmek, [sepet-le-n-mek] *edil. f. [-ir]* **1.** (Meyve sebze vb. için) sepete konulmak; sepet içine yerleştirilmek. **2.** *argo.* Bir yerden kovulmak; uzaklaştırılmak. **3.** *dönşl. f.* Sepet sahibi olmak; sepet edinmek; sepet satın almak.

sepetli, [sepet-li] *sf.* Sepeti bulunan; sepeti olan; sepet sahibi olan. ☞ **sepetli elbise,** *Avrupa'da on sekizinci yy.a kadar moda olan etekleri balina kemiklerinden sepet gibi örülerek kabarık durması sağlanan bir tür kadın elbisesi.*

sepetlig, [sepet-lik] *{ağız} is.* Göğüs kafesi. [DS]

sepetlik, -ği [sepet-lik سپتلك] *sf.* **1.** (Söğüt, saz vb. için) sepet yapımına elverişli olan. **2.** Belirtilen miktardaki sepeti dolduracak kadar olan. **3.** *is.* Sepet konulan yer; sepet için ayrılan yer. **4.** *{OsT}* Karnın göbek çukuru etrafındaki kısım. **5.** Yapılardaki çıkıntı. **6.** *{ağız}* Göğüs kafesi. [DS] **7.** *{ağız}* Değirmende öğütülecek tahılın döküldüğü sandık. [DS]

sepetsiz, [sepet-siz] *sf.* Sepeti olmayan.

sepgeyen, [sep+gey-en] *{ağız} is.* Karla karışık yağan yağmur. [DS]

sepgin, [sep-kin] *{ağız} is.* → sepkin. [DS]

sepi[1], [sep-mek *(mazırlamak)* > sep-i سپی] *is.* Deri, post ve kürkleri kullanılabilecek hâle getirmek için uygulanan işlemlerin tümü; tabaklık. *{eAT} (aynı)* ☞ **sepi küpü,** *{ağız} giydikleri ve kendisi pis kokan kimse.* [DS]

sepi[2], [sep-i] *{ağız} is.* **1.** Dayak; sopa. **2.** Büyük acı; felaket; bela. [DS] ☞ **sepi çekmek,** *Dayak atmak.*

sepi[3], [sep / sepi] *{ağız} is.* **1.** Çeyiz. **2.** Düğünde geline verilen armağan. **3.** Düğünlerde gelinin başından çocuklar için atılan para, çerez vb. şeyler. [DS]

sepi[4], [sep-i] *{ağız} sf.* Islak. [DS]

sepici[1], [sep-i-ci] *is.* Deri terbiyesi ile uğraşan kimse; tabak.

sepici[2], [sep-ici] *{ağız} sf.* (Hastalık vb. için) bulaşıcı; insandan insana geçen. [DS]

sepicilik,-ği [sepi-ci-lik] *is.* Deri terbiyesi işi; sepi yapma işi; tabaklık.

sepid, [Far. sepīd سپید] *(sepi:d) {OsT} sf.* Ak; beyaz.

sepide, [Far. sepīde سپیده] *(sepi:de) {OsT} is.* Tan vakti. ☞ **sepîde-dem,** *{OsT} Sabah aydınlığı; tan vakti.*

sepidî, [Far. sepīdī سپیدی] *(sepi:di:) {OsT} is.* Beyazlık; aklık.

sepik, -ği [sep-ik] *is. bot.* Baklagillerden, yarım metre kadar boylu, hayvanlarda zehirlenmelere sebep olan sarı çiçekli çok yıllık bir otsu bitki; gazel boynuzu; şerpik, *(Lotus corniculatus).*

sepil, [serp-il-mek > serp-il > sep-il] *sf.* Hafif bir serpinti hâlinde. ☞ **sepil sepil,** *(Yağmur yağışı için) hafif. hafif çiseleyerek.*

sepileme, [sep-i-le-me] *is.* **1.** Sepilemek eylemi. **2.** Ham deriyi, kösele veya vidala hâline getirmek için uygulanan işlem.

sepilemek[1], [sep-i-le-mek سپله مك / سپیلمك] *gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* (Deri, post veya kürk için) sepi yapmak; tabaklamak. *{eAT} {OsT} (aynı)*

sepilemek[2], [sep-i-le-mek] *{ağız} gçl. f. [-r [-l(i)-yor]* Serpmek; saçmak. [DS]

sepilemek[3], [sep-i-le-mek / sep-le-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* Çanak çömlek kırık ve çatlaklarını sep adı verilen macun ile tamir etmek. [DS]

sepilenme, [sep-i-le-n-me] *is.* Sepilenmek işi.

sepilenmek, [sep-i-le-n-mek سپلنمك / سپیلنمك] *edil. f. [-ir]* (Deri, post veya kürk için) sepili duruma getirilmek; sepi uygulanmak; tabaklanmak. *{OsT} (aynı)*

sepiletmek, [sepile-t-mek سپیلتمك] *gçl. f. [-ir]* (Deri için) tabaklatmak. *{OsT} (aynı)*

sepileyici, [sep-i-le-y-ici] *sf.* Derileri sepilemeye yarayan; sepileyen. ☞ **sepileyici madde,** *Hayvan derilerini kösele hâline getiren madde.*

sepili, [sep-i-li] *sf.* Sepi uygulanmış; sepilenmiş olan; tabaklanmış olan; sepisi olan.

sepilmek, [sep-mek > sep-il-mek سپیلمك] *{eAT} {OsT} {ağız} edil. f. [-ür]* (Su vb. için) serpilmek. [DS]

sepimek, [sep-mek > sep-i-mek سپیمك] *{eAT} gçl. f. [-r]* (Deri için) sepilemek.

sepinmek[1], [sep-in-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* Sıçramak. [DS]

sepinmek[2], [sep-in-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* **1.** Çeyiz yapmak. **2.** Hazırlık yapmak; hazırlanmak. [DS]

sepinti[1], [sep-mek > sep-inti سپنتی] *{OsT}{ağız} is.* **1.** Yağmur çisentisi; serpinti. [DS] **2.** *{ağız}* Yeri örtünceye kadar yağan kar. [DS] **3.** *{ağız}* Az yağan kar veya yağmur. [DS]

sepinti[2], [sep-inti] *{ağız} is.* Gülsuyu. [DS]

sepirmek, [süpür-mek / sepir-mek] *{ağız} gçl. f. [-ir]* Süpürmek. [DS]

sepişken, [sep-mek > sep-iş-mek > sep-iş-ken سپشكن] *{eAT} sf.* Salgın; bulaşıcı.

sepişmek, [sep-mek > sep-iş-mek سپشمك] *{eAT} {ağız} dönşl. f. [-ür]* **1.** Serpilmek. **2.** Yayılmak; dağılmak; bulaşmak. [DS]

sepit, [sep-mek > sep-it] *{ağız} is.* Küçük sac ekmeği; bazlama. [DS]

sepitmek, [sepi-t-mek] *{ağız} gçl. f. [-ir]* Kötü koku salmak; kokutmak. [DS]

sepken, [ser-mek > sep-ken] *sf.* Serpinti hâlinde yağan; serpilen.

sepki, [sep-ki] *{ağız} is.* Keçecilikte kullanılan bir tür yaba. [DS]

sepkin, [sep-kin] *{ağız} is.* **1.** Karla karışık yağan yağmur. **2.** Sert rüzgârla savrulan yağmur, kar. **3.** Küçük dolu. [DS]

sepkün, [sep-mek > sep-kün سپكون] *{OsT} is.* Yeleksiz uzun ok.

seplemek[1], [sep-le-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* Bırakmak; salıvermek. [DS]

seplemek[2], [sep-le-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* Çanak çömlek delik ve çatlaklarını, kireç, süt, yumurta akı ve pamuk karışımı bir macunla onarmak; löklemek. [DS]

seplemek[3], [sep-le-mek] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(i)-yor]* (Köpek yavrusu için) ses çıkarmak; havlamak. [DS]

sepleştirmek, [sep-le-ş-tir-mek] *{ağız} gçl. f. [-ir]* **1.** Bölüp dağıtmak; paylaştırmak. **2.** Bölük vb. toplulukları çevreye, gereken yerlere dağıtarak yerleştirmek. [DS]

sepli[1], [sep-li] *{ağız} sf.* Biçimli; düzenli; gereği gibi. [DS]

sepli[2], [sep-li] *{ağız} sf.* (Testi vb. için) sep ile yapıştırılmış; seplenmiş. [DS]

sepmece[1], [sep-mece] *{ağız} is.* İçine pirinç katılarak pişirilmiş ıspanak, ebegümeci vb. yemeği. [DS]

sepmece[2], [sep-mece] *{ağız} is.* Sivilce. [DS]

sepmek, [sep > sep-mek / sap-mak سپمك] *{eT} gçl. f. [-er]* **1.** Çeyizle, araç gereç ile donatmak. [EUTS] [İKPÖy.] **2.** Fazladan vermek; ek bir bağışta bulunmak. [İKPÖy.] **3.** Parça eklemek; düzeltmek; onarmak. [İKPÖy.] **4.** Hazırlamak. [EUTS] **5.** *{eAT} {OsT} {ağız}* Serpmek; saçmak; dağıtmak. [DS] **6.** *{ağız} gçsz. f.* (Hastalık için) geçmek; bulaşmak. [DS]

seppetmek, [sep > sep(p)-et-mek] *{ağız} gçl. f. [-er]* Söverek yermek. [DS]

sepsepi[1], [sep+sep-i] *{ağız} is.* Süzgeçli bahçe kovası. [DS]

sepsepi[2], [sep+sep-i] *{ağız} sf.* Dalgın; sersem. [DS]

sepsi[1], [sep-si] *{ağız} sf.* Dalgın; sersem. [DS]

sepsi[2], [*eT.* sıbızgu > sepsi / sipsi] *{ağız} is.* Tren, fabrika veya vapur düdüğü. [DS]

sept, [Ar. sebt => sept] *{ağız} is.* Cumartesi. ☞ **sept günü saladan sonra,** *{ağız} (İş için) olmaz; yapılmak istenmeyen.*

septik[1], **-ği** [Yun. sepein *(bozmak)* > septikos > Fr. septique] *sf.* **1.** Tıbbî açıdan kirlenmiş olan; mikroplu. **2.** Bir intana bağlı olan. ☞ **septik çukur,** *Atık suların toplandığı kapalı çukur; lağım çukuru.*

septik[2], **-ği** [Yun. skeptikós *(Pyrrho'nun dersini izleyen)* > Fr. sceptique] *is. fel.* Hiçbir şeyde olumlu veya olumsuz kesin bir yargıya varamayan; kuşkucu; şüpheci.

septilyon, [Fr. septillion] *sf.* Bir milyon sektilyon; 10^{42}

septirmek, [sep-tir-mek] *{ağız} gçsz. f. [-ir]* Ayakta işemek. [DS]

septisemi, [Fr. septicémie] *is. tıp.* **1.** Kanda hastalık mikrobu bulunmasından ileri gelen her türlü enfeksiyon. **2.** Kan zehirlenmesi.

septisit, -di [Fr. septicide] *is. bot.* **1.** Çiğdem, yüksük otu, tütün gibi bitkilerde tohum kapsüllerinin birleştiği yerden açılarak tohumların ve kapsül kapakçıklarının uzaklara fırlaması durumu. **2.** Bu durumdaki kuru meyve.

septisizm, [Fr. scepticisme] *is. fel.* Kuşkuculuk; şüphecilik.

septum, [Lat. septum *(ayırma)*] *is. biy.* **1.** Bezlerin lopları arasındaki duvar, iki boşluğu ayıran duvar; bölme. **2.** Meyvelerde, mantar liflerinde, mercanlarda, kalpte, burunda, dilde ve odalı kabuklarda görülen duvar, perde; bölme.

septürmek, [sep-mek > sep-tür-mek] *{eT} gçl. f. [-ür]* (Kız için) çeyizlemek; çeyizle güveyin evine göndermeyi emretmek. [DLT]

sepük, [sep-mek > sep-ük] *{eT} sf.* **1.** Donanımlı; teçhizatlı. [Clauson] **2.** Sünepe; sölpük. [KB]

sepüşmek, [sep-mek > sep-üş-mek سپشمك] *{eAT} dönşl. f. [-ür]* → sepişmek.

sepya, [İt. sepia] *(se'pya) is.* **1.** Mürekkep balığı tarafından, düşmanlarından kaçışını kolaylaştırmak amacıyla salgılanan koyu siyah boya; sübye; supya. **2.** Mürekkep balığından çıkarılan ve resim yapmakta kullanılan koyu siyah boya. **3.** Bu tür boya ile yapılmış resim. 🗗 **sepya kemiği,** *Mürekkep balığı kemiği.*

ser-, [Far. ser- سر] *{OsT} ön ek.* Başına eklendiği kelimelere *"baş, başkan"* anlamları katarak birleşik isimler yapan Farsça ön ek. *(ser-asker, ser-kâtib)* 🗗 **ser-āheng,** *{OsT} Çalgıcı başı.*|| **ser-amed,** *{OsT} Başta gelen; ileri gelen.*|| **ser-asker,** *{OsT} Başkomutan; sadrazamdan başka orduya komuta eden vezir.*|| **ser-bevvābîn,** *{OsT} Kapı tutan; kapıcı; mabeyinci.*|| **ser-çeşme,** *{OsT} 1. Suyun başı; kaynak; pınar; subaşı. 2.* → serçeşme.|| **ser-çeşmegân,** *{OsT} Baş çeşmeler.*|| **ser-çînî,** *{OsT} 1. Baş pişirici. 2. Sarayın mutfak görevlilerinden biri.*|| **ser-dār,** *{OsT}* → serdar.|| **ser-dārān,** *{OsT} Başkomutanlar; baş kumandanlar.*|| **ser-dārî,** *{OsT} Serdarlık; başkomutanlık.*|| **ser-dîh,** *{OsT} Baş olan; reis.*|| **ser-dümen,** *{OsT} Baş dümenci; gemi idare etmekte usta er.*|| **ser-esvāb,** *{OsT} Esvapçı başı.*|| **ser-gerde,** *{OsT} Elebaşı.*|| **ser-gerde-i eşkıyā,** *{OsT} Soyguncuların elebaşı.*|| **ser-hāne,** *{OsT} Ev sahibi; misafir kabul eden kimse.*|| **ser-heng,** *{OsT} İmparatorluk döneminde Divan-ı hümayun çavuşlarına verilen unvan.*|| **ser-kâr,** *{OsT} Bir işin başında bulunan kimse; müdür.*|| **ser-karîn,** *{OsT} Baş mabeyinci.*|| **ser-kâtip,** *{OsT} Başkâtip.*|| **ser-kehhāl,** *{OsT} Göz hekimlerinin başı.*|| **ser-kerde,** *{OsT} Bir grubun başı; elebaşı.*|| **ser-kerde-i eşkıyā,** *{OsT} Çete reisi.*|| **ser-kudūmî,** *{OsT} tasvf. Mevlevî ayinlerinde yönetici; orkestra şefi.*|| **ser-muharrir,** *{OsT} Başyazar.*|| **ser-mücellid,** *{OsT} 1. Ciltçi başı. 2. Saray ciltçilerinin başkanı.*|| **ser-müezzin,** *{OsT} Baş müezzin.*|| **ser-müneccim,** *{OsT} Müneccim başı.*|| **ser-mürettib,** *{OsT} Dizgici başı.*|| **ser-tabbal,** *{OsT} Baş davulcu.*|| **ser-tabîb,** *{OsT} Başhekim.*|| **ser-tarîk,** *{OsT} tasvf. Mevlevilikte, çelebi efendinin yardımcı ve Konya Mevlevihanesinin şeyh vekili olan kıdemli dedenin unvanı.*|| **ser-zagārî,** *{OsT} Yeniçerilikte altmış dördüncü ortanın kumandanı.*|| **ser-zergerān,** *{OsT} Kuyumcu başı.*|| **ser-zevvākin-i hassa,** *{OsT} Sarayın çeşnici başı.*

ser[1], [Far. ser سر] *{OsT} is.* **1.** Kafa; baş. **2.** Bir topluluğun lideri; önder. **3.** Tepe; zirve; doruk. **4.** Uç; kenar. **5.** Son; nihayet. 🗗 **ser-āgāz,** *{OsT} Yeniden başlama; tekrar başlama.*|| **ser-ā-pā,** *{OsT} Baştan ayağa; tamamen; bütünüyle.*|| **ser-ā-ser,** *{OsT} Baştan başa; tamamıyla; bütünüyle.*|| **ser-āzād,** *{OsT} 1. Serbest; hür. 2. Tasasız.*|| **ser-bālîn,** *{OsT} Baş yastığı.*|| **ser-bāz,** *{OsT} Korkusuz; cesur.*|| **ser-bāzān,** *{OsT} Serbazlar.*|| **serbāzî,** *{OsT} Cesurluk; korkusuzluk.*|| **ser-be-ceyb,** *{OsT} 1. Başını yakasının içine saklayan; utangaç. 2. Alçak gönüllü.*|| **ser-behā,** *{OsT} Diyet; baş bedeli.*|| **ser-be-mühr,** *{OsT} 1. Ağzı mühürlü; kapalı. 2. Oruç tutan.*|| **ser-bend,** *{OsT} Başa sarılan tülbent vb. bağ; sarık.*|| **ser-berān,** *{OsT} Baş vermiş; uç göstermiş.*|| **ser-berg,** *{OsT} Yaprak şeklindeki süslerin ilki, başlangıcı; baş yaprak.*|| **ser-berhat,** *{OsT} Uysal.*|| **ser-be-sahrā,** *{OsT} Başı ovada; kararsız.*|| **ser-be-ser,** *{OsT} 1. Baş başa. 2. Baştan başa; büsbütün.*|| **ser-best,** *{OsT} 1. Başı bağlı. 2. Örtülü; gizli.*|| **ser-bestāne,** *{OsT} Serbestçe; hiçbir engelle karşılaşmadan; özgürce.*|| **ser-beste,** *{OsT} 1. Başı bağlı. 2. Örtülü; gizli.*|| **ser-bestî,** *{OsT} Serbestlik; özgürlük.*|| **ser-bestiyet,** *{OsT}* → serbestiyet.|| **ser-be-sücūd,** *{OsT} Başını yere değdirici; secde eden.*|| **ser-be-zānu,** *{OsT} Düşünce ve üzüntüden başı öne düşen.*|| **ser-be-zemîn,** *{OsT} Başını büyük bir saygı ve huşu ile öne eğen.*|| **ser-bülend,** *{OsT} Başı yüksek; yüce; üstün.*|| **ser-bülendî,** *{OsT} Başı yüksek olma; yücelik.*|| **ser-bürehne,** *{OsT} Başı açık.*|| **ser-bürîde,** *{OsT} Başı kesilmiş.*|| **ser-cümle,** *{OsT} Bütün; hepsi.*|| **ser-cümle-i âlem,** *{OsT} Bütün insanlar; herkes.*|| **ser-çîn,** *{OsT} 1. Mekik dili. 2. Seçkin şey; seçme.*|| **ser-dāde,** *{OsT} Baş vermiş.*|| **ser-defter,** *{OsT} Defterin başına yazılmış olan; ileride olan.*|| **serden geçmek,** *{OsT} Bir dava uğruna hayatını harcamak.*|| **ser-düz,** *{OsT} Kenarları, altın veya gümüş tellerle işlenmiş süsler bulunan bez kaplamalı mukavva cilt.*|| **ser-efgen,** *{OsT} Bağlılığı uğruna başını veren.*|| **ser-efgende,** *{OsT} Baş eğen.*|| **ser-efgendegân,** *{OsT} Baş eğenler.*|| **ser-efkende,** *{OsT} Baş eğen.*|| **ser-efrāz,** *{OsT} 1. Baş kaldıran. 2. mecaz. Başkalarından kolay ayırt edilen; seçkin.*|| **ser-encām,** *{OsT}* → serencam.|| **ser-endāz,** *{OsT} Çekinmez; korkusuz; pervasız.*|| **ser-endāzān,** *{OsT} Serdengeçtiler; korkusuzlar.*|| **ser-endāzî,** *{OsT} Korkusuzluk; pervasızlık.*|| **ser-**

engüşt, *{OsT}* → ser-i engüşt.|| **ser-firāz,** *{OsT} 1. Baş kaldıran. 2. mecaz. Başkalarından kolay ayırt edilen; seçkin.*|| **ser-firāzî,** *{OsT} 1. Baş kaldırıcılık. 2. Üstünlük.*|| **ser-fürū,** *{OsT} Baş eğme; söz dinleme.*|| **ser-fürū,** *{OsT} 1. Baş eğme. 2. Söz dinleme.*|| **ser-fürū-bürde,** *{OsT} 1. Baş eğmiş. 2. Düşünceye dalmış.*|| **ser-gerdān,** *{OsT} 1. Başı dönen 2. Ne yapacağını bilemeyen; şaşkın; perişan.*|| **ser-gerdānî,** *{OsT} Başı dönme; sersemlik.*|| **ser-germ,** *{OsT} 1. Kafası kızmış; kızgın. 2. Sarhoş. 3. Neşeli.*|| **ser-geşte,** *{OsT} Başı dönmüş; sersem; şaşkın.*|| **ser-geştegân,** *{OsT} Başı dönenler; sersemler; şaşkınlar.*|| **ser-geşte-gî,** *{OsT} Sersemlik; baş dönmesi.*|| **ser-girān,** *{OsT} 1. Başı ağır; sersem. 2. Çok sarhoş.*|| **ser-girānî,** *{OsT} Çok sarhoşluk.*|| **ser-güzeşt,** *{OsT}* → sergüzeşt.|| **ser-had,** *{OsT}* → serhat.|| **ser-had-dār,** *{OsT} Sınır muhafızı.*|| **ser-haddāt,** *{OsT} Sınırlar; hudutlar; serhatlar.*|| **ser-han,** *{OsT} Baş okuyucu; şarkıcı başı.*|| **ser-halka,** *{OsT} Halka başı; halka hâlinde oturanların başı.*|| **ser-hat,** *{OsT}* → serhat.|| **ser-hayl,** *{OsT} 1. Kervan başı. 2. Baş; başkan.*|| **ser-hôş,** *{OsT} Sarhoş.*|| **ser-hôşāne,** *{OsT} Sarhoşça.*|| **ser-hôşî,** *{OsT} Sarhoşluk.*|| **ser-i bālin,** *{OsT} Bir hastanın baş ucu.*|| **ser-i bār,** *{OsT} Bostan korkuluğu.*|| **ser-i bām,** *{OsT} Dam üstündeki hava boşluğu; gök.*|| **ser-i dār,** *{OsT} Darağacının üstü.*|| **ser-i divār,** *{OsT} Duvarın üstü; duvarın üstündeki gök parçası.*|| **ser-i eşcār,** *{OsT} Ağaçların başı; ağaç tepesi.*|| **ser-i hayl,** *{OsT} Bir kalabalığın başı; elebaşı.*|| **ser-i kâr,** *{OsT} İş başı.*|| **ser-i küy,** *{OsT} Sevgilinin bulunduğu yer.*|| **ser-i menzil,** *{OsT} Hedef; amaç.*|| **ser-i mū** (müy), *{OsT} Kılıç ucu; pek az şey.*|| **serin vermek,** *{OsT} Bir uğurda başını feda etmek.*|| **ser-i pā** (pāy), *{OsT} 1. Ayak başparmağı. 2. Ayakkabı veya çorabın burnu.*|| **ser-i zebān,** *{OsT} Dilin ucu.*|| **ser-keş,** *{OsT} Dik kafalı; baş kaldıran; itaatsiz; inatçı.*|| **ser-keşāne,** *{OsT} Dik başlılıkla; serkeşçe.*|| **ser-keşî,** *{OsT} Dik başlılık; serkeşlilik.*|| **ser-kūb,** *{OsT} 1. Başa vurma; başa kakma. 2. Başa vuracak nesne.*|| **ser-kūçe,** *{OsT} Sokak başı.*|| **ser-kurenā,** *{OsT} Baş mabeyinci.*|| **ser-küy,** *{OsT} Sokak başı; mahallenin girişi.*|| **ser-levha,** *{OsT} Yazı başlığı.*|| **ser-maye,** *{OsT}* → sermaye.|| **ser-māye-dār,** *{OsT}* → sermayedar.|| **ser-māye-dārān,** *{OsT} Ana para sahipleri; sermayedarlar.*|| **ser-menzil,** *{OsT} Durak yeri.*|| **ser-mest,** *{OsT} Sarhoş.*|| **ser-mū,** *{OsT} 1. Kıl ucu. 2. Kıl kadar; çok az şey.*|| **ser-müze,** *{OsT} Çizme üzerine giyilen lastik ayakkabı.*|| **ser-nāme,** *{OsT} 1. Yazı başlığı. 2. Başlangıç yazısı; ön söz. 3. mecaz. Bir topluluğun başı.*|| **ser-nigūn,** *{OsT} 1. Baş üstü dönmüş; altı üstüne gelmiş; ters dönmüş. 2. Talihsiz; bahtsız.*|| **ser-nüvist,** *{OsT} 1. Alın yazısı. 2. Yazı başlığı.*|| **ser-paş,** *{OsT} 1. Savaşta giyilen demir başlık. 2. Topuz; gürz; çomak.*|| **ser-penāh,** *{OsT} 1. Miğfer; başlık; tolga. 2. Miğferin enseyi koruyan saçak kısmı.*|| **ser-pençe,** *{OsT} Güçlü kuvvetli kimse.*|| **ser-pençegî,** *{OsT} Güçlü kuvvetli oluş; güçlülük; kuvvetlilik.*|| **ser-pūş,** *{OsT} Başlık; başa giyilen şey.*|| **ser-pūşe,** *{OsT} Baş örtüsü.*|| **ser-pūşene,** *{OsT} Baş örtüsü.*|| **ser-rişte,** *{OsT} İp ucu; tutamak.*|| **ser-sām,** *{OsT} Sersem.*|| **ser-sebük,** *{OsT} Aklı hafif· akılsız.*|| **ser-sebz,** *{OsT} 1. Yeni yetişmiş; taze. 2. Talihli; şanslı; ikbal sahibi.*|| **ser-şār,** *{OsT} 1. Ağzına kadar dolu olan; dopdolu. 2. mecaz. Sınırı aşan; ileri giden; fazla; çok.*|| **ser-şārî,** *{OsT} Doluluk; taşkınlık.*|| **ser-şikeste,** *{OsT} Başı, ucu kırılmış olan; başı kırık.*|| **ser-tāb,** *{OsT} 1.* → sertab. *2. İnatçı.*|| **ser-tā-be-pā,** *{OsT} Baştan ayağa; baştan başa.*|| **ser-tā-be-ser,** *{OsT} Baştan başa.*|| **ser-tāc,** *{OsT} Baş tacı edilen; çok sevilen.*|| **ser-tāk,** *{OsT} 1. Camilerde son cemaat yerinin ortasında bulunan, geniş ve yüksek, kemerli bölüm. 2. Evin üstünde bulunan etrafı açık oda.*|| **ser-ta-pā,** *{OsT} Baştan ayağa; büsbütün.*|| **ser-tā-ser,** *{OsT} Baştan başa; tamamıyla.*|| **ser-tā-ser,** *{OsT} Baştan başa; tamamıyla.*|| **ser-tırāş,** *{OsT} Berber.*|| **ser-tîz,** *{OsT} Ucu sivri; keskin.*|| **ser ü berg,** *{OsT} Bir şeyi elde etmek için duyulan şiddetli istek; hırs.*|| **ser ü būn,** *{OsT} 1. Başlangıç ve son. 2. Tamamıyla. 3. Bir şeyin esası.*|| **ser ü çeşm,** *{OsT} Memnuniyetle; zevkle.*|| **ser ü kâr,** *{OsT} Zevk alarak yapılan iş; canla başla yapılan iş; iş güç.*|| **ser ü pā** (pāy), *{OsT} Baştan ayağa; tamamen.*|| **ser ü sāmān,** *{OsT} (Bir şeyi yapmak için) gerekli araç ve enerji.*|| **ser-vakt,** *{OsT} Kimse bulunmayan, boş oda; yalnız görüşülecek yer.*|| **ser verip sır vermemek,** *{OsT} Sağlam ve güvenilir biri olmak; sır saklamak.*|| **ser-zede,** *{OsT} 1. Baş vermiş; ucu çıkmış; meydana çıkmış. 2. Başına vurulmuş; azarlanmış.*|| **ser-zemîn,** *{OsT} Başını yere koyarak.*|| **ser-zenîş,** *{OsT} Başa kakma; azarlama; takaza.*|| **ser-zenîş-i rüzgâr,** *{OsT} Başa gelen kötü durum; kaderin cilvesi.*|| **ser-zenîş-kâr,** *{OsT} Başa kakan; sitem eden.*|| **se-zenîş-kârāne,** *{OsT} Başa kakarcasına; sitemli bir şekilde.*

ser[2], [Lat. serare *(kapatmak)* > Fr. sera] *is.* **1.** Kapalı, kilitli yer. **2.** Bitkileri doğal ortamlarına uygun sıcaklık ve nem sağlayarak yetiştirmek için yapılmış kapalı bahçe; sera.

ser[3], [sér / sēr] *{ağız} sf.* Bunak. [DS]

ser[4], [Ar. siḥr => sēr / sér] *{ağız} is.* Büyü; sihir. [DS]

-serā, [Far. serāyiden *(şarkı söylemek)* -serā سرا -] *(sera:) {OsT} son ek. "Söyleyen; şarkı söyleyen"* anlamı katarak birleşik sıfatlar yapan Farsça son ek.

sera[1], [Ar. s̱erā ثرى] *(sera:) {OsT} is.* Toprak.

sera[2], [Far. serā سرا] *(sera:) {OsT} is.* **1.** Saray. **2.** Büyük konak. **3.** Hükümet konağı.

sera[3], [Lat. ceratum *(bal mumu)* > Fr. cérat] *is.* Esas maddesi balmumu olan, dıştan sürülerek kullanılan yağlı ilaç.

sera[4], [Lat. serare *(kapatmak)* > Fr. sera] *is.* **1.** Kapalı, kilitli yer. **2.** Bitkileri doğal ortamlarına uygun sıcaklık ve nem sağlayarak yetiştirmek için yapılmış kapalı bahçe; ser; limonluk.

serab, [Far. serāb سراب] *(sera:b) {OsT} is.* **1.** → serap. **2.** *mecaz.* Öbür dünya; ahret.

serabi, [Far. serābī سرابی] *(sera:bi:) {OsT} sf.* **1.** Serapla ilgili; seraba ait. **2.** Seraba benzeyen; serap gibi.

serabil, [Ar. sirbāl > serābīl سرابیل] *(sera:bil) {OsT} is.* Gömlekler.

serabistan, [Far. serāb-istān سرابستان] *(sera:bista:n) {OsT} is.* **1.** Serap görülen yer. **2.** *mecaz.* Dünya.

seracı, [sera-cı] *is.* **1.** Sera yapan usta. **2.** Seralarda turfanda sebze yetiştiren kimse.

seracılık,-ğı [sera-cı-lık] *is.* **1.** Sera kurma işi. **2.** Seralarda sebze yetiştirip satma işi.

seraçe, [Far. serā-çe سراچه] *(sera:çe) {OsT} is.* Küçük saray.

serafim, [İbr. serafim] *is.* Hristiyanlara göre en yüksek dereceli meleğin adı.

serağaz, [Far. ser *(baş)* + āġāz *(başlama)* سرآغاز] *(sera:ğa:z) {OsT} is.* Yeniden başlama; tekrar başlama.

serah, [Ar. serāḥ سراح] *(sera:h) {OsT} is.* Eşini boşama.

serahenk, [Far. ser *(baş)* + āheng سرآهنگ] *(sera:henk) {OsT} is.* Çalgıcıların yöneticisi; orkestra şefi.

serahin, [Ar. sirḥān > serāḥīn سراحین] *(sera:hi:n) {OsT} is.* Kurtlar (yırtıcı hayvan).

serahor, [Far. ser *(baş)* + āḫūr سرآخور] *(sera:hor) {OsT} is.* **1.** Ahır kâhyası. **2.** İmparatorluk döneminde ordunun bir yerden başka bir yere gidişinde her türlü taşıma işlerini yapan kimse.

seraid, [Ar. s̱erīde > s̱erā'id ثرائد] *(sera:id) {OsT} is.* Tiritler.

serair, [Ar. serīre > serā'ir سرائر] *(sera:ir) {OsT} is.* Sırlar; gizli şeyler.

serairhane, [Ar. serā'ir + Far. ḫāne سرائرخانه] *(sera:irha:ne) {OsT} is.* Sırlar evi. ⊡ **serāir-hāne-i tabîat,** *{OsT} Tabiat sırlarının toplandığı yer.*

serak,-ğı [Fr. sérac] *is.* Bir buzulun yüzeyde yarılıp parçalanmasıyla meydana gelen buz kütlesi.

seralüminyum, [Fr. ser(yum) + alüminyum] *is.* Magnezyum, silisyum, demir, nikel, bakır ve alüminyumdan meydana gelen, binde iki oranında seryum katılmış İngiliz kaynaklı hafif alaşım.

seramac, [Far. serāmāc سراماج] *(sera:ma:c) {OsT} is.* Boyunduruk.

seramed, [Far. ser + āmed *(gelen)* سرآمد] *(sera:med) {OsT} sf.* Başta gelen; ileri gelen.

seramedan, [Far. ser-āmedān سرآمدان] *(sera:medan) {OsT} sf.* Başta gelenler; ileri gelenler.

seramik,-ği [Yun. keramos > keramikos *(kil)* > Fr. céramique] *sf.* **1.** Çömlek yapımı ile ilgili olan. **2.** Seramik hamurundan yapılan. **3.** Metal ve organik olmayan işlenmiş malzeme. **4.** *is.* Kilin su ile karıştırıldıktan sonra kolayca biçimlendirilebilen bir hamura dönüşmesi, pişirildikten sonra da sert, değişmez ve oldukça sağlam bir yapı kazanmalarına dayalı olarak çömlek vb. üretme işi. **5.** Çanak çömlek. **6.** Seramik araç, gereç.

seramikçi, [seramik-çi] *is.* **1.** Seramikle uğraşan kimse. **2.** Seramik sanatçısı. **3.** Seramik eşya satan kimse.

seramikçilik, -ği [seramik-çi-lik] *is.* **1.** Seramikçinin işi ve sanatı. **2.** Çömlekçilik.

seramit, -di [Fr. céramide] *is. biy.* Hücre zarındaki uzun zincirli doymamış bir amino alkol olan sfingozinin yağ asidi amini.

serander, [Yun. kserándiro => serander] *{ağız} is.* Kazıklar üstüne çit örülerek yapılan tahıl ambarı. [DS]

serap, -bı [Far. serāb سراب] *(sera:p) {OsT} is.* **1.** Atmosferde meydana gelen ışık kırılmalarından oluşan ve çöllerde gözlemlenebilen vaha, su ve deniz gibi yanılgı görüntüleri. **2.** Hayal; düş.

serapa, [Far. ser-ā-pā سراپا] *{OsT} zf.* Baştan ayağa; bütünüyle; tamamıyla.

seraperde, [Far. serā *(köşk)* + perde سراپرده] *(sera:perde) {OsT} is.* **1.** Saray perdesi. **2.** Konaklarda haremlik ile selamlık arasındaki büyük perde. **3.** Padişah çadırı; otağ.

serar[1], [Ar. serār / sirār سرار] *(sera:r) {OsT} is.* **1.** Ay aylarının son gecesi. **2.** Bir soyun en iyisi.

serar[2], [Ar. serār / sirār سرار] *(sira:r) {OsT} is.* Karagöz oyununda Çelebi tiplemesine verilen ad.

serari, [Ar. sürriye *(cariye)* > serārī سراری] *(sara:ri) {OsT} is.* Cariyeler.

seraser, [Far. ser-ā-ser سراسر] *(sera:ser) {OsT} zf.* **1.** Baştan başa; tamamıyla; bütün olarak. **2.** İçine altın veya gümüş tel konularak dokunmuş bir tür kumaş. ⊡ **serāser şalvar,** *{OsT} Bir tür şalvar.*

serasime[1], [Far. serāsime سراسمه] *(sera:sime) {OsT} sf.* Sersem.

serasime[2], [Far. serāsīme سراسیمه] *(sera:si:me) {OsT} sf.* Sersem.

serasimegî, [Far. serāsimegī سراسیمگی] *(sera:simegi:)* *{OsT}* *sf.* Sersemlik; şaşkınlık.

serasker, [Far. ser *(baş)* + Ar. ʿasker سرعسکر] *{OsT}* *is.* **1.** Sadrazam dışında sefere katılan ve orduya kumanda eden vezire verilen unvan; başkomutan. **2.** Yeniçeri Ocağının yerine kurulan ordunun komutanı. ⚟ **serasker kapısı,** *Seraskerin görev yeri.*

seraskerî, [Far. serasker + Ar. -ī سرعسکری] *(seraskeri:)* *{OsT}* *sf.* Seraskerlikle ilgili.

seraskerlik, -ği [serasker-lik] *is.* Seraskerin görevi ve makamı.

seravil, [Ar. serāvīl سراویل] *(sera:vi:l)* *{OsT}* *is.* **1.** Şalvar. **2.** Don.

seravilat, [Ar. serāvīl > serāvīlāt سراویلات] *(sera:vi:la:t)* *{OsT}* *is.* **1.** Şalvarlar. **2.** Donlar.

seray, [Far. serāy سرای] *(sera:y)* *{OsT}* *is.* **1.** Saray. **2.** Büyük konak. **3.** Hükûmet konağı. *{ağız}* *(aynı)* [DS] ⚟ **serāy-i āmire,** *{OsT}* *Padişah sarayı.*|| **serāy-i āsafî,** *{OsT}* *Sadrazam konağı.*|| **serāy-i atîk-i āmire,** *{OsT}* *Eski padişah sarayı.*|| **serāy-i bekā,** *{OsT}* *Öteki dünya; ahret.*|| **serāy-i fenā,** *{OsT}* *1. Geçici konak. 2. Bu dünya.*|| **serāy-i hümāyūn,** *{OsT}* *Padişah sarayı.*|| **serāy-i serāir-i muhabbet,** *{OsT}* *Sevgi sırlarının sarayı.*|| **serāy-i sipenc,** *{OsT}* *Dünya.*

seraya, [Ar. seriyye > serāyā سرایا] *(sera:ya:)* *{OsT}* *is.* Düşmanın üzerine gönderilen küçük birlik; müfreze.

seraydar, [Far. serāy-dār سرایدار] *(sera:yda:r)* *{OsT}* *is.* Eskiden saraylarda mutfak işlerinde görevlendirilen uşak.

serayende, [Far. serāyiden > serāyende سراینده] *(sera:yende)* *{OsT}* *sf.* Şarkı söyleyen; şarkıcı.

serazad, [Far. ser + āzād *(hür)* سرآزاد] *(sera:za:d)* *{OsT}* *sf.* **1.** Serbest; hür; özgür. **2.** Tasasız.

serb, [Ar. serb سرب] *{OsT}* *is.* İçyağı.

serbaz, [Far. ser *(baş)* + -bāz *(oynayan)* سرباز] *(serba:z)* *{OsT}* *sf.* **1.** Korkusuz; cesur. **2.** İran'da bir sınıf asker.

serbazan, [Far. serbāzān سربازان] *(serba:za:n)* *{OsT}* *is.* Cesurlar; korkusuzlar.

serbazi, [Far. serbaz>serbāzī سربازی] *(serba:zi:)* *{OsT}* Cesaret; korkusuzluk.

serbeceyb, [Far. ser-be-ceyb سربجیب] *{OsT}* *is.* Utangaç; alçak gönüllü.

serbenek, -ği [? serbenek] *{ağız}* *is.* Balkon. [DS]

serberg, [Far. ser + berg *(yaprak)* سربرگ] *{OsT}* *is.* Süslemecilikte yaprak biçimi süs ögelerinin en başta bulunanı; baş yaprak.

serbest, [Far. ser *(baş)*+best *(bağlı)*/ser-beste سربست] *{OsT}* *sf.* **1.** Başı bağlı; gizli; örtülü. **2.** Bir zorunluluk olmadan istediği gibi davranan; bir şeyi yapıp yapmamakta özgür olan; herhangi bir izne, denetime, şarta bağlı olmayan; erkin. **3.** Tutuklu, bağlı veya tutsak olmayan; özgür; hür. **4.** (Kişi veya organ için) hareketi herhangi bir şekilde engellenmeyen; bir engeli olmayan. **5.** Sınırlayıcı bir koşula bağlı olmayan. **6.** (Çeviri, uyarlama, yorum vb. için) aslına bağlı kalınmayan; aslı ile aralarında belli bir fark bulunan. **7.** (Kişi için) zamanını dilediği gibi kullanabilen; belli bir süre meşgul olmayan; bu süre içinde hiçbir işi olmayan. **8.** (Eşya, nesne , araç gereç için) meşgul olmayan; kullanılabilir durumda olan. **9.** (Giriş vb için) herhangi bir ücret ödemeyi gerektirmeyen; belli bir grubun üyesi veya mensubu olmayı gerektirmeyen; halka açık olan. **10.** (Geçiş, gidiş, yol vb. için) boş olan; engeli bulunmayan. **11.** Bazı kurallara bağlı kalmayan; dogmalardan ve yerleşik düşüncelerden bağımsız olan. **12.** Herhangi bir yere sözleşme ile bağlı olmayan; bağımsız. **13.** Başkaları ile ilişkilerinde sıkılganlık göstermeyen; sıkılıp şaşırmadan konuşabilen veya öyle davranan; böyle bir kimsenin tutumu. **14.** Kayıtsız; umursamaz. **15.** (Kadın-erkek arası ilişkiler için) nişanlılık, evlilik, sözlü olma gibi tarafları bağımlı kılmayan. **16.** (Kadın için) tutum ve davranışları ağırbaşlı olmayan; hafifmeşrep; hoppa. **17.** *fiz.* (Nesne için) hiçbir kuvvetin veya etkileşimin etkisi altında olmayan. **18.** *kim.* (Kimyasal element için) birleşik hâlde bulunmayan. **19.** *zf.* Rahat, özgür ve bağımsız biçimde. ⚟ **serbest bırakmak,** *Tutuklu veya gözaltında bulunan kişiyi özgür duruma getirmek; tahliye etmek.*|| **serbest bölge,** *eko. Bir ülkenin siyasal sınırları içinde olmakla birlikte gümrük mevzuatı dışında bırakılan, uluslar arası liman veya hava alanları yakınında kurulmuş ticaret sahası; açık bölge.*|| **serbest çağrışım yöntemi,** *psik. Psikanalizde, tedavi gören kişinin kendisine verilen herhangi bir konu ile ilgili olarak zihninde oluşan düşünceleri serbestçe dışa vurmasını öneren yöntem.*|| **serbest çalışma,** *1. Belli bir iş yerine bağlı kalınmadan yapılan iş. 2. Resmî ya da yarı resmî olmayan iş.*|| **serbest devre,** *bsy. Bir iletişim bağlantısı için kullanılabilir durumda olan devre.*|| **serbest dolaşım,** *1. Avrupa topluluğu ülkelerinde, bu ülkeler çıkışlı olmayan ancak bu ülkelerden birine gümrüğü ödendiği için serbest geçiş uygulaması. 2. Ülkeden ülkeye özgürce geçebilme.*|| **serbest elektron,** *fiz. 1. Atom çekirdeğinin çekim etkisinden kurtulan ve boşlukta veya madde içinde serbestçe hareket edebilen elektron. 2. Doğal elektrik yükünün oluşturduğu demetler.*|| **serbest enerji,** *fiz. Kullanımı belli kurallara bağlı olmayan enerji.*|| **serbest formda yazma,** *bsy. Bilgisayarda yazı işlemede herhangi*

bir metin biçimlendirme komutları olmadan yazıyı girme.|| **serbest güreş,** *Tehlikeli durumlar dışında vücudun her yerine oyun uygulanabilen güreş türü.*|| **serbest iş,** *1. Belli bir iş yerine bağlı kalınmadan yapılan iş. 2. Resmî ya da yarı resmî olmayan iş.*|| **serbest kanal,** *iletş. Bütün bant genişliğinin kullanıcıya ait olduğu, dolayısıyla kontrol işaretlerinin başka bir kanaldan yollandığı kanal.*|| **serbest kart,** *Herhangi bir kısıtlamaya gidilmeden kullanılabilen giriş kartı.*|| **serbest kur sistemi,** *eko. Bir ülke parasının diğer ülkelerin paraları karşısındaki değerinin döviz piyasasında belirlendiği türden döviz kuru sistemi.*|| **serbest makrofajlar,** *bot. Bağ dokularında, iltihaplı yerlerde sabit makrofajların aktif hareketli hâle gelmesi ile oluşan bağ dokusu boşluklarında görülen, fagositoz yaparak vücudu koruyan hareketli hücreler.*|| **serbest mal,** *eko. Bir ihtiyacı karşılamasına rağmen bol olarak bulunduğu için bir fiyat konulmayan, yani piyasada alınıp satılmayan her türlü nesne.*|| **serbest meslek,** *Resmî ya da yarı resmî mesleklerin dışında kalan meslekler.*|| **serbest mıntıka,** *Açık bölge.*|| **serbest müstezat,** *ed. Müstezadı andırmasına rağmen dizelerdeki ölçü kalıpları farklı olan nazım türü.*|| **serbest nazım,** *ed. Ölçü ve kafiye gibi klasik şiir kurallarına uymaksızın yazılmış şiir türü.*|| **serbest örün konağı,** *iletş. Bir sunucu üzerinde bellek alanı sağlayarak oluşturulmuş kişisel sanal ağ.*|| **serbest piyasa ekonomisi,** *eko. Devletin fiyat müdahalesinde bulunmadığı, fiyatların arz ve talep dengesine göre belirlendiği, sorunların bu yolla çözümlendiği, ekonomik faaliyetlerin tam rekabet şartları içinde yapıldığı ekonomik düzen.*|| **serbest salınım,** *fiz. Bir düzenekte bütün dış etkiler ortadan kaldırıldığında varlığını sürdüren salınım.*|| **serbest su,** *Ağacın göze boşluğunda toplanan su.*|| **serbest ticaret,** *Gümrük vergilerinin kaldırılmasını, uluslar arası alışverişin tam bir özgürlük içinde yapılmasını öngören ticaret sistemi.*|| **serbest vuruş,** *spor. Futbolda, kale önündeki ceza alanı dışındaki bir noktada yapılan kural dışı davranış sebebiyle bu noktadan karşı takım oyuncularının yaptığı atış; frikik.*|| **serbest yük,** *1. Taşımacılıkta belli sınırlamalara bağlı kalmayan yük. 2. fiz. Bir iletken ya da yalıtkan yüzeyinde maddeye bağlı olmadan özgürce hareket edebilir yük.*

serbestane, [Far. serbest-āne سربستانه] *(serbesta:ne) {OsT} zf.* Serbestçe.

serbestçe, [serbest-çe] *(serbe'stçe) zf.* **1.** Hiçbir engel ve kayıtla karşılaşmadan; serbest olarak. **2.** Serbest bir biçimde. **3.** *sf.* Biraz serbest olan.

serbeste, [Far. ser-beste سربسته] *{OsT} sf.* **1.** Başı bağlı. **2.** Örtülü; gizli kapaklı.

serbestî, [Far. serbestī سربستى] *(serbesti:) {OsT} is.* **1.** Serbestlik; serbest olma durumu. **2.** *huk.* Uluslar arası ilişkilerde biraz daha serbestlik tanıma eğilimi.

serbestiyet, [Far. serbest + Ar. -iyyet => serbestiyyet سربستيت] *{OsT} is.* Serbestlik.

serbestleme, [serbest-le-me] *is.* Serbestlemek eylemi.

serbestlemek, [serbest-le-mek] *gçsz. f. [-r] [-l(i)-yor]* Sıkıcı bir durum, ağırlık veya kalabalıktan kurtulmak; serbest duruma gelmek.

serbestlik,-ği [serbest-lik] *is.* Serbest olma durumu.

serbolmak, [? sérb + ol-mak] *{ağız} gçsz. f. [-ur]* Bunamak. [DS]

serbülendan, [Far. serbülend > serbülendān سربلندان] *(serbülenda:n) {OsT} is.* Yüce kişiler; başta gelenler; üstün kimseler.

serbülendî, [Far. ser *(baş)* + bülend *(yüksek)* سربلندى] *{OsT} sf.* Yücelik; ululuk; üstünlük.

serbülent, -di [Far. ser *(baş)*+bülend *(yüksek)* سربلند] *{OsT} sf.* Yüce; başta gelen; üstün.

serc, [Ar. serc سرج] *{OsT} is.* Eyer. ⧉ **serc-i feres,** *At eyeri.*|| **serc-i terekî,** *{OsT} anat. Ense kemiğinin üstündeki çukur.*

serçe, [*eT.* seç-mek > seç-ē *(yerden tane seçen)* [Clauson] > serçē] *is. zool.* Serçegillerden, şehir ve kırsal kesimde insanlara yakın ve yaygın olarak yaşayan, konik gagalı, boz ve siyah tüylü, toplu yaşamayı sevdikleri için büyük sürüler hâlinde dolaşan, ağaçlar, bina kovuklarına yuva yapan, tanelerle beslenen küçük boylu ötücü kuş, *(Passer domesticus)..{eT} (aynı)* ⧉ **sirçe dili,** *bot.* → kuş otu.|| **serçe gibi,** *Çok küçük.*|| **serçe kadar,** *Çok küçük.*|| **serçe otu,** *bot. 1.* → gıvışgan. *2.* → kuş otu.|| **serçe parmak,** *Elin dışta kalan en küçük parmağı.*|| **serçe yuvası,** *{OsT} Bir tür sarık sarma biçimi.*

serçediligiller, [serçe+dil-i-gil-ler] *is. bot.* Hermafrodit çiçekli veya tek eşeyli, ovaryumları üst durumlu, ülkemizde üç cins ve bu cinslere ait on altı türle temsil edilen bir yıllık, çok yıllık, otsu veya çalımsı bitkiler, *(Thymelaeaceae).*

serçegiller, [serçe-gil-ler] *is. zool.* Kuşlar sınıfının, ötücü kuşlar takımından, küçük boylu, koni gagalı, böcek ve tohum ile beslenen serçe, ağaç serçesi, kaya serçesi gibi türleri iyi bilinen bir familya, *(Passeridae).*

serçeşme, [Far. ser+çeşme سرچشمه] *{OsT} is.* **1.** Suyun başı; kaynak; pınar. **2.** Komutan; subaşı.

serçin, [Far. ser-çīn سرچين] *(serçi:n) {OsT} is.* **1.** Mekik dili. **2.** Seçme; seçkin. ⧉ **serçin derçin,** *İmparatorluk döneminde kesilen hayvanlardan alınan vergi.*

serçini, [Far. ser *(baş)* + çīnī *(tabak)* سرچینی] *(serçi:-ni:)* *{OsT}* *is.* İmparatorluk döneminde, saraydaki mutfak görevlilerinden biri; pişirici.

serd[1], [Ar. serd سرد] *{OsT}* *is.* Sözü birbiri ardınca düzgün bir şekilde söyleme. ⊡ **serd etmek,** *Söylemek; demek; ileri sürmek; önermek.*

serd[2], [Far. serd سرد] *{OsT}* *sf.* **1.** Soğuk. *{ağız}* *(aynı)* [DS] **2.** Katı; sert. **3.** Haşin; çirkin; kaba. ⊡ **serd sāmit,** *{OsT}* *dbl.* *Sert sessiz.*

serd[3], [Ar. ṣerd ثرد] *{OsT}* *is.* **1.** Doğrama. **2.** Doğranma.

serdab, [Far. serd *(soğuk)*+āb / serdābe سرداب / سردابه] *(serda:b)* *{OsT}* *is.* **1.** Soğuk su. **2.** Sıcak havalarda oturmaya yarayan yer altı odası. **3.** Padişah saraylarında, sağ ve sol taraflarında bir veya birer oda bulunan üç köşe sofa. ⊡ **serdāb âlemleri,** *Saraylarda yapılan eğlencelere verilen ad.*

serdade, [Far. ser *(baş)* + dāde *(verilmiş)* سرداده] *(serda:de)* *{OsT}* *is.* Baş gösteren.

serdar, [Far. ser *(baş)* + dār *(tutan)* سردار] *(serda:r)* *{OsT}* *is.* **1.** İmparatorluk döneminde ordu komutanı anlamında kullanılan terim; ordu komutanı. **2.** Padişah hocaları. ⊡ **serdār-ı ekrem,** *{OsT}* *Padişah sefere katılmadığı zaman ordu başkumandanlığına getirilen sadrazama verilen unvan; başkomutan.*|| **serdār-ı gālib,** *{OsT}* *Galip komutan.*|| **serdār-ı ulemā,** *{OsT}* *Zamanın en yaşlı ve bilgili âlimi.*

serdaran, [Far. serdār > serdārān سرداران] *(serda:-ra:n)* *{OsT}* *is.* Kumandanlar.

serdarî, [Far. serdār>serdārī سرداری] *(serda:ri:)* *{OsT}* *is.* Kumandanlık.

serdengeçti, [Far. ser *(baş)*+T. -den+geç-ti] *is.* Fedai.

serdengeçtilik, -ği [serdengeçti-lik] *is.* Fedailik.

serdetme, [Ar. serd + T. et-me] *is.* Serdetmek eylemi.

serdetmek, [Ar. serd + T. et-mek سرد ایتمك] *{OsT}* *gçl.* *f.* *[-er]* İleri sürmek; önermek.

serdî, [Far. serdī سردی] *{OsT}* *is.* **1.** Soğukluk. **2.** Katılık; sertlik. ⊡ **serdî-i hevā,** *{OsT}* *Havanın sertliği.*

serdi, [seğir-mek > seğir-d-i > sērdi] *{ağız}* *zf.* Koşarak. ⊡ **sērdi sērdi,** *{ağız}* *Koşa koşa.* [DS]

serdimatlamak, [Ar. selāmet => serdimat-la-mak] *{ağız}* *gçsz.* *f.* *[-r]* *[-l(ı)-yor]* İçi açılmak; ferahlamak. [DS]

serdime, [ser-mek > ser-dim-e] *{ağız}* *sf.* Aralıklı; seyrek. [DS]

serdimenlemek, [serdime-n-le-mek] *{ağız}* *gçl.* *f.* *[-r]* *[-l(i)-yor]* Ara vermek; hafiflemek; azalmak. [DS]

serdirme, [ser-dir-me] *is.* Serdirmek eylemi.

serdirmek, [ser-dir-mek] *gçl.* *f.* *[-ir]* Sermek eylemini yaptırmak; sermesini sağlamak.

serdümen, [Far. ser *(baş)* + İt. timone سردومن] *{OsT}* *is.* **1.** Ticaret gemilerinde dümen kullanan, usta ve bilgili tayfa. **2.** *as.* Donanmada, özel eğitim almış ve bir gemiyi yönetebilecek deneyimi kazanmış çavuştan yüksek rütbeli er.

sere[1], [ser-mek > ser-e سره] *{OsT}* *{ağız}* *is.* **1.** Açık durumda iken baş parmak ucu ile işaret parmağı ucu arasındaki uzaklık; sele. [DS] **2.** *sf.* Bu uzaklığa eşit olan; dört sere bir arşına (68 cm.) eşittir.

sere[2], [? sere سره / سرا] *{eAT}* *is.* Sersem; budala; ahmak.

serebral, [Lat. cerebrum > Fr. cérébral] *sf.* Beyne ait.

serebrum, [Lat. cerebrum] *is.* *anat.* Beyin.

seref[1], [Ar. seref سرف] *{OsT}* *is.* Boş yere harcama; israf.

seref[2], [? seref] *{ağız}* *is.* Mutfak rafı. [DS]

serefiye, [Ar. seref => seref-i-y-e] *{ağız}* *zf.* Boşu boşuna. [DS]

serefraz, [Far. ser *(baş)* + efrāz *(yükselten)* سرافراز] *(serefra:z)* *{OsT}* *sf.* **1.** Baş kaldıran. **2.** *mecaz.* Başkalarından ayırt edilen; başta gelen; seçkin. **3.** Başını yukarıda tutan; kibirli.

serek[1], **-ği** [ser-mek > ser-ek] *{ağız}* *is.* **1.** Mutfak rafı. **2.** Meyve kurutulan sergenlerin bulunduğu yapı. [DS]

serek[2], **-ği** [ser-mek > ser-ek] *{ağız}* *is.* Meydan; alan. [DS]

serek[3], **-ği** [sey-re-k > sērek] *(se:rek)* *{ağız}* *sf.* Aralıklı; seyrek. [DS]

serek[4], **-ği** [seğir-mek > seğr-e-k > sērek] *(se:rek)* *{ağız}* *is.* Sayıklayan hasta. [DS]

serek[5], **-ği** [ser-mek > ser-ek] *{ağız}* *is.* **1.** Küp ağzına kapatılan deri parçası. **2.** İşkembenin içindeki ince zar. [DS]

sereklemek[1], [sērek-le-mek] *(se:reklemek)* *{ağız}* *gçsz.* *f.* *[-r* *[-(ı)-yor]* Uykuda konuşmak; sayıklamak.[DS]

sereklemek[2], [serek-le-mek] *{ağız}* *gçl.* *f.* *[-r]* *[-l(ı)-yor]* Meyveleri kurutmak için sermek. [DS]

sereka, [Ar. sārik > sereka سرقه] *{OsT}* *is.* Hırsızlar.

serem[1], [ser-mek > ser-em] *{ağız}* *is.* **1.** Merdiven. **2.** Meyve kurutmaya yarayan üstü açık yer; balkon. [DS]

serem[2], [Ar. serem ثرم] *{OsT}* *is.* Ağızdaki dişin kökünden kırılması.

seremoni, [Fr. cérémonie] *is.* **1.** Tören. **2.** Resmî yerlerde ve resmî törenlerde uyulması gerekli kuralla-

rın tümü. **3.** Resmiyeti yansıtan veya çağrıştıran şey; merasim.

seren[1], [ser-en] *is.* **1.** *{ağız}* Uzun ağaç; sırık. [DS] **2.** Yelkenli gemilerde üzerine dört köşe yelken asmak, işaret kaldırmak gibi işlerde kullanılan direğe dikey olarak takılmış gönder. **3.** Konut kapılarında menteşe ve kilit takılan düşey parça. **4.** *{ağız}* Ot ve ekin taşımakta kullanılan araba veya kağnıyı genişletmek amacıyla yanlara uzatılan ağaçlar. [DS] **5.** *{ağız}* Süt kabı asılan çatal ağaç. [DS] **6.** *{ağız}* Çatıda kiremit konacak tahtaların altına çakılan bilek kalınlığındaki ağaçlar. [DS] **7.** *{ağız}* Direk. [DS] **8.** *{ağız}* Tuzak kurmakta kullanılan 1,5 cm. çapında 1 m. boyunda yaş ve esnek değnek. [DS] **9.** *{ağız}* Kuyudan su çekmekte kullanılan bir ucuna kova, uzun ucuna da bir ağırlık bağlı bir tür kaldıraç. [DS] ☞ **seren direği,** *{ağız} Yelken direği.* [DS]

seren[2], [ser-mek > ser-en] *{ağız} is.* **1.** Meyve, sebze kurutmaya yarayan, geniş ve üstü açık balkon. **2.** Dört direk üzerine kurulmuş tahıl, sebze, meyve kurusu saklanan kiler. [DS] ☞ **seren bulutu,** *{ağız} Sonbahar başlarında görülen kaba kaba ak bulutlar.*[DS] || **seren direği,** *{ağız} Ambar direği.* [DS]

seren[3], [ser-en] *{ağız} is.* **1.** Dokuma tezgâhı. **2.** Dokumacılıkta kullanılan yassı tahta. [DS]

seren[3], [ser-mek > ser-gen / ser-en] *{ağız} is.* **1.** Odalarda tavana yakın konulan raf. **2.** Sergen; raf. [DS]

seren[4], [ser-en] *{ağız} is.* Yer; makam; orun. [DS]

seren[5], [ser-en] *{ağız} sf.* Uzun. [DS]

serenat, -dı [İt. serenada > Fr. sérènade] *is.* **1.** Başlangıçta, akşamları açık havada seslendirilen ses ve çalgı parçalarına verilen ad. **2.** Operaya benzer fakat kısa müzikli sahne eseri. **3.** Geceleri birinin penceresi altında ona iltifat etmek amacıyla verilen açık hava konseri.

serencam, [Far. ser *(baş)* + encām *(son)* سرانجام] *(serenca:m) {OsT} is.* **1.** Bir olayın sonucu. **2.** Başa gelen durum; başa gelen olay. **3.** Olay.

serend, [? serend] *{ağız} is.* İri taneli nesneleri elemeye yarayan aygıt. [DS]

serendaz, [Far. ser *(baş)* + endāz *(atan)* سرانداز] *(serenda:z) {OsT} sf.* **1.** Başını feda eden; korkusuz; tehlikeden çekinmeyen. **2.** Gurur, naz, sarhoşluk gibi sebeplerle başını iki tarafa sallayarak yürüyen.

serende, [seren > seren-de] *{ağız} is.* Meyve, sebze kurutmaya yarayan, geniş ve üstü açık balkon. [DS]

serender, [seren > serende-r ?] *{ağız} is.* Meyve, sebze kurutmaya yarayan, geniş ve üstü açık balkon. [DS]

serendi, [seren > seren-di ?] *{ağız} is.* **1.** Dört direk üzerine kurulmuş tahıl, sebze, meyve kurusu saklanan kiler. **2.** Meyve, sebze kurutmaya yarayan, geniş ve üstü açık balkon. [DS]

serenlik, -ği [seren-lik] *{ağız} is.* **1.** Arabalık; garaj. **2.** Sergen yapmaya uygun ağaç. [DS]

serent, [Sur. Ar. sarrād => serent] *{ağız} is.* Büyük delikli kalbur. [DS]

serente, [ser-mek > ser-en-te ?] *{ağız} is.* Meyve, sebze kurutmaya yarayan, geniş ve üstü açık balkon. [DS]

serenti, [ser-mek > ser-en-ti] *{ağız}* Dört direk üzerine kurulmuş tahıl, sebze, meyve kurusu saklanan kiler. [DS]

serepe, [? serepe] *{ağız} is.* Köy vergisi; salma. [DS]

serepene, [? serepene] *{ağız} is.* Fasulye sırığı. [DS]

sereperi, [? sereperi] *{ağız} is.* Yapağının pürüzsüz yanı. [DS]

seresvabi, [Far. ser *(baş)* + eṣvābī سراثوابی] *(seresva:bi:) {OsT} is.* Esvapçı başı.

seretan, [Ar. seraṭān سرطان] *(sereta:n) {OsT} is. zool.* **1.** Yengeç. **2.** *gök b.* Yengeç burcu. **3.** *tıp.* Kanser. ☞ **seratān-ı bahrî,** *{OsT} zool. Deniz yengeci.*|| **seretān medārı,** *{OsT} gök b. Yengeç dönencesi.*

seretani, [Ar. seraṭānī سرطانی] *(sereta:ni:) sf.* Kanserle ilgili.

serevi, [? serevi] *{ağız} sf.* Sersem; budala. [DS]

sereyan, [Ar. sereyān سریان] *(sereya:n) {OsT} is.* Yayılma; dağılma; bulaşma; geçme.

serf, [Lat. servus *(köle)* > Fr. serf] *is.* Derebeylik yönetiminde toprağa bağlı ve bir senyöre tabi olan kimse.

serfiraz, [Far. ser *(baş)* + efrāz *(yükselten)* سرفراز] *(serfira:z) {OsT} sf.* → serefraz.

serfirazi, [Far. serfirāz > serfirāzī سرفرازی] *(serfira:zi:) {OsT} is.* **1.** Yükseklik. **2.** Mevki, rütbe ve makam yüksekliği.

serfoş, [Far. sarhōş => serfoş] *{ağız} sf.* Sarhoş. [DS]

serfüru, [Far. ser *(baş)* + fürū *(aşağı)* سرفرو] *(serfüru:) {OsT} is.* Baş eğme; söz dinleme. ☞ **serfürū-bürde,** *{OsT} 1. Baş eğmiş. 2. Düşünceye dalmış.*

serga, [? serga] *{ağız} is.* Çayırlar biçilirken tırpanın bir çizgi doğrultusunda yere serdiği otlar. [DS]

sargan, [? sergān] *(serga:n) {ağız} is.* Yerden yükseklik; düzey; seviye. [DS] ☞ **sergān olmak,** *{ağız} Dökülmek; serilmek.* [DS]

sergap, -bı [? sargap] *{ağız} is.* Üzüm dolu sepetin ağzını kapatmakta kullanılan söğüt vb. ağaçların dal ve yaprakları. [DS]

serge, [ser-ge] *{ağız} is.* Uzun ağaç; sırık. [DS]

sergek, [*ser-mek > ser-gē-mek > ser-ge-k] *{eT} is.* Sarhoşun, sarhoşluk yüzünden iki tarafa sallanması; yalpalamak. [DLT]

sergeklemek, [ser-ge-k-lē-mek] *(sergekle:mek) {eT} gçsz. f. [-r]* Yalpalamak; iki yana sallanmak. [DLT]

sergel, [ser-gel] *{ağız} is.* Masa. [DS]

sergen[1], [ser-mek > ser-gen سرکن] *{ağız} is.* **1.** Raf; mutfak rafı. *{eAT} (aynı)* **2.** Göstermelik olarak veya satılmak üzere malların müşterilere sergilendiği yer; camekân; vitrin. **3.** Yer yataklarının ve bazı eşyaların içine konulduğu ev içindeki büyük dolap. **4.** Kurutmak için tahıl, meyve, sebze serilen yer. *{eAT} {OsT} (aynı)* **5.** Odalarda tavana yakın konulan raf. **6.** Mutfak dolabı; tel dolap. **7.** Duvarlara yapılan bir buçuk metre boyundaki kaplama. **8.** Kurutulmak için serilmiş tahıl, sebze veya meyve. **9.** Yaz günleri dam üstüne konulan yağ, süt, yoğurt. [DS] **10.** *bsy.* Bilgisayarlı sistemlerde kontrol masası; konsol. ☞ **sergen gezen,** *{ağız} Fare; sıçan.* [DS]|| **sergen karıştıran,** *{ağız} Erkeklerin eşleri için kullandıkları takma ad.* [DS]

sergen[2], [ser-mek > ser-gen] *{ağız} is.* Bir metre çapında, iki metre yüksekliğinde silindir biçiminde mısır ambarı. [DS]

sergen[3], [ser-mek > ser-gen] *{ağız} is.* **1.** Tepelerdeki düzlük yerler. **2.** Geniş kenarlı şapka. **3.** Deredeki büyük kayanın su içinde kalan bölümü. [DS] ☞ **sergen şapka,** *{ağız} Geniş kenarlı şapka.* [DS]

sergen[4], [ser-mek > ser-gen] *{ağız} sf.* **1.** Yorgun; perişan. **2.** Serilmiş, yayılmış durumda. [DS] ☞ **sergen olakalmak,** *{ağız} Yere serilmek.* [DS]

sergene[1], [ser-mek > ser-gen-e] *{ağız} is.* Mutfak rafı. [DS]

sergene[2], [ser-mek > sar-gen-e] *{ağız} is.* Kilim; yaygı; sergi. [DS]

sergenlik, -ği [sergen-lik] *{ağız} is.* Mutfak rafı. [DS] ☞ **sergenlik üzüm,** *{ağız} Tavana asılarak kış için saklanan üzüm.* [DS]

sergerdan, [Far. ser *(baş)* + gerdān *(dönen)* سرگردان] *(sergerda:n) {OsT} sf.* **1.** Başı dönen; ne yapacağını bilemeyen; sersem; şaşkın. **2.** Perişan.

sergerde, [Far. ser *(baş)* + gerde / ser-kerde *(başı dönmüş)* سرگرده / سرکرده] *{OsT} is.* **1.** (Kötü, olumsuz işlerde) elebaşı; önder. **2.** İmparatorluk döneminde gönüllü olarak savaşa katılan kuvvetlerin başında bulunan komutan. ☞ **sergerde-i eşkıya,** *{OsT} Çete reisi; haydutların başı.*

sergerdelik,-ği [sergerde-lik] *is.* Elebaşı olma durumu; sergerde olma durumu.

sergerm, [Far. ser *(baş)* + germ *(sıcak)* سرگرم] *{OsT} sf.* **1.** Kafası kızgın; öfkeli. **2.** Sarhoş; coşkun. ☞ **sergerm-i bāde,** *{OsT} İçki sarhoşu.*|| **sergerm-i aşk,** *{OsT} Aşk sarhoşu.*

sergermî, [Far. sergermī سرگرمی] *(sergermi:) {OsT} sf.* **1.** Kızgınlık. **2.** Sarhoşluk; coşkunluk.

sergeşte, [Far. ser *(baş)* + geşte سرگشته] *{OsT} sf.* Başı dönmüş; sersem; şaşkın.

sergeştegân, [Far. sergeşte-gān سرگشتگان] *{OsT} (sergeştegâ:n) is.* Başı dönmüş olanlar; sersemler; şaşkınlar.

sergeştegî, [Far. sergeşte-gī سرگشتگی] *(sergeştegi:) {OsT} is.* Şaşkınlık; sersemlik.

sergi[1], [ser-gi] *is.* **1.** Müşterilerin görüp beğenmesi için dizilmiş, serilmiş mallar. *{ağız} (aynı)* [DS] **2.** Bu tür malların dizildiği tabla vb. yer. **3.** Bir ülkenin veya yörenin ürünlerini tanıtmak amacıyla düzenlenen ve bu ürünlerin uygun biçimde görüşe sunulduğu düzenleme; meşher. **4.** Gezilip görülmek üzere sunulan sanat eserlerinin tümü; bu tür bir serginin yapıldığı yer. **5.** Tütün, üzüm vb. ürünlerin güneşte kurutulmak üzere serildiği yer. *{ağız} (aynı)* [DS] **6.** Yaygı; kilim. *{ağız} (aynı)* [DS] **7.** Açık havada mal satan tüccarın mallarını korumak için kullandığı kalın dokuma. **8.** *{ağız}* Sofra bezi; sofra örtüsü. [DS] **9.** *{ağız}* Yatak, yorgan ve yastık takımı. [DS] **10.** *{ağız}* Balkon. [DS] **11.** *{ağız}* Tütün dizilerinin serildiği yer. [DS] ☞ **sergi açmak,** *(Bir ürünü veya satılacak malı, gösterilecek sanat eserini) sergilemek.*|| **sergi evi,** *Sanat eserlerinin sergilenmesi için düzenlenmiş özel yer.*|| **sergi sarayı,** *İçinde belli zamanlarda sanat eserlerinin sergilendiği büyük yapı.*|| **sergi sermek,** *Kurutmak üzere güneş alan düz bir yere sermek.*

sergi[2], [ser-gi] *{ağız} is.* Tarla sınırı. [DS]

sergici, [ser-gi-ci] *is.* Mallarını sergi usulü ile satan kimse.

sergileme, [ser-gi-le-me] *is.* Sergilemek işi.

sergilemek [ser-gi-le-mek] *gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* **1.** Bir ürünü, satışını kolaylaştırmak veya tanıtmak amacıyla görünür biçimde koymak. **2.** Bir sanat eserini özel düzenleme ile halka göstermek; teşhir etmek. **3.** *mecaz.* Sunmak; göstermek. **4.** (Soyut bir şey için) ayrıntıları ile ortaya koymak; göstermek; anlatmak.

sergileniş, [ser-gi-le-n-iş] *is.* Sergilenmek eylemi veya biçimi.

sergilenme, [ser-gi-le-n-me] *is.* Sergilenmek işi.

sergilenmek, [ser-gi-le-n-mek] *edil. f. [-ir]* **1.** Sergileme eylemi yapılmak; teşhir edilmek. **2.** Sunulmak.

sergileyiş, [ser-gi-le-y-iş] *is.* Sergilemek eylemi veya biçimi.

sergilik, -ği [ser-gi-lik] *is.* **1.** Sergi yeri. **2.** Sergilenen şeylerin bulunduğu yer; stand. **3.** *{ağız}* Tahıl, meyve ve sebze serip kurutmaya yarayan düz, sert toprak yer. [DS]

sergimek, [seğ-ir-mek > sergi-mek] *{ağız} gçsz. f. [-r]* Seğirmek. [DS]

sergin[1], [ser-gin] *sf.* **1.** Serilmiş; yayılmış. **2.** (Hasta) yatan. ☞ **sergin vermek,** *Hastalanıp yatmak.*

sergin[2], [ser-mek > ser-gin] *{ağız} is.* Mutfak rafı. [DS]

sergin[3], [ser-gin] *{ağız}* *is.* Silindir biçiminde mısır ambarı. [DS]

sergin[4], [Far. sergīn سرگين] *(sergi:n) {OsT} is.* Gübre; fışkı.

sergin[5], [sergin] *{ağız} sf.* Çok; bol. [DS]

serginlik, -ği [ser-gin-lik] *{ağız} is.* Yenilgi. [DS]

sergiran, [Far. ser *(baş)* + girān سرگران] *(sergira:n) {OsT} sf.* **1.** Başı ağır; sersem. **2.** Çok sarhoş.

sergirani, [Far. ser-girānī سرگرانى] *(sergira:ni:) {OsT} is.* **1.** Mahmurluk. **2.** Sarhoşluk.

sergü, [ser-mek > ser-gü] *{ağız} is.* Sergi. [DS]

sergürmek, [ser-mek > ser-gür-mek] *{eT} gçl. f. [-er* **1.** Karşı gelmek; engel olmak. [EUTS] **2.** Tahammül etmek; sabretmek; dayanmak; katlanmak. [EUTS] **3.** Hareketsiz durmak. [Clauson]

sergüzeşt, [Far. ser *(baş)* + güẕeşt *(geçen)* سرگذشت] *{OsT} is.* Bir kimsenin başından geçen olaylar dizisi; serüven; macera.

sergüzeştçi, [sergüzeşt-çi] *is.* Macerayı seven; maceralara atılmaktan zevk duyan kimse.

serhad, -ddi [Far. ser *(baş)* + Ar. ḥadd *(sınır)* سرحد] *{OsT} is.* → serhat.

serhaddat, [Far. ser + Ar. ḥadd-āt سرحدات] *(serhadda:t) {OsT} is.* Sınırlar; hudutlar.

serhaddî, [Far. ser + Ar. hadd-ī سرحدى] *(serhaddi:) {OsT} is.* İmparatorluk döneminde, hazinedar başı, kilerci başı, saray ağası, Galatasaray ağası, saray kethüdası, hazine vekili muhasip ağaları, babüssaade gediklileri ve darüssaade ağası tarafından atanan önde gelen devlet adamlarının giydiği samur kürk.

serhan[1], [Ar. serḥān سرحان] *(serha:n) {OsT} is.* Kurt; canavar.

serhan[2], [Far. ser *(baş)* + ḫ[v]ān *(okuyan)* سرخوان] *(serha:n) is.* Baş okuyucu; şarkıcı başı; assolist.

serhas, [Far. serḫas سرخس] *{OsT} is. zool.* Eğrelti otu. ⧉ **serhas-ı müzekker,** *{OsT} Erkek eğrelti otu.*

serhasiye, [Far. serhas + Ar. -iyye سرخاسيه] *(serha:siye) {OsT} is. bot.* Eğrelti otugiller. ⧉ **serhasiyye-i kebîre,** *{OsT}bot. Kral otu.*

serhat, -ddi [Far. ser *(baş)* + Ar. ḥadd *(sınır)* سرحد] *{OsT} is.* Sınır boyu; sınır; hudut. ⧉ **serhat kulu,** *{OsT} İmparatorluk döneminde sınırlarda veya sınıra yakın yerlerde görev yapan askerlere verilen ad.*|| **serhat türküleri,** *Rumeli türküleri.*

serhatli, [Far. ser + Ar. hadd + T. -li سرحدلى] *{OsT} is.* **1.** Osmanlı devletinde sınırlarda görevli askerlere verilen unvan. **2.** Büyük devlet adamlarının giydiği gezi kıyafeti. ⧉ **serhadli mest,** *{OsT} Sınır boylarında görevli askerlerin giydiği topuksuz ve baldır üstüne kadar uzayan koncu bulunan mestlere verilen ad.*

serhatlik, -ği [Far. ser + Ar. hadd + T. -lik سرحدلك] *{OsT} is.* İmparatorluk döneminde, Yeniçeri Ocağına bağlı savaşçıların savaş zamanlarında giydikleri yandan kopçalı ve uzun konçlu çizme.

serhatlu, [Far. ser + Ar. hadd + T. -li => serhatlū سرحدلو] *(serhatlû:) {OsT} is.* → serhatli.

serhayl, [Far. ser *(baş)* + Ar. ḫayl *(yılkı)* سرخيل] *{OsT} is.* **1.** Kervan başı. **2.** Başkan; baş. ⧉ **serhayl-i şeyātin,** *{OsT} Şeytanların başı.*

serheng, [Far. ser *(baş)* + heng *(asker)* سرهنگ] *{OsT} is.* **1.** Ordunun önünde giden asker. **2.** İmparatorluk döneminde, divan-ı hümayun çavuşlarına verilen unvan. **3.** Selçuklularda, hükümdarın alkışçılarına verilen ad. **4.** *müz.* Klasik Türk musikisinde bugün örneği bulunmayan bir birleşik makam.

serhengân, [Far. serhengān سرهنگان] *(serhengâ:n) {OsT} is.* Çavuşlar; yasakçılar.

serhoş, [Far. ser *(baş)* + ḫōş سرخوش] *{OsT} is.*→ sarhoş.

serhoşane, [Far. serḫōşāne سرخوشانه] *(serhoşa:ne) {OsT} zf.* Sarhoş gibi; sarhoşçasına.

serhoşi, [Far. ser *(baş)* > ḫōşī سرخوشى] *(serhoşi:) {OsT} is.* Sarhoşluk.

seri[1], [ser-mek > ser-i] *{ağız} is.* **1.** Mutfak rafı. **2.** Balkon. [DS]

seri[2], [ser-mek > ser-i] *{ağız} is.* Kurutulmak için serilmiş tahıl, sebze ve meyve. [DS] ⧉ **seri sermek,** *{ağız} Meyveleri kurutmak için güneşe doğru sermek.* [DS]

seri[3], [Fr. série] *is.* **1.** Belirli bir kurala göre birbiri ardına gelen şeylerin meydana getirdiği bütün; dizi. **2.** Belli bir düzen içinde sınıflandırılmış şeyler. **3.** *mat.* Belirli bir kurala göre hepsi birbirinden doğan sonsuz erimler dizisi. **4.** Ticarî ölçülere göre gerçekleştirilen giysilerin tümü. **5.** Bir ölçüte göre üretilmiş olan malların tümü. **6.** *sf.* Bir dizi oluşturacak biçimde birbiri ardına sıralanan. **7.** (Üretim tipi için) bir fabrikanın uzun bir süre aynı özellik ve türde yaptığı. ⧉ **seri atış,** *Topçu birliği veya otomatik silah ile art arda yapılan aralıksız atış biçimi.*|| **seri bağlama,** *elkt. Birçok düzeneğin hepsinden aynı akım geçecek şekilde yapılan bağlama biçimi.*|| **seri bilgisayar,** *bilş. İşlemlerin ardışık olarak tek tek yürütüldüğü bilgisayar.*|| **seri çevre birimi,** *bsy. Karakterleri teker teker basan bir yazıcıda olduğu gibi işlevleri ardışık olarak yürüten aygıt.*|| **seri iletişim,** *bilş. ASCII karakter iletiminde kullanılan, her damganın başına "başlama" sonuna da "eşlik" ve "sonlandırma" bitleri eklenerek*

ve bitlerin art arda iletildiği yöntem; dizisel iletişim.|| **seri model,** *Bir sistemin çıktısı diğer bir sistemin girdisi olacak biçimde zincirleme düzen.*|| **seri numarası,** *Birden çok üretilen ürünün her birine üretim sırasına göre verilen numara; ürün üretim sıra numarası.*|| **seri programlama,** *bsy. Her adımda bir aritmetik ya da mantıksal işlemin yürütümüne izin veren bilgisayar programlaması.*|| **seri toplama,** *bsy. Tek tek basamakları art arda toplamak suretiyle yürütülen toplama işlemi.*|| **seri toplayıcı,** *bsy. Toplanan sayıların basamaklarını art arda toplayan sayısal toplayıcı.*|| **seri veri iletişimi,** *bsy. Karakterlerin ya da işaret ögelerinin ardışık iletimi.*|| **seri yazıcı,** *bsy. Bilgileri karakter karakter yazan yazıcı.*

seri⁴, -i'ı [Ar. sürʿat > serīʿ / serīʿa سريع / سريعه] *{OsT} sf.* **1.** Çabuk; hızlı. **2.** *is. ed.* Aruz ölçüsü bahirlerinden *müstefilün, müstefilün fāilātü* kalıbının adı. **3.** *{ağız}* (Kişi için) sağlıklı; diri; dinç. [DS] **4.** *zf.* Çabuk ve hızlı biçimde. ⊡ **serîü'l-cevelān,** *{OsT} Hızlı dolaşan.*|| **serîü'l-hareke,** *{OsT} Hızlı davranan.*|| **serîü'l-hezec,** *{OsT} müz. Eski bir Türk müziği usulü.*|| **serîü'l-infiāl,** *Çabuk kırılan; gücenen.*|| **serîü'l-teessür,** *{OsT} Çabuk gücenen; kırılan.*|| **serîü'l-intikal,** *{OsT} Kavrama yeteneği fazla olan; çabuk anlayan.*|| **serîü's-seyr,** *{OsT} Hızlı giden.*|| **serîü'z-zeval,** *{OsT} Çabuk kaybolan; süreksiz.*

serian, [Ar. serīʿ > serīʿan سريعا] *(seri:'an) {OsT} zf.* Çabukça; hızlı olarak; çarçabuk.

serici, [ser-ici] *is.* **1.** Kara yollarına bitüm veya katran sermeye yarayan araç. **2.** Kara yolları üzerine bağlayıcı maddelerin örtülmesini sağlayan 2 ila 16 mm. boyutlu agregaların serilmesini sağlayan motorlu araç.

serid, [Ar. s̱erīd ثريد] *(seri:d) {OsT} is.* Tirit (yemek).

seridmek, [ser-mek > ser-id-mek] *{eT} gçl. f. [-ir]* → seritmek.

serigraf, [Fr. sérigraphe] *is.* İpek ve diğer tekstil elyafına uygulanarak kopyalama tekniğine verilen ad.

serigrafi, [Fr. sérigraphie] *is.* **1.** Üzerine eleğimsi bir dokuma geçirilmiş çerçeveden oluşan kalıpla baskı yapma tekniği. **2.** Bu teknikle yapılan baskı işi.

serik¹, -ği [ser-ik] *{ağız} is.* **1.** Küp ağzına kapatılan deri parçası. **2.** Siniril et. [DS]

serik², -ği [seğ-ri-k > sērik] *{ağız} is.* Peynir kurdu. [DS]

serika, [Ar. sirḳat > seriḳa سرقه] *{OsT}is.* Çalınmış mal.

serikat, [Ar. seriḳa > seriḳat سرقت] *{OsT} is.* Çalıntı nesne. ⊡ **serikat-ı muhtelife,** *{OsT} huk. Bir veya birçok kimseye ait çalıntı malların başka başka hırsızlara ait bulunması durumu.*|| **serikat-ı mütehide,** *{OsT} Birden çok kimseye ait çalıntı malların bir tek elde bulunması durumu.*

seriklemek, [serik-le-mek] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(i)-yor]* Uyuklamak. [DS]

serikuy, [Fr. ser-i küy سركوى] *(serikû:y) {OsT} is.* Sokağın başı; mahallenin girişi.

serileme, [seri¹-le-me] *is.* Giyim sanayiinde, standart beden ölçülerine uygun temel bir patrona göre örnek patronların hazırlanması işlemi.

serili¹, [ser-il-i] *sf.* Serilmiş olan; yayılmış.

serili², [seri-li] *sf.* **1.** Serisi bulunan. **2.** Belirtilen sayıda seriye ait olan.

serilik, -ği [seri²-lik] *is.* **1.** Motorlu taşıtlar için hızlılık ve çabukluk ölçütü. **2.** Çabuk hızlanabilme niteliği.

seriliş, [ser-il-iş] *is.* Serilmek eylemi veya biçimi.

serilme, [ser-il-me] *is.* Serilmek işi.

serilmek, [ser-il-mek] *edil. f. [-ir]* **1.** Sermek işi yapılmak. **2.** *gçsz. f.* Kendinden geçercesine uzanmak. ⊡ **serilip serpilmek,** *1. Kollarını ve bacaklarını açarak rahat biçimde uzanıp yatmak. 2. Gelişmek, büyümek.*|| **serilip yatmak,** *Kollarını bacaklarını dağıtmış vaziyette rahat bir şekilde uzanıp yatmak.*

serilmek, [ser-mek > ser-il-mek] *{eT} edil. f. [-ir]* **1.** Serilmek. [EUTS] **2.** Artmak. [EUTS] **3.** Heyecanlanmak.[EUTS] **4.** Metinleşmek. [EUTS] **5.** Sona ermek; durmak. [EUTS] [Gabain] **6.** Sarsılmak; sendelemek, yalpalayarak düşe yazmak. [DLT] [KB] **7.** Gücenmek. [KB] **8.** Hiddetlenmek. [KB]

serim¹, [ser-im] *is.* **1.** Sermek eylemi. **2.** *ed.* Hikâyelerin giriş bölümüne verilen ad. **3.** *elkt.* Bir kart üzerindeki elektronik devrelerin uygun konumlarda tasarlanışı; yerleşim planı. **4.** *bsy.* Yazıcıda yazdırılacak verilerin sayfaya yerleştiriliş düzeni; yerleşim planı. ⊡ **serim sermek,** *{ağız} (Satılacak mal veya kurutulacak çamaşır vb. için) sermek; sergilemek.* [DS]

serim², [ser-mek > ser-im] *{eT} is.* Sabır. [KB]

serimek, [seğir-mek > sēri-mek] *(se:rimek) {ağız} gçsz. f. [-r]* Seğirmek. [DS]

serimlig, [ser-im > ser-im-lig] *{eT} sf.* Sabırlı. [KB]

serimsiz, [ser-im > ser-im-siz] *{eT} sf.* Sabırsız.

serin¹, [Moğ. serigün > serin] *sf.* **1.** (Hava için) hafif soğuk olan. **2.** Hoşa gidecek hafif bir soğukluk veren. **3.** *{ağız}* (Kişiler arası ilişkiler için) bozuk; açık. [DS] ⊡ **serin gelmek,** *argo. Kızmamak; sinirlenmemek.*|| **serin kanlı,** *Çabuk öfke ve telaşa kapılmayan; soğuk kanlı davranan.*|| **serin kanlılık,** *Serin kanlı olma durumu; soğuk kanlılık.*|| **serin tutmak,** *Sıcaktan etkilenmeyecek biçimde hafif soğuk tutmak.*

serin², [Fr. sérine] *is. biy-kim.* Alifatik hidroksil yan zinciri olan bir amino asit; B-hidroksialanin.

serince, [serin-ce] *sf.* ve *zf.* Az serin; serine yakın.

serinç[1], [ser-mek > ser-in-mek > serin-ç] *{eT} is.* Sabır; tahammül. [Clauson]
serinç[2], [ser-mek > ser-in-mek > serin-ç] *{eT} is.* Tat; lezzet; hoşluk. (?) [EUTS]
seringen, [ser-in-mek > serin-gen] *{eT} sf.* Sabırlı. [KB]
seringü, [ser-in-mek > serin-gü] *(seringü:) {eT} is.* Sabır. [KB]
seringülemek, [ser-mek > ser-in-gü > seringü-lē-mek] *(seringü:le:mek) {eT} gçsz. f. [-r]* Buz ve benzeri şeyler üstünden kaymak. [DLT]
serinleme, [serin-le-me] *is.* Serinlemek işi.
serinlemek, [serin-le-mek] *gçsz. f. [-r] [-l(i)-yor]* **1.** (Hava için) hafifçe soğumak; serin duruma gelmek; serinleşmek. **2.** Serinliğe kavuşmak; hoşa gidecek bir soğukluk hissetmek. **3.** *mecaz.* Bir parça sıkıntısını dağıtmak; avunmak; ferahlamak.
serinlenme, [serin-le-n-me] *is.* Serinlenmek eylemi.
serinlenmek, [serin-le-n-mek] *dönşl. f. [-ir]* Serinlik hissetmek; hoşa giden bir serinlik duymak.
serinleşme, [serin-le-ş-me] *is.* Serinleşmek eylemi.
serinleşmek, [serin-le-ş-mek] *dönşl. f. [-ir]* **1.** Serin duruma gelmek; serinlemek. **2.** Serinlik vermek.
serinletme, [serin-le-t-me] *is.* Serinletmek eylemi.
serinletmek, [serin-le-t-mek] *gçl. f. [-ir]* Serin duruma getirmek; serinlik vermek; serinlemesini sağlamak.
serinlik,-ği [serin-lik] *is.* **1.** Serin olma durumu. **2.** Serin olan şeyin niteliği. **3.** Serin hava. ⊡ **serinlik basmak,** *1. Hava biraz serinlemek. 2. Serinlik çıkmak.*|| **serinlik vermek,** *1. Serin duruma getirmek; serinletmek. 2. mecaz. Birinin acısını, sıkıntısı azaltmak; teselli etmek; avutmak. 3. mecaz. Huzura kavuşturmak; rahatlatmak.*
serinmek[1], [ser-in-mek] *{eT} gçsz. f. [-ür]* **1.** Tahammül etmek; katlanmak; dayanmak; sabretmek. [DLT] [ARAT] [EUTS] [Gabain] [KB] **2.** Tutunmak. [EUTS] **3.** Beklemek. [EUTS] **4.** *{ağız}* Sabırla beklemek. [DS]
serinmek[2], [ser-mek > ser-in-mek سرنمك] *{eAT} dönşl. f. [-ür]* Yüzükoyun yatmak; serilmek.
serinmek[3], [ser-mek > ser-in-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* Kendisi için yaygı, kilim vb. yaymak. [DS]
serir, [Ar. serīr سرير] *(seri:r) {OsT} is.* **1.** Taht. **2.** Oturulacak yüksekçe yer. **3.** Yüksek yatak; döşek. **4.** Osmanlı padişahlarının makam koltuğu. ⊡ **serîr-i basarî,** *{OsT} anat. Talamus.*|| **serîr-i felek,** *{OsT}* Büyükayı takım yıldızı.|| **serîr-i mecrūhîn,** *{OsT} Yaralı hasta yatağı.*|| **serîr-nişîn,** *{OsT} Tahtta oturan.*|| **serîr ü efser,** *{OsT} Taht ve taç.*
serire, [Ar. serīr > serīre سريره] *(seri:re) {OsT} is.* **1.** Gizli şey; sır; gizli düşünce. **2.** Yatak. ⊡ **serîre-dān,** *{OsT} İçteki sırrı bilen.*
serirî, [Ar. serīr *(yatak)* >serīrī سريرى] *(seri:ri:) {OsT} is.* Tedavi kurumu; hasta bakılan yer; klinik.
seririyat, [Ar. serīrī > serīriyyāt سريريات] *(seri:riya:t) {OsT} is.* Klinik. ⊡ **serîriyāt-ı dāhiliye,** *{OsT} tıp. İç hastalıkları kliniği.*
serisin, [Fr. séricine] *is. biy.* İpek böceklerinin ipek bezlerinden salgılanan serin, glisin ve aspartik asitçe zengin olan üç tip protein.
seriş, [ser-iş] *is.* Sermek eylemi veya biçimi.
serişlemek, [seriş-le-mek] *{ağız} gçl. f. [-r]* İri iri dikmek; teyellemek. [DS]
serit[1], **-di** [serit] *{ağız} is.* Et pişerken çıkan yağ ve su. [DS]
serit[2], **-di** [ser-mek > ser-it] *{ağız} is.* Sac ekmeği. [DS]
seritmek, [ser-mek > ser-it-mek] *{eT} gçl. f. [-ir]* Eritmek. [EUTS] [Clauson]
seriye, [Ar. seriyye سريه] *{OsT} is.* **1.** Mevcudu yüz ile dört yüz arasında değişen seçkin erden oluşan atlı birlik. **2.** Odalık; cariye.
serj, [Lat. serica > Fr. serge] *is.* **1.** Dimi armürü ile dokunan hafif yünlü kumaş. **2.** Aynı biçimde dokunan ipekli kumaş.
serk[1], [serk] *{eT} is.* Saksı; saksı kırıkları. [DLT]
serk[2], [serk] *{ağız} is.* Yığın; küme. [DS]
serkâr, [Far. ser *(baş)* + -kār سركار] *(serkâ:r) {OsT} is.* Bir işin veya işletmenin başında bulunan; müdür.
serkarîn, [Far. ser + Ar. ḳarīn سرقرين] *(serkari:n) {OsT} is.* Baş mabeyinci.
serkarya, [Yun. kerkos *(kuyruk)* > Fr. cercaire] *is. biy.* Karaciğer kelebeklerinin kuyruklu larvası.
serkaşi, [Far. serkeş-ī سركشى] *(serkeşi: {OsT} is.* Serkeşlik.
serkâtip, [Far. ser *(baş)* + Ar. kātib سركاتب] *(serkâ:tip) {OsT} is.* Başkâtip; yazı işleri müdürü.
serke, [Far. sirke] *{eT} is.* Sirke. [EUTS]
serken[1], [ser-mek > ser-ken / ser-gen] *{ağız} is.* Mutfak rafı. [DS]
serken[2], [? serken] *{ağız} is.* Şap hastalığı. [DS]
serken[3], [? serken] *{ağız} is.* Yığın; küme. [DS]
serkeplenmek, [serkep-le-n-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* Davranışlarında ağır olmak; oyalanmak. [DS]
serker, [Far. sergerde => serker] *{eT} sf.* Haydut; yol kesen. [DLT]
serkerde, [Far. ser *(baş)* + gerde / ser-kerde سرگرده] *{OsT} is.* → sergerde.
serkeş, [Far. ser *(baş)* + keşīden *(çekmek)* > ser-keş سركش] *{OsT} sf.* Dik kafalı; itaatsiz; baş kaldıran; saygısızlık eden.

serkeşane, [Far. serkeş-āne سرکشانه] *(serkeşa:ne) {OsT} zf.* Dik kafalılık ederek; inatçılıkla; saygısız olarak.

serkeşî, [Far. ser-keş-ī سرکشی] *(serkeşi:) {OsT} is.* Serkeşlik; dik başlılık.

serkeşlik,-ği [serkeş-lik] *is.* **1.** Kafa tutma; inatçılık etme; saygısız davranma; dik kafalılık. **2.** Serkeş bir kimsenin davranışlarının niteliği.

serkiç, -ci [*eT.* serk > serk-iç] *{ağız} is.* Tek kulplu, kapaksız çömlek. [DS]

serkile, [? serkile] *{ağız} is.* Mavi çiçeklerinden siyah boya çıkarılan bir ot. [DS]

serkin, [ser-mek > ser-kin] *{ağız} sf.* **1.** Geniş. **2.** *is.* Buğday sandığı. [DS]

serkitmek, [serk-it-mek] *{ağız} gçsz. f. [-ir]* (Kurulmuş zemberek için) boşalmak. [DS]

serkizotu, [serkiz+ot-u] *{ağız} is. bot.* Mavi çiçekli bir ot. [DS]

serkmek[1]**,** [sark-mak / serk-mek] *{ağız} gçsz. f. [-er]* Gevşemek; pörsümek; sarkmak. [DS]

serkmek[2]**,** [sek-mek > serk-mek] *{ağız} gçsz. f. [-er]* Sekmek; atlamak. [DS]

serkub, [Far. ser *(baş)* + kūb سرکوب] *(serkû:b) {OsT} is.* **1.** Başa bir nesne ile vurma. **2.** Başa vurulacak nesne.

serkuçe, [Far. ser *(baş)* + küçe] *(serkû:çe) {OsT} is.* Köşe başı; sokağın başı.

serkuy, [Far. ser *(baş)* + küy سرکوی] *(serkû:y) {OsT} is.* **1.** Sokak başı. **2.** Sokak. **3.** Mahallenin girişi.

serkürmek, [ser-mek > ser-kür-mek] *{eT} gçsz. f. [-ir]* **1.** Karşı gelmek; engel olmak. [EUTS] **2.** Tahammül etmek; dayanmak; katlanmak.[EUTS] [Gabain] **3.** (Su için) berraklaşmak; durulmak. [Gabain] **4.** *gçl. f.* Alıkoymak. [Gabain]

serlemeç, -ci [ser-mek > ser-le-meç] *{ağız} is.* Kor üstünde pişirilen ekmek. [DS]

serlevha, [Far. ser *(baş)* + Ar. levḥa سرلوحه] *{OsT} is.* **1.** Yazı başlığı. **2.** El yazması kitapların ilk sayfasına yazılan süslü başlık.

serlik, -ği [ser-lik] *{ağız} is.* Bunaklık. [DS]

serm, [Ar. ṣerm سرم] *{OsT} is.* Birinin dişlerini kırma.

serma, [Far. sermā سرما] *(serma:) {OsT} is.* Kış; soğuk. ⊡ **sermā-dîde,** *{OsT} Çok üşümüş; donmuş.*

sermasar, [ser-mek + sar-mak > ser-m(a)+sar] *{ağız} zf.* Sarmaş dolaş. [DS]

sermaye, [Far. ser *(baş)* + māye *(mal)* سرمايه] *(serma:ye) {OsT}* **1.** Bir ticarî işletmenin kurulabilmesi ve çalıştırılabilmesi için gerekli olan para veya paraya çevrilebilir varlıkların tümü; ana mal; kapital. **2.** *eko.* Üretim sürecinde kullanılan ve kendisi de daha önceden üretilmiş olan her türlü mal. **3.** Mal oluş fiyatı; maliyet. **4.** *mecaz.* Bir kimsenin sahip olduğu maddî zenginlikler; varlık; servet. **5.** *mecaz.* Bir kimsenin kazandığı bilgi ve sahip olduğu yetenek. **6.** *mecaz.* Konu. **7.** *mecaz.* Genel evde çalışan kadın. ⊡ **sermaye emek ortaklığı,** *Çalışanların işletmenin kârına katılması biçimiyle oluşan işletme türü.*|| **sermaye-i ayniye,** *{OsT} eko. Bir işletmeye katılan ortakların o işletmede kullanılacak veya işletilmek üzere koydukları mal; mal olarak sermaye; aynî sermaye.*|| **sermāye-i mübāhāt,** *Haklı sevinç ve övünme sebebi.*|| **sermāye-i tereddüd,** *Şüpheli sermaye.*|| **sermaye koymak,** *Bir işe para yatırmak.*|| **sermaye malları,** *eko. Yeniden üretim sürecinde kullanılan ve başka malların üretiminde kullanılan makine, alet, donanım, işletme binaları ve işyerleri gibi varlıklar.*|| **sermaye piyasası,** *Yasalarla düzenlenmiş hisse senedi, tahvil gibi taşınır değerler alınıp satılan piyasa.*|| **sermaye yapmak,** *(Para veya değerli eşya için) bir iş yeri açmak ve çalıştırmak için kullanmak.*|| **sermayeyi batırmak,** *Bir iş için konulmuş olan ana para veya malı kaybetmek; giriştiği işten zarar etmek; beş parasız kalmak.*|| **sermayeyi doğrultmak,** *Bir iş yerini zarar etmeden işletip az da olsa kazanç sağlamak.*|| **sermayeyi kediye yüklemek,** *1. Giriştiği işte başarısız olmak; parasını veya malını yitirmek. 2. Gereksiz harcamalarda bulunarak parasız kalmak.*

sermayeci, [sermaye-ci] *is.* Bir işe sermaye koyan kimse; ana malcı; kapitalist.

sermayecilik,-ği [sermaye-ci-lik] *is.* Sermayeci olma durumu.

sermayedar, [Far. sermāye-dār سرمايه دار] *(serma:yeda:r) {OsT} is.* **1.** Bir işletme için gerekli olan parayı veren kimse; sermaye sahibi. **2.** Bir üretim için harekete geçirilen üretim araçlarına sahip olan kimse. **3.** Sermayeci; ana malcı; kapitalist. **4.** *sf.* Sermaye koyan; sermayesi olan.

sermayedaran, [Far. sermāyedār-ān سرمايه داران] *(serma:yeda:ra:n) {OsT} is.* Sermaye sahipleri; sermayedarlar.

sermayeli, [sermaye-li] *(serma:yeli) sf.* **1.** (Kişi için) sermayesi olan. **2.** (İş için) sermaye gerektiren. **3.** Belirtilen miktarda sermaye ile kurulmuş olan. **4.** *mecaz.* (Kişi için) bilgili; yetenekli.

sermayesiz, [sermaye-siz] *(serma:yesiz) sf.* **1.** (Kişi için) sermayesi olmayan. **2.** (İş için) sermaye gerektirmeyen; sermaye olmadan. **3.** *mecaz.* (Kişi için) yapmak istediği alanda bilgi birikimi olamayan; yeteneksiz.

sermayesizlik,-ği [sermaye-siz-lik] *(serma:yesizlik) is.* **1.** Sermayesiz olma durumu. **2.** Parasızlık.

serme, [ser-me] *is.* **1.** Sermek işi. **2.** *{ağız}* Sac ekmeği. [DS] ⊡ **serme sergen,** *{ağız} Darma dağınık.* [DS]

sermece, [ser-mece] *{ağız}* *is.* Ceset. ⊡ **sermecesi yere serilmek,** *{ağız}* *Ölmek.*

sermed, [Ar. sermed / sermediye سرمد / سرمدیه] *{OsT}* *sf.* Sürekli ve sonsuz; ölümsüz.

sermedî, [Ar. sermedī سرمدی] *(sermedi:)* *{OsT}* *sf.* Sonsuz; ölümsüz.

sermediyet, [Ar. sermedī>sermediyyet سرمدیت] *{OsT}* *is.* Süreklilik; ölümsüzlük; devamlılık.

sermek[1], [ser-mek] *{eT}* *gçsz. f.* *[-er]* **1.** Tahammül etmek; dayanmak; katlanmak; sebat etmek; sabretmek. [DLT] [EUTS] **2.** Durmak; duraklamak. [E-UTS] [KB]

sermek[2], [ser-mek] *{eT}* *gçsz. f.* *[-er]* Kızmak; çıkışmak; sertelmek; sert ve kaba söz söylemek. [DLT] [KB]

sermek[3], [ser-mek] *gçl. f.* *[-er]* **1.** Bir şeyi bir şeyin üzerine veya yere açarak yaymak; döşemek. **2.** Bir şeyi kurutmak, havalandırmak gibi amaçlarla yaymak, asmak. **3.** Kıvrılmış, katlanmış olan şeyleri açmak. **4.** (Ticarî mal ve ürün için) satılmasını sağlamak amacıyla sergilemek. **5.** (Kişi için) yere yatırmak; boylu boyunca düşürmek; devirmek. **6.** (Görüş, düşünce, gizli şey vb. için) bütün yönleri ile ortaya koymak; açıklamak; söylemek. **7.** *mecaz.* Boş vermek; aldırmamak; ilgilenmemek; önemsememek; boşlamak; savsamak. **8.** *argo.* (Öğrenci için) ihmal etmek; bırakmak; uğraşmamak. ⊡ **sere sere,** *{ağız}* *Salına salına.* [DS]|| **sere serpe,** *1. Sıkışmadan; rahat rahat. 2. Geniş bir şekilde açılıp yayılarak. 3. Yayılıp dağılarak.*

sermek[4], [sermek] *{ağız}* *is.* Kibrit. [DS]

sermelmek, [sermē-mek > serme-l-mek] *{eT}* *edil. f.* *[-ir]* **1.** Süzülür gibi çıkarılmak. **2.** Süzülmek. [DLT]

sermemek, [serim >ser(i)m-ē-mek] *(serme:mek)* *{eT}* *gçl. f.* *[-r]* **1.** (Kaymak, deri vb. için) üzerinden sıyırıp almak. [Clauson] **2.** Soymak.

sermen, [Erme. salmin] *{ağız}* *is.* Dokuma tezgâhında, dokunan kumaşın sarıldığı ağaç; selmin. [DS]

sermenmek, [ser-me-n-mek سرمنمك] *{eAT}* *dönşl. f.* *[-ür]* Kolunu, paçasını veya eteklerini toplamak; sıvanmak; çemrenmek.

sermenzil, [Far. ser *(baş)* + Ar. menzil سرمنزل] *{OsT}* *is.* Durak yeri.

sermest, [Far. ser *(baş)*+mest سرمست] *{OsT}* *is.* Sarhoş; esrik. ⊡ **sermest olmak,** *1. Sarhoş olmak. 2. mecaz. Çok hoşlanmak; kendinden geçmek.*

sermestane, [Far. sermest-āne سرمستانه] *(sermesta:ne)* *{OsT}* *zf.* **1.** Sarhoş olarak; kendinden geçmiş hâlde; başı dönmüş olarak. **2.** Sarhoş gibi; sarhoşça.

sermestî, [Far. sermest > sermestī سرمستی] *(sermesti:)* *{OsT}* *is.* Sarhoşluk.

sermet[1], [Fr. **cér**/amique + **mét**/al] *is.* Yüksek sıcaklığa dayanıklı alanlarda kullanılmak üzere geliştirilen madenî bağlayıcılarla birleştirilmiş seramik bileşiklerinden meydana gelen karma malzeme.

sermet[2], [Ar. sermed سرمد] *{OsT}* *sf.* → sermed.

sermetmek, [ser(i)m-ē-mek > serme-t-mek] *{eT}* *gçl. f.* *[-ür]* Bir şeyi sudan ayırıp çıkartmak; süzdürmek. [DLT]

sermimar, [Far. ser *(baş)* + Ar. miʿmār سرمعمار] *(sermi:ma:r)* *{OsT}* *is.* İmparatorluk döneminde hassa mimarlar ocağının yönetiminden sorumlu baş mimar; baş mimar.

sermin, [Erme. salmin => sermin / selmin] *is.* Mekikli dokuma tezgâhlarında dokunan kumaşı sarmaya yarayan bir tarafı dişli kalın merdane; selmin.

sermu, [Far. ser *(baş)*+mū *(tüy)* سرمو] *(sermu:)* *{OsT}* *is.* **1.** Kıl ucu. **2.** *sf.* *mecaz.* Çok az.

sermuharrir, [Far. ser *(baş)* + Ar. muḥarrir سرمحرر] *{OsT}* *is.* Başyazar.

sermuze, [Far. ser *(baş)* + müze سرموزه] *(sermu:ze)* *{OsT}* *is.* Çizme üzerine giyilen lastik; ayakkabı.

sermüneccim, [Far. ser *(baş)*+Ar. müneccim سرمنجم] *{OsT}* *is.* Müneccimbaşı.

sermürettib, [Far. ser *(baş)* + Ar. mürettib سرمرتب] *{OsT}* *is.* → sermürettip.

sermürettip, -bi [Far. ser *(baş)* + Ar. mürettib سرمرتب] *{OsT}* *is.* Dizgi evinde, dizgi ve tertip işlerinin genel yönetiminden sorumlu usta; dizgi bölümü şefi; baş dizgici.

sermürmek, [ser(i)m-ür-mek سرمرمك] *{eAT}* *gçsz. f.* *[-ür]* Uykudan sıçrayarak uyanmak.

sernakkaş, [Far. ser *(baş)* + Ar. naḳḳāş سرنقاش] *(sernakka:ş)* *{OsT}is.* İmparatorluk döneminde saraydaki nakkaşları yöneten kimse; nakkaşbaşı.

sername, [Far. ser *(baş)* + nāme سرنامه] *(serna:me)* *{OsT}* *is.* **1.** Yazı başlığı; mektup başlığı. **2.** Başlangıç yazısı; ön söz. **3.** *mecaz.* Bir topluluğun başı; lider.

sernayi, [Far. ser *(baş)* + nāy-ī] *(serna:yi:)* *{OsT}* *is.* Neyzen başı; baş neyzen.

serneyzen, [Far. ser *(baş)* + nāy-zen سرنیزن] *{OsT}* *is.* Neyzen başı; baş neyzen.

serniç, -ci [Ar. ṣahrınc => sarnıç > serniç] *{ağız}* *is.* **1.** Bakır su kabı. **2.** Küçük çömlek. **3.** İki kulplu çanak. **4.** Kaynak; memba. [DS]

sernigun, [Far. ser *(baş)* + nigūn سرنگون] *(sernigû:n)* *{OsT}* *sf.* **1.** Tersine dönmüş; baş aşağı olmuş. **2.** *mecaz.* Talihsiz; bahtsız.

sernik, -ği [Slav. sirnik] *{ağız}* *is.* Kibrit. [DS]

sernüç, -cü [Ar. şahrınc => sarnıç > sernüç] *{ağız} is.* Sırlı yağ çömleği. [DS]

sernüvişt, [Far. ser *(baş)* + nüvişt سرنوشت] *{OsT} is.* **1.** Alın yazısı. **2.** Bir yazının başlığı.

seroloji, [Fr. sérologie] *is.* Serumların yapısını, özelliklerini ve uygulanışını inceleyen tıp dalı.

serotip, [Lat. serum *(kesik suyu)* + typus *(örnek)* > Fr. sérotype] *is. biy.* Bakteri ve virüslerde, antijen karakterleri ile belirlenen türün alt tür kümesi.

serotonin, [Fr. sérotonine] *is. biy.* Memelilerde ve merkezî sinir sistemi olan diğer canlılarda, kan pulcukları (trombosit) ile mast hücreleri tarafından meydana getirilen, uyanıklık ve ağrı duygularının düzenlenmesinde rolü olan, düz kasları uyararak kan damarlarının büzülmesini sağlayan bir nörotransmitter; 5-hidroksitriptamin.

serozite, [Fr. sérosité] *is.* **1.** Seröz boşluklarca salgılanan ve oralarda toplanan sıvı. **2.** Bileşimi lenfe benzeyen, pıhtılaşabilen kabarcıklarda, ödemlerde, asitlerde toplanan sıvı.

seroyit, -di [İng. ceroid] *is. biy.* Doymamış yağ asitlerince zengin yağların ya da çeşitli besinlerin verilmesinden sonra bazı hayvanların karaciğerlerinde oluşan bir tür yağ granülü. ☞ **seroyit pigment,** *biy. Yaşlanma pigmenti.*

seroz, [Lat. serum *(yoğurt suyu)* > Fr. séreuse] *is.* Bir yanı ile bazı vücut organlarını örten, diğer yanı ile boşluğu çevreleyen zarların genel adı.

seröz, [Fr. séreux] *is.* Serum ya da sulu sıvı.

serpantin, [Fr. serpantin] *is.* **1.** Yılan gibi kendi üzerine sarılan ve bir ucundan tutulup savrulunca çözülen renkli kâğıttan yapılma ince uzun şerit. **2.** Kalorifer tesisatında borularla yapılmış ısıtıcı. **3.** *jeol.* Yılan taşı.

serpaş, [Far. ser *(baş)* + pāş *(saçan)* سرپاش] *(serpa:ş)* *{OsT} is.* **1.** Eskiden silah olarak kullanılan çomak; topuz. **2.** Eskiden savaşlarda giyilen demir başlık.

serpek, -ği [sepek ? > serpek] *{ağız} is.* İçinde köstebek yuvaları bulunan tarla. [DS]

serpeleme, [serp-ele-me] *is.* Serpelemek eylemi.

serpelemek, [serp-ele-mek] *gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* **1.** Sürekli olarak azar azar serpmek. **2.** *gçsz. f.* Seyrek damlalar hâlinde yağmak.

serpen[1], [serp-en ?] *{ağız} is.* **1.** Hallaç yayının gerildiği esnek ağaç. **2.** Kuş avlamakta kullanılan bir tür tuzak. [DS]

serpen[2], [Far. ser-i bām => serpan] *{ağız} is.* **1.** Tavan. **2.** Toprak dam. [DS]

serpenah, [Far. ser *(baş)* + penāh سرپناه] *(serpena:h)* *{OsT} is.* **1.** Miğfer; başlık; tolga. **2.** Miğferin enseyi koruyan zırhlı saçağı.

serpene[1], [Erme. sarpinay => serpene سپنه] *is.* **1.** *{OsT}* Asma hereği. **2.** *{ağız}* Meyve ağaçlarına, üzüm çubuklarına dik durması, sarılması için vurulan dayak. **3.** Asma. [DS]

serpene[2], [Far. ser- penāh => serpenek / serpene] *{ağız} is.* Dam saçağı. [DS]

serpene[3], [serp-mek > serp-ene] *{ağız} is.* Sert yelle savrulan yağmur; fırtına. [DS]

serpenek, -ği [Far. ser-penāh => serpenek] *{ağız} is.* **1.** Dam saçağı. **2.** Pencere. **3.** Şapka siperi. [DS]

serpente, [Far. ser-penāh => serpente] *{ağız} is.* Damın çevresine dizilerek çıkıntı yapan yontulmuş, yassı taşlar. [DS]

serpermek, [serp-er-mek] *{ağız} gçsz. f. [-ir]* (Islak bir nesne için) kurumaya yüz tutmak. [DS]

serpici, [serp-ici] *is.* **1.** Su serpen veya saçan alet. **2.** Yangın anında sıcaklık belli bir düzeye ulaşınca açılan ve yangın üzerine su fışkırtan düzenek.

serpil, [? serpil] *{ağız} is.* Çamaşır sepeti. [DS]

serpilme, [serp-il-me] *is.* Serpilmek işi.

serpilmek, [serp-il-mek] *gçsz. f. [-ir]* **1.** Serpmek eylemi yapılmak. **2.** *gçsz. f.* (Çocuk vb. için) gelişmek; büyümek; boy atmak.

serpin, [Yun. sarpın => serpin] *{ağız} is.* **1.** Un ve tahıl ambarı. **2.** Su değermenlerinde, öğütülecek tahılın konulduğu sandık. [DS]

serpine, [Erme. sarpinay => serpine / serpene] *{ağız} is.* Asma ve meyve ağacı hereği. [DS]

serpinti[1], [serp-inti] *is.* **1.** Dökülen, boşalan veya akan bir sıvının çevresine saçılan damlalar; döküntüler. **2.** Azar azar ve damlalar hâlinde, seyrekçe yağan yağmur veya kar. *{ağız} (aynı)* [DS] **3.** *mecaz.* Savrularak yayılan şeylerin asıl kümelerinden ayrı olarak yayılan ve kendisine göre etkisi azalmış artıklar.

serpinti[2], [serp-mek > serp-inti] *{ağız} is.* Yaranın çevresinde çıkan küçük sivilceler. [DS]

serpiş, [serp-iş] *is.* Serpmek eylemi veya biçimi.

serpiştirme, [serp-iş-tir-me] *is.* Serpiştirmek işi.

serpiştirmek, [serp-iş-tir-mek] *gçl. f. [-ir]* **1.** (Nesneler için) oraya buraya, rastgele dağıtmak; yaymak. **2.** *gçsz. f.* (Kar, yağmur, vb. için) azar azar, zaman zaman dökülmek, yağmak; az miktarda yağıp geçmek.

serpitme, [serp-it-me سپتمه] *{OsT} {ağız} is.* Baş örtüsü; çember. [DS]

serpitmek, [serp-mek > serp-it-mek] *{ağız} gçl. f. [-ir]* **1.** Eşit oranda dağıtmak; serpiştirmek. **2.** Serpmek; saçmak. [DS]

serpken, [serp-mek > serp-ken] *{ağız} is.* **1.** Karla karışık yağan yağmur. **2.** Rüzgârla savrulan yağmur, kar. **3.** Su damlaları. [DS]

serpkin, [serp-mek > serp-kin] *{ağız} is.* Küçük dolu. [DS]

serpme, [serp-mek > serp-me] *is.* **1.** Serpmek eylemi. **2.** *balıkç.* Ucuna bir sıra kurşun ağırlık dizilmiş,

atıldığında alt ucu daire biçiminde açılan, koni ucu gibi dar olan diğer ucuna bağlı olan ipten çekerek kullanılan balık ağı. *{ağız} (aynı)* [DS] **3.** *{ağız}* Kuş tutmakta kullanılan bir tür ağ. [DS] **4.** *hrist.* Bir dinî tören sırasında kutsanmış su serpme işlemi. **5.** Uygun bir sıcaklığa kadar ısıtılmış metal yüzeye emay tozu serpmek suretiyle uygulanan bir kaplama türü. **6.** Binaların dış duvarlarına çimento ve ince kum karışımından meydana gelmiş bulamacı serpmek suretiyle yapılan kaplama işlemi. **7.** Tarla veya bitkiler üzerine gübre veya ilacı saçarak gübreleme ve ilaçlama işlemi. **8.** Serpme suretiyle oluşturulmuş küçük yaldız beneklerle yapılan süsleme. **9.** *{ağız}* Gelin duvağı. [DS] **10.** *{ağız}* Örtü. [DS] **11.** *{ağız}* Dört köşesi siyah ve sarı ipliklerle işlenmiş baş örtüsü. [DS] **12.** *{ağız}* Rüzgârdan korumak için bağ çubukları boyunca çakılan kazıklar. [DS] **13.** *sf.* Serpilerek uygulanan. **14.** Serpilmiş durumda olan. ⊡ **serpme çul,** *{ağız} İşli, nakışlı bir tür çul.* [DS]

serpmek, [serp-mek] *gçl. f. [-er]* **1.** Bir şeyi öteye beriye rastgele atmak; saçmak; dağıtmak. **2.** Bir malzemenin üzerine toz veya ince zerrecikler hâlinde dağılan bir malzemeyi dağınık şekilde dökmek; ince bir tabaka halinde kaplamak. **3.** *{eAT} {OsT}* Bir tarafa sıyırmak. **4.** *{eAT}* Sıvazlamak. **5.** *gçsz. f.* (Kar, yağmur vb. için) ince ince savrularak yağmak. **6.** *{ağız}* (Hastalık, yara vb. için) bulaşmak; yayılmak. [DS]

serptirme, [serp-tir-me] *is.* Serptirmek eylemi.

serptirmek, [serp-tir-mek] *gçl. f. [-ir]* Serpmek işini yaptırmak; serpmesini sağlamak.

serpuş, [Far. ser *(baş)* + pūş *(örten)* سرپوش] *(serpu:ş) {OsT} is.* **1.** Başa giyilen nesne; başlık. **2.** İmparatorluk döneminde başa giyilen takke ve kavuklara verilen genel ad.

serpuşe, [Far. serpūşe سرپوشه] *(serpu:şe) {OsT} is.* Baş örtüsü.

serpüntü, [serp-mek > serp-inti] *{ağız} is.* Serpinti. [DS]

serra, -ai [Ar. serrā' سراء] *(serra:) {OsT} is.* Genişlik; rahatlık, kolaylık. ⊡ **serrā ve derrā,** *Genişlik ve darlık.*

serrac, [Ar. serc > serrāc سراج] *(serra:c) {OsT} is.* Saraç.

serracan, [Ar. serrāc > serrācān سراجان] *(serra:ca:n) {OsT} is.* Saraçlar.

serrişte, [Far. ser *(baş, uç)* + rişte *(iplik)* سررشته] *{OsT} is.* **1.** İpucu. **2.** *ed.* Halk edebiyatında, bir olayın ortaya çıkışını sağlayan sebep, vesile anlamında kullanılan terim.

sersam, [Far. ser *(baş)* + sām *(hasta)* سرسام] *(sersa:m) {OsT} sf.* **1.** Sersem. **2.** *is.* İnsana sersemlik veren bir beyin hastalığı.

sersar, [Ar. ser-s̱ār سرثار] *(sersa:r) {OsT} sf.* **1.** Serseri. **2.** Abuk sabuk konuşan; geveze.

sersebük, [Far. ser *(baş)* + sebük *(hafif)* سرسبك] *{OsT} sf.* Aklı hafif; akılsız.

sersebz, [Far. ser *(baş)* + sebz *(taze)* سرسبز] *{OsT} sf.* **1.** Yeni yetişmiş; taze; turfanda. **2.** Talihli; ikbal sahibi.

sersebzî, [Far. sersebz > sersebzī سرسبزى] *(sersebzi:) {OsT} is.* **1.** Tazelik. **2.** Talihlilik.

sersefil, [ser+se/fil] *(se'rsefil) pekşt. sf.* **1.** Aşırı ölçüde yoksul. **2.** *zf.* Çok yoksul olarak.

serselemek, [Far. sersām => serse-le-mek] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(i)-yor]* Sersemlemek. [DS]

serselenmek, [serse-le-mek > serse-le-n-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* Başı dönmek; sallanmak; sersemlenmek; sarsılmak. [DS]

sersem[1] [Far. ser *(baş)* + sām *(hasta)* سرسام] *sf.* **1.** Herhangi bir sebeple bilinci ve algılaması zayıflamış; zihni karışmış. **2.** Düşünmeden davranan; yaptığının farkında olmayan. **3.** Dikkatsiz hareket eden. ⊡ **serseme çevirmek,** *Sersemlemesine neden olmak; ne yaptığını, ne ettiğini bilmez duruma getirmek.*|| **sersem etmek,** *Sersemletmek; serseme çevirmek.*|| **sersem gibi,** *Serseme benzer durumda; serseme yakışır tutumla; sersemce.*|| **sersem olmak,** *Ne yaptığını, ne ettiğini bilmez hâle gelmek.*|| **sersem sepelek,** *Sersemliği üzerinde olarak; henüz sersemliği geçmeden; sersem olarak.*|| **sersem sepet,** *Sersemliği üzerinde olarak; henüz sersemliği geçmeden; sersem olarak.*

sersem[2], [? sersem سرسم] *is.* **1.** *{eAT} {ağız}* Nalbantların içine mıh koydukları kutu. [DS] **2.** *{ağız}* Hayvanın ayağına çakılan çiviyi perçinlemek için kullanılan nalbant aleti. [DS]

sersemce, [sersem-ce] *(serse'mce) zf.* **1.** Sersem bir durumda; sersem gibi. **2.** *sf.* Serseme benzer.

sersemirek, -ği [sersem-(i)rek] *{ağız} sf.* Sersemce. [DS]

sersemleme, [sersem-le-me] *is.* Sersemlemek eylemi.

sersemlemek, [sersem-le-mek] *gçsz. f. [-r [-l(i)-yor]* Ne yaptığını ne ettiğini bilmez olmak; sersem olmak.

sersemleşme, [sersem-le-ş-me] *is.* Sersemleşmek eylemi.

sersemleşmek, [sersem-le-ş-mek] *dönşl. f. [-ir]* Sersem duruma gelmek.

sersemletme, [sersem-le-t-me] *is.* Sersemletmek eylemi.

sersemletmek, [sersem-le-t-mek] *gçl. f. [-ir]* Sersem duruma getirmek; sersemlemesine neden olmak; serseme çevirmek.

sersemlik,-ği [sersem-lik] *is.* **1.** Sersem olma durumu; bilincin ve olgunun zayıflaması durumu. **2.** Dikkatsizce ve düşüncesizce davranış; sersemce davranış. **3.** Akılsızca davranış; budalaca hareket. **4.** Baş dönmesine yakın durum.

serser, [? serser] *{ağız} is.* Çivi. [DS]

serseri, [Far. serserī سرسرى] *{OsT} sf.* **1.** Belirli bir ikamet yeri, belli bir işi, belli bir geliri olmadığı için sağda solda dolaşan; aylak; avare; hayta; berduş; kabadayı; holigan. **2.** Ne yapacağı belli olmayan; sorumsuz ve amaçsız olarak yaşayan. **3.** *mecaz.* (Kurşun, mayın vb. için) belli bir hedefi olmayan; belli bir hedefe atılmamış olan; rastlantı ile gelen. ⊟ **serseri mayın,** *Yerleştirildiği yerden bağı koptuğu veya doğrudan bilerek bırakıldığı için deniz yüzeyine çıkarak rüzgâr ve deniz akıntısı ile serbest dolaşan mayın.*|| **serseri mayın gibi,** *Amaçsızca; avare avare.*|| **serseri serseri,** *Başıboş ve amaçsızca; avare avare.*|| **serseriye sepet örmek,** *{ağız} Görmeden karar vermek.*

serserice, [serseri-ce] *(serseri'ce) zf.* ve. *sf.* **1.** (Davranış, eylem için) sorumsuzca ve rahatsız edecek biçimde yapılan. **2.** (Kişi için) başıboş, serseri kimseye özgü; serseriye yakışır biçimde.

serserileşme, [serseri-le-ş-me] *is.* Serserileşmek eylemi.

serserileşmek, [serseri-le-ş-mek] *dönşl. f. [-ir]* Serseri durumuna gelmek; serseri olmak.

serserilik,-ği [serseri-lik] *is.* **1.** Serseri olma durumu; belli bir amacı olmadan yaşama; başıboş, avare dolaşma. **2.** Serseri gibi davranma. **3.** Serseri bir kimsenin niteliği. ⊟ **serserilik etmek,** *1. Serseri olmak; belli bir amacı olmadan yaşamak; başıboş, avare dolaşmak. 2. Serseri gibi davranmak.*

serseriyane, [Far. serseriyāne سرسريانه] *(serseriya:ne) {OsT} zf.* Serserice.

sersi, [sersi] *{ağız} is.* Hastalığın, acının bıraktığı iz veya kalıntı. [DS]

serşar, [Far. serşār سرشار] *(serşa:r) {OsT} sf.* **1.** Ağzına kadar dolu olan; dopdolu. **2.** *mecaz.* Fazla; çok.

serşari, [Far. serşārī سرشارى] *(serşa:ri:) {OsT} is.* Doluluk; taşkınlık.

serşikeste, [Far. ser *(baş)* + şikeste *(kırık)* سرشكسته] *{OsT} sf.* Başı, ucu kesilmiş olan.

sert, [Far. serd => sert] *sf.* **1.** Kesilmesi, çizilmesi, ezilmesi, kırılması, çiğnenmesi güç olan; yumuşak olmayan; katı. **2.** Kolay eğilip bükülmeyen; esnek olmayan veya esnekliği az olan. **3.** Duyuları şiddetle etkileyen; etkisi pek sarsıcı olan; çarpıcı. **4.** Dayanılması zor olan; zor katlanılabilen; şiddeti yüksek olan. **5.** (Yasa, yönetim, rejim vb. için) herhangi bir esnekliğe meydan vermeden, titizlikle uygulanan; katı; sıkı. **6.** İçindeki etkin madde oranı yüksek olan; keskin. **7.** Hoşgörüsü, bağışlaması olmayan; ödün vermeyen; hiçbir suçu bağışlamayan; titiz; sıkı; katı. **8.** Gönül kırıcı; incitici; ters. **9.** Hırçınlık, kızgınlık, öfke yansıtan. **10.** Güçlülük ve kararlılık belirten. **11.** (Dönemeç için) ani bir dönüşü gerektiren; keskin. **12.** Siyasi alanda bir uzlaşmaya, anlaşmaya yanaşmayan; düşüncelerinde ısrar eden; katı. **13.** *jeol.* Minerallerin çizilmeye karşı gösterdikleri direnç. **14.** *{ağız}* Uzun süre köyden uzakta, kırlarda kalarak yozlaşmış manda. [DS] **15.** *zf.* Dayanılması güç biçimde. **16.** Acımasız, kırıcı biçimde. **17.** Ani biçimde. ⊟ **sert ağaç,** *Zor işlenen, sık dokulu, cilayı iyi tutan kayın, dişbudak, ceviz, meşe gibi ağaçlar.*|| **sert buğday,** *kırma ve öğütmeye karşı dayanıklı, yoğunluğu diğerlerine göre daha fazla olan, camsı görünümlü bir tür buğday.*|| **sert damak,** *Damağın ön bölgesinde bulunan eklemleme bölgesi; ön damak.*|| **sert doku,** *1. biy. Bitkilerde, kalın zarlı ölü hücrelerden ve telciklerden oluşan odunlaşmış destek doku; sklerankima. 2. Gergin görünümlü esnek doku.*|| **sert dönüş,** *spor. Kayakçının ayaklarını bükerek kayağının yönünü aniden değiştirmesi.*|| **sert kapan,** *{ağız} Tavana açılan kapak; tavan kapısı.* [DS]|| **sert kayaç,** *Öğeleri bir çimento ile birleşmiş sağlam tortul kayaç.*|| **serk kemik,** *anat. Uzun kemiklerin esas kısmını oluşturan, halkasal sistemlerden meydana gelen, dıştan periosteum, içten endosteum ile çevrelenmiş kemik yapısı; kompakt kemik.*|| **sert sert,** *Sert olarak; sert bir biçimde.*|| **sert sessiz,** *dbl.* → sert ünsüz.|| **sert su,** *İçinde çözelti olarak aşırı miktarda kalsiyum tuzu bulunan su.*|| **sert tabaka,** *anat. Göz yuvarlağının telsel dokudan meydana gelmiş olan, ön kısmına göz akı da denilen dış bölümü.*|| **sert ünsüz,** *dbl. Ağız kaslarının aşırı gerilmesi ile çıkarılan ünsüz; ötümsüz ünsüzler; tonsuz ünsüz: /ç/, /f/, /p/, /h/, /k/, /s/, /ş/, /t/.*|| **sert ünsüzler** *dbl. Ses tellerini titreştirmeksizin oluşan ünsüzler: /ç/, /f/, /p/, /h/, /k/, /s/, /ş/, /t/.*|| **sert yel,** *{ağız} Batıdan esen soğuk yel.* [DS]|| **sert zar,** *anat. Beyin ve omurilik zarlarından en dışta olanı.*

sertab[1], [Far. sertab سرتاب] *{OsT} is.* → sertap.

sertab[2], [Far. ser-tāb سرتاب] *{OsT} is.* Eski el yazması kitaplarda mıklebin yukarıda kalan kısmı

sertabepa, [Far. ser *(baş)* + tā + be+pā سرتاپا] *(serta:bepa:) {OsT} zf.* Baştan ayağa; tamamen; büsbütün.

sertabeser, [Far. ser *(baş)* + tā + be+ ser سرتابسر] *(serta:beser) {OsT} zf.* Baştan başa.

sertabib, [Far. ser *(baş)* + Ar. ṭabīb سرطبيب] *(sertabi:b) {OsT} is.* → sertabip.

sertabip, -bi [Far. ser *(baş)* + Ar. ṭabīb سرطبيب] *(sertabi:p) {OsT} is.* Başhekim.

sertak, [Far. ser *(baş)* + ṭāḳ سرطاق] *(serta:k) {OsT} is.* **1.** Camilerde, giriş kapısının hemen önünde ve son cemaat yerinin ortasında bulanan, geniş ve yüksek kemerli bölüm. **2.** Saray, konak ve hanların üst katında, çevresi açık, kemerle örtülü tavanlı odaya verilen ad.

sertap, -bı [Far. sertāb سرتاب] *{OsT} is.* Kitaplarda miklebin yukarıda kalan bölümü.

sertapa, [Far. ser *(baş)* + tā + pā سرتاپا] *(serta:pa:) {OsT} zf.* Baştan ayağa; baştan aşağı; büsbütün; tamamen.

sertarik, [Far. ser *(baş)* + Ar. ṭārīḳ سرطريق] *(serta:ri:k) {OsT} is.* Mevlevilikte, Konya Mevlevihanesinin şeyhi ve çelebi efendinin yardımcısı olan kıdemli dedenin unvanı.

sertelme, [sert-el-me] *is.* Sertelmek eylemi.

sertelmek [sert-el-mek] *gçsz. f. [-ir]* **1.** Sertliği, direnci artmak; sertleşmek. *{ağız} (aynı)* [DS] **2.** *mecaz.* (Kişi için) sert davranışlarda bulunmaya başlamak; sert, öfkeli bir durum almak; sertleşmek.

sertifika, [Lat. certificatum > Fr. certifikat] *is.* **1.** Bir kimsenin niteliğini ve kendisine verilmiş bulunan bir hakkı belgeleyen resmî kâğıt; şahadetname; tasdikname. **2.** Yüksek okullarda bir grup dersin başarılması ile verilen belge; öğrenim belgesi.

sertifikalı, [sertifika-lı] *sf.* Sertifikası bulunan; sertifika almış olan.

sertifikasız, [sertifika-sız] *sf.* Sertifikası bulunmayan; sertifika almamış olan.

sertifikasyon, [Fr. certification] *is.* Tasdik etme; tasdik.

sertimenlemek, [sert-i-men-le-mek] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(i)-yor]* Bir şeyin veya olayın hızı, etkisi biraz azalmak; ara vermek. [DS]

sertiz, [Far. ser *(baş)* + tīz *(keskin)* سرتيز] *(serti:z) {OsT} sf.* Keskin; ucu sivri olan.

sertlenme, [sert-le-n-me] *is.* Sertlenmek işi.

sertlenmek, [sert-le-n-mek] *dönşl. f. [-ir]* Sert bir tavır takınmak.

sertleşme, [sert-le-ş-me] *is.* **1.** Sertleşmek işi. **2.** *dbl.* Yumuşak bir ünsüzün sert duruma gelmesi. **3.** Harç ve betonların kohezyonlarmm gittikçe artması. **4.** Bir dokunun anormal derecede katılaşması, sertliğinin artması.

sertleşmek, [sert-le-ş-mek] *dönşl. f. [-ir]* **1.** Sert bir durum almak; yumuşaklığını, bükülgenliğini, esnekliğini yitirmek; katılaşmak. **2.** (Rüzgâr, fırtına vb. için) gücü artmak; dayanılması zor bir duruma gelmek; direnci artmak. **3.** *mecaz.* Kırıcı olmaya başlamak. **4.** (Erkeklik organı için) süngerimsi dokuya kan dolarak belirli bir katılığa ulaşmak. **5.** (Yapıştırıcı maddeler için) yapışmayı sağlamak üzere katılaşmak.

sertleşmezlik, -ği [sert-le-ş-mez-lik] *is.* Çeşitli nedenlere bağlı olarak cinsel ilişki sırasında erkeklik organının yeterli sertliğe ulaşmaması durumu.

sertleştirici, [sert-le-ş-tir-ici] *sf.* İçine katıldığı maddenin sertliğini artıran veya çabuk donmasını sağlayan madde; sertleştiren.

sertleştirme, [sert-le-ş-tir-me] *is.* Sertleştirmek eylemi.

sertleştirmek, [sert-le-ş-tir-mek] *gçl. f. [-ir]* **1.** Sert hâle getirmek; sert bir durum almasını sağlamak; sertleşmesine neden olmak. **2.** Kırıcı bir nitelik kazandırmak. **3.** (Tartışma, konuşma, ortam için) gergin ve patlamaya hazır duruma getirmek.

sertlik,-ği [sert-lik] *is.* **1.** Sert olma durumu; sert olan, darbelere, çarpmalara ve basınca karşı dirençli olan şeyin taşıdığı nitelik. **2.** Dayanılması güç olan şeyin niteliği. **3.** *mecaz.* Sert davranış; haşinlik; çetinlik. **4.** İçindeki etkin madde oranının yüksekliği. **5.** Resim, heykel ve mimaride, uyum, kıvraklık ve yumuşaklıktan yoksunluk.

sertme[1], [sert-me ?] *{ağız} is.* Eşya yüklenmiş arabaya sarılan zinciri burarak sıkıştırmaya yarayan ağaç. [DS]

sertme[2], [serp-me > sertme] *{ağız} is.* **1.** Bir tür balık ağı; serpme. **2.** Örtü. [DS]

sertmek, [seğ-ir-t-mek > sērt-mek] *(se:rtmek) {ağız} gçsz. f. [-ir]* Koşmak; seğirtmek. [DS]

seru, [Far. serū سرو] *(seru:) {OsT} is.* **1.** Boynuz. **2.** Şarap kadehi.

serum, [Lat. serum *(yoğurt suyu)* > Fr. sérum] *is.* **1.** Pıhtılaştıktan sonra kandan ayrılan fibrinojensiz sıvı; kan sıvısı. **2.** Zehirlenmiş veya bir hastalığa karşı aşılanmış bir hayvanın, özellikle atın kanından üretilen ve bu tür hastalığa yakalanmış kimselere doğrudan verilen sıvı. **3.** Hücre yenilenmesini hızlandırmak, deriyi beslemek, cildin solunumunu ve doğal savunmasını güçlendirmek amacıyla kimyasal yollardan yapay olarak hazırlanmış, kan serumu ile eş geçişme basıncına sahip sıvı; serum fizyolojik. ▭ **serum ile aşılama,** *Acil durumlarda vücut etkin bağışıklık kazanıncaya kadar geçici ve edilgin bir koruma sağlamak amacıyla aşıya özgül bir serum katılarak yapılan aşılama işlemi.*|| **serum ile tedavi,** *Bulaşıcı bir hastalık daha kuluçka devresinde iken aşı serum kullanmak suretiyle yapılan tedavi.*

serubek, [seru ? + bek *(bey)*] *{ağız} is.* Korkunç masal kahramanı; ejderha. [DS]

serü, [serū / sarū] *(serü:) {eT} is.* Evlerde üzerine eşya konulan raf; seki. [DLT]

serüven, [Far. servān سروان => serüven] *is.* **1.** Bir kimsenin başından geçen veya içine atıldığı tehlikeli ve heyecanlı olay ya da olaylar dizisi; macera; sergüzeşt; avantür *(1935)*. **2.** Bir ya da daha çok

kişinin katıldığı tuhaf, şaşırtıcı nitelikteki olay. **3.** Kişilerin kendilerini tatmin amacıyla yaptıkları tehlike, güçlük ve bilinmezliklerle dolu girişim. **4.** Başarı şansı çok az, buna karşılık çok tehlikeli her türlü girişim. **5.** Yalnızca gönül eğlendirmek için girişilen aşk ilişkisi; macera. ☞ **serüven aramak,** *Tehlikeli ve maceralı bir işe kalkışmak.*|| **serüven filmi,** *Heyecanlı sahneleri olan film; macera filmi.*|| **serüven romanı,** *Konusunu ilgi çekici, heyecan yaratıcı, tehlikeli olaylar teşkil eden roman; macera romanı.*|| **serüven yaşamak,** *Tehlikeli, heyecanlı olaylarla karşılaşmak.*

serüvenci, [serüven-ci] *is.* Serüvenlere atılmaktan büyük bir zevk duyan, macera düşkünü kişi; macera arayan kimse; maceraperest; maceracı.

serüvencilik,-ği [serüven-ci-lik] *is.* Maceralara atılmaya, serüven yaşamaya meraklı olma durumu; maceracılık; maceraperestlik.

serüvenli, [serüven-li] *sf.* Maceralı, tehlikeli ve beklenmedik olayları bulunan; maceralı.

serüvensiz, [serüven-siz] *sf.* Herhangi bir macera, tehlike ve beklenmedik olayları bulunmayan; serüven içermeyen; macerasız; sıradan; basit.

serv, [Far. serv سرو] *{OsT} is.* **1.** Servi. **2.** *mecaz.* Sevgilinin boyu. ☞ **serv-āzād,** *{OsT} 1. Düzgün ve uzun servi. 2. Düzgün ve başı dik.*|| **serv-endām,** *{OsT} Servi boylu; boyu serviye benzeyen.*|| **serv-i çemān,** *{OsT} Servi gibi salınan; eda ile salına salına yürüyen güzel.*|| **serv-i hırāman,** *{OsT} 1. Nazlı nazlı salınan servi. 2. mecaz. Salına salma yürüyen sevgili.*|| **serv-i naz,** *{OsT} 1. Dalları yana sarkan servi ağacı. 2. mecaz. Sevgili.*|| **serv-i revān,** *{OsT} 1. Yürüyen servi. 2. mecaz. Uzun boylu sevgili.*|| **serv-i sehî,** *{OsT} 1. Düz bir şekilde iki daldan ibaret servi. 2. mecaz. Sevgilinin boyu.*|| **serv-i sîmin,** *{OsT} 1. Gümüş servi. 2. Ay ışığının deniz veya gölde meydana getirdiği parıltılı yol.*|| **serv-kadd,** *{OsT} Servi boylu.*

serva, [Far. servā سروا] *(serva:) {OsT} is.* **1.** Söz. **2.** Masal.

servakt, [Far. ser-vaḳt سروقت] *{OsT} is.* **1.** Kimsenin bulunmadığı boş oda. **2.** Baş başa görüşme yapılacak yer.

servant, [Fr. servante] *is.* Hizmetçi kız veya kadın; hizmetçi.

servantlık, -ğı [servant-lık] *is.* Hizmetçilik.

serven, [seren > serven] *{ağız} is.* Yelkenin sarıldığı direk. [DS]

server[1], [Far. ser-ver سرور] *{OsT} sf.* Bir toplulukta ileri gelen; başkan olan; reis. ☞ **server-i enbiyā,** *{OsT} Peygamberlerin en büyüğü, ileri geleni; Hz. Muhammed.*|| **server-i kâināt,** *{OsT} Peygamberlerin en büyüğü; kâinatın en büyük seyidi Hz. Muhammed.*

server[2], [İng. server] *is. iletş.* **1.** Bilgi işlemde gelen bir uygulamayı yerine getirmekle yükümlü bilgisayar; sunucu. **2.** İnternette başka bilgisayarlara hizmet veren bilgisayar; sunucu.

serveran, [Far. serverān سروران] *(serevera:n) {OsT} is.* Başkanlar; ileri gelenler; reisler; ulular.

serverce, [Far. ser-bār => server-ce] *{ağız} is.* Deve havudunun altına konulan yastık. [DS]

serverî, [Far. serverī سروری] *(serveri:) {OsT} is.* **1.** Başkanlık. **2.** Ululuk.

servet, [Ar. servet ثروت] *{OsT} is.* **1.** Bir kimsenin veya şirketin mal varlığı; zenginlik; varlık. **2.** Önemli miktarda, çok büyük para. ☞ **servet-i akl,** *{OsT} Akıl zenginliği; akıllılık.*|| **servet-i fünūn,** *{OsT} Fenlerin zenginliği.*|| **servet-i ilmiye,** *{OsT} Bilgi zenginliği; bilgililik.*|| **servet sahibi,** *{OsT} Zengin kimse.*

servetli, [servet-li] *sf.* Serveti olan; zenginliğe sahip olan.

servi, [Far. serv سرو] *{OsT} is. bot.* **1.** Servigillerden, yapraklarını dökmeyen, boyu 20-30 metreye varan, sütun ya da dar koni biçiminde yükselen, sürgünleri dört köşeli, sırt tarafı çıkıntılı pul yapraklı, bahçelerde tapmak bahçelerinde ve mezarlıklarda süs bitkisi olarak yetiştirilen, pek çok türü bulunan kozalaklı ağaç, *(Cupressus).* **2.** Pokerde başka kart almama. ☞ **servi altı,** *argo. Mezarlık.*|| **servi boylu,** *İnce, uzun ve düzgün bedenli.*

servigiller, [servi-gil-ler] *is. bot.* Örnek türü adi servi olan, pulsu ve kiremit dizilişli, meyveleri etli veya odunsu kozalak yapıda, reçineli çalı veya ağaçlar familyası, *(Cupressaceae).*

servilik,-ği [servi-lik] *is.* Servi ağaçlarının çok bulunduğu yer; servi ormanı veya koruluğu.

servinaz, [Far. serv-i nāz سروناز] *(servina:z) {OsT} is. bot.* **1.** Dalları yana sarkan servi ağacı. **2.** *mecaz.* Sevgili.

servis, [Fr. sevice] *is.* **1.** Yemek yenirken sofraya bir seferde getirilen yemeklerin tümü. **2.** Bir yemeği veya yiyeceği, içeceği misafir veya müşterilere sunma; sofra hizmeti; bu hizmetin yapılış biçimi. **3.** Bir kişi için yemeğin çeşidine göre gerekli olan çatal, bıçak kaşık, tabak, peçete vb.nin tümü. **4.** Bir kuruluşta, belirli işlevleri olan bölümlerden her biri; bu bölümde çalışanların tümü; bu kimselerin çalışma yeri ve ortamı. **5.** Bir kurum veya kuruluşta çalışanları iş yerlerine, öğrencileri okula getirip götüren taşıt; servis aracı. **6.** *spor.* Voleybol, tenis, pingpong gibi oyunlarda başlama vuruşu. **7.** Otomobil ve beyaz eşyanın satıştan sonraki bakım ve onarımını üstlenen ticarî kuruluş; bu kuruluşun verdiği hizmet. ☞ **servis arabası,** *Sofraya yemek ve servis takımı getirmek, toplamak gibi işlerde kullanılan kat kat raflı tekerlekli araç.*|| **servis ara-**

cı, *Servis arabası.*|| **servis asansörü,** *Bir kurum veya kuruluşta yalnızca hizmet amacıyla kullanılan asansör.*|| **servis atmak,** *spor. Voleybol, tenis ve masa tenisinde topu oyuna sokmak için ilk atışı yapmak; başlama vuruşu yapmak.*|| **servis botu,** *dnz. Demirli bir gemi ile kıyı arasında bağlantı sağlamaya yarayan tekne.*|| **servis dahil,** *(Otel, lokanta vb. yerlerde) belirtilen fiyata hizmet bedelinin de dahil edildiğini belirten deyim.*|| **servise çıkmak,** *1. (Otobüs ve sürücüsü için) bir kurum çalışanlarını veya öğrencileri evlerinden kurum veya okula, kurum veya okuldan evlerine götürmek üzere gitmek. 2. (Dağıtıcılar için) dağıtım işini yapmak üzere ilgili yerlere gitmek. 3. (Onarım ve bakımcılar için) onarım ve bakım için gitmek.*|| **servis istasyonu,** *Motorlu taşıtların akaryakıt aldığı, gerekli bakımının yapıldığı yer.*|| **servis kapısı,** *Bazı binalarda, ana kapı dışında hizmetlilerin girip çıktığı, gerekli olan malzeme ve eşyanın alındığı kapı.*|| **servis merdiveni,** *Bir kurum veya kuruluşta genel kullanıma kapalı olup yalnız hizmet için kullanılan merdiven.*|| **servis otobüsü,** *Bir kurum veya kuruluşun çalışanlarını iş yerine götürüp getirmekte kullanılan otobüs.*|| **servis penceresi,** *Tabakları ve sofra takımlarını geçirmek için yemek odası ile mutfak arasına bırakılan kapaklı küçük boşluk.*|| **servis tabağı,** *Yemeği mutfaktan masaya getirmekte kullanılan büyük kap.*|| **servis takımı,** *Yemek dağıtımında kullanılan büyük çatal, kaşık, bıçak, kepçe vb. araçların genel adı.*|| **servis yapmak,** *Sofrada oturanlara yemek, içki, içecek vb. dağıtmak; sofra hizmeti yapmak; yemeği dağıtmak.*|| **servis yolu,** *1. Kara yollarında, asıl yol kullanılamadığı zaman yandan açılarak geçişin sağlandığı hizmet yolu. 2. Bir işletmenin kara yoluna ulaşmak için kullandığı ve kendi olanaklarıyla donattığı yol.*

servisçi, [servis-çi] *is.* **1.** Beyaz eşya ve otomobil sanayii ile ilgili olarak yetkili bir serviste çalışan kimse. **2.** Otel, lokanta vb. yerlerde servis yapan kimse. **3.** (Masa tenisi, voleybol ve tenis için) topu oyuna sokan oyuncu.

servistan, [Far. serv-istān سروستان] *(servista:n) {OsT} is.* Servilik.

serviye, [Far. serv + Ar. -iyye سرويه] *{OsT} is. bot.* Servigiller.

servofren, [Lat. servus *(köle)* > Fr. servofrein] *is.* Servokumanda sistemi ile çalışan fren.

servokumanda, [Fr. servocommande] *is.* Bir düzeneği çalıştırmak için düğmeye veya pedala basıldığında araya elektrik, hidrolik veya pnömatik bir ek güç girmek suretiyle işleyen ve son uygulama gücünü katlı olarak artıran kumanda düzeni.

seryaver, [Far. ser *(baş)* + yāver سرياور] *(se'rya:ver) {OsT} is.* Baş yardımcı; başyaver.

seryum, [Lat. Cérès *(mitolojik Roma tanrıçası)* > Fr. cérium] *(se'ryum) is. kim.* Atom numarası 58, atom ağırlığı 140,12 olan, demir görünüşünde, 6.7 yoğunluğunda, 799°C'de ergiyen, havada kuvvetle oksitlenen, suyu yavaş yavaş ayrıştıran, bazı bileşiklerde 3, bazılarında 4 değerlik alan, akkor lambaların yapımında kullanılan, nadir topraklar grubundan bir element; sembolü: Ce.

seryumlu, [seryum-lu] *sf.* Birleşiminde seryum bulunan.

serzede, [Far. ser *(baş)* + zede سرزده] *{OsT} sf.* **1.** Baş vermiş; uç çıkarmış; meydana çıkmış. **2.** Başına vurulmuş; azarlanmış. ❐ **serzede-i zuhur olmak,** *{OsT} Ansızın ortaya çıkıvermek.*

serzeniş, [Far. ser *(baş)* + zeniş *(vuruş)* سرزنش] *{OsT} is.* Başa kakma; azarlama; sitem etme; takaza. ❐ **serzeniş-i ruzgâr,** *{OsT} Başa gelen kötü durum; kaderin cilvesi.*|| **serzenişte bulunmak,** *Sitem etmek; yakınmak.*

serzenişkâr, [Far. serzenişkār سرزنشكار] *(serzeniş-kâ:r) {OsT} sf.* Sitem eden; başa kakan; azarlayan; takaza eden.

serzenişkârane, [Far. serzenişkār-āne سرزنشكارانه] *(serzenişkâ:ra:ne) {OsT} zf.* Başa kakarcasına; sitemli biçimde.

serzergeran, Far. ser *(baş)* + zer *(altın)* + ger-ān سرزرگران] *{OsT} is.* **1.** Kuyumcular. **2.** İmparatorluk döneminde saray örgütünde kuyumcu başlarına verilen ad.

ses, [ses] *is.* **1.** Kulak tarafından algılanan titreşim; akustik bir dalganın doğurduğu işitme duyumu. **2.** Ciğerlerden gelen ve gırtlaktan geçen havanın oluşturduğu titreşim dalgası. **3.** Hayvanların gırtlak veya başka organlarından çıkan titreşim dalgaları. **4.** *dbl.* Konuşmaya dayalı olmasına rağmen yazıda harflerle gösterilebilen, her birinin kendine göre ayırıcı özellikleri bulunan ve bir dilin temel yapısını oluşturan ögelerden her biri; dilin sesçil birimi; ses birimi; sesbirim. **5.** Müzik açısından güzel, etkileyici ses çıkarma yetisi; güzel ses. **6.** *mecaz.* Bir konu üstünde aynı görüşü taşıyan topluluğun duygu ve düşüncesi. **7.** İnsana doğruyu, güzeli ve bilmediklerini sezdiren iç çağrı. **8.** Ses sanatçısı. **9.** Bir kalabalık içinden gelen, niteliği ve kimliği belirlenemeyen konuşma. **10.** İşitmeye dayanan sanrı. **11.** Herhangi bir olay karşısında gösterilen tepki. **12.** Aralarında uyum bulunan müzikal titreşimler. **13.** Bir alet, madde veya varlığın çıkardığı ses. **14.** Tiyatro, sinema, radyo, televizyon gösterimlerinde gerçeklik duygusu uyandırmak amacıyla olayın akışına eşlik edecek yapay sesler yaratılması işlemi. **15.** Bir aygıtın ses gücü. **16.** *{ağız}* Oy. [DS] ❐ **ses akışması,** *dbl. Söyleyiş sırasında arka arkaya sıralanan ses, hece ya da sözcüklerin birbiriyle uyuşarak kulağa hoş ve dile kolay gelen bir bütün-*

lük ve uyum içinde oluşturulması.|| **ses alanı,** *Ses ıskalasında yer alan insan veya çalgı sesinin en pesten en tize kadar oluşturduğu kapsam.*|| **ses aleti,** *İstenilen nitelikte ses oluşturmakta kullanılan her türlü araç; ses aygıtı.*|| **ses altı,** *1. Ses hızından daha düşük olan hız. 2. Ses ile aynı yapıda olmasına rağmen kulak ile duyulamayacak kadar düşük frekanslı olan.*|| **ses arşivi,** *Radyo ve televizyon yapımcılarının kullanmaları için önceden kaydı yapılmış gürültü ve efektler.*|| **ses aygıtı** *1. Sesin oluşumu için gereken araç; ses aleti. 2. dbl. Konuşmayı sağlayan diyafram, göğüs boşluğu, karın kasları, akciğerler, gırtlak, ses kirişleri, burun, geniz, damak, dişler, diş eti ve dudaklardan meydana gelen organların tümü.*|| **ses benzeşimi,** *dbl. Birbirine yakın sesleri taşıyan sözlerin sıralanışından doğan uyum.*|| **ses benzeşmesi** *dbl. Sözcükteki bir sesin, en az çaba yasasına bağlı olarak başka bir sesi kendisine benzetmesi olayı.*|| **ses benzeşimi,** → ses benzeşmesi.|| **ses bilgisel,** *dbl. Ses bilgisine ilişkin olan; ses bilgisinde işlevi olan.*|| **ses bilgisi,** *dbl. 1. Bir dilin seslerini, bu seslerin oluşumunu, boğumlanma noktalarını, boğumlanma biçimlerini inceleyen dil bilimi kolu; fonetik. 2. Bir dilin kelimelerini göstergelerle belirtme.*|| **ses bilimci,** *dbl. Ses bilimi uzmanı; ses bilimi ile uğraşan dil bilimci.*|| **ses bilim,** → ses bilimi.|| **ses bilimi,** *dbl. 1. Sözlü dilde, anlam ayrımı oluşturan yakın ses birimlerini, dil yapısı bakımından inceleyen bilim dalı; fonoloji. 2. dbl. Bir dildeki seslerin özelliklerini, oluşumunu, çıkış yerlerini ve seslerle ilgili kuralları, dil içinde nasıl bir araya geldiğini, ses dalgaları vasıtası ile nasıl aktarıldığını, ses dalgalarının nasıl duyulduğunu inceleyen dilbilgisi veya dil bilimi dalı; fonetik.*|| **ses bilimsel,** *dbl. Ses bilimine ilişkin; ses bilimi ile ilgili.*|| **ses bilimsel alfabe,** *Her harfi bir sesi gösteren alfabe; fonetik alfabe.*|| **ses bilimsel bileşen,** *dbl. Üretici dönüşümlü dilbilgisinde cümlelerin nasıl sesletileceğini belirleyen kuralların yer aldığı bileşen.*|| **ses bilimsel çevriyazı,** *dbl. Yalnızca ses birimleri gösteren, onların ses birimsel değişkelerini vermeyen yazı; geniş çevriyazı.*|| **ses birim,** *dbl. Kelimelerin ses yapısında anlam ayırt edici en küçük birim.*|| **ses birim bilimi,** *dbl.* → ses birimi bilimi.|| **ses birimcik,** *dbl. Bir sesi (ses birimi) oluşturan ayırıcı özelliklerin her birisi. (a)'nın dört tane ses birimciği vardır: a) ünlü, b) kalın, c) düz, ç) geniş.*|| **ses birimcik demeti,** *dbl. Bir sesi diğer seslerden ayıran özelliklerin tümü. (a)'nın ses birimcik demeti: ünlü, kalın, düz ve geniş'tir.*|| **ses birimi,** *dbl. Bir dildeki diğer seslerle kurduğu ilişki yönünden ayırıcı özelliği olan ses ögesi; ses; fonem; ses birim.*|| **ses birimi bilimi,** *dbl. Konusu ses birimleri ve ayırıcı özellikleri olan ses bilimi bölümü.*|| **ses birimsel değişke,** *dbl. Bir sesin tonlu veya tonsuz, kalın veya ince, düz veya yuvarlak vb. olmak üzere değişik biçimlerinin bulunması özelliği. çocukta ~ çocuğa, yola ~ eve, bahçeden ~ çiçekten.*|| **ses boşluğu,** *Birbiri ardınca telaffuz edilen iki ünsüzün karşılaşması.*|| **ses çıkarmamak,** *Aslında hoş karşılanmayan bir durum karşısında hoş görerek itiraz etmemek.*|| **ses çıkarma organı,** *biy. Çekirge ve ağustosböceği gibi bazı böceklerde vücudun çeşitli yerlerinde bulunan ve ses çıkarmaya yarayan organ.*|| **ses çıkmamak,** *Bir haber alınamamak.*|| **ses dalgaları,** *fiz. Ses titreşimleriyle cisimlerde ve ortamlarda oluşturulan dalgalar.*|| **ses değişimi,** *dbl.* → ses değişmesi.|| **ses değişmesi,** *dbl. Bir dilin gelişim süreci içinde, çeşitli nedenlerle bir kelimede herhangi bir ön, iç ve son sesin türlü biçimlerde geçirdiği değişim olayı. öpke > öfke, men > ben.*|| **ses dizimi,** *dbl. Konuşmadaki bir sözü meydana getiren seslerin zaman, frekans ve yeğinliklerini gösteren üç boyutlu grafik; sonagram.*|| **ses duvarı,** *havc. Havada, ses altı bir hızdan ses üstü hıza geçtiği anda karşılaştığı ve çıkardığı ses dalgalarının oluşturduğu basınç engeli.*|| **ses düşmesi,** *dbl. Bir kelimede ön, iç ve son sesin söylenmez olmaya başlaması olayı.*|| **ses düzeni,** *Konuşma ve müzik seslerinin şiddetini artırarak duyulurluğunu sağlamak amacıyla kurulmuş elektronik düzenek.*|| **ses etmek,** *Seslenmek.*|| **ses frekansı,** *fiz. İşitilebilir ses üretimi ve yayınmasına esas olan frekans bandı.*|| **ses geçirmez,** *fiz. Sesi geçirmez özellik ve yapıda olan.*|| **ses gırtlağı,** *Kuşlarda, nefes borusunun bronşlara ayrıldığı yerde bulunan seslenme organı.*|| **sesi ayyuka çıkmak,** *Çok yüksek sesle bağırmak; gürültü aşırı yükselmek.*|| **sesi çıkmamak,** *Hiçbir şey söylemeden susmak.*|| **ses ikilemesi,** *dbl.* → ses ikizleşmesi.|| **ses ikizlenmesi,** *dbl. Bir kelime içinde aynı ünlü veya ünsüzün ikiz duruma gelmesi.*|| **ses ikizleşmesi,** *dbl. Bir kelimede aslında tek olan bir ünlü veya ünsüzün zaman içinde iki tane olması olayı.*|| **sesini çıkarmamak,** *Düşündüğünü söyleyememek; söylemekten kaçınmak.*|| **sesini kesmek,** *1. Konuşmayı veya gürültüyü sona erdirmek; susmak. 2. Konuşan birini susturmak; konuşturmamak.*|| **sesini kısmak,** *Sesinin şiddetini azaltmak.*|| **sesini yükseltmek,** *Öfkeli biçimde yüksek sesle bağırmak; yüksek perdeden konuşmak.*|| **sesin şiddeti,** *dbl. Sesin uzaktan duyulabilme gücünü sağlayan titreşimlerin hızlı olması özelliği; sesin yeğinliği.*|| **sesin yeğinliği,** *dbl.* → sesin şiddeti.|| **sesi semadan gelmek,** *{ağız} 1. Ölmek. 2. Ağır cezaya uğramak.* [DS]|| **sesi soluğu çıkmamak,** *Hiçbir şey söylemeden susmak.*|| **ses kakışımı,** *dbl. Kulağı tırmalayan seslerin bir araya gelmiş olması.*|| **ses karşılanması,** *dbl. Yabancı dillerden giren kelimeler için ait olduğu dilde bulunduğu hâlde, girdiği dilde bulunmayan sesin çıkış yeri ve biçimi bakımından yakın bir sesle söylenip yazılması olayı. jeep ~ cip, lüx ~ lüks.*|| **ses kaseti,** *Ses kaydetmek veya kayıtlı sesleri dinlemek amacıyla hazırlanmış manyetik bant kaseti; odyokaset.*|| **ses kasları,** *anat.*

Larinks içine doğru uzanmış olan ve ses meydana getiren mukoza zarı katlanmaları.|| **ses kaydı,** *Ses olarak algılanan titreşimlerin bir kayıt ortamına aktarılarak saklanması işlemi.*|| **ses kesesi,** *Bazı amfibyumlarda ağız boşluğunun ses çıkarmaya yarayan uzantısı.*|| **ses kesilmek,** *Sesler dinmek veya duyulmaz olmak.*|| **ses kısıklığı,** *tıp. Gırtlak hastalığı nedeniyle sesin tınısında, tonlamasında meydana gelen kısılma ve bozulma.*|| **ses kirişi,** *anat. Gırtlağın içinde iki yanda bulunan ve konuşma seslerinin çıkarılmasına yarayan iki kas kıvrımı.*|| **ses kirişleri,** *anat. Ses kirişi.*|| **ses kuşağı,** *Sinema ve televizyonda, üzerine ses kaydının yapıldığı boş film bandı.*|| **ses mühendisi,** *Çekim sırasında ses kaydının yapılmasından sorumlu teknik eleman.*|| **ses oluşumu,** *dbl. Ciğerlerden gelen havanın ses organları yardımı ile bilinçli olarak sese dönüşmesi.*|| **ses organları,** *1. Ağustos böceği gibi hayvanların gergin ve titrek bir zardan oluşan ötme organı. 2. dbl. Konuşma seslerinin oluşmasını sağlayan organların bütünü.*|| **ses ölçümü,** *fiz. Ses ölçer aracılığıyla seslerin yeğinliğini karşılaştırma işlemi.*|| **ses ötesi,** *fiz. (Titreşimler için) frekansı 20 kHz'den yüksek olan; ültrason.*|| **ses patlaması,** *fiz. Ses hızında veya ses üstü hızda uçan bir uçağın meydana getirdiği, patlama sesini andırır gürültü.*|| **ses perdesi,** *fiz. müz. Sesin alçak veya yüksek olması durumu.*|| **ses seda,** *Haber; iz; alamet; belirti.*|| **ses seda çıkmamak,** *Haber çıkmamak; hiçbir tepki gelmemek.*|| **ses seda kalmamak,** *Hiçbir ses duyulmamak.*|| **ses seda kesilmek,** *Hiçbir ses duymamak.*|| **Ses seda yok!** *"Hiçbir haber alınamadı." anlamında kullanılır.*|| **ses seğelmek,** *{ağız} Ses kısılmak.* [DS]|| **ses seleñ,** *{eAT} Ses seda.*|| **ses sem,** *{eAT}* → ses seleñ.|| **ses sem etmek,** *{eAT} Ses çıkarmak; gürültü yapmak.*|| **ses soluk,** *1. Gürültü patırtı. 2. Haber; bilgi.*|| **ses şamandırası,** *dnz. Kırılma yöntemiyle yapılan sondajlarda kullanılan sismik şamandıra.*|| **ses şiddeti,** *fiz. Ses dalgalarının ilerlediği doğrultuya dik birim alandan geçen enerji miktarı; sesin uzaklara yayılabilme ve duyulabilme özelliği; ses yeğinliği.*|| **ses şiddeti ölçümü,** *fiz. Müzik, gürültü vb. seslerin şiddetinin belirlenmesi.*|| **ses taklidi,** *dbl. Yansıma.*|| **ses teknisyeni,** *Çekim sırasında ses kaydının yapılmasından sorumlu teknik eleman.*|| **ses telleri,** *anat. Gırtlakta yer alan ve seslerin oluşmasında etken olan kas demeti.*|| **ses titreşimleri,** *fiz. Ses çıkaran cisimlerin titremesi ile oluşan ve cismin çevresi ile havada yayılan, duyulabilir titreşimler.*|| **ses türemesi,** *dbl. Bir kelimede aslında bulunmayan bir sesin sonradan ortaya çıkması olayı.*|| **ses uyumu,** *dbl. Ünlü ve ünsüz uyumu.*|| **ses üstü,** *fiz. 1. Hızı sesin hızından daha yüksek olan. 2. Ses hızından yüksek hızlara ilişkin. 3. Ses ile aynı yapıda olmasına rağmen frekansı kulak tarafından algılanamayacak kadar yüksek (20.000-100.000 kHz) olan; süpersonik.*|| **ses ve ışık gösterisi,** *Tarihî bir yapının değişen renkli ışıklarla aydınlatılarak eş zamanlı müzikli yayının yapıldığı ve yapının geçmişinin anlatıldığı gece gösterisi.*|| **ses vermek,** *1. Ses çıkarmak. 2. Bir çağrıya karşılık vermek.*|| **ses yakını,** *fiz. Hızı ses hızına yakın (980-1470 km/saat) olan.*|| **ses yinelemesi,** *Aliterasyon.*|| **ses yitimi,** *tıp. Ses tellerinin bozukluğundan veya başka sebeplerden ses çıkmaması durumu; afoni.*|| **ses yolu,** *dbl. anat. 1. Konuşmayı sağlayan seslerin meydana geldiği, karın boşluğu ile göğüs boşluğunu birbirinden ayıran diyaframdan dudaklara kadar uzayan organ boşluklarının tümü. 2. Film şeridinde ses için ayrılmış bölüm.*|| **ses yönetmeni,** *Radyo, televizyon yayınları ile tiyatrolarda ses düzenini sağlamakla görevli kimse.*

sesbilim, [ses+bil-im-i] *is.* → ses bilimi.

sesbirim, [ses+bir-im-i] *is.* → ses birimi.

sesçi, [ses-çi] *is.* Radyo, televizyon veya müzik stüdyolarında ses kaydı yapan, ses düzenini ayarlayan teknik görevli; tonmayster.

sesçil, [ses-çil] *sf.* **1.** Dilin seslerine ilişkin olan; sesler açısından ele alınan; fonetik. **2.** Dilin seslerini ilgilendiren. **3.** (Yazı için) her sesi bir harf ile karşılama esasına dayanan; sesleri bütün ayrıntıları ile gösteren; fonetik. ⧉ **sesçil alfabe,** *dbl. Her harfi bir tek sesi belirten alfabe sistemi; bir konuşmanın bütün özelliklerini ayrıntılı olarak gösteren alfabe.*|| **sesçil çevriyazı,** *dbl. Bir dildeki sesleri ve bütün özelliklerini gösteren çevriyazı; dar çevriyazı.*|| **sesçil imla,** *dbl. Konuşmada kullanılan sesleri olduğu gibi yazma esasına dayanan yazım; fonetik yazım.*|| **sesçil yazı,** *dbl. Sesleri ve ayrıntılarını dikkate alarak düzenlenmiş yazı.*|| **sesçil yazım,** *dbl. Sesçil imla; fonetik yazım.*

sesçilleştirme, [ses-çil-le-ş-tir-me] *is.* Sesçilleştirmek eylemi.

sesçilleştirmek, [ses-çil-le-ş-tir-mek] *gçl. f [-ir]* (Yazım için) dilin ses düzenine uyarlamak.

sesçizer, [ses+çiz-er] *is.* **1.** Ses çizimleri elde etmeye yarar aygıt; sonograf. **2.** *dbl.* Konuşma sırasında sözün ezgisi dolayısı ile sesin alçalıp yükselmesiyle oluşan iniş ve çıkışları bir çizgi halinde gösteren alet, (kymograph).

sesdemek, [ses-le-mek / ses-de-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-d(i)-yor]* Çağırmak; seslenmek. [DS]

sesdenmelik, -ği [ses-le-n-me-lik] *{ağız} is.* Gerdek gecesi gelini konuşturmak için damadın verdiği para. [DS]

sesdirmek, [ses-dir-mek / sez-dir-mek سسدرمك] *{eAT} [-ür]* Duyurmak; sezdirmek.

sesdirmemek, [ses-dir-me-mek سسدرممك] *{OsT} [-z]* Ses çıkarmasına fırsat vermemek; gık dedirtmemek.

seselim, [ses-el-im] *is.* **1.** *fiz.* Rezonans; tannanlık. **2.** *dbl.* Ses yolunun herhangi bir yerinde meydana gelen sesin ağız, geniz boşluklarında ses organları tarafından büyütülmesi.

seselmek[1], [ses-el-mek] *{OsT} dönşl. f. [-ir]* **1.** Ses almaya başlamak. **2.** Kendisine ses gelmek.

seselmek[2], [sez-el-mek / ses-el-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* **1.** Gelişmek; büyümek; yetişmek. **2.** Tanınmak; ünlü olmak; adını duyurmak. [DS]

sesenmek, [ses-en-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* Konuşmak; söyleşmek. [DS]

sesetmek[1], [ses-e-t-mek] *{ağız} gçsz. f. [-(d)-er]* **1.** Yüz vermek; göz yummak. **2.** Büyütmek; geliştirmek. [DS]

sesetmek[2], [ses+et-mek] *{ağız} gçl. f. [-er] [-d(i)-yor]* **1.** Ses çıkarmak; konuşmak. **2.** Çağırmak. [DS]

sesik, [séz-mek > sēz-ik] *(se:zik){eT} is.* Şüphe. [DLT] [Gabain]

sesinmek, [seş-mek > seş-in-mek / ses-in-mek] *{eT} dönşl. f. [-ür]* → seşilmek,

sesirgemek, [ses-irge-mek] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-g(i)-yor]* **1.** Ses duyar gibi olmak. **2.** Uyanmak. [DS]

sesirgenmek, [ses-irge-n-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* **1.** Sezmek. **2.** Düşünmek. **3.** Yankısından yararlanmak için hafifçe seslenmek. [DS]

sesitmek, [ses-it-mek] *{ağız} gçsz. f. [-d-(i)r]* Ses çıkarmak. [DS]

seslek, [ses-le-k] *{ağız} is.* Nohut. [DS]

seslem, [ses-le-m] *is. dbl.* Konuşmada, her türlü ses dizilişinin temelini oluşturan bir tek seslenme eylemi ile çıkarılan sesler öbeği; hece. ⊡ **seslem doruğu,** *dbl. Bir hece içinde bulunan en yüksek, en güçlü ses; Türkçede hece doruğunu ünlüler oluşturur.*|| **seslem sınırı,** *dbl. Bir hecenin çıkarılması için gerekli olan sürenin başı ve sonu.*|| **seslem yazısı,** *dbl. Hece yazısı.*|| **seslem yutumu,** *dbl. Bir kelimedeki bir hecenin zaman içinde söylenmemesi ile ortaya çıkan durum; hece yutumu; hece düşmesi. pazar+ertesi > pazartesi.*

sesleme, [ses-le-me] *is.* **1.** Seslemek eylemi. **2.** *dbl.* Konuşmanın temelini oluşturan dilsel sesleri çıkarma. ⊡ **sesleme aygıtı,** *dbl. Ses organları ile bunlara bağlı kasların tümüne verilen ad.*|| **sesleme organları,** *dbl. Konuşma seslerinin oluşmasını sağlayan organların bütünü.*

seslemek, [ses-le-mek] *gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* **1.** Kulak vermek; dinlemek. *{ağız} (aynı)* [DS] **2.** Çağırmak; ünlemek. *{ağız} (aynı)* [DS] **3.** *gçsz. f.* (Av köpeği için) av sırasında havlamak. **4.** *{ağız}* Yüksek sesle konuşmak. [DS]

seslemleme, [ses-le-m-le-me] *is.* **1.** Seslemlemek eylemi. **2.** Heceleme.

seslemlemek, [ses-le-m-le-mek] *gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* Bir cümle veya kelimedeki heceleri ayırma işlemi; hecelemek.

seslemsel, [ses-le-m-sel] *sf.* Heceye dayanan; hece ile ilgili. ⊡ **seslemsel yazı,** *dbl. Japon ve Fenike yazısı örneğinde olduğu gibi, içerdiği sesleri tek tek değil de heceleri tek bir işaretle gösteren yazı; hece yazısı.*

seslendirme, [ses-le-n-dir-me] *is.* **1.** Seslendirmek işi. **2.** Bir ses biriminin söylenişi sırasında ses tellerinin titreşmesi.

seslendirmek, [ses-le-n-dir-mek] *gçl. f. [-ir]* **1.** Sesli kılmak; sesli duruma getirmek; sesli olmasını sağlamak. **2.** Çekimden sonra bir sinema filmine ses kaydetmek. **3.** Bir müzik notasını okumak.

seslenim, [ses-le-n-im] *is.* **1.** Seslenme, çağırma eylemi ve durumu. **2.** Anlatımı keserek bir kimse veya nesneye hitap etme; hitap.

sesleniş, [ses-le-n-iş] *is.* Seslenmek eylemi veya biçimi.

seslenme, [ses-le-n-me] *is.* **1.** Seslenmek işi. **2.** Sözü birine veya birilerine yöneltme; hitap etme. ⊡ **seslenme durumu,** *dbl. Kelimelerin, sözü birine yöneltme amacını belirtmek üzere almış oldukları durum. Okusana! Sakiya! (Ey saki!) Bakiya! (Ey Baki!)*

seslenmek, [ses-le-n-mek] *dönşl. f. [-ir]* **1.** Uzakta bulunan birisinin dikkatini çekmek amacıyla yüksek sesle bağırmak. **2.** Bir kimseye bir şey söylemek için sesini çıkarmak; ses vermek; konuşmak. **3.** Bir gruba karşı konuşma yapmak; sözü yöneltmek; hitap etmek. **4.** (Vicdan, sağduyu vb. için) bir kimseyi veya topluluğu duygulandırmaya etkilemeye çalışmak. **5.** Sesli duruma gelmek. **6.** *{ağız} edil. f.* Bir yere çağrılmış olmak. [DS]

seslenmeli, [ses-le-n-me-li] *sf.* Seslenme ile ilgili; seslenmeye dayanan. ⊡ **seslenmeli özne,** *dbl. Bir seslenme bildirmekle beraber aynı zamanda sonraki cümlenin de öznesi olan sözcük veya sözcük grubu.*|| **seslenmeli tümleç,** *dbl. Bir seslenme bildirmekle beraber aynı zamanda sonraki cümlenin de tümleci olan sözcük veya sözcük grubu.*

sesleyici, [ses-le-y-ici] *sf.* (Organlar için) konuşma anında devreye giren.

sesli, [ses-li] *sf.* **1.** Sesi olan; ses veren; ses çıkaran. **2.** Sesi belirtilen nitelikte olan. **3.** *dbl.* Ses yolunda bir engele çarpmadan çıkan; ünlü; vokal; sedalı. **4.** *zf.* Yüksek sesle; duyulacak yükseklikte. ⊡ **sesli film,** *Görüntü ile birlikte konuşma, gürültü vb. seslerin de kaydının yapıldığı film.*|| **sesli harf,** *Ünlü.*|| **sesli okuma,** *Yazıdaki harflerin karşılığı olan sesleri söyleyerek yapılan okuma; yüksek sesle okuma.*|| **sesli sinema,** *Sesli filmin oynatıldığı sinema.*|| **sesli taş,** *Vurulduğu zaman bir çınlama sesi veren bir tür volkanik kaya; fonolit.*|| **sesli uyumu,** *Ünlü uyumu.*

seslik,-ği [ses-lik] *is.* Her türlü sesli belgenin saklandığı yer; ses arşivi.

seslikçi [ses-lik-çi] *is.* Arşivlenmiş ses belgelerini koruyan ve kullanıma hazır durumda bulunduran görevli.

sesmek[1], [ses-mek] *{ağız} gçsz. f. [-er]* Gelişmek; büyümek; yetişmek. [DS]

sesmek[2], [ses-mek] *{ağız} gçsz. f. [-er]* **1.** Birden ölmek. **2.** Susmak. [DS]

sesmemek, [ses-mek > ses-me-mek سسمك] *{eAT} {OsT} [-z]* Ses çıkarmamak.

sesmez, [ses-mez] *{ağız} sf.* Dilsiz. [DS]

sesölçer, [ses+ölç-er] *is. fiz.* İşitilebilir frekanslar arasındaki sesin yeğinliğini veya akustik basıncı ölçen aygıt; sonometre.

sessel, [ses-sel] *sf. dbl.* Bir dildeki seslere ilişkin olan; konuşma diline ilişkin olan.

sessiz, [ses-siz] *sf.* **1.** Sesi olmayan; ses çıkarmayan; sesi çıkmayan. **2.** Herhangi bir ses, gürültü çıkarmadan yapılan. **3.** (Yer için) gürültüden uzak; sessizlik içinde olan; ıssız; sakin. **4.** *ed.* (Anlatım için) söz ve yazıya dönüştürülmeden. **5.** Çok konuşmayan; konuşkan değil; az konuşan; suskun; sükûtî. **6.** Kendi hâlinde; yumuşak huylu; sakin. **7.** *dbl.* Ses yolunda bir engele çarparak çıkan; ünsüz; konsonant. **8.** (Hastalık, ur vb. için) hiçbir belirti vermeyen; sinsi. **9.** *zf.* Ses ve gürültü çıkarmadan; sessizce. ⌂ **sessiz film,** *Görüntü ile birlikte oyuncuların konuşmalarının duyulmadığı, konuşmaların alt yazı ile verildiği film.*|| **sessiz film çevirmek,** *argo. Kimseye belli etmeden, gizliden yolsuz işlerle uğraşmak.*|| **sessiz harf,** *Ünsüz.*|| **sessiz kalmak,** *1. Gerekli olduğu hâlde bir cevap vermemek. 2. Yanlış bir tutum ve davranışa tepki göstermemek. 3. İlgili konuya hiç değinmemek; oralı olmamak.*|| **sessiz kuğu,** *zool. Ördekgillerden, Avrupa ve Asya'da yaşayan, tüyleri beyaz, gagası parlak kırmızı, ayakları gri-siyah, boynu kalın ve S biçiminde göçmen kuş, (Cygnus olor).*|| **sessiz okuma,** *Yazıdaki harflerin karşılığı olan sesleri yüksek sesle söylemeden, yalnızca gözler ile güderek yapılan okuma.*|| **sessiz oyun,** *tiy. Oyuncunun konuşmadan sadece el, yüz ve vücut hareketleri ile duygularını dile getirdiği oyun.*|| **sessiz sedasız,** *1. Hiçbir ses ve gürültü çıkarmadan; kimseye bildirmeden. 2. (Kişi için) kendi hâlinde; sakin; sessiz.*|| **sessiz sessiz,** *1. Sessiz olarak; ses çıkarmadan; başkalarının ilgi ve dikkatini çekmeden. 2. Sinsi olarak.*|| **sessiz sinema,** *Sessiz film oynatılan sinema.*|| **sessiz uyumu,** *Ünsüzler benzeşmesi; ünsüz uyumu.*|| **sessiz yürüyüş,** *Bir düşünce veya uygulamayı yersiz bularak karşı çıkmak amacıyla ses çıkarmadan yapılan yürüyüş.*

sessizce, [ses-siz-ce] *(sessi'zce) zf.* **1.** Sessiz olarak; ses çıkarmadan; gürültü yapmadan. **2.** Düşünce ve duygularını açığa vurmadan; yakınmadan; karşı çıkmadan.

sessizleşme, [ses-siz-leş-me] *is.* Sessizleşmek işi.

sessizleşmek, [ses-siz-leş-mek] *gçsz. f. [-ir]* Sessiz duruma gelmek; sessiz olmak.

sessizlik,-ği [ses-siz-lik] *is.* **1.** Sessiz olma durumu; sükûnet. **2.** Ses duyulmayan bir yerin durumu. **3.** Susmak, hiçbir şey söylememek olgusu. **4.** Sessiz bir kimsenin niteliği.

sestaş, [ses-taş] *sf.* Eş sesli; eş adlı; homonim.

besteş, [ses-teş] *sf.* → sestaş.

sesyayar, [ses+yay-ar] *is.* Sesleri radyo dalgaları aracılığıyla yaymaya yarayan aygıt.

sesyazar, [ses+yaz-ar] *is.* Önceden çeşitli maddeler üzerine kaydedilmiş sesleri istenildiğinde tekrar eden alet; fonograf; gramofon.

seşilgen, [seş-mek > seş-il-mek > seş-il-gen] *{eT} sf.* Daima çözülen. [DLT]

seşilmek, [seş-mek > seş-il-mek] *{eT} dönşl. f. [-ür]* **1.** Niyetlenmek; hazırlanmak. **2.** (At için) bağından çözülmek üzere olmak. [DLT] **3.** Çözülmek; ayrılmak. [DLT] [İKPÖy.] [Gabain] **4.** Birliği, bütünlüğü bozulmuş olmak. [İKPÖy.]

seşişmek, [seş-mek > seş-iş-mek] *{eT} dönşl. f. [-ür]* Ayrılmak. [KB]

seşlinmek, [seş-mek > seş-(i)l-in-mek] *{eT} dönşl. f. [-ür]* → seşilmek. [DLT]

seşmek, [seş-mek] *{eT} gçl. f. [-ür]* **1.** Çözmek. [DLT] [EUTS] [Gabain] **2.** Bağını açmak.[EUTS]

seştürmek, [seş-mek > seş-tür-mek] *{eT} gçl. f. [-ür]* Çözdürmek. [DLT]

seşük, [seş-mek > seş-ük] *{eT} sf.* Çözük; çözülmüş. [DLT]

seşümek, [seş-mek > seş-ü-mek] *(seşü:mek) {eT} gçl. f. [-r]* Gevşemek; çözüle yazmak. [DLT]

seşürmek, [seş-mek > seş-ür-mek / saş-ur-mak] *{eT} gçl. f. [-ür]* Ayırmak. [DLT]

set[1], **-ddi** [Ar. sedd سد] *{OsT} is.* **1.** Kapama; tıkama; örtme. **2.** Suyun akıp etrafa dağılmasını veya toprağın kaymasını önlemek amacıyla yapılan kalın ve destekli duvar. **3.** Suyun akış hızını kesmek veya içindeki tortuları tutmak amacıyla akarsu yataklarına yapılan ve üzerinden suyun örtü gibi akıtıldığı engel. **4.** Bulunulan yere göre daha yüksekte kalan düzlük. **5.** Tarla ve bahçelerin yamaç kısımlarında merdiven gibi kat kat düzleştirilmiş, birer duvarla pekiştirilmiş basamaklardan her biri; seki; teras. **6.** Bir yere geçişi önleyen engel. **7.** Ateşli silahlarda namlu içindeki iki yivi ayıran çıkıntı. **8.** Film çevrilen stüdyo düzlüğü. **9.** *{ağız}* Sedir; kerevet. [DS] ⌂ **set çekmek,** *1. Bir engel ile kapamak. 2. mecaz. Bir işe engel olmak; bir hareketi önlemek.*|| **set gölü,** *Baraj gölü.*|| **sette mette,** *{ağız} Çok seyrek olarak; arada sırada; binde bir.* [DS]

set[2], [İng. set] *is.* **1.** Masa tenisi, tenis ve voleybol gibi oyunlarda oyunun her bir bölümü. **2.** Radyo,

pikap, kaset ve disk okuyucudan meydana gelmiş ses aygıtı; müzik seti. **3.** Birbiri ile bağlantılı bir dizi ögeden oluşan nesneler bütünü; yüzük, bilezik, zincir, küpe ve iğneden oluşan takı grubu.

seta, [Far. seh-tā > setā سِتا] *(seta:)* *{OsT}* *is. müz.* Üç telli saz; tambur.

setair, [Ar. sitāre > setā'ir سَتائر] *(seta:ir)* *{OsT}* *is.* Örtünülecek şeyler; perde olabilecek nesneler.

setare, [Far. se *(üç)* + tār *(tel)* سِتاره] *(seta:re)* *{OsT}* *is.* **1.** Üç telli saz. **2.** Düzen; uyum.

sete, [? sete] *{ağız}* *is.* Kavun, karpuz, asma gövdesi. [DS]

seten[1], [Çin. Tsia-Tong *(şehir)* > Fr. satin] *is.* **1.** İpekli bir tür kumaş; atlas; saten. **2.** Atlasa benzer parlak kumaş; saten. **3.** *sf.* Genellikle bu kumaştan yapılmış olan; saten. ⊡ **seten seyrek,** *Çok seyrek; zayıf; cılız; dayanıksız; geçirgen; tek tük.*

seten[2], [set-en] *{ağız}* *is.* **1.** Bulgur, yarma dövülen dibek taşı. **2.** Tahılın kepeğini ayırmaya yarayan dikey konulmuş değirmen taşı. [DS]

seten[3], [seten] *{ağız}* *is.* Atların arka ayakları arası. [DS]

seten[4], [seten] *{ağız}* *is.* Beziryağı çıkarılan yer; bezirhane. [DS]

seter, [İng. setter] *is zool.* Uzun tüylü İngiliz kökenli av köpeği. *{ağız}* *(aynı)* [DS]

setik[1], **-ği** [set-ik] *{ağız}* *is.* **1.** Vücudun eklem yerleri. **2.** Parmakların eklem yerleri. **3.** Eklem yerleri arasındaki bağlayıcı kemik. **4.** Hayvanların arka ayaklarının eklem yerleri. **5.** At tabanı. **6.** Üçgen biçiminde boncuk kolye. **7.** Mercana benzer bir tür boncuk. [DS]

setik[2], **-ği** [set-ik] *{ağız}* *is.* **1.** Ufak bulgur. **2.** Bulgur unu. **3.** Pirinç kırığı. **4.** Kuş yemi; darı. **5.** Taneleri olgunlaşmamış ekin başağı. [DS]

setiklemek, [setik-le-mek] *{ağız}* *gçsz. f.* *[-r] [-l(i)-yor]* (Hayvan için) ayağını taşa vurmak. [DS]

setikli, [setik-li] *{ağız}* *is.* Bulgur unundan yapılmış küçük kalın bazlama. [DS]

setil, [Ar. saṭl => setil] *{ağız}* *is.* Berberlerin yüz yıkamak için kullandıkları, tavana zincirle asılı kalaylı, bakır tas. [DS]

setin, [Ar. zeytūn => zeytin > sētin] *(se:tin)* *{ağız}* *is.* Zeytin. [DS]

setir[1], **-tri** [Ar. setr سَتر] *{OsT}* *is.* Örtme; kapama; gizleme. ⊡ **setr etmek,** → setretmek.

setir[2], [Ar. setr > setīr / setīre ستير / ستيره] *(seti:r)* *{OsT}* *sf.* **1.** Örtülmüş; kapalı; gizli. **2.** *mecaz.* Namuslu; temiz.

setircem, [Ar. żātü'l-cenb => setircem] *{ağız}* *is.* Akciğer yangısı; zatülcenp. [DS]

setire, [Ar. setīr > setīre ستيره] *(seti:re)* *{OsT}* *sf.* **1.** Setirin dişili. **2.** *is.* Örtü.

setireksiz, [set-ir-ek-siz] *{eT}* *sf.* Seyrek olmayan; aralıksız; sıkça. [ARAT]

setlek, -ği [set-le-k] *{ağız}* *is.* Ağaç kovuğu. [DS]

setliç,-ci [Alm. Sedlitz *(Çek ülkesinde bir köy)*] *is.* **1.** İç sürdürücü bir maden suyu. **2.** İçine karbonat katılarak köpürtülmüş limonata.

setr, [Ar. setr] *{OsT}* *is.* → setir[1]. ⊡ **setr-i avret,** *{OsT}* → setriavret.|| **setr-i hakîkat,** *{OsT}* *Doğruyu, gerçeği saklama.*|| **setr-i hüsn,** *{OsT}* *Güzelliği örtüp gizleme.*

setre, [Ar. setre سترة] *(se'tre)* *{OsT}* *is.* **1.** Önü boydan ilikli, düz yakalı bir tür çuha ceket. **2.** *{ağız}* Ceket. [DS]

setreksiz, [set-ir-ek-siz] *{eT}* *sf.* Seyrek olmayan; sık olan. [EUTS]

setretme, [Ar. setr + T. et-me] *is.* Setir etmek işi.

setretmek, [Ar. setr + T. et-mek] *gçl. f.* *[-(d)er]* Örmek; gizlemek.

setri, [Ar. setrī سترى] *(setri:)* *{OsT}* *is.* → setre.

setriavret, [Ar. setr-i ʿavret سترعورت] *{OsT}* *is.* **1.** Saklanması gereken, görülmesi ayıp sayılan veya cinsellik taşıyan vücut bölümlerini kapatma. **2.** Namaz kılarken, görülmesi uygun olmayan vücut bölümlerini giyecek ile kapatma.

settar, [Ar. setr > settār ستار] *(setta:r)* *{OsT}* *sf.* **1.** Örten. **2.** "*Kullarının ayıplarını örterek yüzlerine vurmayan*" anlamında Allah'ın sıfatlarından biri. ⊡ **settārü'l-uyūb,** *{OsT}* *1. Ayıpları örten; Allah. 2. Ayıp yerleri örtecek kadar eski püskü giyecek.*

setük[1], **-gü** [set-ük] *{ağız}* *sf.* Düzensiz. [DS]

setük[2], **-gü** [set-ük] *{ağız}* *is.* Ökçe; topuk. [DS]

setürük, -gü [set-ür-ük] *{ağız}* *sf.* Kabız; peklik. [DS]

sev, [seğ / sey / sev] *{ağız}* *is.* Şap. [DS]

seva, -a'i [Ar. sevā' سواء] *(seva:)* *{OsT}* *sf.* (İki şey veya kimse için) bir olma; beraberlik; eşlik; denklik.

sevab, [Ar. sevāb سواب] *(seva:b)* *{OsT}* *is.* → sevap.

sevabık, [Ar. sābıka > sevābıḳ سوابق] *(seva:bık)* *{OsT}* *is.* **1.** Geçmiş şeyler; geçmiş durumlar. **2.** Geçmişte işlenmiş suçlar, günahlar.

sevabit, [Ar. sābite > sevābit سوابت] *(seva:bit)* *{OsT}* *is.* Gezegen olmayan, yerinde duran gök cisimleri; sabit yıldızlar.

sevad, [Ar. sevād سواد] *(seva:t)* *{OsT}* *is.* **1.** Karalık; karartı. **2.** Karalık. **3.** Uzaktan karartı hâlinde görülün sürü veya kalabalık. **4.** Müsvedde; karalama yazı. **5.** Bir şehrin etrafındaki bağ bahçe gibi ağaç kalabalığından doğan karartı şeklinde görünen yer. **6.** Gümüş üzerine siyah metalle yapılan işleme;

savat. **7.** *sf.* Kara. ☞ **sevād-h^{v}ān,** *{OsT}* → sevadhan.|| **sevād-ı a'zām,** *{OsT} 1. Ulu şehir. 2. Mekke.*|| **sevād-ı batn,** *{OsT} anat. Karaciğer.*|| **sevād-ı hat,** *{OsT} 1. Yazı mürekkebi. 2. Taslak; karalama.*|| **sevād-ı Müslimîn,** *{OsT} İslam cemaati.*|| **sevādü'l-ayn,** *{OsT} anat. Göz bebeği.*|| **sevādü'l-kalp,** *{OsT} Kalbin ortasında bulunduğu söylenen kara leke.*|| **sevādü'l-vech,** *{OsT} Yüz karası; utanılacak durum; utanç.*

sevadhan, [Ar. sevād + Far. -ḫ^{v}ān سوادخوان] *(seva:d-ha:n) {OsT} sf.* Yazı okuyabilen; yazıyı söken.

sevafil, [Ar. sāfil > sevāfil سوافل] *(seva:fil) {OsT} is.* Alçak, aşağılık kimseler; sefiller.

sevahi, [? sevahi] *{ağız} is.* Üçetek yapılan çizgili bir tür kumaş. [DS]

sevahil, [Ar. sāḥil > sevāḥil سواحل] *(seva:hil) {OsT} {ağız} is.* Kıyılar; sahiller. [DS]

sevahir, [Ar. sāḥire > sevāḥir سواحر] *(seva:hir)v is.* Büyü yapan kadınlar; büyücü kadınlar.

sevai, [Ar. sevāī سوائى] *(seva:i:) {OsT} is.* Eskiden dokunan bir ipekli kumaş türü.

sevaid, [Ar. sāʿid > sevāʿid سواعد] *(seva:id) {OsT} is.* Dirsekten bileğe kadar olan kısımlar.

sevaim, [Ar. sāʾime > sevāʾim سوائم] *(seva:im) {OsT} is.* **1.** Başıboş olarak otlağa salınan hayvanlar. **2.** Zekâtının verilmesi gereken çift tırnaklı hayvanlar.

sevakıb, [Ar. sāḳıbe>sevāḳıb سواقب] *(seva:kıb) {OsT} is.* Parlak yıldızlar.

sevakıt, [Ar. sāḳıt > sevāḳıt سواقط] *(seva:kıt) {OsT} is.* Düşmüşler; düşükler. ☞ **sevākıt-ı fātiha,** *Fatiha suresinde bulunmayan harfler.*

sevaki, [Ar. sāḳiye > sevāḳī سواقى] *(seva:ki:, k kalın söylenir) {OsT} is.* Su arkları; su dolayları.

sevakin, [Ar. sākin > sevākin سواكن] *(seva:kin) {OsT} is.* **1.** Oturanlar. **2.** Atmayan damarlar; toplar damarlar.

sevalif, [Ar. sālife > sevālif سوالف] *(seva:lif) {OsT} is.* Geçmişler.

sevalis, [Ar. sālise > sevālis سوالس] *(seva:lis) {OsT} is.* Üçüncüler.

sevam, -mmı [Ar. sāmme > sevāmm سوام] *(seva:m) {OsT} is.* Zehirli hayvanlar.

sevani, [Ar. s̱āniye > s̱evānī ثوانى] *(seva:ni:) {OsT} is.* **1.** Saniyeler. **2.** İkinci dereceden olanlar.

sevanih, [Ar. sāniḥ > sevāniḥ سوانح] *(seva:nih, h kalın söylenir) {OsT} is.* İçe doğan şeyler.

sevap, -bı [Ar. sevāb سواب] *(seva:b) {OsT} is.* **1.** Dinin kesinlikle görev saydığı eylemler dışında, insanın kendi isteğiyle, bir karşılık beklemeden, Allah rızası için yaptığı iyi ve hayırlı iş. **2.** Hayırlı bir davranış karşılığında Allah tarafından verileceğine inanılan ödül. **3.** Allah'ın ödüllendireceğine inanılan davranış. ☞ **sevaba girmek,** *Hayırlı bir davranışta bulunarak Allah'tan mükâfatını beklemek.*|| **sevabına,** *Herhangi bir maddî çıkar beklemeden; hayır olsun diye.*|| **sevap etmek,** *Hayırlı bir davranışta bulunmak.*|| **sevap işlemek,** *Hayırlı bir davranışta bulunarak Allah'tan mükâfatını beklemek.*|| **sevap kazanmak,** *Hayırlı bir davranışta bulunarak Allah'tan mükâfatını beklemek.*

sevatı, -ı'ı [Ar. sāṭıʿ > sevāṭıʿ سواطع] *(seva:tı) {OsT} is.* Yükselip ortaya çıkan şeyler; yüksek ve belirli olan şeyler.

sevatir, [Ar. sāṭūr > sevāṭīr سواطير] *(seva:ti:r, t kalın söylenir) {OsT} is.* Büyük bıçaklar; satırlar.

sevaya, [? sevaya] *{ağız} is.* Telli, gelinlik kumaşı. [DS]

sevayi, [? sevayi] *{ağız} is.* **1.** Telli gelinlik kumaşı. **2.** Üçetek yapılan çizgili bir çeşit ipek. [DS]

sevazic, [Ar. sāẕec > sevāẕic سواذج] *(seva:zic) {OsT} is.* Sade, yalın şeyler.

sevb, [Ar. s̱evb ثوب] *{OsT} is.* **1.** Bez. **2.** Giyecek şey; elbise; giysi.

sevda[1], [Far. sevdā سودا] *(sevda:) {OsT} is.* **1.** Kara safra. **2.** Eski biyolojiye göre insanı oluşturan dört maddeden biri. **3.** Bir kimseye karşı beslenen güçlü sevgi; tutku düzeyine varan sevgi; aşk. **4.** Bir şeyi yapmak için duyulan aşırı istek; heves; tutku. **5.** Karasevda; melankoli. ☞ **sevdā-cū,** *{OsT} Sevgi arayan.*|| **sevda çekmek,** *Birine gönlünü kaptırmak; aşırı ölçüde tutkun olmak; âşık olmak.*|| **sevdā-fezā,** *{OsT} Sevda artıran.*|| **sevdā-ger,** *{OsT} 1. Sevdalı; âşık. 2. Tüccar.*|| **sevdā-gerî,** *{OsT} 1. Sevdalılık; âşıklık. 2. Tüccarlık.*|| **sevdā-kâr,** *{OsT} Sevdalı; âşık.*|| **sevdā-perest,** *{OsT} 1. Tamahkâr. 2. Pek düşkün; tutkun.*|| (bir şeyin) **sevdasına düşmek,** *Bir şeyi gerçekleştirmek için aşırı istek duymak; amacına ulaşmak için çabalamak.*|| **sevdaya yelmek,** *{OsT} Bir istek derdine düşmek; hevese kapılmak.*|| **sevdā-zed,** *{OsT} Sevdalı; âşık.*

sevda[2], **-ai** [Ar. esved > sevdāʾ سوداء] *(sevda:)ō is.* **1.** Kara renk; siyah; çok siyah. **2.** Eskiden insanın yaradılışında var olduğu kabul edilen dört suyuktan biri. ☞ **sevdāü'l-kalb,** *{OsT} Yürekte olan siyah nokta.*

sevdalanış, [sevda-lan-ış] *(sevda:lanış) is.* Sevdalanmak eylemi veya biçimi.

sevdalanma, [sevda-la-n-ma] *(sevda:lanma) is.* Sevdalanmak eylemi.

sevdalanmak, [sevda-la-n-mak] *(sevda:lanmak) dönşl. f. [-ır]* **1.** Âşık olmak; sevdaya düşmek. **2.**

mecaz. Bir şeye gereğinden fazla düşkünlük göstermek.

sevdalı, [sevda-lı] *(sevda:lı) sf.* **1.** Bir kimseye aşkla bağlanmış olan, tutkun; vurgun; âşık. **2.** *mecaz.* Bir şeye karşı aşırı derecede ilgi duyan, bağlılık gösteren; eğilimli olan.

sevdavi, [Ar. sevdā > sevdāvī سوداوى] *(sevda:vi:) {OsT} sf.* **1.** Sevda ile ilgili; sevdaya ilişkin. **2.** *mecaz.* Meraklı; kuruntulu; melankolik.

sevdican, [? sevdican] *{ağız} is. folk.* Van yöresinde kadın erkek birlikte oynanan bir halk oyunu. [DS]

sevdiceğim. [sev-di(k)-ce(k)-im] *is.* Sevgilim.

sevdimayı, [sev-dim+ay-ı] *{ağız} is.* Evliliğin ilk ayları; balayı. [DS]

sevdirme, [sev-dir-me] *is.* Sevdirmek eylemi.

sevdirmek, [sev-dir-mek] *gçl. f. [-ir]* **1.** Birinin bir kimseye veya bir şeye karşı sevgi beslemesini sağlamak; sevmesini sağlamak. **2.** Başkalarının kendisini sevmesini, ilgi duymasını sağlamak.

sevdüğünleyin, [sev-mek > sev-diği-n-le-y-in سودكنلين] *{eAT} zf.* Seveceği nispette; sevdiği gibi.

sevdük, -ğü [sev-mek > sev-dük سودك] *{eAT} is.* Sevgili; dost.

sevdüklü, [sevdük-lü سودكلو] *{eAT} sf.* Seven.

seve, [seve / söve] *{ağız} is.* Kapı veya pencere kasasının yanları. [DS]

seveban, [Ar. şevebān ثوبان] *(seveba:n) {OsT} is.* Hastalığın kaybolması; sağlığın geri gelmesi; sağlığın düzelmesi.

sevecen, [sev-ecen] *sf.* **1.** (Kişi için) sevgi ve şefkat dolu; müşfik. **2.** (Tutum, davranış için) sevgi ve şefkat gösterisi olan; şefkatli; müşfik.

sevecenlik,-ği [sev-ecen-lik] *is.* **1.** Sevecen olma durumu. **2.** Sıcak bir ilgi ve yumuşak bir davranışla ortaya konan sevgi; yakınlık; şefkat.

sevekleşmek, [sevek-le-ş-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* (Topluluk için) birer ikişer dağılmak. [DS]

seven, [seven] *{ağız} is.* **1.** Tarla ve bağların çevresine çit yapmak için çakılan kazıklar. **2.** Tarla veya bahçe çevresine 3-5 metre aralıklarla dikilen ağaçlar. [DS]

sever, [sev-mek > sev-er] *{eT} sf.* Sevimli. [Gabain]

severan, [Ar. şeverān ثوران] *(severa:n) {OsT} is.* Toz kalkma; tozun havalanması.

severe, [? severe] *{ağız} is. anat.* Göğüs kafesi. [DS]

severlenmek, [sev-er-le-n-mek سورلنمك] *{eAT} dönşl. f. [-ir]* Severmiş gibi yapmak; kendini âşık olarak göstermek; âşık geçinmek.

severmeyh, [sever-mek / severmeyh] *{ağız} gçsz. f. [-ir]* Sıcak karşısında uzanıp yatmak. [DS]

sevet, [Ar. safaṭ => sepet > sevet] *{ağız} is.* Sepet. [DS]

sevgencek, -ği [sev-gen-cek سوگنجك] *{eAT} sf.* Çok sevilen.

sevgend, [Far. sevgend سوگند] *{OsT} sf.* Söz verme; yemin; ant.

sevgi, [sev-gi] *is.* **1.** İnsanı, bir kimseye karşı ilgi, yakınlık ve bağlılık duymaya, gerektiğinde özverili davranmaya yönelten duygu. **2.** Bir kimseye karşı beslenen aşk; tutku. **3.** Bir nesneye karşı duyulan düşkünlük; tutkunluk; hırslı olma. **4.** Manevi bir şeye bağlılık ve kendini adama duygusu. *Vatan sevgisi.* ⊡ **sevgi beslemek,** *Bir kimseye karşı ilgi ve bağlılık duymak; sevmek.*|| **sevgi seli,** *Yoğun olarak sergilenen sevgi; sevgi yoğunluğu.*

sevgili, [sev-gi-li] *sf.* **1.** (Kişi için) kendisine büyük bir şefkat, bağlılık ve sevgi duyulan. **2.** (Hitaplarda, nezaket sözü olarak) saygı duyulan. **3.** *is.* Aralarında aşk ilişkisi bulunan iki kişiden birine göre diğeri; sevilen, âşık olunan kimse; yar; dost. **4.** *mecaz.* Beğenilen, hayranlık duyulan kimse.

sevgisiz, [sev-gi-siz] *sf.* Sevgisi olmayan; herhangi bir konuda sevgi taşımayan.

sevgü, [sev-mek > sev-gü̆ سوكو] *(sevgü:) {eT} {eAT} is.* **1.** Sevgi; sevda. [KB] **2.** *{eAT} sf.* Sevilen.

sevgülüg, [sev-mek > sev-gü̆ > sevgü-lüg] *{eT} sf.* **1.** Sevgili; sevimli. [EUTS] **2.** Sevgi.

sevgüsüz, [sev-mek > sev-gü̆ > sevgü-süz] *{eT} sf.* **1.** Sevgisiz. [EUTS] **2.** *{ağız}* Sevimsiz. [DS]

-sevi, [-sevi] *{ağız} yap. e.* Renklerin anlamını kısan ek; -imsi, -imtırak. *al-sevi, mor-sevi.* [DS]

sevi[1], [*eT.* sev-üg > sev-i سوى] *{eAT} {ağız} is.* Aşırı sevgi ve bağlılık duygusu; aşk; muhabbet. [DS] ⊡ **sevi düşürmek,** *{ağız} Sevmek; âşık olmak.* [DS]|| **sevi eylemek,** *{eAT} Sevgi göstermek; muhabbet göstermek.*|| **sevisi akmak,** *{ağız} Âşık olmak.*

sevi[2], [Ar. ṣābī => sevi] *{ağız} is.* **1.** Küçük çocuk. **2.** Öksüz; yetim. [DS]

sevici, [sev-ici سوجى] *is.* **1.** *{OsT}* Seven; âşık. **2.** Kadınlarla cinsel doyuma ulaşan kadın; eşcinsel kadın; lezbiyen.

sevicilik, -ği [sev-ici-lik] *is.* Kadınla kadının cinsel doyuma ulaşması biçiminde ortaya çıkan marazi durum; kadın kadına eşcinsellik; lezbiyenlik.

seviç, -ci [sev+uç ? > seviç] *{ağız} is.* Pullukta, toprağı derinlemesine kesen kama biçimindeki demir parça. [DS]

sevig, [sev-mek > sev-ig] *{eT} is.* **1.** Aşk, sevgi. [EUTS] [Gabain] **2.** Sevgili; aziz. [EUTS]

sevigli, [sev-mek > sev-ig > sev-ig-lī] *(sevigli:) {eT} sf.* Seven. [KB]

seviglig, [sev-mek > sev-ig > sev-ig-lig] *{eT} sf.* **1.** Sevimli. [ARAT] [EUTS] [Gabain] **2.** Sevgili. [EUTS]

seviglig, [sev-mek > sev-ig-lig] *{eT} sf.* Sevimli. [KB]

sevik[1], **-ği** [sev-mek > sev-ik / sev-ig] *{ağız} is.* Dost. [DS]

sevik[2], **-ği** [? sevik] *{ağız} sf.* Unutkan; sersem. [DS]

sevik[3], **-ği** [? sevik] *{ağız} is.* **1.** Değirmenin üst taşma milin geçmesi için konulan ağaç parçası. **2.** Sahan kapaklarının üstündeki küçük düğmecikler. [DS]

sevik[4], [Ar. sevīḳ سويق] *(sevi:k, k kalın söylenir) is.* Kavrulmuş un ve kavut karışımı ile hazırlanmış yol azığı.

seviliş, [sev-il-iş] *is.* Sevilmek eylemi veya biçimi.

sevillibez, [sevil-li-+bez] *{ağız} is.* Pamuklu beyaz dokuma; amerikan bezi. [DS]

sevilme, [sev-il-me] *is.* Sevilmek işi.

sevilmek, [sev-il-mek] *edil. f. [-ir]* **1.** Bir kimsenin sevgisine mazhar olmak; sevgisini ve beğenisini kazanmak. **2.** Sevgi duyulmak; sevgi beslenilmek; beğenilmek. **3.** (Nesneler için) rağbet görmek; yeğlenmek; tercih edilmek; istenmek.

sevim, [sev-im] *is.* **1.** Sevmek, beğenmek eylemi; sevgi. **2.** Bir kimsede veya nesnede bulunan ve onu başkalarına sevdiren özellik

sevimli, [sev-im-li] *sf.* **1.** Hoşa gitme, sevdirme özelliği olan; çekici; hoş; şirin. **2.** (Kişi için) Davranışları, sözleri veya görünüşü ile çevresinin ilgisini çeken, insanların hoşuna giden. **3.** (Nesneler için) göze hoş görünen. **4.** Önemli bir değer taşımamasına rağmen hoşa giden; çekici olan.

sevimlileşme, [sev-im-li-le-ş-me] *is.* Sevimlileşmek işi.

sevimlileşmek, [sev-im-li-le-ş-mek] *dönşl. f. [-ir]* Sevimli hâle gelmek.

sevimlileştirme, [sev-im-li-le-ş-tir-me] *is.* Sevimlileştirmek eylemi.

sevimlileştirmek, [sev-im-li-le-ş-tir-mek] *gçl. f. [-ir]* Sevimli duruma getirmek; sevimli hâle gelmesini sağlamak.

sevimlilik,-ği [sev-im-li-lik] *is.* Sevimli olma durumu ve niteliği; bir kimsenin veya nesnenin hoşa gitmesini, sevilmesini sağlayan özellik.

sevimsiz, [sev-im-siz] *sf.* **1.** İnsanda hoşnutsuzluk ve memnuniyetsizlik yaratan. **2.** (Kişi için) beğenilmeyen, hoşa gitmeyen; itici ve soğuk bulunan. **3.** Görünüşü hoş olmayan; itici. **4.** Rahatsız edici bir duygu uyandıran. **5.** (Kişi için) kimseyle uyuşamayan, anlaşamayan. **6.** *zf.* Hoş olmayan biçimde.

sevimsizleşme, [sev-im-siz-le-ş-me] *is.* Sevimsizleşmek eylemi.

sevimsizleşmek, [sev-im-siz-le-ş-mek] *dönşl. f. [-ir]* Sevimsiz duruma gelmek; sevimsiz bir hâl almak.

sevimsizleştirme, [sev-im-siz-leş-tir-me] *is.* Sevimsizleştirmek eylemi.

sevimsizleştirmek, [sev-im-siz-le-ş-tir-mek] *gçl. f. [-ir]* Sevimsiz duruma getirmek; sevimsiz bir hâl almasını sağlamak.

sevimsizlik,-ği [sev-im-siz-lik] *is.* **1.** Sevimsiz olma durumu. **2.** Hoşa gitmeyen, itici gelen kimse veya nesnenin niteliği.

sevincik, -ği [*eT.* sevinçeñ] *{ağız} is.* Sevinç heyecanı. ⊡ **sevincik delisi,** *{ağız} Birden aldığı haber karşısında çok sevinerek aşırı taşkınlık gösteren kimse; sevindirik delisi.* [DS]

sevincük, -ğü [*eT.* sevinçeñ] *{ağız} is.* Sevinç heyecanı. ⊡ **sevincük olmak,** *{ağız}* Birden ve çok sevinerek heyecanlanmak. [DS]

sevinç, -ci [sev-mek > sev-in-mek > sev-in-ç] *is.* **1.** İsteğine kavuşan veya kavuşmak üzere olan ya da çok hoşlandığı bir kimse veya şey ile karşılaşan kimsenin duyduğu, süresi belli coşku, hoşnutluk. *{eT} (aynı)* [EUTS] [DLT] [Gabain] **2.** *{eT}* Teşekkür. [Gabain] **3.** Tam ve yoğun bir mutluluk duygusu. **4.** Güçlü bir hoşnutluk belirtisi olarak bu hoşnutluğun büyük bir coşku ile dışa vurulması. ⊡ **sevinç gözyaşları dökmek,** *Sevinçli bir olay karşısında ağlamak; sevinçten ağlamak.*|| **sevinci kursağında kalmak,** *Sevinmeyi gerektiren bir durum söz konusu iken üzüntü yaratan bir engel yüzünden sevinememek.*|| **sevincinden ağzı kulaklarına varmak,** *Çok sevinmek.*|| **sevinçten uçmak,** *Çok sevinmek.*

sevinçeng, [sev-in-mek > sevinç > sevinceñ] *(sevinçeñ) {eT} sf.* Neşeli. [EUTS]

sevinçig, [sev-in-mek > sevin-çig] *{eT} is.* Sevinme; sevinç; neşe. [KB]

sevinçlenmek, [sevinç > sevinç-lē-mek > sevinç-le-n-mek] *{eT} dönşl. f. [-ür]* Sevinmek; neşelenmek. [EUTS] [Gabain]

sevinçli, [sev-inç-li] *sf.* **1.** Sevinci olan; sevinç içinde bulunan; çok sevinen. **2.** Sevinç veren.

sevinçlig, [sevinç > sevinç-lig] *{eT} sf.* Şen; neşeli; sevinçli. [EUTS] ⊡ **sevinçlig bolmak,** *Sevinçli olmak; neşeli olmak.* [KB]

sevinçsiz, [sevinç > sevinç-siz] *sf.* **1.** *{eT}* Mutsuz; üzüntülü; kederli; neşesiz. [Clauson] **2.** Sevinci olmayan; sevinç duymayan. **3.** Sevinç vermeyen.

sevindirici, [sev-in-dir-ici] *sf.* Sevinç uyandıran; sevindiren; sevinmeye yol açan.

sevindirik, -ği [sev-in-dir-ik / sevin-dür-ük / sevündür-ük] *{ağız} is.* Birden ve aşırı sevinçle duyulan heyecan. [DS] ⊡ **sevindirik delisi,** *{ağız} Birden ve çok sevindirici bir haber karşısında heyecanlanarak dengesini yitirecek hâle gelen kimse.* [DS]

sevindirme, [sev-in-dir-me] *is.* Sevindirmek eylemi.

sevindirmek, [sev-in-dir-mek] *gçl. f. [-ir]* Birinin sevinmesine yol açmak; hoşnut etmek; sevinmesini sağlamak.

sevindürmek, [sevin-mek > sevin-dür-mek] *{eT} gçl. f. [-ür]* → sevintürmek. [KB]

sevindürük, -ğü [sev-in-dir-ik / sevin-dür-ük / sevün-dür-ük] *{ağız} is.* Birden ve çok sevinçle duyulan heyecan. [DS]

sevindüyh, [sevin-dik] *{ağız} sf.* Sevindirik delisi. [DS]
sevingü, [sev-in-mek > sev-in-gü] *(sevingü:) {eT} is.* Sevinç; sevinme. [KB]
sevinilmiş, [sev-in-il-miş سونلمش] *{OsT} sf.* Sevilen; maşuk.
seviniş, [sev-in-iş] *is.* Sevinmek eylemi veya biçimi.
sevinişmek, [sev-in-iş-mek سونشمك] *{eAT} işteş. f. [-ür]* **1.** Birlikte sevinmek. **2.** *{OsT} dönşl. f.* Sevinmek.
sevinme, [sev-in-me] *is.* Sevinmek işi.
sevinmek, [sev-mek > sevin-mek] *{eT} dönşl. f. [-ir] [{eT} -ür]* Sevinç duymak; haz duymak; neşelenmek. [DLT] [EUTS] [Gabain] [KB] ⮺ **sevinübirmek,** *{eT} Sevinivermek.* [KB]
sevintürmek, [sevin-mek > sevin-tür-mek] *{eT} gçl. f. [-ür]* Sevindirmek; memnun etmek. [KB]
Sevir, [Ar. sevr سور] *{OsT} is.* Boğa burcu.
sevir[1], **-vri** [Ar. sevr سور] *{OsT} is.* Öküz; boğa.
sevir[2], [Lat. sex *(altı)* + vir *(adam)*] *is.* Eski Roma'da, süvari takımlarının yüksek rütbeli altı subayından her biri.
seviş, [sev-iş] *is.* Sevmek eylemi veya biçimi.
sevişme, [sev-iş-me] *is.* Sevişmek eylemi.
sevişmek, [sev-mek >sev-iş-mek] *işteş. f. [-ir] [{eT} -ür]* **1.** Karşılıklı olarak birbirini sevmek; çok iyi anlaşmak. *{eT} (aynı)* [DLT] **2.** Cinsel ilişkide bulunmak; aşk yapmak.
sevit[1], [sev-mek > sev-it] *{eT} is.* **1.** Âşık olunacak kimse. **2.** Kendini sevdiren. **3.** Venüs gezegeni; Zühre. [KB]
sevit[2], [Yun. sanidi => senit > sevit] *{ağız} is.* Üstünde yufka açılan tahta tabla. [DS]
sevitmek, [sev-mek > sev-it-mek] *{eT} gçl. f. [-ür]* **1.** Kendini sevdirmek. [EUTS] [KB] **2.** Sevilmiş olmak; sevilmek. [EUTS] [Gabain]
seviy, -yyi [Ar. seviyy / seviyye سوى / سويه] *{OsT} is.* **1.** Düz; doğru. **2.** Eşit; denk.
seviye, [Ar. seviyy > seviyye سويه] *{OsT} is.* **1.** Bir şeyin yatay düzleme göre yüksekliği; yükseklik derecesi; düzey. **2.** Bir kimsenin veya nesnenin başkalarına oranla değeri; düzey. **3.** Eşitlik; beraberlik. **4.** Düzlük; doğruluk. ⮺ **seviye-i ma',** *{OsT} Su seviyesi.*|| **seviye-i zihniye,** *{OsT} psikol. Zekâ seviyesi.*
seviyeli, [seviye-li] *sf.* **1.** Düzeyi belirtilen nicelikte olan. **2.** Değer bakımından başkalarından yukarıda bulunan; seviyesi yüksek olan.
seviyen, [Ar. seviyy >seviyyen سويًا] *(sevi'yen) {OsT} zf.* **1.** Aynı düzeyde; bidüziye. **2.** Hep aynı almak üzere; eşit olarak.
seviyesiz, [seviye-siz] *sf. mecaz.* Niteliği düşük olan; bayağı; değersiz; adi.
seviyesizlik,-ği [seviye-siz-lik] *is.* Seviyesiz olma durumu; bayağılık; düşüklük; adilik.
seviyet, [Ar. seviyy > seviyyet سويت] *{OsT} is.* Denklik; eşitlik.
sevk, [Ar. sevḳ سوق] *(k kalın söylenir) {OsT} is.* **1.** Önüne katıp ileri götürmek; sürmek. **2.** Birini veya bir şeyi bir yere gönderme işi; yollama; gönderme. **3.** Yöneltici sebep; dürtü; sürükleme; itme. **4.** Binicilikte, binicinin dizgin, baldır ve ağırlık yardımı ile ata istek ve emirlerini bildirmesi.⮺ **sevk barutu,** *Silahın ateşlenmesi ile bir mermiye ilk hızı veren ve hedefe iletilmesini sağlayan barut.*|| **sevk edilmek,** *1. Gönderilmek; yollanmak. 2. mecaz. Sürüklenmek; itilmek.*|| **sevk etmek,** *1. Göndermek; yollamak. 2. mecaz. Sürüklemek; itmek.*|| **sevk olmak,** *Gönderilmek.*|| **sevk olunmak,** *Gönderilmiş olmak; yollanmak.*|| **sevk pusulası,** *Askere alınan gençlerin gidecekleri birlikleri ve durumlarını belirten, askerlik şubelerince verilmiş belge.*
sevkemek, [söy(ü)k-e-mek / sövke-mek / sevke-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-k(ü)-yor]* Dayamak; yaslamak. [DS]
sevkenmek, [söyke-n-mek / sövke-n-mek / sevke-n-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* Uzanmak; yatmak; yaslanmak. [DS]
sevkıtabii [Ar. sevḳ-i ṭabīʿī سوق طبيعى] *(se'vkitabi:i:) {OsT} is. psikol.* İçgüdü.
sevkıyat, [Ar. sevḳ > sevḳıyyāt سوقيات] *(sevkıya:t) {OsT} is.* **1.** Sevk etmeler; göndermeler. **2.** Silahlı kuvvetlerde personel, araç gereç ve ikmal malzemelerinin bir yerden başka bir yere gönderilmesi işlemi.
sevki, [Ar. seḳī سوقى] *(sevki:, k kalın söylenir) {OsT} sf.* Gönderme ile ilgili.
sevkulceyş, [Ar. sevḳ'ul-ceyş سوق الجيش] *{OsT} is.* Silahlı kuvvetlerin harekâtını düzenleme sanatı; strateji.
sevle, [? sevle] *{ağız} is.* Ortaklık payı. [DS]
sevli, [Far. serv => servi / selvi / sevli] *{ağız} is.* Kavak. [DS]
sevm, [Ar. sevm سوم] *{OsT} is.* Satılık bir nesneye değer biçme; fiyatlandırma. ⮺ **sevm-i nazar,** *{OsT} Bir malı anlayan birine göstermek üzere senet bırakarak alma.*|| **sevm-i şirā,** *{OsT} Bir malın değeri belirlenerek satın alma yolu.*
sevme, [sev-me] *is.* Sevmek işi.
sevmegüçi, [sev-mek > sev-me-gü-çī] *(sevmegüçi:) {eT} sf.* Sevmeyen. [KB]
sevmek, [seb-mek > sev-mek] *gçl. f. [-er]* **1.** Sevgi duymak; bağlılık duygusu içinde bulunmak; şefkat duymak. *{eT} (aynı)* [DLT] [EUTS] [Gabain] [KB]. **2.** Haz duymak; hoşlanmak; tat almak; hoş bulmak. **3.**

Tutku ile bağlanmak; âşık olmak; fazla değer vermek. **4.** Okşamak. **5.** Beğenmek. **6.** (Bitki için) yerini ve koşullarını çok uygun bulmak. **7.** (Hayvan için) sahibine bağlanmak. ⧉ **Sevsinler!** *Birinin beğenilmeyen davranışı görüldüğünde alay yollu söylenen söz.*

sevmeklik, [sev-mek-lik سومكلك] *{eAT} is.* Sevmek; sevme.

sevmen, [Fer. seg-bān => seğmen] *{ağız} is.* Köyden köye gelin almaya giden, atlı, davullu, zurnalı, silahlı, cepkenli delikanlı alayı. [DS]

sevnişmek[1], [sev-(i)n-iş-mek سونشمك] *{eAT} işteş. f. [-ür]* Birlikte sevinmek.

sevnişmek[2], [sev-mek > sev-in-mek > sev(i)n-iş-mek] *{eT}{OsT} dönşl. f. [-ür]* Sevinmek.

sevnüşmek, [sev-(i)n-üş-mek سونشمك] *{eAT} işteş. f. [-ür]* Birlikte sevinmek.

sevr[1], [Ar. sevr سور] *{OsT} is.*→ sevir[1].

sevr[2], [Ar. ṣabr => sebr / sévr] *{ağız} is.* Sabır. [DS]

sevremek, [sev-rē-mek] *(sevre:mek) {eT} gçsz. f. [-r]* Seyrelmek; gevşemek. [DLT]

sevret, [Ar. sevret سورت] *{OsT} is.* **1.** Öfke; kızgınlık. **2.** Saldırı; dövüş. **3.** Baskı; zorbalık; egemenlik. **4.** (Zehir, şarap, soğuk vb. için) keskinlik; sertlik. **5.** Savaş kızgınlığı. **6.** Ateşlilik.

sevritmek, [sev-rē-mek > sevrē-t-mek] *{eT} gçl. f. [-ür]* **1.** Eşyayı boşaltmak. [DLT] **2.** İşi bitirmek. [DLT] **3.** İşten vazgeçirmek. [DLT]

sevsen, [Ar. sevsen سوسن] *{OsT} is. bot.* Süsen. ⧉ **sevsen-güş,** *{OsT} (At için) kulakları zambak gibi olan.*|| **sevsen-zebān,** *{OsT} Konuşamaz; dilsiz; sessiz.*

sevsene, [Ar. sevsen سوسن > sevsen-e] *is. bot.* Süsen.

sevseni, [Ar. sevsenī سوسنى] *(sevseni:) {OsT} is.* Süsene ait; süsenle ilgili.

sevseniye, [Ar. sevseniyye سوسنيه] *{OsT} is. bot.* Süsengiller.

sevseri, [? sevseri] *{ağız} zf.* **1.** Boş yere; boşuna. **2.** *is.* Boş yer. [DS]

sevseriye, [sevseri-y-e] *{ağız} zf.* **1.** Boş yere; boşuna. **2.** Aşağı yukarı; oranlama olarak. [DS]

sevtürmek, [sev-mek > sev-tür-mek] *{eT} gçl. f. [-ür]* Sevdirmek. [DLT]

sevuç, -cu [sev+uç] *{ağız} is.* Pullukta, toprağı dikine kesen kama şeklindeki parça. [DS]

sevuk, -ğu [? sevuk] *{ağız} is.* Kızak. [DS]

sevur, [Ar. sāhūr => sevur] *{ağız} is.* Sahur. [DS]

sevurluk, -ğu [sahur-luk] *{ağız} is.* Ramazan ayında oruç tutmak için sabah namazı vaktinden önce yenen yemek; sahur. [DS]

sevü, [sev-mek > sev-üg > sev-ü سو / سوو] *{eAT} is.* Sevgi; aşk; muhabbet.

sevüç, -cü [sev+uç] *{ağız} is.* Pulluğun, toprağı dikine kesen kama gibi parçası. [DS]

sevüg, [sev-mek > sev-üg] *{eT} is.* **1.** Aşk; sevgi. [EUTS] [Gabain] **2.** Sevgili. [KB] **3.** *sf.* Sevgi dolu. [Gabain] **4.** *sf.* Aziz; sevgili; sevilen [EUTS]

sevüglüg, [sev-mek > sev-üg-lüg] *{eT} sf.* **1.** Sevimli. [EUTS] **2.** Sevgili. [EUTS] [KB]

sevük, [sev-mek > sev-ük] *{eT} sf.* Sevgili; sevilen. [DLT]

sevüklük, [sev-ük > sev-ük-lük] *{eT} is.* Sevgi. [DLT]

sevüksüz, [sev-ük > sev-üg-süz] *{eT} sf.* **1.** Sevgisiz. [DLT] **2.** Sevimsiz. [KB]

sevülmek, [sev-mek > sev-ül-mek] *{eT} edil. f. [-ür]* Sevilmek. [KB]

sevünç, [sev-mek > sev-ün-mek > sev-ün-ç] *{eT} is.* Sevinç.

sevündük, -ğü [sevin-dik / sevün-dük] *{ağız} is.* Sevinç coşkusu. ⧉ **sevündük olmak,** *{ağız} Sevinç coşkusu ile şaşırıp eli ayağı dolaşmak.* [DS]

sevündürek, -ği [sevin-dirik / sevün-dürek] *{ağız} is.* → sevindirik. [DS] ⧉ **sevündürek olmak,** *{ağız}* → sevindirik olmak. [DS]

sevündürük, -ği [sev-in-dir-ik / sevin-dür-ük / sevün-dür-ük] *{ağız} is.* Birden ve çok sevinçle duyulan heyecan. [DS] ⧉ **sevündürük olmak,** *{ağız}* → sevindirik olmak. [DS]

sevünmek, [sev-mek > sev-ün-mek] *{eT} dönşl. f. [-ür]* Sevinmek. [DLT]

sevünüşmek, [sev-ün-üş-mek سونشمك] *{eAT} işteş. f. [-ür]* Birlikte sevinmek.

sevürtmek, [seğirt-mek > sevürt-mak] *{ağız} gçsz. f. [-ür]* Koşmak; seğirtmek. [DS]

-sevüz, [-sa-vuz / -se-vüz / -isevüz] *{eAT} çek e.* → -savuz.

sevvab, [Ar. s̱evb > s̱evvāb ثواب] *(sevva:b) {OsT} is.* Elbise satan kimse; elbiseci.

sevvam, [Ar. sāmme > sevvām سوم] *(sevva:m) {OsT} is.* Zehirli hayvanlar.

-sey, [-sa / -se / -say / -sey] *{eT} çek. e.* → -sa[1].

sey[1], [seğ / sey] *{ağız} is.* **1.** Şap. **2.** Killi taş. [DS]

sey[2], [sey] *{ağız} zm.* Şu. [DS]

seyadet, [Ar. siyādet سيادت] *(seya:det) {OsT} is.* → siyadet.

seyadetlü, [Ar. siyādet + T. -li => siyādetlü سيادتلى] *(siya:detlû:) {OsT} sf.* → siyadetlü.

seyahat,-ti [Ar. siyāḥāt سياحت] *(seya:ha:t) {OsT} is.* **1.** Gezi; yolculuk. **2.** Masonlukta, derneğe girmek veya bir üst dereceye yükselmek isteyen üyenin tabi tutulduğu sınav. ⧉ **seyahat etmek,** *Uzak yer-*

leri görmek amacıyla gezmek; gezi yapmak.|| **seyahat acentesi,** *Gezi işlerinde aracılık eden kuruluş.*

seyahatname, [Ar. seyāhāt + Far. -nāme سياحتنامه] *(seya:ha:tna:me) {OsT} is.* Bir gezginin gezip gördüğü yerleri anlatan kitabı; gezi yazıları kitabı.

seyarma, [? seyarma] *{ağız} is.* Küçük leğen. [DS]

seybınmak, [sıyb / seyb *(yans.)* > seyb-ın-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* Kayarak inmek; kaymak. [DS]

seyçer, [seyçer] *{ağız} is.* Serçe. [DS]

seydim[1], [seğirt-mek > seyit-mek > sey(i)d-im] *{ağız} is.* **1.** Koşma süresi. **2.** Koşu. [DS]

seydim[2], [zeytin > seydim] *{ağız} is.* Zeytin. ☞ **seydim sırığı,** *{ağız} Çok uzun kimse.*

seyeç, -çi [? seyeç] *{ağız} is.* Kadınların feslerine takılan büyük altın. [DS]

seyehan[1], [Ar. seyeḥān سيحان] *(seyeha:n) {OsT} is.* **1.** Gezi. **2.** Gölgenin Güneşle birlikte dönmesi.

seyehan[2], [Ar. seyeḫān سيخان] *(seyeha:n) {OsT} is.* (Deniz araçları için) batma.

seyek[1], [Far. se *(üç)* + yek *(bir)* سه يك] *(se'yek) {OsT} is.* Tavlada zarlardan birinin üç, diğerinin bir gelmesi durumu.

seyek[2], [seye-k / siye-k / sey-ik سيك / سيك / سييك] *{eAT} {OsT} is.* Kırık çıkık tahtası; cebire.

seyeklemek, [seyek-le-mek سييكلمك] *{eAT} {OsT} gçl. f. [-r]* Kırık veya çıkık organı ince tahtalarla sarmak.

seyeklenmek, [seyek-le-n-mek سييكلنمك] *{eAT} gçl. f. [-r]* (Kırık, çıkık organ için) ince tahtalarla sarılmak.

seyel, [seğel / seyel] *{ağız} is.* Elçi; haberci; postacı. [DS]

seyelan, [Ar. seyelān سيلان] *(seyela:n) {OsT} is.* **1.** Akma; akıntı. **2.** Hayvanların burun akıntısı. **3.** *coğ.* Sellenme. **4.** *fiz.* Akı. ☞ **seyelān-ı dem,** *{OsT} tıp. Kanın akması.*|| **seyelān-ı ebyāz,** *{OsT} Sperm akıntı.*|| **seyelān-ı leben,** *{OsT} Süt akıntısı.*|| **seyelān-ı menî,** *{OsT} tıp. Meni akıntısı.*|| **seyelān-ı üzn,** *{OsT} tıp. Kulak akıntısı.*

seyelik[1], **-ği** [seyrel-mek > sey(r)el-ik ?] *{ağız} sf.* Seyrek. [DS]

seyelik[2], **-ği** [seğrek > seyelik ?] *{ağız} is.* Keten. [DS]

seyeran, [Ar. seyerān سيران] *(seyera:n) {OsT} is.* → seyran.

seyf, [Ar. seyf سيف] *{OsT} is.* Kılıç. ☞ **seyf-i sārım,** *{OsT} Keskin kılıç.*|| **seyf'ullāh,** *{OsT} Allah'ın kılıcı.*|| **seyfü'd-din,** *{OsT} Dinin kılıcı.*

seyfeşmek, [seyre-ş-mek > sey(f)e-ş-mek ?] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* Aralık durmak; uzak durmak. [DS]

seyfet, [Ar. żiyāfet => seyfet] *{ağız} is.* Yemekli ağırlama; şölen; toy. [DS]

seyfetlenmek, [seyfet-le-n-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* Oyalanmak. [DS]

seyfî, [Ar. seyf > seyfī / seyfiyye سيفى / سيفيه] *(seyfi:) {OsT} sf.* **1.** Kılıçla ilgili. **2.** Kılıç biçiminde olan. **3.** Askerlikle ilgili. **4.** *is.* Askerlik. ☞ **seyfî kolu,** *{OsT} Savaşçı olarak yetiştirilmiş fütüvvet kollarından biri.*

seyfi, [? seyfi] *{ağız} is. zool.* Şahine benzer bir tür avcı kuş. [DS]

seygemek, [söyke-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-g(i)-yor]* Dayamak; diremek; yaslamak. [DS]

seyh, [Ar. seyḥ سيح] *{OsT} is.* **1.** Akarsu. **2.** Çizgili elbise.

seyhal, [Ar. ṣayḳal ? => seyhal] *{ağız} is.* Yemeni gibi ayakkabıları, dikildikten sonra içini dışına çevirmekte kullanılan bir kunduracı aracı. [DS]

seyhlem, [sek-le-m ? > seyhlem / sehlem] *{ağız} is.* Yarım dolu çuval. [DS]

seyhsenmek, [seyh-se-n-mek] *{ağız} dönşl. f. -ir]* Vuracakmış gibi elini kaldırmak. [DS]

seyi, [? seyi] *{ağız} is.* **1.** Keten. **2.** Kendir kilim. [DS]

seyidmek, [seğirt-mek > seyid-mek] *{ağız} gçsz. f. [-ir]* Koşmak; seğirtmek. [DS]

seyif, [Ar. sā'ib => seyif / seyip] *{ağız} sf.* Başıboş. [DS]

seyik[1], [seye-k / siye-k / sey-ik سيك / سيك / سييك] *{eAT} {OsT} {ağız} is.* Kol ve bacak kırıklarında, kırığı yerine getirdikten sonra oynamaması için üstüne bastırarak bağlanan ince tahta parçası; kırık çıkık tahtası; cebire. [DS] ☞ **seyik vurmak,** *{ağız} Kırık ve çıkığı yerine oturttuktan sonra üzerini ince tahta parçaları ile kapatarak sıkıca bağlamak; kırık kol veya bacağı seyik ile tespit etmek.* [DS]

seyik[2], [? seyik] *{ağız} is.* Geyik yavrusu. [DS]

seyiklemek[1], [seyik-le-mek سييكلمك] *{eAT} {OsT} {ağız} gçl. f. [-r]* Kırık veya çıkık organı ince tahtalarla sarmak. [DS]

seyiklemek[2], [seyir-le-mek / seyik-le-mek / seyil-le-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* Tahılları, taş toprak gibi yabancı maddelerden ayırmak için bol su içinde çalkalayarak yıkamak. [DS]

seyiklemek[3], [Ar. se'ib => seyik-le-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* (Hayvan için) ahırdan çıkarıp salmak; başıboş bırakmak. [DS]

seyiklenmek, [seyik-le-n-mek سييكلنمك] *{eAT} {OsT} gçl. f. [-r]* (Kırık, çıkık organ için) ince tahtalarla sarılmak.

seyikmek, [seyik-mek] *{ağız} gçl. f. [-ir]* Kırılan kol veya bacağı kırık çıkık tahtası ile tespit etmek. [DS]

seyil[1], [Ar. sāḥil => sehil / seyil] *{ağız} is.* Kuytu, ılık yer. [DS] ☞ **seyil keçisi,** *{ağız} Deniz kıyılarında yaşayan kıl keçisi; sahil keçisi.* [DS]

seyil[2], [Ar. siḥr => sihir > seyil] *{ağız} is.* Büyü. [DS]

seyillemek, [seyir-le-mek / seyik-le-mek / seyil-le-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* **1.** Tahılları, taş toprak gibi yabancı maddelerden ayırmak için bol su içinde çalkalayarak yıkamak. **2.** Bir şeyi bir kaptan öbürüne boşaltmak. **3.** Bir şeyi bir yerden başka yere götürmek. [DS]

seyillenmek, [Ar. sāḥil => seyil-le-n-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* (Hava için) yumuşamak; ılımak. [DS]

seyilmek, [sey-il-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* Salınmak. [DS]

seyim, [say-ım] *{ağız} is.* Sayım. ⊡ **seyim seymek,** *{ağız} Sayım yapmak; sayım saymak.* [DS]

seyip, [Ar. sā'ib => seyip] *{ağız} sf.* **1.** Başıboş; bağımsız. **2.** Dinlenmeye bırakılan toprak. [DS]

seyiplemek, [seyip-le-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-(i)-yor]* Bırakmak. [DS]

seyir[1], **-yri** [Ar. seyr سير] *{OsT} is.* **1.** Yürüme; yürüyüş; gidiş. **2.** Sürme; ilerleme; devam etme; gidiş. **3.** Bir yerden başka yere gitmek üzere yola çıkma; yolculuk; sefer. **4.** Eğlenmek amacıyla bakma; hoşlanarak bakma; temaşa. **5.** Seyredilmeğe değer, eğlendirici şey. **6.** *mecaz.* Bir şeye katılmama; karışmama; seyirci kalma. **7.** *dnz.* Bir geminin bir limandan başka bir limana gitmek üzere yola çıkması; (gemi için) yolculuk; sefer. **8.** *müz.* Klasik Türk müziğinde makamların karakteristik gidişi ve gelişmesi. **9.** *{ağız}* Düş. [DS] ⊡ **seyir akçesi,** *{OsT} İmparatorluk döneminde, yeniçeri ocağına yeni girenlere ödenen ücret.*|| **seyir etmek,** *Seyretmek.*|| **seyre çıkmak,** *Yürüyüşe çıkmak; gezinti yapmak.*|| **seyre dalmak,** *Bir şeye kendinden geçercesine bakmak; dalgınlıkla bakmak.*|| **seyr ü sülûk,** *{OsT} Tarikata giren dervişin gerçek varlığa ulaşması için yaptığı manevi yolculuk.*|| **seyir yapmak,** *{ağız} Türkü söylemek.* [DS]

seyir[2], [? seyir] *{ağız} is.* Davarın bel ve pirzolalık eti; taraklık. [DS]

seyircek, -ği [seğir-mek > seğ(i)r-ik / seyir-cek] *{ağız} is.* Peynir kurdu. [DS]

seyirci, [seyir-ci] *is.* **1.** Bir olaya gözleri ile tanık olan kimse; izleyen kimse; izleyici. **2.** Bir gösteriye eğlenmek amacıyla bakan kimse; izleyen kimse; izleyici. **3.** Bir olaya veya eyleme katılmayarak dışarıda kalan. ⊡ **seyirci kalmak,** *Bir olaya karışmadan yalnızca seyirle yetinmek; dışarıdan izlemek; katılmamak.*

seyirdici, [seğirt-mek > seyirt-mek > seyird-ici] *{ağız} is.* Koşucu. [DS]

seyirdim[1], [seğirt-mek > seğird-im / seyird-im] *{ağız} is.* **1.** Bir akarsuyun eğimi; akıntı. **2.** Koşma süresi. **3.** (Dokunmakta olan halı, kilim vb. için) atkı sırası; dizi; sıra. [DS] ⊡ **seyirdim oluğu,** *{ağız} Değirmende suyun akışını hızlandıran dik oluğa suyu götüren yatay oluk.* [DS]

seyirdim[2], [seğird-im ?] *{ağız} is.* Yazın satışa çıkarılan koyunlar. [DS]

seyirdiş, [seğirt-mek > seğird-iş] *{ağız} is.* Koşu süresi.DS]

seyirdüm, [seğirt-mek > seyird-üm] *{ağız} is.* Koşma süresi; seğirdim.[DS]

seyirlemek, [seyir-le-mek / seyik-le-mek / seyil-le-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* **1.** Tahılları, taş toprak gibi yabancı maddelerden ayırmak için bol su içinde çalkalayarak yıkamak. **2.** Tahılın irisini, küçüğünün birbirinden ayırmak. [DS]

seyirlik,-ği [seyir-lik] *sf.* **1.** Seyretmeye değer; seyir amacı taşıyan. **2.** *is. {ağız}* Çevreyi en iyi biçimde görmeye elverişli yer; gözleme yeri. [DS] ⊡ **seyirlik oyun,** *Karagöz, tiyatro, kukla gibi seyirci önünde gerçekleştirilen ve çoğunlukla beceriye dayanan eğlendirici oyun.*

seyirmek, [seğri-mek > seyir-mek] *{ağız} gçsz. f. [-ir]* **1.** Seğirmek. **2.** Koşmak. [DS]

seyirsinmek, [Ar. seyr => seyir-sin-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* Bakmak, görmek istemek. [DS]

seyirsinnik, -ği [Ar. seyr => seyir-sin-lik] *{ağız} sf.* Yadırganan; ayrıksı. [DS]

seyirsiz, [Ar. seyr => seyir-siz] *{ağız} sf.* (Kişi için) görmek istenmeyen. [DS]

seyirtgen, [seğirt-mek > seyirt-ken / seyirt-gen] *{ağız} is.* Yılancık. [DS]

seyirtken, [seğirt-mek > seyirt-ken / seyirt-gen] *{ağız} is.* Yılancık. [DS]

seyirtme, [seğir-t-mek > seyir-t-me] *is.* **1.** Seğirtmek eylemi. **2.** *{ağız}* Olta ile yapılan torik, palamut balığı avı. [DS]

seyirtmeç, -ci [sıyır-t-maç > seyir-t-meç سيرتمج] *{OsT} is.* Ucu ilmikli kement.

seyirtmek, [seğir-t-mek > seyir-t-mek] *gçl. f. [-ir]* Koşmak;

seyis[1], [Ar. sā'is سائس] *{OsT} is.* At bakıcısı; at tımar eden kimse.

seyis[2], [? seyis / seyiz] *{ağız} is.* **1.** İki, üç yaşında enenmiş erkek keçi. **2.** Damızlık koç veya teke. **3.** Üç yaşında koyun. [DS]

seyisane, [Ar. sā'is + Far. ḫāne => seyisane] *{ağız} is. folk.* → seyishana. [DS]

seyishana, [Ar. sā'is + Far. ḫāne => seyishana] *{ağız} is. folk.* Erkek evinin yaptığı çeyizi gelin evine götürme işi. [DS]

seyishane, [Ar. sāyis + Far. -ḫāne سائسخانه] *(seyisha:-nė) {OsT} is.* **1.** Soylu bir kimsenin yolculuk anında yanında taşıdığı aile. **2.** Yol eşyası taşıyan beygir. **3.** Hafif yük vurularak üstüne de seyisin bindiği beygir. ⊡ **seyishane beygiri,** *{OsT} Yol eşyası taşıyan at.*|| **seyishane parası,** *{OsT} Yeniçerilere savaşa giderken eşyalarını yükleyecekleri hayvanları*

sağlayabilmeleri için oda sandığından verilen para.

seyislik,-ği [seyis-lik] *is.* At bakıcılığı; at tımarı işi.

seyit[1]**, -di** [Yun. sanidi] *{ağız} is.* Ekmek tablası. [DS]

seyit[2]**, -di** [Ar. seyyid سيد] *{OsT} is.* → seyyid.

seyitmek, [seğirt-mek > seyit-mek] *{ağız} gçsz. f. [-ir]* Koşmak; seğirtmek. [DS]

seyiz, [? seyis / seyiz] *{ağız} is.* İki, üç yaşında enenmiş erkek keçi. [DS]

seyker, [? seyker] *{ağız} is.* (İş vb. için) son. [DS]

seykir, [? seykir] *{ağız} is.* Yüzük oyunu. [DS]

seykire, [? seykire] *{ağız} is.* Siyah ipliğin boyasını koyulaştıran bir ot. [DS]

seyl, [Ar. seyl سيل] *{OsT} is.* **1.** Sel. **2.** *mecaz.* Etkili olan olay veya durum; şiddetle geçen şey. ▭ **seyl-āverd,** *{OsT} Selle gelmiş olan.*|| **seyl-gâh,** *{OsT} 1. Selin aktığı yer; sel yatağı. 2. mecaz. Dünya.*|| **seyl-hîz,** *{OsT} (Su için) taşkın; coşkun.*|| **seyl-i belā,** *{OsT} Bela seli.*|| **seyl-i sirişk-i dîde,** *{OsT} Gözyaşı seli.*|| **seyl-rām,** *{OsT} Köpüre köpüre akan sel.*

seylab, [Ar. seyl + Far. āb سيلاب] *(seyla:b) {OsT} is.* Sel suyu. ▭ **seylāb-ı eşk,** *{OsT} Gözyaşı seli.*

seylabe, [Ar. seyl + Far. āb > seylābe سيلابه] *(seyla:-be) {OsT} is.* Sel hâlinde akan su; sel suyu. ▭ **seylābe-i aşk,** *{OsT} 1. Aşk seli. 2. mecaz. Büyük aşk.*|| **seylābe-i eşk,** *{OsT} Gözyaşı.*|| **seylābe-i hūn,** *{OsT} Kan seli.*

seylak, -ğı [Far. nīlak / līlak => leylāk / seylāk] *(sey-la:k) {ağız} is.* Leylak ağacı ve çiçeği. [DS]

Seylan taşı [Seylan + taş-ı] *is. min.* Birleşiminde alüminyum ve demir bulunan bir grena türü; $Fe_3Si_4O_{12}$

seylani, [Ar. Seylan *(Hint okyanusunda bir ada)* > seylānī سيلانى] *(seyla:ni:) {OsT} sf.* **1.** Seylanlı; Seylan'a ait olan. **2.** Seylan taşı.

seylanit, [Fr. ceylanite] *is. min.* Yapısında magnezyum ve alüminyum bulunan mavi veya yeşil spinel türü; $MgAl_2O_4$

seyman, [Far. seg-bān] *{ağız} is.* **1.** Bekçi. **2.** *folk.* Köyden köye gelin götüren atlı, davullu zurnalı, silahlı, cepkenli delikanlı alayı. **3.** Gerdek öncesi güveyi gezdiren delikanlılar. **4.** Düğünde yerel kıyafet giymiş gençler topluluğu. **5.** Düğünde taraflardan birine ait grubun veya kişinin baskında karşı taraftan aldığı hediye. [DS]

seymek, [sey-mek] *{ağız} gçsz. f [-er]* Kayarak inmek; kaymak. [DS]

seymel, [? seymel] *{ağız} is.* Sepet.[DS]

seymen, [Far. seg *(köpek)*+-bān *(bakıcı)* سگبان] *{OsT} is.* **1.** → seğmen. **2.** *{ağız}* Kolcu; asker. [DS] **3.** *{ağız} folk.* Köyden köye gelin götüren atlı, davullu zurnalı, silahlı, cepkenli delikanlı alayı. [DS] **4.** *{ağız} folk.* Düğünlerde belirlenen hedefe yapılan atış yarışması. [DS] ▭ **seymen başı,** *{ağız} folk. Gelin almaya giden delikanlı grubunun başkanı.* [DS]|| **seymen haralı,** *{ağız} Beğenilen bir tür büyük çuval.* [DS]

seymene, [seymen > seymen-e] *{ağız} is. folk.* Köyden köye gelin götüren atlı, davullu zurnalı, silahlı, cepkenli delikanlı alayı. [DS]

seyp, -bi [Ar. sā'ib => seyp / seyip] *{ağız} sf.* Başıboş. ▭ **seyp etmek,** *{ağız} 1. Başıboş bırakmak. 2. Boşandırmak.* [DS]

seyr, [Ar. seyr سير] *{OsT} is.* → seyir. ▭ **seyr-i fi'l-menām,** *{OsT} tıp. Uyurgezerlik.*|| **seyr-i gülistān,** *{OsT} Gül bahçesinde gezinti.*|| **seyr-i münharif,** *{OsT} dnz. Eğri gidiş.*|| **seyr-i müstevî,** *{OsT} dnz. Düz seyir.*|| **seyr-i mütevāzi,** *{OsT} dnz. Paralel seyir.*|| **seyr-i sefāin,** *{OsT} dnz. Gemilerin yürümesi.*|| **seyr-i serî',** *{OsT} Hızlı gidiş.*|| **seyr ma'allāh,** *{OsT} tasvf. Sâlikin her mertebede Allah ile olan seyri.*|| **seyr ü süluk,** *{OsT} tasvf. Tarikata giren kimsenin gerçek varlığa ulaşabilmesi için yaptığı dört mertebeli (seyr-illallah 'Tanrı yolculuğu', seyr-fillāh 'Tanrı yolunda', seyr-maallah 'Tanrı ile', seyr-anillah 'Tanrıya yönelen') yolculuk.*|| **seyr-vār,** *{OsT} Görülmeğe değer; harika.*

seyragup, [? seyragup] *{ağız} sf.* Ara bozan. [DS]

seyran, [Ar. seyr > seyrān سيران] *(seyra:n) {OsT} is.* **1.** Gezinme; gezme; gezi. **2.** Seyretme; bakma; göz gezdirme. ▭ **seyrana çıkmak,** *Gezintiye çıkmak.*|| **seyran etmek,** *Gezinmek; dolaşmak.*|| **seyran eylemek,** *Gezinmek; dolaşmak.*|| **seyran-gâh,** *{OsT} 1. Gezme, dolaşma yeri. 2. Gezi.*

seyranlık,-ğı [seyran-lık] *(seyra:nlık) is.* Gezinti yeri.

seyrat, [Ar. seyr => seyrat ?] *{ağız} is.* Yel ve güneş alan yüksek yer. [DS]

seyredilme, [Ar. seyr + T. e(t)-il-me] *is.* Seyredilmek eylemi.

seyredilmek, [Ar. seyr + T. e(t)-il-mek] *edil. f. [-ir]* **1.** Hakkında seyretmek eylemi yapılmak. **2.** Seyretmek eylemine konu olmak.

seyrek[1]**, -ği** [*eT.* seḏ-re-mek > seḏ-re-k > seyrek] *sf.* **1.** Kendisine benzer kimse veya nesneler arasında açıklık bulunan; sık olmayan; aralıklı. **2.** Çok bulunmayan; az rastlanan; ender. **3.** (Kumaş için) atkı ve çözgü iplikleri arasında boşluk bulunan. **4.** *mecaz.* Uzun zaman aralığı bulunan. **5.** *zf.* Uzun zaman aralıkları ile. **6.** *zf.* Aralarında çok uzaklık bırakarak; aralıkları geniş tutarak; aralıklı olarak; aralıklı. ▭ **seyrek dokuma,** *Atkı iplikleri arasında fazla boşluk kalmasından doğan dokuma hatası.*|| **seyrek ordugâh,** *İmparatorluk döneminde, aralarında sağlık kurallarına elverişli uzaklık bırakarak ordu birliklerini konuşlandırma biçimi.*|| **seyrek sapan,** *{ağız} 1. Gevşek. 2. Seyrek olarak; aralıklı.*

[DS]|| **seyrek sepen,** *Çok aralıklı; tek tük; orada burada.*|| **seyrek seten,** *{ağız} Çok aralıklı; orada burada.* [DS]

seyrek[2], **-ği** [seğ-(i)r-ek > seyrek] *{ağız} is.* Keten tohumu; zeyrek. [DS]

seyrek[3], **-ği** [seğre-mek > séy-re-k] *(séyrek) {ağız} sf.* Aklı kıt; akılsız. [DS]

seyrekçe, [seyrek-çe] *(seyre'kçe) zf.* Seyrek olarak; oldukça seyrek; aralıklı olarak.

seyrekleme, [seyrek-le-me] *{ağız} is.* **1.** Sık yetişmiş olan bitkilerin bazılarını daha küçükken söküp atma işi; aralama. **2.** *zf.* Seyrek olarak; aralıklı. [DS]

seyrekleşme, [seyrek-le-ş-me] *is.* **1.** Seyrekleşmek işi. **2.** Bir ülke veya bölge nüfusunda çeşitli etmenlere bağlı olarak nüfus azalması.

seyrekleşmek, [seyrek-le-ş-mek] *dönşl. f. [ir]* **1.** Seyrek duruma gelmek; giderek uzayan aralıklarla yer almak; seyrelmek. **2.** Ögelerinden bir bölümünü yitirmek. **3.** Seyrek olarak görünmek; az ortaya çıkmak. **4.** Az bulunur olmak.

seyrekleştirme, [seyrek-le-ş-tir-me] *is.* Seyrekleştirmek eylemi.

seyrekleştirmek, [seyrek-le-ş-tir-mek] *gçl. f. [-ir]* Seyrek duruma getirmek; seyrekleşmesine yol açmak; seyrekleşmesini sağlamak; seyreltmek.

seyrekleştirtmek, [seyrek-le-ş-tir-t-mek] *{ağız} gçl. f. [-ir]* Birisi aracılığı ile seyrekleştirmek işini yaptırmak; seyreklik kazandırtmak; seyrekletmek. [DS]

seyrekletmek, [seyrek-le-t-mek] *{ağız} gçl. f. [-ir]* (Fide, fidan vb. için) aralarında bazılarını söktürmek suretiyle seyrek duruma getirtmek; seyrekleştirtmek; aralatmak. [DS]

seyreklik,-ği [seyrek-lik] *is.* **1.** Seyrek olma durumu; az bulunma, az görünme durumu. **2.** Dokumacılıkta, atkı ipliklerini daha aralıklı atmaktan doğan hata.

seyreksinek, [seğrek+sinek] *{ağız} is.* Kurt bırakan sinek; kurt sineği; dişi karasinek. [DS]

seyreletmek, [seyre(k)-le-t-mek] *{ağız} gçl. f. [-ir]* (Topluluk için) dağılmak; az sayıda kimse kalmak. [DS]

seyrelir, [sed̲-re-l-mek > seyre-l-ir] *sf.* (Gaz ve çözelti halindeki sıvılar için) seyrelmeye yatkın olan.

seyrelme, [sed̲re-mek > seyre-l-me] *is.* **1.** Seyrelmek işi. **2.** Bir gaz ortamın yoğunluğunun düşmüş olması; daha az yoğun olma.

seyrelmek, [sed̲re-mek > seyre-l-mek] *edil. f. [-ir]* **1.** Aralarındaki uzaklık artmak. **2.** Zaman aralığı uzamak. **3.** Ögelerinin bir bölümünü yitirmek. **4.** (Gaz için) daha az yoğun duruma gelmek.

seyreltik,-ği [seyre-l-t-ik] *sf.* (Çözelti için) daha az oranda çözünmüş madde bulunan sıvı katılarak derişimi düşürülmüş olan.

seyreltiklik, -ği [seyre-l-t-ik-lik] *is.* **1.** Seyreltik olma durumu. **2.** *kim, fiz.* Bir çözeltinin hacminin çözünen maddenin kütlesine oranı.

seyreltilme, [seyre-l-t-il-me] *is.* **1.** Seyreltilmek eylemi. **2.** *kim.* Bir miktar daha su veya başka sıvı katılarak daha az yoğun duruma getirilme işlemi; derişimi düşürülme.

seyreltilmek, [seyre-l-t-il-mek] *edil. f. [-ir]* **1.** Seyrek duruma getirilmek; seyreltmek eylemi uygulanmak. **2.** *kim.* (Çözelti için) bir miktar daha su veya başka sıvı katılarak daha az yoğun duruma getirilmek; derişimi düşürülmek.

seyreltme, [seyre-l-t-me] *is.* **1.** Seyreltmek işi. **2.** *{ağız}* Sık biten bitkileri aralama. [DS]

seyreltmek, [seyre-l-t-mek] *gçl. f. [-ir]* **1.** Seyrek duruma getirmek; seyrelmesini sağlamak; seyrekleştirmek. **2.** Bireyler arasındaki aralığı açmak; seyrekleştirmek. **3.** Benzer olaylar arasındaki zaman dilimini artırmak; seyrekleştirmek, **4.** (Derişim için) su veya daha az yoğunlukta sıvı katarak yoğunluğu azaltmak; derişimi düşürmek.

seyreltmeli, [seyre-l-t-me-li] *sf.* (Derin soğutucu için) helyum izotoplarının birbiri içinde seyreltilmesinden yararlanılarak yapılan, mutlak sıfıra yakın, çok düşük sıcaklık elde etmekte kullanılan.

seyrem, [sed̲-rē-mek > sed̲-re-m] *{eT} sf.* **1.** Yetersiz. **2.** (Su için) sığ. [Clauson]

seyremek[1], [seğir-mek > seyre-mek] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-r(i)-yor]* **1.** Sinek konan etlerde kurt yumurtaları oluşmak; kurt atmak. **2.** (Et için) kokmaya başlamak. [DS]

seyremek[2], [seğir-mek > seyre-mek] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-r(i)-yor]* Az kıpırdamak; seğirmek. [DS]

seyremek[3], [sed̲re-mek > seyre-mek] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-r(i)-yor]* **1.** Kendiliğinden aralıklanmak; seyrelmek. **2.** *gçl. f.* (Sebze fideleri için) bahçeye dikmek; şaşırtmak. [DS]

seyremlenmek, [seyrem-le-n-mek] *{eT} dönşl. f. [-ür]* Seyrekleşmek; sığlaşmak.

seyrenser, [seğir-mek > seğre-n-se-r ?] *{ağız} sf.* Akılsız; budala. [DS]

seyrerek, -ği [seyre(k)-rek] *(seyre:rek) {ağız} zf.* Aralıklıca; az seyrek. [DS]

seyretme, [Ar. seyr + T. et-me] *is.* Seyretmek eylemi.

seyretmek[1], [Ar. seyr + T. et-mek] *gçl. f. [-(d)er]* **1.** Bir nesnenin duruşuna ve eylemine bilinçli olarak bakmak; hayranlıkla algılamak. **2.** Bir olayın geçişine katılmadan bakıp gözlemek; karışmayarak yalnızca bakmakla yetinmek; oralı olmamak. **3.** Öğrenmek, eğlenmek, görmek gibi amaçlarla bakmak; seyircisi durumunda olmak; izlemek. **4.** *gçsz. f.* (Araç için) yol almak; gitmek; ilerlemek. **5.** *gçsz. f.* (Hastalık için) sürmek; devam etmek. ☞ **Seyret!** *Umulmadık bir olayın geçeceğini tahmin ederek uyarmak.*

seyretmek[2], [sedre-mek > seyre-t-mek] *{ağız} gçl. f. [-ir]* Aralamak; seyreltmek. [DS]

seyreyh, [seğir-mek > seğre-y-ik] *{ağız} sf.* Akılsız; budala. [DS]

seyricekli, [seyri-cek-li] *{ağız} sf.* Yerinde duramayan; kıpır kıpır eden. [DS]

seyrik[1], **-ği** [seğir-mek > seğ(i)r-ik / seyrik] *{ağız} is.* **1.** Peynir kurdu. **2.** Kıl kurdu. **3.** Yara pisliği. **4.** Mikrop. [DS]

seyrik[2], **-ği** [seğ-re-k / seğ-ri-k] *{ağız} is.* Keten tohumu; zeyrek. [DS]

seyrik[3], **-ği** [seyrik] *{ağız} is.* Büyük akarsuların geçtiği taşlık yerler. [DS]

seyrimek[1], [seğir-mek > seyri-mek] *{ağız} gçsz. f. [-r]* Seğirmek. [DS]

seyrimek[2], [seyri-mek] *{ağız} gçsz. f. [-r]* (Tavuk için) gıdaklamak. [DS]

seyru, [sayrı / sayru / seyru] *{ağız} is.* Hasta. [DS]

seyrüsefer, [Ar. seyr ü sefer] *{OsT} is.* Gidiş geliş; trafik. ⊡ **seyrüsefer güzergâhı,** *{OsT} Taşıtların bir yerden başka bir yere gitmek için izledikleri yol.*

seysana, [Ar. sā'is + Far. ḫāne => seysana] *{ağız} is.* Çeyiz. [DS]

seysen, [seksen > seysen] *{ağız} sf.* Seksen. [DS]

seysene, [Ar. sā'is + Far. ḫāne => seysana] *{ağız} is.* Çeyiz. [DS]

seysenmek, [seyse-n-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* Korkmak; ürpermek. [DS]

seysimek, [Ar. se'ib => seysi-mek] *{ağız} gçsz. f. [-r]* İşsiz kalmak; başıboş dolaşmak. [DS]

seysine, [Ar. sā'is + Far. ḫāne => seysine] *{ağız} is.* Çeyizin araba, at ve eşeklere yüklenmiş durumu. [DS]

seysinmek, [seys-in-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* Oyalanmak; eğleşmek. [DS]

seyş, [say-mak > say-ış] *{eT} is.* Ödenek; tazminat. [DLT]

-seyüz, [-sa-y-uz / -seyüz] *{eAT} çek. e.* → -sayuz.

seyvan, [Far. sāyebān => sayvan / seyvan] *{ağız} is.* Çoban kulübesi. [DS]

seyvaz, [? seyvaz] *{ağız} is.* Taze sebze. [DS]

seyyaf, [Ar. seyf > seyyāf سياف] *(seyya:f) {OsT} sf.* **1.** Kılıç yapan kimse; kılıç ustası. **2.** Kılıçlı. **3.** *is.* Cellat.

seyyağı, [sağ+yağ-ı] *{ağız} is.* Sadeyağı. [DS]

seyyah, [Ar. seyāḥat > seyyāḥ سياح] *(seyya:h) {OsT} is.* Seyahat eden kimse; gezgin. ⊡ **seyyah vermek,** *tasvf. Bektaşilikte ve Mevlevilikte dervişlerden birine gezme izni vermek.*

seyyahîn, [Ar. seyyaḥīn سياحين] *(seyyahi:n, h kalın söylenir) {OsT} is.* Seyyahlar.

seyyahun, [Ar. seyyaḥūn سياحون] *(seyyahu:n) {OsT} is.* Seyyahlar.

seyyal,-li [Ar. seyelān > seyyāl سيال] *(seyya:l) {OsT} sf.* **1.** Akan; akıcı. **2.** *fiz.* Akışkan.

seyyalat, [Ar. seyelān > seyyālāt سيالات] *(seyya:la:t) {OsT} is.* Akışkanlar; akan şeyler; akıntılar.

seyyale, [Ar. seyelān > seyyāle سياله] *(seyya:le) {OsT} is.* Akan şey; sıvı. ⊡ **seyyāle-i berkiye,** *{OsT} Elektrik akımı.*

seyyallik, -ği [seyyal-lik] *is.* **1.** Akışkan olma durumu; akma. **2.** *ekon.* Arzın talebi, talebin de arzı kolayca karşıladığı durum.

seyyan, [Ar. siyyān سيان] *(seyya:n) {OsT} is.* → siyyan.

seyyanen, [Ar. siyyān > siyyānen سيّاناً] *(seyya:nen) {OsT} zf.* Eşit olarak.

seyyar, [Ar. seyr > seyyār / seyyāre سيار / سياره] *(seyya:r) {OsT} sf.* **1.** Belirli bir yeri olmayan; işini, mesleğini sürekli olarak bir yere gidip gelmek suretiyle yapan; gezici; gezen; dolaşan. **2.** (Eşya için) istenilen yere taşınıp götürülebilen; katlanıp açılabilen. ⊡ **seyyar lamba,** *Kafes içine alınmış ve taşınabilir nitelikteki elektrikli lamba.*|| **seyyar mutfak,** *Silahlı kuvvetlerin muharebe ve tatbikat sırasında sıcak yemek ihtiyaçlarını karşılamak üzere tekerlekli araçlar üzerine kurulmuş ve taşınıp götürülebilir nitelikteki mutfak.*|| **seyyar satıcı,** *Kendine ait bir satış yeri veya dükkânı olmayan, malları müşterilerin bulunduğu yerlere ve değişik mekânlara götürmek suretiyle satış yapan kimse.*|| **seyyar tekke,** *argo. Esrar içmek için kullanılan otomobil.*

seyyarat, [Ar. seyyāre > seyyārāt سيارات] *(seyya:ra:t) {OsT} is. gök b.* Gezegenler. ⊡ **sayyārāt-ı gayr-i mer'iye,** *{OsT} gök b. Gözle görülemeyen ancak büyük dürbünlerle görülebilen gezegenler.*|| **seyyārāt-ı süfliye,** *{OsT} gök b. İç gezegenler.*|| **seyyārāt-ı ulviye,** *{OsT} gök b. Dış gezegenler.*

seyyare, [Ar. seyyār > seyyāre سياره] *(seyya:re) {OsT} is. gök b.* **1.** Gezegen. **2.** Kervan; kafile.

seyyi, [Ar. seyyi' / seyyi'e سيئ / سيئه] *(seyyi:) {OsT} sf.* Uygunsuz; kötü; fena.

seyyiat, [Ar. seyyi'e >seyyi'āt سيئات] *(seyyia:t) {OsT} is.* Kötülükler; fenalıklar.

seyyib, [Ar. seyyib / seyyibe سيب / سيبه] *{OsT} is.* Dul kadın.

seyyibat, [Ar. seyyib >seyyibāt سيبات] *(seyyiba:t) {OsT} is.* Dul kadınlar.

seyyibe, [Ar. seyyib => *(yanlış olarak)* seyyibe سيبه] *{OsT} is.* Dul kadın.

seyyibun, [Ar. seyyib > seyyibūn سيبون] *(seyyebu:n)* *{OsT} is.* Dul kalmış kadınlar.

seyyid, [Ar. seyyid / seyyide سيد / سيده] *{OsT} is.* **1.** Bir topluluğun ileri gelen kişisi; lider; önder; efendi. **2.** Hz. Muhammed'in soyundan olan kimse. ⊡ **seyyid-i kâināt,** *{OsT} 1. Evrenin beyi. 2. Hz. Muhammed.*|| **seyyid-i nev'-i beşer,** *{OsT} 1. İnsan türünün efendisi, ulusu. 2. Hz. Muhammed.*|| **seyyidü'l-āfak,** *{OsT} 1. Ufukların efendisi; göklerin efendisi. 2. Hz. Muhammed.*|| **seyyidü'l-ebrār,** *{OsT} 1. Hayır sahiplerinin, doğruların, dindarların efendisi; göklerin efendisi. 2. Hz. Muhammed.*|| **seyyidü'l-enām,** *{OsT} 1. Bütün halkın efendisi. 2. Hz. Muhammed.*|| **seyyidü'l-enbiyā,** *{OsT} 1. Peygamberlerin efendisi. 2. Hz. Muhammed.*|| **seyyidü'l-kevneyn,** *{OsT} 1. Her iki dünyanın efendisi. 2. Hz. Muhammed.*|| **seyyidü'l-muhācirîn,** *{OsT} 1. Göçmenlerin efendisi. 2. Hz. Muhammed.*|| **seyyidü'l-mürselîn,** *{OsT} 1. Gönderilmişlerin, peygamberlerin efendisi. 2. Hz. Muhammed.*|| **seyyidü's-sakaleyn,** *1. Her iki dünyanın efendisi. 2. Hz. Muhammed.*

seyyidan, [Ar, seyyid > seyyidān سيدان] *(seyyida:n)* *{OsT} is.* Hz. Muhammed'in torunlarından Hasan ve Hüseyin'in ikisine birden verilen ad.

seyyidî, [Ar. seyyid > seyyidī سيدى] *(seyyidi:) {OsT} sf.* **1.** Seyide ait; seyitle ilgili. **2.** *is. "Ey benim efendim!"* anlamında ünlem sözü.

seyyie, [Ar. seyyi' > seyyi'e سيئه] *{OsT} is.* **1.** Kötülük; fenalık. **2.** Karşılaşılan kötü durum sonucu çekilen sıkıntı. **3.** Suç; günah.

seza, [Far. sezā سزا] *(seza:) {OsT} sf.* Uygun; yaraşır. ⊡ **sezā-vār,** *{OsT} Yaraşır; uygun; münasip.*|| **sezā-vārī,** *{OsT} Uygunluk.*|| **sezā-yi sîne,** *{OsT} 1. Göğse yakışan. 2. Göğüste taşımaya layık.*|| **sezā-yi takrîz,** *{OsT} Övgüye layık.*|| **sezā-yi tezlîl,** *{OsT} Alçak görülmeye, alçaltılmaya layık.*

sezab, [Far. sez-āb سزاب] *(seza:b) {OsT} is. bot.* Su teresi.

sezab, [Ar. sedāb / seẕāb سذاب] *{OsT} is. bot.* Sedef otu.

sezabiye, [Ar. sedeb > sedebiyye] *{OsT} is. bot.* Sedef otugiller, *(Rutaceae).*

sezar, [Lat. caesar > Fr. césar] *is.* **1.** Sezar ailesinden gelen imparator. **2.** Bütün Roma imparatorlarına, sonraları da Germen imparatorlarına verilen unvan. **3.** *mecaz.* Despot; hükümdar. ⊡ **Sezarın karısından şüphe edilmemelidir.** *Bir kimse, şüphe edilecek duruma düşmemelidir, anlamında kullanılır.*

sezarizm, [Fr. césarisme] *is.* Sezar tarafından ortaya konan bütün devlet yönetimlerinin tek bir elde toplanmasını esas alan yönetim biçimi.

sezaryen, [Lat. caedere *(kesmek)* > caesar *(ana karnından ameliyatla alınan bebek)* > Fr. césarien] *is. tıp.* Kadının döl yatağını keserek çocuğu çıkarmak biçiminde gerçekleştirilen ameliyatlı doğum. ⊡ **sezaryen yapmak,** *Sezaryen ameliyatı uygulamak.*

sezaryenli, [sezar-yen-li] *sf.* (Kadın için) sezaryen ameliyatı ile çocuk doğurmuş olan.

sezavar, [Far. sezā-vār] *(seza:va:r) {OsT} sf.* Uygun; yaraşır.

sezavari, [Far. sezā-vārī] *(seza:va:ri:) {OsT} is.* Uygunluk; yaraşırlık.

sezdiriş, [sez-dir-iş] *is.* Sezdirmek eylemi ve biçimi.

sezdirme, [sez-dir-me] *is.* Sezdirmek eylemi.

sezdirmek, [sez-dir-mek] *gçl. f. [-ir]* Sezmesini sağlamak; sezmesine yol açmak; bir kimsenin dolaylı olarak bir şeyi anlamasına sağlamak.

sezeğen, [sez-mek > sez-eğen] *{ağız} sf.* Tez sezen; iyi sezen; duyarlı. [DS]

sezek[1], [sez-mek > sez-ek] *{ağız} sf* → sezeğen. [DS]

sezek[2], [sez-ek] *{ağız} is.* Tuzak; pusu. [DS]

sezekçi, [sez-ek-çi] *{ağız} is.* Gözetleyici. [DS]

sezeklemek, [sez-mek > sez-ek-le-mek / sez-ik-le-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* **1.** Anlamak, bilmek istemek. **2.** Gözetlemek. [DS]

sezemi, [sezemi] *{ağız} is.* Süt. [DS]

sezerlenmek, [sez-er-le-n-mek سزرلنمك] *{eAT} dönşl. f. [-ür]* Sezer gibi olmak.

sezgi, [sez-gi] *is.* **1.** Akıl yürütme olmaksızın, gerçeğin doğrudan kavranması veya elde edilmesi, bilinmesi. **2.** Bir şeyin olacağı hakkında bilimsel yollardan kanıtlanması mümkün olmayan bilme durumu; önsezi. **3.** Sezme yeteneği; seziş.

sezgici, [sez-gi-ci] *sf.* **1.** Sezgiciliğe ilişkin. **2.** *is.* Sezgicilik yanlısı kimse.

sezgicilik,-ği [sez-gi-ci-lik] *is.* **1.** *fel.* Bilgiyi sezgiye dayandıran öğreti. **2.** Matematiksel bir teorideki bağlantıların ancak önceden görülmesi yani sezgi yoluyla kurulabileceğini savunan öğreti.

sezgili, [sez-gi-li] *sf.* **1.** (Bilgi için) sezgi ile kazanılan; sezgiye dayanan. **2.** (Kişi için) sezme gücü gelişkin olan; anlayışlı. *{ağız} (aynı)* [DS] **3.** *{ağız}* Duygulu; içli. [DS]

sezgin, [sez-mek > sez-gin] *sf.* **1.** Sezmiş; çabuk anlamış. **2.** (Kişi için) sezme gücü yüksek; anlayış sahibi. **3.** *{ağız}* Duygulu. [DS]

sezgisel, [sez-gi-sel] *sf.* Sezgiye ilişkin; sezgi ile ilgili; sezgiden kaynaklanan. ⊡ **sezgisel bilgi,** *fel. Spinoza'ya göre düşünülen şey ile düşünen şey arasındaki tam uygunluk.*

sezgün, [sez-gin / sez-gün] *{ağız} sf.* → sezgin. ⊡ **sezgün olmak,** *{ağız} Sezer gibi olmak.* [DS]

sezi, [sez-mek > sez-i سزى] *is.* **1.** *{OsT}* Zan; şüphe. **2.** *(1935)* Sezme eylemi; sezgi.

sezig, [séz-mek > sēz-ig] *(se:zig)* *{eT}* *is.* Şüphe; güvensizlik; tereddüt.

sezik, [séz-mek > sēz-ik سزك] *(se:zik)* *{eT}* *is.* **1.** Seziş; sezme. [DLT] [Gabain] **2.** *{eAT}* *{OsT}* Sezgi; zan; tahmin. **3.** *{ağız}* *sf.* Duygusuz; gamsız. [DS]

seziklemek, [sez-ik > sez-ik-le-mek سزكلمك] *gçl. f.* *[-r]* **1.** *{OsT}* Sezer gibi olmak; farkına varmak. **2.** *{ağız}* Anlamak istemek. [DS] **3.** *{ağız}* Gözetlemek. [DS]

seziklenmek, [sez-ik-le-n-mek سزكلنمك] *{OsT}* *dönşl. f.* *[-ir]* Sezer gibi olmak.

sezikmek, [séz-mek > sēz-ik-mek] *{eT}* *is.* Sezmek. [DLT]

sezilme, [sez-il-me] *is.* Sezilmek işi.

sezilmek, [sez-il-mek] *edil. f.* *[-ir]* Sezgi yoluyla anlaşılmak; kestirilmek; hissedilmek.

sezindirme, [sez-in-dir-me] *is.* Sezindirmek eylemi.

sezindirmek, [sez-in-dir-mek] *gçl. f.* *[-ir]* Birinin bir şeyi bir parçacık sezmesini sağlamak; sezinletmek.

sezinilmek, [sez-in-mek>sez-in-il-mek سزنلمك] *{OsT}* *edil. f.* *[-ür]* Sezilmek.

sezinleme, [sez-in-le-me] *is.* Sezinlemek eylemi.

sezinlemek, [sez-in-le-mek] *gçl. f.* *[-r]* *[-l(ı)-yor]* Bir olayı veya durumu sezer gibi olmak; bir parça sezmek.

sezinleyiş, [sez-in-le-y-iş] *is.* Sezinlemek eylemi veya biçimi.

sezinme, [sez-in-me سزنمه] *is.* **1.** Sezinmek işi. **2.** *{eAT}* Zan; tahmin.

sezinmek, [séz-mek *(hissetmek; sezmek; ileriyi görmek)* > sez-in-mek] *dönşl. f.* *[-ir]* *{eT}* **1.** Kuşkulanmak; şüphelenmek; sanmak. [DLT] [İKPÖy.] **2.** Durum ve davranışları değerlendirme yoluyla bir parça sezer gibi olmak; sezmek. **3.** *{ağız}* Bir işi olmadan önce duymak. [DS]

sezinsemek, [sez-in-se-mek] *{ağız}* *gçl. f.* *[-r]* *[-s(ı)-yor]* Sezer gibi olmak. [DS]

sezirgendirmek, [sez-ir-ge-n-dir-mek] *{ağız}* *gçl. f.* *[-ir]* Duyurmak; sezdirmek. [DS]

sezirgenmek, [sez-ir-ge-n-mek] *{ağız}* *dönşl. f.* *[-ir]* Sezer gibi olmak. [DS]

seziş, [sez-iş] *is.* **1.** Sezmek eylemi veya biçimi. **2.** Sezmek eyleminin sonucu.

sezişli, [sez-iş-li] *{ağız}* *sf.* **1.** Anlayışlı. **2.** Duygulu; içli. [DS]

sezme, [sez-me] *is.* **1.** Sezmek eylemi. **2.** Sezgi yoluyla kestirmek eylemi. ☐ **sezme söz,** *{OsT}* *İlham suretiyle duyulmuş söz; hissedilmiş söz.*

sezmek, [sez-mek سزمك] *gçl. f.* *[-er]* **1.** Bir şeyi, bir durumu veya olayı bazı belirtiler yardımıyla kestirmek; tahmin etmek; zannetmek. *{eT}* *{eAT}* *{OsT}* *(aynı)* **2.** Fark etmek; anlamak; seçmek. *{eAT}* *{OsT}* *(aynı)* **3.** *{eAT}* *{ağız}* Duymak; hissetmek. [DS]

sezon, [Lat. satio *(ekim zamanı)* > Fr. saison] *is.* **1.** Mevsim. **2.** Yıl içinde belirli aralıklarla tekrarlanan etkinlik süresi. **3.** Bir etkinliğin en yoğun duruma ulaştığı zaman.

sezonluk, -ğu [sezon-luk] *sf.* Yalnız bir dönemi kapsayan; bir dönem kullanılabilen; mevsimlik.

sezü, [? sezü] *is.* Akdeniz bölgesinde yetişen ve kabuklarından şişe mantarı üretilen bir tür meşe; mantar meşesi, *(quercus suber).*

sezyum, [Lat. caesius *(mavi)* > Fr. caesium / césium] *(se'zyum)* *is. kim.* Atom numarası 55, atom ağırlığı 132,91, yoğunluğu 1,9 olup 28°C'de ergiyen, 670°C'de kaynayan, uçuk sarı renkli potasyuma benzeyen bir alkali element, sembolü: Cs.

sfagnum, [Lat. sphagnum] *(s'fa'gnum)* *is. bot.* Bataklık yosunu, *(Sphagnum).*

sfenks, [Es. Mısır d. kepes-ankh > Lat. sphinx / Yun. sphinks] *(s'fenks)* *is.* **1.** Yunan mitolojisinde yolculara bilmece soran, bilmeyenleri yuttuğuna inanılan bir efsanevi canavar. **2.** Eski Mısırlılardan kalma kadın başlı aslan vücutlu heykel.

-sı-, [-sı- / -si- / -su- / -sü-] *{eT}* *yap. e.* İsimlerden fiil türeten ek. Benzetme ve gibi sayma kavramları katarak fiiller türetir. Çoğunlukla kendisinden sonra *-n* dönüşlülük eki getirilerek kullanılır: *yadsımak, yersimek 'tahıl nemlenerek toprak gibi kokmak', yüksünmek, tiksinmek, gereksinmek, kuruğ-sı-mak (kurumaya başlamak)*

-sı^1, [-ı / -i / -u / -ü / -s-ı / -s-i / -s-u / -s-ü] *{eT}* *{eAT}* *çek. e.* → -ı.

-sı^2, [sığ > -sı / -si / -su / -sü] *yap. e.* **1.** İsimlerden sıfat türeten ek. Kelimenin kökünde belirtilen varlığa ait olma, özelliklerini taşıma, benzerlik, gibilik, yakınlık kavramlarını katarak sıfatlar türetir: *kadınsı, erkeksi, çocuksu, buğdaysı, leyleksi, ağaçsı, ipsi, kalkansı, ayrıksı.* **2.** İsimden isim yapma ekidir. *yan-sı (yan, kenar), sinsi, tütsü.* **3.** *{eAT}* İsimden "kadar" anlamına yakın kavramlar veren zarflar türetir. *artuk-sı, ayruḫ-sı.*

-sı-^{2}, [-si- / -su- / -sü-] *yap. ek.* İsimlerden fiil türeten ek. Benzetme ve gibi sayma kavramları katarak fiiller türetir. Çoğunlukla kendisinden sonra *-n* dönüşlülük eki getirilerek kullanılır: *yadsımak, yersimek "tahıl nemlenerek toprak gibi kokmak', yüksünmek, tiksinmek, gereksinmek.*

sı, [sı] *{eT}* *is.* Budistlere mahsus manastır. [EUTS]

sıa, [Ar. ṣaʿve > ṣıʿā صعا] *(sıa:)* *{OsT}* *is. zool.* Kuyruksallayanlar.

sıab, [Ar. ṣaʿb > ṣıʿāb صعاب] *(sıa:b)* *{OsT}* *is.* Çetin işler; güç şeyler.

sıbag, [Ar. ṣıbğ > ṣıbāğ صباغ] *(sıba:ğ)* *{OsT}* *is.* **1.** Boya. **2.** Yaradılış.

sıbg, [Ar. ṣıbġ / ṣabġ / ṣıbġa صبغ / صبغة] *{OsT} is.* **1.** Boyamak için kumaş vb. batırılan boya. **2.** İspirto veya eter gibi bir eriticide eritilmiş boya maddesi; tentür. **3.** *hrist.* Vaftiz. **4.** Mezhep; din.

sıbıç, -cı [sıbıç] *{ağız} is.* Meyve sapı. [DS]

sıbılik, -ği [? sıbilik] *{ağız} is.* Silinmiş, parlak, cilalı taş veya ağaç. [DS]

sıbırdamak, [zıb / sıb *(yans.)* > sıb-ır-da-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-d(ı)-yor]* Koşmak. [DS]

sıbırmak, [sıbır-mak] *{ağız} gçsz. f. [-ır]* Öfkeyle saldırmak. [DS]

sıbıtmak, [sıb-ıt-mak / sıp-ıt-mak] *{ağız} gçl. f. [-ır]* **1.** Atmak; fırlatmak. **2.** Bir şeyi gizlemek veya çalmak; yok etmek. **3.** Bir kimsenin arkasından konuşmak; o gittikten sonra haddini bildireceğini söylemek. **4.** Başından atmak; savmak. [DS]

sıbız, [sıbız / sibiz] *{eT} sf.* Ahmak. [DLT]

sıbızgı, [*eT.* sıbız-ġu > sıbız-gı] *{ağız} is.* **1.** Tüfek namlusu. **2.** Kaval. [DS]

sıbızgu, [sıbız-ġü] *(sıbızgu:) {eT} is.* Düdük; boru; zurna. [DLT]

sıbt, [Ar. sıbṭ سبط] *{OsT} is.* **1.** Torun. **2.** Aile; soy.

sıbtan, [Ar. sıbṭ > sıbṭān سبطان] *(sıbta:n) {OsT} is.* Torunlar; iki torun.

sıbteyn, [Ar. sıbṭ > sıbṭeyn سبطين] *{OsT} is.* **1.** İki torun. **2.** (İlk harfi büyük yazılır) Hz. Muhammed'in torunları olan Hasan ve Hüseyin için kullanılan özel isim.

sıbuzgu, [sıbuz-ġü] *(sıbuzgu:) {eT} is.* → sıbızgu.

sıbvan, [Ar. ṣabī > ṣıbvān صبوان] *(sıbva:n) {OsT} is.* Çocuklar.

sıbyan, [Ar, ṣabī > ṣıbyān صبيان] *(sıbya:n) {OsT} is.* Çocuklar. ⊡ **sıbyan mektebi,** *{OsT} İmparatorluk döneminde, beş ve altı yaşındaki çocukların devam ettiği ilköğretim kurumlarına verilen ad; ana okulu; ana sınıfı.*

sıbye, [Ar. ṣabī > ṣıbye صبية] *{OsT} is.* Çocuklar.

sıcacık, -ğı [sıca(k)-cık] *(sı'cacık) sf.* **1.** Hoşa gidecek biçimde sıcaklığı olan; yeterli sıcaklıkta olan. **2.** *mecaz.* İçten; samimi; hoş; güzel; sevimli.

sıcak, -ğı [ısıg *(sıcaklık)* > ısıg-cak > ısı-cak > sıcak] *sf.* **1.** Sıcaklığı, vücut sıcaklığına göre biraz fazla olan. **2.** Yakmayacak kadar sıcaklığı olan; üşümeyi engelleyecek kadar ısıtan; sıcaklık duyumu oluşturan. **3.** Yaydığı ısı bakımından oldukça yüksek sıcaklık veren; fazla ısı veren; çok ısınmış olan; kavurucu. **4.** (Dönem; mevsim vb. için) atmosferden gelen ısının normal veya ortalama sıcaklıktan fazla oluşu. **5.** (Yer ve nesneler için) ısıyı toplayan veya tutan. **6.** *mecaz.* Dostça olan; sevgi ve şefkatle dolu olan. **7.** *mecaz.* (Olay, durum ve eylem için) çok hareketli, çalkantılı veya çetin olan. **8.** *mecaz.* Haz ve huzur veren; kulağa veya göze hoş gelen; insanı saran. **9.** *is.* Havadaki yüksek ısı; hararet. **10.** Hamam. **11.** Sıcak olan yer. **12.** *{ağız}* Fırıncıların ücretle pişirdikleri hamurdan aldıkları ekmek. [DS] **13.** *zf.* Isısı fazla olarak; sıcak olarak. **14.** İlgi ve yakınlık duyduğunu gösterir biçimde; samimiyetle; içtenlikle. ⊡ **sıcağa girmek,** *{ağız} (Kadınlar için) çocuğu olması amacıyla sıcak suya girmek veya oturmak.* [DS]|| **sıcağı geçmek,** *{OsT} Çok sevmek; yanıp tutuşmak.*|| **sıcağı sıcağına,** *Üzerinden çok zaman geçmeden veya geçirmeden; olayın hemen ardından.*|| **sıcak bakmak,** *İlgi duyduğunu belirtmek; yakınlık göstermek; ilgilenmek.*|| **sıcak basmak,** *(Hava ve ortam için) hızlı bir şekilde sıcaklık artmak.*|| **sıcak basması,** *Birdenbire gelen geçici sıcaklık duygusu.*|| **sıcak bastırmak,** *(Hava ve ortam için) hızlı bir şekilde sıcaklık artmak.*|| **sıcak dalgası,** *Atmosferde oluşan sıcak ortamın bir bölgeyi etkisi altına alması durumu.*|| **sıcak dövme,** *Metalürjide, madeni ısıtmaya ve sıcakken döverek şekil vermeye dayanan işleme tekniği.*|| **sıcak harp,** *Silahlı savaş.*|| **sıcak hevet,** *{ağız} Hamamda terleme bölümü.* [DS]|| **sıcak kuşak,** *Yerkürenin dönenceler arasında kalan bölümü.*|| **sıcak olmak,** *Ortamdaki sıcaklık hissedilir derecede artmak; ısı miktarı fazlalaşmak.*|| **sıcak otu,** *bot. 1.* → acı yavşan. *2.* → kısamahmut.|| **sıcak para,** *ekon. Tedavüle çıkan para.*|| **sıcak renkler,** *Kırmızı, turuncu, sarı ve bunların tonlarına verilen ad.*|| **sıcak savaş,** *Silahlı savaş.*|| **sıcak sıcak,** *1. Çok sıcak; sıcacık. 2. Tadı ve lezzeti gitmeden.*|| **sıcak yel,** *{ağız} Sam yeli.* [DS]|| **sıcak yüz göstermek,** *Birine yakın davranmak; yakınlık göstermek; ilgilenmek.*|| **sıcak yüzlü,** *Cana yakın; sevimli.*

sıcakdam, [sıcak+dam] *{ağız} is.* Hamam. [DS]

sıcakça, [sıcak-ça] *sf.* Biraz sıcak; sıcağa yakın.

sıcakkanlı, [sıcak+kan-lı] *sf.* **1.** (Hayvanlar için) vücut sıcaklığı içinde bulunduğu ortamdan bağımsız olan; sıcakkanlılık gösteren. **2.** *mecaz.* Çevresindekilerle kısa zamanda dost olan; sevimli; cana yakın. ⊡ **sıcakkanlı hayvanlar,** *biy. Vücut ısıları az çok sabit olan hayvanlar.*

sıcakkanlılık, -ğı [sıcak+kan-lı-lık] *is.* **1.** Sıcakkanlı olma durumu. **2.** *zool.* Kuşlar ve memeliler gibi, dış ortamın sıcaklığı ne olursa olsun iç ortamının sıcaklığı hep aynı kalan hayvanların özelliği. **3.** *mecaz.* Sevimli, cana yakın olma durumu.

sıcaklamak, [sıcak-la-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Terlemek. [DS]

sıcaklaşma, [sıcak-la-ş-ma] *is.* Sıcaklaşmak eylemi.

sıcaklaşmak, [sıcak-la-ş-mak] *gçsz. f. [-ır]* Sıcak duruma gelmek; ısınmak.

sıcaklaştırma, [sıcak-la-ş-tır-ma] *is.* Sıcaklaştırmak eylemi.

sıcaklaştırmak, [sıcak-la-ş-tır-mak] *gçl. f. [-ır]* **1.**

Sıcak duruma getirmek; sıcaklaşmasını sağlamak. **2.** Resimde daha sıcak renkler kullanmak.

sıcaklık, -ğı [sıcak-lık] *is.* **1.** Sıcak olan şeyin özelliği, niteliği; sıcak olan şeyin etkisi; hararet. **2.** Bir sıcaklıkölçer ile ölçülebilen ısı derecesi; sühunet. **3.** Isı. **4.** Hamamlarda yıkanma yeri. **5.** *mecaz.* İçten gelen yakınlık; dostluk; sevgi; sevimlilik. **6.** Kırmızı, turuncu ya da sarı renk hakimiyeti. **7.** *{ağız}* Kahve ve çay fincanı. [DS] ⊡ **sıcaklık dairesi,** *{ağız} Tabaklıkta, derilerin kurutulduğu sepi yeri.*|| [DS] **sıcaklık duyumu,** *Dere üzerindeki ve vücut içindeki ısı değişikliklerini algılama ve ayarlamaya ilişkin genel duyarlılık alanı.*|| **sıcaklık kat sayısı,** *Elektriksel bir büyüklüğün sıcaklığa bağlı olarak kazandığı değişimin kat sayısı.*|| **sıcaklık seviyesi,** *Bir noktadan başka bir noktaya ısıl enerji gitmesine yol açan sıcaklık derecesi.*|| **sıcaklık yöntemi,** *Yumurtlama zamanını ve döllenmenin olmayacağı zamanı belirlemek amacıyla kadınlarda sabahları vücut sıcaklığına bağlı gebeliği önleme yöntemi.*

sıcaklıkölçer, [sıcak-lık+ölç-er] *is.* Havanın, vücudun vb. şeylerin sıcaklığını ölçmeye yarayan araç; termometre; derece.

sıcaklıkyayar, [sıcak-lık+yay-ar] *is. tıp.* Tedavi amacıyla kızılötesi ışınları yaymaya yarayan alet; termograf.

sıcaklıkyazar, [sıcak-lık+yaz-ar] *is.* Termometre tarafından belirlenen sıcaklıkları tespit eden, bir yere yazan veya kaydeden alet.

sıcamak, [sıca-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-c(ı)-yor]* Isınmak. [DS]

sıcancık, -ğı [sıçan-cık] *{ağız} is.* (Evde kirli çamaşır yıkandığı zaman çok fare olacağına inanılan) 13 Mayıs günü. [DS] ⊡ **sıcancık kuşu,** *{ağız} Tarla sıçanları ile beslenen bir tür yırtıcı kuş.* [DS]

sıcıl, [su-cul ?] *{ağız} is.* Kurbağa. [DS]

sıcramagündüz, [sıc-ra-ma + gündüz] *{ağız} is.* Ay ışığı; dolunay. [DS]

sıçalak, -ğı [sıç-mak > sıç-alak] *{ağız} sf.* (Hayvan için) sık sık, oraya buraya dışkı yapan. [DS]

sıçan, [sıç-kan > sıç-an] *is. zool.* **1.** Sıçangillerden, yeryüzünün hemen her bölgesinde yaşayan, fareden iri pek çok türü bulunan zararlı kemirgen hayvanların ortak adı; *(Rattus rattus).* **2.** Fare. **3.** *argo.* Bakkal. ⊡ **sıçana dönmek,** *Üstü başı ıslanmak; çok ıslanmak; tepeden tırnağa ıslanmak.*|| **sıçan deliği bin akçe olmak,** *Kaçıp saklanacak yer bulamamak.*|| **sıçan deliğine paha biçilmez olmak,** *Bir tehlike karşısında sığınılacak, korunulacak yer bulmakta sıkıntı çekmek.*|| **sıçan derisi,** *Köstebek türü hayvanların derisinden yapılan kürk; köstebek kürkü.*|| **sıçan dikeni,** *bot.* → tavşan kirazı.|| **sıçan kırı,** *Koyu gri renk; bu renkte olan.*|| **sıçan olmadan çuval delmek,** *Bir konuda yeterli bilgi edinmeden veya yeteri kadar ustalık kazanmadan büyük işler yapmaya kalkışmak.*|| **sıçan otu,** *bot.* → sıçan kulağı.|| **sıçan oynağı,** *{ağız} İyileşmesi güç yara.* [DS]|| **sıçan ölüsü,** *{ağız} Kesilmeden bütün olarak kurutulan armut.* [DS]|| **sıçan yolu,** *{OsT} Düşman ateşinden korunmak için açılan yer altındaki tüneller, yollar; lağım yolları.*

sıçancıl, [sıçan-cıl] *sf.* **1.** Sıçanlarla beslenen; farecil. **2.** *is. {OsT}* Gücüğen denilen bir alıcı kuş. **3.** *{ağız}* Kerkenez. [DS] **4.** *{ağız}* Çok fare yakalayan avcı kedi. [DS] **5.** *{ağız}* Çıtasız kâğıt uçurtma. [DS]

sıçandişi, [sıçan+diş-i] *is.* **1.** Giysi veya bir kumaşın kıyısına iplik çekmek suretiyle yapılan işlemeli dikiş; antika. **2.** Marangozlukta ve mobilyacılıkta diş derinliği fazla olmadan freze ile açılarak enine ve boyuna yapılan bir tür ahşap birleştirme işlemi. **3.** Mobilyaların kenarlarına geçirilen ve diş gibi çıkıntıları bulunan süs ögesi. **4.** Bazı çorapların üs kısımlarına yapılan süslü desen. **5.** *{ağız}* Mendil, örtü gibi eşyaların kenarlarına yapılan bir tür dikiş. [DS] **6.** *{ağız}* Küçük ince kar. [DS]

sıçanduzağı, [sıçan + Far. duzah > sıçan+tuzağı] *{ağız} is.* Aldatılma; fak. [DS]

sıçangiller, [sıçan-gil-ler] *is. zool.* Omurgalılardan, dünyanın hemen her yerinde rastlanan, hemen her ortama uyabilen, sıçanları ve sıçanımsıları içine alan familya, *(Muridae).*

sıçanımsılar, [sıçan-ımsı-lar] *is. zool.* Kemiriciler takımının alt takımı, *(Myomorpha).*

sıçankulağı, [sıçan+kula(k)-ı] *is. bot.* **1.** Çuha çiçeğigillerden, tohumları halk hekimliğinde balgam söktürücü ve idrar artırıcı olarak kullanılan, tarla ve yol kenarlarında kendiliğinden yetişen, çeşitli renklerde çiçekler açan bir otsu bitki; mercanköşk, *(Anagallis arvensis).* **2.** Yabani mercanköşk.

sıçankuyruğu [sıçan+kuyru(k)-u] *is.* **1.** Sinekle balık avlamakta kullanılan, genellikle ipek veya naylondan örülerek hazırlanmış, uçlara doğru gidildikçe incelen bir tür olta. **2.** Delikleri genişletmekte kullanılan ince ve konik uzun bir eğe türü. **3.** *{ağız}* Kaşık saplarına süs yapmakta kullanılan bir dülger aracı. [DS]

sıçanlamak, [sıçan-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor] folk.* Kırkını dolduran bebeğe, gittiği yerde yumurta, mendil, çorap, ekmek gibi hediyeler vermek. [DS]

sıçanlık, -ğı [sıçan-lık] *is. folk.* Yeni doğan bebeklere kırk gezmesine çıktıklarında verilen yumurta ve şeker gibi hediyeler.

sıçanotu, [sıçan+ot-u] *is.* **1.** *kim.* Halk arasında arseniğe verilen ad. *{eAT} (aynı)* **2.** *{ağız}* Bir tür yonca. [DS]

sıçgak, [sıç-mak > sıç-ğāk] *(sıçga:k) {eT} sf.* Sıçırgan; sık sık sıçan. [DLT]

sıçgan, [sıç-mak > sıç-ğān] *(sıçga:n) {eT} sf.* **1.** Sıçan; fare. [DLT] [EUTS] [Gabain] **2.** On iki hayvanlı Türk takviminde birinci yılın adı. [EUTS] ⊡ **sıçgan**

yılı, *Türklerin on iki hayvanlı takvimlerinde birinci yılın adı.* [DLT]

sıçganak, -ğı [sıç-ġan-ak] *{eT} is.* Küçük fare. [Clauson]

sıçı, [Çin. ssŭ chih => sıçī] *(sıçı:) {eT} sf.* Sınır; hudut. [EUTS]

sıçık, [sıç-mak > sıç-ık] *{eT} is.* Arka; kıç; göt. [EUTS]

sıçılıg, [sıçī > sıçī-lıġ] *(sıçı:lığ){eT} sf.* Çevrili; sınırlı; hudutlu. [EUTS]

sıçınamak, [sıç-ı-n-a-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-n(ı)-yor]* Sıçramak. [DS]

sıçırgan, [sıç-ır-gan] *sf.* (Hayvan için) ishale yakalanmış olup her tarafı pisliği ile kirleten.

sıçırganlık,-ğı [sıç-ır-gan-lık] *is.* Sıçırgan olma durumu.

sıçırtmak, [sıç-mak > sıç-ır-t-mak] *gçl. f. [-ır] kaba.* Sıçmak işini yaptırmak; dışkısını yapmasına sebep olmak.

sıçıtmak, [sıç-mak > sıç-ıt-mak] *{eT} gçl. f. [-ur]* Sıçırtmak. [DLT]

sıçkan, [sıç-mak > sıç-ġān] *(sıçka:n) {eT} is.* **1.** Sıçan; fare. [EUTS] [Gabain] **2.** On iki hayvanlı Türk takviminde birinci yılın adı. [EUTS]

sıçma, [sıç-ma] *is.* Sıçmak eylemi; dışkının vücuttan dışarı atılması durumu.

sıçmak, [sıç-mak] *gçsz. f. [-ar]* **1.** *kaba.* Dışkıyı doğal yolla dışarı atmak. *{eT} (aynı)* [DLT] **2.** *mecaz. argo ve küfür.* Bozmak; berbat etmek.

sıçon, [sıçan > sıçon] *{ağız} is.* İri bir fare. [DS]

sıçoyul, [sıç+oy-ul ?] *{ağız} is.* **1.** Bukalemun. **2.** Bir tür fare. [DS]

sıçrağan, [sıçra-mak > şıçra-ġan صچراغن] *{OsT} sf.* Çok sıçrayan.

sıçrama, [sıç-ra-ma] *is.* **1.** Sıçramak eylemi veya durum. **2.** Kasların gerilip yay gibi aniden açılmasıyla vücudun yerden yükselip havalanması. **3.** Aradaki evreleri atlayarak başka bir düzeye, dereceye geçiş. **4.** *spor.* Atletin atlamaya başladığı sırada yaptığı hamle. **5.** Bir hayvanın, vücudunu aniden yukarıya veya ileriye doğru fırlatarak bulunduğu yüzeyle ilgisini kesmeye dayanan hareket biçimi. **6.** *bsy.* Bir programda, bir dallanma komutunun yürütülmesi sırasında uygulanacak bir komutun adres ya da etiketinin belirtilmesi ile işlem sırasının değiştirilmesi. ⧉ **sıçrama ayağı,** *spor. Atletin atlamada ilk hamleyi yaptığı ayak.*|| **sıçrama aygıtı,** *Hayvanların sıçramasını sağlayan organlar.*|| **sıçrama kat sayısı,** *Bir cismin, kendine çarpan hareketli katı cisme, aldığı kinetik enerjiyi geri verişini belirleyen mekanik belirleyici.*|| **sıçrama tahtası,** *Araçtan atlamalarda yükselme hızı kazanmak amacıyla üzerine hızla basılan, yaylı ve esnek tahtadan yapılma eğik yüzeyli araç; yaylı atlama tahtası.*

sıçramak, [*eT.* saç-rā-mak > sıçra-mak] *gçsz. f. [-r] [-r(ı)-yor]* **1.** (İnsan, hayvan için) ayakların ani ve hızlı itme hareketiyle yer veya bulunduğu zemin ile ilişiğini keserek yukarı veya ileriye doğru yükselmek. **2.** (İnsan için) ani ve şiddetli bir heyecan veya uyarı, yoğun bir duygu veya şiddetli bir ses yüzünden bulunduğu yerde sarsılmak; irkilmek. **3.** Yerinden koparak veya bir engele çarparak parçalar hâlinde savrulmak. **4.** Arada bir boşluk bırakarak veya bir engeli aşarak geçmek. **5.** Bulunduğu yerden veya şeyden başka bir yere veya şeye geçmek; orayı da etkisi altına almak; yayılmak. **6.** Bir şeyden onunla ilgisi olmayan başka bir işe geçmek. **7.** Yükselmek, terfi etmek. **8.** Havaya fırlayıp düşmesine neden olan bir hareketle savrulmak. **9.** (Sıvı için) fışkırarak değdiği yerde leke bırakacak şekilde etrafa dağılmak.

sıçramalı, [sıç-ra-ma-lı] *sf.* Sıçrama ile yapılan; sıçramaya dayanan.

sıçratma, [sıç-ra-t-ma] *is.* Sıçratmak işi.

sıçratmak, [sıç-ra-t-mak] *gçl. f. [-ır]* **1.** Birinin sıçramasına, irkilmesine neden olmak; sıçramasını sağlamak. **2.** Bir şeyin fırlamasına veya yerinden başka bir yere atlamasına neden olmak. **3.** Bir sıvının birinin üstüne veya bir yere sıçramasına neden olmak.

sıçrayıcı, [sıç-ra-y-ıcı] *sf.* (Hayvan için) yer değiştirme işini sıçrama tarzında yapan; sıçrayarak ilerleyen.

sıçrayış, [sıç-ra-y-ış] *is.* Sıçramak eylemi veya biçimi.

sıçturmak, [sıç-mak > sıç-tur-mak] *{eT} gçl. f. [-ur]* Sıçırmak. [DLT]

sıdak[1], **-ğı** [Ar. ṣıdāḳ صداق] *(sıda:k) {OsT} is.* Güveyin geline verdiği ağırlık; nikâh akçesi; yüz görümlüğü.

sıdak[2], **-ğı** [sıd-ak] *{ağız} is.* Yumuşayarak bozulmuş ipek kozası. [DS]

sıdak[3], **-ğı** [sıd-ak] *{ağız} sf.* **1.** (Meyve için) çok yumuşak; çok ergin. **2.** Yerli yersiz ağlayan; sulu gözlü. [DS]

sıdalak[1], **-ğı** [sıd-ala-k] *{ağız} is.* Koyun kuzularken dişilik organından gelen yapışkan su. [DS]

sıdalak[2], **-ğı** [sıd-ala-k] *{ağız} is.* Olgunlaşmaya başlayarak yumuşamış meyve. [DS]

sıdalak[3], **-ğı** [sıd-ala-k] *{ağız} sf.* Şişman. [DS]

sıdalamak, [*eT.* sıg-ta-mak > sıda-la-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(ı)-yor]* **1.** (Çocuk için) ağlayacak olmak; ağlamaklı olmak. **2.** Öfkelenmek; sinirlenmek. **3.** Üzülmek. [DS]

sıdalanmak[1], [sıd-ala-n-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* (Meyve için) olgunlaşmaya başlamak; yumuşamak. [DS]

sıdalanmak[2], [*eT.* sıg-ta-la-mak > sıda-la-n-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* → sıdalamak. [DS]

sıdalaz, [sıd-ala-z] *{ağız} sf.* Duygu yüklü. ⊡ **sıdalaz olmak,** *{ağız} Açığa vurulamayan duygu veya sıkıntı ile dolmak.* [DS]

sıdalı[1]**,** [sıg-ta-mak > sıda-lı] *{ağız} sf.* **1.** Ağlayacak gibi. **2.** Sulu. [DS]

sıdalı[2]**,** [sıd-mak > sıd-a-lı] *{ağız} sf.* (Meyve için) biraz olgunlaşmış; yenecek duruma gelmiş. [DS]

sıdam, [sıdam] *{eT} sf.* Sade; süssüz; düz. [EUTS]

sıdarasız, [sıdara-sız] *{ağız} sf.* **1.** Kötü giyimli; kılıksız. **2.** İşe yaramaz. [DS]

sıddı, [? sıddı] *{ağız} is.* Pantolon. [DS]

sıddık[1]**,** [Ar. ṣıdḳ > ṣıddīḳ صدیق] *(sıddi:k, k kalın söylenir) {OsT} sf.* **1.** (İnsan için) hiç yalan söylemeyen; hep doğru konuşan; sözünde duran. **2.** Halife Hz. Ebubekir'in lakabı.

sıddık[2]**,** [sıg-ta-mak > sıd(d)-ık] *{ağız} sf* (Kişi için) yerli yersiz ağlayan; sulu gözlü. [DS]

sıddıka, [Ar. ṣıddīḳ > ṣıddīḳa صدیقه] *(sıddi:ka) {OsT} is.* **1.** Sıddıkın dişili. **2.** Hz. Muhammed'in karısı Ayşe'nin lakabı. **3.** İsa peygamberin annesi Meryem.

sıddîk, [Ar. ṣıdḳ > ṣıddīḳ صدیق] *(sıddi:k, k kalın söylenir) {OsT} sf.* → sıddık.

sıddıkiyet, [Ar. ṣıddīka > ṣıddīkiyyet صدیقیت] *(sıddi:kıyet) {OsT} is.* Çok doğru oluş.

sıdıg, [sıḏ-mak *(soymak)* > sıḏ-ī-mak > sıḏ-ı-ġ / siḏ-i-g] *{eT} is.* **1.** Diş etleri arasındaki açıklık. [DLT] **2.** Kaftanın göğse kadar olan iki eteğinden biri. [DLT] ⊡ **sıdıgdın sızıtmamak,** *{eT} (Sır olan söz için) dişlerinin arasından bile sızdırmamak; sır saklamak.*|| **sıdıg yapıp olturmak,** *{eT} Kaftanın eteklerini toplayıp oturmak.*

sıdır, [sıdır] *{ağız} is.* Hayvanların altını kurutmak için serpilen gübre, saman gibi şeyler. [DS]

sıdırgak, [sıḏ-mak > sıḏ-ır-mak > sıḏ-ır-ġāk] *(sıdırga:k) {eT} is.* Çatal tırnaklı olan sığır, geyik gibi hayvanların tırnakları. [DLT]

sıdırgan, [sıḏ-mak > sıḏ-ır-mak > sıḏ-ır-ġān] *(sıdırga:n) {eT} sf.* Sıyırmak yaratılışında olan; daima sıyıran. [DLT]

sıdırılmak, [sıd-ır-mak > ṣıd-ır-ıl-mak صدرلق] *{OsT} edil. f. [-ur]* Kırılmak.

sıdırmak[1]**,** [sıḏ-mak > sıḏ-ır-mak صدرمق] *gçl. f [-ur]* **1.** *{eT}* Sıyırmak. [DLT] **2.** *{OsT}* Sıkmak; sızdırmak. **3.** *{OsT}* Kırdırmak.

sıdırmak[2]**,** [sıd-ır-mak] *{ağız} gçl. f. [-ır]* **1.** (İçi sıvı dolu şeyi patlatmak; ezmek. **2.** (Yumurta vb. için) kırmak; yağ içine kırmak. [DS]

sıdıvermek, [sıd-mak + ver-mek] *{ağız} gçl. f. [-ir]* Patlatmak; ezmek. [DS]

sıdk, -dkı [Ar. ṣıdḳ صدق] *{OsT} is.* **1.** Doğruluk; gerçeklik. **2.** Her türlü çıkar düşüncesinden uzak durma; açık yüreklilik; yürek temizliği; temiz kalplilik. **3.** Birine veya bir şeye yürekten bağlanma; içten bağlılık; sadakat. **4.** *isl.* İçtenlikle inanan, bütün söz ve davranışlarında doğruluğu ilke edinen. **5.** *tasvf.* Salikin yalan söylemekten kaçınarak doğruluktan ayrılmaması. ⊡ **sıdk-ı derûn,** *{OsT} Yürek temizliği.*|| **sıdkını tahkik,** *ed. Halk şairlerinin âşık unvanını kazanmak için verdikleri sınav.*|| **sıdkı sıyrılmak,** *Birine karşı duyulan inanç, güven veya sevgiyi, saygıyı yitirmek; ondan soğumak; tiksinmek.*|| **sıdk u kizb,** *{OsT} Doğruluk ve yalan.*|| **sıdk u sebât,** *{OsT} Doğruluk ve sebat.*

sıdmak[1]**,** [sıḏ-mak] *{eT} gçl. f. [-ar]* **1.** (Kabuk, kılıf vb. için) bulunduğu şeyin üzerinden ayrılmak; soyulmak. **2.** Bir yana ayrılmak.

sıdmak[2]**,** [sıd-mak] *{ağız} gçsz. f. [-ar]* **1.** (Yara vb. için) patlamak. [DS] **2.** (Öd için) korkmak. **3.** Öfkelenmek; sinirlenmek. [DS]

sıdrılmak, [sıḏ-mak > sıḏ-ır-mak > sıḏ-(ı)r-ıl-mak] *{eT} dönşl. f. [-ur]* **1.** Sıyrılıp kaçmak; kaymak. **2.** Bütün kıvrıntı ve büküntüleriyle yola bakılmak ve düşünülmek. [DLT]

sıdrım, [sıḏ-mak > sıḏ-ır-mak > sıḏ-(ı)r-ım] *{eT} is.* Sıyrım; sırım; kayış. [DLT] ⊡ **sıdrım ışlıg er,** *Yapmakta olduğu işi bitiren, başkalarına bırakmayan adam.* [DLT]

sıdrışmak, [sıḏ-mak > sıḏ-ır-mak > sıḏ-(ı)r-ış-mak] *{eT} işteş. f. [-ur].* Birlikte sıyırmak; birlikte kürümek; sıyırışmak. [DLT]

sıfak, -ğı [Ar. ṣıfāḳ صفاق] *(sıfa:k) {OsT} is. anat.* Kasların üzerini kaplamak suretiyle onları koruyan ince zar.

sıfakat, [Ar. ṣıfāḳ > ṣıfāḳāt صفاقات] *(sıfa:ka:t) {OsT} is. anat.* Kasları örten zarlar.

sıfar, [Ar. ṣıfār صفار] *(sıfa:r) {OsT} is.* **1.** *zool.* Kene. **2.** *sf.* Sarı.

sıfat[1]**,** [Ar. vaṣf > ṣıfat صفت] *{OsT} is.* **1.** Nesnelere ilişkin durum, biçim, nicelik ve nitelik; vasıf. **2.** Belirti; iz; nişan; alamet. **3.** Bir kimsenin yüz ve dış görünüşü; yüzü veya kılığı. **4.** Bir kimsenin toplum içinde işgal ettiği medenî ve tüzel açıdan durumu; unvan; lakap. **5.** Bir kimseye belli biçimde davranma hakkını veren nitelik. **6.** *dbl.* Adlardan önce gelerek varlıkları nicelik, nitelik, yer, sayı vb. yönlerden niteleyen ve belirleyen kelime; belirten. **7.** *huk.* Bir hukuk davasında davacı ya da davalı olma durumu. **8.** *e.* (Bir isimden sonra geldiğinde) gibi: *Bakî-sıfat (Baki gibi).* ⊡ **sıfat-fiil,** *dbl. Cümle içinde isim veya sıfat olarak kullanılan ve fiillerden sıfat fiil ekiyle türetilen, hem fiil hem de sıfat anlam ve görevi taşıyan kelime; ortaç; partisip.*|| **sıfat-fiil**

ekleri, *Fiillerden sıfat fiil türetmekte kullanılan ekler; ortaç ekleri.*|| **sıfat-fiil grubu,** *dbl. Cümle içinde sıfat fiillerle birlikte kullanılan kelime dizisi; ortaç grubu.*|| **sıfat-ı ârıza,** *{OsT} Bir nesnenin aslında bulunmayıp sonradan kazandığı özellikler; geçici vasıflar.*|| **sıfat-ı asliye,** *{OsT} isl. Allah'ın varlık sıfatı.*|| **sıfat kayması,** *dbl. Belirtisiz ad tamlamasından önce gelen sıfatın, hem tamlayanın hem de tamlamanın sıfatı olma olasılığı ile ortaya çıkan görünüm: "kahverengi ayakkabı bağı" tamlamasında "kahverengi" sıfatı, "ayakkabı bağı"nın oluğu gibi "ayakkabı"nın da renginin niteliği olabilir.*|| **sıfat öbeği,** *dbl.* → sıfat tamlaması.|| **sıfat takımı,** *dbl.* → sıfat tamlaması.|| **sıfat tamlaması,** *dbl. Sıfatların nitelik ve diğer özelliklerini belirttikleri isimlerle birlikte kurdukları tamlama.*

sıfât[2], [Ar. ṣıfat > ṣıfāt صفات] *(sıfa:t) {OsT} is.* **1.** Sıfatlar. **2.** Allah'ın aşkın nitelikleri. ⊡ **sıfāt-ı adediye,** *{OsT} dbl. Sayı sıfatları.*|| **sıfāt-ı asliye,** *{OsT} dbl. Asıl nitelikler; esas sıfatlar.*|| **sıfāt-ı celâliye,** *{OsT} isl. Allah'ın dünyadaki kötülükler, yıkım gibi olaylarla ilgili olan sıfatı.*|| **sıfāt-ı cemâliye,** *{OsT} isl. Allah'ın kullarına bağışladığı iyilik, nimet ve her türlü güzellik, esenlik kaynağı olan sıfatı.*|| **sıfāt-ı fiiliye,** *{OsT} isl. Allah'ın yaratma, yaşatma, rızk verme gibi eylemlerini ifade eden sıfatı.*|| **sıfāt-ı istifhamiye,** *dbl. Soru sıfatları.*|| **sıfāt-ı işâriye,** *{OsT} dbl. İşaret sıfatları.*|| **sıfāt-ı kıyâsiye,** *dbl. Kurallı sıfatlar.*|| **sıfāt-ı mübheme,** *{OsT} dbl. Belirsizlik sıfatları; belgisiz sıfatlar.*|| **sıfāt-ı selbiye,** *{OsT} isl.* → sıfāt-ı zâtiye.|| **sıfāt-ı semâiye,** *{OsT} dbl. Bir kurala bağlı almayıp ancak işitilmekle öğrenilen sıfatlar.*|| **sıfāt-ı sübûtiye,** *{OsT} isl. Başka varlıklar için geçerli olmakla birlikte, en yetkin biçimde Allah'ta bulunan hayat, bilim, semi', basar, kudret, kelam, irade, tekvin gibi sıfatlar; sıfāt-ı zatiye.*|| **sıfāt-ı tavsîfiye,** *{OsT} dbl. Niteleme sıfatları.*|| **sıfāt-ı ta'yîniye,** *{OsT} dbl. Belirtme sıfatları.*|| **sıfāt-ı terkibî,** *{OsT} dbl. Sıfat takımları.*|| **sıfāt-ı zâtiye,** *{OsT} isl. Allah hakkında zıt anlamı ortadan kaldıran ve yalnız kendine ait olan kıdem, beka, muhalefetün-li'l-havadis gibi sıfatlar.*

sıfat[3], [? sıfat] *{ağız} is.* Derelerin, ırmakların düz yerleri. [DS]

sıfatlandırma, [sıfat-la-n-dır-ma] *is.* Sıfatlandırmak eylemi.

sıfatlandırmak, [sıfat-la-n-dır-mak] *gçl. f. [-ır]* Bir kimseye herhangi bir sıfat veya unvan vermek.

sıfaklaşma, [sıfat-la-ş-ma] *is.* Asıl görevi sıfat olmayan bir kelimenin sıfat gibi kullanılması durumu: *baş makale, çelik irade.*

sıfatlaştırıcı, [sıfat-la-ş-tır-ıcı] *is. dbl.* Asıl kelime türü sıfat olmayan bir kelimeyi sıfat hâline getiren öge veya ek: *buz-lu (-lu eki)*

sıfatlaştırma, [sıfat-la-ş-tır-ma] *is.* **1.** Sıfatlaştırmak işi. **2.** *dbl.* Bir isme bir sıfat değeri vermeye dayanan süreç. **3.** Bir dizimi, sıfat dizimine çeviren dönüşüm.

sıfatlaştırmak, [sıfat-la-ş-tır-mak] *gçl. f. [-ır] dbl.* Bir sıfat dizimini, sıfat dizimine dönüştürmek.

sıfıla, [? sıfıla] *{ağız} is.* Kesilmiş filiz. [DS]

sıfın[1], [Yun. sıphouni] *{ağız} is.* Değirmen oluğunun deliğini daraltmak için ucuna takılan dar, ağaç boru. [DS]

sıfın[2], [? sıfın] *{ağız} is.* **1.** Sarp, aşılması güç yer; kayalık. **2.** Çakıllı, sarp dere. **3.** Çakıl. [DS]

sıfır, [Ar. ṣıfr صفر] *{OsT} is.* **1.** Boş. **2.** Kendi başına bir değeri olmayan, ancak ondalık sayı sisteminde soluna geldiği rakamı on kere büyüten sayı işareti. **3.** Doğal sayılar kümesinin en küçük elemanı ve bu küme içinde ardılı bulunmayan tek eleman, sayı; bu sayıyı gösteren rakam. **4.** Yokluğu ifade eden değer; hiçbir değeri olmayan nicelik, sayısal ölçü. **5.** *mecaz.* Bir saygınlığı, değeri veya önemi olmayan kişi veya nesne. **6.** *mecaz.* Hiç yok; yokluk; hiçbir şey. **7.** *mat.* Toplama işleminin etkisiz elemanı; boş kümenin eleman sayısını belirleyen sayı. **8.** *dbl.* Birimlerin birbirine göre tanımlandığı bir sistemde biçim veya anlam bakımından belirgin bir değer veya özelliğin yokluğu. **9.** *sf.* (Sonuç için) kötü; başarısız; verimsiz. ⊡ **sıfıra inmek,** *1. (Moral için) cesareti kırılmak; yıkılmak; çökmek. 2. spor. (Futbol, hentbol vb. oyunlarda, hücum oyuncusu için) rakip alanda bitiş çizgisine kadar gitmek.*|| **Sıfıra sıfır, elde var sıfır!** *"Bütün çalışmalar, emekler boşa gitti." anlamında kullanılır.*|| **sıfır biçim birimi,** *dbl. Ses içeriği taşımayan biçim birimi: fiil çekimlerinde (çalışıyor-ø) 3. teklik kişiyi gösteren öge sıfır biçim birimidir.*|| **sıfır büyüme,** *ekon. Ana özelliği gelişmeme, çalışanların ücretlerinde düşük denge, önemli iktisadî büyüklüklerde durgunluk bulunan ekonomik durum.*|| **sıfırdan başlamak,** *Bir işe en baştan girişmek; kendi yeteneği ve maddî gücünden başka bir şeye sahip olmadan başlamak.*|| **sıfırı tüketmek,** *argo. 1. İflas etmek; gücü kalmamak. 2. Yoksul duruma düşmek; yoksullaşmak. 3. Ölmek.*|| **sıfır matris,** *mat. Bütün elemanları sıfıra eşit olan matris.*|| **sıfır noktası,** *fiz. Eriyen buzun Celsius ölçeğinde 0, termodinamik sıcaklık ölçeğinde 273,15 K değerindeki bir sıcaklığa denk düşen sıcaklığı.*|| **sıfır numara,** *argo. (Külhabeyi için) mükemmel; fevkalade.*|| **sıfır numara tıraş,** *Saçların hemen hemen deri yüzeyinden kesilmesi.*

sıfırcı, [sıfır-cı] *sf argo.* (Öğretmen için) sınavlarda öğrencilerine çok sıfır vermekten zevk alan.

sıfırlama, [sıfır-la-ma] *is.* Sıfırlamak işi.

sıfırlamak, [sıfır-la-mak] *gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* **1.** *mat.* Bir denklemde bilinen ve bilinmeyen nicelikleri eşitliğin bir tarafında toplamak; sıfıra eşitle-

mek. **2.** Bir ölçü aletinin ibresini sıfır düzeyine getirmek. **3.** Bir termometrenin sıfır dereceye denk gelen noktasını bulmak. **4.** *mecaz.* Gücü kalmamak, yoksul duruma düşmek; iflas etmek.

sıfırlayıcı, [sıfır-la-y-ıcı] *is.* Bir işlemi sıfırlamaya yarayan aygıt veya düzenek.

sıfr, [Ar. şıfr صفر] *{OsT} is.* Boş; hiç. ⊟ **sıfr-ı mutlak,** *{OsT} mat. Salt sıfır; mutlak sıfır.*|| **sıfrü'l-yed,** *{OsT} Eli boş.*

sıframak, [sıfr-a-mak] *gçl. f. [-r] [-r(ı)-yor) mat.* Sıfıra eşitlemek; sıfırlamak.

sıftane, [Ar. istiftaḥ => siftah + Far. āne => sıftane ?] *{ağız} zf.* Önceden. [DS]

sıftı, [? sıftı] *{ağız} is.* Hayvan ölüsü; leş. [DS]

-sıg[1], [-sıġ / -sig / çıġ / -çig *(s > ç)*] *{eT} yap. e.* İsimlere getirilerek *"benzer, gibi"* anlamı veren, benzerlik sıfatları türeten isimden isim türetme eki. [ETY] *yıl-sıg (refah içinde)*

-sıg[2], [-sık / -sik / -suk / -sük / -sıġ / -sig / -suġ / -süg] *{eT} yap. e.* **1.** Gelecek zaman gereklilik anlamı taşıyan eylem adı yapan ek. **2.** Fiilden isim yapma ekidir. *yat-sıġ (yatsı)*

sıg[1], [sīġ / sīk] *(sı:ğ) {eT} sf.* **1.** Derin olmayan; sığ. [ETY] **2.** Az. [DLT]

sıg[2], [Çin. shih => sık / şık] *{eT} is.* Bir arazi ölçüsü. [EUTS]

sıgamak, [sığa-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-ğ(ı)yor]* → sığamak. [DS]

sıgan, [sığā-mak > sığa-n] *{eT} sf.* Sığanmış; el ile sıvanarak düzeltilmiş. ⊟ **sıgan saç,** *Sığanmış saç; kıvırcık olmayan saç.* [DLT]

sıgar[1], [Ar. sıġar صغر] *{OsT} is.* Küçük olma; ufak olma.

sıgar[2], [Ar. sıġār صغار] *(sıga:r) {OsT} is.* **1.** Küçüklükler. **2.** Gençler; küçükler.

sıgdamak, [ıġ *(su)* > s-ıġ *(su)* > sıġ-(ı)t-ā-mak > sıġtā-mak / sıktā-mak / sıġdā-mak] *(sığda:mak) {eT} gçsz. f. [-r]* → sıgtamak. [Gabain]

sıgdatmak, [sıġdā-mak > sıġda-t-mak] *{eT} gçl. f. [-ur]* Ağlatmak. [DLT]

sıgınmak[1], [sıġ-mak > sıġ-ın-mak] *{eT} dönşl. f. [-ur]* **1.** Sığmak; sığınmak; güvenmek; iltica etmek. [DLT] [EUTS] [Nevâyî]

sıgınmak[2], [sıġ-mak > sıġ-ın-mak] *{eT} edil. f. [-ur]* Ezilmek; sıkılmak. [Gabain]

sıgır, [sıġ-ır] *{eT} is.* **1.** Sığır. [DLT] **2.** Hanların halk ile beraber yaptığı sürek avı. [DLT] ⊟ **suv sıgırı,** *Manda.* [DLT]

sıgırçık, [sıġır-çık] *{eT} is.* Sığırcık kuşu. [DLT]

sıgırçuk, [sıġır-çuk] *{eT} is.* → sığırcık. [DLT] [KB]

sıgırlamak, [sıġır-lā-mak] *(sığırla:mak) {eT} gçl. f. [-r]* Sığırdan saymak; sığıra nispet etmek. [DLT]

sıgırlıg, [sıġır-lıġ] *{eT} sf.* Sığırlı; sığır sahibi. [DLT]

sıgış, [sıġış / sıkış] *{eT} is.* Keder; sıkışma; sıkıntı; sıkışıklık; kaygı. [EUTS] [Gabain]

sıgıt, [ıġ *(su)* > s-ıġ-ıt] *{eT} is.* **1.** Yas; ağıt; matem. [ETY] [EUTS] [Gabain] [Tekin] **2.** Hıçkırık; feryat; figan; ağlama; ağlayış. [DLT] [ETY] [İKPÖy.] [Gabain] [KB] [Tekin]

sıgıtçı, [sıġ-ıt-çı] *{eT} is.* **1.** Yasçı; ağlayıcı. [ETY] [Tekin] **2.** Ağlayan; figan eden. [ETY] **3.** Cenaze alayı. [Gabain]

sıgıtmak, [sıġ-ı-t-mak] *{eT} gçsz. f. [-ır]* Ağlamak.

sıgıtsız, [sıġ-ıt-sız] *{eT} sf.* Feryatsız; ağlayışsız; yassız. [Clauson]

sıgız, [sıġ-mak > sıġ-ız] *{eT} is.* İki şeyin arasında bulunan sey; sığmış, sıkışmış nesne. [Clauson]

sıgmak[1], [sıġ-mak] *{eT} gçsz. f. [-ar]* Ağlamak. [Gabain]

sıgmak[2], [sıġ-mak] *{eT} gçsz. f. [-ar]* **1.** Sığmak. [DLT] [EUTS] [Üç İtigsizler] **2.** Tesir etmek; dokunmak; koymak. [DLT] [KB] **3.** Uymak. [EUTS] **4.** Hoşa gitmek. [EUTS] **5.** *{ağız}* Yerine yerleşmek. [DS]

sıgrā, [sıġ-mak > sıġ-rā] *(sığra:) {eT} is.* İki dağ arasındaki geniş dere. [DLT]

sıgrıkmak, [sıġ-ur-mak > sıġ-(u)r-ık-mak] *{eT} gçsz. f. [-ur]* Sığmak. [Nevâyî]

sıgruşmak, [sıġ-ur-mak > sıġ-(u)r-uş-mak] *{eT} gçl. f. [-ur]* Sıkıştırmak. [DLT]

sıgtamak, [ıġ *(su)* > s-ıġ *(su)* > sıġ-(ı)t-ā-mak] *(sıgta:mak) {eT} gçsz. f. [-r]* **1.** Hıçkıra hıçkıra ağlamak; feryat etmek; sızlamak. [DLT] [ETY] [EUTS] [Gabain] [İKPÖy.] [KB] [Tekin] **2.** Ölünün ardından ağlamak; figan etmek; yas tutmak; ağıt yakmak. [ETY] [Tekin]

sıgtaşmak, [sıġ-tā-mak > sıġ-ta-ş-mak] *{eT} dönşl. f. [-ur]* Ağlaşmak. [DLT] [ETY] [EUTS]

sıgtatmak, [sıġ-tā-mak > sıġ-ta-t-mak] *{eT} gçl. f. [-ur]* Ağlatmak. [DLT] [KB]

sıgturmak, [sıġ-mak > sıġ-tur-mak] *{eT} gçl. f. [-ur]* Sığdırmak. [DLT] [ARAT]

sıgu, [sıġ-mak > sıġ-ü] *(sığu:) {eT} sf.* Kırık. [KB]

sıgun, [sıġun] *{eT} is.* **1.** Sığın; ala geyik. [ETY] [Gabain] **2.** Geyik [ETY] [Tekin] **3.** Erkek geyik; maral. [EUTS] **4.** Yaban sığırı. [DLT] [KB] **5.** Dağ keçisi tekesi. [DLT] [KB] ⊟ **sıgun ot,** *{eT} Adam otu.* [DLT]

sıgurmak, [sıġ-ur-mak / sıḳ-ur-mak] *{eT} gçl. f. [-ur]* **1.** Sığdırmak. [DLT] [ARAT] [EUTS] [KB] [Üç İtigsizler] **2.** İhata etmek; içine almak. [Üç İtigsizler] **3.** Toplamak. [EUTS]

sıgzag, [sıġ-ız-mak > sıġ-(ı)z-ak] *{eT} is.* Dişlerin arasındaki açıklık. [DLT]

sıgzalmak, [sıġ-ız > sıġ-(ı)z-ā-mak > sıġıza-l-mak] *{eT} dönşl. f. [-ur]* Bir şeyi bir şeye sığdırmak; sıkıştırmak. [DLT]

sıgzamak, [sıġ-ız > sıġ-(ı)z-ā-mak] *(sığza:mak) {eT} gçl. f. [-r]* **1.** İki şeyin arasına bir şey sıkıştırıp koymak. [DLT] **2.** Pabuçta dikiş arasına parça koyarak sızgı yapmak. [DLT] **3.** Kürdan ile diş kurcalamak. [DLT]

sıgzıg, [sıġ-ız > sıġ-(ı)z-mak > sıġ(ı)z-ıġ] *{eT} is.* **1.** İki şeyi birleştiren kenet. [DLT] **2.** Mest ve ayakkabı gibi şeylerde iki dikiş arasına konulan sahtiyan. [DLT]

sığ[1], [*eT.* sıġa > sıġ] *sf.* **1.** (Su için) dibi yüzeye yakın olan; derin olmayan. **2.** *mecaz.* Fazla derine inmeyen; yüzeyde kalan; yüzeysel; yeterli olmayan. ⊡ **sığa düşmek,** *dnz. (Gemi için) sığ bir yere sürüklenmek.*|| **sığa oturmak,** *dnz. (Gemi için) karaya oturmak.*|| **sığ deniz,** *Deniz yüzeyinin alçak olduğu zamanki kıyı çizgisi ile kıta platformunun dış kıyısı arasında kalan az derin kısım.*

sığ[2], [sığ] *{ağız} is.* **1.** Çukur yerlere toplanan kar yığını. **2.** Sel sularının getirdiği mil yığını. **3.** Sazlık; bataklık. [DS]

sığ[3], [sığ] *{ağız} is.* Ahırla oda arasındaki dar aralık; koridor. [DS]

sığ[4], [sığ] *{ağız} is.* **1.** Dolu çuvalın ağzını bağlarken ipin kaymaması için sokulan ince çubuk. **2.** Örgü şişi. [DS]

sığ[5], [sığ] *{ağız} is.* Etek ucu çevresi. [DS]

sığa[1], [sıġ > ṣıġ-ā صغا] *{eAT} {OsT} sf.* Sığ.

sığa[2], [sığ-mak > sığ-a] *is.* **1.** İçine alma durumu; bir şeyin içinde bulunan hacim; kapasite. **2.** *bsy.* Bir veri saklama ortamının alabileceği sözcük veya karakter sayısı; kapasite. **3.** Bir yazmaca işlenebilecek niceliğin alt ve üst sınırı. **4.** *fiz.* Bir akümülatörün boşalma sırasında verebileceği amper/saat cinsinden elektrik miktarı *(1944).* **5.** *bilş.* Haberleşme yolundaki bağımsız iletim yolu sayısı veya sağlanabilen birbirinden ayrı görüşme sayısı.

sığacuk, -ğu [ṣığā > ṣığā-cuk صغاجق] *{OsT} sf.* Biraz sığ; sığca.

sığaça, [? sığaça / sığaço] *(sığa'ça) is.* Marangozların zıvana, kırlangıç kuyruğu kanal ve diş açmakta kullandıkları, küçük dişli, geniş lamalı, bir tür kollu ve lamalı el testeresi; kaptırma.

sığaçlamak, [sığa-ç-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] -l(ı)-yor]* Budamak. [DS]

sığaço, [? sığaça / sığaço] *(sığa'ço) is.* → sığaça.

sığala[1], [sığla] *is. bot.* → sığla; günlük.

sığala[2], [sığa-la] *{ağız} sf.* (Sarımsak için) zamanla bozulmuş. [DS]

sığalamak, [sığ-a-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* (Etek, kol, paça vb. için) uçlarını kıvırmak; sıvamak. [DS]

sığamak[1], [ṣığā-mak صغامق] *gçl. f. [-r] [-ğ(ı)-yor]* **1.** Sıvamak; kıvırmak; toplamak. *{eAT} {OsT} {ağız} (aynı)* [DS] **2.** *{eAT} {ağız}* Okşamak. [DS] **3.** *{OsT}* Meshetmek; sıvazlamak. **4.** *{ağız}* Yapıştırmak. [DS]

sığamak[2], [sığa-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-ğ(ı)-yor]* Yeni gelişmeye başlayan fidanların serpilmesi için alt sürgünlerini budamak. [DS]

sığamsal, [sığa-m-sal] *sf.* (Bağırsak kasılmaları için) besin maddelerinin sindirim kanalı içinde ilerlemesini sağlayan; peristaltik.

sığamsallık, -ğı [sığa-m-sal-lık] *is.* Sığamsal kasılmaların oluşması durumu.

sığanak[1], **-ğı** [sığın-mak > sığın-ak / sığan-ak] *{ağız} is.* **1.** Sığınak. **2.** Köstebek yuvası. [DS]

sığanak[2], **-ğı** [sığ-an-ak] *{ağız} sf.* **1.** Çevik. **2.** Derli toplu. **3.** Ölçüsü uygun; tam tamına. **4.** Düzgün; pürüzsüz. [DS]

sığanak[3], [sağ-anak] *{ağız} is.* Kısa süre fakat hızlı yağan yağmur; sağanak. [DS]

sığanek, -ğı [sağ-anak] *{ağız} is.*→ sığanak[3]. [DS]

sığanmak, [ṣığā-mak > ṣığa-n-mak صغانمق / سغانمق] *dönşl. f. [-ır] [-ur]* **1.** *{eAT} {OsT}* Kollarını ve bacaklarını sıvamak. **2.** Kendi kendine sıvazlanmak. **3.** *{eAT} edil. f.* Okşanmak.

sığaölçer, [sığa+ölç-er] *is. fiz.* Kondansatörlerin sığalarını ölçmekte kullanılan aygıt.

sığar, [sıñ-ar] *{ağız} sf.* **1.** Denk; eşit. **2.** Kafa dengi; dost. **3.** Akraba; yakın. [DS]

sığaşlamak, [sığa-ş-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* **1.** El ile okşamak; sıvazlamak. **2.** Sevgisini abartmak; pohpohlamak. [DS]

sığatlamak, [sığa-t-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* **1.** Elle dokunarak okşamak. **2.** Yumuşatmak. [DS]

sığazlamak, [ṣığā-mak > ṣığa-z-la-mak صغزلمق] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* **1.** *{OsT}* Sıvazlamak. **2.** Ovalamak. [DS]

sığdırılma, [sığ-dır-ıl-ma] *is.* Sığdırılmak eylemi.

sığdırılmak, [sığ-dır-ıl-mak] *edil. f. [-ır]* Sığdırmak eylemi yapılmak; sığdırmak eylemine konu olmak.

sığdırış, [sığ-dır-ış] *is.* Sığdırmak eylemi ve biçimi.

sığdırma, [sığ-dır-ma] *is.* Sığdırmak eylemi.

sığdırmak, [sığ-dır-mak] *gçl. f. [-ır]* İçine alması sağlanmak; içine aldırmak; bir şeyi, bir kap vb. nesnenin içine bütününü alacak biçimde sokmak, yerleştirmek, tıkmak.

sığeçlemek, [sığaz-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [l(ı)-yor]* Sıvazlamak. [DS]

sığeşlamak, [sığa-mak > sığa-ş-la-mak > sığeş-lemek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Sıvazlamak. [DS]

sığı, [sığun > sığı] *{ağız} is. zool.* Sığın; ala geyik. [DS]

sığıcı, [sığ-ıcı] *{ağız} sf.* Sığma durumunda olan; sığacak. [DS]

sığıç[1], **-cı** [sığın-mak > sığ-ınç > sığıç] *{ağız} is.* Sığınan kimse; sığıntı. [DS]

sığıç[2], **-cı** [sığ-ıç] *{ağız}* *is.* Yük; ağırlık. [DS]

sığın[1], [sıgun > şıgın صغن] *is. zool.* **1.** Geyikgillerden, Kuzey Amerika ile Avrupa ve Asya'nın kuzey kesimlerindeki ormanlarda yaşayan uzun bacaklı, kısa boyunlu, ağır gövdeli, erkekleri boynuzlu çok ürkek en iri geyik türü; alageyik, *(Alces alces). {eAT} {OsT} (aynı)* **2.** *{ağız}* Evcilleşmemiş sığır; yaban sığırı. [DS] ⊡ **sığın geyik,** *{eAT} {OsT}* → sığın.|| **sığın geyiği, 1.** *{eAT} {OsT}* → sığın. **2.** *{ağız} Evcilleşmemiş sığır.* [DS]

sığın[2], [sığın] *{ağız}* *is.* Kuş sürüsü. [DS]

sığın[3], [sığın] *{ağız}* *is.* Şehit düşülen yer. [DS]

sığın[4], [sığın] *{ağız}* *sf.* Çok; bol. [DS]

sığın[5], [sığın] *{ağız}* *sf.* (Kişi için) saldırı karşısında sinmiş. [DS]

sığınak[1], **-ğı** [sığ-ın-ak] *is.* **1.** Yağmur, soğuk, güneş vb. doğal etkenlerden korunmak için sığınılan yer; melce. **2.** *mecaz.* Kötülüklerden koruyan yer. **3.** Kötü bir durumda ya da kötü bir anda kendisine başvurulabilen ya da yardım istenilen kişi veya kurum. **4.** *as.* Düşman ateşinden ve görüşünden korunmayı sağlayan doğal ve yapay koruma aracı *(1935).* **5.** *{ağız}* Av hayvanlarının sığındığı mağara veya mağaramsı yerler. [DS]

sığınak[2], **-ğı** [sığınak] *{ağız}* *sf.* Boz. [DS]

sığınak[3], **-ğı** [sığınak] *{ağız}* *is.* Değirmen taşı. [DS]

sığınaşmak, [sığ-mak > sığ-ın-aş-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* Sığmaya çalışmak; sığışmak. [DS]

sığınca, [sığ-ın-mak > sığ-ın-cā صغنجا / صغنجه] *{eAT} {OsT} is.* Sığınacak yer; melce; penah. ⊡ **sığınca yeri,** → sığınca.

sığıncak, [sığ-ın-mak > sığ-ın-cak صغنجاق] *{OsT} is.* → sığınca.

sığıncı, [sığın-ıcı] *{ağız} is.* Sığman kimse; sığıntı. [DS]

sığınç[1], **-cı** [sığın-mak > sığın-ç] *{ağız} is.* **1.** Sığınan kimse; sığıntı. **2.** Uşak. [DS]

sığınç[2], **-cı** [sığın-ç] *{ağız} is.* Ağırlık; yük. [DS]

sığınık,-ğı [sığ-ın-ık] *sf.* **1.** Sığınmış olan; sığınan. **2.** Yabancı bir ülkeye sığınan kimse; mülteci.

sığınılma, [sığ-ın-ıl-ma] *is.* Sığınılmak işi.

sığınılmak, [sığ-ın-ıl-mak] *edil. f. [-ır]* Sığınmak eylemi yapılmak.

sığınış, [sığ-ın-ış] *is.* Sığınmak eylemi veya biçimi.

sığınma, [sığ-ın-ma] *is.* **1.** Sığınmak eylemi. **2.** Korunmak amacıyla bir yere veya bir kimseye sığınmak eylemi. **3.** Bir kovuşturma veya mahkumiyetten kurtulmak için yabancı bir ülkeye kaçma ve o devletten iade edilmemeyi ve korunmayı isteme. ⊡ **sığınma cebi,** *Dönüş yapacak araçların kara yolu üzerinde trafiğin akışını engellemeyecek biçimde durabilmelerini sağlamak amacıyla düzenlenmiş girintili yerler.*|| **sığınma hakkı,** *huk. Borçlu ya da suçlu bir kimsenin başka bir ülkeye kaçarak kendilerini kovuşturmadan kurtarmaları.*|| **sığınma limanı,** *dnz. Bir geminin rotası üzerinde bulunmadığı halde bir tehlike anında geçici olarak girdiği liman.*

sığınmacı, [sığ-ın-ma-cı] *is.* Bir ülkeye korunmak amacıyla sığınan kimse.

sığınmacılık,-ğı [sığ-ın-ma-cı-lık] *is.* Sığınmacı olma durumu; sığınmacının durumu.

sığınmak[1], [sığ-ın-mak] *dönşl. f. [-ır]* **1.** Bir tehlikeden kaçmak, rahatsız eden durumdan veya şeyden korunmak amacıyla güvenli bir yere çekilmek; saklanmak. **2.** Kendisini koruması için güçlü birine başvurmak. **3.** Siyasi, dinî vb. sebeplerle kendi ülkesinden kaçıp başka bir ülkeye gitmek; iltica etmek. **4.** *mecaz.* Yardım istemek; yardım ummak; bir şeye güvenmek. **5.** Bir güçlük ya da sıkıntıdan kurtulmak için çare aramak. **6.** *dnz.* (Gemi için) kötü hava koşulları yüzünden ya da seyir için bir tehlike baş göstermesi durumunda kötü hava koşulları geçinceye veya arıza giderilene kadar kalmak üzere en yakın limana girmek.

sığınmak, [sık-mak >sığ-ın-mak صغنمك] *{eAT} dönşl. f. [-ur]* Kendini sıkmak; sıkınmak.

sığıntı, [sığ-ın-tı] *is.* **1.** Sığınmış durumda olan; köklü olmayan. **2.** *mecaz.* Bulunduğu veya geldiği ortamda kalması, bulunması istenmeyen; varlığı çok görülerek kendisine değer verilmeyen.

sığıntılık, -ğı [sığ-ın-tı-lık] *is.* Sığıntı olma durumu.

sığır, [sağ-mak > sağ-ır > sığır > sığır] *is.* **1.** *zool.* Geviş getirenlerden büyükbaş, evcil hayvanların genel adı. **2.** Eskiden uzunlamasına açılan yazma kitap ve dergilere verilen ad. **3.** *mecaz.* Anlayışsız ve kaba kimse; ahmak. *{ağız} (aynı)* [DS] **4.** *{ağız}* Hayvan sürüsü. [DS] **5.** *{ağız}* Obur. [DS] ⊡ **sığıra sürmek,** *{ağız} Hayvanları otlağa sürmek.* [DS]|| **sığır baldıranı,** *{ağız} Bir tür baldıran otu.* [DS]|| **sığırdan gelmek,** *{ağız} (Otlamaya giden hayvan sürüsü için) akşam dönmek.* [DS]|| **sığır dönümü,** *{ağız} Akşam.* [DS]|| **sığır eğleği,** *{ağız} Köy çobanının güdeceği sığırların sabahleyin otlağa gitmeden önce toplandıkları yer.* [DS]|| **sığır eti,** *Sığırlardan elde edilen yemeklik et.*|| **sığır gözü,** *{ağız} bot. 1.* → sığırkuyruğu. *2. Ekinler arasında açan mor renkli bir çiçek.* [DS]|| **sığır kuyruğu,** *{ağız}* → sığırkuyruğu. [DS]|| **sığır mantarı,** *Fistulina cinsinden mantar.*|| **sığır oğlanı,** *{eAT} Sığır çobanı; sığırtmaç.*|| **sığır sazı,** *bot. Yuvarlak gövdeli, lifsi köklü, şerit yapraklı, bir eşeyli bataklık bitkisi, (Sparganium).*|| **sığır seğirdişlü,** *{OsT} Düşmana, savaş kuralları gereğine göre değil de tehdit ve küfürle saldıran.*|| **sığır sineği,** *zool. Yumurtalarını sığırların derileri altına bırakan bir tür böcek, (Tabanus bovinus).*|| **sığır sineğigiller,** *zool. Başlıca türleri Tabanus, Chrysops, Pangonia olan ortoraf sinekler*

familyası, (Tabanidae). || **sığır soğanı,** *{ağız} Soğan gibi kokan bir çeşit yaban otu.* [DS]|| **sığır şeridi,** *zool. Kurtçuğu sığırların kas dokularında, ergini insanların ince bağırsağında yaşayan tenya cinsi, (Taenia saginata).*|| **sığır tenyası,** *zool. Sığır şeridi.*|| **sığır vebası,** *Sığırlarda yaygın biçimde görülen bir tür veba hastalığı.*

sığırcı, [sığır-cı] *is.* Sığır sahibi olan kimse; sığır yetiştiren ve bakan kimse.

sığırcık, -ğı [sığır-cık] *is. zool.* **1.** Sığırcıkgillerden, kalabalık sürüler halinde yaşayan madenî parıltılı, siyaha yakın esmer tüylü, böceklerle beslenen, kısa kuyruklu, uzun gövdeli ötücü kuş, *(Sturnus vulgaris).* **2.** *{ağız}* Küçük dolu. [DS]

sığırcıkgiller, [sığır-cık-gil-ler] *is. zool.* Sığırcık ve sağanları kapsayan ötücü kuşlar familyası, *(Sturnidae).*

sığırcılık,-ğı [sığır-cı-lık] *is.* Sığır besleme ve yetiştirme işi.

sığırcın, [sığın-cın] *{ağız} is. zool.* Sığırcık. [DS]

sığırdamı, [sığır+dam-ı] *{ağız} is.* Ahır. [DS]

sığırdili, [sığır+dil-i] *is.* **1.** *bot.* Hodangillerden, tarla kenarlarında, bağlarda, kumlu deniz kıyılarında ve ormanlarda yetişen, çoğunlukla mavi, sarı, pembe çiçekler açan otsu bitki, *(Anchusa azurea, A. officinalis, A. strigosa).* **2.** *bot.* → ıspıt. **3.** *ed.* Uzunluğuna açılan yazma kitap ve dergilere verilen ad; cönk; beyazi. **4.** Basma ile başı bağlı tütünlerin aşılanmasından elde edilen, uzunluğu genişliğinin üç katı ve daha fazla olan bir tür tütün yaprağı. *{ağız} (aynı)* [DS] **5.** *{ağız}* Yemeği de yapılan, dikenli bir çeşit yabani pancar. [DS] **6.** *{ağız}* Eğrelti otu. [DS] **7.** *{ağız}* Bir tür şerbetli hamur tatlısı. [DS] **8.** *{ağız}* İnce, uzun francala. [DS] ⧉ **sığırdili mantarı,** *bot. Balaban mantarı.*

sığırdiligiller, [sığır+dil-i-gil-ler] *is. bot.* Hodangiller.

sığırgözü, [sığır+gözü صغركزى] *is. bot.* Birleşikgillerden, dağlarda ve meralarda yetişen, papatyayı andırır ve sarı renkte çiçekleri olan bir otsu bitki; öküzgözü; arnika, *(Arnica montana). {eAT} {OsT} (aynı)*

sığırkuyruğu, -unu [sığır+kuyru(k)-u] *is. bot.* Sıracagillerden (sığırkuyruğugiller), hemen her tarafta yaygın olarak yetişen, beş taç yaprak ve birbirine eşit olmayan beş erkek organ bulunan, tohumları kapsüllü, sarı çiçekli, iki metre kadar boylanabilen, geniş yapraklı otsu bitki türleri, *(Verbascum thapsus, V. asperiloides, V. densiflorum, V. glomerulosum, V. olympicum, V. phlomoides, V. sinuatum, V. speciosum).*

sığırkuyruğugiller, [sığır+kuyru(k)-u-gil-ler] *is. bot.* Yaprakları almaşlı veya karşılıklı dizilişli, er dişi çiçekli, bazıları çok yıllık bazıları da bir yıllık, çalımsı bitkiler, *(Scrophulariaceae).*

sığırlar, [sığır-lar] *is. zool.* Boynuzlugillerden evcil sığır, manda, yak, bizon vb. hayvanları kapsayan takım, *(Bovinae).*

sığırlık, -ğı [sığır-lık] *{ağız} is.* Ahır. [DS]

sığırmak, [sığ-mak > sığ-ır-mak صغرمق] *{eAT} gçl. f. [-ur]* Sığdırmak.

sığırödü, -ünü [sığır+öd-ü] *is. bot.* Kırlarda yetişen bir tür çalı cinsi bitkiye verilen ad.

sığırsidiği, [sığır+sidi(k)-i] *{ağız} sf.* **1.** Zikzaklı; kıvrımlı. **2.** Zikzaklı bir çeşit dikiş. [DS]

sığırt, [sığırt] *{ağız} is.* Dikiş. [DS]

sığırtikeni, [sığır+diken-i] *{ağız} is. bot.* Sığırlarda yağ yapan bir çeşit bitki. [DS]

sığırtmaç, -cı [sığır-maç > sığır-t-maç صغرتماج] *is.* Sığır güden kimse; sığır çobanı. *{eAT} {OsT} (aynı)*

sığırtmak, [seğirt-mek > sığırt-mak] *{ağız} gçsz. f. [-ır]* Koşmak. [DS]

sığırtmeç, -ci [sığır-(t)-maç] *{ağız} is.* Sığır çobanı; sığırtmaç. [DS]

sığıryağı, [sığır+yağ-ı] *{ağız} is.* Hafif, ince bulut. [DS]

sığışma, [sığ-ış-ma] *is.* Sığışmak eylemi.

sığışmak[1], [sığ-mak > sığ-ış-mak صغشمق] *işteş. f. [-ır]* **1.** Birlikte bir yere sığmak. **2.** *dönşl. f.* Bir yere güçlükle sığmak; ancak sığmak. *{eAT} {OsT} (aynı)* **3.** *{eAT}* Bir arada bulunmak; uyuşmak; imtizaç etmek.

sığışmak[2], [sığ-ış-mak صغشمق] *{eAT} dönşl. f. [-ur]* Sıvışmak.

sığıştırma, [sığ-ış-tır-ma] *is.* Sığıştırmak eylemi.

sığıştırmak, [sığ-ış-tır-mak] *gçl. f. [-ır]* Bir şeyi bir yere zor kullanarak sığdırmak; güçlükle sığdırmak.

sığıt, [*eT.* sıgıt > sığıt] *{ağız} is.* Utanma; saygı. [DS]

sığla, [sigala ? / sığ-la] *is.* Çin, Kuzey Amerika ve Batı Anadolu'da yetişen, yaprakları ince uzun saplı, kenarları ince ve keskin dişli 3-7 loplu, çiçekleri bir eşeyli ve taçsız, gövdesinden çizmek veya yaralamak suretiyle balsam üretilen, 20 m. kadar boylanabilen ağaç; ak amber; tıgala; sigala, *(Liquidambar orientalis).* ⧉ **sığla yağı,** *Sığla ağacının gövdesini yaralamak suretiyle sızdırılan, bal kıvamında, esmer gri renkli, hoş kokulu, tadı acımsı, eczacılık ve parfüm sanayiinde kullanılan balsam.*

sığlam, [sığ-la-m] *{ağız} is.* İnce, uzun filiz ya da fidan. [DS]

sığlamak[1], [sığ-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* (Ağaç için) budamak. [DS]

sığlamak[2], [sığ-la-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Çamura batmak. [DS]

sığlamak[3], [sığ-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Tahılları taş vb. maddelerden ayırmak için bol su içinde sallayarak yıkamak ve süzmek. [DS]

sığlamak[4], [söyle-mek > sığ-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Söylemek. [DS]

sığlanmak, [sığ-la-n-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* Mil yığılmak; millenmek. [DS]

sığlaşma, [sığ-la-ş-ma] *is.* Sığlaşmak eylemi.

sığlaşmak[1], [sığ-la-ş-mak] *dönşl. f. [-ır]* Derinliği azalmak; sığ duruma gelmek.

sığlaşmak[2], [siñ-mek > sığ-la-ş-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* Sindirmek. [DS]

sığlı, [sığ-lı] *{ağız} sf.* (Tarla, toprak için) selin getirdiği kumlu, çamurlu; milli. [DS]

sığlık, -ğı [sığ-lık] *is.* **1.** Sığ olma durumu; sığ olan şeyin niteliği. **2.** Yüzeysel olan şeyin niteliği. **3.** Bilgi, görgü ve düşüncesi yüzeysel olan kimsenin niteliği. **4.** *dz.* Sular çekildiğinde bir kısım yükseltileri görülebilen, çok derin olmayan denizin kıyıya yakın yerleri. **5.** *sf.* Sığ olan; derin olmayan.

sığma[1], [sığ-ma] *is.* Sığmak eylemi.

sığma[2], [sık-mak > sığ-ma] *{ağız} is.* Gömlek. [DS]

sığmak[1], [sığ-mak صغمق] *gçsz. f. [-ar]* **1.** Tümüyle bir şeyin içine girebilmek. **2.** Bir şeyin içinden geçebilmek. **3.** *mecaz.* Akla ve mantığa uygun olmak; çelişkili olmamak. **4.** *{eAT} {OsT}* Yakışmak; uymak; yaraşmak.

sığmak[2], [sığ-mak صغمق] *gçsz. f. [-ar]* **1.** *{eAT}* Yeri olmak. **2.** Yerleşmek. *{ağız}* [DS]

sığna, [sığna / sıhna] *{ağız} is.* İyileştikten sonra kalan yara izi. [DS]

sığnar, [siñ-ar / sınar / sığnar] *{ağız} is.* Akraba; yakın. [DS]

sığrak, -ğı [sığ-rā-k صغراق] *{eAT} is.* Sağrı.

sığrınmak, [siñ-mek > sığ(ı)r-ın-mak] *{ağız} gçl. f. [-ır]* Sindirmek; hazmetmek. [DS]

sığtıt, [sız-gıt > sığtıt ?] *{ağız} is.* Kavurma et. [DS]

sığurmak, [sığ-mak > sığ-ur-mak صغرمق] *{eAT} gçl. f. [-ur]* Sığdırmak.

sığva, [? sığva] *{ağız} is.* Genç; yakışıklı. [DS]

sıh, [? sıh] *{ağız} is.* **1.** Ucu sivriltilmiş ağaç parçası. **2.** Çuvalların hayvan üstünde durmasını sağlayan çivi. [DS]

sıhaf, [Ar. ṣaḥfe > ṣıḥāf صحاف] *(sıha:f) {OsT} is.* Düz ve geniş kaplar.

sıhah, [Ar. ṣaḥīḥ > ṣıḥāḥ صحاح] *(sıha:h) {OsT} is.* Doğrular; gerçekler.

sıhank, -gı [? sıhank] *{ağız} is.* Koyunların yaralarını iyileştirmekte kullanılan bir tür ot. [DS]

sıhha, [Ar. ṣıḥḥa صحه] *{OsT} is.* Sağlık.

sıhhat, -ti [Ar. ṣıḥḥat صحت] *{OsT} is.* **1.** Doğruluk; gerçeklik. **2.** Beden bakımından hiç bir hastalığı veya sakatlığı bulunmama durumu; sağlam olma; sağlık; esenlik. **3.** *ed.* Sözün yanlış veya eksik olmaması durumu. ⊡ **sıhhatini tahkik etmek,** *Doğruluğunu, gerçekliğini araştırmak.*|| **Sıhhatler olsun.** *Hamamdan çıkan veya tıraş olmuş bir kimseye söylenen iyi dilek ve nezaket sözü.*|| **sıhhatte bulunmak,** *Sağlığı yerinde olmak; sağlıklı olmak.*|| **Sıhhat ve İçtimai Muavenet Vekâleti,** *Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığı.*

sıhhatli, [sıhhat-li] *sf.* **1.** (Bilgi, haber vb. için) doğru ve güvenilir olan. **2.** Sağlığı yerinde olan; hiç bir hastalığı ve sakatlığı bulunmayan; sağlam; sağlıklı; esen. **3.** *zf.* Sağlıklı biçimde.

sıhhatname, [Ar. ṣıḥḥat + Far. -nāme صحتنامه] *(sıhhatna:me) {OsT} is. ed.* Bir büyüğe geçirmiş olduğu hastalıktan kurtulduktan sonra yazılan övgü kasidesi.

sıhhi, [Ar. ṣıḥḥa>ṣıḥḥī صحى] *(sıhhi:) {OsT} sf.* **1.** Sağlığa ilişkin; sağlıkla ilgili. **2.** Sağlığa uygun; sağlık için elverişli olan. ⊡ **sıhhi imdat,** *{OsT} İlk yardım; acil yardım.*|| **sıhhi tesisat,** *Bir yapıda temiz ve pis su donanımının tümü.*|| **sıhhi tesisatçı,** *Yapılara sıhhi tesisatı döşeyen, bakım ve onarımını yapan kimse.*|| **sıhhi tesisatçılık,** *Sıhhi tesisatçının yaptığı iş.*|| **sıhhi yardım istasyonu,** *as. Savaşta, tabur ve alaylarda açılan ilk yardım birimi.*

sıhhiye, [Ar. ṣıḥḥī > ṣıḥḥiyye صحيه] *{OsT} is.* **1.** Sağlık işlerinin tümü. **2.** Sağlık işlerini yürüten kurum. **3.** *as.* Sağlıkla ilgili askerî personel. **4.** *sf.* Sağlıkla ilgili; sağlığa ilişkin. ⊡ **sıhhiye sınıfı,** *as. Silahlı kuvvetlerin sağlık, diş bakım ve tedavisi ile veterinerlik hizmetlerini yürüten ve bu hizmetlerle ilgili her türlü araç ve gereci hazır bulunduran yardımcı sınıf.*|| **Sıhhiye vekâleti,** *{OsT} Sağlık Bakanlığı.*

sıhhiyeci, [sıhhiye-ci] *is.* **1.** Sağlık memuru; sağlık görevlisi. **2.** *as.* Silahlı kuvvetlerde, sağlık hizmetlerinde görevli olan personel.

sıhhiyun, [Ar. ṣıḥḥī > ṣıḥḥiyyūn صحيون] *(sıhhiyyu:n) {OsT} is.* Koruyucu sağlık işleri ile uğraşan hekimler; hijyenist.

sıhı, [sık-mak > sık-ı / sıḫı] *{ağız} sf.* Sıkı. [DS] ⊡ **sıhı fıkı,** *{ağız} Sıkı fıkı.* [DS]

sıhım, [sık-mak > sık-ım / sıhım] *{ağız} sf.* (Helva, köfte vb. için) avuç içine doldurarak sıkıldığında aldığı durum; sıkım. [DS]

sıhırcım, [sık-mak > sık-ırcım / sıhırcım] *{ağız} is.* Korkutma; baskı kurma; sıkıştırma. [DS]

sıhıt, [sığ-ıt / sıḫıt] *{eT} is.* Ağlama. [DLT]

sıhıtmak, [sığ-ı-t-mak > sıh-ı-t-mak] *{eT} gçsz. f. [-ur]* Ağlamak.

sıhlamak, [sıh-la-mak ?] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Dikkatle bakmak. [DS]

sıhlamsu, [sık-mak > sık-la-mak > sık-la-m + su > sıhlam+su] *{ağız} sf.* Sudan çıkmış; çok ıslanmış. [DS]

sıhma, [sık-mak > sık-ma / sıḫma] *{ağız} is.* Yelek. [DS]

sıhmag, [sık-mak / sıd-mak > sıḫmag] *{ağız} gçsz. f. [-ar]* **1.** Patlamak. **2.** İçindekini dökmek. [DS]

sıhna, [? sıhna / sığna] *{ağız} is.* İyileştikten sonra kalan yara izi. [DS]

sıhr, [Ar. ṣıhr صهر] *{OsT} is.* **1.** Evlilik yoluyla akraba sayılan kimse; hısım. **2.** Evlilik yoluyla kurulan akrabalık ilişkisi; hısımlık.

sıhrana, [Far. şīre-ḫāne => şırahane > sıhrana] *{ağız} is.* Üzüm sıkılan yer; şıralık. [DS]

sıhri, [Ar. ṣıhrī صهری] *{OsT} sf.* (Akrabalık için) evlenme yoluyla oluşan; evlenmeyle ortaya çıkan.

sıhriyet, [Ar. ṣıhrī > ṣıhriyyet صهریت] *{OsT} is.* **1.** Evlenme yoluyla gelin ile damadın yakınları arasında meydana gelen akrabalık bağı; dünürlük. **2.** *huk.* Evlenmede kadının kan bağı olan yakınları ile erkeğin kan bağı olan yakınları arasında meydana gelen hısımlık. ⊡ **sıhriyet peyda etmek,** *Akraba olmak.*

sıhtamak, [sıġ-(ı)t-ā-mak / sıḫtā-mak] *(sıhta:mak) {eT} gçsz. f. [-r]* Ağlamak. [DLT]

sıhtaşmak, [sıġ-(ı)t-ā-mak / sıḫtā-mak > sıḫta-ş-mak] *{eT} işteş. f. [-ır]* Ağlaşmak. [DLT]

sıhtatmak, [sıġ-(ı)t-ā-mak / sıḫtā-mak > sıḫta-t-mak] *{eT} gçl. f. [-r]* Ağlatmak. [DLT]

-sık-, [-sık- / -sik- / -suk- / -sük-] *{eT} yap. e.* Fiilden fiil yapan ek. *ar-sık-mak (aldatmak)*

-sık[1] [*eT.* sığ > -sı-k] *yap. e.* Ad soylu kelimelerden benzerlik, gibilik anlamında kelimeler türetir. *ağla-m-sık, tan-sık.*

-sık[2], [-sık] *{eT} ek.* Fiillerden gelecek zamana yönelik gereklilik bildiren eylem adları türeten ek. [ETY] *āç-sık (mutlak acıkacak olma), tut-sık (tutulacak).*

sık[1], [sık] *sf.* **1.** *{eT}* Az. [DLT] **2.** *{eT}* Dar. [Gabain] **3.** Benzerleri ya da parçaları arasında çok az aralık bulunan; aralıksız. *{eT} (aynı)* [Gabain] **4.** Çok rastlanan; ender bulunmayan. **5.** Sürekli yinelenen. **6.** *zf.* Çok sayıda ve kısa zaman aralıklarıyla; her zaman. **7.** Arasında az boşluk bırakarak. ⊡ **sık koru,** *Ağaçları bütün alanı kaplayacak biçimde gür ve sık olan koru.*|| **sık ordugâh,** *Osmanlı ordusunda birbirine çok yakın yerleştirilmiş askerî birliklerin meydana getirdiği ordugâh tipi.*|| **sık otlatma,** *Mera üzerinde koyun sürülerini birbirine yakın ya da otların büyüyüp gelişmesine fırsat tanımadan yapılan otlatma biçimi.*|| **sık sık,** *Sık olarak; her zaman; sıkça; birçok kez.*|| **sık solunum,** *tıp. Sık olarak soluk alıp verme durumu.*

sık[2], [Çin. shih => sık / şık] *{eT} is.* Bir arazi ölçüsü. [EUTS]

sıka, [sık-mak > sık-ı / sıka] *{ağız} sf.* Cimri. [DS] ⊡ **sıka kazığı,** *{ağız} Yıkanan çamaşırı sıkmakta kullanılan üç çatallı ağaç.* [DS]

sıkacak, -ğı [sık-acak] *is.* **1.** Bir şeyi ağırlıklarından yararlanmak suretiyle iki şey arasına alarak sıkan araç. **2.** Meyve vb.nin suyunu çıkarmakta kullanılan aygıt; pres. **3.** Çamaşırların kolay ve çabuk kurumasını sağlamak amacıyla fazla suyunu atmakta kullanılan alet veya parça. **4.** *{ağız}* Tabaklıkta, işlenmek için yatırılan deri harçtan çıkarıldıktan sonra sıkmaya yarayan eğri ağaç. [DS]

sıkalmak, [sık > sık-ā-l-mak صقالمق] *{eAT} dönşl. f. [-ur]* Yoğunluk meydana getirmek; sıklaşmak.

sıkamak, [sık-ā-mak] *(sıka:mak) {eT} gçl. f. [-r]* El ile sığamak; okşamak. [DLT] [KB]

sıkanak, -ğı [sık-mak > sık-anak] *{ağız} is.* Tahtadan yapılmış, içinde üzüm sıkılan ayaklı tekne. [DS]

sıkanmak, [sık-ā-mak > sık-a-n-mak] *{eT} gçl. f. [-ur]* Eğmek. [EUTS]

sıkar, [Ar. ṣakr > ṣıḳār صقار] *(sıka:r) {OsT} is. zool.* Tepeli doğanlar.

sıkarlamak, [sık-mak > sıkar-mak > sıkar-la-mak] *{ağız} gçl. f. [r] [-l(ı)-yor]* **1.** Bir kimseyi bir konuda sıkıştırmak; korkutmak; baskı yapmak. **2.** Yapmaya zorlamak. [DS]

sıkarmak, [sık-ā-mak > sık-a-r-mak] *{eT} gçl. f. [-ur].* Sıklaştırmak; kalınlaştırmak. [EUTS]

sıkboğaz, [sık+boğaz] *is.* Bir şeyi yaptırırken acele etmesi için uygulanan baskı; bir kimsenin düşünmesine, nasıl davranacağına karar vermesine fırsat tanımama; baskı yapma; sıkıştırma. ⊡ **sıkboğaz etmek,** *Bir işi yapana acele etmesi için baskı uygulamak.*

sıkça, [sık-ça] *(sı'kça) zf.* Sık olarak; oldukça sık.

sıkçıl, [sık-mak > sık-(ı)-çıl] *{ağız} sf.* Cimri. [DS]

sıkdamak, [sıġ(ı)t-ā-mak] *(sıkda:mak) {eT} gçsz. f. [-r]* Ağlamak. [EUTS]

sıkdini, [sık+tane > sıkdini] *{ağız} is.* Sık taneli üzüm salkımı. [DS]

sıkgın, [sık-mak > sık-kın / sık-gın] *{ağız} sf.* **1.** (Hava için) bunaltıcı; sıkıcı. **2.** (Kişi için) parasal sıkıntı çeken. **3.** (Kişi için) sıkıntılı; üzgün. **4.** (Kişi için) sıkıcı. **5.** (Hayvan için) yayla, otlak bulamamış. [DS]

sıkgu, [sık-mak > sık-gu] *{ağız} is.* Sıkıştırma aracı; pres. [DS]

sıkgun, [sık-kın > sık-gun] *{ağız} sf.* Sıkıntılı; üzgün. [DS]

sıkı[1], [sık-mak > sık-ı] *sf.* **1.** Boyutları küçüklüğü yüzünden içinde bulunan şeyi sıkan; dar olan. **2.** Kuvvetle sıkılmış, sarılmış, bağlanmış olan; gevşek olmayan; sıkıştırılmış; doldurulmuş; tıkız. **3.** (Kişi için) hoşgörüsü olmayan; ilkelerine aşırı derecede bağlı olan; katı; sert. **4.** Dikkatle, hoşgörüsüz olarak uygulanan; titiz ve göz yummadan yerine geti-

rilen. **5.** Şiddetli; kuvvetli; zorlu; güçlü ve etkili. **6.** Zaman bakımından yeteri kadar olanak tanımayan; yoğun. **7.** Acele. **8.** *{ağız}* Cimri; hasis; tutumlu. [DS] **9.** *argo. {ağız}* Güzel; hoş; yaman. [DS] **10.** Güçlü; çabuk; hızlı. **11.** *is.* Zorlayıcı ve güç durum; yorgunluk; karışıklık. **12.** *zf.* İyice; sıkıca; disiplinli. 🗗 **sıkı ağızlı,** *Sır saklamasını bilen; gizli kalması gereken şeyleri başkalarına söylemeyen.*|| **sıkı basmak,** *Elindeki gücü kullanmak; güçlü davranmak; direnmek; söz geçirici durumda olmak.*|| **sıkı çalışmak,** *Kendisini vererek, düzenli olarak çalışmak; çalışmaya kendini vermek.*|| **sıkı denetim,** *Sansür.*|| **sıkı doku,** *bot. Yaş halkaları, gözenekleri ve öz ışınları açıkça belli olmayan.*|| **sıkı durmak,** *Cesaretli ve dayanıklı olmak; metin olmak; güçlü ve dayanıklı olmak; dikkatli bulunmak.*|| **sıkı düzen,** *1. Bir toplumun yasa ve kurallara tamamen uyması durumu; disiplin; zapturapt. 2. Bağlı durmak.*|| **sıkı fıkı,** *Birbirine bağlı; teklifsiz; içten: candan dost.*|| **sıkı geçme,** *Geçen parçanın çapının, içine geçirilen parçanınkinden daha büyük olması dolayısıyla baskı, çekiçle vurma ya da ısı ile genleştirmek suretiyle yapılan geçme işlemi.*|| **Sıkı isen!** *Zor durumlarda karşısındakinin cesaretini ölçmek veya bir işi yapıp yapamayacağını anlamak için söylenen meydan okuma sözü.*|| **sıkı mıkı,** *{ağız}* → sıkı fıkı. [DS]|| **sıkı sıkı,** *İyice; adamakıllı.*|| **sıkı sıkıya,** *1. Çok sıkı olarak; sımsıkı. 2. İyice.* || **sıkı tutmak,** *Gayretle sarılmak; önem vermek; titizlik göstermek.*|| **sıkıya almak,** *1. Davranışlarını sınırlamak; önlem almak. 2. Disiplin altına almak; baskı uygulamak.*|| **sıkıya gelmek,** *Güç bir durum karşısında kalmak.*|| **sıkıya koymak,** *Bir düzen içine koymak; rahatlamak.*|| **sıkıyı yemek,** *Azar işitmek; sıkıştırılmak.*|| **Sıkıysa!** *"Kendine güveniyorsa!.." anlamında tehdit veya meydan okuma sözü.*

sıkı[2], [sık-mak > sık-ı] *{ağız} is.* **1.** Bulgur. **2.** Bulgur pilavı. **3.** Bir tür tatlı. [DS]

sıkı[3], [sık-mak > sık-ı] *{ağız} is.* Pekmez yapma işi. [DS]

sıkı[4], [sık-mak > sık-ı] *{ağız} is.* Sıkıştırma aracı; pres. [DS]

sıkı[5], [sık-mak > sık-ı] *{ağız} is.* **1.** *is.* Ağızdan dolma silahlarda barut ve saçmanın üstünden doldurulan kâğıt ve keçe cinsi maddelerin tümü; tapa. **2.** Mermi. **3.** Silah; tabanca. [DS]

sıkıca, [sık-ı-ca] *(sıkı'ca) zf.* Sıkı bir şekilde; oldukça sıkı; iyice.

sıkıcı, [sık-ıcı] *sf.* Tedirginlik ve sıkıntı veren; tekdüzeliği yüzünden bezginliğe, bıkkınlığa yol açan, usandıran; can sıkan.

sıkıg, [sık-mak > sık-ıg] *{eT} is.* **1.** Baskı; tazyik. **2.** Korku; sıkıntı. [EUTS]

sıkıgelen, [sık-ı+gel-en] *{ağız} zf.* Sıkıca. [DS]

sıkılama, [sık-ı-la-ma] *is.* **1.** Sıkılamak eylemi. **2.** Toprağı sıkıştırmak ve içindeki havayı dışarı atmak suretiyle uygulanan zemin düzenleme işlemi. **3.** Dinamit lokumlarını patlama yuvasına doldurduktan sonra patlamanın şiddetini artırmak amacıyla yuvanın ağzını çeşitli moloz ve tıkayıcı maddelerle doldurma işlemi. **4.** Ağızdan dolma silahlarda barut ve kurşun veya saçmayı yerleştirdikten sonra bez, keçe veya kâğıt ile sıkıştırmak işlemi.

sıkılamak[1], [sık-ı-la-mak] *gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* **1.** Güçlü biçimde baskı uygulayarak sıkı duruma getirmek. **2.** Sıkmak; sıkıştırmak. **3.** *mecaz.* Birini bir şey yapmaya zorlamak; baskı yapmak; sıkıştırmak; bunaltmak; korkutmak. *{ağız} (aynı)* [DS] **4.** *{ağız}* (Ağızdan dolma tüfek vb. silahlar için) patlayıcı madde ile doldurarak sıkıştırmak. [DS]

sıkılamak[2], [sığta-mak > sıkı-la-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Sıkıntıdan ağlamak; sızlamak. [DS]

sıkılanma, [sık-ı-la-n-ma] *is.* Sıkılanmak eylemi.

sıkılanmak, [sık-ı-la-n-mak] *edil. f. [-ır]* Sıkılamak eylemi yapılmak; sılama eylemine uğramak; sıkılanmak eylemine konu olmak.

sıkılaşma, [sık-ı-la-ş-ma] *is.* Sıkılaşmak işi.

sıkılaşmak, [sık-ı-la-ş-mak] *gçsz. f. [-ir]* Sıkı duruma gelmek.

sıkılcım, [sık-ıl-mak > sık-ıl-cım صقلجم] *is.* **1.** *{OsT}* Sıkışıklık; izdiham; tazyik. **2.** *{ağız}* Sıkıştırma; korku; baskı. [DS] 🗗 **sıkılcım etmek,** *1. {OsT} Sıkıştırmak; tazyik etmek; rahatsız etmek. 2. {ağız} Sert olmak; kırıcı davranmak.* [DS]|| **sıkılcım vermek,** *{eAT} {OsT}* → sıkılcım etmek.

sıkılgan, [sık-ıl-gan] *(1935) sf.* Kendinde gerekli güven ve cesareti bulamayan; utangaç; çekingen.

sıkılganlık,-ğı [sık-ıl-gan-lık] *is.* Sıkılgan olma durumu; sıkılgan bir kimsenin tutumu.

sıkılık,-ğı [sık-ı-lık] *is.* **1.** Sıkı olma durumu; sıkı olan şeyin niteliği. **2.** Cimrilik; cimri olma durumu. **3.** Birbirine sıkı geçme ile bağlanmış parçaların geçme yerlerindeki çap farkı.

sıkılış, [sık-ıl-ış] *is.* Sıkılmak eylemi veya biçimi.

sıkılma, [sık-ıl-ma] *is.* **1.** Sıkılmak işi. **2.** *mecaz.* Utanma ve çekinme duygusu; hicap.

sıkılmak, [sık-ıl-mak] *edil. f. [-ır] [eT. -ur]* **1.** Sıkmak eylemine uğramak; kendisine sıkmak eylemi uygulanmak; sıkmak eylemine konu olmak. *{eT} (aynı)* [DLT] **2.** Suyu veya yağı çıkarılmak. **3.** (Silah için) ateşlenmek; tetiği çekilmek. **4.** *dönşl.* Can sıkıntısı duymak; bezginlik getirmek; bunalmak; sıkıntı, bezginlik duymak eziyet çekmek. *{eT} (aynı)* [EUTS]. **5.** Maddî yönden sıkıntıya düşmek; para darlığı çekmek; geçim sıkıntısı çekmek. **6.** *mecaz.* Utanmak; çekingenlik duymak. **7.** *{ağız}* Çalışmak; kendini zorlamak. [DS]

sıkılmaz, [sık-ıl-maz] *sf.* Ayıplanacak, utanç duyulacak bir davranışı hiç çekinmeksizin yapan; sıkılmayan; utanmayan; utanmaz; yüzsüz.

sıkılmazlık,-ğı [sık-ıl-maz-lık] *is.* Sıkılmaz olma durumu; utanmazlık; yüzsüzlük.

sıkım, [sık-mak > sık-ım صقم] *is.* **1.** Sıkmak eylemi. **2.** *sf.* Kapalı bir elin içine aldığı kadar; avuç içinde sıkılan miktar. *{OsT} {ağız} (aynı)* [DS] **3.** Bir defada sıkılan miktar. **4.** (Ateşli silahlar için) tek atış için yeterli olan; sıkımlık. **5.** *{ağız}* Tutam. [DS] **6.** *{ağız}* Helva, köfte vb.nin avuç içine alınarak sıkılmış durumu. [DS] **7.** *{ağız}* Avuç içi uzunluğu. [DS]

sıkımlık, -ğı [sık-ım-lık] *sf.* Sıkım. ⧉ (bir) **sıkımlık canı olmak,** *Zayıf ve çelimsiz olmak.*

sıkınç, [sık-mak > sık-ınç] *{ağız} sf.* Sığıntı. [DS]

sıkındı, [sık-mak > sık-ın-dı صقندى] *{eAT} {OsT} is.* Sıkılarak çıkarılan meyve suyu.

sıkındu, [sık-mak > sık-ın-du صقندو] *{eAT} is.* → sıkındı.

sıkınma, [sık-ın-ma] *is.* Sıkınmak eylemi.

sıkınmak[1], [sık-m-mak / sığ-ın-mak] *{eT} dönşl. f. [-ur]* Sığınmak. [EUTS]

sıkınmak[2], [sık-mak > sık-ın-mak] *{eT} edil. f. [-ur]* **1.** Ezilmek. [EUTS] [Gabain] **2.** Sıkılmak. [Gabain]

sıkınmak[3], [sık-ın-mak] *dönşl. f. [-ur]* **1.** Kendini sıkmak. **2.** *{ağız}* Kendini çalışmaya zorlamak. [DS] **3.** *{ağız}* Tuvalet ihtiyacını giderirken sıkıntı çekmek. [DS]

sıkıntı[1], [sık-ıntı] *is.* **1.** İşsizlik, ilgisizlik, tek düze yaşayış vb. nedenlerle oluşan ruhsal yorgunluk; bunalım; bezginlik ve boşluk duygusu. **2.** Bir güçlük, bir engelleme veya eksiklikten ileri gelen geçici üzüntü; hoşnutsuzluk. **3.** Karışıklıktan, bozukluktan doğan etkili ve sürekli yorgunluk, bu gibi sebeplerden kaynaklanan güç durum; meşakkat; mihnet. **4.** Yoksulluk, parasızlık gibi sebeplerden doğan yaşama güçlüğü. **5.** Birinin veya bir şeyin insana yüklediği ağırlık; bir sorumluluğun verdiği hoşnutsuzluk. **6.** Fiziksel ya da ruhsal rahatsızlık. **7.** *mecaz.* Sorun; problem; mesele. ⧉ **sıkıntı basmak,** *Üzerine bir sıkıntı gelmek; sıkıntı çökmek; sıkıntılı bir durum ortaya çıkmak.*|| **sıkıntı çekmek,** *Zorluk çekmek.*|| **sıkıntıda olmak,** *Yoksulluk içinde olmak; geçim darlığı çekmek.*|| **sıkıntısı olmak,** *1. Rahatsızlık veren bir durum içinde bulunmak; tedirginlik içinde olmak. 2. Aptesi gelmiş olmak; sıkışmak.* || **sıkıntı vermek,** *Varlığı veya davranışları ile birinin sıkıntı çekmesine neden olmak; bunaltmak; tedirgin etmek.*|| **sıkıntıya düşmek,** *Yokluk içinde olmak; geçim sıkıntısı içine düşmek.*|| **sıkıntıya gelememek,** *Sıkıntılı bir duruma dayanamamak; güçlüğe, güç işlere, zorluğa dayanamamak.*

sıkıntı[2], [sık-mak > sık-ıntı] *{ağız} is.* Nişastası alınan buğday artıkları. [DS]

sıkıntılı, [sıkıntı-lı] *sf.* **1.** Sıkıntısı olan; sıkıntı içinde bulunan. **2.** Sıkıntı veren; sıkıntıya neden olan; üzüntü yaratan.

sıkıntısız, [sıkıntı-sız] *sf.* **1.** Sıkıntısı olmayan; herhangi bir sıkıntı içinde bulunmayan. **2.** Herhangi bir sıkıntı vermeyen; sıkıntı yaratmayan.

sıkırcım[1], [sık-mak > sık-ıl-cım / sık-ır-cım] *{ağız} is.* Sıkıştırma; korku; baskı. [DS]

sıkırcım[2], [sık-mak > sık-ır-cım] *{ağız} sf.* Cimri. [DS]

sıkırdım, [sık-ır-dım] *{ağız} is.* → sıkırcım[1]. [DS]

sıkırkan, [sıkır-ġān / sıkır-kān] *(sıkırga:n) {eT} is.* Büyük sıçan; geme. [DLT]

sıkırmak, [sık *(yans.)* > sık-ır-mak] *{eT} gçsz. f. [sıkrar]* Islık çalmak. [DLT]

sıkış[1], [sığış / sıkış] *{eT} is.* Keder; sıkıntı; kaygı. [DLT] [EUTS] [Gabain]

sıkış[2], [sık-mak > sık-ış] *{eT} is.* **1.** Sıkışma; sıkıntı; sıkışıklık. **2.** [EUTS] İtişme kakışma; çarpışma. [DLT]

sıkış[3], [sık-ış] *{ağız} sf.* Toplu; şişman; tıknaz. [DS]

sıkışabilirlik, -ği [sık-ı-ş-a+bil-ir-lik] *is.* **1.** Sıkışabilen cismin niteliği. **2.** *fiz.* Basınç altında bulunan bütün cisimlerde görülebilen hacimce küçülebilme özelliği.

sıkışık,-ğı [sık-ı-ş-ık] *sf.* **1.** Sıkışmış durumda olan; sıkışan. **2.** Parasal açıdan güç durumda olan. **3.** (Zaman bakımından) işin yoğunluğu ölçüsünde yetersiz olan. **4.** Yoğun bir durumda olan; yoğunluğu süren.

sıkışıklık,-ğı [sık-ı-ş-ık-lık] *is.* Sıkışık olma durumu.

sıkışlıg, [sıkış-lıg] *{eT} is.* Kederlenme; sıkılmış olma. [EUTS]

sıkışma, [sık-ı-ş-ma] *is.* **1.** Sıkışmak işi. **2.** Bir veya daha çok canlı varlığın dar bir alanda uzun süre yaşamak zorunda kalması. **3.** *coğ.* Doğal bir olay sonucunda dere, vadi vb. yerde meydana gelen daralma. **4.** *tıp.* Bir bağırsak kıvrımının normal veya patolojik durum sonucunda meydana gelen bir deliğe girerek tıkanması; bağırsak tıkanması.

sıkışmak, [sık-ı-ş-mak] *gçsz. f. [-ır]* **1.** Basınç yapacak kadar birbirine yaklaşmak; birbiri üzerine yığılmak; sıkışık, tıkanık durumda olmak. **2.** Basınçla dar bir yere zorla girmek. **3.** Baskı yaratan iki şey arasında basılı kalmak; kısılmak; hareket edemez, kımıldayamaz duruma gelmek. **4.** Para veya maddî olanaksızlık yüzünden zor durumda kalmak; parasız kalmak; başı sıkılmak; eli darda olmak. **5.** (Kalp, göğüs vb. için) çarpıntı duymak; kasılmak; darlık ve sıkıntı vermek; çarpıntı yapmak. **6.** Şiddetle aptes yapma ihtiyacını duymak; aptesi gelmek. **7.** *mecaz.* (Tamir için) masraf çıkmak; tamir parası ödemek. **8.** *işteş. f.* (El vb. için) karşılıklı olarak tutup sıkmak.

sıkışmak, [sık-mak > sık-ış-mak] *{eT} işteş. f. [-ur]* Sıkışmak; birlikte sıkmak. [DLT]

sıkışmaz, [sık-ı-ş-maz] *sf. fiz.* (Madde için) basınç uygulandığı halde hacmi daraltılamayan.

sıkıştırıcı, [sık-ı-ş-tır-ıcı] *sf.* **1.** Sıkıştırma işini yapan; sıkıştırmaya yarayan. **2.** Yol, alan vb. yaparken zemini sıkıştırmaya yarayan alet. **3.** Soğutma sanayiinde, soğutucu olarak kullanılan gazı sıkıştırmaya yarayan alet; kompresör. **4.** *iletiş.* Bir iletim hattının başlangıcında yer alan ve gönderilmek istenen işaretlere sıkışma uygulayacak biçimde çalışan yükselteç. **5.** *bsy.* Veri kaynaklarındaki artıklığı gidererek kullanılan bant genişliği miktarını en aza indiren algoritma.

sıkıştırılma, [sık-ı-ş-tır-ıl-ma] *is.* Sıkıştırılmak eylemi.

sıkıştırılmak, [sık-ı-ş-tır-ıl-mak] *edil. f. [-ır]* Üzerinde sıkıştırmak eylemi uygulanmak; sıkıştırmak eylemine konu olmak.

sıkıştırılmış, [sık-ış-tır-ıl-mış] *sf.* Sıkıştırma işlemine uğramış. ☞ **sıkıştırılmış disk,** *bsy. Yer kazanmak üzere taşıdığı verilere sıkıştırma işlemi uygulanmış disk.*|| **sıkıştırılmış dosya,** *bsy. Disk üzerinde çok yer tutmaması için sıkıştırma işlemi yapılmış dosya.*

sıkıştırış, [sık-ı-ş-tır-ış] *is.* Sıkıştırmak eylemi veya biçimi.

sıkıştırma, [sık-ı-ş-tır-ma] *is.* **1.** Sıkıştırmak eylemi. **2.** Üzerine basınç uygulayarak bir şeyi bir yere sığdırmaya çalışma. **3.** Bir şeyi bir yere sabitlemek işi. **4.** *mecaz.* Baskı yapma; zorlama. **5.** *fiz.* Bir cismi oluşturan tanecikleri birbirine yaklaştırarak bu cismi daha küçük hacme indirme işlemi. **6.** *oto.* İki zamanlı motorda çevrimin birinci, dört zamanlı bir motorda ise ikinci zamanına verilen ad. **7.** *bsy.* Veri bitlerinin sayısını belirli niteliklerinden ödün vermek suretiyle azaltma işlemi. **8.** *bsy.* Bellek alanını en az yeri işgal edecek biçimde derleyip toplama işi.

sıkıştırmak, [sık-ı-ş-tır-mak] *gçl. f. [-ır]* **1.** Dar bir yere zor kullanarak çok sayıda kimse veya nesneyi sığdırmak; tıkmak; sokmak; yerleştirmek. **2.** Bir şeyi sıkıca duracak biçimde bir yere yerleştirmek ya da baskıyla orada tutmak. **3.** Gevşek veya seyrek durumda bulunan nesneleri birbirine yaklaştırıp sıkı duruma getirmek; toprağın sertleşmesini sağlamak. **4.** Bir şeyin sıkışmasına ya da ezilmesine neden olmak. **5.** Bir şeyi dar bir yere uygun biçimde yerleştirmek. **6.** Bir kimseyi iterek dar bir yerde serbestçe hareket edemez duruma getirmek. **7.** Yetersiz bir zaman dilimi içinde bir işi gerçekleştirmeye çalışmak; sığıştırmak. **8.** Başka işler arasında yapıp ortaya koymak. **9.** Birini acele etmeye, çabuk davranmaya zorlamak. **10.** Birine isteyip istemediğine bakmaksızın bir şeyi vermek; eline tutuşturmak; başkalarına sezdirmeden vermek. **11.** Kaçmasını önleyecek biçimde çevresini sarmak; kuşatmak; çevirmek; kıstırmak. **12.** *mecaz.* Birine bir şeyi yapması için baskı uygulamak; zorlamak. **13.** Birini cevap vermede, karar vermede güç bir duruma sokmak; ne cevap vereceğini bilemez duruma getirmek. **14.** *argo.* Elle sarkıntılık etmek. **15.** *spor.* Bir koşucunun koşmasını engelleyecek biçimde yolunu kapatmak. **16.** (Av için) av köpekleri ile uzun süre kovaladıktan sonra avcıya yakın bir yerde kaçamayacak biçimde tutmak. ☞ **sıkıştırma yazılımı,** *bsy. Verilerin sıkıştırılmasını sağlayan yazılım.*

sıkıt, [sık-ı-t] *is.* Güçlü bir basınçla sıkıştırılarak hacmi küçültülmüş herhangi bir şey; komprime.

sıkıyönetim, [sık-ı+yön-et-im] *is. huk.* Anayasanın belirlediği koşulların oluşması durumunda temel hak ve özgürlükleri geçici bir süre kısıtlayan veya kullanılmalarını erteleyen, mülkî yönetimin yerine askerî yönetimi getiren bir tür olağanüstü polis rejimi; örfî idare.

sıkız, [sıkız] *{ağız} sf.* Biraz yanmış; kızarmış. [DS]

sıkkık, -ğı [sık-mak > sık-kı-mak ? > sık-kı-k / sıkkın > sık-kık] *{ağız} sf.* (Hava için) sıkıcı; bunaltıcı. [DS]

sıkkın, [sık-kın] *sf.* **1.** Sıkıntı içinde olan; sıkılmış. **2.** (Kişi için) canı bir şeye sıkılmış olan. **3.** (Olay, durum vb. için) sıkıntıyı gösteren; sıkıntı belirten.

sıkkınan, [Ar. ṣıdḳ => sıdk+ile-n => sıdkınan] *{ağız} zf.* Doğrulukla; gerçeklikle. [DS]

sıkkınlık,-ğı [sık-kın-lık] *is.* **1.** Sıkılmış olma durumu; sıkkın olan bir kimsenin durumu. **2.** *{ağız}* Sıcaktan, deride oluşan küçük kırmızı sivilceler; isilik. [DS]

sıkl, [Ar. s̱ıḳl ثقل] *{OsT} is.* Ağırlık; yük.

sıklama, [sık-la-ma] *is.* Sıklamak işi.

sıklamak[1], [sıġ-lā-mak > sık-lā-mak صقلامق] *gçsz. f. [-r] [-l(ı)-yor]* **1.** İçini çekerek ağlamak; çok ağlamak; hıçkırmak. *{ağız}* [DS] **2.** *{eAT}* Gözyaşı dökmek; ağlamak; sızlamak.

sıklamak[2], [sık *(yans.)* > sık-lā-mak] *gçsz. f. [-r]* Islık çalmak.

sıklaşma, [sık-la-ş-ma] *is.* Sıklaşmak eylemi.

sıklaşmak, [sık-la-ş-mak] *dönşl. f. [-ır]* **1.** Sık duruma gelmek. **2.** Birbiri ardına ortaya çıkmak; sık sık oluşmak; sıkça yinelenmek.

sıklaştırılma, [sık-la-ş-tır-ıl-ma] *is.* Sıklaştırılmak eylemi.

sıklaştırılmak, [sık-la-ş-tır-ıl-mak] *edil. f. [-ır]* **1.** Sık duruma getirilmek; sıklaştırma eylemi uygulanmak; sıklaştırılmak eylemine uğramak. **2.** Aralıksız veya sık olarak yapılmak.

sıklaştırma, [sık-lş-tır-ma] *is.* Sıklaştırmak eylemi.

sıklaştırmak, [sık-la-ş-tır-mak] *gçl. f. [-ır]* **1.** Sık duruma getirmek; aralıkları azaltarak sık bir durum almasını sağlamak. **2.** Aralıksız veya sıkça yapmak; yapılan eylemin sayısını artırmak; sıkça yinelemek.

sıklat, [Ar. s̱ıḳlet => sıklat] *{ağız} sf.* Sıkıcı; bunaltıcı; sıcak. [DS]

sıklet, [Ar. s̱ıḳlet ثقلت] *{OsT} is.* **1.** Ağırlık. **2.** Yük. **3.** Sıkıntı. ⊞ **sıklet-āver,** *{OsT} Sıkıcı; usandırıcı.*|| **sıklet çekmek,** *Ağırlık kaldırabilmek.*|| **sıklet-i izafiye,** *{OsT} Yoğunluk.*|| **sıklet-i mutlaka,** *{OsT} Mutlak ağırlık.*|| **sıklet-i zāhirî,** *{OsT} fiz. Görünen ağırlık.*|| **sıklet-i zātiye,** *{OsT} Özgül ağırlık.*|| **sıklet-keş,** *Ağırlık çeken; yük taşıyan.*|| **sıklet merkezi,** *Ağırlık merkezi.*|| **sıklet vermek,** *Sıkıntı vermek; sıkmak.*

sıklı, [sık-lı] *{ağız} sf.* Kilitli. [DS]

sıklık[1], **-ğı** [sık-lık] *is.* **1.** Sık olma durumu. **2.** Sık öğelerden oluşan; sık sık yinelenen şeyin özelliği. **3.** *dbl.* Bir metinde bazı öğelerin kullanılma sayısı. **4.** *tekst.* Bir dokumada, bir cm^2 alanda bulunan çözgü ve atkı ipliklerinin sayısı. ⊞ **sıklık saymak,** *tekst. Halı, kumaş vb. dokuma eşyanın birim yüzeydeki ilmik veya düğüm sayısını saymak.*

sıklık[2], **-ğı** [sık *(yans.)* > sık-(ı)l-ık صقلق] *{eAT} {OsT} {ağız} is.* Islık. [DS] ⊞ **sıklık vermek,** *{eAT} {OsT} Islık çalmak.*

sıklık[3], **-ğı** [suv-luk ? > sıklık] *{ağız} is.* Toprak su kabı; testi. [DS]

sıklındu, [sık-(ı)l-ın-mak>sık-(ı)l-ın-du صقلندو] *{eAT} is.* Sıkılarak çıkarılan meyve suyu.

sıklışmak, [sık-mak > sık-ıl-mak > sık(ı)l-ış-mak] *{eT} dönşl. f. [-ur]* Sıkışmak; sıkılmak. [DLT]

sıkma[1], [sık-mak > sık-ma] *is.* **1.** Sıkmak işi. **2.** Sıkıntı verme. **3.** Çamaşırı yıkadıktan sonra suyunu giderme işlemi. **4.** Yağlı tohumlardan sıkılmak suretiyle yağının çıkarılması işlemi. **5.** İmparatorluk döneminde nizam-ı cedit askerlerinin giydiği diz kapağına kadar dar, üst tarafı geniş, şalvar biçimindeki pantolon. **6.** *{ağız}* Kısa palto; ceket. [DS] **7.** *{ağız}* İç çamaşırı. [DS] **8.** *{ağız}* Gömlek. [DS] **9.** *{ağız}* Vücudu korse gibi saran kadın yeleği. [DS] **10.** *{ağız}* Bir tür pantolon veya şalvar. [DS] **11.** *{ağız}* Arasına peynir, kıyma vb. konarak katlanmış sac ekmeği; dürüm. [DS] **12.** *{ağız}* Bir tür hamur tatlısı; lokma tatlısı. [DS] **13.** *{ağız}* İçine soğan ve kıyma konularak yapılan mantı. [DS] *{ağız}* Bir tür av tüfeği. [DS] **14.** *sf.* (Meyve ve sebze için) suyu çıkarılmaya uygun olan. **15.** *{OsT}* Daracık. ⊞ **sıkma baş,** *1. Kadınların sokağa çıkarken saçlarını ince bir ipek tül ile sarmak suretiyle meydana getirdikleri bir tür baş bağlama biçimi. 2. Bu şekilde bağlanmış kadın başı. 3. Başını böyle bağlamış olan kadın.*|| **sıkma köfte,** *{ağız} Bulgur ve kıyma karışımı ile yapılan köfte.* [DS]|| **sıkma makinesi,** *{ağız} Sepicilikte, derilerin suyunu sıkmakta kullanılan araç.* [DS]|| **sıkma meme,** *{ağız} Büyük meme.* [DS]|| **sıkma sıkmak,** *{ağız} Yufka ekmeğin arasına peynir, çökelek vb. koyarak dürüm yapmak.* [DS]

sıkmaç[1], **-cı** [sık-mak > sık-maç] *is.* Kullanıldığı yere göre değişik biçimleri ve yapıları bulanan her türlü sıkıştırıcı alet; sıkıştırıcı; kompresör.

sıkmaç[2], **-cı** [sık-mak > sık-maç] *{ağız} is.* **1.** → sıkma köfte. **2.** Bir avuç dolusu şeyin sıkılmış durumu; sıkma. **3.** Dürülerek yenilen kalın ekmek. [DS]

sıkmak, [*eT.* sī-mak > sık-mak] *is.* **1.** Bir şeyin etrafına sarılarak sıkıştırmak. *{eT} (aynı)* [DLT] [ETY] [EUTS] [Gabain]. **2.** Bir şeyin etrafını bir şeyle sararak, daraltarak basınç altına almak. **3.** Bir kimseyi kolları arasına alarak kendi bedenine doğru bastırmak. **4.** (Sebze, meyve vb. için) basınç uygulayarak suyunu, yağını çıkartmak. **5.** (Ayakkabı, giyecek vb. için) dar gelmek. **6.** (Organ için) organı hareket ettiren kasları germek. **7.** Basınç düzeni ile çalışan bir aygıt ile fışkırtmak, püskürtmek. **8.** (Ateşli silah için) hedefe yöneltip ateşlemek; silahı boşaltmak; tetiği çekmek. **9.** Boyunu kısaltmak; germek. **10.** *mecaz.* Baskı altına almak; zorlamak. **11.** Sıkıntı vermek; usandırmak; bıktırmak. **12.** Bunaltmak. ⊞ **sıktığını un etmek,** *{ağız} Giriştiği işi başarmak.* [DS]

sıkmalık,-ğı [sık-ma-lık] *sf.* (Meyve vb. için) sıkarak suyunu veya yağını çıkarmaya uygun.

sıkman, [sık-mak > sık-mān] *(sıkma:n) {eT} is.* **1.** Üzüm sıkma zamanı (?). [DLT] **2.** Şarap tüccarı. **3.** Üzüm sıkılan cendere. **4.** *{ağız}* Dar kadın yeleği. [DS] **5.** *{ağız}* İç çamaşırı; gömlek. [DS] **6.** *{ağız}* Sıkıcı yer. [DS]

sıkmar, [sık-mak > sık-mar] *{ağız} sf.* Cimri. [DS]

sıkmık, -ğı [sık-mak > sık-mık] *{ağız} is.* **1.** Bilek. **2.** Tutam. [DS]

sıknaşmak, [sık-mak >sık-(ı)n-aş-mak صقنشمق] *{eAT} dönşl. f. [-ur]* Yoğunluk kazanmak.

sıknışmak, [sık-mak > sık-(ı)n-ış-mak صقنشمق] *{eAT} dönşl. f. [-ur]* Sıkışmak.

sıkra, [sık-mak > sık-rağı > sıkra] *{ağız} sf.* Cimri. [DS]

sıkrağı, [sık-mak > sık-rağı] *{ağız} sf.* Cimri. [DS]

sıkramak, [sık *(yans.)* > sık-(ı)r-ā-mak] *(sıkra:mak) {eT} gçsz. f. [-r]* Islık çalmak. [DLT]

sıkranmak, [sığ > sık-ra-mak > sıkra-n-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* Ağlamak. [DS]

sıkravu, [sık-mak > sık-rağu / sık-ravu] *{ağız} sf.* Cimri. [DS]

sıkrınmak, [sığ > sık-(ı)r-ı-n-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* **1.** Kendini ağlamaya zorlamak. **2.** Kendini zorlamak. **3.** Titremek. [DS]

sıkrışmak, [sık *(yans.)* > sık-ır-mak > sık-(ı)r-ış-mak] *{eT} işteş f. [-ur]* Birlikte ıslık çalmak. [DLT]

sıksınmak, [sık > sık-sın-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* Sık olarak değerlendirmek; sık bulmak. [DS]

sıkt, [Ar. sıḳt سقط] *{OsT} is. tıp.* Düşük; ölü doğan çocuk. ⌂ **sıktü'z-zend,** *Çakmaktan çıkan kıvılcım.*

sıktaç, [sık-mak > sık-aç / sıktaç] *{ağız} is.* Pres; sıkma aracı. [DS]

sıktamak, [ıġ *(su)* > s-ıġ *(su)* > sıġ-(ı)t-ā-mak > sıġtā-mak / sıktā-mak / sıġdā-mak] *(sıkta:mak) {eT} gçsz. f. [-r]* → sıgtamak. [İKPÖy.] [EUTS] [Gabain] [Nevâyî]

sıktarmak[1], [sık-mak > sık-tır-mak / sıktar-mak] *{ağız} gçl. f. [-ır]* Sıkıştırmak. [DS]

sıktarmak[2], [sık-(ı)t-ar-mak] *{ağız} gçl. f. [-ır]* Hastalığı, sıkıntıyı atlatmak. [DS]

sıktaşmak, [sıġıt *(hıçkırık)* > sıġt-a-mak / sık-t-a-mak > sık-t-a-ş-mak] *f.* Ağlaşmak; birlikte feryat etmek. [İKPÖy.]

sıktırma, [sık-tır-ma] *is.* **1.** Sıktırmak eylemi. **2.** Maden ocaklarında, cıvatalama yöntemi ile kayaçları sabitlemek için kullanılan ahşap parçaları. **3.** *{ağız}* Dar kadın yeleği. [DS] **4.** *{ağız}* Kemer; kuşak. [DS] **5.** Korse. **6.** *{ağız}* Fes üzerine dizilen altın. [DS] **7.** *{ağız}* Sallanan ya da eğri duran bir şeyi düzeltmek için altına konulan taş ya da ağaç parçası. [DS]

sıkturmak, [sık-mak > sıḳ-tur-mak] *{eT} gçl. f. [-ur]* **1.** Toplamak. [ARAT] **2.** Sıktırmak. [DLT]

sıkurmak, [sık-mak > sıḳ-ur-mak] *{eT} gçl. f. [-ur]* Toplamak. [EUTS]

-sıl, [-sı-l / -sil / -sul / -sül] *yap. e.* İsimlerden sıfat türeten ek. İsimden sıfat yapma eki *-si* ile isimden isim ve sıfat yapan *-l* ekinin kaynaşıp kalıplaşmasıyla meydana gelmiş birleşik ektir. Kökün taşıdığı anlama *benzerlik, gibi sayma, öyle değerlendirme* kavramları katarak sıfatlar türetir: *yoksul, dudaksıl, damaksıl, yersil, köksül.*

sıl, [? sıl] *{ağız} is.* Gübre. [DS]

sıla, [Ar. vaṣl > ṣıla صله] *{OsT} is.* **1.** Bir araya gelme; buluşma; birleşme. **2.** Bir süre ayrı kaldığı doğup büyüdüğü yere giderek yakınlarına ve tanıdıklarına kavuşma. **3.** *gnşl.* (Yabanda bulunan bir kimse için) doğup büyüdüğü, yakınlarının bulunduğu yer. **4.** Armağan; hediye; bahşiş. **5.** *dbl.* Bağ fiil; ulaç. ⌂ **sıla hasreti,** *Sıla özlemi.*|| **sıla hastalığı,** *Hastalık derecesine varan sıla özlemi.*|| **sıla-i rahm,** *{OsT}* → sıla-yı rahim.|| **sıla özlemi,** *Doğup büyüdüğü memleketi görme isteği; yurtsama; yurt özlemi.*|| **sıla sıygası,** *dbl. Ulaç; bağfiil.*|| **sıla-yı rahim,** *{OsT} Yabanda bulunan bir kimsenin ana baba ve yakınlarını ziyaret etmesi; akrabalarla ilişkiyi sürdürme.*

sılacı, [sıla-cı] *is.* Yabana giden ve bir süre sonra doğup büyüdüğü yere dönerek yakınlarına kavuşan kimse; gurbetçi

sılakap, [? sılakap] *{ağız} is.* Biçilen tarlada kalan ekin kökleri; anız. [DS]

sılanmak, [sıġ-ā-mak > sı(ġā)-lā-mak > sıla-n-mak] *{eT} gçl. f. [-ur]* Kendi kendini sıvazlamak; kendine çeki düzen vermek; süslenmek. [Nevâyî]

sılat, [Ar. ṣıla > ṣılāt صلات] *(sıla:t) {OsT} is.* **1.** Sılalar. **2.** Armağanlar; bahşişler.

sılcarlı, [sılcar-lı] *{ağız} sf.* (Kişi için) salyası çok akan. [DS]

sıldırım, [sıldır-ım] *{ağız} sf.* (Kaya için) yalçın; sarp; dik. [DS]

sıle, [Ar. ṣıla صله] *{OsT} is.* Bir şaire yazdığı methiye için verilen bahşiş.

sılıf, [? sılıf] *{ağız} is.* Pirincin içinde bulunan küçük ot tohumu. [DS]

sılık[1], -ğı [sıl-ık - sı-lık ?] *{ağız} sf.* Kirli; pis. [DS]

sılık[2], **-ğı** [ıs / sık *(yans.)* > ıs-lık / sı(k)-lık] *{ağız} is.* Islık. [DS]

sılka, [cılga / sılka] *{ağız} is.* Ana yoldan ayrılan dar yol. [DS]

sılmak, [sıl-mak / sil-mek] *{eT} gçl. f. [-ar]* Silmek. [EUTS]

sıltakçı, [sıltak-çı] *{ağız} sf.* Yaygaracı. [DS]

sıltarmak[1], [sılt-ar-mak] *{ağız} gçsz. f. [-ır]* Soğuktan üşümek; donmak. [DS]

sıltarmak[2], [sır(ı)t-ar-mak] *{ağız} gçl. f. [-ır]* Azarlamak. [DS]

sıltav, [? sıltav] *{ağız} is.* Sözde neden; bahane. [DS]

sılyan, [? sılyan] *{ağız} is.* Az budaklı düzgün ağaç. [DS]

sım[1], [sım *(yans.)*] *is.* Mızıkçılık etmeyi anlatan kök. [Zülfikar] *sım-ız-mak*

sım[2], [sım / som / sum / süm *(yans.)*] *is.* Çarpma, dürtme, vurma anlatan kök. [Zülfikar] *sım-sık*

sım[2], [sım / süm *(yans.)*] *is.* Soluk basıncı ile burun temizlemeyi, bu biçimde hıçkırmayı ve ağlamayı anlatan kök. [Zülfikar] *sım-kır-mak, sım-kır-t-mak*

sıma, [sı-ma] *is.* Sımak eylemi.

sımad, [Ar. ṣımād صماد] *(sıma:d) {OsT} is.* Şişe tıpası; tıkaç.

sımah, [Ar. ṣımāẖ صماخ] *(sıma:h) {OsT} is.* **1.** Kulak. **2.** Kulak deliği. ⌂ **sımāh-ı bevlî,** *{OsT} Erkek cinsel organının deliği.*|| **sımāh-ı can,** *{OsT} Can kulağı.*

-sımak, [-sı-mak / -si-mek] *{eAT} yap. e.* İsimden mastar yapan ek, *"bir şey yerine koymak, o değerde saymak"* anlamında kullanılmıştır. *"Basarsa mastabayı damenim alır demedi / Şarap-hare bu şeb şahneyi köpeksimedi (köpek yerine koymadı)."* Sabit Divanı.

sımak[1], [sī-mak] *(sı:mak) gçl. f. [-r]* **1.** *{eT} {eAT} {OsT}* (Kişi veya topluluk için) yenmek; üstün gelmek; sindirmek; sındırmak; mağlup etmek; tenkil etmek. [DLT] [EUTS] [Gabain] [KB] [Tekin] **2.** *{eT} {eAT} {OsT}* Kırmak; bozmak; kesmek. [DLT] [ETY] [Gabain] [KB] [Tekin] **3.** *{eT}* Ezmek. [KB] **4.** (Bir

kimseyi) darıltmak; kırmak. **5.** *{eAT}* Aşağı görmek. **6.** *{eAT} {OsT}* Reddetmek; gereğini yapmamak; hiçe saymak; kabul etmemek. **7.** *{eAT} {OsT}* Yıkmak; harap etmek. **8.** *{ağız}* (Verilen söz, edilen yemin veya verilen emir için) bozmak. [DS]

sımak, -ğı [Ar. summāḳ => somak / sımak] *{ağız} is.* → somak. [DS]

sımam, [Ar. ṣımām / ṣımāme صمام / صمامه] *(sıma:m) {OsT} is.* **1.** Tıpa; tıkaç. **2.** *tıp.* Kan damarlarında tıkanıklığa yol açan kan pıhtısı.

sımamak, [sī-ma-mak] *(sı:mamak) gçl. f. [-z]* Kırmamak. [Tekin]

sımar, [? sımar] *{ağız} is.* Sisli, kapalı ve sıkıntılı hava. [DS]

sımarlamak, [Far. sipürden > ōspar => ısmar-la-mak > sımar-la-mak صمرلامق / سمرلامق] *{eAT} gçl. f. [-r]* **1.** *{eAT}* Emanet etmek. **2.** *{eAT}* Tembih etmek. **3.** *{ağız}* Ismarlamak; sipariş etmek. [DS]

sımarlık, -ğı [sımar-lık] *{ağız} is.* Sıkıntılı ve kapalı hava. [DS]

sımatara, [? sımatara] *{ağız} is.* Tarla ekerken iki ucundan iple bele bağlanan ve içine tohum konulan çuval. [DS]

sımcak, -ğı [? sımcak] *{ağız} is.* Kedi. [DS]

sımıdır, [? sımıdır] *{ağız} is.* Bulgur çekilirken taş üstünde kalan iri buğday parçaları; yarma. [DS]

sımırsamak, [sım *(yans.)* > sım-ır-sa-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-s(ı)-yor]* Nemlenerek gevşemek. [DS]

sımırtlak, -ğı [sım *(yans.)* > sım-ır-t-lak] *{ağız} sf.* Ne yapacağını bilemeyen; şaşkın. [DS]

sımışka, [*eT.* simiş > sımış-ka ?] *{ağız} is.* Ayçiçeği. [DS]

sımızmak, [sım *(yans.)* > sım-ız-mak] *{ağız} gçsz. f. [-ır]* Mızıkçılık etmek. [DS]

sımkırdmak, [sım *(yans.)* > sım-kır-d-mak صمقردمق] *{eAT} gçl. f. [-ır]* Hıçkırtmak.

sımkırmak, [sım *(yans.)* > sım-kır-mak] *{ağız} gçsz. f. [-ır]* **1.** Hıçkırmak. **2.** İçin için sessizce ağlamak. **3.** Burun temizlemek; sümkürmek. [DS]

sımkırtmak, [sım *(yans.)* > sım-kır-t-mak] *{ağız} gçsz. f. [-ır]* **1.** İçin için, sessizce ağlamak. **2.** Surat asmak; somurtmak. **3.** *gçl. f.* Kendini ağlamaya zorlamak. [DS]

sımlah, [Ar. ṣımlāḥ صملاح] *(sımla:h) {OsT} is.* Kulak kiri.

sımsak, -ğı [sım-sa-k ?] *{ağız} is.* Bir tür sivrisinek. [DS]

sımsar, [sım-sa-r ?] *{ağız} sf.* **1.** Cimri. **2.** Yemek seçen; az yiyen. [DS]

sımsığ, [sım *(yans.)* > sım-sık] *{ağız} is.* → sımsık. [DS]

sımsığlamağ, [sım *(yans.)* > sım-sık-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Yumruklamak. [DS]

sımsık, -ğı [sım *(yans.)* > sım-sık] *{ağız} is.* Yumruk. [DS] ⊟ **sımsık vurmak,** *{ağız} Yumrukla vurmak; yumruklamak.* [DS]

sımsıkı, [sı(m)+sı/kı] *sf.* ve *zf.* **1.** Olabildiği kadar sıkı; çok sıkı. **2.** İyice sıkarak.

sımsımrak, [Çiğl. sīm+sımrāk] *(sı:msımra:k) is.* Pişirildikten sonra küçük küçük doğranıp güvece konulmuş ve baharat karıştırılmış baş üzerine ekşi yoğurt dökülerek yapılan bir çeşit yemek.

sımsır, [sım-sı-r] *{ağız} sf.* Cimri. [DS]

sımsırıh, [sım *(yans.)* > sım-sır-ık / sımsırıḫ] *{ağız} sf.* Somurtkan. [DS]

sımt, [Ar. ṣımṭ صمط] *{OsT} is.* Dizilmiş olan şey; arka arkaya sıralanmış olan; dizi. ⊟ **sımt-ı lü'lü,** *{OsT} İnci dizisi.*

sımtag¹, [Moğ. sım-tā-mak > sım-ta-ġ] *{eT} is* Orman. [EUTS]

sımtag², [Moğ. sım-tā-mak > sım-ta-ġ] *{eT} sf.* **1.** İhmalkâr; dikkatsiz; savsaklayan; derbeder; avare; aylak. [EUTS] [ARAT] **2.** Tembel. [Gabain]

sımtagsız, [sım-tā-mak > sım-ta-ġ-sız] *{eT} sf.* Dikkatli; gayretli; faal; enerjik; çalışkan. [EUTS] [ARAT] [Gabain] ⊟ **sımtagsız gönül,** *Dikkatli, uyanık gönül; gayretli gönül.* [ARAT]

sımtak, [Moğ. sım-tā-mak > sım-ta-k] *{eT} sf.* Derbeder; tembel; avare; aylak. [EUTS]

sımtalmak, [Moğ. sım-tā-mak > sım-ta-l-mak] *{eT} dönşl. f. [-ur]* Harekette olmak; gitmek; terk etmek. [EUTS]

sımtamak, [Moğ. sım-tā-mak] *(sımta:mak) {eT} gçl. f. [-r]* **1.** Bırakıvermek; koyuvermek. **2.** İhmal etmek. [ARAT] [Gabain]

sımti, [Ar. ṣımṭī صمطى] *(sımti:, t kalın söylenir) {OsT} is. ed.* Üçüncü dördüncü mısraları kafiyeli, diğerleri serbest olan manzume.

-sın-, [-sın / -sin-] *{eT} yap. e.* İsimden fiil yapmak eki. *barım-sın-mak (gitmek istemek)*

-sın¹, [sen > -sin / -sın / -sun / -sün] *çek. e.* İkinci tekil kişi fiil çekim eki olup belirsiz geçmiş zaman, geniş zaman, şimdiki zaman, gelecek zaman, gereklik ve istek kiplerinde kullanılır: *bilmişsin, bilirsin, biliyorsun, bileceksin, bilmelisin, bilesin.*

-sın², [sen > -sin / -sın / -sun / -sün] *çek. e.* Üçüncü tekil kişi fiil çekim eki olup emir kipinin çekiminde kullanılır; *gelsin, okusun, görsün.*

sın¹, [Çin. tes'in] *{eT} is.* Mezar. [DLT] [EUTS]

sın², [sīn] *(sı:n) {eT} is.* **1.** (İnsan için) boy bos. [DLT] [KB] **2.** İnsan vücudu. [EUTS] **3.** Vücudun azaları; uzuv. [Gabain] **4.** Kılık. [KB] ⊟ **sının boḍın kırtışın,** *{eT} Vücudun, boyun ve siman.*

sına¹, [Rus. şina] *{ağız} is.* Araba tekerleğinin çemberi. [DS]

sına², [*eT.* sıñār] *{ağız} sf.* Yaşıt; akran. [DS]

sınaat[1], **-ti** [Ar. ṣınāᶜat صناعت] *(sına:at)* *{OsT}* *is.* **1.** Marangozluk, demircilik vb. gibi el becerisi isteyen belirli bir iş; zanaat. **2.** Yalnız öğrenimle edinilemeyen, öğrenimin yanında deneyimi de gerektiren meslek. **3.** Ustalık; beceriklilik; maharet.

sınaat[2], **-ti** [Ar. ṣınāᶜat > ṣınāᶜāt صناعات] *(sına:a:t)* *{OsT}* *is.* **1.** Zanaatlar. **2.** Ustalıklar; maharetler; beceriler.

sınab, [Yun. sinapi > Ar. ṣınāb صناب] *(sına:b)* *{OsT}* *is.* Hardal.

sınag, [sın-ā-mak > sınā-ġ] *(sına:g)* *{eT}* *is.* Sınanmış; denenmiş tecrübe edilmiş. [KB]

sınagu, [sın-ā-mak > sına-ġü] *(sınagu:)* *{eT}* *is.* Deneme; sınama. [KB]

sına'i, [Ar. ṣınāᶜat > ṣınāᶜī / ṣınāᶜīye صناعى / صناعيه] *(sına:i:)* *{OsT}* *sf.* **1.** Sanat veya zanaatla ilgili. **2.** Doğal olmayan; yapma; yapay. **3.** Sanayiye ilişkin. **4.** Üzerinde fabrikalar kurulu yer. ⊡ **sınai daralma,** *Bir sanayi kesiminde çalışanların sayısının azalması.*

sına'iyat, [Ar. ṣınāᶜī > ṣınāᶜiyāt صناعيات] *(sına:iya:t)* *{OsT}* *is.* **1.** Sanatla ilgili olan şeyler. **2.** İnsan yapımı olan şeyler.

sına'iye, [Ar. ṣınāᶜī >ṣınāᶜiye صناعيه] *(sına:iye)* *{OsT}* *sf.*→ sınai.

sınak[1], **-ğı** [sın-mak *(kırılmak)* > sın-a-k] *is.* Kâgir binalarda meydana gelen çökmelerin gelişini izlemek için çatlaklar üzerine yerleştirilen küçük alçı levha.

sınak[2], **-ğı** [*eT.* sınā-ġ => sına-k] *{ağız}* *sf.* Denenmiş. [DS]

sınaka, [sına-mak > sına-k-a] *{ağız}* *is.* Atasözü. [DS]

sınakalı, [sınağu > sınaka-lı] *{ağız}* *sf.* Deneyi yapılmış; denenmiş. [DS]

sınalmak, [sīn *(vücut)* > sın-ā-mak > sın-a-l-mak] *{eT}* *edil. f.* *[-ur]* Sınanmak. [DLT]

sınama, [sın-a-ma] *is.* Sınamak eylemi; deneme; imtihan etme.

sınamah, [sına-mak / sına-maḫ] *{ağız}* *gçl. f.* *[-r] [-n(ı) -yor]* → sınamak. [DS]

sınamak, [*eT.* sīn *(vücut)* > sın-ā-mak / sī-mak > sī-n-ā-mak صينامق / صنامق / سنمق] *gçl. f.* *[-r] [-n(ı)-yor]* **1.** (Kişi veya mal için) herhangi bir ihtiyacı karşılayıp karşılayamayacağını ölçmek için denemeden geçirmek. **2.** Bilgisini ve yeteneklerini anlamak amacıyla yoklamak; denemek; sınav yapmak; yetenek ve değerini ölçmek. *{eT}* *{eAT}* *{OsT}* *(sına:mak)* *(aynı)* [DLT] [KB] **3.** *{ağız}* Tanımak. [DS] ⊡ **sınamış em ol,** *{eT}* *(İlaç için) kanıtlanmıştır; güvenilir.*

sınamamış, [sına-mak > sına-ma-mış صنامامش] *{eAT}* *sf.* Deneyimsiz; tecrübesiz.

sınanan, [? sınanan] *{ağız}* *is.* Tütün yaprağı; pastal. [DS]

sınanggın, [sına-mak > sına-ñ-gın] *(sınañgın)* *{ağız}* *sf.* **1.** Denemeden geçmiş olan; denenmiş. **2.** Deneyimli; görgülü; bilgili. [DS]

sınangı, [sına-mak > sına-n-gı] *{ağız}* *is.* Deneme; deney. [DS]

sınangılı, [sınan-gı-lı] *{ağız}* *sf.* **1.** Denenmiş; denemeden geçmiş. **2.** Bilgili; denemiş; tecrübeli. [DS]

sınangu, [sına-mak > sına-n-gu / sına-n-gı] *{ağız}* *is.* Deneme; deney. [DS]

sınanma, [sın-a-n-ma] *is.* Sınanmak eylemi.

sınangulu, [sınan-gu-lu] *{ağız}* *sf.* Denemeden geçmiş; denenmiş. [DS]

sınanmak, [sına-n-mak صنانمق] *edil. f.* *[-ır]* **1.** Sınamadan geçirilmek; üzerinde sınama eylemi uygulanmak. **2.** Bir takım denemelerden geçirilmek suretiyle değeri anlaşılmış olmak. **3.** *{eAT}* *{OsT}* Denenmek; tecrübe edilmek.

sınanmış, [sına-n-mış] *{ağız}* *sf.* Yaşlı; büyük. [DS]

sınap[1], [İng. snap] *{ağız}* *sf.* **1.** Dolandırıcı. **2.** (Kişi için) söz dinlemez; dik kafalı. [DS]

sınap[2], [? sınap] *{ağız}* *is.* Küçük yapılı bir tür elma. [DS]

sınar[1], [*eT.* sıñār] *{ağız}* *is.* **1.** Akraba; yakın. **2.** Eşdeğer; denk; benzer. **3.** Sıra; dizi. [DS]

sınar[2], [Ar. ṣınār صنار] *(sına:r)* *{OsT}* *is.* *bot.* Çınar.

sınardaş, [*eT.* sıñar *(taraf. denk)* > sınar-daş صناداش] *{eAT}* *sf.* Akran; emsal.

sınarlanmak, [sığ-mak > sığ-ar-la-n-mak > sınar-la-n-mak] *{ağız}* *dönşl. f.* *[-ır]* Barınmak. [DS]

sınaşık, -ğı [sına-ş-mak > sına-ş-ık] *{ağız}* *sf.* Alışkın. [DS]

sınaşmak, [sīn *(vücut)* > sın-ā-mak > sın-a-ş-mak صناشمق] *işteş. f.* *[-ır]* [*eT.* *-ur]* **1.** *{eT}* *{eAT}* *{ağız}* Birbirini sınamak; boy ölçüşmek; karşılıklı kuvvet denemek; karşılaşma yapmak. [EUTS] [Gabain] [DS] **2.** *dönşl. f.* *{ağız}* Alışmak. [DS] **3.** *{ağız}* Kullanmak. [DS]

sınaştırmak, [sına-ş-tır-mak] *{ağız}* *gçl. f.* *[-ır]* Alıştırmak. [DS]

sınat, [sı-mak *(kırmak)* > sın-mak > sın-at ?] *{ağız}* *is.* **1.** Sonbaharda bitkileri vuran soğuk. **2.** Don vurma; kırağı çalma. [DS]

sınatma, [sın-a-t-ma] *is.* Sınatmak eylemi.

sınatmak, [sīn *(vücut)* > sın-ā-mak > sın-a-t-mak] *gçl. f.* *[-ır]* *[eT.-ur]* Sınamak eylemini yaptırmak; tecrübe ettirmek. *{eT}* *(aynı)* [DLT]

sınav, [sın-a-mak > sın-a-v] *(1935)* *is.* **1.** Bir kimsenin bilgi ve becerisini ölçmek amacıyla uygulanan tekniklerin tümü; imtihan. **2.** Bir kimsenin olaylar ve durumlar karşısındaki direncini, sabrını ortaya koyan durum. ⊡ **sınava çekilmek,** *Bilgi, hüneri,*

becerisi sınanmak; sınavdan geçirilmek; bilgi derecesi ölçülmek.|| **sınav açmak,** *Bir işe ya da okula alınacaklar için sınav düzenlemek.*|| **sınava girmek,** *Herhangi bir amaçla açılmış bir sınava katılarak istenen niteliklerinin ölçülmesini sağlamak; imtihan olmak.*|| **sınavdan geçmek,** *Ağır bir işi başarı ile tamamlamak.*|| **sınav vermek,** *Yapmakta olduğu işi başarmak; sınavda başarılı olmak.*

sınayıcı, [sın-a-y-ıcı] *sf.* **1.** Sınama işini yapan. **2.** *is.* Elektronik devre elemanlarını, mini işlemci gibi parçaları denemeye yarayan elektronik aygıt. **3.** Otomatik yönlendiricilerde dönemsel olarak işlemleri sorgulayan aygıt veya yazılım.

sınayış, [sına-mak > sına-y-ış صنایش] *is.* **1.** Sınama eylemi veya biçimi. **2.** *{OsT}* Deneyim; tecrübe.

sıncan, [sı-n-mak *(kesilmek, kırılmak)* > sı-nç-gan] *is. bot.* Bir tür dikenli çalı, *(Astragalus).*

sıncık, -ğı [sın-cık ?] *{ağız} is.* Üzüm sucuğu. [DS]

sıncıkmak, [sınc-ık-mak] *{ağız} gçsz. f. [-ır]* Sabırsızlanmak; bekleyememek. [DS]

sınçıramak, [sınç-ır-a-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-r(ı) -yor]* Sabırsızlanmak. [DS]

sınçgan, [sınç-ğān] *(sınçga:n) {eT} is. bot.* Teke dikeni; mugaylan dikeni; Musa ağacı, *(Lycium europeum).* [DLT] [EUTS]

sında, [sın-mak > sın-dı / sında ?] *{ağız} is.* Özellikle ayakta çıkan çıbanı delmeye yarayan araç. [DS]

sındak, -ğı [sın-mak > sın-dak] *{ağız} is.* Birbirini kesen iki yol arasındaki köşeli toprak parçası. [DS]

sındı, [sı-n-mak *(kesilmek, kırılmak, bozulmak)* > sı-n-du / sındı صندی / صندو] *{eAT} {OsT} {ağız} is.* Makas. [DS] ⊡ **sındıdan çıkma,** *{ağız} Yeni.* [DS]|| **sındıdan çıkmış,** *{OsT} Yeni biçilip dilmiş.*|| **sındı salmak,** *{OsT} Makas yürütmek; makasla kesmek.*

sındıcık, -ğı [sındı-cık صندجق] *{eAT} is.* Küçük makas.

sındık[1], **-ğı** [sı-n-mak *(kesilmek, kırılmak, bozulmak)* > sı-n-dık] *is.* Savaşta bozguna uğranılan yer.

sındık[2], **-ğı** [sındık] *{ağız} is. kim.* Cıva. [DS]

sındık[3], **-ğı** [sın-mak > sın-dık] *{ağız} is.* Şemsiye. [DS]

sındık[4], **-ğı** [sın-mak > sın-dık] *{ağız} is.* Makas. [DS]

sındık[5], **-ğı** [Ar. şandūḳ => sındık / sandık] *{ağız} is.* Sandık. [DS]

sındıka, [sındıka ?] *{ağız} is.* Kertenkele. [DS]

sındıkça, [sındık[5]-ça] *{ağız} is.* Küçük sandık; çekmece. [DS]

sındım, [sın-mak > sın-dım] *{ağız} sf.* Gücü tükenmiş; kesilmiş. ⊡ **sındım oynamak,** *{ağız} 1. (At için) arabayı çekmemek. 2. Yerinde tepinmek.* [DS]

sındımcı, [sındım-cı] *{ağız} is.* Arabayı çekmeyen at. [DS]

sındırgaç, -cı [sındır-gaç] *{ağız} is.* Nehir suyunu alttaki delikten süzerek temizleyen bir tür küp. [DS]

sındırgı, [sı-n-dır-mak *(kestirmek, kırdırmak, bozdurmak)* > sı-n-dır-gı] *is.* Savaşta bozguna uğranılan yer.

sındırıcı, [sın-dır-mak > sındır-ıcı] *{ağız} sf.* **1.** (Kişi için) öldüren; katil. **2.** Vurucu kırıcı. **3.** Korkutan. [DS]

sındırılma, [sı-n-mak *(kesilmek, kırılmak, bozulmak)* > sı-n-dır-ıl-ma] *is.* Sındırılmak eylemi.

sındırılmak, [sı-n-mak *(kesilmek, kırılmak, bozulmak)* > sı-n-dır-ıl-mak] *edil. f. [-ır]* **1.** Kırılmak; bozulmak. **2.** Bozguna uğratılmak.

sındırma, [sı-n-mak *(kesilmek, kırılmak, bozulmak)* > sı-n-dır-ma] *is.* Sındırmak eylemi.

sındırmak[1], [sı-n-mak *(kesilmek, kırılmak, bozulmak)* > sı-n-dır-mak صندرمق] *gçl. f. [-ır]* **1.** Kırdırmak; bozdurmak; kestirmek. **2.** (Bedenin bir bölümü veya bir nesne için) bozulmasına, kırılmasına, parçalanmasına yol açmak. **3.** (Yemin, oruç, gönül vb. soyut şeyler için) bozulmasına neden olmak. **4.** (Bir kimse veya topluluk için) yenmek; bozguna uğratmak. **5.** *{eAT} {OsT} {ağız}* Kırmak; parçalamak. [DS] **6.** *{eAT} {OsT}* Bozmak. **7.** *{eAT} {OsT}* Yenmek; mağlup etmek. **8.** *{ağız}* (Yumurta vb. için) kırmak; akıtmak. [DS]

sındırmak[2], [siñ-mek > sı-n-dır-mak صندرمق] *{eAT} {OsT}* **1.** Korkutmak; yıldırmak; sindirmek; tedhiş etmek. [DS] **2.** *{ağız}* Kımıldamadan durmak. [DS]

sındırmak[3], [siñ-dir-mek > sındır-mak] *{ağız} gçl. f. [-ır]* Sindirmek; hazmetmek. [DS]

sındırmak[4], [sün-dür-mek > sındır-mak] *{ağız} gçl. f. [-ır]* Bir yerden aşağı doğru sarkıtmak veya indirmek. [DS]

sındırmak[5], [sön-dür-mek > sındır-mak] *{ağız} gçl. f. [-ır]* (Balon, top, iç lastiği vb. için) havasını boşaltmak; söndürmek. [DS]

sındid, [Ar. şındīd صندید] *(sındi:d) {OsT} is.* İleri gelen; başkan; önder; lider.

Sındu, [sındu] *{eT} is.* Hindistan. [EUTS]

sındu, [sı-n-mak *(kesilmek, kırılmak, bozulmak)* > sı-n-du / sındı صندی / صندو] *(sındu:) {eT} {eAT} {ağız} is.* Makas. [DLT] [DS]

sındurmak, [sī-mak>sı-n-mak>sı-n-dur-mak صندرمق] *{eT} {eAT} gçl. f. [-ur]* **1.** Kırmak. **2.** Kötülemek. **3.** Yenmek.

sınf, [Ar. şınf صنف] *{OsT} is.* → sınıf.

sıng[1], [sang / sıng / sınk *(yans.)*] *is.* Titremeyi, sallanmayı, bu biçimde yürümeyi anlatan kök. [Zülfikar] *sıng-ıl sıngıl, sıng-ıl-da-mak*

sıng[2], [sıñ] *(sıñ){eT} is.* Dağ sırası; sıradağ. [EUTS]

sıngar, [sıñār] *(sıña:r) {eT} is.* **1.** İstikamet; yön, ta-

raf. [Üç İtigsizler] [EUTS] [KB] **2.** Bir şeyin tarafı; yanı. [DLT] **3.** Çift olan bir şeyin bir teki. [ETY] [Gabain] **4.** Yarı; yarım; bir nesnenin yarısı.[EUTS] [ETY] [Tekin] **5.** Burç bölgesi. [EUTS] **6.** *{ağız}* Akraba; yakın. [DS] **7.** *{ağız}* Eşdeğer; denk. [DS] **8.** *{ağız}* Sıra; dizi. [DS] **9.** *zf.* ..... tarafa; ... doğrultusunda. *antın sıngar (o tarafa, o tarafta)* [Gabain] **10.** *e.* Gibi. [Gabain] ⇨ **sıngar közli,** *Tek gözlü.*

sıngarı, [sıñ-arı صكرى] *{eAT}* *sf.* **1.** Aşağılık; bayağı. **2.** Akıl yoksulu. **3.** Yoksul. **4.** kendisi gibi; arkadaşı; emsali; akran; emsal.

sıngarkı, [sıñār > sıñār-kī] *(sıña:rkı:)* *{eT}* *zf.* ... taraftaki; .... yandaki; ...deki. *içtin sıngarkı (içteki) taştın sıngarkı (dışardakı)*

sıngarlamak, [sıñār > sıñar-lā-mak سكارلامق] *(sıñarla:mak)* *{eT}* *gçl. f.* *[-r]* **1.** Yalnız ve yardımcısız bulduğu için zayıf görüp öç almak. [DLT] **2.** *{eAT}* Hor görmek; aşağılamak.

sıngarsuk, [sıñār > sıñar-suk *(yandaki)*] *{eT}* *is.* İki kişi bir ata bindiğinde ikinci kişinin oturduğu yer. [DLT]

sıngaru[1], [sıñ-ar-u صكارو / صكرى / سكارى / صكه رى] *(sıñaru:)* *{eAT}* *{OsT}* *sf.* Denk; eş; arkadaş; emsal; akran; hemhâl.

sıngaru[2], [sıñ-ar-u صكرى / صكارى] *(sıñaru:)* *{OsT}* *sf.* **1.** Aşağılık; bayağı. **2.** Yoksul. **3.** Akıldan eksikliği olan.

sıngı, [sın-mak > sın-gı] *{ağız}* *is.* Öç. [DS]

sıngıl, [sıng *(yans.)* > sıng-ıl] *is.* Sallanmayı, titremeyi anlatan yansımalı gövde. ⇨ **sıngıl sıngıl,** *{ağız}* *(Yürümek için) içe dönük, eğri eğri.* [DS]

sıngılamak, [sıñ *(yans.)* > sıñ-ī-lā-mak / siñ-ī-lē-mek] *(sıñı:la:mak)* *{eT}* *gçsz. f.* *[-r]* **1.** (Hayvan için) soğuktan mızlanmak. **2.** (Su için) donacak hâlde soğumak. **3.** (Kulak için) çınlamak. [DLT]

sıngıldamak, [sıng / sınk *(yans.)* > sıng-ıl-da-mak] *{ağız}* *gçsz. f.* *[-r]* *[-d(ı)-yor]* **1.** Sallanmak; sarsılmak. **2.** Korkarak titremek. [DS]

sıngın[1], [sın-mak > sın-gın / sın-ġun صنغين] *sf.* **1.** Kırık; dökük; parçalanmış; bozuk. *{OsT}* *(aynı)* **2.** *{ağız}* Kırılmaya yüz tutmuş. [DS] **3.** Dağınık. **4.** *{ağız}* (Kişi için) korkutulmuş; sinmiş. [DS] **5.** *{ağız}* Çekingen; ürkek; durgun. [DS] **6.** *{ağız}* Üzgün; düşünceli; kederli. [DS] **7.** *{eAT}* *{OsT}* *{ağız}* Yenilmiş; mağlup. [DS] **8.** *{ağız}* Bıkkın; usanmış. [DS] **9.** *{ağız}* Bakımsız; zayıf. [DS] **10.** *{ağız}* Sersem; budala. [DS] **11.** *is.* *{OsT}* Hezimet.

sıngın[2], [ısı-n-gın > sın-gın] *{ağız}* *sf.* Az ısınmış; ılık. [DS]

sıngınlık, -ğı [sıngın-lık] *is.* **1.** *{OsT}* Bozgunluk; yenilgi; mağlubiyet. **2.** *{ağız}* Durgunluk; yorgunluk. ⇨ **sıngınlık çökmek,** *Durgunluk, yorgunluk çökmek.*

sıngırcak, -ğı [sıng-ır-cak] *{ağız}* *is.* Tahterevalli. [DS]

sıngkur, [sı-mak > Moğ. şingor => sıñ-kur / sunkur] *(sıñkur)* *{eT}* *is.* Doğan; şahin, *(Falco gryfalco)*

sınguk, [sī-mak > sın-mak > sı-ñuk / sın-uk] *(sıñuk)* *{eT}* *sf.* Kırılmış; kırık. [DLT] [ETY]

sıngun, [sın-gın / sın-ġun صنغون] *{eAT}* *{OsT}* *sf.* **1.** Kırık. **2.** Mağlup. **3.** *is.* Hezimet.

sınğar, [sıñār] *{ağız}* *is.* Akraba; yakın. [DS]

sınğarınak, [sıñ-ar-mak] *{ağız}* *gçsz. f.* *[-ır]* Kendini korumaya hazırlanmak. [DS]

sınğıç, -cı [? sınğıç] *{ağız}* *is.* Beşik oturağı. [DS]

sınğıldamak, [sıng *(yans.)* > sınğ-ıl-da-mak] *{ağız}* *gçsz. f.* *[-r]* *[-d(ı)-yor]* Sallanmak; sarsılmak. [DS]

sınğıldamak[1], [sıng-ıl-da-mak] *{ağız}* *gçsz. f.* *[-r]* *[-d(ı) -yor]* Sallanmak; sarsılmak; oynamak. [DS]

sınğıldamak[2], [sıng-ıl-da-mak] *{ağız}* *gçsz. f.* *[-r]* *[-d(ı) -yor]* Suçluluk duymak. [DS]

sınğın, [sın-gın] *{ağız}* *sf.* Üzgün; düşünceli. [DS]

sını, [Ar. sīn *(Çin)* > sīnī *(Çinli; Çin'den gelme)* صينى] *{eAT}* *is.* Yemek sofrası; sini.

sınıf, [Ar. şınf صنف] *{OsT}* *is.* **1.** Belirli bir özelliği taşıyan ya da paylaşan birimlerin oluşturduğu bütün. **2.** Okullarda öğrencilerin yıllık öğrenimlerine göre ayrıldıkları bölümlerden her biri. **3.** Aynı bölümde, aynı düzeyde bulunan belirli sayıdaki öğrencilerin meydana getirdiği topluluk. **4.** Bir sınıftaki öğrencilerin topluca ders gördükleri oda; derslik; dershane. **5.** Sanat eğitiminin, özel bir dal, belli bir düzey veya hocaya göre ayrılan bölümü. **6.** Ortak özellikleri olan insan topluluğu. **7.** Önemlerine ve özelliklerine göre insan ve nesnelerin yerleştirilebilecekleri sıralama gruplarından her biri; kategori. **8.** Niteliklerine ve önemlerine göre kişi ve nesnelerin yerleştirildiği sıra. **9.** *as.* Özel silah, nitelik, beceri ve görevlerine göre ayrımlanmış muharip ve yardımcı birlik. **10.** *man.* Aynı yüklemi alabilen konuların o yüklem bakımından oluşturduğu topluluk. **11.** Sezgi aracılığıyla bir nesneler topluluğu olarak düşünülebilen ve bazı aksiyomlara uygun düşen mantıkî varlık. **12.** *siy.* Bir toplum veya üretim dizgesinde aynı işi yapan, çıkarları ve durumları ortak olan insan kümesi. **13.** *biy.* Bir şubenin büyük bölümlerinden her biri. **14.** *dbl.* Aralarında bir veya daha çok benzerlik bulunan ve belirli bir bağlamda birbirinin yerini alabilen dilsel birimler. **15.** Eski Roma'da, yurttaşların servet ve toplumsal durumlarına göre dağılımı. **16.** *yönet.* Ortak yetişme ve meslekî nitelik bakımından özelliklerine göre tespit edilen ve kadroları belirlenen devlet memuru grubu. **17.** *{ağız}* Sıra. [DS] ⇨ **sınıf atlamak,** *Toplum içinde, bulunduğu sınıftan daha üstün tutulan bir gruba geçmek.*|| **sınıf geçmek,** *(Öğrenci için) bir üst sınıfa devam etme hakkını kazanmak.*|| **sınıf-**

lar arası, *Birden çok sınıfı ilgilendiren; birden çok sınıf için ortak olan.*|| **sınıf öğretmeni,** *1. İlköğretimde, bir sınıftaki bütün dersleri okutan öğretmen. 2. Bir sınıf veya şubenin eğitim ve rehberlik işlerini yürütmekle görevli öğretmen.*|| **sınıfta çakmak,** *argo. (Öğrenci için) okuduğu sınıfı başarı ile bitirememek; sınıfını geçememek.*|| **sınıfta kalmak,** *Bir üst sınıfa devam etme hakkını elde edememek.*

sınıflama, [sınıf-la-ma] *is.* Sınıflamak eylemi; sınıflandırma.

sınıflamak, [sınıf-la-mak] *gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Sınıflara ayırmak; bölümlemek; sınıflandırmak.

sınıflandırıcı, [sınıf-la-n-dır-ıcı] *sf.* **1.** Sınıflandırma işlemini yapan. **2.** *is. dbl.* (Bantu dillerinde) sözcüğün hangi ad sınıfından olduğunu belirten ek.

sınıflandırılma, [sınıf-la-n-dır-ıl-ma] *is.* Sınıflandırılmak eylemi; bölümlenme.

sınıflandırılmak, [smıf-la-n-dır-ıl-mak] *edil. f. [-ır]* Sınıflara, bölümlere ayrılmak; bölümlenmek; sınıflamaya tabi tutulmak.

sınıflandırma, [sınıf-la-n-dır-ma] *is.* **1.** Sınıflandırmak eylemi; bölümlere ayırma; bölümleme. **2.** Bölümlemeye ilişkin sistem; tasnif. **3.** *biy.* Canlıların birbiriyle olan ortak yönlerine göre bölümlere ayrılması işlemi. **4.** *küt.* Kitapları türlerine ve konularına göre bölümünü belirleme ve ilgili dolaba yerleştirme işlemi. **5.** Belgeleri belli bir düzene göre ayırma ve yerleştirme işi. **6.** Satışa sunulacak olan meyve, sebze ve diğer yiyecekleri boy ve ağırlıklarına göre bölümlere, gruplara ayırma işlemi. **7.** *huk.* Bir mülkü özel bir hukuksal statüye sokan idarî karar. **8.** Eleme. **9.** *dbl.* Dil ögelerini çeşitli ölçütlere göre, bir bütün oluşturacak biçimde gruplara ayırma işlemi.

sınıflandırmak, [sınıf-la-n-dır-mak] *gçl. f. [-ır]* **1.** Sınıflara ayırmak; bölümlemek; hangi sınıftan olduğunu belirlemek; sınıf sınıf ayırarak düzenlemek; tasnif etmek. **2.** Yöntemli biçimde sınıflara, bölümlere, türlere ayırmak; sınıflamak; tasnif etmek. **3.** Belgeleri önceden belirlenmiş bir düzene uygun biçimde bölümlere ayırmak.

sınıflandırmalı, [sınıf-la-n-dır-ma-lı] *sf.* Sınıflandırmaya dayalı olan.

sınıflanış, [sınıf-la-n-ış] *is.* Sınıflanmak eylemi veya biçimi.

sınıflanma, [smıf-la-n-ma] *is.* Sınıflanmak eylemi.

sınıflanmak, [sınıf-la-n-mak] *edil. f. [-ır]* Sınıflamaya uğramak; biri tarafından ait olduğu sınıfa katılmak; sınıfı belirlenmek; sınıflamak eylemine konu olmak; sınıflandırılmak.

sınıflaşma, [smıf-la-ş-ma] *is.* Sınıflaşmak eylemi.

sınıflaşmak, [sınıf-la-ş-mak] *dönşl. f. [-ır]* **1.** Sınıflara ayrılmak; sınıf sınıf olmak; sınıflara bölünmek. **2.** Bir topluluğun üyeleri arasında sınıf farklılıkları oluşmak.

sınıflayıcı, [sınıf-la-y-ıcı] *sf.* **1.** Sınıflara ayıran; sınıflara ayırmaya yarayan; sınıflayan; sınıflama işlevi yapan. **2.** *is.* Belgeleri sözlük sırasına göre sınıflandırmaya yarayan kelime.

sınıflı, [sınıf-lı] *sf.* **1.** Sınıfı olan; sınıflandırılmış olan. **2.** (Topluluk için) üyeleri ve bireyleri arasında sınıfsal farklılıkları bulunan.

sınıfsal, [sınıf-sal] *sf.* **1.** Sınıfla ilgili; sınıfa ilişkin. **2.** Toplumsal sınıfa ilişkin.

sınıfsallık, -ğı [sınıf-sal-lık] *is.* Sınıfa ilişkin olma durumu.

sınıfsız, [smf-sız] *sf.* **1.** Sınıfı olmayan; sınıflandırmaya uğramamış; sınıflandırılamayan. **2.** (Toplum için) sınıfsal bir ayrımlaşmanın olmadığı durum.

sınıh, [sın-ık / sınıḫ] *{ağız} sf.* → sınık. [DS]

sınıhçı, [sınık-çı / smıḫ-çı] *{ağız} is.* → sınıkçı. [DS]

sınıhmağ, [sın-mak > sın-ık-mak / sınıḫmağ] *{ağız} gçsz. f. [-ır]* → sınıkmak. [DS]

sınıhmah, [sın-mak > sın-ık-mak / sınıḫmaḫ] *{ağız} gçsz. f. [-ır]* → sınıkmak. [DS]

sınık, -ğı [sın-mak > sın-ık صنق / صينق] *sf.* **1.** Kırık; kırılmış. *{eAT} {OsT} {ağız} (aynı)* [DS] **2.** *{ağız}* Bozuk. [DS] **3.** Dağınık. **4.** Bozguna uğramış; yenik düşmüş; mağlup. *{eAT} {OsT} (aynı)* **5.** *{ağız}* İyi yürekli; saf. [DS] **6.** *{ağız}* Utangaç. [DS] **7.** *{ağız}* Kırgın; dargın [DS] **8.** *{ağız}* Soluk; renksiz. [DS] **9.** *{ağız}* (Ceviz vb. için) içi boş; çürük. [DS] **10.** *{ağız}* İstekli. [DS] **11.** *is. {ağız}* Pamukta bozuk lifler. [DS] **12.** *{ağız}* Derviş. [DS] **13.** *{ağız}* Yastık içine doldurulmuş pamuk ya da lifler, bez parçaları. [DS] **14.** Bir şeyin kırılmış olan yeri; kırık. **15.** *{ağız}* Kanıklık; göz tokluğu. [DS] ⊡ **sınık bağı,** *{ağız} Sıkı bağlanan bağ.* [DS]|| **sınık gönüllü,** *{eAT} Alçak gönüllü.*

sınık[2], **-ğı** [siñ > sın-ık] *{ağız} sf.* **1.** Yarı kuru. **2.** İçi boş. [DS]

sınıkçı, [sı-n-ık-çı] *is.* Kırık çıkıkçı; kırık ve çıkıkları saran, otayan kimse. *{ağız} (aynı)* [DS]

sınıkçılık,-ğı [sı-n-ık-çı-lık] *is.* Kırık ve çıkık kemikleri yerine getirip bağlama işi; kırık çıkıkçılık. *{ağız} (aynı)* [DS]

sınıkdırmak[1], [sın-ık-dır-mak صنقدرمق] *{OsT} gçl. f. [-ur]* Bozguna uğratmak; yenmek.

sınıkdırmak[2], [sın / sıñ *(yans.)* > sın-ık-dır-mak] *{ağız} gçsz. f. [-ır]* Bağırıp çağırmak. [DS]

sınıklamak, [sınık-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Kırık ve çıkıkları sarmak. [DS]

sınıklı, [sın-ık-lı / sın-uk-lu / sın-ık-lu صنقلو / صنوقلو] *{eAT} {OsT} sf.* **1.** Kırık; kırılmış. **2.** Gücenik; münkesir; mahzun.

sınıklık, -ğı [sın-ık-lık صنقلق] *is.* **1.** *{eAT} {OsT}* Kırıklık. **2.** *{eAT} {OsT}* Üzüntü; hüzün. **3.** *{eAT}* Bozgunluk; yenilmişlik. **4.** *{eAT}* Zayıflık; düşkünlük; zebunluk; çaresizlik; halsizlik.

sınıklu, [sın-ık-lı / sın-uk-lu / sın-ık-lu صنقلو / صنوقلو] *{eAT} sf.* → sınıklı.

smıklulanmak, [sın-ık-lu-la-n-mak صنقلولنمق] *{eAT} dönşl. f. [-ur]* Kırılıp bükülmek.

sınıkmak[1], [sī-mak > sı-n-mak > sı-n-ık-mak صنقمق / سنقمق] *gçsz. f. [-ur]* **1.** *{eT} {eAT} {OsT}* Yenilmek; bozguna uğramak; inkisara uğramak. **2.** *{eAT} {ağız}* Kederlenmek; sıkıntıya düşmek; üzülmek; üzgün olmak. [DS] **3.** *{eAT}* Korkup kaçmak. **4.** *{ağız}* Susup kalmak. [DS] **5.** *{ağız}* Bıkmak; yılmak. [DS] **6.** *{ağız}* Zayıflamak. [DS]

sınıkmak[2], [sin-mek > sinik-mek ? / sınık-mak] *{ağız} gçsz. f. [-ır]* Saklanmak. [DS]

sınıkman, [sm-ık-man] *{ağız} sf.* Yaramaz. [DS]

sınıksa, [sınık-sı > sımk-sa ?] *{ağız} sf.* **1.** (Kişi için) üzgün. **2.** Sessiz ve içe dönük. [DS]

sınılamak, [sıñ / sın *(yans.)* > sın-ī-lā-mak / sin-ī-lē-mek] *(sını:la:mak) {eT} gçsz. f. [-r]* Ağlamak. [E-UTS]

sınılmak, [sī-mak > sı-n-mak > sı-n-ıl-mak صنلمق] *edil. f. [-ur] {eAT}* Yenilmek; mağlup edilmek.

sınır[1], [Yun. synoron => sınır] *is.* **1.** Birbirine bitişik ülke, arazi gibi belirli toprak parçalarını birbirinden ayıran çizgi. **2.** Bir ülkenin egemenliğini sürdürdüğü bölgetopraklarmı egemen olmadığı topraklardan ayıran çizgi; hudut. **3.** Bir yüzeyin bitim yeri; bir alanı çevreleyen, bir uzaklığın başlangıcını veya sonunu belirleyen çizgi. **4.** İki şey arasındaki ayrım; ayrılma noktası. **5.** *gnşl.* Uç; son. **6.** Bir zaman diliminin başını veya sonunu belirleyen, içine alan şey. **7.** Bir eylemin, bir etkinin, durumun aşamadığı son nokta. **8.** *{ağız}* Duvar. [DS] **9.** *{ağız}* Kaydırak oyunu. [DS] **10.** *sf.* Sınır işlevi gören. ⧉ **sınır açı,** *mat. Işık, daha yoğun bir ortama geçerken normal ile kırılan ışın demetinin yapabileceği en geniş açı.*|| **sınır boyu,** *Bir ülkenin sınırları.*|| **sınır çekmek,** *1. Sınırları belirlemek; sınırlamak. 2. Son vermek.*|| **sınır çizmek,** *Sınırını belirlemek; sınır çizgisi çekmek.*|| **sınırda,** *İki şeyin ayrım noktasında bulunan.*|| **sınır dışı,** *Bir ülke sınırlarının ötesi; komşu ülkenin toprakları.*|| **sınır dışı etmek,** *Bir kimseyi vatandaşı olduğu ülkede yaşama hakkı tanımayarak başka bir ülkeye zorla göndermek.*|| **sınır durumu,** *psikol. Normal ögelerle bir arada yer alan psikoz, nevroz ve karakter bozukluklarının birleşimi ile belirginlik kazanan patolojik kişilik yapısı; borderline.*|| **sınırı aşmak,** *Ölçüsüz ve saygısız davranmak; ileri gitmek.*|| (bir şeyin) **sınırını aşmak,** *kabul edilebilir ölçülerin ötesine geçmek; taşmak.*|| **sınır karakolu,** *Sınır bölgesinde görev yapan kolluk güçleri.*|| **sınır koymak,** *Sınırlamak.* || **sınırlarını bilmek,** *Zihinsel ve bedensel yeteneklerini tanımak.*|| **sınır ötesi,** *Ülke sınırlarının dışı.*|| **sınır taşı,** *Sınırları belirlemek için konulmuş taş veya beton kütle.*

sınır[2], [sinir / sınır] *{ağız} is.* Diz arkası. [DS]

sınırdaş, [smır-daş] *sf.* **1.** Ortak sınırları olan; komşu; hemhudut. **2.** *tıp.* (Yara ya da olgu için) iki değişik doku arasında yer alan.

sınırdaşlık,-ğı [sımr-daş-lık] *is.* Sınırdaş olma durumu; komşuluk.

sınırlama, [sınır-la-ma] *is.* **1.** Sınırlamak eylemi. **2.** Haritası çıkarılacak arazi parçasının çevresindeki yüksek noktalara işaretleri yerleştirme işlemi.

sınırlamak, [sınır-la-mak] *gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* **1.** Sınırlarını belirlemek. **2.** Belli bir sınır içinde bırakmak. **3.** *fel.* Bir şeyin nerede başladığını, nerede bittiğini belirlemek. **4.** Bir şey ile başka bir şeyin arasındaki sınır çizgisini oluşturmak. **5.** Bir şeye sınır koymak; bir sınır içinde tutmak; sınırlandırmak; kısmak. **6.** (Bir kimsenin davranışları için) belli bir ölçüyü aşmasını önlemek; sınırlandırmak; kısıtlamak; engellemek. **7.** *bsy.* Bir veri kümesinde bitler ya da karakterler dizisinin sınırlarını belirlemek. **8.** *mat.* Bir çizgi veya yüzeyi sınır olarak kullanmak. **9.** Haritası çıkarılacak bir arazi veya arsanın sınırlarını belirlemek amacıyla sınır işaretleri koymak.

sınırlandırıcı, [sınır-la-n-dır-ıcı] *sf.* Sınırlandırma eylemini yapan; sınırlandıran.

sınırlandırılma, [sınır-la-n-dır-ıl-ma] *is.* Sınırlandırılmak eylemi.

sınırlandırılmak, [sınır-la-n-dır-ıl-mak] *edil. f. [-ır]* Hakkında sınırlandırmak eylemi uygulanmak; sınırlandırmak eylemine konu olmak.

sınırlandırma, [sınır-la-n-dır-ma] *is.* **1.** Sınırlandırmak eylemi. **2.** Bir canlının belirli bir ortamda kapalı olarak tutulması.

sınırlandırmak, [smır-la-n-dır-mak] *gçl. f. [-ır]* **1.** Sınırlarını belirlemek; sınır koymak. **2.** Bir sınır içinde tutmak; sınırlamak; kısıtlamak.

sınırlanış, [smır-la-n-ış] *is.* Sınırlanmak eylemi veya biçimi.

sınırlanma, [sınır-la-n-ma] *is.* Sınırlanmak eylemi.

sınırlanmak, [sınır-la-n-mak] *edil. f. [-ır]* **1.** Sınır konulmak; sınırları belirlenmek; sınırlamak eylemine konu olmak. **2.** (Bir kişi ve davranışları için) belirlenen ölçüler içinde kalması sağlanmak; kısıtlanmak.

sınırlayan, [sınır-la-y-an] *sf.* Sınırlama eylemini yapan; belli sınırlara kadar izin veren; sınır koyan; sınırı belirleyen.

sınırlayıcı, [sınır-la-y-ıcı] *sf.* **1.** Sınırlama işini yapan; sınır içine alan. **2.** Bir büyüklüğün belirli bir değeri aşarak tehlikeli sonuçlar doğurmasını önlemeye yarayan mekanik veya elektronik düzenek. **3.** *is.* Sınırlayan nesne. **4.** *bsy.* Bir veri kümesinde, bitişik bit veya karakter dizilerini ayırmakta kulla-

nılan işaret; ayırıcı. ⧉ **sınırlayıcı etken,** *biy. Belli bir çevrede, bazı maddelerin noksanlığı ile büyümeyi ya da üremeyi sınırlayan faktör.*

sınırlayış, [sınır-la-y-ış] *is.* Sınırlamak eylemi veya biçimi.

sınırlı, [sınır-lı] *sf.* **1.** Sınırı olan; sınırları belirlenmiş olan. **2.** Belli bir sınır içinde kalan; sınırlanmış olan; dar çerçeve içinde kalmış olan. **3.** Belli bir sınırdan ötesi yasaklanmış olan; sınırlanmış. **4.** *psikol.* Zihinsel yetenekleri az, fazla yaratıcı olmayan. **5.** *zf.* Sınırlı biçimde; sınırlı olarak. ⧉ **sınırlı dizi,** *mat. Bütün terimleri belli iki sayı arasında kalan gerçek sayılar dizisi.*|| **sınırlı doğru,** *Başı ve sonu belli olan doğru.*|| **sınırlı ehliyet,** *huk. Kişinin eksik yetenekli olması durumu.*|| **sınırlı fonksiyon,** *mat. Sınırları sonlu olan fonksiyon.*|| **sınırlı küme,** *mat. Bir sıra bağıntısı ile donatılmış bir kümenin hem üstten hem alttan sınırlanmış parçası.*|| **sınırlı ortaklık,** *Belli bir sermaye ile kurulan ortaklık.*|| **sınırlı sayı,** *Sonsuz değerli olmayan sayı.*|| **sınırlı sayılar kümesi,** *mat. Alt ve üst sınırları bulunan gerçek sayılar kümesi.*|| **sınırlı sorumluluk,** *huk. Belli bir mal varlığı ile sınırlandırılmış sorumluluk; mahdut mesuliyet.*

sınırsamak[1], [sın-mak > sın-ır-sa-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-s(ı)-yor]* Yenilmek. [DS]

sınırsamak[2], [sin-mek ? > sın-ır-sa-mak] *{ağız}* Sindirmek; hazmetmek. [DS]

sınırsız, [sınır-sız] *sf.* **1.** Sınırı olmayan; önceden belirlenmiş bir sınıra sahip olmayan; hudutsuz. **2.** Bir sınırla ayrılmamış olan. **3.** *mecaz.* Bütün sınırları aşan; uçsuz bucaksız; pek çok; sonsuz. **4.** Sonlu olmakla birlikte sonu belirtilmemiş olan. ⧉ **sınırsız doğru,** *mat. Başı ve sonu olmayan doğru.*|| **sınırsız fonksiyon,** *mat. Sınırları bulunmayan fonksiyon.*|| **sınırsız sayı,** *mat. Değeri sonsuz olan sayı.*|| **sınırsız sorumluluk,** *huk. Borçlunun herhangi bir şekilde borcunu ödememesi durumunda bütün mal varlığı ile sorumlu olduğu durum.*|| **sınırsız yetki,** *Yetkileri, kullananın dilediğince kullanmasına izin veren yetki.*

sınışmak, [sın-mak > sın-ış-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* Alışmak. [DS]

-sınız, [siz *(zamir)* > -sınız / -siniz / -sunuz / -sünüz] *çek. e.* İkinci çoğul kişi fiil çekim eki olup belirsiz geçmiş zaman, geniş zaman, gelecek zaman, gereklik ve istek kiplerinde kullanılır.

sınk, [sang / sıng / sınk *(yans.)*] *is.* Titremeyi, sallanmayı, bu biçimde yürümeyi anlatan kök. [Zülfikar] *sınk-ıl-da-mak*

sınkıldamak, [sınk *(yans.)* > sınk-ıl-da-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-d(ı)-yor]* Sallanmak; sarsılmak. [DS]

sınkın, [sın-gın / sın-ḳīn صنقين] *{eAT} sf.* **1.** Kırık. **2.** Mağlup.

sınkırmak[1], [sıng / sınk *(yans.)* > sınk-ır-mak] *{ağız} gçsz. f. [-ır]* Sümkürmek. [DS]

sınkırmak[2], [? sınk-ır-mak] *{ağız} gçl. f. [-ır]* Kabı ters çevirerek içindekileri en sonuna kadar dökmek. [DS]

sınkun, [sın-gın / sın-ḳūn صنقون] *{eAT} {OsT} sf.* **1.** Kırık. **2.** Mağlup. **3.** *is.* Hezimet.

-sınlar, [-sın-lar / -sinler- / -sunlar- / -sünler] *çek. e.* Üçüncü çoğul kişi fiil çekim eki olup emir kipinin çekiminde kullanılır.

sınlıg, [sīn > sīn-lıġ] *{eT} sf.* **1.** Vücuda ait olan; gövde ile ilgili. [EUTS] **2.** Boylu boslu. [DLT]

sınlık, -ğı [sın-lık] *{ağız} is.* Tırnak kadar küçük parça. [DS]

sınma, [sı-n-ma] *is.* Sınmak eylemi; kırılma; bozulma.

sınmah, [sı-n-mak / sın-maḫ] *{ağız} dönşl. f. [-ar]* → sınmak. [DS]

sınmak[1], [sī-mak *(kırmak)* > sı-n-mak صنمق / صينمق / سنمق] *edil. [-ar][eT. eAT. OsT. -ur]* **1.** *{eT} {eAT} {OsT} {ağız}* Kırılmak; kesilmek; paramparça olmak; parçalanmak. [DLT] [ETY] [EUTS] [İKPÖy.] [Gabain] [KB] [DS] **2.** *{eT} {eAT}* Bozulmak. [DLT] [KB] **3.** *{eT} {eAT}* İncinmek; üzülmek. [DLT] [KB] **4.** *{eAT} {ağız}* Zayıf düşmek; güçsüzleşmek; gücü tükenmek; zayıflamak; âciz kalmak; acizleşmek. [DS] **5.** *{eAT} {OsT}* Büyük bir yenilgiye uğramak; bozguna uğramak; yenilmek; mağlup olmak; hezimete uğramak. **6.** *{ağız}* Yenilip geri çekilmek. [DS] **7.** *{eAT}* (Soğuk, sıcak vb. için) azalmak; şiddetini yitirmek. **8.** *{eAT} {OsT}* Kaybolmak; zayi olmak; gitmek; kalmamak. **9.** *{ağız}* Tutulan oruçtan şüpheye düşmek. [DS] ⧉ **sınur olmak,** *{eAT} Kırılmak.*

sınmak[2], [sīn *(vücut)* > sın-ā-mak > sın-mak] *{eT} gçl. f. [-ur]* Denemek.

sınmak[3], [sin-mek > sın-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ar]* **1.** Korkmak; sinmek. **2.** Usanmak; bıkmak. **3.** İçine kapanmak; neşesi gitmek. [DS]

sınmak[4], [sön-mek ? > sın-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ar]* **1.** Küçülmek; fire vermek. **2.** (Şişkin nesne için) içi boşalmak; inmek; sönmek; azalmak. **3.** Doğum yapmak. [DS]

sınmak[5], [(ı)sın-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ar]* **1.** Alışmak; uymak; yerleşmek. **2.** Beğenmek; imrenmek. [DS]

sınmamak, [sın-ma-mak] *{ağız} gçl. f. [-z] [-m(ı)-yor]* Tanımamak. [DS]

sınmaşık, -ğı [sī-mak *(kırmak)* > sı-n-ma-ş-ık سنمشق] *{eAT} sf.* Sert.

sınnak, -ğı [sın(n)-ak] *{ağız} is.* At ve sığır tırnağı. [DS]

sınnan, [? sınnan] *{ağız} is.* Kanser. [DS]

sınnap, [İng. snap ?] *{ağız} sf.* Yüzsüz; sırnaşık. [DS]

sıntarmak, [sır(ı)t-ar-mak / sıntar-mak] *{ağız} gçsz. f. [-ır]* **1.** Karşı gelmek. **2.** Azarlamak. **3.** Arsızca gülmek. [DS]

sıntaş, [sin *(mezar)* > sın+taş] *{ağız} is.* Anıt. [DS]

sıntı, [Çin. tes'in > sın-tı ?] *{eT} is.* Mezarlık. [EUTS]

sıntır, [? sıntır] *{ağız} sf.* Beceriksiz. [DS]

sıntıraç, -cı [Far. sümtıraş => sıntıraç / sunturaç] *{ağız} is.* Nalbantların nal çaktıkları hayvanların tırnaklarını yontmakta kullandıkları özel bıçak; sunturaç. [DS]

sıntıreç, -ci [Far. sümtıraş => sıntıraç / sıntıreç] *{ağız} is.* → sunturaç. [DS]

sıntur, [? sıntur] *{ağız} sf.* Anormal. [DS]

sınuk, [sī-mak > sın-mak > sı-ñuk / sın-uk] *{eT} sf.* Kırılmış; kırık. [DLT] [ETY] [KB] ⊕ **sınuk sarsuk,** *{eAT} {OsT} Kırık dökü.*

sınuklu, [sın-ık-lı /sın-uk-lu /sın-ık-lu صنقلو / صنوقلو] *{eAT} sf.* **1.** Kırık; kırılmış. **2.** Gücenik; münkesir; mahzun.

sınukluk, -ğı [sın-ık-lık صنقلق] *{eAT} is.* **1.** Kırıklık. **2.** Üzüntü; hüzün. **3.** Bozgunluk; yenilmişlik. **4.** Zayıflık; düşkünlük; zebunluk; çaresizlik; halsizlik.

sınur, [Yun, synoron => sınır > sınur صنر / سنور] *{OsT} sf.* Sınır. ⊕ **sınur komak,** *{OsT} Sınırlamak.*|| **sınur taşı,** *{OsT} Sınır taşı;hudut taşı.*

sınurdaş, [Yun, synoron => sınır > sınur-daş / sınurtaş صنردش / سنوردش / سنرطاش] *{eAT} {OsT} sf.* Sınır sınıra; komşu.

sınv, [Ar. ṣınv صنو] *{OsT} is.* **1.** Bir kökten çıkan dallardan her biri. **2.** Erkek evlat. **3.** Erkek kardeş.

sıp[1], [sap / sıp *(yans.)*] *is.* Titreyerek dökülmeyi, düşmeyi; sarsak olmayı, bu biçimde abuk sabuk konuşmayı anlatan kök. [Zülfikar] *sıp-ır sıpır*

sıp[2], [sıp] *{eT} is.* İki yaşma girmiş olan tay. [DLT]

sıpa[1], [sıp *(iki yaşına girmiş tay)* > sıp-a] *is.* **1.** Eşek yavrusu. **2.** *argo.* Küçük erkek çocuk.

sıpa[2], [Far. se-pā *(üç ayaklı)* سپا] *{OsT} is.* **1.** Çeşitli işlerde kullanılan üç ayaklı destek; sehpa. *{ağız} (aynı)* [DS] **2.** Satıcı tablasının ayağı. **3.** Sıvacı ve boyacıların kullandığı üç ayaklı merdiven. *{ağız} (aynı)* [DS] **4.** Üzerinde yazma kurutulan dört ayaklı tezgâh. **5.** *{ağız}* Deri kurutmak için kullanılan sehpa. [DS] **6.** *{ağız}* Tahta biçerken ağacın altına konulan destek. [DS]

sıpakur, [sıp > sıp+akur ?] *{eT} is.* Hayvan torbası. [DLT]

sıpakurı, [sıp > sıp+akur-ı ?] *{eT} is.* İki yaşındaki tayın yem yediği yer. [DLT]

sıpamak, [*sıvıġ > sıvıġ-ā-mak > sıvġā-mak > sıvāmak / sıpā-mak] *(sıpa:mak) {eT} gçl. f. [-ar]* **1.** Sıvamak; sıvazlamak; süslenmek. [Nevâyî] **2.** Serpmek; saçmak; israf etmek. [Abuşka]

sıpar[1], [sıpā-mak > sıpā-r] *(sıpa:r) {eT} is.* Misk. [EUTS]

sıpar[2], [Far. siper] *{ağız} is.* Siper. [DS]

sıpar[3], [? sıpar / sıparı] *{ağız} is.* İzmarit balığı. [DS]

sıpara, [Far. sī + pāre *(otuz parça)*] *{ağız} is.* Kur'an-ı Kerim'in cüzlerinden her biri; cüz; risale. [DS]

sıparı, [? sıpar / sıparı] *{ağız} is.* İzmarit balığı. [DS]

sıpatlamak, [sıpat-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* (Kol, etek, paça vb. için) yukarı çekmek. [DS]

sıpçık, -ğı [sıp-çık] *{ağız} sf.* (Kişi için) kötülük yapan, kötü yürekli. [DS]

sıpçınmak, [sıyp / zıyp / sıpç *(yans.)* > sıpç-ın-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* Sıçrayarak kaçmak; fırlamak. [DS]

sıpgın, [Far. zūbīn / jūpīn زوبين / ژوپين => sıp-ġın سپغين] *{OsT} is.* Küçük süngü; zıpkın; harbe.

sıpıç, -cı [sıp-ıç] *{ağız} is.* Küçük sıpa. [DS]

sıpıkmak, [sıp-ık-mak / sıpıḫmaḫ] *{ağız} gçsz. f. [-ır]* Gizlice kaçmak. [DS]

sıpındır, [sıp-ın-dır] *{ağız} is.* Dayak; sopa. [DS]

sıpır, [sıp *(yans.)* > sıp-ır] *is.* Sallanmayı, sarsılmayı ve dökülmeyi anlatan yansımalı gövde. ⊕ **sıpır sıpır,** *{ağız} Parça parça.* [DS]

sıpırdak, -ğı [sıp-ır-dak] *{ağız} is.* Koyun ağılı. [DS]

sıpırtlamak, [sıp-ır-t-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Ağacı yalnız gövdesi kalacak biçimde budamak. [DS]

sıpırtmak[1], [sıp-ır-t-mak] *{ağız} gçl. f. [-ır]* **1.** Kovalamak; kaçırmak. **2.** Atmak; fırlatmak. **3.** *gçsz. f.* Gizlice kaçmak. [DS]

sıpırtmak[2], [sıp-ır-t-mak] *{ağız} gçl. f. [-ır]* **1.** Çalmak; aşırmak. **2.** Almak. [DS]

sıpırtmak[3], [sıp-ır-t-mak] *{ağız} gçl. f. [-ır]* **1.** Darılmak. **2.** Onur kırıcı sözler söylemek; sövmek; küfretmek.[DS]

sıpışka, [? sıpışka] *{ağız} is.* Kibrit. [DS]

sıpıtıvermek, [sıp-ıt-mak + ver-mek] *{ağız} gçl. f. [-ir]* Atıvermek; fırlatıvermek. [DS]

sıpıtmak[1], [sıb-ıt-mak / sıp-ıt-mak] *{ağız} gçl. f. [-ır]* **1.** Atmak; fırlatmak. **2.** Bir şeyi gizlemek veya çalmak; yok etmek. **3.** Bir şeyin yerini değiştirmek. [DS] **4.** *argo.* Başından savmak; defetmek.

sıpıtmak[2], [sıp-ıt-mak] *{ağız} gçl. f. [-ır]* Aklını kaçırmak; sapıtmak. [DS]

sıpıtmak[3], [sıp-ıt-mak] *{ağız} gçsz. f. [-ır]* Önem vermemek. [DS]

sıpıtsız, [sıpıt-sız] *{ağız} sf.* Tutarsız; güvensiz. [DS]

sıpka, [? sıpka] *{ağız} is.* Tütün çubuğu. [DS]

sıpkarmak, [suv-ġar-mak > sū-gar-mak > suvar-mak / sıp-ka-r-mak] *{eT} gçl. f. [-ur]* **1.** (İçki veya su için) bir dikişte içip bitirmek. [Nevâyî] **2.** Birdenbire içine çekmek; süzerek içmek. [Ş. Süleyman]

sıpkın, [Far. zübīn/jüpīn زوبين / ژوپين =>sıp-kun صپقون] *is.* **1.** *{eAT} {OsT}* Küçük süngü; zıpkın; harbe. **2.**

{ağız} Demir çatal; demir dirgen. [DS] **3.** *{ağız}* Balıkçı zıpkını. [DS]

sıpkun, [Far. zūbīn/jūpīn زوبين / ژوپين => sıp-kın صپقن] *{eAT} {OsT} is.* Küçük süngü; zıpkın; harbe.

sıplık, -ğı [? sıplık] *{ağız} sf.* Semiz; etli; besili. [DS]

sıpor, [Far. siper => sıpor] *{ağız} is.* Dayanacak kimse; koruyucu; dayanak. [DS]

sıpsığlam, [sı(p)+sı/ğlam] *{ağız} sf.* İnce, uzun ve biçimsiz. [DS]

sıpsırlak, -ğı [sı(p)+sı/r-la-k صپصرلق] *{eAT} sf.* Kaygan; cilalı.

-sır-, [-sır / -sir-] *{eT} yap. e.* Fiilden fiil yapan ek. *kül-sir-mek (gülümsemek)*

sır[1], [sır *(yans.)*] *is.* **1.** *is.* Ağustos böceğinin sesi gibi ötmeyi, bağırmayı anlatan kök. *{eT} (aynı)* [DLT] [Zülfikar] *sır sır etmek.* **2.** Kalem ve kaleme benzer şeylerin yazar çizerken çıkardığı sesleri anlatan kök; cır. *{eT} (aynı)* [DLT] [Zülfikar] *sır sır, sır sır etmek.* ☞ **sır sır etmek,** *1. {eT} (Ağustos böceği için) ötmek; cırlamak. 2. (Kalem için) yazarken ses çıkarmak.* [DLT]

sır[2], [sır *(yans.)*] *is.* Şırıltı sesi. ☞ **sır sır,** *{eAT} Şırıl şırıl; şır şır.*

sır[3], [Çin. ts'ir => *eT.* sır] *{eT} is.* **1.** *{eT}* Kendisi ile Çin kâseleri cilalanıp üzerine nakış yapılan macun. [DLT] [KB] **2.** Çanak, çömlek gibi bazı topraktan yapılma kapları dış etkenlerden korumak, yüzeylerine parlaklık vermek, sızdırmalarını önlemek gibi amaçlarla üzerlerine sürülen saydam madde. **3.** Aynaların arkasına sürülen ince metal tabaka. **4.** *{eT}* Kalıp. [KB] **5.** *{ağız}* Sıvıların üstünde oluşan ince katman. [DS] **6.** *{ağız}* Göl, dere gibi suların üstünde oluşan ince buz tabakası. [DS]

sır[4], **-rrı** [Ar. sırr سر] *{OsT}is.* **1.** Kimseye söylenmemesi gereken, gizli tutulan şey; bilenin açıklamaması gereken şey; giz. **2.** İnsan aklının açıklığa kavuşturamadığı, bir şeyin en derinde kalan, aklm ermediği yanı. **3.** *gnşl.* Bir işin dikkat, deneyim, yetenek ve kimi zaman da sezgi ile kavranabilen en zor ve en ince yönü; ancak uzman olanların bildiği şey; incelik. **4.** Bir amaca ulaşmak, bir işi başarmak için tutulan özel, az bilinen veya gizli yol. **5.** *isl.* Bir insanın, bir ailenin kendilerinden başka kimsenin bilmemesi, duymaması, görmemesi gereken davranış ve özelliklerini saklama. **6.** *tasvf.* İnsan gönlünde gizli olan, başkaları tarafından bilinmeyen tanrısal gerçek. **7.** *{ağız}* Tanrı. [DS] ☞ **sır açmak,** *Bir sırrı başkalarına anlatmak.*|| **sır etmek,** *tasvf. Duyulması istenmeyen olay veya düşünceyi söylememek; kapamak.*|| **sırı zır etmek,** *{ağız} Duyduğu sözü hemen başkalarına iletmek.* [DS]|| **sırr-ı dehan,** *{OsT} Ağız sırrı.*|| **sırr-ı Hüda,** *{OsT} Tanrı sırrı.*|| **sırr-ı îcâd,** *{OsT} Yaradılışın gizli sebebi.*|| **sırr-ı istivā,** *{OsT} tasvf. Mevlevilerde bazı taçların kenarına takılan siyah şerit.*|| **sırr-ı kader,** *{OsT} Alın yazısının gizliliği.*|| **sırr-ı mahfî,** *{OsT} Çözülmeyen sır.*|| **sırr-ı rübūbiyet,** *{OsT} tasvf. Evrenin her yanında var ve geçerli olan, Allah tarafından bilinen, insanlarca bilinmeyen gizlilikleri.*|| **sırr-ı tecelliyāt,** *{OsT} tasvf. Allah'ın evrende veya insan gönlünde görünmesiyle ilgili olan gizlilikler.*|| **sır kâtibi,** *{OsT} 1. Bir kimsenin bütün gizli işlerini bilen ve saklı tutan kimse. 2. Bir kimsenin gizli yazılarını yazan kimse. 3. İmparatorluk döneminde, hükûmet ile padişah arasındaki bazı özel yazışmaları getirip götürmekle görevli kimse.*|| **sır küpü,** *Bildiği bütün gizli şeyleri açığa vurmayan; kendisine açıklanmış olan sırları saklayan kimse.*|| **sır olma,** *Halk hikâyelerinde yer alan, uzun süre görünmeme.*|| **sır olmak,** *1. Akıl olmaz bir şekilde ortadan yok olmak; kaybolmak. 2. tasvf. Ölmek.*|| **sırra kadem basmak,** *Ortadan yok olmak; ortalıkta görünmez olmak; sır olup gitmek.*|| **sırrü's-sırr,** *{OsT} tasvf. Allah tarafından bilinen gerçeklerin özü.*|| **sır saklamak,** *Bir sırrı açığa vurmamak; kendisine açıklanmış bir sırrı başkasına açıklamamak.*|| **sır tutmak,** *Bir sırrı açığa vurmamak; kendisine açıklanmış bir sırrı başkasına açıklamamak.*|| **sır vermek,** *Kendisine veya başkasına ilişkin bir sırrı açıklamak.*

sır[5], [sız / sır] *{ağız} is.* Hafif esen dondurucu rüzgâr. [DS] ☞ **sır sır sızlamak,** *{ağız} Çok sızlamak; sızım sızım sızlamak.* [DS]

sır[5], [sğır > sīr] *(sı:r) {ağız} is.* Sığır. [DS]

-sıra-, [sı-mak *(kırmak, bozmak)* > sı-z > sı-r > -sır-a- / -sirē̆-] *{eT} yap. e.* Bir şeyden yoksun olmayı bildiren fiiller türeten ek; *-sız olmak.* [ETY] *el-siremek (devletsiz kalmak)*

sır'a, [Ar. şırʿa صرعه] *(sır-a) {OsT} is. spor.* Güreş oyunlarından rakibini ters çevirme.

sıra[1], [Yun. seira] *is.* **1.** Aynı çizgi üzerinde, yan yana veya art arda dizilmiş şey veya kimselerin tümü. **2.** Belirli bir düzene ve niteliğe göre dizilme durumu; düzen. **3.** Belli bir düzene göre dizilmiş olan kişi ve nesnelerin her birinin yeri; sınıf; derece; rütbe. **4.** Kendisine verilen değer ve öneme göre bir nesne ya da kişinin benzerleri arasında aldığı yer. **5.** Belli bir düzen güdülerek yapılması istenen işlerden bitmiş olandan sonra gelen; sıra ile yapılma anı. **6.** Birkaç kişinin birden oturmasına yarayan tahtadan yapılma arkalıklı veya arkalıksız uzun oturak; bank. **7.** Okullardaki dershane, meclis genel kurulu vb. yerlerde bir parçasına oturularak tablası üzerinde yazı yazılıp çalışılacak biçimde yapılmış mobilya. **8.** Yazılmış şeyler dizisi; satır. **9.** *mat.* Basamak; sınıf. **10.** *tekst.* Bir örgüde bir çizgi üstünde art arda atılan ilmik ya da düğüm dizisi. **11.** *{ağız}* Topluluktaki kişilerin belli zamanlarda sıra ile verdikleri yemekli davet; ziyafet; şölen. [DS] **12.**

sf Sıra biçiminde olan; bir sıra oluşturan; dizilmiş olan; dizi halinde. **13.** Rastgele alınan; seçilmeyen. **14.** *zf.* İsimlere eklenerek yer zarfı görevinde kelime grupları yapar. **15.** (*"Ardı, peşi, yanı"* kelimeleri ile birlikte kullanıldığında) izleyerek. **16.** (Bu, şu, o gösterme sıfatlarından sonra tekil ya da çoğul olarak kullanıldığında) zamanda; tarihte. ☞ **sıra başı,** *Halay başı.*|| **sıra dayağı,** *Hiçbir ayrım gözetmeden sıraya dizilmiş kimselere birbiri ardınca teker teker atılan dayak.*|| **sıra dayağı çekmek,** *Birbiri peşi sıra dövmek.*|| **sıra dışı,** *Olağan olmayan; olağan dışı.*|| **sıra düşürmek,** *Uygun bir zaman ve fırsat kollamak.*|| **sıra evler,** *Cepheleri, planları benzeyen ya da aynı olan yanyana sıralanmış konutların meydana getirdiği dizi.*|| **sıra gözetmek,** *Uygun bir zaman ve fırsat kollamak.*|| **sıra kemerler,** *mim. 1. Kemerli galeri; revak. 2. Bir kilisenin alt katında ana sahın ile yan sahınları birbirine bağlayan kemerler dizisi.*|| **sıra kollamak,** *Uygun bir zaman ve fırsat bulmak.*|| **sıra malı,** *Herhangi bir özelliği ve üstünlüğü olmayan ticaret eşyası veya ürünü.*|| **sıra noktalar,** *dbl. Bir kaynaktan yapılan alıntıda yazılmak istenmeyen yere konulan bir dizi nokta; (....).*|| **sıra numarası,** *Belge, kitap vb. eşyanın dizildikleri bölmelerdeki yerlerini belirtmek için baştan başlanmak suretiyle verilmiş olan numara.*|| **sıra olmak,** *Birbiri ardınca ya da yanyana durarak bir dizi oluşturmak.*|| **sıra ön adı,** *dbl.* → sıra sayı sıfatı.|| **sıra savmak,** *1. Bir işte kendisine düşen görevi yerine getirmiş olmak. 2. Ölmek.*|| **sıra saygı,** *Saygı duyma.*|| **sıra sayısı,** *mat. Sıra bildiren sayı; ordinal sayı.*|| **sıra sayı sıfatı,** *dbl. Bir şeyin bulunduğu sırayı ya da aşamadaki yerini belirten sayı sıfatı (sayı bildiren kelimeden sonra –inci eki veya (.) konularak yapılır.*|| **sırası,** *Bir şeyin en uygun durum ve zamanı.*|| **sırası düşmek,** *Uygun bir zaman ve ortam doğmak.*|| **sıra sıfatı,** *dbl.* → sıra sayı sıfatı.|| **sırası gelmek,** *1. Bir başkasından sonra sıra birine veya bir şeye gelmek. 2. Bir işin yapılması için uygun bir durum ortaya çıkmak.*|| **sırası gelmişken,** *Söz hazır o konuya gelmişken; fırsat düşmüşken.*|| (adam, insan) **sırasına geçmek,** *İnsan veya adam denecek durumda değilken öyle değerlendirilmek.*|| **sırasına getirmek,** *Uygun bir zamanını bulmak.*|| **sırasına girmek,** *(İş için) yolunda gitmek.*|| **sırasına göre,** *Durumun gerektirdiği biçimde; duruma göre.*|| **sırasına koymak,** *1. Düzen aldırmak; düzenlemek. 2. Belirli bir sınıf veya kategori içinde saymak.*|| **(...) sırasında,** *(...) olduğu zaman.*|| **sırasında,** *1. Uygun bir zamanda; fırsatını bulunca. 2. Yerine göre; gerektiği zaman.*|| **sırasını getirmek,** *Uygun bir durum ve zamanını bulmak.*|| **sırasını kaybetmek,** *(Çocuk için) meme ve uyku zamanlarını şaşırmak.*|| **sırasını savmak,** *1. Bir işte kendisine düşen görevi yerine getirmiş olmak. 2. {ağız} Ölmek.* [DS]|| **sıra sıra,** *Sıra meydana getirecek biçimde.*|| **sıra sıra bağlamak,** *{ağız} Sıkıştırarak, çeke çeke, çözülmeyecek biçimde bağlamak.* [DS]|| **sırası üstü,** *{ağız} Sırasıyla.* [DS]|| **sıra taşı,** *Yapılarda en uzun kenarı duvar yüzünden görülebilecek biçimde yerleştirilmiş örgü ögesi.*|| **sıra taşlar,** *tar. Birbirine paralel olarak dikilmiş menhir dizileri.*|| **sıra türküsü,** *{ağız} Toplulukta sıra ile söylenen türkü.* [DS]|| **sıraya koymak,** *Düzenlemek; sıralamak.*

sıra², [? sıra] *{ağız} is. bot.* Çam ormanlarının altında yetişen, tüysüz, beyaz çiçekli, olgun meyveleri baharat olarak kullanılan, kimyona benzer kokulu çok yıllık bir otsu bitki; Kefe kimyonu; dağ kimyonu, *(Laser trilobum).* [DS]

sırabaşı, [sıra+baş-ı] *{ağız} is.* **1.** Yemekli toplantıları başlatan ve yöneten kimse. **2.** Sınıf başkanı. [DS]

sıraca¹, [sıra-ca] *is.* **1.** *tıp.* Müzmin ve akıntılı bir lenf düğümü şişkinliğiyle beliren deri ve mukoza tüberkülozu. **2.** *{ağız}* Ağaçların ve özellikle bağların köke yakın yerlerinde boğum boğum beliren ve kurumalarına yol açan bir hastalık. [DS] **3.** *{ağız}* Mikrop. [DS]

sıraca², [sıra-ca] *{ağız} is.* Sedye. [DS]

sıraca, [sıra-ca] *{ağız} is. bot.* → silcan. [DS]

sıracagiller, [sıra-ca-giller] *is. bot.* Başlıca türleri sığır kuyruğu, nevruz otu, sıraca otu, yüksük otu, melek otu olan iki çenekli, bitişik taç yapraklı, çatlamaz kapsül ve üzümsü meyveli, kimi otsu, kimi gövdelerinin dibi odunsu ot ve ağaççıkları kapsayan familya,

sıracalı, [sıra-ca-lı] *is.* **1.** Sıraca hastalığına yakalanmış olan. **2.** *{ağız}* Hastalıklı; dertli. [DS] **3.** *{ağız}* Bakımsız; güçsüz; gösterişsiz. [DS] **4.** *{ağız}* Deli. [DS]

sıracaotu, [sıraca+ot-u] *is. bot.* Dere kenarlarında ve kumsallarda yetişen, eskiden sıraca tedavisinde kullanılan, pis kokulu ve çok yıllık bir otsu bitki, *(Scrofularia).*

sıracaotugiller, [sıraca+ot-u-gil-ler] *is. bot.* → sığırkuyruğugiller.

sıracek, -ği [sıra+cek] *{ağız} is.* Kelimeleri güderek satırları okumaya yardım eden, bükülerek kalem biçimine getirilmiş kâğıt. [DS]

sıracı, [sıra-cı] *is.* **1.** Asıl çalgı topluluğu gelmediği ya da geç kaldığı zamanlarda çıkıp onların yerine çalan ve söyleyen kimse. **2.** Çengilere eşlik eden kimselere verilen ad.

sıradağ, [sıra+dağ] *is.* Birbirine bağlı ve ortak özellikler taşıyan dağ dizisi.

sıradağlar, [sıra+dağ-lar] *is.* Birbirine bağlı ve ortak özellikler taşıyan dağ dizileri; sıradağ.

sıradan, [sıra-dan] *zf* **1.** Sıra izleyerek; kimseyi dışarıda bırakmamak kaydıyla. **2.** *sf.* Herhangi bir özelliği olmayan; hemen her yerde rastlanabilen; orta yol; alelade; bayağı.

sıralaç,-cı [sıra-la-ç] *is.* İçinde belirli bir sıraya göre kâğıt konacak bölümleri bulunan dosya veya dolap; klasör.

sıralama, [sıra-la-ma] *is.* **1.** Sıralamak eylemi. **2.** Bilgileri belirli bir düzene göre sıralamak işi. **3.** Bir programın ya da işlemin çeşitli evrelerine, belli bir sıraya göre kumanda etme. ❐ **sıralama bağıntısı,** *mat. Bir küme üzerinde dönüşlü, yan simetrili, geçişli olan bağıntı.*|| **sıralama beliti** (aksiyomu), *mat. Her doğru üzerinde, birbirine karşıt iki sıralama bağıntısı tanımlanabildiğini ifade eden düzlem geometri beliti (aksiyomu).*

sıralamak, [sıra-la-mak] *gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* **1.** Sıra oluşturacak biçimde yanyana koymak. **2.** Belli bir düzene göre yerleştirmek; sıraya koymak. **3.** Aynı davranışı bir çok şey üzerinde art arda tekrar etmek. **4.** (Sözcük, sayı, kanıt vb. şeyleri) belli bir düzene göre sayıp dökmek ya da yazmak. **5.** *gçsz. f.* (Küçük çocuklar için) tutunarak yürümeye başlamak.

sıralanabilir, [sıra-la-n-a+bil-ir] *sf. mat.* Sıralanarak, sıraya dayanan bir bağıntı kurulabilen.

sıralanış, [sıra-la-n-ış] *is.* Sıralanmak eylemi veya biçimi.

sıralanma, [sıra-la-n-ma] *is.* Sıralanmak eylemi.

sıralanmak, [sıra-la-n-mak] *dönşl. f. [-ır]* **1.** Bir dizi oluşturacak biçimde yer almak; sırada yer almak. **2.** *edil. f.* Sıraya konulmak; sıra oluşturacak biçimde yerleştirilmek; dizilmek. **3.** Belli bir düzene göre dizilmek; düzenlenmek. **4.** (Sözcük, sayı vb. için) art arda söylenmek ya da yazılmak.

sıralatma, [sıra-la-t-ma] *is.* Sıralatmak eylemi.

sıralatmak, [sıra-la-t-mak] *gçl. f. [-ır]* Sıralama eylemini yaptırmak; sıra yaptırmak; düzenletmek.

sıralayıcı, [sıra-la-y-ıcı] *sf.* **1.** Sıralayan; sıraya koyan. **2.** Programı kayıtlı ardışık bir sistemin kumanda organı. ❐ **sıralayıcı harf,** *Bir tam çok terimlinin çeşitli terimlerinde, artan veya eksilen kuvvetlerine göre bu terimlerin dizildiği sırayı gösteren harf.*

sıralı, [sıra-lı] *sf.* **1.** Sıraya konulmuş; sıralanmış; düzene konulmuş; düzenlenmiş; dizilmiş; dizili. **2.** Yere ve zamana, konuya ve yönteme uygun olan. **3.** *mat.* (Küme için) üstünde bir tam sıra bağıntısı tanımlanmış olan. ❐ **sıralı bellek,** *bsy. Yazma kafaları önünde fiziksel olarak yer değiştiren ve ardışık olarak okunabilen bilgiler içeren bellek.*|| **sıralı cümle,** *mat. Üstünde bir tam sıra bağıntısı tanımlanmış cümle.*|| **sıralı fişlik,** *bsy. Kayıtlı ögelerin birbirini izlediği ve sıralarına göre erişilebilen fişlik.*|| **sıralı işleme,** *bsy. İşlemlerin, aralarından ikisinin eş zamanlı olamayacak biçimde kesin olarak birbirini izlediği işleme.*|| **sıralı küme,** *Üzerinde bir sıralama bağıntısı tanımlanmış küme.*|| **sıralı oluş,** *biy. Embriyonun yumurtadan, art arda yeni kısımların oluşmasıyla tedricen geliştiğini kabul eden kuram; epigenez.*|| **sıralı sırasız,** *Yer ve zaman uygunluğu gözetilmeden yapılan; yerli yersiz.*

sıralık, -ğı [sıra-lık] *{ağız} is.* Sıra ile ağaç dikilerek meydana getirilmiş sınır. [DS]

sıram, [sıra-m] *sf.* Sıra; dizi. ❐ **sıram sıram,** *1. Sıra durumunda veya sıralanmış olan. 2. Sıra oluşturacak biçimde.*|| **sıram sıram dizilmek,** *Sıra oluşturacak biçimde art arda veya yanyana dizilmek.*

sıramaç, -cı [sıra-maç] *{ağız} sf.* Sıraya dizilmiş: sıralanmış; sıra sıra. [DS]

sıramalı, [sıra+mal-ı / sıra-ma-lı] *{ağız} sf.* Değerli; seçkin. [DS]

sıraman, [sıra-man] *{ağız} is.* Birdirbir oyunu. [DS]

sıramana, [sıra-man-a صرامانه / صرامنه] *{OsT} is.* Birdirbir oyunu.

sıran[1], [Yun. ksistérin => eğsıran > sıran] *{ağız} is.* **1.** Ateş küreği. **2.** Hamur kesmeye, tekne kazımaya yarayan üçgen biçiminde bir araç; keski. [DS]

sıran[2], [? sıran] *{ağız} is.* Bir tür mantı. [DS] ❐ **sıran sıran,** *{ağız} Sıra sıra.* [DS]

sırana, [Yun. ksistérin => eğsıran > sıran-a / sıran-ı] *{ağız} is.* Sacda ekmeği çevirmeye yarayan demir araç. [DS]

-sırana, [-sıra-n-a] *{ağız} zf.* -dığı zaman, -dıkça anlamı veren bir ek. *gittik-sırana (gittikçe).* [DS]

sıranı, [Yun. ksistérin] *{ağız} is.* Sacda ekmek çevirmekte kullanılan demir araç. [DS]

sırasıyla, [sırs-ı-y-la] *zf.* Bir sıra gözeterek; sırası geldiğinde; sırası gelince; sırasına dikkat ederek.

sırasız, [sıra-sız] *sf.* **1.** Bir sıra ve düzen taşımayan; sıra içinde bulunmayan; sırası bozuk olan; düzensiz. **2.** Yere, zamana veya konuya uygun olmayan. ❐ **sırasız ölüm,** *Bir gencin ölümü olayı.*

sırat[1], [Ar. şırāṭ صراط] *(sıra:t) {OsT}* **1.** Çok dar yol; keçi yolu. **2.** *isl.* Cehennemin üzerinde kurulmuş olduğuna inanılan, dar ve geçilmesi güç köprü; sırat köprüsü. ❐ **sırat-ı müstakim,** *{OsT} 1. Doğru yol. 2. Hak yol.*|| **sırat köprüsü,** *Kıyamette herkes yaptığının hesabını verdikten sonra günah veya sevabının ağırlığına göre cennet veya cehenneme giderken üzerinden geçmek zorunda olduğu, günahı çok olanın geçemeyerek gayya denilen bir kuyuya düşeceği ve oradan sürüklenerek cehenneme götürüleceği, sevabı çok olanların ise üzerinden kolaylıkla geçerek cennete ulaşacağına inanılan köprü.*|| **sırat köprüsünden geçmek,** *Sıkıntı ve eziyet veren bir iş veya durumdan zarar görmeden kurtulmak.*

sırat[2], [Slav. syvorotka] *{ağız} is.* Yağ, peynir ve yoğurdun yeşilimsi suyu. [DS]

sıravardı, [sıra + Far. vārī / sıra + var-dı صر اوردی] *{OsT} zf.* Bir sırada; sıravari.

sıraverdi, [sıra + Far. vārī / sıra + ver-di] *{ağız} zf.* Bir sırada; sıralı. [DS]

sıraz, [? sıraz / sıroz] *{ağız} is.* Eğirdir gölünde yaşayan kara, küçük pullu, büyükçe bir balık. [DS]

Sırbistanlı, [Slav. srb *(sırp)* > sırp+ Far. istān + T. -lı] *(sırbista:nlı) {OsT} sf.* ve *is.* Sırbistan halkından veya bu halkın soyundan olan kimse; Sırp.

sırcı, [sır-cı] *is.* Ayna, cam ve toprak kapların sırlarını yapan işçi.

sırça, [sır^3 > sır-ī-mak > sır-ı-ç-ġā / sırçā سرچا / صرچه / سرچه / صيرچه] *(sırça:) is.* **1.** *{eT} {eAT} {OsT}* Cam; billur. **2.** *{ağız}* Şişe. [DS] **3.** *{ağız}* Cam bardak. [DS] **4.** Cam eşya. **5.** Porselen. **6.** Seramik ve çini yüzeyindeki sırın, fırınlanmadan önceki sıvı durumu. **7.** *{ağız}* Renkli camdan yapılmış bilezik. [DS] **8.** *{ağız}* İçi sırlı çömlek. [DS] **10.** *sf.* Camdan yapılmış. ☞ **sırça barmak,** *{eAT} {ağız}* → serçe parmak. [DS]|| **sırça çekmek,** *Seramik ya da çini yüzeyine sır kaplama işlemi.*|| **sırça gömlek,** *Seramik üzerindeki saydam ve parlak astar.*|| **sırça işleri,** *Boncuk vb. cam işleri.*|| **sırça kaynatmak,** *Seramik üzerine sürülecek olan belirli karışımları ateşhanede özel yalaklarda eritmek.*|| **sırça köşkte oturan,** *Küçük bir müdahale ile büyük zarar görecek olan kimse.*|| **sırça parmak,** → serçe parmak.

sırçak, -ğı [sır-çak] *{ağız} is.* Renkli camdan yapılma bilezik. [DS]

sırçalmak, [sırç-al-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* **1.** Öfkeli öfkeli dolaşmak. **2.** Hızlı yürümek; koşmak. [DS]

sırçan[1], [Bul. sırdçan => sırçan سرچن / صرچان / سيرچن] *is.* **1.** *{OsT}* Üzerine masura geçirilen demir iğ. **2.** *{OsT} {ağız}* Çıkrıkla eğrilip demir iğ üzerine sarılan iplik; bükülmüş ip yumağı; yumak. [DS] **3.** *{ağız}* İplik yapılacak pamuk demeti. [DS] ☞ **sırçan etmek,** *{ağız} 1. Bükülmüş yün ipliğini iki kat etmek. 2. Bükülmüş ipi yumak yapmak.* [DS]

sırçan[2], [sırçan] *{ağız} is.* Mısır koçanı. [DS]

sırçan[3], [sıç-ġan > sırçan] *{ağız} is.* Sıçan; fare. [DS]

sırçancı, [sırçan-cı] *{ağız} is.* Dokumacı. [DS]

sırçancıl, [sıçan-cıl > sırçan-cıl] *{ağız} is.* Delice doğan. [DS]

sırçanık, -ğı [sırçan-ık صرچنق] *{OsT} sf.* Yuvarlakça; kabarık; şişkince.

sırçı, [sır^3 > sır-çī] *(sırçı:) {eT} is.* Sır yapan; vernikçi; cilacı; boyacı. [KB]

sırçık, -ğı [sırç-ık] *{ağız} sf.* Şımarık; arsız. [DS]

sırçıl, [sırç-ıl] *{ağız} sf.* Temiz ve düzenli giyinen. [DS]

sırçka, [sır^3 > sır-ī-mak > sır-ı-ç-ġā / sırçkā] *(sırçka:) {eT} is.* → sırıçga. [EUTS] [DLT] [Gabain]

sırd, [sırt] *{ağız} is.* Sırt. [DS]

sırdaş, [Ar. sırr + T. -daş] *is.* Bir kimsenin sırlarını bilen kimse; birinin, sırlarını paylaştığı kimse; sır ortağı.

sırdaşça, [sırdaş-ça] *(sırda'şça) zf.* Sırdaş birine yakışır biçimde.

sırdaşlık,-ğı [sır-daş-lık] *is.* **1.** Sırdaş olma durumu. **2.** Sırdaş olan kimselerin birbirine göre taşıdıkları durum.

sıre, [sıra > sıré] *{ağız} is.* Sıra. [DS]

Sırf, [Slav. srp => sırf صرف] *{eAT} öz. is.* Sırp. ☞ **Sırf sınuğu,** *{eAT} Sırp kırımı; Sırp sındığı.*

sırf, [Ar. ṣırf صرف] *{OsT} zf.* **1.** Yalnız; tek başına; ancak; salt. **2.** Baştan aşağı; tamamıyla. **3.** *sf.* Katışıksız; halis. ☞ **sırf mahlul,** *huk. İmparatorluk döneminde, ölen kişinin mirasçılarının, miras ya da tapu yoluyla geçen hakkı kabul etmemeleri.*

sırga[1], [sır-ga] *{ağız} is.* Küpe. [DS]

sırga[2], [sır-ga] *{ağız} is.* Büyük çuval; harar. [DS]

sırgan, [ısır-gan] *{ağız} is.* Isırgan. [DS]

sırgat, [sırgat] *{ağız} is.* **1.** Hayvan sayımı yapan kimse. **2.** Kaçırma; gizleme. **3.** Sayımı yapılmamış insan veya hayvan. [DS]

sırgı[1], [sır-gı] *{ağız} is.* Baş ağrısı. [DS]

sırgı[2], [sıyır-gı ?] *{ağız} is.* Öküz koşularak çekilen harman toplama aracı. [DS]

sırğa[1], [sır-ga] *{ağız} is.* Küpe. [DS]

sırğa[2], [sır-ga] *{ağız} is.* Eşek ve atların üstüne örtülen büyük örtü; kebe. [DS]

sırğıt, -dı [sır-gıt] *{ağız} is.* Hamamböceği. [DS]

sırıç, -cı [sır-ıç] *{ağız} is.* Ahlat, armut hoşafı. [DS]

sırıçga, [sır^3 > sır-ī-mak > sır-ı-ç-ġā / sırıçgā] *(sırıçga:) {eT} is.* Cam; sırça; ayna. [EUTS] [DLT] [Gabain] ☞ **sırıçga er,** *Gevşek ve tembel adam.* [DLT]

sırıçka, [sır^3 > sır-ī-mak > sır-ı-ç-ġā / sırıçkā] *(sırıçka:) {eT} is.* → sırıçga. [EUTS] [DLT] [Gabain]

sırıdak, -ğı [sırıt-mak > sırı(d)-ak صردق] *sf.* **1.** *{eAT} {OsT}* Sırıtmış; sırıtık; dişlek. **2.** *{ağız}* Çok gülen; sırıtan. [DS]

sırıdık, -ğı [sırıt-mak > sırı(d)-ık صردق] *sf.* **1.** *{eAT} {OsT}* Sırıtmış; sırıtık; dişlek. **2.** *{ağız}* Çok gülen; sırıtan. [DS]

sırıf, [? sırıf] *{ağız} is.* Son verme; paydos. [DS]

sırıh, [sırık] *{ağız} is.* **1.** Meşeden kesilen fidan. **2.** Kalın ve uzun sopa. [DS]

sırık, -ğı [*eT.* sırī-mak^2 ? > sırū-k > sırı-k] *is. is.* **1.** Kesilmiş uzun, düzgün ve ince ağaç gövdesi. *{eT} (aynı)* [EUTS] **2.** *spor.* Atletizmde, fiberglastan yapılma uzun ve esnek bir atlama aracı. **3.** Asma, fasulye gibi sarılıcı ve tırmanıcı bitkilere destek olarak kullanılan ince uzun dal parçaları. **4.** İki ucundan birer kişinin omzuna alarak ortasına asılan yükü taşımakta kullandıkları uzunca sopadan ibaret bir yük taşıma aracı. **5.** Eskiden tulumbacı adı veri-

len yangın söndürme ekiplerinin, ortasına tulumbayı asarak taşıdıkları uzun sopa. **6.** Cambazların ip üzerinde gösteri yaparken denge sağlamakta kullandıkları uzun ve hafif değnek. ⊟ **sırık atmak,** *{ağız} Bahşiş almak üzere gelinin yolunu kesmek için önüne sırık uzatmak.* [DS]|| **sırık cambazı,** *Elinde taşıdığı sırıkla denge hareketleri yapan cambaz.*|| **sırık domatesi,** *Dalları sırıklar ile desteklenen, iri etli ve düzgün, tatlı meyveler veren bir tür domates.*|| **sırık fasulyesi,** *Sırığa sarılarak desteklenen bir tür fasulye.*|| **sırık gibi,** *Zayıf ve uzun boylu olan.*|| **sırık hamalı,** *Sırık ile ağır yükleri taşıyan hamal.*|| **sırıkla yüksek atlama,** *Atletizmde, esnek ve uzun bir sırığa dayanarak belli yüksekliğe konulmuş bir çıtanın üzerinden atlamaya dayanan bir yarışma.*

sırıkçı, [sırık-çı] *is.* **1.** Sırık yapan veya satan kimse. **2.** Sırıkla gösteri yapan veya atletizm yarışlarına katılan kimse. **3.** Sırık ile meyve döken işçi.

sırıklama, [sırık-la-ma] *is.* Sırıklamak eylemi.

sırıklamak, [sırık-la-mak] *gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* **1.** Sırıkla kaldırmak; taşımak. **2.** (Meyveyi) ağacından sırıkla vurarak dibine dökmek. **3.** Fasulye, domates gibi bitkilerin dallarını desteklemek amacıyla dibine sırık dikmek. **4.** *argo.* Aşırmak; çalmak; kaldırıp götürmek.

sırıklı[1], [sırık-lı] *{ağız} sf.* (Çocuk için) terbiyesiz. [DS]

sırıklı[2], [sır > sır-ık-lı] *{ağız} is.* Boynu uzun, ağzı dar küp. [DS]

sırılmak, [sır-ī-mak > sır-ı-l-mak] *{eT} dönşl. f. [-ur]* **1.** Asılmak; yapışmak; ilişmek; bulaşmak. [DLT] [Gabain] **2.** Etki etmek. [KB]

sırılsıklak, -ğı [sırıl+sık-la-k] *{ağız} sf.* → sırılsıklam. [DS]

sırılsıklam, [sıklam *(sıkılacak kadar ıslak)* > sı(r)+sı/klam / sırıl-mak *(bulaşmak)* > sır-ıl+sıklam] *(sırı'lsıklam) sf.* Bütünüyle ıslanmış; çok ıslak; sırsıklam. ⊟ **sırılsıklam âşık,** *Delicesine âşık; kara sevdalı; tutkun.*

sırım, [*eT.* sıḏ-ır-mak *(soymak)* > sıḏ-(ı)r-ım > sıḏrım / sırım] *is.* **1.** İp yerine kullanılmak üzere kesilmiş ince uzun deri parçası. *{eT} (aynı).* **2.** *{ağız}* Dar uzun tarla parçası. [DS] **3.** *{ağız}* Dönümden küçük toprak ölçüsü. [DS] **4.** *{ağız}* Bataklık kıyılarında biten sert yapraklı bir bitki. [DS] **5.** *{ağız}* Kağnı dingili. [DS] **6.** *sf. {ağız}* İnatçı. [DS] **7.** *{ağız}* (Kişi için) kara kuru ve sağlam yapılı. [DS] **8.** *{ağız}* Çevik; güçlü. [DS] **9.** *{ağız}* (Meyve vb. ürün için) çok sık; çok fazla. [DS] ⊟ **sırım arabası,** *Teknesi kayışlar üzerine oturtulan veya sırımlarla bağlanmış bir tür at arabası.*|| **sırım gibi,** *1. (Kişi için) ince yapılı fakat çevik ve güçlü. 2. {ağız} Pek çok; sık.* [DS]|| **sırım örgüsü,** *Sırımlarla yapılmış bir tür örgü.*

sırıma, [sır-ı-ma] *is.* Sırımak eylemi.

sırımağu, [sırım+ağu] *{ağız} is. bot.* Serçediligiller-den, yaprakları ve meyveleri zehirli, kışın yapraklarını dökmeyen, sırımsı yeşil çiçekli çalımsı bir bitki, *(Daphne pontica).* [DS]

sırımak[1], [sır-ī-mak] *{eT} gçsz. f. [-r]* (Köpek için) pislemek; siymek. [DLT]

sırımak[2], [*eT.* sırā-mak > sır-ī-mak صرمق] *gçl. f. [-r]* **1.** *{eT} {eAT} {OsT} {ağız}* Sık dikişle dikmek; sağlam ve sıkıca dikmek; çitmek. [DLT] [DS] **2.** *{ağız}* Yorgan ve şilte gibi şeyleri iri ve aralıklı olarak dikmek. [DS] **3.** *{ağız}* Özensiz dikmek; iliştirmek. [DS] **4.** *{ağız}* Yamamak. [DS] **5.** *{ağız}* Çarıkları sırımla dikmek. [DS]

sırımak[3], [sırı-mak] *{ağız} gçl. f. [-r]* Sopa ile dövmek. [DS]

sırımak[4], [sırı-mak] *{ağız} gçl. f. [-r]* (Araba vb. için) çok yüklemek. [DS]

sırımak[5], [sırı-mak] *{ağız} gçl. f. [-r]* Birinin söylediklerini ayrıntıları ile başkasına anlatmak. [DS]

sırımbağı, [sırım+ağu / sırım+bağ-ı] *{ağız} is. bot.* → sırımağu. [DS]

sırımsak[1], -ğı [sırım-sa-k] *{ağız} sf.* **1.** (Ağaç vb. için) sağlam; dayanıklı. **2.** (Kişi için) sağlam yapılı ve kara kuru. [DS]

sırımsak[2], -ğı [sır-ı-m-sa-k] *{ağız} sf.* (Yiyecek için) bozulmaya yüz tutmuş; bayatlamış. [DS]

sırımsamak, [sır-ı-m-sa-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-s(ı)-yor]* **1.** Zayıflıktan buruşmak. **2.** (Pişen meyve ve sebze için) tadı bozulmak; buruşmak; bayatlamak. [DS]

sırımsıklam, [sır-ım+sık-la-m] *{ağız} sf.* Çok ıslak; su gibi; sırılsıklam. [DS]

sırımsımak, [sır-ımsı-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r]* (Yiyecek maddesi için) suyu çekilmek; bozulmak. [DS]

sırımsız, [sırım-sız] *{ağız} is.* Ayşekadın fasulyesi. [DS]

sırın, [sır-ı-n] *{ağız} is.* **1.** Ekmek, pide veya yufka parçaları üzerine haşlanmış kuşbaşı et ve sarımsaklı yoğurt dökülerek yapılan bir yemek. **2.** Katlanarak kesilmiş yufka üzerine tatlı dökülerek yapılan bir yiyecek. [DS]

sırıncamak, [sır-a-mak > sır-ın-ca-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-c(ı)-yor]* (Hasta için) ayakta gezinmek. [DS]

sırıncımak, [zır *(yans.)* > zır-ınc-ı-mak > sır-ınc-ı-mak ?] *{ağız} gçsz. f. [-ır]* **1.** (Hasta için) acıya dayanmak. **2.** İnat etmek. **3.** Üstelemek; ısrar etmek. **4.** Sızlanmak; üzülmek. [DS]

sırınçan, [sınç-ğān / sırınç-ā-n] *(sırınça:n) {eT} is. bot.* Teke dikeni; mugaylan dikeni; Musa ağacı, *(Lycium europeum).* [EUTS]

sırınçga, [sır[3] > sır-ī-mak > sır-ı-n-mak > sır-ı-nç-ğā] *(sırınçga:) {eT} is.* → sırıçga. [KB]

sırıngaç, -cı [sırın-gaç] *{ağız} is.* Dalyan kayıklarının yelken ipi. [DS]

sırınlamak, [sırın-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Sağlam ve sıkıca dikmek; çitmek. [DS]

sırınmak[1], [sırī-mak > sır-ı-n-mak صرنق] *{eAT} {OsT} edil. f. [-ur]* **1.** Sırımla dikilmek. **2.** Sağlamca dikilmek.

sırınmak[2], [sırı-n-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* Dayanmak; katlanmak.[DS]

sırınsı[1], [sırın-sı] *{ağız} sf.* **1.** Güçlü. **2.** (Nesne için) bükülen, eğilen fakat kırılmayan; esnek. [DS]

sırınsı[2], [sırın-sı] *{ağız} is.* **1.** Kurutulmuş çemensiz et. **2.** Bayatlamış kuru ekmek. [DS]

sırınsımak[1], [sırın-sı-mak] *{ağız} gçsz. f. [-ır]* İnat etmek; direnmek; karşı koymak. [DS]

sırınsımak[2], [sırın-sı-mak] *{ağız} gçsz. f. [-ır]* (Yiyecek maddeleri için) suyu çekilmek; sertleşmek; bayatlamak; bozulmak. [DS]

sırınsımış, [sırın-sı-mış] *{ağız} sf.* Alışmış; alışkın. [DS]

sırıntı, [sır-ıntı] *{ağız} is.* Topraktan ya da taştan damla damla akan su; sızıntı. [DS]

sırıp, [? sırıp] *{ağız} is.* İnce çubuk. [DS]

sırışmak, [sır-ī-mak² > sırı-ş-mak] *{eT} işteş. f. [-ur]* Birlikte sık dikmek. [DLT]

sırıt, -dı [sır-ı-k > sırıt] *{ağız} is.* Döven oku. [DS]

sırıtgan, [sırıt-kan / sırıt-gan] *{ağız} sf.* Dişleri görünür biçimde gülen; sırıtkan. [DS]

sırıtık, -ğı [sırıt-mak > sırıt-ık صرتق] *sf.* **1.** Sırıtan; sırıtmış olarak duran. *{eAT} (aynı)* **2.** Dişlerini göstererek gülen; sırıtkan. *{eAT} (aynı)*

sırıtış, [sır-ı-t-ış] *is.* Sırıtmak eylemi ve biçimi.

sırıtkan, [sır-ı-t-kan] *sf.* Sürekli olarak sırıtan; sırıtmayı kendine huy edinmiş olan. ☞ **sırıtkan yırtıcı,** *{OsT} Kükremiş yırtıcı hayvan.*

sırıtkanlık,-ğı [sır-ı-t-kan-lık] *is.* Sırıtkan olma durumu.

sırıtma, [sır-ı-t-ma] *is.* Sırıtmak eylemi.

sırıtmak[1], [sır-ī-mak² > sırı-t-mak صرتق] *gçl. f. [-ır] [eT, eAT -ur]* **1.** *{eT} {ağız}* Sık diktirmek. [DLT] [DS] **2.** *{OsT}* Dikmek. **3.** *{ağız}* Aralıklı ve iri dikişle diktirmek. [DS]

sırıtmak[2], [sır-ı-t-mak] *gçsz. f. [-ır]* **1.** Dişlerini göstererek gülmek; aptalca gülümsemek; alay ederek veya kurnazlık belirtir şekilde gülümsemek. **2.** *mecaz.* Kusuru belli olacak şekilde görünmek; görüntüsü ile çirkinlik vermek; kendini çirkin biçimde belli etmek; göz zevkini bozmak. *{ağız} (aynı)* [DS] **3.** *{ağız}* Karşı gelmek. [DS]

sırıtmak[3], [sor-ut-mak] *{ağız} gçsz. f. [-ır]* Bir iş yapmadan ayakta durmak; dikilmek. [DS]

sırkalamak, [silk-ele-mek / sırk-ala-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* Sallamak; silkelemek. [DS]

sırkat, [Ar. sirḳāt ? => sırkat] *{ağız} is.* Sayımı yapılmayan insan ya da hayvan. [DS]

sırkın, [sır-k-ın سرقن] *{OsT} is.* Hayvan ve kuş pisliği.

sırkınkılıç, -cı [sırk-ın+kılıç] *{ağız} sf.* **1.** (Kişiyi aşağılamak için) zayıf; çelimsiz. **2.** *is.* Bukalemun. **3.** Fala bakan kimse; falcı. [DS]

sırkıntı, [sırk-ıntı] *{ağız} is.* **1.** Yoğurt, pekmez, su gibi sıvıların kaplarından sızan son damlalar. **2.** Sızıntı. **3.** Sıvıların kapta bıraktığı tortu. **4.** süzüntü. **5.** Yaşlı erkeğin son çocuğu. [DS]

sırkıtmak, [sırk-ıt-mak] *{ağız} gçl. f. [-ır]* **1.** Suyunu akıtmak. **2.** Sıvıyı, bulunduğu kaptan son damlasına kadar akıtmak; sızdırmak. **3.** Birkaç kaptaki yemeği tek kapta toplamak. [DS]

sırkmak, [sırk-mak] *{ağız} gçsz. f. [-ar]* Suyu sızmak; süzülmek. [DS]

sırkurmak, [sız-gur-mak >sır-kur-mak صرقورمق] *{eAT} gçl. f. [-ur]* Eritip akıtmak; sızdırmak.

sırkuv, [sırkuv] *{ağız} sf.* Sırnaşık. [DS]

sırkuvlanmak, [sırkuv-la-n-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* Sırnaşmak; arsızlık etmek. [DS]

sırkuvluk, -ğu [sırkuv-luk] *{ağız} is.* Sırnaşıklık. [DS]

sırlama, [sır-la-ma] *is.* Sırlamak eylemi.

sırlak, -ğı [sır³ > sır-la-k] *{ağız} sf.* Düzgün; pürüzsüz; parlak. [DS]

sırlamak[1], [sır³ > sır-lā-mak] *gçl. f. [-r]* (Çanak, çömlek vb. kaplar için) içini veya dışını sır ile kaplamak; sır sürerek parlatmak; sır sürmek; sır vurmak. *{ağız} {eT} (aynı) (sırla:mak)* [DLT] [DS]

sırlamak[2], [sır⁴-la-mak] *gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor] tasvf.* (Mutasavvıflarca ilahî görünüşler taşıyan varlık olarak kabul edilen ve ölümü ile gerçek anlamda ölmediği, ancak madde dünyasından el etek çekerek ilahî evrene göçtüğüne inanılan insan için) cenazeyi gömmek; insan gözünden gizlemek.

sırlan, [sır³-lañ > sırlan] *{eAT} {OsT} {ağız} sf.* Düzgün; pürüzsüz; parlak; cilalı; kaygan. [DS]

sırlanca, [sırlan-ca] *{ağız} sf.* Düzgünce. [DS]

sırlanma, [sır-la-n-ma] *is.* Sırlanmak eylemi.

sırlang, [sır-la-mak > sır-lañ صرلك] *(sırlañ) {eAT} is.* Kaygan; düz.

sırlanmak, [sır³ > sır-lā-mak > sırla-n-mak] *{eT} edil. f. [-ır [eT. -ur]* **1.** (Kap vb. için) sır ile kaplanmak; sırlı duruma getirilmek; sır sürülmek; sır vurulmak. **2.** *dönşl. f.* (Kişi için) işe vb. hazırlanmak. [DLT]

sırlatmak, [sır³ > sır-lā-mak > sırla-t-mak] *{eT} gçl. f. [-ur]* Sır vurdurmak. [DLT]

sırlı[1], [sır³-lı] *{ağız} sf.* **1.** Sırlanmış olan. **2.** Üzeri sır ile kaplanmış. [DS] ☞ **sırlı ufağı,** *{ağız} Sırlı küçük çömlek.* [DS]

sırlı[2], [Ar. sırr + T. -lı سرلى] *sf.* Bir sırrı olan; esrarlı; gizliliği olan. ⧉ *{eAT} Gizli söz.*

sırlıg, [sır[3] > sır-lıġ] *{eT} sf.* Sırlı[1]; nakışlı. [DLT] ⧉ **sırlıg ayak,** *Sırlı kâse.* [DLT]

sırma, [Yun. sírma] *(sı'rma) is.* **1.** İşlemecilikte kullanılan altın suyu ile yaldızlanmış ince gümüş tel. **2.** Gümüş tel. **3.** Haddeden geçirilmiş kalın altın tel. **4.** Subayların rütbesini gösteren şerit. **5.** Kurdele ve elbise süslerini tutturmaya yarayan, iki üç pirinç tırnağı bulunan 8 mm'lik pamuk bağcık. **6.** *{ağız}* Taranmış yün. [DS] **7.** *sf.* Sırmadan yapılmış; sırmayla işlenmiş olan. **8.** Sırma görünümünde olan. **9.** *{ağız}* (Saç, pamuk, kendir, keten lifi için) yumuşak. [DS] **10.** *argo.* Fahişe. ⧉ **sırma püskül,** *Üzeri sırma ile iplikten yapılmış püskül.*|| **sırma saç,** *Altın sarısı renginde parlak saç.*

sırmaç, -cı [sığır-maç > sīrmaç] *(sı:rmaç) {ağız} is.* Hayvan güden kimse; sığırtmaç; çoban [DS]

sırmak[1], [(ı)s-ır-mak صرمق] *{eAT} is.* Isırmak.

sırmak[2], [sırā-mak / sırī-mak > sır-mak] *{eT} is.* Eşek palanındaki teyelti. [DLT]

sırmakeş, [sırma + Far. keş *(çeken)* صرمه كش] *(sı'rmakeş) {OsT} is.* Gümüş ve altın gibi değerli madenleri çekerek sırma yapan kimse; simkeş.

sırmakeşhane, [sırma+ Far. keş *(çeken)* + ḫāne *(ev)* صرمه كشخانه] *{OsT} (sı'rmakeşha:ne) is.* Sırma çekilen yer; sırma çekim atölyesi.

sırmalı, [sırma-lı] *(sı'rmalı) sf.* Üzerinde sırma bulunan; sırma ile süslenmiş; sırma ile işlenmiş. ⧉ **sırmalı işleme,** *Tek renk ipekle dokunan ve kenar çizgisi boyunda metalle işlenen çok ince nakış.*

sırmaşık, -ğı [sırma-ş-ık] *{ağız} sf.* Çok karışık. [DS]

sırnaç, -cı [sırī-mak > sır(ı)-n-aç] *{ağız} sf.* Dayanıklı; sağlam. [DS]

sırnak[1], **-ğı** [sırī-mak > sırı-n-mak > sırn-ak ?] *{ağız} is.* **1.** Hayvan tırnağı. **2.** Keçi ayağı. [DS]

sırnak[2], **-ğı** [Ar. ṣırr + Far. -nāk => sırnak] *{ağız} sf.* Sır saklamayan; dedikoducu. [DS]

sırnaşık, -ğı [sırī-mak > sır(ı)n-aş-ık] *sf.* **1.** (Kişi için) can sıktığına ve rahatsız ettiğine aldırmaksızın sürekli olarak istekte bulunan ve bu isteği reddedilmesine rağmen arsızca ayak direyen. **2.** *mecaz.* Bir kimsenin yakasını hiç bırakmayan; musallat olan; varlığı ve davranışı ile rahatsız eden.

sırnaşıkça, [sırnaşık-ça] *(sırnaşı'kça) zf.* **1.** Sırnaşık biçimde; sırnaşıklık ederek. **2.** Sırnaşık bir kimseye yakışan.

sırnaşıklık, -ğı [sırnaş-ık-lık] *is.* **1.** Sırnaşık olma durumu; sırnaşık bir kimsenin davranışlarının niteliği. **2.** Can sıktığına ve rahatsız ettiğine aldırmaksızın sürekli olarak istekte bulunma ve bu istek reddedilmesine rağmen arsızca ayak direme. **3.** *mecaz.* Bir kimsenin yakasını hiç bırakmama; musallat olma; varlığı ve davranışı ile rahatsız etme.

sırnaşış, [sırnaş-ış] *is.* Sırnaşmak eylemi veya biçimi.

sırnaşma, [sırnaş-ma] *is.* Sırnaşmak eylemi.

sırnaşmak, [sır-ı-mak > sır-(ı)-n-aş-mak] *gçsz. f. [-ır]* Can sıkıcı ve rahatsız edici bir tarzda isteklerinde ayak diremek; sırnaşıklık etmek; sırnaşıkça davranmak.

sırnaştırma, [sırnaş-tır-ma] *is.* Sırnaştırmak eylemi.

sırnaştırmak, [sırnaş-tır-mak] *gçl. f. [-ır]* Sırnaşmasını sağlamak; sırnaşıklık yapmasına sebep olmak.

sırnaşuk, -ğu [sırnaş-ık / sırnaş-uk] *{ağız} sf.* → sırnaşık. [DS]

sırnı, [? sırnı] *{ağız} is.* Kağnı, araba dingili. [DS]

sırp, [sırp / sıyp *(yans.)*] *is.* Kayma, kayarak fırlama bildirir.

sırpa, [sıp-a > sırpa] *{ağız} is.* Sıpa. [DS]

sırparmak, [? sırp-ar-mak] *{ağız} gçsz. f. [-ır]* Saldırmak. [DS]

sırpaşmak, [? sırp-aş-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* **1.** Dayanmak; katlanmak. **2.** İnatlaşmak. [DS]

sırpat[1], [? sırpat] *{ağız} sf.* (Çocuk için) yaramaz; kavgacı. [DS]

sırpat[2], [? sırpat] *{ağız} is.* Bir şeyin fazla yerlerini kesme işi; kırpma. [DS]

sırpatlamak, [sırp-at-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Surat asarak direnmek; inatçılık etmek. [DS]

Sırpça, [Slav. srb *(sırp)* + T. -ça] *is.* Sırp dili.

sırpıncak, -ğı [sırp *(yans.)* > sırp-ın-cak / sıyp-ın-cak] *{ağız} sf.* **1.** Kaygan; kayıcı. **2.** *is.* Sarp yer. [DS]

sırpışmak, [sırp-ış-mak] *{ağız} işteş f. [-ır]* Şakalaşmak; boğuşmak. [DS]

sırplaşmak, [sarp-la-ş-mak / sırp-la-ş-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* Dik olmak; sarplaşmak. [DS]

Sırplaşmak, [sırp-la-ş-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* Sırp özelliği kazanmak; kendini Sırp olarak kabul etmek; Sırp kültür ve yaşayışını benimsemek. [DS]

Sırplık, [sırp-lık] *is.* Sırp olma durumu.

sırpmak, [sırp *(yans.)* > sırp-mak / sıyp-mak] *{ağız} gçsz. f. [-ar]* Kaymak; kayarak fırlamak. [DS]

sırran, [Ar. sırr > sırr-an / sırr-en سرًا] *(sı'rran) {OsT} zf.* Gizli olarak; gizlice. ⧉ **sırran tezkiye,** *{OsT} Eskiden yargıcın, tanığın doğruluğunu araştırmak amacıyla yazdığı yazı ve buna ilgili yerden aldığı cevap yazısı; gizli soruşturma.*

sırren, [Ar. sırr > sırr-an / sırr-en سرًا] *(sı'rren) {OsT} zf.* → sırran.

sırretme, [Ar. sırr + T. et-me سرايتمه] *{OsT} is.* Sırretmek eylemi.

sırretmek, [Ar. sırr + T. et-mek سرايتمك] *{OsT} gçl. f.*

[-(d)-er] [-(d)-i-yor] Bir şeyi veya bir kimseyi akıl almayacak biçimde ortadan yok etmek; görünmez kılmak.

sırrık, -ğı [sırık > sırrık] *{ağız} is.* **1.** Uzun ağaç; sırık. **2.** *sf.* (Kişi için) ince uzun. [DS]

sırrıyyun, [Ar. sırrıyyūn سريون] *(sırrıyyu:n) {OsT} is.* Sofistler; mistikler.

sırri, [Ar. sırr > sırrī / sırriye سرى / سريه] *(sırri:) {OsT} sf.* **1.** Gizlilikle ilgili; gizliliğe ilişkin. **2.** Mistik.

sırrilik, -ği [sırri-lik] *is.* **1.** Mistiklik. **2.** Gizemcilik; mistiklik. **3.** *tasvf.* Bütün maddî varlık bağlarından kurtularak Tanrı ile özdeş olma.

sırriyun, [Ar. sırrī > sırrīyyūn سريون] *(sırriyu:n) {OsT} is.* Mistikler.

sırrolma, [Ar. sırr + T. ol-ma سر اولمه] *{OsT} is.* Sırrolmak eylemi.

sırrolmak, [Ar. sırr+ T. ol-mak سر اولمك] *{OsT} gçsz. f. [-ur]* (Kişi veya nesneler için) akıl almaz biçimde ortadan yok olmak; kayıplara karışmak.

sırsalamak, [sars-ala-mak / sırs-ala-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Sallamak; sarsmak. [DS]

sırsataş, [sır+sataş / sīr-sa-t-aş] *{ağız} is.* Sataşma; musallat olma. ◘ **sırsataş olmak,** *{ağız} Sataşmak; musallat olmak; bela olmak.* [DS]

sırsatmak, [sīr-sa-t-mak صير صتمق] *{eAT} gçl. f. [-ır]* Azmini gevşetmek; psikolojisini sarsmak.

sırsıdi, [sığır+sidi(k)-i > sırsıdī] *(sırsıdi:) {ağız} is.* Çok kokulu bir çiçek.. [DS]

sırsıklam, [sık-la-mak > sık-la-m *(sıkılacak kadar ıslak)* > sı(r)+sı/klam] *(sı'rsıklam) sf.* **1.** Büsbütün ıslanmış; çok ıslak; sırılsıklam. **2.** *zf.* Çok ıslanmış olarak. ◘ **sırsıklam âşık,** *Delicesine sevgi.*|| **sırsıklam âşık olmak,** *Delicesine sevmek.*

sırsıl[1], [sır-sıl / sırs-ıl] *{ağız} sf.* **1.** İnatçı. **2.** Korkusuz; saldırgan. [DS]

sırsıl[2], [sır > sır-sıl] *{ağız} is.* Buzların çözülmesi. [DS]

sırsılmak, [sırs-ıl-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* **1.** Bir işi bitirmek için sonuna kadar uğraşmak. **2.** Sataşmak; musallat olmak. [DS]

sırsıpıç, -cı [sı(r)+sı/pıç] *{ağız} sf.* Sırsıklam. ◘ **sırsıpıç olmak,** *{ağız} Sırsıklam olmak.* [DS]

sırsır[1], [Ar. ṣurṣur صرصر] *{ağız} is.* Ağustosböceği. [DS]

sırsır[2], [sır+sır] *{ağız} is.* **1.** Sert kar parçası. **2.** İlkbaharda çözülen buz. [DS]

sırsıra, [sır+sır-a] *{ağız} is.* Yarasa. [DS]

sırsız, [sır[3]-sız] *sf.* Sırlanmamış; sırı olmayan; sır çekilmemiş; sırla kaplanmamış.

sırsmak, [sars-mak / sırs-mak] *{ağız} gçl. f. [-r]* Sallamak; sarsmak. [DS]

sırt[1], [*eT.* sırt] *is.* **1.** Bir hayvan veya insan vücudunda, göğsün karşıtı olarak omuzlarla ense kökünden böbreklerin üst bölgesine kadar uzanan bölüm; omuzlarla beraber omuzlar arası; yerde yatay duran bir canlının üst düzeyi; kürek kemikleri eti. *{eT} (aynı)* **2.** *{eT}* Bayır; yokuş. [DLT] **3.** *{eT}* Küçük dere. [DLT] **4.** Dağ, tepe vb. coğrafî oluşumun uzantı halindeki üst bölümü. *{eT} (aynı)* [DLT] [Nevâyî] **5.** Yüksek arazi. [Nevâyî] **6.** Hayvanlarda, karnın karşıtı olarak boyundan kuyruğa kadar uzanan, önden omuz başı, arkadan sağrı, yanlardan kaburga kemikleriyle sınırlanan kısım. **7.** Kesici aletlerde kesmeyen kısım. **8.** *gnşl.* Üst; arka. **9.** Üst kısım; bir şeyin üstü; üstte kalan kısmı. **10.** *biy.* Bir organın eksene karşıt olan kısmı; organın arka kısmı. **11.** Bir kitapta ağzın karşısına gelen dikişli tarafı. **12.** Etekleri alınmış sığır derisi. **13.** Kesilmiş sığır etinde, fileto ve kaburga diplerini kapsayan et parçası. **14.** İki tarlayı birbirinden ayıran bir hendeğin kenarları boyunca uzanan toprak yığını. **15.** Sapan izi ve karıkta toprak setin yüksekte kalan üst tarafı. **16.** Kaplumbağada, bağanın üst tarafı. **17.** *mim.* Bir kemer veya tonozun dışbükey bölümü. **18.** Otomobil lastiklerinde, yuvarlanma tabanı üzerindeki girintili ve çıkıntılı bölümün tümü. **19.** *{ağız}* Her türlü giyecek; elbise; üst baş. [DS] ◘ **sırt ağrısı,** *Boyun omuru ile bel omurgasının başlangıcı arasında, çeşitli sebeplerden ileri gelen ağrı.*|| **sırt aortu,** *anat. Amfiyoksüslerde sırt bölgesinde uzanan birleşmiş iki ana atardamar uzantısı.*|| **sırt başlığı,** *Bir testerenin sırtını destekleyen ve güçlendiren bir lambası bulunan ahşap ya da madenî parça.*|| **sırt boşaltmak,** *Bir yüzey işlenirken bu yüzeye taban vurmamamsı için kesici takıma taban açısı vermek.*|| **sırt boşluğu,** *Ciltli bir kitap açıldığında kap ile kitabın sırtı arasında kalan boşluk.*|| **sırt çantası,** *İçinde ihtiyaç maddeleri bulunan ve sırtta taşınan bir tür çanta.*|| **sırt çaprazı,** *spor. Kolları rakibin koltuk altlarından geçirerek göbeği üzerinde kenetlemek suretiyle yapılan bir oyun.*|| (bir şeye) **sırt çevirmek,** *Kabul etmemek; almak veya yapmak istememek; değersiz ve geçersiz sayarak uymamak; bağlı kalmamak.*|| (bir kimseye) **sırt çevirmek,** *1. O kimseye değer vermemek; onu önemsememek. 2. İlgisini ve var olan bağlarını kesmek.*|| **sırt çizgisi,** *Ciltli bir kitapta sırt kaplaması boyunca çekilen yaldızlı çizgi.*|| **sırt demiri,** *{ağız} Toprağı kesmesi için kara sabanın okundan aşağı sarkıtılan keskin demir.* [DS]|| **sırt geçirme,** *1. Ciltlenecek bir kitabın dikişli kısmını yuvarlatarak kap takılacak duruma getirme. 2. Tabanı aşınmış bir lastiğin kauçuk kısmını yenileyerek kullanılır hale getirilmesi işlemi.*|| **sırtı gidişmek,** *{ağız} Dayak yemeyi hak edecek davranışlarda bulunmak.*|| **sırtı kara,** *argo. Tavlada dübeş, düşeş gibi büyük çiftlere verilen ad.*|| **sırtı kaşınmak,** *Dayakla cezalandırmayı gerektirecek bir davranışta bulun-*

mak; uygunsuz davranışlarda bulunarak dayağı veya başka bir cezayı hak etmek.|| **sırtı kavak dibine gelmek,** *{ağız} (İlenç olarak söylenir) ölüp mezara gömülmek.*|| **sırtı kavi,** *1. Sırtı güçlü olan. 2. İyi ve kalın giyinmiş olan. 3. mecaz. Dostları tarafından desteklenen, yardım gören; korunan.*|| **sırtına almak,** *1. Omuzlamak; yüklenmek. 2. Kendine iş edinmek; üstlenmek. 3. Bir giyeceği giymek; sırtına örtmek.*|| **sırtına geçirmek,** *Giymek.*|| **sırtında yumurta küfesi olmamak,** *Zarara uğrama tehlikesi olmadığı halde kolayca fikrinden cayabilmek.*|| **sırtından atmak,** *Başından savmak; sorumluluğunu ve yükünü üstüne almamak.*|| (birinin) **sırtından çıkarmak,** *Masrafları birine ödetmek; harcamayı o kimseye yüklemek.*|| (birinin) **sırtından geçinmek,** *Geçimini, masraflarını bir kimseden sağlamak.*|| (birinin) **sırtından kazanmak,** *O kimsenin emeğinden, olanaklarından, gücünden ya da unvanından yararlanarak para sağlamak.*|| **sırtını** (birine) **dayamak,** *Güçlü bir kimseye veya bir şeye güvenmek; onun destek ve koruyuculuğundan yararlanmak; ondan destek görmek.*|| **sırtını** (bir şeye) **dayamak,** *Bir yere dayanmak; yaslanmak.*|| **sırtının üstünden görmek,** *{ağız} (ilenç sözü) Yararını görmemek.* [DS]|| (birinin) **sırtını yere getirmek,** *1. O kimseyi kavga veya güreşte yenmek. 2. Yenilgiye uğratmak; üstün gelmek; kazanmak.*|| **sırtı pek,** *Üşümeyecek biçimde kalın giyinmiş.*|| **sırtı pek, karnı tok olmak,** Ekonomik bakımdan iyi durumda olup kimseye muhtaç bulunmamak.|| **sırtı sıra,** *Birbirinin peşinden; birbirinin ardından; arkasından; peşinden.*|| **sırtı yere gelmek,** *Yenilmek; alt olmak; yenilgiye uğramak.*|| **sırtı yere gelmemek,** *Alt olmamak; yenilmemek.*|| **sırt ipliği,** *biy. Embriyonda sırt bölgesinde sindirim borusunun üstünde sinir borusunun altında bulunan, birbiri üzerine binmiş sonradan yerini omurga alacak olan yassı hücrelerden ibaret esnek, katı ipçik.*|| **sırtı yufka,** *1. İnce giyimli olan. 2. mecaz. (Kişi için) etkili, güçlü ve makam sahibi gibi bir dayanağı bulunmayan; arkasız.*|| **sırt kurdu,** *{ağız} Sığırların derileri altında yaşayan bir böcek; nokra.* [DS]|| **sırt onurga,** *{ağız} Çatılarda yanlama dizilen kiremitler.* [DS]|| **sırt sıra,** *{ağız} Dağ başından geçen yol.* [DS]|| **sırt sırta,** *Sırtını birbirine dayayarak; sırtları birbirine değecek biçimde.*|| **sırt sırta vermek,** *1. Sırtlarını birbirine dayayarak destek edinmek; birbirine yardımcı olmak. 2. Birbirine yardımcı olmak; birbirini koruyup kollamak; iş birliği ve güç birliği yaparak yardımlaşmak; dayanışmak.*|| **sırt sürmek,** *{ağız} 1. Çalışmamak; tembellik etmek.* [DS] *2. Güvenmek.* || **sırt yüzgeci,** *zool. Balıklarda ve balinalarda sırt çizgisi üzerinde yer alan ve düzgün yüzmeyi sağlayan yüzgeç.*

sırt[2], [sırt] *{eT} is.* **1.** At yelesi. [DLT] **2.** Kıl; kalın kıl. [DLT]

sırtak, -ğı [sır-ı-t-mak > sır(ı)t-ak] *{ağız} sf.* **1.** Dişleri görünür biçimde gülen; sırıtak. **2.** Şımarık; utanmaz. [DS]

sırtan, [sırtan] *{ağız} is.* Yengeç. [DS]

sırtantanggılıç, -cı [sırtan+tañ+kılıç ?] *{ağız} is.* Bukalemun. [DS]

sırtap, [? sırtap] *{ağız} sf.* (Çocuk için) ters; şımarık; yaramaz; sırnaşık. [DS]

sırtar, [sırtar] *is. zool.* Bir tür keler. ◘ **sırtar balığı,** *zool. Göl izmariti.*

sırtarık[1], **-ğı** [sırtar-mak > sırtar-ık] *{ağız} sf.* Şımarık; utanmaz. [DS]

sırtarık[2], **-ğı** [sır-ıt-mak > sır(ı)t-ar-ık] *{ağız} sf.* Yerli yersiz dişlerini gösterecek biçimde gülen. [DS]

sırtarma, [sırtar-ma] *is.* Sırtarmak eylemi. ◘ **sırtarma spazmı,** *Köpekdişi kaslarının kasılması yüzünden öfkeli bir köpekte olduğu gibi dişlerin sıkılması durumu, (Risorus sardonicus).*

sırtarmak, [sırıt-mak > sır(ı)t-ar-mak] *{ağız} gçsz. f. [-ır]* **1.** Dişlerini göstererek gülmek; sırıtmak. **2.** (Donmuş kimse için) dişleri görünmek. **3.** Açıkta kalarak görünmek. **4.** Kümeleşerek bir sırt meydana getirmek. **5.** Bir yerden veya kişiden aldığı güç ile karşı koymaya hazırlanmak; kafa tutmak. **6.** Öfkelenmek; çıkışmak. **7.** *gçl. f.* Kayırmak. [DS]

sırtçı, [sırt-çı] *is.* Yükünü sırtında taşıyan hamal.

sırtçılık, -ğı [sırt-çı-lık] *is.* Sırtçının yaptığı iş.

sırtıg, [sırt-ıg] *{eT} is.* **1.** Saç kenarı. **2.** Herhangi bir sözün cüzüdür ki hepsi değil bir parçası anlaşılabilir. [DLT]

sırtık, [sır(ı)t-ık] *sf.* **1.** *{eT}* (Kişi için) sırıtık; sırıtmış. [EUTS] **2.** *{ağız}* (Çocuk için) yüzsüz; utanmaz. [DS]

sırtıkara, [sırt-ı+kara] *is. zool.* Lüferin bir türü; kofananın küçüğü.

sırtılmak, [sırt-ıl-mak] *{eT} dönşl. f. [-ur]* **1.** Sarılmak; tutunmak. [EUTS] **2.** Asılmak. [EUTS]

sırtınkılıç, -cı [sırtlan+kılıç ? / sır(ı)t-an+kılıç] *{ağız} is.* Bukalemun. [DS]

sırtısıra, [sırt-ı+sıra] *{ağız} zf.* Arkasından; izinden. [DS]

sırtıyarma, [sırt-ı+yar-ma] *{ağız} is.* Sığırlarda görülen bir hastalık; şarbon. [DS]

sırtlak, -ğı [sır(ı)t-la-k] *{ağız} sf.* **1.** Yersizce kahkaha ile gülen. **2.** Dişleri yapı olarak dışarı fırlak. [DS]

sırtlama, [sırt-la-ma] *is.* Sırtlamak eylemi.

sırtlamak[1], [sırt > sırt-lā-mak] *{eT} gçl. f. [-r].* **1.** Kuyruğu iple bükmek. [DLT] **2.** Küçük bir dereden yukarı çıkmak. [DLT]

sırtlamak[2], [sırt-la-mak] *gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* **1.** Arkasına alarak yüklenmek; taşımak için sırtına almak; sırtında taşımak; sırtına bindirmek. **2.** *mecaz.* Bir kimsenin ya da bir işin sorumluluğunu üzerine almak; yükünü üzerine almak.

sırtlan, [sırt *(kıl)* > sırt-lan] *is. zool.* Sırtlangillerden, Afrika'da yaşayan, büyük boylu, art tarafı çok ba-

sık, bel kemiği kamburca, yelesi sert ve kalın, postu esmer benekli gri veya kirli kehribar sarısı, bütün ayakları dört parmaklı, dişleri kemikleri kırıp parçalayacak kadar güçlü, leş ve topraktan çıkardığı cesetlerle beslenen, insana nadiren saldıran, etçil bir hayvan, *(Hyaena crocuta / Hyaena hyaena / Hyaena brunnes)*.

sırtlangiller, [sırtlan-gil-ler] *is. zool.* Sırtlanlarla protelusları kapsayan etçil memeli hayvanlar familyası, *(Hyaenidae)*.

sırtlankılıç, [sırtlan+kılıç] *{ağız} is.* Bukalemun. [DS]

sırtlantay, [sırtlan+tay] *{ağız} is.* Bacakları ve gözleri sarı, tüyleri koyu renkli bir kuş. [DS]

sırtlaşma, [sırt-la-ş-ma] *is.* **1.** Sırtlaşmak eylemi. **2.** Yedinci boyun omurunun hipertrofiye uğrayarak sırt omuruna benzer hale gelmesi.

sırtlaşmak, [sırt-la-ş-mak] *dönşl. f. [-ır]* Sırt gibi olmak; sırt durumuna gelmek.

sırtlık[1], -ğı [sırt-lık] *{ağız} is.* **1.** Palto. **2.** Giyecek; elbise. [DS]

sırtlık[2], -ğı [sırt-lık] *{ağız} is.* Dövene geçirilen çengelli ağaç. [DS]

sırtsı, [sırt-sı] *sf.* **1.** Sırt gibi; sırta benzer biçimde. **2.** *dbl.* Söylenişi sırasında dilin sırt kısmı işe karışan fonem. ⧉ **sırtsı art damaksı,** *dbl. Telaffuz noktası, dil sırtının damak örtüsüyle birleştiği yerde bulunan ses.*

sırtüstü, [sırt+üst-ü] *zf.* **1.** Sırtı yere gelecek biçimde; sırtının üzerinde olarak. **2.** *is. spor.* Yüzmede bir biçim ve bu biçimde yapılan yarış. ⧉ **sırtüstü yatmak,** *Hiçbir iş yapmadan, çalışmadan rahat bir yaşam sürdürmek.*

sırtüstücü, [sırt+üst-ü-cü] *is. spor.* Sırtüstü biçimde yüzen ve bu tür yüzme yarışlarına katılan sporcu.

sıruk, [sırī-mak > sırū-k] *(sıru:k) {eT} is.* **1.** Sırık; omuzlama. *{ağız} (aynı)* [DLT] [EUTS] [Gabain] [DS] **2.** Çadır direği. [DLT] [ARAT]

sırukluk, [sır-ū-k > sıruk-luk] *{eT} sf.* Sırıklık. [DLT]

sısağan, [sus-mak > sus-ağan / sısağan] *{ağız} sf.* Sessiz. [DS]

sısam, [Ar. sīṣām => sısam] *{ağız} is.* Susam. [DS]

sısat, [sısat] *{ağız} sf.* Sıkıntılı. [DS]

sısga, [Yun. iska / Ar. ġizḥa => ıska / sıska / sısga] *{ağız} is.* → sıska[2]. [DS]

sısgıt, [sız-mak > sız-gıt / sısgıt] *{ağız} is.* Kavrulmuş parça et; kavurma. [DS]

sısgurmak, [sıs-ğūr-mak / sız-ğūr-mak] *(sısgu:rmak) {eT} gçsz. f. [-ur]* Erimek. [EUTS]

sısır, [? sısır] *{ağız} is.* Hindi. [DS]

sıska[1], [Ar. istisḳā' استسقاء] *sf.* **1.** Kemiklerinde hiç et ve yağ kalmamış olan; çok zayıf; kuru; cılız; arık; kaknem. **2.** Karın boşluğuna su toplanmış olan. ⧉ **sıska olmak,** *Karın boşluğuna su dolup karnı şişmek.*|| **sıskası çıkmak,** *Aşırı biçimde zayıflamak; sıskalaşmak.*

sıska[2], [Yun. iska / Ar. ġizḥa => ıska / sıska] *{ağız} is.* Soğan tohumu. [DS]

sıskalaşma, [sıska-la-ş-ma] *is.* Sıskalaşmak eylemi.

sıskalaşmak, [sıska-la-ş-mak] *dönşl. f. [-ır]* **1.** Kemikleri görünecek kadar zayıflamak; çok zayıflamak; kurulaşmak; sıska duruma gelmek. **2.** Karnı su toplamış olmak.

sıskalık,-ğı [sıska-lık] *is.* Sıska olma durumu.

sıskandan, [sıskan-dan ?] *{ağız} zf.* Birdenbire; ansızın. [DS]

sıskı, [? sıskı] *{ağız} is.* Doğru; sahi. ⧉ **sıskı mı?** *{ağız} Doğru mu; sahi mi?* [DS]

sıslag, [sız-lā-mak / sıs-lā-k] *(sısla:ğ) {eT} is.* Sızıntı; ağrı. [EUTS]

sıslatmak, [sız-lā-mak / sıs-la-t-mak] *{eT} gçl. f. [-ur]* Sızlatmak. [EUTS]

sıslık, -ğı [sıs *(yans.)* > sīs-lık صیصلق] *{eAT} is.* Islık.

sısmak, [sıs-mak] *{eT} gçl. f. [-ur]* Kırmak; koparmak. [EUTS]

sış[1], [sış] *{eT} is.* Şişmiş olan her nesne; yumru; şişlik. [DLT]

sış[2], [sīş] *(sı:ş) {eT} is.* **1.** Şiş; tutmaç şişi. [DLT] [EUTS] [İKPÖy.] [Gabain] **2.** Çivi. [İKPÖy.] **3.** Uç. [EUTS]

sışılmak, [sīş-mak > sış-ıl-mak] *{eT} dönşl. [-ur]* (Pişirilen, ya da su ile ıslatılan şeyler için) babına sığmayacak kadar şişmek; kabarmak. [DLT]

sışlatmak, [sīş[1] > sış-lā-mak > sış-la-t-mak] *{eT} gçl. f. [-ur]* Şişirmek. [Clauson]

sışmak, [sīş[1] > sīş-mak] *(sı:şmak) {eT} gçsz. f. [-ar]* Şişmek.

sıta, [? sıta] *{eT} is.* Çıta. [KB]

sıtahan, [? sıtahan] *{ağız} is.* Bulgur kırılan dik taşlı su değirmeni. [DS]

sıtalaç, -cı [sıd-mak > sıt-ala-ç] *{ağız} is.* Koruk salkımında üzüme dönen ilk tane. [DS]

sıtar, [? sıtar] *{ağız} is.* **1.** Sığınılan yer; koruyucu. **2.** Tanrı. [DS]

sıtara[1], [? sıtara / sıtıra] *{ağız} is.* **1.** Sevimlilik; çekicilik; güzellik. **2.** Biçim; görünüş. **3.** Naz. **4.** Değer. **5.** Giyim kuşam; kılık. [DS] ⧉ **sıtarası azmak,** *{ağız} Giyim kuşamı kötüleşmek.* [DS]

sıtara[2], [? sıtıra / sıtara] *{ağız} is.* **1.** Alın yazısı. **2.** Şans; baht. [DS]

sıtara[3], [? sıtara] *{ağız} is.* Cibinlik. [DS]

sıtaralı, [sıtara-lı] *{ağız} sf.* Cana yakın; sevimli. [DS]

sıtarasız[1], [sıtara-sız] *{ağız} sf.* **1.** Sevimsiz; suratsız; çirkin. **2.** Kılıksız; kötü giyimli. [DS]

sıtarasız[2], [sıtara-sız] *{ağız} sf.* Alın yazısı kötü olan; şanssız. [DS]

sıtarasızlık, [sıtara-sız-lık] *{ağız} is.* Çirkinlik. [DS]

sıtarassız, [sıtara-(s)sız] *{ağız} sf.* Çirkin. [DS]

sıtgalmak, [sıt-gā-mak > sıtġa-l-mak] *{eT} edil. f. [-ur]* Sıvanmak; sıvanılmak. [DLT]

sıtgamak, [sıt-gā-mak] *(sıtga:mak) {eT} gçl. f. [-r]* Sıvamak. [DLT]

sıtganmak, [sıt-gā-mak > sıt-ġa-n-mak] *{eT} dönşl. f. [-ur]* Sıvanmak. [DLT]

sıtgaşmak, [sıt-gā-mak > sıt-ğa-ş-mak] *{eT} işteş. f. [-ur]* Sıvaşmak; birlikte sığamak. [DLT]

sıtgına, [Ar. ṣıdḳ => sıdgı-n-a] *(sıdgı'na) {ağız} zf.* **1.** Gerçekten. **2.** Adamakıllı. [DS]

sıtıl, [Ar. saṭl] *{ağız} is.* Kulplu bakır su kabı; bakraç; kova. [DS]

sıtır[1], [Soğd. st'yr => satır / sıtır] *{eT} is.* **1.** Bir sikke; para. [EUTS] **2.** Tartı birimi. [EUTS]

sıtır[2], [Ar. saṭl] *{ağız} is.* **1.** Leğen. **2.** Berber tası. [DS] ⊡ **sıtır bezi,** *{ağız} Ölü yıkanırken örtülmesi gereken yerlerine kullanılan bez.* [DS]

sıtıra[1], [? sıtara / sıtıra] *{ağız} is.* Sevimlilik; çekicilik; güzellik; saygınlık. [DS]

sıtıra[2], [? sıtara / sıtıra] *{ağız} is.* Alın yazısı; baht; şans. [DS]

sıtırasız[1], [sıtıra-sız] *{ağız} sf.* Sevimsiz; suratsız; çirkin. [DS]

sıtırasız[2], [sıtıra-sız] *{ağız} sf.* Uyuşuk; beceriksiz. [DS]

sıtırassız, [sıtıra-(s)sız] *{ağız} sf.* Sevimsiz; suratsız; çirkin. [DS]

sıtıratsız, [sıtırat-sız] *{ağız} sf.* Sevimsiz; suratsız; çirkin; somurtkan. [DS]

sıtlık, -ğı [sıt *(yans.)* > sīt-lık صيتلق] *{eAT} {ağız} is.* Islık. [DS] ⊡ **sıtlık urmak,** *{ağız} Islık çalmak.* [DS]|| **sıtlık vermek,** *{eAT} Islık çalmak.*

sıtma[1], [ısı-t-ma > sıtma] *is.* Bataklık bölgelerdeki insanlarda görülen ve bu bölgelerde üreyen sivrisinekler tarafından insanlara bulaştırılan plasmodium adındaki bir asalağın alyuvarlar içine yerleşmesi ile gelişen, kesikli ateş nöbetleri ile kendini gösteren, bulaşıcı hastalık; plazmodyum; malarya. ⊡ **sıtma ağacı,** *{ağız} Okaliptüs; sulfata ağacı, (Eucalyptus camaldulensis).* [DS] || **sıtma asalağı,** *biy. Dişi sivrisinek tarafından taşınan bir hücreli sıtma mikrobu.*|| **sıtma bilimi,** *tıp. Sıtma asalaklarını, sıtma türlerini ve sıtma ile ilgili mücadele yollarını araştıran tıp dalı; malaryoloji.*|| **sıtma bilimci,** *Sıtma bilimi uzmanı.*|| **sıtma görmemiş ses,** *Kulak tırmalayacak kadar gür ve kalın ses.*|| **sıtma otu,** *bot. 1. Bir metre boyunda, çalı görünüşünde, çiçekleri kırmızı, pembe veya beyaz renkli, tüylü, çok yıllık otsu bitki; yavşan otu, (Eupatorium cannabinum). 2. Bileşikgillerden, sarı çiçekli, acı köklü bir otsu bitki; kırmızı kantaron, (Erytrae a. centaurium / Centiana lutea). 3. Bir metre kadar boylu, boyar madde olarak kullanılan morumsu pembe çiçekli, çok yıllık otsu bitki, (Plumbagu europaea). 4. Yavşan.*|| **sıtma sivrisineği,** *zool. İki kanatlı böceklerden ince ve uzun vücutlu, dar kanatlı dişisi sıtma asalağını insandan insana taşıyan bir eklembacaklı; anofel.*|| **sıtma suyu,** *{ağız} Yıkanınca sıtmayı tedavi edeceğine inanılan kaynak suyu.* [DS]|| **sıtma tutmak,** *1. Sıtmaya özgü nöbet gelmek. 2. Herhangi bir nedenle titremeye başlamak.*|| **sıtmaya tutulmak,** *Sıtma hastalığına yakalanmak.*

sıtma[2], [sık-ma > sıtma] *{ağız} is.* Erkeklerin dışa giydikleri gömlek. [DS]

sıtmak[1], [sī-mak > sı-t-mak] *{eT} gçl. f. [-ur]* Kırmak. [EUTS]

sıtmak[2], [sıt-mak / sıḏ-mak] *gçsz. f. [-ar] [eT. -ur]* **1.** *{eT}* (Basınç altında kalan sıvı için) kapalı bulunduğu yerden çıkmak. [EUTS] [Gabain] **2.** *{eT}* Tükürmek. [Gabain] **3.** *{ağız}* (İçi su veya irin dolu çıban, sivilce, kabarcık vb. için) patlamak. [DS] **4.** *{ağız}* Ödü patlamak; çok korkmak. [DS] **5.** *{ağız}* (Balon için) patlamak. [DS] **6.** *{ağız}* (Ekin için) çok yağmur yüzünden bozulmak. [DS]

sıtmalama, [sıtma-la-ma] *is.* Çoğunlukla genel felç olan hastalara tedavi amacıyla sıtma asalağı aşılama.

sıtmalanma, [sıtma-la-n-ma] *is.* Sıtmalanmak eylemi.

sıtmalanmak, [sıtma-la-n-mak] *dönşl. f. [-ır]* Sıtmaya tutulmak.

sıtmalı, [sıtma-lı] *sf.* **1.** (Kişi için) sıtmaya yakalanmış olan. **2.** (Yer, bölge vb. için) sıtma yapan; sıtma hastalığı çok yaygın olan; sıtmalık.

sıtmalık,-ğı [sıtma-lık] *is.* **1.** Sıtmaya çok yakalanılan yer. **2.** *sf.* (Yer, bölge vb. için) aşırı oranda sıtma görülen; sıtmalı.

sıtra[1], [? sıtra / sıtıra] *{ağız} is.* Sevimlilik; çekicilik; güzellik. [DS]

sıtra[2], [? sıtra / sıtıra] *{ağız} is.* Alın yazısı; baht; şans. [DS]

sıtra[3], [? sıtra] *{ağız} is.* Yüz. [DS]

sıtra[4], [Ar. setrī => setre / sıtra] *{ağız} is.* Ceket. [DS]

sıtralı, [sıtra-h] *{ağız} sf.* Cana yakın; sevimli. [DS]

sıtrasız[1], [sıtra-sız] *{ağız} sf.* **1.** Sevimsiz; suratsız; çirkin. **2.** Kılıksız; kötü giyimli.[DS]

sıtrasız[2], [sıtra-sız] *{ağız} sf.* **1.** Şanssız. **2.** Alın yazısı kötü.[DS]

sıtrasız[3], [sıtra-sız] *{ağız} sf.* Örtüsüz. [DS]

sıtratsız, [sıtrat-sız] *{ağız} sf.* Sevimsiz; suratsız; çirkin. [DS]

sıttırma, [sık-ma / sık-tır-ma] *{ağız} is.* Gömlek; iç elbisesi. [DS]

sıturmak, [sī-mak > sı-t-mak > sıt-ur-mak] *{eT} gçl. f. [-ur]* Kestirmek; kıydırmak; kırdırmak. [DLT]

sıv, [sığ / sığ / sıv] *{ağız} sf.* Sığ. [DS]

sıva[1], [*eT.* suv-mak > suv-ağ > sıva] *is.* **1.** Duvar vb. yerleri nemden korumak veya daha güzel bir görünüm vermek üzere kalın bir tabaka halinde sürülen hamurdan biraz daha akışkan kıvamda çimento, kireç, kum, toprak vb.nden yapılmış harç. **2.** *{ağız}* Badana. [DS] **3.** *sf.* Sıvanarak yapılmış olan; sıvanmış. ⊡ **sıva gibi,** *(Yüz için) korku, heyecan vb. sebeplerle renk kalmamış.*|| **sıva vurmak,** *(Duvar için) sıva yaparak düzgünleştirmek.*

sıva[2], [sığ > sığ-a / sıva] *{ağız} sf.* Sığ; derin olmayan. [DS]

sıva[3], [sıvı / sıva] *{ağız} sf.* Cıvık. [DS]

sıvacı, [sıva-cı] *is.* Sıva yapan usta; duvar sıvayan kimse. ⊡ **sıvacı kuşu,** *zool. Sıvacı kuşugillerden, bir oyuğa yaptıkları yuvanın ağzını çamurdan sıva ile daraltan, böceklerle beslenen, gri-mavi ve siyah tüylü, karın tarafı kızılımsı beyaz, bacakları kısa ve kuvvetli, oldukça uzun gagalı, kısa kuyruklu küçük ötücü kuş, (Sitta).*|| **sıvacı kuşugiller,** *zool. Düz gagalı, kısa kuyruklu, sağlam bacaklı, genellikle böceklerle beslenen, yerleşik yaşayan ötücü kuşlar familyası, (Sittidae).*

sıvacılık,-ğı [sıva-cı-lık] *is.* Sıvacının yaptığı iş veya mesleği; sıva yapma işi.

sıvad, [Ar. sivād *(gizli söz)* سواد] *{OsT}is. tasvf.* (Bazı mutasavvıflara göre) yaratıcı olan Allah'ın, yarattıklarında gizlenişi.

sıvağ, [Ar. sivāğ سواغ> sıvağ] *is.* Kullanımını kolaylaştırmak, etkisini artırmak veya kıvamlaştırmak üzere ilaçlardaki etkin maddeye katılmış etkisiz madde.

sıvak[1], **-ğı** [sıva-k / suva-k] *{ağız} is.* **1.** Sıva; badana. **2.** Arıların kaya içine yaptıkları kovan. [DS]

sıvak[2], **-ğı** [sav-ak / sıvak] *{ağız} is.* **1.** Arktan taşan su. **2.** Su biriktirilen yer. [DS]

sıvak[3], **-ğı** [sıvak] *{ağız} sf.* **1.** Düz; düzgün. **2.** Sığ. **3.** *is.* Düz yer. [DS]

sıvak, -ğı [sıva-k] *{ağız} sf.* **1.** Kendini ilgilendirmeyen işlere karışan. **2.** Baş belası olan kimse. [DS]

sıvalama, [sıva-la-ma] *is.* Sıvalamak eylemi; sıvama.

sıvalamak, [sıva-la-mak] *gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Bir yere sıva sürmek; sıvamak.

sıvalı[1], [sığa-mak > sıva-mak > sıva-lı] *sf.* (Yen, paça vb. için) kıvrılarak toplanmış; sıvanmış.

sıvalı[2], [suv-ağ > sıva > sıva-lı] *sf.* **1.** Üzerine sıva sürülmüş olan; sıvası bulunan. **2.** Belirtilen nitelikte sıvaya sahip olan.

sıvama[1], [sığa-mak > sıva-ma] *is.* Sıvamak eylemi; elbise yenlerini veya paçaları toplama işi.

sıvama[2], [suv-a-mak > sıva-ma] *is.* **1.** Sıvamak eylemi. **2.** Bir eşyanın üzerine kat halinde sürülen altın. **3.** Bir dönme ekseni olan ince çeperli madenî parçaları soğukta biçimlendirme işi. **4.** *seramikç.* Kırılabilen bazı ince seramik parçalarının desteklerle fırına sürülmesi sırasında üzerine sürülen, fırında ergimeyen toz halindeki madde ile kaplama. **5.** Şarap fıçılarını asit etkisinden korumak için iç çeperlerine uygulanan işlem. **6.** *tekst.* Bir dokumayı dış etkilerden korumak veya özel biçim vermek için üzerine çeşitli kimyasal maddeler sürme işlemi. **7.** *sf.* Kaplanacak biçimde sıva ile örtülmüş olan; kaplanmış. **8.** *sf.* Zemini hemen hiç görünmeyecek kadar sık takılmış olan. **9.** *zf.* Ağzına kadar; silme. **10.** *zf.* Sıvanmışçasına; sıvanmış gibi. ⊡ **sıvama altın,** *Süslemecilikte kat kat sürülmüş olan altın için kullanılan terim.*|| **sıvama kel,** *argo. Kafasında hiç saç bulunmayan.*|| **sıvama şemse,** *Alt katına altın kaplama yapılan kitap kaplarının üzerindeki şemse türü.*|| **sıvama yaldız,** *Tamamı tek parça som yaldız ile kaplanmış olan.*

sıvamak[1], [sığa-mak > sıva-mak] *gçl. f. [-r] [-v(ı)-yor)* Elbisenin kollarını veya paçaları kıvırarak toplamak.

sıvamak[2], [suv-a-mak > sıva-mak] *gçl. f. [-r] [-v(ı)-yor)* **1.** Sıva ile kaplamak. **2.** Sıva harcını bir yüzey üzerine yaymak. **3.** *mecaz.* Bir şeyi bir yere sıvar gibi bulaştırmak. **4.** *mecaz.* Okşamak; sıvazlamak. **5.** Metal parçaları sıvama yoluyla şekillendirmek. **6.** *argo.* Küfretmek.

sıvan[1], [sıva > sıva-n] *{ağız} is.* **1.** Bir çeşit çoraksı toprak. **2.** Yağlı, özlü, yapışkan toprak. **3.** Tarlanın en sulu yeri. [DS]

sıvan[2], [sığ > sığ-an / sıvan] *{ağız} sf.* Sığ. [DS]

sıvanak, -ğı [sıvan-ak] *{ağız} sf.* Düz; düzgün. [DS]

sıvanbak, -ğı [sıvanbak] *{ağız} is.* Çoraksı bir toprak. [DS]

sıvanma[1], [sığa-mak > sıva-n-ma] *is.* Sıvanmak eylemi; elbise kol veya paçalarının toplanması eylemi.

sıvanma[2], [suv-a-mak > sıva-n-ma] *is.* Sıvanmak eylemi; sıva ile kaplanmak durumu.

sıvanmak[1], [sığa-mak > sıva-n-mak] *edil. f. [-ır]* **1.** Sıvamak eylemi yapılmak; (elbise kol ve paçaları için) dışa kıvrılarak toplanmak; sıvamak eylemine konu olmak. **2.** *dönşl. f. mecaz.* Bir işi yapmak için hazırlanmak; işe koyulmaya hazırlanmak. **3.** İştahla yemek.

sıvanmak[2], [suv-a-mak > sıva-n-mak] *edil. f. [-ır]* **1.** Sıvamak eylemi yapılmak; sıva ile kaplanmak; üzerine sıva yapılmak. **2.** Kolay temizlenmeyecek biçimde bulaşmak.

sıvarma, [suv-ar-ma] *{ağız} is.* Sulak yerlerde yetişen kavun. [DS]

sıvarmak[1], [suv-ar-mak صوورمق] *{eAT} {ağız} gçl. f. [-ır] [eAT -ur]* Sulamak; su vermek. [DS]

sıvarmak[2], [sıv-ar-mak] *{ağız} gçl. f. [-ır]* Bir dalın yapraklarını avuç içine alıp baştan aşağı sıyırarak koparmak. [DS]

sıvastı, [? sıvastı] *{ağız} is.* Toprak tava. [DS]

sıvaşık, -ğı [sıva-ş-mak > sıva-ş-ık] *{ağız}* *sf.* (Kişi için) sırnaşık; usandırıcı. [DS]

sıvaşlamak, [sıva-ş-la-mak] *{ağız}* *gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Sıvazlamak. [DS]

sıvaşma, [suv-a-mak > sıva-ş-ma] *is.* Sıvaşmak eylemi.

sıvaşmak[1], [suv-a-mak > sıva-ş-mak] *dönşl. f. [-ır]* **1.** Üstüne sürülmek; yağ, pislik bulaşmak; yapışmak. *{ağız} (aynı)* [DS] **2.** Sıvık ve yapışkan bir duruma gelmek.

sıvaşmak[2], [sıva-mak > sıva-ş-mak] *{ağız}* *dönşl. f. [-ır]* İşe başlamak. [DS]

sıvaştırma, [suv-a-mak > sıva-ş-tır-ma] *is.* Sıvaştırmak eylemi.

sıvaştırmak, [suv-a-mak > sıva-ş-tır-mak صوشديرمق] *gçl. f. [-ır] [OsT. -ur]* **1.** Üzerine sürmek; bulaştırmak; sıvaşmasını sağlamak. *{OsT} (aynı)* **2.** Sıvık ve yapışık duruma getirmek.

sıvat[1], [suv > suv-a-t] *{ağız}* *is.* **1.** Sulak ve otu bol yer. **2.** Çay ve derelerde hayvanların su içmeleri için yapılmış yerler. **3.** Mandaların yattığı çamur gölü. [DS]

sıvat[2], [? sıvat] *{ağız}* *is.* Öküz. [DS]

sıvat[3], [? sıvat] *{ağız}* *is.* Çardak. [DS]

sıvatlamak, [sıvat-la-mak] *{ağız}* *gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* **1.** Sıvazlamak. **2.** (Hayvan için) beslemek; bakmak. **3.** Avutmak. [DS]

sıvatlık, -ğı [sıvat-lık] *{ağız}* *is.* Çamaşır yıkanan yer; yunak. [DS]

sıvatma[1], [sığa-mak > sıva-t-ma] *is.* Sıvatmak[1] eylemi.

sıvatma[2], [suv-a-mak > sıva-t-ma] *is.* Sıvatmak[2] eylemi.

sıvatmak[1], [sığa-mak > sıva-t-mak] *gçl. f. [-ır]* Birine elbisesinin kol ve paçalarını kıvırttırarak toplatmak.

sıvatmak[1], [suv-a-mak > sıva-t-mak] *gçl. f. [-ır]* **1.** Üzerine sıva yaptırmak; sıva ile kaplatmak; sıvanmasını sağlamak. **2.** Ovdurmak; üzerini sıvazlatmak.

sıvazlama, [sığa-mak > sıva-mak *(okşamak)* > sıva-z-la-ma] *is.* Sıvazlamak eylemi.

sıvazlamak, [sığa-mak > sıva-mak *(okşamak)* > sıva-z-la-mak] *gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* **1.** Elini bir şeyin veya bir organın üzerinde yavaş ve hafif hareketlerle gezdirmek; düzler gibi yapmak. **2.** Okşamak.

sıvazlatma, [sığa-mak > sıva-mak *(okşamak)* > sıva-z-la-t-ma] *is.* Sıvazlatmak eylemi.

sıvazlatmak, [sığa-mak >sıva-mak *(okşamak)* >sıva-z-la-t-mak] *gçl. f. [-ır]* Sıvazlama eylemini yaptırmak; sıvazlamasına izin vermek.

sıvga[1], [sıv(ı)-g-a ? / suv-ga] *{ağız}* *is.* Sıvı badana. [DS]

sıvga[2], [*eT.* çıv-ga > cıv-ga / sıvga] *{ağız}* *is.* **1.** Ağaç filizi; sürgün. **2.** *sf.* Fidan gibi düz ve ince. [DS]

sıvgamak, [*sıvığ > sıv(ı)ğ-ā-mak] *(sıvga:mak) {eT}* *gçl. f. [-r]* Yana dönmek; sapmak.

sıvgın, [cıv-mak > cıv-gın / sıvgın] *{ağız}* *is.* Ağaç filizi; sürgün. [DS]

sıvı, [suv-ık > sıvık] *sf.* **1.** (Maddeler için) akan; akışkan özellikte olan; akma eğiliminde olan; içinde bulunduğu kabın biçimini alan; mayi, *(1944)*. **2.** *is.* Normal basınç ve sıcaklık altında akışkan durumda olan madde; akışkan. ⊡ **sıvı çelik,** *Metalürjide pota veya teknede ısı yardımı ile ergitilmiş olan çeliğe verilen ad.*|| **sıvı doğal gaz,** *Bir doğal gaz yatağında bulunan ve yer üstüne çıkarılarak tesislerde yoğunlaştırılarak sıvı hale getirilen hidrokarbonlara verilen ad.*|| **sıvı metal,** *Sıvı hale getirilmiş metal.*|| **sıvı ölçümü,** *Arşimet prensibinden yararlanılarak bir sıvının yoğunluğunu, dolayısıyla derişiklik miktarını sıvıölçer yardımıyla belirleme; areometri.*|| **sıvı yağ,** *Zeytin yağı gibi sıvı halde bulunan yağ; katılaşmamış yağ; normal oda sıcaklığında iken donmayan yağ; doymamış yağ.*|| **sıvı yağ bezi,** *Sıvı yağ salgılayan bez.*

sıvığırak, [sıvı(k)-ır-mak > sıvığırak سوغرق] *{eAT}* *sf.* Cıvıkça.

sıvık,-ğı [suv-uk / suv-ık سوق / سويق] *sf.* **1.** Yumuşak kıvamlı; yoğunluğu ve kıvamı az olan; içindeki sıvı oranı fazla olan; cıvık; akıcı; sulu. *{eAT} {OsT} {ağız} (aynı)* [DS] **2.** *argo.* (Kişi için) yapışkan ve can sıkan; yılışık; sırnaşık. **3.** *{ağız}* Dengesiz; deli; akılsız. [DS]

sıvıklaşma, [sıvı-k-la-ş-ma] *is.* Sıvıklaşmak eylemi.

sıvıklaşmak, [sıvı-k-la-ş-ma صيويقلشمق] *dönşl. f. [-ır]* **1.** Sıvık duruma gelmek; cıvımak. *{OsT} (aynı)* **2.** *argo.* (Kişi için) yapışkan ve can sıkıcı durum almak.

sıvıklaştırma, [sıvı-k-la-ş-tır-ma] *is.* Sıvıklaştırmak eylemi.

sıvıklaştırmak, [sıvı-k-la-ş-tır-mak] *gçl. f. [-ır]* Sıvık bir durum almasını sağlamak; cıvıklaştırmak.

sıvılaşma, [sıvı-la-ş-ma] *is.* **1.** Sıvılaşmak eylemi; sıvı durumuna gelme. **2.** Bir gazı sıvı durumuna dönüştürme işlemi. **3.** Bir katı cismin sıvı duruma geçmesi.

sıvılaşmak, [sıvı-la-ş-mak] *dönşl. f. [-ır]* (Gaz ya da katı maddeler için) sıvı durumuna geçmek; akışkan bir durum almak.

sıvılaştırılma, [sıvı-la-ş-tır-ıl-ma] *is.* Sıvılaştırılmak eylemi.

sıvılaştırılmak, [sıvı-la-ş-tır-ıl-mak] *edil. f. [-ır]* (Gaz veya katı madde için) sıvı durumuna getirilmek.

sıvılaştırma, [sıvı-la-ş-tır-ma] *is.* **1.** Sıvılaştırmak eylemi. **2.** *fiz.* Gazları kritik sıcaklıklarının altına kadar soğutarak sıvı duruma getirme yöntemi. **3.** *kim.* Doğal kömürü hidrojen etkisiyle sıvı hidrokarbonlu ürünlere dönüştürme işlemi.

sıvılaştırmak, [sıvı-la-ş-tır-mak] *gçl. f. [-ır]* Bir gaz ya da katı maddeyi sıvı durumuna getirmek; sıvı durumuna gelmesini sağlamak.

sıvımak, [suv-ı-mak] *{ağız} gçsz. f. [-ır]* **1.** Akışkanlığı artmak; sulanmak; cıvımak. **2.** Şımarmak. **3.** (Kısrak için) aygır istemek. [DS]

sıvındırma, [sıvı-n-dır-ma] *is.* Sıvındırmak eylemi.

sıvındırmak, [sıvı-n-dır-mak] *gçl. f. [-ır]* Sıvı durumuna geçirmek.

sıvınma, [sıvı-n-ma] *is.* Sıvınmak eylemi.

sıvınmak, [sıvı-n-mak] *dönşl. f. [-ır]* Sıvı durumuna geçmek.

sıvıölçer, [sıvı+ölç-er] *is.* Arşimet prensibinden yararlanılarak bir sıvının yoğunluğunu dolayısıyla derişiklik miktarını ölçmeye yarayan alet; areometre.

sıvır, [sığır > sıvır] *{ağız} is.* Sığır. [DS]

sıvırya, [İt. sicure > sivurya] *(sivu'rya) zf.* **1.** (Ticaret hayatı için) alabildiğine. **2.** Sürekli olarak. **3.** Birbiri ardı sıra. **4.** *sf. argo.* Ağzına kadar dolu olan; silme. **5.** *dnz.* Bir işi hiç ara vermeden yapma.

sıvış, [sıvı-ş / sivi-ş] *is.* Ortadan kalkma; yok olma. 🗗 **sıvış yılı,** *Ay takvimine göre, güneş yılı esas alındığında her otuz üç yılda bir azalan yıl; güneş yılı ile ay yılı arasında otuz üç yılda bir meydana gelen fark; kayıp yıl.*

sıvışık,-ğı [sıvı-ş-ık] *sf.* **1.** Bulaşacak kadar yapışkan ve sıvık olan; cıvık. **2.** *{ağız} mecaz.* (Kişi için) bir kimsenin canını sıkan ve sürekli yanında bulunan; cıvık; sırnaşık. [DS]

sıvışma, [suv-ı-ş-ma] *is.* Sıvışmak eylemi.

sıvışmak[1], [suv-ı-ş-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* Bulaşarak yayılmak; bulaşmak; yapışmak. [DS]

sıvışmak[2], [sığ-ış-mak > sıv-ı-ş-mak سوشمق] *{OsT} dönşl. f. [-ur]* **1.** Sıyrılıp çıkmak. **2.** Bir yerden haber vermeksizin görünmeden, gizlice gitmek; habersiz kaçmak; çekilip gitmek. *{ağız} (aynı)* [DS]

sıvıştırmak, [sıv-ış-tır-mak] *{ağız} gçl. f. [-ır]* Bulaştırmak; yaymak. [DS]

sıvıtmak, [sıvı-t-mak] *{ağız} gçl. f. [-ır]* **1.** Sulandırmak; cıvıtmak. **2.** Soğuktan büzülmek; kasılmak. [DS]

sıvkın, [çıv-gın / sıvkın] *{ağız} is.* Ağaç filizi; sürgün. [DS]

sıvkırmak, [sıv-kır-mak / sıy-kır-mak] *{ağız} gçl. f. [-ır]* **1.** Sızdırmak. **2.** Boşaltmak. [DS]

sıvlang, [cıv-mak > sıv-lañ / sıylan] *{ağız} is.* Düzgün, dalsız budaksız, uzun ağaç. [DS]

sıy, [sıy] *{ağız} is.* Armağan. [DS]

sıyacak, -ğı [sac+ayak > sıyacak] *{ağız} is.* Sacayak. [DS]

sıyag, [Ar. ṣīğa > ṣıyağ صيغ] *{OsT} is. dbl.* Kipler; sigalar. 🗗 **sıyag-ı inşāiye,** *{OsT} dbl. Dilek kipleri.*|| **sıyag-ı muhtelife,** *{OsT} dbl. Çeşitli kipler.*

sıyagat, [Ar. ṣıyāğat صياغت] *(sıya:gat) {OsT} is.* Kuyumculuk.

sıyah, [Ar. ṣayḥa>ṣıyāḥ صياح] *(sıya:h) {OsT} is.* Haykırışlar; haykırmalar; bağırmalar; çığlıklar. 🗗 **sıyāh-ı mātem,** *{OsT} Yas feryatları; matem çığlıkları.*

sıyal, -li [Ar. ṣıyāl صيال] *(sıya:l) {OsT} is.* Saldırma; üzerine atılma; hamle etme.

sıyalet, [Ar. ṣıyālet صيالت] *(sıya:let) {OsT} is.* → sıyal.

sıyam[1], [Ar. ṣavm > ṣıyām صيام] *(sıya:m) {OsT} is.* Oruç.

sıyam[2], [sıyam / süyem] *{ağız} is.* El açıkken baş parmak ucu ile serçe parmak arasındaki uzaklık kadar olan ölçü; sele; sere; süyem. [DS]

sıyanet, [Ar. ṣıyānet صيانت] *(sıya:net) {OsT} is.* **1.** Koruma; saklama; muhafaza etme. **2.** Korunma. 🗗 **sıyanet etmek** (eylemek), *Korumak; gözetmek.*

sıyartmak, [sıy-mak > sıy-ar-t-mak] *{ağız} gçsz. f. [-ır]* **1.** (Yeni yürümeye başlayan çocuk için) tutuna tutuna yürümek; sıralamak. **2.** Gitmek; uzaklaşmak. [DS]

sıyas, [Ar. ṣıyṣa > ṣıyāṣ صياص] *(sıya:s) {OsT} is.* **1.** Kaleler. **2.** Sığınılacak yerler. **3.** Köşkler.

sıyat, [? sıyat] *{ağız} is.* Köy evlerindeki büyük balkon; sayatüstü. [DS]

sıybınmak, [sıyb / sıyp *(yans.)* > sıyp-ın-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* → sıypınmak. [DS]

sıyga, [Ar. sīğa صيغه] *{OsT} is.* **1.** *dbl.* Kip. **2.** Sorgu. 🗗 **sıygaya çekmek,** *Bir kimseyi sıkı biçimde sorgulamak.*|| **sıyga-yı ihbāriye,** *{OsT} Haber kipi.*|| **sıyga-yı iltizāmiye,** *{OsT} İstek kipi.*|| **sıyga-yı inşāiye,** *{OsT} Dilek kipi.*|| **sıyga-yı rabtiye,** *{OsT} Bağ fiil.*|| **sıyga-yı şartiye,** *{OsT} Şart kipi.*

sıygıç, -cı [sıy-gıç] *{ağız} is.* Kavrulmuş parça et; kavurma. [DS]

sıyğa, [Ar. ṣayḥa ? => sıyğa] *{ağız} is.* Şimşek. [DS]

sıyhal, [Ar. ṣayḳal => sıyḫal] *{ağız} sf.* **1.** Parlak. **2.** Kaygan. [DS]

sıyığ, [sıyığ] *{ağız} is.* Çorba. [DS]

sıyık, -ğı [sırı-mak > sıy-ık] *{ağız} is.* Çuvaldız. [DS]

sıyınmak[1], [sıy-ın-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* Çapa ile toprağı temizlemek. [DS]

sıyınmak[2], [*eT.* sıḏ-mak > sıy-ın-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* (Abdest, oruç vb. için) bozmak. [DS]

sıyınmak[3], [sığ-mak > sığ-ın-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* Sığmak. [DS]

sıyıpmak, [sıyp *(yans.)* > sıyıp-mak] *{ağız} gçsz. f. [-ır]* Kaymak; kayarak fırlamak. [DS]

sıyır, [sıy-ır] *is.* Yavaş ve sindirme, beğendirme du-

rumunu bildiren gövde. ⊡ **sıyır sıyır yağmak,** *{ağız} (Yağmur için) sine sine yağmak.* [DS]

sıyırdak, -ğı [sıyır-t-ak] *{ağız} is.* Koyun ağılı. [DS]

sıyırdamak, [sıy *(yans.)* > sıy-ır-da-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-d(ı)-yor]* Dokunma veya sürtünme ile ses çıkarmak; hışırdamak. [DS]

sıyırdım, [sıy-ır-(t)-ım] *{ağız} is.* **1.** Dokumacılıkta atkı ipliğine bazı yörelerde verilen ad. **2.** Halının genişliğine atılan ilmik sırası. **3.** Kumaşın kıyısından alınan uzunca parça. **4.** Düz bir çizgi doğrultusunda gözün görebileceği sınır içindeki toprak parçası. **5.** Tarla veya bahçenin bir ucundan öteki ucuna kadar uzanan bölümü. [DS] ⊡ **sıyırdım oluğu,** *{ağız} Değirmen çarkına suyun hızlı çarpmasını sağlayan meyilli oluk.* [DS]|| **sıyırdım oluk,** *{ağız}* → sıyırdım oluğu. [DS]

sıyırga[1], [sıy-ır-mak > sıy-ır-ga] *is.* **1.** Bir şeyi sıyırıp atmaya yarar araç. **2.** Harmanda samanı bir yere toplamaya yarayan araç. **3.** *{ağız}* Damdaki karları sıyırarak atmaya yarayan büyük bir kürek. [DS]

sıyırga[2], [sıy-ır-mak > sıyır-ga] *{ağız} is.* **1.** Orakla bir vuruşta biçilen ekin. **2.** Tutam; bağlam. [DS]

sıyırga[3], [sıy-ır-mak > sıyır-ga] *{ağız} is.* Haşlanmış, kılçıklı taze fasulye. [DS]

sıyırgaç, -cı [sıy-ır-mak > sıyır-gaç] *{ağız} is.* Marangoz rendesi. [DS]

sıyırgallamak, [sıyır-ga-l(l)a-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Elle siler gibi boylu boyunca sıvazlamak; sıyırmak. [DS]

sıyırgı[1], [sıy-ır-mak > sıy-ır-gı صيرغى] *is.* **1.** *{OsT}* Sıyırmaya yarayan alet. **2.** Diskli pullukta, disklere yapışan toprağı sıyırıp atmaya yarayan parça. **3.** *{ağız}* Kesilmiş ağaçların kabuklarını temizlemekte kullanılan iki kollu kesici alet. [DS] **4.** Saraçların deriyi yumuşatmakta kullandıkları şimşirden yapılma bir tür mengene. **5.** *{ağız}* Harmanda sap toplamaya yarayan bir tarım aracı. [DS] **6.** *{ağız}* Gübre atmakta kullanılan büyük kürek. [DS] **7.** *{ağız}* Hamur kazımaya yarayan araç. [DS] **8.** *{ağız}* Çamur sıyırmaya yarayan araç. [DS] **9.** *{ağız}* Kayış üstüne çizgi yapmakta kullanılan bir tür araç. [DS] **10.** *{ağız}* Hasır dokuma tezgâhında ipleri tutan ağaç. [DS] **11.** *{ağız}* Bit ve yumurtalarını temizlemek için tarağın dişlerine iplik geçirerek tarama işlemi. [DS] **12.** *{ağız}* Kar kürümekte kullanılan tahta araç.[DS] **13.** *{ağız}* Orakla bir vuruşta biçilen ekin; tutam.[DS]

sıyırgı[2], [sıy-ır-mak > sıyır-gı] *{ağız} is.* Haşlanmış taze fasulye. [DS]

sıyırgı[3], [sıy-ır-mak > sıyır-gı] *{ağız} is.* **1.** Orakla biçilen ekin. **2.** İyi ekin. **3.** Ekin tutamlarının bir doğrultuda biçilmesi işi. **4.** Biçilmiş otların yaptığı sıra. **5.** Büyük orak. [DS]

sıyırıcı, [sıy-ır-ıcı] *sf.* **1.** Sıyırma işini yapan; sıyırma işlevi gören. **2.** *is.* Kesici zımbayı taşıyan plaka ile matrisi taşıyan plaka arasına yerleştirilen ve matris plakasına tutturulan plaka.

sıyırık, -ğı [sıy-ır-mak > sıyır-ık] *{ağız} sf.* Utanmaz, bilgisiz, görgüsüz ve yüzsüz kimse. [DS]

sıyırış, [sıy-ır-ış] *is.* Sıyırmak eylemi ve biçimi.

sıyırkaç, -cı [sıy-ır-mak > sıy-ır-gaç] *{ağız} is.* Karları atmakta kullanılan tahta parçası. [DS]

sıyırkı, [sıyır-gı] *{ağız} is.*→ sıyırgı. [DS]

sıyırma[1], [sıy-ır-ma] *is.* **1.** Sıyırmak eylemi. **2.** Gövdeleri çürütülüp kurutulan keten, kendir, jüt gibi bitkilerin kabuklarından liflerin mekanik yollarla ayrılması işlemi. **3.** *{ağız}* Taze fasulye. [DS] **4.** *{ağız}* Haşlanmış, kılçıklı taze fasulye. [DS] **5.** *{ağız}* Haşlanmış taze börülce üzerine tuz ve nar ekşisi dökülerek yapılan bir salata. [DS] **6.** *{ağız}* Büyük orak. [DS] **7.** *{ağız}* Büyük tırpan. [DS] **8.** Biçilmiş otların yaptığı sıra. **9.** *bot.* → eşek dikeni. **10.** *sf.* Sıyırmak suretiyle açılıp kapanabilen. **11.** Sıyrılabilen. ⊡ **sıyırma dikeni,** *{ağız} Deve dikeni.* [DS]|| **sıyırma gantar** (kantar), *{ağız} Kantarın çektiği en son ağırlık.* [DS]|| **sıyırma orağı,** *{ağız} Büyük orak.* [DS]|| **sıyırma pakla,** *{ağız} Taze bakla.* [DS]

sıyırma[2], [sıy-ır-ma] *{ağız} is.* **1.** Üstü kapalı yer; kuruluk; sundurma. **2.** Bir yapıya eklenen ikinci yapının saçağı. [DS]

sıyırmak[1], [sıḏ-ır-mak *(soymak)* > sıy-ır-mak صيرمق] *gçl. f. [-ır] [eAT -ur]* **1.** Hızlı sürtünmek suretiyle bir şeyin üzerinden küçük bir parça koparmak. **2.** Hızlı bir şekilde sürtünme ile deri üzerinden bir parçayı koparıp almak. **3.** Sürtündüğü yerin üzerini hafifçe yırtmak; çizmek. **4.** Üstte bulunan örtü vb. şeyleri bir kenara doğru kaydırırcasına çekmek ve altta bulunan şeyi iyi görünecek biçimde açmak. **5.** Üzerinde bulunan şeyi kazıyarak almak; üstündeki katmanı bir araç kullanarak kaldırmak. **6.** Üstte biriken şeyi kaldırmak, almak. **7.** (Kılıç, bıçak vb. için) çekip çıkarmak; kabından, mahfazasından çıkarmak. **8.** *mecaz.* Güç bir durumdan kurtarmak; işi çok az zararla kapatmak. **9.** *tıp.* Yüzeysel olarak üst tabakayı almak. **10.** Bir kablonun yalıtkan kısmını çıkarmak. **11.** *tıp.* Sünnet derisini kamış üzerine çekerek kamış başını meydana çıkarmak. **12.** *{ağız}* Saç taramak. [DS] **13.** *{ağız}* Toplamak. [DS] **14.** *{ağız}* Kürekle küremek. [DS] **15.** *dönşl. f.* *{OsT}* Sıyrılmak.

sıyırmak[2], [sıy-ır-mak] *{ağız} gçl. f. [-ır]* **1.** Göndermek. **2.** Yukarı kaldırmak. [DS]

sıyırmuk, -ğu [sıyar-muk] *{ağız} is.* Soymuk; yalamuk. [DS]

sıyırtlamak, [sıyır-mak > sıyır-t-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r [-l(ı)-yor]* Arktan geçen suyun düzgün akması için ark boyunca arkta bulunan engelleri kaldırmak; kıyılamak. [DS]

sıyırtma, [sıy-ır-t-ma] *is.* **1.** Sıyırtmak eylemi. **2.** *{ağız}* Taze kenger dikeni özü. [DS] **3.** *{ağız}* Taze

börülce. [DS] 🗗 **sıyırtma geçmek,** *dnz. Herhangi bir şeye çok yakından fakat değmeden geçmek.*|| **sıyırtma yol,** *{ağız} Çay ve dere kenarlarından geçen yol.* [DS]

sıyırtmaç, [sıyır-t-maç] *{ağız} is.* Kolay çözülmesi için ipi ilmik yaparak bağlama biçimi. [DS]

sıyırtmak, [sıy-ır-t-mak صیردمق] *gçl. f. [-ır]* **1.** Sıyırmak eylemi yaptırmak. **2.** Bir şeyin üzerine hafifçe sürtünerek üst katmanının kalkmasına, yırtılmasına, soyulmasına neden olmak. **3.** *{OsT} {ağız}* Tarlalarda suyun düzgün akması için toprağı sıyırarak suya yol vermek; arkta bulunan engelleri kaldırmak; kıyılamak. [DS] **4.** *{ağız}* Su dağıtmak. [DS] **5.** *{ağız}* Su yolunun bozulan, yıkılan yerlerini onara onara suyun başına kadar gitmek. [DS] **6.** *argo.* Ele geçirmek; almak.

sıyıruk, -ğu [sıy-ır-ık] *{ağız} sf.* Arsız; yüzsüz. [DS]

sıyıtma, [sıy-ır-t-ma > sıyıtma] *{ağız} is.* Haşlanmış taze börülceden ekşi ile yapılan bir tür salata. [DS]

sıykallamak, [Ar. ṣayḳal => sıykal-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Düzeltmek; parlatmak; cilalamak. [DS]

sıykırmak, [sıy-kır-mak / sıv-kır-mak] *{ağız} gçl. f. [-ır]* Sıvı dolu kabı sonuna kadar dökmek. [DS]

sıylam, [say-la-m / sıy-la-m] *{ağız} is.* **1.** Dalsız budaksız ağaç. **2.** Düz taş. [DS]

sıylan[1], [sıy-la-n] *{ağız} is.* Dalsız budaksız ve düzgün ağaç. [DS]

sıylan[2], [sıy-la-n] *{ağız} sf.* Düz; parlak; cilalı. [DS]

sıylı, [sıy-lı] *{ağız} sf.* Saygıdeğer. [DS]

sıyma, [sıy-ma] *{ağız} is.* **1.** Haşlanmış taze fasulye. **2.** Taze fasulye. [DS]

sıymaç, -cı [sıy-maç] *{ağız} is.* Külbastı. [DS]

sıymak[1], [sıḏ-mak > sıy-mak صیمق] *gçl. f. [-ar][eAT. -ur]* **1.** *{eAT}* Azaltmak. **2.** *{ağız}* Taze fasulyenin kılçıklarını ayıklamak. [DS] 🗗 **sıyı turmak,** *{eAT} Sürekli olarak azaltmak.*

sıymak[2], [*eT.* sī-mak > sıy-mak] *{ağız} gçl. f. [-r]* **1.** Kırmak. **2.** Kabuklu meyvelerin kabuğunu kırmak. **3.** Oruç bozmak. [DS]

sıymak[3], [sıy *(yans.)* > sıy-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r]* Kaymak. [DS]

sıynak, -ğı [sıy-(ı)n-ak ?] *{ağız} is.* Keçi, koyun, inek vb. hayvanların tırnağı. [DS]

sıypak, -ğı [sıyp-mak > sayp-ak] *{ağız} sf.* **1.** Düz, parlak ve cilalı. **2.** Kaygan. **3.** Eğimli; meyilli. [DS]

sıypamak, [sıyp-a-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-b(ı)-yor]* Elle okşar gibi dokunmak; sıvazlamak. [DS]

sıypın, [sıyp-mak > sıyp-ın] *{ağız} sf.* Dik; yalçın; sarp. [DS]

sıypınak, -ğı [sıyp-ın-mak > sıyp-ın-ak] *{ağız} sf.* Kaygan; kayıcı. [DS]

sıypıncak, -ğı [sıyp-ın-mak > sıyp-ın-cak] *{ağız} sf.* Kaygan; kayıcı; düz; pürüzsüz. [DS]

sıypınmak, [sıyp-ın-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* Kaymak. [DS]

sıypıtmak, [sıyp-ıt-mak] *{ağız} gçl. f. [-ır]* Göz önünden kaldırmak. [DS]

sıypmak, [sıyp-mak] *{ağız} gçl. f. [-ar]* Kaymak. [DS]

sıyrancık, -ğı [sıy(ı)r-an-cık] *{ağız} is.* Doğru, düzgün şey. [DS]

sıyrığı, [sıy-(ı)r-ı(k)-ı] *{ağız} is.* **1.** İp bükmek ya da inceltmekte kullanılan büyük çivi. **2.** Ağaç kabuklarını sıyırmakta kullanılan iki kulplu özel bıçak. [DS]

sıyrık, -ğı [sıy-ır-mak > sıy-(ı)r-ık صیرمق] *is.* **1.** Deri üzerinde şiddetli ve yüzeysel bir sürtünmeden meydana gelen hafif yara. **2.** Bir şeyin yüzeyindeki sıyrılmış yer. **3.** *sf.* Sıyrılmış olan. **4.** *mecaz.* Utanması, arlanması olmayan; utanma perdesini kaldırmış; yüzsüz; şımarık; arsız. *{OsT} {ağız} (aynı)* [DS] **5.** *{ağız}* Başıboş dolaşan, dağınık, kötü giyimli kimse; serseri. [DS]

sıyrıklık, -ğı [sıy-(ı)r-ık-lık] *is.* **1.** Sıyrık olma durumu. **2.** Sıyrılmış olan yer; sıyrık yarası.

sıyrıkmak, [sıy(ı)r-ık-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* Sıkıntıdan, çıkmazdan kurtulmak; sıyrılmak. [DS]

sıyrılış, [sıy-(ı)r-ıl-ış] *is.* Sıyrılmak eylemi veya biçimi.

sıyrılma, [sıy-(ı)r-ıl-ma] *is.* **1.** Sıyrılmak eylemi. **2.** *as.* Geri çekilen birliğin düşmanla ilişkiyi kesmek üzere yaptığı hareket. **3.** *tıp.* Diş boynu diş eti tarafından örtülmeyen dişin durumu. **4.** Dokuma sırasında atkı masurasının gevşek sarılmasından dolayı ipliğin dokunan kumaş içine yığılarak girmesiyle oluşan dokuma hatası. 🗗 **sıyrılma koşullanması,** *psikol. Bir hayvan veya insanın hoşa gitmeyen bir uyartıyı yok etmeyi öğrendiği koşullanma.*

sıyrılmak, [sıy-(ı)r-ıl-mak] *edil f. [-ır]* **1.** Kendisine sıyırmak eylemi uygulanmak; sıyırmak işi yapılmak; sıyırmak eylemine konu olmak. **2.** *dönşl. f.* Bir işten kurtulmak; işin içinden çıkmak; savuşmak. **3.** *{ağız}* Bir sıkıntıdan, çıkmazdan kurtulmak. [DS] 🗗 **sıyrılmış kıyı,** *Geri çekildiğinde gevşek malzemenin süpürülerek altta kalan sert yapının ortaya çıktığı kıyı.*

sıyrıncak, -ğı [sıy-(ı)r-ın-mak > sıyrın-cak / zıyrıncak صیرنجاق / سیرنجاق] *{eAT} {OsT} sf.* Elde durmayıp kayan; kaygan. 🗗 **sıyrıncak oyunu,** *{eAT} {OsT} Buzda kayma oyunu.*

sıyrınmak, [sıy-ır-mak>sıy-(ı)r-ın-mak صیرونمق/صیرنمق] *{OsT} dönşl. f. [-ur]* Sıyrılarak, sürünerek kayıp gitmek; kaymak.

sıyrıntı[1], [sıy-(ı)r-ıntı] *{ağız} is.* **1.** Kapta kalan yemek artığı. **2.** Bir bezin kenarından elle yırtılan ensiz ve uzun parça. **3.** Derin olmayan yara. **4.** Tabaklıkta, derinin iç tarafından kazınan et parçaları. **5.**

Bağırsak bozukluğundan ileri gelen salgı. **6.** Kumaşın kıyısından uzunlamasına kesilen parça. [DS]

sıyrıntı², [sıyır-mak > sıy(ı)r-mtı] *{ağız} is.* Son doğan çocuk. [DS]

sıyrıntı³, [sıy-ır-mak > sıy(ı)r-ıntı] *{ağız} is.* Yağ. [DS]

sıyruk¹, -ğu [sıy-ır-mak > sıy(ı)r-uk صيروق] *{eAT} is.* Yemek artığı.

sıyruk², -ğu [sıy-ır-mak > sıy(ı)r-uk] *{ağız} sf.* (Kişi için) utanmaz, yüzsüz ve bilgisiz. [DS]

sıyrundu, [sıy-ır-mak > sıy(ı)r-un-mak > sıyrun-du صيروندى] *{eAT} is.* Kazıntı; sıyrıntı.

sıysa, [Ar. ṣıyṣa صيصه] *{OsT} is.* **1.** Kale. **2.** Köşk. **3.** Sığınacak yer.

sıysız, [sıy-sız] *{ağız} sf.* Onursuz. [DS]

sıyuk, [sī-mak *(kırmak)* > sı-y-uk] *{eT} is.* Yıkıntı; enkaz; çöküntü; harabe. [EUTS] [İKPÖy.] [Gabain]

sıyurmak, [sıḏ-mak > sıḏ-ır-mak / sıy-ur-mak] *{eT} gçl. f. [-ur]* Yenmek; bozmak; yarmak. [DLT]

sıyurmuk, [sıy-ur-muk] *{ağız} is.* Genç çamların kabukları altındaki yenilebilir zar; soymuk. [DS]

-sız¹, [-sız / -siz / -suz / -süz] *yap. e.* **1.** *{eT}* Yokluk bildiren sıfatlar türeten ek. [ETY] *aş-sız, ton-sız, idi-siz, ög-süz, sub-suz.* Bir nitelik veya nesnenin bulunmadığını belirten isimden sıfat ve zarf türeten ek. Fiil kökenli hareket adlarına *-m, -r, -ma, -gı* ekleri ile isimleştirildikten sonra getirilir. Kökün belirttiği özellikleri *bulundurmama, eksik kalma, yetersiz olma, yoksunluk* kavramları katarak sıfatlar, zarflar türetir: *uyumsuz, başarısız, kıdemsiz, geçersiz, saygısız, duygusuz, acımasız.* **2.** Kökteki ismin varlığının yokluğu, yoksulluğu kavramı katarak sıfatlar yapar: *susuz, evsiz, öksüz, ilaçsız.* **3.** İsmin taşıdığı anlamın yokluğu ile onun karşıtı olan durumun sürekli varlığını ifade eden kavram katarak sıfatlar yapar: *ölümsüz, sonsuz, bitimsiz.* **4.** Bazı kelimelerde *-sız* ekinin kalıplaşmış olduğu görülür: *eşsiz, soysuz, öksüz, beyinsiz, zevksiz, sonsuz.*

-sız², [-sız / -siz / -suz / -süz] *{eAT} çek. e.* Geniş zaman, şimdiki zaman, öğrenilen geçmiş zaman, gelecek zaman, istek, gereklilik kipleri ile ek fiilin geniş zaman çokluk üçüncü kişi eki; -sınız; -sunuz. *"Yusuf eydür, satmışsuz (satmışsınız) bir oğlanı / Üç aybı var deyü yazmışsız (yazmışsınız) anı."* Yusuf ile Zeliha.

sız¹, [saz / sız *(yans.)*] *is.* Ağrılı ve sızılı olmayı anlatan kök. [Zülfikar] *sız-ı, sız-ık, sız-ı-la-mak, sız-la-mak, sız-ım sızım*

sız², [sız *(yans.)*] *is.* Yazar çizerken çıkan sesleri anlatan kök. [Zülfikar] *sız-gı, sız-ı, sız-ık*

sızağan, [sı-mak > sız-ağan] *{ağız} is.* **1.** Az su sızan yer. **2.** Suyu sızdıran ve dolayısıyla suyu soğuk tutan testi. [DS]

sızak, -ğı [sız-mak > sız-ak] *{ağız} sf.* Dağların yamaçlarında ve kayaların kovuklarında akan su; su sızıntısı; küçük pınar. [DS]

sızdırılma, [sız-dır-ıl-ma] *is.* Sızdırılmak eylemi.

sızdırılmak, [sız-dır-ıl-mak] *edil f. [-ır]* **1.** Sızdırma eylemi yapılmak. **2.** Sızması sağlanmak. **3.** Eriterek veya süzerek temiz duruma getirilmek. **4.** (Para için) baskı veya başka yollarla alınmak. **5.** (Kapalı bir yerde görüşülen gizli bir haber, bilgi için) yetkilinin açıklamasından önce iletilmek; gizlice duyurulmak; bilmemesi gerekenlere duyurulmak.

sızdırma, [sız-dır-ma] *is.* **1.** Sızdırmak eylemi. **2.** Bir bitkiden etkin bir karışım ya da yağ gibi maddeleri çıkarmak için yapılan işlem. **3.** *{ağız}* Kavrulmuş parça et; kavurma. [DS]

sızdırmak¹, [sız-dır-mak] *gçl. f. [-ır]* **1.** Sızmak eylemini yaptırmak; sızmasını sağlamak; sızmak işini yaptırmak. **2.** Eritme ya da süzme yoluyla arıtmak. **3.** *argo.* Baskı ve başka yollarla birinden para koparmak. **4.** (Gizli bilgi veya haber için) dışarıya duyurmak.

sızdırmak², [sī-mak > sı-dır-mak] *{ağız} gçsz. f. [-ır]* (Hayvan için) buzların kırılması ile suya gömülmek. [DS]

sızdırmaz, [sız-dır-maz] *sf.* **1.** İçinden dışına veya üstünden altına bir su vb. akışkan geçirmeyen; sızdırmayan. **2.** *dnz.* (Tekne için) bağlantı ve ek yerlerinden su sızdırmayan. ⧉ **sızdırmaz bölme,** *dnz. Su ile doldurulduğunda yan bölmelere su sızdırmayacak biçimde yapılmış olan bölme.*|| **sızdırmaz kaporta,** *dnz. Sızdırmaz bölmelerin metal kaportası.*

sızdırmazlık, -ğı [sız-dır-maz-lık] *is.* Sıvıları sızdırmayan kap, örtü, çatı vb. şeylerin niteliği; su geçirimsizlik.

sızgaç, -cı [sız-gaç] *{ağız} is.* Kavrulmuş parça et; kavurma. [DS]

sızgı¹, [sız *(yans.)* > sız-gı] *{ağız} is.* Çizgi. [DS]

sızgı², [sız-mak > sız-gı] *{ağız} is.* **1.** Sızıntı; damla. **2.** Az akan su. [DS]

sızgıç, -cı [sız-gıç] *{ağız} is.* Kavrulmuş parça et; kış için yapılan kavurma. [DS]

sızgıla, [sızgı-la] *{ağız} is.* Yemeklere konan bir tür ot. [DS]

sızgılı, [sız-gı-lı] *{ağız} sf.* Çizgili. [DS]

sızgıt, [sız-gıt] *{ağız} is.* Kavrulmuş et; kavurma; kıyma kavurması. [DS]

sızgıtlık, -ğı [sızgıt-lık] *{ağız} is.* Kavurmalık. [DS]

sızgurmak¹, [sız *(yans.)* > sız-ġur-mak] *{eT} gçl. f. [-ur]* Çizmek; nakşetmek; hakketmek. [Nevâyî]

sızgurmak², [sīz-mak > sız-ġur-mak] *{eT} gçl. f. [-ur]* **1.** Sızdırmak; eritmek. [DLT] [KB] [Nevâyî] **2.** Arıklatmak; zayıflatmak. [DLT] [KB] **3.** Sezdirmek; ima etmek; belli etmek. [Nevâyî] **4.** *gçsz. f.* Erimek. [EUTS] [KB]

sızğa, [sız-ga] *{ağız}* *is.* Küçük vadi; dere yatağı. [DS]

sızğan, [sız-(a)ğan] *{ağız}* *is.* Küçük çıban; sivilce. [DS]

sızı[1], [*eT.* sız-mak > sız-ī-mak > sız-ı-ġ > sız-ı] *is.* **1.** Bedenin herhangi bir yerinde duyulan hafif, ince fakat sürekli ağrı. **2.** Ruhsal acı; ıstırap.

sızı[2], [sız *(yans.)* > sız-ı] *{ağız}* *is.* **1.** Halının çiçeklerini çeviren çizgi. **2.** Ayakkabı deliklerine konan yama. [DS]

sızıcı, [sız-ıcı] *sf.* Sızan; sızma özelliği gösteren; sızarak meydana gelen. 🗗 **sızıcı ünsüz,** *dbl. Ciğerlerden gelen havanın ağız boşluğundaki hafif kapalı bir engele sürtünerek sızması suretiyle meydana gelen ünlülere verilen ad: /f/, /g/, /ğ/, /h/, /j/, /s/, /ş/, /v/, /z/.*

sızıcılaşma, [sız-ıcı-la-ş-ma] *is.* **1.** Sızıcılaşmak eylemi; sızıcı bir durum alma. **2.** *dbl.* Bazı patlayıcı ünsüzlerin sızıcı ünsüz durumuna gelmesi olayı: *yok > yoh, bak > bah, üç > üj.*

sızıg, [sız-mak > sız-ī-mak > sız-ı-ġ] *{eT}* *is.* Ağrı; sızı. [KB]

sızığan, [sız-(a)ğan] *{ağız}* *is.* İrinli küçük çıban; sivilce. [DS]

sızıh, [sız *(yans.)* > sız-ık > sızıḫ] *{ağız}* *is.* **1.** Çizgi. **2.** Kilim ortasına konan çizgi. [DS]

sızık[1], **-ğı** [sız-ı-mak > sız-ı-k] *{ağız}* *sf.* (Kişi için) çok ağlayıp sızlayan. [DS]

sızık[2], **-ğı** [sız-mak > sız-ık] *{ağız}* *sf.* Sızmış; süzülmüş. [DS]

sızılamak, [sız-ı > sız-ı-la-mak] *{ağız}* *gçsz. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Sızlamak. [DS]

sızıldamak, [sız *(yans.)* > sız-ıl-da-mak] *{ağız}* *gçsz. f. [-r] [-d(ı)-yor]* İnim inim inlemek. [DS]

sızıldanma, [sız *(yans.)* > sız-ıl-da-n-ma] *is.* Sızıldanmak eylemi.

sızıldanmak, [sız *(yans.)* > sız-ıl-da-n-mak] *dönşl. f. [-ır]* Ağlamaklı veya acıklı bir sesle yakınmak; sızlanmak; sızlanan bir sesle konuşmak; yakınmak.

sızıldatmak, [sız *(yans.)* > sız-ıl-da-d-mak سزلددمق] *{eAT}* *gçl. f. [-ur]* (Köpek için) canını acıtarak inilti şeklinde bağırtmak; çeniletmek.

sızılı, [sızı-lı] *sf.* **1.** Sızısı olan; sızı duyan. **2.** Sızı veren; sızı yapan.

sızılmak, [sīz-mak > sız-ıl-mak] *edil. f. [-ır] [eT. -ur]* **1.** *{eT}* Eritilmek. [EUTS] **2.** *{ağız}* (Yağ, bal vb. için) eritilerek süzülmek; yabancı maddelerden arınmak. [DS]

sızıltı, [sız-ıl *(yans.)* > sız-ıl-tı] *is.* **1.** Yakınma; ağlama; sızlanma; şikâyet. **2.** Hoşnutsuzluk belirtme.

sızıltılı, [sız-ıl *(yans.)* > sız-ıl-tı-lı] *sf.* **1.** Sızıltısı olan; sızlanan. **2.** *zf.* Sızlanarak; yakınarak.

sızıltısız, [sız-ıl *(yans.)* > sız-ıl-tı-sız] *sf.* **1.** Sızıltısı olmayan; sızlanmayan. **2.** *zf.* Ağlaması, sızlanması olmadan; sızlanmaksızın.

sızım[1], [sız *(yans.)* > sız-ı-m] *is.* Sızlama eylemi; ağrıma; acıma. 🗗 **sızım sızım,** *ikile. 1. {OsT} Sızlaya sızlaya. 2. Sızlamak, ağrımak eylemlerinin aşırılığını belirtmek için kullanılır.*|| **sızım sızım sızlamak,** *Çok sızlamak; aşırı derece ağrı yapmak.*

sızım[2], [sız-mak > sız-ım] *is.* Sızmak eylemi; bir sıvının bir maddenin aralıklarından yavaş yavaş süzülerek geçmesi; sızma. 🗗 **sızım sızım sızlamak,** *Hafif hafif ağlamak.*

-sızın, [-sız-m / -siz-in] *yap. e.* **1.** İsimlerden zarf yapan ek. İsimden sıfat yapma eki olan *-siz* ile *-in* araç durumu ekinin birleşip kaynaşması ile meydana gelmiştir. İsimlere gelerek zarf yapar: *ansızın.* **2.** Mastar halindeki eylem adları üzerine gelerek zarflar yapar: *düşünmeksizin, durmaksızın.*

sızındu, [sız-mak > sız-ındu صزندو] *{eAT}* *is.* **1.** Sızarak damla damla akan; sızıntı. **2.** Meni; sperm.

sızıntı, [sız-mak > sız-ın-tı] *is.* **1.** Bir yerden sızma suretiyle akan sıvı; sızıp akan şey. **2.** *bot.* Bitkilerden yaralanma sonucu ya da doğal olarak akan sıvı. **3.** *tıp.* Kan ve hücreler arası sıvıların iltihaplı olmayan deriden dışarı çıkması. **4.** *tıp.* İltihaplanma nedeniyle damar içindeki fibrinli ve serumlu sıvının damar dışına çıkması. **5.** *{ağız}* Az akan su. [DS]

sızıntılı, [sız-ın-tı-lı] *sf.* Sızıntısı olan; sızıntı yapan.

sızırma, [sız-mak > sız-ır-ma] *is.* **1.** Sızırmak eylemi. **2.** *{ağız}* Kavrulmuş parça et; kavurma. [DS] **3.** *sf.* *{ağız}* (Yağ, bal vb. için) eritilip süzülmüş; süzülmüş. [DS]

sızırmak, [sız-mak>sız-ır-mak سيزرمق/صزرمق/صيزرمق] *gçl. f. [-ır] [eAT. OsT. -ur]* **1.** Sızmak eylemini yaptırmak; eriterek sızdırmak; sızmasını sağlamak; sızmak işini yaptırmak; eritmek. *{eAT} {OsT} {ağız} (aynı)* [DS] **2.** Kalhanede ham bakırı eritmek.

sızış, [sız-ış] *is.* Sızmak eylemi veya biçimi.

sızıtmak, [sīz-mak > sız-ıt-mak] *{eT}* *gçl. f. [-ur]* Sızdırmak. [DLT]

sızkıç, [sız-gıç / sız-gıt / sız-kıç] *{ağız}* *is.* Kavrulmuş parça et; kavurma. [DS]

sızkıt[1], **-dı** [sız-gıt / sız-kıt] *{ağız}* *is.* Kavrulmuş parça et; kavurma. [DS]

sızkıt[2], **-dı** [sız-kıt] *{ağız}* *is.* Su damlası. [DS]

sızlag, [sız-mak > sız-lā-mak > sız-lā-ġ] *(sızla:ğ)* *{eT}* *is.* **1.** Sızı; ağrı. [EUTS] **2.** Soğuk su içmekten veya buz yemekten dolayı dişlerin uyuşması. [DLT]

sızlama, [sız-la-ma] *is.* Sızlamak işi.

sızlamak, [sız *(yans.)* > sız-lā-mak] *gçsz. f. [-r] [-l(ı)-yor]* **1.** İnce ve sürekli bir ağrı oluşmak; sızı olmak; ağrımak. *{eT} (sızla:mak) (aynı).* [DLT] [EUTS] **2.** Derdini anlatmak; şikâyet etmek; yakınmak.

sızlanış, [sız-la-n-ış] *is.* Sızlanmak eylemi veya biçimi.

sızlanma, [sız-la-n-ma] *is.* Sızlanmak eylemi.

sızlanmak, [sız-la-n-mak] *dönşl. f. [-ır]* **1.** Bir çare ya da avuntu bulmak umuduyla bir şeyden duyduğu hoşnutsuzluğu, acıyı ya da üzüntüyü anlatıp durmak; yakınmak; şikâyetçi olmak. **2.** *{ağız}* Yalvarmak. [DS]

sızlaşmak, [sız *(yans.)* > sız-la-ş-mak] *{ağız} işteş. f. [ır]* Ağlaşmak; dövünmek.

sızlatma, [sız-la-t-ma] *is.* Sızlatmak işi.

sızlatmak, [sız-mak > sız-lā-mak > sız-la-t-mak] *gçl. f. [-ır] [eT. -ur]* **1.** Sızlamasına neden olmak; sızlamasını sağlamak; sızı vermek. **2.** *{eT} (sızla:mak)* Soğuktan ağrı veya sızı duyurmak. [DLT] [EUTS] **3.** *{eT}* Ağlatmak. [DK]

sızlayış, [sız-la-y-ış] *is.* Sızlamak eylemi veya biçimi.

-sızlık, [-sız-lık / -siz-lik / -suz-luk / -süz-lük] *yap. e.* İsimlerden isim yapan ek. Sıfat çekim eki olan *-siz* ile sıfattan isim yapma eki olan *-lik* ekinin kaynaşıp kalıplaşması ile meydana gelmiştir. Soyut isimler türetir: *suçsuzluk, susuzluk, parasızlık, geçimsizlik, eşitsizlik, güvensizlik, sonsuzluk, ölümsüzlük.*

sızma, [sız-ma] *is.* **1.** Sızmak işi. **2.** Bir cismin küçük aralıklarından içindeki ve üstündeki sıvının yavaş yavaş geçmesi olayı. **3.** *mecaz.* Gizli ve yavaş olarak içine işleme. **4.** *as.* Düşman mevzileri arasına gizlice girme. **5.** *tıp.* Bazı doku ve hücrelerin kan, serezoit, idrar ve irin gibi sıvılarla dolması. **6.** *siy.* Bir sendikayı, bir siyasi partiyi, bir derneği veya herhangi bir kuruluşu amacından saptırmak için bu kuruluşlara dışarıdan girme. **7.** *{ağız}* Kavrulmuş parça et; kavurma. [DS] **8.** *sf.* Sızma yoluyla elde edilen; sızdırılmış.

sızmak[1], [*eT.* sīz-mak] *gçsz. f. [-ar]* **1.** *(sı:zmak) {eT}* Erimek; eriyip akmak. [KB] **2.** *{eT}* (Güneş için) belirmek; ucu görünmek. **3.** *{eT}* Arıklamak; zayıflamak. [DLT] **4.** *{eT}* Yorgun düşmek. [EUTS] **5.** (Sıvı ve gaz için) içinde veya üstünde bulunduğu bir cismin gözenekleri arasından yavaş ve az olarak neredeyse fark edilmeyecek biçimde geçmek, dışarı çıkmak, akmak. **6.** Aralıklardan içeri girmek. **7.** Zarar vermek, baltalamak amacıyla bir topluluğun, grubun, siyasi partinin, örgütün üyeleri arasına gizlice katılmak. **8.** (Gizli bir bilgi, haber vb. için) alınan önlemlere rağmen dışarıda bulunanlar tarafından duyulmak; halk arasında yayılmak. **9.** Fark ettirmeden gizlice gitmek; sıvışmak. **10.** (Sarhoş için) kendinden geçerek uyuyup kalmak. **11.** Yorgunluk yüzünden uyuyakalmak. **12.** *as.* Düşman mevzileri arasına gizlice girmek, ilerlemek.

sızmak[2], [çız-mak / sız-mak] *{eT} gçl. f. [-ar]* Çizmek.

sızmak[3], [sī-mak > sı-z-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r]* (Hayvan için) buzların kırılması ile sulara gömülmek. [DS]

sızu, [sız-mak > sız-u سزو / صيزو] *{OsT} is.* Ayakkabıların deri ile kösele arasına konulup dikilen deri şeridi.

sızuk, -ğu [sız-mak > sız-uk صزوق] *{eAT} sf.* Katışıksız; safi; sek.

sızurmak, [sız-mak > sız-ur-mak صزورمق] *{eT} {eAT} gçl. f. [-ur]* Eritmek; süzmek; sızdırmak. [KB]

Sİ, [Fr. système international d'ünités] *kısalt.* Uluslar arası birimler sisteminin kısaltması.

Si [Fr. silicium] *kıs. kim.* Atom numarası 14, atom ağırlığı 28,89, biçimsiz yoğunluğu 2,35, billurlaşmış yoğunluğu 2,5 olup 2000°C'de ergiyen, çok sert, doğada oksijenden sonra en çok bulunan, pek çok birleşiğin yapısına giren ametaller grubundan bir element olan silisyumun kimyasal sembolü.

-si-[1], [-sı- /-si-] *{eT} yap. e.* → -sı-.

-si-[2], [-si- / -sı- / -su- / -sü-] *yap. eki.* → -sı-[2].

-si[1], [-ı / -i / -u / -ü / -s-i / -s-ı / -s-u / -s-ü] *{eT} {eAT} çek. e.* → -ı.

-si[2], [-sı / -su / -sü] *yap. eki.* → -sı[3].

si[1], [Far. sī سى] *(si:) sf.* **1.** Otuz. **2.** *tasvf.* Varlık türlerini özünde topladığına inanılan sayı. ◘ **sî vü dü,** *1. Otuz iki. 2. (Hurufilere göre) eski alfabeyi oluşturan 32 harfin ıfade ettiği insanî kimlik.*

si[2], [İt. sancte iohannes *(Aziz Johannes)*] *is. müz.* Do majör gamının yedinci notası.

si[3], [? si] *{ağız} is.* Belirlenen yer; son çizgi; sınır. [DS]

si[4], [siğ > sī] *(si:) {ağız} is.* Etek. [DS]

si'a, [Ar. vüsʿat > siʿa / seʿa سعه] *{OsT} is.* **1.** Genişlik; bolluk. **2.** *mecaz.* Takat; güç. **3.** *fiz.* Kapasite; sığa. ◘ **sia-i dimāgıye,** *{OsT} Düşünce genişliği.*|| **sia-i hāl,** *{OsT} Rahat yaşama; bolluk.*|| **sia-i magrib,** *{OsT} Güneşin ufuk çizgisinde battığı nokta ile gerçek batı noktası arasındaki uzaklık.*|| **sia-i maşrık,** *{OsT} Güneşin ufuk çizgisinde doğduğu nokta ile gerçek doğu arasındaki uzaklık.*

si'aye, [Ar. siʿāye سعايه] *(sia:ye) {OsT} is. huk.* Kölenin efendisi ile aralarında yapılan sözleşme bedelini ödeyebilmek için çalışması. ◘ **si'āye-i milk,** *{OsT} Kazancı efendisinin mülkü sayılan kölenin çalışması.*|| **si'āye-i zamān,** *{OsT} Kazancı efendisinin mülkü olmayan kölenin yalnız kendi borcunu ödemek için çalışması.*

si'ayet, [Ar. siʿāyet سعايت] *(sia:yet) {OsT} is.* Dedikoduculuk; insanları arkadan çekiştirme; kovuculuk.

sib, [Far. sīb سيب] *(si:b) {OsT} is.* Elma. ◘ **sîb-i zahan,** *{OsT} Sevgilinin çenesi.*|| **sîb-i zenah,** *{OsT} Sevgilinin çenesi.*|| **sîb-i zenahdān,** *{OsT} Sevgilinin çenesi.*|| **sîb ü sücūd,** *{OsT} Birinden himaye bekleyerek küçük bir hediye verme.*

siba, -a'ı [Ar. sebūʿ > sibāʿ سباع] *(siba:)* *{OsT}* *is.* Yırtıcı hayvanlar; canavarlar.

sibab, [Ar. sıbāb سباب] *(siba:b)* *{OsT}* *is.* Küfür etme; sövme.

sibahat, -ti [Ar. sibāḥat / sebāḥat سباحات] *(siba:hat)* *{OsT}* *is.* Suda yüzme.

sibak, [Ar. sebḳ > sibāḳ سباق] *(siba:k)* *{OsT}* *is.* **1.** Bir şeyin geçmişi. **2.** Bağlantı; bağ. **3.** Bir konuşma veya yazının baş tarafı. ⊡ **sibāk ü siyāk,** *1. Sözün öncesinin sonrasına olan uygunluğu. 2. Sözün gelişi.*

sibanit, [sibanit *(tescilli isim)*] *is.* Esası anilin formaldehitten oluşan döküm maddesi.

sibe, [? sibe] *{ağız}* *is.* Sözünde direnme; iddialaşma; inatlaşma. [DS] ⊡ **sibe sürmek,** *{ağız}* Sözünde direnmek; iddialaşmak; uğraşmak. [DS]

sibek[1], **-ği** [sibek] *{ağız}* *sf.* Sivri. [DS]

sibek[2], **-ği** [sibek] *{eT}* *is.* **1.** El değirmenlerinde değirmen taşının üstünde döndüğü alt taşa çakılı küçük kazık veya sivri demir. *{ağız}* *(aynı)* [DLT] [DS] **2.** Sübek; çocuğun içine işemesi için beşiğe konulan kamış. *{ağız}* *(aynı)* [DLT] [DS] **3.** *{ağız}* Çocuk oturağı. [DS] **4.** *{ağız}* Ağaçların toprağa dikine uzayan kökü; kazık kök. [DS] **5.** *{ağız}* Yayık tokmağı. [DS] **6.** *{ağız}* Göbek. [DS]

siberit, [Fr. sibérite] *is.* Kırmızı renkli turmalin türü; rübelit.

sibernasyon, [Fr. cybernation] *is.* **1.** Fabrikalarda bir üretim sürecinin veya bir üretim işleminin denetlenmesinde bilgisayarların, otomatik sistemlerle birlikte kullanımı; güdüm. **2.** Elektronik makineler sayesinde hızlı bir teknolojik yaşantı içine giren insanın gelecekteki yaşamını sibernetik yönetimle düzenlemeyi, kişi ve toplum arasındaki her türlü ilişkiyi bu sistemle değerlendirerek geliştirmeyi amaçlayan bilim dalı.

sibernetik, -ği [Yun. kybernan *(yönetmek)* > kybernetike > Fr. cybernétique] *is.* **1.** *biy.* Beyin ve sinir sistemi gibi iletişim ve denetim bilimi. **2.** Canlı varlıklardaki, makinelerdeki, sosyolojik ve ekonomik sistemlerdeki kumanda ve iletişim süreçlerini inceleyen bilim dalı; yönetim bilimi; güdüm bilimi; kibernetik. **3.** Bir insanın veya otomatik makinenin modern tekniğin kaynakları çerçevesinde herhangi bir işi yönetmesini veya belli bir amaca ulaşmasını sağlayan bilim; güdüm bilimi. **4.** Ampére sınıflamasında, yönetim yollarını konu alan siyaset dalı. **5.** *sf.* Sibernetikle ilgili.

sibernetikçi, [sibernetik-çi] *is.* Sibernetik uzmanı.

sibi[1], [sibi / şibi] *{ağız}* *is.* Ördek. [DS]

sibi[2], [sibi] *{ağız}* *is.* Kilim. [DS]

sibi[3], [sibi] *{ağız}* *sf.* (Elbise için) dar. [DS]

sibidik, -ği [sibidik] *{ağız}* *sf.* Utanmaz; yüzsüz. [DS]

sibik, -ği [sibik] *{ağız}* *is.* **1.** Köşe. **1.** Çıkıntı. **3.** Üçeteğin etek uçları veya arka parçası. [DS]

sibil[1], [sibil] *{ağız}* *is.* Çöp; süprüntü. [DS]

sibil[2], [sibil] *{ağız}* *is.* Pişirilmiş topraktan yapılan bir tür pipo. [DS]

sibillik, -ği [sibil-lik] *{ağız}* *is.* **1.** Çöplük. **2.** Hurdalık. **3.** Gübrelik. [DS]

sibiz, [sībız / sībiz] *(si:biz)* *{eT}* *sf.* Ahmak. ⊡ **sibiz kişi,** *Alık; dalgın adam.* [DLT]

sibliç, -ci [silbinç / silbiç > sibliç] *{ağız}* *is.* Beşiği yerleştirilen toprak veya çinko oturak. [DS]

sibsi, [sibsi / sipsi] *{ağız}* *is.* Ağaç dallarından yapılan tiz ses veren bir tür düdük. [DS] ⊡ **sibsi boru,** *{ağız} Taze söğüt dalından yapılan düdük.* [DS]

sibüt, [Far. sibit] *{eT}* *is.* *bot.* Karabiber, kimyon gibi yemeğe katılan bir ot; dereotu, *(Anethum graveolens)* veya kişniş, *(Coriandrum sativum).* [DLT]

sicadin, [Ar. seccadeddin > sicādīn سجادين] *is.* *din.* Yezidî inançlarına göre Allah tarafından pazartesi günü yaratılan ve en büyük meleklerden sayılan bir melek.

sical, -li [Ar. secl > sicāl سجال] *(sica:l)* *{OsT}* *is.* İçi su ile dolu büyük kovalar.

sici[1], [sici] *{ağız}* *is.* Sac üstünde yufkayı çevirmeye yarayan şiş ya da uzun ağaç. [DS]

sici[2], [*eT.* süci > sici] *{ağız}* *is.* Şarap. [DS]

sicil, -lli [Ar. sicill سجل] *{OsT}* *is.* **1.** Resmî kayıtların tutulduğu defter. **2.** Bir yerde çalışanların çalışma ve başarı durumlarını ve kişisel bilgileri içeren dosya. ⊡ **sicil amiri,** *Emir altında çalışanların üst dereceye yükselebilmeleri için görüş bildiren yetkili kimse.* || **sicill-i ahval,** *{OsT} Devlet memurlarının resmî işlerle ilgili özelliklerini kaydeden daire.* || **sicil vermek,** *(Amir için) emrindeki memurlara yükselmelerini sağlayabilecek not vermek.*

sicillat, [Ar. sicillāt سجلات] *{OsT}* *is.* **1.** Resmî kayıt defterleri. **2.** Memurların durumlarının kaydedildiği dosyalar. **3.** *hat.* Arap yazısında bir tür.

sicilli, [sicil-li] *sf.* **1.** Sicili olan; kaydı tutulmuş olan; sicile geçmiş; resmî kayıt defterlerine yazılmış; müseccel. **2.** *mecaz.* Suçu ve bu suçun takibi dolayısıyla yapılan işlemleri adlî kayıtlara geçmiş bulunan; sabıkalı.

Sicilyalı, [Lat. sicilya *(Batı Akdeniz'de en büyük ada)* > T. -lı] *is.* Sicilya halkından ya da bu halkın soyundan olan.

sicim, [Moğ. ? sicim] *is.* **1.** Kenevir, keten, jüt, sisal gibi bitkilerin liflerinden yapılan, bağlama, sarma, tutturma gibi işlerde kullanılan ince ip; kınnap. **2.** Kitap dikiminde kullanılan tezgâha düşey doğrultuda tutturulan ve kitap sırtında açılan kertiklere geçen ince ip. ⊡ **sicim gibi,** *(Yağmur ve göz yaşı için) ardı arası kesilmeden; sürekli olarak.*

sicn, [Ar. sicn سجن] *{OsT} is.* Hapishane; zindan.

siçan, [sıçan] *{ağız} is.* Fare; sıçan. [DS]

siçanyolu, [sıçan+yol-u] *{ağız} is.* Dar ve eğri yol. [DS]

siçılmak, [sık-ıl-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* Kıskanmak. [DS]

sidad, [Ar. sedd > sidād سداد] *(sida:d) {OsT} is.* **1.** Şişe tıpası; tıkaç. **2.** *tıp.* Tampon.

sidak, -ğı [sıḏ-mak > sid-ak] *{ağız} sf.* Yumuşayarak bozulmuş. [DS]

siddi, [Ar. sittī => siddi] *{ağız} is.* Evlenmiş kadın. [DS]

sidek, -ği [siḏ-mek > sid-ek] *{ağız} is.* Sidik. [DS]

sidekliğ, [sidek-lik] *{ağız} is.* Sidik yolu. [DS]

sidenlemek, [siden-le-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* Silip süpürmek; temizlemek. [DS]

sideremi, [Fr. sidérémie] *is. tıp.* Kan serumundaki kan miktarı.

siderit, [Yun. lithos siderites *(demir taşı)* > Lat. sideritis *(mıknatıs)* > Fr. sidérite] *is. min.* **1.** İçinde yalnız demir ve nikel bulunan gök taşı. **2.** Doğal demir karbonat; karbonatlı demir; kalibit; spatımsı demir; sideroz. **3.** İlk çağda mıknatısa verilen ad.

siderofaj, [Fr. sidérophage] *is. tıp.* Alyuvarların parçalanması ile oluşan hemosiderini içeren makrofaj.

sideropeksi, [Fr. sidéropexie] *is. tıp.* Demirin dokulara yerleşmesi.

sideropeni, [Fr. sidéropénie] *is. tıp.* Kanda demir oranının azalması.

sideroz, [Fr. sidérose] *is.* **1.** *kim.* Rombeodrik sistemde kristalleşen doğal demir karbonat; $FeCO_3$. **2.** *tıp.* Dokuların demir tanecikleri ile dolması.

siderürji, [Fr. siderurgue] *is.* Demir-çelik sanayii.

sidırmak, [sī-mak > sı-d-ır-mak] *{ağız} gçl. f. [-ır]* (Yumurta vb. için) kırıp içini akıtmak. [DS]

sidi, [Sans. siddhi] *{eT} is.* Sihir; büyü; büyü gücü; sihir kuvveti. [EUTS]

sidig, [sıḏ-mak *(soymak)* > sıḏ-ī-mak > sıḏ-ı-ğ / siḏ-ig] *{eT} is.* Kaftanın iki yanından, sağ ve sol taraflarından birisi. [DLT]

sidik, -ği [*eT.* siḏ-mek *(siymek, işemek)* > siḏ-ük > sid-ik] *is.* Memeli hayvanlarda ve insanda böbreklerin kandan süzerek idrar yollarından dışarıya attığı açık sarı renkli sıvı; idrar. ⮺ **sidiği yürütmek,** *{eAT} İdrar söktürmek.*|| **sidik borusu,** *anat. Böbreklerde süzülen sidiği sidik torbasına taşıyan kanallardan her biri; üreter.*|| **sidik kavuğu,** *anat. Sidik torbası.*|| **sidik söktürücü,** *Sidiğin miktarını artıran ilaç.*|| **sidik torbası,** *anat. İşemeler arasında sidiğin biriktiği kas ve zardan oluşmuş hazne; mesane.*|| **sidik torbası ağı,** *anat. Sidik torbasının yan yüzeylerini örten toplardamar ağı.*|| **sidik yarışı,** *Önemsiz bir konuda birbirine üstünlük sağlamaya çalışma.*|| **sidik yolları,** *anat. Sidiğin dışarı atılmasını sağlayan sidik kanalcıkları, böbrek havuzcuğu, sidik borusu, sidik torbası ve siyekten ibaret organların tümü.*|| **sidik zoru,** *tıp. Sidiğin yeterince ve kolaylıkla dışarı atılamaması durumu; idrar tutukluğu; idrar zoru.*

sidikli, [sidik-li] *sf.* **1.** Sidiğe bulaşmış olan. **2.** Sidiğini tutamayan; üstüne veya yatağına işeyen. **3.** *{ağız}* Nemli, sulu, gevrekliğini yitirmiş. [DS] ⮺ **sidikli basma,** *{ağız} Boyaları çabuk solan bayağı basma.* [DS]|| **sidikli göz,** *{ağız} Yerli yersiz ağlayan; sulu gözlü.* [DS]|| **sidikli meşe,** *Yandığı zaman su çıkaran bir tür meşe.*

sidiksal, [sidik+sal] *{ağız} is.* Sidiği tutamama ya da yapamama hastalığı. [DS]

sidir, [Soğd. satır] *{eT} is.* **1.** Bir sikke; para. [EUTS] **2.** Tartı birimi. [EUTS]

sidirat, [Ar. sidre > sidirāt سدرات] *(sidira:t) {OsT} is. bot.* Arabistan kirazları.

sidişmek, [seğirt-iş-mek > sīdiş-mek] *(si:dişmek) {ağız} dönşl. f. [-ir]* Koşmak. [DS]

siditmek, [sīḏ-mek > siḏ-it-mek] *{eT} gçl. f. [-ür]* İşetmek. [DLT]

sidmek, [sīḏ-mek] *{eT} gçsz. f. [-ür]* İşemek; siymek. [DLT] [EUTS]

sidr, [Ar. sidr سدر] *{OsT} is. bot.* Arabistan kirazları.

sidrat, [Ar. sidre > sidrāt سدرات] *(sidra:t) {OsT} is.* Arabistan kirazları; sidreler; hünnaplar.

sidre, [Ar. sidre سدره] *{OsT} is.* **1.** *bot.* Hünnap ağacı; Arabistan kirazı. **2.** Göğün yedinci katında var olduğuna inanılan bir makam. ⮺ **sidre-i münteha,** *{OsT} Göğün yedinci katında bulunduğuna inanılan bir ağaç ve makam.*|| **sidre-kadd,** *{OsT} Uzun boylu.*|| **sidre kamet,** *{OsT} Uzun boylu.*|| **sidre-nişîn,** *{OsT} Sidre'de oturan melek.*|| **sidre-nişînān,** *{OsT} Sidre-i münteha sınırında duran melekler.*

sidret, [Ar. sidre > sidret سدرت] *is.* → sidre. ⮺ **sidre-tü'l-müntehā,** *{OsT} isl. Allah'a giden yolda en yüksek makam; Allah'tan bir önceki makam.*

sidtürmek, [sīḏ-mek > siḏ-tür-mek] *{eT} gçl. f. [-ür]* İşetmek; siydirmek. [DLT]

sidük, [sīḏ-mek > siḏ-ük سدك] *{eT} {eAT} is.* Sidik. [DLT]

sidy, [Ar. s̱idy ثدى] *{OsT} is. anat.* Meme.

siemens, [Alm. siemens *(Alman mühendis)*] *(si:-mens) is. fiz.* Elektrik iletkenliği ölçü birimi; ohm'un tersi; sembolü: S.

SİF, [İng. cost, insurance and freight *(fiyat, sigorta ve navlun)* > cif] *kısalt.* İthalatta, bir malın bedeline sigorta ve taşıma giderlerinin eklendiğini belirten

kısaltma; malın fiyatı + sigorta giderleri + taşıma giderleri.

sif, [Ar. seyf سيف] *is.* Büyük çölde rüzgârın etkisi ile meydana gelen sivri tepeli bakışımsız sırt.

sifad, [Ar. sifād سفاد] *(sifa:d) {OsT} is.* Hayvanların çiftleşmesi.

sifal, -li [Far. sifāl / sifāle سفال / سفاله] *(sifa:l) {OsT} is.* **1.** Çanak, çömlek gibi topraktan yapılmış kap. **2.** Toprak kap parçası. ◘ **sifāl-ger,** *{OsT} Çömlekçi.*|| **sifāl-pāre,** *{OsT} Çanak, çömlek parçası.*

sifalin, [Far. sifālīn سفالين] *(sifa:li:n) {OsT} sf.* (Çanak, çömlek için) topraktan yapılma.

sifanet, [Ar. sifānet سفانت] *(sifa:net) {OsT} is.* Marangozluk.

sifariş, [Far. sifāriş سفارش] *(sifa:riş) {OsT} is.* Ismarlama; sipariş.

sifeni, [? sifeni] *{ağız} is.* Ağaçtan oyulmuş tepsi. [DS]

sifigmograf, [Fr. sphygmogaphe] *is.* Atardamar basınç değişimlerini kaydetmeye yarayan alet.

sifigmomanometre, [Fr. sphygmomanomètre] *is.* Havalı bir manometreye bağlı olarak atardamar basıncını ölçmeye yarayan alet.

sifiligrafi, [Fr. syphilgraphie] *is. tıp.* Frenginin incelenmesi.

sifila, [? sifila] *{ağız} is.* Yaprak.[DS]

sifilis, [İt. syphylus *(İtalyan destan kahramanı)* > Fr. syphilis] *is. tıp.* Frengi.

sifilit, -di [Fr. syphilide] *is. tıp.* İkinci veya üçüncü derece frenginin deri veya mukoza üzerindeki lezyonu.

sifiloit, -di [Fr. sphiloïde] *sf.* ve *is.* Frengiden ileri gelmediği halde frengiye benzeyen deri döküntülerine verilen ad.

sifilom, [Fr. syphilome] *is. tıp.* Frengi kökenli yalancı ur.

sifin[1], [? sifin] *{ağız} is.* Hız; basınç. [DS]

sifin[2], [? sifin / zifin] *{ağız} is.* Fundagillerden, kışın yapraklarını döken, arıların çiçeklerinden deli bal yaptığı, sarı çiçekli bir çalı; cifin; çifin; sarı ağu; zifin, *(Rhododendron luteum).* [DS]

sifinli, [sifin-li] *{ağız} sf.* Hızlı.

sifinnik, -ği [sifin-lik] *{ağız} is.* Değirmen çarkına hızla çarpan suyun çıktığı delik; poyra. [DS]

sifir, [Ar. zefir => zifir > sifir] *{ağız} is.* Yağ bulaşığı; yağ lekesi. [DS]

sifirsemek, [sifir-se-mek سفرسمك] *{OsT} gçsz. f. [-r]* Etli ve yağlı yemeğe karşı iştahı kabarmak.

sifle, [Ar. sifle سفله] *{OsT} sf.* (Kişi için) terbiyesiz; alçak. ◘ **sifle-had,** *{OsT} Alçak yaradılışlı.*|| **sifle-kâm,** *Bayağı kişilerin işine yarayan.*|| **sifle-nihād,** *{OsT} Alçak yaradılışlı.*|| **sifle-perver,** *{OsT} Bayağı kimseleri koruyan, onları kullanan ve onlardan yana çıkan kimse.*

sifli, [sif-li] *{ağız} sf.* Kirli; pasaklı. [DS]

sifon, [Yun. siphon *(boru)*] *is.* **1.** *fiz.* Bir kaptaki sıvıyı başka bir kaba aktarmaya yarayan farklı boyda iki kolu olan bükülgen boru. **2.** Akarsu yataklarına yerleştirilen borulardan meydana gelen ve suyun geçişini sağlayan sistem. **3.** Evlerdeki atık suların kanalizasyona geçişini sağlayan ancak kanalizasyondan gelen pis kokuların geçişini engelleyen sulu tıkama düzeneği. **4.** İçine doldurulmuş bulunan suyun basınç veya akış gücü ile tuvaletlerdeki pislikleri gidermeye yarayan düzenek. **5.** *tıp.* Organizmanın bazı doğal boşluklarının yıkanması, asepsisi, antisepsisi vb. işlerde kullanılan tıbbî alet. **6.** *{ağız}* Değirmenin çarkına suyun hızla çarpması için depodan gelen suyun çıktığı küçük delik; poyra. [DS] ◘ **sifonu çekmek,** *Tuvaletlerdeki pisliği arıtmak için sifondaki suyu kolunu çekerek boşaltmak.*

sifonlama, [sifon-la-ma] *is.* Sifonlamak eylemi.

sifonlamak, [sifon-la-mak] *gçl. f. [-r] [-l(u)-yor]* Tuvaletlerdeki pisliği gidermek amacıyla sifonda yer alan suyu boşaltmak; sifon kolunu çekmek.

sifonlu, [sifon-lu] *sf.* Sifonu bulunan.

sifonlular, [sifon-lu-lar] *is. biy.* İki çenetli yumuşakçaların iki uzun sifonu bulunan çeşitlerini kapsayan büyük bölüm.

sifonogami, [Fr. siphonogamie] *is.* Çiçek tozu borusu aracılığıyla sağlanan döllenme.

sifonsuz, [sifon-suz] *sf.* **1.** Sifonu bulunmayan. **2.** *zf.* Sifon olmaksızın.

sifonsuzlar, [sifon-suz-lar] *is. biy.* İstiridye ve midye gibi mantosu sifonsuz olan yumuşakçalar takımı.

sifos, [Yun. siphnos] *{ağız} is.* **1.** *argo.* Sonu olmayan iş; hiç. **2.** Denizden esen yel; siklon. [DS]

sifoz, [Fr. cyphose] *is. tıp.* Kamburluk.

sifr, [Ar. sifr سفر] *{OsT} is.* **1.** Kitap gibi yazılmış olan şey. **2.** *din.* Tevrat'ın beş kitabından her birine verilen ad. **3.** Kitap cildi.

siftah, [Ar. istiftāḥ *(başlama)* > siftāḥ سفتاح / سفتاه] *{OsT} is.* **1.** (Satıcı veya alıcı için) günün ilk alış verişini yapma. **2.** Günün ilk alış verişi. **3.** *zf.* İlk olarak; ilk defa; ilk kez. ◘ **siftah etmek,** *1. (Esnâf için) günün ilk satışını yapmak; alışverişe başlamak. 2. Turfanda sebze veya meyveyi ilk defa yemek.*|| **siftah parası,** *Satıcının ilk müşteriden almış olduğu para.*|| **Siftah**(ı) **senden, bereket**(i) **Allah'tan!** *Satıcının ilk alışveriş ettiği müşteriden sağladığı kazancın ondan sonra yapacağı alışverişlere de verimli bir başlangıç olması dileği ile söylediği söz.*

siftahlama, [siftah-la-ma] *is.* Siftahlamak eylemi.

siftahlamak, [siftah-la-mak] *gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* **1.** (Satıcı için) günün ilk satışını yapmak; siftah etmek. **2.** Turfanda sebze ve meyveyi mevsiminde ilk olarak yemek.

sifte, [Ar. siftāḥ => sifte] *{ağız} zf.* Önce. [DS]

siftemek, [sift-e-mek] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-t(i)-yor]* Kaçmak; sıvışmak. [DS]

sifti, [Ar. siftāḥ => sifti] *{ağız} zf.* İlk kez; ilk önce. [DS]

siftilemek, [sift-i-le-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* Silkelemek. [DS]

siftinlik, -ği [Far. saft *(omuz)* [Németh] > sift-in-lik] *sf.* Bayağı; adi; berbat.

siftime, [sift-i-me] *{ağız} sf.* İş bilmez; beceriksiz. [DS]

siftimek, [sift-i-mek] *{ağız} gçl. f. [-r]* **1.** Silkelemek. **2.** Aralarından iyilerini seçmek. **3.** Yemekte kemik üstündeki etleri ayıklamak; kemiğin etini sıyırmak. **4.** Kaşımak. **5.** Çitilemek; ovmak. **6.** Kazımak. **7.** (Üzüm, mısır vb. için) tanelemek. [DS]

siftinme, [Far. saft *(omuz)* [Németh] > sift-in-me] *is.* Siftinmek eylemi.

siftinmek, [Far. seft *(omuz)* [Németh] > sift-in-mek] *dönşl. f. [-ir]* **1.** Bir yere veya şeye sürtünerek kaşınmak. **2.** Gereksiz işlerle zaman öldürmek; oyalanmak; vakit geçirmek. *{ağız} (aynı)* [DS] **3.** Bir kimseye yaltaklanarak yaklaşmaya çalışmak. **4.** *{ağız}* Omuzlarını oynatarak elbise yardımıyla kaşınmak. [DS] **5.** *gçl. f. {ağız}* Kir çıkarmak için ovmak. [DS]

siftireli, [sift-i-re-li ?] *{ağız} zf.* İlk kez; ilk önce.[DS]

siftlemek, [sift-le-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* Mısır koçanlarını birbirine sürterek taneleri çıkarmak; mısır tanelemek. [DS]

-sig, [-sık / -sik / -suk / -sük / -sığ / -sig / -suğ / -süg] *{eT} çek. e.* Gelecek zaman gereklilik anlamı taşıyan eylem adı yapan ek.

siga, [Ar. sīġa صيغه] *(si:ga) {OsT} is.* → sıyga. ⊟ **sîga-i atfiye,** *{OsT} dbl. Bağlama ulacı.*|| **sîga-i ihbāriye,** *{OsT} dbl. Bildirme kipi.*|| **sîga inşāiye,** *dbl. Dilek kipleri.*|| **sîga-i iltizāmiye,** *{OsT} İstek kipi.*|| **sîga-i rabtiye,** *{OsT} dbl. Bağ fiil; ulaç.*|| **sîga-i şartiye,** *{OsT} dbl. Şart kipi.*

sigaça, [? sıgaça] *is.* → sığaça.

sigaço, [? sıgaço] *is.* → sığaça.

sigal, -li [Far. sigāl / sikāl سگال / سكال] *(siga:l) {OsT} is.* **1.** Düşünce. **2.** Endişe; kuruntu.

sigaliş, [Far. sigāliş / sikāliş سگالش] *(siga:liş) {OsT} is.* **1.** Düşünüş; düşünme. **2.** Kuruntu etme; kurma; endişelenme.

sigar[1], [Ar. siġar صغر] *{OsT} is.* Küçük olma; küçüklük. ⊟ **sigar-ı cirm,** *{OsT} Beden yapısının küçüklüğü.*|| **sigar-ı cürm,** *{OsT} Suç küçüklüğü.*|| **sigar-ı sin,** *{OsT} Yaş küçüklüğü.*

sigar[2], [Ar. siġar > siġār صغار] *(siga:r) {OsT} is.* Küçükler. ⊟ **sigār ü kibar,** *{OsT} Küçükler ve büyükler.*

sigar[3], [Fr. cigare] *is.* Yaprak sigara; puro

sigara, [Maya. d. yipar *(yaprak sigarası)* > İsp. cigarro] *is.* **1.** Kıyılmış tütün ince kâğıtlara silindir biçiminde sarılarak bir ucundan yakılmak ve dumanı içe çekilmek suretiyle içilen bir tür keyif verici madde. **2.** *balıkç.* Ucuna iki çengelli olta bağlanan ve boyalı ağaçtan yapılma sigara biçiminde yapay yem. ⊟ **sigara böceği,** *zool. Tütünlerin yanında mutfaktaki yiyeceklere de zarar veren kın kanatlı bir böcek; tatlı kurt, (Lasioderma serricorne).*|| **sigara böreği,** *Üçgen kesilmiş yufkanın içine kıyma veya peynir ile hazırlanmış harç konulduktan sonra sigara gibi sarılarak yağda kızartmak suretiyle yapılan börek.*|| **sigara içmek,** *Sigarayı bir ucundan yaktıktan sonra çıkan dumanını içine çekerek keyıf bulmak; sigara tiryakisi olmak; sigara kullanmak.*|| **sigara kâğıdı,** *Sigara imalinde kullanılan ince kâğıt.*|| **sigara kâğıdı gibi,** *Çok ince; dayanıksız.*|| **sigara sarmak,** *Sigara kâğıdının içine kıyılmış tütün koyarak yuvarlayıp sigara biçimine getirmek.*|| **sigara tabakası,** *İçine tütün veya sigara yerleştirilen, kapaklı metal kutu; sigaralık.*|| **sigara tablası,** *Sigara külü silkelenen veya sigara söndürülen tabla; küllük.*|| **sigara tellendirmek,** *Sigarayı yaktıktan sonra keyifle içmek.*|| **sigara tiryakisi,** *Sigara içmeyi alışkanlık haline getirmiş olan kimse.*

sigaracı, [sigara-cı] *is.* **1.** Sigara satan kimse veya sigara satılan dükkân. **2.** *zool.* Bağ, kayın vb. ağaç yapraklarını sigara gibi yuvarlayan kın kanatlı böceklerin ortak adı, *(Byctiscus).*

sigaralı, [sigara-lı] *sf.* Sigarası olan; sigara bulunduran.

sigaralık,-ğı [sigara-lık] *is.* **1.** Sigara koymak için yapılmış özel kap; sigara kutusu; tabaka. **2.** Ucundaki yuvaya sigara yerleştirilerek diğer ucundan duman çekilen ağaç, kehribar veya ebonitten yapılma ağızlık; sigara ağızlığı; ağızlık. **3.** *sf.* Sigara sarmaya veya sigara yapmaya uygun olan.

sigarasız, [sigara-sız] *sf.* **1.** Sigarası bulunmayan; sigarası olmayan. **2.** Sigara içmeyen. **3.** (Yer, bölüm, taşıt vb. için) sigara içilmesine izin verilmeyen.

sigarillo, [İsp. cigarillo] *is.* Dıştan bir yaprak tütün parçası ile sarılan yuvarlak küçük puro.

sigil, [sigil / sögöl] *{eT} is.* Siğil. [DLT]

sigirimek, [sig-ir-mek > sig-ir-ī-mek] *(segiri:mek) {eT} gçsz. f. [-r]* Seğirtmek; koşmak. [EUTS]

sigirmek, [sig-ir-mek / siñ-ir-mek] *{eT} gçl. f. [-ür]* **1.** Bağlamak. [Gabain] **2.** Yutmak; sindirmek. [EUTS] [Gabain]

sigirtmek, [sig-ir-mek > sig-ir-t-mek / siñ-ir-t-mek] *{eT} gçl. f. [-ür]* **1.** Yakalamak; durdurmak; bağlamak. [Gabain] [EUTS] **2.** Yutmak. [EUTS] [Gabain]

sigma, [Yun. sigma] *is. dbl.* Fenikelilerin *sin* adını verdikleri harften geliştirilen ve ıslıklı bir S sesini veren Yunan alfabesinde bir harf: δ

sigmamsı, [sigma-msı] *sf.* Sigma harfine benzeyen; sigmayı andıran.

sigorta, [İt. sicurta] *(sigo'rta) is.* **1.** *huk.* İleriye dönük olası tehlikelerden doğacak kayıpların giderilmesinin önceden ödenen primler karşılığında taahhüt edilmesi için düzenlenen karşılıklı sözleşme. **2.** Bu tür sözleşmeler yapan ve prim toplayan şirket. **3.** *elktr.* Bir devredeki akım şiddeti belli bir miktarı aşınca devreyi açarak tehlikeyi önleyen düzenek. ⊡ **sigorta atmak,** *Bir elektrik devresinde aşırı yük oluştuğunda sigorta tarafından devre kesilmek.*|| **sigorta etmek,** *Belli bir prim karşılığında, ileride, bir kimse veya bir şeyle ilgili riskleri karşılamayı taahhüt etmek; sigortaya bağlamak.*|| **sigorta olmak,** *Bir sigorta şirketi ile ileride doğacak risklere karşı belli bir prim ödemeyi kabul ederek sözleşme imzalamak; sigortaya bağlanmak.*|| **sigorta poliçesi,** *Sigorta sözleşmesi gereğince, sigorta eden şirketin, sigorta edilene verdiği, her iki tarafın hak ve ödevlerini belirten imzalı belge.*|| **sigorta primi,** *Sigorta edilenin sigorta edene bir defada ya da belirli taksitlerle ödemek zorunda olduğu para.*|| **sigortası atmak,** *argo. Aşırı ölçüde öfkelenerek kendini kontrol edemez olmak; çığırından çıkmak.*|| **sigorta teli,** *Bir sigortada bulunan ve bağlı olduğu devrede aşırı yük oluştuğunda eriyerek devrenin kesilmesini sağlayan kurşun lam veya tel.*

sigortacı, [sigorta-cı] *is.* **1.** Sigortalanana karşı, sigorta konusu olan bir kayıp karşısında sözleşmede belirlenen tutarı ödeyen kimse. **2.** Sigorta prodüktörü.

sigortacılık,-ğı [sigorta-cı-lık] *is.* Sigortacının yaptığı iş veya mesleği.

sigortalama, [sigorta-la-ma] *is.* Sigortalamak eylemi.

sigortalamak, [sigorta-la-mak] *gçl. f [-r] [-l(ı)-yor]* **1.** Sigorta etmek. **2.** *mecaz.* Emniyete almak; güven altına almak.

sigortalanma, [sigorta-la-n-ma] *is.* Sigortalanmak eylemi.

sigortalanmak, [sigorta-la-n-mak] *edil. f. [-ır]* **1.** Sigorta edilmek; sigortaya bağlanılmış olmak. **2.** *dönşl. f.* Kendini sigorta ettirmek.

sigortalatma, [sigorta-la-t-ma] *is.* Sigortalatmak eylemi.

sigortalatmak, [sigorta-la-t-mak] *gçl. f. [-ır]* Bir kimsenin veya bir şeyin sigortalanmasını sağlamak; sigorta ettirmek.

sigortalı, [sigorta-lı] *sf.* **1.** Sigorta edilmiş olan. **2.** *fiz.* (Elektrik devresi için) sigorta takılmış olan; sigortası bulunan. **3.** *mecaz.* Güven altına alınmış; sağlama bağlanmış. **4.** *is.* Sigorta edilmiş kimse. **5.** *huk.* Sosyal güvenlik kapsamına alınmış olan kimse. **6.** *zf.* Sigortalı olarak; sigortalanmış biçimde.

sigortalılık,-ğı [sigorta-lı-lık] *is.* Sigortalı olma durumu; sosyal güvenliği sağlanmış olma durumu.

sigortasız, [sigorta-sız] *sf.* **1.** Sigorta edilmemiş olan; sosyal güvenliği sağlanmamış olan. **2.** *fiz.* (Elektrik devresi için) sigorta takılmamış olan. **3.** *mecaz.* Güven altına alınmamış; sağlama bağlanmamış. **4.** *is.* Sigorta edilmemiş kimse. **5.** *huk.* Sosyal güvenlik kapsamına alınmamış olan kimse. **6.** *zf.* Sigortasız olarak; sigortasız biçimde.

sigortasızlık,-ğı [sigorta-sız-lık] *is.* Sigortasız olma durumu; sosyal güvenlik kapsamına alınmamış olma durumu.

sigrig, [sig-ir-mek > sig(i)r-ig] *{eT} is.* Dağda atlamakla geçilen yer. [DLT]

sigrik, [sig-ir-mek > sig(i)r-ik] *{eT} is.* Atlama; sıçrama. [EUTS]

sigritme, [sig-ri-t-me / sik-er-t-me / sik-ir-t-me / sek-ir-t-me] *{eT} is.* Uçurumlu dağ geçidi. [Nevâyî]

siğ[1], [siğ / sing / siñ *(yans.)*] *is.* Çınlamayı ve bu biçimde ses vermeyi anlatan kök. [Zülfikar] *siğ-i-lemek*

siğ[2], [siğ / sing / siñ *(yans.)*] *is.* Hayvan ve insan ağlamasını, inlemesini anlatan kök. [Zülfikar] *siğ-i-lemek*

siğ[3], [siğ] *{ağız} is.* Üçetek denilen bir kadın elbisesi. [DS]

siğ[4], [siğ] *{ağız} is.* Köy içinde yol dönemeci. [DS]

siğecen, [siñ-mek > siğ-ecen] *{ağız} sf.* Sessizce amacını gerçekleştiren; sinsi; kurnaz. [DS]

siğeç, -ci [siğeç / siyeç] *{ağız} is.* Tarla, bağ bahçe çevresine çekilen çit. [DS]

siğelmek, [siğ-el-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* (Çocuk için) ağlamaktan bayılır gibi olmak; katılmak. [DS]

siğen, [siğ-en] *{ağız} is.* Çam ağaçlarında görülen bir çeşit ağılı böcek. [DS]

siğenenmek, [siñ-le-n-mek > siğenen-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* Saklanmak; gizlenmek. [DS]

siğer, [siğer] *{ağız} is.* Türlü yemeği; güveç. [DS] ⊡ **siğer kemiği,** *{ağız} Kaburga.* [DS]

siğez, [siğez] *{ağız} is.* Ekin. [DS]

siğgin, [sid-mek > siy-gin > siğ-gin] *{ağız} is.* **1.** Hafif yağmur; serpinti. **2.** Karla karışık yağmur. **3.** Yağmur serpintisi. **4.** Saçaklardan akan yağmur suyu. **5.** Karla karışık yağmur. [DS]

siği, [siğ / siyi] *{ağız} is.* Etek ucu; etek. [DS]

siğil[1], [sigil سکل] *is.* **1.** *{eAT}* Basur memesi. **2.** Üst deride papovavirus grubundan DNA'lı bir virüsten ileri gelen zararsız ur. **3.** Atlarda ve sığırlarda, vücudun çeşitli yerlerinde görülen küçük sivilcemsi urlara verilen ad. ⊡ **siğil otu,** *bot. 1. Halk arasında yaprakları siğil tedavisinde, yara ve çıbanları iyileştirmekte kullanılan, labadaya benzer plantago

türlerine verilen ad; sinir otu, (Plantago lanceolata). 2. Hodangillerden, öz suyu siğile, yılan ve akrep sokmasına karşı kullanılan otsu bitki, (Heliotropium europaeum).

siğil[2], [Çuv. saval ? > siğil / singil] *is.* **1.** Odun yarmakta kullanılan ağaç ve demirden yapılma kama. *{ağız} (aynı)* [DS] **2.** *dnz.* Herhangi bir ağır cismi dayandığı veya oturduğu yerden kaldırmak veya aralarındaki boşluk dolayısıyla sıkıştırmak için kullanılan, bir ucu inceltilmiş takoz. **3.** *{ağız}* Koyunların arka ayaklarındaki aşıklık. [DS] **4.** *{ağız}* Çamurlu yollarda hayvan ayak izlerinden donarak ya da kuruyarak oluşan pürüzler. [DS]

siğil[3], [siğil] *{ağız} is.* Bir tür oya. [DS]

siğilcenni, [siñil-cen-li] *{ağız} sf.* Kurnaz; sessizce iş yapan; sinsi. [DS]

siğilemek, [siñ *(yans.)* > siğ-i-le-mek] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(ı)-yor]* **1.** (Canı yanan köpek için) inler gibi ses çıkarmak. **2.** (Madenî kaplar için) birbirine dokunma ile ses çıkarmak. [DS]

siğilimsi, [siğil-imsi] *sf.* Siğil yapısında olan; siğile benzeyen.

siğilli, [siğil-li] *sf.* **1.** Siğilleri bulunan. **2.** Yüzeyinde siğili andıran pütürleri bulunan. ⊡ **siğilli kurbağa,** *zool. Kara kurbağasıgillerden, üzerinde koyu lekeler bulunan, zehir bezleri ve uzun dilleri olan bir kurbağa.*

siğiltilenmek, [siñ-il-ti-le-n-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* Oyalanmak. [DS]

siğim, [siğ-mek / siy-mek > siğ-im / siy-im] *is.* → siyim. ⊡ **siğim siğim,** *{ağız}* → siyim siyim. [DS]

siğin[1], [siy / siğin / siyin] *{ağız} is.* **1.** Üçetek denilen kadın elbisesinin etek uçları veya arka parçası. **2.** Etek ucu.[DS]

siğin[2], [siy-mek > siğ-in] *{ağız} is.* Yağmurun rüzgâr etkisi ile eğik olarak düşmesi. [DS] ⊡ **siğin siğin,** *{ağız}* → siyim siyim. [DS]

siğinni, [siğin-li] *{ağız} sf.* Etekli. ⊡ **siğinni zıbın,** *{ağız} Üçetek.* [DS]

siğirciklenmek, [siğir-cik-le-n-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* (Tuzsuz et, yağ, peynir veya yoğurt için) kurtlanmak. [DS]

siğirdim, [seğird-im > siğird-im] *{ağız} is.* Eğim; meyil; akıntı. ⊡ **siğirdim vermek,** *{ağız} Akıntı vermek; eğim kazandırmak.* [DS]

siğirmek, [siñ-ir-mek] *{ağız} gçsz. f. [-ir]* **1.** Sindirmek. **2.** Bir şeyi kendine mal etmek. [DS]

siğir, [siğil > siğir] *{ağız} is.* Siğil. ⊡ **siğir otu,** *{ağız}* → siğilotu. [DS]

siğirseği[1], [siñ-ir-seği] *{ağız} sf.* **1.** (Kişi için) anlayışı kıt. **2.** Davranışları yavaş; tembel; beceriksiz. [DS]

siğirseği, [siñ-ir-seği] *{ağız} sf.* (Et için) sert; sinirli. [DS]

siğirsek, -ği [siñ-ir-se-k] *{ağız} sf.* **1.** (Et, sebze, meyve vb. için) sert, kart olduğu için geç pişen. **2.** (Kişi için) yaşlı; koca. [DS] ⊡ **siğirsek olmak,** *{ağız} (Ağaç, odun vb. için) ıslanarak yanmaz duruma gelmek.* [DS]

siğirtmek, [seğirt-mek > siğirt-mek] *{ağız} gçsz. f. [-ir]* Koşmak. [DS]

siğişmek, [siñ-iş-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* Isınmak; alışmak; benimsemek. [DS]

siğiştirmek, [siñ-iş-tir-mek] *{ağız} gçl. f. [-ir]* Sindirmek; hazmetmek. [DS]

siğle, [Yun. sikhla => siğle / sikle / siyle] *{ağız} is.* Kova. [DS]

siğlim[2], [siğ-lim] *{ağız} sf.* **1.** (Kişi için) yemek beğenmeyen. **2.** Davranışları ağır; beceriksiz. **3.** Neşesiz. [DS]

siğlim[1], [siğ-lim] *{ağız} is.* **1.** Yüz; surat. **2.** Bakış. [DS]

siğmek[1], [siğ-mek / siy-mek] *{ağız} gçsz. f. [-er]* **1.** Sızmak. **2.** Kötülük etmek. **3.** (Yıldız için) kaymak. [DS]

siğmek[2], [sid-mek > siy-mek / siğ-mek] *{ağız} gçsz. f. [-er]* (Kedi, köpek vb. hayvan için) işemek. [DS]

siğnebit, [siñ > siñ-e+bit-mek > siğne+bit ?] *{ağız} is.* Saklambaç. [DS]

siğnebitti, [siñ > siñ-e+bit-mek > siğne+bit-ti ?] *{ağız} is.* Saklambaç. [DS]

siğnebitti, [siñ > siñ-e+bit-mek > siğne+bit-ti > sīne+bit-ti] *{ağız} is.* Saklambaç. [DS]

siğnemek, [siñ > siñ-e-mek / siğn-e-mek] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-n(ı)-yor]* Sığınmak. [DS]

siğnenbitti, [siñ > siñ-en-mek+bit-mek > siğnen+bit-ti > sīnen+bit-ti] *{ağız} is.* Saklambaç. [DS]

siğnenmeç, [siñ > siñ-le-n-mek > siğnen-meç] *{ağız} is.* Saklambaç. [DS]

siğnenmek, [siñ > siñ-le-n-mek > siğnen-mek] *{ağız} is.* Saklanmak; gizlenmek. [DS]

siğra, [? siğra] *{ağız} is.* Yara izi. [DS]

siğreşik, -ği [siñ-(i)r-eş-ik] *{ağız} sf.* **1.** (Yemek için) iyi pişmiş ve suyunu çekmiş. **2.** (Yemek için) iyi pişmemiş ve suyunu çekmemiş. [DS]

siğrimek, [seğ-ir-mek] *{ağız} gçsz. f. [-ir]* Can çekişmek. [DS]

sih[1], [Pali d. sikkha *(tilmiz)*] *is.* Sih dinini benimsemiş olan kimse. ⊡ **sih dini,** *Biçimden uzak, insanın kavrayış gücünü aşan tek bir yaratıcıya inanmayı esas alan, erkeklerin saç ve sakallarını kesmelerinin yasak olduğu, saçlarını türban, sakallarını bir file içine alarak koruyan, ibadeti sabah duasından ibaret olan, Hindistan'da on beşinci yüzyılda Guru Nanak tarafından kurulmuş bir din.*

sih[2], [Far. sīḫ سیخ] *(si:h) {OsT} is.* **1.** Demirden yapılma kebap şişi; şiş. **2.** Demir şiş.

siha, -a'i [Ar. siḥā' سحاء] *(siha:) {OsT} is.* **1.** İnce deri. **2.** *anat.* Beyin zarı.

siham, [Ar. sehm > sihām سهام] *(siha:m) {OsT} is.* **1.** Oklar. **2.** *huk.* Paylaşılmış, bölüşülmüş hisseler. ⊡ **sihām-ı kazā,** *{OsT} Kaza okları; kader okları.*|| **sihām-ı mefrūza,** *{OsT} huk. Takdir ve tayin olunan paylar.*

sihan, [Ar. ṣiḫan ثخان] *{OsT}is.* İçi boş olan cisimlerin kalınlığı.

sihil, [Ar. sāḥil => sihil] *{ağız} is.* Kıyı; yalı. [DS]

sihir, -hri [Ar. siḥr سحر] *{OsT} is.* **1.** Büyü; göz bağcılık; büyücülük. **2.** Gizemli etki; çekicilik. **3.** Bir güzelliğin başkaları üzerinde bıraktığı şaşırtıcı ve sarsıcı etki; çekici güç. **4.** Güzel konuşabilme, şiir söyleyebilme gibi insanlarda hayranlık uyandıran erdem; sanat, ustalık. **5.** Bir takım gizli güçlerle bağlantı kurarak iş görme, akıl dışı olayları gerçekleştirme eylemi.

sihirbaz, [Ar. siḥr+Far. -bāz سحرباز] *(sihirba:z) {OsT} is.* ve *sf.* **1.** Doğada var olduğu düşünülen gizli güçlerle ilişki kurma gücünde olduğunu ileri süren ve bu gücünü çeşitli eylemlerle gösteren kimse; büyücü; afsuncu. **2.** El çabukluğu ve hile ile seyredenleri olmayacak şeylere inandırmayı meslek edinen gösteri sanatçısı; göz bağcı; illüzyonist. **3.** Hileli araç gereç ve aksesuar ile el çabukluğu hünerleri gösteren ve halkı da buna inandıran kimse.

sihirbazlık,-ğı [sihirbaz-lık] *(sihirba:zlık) is.* **1.** Sihirbazın yaptığı iş; büyücülük. **2.** El çabukluğu ve hile ile seyircileri olmayacak şeylere inandırma sanatı; göz bağcılık; illüzyonist.

sihirlenme, [sihir-len-me] *is.* Sihirlenmek eylemi; büyülenme.

sihirlenmek, [sihir-len-mek] *gçsz. f. [-ir]* Büyülenmek; büyü etkisinde kalmak.

sihirli, [sihir-li] *sf.* **1.** Sihir gücü taşıyan. **2.** Gizemli bir çekiciliği, etki gücü olan; büyüleyici etkisi olan; büyüleme gücü olan; büyülü.

sihr, [Ar. siḥr سحر] *{OsT} is.* → sihir. ⊡ **sihr-āferin,** *{OsT} Büyüleyici; büyüleyen.*|| **sihr-āmiz,** *{OsT} Büyüleyici; büyüleyen.*|| **sihr-kâr,** *Büyüleyici; büyüleyen.*|| **sihr-benān,** *{OsT} Olağanüstü sanatçı veya yazıcı.*|| **sihr-beyān,** *{OsT} Etkili ve düzgün anlatım.*|| **sihr-i halāl,** *{OsT} ed. 1. Bir şiirde, bir sözü veya bir tamlamayı hem kendinden önceki mısraın sonunda hem de kendinden sonraki mısraın başında bir anlamı olacak biçimde kullanma sanatı. 2. Derin anlamlı güzel söz.*|| **sihr-i kelām,** *{OsT} Sözdeki çarpıcı etki; sözün büyüsü.*|| **sihr-sāz,** *{OsT} Büyücü.*

sihrî, [Ar. sihr > sihrī / sihrīye سحرى / سحريه] *sf.* Sihirle ilgili; büyüye ilişkin.

siil, [siğil > siil] *{ağız} is.* Siğil. [DS]

sik[1], [*eT.* sik] *is. kaba.* Erkek cinsel organı; kamış. *{eT} (aynı)* [DLT] ⊡ **siki çarşafa dolaşmak,** *argo. 1. Beceriksizlik etmek. 2. Beceriksizlik yüzünden başarısız duruma düşmek.*|| **siki kalkmak,** *1. Ürkekliğini üzerinden atmak; birdenbire cesaret kazanmak. 2. Kendini önemli biri saymaya başlamak; öyle davranmaya başlamak.*|| **siki** (birine) **kalkmak,** *Başkalarına yumuşak davrandığı halde o kişiye sert davranmak.*|| **sikinde fındık kırmak,** *Kaygısız, sorunsuz yaşamak; keyfi, neşesi yerinde olmak.*|| **sikine sahip olmak,** *1. (Erkek için) namuslu yaşamak. 2. (Kadın için) eşi ile uyum içinde yaşamak; ayrılma, boşanma gibi durumlara düşmemek.*|| **sikine su yürümek,** *Çocukluktan çıkıp erginlik çağına girmek; buluğa ermek.*|| **sikinin doğrultusuna gitmek,** *1. Utanma, yasak, günah dinlemeden sadece cinsel tatmin için yaşamak; cinsel ilişki dışında başka şeylerle ilgilenmemek 2. Kimseyi dinlememek; bildiğinden şaşmamak.*|| **siki taşağı denk olmak,** *Keyfi yerinde olmak; herhangi bir derdi, tasası olmamak.*|| **sikiyle ocak başı karıştırmak,** *Namusa aykırı işlerde bulunmak; yakınlarını cinsel bakımdan taciz etmek.*

sik[2], [siḍik > sīk] *(si:k) {eT} is.* Sidik. [EUTS]

sika[1], **-a'i** [Ar. saḳy > sikāʿ سقاء] *(sika:) {OsT} is.* Kırba.

sika[2], [Ar. vüṣūḳ > ṣiḳa ثقه] *{OsT} is.* **1.** Güvenme; itimat etme; emniyet. **2.** İtimada layık kimse; güvenilir kişi.

sika[3], [Lat. sica] *(si'ka) is.* Eski Roma'da katillerin kullandığı bir tür eğri kama.

sika[4], [Fr. cicatrisant] *is.* Kabuklaştırıcı; pıhtılaştırıcı.

sikah, [? sikah] *{ağız} is.* Balkon. [DS]

sikak, -ki [Ar. ṣakk > ṣikāk سكاك] *(sika:k) {OsT} is. huk.* Eskiden şeriat mahkemelerinin kararları ile ilgili her türlü belgeye verilen ad.

sikal[1], **-li** [Ar. saḳīl > siḳāl ثقال] *(sika:l) {OsT} is.* **1.** Ağır şeyler. **2.** Çekilmez, ağır kanlı kimseler. **3.** Çirkin şeyler.

sikal[2], **-li** [Far. sigāl / sikāl سگال / سكال] *(sika:l) {OsT} is.* **1.** Düşünce. **2.** Endişe; kuruntu.

sikalar, [Lat. cycalus > sika + T. -lar] *is. bot.* Palmiyeye benzeyen açık tohumlu bitkiler grubu.

sikaliş, [Far. sigāliş / sikāliş سگالش / سكالش] *(siga:liş) {OsT} is.* → sigaliş.

sikamor, [Fr. sycamore] *is.* Sıcak iklimlere özgü bir ağaç.

sikan, [Ar. saḳ > siḳān سقان] *(sika:n) {OsT} is.* **1.** *anat.* Baldırlar. **2.** *bot.* Saplar.

sikat, [Ar. ṣiḳa > ṣiḳāt ثقات] *(sika:t) {OsT} is.* İnanılır, güvenilir kimseler.

sikatif, [Lat. siccare *(kurutmak)* > siccativus > Fr. siccatif *(kurutucu)*] *sf.* **1.** Yükseltgenerek polimer-

leşmeye elverişli olan. **2.** *is.* Kurutucu etkisiyle yaraların kapanmasını sağlayan ilaç. **3.** *is.* Maden bileşiklerinden meydana gelen, katalitik özellik taşıyan ve çabucak kuruması amacıyla boya, vernik ve yağlıboyalara az miktarda katılan madde.

sikatris, [Fr. cicatrice] *is.* Yara kabuğu; yara izi.

sikatrizan, [Fr. cicatrisant] *sf.* Yaraların iyileşmesini, kurumasını sağlayan.

sikaye, [Ar. siķāye سقايه] *(sika:ye) {OsT} is.* **1.** Su içilen kap; su kabı. **2.** İçecek su toplamak amacıyla hazırlanmış yer.

sikayet, [Ar. siķāyet سقايت] *(sika:yet) {OsT}is.* **1.** Bir kişiye içecek su verme. **2.** Hacılara Mekke'de su ve zemzem dağıtma görevi.

sikek[1], **-ği** [Ar. sikke > sikek سكك] *{OsT} is.* Metal paralar; sikkeler.

sikek[2], **-ği** [? sikek] *{ağız} is.* Baş örtüsü.[DS]

sikencübin, [Ar. sikencübīn سكنجبين] *(sikencü:bi:n) {OsT} is.* Sirke ve bal karıştırılarak yapılan şerbet.

sikengübin, [Far. sikengübīn سكنگبين] *(sikengübi:n) {OsT} is.* → sikencübin.

sikertmek, [sik-er-t-mek] *{eT} gçl. f. [-ür]* Saptırmak. [KB]

sikilme, [sik-il-me] *is. kaba.* Sikilmek eylemi.

sikilmek, [sik-il-mek] *edil. f. [-ir]* **1.** Bir erkek tarafından cinsel ilişkide bulunulmak; sikmek eylemine uğramak; cinsel ilişkide edilgen durumda bulunmak. *{eT} (aynı)* [DLT] **2.** *argo.* Bir alış veriş vb. işinde kandırılmak; kazık yemek; aldatılmak.

sikiş, [sik-mek > sik-iş] *{eT} is.* Sikişmek eylemi. [DLT]

sikişme, [sik-iş-me] *is.* Sikişmek eylemi.

sikişmek, [sik-iş-mek] *{eT} işteş. f. [-ir] kaba.* (Kadın ve erkek) birlikte cinsel ilişkide bulunmak. [DLT]

sikitmek, [sik-mek > sik-it-mek] *{eT} gçl. f. [-ür]* Siktirmek. [DLT]

sikke[1], [Ar. sikke سكه] *{OsT} is.* **1.** Madenî para. **2.** Madenî paralara vurulan damga. **3.** Düz yol. **4.** Yahudilerin kullandığı 11,424 gramlık ağırlık ölçüsü birimi. **5.** *tasvf.* Mevlevilerin giydikleri özel külaha verilen ad. ☞ **sikke-ken,** *{OsT} Metal paraların resmini yapıp kalıbını hazırlayan usta.*|| **sikke darbetmek,** *Madenî para basmak.*|| **sikke-i hālise,** *{OsT} Altın ya da gümüş para.*|| **sikke-i hasene,** *{OsT} İmparatorluk döneminde para anlamında kullanılan sikkeye verilen ad; metal para.*|| **sikke-i mağşūşe,** *{OsT} 1. Altın içine başka maden karıştırılmış para; ayarı bozuk para. 2. Gümüş para.*|| **sikke-i şerîfe,** *{OsT} Mevlevilerin başlarına giydikleri külah.*|| **sikke kesmek,** *Madenî para basmak.*|| **sikke-puş,** *{OsT}* → sikkepuş.|| **sikke-sūret,** *{OsT} Yüzünü boyayarak parlak gösteren kimse; para gibi yüzü parlatılmış kimse.*|| **sikke suret bağlamak,** *{eAT} Kuruntulu bir tavır takınmak.*|| **sikke tekbiri,** *tasvf. Mevleviliğe yeni gerenlerin başlarına sikke adı verilen külahı giydirirken yapılan tören ve bu tören sırasında edilen dua.*|| **sikketü'l-hadîd,** *{OsT} Demir yolu.*

sikke[2], [Ar. sekkī / (Sur.) sikke سكى / سكه] *{OsT} is.* **1.** Hayvanları bağlamak için yere çakılan ucu tokalı demir kazık. *{ağız} (aynı)* [DS] **2.** *spor.* Dağcıların mola için tutunma noktalarını tespit etmek amacıyla kullandıkları bir ağız ve karabina halkasının geçmesi için deliği olan bir kafadan meydana gelmiş çelik parça.

sikkedar, [Ar. sikke + Far. -dār سكه دار] *(sikkeda:r) {OsT} is.* Darphane muhasebecisi.

sikkehane, [Ar. sikke + Far. -ḫāne سكه خانه] *(sikkeha:ne) {OsT} is.* Madenî para basılan yer; darphane.

sikkeken, [Ar. sikke + Far. -ken سكه كن] *{OsT} is.* Madenî paranın kalıbını çizen ressam; para ressamı.

sikkekenlik, -ği [sikkeken-lik] *is.* Darphanelerde para ve madalya kalıplarını yapan ve para kesenlerin çalışma yeri.

sikkeleme, [sikke-le-me] *is.* Sikkelemek eylemi.

sikkelemek, [sikke-le-mek] *gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* Bir hayvanı kırda yere çakılmış sikkeye bağlamak.

sikken, [sik-mek > sik-ken] *{eT} sf.* Her zaman siken. [DLT]

sikkepuş, [Ar. sikke + Far. -pūş سكه پوش] *(sikkepu:ş) {OsT} is. tasvf.* Mevlevilikte sikke giyen kimse.

sikkeşinas, [Ar. sikke + Far. -şinās سكه شناس] *(sikkeşina:s) {OsT} is.* Para ve madalyaların sahte olup olmadıklarını anlayan meslekten yetişme usta: para uzmanı; nümismat.

sikkezen, [Ar. sikke + Far. -zen سكه زن] *{OsT} is.* Darphanelerde para ve madalya basan görevli.

sikkin, [Ar. sikkīn سكين] *(sikki:n) {OsT} is.* Bıçak.

sikl-, [Yun. kyklos *(daire)* > Fr. cycl- / cyclo-] *ön ek.* *"Dönel"* anlamıyla pek çok Latince kelimenin başına getirilen ön ek.

sikladien, [Fr. cycladiène] *is. kim.* İki tane çift bağı bulunan kapalı zincirli hidrokarbon.

siklamen, [Fr. cyclamen *(tavşan kulağı)*] *is.* **1.** Çuha çiçeğigillerden, bazı türleri süs bitkisi olarak yetiştirilen eski Dünya kökenli bir bitki; buhurumeryem; tavşankulağı, *(Cyclamen neapolitanum).* **2.** Bu çiçeğe özgü açık menekşe rengi; kırmızıya çalar eflatun renk; tavşankulağı rengi. **3.** *sf.* Bu renkte olan.

siklamin, [Fr. ceyclamine] *is.* Tavşankulağından çıkarılan glikozit.

siklan, [Fr. cyclane] *is.* Kapalı zincirli doymuş hidrokarbon.

sikle, [Yun. sikhla => sikle / sikle / siyle] *{ağız} is.* Kova. [DS]

siklemek, [sik-le-mek] *gçl. f. [-er] [-l(i)-yor] kaba.* Değer ve önem vermek.

siklememek, [sik-le-me-mek] *gçsz. f. [-z] kaba.* Değer ve önem vermemek; aldırmamak; oralı olmamak.

siklik, -ği [Fr. cyclique] *sf. kim.* (Kimyasal birleşik için) kapalı zincirli.

siklo-, [Yun. kyklos *(daire)t > Fr. cyclo-*] *ön ek.* Kimyasal adlandırmada bir molekülün kapalı bir zincir meydana getirdiğini anlatan ön ek.

siklofenil, [Fr. cyclofénil] *is. tıp.* Kadınlarda yumurtlamayı sağlamak, erkekte spermatogenezi hızlandırmak amacıyla kullanılan ilaç.

siklogram, [Fr. cyclogramme] *is.* Bedenen çalışmanın gerçekleştirilmesi için gereken hareketleri gösteren grafik.

sikloit, -di [Fr. sikloïde] *is.* **1.** *mat.* Bir doğru üzerinde kaymadan yuvarlanan bir çemberin bir noktasının oluşturduğu eğri; çevrim eğrisi. **2.** *zool.* Bazı kemikli balıklarda öteki pulların altında kalmayan serbest kenarı tırtıksız olan pullar. **3.** *sf.* Normal siklotimik mizaçla manyako depresif psikoz arasında bulunan akıl durumu.

siklon, [Yun. kyklon *(daire)* > Fr. cyclone] *is.* **1.** Barometre düşüşü ve yağışlarla birlikte gelişen, kuzey yarıkürede saat ibrelerinin ters yönünde, güney yarıkürede ise saat ibrelerinin yönünde bir dönme hareketi yapan kuvvetli rüzgârlara verilen ad. **2.** Şiddetli ve burgaçlı rüzgâr. **3.** Sanayi artıklarının bir akışkan tarafından sürüklenebilen parçacıklarını toplamaya ve değerlendirmeye yarayan alet. **4.** Kömür tozlarını ve küçük maden filizlerini yıkamaya yarayan alet.

siklotimi, [Yun. kyklos *(çember)* + thymos *(ruhsal durum)* > Fr. cyclothymie] *is. psikol.* Neşe ve hüzün gibi iki zıt ve aşırı duygunluk arasında gidip gelen ve değişen ruhsal durum.

siklotron, [Fr. cycle *(devir)* + electron > cyclotron] *is. fiz.* Yüklü taneciklere büyük bir hız ve yüksek bir kinetik enerji vererek atomları parçalama ve başkalaştırmaya yarayan manyetik rezonanslı hızlandırıcı; çevrimsel hızlandırıcı.

sikme[1], [silk-me] *{ağız} is.* Bir tür sebze yemeği; silkme. [DS]

sikme[2], [sik-me] *is. kaba.* Sikmek eylemi.

sikmek, [sik > sik-mek] *gçl. f. [-er] kaba.* (Erkek için) biriyle cinsel ilişkiye girmek. *{eT} (aynı)* [DLT]

sikre, [*eT.* sirkē => sikre سكره] *{eAT} is.* Bit yavrusu.

sikrig, [sig-ir-mek > sig(i)r-ik / sik(i)r-ik] *{eT} is.* Dağlarda atlamakla geçilen yer. [DLT]

sikrimek, [sig-ir-mek > sig-(i)r-ī-mek / sik(i)r-ī-mek] *(sikri:mek) {eT} gçsz. f. [-r]* Atlamak; sıçramak. [EUTS] [Gabain]

sikseya, [? sikseya] *{ağız} is.* Yoncaya benzer bir tür asalak bitki. [DS]

siksil, [sik-sil] *{ağız} is.* Serçe büyüklüğünde, sürekli kuyruğunu oynatan bir kuş; kuyruksallayan.[DS]

siktirici, [sik-tir-ici] *sf. kaba.* Bayağı; aşağılık; âdi.

siktirme, [sik-tir-me] *is.* Siktirmek eylemi.

siktirmek, [sik-tir-mek] *gçsz. f. [-ir] kaba.* **1.** Kendisiyle bir erkeğin cinsel ilişkide bulunmasını sağlamak. **2.** Bir erkeğin kendisiyle cinsel ilişkide bulunmasına izin vermek. **3.** *argo.* Defolup gitmek; hızla uzaklaşmak. ⊡ **Siktir!** *Defol.*|| **siktir çalmak,** *Kovmak; defetmek.*|| **siktir çekmek,** *Kovmak; defetmek.*|| **Siktir et!** *1. Önem verme; aldırma. 2. Kov gitsin! Defet.*|| **siktir etmek,** *argo. 1. Kovmak; uzaklaştırmak. 2. Önemsememek; önem ve değer vermemek.*|| **siktirip gitmek,** *(İstenmeyen bir kişi için) kovulmak; çekip gitmek.*

siktirname, [T. siktir + Far. -nāme] *(siktirna:me) is. argo.* Bir işten, okuldan kovulanlara verilen belge; görevden uzaklaştırma yazısı. ⊡ **siktirname çekmek,** *Kovmak; uzaklaştırmak; defetmek.*

siktürmek, [sik-mek > sik-tür-mek] *{eT} gçl. f. [-ür]* Siktirmek. [DLT]

sikütin, [Fr. cicutine] *is.* Baldıranda bulunan, oksijensiz, sıvı, uçucu ve çok zehirli bir alkaloit.

-sil, [-sı-l / -sil / -sul / -sül] *yap. e.* → -sıl.

sil[1], [sīl] *(si:l) {eT} sf.* **1.** (Kişi için) her yemekten iğrenen; boğazsız. **2.** (Hayvan için) az yem yiyen. [DLT]

sil[2], **-lli** [Ar. sill *(erime)* سل] *{OsT} is.* Verem. ⊡ **sillü'r-rie,** *{OsT} Akciğer veremi.*

sil[3], [Lat. sil] *is.* Bir aşı boyası türü olan ve İlk Çağda çömlek yapımında kullanılan kil.

sil[4], [sil] *{ağız} is.* Odun yarmakta kullanılan ağaç veya demir kama. [DS]

sil[5], [Ar. seyl => sél > sil] *{ağız} is.* Sel. [DS]

sil[6], [? sil] *{ağız} is.* Salya. [DS]

sila, -a'ı [Ar. silʿat > selʿa / silʿa سلع] *{OsT} is.* **1.** Ticaret eşyası. **2.** Vücutta deri ile et arasında meydana gelen ur. **3.** *zool.* Sülük.

silah, [Ar. silāḥ سلاح] *(sila:h) {OsT} is.* **1.** Saldırı ya da savunma amacıyla kullanılan ve özel olarak yapılmış her türlü araç. **2.** *mecaz.* Birine saldırmak amacıyla kullanılan her türlü söz, yalan, iftira vb. davranışlar. **3.** *mecaz.* Birinin söz ve başka yollarla yaptığı saldırı karşısında gösterilen söz vb. davranış. **4.** Av hayvanını öldürmek için kullanılan araçların tümü. ⊡ **silaha davranmak,** *Kullanmak için silahına el atmak.*|| **silaha sarılmak,** *Silahla savaşmak; çatışmayı silah kullanarak sürdürmek.*|| **silah atmak,** *Silahla ateş etmek.*|| **silah bağlan-**

mak, *{eAT} Silah kuşanmak; silahlanmak.*|| **silah başı etmek,** *Kendi silahını ve teçhizatını alıp hazır olmak üzere silahların bulunduğu yere koşmak.*|| **Silah başına!** *Askerlere silah başı etmek üzere verilen emir.*|| **silah bırakışması,** *Savaşan tarafların bir süre için savaşmayı bırakmalarını sağlayan anlaşma.*|| **silah çatmak,** *Silahları uç uca getirerek çapraz bir şekilde dayayarak durdurmak.*|| (birine) **silah çekmek,** *1. Silahını kullanmak üzere harekete geçmek; silah kullanmağa hazırlanmak; silahı ateşlemek üzere davranmak. 2. Silahla vurmak.*|| **silah doğrultmak,** *Silahı belli bir yere, bir hedefe yöneltmek.*|| **silah kuvveti,** *Silaha dayanan güç.*|| **silah geymek,** *{eAT} Silah kuşanmak; silahlanmak.*|| **silahları bırakmak,** *Savaştan vazgeçmek; savaşı bırakmak; silah bırakışmak; silahlı çatışmayı durdurmak.*|| **silahlar konuşmak,** *1. Karşılıklı silah atılmak; silahla birbirine ateş edilmek. 2. Silahlı çatışma başlamış olmak.*|| **silah patlamak,** *1. (Silah için) ateş almak. 2. mecaz. Savaş başlamak.*|| **silah silaha girmek,** *Karşılıklı olarak silah kullanmak.*

silahaltı, [Ar. silāh + T. alt-ı] *is.* Askerlik görevi. ⊡ **silahaltına alınmak,** *Askerlik görevini yapmak üzere çağrılmak.*|| **silahaltında bulunmak,** *Askerlik görevini yapıyor olmak.*

silahbastı, [silah+bas-tı] *{ağız} is.* Kollu kadın yeleği. [DS]

silahçı, [silah-çı] *is.* **1.** Silah yapan veya satan kimse. **2.** Ordunun silahlarını onarmakla görevli kimse.

silahdar, [Ar. silāḥ + Far. dār سلاحدار] *(sila:hda:r) {OsT} is.* → silahtar.

silahendaz, [Ar. silāḥ + Far. endahten *(atmak)* > silāḥ-endāz سلاح انداز] *(sila:henda:z) {OsT} is.* **1.** Tüfek vb. silah ile donanmış asker. **2.** Gerektiğinde tüfekle donatılmış olarak karaya çıkarılan deniz askeri.

silahhane, [Ar. silāḥ + Far. -ḫāne سلاحخانه] *(sila:hha:ne) {OsT} is.* Silah saklanan yer; silah deposu; silahlık.

silahlama, [silah-la-ma] *is.* Silahlamak eylemi.

silahlamak, [silah-la-mak] *gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Silahla donatmak; silah vermek; silahlandırmak.

silahlandırma, [silah-la-n-dır-ma] *is.* Silahlandırmak eylemi.

silahlandırmak, [silah-la-n-dır-mak] *gçl. f [-ır]* Silahlı hale getirmek.

silahlanma, [silah-la-n-ma] *is.* Silahlanmak eylemi.

silahlanmak, [silah-la-n-mak] *gçsz. f. [-ır]* Silahlı hale gelmek; silaha sarılmak.

silahlı, [silah-lı] *sf.* Silahı bulunan; silah taşıyan; silahlanmış olan. ⊡ **silahlı hareketler,** *Savaşta uygulanmak, barışta da geçit törenlerinde selamlama amacıyla talimnameye uygun olarak askerlerin yaptığı hareketler dizisi.*|| **silahlı kuvvetler,** *Kara, deniz ve hava kuvvetleri ile jandarmadan meydana gelen Türk ordusuna verilen ad.*|| **silahlı tarafsızlık,** *Yakında meydana gelen ve süren bir savaş sırasında tarafsız olmak ve herhangi bir tehlikeye karşı orduyu hazırlıklı bulundurmak siyaseti.*

silahlık,-ğı [silah-lık] *is.* **1.** Silah konulan yer. **2.** Erlerin kışlada eğitim dışında silahlarını yerleştirip bıraktıkları yer. **3.** Eskiden, bele bağlanan ve tabanca, bıçak vb. silahları koymaya yarayan, enli ve kat kat meşinden yapılmış kemer.

silahsız, [silah-sız] *is.* Silahı olmayan; silah bulundurmayan; silah taşımayan. ⊡ **silahsıza ayırmak,** *as. Bir kısım askeri cephe gerisi görevine ayırmak.*

silahsızlandırma, [silah-sız-la-n-dır-ma] *is.* Silahsızlandırmak eylemi.

silahsızlandırmak, [silah-sız-la-n-dır-mak] *gçl. f. [-ır]* **1.** (Kişi için) silahını almak. **2.** Silahsız duruma getirmek; silahtan arındırmak. **3.** (Ülke için) bütün silahlarını kullanamaz duruma getirmek; savunmasız bırakmak.

silahsızlanma, [silah-sız-la-n-ma] *is.* **1.** Silahsızlanmak eylemi. **2.** Dünyada genel barışı sağlamak amacıyla devletlerin karşılıklı olarak silah gücünü azaltma veya bütünüyle ortadan kaldırma çabası.

silahsızlanmak, [silah-sız-la-n-mak] *gçsz. f. [-ır]* Silahlarını veya silahlı kuvvetlerini azaltmak veya tümüyle ortadan kaldırmak.

silahşor, [Ar. silāh + Far. -şōr *(karıştıran)* سلاحشور] *(sila:hşörlük) is.* → silahşör.

silahşorluk,-ğu [silahşor-luk] *is.* Savaşçılık.

silahşör, [Ar. silāḥ + Far. -şōr *(karıştıran)* سلاحشور] *(sila:hşör) {OsT} is.* Silah kullanan adam; silahlı er; savaşçı..

silahtar, [Ar. silāh + Far. -dār *(tutan)* سلاحدار] *(sila:hda:r) {OsT} is.* **1.** Silahlı savaşçı; silahlı asker. **2.** İmparatorluk döneminde, padişah, vezir gibi devlet büyüklerinin silahlarını koruyup bakımını yapan kimse. ⊡ **silahtar ağa,** *Sarayda, padişahı korumakla görevlendirilen askerlerin başı; silahdar-ı şehriyari.*|| **silahtar bölüğü,** *Yeniçerilerden, altı bölükten kurulan süvari birliklerinin ikinci bölüğü.*|| **silahtar hazinesi,** *Topkapı Sarayında Arzhane dairesinde bulunan değerli eşya ve silahların korunduğu bölüm.*

silaj, [İng. silage] *is.* **1.** Biçilmiş hayvan yemini sıkıştırma suretiyle depolarda saklama yöntemi. **2.** Bu yöntemle saklanan yem.

silal, -li [Ar. selle > silāl سلال] *(sila:l) {OsT} is.* Seleler; sepetler.

silan, [Fr. silane] *is. kim.* Silisyum ve hidrojen elementlerinden oluşan ve alkana benzeyen birleşiklerin genel adı.

silar, [? silar] *{ağız} is.* Yaban eriği. [DS]

silbiç, -ci [? silbiç / silbinç] *{ağız} is.* Küçük çocukların yatağını kirletmemeleri için beşiğe yerleştirilen oturak. [DS]

silbinç, -ci [? silbiç / silbinç] *{ağız} is.* → silbiç. [DS]

silbiş, [? silbiç / silbinç / silbiş] *{ağız} is.* → silbiç. [DS]

silbişçi, [silbiş-çi] *{ağız} is.* Hastalıklı ve pis köpek. [DS]

silbişti, [silbiş-ti] *{ağız} is.* Küçük çocukların yataklarını kirletmemesi için apış aralarına konularak sidiği oturağa götüren bir tür kamış; sibek. [DS]

silcan, [? silcan] *{ağız} is. bot.* Zambakgillerden, kışın yapraklarını döken, dikenli, tırmanıcı, genç sürgünleri sebze olarak tüketilen, meyvelerinden çıkarılan gıcır adı verilen reçinesi damla sakızını yumuşatmakta kullanılan, çalı görünümlü bitkilerin genel adı; gıcır dikeni; melevcan; sircan, *(Smilax aspera, S. exelsa).* [DS]

silcek, -ği [sil-mek > sil-ecek / sil-cek] *{ağız} is.* **1.** Baş örtüsü. **2.** Hamam takımı; havlu vs. [DS]

silcik[1]**, -ği** [sil-cik] *{ağız} sf.* Gösterişsiz; zayıf; arık. [DS]

silcik[2]**, -ği** [sil-cik] *{ağız} is.* Küçük dolu. [DS]

sildiren, [sildir-en] *{ağız} sf.* Seyrek; aralıklı. [DS]

sildirilme, [sil-dir-il-me] *is.* Sildirilmek eylemi.

sildirilmek, [sil-dir-il-mek] *edil. f. [-ir]* Sildirmek eylemi yapılmak; sildirmek eylemine konu olmak.

sildirme, [sil-dir-me] *is.* Sildirmek eylemi.

sildirmek, [sil-dir-mek] *gçl. f. [-ir]* Silmek eylemini yaptırmak; silmesine neden olmak.

sildirtme, [sil-dir-t-me] *is.* Sildirtmek eylemi.

sildirtmek, [sil-dir-t-mek] *gçl. f. [-ir]* Silmek eylemini yaptırtmak; birisi aracılığıyla bir başkasının bir şeyi silmesi sağlanmak.

sile[1]**,** [sil-mek > sil-e سيله] *{OsT} {ağız} sf.* Ağzına kadar dolu; silme; lebaleb. [DS] ⊟ **sile sile,** *{ağız} Ağzına kadar dolu; tam dolu; lebaleb.* [DS]

sile[2]**,** [sile] *{ağız} is.* Bataklıkta çıkan bir ot. [DS]

sile[3]**,** [sile / sele / sere] *{ağız} is.* El açıkken, baş parmak ile işaret parmağı uçları arasındaki uzaklık; karışın dörtte üçü oranındadır. [DS]

sile[4]**,** [Yun. sikhla] *{ağız} is.* **1.** Berber tası. **2.** Derilerin işlenmesi sırasında içine yatırıldıkları harç kuyusu. [DS]

sileb, [? sileb] *{ağız} is.* Ölen kimsenin elbise ve malları. [DS]

silebçi, [sileb-çi] *{ağız} is.* Ölünün bıraktığı taşınır malları satın alan kimse. [DS]

silece, [Ar. selle => sele[1] > sile-ce] *{ağız} is.* Gübre taşımaya yarayan hasır kap. [DS]

silecek, -ği [sil-ecek] *is.* **1.** Silmeye, kurulamaya yarayan şey. **2.** Yıkandıktan sonra vücudu kurulamakta kullanılan büyük havlu; banyo havlusu; hamam takımı; havlu. *{ağız} (aynı)* [DS] **3.** Evlerde kapı önlerine konularak ayakkabıları temizlemekte kullanılan keçe vb.nden yapılma temizlik aracı; paspas. **4.** Taşıtların ön cam ile bazılarında arka cam ya da far camlarına düşen yağmur ve sıçrayan çamur damlalarını silmeye yarayan araç; cam sileceği; silgeç. **5.** *{ağız}* Baş örtüsü. [DS] **6.** *{ağız}* Bulaşık bezi, sünger vb. [DS] **7.** *{ağız}* Yazı tahtası silgisi. [DS] **8.** *{ağız}* Kurşun kalem silgisi; lastik silgi. [DS] **9.** *{ağız}* Tahıl ölçeğini doldurduktan sonra, ağzını sıyırarak tahılın fazlalıklarını atmaya yarayan düz tahta ya da demir çubuk veya çıta. [DS]

silek[1]**, -ği** [sil-mek > sil-ek] *{ağız} is.* **1.** Hamam takımı; havlu. **2.** Mendil. [DS]

silek[2]**, -ği** [sil-mek > sil-ik / sil-ek] *{ağız} sf.* İyi; temiz. [DS]

silek[3]**, -ği** [sil-ik / sil-ek] *{ağız} sf.* (Vida, burgu vb. için) aşınmış; dişleri silinmiş. [DS]

sileken, [sil-ek-ğen ? > sileken] *{ağız} is.* Salya. [DS]

sileks, [Fr. silex] *is.* Çakmak taşı.

silepçe, [? silepçe] *{ağız} is.* **1.** Leğen; el leğeni. **2.** İbrik. **3.** Bakır süzgeç; kevgir. [DS]

silepçek, -ği [silepçe-k] *{ağız} is.* El leğeni. [DS]

silesi, [sil-mek > sil-esi] *{ağız} sf.* Tam dolu; dolusu. [DS]

silesil, [sil-e+sil ?] *{ağız} sf.* Tam dolu. [DS]

silgeç, -ci [sil-geç] *is.* **1.** Taşıtların ön cam ile bazılarında arka cam ya da far camlarına düşen yağmur ve sıçrayan çamur damlalarını silmeye yarayan araç; cam sileceği; silecek. **2.** *{ağız}* Kurşunkalem silgisi. [DS] **3.** *{ağız}* Yazı tahtası silgisi. [DS] **4.** *{ağız}* Baş örtüsü. [DS] **5.** *{ağız}* Yıkanan kapları kurulamakta kullanılan bez; kurulama bezi. [DS] **6.** *{ağız}* Birdirbir oyunu. [DS]

silgi, [sil-gi] *is.* **1.** Kurşun kalem, mürekkepli kalem, daktilo vb. araçlarla yazılmış yazıları silmeye yarayan kauçuktan yapılma araç. **2.** Tebeşirle okul tahtalarına yazılan yazıları silmekte kullanılan keçe, sünger, bez vb. nesnelerden yapılma araç. **3.** Silecek. **4.** *tıp.* İlaç sürmek, içi boş organlardaki mukozanın pisliklerini temizlemek, yalancı zarları kaldırmak gibi amaçlarla kullanılan ucu pamuklu küçük çubuk. **5.** *{ağız}* Saman toplamaya yarayan bir araç. [DS] **6.** *{ağız}* Marangoz rendesi. [DS] **7.** *{ağız}* Fırça. [DS] **8.** *{ağız}* Hamam takımı; havlu. [DS] **9.** *{ağız}* Baş örtüsü; çarşaf. [DS]

silgiç, [sil-giç] *is.* **1.** Taşıtların ön cam ile bazılarında arka cam ya da far camlarına düşen yağmur ve sıçrayan çamur damlalarını silmeye yarayan araç; cam sileceği; silgeç; silecek. **2.** *{ağız}* Kurşunkalem silgisi; lastik. [DS] **3.** *{ağız}* Bulaşık bezi; paçavra. [DS]

silgileme, [sil-gi-le-me] *is.* **1.** Silgilemek eylemi. **2.** *tıp.* Doğal ya da patolojik bir boşluğu silgi ile temizleme işi. **3.** Laboratuarda incelenmek üzere patolojik bir üründen örnek alımı.

silgilemek, [sil-gi-le-me] *is.* **1.** Silgi ile temizlemek. **2.** *tıp.* Doğal ya da patolojik bir boşluğu silgi ile temizlemek. **3.** Laboratuarda incelenmek üzere patolojik bir üründen örnek almak.

silgilü, [silgi-lü] *{ağız} is.* Bohça. [DS]

silgin, [sil-gin] *{ağız} is.* Çukur yerlere rüzgâr sürüklemesi ile dolmuş kar yığını; sürgün. [DS]

sili[1], [sil-ig > sil-i] *sf.* **1.** Cinsel ilişkide ahlak kurallarına bağlı olan; namuslu; arı; temiz; iffetli; dürüst. **2.** Cinsel ilişki açısından yasaklara uyan. **3.** *is.* Namus.

sili[2], [sil-mek > silī / salı] *(sili:) {eT} is.* Mala. [DLT]

sili[3], [sili] *is.* **1.** Atkı ipliklerinin arasına sıkıştırılmış renkli ipliklerle desen oluşturacak biçimde yünden düz dokunmuş olan kalın ve renkli yaygı; kilim. *{ağız} (aynı)* [DS] **2.** *{ağız}* İyi dokunmuş halı. [DS] **3.** *{ağız}* Uzun entari. [DS]

sili[4], [Far. sīlī سیلی] *{OsT} is.* **1.** Yüze vurulan şamar. **2.** *mecaz.* Bela; felaket. ⊟ **sîlî-hᵛār,** *{OsT}* → sîlî-hor.|| **sîlî-hor,** *{OsT} Tokat yiyen.*|| **sîlî-zen,** *{OsT} Tokat vuran.*

silican, [? silican / silcan] *{ağız} is.* Bir tür sarmaşık; silcan. [DS]

silice, [sili-ce] *{ağız} sf.* Temiz; tertemiz. [DS]

silici[1], [sil-ici] *sf.* **1.** Silme işini yapan; silme işlevi gören; silen. **2.** Silme işinde kullanılan; silmeye, temizlemeye yarayan. **3.** *is.* Döşeme tahtalarını silip temizleyen, zımpara veya rende ile düzelten cilaya hazırlayan kimse. **4.** Torna tezgâhlarında sıvama işleri için kullanılan takım. **5.** Dokumacılıkta, tarak dişlerinin arasını temizlemekte kullanılan hava emmeli araç. **6.** Elektronik makinelerde yapılan bir işlemin sonucunu ortadan kaldırmaya yarayan tuş.

silici[2], [sili-ci] *is.* **1.** Sili dokuyan kimse; kilimci. **2.** Kilim satıcısı.

siliç, -ci [siliç] *{ağız} sf.* Ezilmiş, yarısı yok olmuş. [DS]

siliçe, [sili-ce / sili-çe] *{ağız} sf.* Temiz; tertemiz. [DS]

silif, [Ar. tilf تلف [Tietze]] *{ağız} is.* Tortu. [DS]

silifki, [Ar. selef => selef-ki] *{ağız} sf.* Önceki; önceden; ilk kez. [DS]

silig, [sil-mek > sil-ig / sil-ik] *{eT} sf.* **1.** Arı; temiz; pak. [DLT] [EUTS] [Gabain] [KB] **2.** Bakire .[EUTS] [Gabain] **3.** İnce; yakışıklı; tatlı dilli. [DLT] [KB]

siliglik, [sil-mek > sil-ig > sil-ig-lik] *{eT} is.* **1.** Temizlik. [KB] **2.** Tatlı dillilik; incelik. [KB]

silih, [Ar. silih سلح] *{OsT}is.* Silah. ⊟ **silih-dār,** *{OsT}* → silahtar.|| **silih-şōr,** *{OsT}* → silahşör.

silik[1], [sil-mek > sil-ig / sil-ik] *{eT} sf.* **1.** Arı; temiz; pak. [EUTS] **2.** Bakire. [EUTS] **3.** *{ağız}* Uysal. [DS]

silik[2], **-ği** [sil-mek > sil-ik] *sf.* **1.** (Yazı, çizgi ve şekiller için) silinmiş, bozulmuş olan; okunamaz duruma gelmiş olan. **2.** Aşındığı veya silindiği için iyice belli olmayan. **3.** Etkileyici ve güçlü bir kişiliğe sahip olmayan; sıradan. **4.** *{ağız}* (Kişi için) saygınlığını yitirmiş; onursuz; şerefsiz. [DS] **5.** *{ağız}* (Kadın için) hoppa; ahlaksız. [DS] **6.** *{ağız}* (Kişi için) şımarık. [DS] **7.** *{ağız}* Sapık.[DS] **8.** *{ağız}* Geveze. [DS] **9.** *{ağız}* Sönük. [DS] **10.** Beceriksiz. *{ağız}* [DS]

silik[3], **-ği** [sil-mek > sil-ik] *{ağız} is.* **1.** Karlı tepelerde rüzgârın sürüklemesi sonucu açılan yerler. **2.** Kar dolarak dümdüz görünen çukurlar. **3.** Ağaçsız, çıplak yer. [DS]

silik[4], **-ği** [sil-mek > sil-ik] *{ağız} is.* Taze fasulye kurusu. [DS]

silik[5], **-ği** [? silik] *{ağız} is.* Kız kardeş; hemşire. [DS]

silik[6], **-ği** [? silik] *{ağız} is.* Yüz; çehre; surat. [DS]

silik[7], **-ği** [ıs-lık / sık-lık / si-lik] *{ağız} is.* **1.** Islık. **2.** Düdük. [DS]

silikat, [Fr. silicate] *is.* **1.** *kim.* Silisik asidin tuzu veya esteri. **2.** *min.* Merkezde bir silisyum, köşelerinde birer oksijen atomunun yer aldığı dört yüzlü elementsel ögelerden oluşan, başkalaşım ve magmatik kayaçların temel bileşenini meydana getiren, cam ve inşaat sanayiinde yaygın olarak kullanılan minerallerin genel adı.⊟ **silikat asidi,** *Silisik asit.*

silikatlama, [silikat-la-ma] *is.* **1.** Odun ve kireç taşı gibi bazı yumuşak maddelerin çürümesini önlemek, dayanıklılık kazandırmak amacıyla silikat katma işlemi. **2.** Korumak amacıyla yumurtaları sodyum silikat çözeltisine daldırma işlemi. **3.** Sızdırmazlık sağlamak amacıyla bir harcın, bir betonun veya taşın kuru yüzeyini sıcak bir sodyum silikat veya potasyum silikat çözeltisi ile işleme.

silikatlamak, [silikat-la-mak] *gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor)* Silikat çözeltisi ile işleme tabi tutmak; silikat uygulamak.

silikatlaşma, [silikat-laş-ma] *is.* **1.** Silikatlaşmak eylemi. **2.** Silikata dönüşme; silikat durumuna gelme. **3.** Bir oksidin silisle birleşerek silikat durumuna dönüşmesi.

silikatlaşmak, [silikat-la-ş-mak] *dönşl. f. [-ır]* Silikat durumuna gelmek; silikata dönüşmek.

silikatlaşmış, [silikat-la-ş-mış] *sf.* (Baz için) silisle birleşerek silikat durumuna gelmiş olan.

silikatoz, [Fr. silicatose] *is. tıp.* Silikatça zengin tozların solunum yoluyla alınması sonucu meydana gelen akciğer hastalığı.

siliklemek, [silik-le-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* Kar çukurları doldurarak düzlemek. [DS]

silikleşme, [silik-le-ş-me] *is.* Silikleşmek eylemi.

silikleşmek, [silik-le-ş-mek] *dönşl. f. [-ir]* Silik duruma gelmek; seçilemez duruma gelmek.

siliklik,-ği [silik-lik] *is.* Silik olma durumu; silik olan şeyin niteliği.

siliko-, [Fr. silico-] *ek.* Bir bileşikte silisyum bulunduğunu belirten Fransızca ön ek.

silikon, [Fr. silicone] *is. kim.* **1.** R-SiO-R' genel formülündeki ketonların genel adı. **2.** İskeletinde karbon yerine silisyum atomları yer alan, ısıya, kimyasal etkenlere karşı dayanıklı, yalıtkan sentetik birleşiklerin genel adı.

silikotermi, [Fr. silicothermie] *is.* Ateşe dayanıklı metaller elde etmek amacıyla bir metali silisyum ile tepkimeye sokma işlemi.

silikoz, [Fr. silicose] *is. tıp.* Silisyum tozlarının sürekli solunması sonucu akciğer dokusunun sertleşmesine yol açan meslek hastalığı.

sililik,-ği [sili-lik] *is.* **1.** Sili olma durumu; temizlik; saflık; arılık. **2.** Cinsel ilişkide ahlak kurallarına bağlılık namusluluk; temizlik; iffetli olma; dürüstlük. **3.** Cinsel ilişki açısından yasaklara uyma durumu. **4.** *mecaz.* Namus; iffet.

silim, [sil-im] *{ağız} sf.* **1.** Uyuşuk. **2.** Yemek seçen; boğazsız. [DS]

silimek, [sil-mek > sil-ī-mek] *(sili:mek) {eT} dönşl. f. [-r]* Arınmak; temizlenmek; paklanmak. [EUTS]

silimli, [silim-li] *{ağız} sf.* Süslü. [DS]

silimsek, -ği [silim-sek] *{ağız} sf.* Yemek seçen. [DS]

silimsi[1], [silim-si] *{ağız} sf.* **1.** Yemek seçen; iştahsız. **2.** (Kişi için) temiz; titiz. [DS]

silimsi[2], [silimsi] *{ağız} is.* Turşu suyu, ekmek ve sarımsakla yapılan bir yemek. [DS]

silinç, -ci [? silinç] *{ağız} is.* → silbiç. [DS]

silindir, [Yun. kylindros / Lat. cylindrus > Fr. cylindre] *is.* **1.** Birbirine paralel iki yüzey arasında bir doğrultuya paralel ve bu doğrultuyu eksen kabul eden doğrunun geometrik yerinin sınırladığı cisim; silindirik bir yüzey ile bu yüzeyin ana doğrularını kesen iki paralel düzlem tarafından sınırlanan cisim. **2.** Yol vb. yapımı sırasında toprağı sıkıştırmakta kullanılan, çoğunlukla motorlu bir taşıta kurulu ağır metal tekerleklerden meydana gelen araç. **3.** Buharlı ve motorlu taşıtlarla aynı sistemle çalışan çeşitli makinelerde, içinde hareketi sağlayan pistonun gidip geldiği daire kesitli boru. **4.** Kâğıt fabrikaları ile dokuma makinelerinde kullanılan merdanelere verilen isim. **5.** *sf.* silindir biçiminde olan; silindire benzeyen. ⊡ **silindir çiçeği,** *{ağız} Hatmi.* [DS]|| **silindir eksen,** *Akson.*|| **silindir gibi ezip geçmek,** *Kendisinden daha zayıf olan bir kimseyi maddî veya manevi olarak yıkmak.*|| **silindir kalıplama,** *Silindir arasından geçirerek üretme işlemi.*|| **silindir makinesi,** *{ağız} Sepicilikte köseleyi sıkıştırıp parlatmakta kullanılan araç.* [DS]|| **silindir şapka,** *Fötr şapka.*|| **silindir yağı,** *Buhar makinelerinin valf ve silindirlerini yağlamakta kullanılan, yüksek kayganlık ve bağlanma dereceli, tutuşma sıcaklığı çok yüksek bir tür yağlama yağı.*

silindiraj, [Fr. cylindrage] *is.* Bir şeyin üzerinden silindir geçirme işlemi; silindirleme.

silindirik, -ği [Fr. cylindrique] *sf.* Silindir biçiminde olan; silindirsel.

silindirleme, [silidir-le-me] *is.* **1.** Silindirlemek eylemi. **2.** Bir şeyin üzerinden silindir geçirme.

silindirlemek, [silindir-le-mek] *gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* **1.** Çeşitli amaçlarla bir şeyin üzerinden silindir geçirmek. **2.** Sıkıştırılmış kaşların arasına dolgu maddeleri döküp üzerinden silindir geçirerek sertleştirmek. **3.** Sert bir deriyi yumuşatmak ve kolay işlenmesini sağlamak amacıyla ağır silindirden geçirmek.

silindirli, [silindir-li] *sf.* **1.** Silindiri bulunan. **2.** (Oto için) belirtilen miktarda silindiri bulunan.

silindirsel, [silindir-sel] *sf.* **1.** Silindirle ilgili. **2.** Silindir biçiminde olan; silindirik. ⊡ **silindirsel epitelyum,** *anat. Solunum, sindirim yolları ile salgı bezi ve kanallarını kaplayan mukozalarda olduğu gibi silindir biçiminde hücrelerden oluşan epitelyum.*|| **silindirsel yüzey,** *Silindir.*

silinecek, -ği [sil-in-ecek] *{ağız} is.* Hamam havlusu. [DS]

siliniş, [sil-in-iş] *is.* Silinmek eylemi veya biçimi.

silinme, [sil-in-me] *is.* **1.** Silinmek eylemi. **2.** *dbl.* Bir sesin, bir cümle ögesinin söylenmez oluşu; atılması. **3.** Doğumun başlangıcında döl yatağı boyunun git gide kısalması. **4.** *psikol.* Pekiştirilmesi kesilmiş bir şartlı tepkinin ortadan kalkması durumu.

silinmek, [sil-in-mek] *edil. f. [-ir]* **1.** Silmek eylemi yapılmak; silmek eylemine uğramak; silmek işine konu olmak. **2.** Kurulanmak. **3.** Net olarak görünemeyecek biçimde, seçilemez olmak; silikleşmek. **4.** *dönşl. f.* Kendi kendini silmek; temizlenmek. **5.** Islak veya sabunlu bir bezle kendi kendini silerek temizlenmek. **6.** *mecaz.* Gözden kaybolmak; görünmemek; yok olmak. **7.** Yok olup gitmek; unutulmak; canlılığını, güncelliğini yitirmek. ⊡ **silinip gitmek,** *Yok olmak; unutulmak; güncelliğini yitirmek.*

silinti[1], [sil-in-ti] *is.* **1.** Silmek eylemi sonucunda ortaya çıkan durum. **2.** Silinmiş olan bir yazının yerinde kalan belli belirsiz iz.

silinti[2], [sel+in-di] *{ağız} is.* Selin getirdiği ağaç, kütük vb. [DS]

silis, [Lat. silex *(çakmak taşı)* > Fr. silice] *is.* Minerallerin pek çoğunda bulunan doğal oksijenli silisyum; SiO_2. ⊡ **silis camı,** *Kuvarsın eritilmesiyle üretilen laboratuar araç gereci ve ampul camı yapımında kullanılan camdan daha saydam madde.*

silisçil, [silis-çil] *sf. bot.* (Bitki için) tamamen silisli topraklarda yetişen.

silisik, -ği [Fr. silicique] *sf.* (Asit için) silisten elde edilen. ⊡ **silisik asit,** *Silisten elde edilen ve kendi başına elde edilemeyen kararsız asit; silikat asidi.*

silisil, [Fr. cilicyle] *is. kim.* SiO- formülünde iki değerli kök.

silisit, -di [Fr. cilicide] *is. min.* Birleşiminde silis bulunan minerallerin genel adı.

silisiz, [sili-siz] *sf.* Cinsel ilişki açısından yasalara ve ahlak kurallarına uymayan; namusunu korumayan; iffetten yoksun olan; namussuz; iffetsiz.

silisizlik,-ği [sili-siz-lik] *is.* Cinsel ilişki açısından yasalara ve ahlak kurallarına uymama durumu; namusunu korumama; iffetten yoksun olma; namussuzluk; iffetsizlik.

silisleşme, [silis-le-ş-me] *is.* **1.** Silis durumuna gelme. **2.** Kayaların, opal, kadıköytaşı gibi kısmen veya tamamen silis grubundan mineraller haline dönüşmesi.

silisli, [silis-li] *sf.* İçinde veya birleşiminde silis bulunan. ⊟ **silisli çelik,** *Manyetik geçirgenliği yüksek, yüzde olarak 96,2 demir, 3,4 silisyum, 0,32 manganez ile çok az miktarda karbon, kükürt, fosfor bulunan özel çelik.*

silisseven, [silis+ sev-en] *sf.* (Bitki için) kartallı eğrelti otu, kestane gibi silisli topraklarda yetişen.

silistre, [Yun. syrigma / syrinks *(ıslık, düdük)*] *is. dnz.* **1.** Hoparlörlerin yaygınlaşmasından önce personeli toplamak, belirli konularda emir vermekte kullanılan düdük. **2.** Gemiye giren veya çıkan yüksek rütbeli subayı selamlamak amacıyla kullanılan düdük.

silisyum, [Fr. silicium] *kıs. kim.* Atom numarası 14, atom ağırlığı 28,89, biçimsiz yoğunluğu 2,35, billurlaşmış yoğunluğu 2,5 olan 2000°C'de ergiyen, çok sert, doğada oksijenden sonra en çok bulunan, pek çok birleşiğin yapısında bulunan ametaller grubundan, yer kabuğunun yüzde yirmi sekizini oluşturan bir element; kimyasal sembolü: Si.

silisyumlu, [silisyum-lu] *sf.* Birleşiminde silisyum bulunan. ⊟ **silisyumlu çelik,** *Silisli çelik.*

siliş, [sil-iş] *is.* Silmek eylemi veya biçimi.

silk[1]**,** [Ar. silk سلك] *{OsT} is.* **1.** İnci, boncuk, tespih dizilen iplik. **2.** Sıra; dizi. **3.** *mecaz.* Tertip. **4.** *mecaz.* Tutulan yol; meslek. ⊟ **silk-i askerî,** *{OsT} Askerlik mesleği.*|| **silk-i leālî,** *{OsT} İnci dizisi.*

silk[2]**,** [Ar. silḳ سلق] *{OsT} {ağız} is. bot.* Pancar. [DS]

silke, [? silke] *{ağız} is.* Kaynatılmış buğday, nohut vb. tahıllar. [DS]

silkecek, -ği [sil-mek > silk-ecek] *{ağız} is.* Kül tablası. [DS]

silkeleme, [silk-ele-me] *is.* Silkelemek eylemi.

silkelemek, [silk-ele-mek] *gçl. f. [-l(i)-yor]* **1.** Bir şeyin üzerindekileri dökmek, düşürmek veya kaydırmak için art arda sallamak, hafifçe silkmek. **2.** (Kişi için) kuvvetli biçimde sarsmak. **3.** *mecaz.* Yük olan veya yük sayılan bir kimsenin sorumluluğunu üstünden atmak. **4.** *mecaz.* (Kişi veya topluluk için) toparlanması için uyarmak; bu yönde etkilemek; sarsmak.

silkelenme, [silk-ele-n-me] *is.* Silkelenmek işi.

silkelenmek, [silk-ele-n-mek] *edil. f. [-ir]* **1.** Silkeleme eylemi uygulanmak; silkelemek eylemine konu olmak. **2.** *dönşl. f.* Üzerine yapışmış bulanan toz, yaprak vb. şeyleri dökmek için vücudunu veya bir organını sarsmak; ani bir hareketle vücudu sarsmak; silkinmek. **3.** *mecaz.* Kötü bir durumdan kurtulmak için kendini toplamak, atağa geçmek; kendine gelmek için özel çaba harcamak; uyuşukluğu üzerinden atmak; silkinmek.

silkeleyiş, [silk-ele-y-iş] *is.* Silkelemek eylemi veya biçimi.

silkermek, [silk-mek > silk-er-mek] *{ağız} gçl. f. [-ir]* Ağaçtan meyve düşürmek; silkmek. [DS]

silketmek, [silk-mek > silk-et-mek] *{ağız} gçl. f. [-ir]* (Ağaçtaki meyveleri veya yaprakları) sallayarak dökmek; silkmek. [DS]

silki[1]**,** [silk-i] *is.* Uykuda iken sıçrama.

silki[2]**,** [sil-mek > sil-gi / sil-ki] *{ağız} is.* Hamam takımı; havlu. [DS]

silkik[1]**, -ği** [silk-ik ?] *{ağız} sf.* İşsiz güçsüz; boş; tembel. [DS]

silkik[2]**, -ği** [silk-ik] *{ağız} is.* Suyu çabuk süzen bitek toprak. [DS]

silkim, [silk-mek > silk-im] *{eT} sf.* **1.** Zangırdak; titrek. **2.** *"Sünepe"* anlamına gelen *"silkim sepük"* ikilemesinde geçer. [KB]

silkimek, [silki-mek] *{ağız} gçsz. f. [-r]* Azalmak; hafiflemek. [DS]

silkindirme, [silk-in-dir-me] *is.* Silkindirmek eylemi.

silkindirmek, [silk-in-dir-mek] *gçl. f. [-ir]* Silkinmek eylemini yaptırmak; silkinmesini sağlamak.

silkiniş, [silk-in-iş] *is.* Silkinmek eylemi ve biçimi.

silkinme, [silk-in-me] *is.* Silkinmek eylemi.

silkinmek, [silk-in-mek] *dönşl. f. [-ir]* **1.** Kendi kendini silkmek; toz topraktan arındırmak için üstünü silkmek; üstündekileri dökmek; silkelenmek. *{ağız} (aynı)* [DS] **2.** Üzerinde bulunan toz, yaprak, tüy vb. şeyleri düşürmek için vücudunu veya bir organını sarsmak. **3.** Ani bir hareketle vücudu sarsılmak; birdenbire vücudunu oynatarak sarsılmak. **4.** *mecaz.* Kendisine sıkıntı veren bir durumdan kurtulmak için çaba göstermek; gözle görülür bir şekilde iyiye gitmek; kendine gelmek.

silkinmek, [silk-mek > silk-in-mek] *{eT} dönşl. f. [-ür]* Silkinmek; ürpermek. [DLT]

silkinti, [silk-mek > silk-inti سلكندى] *is.* **1.** Ürkme sonucu oluşan vücut sarsıntısı; ürkerek sıçrama. **2.** *bot.* Bitkilerde çiçek düşürme durumu. **3.** *{OsT}* Çöplüğe atılacak şey; süprüntü.

silkme, [silk-me] *is.* **1.** Silkmek eylemi. **2.** Çeşitli sebzelerin kıyma, parça veya kuşbaşı et ile pişirilmesi ile yapılan yemek. **3.** *{ağız}* Bulgurla pişirilen ve üstüne yoğurt dökerek yenen bir tür ot yemeği. [DS] **4.** Bir şeklin veya yazının bir yüzey üzerine toz dökülmek suretiyle yapılan kopyalama usulü. **5.** *spor.* Halterde bir kaldırış şekli. **6.** *spor.* Güreşte

alttaki oyuncunun, kendisine uygulanan oyunu bir karşı oyunla bozarak üstündeki rakibini altına alması. ⧉ **silkme kalıbı,** *Bir yere kopyalanacak resim ya da yazının kâğıda kopyalanarak iğneyle delinen örneği.*|| **silkme kesesi,** *Silkme yapmak için kömür tozu konulan kese.*|| **silkme tozu,** *Silkme yapmakta kullanılan söğüt kömürü tozu.*

silkmek, [sil-mek > sil-ik > sil(i)k-mek] *gçl. f. [-er]* **1.** Üzerindeki toz, yaprak, kıl vb. şeyleri düşürmek amacıyla bir şeyi kuvvetle sallamak, çırpmak veya sarsmak. *{eT} (aynı)* [DLT] [Gabain] [EUTS]. **2.** Güçlü ve ani hareketle sarsmak; sarsmak. **3.** Ağaçtan meyve toplamak amacıyla dibine düşürmek. ⧉ **silkip atmak,** *Bir kimse ile bütün ilişkileri keserek uzaklaşmak.*

silktirme, [silk-tir-me] *is.* Silktirmek eylemi.

silktirmek, [silk-tir-mek] *gçl. f. [-ir]* Silkmek eylemini birine yaptırmak; birinin bir şeyi silkmesini sağlamak.

silktürmek, [silk-mek > silk-tür-mek] *{eT} gçl. f. [-ür]* (Org, saz vb. çalgılar için) titreşmek suretiyle öttürmek; ses verdirmek. [EUTS]

sille[1], [Far. sīlī / sīla سيلى] *{OsT} is.* **1.** Açık elin iç tarafı ile yapılan vuruş; tokat. **2.** Yüze şiddetle çarpan rüzgâr, yağmur, su vb. darbesi. **3.** Felaket; bela. ⧉ **sille komak,** *{OsT} Tokat vurmak.*|| **sille sedeme,** *{eAT} Sille tokat.*|| **sille tokat,** *Döverek; döve döve.*

sille[2], [? sille] *{ağız} is.* Baklagillerden burçağa benzer bir bitki. [DS]

sille[3], [? sille] *{ağız} is.* Semerin üzengi yerine gelen ve yük sararken yükün altına gelen ip. [DS]

sille[4], [? sille] *{ağız} is.* Sepicilerin deri ıslattıkları su dolu çukur. [DS]

sillem, [? sillem] *{ağız} is.* Merdiven. [DS]

sillenmek[1], [sil-le-n-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* Salyalanmak. [DS]

sillenmek[2], [sil-le-n-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* Kuşkulanmak. [DS]

silli, [Ar. sill > sillī سلى] *(silli:) {OsT} sf.* Verem ile ilgili.

silli[1], [silli] *{ağız} is.* Çömlek. [DS] ⧉ **silli sitirli,** *{ağız} (Kadın için) kapalı, düzenli ve temiz.* [DS]

silli[2], [sil-li] *{ağız} sf.* Salyalı. [DS]

sillik, -ği [sil-lik] *{ağız} is.* Ahır. [DS]

sillos, [Yun. sillos] *is. ed.* Bir düşünceyi, bir kişiyi alaya alan bir tür yergi şiiri.

silm, [Ar. silm سلم] *{OsT} is.* Barışıklık; barış; asayiş.

silme[1], [sil-mek > sil-me سلمه] *is.* **1.** Silmek eylemi. **2.** Bina, mobilya vb.nde süs amacı güden doğrusal oyuk ve çıkıntılara verilen ad. **3.** Yeniden kullanmak üzere bir manyetik kayıt ortamındaki izleri yok etme; bir bellekteki bilgileri ortadan kaldırma. **4.** *dbl.* Üretici dilbilgisinde, bir cümle oluşturucusunun bir dönüşüm sırasında ortadan kalkmasına yol açan işlem. *Çocuk, kendisinin çikolata almasını istiyor. > Çocuk çikolata almak istiyor.* **5.** Derinin daha iyi oksijen almasını sağlamak için yüzeydeki ölü hücrelerin kaldırılmasını sağlayan cilt temizliği. **6.** *{ağız}* Sekiz okkalık tahıl ölçeği. [DS] **7.** *{ağız}* Bir tutuşta biçilen ekin; tutam. [DS] **8.** *{ağız}* Bebeklerin ağzında görülen bir hastalık. [DS] **9.** *sf.* Ağzına kadar doldurulmuş olan. *{ağız} (aynı)* [DS] **10.** Temizlenmiş; düzeltilmiş; rendelenmiş. **11.** *{ağız}* Temiz. [DS] **12.** *zf.* Baştan sona; tamamıyla; sıvama. ⧉ **silme açma,** *Bir silmeyi yontma.*|| **silme çekme,** *Ahşap ya da sacda silme profili oluşturma.*|| **silme doldurmak,** *{ağız} Ağzına kadar doldurmak.* [DS]|| **silme dolu,** *{OsT} Ağzına kadar dolu; lebalep.*|| **silme güverte,** *dz. Köşk, kasara ve kıç güvertesi gibi kısımları bulunmayan gemi.*|| **silme kalemi,** *Taş ustalarının silmeleri yontmakta kullandıkları kalem.*|| **silme makinesi,** *1. Mermerde silme açarak kesmeye yarayan, biri sabit diğeri hareketli iki başlığı bulunan makine. 2. Perdah makinesi.*|| **silme silecek,** *{ağız} Ağzına kadar dolu; lebalep.* [DS]|| **silme tahtası,** *Ölçeğe tahıl doldurulduktan sonra üzerindeki yığını alarak ölçüyü tamamlamaya yarayan düzgün tahta parçası.*

silme[2], [sil-me] *{ağız} is.* Geçici olarak ipten yapılan üzengi. [DS]

silmece, [sil-me-ce] *zf.* Ağzına kadar dolu olarak; tam dolu.

silmek[1], [sil-mek] *gçl. f. [-er]* **1.** Bir şeyin üzerinde bulunan ıslaklığı kuru bir bez ve benzer bir şey ile emdirmek için hafifçe sürterek almak; kurulamak. **2.** Bir şeyin üzerinde bulunan toz, kir vb. şeyleri ıslak ya da nemli bir bezle temizlemek; tozundan kirinden arındırmak. *{eT} (aynı)* **3.** (Yazı vb. için) üzerini sert bir şeyle sürterek ya da çizerek yok etmek. **4.** (Yazı vb. için) üzerini çizerek yok saymak; iptal etmek. **5.** *mecaz.* Büyük bir üstünlük sağlayarak o anda başarılı sayılan birini ikinci plana itmek. **6.** (Kayıtlı bir şey için) ortadan kaldırmak; yok etmek. **7.** Metallerin yüzeyinde bulunan pürüzleri bir silici ile gidererek parlatmak. **8.** *{ağız}* Tahtanın pürüzlerini rende ile gidermek. [DS] **9.** *{eT}* Ovmak, ovalamak. **10.** *{eT}* Bir şeyle sürterek temizlemek. **11.** *{eT}* Sıvamak. **12.** *{eT}* Masaj yapmak. **13.** *{eT}* Okşamak. [Clauson] ⧉ **sil baştan,** *Büyük emek ve çabalarla meydana getirilen bir şeyi yok sayarak onun yeni baştan yapmaya yönelme.*|| **silip süpürmek,** *1. Tamamıyla temizlemek; ortadan kaldırmak; yok etmek; izini bile bırakmamak; bitirmek. 2. (Yemek için) hepsini yemek; bitirmek. 3. Ne var ne yoksa alıp götürmek.*

silmek[2], [silk-mek > sil-mek] *{ağız} gçl. f. [-er]* Silkmek. [DS]

silmeli, [sil-me-li] *sf.* **1.** Silmesi bulunan. **2.** Silmeler-

le süslenmiş olan. ☞ **silmeli sütun,** *Belli bir yükseklige kadar yivlerini dolduran çıkıntılı silmelerle süslü olan sütun.*

silmiç, -ci [? silmiç] *{ağız} is.* → silbiç. [DS]

silniç, -ci [? silniç] *{ağız} is.* → silbiç. [DS]

silo, [Yun. siros / Lat. sirus > Fr. / İng. silo] *(si'lo) is.* **1.** Ürünler üstten doldurulup alttan alınabilecek biçimde imal edilmiş, çok miktarda tahılı saklamakta kullanılan dikey silindir biçiminde ambarlar topluluğu. **2.** Ürünleri saklamak için yere kazılan çukur. **3.** Yeşil yem bitkilerini saklamakta kullanılan dikey yapı. **4.** Hayvan yemlerinin iyice sıkıştırılarak üzeri hava geçirmez bir örtü ile örtülerek yığıldığı yer.

silolama, [silo-la-ma] *is.* Silolamak eylemi.

silolamak, [silo-la-mak] *gçl. f. [-r] [-l(u)-yor]* (Tarım ürünleri için) siloya koyarak saklamak.

silpiç, -ci [silbiç / silbinç > silpiç] *{ağız} is.* **1.** Dokununca pis koku çıkaran bir böcek. **2.** Pis, kirli kadın. [DS]

silsile, [Ar. silsile *(zincir)* سلسله] *{OsT} is.* **1.** Zincir. **2.** En yukarıdan aşağıya doğru derece derece sıralanma; düzenlenme. **3.** Birbirine bağlı ya da ilgili şeylerin yan yana gelerek oluşturdukları dizi; sıra. **4.** Bir ailenin, bilinen en eski atasından itibaren yaşayan son torununa kadar uzanan sırası; aile soy ağacı; şecere. **5.** *coğ.* Sıradağ. **6.** *mat.* Dizi; seri. ☞ **silsile-i adediye-i mütenākısa,** *{OsT} mat. Azalan aritmetik dizi.*|| **silsile-i adediye-i mütezāyide,** *{OsT} mat. Artan aritmetik dizi.*|| **silsile-i ale'l-vilā,** *{OsT} mat. Dizi; seri.*|| **silsile-i cibal,** *{OsT} coğ. Dağ sırası; sıradağ.*|| **silsile-i hātırāt,** *{OsT} Anılar dizisi.*|| **silsile-i inkılābat,** *{OsT} Değişimler zinciri.*|| **silsile-i merātib,** *{OsT} Devlet memurlarının derece ve altlık üstlük durumlarını belirlemekte kullanılan düzenleme.*|| **silsile-i mütekarib,** *{OsT} mat. Yakınsak dizi.*|| **silsile-i nukat,** *{OsT} mat. Noktalar dizisi.*|| **silsile-i vekāyi,** *{OsT} Olaylar dizisi.*|| **silsiletü'z-zeheb,** *{OsT} 1. Altın dizisi. 2. tasvf. Şiî mezhebinde on iki imama duyulan sevgi ve tasdik ifadesi.*

silsilename, [Ar. silsile + Far. -nāme سلسله نامه] *(silsilena:me) {OsT} is.* Bilinen en eski atadan başlayarak bugüne kadar uzanan aynı kökten gelme aile bireylerinin yazılı olduğu defter; bir kimsenin soyunu gösteren çizelge; soy cetveli; soy ağacı.

silta, [Ar. silṭa سلطه] *{OsT} is.* Şilte.

silte, [Ar. şilta => şilte / silte] *{ağız} is.* **1.** Minder. **2.** Kapsız yorgan; şilte. [DS]

siltelemek, [silk-ele-mek > siltele-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ı)yor]* **1.** Tencereyi sallayarak pişmekte olan yemeğin altını üstüne getirmek. **2.** Silkelemek. [DS]

siltemek, [silk-mek >silk-e-mek ? >silte-mek سلتمك] *gçsz. f. [-r]* **1.** *{eAT}* Hareket etmek. **2.** *{eAT}* Sıçramak; silkinmek. **3.** *{ağız}* Darılmak; kızmak. [DS] **4.** *{ağız} gçl. f.* Silkelemek. [DS]

siltenmek, [silk-en-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* Silkelenmek. [DS]

siluet, [Fr. Etienne de Silhouette *(Fransız maliyeci - 1709-1767) aldığı tedbirlerle soyluların pahalı portre yaptırmaları yerine daha ucuz gölge çizim yaptırmaları yüzünden*] *is.* **1.** Bir cismin, bir zemin üzerine yansıyan ve ayrıntıları belli olmayan, sadece dış çizgilerinin gerçek görüntüsü. **2.** Vücudun genel görünümü; genel biçimi. **3.** *res.* Makasla siyah kâğıttan kesilerek açık renk bir zemin üzerine yapıştırılan profilden portre.

siluk, -ğu [sı / si *(yans.)* > si-luk / sık-lık] *{ağız} is.* **1.** Islık. **2.** Hafif esen sabah yeli. [DS] ☞ **siluk etmek,** *{ağız} Islık çalmak.* [DS]

silüryen, [İng. silures *(İngiltere'de eskiden yaşamış bir halk)* > Fr. silurien] *is. jeol.* Dört yüz ile üç yüz milyon yıl arasında süren ve birinci zamanın Kambriyen ve Devonyen arasında kalan üçüncü dönemi.

silyan, [? silyan] *{ağız} is.* Ağacın budaksız ve düz yanı. [DS]

silyon, [İt. signal] *is. dz.* Denizdeki çatışmayı önlemek amacıyla gemilerin gün batımından gün doğumuna kadar direklerinde taşımak zorunda oldukları beyaz ışıklı seyir feneri.

sim[1], [sam / sim / som / söm *(yans.)*] *is.* Kızarak homurdanmayı, söylenmeyi, surat asmayı, bu biçimde ve homurdanarak yemeyi anlatan kök. [Zülfikar] *sim-ir-mek* ☞ **sim sim,** *{ağız} Yavaş yavaş; sessizce.* [DS]

sim[2], [Sansk. sīmā] *(si:m) {eT} is.* Sınır; hudut. [EUTS]

sim[3], [Çin. sin] *{eT} is.* Eski Türk takviminde, on iki hayvan adı ile anılan yılların her biri ile eşlenerek gidilmek suretiyle bir çağı (60 yılı) oluşturan şipkan (on boy) adı verilen dairelerinden sekizincisinin adı.

sim[4], [Ar. sime *(alamet)* => sim] *{ağız} is.* **1.** İşaret; sembol, *(1935)*. **2.** El, kol veya yüzle yapılan davranış. [DS]

sim[5], [Far. sīm سيم] *(si:m) {OsT} is.* **1.** Gümüş. **2.** Gümüş benzeri metal eşya. **3.** İpek veya pamuk ipliği üzerine ince yassı metal teller sarılmak suretiyle üretilen ve kumaş işlemede kullanılan iplik. **4.** *{ağız}* Demir tel. [DS] **5.** *sf.* Gümüşten yapılma. **6.** *mecaz.* Gümüş gibi beyaz ve parlak. ☞ **sîm-āb,** *{OsT} 1. Gümüş su. 2. Cıva.*|| **sîm-akçe,** *{OsT} Gümüş para.*|| **sim eleği,** *{ağız} İnce tel elek.* [DS]|| **sîm-endūd,** *{OsT} Gümüş kaplama; gümüş kaplı.*|| **sîm mecidiye,** *{OsT} Gümüş mecidiyelere verilen ad.*|| **sîm-reng,** *{OsT} Beyaz ve parlak.*|| **sîm sakalar,** *{OsT} İmparatorluk döneminde, sarayda çalı-*

şan sulardan suyu gümüş kaplarda taşıyan sakalara verilen ad.|| **sîm-ten,** *{OsT} Cildi beyaz ve pürüzsüz olan.*|| **sîm ü zer,** *{OsT} Gümüş ve altın.*

sim[6], [sim] *{ağız} is. bot.* Nergis. [DS]

sima[1], [Ar. sīmā سيما] *(si:ma:) {OsT} is.* **1.** Yüz; çehre; beniz. **2.** Kişi; insan; kimse; tip.

sima[2], **-aı** [Ar. simāʿ سماع] *(sima:) {OsT} is.* **1.** Müzik aleti dinleme. **2.** Çalgılı tören; saz çalınan müzikli tören. ⧉ **sima kaydı,** *El yazmalarında, kitabı kopya eden kişinin yazdıklarını kitabın yazarına okuduğunu ve yazarın da bunu dinlediğini gösteren kayıt.*

sima[3], [Fr. **si**lisyum + **ma**gnezyum] *kısalt.* Yer kabuğunun saymaca olarak silisyum, magnezyum ve demir oksitlerinden oluştuğu kabul edilen orta derinlikteki tabakası.

simab, [Far. sim *(gümüş)* + āb *(su)* سيماب] *{OsT} is. kim.* Cıva.

simafor, [Yun. sema *(işaret)* + phoros *(taşıyıcı)* > Fr. sémaphore] *is. dz.* → semafor.

simah, [Ar. semāḫ سماخ] *{ağız} is.* Düğün eğlencesi yapılan yer. [DS]

simak, -ki [Ar. simāk سماك] *(sima:k) {OsT} is.* **1.** Bir şeyi yükseltecek, kaldıracak araç. **2.** Balıklar. ⧉ **simāk-i a'zel,** *{OsT} gök b. Başak burcundaki en parlak yıldızın adı; Alfa Virgo.*|| **simāk-ı rāmih,** *{OsT} gök b. Çoban takım yıldızının en parlak yıldızı; Arcturus; Alfa Boötes.*

simakân, [Ar. simākān سماكان] *(sima:kâ:n) {OsT} is. gök b.* Alfa Vigro ve Alfa Boötes yıldızlarının her ikisine birden verilen ad.

simamlanmak, [simam-la-n-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* Yaltaklanmak. [DS]

simar, [Ar. semer *(meyve)* > simār سمار] *(sima:r) {OsT} is.* Meyveler; yemişler; sebzeler. ⧉ **simār-ı bakliye,** *{OsT} bot. Baklagillerin meyveleri.*|| **simār-ı cerābiye,** *{OsT} bot. Sert kabuklu meyveler.*|| **simār-ı harnūbiye,** *{OsT} bot. Keçi boynuzu vb. çok çekirdekli meyveler.*|| **simār-ı hayvāniye,** *{OsT} bot. Tek hücreli ve yuvarlak bir çizgi üzerinde açılan meyveler.*|| **simār-ı mücenaha,** *{OsT} bot. Tek tohumlu kanatlı meyveler.*|| **simār-ı mültesika,** *{OsT} İç içe bir çok yapraktan oluşan sebze.*|| **simār-ı nevāiye,** *{OsT} Çok çekirdekli meyveler.*|| **simār-ı tuffāhiye,** *{OsT} Elma türü meyveler.*

-simat, [Ar. -simāt سمات -] *(sima:t) {OsT} son ek.* *"Damgaları, işaretleri ... olan"* anlamında birleşik sıfatlar yapan Arapça son ek. *Fazilet-simāt (belirtisi fazilet olan)*

simat[1], **-tı** [Ar. simāṭ سماط] *(sima:t) {OsT} is.* **1.** Yemek masası; sofra. **2.** Sofradaki yiyecek ve içeceklerin tümü. **3.** Yemek; ziyafet. **4.** *{ağız}* Anadolu'nun bazı yörelerinde paça gününe verilen ad. [DS] **5.** *{ağız}* Düğün yapılan yer. [DS]

simat[2], **-ti** [Ar. sime > simāt سمات] *(sima:t) {OsT} is.* **1.** İşaretler; damgalar. **2.** İzler; alametler.

simatora, [? simatora] *{ağız} is.* Tahıl ekerken bele bağlanıp içine tohum konulan bir tür cep. [DS]

simbal, -li [Lat. cymbalum > Fr. cymbale] *is. müz.* Birbirine vurulan madenî yuvarlak levhalardan ibaret müzik aleti; halile.

simber, [Far. sim *(gümüş)* + -ber *(göğüs)* سيمبر] *{OsT} sf.* (Kadın için) göğsü gümüş gibi beyaz olan.

simberan, [Far. sim-berān سيمبران] *(simbera:n) {OsT} is.* Beyaz göğüslü güzeller.

simbil, [? simbil] *{ağız} sf.* Sinsi. [DS]

simbiyot, [Fr. symbiote] *is. biy.* Ortakyaşar.

simbiyoz, [Fr. symbiose] *is. biy.* Ortak yaşam.

simdut, [sim+tut] *{ağız} is.* Yumruk oyunu ile ebe seçme. [DS]

sime[1], [Ar. sime سمه] *{OsT} is.* **1.** Damga; işaret. **2.** Alamet; iz. **3.** Şema. ⧉ **sime yelkeni,** *{ağız} Mavna yelkeni.* [DS]

sime[2], [? sime] *{ağız} is.* Çocukların oyunda kullandıkları ucu sivri değnek. [DS]

simedor, [? simedor] *{ağız} is.* Ağaç yontmaya veya işaret koymaya yarayan bir araç; keski. [DS]

-simek, [-sı-mak / -si-mek] *{eAT} yap. e.* → -sımak.

simek[1], [simek / semek] *{eT} is.* Orman. [EUTS] [Gabain]

simek[2], [siy-mek > sī-mek] *(si:mek) {ağız} gçsz. f. [-er]* (Hayvan için) işemek. [DS]

simeklemek, [simek > simek-lē-mek] *(simekle:mek) {eT} gçsz. f. [-r]* Cenaze töreni düzenlemek.

simele[1], [Ar. simele / simala سمله] *{OsT} is.* Bir Arap reisinin çadır, uşak, sürü ve teçhizatlarıyla bir bütün meydana getiren çevresi.

simele[2], [? simele] *{ağız} is.* Biçilmiş birkaç tutam ekin. [DS]

simelek, -ği [sim-ele-k] *{ağız} sf.* Aptal. [DS]

simen[1], [Ar. simen سمن] *{OsT} is.* Semizlik; semen.

simen[2], [Fr. cymène] *is. kim.* Maydanozgillerin meyvelerinde bulunan para-metili-izopropil-benzenin genel adı; CH_3-C_6H_4-$CH(CH_3)_2$.

simen[3], [? simen] *{ağız} is.* **1.** Düğün alayı. **2.** Düğün alayının önünde götürülen bayrak. [DS]

simen[4], [? simen] *{ağız} is.* Kır bekçisi. [DS]

simentari, [? simentari] *{ağız} is.* Kolayca odun indirmek, su akıtmak için açılan dik, eğimli yol. [DS]

simente, [? simente] *{ağız} sf.* Beceriksiz. [DS]

simet, [? simet] *{ağız} is.* Paça günü. [DS]

simetri, [Yun. syn + metron > symmetria > Fr. symétrie] *is.* İki ve daha çok şekil, bütün veya bü-

tün parçaları arasında bir eksene göre ölçü, biçim, durum bakımından uygunluk; bakışım.

simetrik,-ği [Fr. symétrique] *sf.* Bakışımlı; bakışık.

simetrikleştirme, [simetrik-leş-tir-me] *is. mat.* Bakışımlama.

simetrili, [simetri-li] *sf.* Bakışımlı; bakışık.

simetrisiz, [simetri-siz] *sf.* Bakışımsız.

simeviye, [Ar. sime > simeviyye سيمويه] *{OsT} sf.* Belirti, iz, işaret ile ilgili; imsel.

simge, [Ar. sime *(işaret)* => *{ağız}* sim > sim-ge] *is.* **1.** Bir kavramı, bir düşünceyi belirten, bu kavram ve düşüncenin yansıtıcısı somut işaret; sembol; remiz, *(1942).* **2.** Bir duygunun, bir düşüncenin canlı örneği olan kişi veya şey; temsil; sembol. **3.** *bsy.* Bir niceliği, bir işlemi, bir komutu, bir bilgi ögesini uzlaşımsal olarak gösteren karakter veya şekillerin tümü; sembol. **4.** *kim.* Elementleri belirtmeye yarayan harf ya da harf grubu; sembol.

simgeci, [sim-ge-ci] *sf.* **1.** Anlatım ve sanatta simge kullanmayı tercih eden; sembolist. **2.** Simgecilikle ilgili olan; simgeciliğe ilişkin. **3.** Simgecilik yanlısı.

simgecilik, -ği [sim-ge-ci-lik] *is.* **1.** Simge kullanmayı tercih eden akım; sembolizm. **2.** Simge kullanmaya karşı eğilim gösterme. **3.** Gerçekleri olduğu gibi değil de bizde bıraktığı izlenimlerle anlatmayı, kelimelerin müzik değerlerinden yararlanmayı, simgelere sıkça başvurmayı ilke edinen edebiyat ve sanat akımı; sembolizm.

simgeleme, [sim-ge-le-me] *is.* Simgelemek eylemi; bir simge ile belirleme.

simgelemek, [sim-ge-le-mek] *gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* **1.** Bir simge koyarak belirlemek; simge koymak. **2.** Simge ile belirtmek. **3.** Bir şeyin simgesi olmak.

simgelenme, [sim-ge-le-n-me] *is.* Simgelenmek eylemi.

simgelenmek, [sim-ge-le-n-mek] *edil. f. [-ir]* **1.** Simge ile belirtilmek; simge ile gösterilmek. **2.** *dönşl. f.* Simge sahibi olmak; bir simge edinmek.

simgeleşme, [sim-ge-le-ş-me] *is.* Simgeleşmek eylemi.

simgeleşmek, [sim-ge-le-ş-mek] *dönşl. f. [-ir]* Simge durumuna gelmek.

simgeleştirme, [sim-ge-le-ş-tir-me] *is.* **1.** Simgeleştirmek eylemi; sembolleştirme. **2.** *mant.* Matematiksel bir kuramın simgesel bir dille yeniden yazımı.

simgeleştirmek, [sim-ge-le-ş-tir-mek] *gçl. f. [-ir]* **1.** Bir şeyin simgesi durumuna getirmek; sembolleştirmek. **2.** Bir bilgiyi, bir veriyi simgelere dönüştürmek; sembolleştirmek.

simgeli, [sim-ge-li] *sf.* **1.** Simgesi olan; simgesi bulunan; bir simge sahibi olan. **2.** Belirtilen nitelikte ve biçimde simgesi olan.

simgelik, -ği [sim-ge-lik] *is.* Simgeler dizisi.

simgesel, [sim-ge-sel] *sf.* **1.** Simge ile ilgili; simgeye ilişkin; sembolik. **2.** Simge değerinde olan; sembolik. **3.** Anlatımda simgeye başvuran; simgelerden yararlanan; simgeye dayanan. **4.** *is. fel.* Bir anlamlar alanı topluluğundan, başka bir anlamlar alanına geçmeyi sağlayan yapı. ⊡ **simgesel adres,** *bsy. Bir kaynak programda, program için seçilen bir karakter grubunun belirttiği adres.*|| **simgesel dil,** *bsy. Komutların bilgi ögelerinin çevre birimlerinin simgesel adreslerle saptandığı bir programlama dili.*|| **simgesel işlev,** *psikol. İnsanın bir simge aracılığıyla herhangi bir gösterileni tasarlama yetisi.*|| **simgesel mantık,** *man. Tümdengelimli çıkarımları, uyguladıkları özel durumları göz önüne almadan inceleyen mantık dalı; biçimsel mantık; sembolik mantık.*

simgesellik, -ği [sim-ge-sel-lik] *is.* **1.** Simgesel olma durumu; simgesel olan şeyin taşıdığı nitelik. **2.** Simgenin oluşturduğu simgesel varlık.

simhak, [Ar. simḥāḳ سمحاق] *(simha:k) {OsT} is. anat.* Kemiklerin üzerini örten zar veya ince deri.

simi, [? simi] *{ağız} is.* El ele tutuşarak seke seke oynanan bir çocuk oyunu. [DS]

simiç, -ci [simiç / simirç] *{ağız} is.* **1.** Karış. **2.** El açık hâlde iken baş parmak ucuyla işaret parmağı ucu arasındaki uzaklığa eşit ölçü birimi; sele; sere. [DS]

simidik, -ği [sim-it-ik] *{ağız} sf.* Uyuşuk; çekingen. [DS]

simidirik, -ği [Yun. simigderi] *{ağız} is.* İnce bulgur. [DS]

simil[1], [? simil] *{ağız} is.* Bıyık. [DS]

simil[2], [sim-il] *{ağız} sf.* **1.** Aptal. **2.** Beceriksiz. [DS] ⊡ **simil simil,** *{ağız} 1. (Gülümsemek için) sessizce. 2. Sinsi sinsi. 3. Usul usul.* [DS]

simile, [simil-e] *{ağız} sf.* **1.** Beceriksiz. **2.** Sevimsiz; uyuşuk. [DS]

similik, -ği [simil-ik] *{ağız} sf.* **1.** Uyuşuk; çekingen. **2.** Ağır davranışlı. **3.** Aptal. **4.** Sinsi. [DS]

similor, [Fr. simileur] *is.* Altın benzeri; tombak.

similti, [sim-il-ti] *{ağız} is.* **1.** Aptal. **2.** Beceriksiz. [DS]

simin, [Far. sīm > sīmīn سيمين] *(si:mi:n) {OsT} sf.* **1.** Gümüşten yapılmış. **2.** Gümüş renginde olan; gümüşe benzeyen; gümüş gibi olan. **3.** Gümüş renginde parlak beyaz. ⊡ **sîmîn-ber,** *{OsT} Göğsü gümüş kadar beyaz olan.*|| **sîmîn-fevvâre,** *{OsT} Ay.*|| **sîmîn-kalem,** *{OsT} Kalemi gümüş gibi değerli olan hattat.*|| **sîmîn-ten,** *{OsT} Cildi çok beyaz olan.*

simindirik, -ği [Yun. simigderi] *{ağız} is.* İnce bulgur. [DS]

simine, [simi-n-e] *{ağız} zf.* Boşuna; sebepsiz. [DS]

simirç, -ci [simiç / simirç] *{ağız} is.* Karış. [DS]

simirmek, [sim *(yans.)* > sim-ir-mek] *{ağız} gçl. f. [-ir]* Sömürmek. [DS]
simirsek, -ği [sim-ir-se-k] *{ağız} is.* Sümük. [DS]
simiş[1], [? simiş] *{eT} is.* Çekirdek. [KB]
simiş[2], [simiç / simirç] *{ağız} is.* El açık durumdayken baş parmak ucu ile işaret parmağı ucu arasındaki uzaklığı esas alan ölçü birimi. [DS]
simişke, [? simişka] *{ağız} is.* Ayçiçeği. [DS]
simit[1], **-di** [Yun. Yun. simigderi > Ar. semiẕ / semiḏ *(beyaz un)* / Akad. samīdu *(kaba un)*] *is.* **1.** Ilık su, un, tuz, süt, şeker ve maya karışımından halka biçiminde yapılmış ve üzerine çoğunlukla susam ekilen bir tür çörek. **2.** *{ağız}* İnce bulgur; düğürcük. [DS] **3.** *argo.* Sıfır. **4.** *dnz.* Denize düşenlerin su üzerinde kalmalarını sağlamak için sudan hafif malzemeden yapılmış halka; can simidi. **5.** Küçük çocukların denize girerken batmamak ya da yüzmeyi öğrenmek için kullandıkları içi hava dolu kauçuk halka. **6.** *tasvf.* Mevlevilikte sikkenin üzerine sarılan pamuklu bez. **7.** Sürücünün taşıtı yönlendirmek için kullandığı direksiyonun en üst bölümünü oluşturan yuvarlak parça. **8.** *{ağız}* İrmik. [DS] **9.** *{ağız}* Mısır. [DS] ⊡ **simit aşı,** *{ağız} İnce bulgurla yapılan pilav.* [DS]
simit[2], [? simit] *{ağız} sf.* Kara; siyah. [DS]
simitçi, [simit-çi] *is.* Simit yapan ve satan kimse.
simitçilik,-ği [simit-çi-lik] *is.* Simit yapım ve satım işi.
simitsel, [simit-sel] *sf.* Simitle ilgili; simide benzer.
simitsi, [simit-si] *sf.* Simidi andıran; simide benzeyen.
simkeş, [Far. sīm-keş سیمکش] *{OsT} is.* **1.** Haddeden gümüş tel çekerek sırma yapan usta. **2.** Sırma ile el işi yapan kimse.
simkeşhane, [Far. sīmkeş-ḫāne سیمکش خانه] *(simkeşha:ne) {OsT} is.* Sırma tel çekimi yapılan yerler.
simlah, [Ar. ṣamlāḫ / şimlāḫ صملاخ] *(simla:h) {OsT} is.* **1.** Kulak deliği. **2.** Kulak kiri.
simlemek, [sim > sim-lē-mek] *(simle:mek) gçl. f. [-r]* **1.** *{eT}* Eritmek; ezmek. [EUTS] **2.** *{ağız}* (Loğusa için) üşütmek. [DS]
simli, [sim-li] *sf.* **1.** İçinde veya üzerinde sim bulunan; sim ile işlenmiş olan. **2.** Altın ya da gümüş tellerle süslü olan. **3.** Madenî görüntü veren polyester ipliklerle üretilmiş olan.
simne, [? simne] *{ağız} is.* Üzengi. [DS]
simnanç, [? smnanç] *{eT} is.* Rahibe; zahide. [EUTS]
simpas, [sim+pas ?] *{ağız} is.* Sessizlik. [DS]
simpil, [simp-il / sim-il] *{ağız} sf.* Aptal. [DS]
simpostan, [? simpostan] *{ağız} is.* Birden. [DS]
simpozyum, [Fr. simposium] *is.* → sempozyum.
simrimek, [sim-(i)r-ī-mek] *(simri:mek) {eT} gçl. f. [-r]* Öğrenmek.[EUTS]
simsar, [Ar. simsār سمسار] *{OsT} is.* Belli bir yüzde karşılığında alışverişlerde aracılık eden, alıcı ile satıcının arasını bulan kimse; komisyoncu; aracı.
simsariye, [Ar. simsāriyye سمساریه] *(simsa:riye) {OsT} is.* Aracıların satıcı ve alıcıdan aldıkları belirli orandaki para; tellaliye; komisyon.
simsarlık,-ğı [simsar-lık] *is.* Alışverişte aracılık etme; simsarın yaptığı iş; komisyonculuk; tellallık.
simser[1], [sim-ser] *{ağız} sf.* Temiz; titiz. [DS]
simser[2], [sim-ser] *{ağız} sf.* **1.** Sinsi. **2.** Zor beğenir; müşkülpesent.[DS]
simsi, [sip-si / sim-si] *{ağız} is.* Sipsi. [DS]
simsilik, -ği [sim-si-lik] *{ağız} is.* Küçük sinek. [DS]
simsim[1], [Ar. simsim سمسم] *{OsT} is.* **1.** Susam. **2.** *{ağız}* Ağız kokusu için kullanılan bir tür baharatlı hap.[DS]
simsim[2], [sim+sim] *{ağız} is. folk.* Merzifon, Tokat ve Kayseri dolaylarında ateşin çevresinde oynanan bir oyun. [DS]
simsim[3], [sim+sim] *{ağız} sf.* Yaramaz.[DS]
simsiyah, [Ar. siyāh > si(m)+si/yah] *(si'msiyah) pekşt. sf.* Her yanı kara olan; çok koyu kara olan; kapkara.
simsor, [? simsor] *{ağız} sf.* İşsiz güçsüz; gösteriş delisi. [DS]
simsorut, [sim+sorut] *{ağız} sf.* Az konuşan. [DS]
simşir, [? simşir] *{ağız} sf.* Güzel. [DS]
Simunculuk, -ğu [Lat. simun *(Resullerin işlerinde adı geçen büyücü)* > simun-cu-luk] *is.* Manevi iyiliklerin, kilise görevlerinin alınıp satılması; kutsal şeyler ticareti.
Simurg, [Far. sī *(otuz)* + murġ *(kuş)* سیمرغ] *{OsT} is.* İran mitolojisinde geçen otuz kuş büyüklüğünde efsanevi bir kuş; Anka; Zümrüdüanka.
simülasyon, [Fr. simulation] *is.* Sanayi, bilim ve eğitimde gerçek olayları, işlemleri deney koşulları altında oluşturarak bu olayları inceleme ve araştırmaya yönelik çözümleme tekniği.
simülatör, [Fr. simulateur] *is.* **1.** Benzetici. **2.** *bsy.* Bir makinenin, bir sistemin veya bir olayın nasıl çalışıp gelişeceğini önceden göstermek için bir ordinatör aracılığıyla düzenlenen program. **3.** İncelenmesi istenen bir makinenin veya gelişmesi izlenecek bir cismin davranışlarını aynen yapabilen araç.
simültane, [Fr. simultané] *sf.* Aynı anda olan; aynı anda gerçekleşen; eş zamanlı. ⊡ **simültane çeviri,** *Konuşulduğu anda yapılan çeviri.*
simya, [Ar. sīmiyā سیمیا] *(simya:) {OsT} is.* **1.** Büyü; sihir. **2.** Topraktan altın ve gümüş yapmayı, ölümsüzlük iksirini bulmayı amaçlayan büyüye dayalı madencilik; alşimi. **3.** Harflerin, sayıların bir takım gizli güçler taşıdığına inanan, varlığın özünü kav-

ramak için onları bilmenin gerektiğini savunan görüş.

simyacı, [simya-cı] *is.* Simya ile uğraşan kimse; alşimist.

simyager, [Ar. sīmyā + Far. -ger سيمياگر] *{OsT} is.* Simyacı; alşimist.

simyon, [? simyon] *{ağız} sf.* Açık; açıkta. [DS]

-sin, [sen *(zamir)* > -sın / -sin / -sun / -sün] *çek. e.* → -sın.

-sin-, [-sın / -sin-] *{eT} yap. e.*→ -sın-.

Sin, [Ar. sīn سين] *(si:n) {OsT} is.* Çin ülkesi.

sin. [Lat. sinus] *kıs. mat.* Sinüsün kısaltması.

sin[1], [Çin. ts'in => *eT.* sin سين / سن] *is.* **1.** *{eT} {eAT} {OsT} {ağız}* Ölü gömülen yer; mezar; türbe. [ETY] [Gabain] [DS] **2.** Çukur. ⧉ **sin açıcı,** *{eAT} Kefen soyucu; nebbaş.*|| **sin açmak,** *{OsT} Mezar soymak.*|| **sine vermek,** *{eAT} Mezara koymak; gömmek.*

sin[2], [sen / sin] *{eT} {eAT} zm.* Kişi zamiri teklik ikinci kişi; sen. [DLT] [EUTS]

sin[3], [sin] *{eT} is.* Bir ölçü çeşidi. [EUTS]

sin[4], [sīn / sīn] *{eT} is.* **1.** Vücut; beden. [ETY] **2.** Ceset. [ETY] **3.** Vücudun azaları. [Gabain] **4.** *{eAT}* Şekil; kıyafet; biçim.

sin[5], [Ar. sin س] *{OsT} is. dbl.* Arap asıllı eski Türk alfabesinin on beşinci (Arap alfabesinin ise on ikinci) harfi olan "s"nin adı. Ebced hesabında 60'ın karşılığıdır.

sin[6], **-nni** [Ar. sinn سن] *{OsT} is.* Diş. ⧉ **sinn-i lahîme,** *{OsT} zool. Etoburların dişi.*|| **sinn-i nābî,** *{OsT} anat. Köpek dişi.*|| **sinn-i sāmit,** *{OsT} dbl. Diş ünsüzü.*

sin[7], **-nni** [Ar. sinn سن] *{OsT} is.* Bir kimsenin doğumundan itibaren bu güne kadar yaşadığı süre; yaş. ⧉ **sinn-i buhrān,** *{OsT} Kadınların âdetten kesildiği yaş.*|| **sinn-i bülūğ,** *{OsT} Ergenlik yaşı; buluğ yaşı.*|| **sinn-i cevānî,** *{OsT} On beş ile otuz yaş arası.*|| **sinn-i inhitāt,** *{OsT} Çökkünlük çağı.*|| **sinn-i kühūlet,** *{OsT} Otuz ile elli yaş arası.*|| **sinn-i sabāvet,** *{OsT} Doğumdan itibaren on beş yaşına kadar geçen zaman.*|| **sinn-i sagar,** *{OsT} Bebeklik çağı.*|| **sinn-i seyhuhet,** *{OsT} Elli yaşından sonraki zaman.*|| **sinn-i şebāb,** *{OsT} Yedi ile yirmi yaş arasındaki gençlik yılları.*|| **sinn-i temyîz,** *{OsT} İyiyi kötüden ayırma yaşı.*|| **sinn-i tufūliyet,** *{OsT} Süt dişlerinin dökülüp sabit dişlerin çıktığı devre.*|| **sinn-i vukuf,** *{OsT} Duraklama yaşı.*|| **sinn-i ye's,** *{OsT} Kadınların âdetten kesildiği yaş.*

sin[8], [sin] *{ağız} is.* Etek; etek ucu. [DS]

sin[9], [siñ] *{ağız} is.* Saklambaç. [DS]

sin[10], [sin] *{ağız} is.* **1.** Sarı üzüm kurusu. **2.** Biraz kurutulmuş meyve. **3.** Dut. [DS]

sina[1], [Far. sīne] *{ağız} is.* Göğüs. [DS]

sina[2], [Ar. sinā] *(sina:) is.* Kabuğundan yararlanılan bir tür bitki.

sinabat, [? sinebat] *{ağız} is.* İçinde üzüm çiğnenen oluk. [DS]

sinad, [Ar. sinād سناد] *(sina:d) {OsT} is. ed.* Kafiyenin son harfinden (revî) önce gelen ünlünün değişmesi sonucu ortaya çıkan yanlış kafiye.

sinagog, [Yun. synagogós *(toplayan)* > Fr. synagoge] *is.* Yahudilerin tapmağı; havra.

sinagrit, [Yun. sunagrida] *is. zool.* İzmaritgillerden, Atlas Okyanusu ve Akdeniz'in kıyı kısımlarında yaşayan, vücutları yandan basık, çatal kuyruklu, etçil, lezzetli kemikli bir balık, *(Dentex vulgaris).*

sinaltı, [sini+alt-ı > sinaltı] *{ağız} is.* Yemek sinisinin altına konulan sehpa; ayak. [DS]

sinameki, [Ar. senā-i Mekkī] *(sina:meki) is. bot.* **1.** Baklagillerden, sıcak bölgelerde yetişen, dört yüzden fazla türü bulunan, sarı çiçekli, badıç meyveli, çoğunun yaprak ya da meyveleri müshil olarak halk hekimliğinde kullanılan, cassia cinsinden bitki türlerine verilen ad, *(Colutea arborescens, Colutea orientalis, C. fistula, C. acutifolia, Cassia obovata, C. alata).* **2.** Bu bitkinin müshil olarak kullanılan kurutulmuş yaprakları. **3.** Bu bitkiden elde edilen müshil. **4.** *sf.* (Kişi için) başkaları ile ilişki kurmakta zorluk çeken; her şeyden sürekli yakınan; mızmız; sevimsiz; antipatik. ⧉ **sinameki gibi,** *Kimse ile ilişki kuramayan; mızmız.*

sinan[1], [Ar. sinān سنان] *{OsT} is.* Süngü; mızrak vb. şeylerin sivri ucu.

sinan[2], [? sinan] *{ağız} sf.* Sinsi. [DS]

sinani, [Ar. sinan > sinānī سنانى] *(sina:ni:) {OsT} sf.* **1.** Mızrak ile ilgili. **2.** Süngü, mızrak vb. yapan usta.

sinanmak, [sinan-mak] *{ağız} gçsz. f. [-ır]* İnanca göre, yaşlı ulu ağaç kesildiğinde kötülüklere uğramak; yıldırım düşmek. [DS]

sinaps, [Yun. synapsis *(birleşmi, bağlantı)* > Fr. synapse] *is. anat.* İki komşu sinir hücresinin birbiri ile bağlantı kurduğu bölge.

sinar, [? sinar] *{ağız} is.* Güneyden görünen ve gökyüzünü kaplayan bulut. [DS]

sinara, [Yun. synara] *is.* Büyük zoka.

sinari, [Yun. sunagrida] *{ağız} is.* → sinagrit. [DS]

sinarit, -di [Yun. sunagrida] *is. zool.* → sinagrit.

sinarşi, [Yun. synarkhein > Fr. synarchie] *is.* **1.** Bir ülkenin değişik bölümlerinin başında bulunan başkanlardan birinin bütün ülkeyi yönetmesi. **2.** Bir grup insanın uyguladığı otorite.

sinavrit, -di [Yun. sunagrida] *{ağız} is.* Büyük mercanbalığı. [DS]

sinbil, [? sinbil] *{ağız} sf.* Sinsi. [DS]

sincab, [Far. sincāb سنجاب] *(sinca:b) {OsT} is. zool.* → sincap.

sincabımsılar, [sinca(p)-ımsı-lar] *is. zool.* Sincaplarla, sincaba benzeyen hayvanları kapsayan memeli kemirgenler alt takımı.

sincabi, [Far. sincāb => sincābī سنجابى] *(sinca:bi:) {OsT} is.* **1.** Kahverengi ile gri arasındaki renk tonu; sincap rengi. **2.** *sf.* Bu renkte olan.

sincabiye, [Far. sincāb + Ar. -iyye سنجابيه] *(sinca:-biye) {OsT} is. zool.* Sincapgiller.

sincaf, [? sincaf] *{ağız} is.* Etek pervazı. [DS]

sincafolo, [? sincafolo] *{ağız} is.* Kaynamış süt. [DS]

sincan, [sincan] *is. bot.* **1.** Cehrigillerden, iki ile dört metre yükseklikte, kışın yaprağını döken, sarı çiçekli, kakırdak adı verilen meyveleri idrar artırıcı ve taş düşürücü olarak halk hekimliğinde kullanılan, sakızlı bir tür çalı; kara çalı; çeşmezen, *(Paliurus spina-christi).* **2.** İğdegillerden, kışın yapraklarını döken, meyveleri 6-9 mm. uzunlukta, C vitamini bakımından zengin olgun meyveleri reçel olarak yenen, çok dikenli bir çalı; çıçırgan; yer iğdesi, *(Hippophae rhamnoides).*

sincani, [Sincan *(ilçe adı)* > sincanī] *is. folk.* Ankara ve yöresinde oynanan zeybek türü bir halk oyunu.

sincap, -bı [Far. sencāb سنجاب] *{OsT} is. zool.* **1.** Sincapgillerin örnek tipi olan, ince uzun gövdeli, sorguç gibi çok tüylü uzun kuyruklu, ağaçlar üzerinde yaşayan, ceviz, fındık, kestane, meşe palamudu gibi kuru meyvelerle beslenen, yassı kesici dişli kemirgen memeli hayvan, *(Sciurus vulgaris varius).* **2.** *sf.* Sincap derisinden yapılmış olan. ⊡ **sincap kürk,** *Sincap derisinden yapılmış kürk.*

sincapgiller, [sincap-gil-ler] *is. zool.* Sincapları ve benzer cinsleri kapsayan kemirgen memeli hayvanlar familyası.

sincerf, [Far. şengerf > Ar. sincerf سنجرف] *{OsT} is.* Sülüğen boya; zincifre.

sinci[1], [sin-ci سنجى] *{OsT} is.* Şekil; kıyafet; biçim.

sinci[2], [? sinci] *{ağız} is.* Hassas tartı aleti; terazi. [DS] ⊡ **sinciye vurmak,** *{ağız} Ayrıntılı biçimde iyice düşünmek.* [DS]

sinci[3], [şimdi > sinci] *{ağız} is.* Şimdi. [DS]

sincik, -ği [in-cik > sin-cik] *{ağız} is.* Ayak bileği. [DS]

sincük, -ğü [sin-(i)-cük سنجك] *{eAT} sf.* Kolay sindirilen; sinici.

sinç[1], **-ci** [sinç / sinçe] *{ağız} is.* Yüz; surat. [DS]

sinç[2], **-ci** [sinç] *{ağız} is.* Dikkat. [DS]

sinçau, [Çin. hsin-ch'aa] *{eT} is.* Şematik ay sisteminin bir parçası. [EUTS]

sinçe, [sin-çe] *{ağız} is.* **1.** Yüz; surat; çehre. **2.** Asık yüz. [DS]

sinçesiz, [sinçe-siz] *{ağız} is.* Somurtkan. [DS]

sinçetmek, [sinçe-t-mek] *{ağız} gçl. f. [-ir]* **1.** Öğrenmek; bellemek; ezberlemek. **2.** Araştırmak; sormak. **3.** Dikkat etmek. [DS]

sinçi[1], [sinçi] *{ağız} is.* **1.** Giyim kuşam. **2.** Asık yüzlü; somurtkan. [DS]

sinçi[2], [sin-çi] *{ağız} is.* Bir amaçla iz süren. [DS]

sinçilemek, [sinçi-le-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Sözle veya yazı ile birini kovlamak; jurnal etmek. [DS]

sinçisiz, [sinçi-siz] *{ağız} sf.* Kötü giyimli; kılıksız. [DS]

sinçli, [sinç-li] *{ağız} sf.* Özenli; dikkatli. [DS]

sinçu, [? sinçu] *{ağız} is.* Çocuk. [DS]

sinçü, [Çin. ?] *{eT} is.* Pide. [DLT]

sindan, [Far. sindān سندان] *(sinda:n) {OsT} is.* Örs.

sindel, [sindel] *{ağız} sf.* (Kişi için) tembel. [DS]

sindi, [sın-mak > sın-dı / sindi] *{ağız} is.* Makas. [DS]

sindik[1], **-ği** [sindik سندك] *{OsT} {ağız} is.* Cıva. [DS]

sindik[2], **-ği** [sindik] *{ağız} is.* Tandırın hava deliği. [DS]

sindik[3], **-ği** [sindik] *{ağız} sf.* Pisboğaz; obur. [DS]

sindirilebilirlik, -ği [sin-dir-il-e+bil-ir-lik] *is.* Bir besinin, yapısı, pişirilme özellikleri ile kişinin çiğneme ve sindirim özsularının niteliğine bağlı olan sindirilebilme niteliği; sindirilebilir olma durumu.

sindirilme, [sin-dir-il-me] *is.* **1.** Sindirilmek eylemi. **2.** Bir besin maddesinin vücutta emilecek duruma gelmesi. ⊡ **sindirilme oranı,** *Bir besinin toplam ağırlığı ile sindirilen kısmının ağırlığı arasındaki oran.*

sindirilmek[1], [sin-mek > sin-dir-il-mek] *edil. f. [-ir]* **1.** Sindirmek eylemi yapılmak; hakkında sindirmek eylemi uygulanmak; sindirmek eylemine konu olmak. **2.** Korku ve tehdit ile tepki veremez duruma getirilmek; yıldırılmak. **3.** Sindirim aygıtında gerekli değişikliklere uğratılmak; hazmedilmek. **4.** Derinlemesine anlaşılmak; iyice kavranmak. **5.** Anlayışla karşılanmak; kabullenilmek.

sindirilmek[2], [sin > sin-dir-il-mek] *{ağız} edil. f. [-ir]* Mezara gömülmek. [DS]

sindirim, [sin-dir-im] *is.* **1.** Sindirmek eylemi. **2.** *biy.* Canlılarda, yaşamın sürdürülebilmesi için gerekli olan enerji, onarım ve büyümeyi sağlayacak besinlerin doğadan alındıktan sonra enzimlerin etkisi altında parçalanarak hücre zarları tarafından emilebilecek biçimde kimyasal değişikliğe uğratılma işlemi; hazım. **3.** Sindirim kanalı içinde besinlerin geçirdiği mekanik veya kimyasal değişikliklerin tümü. **4.** Hayvanların yakaladığı avını yemeden önce onu eritmek amacıyla salgıladığı sindirim özsularının meydana getirdiği kimyasal olay. **5.** *jeol.* Çevreleyen kayaların yeni iç kayaları tarafından özümsenmesi. ⊡ **sindirim aygıtı,** *Sindirim işlevini*

yerine getiren organların ve bağlı bezlerin bütünü.|| **sindirim bezi,** *anat. Canlılarda besinlerin sindirilmesini sağlayan enzimler salgılayan bağırsağa bağlı kese şeklindeki bez; gudde-i hazmiye.*|| **sindirim bilimci,** *Sindirim sistemi hastalıkları hekimi; gastroenterolog.*|| **sindirim bilimi,** *Sindirim sistemi hastalıklarını inceleyen tıp dalı; gastroenteroloji.*|| **sindirim borusu,** *anat. Ağız, yemek borusu, mide ve bağırsaktan oluşan bütün; enbube-yi hazmiye.*|| **sindirim bozukluğu,** *Karaciğer, safra yolları hastalıkları, pankreas yetersizliği gibi hastalıklardan sindirim işlevinde meydana gelen bozukluk.*|| **sindirim kanalı,** *1. Sindirim aygıtının boru biçiminde uzanan ağız, yemek borusu, mide ve bağırsaklardan oluşan bölümü; enbube-yi hazmiye. 2. Embriyonun sırt ipinden sonra iç deriden oluşan ilk bağırsak.*|| **sindirim katsayısı,** *Bir hayvanın yediği yemin dışkı halinde atılmayan bölümünü gösteren sayı.*|| **sindirim organı,** *anat. Sindirim sistemini oluşturan yemek borusu, mide, bağırsaklar ve sindirim sıvıları salgılayan organların her biri.*|| **sindirim organları,** *anat. Sindirim aygıtı içinde yer alan organların tümü.*|| **sindirim özsuları,** *biy. Sindirim aygıtına bağlı olan bezlerin sindirim kanalına boşalttıkları sıvıların genel adı.*|| **sindirim sıvısı,** *anat. Tükürük ile mide, pankreas ve bağırsaktan salgılanan ve içinde sindirim enzimleri bulunan sıvı.*|| **sindirim sinirleri ağı,** *Yemek borusu, mide ve bağırsaklardaki hareketleri düzenleyen sinirlerin tümü.*|| **sindirim sistemi,** *biy. Besin maddelerinin sindirilip emilmelerini ve işe yaramayan atıkların dışarı atılmalarını sağlayan organların tümü; sindirim aygıtı.*

sindiriş, [sin-dir-iş] *is.* Sindirmek eylemi veya biçimi.

sindirme, [sin-dir-me] *is.* **1.** Sindirmek işi. **2.** Korkutma; yıldırma.

sindirmek[1], [sin-mek > sin-dir-mek سندرمك] *gçl. f. [-ir]* **1.** Sinmesini sağlamak; sinmesine yol açmak. **2.** (Yiyecek için) sindirim sistemi içinde soğurulabilir duruma getirmek; hazmetmek. *{OsT} (aynı)* **3.** (Bilgi için) derinlemesine anlamak; zihne iyice yerleştirmek. **4.** (Kendine yapılan bir davranış veya söylenen söz için) anlayışla karşılamak; kabullenmek; dayanmak. **5.** İçine geçmek; işlemek; kalıcı bir iz bırakmak. **6.** *{ağız}* Dokumacılıkta renkleri uygun düşürmek. [DS] **7.** *{ağız}* Yakıştırmak. [DS] **8.** *{ağız}* (Boya, yağ, sıvı bir şey için) bir zeminin içine geçirmek; emdirmek; yedirmek. [DS] ☞ **sindire sindire,** *Yavaş yavaş; iyice sindirerek.*

sindirmek[2], [sin-mek > sin-dir-mek] *gçl. f. [-ir]* **1.** (Kişi, bir topluluk ya da hayvan için) korkutarak, tehdit ederek tepki veremez duruma getirmek; yıldırmak. **2.** *{ağız}* Usandırmak; bıktırmak. [DS]

sindiyan, [Ar. sindiyān سنديان] *(sindiya:n) {OsT} is. bot.* Pelit ağacı.

sine[1], [Ar. sine سنه] *{OsT} is.* Uyuklama; uyku bastırma.

sine[2], [Far. sīne سينه] *(si:ne) {OsT} is.* **1.** İnsanın boyun ile karın arasında kalan vücut bölümü; göğüs. **2.** *mecaz.* Gönül; yürek; kalp. **3.** *mecaz.* Bağır; iç; derinlik; koyun. ☞ **sîne-çâk,** *{OsT} Gönül yaralayan.*|| **sine-gâh,** *Göğüs.*|| **sîne-gâh,** *{OsT} Göğüs.*|| **sîne-güşâ,** *{OsT} Göğüs açan.*|| **sîne-i billûr,** *{OsT} Billur gibi göğüs; bembeyaz göğüs.*|| **sîne-i millete dönmek,** *{OsT} (Milletvekilleri için) kendisine verilmiş bütün resmî sifat ve ayrıcalıkları bırakarak halktan birisi olarak halkın arasına dönmek ve siyaseti bu şekilde sürdürmek; milletvekilliğinden istifa etmek.*|| **sîne-i müşfik,** *{OsT} Sevgi ve merhametle dolu bir yürek.*|| **sîne-i pür-hırs,** *{OsT} Hırs dolu göğüs.*|| **sîne-i pür-kîne,** *{OsT} Kin dolu yürek.*|| **sîne-i rakîk,** *{OsT} Yufka yürek.*|| **sîne-i sâf,** *{OsT} Temiz gönül; saf göğüs; kötülükten arınmış iç dünya.*|| **sîne-i sîmîn,** *{OsT} Gümüş gibi beyaz göğüs.*|| **sîne-i şefkat,** *{OsT} Müşfik kalp.*|| **sîne-i taravet,** *{OsT} Genç ve taze göğüs.*|| **sîne-i ter,** *{OsT} Genç göğüs.*|| **sine perçemi,** *Eskiden, erkeklerin göğüslerindeki kılları kazıtarak ortada bıraktıkları bir tutam kıl.*|| **sîne-pûş,** *{OsT} Göğüslük; zırh.*|| **sîne-sâf,** *{OsT} Sarılıp kucaklaşmış.*|| **sîne-sûz,** *{OsT} Yürek yakan; acı uyandıran; acıklı.*|| **sineye çekmek,** *Kendisine yapılan kötü bir davranışa veya söylenen kötü söze ister istemez katlanmak.*|| **sîne-zen,** *{OsT} Göğsünü döverek ağlayan.*

sine[3], [Far. sīne *(İran'da bir kent)* سينه] *(si:ne) {OsT} is.* Isparta halılarında kullanılan tek atmalı, gevşek bir düğüm biçimi; İran düğümü.

sine[4], [sin-mek > sin-e] *{ağız} sf.* Kurnaz; sinsi. [DS]

sine[5], [sin-e] *{ağız} is.* **1.** Kızarmış ekmek. **2.** Ekmek kabuğu. [DS]

sinebend, [Far. sīne+bend سينه بند] *(si:nebend) {OsT} is.* **1.** Göğüsleri tutan ve arkaya bağlanana bir tür sutyen. **2.** Hayvan koşumlarında göğse bağlanan enli kayış.

sinebidik, -ği [siñ-e+bit-ik] *{ağız} is.* Saklambaç. [DS]

sinebit, [siñ > siñ-e+bit-mek > siğnebit > sine+bit] *{ağız} is.* Saklambaç. [DS]

sinebitti, [siñ > siñ-e + bit-mek > siğne + bit-ti > sīne + bit-ti] *{ağız} is.* Saklambaç. [DS]

sinece, [siñ > sin-mek > sin-ece / sin-ecen] *{ağız} sf.* **1.** Hileci; düzenbaz. **2.** Sinsi. [DS] ☞ **sinece avı,** *{ağız} Gizlenerek yapılan av.* [DS]

sinecek, -ği [siñ > sin-ecek] *{ağız} is.* Çarşaf. [DS]

sinecen, [siñ > sin-ecen / sinece] *{ağız} sf.* **1.** Hileci; düzenci. **2.** Sinsi. **3.** Çekingen. **4.** (Köpek için) uslu dururken birden saldıran. [DS] ☞ **sinecen olmak,** *{ağız} 1. Aptallaşmak. 2. Durgunlaşmak.* [DS]

sinecenlik, -ği [siñ > sinecen-lik] *{ağız} is.* Sinsilik. [DS]

sineç, -ci [sing > sin-eç] *{ağız} is.* Bağ, bahçe etrafına çalılardan yapılan çit. [DS]

sinek[1], **-ği** [siñ-mek > siñ-ek > sinek] *is.* **1.** Çift kanatlılardan, hortum biçiminde emici ağızlı, kısa duyargalı, altı ayaklı, iki kanatlı, seksen beş bine yakın türü bulunan bir takım uçucu böceklere verilen ad. **2.** Özellikle karasinek. **3.** Hangi türden olursa olsun uçucu böceklerin genel adı. **4.** *sf.* Sinek biçiminde olan. **5.** *mecaz.* (Kişi için) yapışkan; bulaşık. ⊡ **sinek ağırlık,** *Boksta, 48 kg'dan 51 kg'a kadar, halterde 52 kg'a kadar olan ağırlık; sinek sıklet.*|| **sinek atmak,** *{ağız} Sinek yumurta bırakmak.* [DS]|| **sinek avlamak,** *İşsiz güçsüz boş yere vakit geçirmek; müşterisi olmamak.*|| **sinek bar,** *Atıştırma yeri.*|| **sinek çadırı,** *{ağız} Cibinlik.* [DS]|| **sinek gibi,** *1. Çok zayıf; ince yapılı. 2. Yapışkan; bulaşık.*|| **sinek kuşu,** *zool. Kolibrigillerden, parlak kırmızı gerdanlı kolibri, (Trochilus colubris)*:|| **sinek mantarı,** *bot. Şapkasının üzeri beyaz beneklerle dolu kırmızı renkli zehirli bir mantar türü; deli mantar, (Amanita muscaria).*|| **sinek sıklet,** *Boksta, 48 kg'dan 51 kg'a kadar, halterde 52 kg'a kadar olan ağırlık; sinek sıklet.*|| **sinekten yağ çıkarmak,** *Olmayacak şeylerden yarar sağlamaya çalışmak.*

sinek[2], **-ği** [sin-ek] *{ağız} is.* Develerde görülen ve dağlanarak iyileştirilen bir hastalık. [DS]

sinek[3], **-ği** [senek ? sinek] *{ağız} is.* Ağaçtan oyularak yapılan testi; senek. [DS]

sinekçil, [sinek-çil] *sf.* (Kuş için) ev sivrisineği, karasinek gibi böcekleri yiyerek beslenen kuş.

sinekçin, [senek-çin] *{ağız} is.* → sinekçil. [DS]

sinekkanadı, [sinek+kana(t)-ı] *{ağız} is.* Elle ufalanmış irice tütün. [DS]

sinekkapan, [sinek+kap-an] *is. zool.* **1.** Böcekleri, özellikle sinekleri yakalayan çeşitli ve küçük ötücü kuşlara verilen ad; sinekyutan. **2.** *bot.* Çiçeklerini veya yapraklarını kapatarak böcekleri yakalayan bitkilere verilen ad, *(Dionoea muscipula).* **3.** Meyve sineklerini yakalayıp, zehirlemekte kullanılan yarım metreküp genişliğinde, içine meyve sineklerini çeken bir sıvı ve zehirli madde bulaştırılmış cam tuzak.

sinekkapangiller, [sinek+kap-an-gil-ler] *is. bot.* **1.** Sıcak ve ılıman bölgelerde yetişen yüz kadar türü bulunan böcek yiyen bitkiler familyası. **2.** *zool.* Örnek türü sinekkapan *(Muscicapara)* olan, Asya, Avrupa ve Afrika'da yaşayan, kimisi koyu, kimisi parlak renkli, oldukça küçük kuşlar familyası.

sinekkaydı, [sinek+kay-dı] *sf.* (Tıraş için) yüz derisini parlatırcasına özenilerek yapılmış.

sinekkıran, [sinek+kır-an] *{ağız} is.* Tarlalarda biten bir ot. [DS]

sineklemek, [sinek-le-mek] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(i)-yor]* **1.** Güneşe karşı oturmak; güneşlenmek. **2.** Oyalanmak; tembellik etmek. **3.** (Kar için) ufak ufak yağmak. [DS]

sineklenme, [sinek-le-n-me] *is.* Sineklenmek işi.

sineklenmek, [sinek-le-n-mek] *edil. f. [-ir]* **1.** Sinekli duruma getirilmek. **2.** *dönşl. f.* Sineği olmak; sineği çoğalmak; sinekli bir durum almak. **3.** *mecaz.* Uyuşuk davranmak; işi yapayım mı yapmayayım mı havası içinde çalışmak; oyalanmak. *{ağız} (aynı)* [DS] **4.** *{ağız}* Dinlenmek. [DS] **5.** Üzerine üşüşen sinekleri kovmak, uzaklaştırmaya çalışmak. **6.** *{ağız}* Kuşkulanmak. [DS] **7.** *{ağız}* Öfkelenmek; huysuzlanmak. [DS] **8.** *{ağız}* Huylanmak. [DS] **9.** *{ağız}* (Hayvan için) sıcaktan ve sinekten sağa sola koşmak. [DS]

sinekler, [sinek-ler] *is. zool.* Eklem bacaklı hayvanlardan böcekler sınıfının kanatlılar alt sınıfından, ince yapılı ve tıknaz vücutlu, ağız parçaları emici ya da delip emici tipte, art kanatları farklılaşarak uçma sırasında dengeyi sağlayan birer tokmakçık durumuna gelmiş, gelişmelerinde tüm başkalaşım gösteren ev sineği *(Musca domestica),* ev sivrisineği *(Culex pipiens),* sıtma sineği *(Anopheles maculipennis),* karasinek *(Stomoxys calcitrans),* altın sinek *(Lucilia caesar),* çizgili sinek *(Aedes aegyptı),* gök et sineği *(Calliphora vomitaria),* çeçe sineği *(Glossina palpalis),* at sineği *(Hippobosca equina),* sirke sineği *(Drosophila melanogaster)* gibi türleri kapsayan bir takım.

sinekli, [sinek-li] *sf.* **1.** İçinde, üzerinde sinek bulunan. **2.** Sineklenmiş olan. **3.** *{ağız}* (Kişi için) ağır canlı; tembel; uyuşuk. [DS]

sineklik, -ği [sinek-lik] *is.* **1.** Sinek kovmaya yarar ucu püsküllü sopa. **2.** Sineklerin girmesini önlemek için dükkân önlerine asılan şerit veya boncuklardan meydana gelmiş bir tür perde. **3.** Sineklerin girmesini önlemek için açık camlara takılan elek teli benzeri kafes. **4.** Sineklerin yapışıp ölmesi için hazırlanmış ve üzerine yapışkan sürülmüş kâğıt. **5.** Sinekleri öldürmekte kullanılan, bir sap ucuna bağlanmış el genişliğinde yassı bir yüzeyi bulunan plastik araç. **6.** Sineği çok olan yer. **7.** *mecaz.* Uyuşukluk; tembellik; beceriksizlik. **8.** *{ağız}* El yüz yıkanan yer. [DS] **9.** *{ağız}* Oda içindeki küçük banyo; gusülhane. [DS] **10.** *{ağız}* Çatıda balkonlu tek oda. [DS] ⊡ **sineklik etmek,** *1. Beceriksiz olmasına rağmen çok iş yapıyormuş gibi davranmak. 2. Bezdirecek davranışlarda bulunmak. 3. Uyuşuk davranmak.*

sinekoloji, [Yun. syn *(ile)* + oikos *(ev halkı)* + logos *(bilim)* > Fr. synécologie] *is.* Çeşitli türlerden oluşan bir grubun bireyleri ile bu bireylerin yaşadıkları ortam arasındaki ilişkiyi inceleyen ekoloji dalı.

sinekromi, [Fr. sinéchromie] *is.* Filmlerin renklendirilmesi ile ilgili sinema kolu.

sineksavar, [sinek+sav-ar] *is.* Sinekleri öldüren ilaç püskürten aygıt.

sinelce, [sin-mek > sin-el-ce] *{ağız} sf.* Sinsi. [DS]

sinema, [Yun. kinema *(devinim)* > Fr. cinématographe > cinéma] *is.* **1.** Film üzerine kaydedilmiş durağan görüntüleri bir projeksiyon yardımıyla karanlık bir ortamda perde üzerine yansıtarak hareketli görüntüler elde etmeye dayanan sanat. **2.** Sinema filmlerini düzenleme ve yönetme sanatı. **3.** Sinema filmlerinin gösterildiği salon. **4.** Bir konuyu, bir kavramı hareketli resimlerle ortaya koyma amacını güden sanat dalı. ⊡ **sinema dili,** *1. Sinemanın geleneklerine, olanaklarına ve ortamına uygun anlatım yolu. 2. Sinema alanında kullanılan kelimeler dağarcığı.*|| **sinema endüstrisi,** *Sinema filmlerinin yapımı, dağıtımı ve işletilmesi ile ilgili ekonomi kolu.*|| **sinema makinesi,** *Bir ekran üzerine hareketli görüntüler düşürmeye yarayan optik alet.*|| **sinema perdesi,** *Film görüntüsünün yansıtıldığı beyaza boyanmış duvar veya bez perde.*|| **sinema salonu,** *Film gösterimi için seyircilere ayrılmış geniş salon.*|| **sinema sanatçısı,** *Film yapımında emeği geçen kimse.*|| **sinema sanayii,** *Sinema filmlerinin yapımı, dağıtımı ve işletilmesi ile ilgili ekonomi kolu.*|| **sinema tekniği,** *Film yapımında kullanılan yöntem ve tekniklerin tümü.*

sinemacı, [sinema-cı] *is.* **1.** Sinema işleten; sinemacılık yapan kimse. **2.** Film yapımcısı; film yönetmeni. **3.** Film yapımının herhangi bir aşamasında bir görev almış olan kimse.

sinemacılık, -ğı [sinema-cı-lık] *is.* **1.** Sinema filmlerinin gerçekleştirilebilmesi için uygulanan işlem ve yöntemlerin tümü; sinema sanayii; sinema endüstrisi. **2.** Sinema sahibi olan kimsenin yaptığı iş; sinema işletmeciliği.

sinemasever, [sinema+sev-er] *sf.* **1.** Sinema sanatına özel bir ilgi duyan kimse; sinemayı seven kimse. **2.** Sinema tarihi ve evrimiyle ilgilenen kimse.

sinemaskop,-bu [Fr. cinéma scope *(tescilli isim)*] *is.* Büyük perde üzerinde, görüntünün genişliği yüksekliğinin iki buçuk katı olacak biçimde uygulanan film yapım tekniği.

sinematek, -ği [Fr. cinématèque] *is.* **1.** Sinema filmlerinin sanat, eğitim, genel kültür vb. amaçlarla bir araya toplanıp saklandığı yer. **2.** Bu amaçla kurulmuş kurum.

sinematik, -ği [Fr. cinématique] *sf.* → kinematik.

sinematograf, [Fr. cinématographe] *is.* Görüntü kaydetmeye ve bunları bir perde üzerinde göstermeye yarayan aygıt; film oynatıcısı; sinema makinesi.

sinematografi, [Fr. cinématographie] *is.* Bir hareketi yeniden canlandırmak için baş vurulan teknik ve usullerin tümü.

sinemitralyöz, [Fr. cinémitrailleuse] *is.* Bir otomatik silahın atış sonuçlarını kaydetmeye yarayan aygıt.

sinemograf, [Fr. cinémographe] *is.* Hızları kaydeden ve gösteren aygıt.

sinemometre, [Fr. cinémometre] *is.* Hız göstergesi.

sinembitti, [siñ > sin-en+bit-ti] *{ağız} is.* Saklambaç. [DS]

sinenbeç, [siñ > siñ-le-n-mek > sığnen-mek > sīnenmeç > sīnenbeç] *{ağız} is.* Saklambaç. [DS]

sinenbitti, [siñ > sin-en+bit-ti] *{ağız} is.* Saklambaç. [DS]

sinenmek, [siñ > sin-le-n-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* Saklanmak; gizlenmek. [DS]

sinerama, [Fr. cinérama *(tecilli isim)*] *is.* Bütünüyle senkron duruma getirilmiş üç kamara ve üç projektör kullanılarak film çekme ve film gösterme tekniği; üç boyutlu sinema.

sinerit, [Fr. cinérite] *is. jeol.* Taş durumunda katılaşmış volkan külü.

sinerji, [Yun. sunergia > Fr. synérgie] *is. fizyol.* Birlikte çalışma; görevdeşlik.

sinerjizm, [Fr. synergisme] *is.* İnsanın tanrı ile işbirliğini savunan dinî kuram.

sineroman, [Fr. cinéroman] *is.* **1.** *ed.* Sinemaya aktarılacağı düşünülerek sinema kurallarına uygun olarak yazılmış roman. **2.** Bir filmden alınmış resimler kullanılarak düzenlenmiş roman. **3.** Dizi film.

sinesiz, [sin-e-siz] *{ağız} sf.* İş bilmez; beceriksiz. [DS]

sinestezi, [Yun. syn *(birlik)* + aisthesis *(duyarlık)* > Fr. synsthésie] *is. tıp.* **1.** Bir bölgedeki tek bir uyarana karşılık başka bölgelerde de aynı uyaran varmış gibi algılanan bir duyum algılama bozukluğu; kinestezi. **2.** *psikol.* Bir duyumun başka bir duyumu simgeleştirir gibi göründüğü algılama biçimi; kinestezi.

sineşi, [Yun. synekheia *(kalınlık)* > Fr. synéchie] *is.* İltihap ya da travma sonucunda organlarda veya dokularda ortaya çıkan yapışıklık.

sinevat, [Ar. sine > sinevāt سنوات] *(sinava:t) {OsT} is.* Uyuklamalar; ımızganmalar.

sing[1], [siğ / sing / siñ *(yans.)*] *is.* **1.** Çınlamayı ve bu biçimde ses vermeyi anlatan kök. [Zülfikar] *sing etmek, sing-i-le-mek, sing-le-mek (siñ-le-mek)* **2.** *{eT} is.* Çınlama; vızlama sesi. [DLT] ⊡ **sing etmek,** *{eT} (Kulak için) çınlamak.* [DLT]

sing[2], [siğ / sing / siñ *(yans.)*] *is.* Hayvan ve insan ağlamasını, inlemesini anlatan kök. [Zülfikar] *sing-i-le-mek (siñ-i-le-mek), sing-le-mek*

sing[3], [siñ] *(siñ) {eT} is.* Kiler. [EUTS]

singar, [siñar] *{eT} is.* Gök tarafı ve yönleri.[EUTS]

singdürmek, [siñ-mek > siñ-dür-mek] *{eT} gçl. f. [-ür]* **1.** Sindirmek; hazmettirmek. [DLT] **2.** Saklamak. [DLT]

singece, [siñ-mek > siñ-e-ce سڭكجه] *(siñece) zf.* **1.**

{OsT} Sinerek. **2.** *is. {ağız}* Uslu görünmek için yapmacık davranışlara sahip kimse. [DS] ⊕ **siñece siñece,** *{OsT} (Yağmur için) yavaş yavaş; çiseleye çiseleye.*

singecen, [siñ-mek > siñ-ecen] *{ağız} sf.* Gizlice işler çeviren; kurnaz; sinsi. [DS]

singek, [siñ *(yans.)* > siñ-ek سكك] *(siñek) {eT} is.* Sinek; sivrisinek; karasinek. [DLT] [EUTS] ⊕ **siñek üşeleyecek,** *{eAT} Sinek kovacak yelpaze.*

singel[1], [siñ > sing-el] *{ağız} sf.* **1.** Gösterişsiz; yalın. **2.** (Kişi için) uysal; sessiz. [DS]

singel[2], [siñ > sing-el] *{ağız} sf.* Sindirime yardımcı; sindirimi kolay. [DS]

singemeç, -ci [siñ-mek > sing-e-meç] *{ağız} is.* Köşe; bucak. [DS]

singer, [siñ-mek > siñ-er] *(siñer) {ağız} is.* Dirlik; düzen. [DS]

singgin, [siñ-mek > siñ-gin] *(siñgin) {ağız} sf.* **1.** Utangaç; çekingen. **2.** (Eşya için) iyice basılmış, yerleşmiş. [DS]

singgirdemik, [sinñ / sing *(yans)* > siñ-(g)ir-de-mek] *(siñgirdemek) {ağız} gçsz. f. [-r] [-d(i)-yor]* İnlemek. [DS]

singi, [siñ-mek > siñ-ī] *(siñi:) {eT} is.* Sindirilen; içe sinen; hazmolunan. [DLT]

singici, [siñ-mek > siñ-ici سكيجى] *(siñici) {OsT} sf.* Sindirimi kolay.

singil[1], [sin-gīl > siñīl] *(siñi:l) {eT} is.* **1.** (Kadına göre) kocasının kendinden küçük kız kardeşi. [DLT] **2.** Küçük kız kardeş; hemşire. [EUTS] [Nevâyî] [Gabain] **3.** Kız kardeş. [ETY] [Tekin]

singil[2], [siñ-mek > singil] *{ağız} sf.* **1.** (Kişi için) uyuşuk; ağır kanlı; tembel. **2.** Kurnaz; sessizce iş çeviren; sinsi. **3.** Sessizce yaklaşıp ısıran köpek. [DS] ⊕ **singil singil,** *{ağız} Ağır ağır; tembel tembel.* [DS]

singil[3], [siñ-il / siğil] *(siñil) {ağız} is.* **1.** Siğil. **2.** Atın ayaklarındaki aklık. [DS]

singil[4], [siñ > singil ?] *{ağız} is.* Ağaç yarmakta kullanılan bir tür kama. [DS]

singil[5], [sing-il] *{ağız} is.* Meyve sapı. [DS]

singildemek, [sing / siñ *(yans.)* > siñ-il-de-mek سكلدمك / sing-il-de-mek] *(siñildemek) {eAT} {OsT} gçsz. f. [-r]* **1.** (Köpek için) iniltili ses çıkarmak. **2.** *{ağız}* İnlemek. [DS]

singildetmek, [sing / siñ *(yans.)* > siñ-il-de-t-mek سكلدتمك] *{eAT} gçl. f. [-ür]* (Köpek için) canını acıtarak inilti şeklinde bağırtmak; çeniletmek.

singilemek, [sing / siñ *(yans.)* > *eT, eAT* siñ-ī-lē-mek سكلمك / *ağız.* sing-i-le-mek] *(siñi:le:mek / singilemek) {eT} {eAT} gçsz. f. [-er]* **1.** Feryat etmek; iniltili ses çıkarmak. [EUTS] [Gabain] **2.** *{ağız}* (Köpek için) İnlemek. [DS] **3.** (Boş yer için) çın çın ses çıkarmak; çınlamak; uğuldamak. [DS]

singillenmek, [siñ-īl > siñil-le-n-mek] *(siñillenmek) {eT} dönşl. f. [-ür]* (Erkek için) küçük kız kardeş edinmek. [DLT]

singim, [siñ-im] *(siñim) is.* Kabul. [KB]

singimlig, [siñ-im-lig] *(siñimlig) sf.* Sindirici; hazmedici. [KB]

singin[1], [sin-gin] *sf.* **1.** Sinmiş olan veya kolayca sindirilebilen. **2.** Sıkılgan; utangaç.

singin[2], [İng. sinking] *is. dnz.* Yapı itibariyle borda yüksekliği az olan geminin tam yüklü iken suya gömülü durumu.

singinlik, -ği [siñ > sing-in-lik] *{ağız} is.* Tedirginlik; huzursuzluk. [DS]

singinmek, [siñ > siñ-mek > sing-in-mek] *(siñ-inmek) {ağız} dönşl. f. [-ir]* Çekinmek. [DS]

singir[1], [siñ-ir] *(siñir) is.* **1.** *{eT}* Sinir. [DLT] [EUTS] [Gabain] **2.** *{ağız}* Şişman kimsenin vücudundaki et boğumları. [DS]

singir[2], [sing-ir] *{ağız} sf.* (Ağaç, direk, kütük vb. için) uçları düzgün kesilmiş. [DS]

singirdemek, [sing *(yans.)* > sing-ir-de-mek] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-d(i)-yor]* İnlemek. [DS]

singirgen, [siñ-mek > siñ-ir-gen سكركن] *(siñirgen) {OsT} sf.* İyi sindirilen; iyi hazmedilen.

singirke, [siñir-ke] *(siñirke) {eT} is.* Ufak sinirler. [EUTS]

singirlemek[1], [siñir-lē-mek] *(siñirle:mek) {eT} gçsz. f. [-r]* **1.** Sinir sarmak. [DLT] **2.** *{eAT} {OsT} gçl. f.* (Hayvan vb. için) hareketini engellemek için ayak sinirini vurup kesmek.

singirlemek[2], [sing-ir-le-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* Kereste, tahta vb. ağaçların uçlarını balta ya da testere ile düzeltmek; düzlemek. [DS]

singirlenmek, [siñir-lē-mek > siñir-le-n-mek] *(siñirlenmek) {eT} dönşl. f. [-r]* **1.** Siniri çoğalmak; her tarafını sinir sarmak. **2.** Sinirlenmek; kızmak. *{ağız} (aynı)* [DLT] [DS]

singirmek, [siñ-mek>siñ-ir-mek / siñ-ür-mek سكركمك] *(siñirmek) {eT} gçl. f. [-ür]* **1.** Sindirmek; hazmetmek. *{eAT} {OsT} (aynı)* [DLT] [EUTS] [Gabain] **2.** Yutmak. [EUTS] [Gabain] **3.** Bağlamak. [Gabain] **4.** Emdirmek. [DLT] **5.** *{eAT}* İçine işletmek; içine akıtmak.

singirsi, [siñ-ir > siñ-ir-si سكرسى] *(siñirsi) {OsT} sf.* Sert ve kuru.

singirtmek, [siñ-ir-mek > siñ-ir-t-mek سكردمك] *(siñirtmek) {eAT} gçl. f. [-ür]* Sindirmek; hazmettirmek.

singiş, [siñ-mek > siñ-iş سكش] *(siñiş) {OsT} is.* Sindirme; sindiriş; siniş. ⊕ **siñişi eyü,** *{OsT} Hazmı kolay.*

singişmek[1], [siñ-mek > siñ-iş-mek سكشمك] *(siñiş-mek) {eT} dönşl. f. [-ür]* **1.** (Sıvılar için) başka maddenin parçaları arasına girip sızmak. [DLT] **2.** *{OsT}* Gizlenip görünmez olmak; sinmek. **3.** *{ağız}* (Yağ, koku vb. için) yerleşmek; içine işlemek. [DS] **4.** *{ağız}* (Göz için) alışmak. [DS]

singişmek[2], [siñ-mek > siñ-iş-mek] *(siñişmek) {eT} işteş. f. [-ür]* Çekişmek. [DLT]

singlemek, [siñ *(yans.)* > siñ-lē-mek سكلمك] *(siñ-lemek) {eAT} gçsz. f. [-r]* İniltili sesler çıkarmak.

singlenmek, [siñ-le-n-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* Saklanmak; gizlenmek. [DS]

singmek[1], [siñ-mek سكمك] *(siñmek) {eT} gçsz. f. [-ur]* **1.** Sinmek. [DLT] [İKPÖy.] [KB] **2.** Yutulmak; vücuda mal olmak; hazmolunmak. *{eAT} {OsT} (aynı)* [DLT] [İKPÖy.] [KB] **3.** Gizlenip görünmez olmak; saklanmak. *{eAT} {OsT} (aynı)* [DLT] [İKPÖy.] [KB] **4.** İçine işlemek; girmek; nüfuz etmek. *{eAT} {OsT} (aynı)* [DLT] **5.** Sahibine sormadan bir yere girip sinmek. [DLT] **6.** *{eAT} {OsT}* İçine sinmek; hoşuna gitmek; yaramak. ⧉ **siñ siñ,** *{eAT} Saklana saklana; sine sine.*

singmek[2], [siñ-mek] *(siñmek) {eT} gçsz. f. [-ür]* Damlamak.[EUTS]

singmez, [siñ-mez سكمز] *(siñmez) {eT} {eAT} sf.* Sindirimi güç; hazmı zor.

singnengeç, -ci [siñ-le-n-geç] *(siñengeç) {ağız} is.* Saklambaç. [DS]

singök, [*süñ-mek > süñ-ük / süñ-ök] *(siñök) {eT} is.* Kemik. [ETY]

singremek, [siñ *(yans.)* > > siñ-rē-mek] *(siñre:mek) {eT} gçsz. f. [-r]* Üzüntüsünden yavaş ve gizli ağlamak. [Nevâyî]

singsing, [siñ+siñ سكسك] *(siñsiñ) {OsT} is.* Odunu dayanıklı bir ağaç; dağdağan. ⧉ **siñsiñ ağacı,** *{OsT}* → singsing.

singük, [*süñ-mek > süñ-ük / süñ-ök] *(siñük) {eT} is.* Kemik. [EUTS] [Gabain]

singürmek[1], [siñ-mek > siñ-ir-mek / siñ-ür-mek سكورمك] *(siñürmek) {eT} {OsT} gçl. f. [-ür]* Yutmak; emmek; hazmetmek. [DLT] [EUTS] [Gabain] [İKPÖy.] [KB] [Nevâyî]

singürmek[2], [siñ-mek > siñ-ir-mek / siñ-ür-mek سكورمك] *(siñürmek) {eT} {eAT} gçl. f. [-ür]* İçine işletmek; içine akıtmak; batırmak. [İKPÖy.]

singürmek[3], [siñ-mek > siñ-ür-mek] *(siñürmek) {eT} gçl. f. [-ür]* Bağlamak. [Gabain]

singüt, [siñ-mek > siñ-üt / süñ-üt] *(siñüt) {eT} is.* Karşılığında bir şey verilmeyen ve geri gönderilmeyen armağan. [DLT]

sinğek, -ği [señ-ek / senek] *{ağız} is.* Ağaçtan oyularak yapılmış su testisi; senek. [DS]

sinğirmek, [siñ > singir-mek] *{ağız} gçl. f. [-ir]* Sindirmek; hazmetmek. [DS]

sinğirsimek, [siñ-ir > singir-si-mek] *{ağız} gçsz. f. [-r]* Biraz kurumak; sertleşmek. [DS]

sinh, [Ar. sinḫ سنخ] *{OsT} is.* Çenede dişlerin yerleştiği yuva; diş çukuru.

Sini, [Ar. sīnī سينى] *(si:ni:) {OsT} sf.* **1.** Çinli. **2.** Çin'de yapılmış porselen; çini.

sini[1], [sén > sin-i / sen-i] *{eT} zm.* Teklik ikinci kişi zamirinin yükleme hâli; seni. [ETY] [EUTS]

sini[2], [Ar. ṣīn *(Çin)* > ṣīnī *(Çinli; Çin'den gelme)* سينى] *(si:ni:) {OsT} is.* **1.** Üzerinde yemek yenilebilen, sofra olarak kullanılabilen bakır ya da pirinçten, yuvarlak büyük tepsi. **2.** *{ağız} folk.* Nişanda kız evine götürülen şeker tepsisi. [DS] ⧉ **sini altı,** *{ağız} Sofra olarak kullanılan sinini altına konulan altlık; kürsü.* [DS]|| **sini ekmeği,** *{ağız} Börek.* [DS]|| **sini fener,** *{ağız} Çıtalı uçurtma.* [DS]|| **sini galını** (kalını), *Tepsi içinde pişirilen yağlı ekmek.*|| **sini işi,** *{ağız} Şeker.* [DS]|| **sini okuntusu,** *folk. Oğlan evinin kız evine gönderdiği sini içinde, gelin elbiselerinin eve gelişi dolayısıyla konuklara şerbet sunma töreni.*

sini[3], [sin-mek > sin-i سينى] *{eAT} zf.* Sinerek; utanarak; mahcup olarak.

sinibaz, [Ar. sīnī + Far. -bāz سينى باز] *(si:ni:ba:z) {OsT} is.* Sinilerle çeşitli gösteriler sunan sanatçı.

sinicen, [sin-mek > sin-i-cen] *{ağız} sf.* Sinsi. [DS]

sinici[1], [sin-mek > sin-ici] *{ağız} sf.* Sindirimi kolay ve besin değeri yüksek. [DS]

sinici[2], [sini > sini-ci] *{ağız} is.* Sini yapan veya satan bakırcı. [DS]

sinik[1],**-ği** [sin-ik] *sf.* **1.** Sinmiş olan; pusmuş olan; yılmış. **2.** Bir şeyin içine kokusu ve tadı işlemiş olan. **3.** *{ağız}* Su almış ıslak odun. [DS]

sinik[2], **-ği** [Yun. kynos *(köpek)* > kynikós *(köpeksi)* > Lat. cynicus > Fr. cynique] *is.* **1.** *fel.* İnsanın erdem ve mutluluğa hiçbir değere bağlı olmadan, bütün gereksinmelerden sıyrılarak bağımsız kaldığı zaman ulaşabileceğini savunan öğreti taraflısı; kinizm yanlısı; kelbî; kinik. **2.** *psikol.* Toplum hayatının sınırlamalarına aldırmadan, yalnız kendi istek ve içgüdülerinin yönlendiriciliğine göre hareket eden; kinik; kelbî. **3.** *sf.* Kinik öğretisine ilişkin; kinik öğretisine bağlı olan.

sinik[3], **-ği** [senek > sinik] *{ağız} is.* Çamdan yapılmış su testisi. [DS]

sinil, [siñ-il > sinil] *{ağız} is.* **1.** Siğil. **2.** Atın ayaklarındaki aklık. [DS]

sinilcen, [siñ-il-cen] *{ağız} sf.* Sinsi. [DS]

sinile, [? sinile] *{ağız} is.* Bayram ve özel günlerde, birkaç halka hamur bir araya getirilerek yapılan ekmek. [DS]

sinilemek[1], [siñ > sin-i-le-mek] *{ağız} gçsz. f [-r] [-l(i) -yor]* **1.** Hafif sesle inleyerek ağlamak. **2.** (Canı yanan köpek için) inler gibi ses çıkarmak. **3.** (Boş bakır kaplar için) dokununca ses çıkarmak; çınlamak. **4.** (Ev, oda vb. için) ıssız kalmak. [DS]

sinilemek[2], [sin-i-le-mek] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(i)-yor]* Yaşlanmak; kocalmak; güçsüz düşmek. [DS]

sinilmek[1], [sin-mek > sin-il-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* Gizlenmek. [DS]

sinilmek[2], [sinil-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* Sık sık nefes almak. [DS]

sinilotu, [siñ-il+ot-u] *{ağız} is.* → sinir otu. [DS]

sinîn, [Ar. sene > sinīn سنين] *(sini:n) {OsT} is.* Seneler; yıllar. ⊡ **sinîn-i sâlîfe,** *{OsT} Geçen yıllar.*

sinir, [*eT.* siñir] *is.* **1.** Duyu ve hareketleri beyinden organlara, organlardan beyne ulaştıran beyazımsı teller ve bu tellerin oluşturduğu demet. **2.** Görüş ve alışkanlıklara ters gelen herhangi bir olay ya da durum karşısında tepki gösterme duyarlılığı; öfkeli tutum; ruhsal gerginlik; asap. **3.** Bir kişide saplantı derecesine varan rahatsız edici özellik; dikkat çekici huy veya özellik. **4.** Tepkilerini denetleyebilme, kendini tutabilme gücü. **5.** Kas kirişi, kas zarı. **6.** (Böcekler için) damar. **7.** *{ağız}* Lastik. [DS] **8.** *{ağız}* Diz kapağıyla ayak bileği arası (ön taraf). [DS] **9.** *sf.* Hoşa gitmeyen; can sıkıcı, sinir bozucu. ⊡ **sinir akımı,** *anat. Sinir hücrelerinin ve sinirlerin çalışmasını sağlayan olay.*|| **sinir alma,** *tıp. İltihaplanmış canlı diş özünün çıkarılması işlemi.*|| **sinir argınlığı,** *tıp. Bedensel ve ruhsal görevlerde gevşeme ve bitkinlik biçiminde beliren bir sinirce; nevrasteni.*|| **sinir bilimi,** *biy. Sinir sistemini inceleyen tıp dalı; nöroloji.*|| **sinir borusu,** *anat. Embriyonda, dış derinin kıvrılması ile oluşan, bütün beyin-omurilik sinir sistemini meydana getiren silindirimsi kısım.*|| **sinir boşluğu,** *biy. Omurgalılarda merkez sinir sistemini, omur yaylarını, kafatasını vb. içeren boşluk.*|| **sinir buhranı,** *tıp. Sinir sisteminde ortaya çıkan bozuklukların yarattığı gerginlik veya hastalık.*|| **sinir cerrahisi,** *tıp. Vücudun bir bölgesindeki veya bir organdaki bir sinirin, bir sinir ağının, sinir grubunun veya sinir düğümünün çıkartılması işlemi; nöroşirürji.*|| **sinir doku,** *anat. Beyni ve sinirleri oluşturan ve nöron adı verilen hücrelerden oluşan doku.*|| **sinir düğümü,** *Sinirlerde görülen yer yer yuvarlak veya iğsi şişlik; gangliyon.*|| **sinir felci,** *tıp. Bir nöronun veya sinirsel bir yapının travma, elektrik şoku veya ısı gibi etkenler sonucu işlevsel etkinliğinin yok olması.*|| **sinir harbi,** *Söz ve davranışlarıyla birbirini sürekli rahatsız ederek yıpratmaya çalışma; birbirini sinirlendirme.*|| **sinir hastalığı,** *tıp. Sinir sistemi ile ilgili hastalıkların genel adı; nevropat.*|| **sinir hastası,** *tıp. Sinir sistemi ile ilgili bir hastalığa tutulmuş olan.*|| **sinir hücresi,** *anat. Yüksek yapılı organizmalarda elektrik akımı taşıyabilecek nitelikte, çekirdek ve organellerin bulunduğu bir hücre gövdesi ile bu gövdeden uzanan sitoplazmik uzantılardan ve aksondan oluşan sinir sisteminin temel hücresi; nöron.*|| **siniri alt üst olmak,** *Sinirlenip ne yapacağını şaşırmış duruma gelmek; çok sinirlenmek; sinirleri bozulmak.*|| **sinir ilacı,** *tıp. Sinir sistemini yatıştıran ve bu amaçla tedavide kullanılan ilaç.*|| **sinir iltihabı,** *tıp. Sinirlerin irinleşerek bozulması veya yozlaşması.*|| (bir şey) (birinin) **sinirine dokunmak,** *O şeyden hoşlanmamak; onu görünce veya adını duyunca sinirlenmek; o kişiyi sinirlendirmek.*|| **siniri oynamak,** *Bir şeye kızarak canı sıkılmak; kızmak; öfkeden eli ayağı titremek; öfkelenmek; heyecanlanmak.*|| **siniri tutmak,** *Birdenbire sinirlenmek; bu yüzden davranışlarını kontrol edemez duruma düşmek.*|| **sinir kanatlılar,** *zool. Kanatları ağ gibi karışık damarlı ve saydam olan böcekler.*|| **sinir kesilmek,** *Bir olay, durum veya davranış karşısında kızmak; aşırı ölçüde sinirlenmek; çok kızmak; öfkelenmek.*|| **sinir kılıfı,** *anat. Bir kısım sinir liflerini sararak bir çevresel sinir demeti oluşturan zar; sinir kını.*|| **sinir kını,** *anat. Sinirleri saran bağ dokusundan oluşma yassı bir kılıf; sinir kılıfı.*|| **sinir krizi,** *tıp. Çok şiddetli bir heyecan veya bunalımın etkisi ile davranışlarını kontrol altında tutamayan ve bunu bağırma, ağlama, gülme ve dövünme gibi hareketlerle ortaya koyan kimsenin durumu.*|| **sinir küpü,** *Çok sinirli olma durumu.*|| **sinirleri alt üst olmak,** *Aşırı sinirlenmeden dolayı ne yapacağını, nasıl davranacağını kestiremez olmak; kendini kontrol edememek; şaşkın ve karmaşık duruma düşmek.*|| **sinirleri ayakta olmak,** *Çok fazla sinirlenmiş, öfkelenmiş olmak.*|| **sinirleri boşanmak,** *Sinirlendikten sonra kendini tutamayarak ağlamaya, bağırmaya veya gülmeye başlamak.*|| **sinirleri bozulmak,** *1. Aşırı sinirlenmeden dolayı ne yapacağını, nasıl davranacağını kestiremez olmak; kendini kontrol edememek; şaşkın ve karmaşık duruma düşmek. 2. Ruhsal dengesi bozulmak; her şeye çabuk sinirlenir olmak.*|| **sinirleri gergin olmak,** *1. En küçük bir bahane ile öfkesini gösterecek durumda olmak; sinirlendirici yeni bir durum veya olay karşısında hemen tepki verecek durumda bulunmak; patlamak için sebep aramak. 2. Çok sinirlenmiş durumda olmasına karşın hiçbir tepki vermemeye çalışmak.*|| **sinirleri gerilmek,** *Sinirlenmeye hazır durumda bulunmak.*|| **sinirleri gevşemek,** *Sinirliyken yatışmak; sinirli durumu gitmek; ferahlamak; sinirli durumdan sakin ve rahat bir duruma geçmek.*|| **sinirleri kuvvetli,** *Kolay ve çabuk sinirlenmeyen; heyecana kapılmayan; soğukkanlı.*|| **sinirlerine hakim olmak,** *Davranışlarını ve kendini kontrol edebilmek; soğukkanlı olmak.*|| **sinirlerini bozmak,** *Kızdırmak; sinirlendirmek.*|| **sinirleri yatışmak,** *Sinirli durumda iken sakin bir duruma gelmek; öfkesi geçmek.*|| **sinirleri zayıf,** *Kolay ve çabuk sinirlenen; hemen heyecanlanan.*|| **sinir lif-**

çiği, *Sinir hücresinin gövdesinden çıkan ince telcik.*|| **sinir olmak,** *Birine veya bir şeye çok sinirlenmek.*|| **sinir otları,** *bot. Örnek tipi sinir otu olan, hodanlara yakın iki çenekli çiçekli bitkiler takımı.*|| **sinir otu,** *bot. Sinir otugillerden, yaprakları dipten çıkan ve genellikle sapsız, çiçekleri tek bir sapın ucunda, başak durumunda toplu, halk hekimliğinde kullanılan bir çok türü bulunan otsu bitkilere verilen ad, (Plantago lanceolata).*|| **sinir otugiller,** *bot. Sinir otları takımından, genellikle rozet yapraklı çiçekleri sapın ucunda tıkız başak durumunda, erdişi, meyvesi kapaklı kapsül biçiminde iki çenekli bitişik taç yapraklı bitkiler familyası, (Plantaginaceae).*|| **sinir salgısı,** *biy. Sinir hücrelerinde görülen iç salgı.*|| **sinir savaşı,** *Söz ve davranışlarıyla birbirini sürekli rahatsız ederek yıpratmaya çalışma; birbirini sinirlendirme.*|| **sinir sistemi,** *anat. Yüksek yapılı organizmalarda, duyusal ve duyumsal uyarıları alan, organizmanın dış ve iç ortam değişikliklerine uymasını sağlayacak tepkimeleri düzenleyen ve çeşitli organların işbirliği içinde çalışmasını sağlayan çevresel ve merkezî sinir sistemlerinden oluşan bütün.*|| **sinir şeridi,** *biy. Omurgasızlarda vücut boyunca uzanan sinir tellerinden oluşan demet.*|| **sinir teli,** *anat. Demetler hâlinde birleşerek sinirleri oluşturan akson ile aksonu saran hücrelerden oluşan ve çevresel sistemde yer alan yapılardan her biri.*|| **sinir telciği,** *anat. Nöronların gövde kısmından çıkan ince sinir teli.*|| **sinir törpüsü,** *Ruhî durumu ve sinirleri olumsuz yönde etkileyerek zayıflatan, yıpratan şey.*|| **sinir ucu,** *anat. Çevresel sinir sisteminin duygu veya motor sinirlerinin çevresel bir organda sonlanan dallanmış ucu.*|| **sinir yolları,** *Belli bir görevle ilgili sinir tellerinin, sinir merkezi ile çevre arasında izlediği yol.*

sinirce, [sinir-ce] *is. psikiyatri.* Çoğunlukla bedenî ağrı, sızı gibi şikâyetlerle beraber bunalımla kendini gösteren, kişiliği ve kişilik uyumunu aşırı derecede etkilemeyen ruhsal kaynaklı sinir hastalığı; nevroz.

sinirilmek, [siñ-ir-mek > sinir-il-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* **1.** (Kömür için) yanıp kül olmak. **2.** (Gübre için) çürümek; yanmak; tarlaya konulabilir hâle gelmek. [DS]

sinirleme, [sinir-le-me] *is.* Sinirlemek eylemi.

sinirlemek, [sinir-le-mek] *gçl. f.- [-r] [-l(ı)-yor]* **1.** Etin içinde bulunan kas kirişleri ile kalın zar parçalarını ayıklamak. **2.** Savaşta düşmanın bindiği atın arka ayaklarını kılıç darbesi ile kesmek. **3.** Sindirmek; hazmetmek. **4.** Hayvanı işkence ile öldürmek.

sinirlendirme, [sinir-le-n-dir-me] *is.* Sinirlendirmek eylemi.

sinirlendirmek, [sinir-le-n-dir-mek] *gçl. f. [-ir]* Birinin sinirlerini bozmak; onu kızdırıp öfkelendirmek; sinirlenmesine neden olmak; sinirlenmesine yol açmak.

sinirleniş, [sinir-le-n-iş] *is.* Sinirlenmek eylemi veya biçimi.

sinirlenme, [sinir-le-n-me] *is.* Sinirlenmek eylemi.

sinirlenmek, [sinir-le-n-mek] *dönşl. f. [-ir]* **1.** Sinirli duruma gelmek; sinir sahibi olmak. **2.** Çeşitli etkenlerle duygu ve davranışlarını denetleyemez duruma gelmek; öfkelenmek; kızmak; köpürmek; feveran etmek.

sinirli, [sinir-li] *sf.* **1.** (Et için) içinde sinir bulunan. **2.** (Kişi için) sinirlenmeyi kendine huy edinmiş olan; kolayca sinirlenen; karakter ve yapı olarak soğukkanlılığını, davranışlarının kontrolünü çabuk yitiren; sinirlerine hakim olamayan; asabî. **3.** Öfke ve kızgınlık yüzünden davranışlarını denetleyemez durumda olan; sinirlenmiş; öfkeli. **4.** (Söz, davranış vb. için) sinirli bir kimseye ilişkin. ⊡ **sinirli ot,** *{ağız}* → sinir otu. [DS]|| **sinirli sinirli,** *Kızgın ve öfkeli biçimde; öfkeyle; kızgınlıkla.*| **sinirli yaprak,** *{ağız}* → sigil otu. [DS]

sinirlilik,-ği [sinir-li-lik] *is.* Sinirli olma durumu; sinirli, öfkeli biçimde davranma; kızgınlık; asabiyet.

sinirme, [siñ-ir-mek / seğ-ir-me] *{ağız} is.* Uyuşma; karıncalanma. ⊡ **sinirme olmak,** *{ağız} (Ayak için) uyuşmak; karıncalanmak.* [DS]

sinirmek[1], [siñ-ir-mek sin-ir-mek] *{ağız} gçl. f. [-ir]* **1.** (Yemek için) sindirmek; hazmetmek. **2.** İçine sindirmek; hora geçirmek. **3.** Belli etmeden çalmak; uğrulamak.[DS]

sinirmek[2], [siñ-ir-mek / sin-ğir-mek > sinir-mek] *{ağız} gçl. f. [-ir]* **1.** Korkutmak; sindirmek. **2.** Yaptığı kötülüğü unutturmak. [DS]

sinirsek[1], **-ği** [siñ-ir-se-mek > sinir-se-k / siñ-ir-sek] *sf.* **1.** Esnekliğini ya da yumuşaklığını yitirmiş; sertleşmiş; sinir gibi olmuş. **2.** *{ağız}* (Odun vb. için) sert; güç kırılan. [DS] **3.** *{ağız}* (Et, sebze vb. için) iyi korunmadığı için güç pişer duruma gelmiş. [DS] **4.** *{ağız}* (Yemek için) malzemesi pişirme hatasından dolayı zor çiğnenir olmuş; iyi pişmemiş. [DS] **5.** *{ağız}* (Ekmek, leblebi vb. için) bayatlamış; kurumuş; sertleşmiş. [DS] **6.** *{ağız}* (Odun için) ıslak; yaş; güç yanan. [DS] **7.** *{ağız}* Az kuru. [DS] **8.** *{ağız}* (Et için) sert; sinirli. [DS]

sinirsek[2], **ği** [sinir-sek] *{ağız} is.* → sinir otu. [DS] ⊡ **sinirsek yaprağı,** *{ağız}* → sinir otu. [DS]

sinirsel, [sinir-sel] *sf.* **1.** Sinirle ilgili; sinire ait; sinirlerden kaynaklanan. **2.** Sinir sistemine ilişkin. **3.** Sinirlerin dayanıklılığıyla, sağlamlılığıyla ilgili olan.

sinirsemek, [sinir-se-mek] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-s(i)-yor]* **1.** Sinirsek hâle gelmek. **2.** (Leblebi, fıstık, simit vb. için) gevrekliği gitmek; bayatlamak. **3.** (Et, sebze vb. için) kartlaşmak; sertleşmek; bozulmak. **4.** (Odun vb. için) sertleşmek. **5.** (Nohut, fa-

sulye, mercimek vb. için) pişmez duruma gelmek; büzüşmek. [DS]

sinirsilenmek, [sinir-si-le-n-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* (Yemek için) bozulmak. [DS]

sinirsiz, [sinir-siz] *sf.* **1.** (Et için) içinde sinir, kas kirişleri bulunmayan. **2.** (Kişi için) kolay kolay sinirlenmeyen; sakin; soğukkanlı. **3.** Sinirlenmemiş durumda olan.

sinirsizlik,-ği [sinir-siz-lik] *is.* **1.** Sinirsiz olma durumu; sinirsiz olan kimsenin niteliği. **2.** *tıp.* Bir kas ya da iç organda normal sinir dağılımın ortadan kalkması.

siniş, [sin-iş] *is.* Sinmek eylemi veya biçimi.

sinişmek, [sin-iş-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* **1.** Akla yatmak. **2.** (Yemek için) mideye yerleşmek. [DS]

sinit[1], [señ-ek / senek > sinit] *{ağız} is.* Ağaç su testisi. [DS]

sinit[2], [Yun. sanidi] *{ağız} is.* Üstünde et kesilen ya da ekmek açılan tahta; yastağaç. [DS]

sinitmiş, [siñ > sin-it-miş] *{ağız} sf.* Gizli iş yapan; sinsi. [DS]

-siniz, [siz *(zamir)* > -sınız / -siniz / -sunuz / -sünüz] *çek. e.* → -sınız.

sinizm, [Yun. kynos *(köpek)* > kynismos > Lat. cynismus > Fr. cynisme] *is. fel.* **1.** İnsanın erdem ve mutluluğa, hiçbir değere bağlı olmadan, bütün gereksinmelerden sıyrılarak bağımsız kaldığı zaman ulaşabileceğini savunan öğreti; kelbiye; kinizm. **2.** *psikol.* Toplum hayatının sınırlamalarına aldırmadan yalnız kendi istek ve içgüdülerinin yönlendiriciliğine göre hareket etme; kinizm; kelbiye.

sinkaf, [Ar. sin + kef ك س *(sik kelimesinin yazılışının Arap harfleri ile adı)*] *{ağız} is.* Erkek cinsel organı ile ilgili bütün küfür ve kötü sözlerin güzel adlandırmaya yönelik kısaltılmış biçimi. [DS]

sinkapan, [sin-mek+kap-mak > sin+kap-an] *{ağız} sf.* (Köpek vb. için) ansızın saldıran. [DS]

sinkinezi, [Yun. syn *(birlikte)* + kinesis *(devinim)* > Fr. syncinésie] *is. tıp.* İstemli bir hareket yaparken, irade dışı bir hareketin daha yapılması biçiminde ortaya çıkan bozukluk.

sinkontu, [? sinkontu] *{ağız} sf.* Eli sıkı; cimri. [DS]

sinle, [sin > sin-le سينله / سنله] *{eAT} is.* **1.** Mezarlık; kabristan. **2.** Mezar.

sinleg, [sin-lē-k] *(sinle:g) {eT} is.* Mezarlık. [ETY]

sinlemek, [siñ *(yans.)* > sin-le-mek] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(i)-yor]* **1.** (Metal kaplar için) dokununca veya birbirine çarpınca çınlamalı ses çıkarmak; çınlamak. **2.** (Canı yanan köpek için) iniltili sesler çıkarmak. **3.** (Hamam için) ses yankılanarak çınlamak. **4.** Hafif sesle ağlamak. **5.** (Kulak için) çınlamak. [DS]

sinlenbeç, -ci [siñ-le-n-meç] *{ağız} is.* Saklambaç. [DS]

sinlenbiç, [siñ > siñ-le-n-mek > sīnen-meç > sīnenbiç] *{ağız} is.* Saklambaç. [DS]

sinlenmek, [siñ-le-n-mek>sin-le-n-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* Gizlenmek; saklanmak. [DS]

-sinler, [-sın-lar / -sinler- / -sunlar- / -sünler] *çek. e.* → -sınlar.

sinlik,-ği [sin-lik] *{ağız} is.* Mezarlık; kabristan. [DS]

sinme, [sin-me] *is.* Sinmek eylemi.

sinmece, [siñ > siñ-mek > sin-mek > sin-mece] *{ağız} is.* Saklambaç. [DS]

sinmecek, [siñ > siñ-mek > sin-mek > sin-me-cek] *{ağız} is.* Saklambaç. [DS]

sinmecik, [siñ > siñ-mek > sin-mek > sin-me-cik] *{ağız} is.* Saklambaç. [DS]

sinmek[1], [*eT.* siñ-mek > sin-mek] *dönşl. f. [-er]* **1.** Kendisinin görünmesini önlemek amacıyla saklanmak; büzülmek; gizlenmek. **2.** *mecaz.* Baskı, korku ve yılgınlık gibi sebeplerden konuşamaz, hareket edemez duruma gelmek; tepki göstermemek. **3.** (Koku vb. için) derin olarak işlemek; güç çıkarılacak veya hiç çıkarılamayacak biçimde bir şeyin içine işlemek; nüfuz etmek. **4.** (Huy, alışkanlık vb. için) iyice yerleşmek.

sinmek[2], [sin-mek] *{ağız} dönşl. f. [-er]* **1.** Uygun düşmek; yakışmak. **2.** Alışmak. [DS]

sinn, [Ar. sinn سن] *{OsT} is.* → sin.

sinne, [? sinne] *{ağız} is.* Urganın, semerde üzengi yerinde bulunan ve yük sararken yükün altına gelen U biçimindeki bölümü. [DS]

sinneci, [siñ > siñ-le-n-mek > sinlen-ici > sinneci] *{ağız} is.* Saklambaç. [DS]

sinnek, -ği [? sinnek] *{ağız} is.* **1.** Kötü yolda olan kadın. **2.** Yüreği kötülükle dolu kadın; cadı. **3.** Ölümü yaklaşmış kız. [DS]

sinnemmeç, [siñ > siñ-le-n-mek > siñlen-meç > sinnem-meç] *{ağız} is.* Saklambaç. [DS]

sinnen, [Ar. sinn > sinnen سنا] *{OsT} zf.* Yaş bakımından; yaşça.

sinnenbeç, [siñ > siñ-le-n-mek > siñlen-meç > sinnenbeç] *{ağız} is.* Saklambaç. [DS]

sinnenbözü, [siñ > siñ-le-n-mek + büz-mek > sinnen+büz-ü] *{ağız} is.* Saklambaç. [DS]

sinnenmece, [siñ > siñ-le-n-mek > sinnen-mek > sinnen-mece] *{ağız} is.* Saklambaç. [DS]

sinnenmeç, [siñ > siñ-le-n-mek > siñlen-meç > sinnenmeç] *{ağız} is.* Saklambaç. [DS]

sinnenmek, [siñ-le-n-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* → sinlenmek. [DS]

sinnevr, [Ar. sinnevr سنور] *{OsT} is. zool.* Kedi. ⊡ **sinnevr-i cebelî,** *{OsT} Dağ kedisi.*

sinng, [sinñ] *(sinñ) {eT} is.* Kiler. [EUTS]

sinnî, [Ar. sinn *(diş)* > sinnī / sinniyye سنى / سنيه] *(sinni:) {OsT} sf.* Diş ile ilgili; dişe ait.

sinni[1], [Ar. sinn => sin-li > sinni] *{ağız} is.* Yaşlı; kocamış. [DS]

sinni[2], [*eT.* sin *(beden)* > sin(n)-i ?] *{ağız} is.* Kişilik; öz. [DS]

sinnik, -ği [*eT.* sin *(mezar)* > sin-lik > sinnik] *{ağız} is.* Mezar. [DS]

sinnilemek, [sinni-le-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* (Ölü için) mezara gömmek. [DS]

sinod, [Fr. synode] *is. hrist.* **1.** Kilise temsilcilerinin dinî sorunları tartışıp görüşmek ve karara bağlamak üzere toplandığı meclis. **2.** Kilise meclisi. **3.** Eski Yunan'da kültürel, ticarî ve dinî amaçlarla yapılan her türlü toplantı.

Sinolog, -ğu [Yun. Sina *(Çinli)* > Fr. sinologue] *is.* Çinceyi ve Çin uygarlığını inceleyen bilim adamı.

Sinoloji, [Yun. Sina *(Çinli)* > Fr. sinologie] *is.* Çince ve Çin uygarlığını inceleyen bilim dalı; Çin bilimi.

sinonim, [Fr. synonyme] *sf.* Eş anlamlı; anlamdaş; müteradif.

sinopsis, [Yun. sinopsis] *is.* **1.** Bir bilimin, bir öğretim konusunun bütününe ilişkin kısa açıklama. **2.** Bir bilimin bütün bölümlerini kapsayan genel tablo. **3.** Bir film konusunun on sayfa kadar tutan yazılı özeti; özet.

sinor, [Yun. synoron => sinor] *{ağız} is.* Sınır. [DS]

sinorci, [sinor-ci] *{ağız} is.* Tarla sınırında hile yaparak toprak kazanan kimse. [DS]

sinovya, [Lat. synovia > Fr. synovie] *is. anat.* Eklem yüzeylerini yağlayarak, birbiri üzerinde kaymalarını kolaylaştıran renksiz, yapışkan ve kaygan sıvı.

sinreş, [sinir > sin(i)r-e-ş] *{ağız} sf.* Sinirsek. [DS]

sinreşmek, [sinir > sin(i)r-e-ş-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* **1.** (İnsan ve hayvan için) görünüşten daha çok dayanıklılık, sertlik göstermek. **2.** (Odun, tahta vb. için) sertleşmek; kurumak; sağlamlaşmak. [DS]

sinrez, [siñ-re-z] *{ağız} sf.* (Odun vb. için) Katı; sert. [DS]

sinse, [? sinse] *{ağız} is.* Bir tür yay. [DS]

sinsel, [Ar. sinn *(yaş)* > ? sinsēl] *{ağız} is.* Yaşlılık. [DS]

sinsele, [Ar. silsile => sinsile / sinsele] *{ağız} is.* Soy; sülale. [DS]

sinsi, [sin-mek > sin-si] *sf.* **1.** (Kötülük tasarlayan birisi için) gizli ve kurnaz davranan; başkalarına karşı gerçek duygu, düşünce ve niyetini gizleyerek ikiyüzlü davranan; riyakâr. **2.** (Durum ve eylemler için) kurnazlık ve gizlilik taşıyan. **3.** Sinsi bir kişiye özgü olan. **4.** (Hastalık vb. için) yavaş başlayan, yavaş gelişen ve önemsiz gibi görünmesine rağmen çok tehlikeli sonuçlar doğuran.

sinsice, [sin-si-ci] *sf.* **1.** Sinsi olarak yapılan; sinsilik taşıyan; el altından yapılan. **2.** *(sinsi'ce) zf.* Asıl düşünce ve niyetini belli etmeden; sinsi olarak; sinsi biçimde.

sinsile, [Ar. silsile => sinsile / sinsele] *{ağız} is.* Soy; sülale. [DS]

sinsileşme, [sin-si-le-ş-me] *is.* Sinsileşmek eylemi; kurnazlaşma.

sinsileşmek, [sin-si-le-ş-mek] *dönşl. f. [-ir]* **1.** Sinsi bir durum almak. **2.** Sinsice davranışlarda bulunmaya başlamak.

sinsilik,-ği [sin-si-lik] *is.* **1.** Sinsi olma durumu. **2.** Sinsice davranış. **3.** Sinsi bir kimsenin davranışlarının niteliği.

sinsim, [sinsim] *{eT} is.* Susam.[EUTS]

sinsin[1], [sin+sin] *is. folk.* Çorum, Yozgat, Kayseri ve Sinop çevrelerinde genç erkeklerin geceleyin yaktıkları bir ateşin etrafında davul zurna eşliğinde oynadıkları dramatik oyun.

sinsin[2], [sīn + sīn] *{ağız} zf.* **1.** Sinsice. **2.** *sf.* Uyuşuk. [DS]

sinsin[3], [sin+sin ?] *{ağız} is.* Odununun ateşi kuvvetli bir bir tür ağaç. [DS]

sinsin[4], [sin+sin] *{ağız} is.* Üçeteğin parçalarından biri. [DS]

sinsiz, [sin *(beden)* > sin-siz] *{ağız} sf.* (Kişi için) inatçı; ters; sinirli; sert yaradılışlı. [DS]

sintagma, [Yun syntagma > Fr. syntagme] *is. dbl.* **1.** Birbirini izleyen iki ya da daha çok birimin söz zinciri içinde birleşimi; dizim; sentagma. **2.** Yapısal dil biliminde, aşamalı bir düzenlemede bir birim oluşturan ögeler dizisi; dizim; sentagma.

sintagmatik, [Fr. syntagmatique] *sf. dbl.* **1.** (Öge için) bir dizime ilişkin; dizimsel; sentagmatik. **2.** (Dil bilimi ile ilgili birimler arasındaki ilişkiler veya bağıntılar için) söz zincirinde ortaya çıkan; dizimsel; sentagmatik. **3.** *is.* Dile ilişkin birimlerin söz zincirinde birbirini izleyişleri bakımından incelenmesi.

sintan, [İng. **syn**thetic **tan**in > syntan] *kısalt. is.* Deri sepilemekte kullanılan aromatik veya alifatik ürünlere verilen genel ad.

sintede, [sin-te-de] *{eT} zm.* Senden. [EUTS]

sinteme, [? sinteme] *{ağız} is.* Yokluk; sıkıntı. [DS]

sinter, [Fr. sinter] *is.* Toz haldeki metallerin yeterli derecede ısıtılmasıyla elde edilmiş bükülmez katı madde; topak.

sinterleme, [sinter-le-me] *is.* Biçimlendirilmiş toz haldeki metal malzemeyi ergime sıcaklığının altındaki bir sıcaklıkta topaklaştırma işlemi; topaklaştırma.

sinterlemek, [sinter-le-mek] *gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* Organik veya anorganik sıkıştırılmış toz karışımını ergime sıcaklığının altında ısıtma ile topaklaştırmak.

sintigrafi, [Fr. scintigraphie] *is. tıp.* Gama ışınları yayan bir izotopun organizma üzerindeki yolunu izleme temeline dayanan teşhis yöntemi; gamagrafi.

sintile, [İt. sentina ? => sintile] *{ağız} is.* **1.** Geminin ambarlarında bekletilmekten kötü koku almış, nemlenmiş kahve, çay vb. şiyler. **2.** Pis. **3.** Beceriksiz; insanlar arasına katılmayan. [DS]

sintin, [sin-tin] *{eT} zm.* Senden.[EUTS]

sintina, [İt. sentina] *{ağız} is.* → sintine. [DS]

sintine, [İt. sentina] *(sinti'na) is. dnz.* **1.** Yelkenli gemilerde, gemiye giren suların biriktiği geminin en çukur yeri. **2.** Bu bölümde biriken kirli su. *{ağız} (aynı)* [DS] **3.** *{ağız}* Kayığın oturulup kürek çekilen yeri. [DS] **4.** *{ağız}* Kayıklarda başaltı ile ikinci sıra arasında kalan boşluk. [DS]

sintiraç, -cı [Far. süm-tirāş] *{ağız} is.* Hayvan tırnağını yontmakta kullanılan nalbant aracı. [DS]

sintire[1], [İt. sentina => sintire] *{ağız} is.* **1.** → sintile. **2.** → sintine (3). [DS]

sintire[2], [sin-mek > sin-dir-e ?] *{ağız} is.* **1.** Üşüyerek içine çekilme; büzülme. **2.** Sıkıntı. [DS]

sintisayzır, [İng. synthesizer] *is. müz.* Ses hazırlamak için tasarlanmış, bir klavye veya ayarlama potansiyometreleri yardımıyla çalışan tümleşik elektronik aygıt.

sinüs, [Lat. sinus *(kıvrım)*] *is. anat.* **1.** Organların ve dokuların arasında bulunan çeşitli boşluklara verilen ad. **2.** *bot.* Bir organın loplarını birbirinden ayıran yarık. **3.** *mat.* Trigonometrik çember üzerine taşınmış bir yayın ucunun ve bu yaya tekabül eden merkez açısının ordinatı; sembolü: *sin.*

sinüzit, [Fr. sinusite] *is. tıp.* Yüz sinüslerini kaplayan mukozanın yangılanması.

sinüzoidal, -li [Fr. sinusoïdal] *sf. mat.* **1.** Durumu, biçimi veya değişimi ile bir sinüzoide benzeyen. **2.** (Olayı zamanın fonksiyonu olarak gösteren grafik için) grafiği bir sinüzoit olan.

sinüzoit[1],**-di** [Fr. sinusoïde] *is. mat.* Dik kartezyen koordinatlarda *sin x* fonksiyonunu gösteren düzlem eğri; bir çemberin, sıfır dereceden 360 dereceye kadar olan yaylarının sinüslerinin değişmelerini grafikle gösteren devirli düzlem.

sinüzoit[2], **-di** [Fr. sinusoïde] *is. anat.* Karaciğer lopçuklarında madde alış verişini sağlayan damar ağı.

sinyal, -li [Lat. signum *(gösterge, sancak)* > signale > Fr. signal *(im)*] *is.* **1.** Bilgilendirmek amacı güden önceden kararlaştırılmış işaret. **2.** Telefonda hat bağlantısının sağlandığını, hattın görüşmeye açık yani numaraların çevrilmeye hazır olduğunu bildiren ses; çevir sesi. **3.** Bir şeyi önceden haber veren veya başlangıcını belirten olay. ⧉ **sinyal çekmek,** *İşaret vermek.*|| **sinyal lambası,** *1. Uyarmak, dikkat çekmek için almaşık olarak yanıp sönen bir lamba ile donatılmış düzenek. 2. Taşıtlarda, aracın döneceği yönü belirtmek amacıyla kısa aralıklarla yanıp sönecek biçimde düzenlenmiş lamba; dönüş lambası.*|| **sinyal müziği,** *Radyo ve televizyon programlarında her programa özgü olarak düzenlenmiş giriş müziği.*|| **sinyal vermek,** *1. (Sürücü için) döneceği yöne göre sağ veya sol dönüş lambasını yakmak. 2. İşaret vermek.*

sinyalizasyon, [Fr. signalisation] *is.* Demiryolu, karayolu ve limanlarda trafiği düzenlemek amacıyla kurulan ışıklı sistem; işaretleme.

sinyek, -ği [señ-ek > senek / senyek] *{ağız} is.* Çam ağacından oyularak yapılmış su kabı; tahta testi. [DS]

sinyor, [İt. signore] *is.* Bay.

sip[1], [sip] *{ağız} is.* Domuz yavrusu. [DS]

sip[2], [Erme. cep => sep / sip] *{ağız} is.* Testi ve çanak çömlek kırıklarını yapıştırmakta kullanılan kireç içinde dövülmüş pamuk ve yumurta akından oluşan özel macun. [DS]

sipah, [Far. sipāh / sipeh سپاه] *(sipa:h) {OsT} is.* → sipeh. ⧉ **sipāh-dār,** *{OsT} En büyük asker.*

sipahi, [Far. sepāh > sipāhī سپاهی] *(sipa:hi:) {OsT} is.* **1.** Süvari; atlı asker. **2.** İmparatorluk döneminde, tımar sahiplerince beslenen atlı askerlere verilen ad. ⧉ **sipahi ağası,** *Kapıkulu süvarilerinin birinci bölüğü olan sipahi bölüğünün kumandanına verilen ad.*|| **sipahi bölüğü,** *Kapıkulu süvarilerinin birinci bölüğüne verilen ad.*|| **sipahi senedi,** *Sipahilerin kendilerine verilmiş olan tımar arazilerini çiftçilere dağıtırken verdikleri bir nevi tapu senedi.*

sipahilik, -ği [sipahi-lik] *(sipa:hilik) is.* **1.** Sipahinin görevi. **2.** Sipahi olma durumu.

sipahiyan, [Far. sipāhiyān سپاهیان] *(sipa:hiya:n) {OsT} is.* Tımar sahiplerince beslenen atlı askerler; sipahiler; atlı askerler; süvariler.

sipahiyane, [Far. sipāhiyāne سپاهیانه] *(sipa:hiya:ne) {OsT} zf.* Atlı askere yakışır biçimde; sipahice.

sipahsalar, [Far. sipāh-sālār سپاهسالار] *{OsT} is.* **1.** Başkumandan; serasker. **2.** Selçuklularda ordu komutanlarının en yetkilisine verilen ad.

-sipar, [Far. sipürden *(vermek, feda etmek)* > -sipār سپار] *(sipa:r) {OsT} ek.* *"Veren, feda eden"* anlamında birleşik sıfatlar yapan Farsça ek.

sipare, [Far. sī *(otuz)* + pāre *(parça)* > sīpāre / süpāre سیپاره] *{OsT} is.* Kur'an-ı Kerim'in ayrıldığı otuz parçadan her biri; cüz.

sipariş, [Far. sipāriş سپارش] *(sipa:riş) {OsT} is.* **1.** Bir işin yapılmasını, bir şeyin gönderilmesini veya getirilmesini isteme; ısmarlama. **2.** Yapılması, gönderilmesi veya getirilmesi istenen şey. **3.** Eskiden uygulanan, bir devlet memurunun aylığından kestirmek suretiyle başka bir yerdeki yakınına gönderttiği aylık. **4.** Bir malın satın alınması için söz ya da mektupla yapılan ısmarlama işi. ⧉ **sipariş almak,** *1. Bir şeyin yapılması, üretilmesi kendisinden istenmek. 2. Kendisine ısmarlanmak. 3. Kendisine*

ısmarlanan şeylerin listesini tutmak.|| **sipariş defteri,** *Bir işletmenin almış olduğu siparişleri yazdığı defter.*|| (birine, bir şey) **sipariş etmek,** *Bir şeyin yapılmasını, üretilmesini, gönderilmesini veya getirilmesini istemek; ısmarlamak.*|| **sipariş mektubu,** *Bir tüccar veya üreticiye cinsi ve miktarı belirtilmiş malları göndermesi için yazılan mektup.*|| (birine, bir şey) **sipariş vermek,** *Birinden, bir şeyin yapılmasını, gönderilmesini ya da getirilmesini istemek; ısmarlamak; sipariş etmek.*

siparişat, [Far. sipāriş-āt سپارشات] *(sipa:rişa:t) {OsT} is.* Ismarlanan şeyler; siparişler.

sipas, [Far. sipās سپاس] *(sipa:s) {OsT} is.* Hamd etme; şükür; yetinme. ⊟ **sipās-dār,** *{OsT} Şükreden; hamd eden.*|| **sipās-dārî,** *{OsT} Şükretme; hamd etme.*|| **sipās-güzār,** *{OsT} Allah'a hamd eden; şükreden.*|| **sipās-güzārî,** *{OsT} Allah'a şükretme.*

sipasi, [Far. sapāsī سپاسی] *(sipa:si:) {OsT} sf.* Teşekkür eden; hamd eden; şükreden.

sipeçen, [sip-ecen ?] *{ağız} sf.* Kurnaz; sinsi. [DS]

sipeh, [Far. sipāh / sipeh سپه] *{OsT} is.* **1.** Asker. **2.** Ordu. ⊟ **sipeh-büd,** *{OsT} Başkumandan.*|| **sipeh-bed,** *{OsT} Başkumandan.*|| **sipeh-dār,** *{OsT} Başkumandan.*|| **sipeh-dārî,** *{OsT} Başkumandanlık.*|| **sipeh-keş,** *{OsT} Başkumandan.*|| **sipeh-sālār,** *{OsT} 1. Başkumandan; serasker. 2. Selçuklularda ordu komutanlarının en yetkilisine verilen ad.*|| **sipeh-sālārî,** *{OsT} Baş komutanlık; seraskerlik.*

sipela, [? sipela] *{ağız} is.* Ihlamur ağacı. [DS]

sipenc [Far. si *(üç)* + penc *(beş)* سپنج] *{OsT} sf.* **1.** Pek az; üç beş. **2.** *is.* Çok az kalınacak yer; kısa süre konaklanacak yer; misafirhane; konak yeri. **3.** Dünya.

sipend, [Far. sipend سپند] *{OsT} is.* Tütsü olarak kullanılan üzerlik tohumu.

sipendarmidh, [eski Far. sipendarmidh] *is.* Mezdek dinine göre, erdemli kadın tipini sembolize eden, alçak gönüllülük ve yer yüzü perisi, beşinci gün ile on ikinci ayın sorumlusu olan baş meleğin adı.

siper, [Far. siper سپر] *{OsT} is.* **1.** Arkasına, altına veya içine girilerek saklanıp korunulacak yer. **2.** Yağmur, güneş, rüzgâr vb. etkenlere engel olan kuruyucu; dulda. **3.** Kuytu yer. **4.** Şapka vb.nin önündeki çıkıntı. **5.** *as.* Düşmanın kara gözetlemesinden ve yatık mermi yollu silahlarının ateşinden korunmak, düşmana hedef olmadan ateş edebilmek amacıyla toprakta uzunlamasına açılan çukur ve önündeki hendek. **6.** Marangoz makinelerinde, düzgün çıkması için iş parçasının dayandığı sabit eleman. **7.** Okun kabzayı zedelemesini önlemek amacıyla sol elin üst kısmına konulan parça. **8.** Hançer, kılıç, kama gibi silahlarda silahı kullananın elini korumaya yarayan kabza dibindeki parça. **9.** Ekim ve dikimi yapılan bitkileri hakim rüzgâr etkisinden korumak için konulmuş perde veya yüksek ve sık yapılı ağaçların dikilmesi ile meydana getirilmiş engel; rüzgâr kesen. **10.** Bir fırın veya demirci ocağı karşısında çalışan ya da kaynak yapan işçilerin yüzlerini ve gözlerini korumakta kullandıkları madenî levha. **11.** *{ağız}* Çocuk önlüğü. [DS] **12.** *sf.* (Yer için) korunulabilecek nitelikte olan; korunak sağlayan; kuytu. ⊟ **siper almak,** *1. Bir koruyucunun arkasına, altına veya içini girmek suretiyle kendini korumaya almak; bir şeyi veya yeri kendine siper seçerek korunmak. 2. as. Düşman ateşinden korunmak için bir engelin arkasına geçmek.*|| (bir şeyi veya yeri) (kendine) **siper etmek,** *Kendini korumak amacıyla bir şeyi veya kimseyi kendine siper olarak seçmek.*|| (kendini) **siper etmek,** *Bir kimse veya şeyi korumak amacıyla kendini tehlike ile karşıya getirmek; kendini bir şey veya kimse için tehlikeye atmak.*|| **siper-i şems,** *{OsT} 1. Yüzü güneşten koruyan başlık. 2. Şapkanın kenarı.*

siperde, [Far. sipürden *(vermek)* > siperde سپرده] *{OsT} sf.* → süperde.

sipergam, [Far. siperğam سپرغم] *{OsT} is. bot.* Fesleğen.

siperisaika, [Far. siper + Ar. ṣāiḳāᶜ سپرصاعقه] *(siperisa:ika:) {OsT} is.* Yıldırımlık; paratoner.

siperlenme, [siper-le-n-me] *is.* Siperlenmek eylemi.

siperlenmek, [siper-le-n-mek] *dönşl. f. [-ir]* **1.** Kendini korumak amacıyla bir sipere girmek; bir yeri kendine siper edinmek. **2.** Siper sahibi olmak.

siperlik,-ği [siper-lik] *is.* **1.** Siper işlevi gören herhangi bir şey. **2.** Yağmur, güneş veya rüzgâra karşı korumak amacıyla şapka, lamba, kapı, baca vb. şeylere konulan koruyucu engel. **3.** *as.* Siper olarak kullanılabilen yer.

sipi, [? sipi] *{ağız} is.* Temel. [DS]

sipi, [sıyp *(yans.)* > sip-i ?] *{ağız} sf.* Kaygan. [DS]

sipihr, [Far. sipihr سپهر] *{OsT} is.* **1.** Gökyüzü. **2.** *mecaz.* Talih; baht; felek. **3.** *müz.* Türk müziğinde eski bir birleşik makam. ⊟ **sipihr-i nil-gūn,** *{OsT} Lacivert gökyüzü.*|| **sipihr-i pencüm,** *{OsT} Göğün beşinci katı.*|| **sipihr-i ser-nigūn,** *{OsT} Ters dönmüş talih.*

sipik, -ği [? sipik] *{ağız} is.* Tay. [DS]

sipirmek, [süp-ür-mek / sip-ür-mek / sip-ir-mek] *{eT} gçl. f. [-ür]* Süpürmek; temizlemek. [EUTS] [Gabain]

sipirometre, [Lat. spirare *(solumak)* + Yun. metron *(ölçmek)* > Fr. spiromètre] *is.* Derin bir soluk aldıktan sonra kuvvetle soluk verilirken çıkarılan gazların hacmini ölçmeye yarayan alet.

sipirtmek, [sip-ir-t-mek] *{ağız} gçsz. f. [-ir]* Kaçmak. [DS]

siplemek[1], [sip-le-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* Ucu sivri bir şeyi hızla batırmak; saplamak. [DS]

siplemek[2], [sep / sip[2]-le-mek] *{ağız} gçl. f. [-r [-l(ı)-yor]* Çanak çömleğin kırık yerlerini sep denilen macunla yapıştırmak. [DS]

sipolen, [İt. cipollino *(küçük soğan)* > Fr. cipolin] *is. jeol.* → sipolin.

sipolin, [İt. cipollino *(küçük soğan)* > Fr. cipolin] *is. jeol.* **1.** Yeryüzü kabuğu içinde genel başkalaşımın etkisinde kalarak bir kayacın içinde iç içe damarlar halinde billurlaşmış kireç taşı. **2.** Genel olarak her çeşit başkalaşım kireç taşma verilen ad.

sipsi, [*eT.* sıbızğu *(düdük)* > sipsi سيپسى] *is.* **1.** *{OsT}* Düdük; boru. **2.** Gemici düdüğü. **3.** *{ağız}* Polis, bekçi vb. tarafından kullanılan metal düdük. [DS] **4.** Zurnanın ses veren kamış kısmı. **5.** *{ağız}* Yaş ağaç dallarının boru halinde çıkarılmış kabuğundan yapılma düdük. [DS] **6.** *{ağız}* Söğüt dalından yapılmış düdük. [DS] **7.** Talim yaptırırken çalınan ıslık. **8.** *müz.* Yan yana getirilmiş 2 cm. kalınlığında 20 cm. uzunluğunda, beş perde deliği bulunan iki adet kamıştan yapılma, tiz sesli üflemeli bir halk müziği çalgısı. **9.** *folk.* Bazı yörelerde sipsi eşliğinde oynanan halk oyunlarına verilen ad. **10.** Yatalak hastalara bir şey içirmek için kullanılan ve gaga gibi uzantısı bulunan kap. **11.** *argo.* Sigara. **12.** *{ağız}* Uzun yüzlü ve sivri kafalı kimse. [DS] **13.** *{ağız}* Soğanın tohum taşıyan uzun boru gibi olan kısmı. [DS] **14.** *{ağız}* Huni. [DS] **15.** *{ağız}* Sivri uçlu çakı. [DS] **16.** *{ağız}* Kuş tutmakta kullanılan tuzakta, üstünde tırtıl vb. kurt bulunan 15-20 cm. boyundaki ince çubuk. [DS] ⊡ **sipsiyi yutmak,** *{ağız} Sonu kötü olmak.*

sipsilenmek, [sipsi-le-n-mek ?] *{ağız} dönşl. f [-ir]* Köşeye büzülüp sinsi sinsi durmak. [DS]

sipsimek, [sip-si-mek ?] *{ağız} gçsz. f. [-r]* Özenmek. [DS]

sipsivri, [si(p)+si/vri] *(si'psivri) pekşt. sf.* Çok sivri; upuzun. ⊡ **sipsivri kalmak,** *Herkesin çekilmesi ile ortada yalnız başına kalmak.*

sipürde, [Far. süpürden > sipürde سپرده] *{OsT} is. müz.* Türk müziğinde diyapazonun *dügâh la* sesini *hüseynî mi* olarak alan düzen.

sipüt, [Far. sibit] *{eT} is.* → sibüt. [DLT]

-sir-, [-sır / -sir-] *{eT} yap. e.* → -sır-.

si'r, [Ar. siʿr سعر] *{OsT} is.* Yetkili makamca bir mala konulan resmî fiyat; narh.

sir[1], [sir] *{eT} is.* Birlik; müttehit. [ETY]

sir[2], [Far. sīr سير] *(si:r) {OsT} sf.* **1.** Doymuş; tok. **2.** *is.* Sarımsak. ⊡ **sîr ü piyāz,** *{OsT} Sarımsak ve soğan.*|| **sîr-āb,** *{OsT} 1. Suya kanmış. 2. Taze; körpe.*

sir[3], [İng. sir] *(sör) is.* **1.** İngilizlerde, isimden önce getirilen asalet unvanı. **2.** (Yalnız başına kullanıldığında) bay.

sir[4], [La. seior > Fr. sir] *is.* Fransızlarda, senyörlerin unvanı.

sir[5], [sir] *{ağız} is.* Sır. [DS]

sirab, [Far. sīr-āb سيرآب] *(si:ra:b) {OsT} sf.* → sîr-ab.

sirac, [Far. çerāġ > Ar. sirāc سراج] *(sira:c) {OsT} is. is.* Işık; meşale; kandil. ⊡ **sirāc-ı rāh-ı hidāyet,** *{OsT} 1. Doğru yolun ışığı. 2. Hz. Muhammed.*|| **sirācü'd-devle,** *{OsT} Devletin ışığı.*|| **sirācü'd-din,** *{OsT} Dinin ışığı.*|| **sirācü'n-nehār,** *{OsT} 1. Sabah ışığı. 2. Güneş.*

siraci, [Ar. sirāc > sirācī سراجى] *sina:ci:) {OsT} is.* **1.** Kandil, mum veya ışıkla ilgili. **2.** İmparatorluk döneminde, saray, konak ve köşklerdeki mumların, kandillerin bakımı, yakılması ve söndürülmesi işlerini yürüten görevli.

sirad, [Ar. sirād سراد] *(sira:d) {OsT} is.* Ayakkabıcı bizi.

siran[1], [Ar. sür > sīrān سيران] *(si:ra:n) {OsT} is.* Kaleler; surlar.

siran[2], [? siran / siron] *{ağız} is.* Kesilmiş yufkaların üzerine sarmısaklı yoğurt dökülerek yapılan bir yemek. [DS]

sirar, [Ar. serār / sirār سرار] *(sira:r) {OsT} is.* → serar.

sirayet, [Ar. sirāyet سرايت] *(sira:yet) {OsT} is.* **1.** (Hastalık için) başkalarına geçme; bulaşma. **2.** Yayılma; dağılma; genişleme. ⊡ **sirayet etmek,** *Bulaşmak; geçmek; dağılmak; yayılmak.*

sirbal, -li [Ar. sirbāl سربال] *(sirba:l) {OsT} is.* Gömlek.

sirçe, [serçe] *{ağız} is.* Serçe. ⊡ **sirçe barmak,** *{ağız} Serçe parmak.* [DS]

sirçen, [Bul. sırdçan] *{ağız} is.* Eğrilmiş ip yumağı. [DS]

sirçeşm, [Far. sīr *(tok)* + çeşm *(göz)* سيرچشم] *(si:r-çeşm) {OsT} sf.* Gözü tok.

sirçeşmî, [Far. sīrçeşmī سيرچشمى] *(si:rçeşmi:) {OsT} is.* Tokgözlülük.

sirdan, [? sirdan] *{ağız} is.* Gerdanlık. [DS]

sirdaş, [sır-daş] *{ağız} is.* Sırdaş. [DS]

sire[1], [? sire] *{ağız} is.* Görmeye gidilen yer. [DS] ⊡ **sire yapmak,** *{ağız} Alışkın olduğu yeri görmeye gitmek; ziyaret etmek.* [DS]

sire[2], [? sire] *{ağız} is.* Armut, üzüm gibi tatlı meyveler. [DS]

sire[3], [Fr. ciré] *is.* Polivinil, poliüretan vb. parafinli ya da plastikli kumaştan su geçirmez giyecek.

sirece, [sire-ce] *{ağız} is.* Gübre taşımakta kullanılan hasır çuval. [DS]

sirek, -ği [seyre-k > sīrek] *(si:rek) sf.* Seyrek. *{ağız}* [DS]

siren[1], [Lat. sirena / Yun. seiren > Fr. sirène] *is.* **1.** Tiz ses çıkaran uyarı düdüğü; canavar düdüğü; alarm. **2.** Yunan mitolojisinde belden aşağısı kuş ya da balık, belden yukarısı kadın biçiminde tasvir edilen deniz cini.

siren[2], [? siren] *{ağız} is.* Üstü örtülü yaylı araba. [DS]

siren[3], [Yun. ksistérin] *{ağız} is.* Hamur kesmeye, tekne kazımaya yarayan araç. [DS]

sireng[1], [Far. se *(üç)* + reng سرنگ] *{OsT} sf.* **1.** Üç renkli. **2.** *is.* Bir tür ipekli kumaş.

sireng[2], [Far. si *(otuz)* + reng سیرنگ] *{OsT} sf.* **1.** Çok renkli; alaca. **2.** Anka kuşu. **3.** Anlaşılması güç şey. **4.** *müz.* Türk müziğinde eski bir makam.

sireni, [Yun. ksistréin] *{ağız} is.* Sacdaki ekmeği çevirmekte kullanılan araç. [DS]

sirenler, [Yun, syren] *is. mit.* Yunan mitolojisinde belden aşağısı kuş veya balık, yukarısı kadın şeklinde tasvir edilen, elinde lir tutan kötü ruhlu cinlere verilen ad.

sireşik, -ği [sir-e-ş-ik] *{ağız} sf.* Buruşuk. [DS]

siret, [Ar. sīret / sīyret سیرت] *(si:ret) {OsT} is.* **1.** Bir kimsenin huyu, ahlakı, karakteri; yaradılış. **2.** Gidiş; yol; tarz; biçim. **3.** Biyografi; hayat hikâyesi; yaşam öyküsü. ☞ **sîret-i hasene,** *{OsT} İyi ahlak.*|| **sîreti sūretine uymamak,** *Ahlakı dış görünüşüne uymamak; göründüğü gibi olmamak.*|| **siret uğrusu,** *{eAT} İki yüzlü; mürai.*

sirgat, [Ar. sirḳat => sirgat / sırkat] *{ağız} is.* Sayımı yapılmayan hayvan veya insan. [DS]

sirgen, [sirken / sirken] *{ağız} is. bot.* → sirken. [DS]

sirhan, [Ar. sirḥān سرحان] *(sirha:n) {OsT} is. zool.* Yırtıcı memeli bir hayvan; kurt.

siri, [siri] *{eT} is.* Bir ilaç adı. [EUTS]

siriç, -ci [sir-iç] *{ağız} is.* İri ve aralıklı dikiş; teyel. [DS]

sirik[1], **-ği** [sırı-k / sirik] *{ağız} is.* Fasulye için dikilen sopa. [DS]

sirik[2], **-ği** [seğ(i)r-ik / sirik] *{ağız} is.* Peynir ve yağ kurdu. [DS]

sirin[1], [sir-in ?] *{ağız} is.* Hamur, yağ ve kuruttan yapılan yemek. [DS]

sirin[2], [ser-in / sirin] *{ağız} sf.* Serin. [DS]

siringel, [sirin+gel ?] *{ağız} sf.* Uzun boylu ve ahmak. [DS]

sirinsi, [sirin-si] *{ağız} is.* Evde yapılan bir tür pastırma. [DS]

sirinsimek, [sirin-si-mek] *{ağız} gçsz. f. [-r]* Üşüyerek büzülüp titremek. [DS]

sirip, -bi [? sirip] *{ağız} is.* Döven yapılan bir ağaç. [DS]

sirişk, [Far. sirişk سرشك] *{OsT} is.* Gözyaşı. ☞ **sirişk-bār,** *{OsT} Çok ağlayan.*

sirişt, [Far. siriştеn > sirişt سرشت] *{OsT} is.* Huy; doğa; tabiat; yaradılış. ☞ **sirişt-hūb,** *{OsT} İyi huy.*

sirişte, [Far. siriştеn > sirişte سرشته] *{OsT} is.* Karıştırılmış; yoğrulmuş.

sirk, [Lat. circus *(çember)* > Fr. cirque] *is.* **1.** Binicilik, ve cambazlık gösterilerinin yapıldığı kapalı yer. **2.** Romalılar zamanında kamu oyunlarına ayrılan pist. **3.** Binicilik, cambazlık gibi gösteri oyunlarının tümüne verilen ad. **4.** Bu tür gösterilerde uzmanlaşmış kurum. **5.** *jeol.* Kenarları buzullarla yarım daire biçiminde oyulmuş dik çöküntü alanı; buz yalağı.

sirkaf, [Roman. sirkafya] *is. argo.* Ayakkabı. ☞ **sirkafları gıdıklatmak,** *argo. Ayakkabıları boyatmak.*

sirkaflı, [sirkaf-lı] *sf. argo.* **1.** En gizli. **2.** (İskambil kâğıdı) hileli.

sirkat, -ti [Ar. sirḳat سرقت] *{OsT} is.* Çalma; hırsızlık.

sirke[1], [sirkē] *(sirke:) is.* Bit yumurtası; sirke; *(Pediculus capitis, Phthirius inguinalis). {eT} {OsT} (aynı)* [DLT]

sirke[2], [Far. sirke ? سرکه] *{OsT} is.* **1.** Salata gibi yiyeceklere çeşni vermekte kullanılan ekşitilmiş üzüm, elma vb. meyve suyu. *{eT} (sirke:) (aynı).* [DLT] [EUTS] **2.** Alkolün veya şekerli, nişastalı maddelerin mycoderma aceti adı verilen mikroorganizmalar tarafından mayalanması ile oluşan asetik asit; CH_3CO_2H. **3.** Bir takım kimyevi usullerle hazırlanmış birleşiklerin ortak adı. ☞ **sirke asidi,** *Asetik asit.*|| **sirke bakterisi,** *Alkolün sirkeye dönüşmesini sağlayan bakterilerden birinin adı, (Acetobacter).*|| **sirke-dih-sāle,** *{OsT} 1. On yıllık sirke. 2. mecaz. Düşmanlık; kin.*|| **sirke-ebrū,** *{OsT} Ters, huysuz arkadaş.*|| **sirke-fürūş,** *{OsT} 1. Sirke satan; sirkeci. 2. mecaz. Ekşi suratlı.*|| **sirke-fürūşî,** *{OsT} 1. Sirke satıcılığı; sirkecilik. 2. mecaz. Ekşi yüzlülük.*|| **sirke ruhu,** *Asetik asit.*|| **sirke satmak,** *(Yüz veya surat için) memnuniyetsizlik belirtisi olarak yüzünü ekşitmek; surat etmek; yüz ekşitmek.*|| **sirke sineği,** *zool. Bozulan ve ekşiyen meyvelerde çoğalan kısa duyargalı, kromozomları çok iyi bilinen sinek, (Drosophila).*|| **sirke tatlısı,** *{ağız} Yumurta, yağ, un ve sirke ile yapılan bir tür lokma.* [DS]|| **sirke tuzu,** *İçinde potasyum sülfat bulunan billurlaşabilir asetik asit.*|| **sirkeyle tıraş olmak,** *{ağız} Cimrilik etmek; çok cimri olmak.*

sirkecen, [sirke-cen] *{ağız} is.* Sirken. [DS]

sirkeci, [sirke-ci] *is.* **1.** Sirke üreten veya satan kimse. **2.** Sirke satılan dükkân.

sirkecilik,-ği [sirke-ci-lik] *is.* Sirkecinin mesleği, yaptığı iş.

sirkelemek[1], [sirkē[1] > sirkē-lē-mek] *(sirke:le:mek) gçsz. f. [-r] [-l(i)-yor]* **1.** *{eT}* Baştan sirke topla-

mak. [DLT] **2.** *{ağız}* (Bit, pire vb. için) yumurtlamak. [DS]

sirkelemek[2], [sirkē[2] > sirkē-lē-mek] *(sirke:le:mek) {eT} gçsz. f. [-r]* Bir şeye sirke katmak. [DLT]

sirkelemek[3], [silk-ele-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* Silkelemek; sallamak. [DS]

sirkelenme, [sirke-le-n-me] *is.* Sirkelenmek eylemi.

sirkelenmek[1], [sirkē-lē-mek[1] > sirkē-le-n-mek] *(sirke:lenmek) {eT} dönşl. f. [-ür]* **1.** Kendi başından sirke toplamak. **2.** Başında ya da kasıklarında bit yumurtası oluşmak.

sirkelenmek[2], [sirke-le-n-mek سركه لنمك] *dönşl. f. [-ir] [eAT -ür]* **1.** Sirkeli duruma gelmek; sirke bulaşmak. **2.** Sirke sahibi olmak; sirke edinmek. **3.** *{OsT}* Suratını ekşitmek; canı sıkılmak. **4.** *{eAT}* (Yoğurt için) yayıkta çalkalanırken köpürüp domur domur olmak.

sirkeleşme, [sirke-le-ş-me] *is.* Sirkeleşmek eylemi; sirkeye dönüşme; ekşime.

sirkeleşmek, [sirke-le-ş-mek] *dönşl. f. [-ir]* **1.** (Şerbet, şurup vb. için) sirkeye dönüşmek; sirke olmak. **2.** (İçecek vb. için) ekşimek.

sirkeleştirme, [sirke-le-ş-tir-me] *is.* Sirkeleştirmek eylemi.

sirkeleştirmek, [sirke-le-ş-tir-mek] *gçl. f.[-ir]* Alkollü bir sıvıyı mayalanma yoluyla sirkeye dönüştürme işlemi; sirke oluşmasını sağlamak.

sirkeli, [sirke-li] *sf.* **1.** Sirkesi bulunan; sirke konulmuş olan. **2.** (Vücut, baş vb. için) bit yumurtaları bulunan. ⊡ **sirkeli, sarmısaklı aş,** *{ağız} Tam ve isteğe uygun yapılmış iş.* [DS]

sirkelik, -ği [sirke-lik] *is.* **1.** İçine sirke konulan özel kap. **2.** *is.* Sirke üretimine uygun; sirke yapmakta kullanılan.

sirken, [sirken / sirgen سركن] *is.* **1.** *bot.* Kazayağıgillerden, sonbaharda çiçek açan gösterişsiz çiçekli, yaprakları ıspanak gibi sebze olarak kullanılan otsu bitki; yabani ıspanak; *(Chenopodium album). {eAT} {OsT} {ağız} (aynı)* [DS] **2.** *{ağız}* Yabani semizotu. [DS] **3.** *{ağız}* Labada. [DS]

sirkencebin, [Arr. sirken-cebīn سركنجبين] *{OsT} is.* → sirkengebin.

sirkencübin, [Ar. sirken-cübīn سركنجبين] *{OsT} is.* → sirkengebin.

sirkene, [sirkene] *{ağız} is.* Tellice de denilen, yaprakları unlu gibi tüylü, bulgur veya mercimekle pişirilerek yenen, kurutulmuşundan kışın çorba yapılan bir ot, *(Chenopodium).* [DS]

sirkengebin, [Far. sirken-gebīn سركنگبين] *{OsT} is.* Balı sirke ile karıştırmak suretiyle yapılan bir tür şerbet.

sirkengübin, [Far. sirken-gübīn سركنگبين] *{OsT} is.* → sirkengebin.

sirkenkülü, [sirken+kül-ü] *{ağız} is.* Açık havada, yağmur taşımayan ak, kaba bulutlar. [DS]

sirkeyen, [sirken / sirkeyen] *{ağız} is.* Sirken. [DS]

sirkım, [sirke / sirkım] *{ağız} is.* Bit, pire vb. asalakların yumurtaları.[DS]

sirkinti, [silk-inti > sirkinti] *{ağız} is.* Deprem. [DS]

sirkit, -di [sirkit] *{ağız} is.* Ağustos böceği. [DS]

sirkülasyon, [Fr. circulation] *is.* **1.** Dolaşım; dolanış. **2.** Dolanım; tedavül.

sirküler, [Lat. circulus *(çember)* > Fr. circulaire *(dolanmak)*] *sf.* **1.** Dairesel. **2.** *is.* Birçok kişi veya kuruluşa gönderilmek üzere belli sayıda basılmış yazı; tamim; genelge. **3.** Bir kurum veya kuruluşu temsil yetkilerine sahip kişilerin imza örnekleri bulunan belge. **4.** Resmî dairelerde bir haberi ilgililere iletmek için imza karşılığında yapılan duyuru; ilgililerin yazıyı okuduklarına dair imzalı beyanı.

sirli, [sır-lı / sirli] *{ağız} is.* Ağzı geniş, dibi dar, sırlı bir tür toprak kap. [DS] ⊡ **sirli sitirli,** *{ağız} Namuslu, temiz, bağımsız.* [DS]

sirmemek, [sirmē-mek] *(sirme:mek) {eT} gçl. f. [-r]* Almak; kapmak; sıyırıp almak. [Nevâyî]

sirmik, -ği [Far. sīr *(tok)* > T. sīr-ik / sīr-im / sīr-mik] *{ağız} is.* Yaban soğanı. [DS]

sirmo, [Far. sīr *(tok)* > T. sīr-ik / sīr-im / sīr-mik > Kürt. sirmo] *(si:rmo) is. bot.* Doğu Anadolu'da yetişen ve Van yöresinde otlu peynir yapımında kullanılan bir tür yabani sarımsak, *(Allium atrovilaceum, A. vineale, A. aucheri, A. scorodoprasum).*

sirni, [? sirni] *{ağız} is.* Kağnı dingili. [DS]

sirnik, -ği [? sirnik] *{ağız} is.* Çatı saçağı. [DS]

siroko, [Ar. şark > İt. scirocco] *(siro'ko) is.* Akdeniz'in kuzey kıyılarını etkisi altına alan, Afrika'dan esen kuru ve sıcak rüzgârlara verilen ad; Afrika sıcağı.

siron, [? siron] *{ağız} is.* Katlanıp doğranmış, tepsiye dizilmiş yufka üzerine sarımsaklı yoğurt ve yağ dökülerek yapılan yemek. [DS]

siroz, [Yun. kirrhós *(sarımsı)* + ossis *(hastalık)* > Fr. cirrhose] *is. tıp.* Karaciğeri tahrip eden kötü beslenme, sarılık, frengi, safra sistemi enfeksiyonları, alkolizm gibi nedenlerle karaciğer hücrelerinde bozulma, işlev bozukluğu ve doku sertleşmesi biçiminde beliren bir karaciğer hastalığı.

sirozlu, [siroz-lu] *sf.* Siroza yakalanmış olan.

sirpmek, [sep-mek / serp-mek > sirp-mek] *{eT} gçl. f. [-ur]* Serpmek; saçmak; (yağmur için) yağmak. [Nevâyî]

sirrokümülüs, [Fr. cirro-cumulus] *is.* Yumak bulut.

sirrostratüs, [Fr. cirrostratus] *is.* Tül bulut.

sirrus, [Lat. cirrus *(lif)*] *(si'rrus) is.* Yükseklerde tül

veya iplik görünümünde oluşan beyaz bulutlara verilen ad; tüy bulut.

sirtaki, [Yun. syrtáki] *(sirta:ki) is.* Yan yana dizilen oyuncular tarafından oynanan 2/4 ritimli Yunan kökenli bir tür dans.

sirti, [? sirti] *{ağız} is.* Fırın silmeye yarayan ucu paçavralı sopa. [DS]

sirto, [Yun. syrtós] *(si'rto) is. müz.* **1.** Türk müziğinde nim sofyan usulünde bir oyun havasına verilen ad. **2.** Yunan kökenli, kadın erkek el ele veya omuz omuza tutularak halka şeklinde oynanan dans.

sirtometre, [Yun. kyrtos *(kafes)* + metron *(ölçü)* > Fr. cyrtomètre] *is.* Göğüs çevresini ölçmeye yarayan alet.

sirtometri, [Fr. cyrtométrie] *is.* Göğüs çevresinin ölçmesi işi.

sirval, -li [Ar. sirvāl سروال] *(sirva:l) {OsT} is.* Şalvar.

sirvi, [siv-ri > sirvi سروى] *{OsT} sf.* Sivri.

sis[1], [sis / siz] *{eT} zm.* Siz. [EUTS] [Gabain]

sis[2], [sis] *is.* **1.** Yaklaşık 20 mikron çapında, içi dolu su damlacıklarının meydana getirdiği, sakin havada yeryüzüne inmiş stratus bulutlarına verilen ad. **2.** Atlarda, kahverengi veya kırmızımtırak benek. **3.** *{OsT}* Atın tüylerindeki küçük alaca benekler. **4.** *{eAT} {OsT} {ağız}* Bazı kimselerin yüzlerinde bulunan nokta nokta esmer lekeler; çiller. [DS] ⊡ **sis bombası,** *Yapılacak olan harekâtı düşman gözetlemesinden gizlemek amacıyla kullanılan bol duman çıkaran bir tür bomba.*|| **sis farı,** *Otomobillerde, sisli havalarda görüş uzaklığını artırmakta kullanılan lamba.*|| **sis giderme,** *Özellikle hava alanlarında çökmüş olan sisi dağıtmak için uygulanan işlemlerin tümü.*|| **sis lambası,** *Sisli havalarda trafiği kolaylaştırmak için sarı ışık vermekte kullanılan lamba.*|| **sis perdesi,** *1. Ordunun hareketini kolaylaştırmak için istenilen bölgede oluşturulan kalın sis tabakası. 2. mecaz. (Olay için) gizli ve karanlık.*|| **sis renkli,** *{eAT} Kır renkli; benekli.*

sisa, [Ar. sīsā' سيساء] *(si:sa:) {OsT} is. anat.* Omurga kemiklerinin dizildiği yer.

sisai, [Ar. sīsā > sīsāī / sīsāīyye سيسائى / سيسائيه] *(si:sa:i:) {OsT} sf.* Omurga kemiklerinin dizildiği yerle ilgili.

siska, [Yun. iska => ıska / sıska / siska] *{ağız} is.* Soğan tohumu. [DS]

sisleme, [sis-le-me] *is.* **1.** Sislemek eylemi. **2.** Bir gaz dağıtım ağma çok ince bir yağ dumanı gönderme işlemi.

sislemek, [sis-le-mek] *gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* **1.** Sisli duruma getirmek. **2.** Fotoğraf görüntüsünün birleşimine girmeyen gümüş tuzlarının bir bölümünü giderilebilir duruma getirmek.

sislendirme, [sis-le-n-dir-me] *is.* Sislendirmek eylemi.

sislendirmek, [sis-le-n-dir-mek] *gçl. f. [-ir]* Sislenmesine sebep olmak; sisli duruma getirmek.

sislenme, [sis-le-n-me] *is.* Sislenmek işi.

sislenmek, [sis-le-n-mek] *edil. f. [-ir]* **1.** Sisli duruma getirilmek; sislemek eylemi yapılmak. **2.** *dönşl. f.* Sisle kaplanmak; sise bürünmek; bulanmak. **3.** *{ağız}* (Yüz için) çillenmek. [DS]

sisli, [sis-li] *sf.* **1.** (Dağ, dere, vb. için) üzerine sis inmiş bulunan; dumanlı; bulanık. **2.** (Zaman dilimi için) sis bulunan; sis görülen. **3.** *ed.* Belli belirsiz hatırlanan. **4.** (Fotoğraf, fil vb. için) bulanık bir görünüm veren. ⊡ **sisli kır,** *(At için) üzerinde ufak ve boz benekler bulunan doru renkli.*

sismik, -ği [Yun. seismós *(sarsıntı)* > Fr. sismique] *sf.* Depremle ilgili; depremsel. ⊡ **sismik arama,** *Jeofizik araştırmaları amacıyla yer üstüne yakın bir yerde yapılan patlama ile yapı bakımından birbirinden farklı arazilerde ses dalgalarının yansımalarının algılanması esasına dayanan arama tekniği.*|| **sismik patlayıcı,** *Sismik aramalarda yüzeye yakın bir merkezde kullanılan patlayıcı.*

sismograf, [Yun. seismos *(sarsıntı)* + graphe *(çizgi)* > Fr. sismographe / séismographe] *is.* Deprem sırasında, yer kabuğunun bir noktasındaki hareketlerin saatini, süresini, genliğini ve belli başlı niteliklerini kaydetmeye yarayan alet; depremyazar.

sismografi, [Fr. sismographie / séismographie] *is.* Deprem kaydedici cihazın kullanılması ile ilgili iş ve işlemlerin tümü.

sismogram, [Fr. sismogramme] *is.* Bir depremyazar ile elde edilen grafik.

sismojenez, [Fr. sismogenèse] *is.* Depremlerin başlama süreçlerini inceleyen bilim dalı.

sismolog,-ğu [Fr. sismologue] *is.* Deprem bilimi uzmanı.

sismoloji, [Fr. sismologie] *is.* Depremleri ve toprak hareketlerini inceleyen bilim dalı; deprem bilimi.

sismometre, [Fr. sismomètre / séismomètre] *is.* Depremi ile bilgileri kaydetmemeksizin yalnızca sonucu veren aygıt; depremölçer.

sismoterapi, [Fr. sismothèrapie] *is. tıp.* Bazı akıl hastalıklarının elektroşok yöntemiyle tedavisi.

sisre, [Yun. ksistra] *{ağız} is.* Hamur kesmeye, tekne kazımaya yarayan araç. [DS]

sistalji, [Yun. kytos *(torba)* + Lat. algos *(ağrı)* > Fr. cystalgie] *is. tıp.* Sidik torbası ağrısı.

sistektomi, [Fr. cystectomie] *is.* Sidik torbasının çıkarılması için uygulanan ameliyat.

sistem, [Lat. systema *(bütün)* > Fr. système] *is.* **1.** Bilimsel bir bütün veya bir öğreti meydana getirebilecek biçimde birbirine bağlı ilkeler topluluğu; dizge. **2.** Olayları yargılamak veya sınıflandırmak için baş vurulan ön yargılar bütünü. **3.** Belli bir amaca ulaşmak veya bir bütün elde etmek için bir araya gelmiş parçalar. **4.** Bir sonuç elde etmeye

yarayan usuller düzeni; yol. **5.** Değişik ögelerden oluşan ve belli bir işlevi yerine getiren düzenek; teçhizat; tertibat. **6.** *bsy.* Birlikte kullanılan malzeme ve işlem metotlarının belirli bir tipini meydana getiren ünitelerin tümü. **7.** Başlangıçta birbirinden ayrı olarak düşünülmüş, farklı işlerde kullanılan bir çok makineden meydana gelen bütün. **8.** *anat.* Belirli bir doku başta olmakla birlikte çeşitli dokulardan oluşan ve vücudun hemen her tarafında yaygın bulunan organlar topluluğu. **9.** Bir işletmede çeşitli metotların uygulanmasına imkân veren yöntem ve araçların bütünü; model; tip. **10.** Yönetim, yürütme ve sosyal kurumlaşma biçimi; toplumsal düzen; rejim. ⊡ **sistem analisti,** *Sistem çözümlemesi yapan uzman.*|| **sistem analizi,** *Bir bütünün bileşenlerini, amaçlarını, gereksinimlerini, önceliklerini ve bütün bunların ne oranda gerçekleştiğini belirlemek amacıyla bu bileşenlerin birbiri ile olan ilişkilerini tanımlama; sistem çözümlemesi.*|| **sistem bakımı,** *bsy. Bir bilgisayardaki mevcut sistemin, değişen durum ve şartlara uyarlanması, başarımın iyileştirilmesi ve gerekli düzeltmelerin yapılması gibi bakım işleri.*|| **sistem bilim,** *Sistemleri ve özelliklerini ele alıp inceleyen bilim dalı.*|| **sistem bütünleştirme,** *bsy. Değişik parçalarla bir bilişim sistemini tamamlama.*|| **sistem bütünlüğü,** *bsy. 1. Bir sistemin sağlamlığının korunabilme derecesi. 2. Bilgisayara dışardan yapılan müdahalelere kapalı olarak asıl işlevini yerine getirebilmesi.*|| **sistem denetimi,** *bsy. Bir bilgisayar dizgesinin arıza ve kusurlarının bir program tarafından izlenip ve denetlenmesi işlemi.*|| sistem **desteği,** *bsy. Bir sistemin kullanımı ve geliştirilmesi için sürdürülen hizmet ve malzeme desteği.*|| **sistem diski,** *bsy. Bir bilgisayarın çalışmaya başlaması için işletim sisteminin yalnızca gerekli bölümlerini taşıyan disk.*|| **sistem kitaplığı,** *bsy. İşletim sisteminin parçalarının saklandığı dosyalar ve veri kümeleri.*|| **sistem kütüğü,** *bsy. Bir sistemin düzenleniş dizisi hakkında bütün bilgileri içeren veri tabanı.*|| **sistem mühendisi,** *bsy. Bilgisayarların işletim dizgelerini tanımlamak ve düzenlemekle görevli uzman mühendis.*|| **sistem mühendisliği,** *Sistemlerin tasarlanıp geliştirilebilmesi için fizik ve matematik bilimleri uygulayan, var olan enerji ve gereçleri en ekonomik biçimde kullanıma sunmayı amaçlayan mühendislik dalı.*|| **sistem yazılımı,** *bsy. Uygulama programlarının yürütümünü sağlayan fakat uygulama programlarından bağımsız olan yazılım.*|| **sistem yönetimi,** *bsy. Bir sistemin en iyi düzeyde çalışabilmesi için gerekli planlama, bakım ve denetim.*

sistematik,-ği [Yun. systematikos / Lat. systematicus > Fr. systématique] *sf.* **1.** Bir sisteme ilişkin olan; bir sistemle ilgili olan; dizgesel. **2.** Bir sistemin özelliğini taşıyan; bir sisteme göre düzenlenmiş. **3.** Sistem şeklinde ortaya atılmış; belli bir amaca göre düzenlenmiş. **4.** Sistem haline getirilmiş toplu görüşleri amaç edinen. **5.** *is.* Doğa biliminin canlıların sınıflandırılması ve tanımlanmasıyla uğraşan kısmı; sınıflandırma. **6.** *zf.* Belli bir dizgeye dayanarak; belli bir yönteme göre.

sistemcilik, -ği [sistem-ci-lik] *is.* Toplumu, ayrı ayrı ve aralarındaki etkileşim bakımından incelenen çeşitli dizgelere ayıran toplum bilimi kuramı.

sistemik, -ği [Fr. systémique] *sf.* Siyasal, ekonomik ve toplumsal konulara belli bir dizge çerçevesinde yaklaşan.

sistemleşme, [sistem-le-ş-me] *is.* Sistemleşmek işi.

sistemleşmek, [sistem-le-ş-mek] *dönşl. f. [-ir]* **1.** Sistemli duruma gelmek. **2.** Bir sistem durumuna gelmek. **3.** Bir dizge olarak düzenlenmek.

sistemleştirme, [sistem-le-ş-tir-me] *is.* Sistemleştirmek eylemi.

sistemleştirmek, [sistem-le-ş-tir-mek] *gçl. f. [-ir]* **1.** Sistemli duruma getirmek; bir sisteme oturtmak. **2.** Bir sistem olarak düzenlemek.

sistemli, [sistem-li] *sf.* **1.** Sistemi bulunan. **2.** Belli ilke ve kurallara uygun olarak önceden ayarlanan; düzenli; disiplinli. **3.** Belli bir düzenle yapılan. **4.** Belli bir düzene göre ilerleyen.

sistemsiz, [sistem-siz] *sf.* **1.** Bir sistemi bulunmayan; düzensiz. **2.** Belli ilke ve kurallara uymayan; dizgesiz. **3.** (Kişi için) belli bir sisteme, yönteme göre davranmayan; düzensiz.

sistemsizlik,-ği [sistem-siz-lik] *is.* **1.** Sistemsiz olma durumu; düzensizlik; tertipsizlik. **2.** Düşüncelerinde, davranışlarında belli bir sisteme dayanmayan, tutarsızlığa düşen kişinin tutumunun niteliği.

sistik, -ği [Fr. cystique] *sf.* Safra kesesi ile ilgili.

sistire, [Yun. ksystra *(rende)*] *(si'stre) is.* **1.** Rendelenmiş ağaçların yüzeyinde bulunan pürüzleri gidermekte kullanılan ince çelik levhacık. **2.** Hamur kesmek, tekneye bulaşan hamuru kazımak için kullanılan metal levhacık. **3.** Kitabın kenarlarını yaldızlamadan önce kazımakta kullanılan çelik levhacık. **4.** Tenekeci ve çinkocuların kullandığı üç kenarlı raspa.

sistireci, [sistire-ci] *is.* Sistire yapan kimse.

sistireleme, [sistire-le-me] *is.* Sistirelemek eylemi.

sistirelemek, [sistire-le-mek] *gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* **1.** Rendeden geçirilmiş ağaç yüzeylerinin pürüzlerini sistire ile temizlemek. **2.** Kitap kenarlarını yaldızlamadan önce, düzgün bir şekil vermek için sistire ile temizlemek.

sistisit, [Fr. cysticite] *is. tıp.* Safra kanalının iltihaplanması.

sistit, [Fr. cystite] *is. tıp.* Sidik torbasının iltihaplanması.

sistit, [Fr. cystide] *is. biy.* Bazitli mantarlarda himenyumun kısır kısmı.

sistografi, [Fr. cystographie] *is.* Sidik torbasının röntgen filmi.

sistol, -lü [Lat. systole *(kasılma)* > Fr. systole] *is.* Kalp kasının kasılma devrelerinden biri. ☞ **sistol arası,** *tıp. Kulakçık kasılma evresi ile karıncık kasılma evresi arasında geçen zaman.*

sistolik, -ği [Fr. systolique] *sf.* Kalp kasının kasılma devresi ile ilgili.

sistolit, [Yun. kystis *(kese)* + lithos *(taş)*] *is. biy.* Bazı bitki türlerinin epidermis hücrelerinde kalsiyum karbonat taşıyan özelleşmiş torba şeklindeki yapılar.

sistoskopi, [Fr. cystoscopie] *is.* İdrar torbasının içini özel aletle muayene etme işi.

sistre, [İt. sistro] *is.* Tahta yontma aracı.

sistron, [Fr. cistron] *is. biy.* Bir tek polipeptidi kotlayan genetik birim.

siş, [sış] *{eT} is.* → sış.

şişe, [? şişe] *{ağız} is.* Tavana çakılan ince, dar çıta. [DS]

şişmek, [siş-mek] *{eT} gçsz. f. [-ur]* Şişmek. [EUTS] [Gabain]

sit[1], [Ar. şīt صيت] *(si:t, s kalın söylenir) {OsT} is.* **1.** İyi tanınma; ün. **2.** Gürültü patırtı; şamata.

sit[2], [Yun. kytos *(boşluk)* > Fr. site] *is.* **1.** Tarih öncesinden günümüze kadar gelen çeşitli uygarlıkların ürünü olarak yaşadıkları dönemlerin toplumsal, ekonomik, mimari vb. özelliklerini yansıtan kent veya kent kalıntıları. **2.** Önemli tarihsel olayların geçtiği yerler. **3.** Doğal özellikleri bakımından korunması gereken alanlar. **4.** Antikorun antijenle birleştiği immünoglobülin molekülü parçası. **5.** Bir genin içinde bulunan değişinim ya da yeni düzenleme yapabilen en küçük alt birim olan DNA molekülündeki baz çifti; kromozom indirgenmesine başlamadan önceki ana cinsiyet hücresi.

sit[3], **-tti** [Ar. seyyide > sitt ست] *{OsT} is.* Kadın; hanım.

sit[4], **-tti** [Ar. sitt ست] *{OsT} sf.* Altı sayısı.

sitad, [Far. sitāden *(almak)*>sitād / sited ستاد] *(sita:d) {OsT} is.* Alış; alma.

sitam[1], [Far. sitām ستام] *(sita:m) {OsT} is.* Kıymetli madenlerle süslü eyer ve at başlığı.

sitam[2], [Far. sitem => sitam] *{ağız} is.* Azarlama; bağırma. [DS]

-sitan[1], [Far. -istān ستان] *(ista:n) {OsT} ek.* → -istan.

-sitan[2], [Far. sitāden *(almak)* > -sitān ستان] *(sita:n) {OsT} son ek. "Alan, alıcı"* anlamlarında birleşik sıfatlar yapan son ek.

sitar, [Hint. sitar] *is. müz.* Uzun saplı, perdelerinin altından geçen ahenk telleri bulunan, üç telli Hint çalgısı.

sitare[1], [Ar. setr > sitāre ستاره] *(sita:re) {OsT} is.* Örtünecek nesne; perde; örtü.

sitare[2], [Far. sitāre ستاره] *(sita:re) {OsT} is.* **1.** Yıldız. **2.** *mecaz.* Talih; baht; kader. ☞ **sitāre-dan,** *{OsT} Müneccim.*|| **sitāre-i rahşān,** *{OsT} Parlak yıldız.*|| **sitāre-şinās,** *{OsT} Yıldız bilimci; astrolog.*

sitaregân, [Far. sitāre-gān ستارگان] *(sita:regâ:n) {OsT} is.* Yıldızlar.

sitayiş, [Far. sitāyīş ستايش] *(sita:yi:ş) {OsT} is.* Övme; övgü. ☞ **sitayiş etmek,** *Övmek.*|| **sitāyiş-gâh,** *{OsT} Kasidenin methiye bölümü.*|| **sitāyiş-ger,** *{OsT}* → sitāyiş-kâr.|| **sitāyiş-kâr,** *{OsT} 1. Öven. 2. Övücü.*|| **sitāyiş-kâr-āne,** *{OsT} Överek; medhederek.*

sitayişname, [Far. sitāyiş *(övme)* + nāme *(yazı)* ستايشنامه] *(sita:yişna:me) {OsT} is. ed.* Bir büyüğü övmek amacıyla yazılmış kaside; methiye.

site, [Lat. civitas > Fr. cité] *is.* **1.** Üyeleri tarafından kendi kendine yönetilen toplum. **2.** Bir yurttaş grubunu toplayan siyasi toplum. **3.** Şehir. **4.** Belirli amaçlarla kurulmuş binalar topluluğu. **5.** Antik çağda sakinlerinin belli yasalarla kendi kendilerini yönettikleri bir ya da birkaç şehirden oluşan devlet; bir şehir ile çevresindeki düzlüklerden kurulu devlet; şehir devleti. **6.** Kendi başına geniş bir yerleşme oluşturan, eğitim ve yönetim birimleri ve alt yapı donanımları ile birlikte kurulmuş konut topluluğu. **7.** Sınai ya da ticarî bir etkinliğin gerçekleştirildiği yer; iş yerleri topluluğu.

sitebr, [Far. sitebr ستبر] *{OsT} sf.* **1.** Kalın; kaba. **2.** Yoğun.

sitebrî, [Far. sitebrī ستبری] *(sitebri:) {OsT} is.* **1.** Kalınlık; kabalık. **2.** Yoğunluk.

sited, [Far. sitāden *(almak)* > sitād / sited ستد] *{OsT} is.* → sitad.

sitem, [Far. sitem ستم] *{OsT} is.* **1.** Haksızlık; zulüm. **2.** Eziyet. **3.** Bir kişinin yaptığı davranış ve söylediği sözün hoş karşılanmadığını, üzüntü, alınganlık ve kırgınlık yarattığını kızmadan belirtme. **4.** Davranışlara yansıyan kırgınlık; incinme. ☞ **sitem-alūd,** *{OsT} Sitemli.*|| **sitem-alūde,** *{OsT} Sitemli.*|| **sitem-āmiz,** *{OsT} Haksızlık eden; zalim.*|| **sitem-dîde,** *{OsT} Haksızlığa uğramış; zulüm görmüş.*|| **sitem-dîdegân,** *{OsT} Haksızlığa uğrayanlar; zulüm görmüş olanlar.*|| **sitem etmek,** *Bir kimseye üzüntü, kırgınlık veya alınganlık sebebi olan bir davranışı ya da sözü için öfkelenmeksizin çıkışmak.*|| **sitem-gâr,** *{OsT} Haksızlık eden; zalim.*|| **sitem-ger,** *{OsT} Haksızlık eden; zalim.*|| **sitem-gerān,** *{OsT} Haksızlık edenler; zalimler; eziyet edenler.*|| **sitem-gerî,** *{OsT} Zulüm; haksızlık; eziyet; zorbalık.*|| **sitem-kâr,** *{OsT}* → sitemkâr.|| **sitem-kârān,** *{OsT} Zulüm ve haksızlık edenler.*|| **si-**

tem-keş, *{OsT} Eziyet çeken.*|| **sitem-nâme,** *{OsT} Sitem bildiren mektup.*|| **sitem-resîde,** *{OsT} Zulme uğramış.*

sitemi, [Yun. kytos *(boşluk)* + haima *(kan)* > Fr. cytémie] *is. tıp.* Normal ya da patolojik bir dokuda bulunması gereken hücrelerin kanda anormal bulunuşu.

sitemkâr, [Far. sitem-kār ستمكار] *{OsT} sf.* **1.** (Kişi için) sitem eden. **2.** (Söz için) sitem taşıyan; sitemli; sitem bildiren. **3.** (Davranış için) duyulan kırgınlığı sezdiren; sitemli.

sitemli, [sitem-li] *sf.* (Söz, yazı, mektup vb. için) duyulan kırgınlığı sezdiren; sitem taşıyan; sitem bildiren.

siter, [? siter] *{ağız} is.* Tüylü av köpeği ile tüysüz av köpeğinin çiftleşmesinden olan melez yavru. [DS]

siti, [Sansk. siddhi] *{eT} is.* Sihir; büyü; büyü gücü; sihir kuvveti.[EUTS]

sitik[1]**, -ği** [? sitik] *{ağız} is.* Bahçe sulamakta kullanılan süzgeçli kova. [DS]

sitik[2]**, -ği** [? sitik] *{ağız} is.* Kıyı. [DS]

sitil[1]**,** [Ar. saṭl / Yun. sikla [Tietze] => sitil سيتيل] *is.* **1.** Bakır veya benzeri metalden yapılma büyük su kabı. **2.** Su içilen kulplu bakraç; kova. **3.** Hamam tası. **4.** Çubukla tütün içmekte için kullanılan takımda, fındık ateşi denilen küçük kor parçalarının konulduğu ateşlik. **5.** Gümüş buhur. **6.** Kahve mangalı. **7.** Berberlerin eskiden sakal tıraşından sonra yüz yıkamakta kullandıkları boyna gelen yeri oyuk tas. **8.** *{eAT} {OsT} {ağız}* Kulplu su kabı; bakraç; kova. [DS] **9.** *{ağız}* Saplı şekerlik. [DS] **10.** *{ağız}* Testi. [DS] **11.** *{ağız}* Bahçe sulamaya yarayan süzgeçli kova. [DS] **12.** *{ağız}* Leğen. [DS] **13.** *{ağız}* Derin, büyük, kapaklı, bakır sahan. [DS] **14.** *{ağız}* Süzgeç; kevgir. [DS] ⊡ **sitil örtüsü,** *İçindeki kirli suyun görünmemesi için sitil üstüne örtülen örtü.*

sitil[2]**,** [Fr. style] *is.* → stil.

sitil[3]**,** [sitil] *{ağız} is.* Çadır eteği. [DS]

sitil[4]**,** [Ar. şatl] *{ağız} is.* Fide; fidan. [DS]

sitil[5]**,** [sitil] *{ağız} is.* Taze buğday kavurgası. [DS]

sitil[6]**,** [sitil] *{ağız} sf.* Kara; kirli; isli. [DS]

sitilik, -ği [Yun. sikla] *{ağız} is.* Bakraç.[DS]

sitillemek[1]**,** [sitil-le-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* Fide dikmek. [DS]

sitillemek[2]**,** [sitil-le-mek] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(i)-yor]* Üşümekten titremek. [DS]

sitiyofobi, [Yun. sition *(besin)* + phobos *(korku)* > Fr. sitiophobie] *is.* Yemek korkusu.

sitiz, [Far. sitīz / sitīze ستيز / ستيزه] *(siti:z) {OsT} is.* Kavga; çekişme; mücadele. ⊡ **sitîze-cû,** *{OsT} Kavga arayan.*|| **sitîze-ger,** *{OsT} Kavgacı.*|| **sitîze-rû,** *{OsT} Asık yüzlü; somurtkan.*

sitmek[1]**,** [siḏ-mek / sit-mek] *{eT} gçsz. f. [-ur]* İşemek. [DLT]

sitmek[2]**,** [sit-mek] *{ağız} gçsz. f. [-(d)-er]* Üşümekten titremek. [DS]

sitmek[3]**,** [seğirt-mek > seyit-mek > sit-mek] *{ağız} gçsz. f. [-(d)-er]* Titremek. [DS]

sitobotanik, -ği [Fr. cytobotanique] *is.* Bitki hücrelerini inceleyen bilim dalı.

sitogami, [Yun. kytos *(hücre)* + gamos *(evlenme)* > Fr. cytogamie] *is.* Bazı mantarlarda kavuşma yoluyla üreme sırasında erkek ve dişi sitoplazmaların birbirine karışması.

sitogenetik, -ği [Yun. kytos *(hücre)* + genesis *(köken)* > Fr. cytogénétique] *is.* Soya çekimi, kromozomlarla ilişkisi bakımından inceleyen biyoloji dalı; hücre genetiği.

sitogenez, [Fr. cytogenFr. cytogenése] *is. biy.* Hücre gelişmesi veya hücre oluşumu.

sitogonyograf, [Fr. sitogoniographe] *is.* Uçaksavar toplarında, nişan alma sırasında topu uçağın bulunduğu yere göre değil de ateş edilme sırasında bulunacağı konuma göre ayarlayan düzenek.

sitokimya, [Fr. cytochimie] *is. biy.* Hücrenin çeşitli kısımlarının taşıdığı maddelerin çeşitli kimyasal tekniklerle incelenmesi.

sitokinez, [Fr. cytocinèse] *is. biy.* Hücre bölünmesi sırasında kromozomlardan sonra sitoplazmanın ikiye ayrılması.

sitokrom, [Fr. cytochrome] *is. biy.* Hücre solunumunu sağlayan demirli boya maddesi.

sitoliz, [Fr. cytolyse] *is. tıp.* Hücreyi meydana getiren ögelerin, hücredeki koloidal durumu yok eden, miselleri dağıtan fiziksel bir etken yüzünden erimesi olayı.

sitoloji, [Fr. cytologie] *is. biy.* Hücre bilimi.

sitometre[1]**,** [Fr. sitomètre] *is.* **1.** Hedefin yerini, nişan alan kimseye göre doğrudan doğruya okumaya yarayan alet. **2.** Geceleyin, uçaksavarlarda motor gürültüsüne göre uçağın yön açıları ile yer açılarını belirlemeye yarayan alet.

sitometre[2]**,** [Fr. sytomètre] *is.* Hücrelerin çapını ölçmeye yarayan alet; globülimetre.

sitopeksik, -ği [Yun. kytos *(hücre)* + peksis *(tespit)* > Fr. cytopexique] *sf.* (Karaciğer fonksiyonu için) kan yoluyla gelen normal veya hastalıklı hücreleri kendi dokuları içine alarak tahrip eden.

sitoplazma, [Fr. cytoplasme] *is.* Hücrenin temel maddesi.

stotaksi, [Fr. cytotaxis] *is. biy.* Hücrenin bir uyartıya veya öteye doğru hareketi.

sitotoksin, [Fr. cytotoxine] *is.* **1.** *tıp.* Bazı serumlarda yer alan ve belirli bir hücre grubunu eriterek yok eden madde. **2.** Hücrenin meydana getirdiği kesin etkili zararlı madde; hücre zehri.

sitotropizm, [Fr. cytotropisme] *is. biy.* Hücrenin başka hücreleri veya kimyasal maddeleri çekme gücü.

sitozooloji, [Fr. cytozoologie] *is. biy.* Hayvan hücrelerini anatomi yönünden inceleyen hücre bilimi dalı.

sitr, [Ar. sitr / sitre ستر / سترة] *{OsT} is.* **1.** Perde. **2.** Örtü.

sitrat, [Fr. citrate] *is. kim.* Sitrik asidin tuzu veya esteri.

sitre, [Yun. ksistra] *{ağız} is.* Hamur kesmeye yarayan araç.[DS]

sitrik, -ği [Lat. citrus *(limon)* > Fr. citrique] *sf.* (Triasit-alkol için) limon suyundan çıkarılan. 🗗 **sitrik asit,** Bir çok meyve ve sebzede serbest ya da potasyum yahut kalsiyum tuzu şeklinde bulunan, bir mol su alarak su ve alkolde çözünen, hafif ekşimsi, renksiz ve iri billurlar halinde kristalleşen asit; limon asidi: $HOCO\text{-}CH_2\text{-}C(OH)CO_2H\text{-}CH_2\text{-}CO_2H$.

sitte, [Ar. sitte ستّه] *{OsT} sf.* **1.** Altı sayısı. **2.** *is.* Altılık. **3.** İmparatorluk döneminde ilmiye rütbelerinden biri.

sitteisevir, -vri [Ar. sitte *(altı)* + sevr *(öküz)* > sitte-i sevr ستّه سور] *is.* Nisan ayında Güneş, Sevr *(Boğa)* Burcunda iken çıkan altı günlük bir fırtınanın adı; öküz soğuğu.

sitti, [Ar. seyideti > sittī *(benim hanımım)* ستی] *{OsT} ünl.* **1.** *"Hanımım, kadınım"* anlamında eşini çağırma ünlemi. *{ağız} (aynı)* [DS] **2.** *is.* Kadın; hanım; bayan. **3.** *{ağız}* Teyze. [DS] **4.** *{ağız}* Hala. [DS] **5.** *{ağız}* Yenge. [DS] **6.** *{ağız}* Abla. [DS]

sittin, [Ar. sittīn / sittūn ستين / ستون] *{OsT} sf.* Altmış sayısı.

sittinsene, [Ar. sittīn+sene ستين سنه] *{OsT} zf.* **1.** Altmış yıl. **2.** *mecaz.* Sonu gelmeyecek kadar uzun zaman.

sittun, [Ar. sittūn ستون] *(sittu:n) {OsT} sf.* → sittin.

sittürmek, [siḍ-mek > siḍ-tür-mek / sid-tür-mek] *{eT} gçsz. f. [-ür]* İşetmek; siydirmek. [DLT]

sitüasyon, [Fr. situation] *is.* Durum; konum.

sityomani, [Yun. sition *(besin)* + manid *(tutku)* > Fr. sitiomanie] *is.* Çeşitli ruhsal etkenlerden ortaya çıkan, zehirlenecek derecede aşırı yeme ihtiyacı halinde belirginleşen oburluk hastalığı.

siv[1], [siv *(yans.)*] *is.* Yavaşlık, sızıntı hâlinde akma bildiren yansımalı gövde. 🗗 **siv siv,** *{ağız} 1. (Yağmur, akan su vb. için) yavaş yavaş; damla damla. 2. (Yürümek için) yavaş yavaş; adım adım.* [DS]

siv[2], [Far. sīv سيو] *(si:v) {OsT} is.* Elma.

Siva, [Sansk. siva] *is.* Hint Tanrılarından yaratmak için yok edici nitelik taşıyan tanrının adı.

siva, [Ar. sivā سوا] *(siva:) {OsT} is.* Başka; gayri.

Sivacılık, -ğı [siva-cı-lık] *is.* Brahmancılığm, Siva'yı en üstün tanrı sayan mezhebi.

sivag, [Ar. sivāğ سواغ] *(siva:ğ) {OsT} is.* Kuruyu yumuşatarak, yumuşağı da durultarak ya da duruyu koyultarak istenilen kıvama getiren kimyasal madde.

sival, [Ar. sū'al => sual > sival] *{ağız} is.* Soru; sual. [DS]

sivar, [Ar. sivār سوار] *(siva:r) {OsT} is.* Bilezik. 🗗 **sivār-ı zerrîn,** *{OsT} Altın bilezik.*

sivari, [Far. süvārī] *(siva:ri) {ağız} is.* Binici; atlı; süvari. [DS]

siveldmek, [siv-el-t-mek] *{ağız} gçl. f. [-ir]* Sivriltmek. [DS]

sivik, -ği [siy-mek > siy-ik / Erme. c'uik] *{ağız} is.* **1.** Dam saçağı. **2.** Duvar sırtı; duvarın üstündeki kabartı. **3.** Bahçe dallarım saran asma dalları. [DS]

sivil, [Lat. civis *(vatandaş)* > civilis > Fr. civil] *sf.* **1.** Askerî olmayan; asker sınıfından olmayan. **2.** Kişi, topluluk vb. için) toplumsal konumu bakımından askerî hiyerarşi içinde yer almayan. **3.** (Giyim için) üniforma niteliğinde olmayan; özel bir biçimde olmayan. **4.** (Kişi için) üniforma vb. özel kıyafet giymemiş olan. **5.** (Güvenlik görevlisi için) resmî kıyafet giymemiş olan. **6.** *argo.* Çıplak; çırılçıplak. **7.** *is.* Üniformasız güvenlik görevlisi. 🗗 **sivil idare,** *Askerî niteliklere bağlı olmayan yönetim; sivil yönetim.*|| **sivil polis,** *Yaptığı çalışma gereği üniformasız olarak görev yapan polis.*|| **sivil savunma,** *Doğal afetlerde veya savaşta halkı korumaya yönelik savunma girişimi.*|| **sivil yönetim,** *Askerî niteliklere bağlı olmayan yönetim; sivil idare.*

sivil, [siğil / sivil] *{ağız} is.* **1.** Siğil. **2.** Sivilce. [DS]

sivilce, [siğil > siğil-ce] *is.* **1.** İçinde iltihap bulunan küçük deri kabarcığı. **2.** Çıbanın çok küçük biçimi. **3.** Gençlik aknesi.

sivilceli, [sivilce-li] *sf.* Sivilcesi bulunan; sivilce çıkmış olan; sivilce ile kaplı.

sivilci, [sivil-ce => sivilci / sivilcü سولجى / سولجو] *{eAT} {OsT} {ağız} is.* Sivilce. [DS]

sivilcik[1], -ği [sivil-cik] *{ağız} is.* Küçük dolu. [DS]

sivilcik[2], -ği [sivil-cik] *{ağız} is.* Sivilce. [DS]

sivilcü, [sivil-ce => sivilci / sivilcü سولجى / سولجو] *{eAT} is.* Sivilce.

sivilçik, -ği [sivil-cik] *{ağız} is.* Küçük dolu. [DS]

sivilize, [Fr. civilisé] *sf.* Uygar; medenî.

sivilleşme, [sivil-le-ş-me] *is.* Sivilleşmek eylemi.

sivilleşmek, [sivil-le-ş-mek] *dönşl. f. [-ir]* Sivil duruma gelmek; askerî nitelikten kurtulmak.

sivilleştirme, [sivil-le-ş-tir-me] *is.* Sivilleştirmek işi.

sivilleştirmek, [sivil-le-ş-tir-mek] *gçl. f. [-ir]* Sivil duruma getirmek.

sivillik,-ği [sivil-lik] *is.* **1.** Sivil olma durumu. **2.** *argo.* Çırılçıplak olma durumu; çıplaklık.

sivinç, [sev-in-ç / siv-in-ç] *{eT} is.* Neşe; sevinç. [EUTS]

siving, [? siving] *{ağız} is.* Oluk; su yolu. [DS]

sivink, -gi [siy-mek > siy-ik / Erme. c'uik] *{ağız} is.* Dam saçağı. [DS]

sivinmek, [sev-in-mek / siv-in-mek] *{eT} gçsz. f. [-ür]* Sevinmek. [EUTS]

siviş, [sıvı-ş / sivi-ş] *is.* → sıvış. ⊡ **siviş oğluna haber vermek,** *{ağız} Gizlice kaçmak; sıvışmak.* [DS]

sivişik, [sivi-ş-ik] *sf.* → sıvışık.

sivişmek[1], [sivi-ş-mek سويشمك] *{eAT} {OsT} {ağız} dönşl. f. [-ir]* **1.** Kimseye görünmemeye çalışarak kaçmak; gizlice kaçmak; gözden kaybolmak; sıvışmak. **2.** Saklanmak. [DS]

sivişmek[2], [sivi-ş-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* **1.** (Bitki için) yeşermek. **2.** (Soğan, patates vb. sebzeler) filiz vermek. [DS]

siviştir, [sivi-ş-tir] *{ağız} is. folk.* Mendil saklanarak oynanan bir oyun. [DS]

sivkinmek, [sift-in-mek > sivkin-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* Kaşınmak. [DS]

sivler, [siv-ler ?] *{ağız} is.* Serçe. [DS]

sivlim, [siv-li-m] *{ağız} is.* Güç beğenen kimse; müşkülpesent. [DS]

sivmek[1], [sev-mek / siv-mek] *{eT} gçl. f. [-ur]* Sevmek. [EUTS]

sivmek[2], [siv-mek] *{ağız} gçl. f. [-er]* Bir şeyin ucunu biraz uzatmak. [DS]

sivmek[3], [siy-mek / siğ-mek / siv-mek] *{ağız} gçsz. f. [-er]* (Hayvan için) işemek. [DS]

sivrek, -ği [siv-re-k] *{ağız} is.* Güzün ekilen ekin. [DS]

sivrelmek, [sivri-l-mek > sivre-l-mek / sivre-r-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* Boyu uzamak; büyümek. [DS]

sivrermek, [siv-r(i)-er-mek سورارمك] *dönşl. f. [-ir] [eAT. -ür]* **1.** *{eAT}* Sivrilmek. **2.** *{ağız}* Boyu uzamak; büyümek. [DS]

sivri, [süv-ri > siv-ri] *sf.* **1.** Ucu batacak şekilde keskin ve ince olan. **2.** Uca doğru gittikçe incelen. **3.** (Yaprak, meyve, organ vb. için) ucu gittikçe incelerek nokta şeklinde kaybolan. **4.** *mecaz.* Geleneklerin, genel tutumun dışında kalan; göze batıcı özellikler taşıyan; aşırı. **5.** *is. {ağız}* Palamut. [DS] **6.** *{ağız}* Sivrisinek. [DS] **7.** *{ağız}* Kazma. [DS] ⊡ **sivri ağaç,** *{ağız} Tenekecilerin, teneke kıvırmakta kullandıkları bir araç.* [DS]|| **sivri akıllı,** *Kimsenin düşüncesini beğenmeyen; acayip düşünceleri olan.*|| **sivri akıllu,** *{OsT} Dâhi.*|| **sivri başlılık,** *Kafatasındaki sivrilik.*|| **sivri biber,** *bot. Uzun ve sivri uçlu yeşil biber.*|| **sivri burun balığı,** *{ağız} Bir tür kefal balığı.* [DS]|| **sivri fare,** *zool. Orman soreksi, (Sorex araneus).*|| **sivri göz,** *{ağız} Kem göz.* [DS]|| **sivri kekik,** *bot.* → kaya kekiği.

sivriç, [sivri+ uç] *is.* **1.** Kaya çatlakları arasına sokularak üzerine balyozla vurulan bir metre boyunda çelik çubuk. **2.** *{ağız}* Tütün ve sebze fideleri dikmekte kullanılan ucu sivri ağaç. [DS] ⊡ **sivriç atmak,** *{ağız} Tütün dikmek.* [DS]

sivrik, -ği [sivri-k] *{ağız} is.* Topraktan yeni çıkmış, henüz yeşermiş ekin. [DS]

sivrikuyruk,-ğu [sivri+kuyruk] *is. zool.* İnsan bağırsaklarında yaşayan kıl kurdu; iğne kurdu; oksiyür, *(Enterobius vermiculavis).*

sivrileşme, [sivri-le-ş-me] *is.* Sivrileşmek eylemi.

sivrileşmek, [sivri-le-ş-mek] *dönşl. f. [-ir]* Sivri duruma gelmek.

sivrileştirme, [sivri-le-ş-tir-me] *is.* Sivrileştirmek eylemi.

sivrileştirmek, [sivri-le-ş-tir-mek] *gçl. f. [-ir]* Sivri duruma getirmek.

sivrilik,-ği [sivri-lik] *is.* Sivri olma durumu; sivri olan şeyin niteliği.

sivriliş, [sivri-l-iş] *is.* Sivrilmek eylemi veya biçimi.

sivrilme, [sivri-l-me] *is.* Sivrilmek eylemi.

sivrilmek, [sivri-l-mek] *gçsz. f. [-ir]* **1.** Sivri duruma gelmek eylemi; sivrileşmek. **2.** *mecaz.* Başkalarını herhangi bir yönden geride bırakmak; ileri geçmek; ön plana geçmek; yükselmek; ün kazanmak. **3.** *{ağız}* Uzamak; boyu büyümek.[DS]

sivriltme, [sivri-l-t-me] *is.* Sivriltmek eylemi.

sivriltmek, [sivri-l-t-mek] *gçl. f. [-ir]* Sivri duruma getirmek.

sivrimek, [sivri-mek] *{ağız} gçsz. f. [-r]* Uzamak. [DS]

sivrisinek,-ği [sivri+sinek] *is.* **1.** *zool.* Sivrisinekgiller familyasından, bataklıklarda ve nemli yerlerde yaşayan ince yapılı, sokarak kan emdiği için sıtma hastalığı mikroplarını bulaştıran, iplik duyargalı, iki kanatlı böcek, *(Anopheles maculipennis).* **2.** *{ağız}* Bir tür oya örneği. [DS]

sivrisinekgiller, [sivri+sinek-gil-ler] *is. zool.* Sivrisinek ve benzerlerini kapsayan, ağızlarıyla insanların ve memeli hayvanların derilerini ısıran, çift kanatlı, uzun ağızlı böcekler familyası, *(Culicidae).*

sivseklenmek, [siv-se-k-le-n-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* Oyalanmak. [DS]

sivsi, [sıbızğu > sipsi > sivsi] *{ağız} is.* Sipsi. ⊡ **sivsi boru,** *{ağız} Ağaç dallarından yapılan düdük.* [DS]

sivsik, -ği [siv-si-k] *{ağız} is.* **1.** Fare yavrusu. **2.** *sf.* Uyuşuk. [DS]

sivsin[1], [sivsin] *{ağız} is.* Tarlakuşuna benzer bir tür kuş. [DS]

sivsin[2], [sipsi / sivsin] *{ağız} is.* Söğüt dalından yapılan düdük; sipsi. [DS]

sivsinmek, [siv(i)s-in-mek ?] *{eT} edil. f. [-ür]* **1.** Terkedilmiş olmak. [EUTS] **2.** Budizmde, dünyevi bağlardan kurtulmak. [Clauson]

sivtemek, [sivt-e-mek / sift-e-mek] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-t(ı)-yor]* Kaçmak; uzaklaşmak. [DS]

sivtime, [sivti-me ?] *{ağız} is.* **1.** Kırpıntı yün. **2.** El tarağında taranarak uzamış yün. [DS]

sivtinmek, [Far. saft *(omuz)* => sift-in-mek > sivt-in-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* **1.** Omuzlarını oynatarak elbise yardımı ile kaşınmak. **2.** Üşenmek. **3.** İşsiz güçsüz, eli boş dolaşmak. [DS]

siy[1], [siy] *{ağız} is.* **1.** Köşe; dirsek. **2.** Üçeteğin etek uçları veya arka parçası. **3.** Etek. [DS]

siy[2], [Ar. sehm => siy] *{ağız} is.* Toprak, tarla biçimi. [DS]

siya, [Yun. sia / İt. scia *(kayığı geri çek)*] *is.* Kürekleri ters yönde çekerek kayığı geriye yürütme. ☞ **Siya beraber!** *İleri doğru giden tekneyi durdurmak için "Kürekleri geri çek!" anlamında verilen emir.*|| **siya etmek,** *Bir tekneyi geri geri götürmek veya döndürmek için kürekleri geriye doğru çekmek.*|| **Siya iskele!** *"Sol taraftaki kürekleri geri çek!" anlamında emir.*|| **Siya sancak!** *"Sağ taraftaki kürekleri geri çek!" anlamında emir.*|| **Siya siya!** *Geri geri!*|| **siya siya gitmek,** *Geri geri gitmek.*

siyab, [Ar. s̲evb > s̲iyāb ثياب] *(siya:b) {OsT} is.* Giyecek şeyler; elbiseler. ☞ **Siyabullah,** *{OsT} Kâbe'nin örtüsü.*

siyabi, [Ar. s̲iyābī ثيابى] *(siya:bi:) {OsT} is.* Hamamda elbiseleri bekleyen kimse; esvapçı.

siyadet, [Ar. siyādet / seyādet سيادت] *(siya:det) {OsT} is.* **1.** Efendilik; beylik. **2.** Emirlik yönetimi. **3.** Torunu Hasan yoluyla Hz. Muhammed'in soyundan gelme; seyitlik. **4.** Sağlığında Hz. Muhammed'e bağlanmış olan kimse.

siyadetlu, [Ar. siyādet + T. -li => siyādetlū سيادتلو] *(siya:detlû:) {OsT} sf.* İmparatorluk döneminde Hz. Muhammed'in soyundan gelmiş olan kimselere, saygı belirtmek için kullanılan seslenme sözü.

siyafoji, [Fr. sialophagie] *is. tıp.* Aşırı derecede tükürük yutma.

siyah, [Far. siyāh سياه] *{OsT} sf.* **1.** Işık yokluğundan ya da ışık tayfının bütün renklerinin soğurulması yüzünden en koyu renkte olan; kara. **2.** Koyu renkte olan. **3.** Kararmış olan. **4.** Baskıda diğer harflere göre daha koyu renkte basılmış olan. **5.** *is.* Siyah renk. **6.** Kara renkte elbise. **7.** Siyah tenli kimse; zenci. ☞ **siyah altı,** *Bir görüntü işaretinin sıfır ışıltıya denk düşen bir düzeyden düşük düzeyi.*|| **siyah altın,** *Maden kömürü.*|| **siyah baht,** *{OsT} Bahtı kara; talihsiz.*|| **siyah beyaz,** *sin. Renkli olmayan.*|| **siyāh-çerde,** *{OsT} Esmer yüzlü.*|| **siyāh-çeşm,** *{OsT} Kara gözlü.*|| **siyāh-dil,** *{OsT} Kötü kalpli.*|| **siyāh-fām,** *{OsT} Kara renkli.*|| **siyah gemre,** *Siyah gübre.*|| **siyāh-gūş,** *{OsT} Karakulak.*|| **siyāh-hāne,** *{OsT} Hapishane.*|| **siyah kalem,** *Kurşun kalemle yapılan resim ve resim sanatı.*|| **siyāh-kâm,** *{OsT} Üzgün; umutsuz.*|| **siyāh-kâr,** *{OsT} Suçlu; günahkâr.*|| **siyāh-kârî,** *{OsT} Suçluluk; günahkârlık.*|| **siyāh-kede,** *{OsT} Karanlık yer.*|| **siyāh-kâse,** *{OsT} Cimri; hasis; haris.*|| **siyāh-lika,** *{OsT} Kara yüzlü.*|| **siyāh-mağz,** *{OsT} İçi kara olan; yüreği kara olan.*|| **siyāh-mest,** *{OsT} Çok sarhoş.*|| **siyāh-nām,** *{OsT} Günahkâr; zavallı.*|| **siyāh-neş'e,** *{OsT} Karanlık neşeli.*|| **siyāh-pūş,** *{OsT} 1. Karalar giymiş. 2. Uşak; seyis; kavas.*|| **siyāh-reng,** *{OsT} Kara renkli.*|| **siyāh-rū,** *{OsT} Yüzü kara; utanmaz.*|| **siyāh-rūz,** *{OsT} Bahtsız; talihsiz.*|| **siyāh-zebān,** *{OsT} Kötü söz söyleyen.*|| **siyah ırk,** *Teninin rengi beyaz ya da sarı ırka oranla daha koyu pigment taşıyan insan ırkı.*

siyahan, [Ar. siyāh >siyāhan سياهان] *(siya:han) {OsT} is.* Kara derili insanlar; zenciler.

siyahat, [Ar. siyāḥāt سياحات] *(siya:ha:t) {OsT} is.* Gezi; seyahat.

siyahımsı, [siyah-ımsı] *sf.* Siyaha yakın koyu renkte olan; siyahımtırak.

siyahımtırak,-ğı [siyah-ımtırak] *sf.* Siyaha yakın koyu renkte olan; siyahımsı.

siyahi, [Ar. siyāh > siyāhī سياهى] *(siya:hi:) {OsT} is.* **1.** Zenci; fellah. **2.** İmparatorluk döneminde, sarayda görevli zenci hadım ağalara verilen ad.

siyahlanma, [siyah-la-n-ma] *is.* Siyahlanmak eylemi; siyahlaşma.

siyahlanmak, [siyah-la-n-mak] *gçsz. f. [-ır]* Siyah olmak; siyah durma gelmek; siyahlaşmak; kararmak.

siyahlaşma, [siyah-la-ş-ma] *is.* Siyahlaşmak işi; kararma.

siyahlaşmak, [siyah-la-ş-mak] *dönşl. f. [-ır]* Rengi kararmak; siyah duruma gelmek.

siyahlaştırma, [siyah-la-ş-tır-ma] *is.* Siyahlaştırmak eylemi; siyahlatma; karartma.

siyahlaştırmak, [siyah-la-ş-tır-mak] *gçl. f. [-ır]* Siyah duruma getirmek; rengini siyaha döndürmek; siyahlatmak.

siyahlatma, [siyah-la-t-ma] *is.* Siyahlatmak eylemi; siyahlaştırma.

siyahlatmak, [siyah-la-t-mak] *gçl. f. [-ır]* Siyah duruma getirmek; rengini karaya çevirmek; karartmak; siyahlaştırmak.

siyahlık,-ğı [siyah-lık] *is.* **1.** Siyah olma durumu; siyah olan şeyin niteliği; karalık. **2.** Karanlık; koyuluk; karalık.

siyak, [Ar. sevḳ > siyāḳ سياق] *(siya:k) {OsT} is.* **1.** Sözün gelişi. **2.** Üslup; ifade biçimi; tarz; biçim. ☞ **siyāk u sibāk,** *{OsT} Sözdeki tutarlılık; sözün bir uyum içinde birbirini izlemesi; mantıkîlik.*

siyakat, -ti [Ar. siyāḳat *(itme)* سياقت] *(siya:kat) {OsT} is.* Çoğunlukla malî konulardaki yazışmalarda kullanılan ince bir yazı türü. ☞ **siyakat vavı,** *{OsT} İki*

büklüm; kambur.|| **siyakat rakamı,** *{OsT} Birleri ve onları ayrı ayrı gösteren ve Arap isimlerinden çıkarılan bir tür rakam sistemi.*|| **siyakat yazısı,** *{OsT} Arap yazısından alınan ve Osmanlı resmî yazışmalarında kullanılan çok yer kaplamayan fakat zor okunan bir yazı türü.*

siyaladenit, [Fr. sialadénite] *is. tıp.* Tükürük bezlerinin iltihaplanması.

siyalagog, [Fr. sialagogue] *is. tıp.* Tükürüğün aşırı salgılanmasını sağlayan ilaç.

siyalitik, -ği [Fr. scialytique *(tescilli isim)*] *is.* Gölge yapmaksızın güçlü bir aydınlatma sağlayan ışık düzeneği.

siyalodokit, [Fr. sialodochite] *is. tıp.* Tükürük bezi kanalı iltihabı.

siyalore, [Fr. sialorrhée] *is. tıp.* Tükürük salgısının özürlü olarak artması.

siyam, [Tay dili. siyam] *is.* Tayland. ✑ **siyam hastalığı,** *tıp. Sarı humma.*|| **siyam kedisi,** *zool. Uzakdoğu kökenli, büyüdükçe rengi değişen, gözleri canlı mavi renkli evcil kedi türü.*

siyan, [? siyān] *(siya:n) {ağız} is.* Kara çamur. [DS]

siyanamit, -di [Fr. cyanamide] *is. kim.* Bir hidrojen atomu yerine –CN grubunun geçmesi ile oluşan amonyak türevi: $NC\text{-}NH_2$.

siyanat, [Fr. cyanate] *is. kim.* Siyanik asidin tuzu veya esteri.

siyanit, [Fr. cyanite] *is.* Gök mavisi renginde doğal alüminyum silikat.

siyanojen, [Yun. kyanos *(mavı)* + genos *(doğuş)* > Fr. cyanogène] *is. kim.* Oksalik asidin dinitrilini oluşturan C_2N_2 formülündeki azot ve karbon birleşimi zehirli gaz.

siyanoz, [Yun, kyanosis *(mavi)* > Fr. cyanose] *is. tıp.* Kılcal damarlardaki kanda çok az miktarda indirgenmiş hemoglobin bulunmasından ileri gelen, derinin siyahımsı ya da mor bir renk alması durumu; morartı.

siyanür, [Fr. cyanure] *is. kim.* **1.** Hidroksiyanik asidin tuzu. **2.** Hidroksiyanik asidin esteri.

siyanürleme, [siyanür-le-me] *is.* **1.** Siyanürlemek eylemi. **2.** Hidrosiyanik asidi bir organik türev üzerine bağlama işlemi. **3.** Çeliğe, ergimiş alkali siyanür banyosuna daldırmak suretiyle çökeltme işlemi uygulanması. **4.** Çok seyreltik alkali siyanür ile altın ve gümüş cevherlerinin havadaki oksijen eşliğinde işlenmesi.

siyanürlemek, [siyanür-le-mek] *gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* **1.** Siyanürleme işlemi uygulamak. **2.** Yumuşak çeliğin yüzeyinde karbürlü yüzey oluşturmak üzere siyanürleme yoluyla çökeltmek.

siyasa, [Ar. seyis *(at uşağı)* > siyāset سياست => siyasa] *is.* **1.** Belli bir amaca ulaşmak için tutulan yol. **2.** Ülke yönetimi için izlenen politika; siyaset.

siyasal, [siyasa-l] *(siya:sal) (1935) sf.* **1.** Siyaset ile ilgili; siyasete dayanan; siyasi. **2.** Devlet içinde iktidarın örgütlenmesi ve yürütülmesine ilişkin. **3.** Belli bir hükûmet anlayışına, kamu yönetimine ilişkin. ✑ **siyasal büro,** *Bazı siyasi hareketlerin veya partilerin, özellikle de komünist partilerin en üst kademesinde yer alan yürütme organı.*|| **siyasal haklar,** *Seçme ve seçilme bakımından her vatandaşın siyasi yaşama katılma hakkı.*|| **siyasal özgürlük,** *Kişilerin devlet yönetiminde söz sahibi olmalarını ve kendilerini yönetecek kişileri seçmeleri konusundaki serbestlik.*|| **siyasal parti,** *Demokratik devlet yönetiminin en önemli ögesi olan ve belli bir siyasi görüşü temsil eden parti; siyasi parti.*|| **siyasal sorumluluk,** *Siyasal bir vekâletle temsil yetkisi almış olan kişilerin söz ve eylemlerinden dolayı bu vekâleti vermiş olanlara karşı sorumlulukları.*|| **siyasal suç,** *Devletin siyasal ve ekonomik düzenine, kamu iktidarının kuruluş ve işleyişine karşı saldırı oluşturan her türlü eylem.*|| **siyasal suçlu,** *Siyasal bir suç işlemiş kişi.*

siyaset, [Ar. seyīs *(at bakıcısı)* > siyāset سياست] *(siya:set) {OsT} is.* **1.** At yönetme ve at bakımı işleri; seyislik. **2.** Devlet işlerini düzenleme, yürütme bilgi ve becerisi; yönetim bilgisi. **3.** Bir ülke yöneticilerinin yetkilerini kullandıkları alanlarda uygulamaya geçirdikleri görüşlerin tümü. **4.** Yönetimle ilgili olarak özel görüş ve anlayış; özel yönetme yöntemi; egemen olma biçimi; politika. **5.** *mecaz.* Kurnazca iş veya davranış; çıkarları dikkat ve kurnazlıkla kollamaya yönelik davranış. **6.** *eski.* Suç işleyenlere karşı uygulanan ceza; idam cezası. ✑ **siyaset adamı,** *Kamu yönetiminde rol almış olan kimse; politikacı.*|| **siyāset-i āmme,** *{OsT} huk. Bütün topluluğun güvenliğini ve esenliğini sağlayacak nitelikteki yönetim yolları; kamu yönetimi biçimleri.*|| **siyāset-i hāssa,** *{OsT} huk. Suç işleyenlere karşı önleyici, caydırıcı, zorlayıcı ve örnek edinilmesi gereken uygulamaların tümü.*|| **siyāset-i mülk,** *{OsT} Devlet yönetimi; toplum yönetimi.*|| **siyāset-i nefsiye,** *{OsT} huk. Bir topluluğun dinî kurallara göre yönetimi.*|| **siyāset-i şer'iye,** *{OsT} huk. İnsanlığın kurtuluşunu, düzenini sağlamak amacıyla İslam dininin kabul ettiği kurallar bütünü.*|| **siyaset meydanı,** *Eskiden idam cezasının uygulandığı meydana verilen ad.*

siyasetçi, [siyaset-çi] *(siya:setçi) is.* **1.** Devlet yönetimi, devlet işleri gibi konularla ilgilenen, uğraşan kimse. **2.** *mecaz.* Kendi kişisel çıkarları için başkalarının duygularını sömüren kimse; çıkarcı.

siyasetçilik,-ği [siyaset-çi-lik] *(siya:setçilik) is.* Siyasetçinin yaptığı iş.

siyaseten, [Ar. siyāseten سياسةً] *(siya:se'ten) {OsT} zf.* Siyaset açısından, siyaset bakımından. ✑ **siyaseten katil,** *huk. Bir kimse hakkında, kamu düzenini ve*

halkın güvenliğini sarstığı için devlet başkanının buyruğu ile uygulanan öldürme cezası.

siyasetgâh, [Ar. siyāset + Far. -gāh سياستگاه] *(siya:-setgâ:h) {OsT} is.* Hükümet ya da meclis kararı ile idamına karar verilen suçlunun öldürüldüğü yer.

siyasetname, [Ar. siyāset + Far. -nāme سياستنامه] *(si-ya:setna:me) {OsT} is. ed.* Orta Çağ İslam devletlerinde hükümdarlara, devlet adamlarına yönetim konusunda bilgi veren, adaletli yönetim yollarını öğreten eserlere verilen ad.

siyasi, [Ar. siyāset > siyāsī / siyāsiye سياسى / سياسيه] *(siya:si:) {OsT} sf.* **1.** At bakıcılığı ile ilgili; seyislikle ilgili. **2.** Siyasetle ilgili; siyasete ait; siyasal; politik. **3.** Çıkarlarına uygun hesaplı ve kurnazca davranan. **4.** Bu şekilde davranmayı alışkanlık edinmiş olan. **5.** *is.* Siyasetle ilgilenen kimse; siyaset adamı; siyasetçi; politikacı. **6.** Kamu yönetimine katılan kimse. **7.** Siyasal suçlu. ◘ **siyasi haklar,** *Kişinin doğrudan ya da dolaylı olarak devlet yönetimine katılmasını sağlayan haklar.*|| **siyasi harita,** *Ülkeleri, şehirleri ve yönetimsel bölgeleri gösteren harita.*|| **siyasi hürriyet,** *Siyasi hakların kullanılmasında hiç bir kısıtlılığın bulunmaması durumu; siyasal özgürlük.*|| **siyasi parti,** *huk. Belli bir yönetsel program üzerinde birleşmiş kişilerin bu programı seçimle yönetimin başına gelerek gerçekleştirmek amacıyla kurdukları tüzel kişilik.*

siyasiyat, [Ar. siyāsiyye > siyāsiyāt سياسيات] *(siya:-siya:t) {OsT} is.* Siyasetle ilgili işler; kamu yönetimi işleri.

siyasiye, [Ar. siyāsiyye سياسيه] *(siya:siye) {OsT} sf.* Siyaset gereğince olan; diplomatça.

siyasiyun, [Ar. siyāsī > siyāsiyyūn سياسيون] *(siya:-siyu:n) {OsT} is.* Siyasiler; siyaset adamları; siyasetçiler; diplomatlar.

siyat[1]**,** [Ar. savṭ > siyāṭ سياط] *(siya:t) {OsT} is.* Kamçılar; kırbaçlar.

siyat[2]**,** [Yun. kyathos / Lat. cyathus *(kadeh)* > Fr. cyathe] *is.* Sütleğenin birleşik toplu çiçeği.

siyat[3]**,** [? siyat] *{ağız} is.* Dam. [DS]

siyatik, -ği [Yun. iskhion *(kalça)* > iskhiadikos / Lat. sciaticus > Fr. sciatique] *is.* **1.** Kalça ya da omurga ile ilgili olan. **2.** Bacaktaki iki sinirin adı. **3.** *tıp.* Omurlar arası diskin baskı yapmasından ileri gelen siyatik sinir kökü tahrişi ve bu sinirin ağrılı hastalığı.

siydik, -ği [siy-mek > siy(d)-ik] *{ağız} is.* Sidik. [DS]

siydim, [seğird-im > siydim] *{ağız} is.* Koşu; yarış. [DS]

siydümek, [siyd-ü-mek] *{ağız} gçl. f. [-r]* Kaydırmak. [DS]

siye[1]**,** [sire / sele / siye] *{ağız} is.* El açıkken, baş parmak ucu ile işaret parmağı ucu arasındaki uzaklığı esas alan ölçü birimi; süyüm. [DS]

siye[2]**,** [siz-e / siy-e] *{ağız} zm.* Size. [DS]

siye[3]**,** [Yun. sia *(geri çek)*] *{ağız} is.* → siya. ◘ **siye etmek,** *{ağız} Kayığı kürekle geri götürmek.* [DS]

siyec, [Ar. siyec سيج] *{ağız} is.* → siyeç[1]. [DS]

siyece, [siye-ce] *{ağız} sf.* **1.** Sırnaşık. **2.** Kurnaz; sinsi. [DS]

siyeç[1]**, -ci** [Ar. siyec سيج] *is.* **1.** Ağaç gövde ve kazıklarıyla yapılmış setlerden kurulu korunak. **2.** *{OsT} {ağız}* Çalı çırpıdan yapılmış çit. [DS] **3.** *{ağız}* Bağ bahçe etrafına dikilen meyvesiz ağaçlar. [DS]

siyeç[2]**, -ci** [? siyeç] *{ağız} is.* Fes üstüne takılan altın dizisi. [DS]

siyeç[3]**, -ci** [? siyeç] *{ağız} sf.* Alıcı; istekli. [DS]

siyeç[4]**, -ci** [? siyeç] *{ağız} is.* Küçük taneli siyah bir tür erik. [DS]

siyeh, [Far. siyeh سيه] *{OsT} is.* Kara; siyah. ◘ **siyeh-baht,** *{OsT} Kaderi kötü olan; kötü şanslı.*|| **siyeh-çerde,** *{OsT} Esmer yüzlü.*|| **siyeh-dil,** *{OsT} Kötü kalpli.*|| **siyeh-fām,** *{OsT} Kara renkli.*|| **siyeh-kâr,** *{OsT} Suçlu; günahkâr.*|| **siyeh-kârî,** *{OsT} Suçluluk; günahkârlık.*|| **siyeh-kede,** *{OsT} Karanlık yer.*|| **siyeh-kâse,** *{OsT} Cimri; hasis; haris.*|| **siyeh-mest,** *{OsT} Çok sarhoş.*|| **siyeh-neş'e,** *{OsT} Karanlık neşeli.*|| **siyeh-pūş,** *{OsT} 1. Karalar giymiş. 2. Uşak; seyis; kavas.*|| **siyeh-reng,** *{OsT} Kara renkli.*|| **siyeh-rū,** *{OsT} Yüzü kara; utanmaz.*|| **siyeh-rūz,** *{OsT} Bahtsız; talihsiz.*

siyek[1]**, -ği** [siy-mek > siy-ek] *is.* **1.** *anat.* Sidik torbasından başlayarak dışarıya kadar uzanan son sidik yolu; üretra. **2.** *{ağız}* Koyun keçi gibi hayvanların kızgınlık dönemlerinde cinsel organlarından akan sıvı. [DS] **3.** Dişi koyunların bacaklarında bulunan sidik ıslaklığı. **4.** *{ağız}* Koyunların arka bacaklarının arasında kuruyan pislik; çakıldak. [DS] **5.** *{ağız}* Domuz, kurt gibi hayvanların dağda buluştukları uğrak yeri *(erkek hayvanlar egemenlik alanlarını sidikleri ile belirler).* [DS] **6.** *{ağız}* Ayakyolu; tuvalet; hela. [DS]

siyek[2]**,** [süñek *(kemik)* > süyek > seyek / siyek / seyik سييك / سيك / سيك] *{eAT} {ağız} is.* **1.** Kırık kol, bacak gibi organları bağlamakta kullanılan tahta, mukavva gibi şeyler; kırık çıkık tahtası; cebire; süyek. **2.** Çadır için kullanılan kazık. [DS]

siyek[3]**, -ği** [siñek > siyek] *{ağız} is.* Sinek. [DS]

siyek[4]**, -ği** [siñ *(yans.)* > siyek] *{ağız} is.* Develerin yüzlerine takılan küçük çan. [DS]

siyek[5]**, -ği** [seyrek > sērek > siyek] *{ağız} sf.* Aralıklı; aralı; seyrek. [DS]

siyek[6]**, -ği** [siyek] *{ağız} is.* Dikenli bir ot. [DS]

siyeklemek, [siyek-le-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* (Damızlık hayvan için) daha çiftleşme çağma gelmemiş hayvanı aşmak. [DS]

siyeklenmek, [sinek-le-n-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* (Hayvanlar için) sineklerden korunmak için kafa, kulak ve kuyruk sallamak. [DS]

siyekli, [siyek-li] *{ağız} sf.* **1.** Sidikli. **2.** *is.* Koyun ve keçilerin cinsel organlarına yakın yerlerinden kesilen kötü kokulu kısa tüyler. [DS]

siyel, [? siyel] *{ağız} is.* Etli patlıcan tavası. [DS]

siyele, [? siyele] *{ağız} is.* Keten tohumu. [DS]

siyelek, -ği [? siyelek] *{ağız} is.* Keten tohumu. [DS]

siyelmek, [siyel-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* Saklanmak. [DS]

siyem, [siyem / süyem] *{ağız} is.* El açıkken, baş parmak ucu ile işaret parmağı ucu arasındaki uzaklığı esas alan ölçü birimi. [DS]

siyemek, [siye-mek] *{ağız} gçsz. f. [-r]* (Hayvan için) işemek. [DS]

siyemma, [Ar. siyemmā سيما] *(siyemma:) {OsT} zf.* → siyyema

siyen, [? siyen] *{ağız} is.* Kötü kokulu, sulu çamur. [DS]

siyence, [siñ > siyen-ce] *{ağız} sf.* Sinsi sinsi iş yapan. [DS]

siyenit, [Fr. Syene *(şehir adı)* > syénite] *is.* Birleşiminde çok miktarda alkali feldspat bulunan iri taneli ve kuvarssız iç kayaç.

siyenlemek[1], [siyen-le-mek] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(i) -yor]* Tembel tembel gezmek. [DS]

siyenlemek[2], [siyen-le-mek] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(i) -yor]* (Yağmur için) ince ince ve hafif hafif yağmak. [DS]

siyer[1], [Ar. sīret > siyer سير] *{OsT} is.* **1.** Karakterler; huylar. **2.** Biyografiler. **3.** *ed.* Hz. Muhammed'in hayatını konu alan edebî eserler.

siyer[2], [? siyer] *{ağız} is.* Pirzola. [DS] ⊡ **siyer kemiği,** *{ağız} Omurga.* [DS]

siyer[3], [? siyer] *{ağız} is.* Toprak kap. [DS]

siyerci, [siyer-ci] *{OsT} is.* İmparatorluk döneminde, Hz. Muhammed'in ve ashabının hayatını, savaşlarını ve daha sonraki fetihleri konu alan eserler yazmakla görevli kimselere verilen ad.

siyes, [siñ > siyes / siyez] *{ağız} sf.* Uyuşuk. [DS]

siyez, [siñ > siyes / siyez] *{ağız} sf.* **1.** (İnsan ve hayvan için) biçimsiz; sevimsiz; çirkin. **2.** Uyuşuk. [DS]

siyge, [siy-mek > siy-ge] *{ağız} is.* Yasal olmayan evlilik; gayrimeşru birlikte oluş. [DS]

siygin[1], [siy-gin] *{ağız} sf.* Rüzgârla birlikte yağan yağmur. [DS]

siygin[2], [siy-gin] *{ağız} is.* **1.** Koç katımı sırasında sidik ve tohum akıtan teke. **2.** Çiftleşmek isteyen teke. [DS]

siyi, [siy / siyi] *{ağız} is.* Etek ucu; etek. [DS]

siyicik, -ği [siyi-cik] *{ağız} is.* Koyu ala renkli küçük bir kuş. [DS]

siyidmek, [seğirt-mek > siyid-mek] *{ağız} gçsz. f. [-ir]* Koşmak. [DS]

siyik[1], **-ği** [siy-ik > siv-ik] *{ağız} is.* Dam saçağı. [DS]

siyik[2], **-ği** [siy-ek / siy-ik] *{ağız} is.* Kurt, domuz gibi yaban hayvanlarının belli zamanlarda buluştukları yer. [DS]

siyil[1], [? siyil] *{ağız} is.* Odun kırmakta kullanılan kama. [DS]

siyil[2], [siğil] *{ağız} is.* Siğil. [DS]

siyilcik, -ği [sivil-cik / siyil-cik] *{ağız} is.* Küçük dolu. [DS]

siyilcük, -ğü [sivil-cik / siyil-cik] *{ağız} is.* Küçük dolu. [DS]

siyim[1], [sid-mek > sığ-mek / siy-mek > siğ-im / siy-im] *is.* **1.** Siymek eylemi. **2.** Yavaş, sessiz, damla damla düşme. **3.** İnce ve hafif yağan yağmur. **4.** *{ağız}* İplik katı. [DS] **5.** *{ağız}* Bir saplık iplik; kol gerilişi ile kirmene sarılabilir uzunlukta iplik. [DS] **6.** *{ağız}* Tülbent. [DS] ⊡ **siyim siyim,** *1. (Yağmur veya gözyaşı için) sürekli, yavaş ve ince ince. 2. {ağız} Sessiz ve sürekli.* [DS]

siyim[2], [siy-im] *{ağız} is.* Parça; pay. [DS]

siyin, [siy > siy-in] *{ağız} is.* Etek ucu; etek. [DS]

siyinti, [siy-inti] *{ağız} is.* **1.** Dam saçağı. **2.** Saçaktan damlayan yağmur suyu. [DS]

siyircik[1], **-ği** [sivil-cik / siyir-cik] *{ağız} is.* Küçük dolu. [DS]

siyircik[2], **-ği** [siyir-cik] *{ağız} is.* Dallarından süpürge yapılan, kabuğu ip gibi liflenen bir bitki. [DS]

siyirik, -ği [siy-ir-ik] *{ağız} is.* Küçük dolu. [DS]

siyir, [siy *(yans.)* > siy-ir] *is.* Kuru ot, yaprak ve ipek sesini yansıtan yansımalı gövde. ⊡ **siyir siyir,** *{ağız} Sürtünme sesi çıkararak.* [DS]

siyirsek, -ği [sivil-cik / siyir-se-k] *{ağız} is.* Küçük dolu. [DS]

siyirtmek, [seğirt-mek > siyirt-mek] *{ağız} gçsz. f. [-ir]* Koşmak. [DS]

siyis, [siyis] *{ağız} is.* **1.** Enenmiş erkek keçi. **2.** İki yaşında erkek keçi. [DS]

siyiş, [Ar. siyec سيج] *{ağız} is.* Duvar. [DS]

siyitmek[1], [seğirt-mek > siyit-mek] *{ağız} gçsz. f. [-ir]* Koşmak. [DS]

siyitmek[2], [siñ > siy-it-mek] *{ağız} gçsz. f. [-ir]* Üşümekten büzülmek. [DS]

siyle[1], [Yun. tsikhla] *{ağız} is.* Kova. [DS]

siyle[2], [siy-le] *{ağız} is.* Palamutlanan derinin yatırıldığı çukur. [DS]

siylek[1], **-ği** [siylek / seyrek] *{ağız} is.* Keten tohumu. [DS]

siylek[2], **-ği** [siy-le-k] *{ağız} sf.* (Genç kız için) hoppa. [DS]

siyli, [siy-li] *{ağız} is.* Maden suyu. [DS]

siylim, [siy-li-m] *{ağız} sf.* **1.** Beceriksiz; sünepe. **2.** Az yiyen; boğazsız. [DS]

siyme, [siy-me] *is.* Siymek eylemi.

siymek[1], [sid-mek > siy-mek] *gçsz. f. [-er]* **1.** (Kedi, köpek vb. için) işemek. **2.** Ormanda, kesilen ağaç düşerken başka bir ağaca çarparak düşme yönünü ve yerini değiştirmek. **3.** *{ağız}* Sızmak. [DS] **4.** *{ağız}* (Koyun, keçi vb. hayvanlar) kızgınlık dönemlerinde tohum akıtmak. [DS] **5.** *{ağız}* Sıçratmak. [DS]

siymek[2], [siy-mek] *{ağız} gçsz. f. [-er]* Kötülük yapmak; sataşmak; baş belası olmak. [DS]

siymelik, -ği [siy-me-lik] *{ağız} is.* Kirli ve atık suların döküldüğü yer. [DS]

siymen[1], [Far. ser-bān => seğmen / seymen / siymen] *{ağız} is.* Gözcü; korucu; bekçi. [DS]

siymen[2], [siy-men] *{ağız} sf.* Cimri. [DS]

siyonculuk, -ğu [siyon-cu-luk] *is.* Siyonizm.

siyonist, [Sion *(Kudüs'te bir dağ)* > Fr. sioniste] *sf.* **1.** Kudüs'te bir Yahudi devleti kurma amacı güden. **2.** Siyonizm taraftarları ile ilgili. **3.** *is.* Siyonizm taraftarı olan kimse.

siyonit, [Fr. sionite] *is.* On sekizinci yüzyılda kurulan pek çok Protestan mezhebine verilen ortak ad.

siyonizm, [İbr. Sion *(Kudüs'te bir dağ)* > Fr. sionisme] *is.* Filistin'de hür bir Yahudi devleti kurmak amacını güden tarihî hareket.

siyrek, -ği [seyrek / seğrek / siyrek] *{ağız} is.* Keten tohumu. [DS]

siyreltmek, [seyrel-t-mek > siyrel-t-mek] *{ağız} gçl. f. [-ir]* (Yoğurt için) sulandırmak. [DS]

siyreşmek, [siñ > siñ-re-ş-mek > siyre-ş-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* (Çam ağacı için) kararmak; sertleşmek. [DS]

siyret, [Ar. sīret سيرت] *(si:ret) {OsT} is.* → siret.

siyrik, -ği [sıy(ı)r-ık / siyrik] *{ağız} sf.* (Çocuk için) arsız; yaramaz. [DS]

siytik, -ği [sid-ik > siyt-ik] *{ağız} is.* Sidik. [DS]

siytiklik, -ği [siytik-lik] *{ağız} is.* Sidik torbası; mesane. [DS]

siytmek, [seğirt-mek > seyit-mek > siyt-mek] *{ağız} gçsz. f. [-ir]* Koşmak. [DS]

siyü, [siyü سيو] *{eAT} is.* Etek.

siyürcük, -ği [sivil-cik / siyür-cük] *{ağız} is.* Küçük dolu. [DS]

siyyan, [Ar. siyy *(eşit)* > siyyān سيان] *(siyya:n) is.* İki eşit şey.

siyyanen, [Ar. siyyān > siyyānen / seyyānen سياناً] *(siyya:nen) {OsT} zf.* → seyyanen.

siyyema, [Ar. siyyemā سيما] *(siyyema:) {OsT} zf. (La-siyyema / vela-siyyema)* her şeyden önce; hele; özellikle; hususiyle.

-siz, [-sız / -siz / -suz / -süz] *{eT} {eAT} yap. e.* → -sız. [Üç İtigsizler]

siz, [siz] *{eT} zm.* **1.** İkinci çokluk kişi zamiri. *{eT} (aynı)* [ETY] [EUTS] [İKPÖy.] [Gabain] **2.** *{eT}* Yüklem bağlayıcısı olarak -siniz / -sınız. [ETY] **3.** (Tek kişi için) saygı ve nezaket bildirir. *{eT} (aynı)* [DLT] **4.** *ünl.* Seslenme sözü olarak kullanılır. ⊡ **siz bilirsiniz,** *Nasıl isterseniz; dilediğiniz gibi olsun.*|| **siz sağ olun,** *Herhangi bir kayıp veya zarar karşısında teselli etmek amacıyla "Ne yapalım, canınız sağ olsun!" anlamında kullanılan söz.*

sizce, [siz-ce] *(si'zce) e.* **1.** Size göre. **2.** *zm.* Siz zamirinin eşitlik durumu.

sizcileyin, [siz-ce-leyin > siz-cileyin سزجلين] *{eAT} {OsT} zf.* Sizin gibi; size benzer.

sizik, [séz-mek > sēz-ik / siz-ik] *{eT} is.* **1.** Şüphe; kuşku; seziş; sezme. [DLT] [EUTS] [Gabain] [KB] [Üç İtigsizler] **2.** Soru. [Üç İtigsizler]

siziklig, [sēz-ik / siz-ik > sizik-lig] *{eT} sf.* Şüpheli; kuşkulu. [EUTS] [KB]

siziksiz, [sēz-ik / siz-ik > sizik-siz] *{eT} sf.* Şüphesiz; kaygısız. [EUTS] [KB]

sizilmek, [siz-il-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* **1.** Usulca inmek; kaymak. **2.** Birden atılmak. [DS]

-sizin, [-sız-ın / siz-in] *yap. e.* → -sızın.

sizing, [siz-iñ] *(siziñ) {eT} zm.* Çokluk ikinci kişi zamiri *siz*'in ilgi durumu; sizin. [İKPÖy.] [EUTS]

sizinge, [siz-iñ-e] *(siziñe) {eT} zm.* Çokluk ikinci kişi zamiri *siz*'in yönelme durumu; size. [İKPÖy.] [EUTS]

sizinmek, [séz-mek > siz-in-mek] *{eT} dönşl. f. [-ür]* Şüphelenmek. şüphe etmek. [EUTS] [Gabain] [KB] [Üç İtigsizler]

sizinti, [sız-mtı > sizinti] *{ağız} is.* **1.** Sızıntı. **2.** Rüzgârla birlikte yağan ince kar veya yağmur. [DS]

sizlemek, [siz > siz-lē-mek] *(sizle:mek) {eT} gçl. f. [-r]* Hitap ederken büyüklemek. [DLT]

sizler, [siz-ler] *zm.* **1.** *{eT} Siz*'in topluluk ya da çokluk bildiren biçimi. [İKPÖy.] [Üç İtigsizler] **2.** (Saygı ifadesi olarak kullanılan *siz*'in çoğul biçimi) hepiniz; siz. ⊡ **sizlere ömür,** *Bir toplulukta kendisinden söz edilen üçüncü bir kişinin öldüğünü haber vermek için söylenen söz.*

sizlerni, [siz-ler-ni] *{eT} zm.* Sizlerin yükleme durumu; sizleri. [İKPÖy.]

sizletmek, [siz > siz-lē-mek > siz-le-t-mek] *{eT} gçl. f. [-ür] "Siz"* diye hitap ettirmek; hitap ettirirken büyükletmek. [DLT]

-sizlik, [-sız-lık / -sizlik / -suzluk / -süzlük] *yap. e.* → -sızlık.

sizme, [süz-me > siz-me] *{ağız} is.* Torbada süzülmüş yoğurt. [DS]

sizmek, [siz-mek / séz-mek سيزمك / سزمك] *{eT} {eAT} gçl. f. [-ür]* Sezmek.

sizni, [siz-ni] *{eT} zm.* Çokluk ikinci kişi zamiri *siz*'in yükleme durumu; sizi. [İKPÖy.] [EUTS]

skandal, [İbra. mikşol *(ayağın takıldığı taş)* >Yun. scandalon > Lat. scandalum > Fr. scandale] *(s'kandal) is.* **1.** Kamuoyunda büyük yankı uyandıran küçük düşürücü, utanç verici olay veya durum; rezalet. **2.** Alışılagelmiş kurallara ve ahlaka aykırı olduğu düşünülen bir davranışın, bir olayın kamuoyunda oluşturduğu kötü etki dolayısıyla kınama, öfke vb. durumu.

skandiyum, [Scandinavia > Lat. scandia > Fr. scandium] *(s'kandiyum) is. kim.* Atom numarası 21, atom ağırlığı 44.956, yoğunluğu 3.0, ergime sıcaklığı 1541°C olan, iridyum ve lantanit cevherlerinde bulunmasına rağmen lantanlar grubuna girmeyen, hafif ve yüksek ergime sıcaklığına sahip olduğu için uzay gemileri yapımında kullanılan bir metal, sembolü: Sc

skaner, [İng. to scan *(süpürümek)* > scanner] *(s'kayn'r) is. bsy.* **1.** Resimleri kuvvetli ışık altında tarayarak bilgisayar ortamına aktaran elektronik aygıt; tarayıcı. **2.** Tarama işlemi yaparak elde edilen bilgilere göre uygulamayı başlatan elektronik aygıt; tarayıcı. **3.** *tıp.* Hasta organın görüntüsünü özel ışın demetleri yardımıyla çıkaran elektronik aygıt; tarayıcı.

skavut, [İng. to scout *(kılavuzluk etmek)* > scout] *(s'kavut) is. as. dnz.* Keşif işlerinde kullanılan hızlı bir savaş gemisi.

skeç,-ci [İng. sketch *(taslak)*] *(s'keç) is.* Sahnede ve televizyonda diyalog biçiminde sunulan genellikle güldürü türünde kısa oyun.

ski, [Norveç d. skīḏ *(tahta parçası, yarma)* > İng. ski] *(s'kı) is.* Kar kayağı.

skif, [İng. skiff / Fr. esquif] *(s'kif) is. dnz.* **1.** Norveçlilerin kullandığı köprüsüz balıkçı teknesi. **2.** *spor.* Tek bir kürekçi tarafından kullanılan bir çift kürek ile donatılmış uzun ince tekne.

skink, -gi [Lat. scincus / Yun. skigkos] *(s'kink) is. zool.* Skinkgillerden, yarı çorak ve kumlu topraklarda yaşayan, bedeni koyu çizgilerle kaplı, sarı renkte küçük boylu, eskiden kurutularak toz haline getirilip cinsel uyarıcı olarak kullanılan bir sürüngen, *(Scincus officinalis).*

skinkgiller, [skink-gil-ler] *(s'kinkgiller) is. zool.* Silindirsi ve pürüzsüz uzunca gövdeli, belirsiz boyunlu, ince kuyruklu küçük bedenli kertenkelegillere yakın bir sürüngenler familyası.

skleroz, [Yun. sklerosis *(sert)* > Fr. sclérose] *(s'kleroz) is. tıp.* İçerdiği bağ dokusunun artışına bağlı olarak bir dokunun veya organın sertleşmesi biçiminde ortaya çıkan hastalık.

sklerozlu, [skleroz-lu] *sf.* (Doku için) lifsel bağ dokusu ögeleri hastalık oluşturacak biçimde kalınlaşmış ve sertleşmiş olan.

skolastik,-ği [Yun. skholastikos > Lat. scholasticus > Fr. scolastique] *(s'kolastik) is.* **1.** Orta Çağda Hristiyan dogmaları ile vahyi biçimsel olarak Aristotales'in öğretisinden kaynaklanan dilbilgisi, mantık, tasım ve varlık bilimi kavramlarına dayandırmaya çalışan felsefî öğreti. **2.** Bu felsefeye dayanan biçimselleştirilmiş öğreti. **3.** Orta Çağda bu öğretiyi savunan filozof ya da ilahiyatçı. **4.** *sf.* Bu öğretiye ilişkin; bu öğreti ile ilgili. **5.** *sf.* (Düşünce, kuram vb için) geleneğe körü körüne bağlı olan.

skolyoz, [Yun. skoliosis *(eğilmiş)* > Fr. scoliose] *(s'kolyoz) is. tıp.* Omurganın yana eğilmesi.

skor, [Norv. skor *(sayı belirten çentik)* > İng. score] *(s'kor) is.* **1.** Bir spor karşılaşmasında tarafların kazandığı sayıların tümü. **2.** Bir karşılaşmanın sayı olarak değerlendirilebilen sonucu; sayı bakımından mevcut durum veya sonuç; sayı. ⊡ **skor levhası,** *Tarafların yapmış oldukları sayıları gösteren pano; skorbord.*

skorbord, [İng. score-board] *(s'korbord) is.* Sayı levhası; sayı göstergesi.

skript, [İng. script] *(s'kript) is. sinem.* **1.** Çekim senaryosu. **2.** Her çekimle ilgili bütün teknik ve sanatsal ayrıntıları belirlemekle görevli yönetmen yardımcısı.

slalom, [Norveç d. slalom] *(s'lalom) is. spor.* **1.** Alp disiplini kayakta, dönemeçli bir pistte, üzerinde flamalar bulunan direk çiftleri arasından geçerek birçok S oluşturacak biçimde yapılan bir tür yarış; bu tür yarışın yapıldığı pist. **2.** Gittikçe artan hızda şamandıraların etrafını dolaşmaya dayanan bir su kayağı yarışı. **3.** Hızlı akan bir suda 800 m'yi aşmayan bir parkurda yapılan kano veya kayak yarışı.

slalomcu, [slalom-cu] *(s'lalomcu) is.* Slalom yapan yarışçı.

Slav, [Fr. slave] *(s'lav) is.* **1.** Rus, Beyaz Rus, Ukrayna, Polonya, Sırp, Çek, Slovak halklarından olan. **2.** *sf.* Bu halklara özgü olan; bunlarla ilgili olan.

Slavca, [slav-ca] *(s'la'vca) is.* Aslı eski Makedonca olan, Sibirya ile doğu, orta ve güneydoğu Avrupa'da konuşulan Hint Avrupa dilleri öbeğinden Sırpça, Hırvatça, Slovence, Bulgarca, Makedonca, Polca, Sorabca, Çekçe, Slovakça, Rusça, Beyaz Rusça, Ukranca dillerinin hepsine birden verilen ad.

Slavist, [Fr. slaviste] *(s'lavistik) is.* Slav dil ve edebiyatları ile uğraşan uzman.

Slavistik, -ği [Fr. slavistique] *(s'lavistik) is.* Slav dil ve edebiyatlarının bilimsel incelemesi.

Slavlar, [slav-lar] *(s'lavlar) is.* Orta ve doğu Avrupa'da yaşayan en kalabalık etnik ve dilsel topluluk.

slavlaşma, [slav-la-ş-ma] *(s'lavlaşma) is.* Slavlaşmak işi.

slavlaşmak, [slav-la-ş-mak] *(s'lavlaşmak) dönşl. f. [-*

ır] Slav gibi davranmak; Slav özelliği kazanmak; Slav kültürünü benimsemek.

slavlık, [slav-lık] *(s'lavlık) is.* Slav olma durumu.

Slavonca, [Slavonia *(Sava ile Drava ırmakları arasında kalan tarihî bölge)* > slavon-ca] *(s'lavo'nca) is.* Orta Çağ Latincesine benzer eski Slavca'dan esinlenerek yapılan İncil çevirisinin diline dayanan Ortodoks Slavların ayin dili olarak kullandıkları yapay dil.

slayt,-dı [İng. slide projector *(kızaklı projektör)*] *(s'layt) is.* Saydam bir yüzey üzerine kaydedilmiş, projeksiyon aygıtında kullanılmaya elverişli pozitif görüntü; diyapozitif.

slip, [İng. to slip *(kaymak)*] *(s'lip) is.* **1.** Kısa kesilmiş mayo. **2.** Beden sıkıca oturan çok kısa iç çamaşırı. **3.** Kredili alışverişlerde sonradan karşılaştırma yapmak amacıyla verilen küçük fiş.

slogan [Gaelce. sluagh *(topluluk)* + ghairm *(savaş narası)* > İng. slogan] *(s'logan) is.* **1.** Bir görüşü yaymak, bir eylemi desteklemek için ortaya atılan kısa ve çarpıcı, kalıplaşmış söz; uran. **2.** Reklamcılıkta bir ürün veya kurumun adının akılda kalması için tasarlanmış özgün tanıtım cümlesi. ⊡ **slogan atmak,** *Bir sloganı yüksek sesle ve hep birden söylemek, bağırmak.*

slogancı, [slogan-cı] *(s'logancı) is.* **1.** Slogan hazırlayan kimse. **2.** Slogan atan kimse.

slogancılık,-ğı [slogan-cı-lık] *(s'logancılık) is.* Slogancının yaptığı iş; slogancı olma durumu.

sloganlaşma, [slogan-la-ş-ma] *(s'loganlaşma) is.* Sloganlaşmak eylemi.

sloganlaşmak, [slogan-la-ş-mak] *(s'loganlaşmak) gçsz. f. [-ır]* Slogan durumuna gelmek; slogan özelliği kazanmak.

sloganlaştırma, [slogan-la-ş-tır-ma] *(s'loganlaştırma) is.* Sloganlaştırmak eylemi.

sloganlaştırmak, [slogan-la-ş-tır-mak] *(s'loganlaştırmak) gçl. f. [-ır]* Slogan durumuna getirmek; slogan özelliği kazandırmak.

slov, [İng. slow *(ağır)* > slow-fox] *(s'lov) is.* **1.** *müz.* Dört veya iki zamanlı bir müzik eşliğinde eşlerin birbirine sarılan çiftlerin ayaklarını kaydırarak uzun adımlarla yaptıkları bir dans türü ve bu dansa ait müzik parçası. **2.** Herhangi bir duygusal müzik eşliğinden eşlerin birbirine sarılarak yaptıkları ağır dans. **3.** *sf.* Ağır ve yavaş tempolu.

Slovak, [Slav. slovak] *(s'lovak) is.* **1.** Slovakya'da yaşayan Slav halkına verilen ad. **2.** Bu halkın soyundan olan kimse. **3.** *sf.* Bu halkla ilgili; bu halka özgü olan.

Slovakça, [slovak-ça] *(s'lova'kça) is.* Slovakya'da konuşulan, Çekçe'ye yakın batı Slav dili.

Slovakyalı, [slovakya-lı] *sf.* Slovak halkından olan kimse.

Sloven, [Fr. slovène] *(s'loven) is.* **1.** İtalya'nın kuzey doğusunda yer alan Slovenya halkından olan kimse. **2.** Slovenlerle ilgili olan; Slovenlere ilişkin.

Slovence, [sloven-ce] *(s'love'nce) is.* Sloven halkının konuştuğu güney Slav diline verilen ad; Sloven dili.

Slovenyalı, [slovenya-lı] *(s'love'nyalı) sf.* Sloven halkından olan kimse; Sloven.

Sm, [Fr. samarium] *is. kim.* Atom numarası 62, atom kütlesi 150,4 olan, 7,54 yoğunluğunda ve 1077°C'de ergiyen, kızılaltı ışınları soğuran camların üretiminde ve nükleer reaktörlerin soğutulmasında kullanılan nadir topraklar grubundan gri-beyaz bir katı element olan samaryumun sembolü.

smaç, [İng. smash *(çarpıp kırma)*] *(s'maç) is. spor.* Voleybol, tenis, masa tenisi gibi oyunlarda yükseltilmiş topu karşı takımın sahası içine indirmek için yapılan sert vuruş; çivi.

smaçör, [İng. smasher] *(s'maçör) is. spor.* Voleybolda, file üzerinde yükselen topu karşı takımın sahasına dik olarak vurmakta uzmanlaşmış oyuncu; çivici.

smokin, [İng. smoking] *(s'mokin) is.* Erkeklerin gece davetlerinde giydikleri önü açık, yakası saten ceket ve aynı saten şeritle süslü bir pantolondan oluşan kıyafet.

Sn [Lat. stagnum / stannum *(kalay)*] *kısalt. kim.* Atom numarası 50, atom ağırlığı 118.7 olan, yoğunluğu 7.2 fakat 18°C'nin altmda 5.8'e düşerek alatropik şekil alan, gümüş parlaklığında, 232°C'de ergiyen bir metal olan kalay elementinin sembolü.

sn [Ar. sāniyye] *kısalt.* Zaman ölçüsü birimi olarak dakikanın altmışta biri; sezyum 133 atomunun temel halinin aşırı ince iki düzeyi arasındaki elektron geçişine karşılık olan ışınımın 9 192 631 770 periyotluk süresine eş değer SI zaman ölçüsü birim; 1 Ocak 00'dan başlama üzere dönencel 1900 yılının 1 / 31 556 925, 974 7'sine eşit temel zaman ölçüsü birimi olan saniyenin kısaltması.

snack-bar, [Amer. İng. snack *(kısım, porsiyon)* > snack-bar] *(s'nekbar) is.* Çoğu dondurulmuş basit ve standart yiyecekleri çabucak servise hazır hale getirmekte uzmanlaşmış lokanta; atıştırma yeri; atıştırmalık

snobizm, [Fr. snobisme] *sf.* Snop gibi davranmayı alışkanlık edinmiş olan.

snop, -bu [Amer. İng. snob *(üniversiteden olmayan)*] *(s'nop) is.* Kendisi seçkin çevreden olmadığı halde seçkin çevrenin her şeyine özenen kimse; züppe.

snopluk, -ğu [snop-luk] *is.* Snop olma durumu; züppelik.

so[1], [Çin. so] *{eT} is.* Zincir. [EUTS]

so[2], [? so / sov] *{ağız} is.* Sucuk kurutmakta kullanılan üzeri çengelli çivili sopa. [DS]

soba, [Mac. szóba] *(so'ba) is.* **1.** Bir odanın içine yerleştirilerek yüzeysel ısıtma sağlamak amacıyla

kullanılan içinde odun, kömür, gaz vb. yakılan kapalı ısıtma aracı. **2.** İçinde soğuğa dayanıklı olmayan bitkilerin yetiştirildiği kapalı yer; limonluk; sera. **3.** *argo.* Külhanbeylerin ve tulumbacıların toplandığı yer. **4.** *{ağız}* Ev içindeki küçük banyo; gusülhane. [DS] ☞ **soba borusu,** *Soba içinde yanan yakıtın çıkardığı gazları dışarı atmak için baca ile soba arasında bağlantı sağlayan boru.*|| **soba çolağı,** *{ağız} Soba borusu dirseği.* [DS]|| **soba odası,** *{ağız} Kapısı mutfaktan açılan oda.* [DS]

sobacı, [soba-cı] *is.* **1.** Soba yapan, satan, onaran ve bakımını yapan kimse. **2.** Soba satılan ya da onarılan dükkân.

sobacılık,-ğı [soba-cı-lık] *is.* Sobacının yaptığı iş.

sobalık,-ğı [soba-lık] *sf.* **1.** Soba yapmaya uygun. **2.** Sobada yakmaya uygun; sobaya sığacak büyüklükte olan. **3.** (Miktar belirten bir sıfattan sonra) sobanın alabileceği kadar. **4.** *is.* Soba konulan yer. **5.** *{ağız}* Oda içindeki küçük banyo. [DS]

sobe[1], [? sobe] *ünl.* Saklambaç, koşmaca gibi çocuk oyunlarında kararlaştırılan yere ebeden önce ulaşıldığını diğer oyunculara bildirmek için söylenen söz.

sobe[2], [söbü / sobe] *{ağız} sf.* Uzun, dar ve ince. [DS]

sobeleme, [sobe-le-me] *is.* Sobelemek eylemi.

sobelemek, [sobe-le-mek] *gçl. f. [-r] [-l(i)yor]* Saklambaç, koşmaca gibi çocuk oyunlarında kararlaştırılan yere ebeden önce ulaşarak "Sobe!" demek.

sobelen, [sobe-le-n] *{ağız} is.* Beyaz renkli, koni biçiminde, yenilebilir bir mantar. [DS]

soben, [sobe-n] *{ağız} sf.* Uzun, dar ve ince. [DS]

sobra, [? sobra] *{ağız} is.* Toptan pazarlık; götürü pazarlık. [DS]

sobut, [? sobut] *{ağız} is.* İnce sopa. [DS]

socukmak, [socu-k-mak] *{ağız} gçsz. f. [-ur]* Korkmak. [DS]

soculamak, [socu-la-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(u)-yor]* Sabırsızlanmak. [DS]

soç[1], **-cu** [? soç] *{ağız} is.* Ladin. [DS]

soç[2], **-cu** [? soç] *{ağız} sf.* Sırılsıklam. [DS]

soçeçel, [? soçoçel] *{ağız} is.* Yün tarama aygıtı. [DS]

soda, [Lat. soda *(çöğen otu)* > İng. soda water] *(so'da) is.* **1.** Sindirimi kolaylaştırmak, susuzluğu gidermek, içkileri sulandırmak için kullanılan, içinde sodyum bikarbonat bulunan içecek. **2.** Kristal sodyum karbonatın (NA_2CO_3) piyasadaki adı. **3.** *{ağız}* Ev kurabiyesi. [DS] ☞ **soda camı,** *Birleşiminde % 70 silis, % 9 kireç, % 15 sodyum oksit, daha düşük oranlarda başka maddeler bulunan ve cam ürünlerinin büyük bir bölümünü oluşturan cam.*|| **soda otu,** *bot. Ispanakgillerden, eskiden külünden çamaşır sodası çıkartılan deniz kıyılarındaki tuzlu ve çorak topraklarda yetişen şeritsi yapraklı otsu bitki, (Salsola).*

sodak, -ğı [? sodak] *{ağız} is.* Tatlı su levreği. [DS]

sodaka, [Sansk. sodaka] *{eT} is.* Sulu. [EUTS]

sodal, [? sodal] *{ağız} sf.* Yalancı. [DS]

sodalit, [Fr. sodalit] *is.* Klorlu doğal sodyum alüminosilikat.

sodan, [? sodan] *{ağız} is.* **1.** Küçük kenarlı bakır tepsi. **2.** Karavana. **3.** Yumurta tavası. [DS]

sodır, [*eT.* sōḏ-mak > sod-ır] *{ağız} is.* Sidik. [DS]

sodırlanmak, [sodır-la-n-mak] *{ağız} dönşl. f [-ır]* Sidikle ıslanmak. [DS]

sodmak, [sōḏ-mak / suḏ-mak] *(so:dmak) {eT} gçl. f. [-ar]* Tükürmek. [DLT]

sodolamak, [Ar. sedā => sodo-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Sözünü etmek. [DS]

sodomi, [Lat. sodom *(Lut gölü yakınlarında eski bir Kenan kenti)* > Fr. sodomie] *is.* Makat yoluyla yapılan cinsel ilişki; livata.

sodret, [? sodret] *{ağız} is.* Ders; gözdağı. [DS]

sodturmak, [sōḏ-mak / suḏ-mak] *{eT} gçl. f. [-ur]* Tükürtmek. [DLT]

soduk, [sōḏ-mak > soḏ-uk] *{eT} is.* Tükürük. [DLT]

sodyum, [Fr. sodium] *is. kim.* Atom numarası 11, atom ağırlığı 22,99 olan 0.97 yoğunluğunda, 98°C'de ergiyen, 883°C'de kaynayan, çok çabuk yükseltgenebilen, havanın oksijeni ile çabucak birleşen, bu sebeple gazyağı veya vazelin yağı içinde saklanan, doğada birleşikler halinde bol miktarda bulunan alkali bir metal; natriyum, sembolü: Na. ☞ **sodyum bikarbonat,** *kim. Kimyasal formülü $NaHCO_3$ olan ve kabartma tozu olarak kullanılan sodyum birleşiği.*|| **sodyum flüorit,** *kim. Kimyasal formülü NaF olan ve metalürji ile eczacılıkta kullanılan bir sodyum birleşiği.*|| **sodyum fosfat,** *kim. Hekimlikte ve eczacılıkta kullanılan fosforik asidin sodyumlu tuzu (Na_3PO_4).*|| **sodyum hidroksit,** *kim. Sabun yapımında kullanılan güçlü bir baz; sudkostik, (NaOH).*|| **sodyum hiposülfit,** *kim. Formülü $H_2S_2O_4$ olan, fotoğrafçılıkta ve eczacılıkta kullanılan, suda kolay eriyen bir sodyum birleşiği.*|| **sodyum karbonat,** *kim. Kimyasal formülü N_2CO_3 olan, özellikle çamaşırda sert suların yumuşatılması için kullanılan sodyum birleşiği; çamaşır sodası.*|| **sodyum klorür,** *kim. Kimyasal formülü NaCl olan ve sofra tuzu olarak kullanılan sodyum birleşiği; tuz.*|| **sodyum nitrat,** *kim. Kimyasal formülü $NaNH_3$ olan, gübre yapımı ile etlerin saklanmasında kullanılan sodyum birleşiği.*|| **sodyum potasyum pompası,** *biy. Hayvan hücrelerinde, sodyumu hücre zarından dışarı, potasyumu içeri taşıyan ATPaz (adonin trifosfataz) aktiviteli plazma zarı proteini.*|| **sodyum sülfat,** *kim. Kimyasal formülü Na_2SO_4 olan, tıpta müshil olarak ayrıca tekstil, kâğıt ve cam sanayiinde çok yaygın biçimde kullanılan bir sodyum birleşiği.*

sodyumlama, [sodyum-la-ma] *is.* **1.** Sodyumlamak eylemi. **2.** *kim.* Bir birleşiğe sodyum sokma işlemi.

sodyumlamak, [sodyum-la-mak] *gçl. f. [-r] [-l(u)-yor]* **1.** İçine sodyum koymak. **2.** (Birleşik için) kimyasal olarak sodyum bağlamak.

sodyumlu, [sodyum-lu] *sf.* İçinde veya birleşiminde sodyum bulunan.

sof, [Ar. ṣūf صوف] *{OsT} is.* **1.** Yün; yapağı. **2.** Tiftik keçisinin yapağısından ince bükülmüş ipliklerle dokunan bir tür yünlü kumaş. **3.** Bir tür astarlık kumaş. **4.** Bu kumaştan yapılma cüppe.

sofa[1], [Akat. ṣuppu *(keçe)* > Ar. ṣuffa صفه] *(so'fa) {OsT} is.* **1.** Evlerde oda kapılarının açıldığı genişçe iç boşluk; hol. **2.** Taştan yapılmış sedir; peyke. **3.** Kanepe; sedir. **4.** Bahçelerde oturmak için yapılmış set. **5.** *{ağız}* Evlerin önündeki geniş balkon. [DS] **6.** *{ağız}* Cami girişlerinde, kapının iki yanındaki yerler. [DS] **7.** Birden çok aile üyesi ölülerinin gömülmesi için etrafı yüksek duvarlarla çevrili mezar; aile mezarlığı. ⊞ **sofa kurmak,** *Eskiden tulumbacılar arasında çıkan anlaşmazlığı gidermek için tulumbacı başkanları arasında yapılan toplantı.*|| **sofaları bir tertip,** *(Yeniçeri odaları için) birbiri ile iyi geçinen.*|| **sofa taşı,** *Geniş ve yassı döşeme taşı.*|| **sofa tezkiresi,** *Devşirme usulünün kaldırılmasından sonra yeniçeriliğe alınanlara verilen belge.*

sofa[2], [? sofa] *{ağız} is.* Su tası. [DS]

sofalı, [sofa-lı] *sf.* **1.** Sofası bulunan. **2.** Sundurması veya peykesi bulunan. ⊞ **sofalı çeşme,** *Geniş saçakları bulunan çeşme.*

sofi, [Ar. ṣūfī صوفی / Yun. sophia] *(so:fi:) {OsT} is.* **1.** Tasavvuf felsefesini benimseyen, tasavvuf öğretisi ile uğraşan kimse; mutasavvıf. **2.** *is* ve *sf* Dinî kurallara sıkı sıkıya bağlı olan; sofu.

sofi, [Ar. ṣūfī => sufi] *{ağız} is.* Sofu; softa. [DS]

sofilik,-ği [sofi-lik] *is.* **1.** Sofi olma durumu. **2.** Tasavvuf felsefesi; tasavvuf.

sofist, [Yun. Sophistes *(M.Ö. 5. yy.da yaşamış para ile felsefe öğreten filozof)* > Lat. sophista > Fr. sophiste] *is.* **1.** Yunanlı filozof Sophistes'in kurup geliştirdiği sözcükler üzerinde oynamak suretiyle akıl yürütmeyi amacına uygun biçimde kullanarak, doğruyu açıkça göstermek yerine söz ustalığı ile etkide bulunarak inandırmaya çalışma yolunu güden öğretim tekniğini benimseyen filozof; belagatçı filozof; laf ebesi. **2.** Safsatacı.

sofistik,-ği [Fr. sophistique] *sf. fel.* **1.** Yanıltmalı; safsatalı; laf ebeliğine dayanan. **2.** Sofistiğin özüne ilişkin. **3.** *is. fel.* Gerçekçi olmayan, göstermelik, parasal kazancı ön plana alan ve konuşmada başarılı olma kuralını seçen bilgelik.

sofistike, [Fr. sophistiqué] *sf.* **1.** (Kişi için) aşırı kibar ve yapmacıklı davranan. **2.** *fel.* Hileli; yapmacıklı; yanıltıcı. **3.** (Durum ve nesne için) aşırı karmaşık ve incelikli; gelişmiş; ileri. **4.** Basit ve kaba olmayan; rafine.

sofistlik,-ği [sofist-lik] *is.* Sofist olma durumu; şarlatanlık.

sofiyan, [Ar. ṣūfī > Far. ṣūfīyān صوفیان] *(su:fi:ya:n) {OsT} is.* Sofiler.

sofiyane, [Ar. ṣūfī > Far. ṣūfīyāne صوفیانه] *(su:fi:-ya:ne) {OsT} zf.* **1.** Sofilere yakışır biçimde. **2.** Tasavvufa ilişkin.

sofizm, [Yun. / Lat. sophisma > Fr. sophisme] *is.* **1.** Doğru ya da doğru olduğu kabul edilen öncüllerden yola çıkarak çürütülmesi zor ancak gerçek olmayan, saçma bir sonuca varan akıl yürütme; bilgicilik. **2.** Bir yanlışı kabul ettirmek için yapılan akıl yürütme; sözcük oyunlarına dayanan ve kökçe bozuk bir akıl yürütme; karşısındakini yanıltmayı amaçlayan akıl yürütme biçimi. **3.** Kendisinin de doğru olmadığını bildiği bir şey ile başkasını yanıltarak kendisine çıkar sağlama gayreti; safsatacılık. **4.** İlk Çağ Yunan felsefesinde bir tür eleştiri akımı; bilgicilik.

soflaz, [? soflaz] *{ağız} is.* Verimsiz tarla. [DS]

sofora, [Lat. sophora] *is. bot.* Baklagillerden, parçalı yapraklı, süt beyaz çiçekli, çok yıllık otsu bitki; meyan; acı meyan, *(Sophora).*

sofra, [Ar. ṣufra سفره] *{OsT} is.* **1.** Yenilmek üzere yiyecek ve içeceklerin masa, sini vb. üzerine konulmuş durumu. **2.** Yemek. **3.** Bir masa ya da sini etrafında toplanarak yemek yiyenlerin tümü. **4.** *{ağız}* Üzerinde yemek yenebilen ayaklıklı yuvarlak tahta; yastağaç. [DS] **5.** Yere yayılarak üzerinde yemek yenip sonra toplanabilen meşin ya da kalın dokumadan yapılmış yaygı. **6.** *{ağız}* Yemek masası. [DS] **7.** *{ağız}* Gördes halılarında, ortadaki daire biçimindeki çiçekli bölüm. [DS] **8.** *{ağız}* Kalça. [DS] ⊞ **sofra başı,** *Sofrada oturularak yemek yenilen yer; sofranın çevresi.*|| **sofra başına geçmek,** *Yemek için masa veya sini başına oturmak.*|| **sofra bezi,** *Sofranın ya da sininin altına serilen bez.*|| **sofra çekmek,** *{OsT} Sofra yaymak; ziyafet vermek.*|| **sofra donatmak,** *Sofrayı çeşitli ve zengin yiyecek içecek ile hazırlamak.*|| **sofra duası,** *Yemekten sonra şükür için edilen dua.*|| **sofra eskisi,** *1. tar. İmparatorluk döneminde saraya yeni alınan iç ağalar yemek yemeyi öğreten ak ağaların en kıdemlisi. 2. Saray ve dairelerde görevli kıdemli kalfa ve ağalar verilen ad.*|| **sofra kaldırmak,** *Yemekten sonra masa üstünü veya siniyi toparlamak.*|| **sofra kurmak,** *Masa veya sini üzerine yemek ve gerekli şeyleri dizmek.*|| **Sofranıza bereket!** *Başkasının sofrasında yemek yiyen birisinin sofra sahibine ettiği teşekkür ve dua sözü.*|| **sofra olmak,** *{ağız} Sofraya oturmak.* [DS]|| **sofra örtüsü,** *Sofra hazırlarken masaya serilen örtü.*|| **sofra salmak,** *{eAT}*

Ziyafet çekmek; sofra açmak.|| **sofrası açık,** *Yemekte sürekli misafir bulundurmaktan hoşlanan kimse; misafir sever.*|| **sofra tahtası,** *Yemeği yerde yemekte kullanılan alçak türden masa.*|| **sofra takımı,** *Yemekte kullanılan tabak, bardak, çatal, bıçak, kaşık ile örtü, peçete gibi eşyaların tümüne verilen ad.*|| **sofra toplamak,** *Yemekten sonra masa veya siniyi toplayıp temizlemek.*|| **sofrayı kaldırmak,** *Sofra kaldırmak.*|| **sofrayı toplamak,** *Sofra toplamak.*

sofracı, [sofra-cı] *is.* Saray ve konaklarda sofra kurup kaldırmak ve yemeği dağıtmak gibi görevleri yürüten kimse.

sofralık, -ğı [sofra-lık] *sf.* Sofrada yemeye yarayan; yemeye uygun.

soft, [İng. soft] *is.* **1.** Yumuşak. **2.** Açık saçıklıktan öte cinsel uyarıcı etki yapan filmler için kullanılan terim.

softa, [Far. şuhte صوخته] *{OsT} is.* **1.** Medrese öğrencisi. **2.** Eskiden ilmiye sınıfından olanlara verilen küçültücü ad. **3.** Felsefe, tasavvuf vb. konularda yeterli bilgisi olmadan bunlarla uğraşan bağnaz, bilgisiz kimseleri kötülemek ve aşağılamak amacıyla halkın kullandığı terim. **4.** *mecaz.* Bir görüşe körü körüne bağlı olan kimse; bağnaz. **5.** *mecaz.* Yaşadığı çağın gerisinde kalan; geri kafalı kimse. ⊡ **softa külahı,** *1. Medrese öğrencilerinin giydiği başlığa verilen ad. 2. Bozuk düzen giden iş; derli toplu olmayan kimse.*

softaca, [softa-ca] *(softa'ca) zf.* Softaya yakışır biçimde; softa gibi.

softalaşma, [softa-la-ş-ma] *is.* Softalaşmak eylemi.

softalaşmak, [softa-la-ş-mak] *dönşl. f. [-ır]* **1.** Softa durumuna gelmek; softa değilken softa olmak. **2.** Kendini aşırı ölçüde dine vermek. **3.** Bir inanışa ve görüşe körü körüne bağlanmak.

softalık,-ğı [softa-lık] *is.* **1.** Softa olma durumu. **2.** Softaca davranış.

softvare, [İng. software] *(so:ftve:r) is. bsy.* Bilgisayara verilen plan, program ve çeşitli belletmeler; yazılım.

sofu, [Ar. şūfī صوفى] *{OsT} is.* **1.** Dinin emir, yasak ve buyruk gibi gereklerine uymakta aşırı derecede titiz davranan. **2.** *folk.* Halk hikâyelerinde sıkça rastlanan, âşıklara karşı çıkan tipin adı. **3.** *{ağız}* Aşırı titiz, çok yıkanan kimse. [DS]

sofuca, [sofu-ca] *(sofu'ca) zf.* Sofu birine yakışır biçimde; sofuluk yaparak.

sofuç, -cu [sok-uç > sofuç] *{ağız} is.* Havan. [DS]

sofuluk, -ğu [sofu-luk] *is.* **1.** Sofu olma durumu. **2.** Sofuca davranış.

sofyan, [Far. sūfyān صوفيان] *{OsT} is. müz.* Klasik Türk musikisinde dört zamanlı üç vuruşlu şarkı, türkü ve giriş müziklerinde, dinî musikide çokça kullanılan küçük ve birleşik bir usul.

sogak, -ğı [sog-ak] *{ağız} is.* Keklik tuzağı. [DS]

sogu, [sok-u / sogu] *{ağız} is.* Küçük buğday döveceği. [DS]

sogulmak, [soğ-ul-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ur]* (Göğüs vb. için) sütü kesilmek; pörsümek; küçülmek; çekilmek. [DS]

soğ[1], [soğ / sov *(yans.)*] *is.* Kofluğu, boş olmayı anlatan kök. [Zülfikar] *soğ-al-ak*

soğ[2], [soğ] *{ağız} is.* Hayvan derisi parçası; gön. [DS]

soğacak, -ğı [sav-acak > soğ-acak] *{ağız}is.* Değirmeni durdurmak için suyun yönünü değiştiren oluk. [DS]

soğalak, [soğ / sov *(yans.)* > soğ-al-mak > soğ-al-ak] *{ağız} sf.* (Meyve için) çürük, işe yaramaz durumda olan; içi boş; koğalak. [DS]

soğalmak, [soğ-al-mak / soğ-ul-mak صوغلمك / سوغلمك] *{eAT} dönşl. f. [-ur]* (Irmak, dere, kaynak, çeşme vb. için) suyu çekilmek; kaynağı kaybolmak; kurumak.

soğan, [*eT.* so-ğan / soğun] *is. bot.* **1.** Zambakgillerden, toprak altındaki yumru kısmı değişik renk, biçim ve irilikte, yaprakları içi boş, silindirimsi ve sivri, yemeklere çeşni vermekte kullanılan iki yıllık bitki, *(Allium cepa). {eT} (aynı)* [DLT] [EUTS] [İKPÖy.] [Gabain] **2.** Çiğdem, zambak, lale, sarımsak gibi bitkilerin toprak altında kalan düz bir sap ile buna bitişik pul adı verilen değişikliğe uğramış yapraklarla sarılı tomurcuktan ibaret yuvarlak yumrularına verilen ad. ⊡ **soğan bastı,** *{ağız} Soğan yahnisi.* [DS]|| **soğan başı,** *mim. (Kubbe için) görünümü bir soğanı andıran, yarım kubbeden daha büyük olan.*|| **soğan çiçeği,** *Fulya.*|| **soğan erkeği,** *{ağız} 1. Soğanın ortasından çıkan ve tohum taşıyan sap.* [DS] *2. (Erkek için) korkak.*|| **soğan ilik,** *anat. Omuriliğin üst ucunun devamı olup art kafa deliğinden geçtikten sonra halka tümsekle birleşen bölümü.*|| **soğan taşağı,** *{ağız}* → soğan erkeği. [DS]|| **soğan ufağı,** *{ağız} Arpacık soğanı.* [DS]|| **soğan uşağı,** *{ağız} Arpacık soğanı.* [DS]|| **soğan yahnisi,** *{ağız} Kuşbaşı et ve arpacık soğanları ile yapılan yemek.* [DS]|| **soğan yılan,** *{eT} Tulum gibi iri bir yılan.* [DLT]

soğancı, [soğan-cı] *is.* Soğan yetiştirip satan kimse.

soğancık, -ğı [soğan-cık] *sf.* **1.** Küçük soğan. **2.** *is.* Organizmadaki soğan biçimindeki küçük organlara verilen ad. **3.** *bot.* Yalın kat yaprakla sarılı, yedek besinle dolu şişkin bir tomurcuktan ibaret küçük soğan. **4.** *anat.* Yürek atışı, solunum ve kan basıncını denetleyen, omuriliğin beyne doğru olan uzantısı.

soğançıg, [soğan-çıg] *{eT} sf.* **1.** Tatlı; iyi; hoş. [İKPÖy.] **2.** Sevimli; muhabbetli. [EUTS] [Gabain]

soğanlama, [soğan-la-ma] *is.* Soğanlamak eylemi.

soğanlamak, [soğan-la-mak] *gçl. f. [-r] [-l(ı)yor]* İçine soğan koymak.

soğanlı, [soğan-lı] *sf.* **1.** (Yer için) soğanı bulunan. **2.** (Yemek için) içine soğan katılmış olan; soğanla yapılmış ya da soğanla pişirilmiş olan. **3.** *bot.* (Bitki için) soğanı olan.

soğansı, [soğan-sı] *sf.* Soğana benzer; soğan gibi; soğana yakın.

soğaraç, -cı [soğar+aş ? > soğaraç] *{ağız} is.* **1.** İnce doğranmış soğan yağda kızartılarak yapılan bir yemek. **2.** Eritilmiş yağ. [DS] ❐ **soğaraç tavası,** *{ağız} Yemeğe konulan yağ ve soğanların eritildiği küçük tava; yağ tavası.* [DS]

Soğd, [Soğd. sogd] *is.* **1.** Orta Asya'da Sirderya ile Amuderya arasında kalan bölgenin İlk Çağdaki adı. **2.** Soğd halkından olan.

Soğdakça, [soğdak-ça] *is.* Soğdca.

Soğdca, [soğd-ca] *(so'ğdca) is.* Orta Asya'da Soğdların kullandığı İran kökenli ölü dil.

soğertmek, [seğirt-mek] *{ağız} gçsz. f. [-ir]* Koşmak. [DS]

soğıdmak, [soġ-ī-mak > soġ-ı-t-mak] *{eT} gçl. f. [-ur]* Soğutmak. [EUTS]

soğığ, [soġ-ī-mak > soġ-ı-ġ] *{eT} is.* Soğuk. [EUTS]

soğık, [soğ-ī-mak > soġ-ı-k] *{eT} is.* Soğuk. [EUTS] [Gabain] [KB] ❐ **sogık suv,** *Soğuk su.* [EUTS]

soğıklanmak, [soġ-ı-k > soğık-la-n-mak] *{eT} dönşl. f. [-ur]* Soğuk bulmak; soğuk saymak. [DLT]

soğıklık, [soġ-ı-k > soğık-lık] *{eT} is.* Soğukluk. [DLT]

soğımak, [soġ-ī-mak] *{eT} gçsz. f. [-r]* Soğumak. [DLT] [EUTS]

soğışmak, [soġ-ī-mak > soġ-ı-ş-mak] *{eT} dönşl. f. [-ur]* (Hava vb. için) soğumaya başlamak. [DLT]

soğıtmak, [soġ-ī-mak > soġ-ı-t-mak] *{eT} gçl. f. [-ur]* Soğutmak. [EUTS] [Gabain]

soğkanmak, [soyka-n-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* Yaslanmak; dayanmak. [DS]

soğla, [suv > suv-la / soğla] *{ağız} is.* **1.** Bataklıklarda, göllerde suyun çekilmesi ile alttan çıkan nemli ve bitek toprak. **2.** Sulu tarla. [DS] ❐ **soğla toprak,** *{ağız} Killi toprak.* [DS]

soğlaç, -cı [suv-la > soğla-ç] *{ağız} sf.* Bataklık. ❐ **soğlaç buğdayı,** *{ağız} Sulu arazide yetişen ve özsüz olduğu için beğenilmeyen buğday.* [DS]

soğlak, -ğı [soğ *(yans.)* > soğ-la-k] *{ağız} sf.* İçi boşalmış; içsiz; kof. [DS]

soğlama, [soğ-la-ma] *{ağız} is.* Fındık toplandıktan sonra, dallarda kalmış olan fındıkları ikinci el toplama işi. [DS]

soğlamak[1]**,** [soğ-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(u)-yor]* (Yara için) azıp irinlenmek. [DS]

soğlamak[2]**,** [soğ-la-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(u)-yor]* (Yılan için) yerde sürünmek. [DS]

soğlanmak, [soğ-la-n-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* Sinsice, gizlice içeriye sokulmak; eve kimse fark etmeden girmek. [DS]

soğlanotu, [soğ(u)l-an+ot-u] *{ağız} is.* Semizotu. [DS]

soğlaz, [soğ-la-z] *{ağız} sf.* İçi boş; kof. ❐ **soğlaz olmak,** *{ağız} (Soğan, sarımsak vb. için) içi boşalıp kabuğu kalmak; koflaşmak.* [DS]

soğlımak, [soġ-lī-mak] *{eT} gçl. f. [-r]* Bir şey aramak için elini koynuna sokmak. [DLT]

soğlıtmak, [soġ-lī-mak > soġ-lı-t-mak / suġlī-t-mak] *{eT} gçl. f. [-ur]* **1.** Üzerini aratmak. [DLT] **2.** Aramak için elini koynuna sokturmak. [DLT] **3.** Sokmak; saplamak. [Nevâyî]

soğluk, -ğu [soğ-luk] *{ağız} is.* Mutfak bıçağı. [DS]

soğmak[1]**,** [soġ-mak / suġ-mak] *gçl. f. [-ar] [eT. -ur]* **1.** *{eT}* Elde etmek; edinmek. [DLT] **2.** *{ağız}* Oyun, kumar vb.nde yenmek; ütmek. [DS]

soğmak[2]**,** [soġ-mak] *{eT} gçl. f. [-ur]* Aratmak; aratarak her şeyi görmek. [DLT]

soğmak[3]**,** [soğ-mak] *{ağız} gçl. f. [-ar]* Üzmek; baskı yapmak. [DS]

soğna, [soñ-ra > soğna] *{ağız} zf.* Sonra. [DS] ❐ **soğnadan görme,** *{ağız}* → sonradan görme. [DS]

soğnak, -ğı [soğ-(u)n-a-k] *{ağız} is.* Yavrusu öldüğü için sütü zamansız çekilen davar. [DS]

soğon, [soğon] *{eT} {ağız} is. bot.* Soğan. [DS]

soğraç, -cı [soğan+aş > soğraç] *{ağız} is.* → soğaraç.[DS]

soğraşmak, [soġ-ra-ş-mak] *{eT} dönşl. f. [-ur]* Sormak; emmek. [DLT]

soğratmak, [soġ-mak > soġ-rā-mak > soġ-ra-t-mak] *{eT} gçl. f. [-ur]* Aratmak; aratarak her şeyi görmek. [DLT]

soğrınmak, [soğ(u)r-m-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* Dalmak; düşünmek.[DS]

soğrulma, [soğur-mak > soğur-ul-mak > soğr-ul-ma] *is.* **1.** Soğurulmak eylemi. **2.** Vücuda verilen bir ilacın deri veya mukozadan geçerek kana karışması.

soğrulmak, [soğ-ur-mak > soğ-ur-ul-mak > soğr-ul-mak] *edil. f. [-ur]* **1.** Kendisi hakkında soğurmak eylemi uygulanmak; soğurmak eylemine konu olmak; emilmek; massedilmek. **2.** (Gaz, sıvı ya da enerji için) başka bir madde tarafından bünyesine alınmak; emilmek.

soğrumsama, [soğur-umsa-mak > soğr-umsa-ma] *is.* Bir gaz veya sıvının bir maddenin içine yüzeysel olarak işlemesi; yüzeysel soğurma; yüzde tutma.

soğucak, -ğı [soğu(k)-cak] *{ağız} is.* Semizotu. [DS]

soğudan, [soğu-t-mak > soğu-t-an] *{ağız} is.* **1.** Kavrulmuş kahveyi soğutmakta kullanılan ağaç kap; çanak. **2.** Kırmızı topraktan yapılmış su testisi. [DS]

soğuk, [soğ-ī-k / soġ-ū-k] *(soğu:k) sf.* **1.** Sıcaklığı, insan bedeninin sıcaklığından düşük olan. *{eT} (aynı)* {DLT} **2.** Isı azlığı yüzünden insanı üşüten; sıcaklık derecesi genelde pek yüksek olmayan. **3.** Isıyı iyi tutmayan veya toplayamayan. **4.** Vücut ısısını yitirmiş olan. **5.** (Güneş için) ısısı yeri ısıtmaya yetmeyecek kadar az. **6.** (Yiyecek, içecek vb. için) ısıtılmamış veya özel olarak soğutulmuş. **7.** (Isıtma aygıtı için) henüz ısıtma işlemine başlamamış veya yeteri kadar ısınmamış olan. **8.** *mecaz.* İlişkilerinde çok ölçülü olan ya da insan sevgisinden yoksun; başkalarına karşı ilgisiz; heyecansız davranan; ilgisiz. **9.** *mecaz.* Dostluktan, içtenlikten, coşkudan uzaklık gösteren; duygudan yoksun; gönül okşamayan; sokulgan olmayan. **10.** *mecaz.* Sertliğe yakın bir davranış içinde olan. **11.** *mecaz.* Yerinde, zamanında olmayan; uygun düşmeyen; tedirginlik veren; sevimsiz; yersiz. **12.** *mecaz.* Sıcaklık ve canlılık izlenimi vermeyen. **13.** *mecaz.* (Kadın için) cinsel ilişki sırasında fiziksel bir zevk almayan; cinsel ilişki isteği duymayan. **14.** *is.* Atmosferin herhangi bir yerindeki veya havadaki ısının kısmen veya tamamen yok olma durumu; bu durumda edilen duyum. **15.** *mecaz.* Cinsel duyarlığı olmayan kadın. **16.** *zf.* Isıtılmamış olarak; soğuk olarak. **17.** *zf.* Üşütecek soğuklukta. **18.** *zf.* İlgi, yakınlık ve sevecenlik göstermeyerek; ilgi duymadığını belirtir biçimde. ⊡ **soğuk algınlığı,** *tıp. Soğuğun etkisi ile ortaya çıkan hastalık.*|| **soğuk almak,** *tıp. Üşüyerek hastalanmak; üşütmek.*|| **soğuk ambarlı gemi,** *Yükleri ihtiyaç duyulan sıcaklıklarda taşıyacak biçimde üretilmiş gemi.*|| **soğuk aş,** *{ağız} Sütlaç.* [DS]|| **soğuk barut,** *Ilımlı patlama sıcaklığında, 2.000°C altında patlayan barut.*|| **soğukbeyinli,** *{ağız} Kavrayışı kıt; geç kavrayan.*|| **soğuk bez,** *Keten ipliğinden dokunmuş ince tülbent türü bir bez.*|| **soğuk bobin,** *Büyük miktarda elektrik enerjisini manyetik enerji biçiminde depolayabilmek için kullanılan aşırı iletken sargı.*|| **soğuk boyama,** *Isıtma işlemi olmadan yapılan boyama tekniği.*|| **soğuk büfe,** *Bazı toplantılarda, davetlilere ayakta sunulmak üzere soğuk yiyecek ve içeceklerle donatılmış masa.*|| **soğuk cephe,** *Meteorolojide, ilerleyen soğuk hava kütlesinin ön ucuna verilen ad.*|| **soğuk çalmak,** *(Bitki için) soğuk yüzünden zarar görmek.*|| **soğuk çıkmak,** *Hava soğumak.*|| **soğuk dalgası,** *Art arda gelen soğuk hava akımı.*|| **soğuk damga,** *Mürekkep kullanılmadan deri veya cilt üzerinde derin izler bırakmak suretiyle yapılmış baskı tekniği.*|| **soğuk depolama,** *Taze ve bozulabilir gıdaların çürümesini ve bozulmasını önlemek veya geciktirmek için düşük sıcaklıktaki ortamlarda tutma işlemi.*|| **soğuk derişim,** *Suyun kısmen doyurulması ile oluşan buz kristallerini gidererek bir çözeltinin deriştirilmesi işlemi.*|| **soğuk diyot,** *Derin soğuk sıcaklıkların ölçülmesinde kullanılan yarı iletken öge.*|| (birine) **soğuk durmak,** *O kişiye karşı ilgisiz davranmak; ilgi ve yakınlık duymamak.*|| **soğuk duş,** *Ansızın bildirilen ya da duyulan kötü bir haberin yarattığı sarsıcı etki.*|| **soğuk duş etkisi yapmak,** *(Ansızın bildirilen kötü bir haber için) olumsuz bir tepki yaratmak.*|| **soğuk düşmek,** *(Söz, davranış, espri vb. için) sevimsiz ve yersiz olmak.*|| **soğuk elektronik,** *Donanımların çalışması için derin soğuklara ve daha da özel olarak aşırı iletkenlere başvuran elektronik dalı.*|| **soğuk füzyon,** *fiz. Çekirdek fiziğinden yüksek sıcak ortama ihtiyaç duymadan laboratuar ortamında gerçekleştirilen füzyon; soğuk kaynaşma.*|| **soğuk guyu** (kuyu), *{ağız} Lastik ayakkabı.* [DS]|| **soğuk harp,** *İkinci Dünya Savaşından sonra ABD ile SSCB ve bunların bağlaşıkları arasında gelişen, açık fakat sınırlı gerginlik.*|| **soğuk hava deposu,** *Buzhane.*|| **soğuk ısırması,** *Soğukta kalma sebebiyle el ve ayak derisinin yüzeyindeki kılcal damarların genişleyerek kanla dolması durumu.*|| **soğuk iletken,** *Özgül direnci azaltmak için çok düşük sıcaklıkta tutulan elektrik iletkeni.*|| **soğuk kaçmak,** *(Söz, davranış, espri vb için) sevimsiz ve yersiz olmak; soğuk düşmek.*|| **soğuk katotlu tüp,** *fiz. Katodu ısıtma dışı yollarla ışıma salan elektron lambası.*|| **soğuk kaynak,** *Kaynak yapılacak bir parçayı tamamen kaplayan esnek bir kalıba akışkanlar yardımı ile basınç uygulayarak yapılan kaynak işlemi.*|| **soğuk kaynaşma,** *Soğuk füzyon.*|| **soğuklar,** *1. Soğuk havalar; kış. 2. Soğuk olarak yenen mezeler.*|| **soğuk mönü,** *Soğuk olarak yenebilen bütün yiyecekler.*|| **soğuk neva,** *1. Davranışları, sözleri hoşa gitmeyen; sevimsiz kimse. 2. İnsandan uzak duran.* || **soğuk nevale,** *1. Davranışları, sözleri hoşa gitmeyen; sevimsiz kimse. 2. İnsandan uzak duran.* || **soğuk renkler,** *Mavi, lacivert ve mor renkler ile bu renklerin tonlarına verilen ad.*|| **soğuk saklama,** *biy. Hücrelerin, dokuların, embriyonların ya da tohumların çok düşük (-100°C'den aşağı) sıcaklıklarda depolanması.*|| **soğuk savaş,** *İkinci Dünya Savaşından sonra ABD ile SSCB ve bunların bağlaşıkları arasında gelişen açık fakat sınırlı gerginlik.*|| **soğuk sıtma,** *{OsT} tıp. Derin uyku; koma; humma-yı barîde.*|| **soğuk ter dökmek,** *1. Birdenbire ter boşanmak. 2. Ortam soğuk olduğu hâlde korku ya da heyecandan dolayı terlemek.*|| **soğuk toprak,** *İlkbaharda, çeşitli etkenlerle ağır ısınan toprak.*|| **soğuk vurmak,** *(Bitki için) soğuğun etkisi ile canlılığını yitirip kurumak; soğuktan bozulmak.*|| **soğuk yakmak,** *(Bitki için) soğuğun etkisi ile bozulmak; canlılığını yitirmek; zarar görmek.*

soğukça, [soğuk-ça] *(soğu'kça) zf.* **1.** Soğuk gibi; soğuğa benzer. **2.** *sf.* Soğuğa yakın.

soğukçul, [soğuk-çul] *sf.* (Bitki için) sıfır derecenin altında gelişebilen.

soğukkanlı, [soğuk+kan-lı] *sf.* **1.** *zool.* (Hayvan için)

vücut sıcaklığı içinde bulunduğu ortamın sıcaklığına bağlı olarak değişen. **2.** *mecaz.* (İnsan için) tepkilerini, heyecanlarını denetim altında tutan; ortalığı telaşa vermeyen. **3.** *is.* Soğukkanlı hayvan. **4.** *zf.* Telaşa kapılmadan; sükûnetle; soğukkanlılıkla. ⊡ **soğukkanlı hayvanlar,** *zool. İçinde bulunduğu ortamın ısısına bağlı olarak vücut ısısı değişen hayvan; değişken ısılı hayvan.*|| **soğukkanlı olmak,** *Kötü durum karşısında şaşkınlık ya da telaş göstermemek; sakin olmak; tepkilerini denetlemek.*

soğukkanlılık,-ğı [soğuk+kan-lı-lık] *is.* **1.** *mecaz.* Tepkilerini denetleme, duygularına hâkim olma durumu. **2.** Soğuk kanlı hayvanların özelliği; değişken ısılılık.

soğuklama, [soğuk-la-ma] *is.* **1.** Soğuklamak eylemi. **2.** Soğuk algınlığı; üşüterek hasta olma. *{ağız} (aynı)* [DS].

soğuklamak, [soğuk-la-mak] *gçsz. f. [-r] [-l(ı)yor)* **1.** Soğuk almak; üşüterek hasta olmak. **2.** *{ağız}* Üşümek. [DS] **3.** *{ağız}* (Loğusa için) su içerek hasta olmak. [DS]

soğuklan, [soğuk-la-n] *{ağız} is.* **1.** Semizotu. **2.** Yaban ıspanağı. [DS]

soğuklanmak, [soġ-ı-k > soġık-la-n-mak] *{eT} dönşl. f. [-ur]* Soğuk bulmak; soğuk saymak. [DLT]

soğuklaşma, [soğuk-la-ş-ma] *is.* Soğuklaşmak eylemi.

soğuklaşmak, [soğuk-la-ş-mak] *dönşl. f. [-ır]* **1.** (Hava vb. için) soğuk duruma gelmek; soğumak. **2.** *mecaz.* (Birine karşı) itici bir tavır takınmak; ilişkilerinde ilgisiz, isteksiz davranmak; soğuk davranmak. **3.** Soğuk davranmaya başlamak.

soğuklaştırma, [soğuk-la-ş-tır-ma] *is.* Soğuklaştırmak eylemi.

soğuklaştırmak, [soğuk-la-ş-tır-mak] *gçl. f. [-ır]* Soğuk duruma getirmek; soğuklaşmasını sağlamak.

soğuklatmak, [soğuk-la-t-mak] *{ağız} gçl. f. [-ır]* Üşütmek. [DS]

soğukluk, -ğu [soġ-ı-k > soġık-lık] *is.* **1.** Soğuk olma durumu. *{eT} (aynı)* [DLT] **2.** Soğuk olan, soğuk etki yapan şeyin niteliği. **3.** *{ağız}* Yemek arkasından yenilen komposto, hoşaf vb. yiyecekler. [DS] **4.** *{ağız}* Hoşaf. [DS] **5.** *{ağız}* Hamamlarda yıkanılan yer ile giyinilen bölüm arasında bulunan az ısıtılan yere verilen ad. [DS] **6.** *mecaz.* Birbiri ile ilişki içinde bulanan kimseler arasında sevgi ve içtenliğin azalması; ilgisiz davranış; iticilik; ilgisizlik; isteksizlik. **7.** *mecaz.* Kırılma ve darılma gibi durumları doğuran sevgi azlığı. **8.** *mecaz.* Cinsel ilişki sırasında kadında beliren isteksizlik ve zevk duymama durumu. **9.** (Edebiyat ve sanat eseri için) düzenlemelerde ilgi çekici, canlı ve sıcak olmama özelliği. **10.** *{ağız}* Semizotu. [DS] **11.** *{ağız}* Köy evlerinde, hayata ekli olarak yapılan geniş ve yüksek balkon. [DS] **12.** *{ağız}* Kiler. [DS] **13.** *{ağız}* Çoğunlukla karı koca arasını bozmak, açmak için yaptırılan muska. [DS] **14.** *{ağız}* Acının sönmesi. [DS] **15.** *{eT} sf.* Soğukluk için hazırlanmış. [DLT] ⊡ **soğukluk otu,** *{ağız} Semizotu.* [DS]

soğula, [soğ > soğ-ul-a] *{ağız} is.* İçi olgunlaşmamış taze ceviz veya kestane gibi meyve. [DS]

soğulag, [soğ > soğ-ul-ag] *{ağız} is.* → soğula. [DS]

soğulaz[1], [soğ > soğ-ul-az] *{ağız} is.* → soğula. [DS] ⊡ **soğulaz soğulaz,** *{ağız} Buruş buruş.* [DS]

soğulaz[2], [soğul-mak > soğ-ul-az] *{ağız} is.* → solucan. [DS]

soğulcan, [soġ-ul-mak > soġul-can] *is.* → solucan. ⊡ **soğulcan toprak,** *{ağız} Kara toprak.* [DS]

soğuldan, [soğu-mak > soğu-l-t-an] *{ağız} is.* Büyük toprak çanak. [DS]

soğulgan, [soġ-ul-mak > soġ-ul-gān] *{eT} sf.* Daima ve çabuk soğulan; sızıp kaybolan; soğurulan. [DLT]

soğulma, [soğ-ul-ma] *is.* Soğulmak durumu.

soğulmak, [suğul-mak > soġ-al-mak / soġ-ul-mak سوغلمك / صوغلمك] *dönşl. f. [-ur]* **1.** *{eT}* (Su için) toprağa sızıp kaybolmak. **2.** *{eT}* (Su, süt için) çekilmek; azalmak. [DLT] **3.** *{eAT} {OsT}* (Irmak, dere, kaynak, çeşme, kuyu vb. için) suyu çekilmek; kaynağı kaybolmak; kurumak. **4.** *{ağız}* (Sebze meyve için) suyu çekilip pörsümek. [DS] **5.** *{eAT} {OsT}* (Göz için) feri gitmek; nuru sönmek. **6.** *{OsT}* (Göğüs vb. için) darlaşıp çukurlaşmak. **7.** *{ağız}* (Meme için) sütü kesildiği için buruşup pörsümek; sönmek. [DS]

soğultmaç, -cı [soğul-t-maç] *{ağız} is.* Yaz ortasında sütü kesilen koyun. [DS]

soğultmak, [soğul-t-mak سوغلدمق / صوغلدمق] *{eAT} {OsT} gçl. f. [-ur]* **1.** Suyun çekilmesine sebep olmak. **2.** Nurun sönmesine sebep olmak.

soğulyort, [savul / soğul+yort] *{ağız} sf.* Asık suratlı; suratsız. [DS]

soğuma, [soğu-ma] *is.* **1.** Soğumak eylemi. **2.** Bir cismin ısı yitirmesi.

soğumak, [soğu-mak] *gçsz. f. [-ur]* **1.** (Cisim vb. için) ısı yitirmek; sıcaklığı daha az duruma gelmek. **2.** *mecaz.* Birine veya bir şeye karşı duyulan sevgi azalmak; bağlılık ve sevgi ortadan kalkmak; onu istemez olmak; ilgilenmek istememek.

soğumölçer, [soğu-m+ölç-er] *is.* Soğuma durumunu ölçmeye yarayan aygıt.

soğumsuz, [soğ-um-suz] *{OsT} {ağız} is.* **1.** Açgözlü; tamahkâr; haris. **2.** Pisboğaz. [DS]

soğumsuzluk, -ğu [soğum-suz-luk] *{ağız} is.* **1.** Doyumsuzluk; açgözlülük. **2.** Tutkunluk. [DS]

soğun[1], [soġun / soğan] *{eT} is. bot.* Soğan. [DLT]

soğun[2], [soñ > soğ-un] *{ağız} is.* İşin sonu. [DS]

soğun[3], [soğu-mak > soğu-n] *{ağız} sf.* Gücenmiş; kırılmış. ⊡ **soğun etmek,** *{ağız} Gücendiğini belli etmek; sitem etmek.* [DS]

soğuncu, [soñ > son-un-cu] *(soğu'ncu) {ağız} zf.* (Söz arasında) bundan sonra; sonra. [DS]

soğunduruk, -ğu [sok-un-mak > sok-un-turuk > soğun-duruk] *{ağız} is.* Başkalarının tarlaları arasında kalan tarla parçası. [DS]

soğunluğ, [soğun-luğ] *{eT} sf.* Soğanlı. [DLT]

soğunmak, [soğun-mak] *{eT} dönşl. f. [-ur]* **1.** Üşümek. [DLT] **2.** Sidik vb.nden temizlenmek. [DLT]

soğur, [Far. suğur / soğur] *{eT} is.* Ada tavşanı. [DLT]

soğurgan, [soğur-mak > soğur-gan] *sf.* Soğurma özelliği taşıyan; iyi soğuran; emen.

soğurganlık, -ğı [soğur-gan-lık] *is.* **1.** Soğurgan olma durumu. **2.** Bir enerjiyi, bir maddeyi veya bir etkiyi soğurma gücü veya yeteneği.

soğurlamak, [soğur-la-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-lu)-yor]* (Yara için) azıp iltihaplanmak. [DS]

soğurluğ, [soğur-luğ] *{eT} sf.* Tavşanı çok ve bol olan; tavşanlı. [DLT]

soğurma, [soğ-ur-mak > soğ-ur-ma] *is.* **1.** Soğurmak eylemi; emme; massetme; yutma. **2.** *fiz.* Bir ortamın elektromanyetik ve tanecik ışımalarına veya mekanik titreşimlere ilişkin enerjinin bir bölümünü emmesi olayı; absorbe etme; absorpsiyon. **3.** *fiz. kim.* Bazı katı ve sıvı ortamların gaz veya sıvı durumundaki bazı maddeleri içlerinde tutabilme özelliği. **4.** *biy.* Canlı bir organizmaya dıştan gelen bir maddenin epitelyumdan içeriye sızması ile ilgili olayların tümü. **5.** *biy.* Maddelerin hücre zarından geçerek sitoplazmaya kadar ulaşması. ⊡ **soğurma bandı,** *fiz. Bir ışık tayfında yer alan genişçe karanlık bölüm.*|| **soğurma çukuru,** *Atık suların son arıtma işlemini sağlayan sürekli bir bitki örtüsü ile kaplı akaçlarının tümü.*

soğurmak[1], [soğ-mak > soğ-ur-mak] *{eT} gçl. f. [-ur]* Aratmak; aratarak her şeyi görmek. [DLT]

soğurmak[2], [soğ-u-r-mak] *{eT} dönşl. f. [-ur]* Elde etmek; edinmek. [DLT] [EUTS]

soğurmak[3], [soğ-ï-mak > soğ-u-r-mak] *dönşl. f. [-ur]* Soğuklamak. [EUTS]

soğurmak[4], [suğ-ur-mak *(emmek)* > soğ-ur-mak] *gçl. f. [-ur]* **1.** Sıvı bir maddeyi içine çekmek; emmek, *(1944).* **2.** *fiz. kim.* (Katı veya sıvı ortam için) gaz veya sıvı durumundaki bazı maddeleri emerek içinde tutabilmek. **3.** *fiz.* (Işıyan enerji için) bir maddeden geçerken başka bir enerjiye dönüşen bir kısmını yitirmek.

soğurmalı, [soğur-ma-lı] *sf.* Soğurma işlemi uygulanan; soğurma yolu ile çalışan. ⊡ **soğurmalı makine,** *Soğutucu akışkan, istenilen ortamı soğuttuktan sonra bir kompresör ile değil de başka bir madde tarafından soğurulması yoluyla ortamdan uzaklaştırılma tekniği uygulanan makine.*

soğurucu, [soğur-ucu] *sf.* **1.** (Madde ya da ortam için) soğurma özelliği gösteren; soğurabilen. **2.** Soğurma işlevini yüklenen. **3.** *is.* Soğurma özelliği olan madde. **4.** Bir güneş toplayıcısında, güneşten gelen ışımaları soğuran ve içinden ısıtılacak akışkanın geçtiği kat. **5.** Soğurmalı bir soğutma sisteminde, gaz halindeki soğutucu akışkanın fakir eriyik tarafından soğurulduğu düzenek. ⊡**soğurucu durum,** *bsy. Rastgele yürüyüşte, yürüyüşe engel olan durum.*

soğurulma, [soğur-ul-ma] *is.*→ soğrulma.

soğurulmak,[soğur-ul-mak] *edil. f. [-ur]* → soğrulmak.

soğuruş, [soğ-ur-uş] *is.* Soğurmak eylemi veya biçimi.

soğuşma,[soğ-uş-ma] *is.* Soğuşmak eylemi.

soğuşmak[1], [soğu-mak > soğu-ş-mak] *{eT} dönşl. f. [-ur]* Soğumaya yüz tutmak. [DLT]

soğuşmak[2], [soğ-uş-mak] *{eT} işteş. f. [-ur]* Çarpışmak. [EUTS]

soğuşmak[3], [suğ-uş-mak > soğ-uş-mak] *dönşl. f. [-ur]* **1.** *{OsT}* Suyu çekilmek; soğulmak. **2.** (Toprak için) suyu içine çekerek tavlanmak.

soğut[1], [Karl. suğut / soğut] *{eT} is.* Ekşi sütten yapılan peynir. [DLT]

soğut[2], [soğ-ut] *{eT} is.* Bumbar dolması; bumbar yemeği. [DLT]

soğutkan, [soğu-t-kan] *sf.* **1.** Soğutma özelliği olan. **2.** Sürekli soğutan; soğutma alışkanlığı taşıyan. **3.** Sıcaklığı azaltan; ısı kaybettiren; serinlik veren. **4.** *is.* Soğutucu; soğutmaç.

soğutma, [soğu-t-ma] *is.* **1.** Soğutmak eylemi. **2.** Bir gaz veya sıvı ortamın sıcaklığını düşürme amacını güden işlem. **3.** Bu işlemin sonucunda ortaya çıkan durum. **4.** Bir motorun silindirlerinde hava yakıt karışımının yanması ile meydana gelen ısının motora zarar vermemesi için bir miktar ısının giderilmesi işlemi. **5.** Çevre sıcaklığından daha aşağı bir sıcaklık oluşturmaya dayanan işlem ve tekniklerin tümü. **6.** Besinleri donma sıcaklığına getirmeden sıcaklığını düşürmek için yapılan yapay işlem.

soğutmaç, -cı [soğu-t-maç] *is.* Soğutmaya yarayan düzenek; soğutucu; müberrit.

soğutmak, [soğu-t-mak] *gçl. f. [-ur]* **1.** Soğumak eyleminin yapılmasını sağlamak; soğuk duruma gelmesine neden olmak. **2.** Sıcaklık derecesini düşürmek; soğuk ya da daha soğuk duruma getirmek. **3.** Bir ortamın sıcaklığını düşürmek; soğutma işlemini uygulamak. **4.** *mecaz.* (Bir kişi, olay, durum) bir kimse ya da şeye karşı, kişinin ilgisinin azalmasına, sevgisini ve bağlılığını yitirmesine neden olmak; o kişinin girişim isteğini, coşkusunu, şevkini kırmak.

soğutucu, [soğu-t-ucu] *sf.* **1.** Soğutmak eylemini yapan; sıcaklığı düşüren; soğutan. **2.** *mecaz.* Birine veya bir şeye karşı duyulan ilgi ve isteği azaltan ya da yok eden. **3.** Soğuk üreten. **4.** Soğuk üretimi ile ilgili olan. **5.** *is.* Ortamdaki sıcaklığı düşürmeye yarayan dizge, aygıt ya da donanım. **6.** Sıcaklığı bir

soğutma makinesi ile düşürülebilen, dıştan yalıtımlı, kapalı dolap; buzdolabı; firijider. **7.** Bir akışkanı soğutmakta kullanılan ısı değiştirici. **8.** Motor vb. mekanik ortamlara çalışma sırasında oluşan ısınmayı önlemek ya da sıcaklığı düşürmek amacıyla döşenen donanım.

soğutulma, [soğu-t-ul-ma] *is.* Soğutulmak eylemi.

soğutulmak, [soğu-t-ul-mak] *edil. f. [-ur]* Soğutmak işi uygulanmak; soğuması sağlanmak; soğuk duruma getirilmek; soğutmak eylemine konu olmak.

soğutuluş, [soğu-t-ul-uş] *is.* Soğutulmak eylemi ve biçimi.

soğutuş, [soğu-t-uş] *is.* Soğutmak eylemi ve biçimi.

soğuyuş, [soğu-y-uş] *is.* Soğumak eylemi ve biçimi.

soh, [soh / sok *(yans.)*] *is.* Söylenmeyi, homurdanmayı anlatan kök. [Zülfikar] *soh-ur sohur, soh-ur-da-n-mak*

sohah, [sokak / sohah] *{ağız} is.* Sokak. [DS]

sohan, [soğan / sohan] *{ağız} is.* Soğan. [DS]

sohanak, -ğı [sok-mak > sok-anak / soḫanak] *{ağız} is.* Tıpa. [DS]

soharaç, -cı [sokar+aş ? > soḫaraç] *{ağız} is.* → soharıç. [DS] ⊡ **soharaç etmek,** *{ağız} Yağda soğan kızartmak.* [DS]

soharıç, -cı [sokar+iç / sokar+aş / soḫarıç ?] *{ağız} is.* İnce doğranmış soğanı yağda kavurarak yapılan yemek; soğan kavurması. [DS] ⊡ **soharıç tavası,** *{ağız} Yemeğe konulan soğan kavurmasının yapıldığı tava; yağ tavası.* [DS]

sohbet, [Ar. şuḥbet صحبت] *{OsT} is.* **1.** İki ve daha çok kişinin belli bir amaç gütmeden, dostça, arkadaşça, içtenlikle değişik konularda yaptıkları konuşma; hasbıhal; yarenlik; muhabbet. **2.** Bir kimsenin böyle bir konuşma sırasındaki konuşma biçimi. **3.** Biriyle belirli bir konuda samimi olarak yapılan konuşma; söyleşi. **4.** Hz. Muhammed ile yüz yüze konuşma veya onunla aynı ortamda bulunma. **5.** Hz. Muhammed ile Müslüman olarak yüz yüze konuşma onuru. **6.** *ed.* Gazete yazısı olarak yazılan bazen denemeye bazen de tenkide yaklaşan, düşünceleri biriyle konuşur gibi veren yazı türü; söyleşi. **7.** *tasvf.* İlahi aşkı uyandırmak ve canlı tutmak için, mutasavvıf âşıkların tasavvuf konuları üzerine aralarında yaptıkları konuşma. **8.** *tasvf.* Sofinin kendini Tanrı ile birlikte bilmesinden doğan cezbe durumu. ⊡ **sohbet ahbapları,** *Bazı yörelerde geceleri yapılan sohbet toplantılarına katılan kimselere verilen ad.*|| **sohbet etmek,** *Dostça, arkadaşça konuşarak vakit geçirmek; yarenlik etmek; söyleşide bulunmak; hasbıhal etmek.*|| **sohbet-i yārān,** *{OsT} Dostlar sohbeti.*|| **sohbet toplantıları,** *Anadolu'nun bazı yörelerinde geceleri yalnız erkeklerin katıldığı yemekli toplantı; yaren gezmesi; yaren toplantıları.*|| **sohbet ustası,** *Konuşması, sohbeti zevkle dinlenen; güzel sohbet eden.*

sohmak, [sok-mak / soḫ-mak] *{ağız} gçl. f. [-ar]* Sokmak. [DS]

sohmak, [sok-mak > soḫ-mak صوخمق] *{eT} gçl. f. [-ar]* Isırmak; sokmak.

sohra, [soḫra] *{ağız} is.* Ücretsiz yapılan iş; angarya. [DS]

sohranmak, [sok *(yans.)* > sok(u)r-ā-mak > sokr-a-n-mak > sohran-mak] *{eT} {ağız} dönşl. f. [-ur]* **1.** Mırıldanmak; dudak altından yavaş yavaş söylenmek; homurdanmak; gönülsüz iş görmek. [Nevâyî] [DS] **2.** *{ağız}* Gönülsüz iş görmek. [DS] **3.** *{ağız}* Tiksinmek. [DS]

sohşurmak, [sok-uş-ur-mak > soḫşur-mak صوخشرمق] *{eAT} dönşl. f. [-ur]* Sokuşturmak.

sohu, [sok-u / soḫu] *{ağız} is.* Taş dibek. [DS]

sohum[1], [sok-mak > sok-um / soḫ-um] *{ağız} is.* Lokma. [DS]

sohum[2], [sok-um / soḫum] *{ağız} is.* Sitem. [DS]

sohumsuz, [? sohum-suz] *{ağız} sf.* Terbiyesiz. [DS]

sohun, [soḫ-un صوخون] *{eAT} is.* Sitem. ⊡ **sohun eylemek,** *{eAT}* Sitem etmek.

sohuntu, [sok-untu / sohuntu] *{ağız} is.* Çıkmaz sokak. [DS]

sohur, [soh *(yans.)* > soh-ur] *is.* Homurdanma, kendi kendine söylenme bildiren yansımalı gövde. ⊡ **sohur sohur etmek,** *{ağız} Kendi kendine söylenmek; homurdanmak.* [DS]

sohur, [sok / soh *(yans.)* > soh-ur] *is.* Söylenmeyi, homurdanmayı anlatan yansımalı gövde. ⊡ **sohur sohur etmek,** *{ağız} Kendi kendine söylenmek; homurdanmak.* [DS]

sohurdanmak, [sok / soh *(yans.)* > soh-ur-da-n-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* **1.** Homurdanmak; söylenmek. **2.** Gönülsüz iş görmek. **3.** (Yara için) zonklamak. [DS]

sohyen, [? sohyen] *{ağız} is.* Adam. [DS]

sok[1], [soh / sok *(yans.)*] *is.* Söylenmeyi, homurdanmayı anlatan kök. [Zülfikar] *sok-ra-n-mak, sok-ur-da-mak, sok-ur sokur*

sok[2], [sok *(yans.)*] *is.* Yaranın zonklamasını anlatan kök. [Zülfikar] *sok-ul-da-mak, sok(k)-ul-da-mak*

sok[3], [sōk / sūk] *(so:k) {eT} sf.* **1.** Aç gözlü; haris; tamahkâr. *{eAT} (aynı)* [EUTS] [DLT] **2.** Alçak; hasetçi; kıskanç; günücü. [EUTS] [DLT] ⊡ **sok er,** *Aç gözlü adam; alçak adam.* [DLT]

sok[3], [soğuk > sök] *(so:k) {ağız} sf.* Soğuk. [DS]

soka[1], [sok-a] *{ağız} is.* **1.** Ağıl. **2.** Hayvanların geçmemesi için çalı ile örtülen geçit. [DS]

soka[2], [sok-u / soka] *{ağız} is.* Büyük taş dibek. [DS]

sokaç, -cı [sok-mak > sok-aç] *{ağız} is.* Arının iğnesi. [DS]

sokak[1], **-ğı** [Ar. / Far. zuḳāḳ زقاق *(dar geçit)* => sokak صوقاق] *is.* **1.** Bir yerleşim biriminde kenarları ev,

dükkân vb. ile çevrili gidiş ve gelişe ayrılmış yol boyu. **2.** Böyle bir yol boyunda oturan kişilerin, evlerin, dükkânların tümüne verilen ad. **3.** *{OsT}* Panayır yeri; çarşı. **4.** *mecaz.* Evin dışı; dışarısı. **5.** *{ağız}* Gezme. [DS] ❐ (birini) **sokağa atmak,** *O kişiyi evinden uzaklaştırmak; sokağa bırakmak; sokağa salmak; işinden atmak.*|| (bir şeyi) **sokağa atmak,** *Gereksiz yere harcamak; israf etmek.*|| **sokağa atsan...,** *"En ucuz fiyata satsan da..." anlamında kullanılır.*|| **sokağa çıkmak,** *Bir iş veya gezmek için evden çıkmak.*|| **sokağa dökülmek,** *1. (Topluluk için) hep birlikte sokağa çıkmak. 2. (Sorunlarını dile getirmek için) yürüyüş yapmak; gösteri düzenlemek.*|| **sokağa düşmek,** *1. (Kadın veya kız için) orta malı olmak; fahişe olmak. 2. (Ticarî eşya veya bir değer için) bolluktan dolayı ucuzlamak; değerini yitirmek. 3. Huzuru ve sükûneti evin dışındaki bir ortamda aramak.*|| **sokak çocuğu,** *Zamanının çoğunu ev ve aile ortamından uzak geçiren, başıboş bırakılmış çocuk.*|| **sokak kadını,** *Fahişe.*|| **sokak kapısı,** *Evlerin ya da avlunun doğrudan sokağa açılan kapısı.*|| **sokak kızı,** *Fahişe.*|| **sokak lambası,** *Sokak, cadde ve meydanları aydınlatmakta kullanılan, sadece geceleri yanan lamba.*|| **sokaklar açmak,** *{eAT} Düşman saflarını yarmak.*|| **sokaklara düşmek,** *1. (Kadın veya kız için) orta malı olmak; fahişe olmak. 2. (Ticarî eşya veya bir değer için) bolluktan dolayı ucuzlamak; değerinin yitirmek. 3. Huzuru ve sükûneti evin dışındaki bir ortamda aramak.*|| **sokak satıcısı,** *Seyyar satıcı.*|| **sokak süpürgesi,** *Sokak sokak gezen kadın; sürtük.*|| (birini) **sokakta bırakmak,** *Eve almamak; içeri sokmamak.*|| (bir şeyi) **sokakta bulmamak,** *Ona değer verdiğini göstermek; değerli ve önemli bulmak.*|| **sokakta kalmak,** *Barınacak bir yer bulamamak; başını sokacak yeri olmamak.*|| **sokaktaki adam,** *Belli bir niteliği olmayan, sıradan kimse.*|| **sokaktan toplamak,** *Masrafsız ve zahmetsiz olarak elde etmek; kolayca sağlamak.*

sokak[2], **-ğı** [sok-mak > sok-ak صوقاق] *is.* **1.** *{OsT}* Perde; çadır perdesi. **2.** *{OsT}* İmparatorluk döneminde, padişah bir yerden bir yere gideceği zaman halk tarafından görülmemesi için yolun iki tarafına gerilen beze verilen ad. ❐ **sokak sokak etmek,** *{eAT} Parça parça etmek.*

sokak[3], **-ğı** [sok-mak > sok-ak] *{ağız} is.* Zehirli yılan. [DS]

sokaklı, [sokak-lı صوقاقلى] *sf.* Yollu; çizgili. ❐ **sokaklı çarşaf,** *{OsT} Çubuk çubuk yollu dokuma; boyuna çizgili çarşaf.*

sokalak, -ğı [soka-r-ık > soka-la-k] *{ağız} is.* Çimlenmiş ekin. [DS]

sokalanmak, [soka-la-n-mak] *{ağız} edil. f. [-ır]* Aşağılanmak. [DS]

sokanak, -ğı [sok-mak > sok-anak] *{ağız} is.* Tıpa. [DS]

sokancak, -ğı [sok-an-cak] *{ağız} is.* İğne. [DS]

sokançıg [soğan-çığ] *{eT} sf.* Sevimli. [Gabain]

sokansak, -ğı [sok-an-sak] *{ağız} is.* İğne. [DS]

sokar[1], [sokar] *{eT} sf.* **1.** (Hayvan için) boynuzsuz. **2.** (Kişi için) başı saçsız. [DLT] ❐ **sokar koy,** *Boynuzsuz koyun.* [DLT]

sokar[2], [sok-mak > sok-ar سقر] *sf.* Sokan; ısıran. ❐ **sokar siñek,** *{OsT} İğneli sinek.*

sokarak, -ğı [sok-ar-ık > sokarak] *{ağız} is.* Yeni çıkan ekin. [DS]

sokarca, [sokar-ca] *{ağız} is.* Kardelen. [DS]

sokarıç, -cı [sokar+aş ? > sokarıç] *{ağız} is.* Soğan kavurması. [DS] ❐ **sokarıç tavası,** *{ağız} Yağ tavası.* [DS]

sokarık, -ğı [sok-ar-mak > sok-ar-ık سقرق] *is.* **1.** *{OsT} {ağız}* Topraktan yeni çıkmaya başlamış filiz; ekin filizi. [DS] **2.** *{ağız}* İki üç aylık pilicin ince tüyleri. [DS]

sokarış, [sokar+aş ? / sakarış] *{ağız} is.* Soğan kavurması. [DS]

sokarlaç, [sokar-lā-ç / sukar-lā-ç] *(sokarla:ç) {eT} sf.* Uzun. [DLT]

soket[1], [Fr. socquette] *is.* Kısa konçlu çorap; şoset.

soket[2], [İng. socket] *is.* **1.** Elektrik lambasının devreye bağlandığı bölüm. **2.** Üzerine bir elektronik devre ögeleri bağlanan düzenek.

sokgu, [sok-mak > sok-ğū] *(sokgu:) is.* **1.** *{eT}* Havan. [DLT] **2.** *{ağız}* Çeşme yalağı; kurna. [DS]

sokım, [sok-mak > sok-ım] *{eT} is.* **1.** Sokma. **2.** Bir şey sokacak kadar yer; bir sokumluk. [ARAT] **3.** Okun üzerine konulan çam kozalağı biçiminde kesilerek üç tarafından delinmiş ve içi oyuk ağaç parçası. [DLT]

sokku, [sok-mak > sok-kū] *(sokku:) is.* **1.** *{eT}* Havan. [DLT] **2.** *{ağız}* Büyük taş dibek. [DS]

sokkuldamak, [sok *(yans.)* > sok(k)-ul-da-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-d(u)-yor]* (Yara vb. için) zonklamak. [DS]

soklamak, [sok > sok-la-mak سقلمق] *{eAT} gçl. f. [-r]* Sokuşturmak; sokmak.

soklanmak, [sok > sok-lā-mak > sok-la-n-mak] *{eT} dönşl. f. [-ur]* Arzu ve iştiyak duymak; özlemek. [EUTS]

sokluk[1], [sūk > suk-luk / sok-luk] *{eT} is.* Oburluk. [DLT]

sokluk[2], [soğuk-luk > sōkluk] *{ağız} is.* Semizotu. [DS]

soklunmak[1], [sok-ul-mak > sok-(u)l-un-mak] *{eT} dönşl. f. [-ur]* **1.** Körleşmek; kör olmak. [EUTS] **2.** Yıkılmak, kalmak. [Gabain]

soklunmak[2], [sok-(u)l-un-mak سقلنمق / صقلنمق] *dönşl. f. [-ur]* **1.** Sokulmak. *{eT} (aynı)* [DLT] **2.** *{eAT} {OsT}* Girişmek; teşebbüste bulunmak.

sokluşmak, [sok-mak > sok-ul-mak > sok(u)l-uş-mak] *{eT} dönşl. f. [-ur].* Birbirine sokulmak ve yerleşmek. [DLT]

sokma, [sok-ma] *is.* **1.** Sokmak eylemi. **2.** *{ağız}* Bağ budanırken, köklendirilmek üzere uzunca bırakılarak ucu toprağa gömülen çubuk. [DS] ⧉ **sokma kuyruk,** *{ağız} İç güveyisi.*

sokmag, [sok-mağ] *{eT} is.* Dağlar içindeki dar yol; patika; çığır. [Nevâyî]

sokmak[1]**,** [sok-mak / suk-mak] *dönşl. f. [-ar] [eT. -ur]* **1.** (Bir şey için) başka bir şeyin arasına girmesini sağlamak; girdirmek; içine tıkmak; basmak. *{eT} (aynı)* [EUTS] [Gabain] [İKPÖy.] [KB] **2.** *{eT}* Vurmak; demir vb. dövmek; döverek inceltmek; ezmek; delmek. [DLT] [İKPÖy.] **3.** *{eT}* Ufaltmak. [EUTS] **4.** *{eT}* Toplamak. [DLT] **5.** *{eT}* Vermek. [KB] **6.** (Bir şey veya kişi için) bir şeyin içine girmesini sağlamak. **7.** (Kişi için) bir yere girmesine izin vermek; girmesi için uygun yolları bulmak ve sağlamak; içeri almak. **8.** (İğne, çivi vb. sivri ve kesici bir şey için) bir şeye veya yere batırmak; saplamak. **9.** (Kişi için) işe yerleştirmek. **10.** (Kaçak veya yasak mal için) gizlice yurda ya da girmesi yasak olan bir yere geçirmek; içeri girmesini sağlamak. **11.** (Kişi veya topluluğu) bir eyleme sürüklemek. **12.** (Kişi, topluluk ya da görevler, işler için) içinden çıkamayacağı, sıyrılamayacağı kadar kötü bir duruma getirmek. **13.** (Böcek, yılan vb. için) zehirli iğnesini, dişini vb. deri veya doku içine batırmak; ısırmak; zehrini akıtmak; kanını emmek. **14.** (Bir şey için) belli bir biçim vermek. **15.** (Yarış atı, vb. için) yarışa dahil etmek; yarışçılar arasına almak. **16.** *mecaz.* Konuşma sırasında konu dışında olan ya da hoş karşılanmayan bazı sözleri eklemek; yerleştirmek; söyleyivermek. **17.** *mecaz.* (Düşünce, görüş, anlayış vb. için) bağlanabileceği bir ideal vermek; aklına kafasına yerleştirmek. **18.** *mecaz.* Birine kırıcı, incitici sözler söylemek. **19.** *mecaz.* (Satıcı için) iyi ürünler arasına kötü ve ucuzlarını karıştırmak. **20.** *argo.* Cinsel ilişki sırasında erkeklik organının dişi cinsel organ içine girmesini sağlamak; duhul etmek. **21.** *argo.* Top oyunlarında sayı yapmak.

sokmak[2]**, -ğı** [*eT.* sokmağ] *{ağız} is.* Dağ sırtlarında bir yanı kapalı, oyuntu veya girinti. [DS]

sokman, [sok-mak > sok-man صوقمان / صقمن] *is.* **1.** *{ağız}* Uzun konçlu çizme. [DS] **2.** *{eAT} {OsT}* Mest üzerine giyilen çizme. **3.** *{ağız}* Kabadayı; yiğit delikanlı. [DS]

soko, [? soko] *{ağız} is.* Mantar. [DS]

sokoldamak, [sok *(yans.)* > sok-ul-da-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-d(u)-yor]* (Yara için) zonklamak. [DS]

sokortu, [sok *(yans.)* > sok-urtu / sokortu] *{ağız} is.* Anlaşılmayan söz; homurtu. [DS]

sokra[1]**,** [Yun. sokhoro] *is. dnz.* Kaplama ya da güverte döşemelerinde uç uca getirilen iki tahta parçasının arasında kalan boşluk.

sokra[2]**,** [? sokra] *{ağız} is.* Bataklıkta, su yüzüne çıkan ot. [DS]

sokrak, -ğı [sok-mak > sok-rak] *{ağız} sf.* Isırıcı; sokucu. [DS]

sokranma, [sok / soh *(yans.)* > sok(u)r-a-n-ma] *is.* Sokranmak eylemi.

sokranmak, [sok *(yans.)* > sok(u)r-a-n-mak صوقرنمق] *dönşl. f. [-ır] [eAT -ur]* **1.** *{ağız}* Söylenmek; homurdanmak. *{eAT} {OsT} (aynı)* [DS] **2.** *{ağız}* İsteksizce iş görmek. [DS]

sokru, [sok-mak > sukrū] *(sokru:) {eT} zf.* İzinsiz; gizlice. [DLT]

soksoku, [Moğ. soksur] *{ağız} is.* Yaban ördeği. [DS]

soksur, [Moğ. soksur] *{eT} is.* Bir ördek türü; suksır; suksur. [Nevâyî]

sokşurmak, [sok-(u)ş-ur-mak صوقشرمق] *{eAT} dönşl. f. [-ur]* Sokuşturmak.

soktu, [sok-mak > suk-tū] *(soktu:) {eT} zf.* Sucuk; karaciğer; et ve baharat karışımı iç ile doldurularak pişirilip yenen bağırsak dolması. [DLT]

sokturma, [sok-tur-ma] *is.* Sokturmak eylemi.

sokturmak, [sok-mak > sok-tur-mak] *{eT} gçl. f. [-ur]* **1.** Sokturmak. [DLT] **2.** Bir nesneyi döverek incelttirmek. [DLT]

sokturmak, [sok-tur-mak] *gçl. f. [-ur]* **1.** Sokmak işini yaptırmak. **2.** (Bir kimse için) işe ya da bir yere girmesini sağlamak. **3.** (Yasak şeyler için) sokulma iznini verilmesini sağlamak.

soku[1]**,** [sok-mak > suk-ü / sok-ġū صقو] *(soku:) is.* **1.** *{eT}* Havan. [DLT] **2.** *{OsT} {ağız}* Taş dibek; büyük havan. [DS] **3.** *{OsT} {ağız}* Taş dibek tokmağı. [DS] ⧉ **soku eli,** *{ağız} Dibek tokmağı.* [DS]|| **soku taşı,** *{eAT}* Taş dibek; büyük havan.

soku[2]**,** [sok-mak > sok-u] *{ağız} sf.* (Kişi için) kısa boyunlu. [DS]

soku[3]**,** [sok-mak > sok-u] *{ağız} is.* Kapı sürgüsü. [DS]

soku[4]**,** [sok-mak > sok-u] *{ağız} is.* Kuyruk sokumundaki kemik. [DS]

soku[5]**,** [İt, sacco] *{ağız} is.* Ceket. [DS]

sokucu, [sok-ucu] *sf.* Sokmak eylemini yapan; sokan.

sokuculuk, -ğu [sok-mak > sok-ucu-luk] *{ağız} is.* Mahalle çamaşırlığına az çamaşırla giderek o sırada çamaşır yıkamakta olan kimsenin sıcak suyundan yararlanma. [DS]

sokuk[1]**, -ğu** [sok-mak > sok-uk] *{ağız} is.* Zehirli hayvanın soktuğu yerde oluşan şişlik. [DS]

sokuk[2]**, -ğu** [sok-mak > sok-uk] *{ağız} sf.* Sokulmuş olan; sokulu. ⧉ **sokuk boyun,** *{ağız} (Kişi için) kısa boyunlu.* [DS]

sokuldamak, [sok *(yans.)*>sok-ul-da-mak صوقولداماق] *{eAT} {OsT} {ağız} gçsz. f. [-r]* Zonklamak. [DS]

sokulgan [sok-ul-gan] *sf.* **1.** Sokulma alışkanlığı olan; hep sokulan. **2.** Herkesle kolayca iletişim kurabilen; çevresi ile kısa sürede kaynaşıp dost olabilen.

sokulganlık,-ğı [sok-ul-gan-lık] *is.* **1.** Sokulgan olma durumu. **2.** Sokulgan bir kimsenin niteliği.

sokulma, [sok-ul-ma] *is.* Sokulmak eylemi.

sokulmak, [sok-mak > sok-ul-mak] *{eT} edil. f. [-ur]* **1.** Bir şeyin içine sokulmak. [DLT] **2.** Dövülerek inceltilmek. [DLT]

sokulmak, [sok-ul-mak] *edil. f. [-ur]* **1.** Sokmak eylemi yapılmak; bir şeyin başka bir şeyin içine veya arasına girmesi sağlanmak. **2.** Bir işe veya yere alınmak; kabul edilmek. **3.** Dışarıdan içeriye gizlice geçirilmek. **4.** Bir eyleme ya da güç duruma düşürülmek. **5.** İstenilen bir duruma getirilmek. **6.** *gçsz. f. mecaz.* yanaşmak; yaklaşmak. **7.** Kendini sokmak.

sokulu, [sok-ul-u] *sf.* **1.** Sokulmuş olan. **2.** *zf.* Sokulmuş olarak.

sokulum, [sok-ul-um] *is. yer b.* **1.** Bir magmanın önceden var olan oluşumlara etkin ya da edilgin biçimde girmesi. **2.** Derinlerde yerleşmiş magma kayaçlarının tümü.

sokuluş, [sok-ul-uş] *is.* Sokulmak eylemi veya biçimi.

sokum[1], [sok-um صوقوم / سقوم] *{eAT} {OsT} {ağız} is.* **1.** Lokma. [DS] **2.** Yufka ekmeği ile yapılan dürüm. **3.** *{ağız} sf.* Azıcık. [DS]

sokum[2], [sok-um] *is.* Kasaplık hayvanların sağrısının arka kısmı. ⊡ **sokum bifteği,** *Kasaplık hayvanların sağrısının arka kısmından elde edilen biftek.*

sokumcul, [sok-um-cul] *{ağız} sf.* Obur. [DS]

sokumluk, -ğu [sokum-luk] *{ağız} sf.* (Belirtilen sayıda) lokma olacak kadar; o kadar lokmalık. [DS]

sokunmak[1], [sok-mak > sok-un-mak] *{eT} dönşl. f. [-ur]* Kesmek. [EUTS]

sokunmak[2], [Uç. suv > sok-un-mak] *{eT} dönşl. f. [-ur]* Yıkanmak. [DLT]

sokunmak[3], [sok-mak > sok-un-mak صوقنمق / سقنمق] *{eAT} [-ur]* Takınmak.

sokuntu, [sok-untu] *{ağız} is.* **1.** Dağ arasındaki girinti. **2.** Çıkmaz sokak. **3.** Pazarlık yaparken, bir üçüncü kişinin artırdığı fiyat. [DS]

sokur[1], [sok / soh *(yans.)* > sok-ur] *is.* Homurdanma, söylenme bildiren yansımalı gövde. ⊡ **sokur sokur etmek,** *{ağız} Homurdanmak; söylenmek.* [DS]

sokur[2], [Moğ. sokur صوقور] *sf.* **1.** Gözünün biri kör olan; tek gözlü. *{OsT} {ağız} (aynı)* [DS] **2.** İçeriye gömülmüş; çukur. **3.** Sönmüş. **4.** *is. zool.* Köstebek. ⊡ **sokur içeği,** *{ağız} Körbağırsak.* [DS]|| **sokur tüyün,** *{ağız} Apandisit.* [DS]

sokur[3], [? sokur] *{ağız} is.* Sofra. [DS]

sokurdamak, [sok *(yans.)* > sok-ur-da-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-d(u)-yor]* **1.** Homurdanmak; söylenmek. **2.** Gönülsüz iş görmek. [DS]

sokurdanmak, [sok *(yans.)* > sok-ur-da-n-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* **1.** Homurdanmak; söylenmek. **2.** Gönülsüz iş görmek. [DS]

sokurluk, -ğu [sok-ur-luk صوقورلق] *{OsT}* Tek gözlülük. [Kamus-i Osmanî]

sokuş, [sok-uş] *is.* Sokmak eylemi veya biçimi.

sokuşma, [sok-uş-ma] *is.* Sokuşmak eylemi.

sokuşmak[1], [sok-mak / suk-mak > sok-uş-mak / suk-uş-mak] *{eT} işteş. f. [-ur]* **1.** Birbiri içine girmek. *{OsT} (aynı)* [İKPÖy.] **2.** *{18.-19.yy.}* Birbirine sokulmak. **3.** Saplanmak; içine girmek. [EUTS] [Gabain] **4.** Rastlaşmak; karşılaşmak; tesadüf etmek. [ETY] [EUTS] [Gabain] **5.** Birbirine çarpmak; tokuşmak. [İKPÖy.] **6.** Tutuşmak. [EUTS] [Gabain] **7.** Vuruşmak. [ETY] **8.** Başkaları ile birlikte bir yere girmeye çalışmak. **9.** *argo.* Cinsel ilişkide bulunmak. **10.** *dönşl. f.* Usulca araya girmek. **11.** Dar bir yere sokulmak.

sokuşmak[2], [sok-mak > sok-ü-mak > soku-ş-mak] *{eT} işteş. f. [-ur]* Birlikte döverek inceltmek. [DLT]

sokuşturma, [sok-uş-tur-ma] *is.* **1.** Sokuşturmak eylemi. **2.** *tıp.* Bir kırığın iki ucunu birbiri içine yerleştirme işlemi.

sokuşturmak, [sok-uş-tur-mak] *gçl. f. [-ur]* **1.** Dar bir yere iterek ya da zorla sokmak. **2.** *mecaz.* (Satıcı için) kötü bir malı, belli etmeden iyilerin arasına koyarak alıcıya vermek. **3.** *mecaz.* (İncitici veya kırıcı sözler için) konuşma arasına yerleştirmek; karşısındakine bir dokundurmada bulunmak; ima etmek. **4.** *argo.* Lokanta, gazino vb. yerlerde hesabı kabartmak; kazık atmak.

sokutlak, -ğı [sok-ut-mak > sok-ut-lak] *{ağız} is.* İnsan ve hayvanın etine yapışarak yaşayan böcek; asalak. [DS]

sol, [sōl صول] *is.* **1.** İnsan vücudunda kalbinin bulunduğu yan. *{eT} (so:l) (aynı)* [DLT] [Gabain] [EUTS] **2.** İnsanın kalbinin bulunduğu yönde olan; bir insana göre bu tarafta bulunan. **3.** *{eAT}* Ters; aksi. **4.** *{eAT}* Çarpık. **5.** *{ağız}* (Kişi için) içe dönük. [DS] **6.** Parlamentoda oturuş düzenine göre solda bulunanlar. **7.** Siyasi yelpazede sosyalist görüşe yakın olan; siyaset ve ekonomide burjuva karşıtı görüşler savunan. **8.** *is.* Bir kimsenin, bir nesnenin, bir yüzeyin sol yanı. **9.** Sosyalist görüşte olan kişi ve grupların tümü. **10.** *spor.* Boksta sol elle vurulan yumruk. **11.** *{eT}* Doğu; şark. [EUTS] ⊡ **sol açık,** *spor. Futbolda ileri hücum oyuncularının en solda bulunanı.*|| **sola döndüren,** *kim. (Birleşikler için) ışığın polarma düzlemini saat ibresinin ters yönünde döndüren.*|| **sol ağızlu,** *{eAT} Ters konuşan; şom ağızlı.*|| **sola kaymak,** *Sol eğilim taşımak; sol gö-*

rüşleri benimsemek.|| **sola sarılgan,** *biy. (Sarılgan bitkiler için) sağdan sola dolanarak sarılan.*|| **sol bek,** *Futbolda kale önündeki savunma oyuncularının solda bulunanı.*|| **soldan ağarı,** *{ağız} Soldan başlayarak.* [DS]|| **solda sıfır,** *Hiçbir değeri olmayan; benzerleri ile karşılaştırıldığında değersiz olduğu anlaşılmak.*|| **sol eğilimli,** *Sosyal demokrasi, sosyalizm gibi dünya görüşlerine ilgi duyan.*|| **sol eli beklemek,** *Yemeğe geciken birisine yemeğe başlamış olduklarını bildirmek için şaka yollu söylenen söz.*|| **sol haf,** *spor. Futbolda oyun kurucuların sol ucunda yer alan oyuncu.*|| **sol iç,** *spor. Futbolda ileri hücum oyuncularının en soldan ikinci olanı.*|| **sol işi sağ olmak,** *{eAT} Ters giden işi düzelmek; işi yoluna girmek.*|| **sol kanat,** *1. Parlamentoda sol tarafta yer alan grup ve partiler. 2. Sosyalist görüş yanlısı olan kişi ve partiler. 3. spor. Hentbolde oyun alanının sol ucunda yer alan hücum bölgesi ve bu bölgede oynayan oyuncu.*|| **sol karıncık,** *anat. Yüreğin iki art odasından solda olanı; buteyn-i eyser.*|| **sol kol ağası,** *İmparatorluk döneminde kıdemli yüzbaşıya verilen ad.*|| **sol kulakçık,** *anat. Yüreğin ön iki odasından solda olanı; üzeyn-i eyser.*|| **sol tarafından kalkmak,** *1. İşleri ters gitmek; ters taraftan kalmak. 2. Huysuzluk, aksilik, terslik etmek.*|| **solundan galkmak** (kalkmak), *{ağız} Tersliği üstünde olmak; öfkeli davranmak.* [DS]|| **sol yapmak,** *Aracın direksiyonunu sola döndürerek o yana yol almak.*

sol², **-lü** [İt. sol] *is. müz.* Do gamının beşinci notası; bunu gösteren im. ⊡ **sol anahtarı,** *Bu notanın hem adını hem de müzik ıskalasındaki yerini belirtmekte kullanılan anahtar.*

sol³, [Fr. solution *(çözelti)* > sol} *is. kısalt.* Moleküllerine ayrılmaksızın bir sıvı içinde dağılmış madde; solüsyon.

sola, [suv > suv-la > sola] *{ağız} is.* Sulak toprak. [DS]

solagan, [sol-mak > sol-ağan] *{ağız} sf.* → solağan². [DS] ⊡ **solagan deniz,** *{ağız} Çok uzaklarda esen rüzgârın etkisi ile dalgalanan deniz.* [DS]

solağan¹, [solu-ğan / solağan] *{ağız} sf.* → soluğan. [DS]

solağan², [sol-mak > sol-ağan] *{ağız} sf.* (Dalga için) gürültüsüz ve yumuşak. [DS]

solak¹, **-ğı** [sōl > sol-ā-mak > sol-ā-k] *(sola:k) sf.* **1.** Sol elini kullanan. *{eT} (aynı)* **2.** *{ağız}* (Kişi için) inatçı, ters. [DS] **3.** *{ağız}* Beceriksiz. [DS] **4.** *{ağız}* (Kişi için) dengesiz. [DS] **5.** *{ağız}* (Hayvan için) hep bir yana koşulan. [DS] **6.** *{ağız}* Kullanışlı olmayan; ters gelen. [DS] ⊡ **solak aşık,** *{ağız} Hayvanın sol bacağından çıkarılan aşık.* [DS]|| **solak davul dövmek,** *{ağız} Bir iş veya görüşte, sonucunun zarar getireceğini bile bile direnmek.* [DS]

solak², **-ğı** [*eT.* so-la-mak > sola-k] *{ağız} is.* **1.** Aşık kemiği. **2.** Meyve düşürmek için ağaca atılan sopa. **3.** Araba teknesini tekerlek bölümüne tutturan kalın demir çivi; mazı. **4.** Ağıl. [DS]

solak³, **-ğı** [*eT.* so-la-mak > solāķ صولاق] *(sola:k) is. {OsT}* İmparatorluk döneminde, padişahın muhafız birliği görevini yapan yeniçerilerin 60, 61, 62 ve 63. ortalarına verilen ad; padişahın korumaları.

solaklama, [solak-la-ma] *{ağız} sf.* **1.** Sol el ile yapılan. **2.** (Yapmak eylemi için) sol el ile. **3.** *is.* Sol elin tersi ile vurulan şamar. [DS] ⊡ **solaklama atmak,** *{ağız} Sol el ile atmak.* [DS]

solaklamak¹, [solak-la-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Bir iş veya konuşmadan sıyrılıp çıkmak. [DS]

solaklamak², [solak-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Ağaca solak adı verilen sopayı atmak. [DS]

solaklamak³, [solak-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Elinin tersiyle birine tokat atmak. [DS]

solaklık,-ğı [solak-lık] *is.* **1.** Solak olma durumu. **2.** Solaklarda görülen daha çok sol eli ve sol taraftaki organları kullanma eğilimi.

solamak, [Çin. suo *(zincir)* > so-lā-mak] *(sola:mak) {eT} gçl. f. [-er]* **1.** Zincire vurmak; bağlamak; zincirlemek. [EUTS] [İKPÖy.] [Gabain] **2.** *{ağız}* Tutuklamak. [DS] **3.** *gçsz. f.* Bir yerde olmak; bulunmak. [EUTS]

solamuk, [sōl > sol-ā-mak > sol-ā-muk] *(sola:muk) {eT} sf.* Solak. [DLT]

solanga, [sola-mak > sola-n-ga] *{ağız} is.* Meyve düşürmek için ağaca atılan kısa sopa. [DS]

solapa, [? solapa] *{ağız} sf.* Solak. [DS]

solaryum, [Fr. solarium] *is.* Güneş ışığını tedavide kullanan teknik ve yöntem.

solata, [sola-ta] *{ağız} sf.* (Kişi için) güldürücü. [DS]

solatmak, [so-lā-mak > so-la-t-mak] *{eT} gçl. f. [-ur]* Getirtmek; kapatmak. [EUTS]

solaz, [sol-az] *{ağız} is.* Suyu çabuk çeken sert toprak. [DS]

solcu, [sol-cu] *sf.* **1.** Sosyalist görüşü benimseyen; parlamentoda başkanın sol tarafında oturan ve sosyal ekonomik konularda sosyalizme yakın görüşleri ve bu görüşe uygun değişiklikler yapılması görüşünü temsil eden. **2.** Sosyalist görüşten kaynaklanan.

solculuk, -ğu [sol-cu-luk] *is.* **1.** Solcu olma durumu. **2.** Geleneksel sol partilere oranla kitlelerin devrimci görev üstlenmesi gereğini savunanların görüş, düşünce ve siyasi tutumları. **3.** (Genellikle küçültücü anlamda) bir sol parti içinde aşırı sol akım.

solça, [sōl > sol-çā] *(solça:) {eT} zf.* Sola doğru. [KB]

soldan, [sol-dan ?] *{ağız} is.* Çorba tası. [DS]

soldat, [Fr. soldat / Rus. soldat] *is.* Asker.

soldiç, -ci [sol-diç ?] *{ağız} is. folk.* Gelinin sol yanındaki arkadaşı. [DS]

solduç, [sol-daş ? > sol-duç] *is.* Düğünlerde sağdıca yardımcı olan kimse; sağdıç yardımcısı.

soldurma, [sol-dur-ma] *is.* Soldurmak eylemi.

soldurmak, [sol-dur-mak] *gçl. f. [-ur]* **1.** Bir şeyin rengini kaybetmesine yol açmak; asıl rengini açmak. **2.** Çiçek, bitki, sebze vb.nin canlılıklarını, tazeliklerini kaybettirmek. **3.** *mecaz.* Birinin rengini sarartmak; sağlığının bozulmasına yol açmak.

sole, [? sole] *{ağız} is.* Tuz. [DS]

soleç, -ci [sol-mak > sol-aç / soleç] *{ağız} sf.* Suyunu yitirmiş; buruşuk. [DS]

solenoit, -di [Fr. solénoïde] *is. fiz.* Uzunluğu çapına göre çok daha büyük olan silindirsel bobin.

solfej, [İt. solfeggio *(müzik notaları sol ve fa)* > Fr. solfège] *is.* **1.** Müzik notalarını seslendirme işi; ezgilerin uygulanışı. **2.** Sesleri tanımayı amaçlayan müzik alıştırmaları.

solgaz, [sol-mak > sol-(u)k-az] *{ağız} sf.* (Eşya için) çabuk solacak nitelikte. [DS]

solgun[1], [sol-gun] *sf.* **1.** Rengini ve parlaklığını yitirmiş olan; rengi açılmış. **2.** (Kişi için) benzinin rengi solmuş olan; benzi sararmış, solmuş. **3.** (Ten için) tazeliğini, canlılığını, sağlıklı rengini yitirmiş olan. **4.** (Işık için) parlak olmayan; donuk; zayıf. **5.** (Çiçek, sebze, meyve, bitki vb. için) tazeliğini, diriliğini yitirmiş olan; buruşmuş; pörsümüş. *{ağız} (aynı)* [DS]

solgun[2], [sorgun / solgun] *{ağız} is.* Yabanıl bir tür söğüt ağacı. [DS]

solgunlaşma, [sol-gun-la-ş-ma] *is.* Solgunlaşmak eylemi.

solgunlaşmak, [sol-gun-la-ş-mak] *gçsz. f. [-ır]* Solgun duruma gelmek; solmak.

solgunluk,-ğu [sol-gun-luk] *is.* **1.** Solgun olma durumu. **2.** Rengini yitirmiş, solmuş bir şeyin niteliği. **3.** Benzi solmuş, sararmış bir kimsenin durumu. **4.** Canlılığını, tazeliğini, diriliğini yitirmiş bir bitkinin durumu.

solhum, [sorkum / solhum] *{ağız} is.* Çalımsı bir söğüt türü. [DS]

solhun, [sorkum / sorkun / solhun] *{ağız} is.* Çalımsı bir söğüt türü. [DS]

solidarist, [Fr. solidariste] *sf.* Dayanışmacı.

solidarizm, [Lat. solius *(sağlam)* > Fr. solidarisme] *is.* Dayanışmacılık.

solik, -ği [? solik] *{ağız} is.* Dolates. [DS]

solipsizm, [Fr. solipsisme] *is.* Tek bencilik.

solist, [Fr. soliste] *is. müz.* Tek başına çalan veya söyleyen sanatçı.

solistlik,-ği [solist-lik] *is.* Soloculuk; solistin görevi.

sollama, [sol-la-ma] *is.* Sollamak eylemi; geçme. ⧉ **sollama yapmak,** *Sollamak.*

sollamak, [sol-la-mak] *gçl. f. [-r] [-(u)-yor]* (Karayolu trafiğinde arkadaki taşıt için) önünde giden taşıtın solunda bulunan şeritten giderek önüne geçmek; taşıt geçmek.

sollayış, [sol-la-y-ış] *is.* Sollamak eylemi ve biçimi.

sollu, [sol-lu صوللو] *sf.* Sol tarafla ilgili; sol tarafta bulunan. ⧉ **sollu sağlı,** *{eAT} Hem olumsuzu hem de olumlusu bulunan; muhalifi ve muvafığı olan.*

solluk, -ğu [sol-luk] *is.* **1.** Sol olma durumu. **2.** *{ağız}* Kaldıraç. [DS]

solma, [sol-ma] *is.* **1.** Solmak eylemi. **2.** (Bitki için) toprak üstü kısımlarında, diriliğini ve rengini yitirme biçiminde görülen buruşma durumu.

solmak, [sol-mak] *gçsz. f. [-ar] [{eT} -ur]* **1.** *{eT}* Kaybolmak. [EUTS] **2.** Renk, parlak ve tazeliğinden kaybetmek. **3.** (Bitki, çiçek vb. için) tazeliğini, diriliğini yitirmek. **4.** (Kişinin genel durumu, yüzünün rengi vb. için) rengi uçmak, sararmak. **5.** (Işık için) zayıflamak; sönükleşmek. ⧉ **sola düşmek,** *{eAT} Solup kalmak.*

solmaz, [sol-maz] *sf.* Rengini ve parlaklığını yitirmeyen; rengi açılmayan; canlılığını yitirmeyen.

solo, [İt. solo *(yalnız adam)*] *(so'lo) is.* Bir koro veya çalgı grubu içinden tek bir kişi tarafından icra edilen müzik. ⧉ **solo yapmak,** *Bir müzik parçası tek bir kişi tarafından söylenmek ya da çalınmak.*

solocu, [solo-cu] *is.* **1.** Solo yapan kimse; solist. **2.** *sf.* Tek çalan.

soltun, [sōl > sol-tun] *{eT} zf.* **1.** Soldaki; sol taraftan. **2.** Doğudaki; doğudan.

solucan, [*eT.* soğ-ul-mak > soğ-ul-can > solucan] *is.* **1.** *zool.* Yuvarlak ve yassı kurtlara verilen genel ad. **2.** İnsan ve omurgalı hayvanların bağırsaklarında asalak olarak yaşayan kurtlara verilen ad. ⧉ **solucan bilimi,** *biy. Asalak yaşayan yassı ve yuvarlak solucanları inceleyen bilim dalı; helmintoloji.*|| **solucan düşürücü,** *Bağırsak kurtlarını öldürmeye ve organizmadan dışarı atmaya yarayan ilaç.*|| **solucan gibi,** *(Kişi için) solgun ve zayıf: halsiz; sünepe.*|| **solucan otu,** *bot. 1. Birleşikgillerden, parçalı yapraklı, yüksek boylu, tanen, reçine ve uçucu yağ içeren, sarı çiçekleri güçlendirici, kurt düşürücü ve iştah açıcı olarak halk hekimliğinde kullanılan zehirli iki ayrı otsu bitki (Palergonium endlicherianum). 2. Turna gagasıgillerden, Orta ve Doğu Anadolu dağlarında yetişen, mor çiçekli çok yıllık otsu bitki, (Tanacetum vulgare).*|| **solucan yılanı,** *zool. Yılanlar alt takımından, dar ağızlı, kalın kuyruklu, gözleri körelmiş, küçük boylu zararsız bir pullu sürüngen.*

solucanlar, [solucan-lar] *is. zool.* Tatlı sularda, denizlerde, karada serbest olarak ya da canlıların bağırsaklarında asalak olarak yaşayan yaklaşık üç binden fazla kalkalı kurtlar sınıfına verilen ad, *(Oligochaeta).*

solucansı, [solucan-sı] *sf.* **1.** Solucana benzeyen; solucan görünüşünde olan; solucan gibi. **2.** (Böcek larvaları için) uzun, silindirimsi gövdeli, ayaksız bacaksız olan.

solugan[1], [solu-gan] *{ağız} sf.* → soluğan[1]. [DS]

solugan[2], [sol-mak > sol-ağan] *{ağız} is. dnz.* → soluğan[2]. [DS]

solugan[3], [solu-gan] *{ağız} is.* **1.** Su yollarında, boru içindeki havanın boşalması için açılan delik; hava deliği. **2.** Kaynak. [DS]

soluğan[1], [solu-ğan صولغان / صولوغان] *sf* **1.** Nefes darlığına tutulmuş olan; tıknefes. *{ağız} (aynı)* [DS] **2.** *{OsT} {ağız}* Sık sık soluyan; çok soluyan. [DS] **3.** *zf {ağız}* Soluk soluğa. [DS]

soluğan[2], [sol-mak > sol-ağan / soluğan] *is. dnz.* **1.** Deniz yüzeyinde rüzgârdan bağımsız olarak oluşan düzenli salınım hareketi. **2.** *{ağız}* Gürültüsüz, yumuşak dalga. [DS]

soluğanlık, -ğı [soluğan-lık] *is.* Soluğan olma durumu; soluğan hastalığı; soluk darlığı. *{ağız} (aynı)* [DS]

soluk[1], **-ğu** [sol-mak > sol-uk] *sf.* **1.** (Renk için) solmuş; rengini atmış; açılmış. **2.** (Ten, cilt, yüz vb. için) donuk bir beyazlığı olan; canlılık belirtisi olan doğal rengi atmış. **3.** (Işık için) parlaklığını yitirmiş; sönükleşmiş. ⊡ **soluk benizli,** *Kızılderililerin, Kuzey Amerika'daki beyazlara verdiği isim.*

soluk[2], **-ğu** [solu-mak > solu-k] *is.* **1.** Soluma sırasında akciğerlerden gelen, ağız ve burun boşluklarından dışarı atılan hava; nefes. **2.** Soluk alıp verme hareketi; soluma ritmi; nefes. **3.** *mecaz.* Bir şeyi sürdürebilme, gerisini getirebilme ve sonuç alabilme gücü. **4.** *mecaz.* Çarpıcı ve dikkat çekici yanları olan kişi veya nesne. **5.** *tıp.* Vücudun çeşitli bölgelerini dinlerken duyulan hastalık belirtisi olabilen anormal ses. **6.** *müz.* İçeri alınan havayı kontrollü bir şekilde ses tellerinden geçirerek gırtlağın, damağın vb.nin çınlatıcı unsurlarını harekete getirmek suretiyle en iyi sesi çıkartma. ⊡ **soluğu** (bir yerde) **almak,** *Zaman geçirmeden gideceği yere varmak.*|| **soluğu dar almak,** *Kaçıp kurtulmak.*|| **soluğu kesilmek,** *Güçlükle soluk alıp vermek; soluk alıp vermekte güçlük çekmek; nefesi kesilmek.*|| **soluğu daralmak,** *Güçlükle soluk alıp vermek; soluk alıp vermekte güçlük çekmek; nefesi daralmak.*|| **soluğunu bastırmak,** *{ağız} Öfkesini, hırsını yenmek.*|| **soluğunu dinlemek,** *{ağız} Hasta olmak.*|| **soluğu soluğuna sığmamak,** *{ağız} Çok aşırı acelecilik ve heyecan yüzünden coşkunluk göstermek.* [DS]|| **soluğu tıkanmak,** *Güçlükle soluk alıp vermek; soluk alıp vermekte güçlük çekmek; nefesi tıkanmak.*|| **soluğu tutulmak,** *Bir darbe vb. sebeplerle soluk alıp veremez olmak.*|| **soluk aldırmak,** *{ağız} İşe ara vererek çalışanları dinlendirmek.* [DS]|| **soluk aldırmamak,** *(Çalıştırmak vb. için) dinlenmesine, rahatlamasına fırsat tanımadan; sürekli.*|| **soluk alma,** *Göğüs kafesinin genişlemesine bağlı olarak havanın ciğerlere girmesi.*|| **soluk almadan,** *Hiç aralık vermeksizin; hiç dinlenmeden.*|| **soluk almak,** *1. Havayı çekerek ciğerlerine doldurmak. 2. Bir çalışmayı, eylemi dinlenmek üzere kesmek; dinlenmek. {ağız} (aynı).* [DS] *3. Rahatlamak; ferahlamak.*|| **soluk alma kasları,** *Havanın akciğerlere girmesine katkıda bulunan kaslar.*|| **soluk borucuğu,** *anat. Havayı akciğerlerdeki alveollere taşımaya yarayan soluk borusu dalının en ince olan alt dalı; bronşçuk.*|| **soluk borusu,** *anat. Broşları gırtlağa birleştiren, solunum anında havanın geçmesine yarayan yaklaşık 12 cm. boyunda kıkırdak kanal; trake; trakea.*|| **soluk borusu dalı,** *anat. Soluk borusunu, soluk borucuklarına bağlayan iki daldan her biri.*|| **soluk darlığı,** *tıp. Soluk alıp vermede, sıkıntı veya sıkışma duygusu hâlinde yaşanan sıkıntı; solunum güçlüğü; soluk darlığı; astım.*|| **soluk deliği,** *zool. 1. Böceklerin soluk alma deliği; stigma. 2. Balinalarda burun delikleri. 3. Bazı balıklarda, dil kemiğinin önünde bulunan birinci solungaç yarığı; spirakulum.*|| **soluk gitmek,** *{ağız} Derin bir soluk alarak suyun altında bir süre yüzmek.* [DS]|| **soluk kabartmak,** *{ağız} 1. Emek vermek. 2. Öfkelenmek; hiddetlenmek.*|| **soluk kesici,** *Aşırı ölçüde güzel veya heyecan verici; nefes kesici.*|| **soluk kesmek,** *Aşırı heyecan ve korku vermek; nefes kesmek.*|| **soluk soluğa,** *1. Zoru zoruna; dara dar; nefes nefese. 2. Koşma vb. sebeplerle sık sık ve derin soluk alarak; soluya soluya; soluyarak; nefes nefese. 3. Yorgun ve bitkin bir durumda.*|| (bir) **solukta,** *Çok çabuk olarak; dinlenmeye hiç zaman ayırmadan.*|| **soluk tüketmek,** *Bir şeyi anlatmak, öğretmek içen veya bir öğütte bulunmak amacıyla yoruluncaya kadar konuşmak; nefes tüketmek.*|| **soluk verme,** *1. biy. Akciğerlere çekilen ve alveollerde gaz alış verişi yapıldıktan sonra kirlenen havanın dışarı atılması işlemi. 2. dbl. Seslenmeyi sağlayan akciğerlerdeki havanın ses aygıtından geçirilerek dışarı atılması işi.*|| **soluk vermek** (virmek), *{ağız} İşe ara vererek çalışanları dinlendirmek.* [DS]

soluklama, [soluk-la-ma] *is.* Soluklamak eylemi.

soluklamak, [soluk-la-mak] *gçl. f [-r] [-l(u)-yor] dbl.* Açıkça algılanabilecek bir nefes verme eşliğinde ses çıkarmak.

soluklanma, [soluk-la-n-ma] *is.* Soluklanmak eylemi.

soluklanmak, [soluk-la-n-mak] *dönşl. f. [-ır]* Çalışmalarına bir süre için ara verip dinlenmek; yorgunluğunu atmak; derin bir nefes almak; nefeslenmek.

soluklaşma, [sol-uk-la-ş-ma] *is.* Soluklaşmak eylemi.

soluklaşmak, [sol-uk-la-ş-mak] *gçsz. f [-ır]* Gerçek rengini kaybetmek; soluk bir durum almak; solmak.

soluklu, [solu-k-lu صولقلى] *sf* **1.** Soluğu olan; nefesli. **2.** Soluğu belirtilen nitelikte olan. **3.** *dbl.* (Ses için) soluk eşliğinde çıkarılan. **4.** (Ünsüz için) soluk

vermek suretiyle telaffuz edilen. **5.** *{OsT}* Yorulmadan uzun süre koşabilen; soluğu geniş; geniş nefesli. **6.** *{ağız} zf.* Yavaş yavaş; dinlene dinlene. [DS]

soluksuz, [solu-k-suz] *sf.* **1.** Soluğu olmayan; nefessiz. **2.** Soluğu yeterli olmayan. **3.** *zf.* Soluk almayacak biçimde. 🗗 **soluksuz at,** *{ağız} Bisiklet.* [DS]

soluma, [solu-ma] *is.* **1.** Solumak eylemi. **2.** *biy.* Vücuda oksijen alıp karbondioksitin dışarı atılması işlemi. **3.** Kısık ve sıkıntılı nefes alma.

solumak, [solu-mak] *gçsz. f. [-r]* **1.** Soluk alıp vermek. **2.** Başkalarınca gözlenebilecek biçimde derin veya hızlı, kesik soluk alıp vermek. **3.** *mecaz.* Gücünün hepsini harcamak; zorlanmak. **4.** *{ağız}* Dinlenmek. [DS] **5.** *{ağız}* Kendine dert edinmek. [DS]

solumalı, [solu-ma-lı] *sf.* Soluma ile ilgili olan; soluma sırasında oluşan.

solumaz, [solu-maz] *{ağız} sf.* (Kişi için) yararsız; uğursuz. [DS]

soluncan, [solucan /soluncan] *{ağız} is.* Solucan. [DS]

solungaç, -cı [solu-n-gaç] *is. zool.* Suda yaşayan hayvanların solunum aygıtı; galsame, *(1944).* 🗗 **solungaç ipliği,** *anat. Solungaç yayları üzerinde sıralanmış gaz alış verişini sağlayan iplikler.*|| **solungaç kesesi,** *biy. Taşemenlerde bulunan, solungaçları kapsayan ve dışarısı ile bağlantısı olan keseler.*|| **solungaç sepeti,** *biy. Yuvarlak ağızlılarda, solungaçları destekleyen sepet biçimindeki kıkırdak.*|| **solungaç yarığı,** *biy. Alçak omurgalılarda devamlı bulunan, yüksek omurgalılarda embriyoda görülen yutağın yanlarından dışarı açılan bir dizi yarık.*|| **solungaç yayı,** *zool. Balıklarda yutağın yanlarında bulunan ve solungaç ipliklerini kapsayan yay biçimindeki yapılar.*

solungaçsız, [solu-n-gaç-sız] *sf. zool.* **1.** Solungaçları olmayan. **2.** Solungaçları belirgin olmayan.

solunma, [solu-n-ma] *is.* Solunmak eylemi.

solunmak, [solu-n-mak] *gçsz. f. [-ur] biy.* Soluk alıp vermek; nefes almak; teneffüs etmek.

solunum, [solu-n-um] *is. biy.* **1.** Bir organizma ile çevresi arasında gaz alışverişi. **2.** İnsan ve hayvanlarda, oksijen alımı ve karbondioksit atılımı süreci; teneffüs, *(1966).* **3.** Bir organizmada oksijenin dokulara taşınması ve karbondioksitin atılması ile ilgili bir dizi fiziksel ve kimyasal olaylar. 🗗 **solunum aygıtı,** *1. Solunum işlevini yerine getiren organların tümüne birden verilen ad. 2. Kimi durumlarda kirli ve oksijensiz ya da solunuma elverişsiz ortamlarda akciğerlerin oksijenden ya da havadan yararlanmasını sağlayan donanım.*|| **solunum katsayısı,** *biy. Solunumda kullanılan oksijen ile karbondioksit arasındaki oran, kısalt: RQ.*|| **solunum metabolizması,** *biy. Solunum olayları sırasındaki madde alışverişi ile ilgili kimyasal olaylar.*|| **solunum sıklığı,** *Hızlı soluk alıp verme durumu.*|| **solunum sistemi,** *Organizmada solunumu sağlayan organların tümüne birden verilen ad; solunum aygıtı.*|| **solunum yolları,** *Havanın akciğerlere varıncaya kadar geçtiği ağız, burun, boğaz, gırtlak, soluk borusu, bronş vb. kanalların tümü.*|| **solunum yüzeyi,** *biy. Vücut ve çevre arasında gaz alışverişinin yapıldığı yüzey.*

solurgan, [sol-ur-gan] *{ağız} is.* **1.** Kıyıya gidip dönen dalga. **2.** Ters akıntı; su çevrintisi. [DS]

solusyon, [Fr. solution] *is.* İç lastik tamirinde kullanılan kükürtlenmemiş kauçuktan kıvamlı çözelti hâlinde yapıştırıcı.

soluş, [sol-uş] *is.* Solmak eylemi ve biçimi.

soluşmak, [sol-mak > sol-uş-mak] *{eT} dönşl. f. [-ur]* **1.** Solmak. [DLT] **2.** (Yaş meyve ve sebze için) tazeliğini yitirmek.

solutgan, [solu-t-mak > solu-t-gan صولتغان / صولتقان] *{OsT} sf.* Nefes darlığı hastalığı.

solutkan, [solu-t-mak > solu-t-kan صولتغان / صولتقان] *{OsT} sf.* → solutgan.

solutma[1], [solu-t-ma] *is.* Solutmak eylemi.

solutma[2], [solut-ma ?] *{ağız} is.* Bulgur haşlamasına susam karıştırılarak yapılan bir tür yemek. [DS]

solutmak, [solu-t-mak صولتمق] *gçl. f. [-ur[* **1.** Solumasına sebep olmak. **2.** Belirtilen biçimde soluma eylemini yaptırmak. **3.** *{OsT}* Soluk aldırmak. **4.** *{OsT}* Soluk almağa fırsat tanımak. **5.** *{ağız}* Sıkıntı vermek; yormak. [DS]

soluyuş, [solu-y-uş] *is.* Solumak eylemi ve biçimi.

solüsyon, [Fr. solution] *is. kim.* Çözelti.

solvat, [Fr. solvate] *is. fiz. kim.* Çözünür bir birleşiğin, çözücünün elementlerinin tümü veya bir bölümü ile birleşmesi.

solvatlama, [solvat-la-ma] *is.* **1.** Solvatlamak eylemi. **2.** Çözünen bir maddenin çözücüsü ile moleküler düzeyde birleşmesi işlemi.

solvatlamak, [solvat-la-mak] *gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Solvatlama olayını oluşturmak.

solvent, [İng. solvent] *is. kim.* Çözücü.

som[1], [sam / sim / som / söm *(yans.)*] *is.* Kızarak homurdanmayı, söylenmeyi, surat asmayı bu biçimde ve homurdanarak yemeyi anlatan kök. [Zülfikar] *som-ar-mak, som-ur-mak, som-ur-t-mak*

som[2], [sım / som / sum / süm *(yans.)*] *is.* Çarpma, dürtme, vurma anlatan kök. [Zülfikar] *som-sak, som-sak-la-mak*

som[3], [som *(yans.)*] *is.* Köpeğin havlamasını anlatan kök. [Zülfikar] *som som*

som[4], [son > som صوم] *sf.* **1.** İçi, dışından görünen özellikte olan; içi dolu olan; kaplama olmayan; katı; külçe. **2.** Karışık olmayan; katışıksız. **3.** *{OsT}* Tam; tamamıyla. **4.** *{ağız}* Tam dolu. [DS] 🗗 **som altın,** *Kaplama olmayan tek parça altın.*|| **som duvar,** *mim.* Beton ya da kâgir taşıyıcı duvar.|| **som**

gümüş, *Kaplama olmayan tek parça gümüş.*|| **som kaya,** *{ağız} Sert kaya; kalker.* [DS]

som[6], [som] *is.* Rıhtımın su üstünde kalan bölümü.

som[7], [Bul. / Rus. som] *is. zool.* **1.** Alabalıkgillerden, üremek için doğduğu tatlı sulara göç eden, hem tatlı hem de tuzlu suda yaşayan, eti lezzetli iri bir balık; som balığı, *(Salmo salar).* **2.** Eskiden bıçak sapı yapılan balık dişi.

som[8], [som] *is.* Kırgızistan Cumhuriyetinin para birimi.

som[9], [som] *{ağız} sf.* Kaba. [DS]

som[10], [som] *{ağız} is.* Samanla karışık ekin yığını. [DS] ⊡ **som savurmak,** *{ağız} Harman savurmak.* [DS]|| **som sırığı,** *{ağız} Harman savururken, tahıl ile saman arasını belli etmek üzere dikilmiş çubuklar.* [DS]

soma[1], [? soma] *(so'ma) {ağız} is.* **1.** Rakı yapımında kullanılan, henüz anason konulmamış alkol yüzdesi yüksek damıtık ispirto. **2.** Sepicilikte deriye yapılan terbiye işlemi. [DS]

soma[2], [Yun. soma *(vücut)*] *(so'ma) is. biy.* Cinsiyet hücrelerinin dışında kalan bütün vücut hücrelerine verilen ad; vücut hücresi.

soma[3], [Sansk. soma] *{eT} is.* Ay; kamer. [Gabain]

somak[1], **-ğı** [? somak] *is.* **1.** Memeli hayvanların burunlarının ucundaki bol mukozalı çıplak deri. **2.** *{ağız}* Burun. [DS]

somak[2], **-ğı** [Ar. summāḳ سماق] *is.* **1.** → sumak. **2.** *{ağız}* Sepicilikte deri işlemekte kullanılan bir ot. [DS]

somak[3], **-ğı** [? somak] *{ağız} is.* **1.** Olgunlaşmamış üzüm salkımı; koruk. **2.** Üzüm salkımından önce oluşan filiz. **3.** Üzüm salkımı. **4.** Zeytin ağacının ilk tomurcukları. [DS]

somak[4], **-ğı** [söm-ek / somak] *{ağız} is.* **1.** Tanesi alınmış mısır koçanı. **2.** Çomağa sarılmış ip yumağı. [DS]

somak[5], **-ğı** [sumak / somak] *{ağız} is.* **1.** Boyun; boğaz. **2.** Soluk borusu; gırtlak. [DS]

somak[6], **-ğı** [somak] *{ağız} is.* Geyik çağırmak için kullanılan içi oyuk kabaktan ibaret bir boru. [DS]

somaki, [Ar. summāḳī سماقي] *{OsT} is.* **1.** Yeşil ve kızıl renkli, çok sert damarlı, iyi cila tutan bir mermer çeşidi; porfir. **2.** *sf.* Bu mermerden yapılmış olan. **3.** Bu mermer gibi yeşil ve kırmızı alacalı damarları olan.

somalik, -ği [? somalik] *{ağız} is.* Şimşek çakması. [DS]

soman, [Fr. saumon] *is. zool.* Alabalıkgillerden, üremek için doğduğu tatlı sulara göç eden, hem tatlı hem de tuzlu suda yaşayan, eti lezzetli iri bir balık; som balığı; som[3], *(Salmo salar).*

somar, [? somar] *{ağız} is.* **1.** On sekiz okkalık ölçekle on altı kez ölçülmüş tahıl. **2.** Mısır ölçeği. **3.** İki dekar toprak parçası. [DS]

somarı, [somar-ı] *{ağız} is.* Değirmencinin aldığı payın ölçeği. [DS]

somarlık, -ğı [somar-lık] *{ağız} is.* On altı okka tohum ekilen tarla. [DS]

somarmak, [som *(yans.)* > som-ar-mak] *{ağız} gçsz. f. [-ır]* Surat asmak. [DS]

somartık, [som *(yans.)* > som-ar-t-ık] *{ağız} sf.* (Kişi için) asık suratlı. [DS]

somartmak, [som *(yans.)* > som-ar-t-mak] *{ağız} gçsz. f. [-ır]* Surat asmak. [DS]

somat[1], [Ar. simāṭ *(sofra)* سماط] *{OsT} is.* **1.** Mevlevi ve Bektaşilerde belli törensel kurallara göre kurulan, meşin veya bez sofra. **2.** *{ağız}* Düğün sofrası; şölen. [DS] **3.** *{ağız}* Sofra bezi. [DS] **4.** *{ağız}* Ekmek sarılan bohça. [DS] ⊡ **somat gülbangı,** *{OsT} Somat üzerinde yemek yendikten sonra okunan özel dua.*

somat[2], [? somat] *{ağız} is.* Boyun; boğaz. [DS]

somata, [Yun. summada] *(soma'ta) is.* **1.** Badem içinden yapılan boza kıvamlı içecek. **2.** Bu sübye ile yapılan şerbet.

somatçı, [somat-çı] *is.* Mevlevi ve Bektaşi tekkelerinde sofra kurup kaldırmakla görevli derviş.

somatotrop, [Fr. somatotrope] *sf.* Büyüme ile ilgili. ⊡ **somototrop hormon,** *Büyümeyi etkileyen hipofiz hormonu; somatotropin.*

somatotropin, [Fr. somatotropine] *is.* Somototrop hormon; büyüme hormonu.

somel, [ssomel / sömel] *{ağız} is.* Yapıda temel atma işinin tümü. [DS]

somlamak, [som-la-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(u)-yor]* (Av hayvanı için) koku almak üzere koklamak. [DS]

somnambül, [Fr. somnambule] *is.* ve *sf.* Uyurgezer.

somon, [Fr. saumon] *is. zool.* → soman; som[7].

somra, [somra / samra] *{ağız} is.* Gübre; hayvan dışkısı. [DS]

somruk, [sor-mak *(emmek)* > som-(u)r-uk] *is.* **1.** Bebek emziği; emzik. **2.** *{ağız}* Bebeklere tülbent içinde lokum, şeker vb. tatlı şeyler konularak verilen bir tür emzik. [DS] **3.** *{ağız}* Ballıbaba. [DS]

somruklu, [som-(u)r-uk-lu] *{ağız} sf.* Emzikli. ⊡ **somruklu taş,** *{ağız} Üzeri küçük küçük delikli taş.* [DS]

somsak, -ğı [som / söm *(yans.)* > som-suk / som-sak] *{ağız} is.* Yumruk. [DS]

somsaklamak, [som / söm *(yans.)* > som-suk / som-sak-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(u)-yor]* Yumrukla vurmak; yumruklamak. [DS]

somsom, [som *(yans.)* > som+som] *{ağız} is.* **1.** Kocamış çoban köpeği. **2.** *sf.* Obur. [DS]

somudak, -ğı [som *(yans.)* > som-ut-mak > somud-ak] *{ağız} sf.* Asık suratlı; somurtmuş. [DS]

somudmak, [som *(yans.)* > somut-ak] *{ağız} gçsz. f. [-ur]* Surat asmak. [DS]

somun[1], [Fr. saumon] *is.* Cıvatanın ucuna geçirilerek çevirmek suretiyle sıkıştırılabilen, içi yivli, dişi metal parça.

somun[2], [Yun. psmion *(ekmek kırıntısı)* صومون / صومور] *is.* **1.** Fırında pişmiş, mayalı, yuvarlak ve kabarık buğday ekmeği. *{eAT} {OsT} {ağız} (aynı)* [DS] **2.** *{ağız}* İki okkalık buğday ekmeği. [DS] 🗗 **somun arabası,** *{ağız} Gök gürlemesi.* [DS]|| **somun pehlivanı,** *İri yarı fakat güçsüz kimse; kof; içi boş.*

somurdamak, [som *(yans.)* > som-ur-da-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-d(u)-yor]* **1.** Homurdanmak; söylenmek. **2.** Gönülsüzce iş görmek. [DS]

somurdanma, [som *(yans.)* > som-ur-da-n-ma] *is.* Somurdanmak eylemi.

somurdanmak, [som *(yans.)* > som-ur-da-n-mak صوموردانمق] *edil. f. [-ır]* **1.** Öfkesini hem söylenerek hem suratını ekşiterek belli etmek; homurdanmak. **2.** *{OsT}* Kendi kendine anlaşılmaz biçimde söylenmek. [Bürhan-ı Katı']

somurgaç[1], **-cı** [som *(yans.)* > som-ur-gaç] *{ağız} sf.* (Kişi için) suratı asık. [DS]

somurgaç[2], **-cı** [som-ur-mak > som-ur-gaç] *{ağız} is.* Tülbent içine şekerli ekmek konularak yapılmış emzik. [DS]

somurma, [som-ur-ma] *is.* Somurmak eylemi; emme.

somurmak[1], [som *(yans.)* > som-ur-mak] *{ağız} gçl. f. [-ur]* Emmek; içine çekmek. [DS]

somurmak[2], [som *(yans.)* > som-ur-mak] *{ağız} gçsz. f. [-ur]* Surat asmak. [DS]

somurtkan, [som-ur-t-kan] *sf.* **1.** Surat asma alışkanlığı olan; sürekli olarak somurtan. **2.** *{ağız}* Ahmak. [DS]

somurtkanlık,-ğı [som-ur-t-kan-lık] *is.* Somurtkan olma durumu; somurtkan bir kimsenin niteliği; asık suratlılık.

somurtma, [somur-t-ma] *is.* Somurtmak eylemi.

somurtmak, [somur-t-mak] *gçsz. f. [-ur]* **1.** Dargın durmak. **2.** Dudaklarını büzme, sarkıtma, surat asma gibi yüz ifadesi ve bazı tavırlarla, kırgınlığını, gücenikliğini veya rahatsızlığını belli etmek; surat asmak.

somurtuk, -ğu [somur-t-uk] *sf.* Asık suratlı; yüzü gülmez; çekilmez; sıkıntılı.

somurtuş, [somur-t-uş] *is.* Somurtmak eylemi veya biçimi.

somurulma, [som-ur-ul-ma] *is.* Somurulmak eylemi.

somurulmak, [som-ur-ul-mak] *edil. f. [-ur]* Somurmak işi yapılmak; somurmak eylemine konu olmak.

somut[1], [som *(içi dolu)* > som-ut] *sf.* **1.** Gerçek olarak var olan; varlığı beş duyu ile algılanabilen; müşahhas; konkre, *(1935)*. **2.** Gerçekle ilgili olan; doğrudan doğruya gerçeğe dayanan. **3.** Deneyimle sıkı bir ilişki içinde bulunan. **4.** Gerçeğe yönelen. **5.** *is.* Gerçek olan şey; var olan. 🗗 **somut ad,** *dbl. Elle tutulup gözle görülebilen varlıklara verilen ad: madde ismi.*|| **somut isim,** → somut ad.|| **somut kavram** *dbl. Nesnelerin zihindeki tasarımı.*|| **somut sayı,** *Birim türleri ile birlikte kullanılan sayı,* ***dört elma, yüz lira.***

somut[2], [Ar. ṣamt => somut] *{ağız} is.* Susma. [DS]

somutlama, [som-ut-la-ma] *is.* Somutlamak eylemi.

somutlamak, [som-ut-la-mak] *gçl. f. [-r] [-l(u)-yor]* Hayali, tasarımsal veya varsayımsal bir şeyi somut duruma getirmek.

somutlanma, [som-ut-la-n-ma] *is.* Somutlanmak eylemi.

somutlanmak, [som-ut-la-n-mak] *edil f. [-ır]* **1.** (Düşsel, tasarımsal ve varsayımsal bir şey için) somut duruma getirilmek. **2.** *dönşl. f.* Somut duruma gelmek.

somutlaşma, [som-ut-la-ş-ma] *is.* **1.** Somutlaşmak eylemi. **2.** Soyut bir şeyin somut gerçek duruma gelmesini sağlayan süreç.

somutlaşmak, [som-ut-la-ş-mak] *dönşl. f. [-ır]* (Soyut şey için) algılanabilir biçimde kendini göstermek.

somutlaştırma, [som-ut-la-ş-tır-ma] *is.* Somutlaştırmak eylemi.

somutlaştırmak, [som-ut-la-ş-tır-mak] *gçl. f. [-ır]* Soyut bir şeyi algılanabilir duruma getirmek; somut gerçeklik kazandırmak; somut hâle getirmek.

somutluk,-ğu [som-ut-luk] *is.* **1.** Somut olma durumu; somut bir şeyin niteliği. **2.** *fel.* Hegel'e göre somut olan şeyin ayırt edici özelliği.

somutmak, [som *(yans.)* > som-ut-mak] *{ağız} gçsz. f. [-ur]* Surat asmak; somurtmak. [DS]

somutuk, -ğu [som *(yans.)* > som-ut-uk] *{ağız} sf.* Asık suratlı; somurtuk. [DS]

somya, [Lat. sagmarius > Fr. sommier] *(so'mya) is.* **1.** Üzerine serilen yatağın yumuşaklığını artırmak amacıyla yay ve lama gibi malzemelerle döşenmiş bir tür kerevet. **2.** *müz.* Orgun, borulara gidecek olan havayı sübapların açılıp kapanması ile yönlendiren büyük kasalardan meydana gelmiş önemli bir parçası.

son[1], [Çin. ts'un *(parmak)* => son [DLT] *(böyle yazılı)* / sun [Clauson] *(böyle okumuş)*] *sf.* **1.** *{eT}* Som; içi dolu madenden olan. [DLT] **2.** *is. {ağız}* Dövülmüş fakat henüz savrulmamış samanlı tahıl yığını. [DS] **3.** *{ağız}* Dövülmüş, fakat içinin çıtırı açılmamış kendir yığını. [DS]

son[2], [song / soñ] *sf.* **1.** Sıralamada sonuncu olan; kendisinden sonra hiçbir şey gelmeyen; en arkada

bulunan; arkadan gelen; ötekilerden sonra gelen. **2.** Sonda bulunan veya bir şeyi bitiren; sona erdiren. **3.** Ondan ötesi ve başkası bulunmayan; ardından hiçbir şey veya kimse gelmeyen; nihai. **4.** İçinde bulunduğumuz zamana en yakın geçmiş ve bu zamanda yapılmış olan; ya da meydana gelmiş olan. **5.** En yeni olan. **6.** *is.* Bir şeyin en arkada kalan bölümü; bitim; nihayet. **7.** Zamanda ve yerde bir şeyin bitim noktası; bir şeyin sona erdiği an ya da yer. **8.** Bir şeyin, bir durumun, bir olgunun, bir gelişmenin durması veya kesilmesi. **9.** Bir şeyin zaman, uzam ve eylem içinde bitme aşaması; bitiş bölümü. **10.** *mecaz.* Olum. **11.** *mecaz.* Bir kimsenin geleceği. **12.** *mecaz.* Bir işin, eylemin doğurabileceği sonuçlar. **13.** *mecaz.* Bir kuruluşun iflası. **14.** *mecaz.* Bir kimsenin girişimlerinin ya da tasarıların başarısızlığa uğraması. **15.** *mecaz.* Bir kimsenin ölümü; hayatın bitimi. **16.** *anat.* Etene; döl eşi; eş; meşime; plasenta. **17.** *din.* Eski Türk dininde dünyanın sonu; *kalgançı çak (kalacak zaman).* **18.** *{ağız}* Halıdan artmış yün; bu yünden dokunmuş kilim.[DS] **19.** *zf* Olanca. ⊟ **son adam,** *spor. Futbolda, en geride bulunan savunma oyuncusu.*|| **sona ermek** (irmek), *Son bulmak; bitmek. {ağız} (aynı)* [DS]|| **son anda,** *Çok geç sayılabilecek ana yakın; iş işten geçmek üzere iken; son dakikada.*|| **sona yazılı,** *bsy. İşleyenlerin, kendilerine ilişkin işlenenlerden sonra yazıldığını ifade eden yazım biçimi.*|| **son bağırsak,** *anat. Omurgalıların sindirim borusunun dışkılık boşluğunun en arka bölümünü oluşturan üst deri kökenli kesim.*|| **son beşik,** *{ağız} Son çocuk; son evlat.* [DS]|| **son birim,** *ek. Bir mal eşit birçok birimlere bölündüğünde, en sonda yer alan birim; marjinal.*|| **son birim değer teorisi,** *ekon. Bir ürünün değişim bedelini kullanılabilecek son biriminin faydalılığıyla belirlemeye yönelik iktisat kuramı; marjinal değer teorisi.*|| **son birim faydası,** *ekon. 1. Tüketicinin tükettiği bir malın, bu mal eşit birçok birimlere bölündüğü zaman, son birimin tüketiciye sağladığı yararlılık; marjinal değer faydası. 2. Bir maldan, bir birim daha fazla kullanmanın tüketiciye sağladığı ek fayda.*|| **son birim geliri,** *ekon. Satılan ürün miktarını bir birim artırmakla toplam gelirde meydana gelen değişiklik; marjinal gelir.*|| **son birim kârı,** *Girişimcinin işini ucu ucuna devam ettirebilmesi için kabul ettiği net para geliri; marjinal kâr.*|| **son birim maliyeti,** *ekon. Üretilen son birim malın toplam üretim maliyetinde meydana getirdiği değişiklik; marjinal maliyet.*|| **son birim yararı,** *ekon. Tüketicinin tükettiği bir malın, bu mal eşit birçok birimlere bölündüğü zaman, son birimin tüketiciye sağladığı yararlılık; marjinal fayda.*|| **son bulmak,** *Bitmek; tükenmek; sona ermek.*|| **son cemaat,** *Camiye sığmadığı için avlu ile giriş kapısı arasında namaz kılanlar.*|| **son cemaat yeri,** *Camilerde, cemaata yetişemeyenlerin namaz kılabileceği, avludan yükseçe yapılmış ve üstü revaklarla örtülü bölüm.*|| **son dakikada,** *Çok geç sayılabilecek ana yakın; iş işten geçmek üzere iken; son anda.*|| **son defa,** *Son kez.*|| **son derece,** *Çok fazla; pek aşırı ölçüde.*|| **son deyiş,** *1. ed. Bazı eserlerde yer alan son söz niteliğindeki bölüm. 2. tiy. Oyun bittikten sonra oyunculardan birinin, izleyicilere dönerek oyunu bağlamak amacıyla yaptığı konuşma; epilog.*|| **son döl,** *{ağız} 1. Sonuncu. 2. Son çocuk. 3. Son ürün.* [DS]|| **son dört,** *ed. En son dörtlük.*|| **son ek,** *dbl. Kelimelerin kök veya gövdelerinin sonuna gelen ek.*|| **son görev,** *Yakını veya tanıdığı birinin cenaze töreninde bulunma; son vazife.*|| (birinin) **son gürlüğü,** *O kişinin yaşlılık döneminde elde ettiği bolluk ve ulaştığı rahat yaşam.*|| **son gürlük,** *Birinin yaşlılık döneminde elde ettiği bolluk ve ulaştığı rahat yaşam.*|| **son güz,** *{ağız} Kasım.* [DS]|| **son işlemci,** *bsy. Sayısal kumandalı bir makinede, bir parçanın işlenme programını, makinenin ayırt edici niteliklerine uyarlayan yönetim organı.*|| **son kaldıya,** *{ağız} İşin sonu.* [DS]|| **son kânun,** *Ocak ayı; kânunusani.*|| **son kesen,** *{ağız} 1. Son çocuk; tekne kazıntısı. 2. Tavuğun en son yumurtası.* [DS]|| **son kış,** *{ağız} Ocak ayı.* [DS]|| **son kozunu oynamak,** *Elinde bulunan son imkânı kullanmak; yapabileceği, gücünün yettiği en son çalışmayı yapmak.*|| **son körlük,** *Sonucu önceden kestirememe.*|| **son kullanma tarihi,** *Bir ürünün, bozulmadan önce kullanılabileceği en son zamanı gösteren tarih.*|| **son namaz,** *{ağız} Şaban ayı.* [DS]|| **son nefes,** *Ölüm öncesinde gözlenen belirtilerin ortaya çıktığı dönem; ölüm öncesinde yaşanan son dakikalar.*|| **son nefesini vermek,** *Ölmek.*|| **son örnek,** *biy. Eskiden çok yaygın olan eski bir türün son temsilcisi.*|| **son posta,** *Son defa; son olarak.*|| **son prova,** *matb. Baskıda işaretlenen düzeltmelerin yapılıp yapılmadığını, sayfa düzeninin ve boşlukların gerektiği gibi olup olmadığını kontrol etmeye yarayan prova.*|| **son sahne,** *tiy. Gösteri yanı ağır basan bir oyunda bütün oyuncuların katıldığı son ve parlak bölüm.*|| **son ses,** *dbl. Bir kelime veya hecenin sonunda bulunan ses.*|| **son ses düşmesi,** *dbl. Bir sözcüğün sonundaki sesin zamanla kalıcı olarak yok olması durumu.*|| **son söz,** *1. Ölmeden önce söylenen sözler. 2. (Bir pazarlık veya anlaşma için) taraflardan birinin belirttiği kesin karar; kesin söz. 3. (Bir kitap, inceleme vb. için) en sona konulan genel değerlendirme niteliği taşıyan kısa yazı.*|| **son sözünü söylememiş olmak,** *Elindeki bütün olanakları kullanmamış olmak.*|| **son takı,** *dbl. Belirlediği ögeden sonra gelen değişmez dilbilgisel biçimbirim; sonuna geldikleri biçim birimleri önceki ya da sonraki biçim birimlere bağlayan edatlara verilen isim. "de, dahi, ise, ki, kim, bile, değil"*|| **son tavlama,** *Kaynak işlemi bittikten sonra parçanın tekrar ısıtılması işlemi.*|| **son teşrin,** *Sonteşrin.*|| **son titreşim,** *yer b. Büyük bir depremi izleyen deprem ya da*

deprėmler dizisi.|| **son turfanda,** *Bir sebze ve meyvenin mevsim içinde alınan en son ürünü.*|| **son türeme,** *dbl. Bir kelimenin kökeninde yer almamasına rağmen, ağız özelliği alarak o kelimede bir son sesin ortaya çıkması.*|| **sonuna kadar gitmek,** *Başlatılan bir eylemi veya şeyi her türlü güçlüğe, engellemeye karşı sürdürmeye davam etmek; sebat etmek; sonuç almak için direnmek.*|| **sonu cıncık kırığı çıkmak,** *{ağız} Beklenen şekilde sonuçlanmamak; sonu kötü olmak.*|| **sonu gelmek,** *Bitmek; tükenmek; yok olmak; ölmek.*|| **sonunu almak,** *1. Bir işi bitirmek. 2. Bir işin bittiğini, sonuçlandığını görmek.*|| **sonunu getirememek,** *İyi başlandığı halde bir işi aynı şekilde sürdürememek; başarı ile tamamlayamamak.*|| (bir şeyin) **sonunu getirmek,** *Başarı ile bitirmek; sona erdirmek; başarmak.*|| **son ünlü düşmesi,** *dbl. Sonunda bir ünlü bulunan bir kelimeden sonra ünlü ile başlayan başka bir kelime geldiğinde ilk kelimenin sonundaki ünlünün söylenmez oluşu: ne olur > n'olur, yazar mı ola > yazar m'ola.* || **son ünlü silinmesi,** → son ünlü düşmesi.|| **son vazife,** *Yakınının veya tanıdığı birinin cenaze töreninde bulunma; son görev.*|| **son vermek,** *Bir şeyin durmasını, bitmesini sağlamak, kesmek.*|| **son yemek,** *hrist. İsa'nın çarmıha gerilmesinden önceki akşam havarileri ile birlikte yediği yemek.*

son[3], [sūn [DLT] *(böyle yazılı)* / sōn [Clauson] *(böyle okumuş)*] *(so:n) {eT} sf.* **1.** Mükemmel. **2.** İyi kalpli. [DLT] ⊡ **sōn** (sūn) **kişi,** *{eT} İyi kalpli adam.* [DLT]

sona[1], [Moğ. sona] *is.* **1.** *{eT}* Erkek ördek; suna. [Nevâyî] **2.** Bir tür dişi ördek; suna.

sona[2], [sonra > sōna] *(so:na) {ağız} zf.* Sonra. [DS]

sonak[1], **-ğı** [? sonak] *{ağız} is.* Araba tekeri yağlamada kullanılan, boynuz yağdanlık. [DS]

sonak[2], **-ğı** [sun-ak > sonak ?] *{ağız} is.* **1.** Burun kemiği. **2.** Kuş gagası. [DS]

sonaltı, [son-al-mak > sonal-tı] *{ağız} sf.* Sona kalan. [DS]

sonat, [? sonat] *{ağız} is.* Çıra. [DS]

sonar, [İng. **so**und **na**vigation and **r**anging] *kısalt. is.* **1.** Ses üstü dalgaların yankılanması esasından yararlanarak denizaltıların yerini bulmaya yarayan alet. **2.** Batmış olan nesnelerin yerlerini ses üstü dalgaların yankılanması ile bulmaya yarayan alet.

sonat, [İt. sonata > Fr. sonate] *is. müz.* **1.** Birinci kısmı belirli bir şekilde planlanmış üç veya dört bölümlü bir veya iki çalgı için düzenlenmiş beste. **2.** Bir solist ve çalgılar topluluğu için yazılmış, bölümleri farklı ritimde olan müzik parçası.

sonbahar, [son + Far. behār] *(so'nbahar) is.* **1.** (Kuzey yarıküre için) 22 eylül ile 21 aralık arasında kalan süreyi yani eylül, ekim, kasım aylarını içine alan ve yazdan sonra, kıştan önce gelen mevsim; güz. **2.** *mecaz.* (İnsanlar için) ihtiyarlığın yaklaştığı devre; ihtiyarlık öncesi.

sonca[1], [son-ca] *{ağız} is.* Fırın temizlemekte kullanılan ucuna bez takılmış sırık. [DS]

sonca[2], [? sonca] *{ağız} is.* **1.** Suçu yüzüne vurulunca surat asma. **2.** Suçu yüzüne karşı söyleme. [DS]

soncul, [son-cul] *sf.* **1.** Son bulma özelliği taşıyan; sonuncu. *{ağız} (aynı)* [DS] **2.** *is. {ağız}* Son çocuk. [DS]

sonda, [İng. sound > Fr. sonde] *(so'nda) is.* **1.** Suyun herhangi bir noktadaki derinliğini ölçmeye, dipteki toprak yapısını incelemeye yarayan alet. **2.** Bir boşluğun içini yoklamaya yarayan ucu küt ve uzun metal parça. **3.** *tıp.* Vücuttaki herhangi bir boşluktan içeri sokulan muayene etmeye, içindeki sıvıyı boşaltmaya, gerekirse ilaç vermeye yarayan bir tür hortum. **4.** Atmosferi düşey doğrultuda incelemeye yarayan meteoroloji aygıtı. **5.** Petrol, maden ve yer altı sularını bulma, inceleme amacıyla orta ve çok derin katlara kadar inebilme olanağı sağlayan delme aygıtı.

sondaj, [Fr. sondage] *is.* **1.** Sonda ile yoklama; sondalama. **2.** *mecaz.* Bir toplumdaki durumu, düşünceyi ve eğilimleri öğrenmek, anlamak ya da genel kanı edinmek amacıyla yapılan sorma ve soruşturma işi. **3.** *istk.* Az sayıda veriye dayanarak bir kimse, durum ya da grup hakkında edinilen acele ve genel bilgi. **4.** Petrol, doğal gaz vb. araştırmaları için çok derinlere kadar inerek bir kuyu kazmayı sağlayan tekniklerin tümü. **5.** Bu tekniklerden yararlanarak kuyu açmak işlemi. ⊡ **sondaj balonu,** *Atmosferi düşey doğrultuda incelemek amacıyla edindiği bilgileri radyo dalgaları ile yeryüzü istasyonlarına gönderen meteoroloji balonu.*|| **sondaj deliği,** *Sondaj çalışmalarını yapabilmek için açılan küçük çaplı delik.*|| **sondaj kuyusu,** *Sondaj amacıyla açılan büyük çaplı delik.*|| **sondaj makinesi,** *Birkaç yüz metre derinlikte delik açmakta kullanılan motorla çalışan makine.*|| **sondaj yapmak,** *1. Sonda yardımı ile yoklamak, muayene etmek; sondalamak. 2. mecaz. Bir durum ve düşünce ile ilgili olarak ufak çaplı araştırma ve inceleme yapmak.*

sondajcı, [sondaj-cı] *is.* **1.** Sondaj yapan, sondalamayı bilen kişi; sondalamacı. **2.** Döner kuyu açma makineleri ile ya da matkaplı delici makinelerle kuyu açan işçi.

sondalama, [sonda-la-ma] *is.* **1.** Sondalamak eylemi. **2.** *tıp.* Vücuttaki doğal bir boşluğa, yola sonda sokulması işlemi.

sondalamacı, [sonda-la-ma-cı] *is.* Sondaj yapan kimse; sondajcı.

sondalamacılık, -ğı [sonda-la-ma-cı-lık] *is.* Sondalamacının işi.

sondalamak, [sonda-la-mak] *gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* **1.** Sondaj yapmak. **2.** Suyun derinliğini sondaj aleti ile ölçmek. **3.** Dip tabakaların yapısını incelemek. **4.** Maden, petrol, su vb. aramak amacıyla toprağın

derinliklerine sonda salmak. **5.** Atmosferi dikey doğrultuda incelemek.

sondılaç, [sondılāç / sundılāç] *(sondula:ç) {eT} is.* Çayır kuşu. [DLT]

sondör, [Fr. sondeur] *is.* Sondalamacı.

sondurı, [Sansk. samudra => sondurī / sundurī] *(sondurı:) {eT} is.* Deniz; okyanus. [DLT]

sondurma, [sung-mak *(yaymak, çekmek)* > sun-dur-mak > son-dur-ma] *is.* Uzatmak eylemi; sündürme.

sondurmak, [sung-mak *(yaymak, çekmek)* > sun-dur-mak > son-dur-mak] *gçl. f. [-ur]* Uzatmak; sündürmek.

sone, [İt. sonneto > Fr. sone] *(so'ne) is. ed.* İtalyan kökenli, lirik özellikler taşıyan, iki dörtlük ve iki üçlükten meydana gelmiş, kafiye düzeni *abab abab cde cde* biçiminde olan, on bir heceli bir batı nazım türü.

song, [soñ صوك] *(soñ) {eT} is. ve zf.* **1.** Her şeyin ve her işin sonu; son; sonra. [DLT] [EUTS] [Gabain] **2.** Bir adamın çoluğu çocuğu. [DLT] ☞ **soñ kaldı,** *{eAT} Kalıntı; bakiye.*|| **soñu gür olmak,** *{eAT} Son zamanlarında huzur bulmak; akıbeti hayrolmak.*|| **soñunu sürmek,** *{eAT} Arkasını almak; sonunu getirmek.*|| **soñ virmek** (vermek), *Bitirmek; kesmek.*

songaltı, [soñ > soñ-al-mak > songal-tı] *{ağız} sf.* **1.** Sonuncu. **2.** *is.* Son çocuk. [DS]

songca, [soñ > soñ-ca صكجه] *(so'ñca) {OsT} zf.* Son olarak.

songcul, [soñ-cul] *{ağız} sf.* **1.** Sonuncu. **2.** *is.* Son çocuk. [DS]

songdamak, [soñ-dā-mak] *(soñda:mak) {eT} gçl. f. [-r]* **1.** Arkasından kovalamak. [DLT] **2.** Birini çekiştirmek; dedikodusunu etmek. [KB]

songkur, [Moğ. şinkor => song-ķur / soñ-kur / sıñ-kur] *(soñkur) {eT} zf.* Sonkur kuşu; yırtıcı kuşlardan biri, *(Falco gyrfalco).* [DLT]

songlamak, [soñ > soñ-la-mak صوكلمق] *{OsT} gçsz. f. [-r]* Sona ermek; son bulmak; nihayet bulmak.

songra, [soñ > soñ-rā] *(soñra:) {eT} {ağız} zf.* Sonra. [DS]

songrağı, [soñ > soñ-rağı صكراغى] *{eAT} zf.* **1.** Sonraki. **2.** Gelecek sırada olan.

songramak, [soñ > soñ-rā-mak] *(soñra:mak) {eT} gçsz. f. [-r]* Kabulde tembellik etmek; sözü ikirciklemek. [DLT]

songrarak, [soñ > soñ-ra-rak صكره رق] *{eAT} zf.* Daha sonra; çok sonra.

songsuz[2], [soñ-suz / son-suz ?] *(soñsuz) {ağız} sf.* Densiz; saygısız. [DS]

songu, [son-gu] *is.* Alında yazılı olduğuna inanılan ölüm vakti; ecel.

songucu, [soñ > soñ+uç-u صوك اوجى] *{eAT} {OsT} is.* **1.** Sonuç; nihayet; en son; akıbet. **2.** *zf.* En sonra; en sonunda; sonra.

songuç, -cu [soñ > soñ+uç صوك اوج] *(soñuç) {eAT} zf.* Sonuçta; en sonunda; akıbet.

songuk, [soñ > soñ-uk] *(soñuk) {eT} zf.* Son; bir şeyin sonu; ahir. [DLT]

songulağa, [son-gu-la-(k)-a ?] *{ağız} is.* **1.** Son turfanda meyve, sebze. **2.** *zf.* Son defa. [DS]

songulcan, [soñulcan] *(sañulcan) {ağız} is.* Solucan. [DS]

songura, [soñ > soñ-ur-ā] *(soñura:) {ağız} zf.* Sonra. [DS]

songumca, [soñ > soñ-um-ca صكمجه] *{OsT} zf.* Benden sonra.

songunca, [soñ > soñ-un-ca صوكنجه] *{OsT} zf.* **1.** Senden sonra. **2.** Ardından.

songur, [soñ-ur] *{ağız} sf.* Somurtkan. [DS]

songura, [soñ-u-ra] *{ağız} zf.* Sonra. [DS]

sonkadak, [zınk / sonk *(yans.)* > zınk-adak / sonkadak] *{ağız} zf.* Birdenbire. [DS]

sonkaltı, [soñ > soñ-al-mak > songal-tı / sonkal-tı] *{ağız} sf.* **1.** Sonuncu. **2.** *is.* Son çocuk. [DS]

sonkesti, [son+kes-ti] *{ağız} is.* Tavuğun son yumurtası. [DS]

sonlama, [son-la-ma] *is.* **1.** Sonlamak eylemi. **2.** Tütünün çiçeklerine yakın olan, havaların soğuması ile yeterince olgunlaşamadan toplanarak kurutulan koyu yeşile çalan yapraklarına verilen ad. **3.** *{ağız}* Son parça. [DS] **4.** *{ağız}* Ürün toplandıktan sonra kalanları ikinci kez toplama. [DS] **5.** *{ağız}* İkinci el fındık toplama. [DS]

sonlamak, [son-la-mak] *gçl. f. [-r] [-l(u)yor]* **1.** Sonunu getirmek; sonunu bulmak; en sonuna kadar gitmek; bitirmek; sonuçlandırmak; sona erdirmek; noktalamak. **2.** En son ortaya çıkan şeyleri veya sonda bulunanları toplamak, işlemek; sonuncuları almak. **3.** *{ağız}* Beğenmezlik etmek. [DS]

sonlanmak, [son-la-n-mak] *edil. f. [-ır]* **1.** Sona erdirilmek; bitirilmek. **2.** *dönşl.* Kendi kendini sona erdirmek.

sonlandırıcı, [son-la-n-dır-ıcı] *sf.* **1.** Sona erdirme işini yapan. **2.** *bilş.* Elektrik işaretlerinin girişini engelleyen aygıt, (İng. terminator) ☞ **sonlandırıcı program,** *bsy. Bir uygulama programının sonunda açık dosyaları kapatmak, belleği boşaltmak, çıktıları başlatmak gibi görevleri yürüten program.*

sonlandırma, [son-la-n-dır-ma] *is.* **1.** Sonlandırmak eylemi. **2.** Bir kablo veya hattın ucuna bir parça veya aygıt bağlama.

sonlandırmak, [son-la-n-dır-mak] *gçl. f. [-ır]* Sona erdirmek; bitirmek; durdurmak.

sonlu, [son-lu] *sf.* **1.** Sonu olan; sonsuz olmayan; bi-

timli. **2.** *mant.* Kendi sınırları kendi doğasında belirlenmiş olan; kısıtlı, sınırlı olan. **3.** *mat.* Sonu olan; sonsuz olmayan.⊡ **sonlu büyüklük,** *mat. Ölçüsü sonlu bir sayı ile tanımlanan büyüklük.*|| **sonlu cümle,** *mat. Sonlu sayıda ögeden oluşan küme.*|| **sonlu dizi,** *mat. Bir son terimi bulunan dizi.*|| **sonlu küme,** *mat. Sonlu cümle.*|| **sonlu olmak,** *mant. (Çözümleme için) sayısı daha önceden kuramsal olarak saptanmış olmak.*|| **sonlu ondalık sayı,** *mat. Devirli olmayan ondalık sayı.*|| **sonlu ötesi sayılar,** *mat. Sonsuz kümeleri saymak için tasarlanmış sayılar; transfini sayılar.*|| **sonlu sayı,** *mat. İki tam sayı arasında bulunan sayı.*

sonluk, -ğu [son-luk] *{ağız} is.* (Güneydoğuda) şubatın on beşine doğru ekilen ekin. [DS]

sonluluk, -ğu [son-lu-luk] *is.* **1.** Sonu olan şeyin ayırt edici özelliği. **2.** Hayatının her anında ölümü söz konusu olan insanın ayırt edeci özelliği.

sonmak, [sün-mek / sun-mak > son-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ar]* Sünmek; uzamak. [DS]

sonmar, [? sonmar] *{ağız} is.* On altı kilo. [DS]

sonografi, [Fr. sonographie] *is. dnz.* Bir geminin izlediği yolun iki yanında bulunan ve bir yayın demetinin enine taraması ile oluşan yanal yankılarla elde edilen deniz dibi görüntüsü.

sonometre, [Fr. sonomètre] *(sonome'tre) is.* Ses ölçer.

sonometri, [Fr. sonométrie] *is.* Ses ölçümü.

sonra, [soñ-ra *(sonun arkasındaki yer)*] *(so'nra) zf.* **1.** (Oluş, eylem vb. için) daha ileri bir zamanda; müteakiben. **2.** (Birbirine göre bulunma, yerleşme, konum gibi uzam için) belirli bir yön ve yol izleyen nesnelerden belirtilen birine göre daha uzakta, daha ileride. *"Büyük parktan sonra gelen ilk sokak."* **3.** (Zaman kavramı taşıyan sözcüklerden sonra) o kadar zaman geçince. *"Otuz yıl sonra karşılaştılar."* **4.** (Mevki, sıra, önem ve değer için) arkadan geliş; arkada oluş. **5.** Yoksa; aksi hâlde. **6.** *is.* Arkadan gelen kısım; arkadan gelen zaman. ⊡ **sonra da,** *1. Üstelik; bir de. 2. Gelecekte belirlenmiş bir zamanda dahi.*|| **sonrasını düşünmek,** *Gelecek için ya da sonrası için gerekli tedbirleri almak.*|| **sonrası sağlık,** *1. Hepsi o kadar. 2. Zararı yok.*|| **sonraya atmak,** *Bir işin yapımını başka bir zamana bırakmak; ertelemek; geri bırakmak.*|| **sonraya bırakmak,** *Sonraya atmak.*

sonradan, [son-ra-dan] *(so'radan) zf.* **1.** Konuşulan zamanın ardından. **2.** Başlangıç sayılan durum ve olaydan sonra. ⊡ **sonradan gelen devlet,** *Yaşlandıktan sonra ulaşılan zenginlik.*|| **sonradan görme,** *Başlangıçta yoksulken zenginleşip övünme, gösteriş gibi hoş olmayan davranışlar içine giren kimse.*|| **sonradan görmelik,** *Yoksulken zenginleşip gösteriş ve çalım satma durumu; sonradan görme özelliği.*|| **sonradan görmüş,** *Önceleri yoksul iken daha sonra zenginliğe ulaşmış kimse.*|| **sonradan görmüşlük,** *Sonradan zengin olarak gösteriş ve övünme gibi yersiz davranışlarda bulunma.*|| **sonradan olma,** *Başkalarına göre yeni olan; yeni ortaya çıkan.*

sonraki, [son-ra-ki] *(so'nraki) sf.* Daha sonra olan; sonra yer alan.

sonraları, [son-ra-lar-ı] *(so'nra-lar-ı) zf.* Zaman geçtikçe; sonraki zamanlarda; zamanla.

sonrasız, [son-ra-sız] *(so'nrasız) sf.* **1.** Sonu olmayan; ebedî; sonsuz. **2.** Sonu olmadığı kabul edilen; ebedî; sonsuz.

sonrasızlık,-ğı [son-ra-sız-lık] *is.* **1.** Sonrasız olma durumu; ebediyet. **2.** Sonu olmadığı düşünülen zaman; ebet; sonsuzluk.

sonsal, [son-sal] *sf. fel.* (Bilgi, yargı vb. için) deney, gözlem ve saptanmış olgulara dayanan; aposteriori.

sonsur, [? sonsur] *{ağız} sf.* (Kişi için) suratsız; donuk. [DS]

sonsurat, [? son+surat] *{ağız} sf.* Gülünç. [DS]

sonsuz[1], [son-suz] *sf.* **1.** Sonu olmayan; hiç bitmeyen. **2.** Başlangıcı ve sonu olmayan. **3.** Zaman ve uzamda bir sınırı olmayan; sınırsız. **4.** Ölçülemeyecek kadar büyük veya çok olan. **5.** *mat.* (Küme ve nicelik için) her sonludan daha büyük olan; her niceliği aşabilen değişken nicelik. **6.** *mecaz.* Sonu, sınırı olmayan; sınırsız; çok geniş. **7.** *is.* Sonu ve sınırı olamayan dizi, zaman veya uzam. ⊡ **sonsuz dizi,** *mat. Terimleri sonlu olmayan dizi.*|| **sonsuz entegral,** *Sınırlarından en az biri sonsuz olan entegral.*|| **sonsuz kablo,** *Uçları esnek bir eğri oluşturacak biçimde birleştirilmiş kablo.*|| **sonsuz yış,** *Uçları esnek bir eğri oluşturacak biçimde birleştirilmiş kayış.*|| **sonsuz küçük,** *Ne kadar küçük olursa olsun bütün pozitif sayılardan mutlak değerce daha küçük olabilen değişken nicelik; sıfıra eşit olmamak kaydıyla herhangi bir sayıdan daha çok sıfıra yakın olabilen sayı.*|| **sonsuz şerit,** *elkt. Uçları sonsuz bir bant oluşturacak biçimde birleştirilmiş manyetik şerit.*|| **sonsuz zincir,** *Uçları esnek bir eğri oluşturacak biçimde birleştirilmiş zincir.*

sonsuz[2], [soñ-suz / son-suz ?] *{ağız} sf.* Densiz; saygısız. [DS]

sonsuzlaşma, [son-suz-la-ş-ma] *is.* Sonsuzlaşmak eylemi.

sonsuzlaşmak, [son-suz-la-ş-mak] *dönşl. f. [-ır]* Sonsuz bir duruma gelmek; sonu olmamak.

sonsuzluk,-ğu [son-suz-luk] *is.* **1.** Sonsuz olma durumu; sonsuz olan bir şeyin niteliği. **2.** Ölçülemeyecek kadar büyük, yoğun ya da çok olan bir şeyin niteliği. **3.** Sonu ve sınırı olmayan şey. **4.** Zaman bakımından sonu olmayan gelecek; ebediyet.

sonta, [? sonta] *{ağız} is.* Tahin. [DS]

sonteşrin, [T. son + Ar. teşrīn] *(sonteşri:n) {OsT} is.* Kasım ayı; teşrinisani.

sontur, [son *(yans.)* > son(u)t-ur] *{ağız}* *sf.* **1.** Gürültülü patırtılı. **2.** Kaba. [DS]

sonu, [son-u] *{ağız}* *is.* Boyunduruğun iki yanına konulan çubuklar. [DS]

sonuç, -cu [soñ + uc-u > son+uç *(1935)*] *is.* **1.** Bir olay, olgu ve eylem sona erdiğinde ortaya çıkan kalıcı durum; netice. **2.** Belli bir amaçla hareket edildiğinde elde edilen ya da varılan şey. **3.** Bir şeyden zorunlu olarak ortaya çıkan, onu mantıksal olarak gerektiren şey. **4.** Bir gelişme ile beliren şey. **5.** Bir akıl yürütme, irdeleme, kanıtlama işleminden sonra varılan düşünce veya yargı. **6.** Bir yarışma, karşılaşma sonunda yarışmacı veya ekiplerden her birinin elde ettiği sayı, puan, derece; netice. **7.** Bir etkene bağlı olarak ortaya çıkan olgu. **8.** Özet; öz. **9.** *ed.* Makale, fıkra, deneme, söyleşi gibi bir düşünce yazısında anlatılanların belirli bir karara, yargıya bağlandığı son bölüm; bir anlatının üçüncü ve son bölümü; sonuç bölümü. **10.** *mant.* Başka önermelerden, öncüllerden çıkarılan önerme. **11.** *mat.* Bir matematik işleminin, bir problemin çözümünün rakamla gösterilen verisi. ⊡ **sonuç almak,** *1. Bir işi bitirmek; sonuçlandırmak. 2. Amaçlanan, istenen sonuca ulaşmak; verim almak.*|| **sonuç belgesi,** *huk. Bazı uluslar arası kongre veya konferansların sonunda kabul edilen uluslar arası antlaşmaya verilen ad; nihai senet.*|| **sonuç karşılaşması,** *spor. Sonucu almak için yapılan karşılaşma.*|| **sonuç olarak,** *Kısaca; özetle.*|| **sonuç oyuncusu,** *spor. Maçın sonucunda etkili olan sporcu.*|| **sonuç paragrafı,** *Bir yazıda sonuç bölümünün yer aldığı paragraf.*|| **sonuçta,** *1. Son değerlendirmede. 2. İşin sonuna gelindiğinde.*|| **sonuç takımı, sonuç vermek,** *(Bir girişim ve uygulama için) belli bir sonucu ortaya koymak; olumlu bir sonuca ulaşmak.*|| **sonuç yarışması,** *spor. Sonucu almak için yapılan yarış.*

sonuçlama, [sonuç-la-ma] *is.* Sonuçlamak eylemi.

sonuçlamak, [sonuç-la-mak] *gçl. f. [-r] [-l(u)-yor]* **1.** Bir sonuca ulaştırmak; bitirmek; sonuçlandırmak. **2.** *gçsz. f.* Sonuç vermek; yol açmak.

sonuçlandırılma, [sonuç-la-n-dır-ıl-ma] *is.* Sonuçlandırılmak eylemi.

sonuçlandırılmak, [sonuç-la-n-dır-ıl-mak] *edil. f. [-ır]* Sonuçlandırmak eylemi yapılmak; sonuçlandırmak eylemine konu olmak.

sonuçlandırma, [sonuç-la-n-dır-ma] *is.* Sonuçlandırmak eylemi; intaç etme.

sonuçlandırmak, [sonuç-la-n-dır-mak] *gçl. f. [-ır]* **1.** Bir sonuca ulaştırmak; sona erdirmek; bitirmek; intaç etmek. **2.** Bir şeyin genellikle olumlu ve belli bir biçimde sona ermesini sağlamak; neticelendirmek.

sonuçlanış, [sonuç-la-n-ış] *is.* Sonuçlanmak eylemi ve biçimi.

sonuçlanma, [sonuç-la-n-ma] *is.* Sonuçlanmak eylemi.

sonuçlanmak, [sonuç-la-n-mak] *dönşl. f. [-ır]* **1.** Sonuç sahibi olmak. **2.** Sona ermek; bitmek; sonuca ulaşmak; neticelenmek. **3.** Belli bir biçimde sona ermek; şu veya bu biçimde bitmek.

sonuçlar, [son+uç-lar] *is.* **1.** Bir sınavda ya da yarışmada başarılı ve başarısız olanların ilan edildiği liste. **2.** Bir yarışma, sınav, anket veya seçimde alınan puan, oy ve cevapların hesabı.

sonuçsal, [son+uç-sal] *sf.* (Fiil ve sözlüksel birimler için) Geçmiş bir eylemden kaynaklanan şimdiki durumu içeren. *"doymak, yemek eylemine göre sonuçsal anlam taşır."*

sonuçsuz, [son+uç-suz] *sf.* Herhangi bir sonuç vermeyen; bir sonuca ulaşmayan; sonu alınamamış olan.

sonulamak, [son *(yans.)* > son-u-la-mak] *{ağız}* *gçl. f. [-r]* Kusur aramak; beğenmemek. [DS]

sonunda, [son-un-da] *zf.* (Gerçekleşme, olma, yapılma için) bir takım engelleme, olumsuzluk vb.ne rağmen gerçekleştiğini bildirir; en nihayet; nihayetinde.

sonur, [son-ur ?] *{ağız}* *is.* Uğur; şans. [DS]

sonurgu, [son-ur-gu] *is. fel.* **1.** Bir başlangıcın, bir ilginin, olgunun gerekli ve zorunlu görünen vargısı. **2.** *mant.* Bir yargının doğruluğu veya yanlışlığı verilmiş olunca buna bağlı başka bir yargının kendini bize kabul ettirişinin salt mantıksal zorunluluğu; mantıksal sonuç. **3.** Bir tasımın vargısı.

sonurtu, [son-ur-tu] *is. mant.* İki önermeden kurulu bir akıl yürütmede birincinin sonucu olan ikinci önerme; art bileşen.

sonuşmaz, [son-uş-maz] *sf. mat.* Sonsuza giden bir eğrinin çeşitli noktalarının gittikçe yaklaştığı başka bir eğri veya doğru; asimptot.

sonutmak, [soñ-ut-mak] *{ağız}* *gçsz. f. [-ur]* Çalımlı oturmak; kurulmak. [DS]

sop[1], [sop] *is.* Ongunları aynı, birbirleri ile evlenmeleri yasak, fakat aralarında mal ortaklığı bulunan kişi ve ailelerden meydana gelmiş topluluk; klan.

sop[2], [sop] *{ağız}* *is.* Yüksek olmayan kayalık. [DS]

sop[3], [sop صوپ] *{eAT}* *sf.* Şaşkın. ⊡ **sop sop,** *{eAT}* *Şaşkın şaşkın; sersem sersem.* [Süheyl ü Nevbahar]

sopa[1], [? sopa] *(so'pa)* *is.* **1.** Kalın değnek. **2.** Bu tür değnekle vurma. **3.** *mecaz.* Dayak; dövme; kötek. **4.** Kumaş vb. şey üzerindeki yol. ⊡ **sopa atmak,** *Sopa ile dövmek.*|| **sopa çekmek,** *Sopa ile dövmek.*|| **sopa düşkünü,** *Sık sık kendisine dayak atılacak kabahatleri işleyen; dayak yemeyi hak eden.*|| **sopa yemek,** *Sopa ile dövülmek; dayak yemek.*

sopa[2], [sıpa > sopa] *{ağız}* *is.* Sıpa. [DS]

sopalaç, -cı [sopa-laç] *{ağız}* *sf.* Aptal. [DS]

sopalama, [sopa-la-ma] *is.* Sopalamak eylemi.

sopalamak, [sopa-la-mak] *gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Sopa ile dövmek; dayak atmak.
sopalanma, [sopa-la-n-ma / sopa-lan-ma] *is.* Sopalanmak eylemi.
sopalanmak, [sopa-la-n-mak] *edil. f. [-ır]* **1.** Sopa ile dövülmek; sopa vurulmak. **2.** *dönşl. f.* Sopa sahibi olmak; sopa edinmek.
sopalatma, [sopa-la-t-ma] *is.* Sopalatmak eylemi.
sopalatmak, [sopa-la-t-mak] *gçl. f. [-ır]* Sopa ile dövdürmek; dayak attırmak; dövdürmek.
sopalı, [sopa-lı] *sf.* **1.** Sopası olan; sopası bulunan. **2.** Elinde sopa bulunan. **3.** (Kumaş için) üzerinde uzun ve kalın çizgileri bulunan.
soplak, [sop-la-k / sup-la-k ? صوپلاق / صوپلق] *{OsT} sf.* Uzun ve güzel boyunlu (?). [TS]
soplu, [sop-lu] *sf.* Bilinen bir sopu bulunan; hangi klandan olduğu belli olan.
soprano, [İt. sopra *(üst)* > soprano] *(sopra'no) is. müz.* **1.** Kadın ve erkek çocuklarda en ince ses. **2.** Sesi böyle olan ses sanatçısı. **3.** En ince sesleri veren müzik aleti.
sopsoğuk,-ğu [so(p)+ so/ğuk] *pekşt. sf.* Aşırı ölçüde soğuk; çok soğuk.
sor[1], [sōr *(yans.)*] *(so:r) {eT} is.* Emme ve içme sırasında çıkan sesi bildiren yansımalı kök. ⊡ **sor sor,** *{eT} Şapır şupur.*
sor[2], [sor] *{ağız} is.* Ağacın odun tabakası.
sor[3], [sor] *{ağız} is.* Çayır biçilirken sırayla toplanan ot bağlamları.
sor[4], [Far. sorḫ] *{ağız} sf.* Kırmızı.
soradüşmek, [sor-a+düş-mek] *{OsT} gçl. f. [-er]* **1.** Sormağa kalkışmak. **2.** Soruvermek.
soragelmek, [sor-a+gel-mek] *{eAT} gçl. f. [-ür]* Sormağa gelmek.
sorağ[1], [sor-mak > sor-ağ صوراغ] *{eAT} {OsT} is.* **1.** Bilgi; haber; malumat. **2.** İz; belirti; eser; nişane. [Kamus-i Osmānî] **3.** *{ağız}* Araştırma; soruşturma, izleme. [DS]
sorağ[2], [sor-mak *(emmek)* > sor-ak] *{ağız} is.* Tuzlu su sızıntısı. [DS]
sorağaç, -cı [sor-mak *(emmek)* > sor-ağaç] *{ağız} is.* Bebeklere, tülbent içine tatlı konularak yapılan emzik; sormuk.
sorağan, [sor-mak > sor-ağan صوروغن *{OsT} sf.* Çok soran; sorucu.
sorak[1], **-ğı** [sor-mak > sor-ak صوراق] *{OsT} is.* Eser; iz; nişane; belirti.
sorak[2], **-ğı** [sor-mak *(emmek)* > sor-ak] *{ağız} is.* Sormuk.
sorak[3], **-ğı** [sorak] *{ağız} is.* Hortum. [DS]
sorak[4], **-ğı** [sorak] *{ağız} is.* Göçük; kayşa. [DS]
soramak, [sor-a-mak] *{ağız} is.* Emziğe sürülmüş lokum. [DS]
soranı, [? soranı] *{ağız} is.* Büyük hançer. [DS]
soravarmak, [sor-a+var-mak سروارمق] *{eAT} {OsT} gçl. f. [-ur]* (Hasat için) halini, hatırını sormaya gitmek.
sorboz, [Far. sorḫ + T. boz] *{ağız} sf.* Rengi kırmızı ile beyaz arası olan.
sordurma, [sor-dur-ma] *is.* Sordurmak eylemi.
sordurmak[1], [sor-dur-mak] *gçl. f. [-ur]* Sormak eylemini yaptırmak.
sordurmak[2], [sor-dur-mak] *{ağız} gçl. f. [-ur]* Emdirmek. [DS]
soreks, [Lat. sorex] *(so'reks) is. zool.* Avustralya ve kutup bölgeleri dışında bütün dünyaya yayılmış bulunan böcekçil, ilkel memeli hayvan; sivri fare, *(Sorex araneus).*
sorgaç[1], **-cı** [soğan+aş > soharıç > sorgaç] *{ağız} is.* Soğan kavurması. [DS]
sorgaç[2], **-cı** [sor-mak > sor-gaç] *{ağız} is.* Sormak. [DS]
sorgan[1], [sor-mak > sor-gan] *{ağız} sf.* Öğrenmek isteyen; araştırıcı; ilgilenen. [DS]
sorgan[2], [solu-gan / sor-gan] *{ağız} is.* **1.** Gelgit. **2.** Sulak yerlerde suyun akıtıldığı yan ark denilen kanal. [DS]
sorgu[1], [sor-gu] *is.* **1.** Sormak eyleminin ve işlemi. **2.** *huk.* Suç işlediği sanılan kişiye, yetkili makam tarafından, atılan suç ve kimliği ile ilgili olarak soru sorma işlemi *(1935)*; istintak. ⊡ **sorgu hâkimi,** *Eskiden ceza yargılamasına göre ilk sorgulamayı yapmakla görevli yargıca verilen ad; müstantik.*|| **sorgu sual,** *Sorma; soruşturma; sorarak ayrıntıları öğrenmeye çalışma.*|| **sorguya çekmek,** *Birine sorular yönelterek üzerine atılmışolan suçu işleyip işlemediğini öğrenmeye çalışmak; sorgulamak.*|| **sorgu yargıcı,** *huk. Eskiden ceza yargılamasına göre ilk soruşturmayı yapan yargıca verilen ad; sorgu hakimi; müstantik.*
sorgu[2], [sör-mak > sor-ġü] *(sorgu:) {eT} is.* **1.** Kan veya benzeri şeyi emmeye yarayan aygıt. **2.** Hacamat aygıtı; kendisiyle kan alınacak ve emilecek şişe. [DLT]
sorgucu, [sor-mak > sor-gu-cu] *{ağız} is.* Soru sormaya yetkili kişi. [DS]
sorguç[1], **-cu** [Far. ser *(baş)* + ḳüç *(koç başı)* سرقوج / سرغوج / *eT* sarağuç *(kadın yaşmağı)* > sorguç / sarmak > sar-guç / * saruğaç [Clauson]] *is.* **1.** Bazı kuşların başlarında bulunan uzun tüylere verilen ad; tepelik. **2.** Başlıkların ön tarafına takılan tüy veya püskülden yapılma süs. **3.** Sorguç biçiminde dizilmiş cam veya kıymetli taş dizisi. **4.** *{eAT} {OsT}* Tuğ.
sorguç[2], **-cu** [sor-mak > sor-guç / sor-kuç] *{ağız} is.* Çam, köknar vb. ağaçların sakızı; reçine.
sorguç[3], **-cu** [sor-mak > sor-guç] *{ağız} is.* Sormuk. [DS]

sorguçlanma, [sorguç-la-n-ma] *is.* Sorguçlanmak eylemi.

sorguçlanmak, [sorguç-la-n-mak] *dönşl. f. [-ır]* **1.** Sorguç edinmek; sorguç sahibi olmak. **2.** Sorguç biçiminde şekillenmek.

sorguçlu, [sorguç-lu] *sf.* **1.** Sorgucu bulunan. **2.** Sorguç takmış olan. ⊡ **sorguçlu dardağan,** *Dördüncü Murat zamanında yapılan renkli bir kavuk.*|| **sorguçlu destar,** *Sorguç takılmış kavuk.*

sorguçluk, -ğu [sorguç-luk] *is.* Başlığın sorguç takılan yeri.

sorguçsuz, [sorguç-suz] *sf.* Sorgucu olmayan; sorguç takılmamış olan.

sorgulama, [sor-gu-la-ma] *is.* Sorgulamak eylemi.

sorgulamak, [sor-gu-la-mak] *gçl. f. [-r] [-l(u)-yor]* **1.** (Kişi için) sorular yönelterek, işlediği iddia edilen ve kimliği ile ilgili sorular sormak; sorguya çekmek. **2.** (Konu için) sorular sorarak düşünmek.

sorgulanış, [sorgu-la-n-ış] *is.* Sorgulanmak eylemi ve biçimi.

sorgulanma, [sor-gu-la-n-ma] *is.* Sorgulanmak eylemi.

sorgulanmak, [sor-gu-la-n-mak] *edil. f. [-ır]* Sorguya çekilmek; sorgulamak eylemine konu olmak; hakkında sorgulamak işlemi uygulanmak.

sorgun[1], [soğur-mak > sor-mak *(emmek)* > sor-gun صورغون] *sf.* **1.** Çok emen; soğuran. **2.** *is. bot.* Dallarından sepet yapılan, esnek yapılı bir tür söğüt ağacı; sultani söğüt; *(Salix viminalis). {OsT} (aynı)*

sorgun[2], [sor-gun] *{ağız} is.* Çok uzun ve güzel saç.

sorgusuz, [sor-gu-suz] *sf.* **1.** Sorgusu yapılmamış olan. **2.** *zf.* Sorgu yapılmaksızın; sorgulanmadan. ⊡ **sorgusuz sualsiz,** *Soruşturma yapılmadan; anlayıp dinlemeden.*

sorğun, [sor-gun / sor-ğun] *{ağız} is.* → sorgun[1]. [DS] ⊡ **sorğun söğüt,** → sorgun[1]. [DS]

sorhun[1], [sor-gun / sorẖun] *{OsT}{ağız} is.* → sorgun[1]. [DS]

sorhun[2], [sor-gun / sorẖun] *{ağız} is.* → sorgun[2]. [DS]

sorık, -ğı [Far. sorẖ + ık > sorık] *{ağız} is. tıp.* Kızamık.

sorışmak, [sōr-mak > sor-ış-mak] *{eT} işteş. f. [-ur]* **1.** Birlikte emmek. **2.** *dönşl. f.* Yüzü ekşitmek. [DLT]

sorıtmak, [sōr-mak > sor-ıt-mak] *{eT} gçl. f. [-ur]* **1.** Emdirmek. **2.** (Yüz için) buruşturmak; sorutmak. [DLT]

sorit, [Yun. soreites *(küme; yığın)* > Fr. sorite] *is. mant.* Öncül sayısı ikiden çok olan tasım; zincirleme tasım.

sorkanmak, [sor-ka-n-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* Homurdanmak; kendi kendine söylenmek. [DS]

sorkaşmak, [sor-ka-ş-mak] *{ağız} işteş f. [-ır]* İki yanından tutarak götürmek. [DS]

sorkıç, [surkaç *(DLT'te böyle yazılı)* / sorkıç *(Clauson, böyle okumuş)*] *{eT} is.* Kılıç vb. araçların saplarını berkitmekte kullanılan lök ağacının zamkı. [DLT]

sorkuç[1], [Far. ser *(baş)* + ḳūç *(koç başı)* / *eT* sarağuç صوروقوچ] *{eAT} is.* Tuğ.

sorkuç[2], **-cu** [sorkıç / sorkuç] *{ağız} is.* Reçine. [DS]

sorkuçlamak, [sorkuç-lā-mak / surkuç-lā-mak] *(sorkuçla:mak) {eT} gçl. f. [-r]* (Bıçak vb. için) sapa giren ucunu lök macunu ile pekiştirmek. [DLT]

sorkuçlanmak, [sorkuç-lā-mak > sorkuç-la-n-mak] *{eT} edil. f. [-ur]* **1.** (Bıçak vb. için) lök macunu ile yapıştırılmak. **2.** *dönşl. f.* (Kişi için) lök ağacı macunu sahibi olmak.

sorkun[1], [sor-mak *(emmek)* > sor-gun صورقون] *{eAT} {OsT} {ağız} is.* Dallarından sele, sepet örülen bir tür söğüt; sultani söğüt; sorgun. [DS]

sorkun[2], [sor-kun] *{ağız} is.* Yüksek dağ sırtı. [DS]

sorma[1], [sor-ma] *is.* Sormak eylemi.

sorma[2], [sor-ma] *{ağız} is.* Emme. [DS] ⊡ **sorma şeker,** *{ağız} Akide şekeri.* [DS]

sorma[3], [sōr-mak[2] > sor-mā] *(sorma:) {eT} is.* Şarap; bira. [Nevâyî]

sormaca, [sor-maca] *is.* Anket; soruşturma.

sormaç, -cı [sor-maç] *{ağız} is.* Sormuk. [DS]

sormah[1], [sor-mak *(emmek)* > sorma()] *{ağız} gçl. f. [-ar]* Emmek. [DS]

sormah[2], [sor-mak / sor-ma()] *{ağız} is.* Bir tür aşık oyunu. [DS]

sormak[1], [*eT.* sōr-mak > sor-mak] *gçl. f. [-ar]* **1.** Bir kimseye soru yönelterek ondan gerekli bilgiyi almak; sual etmek; cevap istemek. *{eT} (aynı)* [DLT] [KB] **2.** Birinin bir konudaki bilgisini ölçmek amacıyla sorular yöneltmek. **3.** Bir kimsenin bir yerde bulunup bulunmadığını öğrenmek istemek; aramak. *{eT} (aynı)* [DLT] [KB] **4.** Bir işten sorumlu olmak; sorumluluğu üzerinde olmak. ⊡ **sorarsan,** *(Bir kimse veya bir şey için) nasıl olduğunu öğrenmek istersen.*|| **Sorma!** *Anlatılması çok güç; sanılandan daha çok; çok kötü.*|| **Sorma gitsin!** *Anlatılması çok güç; sanılandan daha çok; çok kötü.*|| **sormak ayıp olmasın,** *Hoş karşılanmayacak bir şey sorulacağı zaman söze giriş yapmak için söylenir.*|| **sorması ayıp olmasın,** *Hoş karşılanmayacak bir şey sorulacağı zaman söze giriş yapmak için söylenir.*|| **Sormayın!** *Anlatılması çok güç; sanılandan daha çok; çok kötü.*|| (ne sen) **sor** (ne ben) **söyleyeyim,** *1. Beni bu konuda konuşmaya zorlama; söylemek istemiyorum. 2. Anlatması çok güç.*

sormak[2], [sör-mak صورمق] *(so:rmak) {eT} {eAT} {OsT} {ağız} gçl. f. [-ar]* **1.** Emmek; içine çekmek; suyunu vb. içmek. [EUTS] [DLT] [KB] [DS] **2.** *{eAT} {OsT}* Emer gibi çekmek.

sormalık, -ğı [sor-mak > sor-ma-lık] *{ağız} is.* Sorun; problem; mesele. [DS]

sormuk[1], **-ğu** [sor-mak > sor-muk / som-ur-mak > som-(u)r-uk] *{ağız} is.* **1.** Bebek emziği; emzik; somruk. **2.** Bebeklere tülbent içinde lokum, şeker vb. tatlı şeyler konularak verilen bir tür emzik; somruk. **3.** Aldatma; avutma. [DS]

sormuk[2], **-ğu** [sor-muk] *{ağız} sf.* Solunum güçlüğü çeken; tıknefes. [DS]

sornaşmak, [sor-mak *(emmek)* > sor-un-mak > sor(u)n-aş-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* Biraz kurumak. [DS]

soro, [? soro] *{ağız} is.* Mağara; in. [DS]

soroğ, [? soroğ] *{ağız} is.* Kurnaz. [DS]

sororluk, [Lat. soror *(kız kardeş)* > soror-luk] *is.* Bazı toplumlarda görülen, karısı ölen bir erkeğin baldızı ile evlenmek zorunda olduğu toplumsal yaptırım.

sorpa, [? sorpa] *{ağız} is.* Et suyu. [DS]

sorsat, [? sorsat] *{ağız} is.* Kötü. [DS]

sorsum, [sorsum] *{ağız} is.* Yayık. [DS]

sortcu, [sort-cu] *{ağız} is.* Hevenkten tütünleri seçen. [DS]

sorti, [Fr. sortie *(çıkış)*] *is.* **1.** Binalarda lamba ve fiş konulacak uçlardan her biri; uç; çıkış. **2.** Bir savaş uçağının gerçekleştirdiği savaş uçuşu görevi; çıkış. ⊡ **sorti yapmak,** *(Savaş uçakları için) savaş uçuşuna çıkmak; çıkış yapmak.*

sortmak, [sor *(yans.)* > sor-(u)t-mak] *{ağız} gçsz. f. [-ur]* Somurtmak. [DS]

sorturmak[1], [sōr-mak[1] > sor-tur-mak] *{eT} gçl. f. [-ur]* Soru sordurmak; sordurmak. [DLT]

sorturmak[2], [sōr-mak[2] > sor-tur-mak] *{eT} gçl. f. [-ur]* Emdirmek. [DLT]

soru, [*eT.* sor-uğ > sor-u صورو] *is.* **1.** Bir şey hakkında bilgi edinmek amacıyla yöneltilen karşılık gerektiren söz ya da yazı; sual. *{eAT} {OsT} (aynı)* **2.** Birinin bilgisini denetlemek amacıyla sınavda yöneltilen ve cevaplanması gereken söz ya da yazı; sual. **3.** *huk.* Sözlü ya da yazılı olarak cevaplandırılmak üzere, bakanlar kurulu adına başbakan ya da bakanlardan birinden bilgi isteme şeklinde uygulanan TBMM'nin bilgi edinme ve denetim yolu. **4.** *{eAT}* Hesap. ⊡ **soru adılı,** *dbl. Soru kavramı taşıyan zamir.*|| **soru belirteci,** *dbl. Eylemleri soru yoluyla belirleyen belirteç; soru zarfı.*|| **soru cetveli,** *Sondaj yoluyla yapılan araştırmada bireylere sorulacak olan ve önceden belirlenmiş soruların listesi.*|| **soru cümlesi,** *dbl. 1. Bir soru sormayı amaçlayan cümle. 2. Bir kuşkuyu dile getiren cümle.*|| **soru eki,** *dbl. Soru kavramı içeren ek; mı, mi, mu, mü.*|| **soru ezgisi,** *dbl. Soru cümlelerinde bulunan ezgi.*|| **soru günü,** *{eAT} isl. Ahrette insanların Allah'ın karşısında sorguya çekilecekleri gün; mahşer.*|| **soru işareti,** *dbl. Soru cümlelerinin sonuna konulan özel noktalama işaret; (?).*|| **soru sıfatı,** *dbl. İsmi soru yoluyla belirten sıfat.*|| **soru sival** (sual), *{ağız} Sorgu.* [DS]|| **soru tümcesi,** *dbl.* → soru cümlesi.|| **soru vermek,** *{eAT} Hesap vermek.*|| **soru zamiri,** *dbl. İsmin yerini soru yoluyla tutan zamir; soru adılı.*|| **soru zarfı,** *dbl. Fiilin anlamını soru yoluyla açıklayan zarf; soru belirteci.*

soruan, [solu-gan / soluğan] *{ağız} is.* Gelgit. [DS]

sorucu, [sor-mak > sor-ucu صورجى / صورېجى] *sf.* **1.** Soru soran; soru hazırlayan; sormak işini yapan. **2.** *{eAT}* Sorgu meleği. **3.** *{eAT}* Hastanın hatırını sormak isteyen. ⊡ **sorucu yanıtlayıcı,** *Bir gözetleme radarının ekranı üzerinde görülen uçak veya gemiyi önceden belirlenmiş bir koda göre belirlemeye yarayan radar düzeneği.*

sorudak, -ğı [sor-ıt-mak > sor-ut-mak > sor-u(t)-ak صورداق] *sf.* **1.** Ayakta bir iş yapmadan, konuşmadan dikilen. *{ağız} (aynı)* [DS] **2.** Hiçbir şeyden hoşnut olmayan; somurtkan; surat asan. *{OsT} (aynı)* **3.** *{OsT} {ağız}* Kibirli; kendini beğenmiş. **4.** *{ağız}* Az konuşan. [DS] **5.** *{ağız}* (Kişi için) düşkün. [DS] **6.** *{ağız}* Asık suratlı. **7.** *{ağız}* Davet edilmeden gelen; çağrısız gelen. [DS]

sorug, [sōr-mak > sor-uğ] *{eT} is.* **1.** Soru; sorma. [DLT] **2.** Arama. [DLT] **3.** Kaybolan şey; kayıp; aranan şey. [DLT] ⊡ **soruğ küni,** *Kıyamet günü.*

sorugçı, [sor-uġ > sor-uġ-ç() *(soruğçı:)* *{eT}* *is.* **1.** Sorucu. [DLT] **2.** Kaybolan şeyi arayıcı. [DLT]

soruk[1], **-ğu** [sor-mak *(emmek)* > sor-uk] *{ağız} is.* Oyalı mendil. [DS]

soruk[2], **-ğu** [sor-mak > sor-uk] *{ağız} is.* Soru. [DS]

sorukmak, [sōr-mak[1] > sor-uk-mak] *{eT} edil. f. [-ur]* **1.** (Aranan kayıp için) haberi alınmak. **2.** Aranıp sorularak salık almak. [DLT]

sorulma, [sor-ul-ma] *is.* Sorulmak eylemi.

sorulmak[1], [sor-ul-mak] *edil. f. [-ur]* Sormak eylemi yapılmak; sormak eylemine konu olmak.

sorulmak[2], [sōr-mak[2] > sor-ul-mak صورولمق] *{eT} {eAT} edil. f. [-ur]* Emilmek; emilerek içilmek. [EUTS] [Gabain]

sorulu, [sor-u-lu] *sf.* Sorusu olan; içinde soru bulunan. ⊡ **sorulu görünüm,** *dbl. Soru biçiminde bir fiilin başka bir fiilden önce gelerek zaman zarfı görevinde bulunması durumu. "Sofraya oturduk mu kalkmak bilmiyoruz."*|| **sorulu ikileme,** *dbl. İkilenen sözler arasına soru edatı alan ikileme: güzel mi güzel (çok güzel).*|| **sorulu yan cümle,** *dbl. Soru edatı ile kurulmasına rağmen zaman anlamı veren yan cümle: ekinler sarardı mı iş çoğalır (ekinler sarardığı zaman iş çoğalır).*

sorum, [sor-mak > sor-um] *is.* Sorumluluk; mesuliyet *(1935).*

soruma, [soğ-ur-mak *(elde etmek, edinmek)* > soğur-

mak > sor-mak > sor-u-ma] *is.* Sorumak eylemi; sorma; emme.

sorumak, [soğ-ur-mak *(elde etmek, edinmek)* > soğur-mak > sor-mak > sor-u-mak] *{ağız} gçl. f. [-r]* Emmek; sormak; soğurmak.

sorumlu, [sor-mak > sor-um-lu] *sf.* **1.** Kendinin veya kendine bağlı olanların davranışlarından dolayı bir erke karşı hesap vermek durumunda olan; mesul *(1944).* **2.** Yaptığı iş ve davranışlardan doğacak olan maddî ve manevi sonuçlara katlanmak zorunda olan; mesul. **3.** Bir görevi yapmak, yerine getirmekle yükümlü olan; mesul. **4.** Davranış ve sözlerinin sonuçlarını göz önünde bulundurarak hareket eden; düşünceli. **5.** *is.* Bir kurum veya kuruluşta, örgütte belli bir görevi yerine getirmekle yükümlü kimse; görevli. **6.** Bir şeye neden olan kimse. ⊡ **sorumlu tutmak,** *Neden olduğu olumsuz sonucu yüklemek; mesul tutmak.*

sorumluk, -ğu [sor-um-luk] *{ağız} is.* Hediye. [DS]

sorumluluk, -ğu [sor-um-lu-luk] *is.* **1.** Sorumlu olma durumu; mesuliyet. **2.** Kişinin kendi davranışlarını ve yetki alanına giren olumsuz herhangi bir olayın sonucuna katlanması; mesuliyet. **3.** Bir iş ve görevden sorumlu olma durumu; mesuliyet. **4.** Sorumlu olmayı gerektiren bir yükümlülüğün kendisi; mesuliyet. **5.** Karar alma yetkisinin yanında hesap verme zorunluluğunu da gerektiren görev, meslek ya da sosyal konum; mesuliyet. **6.** *huk.* Hukuka aykırı eylemlerden doğan zararları giderme yükümlülüğü; mesuliyet. ⊡ **sorumluluk düşmek,** *Sorumlu olarak görülmek; sorumlu sayılmak.*

sorumsuz, [sor-um-suz] *sf.* **1.** Herhangi bir sorumluluğu olmayan; sorumlu olmayan; sorum taşımayan; mesuliyetsiz; gayri mesul. **2.** Davranışlarının, sözlerinin, eylemlerinin doğuracağı sonuçların bilincinde olmayan. **3.** Düşüncesizce davranan; bilinçsizce davranan.

sorumsuzca, [sor-um-suz-ca] *(sorums'uzca) zf.* **1.** Herhangi bir sorumluluğu olmaksızın; sorumsuz biçimde; sorumlu olmadan; mesuliyetsizce; gayri mesul olarak. **2.** Davranışlarının, sözlerinin, eylemlerinin doğuracağı sonuçların bilincinde olmaksızın. **3.** Düşüncesizce; bilinçsizce.

sorumsuzlaşma, [sor-um-suz-la-ş-ma] *is.* Sorumsuzlaşmak eylemi.

sorumsuzlaşmak, [sor-um-suz-la-ş-mak] *dönşl. f. [-ır]* **1.** Sorumsuz duruma gelmek. **2.** Sorumsuzca davranmak. **3.** Kendini sorumsuz hissetmek.

sorumsuzlaştırma, [sor-um-suz-la-ş-tır-ma] *is.* Sorumsuzlaştırmak eylemi.

sorumsuzlaştırmak, [sor-um-suz-la-ş-tır-mak] *gçl. f. [-ır]* **1.** Sorumsuz duruma getirmek. **2.** Sorumsuz davranmasını sağlamak; bir kimsenin sorumsuzlaşmasına neden olmak.

sorumsuzluk, -ğu [sor-um-suz-luk] *is.* **1.** Sorumsuz olma durumu; mesuliyetsizlik. **2.** Sorumluluk duygusundan tümüyle yoksun olan kişinin niteliği; düşüncesizce davranan kimsenin ayırıcı özelliği. **3.** Sorumsuzca davranış.

sorun, [sor-mak > sor-un] *is.* **1.** Üzerinde düşünerek bir çözüme kavuşturulması gereken durum, *(1959).* **2.** Konuşularak bir sonuca bağlanması gereken durum. **3.** Herhangi bir bilgi alanında soruların üzerinde toplandığı, tartışmaya açık, kanıtlamalara ve kuramlara konu olabilen soru. **4.** Belli bir alanda bir takım güçlükler, engeller ortaya koyan ve bir çözüm gerektiren şey; mesele; problem. **5.** *psikol.* Kişinin yenmek, içinden çıkmak zorunda olduğu bir yenilik niteliği taşıyan davranışta ya da sözlü etkinlikte bulunması gereken her durum. **6.** *fel.* Bilimsel yöntemlerle çözülmek üzere ortaya atılan soru. **7.** *mecaz.* Kişiyi zor durumda bırakan sıkıcı ve olumsuz her türlü güçlük; dert. **8.** *mecaz.* Ruhsal dengeyi bozan duygusal karmaşa; iç çatışması; ruhsal bozukluk. **9.** Mesul *(1935).* ⊡ **sorun çıkarmak,** *İşler yolunda giderken hoş olmayan ve içinden çıkılması güç bir durum yaratmak.*

sorunca, [sor-mak > sor-unca صورنجا] *{eAT} {ağız} is.* Sorgu; sual. [DS]

sorunlu, [sor-un-lu] *sf.* **1.** Bir sorunu olan; problemli; dertli. **2.** Çeşitli sorunlar içeren. **3.** (Topluluk, kuruluş vb. için) bir takım sorunlar, güçlükler içinde bulunan. **4.** (Kişi için) duygusal ve ruhsal sorunları nedeniyle kendisiyle kolay iletişim kurulamayan. **5.** İlişkilerinde sorun çıkartan.

sorunsal, [sor-un-sal] *sf.* **1.** Sorunla ilgili; problematik *(1976).* **2.** Çözümü belli olmayan; ihtimalî. **3.** *fel.* Doğruluğu kuvvetle muhtemel olmakla birlikte şüphe uyandıran; kesin olmayan. **4.** *is.* Belli bir bilgi alanıyla ilgili olan sorunların tümü; belli bir durumdan kaynaklanan sorunlar öbeği. ⊡ **sorunsal yargı,** *fel. Bir yargının, yargıyı ileri süren için kesin olmayan doğruluğuna ya da yanlışlığına Kant'ın verdiği ad; belkili yargı; ihtimalî hüküm.*

sorunsuz, [sor-un-suz] *sf.* **1.** Herhangi bir sorunu olmayan; problemsiz; dertsiz; rahat. **2.** Sorun içermeyen.

sorunulmak, [sor-un-ul-mak صورنلمق] *{eAT} edil. f. [-ur]* Sorulmak.

sorusuz, [soru-suz] *sf.* Sorusu olmayan; içinde soru bulunmayan.

soruş, [sōr-mak^2 > sor-uş / suruş] *{eT} is.* Ütülmüş buğday başağı tanesi; ütme. [DLT]

soruşma[1], [sor-uş-ma] *is.* Soruşmak eylemi.

soruşma[2], [sor-mak > sor-uş-ma] *{ağız} is.* Sorarak konuşma; duruşma. [DS]

soruşmah[1], [sor-uş-mak / sor-uş-ma] *{ağız} dönşl. f. [-ur]* → soruşmak[1]. [DS]

soruşmah[2], [sor-uş-mak / sor-uş-ma(] *{ağız} dönşl. f. [-ur]* → soruşmak[2]. [DS]

soruşmah[3], [sol-uş-mak > soruşma(] *{ağız} dönşl. f. [-ur]* → soruşmak[3]. [DS]

soruşmak[1], [sōr-mak[2] > sor-uş-mak صورۇشمق] *{eT} işteş. f. [-ur]* **1.** Birbirini emerek öpüşmek; emişmek. *{eAT} (aynı)*. **2.** *dönşl. f.* (Su, ter vb. için) emilerek yok olmak; emilmek; somurulmak. *{eT} {eAT} {ağız}* [DS] *(aynı)* [DLT] **3.** *{eAT} {ağız}* (Islak şey için) kurumaya başlamak; suyu çekilmek. [DS]

soruşmak[2], [sor-uş-mak صورۇشمق] *gçl. f. [-ur]* Birine sormak. *{eAT} (aynı)*

soruşmak[3], [sol-mak > soluş-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ur]* Yüzü üzüntüden solmak. [DS]

soruşturma, [sor-uş-tur-ma] *is.* **1.** Soruşturmak eylemi ve işlemi. **2.** Bir konu ile ilgili olarak bilgi ve veri toplamak amacıyla yetkili ve o konuda bilgisi olan kişilere soru yöneltme; sormaca; tetkik; tahkik; anket. **3.** Herhangi bir konuda adlî ve idarî makamın yürüttüğü inceleme; tahkikat. **4.** *huk.* Bir suç söz konusu olduğunda suçlunun ortaya çıkarılması amacıyla yapılan ve kararın kesinleşmesine kadar süren araştırma çalışması. **5.** *huk.* Bir davada davacının ileri sürdükleri ile davalının savunmalarının gerçekliğini belirlemek amacıyla yapılan araştırma. **6.** Bir alanda herhangi bir durumu veya tutumu belirlemek amacıyla yöneltilen kapsamlı ve ayrıntılı soru dizisi. ⊡ **soruşturma kurulu,** *Herhangi bir konuda soruşturma yapmak üzere görevlendirilmiş kurul; tahkikat komisyonu.*|| **soruşturma raporu,** *Soruşturma kurulu ya da soruşturmacı tarafından düzenlenmiş rapor.*|| **soruşturma yargıcı,** *huk. Birden çok yargıçtan oluşan mahkemelerde, davanın soruşturma aşamasını yürüten yargıç; tahkikat hâkimi.*

soruşturmacı, [sor-uş-tur-ma-cı] *is.* **1.** Soruşturma işini yürüten kimse. **2.** Bir anketi, bir piyasa araştırmasını, bir kamuoyu yoklamasını yapan, yürüten kimse; anketçi.

soruşturmacılık,-ğı [sor-uş-tur-ma-cı-lık] *is.* Soruşturma yapma işi; soruşturmacının işi; anketçilik.

soruşturmak, [sor-uş-tur-mak] *gçl. f. [-ur]* Konu ile ilgisi ve bilgisi olan kişilere gerekli soruları yönelterek yeterli, ayrıntılı ve kapsamlı bilgi toplamak; soruşturma yapmak.

soruşturucu, [sor-uş-tur-ucu] *is.* **1.** Soruşturma yapan kimse; muhakkik. **2.** *sf.* Soruşturma yapan.

sorut, [sor-mak *(emmek)* > sor-ut] *{ağız} is.* Ağız köpüğü. [DS]

sorutkan, [sor-ıt-mak > sor-ut-mak > sor-ut-kan صورتقان] *sf.* Surat asma alışkanlığı olan; sürekli olarak somurtan; somurtkan. *{OsT} (aynı)*

sorutkanlık,-ğı [som-ur-t-kan-lık] *is.* Sorutkan olma durumu; somurtkan bir kimsenin niteliği; asık suratlılık.

sorutma, [sor-ıt-ma > sor-ut-ma] *is.* Sorutmak eylemi.

sorutmak[1], [sōr-mak[2] > sor-ut-mak] *{eT} gçl. f. [-ur]* Emdirmek. [DLT]

sorutmak[2], [sor-ıt-mak > sor-ut-mak صورتمق] *gçsz. f. [-ur]* **1.** *{ağız}* Ayakta durmak; bir iş yapmadan dikilmek. [DS] **2.** *{eAT} {OsT} {ağız}* Hoşnutsuzluğunu yüz ifadesi ile belli etmek; somurtmak; surat asmak. [DS] **3.** *{OsT} {ağız}* Kurularak başını yukarı kaldırmak; gururlanmak. [DS]

soruttürmak, [sor-ut-tur-mak] *{ağız} gçl. f. [-ur]* Eline tutuşturmak. [DS]

sorutuş, [sor-ut-uş] *is.* Sorutmak eylemi ve biçimi.

SOS [İng. save our souls *(canımızı kurtarın)*] *kısalt. is.* Telsiz telgrafta kullanılan mors alfabesi ile S.O.S. harflerini simgeleyen tehlike anında yardım isteme işareti; imdat sinyali.

sos, [Fr. sauce] *is.* **1.** Renk ve lezzet vermek için yemeklerin üzerine dökülen sıvı kıvamlı malzeme. **2.** Bazı tatlılarla birlikte sunulan şekerli, aromalı sıvı.

sosal, [Bul. sisel] *{ağız} is.* Büyük fare. [DS]

sosik, -ği [? sosik] *{ağız} is.* Pipo. [DS]

sosis, [Lat. salsus / salsicia *(tuzlu)* > Fr. saucisse] *is.* **1.** Baharat katılmış çiğ kıyma ile doldurulmuş bağırsak. **2.** Kalın domuz sucuğu.

sosluk, -ğu [sos-luk] *is.* Sofrada sos sunmakta kullanılan, bir yanda akıtma ağızlığı, diğer yanda kulpu bulunan mutfak aracı; sos kabı.

sosola, [? sosola] *{ağız} sf.* **1.** Yüksek. **2.** Yumru. [DS]

sosrat, [? sosrat] *{ağız} sf.* Ahlaksız.[DS]

sosret, [? sosret] *{ağız} sf.* **1.** Arsız; utanmaz. **2.** Ayrıksı. [DS]

sosur, [sos-ur ?] *{ağız} sf.* **1.** Suratsız; sevimsiz. **2.** Kibirli. [DS]

sosyal, -li [Fr. social] *sf.* **1.** Toplumla ilgili; topluma ait; toplumsal; içtimai. **2.** (Kişi için) toplum içinde yaşayan. **3.** Bir topluma, kendine özgü varlık olarak görülen insan topluluğuna ilişkin. **4.** Topluluğun üyeleri ile bir birey arasındaki ilişkileri ilgilendiren. **5.** Toplum içindeki birey ve grupların örgütlenmesi ile ilgili olan. **6.** (Meslek, örgüt ve etkinlik için) toplum üyelerinin içinde bulundukları ekonomik, psikolojik, sağlık vb. konularla ya da bireyler arası ilişki ve dayanışmalarla ilgili olan. *"sosyal sigortalar"*. **7.** Toplumdaki bireylerin yaşam koşullarını iyileştirmeyi amaçlayan ve bu amaçla gerçekleştirilen. **8.** Toplum içindeki sınıflar ve gruplar arasında gelişen ve ortaya çıkan. *"sosyal çatışma."* **9.** Başkaları ile kolay iletişim ve ilişki kurabilen; birlikte yaşaması kolay ve hoş olan. ⊡ **sosyal adalet,** *Toplumun değişik kesimlerindeki bireylerin arasında gelir düzeyi, hayat standardı, fırsat eşitliği gibi alanlarda sağlanan denge durumu.*|| **sosyal antropoloji,** *Kültürü bir bütün olarak inceleyen, kültür kalıpları arasındaki benzerlik ve farklılıkları ortaya koyan bilim dalı.*|| **sosyal bilgiler,** *Sosyal konuları içeren bilgiler.*|| **sosyal bilim,** *İnsanın top-*

lumsal ve kültürel faaliyetlerini, toplumsal olayları inceleyen bilim.|| **sosyal bilimler,** *Sosyal bilimle yakından ilgili olan bilimler ve bilim dalları.*|| **sosyal bünye,** *İçinde toplumsal ilişkilerin ve toplumsal olayların meydana geldiği, toplumsal grup ve kurumların yer aldığı toplumun şekil ve çerçevesi ile biçimlenen sosyal varlık; toplumsal yapı.*|| **sosyal değerler,** *Bir toplum içinde bulunan bireyleri birbirine yaklaştıran, bir arada tutan ve toplumun devamını sağlayan temel yargılar, değerler.*|| **sosyal değişme,** *Toplumsal olarak değişme.*|| **sosyal demokrasi,** *Marksizm'den kaynaklanan, emekçi kesimin çıkarlarını, üretimin artırılması yanında hakça bölüşümü ön planda tutan, sosyal adaleti, sosyal refah devletini savunan parlamenter ve reformist sosyalizmi savunan siyasi akım; ılımlı sosyalizm.*|| sosyal **demokrat,** *1. Sosyal demokrasi yanlısı olan. 2. Marksçılığa bağlı fakat enternasyonale bağlanmayı reddeden ve genellikle sosyalist olduklarını söyleyenleri kötülemek için kullanıldı.*|| **sosyal devlet,** *Toplumsal ve ekonomik alanlarda, bireylere adalet ve sosyal güvenlik sağlayıcı politikalar geliştiren devlet modeli.*|| **sosyal düzen,** *Toplumsal yapının düzenli bir biçimde oluşması durumu.*|| **sosyal emperyalizm,** *Sosyalizm adına uygulanan emperyalist politika.*|| **sosyal faaliyet,** *Toplumsal konulu etkinlik.*|| **sosyal gelişme,** *Toplum bilimi bakımından gözlenen gelişme ve değişme.*|| **sosyal güvenlik,** *huk. Sigorta ve yardım gibi araçlarla toplum bireylerini güvence altına almayı amaçlayan önlemlerin tümü.*|| **sosyal hayat,** *İnsanın toplum içinde yaşam biçimi.*|| **sosyal hukuk,** *huk. İş ve sigorta hukuku ile ilgili kural ve yasaların tümü.*|| **sosyal ilişki,** *Birbirinden haberi olan insanlar arasında bir süre devam eden, anlamlı ve amaçları olan toplumsal bağ.*|| **sosyal konut,** *Dar gelirliler için devlet tarafından yaptırılmış ucuz ve sağlıklı konut.*|| **sosyal olay,** *İnsanlar arasındaki ilişkilerden doğan ve bir defada olup biten oluşum; sosyal hadise.*|| **sosyal olgu,** *Toplumsal nitelikli olgu; sosyal vakıa.*|| **sosyal oluşum,** *Zamanla oluşan toplumsal değişim.*|| **sosyal psikoloji,** *psikol. İnsan davranışlarının, sosyal grupla bağlantıları bakımından incelenmesi.*|| **sosyal sigortalar,** *Toplum ve çalışma hayatı içinde kişisel güvenliği tehdit ve tehlike altında bulunan kişiye sağlanan güvenlik önlemlerinin tümü.*|| **sosyal statü,** *Bir toplumsal durumun, başka bir toplumsal duruma göre işgal ettiği durum.*|| **sosyal tabaka,** *Bir toplum içinde, yaşama biçimi, maddî imkânları, öğrenim durumu vb. bakımdan birbirine benzeyen kişilerin oluşturduğu sınıf.*|| **sosyal ve ekonomik haklar,** *huk. Ailenin korunması, sağlık, eğitim, çalışma ve sözleşme özgürlüğü, dinlenme, konut edinme ve sosyal güvenlikten yararlanmaya ilişkin haklar.*|| **sosyal yapı,** *İçinde toplumsal ilişkilerin ve toplumsal olayların meydana geldiği, toplumsal grup ve kurumların yer aldığı, toplumun şekil ve çerçevesi ile biçimlenen sosyal varlık; toplumsal yapı.*|| **sosyal yardım,** *Yoksul kesim ve kişilere onların yiyecek, giyecek, tedavi, ilaç gibi zorunlu ihtiyaçlarını karşılamak üzere yapılan yardım.*|| **sosyal yaşam,** *İnsanın toplum içinde yaşam biçimi; sosyal hayat.*

sosyalist, [Fr. socialiste] *sf.* **1.** Sosyalizm yanlısı. **2.** (Kişi, dernek, grup, parti vb. için) sosyalizmi savunan; toplumcu. **3.** Sosyalizme ilişkin; sosyalizme özgü; toplumcu. ⧉ **sosyalist gerçekçilik,** *1932'de SSCB'de ortaya çıkmış estetik öğreti.*

sosyalistik, -ği [Fr. socialistique] *sf.* Sosyalizm yanlısı.

sosyalizasyon, [Fr. socialisation] *is.* Devlet hizmetlerini toplumun daha büyük bir kesimine götürme ve bu amaçla yapılan çalışma; toplumsallaştırma.

sosyalizm, [Fr. socialisme] *is.* **1.** Üretim ve değişim araçlarının kamuya ait olması ve mal varlığının herkesin emeğine göre paylaştırılması amacını güden siyasi, ekonomik ve toplumsal kuram; toplumculuk. **2.** Toplumsal adaletsizliği, özel mülkiyeti kaldırarak gidermek ve böylece yeni bir toplum düzeni yaratmak amacını güden kuram; serbest rekabetin toplumda açtığı dengesizlikleri ortadan kaldırmak amacını güden yeni bir bölüşüm düzeni. **3.** Sosyalist ya da sosyal demokrat akımların tümü.

sosyalleşme, [sosyal-le-ş-me] *is.* **1.** Sosyalleşmek eylemi; toplumsallaşma. **2.** *psikol.* Bireyin, toplum yaşayışına uyumunu ve onunla bütünleşmesini sağlamak ve kolaylaştırmak amacıyla çevredeki kültür ögelerini kişiliğine katarak öğrenmesine yol açan süreçlerin tümü; bireyin toplum yaşayışına alışması. **3.** Bireyin herhangi bir toplumsal gruba uyması.

sosyalleşmek, [sosyal-le-ş-mek] *dönşl. f. [-ir]* **1.** (Birey için) toplumsal çevreye uymak; toplumun değer yargılarını benimseyerek toplumla bütünleşmek; toplumsallaşmak. **2.** (Mal ve hizmet için) toplumun bütününe dağılmak.

sosyalleştirme, [sosyal-le-ş-tir-me] *is.* **1.** Sosyalleştirmek eylemi. **2.** Kişiyi topluma uyar hâle getirme, eğitme; bir çocuğu toplu yaşayışa alıştırma. **3.** Devlet hizmetlerini toplumun daha büyük bir kesimine götürme ve bu amaçla yapılan çalışma; toplumsallaştırma. **4.** *ekon.* Her türlü üretim ve değişim araçlarının, enerji ve kredi kaynaklarının vb. toplumu ilgilendiren bütün maddî değerlerin kolektif hale getirilmesi; topluma mal etme; toplumsallaştırma.

sosyalleştirmek, [sosyal-le-ş-tir-mek] *gçl. f [-ir]* **1.** Toplumsal hâle getirme; toplumsallaştırmak. **2.** Bir kimseyi toplum kurallarına göre davranacak, toplumla bütünleşip toplumun değer yargılarını benimseyecek biçimde eğitmek. **3.** Üretim ve değişim araçlarını, enerji kaynaklarını, hizmetleri toplum yararına kullanmak amacıyla devletleştirmek; toplumun malı kılmak; toplumsallaştırmak.

sosyete, [Lat. sacietas > Fr. société] *is.* **1.** Topluluk; cemiyet. **2.** Toplum içinde kibar, zevkli, zarif olmayı bildikleri kabul edilen insanların oluşturduğu ve kendilerine özgü yaşama biçimleri olan kesim. **3.** Eğlenmek, konuşmak amacıyla bir araya gelmiş zengin kişiler topluluğu. **4.** Böyle bir kesimin yaşama biçimi. ⧉ **sosyete alkolizmi,** *Sosyete toplantılarında pahalı ve sert içkilerin aşırı tüketimine bağlı alkol bağımlılığı.*|| **sosyete ressamı,** *Seçkin müşteri kitlesinin beğenisini kazanmış daha çok klişeleşmiş konulara yer veren ressam.*

sosyetik, -ği [Fr. société > *(benzetme yolu ile)* sosyetik] *sf.* **1.** (Küçümseme ve alay için) sosyete düşkünü; sosyetenin yaşama biçimine özenen. **2.** Böyle bir düşkünlüğü gösteren.

sosyo- [Fr. socio- / social / société] *ek.* Latince kelimelere "toplumla ilgili" anlamı katan ön ek.

sosyoanaliz, [Fr. socioanalyse] *is.* Bireyin toplumsallaşma durumunun incelenmesi.

sosyobiyoloji, [Fr. sociobiolagie] *is.* İnsanlarda bulunan bir takım davranışların biyolojik incelemesinden bazı toplumsal olguların açıklamasında yararlanılabileceğini savunan, ancak sosyoloji ve antropoloji uzmanlarınca pek yerinde görülmemiş Anglosakson kaynaklı düşünce akımı.

sosyoekonomik,-ği [Fr. socio-économique] *sf.* Hem ekonomik hem de toplumsal boyutu olan.

sosyogenetik, -ği [Fr. sociogénétique] *sf.* **1.** Toplumsal oluşuma ilişkin. **2.** *is.* Küçük toplulukların, bunları kapsayan daha geniş toplulukların içinde kendiliğinden oluşumunun incelenmesine Moreno'nun verdiği ad.

sosyogram, [Fr. sociogramme] *is. psikol.* Bir sosyometri uygulamasından elde edilen sonuçların çizgisel olarak belirtilmesi.

sosyokültürel, [Fr. socioculturel] *sf.* Hem kültürü hem de bu kültürün ait olduğu toplumu veya topluluğu ilgilendiren; toplumsal yapının incelenmesine ilişkin olan kültürle ilgili.

sosyolengüistik, -ği [Fr. sociolinguistique] *is.* Dil, kültür ve toplum arasındaki ilişkileri inceleyen dil bilimi; toplum dilbilimi.

sosyolog,-ğu [Fr. sociologue] *is.* Toplum bilimi uzmanı; toplum bilimci; içtimaiyatçı.

sosyoloji, [Lat. socios *(arkadaş)* > Yun. logos *(bilgı)* > (A. Compte'un türettiği isim) Fr. sociologie] *is.* İnsan toplumlarını ve bu toplumlarda gelişen toplumsal olguları inceleyen insan ilişkileri bilimi; toplum bilimi.

sosyolojik, -ği [Fr. sociologique] *sf.* Toplum bilimi ve toplumsal olayla ilgili olan; sosyolojiye ilişkin.

sosyolojizm, [Fr. sociologisme] *is.* Toplumsal olayların ve toplum biliminin öncelikli incelenmesini savunan toplum bilimcilerin görüşü; toplum bilimini ruh biliminden öncelikli olarak ele alan ve toplumsal gerçekliğin açıklanması için yeterli bulan görüş.

sosyometri, [Fr. sociométrie] *is.* **1.** *psikol.* Grup üyelerinin bireysel ilişkilerini gözlemleme yöntemi. **2.** Toplumsal olguların ölçülmesi. ⧉ **sosyometri testi,** *Bir grubun üyeleri arasında uygulanan arkadaşlık, nefret ya da kayıtsızlık gibi psikolojik etkenleri belirlemeye yarayan matematiksel inceleme testi.*

sosyoterapi, [Fr. sociothéraphie] *is. psikol.* Bireyin toplum içindeki davranış bozukluklarını ortadan kaldırmaya ve iyileştirmeye yönelik teknik ve uygulamaların tümü.

sota, [İt. sotto] *(so'ta) sf.* **1.** Aşağı; aşağıya. **2.** *argo.* (Kumarda) kaybeden. **3.** *argo.* (Yer ve zaman için) uygun; elverişli. ⧉ (birini, bir şeyi) **sotada bırakmak,** *argo. En uygun biçimde bırakmak.*|| **sotada kalmak,** *argo. Uygun durumda bulunmak.*|| **sotaya düşmek,** *argo. Kandırılmak; açmaza düşürülmek.*|| **sotaya yatmak,** *argo. Elverişli bir yerde durmak; gizlenmek.*

sotalamak, [sota-la-mak] *gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor] argo.* Uygun duruma getirmek.

sotalanmak, [sota-la-n-mak] *dönşl. f. [-ır] argo.* Uygun durumda bulunmak; gizlenmek.

sotalı, [sota-lı] *sf. argo.* Uygun; elverişli durumda.

sote, [Fr. sauter *(sıçramak)* > sauté] *(so'te) is.* Kuşbaşı olarak doğranmış et, ciğer, böbrek vb. yağda kavrulduktan sonra domates, biber, su eklemek suretiyle pişirilen bir yemek türü.

sotturmak, [so(-tur-mak / sot-tur-mak] *{eT} gçl. f. [-ur]* Tükürtmek. [DLT]

sotup, [Sansk. stupa *(yığın)*] *{eT} is.* Stupa. [EUTS]

sov[1], [soğ / sov *(yans.)*] *is.* Kofluğu, boş olmayı anlatan kök. [Zülfikar] *sov-ala-k*

sov[2], [so / sov] *{ağız} is.* Üzerindeki çivilere asılarak sucuk kurutulan sopa. [DS]

sov[3], [sov *(yans.)*] *{ağız} is. tıp.* Bulaşıcı hastalık.

sova, [söve / sova] *{ağız} is.* Söve. [DS]

sovaç, -cı [su+ ağaç] *{ağız} is.* Sucuların, iki ucuna kova ya da teneke takarak su taşıdıkları ağaç. [DS]

sovak[1], **-ğı** [sav-ak] *{ağız} sf.* (Hayvan için) beli sakat. [DS]

sovak[2], **-ğı** [sav-ak] *{ağız} is.* İki ark arasındaki bağlantı kanalı. [DS]

sovala[1], [sov *(yans.)* > sov-ala-(k)] *{ağız} sf.* **1.** (Tohum, yemiş vb. için) bozulmuş. **2.** *is.* Keçi memesinde görülen bir hastalık. [DS]

sovala[2], [suv > suv-al-a(k)] *{ağız} is.* Küçük taşlı ve kumlu tarla. [DS]

sovalak, -ğı [soğ / sov *(yans.)* > sov-ala-k] *{ağız} sf.* **1.** İçi boşalmış; kof; çürük. **2.** (Toprak için) verimsiz; kır. **3.** Kır; bayır. [DS]

sovan, [soğan] *{ağız} is.* Soğan. [DS]

sovdan, [? sovdan] *{ağız} is.* Büyük, toprak veya çini çorba kabı. [DS]

sovhoz, [Rus. **sovyetskoye** *(birlikte bölüşüm)* + **hoz-yaytsvo** *(tarımsal işletme)*] *kısalt. is.* Rusya'da S.S.C. Birliği dağılmadan önce, üretim araçları üzerinde devlet mülkiyeti esasına dayanan ve toplumcu mülkiyetin en ileri biçimi olan büyük tarım işletmelerine verilen ad.

sovka, [soy-ka / sovka] *{ağız} ünl. "Ölesice!"* anlamında kullanılır; soyka. [DS]

sovtaj, [Fr. sauvetage] *is.* Sigortalanmış bir maldan, hasar sonrası kendisinden ekonomik olarak yararlanılabilecek kısım.

sovucak, -ğı [*eT.* soğık > soğucak > sovucak صوجق] *{eAT} sf.* **1.** Serin; serince. **2.** *is.* Serin hava.

sovudan, [soğut-mak > soğut-an] *{ağız} is.* Kavrulmuş kahveleri soğutmakta kullanılan ağaç tepsi. [DS]

sovudmak, [soğ(-mak > sovu-d-mak صودمق] *{eAT} gçl. f. [-ur]* Soğutmak.

sovuğurak, -ğı [*eT.* soğık > sovuğ-urak صوغرق] *{eAT} sf.* Biraz soğuk; soğukça.

sovuk, [soğ-(u)-mak > soğ-(u)-k > sovuk سووق / سوق / صووق / صوق] *{eT} {eAT} {OsT} is.* Soğuk. [EUTS] 🗗 **sovuk demir döğmek,** *{eAT} 1. Boşuna uğraşmak. 2. Olmayacak bir konu üzerinde durmak.*|| **sovuk el,** *{eAT} {OsT} 1. Uğursuz, kötü el; yaramaz el. 2. Yabancı el.*|| **sovuk geçmek,** *{eAT} {OsT} Soğuk dokunmak; etki etmek.*|| **sovuk koymak,** *{eAT} {OsT} 1. Soğuk içine işlemek. 2. Soğuk algınlığına yakalanmak.*

sovuklanmak, [sovuk-la-n-mak سووقلنمق] *{eAT} dönşl. f. [-ur]* Serinlemek.

sovukluk[1], **-ğu** [*eT.* soğık > sovuk-luk سووقلق] *{eAT} {OsT} is.* **1.** Soğukluk. **2.** Serinlik. **3.** *{ağız}* Yemeklerden sonra yenen meyve vb. yiyecekler. [DS] 🗗 **soğukluk etmek,** *{eAT} 1. Havayı soğutmak. 2. Güleryüz göstermemek; soğuk davranmak.*

sovukluk[2], **-ğu** [*eT.* soğık > sovuk-luk صووقلق] *{eAT} {ağız} is.* Semizotu. [DS]

sovulcan, [soğ-ul-mak > soğ-ul-can] *{ağız} is.* Solucan. [DS]

sovulmak[1], [soğ-ul-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ur]* Suyu, sütü çekilmek, azalmak.[DS]

sovulmak[2], [sav-mak > sav-ul-mak / sovul-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ur]* Bir yeri bırakıp gitmek; savulmak. [DS]

sovulmak[3], [soğ / sov *(yans.)* > soğ-ul-mak / sov-ul-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ur]* (Yumurta için) bozulmak. [DS]

sovulmak[4], [soğ / sov *(yans.)* > soğ-ul-mak / sov-ul-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ur]* (Su toplamış yara veya şişkin bir şey için) içi boşalmak; sönmek. [DS]

sovumak, [*eT.* soğ-(u)-mak >sovu-mak صوومق] *{eAT} {OsT} gçsz. f. [-r]* Soğumak.

sovuşgan, [suv > suvış-ġān / sovış-ġān] *(sovuşga:n) {eT} is.* Solucan yüzünden olan sarılık hastalığı. [DLT]

sovutmak, [sovu-t-mak صوودمق] *gçl. f. [-ur] {eAT} {OsT} gçl. f. [-ur]* Soğutmak.

sovyet, [Rus. soviet *(meclis)*] *is.* **1.** Siyasi kurul; meclis. **2.** *sf.* Eski Sovyetler Birliği ile ilgili.

soy[1], [soy صوى] *{eT} is.* **1.** Şiirsel anlatımlı coşkulu söz; şiir; manzume. **2.** Destansı hikâyelerde yer alan manzum parçalar. **3.** *{eAT}* Söz. **4.** *{eAT}* Haber. 🗗 **soy soylamak,** *Şiirsel sözler söylemek; manzume koşmak.*

soy[2], [soy] *is.* **1.** Birbirine kan bağı ile bağlı olan geçmiş, mevcut ve gelecek kuşakların tümü; birbirinin devamı olacak biçimde aynı kökene bağlanabilen varlıklar zinciri. **2.** Aynı ata ya da atalardan gelenlerin tümü; sülale; aile. **3.** Cins; çeşit; tür. **4.** Zürriyet; nesil; kuşak. **5.** *biy.* Bir yaratığın kendisini, en eski atalarını ve kendisinden türeyen kuşaklarını kapsayan bireyler dizisi. **6.** *sf.* İyi ve üstün nitelikli; soylu. 🗗 **soya çekim,** *Soyunun özelliklerini taşıma; kalıtım.*|| **soya çekmek,** *Soyunun özelliklerini taşımak.*|| **soy ağacı,** *1. Bir ailenin kökenini ve sonraki üyelerini belirleyen ve görünüşü ile ağacı andıran çizelge; hayat ağacı; şecere. 2. biy. Bir bireyin soyunu geçmişten bugüne gösteren çizelge.*|| **soydan bulaşma,** *Dölütte, babanın spermasından ya da annenin kanından gelme bir mikrobun bulunması durumu.*|| **soy kırımı,** *Bir insan topluluğuna karşı ulusal, dinsel vb. nedenlerle planlı olarak yok etme, toptan öldürme biçiminde uygulanan insanlık suçu; jenosit.*|| **soy kütüğü,** *1. Bir soy zincirini oluşturan aile üyelerinin dökümü; soy listesi. 2. zool. Damızlık hayvanlar için tutulan ana baba, ırk ve bazı özelliklerini belirten kayıt defteri.*|| **soy oluş,** *biy. Türlerin ortaya çıktıkları zamandan bulundukları zamana kadar geçirdikleri gelişim evrelerinin tümü; filogenez.*|| **soy sop,** *Aynı soydan gelen kişilerin oluşturduğu topluluk; akrabalar.*|| **soyu bozuk,** *Birinin "iyi bir aileden gelmediğini" belirtmek için kullanılan küfür sözü.*|| **soy zinciri,** *Bir hısımlık dizgesi içinde birbirine bağlı bireyler dizisi.*

soy[3], [soy] *sf.* **1.** Temel niteliğinde olan; asal; esasî. **2.** *{ağız}* Düz; düzgün. [DS] **3.** *is. {ağız}* Nakışsız, yol yol dokunmuş kilim. [DS] 🗗 **soy gazlar,** *kim. Periyodik sınıflandırmada, atomlarının dış halkası elektrona doymuş olan helyum, neon, argon, kripton ve ksenon gazlarına verilen ad; asal gazlar.*|| **soy kilim,** *{ağız} İşlemesiz, düz kilim.* [DS]|| **soy metal,** *kim. Altın, gümüş, platin gibi oksitlenmenin*

mümkün olmadığına inanılan metallere verilen isim.

soy[4], [say / soy] *{ağız} is.* Taşlık; kayalık; say. [DS]

soy[5], [soy] *{ağız} is.* İz sürmede, avda hayvanın aldığı koku. [DS]

soya[1], [Yun. sougıas => soya صويه] *{16.yy.} {ağız} is.* **1.** Çakı. **2.** Küçük bıçak. [DS]

soya[2], [Mançu d. soja > Fr. soja] *(so'ya) is. bot.* **1.** Fasulyegillerden, bir buçuk metre kadar boylanan, dik duruşlu almaşık dizilişli birleşik üç yapraklı, 3-11 cm. büyüklüğündeki badıcında üç ila dört oval tohum bulunan, unu hayvan yemi olarak, yağı da beslenmede kullanılan, Çin ve Japon kökenli bir tarım bitkisi; soya fasulyesi, *(Soja hispida).* **2.** Bu bitkinin protein ve enzim oranı yüksek tohumları. ⊟ **soya fasulyesi,** *Soya.*|| **soya sosu,** *Mayalanmış soya tohumlarından elde edilen bir tür sos.*|| **soya sütü,** *Soya tohumlarından elde edilen ve birleşimi inek sütüne yakın sıvı içecek.*

soya[3], [soya صويه] *is.* **1.** Menzil oklarının ucuna geçirilen yüksük biçiminde kemik parça. **2.** *{OsT}* Çakı; bıçak.

soya[4], [soy-a] *{ağız} sf.* **1.** (Belirli bir kullanım açısı gerektiren tarım, marangoz vb. araçları için) eğimli; yatık. **2.** (Araçlar için) dik; yüksek. **3.** (Toprağı sürmek, işlemek için) üstten; yüzeyden. **4.** (Saban için) toprağa derin batmayan.[DS] ⊟ **soya çivisi,** *{ağız} Asıl görevi sabana çeki vermek olmakla birlikte sabanın derin veya yufka işlemesini ayarlamak için saban okunu bağlayan aracın önüne takılan çivi.* [DS]|| **soya gitmek,** *{ağız} 1. Eğri gitmek. 2. (Saban için) ayar bozukluğu yüzünden toprağa iyi batmamak.* [DS]

soya[5], [*eT.* soyağū > soya] *{ağız} is.* **1.** Horoz mahmuzu. **2.** Yırtıcı kuş pençesi. **3.** Şahin. [DS]

soya[6], [söve / soya] *{ağız} is.* Söve. [DS]

soya[7], [soya] *{ağız} is.* Bodrum. [DS]

soya[8], [saya / soya] *{ağız} is. folk.* Saya; saya töreni.[DS]

soya[9], [soy-a] *{ağız} is.* **1.** İz. **2.** İz sürmede, avda hayvanın aldığı koku. [DS] ⊟ **soya sürme,** *{ağız} İz süren, suçu ortaya çıkaran kimse.* [DS]

soyacak, -ğı [soy-a / soy-acak] *{ağız} is.* Bıçak. [DS]

soyadan, [soya-dan] *{ağız} zf.* Yüzeyden; derine inmeden; yüzeysel. [DS]

soyadı, [soy+ad-ı] *is.* Aile bireylerinin kimliğinin temel ögesi olarak çocuklara babadan, kadına isteğine göre kocadan ya da babasından geçen, küçük addan sonra ve birlikte kullanılan ad; aile adı.

soyağu, [soy-ā-ġū / suy-ā-ġü] *(soya:gu:) {eT} is.* Horozun ayağındaki mahmuz. [DLT]

soyah, [soyaẖ سويخ] *{eAT} zf.* **1.** Devamlı olarak. **2.** Arka arkaya.

soyak[1], **-ğı** [soy-a-k] *{ağız} is.* **1.** İz. **2.** İz kokusu. **3.** Av köpeği. **4.** *sf.* Bir işi izleyen. [DS]

soyak[2], **-ğı** [soy-ak] *{ağız} is.* Şahine benzer bir tür yırtıcı kuş. [DS]

soyak[3], **-ğı** [soy-ak] *{ağız} is.* **1.** Soy; sülale. **2.** Ata; aile büyüğü. **3.** İyi cins; soylu; cins. [DS] ⊟ **soyak soyak,** *{ağız} 1. Birbiri ardınca. 2. Küme küme.* [DS]

soyak[4], **-ğı** [soy-a-k] *{ağız} is.* Çobanla birlikte sürü gütme. [DS]

soyak[5], **-ğı** [soy-ak] *{ağız} is.* **1.** Benzeyiş. **2.** Kılık. **3.** Biçim. [DS]

soyak[6], **-ğı** [soy-a-k] *{ağız} sf.* **1.** Eğimli; meyilli. **3.** Sersem. [DS]

soyakmak, [soy-ak-mak سيقمق] *{eAT} gçsz. f. [-r]* Aslına dönmek; aslına erişmek.

soyalamak, [soy-ala-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(ı)-yor]* (Ekin için) bir kökten birkaç dal birden vermek; kardeşlenmek. [DS]

soydaş, [soy-daş] *sf.* Aynı soydan olanlar; soyları bir olan; bir soydan olanlar; türdeş; hemcins.

soydaşlık,-ğı [soy-daş-lık] *is.* Aynı soydan gelme durumu.

soydurma, [soy-dur-ma] *is.* Soydurmak eylemi.

soydurmak, [soy-dur-mak] *gçl. f. [-ur]* **1.** Soymak eylemini yaptırmak. **2.** Bir şeyin kabuğunu, üzerinde bulunan zarını çıkarttırmak. **3.** Bir kimsenin üzerindeki giysileri çıkarttırmak. **4.** Bir kimse ya da yer ile ilgili olarak soygun yaptırmak. **5.** Yüksek fiyatla satılmasına göz yumarak alıcının zarar görmesine neden olmak.

soydurmak, [soy-mak > soy-dur-mak] *{eT} gçl. f. [-ur]* Elbiselerin çıkarttırmak.

soye, [? soye] *{ağız} is.* Kurt köpeği. [DS]

soyfana, [soy-man-a] *{ağız} is.* **1.** Nakışsız kilim. **2.** Gelişigüzel yapılan iş. **3.** *sf.* Eğri büğrü. [DS]

soyfantı, [soy-man-tı] *{ağız} sf.* **1.** Eğri. **2.** Eğilim. [DS]

soyga, [soy-ga] *{ağız} is.* Ölü. [DS]

soygun[1], [soy-gun صويغون / صويغن] *is.* **1.** Bir araya gelmiş çete durumundaki haydutlar tarafından bir kimseye, banka, kuyumcu gibi yerlere silahlı saldırı düzenlenerek yapılan hırsızlık. **2.** Emek harcamaksızın, yasa dışı yollardan elde edilen kazanç; vurgun. **3.** *sf. {eAT}* Soyulmuş; soyguna uğramış. **4.** *{OsT}* (Elbise için) birinin üzerinden soyulan. ⊟ **soygun vermek,** *{eAT} Soyulmak.*

soygun[2], [soy-gun] *{ağız} is.* **1.** Mısır koçanı. **2.** Dalın soyulan dış kabuğu; dut dalının dış kabuğu. **3.** Kavurmalık et. [DS]

soyguncu, [soy-gun-cu] *is.* **1.** Soygun yapan kimse. **2.** Yasa dışı yollardan haksız kazanç elde eden. **3.** Çengi kollarında çengileri soyup giydiren ve süsleyen kadınlara verilen ad. ⊟ **soyguncu kadınlar,**

folk. Düğünlerde def çalarak davetlileri karşılayan, bahşiş almadan içeri sokmayan kadınlara verilen ad.

soygunculuk, -ğu [soy-gun-cu-luk] *is.* **1.** Soygun düzenleme işi. **2.** Yasa dışı ve haksız kazanç elde etmeye yönelik eylem.

soygunçu, [soy-gun-cu] *{ağız} is.* → soyguncu. [DS]

soyğun, [soy-gun] *{ağız} is.* Soygun. [DS]

soyğuntu, [soy-gun-tu] *{ağız} is.* Soygun malı. [DS]

soyha, [soy-mak > soy-ka / soyḫa] *{eAT}{ağız} is.* → soyka. [DS]

soyhalamak, [soyka-ła-mak / soyḫala-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Soymak. [DS]

soyka[1], [soy-mak > soy-ka سويقا / صيقا] *is.* **1.** *{eAT} {OsT}* Elbise; üstten çıkan elbise; üst baş. **2.** *{ağız}* Ölünün üzerinden çıkan giyeceklere verilen ad; ölmüş bir kimsenin bıraktıkları; tereke. [DS] **3.** *{ağız}* Miras; kalıt. [DS] **4.** Sahibine uğur getirmeyen eşya. ☞ **soyka kalmak,** *(İlenç sözü) yok olmak; ölmek; kahrolmak.*|| **soykasında galmak** (kalmak), *(İlenç sözü) ölerek giysilerini bırakmak.*

soyka[2], [soy-ka / soyḫa] *{ağız} is.* **1.** Yaramaz; huysuz. **2.** (Aşağılama sözü olarak) huysuz, kötü kişi; aşağılık, kötü insan. **3.** Hayırsız; belalı. **4.** Kaba; nezaketsiz. [DS]

soyka[3], [soy-ka / soyḫa] *{ağız} is.* **1.** Şey; eşya; nesne. **2.** Giyiniş biçimi; kılık. [DS]

soyka[4], [Yun. sougias => soyḫa] *{ağız} is.* Çakı; bıçak. [DS]

soyka[5], [Bul. sojka] *is. zool.* Tüyleri alacalı bir tür karga; ala karga; kestane kargası, *(Garrulus glandarius).*

soykalamak, [soy-ka-la-mak صويقلمق] *{eAT} gçl. f. [-r]* Ganimet olarak almak.

soykalanmak, [soyka-la-n-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* (İlenç olarak) ölümünden sonraya kalmak. [DS]

soykamaz, [soy-ka-maz] *{ağız} sf.* Yaramaz; hayırsız. [DS]

soykaşmak, [soy-ka-ş-mak صويقشمق / سيقشمق] *{eAT} gçl. f. [-ur]* Omuzlamak; sırtlamak.

soykun[1], [soykun] *{eT} is.* Geyik. [Nevâyî]

soykun[2], [soy-kun صويقن] *{eAT} sf.* → soygun.

soylama, [soy *(şiir)* > soy-la-ma] *is.* Soylamak eylemi.

soylamak[1], [soy *(şiir)* > soy-la-mak] *gçl. f. [-r] [-l(u)-yor]* Manzum söz söylemek.

soylamak[2], [soy-la-mak سويلمق] *{eAT} gçl. f. [-r]* **1.** Aslını aramak. **2.** *{ağız}* Soyunu araştırmak. [DS] **3.** İncelemek; araştırmak; tahkik etmek. **4.** *{ağız}* İzlemek; iz sürmek. [DS]

soylamak[3], [soy-la-mak سيلامق / صويلمق] *{eAT} {OsT} gçl. f. [-r]* **1.** Soylu göstermek. **2.** Ululamak; tazim etmek. **3.** *{ağız}* Karşılamak. [DS]

soylanmak, [soy-la-n-mak صويلنمق / صيلنمق] *{eAT} edil. f. [-ır]* Aslı, soyu ortaya konmak.

soylaşmak, [soy-la-ş-mak صويلشمق] *{eAT} işteş. f. [-ur]* Birlikte arayıp sormak; birlikte soruşturmak.

soylayış, [soy-la-y-ış صويليش] *{eAT} is.* Sorup arayış; sorma.

soylu, [soy-lu] *sf.* **1.** Eskiden doğuştan veya hükümdar buyruğu ile ayrıcalıklar kazanan ve kendisine çeşitli unvanlar verilen; asil; asilzade; aristokrat. **2.** İyi tanınmış ve köklü bir aileden gelen; necip; kişizade. **3.** Saygı uyandıran; yücelik taşıyan. **4.** Soylu birine ve soyluluğa ilişkin. **5.** (Kişi için) ağırbaşlılığı ve ciddi tutumu ile çevresinde saygı uyandıran; yüce gönüllü. **6.** İnceliği, güzelliği ve görkemi ile hayranlık ve saygı uyandıran. **7.** (Hayvan için) görünüşü etkileyici, hareketleri kurumlu olan. ☞ **soylu erki,** *Siyasi, ekonomik ve toplumsal gücün soylular sınıfının elinde bulunduğu yönetim biçimi; aristokrasi.*|| **soylu soplu,** *Eski, köklü ve tanınmış bir aileye mensup olan.*

soylulaştırma, [soy-lu-la-ş-tır-ma] *is.* Soylulaştırmak eylemi.

soylulaştırmak, [soy-lu-la-ş-tır-mak] *gçl. f. [-ır]* (İmparatorlar için) bir kimseyi soylular sınıfına katmak; soylu saymak; soylu olmasını sağlamak; soyluluk unvanı vermek.

soyluluk, -ğu [soy-lu-luk] *is.* **1.** Soylu olma durumu; asalet; asillik; necabet. **2.** Soylu bir kimsenin durumu: asalet; asillik. **3.** Saygı uyandıran, yüce gönüllülük ve seçkinlik belirten bir tutumun niteliği; asalet; asillik. **4.** Taşıdığı incelik, görkem ve görünümle saygı ve hayranlık duymayı gerektiren nitelik; asalet; asillik. **5.** *sos.* Özel bir konuma sahip, kan bağı esasına göre varlığını sürdüren ve soylulardan oluşan sosyal sınıf.

soyma, [soy-ma] *is.* **1.** Soymak eylemi. **2.** *{ağız}* Dilimlenip kurutulmuş, hoşaflık elma, armut. [DS] **3.** *{ağız}* Soyulmuş buğdaydan yapılan un. [DS]

soymaç, [soy-maç سوياج / سيماج] *sf.* **1.** *{eAT}* Soyulmuş; çıplak. **2.** *{ağız}* Çıplak vücut. [DS] **3.** *{ağız}* Beden; vücut. [DS] **4.** *{ağız}* Kirli çamaşır. [DS]

soymaça, [soy-ma-ca] *{ağız} is.* Dilimlenip kurutulmuş hoşaflık elma, armut vb. [DS]

soymak[1], [soy-mak سويمق] *gçl. f. [-ar]* **1.** *{eT} {eAT}* (Deri için) yüzmek. [DLT] [İKPÖy.] **2.** *{eT}* (Kabuk için) yolmak. [İKPÖy.] **3.** *{eT}* (Elbise için) çıkarmak. [DLT] **4.** Bir şeyin üzerinde bulunan kabuk, deri, zar gibi şeyleri etli kısmından ayırarak çıkarmak. **5.** Birinin üzerinde bulunan giysileri çıkarmak. **6.** Bir kimsenin yanında, üzerinde veya bir yerde bulunan para, mal, değerli eşya vb.ni zor kul-

lanarak almak; soygun gerçekleştirmek. **7.** *mecaz.* (Satıcı için) alıcıya, bir malı yüksek fiyatla satmak. **8.** *dnz.* Bir yelkenli teknenin yelkenlerini, donanımlarını çıkarıp almak. **9.** *{ağız}* (Kalem için) açmak; yontmak. [DS] ☞ **soyup soğana çevirmek,** *1. Bir kimseyi çırılçıplak soymak. 2. Bir yerdeki eşyaları tamamen boşaltmak; eşyadan arındırmak. 3. (Hırsız için) bir kimseyi ya da bir yeri hiçbir şey bırakmamacasına soymak.*

soymak[2], [soy-mak] *{ağız} is.* Mısır koçanını saran yapraklar. [DS]

soymaltı, [soy-man-tı] *{ağız} is.* Soyulmuş meşe kütüğü. [DS]

soyman, [soy-man] *sf.* **1.** Soyan; soyucu; soyma işini yapan. **2.** *is.* Mesleği veya işi soyuculuk olan kimse. **3.** *{ağız} zool.* Tilki. [DS]

soymantı, [soy-man-tı صويمانتى] *is.* **1.** Soyularak çiy yenilen hıyar, kelek, acur vb. şeyler. **2.** Soyularak yenilen şeylerin kabuğu; soyuntu. **3.** Ağaçtan kabuğu soyularak yapılmış sopa; soyman. **4.** *{OsT} {ağız}* Sopa; değnek; asa. [Bürhan-ı Katı'] [DS] **5.** *{ağız}* Kaba, işe yaramaz, zıpır kişi. [DS]

soymuk, -ğu [soy-muk] *is.* **1.** *bot.* Damarlı bitkilerin, yaşlı kök, gövdeleri ile bazen de yapraklarında bulunan, ongun besi suyunu ileten borularla yakın hücrelerle bunların arasım dolduran özek dokudan oluşan tabaka; floem. **2.** *{ağız}* Çam ağacının dış kabuğunun altında yer alan yenilebilen bölüm; bu bölümü ortaya çıkarmak için açılan yara; yalamuk. [DS] **3.** *{ağız}* Kabuk. [DS] **4.** *{ağız}* Talaş.[DS] ☞ **soymuk boruları,** *biy. Bitkilerde besin iletimi, besin depo edilmesi ve desteklik görevi yapan kalburlu hücre ve kalburlu boru elementlerinden oluşan doku.*|| **soymuk odun kambiyomu,** *bot. Bitkilerde kabuğun altında kök ve gövdeyi çepeçevre saran, dış yüzünden soymuk, iç yüzünden odun hücreleri üreterek bitkinin kalınlaşmasını sağlayan meristem bölgesi.*|| **soymuk soymuk,** *{ağız} (Deri, ağaç kabuğu vb. için) yer yer soyulmuş hâlde.* [DS]

soyo, [soy-a] *{ağız} sf.* Dik olmayan. [DS]

soyondurmak, [söndür-mek ?] *{ağız} gçl. f. [-ur]* Çekip uzatmak; söndürmek. [DS]

soyparı, [soy+bur-u / soyp *(yans.)* > soyp-arı] *{ağız} sf.* **1.** Eğri. **2.** Eğimli. [DS]

soypumak, [soyp-u-mak] *{ağız} gçsz. f. [-ur]* Tazeliğini ve sertliğini kaybetmek; gevşemek; pörsümek. [DS]

soypunmak, [sıyp / soy *(yans.)* > soyp-un-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ur]* Refleks olarak kendini kaçırmak; sakınmak; kaçınmak. [DS]

soypuru, [soyp-arı / soyp-ur-u] *{ağız} sf.* **1.** Eğri. **2.** Eğimli. [DS]

soyputmak, [soyp-ut-mak] *{ağız} gçl. f. [-ur]* Saptırmak; kaydırmak. [DS]

soyputu, [soyp-ut-u / soyp-ur-u] *{ağız} sf.* **1.** Eğri. **2.** Eğimli. [DS]

soyrak, -ğı [soy-ra-k ?] *{ağız} is.* Yatak çarşafı. [DS]

soyru, [sayru] *{ağız} is.* Hasta. [DS]

soyruğu, [soy-(u)r-uğu ?] *{ağız} is.* Yatak çarşafı. [DS]

soysal, [soy-sal] *sf.* Soya ilişkin; soyla ilgili; soydan gelen.

soysukmak, [soy-mak > soy-suk-mak] *{eT} edil. f. [-ar]* Soyguna uğramak; malı soyulmak. [DLT]

soysuz, [soy-suz] *sf.* **1.** (Canlı için) soyunun taşıdığı özellikleri yitirmiş olan; soyuna özgü nitelikleri kaybeden; dejenere; yoz. **2.** (Kişi için) ahlak ve düşünce gibi toplumsal bakımından kötüye gitmiş; yozlaşmış, değerlerini yitirmiş, bozulmuş olan. **3.** (Kişi) kötü sayılan aile, soy ya da sülaleden gelen. **4.** Kötü tanınmış; ahlaksız. **5.** *{ağız}* Sinirli; huysuz. [DS]

soysuzca, [soy-suz-ca] *(soysu'zca) zf.* **1.** Soysuz bir biçimde; soysuza yakışırcasına. **2.** Toplum değerleri bakımından ahlaksal ve düşünsel değerleri yitirdiğini gösterir biçimde.

soysuzlaşma, [soy-suz-la-ş-ma] *is.* **1.** Soysuzlaşmak eylemi; tefessüh. **2.** *biy.* Bir türün, yetkinliğinde bozulma ve dağılma meydana getiren değişme; tereddi. **3.** Bir organizma ya da bir organın, soyun doğal gelişmesini durduracak biçimde bozulması; doğal gelişme yeteneğini yitirme. **4.** *sosy.* Yaşama biçimi ve görevlerinde yozlaşma ve gerileme; tefessüh.

soysuzlaşmak, [soy-suz-la-ş-mak] *dönşl. f. [-ır]* (İnsan, bitki ve hayvan için) temel niteliklerini kaybetmek; biyolojik, toplumsal ve doğal bozulmaya uğramak; yaşama biçimi ve görevlerinde gerilemek; bozulmak; yozlaşmak; tefessüh etmek.

soysuzlaştırma, [soy-suz-la-ş-tır-ma] *is.* Soysuzlaştırmak eylemi.

soysuzlaştırmak, [soy-suz-la-ş-tır-mak] *gçl. f. [-ır]* **1.** Soysuzlaşmasına neden olmak. **2.** Bir insan, bitki ve hayvanın temel niteliklerini kaybettirmek; biyolojik, toplumsal ve doğal bozulmaya uğratmak; yaşama biçimi ve görevlerinde gerilemeye uğratmak; bozmak; yozlaştırmak; tefessüh ettirmek.

soysuzluk,-ğu [soy-suz-luk] *is.* **1.** Soysuz olma durumu. **2.** Temel niteliklerini kaybetme, yozlaşma durumu. **3.** Soysuzca, alçakça davranış.

soytarı[1], [Ar. / Far. sa'terī] *is.* **1.** Bayağı şakaları ve şaklabanlıkları ile çevresindekileri güldüren kimse; maskara. **2.** Eskiden, bile bile yaptıkları gariplik ve iğneli sözlerle kralların, padişahların öfkesini yatıştırmak, saray halkını güldürüp eğlendirmekle görevli kimseye verilen ad. **3.** *mecaz.* Hile yapan, yaltaklık eden kimse; güvenilmez, onursuz, rezil kimse; maskara; kaşmer. **4.** *{ağız}* Davul, zurna vb. çalgı çalan kimse. [DS]

soytarı², [suv+tur-u ?] *{ağız}* *is.* Dere boyunda hayvanların su içeceği ve karşıya geçeceği yer. [DS]

soytarılık,-ğı [soytarı-lık] *is.* **1.** Soytarının yapmış olduğu iş; maskaralık; kaşmerlik. **2.** Bayağı, gülünç söz ve eylem; soytarıca davranış. **3.** Ciddiyetten, samimiyetten uzak, anlamsız eylem ve durum.

soyucu, [soy-ucu] *sf.* **1.** Soyma işini yapan. **2.** *is.* Kerestelik orman ağaçlarının kabuklarını soymakta kullanılan makine.

soyuh¹, [soy-mak > soy-ık / soy-uḫ] *{ağız}* *sf.* → soyuk⁴. [DS]

soyuh², [sov-ık / soğuk / soyuḫ] *{ağız}* *is.* Soğuk. [DS]

soyuhluh, [soğuk-luk / soyuḫluḫ] *{ağız}* *is.* Soğukluk. [DS] ⊟ **soyuhluh düşmek,** *{ağız}* *Araları bozulmak; araya soğukluk girmek.* [DS]

soyuk¹, -ğu [soy-uk] *{ağız}* *is.* Kendi kendine kuruyan ağaç. [DS]

soyuk², -ğu [soy-uk] *{ağız}* *is.* **1.** Taze hıyar. **2.** Taze dut. [DS]

soyuk³, -ğu [soy-uk] *{ağız}* *is.* Ormandan açılan tarla. [DS]

soyuk⁴, -ğu [soy-uk] *{ağız}* *sf.* Soyulmuş. [DS]

soyukmak, [soy-mak > soy-uk-mak] *{eT}* *edil. f. [-ar]* Soyulmak; malı soyulmak. [DLT]

soyulgan, [soy-ul-gan / soğ-ul-gan ?] *{ağız}* *is.* Tarlada biten bir ot. [DS]

soyulma, [soy-ul-ma] *is.* Soyulmak eylemi.

soyulmak¹, [soy-mak > soy-ul-mak صويلمق] *{eT}* *edil. f. [-ar]* **1.** (Bulut için) açılmak; dağılmak. **2.** (Deri veya elbise için) çıkarılmak; yüzülmek. [DLT] **3.** *{eAT}* *dönşl. f.* Soyunmak.

soyulmak², [soy-ul-mak] *edil. f. [-ur]* **1.** (Sebze, meyve vb. için) üzerindeki kabuk, zar, deri vb. çıkarılmak. **2.** (Kişi için) üzerindeki giyecekler çıkarılmak. **3.** (Kişi, dükkân, ev vb. yer için) bulunan değerli eşyalar, para vb. çalınmak; soyguna uğramak. **4.** (Deri, boya, kabuk vb. için) pul pul kabarıp dökülmek.

soyum, [soy-um] *{ağız}* *is. folk.* Düğün armağanı olarak getirilmiş koyun, keçi vb. hayvan. [DS]

soyun, [soy-mak > soy-ġun / soy-un] *{eT}* *is.* Soygun. ⊟ **soyun savmçı,** *huk. Rehin.* [EUTS]

soyuncu, [soy-gun-cu / soy-un-cu] *{ağız}* *is.* Soyguncu. [DS]

soyundurma, [soy-un-dur-ma] *is.* Soyundurmak işi.

soyundurmak, [soy-un-dur-mak] *gçl. f. [-ur]* **1.** Birinin kendi kendine soyunmasını sağlamak. **2.** Birinin bir işe kalkışmasına neden olmak.

soyunma, [soy-un-ma] *is.* Soyunmak eylemi.

soyunmak, [soy-un-mak] *dönşl. f. [-ur]* **1.** Üzerinde bulunan elbiseleri çıkarmak; kendi kendini soymak. **2.** *mecaz.* Bir iş yapmaya, bir etkinlik göstermeye başlamak; kendini bir alanda ispatlamaya kalkışmak; girişmek. **3.** *tasvf.* Mevlevilikte tarikata girmek. **4.** (İmparatorluk öneminde, enderunda çalışanlardan hastalananlar için) izin alarak üniforma yerine gecelik kavuk, uzun kürk ve cüppe giymek. **5.** *{OsT}* (Yatak vb. için) içinden çıkmak.

soyunmalık, -ğı [soy-un-ma-lık] *is.* Türk hamamlarında soyunulup giyinilen yer; soyunma yeri; camekân.

soyuntu, [soy-untu صويتنی] *is.* **1.** *{OsT}* Soyulan şeyin atılan kabuk veya derisi. **2.** *{ağız}* Mısır koçanını saran yapraklar. [DS]

soyunuk, -ğu [soy-un-uk] *sf.* Soyunmuş olan; elbiselerini çıkarmış olan; çıplak; üstsüz. ⊟ **soyunuk eski,** *tar. Padişahların özel hizmetlerini gören dokuz saray hizmetlisine verilen ad.*

soyunuş, [soy-un-uş] *is.* Soyunmak eylemi ve biçimi.

soyurgal, [Çin. tz'ü *(merhametli; müşfik)* => Moğ. soy-ur-kā-mak > soyurgā-l] *(soyurka:l)* *{eT}* *is.* İhsan; bahşiş; inam. [Nevâyî]

soyurkamak, [Çin. tz'ü *(merhametli; müşfik)* => Moğ. soy-ur-kā-mak] *(soyurka:mak)* *{eT}* *gçl. f. [-ar]* **1.** Şefkatli olmak. [KB] **2.** Takdim etmek; sunmak. [EUTS]

soyurtmak, [soy-ur-t-mak] *{ağız}* *gçl. f. [-ur]* Çıkartmak. [DS]

soyuş, [soy-uş] *is.* Soymak eylemi ve biçimi.

soyuşmak, [soy-mak > soy-uş-mak] *{eT}* *işteş. f. [-ur]* Bir şeyi soymakta birbirine yardım etmek; birlikte soymak. [DLT]

soyut, [soy-mak > soy-ut] *sf.* **1.** Düşüncede, bir nesnenin yalnız bir tanesi bağımsız olarak ele alınan özellik veya özellikleleri arasındaki ilişkilerden varlığı ancak eşyada gerçekleşen; bir soyutlamanın sonucu olan; soyutlama ile elde varılan; mücerret; abstre *(1935)*. **2.** *mecaz.* Somut gerçekliğe uzaklığı nedeniyle anlaşılması, kavranması güç olan. **3.** *fel.* Kurucu ögelerinden bağımsız olarak kavranan. **4.** *is.* Soyut olan şey. **5.** *is. psikol.* İçerdiği duyusal ya da algısal ögelerin azlığı nedeniyle soyut sayılan bir tasarım veya kavram. ⊟ **soyut ad,** *dbl.* → soyut isim.|| **soyut çekmek,** *argo. Ceza olarak dışlamak.*|| **soyut düşünce,** *fel. Duyulur ve algılanır özelliklerden sıyrılmış, yalnızca kavramsal olarak edinilen düşünce.*|| **soyut isim,** *dbl. Düşünme ve hayal etme yoluyla kabul edilen kavramın adı.*|| **soyut kavram,** *fel. 1. Kendi başına var olmayan ancak eşyanın niteliği olarak var olan veya algılanamayan kavramlar. 2. Nesnelerin özelliklerinden sıyrılmış olan genel kavramlar.*|| **soyut sanat,** *Elle tutulur gerçekliği hareket noktası olarak almayı ve gerçekçi betimlemeyi reddeden, gerçekliği bir soyutlama işleminden geçiren plastik ve grafik sanat akımı.*|| **soyut sayı,** *mat. Birimlerin türü belirlenmemiş, herhangi bir çokluğa bağlanmamış sayı; yalnız başına olan sayı; abstre sayı.*

soyutçuluk, -ğu [soy-ut-çu-luk] *is. fel.* Soyutlamala-

ra ve soyut gerçeklere, bir somut gerçeklik kadar değer verme; amaç olarak soyutu esas alan tutum; abstraksiyonizm.

soyutlama, [soy-ut-la-ma] *is.* **1.** Soyutlamak eylemi. **2.** *fel.* Bir nesnenin ayırt edici özelliklerinden birini, öbür özelliklerinden bağımsız ele alarak düşünce yoluyla yalıtmaya dayanan düşünsel işlem; gerçekte ayrılamaz olanı düşüncede ayırma. **3.** Böyle bir işlemin sonucu; zihnî işlem. **4.** Tümüyle hayalî varlık.

soyutlamacı, [soy-ut-la-ma-cı] *sf.* **1.** Soyutlamacılığa ilişkin. **2.** *is.* Soyutlamacılığı savunan kişi.

soyutlamacılık, -ğı [soy-ut-la-ma-cı-lık] *is. fel.* Soyutlamalara, somut gerçekliklerin değerine eşit bir gerçek değer verme eğilimi; soyutçuluk; abstraksiyonizm.

soyutlamak, [soy-ut-la-mak] *gçl. f. [-r] [-l(u)-yor]* **1.** Bir ögeyi veya bir özelliği ayrı olarak ele alıp incelemek amacıyla onu zihnen bağlı olduğu bütünden ayırmak. **2.** *mecaz.* (Bir kişi, durum, düşünce vb. için) bulunduğu ortamdan, toplumdan ve çevresindeki şeylerden ayrı tutmak amacıyla uzaklaştırmak. **3.** *fel.* Bir şeye soyutlama işlemini uygulamak; nesnenin ayırt edici özelliklerinden birini, öbür özelliklerinden bağımsız olarak ele almak, düşünce yoluyla yalıtmak; gerçekte ayrılamaz olanı düşüncede ayırmak.

soyutlanmak, [soy-ut-la-n-ma] *is.* Soyutlanmak işi.

soyutlanmak, [soy-ut-la-n-mak] *edil f. [-ır]* **1.** Soyut duruma getirilmek. **2.** Gerçekte ayrılmaz parçalarından ayrı olarak ele alınmak ve öyle düşünülmek. **3.** (Bir şey veya kimse için) bulunduğu ortamdan ve çevresinden, bağlarından uzaklaştırılmak; ayrı tutulmak.

soyutlaşma, [soy-ut-la-ş-ma] *is.* Soyutlaşmak eylemi.

soyutlaşmak, [soy-ut-la-ş-mak] *dönşl. f. [-ır]* Soyut duruma gelmek.

soyutlaştırma,[soy-ut-la-ş-tır-ma] *is.* Soyutlaştırmak işi.

soyutlaştırmak, [soy-ut-la-ş-tır-mak] *gçl. f. [-ır]* Soyut duruma getirmek; soyutlaşmasına neden olmak; soyutlaşmasını sağlamak.

soyutluk,-ğu [soy-ut-luk] *is.* Soyut olma durumu ve niteliği.

soyuz, [Rus. soyuz *(birlik)*] *is.* Yer ile alçak yörünge arasında gidiş dönüş yapmak üzere tasarlanmış iki veya üç kozmonot taşıyabilen pilotlu Rus uzay gemilerine verilen ad.

soz[1], [söz / soz] *{ağız} is.* Söz. [DS]

soz[2], [? soz] *{ağız} sf.* Hızı kesilmiş; ağır; yavaş. [DS]

sozalanmak, [soz-al-an-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* Sendelemek; titremek; ayakta duramamak. ⮺ **sozalana sozalana,** *{ağız} (Yürümek için) düşe kalka; güçsüz olarak.* [DS]

sozalmak, [soz-al-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* **1.** (Ağrı, sızı vb. için) azalmak; hafiflemek; dinmek. **2.** (Şişlik için) inmek. [DS]

sozmak, [soz-mak] *{ağız} gçl. f. [-ar]* Söndürmek; uzatmak. [DS]

sö, [sō] *(sö:) {eT} is.* **1.** Uzun süre. [İKPÖy.] **2.** Vakit; zaman. [EUTS] [Gabain] **3.** Mazi. [Gabain] **4.** Uzunluk. [İKPÖy.] **5.** *zf.* Çok eskiden.

söbe[1], [*eT.* sub-ī > söbi *(uzun ve sivri)*] *{OsT} {ağız} sf.* Biçimi yumurtaya benzeyen; beyzi; oval. [DS]

söbe[2], [soba > söbe] *{ağız} is.* Soba. [DS]

söbe[3], [sobe] *{ağız} is.* **1.** Sobe. **2.** Saklambaç oyunu. [DS]

söbek[1], [*eT.* sub-ī > söbe-k صوبك / سوبك] *{eAT} {OsT} sf.* Oval; beyzi; yumurta biçiminde.

söbek[2], [*eT.* sub-ī > söbe-k سوبك] *{ağız} is.* **1.** *{eAT} {OsT}* Değirmen taşının üzerinde döndüğü sivri demir; mil. **2.** Değirmende, üst taşa takılarak dönmesini sağlayan balta şeklindeki kama. **3.** El değirmeninde alt taşın ortasına çakılan ağaç ya da demir çivi. **4.** El değirmenlerinde taşlar arasına konulan parça. **5.** Bulgurun iri çekilmesi için baltacığın altına konarak üst taşın yükselmesini sağlayan ıslak bez. [DS]

söbek[3], [*eT.* sub-ī > söbe-k] *{ağız} is.* **1.** Olmamış küçük kavun. **2.** Tomurcuk. **3.** Taneleri alınmış mısır koçanı; eşelek. [DS]

söbek[4], [söbe-k] *{ağız} is.* Yeni doğan bebeğin göbeği üstüne konulan bez. [DS]

söbek[5], [*eT.* sub-ī > söbe-k] *{ağız} is.* **1.** Musluk. **2.** İbrik vb. şeyin emziği. [DS]

söbeke, [*eT.* sub-ī > söbeke سوبكه] *{eAT} sf.* **1.** → söbek[1]. **2.** *{ağız}* Uzun. [DS]

söbeki, [*eT.* sub-ī > söbeki سوبكى] *{eAT} sf.* → söbek[1].

söbel, [söbe-l] *{ağız} sf.* İstediği yiyeceği arayıp bulamayan. [DS]

söbelek[1], **-ği** [*eT.* sub-ī > söbe-le-k] *{ağız} sf.* **1.** Uzun, dar ve sivri. **2.** Konimsi sivri. **3.** Oval. **4.** Yumru gibi; yumruca. [DS]

söbelek[2], **-ği** [*eT.* sub-ī > söbe-le-k] *{ağız} is.* **1.** → söbe[1]. **2.** → söbelen. **3.** Tanesi alınmış mısır koçanı. **3.** Kundak. [DS]

söbelek, -ği [söbe-le-k] *{ağız} is.* Unla karıştırılmış mercimek çorbası. [DS]

söbelemeç, -ci [*eT.* sub-ī > söbe-le-meç] *{ağız} sf.* → söbe[1]. [DS]

söbelemek[1], [*eT.* sub-ī-la-mak > söbe-le-mek] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(i)-yor]* Çıkıntı yapmak. [DS]

söbelemek[2], [sobe-le-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* Saklambaç oyununda kaleye ebeden önce gelerek "sobe" demek. [DS]

söbelen, [*eT.* sub-ī > söbe-l-eñ / söbe-l-en] *{ağız} is. bot.* Tarlalarda biten, görünümü tanesi alınmış mısır koçanına benzer yenilebilir bir şapkalı mantar, *(Coprinus comatus).* [DS]

söbeleşmek, [*eT.* sub-ī-la-mak > söbe-le-ş-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* Yumurta biçimini almak; ovalleşmek; beyzileşmek. [DS]

söbeleştirmek, [söbe-l-eş-tir-mek] *{ağız} gçl. f. [-ir]* Yumurta biçimine sokmak; ovalleştirmek. [DS]

söbelmek, [*eT.* sub-ī > söbe-l-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* **1.** Çıkıntı yapmak. **2.** Bel vermek. **3.** Yumurta biçimini almak; ovalleşmek. [DS]

söbeltmek, [*eT.* sub-ī > söbe-l-t-mek] *{ağız} gçl. f. [-ir]* Yumurta biçimine sokmak; ovalleştirmek. [DS]

söbemsi, [*eT.* sub-ī > söbe-msi] *{ağız} sf.* **1.** Yumurta biçiminde; oval. **2.** Koni biçiminde. [DS]

söben, [söbe-n] *{ağız} sf.* Cimri. [DS]

söberek, -ği [*eT.* sub-ī > söbe-rek] *{ağız} is.* Havan tokmağı; havaneli. [DS]

söbi, [*eT.* sub-ī > söbī / söbū / subü صوبى] *(söbi:) {eT} {eAT} sf.* Uzun veya sivri nesne. [DLT]

söblen, [*eT.* sub-ī > söb(e)-l-en] *{ağız} sf.* Yumurta biçimi; oval; söbe. [DS]

söbü[1], [*eT.* sub-ī > söbi *(uzun ve sivri)* > söbü سبو] *{ağız} sf.* **1.** Yumurta gibi; oval; söbe. *{eAT} (aynı)* **2.** Uzun, dar ve ince. **3.** Sivri; sivrice. **4.** Çarpık; eğri ve çıkıntılı. **5.** Biraz kaba; kabaca. [DS] ⊡ **söbü söbü,** *{ağız} İş yapmadan boy göstererek.* [DS]

söbü[2], [sobe] *{ağız} is.* Sobe. [DS]

söbü[3], [söbü] *{ağız} sf.* (Meyve için) ham; ekşi. [DS]

söbücek, -ği [söbü-cek] *{ağız} sf.* El değirmeninin alt taşının ortasındaki sivri ağaç kazık. [DS]

söbük, -ğü [*eT.* sub-ī > söbü-k] *{ağız} is.* İbrik vb. şeylerin emziği. [DS]

söbülaki, [*eT.* sub-ī > söbü-l + Yun. aki] *(söbüla:ki) {ağız} sf.* **1.** (İnsan, hayvan, ağaç vb. için) yadırganacak kadar uzun boylu. **2.** Yumurta biçiminde; oval. [DS]

söbüldek, -ği [*eT.* sub-ī > söbü-l-de-k] *{ağız} sf.* Sivri; sivrice. [DS]

söbülemek, [sobe-le-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* Sobelemek. [DS]

söbüleşmek, [*eT.* sub-ī >söbü-le-ş-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* Yumurta biçimini almak; ovalleşmek. [DS]

söbüselek, [*eT.* sub-ī > söbü+selek] *{ağız} is.* → söbelen. [DS]

södür, [sō-d-ür] *{ağız} sf.* **1.** Çarpık; eğri. **2.** → söbülaki. [DS]

söfkenmek, [söğ-ke-n-mek / söy-ke-n-mek / söf-ke-n-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* Uzanmak; yaslanmak; uzanıp yatmak. [DS]

sögedemek, [sök-it-mek *(diz çökmek)* > sög-öt-mek / sög-et-mek > söged-(-mek] *(sögede:mek)* Tapınmak; hürmet göstermek. [Nevâyî]

sögen, [sögen / süken] *{eT} is.* Eşek yükünün bir tarafındaki sepet, sele gibi şeyler. [DLT]

söggün, [sök-gün] *{ağız} is.* İlkbaharda, sıcak yerlerden ılıman bölgelere göç eden kuşlar. [DS]

söggünlük, -ğü [sök-kün-lük] *{ağız} is.* **1.** Baharda buzların çözülmesi. **2.** *tıp.* İshal; sürgün. [DS]

sögiş, [sög > sög-iş / söğ-üş] *{ağız} is.* Haşlanmış et; söğüş. [DS]

söglünçü, [söglün-mek > söglün-çü] *{eT} is.* Kızartma.[EUTS] [Gabain]

söglünmek, [sög-ül-mek > sög(ü)l-ün-mek] *{eT} edil. f. [-ür]* Kızartılmak. [EUTS] [Gabain]

sögmek[1], [sög-mek] *{eT} gçsz. f. [-er]* Kızarmak. [Gabain]

sögmek[2], [sōg-mek] *(sö:gmek) {eT} gçsz. f. [-er]* Sövmek. [DLT] ⊡ **söge turmak,** *Sövmekte devam etmek.* [DLT]

sögnemek, [sögün > sög(ü)n-(-mek / sükne-mek *(DLT'de)*] *(sögne:mek) {eT} gçl. f. [-er]* Siğili ilaçla iyileştirmek; siğile ilaç sürmek. [DLT]

sögöd, [sögöd > sögüt] *{eT} is.* Söğüt.

sögöl, [sögöl / sigil / sigöl] *{eT} is.* Siğil.

sögsüg, [sög-mek > sög-sī-mek > sög-sū-g] *(sögsü:ğ) {eT} is.* Kebap. ⊡ **sögsüg şiş,** *Kebap şiş.* [EUTS]

sögtürmek, [sōg-mek > sög-tür-mek] *{eT} gçl. f. [-ür]* Sövdürmek. [DLT]

sögüg, [sōg-mek > sög-üg] *{eT} is.* Sövgü; küfür; sövme.

sögük, [sōg-mek > sög-ük] *{eT} is.* Küfür; sövme. [DLT]

sögülmek, [sög-mek > sög-ül-mek] *{eT} edil. f. [-ür]* Kızartılmak. [EUTS] [Gabain]

sögünç, [sōg-mek > sög-ün-mek > sögün-ç] *{eT} is.* Küfür; sövgü. [KB]

sögüncü, [sōg-mek > sög-üncü] *{ağız} is.* Sövecek durumda; sövücü. [DS]

sögüş[1], [sōg-mek > sög-üş] *{eT} is.* Küfür; sövüş; sövüşme; sövme; küfür. [DLT] [EUTS]

sögüş[2], [sög-mek / sög-ül-mek > sög-üş] *{eT} is.* Kebap yapmaya yarar oğlak veya kuzu. [DLT]

sögüşlüg, [sōg-mek > sög-üş-lüg] *{eT} sf.* **1.** Sövülen; küfredilen. **2.** Sövgüyü hak eden. [KB]

sögüşmek, [sōg-mek > sög-üş-mek] *{eT} işteş. f. [-ür]* Küfürleşmek; karşılıklı sövüşmek. [EUTS] [DLT]

sögüt, [sögüt / söküt] *{eT} is.* **1.** Söğüt ağacı. [DLT]

[EUTS] [İKPÖy.] **2.** Ağaç. [Gabain] ⧉ **keyik sögüt,** *{eT} Yaban söğüdü.* [DLT]

sögütlenmek, [sögüt > sögüt-le-n-mek] *{eT} dönşl. f. [-ür]* Söğütlük olmak. [DLT]

sögütlüg, [sögüt > sögüt-lüg] *{eT} sf.* Söğüt sahibi olan; söğütlü. [DLT]

sögütlük, [sögüt > sögüt-lük] *{eT} is.* Söğütlük; söğüt ağacı biten yer. [DLT]

söğdürme, [sōg-mek > söğ-mek > söğ-dür-me] *is.* → sövdürme.

söğdürmek, [sōg-mek > söğ-mek > söğ-dür-mek] *is.* → sövdürmek.

söğe[1], [söge سوكه] *{ağız} is.* **1.** Kapının üzerinde döndüğü yan direk; söve. *{eAT} {OsT} (aynı)* **2.** Büyük kazık. **3.** Ocağın iç yanında fazla odunların dayandığı duvar. [DS] ⧉ **söğede durmak,** *{ağız} Bir şey yapmadan dimdik ayakta durmak; dikilmek.* [DS]|| **söğe taşı,** *{ağız} 1. Eşik. 2. Pencere önüne konan tek parça taş.* [DS]

söğe[2], [söğe] *{ağız} is.* Alt çene. [DS]

söğe[3], [söğe] *{ağız} is.* Palavra. [DS]

söğecen[1], [söğ-mek > söğ-ecen] *{ağız} sf.* Aşağılayıcı sözleri çok kullanan; ağzı bozuk. [DS]

söğecen[2], [söğe-cen] *{ağız} is.* Sopa. [DS]

söğecen[3], [söğe-cen] *{ağız} is. bot.* **1.** Menekşeye benzer, pembe ve beyaz, hoş kokulu bir dağ çiçeği. **2.** Çiğdem. [DS]

söğek, -ği [sök-ek / söğ-ek] *{ağız} sf.* Sökün etmiş. ⧉ **söğek söğek,** *{ağız} Arkası arkasına.* [DS]

söğelek, -ği [söv-mek > söğ-ele-k] *{ağız} sf.* Çok söven; ağzı bozuk. [DS]

söğelmek, [söğe-l-mek سوكه لك] *{eAT} {OsT} dönşl. f. [-ir]* **1.** Sivrilmek. **2.** Sipsivri orta yerde durmak; sövelmek.

söğen, [sō > söğ-e-n] *{ağız} is.* **1.** Bağ ve bahçe çitlerinde kullanılan uzun kazıklar. **2.** İnce uzun ağaç; sopa; sırık. **3.** Kalınca, düz sopa. [DS]

söğendire, [Yun. spoggia / sogga => söğendire] *{ağız} is.* Fırın temizlemekte kullanılan ucuna ıslak bez bağlanmış uzun sopa. [DS]

söğermek, [söğ-er-mek] *{ağız} gçl. f. [-ir]* → söğürmek. [DS]

söğke, [söy-ke / söğ-ke] *{ağız} is.* Eğik yer; bayır; yamaç. [DS]

söğkeği, [söğ-ke-ği] *{ağız} is.* Dayanılacak yer; dayanak. [DS]

söğkenmek, [söğ-ke-n-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* **1.** Uzanmak; uzanıp yatmak; yaslanmak. **2.** (Koyun için) bir yerde topluca durmak; birikmek. **3.** (İş için) boş yere uzamak, gecikmek; sürüncemede kalmak. **4.** Çok olmak; bol olmak; yığın yığın olmak. [DS]

söğkünmek, [söğ-kün-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ür]* Uzanıp yatmak; yaslanmak. [DS]

söğleme, [söy-le-me] *{ağız} is.* Söyleme; deme; konuşma. ⧉ **söğleme tutmak,** *{ağız} (Yeni gelin için) konuşmamak.* [DS]

söğletmelik, -ği [söy-le-t-me-lik] *{ağız} is.* Söyletmelik. [DS]

söğlük, [*eT.* sög-mek > söğ-(ü)l-ük سوكلك] *{eAT} is.* Kebap şişi. [DK]

söğlüme, [*eT.* sög-mek > söğ-lü-me سوكلمه] *{eAT} is.* → söğülme.

söğlümek, [*eT.* sög-mek > söğ-lü-mek سوكلومك] *{eAT} gçl. f. [-r]* Kebap etmek; kızartmak.

söğme, [sōg-mek > söğ-me] *is.* → sövme.

söğmek, [sōg-mek > söğ-mek] *gçsz. f. [-er]* → sövmek.

söğmük, -gü [söğ-mük] *{ağız} is.* Aşağılayıcı sözler; sövgü. [DS] ⧉ **söğmük söğmek,** *{ağız} Sövmek.* [DS]

söğüç[1], **-cü** [Moğ. sögem *(karış)*] *{ağız} is.* El açık durumda iken baş parmak ve işaret parmağı uçları arasındaki uzaklığı esas alan ölçü birimi. [DS]

söğüç[2], **-cü** [söğ-üç] *{ağız} is.* Geline verilen armağan. [DS]

söğük, -gü [süñük / söğük] *{ağız} is.* Göğüs kemiği. [DS]

söğülme[1], [sōg-mek > söğ-ül-me] *is.* → sövülme.

söğülme[2], [sög-mek > söğ-ül-me سوكلمه] *{eAT} {OsT} is.* Kebap.

söğülmek[1], [sōg-mek > söğ-ül-mek] *edil. f. [-ür]* → sövülmek.

söğülmek[2], [sög-mek > söğ-ül-mek سوكلمك] *{eAT} gçl. f. [-ür]* **1.** Kebap etmek; kızartmak. **2.** *edil. f.* Kebap edilmek.

söğülmek[3], [söğe-l-mek > söğ-ül-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ür]* Ayakta durmak; dikilmek. [DS]

söğülmüş, [sōg-mek > söğ-ül-müş سكلمش] *{OsT} sf.* **1.** Kendisine küfredilmiş olan. **2.** Lanet edilmiş; melun.

söğümsüz, [söğ-üm-süz] *{ağız} sf.* **1.** Azla yetinmeyen; gözü doymayan. **2.** Sabırsız. [DS]

söğünmek, [söğ-ün-mek سوكنمك / سوكونك] *{eAT} {ağız} gçsz. f. [-ür]* **1.** (Balon vb. şişirilmiş şeyler için) sönmek; inmek. **2.** (Ateş, ışık vb. için) sönmek; kararmak. *{OsT} (aynı)* [DS] **3.** (Hastalık ateşi, vücuttaki kızarıklık, alerji vb. için) geçmek; etkisini kaybetmek. **4.** *{ağız}* Solmak. [DS]

söğüntü, [sög-mek > söğ-üntü] *is.* → sövüntü.

söğünük, -gü [söğ-ün-ük] *{ağız} is.* Bir ağaç. [DS]

söğürce, [söğ-ür-ce سكرجه] *{OsT} is.* At, katır, eşek gibi hayvanların tırnaklarının oyuğu.

söğürde, [sōg-mek > söğ-ür-de سكرده] *{eAT}* *is.* **1.** Can sıkıcı söz; acı söz. **2.** Azar.

söğürme, [sög-ür-mek > söğ-ür-me] *{ağız}* *is.* **1.** Söğürmek eylemi. **2.** Ateşte közlenerek pişirilmiş patlıcan. **3.** Haşlama. **4.** Fırın kebabı. **5.** Pirzola; ızgara et. [DS]

söğürmek[1], [sōg-mek > söğ-ür-mek سكرمك] *{eAT}* *gçl. f.* *[-ür]* Can yakacak söz söylemek; azarlamak; haşlamak.

söğürmek[2], [sög-ür-mek > söğ-ür-mek] *{ağız}* *gçl. f.* *[-ür]* **1.** Ateşe gömerek pişirmek. **2.** (Patlıcan, biber, domates vb. için) ateşte pişirmek; kebap yapmak. [DS]

söğürt, [söğürt] *{ağız}* *is.* Söğüt. [DS]

söğürtme, [söğ-ür-t-me] *{ağız}* *is.* Fırında pişmiş ve dövülmüş patlıcandan yapılma bir tür yemek. [DS]

söğürtmek, [seğir-t-mek] *{ağız}* *gçsz.* *f.* *[-ür]* Koşmak. [DS]

söğüş[1], [*eT. Oğuz.* sög-üş > söğ-üş] *is.* **1.** Suda haşlandıktan sonra soğuk olarak yenen et. **2.** Üzerine yağ, limon vb. konulmadan sadece doğranmış olarak sofraya getirilen domates, hıyar vb. **3.** *sf.* Söğüş olarak yenen.

söğüş[2], [söğ-üş] *{ağız}* *is.* Mevlit. [DS]

söğüş[3], [söğ-üş] *{ağız}* *is.* *folk.* Bir köyden başka köye düğün armağanı olarak gönderilen koyun, sığır gibi hayvanlar. [DS]

söğüş[4], [söğ-üş] *{ağız}* *sf.* **1.** Beceriksiz; yeteneksiz. **2.** Aklı ermez. [DS]

söğüşlemek, [söğüş-le-mek] *gçl. f.* *[-r]* *[-l(ü)-yor]* *argo.* Dolandırmak.

söğüşlük,-ğü [söğüş-lük] *sf.* (Domates, hıyar ve et vb. için) söğüş yapmaya uygun.

söğüşme, [sög-mek > söğ-üş-me] *is.* → sövüşme.

söğüşmek, [sög-mek > söğ-üş-mek] *işteş. f.* *[-ür]* → sövüşmek.

söğüştürme, [sög-mek > söğ-üş-tür-me] *is.* → sövüştürme.

söğüştürmek, [sög-mek > söğ-üş-tür-mek] *gçl. f.* *[-ür]* → sövüştürmek.

söğüt, -dü [*eT.* sögüt > söğüt] *is.* *bot.* Söğütgillerden, sulak yerlerde ve akarsu boylarında yetişen, çiçekleri iki evcikli, almaşık dizili yapraklarının altı havla örtülü, çelikle üretilen yüz altmış kadar türü bulunan üç ila on metre boyunda ağaç, *(Salix).* ▣ **söğüt tozumu,** *{ağız}* *Söğüt ağacının tomurcuklanma zamanı.* [DS]|| **söğüt yaprağı,** *1. İnce yapılı bir tür hançer. 2. Bu hançerle açılan yara.*

söğütgiller, [söğüt-gil-ler] *is.* *bot.* İki çeneklilerden, söğüt, kavak gibi taçsız çiçekli bitkiler familyası, *(Salicaceae).*

söğütler, [söğüt-ler] *is.* *bot.* Söğütgilleri kapsayan iki çenekli taçsız çiçekli bitkiler takımı, *(Salicales).*

söğütlü, [söğüt-lü] *sf.* (Yer vb. için) söğüdü olan; söğüt ağaçları bulunan.

söğütlük, -ğü söğüt-lük] *is.* Söğüt ağacı bol olan yer; söğütlerden oluşan ağaçlık: söğüt ağaçlığı; söğüt korusu.

söh, [sök / söh] *{ağız}* *is.* Böğürtlen. [DS]

söhbet, [Ar. soḥbet => söhbet] *{ağız}* *is.* Konuşma; sohbet. ▣ **söhbet gezmek,** *{ağız}* *Yemekli toplantı yapmak.* [DS]

söhkenmek, [söy-ke-n-mek] *{ağız}* *dönşl. f.* *[-ir]* **1.** Uzanıp yatmak; yaslanmak. **2.** Bir yere dayanıp uyumak. [DS]

söhmek, [sök-mek / söh-mek] *{ağız}* *gçsz. f.* *[-er]* Sökmek. [DS]

söhsökü, [söh ? +sök-ü] *{ağız}* *is.* Çoğunlukla pınar başlarında ve sulak yerlerde biten, siyah boya yapımında kullanılan bir ot. [DS]

söhülcen, [soğ-ul-can / söhülcen] *{ağız}* *is.* Solucan. [DS]

söke[1], [sök-mek > sök-ē] *(söke:)* *{eT}* *zf.* (Oturmak, çökmek için) diz üstü; iki dizinin üzerine. [DLT] ▣ **söke olturmak,** *{eT}* *Diz çökerek oturmak.* [DLT]|| **söke turmak,** *Diz üstü oturmak.* [DLT]

söke[2], [söğe] *{ağız}* *is.* Kuruması için dikine odun dayanan ocağın iç yanındaki duvar. [DS]

söke[3], [söbe] *{ağız}* *sf.* Oval. [DS]

söke[4], [İt. sacco] *{ağız}* *is.* Erkek ceketi. [DS]

sökek, [sök-ek] *is.* **1.** Çalısı ya da taşları sökülüp temizlenerek ekilebilir hâle getirilmiş yer. **2.** Yamaçlarda koyun vb. hayvanların geçerek meydana getirdikleri yol; patika; keçi yolu. **3.** *{ağız}* Çalı ya da taş döküjen yer. [DS]

sökel, [sök-mek > sök-el سكل / سوكل] *{eT}* *sf.* **1.** Hasta. *{eAT}* *{OsT}* *(aynı)* [DLT] **2.** Sakat; hastalıklı; malul. **3.** *{ağız}* Yorgun; güçsüz; düşkün. [DS] **4.** *is.* *{ağız}* Bedende yara veya çıban oluşturan geçici, ateşli hastalıkların tümü; ateşli hastalık; humma. [DS] **5.** *{ağız}* Tifo. [DS] **6.** *{ağız}* Zatürrie. [DS] **7.** *{ağız}* Öldürücü grip. [DS] **8.** *{ağız}* Hastaya ayrılan yiyecek. [DS]

sökellik, -ği [sökel-lik سكللك] *{eAT}* *{ağız}* *is.* Hastalık; sakatlık. [DS]

sökelmek, [söğe-l-mek / söke-l-mek / söyke-l-mek] *{ağız}* *dönşl. f.* *[-ir]* Hafifçe doğrulmak; dikilmek. [DS]

sökem[1], [Ar. zükām => zükkâm / sökkem / sökem] *{ağız}* *is.* Öksürük. [DS]

sökem[2], [sök-em] *{ağız}* *is.* Paçavra. [DS]

sökenmek, [söyke-n-mek / söke-n-mek] *{ağız}* *dönşl. f.* *[-ir]* Uzanıp yatmak; başına elini dayayarak yatmak; yaslanmak. [DS]

söker, [sökel / söker] *{ağız}* *is.* → sökel. [DS]

sökerce, [söker-ce] *{ağız}* *is.* → sökel. [DS]

sökeşe, [söke-ş-e ?] *{ağız} is.* Uzun gagalı, keklik büyüklüğünde bir çeşit kuş. [DS]

sökeşmek, [söke-ş-mek] *{ağız} işteş. f. [-ir]* Arka arkaya yanaşmak; bitişmek. [DS]

söki[1], [sō > sökī] *(sö:ki:) {eT} zf.* Önceki; evvelki; eskiden; eski. [EUTS] [Gabain] [KB]

söki[2], [Far. sekū => seki / söki] *{ağız} is.* **1.** Minder; sedir. **2.** Karyola. [DS]

sökitgü, [sök-mek[2] > sök-it-mek > sök-it-gū] *(sökitgü:) {eT} is.* Diz çöktürüş.

sökitkü, [sök-mek[2] > sök-it-mek > sök-it-kū] *(sökitgü:) {eT} is.* Sökitgü.

sökitmek[1], [sök-mek[1] > sök-it-mek] *{eT} gçl. f. [-ür]* Sövdürmek; küfrettirmek.

sökitmek[2], [sök-mek[2] > sök-it-mek / sek-it-mek (DLT'de)] *{eT} gçl. f. [-ür]* Diz çöktürmek. [Clauson]

sökitmek[3], [sök-mek[3] > sök-it-mek] *{eT} gçl. f. [-ür]* Kestirip almak; parçalatmak; doğratmak.

sökkem, [Ar. zükkām => sökem / sökkem] *{ağız} is.* Nezle. [DS]

söklünçü, [söglün-mek > söglün-çü / söklün-çü] *is.* Kebap; kızartma. [DLT] [EUTS]

söklünmek[1], [sög-ül-mek > sög(ü)l-ün-mek] *{eT} edil. f. [-ür]* **1.** Kebap edilmek. **2.** *dönşl. f.* Kendi kendine et kebabı yapmak. [DLT]

söklünmek[2], [sök-ül-mek>sök(ü)l-ün-mek] *{eT} edil. f. [-ür]* Sökülmek; çözülmek; çözümlenmek.[EUTS]

sökme, [sök-me] *is.* **1.** Sökmek eylemi. **2.** Bir makine veya aygıtın çeşitli parçalarını birbirinden ayırma işlemi. **3.** Bir fabrikayı başka bir yerde yeniden kurmak üzere bulunduğu yerden kaldırma ve taşınma işlemi. **4.** Kerestesi kıymetli ağaçları kökü ile birlikte çıkarma işi. **5.** *{ağız}* Ormandan ya da meradan açılarak yapılan tarla. [DS] **6.** *{ağız}* Derince sürülerek alt üst edilmiş toprak. [DS]

sökmek[1], [sōk-mek] *{eT} gçsz. f. [-ür]* Sövmek; azarlamak. [DLT] [EUTS] [Gabain] [KB]

sökmek[2], [sök-mek] *{eT} gçsz. f. [-ür]* **1.** Diz çökmek; aman dilemek. [DLT] [ETY] [KB] **2.** Çökmek. [KB] **3.** Baygınlık geçirmek. [EUTS] **4.** *{ağız}* Yaslanmak; dayanmak. [DS]

sökmek[3], [sök-mek] *gçl. f. [-er] [{eT} -ür]* **1.** *{eT}* Koparmak; yarmak; yırtmak. [DLT] [EUTS] [İKP-Öy.] [ETY] [Gabain] [KB] [Tekin] **2.** *{ağız}* Güçlüğü yenmek; başarmak.[DS] **3.** Bir şeyi bağlı bulunduğu, tutturulmuş olduğu yerden güç kullanarak veya gevşeterek ayırmak; çekip ayırmak. **4.** (Makine, araç, aygıt vb. için) parçalarını birbirinden ayırmak; parçalarını ayırıp çıkarmak; kurulmuş bir şeyi parçalara ayırmak. **5.** (Örgü, dikiş vb. için) örgüsünü, ilmeklerini açmak, dikişini ayırmak. **6.** (Duvar için) taş, tuğla vb. malzemelerini yerinden çıkarıp almak. **7.** Rüzgâr ve sel gibi doğal etkenler tarafından köklenip götürülmek; yerinden sürüklenmek. **8.** (Karışık bir yazı için) okumak. **9.** (Okuma için) okuma becerisi kazanmak. **10.** Geçmeyi önleyen engelleri kaldırmak; güçlükleri yenmek. **11.** Bir yeri terk etmeye zorlanmak; çıkarıp atmak; kovmak. **12.** Ayırmak; uzaklaştırmak; vazgeçirmek. **13.** (Şafak için) görünmeye başlamak; atmak; açılmak. **14.** *gçsz. f.* (İdrar, balgam, ter vb. için) bol miktarda salgılanmak ve dışarı atılmak; çıkması, akması kolaylaşmak. **15.** *mecaz.* Art arda gelmeye başlamak. **16.** *mecaz. argo.* Etki yapmak; geçmek; (olumsuz olarak) etkilenmemek. **17.** Gelmeye başlamak; çıkagelmek. **18.** *{ağız}* (Çiftleşen hayvan için) döl tutmamak. [DS] ⊡ **söküp atmak,** *1. Gözden çıkarmak; feda etmek; kıymak; harcamak. 2. Bir yerden, bir topluluktan zorla ayırmaya, uzaklaştırmaya çalışmak. 3. Düşüncesinden, kafasından atmak, uzaklaştırmak.*|| **söke söke,** *Büyük uğraşılar vererek; zorla.*|| **söke söke almak,** *Büyük bir mücadele sonunda elde etmek.*

sökmen[1], [sök-mek[3] > sök-m(n] *(sökme:n) {eT} sf.* **1.** Savaşta, safları yaran; düşman safını söküp atan. **2.** *is.* Yiğitlere verilen unvan. [DLT]

sökmen[2], [sok-mak > sok-man صوقمن] *{eAT} is.* → sokman.

sökmenlenmek, [sök-m(n > sök-men-l(-mek > sök-men-le-n-mek] *{eT} dönşl. f. [-ür]* Kahramanlaşmak; kendini kahraman saymak. [DLT]

söknemek, [sögün > sög(ü)n-(-mek / sükne-mek (DLT'de)] *(sögne:mek) {eT} gçl. f. [-er]* → sögnemek. [DLT]

sökö, [sök-mek[3] > *sök-üg > sök-ō / sök-ū] *(sökö:) {eT} is.* Ağaç; direk.

sökrük, [sök-mek[3] > *sök-ür-mek > sök(ü)r-ük / sükrük (DLT'de)] *{eT} is.* Kadının cinsiyet organı. [DLT]

sökti, [sök-mek[3] > sök-tī] *(sökti:) {eT} is.* Kepek. [DLT] [KB]

söktürme, [sök-tür-me] *is.* Söktürmek eylemi.

söktürmek[1], [sök-mek[3] > sök-tür-mek] *gçl. f. [-ür]* **1.** Sökmek işini yaptırmak. *{eT} (aynı)* [DLT] **2.** Bir şeyi bir kimseye bağlı olduğu yerden çekip çıkarttırmak; tutturulduğu yerden ayırttırmak. **3.** (İdrar, balgam, ter vb. için) salgılamasını arttırarak bol miktarda atılmasını sağlamak. **4.** Karışık ve okunması güç bir yazının okunmasını sağlamak. **5.** Birine okumayı öğretmek; okumayı öğrenmesini sağlamak. **6.** (İlaç için) boşaltımı kolaylaştırmak; çıkarmak; akıtmak.

söktürmek[2], [sōg-mek > sög-tür-mek] *{eT} gçl. f. [-ür]* → sögtürmek. [DLT]

söktürmek[3], [sök-mek[1] > sök-tür-mek / sög-türmek] *{eT} gçl. f. [-ür]* Sövdürmek. [DLT]

söktürücü[2], [sök-tür-ücü] *is.* Söktürmek eylemini yapan şey.

sökü[1], [sök-mek[3] > sök-ǖ] *(sökü:)* *{eT}* *is.* Çökme; çöküntü. [EUTS] → **sökü otu,** *{eT}* *bot.* Sepik, *(Lotus corniculatus)*

sökü[2], [sök-mek[3] > *sök-üg > sök-ȫ / sök-ǖ] *(sökü:)* *{eT}* *is.* Ağaç; direk.

sökü[3], [sök-ü] *{ağız}* *is.* **1.** Ormandan ya da meradan açılan tarla. **2.** Orman. [DS] ⊡ **sökü otu,** *bot. Baklagillerden, kumlu topraklarda yetişen, üçü dördü bir arada bulunan meyveleri kuş ayağını andıran bir otsu bitki; kuş ayağı, (Ornithopus).*

sökü[4], [Far. sekū => zeki / sökü] *{ağız}* *is.* Arkalıksız, alçak iskemle.[DS]

sökü[5], [sök-ü] *{ağız}* *is.* Hastane. [DS]

sökü[6], [İt. sacco => sako / sökü] *{ağız}* *is.* Ceket. [DS]

sökücü, [sök-ücü] *is.* **1.** Sökme işlevini yerine getiren araç veya aygıt. **2.** Zımba tellerini sökmekte kullanılan büro gereci.

sökük[1], **-ğü** [sök-ük] *sf.* **1.** Dikişi veya örgüsü sökülmüş olan. **2.** Sökülmüş veya örgüsü açılmış yer. ⊡ **sökük dikmek,** *Sökülmüş olan bir şeyi dikmek; birleştirmek.*

sökük[2], **-ğü** [sök-ük / sökü-k] *{ağız}* *is.* Dağ tepelerinde hayvanların gele gide açtıkları yol; keçi yolu; geçit. [DS]

sökükçü, [sök-ük-çü] *is.* Sökük diken, yama yapan kimse.

sökül, [sekil / sökül] *{ağız}* *is.* At ve eşeklerin ayaklarındaki beyazlık.[DS]

sökülenmek, [sök-e-le-n-mek / sök-ül-en-mek] *{ağız}* *dönşl. f. [-ir]* (Çorap, kazak vb. için) sökülmek. [DS]

sökülme, [sök-ül-me] *is.* Sökülmek eylemi.

sökülmek[1], [sög-mek[1] > sök-ül-mek] *{eT}* *edil. f. [-ür]* Sövülmek; azarlanmak.

sökülmek[2], [sög-mek > sög-ül-mek] *{eT}* *edil. f. [-ür]* Kızartılmak; kebap edilmek. [DLT]

sökülmek[3], [sök-mek[3] > sök-ül-mek سكلمك] *edil. f. [-ür]* **1.** Hakkında sökmek eylemi uygulanmak; sökmek eylemine konu olmak; sökmek eylemi yapılmak. *{eT}* *(aynı)* **2.** Bağlı olduğu yerden çekilip alınmak. **3.** Bir yerden, topluluktan zor kullanılarak uzaklaştırılmak; koparılmak. **4.** *dönşl.* *{eT}* Bozulmak. [DLT] **5.** *{OsT}* Yarılmak. **6.** Parçalarına ayrılmak; parçalanmak. *{OsT}* *(aynı)*. **7.** (Örülmüş, dikilmiş bir şey için) örgüsü, dikişi ayrılmak. **8.** *gçl. f.* *{ağız}* *argo.* (Para vb. için) gönülsüz olarak vermek; istemeye istemeye vermek; vermeğe mecbur olmak. [DS]

sökülü, [seki-li / sökü-lü] *{ağız}* *sf.* (At, eşek vb. için) ayaklarında beyazlık olan; sekili. [DS]

sökülüş, [sök-ül-üş] *is.* Sökülmek eylemi ve biçimi.

söküm, [sök-üm سكوم] *is.* **1.** Sökme işi. **2.** Bitkileri topraktan kökü ile birlikte çıkarma işlemi. **3.** *{eAT}* Kuvvetle yürüyüp gelme; sökün. **4.** *{eAT}* Çıkış tarzı. ⊡ **söküm çatalı,** *Bitkilerin köklerini veya yumrularını topraktan çıkarmakta kullanılan çatal uçlu bir tür tarım aracı.*

sökümek, [sök-mek[2] > sök-ǖ-mek] *(sökü:mek)* *{eT}* *gçsz. f. [-ür]* Diz çökmek. [EUTS]

sökümet, [sök-ü-mek > sökǖ-met] *{ağız}* *is.* Sökme. [DS]

sökün[1], [sök-ün] *is.* **1.** Sökülüp kopma işi ve durumu. **2.** *{ağız}*] Birdenbire uzaktan görünme. [DS] **3.** *{ağız}* *zf.* Hep birden, topluca, arkası kesilmeden. [DS] ⊡ **sökün etmek,** *1. Birbiri ardından gelmek veya görünmek. 2. {ağız} Birdenbire görünüp arkası kesilmeden gelmek.* [DS] *3. {ağız} Çözülmek.* [DS] *4. {ağız} (Su vb. için) birden ve hızla akmaya başlamak.* [DS]

sökün[2], [sök-ün] *{ağız}* *is.* **1.** Göçmen kuş kafilesi. **2.** Karların erimesi ile tepelerden gelen sel suları. [DS] ⊡ **sökün avı,** *{ağız}* *Toplu uçan kuşların avlanması; göç zamanı yapılan kuş avı.* [DS]

sökünmek[1], [sök-mek[2] > sök-ün-mek] *{eT}* *dönşl. f. [-ür]* Diz çökmek; birine tabi olmak. [DLT]

sökünmek[2], [sök-mek[3] > sök-ün-mek] *{eT}* *dönşl. f. [-ür]* Kendi kendine sökmek; söker görünmek. [DLT]

söküntü[1], [sök-üntü] *is.* **1.** Sökülmüş olan şeyin parçası. **2.** *{ağız}* Ağaçlık ya da boz yerden açılan, ekime elverişli duruma getirilen tarla. [DS] **3.** Alt üst edilip havalandırılmış toprak. **4.** *{ağız}* Kirizma. [DS] **5.** *{ağız}* Bozgun. [DS] **6.** *{ağız}* İplik ya da kumaş parçaları. [DS]

söküntü[2], [sök-üntü] *{ağız}* *is.* → sökel. [DS]

sökürge, [sök-ür-mek > sök-ür-ge] *{ağız}* *is.* Hayvanları yürütmek için dürtmekte kullanılan sopanın ucundaki demir. [DS]

sökürmek, [sök-mek[2] *(çökmek)* > sök-ür-mek] *gçl. f. [-ür]* **1.** Diz çöktürmek; dize getirmek; çöktürmek; çökertmek. [ETY] [EUTS] [Gabain] **2.** Kendine tabi kılmak; bağımlı kılmak [ETY] [Tekin]

söküş[1], [sök-üş] *is.* Sökmek eylemi veya biçimi.

söküş[2], [sōg-mek > sög-üş / sök-üş] *{eT}* *is.* Sövme; küfür; sövüş. [EUTS] [KB]

söküşmek, [sök-mek[3] > sök-üş-mek] *{eT}* *dönşl. f. [-ür]* Sökmekte ve yıkmakta yardım ve yarış etmek. [DLT]

söküt, [sögüt / söküt] *{eT}* *is.* Söğüt ağacı. [DLT]

sökütme, [sök-üt-me] *is.* Sökütmek eylemi.

sökütmek[1], [sök-mek[2] > sök-it-mek / sek-it-mek (DLT'de)] *{eT}* *gçl. f. [-ür]* Diz çöktürmek. [EUTS] [Gabain]

sökütmek[2], [sök-üt-mek] *{ağız}* *gçl. f. [-ür]* **1.** Çıkarmak. **2.** Yerinden oynatmak; çıkarmak; sökmek. [DS]

söküzlemek, [sök-mek > sök-üz-le-mek] *gçl. f. [-r]*

[-l(ü)-yor] argo. **1.** Almak. **2.** Çalmak. **3.** Hileyle almak.

söl, [sōl / sūl] *(sö:l) {eT} is.* **1.** Usare; et özü. [EUTS] [Gabain] **2.** Ette ve ağaçta olan ıslaklık; tazelik. [DLT] **3.** *{ağız}* Etin kanlı suyu. [DS]

sölb, [selp / sölb / sölp *(yans.)*] *is.* Gevşeyip dağılmayı, sağa sola çarpmayı, dangesiz gülmeyi anlatan kök. [Zülfikar] *sölb-ük*

sölbük, -ğü [sölb *(yans.)* > sölb-ü-k / sölp-ü-k] *{ağız} sf.* **1.** Giyimi çok kötü; kılıksız. **2.** Gevşemiş; pörsümüş; sarkık. [DS]

sölcenböceği, [soğulcan+böce(ğ)-i] *{ağız} is.* Bir tür salyangoz. [DS]

söldane, [? söldane] *{ağız} is.* Uzun kavak. [DS]

söldür, [söld-ür] *{ağız} sf.* **1.** Uzun boylu. **2.** Kötü giyimli; kılıksız. [DS]

sölegen, [sō-mek > sō-le-mek > sō-le-gen] *{ağız} sf.* Çok konuşan; geveze. [DS]

sölemek, [sō-mek > sō-le-mek] *(sö:lemek) {ağız} gçl. f. [-r [-l(ü)-yor]* Konuşmak; söylemek; demek. [DS]

sölemsek, -ği [sōle-mek > sō-le-msek] *{ağız} sf.* Çok konuşan; geveze. [DS]

sölepe, [sölb > söl(e)b-e] *{ağız} sf.* **1.** Elinden iş gelmeyen; beceriksiz. **2.** Saygısız. [DS]

söleşmek, [sōle-mek > söle-ş-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* Konuşmak; söylemek. [DS]

söliyalji, [Yun. koilia *(karın)* + algos *(ağrı)* > Fr. cœlialgie] *is. tıp.* Sempatik sinir sistemi ile ilgili derin karın ağrılarının genel adı.

söllüg, [sōl-lüg] *(sö:llüg) {eT} sf.* (Et için) iyice pişmemiş; içinde ve üzerinde kan izleri kalmış olan.

sölom, [Fr. cœlome] *is. biy.* Orta derinin iki tabakası arasında bulunan ve embriyonda genel vücut boşluğunu meydana getiren oyuk.

sölomlular, [sölom-lu-lar] *is. biy.* Bir vücut boşluğu bulunan hayvanlar.

sölomsuzlar, [sölom-suz-lar] *is. biy.* Vücut boşluğu bulunmayan hayvanlar.

sölp, [selp / sölb / sölp *(yans.)*] *is.* Gevşeyip dağılmayı, sağa sola çarpmayı, dengesiz gülmeyi anlatan kök. [Zülfikar] *sölp-eş-ik, sölp-ü-mek, sölp-ül-de-mek*

sölpeşik, -ği [sölp *(yans.)*] *{ağız} sf.* Kötü giyimli; özensiz giyinen; dağınık; kılıksız. [DS]

sölpük, -ğü [sölp *(yans.)* > sölp-ü-k سولپك] *{ağız} sf.* **1.** Gevşeyip sarkmış olan; gevşek; pörsük; sarkık. **2.** Giyimi düzensiz; kötü giyimli. **3.** (Kişi için) uyuşuk ve dalgın. [DS] **4.** *{OsT}* Derisi buruşuk, sarkık. **5.** *{ağız}* (Et için) zayıf; yumuşak; kötü. [DS]

sölpüme, [sölp *(yans.)* > sölp-ü-me] *is.* Sölpümek eylemi.

sölpümek, [sölp *(yans.)* > sölp-ü-mek] *{ağız} gçsz. f. [-ür]* **1.** Gevşeyip sarkmak; pörsümek. **2.** (Şişman insan ya da tavlı hayvan için) zayıflamak. [DS]

sölsöl, [söl+söl] *{ağız} sf.* → sölpeşik. [DS]

söltük, -ğü [sölt-ük] *{ağız} sf.* Uzun boylu. [DS]

sölümen, [Yun. soulína] *{ağız} is.* Sümüklü böcek. [DS]

sölyeşik, -ği [sölp-eş-ik > sölyeş-ik] *{ağız} sf.* Giyimi kötü olan; kılıksız. [DS]

söm, [sam / sim / som / söm *(yans.)*] *is.* Kızarak homurdanmayı, söylenmeyi, surat asmayı, bu biçimde ve homurdanarak yemeyi anlatan kök. [Zülfikar] *söm-ür-me, söm-ür-mek, söm-ür-ge-ci, söm-ür-ücü*

söme, [söme] *{ağız} sf.* Yumuşak. [DS]

sömek[1], [sō-mek] *(sö:mek) {eT} gçl. f.* Söylemek. [ETY]

sömek[2], [söbe > söme-k] *{ağız} is.* **1.** Tanesi alınmış mısır koçanı. **2.** Taze mısır. **3.** Elma, armut gibi meyvelerin yenmeyen kısımları. **4.** İbrik, çaydanlık vb. eşyanın emziği. [DS] ☞ **sömek burunlu,** *{ağız} Büyük burunlu kişi.* [DS]

sömek[3], [söbe > söme-k] *{ağız} is.* **1.** Taranarak yumak hâline getirilmiş yün yumağı. **2.** Bükülmüş ip yumağı. [DS]

sömek[4], [söbe > söme-k] *{ağız} sf.* **1.** Toplu; şişman. **2.** *is.* Sivri şeyler. [DS]

sömek[5], [söbe > söme-k] *{ağız} is.* **1.** Yeni sürülen tarlada çıkan ayrık otu filizi. **2.** Zeytin tomurcukları. [DS]

sömekmek, [sömek-mek] *{ağız} gçl. f. [(ğ)-ir]* **1.** İş uzayıp gitmek; sürüncemede kalmak. **2.** İplik yumağı veya makara boşanmak. [DS]

sömeldek, -ği [söme-l-de-k] *{ağız} is.* Beceriksiz. [DS]

sömelek[1], **-ği** [sömel-ek] *{ağız} is.* **1.** Kundağa sarılmış bebek. **2.** Bebek kundağı. **3.** Mısır koçanı. [DS]

sömelek[2], **-ği** [söme-l-ek] *{ağız} sf.* **1.** Budala; sersem. **2.** Beceriksiz. [DS]

sömelek[3], **-ği** [söbe-le-k / söme-le-k] *{ağız} sf.* Söbe; oval. [DS]

sömelmek, [söme-l-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* (Masuradaki iplik için) gevşemek. [DS]

sömen[1], [söme-n] *{ağız} is.* **1.** Tanesi alınmış mısır koçanı. **2.** Dokuma bezlerinin sarıldığı yuvarlak ağaç. [DS]

sömen[2], [söm *(yans.)* > söm-(m)en] *{ağız} sf.* Konuşmasını beceremeyen, durgun yaradılışlı kimse. [DS]

sömestr, [Lat. semestris > Fr. semestre] *is.* Bir öğretim yılının iki döneminden her biri; yarıyıl.

sömikok, [Fr. semi-coke] *is.* Taş kömürünü çok yüksek olmayan sıcaklıkta damıtarak elde edilen kömür.

sömiye, [söm-i-ye] *{ağız} zf.* Gelişigüzel; rastgele. [DS]

sömme, [söm-me] *is.* Sömmek eylemi.

sömmek, [söm-mek] *gçl. f. [-er]* **1.** (Hayvan yavruları için) başı veya burnu ile hafifçe vura vura anasının memesini emmek. **2.** Hoyratça, kaba bir şekilde itmek.

sömrüşmek, [sȫmür-mek > söm(ü)r-üş-mek] *{eT} işteş. f. [-ür]* Birlikte sömürmek. [DLT]

sömtük, -ğü [süm-dük / söm-dük] *{ağız} sf.* **1.** Başkasının yediğinde gözü olan; aç gözlü. **2.** Çok yiyen; obur. [DS]

sömük, -ğü [söm-ük / söm-ek] *{ağız} is.* Taneleri alınmış mısır koçanı. [DS]

sömüklük, -ğü [söm-ük-lük] *{ağız} is.* Koku. [DS]

sömündürük, -ğü [söm-ün-dür-ük] *{ağız} is.* İğe sarılmış iplik. [DS]

sömür, [söm-ür] *{ağız} is.* Kömür. [DS]

sömürge, [sömür-ge] *is.* **1.** Bir ulusun, kendi toprakları dışında egemenlik kurarak yönettiği, ekonomik ve siyasi çıkarlar sağladığı topraklar; sömürülen ülke; müstemleke; koloni *(1935)*. **2.** *sf.* Sömürgeye ilişkin; sömürgeyle ilgili; sömürgeye ait.

sömürgeci, [sömür-ge-ci] *sf.* **1.** Sömürge sahibi olan; müstemlekeci. **2.** Sömürge elde etmek isteyen; müstemlekeci. **3.** Sömürgecilikle ilgili olan; sömürgeciliğe ilişkin. **4.** Sömürgeciliği savunan; sömürgecilikten yana olan.

sömürgecilik, -ği [sömür-ge-ci-lik] *is.* **1.** Zenginlik kaynağı olan ülkelerin sömürgeleştirilmesini, sömürge düzeninin kurulmasını savunan tutum. **2.** Yirminci yüzyılda, bazı Avrupa ülkelerinin denizaşırı ülkeleri keşif, fetih, ilhak ve iskân etmeleri ile ortaya çıkan süreç.

sömürgeleşme, [sömür-ge-le-ş-me] *is.* Sömürgeleşmek eylemi.

sömürgeleşmek, [sömür-ge-le-ş-mek] *dönşl. f. [-ir]* Sömürge durumuna gelmek; sömürge olmak; sömürgecilerin egemenliği altına girmek.

sömürgeleştirme, [sömür-ge-le-ş-tir-me] *is.* **1.** Sömürgeleştirmek eylemi. **2.** Bu eylemden doğan fiilî durum.

sömürgeleştirmek, [sömür-ge-le-ş-tir-mek] *gçl. f. [-ir]* **1.** Bir ülkeyi sömürge durumuna getirmek; sömürge yapmak. **2.** Bir ülkeyi ekonomik bakımdan bağımlı duruma getirmek.

sömürgen, [sȫmür-gen] *sf.* **1.** *(sö:mürgen) {eT}* Daima sömüren. [DLT] **2.** Sürekli emen; sömüren. **3.** Bir ülkenin zenginlik kaynaklarını çeşitli yollardan elde ederek sömüren; sömürücü.

sömürgenlik,-ği [sömür-gen-lik] *is.* Sömürgen olma durumu; sömürücülük.

sömürme, [sömür-me] *is.* Sömürmek eylemi.

sömürmek[1], [*eT.* söm *(yans.)* > sȫm-ür-mek سومرمك] *gçl. f. [-ür]* **1.** *{eT} (sö:mürmek)* (Sıvı içecekler için) hızla çekerek içmek; dudaklarını yapıştırarak emmek; emercesine içmek; somurmak. [DLT] **2.** *{OsT} {ağız}* Bir şey bırakmamak üzere yemek, içmek; bulduğu her şeyi yiyip bitirmek; silip süpürmek. [DS] ⊡ **sömürü içmek,** *{eAT} 1. Ağız dolusu içmek. 2. Bir defada içmek.*

sömürmek[2], [*eT.* sümür-mek > sömür-mek] *gçl. f. [-ür]* **1.** Birisinden ya da bir yerden haksız olarak kazanç sağlamak; istismar etmek, *(1935)*. **2.** *eko.* Marksçılara göre emek fazlasını ödemeyerek gasp etmek. **3.** (Mal sahipleri için) üreticileri kullanmak ve dışlamak. **4.** (Üretim araçları sahipleri için) başkalarının emeğine ve onların yarattığı değerlere sahip çıkmak. **5.** (Kişi, topluluk vb. için) hakkını yiyerek kazanç elde etmek. **6.** (Ülke, yer, devlet, ulus vb. için) bir başka ülke ve devletin doğal kaynaklarını, ekonomik değerlerini kendi çıkarları için kullanmak. **7.** *mecaz.* Bir kimseden ya da bir yerden devamlı olarak haksız çıkar sağlamak; birinin sırtından geçinmek. **8.** *mecaz.* Bir durumu, olayı veya bir tutumu, duyguyu kullanarak çıkar sağlamak; istismar etmek.

sömürtkon, [somurt-kan] *{ağız} sf.* Asık yüzlü; somurtkan. [DS]

sömürü, [sömür-mek > sömür-ü] *is.* Sümürme işi *(1974)*.

sömürücü, [söm-ür-ücü / söm-ür-ü-cü] *sf.* Birini veya bir şeyi sömüren kimse; istismarcı; sömürgen.

sömürücülük, -ğü [söm-ür-ücü-lük / söm-ür-ü-cü-lük] *is.* **1.** Sömürücü olma durumu. **2.** Sömürücü olan kimsenin niteliği. **3.** Sömürmeye yönelik davranış.

sömürülme, [söm-ür-ül-me] *is.* Sömürülmek eylemi; istismar edilme.

sömürülmek, [söm-ür-ül-mek] *edil. f. [-ür]* Hakkında sömürmek eylemi uygulanmak; sömürmek eylemine konu olmak; istismar edilmek.

sömürüş, [söm-ür-üş] *is.* Sömürmek eylemi ve biçimi.

sön, [sȫ > sȫ-n] *(sö:n) {eT} is.* **1.** Vakit. [ETY] [EUTS] **2.** Uzun müddet. [EUTS]

söndürgeç, -ci [sön-dür-geç] *{ağız} is.* Haşhaş yağı çıkaranların kullandıkları bir tür kömür söndürme sobası. [DS]

söndürme, [sön-dür-me] *is.* Söndürmek eylemi.

söndürmek, [sön-mek >sön-dür-mek] *gçl. f. [-ür]* **1.** (Ateş, ışık vb. için) yanmasına, aydınlatmasına, parlamasına son vermek. *{eT} (aynı)* **2.** Gaz ve yakıt ile çalışan bir aygıtın çalışmasını durdurmak. **3.** (Hava veya gaz ile şişirilmiş bir şey için) havasını veya gazını boşaltmak. **4.** *mecaz.* (Tutku, duygu vb. için) etkisiz duruma getirmek; dindirmek; yatıştırmak; azaltmak; yok etmek.

söndürücü, [sön-dür-ücü] *is.* **1.** Yangınları söndürmeye yarayan alet veya makine. **2.** *sf.* Söndürmekte kullanılan; söndüren.

söndürülme, [sön-dür-ül-me] *is.* Söndürülmek eylemi.

söndürülmek, [sön-dür-ül-mek] *edil. f. [-ür]* (Ateş, alev, ışık, şişirilmiş nesne için) sönmesi sağlanmak; hakkında sönmek eylemi uygulanmak; sönmek eylemine konu olmak.

sönek, -ği [sön-ek] *{ağız} is.* Ara kesit. [DS]

sönen, [sö-n-en ?] *{ağız} is.* Islaklık; nem. [DS]

sönge, [Yun. spoggia / sogga => sönge] *{ağız} is.* **1.** Fırın temizlemekte kullanılan ucuna ıslak bez bağlanmış uzun sırık. **2.** Hamam külhanlarına atılan kütükleri ileri itmeye yarayan ucu ay gibi çatallı demir çubuk. [DS]

sönggü, [*süñ-mek > süñ-gü] *(söñgü:) {eT} is.* Süngü. [EUTS]

söngi, [*süñ-mek > süñ-ī] *(söñi:) {eT} is.* Süngü. [EUTS]

söngü[1], [*süñ-mek > süñ-ü] *{eT} is. (söñü:)* Süngü. [EUTS]

söngü[3], [Yun. spoggia / sogga => söngü] *is.* **1.** Fırın süpürgesi. **2.** Fırın temizlemekte kullanılan ucu bezli sopa.

söngü[2], [sön-mek > sön-gü] *{ağız} is.* **1.** Kolay yanmayan odun. **2.** Sönmüş kömür. [DS]

söngük, [*süñ-mek > süñ-ük] *(söñük) {eT} is.* Kemik.[EUTS]

söngüklüg, [süñ-ük > süñ-ük-lüg] *(söñüklüğ) {eT} sf.* Kemikli; kemikten ibaret olan. [EUTS]

söngün, [sön-gün] *{ağız} sf.* Sessiz. [DS]

söngüşgeli, [süñ-üş-mek > süñ-üş-gelī] *(söñüşgeli:) {eT} sf.* Savaşa katılmış. [EUTS]

söngüt, [sön-güt] *{ağız} is.* **1.** Su kaplarında biriken kireç. **2.** Diş diplerinde biriken taş. [DS] ☞ **söngüt taşı,** *{ağız} Sünger gibi delikli taş; kalker.* [DS]

söngüşmek, [*süñ-mek > süñ-üş-mek] *(söñüşmek) {eT} işteş. f. [-ür]* Savaşmak; harp etmek. [EUTS]

söngüye, [Yun. spoggia / sogga => söngüye] *{ağız} is.* Fırın temizlemekte kullanılan ucu bezli uzun sopa. [DS]

sönkü, [şu+o+ki > sön-kü ?] *{ağız} zf.* Onu. [DS]

sönme, [sön-me] *is.* Sönmek eylemi.

sönmek, [sön-mek] *gçl. f. [-er] [eT. -ür]* **1.** *{eT}* Dinmek; durmak. [EUTS] [Gabain] [KB] **2.** *{eT}* Bitmek; tükenmek. [KB] **3.** *{eT}* Kendinden geçmek. [EUTS] **4.** (Isı ve ışık veren nesne için) yanmaz, parlamaz, aydınlatmaz olmak; ışığını, alevini ve parlaklığını yitirmek. **5.** Çalışması durmak; çalışır durumda olmamak; durmak. **6.** (Hava, gaz vb. ile şişirilmiş şeyler için) havası ve gazı kaçıp şişkinliği geçmek. **7.** (İçine kan dolarak sert ve dik duran organlar için) kanın çekilmesi ile dikliği ve sertliği kaybolmak; yumuşamak; inmek; küçülmek. **8.** (Yanardağ için) lav ve kül püskürmemek; etkinliği durmak. **9.** (Ses için) duyulmaz olmak. **10.** (Duygu, tutku, öfke vb. için) yoğunluğunu, gücünü yitirmek; yatışmak; azalmak. **11.** Canlılığını yitirmek; tükenmek; yok olmak. **12.** Durgunlaşmak; dinmek. **13.** Önemini yitirmek; gerilemek.

sönmüş, [sön-müş] *sf.* Söndürülmüş olan; sönük durumda olan. ☞ **sönmüş kireç,** *Harç yapmak için kum ile karıştırılan hidratlı kireç.*

söntürmek, [sön-mek > sön-tür-mek] *{eT} gçl. f. [-ür]* **1.** Söndürmek. [EUTS] **2.** Bir yana atmak; bertaraf etmek.[EUTS]

sönük, [sön-mek > sön-ük] *sf.* **1.** *{eT}* Sönük. [EUTS] **2.** *{eT}* Kuvvetten düşmüş; güçsüz. [EUTS] **3.** Sönmüş; söndürülmüş olan. **4.** Parlaklığı, alevi, hızı az olan veya azalmış. **5.** *mecaz.* Etkisi kalmamış; zayıf; etkisiz. **6.** Havası veya gazı kaçırılarak şişkinliği giderilmiş olan. **7.** *mecaz.* (Kişi için) çalışması ve yetenekleri ile kendisini gösteremeyen; üstünlüğü olmayan; silik. **8.** *mecaz.* Göze çarpmayan; dikkati çekmeyen. **9.** *mecaz.* Canlılığı, çekiciliği olmayan; hareketsiz. **10.** *zf.* Cansız; silik. ☞ **sönük geçmek,** *(Etkinlik, toplantı, dönem vb. için) önemli bir özelliği olmayan; istenilen nitelikte canlı olmayan; yeterli etkinliği gösterememek; hareketsiz geçmek.*

sönüklük, -ğü [sön-ük-lük] *sf.* Sönük olma durumu; hareketsizlik.

sönüm, [sön-üm] *is.* **1.** Sönmek eyleminin sonucu; sönme; itfa. **2.** *fiz.* Hareket hâlindeki bir cismin kinetik enerjisini azaltan olay. **3.** *fiz.* Bir salınım hareketinde çeşitli dirençler sebebiyle genliğin giderek azalması olayı. **4.** *fiz.* Bir elektromanyetik ışımada girişim, polarma ya da soğurulma nedeniyle kimi dalga boylarının yok olması. **5.** *tic.* Bir borcun her yıl ödenen taksitlerle belli bir süre sonunda ödenmiş olması; itfa. ☞ **sönüm ayrımı,** *tic. Süresi gelmiş borç senetlerini ödemek amacıyla ayrılmış yedek para.*

sönümleme, [sön-üm-le-me] *is.* Sönümlemek eylemi.

sönümlemek, [sön-üm-le-mek] *gçl. f. [-r] [-l(ü)-yor]* **1.** Bir hareketi, dalgayı veya şok vuruşunu yavaşlatmak; etkisini azaltmak. **2.** Bir borcu belirli vadelerle ödeyip bitirmek; itfa etmek.

sönümleyici, [sön-üm-le-y-ici] *is.* **1.** Bir şok dalgasının ya da titreşimin neden olduğu hareketi azaltmaya, kısmen durdurmaya yarayan düzenek; amortisör. **2.** *sf. fiz.* Şokları, gürültüleri sönümleyen; yeğinlik azaltan.

sönümlü, [sön-üm-lü] *sf.* (Salınım hareketi için) belli bir süre sonra genliği sıfır olan. ☞ **sönümlü dalga,** *fiz. Bir yüzeyden hızla uzaklaşırken zayıflayan ve uzaklaşma doğrultusunun her noktasında aynı fazı koruyabilen elektromanyetik dalga.*

sönümsüz, [sön-üm-süz] *sf.* (Salınım hareketi için) genliği hiçbir zaman sıfıra yaklaşmayan, her devir sonunda bir dış enerji kaynağı ile değişmez tutulan; beslenen.

söplem, [söbe > söple-m] *{ağız} sf.* Yumurta biçiminde; oval. [DS]

söpü, [söbe / söbü > söpü] *{ağız} sf.* **1.** Yassı; oval. **2.** Uzunca.[DS]

sör[1], [Fr. sœur] *is. hrist.* **1.** Katolik mezhebinde, dinî bir yükümlülük altına girmemekle birlikte kendisini din uğruna hasta bakıcılık, hemşirelik gibi hayır işlerine adayan kadın. **2.** Çevredekilerin ve kendilerinin bu kadınlara karşı hitap ederken kullandıkları seslenme sözü.

sör[2], [İng. sir] *is.* Beyefendi; senyör.

sör[3], [Ar. saḥūr => sōr] *(sö:r) {ağız} is.* Sahur. [DS]

sörf, [İng. surf *(deniz kıyısındaki köpüklü dalgalar)* > surf-riding] *is. spor.* **1.** Kabarık bir dalganın taşıdığı özel bir kayak üzerinde dengede kalmaya dayanan bir su sporu; dalga kayağı. **2.** Bu sporu yapmakta kullanılan özel kayak; dalga kayağı. **3.** Yelkenli bir tür sörf; rüzgâr sörfü; rüzgârlı kayak. ☞ **sörf yapmak,** *Kabarık bir dalganın taşıdığı bir tahta üzerinde dengede kalmaya dayanan su sporunu yapmak.*

sörfçü, [sörf-çü] *is.* Sörf yapan kimse; dalga kayakçısı.

sörkenmek, [söy-ke-n-mek / sör-ke-n-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* Uzanıp yatmak; yaslanmak. [DS]

sörmek, [söğ-ür-mek > sōr-mek] *(sö:rmek) {ağız} gçl. f. [-ür]* (Patlıcan vb. için) ateşte pişirmek; kebap yapmak; közlemek. [DS]

sörpermek, [sölp > sörp-er-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* Büzülmek; buruşmak. [DS]

sörpeşmek, [sölp > sörp-eş-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* Büzülmek; buruşmak. [DS]

sörplemek, [sörp-lē-mek / surb-lā-mak / sürī-lē-mek] *(sürple:mek)) {eT} gçl. f. [-er]* Kur'a çekmek. [DLT]

sörpük, [sölp-ük / sörp-ük] *{ağız} sf.* **1.** (Kişi için) uyuşuk; dalgın. **2.** Gevşek; sarkık; pörsümüş. [DS]

sörpümek, [sölp > sörp-ü-mek] *{ağız} gçsz. f. [-ür]* **1.** (Bitki için) susuzluktan veya havasızlıktan solmak. **2.** (Sebze ve meyve için) buruşmak; gevşemek; pörsümek. **3.** Çok kullanılmaktan dolayı eskimeye başlamak. [DS]

sörpürmek, [sörp-ür-mek] *{ağız} gçsz. f. [-ür]* (Meyve, sebze için) gevşemek, pörsümek. [DS]

sörpüşmek, [sölp > sörp-üş-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* Büzülmek; buruşmak; pörsümek. [DS]

sörtük, -ğü [sürt-mek > sürt-ük] *{ağız} sf.* (Kişi için) çok gezen; sürtük. [DS]

sörüdek, -ği [sor-ut-mak > sorud-ak] *{ağız} sf.* Kimseye sokulmayan; bön; ahmak. [DS]

sösmek, [sus-mak / sös-mek] *{ağız} gçsz. f. [-ar]* Sesini kesmek; susmak. [DS]

sösüret, [sō+ Ar. (üret ?] *{ağız} sf.* Güzel olmayan; çirkin. [DS]

söt, [söğüt > sōt] *(sö:t) {ağız} is.* Söğüt. [DS]

söva, [söğe / söve] *{ağız} is.* Söve. [DS]

sövdürme, [söğ-mek > söv-dür-me] *is.* Sövdürmek eylemi.

sövdürmek, [söğ-mek > söv-dür-mek] *gçl. f. [-ür]* Bir kimsenin sövmesine yol açmak; sövmek eylemini yaptırmak.

söve[1], [söbi *(sivri ve uzun şey)* > söbe > söğe / söve سووه] *is.* **1.** Pencere ve kapı boşluklarının iç yanlarına oturtulan ahşap, taş, mermer veya yığma malzemeden yapılmış dikit. *{eAT} {OsT} {ağız} (aynı)* [DS] **2.** Pencere ve kapı kasası; kapı ve pencere kasasının parçalarından her biri. **3.** *{ağız}* Araba ve kağnılarda yükü tutmak için dört tarafına dikilen ağaç direk. [DS] **4.** *{ağız}* Eşik. [DS] **5.** *{ağız}* Avlu kapısının iki yanına konan uzun taşlar. [DS] ☞ **söve boy,** *{ağız} Uzun boy.* [DS]|| **söve taşı,** *{ağız} 1. Ocak içinde, iki yana dikine konulan uzun taşlardan her biri. 2. Fırın kapısının yanlarına konulan taşlardan her biri. 3. Avlu kapısının iki yanına konan uzun taşlar.* [DS]

söve[2], [söbe / söve] *{ağız} sf.* Konimsi; sivri. [DS]

söve[3], [soy-a / söve] *{ağız} sf.* **1.** (Kara saban için) derin işleyebilme özelliği. **2.** (Sopa için) dengeli, uygun durumda. [DS]

söve[4], [söv-e] *{ağız} is.* **1.** Taşlı yokuş. **2.** Dağ yamaçları. **3.** Köşe başı. [DS]

söve[5], [söve] *{ağız} is.* Sepet örmekte kullanılan ince yassı değnek. [DS]

söveke, [söve-ke] *{ağız} is.* Uzun boy. [DS]

sövelmek[1], [söğe-l-mek / söve-l-mek سوولك] *{ağız} gçsz. f. [-ir]* **1.** *{eAT} {OsT}* Sipsivri ortalıkta durmak; sivrilmek. **2.** Herkesçe görünür olmak; göze batmak. **3.** Ayakta durmak; dikilmek. **4.** Boynunu ileri uzatmak. **5.** Zayıflamak; zayıflıktan boyu uzamış görünmek. [DS]

sövelmek[2], [söe-l-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* Kör olmak; gözü kaymak. [DS]

söveltmek, [söbe-l-t-mek / söve-l-t-mek سوولتمك] *gçl. f. [-ir]* **1.** *{eAT}* Sipsivri uzatmak. **2.** *{ağız}* Yumurta biçimine sokmak; ovalleştirmek. [DS]

sövem, [Moğ. sögem *(karış)*] *{ağız} is.* Baş parmak ile işaret parmağı uçları arasındaki uzaklık. [DS]

söven, [söğe-n / söve-n] *{ağız} is.* **1.** Kalın sopa; değnek. **2.** Çit yapmakta kullanılan büyük, kalın ve dik kazık. **3.** Saman arabasının yanlarına dikilen direklerden her biri. [DS]

sövge, [Yun. spoggia / sogga => sövge] *{ağız} is.*

Fırın temizlemekte kullanılan ucuna bez bağlanmış uzun saplı sopa. [DS]

söviş, [söğ-üş / söv-üş / söv-iş] *{ağız} is.* Düğünde damadın arkadaşlarının, akrabalarının verdiği hediyeler. [DS]

sövgü, [sōg-mek > söğ-mek / söv-mek > söv-gü] *is.* Sövmek amacıyla söylenen kaba, çirkin, çoğunlukla kalıplaşmış söz; sövme; küfür.

sövgücü, [söv-gü-cü] *sf.* **1.** Söven; küfreden. **2.** *is.* Söven kimse.

sövke[1], [söv *(yans.)* > söv-ke] *{ağız} is.* **1.** Açı. **2.** Köşe. [DS] 🗗 **sövke gitmek,** *{ağız} (Nal çivisi için) hayvan nallanırken etine gitmek.* [DS]

sövke[2], [söv-ke] *{ağız} is.* Etek. [DS]

sövkemek[1], [söy(ü)k-e-mek / sövke-mek / sevke-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-k(ü)-yor]* Dayamak; yaslamak. [DS]

sövkemek[2], [sövke-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-k(ü)-yor]* Baştan atmak; savmak; göndermek; postalamak. [DS]

sövkenmek[1], [söyk-en-mek / sövke-n-mek / sevke-n-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* Uzanmak; yatmak; yaslanmak. [DS]

sövkenmek[2], [sövk-en-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* Hayvan nallanırken çivi etine girmek. [DS]

sövkünmek, [sövk-ün-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ür]* Yatıp uzanmak; yaslanmak. [DS]

sövlemek, [söw-lē-mek] *(sövle:mek) {eT} gçl. f. [-r]* Söylemek. [DLT]

sövlenmek, [söw-lē-mek >söw-le-n-mek] *{eT} dönşl. f. [-ür]* Fısıldamak. [DLT]

sövme, [sög-mek > söğ-me / söv-me] *is.* **1.** Sövmek eylemi; sövgü; küfretme. **2.** *huk.* Bir kimsenin namusuna, onuruna ve manevi kişiliğine sözle yapılan saldırı.

sövmek, [*eT.* sōg-mek / sök-mek > söğ-mek / söv-mek] *gçsz. f. [-er]* Bir kimsenin namusuna, onuruna ve manevi kişiliğine sözle saldırıda bulunmak; onur kırıcı, çoğu basma kalıp kaba sözler sarf etmek; hakaret etmek; küfretmek. 🗗 **sövüp saymak,** *Aralıksız sövgüler sıralamak; uzun uzadıya söverek yermek.*

sövülme, [sög-mek > söğ-ül-me / söv-ül-me] *is.* Sövülmek eylemi.

sövülmek, [sōg-mek > söğ-ül-mek / söv-ül-mek] *edil. f. [-ür]* Sövmek eylemi yapılmak; sövmek eylemine konu olmak.

sövündürmek, [söğ-ün-dür-mek / sövün-dür-mek] *{ağız} gçl. f. [-ür]* Söndürmek. [DS]

sövünmek[1], [sög-ün-mek > söğ-ün-mek / söv-ün-mek / söy-ün-mek سوينمك] *{eAT} dönşl. f. [-ür]* **1.** Sönmek. *{ağız} (aynı)* [DS] **2.** Parlaklığı gitmek.

sövünmek[2], [sev-in-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ür]* Sevinmek. [DS]

sövüş[1], [sōg-mek > söğ-mek / söv-mek > söv-üş] *is.* Sövmek eylemi veya biçimi.

sövüş[2], [söv-üş] *{ağız} is.* **1.** Düğünde damada arkadaşlarının ve akrabalarının verdiği hediyeler. [DS] **2.** *argo.* Hırsızlık.

sövüşçü, [sövüş-çü] *is. argo.* Hırsız; yankesici.

sövüşçülük, -ğü [sövüş-çü-lük] *is. argo.* Hırsızlık; yankesicilik.

sövüşlemek, [sövüş-le-mek] *gçl. f. [-r] [-l(ü)-yor] argo.* **1.** Çalmak. **2.** Soygunculuk etmek. **3.** Yankesicilik yaparak birinin parasını veya malını almak.

sövüşlenmek, [sövüş-le-n-mek] *edil. f. [-ir] argo.* Soyulmak; malı, parası çalınmak.

sövüşme, [sōg-mek > söğ-üş-me / söv-üş-me] *is.* Sövüşmek eylemi.

sövüşmek, [sōg-mek > söğ-üş-mek / söv-üş-mek] *işteş. f. [-ür]* Karşılıklı olarak birbirine sövmek.

sövüştürme, [sōg-mek > söğ-üş-tür-me / söv-üş-tür-me] *is.* Sövüştürmek eylemi.

sövüştürmek, [sōg-mek > söğ-üş-tür-mek / söv-üş-tür-mek] *gçl. f. [-ür]* Birbirine sövdürmek.

sövüt, [söğüt / sövüt / sōt] *{ağız} is.* Söğüt. [DS]

sövütme, [söğ-üt-me / söğ-ür-me] *{ağız} is.* Fırın kebabı. [DS]

söy[1], [söy] *{ağız} is.* Arka; geri. [DS]

söy[2], [söy] *{ağız} is.* Av köpeğinin izlediği yol. [DS]

söye[1], [söğe / söve / söye سيا] *{ağız} is.* **1.** *{eAT} {OsT}* → söve. **2.** Ahşap ev yapılırken duvarları tutması için dikilen iki yanı oyuk direkler. **3.** Çit yapmakta kullanılan kazıklar. [DS]

söye[2], [söye] *{ağız} is.* **1.** Ocak üstünde lamba koymaya yarayan yer. **2.** Ocak içlerinde iki yana dikine konulan geniş, uzun ve düz taşlar. [DS]

söye[3], [soya / söye] *{ağız} sf.* (Saban için) derin süremeyecek derecede ayarsız; yatık; eğik. [DS]

söyek, -ği [söğe-k / söye-k] *{ağız} sf.* Sürekli. 🗗 **söyek söyek,** *{ağız} Küme küme; bölük bölük.* [DS]

söyekelenmek, [söyek-e-le-n-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* (Ekmek, pasta vb. için) tavsız ateşte iyi pişmemek; kararmak.[DS]

söyelmek, [söve / söye-l-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* Ayakta dikilip durmak; kazık gibi durmak. [DS]

söyen, [söğe-n / söye-n] *{ağız} is.* Bağ bahçe etrafına çekilen çitleri tutturmak için çakılan uzun kazıklar. [DS]

söyke[1], [söy(ü)k-e-ğü / söyke-ği / söyke-k / söyk-ü / söyke سويكه سيكو / سيكه ك / سيككى / سيكاكو] *{eAT} {OsT} is.* **1.** *{ağız}* Dayanılacak yer; destek; dayanak; mesnet; istinatgâh. [DS] **2.** Kuvvet alınacak şey.

söyke[2], [söyke / söğke] *{ağız} is.* Eğimli yer; yamaç; bayır. [DS]

söyke[3], [söyke] *{ağız} is.* Ekinin yel etkisi ile yan yatmış durumu. [DS]

söykeği, [söy(ü)k-e-ğü / söyke-ği / söyke-k / söyk-ü / söyke سيكاكو / سيككى /ك سيكه / سيكو / سويكه] *{eAT} {OsT} is.* **1.** Dayanılacak yer; mesnet; istinatgâh. **2.** Kuvvet alınacak şey.

söykeğilenmek, [söyke-ği > söykeği-le-n-mek سيككى لنمك] *{OsT} dönşl. f. [-ür]* Dayanmak; yaslanmak.

söykeğü, [söy(ü)k-e-ğü / söyke-ği / söyke-k / söyk-ü / söyke سيككى / ك سيكه / سيكو / سويكه / سيكاكو] *{eAT} {OsT} is.* **1.** Dayanılacak yer; mesnet; istinatgâh. **2.** Kuvvet alınacak şey.

söykek, [söy(ü)k-e-ğü / söyke-ği / söyke-k / söyk-ü / söyke سويكه / سيكو / ك سيكه / سيككى / سيكاكو] *{eAT} {OsT} is.* **1.** *{ağız}* Dayanılacak yer; mesnet; dayanak; destek; istinatgâh. [DS] **2.** Kuvvet alınacak şey.

söykelenmek[1], [söyke-le-n-mek سويكه لنمك] *{eAT} {ağız} dönşl. f. [-ür]* Dayanmak; yaslanmak. [DS]

söykelenmek[2], [söyke-le-n-mek] *{ağız} edil. f. [-ir]* Birbirine kefil olmak; dayanışmak. [DS]

söykeli, [söyke-li] *{ağız} sf.* İriyarı; yakışıklı. [DS]

söykelmek[1], [söyke-l-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* Hafifçe doğrulmak; dikilmek. [DS]

söykelmek[2], [söyke-l-mek] *{ağız} gçsz. f. [-ir]* Bağırmak. [DS]

söykeme[1], [söyke-me] *{ağız} is.* Meyilli arazi; bayır; yamaç. [DS]

söykeme[2], [söyke-me] *{ağız} is.* **1.** Destek. **2.** Dayak. **3.** Kefil. [DS]

söykemek[1], [söyke-mek / sövke-mek / sevke-mek سويكمك] *{ağız} gçl. f. [-r] [-k(ü)-yor]* **1.** Dayamak; yaslamak. *{OsT} (aynı)* **2.** Yatırmak. **3.** Sermek. **4.** *gçsz. f.* Yatar gibi oturmak. [DS]

söykemek[2], [söyke-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-k(ü)-yor]* Son vermek; bitirip bir kenara dayamak. [DS]

söykendirmek, [söyke-n-dir-mek سيكندرمك] *{eAT} gçl. f. [-ir]* Dayandırmak; yaslandırmak.

söykenek, -ği [söyke-n-ek] *{ağız} is.* Yastık. [DS]

söykenmek[1], [söyke-n-mek / sövke-n-mek / sevke-n-mek سويكنمك] *dönşl. f. [-ir]* **1.** *{eAT} {OsT}* Dayanmak; yaslanmak. **2.** *{ağız}* Uzanmak; yatmak; yaslanmak. [DS]

söykenmek[2], [söyke-n-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* **1.** Yıkılmaya yüz tutmak; kağşamak. **2.** Serpilmek; yayılmak. [DS]

söykü, [söy(ü)k-e-ğü / söyke-ği / söyke-k / söyk-ü̃ ك سيكه / سيكاكو / سيككى] *{eAT} is.* **1.** Dayanılacak yer; mesnet; istinatgâh. **2.** Kuvvet alınacak şey.

söykük, -ğü [söyk-ük] *{ağız} is.* Yastık. [DS]

söykünmek, [söyke-n-mek / sövkü-n-mek سويكنمك] *dönşl. f. [-ir] {OsT}* Dayanmak; yaslanmak.

söylegen, [söy-le-gen] *{ağız} sf.* Düzgün ve rahat konuşan. [DS]

söyleğen, [söy-le-ğen سويله كن] *sf.* **1.** *{eAT} {OsT}* Çok söyleyen; çok konuşan. **2.** *{ağız}* Düzgün ve rahat konuşan. [DS]

söylem, [söz-le-mek > söy-le-mek > söy-le-m] *is.* **1.** Bir düşüncenin sözlü ya da yazılı olarak anlatılması; dilin birey tarafından gerçekleştirilmesi; söz; natıka *(1935)*. **2.** Başı ve sonu olan bir ya da daha çok cümleden oluşan bildiri; sözce. **3.** Bilimsel yazı ve konuşmanın tümü. **4.** Bir nesneyi yorumlamayı veya tanımlamayı amaçlayan düzenlenmiş göstergeler bütünü. **5.** Cümle sınırlarını aşan, cümle dizilerinin birbirlerine bağlanma kuralları açısından ele alınan sözce. **6.** *mant.* Özgül ve öz yeterli bir mantıkla birbirine bağlı, kaçınılmaz olarak doğal bir dilin anlamına girmeyen kural ve yasalardan oluşan maddî ya da kavramsal nesneler üzerine bilgiler veren sözceler topluluğu. **7.** *{ağız}* Şive. [DS] ⯐ **söylem çözümlemesi,** *Cümleden büyük bir sözceyi, söylemi üretim koşullarına indirgeyerek inceleyen yardımcı dil bilimi dalı.*

söyleme, [söz-le-mek > söy-le-me] *is.* **1.** Söylemek eylemi. **2.** *{ağız}* Ismarlama. [DS] **3.** *{ağız}* Kıta; beyit; mâni. [DS] ⯐ **söylemesi ayıp,** *Utanılacak bir şey söyleneceği zaman özür dileme amacıyla söylenen giriş cümlesi.*

söylemek, [*eT.* söz-le-mek > söy-le-mek سيلمك] *gçl. f. [-r] [-l(ü)-yor]* **1.** *{eAT}* Konuşmak; demek. **2.** Bir bilgiyi sözle aktarmak, iletmek; düşündüğünü bildiğini sözle aktarmak; demek. **3.** Bir düşünceyi ortaya atmak, ileri sürmek; öne sürmek. **4.** Bir şeyin yapılmasını istemek; rica etmek; buyurmak. **5.** Haber vermek; bildirmek; açıklamak. **6.** Bir kimse ya da bir şeyle ilgili olarak yargıda bulunmak; demek. **7.** (Şiir, manzume için) yüksek sesle kâğıttan ya da ezbere okumak. **8.** (Şarkı, gazel, türkü için) sesi ile icra etmek; seslendirmek. **9.** (Şiir, nazım, yazı) yazmak; düzmek. **10.** *mecaz.* (Durum, duygu vb. için) dile getirmek; demek istemek; belirtmek; göstermek; hatırlatmak. **11.** İlgilendirmek; ilgisini çekmek. **12.** Önceden bildirmek; uyarmak; uyarıyı yinelemek; tahmin etmek. **13.** Sözü birine yöneltmek. **14.** Şarkı söylemek. ⯐ **söylemediğini bırakmamak,** *Ağzına geleni söylemek; düşünmeden konuşmak; demediğini bırakmamak.*|| **söyleyeceği olmak,** *Herhangi bir konuda kendisinin de açıklayacağı, öne süreceği görüş ve düşünceleri olmak.*|| **söyleyecek bir şeyi olmamak,** *Eleştireceği bir yön veya ekleyeceği bir şey bulamamak; çok mükemmel bulmak.*|| **söyleyü başlamak,** *{eAT} Söylemeğe başlamak.*

söylemen, [söyle-men] *{ağız} sf.* Çok konuşan; konuşkan. [DS]

söylemsel, [söy-le-m-sel] *sf. dbl.* Söylemle ilgili; söylem çözümlemesi ile ilgili.

söylemseme, [söy-le-m-se-me] *is.* **1.** Söylemsemek eylemi. **2.** Sanatçıların sahnede, hareket ve mimiklerini önceden kaydı yapılmış sese uydurması; o anda söylemediği halde söylüyormuş gibi yapması; play-back. ⧉ **söylemseme yapmak,** *(Sanatçı için) önceden banda kaydedilmiş sese uygun hareket ve mimiklerle o anda söylüyormuş gibi yapmak; play-back yapmak.*|| **söylemsemeyle sunmak,** *(Sanatçı için) önceden banda kaydedilmiş sese uygun hareket ve mimiklerle o anda söylüyormuş gibi yaparak sunmak.*

söylemsemek, [söy-le-m-se-mek] *gçsz. f. [-r] [-s(i)-yor]* **1.** Söylemeye özen göstermek. **2.** Söyleniş özelliği taşımak. **3.** (Sanatçı için) önceden banda kaydedilmiş sese uygun hareket ve mimiklerle o anda söylüyormuş gibi yapmak; söylemseme yapmak; play-back yapmak. **4.** Söylüyormuş gibi yapmak.

söylemük, -ğü [söyle-mük] *{ağız} sf.* Sessiz. [DS]

söylen, [söyle-mek > söyle-n] *is.* Çok etkili hayalî doğa üstü güçlerin yaşantısını gerçek yaşantı gibi işleyen sanatsal araç; mit *(2000).*

söylence, [söy-le-n-ce] *is.* **1.** Söyleyiş *(1966).* **2.** Halkın gözünde ve anlatanın hayal gücünde biçim değiştirerek olağanüstülükler kazanmış hikâye; efsane *(1974).* **3.** Eski çağlardan beri söylenegelen ve olağanüstü olay ve kahramanları konu alan hayalî hikâyeler; efsane. **4.** *mit.* Tanrılar, kahramanlar ve çok eski çağların olayları üzerine anlatılan her şey; üsture; mitos. **5.** *mecaz.* Gerçeğe dayanmayan, asılsız söz ve hikâyeler. **6.** *{ağız}* Söz; dedikodu; laf. [DS] ⧉ **söylence bilimi,** *Söylenceleri konu alan bilim; ilm-i esatir; mitoloji.*

söylenilme, [söy-le-n-il-me] *is.* Söylenilmek eylemi.

söylenilmek, [söy-le-n-il-mek] *edil. f. [-ir]* **1.** Söylenmek eylemi yapılmak; söylenmek eylemine konu olmak; söylenmek. **2.** Sözle aktarılmak; sözü edilmek; iletilmek; denmek; denilmek. **3.** Rica edilmek; buyrulmak; denmek; denilmek. **4.** Bir yargı öne sürülmek. **5.** Yayınlanmak; bildirilmek. **6.** Ezbere, yüksek sesle okunmak; icra edilmek.

söyleniş, [söy-le-n-iş] *is.* **1.** Söylenmek eylemi veya biçimi. **2.** Bir sesi, bir harfi, bir kelimeyi söylemek eylemi ve olgusu; söyleyiş; söylem; telaffuz. **3.** Bir sözcüğün, sözcük öbeğinin, bir gösterge öbeğinin söylenme biçimi; telaffuz.

söylenme, [söy-le-n-me] *is.* Söylenmek eylemi.

söylenmek, [söy-le-n-mek] *edil f. [-ir]* **1.** Söylemek eylemi yapılmak. **2.** *dönşl. f.* Sürekli konuşarak hoşnutsuzluğunu göstermek; sızlanmak. **3.** Bir kimseye yaptığı bir şeyden dolayı çıkışmak; onu paylamak.

söylenti[1], [söy-le-nti] *is.* **1.** Ağızdan ağza dolaşan, nereden ve kimden kaynaklandığı bilinmeyen, kesinleşmemiş ya da geçerliliği su götürür, resmî nitelikten yoksun haber; rivayet *(1935).* **2.** Genellikle gerçeğe dayanmayan, kötüleyici söz; dedikodu. **3.** Doğrulanamaz bilgilere dayalı fakat başladığı gibi hemen yayılan, yayılması önlenemez iletiler.

söylenti[2], [söy-le-nti] *{ağız} is.* Ismarlama. [DS]

söylerce, [söyle-r-ce سويلرجه] *{eAT} sf.* (Çocuk için) yeni yeni konuşmaya başlayan. ⧉ **söylerce olmak,** *{eAT} (Çocuk için) konuşmaya başlamak.*

söyleşi, [söy-le-ş-i] *is.* **1.** Bir kurala, belli bir konuya bağlı olmayan karşılıklı konuşma; sohbet; hasbıhal *(1959).* **2.** Bir kimse ile, belli bir konuda ve içten bir havada yapılan konuşma; sohbet. **3.** *ed.* Anlatım bakımından yazarın yakınlarıyla konuşur gibi kaleme aldığı içtenlikli yazı türü; musahabe; sohbet.

söyleşilmek, [söyle-ş-il-mek سويلشلمك] *{OsT} edil. f. [-ür]* **1.** Konuşulmak. **2.** Görüşülmek.

söyleşim, [söyle-ş-mek > söyle-ş-im] *is.* Herhangi bir disipline bağlı olmaksızın küçük gruplar içindeki kişiler arası iletişim.

söyleşme, [söy-le-ş-me] *is.* **1.** Söyleşmek eylemi. **2.** İki ya da daha çok kişi arasında geçen, katılanların hem konuşmacı hem de dinleyici (hem gönderici hem alıcı) konumunda bulundukları iletişim biçimi. **3.** Karagöz oyunlarında ön deyişten sonra gelen ve oyunun baş kişilerini tanıtmayı amaçlayan bölüm; muhavere.

söyleşmek, [söy-le-ş-mek سويلشمك] *işteş. f. [-ir] [{eAT. -ür]* Karşılıklı konuşmak; görüşmek; sohbet etmek; dedikodu etmek. *{eAT} {ağız} (aynı)* [DS]

söyleşmeli, [söy-le-ş-me-li] *sf. bsy.* **1.** (Bilgisayar kullanım yöntemi için) kullanıcı tarafından giriş ve çıkış organı olarak çalışan bir uç birimden yararlanılarak, makine programlarıyla diyalog kuran. **2.** (Derleyici için) bir programı komut komut, her komutta, bunun içerdiği deyimlerin geçerliğini doğrulayarak derleyebilen.

söyleşüturmak, [söy-le-ş-ü+tur-mak سويلشوطورمق] *{OsT} gçsz. f. [-ur]* Bir süre konuşmak.

söyletme, [söy-le-t-me] *is.* Söyletmek eylemi.

söyletmek, [söy-le-t-mek سيلدمك] *gçl. f. [-ir]* **1.** Söylemek eylemini yaptırmak. **2.** Bir kişinin, söylemesini sağlamak; söylemesine izin vermek; konuşturmak. **3.** Söylemek zorunda bırakmak; itiraf ettirmek; dedirtmek. **4.** *{eAT}* Dile getirmek.

söyletmelik, -ği [söy-le-t-me-lik] *{ağız} is. folk.* Gerdek gecesi damadın gelini konuşturmak için vermiş olduğu armağan. [DS]

söyletmemece, [söylet-me-mece] *{ağız} zf.* Söyletmeksizin. [DS]

söylev, [söy-le-v] *is.* **1.** Belli bir görevle yükümlü bir

kimsenin, bir tören sırasında dinleyicilere karşı yaptığı konuşma; konuşma; hitabe; nutuk *(1935)*. **2.** *ed.* Bir dinleyici topluluğuna belli bir konuda bilgi verirken onları düşünce, duygu gibi psikolojik yönden etkilemeyi amaçlayan konuşma türü; hitabet; nutuk.

söyleyeğen, [söyle-y-eğen سويليه كن] *{eAT} sf.* Çok konuşan.

söyleyim, [söyle-mek > söyle-y-im] *is. dbl.* **1.** Konuşurken ögeler arası bağlantıyı, duraklamaları, vurgulamayı, tonlamayı doğru yapma becerisi; diksiyon. **2.** Bu kuralları konu edinen dilbilgisi dalı.

söyleyiş, [söy-le-y-iş] *is.* **1.** Söylemek eylemi veya biçimi. **2.** Sesleri çıkarma, söyleme biçimi; telaffuz. **3.** Duygu ve düşünceleri dile getirme biçimi; ifade. **4.** *dbl.* Bir sesçil birimin gerçekleşmesini sağlayan yapısal ve fiziksel etkenlerin tümü. ⊡ **söyleyiş ses bilimi,** *dbl.* → söyleyişsel ses bilgisi.

söyleyişsel, [söy-le-y-iş-sel] *sf.* Söyleyişe ilişkin. ⊡ **söyleyişsel ses bilgisi,** *dbl. Bir dildeki sesleri, ses organları tarafından çıkarılışı sırasında devreye giren mekanizmaları ve işlevlerini inceleyen ses bilgisi bölümü.*

söyleyüdürken, [söyle-y-üd-ür-ken سويلايودركن] *{eAT} zf.* Söylerken; söylemekte iken.

söylez, [? söylez] *{ağız} is.* Fasulye. [DS]

söyme, [söy-me] *{ağız} is.* Kesilen ağaçtan fışkıran filiz. [DS]

söymek[1], [sev-mek / söy-mek] *{ağız} gçl. f. [-er]* Sevmek. [DS]

söymek[2], [söğ-mek > söv-mek / söy-mek] *{ağız} gçsz. f. [-er]* Aşağılayıcı sözler söylemek; sövmek. [DS] ⊡ **söyüp sapannamak,** *{ağız} Sözle aşağılamak; sövmek; küfretmek.* [DS]

söymek[3], [sağ-mak > söy-mek] *{ağız} gçl. f. [-er]* (Eğrilmekte olan yün, pamuk veya keten lifleri için) çekmek; uzatmak. [DS]

söynük, -ğü [sö-y-(ü)n-ük سينك] *sf.* **1.** *{eAT}* Sönmüş olan; sönük. **2.** *{ağız}* Eski. [DS]

söynüklü, [sö-y-(ü)n-ük-lü سوينكلو] *{eAT} sf.* Sönmüş olan; sönük.

söypümek, [sölp-ü-mek] *{ağız} gçsz. f. [-r]* Zayıflamak; kilo vermek. [DS]

söysek, -ği [söy-se-k] *{ağız} is.* Bir tür söğüt dalı. [DS]

söyü, [söyü] *{ağız} is.* Ormanlık. [DS]

söyük, -ğü [Erme. c'uik => söy-ük] *{ağız} is.* **1.** Duvar üstü; duvar. **2.** Dam saçağı.[DS]

söyündürmek, [söyün-dür-mek سويندرمك / سيندرمك] *gçl. f. [-ür]* **1.** *{eAT} {OsT} {ağız}* Söndürmek. [DS] **2.** *{ağız}* Bozmak; zarar vermek. [DS]

söyündürünülmek, [söyün-dür-ün-ül-mek سويندرنلمك] *{OsT} edil. f. [-ür]* Söndürülmek.

söyünmek[1], [söğ-ün-mek / söv-ün-mek / söy-ün-mek سينمك / سوينمك] *{eAT} {OsT} {ağız} dönşl. f. [-ür]* Sönmek. [DS]

söyünmek[2], [sev-in-mek / söv-ün-mek / söyün-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ür]* Sevinmek. [DS]

söyünmeyh, [sev-in-mek > söyün-meyh] *{ağız} dönşl. f. [-ür]* Sevinmek. [DS]

söyüş, [söğ-mek > süğ-uş / söy-üş] *{ağız} is.* Sövme. [DS]

söz, [*eT.* sö-mek *(söylemek)* > sö-z] *is.* **1.** Bir duyguyu, bir düşünceyi dile getirmek için ağızdan çıkan sözcük, sözcük dizisi ya da cümle; laf; kelam; haber; mesaj; kelime. *{eT} (sö:z) (aynı)* [DLT] [ETY] [EUTS] [Gabain] [İKPÖy.] **2.** *{eT}* Emir; buyruk. [EUTS] **3.** Sözlü, yazılı anlatım yolu; kelime; sözcük. **4.** *dbl.* Dilin konuşucular tarafından gerçekleştirilmesi; konuşma olgusu. **5.** *dbl.* Topluma özgü ve tam bir sistem olarak kullanılan dile karşıt olarak belli bir durumda, belli bir kimsenin dili özel olarak kullanması. **6.** Bir kalabalıkta, toplantıda, kurulda yapılan konuşma; konuşma olanağı. **7.** Tanınmış bir kimsenin söylediği özlü söz; öz deyiş. **8.** Nereden çıktığı bilinemeyen ve geçerliliği, doğruluğu şüpheli bilgi veya haber; söylenti. **9.** Gerçek olsun veya olmasın bir kimsenin arkasından yapılan kötüleyici, küçük düşürücü konuşma; dedikodu. **10.** Bir kişiye sözlü olarak verilen güvence; vaat. **11.** Öğüt; tavsiye. **12.** *müz.* Bir şarkının, türkünün veya müzik parçasının manzum metni; güfte. **13.** *ünl.* "Söz veriyorum". ⊡ **söz açmak,** *Bir şeyden konuşmaya, söz etmeye başlamak.*|| **söz açılmak,** *{ağız} Anlatılmak istenen konu üstünde konuşulmaya başlamak.* [DS]|| **söz açmazlık,** *dbl. Bir konuya değinmeyecekmiş gibi görünüp değinme eylemi.*|| **söz açılmışken,** *Üzerinde konuşulan bir konunun anımsattığı şeyi söylemek için kullanılan giriş cümlesi.*|| **söz ağzından dirhemle çıkmak,** *Çok az konuşmak.*|| **söz almak,** *1. Bir toplantıda konuşma yapmak üzere toplantıyı yöneten kimseden izin almak ve konuşmaya başlamak. 2. Bir kimsenin, bir işi kesinlikle yapacağını belirtmesini sağlamak. 3. (Erkek tarafı için) oğullarına istedikleri kızın ailesinden olumlu cevap almak. 4. {eAT} Söz dinlemek.*|| **söz altında galmamak,** *{ağız} Söz altında kalmamak.* [DS]|| **söz altında kalmamak,** *Kendisine yöneltilen kırıcı, incitici bir sözün karşılığını aynı biçimde vermek; birinin, kendisine dokunan sözlerine gereken cevabı vermek; aşağılayıcı söze karşılık vermek; kendini savunmak; laf altında kalmamak.*|| **söz anlamak,** *Doğru ve akla yatkın düşünceleri kabul etmek, karşı çıkmamak; söz dinlemek.*|| **söz anlamamak,** *1. Söylenene kulak vermemek; kulak asmamak; aldırış etmemek. 2. Söyleneni idrak edememek.*|| **söz anlamaz,** *1. Anlayışsız; kaba; aptal. 2. Söz dinlemeyen, kendi bildiğinden şaşmayan; inatçı; dik kafalı; sabit fikirli.*|| **Söz an-**

layan beri gelsin! *"İçinizde hiç söz anlayan yok." anlamında kullanılır.*|| **söz aramızda,** *"Kimse duymasın; söylediklerim ikimizin arasında kalsın." anlamında kullanılan uyarı sözü; laf aramızda.*|| **söz arasında,** *Konuşma sırasında; konuşurken.*|| **söz atmak,** *1. Birisine dokunacak sözü, ortalığa söylermiş gibi söylemek. 2. Bir kimseyi, uzaktan uzağa dokunaklı sözle rahatsız etmek; incitici bir sözü işitmesini sağlayacak biçimde uzaktan söylemek; sözle takılmak; laf atmak. 3. Sözle sarkıntılık etmek; laf etmek. 4. Konuşmak; söze başlamak; söyleşmek.*|| **söz avırtlamak,** *{ağız} Konunun dışına çıkmak; söz karıştırmak.* [DS]|| **söz ayağa düşmek,** *Bir konu ile ilgili düşünce ve görüşler, yetkisiz ve bilgisiz kimselerce tartışılır, yargılanır duruma gelmek.*|| **söz ayağa düşmek,** *Önemli bir konu ya da sorun hakkında yetkisiz ve bilgisiz kişiler tarafından karar verilir bir durum ortaya çıkmak.*|| **söz azmak,** *{eAT} Konuşma çığırından çıkmak; söz hezeyan hâlini almak.*|| **söz başı,** *Bir kitabın baş tarafına konulan açıklayıcı bölüm; ön söz.*|| **söz bilimi,** *dbl. Söz sanatlarını, buluş, düzenleme, cümledeki sözcüklerin seçilme ve sıralanması sorunlarını, anlatım yöntemlerini uygulama etkinliğini ele alan dilbilgisi bölümü; retorik.*|| **Söz bir, Allah bir!** *Verdiği sözü kesinlikle yerine getireceğini belirten bir inandırma sözü.*|| **söz bir etmek,** *Bir kimseye veya düşünceye karşı anlaşmak.*|| **söz birimi,** *dbl. Sözlükçede çekimsiz biçimde yer alan sözcük, deyim gibi anlamlı ve işlevsel birim.*|| **söz birliği,** *Aynı görüşte birleşme; anlaşma.*|| **söz birliği etmek,** *Aynı şeyleri söylemeyi ya da yapmayı önceden kararlaştırmak; ağız birliği etmek.*|| **söz bitiği,** *{ağız} Sözlük.* [DS]|| **söz bozulumu,** *tıp. Bazı söz yitimli hastaların söyleminde görülen ritim, tonlama ya da yükseklik bozukluğu.*|| **söz bölüğü,** *Anlatımın bir parçası.*|| **söz bölükleri,** *dbl. Kelimelerin isim, sıfat, zamir, zarf, edat, bağlaç, ünlem ve eylem olarak adlandırılan türleri; kelime çeşitleri; sözcük türleri.*|| **söz cambazı,** *Başkalarını etkileyici ve kandırıcı konuşma yapan kimse; söz söylemesini iyi bilen kişi; ağzı laf yapan kimse.*|| **söz** (laf) **cambazlığı,** *1. Etkileyici ve kandırıcı söz söyleme durumu; sözü iyi kullanma becerisi. 2. Kelimeleri kendi anlamı dışında kullanarak sözcük oyunlarına başvurma; sözü gerçek anlamından saptırma.*|| **söz çalımı,** *{ağız} Sözün gelişi; sözüm ona.* [DS]|| **söz çatmak,** *1. Konuşmak. 2. {eAT} Söz düzenlemek.*|| **söz çıkmak,** *Hakkında söylenti dolaşmak; bir şeyle ilgili olarak nereden kaynaklandığı belli olmayan ve doğruluğu şüpheli bilgiler dolaşmak; dedikoduya sebep olmak.*|| **söz dağarcığı,** *1. (Kişi için) bir kimsenin bildiği ve kullandığı kelime sayısı. 2. Bir dilde kullanılan kelimelerin tümü; söz varlığı; vokabüler; kelime hazinesi.*|| **söz dalaşı,** *Karşılıklı sözlü saldırı; sözlü kavga.*|| **sözde kalmak,** *(Yapılacağı bildirilmiş bir iş için) söz verilmiş olmasına rağmen gerçekleştirilmemiş olmak; konuşulup gerçekleşmemiş olmak.*|| **sözde uz olmak,** *{OsT} Güzel konuşur olmak; güzel sözlü olmak.*|| **söz dinlemek,** *Kendisine verilen bir öğüdü, yapılan bir tavsiyeyi, söylenen bir sözü benimseyerek davranışlarını ona göre düzeltmek; laf dinlemek.*|| **söz dizimci,** *dbl. Söz dizimi incelemelerinde uzmanlaşmış dil bilimci.*|| **söz dizimi,** *dbl. 1. Bir cümleyi oluşturan kelimeler ve ögeler arasındaki ilişkiyi inceleyen dilbilgisi dalı; sentaks; cümle bilgisi; nahiv. 2. Cümlelere ilişkin olguların, cümle düzeyinde dilsel birimler arasında kurulan bağıntıların tümüne verilen ad.*|| **söz dizimsel,** *dbl. Söz dizimi ile ilgili olan; sentaktik.*|| **söz dutmak** (tutmak), *{ağız}* Söz tutmak. [DS]|| **söz düellosu,** *İki kişi arasında yapılan karşılıklı atışma; ağız dalaşı; sözlü kavga; söz yarışı.*|| (birine) **söz düşmek,** *1. Bir konuda düşüncesini açıklamaya fırsat bulmak. 2. Düşüncesini açıklamaya hakkı ve yetkisi olmak.*|| **söz düşmemek,** *1. Çeşitli sebeplerden kendisine konuşma sırası gelmemek; söz düşmemek. 2. Daha yetkili kişiler varken görüşünü belirtmesine gerek duyulmamak.*|| **söz düşürmek,** *Konuşma sırasında yerini getirerek bir düşünceyi aktarmak; konuşmayı belli bir konuya getirmek; o konunun konuşulmasına fırsat yaratmak.*|| **söz düzeltimi,** *tıp. Söyleyiş bozukluklarının tedavisine ilişkin tekniklerin tümü.*|| **söze atılmak,** *Bir konu konuşulurken birden araya girip konuşmak.*|| **söze başlamak,** *Konuşmaya giriş yapmak; konuşmaya başlamak.*|| **söz ebeliği,** *Gevezelik; laf ebeliği.*|| **söz ebesi,** *{ağız} Herkese cevap yetiştiren, çok konuşan kimse; geveze; laf ebesi.* [DS]|| **söze çekmek,** *{eAT} {OsT} Sorgulamak; sorguya çekmek.*|| **söze dalmak,** *{ağız} Konuşmaya girişmek; söze başlamak.* [DS]|| **söz edimi,** *dbl. Bir konuşmacının belli bir durumda söz üretmesi işi; dili kullanma yoluyla yapıldığı varsayılan bildirme, iletişim kurma, isteme, yöneltme, yönlendirme gibi eylemlerden her biri; söz eylem.*|| **söze eslemek,** *{OsT}* → söz eslemek.|| **söze gelmek,** *{eAT} Konuşmağa başlamak; dile gelmek.*|| **söz ehli,** *Konuşması güzel olduğu için zevkle dinlenebilen kimse; güzel konuşan.*|| **söze kapılmak,** *Birinin söylediği kandırıcı sözlere inanarak aldanmak.*|| **söze karışmak,** *(İki ve daha çok kişi konuşurken, dışarıdan bir başkası için) konuşmaya katılmak; başkalarının konuşmasına katılmak; lafa karışmak.*|| **söze komak,** *{eAT} Konuşmasına izin vermek; söz söylemesine meydan vermek.*|| **söz eri,** *{OsT} İyi söz dinleyen kimse.*|| **söz eslemek,** *{eAT} {ağız} Söylenilen söze, verilen buyruğa uymak; söz dinlemek.* [DS]|| **söze son vermek,** *Konuşmayı bitirmek.*|| **söz eşitmek,** *{OsT} Söz dinlemek; nasihat dinler olmak.*|| (bir şeyden) **söz etmek,** *O şey hakkında konuşmak; onunla ilgili olarak söz söylemek.*|| (bir şeyi) **söz etmek,** *Onu beğenmemek; çekiştirmek; dedikodusunu yapmak.*|| **söze varmak,** *{eAT} Ko-*

nuşmaya yönelmek; söze gelmek; tekellüm etmek.|| **söze yatmak,** *{OsT} {ağız} Kendisine verilen bir öğüdü, yapılan bir tavsiyeyi, söylenen bir sözü benimseyerek davranışlarını ona göre düzeltmek.* [DS]|| **söz eylem,** *dbl. Bir konuşmacının belli bir durumda söz üretmesi işi; dili kullanma yoluyla yapıldığı varsayılan bildirme, iletişim kurma, isteme, yöneltme, yönlendirme gibi eylemlerden her biri.*|| **söz eylemek,** *{OsT} Söz söylemek; konuşmak.*|| (birine) **söz geçirmek,** *O kişiye istediğini, söylediğini, dediğini yaptırmak.*|| **söz geleci,** *{eAT}* → söz keleci.|| **söz gelici,** *{eAT}* → söz keleci.|| **söz gelimi,** *{ağız} Yapılan açıklamayı doğrulayıcı örnek vermek için söylenir; örneği; söz gelişi; sözüm ona; mesela.* [DS]|| **söz gelişi,** *Yapılan açıklamayı doğrulayıcı örnek vermek istendiği zaman söylenir; örneğin; mesela; söz gelimi.*|| **söz gelmek,** *Bir davranışı yüzünden eleştiriye uğramak; yerilmek.*|| (birine) **söz getirmek,** *O kişinin eleştirilmesine ya da kınanmasına yol açacak bir davranışta bulunmak; eleştirilmesine yol açmak.*|| **söz getürmek,** *{OsT} Söz söylemek.*|| **söz götürmek,** *{eAT} Söylenen ağır sözlere tahammül göstermek; söz kaldırmak.*|| (bir şey) **söz götürmek,** *Bir şeyin doğruluğu ya da yanlışlığı konusunda bazı görüşler ileri sürmek; hakkında konuşmak.*|| **söz götürmez,** *Doğruluğu kesin olarak kabul edilmiş olan; mantıksal olarak doğru olan; aksi hiçbir şekilde savunulamayacak kadar açık ve doğru olan; kuşkuya yer vermeyen.*|| **söz götürüp getirmek,** *Kişilerin arasını açmak için, birbiri aleyhinde söylediklerini diğerine iletmek.*|| **söz götürür olmak,** *Doğruluğu, gerçekliği tartışılabilir olmak.*|| **söz gösterisi,** *tv. Toplumun ilgisini çeken çeşitli konularda şaka yollu eğlence programı; çene yarıştırma; tolkşov.*|| **söz hakkı,** *huk. Yasama meclisi üyelerine iç tüzük kurallarına göre tanınan konuşma, söz söyleme hakkı.*|| **söz içinde olmak,** *{eAT} Konuşmakta olmak.*|| **söz işitmek,** *Davranışı yüzünden azarlanmak; birisi kendisine darılmak; paylanmak; laf işitmek.*|| **söz itmek** (etmek), *{ağız} Dedikodu konusu etmek.* [DS]|| **söz kaldırmamak,** *Kendisini inciten, yaralayan, onuruna dokunan sözlere karşı tahammül gösteremeyerek hemen cevap verme yaradılışında olmak; kırıcı sözlere veya eleştirilere dayanamamak; sabırsızca tepki vermek; tahammülsüzlük göstermek.*|| **söz karışıklığı,** *tıp. Bir sözcük yerine başka birini kullanma biçiminde görülen konuşma bozukluğu; parafazi; kelime karışıklığı.*|| **söz karmak,** *{eAT} Konuşmak; laf etmek.*|| **söz kavafı,** *Geveze; boşboğaz.*|| **söz keleci,** *{eAT} {OsT} Söz; dedikodu.*|| **söz kesen,** *{ağız} 1. folk.* → söz kesimi; söz kesme. *2. Evlenme sözü kesen kız ve erkek evinin karşılıklı olarak birbirlerine gönderdikleri armağanlar. 3. Düğün ya da bayram yemeğinde sofraya en son getirilen tatlı veya meyve.* [DS]|| **söz kesimi,** *folk. Gençlerin evlenmeleri için ön anlaşma yapma; sözlenme.*|| **söz kesmek,** *folk. Evlenmek üzere istenen kızın kesin olarak verildiği büyükleri tarafından bildirilmek.*|| **söz kesti,** *{ağız} folk. Nişan öncesi yapılan küçük toplantı.* [DS]|| **söz kestik,** *{ağız}* → söz kesti. [DS]|| **söz kılmak,** *{eAT} Söz söylemek; söz etmek; konuşmak.*|| **söz konusu,** *Sözü edilen; üzerinde konuşulan; önceden belirtilmiş olan; mevzubahis.*|| **söz konusu olmak,** *Sözü edilmek; konuşulmak; önceden belirtilmek; kendisinden söz edilmek.*|| **söz koparmak,** *{OsT} Bir şeyler söylemek; söz icat etmek.*|| **söz meydanı,** *Herkesin her şeyi serbestçe konuşabileceği yer.*|| **söz misali,** *Örnek olarak; sözümüzü örnekle açıklamak istersek.*|| **Söz mü?** *Söylenen sözün yersizliğini belirtmek için "Saçma!" anlamında kullanılır.*| **Söz ola!** *1. "Saçma söz! Bu da laf mı?" anlamında kullanılır. 2. Gelişigüzel.*|| **Söz ola beri gele!** *Konuşulan konu ile ilgili olmayan bir söz söylendiğinde, bu sözün saçmalığını, anlamsızlığını ifade etmek için kullanılan söz.*|| **söz olmak,** *Hoş karşılanmayarak dedikodusu yapılmak.*|| **söz öğüş,** *{eAT} Sözün kısası; kısaca söylenecek olursa.*|| **söz öğüştürmek,** *{eAT} Sözü uzatmak; söz çoğaltmak.*|| **söz rüşveti,** *Çıkar amacıyla bir kimseyi övme.*|| **söz sahibi,** *Bir konu hakkında bilgisi görgüsü olan kimse; o alanın yetkilisi olan kişi.*|| **söz sahibi olmak,** *Konusunda bilgi sahibi olmak; o alanda konuşma yetkisi bulunmak.*|| **söz sanatları,** *ed. Bir edebî eserde sözcüklerin benzerliklerine (cinas), köklerine (iştikak), belirli kurallara göre yinelenmelerine (reddü'l-acüz, ale's-sadr, akis, tedvir), harflerin sıralanışına (kalb), uyağa (seci) dayanan sanatlara verilen ad.*|| **söz sav,** *{eAT} {OsT} {ağız} Bir yığın söz; dedikodu.* [DS]|| **söz saymah** (saymak), *{ağız} Azarlamak.* [DS]|| **söz sırası,** *Bir toplulukta konuşma yapmak için ayrılan zaman.*|| **söz sırasını alma,** *bilş. Karşılıklı konuşmada dinleyicinin konuşmacı durumuna geçmesi işi.*|| **söz sorucu,** *{OsT} Soru soran.*|| **söz sözü açmak,** *Bir sözden başka bir söze, konudan konuya geçilerek sözü uzatmak; söylenen bir söz başka bir konuyu çağrıştırarak konuşma o yönde devam etmek.*|| **söz söykesi,** *{OsT} Konuşurken sık sık yinelenen ve anlatılmak istenen konuya destek olduğu düşünülen, aslında konuşma kusuru sayılan sözler; söz persengi; dil pelesengi.*|| **söz sürmek,** *{eAT} Zaman ve zemine göre en uygun sözleri söylemek; idare-i kelam etmek.*|| **söz sürücü,** *{OsT} Bir görüş ileri süren; söz ileri süren.*|| **söz temsili,** *{ağız} Sözün gelişi; örnek; mesela.* [DS]|| **söz tutmak,** *Kendisine verilen bir öğüdü, yapılan bir tavsiyeyi, söylenen bir sözü benimseyerek davranışlarını ona göre düzeltmek.*|| **söz uçkunmak,** *{eAT} Ağzından söz kaçırmak.*|| **söz uğrusu,** *{OsT} Sözleri ile karşısındakini kandırıp aldatan; şarlatan; demogog.*|| **söz uğurlamak,** *{eAT} Birinin sözünü gizlice dinlemek.*|| **söz ustası,** *Söz söylemesini bilen, ağzına laf yakışan kimse; usta konuşmacı.*|| **söz**

uzamak, *Yapılan konuşma ve görüşme gereğinden çok sürmek.*|| **söz uzatma,** *Aynı cümlede, aynı anlamdaki sözcüklerin dikkatsizlik ya da üslup yaratmak amacıyla yinelenmesi.*|| **sözü açılmak,** *Bir konuda konuşulurken, ilgili ya da ilgisiz başka bir konudan konuşmaya başlamak.*|| **sözü ağzına tıkamak,** *Konuşan birisine, konuşması sırasında fırsat tanımadan, sözünü keserek kendisi konuşmaya başlamak.*|| **sözü ağzında bırakmak,** *Konuşan kimsenin söyleyeceklerini tam olarak belirtmesine fırsat vermemek; sözünü bitirtmemek.*|| **sözü ağzında gevelemek,** *Asıl söylemek istediğini bir türlü söyleyemeyerek yakın ve çağrıştırıcı şeylerden söz etmek; lakırdıyı ağzında gevelemek.*|| **sözü ağzında kalmak,** *1. Konuşmasını sürdürememek. 2. Herhangi bir nedenle söylemek istediği şeyi söyleyememek.*|| **sözü bağlamak,** *1. Konuşmayı sonuçlandırmak; sözünü uygun bir şekilde bitirmek. 2. Bir konu üzerinde son sözü söylemek.*|| **sözü batmak,** *{ağız} Sert ve kırıcı sözlerle karşısındakini incitmek.* [DS]|| **sözü bir etmek,** *{OsT} Fikir birliği yapmak; anlaşmak; sözleşmek.*|| **sözü bir yere koymak,** *{eAT} Bir karar vermek; fikir birliğine varmak; söz birliği etmek.*|| **sözü bütün,** *{eAT} Doğru sözlü.*|| **sözü çevirmek,** *Konuşmanın akışının sakıncalı bir durum aldığını sezerek konuyu değiştirmek; konuşmanın akışını değiştirmek; lakırdıyı çevirmek.*|| **sözü çiğnemek,** *Gereksiz ayrıntılarla sözü uzatarak bir türlü sonunu getirememek; lakırdıyı çiğnemek.*|| **sözü dağıtmak,** *Konuşma sırasında asıl konuyu bırakarak başka konulara geçmek.*|| **sözü değiştirmek,** *1. Konuşulan konunun dışında başka bir konudan söz ederek konuşmaları o yöne çevirmek; başka bir şeyden söz etmeye başlamak. 2. Başka birisinin yanında, önceden kararlaştırılan biçimde konuşmamak.*|| **sözü dilinden dudağa gelmek,** *{ağız} Düşündüklerini veya niyetini söylemek, ağzından kaçırmak.*|| **sözü dübürüne dinletmek,** *{ağız} Konuşanın sözlerine önem vermediği hâlde dinler gibi görünmek.*|| **sözü edilir olmak,** *Önemli sayılmak.*|| **sözü edilmek,** *Önemli sayılmak.*|| **sözü eslemek,** *{eAT} Söylenen söze önem vermek; söz dinlemek; nasihat dinlemek.*|| **sözü geçgel,** *{ağız}* → sözü geçkin. [DS]|| **sözü geçkin,** *{eAT} Sözü geçen; sözü kabul gören.*|| **sözü geçmek,** *1. Çevresinde saygı duyulur, görüşlerine değer verilir olmak; saygınlığı olmak; kendisini kabul ettirmiş olmak. 2. Bir konuşmada kendisinden bahsedilmiş olmak; adı anılmak; bahsedilmek.*|| **sözü** (bir şey demeye) **getirmek,** *Konuşmasını, doğrudan söyleyemeyeceği bir konuyu, durumu anımsatacak biçimde yapmak; ima etmek.*|| **sözü karışmak,** *{eAT} Bunamak.*|| **sözü kıçından anlamak,** *Söylenenleri iyi dinlememek veya anlayamamak yüzünden yanlış anlamak; ters anlamak.*|| **sözü kıçından dinlemek,** *Konuşulan konuyu ilgisiz, üstünkörü ve önem vermeden dinlemek.*|| **sözü kesmek,** *1. Kendi konuşmasını bitirmeden susmak; sözlerini tamamlayamamak. 2. Bir başkasının konuşmasını engellemek; konuşmasını bıraktırmak.*|| **sözü kısa kesmek,** *Söylenecekleri az ve öz sözlerle ifade etmek; az ve öz konuşmak.*|| **Sözüm meclisten dışarı!** *Konuşma sırasında söylenecek kaba sözlerin, dinleyenlerle ilgisi bulunmadığını, dolayısıyla onlardan özür dilemek amacıyla söylenen giriş sözü.*|| **sözüm ona,** *(Küçümsenen, hafife alınan şeyler için) sanki; güya.*|| **Sözüm söz!** *"İçtenlikle söz veriyorum.!" anlamında kullanılır; kesin kes.*|| **Sözü mü olur!** *"Üzerinde durulmaya, anılmaya değecek kadar değil" anlamında kullanılır.*|| **Sözüm yabana!** *Sözüm meclisten dışarı.*|| **Sözüm yok!** *"Herhangi bir eleştirecek, beğenmezlik edecek yanını bulamıyorum, diyeceğim yok; gerçekten" anlamında kullanılır.*|| **sözün altında kalmak,** *{OsT} Verdiği sözü yerine getirememek.*|| **sözün ardı boşa çıkmak,** *Verilen söz olumlu bir sonuca ulaşmamak.*|| **sözün çalımı,** *{ağız}* → söz gelimi. [DS]|| **sözünde durmak,** *Vermiş olduğu sözü ne olursa olsun yerine getirmek; sözünden dönmemek.*|| (birinin) **sözünden çıkmamak,** *Davranışlarını ve isteklerini o kişinin tavsiyelerine göre yönlendirmek.*|| (birinin) **sözüne gelmek,** *O kişinin söylediklerini, öğütlerini doğru bulmazken sonradan doğru ve uygun olduğunu kabul etmek; sonradan uymak.*|| **sözüne kalem çalınmamak,** *{eAT} Sözüne değer verilmemek.*|| **sözüne sahip,** *Verdiği sözü yerine getiren; söylediklerini tutan kimse.*|| **sözün gelimi,** *{ağız} Sözün uygun olması; sözün yerinin gelmiş olması.* [DS]|| **sözün gelişi,** *{ağız} Sözün sırası gelmişken.* [DS]|| **sözün kısası,** *Sonuç olarak; kestirmeden; kısaca.*|| **sözün sağı,** *{OsT} {ağız} Sözün doğrusu.* [DS]|| **sözünü ağzına tıkamak,** *Bir kimsenin konuşmasını tamamlamasına fırsat tanımadan kendisi konuşmak; konuşmasını yarıda kesmek.*|| **sözünü balla kesmek,** *{ağız} Konuşan kimsenin sözünü keserken izin istemek.* [DS]|| **sözünü balla kestim,** *Bir kimse konuşurken bir şeyi anımsatmak veya araya girmek için söylenen özür dileme sözü.*|| **sözünü bilmek,** *1. Söyledikleri ile başkalarını rahatsız etmemek; ölçülü, tutarlı ve başkalarını incitmeyecek biçimde konuşmak; konuştuklarının nasıl yorumlanacağını bilmek; yanlış yorumlanacak sözler söylememek. 2. Güzel ve tutarlı konuşmak.*|| **sözünü bilmemek,** *Bir sözün nereye varacağını düşünmeden konuşmak; patavatsızca konuşmak.*|| **sözünü bilmez,** *Düşünmeden konuşan; söylediklerinin nereye varacağını, kime dokunacağını düşünmeksizin konuşan; patavatsız.*|| **sözünü esirgememek,** *Kimi incitirse incitsin, kime dokunursa dokunsun düşüncelerini çekinmeden, açık açık söylemek; dobra dobra konuşmak; lafını esirgememek; sözünü sakınmamak.*|| (bir şeyin) **sözünü etmek,** *O şey hakkında konuşmak; birinden veya bir şeyden söz etmek; onunla ilgili bazı şeyler söy-*

lemek; onun üstüne konuşmak; ondan bahsetmek; lakırdısını etmek.|| **sözünü geri almak,** *1. Söylediği bir sözün yersiz ve kötü olduğunu sonradan anlayıp söylenmemiş sayılması için özür dilemek. 2. Verdiği sözden dönmek; yapmayı üstlendiği bir şeyin gereğini yerine getirmemek; vazgeçtiğini bildirmek.*|| **sözünü itmek** (etmek), *{ağız} Söz konusu etmek; önemsemek.* [DS]|| **sözünü karşulamak,** *{OsT} Sözüne karışılık vermek; aksi cevap vermek.*|| **sözünü kesmek,** *1. Kendi konuşmasını bitirmeden susmak; sözlerini tamamlayamamak. 2. Bir başkasının konuşmasını engellemek; konuşmasını bıraktırmak. 3. Konuşmanın arasına girmek.*|| **sözünü sakınmamak,** *Kimi incitirse incitsin, kime dokunursa dokunsun düşüncelerini çekinmeden, açık açık söylemek; dobra dobra konuşmak; lafını esirgememek; sözünü esirgememek.*|| **sözünü şaşırmak,** *Konuşma sırasında şaşırarak başka şeyler söylemek veya ne söyleyeceğini bilememek; heyecan veya korkudan söyleyeceği şeyleri bilememek.*|| **sözünü yedirmek,** *Bir iddia ile söylenen veya hakaret taşıyan sözleri geri aldırmak.*|| **sözünü yimek** (yemek), *{ağız} Sözünden dönmek.* [DS]|| (birinin) **sözünü tutmak,** *Onun tavsiyelerine, söylediklerine uymak; dediğini yerine getirmek.*|| (kendi) **sözünü tutmak,** *Verdiği sözden, yapmayı üstlendiği bir şeyden caymamak; yerine getirmemekten çekinmek.*|| **sözünü yemek,** *{ağız} Sözünü tutmamak; verdiği sözü yerine getirmemek; sözünden dönmek.*|| **sözünü yememek,** *Verdiği sözden dönmemek; verdiği sözü yerine getirmek; tükürdüğünü yalamamak.*|| **sözünün eri,** *Vermiş olduğu sözü ne pahasına olursa olsun yerine getiren; hangi koşullarda olursa olsun, verdiği sözü tutan.*|| **sözünün eri olmak,** *Koşullar ne olursa olsun, verdiği sözü yerine getirmek; sözünde duran biri olmak.*|| **sözü pişirmek,** *{eAT} Söyleyeceği sözü iyice tartmak; söyleyeceklerini ölçüp biçmek; sözü olgunlaştırmak.*|| **sözü sohbeti yerinde,** *Neyi nerede söyleyeceğini bilen; konuşması sırasında sıkmayan; güzel konuşan; hoş sohbet.*|| **sözü söze ulamak,** *{OsT} Sözü uzatmak; çok konuşmak; konudan konuya geçmek.*|| **söz üşürmek,** *{OsT} Her kafadan ses çıkmak; herkes bir anda konuşmak; bir kimseye hep birden sözle saldırmak.*|| **sözü tartmak,** *Söyleyeceklerini ölçüp biçerek konuşmak; gelişigüzel konuşmamak; ölçülü konuşmak.*|| **sözü tutkunarak söylemek,** *{OsT} Kekeleyerek konuşmak.*|| **sözü uzatmak,** *Gereğinden çok konuşmak; gereksiz şeylerle dinleyicileri sıkmak.*|| **sözü ürce söylemek,** *{eAT} Yersiz konuşmak; vakitsiz söylemek.*|| **sözü yüceltmek,** *{eAT} 1. Yüksek sesle konuşmak. 2. Yüksekten atıp tutmak; palavra sıkmak.*|| **söz varlığı,** *1. dbl. Bir dildeki kelimelerin tümü; söz dağarcığı; söz hazinesi; vokabüler; kelime hazinesi. 2. Bir bilim dalının kendine özgü sözcüklerinin, terimlerinin tümü. 3. Böyle terimleri içeren kitap. 4. Bir sözlükte ya da veri bankasında, bir ad diziminde bulunan sözcükler bütünü. 5. dbl. Bir bütüncede yer alan kullanımların tümü. 6. dbl. Üretici dilbilgisinde bir dilin ögelerini belirten sonlu sayıdaki simgeler bütünü.* || **söz vermek,** *Bir işi yapacağını, kuşkuya yer bırakmayacak biçimde bildirmek; yemin etmek.*|| **söz yaraştırmak,** *{OsT} Sözü yerli yerinde söylemek; güzel ve düzgün konuşmak.*|| **söz yarışı,** *Söz düellosu.*|| **söz yatı,** *{eAT} Sözün devamı; sözün arkası.*|| **söz yayınları,** *iletş. Radyo ve televizyonlarda müzik dışında yapılan yayınlara verilen genel ad.*|| **söz yazarı,** *müz. Müzik parçalarının, sözlerini yazan kimse; güfteci.*|| **Söz yok!** *"Onun hakkında söyleyecek hiçbir şey yok, kusursuz" anlamında kullanılır.*|| **söz yitimi,** *tıp. Konuşma, söz söyleme yeteneği kaybolmadığı halde istenilen sözü bulup söyleyememe biçiminde görülen zihinsel hastalık; afazi.*|| **söz zinciri,** *dbl. Dil birimlerinin birbirini izlemesinden doğan ve ardışıklığa dayanan düzen.*

sözce, [söz-ce] *is. dbl.* Dilin, konuşmada söze başlama ile ilk suskunluk arasında kalan tek bir sözcükten cümleler tutacak kadar uzun olabilen bölümü; yazıdaki paragrafın, konuşmadaki karşılığı.

sözceleme, [söz-ce-le-me] *is.* **1.** Sözcelemek eylemi. **2.** Bireyin sözceleri belli bir bağlam ve durum içinde gerçekleştirmesi; sözce üretme edimi.

sözcelemek, [söz-ce-le-mek] *gçsz. f. [-r] [-l(i)yor]* Sözce üretmek; belli bir durum ve bağlam içinde sözce üretmek.

sözcü, [söz-cü] *is.* **1.** Bir grubun, kurulun ya da kişinin görüşlerini, kararlarını başkalarına bildirmek ya da sunmakla görevli kimse. **2.** Bir önerinin, bir davanın, bir yasa tasarısının, bir işin durumunu ya da bu konularda bir kurulun görüşünü kaleme alıp genel kurula sunmak ve açıklamakla görevli kılınmış kimse; raportör. **3.** *huk.* (Komisyonlar için) parlamentoda komisyonlardan çıkan görüşleri, yapılan çalışmaları açıklayan parlamenter. **4.** (Hükûmet için) hükûmetin program ve kararlarını basına veya kamuoyuna tanıtmakla görevli üye.

sözcük,-ğü [söz-cük] *is. dbl.* **1.** Bir cümlenin kuruluşunda yer alan, bir sözcenin söz dizimsel ve anlamsal işleyişine katılan bir ya da birçok ses biriminden oluşan, belirli biçimde yazılabilen dil ögesine verilen ad; anlamlı ses ya da sesler birliği; kelime *(1969)*. **2.** Sözlü ya da yazılı anlatım aracı; söz; kelime. **3.** Söylenmiş ya da yazılmış kısa söz; kelime. **4.** *bsy.* Bir bütün olarak ele alınan karakter ya da ikili öge grubu. ⊡ **sözcük ailesi,** *dbl. Aynı kökten türemiş sözcüklerin oluşturduğu bütünlük.*|| **sözcük biçimi,** *dbl. Bir sözlük birimin gerçekleşme durumundaki her bir biçimi; kelimenin dilbilgisi kurallarına göre kullanıma giren, çekimli ve çekimsiz (ekli ve eksiz) her hali. "ev, evi, evde, evden, evler, evdeymiş..."*|| **sözcük bilimi,** *dbl. Dillerin söz var-*

lığını ve onu oluşturan sözcükleri, bu sözcüklerin aldıkları biçimleri, kökenlerini, oluşumlarını araştıran dil bilimi dalı.|| **sözcük dağarcığı,** *dbl. 1. Bir dildeki kelimelerin tümü; söz dağarcığı; söz hazinesi; vokabüler; kelime hazinesi. 2. Bir bilim dalının kendine özgü sözcüklerinin, terimlerinin tümü.*|| **sözcük hazinesi,** *dbl.*→ sözcük dağarcığı.|| **sözcük ölümü,** *dbl. Bir dildeki kelimelerin zaman içinde kullanılmaz olması; unutulması.*|| **sözcük türü,** *dbl. Sözcüklerin anlamlarına ve cümledeki görevlerine göre ait oldukları sınıf: kelime türü.*|| **sözcük üretimsel,** *dbl. Sözcük üretimine ilişkin.*|| **sözcük vurgusu,** *dbl. Bir kelimede bir hecenin diğerlerine göre daha baskılı ve belirgin olarak söylenmesi durumu; kelime vurgusu.*|| **sözcük yapımı,** *dbl. Belirli kök ve gövdelerden ekleme, birleştirme gibi yollarla yeni sözcükler oluşturma.*

sözcülük, -ğü [söz-cü-lük] *is.* **1.** Sözcünün yaptığı iş. **2.** Bir kurul, topluluk veya bir kimse adına konuşma, açıklama yapma görevi; raportörlük.

sözçe, [sȫz > söz-çē] *(sözçe:) is.* Söylenen küçük bir şey; sözcük. [KB]

sözde, [söz-de] *zf.* **1.** Söylendiğine göre; iddia edildiğine göre; sanki; sözüm ona; güya. **2.** *sf.* Gerçekte öyle olmadığı hâlde, öyle imiş gibi kabul edilen. ⧉ **sözde bilim,** *Bir bilim gibi tutarlı olarak düzenlenmiş olan ama bilimin kesinliğini taşımayan bilgi.*|| **sözde özne,** *dbl. Edilgen çatılı yüklemin özne görevini yüklenmiş olan nesnesi. ("Çocuk bardağı yere vurdu. Bardak kırıldı."* İkinci cümlede "*bardak*" "*kırmak*" eyleminden etkilendiği için nesnedir; ama cümlede özne gibi görünmektedir; sözde öznedir. Asıl özne ise önceki cümlede geçmektedir: *çocuk.*)

sözel, [söz-el] *sf.* **1.** Sözle ilgili; söze dayanan *(1983).* **2.** (Sınav için) dil ve toplum bilimi ile ilgili konuları kapsayan. ⧉ **sözel öğrenme,** *öğret. Düşüncelerin açıklanması ve iletişim için gerekli olan anlama ve anlatma becerisini kazanma süreci.*

sözengri, [sȫ-z > sȫz-eñ-rī] *(sö:zeñri:) {eT} sf.* Saçma sapan söyleyen. [DLT]

sözevül, [sȫz > Moğ. söze-vül] *{eT} is.* Sefer ilancısı; savaş için askeri ilan yoluyla toplayan; kaçakları tabur ve fırkasına irca eden memur. [Nevâyî]

sözeylem, [söz+eyle-m] *is. dbl.* → söz eylem.

sözgeçgagalılar, [söz-geç+gaga-lı-lar] *is. zool.* Ördek, kaz gibi gagasında suyu süzmeye olanak veren çapraz yapracıklar bulunan perde ayaklıları içine alan alt takım.

sözkeli, [sȫz > söz-geli / söz-keli] *{eT} is.* Söylemek için. [DLT]

sözkine, [sȫz > sȫz-kinē / sȫz-kiyē] *(sö:zkine:) {eT} is.* Sözceğiz; sözcük. [DLT]

sözkiye, [sȫz > söz-kiyē] *(sö:zkinye:) {eT} is.* → sözkine.

sözlegüçi, [sȫz > sȫz-lē-mek > sȫz-le-gṻ > sözle-güçī] *(sö:zlegüçi:) {eT} sf.* Söyleyici; söyleyen. [KB]

sözlegülüg, [sȫz > sȫz-lē-mek > sȫz-le-gṻ > sözle-gü-lüg] *{eT} sf.* Söylenecek olan. [EUTS]

sözlekü, [sȫz > sȫz-lē-mek > sȫz-le-kṻ] *(sözlekü:) {eT} is.* Okunma; söyleyiş. [Gabain]

sözlemek, [sȫz > söz-lē-mek سوزلك] *(sözle:mek) {eT} {eAT} gçl. f. [-r] [-yür]* Söylemek; açıklamak; telaffuz etmek; konuşmak. [DLT] [EUTS] [İKPÖy.] [Gabain] [Üç İtigsizler] **2.** Nutuk; konuşma. [EUTS]

sözlemesik, [sȫz > sȫz-lē-mek > sȫz-le-me-sik] *{eT} is.* Söylenen çirkin sözler. [EUTS]

sözlendirici, [söz-le-n-dir-ici] *is.* Bir filmin sözlendirilmesinde görev alan kimse; dublajcı.

sözlendiricilik, -ği [söz-le-n-dir-ici-lik] *is.* Sözlendirici olma durumu ve sözlendiricinin işi; dublajcılık.

sözlendirilme, [söz-le-n-dir-il-me] *is.* Sözlendirilmek eylemi.

sözlendirilmek, [söz-le-n-dir-il-mek] *edil. f. [-ir]* (Film için) sözlendirmek eylemi yapılmak; dublaj yapılmak.

sözlendirme, [söz-le-n-dir-me] *is.* **1.** Sözlendirmek eylemi. **2.** *sin.* Bir filmin görüntüleri ile eş zamanlı olarak sözlü duruma getirilmesi işi; dublaj. **3.** *sin.* Yabancı bir filmin dilini başka bir dile çevirme.

sözlendirmek, [söz-le-n-dir-mek] *gçl. f. [-ir]* **1.** *sin.* Bir filmi, görüntüleri ile eş zamanlı olarak sözlü hâle getirmek; dublaj yapmak. **2.** *sin.* Yabancı bir filmin sözlerini başka bir dile çevirmek.

sözlenme, [söz-le-n-me] *is.* Sözlenmek eylemi.

sözlenmek[1], [sȫz >sȫz-lē-mek >sȫz-le-n-mek] *(sö:zlenmek) {eT} dönşl. f. [-ür]* Söylenmek; şikâyetlenmek. [DLT]

sözlenmek[2], [söz-le-n-mek] *dönşl. f. [-ir]* (Evlenecek gençler için) sözlü olmak; evlenmek üzere kesin karar vermek; söz kesilmek.

sözleşme, [söz-le-ş-me] *is.* **1.** Sözleşmek eylemi. **2.** *huk.* İki ve daha çok kişinin ya da kuruluşun, bir hukukî sonuç doğurmak üzere aralarında anlaşarak, karşılıklı uygun irade beyanları ile gerçekleştirdikleri işlem; bağıt; akit; mukavele; kontrat. **3.** Bu yapılan işlemi gösteren belge; sözleşme tutanağı. ⧉ **sözleşme tutanağı,** *Sözleşme şartlarını içeren belge.*|| **sözleşme yapmak,** *Bir sözleşmeyi kâğıt üzerine dökerek gerekli imza ve onayı yaptırmak; mukavele yapmak; kontrat yapmak.*

sözleşmek[1], [sȫz-l(-mek > sȫz-le-ş-mek] *{eT} işteş. f. [-ür]* Söyleşmek; konuşmak. [DLT] [ETY] [EUTS]

sözleşmek[2], [söz-le-ş-mek] *işteş. f. [-ir]* **1.** Biri ile bir şey yapmak üzere anlaşmak; konuşup anlaşmak.

{eT} (aynı) [ETY] [EUTS] **2.** Bir şeyi yapacaklarına dair karşılıklı birbirlerine söz vermek. **3.** (İki ya da daha çok kimse için) bir işi yapmak üzere belli bir yerde ve zamanda buluşmaya karar vermek.

sözleşmeli, [söz-le-ş-me-li] *sf.* **1.** Sözleşmesi bulunan; kontratlı; mukaveleli. **2.** Sözleşme ile yapılan; sözleşmeye dayanan. **3.** Sözleşme yapılmış olan. **4.** *zf.* Sözleşme yapılarak; sözleşmeli olarak. 🗗 **sözleşmeli personel,** *Özel bir meslek bilgisi gerektiren işlerde sürekli ya da geçici olarak sözleşme yapılarak çalıştırılan ve işçi sayılmayan kamu görevlisi.*

sözleşmesiz, [söz-le-ş-me-siz] *sf.* **1.** Sözleşmesi bulunmayan; kontratsız; mukavelesiz. **2.** Sözleşmeye dayanmayan; sözleşme ile yapılmayan. **3.** Sözleşme yapılmamış olan. **4.** *zf.* Sözleşme yapılmaksızın; sözleşmesiz olarak; bir sözleşme olmaksızın.

sözletilmek, [sȫz-lē-mek > sȫz-le-t-mek > sözle-t-il-mek] *{eT} edil. f. [-ür]* Söyletilmek; konuşturulmak. [EUTS]

sözletmek, [sȫz-lē-mek > sȫz-le-t-mek] *{eT} gçl. f. [-ür]* Söyletmek. [DLT]

sözlig, [sȫz-lig] *{eT} sf.* Sözlü.

sözlü, [*eT.* söz-lüg > söz-lü سوزلو] *sf.* **1.** *{eAT}* Söyleyecek sözü olan. **2.** Söz ile yapılan; söze dayanan. **3.** Bir kimse ile herhangi bir konuda sözleşmiş olan. **4.** Biri ile evlenmek üzere sözü kesilmiş olan. **5.** Evlenmek üzere birbirine söz vermiş olan gençlerden her biri; nişanlı. **6.** *is.* Sözlü yoklamalardan oluşan sınav. 🗗 **sözlü dil,** *dbl. Yazı diline karşıt olarak konuşmalarda kullanılan dil; konuşma dili.*|| **sözlü edebiyat,** *ed. Yazının kullanılmadığı dönemlerde halkın zevkinden kaynaklanan ve kulaktan kulağa aktarılarak şekillenen edebî ürünlerin tümü.*|| **sözlü film,** *Ekranda görüntüsü olan oyuncuların konuşmalarını ve doğal sesleri seyircilere yansıtma tekniği ile çevrilmiş bir film.*|| **sözlü soru,** *Büyük Millet Meclisinde, hükûmet üyelerinden birinin sözlü olarak cevaplandırılması istenen soru.*|| **sözlü yargılama usulü,** *huk. Tarafların iddia ve savunmalarını mahkemeye sözlü olarak sundukları bir yargılama biçimi.*

sözlüg, [sȫz-lüg] *{eT} sf.* Sözlü. [EUTS] [KB]

sözlük, -ğü [söz-lük] *is.* **1.** Bir dilin kelimelerini alfabe sırasına göre toplayan ve bunların tür, köken, tanım ve kullanışları ile ilgili bilgileri veren öğretici kitap; lügat *(1935)*. **2.** Bir dildeki kelimelerin karşılıklarını başka bir dilde veren öğretici kitap. **3.** Bir kitabın sonuna eklenen ve o kitapta geçen uzmanlık alanı ile ilgili kelimelerin tanımlarının verildiği bölüm. 🗗 **sözlük anlamı,** *dbl. Sözcüklerin ilk oluştukları dönemde taşıdıkları anlam; temel anlam.*|| **sözlük bilgisi,** *dbl. Sözlük hazırlama teknikleri, ilkeleri, uygulama ile ilgili koşulları ele alan ve sözlük biliminin alt dalı; sözlük bilimine ilişkin bilgiler; leksikografi.*|| **sözlük bilimci,** *dbl. Sözlük bilimi uzmanı; leksikolog.*|| **sözlük bilimi,** *dbl. Sözlük hazırlama ve yazma işi; leksikoloji.*|| **sözlük birimi,** *dbl. Sözlükte madde başı olarak yer alması gereken anlamlı söz varlığı; bir sözcüğün çekimsel paradigmadaki bütün biçimlerini kapsayan soyut üst birim; sözcük biçimin çekimsiz olanı.*

sözlükçe, [söz-lük-çe] *is.* **1.** Herhangi bir uzmanlık alanına ilişkin sözlük. **2.** Karşılaştırılan iki dildeki sözlüksel birimler arasındaki paralellikleri aktarmaya yarayan iki dilli sözlük. **3.** Bir edebî eserde yazar tarafından kullanılmış kelimelerin düzenli olarak sıralandığı bütün. **4.** *dbl.* Üretici dönüşümlü dilbilgisinde, sözlüksel birimlerin listelendiği, her sözlüksel birim için, ayrı ayrı ses bilimsel, anlam bilimsel ve söz dizimsel özelliklerin kodlandığı ve öbek yapı ile bağlantılı olan birleşen.

sözlükçü, [söz-lük-çü] *is.* Sözlük yazarı.

sözlükçülük,-ğü [söz-lük-çü-lük] *is.* **1.** Sözlük hazırlama ve yazma işi. **2.** Sözlük hazırlanması ile ilgili ilke, yöntem vb. tekniklerle uğraşan araştırma dalı; sözlük bilgisi.

sözlükleşme, [söz-lük-le-ş-me] *is.* Yeni türetilen bir kelimenin zamanla dilde yayılması ve söz varlığının bir parçası olarak sözlüksel birime dönüşmesi süreci; sözlüğe alınabilir duruma gelmesi.

sözlüksel, [söz-lük-sel] *sf.* **1.** Sözlükle ilgili olan; sözlüğe ilişkin. **2.** Bir dilin sözlüğüne, söz varlığına ilişkin. 🗗 **sözlüksel alan,** *dbl. Birbirine yakın, birbirini çeşitli açılardan bütünleyen, aralarında ortak bir bağ bulunan kavramların oluşturduğu bütünlük; kavram alanı.*

sözlükselleşme, [sözlük-sel-le-ş-me] *is.* Yeni türetilmiş bir sözlüğün kullanımı yaygınlaşarak sözlüklere girme süreci.

sözsel, [söz-sel] *sf.* Sözle ilgili; söze dayanan.

sözsüz, [söz-süz] *sf.* **1.** Sözü olmayan; söz bulunmayan. **2.** Konuşmadan yapılan. 🗗 **sözsüz iletişim,** *bilş. İnsanlar arasında konuşma dışında gerçekleşen iletişim.*|| **sözsüz oyun,** *tiy. Anlatımda söz yerine yalnızca hareketlerin kullanıldığı sahne oyunu; pantomim.*

spaghetti, [İt. spago *(sicim, şerit)* > spaghetti *(şeritçik)*] *(s'pagetti) is.* **1.** Sert buğday unundan yapılmış içi dolu uzun çubuk makarna. **2.** Bu makarnadan yapılmış çeşitli soslu makarna yemeği. 🗗 **spaghetti vestern,** *Amerikan vestern filmlerini taklit eden ucuz şiddet konulu İtalyan filmlerine verilen ad.*

spaktrofotometre, [Fr. spectrophotomètre] *(s'pekt'-rofotome'tre) is.* Bir tayfçer ile bir ışık ölçüm düzeneğini birleştirerek iki ışımanın tayf dağılımını karşılaştırmayı sağlayan aygıt.

spanogini, [Yun. spanios *(az bulunur)* + gune *(kadın)* > Fr. spanogynie] *(s'panogini) is. biy.* Erkek

sayısı çok, dişi sayısı az olan yarasa ve bazı böcek türlerinin durumu.

sparker, [İng. sparker *(kıvılcım aygıtı)*] *(s'parkır) is.* Denizlerde sismik metotla petrol aramada kullanılan aygıt.

spastik, -ği [Fr. spastique] *(s'pastik) sf.* **1.** Düz kasların istemsiz kasılması ile ilgili olan; spazm ile ilgili. **2.** Spazm gösteren; spazmla belirginleşen. **3.** Spazmın neden olduğu; spazma bağlı.

spatula, [Lat. spathula] *(s'patu'la) is.* → ıspatula.

spazm, [Yun. span *(kasmak)* > spasmos > Fr. spasme] *(s'pazm) is. tıp.* Düz kasların istemsiz kasılması.

spektrograf, [Fr. spectrographe] *(s'pekt'rograf) is. astro-fiz.* Uzaydaki cisimlerin tayflarını incelemeye imkân veren bir görüntü alıcısıyla donatılmış aygıt; tayfçeker.

spektrometre, [Fr. spectromètre] *(s'pekt'rome'tre) is. fiz.* **1.** Karmaşık ışıma dalgalarının, dalga boyları ve frekanslarının dağılımını ölçmekte kullanılan aygıt; tayfölçer. **2.** Karmaşık ışıma parçacıklarının kütle ve enerji dağılımını ölçmekte kullanılan aygıt; tayfölçer.

spektroskop,-bu [Lat. spectrum *(tayf)* + scope > Fr. spectroscope] *(s'pekt'roskop) is. fiz.* Bir frekans veya enerji tayfının görsel gösterimini katot ışınlı bir ekran üzerinde veren aygıt; tayf gözler.

spektroskopi, [Fr. spectroscopie] *(s'pektroskopi) is. fiz.* Bir kaynaktan salınan elektromanyetik ışınımın dalga boylarının farklı birleşenlerine ayrılması yoluyla elde edilen tayfın incelenmesi ve çözümü; tayf gözlemi.

spektroskopik, -ği [Fr. spectroscopique] *(s'pekt'roskopik) sf.* Tayf gözlemle ilgili; tayf gözleme ilişkin; tayf gözlemsel.

spektrum, [Lat. spectrum] *(s'pekt''rum) is. fiz.* **1.** Tayf. **2.** *tıp.* Bir antibiyotiğe duyarlı bakterilerin tümü.

spekulum, [Lat. speculum *(ayna)*] *(s'peku'lum) is.* Kulak ve burun gibi doğal beden boşluklarının içinin muayenesinde kullanılan ayna ve genişletme parçalarından oluşan aygıt.

spekülasyon, [Fr. spéculation] *(s'pekülasyon) is.* **1.** Bilgi edinmenin ötesinde hiçbir amacı olmayan her türlü inceleme ve araştırma. **2.** Her türlü soyut, dayanaksız ve kanıtlanamaz yorum veya yapı; soyut ve anlaşılmaz düşünce; kurgu; tasavvur; düşüntü. **3.** Düşük fiyattan mal toplayıp ilerde yükseldiğinde satmayı amaçlayarak mal, döviz, değerli kâğıt vb. satın alma; fiyat dalgalanmalarından kazanç sağlama. **4.** Vurgun; vurgunculuk; ihtikâr. **5.** Bir borsa işlemcisinin kur farklarından yararlanarak yaptığı kârlı işlem.

spekülatif, [Fr. spéculatif] *(s'pekülatif) sf.* **1.** (Düşünsel işlem için) uygulamayı düşünmeden salt bilgiye ulaşmayı hedef alan; düşüntülü. **2.** (Parasal ve malî işlemler için) vurgun niteliğinde olan; havadan; açıktan.

spekülatör, [Fr. spéculateur] *(s'pekülatör) is.* Spekülasyonla uğraşan, önemli kâr sağlaması rastlantıya bağlı olan kimse; vurguncu; ihtikârcı; muhtekir.

speküler, [Lat. specularis *(saydam)* > Fr. spéculaire] *(s'peküler) sf. min.* (Mineraller için) saydam yaprakçıklardan meydana gelen. ⧉ **speküler mikroskop,** *tıp. Korneayı çok büyüterek incelemeyi ve korneadaki epitelyum hücrelerinin sayımını mümkün kılan bir aygıt.*

sperm, [Yun. sperma *(tohum)*] *(s'perm) is. biy.* → sperma.

sperma, [Yun. sperma *(tohum)*] *(s'pe'rma) is.* **1.** Atmık; bel suyu; meni. **2.** *biy.* Bir başı, gövdesi ve hareket etmek için bir kuyruğu bulunan, yumurtaya göre çok küçük erkek eşey hücresi; tohum. ⧉ **sperma ana hücresi,** *biy. Erkek eşeylik organında atmıkları oluşturan ana hücre.*|| **sperma torbası,** *zool. Bazı dişi böceklerin yıllarca kendi yumurtalarını döllemekte kullandığı ve bir kere çiftleşerek erkekten aldığı sperma sıvısını canlı olarak depo ettikleri kese.*

spermasızlık, -ğı [sperma-sız-lık] *(s'permasızlık) is.* Atmıkta spermatozoit bulunmaması durumu.

spermatozoit,-di [Fr. spermatozoïde] *(s'permatozoit) is.* Erbezi borucukları tarafından üretilen atmık içinde bulunan erkek döl hücrelerine verilen ad.

spesifik,-ği [Fr. spécifique] *(s'pesifik) sf.* Bir türün veya olayın karakteristik yönünü veren; özgül; kendine has; özel; hususi; çok özel; özellikli.

spesiyal,-li [Fr. spécial] *(s'pesiyal) sf.* Karakteristik bir özelliği olan; olağanüstü; seçkin; kendine özel; kendine özgü.

spesiyalist, [Fr. spécialiste] *(s'pesiyalist) sf.* Uzman.

spesiyalite, [Fr. spécialité] *(s'pesiyalite) is.* **1.** Özel ve az bulunur olma; kendine özellik. **2.** İhtisas; uzmanlık. **3.** Bir bölgeye veya bir lokantaya ait olan ve ancak orada yenilebilen yemek; özel yemek.

spiker, [İng. to speak *(konuşmak)* > speaker] *(s'pi'ker) is.* **1.** Radyo ve televizyon yayınlarında programları, haberleri sunan kimse; sunucu. **2.** İngiliz Avam Kamarasının tahtı temsil eden ve geniş yetkilere sahip başkanı.

spikerlik,-ği [spiker-lik] *(s'pikerlik) is.* **1.** Spiker olma durumu; sunuculuk. **2.** Spikerin yaptığı iş; sunuculuk.

spin, [İng. to spin *(döndürmek)*] *(s'pin) is. fiz.* Bir elektron veya taneciğin kendi üzerinde dönerek kazandığı kinetik moment. ⧉ **spin atmak,** *(Yarış otomobili için) yarış anında çeşitli nedenlerle tam bir dönüş yaparak yoluna tekrar devam etmek.*

spiral,-li [Fr. spiral] *(s'piral) sf.* **1.** Sarmal biçimli. **2.**

is. tıp. Gebeliği önlemek amacıyla dölyatağı içine konulan sarmal biçimli araç. **3.** *mat.* Aynı yönde döndükçe kutup ışını büyüyen veya küçülen düzlem eğri. **4.** *mat.* Uygun biçimde birleştirilmiş çember yaylarından meydana gelen ve kapalı olmayan eğri.

spiril, [Lat. spirillum > Fr. spirille] *(s'piril) is. tıp.* Sarmal yay şeklinde uzun ve kıvrık, bazıları titrek tüylerle kaplı iplik biçimindeki bakterilerin genel adı.

spiritüalizm, [Fr. spiritualisme] *(s'piritüalizm) is. fel.* Ruhun maddeden önce geldiğini ve ondan önce var olan bir gerçeklik olduğunu öne süren felsefî görüş; tinselcilik.

spirometre, [Fr. spiromètre] *(s'pirome'tre) is. tıp.* Derin bir soluk alma sonrasında yine derin bir soluk verme ile atılan havanın miktarını ve içinde bulunan gazların değişimini ölçmeye yarayan aygıt.

spon, [Yun. sphon => spon] *(s'pon) {ağız} is.* Değirmen çarkına suyun kuvvetli vurmasını sağlayan içi delik 25-30 cm. uzunluğunda ağaç parçası; poyra. [DS]

sponsor, [İng. sponsor *(kefil, vaftiz babası; manevi baba)*] *(s'ponsor) is.* Bir gösteri, karşılaşma veya kültürel bir faaliyetin giderlerini, adının anılması şartıyla yüklenen kişi veya kuruluş; destekleyici; finansman.

sponsorluk, -ğu [sponsor-luk] *(s'ponsorluk) is.* Sponsor olma durumu veya sponsorun yaptığı iş.

spontane, [Fr. spontané] *(s'pontane) zf.* **1.** Kendiliğinden. **2.** Anında.

spontaneizm, [Fr. spontanéisme] *(s'pontaneizm) is.* Kendiliğindencilik.

spor[1], [Fr. sport] *(s'por) is.* **1.** Bedensel güç, hız, dayanıklılık, refleks canlılığı, gevşeme gibi fizik ve istem, cesaret, fedakârlık, sebat, dürüstlük gibi manevi nitelikler kazandırarak kafa ve bedeni geliştirmek amacıyla bireysel ve toplu oyunlar şeklinde yapılan, genellikle yarışmaya yol açan, bazı kesin kurallara göre uygulanan beden hareketlerinin tümü. **2.** Fiziksel gücü iyileştirmeyi amaçlayan yarışma, mücadele ve oyun anlayışıyla yapılan bedensel etkinlik. **3.** Bu etkinliğin özel türlerinden her biri. **4.** *spor.* (Giysi için) şık ve özel karşıtı olarak rahat ve kullanışlı. ⊡ **spor loto,** *Futbol karşılaşmalarındaki beraberlikleri önceden tahmin ederek para kazanma temeline dayanan bir tür şans oyunu.* || **spor toto,** *Futbol maçlarında hangi takımların berabere kalacağını veya hangilerinin kazanacağını önceden tahmin ederek para kazanmayı amaçlayan şans oyunu.*

spor[2], [Yun. spora *(tohum)* > Fr. spore] *(s'por) is.* **1.** *bot.* Bitkiler aleminde, çiçeksiz bitkilerin üremesinde görülen, başka bir üreme hücresi ile birleşmeden yeni bir birey oluşturabilen üreme hücresine verilen ad. **2.** *zool.* Bir hücreli hayvanların çok özelleşmiş üreme hücresi. ⊡ **spor kesesi,** *bot. Çiçeksiz bitkilerde içinde sporların bulunduğu torba.*

sporcu, [spor-cu] *(s'porcu) is.* **1.** Spor yapan ve sporun herhangi bir dalında etkinlik gösteren kimse. **2.** *sf.* Spor yapan.

sporculuk,-ğu [spor-cu-luk] *(s'porculuk) is.* Spor yapma ve sporla ilgili bir etkinlikte bulunma.

sporlanma, [spor-lan-ma] *(s'porlanma) is.* **1.** Sporlanmak eylemi. **2.** Spor oluşturma. **3.** Bakterilerde spora dönüşme.

sporlanmak, [spor-lan-mak] *(s'porlanmak) dönşl. f. [-ır]* **1.** Spor oluşturmak. **2.** (Bakteri için) spora dönüşmek.

sporlular, [spor-lu-lar] *(s'porlular) is. zool.* Örneği sıtma mikrobu olan *plasmodium* ve hayvanlarda asalak olarak yaşayan *coccidium* olan bir hücreli canlıların, omurgalı ve omurgasız hayvanlarda asalak olarak yaşayan çok az hareket edebilen ve sporla çoğalan bir alt takımı, *(Sporozoa).*

sporsever, [spor+sev-er] *(s'porsever) sf.* **1.** Spor yarışmaları, spor takımları gibi sporla ilgili kurum ve kuruluşlarla ilgilenen; spor etkinliklerine dolaylı olarak katılan. **2.** Spor yapmayı seven.

sportif, [Fr. sportif] *(s'portif) sf.* **1.** Spor ile veya bir spor dalı ile ilgili olan. **2.** Spor niteliği taşıyan; spor sayılan.

sportmen, [İng. sportsman / Fr. sportman] *(s'portmen) sf.* **1.** Spor yapan; sporcu. **2.** Sporcu gibi görünen; vücudu bir sporcunun görünüşünde olan. **3.** *is.* Spor yapan kimse; sporcu.

sportmence, [sportmen-ce] *(s'portme'nce) zf.* Belli bir spor dalının kurallarına uygun biçimde; gerçek bir sporcuya yakışır biçimde.

sportmenlik, [sportmen-lik] *(s'portmenlik) is.* **1.** Spor kurallarına uygun düşen davranış. **2.** Dürüst ve sportmence olan davranış.

spot, [İng. spot *(nokta, benek)*] *(s'pot) is.* **1.** Belli bir yönü veya alanı aydınlatmayı sağlayan yönlendirilebilir güçlü aydınlatma aracı; ışıntı. **2.** Döner aynalı ölçü aletlerinde gösterge görevi yapması için ölçek üzerine düşürülen ve çok ince bir işaretten ibaret olan ışık görüntüsü. **3.** Kısa süreli tanıtım filmi. **4.** Çarpıcı ve etkili tanıtım cümlesi. **5.** *tiy.* Sahnenin bir bölümünün aydınlatılmasını sağlayan özel lamba; ışıntı. **6.** *tic.* Bir malı çok sayıdaki toptancıdan borçla aldıktan sonra peşin olarak piyasa değerinden daha ucuza satma; peşin. ⊡ **spot alım,** *ekon. Fabrikalardan ve piyasadan toptan ve vadeli senet karşılığında mal satın alma.* || **spot lambası,** *tiy. Sahneyi aydınlatma için görüşe engel olmayacak biçimde yüksek bir yere konulan lamba; ışıntı lambası.* || **spot mağaza,** *tic. Fabrikalardan toptan ve vadeli mal alarak bunları indirimli olarak peşin satan iş yeri.* || **spot satım,** *tie. Fabrikalardan ve piyasadan toptan ve vadeli mal satma; peşin satım.*

sprey, [İng. spray *(serpintı)*] *(s'prey) is.* **1.** Bir püskürteçle sis gibi çok küçük damlacıklar hâlinde püskürtülen sıvı. **2.** Bu şekilde püskürtmede kullanılan araç. **3.** Yapılmış saçlar üzerine bu şekilde püskürtüldüğünde saçın biçimini koruyucu olarak ince bir polimer katmanı oluşturan kozmetik ürünü.

sprint, [İng. sprint] *(s'print) is. spor.* **1.** Yarışta bitişe yaklaşan sporcunun hızını artırması. **2.** Atletizmde kısa mesafe yarışı.

Sr [Strontian *(İskoçya'da bir köy adı)* > İng. strontium] *(s'tronsiyum) kısalt. kim.* Atom numarası 38, atom ağırlığı 87,62 olan, hava ile temas eder etmez yükseltgenerek anında kararan, 769°C'de ergiyen, 2.5 yoğunluğunda, soğukta suyu ayrıştıran, ametallerin çoğu ile birleşen, havai fişek yapımında kullanılan, izotoplarından Sr 90, atmosfere karıştığında beta ışınları yayarak kalsiyum gibi kemiklere yerleştiğinden beslenme zincirleri ile birikerek oranı yükselirse kemik kanserine ve lösemiye neden olan beyaz renkli bir element olan stronsiyumun sembolü.

sr [Yun. streos *(kübik)* > Fr. stéradian] *(s'teradyan) kısalt. mat.* Köşesi bir kürenin merkezinde bulunan ve bu kürenin yüzeyi üzerinde, kenarı, kürenin yarı çapına eşit bir karenin alanına eş değer bir alan ayıran uzay açıya eşit açı birimi olan steradyanın kısaltması.

stabil, [Fr. stabile] *(s'tabil) sf.* Dayanıklı; dengeli; kararlı; oturmuş; istikrarlı; sabit.

stabilite, [Fr. stabilité] *(s'tabili'te) is.* Dayanıklılık; kararlılık; dengeli olma.

stabilizasyon, [Fr. stabilisation] *(s'tabilizasyon) is.* İstikrar; oturmuşluk; sabitlik.

stabilizatör, [Fr. stabilisateur *(dengeleyici)*] *(s'tabilizatör) is.* **1.** Uçağın yörüngesini kararlı duruma getirmek için uçağa düşey ya da dikey olarak yerleştirilen küçük sabit kanatçıkların her biri. **2.** *fiz.* Dengeleyici; kararlılaştırıcı. **3.** Sarsıntılı çalışan makinelerde, salınımları azaltmaya ya da sönümlendirmeye yarayan düzenek. **4.** Otomobillerde şasinin eğilmesini önlemek ve askı donanımı hareketlerinin genliğini azaltmak için şasi ile tekerlekler arasına yerleştirilen aygıt.

stabilize, [Fr. stabilisé] *(s'tabili'ze) sf.* **1.** Düz duruma getirilmiş; dengeli, kararlı duruma getirilmiş. **2.** Sağlamlaştırılmış; dayanıklı hâle getirilmiş; oturtulmuş; sabitleştirilmiş. ⊡ **stabilize etmek,** *Sağlamlaştırmak; kararlı duruma getirmek.*|| **stabilize yol,** *Doğal zemin üzerine çakıl, kum ve bağlayıcı olarak kil serilip silindir ile sertleştirilmek suretiyle yapılmış kara yolu; berkitme yol.*

stadimetre, [Yun. stadion *(uzunluk)* + metron *(ölçüm)* > Fr. stadimètre] *(s'tadime'tre) is.* Bir dürbün üzerine monte edilmiş, taksimatlı bir mira ya da jalon ile uzaklıkları ölçmekte kullanılan aygıt.

stadya, [Yun. stadion *(uzunluk)* > Fr. stadia] *(s'ta'dya) is.* Bir noktanın takeometreye olan uzaklığını ölçmek için, bu nokta üzerine düşey doğrultuda konulan santimetrelere bölünmüş mira.

stadyum, [Lat. stadium] *(s'ta'dyum) is. spor.* Takım oyunlarının, atletizm karşılaşmalarının yapılabilmesi ve seyircilerin gösteri ve oyunları izleyebilmesi için gerekli donanım ve kuruluşları bulunan geniş alan; stat.

stafilokok, [Yun. staphyl *(üzüm salkımı)* > Fr. staphylocoque] *(s'tafilakok) is.* Mikroskopta üzüm salkımına benzer kümeler halinde görülen hem oksijensiz hem de oksijenli ortamda yaşayabilen mikroplar.

stagflasyon, [İng. / Fr. stagfilation] *(s'tagfilsyon) is.* Ekonomide durgunluk ve enflasyonun aynı anda yaşanması; durgun şişkinlik.

staj, [Fr. stage] *(s'taj) is.* **1.** Meslek edinecek bir kimsenin geçirmiş olduğu uygulamalı öğrenme dönemi; adaylık dönemi. **2.** Bir kimsenin meslek bilgisini artırmak için bir kurumun bir veya birçok bölümünde çalışarak geçirdiği dönem. **3.** Bir kimsenin çalıştığı bir işi kısa süre bırakarak bazı dersleri izlediği veya yardımcı bir iş yaptığı dönem.

stajyer, [Fr. stagiaire] *(s'tajyer) is.* **1.** Staj yapan kimse; aday. **2.** Tıp fakültelerinde dördüncü sınıftan başlayarak klinik derslerini dönemler hâlinde hastahane servislerinde uygulamalı okuyan öğrencilere verilen ad; stajyer doktor. **3.** *sf.* Staj yapan.

stajyerlik, -ği [stajyer-lik] *(s'tajyerlik) is.* Stajyer olma durumu.

stalagmit, [Yun. stalagmos *(damla)* > Fr. stalagmite] *(s'talagmit) is.* Dikit.

stalaktit, [Yun. stalagtos *(damla damla akan)* > Fr. stalactite] *(s'talaktit) is.* Sarkıt.

stand, [İng. stand] *(s'tand) is.* → stant.

standardizasyon, [Fr. standardisation] *(s'tandardizasyon) is.* Standartlaşma.

standart,-dı [İng. standard *(tip, ayar, ölçü)*] *(s'tandart) sf.* **1.** Belirlenen ölçülere, yasalara, kurallara ve kullanıma uygun olan. **2.** Örnek ve temel olarak alınabilen. **3.** Herhangi bir ayırıcı özelliği olmayan; alışılagelmiş. **4.** Bir işletmede bir ürünü, bir çalışma yöntemini, üretilecek miktarı ve buna ilişkin bütçenin miktarını belirlemek için konulmuş kural. ⊡ **standart dil,** *Bir ülkede kullanılan coğrafi, toplumsal veya biçemsel sapmaları ortadan kaldırmak üzere resmî olarak kabul edilmiş olan çağdaş dil; yazı dili.*

standartlaşma, [standart-la-ş-ma] *(s'tandartlaşma) is.* Standartlaşmak eylemi.

standartlaşmak, [standart-la-ş-mak] *(s'tandartlaşmak) dönşl. f. [-ır]* **1.** Standart duruma gelmek. **2.** Ayırıcı özelliklerini, özgün niteliklerini yitirmek. **3.** Bir modele uygun duruma gelmek.

standartlaştırma,[standart-la-ş-tır-ma] *(s'tandartlaştırma) is.* **1.** Standartlaştırmak eylemi. **2.** Belli gereksinimlerin karşılanması amacıyla malları ve üretim yöntemlerini tanımlayarak var olan tekniklere uygun, tutarlı bir üretim sağlayabilmek için tek biçime sokma ya da sadeleştirme yoluyla gerçekleştirilen tekniklerin tümü; standardizasyon. **3.** Çeşitli kişilere uygulanan bir testten elde edilen sonuçları karşılaştırılabilir hâle getirmek için alınan önlemlerin tümü. **4.** *sos.* Davranışlardaki çeşitliliğin, toplumca belirlenen veya tercih edilen kurallara uygun hâle getirilmesi.

standartlaştırmak, [standart-la-ş-tır-mak] *(s'tandartlaştırmak) gçl. f. [-ır]* **1.** Standart duruma getirmek. **2.** Standartlar koymak; belli bir ölçü ve kurala bağlamak. **3.** Tek bir ölçüye, belli özellikleri olan birkaç ya da bir modele indirgemek; imalat modelleri sayısını azaltmak. **4.** (Kişiler için) giyim, düşünce, davranış vb. bakımından bir örnek tipe, tek bir modele sokmak.

standartlı, [standart-lı] *(s'tandartlı) sf.* Standardı bulunan; standart duruma getirilmiş olan.

stand-bay, [İng. stand-by *(yedekte bulunan)*] *(s'-te'ndbay) is.* **1.** İstikrar programı uygulamakta olan ülkelere Uluslararası Para Fonunun bu programı desteklemek üzere belli koşullara bağlı olarak verdiği kredi; her an sarf edilebilecek kredi; destek. **2.** *zf.* Televizyon alıcısı, radyo, müzik seti, cep telefonu vb. elektronik aygıtlarda çalışmayarak açık halde bulunduğu durum; yedekte.

stand-by, [İng. stand-by *(yedekte bulunan)*] *(s'te'ndbay) is.* → stand-bay.

stand-up, [İng. stand-up] *(s'tand-ap) is.* Ayakta durmak; ayağa kalkmak. ⧉ **standap komedyen,** *Söz çatar.*

stant, -dı [İng. stand] *(s'tand) is.* **1.** At yarışlarında seyirci bölümü. **2.** Sergilerde çeşitli ticarî kuruluşlara ayrılmış olan bölüm; sergilik.

star, [İng. star *(yıldız)*] *(s'tar) is.* **1.** Büyük bir ün kazanmış sahne, sinema veya ses sanatçısı; yıldız. **2.** İki kişi tarafından kullanılan, boyu 6,89 m., genişliği 1.73 m. olan, küçük yelkenli, tek direkli, safralı omurgalı hızlı bir yarış yatı.

starking, [İng. starking] *(s'tarking) is. bot.* Amerikan kökenli, uç tarafında beş küçük çıkıntısı olan, kırmızı renkli ve tadı mayhoşumsu bir elma türü; beş yıldız, *(Starking delicious).*

start, [İng. start *(başlamak)*] *(s'tart) is. spor.* **1.** Çıkış. **2.** *ünl.* Başla! ⧉ **starta geçmek,** *1.spor. Yarışa hazır olarak beklemek; başlama emrini beklemek. 2. (İş için) çalışmaya başlamak.*|| **starta girmek,** *(Yarışçılar için) başlama yerinde yerini veya sırasını almak; başlama kuyruğuna girmek.*|| **start almak,** *spor. 1. (Yarışçılar için) başlama işaretiyle birlikte yarışa başlamak. 2. Planlanmış olan bir işe girişmek; başlamak.*|| **start vermek,** *spor. Bayrak, tabanca vb. ile işaret vererek yarışı başlatmak; başlatmak.*|| **start yeri,** *spor. Başlama yeri.*

stat, -dı [Fr. **stadium**] *(s'tat) is.* Stadyumun kısaltılmış şekli; stadyum.

statik, -ği [Yun. statikos > Fr. statique] *(s'tatik) sf.* **1.** Hareket etmeyen; hareketi belli bir süre için değişmeyen; hep aynı durumda kalan; dural; duruk; durağan. **2.** *fiz.* Kuvvetlerin dengelenmesi ile ilgili. **3.** *is. fiz.* Durağan nesnelerin üzerindeki kuvvet dengelerini inceleyen mekanik konusu. **4.** *is. fiz.* Dalgalı akım motorlarında hareketsiz bölüm; statör. **5.** *sf. mecaz.* Durumunda herhangi bir gelişme ve ilerleme görülmeyen; duruk. **6.** *sos.* Bir toplum olayının geçirmekte olduğu değişiklik ve evrimi dışlayarak bir andaki durumuna göre yapılan çözümleme. ⧉ **statik elektrik,** *Denge hâlindeki iletkenlerin taşıdığı elektrik yükü; durgun elektrik.*

statolit, [Fr. statolithe] *(s'tatolit) is. anat.* İç kulakta bulunan denge taşı.

stator, [Lat. statum / tare *(dik durmak)* > İng. stator] *(s'tator) is.* Bir elektrik motorda veya üreteçlerde hareketli kısımların tersine sabit kalan kısım; duruk.

statosist, [Fr. statocyste] *(s'tatosit) is. anat.* İç kulakta denge taşlarının içinde bulunduğu kesecik; denge taşı keseciği.

statü, [Lat. statuere *(emretmek)* > statutum > Fr. statut] *(s'tatü) is.* **1.** Tüzük. **2.** Bir kimsenin bir topluluk veya toplum içinde bulunduğu durum veya kazandığı saygınlık. **3.** Bir memurun kadro bakımından bağlı olduğu durum. **4.** Heykel. **5.** Anayasa. **6.** *dbl.* Konuşucu ile dinleyici arasında sav, bildirim, buyruk ve soru bakımından kurulan bildirişimin türü ile tanımlanan cümlenin yapısı.

statüko, [Lat. in statu quo ante *(önceki durumda)*] *(s'tatü'ko) is.* **1.** İşlerin, olayların belli bir andaki durumu; mevcut durum; var olan durum. **2.** Yürürlükteki anlaşmalara göre olması gereken veya süregelen.

stearat, [Fr. stéarate] *(s'tearat) is. kim.* Stearik asidin tuzu veya esteri.

stearik, -ği [Fr. stéarique] *(s'tearik) sf. kim.* (Asit için) formülü $CH_3–(CH_2)_{16}–CO_2H$ olan ve gliserit hâlinde olan.

stearin, [Fr. stéarine] *(s'tearin) is. kim.* Gliserinin stearik asit esterlerine verilen ad.

stel, [Lat. stela > Fr. stèle] *(s'tel) is. arkeol.* **1.** Üzeri yazı veya kabartmalarla kaplı dikili taş. **2.** Üzerinde mezar yazısı bulunan dikili taş veya sütun.

sten[1], [İng. sten] *(s'ten) is.* İngiliz yapımı, 9 mm. çapında hafif bir makineli tüfek.

sten[2], [Yun. sthenos *(kuvvet)* > Fr. sténe] *(s'ten) is.* MTS (metre, ton, saniye) sisteminde bir tonluk kütleye bir saniyede bir metre hız artışı (ivme) kazandıran kuvvete eşit kuvvet ölçüsü birimi; 1 metreton/saniye; 10^3 newton; sembolü; sn.

steno, [Yun. stenos *(dar, sıkı)* > Fr. sténo-graphe] *(s^{i}te'no) is.* **1.** Stenograf kelimesinin kısaltılmış şekli. **2.** Stenografi işaretleriyle herhangi bir metni konuşma hızıyla yazabilen kimse; stenograf.

stenograf, [Fr. sténographe] *(s^{i}tenograf) is.* Stenografi işaretleriyle herhangi bir metni konuşma hızıyla yazabilen kimse; steno.

stenografi, [Yun. stenos *(dar, sıkı)* + graphein *(yazmak)* > Fr. sténographie] *(s^{i}tenografi) is.* Stenografi denilen kısaltılmış ve uzlaşmalı işaretlerle herhangi bir metni konuşma hızıyla yazabilmeyi mümkün kılan yazı ve yazma tekniği.

stenotip, [Fr. sténotype] *(s^{i}tenotip) is.* Steno için yapılmış yazı makinesi.

step[1]**,** [Rus. step] *(s^{i}tep) is.* Bozkır.

step[2]**,** [İng. step *(adım)*] *(s^{i}tep) is.* **1.** *spor.* Basketbolda, bir oyuncunun elinde top olduğu hâlde, topu yerde zıplatmadan bir adımdan fazla yürümesi; hatalı yürüme. **2.** Bir adım yüksekliğindeki bir yere inip çıkmakla yapılan spor etkinliği; in çık. **3.** Dansta ayak oyunu.

stepne, [İng. stepney *(basamaklı kaldıraç)*] *(s^{i}tepne) is.* Motorlu taşıtlarda, janta takılmış ve şişirilmiş olarak yedekte bulunan lastik.

steps, [İng. steps *(adım)*] *(s^{i}teps) is.* → step[2]

ster, [Yun. stereos *(kübik)* > Fr. stère] *(s^{i}ter) is.* Yığın halinde bulunan 1 m^3 dış hacme denk düşen yakacak odun miktarı.

steradyan, [Yun. streos *(kübik)* > Fr. stéradian] *(s^{i}teradyan) kısalt. mat.* Tepe noktası bir kürenin merkezinde bulunan ve bu kürenin yüzeyi üzerinde, bir kenarı bu kürenin yarı çapına eşit bir karenin alanı kadar alan ayıran uzay açıya eşit açı birimi; kısaltması: sr.

stereo, [Yun. stereos > Fr. stéréo] *(s^{i}tereo) kısalt. is.* → stereofoni; stereofonik.

stereofoni, [Yun. stereos > Fr. stéréophonie] *(s^{i}tereofoni) is.* Kaydedilen ya da radyo ile yayınlanan sesleri, ses kaynaklarının mekândaki dağılımına uygun biçimde iletme tekniği.

stereofonik, -ği [Fr. stéréophonique] *(s^{i}tereofonik) sf.* Stereofoni ile ilgili.

stereografi, [Fr. stéréographie] *(s^{i}tereografi) is.* Katı cisimleri bir düzlem üzerinde gösterme sanatı.

stereografik,-ği [Fr. stéréographique] *(s^{i}tereografik) sf.* Stereografi ile ilgili.

stereoskop,-bu [Fr. stéréoscope] *(s^{i}tereoskop) is.* Stereoskopik çiftlerin incelenmesinde kullanılan ve konuyu kabartma olarak gösteren optik alet.

stereoskopik,-ği [Fr. stéréoscopique] *(s^{i}tereoskopik) sf.* Stereoskop ile ilgili olan. ⊡ **stereoskopik çift,** *Stereoskopla incelenmek üzere cismin farklı açılardan çekilmiş fotoğraflarından ikisi.*

stereotipi, [Fr. stéréotypie] *(s^{i}tereopi) is.* Matbaacılıkta, kurşunu kalıba veya matris kâğıdına dökerek elde edilen klişe ile yapılan çoğaltama yöntemi.

steril, [Lat. sterilis > Fr. stérile] *(s^{i}teril) sf.* **1.** Kısır; verimsiz. **2.** (Ortam ya da nesne için) her türlü mikroptan arındırılmış olan; arınık.

sterilizasyon, [Fr. stérilisation] *(s^{i}terilizasyon) is.* **1.** Laboratuar ya da ameliyat araç ve gereçlerinin, bir yaranın veya bir maddenin mikroptan ya da mayalardan arındırılması; arındırma. **2.** Bir takım ürünlerin çevreden gelebilecek mikrop ya da bozucu etmenlere karşı korunması, arındırılmış olması durumu; arındırma.

sterilize, [Fr. stérilisé] *(s^{i}terilize) sf.* (Ürün için) bozulmasına yol açabilecek mikroorganizmalardan ve fermentlerden arındırılmış; arınmış; arındırılmış. ⊡ **sterilize etmek,** *1. Yiyecek maddelerini konserve yapılabilecek hâle getirmek; arındırmak. 2. Bir ilaç, pansuman malzemesinde, bir aygıt veya eşyada bulunan mikropları yok etmek; arındırmak. 3. Bir yarayı içindeki mikroplardan temizlemek; arındırmak.*

sterleme, [ster-le-me] *(s^{i}terleme) is.* **1.** Sterlemek eylemi. **2.** Yakacak veya kâğıt hamuru olacak odunların metre küp ölçümü yapılabilecek biçimde yığılması.

sterlemek, [ster-le-mek] *(s^{i}terlemek) gçl. f. [-r] [-l(i) -yor]* Yakacak veya kâğıt hamuru olacak odunları metre küp ölçümü yapılabilecek biçimde yığına koymak.

sterlin, [İng. easterling *(doğu insanı)* > sterling] *(s^{i}terlin) is.* **1.** İngiliz para birimi. **2.** 11. yy.dan itibaren kullanılan gümüş İngiliz Lirası.

sterol, -lü [Fr. stérol] *(s^{i}terol) is. biy. kim.* Kolesterol, D vitamini ve steroit hormonların bulunduğu grupta yer alan çok halkalı bir alkol.

stetoskop,-bu [Fr. stéthoscope] *(s^{i}tetoskop) is. tıp.* Göğüs seslerini dinleyebilmeyi sağlayan aygıt.

steyşın, [İng. station wagon] *(s^{i}teyşın) is.* Arkasında bir kapısı, bir veya iki koltuğu ile eşya konacak yeri olan kapalı otomobil; steyşın vagon.

stır, [Soğd. st'yr => satır / sıtır] *{eT} is.* → satır[4]. [EUTS]

stiker, [İng. sticker] *(s^{i}ti'ker)is.* Yapışan şey.

stil, [Lat. stilus > Fr. style] *(s^{i}til) is.* Biçem; üslup; tarz. ⊡ **stil mobilya,** *Eski mobilyaların biçimini taklit ederek kısmen yansıtan modern makinelerle işlenen mobilya.*

stilist, [Fr. styliste] *(s^{i}tilist) is.* **1.** Bir moda evinde yeni tarz ürünlerin ve yeni biçimlerin oluşturulmasını sağlayan kişi. **2.** Giyim eşyası alanında uzmanlaşmış moda desinatörü.

stilistik,-ği [Fr. stylistique] *(s^{i}tilistik) is.* Üslup türlerini, yöntemlerini inceleyen dil bilimi ve edebî araştırma dalı; anlatım bilimi.

stilo, [Fr. stylo] *(s^{i}ti'lo) is.* Dolmakalem.

stimüle, [Fr. stimuler *(dürtmek)*] *is.* Canlandırma.

stoa, [Yun, stoa] *(s'toa) is.* Eski Yunan mimarlığında agora içinde yer alan revak.

stoacı, [Yun. stoa *(revak)* > stoa-cı] *(s'toacı) sf.* **1.** Stoacılık yanlısı olan. **2.** Stoacılığa ilişkin.

stoacılık, -ğı [stoa-cı-lık] *is. fel.* (Derslerini stoa denilen direkli galeride veren Kıbrıslı Zenon'un kurduğu) aklın egemenliğini, doğaya uygun yaşamayı, ruhun doyumsamazlığı ve dünya vatandaşlığı ülküsünü, acıya dayanmayı, kaderciliği savunan felsefî ve ahlakî öğreti.

stok, [İng. stock *(ağaç gövdesi)*] *(s'tok) is.* **1.** Bir satış yerinde satılmak üzere hazır bulundurulan mal miktarı; istif. **2.** Bir sanayi dalında yararlanılan işlenmiş, yarı işlenmiş ya da ham maddelerin tümü. **3.** Bir ihtiyaç malını, darlık yaratmak vb. amaçlarla gereğinden çok yığma. **4.** Büyük miktarda depolanarak yedekte bekletilen malların tümü; istif. **5.** *tic.* Satılmamış, istif edilmiş mal. **6.** Para değeri olarak mevcut fon. ⊟ **stok etmek,** *Bir malı bir yere çok miktarda yığmak; biriktirmek; istif etmek.*

stokçu, [stok-çu] *(s'tokçu) is.* Bir malı fiyatı yükseldiği zaman piyasaya sürmek amacıyla çok miktarda depolayan kimse; istifçi.

stokçuluk,-ğu [stok-çu-luk] *(s'tokçuluk) is.* **1.** Stokçu olma durumu; stokçunun yaptığı iş. **2.** Fiyatlar yükseldiği zaman satmak üzere mal depolama; istifçilik.

stoklama, [stok-la-ma] *(s'toklamâ) is.* **1.** Stoklamak eylemi. **2.** *tic. ekon.* Bekletilen bir ürünü koruma; depolama. **3.** *psikol.* Belleğe yerleştirme etkinliği ve bellekte koruma.

stoklamak, [stok-la-mak] *(s'toklamak) gçl. f. [-r] [-l(u) -yor]* **1.** Bir işletmenin belirli bir dönemdeki ihtiyacından daha fazla ham madde ve malzeme yığmak. **2.** Üretilmiş mallardan hemen satışa sunulması gerekenleri depoda saklamak; stok etmek.

stomatoloji, [Fr. stomatologie] *(s'tomatoloji) is. tıp.* Ağız ve diş hastalıkları ile çene ve diş yapısı bozukluklarını, bunların tedavisi, düzeltilmesi ile gerekli cerrahi ve protez girişimlerini konu edinen tıp dalı.

stop, [İng. to stop *(durmak)*] *(s'top) ünl.* **1.** Bir taşıtın, bir kimsenin durması için verilen emir; dur! **2.** *is.* Telgraf haberleşmesinde cümleleri birbirinden ayırmakta kullanılan kelime. ⊟ **stop etmek,** *(Taşıtlar, motor vb. için) durmak; çalışır hâlde iken duruvermek; çalışmamak.*|| **stop lambası,** *Motorlu taşıtlarda, ayak frenine basıldığı zaman yanan ve aracın arkasına iki taraflı olarak konulmuş kırmızı ışık veren lamba.*|| **stop valf,** *Sıhhi tesisatta suyu kesmekte kullanılan contalı vana.*

stopaj, [İng. to stop *(kesmek)* > stoppage] *(s'topaj) is. huk.* (Vergi için) iş yeri sahibinin çalışanlarına ödediği paradan, yasanın belirlediği oranda kesinti yaparak vergi dairesine kendisinin yatırması; kaynakta kesme; kaynakta tevkif; ön kesinti.

stoper, [İng. stopper *(tıkaç, durdurucu)*] *(s'toper) is. spor.* Futbolda, savunmanın önünde görev yapan, top kesip dağıtan, bulunduğu bölgeyi kontrol eden oyuncu; durdurucu; kesici.

stop-loss, [İng. stop-loss] *(s'toplas) is. bank.* Fiyat düşüşü sonucu daha fazla kaybı önlemek amacıyla yapılan işlemler; zarar kesme.

stor, [İt. stora *(hasır)* > Fr. store] *(s'tor) is.* Ağaç, kumaş, plastik vb.nden yapılarak bir pencerenin yukarısına enine yerleştirilip rulo çevresinde hareket ettirilerek açılıp kapanan güneşlik. ⊟ **stor kapak,** *İnce çıtaların yan yana esnek bir bağ ile eklenmesiyle meydana gelmiş ve bir kenardan itince kıvrılarak bir rulo etrafında toplanmak suretiyle açılan kapak.*

storlu, [stor-lu] *(s'torlu) sf.* Storu bulunan.

strapless, [İng. strap *(kayış; askı)* + less *(-siz)*] *(s't'rapl's) sf.* Askısız.

stratej, [Fr. stratége] *(s't'ratej) is. as.* Stratejiyi uygulayan kimse; strateji uzmanı.

strateji, [Yun. / Lat. strategia >Fr. stratégie] *(s't'rateji) is.* **1.** *as.* Bir savaşta siyasi iktidarın belirlediği amaca ulaşmak için askerî kuvvetleri kullanma sanatı; sevkü'l-ceyş. **2.** Bir ulusun veya topluluğun, barışta ve savaşta belirlenen politikalara en fazla desteği vermek için politik, ekonomik, psikolojik ve askerî güçleri bir arada kullanma bilimi ve sanatı. **3.** Bir amaca varmak için eylem birliği sağlama ve düzenleme sanatı. **4.** Marksçılığa göre, sürekli sınıf kavgasını yönetme bilimi.

stratejik,-ği [Fr. stratégique] *(s't'ratejik) sf.* **1.** Strateji ile ilgili olan. **2.** *as.* Doğrudan savaşla ilgili olan; savunma ve savaş alanında kullanılan. ⊟ **stratejik ham madde,** *Yeryüzünde yaygın olarak bulunmayan ancak bazı ülkelerde üretilen ve gelişmiş ülkeler tarafından yaygın olarak kullanılan gelişmiş teknolojinin ihtiyaç duyduğu ham madde.*|| **stratejik taarruz,** *Düşmanın savaşı sürdürme kabiliyetini kırmak ve kesin sonuç almak amacıyla yapılan geniş çaplı saldırı.*

stratigrafi, [Lat. stratum *(tabaka)* + Yun. graphein *(yazmak)* > Fr. stratigraphie] *(s't'ratig'rafi) is.* **1.** *yer b.* Toprak katmanlarının zaman boyunca birbirini izlemesini inceleyen yer bilimi dalı; katman bilimi. **2.** *arkeol.* Art arda gelen toprak tabakaları ile arkeolojik araştırma yöntemi. **3.** *tıp.* Bir tür tomografi.

stratosfer, [Yun. stratum *(katman)* + Fr. sphère > Fr. stratosphère] *(s't'ratosfer) is.* Atmosferin troposferden sonra gelen, ortalama 12-50 km. arasında yer alan, yükseldikçe sıcaklığın artmaya başlaması ile kendini belli eden katmanı; kat yuvarı.

stratus, [Lat. stratus *(yaygın)*] *(s't'ratus) is.* Her yanı gri renkte ve yaygın olan, sise benzeyen fakat yere kadar inmeyen bulut kümesi; katman bulut.

strayastriş, [Sansk. trayastrimsat] *{eT} is.* Semalardan birinin adı. [EUTS]

streç, -ci [İng. stretch *(germe)*] *(s^{i}tireç) sf.* Çekip uzatarak kullanılan.

streptokok, [Yun. streptos *(çevrelenmiş)* > Fr. streptocoque] *(s^{i}t^{i}reptokok) is. tıp.* Sıvı ortamda zincir oluşturan, çoğu zaman hastalık yapıcı mikrokoklara verilen isim.

streptomisin,[Fr. streptomycine] *(s^{i}t^{i}reptomisin) is. Streptomyces griseus* adlı asklı mantardan elde edilen, verem basiline, şarbon, difteri, veba, menenjit, zatürrie vb. hastalıklarda kullanılan, alkali nitelik taşıyan, dolayısıyla aside dayanıklı bakteriler üzerinde etkili olan, bakteri öldürücü özelliği az ancak üremelerini engelleyen, işitme siniri üzerinde zehir etkisi gösteren bir antibiyotik; $C_{21}H_{39}N_7O_{12}$.

stres, [İng. stress *(sıkıntı)*] *(s^{i}tres) is. tıp.* Travma, ameliyat şoku, soğuk, ateşli hastalık, heyecan, aşırı yorgunluk, üzüntü vb. fizyolojik veya psikolojik nedenlerden kaynaklanan ve sinir sistemini aşırı derecede yıpratarak organizmada ve metabolizmada sıkıntı, gerginlik, yorgunluk, dikkat dağınıklığı yaratan bozuklukların tümü; gerginlik. ⊡ **strese girmek,** *Gerginlik içinde bulunmak; gerginliğe girmek.*

streslenme, [stres-len-me] *(s^{i}treslenme) is.* Streslenmek eylemi; gergin olma.

streslenmek, [stres-len-mek] *(s^{i}treslenmek) gçsz. f. [-ir]* Stresli duruma girmek; stresli durum almak; gergin olmak.

stresli, [stres-li] *(s^{i}tresli) sf.* Stresi olan; gergin.

stretching, [İng. stretching] *(s^{i}tre:çing) is. spor.* Germe.

striknin, [Yun. strychnos *(kargabüken)* > Fr. strichnine] *(s^{i}triknin) is.* Kargabüken bitkisinden özütlenerek elde edilen, birkaç santigramı vücuda girdiğinde baş dönmesi, adale kilitlenmesi, şiddetli titremeler, kesintili solunum, kalp atışı düzensizliği, çırpınma ve ölümle sonuçlanan çok şiddetli zehir etkisi gösteren bir alkaloit; $C_{21}H_{22}N_2O_2$.

striptiz, [İng. to strip *(soymak)* + to tease *(tahrik etmek)* > strip-tease] *(s^{i}t^{i}ri'ptiz) is.* **1.** Çoğunlukla gece kulüplerinde genç kadınların, müzik eşliğinde ağır hareketlerle seyirciyi tahrik edercesine soyunarak yaptığı danslı gösteri. **2.** Bu tür gösterinin yapıldığı gece kulübü.

striptizci, [striptiz-ci] *(s^{i}t^{i}riptizcı) sf.* Striptiz yapan.

stronsiyum, [Strontian *(İskoçya'da bir köy adı)* > İng. strontium] *(s^{i}tronsiyum) kısalt. kim.* Atom numarası 38, atom ağırlığı 87,62 olan, hava ile temas eder etmez yükseltgenerek anında kararan, 769°C'de ergiyen, 2.5 yoğunluğunda, soğukta suyu ayrıştıran, ametallerin çoğu ile birleşen, havai fişek yapımında kullanılan, izotoplarından Sr 90, atmosfere karıştığında beta ışınları yayarak kalsiyum gibi kemiklere yerleştiğinden beslenme zincirleri ile birikerek oranı yükselirse kemik kanserine ve lösemiye neden olan beyaz renkli bir element; sembolü: Sr.

strüktür, [Lat. struere *(yapmak, kurmak)* > Fr. structure] *(s^{i}t^{ü}rüktür) is.* Yapı.

strüktüralist, [Fr. structuraliste] *(s^{i}t^{ü}rüktüralist) is.* Yapısalcı.

strüktüralizm, [Fr. structuralisme] *(s^{i}t^{ü}rüktüralizm) is.* Yapısalcılık.

strüktürel, [Fr. structural] *(s^{i}t^{ü}rüktürel) sf.* Yapısal.

stup, [Sansk. stupa *(yığın)*] *{eT} is.* Stupa. [EUTS]

stupa, [Sansk. stupa *(tepe, yığın, tümsek)*] *(s^{u}tu'pa) is.* **1.** Hindistan'da Budacılığa ilişkin kutsal eşyaların saklandığı bina veya cayna anıtı. **2.** Bir olayın anısına yapılmış Hint kökenli anıt.

stüdyo, [İt. studio *(sanatçı atölyesi)* > İng. / Fr. studio] *(s^{ü}tü'dyo) is.* **1.** Sanat çalışmaları için düzenlenmiş küçük oda ya da daire. **2.** Ressamların, heykeltıraşların çalıştıkları özel atölye. **3.** Sinema, radyo, televizyon kayıt ve çekimlerinin yapıldığı kapalı mekân. **4.** Bir sanatın, sanat olarak kabul edilen bir tekniğin uygulandığı mekân; atölye. **5.** Dans dersleri, dans çalışmaları için kullanılan özel salon. **6.** İçinde birçok çekim seti ve donanımının bulunduğu bina ya da binalar grubu.

-su-, [-sı- / -si- / -su- / -sü-] *yap. e.* → -sı-^{1}.

-su^{1}, [-ı / -i / -u / -ü / -s-ı / -s-i / -s-u / -s-ü] *{eAT} çek. e.* → -ı.

-su^{2}, [-sı / -si / -su / -sü] *yap. e.* → -sı.

-su^{3}, [-su / -sü] *{eT} çek. e.* Emir kipi teklik üçüncü kişi ekidir. *bol-su (olsun).*

su^{1}, [*eT.* suw / sub > sū] *{eT} (su:) is.* **1.** Kimyasal olarak bir oksijen, iki hidrojen atomundan meydana gelmiş, 0 sıcaklığında sıvı hâlde bulunan, tatsız, kokusuz, renksiz madde. *{eT} (aynı)* [ETY] [EUTS] **2.** Yeryüzünün üçte ikisini kaplayan, zaman zaman nem, sis ve bulut olarak asılı bulunduğu atmosferden yağmur, dolu, kar şeklinde yeryüzüne düşen sıvı kitlesi. **3.** Bu kitlenin yeryüzünde bulunduğu veya aktığı ortama göre kaynak, nehir, göl. deniz vb. olarak adlandırılan şekli. **4.** Bu kitlenin sel, dalga vb. biçimlerde çevreye zarar veren şekli. **5.** Bir yemeğin sıvı kısmı. **6.** Meyvelerden sıkmak suretiyle elde edilen sıvı. **7.** Yara, sıyrık ve salgılama biçiminde organizmadan akan sıvı; serozite. **8.** Kimi aromalı bitkilerden ya da başka maddelerden damıtma yoluyla elde edilen sıvı. **9.** Yadımlama sonucu çıkan sıvı; idrar. **10.** Genellikle çamaşır yıkama işleminde *"kez, kere, defa"* anlamında kullanılır. *{ağız} (aynı)* [DS] **11.** Demir araçları kızdırdıktan sonra su içine daldırarak ani soğutma yoluyla sağlanan sertlik. **12.** *tıp.* Amnios sıvısı. ⊡ **su ağacı,** *{ağız} Omuzda su taşımak için uçlarına bakraç takılan sopa.* [DS]|| **su akciğeri,** *biy. Bazı deniz hı-*

yarlarında suyun anüs yoluyla girdiği ve almaşık olarak atıldığı özel organlara verilen ad.|| **su akrebi,** *zool. Vücudu geniş ve yassı, durgun sularda yaşayan bir tür zehirli akrep, (Nepa cinerea).*|| **su alacak,** *{ağız} Su alınan yer; pınar.* [DS]|| **su almak,** *1. Bir şeyin içine bir yerden su girmek; içine su girmek; suyu içine çekmek. 2. (Deniz araçları için) dibinden su sızmak. 3. Gemiye içme suyu ikmali yapmak. 4. tıp. Tedavi amacıyla herhangi bir organ içinde birikmiş olan sıvıyı boşaltmak.*|| **su altı,** *1. dnz. Bir geminin su kesiminin altında kalan bölümü. 2. Deniz ve göl gibi kitle halindeki suların yüzeyden aşağıda olan bölümü. 3. {ağız} Sulak yer; sulak tarla; yakınından dere ya da ark geçen tarla.* [DS]|| **su altı arkeolojisi,** *Su altındaki alanlarda gerçekleştirilen arkeoloji araştırmaları.*|| **su altı flaşı,** *Suyun altında film çekmek için gerekli ışığı sağlayan aygıt.*|| **su altı fotoğrafçılığı,** *Suyun altında fotoğraf çekme işi ve tekniği.*|| **su altı işleri,** *Dalgıçlık, balık adamlık, inci, midye, sünger avcılığı gibi, deniz, göl ve akarsularda su altında çalışmayı gerektiren işler.*|| **su altında kalma,** *Irmak sularının taşması veya deniz sularının yükselmesi sonucunda yakın toprakların su altında kalması.*|| **su askıları,** *bot. Bitkiler âleminin tatlı sularda yetişen su yosunlarına benzer bitkileri, (Characeae).*|| **su aşağa,** *{eAT} Suyun aktığı yere doğru.*|| **su atılan,** *{ağız} Çağlayan.* [DS]|| **su ayağı,** *{eAT} Su yolu; mecra.*|| **su aygırı,** *zool. Domuzlar takımının, su aygırıgiller familyasından, göl ve nehirlerde yaşayan iri ve ağır gövdeli bir hayvan, (Hippopotamus amphibius).*|| **su aygırıgiller,** *zool. Su aygırı ile benzerlerini kapsayan toynaklı memeli hayvanlar familyası, (Hippopotamidae).* || **su bağası,** *{OsT} Su kaplumbağası.*|| **su baldıranı,** *bot. Maydanozgiller familyasından, sulak çayırlarda, bataklıklarda yetişen, parçalı yapraklı, küçük beyaz çiçekli, küre biçiminde küçük meyveli, çok yıllık otsu bitki; su baldıranı, (Cicuta virosa).*|| **su balesi,** *spor. Senkronik yüzme.*|| **su bardağı,** *1. Su içmekte kullanılan, çoğu cam vb. maddeden yapılma bardak. 2. {ağız} Su testisi.* [DS]|| **su basar,** *(Arazi için) doğal su kaynakları tarafından sulanabilir.*|| **su basığı,** *{ağız} Doğal olarak sulanabilir kaynaklara yakın olan tarla.* [DS]|| **su basıncı,** *Durgun bir su kütlesinin tabana yapmış olduğu basınç.*|| **su baskını,** *Çok yağmur yağması, karların erimesi gibi nedenlerle suların yatakları dışına taşarak çevresini kaplaması ve zarar vermesi; taşkın; taşma; seylap.*|| **su basmak,** *1. (Yer için) sular altında kalmak; her taraf sularla dolmak. 2. (Su için) her tarafa yayılmak. 3. (Tarla, bahçe vb. için) akarsu ile sulanabilir olmak.*|| **su basmanı,** *Subasman.*|| **su basması,** *Su taşkını.*|| **su baştan aşmak,** *{eAT} İş haddini aşmak; aşırı gitmek.*|| **su bıçağı,** *Çeşitli malzemeleri kesmekte kullanılan çok yüksek basınçlı, küçük kesitli su huzmesi.*|| **su bidonu,** *Su taşımaya veya depolamaya yarayan bidon.*|| **su bilimci,** *Su bilimi uzmanı; hidrolog.*|| **su bilimi,** *Suların fizik, kimya, biyolojik ve mekanik özelliklerini inceleyen bilim dalı; hidroloji.*|| **su biti,** *zool. Su piresi, (Daphnia pulex).*|| **su bitkileri,** *bot. Tek hücreli veya hücre toplulukları olan, suya uyum gösteren, suda yaşayan bitki ve hayvanların kalıntılarında saprofit ve asalak olarak yaşayan bitkiler.*|| **su bitkisi,** *bot. Dipten tutunmakla birlikte kısmen veya tamamen su içinde yaşayan bitki.*|| **su boğuğu,** *{ağız} Suyu bol çok yumuşak hamur; cıvık hamur.* [DS]|| **su bombası,** *dnz. Su bombalarını atmaya yarayan alet.*|| **su borusu,** *İçinde sıcak ya da soğuk su dolaşan, suyu ya da su buharını bir yerden başka bir yere aktaran metal ya da plastik boru.*|| **su boyası,** *1. Su ile eriyebilen ahşap boyası. 2. tekst. İplik türlerini birbirinden ayırmaya yarayan ve normal yıkama ile çıkan dayanıksız boya.*|| **su boylatmah** (boylatmak), *{ağız} Bir kimseyi suya sokarak derinliğini ölçmek.* [DS]|| **su böceği,** *zool. Kın kanatlılardan, küçük su birikintilerinde yaşayan, 18 mm. boyunda kahverengi bir böcek, (Hydrophilus caraboides).*|| **su bölümü çizgisi,** *coğ. Kaynak ve yağış sularını iki ayrı yöne akacak şekilde ayıran ve iki yamacın kesiştiği tepe noktasından geçen çizgi; komşu iki akarsuyun teknelerini ayıran sırt; su çatı.*|| **su böreği,** *Fırına konmadan önce yufkaları suda haşlanıp katları arasına peynir, kıyma, maydanoz vb. konularak yapılan bir tür börek; tatar böreği. {ağız} (aynı)* [DS] || **su buzağısı,** *{ağız} Suda yaşayan bir hayvan.* [DS]|| **su cenderesi,** *Lokomotiflerin depolarına su basmaya yarayan aygıt.*|| **su çaputu,** *{ağız} Hamam havlusu.* [DS]|| (yüzüne) **su çarpmak,** *Su ile yüzünü yıkamak.*|| **su çatı,** *coğ. 1. Kaynak ve yağış sularını iki ayrı yöne akacak şekilde ayıran ve iki yamacın kesiştiği tepe noktasından geçen çizgi. 2. {ağız} Akarsuların birleştiği yer.* [DS] || **su çekirgesi,** *{OsT} zool. Karides; teke.*|| **su çekme,** *dnz. Bir geminin su altında kalan kısmının derinliği.*|| **su çekmek,** *1. İçine su almak; emmek; soğurmak. 2. Alçakta bulunan yerden daha yukarıya su aktarmak; kuyu, depo vb. derin yerden tulumba, kova gibi araçlarla su çıkarmak. 3. Testi, kova vb. ile çeşmeden su taşımak.*|| **su çevleği,** *{eAT} Girdap.*|| **su çevreği,** *{ağız} Burgaç; girdap; su çevrisi.* [DS]|| **su çevrimi,** *Deniz ve nehir sularının, bitki ve hayvanların vücutlarında bulunan suların buharlaşması su buharını, su buharının yoğunlaşması bulutları, bulutlardan da yağmur, kar ve dolu olarak yeryüzüne inen suyun yer altı ve yer üstü akıntıları ile tekrar denize kavuşmasıyla meydana gelen dolanıma verilen ad.*|| **su çıknağı,** *{ağız} Su kaynağı.* [DS]|| **su çıknığı,** *{ağız} Hayvanın su içtiği yer; yalak.* [DS]|| **su çıkrığı,** *Kuyudan su çekmeye yarayan çıkrık.*|| **su çulluğu,** *zool. Bataklık çulluğu.*|| **suda boğulma,** *Solunum yollarına ve organlarına su dolması yüzünden meydana gelen*

boğulma.|| **su damarı,** *Yer altındaki su kolu; su kaynağının kolları.*|| **sudan bahane,** *Gerçek olmayan, uydurma bahane; yapmacık sebep.*|| **sudan cevap,** *Gerçeği ortaya koymayan, uydurma cevap; geçiştirmek için söylenen cevap.*|| **sudan çıkmış balığa dönmek,** *Yeni bir ortama girmekle veya beklemediği bir durum karşısında ne yapacağını, nasıl davranacağını kestirememek; çok şaşırmak.*|| **sudan geçirmek,** *1. (Çamaşır, sebze vb. için) özenmeden yıkamak; suya batırıp çıkarmak. 2. (Çamaşır için) sabunlu, deterjanlı çamaşırı su ile durulamak.*|| **sudan ucuz,** *Çok ucuz; bedava sayılacak kadar ucuz.*|| **suda pişmiş,** *Kaynatılarak pişirilmiş; haşlanmış.*|| **su değirmeni,** *Yüksekten düşen ya da akan suyun sağladığı potansiyel enerji ile dönen değirmen.*|| **su değirmeni,** *{ağız} Girdap.* [DS]|| **su delügü,** *{ağız} Bahçe duvarlarının altından su geçmesi için açılan delik.* [DS]|| **su deposu,** *Su biriktirilen depo; su depo etmeye yarayan merkez.*|| **su dolabı,** *Kuyudan su çekmekte kullanılan, küçükleri el ile, büyükleri at, eşek gibi hayvanlarla çalıştırılan aygıt.*|| **su dökmek,** *{ağız} İşemek.* [DS]|| **su dökmelik,** *1. Ayak yolu. 2. İşeme kabı; ördek.*|| **su dökünmek,** *Yalnızca su ile yıkanmak; az miktardaki su ile yıkanmak; gelişigüzel yıkanmak; yıkanıvermek.*|| **su düşen,** *{ağız} Çağlayan.* [DS]|| **su düzeyi,** *Su yüksekliğinin durumu.*|| **su eleği,** *{ağız} 1. Sidik torbası; mesane. 2. Kadının dişilik organı.* [DS]|| **su endirmek** (indirmek), *{ağız}* → su indirmek. [DS]|| **su endirmesi** (indirmesi), *{ağız} Atlarda bacak eklemlerinde şişmeyle beliren bir hastalık.* [DS]|| **su eşşeği,** *{ağız} Karabatak büyüklüğünde, eti tatsız bir yaban ördeği.* [DS]|| **su etmek,** *(Gemi için) herhangi bir nedenle açılan delik veya çatlaktan su almak.*|| **su evi,** *{eAT} Ayak yolu; tuvalet; hela.*|| **su falı,** *Bir tas içine konulan okunmuş suya bakarak gelecekten veya gaipten haber verme.*|| **su fişeği,** *{ağız} Fıskiye.* [DS]|| **su geçirmez,** *(Kumaş; toprak vb.) birleşiminden dolayı su geçirmeyen ve su emmeyen.*|| **su gerdirmesi,** *{ağız} Akarsu kıyılarında biten ve yenilebilen semizotuna benzer bir bitki.* [DS]|| **su gibi,** *1. Aşırı ölçüde ıslak. 2. Hızlı; çabuk; farkına varmaksızın.* || **su gibi akmak,** *1. (Zaman için) ne zaman geçtiğinin farkına varmamak; çabuk geçmek. 2. (Para, yiyecek, içecek vb. için) bol bol bulunmak; çok harcanmak.*|| **Su gibi aziz ol!** *Su getiren, ikram eden kimseye edilen dua ve teşekkür sözü.*|| **su gibi bilmek,** *Çok iyi öğrenmiş olmak.*|| **su gibi ezberlemek,** *Yanlışsız olarak ve hızlı biçimde okuyacak şekilde ezberlemiş olmak.*|| **su gibi gitmek,** *(Para için) çok hızlı biçimde harcamak.*|| **su gibi okumak,** *Yanlış yapmadan, akıcı bir şekilde, hızlı olarak okumak; okumayı öğrenmek.*|| **su gibi saymak,** *Hiç takılmadan, atlamaksızın, sırasıyla hızlı olarak saymak.*|| **su gibi terlemek,** *Çok ter çıkarmış olmak.*|| **su giderici,** *1. Ambalajlanmış malların nemden zarar görmemesi için ambalaj içine konulan nem emici madde. 2. Suyun ortamdan uzaklaştırılmasını sağlayan makine ya da madde.*|| **su giderme,** *kim. 1. Bir birleşikteki suyu atmaya veya ayrıştırmaya yarayan kimyasal tepkime işlemi. 2. Bir maddedeki ya da ortamdaki suyu çekip atma işlemi. 3. Ham petrolün içindeki suyu atma.*|| **su görmemiş,** *(El, yüz vb. için) hiç yıkanmamış denecek kadar çok kirli olan.*|| **su görü,** *{ağız} Çeşmenin veya ırmağın başında ya da kenarında su alacak ya da salacak gedik.* [DS]|| **su gösterdi,** *dnz. Geminin içine herhangi bir nedenle su girmesi durumu.*|| **su götürmek,** *Başka türlü yorumlanmaya uygun olmak; tartışılacak yönü bulunmak.*|| **su götürmez,** *Reddedilemez; karşı çıkılamaz; çürütülemez; gün gibi ortada; yadsınamaz; apaçık.*|| **su götürüntüsü,** *{OsT} Su yüzünde akıp giden çerçöp.*|| **su götürür yeri olmamak,** *Başka türlü yorumlanmaya uygun olmamak; başka türlü açıklanacak bir yanı bulunmamak.*|| **su gözeği,** *{ağız} Bataklık.* [DS]|| **su guşu** (kuşu), *{ağız}* → su kuşu.[DS]|| **su günlüsü** (güğümü), *{ağız} Testi.* [DS]|| **su hattı,** *dnz. Geminin bordasının su yüzeyi ile kesiştiği yer; su kesimi.*|| **su haznesi,** *Su tankı.*|| **su horozu,** *{ağız} Kızıl renkli, kısa kuyruklu kargadan daha büyük horoz biçiminde bir kuş.* [DS]|| **su ısıtıcısı,** *Su ısıtmaya yarayan aygıt.*|| **su içinde,** *(Fiyat için) en azından; kolaylıkla; çok ucuz.*|| **su içinde kalmak,** *1. Çok terlemek; tere batmak. 2. Çevreye su sıçramak; çok ıslanmak.*|| **su içi gibi,** *{ağız} (Meyve, sebze vb. için) çok taze; sulu.* [DS]|| **su iktiza etmek,** *Gusül abdesti almayı gerektirmek.*|| **su indirmek,** *{ağız} Yük ve binek hayvanlarının bilekleri şişmek.* [DS]|| **su inmek,** *{ağız} Ayakta çok durma sonucu bacakları hastalanmak; varis olmak.* [DS]|| **su issi,** *{eAT} {OsT} Timsah.*|| **su iti,** *{ağız} 1. zool. Kunduz; su samuru; {OsT} (aynı). 2. Porsuk.* [DS]|| **su kabağı,** *bot. 1. Kabakgillerden, alt bölümü şişkin bir tür asma kabak, (Lagenaria vulgaris / sceraria). 2. Bu kabağın kurutulduktan sonra su kabı olarak kullanılan gövdesi.*|| **su kabağıgiller,** *biy. Bataklık ve su kenarlarında yetişen su kamışı cinsi bitkiler, (Typhaceae).*|| **su kabı,** *Su koymaya, taşımaya yarayan herhangi bir kap.*|| **su kaçığı,** *{ağız} 1. Kuşku verici bir durum; bit yeniği. 2. Kötüye kullanma.* [DS]|| **su kaçırmak,** *1. (Kap vb. için) içindeki suyu dışarı veya dipten aşağı sızdırmak. 2. argo. Uygunsuz söz ve davranışlarla birinin canını sıkmak; baş ağrıtmak. 3. argo. Bir davranışı araştırarak sinir bozmak.*|| **su kaldırmak,** *1. (Pirinç, bulgur, makarna vb. için) pişme sırasında çok su çekmek. 2. Fırıncılıkta, unun hamur olması için alabildiği en uygun su miktarı.*|| **su kamışı,** *bot. Su kamışıgillerden, suda ve bataklıklarda yetişen, almaşık yapraklı, dişi ve erkek çiçekleri ayrı başaklarda toplanmış küçük bitki, (Typha).*|| **su kamışıgiller,** *bot. Bir çeneklilerden, su kamışı ve su şeridi gibi bitkileri*

kapsayan familya, (Typhaceae).|| **su kapmak,** *{ağız} 1. (Yara için) mikrop alarak azmak; su toplamak; iltihaplanmak.* [DS]|| **su karanfili,** *bot. Güllerden ormanlarda, su kenarlarında yetişen, 20-50 cm. kadar boylu, sarı çiçekli çok yıllık otsu bir bitki, (Geum urbanum).*|| **su katılmadık,** *Gerçek durumunu, özgün hâlini olduğu gibi koruyan; hiçbir değişikliğe uğramamış; katışıksız; bozulmamış; saf.*|| **su katılmamış,** *Gerçek durumunu, özgün hâlini olduğu gibi koruyan; hiçbir değişikliğe uğramamış; katışıksız; bozulmamış; saf.*|| **su katma,** *Şarap, süt vb. sıvılar içine hile amacıyla su eklemek.*|| **su kavletmek,** *{ağız}* → su kapmak. [DS]|| **su kayağı,** *spor. Bir kayak üzerinde süratli bir deniz motoru ile çekilerek yapılan kayak sporu.*|| **su kaybı,** *1. Gebe kadınlarda amnios zarının yırtılması sonucu sıvının akması. 2. Organik dokuların su yitirmesi; vücutta çeşitli nedenlerden ileri gelen su eksilmesi.*|| **su kayığı,** *{ağız} dnz. Vapurlardan yük alan kayık.* [DS]|| **su keleri,** *zool. Durgun sularda ve karada yaşayan, kurbağagillerden bir küçük hayvan, (Lophius).*|| **su kemeri,** *Suyu nakletmek üzere kurulmuş kemerler üzerinden geçen kanal.*|| **su kerdemesi,** *{OsT} Maydanoz ve su teresi.*|| **su kesesi,** *bot. Su bitkilerinde içi hava ile dolu şişkinlik.*|| **su kesetek** (kesecek), *{ağız} Değirmende çarka vuran suyu kesmekte kullanılan düzenek; savacak; savak.* [DS]|| **su kesiği,** *{OsT} Nöbetle alınan sulama hissesi; su nöbeti.*|| (bir şey) **su kesilmek,** *1. Aşırı ölçüde sulanmak. 2. {ağız} Çok ıslanmak.* [DS]|| **su kesimi,** *1. dnz. Geminin bordasının su yüzeyi ile kesiştiği yer; su hattı. 2. {ağız} Su araçlarında, aracın su içine giren kısmını gösterir çizgi.* [DS]|| (bir şey) **su kesmek,** *Aşırı ölçüde sulanmak.*|| **su keteni,** *bot. Birleşikgillerden, sulak yerlerde yetişen,bir buçuk metre kadar boylanabilen, pembe çiçekli otsu bitki; yaban keteni, (Eupatorium cannabinum).*|| **su kırağı,** *{ağız} Su kenarı.* [DS]|| **su kireci,** *Suyun içinde çabucak katılaşan bir tür kireç. {ağız} (aynı)* [DS]|| **su korkusu,** *psikol. Sudan korkma; hidrofobi.*|| **su koyunu,** *{eAT} zool. Kunduz.*|| **su koyuvermek,** *1. (Sebze, meyve, et vb. için) herhangi bir nedenle suyunu salmak; suyu akmak. 2. argo. (Kişi için) sözünden caymak; cıvıtmak.*|| **su köpeği,** *1. {ağız} Kunduz. {eAT} (aynı) 2. Danaburnu.* [DS]|| **su kulesi,** *Üzerinde su deposu bulunan kule.*|| **su kurusu,** *{ağız} 1. Kar. 2. Buz.* [DS]|| **su kusağı,** *{ağız} Killi toprak.* [DS]|| **su kuşu,** *1. Ördek, martı gibi suda yaşayan veya su hayvanları ile beslenen kuşlara verilen ad. 2. Ördek. 3. {ağız} Balık.* [DS]|| **su küre,** *Su yuvarı.* || **sular kararmak,** *Akşam karanlığı basmak; akşam olmaya başlamak.*|| **suları yarmak,** *(Deniz taşıtları için) hızlı gitmek.*|| **su mantarları,** *bot. Klorofilleri olmadığından su içindeki bozunmuş organik maddeler üzerinde saprofit, su canlıları üzerinde parazit olarak yaşayan su bitkileri.*|| **su mercimeği,** *biy. Su mercimeğigiller familyasından yavaş akan sularla göl kıyılarında yetişen mercimek bitkisine benzer otsu bitkiler, (Lemna).*|| **su mercimeğigiller,** *bot. Bir çeneklilerden, örnek bitkisi su mercimeği olan küçük bir bitki familyası, (Lemnaceae).*|| **su mermeri,** *Kaymak taşı; albatr.*|| **su muhallebisi,** *Nişasta, süt ve su ile pişirilerek yapılan bir muhallebi buzdolabında bekletildikten sonra ceviz büyüklüğünde kesilip şeker ve gül suyu içinde fıstık serpilerek sunulan bir tür tatlı.*|| **su nanesi,** *bot. Su kenarlarında yetişen, 20-90 cm. boyunda, kırmızımtırak çiçekli, tüylü yaprakları kuvvetli kokulu çok yıllık otsu bitki, (Mentha aquatica).*|| **su nigendeli,** *{eAT} Kenarları teyelli.*|| **su ögü** (önü), *{ağız} Bir defa yıkanmış, fakat yabancı maddelerden yeterince temizlenmemiş buğday.* [DS]|| **su örtüsü,** *1. Belli seviyede su kapsayan suyu depolamaya ve su dolaşımına elverişli arazilerin tümü. 2. Bir petrol yatağının tabanında bulunan tuzlu su katmanı.*|| **su örümceği,** *zool. Su altında kendi ördüğü ipekten kese içinde yaşayan bir örümcek türü, (Argyroneta aquatica).*|| **su örümceğigiller,** *zool. Su örümceği ile yakın türleri kapsayan, suda çeşitli böceklerin üzerinde ya da yumuşakçaların solungaçlarında asalak olarak yaşayan böcekler familyası, (Argyronetidae).*|| **su perisi,** *bot. Çiçekleri bir eşeyli ve sapsız, gövdesi iki eşeyli olan, döllenmesi su altında olan bir çenekli su bitkisi, (Naias / najas).*|| **su piresi,** *zool. Kabuklulardan, durgun sularda yaşayan bir su hayvanı, (Daphnia pulex).*|| **su rezenesi,** *bot. Maydanozgiller familyasından, sulak çayırlarda, bataklıklarda yetişen, parçalı yapraklı, küçük beyaz çiçekli, küre biçiminde küçük meyveli, çok yıllık otsu bitki; su baldıranı, (Cicuta virosa).*|| **su saati,** *Su sayacı.*|| **su samuru,** *zool. Sansargillerden, kahverengi tüylü postu çok tutulan, iyi yüzen küçük bir hayvan, (Lutra).*|| **su sarımsağı,** *bot. Kurtluca.*|| **su sarnıcı,** *Yağmur sularını biriktirmeye yarayan yer altı su deposu.*|| **su savağı,** *{ağız} Çeşmenin, ırmağın başında ya da kıyısında su almak için açılan gedik.* [DS]|| **su sayacı,** *İçinden geçen suyun miktarını ölçmeye yarayan alet; su saati.*|| **su serpecek,** *{OsT} Süzgeçli kova.*|| (içine, yüreğine, gönlüne) **su serpilmek,** *Sıkıntıdan kurtulmak; rahatlamak; ferahlamak; hoşnut olmak.*|| **su seviyesi,** *Su düzeyi.*|| **su sığırı,** *zool. Manda. {eAT} {OsT} {ağız} (aynı)* [DS] || **su sığırı ineği,** *{OsT} Dişi manda.*|| **su sığırı öküzü,** *{OsT} Erkek manda.*|| **su silmesi,** *{ağız} Ağzına kadar dolu; tepeleme dolu.* [DS]|| **su sineği,** *zool. Kın kanatlılardan, durgun su yüzeylerinde yaşayan, parlak yeşilimsi siyah renkli bir böcek, (Hydrophilus).*|| **su sporları,** *Yüzme, dalma, atlama, kayak, sörf, su topu, kano, kürek, yelken vb. su içinde ya da üstünde yapılan sporlara verilen ad.*|| **su süzme,** *{ağız} Ayran süzmesi.* [DS]|| **su tabakası,** *Su ile kaplanmış bir yüzey.*|| **su tandırı,** *{ağız} Su çevrimi; girdap.* [DS]|| **su tankeri,** *Su*

taşımakta kullanılan tanker.|| **su taşkını,** *Sel.*|| **su tavuğu,** *zool. Su tavuğugillerden, uzun bacaklı, sivri gagalı, kısa kuyruklu, su kıyılarında yaşayan gri kızıl karışımı tonda benekli ve çizgili tüyleri olan bataklık kuşlarının ortak adı, (Fulica atra).*|| **su tavuğugiller,** *zool. Bataklık ve su kıyılarında yaşayan, gagaları yandan basık, kanat ve kuyrukları kısa, pek iyi uçamayan pek çok türü kapsayan su kuşları familyası, (Rallidae).*|| **su tedavisi,** *Hidroterapi.*|| **su terazisi,** *1. Künklerle şehre su getirilmesi işinde, künklerin basınç yüzünden patlamasını önlemek amacıyla belirli aralıklarla konulan kule. 2. Çeşitli yüzeyleri istenilen konuma getirmek için kullanılan ölçü aleti; düzeç.*|| **su tereği,** *{ağız} Irmak ve derelerin kıyılarında suyun yatağına doğru uzanan kil tabakası.* [DS]|| **su teresi,** *bot. Turpgillerden su kenarlarında yetişen, tereye benzer, çok yıllık otsu bitki, (Nasturium officinae).*|| **su testisi,** *Topraktan yapılma su kabı.*|| **su tikesi,** *{ağız} tıp. Sıtma etkisi ile büyüyen dalak.* [DS]|| **su toplamak,** *{ağız} (Yara için) irin toplamak; şişmek; azmak.* [DS]|| **su topu,** *Topu karşı takımın kalesine sokmak temeline dayanan, yedi yüzücüden oluşan iki takım arasında havuzda yapılan spor türü.*|| **su tuğlen** (tüğülen), *{ağız} Çağlayan.* [DS]|| **su tuluğu,** *{ağız} Kurbağa.* [DS]|| **su tulumbası,** *Kuyudan su çıkarmaya yarayan elle çalışan tulumba.*|| **su tutma,** *1. Bir barajın gerisinde su toplamaya başlama. 2. Toprağın bünyesinde su alıkonulması işlemi.*|| **su tüfeği,** *{ağız} Boş söz.* [DS]|| **su tüğülen,** *{ağız} Çağlayan.* [DS]|| **su türbini,** *Su gücünden yararlanmayı sağlayan çeşitli makineler sistemi.*|| **su tüvlen,** *{ağız} Çağlayan.* [DS]|| **su tüydü,** *{ağız} Çağlayan.* [DS]|| **su tüyen,** *{ağız} Çağlayan.* [DS]|| **su uçan,** *{ağız} 1. Çağlayan. 2. Düden.* [DS]|| **su uçduğu** (uçtuğu), *{ağız} Çağlayanın dökülmeye başladığı yer.* [DS]|| **su uçtu,** *{ağız} 1. Çağlayan. 2. Düden.* [DS]|| **su uçtuğu,** *{ağız} 1. Çağlayan. 2. Düden. 3. Çağlayanın dökülmeye başladığı yer.* [DS]|| **su ürünleri,** *Denizlerde ve iç sularda yaşayan bitkiler ile hayvanlar ve bunların yumurtaları.*|| **su üstü,** *1. Suyun yüzeyi. 2. dnz. Geminin su yüzeyinin üzerinde kalan bölümü.*|| **su üstüne çıkmak,** *{ağız} Ayakyoluna gitmek; helaya gitmek.* [DS]|| **su vermek,** *1. (Bitki için) sulamak. 2. (Hayvan için) su içmesini sağlamak. 3. (Kişi için) içmesi için su getirmek. 4. (Demir araç için) kızgın hâlde suya daldırarak sertleşmesini sağlamak; çeliklemek.*|| **su virmek** (vermek), *{ağız} 1. Sulamak; su içirmek. 2. Çeliğe su vermek.* [DS]|| **su vurmak,** *{eAT} Su serpmek.*|| **su vuruğu,** *{ağız} Çok sulamaktan bozulan sebze.* [DS]|| **suya bakan,** *{eAT} Falcı; cinci.*|| **suya bakıcı,** *{eAT} {OsT} Falcı; cinci.*|| **suya bakma,** *(Falcı için) bir tas içine konan okunmuş suya bakarak gelecekten ve gaipten haber verme.*|| **suya basıp çalıya asmak,** *{ağız} (Çamaşır için) gelişigüzel yıkamak.*|| **suya boğulmak,** *Aşırı derecede su ile dolmak.*|| **suya doymak,** *{OsT} Suya kanmak; susuzluğu geçmek.*|| **suya düşmek,** *1. {eAT} Suya atılmak; suya dalmak. 2. (İş, tasarı vb. için) sonuçsuz kalmak; sonuçlandırılamamak; gerçekleşmemek.*|| **suya gelmek,** *{ağız} (Bitki için) sulanacak duruma gelmek.* [DS]|| **suya girinmek,** *{ağız} Suya girmek; yıkanmak.* [DS]|| **suya girmek,** *{ağız} Yıkanmak.* [DS]|| **suya göstermek,** *1. Bir şeyi akan suda hafifçe yıkamak. 2. (Susuz olup olmadığı bilinemeyen bir hayvan için) sulamaya götürmek.*|| (bir kimse) (birini) **suya götürüp susuz getirmek,** *O kimseden daha akıllı ve becerikli olmak; onu aldatabilecek kadar kurnaz olmak.*|| **su yağı,** *{OsT} Yeşil zeytinden çıkarılan zeytinyağı.*|| **suya ıslamak,** *{eAT} Suya batırmak; ıslatmak.*|| **suya kaçan,** *{ağız} Hamur çorbası.* [DS]|| **su yalağı,** *{ağız} Su bardağı.* [DS]|| **su yarığı,** *{ağız} Kuru dere.* [DS]|| **su yarıntısı,** *{ağız} Su bölümü çizgisi.* [DS]|| **su yarpuzu,** *{ağız} Su nanesi.* [DS]|| **suya sabuna dokunmamak,** *Zarar görmek ihtimali yüksek olan bir durum karşısında kendisine zarar vermeyecek, zarar gelmeyecek bir davranış içine girmek; karşı çıkmamak; idare etmek.*|| **suya salmak,** *1. mecaz. Boş yere harcamak; boşa gitmek. 2. (Hayvan için) su içmesi için su olan yere yönlenmek. 3. {eAT} Suya atmak.*|| **su yatağı,** *1. Su kaynağı. 2. {OsT} Kazılan her yerinden su çıkan arazi.*|| **suya varmadan çemrenmek,** *{ağız} İşin sonucu belli değilken olmuş gibi davranmak; paçaları sıvamak.* [DS]|| **suya vermek,** *{eAT} {OsT} 1. Suya atmak. 2. Mahvolmaya bırakmak.*|| **suya yunmak,** *{OsT} Yıkanmak.*|| **su yelvesi,** *zool. Su tavuğugillerden, sırtı yeşil kahve renkli, karnı siyah beyaz çizgili bir kuş, (Rallus aquaticus).*|| **su yerine sakız vermek,** *{ağız} Olmayacak iş yapmak.*|| (sayı sıfatı +) **su yıkamak,** *(Çamaşır için) belirtilen miktarda sudan geçirerek yıkamak.*|| **su yılanı,** *zool. Su yılanıgillerden, 50 cm. uzunluğunda, su kenarlarında ve bağlarda yaşayan sürüngen, (Natrix natrix).*|| **su yılanıgiller,** *zool. Örnek hayvanı su yılanı olan, genellikle kalın ve kısa gövdeli, gövdelerinde koyu lekeler ve sırtlarında çizgiler bulunan, suda olduğu kadar karada da kolayca hareket eden, küçük balık ve kurbağalarla beslenen sürüngenler familyası, (Colubridae).*|| **su yılanları,** *zool. Sürüngenler sınıfının, pullu sürüngenler alt takımından bazı zehirli ve zehirsiz yılanlarını kapsayan geniş bir bölümü, (Colubriformia).*|| **su yirimi,** *{ağız} 1. Su yatağı. 2. Küçük dere; ark; su cetveli.* [DS]|| **su yolağı,** *{ağız} Su yolu; ark.* [DS]|| **su yolcu,** *İmparatorluk döneminde, İstanbul'un içme sularının getirilmesi ve bakımı ile uğraşan görevliye verilen ad.*|| **su yolu,** *1. Su getirmekte kullanılan künk, demir boru ile yapılmış oluk; ark. 2. Bazı kâğıtların dokusunda yer alan ancak ışığa tutunca görülen çizgi, resim veya yazı; filigran. 3. Kâğıt üzerine konulan noktaları birleştirmek suretiyle oynanan bir çocuk oyu-*

nu. 4. *{eAT} anat. İdrar yolu.* 5. *{ağız} Ayak yolu; tuvalet.* [DS] 6. *{ağız} Komşu bağ ve bahçelerden geçen su yolunu izlemek amacıyla kullanılan gelip geçme hakkı.* [DS]|| **su yoncası,** *bot. Bataklıklarda ve su kıyılarında yetişen, yaprakları kuvvet verici, ateş düşürücü ve iştah açıcı olarak kullanılan, tacı beyaz, salkım çiçekli çok yıllık otsu bitki, (Menyanthes trifoliata).*|| **su yosunları,** *bot. Denizlerde, tatlı ve durgun sularda daha çok yüzeyde yaşayan, yaprak ya da tel biçiminde tallı bitkiler alt şubesi; üşniye; algler, (Chlorophyceae).*|| **su yosunu,** *bot. Genellikle su içinde yaşayan, köksüz, damarsız, klorofilli bitkilerin ortak adı; alg.*|| **su yörümek** (yürümek), *{ağız} (Ağaçlar için) yeşermek; canlanmak.* [DS]|| **suyu akarında olmak,** *{ağız} İşleri yolunda gitmek.*|| **suyu arkına bindirmek,** *{ağız} İşleri yoluna koymak; düzen aldırmak.*|| **suyu başından kesmek,** *1. (Bir olayı) patlak verdiği anda bastırmak; işi kökünden kesip atmak. 2. {ağız} Bir işi en yetkili kimseye başvurarak kesin sonuca bağlamak.* [DS]|| **suyu baştan kesmek,** *Bir sorunu temelinden çözmek; ayrıntılarla değil de asıl konu ile uğraşmak; ayrıntılarla uğraşmaya gerek görmemek.*|| **suyu bellemek,** *{ağız} Suyu bırakmak; salmak.* [DS]|| **suyu bulandırmak,** *İyi giden bir işi bozmak; karıştırmak.*|| **suyu çekilmek,** *1. Kurumak. 2. {ağız} Ağaçların yeşermesi, dal budak salması durmak.* [DS]|| **suyu çekilmiş değirmene dönmek,** *1. (Yer için) sessizliğe bürünmek; kimse kalmamak; tenhalaşmak. 2. İşe yaramaz duruma düşmek.*|| **suyu çekmek,** *{ağız} Bir yerin havası, suyu kişiyi oraya çekmek.* [DS]|| **suyu çıkmak,** *Çekiciliğini yitirmek; tatsız hale gelmek.*|| **suyu düşük,** *{OsT} Soluk; renksiz; revnaksız.*|| **suyu düz,** *dnz. (Gemi için) başından ve kıçından çektiği suyun eşit oluşu.*|| **suyu getiren de bir, testiyi kıran da,** *"Kötü bir davranışın cezasız, iyi bir davranışın ödülsüz" kaldığını anlatmak için kullanılan sitem sözü.*|| **suyu görmeden çemrenmek,** *{ağız} Suya varmadan çemrenmek.* [DS]|| **suyu görmeden paçaları sıvamak,** *Ortada hiçbir belirti yokken hazırlığa kalkışmak; erken tedbir almak.*|| **suyu görünce teyemmüm bozulur,** *"Zorunluluk yüzünden yapılan usulsüz işlem, zorunluluk ortadan kalkınca yeni baştan ele alınarak düzeltilmelidir, anlamında kullanılır.*|| **suyu ısınmak,** *(Görev başında bulunan bir kimse için) işten atılması, görevden alınması yaklaşmak; kötü sonucu yaklaşmak.*|| **suyu kesik değirmene dönmek,** *{ağız} Gürültü patırtı kesilmek; ortalık sessizliğe bürünmek.* [DS]|| (bir yerin) **suyu mu çıktı?** *"Kalmamaya sebep olan beğenilmeyecek neyi var? Ne kusuru var?" anlamında kullanılır.*|| **su yumuşatıcısı,** *Kimyasal yöntem ya da iyon değiştirme yoluyla suyun sertliğinin giderilmesi.*|| (birinin) **suyuna gitmek,** *Tutum ve davranışlarını o kişinin isteğine, eğilimine göre ayarlamak; kızdırmamak.*|| **suyun akıntısına gitmek,** *Davranışlarını ve tutumunu olayların gelişine ve gelişimine uygun olarak belirlemek; karşı çıkmamak.*|| **suyuna pilav salınmamak,** *{ağız}* → suyuna pirinç salınmamak.|| **suyuna pirinç ıslanmamak** (/salınmamak), *O kimseye güvenilmemek; itimat edilemeyecek biri olmak.*|| **suyuna sokrasına,** *Dönme ve kamburlaşmayı önlemek için suları birbirine dik gelecek şekilde yerleştirilen masif tahtanın durumu.*|| **suyuna tirit,** *1. Baştan savma; değersiz. 2. Geniş imkânlar olmasına karşı sağlanan az yarar.*|| **suyuna tirit bol olmak,** *Geniş olanaklardan çok sınırlı olarak yararlanmak.*|| **suyun başı,** *1. Suyun çıktığı yer; kaynak. 2. mecaz. En çok yarar ve kazanç sağlanacak yer. 3. Bir işte karar verebilecek ve o işi bitirebilecek en yetkili makam ve kimse.*|| (birinin) **suyunca gitmek,** *Tutum ve davranışlarını o kişinin isteğine, eğilimine göre ayarlamak; kızdırmamak.*|| (bir işin, harcamanın vb.nin) **suyu nereden geliyor?** *"Yapılan harcamanın parasal kaynağının yasal olmadığı yolunda şüphem var." anlamında kullanılır.*|| **suyun gözü,** *{ağız} Kaynak; pınar.*[DS]|| **suyun közü,** *{ağız} Suya düştüğüne inanılan cemre; ikinci cemre.* [DS]|| **suyun otoyu** (ötesi), *{ağız} Deniz, göl, akarsu vb.nin öte yanı.* [DS]|| **suyunu alma,** *Bir besin maddesinin bozulmaması için birleşiminde bulunan suyu olabildiği kadar azaltma işlemi.*|| **suyunu almak,** *1. (Yemek için) kaynatılan yiyeceğin suyunu ayırmak. 2. {ağız} (Bitki için) suya kanmak; gerektiği oranda su almak.* [DS]|| **suyunu çekmek,** *1. (Yemek için) kaynamaktan ya da tanelerin su emmesinden dolayı suyu kalmamak. 2. (Para veya harcanan şey için) kalmamak; bitmek; tükenmek.*|| **suyun suyu,** *1. Bir şeyle ilgisi, yakınlığı oldukça uzak olan şey. 2. (Akrabalık bağları için) çok uzak.* || **su yurdu,** *{ağız} Kaynak; pınar.* [DS]|| **suyu samık** (savık), *{ağız} (Değirmen için) suyu kesik.* [DS]|| **suyu seli kalmamak,** *1. (Sulu yiyecek, sebze, meyve vb. için) suyu iyice çekilmiş olmak. 2. (Kurutulmak üzere serilen şey için) iyice kurumuş olmak.*|| **suyu sert,** *1. (Çelik için) iyi su verilmiş. 2. mecaz. (Kişi için) karakteri sert; haşin.*|| **suyu sili galmamak,** *{ağız} Suyu seli kalmamak.* [DS]|| **suyu tokmakla kesmek,** *(Kesici alet için) aşırı derecede kör olmak; keskinliği gitmiş olmak.*|| **suyunu kesmek,** *dnz. Bir geminin su sızdıran yerini kapatarak suyun girmesini önlemek.*|| **su yutkunu,** *{ağız} 1. (Kişi için) davranışlarında yavaş; ağır kanlı; beceriksiz. 2. Kaba; nezaketsiz.* [DS]|| **suyu, toprağı çekmek,** *{ağız} (İnanış olarak) bir kimse öleceği yere gitmiş olmak.* [DS]|| **su yuvarı,** *Denizlerin yeryüzünde oluşturduğu yuvar; su küre; hidrosfer.*|| **suyu yenmek,** *dnz. Bir delikten giren sudan daha fazlasını çekerek boşaltmak.*|| **suyu yumuşak,** *1. (Çelik için) suyu iyi verilmemiş; yumuşak. 2. mecaz. (Kişi için) karakteri yumuşak; uysal.*|| **su yürümek,** *{ağız} (Ağaç için) ilkbaharda tomurcuklanmaya başla-*

mak. [DS]|| **su yüzü görmemiş,** *Çok kirli; hiç yıkanmamış.*|| **su yüzünden,** *{OsT} Su yolu ile; nehir yoluyla.*|| **su yüzüne çıkmak,** *1. (Deniz, göl, akarsu vb. içinde veya dibinde bulanan şey için) suyun üstüne çıkarak görünür olmak; suyun üstüne çıkmak. 2. mecaz. (Bir süredir gizli tutulmuş olan düşünce ya da tutum için) belli olmak; anlaşılmak; aydınlanmak; gizliliği kalmamak.*

su², [Çin. su] *{eT} sf.* **1.** Sağ ve salim. [EUTS] **2.** Canlı; neşeli; sağlam. *{ağız} (aynı)* [Gabain] [DS] ⊡ **su gibi,** *{ağız} (Kişi için) genç; taze; canlı.* [DS]

su³, [su سو] *is. {eAT} {ağız} is.* Zaman; vakit. [DS] ⊡ (zaman bildiren bir kelime +) **sularında,** *Belirtilen zamana yakın; o sıralarda; aşağı yukarı o zaman.*

su⁴, [su صو] *{eAT} {OsT} {ağız} is.* **1.** Tarz; yol. **2.** Durum. hâl. [DS]

su⁵, [su] *{ağız} is.* Çizgili aşık oyununda, enekle vurulan aşığın çember dışına çıkmayarak tam çizgide kalma durumu. [DS]

su⁶, [su] *{ağız} is.* Huy; yaradılış. [DS] ⊡ (birinin) **suyuna gitmek,** *(Kişi için) kızdırmamak için yaradılışına, huyuna uygun davranmak.*|| (birinin) **suyunnan ahmah** (suyuyla akmak), *{ağız} O kişinin istediği gibi davranmak; suyunca gitmek.* [DS]

su⁷, [su] *{ağız} is.* Utanma duygusu; ar. [DS]

su⁸, [Far. sü / sūy سو /سوی] *(su:) {OsT} is.* Yön; taraf; yan; cihet.

su⁹, [su] *{ağız} is.* **1.** Kitap, yazma, pencere, kapı vb. şeylerin kenarlarına paralel olarak yapılan süsleme; kenar süsü; friz. **2.** Boyuna kesilmiş bir ağaçta boylu boyunca uzanan açıklı koyulu damarların meydana getirdiği çizgi veya şeritler. **3.** *tekst.* Eskiden, boyama işleminden önce dikilen ipliklerle kumaş kenarı boyunca oluşturulan ince çizgi. ⊡ **su nigendeli,** *{OsT} Kenarları teyelli.*

su¹⁰, -u'i [Ar. sū' سوء] *(su:) {OsT} is.* **1.** Kötülük; fenalık. **2.** *sf.* Kötü; fena. ⊡ **sū'-i ahlāk,** *{OsT} Kötü ahlak; kötü yaradılış; ayıp; kusur.*|| **sū'-i ahvāl,** *{OsT} Kötü hâller; kötü durumlar.*|| **sū'-i amel,** *{OsT} Kötü iş; suç; kabahat.*|| **sū'-i ef'al,** *{OsT} Kötü davranışlar.*|| **sū'-i fikr,** *{OsT} Kötü düşünce; düşüncenin kötülüğü.*|| **sū'-i hāl,** *{OsT} Durumun kötülüğü; kötü durum.*|| **sū'-i hareket,** *{OsT} Kötü davranış.*|| **sū'-i hazm,** *{OsT} Sindirim bozukluğu.*|| **sū'-i hulk,** *{OsT} Kötü ahlak; kötü yaradılış; ayıp; kusur.*|| **sū'-i idāre,** *{OsT} Kötü yönetim.*|| **sū'-i hazm,** *{OsT} Sindirim bozukluğu.*|| **sū'-i isti'māl,** *{OsT} Kötüye kullanmak.*|| **sū'-i i'tiyād,** *{OsT} Kötü alışkanlık; alışkanlığın kötülüğü.*|| **sū'-i karîn,** *{OsT} Kötü yaradılışlı arkadaş.*|| **sui'l-kınye,** *{OsT} tıp. Halsizlik yapan ishal.*|| **sū'-i misāl,** *{OsT} Kötü örnek.*|| **sū'-i mizāc,** *{OsT} Sağlık bozukluğu.*|| **sū'-i muāmele,** *{OsT} Kötü işlem; birine karşı kötü davranma.*|| **sū'-i niyet,** *{OsT} Kötü niyet; niyetin kötülüğü.*|| **sū'-i tefehhüm,** *{OsT} Yanlış anlaşılma.*|| **sū'-i tefsîr,** *{OsT} Yanlış yorumlama.*|| **sū'-i telākki,** *{OsT} Kötüye çekme.*|| **sū'-i teşekkül,** *{OsT} Oluşum bozukluğu.*|| **sū'-i zān,** *{OsT} Kötü sanı.*

su¹¹, [Mac. sujtás > Fr. soutache] *is.* → sutaşı.

sua, [Çin. suo] *{eT} is.* Zincir. [İKPÖy.]

su'ad, [Ar. suʿād سعاد] *(sua:d) {OsT} sf.* Kutlu.

su'ada', -a'i [Ar. saʿîd > süʿādā' سعداء] *{OsT} is.* Kutlu kimseler.

su'al¹, -li [Ar. suʿāl سعال] *(su-āl, l ince söylenir) {OsT} is.* Öksürük. ⊡ **su'āl-i dîkî,** *{OsT} Boğmaca öksürüğü.*|| **su'āl-i kelbî,** *{OsT} Ani gelen şiddetli öksürük.*

su'al², -li, [Ar. su'āl / sü'āl سؤال] *(sua:l, l ince söylenir) {OsT} is.* → sual.

sual, -li, [Ar. su'āl / sü'āl سؤال] *(sua:l, l ince söylenir) {OsT} is.* **1.** Soru. **2.** Sorma; soruşturma. **3.** Dilenme; dilencilik. ⊡ **sual açmak,** *(Üst makamca) sorumlu birine soruşturma başlatmak.*|| **sual etmek,** *Sormak.*|| **sual sormak,** *Soru sormak.*|| **sual takriri,** *Gensoru.*

su'alat, [Ar. su'ālāt سؤالات] *(sua:la:t) {OsT} is.* Sorular; sorgular.

suare, [Fr. soirée] *is.* **1.** Akşam yemeğinden sonra yapılan eğlence. **2.** (Sinema, tiyatro için) gece yapılan gösteri.

sub¹, [ıġ > s-ıġ > suġ > suw / sub] *{eT} is.* **1.** Su. [İKPÖy.] [ETY] [Gabain] **2.** Irmak. [ETY] [Tekin]

sub², [sub] *{eT} is.* Öz; ruh.

sub³, -b'ı [Ar. subʿ سبع]*{OsT} sf.* Yedide bir.

subamak, [sub-a-mak / suw-a-mak] *{eT} gçl. f. [-r]* Sulamak. [İKPÖy.]

suban, [Ar. ṣuʿbān ثعبان] *(su-ba:n) {OsT} is.* **1.** Büyük yılan; ejderha. **2.** *gök b.* Küçük ayı dörtgeninin karşısında bulunan en parlak yıldız: *(Alpha Draco).*

subara, [Far. si-pāre *(cüz)* > subara] *{ağız} is.* Alfabe (ilk okuma yazma kitabı). [DS]

subasar, [su+bas-ar] *is.* Suyu yüksekte bulunan bir yere aktarmaya yarayan aygıt; su pompası.

subasman, [Fr. soubassement] *is.* Bir yapının üzerine oturduğu ve sağlam bir taban oluşturmak için temel ile birlikte belli bir yüksekliğe ulaşmış bölümü; su basmanı; yapı eteği.

subaşı¹, [su+baş-ı] *(su'başı) is.* **1.** Bir kente su sağlamakla görevli ve bu suyun dağıtımından sorumlu kimse. **2.** *{ağız}* Çiftlik kâhyası. [DS]

subaşı², [sü *(ordu, asker)* + baş-ı سوباشی] *(su'başı) is.* **1.** *{eAT} {OsT}* Kumandan; zabıta memuru; zabit. **2.** Eskiden bir kentin güvenlik işlerinden sorumlu amir. **3.** Acemi ocaklarında görevli küçük rütbeli

subaylara verilen ad. **4.** İmparatorluk döneminde, savaşta güvenlik, barışta da vergi toplamakla görevli kimseye verilen ad. **5.** *{ağız}* Aşığın çig yanı. [DS]

subat, [Ar. subāt سبات] *(suba:t) {OsT} is.* **1.** Uyku. **2.** Soğuk sıtma denilen uzun uyku; koma. **3.** *{ağız}* Umacı; karakoncolos. [DS]

subay[1], [sü *(ordu, asker)* + bey > subay] *is.* Özel yasasına bağlı olarak Türk Silahlı Kuvvetlerine katılan ve asteğmenden mareşale kadar çeşitli rütbeleri taşıyan ordu mensubu kimse *(1935).*

subay[2], [Alt. subay *(kısır)* / Kırg. subay *(yavrusuz)* / Az. subay *(bekâr)*] *{ağız} sf.* Bekâr; eşsiz; tek; çocuksuz. [DS] ⊡ **subay oğlan, mitil yorgan,** *{ağız} Hiçbir geçim kaygısı yok; geçindirmek gibi bir tasası bulunmayan.*

subay, [Moğ. subay *(hafif süvari)*] *{ağız} is.* İncelik; kibarlık; nazik davranış. [DS]

subaylık,-ğı [subay-lık] *is.* Subay olma durumu; subayın görevi ve rütbesi.

subbah, [Ar. subbāḥ سباح] *(subba:h) {OsT} is.* Suda yüzenler; yüzücüler.

subçı, [sub-çı / suw-çı] *{eT} is.* **1.** Kılavuz. [İKPÖy.] **2.** İçki sunucu. [İKPÖy.]

subesu, [Far. sū *(yan, taraf)* + be+sū سوبسو] *(su:-besu:) {OsT} zf.* **1.** Her tarafta; her yanda. **2.** Her yana; her tarafa.

subh, [Ar. subḥ صبح] *{OsT}is.* **1.** Sabah; sabah vakti. **2.** Tan zamanı. ⊡ **subh-i behār,** *{OsT} Bir çeşit lale.*|| **subh-i düruğ,** *{OsT}* (/ **subh-i evvel** / **subh-i evvelîn** / **subh-i kâzib** / **subh-i mustatil** / **subh-i mülemmā-nikāb** / **subh-i yeküm),** *Tan yeri ağarmadan biraz önce görülen ve bir süre sonra gözden kaybolan aydınlık.*|| **subh-i sādık,** *{OsT} Tan yerinin ağarması.*|| **subh-i sānî,** *{OsT} Tan yerinin ağarması.*|| **subh ü mesā,** *{OsT} 1. Sabah akşam. 2. Her zaman.*

subha[1], [Ar. sübḥa سبحه] *{OsT}* Doksan dokuz taneli tespih.

subha[2], [Ar. ṣubḥa صبحه] *{OsT} is.* **1.** Karanlık; zulmet. **2.** Kendiliğinden var olmayan, varlığı için Allah'a borçlu olan madde.

subhdem, [Ar. ṣubḥ+ Far. -dem صبحدم] *{OsT} zf.* Sabah erkenden.

subhgâh, [Ar. ṣubḥ + Far. -gāh صبحگاه] *(subhgâ:h) {OsT} is.* **1.** Tan yeri. **2.** Sabah vakti.

subhi, [Ar. ṣubḥī / ṣubḥiyye صبحی / صبحیه] *(subhi:) {OsT} sf.* Sabahla ilgili; sabaha ait.

subı, [sub-ī] *(subı:) {eT} sf.* Uzun ve sivri (yuvarlak olmayan); söbe. [DLT]

subılamak, [sub-ī-lā-mak] *(subı:la:mak) {eT} gçl. f. [-r]* Enli şeyi söbe yapmak; ucunu sivriltmek; yanlarını daraltmak. [DLT]

subımak, [sub-ī-mak] *(subı:mak) {eT} gçsz. f. [-r]* Uzamak; incelmek; söbeleşmek. [DLT]

subıtmak, [sub-ī-mak > subı-t-mak] *{eT} sf.* Sivriltmek; söbeleştirmek. [DLT]

subra, [Fr. sous bras *(kol altı)*] *(su'bra) is.* **1.** Elbisenin koltuk altına eklenen parça; koltukluk. **2.** Teri emmesi için koltuk altına elbisenin içinden dikilen kalın kumaş parça.

subran, [sub-ī > sub(ı)-rā-n] *(subra:n) {eT} is.* Lamba sehpası gibi uzun şey. [Clauson]

subre, [Ar. ṣubre صبره] *{OsT} is.* Yığın; birikinti.

subret, [Fr. soubrette] *is.* Komedilerde, işveli hizmetçi veya hafifmeşrep kadın rolüne çıkan kadın oyuncu.

subsız, [sub-sız] *{eT} sf.* **1.** Susuz. [ETY] [Tekin] **2.** Çorak yer [Tekin]

subu, -u'ı [Ar. subuʿ سبع] *{OsT} sf.* Yedide bir.

su'bub, [Ar. suʿbūb سعبوب] *(su-bu:b) {OsT} is.* Saf su akan yer.

subun, [İt. giubbone => zıbın > subun] *{ağız} is.* Kadın elbisesi; entari. [DS]

suburgan, [Soğd. zmrġ'n => Moğ. suburgan / subuzgan] *{eT} is.* **1.** Müslüman olmayanların mezarlığı; maşatlık. [DLT] **2.** Türbe. [Gabain] ⊡ **suburgan sm,** *Cenaze alayı.* [EUTS]

subye[1], [Fr. souspied] *(su'bye) is.* Bazı pantolonların paçalarının iki yanından dikilerek ayak altından geçirilen kumaş ya da meşin şerit.

subye[2], [Ar. ṣubye صبیه] *{OsT} is.* Çocuklar.

sucalanmak, [suca-la-n-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* Uzamak; boy atmak; dolgunlaşmak. [DS]

sucımak, [suc-ı-mak سوجملك] *{eAT} {OsT} gçsz. f. [-r]* **1.** Birdenbire sıçramak. **2.** Serkeşlik etmek.

suci, [*eT.* süci] *{ağız} is.* Alkollü içki. [DS]

sucu[1], [su-cu] *is.* **1.** Su satmayı, evlere su taşımayı kendisine meslek edinmiş kişi; saka. **2.** *{ağız}* Değirmen işçisi. [DS] **3.** *{ağız}* Su arklarını izlemek, gerektiğinde temizlemekle görevli kimse. [DS]

sucu[2], [*eT.* süci] *{ağız} is.* Alkollü içki. [DS]

sucuğaz, [su-cuğaz صوجوغز / سجوغز] *{eAT} {OsT} is.* Az miktarda su.

sucuk[1], **-ğu** [Kırg. çuçuk => sucuk] *is.* **1.** İçine baharat konularak karıştırılmış kıymanın kurutulmuş bağırsaklar içine doldurulması ile kolay saklanabilir hale getirilmiş yiyecek. **2.** Bir ipe dizilmiş ceviz içi, badem, fındık vb.nin nişasta ile koyulaştırılmış pekmeze daldırılması suretiyle yapılan bir tür tatlı yiyecek. **3.** *{ağız}* Kışın saçaklardan sarkan buz. [DS] **4.** *{ağız}* Halka biçimi verilen peynir. [DS] ⊡

sucuğa dönmek, *Çok ıslanmak.*|| **sucuğunu çıkarmak,** *1. Aşırı derecede yormak; terletmek. 2. Çok dövmek.*|| **sucuğunu sarkıtmak,** *{ağız} 1. Bir şeye açgözlülükle bakmak; ağzının suyu akmak. 2. Özlemle bakmak* [DS]|| **sucuğu sarkmak,** *{ağız}* → sucuğunu sarkıtmak. [DS]|| **sucuk bulamacı,** *{ağız} Üstüne ceviz serpilerek dondurulmuş pekmez peltesi.* [DS]|| **sucuk gibi,** *Çok ıslak.*|| **sucuk gibi olmak,** *Çok ıslanmak.*|| **sucuk gibi ıslanmak,** *Çok ıslanmak.*

sucuk[1]**, -ğu** [su-cuk] *{ağız} is.* **1.** Sürahi. **2.** Ağacın yeşil dallarından yapılan ve su fışkırtmakta kullanılan bir oyuncak. [DS]

sucukçu, [sucuk-çu] *is.* Sucuk yapan veya satan kimse.

sucukçuluk,-ğu [sucuk-çu-luk] *is.* **1.** Sucuk yapma ve satma işi. **2.** Sucuk üretimi; sucuk üretimine ilişkin birleşik et sanayii.

sucuklaşma, [sucuk-la-ş-ma] *is.* Sucuklaşmak eylemi.

sucuklaşmak, [sucuk-la-ş-mak] *dönşl. f. [-ır]* (Giyecek için) ter ve güneş etkisi ile rengi sucuğa benzemek.

sucukluk, -ğu [su-cuk-luk] *{ağız} is.* Kurdele üstüne tek ya da çift sıra altın dizilmiş uzunca kolye. [DS]

sucukmak[1]**,** [suç > suc-uk-mak] *{ağız} gçsz. f. [-(ğ)-ur]* **1.** Suçluluk duygusuna kapılmak. **2.** Utanmak. [DS]

sucukmak[2]**,** [su > su-cuk-mak] *{ağız} gçsz. f. [-(ğ)-ur]* Susamak. [DS]

sucul, [su-cul] *sf.* **1.** Suyu seven; suya düşkün; su sever. **2.** Suyu çeken; suyu emen; hidrofil. **3.** *is.* Durgun sularda yaşayan km kanatlılara verilen ad.

suculluk, -ğu [su-cul-luk] *is.* Suya düşkünlük; su severlik.

suculuk, -ğu [su-cu-luk] *is.* Evlere su taşımak ve satmak işi; sakalık.

suç[1]**,** [suç] *is.* **1.** Törelere ve ahlak kurallarına aykırı davranış. **2.** Hukuka aykırı ve yasalar tarafından cezalandırılması öngörülen davranış; hukuk düzeninin, sonucunu cezalandırdığı eylem. **3.** Yapılmaması gereken eylem; büyük yanlışlık; ağır hata. ☞ **suça iştirak,** *Bir suçun işlenişinde birlikte olma durumu; suça katılma.*|| **suç aleti,** *Bir suçun işlenmesinde kullanılan araç.*|| **suç bastırmak,** *{ağız} 1. Suç saklamak.* [DS] *2. Suçlu iken, çeşitli oyunlarla haklı hâle gelmeye çalışmak.*|| **suç bilimi,** *Kriminoloji.*|| **suçdan geçmek,** *{OsT} Suç bağışlamak; affetmek.*|| **suç dilemek,** *{eAT} {OsT} Suçunu itiraf edip af. dilemek; özür dilemek; suçunun bağışlanmasını istemek.*|| **suç duyurusu,** *huk. İşlenen bir suçu resmî makamlara bildirmek; ihbar.*|| **suç duyurusunda bulunmak,** *İşlenen suçu ilgili resmî makamlara bildirmek; ihbar etmek.*|| **suç etmek,** *{eAT} Suçlu olduğunu ileri sürmek.*|| **suç isnadı,** *Suç sayılan bir eylemin birine bağlanması; itham.*|| **suç işlemek,** *Yasalara, toplum kurallarına, ahlaka veya törelere aykırı bir davranışta bulunmak.*|| **suç kılmak,** *{eAT} Suç işlemek; günaha girmek.*|| **suç olmak,** *Suç olarak nitelendirilmek.*|| **suç ortaklığı,** *Bir suçun işlenişinde birlikte olma durumu; suça katılma; suça iştirak.*|| **suçta bulunmak,** *{eAT} Suç işlemek; günaha girmek.*|| **suçu dokunmak,** *{eAT} Zarar vermek.*|| **suçuna kalmak,** *{eAT} Suçunu bağışlamamak.*|| **suçun dilemek,** *{eAT} Suçunu itiraf edip bağışlanmak dilemek.*|| **suçunu almak,** *{eAT} Bir suçtan dolayı cezalandırmak.*|| **suçunu bağışlamak,** *Birine işlediği suçtan dolayı ceza vermemek; suçunu affetmek.*|| **suç yükleme,** *huk. Birine suç atma; itham.*|| **suç yüklemek,** *1. İşlenen bir suçtan, bir kimseyi sorumlu tutmak; itham etmek. 2. İşlenen bir suçu veya hatayı bir kimseye yıkmak; üzerine atmak.*

suç[2]**,** [suç *(yans.)*] *{eT} is.* **1.** Bir şeyin sapması; sapma; sapıklık. [DLT] **2.** Kusur; cürüm. [DLT] ☞ **suç kılmak,** *Sapmak; kesmemek.* [DLT]|| **suç kılmak,** *İşi üzerine almaktan çekinmek.* [DLT]

suçeken, [su+çek-en] *is.* Ağaçların derin budanması sırasında öz suyun dolaşımını sağlamak için bırakılan küçük dal ya da dal ucundaki sürgün.

suçdar, [suç + Far. dār] *{ağız} sf.* Suçlu.

suçgurmak, [suç *(yans.)* > suç-ġur-mak] *{eT} gçsz. f. [-ur]* Sıçraya yazmak. [DLT]

suçı, [sub-çı / suw-çı > sū-çī] *(su:çı:) {eT} is.* İçki sunan. [İKPÖy.]

suçıkan, [su+çık-an] *is.* Yeryüzü sularının sızması sonucu kireçli bir kütle ya da damar içinden sızıntı halinde doğan su kaynağı.

suçımak, [suç *(yans.)* > suç-ī-mak سوچمق] *(suçı:mak) {eT} {eAT} gçsz. f. [-r]* Sıçramak. [DLT] ☞ **suçımak burkımak,** *{eT} Sıçramak.* [DLT]

suçışmak, [suç *(yans.)* > suç-ī-mak > suç-ı-ş-mak] *{eT} gçl. f. [-ur]* Sıçraşmak; birlikte sıçramak. [DLT]

suçıtmak, [suç *(yans.)* > suç-ī-mak > suç-ı-t-mak] *{eT} gçl. f. [-ur]* Sıçratmak. [DLT] [KB]

suçiçeği, [su+çiçe(k)-i] *is. tıp.* Çoğunlukla küçük çocuklarda, vücudun değişik bölgelerinde küçük kesecikler halinde görülen, döküntü ve nöbetler halinde ateş ile kendini belli eden, *Herpesvirus veraicellae* adlı bir virüsün sebep olduğu bulaşıcı ve salgın bir hastalık.

suçlama, [suç-la-ma] *is.* **1.** Suçlamak eylemi. **2.** *huk.* Bir kimseyi bir suç veya hata işlediği gerekçesi ile sorumlu tutma; itham. **3.** Bu kişinin suçlandığı şey.

suçlamak, [suç-la-mak سوچلمق / صوچلمق] *gçl. f. [-r] [-l(u)-yor]* **1.** (Kişi için) yaptığı bir eylemin sonucunun suç oluşturduğunu iddia ederek cezalandırılmasını istemek; suç yüklemek; suç isnat etmek; itham etmek. *{eAT} {OsT} (aynı)* **2.** Herhangi bir o-

lumsuz ya da can sıkıcı durumdan birini sorumlu tutmak. **3.** (Kişi için kendi) bir şeyin kötü sonucundan dolayı kendini sorumlu saymak; suçluluk duymak.

suçlandırılış, [suç-la-n-dır-ıl-ış] *is.* Suçlandırılmak eylemi veya biçimi.

suçlandırılma, [suç-la-n-dır-ıl-ma] *is.* Suçlandırılmak eylemi; itham edilme.

suçlandırılmak, [suç-la-n-dır-ıl-mak] *edil f. [-ır]* Suç yüklenilmek; itham ettirilmek.

suçlandırış, [suç-la-n-dır-ış] *is.* Suçlandırmak eylemi veya biçimi.

suçlandırma, [suç-la-n-dır-ma] *is.* Suçlandırmak eylemi.

suçlandırmak, [suç-la-n-dır-mak] *gçl. f. [-ır]* **1.** Suçlu olduğunu ileri sürmek; itham etmek. **2.** Suçu yüklemek. **3.** Suçlu olduğuna karar vermek; tecrim etmek.

suçlanış, [suç-la-n-ış] *is.* Suçlanmak eylemi veya biçimi.

suçlanma, [suç-la-n-ma] *is.* Suçlanmak eylemi.

suçlanmak, [suç-la-n-mak] *edil. f. [-ır]* **1.** Suçlu olduğu ileri sürülmek; suçlamak eylemine konu olmak; itham edilmek. **2.** *dönşl. f.* Bir şeyin kötü sonucundan dolayı kendini sorumlu saymak; suçluluk duymak.

suçlayış, [suç-la-y-ış] *is.* Suçlamak eylemi veya biçimi.

suçlu, [suç-lu] *sf.* **1.** Suç işlemiş olan; kabahatli; mücrim. **2.** Sonucu kötü olan ağır bir işte payı bulunan ya da işin bu şekilde sonuçlanmasına göz yuman; bir kötülüğün sorumluluğunu taşıyan. **3.** Bir kötülüğün gerçek nedeni, sorumlusu olduğu düşünülen. **4.** *is.* Suç işlemiş olan kimse; kendisine suç isnat edilen. ⊟ **suçlu bulunmak,** *Yargılama sonucunda suçu işlediği kanaatine varılmak.*|| (bir kimseye veya şeye karşı, kendini) **suçlu hissetmek,** *O kimseye karşı yapılması beklenen görevleri yapmadığını kabul ederek, sorumluluğun ve kabahatin kendisinde olduğu düşüncesinde olmak.*|| **suçlu olmak,** *Suç işlemiş sayılmak.*|| **suçlu sayılmak,** *Suçlu olduğu kabul edilmek.*

suçluluk, -ğu, [suç-lu-luk] *is.* **1.** Suçlu olma durumu. **2.** *psikol.* Belli yasaklara uymayan kişideki kendini en ağır biçimde cezalandırmaya kadar götüren pişmanlık durumu. ⊟ **suçluluk duygusu,** *psikol. Kişinin dinî ve ahlakî kuralları çiğnediğinin farkına varması ile bilinçli ya da bilinçsiz olarak kapıldığı ve kendi değer yargılarını sarsan ruhsal olay.*|| **suçluluk kompleksi,** *psikol. Hastanın, yok yere bazı suçlar işlemiş olduğuna inanması ile beliren az veya çok marazi durum.*

suçlunmak, [*suç-mak > suç-ul-mak > suç-(u)l-unmak] *{eT} edil. f. [-ur]* Sıyrılmak; bir şey yerinden çekilip çıkarılmak. [DLT]

suçluşmak, [*suç-mak > suç-ul-mak > suç-(u)l-uşmak] *{eT} işteş. f. [-ur]* Bir şeyi birlikte dışarı çekip çıkarmak. [DLT]

suçsunmak, [suç-sun-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ur]* Kendini suçlu görmek; kendini suçlu saymak. [DS]

suçsuz, [suç-suz] *sf.* **1.** Suçu olmayan; suç işlememiş olan. **2.** Kendisinin suç işlediği kuşkusu ve sanısı olmasına rağmen suç sayılan olay veya durumda bir payı, kusuru veya sorumluluğu olmayan; bir yargılamada suçu sabit görülmeyen; masum. **3.** Sonucuna katlanmak zorunda kaldığı kötü bir olay veya durumda kendisinin hiçbir payı olmayan; masum.

suçsuzluk,-ğu [suç-suz-luk] *is.* Suçsuz olma durumu.

suçukmak, [suç > suç-uk-mak] *{ağız} gçsz. f. [-(ğ)ur]* Suçluluk duymak; utanmak. [DS]

suçulmak, [*suç-mak > suç-ul-mak] *{eT} edil. f. [-ur]* **1.** Çekilmek. [EUTS] **2.** (Elbise için) çıkarmak; soyunmak. [DLT] [EUTS] [KB] **3.** (Çiçek için) açılmak; çıkmak. [DLT] [KB] **4.** *edil. f.* Soyulmak. [Gabain] **5.** (Koyun için) yüzülmek. [DLT]

suçulunmak, [suç-ul-mak > suç-ul-un-mak] *{eT} dönşl. f. [-ur]* **1.** Çekilip çıkmak; kopmak; sıyrılmak. [ETY] **2.** *edil. f.* Derisi yolunmak. [ETY]

suçuşmak, [suç *(yans.)* > suç-ī-mak > suç-u-ş-mak] *{eT} gçl. f. [-ur]* Sıçraşmak; kalkışmak. [DLT]

suçüstü, [suç+üst-ü] *(suçü'stü) zf.* **1.** Suçu işlerken. **2.** *is. huk.* Sanığın suçu işlerken ya da hemen sonra yakalanması durumu; cürm-i meşhut. ⊟ **suçüstü mahkemesi,** *huk. Suçüstü durumunda yargılama yaparak karar veren mahkeme; meşhut cürümler mahkemesi.*|| **suçüstü yakalama,** *Suçlunun suçu işlediği anda ya da hareketinden az önce yakalanması durumu.*

sud[1], [Ar. suvvād *(sodyum hidroksit) > Fr. soude*] *is. kim.* **1.** Sodyum hidroksit, NaOH. **2.** Sodyum karbonat; *karbonat dö sud,* NA_2CO_3.

sud[2], [Ar. sevdā > süd سود] *(su:d) {OsT} is.* Sevdalar; aşklar.

sud, [Far. süd سود] *(su:d) {OsT} is.* **1.** Kâr; kazanç. **2.** Yarar; fayda. ⊟ **sudā-ger,** *{OsT} Tüccar; bezirgân.*|| **sudā-gerî,** *{OsT} Ticaret.*

suda, -a'ı [Ar. ṣudāᶜ صداع] *(suda:) {OsT} is.* **1.** Baş ağrısı. **2.** Sıkıntı verme; rahatsız etme.

sudak[1], **-ğı** [Rus. sudák] *is.* Levrekgillerden, denizlerin sığ ve serin kıyı kesimlerinde yaşayan, uzun gövdeli, güçlü dişleri olan, levrekten daha koyu gri renkli kemikli balık; uzun levrek, *(Lucioperca fluviatilis / sander).*

sudak[2], **-ğı** [sıḏ-mak > sud-ak] *{ağız} is.* Salya. [DS]

Sudan tavuğu, [Sudan *(Afrika'da ülke)* + tavu(k)-u] *is. t. zool.* Beç tavuğunun bir türü.

sudan, [su-dan] *sf.* **1.** Önemsiz; boş; hafif. **2.** Saçma. **3.** Baştan savma; önem vermeksizin yapılan.

Sudanlı, [Sudan-lı] *sf.* Sudan halkından ya da bu halkın soyundan olan kimse.

sude, [Far. sūden *(sürmek)* > süde سوده] *(su:de) {OsT} sf.* **1.** Sürülmüş; sürtülmüş. **2.** Dövülmüş; ezilmiş. ⊟ **sūde-rū,** *{OsT} Sürülmüş yüz.*

sudeka, -a'i [Ar. ṣudeḳā' صدقاء] *(sudeka:) {OsT} is.* Gerçek dostlar; doğru dostlar.

sudeyçek, -ği [? sudeyçek] *{ağız} is.* Ev işi yaparken giyilen elbise. [DS]

sudfe, [Ar. ṣudfe صدفه] *{OsT} is.* Rastlantı; tesadüf.

sudg, [Ar. ṣudġ صدغ] *{OsT} is.* **1.** Şakak. **2.** Şakaklardan uzanan saç.

sudgi, [Ar. ṣudġī صدغى] *(sudğı:) {OsT} sf.* Şakakla ilgili; şakağa ilişkin.

sudkan, [Ar. ṣudḳān صدقان] *(sudka:n) {OsT} is.* Gerçek dostlar; doğru dostlar.

sudmak, [sıt-mak / sıd-mak / sud-mak] *{eT} gçl. f. [-ur]* **1.** Atmak; fırlatmak; akmak. [EUTS] **2.** Tükürmek. [DLT] [KB]

sudmend, [Far. sūd-mend سودمند] *(su:dmend) {OsT} sf.* Yararlı; kârlı; kazançlı.

sudorlu, [sudor-lu] *{ağız} sf.* Ağırbaşlı; onurlu. [DS]

sudturmak, [sıt-mak / sıd-mak > sud-tur-mak] *{eT} gçl. f. [-ur]* Tükürtmek. [DLT]

suduk, [sıt-mak / sıd-mak > sud-uk] *{eT} is.* **1.** Tükürük. [DLT] **2.** *{ağız}* Salya. [DS]

sudul, [? sudul] *{ağız} is.* Üvendirenin ucundaki sivri demir. [DS]

sudur[1], [Ar. ṣadr *(göğüs)* > ṣudūr صدور] *(su:du:r) {OsT} is.* **1.** Göğüsler. **2.** Sadrazamlar. **3.** Kazaskerler. ⊟ **sudūr-ı kirām,** *{OsT} Kazaskerler.*|| **sudūr-ı nās,** *{OsT} Vezirler.*

sudur[2], [Ar. ṣūdūr صدور] *(sudu:r) {OsT} is.* Çıkma; olma. ⊟ **sudur etmek,** *Çıkmak; olmak.*

sudur[3], [Sansk. sūtr] *{eT} is.* **1.** Vaaz kitabı. [Gabain] **2.** Buda'nın vaazı.[EUTS]

sudurlu, [sudur-lu] *{ağız} sf.* Kurnaz. [DS]

suf[1], [ıġ > s-ıġ > suġ > suw / sub] *{eT} is.* Su. [DLT]

suf[2], [Ar. ṣūf صوف] *(su:f) {OsT} is.* **1.** Yün. **2.** Yün dokuma. **3.** *{eT}* Yün ipliklerinden elle örülen kuşak. [DLT]

sufa, [sofa / sufa] *{ağız} is.* **1.** Sedir. **2.** Oda. **3.** Salon; sofa. [DS]

sufan, [? sufan] *{ağız} is.* Filiz; sürgün. [DS]

sufar, [Far. sūfār سوفار] *(su:fa:r) {OsT} is.* **1.** Çok küçük delik; iğne deliği. **2.** Ok gezi.

sufat, [Ar. sıfat => sufat] *{ağız} is.* Yüz; çehre; surat. [DS]

sufef, [Ar. ṣuffe > (ufef صفف] *{OsT} is.* Sofalar.

sufeyha, [Ar. ṣafḥa *(yüz; yüzey)* > ṣufeyḥa صفيحه] *{OsT} is.* Levhacık.

suffe, [Ar. ṣuffe صفه] *{OsT} is.* Sofa. ⊟ **suffe ehli,** *{OsT} Medine'de Hz. Muhammed'in yaptırdığı mescidin bitişiğindeki odalarda barınan ve onun toplantılarına katılan.*

sufi, [Ar. ṣūf *(yün)* > ṣūfī صوفى] *(su:fi:) {OsT} is.* → sofi.

sufiyan, [Ar. ṣūfiyān صوفيان] *(su:fiya:n) {OsT} is.* Sufiler; mistikler. ⊟ **sūfiyān-ı kule,** *{OsT} İmparatorluk döneminde, sarayın kulesinde kapıcılık yapan görevliler.*

sufiyane, [Ar. ṣūfiyāne صوفيانه] *(su:fiya:ne) {OsT} zf.* **1.** Mutasavvıflara yakışan yolda; mistikçe. **2.** *sf.* Tasavvufla ilgili.

sufiyun, [Ar. ṣūfiyyūn صوفيون] *(su:fiyu:n) {OsT} is.* **1.** Tasavvuf ehli olanlar; mistikler. **2.** Sofular.

sufle[1], [Fr. souffler] *is.* Tiyatroda oyun sırasında oyuncuların unuttuğu sözleri seyircilere duyurmadan söyleyerek hatırlatan kimse. ⊟ **sufle etmek,** *1. tiy. Söyleyeceklerini unutan oyuncuya hatırlatmada bulunmak. 2. Konuşma yapan birine unuttuğu şeyleri yavaşça söyleyerek hatırlatmak.*

sufle[2], [Fr. souflée *(kabartılmış)*] *is.* Kavrulmuş una süt ekleyip pişirilerek muhallebi kıvamını aldıktan sonra içine yumurta sarısı katılmak suretiyle yapılan bir tür omlet.

sufllileşmek, [sufli-le-ş-mek] *dönşl. f. [-ir]* **1.** Aşağı bir durum almak; aşağılaşmak. **2.** Pis kılıklı duruma gelmek; kılıksızlaşmak.

suflör, [Fr. souffleur] *is.* Tiyatroda, söyleyeceği sözleri unutan bir oyuncuya, unuttuğu kelime ya da sözleri seyirciye duyurmadan söyleyerek hatırlatan kimse.

suflörlük,-ğü [suflör-lük] *is.* Suflörün yaptığı iş.

sufr, [Ar. ṣufr صفر] *{OsT} is.* **1.** Bakır. **2.** Pirinç. **3.** Tunç.

sufra, [Ar. ṣufr => sofra / sufra] *{ağız} is.* Sofra. [DS] ⊟ **sufrası açık,** *{ağız} 1. Eli açık; cömert. 2. Konuksever.* [DS]|| **sufra yıldızı,** *{ağız} Akşam yıldızı; güneş battıktan sonra doğan yıldız.* [DS]

sufret, [Ar. ṣufret صفرت] *{OsT} is.* **1.** Sarı veren renk; sarılık. **2.** Beniz solukluğu.

sufsamak, [suf / suv *(yans.)* > suf(s) > sufs-ā-mak] *(sufsa:mak) {eT} gçsz. f. [-r]* Fısıldamak; okuyup üflemek. [DLT]

sufşamak, [suf / suv *(yans.)* > suf(ş) > sufş-ā-mak] *(sufşa:mak) {eT} gçsz. f. [-r]* Fısıldamak; okuyup üflemek. [DLT]

sufuf, [Ar. şaff > şufūf صفوف] *(sufu:f)* *{OsT}* *is.* Sıralar; diziler.

sug, [ıġ > s-ıġ > suġ > suw / sub] *{eT}* *is.* Su. [EUTS]

sugatsız, [sufat > sugat-sız] *{ağız}* *sf.* **1.** Somurtkan; suratsız. **2.** Davranışları kötü; kaba. [DS]

sugdıç, [suġ-dıç] *{eT}* *is.* Kışın dostlar arasında sıra ile yapılan şölen. [DLT]

sugeçirmez, [su+geç-ir-mez] *sf.* (Toprak, kumaş vb. için) yapısından dolayı suyu geçirmeyen; suyu çekmeyen.

suglımak, [soġlī-mak / suġlī-mak] *(suğlı:mak)* *{eT}* *gçl. f. [-r]* Aratmak; aratarak her şeyi görmek. [DLT]

suglıtmak, [soġ-(ı)l-(-mak > soġ-(ı)l-ı-t-mak / suġlı-t-mak] *{eT}* *gçl. f. [-ur]* Üzerini aratmak. [DLT]

sugmak, [soġ-mak / suġ-mak] *{eT}* *gçl. f. [-ur]* Elde etmek; edinmek. [DLT]

sugra, [Ar. şıġar *(küçüklük)* > aşġar > şuġrā صغرى] *(su:ğra:)* *{OsT}* *is.* ve *sf.* **1.** Daha küçük; en küçük. **2.** *mant.* Küçük önerme. ⧉ **sugra kübra koşmak,** *{ağız} Verilen görevi veya işi yapmamak için sudan bahaneler yaratmak.*

sugratmak, [suġur-mak > suġr-ä-mak > suġra-t-mak] *{eT}* *gçl. f. [-r]* Üzerini veya evini aratmak; her şeyini götürmek. [DLT]

sugruşmak, [suġur-mak > suġr-uş-mak / soġr-uş-mak] *{eT}* *işteş. f. [-ur]* Birlikte emmek; sormak; içine almak; soruşmak. [DLT]

sugrutmak, [suġur-mak > suġur-ut-mak] *{eT}* *gçl. f. [-ur]* Sugratmak. [DLT]

sugulmak, [suġ-ul-mak] *{eT}* *dönşl. f. [-ur] [suglur]* **1.** Kurumak; suyunu çekmek. [EUTS] **2.** Kaybolmak. [KB]

sugun, [sıġun / suġun] *{eT}* *is.* **1.** Sığın; ala geyik. **2.** Geyik. [EUTS] [Gabain]

sugur, [Far. suġur / soġur] *{eT}* *is.* Bir tür ada tavşanı; marmot, *(Hyrax syriacus)*. [DLT]

sugurlug, [suġur > suġur-luġ / soġur-luġ] *{eT}* *sf.* (Dağ vb. için) ada tavşanı bulunan; ada tavşanı çok olan. [DLT]

sugurmak, [suġ-mak > suġ-ur-mak / soġ-ur-mak] *{eT}* *gçl. f. [-ur]* Elde etmek; üretmek; sağlamak. [DLT]

sugut[1], [Karl. suġut / soġut] *{eT}* *is.* Ekşi sütten yapılmış peynir. [DLT]

sugut[2], [suġut / soġut] *{eT}* *is.* Bumbar dolması. [DLT]

sugvar, [Far. sūgvār سوگوار] *(su:gva:r)* *{OsT}* *sf.* Acılı; kederli.

sugvari, [Far. sūgvārī سوگوارى] *(sugva:ri:)* *{OsT}* *is.* Üzüntü; keder; matem.

suğarmak, [suv > suv-ar-mak / suğar-mak] *{ağız}* *gçl. f. [-ır]* Su vermek; sulamak. [DS]

suğla, [suv > suv-la / suğla] *{ağız}* *is.* **1.** Sel sularının birikerek oluşturduğu sulak, verimli köy otlağı. **2.** Verimli toprak. **3.** Su akıntısını çevirmek için açılan hendek. [DS]

suğlu, [Yun. souvli سوغلى / صوغلى] *is.* **1.** *{OsT}* Fırından ekmek çekmekte kullanılan bir tür şiş. **2.** *{ağız}* Kuzu ya da koyun geçirilerek kızartmakta kullanılan ağaç şiş. [DS]

suğluk, -ğu [suğ-luk صوغلق] *{ağız}* *is.* **1.** *{eAT}* Küçük bıçak. [DS] **2.** Küçük hançer. **3.** Kıyma bıçağı; büyük bıçak.

suğmak, [suğ-mak] *{ağız}* *gçsz. f. [-ar]* **1.** Sessizce içine kapanmak; sinmek. **2.** Fırsat kollamak için sessizce durmak. **3.** Suçlanmak; utanmak; yere bakmak. **4.** Darılmak; küsmek; somurtmak. **5.** (Çocuk için) susmak; ağlaması kesilmek. [DS]

suğrak, -ğı [Far. sāgār => suğrak سغرق / صغرق] *{eAT}* *{ağız}* *is.* Maşrapa; su kabı. [DS]

suğran, [? suğran] *{ağız}* *is.* İç çamaşırı. [DS]

suğulmak[1], [suv-ul-mak / suğul-mak] *{ağız}* *dönşl. f. [-ur]* Kuyudan su çekmek; su çıkarmak. [DS]

suğulmak[2], [sağ-ıl-mak / suğ-ul-mak] *{ağız}* *dönşl. f. [-ur]* (Kuş vb. için) yukarıdan aşağı hızla inmek; pike yapmak; atılmak. [DS]

suğulya, [? suğulya] *{ağız}* *sf.* Bütçeye uygun; ucuz. [DS]

suğum, [suğum] *{ağız}* *is.* **1.** Yaşamak için bedenin gerek duyduğu şeyler. **2.** Yeme. [DS]

suğumsuz, [suğum-suz] *{ağız}* *sf.* **1.** Aç gözlü; doyumsuz. **2.** Tok gözlü. **3.** Tez canlı; sabırsız. [DS]

suğur[1], [suğur سغور] *{OsT}* *is.* Ada tavşanı.

suğur[2], [? suğur] *{ağız}* *is.* Söz verme; üstlenme. [DS]

suğur[3], [? suğur] *{ağız}* *is.* Uğur; şans. [DS]

suhaf, [Ar. süḥāf سحاف] *(süha:f)* *{OsT}* *is. tıp.* Akciğer veremi.

suhan[1], [Far. suḫan / süḫan سخن] *{OsT}* *is.* Söz; kelam. ⧉ **suhan-ārā,** *{OsT}* → sühan-ārā.|| **suhan-çîn,** *{OsT}* → sühan-çîn.|| **suhan-dān,** *{OsT}* → sühan-dān.|| **suhan-güzār,** *{OsT}* → sühan-güzār.|| **suhan-perdāz,** *{OsT}* → sühan-perdāz.|| **suhan-senc,** *{OsT}* → sühan-senc.|| **suhan-serā,** *{OsT}* → sühan-serā.|| **suhan-serāyān,** *{OsT}* → sühan-serāyān.|| **suhan-ver,** *{OsT}* → sühan-ver.|| **suhan-verān,** *{OsT}* → sühan-verān.

suhan[2], [Far. sūhān سوهان] *(su:ha:n)* *{OsT}* *is.* Törpü. ⧉ **sūhān-ı rūh,** *{OsT} Ömür törpüsü.*

suhara[1], [Ar. şıhr > şuharā صهرا] *(suhara:)* *{OsT}* *is.* Evlilik yoluyla olan yakınlar ve yakınlıklar; akrabalar.

suhara[2], [? suḫara] *{ağız}* *is.* Ladin ağacının kozalaklarının yere dökülmesi ile oluşan mantar. [DS]

suharıç, -cı [soğan+aş > suḫarıç / soḫarıç] *{ağız}* **1.** İnce doğranmış soğanı yağda kavurarak yapılan yemek. **2.**Yemeklere sos olarak konan soğan, yağ, kıyma ve salça karışımı. [DS]

suhariş, [soğan+aş > suhariş] *{ağız} is.* İnce doğranmış soğanı yağda kavurarak yapılan yemek. [DS]

suhlı, [suğ-lu > suḫlı] *{ağız} is.* Kızdırılarak delik açmakta kullanılan burgu biçiminde demir çubuk. [DS]

suhli, [suğ-lu > suşli] *{ağız} is.* → suhlı. [DS]

suhme, [sok-mak > sok-ma / suḫme] *{ağız} is.* Üzüm hereği.

suhnan, [Ar. suḫnān سخنان] *(suhna:n) {OsT} is.* **1.** Sıcak gün. **2.** Sıcak.

suhra, [? suhra] *{ağız} is.* Angarya. [DS]

suhre, [Ar. suḫre سخره] *{OsT} is.* Maskara; soytarı. 🗗 **suhre-kâr,** *{OsT} Maskaralık yapan; soytarılık yapan.*|| **suhre-kârane,** *{OsT} Maskaraca; soytarıca.*

suhriye, [Ar. saḫr / suḫr *(alay)* > suḫriyye سخريه] *{OsT} is.* Maskaralık; alay.

suhte, [Far. sūḫten *(yanmak)* > sūḫte سوخته] *(su:hte) {OsT} sf.* **1.** Yanmış; tutuşmuş; yanık. **2.** *mecaz.* Bağrı yanık, kederli. **3.** Kaybolmuş; harcanmış. **4.** *is.* Medrese öğrencisi; softa. 🗗 **sūhte-cān,** *{OsT} Istırap çeken; canı yanmış.*|| **sūhte-dil,** *{OsT} Üzgün; kederli.*|| **sūhte-kevkeb,** *{OsT} 1. Yıldızı yanık. 2. Şanssız.*|| **sūhte-pā,** *{OsT} Koşmaktan ayağı şişmiş.*

suhtegân, [Far. suḫte-gān سوختگان] *(suhtegâ:n) {OsT} is.* Medrese öğrencileri; softalar.

suhtevan, [Far. suḫte-vān سوختوان] *(suhteva:n) {OsT} is.* Kaba sofular; softalar.

suhtevat, [Far. suḫte + Ar. -āt سوختوات] *(suhteva:t) {OsT} is.* Softalar.

suhtuç, -cu [? suhtuç] *{ağız} is.* Ot demetlerine sokulan odun. [DS]

suhub, [Ar. seḥābe > suḥub سحب] *{OsT} is.* Bulutlar.

suhuf, [Ar. ṣaḥīfe > ṣuḥuf صحف] *(suhu:f) {OsT} is.* **1.** Sayfalar. **2.** Kitaplı dört peygamberin dışında diğer peygamberlere gelen kutsal buyruklar.

suhulet, [Ar. sühūlet سهولت] *(suhu:let) {OsT} is.* → sühulet.

suhun[1], [Far. suḫun سخن] *{OsT} is.* Sühan.

suhun[2], [Ar. ṣaḥne > ṣuḥūn صحون] *(suhu:n) {OsT} is.* Sahneler.

suhur, [Ar. ṣaḫr *(büyük taş)* > ṣuḫūr صخور] *(suhu:r) {OsT} is.* **1.** Büyük taşlar; kayalar. **2.** Doğada bulunan maden kütleleri. 🗗 **suhūr-ı bürkâniye,** *{OsT} jeol. Volkanik kayalar.*|| **sühūr-ı indifāiye,** *jeol. Volkanik kayalar.*|| **sühūr-ı rüsūbiye,** *{OsT} jeol. Tortul kayalar.*

suibriği, [su+ibri(k)-i] *is. bot.* Suibriğigillerden, yaprakları almaşık, uzun ve sülüksü, yaprak ayası bir su ibriğini andıran, sıcak ülkelerde yetişen tırmanıcı bir bitki, *(Nepenthes destillatoria).*

suibriğigiller [su+ibri(k)-i-gil-ler] *is. bot.* Su ibriği ile benzer otuz kadar türü kapsayan iki çenekli bitkiler familyası, *(Nepenthaceeae).*

su'iisti'mal, -li, [Ar. sū' *(kötü)* + Ar. istiʿmāl سوء استعمال] *(su:iistima:l) {OsT} is.* (Görev, yetki, hak, iyi niyet vb. için) kötüye kullanma; yolsuzluk. 🗗 **suiistimal etmek,** *1. (Bir şeyi) kötüye kullanmak; yolsuzluk etmek. 2. Genellikle birinin iyi niyetinden yararlanarak kötülük yapmak.*

su'ikast, [Ar. sū' *(kötü)* + Ar. ḳaṣd > sū'-i ḳaṣd سوء قصد] *(su:ikast) {OsT} is.* → suikast.

suikast, [Ar. sū' *(kötü)* + Ar. ḳaṣd > sū'-i ḳaṣd سوء قصد] *(su:ikast) {OsT} is.* **1.** Kötü niyetle hareket etme; kötü maksat. **2.** Devlet adamları, tanınmış kişilere karşı önceden planlanarak girişilen öldürme eylemi. **3.** *huk.* Devlet yöneticilerine karşı siyasi nedenlerle işlenmiş adam öldürme suçu.

suikastçı, [suikast-çı] *(su:ikastçı) is.* **1.** Suikast düzenleyen kimse. **2.** *sf.* Suikast yapan; suikast düzenleyen.

su'iniyet, [Ar. sū' *(kötü)* + Ar. niyyet > sū'-i niyyet سوء نيت] *(su:iniyet) {OsT} is.* Kötü niyet; niyet bozukluğu.

su'izan, -nnı [Ar. sū' *(kötü)* + Ar. ẓann > sū'-i ẓan سوء ظن] *(su:izan) {OsT} is.* Kötü sanı; kuşku; şüphe.

-suk[1], [-sık / -sik / -suk / -sük / -sığ / -sig / -suğ / -süg] *{eT} yap. e.* Gelecek zaman gereklilik anlamı taşıyan eylem adı yapan ek.

-suk[2], [-suk / -sük] *{eT} yap. e.* İsimden isim yapma ekidir. *bagar-suk (bağırsak)*

suk[1], [sük / sōk] *(su:k) {eT} sf.* **1.** Aç gözlü; alçak. [DLT] [KB] **2.** Hırslı. [Gabain] [KB] **3.** *is.* Haset; kıskançlık. [ETY] [Tekin] **4.** Hırs ihtiras; heves; istek; iştiyak; özlem. [EUTS] [ETY] [Gabain] **5.** Öfke. [ETY] [Tekin] **6.** Sakin. [EUTS] 🗗 **suk er,** *Aç gözlü adam; alçak adam.* [DLT]|| **suk erngek,** *İşaret parmağı.* [DLT]

suk[2], [suk] *{eT} zf.* Büsbütün; tümden. [DLT] 🗗 **suk yalñuz er,** *Kendisine yardım eden bir kimsesi ve arkadaşı olmayan; yapayalnız adam.* [DLT]

suk[3], [Ar. sāḳ > sūḳ سوق] *(su:k) {OsT} is.* **1.** *anat.* Baldırlar. **2.** *bot.* Saplar.

suk[4], [Ar. sūḳ سوق] *(su:k) {OsT} {ağız} is.* **1.** Pazar; pazar yeri; çarşı. **2.** Meydan; alan. 🗗 **suk-ı sultānî,** *{OsT} Mezat yeri.*

suka, [Ar. ṣūḳā صوقا] *(su:ka:) {OsT} is.* Çarşı adamı; küçük dükkân sahibi; esnaf.

sukab, [Ar. s̱uḳbe > s̱uḳāb ثقاب] *(suka:b) {OsT} is.* Delikler.

sukaç, -cı [suv > suv-ġaç / sukaç] *{ağız} is.* Çeşme. [DS]

sukak, [suk-mak / sok-mak > suk-ak] *{eT} is.* Sığın; geyik; ak geyik. [DLT]

sukaklıg, [sukak-lıg] *{eT} sf.* Geyikli; geyiği çok olan yer. [DLT]

sukala, -a'i [Ar. s̱uḳalā' ثقلاء] *(sukala:) {OsT} is.* → sükela.

sukan, [? sukan] *{ağız} is.* Otlak. [DS]

sukar, [suk-mak / sok-mak > suk-ār] *{eT} is.* Bir bitki. [EUTS]

sukarıç, -cı [sokar-ık / sokar-ıç] *{ağız} is.* Fide; dikme. [DS]

sukarlaç, [sokar-lā-ç / sukar-lā-ç ?] *(sukarla:ç) {eT} sf.* → sokarlaç. 🗗 **sukarlaç börk,** *Uzun külah; börk.* [DLT]

sukat, [Ar. sāḳī > suḳāt سقات] *(suka:t) {OsT} is.* İçki dağıtıcıları; sakiler.

sukata, [Ar. sıḳṭ *(düşme)* > suḳāṭa سقاطه] *{OsT} is.* **1.** Döküntü; artık. **2.** Atılacak, değersiz şey. 🗗 **sukāta-çîn,** *{OsT} Kırıntı, döküntü, artık toplayan kimse.*|| **sukāta-hār,** *{OsT} Kırıntı, döküntü, artık yiyen.*

sukavati, [Sansk. sukhāvati] *{eT} is.* Budistlerin batı cenneti. [EUTS]

sukaybe, [Ar. s̱uḳaybe ثقيبه] *{OsT} is.* Delikçik. 🗗 **sukaybe-i külliye,** *{OsT} bot. Kapıcık; mikrofil.*

sukb, [Ar. s̱uḳb ثقب] *{OsT} is.* **1.** Delme. **2.** Delinme. **3.** Bir yandan öte yana kadar açık olan delik. **4.** Anlama.

sukbe, [Ar. s̱uḳbe ثقبه] *{OsT} is.* **1.** Delik. **2.** *anat.* Küçük delik. 🗗 **sukbe-i fıkariye,** *{OsT} Omurilik kanalı.*

sukıg, [suk-mak > suk-ıġ] *{eT} is.* Parmak teması; dokunma. [EUTS]

sukım, [suk-mak / sok-mak > suk-ım] *{eT} is.* Ok üzerine konulan, ağaçtan çam kozalağı şeklinde yapılıp içi oyularak üç tarafından delinen ağaç parça. [DLT]

sukımak, [sūk > suk-ī-mak] *(sukı:mak) {eT} gçl. f. [-r]* Parmağıyla gıdıklamak. [DLT]

sukın, [suk-mak / sok-mak > suk-ın] *{eT} is.* → sukım.

sukınmak, [suk-mak > suk-ın-mak] *{eT} dönşl. f. [-ur]* Yıkanmak. [DLT]

suki, [Ar. sūḳ > sūḳī سوقی] *(suki:, k kalın söylenir) {OsT} sf.* **1.** Çarşı ile ilgili. **2.** Çarşılı; çarşıda çalışan. **3.** *is.* Çarşıda çalışan kimse.

sukkam, [? sukkam] *{ağız} is.* Nezle. [DS]

suklanmak, [sūk > sūk-la-n-mak] *(su:klanmak) {eT} dönşl. f. [-ur]* Hırslanmak; açgözlü olmak; tamah etmek; ihtiraslanmak. [EUTS] [KB] [Nevâyî]

sukluk[1], [sūk > suk-luk / sok-luk] *{eT} is.* **1.** Yemeğe içmeğe doymazlık; oburluk. [DLT] **2.** Açgözlülük; tamahkârlık. [KB]

sukluk[2], **-ğu** [suv > suv-luk > sug-luk / sukluk] *{ağız} is.* Oda içindeki küçük yıkanma yeri. [DS]

suklunmak, [sukul-mak > suk-(u)l-un-mak / sokl-un-mak] *{eT} dönşl. f. [-ur]* Sokulmak. [DLT]

sukmak, [sukī-mak / sok-mak] *{eT} dönşl. f. [-ur]* **1.** Sokmak; içine koymak; içine doldurmak. [DLT] [ETY] [EUTS] [İKPÖy.] **2.** Batırmak. [İKPÖy.] **3.** Delmek. [DLT] **4.** Sokuşturmak. [İKPÖy.] **5.** Gagalamak. [DLT] [İKPÖy.]

suknur, [sungur / sunkur / suknur سقنر] *{eAT} is.* Akdoğan.

sukra, [? sukra / suhra] *{ağız} is.* Angarya. [DS]

sukru, [suk-mak > *suk-ur-mak > suk-(u)r-ū / sokrū] *(sukru:) zf.* Gizlice; izin almaksızın. [DLT]

suksumak, [*eT.* sūk > suk-su-mak] *{ağız} gçsz. f. [-ur]* **1.** Utanma yüzünden konuşamamak. **2.** Sakınmak; gocunmak. [DS]

suksumur, [Sansk. sūkṣmāilā] *{eT} is.* **1.** Bir tür bahar. [Gabain] **2.** *Cardamomon* ilacı. [EUTS]

suksuz, [sūk / sōk > suk-suz] *{eT} sf.* Tok gözlü; ihtirassız. [EUTS]

sukşumur, [Sansk. sükṣmāilā] *{eT} is.* → suksumur. [EUTS]

suktu, [suk-mak / sok-mak > suk-tū / sok-tū] *(suktu:) {eT} is.* Karaciğer, et ve baharatla yapılan sucuk. [DLT]

sukturmak, [suk-mak / sok-mak > suk-tur-mak] *{eT} gçl. f. [-ur]* Sokturmak. [DLT]

suku, [bok-mak > sok-u] *{ağız} is.* Havan tokmağı; havaneli. [DS]

sukub, [Ar. s̱uḳbe *(delik)* > s̱uḳūb ثقوب] *(suku:b) {OsT} is.* **1.** Delikler. **2.** Delmeler; delinmeler.

sukuf, [Ar. saḳf > suḳūf سقوف] *(suku:f) {OsT} is.* Damlar; çatılar; tavanlar. 🗗 **sukūf-ı büyut,** *{OsT} Evlerin damları.*|| **sukūf-ı münakkaşa,** *{OsT} Süslü tavanlar.*

sukug, [suk > suk-uġ] *sf.* Açgözlü. [KB]

sukuk, [Ar. ṣakk *(yazılı belge)* > ṣuḳūk صكوك] *(suku:k) {OsT} is.* **1.** Belgeler. **2.** Şeriat mahkemelerince verilen ilamlar; kararlar; beratlar.

sukulmak, [suk-mak / sok-mak > suk-ul-mak] *{eT} edil. f. [-ur]* Sokulmak. [DLT]

sukum, [? sukum] *{ağız} is.* Yüz; çehre. [DS]

sukur, [Ar. ṣaḳr >ṣuḳūr صقور] *(suku:r) {OsT} is. zool.* Tepeli doğanlar.

sukut, [Ar. sıḳṭ *(düşme)* > suḳūṭ سقوط] *(suku:t) {OsT} is.* **1.** Düşme; aşağı inme. **2.** Büyük bir makamdan ayrılmak zorunda kalma. **3.** Yaprakların dökülmesi. **4.** *tıp.* Bir organın normal yerinden aşağı doğru sarkması; sarkma. **5.** *huk.* (Borç, dava vb. için) düşme; ortadan kalkma. ☞ **sukut etmek,** *Düşmek.*|| **sukūt-ı ahlak,** *{OsT} Ahlak bozukluğu; ahlaksızlık.*|| **sukūt-ı evrak,** *{OsT} İstifa dilekçesi.*|| **sukūt-ı hak(k),** *{OsT} Hakkın düşmesi.*|| **sukūt-ı hayāl,** *{OsT}* → sukutuhayal.

sukutiye, [Ar. suḳūtiyye سقوطيه] *{OsT} is.* Paraşüt.

sukutuhayal, -li [Ar. suḳūṭ-i ḫayāl سقوط خيال] *(suku:tuhaya:l) {OsT} is.* Hayal kırıklığı; düş kırıklığı.

-sul, [-sı-l / -sil / -sul / -sül] *{eAT} yap. e.* → -sıl. *yoksul.*

sul'a, [Ar. ṣulᶜa صلعه] *(sul-a) {OsT} is.* Başın saçsız yeri; dazlak yer.

sulağan[1], [sula-ğan ?] *{ağız} is.* Bükülmüş iplik. [DS]

sulağan[2], [su-la-ğan] *{ağız} sf.* Sulak yer. [DS]

sulah, [su-la-k / sulaḫ] *{ağız} is.* Sulak; suyu bol toprak. [DS]

sulahfat, [Ar. sulaḥfāt سلحفات] *(sulahfa:t) {OsT} is. zool.* Kaplumbağa.

sulahlıh, [sula-k-lık / sulaḫlıḫ] *{ağız} is.* → sulaklık. [DS]

sulak[1], [talāk > Kıpç. sulāk] *(sula:k) {eT} is.* Dalak. [DLT]

sulak[2]**,-ğı** [su-la-mak > su-la-k صولاق] *sf.* **1.** (Yer için) suyu bol olan; su bulunan. **2.** *is.* Kuşların su içmesi için konulan kap. **3.** *{eAT} {OsT}* Su alınacak, su içilecek yer. **4.** *{ağız}* Çeşme. [DS] **5.** *{ağız}* Hayvan sürülerinin sulandığı yer. [DS] **6.** *{ağız}* Buz tutan derede hayvanların sulanması için buz kırılarak açılan yer. [DS] **7.** *{ağız}* Süzgeçli su kovası. [DS] ☞ **sulak avı,** *{ağız} Su başlarına tuzak kurularak yapılan geyik avı.* [DS]|| **sulak buğdayı,** *{ağız} Sulanabilir arazide yetişen özlü buğday.* [DS]|| **sulak yerde büyümek,** *argo. (Kişi için) uzun boylu olmak.*

sulaklı, [sulak-lı] *{OsT} is.* Sulak yeri bulunan; sulu.

sulaklık[1], **-ğı** [su-la-k-lık] *is.* Sulak olma durumu; suyu bol bulunma.

sulaklık[2], **-ğı** [su-la-k-lık] *{ağız} is.* **1.** Su içtikten sonra hayvanlara verilen yem. **2.** Azılı atları zaptetmek için ağızlarına takılan gemden başka demir araç; kantarma. [DS]

sulama, [su-la-ma] *is.* **1.** Sulamak eylemi. **2.** Bir yeri veya bölgeyi, ark ve kanallar yardımı ile su vererek kuraklıktan kurtarma. **3.** Su verme; su doldurma.

sulamaç, -cı [su-la-maç] *is.* Yolları sulamakta kullanılan büyük su hazneli araç; arozöz.

sulamak, [sūv > suv-lā-mak / su-lā-mak] *{eT} (sula:mak) gçl. f. [-r] [-l(u)-yor)]* **1.** (Bir şeye) su vermek. *{eT} (aynı)* [DLT] **2.** *{eT} {ağız}* (Yoğurt, bulama vb. için) içine su koymak; sulandırmak. [DLT] [DS] **3.** (Yer için) su serpmek; su dökmek; ıslatmak. **4.** (Hayvan için) su içmesini sağlamak; suvarmak. **5.** *argo.* (Para için) vermek; ödemek.

sulan, [*eT.* suv-la-n-mak > su-la-n] *{ağız} is.* Sulu yer; bataklık; sazlık. [DS]

sulandırıcı, [su-la-n-dır-ıcı] *sf.* **1.** Sulanmayı, sulandırmayı sağlayan. **2.** *tıp.* Salgıları, seröz zarlarda toplanan sıvıları sulandıran. **3.** *is.* Sulandırmakta kullanılan madde.

sulandırma, [su-la-n-dır-ma] *is.* **1.** Sulandırmak eylemi. **2.** Su katma. **3.** Sulu hâle getirme.

sulandırmak, [su-la-n-dır-mak] *edil f. [-ır]* **1.** Sulanmasını sağlamak. **2.** İçine su katıp karıştırarak yoğunluğunu azaltmak. **3.** *argo.* İşin ciddiyetini bozmak; cıvıtmak.

sulanı, [sulānī] *(sula:nı:) {eT} is.* Bir bitki. [EUTS]

sulanlık, -ğı [sulan-lık] *{ağız} is.* Sulu yer; bataklık; sazlık. [DS]

sulanma, [su-la-n-ma / su-lan-ma] *is.* **1.** Sulanmak eylemi. **2.** Havanın nemini soğurarak çözülme ve sıvılaşma özelliği.

sulanmak[1], [su-la-n-mak سولانمق] *edil. f. [-ır]* **1.** Sulamak eylemi yapılmak; sulamak eylemine konu olmak. **2.** (Bitki için) su verilmek. **3.** (Yol, taşlık vb. için) üzerine su dökülmek; ıslatılmak. **4.** Sulu hale getirilmek; sulandırılmış olmak. **5.** *dönşl. f. {eAT} {OsT}* Suyu olmak; su sahibi olmak; su edinmek; su ihtiyacını gidermek. **6.** Havanın nemini soğurarak suyu çoğalmak; yoğunluğu azalmak; çözülmek; cıvıklaşmak; cıvık hale gelmek. **7.** Kendi kendine suyunu salmak. **8.** (Göz için) yaşarmak; ıslanmak. **9.** *argo.* İşin ciddiyetine yakışır davranmamak; laubalileşmek; sululuk etmek. **10.** *argo.* (Bir şey için) onu istediğini belli etmek. **11.** *argo.* (Kadın veya erkek için) ona duyduğu cinsel isteği yakışıksız biçimde ifade etmek.

sulanmak[2], [su[2] > su-la-n-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* **1.** Semirmek; gelişmek. **2.** Güzelleşmek. [DS]

-sular, [-su-lar /-süler / -sunlar / -sünler] *{eT} çek. e.* Emir kipi çokluk üçüncü kişi ekidir. *ögren-süler (öğrensinler), ayıng-la-ma-sunlar (kötülemesinler).*

sularında, [Far. sü *(civar)* سو + T. -lar-ı-n-da] *zf.* (Yaş ve saat bildiren sayılardan sonra) ona yakın; civarında.

sulatma, [su-la-t-ma] *is.* Sulatmak eylemi.

sulatmak, [su-la-t-mak] *gçl. f. [-ır]* **1.** Sulanmasını sağlamak; sulamak eylemini yaptırmak. **2.** (Yer, nesne için) üzerine su döktürmek; ıslattırmak. **3.** (Bitki için) su verdirmek. **4.** (Hayvan için) su içmesini sağlatmak; suvarmak eylemini yaptırmak.

sulav, [Ar. sūr + Far. āb => sulav] *{ağız} is.* Musluk.

sulayım, [su-la-y-ım صولايم] *{OsT} is.* Sulanış; sulama.

sulayın, [su-layın سولاين] *{eAT} zf.* Su gibi.

sulaz, [su-la-z] *{ağız} is.* Suyu bol toprak; sulak yer. [DS] ⊡ **sulaz olmak,** *{ağız} (Yer için) yağmur veya çok sulama yüzünden cıvık çamur olmak.* [DS]

sulb[1], [Ar. ṣulb / ṣulbe صلب / صلبه] *{OsT} is.* **1.** *anat.* Bel kemiği; omurga. **2.** Döl. **3.** Zürriyet.

sulb[2], [Ar. ṣalābet > ṣulb صلب] *{OsT} sf.* **1.** Sert; katı. **2.** Taş gibi.

sulbi, [Ar. ṣulb > ṣulbī / ṣulbiyye صلبى / صلبيه] *(sulbi:) {OsT} sf.* **1.** Omurgaya ait; omurga ile ilgili. **2.** (Erkek evlat için) birinin dölünden gelen. **3.** *is.* Bir kimse ile çocuğu arasındaki bağ.

sulbiye, [Ar. ṣulbī > ṣulbīyye صلبيه] *(sulbi:ye) {OsT} sf.* **1.** (Kız evlat için) birinin dölünden gelen. **2.** *is. huk.* Çocuğun babası veya onun hısımları ile olan akrabalığı.

sulbiyet, [Ar. ṣulb[2] > ṣulbiyyet صلبيت] *{OsT} is.* **1.** Katılık; sertlik. **2.** Cisimlerin katı hâli. **3.** *mecaz.* Duygusuzluk.

suleha, -a'i [Ar. ṣulḥ >ṣuleḥā' صلحاء] *(suleha:) {OsT} is.* Günah işlemeyen iyi niyetli kimseler; salihler.

suleyli, [? suleyli] *{ağız} sf.* Düzensiz; dağınık. [DS]

sulfapridin, [Fr. sulfapyridine] *is. kim.* Tıpta kullanılan ilk sulfamitlerden biri olan para-aminobenzensülfonamido 2 pridin yaygın adı; $C_{11}H_{11}N_3O_2S$.

sulfata, [İt. sulfato] *(sulfa'ta) is, tıp.* Kinin sülfatına ve diğer tuzlarına halk arasında verilen ad. ⊡ **sulfata ağacı,** *{ağız} Okaliptüs ağacı.* [DS]

sulga, [sul-ga] *{ağız} is.* Gevşek bükülmüş ipek, pamuk veya yün. [DS]

sulgu, [sul-gu] *{ağız} is.* Sulga. [DS]

sulguç, -cu [sul-guç] *{ağız} is.* Ayakkabı [DS]

sulh, [Ar. ṣulḥ صلح] *{OsT} is.* **1.** Uyuşma; uzlaşma. **2.** Rahatlık; huzur; asayiş. **3.** Barış. **4.** *huk.* Davacı ile davalı arasında yapılan sözleşme; davacı ile davalı aralarında anlaşarak aralarındaki uyuşmazlığı gidermeleri. ⊡ **sulh-āmiz,** *Barıştıran; barışı sağlayan.*|| **sulh etmek,** *Barıştırmak.*|| **sulh hâkimi,** *Sulh mahkemelerinde görevli olan yargıç.*|| **sulh mahkemeleri,** *İdare mahkemeleri, özel mahkemeler, asliye mahkemeleri, ceza mahkemeleri ve ağır ceza mahkemelerinin görevleri dışında kalan davalara bakan tek yargıçlı mahkemeler.*|| **sulh olmak,** *Anlaşmak; uzlaşmak.*|| **sulh ü müsālemet,** *{OsT} Barış ve barışıklık; barış ve baysallık.*

sulhan, [Ar. ṣulḥ > ṣulḥan صلحاً] *(su'lhan) {OsT} zf.* Barış yoluyla; uzlaşarak; anlaşarak.

sulhçu, [sulh-çu] *sf.* Barış yanlısı olan; barışçı; barışsever.

sulhen, [Ar. ṣulḥ > ṣulḥen صلحاً] *(su'lhen) {OsT} zf.* Barış yoluyla; uzlaşarak; anlaşarak.

sulhi, [Ar. ṣulḥ > ṣulḥī / ṣulhiyye صلحى / صلحيه] *(sulhi:) {OsT} sf.* Barışla ilgili; barışa ait.

sulhiye, [Ar. ṣulḥī > ṣulḥīyye صلحيه] *{OsT} sf.* **1.** Barışla ilgili; barışa ait. **2.** *is. ed.* Bir savaş sonunda barış antlaşması imzalanması dolayısıyla yazılan kaside.

sulhname, [Ar. ṣulḥ + Far. -nāme صلحنامه] *(sulhna:me) {OsT} is.* Yapılan barış antlaşması şartlarının yazılı olduğu belge.

sulhperver, [Ar. ṣulḥ + Far. -perver صلح پرور] *{OsT} sf.* Barış taraftarı; barışçı; barışsever.

sulhsever, [Ar. ṣulḥ + T. sever] *sf.* Barışsever.

sulındı, [sal-mak > sal-ın-dī / sulm-dī] *(sulındı:) {eT} is.* Erkeğin arkaya doğru salıverdiği saç. [DLT]

sulka, [sul-ga / sul-ka] *{ağız} is.* Gevşek bükülmüş ipek, pamuk veya yün. [DS]

sulkebap, [sul+kebap] *{ağız} is.* Kaynamış et suyu. [DS]

sullacı, [sul-la-cı] *{ağız} sf.* Aptal; salak. [DS]

sullap, -bı [sul-la-p ?] *{ağız} sf.* **1.** Aptal; salak. **2.** *is.* Salya. [DS]

sullum, [sul-lu-m] *{ağız} is.* Merdiven. [DS]

sullup, [sul-lu-p ?] *{ağız} sf.* Aptal; salak. [DS]

sulta[1], [Ar. sulṭ *(baskı)* > sulṭa سلطه] *{OsT} is.* **1.** Haklı veya haksız her türlü güç. **2.** Yaptırma gücü; yasaklama gücü; egemenlik hakkı; yetke; otorite.

sulta[2], [? sulta] *{ağız} is.* Eylül ayı. [DS]

sultan[1], [Ar. sulṭ > selāṭet > sulṭān سلطان] *(sultan > sulta:nı) {OsT} is.* **1.** Hükümdar; padişah. **2.** Sünnî hükümdarların kullandıkları unvan. **3.** Osmanlı imparatorluğunda, padişahların eşlerine, anne, kız kardeş ve kız çocuklarına verilen unvan. **4.** *tasvf.* Bazı Bektaşi büyüklerine verilen unvan. **5.** Eskiden Avrupa'da işlemeli kumaştan yapılma, önden açık bir elbiseye verilen ad. ⊡ **sultan böreği,** *Yufka aralarına hafifçe pişirilmiş kuşbaşı et, soğan ve dil peyniri konularak fırında pişirilen bir tür börek.*|| **sultan börkü,** *{OsT} bot. Bir tür çiğdem.*|| **sultan efendi,** *İmparatorluk döneminde, padişahların kız kardeşleri ile kızlarına verilen ad.*|| **sultān-ı cihān,** *{OsT} 1. Cihana egemen olan. 2. Allah.*|| **sultān-ı çerh,** *{OsT} 1. Feleğin (göğün, çarkın) sultanı. 2. Güneş.*|| **sultān-ı dervişān,** *{OsT} 1. Dervişlerin sultanı. 2. Hz. Muhammed.*|| **sultān-ı encüm,** *1. Yıldızların sultanı. 2. Güneş.*|| **sultān-ı Rūm,** *{OsT} 1. Roma topraklarının sultanı. 2. Osmanlı padişahı.*|| **sultan kethüdası,** *{OsT} İmparatorluk döneminde, evlendirilen padişah ve şehzadelerin kızla-*

rının dairelerindeki işlerine bakan görevli.|| **sultan sarayları,** *İstanbul'da kadın efendiler için yaptırılan saraylara verilen ad.*|| **sultânü'ş-şuâra,** *{OsT} 1. Şairlerin sultanı. 2. Usta şairlere kurullarca verilen bir unvan.*|| **sultan yolu,** *{OsT} Geniş cadde; bulvar.*

sultan², [sultan] *{ağız} is.* Bir tür kertenkele. [DS]

sultani, [Ar. sulṭān>sulṭānī/sulṭāniyye سلطانى / سلطانيه] *(sulta:ni:) {OsT} sf.* **1.** Sultana ait; sultanla ilgili. **2.** Sultanlara yaraşan. **3.** Eskiden bugünkü liseye denk resmî okullara verilen ad; lise. **4.** Mısır, Trablus ve Cezayir darphanelerinde basılan Osmanlı paralarına verilen ad. **5.** Çekirdeksiz bir kuru üzüm çeşidi. **6.** Eskiden, Anadolu ve İstanbul'da üretilen değerli bir Kâğıt çeşidi. **7.** Bir tür çatma dokuma. ⊟ **sultânî-hüzzâm,** *{OsT} müz. Klasik Türk musikisinde bir birleşik makam.*|| **sultânî-ırak,** *{OsT} müz. Klasik Türk musikisinde bir birleşik makam.*|| **sultânî-nevâ,** *müz. Klasik Türk musikisinde bir birleşik makam.*|| **sultânî-pûselik,** *{OsT} müz. Klasik Türk musikisinde bir birleşik makam.*|| **sultânî-segâh,** *müz. Klasik Türk musikisinde bir birleşik makam.*|| **sultânî tembel,** *Aşırı derecede tembel; iş görmekten hiç hoşlanmayan.*|| **sultânî tembellik,** *Çok tembel olma durumu; aşırı tembellik.*|| **sultânî-yegâh,** *{OsT} müz. Klasik Türk musikisinde bir şet makamı.*

sultaniye, [Ar. sulṭānīyye سلطانيه] *(sulta:ni:ye) {OsT} sf.* Sultanla ilgili; sultana ait.

sultanküpesi, [sultan+küpe-s-i] *{ağız} is. bot.* Hasekiküpesi, *(Aquilegia olympica).* [DS]

sultanlık,-ğı [sultan-lık] *is.* **1.** Saltanat; padişahlık. **2.** Sultan unvanını taşıyan hükümdarın yönetimindeki ülke. **3.** *mecaz.* Güzel bir şeye ulaşma; ergi.

sultanoğlu, [Ar. sulṭān + T. oğ(u)l-u] *is.* Padişah kızlarının ve kız kardeşlerinin erkek çocuklarına verilen ad; sultanzade.

sultanzade, [Ar. sulṭān + Far. zāde سلطان زاده] *(sultanza:de) {OsT} is.* → sultanoğlu.

sultara, [? sultara] *{ağız} is.* **1.** Koyun sürülerinin geçmesi için tarlalar arasında bırakılan yol. **2.** Koyun ve sığır sürülerinin yürürken bıraktıkları iz. [DS]

sultat, [? sultat] *{ağız} is.* **1.** Kalın namlulu bir tür tek tüfek. **2.** Altı yivli bir tür tüfek. [DS]

sulu¹, [su-lu صولو] *sf.* **1.** Suyu olan; içinde su bulunan. **2.** Suyu çok olan. **3.** Çokça su salan. **4.** İçine su katılmış olan; sulandırılmış. **5.** *kim.* (Çözelti için) eritici maddesi su olan. **6.** *kim.* Su ile birleşmiş olan. **7.** *mecaz.* (Kişi için) yersiz ve boş şakalar yapan; ciddiyetten uzak olan; laubali. **8.** *mecaz.* (Erkek için) kadınlara karşı cinsel isteklerini yersiz ve zamansız olarak çeşitli şekillerde belli eden. **9.** (Giyecek için) kenarlarına su çekilmiş olan; kenar suyu işlenmiş. **10.** *{eAT}* Taze; solmamış. **11.** *{eAT}* Su taşımakta kullanılan. **12.** *is. {ağız}* Etle pişmiş sebze yemeği. [DS] ⊟ **sulu boya,** *1. Su karıştırılarak kullanılabilen boya. 2. Bu tür boya ile yapılmış resim.*|| **sulu çözelti,** *kim. Çözücüsü su olan çözelti.*|| **sulu engel,** *At yarışlarında içinde su ve önünde çalı bulunan bir engel.*|| **sulu göz,** *(Kişi için) gözyaşını tutamayan; hemen ağlayan.*|| **sulu gözlü,** *Gözyaşını tutamayan; hemen ağlayan.*|| **sulu iftar,** *argo. 1. Ramazanda içki içmek. 2. İftar vaktinde hazırlanan içki sofrası.*|| **sulu kılıç,** *{OsT} Su verilmiş çelikten yapılan kılıç.*|| **sulu ortam,** *bot. İçinde çok miktarda su bulunan ya da yalnızca sudan ibaret olan ortam.*|| **sulu sepen,** *{ağız} Yağmurla yağan kar.* [DS]|| **sulu sepgin,** *{ağız} Yağmurla yağan kar.* [DS]|| **sulu sepken,** *(Kar için) yağmur ile karışık olarak yağan.*|| **sulu sepkin,** *{ağız} Yağmurla yağan kar.* [DS]|| **sulu sıklam,** *{ağız} 1.*→ sulusıklam. *2. Çok ıslak.* [DS]|| **sulu sicim,** *anat. Gözün ön odasında mercek ile kornea ve gözbebeği arasında bulunan sıvı madde.*|| **sulu sirke,** *{ağız} (Mal için) değeri az; değersiz.* [DS]|| **sulu tarım,** *Sulamaya dayalı tarım.*|| **sulu yem,** *Kök ve yumru gibi yüksek oranda su içeren evcil hayvan yemi.*|| **sulu zıpgın** (sepkin / zıpkın), *{ağız} Yağmurla gelen kar.* [DS]|| **sulu zıplak,** *{ağız}* → suluzıplak. [DS]|| **sulu zırtlak,** *Oyun kurallarını bozan; mızıkçılık eden; oyunda yenilince ağlayan,*

sulu², [sul-gu / sulu] *{ağız} is.* Gevşek bükülmüş ipek, pamuk ve yün. [DS]

suluca, [sulu-ca صولوجا] *{OsT} {ağız} is.* Çocukların başlarında ve yüzlerinde çıkan sulu çıban. [DS]

sulucagümbet, [sulu-ca + Far. günbet] *{ağız} is.* Karpuz. [DS]

sulucak, -ğı [su-lu-cak] *{ağız} is.* Oda içindeki küçük banyo. [DS]

suluç, -cu [su-lu+uç] *{ağız} is.* Mantı hamuru kesmeye yarayan büyük bıçak. [DS]

sulugaylan, [sulu+gaylan] *{ağız} is.* Nargile. [DS]

sulugumbat, [sulu+ Far. günbet] *{ağız} is.* Karpuz. [DS]

suluğ, [su-luk / su-luğ] *{ağız} is.* Köylerde su bakraçlarının konulduğu yüksekçe yer. [DS]

suluğan, [sulu-ğan] *{ağız} is.* Bükülmüş iplik. [DS]

suluh, [su-luk / suluḫ] *{ağız} is.* Oluk; yalak. [DS]

su'luk, [Ar. ṣuʿlūk صعلوك] *(su-lu:k) {OsT} is.* **1.** Yoksul; fakir. **2.** Serseri. **3.** Dilenci.

suluk¹,**-ğu** [su-luk صولوق] *is.* **1.** Su çıkan, çamurlu yer. **2.** *{eAT} {OsT}* Su birikmiş yer. **3.** *{ağız}* Su deposu. [DS] **4.** *{ağız}* Musluk. [DS] **5.** *{ağız}* Şırınga; enjektör. [DS] **6.** *{ağız}* Hayvan sulanan yer. [DS] **7.** *{ağız}* Sürahi. [DS] **8.** Hayvanların su içmeleri için kullanılan kap vb.; kümeslerde, tavukların su ihtiyaçlarını karşılamak için konulan damlalık ve çanaktan ibaret özel su kabı; kuş kafeslerinde, kuşların su

içmeleri için konulan su kabı. *{eAT} {OsT} (aynı)* **9.** Yarışçıların, su ve sulu içecekler koydukları özel kap. **10.** *{ağız}* Uzun yollarda yolcuların yararlanması için açılan kuyuların yanlarındaki taş oluk. [DS] **11.** *{ağız}* Üzüm çiğnemekte kullanılan tekne. [DS] **12.** *{ağız}* Köy evlerinde içinde yıkanmak için ayrılmış olan yer; gusülhane. [DS] **13.** *{ağız}* Mutfak. [DS] **14.** *{ağız}* Mutfakta su dökülen yer. [DS] **15.** *{ağız}* El yıkamakta kullanılan yer; lavabo. [DS] **16.** *{ağız}* Su deposu. [DS] **17.** *{ağız}* İçinde su ısıtılan kap. [DS]

suluk[2], **-ğu** [su-luk] *{ağız} is.* **1.** Vücutta suyu depo ettiği sanılan kesecik. [DS] **2.** Sidik torbası; mesane. *{ağız}* [DS] **3.** *{ağız}* Kuş kursağında su toplanan yer. [DS] **4.** *{ağız}* Doğuracak hayvanda, yavrudan önce gelen suyun kesesi. [DS] **5.** *{ağız}* İç yağındaki kesecikler. [DS]

suluk[3], **-ğu** [su-luk] *{ağız} is.* Hayvanlara sabaha karşı verilen yem. [DS]

suluk[4], **-ğu** [su-luk] *{ağız} is. tıp.* Küçük çocukların başlarında saç dökülmesi ve yer yer kabartılarla beliren deri hasatlığı. [DS]

suluk[5], **-ğu** [suv-luk / suk-mak > suk-luk صولق] *is.* **1.** *{OsT}* Gem altına takılan zincir; suluk zinciri. [DS] **2.** *{ağız}* At dizginlerinin altındaki zincire takılan halka. [DS] ⊡ **suluk zinciri,** *At vb. hayvanların gemlerinin altına takılan küçük zincir.*

suluk[6], [süv *(su)* > suv-luk > su-luk *(su kabı)*] *is.* **1.** *{eT}* Sarık. [DLT] **2.** *{ağız}* Kadınların başlarına örttükleri çevre. [DS] **3.** *{ağız}* Hamam takımı; hamam havlusu. [DS] **4.** *{ağız}* Havlu elbise; bornoz. [DS]

suluk[7], [su-luk] *{ağız} is.* **1.** Hançer. **2.** Büyük mutfak bıçağı. [DS]

suluk[8], **-ğu** [su-luk] *{ağız} is.* Oyunda çizgiyi aşamayan, çizginin üstünde kalan; yanan. [DS] ⊡ **suluk düşmek,** *{ağız} Baygın düşmek.* [DS]

suluk[9], **-ğu** [su-luk] *{ağız} is.* Yabani dereotu. [DS]

suluk[10], **-ğu** [su-luk] *{ağız} is.* Kovanda arıların girip çıktığı delik. [DS]

suluklu, [su-luk-lu] *sf.* Suluğu olan; suluğu bulunan. ⊡ **suluklu gem,** *Haşarı atlara takılan, atın burnunun üstünden geçirilen bir tür gem.*

sulukluk, -ğu [su-luk-luk] *{ağız} is.* **1.** Oda içindeki küçük banyo; gusülhane. **2.** Havlu gibi kurulanılan bez. [DS]

sulukule, [sulu+kule] *{ağız} is.* Hokka; mürekkeplik.[DS]

sululaşma, [su-lu-la-ş-ma] *is.* Sululaşmak eylemi.

sululaşmak, [su-lu-la-ş-mak] *dönşl. f. [-ır]* **1.** Yakışıksız ve yersiz şakalar yapmak. **2.** Çevresindekilere saygısız ve hoş olmayan sözler söylemek. **3.** Kadınlara karşı tatsız iltifatlarda bulunmak.

sululuk, -ğu, [su-lu-luk] *is.* **1.** Sulu olma durumu. **2.** Sulu davranışlarda bulunan kimsenin niteliği. **3.** Sulu davranış. **4.** *mecaz.* Kadınlara karşı hoş olmayan ve yersiz iltifatlarda bulunma. ⊡ **sululuk etmek,** *Sulu davranışlarda bulunmak; yakışıksız ve yersiz davranışlarda bulunmak; kadınlara karşı tatsız iltifatlarda bulunmak.*|| **sululuk yapmak,** *Sululuk etmek; sululaşmak.*

sulumeme, [sulu+meme] *{ağız} is.* Kandırma; oyalama. ⊡ **sulumeme vermek,** *{ağız} Kandırmak; oyalamak; avutmak.* [DS]

suluncak, -ğı [salın-cak] *{ağız} is.* Salıncak. [DS]

sulungur[1], [sulu-n-gur] *{ağız} sf.* **1.** İşe yaramaz. **2.** Aptal; sersem.[DS]

sulungur[2], [sulu-n-gur] *{ağız} is. biy.* Yumurtadan yeni çıkmış kurbağa yavrusu. [DS]

sulunmak, [sal-ın-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ur]* Sallanmak. [DS]

sulusepen, [su-lu+sep-en] *{ağız} is.* **1.** Yelle birlikte yağan kar ve yağmur. **2.** Dolu ile birlikte yağan yağmur. [DS]

sulusepkin, [su-lu+sep-kin] *{ağız} is.* Rüzgârla birlikte yağan kar veya yağmur. [DS]

suluserpgen, [su-lu+serp-gen] *{ağız} is.* → sulusepkin. [DS]

sulusırtlak, -ğı [su-lu+sırt-la-k] *{ağız} is.* **1.** Limon. **2.** *sf.* Çok sulu ve cıvık. [DS]

sulutka, [Bulg. surovatka] *{ağız} is.* Peynirden süzülen su. [DS]

suluzıplak, -ğı [su-lu+zıp-la-k] *{ağız} is.* Limon. [DS]

suluzırtlak, -ğı [su-lu+zırt-la-k] *{ağız} is.* **1.** Limon. **2.** Suyunu iyice çekmemiş yemek. **3.** Ağzından salya akan kimse. **4.** *sf.* Saygısız, kendini bilmez. **5.** Çabuk ve çok ağlayan. [DS]

sum[1], [sım / som / sum / süm *(yans.)*] *is.* Çarpma, dürtme, vurma anlatan kök. [Zülfikar] *sum-sak, sum-suk*

sum[2], [Ar. s̱ūm ثوم] *{OsT} is.* Sarımsak.

sum[3], **-mmu** [Ar. aṣamm > ṣumm صم] *{OsT} is.* Sağırlar.

suma[1], [su + Çin. ma *(buğday)*] *{eT} is.* **1.** Filizleninceye kadar ıslatılıp sonra kurutularak öğütülen ve bulamaç, ekmek gibi yiyecek yapılan buğday unu. **2.** Aynı şekilde hazırlanan şerbet hamurunda kullanılan arpa unu. [DLT]

suma[2], [Ar. sīmā => suma] *{ağız} is.* Yüz; surat; görünüş; sima. [DS]

suma[3], [suna / sona / suma] *{ağız} is.* Ördek. [DS]

sumak[1], [sū-mak] *(su:mak) {eT} gçsz. f. [-r]* **1.** İtaat etmek **2.** Bükülmek üzere sümek göndermek. [DLT]

sumak[2], **-ğı** [? sumak] *is.* Atkı iplikleri çözgüye değişik biçimlerde sarılmak suretiyle desenler oluşturularak dokunan havsız bir tür dokuma.

sumak[3], **-ğı** [suñ-ak / sumak صوماق / صوكاق] *{eAT} {OsT} is.* Su kabı; maşrapa; kırba.

sumak[4], **-ğı** [Ar. ṣummāḳ صوماق] *{OsT} is. bot.* **1.** An-

tepfıstığıgillerden, sıcak bölgelerde yetişen, kabuğu hekimlikte, yaprağı sepicilikte kullanılan, birkaç türü bulunan ağaçlara ve ağaççıklara verilen ad, *(Rhus pentaephylla, R. cotinus, Rhuscoriaria, R. toxicodendron, R. oramaticus)*. **2.** Bu bitkinin yemeklere ekşilik vermek için kullanılan mercimeğe benzer tanesi.

sumak[5], **-ğı** [somak / sumak] *{ağız}* Boğaz; boyun; gırtlak. ⊡ **sumağına beraber kötek çekmek,** *{ağız} Öldüresiye dövmek.*

sumar, [? sumar] *{ağız} is.* **1.** (Meyve, bitki vb. için) olgunlaşmamış; yetişmemiş. **2.** (Kişi için) büyüyememiş; cılız. [DS]

sumasaker, [suma + sakar] *{ağız} is.* Atın alnından burnuna doğru olan beyazlık; akıtma. [DS]

sumat, [Ar. simāṭ => sumat] *{ağız} is.* **1.** Sofra bezi. **2.** Kilim. [DS] ⊡ (birinin) **sumatını sümürmek,** *{ağız} Bir kimsenin sofrasındaki bütün yiyecekleri yiyip bitirmek.* [DS]

sumayı, [? sumayı] *{ağız} sf.* Şaşkın; alık. [DS]

sumbak, -ğı [Ar. summāk => sumak / sumbak] *{ağız} is.* Sumak. [DS]

sumbar, [? sumbar] *{ağız} is.* **1.** Sakar; uğursuz. **2.** Aksi. [DS]

sumdu, [? sumdu] *{ağız} is.* Yüz; surat. [DS]

sume, [? sume] *{ağız} is.* **1.** Ezber. **2.** Boş yere; boşuna; boşa. [DS]

sumen, [Fr. sous-main] *is.* Yazı masalarının üstüne konulan ve üzerinde yazı yazılan deri veya plastik kaplı altlık. ⊡ **sumen altı etmek,** *Bir evrakı işleme koymamak; işleme konulmasını geciktirmek.*

Sumerce, [sumer-ce] *(sume'rce) is.* İlk Çağ'da Mezopotamya'da yaşamış bir ulus olan Sümer ulusunun dili.

Sumerolog,-ğu [Fr. sumerologue] *is.* Sümer dili ve kültürü ile uğraşan bilim adamı.

Sumeroloji [Fr. sumerologie] *is.* Sümer dili ve eserlerini konu alan bilim dalı.

sumlım, [sumlī-mak > sumlı-m] *{eT} sf.* Hiç Türkçe bilmeyen kimse. [DLT] ⊡ **sumlım Tat,** *Hiç Türkçe bilmeyen İranlı.* [DLT]

sumlımak, [sumlī-mak] *(sumlı:mak) {eT} gçsz. f. [-r]* Türkçe'den başka bir dille konuşmak; yabancı dille konuşmak. [DLT] [KB]

sumlışmak, [sumlī-mak > sumlı-ş-mak] *{eT} dönşl. f. [-ur]* Yabancı dil konuşmak. [DLT]

sumlıtmak, [sumlī-mak > sumlı-t-mak] *{eT} gçl. f. [-ur]* Yabancı dil ile söyletmek. [DLT]

sumluşmak, [sumlī-mak > sumlu-ş-mak] *{eT} dönşl. f. [-ur]* → sumlışmak. [DLT]

summaki, [Ar. şummākī صماقى] *(summa:ki:) {OsT} is.* Ebruli, çok sert, değerli bir taş; somaki.

summan, [Ar. aṣamm > ṣummān صمان] *(summa:n) {OsT} is.* Sağırlar.

sumnat, [Far. sumnāt سمنات] *(sumna:t) {OsT} is.* **1.** Puthane. **2.** Kilise.

sumruklamak, [sum-(u)r-uk-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r]* **1.** Dövmek. **2.** İtmek. [DS]

sumsa, [sum *(yans.)* > sum-sa] *{ağız} is.* **1.** Yumruk. **2.** Yumrukla dörtme veya vurma; yumruklama. [DS]

sumsah, [sum-sak / sumsah] *{ağız} is.* Ağaçtan oyulmuş su kabı. [DS]

sumsak, -ğı [sum *(yans.)* > sum-sak] *{ağız} is.* **1.** Yumruk. **2.** Yumrukla vurma veya dürtme. [DS]

sumsaklamak, [sum-sak-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(u)-yor]* **1.** Dirsekle vurmak. **2.** Yumruklamak. [DS]

sumsalamak, [sum-sa-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(u) -yor]* Yumruklamak. [DS]

sumsuk[1], **-ğu** [sum *(yans.)* > sum-suk] *{ağız} is.* **1.** Yumruk. **2.** Yumrukla vurma. [DS]

sumsuk[2], **-ğu** [süm-sük / sum-suk] *{ağız} sf.* (Kişi için) sevimsiz; huysuz.[DS]

sumsuklama, [sum-su-k-la-ma] *is.* Sumsuklamak eylemi; yumrukla vurma; yumruk ile dürtme.

sumsuklamak, [sum-su-k-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(u)-yor]* **1.** Yumrukla vurmak; yumruklamak. **2.** Yumrukla etkilice birkaç kez dürtmek. **3.** Dirsekle vurmak. [DS]

sumsumak, [sum-su-mak] *{ağız} gçl. f. [-r]* Vurmaya kalkışmak. [DS]

sumuc, [Moğ. sögem *(karış)*] *{ağız} is.* El açıkken, baş parmak ucu ile işaret parmağı uçları arasındaki uzaklık. [DS]

sumuçlu, [sumuç-lu] *{ağız} is.* İstekli; hevesli. [DS]

sumug, [Ar. ṣamġ > ṣumūġ صموغ] *(sumu:ğ) {OsT} is.* Zamklar.

sumuk, -ğu [*eT.* süñük] *{ağız} is.* Kemik. [DS]

sumul, [Ar. şumūl صمول] *(sumu:l) {OsT} is.* Katılık; diklik; kuruluk.

sumur, [Yun. synoron = sınır] *{ağız} is.* Tarla çevresine çekilen çit. [DS]

sumurmak, [som-ur-mak / söm-ür-mek] *{ağız} gçl. f. [-ur]* **1.** Emmek. **2.** Sömürmek. [DS]

sumurtgan, [som-ur-t-kan] *{ağız} sf.* Asık suratlı; somurtkan. [DS]

sumuş, [? sumuş] *{ağız} is.* Karış. [DS]

sumut, [Ar. ṣumūt صموت] *(sumu:t) {OsT} is.* Sessiz olma; susma.

-sun, [sen *(zamir)* > -sın / -sin / -sun / -sün] *çek. e.* → -sın. ⊡ **-sun idi,** -aydı; -saydı.

sun[1], [sūn [DLT] *(böyle yazılı)* / sōn [Clauson] *(böyle okumuş)*] *(su:n) {eT} sf.* **1.** Mükemmel. **2.** İyi kalpli.

[DLT] → **sun** (son) **kişi,** *{eT} İyi kalpli, yüreği selek adam.* [DLT]

sun[2], **-n'ı** [Ar. şunᶜ صنع] *is.* **1.** Yapma; yapış. **2.** İş; eser. ⊡ **sun'-i bedi',** *Güzel eser.*|| **sun'-i beşer,** *İnsan tarafından yapılma; insan eseri.*|| **sun'ullah,** *Allah'ın kudreti.*

sun[3], [Çin. ts'un *(parmak)* => son [DLT] *(böyle yazılı)* / sun [Clauson] *(böyle okumuş)*] *{eT} sf.* Som; içi dolu madenden olan. [DLT]

suna[1], [Moğ. sona / sono > suna] *is.* **1.** Erkek ördek. *{ağız} (aynı)* [DS] **2.** *{OsT}* Göl ördeği. **3.** *zool.* Ördekgillerden, 80 cm. kadar uzunlukta, göğsünde kırmızı bir kuşak bulunan, deniz ve tuzlu göl kenarlarında yaşayan bir göçmen kuş, hanım ördeği; al kuşaklı ördek, *(Tadorna tadorna)*. **4.** *{ağız}* Boyu bosu düzgün, ince, güzel ve yakışıklı kimse. [DS] **5.** *{ağız}* Güzel ve sağlıklı hayvan. [DS] ⊡ **suna boylu,** *Uzun boylu; boylu boslu.*|| **suna gibi,** *Uzun boylu ve yakışıklı.*

suna[2], [su+nane-s-i ? > suna] *{ağız} is.* İnce yapraklı, maydanoza benzer bir bitki. [DS]

sunacak, -ğı [sun-acak] *{ağız} is.* Ekinleri kağnıya yüklemekte kullanılan ucu üç çatallı tarım aracı. [DS]

sunak[1], **-ğı** [sun-ak] *is.* **1.** İlk Çağda, tapınaklarda kurban kesmek, mum yakmak, günlük yakmak gibi dinî törenlerde kullanılan değirmi veya dörtgen yapılı yüksekçe taş masa *(1966)*. **2.** *hrist.* Katolik missa ayinlerinin icrasında kullanılan taş veya tahta masa. **3.** Masonlukta, büyük üstadın oturduğu yerin önünde duran ve üzerinde *üç ışık* adı verilen *kutsal kitap, pergel* ve *gönye* bulunan masa. ⊡ **sunak arkalığı,** *Kilisede sunağın arkasına yerleştirilmiş düşey yapı.*

sunak[2], **-ğı** [sun-ak] *{ağız} is.* **1.** Sulu yemekleri yemek için yufka ekmekten koparılarak kaşık biçimi verilen lokma; banak. **2.** Ağaçtan yapılmış su kabı. [DS]

sunam[1], [sun-am] *{ağız} is.* Yufkadan yapılan lokma. [DS]

sunam[2], [sun-mak > sun-am] *{ağız} is.* **1.** Kurban. **2.** Şehit. [DS]

sunamak, [suna-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-n(u)-yor]* Kötü ve etkin bir koku yayılmak; pis kokmak. [DS]

sunamluk, -ğu [sun-am-lık] *{ağız} is.* Şehitlik. [DS]

sunanesi, [su+nane-s-i] *{ağız} is. bot.* Dere nanesi; su yarpuzu, *(Mentha aquatica)*. [DS]

sunarmak, [sun-ar-mak] *{ağız} gçl. f. [-ır]* İşi yapar görünmek. [DS]

sunçuk, [sun-mak > sun-çuk] *{eT} is.* Yastık. [EUTS] ⊡ **sunçuğu sarkmak,** *{ağız} İmrenerek bakmak; ummak.* [DS]

sundak, -ğı [sun-da-k] *{ağız} sf.* Üçgen; verev. [DS]

sundılaç, [Soğd. zntw'č] *{eT} is.* Yunt kuşu; çayır kuşu. [DLT]

sundırı, [Sansk. samudra => sondurī / sundurī] *(sundurı:) {eT} is.* Deniz. [DLT]

sundu, [sın-mak > sın-dı] *{ağız} is.* Makas. [DS]

sundur, [sun-dur] *{ağız} is.* Sundurma. [DS]

sundurma, [sun-dur-ma] *is.* **1.** Sundurmak eylemi. **2.** Üstü kapalı balkon. *{ağız} (aynı)* **3.** Evlerin önündeki taşlık. **4.** Yağmur ve güneşten korunmak için bir tarafı duvara verilmiş, üç tarafı açık, üstü kapalı yer. **5.** *{OsT}* Önü açık çatı altı. **6.** *{ağız}* Küçük salon veya koridor; sofa. [DS] **7.** *{ağız}* Aba yapımında kullanılan tezgâhın iki milinin üstüne konulan, 1,5 m. boyunda, duvara çakılan sırık. [DS] **8.** *sf.* Sundurma biçiminde olan; sundurmayı andıran. **9.** Sundurma görevi yapan.

sundurmak, [sun-dur-mak] *gçl. f. [-ur]* **1.** Uzatmak; ileri sürmek. **2.** Sunmasını sağlamak; sunmak eylemini yaptırmak; verdirmek. **3.** *{ağız}* Vermek. [DS]

sunduruç, -cu [sun-dur-uç] *{ağız} is.* Boyunduruğa kayışlarla bağlanan uzun delikli ağaç. [DS]

sundurum, [sun-dur-um] *{ağız} is.* Damlarda kullanılan kiriş. [DS]

sunduruvermek, [sun-dur-mak + ver-mek] *{ağız} gçl. b. f. [-ir]* Verivermek. [DS]

sunek, -ği [sün-ek] *{ağız} sf.* → sünek. [DS]

sunepa, [sünepe] *{ağız} sf.* Onun bunun kapısında amaçsızca dolaşan; avarelik eden; sünepe. [DS]

sunga, [suñā] *(suña:) {eT} is.* **1.** Erkek ördek; suna. [ETY] **2.** Turna. [ETY]

sungak, -ğı [suñ-ak صوكاق] *(suñak) {eAT} {OsT} is.* Su kabı; maşrapa.

sungar, [*eT.* sıñ-kur > sungar صونغر] *{eAT} {OsT} is. zool.* Akdoğan.

sunger, [sun-ger ?] *{ağız} is.* Sünek; elastiki. [DS]

sunggur, [*eT.* sıñ-kur > suñgur] *(suñgur) {eT} is.* Sungur. [ETY]

sungkur, [sıñ-kur > suñkur] *(suñkur) {eT} is.* Sungur. [KB]

sungsung, [suñ + suñ / sin+sin] *{ağız} is. folk.* Düğünlerde ateş çevresinde dönülerek oynanan bir oyun. [DS]

sungu[1], [sun-mak > sun-ğū] *(sunğu:) {eT} sf.* Uzanacak; uzanan.

sungu[2], [sun-gu] *is.* **1.** Bir büyüğe sunulan armağan; takdime. **2.** Tanrı adına veya tapmağa yapılan bağış. **3.** *{ağız}* Armağan. [DS] **4.** *{ağız}* Verilmiş, bağışlanmış şey; vergi. [DS] **5.** *{ağız}* Geline verilen armağan. [DS] ⊡ **sungu sunmak,** *{ağız} Armağan vermek.* [DS]

sunguç, -cu [sun-guç] *{ağız} is.* Yayvan sepet; sele. [DS]

sunguun, [sın-mak > sın-gın] *{ağız} sf.* Durgun; çekingen; soğuk. [DS]

sungur[1], [*eT.* sıñ-kur > sunkar > sungur صونغر] *is.* **1.** *{eAT}* Akdoğan. **2.** *{ağız}* Doğana benzer bir avcı kuş. [DS]

sungur[2], [sun-gur] *{ağız} sf.* (Kişi için) somurtkan; soğuk suratlı. [DS]

sungur[3], [sun-gur] *{ağız} is.* Kurbağa yumurtası. [DS]

sungusuz, [sun-gu-suz] *{ağız} sf.* (Kişi için) eğitilmemiş; terbiyesiz. [DS]

-sunı, [-sunı / -süni] *{eT} çek. e.* Emir kipi teklik üçüncü kişi ekidir. *kör-süni (görsün).*

sunı, [sun-mak > sun-ī] *(sunı:) {eT} sf.* Evin kirişleri. [DLT]

sun'î, [Ar. ṣunᶜ *(yapma)*>ṣunᶜī/ṣunᶜiyye صنعى / صنعيه] *(sun-i:) {OsT} sf.* → suni.

suni, [Ar. ṣunᶜ *(yapma)*>ṣunᶜī /ṣunᶜiyye صنعى / صنعيه] *(sun-i:) {OsT} sf.* **1.** Doğal olmayan; yapma; yapay; takma. **2.** *mecaz.* İçten gelmeyen; doğallıktan yoksun; yapmacık; eğreti. ⊡ **suni böbrek,** *Takma böbrek.*|| **suni gübre,** *Bitki kalıntılarının ticarî gübre ile karıştırılmasından elde edilen gübre; yapay gübre; yapma gübre.*|| **suni ilkah,** *Yapay döllenme.*|| **suni ipek,** *Yapay ipek.*|| **suni kalp,** *Takma kalp.*|| **suni peyk,** *Yapay uydu.*|| **suni solunum,** *1. Solunum yetersizliği durumlarında takılan solunum yaptırıcı ya da kolaylaştırıcı aygıtlarla yapılan solunum. 2. Solunum durması anında ilk yardım olarak dışardan etki ile yaptırılan solunum.*|| **suni tahta,** *Sunta.*|| **suni teneffüs,** → suni solunum.|| **suni ufuk,** *gök b. Yıldızların gözlenmesinde kullanılan bir cıva kabının yüzeyinde oluşturulan ufuk.*

sunilik, -ği [suni-lik] *is.* **1.** Yapay olma durumu; doğal olamama hâli; yapaylık. **2.** Doğallıktan uzak bulunma; yapmacıklı oluş.

sunkur, [*eT.* sıñ-kur > sunkur سنقر] *{eAT} {OsT} is.* Akdoğan.

-sunlar, [sen-ler *(zamir)* > -sın-lar / -sinler- / -sunlar- / -sünler] *çek. e.* → -sınlar.

-sunlar, [-su-lar /-sünler / -sunlar / -sünler] *{eT} çek. e.* → -sular.

sunma, [sun-ma] *is.* **1.** Sunmak eylemi. **2.** *{ağız}* Geline verilen armağan. [DS] ⊡ **sunma gecesi,** *{ağız} folk. Kına gecesi.* [DS]

sunmak[1], [sun-mak صونمق] *gçl. f. [-ar]* **1.** *{eT} {eAT} {OsT}* Bir şeyi vermek üzere karşısındakine uzatmak; saygılı ve incelikli biçimde vermek veya göndermek; takdim etmek. [DLT] [KB] **2.** *{ağız}* Ağırlamak. [DS]

sunmak[2], [sun-mak صونمق] *gçsz. f. [-ar]* **1.** *{eT} {eAT} {OsT}* Almak, yakalamak için el uzatmak; uzanmak; kendine doğru çekmek. [DLT] [EUTS] [Gabain] **2.** *{OsT} {ağız}* Saldırmak; hücum etmek; hamle kılmak. [DS] **3.** *{ağız}* Yakalamak için ardından koşmak. [DS] **4.** *{ağız}* (Bir şeye, birine) dokunmak; el uzatmak. [DS] **5.** *{ağız}* Tutmak. [DS] **6.** *{ağız}* (Kedi, köpek vb. için) bir yiyeceğe uzanmak veya dokunmak. [DS] **7.** *{ağız}* Yemeğe elini uzatmak. [DS]

sunmak[3], [sun-mak] *gçl. f. [-ar]* **1.** *{eT}* Yaymak. [EUTS] **2.** *{ağız}* Uzatmak. [DS] **3.** (Gösteri vb. için) seyircilere izlettirmek; gözler önüne sermek; takdim etmek. **4.** (Yayın için) sunuculuk yapmak.

sunmak[4], [sun-mak] *{eT} gçsz. f. [-ar]* Yatmak. [Gabain] ⊡ **suna yatmak,** *{eT} Uzanmak; gerilmek.* [EUTS]

sunmak[5], [sun-mak] *{ağız} gçsz. f. [-ar]* Güreşe tutuşmak. [DS]

sunmak[6], [sun-mak] *{ağız} gçsz. f. [-ar]* **1.** (Köpek için) havlamak. [DS] **2.** (Köpek için) insana saldırmak; ısırmak; yaralamak.

sunmak[7], [sön-mek] *{ağız} gçsz. f. [-ar]* **1.** (Hava kabarcığı için) patlamak; sönmek **2.** (Kişi için) neşesi kaçmak. [DS]

sunruklamak, [sum-(u)r-uk-la-mak] *gçl. f. [-r] [-l(u)-yor] {ağız}* Dirsekle vurmak. [DS]

sunsurma, [sun-dur-ma / sunsur-ma] *{ağız} is.* Damın ortasına enlemesine konulan kalın direk. [DS]

sunta, [Ar. ṣunᶜī + Far. **tahte** / İt. sunto => sunta *(tescilli isim)*] *(su'nta) is.* Doğramacılıkta kereste olarak kullanılan, sıkıştırılmış talaş ve yongadan yapılma tahta.

suntalam, [**sunta** + Fr. **lam**bris > suntalam *(tescilli isim)*] *is.* Ucuz mobilya yapımında kullanılan bir yüzü sun'i reçineyle kaplanmış formika görünümlü sunta.

sunter, [? sunter] *{ağız} is.* Kırmızı renkli bir tür buğday. [DS]

suntıraç, -cı [Far. sümtıraş] *is.* → sunturaç.

suntıraş, [Far. sümtıraş] *is.* → sunturaç.

suntur[1], [? suntur] *{ağız} is.* **1.** Yüz; surat. **2.** *sf.* Kel. [DS]

suntur[2], [? suntur] *{ağız} sf.* Eğilip bükülmeyen; dosdoğru.[DS]

sunturac, [Far. sümtıraş => sunturaç] *{ağız} is.* → sunturaç. [DS]

sunturaç, -cı [Far. sümtıraş => sunturaç سنتراج] *{eAT} {ağız} is.* **1.** Nalbantların nallayacakları hayvanın tırnaklarını keserken kullandıkları ucu kıvrık kesici alet. **2.** Saraçların deri üzerinde yiv açmakta kullandıkları U biçimli kesici alet. [DS]

sunturеç, -ci [Far. sümtıraş => sunturaç] *{ağız} is.* → sunturaç. [DS]

sunturlanmak, [suntur-la-n-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* Naz etmek; nazlanmak. [DS]

sunturlu, [Far. sentūr / Yun. psatarion > santur *(tokmakla çalınan bir telli çalgı)* > santur-lu > suntur-lu] *sf.* **1.** Yaman; adamakıllı; dehşetli. **2.** *{ağız}* Gösterişli; görkemli. [DS] **3.** *{ağız}* Saygın.

[DS] **4.** *{ağız}* Çok ağır; kaba; incitici. [DS] **5.** *{ağız}* Eleştiriye gelmeyen; sert; titiz. [DS] **6.** *{ağız}* Karışık; zor. [DS] **7.** *{ağız}* Kirli. [DS] ⊡ **sunturlu küfür,** *Ağza alınmaz, berbat sövgü.*

sunu[1], [sun-mak > sun-u] *is.* **1.** Bir kimseye sunulan şey; takdim edilen şey. **2.** *ekon.* Üretilen malı piyasaya sürme; satışa çıkarma; arz. **3.** *ed.* İthaf. ⊡ **sunu istem yasası,** *Serbest piyasa ekonomisinde, üreticinin sürdüğü mal ve tüketicinin o malı satın alarak piyasadan çekebildiği oran ile fiyatın oluşmasına dayanan ekonomik kural; mal piyasada satılırken fiyatının dengede kaldığı durum; arz talep dengesi.*|| **sunu ve istem,** *Satıcının piyasaya mal sürmesi ve satıcının o malı satın alması ile piyasadan mal çekmesi işlemi; arz talep.*

sunu[2], [Ar. şūnīz => sūnü] *(su:nu:)* *{eT}* *is. bot.* Çörek otu; siyah kimyon, *(Nigella sativa).* [DLT] [EUTS]

sunucu, [sun-mak > sun-ucu] *is.* **1.** Radyo, televizyon yayınları ile bir gösteri vb. yerinde programı sunan kimseye verilen ad; takdimci. **2.** Oyunları sunan, yorumlayan, gösteri veya yayım ortamını hazırlayarak seyircinin ilgisini toplayan kimse. **3.** *dbl.* Birini veya bir şeyi vurgulamayı,onunla durum arasında bağıntı kurmayı sağlayan sözcük. **4.** *bsy.* Bilgi işlem düzenlerinde gelen bir iş isteğini yerine getirmekle yükümlü bilgisayar. **5.** Bilgisayar ağında başka bilgisayarlara hizmet veren bilgisayar. ⊡**sunucu bilgisayar,** *bsy. Arka planda dosya yönetimi ve veri tabanı işlerini yürüten bilgisayar.*|| **sunucu bilgisayar programı,** *bsy. Sunucu uygulamalarında sunucu bilgisayarında çalıştırılan program.*|| **sunucu bilgisayar uygulaması,** *bsy. Programı sunucu bilgisayarda çalıştırılan uygulama.*|| **sunucu kümesi,** *bsy. Dışarıdan tek bir sunucu gibi görünen, örgütlenmiş birden çok sunucu.*|| **sunucu uygulaması,** *bsy. Bir bağlantı ile istemci uygulamasındaki bir hedef belgeye bağlanacak veriler ya da hedef belgedeki bir nesneye gömülecek nesne içeren belge yaratan uygulama.*

sunuculuk, -ğu [sun-ucu-luk] *is.* Sunucunun yaptığı iş; sunma görevi.

sunuf, [Ar. ṣınıf > ṣunūf صنوف] *(sunu:f)* *{OsT}* *is.* Sınıflar. ⊡ **sunūf-i âlîye,** *{OsT} Yüksek sınıflar.*

sunuk[1], **-ğu** [sun-uk] *{ağız}* *is.* Armağan. [DS]

sunuk[2], **-ğu** [sön-ük / sun-uk] *{ağız}* *sf.* Üzgün; tasalı. [DS]

sunulma, [sun-ul-ma] *is.* Sunulmak eylemi.

sunulmak, [sun-ul-mak] *edil. f.* *[-ur]* **1.** Sunmak eylemi yapılmak; sunmak eylemine konu olmak. **2.** Bir şey, bir kimseye saygılı ve incelikli biçimde verilmek; ikram edilmek; takdim edilmek. **3.** Gözler önüne serilmek; tanıtılmak.

sunuluş, [sun-ul-uş] *is.* Sunulmak eylemi ve biçimi.

sunum[1], [sun-mak > sun-um] *is.* Sunmak işi; sunma; arz *(1935).*

sunum[2], [sun-um] *{ağız}* *is.* Lokma. [DS]

sunuş[1], [sun-uş] *is.* **1.** Sunmak eylemi ve biçimi. **2.** Büyüklere söylenilen söz; maruzat. **3.** Kapsamlı bir konuşmanın öncesinde yapılan kısa giriş konuşması. **4.** Bir kitabın girişinde yer alan tanıtıcı yazı; ön söz. **5.** *bsy.* Kaydedilmiş bir bilginin insanlar tarafından anlaşılması amacıyla grafikler hâlinde gösterimi. ⊡ **sunuş ara yüzü,** *bsy. Bir bilginin grafik olarak düzenlenip sunuluşu.*|| **sunuş katmanı,** *bsy. Sunuş bilgilerini taşıyan katman.*|| **sunuş yazılımı,** *bsy. Sunuş yapmak için gerekli olan tepegöz, bilgisayar ve grafik canlandırma gibi araçları kullanmaya yarayan yazılım.*

sunuş[2], [sun-uş] *{ağız}* *is.* Armağan. [DS]

sunuşmak, [sun-mak > sun-uş-mak صونشمق] *işteş. f.* *[-ur]* **1.** *{eT}* *{eAT}* Birbirine sunmak; birbirine vermek. [DLT] **2.** *{eAT}* *{OsT}* El tutuşmak; birbirine hamle etmek.

sunutaksir, [Ar. ṣunᶜ-ı ṭaḳṣīr] *is.* Yanlış iş yapma; bir işe zarar verecek biçimde ihmalcilik.

-sunuz, [siz *(zamir)* > -sınız / -siniz / -sunuz / -sünüz] *çek. e.* → -sınız.

sunzı, [Çin. sün-tzü / shih/sê => sunzı / sünzi] *{eT}* *is.* Pire cinsi bir hayvan. [DLT]

suoku, [su+ok-u] *is. bot.* Suokugillerden, tropikal bölgelerde, durgun su ve bataklıklarda yetişen, dik saplı ve dik yapraklı çiçekleri sap ucunda toplu ve gevşek salkım halinde otsu bitki, *(Sagittaria sagittifolia).*

suokugiller, [su+ok-u-gil-ler] *is. bot.* Örnek bitkisi hasırotu ve suoku olup durgun sularda ve bataklıklarda yetişen, yetmiş kadar türü bilinen bir çenekli, çok yıllık otsu bitkiler familyası, *(Alismaceae).*

suölçer, [su+ölç-er] *is.* Su ve diğer akışkanların derinliğini, basıncını ve ağırlığını ölçmeye yarayan alet; hidrometre.

sup, [Fr. soupe] *is.* Çikolata ile yapılan bir tür tatlı.

supa, [sıpa / supa صوپه] *{OsT}* *{ağız}* *is.* Sıpa. [DS]

supalan, [? supalan] *{ağız}* *is. dnz.* Vapur bordasında teslim. [DS]

supanglez, [Fr. soupe-anglaise] *is.* Arasına krema sürülmüş bezelerin üzerine çikolatalı krema dökülerek yapılan bir tür tatlı; sup.

supap, -bı [Fr. supape] *is.* **1.** Bir yay yardımı ile gergin tutulan ve yatağının düzlemine dik olarak yaptığı gidip gelme hareketiyle bir akışkanın geçişini ayarlamaya yarayan küçük kapak. **2.** Bir devreye yerleştirildiğinde, belirli koşullarda akımın yalnızca bir yönde geçmesine izin veren böylece dalgalı akımı doğrultmaya yarayan düzenek. **3.** Otomobil lastiği, top vb. için şişirme sırasında pompanın bastığı havayı geçiren, lastiğin içindeki havayı dışarıya geçirmeyen küçük kapak.

supara, [Far. si-päre *(Kur'an-ı Kerim cüzü)*] *is.* **1.**

Küçük kitap. **2.** İmparatorluk döneminde, okul kitaplarının genel adı. **3.** *{ağız}* İlk okuma kitabı; alfabe. [DS]

supare, [Far. si-pāre *(Kur'an-ı Kerim cüzü)*] *is.* → supara.

supha, [? supha] *{ağız} is.* Düğün yemeği. [DS]

suphanallah, [Ar. sübḥān-allāh] *(subha:nalla:h) ünl.* **1.** Allah'ı, insana özgü niteliklerden, her tülü kusur, ayıp ve eksikliklerden uzak tutarım. **2.** Şaşkınlık anında söylenir.

supinasyon, [Fr. supination] *is.* **1.** Ön kolun, el ayasını öne ve baş parmağı dışa döndürme hareketi. **2.** Bu hareketle elin aldığı durum.

supinatör, [Fr. supinateur] *sf.* **1.** *anat.* Supinasyona neden olan. **2.** (Kas için) el ayasını öne, baş parmağı dışa döndüren. **3.** *is.* Bu hareketi sağlayan kasın adı.

suplak, -ğı [sup-la-k / sop-la-k صوپلاق] *{OsT} sf.* Uzun ve biçimli (?). [TS]

suplan, [? suplan / supalan] *{ağız} is.* Vapur bordasında teslim. [DS]

supleman, [Lat. supplementum > Fr. supplément] *is.* Bir kitabı veya yayını tamamlamak, zenginleştirmek için yapılan ek.

suples, [Fr. souples] *is. spor.* Güreşte hasmın sırtını yere getirmek için uygulanan bir oyun.

suppa, [supa / supa / suppa] *{ağız} is.* Eşek yavrusu; sıpa. [DS]

supres, [? supres] *{ağız} is.* Kızgın kül. [DS]

supsup, [? supsup] *{eT} is.* Bir tür çiçek. [EUTS]

supurgan, [Soğd. zmrġ'n => Moğ. suburgan / subuzgan] *{eT} is.* Stupa. [EUTS]

supüçüğü, [su + biç-i(k)-i] *{ağız} is.* Suyun oyduğu yer; su oyması. [DS]

supya, [Yun. sepia > supia] *is. zool.* Mürekkep balığı; sepya.

su'r, [Ar. suʾr سؤر] *{OsT} is.* Yiyecek, içecek artığı.

sur[1], [sur *(yans.)*] *{eT} is.* Emme, içme sırasında çıkan sesi anlatan yansımalı kök. ⊡ **sur sur,** *Dudağın çıkardığı ses; şapur şupur.* [DLT]|| **sur sur öpmek,** *Şorul şurul içmek.* [DLT]

sur[2], [Ar. sūr سور] *(su:r) {OsT} is.* Eskiden düşman saldırılarına karşı korunmak amacıyla yapılan, bir şehrin, şatonun vb. yerin etrafını çeviren kalın ve yüksek duvarlara verilen ad; kale duvarı.

sur[3], [Far. sūr سور] *(su:r) {OsT} is.* Düğün. ⊡ **sūr-i hümāyun,** *{OsT} İmparatorluk döneminde padişah oğullarının sünnet düğünlerine veya kızlarının evlenme törenlerine verilen ad.*

sur[4], [Ar. ṣūr صور] *(su:r) {OsT} is.* **1.** Uzun boynuzdan yapılma bir tür nefesli çalgı; boru; nefir. **2.** *isl.* Kıyamet günü meleklerden İsrafil'in çalacağı borunun adı.

sur[5], [sur] *{ağız} is.* Alın yazısı; uğur; talih. [DS] ⊡ **suru gelmek,** *{ağız} Şansı tutmak.* [DS]

sur[6], [sur] *{ağız} is.* Yüz; çehre; surat. [DS] ⊡ **sur sıfat kalmamak,** *Yüzünün şekli bozulmak.*

sur[7], [sur] *{ağız} is.* **1.** İnce zar. **2.** Ağacın dış kabuğu ile gövdesi arasındaki ince zar. **3.** Yumurtanın zarı. **4.** Ette ince yağ katmanı. [DS]

sur[8], [Far. sōr => sur] *{ağız} sf.* Kırmızı; al. [DS]

sür[9], [sur] *{ağız} is.* Sıra. [DS] ⊡ **sur salmak,** *{ağız} Bir işi yinelemek.* [DS]

sur'a, [Ar. ṣurʿa صرعه] *(sur-a) {OsT} is.* Güreşte ters dönmüş kimse.

sura[1], [Surate *(Hindistan'da dokumacılıkla ünlü şehir)* > Fr. surah] *is.* **1.** Yumuşak ve ince bir tür ipekli kumaş. **2.** *sf.* Bu kumaştan yapılmış.

sura[2], [? sura] *{ağız} is.* Koyun, kuzu kaburgası içine pirinç doldurularak yapılan yemek; döş doldurması. [DS]

sura[3], [Yun. súkoro] *{ağız} is.* Gemilerde baş başa konmuş tahta. [DS]

suracan, [sura-can] *{ağız} sf.* (Kişi için) suskun; sessiz. [DS]

surah[1], [Ar. ṣurāḥ صراح] *(sura:h) {OsT} is.* Çığlık; imdat sesi; feryat.

surah[2], [Far. sūrāḫ سوراخ] *(su:ra:h) {OsT} is.* Delik.

surahi, [Ar. ṣurāḥī صراحی] *(sura:hi:) is.* → sürahi.

surak, -ğı [Far. sūrāḫ => surak] *{ağız} is.* Su çevrisi; girdap. [DS]

suramak, [surā-mak] *(sura:mak) {eT} gçl. f. [-r]* Kullanmak; amel etmek. [DLT]

surat[1], [Ar. ṣūret => surat] *is.* **1.** Yüz; çehre. **2.** Somurtkanlık; asık yüzlülük. **3.** Soğuk davranma. **4.** Oyun kâğıtlarından üzerinde insan resmi bulunanlarına verilen ad. **5.** *{ağız}* Resim; fotoğraf. [DS] ⊡ **surat asmak,** *Kaşlarını çatarak yüzüne küskün bir anlam vermek.*|| **surat bir karış,** *1. Kızgın ve çok öfkeli. 2. Küskün.*|| **surat düşkünü,** *{ağız} Yüzü çirkin olan; çehre züğürdü; çirkin.* [DS]|| **surat etmek,** *(Birine karşı) küskün durmak; asık yüzle karşılamak.*|| **suratı bir karış,** *1. Kızgın ve çok öfkeli. 2. Küskün.*|| **suratı bozuk,** *{ağız} Kötü yaradılışlı; huysuz.* [DS]|| **suratı değişmek,** *Birine karşı davranışı kötüleşmek; daha sert bir durum almak.*|| **surat kalmamak,** *Utanmaz duruma gelmek.*|| **suratı kasap süngeriyle silinmek,** *Utanması, sıkılması kalmamak.*|| **suratı kesik,** *{ağız} Asık suratlı.*|| **suratına indirmek,** *Tokat atmak.*|| **suratından düşen bin parça olmak,** *1. Öfke ve küskünlükten dolayı yüzünü asmış olmak; yüzünden düşen yüz parça olmak. 2. Can sıkıntısını açıkça belli edecek biçimde somurtmak; yüzü hiç gülmemek*|| **suratını ekşitmek,** *Memnun olmadığını belirten bir ifade takınmak.*|| **surat itmek** (etmek), *{ağız}* → surat etmek. [DS]||

(birinde) **surat mahkeme duvarı** (gibi), *1. Asık suratlı; kimseye gülmeyen; somurtkan. 2. Utanmaz; sıkılmaz.*

surat[2], [? surat] *{ağız} is.* Peynirin sarı renkli suyu. [DS]

surati, [Hint. surati *(Surate şehir adından)*] *is.* Manda sütünden yapılma bir tür Hint peyniri.

suratlı, [surat-lı] *sf.* **1.** Yüzü gülmeyen; somurtkan. **2.** Belirtilen nitelikte yüzü bulunan.

suratsız, [surat-sız] *sf.* **1.** Çirkin. **2.** Asık yüzlü; somurtkan. **3.** Aksi ve huysuz.

suratsızlık,-ğı [surat-sız-lık] *is.* **1.** Suratsız olma durumu. **2.** Aksilik, huysuzluk etme; yüzünü asma.

surba, [? surba سوربه] *{eAT} is.* Sürü.

surçıtmak, [sürç-mek > sürç-it-mek] *{eT} gçl. f. [-ür]* → sürçitmek. [DLT]

surdin, [İt. sordina > Fr. sourdine] *is.* Bazı müzik aletlerinin sesini kısmaya, şiddetini azaltmaya yarayan tahtadan veya fil dişi gibi maddelerden yapılma parça; kısmaç. *"Müzik öğretmeni olan (K.) kemanına surdin takarak çalıyordu sevdiğimiz türküleri pesten pesten söylüyorduk!"* M. Özay.

surdinleme, [surdin-le-me] *is.* Surdinlemek eylemi; kısmaçlama.

surdinlemek, [surdin-le-mek] *gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* **1.** Kısmaçlamak. **2.** Sesini kesmek; sessiz hale getirmek.

sure[1], [İng. surah] *is.* Yumuşak ipekli bir tür dokuma.

sure[2], [Ar. sūre سوره] *(su:re) {OsT} is.* Kur'an-ı Kerim'in yüz on dört bölümünden her biri.

suredan, [Ar. ṣuredān صردان] *(sureda:n) {OsT} is. anat.* Dil altında bulunan iki siyah kan damarı.

suret, [Ar. ṣūret صورت] *(su:ret) {OsT} is.* **1.** Dış görünüş; biçim; şekil. **2.** Resim. *{ağız} (aynı)* [DS] **3.** Fotoğraf. *{ağız} (aynı)* [DS] **4.** İnsan yüzü; çehre; surat. **5.** Bir yazının kopyası. **6.** Tarz; yol. **7.** *fel.* İslam felsefesinde varlığın görünen ve beş duyu ile algılanan yönüne verilen ad. **8.** *tasvf.* İlahî varlığın görünüş alanına çıkışı; insan duygularına, insan gönlüne verilişi. **9.** Hazineden ödenecek paranın miktarını gösteren ve alacaklıya verilen belge. **10.** Bir muhasebe defterinin kısaltılmış şekli. **11.** Bir para ya da madalyonun insan resmi bulunan yüzü. **12.** *huk.* Hukukî işlem ortaya koyan senet ve belgelerin aslına uygun tam örneği. ☞ **suret almak,** *Bir belgenin kopyasını çıkarmak.*|| **suret bağlamak,** *Meydana gelmek; vücut bulmak; teşekkül etmek.*|| **sūret-bāz,** *{OsT} Kuklacı; suret oynatan.*|| **sūret-bend,** *{OsT} Ressam; fotoğrafçı; resimci.*|| **suret çıkarmak,** *Bir belgenin kopyasını çıkarmak.*|| **suret darısı,** *{OsT} Güvercinlere verilen küçük darı.*|| **suret düzetmek,** *{eAT} Resim yapmak.*|| **suret düzmek,** *{eAT} Resim yapmak.*|| **sūret-ger,** *{OsT} Resim yapan; ressam.*|| **sureti Hak'tan görünmek,** *1. İyi imiş izlenimi vermeye çalışmak. 2. Birinin iyiliği için çalışıyormuş görünmek.*|| **sūret-i hâl,** *{OsT} İçinde bulunulan anın durumu.*|| **sūret-i husūl,** *{OsT} Oluşma biçimi.*|| **suret-i itāat,** *{OsT} Yapmacık itaat; yalandan boyun eğme.*|| **sūret-i kat'iyede,** *{OsT} Kesinlikle; hiçbir zaman.*|| **sūret-i mahsūsada,** *{OsT} Özel olarak; özellikle.*|| **sūret-i mutlakada,** *{OsT} Kesinlikle; asla.*|| (bir şey veya kimsenin) **suretine girmek,** *Onun görünüşünü almak; onun gibi olmak; biçimini almak.*|| **sūret-i resmiyede,** *{OsT} Resmî olarak; yasal olarak.*|| **sūret-i salah,** *{OsT} İkiyüzlülük; riyakârlık.*|| **sūret-i suūd,** *Yükseliş biçimi.*|| **sūret-i tesviye,** *{OsT} Bir sorunun çözüm şekli.*|| ... **suretiyle,** *Belirtilen biçimde; belirtilen yolla.*|| **sūret-nümā,** *1. {OsT} Oluşan; görünen; belli olan. 2. Biçimini gösteren; ortaya çıkan; meydana gelen.*|| **sūret-perest,** *{OsT} 1. Şekle önem veren; şekilci. 2. Putperest.*|| **sūret-pezîr,** *{OsT} Oluşan; şekillenen.*|| .... **surette,** *Belirtilen biçimde; belirtilen yoldan.*|| **suret** (siret) **uğrusu,** *{eAT} {OsT} İki yüzlü; mürai.*|| **suret uğruluğu,** *{OsT} İkiyüzlülük; mürailik.*|| **suret-yāb,** *{OsT} Oluşan; biçimlenen.*|| **suret yazmak,** *{eAT} {OsT} Resim yapmak.*|| **suret zarfı,** *dbl. Niteleme zarfı.*

sureta, [Ar. ṣūret > ṣūretā صورتا] *(su:reta:) {OsT} is.* **1.** Görünüşe göre; görünüşte; dıştan bakıldığında. **2.** Yalandan.

surf, [İng. surf] *is. müz.* Yarım yüzyıl önce Amerika'da yaygınlaşan orta ritimde bir salon dansı.

surfa, [sofra] *{ağız} is.* Sofra. [DS]

surgul, [? surgul] *{ağız} is.* Dağın en yüksek tepesi; sivri tepesi; doruk. [DS]

surha, [? surha / surḫa / soḫra] *{ağız} is.* Angarya. [DS]

suri[1], [Ar. ṣūret > ṣūrī صوری] *(su:ri:) {OsT} sf.* **1.** Görünüşle ilgili; görünürde olan; biçimsel. **2.** İçten olmayan; yapmacık; göstermelik. **3.** *mant.* Biçimsel.

suri[2], [Far. sūr > sūrī سوری] *(su:ri:) {OsT} is.* Düğüne ait; düğünle ilgi.

suriç, -ci [? suriç] *{ağız} is.* Bulaşık bezi. [DS]

suriye [Far. sūr + Ar. -iyye => sūriyye سوریه] *(su:ri:-ye) {OsT} is. tar.* → surname.

Suriyeli, [Suriye-li] *sf.* Suriye halkından ve bu halkın soyundan olan.

surkaç, [surkaç (DLT*'te böyle yazılı)* / sorkıç *(*Clauson, *böyle okumuş)*] *{eT} is.* Lök ağacı zamkı. [DLT]

surkuç[1], [surkuç (DLT*'te böyle yazılı)* / sorkıç *(*Clauson, *böyle okumuş)*] *{eT} is.* Lök ağacı zamkı. [DLT]

surkuç[2], **-cu** [? surkuç] *{ağız} is.* Soğanla kavrulmuş dana kıyması. [DS]

surkuçlamak, [surkuç-lā-mak *(*DLT*'te böyle yazılı)*

/ sorkıç-lā-mak (Clauson, *böyle okumuş)*] *(surkuçla:mak) {eT} gçl. f. [-r]* Lök macunu ile sap pekiştirmek. [DLT]

surkuçlanmak, [surkuç-lā-mak > surkuç-la-n-mak] *{eT} dönşl. f. [-ur]* Yerde yaban hindibasına benzer bir ot bitmek; karamuk otu bitmek. [DLT]

surkuçlanmak, [surkuç-la-n-mak (DLT*'te böyle yazılı)* / sorkıç-la-n-mak (Clauson, *böyle okumuş)*] *{eT} edil. f. [-ur]* **1.** Lök macunu ile sıkıştırılmak; berkitilmek. **2.** *dönşl. f.* Lök macunu sahibi olmak. [DLT]

surma, [sōr-mak[2] > sur-mā (DLT*'te böyle yazılı)* / sor-mā (Clauson, *böyle okumuş)*] *(surma:) {eT} is.* Şarap; bira. [EUTS] [Nevâyî]

surmak[1], [soy-mak > suy-mak > sur-mak] *{eT} gçl. f.[-r]* (Deri için) yüzmek; soymak. [EUTS]

surmak[2], [sōr-mak (Clauson, *böyle okumuş)* / sürmak (DLT*'te böyle yazılı)*] *(su:rmak) {eT} gçl. f. [-r]* Emmek; içine çekmek; içmek. [EUTS] [DLT]

surmak[3], [sur-mak] *{ağız} gçsz. f. [-ur / -ar]* Yere bakmak; susmak. [DS]

surmeşik, -ği [surmeş-ik] *{ağız} is.* Sülük. [DS]

surna, [Far. sūr-nā / sūr-nāy سورنای / سورنا] *(su:rna:) {OsT} is.* Zurna. ☐ **sūrnā-zen,** *{OsT} Zurnacı; zurna çalan.*

surnaba, [? surnaba صورنبه] *{eAT} is.* Zürafa.

surnai, [Far. sūr-nāī سورنائی] *(su:rna:i:) {OsT} is.* Zurnacı.

surname, [Far. sūr + -nāme سورنامه] *(su:rna:me) {OsT} is.* İmparatorluk döneminde, şehzadelerin sünnet, padişah kızlarının ve kız kardeşlerinin düğün törenlerini konu alan eserlere verilen ad.

surnapa, [? surnapa سورنپه] *{OsT} is.* Zürafa.

surnuş, [? surnuş] *{ağız} is.* Çürük ağaç gövdelerindeki sivri uçlu dal parçası. [DS]

surnuşlanmak, [surnuş-la-n-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ur]* Çivi gibi sert ve kuru dal parçası batmak. [DS]

surplamak, [sörp-lē-mek / surp-lā-mak / sürī-lēmek] *(surpla:mak) {eT} gçl. f. [-r]* Kur'a çekmek. [DLT]

surre, [Ar. ṣurre صره] *{OsT} is.* **1.** Para çıkını; para kesesi. **2.** Sürre. ☐ **surre alayı,** *{OsT} İmparatorluk döneminde, her yıl hac mevsiminde Mekke ve Medine halkına dağıtılmak üzere gönderilen hediyeleri götüren birlik.*|| **surre devesi,** *{OsT} 1. İmparatorluk döneminde, her yıl hac mevsiminde Mekke ve Medine halkına dağıtılmak üzere gönderilen hediyelerin yüklendiği gösterişli ve süslü deve. 2. mecaz. (Kadın için) gereğinden çok süslenen.*|| **surre emini,** *Surre alayından sorumlu kimse.*|| **surre-i hümāyūn,** *{OsT} Hac dolayısı ile İstanbul'dan Mekke ve Medine'ye gönderilen hediyeler.*

sursal, [? sursal] *{ağız} is.* Zambak. [DS]

sursat, [sü *(ordu)* + Ar. irşād *(hazır etme)* > sürşāt ? سورصات] *is.* **1.** *{OsT}* Seferde orduyu beslemek için alınan vergi. **2.** *{ağız}* Çakmaklı, fitilli, eski tip uzun tüfek. [DS] **3.** *{ağız}* Tez ve kötü yapılan iş. [DS]

sursucuk, -ğu [su(r)+su/cuk] *{ağız} sf.* Sırılsıklam. [DS]

sursur, [Ar. ṣurṣur صرصر] *{OsT} is. zool.* Danaburnu.

sursutmak, [sur-su-t-mak] *{ağız} gçsz. f. [-ar]* Surat asmak. [DS]

suruf, [Ar. ṣarf > ṣurūf صروف] *(suru:f) {OsT} is.* **1.** Dilbilgisi kitapları ve konuları; gramerler. **2.** Değişmeler; değişiklikler.

surug, [sur-uğ] *{eT} is.* Ün; şöhret; şan; şeref. [ETY]

suruh, [Ar. şarḥ *(köşk)* > şurūḥ] *(suru:h) is.* Yüksek binalar; köşkler.

surulmak, [sur-ul-mak] *{ağız} edil. f. [-ur]* Satılmak. [DS]

suruk, -ğu [sırık / suruk] *{ağız} is.* Sırık. [DS]

surul, [surul / sürul] *{ağız} is.* Eskiden, bitlenmemeleri için çocukların başlarına sürülen sulandırılmış kırmızı cıva. [DS]

suruncamak, [sur-un-ca-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-c(u)-yor]* Acı çekmek; ağlamak. [DS]

sururi, [Ar. sürūrī] *(suru:ri:) sf.* → süruri.

suruş, [sōr-mak[2] > sor-uş / suruş] *{eT} is.* Başaktaki taneler kurumadan alevde ütülerek yenen buğday; ütme; firik. [DLT]

suruşlamak, [suruş-lā-mak] *(suruşla:mak) {eT} gçl. f. [-r].* Başak ütmek; başak kavurmak. [DLT]

surutma, [sür-üt-me / surut-ma] *{ağız} is.* Kızak yapımında kullanılan önü kıvrık kayak biçiminde ağaç parçası. [DS]

surya, [? surya] *{ağız} zf.* Gerçekten; doğru. [DS]

suryani, [Ar. sūriye *(Ülke adı)* > süryānī سریانی] *(surya:ni:) {OsT} is.* → süryani.

surye, [? surye] *{ağız} is.* Küçük kürek. [DS]

sus[1], [sus] *{eAT} is.* **1.** Susma, sesiz olma, sakinlik bildiren kök. **2.** *müz.* Es. ☐ **sus görünmek,** *{ağız} Suskun durmak; sessiz görünmek.*[DS]|| **sus kes,** *{eAT} Sus; sesini kes; konuşma!*|| **sus olmak,** *{eAT} Susmak; sükût etmek.*

sus[2], [Far. süs سوس] *{OsT} is.* **1.** Güve. **2.** Kurtçuk.

sus[3], [Ar. sūs سوس] *(su:s) {OsT} is.* Yaradılış; tabiat; huy.

sus[4], [Ar. şüş صوص] *(su:s) {OsT} is. bot.* Meyan kökü.

susa, [Fr. chaussette => şose > susa] *{ağız} is.* Toprak zeminli araç yolu; şose. [DS]

susağan, [susa-ğan صوصغن] *{OsT} sf.* Çok susayan.

susak[1], -ğı, [su-s-mak *(su çekmek)* > su-s-ğak > su-s-ak] *sf.* **1.** Susamış olan; susayan. **2.** Aptal; salak.

susak[2], **-ğı** [su-s-mak *(su çekmek)* > su-s-ġak > su-s-ak سوسق / صوصاق / صوصاق] *is.* **1.** *{eAT} {OsT} {ağız}* Su kabağından ya da içi oyulmuş ağaçtan yapılma su kabı; ağaç maşrapa. [DS] **2.** Ağaç kepçe. **3.** Süt kovası. **4.** *{ağız}* Değirmen taşına, sandıktan tane dökülmesini sağlayan ağaç oluk. **5.** *{ağız}* Değirmencinin öğüttükleri tahıldan aynî olarak aldıkları ücreti ölçmekte kullandıkları ağaç ölçek. [DS] **6.** *{ağız}* Kuyudan su çekmekte kullanılan kova veya testi. [DS] **7.** *{ağız}* Topraktan yapılmış su bardağı. [DS] **8.** *{ağız}* Süzgeçli bahçıvan kovası. [DS] **9.** *{ağız}* Sulu yemekleri yemek için yufka ekmeğinden yapılan kaşık biçimindeki lokma; banak. [DS] ☞ **susak ağızlı,** *{ağız} 1. (Kişi için) anlamsız, boş konuşan; geveze; boşboğaz; düşüncesiz; patavatsız. 2. Küfür veya aşağılayıcı söz söylemeyi huy edinmiş, büyük ağızlı kadın.* [DS]|| **susak burunlu,** *(Kişi için) biçimsiz ve iri burunlu.*|| **susak kabağı,** *{ağız} Su kabağı.* [DS]

susak[3], **-ğı** [süz-ek / susak] *{ağız} is.* Kıldan yapılmış süt süzgeci. [DS]

susak[4], **-ğı** [sus-mak > sus-ak] *{ağız} sf.* **1.** Durgun; küskün. **2.** Sersem; serseri. [DS]

susaklık,-ğı [susa-k-lık] *is.* **1.** Susamış olma durumu; susuzluk. **2.** Aptallık; sersemlik. **3.** *sf.* (Su kabağı veya ağaç için) susak yapmaya uygun.

susalık[1], **-ğı** [su-sa-lık / su-sar-lık / سسالق / صوصالق / صوصالق] *{eAT} {OsT} is.* **1.** Suya kanmama hastalığı. **2.** Susama; susuzluk.

susalık[2], **-ğı** [susa-lık ?] *{ağız} is.* Uçak. [DS]

susallar, [su-sal-lar] *is. biy.* Suda yaşayan bitki veya hayvan familyası.

susalmak, [su-sa-mak صوصلمق] *{eAT} dönşl. f. [-ır]* Susamak.

susam, [Lat. sesamum / Yun. sesamon / Ar. sīsām] *is. bot.* **1.** Susamgillerden, tropikal Afrika kökenli, alt yaprakları karşıt, üst yaprakları almaşık, çiçekleri yaprakların altında tek tek yer alan, bir kapsül içindeki meyveleri çok sayıda yağlı tohum içeren, yağı çok kararlı olduğu için bozulmadan uzun süre saklanabilen, ilk çağlardan beri yağı ve tohumları için yetiştirilen, boyu 60 cm'yi bulan otsu kültür bitkisi, *(Sesamum oriantale, S. indicum)*. **2.** Bu bitkinin yağ ve besin sanayiinde kullanılan küçük tohumları. **3.** *{ağız}* Zambak; süsen. [DS] ☞ **susam helvası,** *Kaynatılmış ağdalı şekerin susam ezmesine bulanması ile elde edilen helva.*|| **susam susam,** *{ağız} (Meyve için) suyu az ve tatsız.* [DS]|| **susam yağı,** *Susam tanelerinden çıkarılan yüksek oranda kaliteli yağ; şırlağan.*

susama, [su-sa-ma] *is.* **1.** Susamak eylemi. **2.** *biy.* Organizmadaki canlılığın devamı için gerekli olan suyun azalması sonucu tükürük salgısının azalması ile ortaya çıkan su içme ihtiyacı duyumu.

susamak, [su-sa-mak] *gçsz. f. [-r] [s(u)-yor]* **1.** Su içme gereksinimi duymak; susuzluk duymak. **2.** (Toprak, bitki, saksı vb. için) su verilmesi gerekmek. **3.** *mecaz.* Çok istemek; güçlü bir ihtiyaç duymak; özlemek.

susamal, [? susamal] *{ağız} is.* Üstü susamlı çörek. [DS]

susamgiller, [susam-gil-ler] *is. bot.* Örnek bitkisi susam olan, bitişik taç yapraklı, meyveleri çok tohumlu, tropikal bitkiler familyası, *(Pedaliaceae)*.

susamlamak, [susam-la-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(u)-yor]* (Ekin için) serpilmek; büyümek. [DS]

susamlı, [susam-lı] *{ağız} is.* **1.** Az şekerli, susamlı bir çeşit hafif tatlı. **2.** *sf.* (Ekin için) büyümüş; serpilmiş; gürbüz. [DS]

susan, [Yun. sesamon => susam / susan صوصن] *{eAT} is.* Susam.

susang, [susañ] *(susañ) {ağız} sf.* Tatsız. [DS] ☞ **susan susan,** *{ağız} (Meyve için) suyu az ve tatsız.* [DS]

susanak, -ğı [sis > sus-an-ak] *{ağız} sf.* (Hava için) sisli; kapalı. [DS]

susanma, [su-sa-n-ma] *is.* Susamış olmak eylemi.

susanmak, [su-sa-n-mak] *edil. f. [-ır]* Susamış olmak; susamak eylemine uğramak.

susarlık, -ğı [su-sa-lık / su-sar-lık صوصارلق] *{eAT} is.* Susuzluk.

susatma, [su-sa-t-ma] *is.* Susatmak eylemi.

susatmak, [su-sa-t-mak سوستمق] *gçl. f. [-ır]* **1.** Susamasına yol açmak; susuzluk vermek. **2.** Susuz bırakmak. **3.** *mecaz.* Güçlük vermek; güçlük çıkartmak. **4.** *{eAT} {ağız}* Bunaltmak; bıktırmak; bezdirmek. [DS]

susayış, [su-sa-y-ış] *is.* Susamak eylemi veya biçimi.

susazmak, [su-sa-z-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* Susamak. [DS]

susen, [Far. süsen سوسن] *(su:sen) {OsT} is.* Süsen.

suseniye, [Far. süsen+Ar. -iyye => süseniyye سوسنیه] *{OsT} is. bot.* Süsengiller.

suser, [? suser] *{ağız} is.* Gömme kilit. [DS]

susey, [? susey] *{ağız} sf.* Elinden iş gelmeyen; beceriksiz. [DS]

susgak, [sus-mak *(kepçelemek)* > sus-ġāk] *(susga:k) {eT} is.* Susak; su ve benzeri şeyleri daldırarak almaya yarar araç. [DLT]

susgunnuh, [sus-kun-luk > susgunnuḫ] *{ağız} is.* Duraklama; sessizlik; suskunluk. [DS]

susık, [sus-mak *(kepçelemek)* > sus-ık] *{eT}* Kova. [DLT]

suskal, [? suskal] *{ağız} is.* Zambak; süsen. [DS]

suskalmak, [sus-ka-l-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* Yorulmak. [DS]

susku, [sus-ku] *is.* **1.** Susma; sükût. **2.** Az konuşma.

suskun, [sus-kun] *sf.* **1.** Az konuşmayı alışkanlık edinmiş olan; sükûtî. **2.** Konuşmalara, sohbetlere katılmaktan zevk almayan; söze karışmaktan uzak duran. **3.** Duygu ve düşüncelerini ortaya koymayan veya tepki vermeyen. **4.** *zf.* Sessiz, sakin bir biçimde; ses çıkarmaksızın.

suskunlaşma, [sus-kun-la-ş-ma] *is.* Suskunlaşmak eylemi.

suskunlaşmak, [sus-kun-la-ş-mak] *dönşl. f. [-ır]* Suskun olmak; suskun hâle gelmek.

suskunlaştırma, [sus-kun-la-ş-tır-ma] *is.* Suskunlaştırmak eylemi.

suskunlaştırmak, [sus-kun-la-ş-tır-mak] *gçl. f. [-ır]* Suskun hâle getirmek.

suskunluk, -ğu [sus-kun-luk] *is.* **1.** Suskun olma durumu; sukûtîlik. **2.** Konuşmaya katılmama; konuşmama. **3.** Duygu ve düşüncelerini açıklamama; tepkisini belli etmeme. **4.** Kendisinden haber vermeme; mektup yazmama; telefon etmeme vb. **5.** Bir yazarın son eserini yayınlamasından yeni bir eser yazıncaya kadar geçen süre. **6.** *tıp.* Hastanın uyanık gibi göründüğü hâlde çevresindekilerle iletişime girmediği dikkat bozukluğu. **7.** *psikol.* Dil ve beyin merkezlerinin ve ses organlarının organik bakımdan tam olmasına rağmen ortaya çıkan konuşma yoksunluğu.

susma[1], [sus-ma] *is.* **1.** Susmak eylemi. **2.** *dbl.* Ses birimlerinin bütünü ile söylenmesi sırasındaki anlamlı durgu. ⊡ **susma hakkı,** *huk. Sorgu sırasında sanığın kendisine yüklenen suçlama ile ilgili olarak cevap vermek zorunda olmayışı.*

susma[2], [sus-ma] *{ağız} is.* **1.** İğnenin motife göre bir tel ileri ya da geri batırılması şeklinde uygulanan eski bir Türk nakış işleme tekniği. **2.** Dokuma kemer. **3.** Kundağın üstüne sarılan süslü sargı. **4.** Çadırın üstünde süs olarak kullanılan ensiz dokuma bağ. **5.** Üçgen veya dörtgen biçiminde ipekle işlenmiş kumaş. **6.** Toprak evin damına konulan daire biçimindeki keçeyi yere bağlayan geniş ipler. [DS]

susma[3], [sus-ma] *{ağız} is.* **1.** Hamam takımı; havlu. **2.** Baş örtüsü. [DS]

susmak[1], [sub / suw *(su)* > su-s-mak] *{eT} gçl. f. [-ar]* **1.** Su almak; su çekmek. [İKPÖy.] **2.** Çarpmak; daldırıp almak. [EUTS]

susmak[2], [sus-mak] *gçsz. f. [-ar]* **1.** Konuşmamak. **2.** Konuşmayı bitirmek; konuşmaya son vermek. **3.** Duygularını açığa vurmamak. **4.** Gürültüyü kesmek; ses çıkarmamak. **5.** (Soyut şeyler için) etkisini göstermemek. **6.** (Sanatçı için) eser vermemek; ikinci bir eser verme süresini uzatmak. **7.** *ed.* Ölmek. ⊡ **Sus!** *Konuşma; gürültü etme.*|| **sus kes,** *{OsT} Sus; sesini kes; kısa kes.*|| **sus olmak,** *{OsT} Susmak; sükût etmek.*|| **sus payı,** *(Herhangi bir konuda bilgisi ya da tanıklığı olan kimse için) bildiklerini gizli tutması ya da konuşmaması için kendisine verilen para ya da mal; susmalık; hakk-ı sükût.*

susmalık, -ğı [sus-ma-lık] *is.* (Herhangi bir konuda bilgisi ya da tanıklığı olan kimse için) bildiklerini gizli tutması ya da konuşmaması için kendisine verilen para ya da mal; sus payı; hakk-ı sükût.

susmar, [Far. sūsmār سوسمار] *(su:sma:r) {OsT} is.* Kertenkele.

suspansuvar, [Fr. suspensoire] *is.* Erbezi torbasını ve içindekileri asılı tutmaya yarayan sargı; haya askısı.

suspus, [sus+pus] *sf.* **1.** Susmuş; sessiz; sinmiş; sakin. **2.** *zf.* Susmuş, sinmiş vaziyette. ⊡ **suspus olmak,** *Sesini hiç çıkarmamak; susmak; sinmek.*

sust, [? sust] *{ağız} sf.* Gevşek. [DS]

susta[1], [İt. su sta *(ayakta dur)*] *(su'sta) is.* (Köpek için) arka ayakları üzerine kalkarak ön ayaklarını göğüs hizasında bükerek durma. ⊡ **susta durdurmak,** *1. Köpeği arka ayakları üzerinde dikeltmek. 2. mecaz. (Kişi için) yıldırmak. 3. Etkisi altına almak.*|| **susta durmak,** *1. (Köpek için) arka ayakları üzerine kalkarak susta vaziyetinde durmak. 2. mecaz. (Kişi için) yılgınlıktan ya da korkudan korktuğu kişinin karşısında saygılı ve çekingen durmak; el pençe divan durmak.*|| **sustaya kalkmak,** *(Köpek için) arka ayakları üzerine kalkmak.*

susta[2], [Yun. susta] *(su'sta) is.* **1.** Emniyet yayı. **2.** Yay. **3.** *{ağız}* Çıtçıt. [DS]

sustalı, [susta-lı] *sf.* **1.** (Kesici alet için) sustası olan. **2.** *{ağız}* Kıvrak yürüyen. [DS] **3.** *is.* Sustalı çakı. ⊡ **sustalı çakı,** *Açık kalmasını sağlayan yayı basmadan kapatılamayan bir tür çakı.*

susturma, [sus-tur-ma] *is.* Susturmak eylemi; ilzam

susturmak, [sus-tur-mak] *gçl. f. [-ur]* **1.** Susmasını sağlamak; konuşmasını engellemek; susmasına sebep olmak. **2.** Bir kimsenin konuşmasını, ses çıkarmasını, gürültü yapmasını engellemek. **3.** (Topluluk için) karşı görüşte olanlara konuşma, görüş açıklama hakkı tanımamak; konuşmalarına engel olmak. **4.** (Kişi için) konuşamayacak, yanıt veremeyecek duruma sokmak; söylenen sözün etkisi ile konuşamayacak, söz söyleyemeyecek duruma sokmak; verdiği cevap ya da söyledikleri ile karşısındakinin savlarını çürütmek; ilzam etmek. **5.** (Ses veren şey için) sesini kapatmak; sesini kesmek; ses verme düzeneğini kapatmak. **6.** (Duygu, istek vb. için) bastırmak; ortaya çıkmasını engellemek; etkisini, gücünü azaltmak. **7.** *argo.* (Bazı gizli bilgilere tanık olan birisini, bildiklerini açıklamaması için) öldürmek.

susturucu, [sus-tur-ucu] *sf.* **1.** Bir kimseyi susturan; susmasını sağlayan. **2.** *is.* Silahlarda patlamanın gürültüsünü azaltmak için ağızlarına konulan parça. **3.** basınçlı hava ile çalışan aygıtlarda dışarı atılan

havanın gürültüsünü azaltan düzenek. **4.** Otomobillerde, dışarı atılan yanmış gazların genleşmesini sağlayarak egzoz gürültüsünü azaltan düzenek. **5.** Çalar saatte, tokmağın çana vurmasını önleyen kama.

susturulma, [sus-tur-ul-ma] *is.* Susturulmak eylemi.

susturulmak, [sus-tur-ul-mak] *edil. f. [-ur]* **1.** Susturmak eylemi uygulanmak; susması sağlanmak. **2.** Konuşması engellenmek; duygu ve düşüncelerini açıklamasına engel olunmak. **3.** Susmaya zorlanmak. **4.** *argo.* Öldürülmek.

susturuş, [sus-tur-uş] *is.* **1.** Susturmak eylemi ve biçimi. **2.** *{ağız}* Motorun gürültüsünü azaltmak için egzoz ucuna takılan susturucu. [DS]

susu, [*eT.* sasıġ > sası / susu] *{ağız} sf.* (Yiyecek için) tatsız, tuzsuz. [DS]

susun[1], [? susun] *{ağız} is.* Boyun arkası; ense. [DS]

susun[2], [? susun] *{ağız} is.* Ekmek. [DS]

susuramak, [su-sura-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-r(u)-yor]* Susamak. [DS]

susurmak, [su-sur-mak] *{ağız} gçsz. f. [-ur]* Susamak. [DS]

susuru, [su+sığırı] *{ağız} is.* Manda. [DS]

susuş, [sus-uş] *is.* Susmak eylemi ve biçimi.

susuz, [su-suz] *sf.* **1.** Suyu olmayan; suyu bulunmayan; suyu akmayan; suyu kurumuş olan. **2.** Nemsiz; kuru. **3.** Suyu çok az olan; suyu azalmış olan. **4.** (Zaman, mevsim, ay vb. için) yağışsız, kurak geçen. **5.** Su içme gereksinimi duyan; susamış olan. **6.** Kullanma suyu olmayan. **7.** *zf.* Su olmadan. **8.** Su içmeden; sulanmadan. **9.** Su katmadan; sek. ◻ **susuz yaban,** *{OsT} Çöl.*

susuzluk, -ğu [su-suz-luk] *is.* **1.** Susuz olma durumu. **2.** Güçlü bir su içme gereksinimi duyulan durum. **3.** Bir yerde veya bölgede su bulunmaması durumu; kuraklık. **4.** Susuz kalan bir şeyin durumu. ◻ **susuzluktan ölmek,** *Çok susamak.*

suşeridi, [su+şeri(t)-i] *bot.* Dere, bataklık gibi su kıyılarında yetişen, şerit gibi uzun yapraklı, sarımsı yeşil çiçekli bir su bitkisi, *(Sparganium).*

sut, -du [Fr. soude] *is. kim.* Eskiden bazı bitkilerden elde edilen sodyum karbonata verilen ad; Na_2CO_3.

sutal, [? sutal] *{ağız} sf.* (Kişi için) işsiz güçsüz; serseri; haylaz. [DS]

sutara, [? sutara] *{ağız} is.* Gümüş ya da altından yapılmış bilezik. [DS]

sutaşı, [Mac. sujtás > Fr. soutache] *(su'taşı) is.* Süs amacıyla elbise yaka ve kollarına geçirilen şerit. *{ağız} (aynı)* [DS]

sutmak, [sıt-mak / sıḏ-mak / suḏ-mak] *{eT} gçl. f. [-ur]* **1.** Tükürmek. [DLT] [Gabain] **2.** Atmak; fırlatmak; akmak. [EUTS]

sutra, [Sansk. sutra] *is.* Sanskritçe öz deyiş biçiminde yazılmış eserlere verilen ad.

sutturmak, [sıt-mak / sıḏ-mak > suḏ-tur-mak] *{eT} gçl. f. [-ur]* → sudturmak. [DLT]

sutu, -u'u [Ar. suṭūʿ سطوع] *(sutu:) {OsT} is.* **1.** Yükselme; yükseklik kazanma. **2.** Toz, ışık, duman vb. şeylerin havada yayılması.

sutubuğda, [? sutubuğda] *{ağız} is.* **1.** Allah'ın buyruğu. **2.** Alın yazısı. [DS]

sutugülen, [su+tüğ-ül-en] *{ağız} is.* Çağlayan. [DS]

sutuh, [Ar. saṭḥ > suṭūḥ سطوح] *(sutu:h) {OsT} is.* Yüzeyler. ◻ **sutūh-ı yesāriye,** *{OsT} Açılmayan yüzeyler.*

sutur, [Ar. saṭr > suṭūr سطور] *(sutu:r) {OsT} is.* Satırlar.

suturlab, [Ar. suṭurlāb سطرلاب] *(suturla:b) {OsT} is. gök b.* Usturlab.

sutyen, [Fr. soutien] *is.* Göğüsleri dik tutmaya yarayan kumaş, dantel vb. malzemeden yapılma kadın iç çamaşırı.

sutyenci, [sutyen-ci] *is.* Sutyen üreten veya satan kimse.

sutyencilik, -ği [sutyen-ci-lik] *is.* Sutyen üretim ve satım işi.

suu, [Çin. su ?] *{eT} is.* **1.** Büyük mutluluk; büyük saadet. [EUTS] **2.** Majeste. [EUTS]

su'ubet, [Ar. ṣaʿb > ṣuʿübet صعوبت] *(suu:bet) {OsT} is.* Zorluk; güçlük; çetinlik. ◻ **su'übet-i telaffuz,** *{OsT} Dil tutukluğu; söyleyiş zorluğu; anartri.*

su'ud, [Ar. saʿd *(kutsal)* > suʿūd سعود] *(suu:d) {OsT} is.* Kutsal sayılan yıldızlar.

su'ur, [Ar. sivār > su'ūr سعور] *(suu:r) {OsT} is.* Bilezikler.

su'ut, [Ar. suʿūṭ سعوط] *(suu:t) {OsT} is.* Enfiye.

suv, [sub / suw / suv صو / سو] *{eT} is.* **1.** Su. *{eAT} {ağız} (aynı)* [DLT] [EUTS] [Gabain] [Üç İtigsizler] [DS] **2.** Merih; su yıldızı. [EUTS] ◻ **suv içreki,** *Suyun içindeki.* [EUTS]|| **suv katlışmak,** *(Ayrı ırmaklardan gelen sular için) kavşakta birbirine karışmak.* [DLT]|| **suv sıgırı,** *Manda; dombay.* [DLT]|| **suv tilgeni,** *Su tekerleği.* [Üç İtigsizler]|| **suv tirkeşi,** *Dere kollarının sularının toplandığı yer.* [DLT]

Suva, -a'ı [Ar. suvāʿ سواع] *(suva:) {OsT} is.* İslamlık öncesinde, Arap kabilelerinden birinin taptığı putun adı.

suva[1], [sıva / suva-k / suvağ] *{ağız} is.* Sıva; badana. [DS]

suva[2], [? suva] *{ağız} sf.* Sığ. [DS]

suva[3], [? suva] *{ağız} is.* **1.** Balkon. **2.** Ayakyolu; hela. [DS]

suva[4], [? suva] *{ağız} is.* Arka. [DS]

suvacı, [su+ağa(ç)-ı] *{ağız} is.* → su ağacı. [DS]

suvacık, -ğı [suv-a-cık] *{ağız} is.* Üzüntüden ağlamaklı olma; gözleri dolma. [DS]

suvağ[1], [suv-ağ / suv-ak صواق / صواغ] *{OsT} is.* **1.** Su biriken yer. **2.** Çeşme; pınar.

suvağ[2], [suv > suv-a-ğ] *{ağız} is.* Sıva; badana.[DS]

suvak[1], [suv-ağ / suv-ak صواق / صواغ] *{eAT} is.* **1.** Su biriken yer. **2.** Çeşme; pınar.

suvak[2], [suv-a-ġ / suv-a-k] *{ağız} is.* **1.** Sıva; badana. **2.** Oğul alabilmek için kovana sürülen hoş kokulu maddeler. [DS]

suvak[3], [suv-a-k] *{ağız} is.* Suç atma; iftira. [DS]

suval, [Ar. su'āl => suval] *{ağız} is.* Soru. [DS]

suvalçan, [soğ-ul-can / suval-çan] *{ağız} is.* Solucan. [DS]

suvalmak[1], [suv > suv-ā-mak > suva-l-mak] *{eT} dönşl. f. [-ur]* (Çamur vb. için) sıvanmak. [DLT]

suvalmak[2], [suv-ā-mak[2] > suv-al-mak] *{eT} edil. f. [-ur]* Sulanmak; su verilmek; su saçılmak. [DLT]

suvamağ, [suv-a-mak] *{ağız} gçl. f. [-r]* Sıvamak. [DS]

suvamak[1], [suv > suv-ā-mak] *(suva:mak) {eT} {ağız} gçl. f. [-r]* Sıvamak. [EUTS] [DS]

suvamak[2], [suv > suv-ā-mak] *(suva:mak) {eT} gçl. f. [-r]* Sulamak; su vermek. [EUTS]

suvan, [soğan / suvan] *{ağız} is.* Soğan. [DS]

suvap, [suv-a-t / suvap] *{ağız} is.* Çay ve dere kenarlarında hayvanların su içmesine uygun yerler. [DS]

suvare, [Fr. soire] *is.* → suare.

suvarı, [Far. süvārī] *{ağız} is.* Binici; süvari. [DS]

suvarıcı, [suv-ar-ıcı صوارجى] *{OsT} is.* Su verici; sulayıcı.

suvarılmak, [suv-ar-ıl-mak صورلق / صواراق] *{eAT} {OsT} edil. f. [-ur]* Su verilmek; sulanmak.

suvarım, [suv-ar-ım] *is.* (Belirtilen miktarda) bir kerede verilen sulama suyu miktarı.

suvarınılmak, [suv-ar-ın-ıl-mak صوارنلمق] *{OsT} edil. f. [-ur]* Su içirilmek; su verilmek.

suvarilik, -ği [süvari-lik] *{ağız} is.* Pantolon ve don dizleri ile arkasına vurulan geniş yama. [DS]

suvarma, [suv-ar-ma] *is.* Suvarmak eylemi.

suvarmak, [suv-ā-mak[2]>suv-a-r-mak صورمق / صوارمق] *gçl. f. [-ır]* **1.** *{eT} {eAT} {OsT} {ağız}* Hayvanları sulamak; hayvana su vermek; su içirmek. [DLT] [DS] **2.** *{ağız}* Suyu tarlaya çevirip sulamak. [DS]

suvarmalık, -ğı [suvar-ma-lık] *{ağız} is.* Dişbudak ağacı. [DS]

suvaşık[1], **-ğı** [suv-a-ş-ık] *{ağız} sf.* Ağlamaklı.[DS]

suvaşık[2], **-ğı** [suv-a-ş-ık] *{ağız} sf.* (Çocuk için) sırnaşık; şımarık. [DS]

suvaşmak[1], [suv-ā-mak[1] > suv-a-ş-mak] *işteş. f.* **1.** *{eT} [-ur]* (Çamur vb. için) birlikte sıvamak. [DLT] **2.** *dönşl. f. {ağız} [-ır]* Bulaşmak; sıvaşmak. [DS]

suvaşmak[2], [sığa-mak > suva-ş-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* Elleri kolları sıvayıp işe başlamak; girişmek; sarılmak. [DS]

suvat[1], [sub >suw >suv-a-t-mak>suv-a-t صواط / صود] *{eAT.} {OsT} {ağız} is.* **1.** Hayvan sulanan yer. **2.** Çay ve dere kenarlarında hayvanların su içmesine elverişli yerler. **3.** Kaynak; göze; pınar. **4.** Su kıyısı; sahil. **5.** Sulu bölge; sulu yer. [DS]

suvat[2], [Ar. şıfat => suvat / sufat] *{ağız} is.* Surat; yüz; çehre. [DS]

suvatmak, [suv-ā-mak[1] > suv-a-t-mak] *{eT} gçl. f. [-ur]* Sıvatmak. [Clauson]

suvay, [subay[2] > suvay] *{ağız} is.* Bekâr; eşsiz; çocuksuz; tek başına. [DS]

suvçı, [suv > suv-çı] *{eT} sf.* **1.** Su veren; sulayan; sucu. **2.** Kılavuz. [Gabain] [EUTS]

suver, [Ar. şūret > şuver صور] *{OsT} is.* Dış görünümler; şekiller; biçimler. ⊡ **suver-i âlem,** *{OsT} Yeryüzünün görünen durumları; canlı ve cansız yaratıkların görünüşleri.*|| **suver-i kabîha,** *{OsT} Müstehcen resimler.*

suvermek, [suv-ar-mak / su+ver-mek] *{ağız} gçl. f. [-ir]* Bir şeyin değerini düşürerek pazarlıkta anlaşmaya yanaşmamak. [DS]

suvgardaçı, [suv-ġar-mak > suv-ġar-t-mak > suv-gar(d)-ā-çī] *(suvgarda:çı:) {eT} sf.* Sulayan; sulayıcı. [DLT]

suvgarguçı, [suv-ġar-mak > suv-ġar-gū-çī] *(suvgargu:çı:) {eT} sf.* Sulayan; sulayıcı; su veren. [DLT]

suvgarguluk, [suv-ġar-mak > suv-ġar-ġū-luğ] *(suvgargu:luğ) {eT} sf.* Sulamak hakkı olan. [DLT]

suvgarıglı, [suv-ġar-mak > suv-ġar-ıġ-lī] *(suvgarığlı:) {eT} sf.* Sulayan. [DLT]

suvgarıgsak, [suv-ġar-mak > suv-ġar-ıġ-sāk] *(suvgarıgsa:k) {eT} sf.* Sulamak dileğinde, azminde olan. [DLT]

suvgarımsınmak, [suv-ġar-mak > suv-ġar-ımsın-mak] *{eT} dönşl. f. [-ur]* Sular görünmek; suvarır görünmek. [DLT]

suvgarışmak, [suv-ġar-mak > suv-ġar-ış-mak] *{eT} işteş. f. [-ur]* Birlikte sulamak. [DLT]

suvgarmak, [suv > suv-ğar-mak] *{eT} gçl. f. [-ur]* Sulamak; su vermek. [DLT]

suvgartmak, [suv-ġar-mak > suv-ġar-t-mak] *{eT} gçl. f. [-ur]* Sulatmak; sulatmak için birini göndermek. [DLT]

suvgarunmak, [suv-ġar-mak > suv-ġar-un-mak] *{eT} dönşl. f. [-ur]* Sular görünmek. [DLT]

suvıglanmak, [suv > suv-ıġ-la-n-mak] *{eT} dönşl. f. [-ur]* Sulu bulmak. [DLT]

suvık, [suv > suv-ā-mak > suv-ı-k] *{eT} sf.* **1.** Sıvık; cıvık; sulu; durultularak akar haline getirilen. [DLT]

2. (Ağaç, kuyruk vb. için) upuzun ve çırıl çıplak kalmış. [DLT] 🗗 **suvık kudruk,** *{eT} Kılsız ve uzun kuyruk.* [DLT]

suvışmak, [suv>suv-ī-mak>suv-ı-ş-mak] *{eT} dönşl. f. [-ur]* Sıvıklaşmak; cıvıklaşmak. [DLT]

suvik, -ği [suv-uk ? / suvik] *{ağız} is.* Saçak. [DS]

suvla, [suv-la-ġ > suv-la] *{ağız} is.* Sulu bölge; sulak yer. [DS]

suvlag, [suv > suv-lā-mak > suv-la-k] *{eT} is.* Hayvan sulanacak yer; yalak. [DLT]

suvlaki, [Yun. soulakhi] *is.* Çöp şiş.

suvlamak, [suv > suv-lā-mak] *(suvla:mak) {eT} gçl. f. [-r]* **1.** Sulamak; su içirmek; sulandırmak; su koymak. [DLT] **2.** Su içmek. [KB]

suvlang, [suv-lā-mak > suv-lā-ñ] *(suvla:ñ) {eT} sf.* **1.** (Ağaç için) dalsız budaksız; düz. [DLT] **2.** (Saç için) düz uzun; kıvırcık olmayan. [DLT]

suvlanmak, [suv-lā-mak > suv-la-n-mak] *{eT} dönşl. f. [-ur]* Sulanmak; sulu olmak. [DLT] [KB]

suvlatmak, [suv-lā-mak > suv-la-t-mak] *{eT} gçl. f. [-ur]* Sulatmak. [DLT]

suvlug[1], [suv > suv-luġ] *{eT} is.* Su kabı. [Gabain]

suvlug[2], [suv > suv-luġ] *{eT} sf.* **1.** Sulu. [EUTS] **2.** (Yüz için) sağlıklı; canlı. [KB] **3.** (Yüz için) itibarlı; saygın. [KB]

suvluk[1], [suv > suv-luk] *{eT} gçl. f. [-r]* Su kabı. [EUTS]

suvluk[2], [suv > suv-luk] *{eT} is.* Sarık; mendil vb. [DLT]

suvmak, [suv-mak] *{ağız} gçsz. f. [-ar]* Suskun durmak; yere bakmak. [DS]

suvrarmak, [suv > suv-ğar-mak > suvrar-mak] *{eT} gçl. f. [-ur]* Sulatmak. [DLT]

suvre, [? suvre] *{ağız} is.* Sağdıç. [DS]

suvsalak, [suv > suv-sā-lā-k] *(suvsa:la:k) {eT} sf.* Susamış; susama. [Gabain]

suvsalık, [suv > suv-sā-lık] *(suvsa:lık) {eT} is.* **1.** Susama. [EUTS] **2.** *sf.* İçki düşkünü; ayyaş. [EUTS]

suvsamak, [suv > suv-sā-mak] *(suvsa:mak) {eT} gçsz. f. [-r]* Susamak. [DLT] [EUTS] [Gabain] [KB]

suvsatmak, [suv-sā-mak > suv-sa-t-mak] *{eT} gçl. f. [-ur]* Susatmak. [DLT] [KB]

suvsımak, [suv > suv-sī-mak] *(suvsı:mak) {eT} gçsz. f. [-r]* Sulanmak; sulu olmak. [DLT]

suvsız, [suv > suv-sız] *{eT} sf.* Susuz.

suvsuş, [suv > suv-sī-mak > suv-sı-ş] *{eT} is.* **1.** Çimlendirilmek için ıslanmış buğdayın kuvveti gittikten sonra alınan son suyu. [DLT] **2.** İçki; içilecek şey. [EUTS] [Gabain] **3.** Bir şeyin üzerine su serpme. [EUTS] **4.** Üzerine su katılmış ayran. [DLT]

suvsuşmak, [suv > suv-sü-mak > suv-su-ş-mak] *{eT} dönşl. f. [-ur]* Susamak. [EUTS]

suvşamak, [şuf / şuv *(yans.)* > suv-ış > suv-(ı)ş-ā-mak] *(suvşa:mak){eT} gçl. f. [-r]* **1.** Birinin kulağına fısıldamak. [DLT] **2.** Hastayı iyileştirmek amacıyla okuyup üflemek. [DLT]

suvuk, [suv > suv-ā-mak > suv-u-k] *{eT} sf.* → suvık. [DLT]

suvuklık, [suv-u-k > suvuk-lık] *{eT} is.* Sıvıklık; cıvıklık.

suvulmak, [suv > suv-ul-mak] *{eT} gçl. f. [-ur]* → suvlamak.[DLT]

suvunluk, [suv > suv-un-luk ?] *{eT} is.* Parlaklık. [EUTS]

suvuşgan, [suv-uş-mak>suvuş-gān] *(suvuşga:n) {eT} is.* **1.** Bağırsak tenyası. **2.** Bu yüzden oluşan yüzdeki sarılık.

suvvam, [Ar. ṣāim > ṣuvvām صوام] *(suvva:m) is.* Oruç tutanlar.

suvvem, [Ar. ṣāim > ṣuvvem صوّم] *is.* Oruç tutanlar.

suy[1], [Far. sūy سوى] *(su:y) is.* Yan; yön; cihet; taraf. 🗗 **suyunu buldurmak,** *{eAT} İşini nizama koymak.*|| **suyunu bulmak,** *{eAT} Yoluna girmek; intizama girmek.*

suy[2], [Çin. zui *(suç)*] *{eT} is.* Günah; suç. [EUTS] [Gabain]

suyagu, [soy-ā-ġū / suy-ā-ğu] *(suya:gu:) {eT} is.* Horozun ayağındaki mahmuz. [DLT]

suyam, [? suyam] *{ağız} is.* Bir karış. [DS]

suyaşmak, [suv-a-ş-mak / suyaş-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* **1.** Sıvaşmak; bulaşmak. **2.** Kavga için sataşmak; dalaşmak.[DS]

suyla, [suv-lā] *(suyla:) {eT} is.* Eski Türk dininde insanları koruyan ruh.

suylamak, [su-y-la-mak صيليمق] *{eAT} gçl. f. [-r]* İzinden gitmek; takip etmek.

suylarınca, [su-y-lar-ı-n-ca صويلرنجه] *{eAT} zf.* Peşleri sıra; arkalarından.

suylatmak, [suy-la-t-mak صويلدلمق] *{OsT} gçl. f. [-ır]* Takip ettirmek; izletmek.

suylayu, [suy-la-yu صويلايو] *{eAT} zf.* İzleyerek; takip ederek. 🗗 **suylayu gitmek,** *{eAT} İzlemek; takip etmek; iz üzerinden gitmek.*

suylug, [Çin. zui *(suç)* > suy-luğ] *{eT} is.* Suçlu; günahkâr; kabahatli. [EUTS] [İKPÖy.]

suyolu [su+yol-u] *is.* Süs amacıyla elbise yaka ve kollarına geçirilen şerit; sutaşı.

suyran, [sub-ī > sub(ı)-rā-n / suyrān] *(suyra:n) {eT}* Minare gibi uzun olan her nesne. [DLT]

suytara, [? suytara] *{ağız} is.* Birkaç keçiyolunun birleşmesinden oluşan büyük yol. [DS]

suyuf, [Ar. ṣuyūf صيوف] *(suyu:f) {OsT} is.* Yaz mevsimleri.

suyuk,-ğu [suw-uk > suv-uk > suy-uk] *is.* **1.** Kan ya

da lenf gibi organizmadaki her türlü organik sıvıya verilen ad. **2.** *{ağız}* Sıvı. [DS]

suyukçuluk,-ğu [suy-uk-çu-luk] *is.* Organizmadaki hastalıkları suyukların bozukluğu ile açıklamaya çalışan tıp öğretisi.

suyum, [? suyum] *{ağız} sf.* Biraz; bir parça. [DS]

suyumak, [soy-u-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r]* Sövmek. [DS]

suyunca, [su-y-un-ca صويونجه] *{eAT} {OsT} zf.* **1.** Ardından; izinden; peşi sıra. **2.** İsteğine uygun olarak; keyfine göre; arzusu gibi. ⊡ **suyunca olmak,** *{eAT} Ardından gitmek; peşini takip etmek.*|| **suyunca varmak,** *{eAT} Ardından gitmek; peşine düşmek.*||

suyurgal, [Moğ. soyurka-mak > suyurğa-l صويرغال] *{eAT} {OsT} is.* Hükümdar tarafından bağışlanan dirlik; ihsan; atıye.

suyurgamak, [Moğ. soyurka-mak > suyurğamak صيورغامق] *{eAT} gçl. f. [-r]* Ödüllendirmek; taltif etmek; bağışta bulunmak.

suyurgatmak, [suyurga-t-mak] *{ağız} gçl. f. [-ır]* **1.** Yüzüne karşı övülmek. **2.** Armağan almak; ödül almak. [DS]

suyurkamak, [Çin. tz'ü *(merhametli; müşfik)* => Moğ. soy-ur-kā-mak] *(suyurka:mak) {eT} gçl. f. [-ar]* Acımak; merhamet etmek; şefkatli olmak; bağışlamak. [EUTS] [KB]

suyuşmak, [suv-uş-mak / sıv-ış-mak > suyuş-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ur]* Gizlice kaçmak; uzaklaşmak; sıvışmak. [DS]

suyutkunu, [su+yut-kun-u] *sf.* **1.** (Odun, kereste, kesilmiş herhangi bir ağaç için) yağmur veya kışta kalarak içine su emmiş olan. **2.** *{ağız} mecaz.* (Kişi için) kaba; nezaketsiz; beceriksiz. [DS]

-suz[1], [-sız / -siz / -suz /-süz] *{eAT} çek e.* → -sız.

-suz[2], [-suz / -süz] *{eT} {eAT} yap. e.* Yokluk bildiren sıfatlar türetir. *kardaş-suz, rağbet-süz.*

suz, [Far. suḫten *(yakmak)* > süz سوز] *(su:z) {OsT} is.* **1.** Yanma; tutuşma; alevlenme. **2.** Dert; acı; ıstırap. ⊡ **sūz-i dil,** *Gönül ateşi; acı; ıstırap.*|| **sūz-i ciğer,** *Bağrı yanık.*|| **sūz ü güdāz,** *Yanıp yakılma.*|| **sūz ü tāb-ı girye,** *Ağlamanın ateşi ve sıcaklığı.*

suzak, [? sazak / suzak] *{eT} is.* Köy. [EUTS] [Gabain]

suzan, [Far. suḫten *(yakmak)* > sūzan سوزان] *(su:zan) {OsT} sf.* **1.** Yakan; yakıcı. **2.** Yanan.

suzen, [Far. sūzen سوزن] *(su:zen) {OsT} is.* İğne. ⊡ **sūzen-bāl,** *{OsT} (Kuş için) kanadının tüyleri iğne gibi dik ve düz olan.*|| **sūzen-dān,** *{OsT} İğnelik; iğne kabı veya iğne kutusu.*|| **sūzen-ger,** *{OsT} İğne yapan; iğneci.*|| **sūzen-per,** *{OsT}* → sūzen-bāl.

suzende, [Far. sūzen-de سوزنده] *(su:zende) {OsT} sf.* Yakan; yakıcı.

suzeni, [Far. sūzenī سوزنى] *(su:zeni:) {OsT} sf.* **1.** İğne ile ilgili. **2.** *is.* Bir tür kasnak işi; ince iğne işi.

-suzın, [-suz-ın / süzin] *{eAT} yap eki.* -sız; -sız olarak.

suzi, [Far. sūzī سوزى] *(su:zi:) sf.* Yanma ile ilgili; tutuşmaya ilişkin.

suzidil, [Far. sūz-i dil سوزدل] *(su:zidil) {OsT} is. müz.* Klasik Türk müziğinde bir şed makamı.

suzidilara, [Far. sūz-i dil-ārā سوز دل آرا] *(su:z'i-dila:ra:) {OsT} is. müzik.* Klasik Türk müziğinde bir birleşik makam.

suzinak, [Far. sūz-nāḳ سوزناك] *(su:zina:k) {OsT} sf.* **1.** Yakıcı; dokunaklı. **2.** Klasik Türk müziğinde basit makam.

suziş, [Far. suḫten *(yakmak)* > sūziş سوزش] *(su:ziş) {OsT} is.* **1.** Yanış; yanma. **2.** Dert; acı.

suzişli, [suziş-li] *(su:zişli) sf.* Yakıcı; dokunaklı.

-suzluk, [-sız-lık / -sizlik / -suzluk / -süzlük] *yap. e.* → -sızlık.

-sü-, [-sı- / -si- / -su- / -sü-] *yap. e.* → -sı-.

-sü[1], [-ı / -i / -u / -ü / -s-ı / -s-i / -s-u / -s-ü] *çek. e.* → -ı.

-sü[2], [-sı / -si / -su / -sü] *yap. e.* → -sı.

sü[1], [sū سو] *(sü:) {eT} {eAT} {OsT} is.* **1.** Ordu; askerî birlikler; asker. [DLT] [ETY] [EUTS] [Gabain] [Tekin] **2.** Savaşçı. [ETY] **3.** *{eAT} {OsT}* Güç; kuvvet.

sü[2], [Çin. hsü] *{eT} is.* Ön söz. [Gabain]

sü'al, -li [Ar. suʾāl سؤال] *(süa:l, l ince söylenir) {OsT} is.* → sual.

süb, -b'ı [Ar. sebʿ *(yedı)* > sübʿ سبع] *{OsT} sf.* Yedide bir.

süba'i, [Ar. sebʿ *(yedi)* > sübāʿī سباعى] *{OsT} sf.* **1.** (Sözcük için) yedi harfli. **2.** Yedi parçalı; yedili. **3.** *is.* Yedilik.

sübap, [Fr. supape] *is.* → supap.

sübat, [Ar. sübāt سبات] *(süba:t) {OsT} is.* **1.** Uyku. **2.** *tıp.* Derin uyku; koma. ⊡ **sübāt-ı gaflet,** *{OsT} Gaflet uykusu.*

sübay, [sü+bay / subay] *{ağız} sf.* Bekâr; eşsiz; çocuksuz; tek başına. [DS]

sübbe, [söbe / sübbe] *{ağız} sf.* Söbe. ⊡ **sübbeyi kubbe okutmak,** *{ağız} Zora koşmak; olmayacak işler yaptırmak.*

sübbuh, [Ar. sübbūḥ سبّوح] *(sübbu:h) {OsT} is.* Tespih edilen; suphanallah denilen; Tanrı.

sübe[1], [söbe / sübe] *{ağız} sf.* Yumurta biçiminde; oval; beyzi. [DS]

sübe[2], [söbe / sobe] *{ağız} is.* Aşığın çizgi üstünde kalma durumu. [DS]

sübek[1], **-ği** [siy-mek > si-bek > sübek] *is.* Beşiğe yatırılan bebeklerin apış arasına konularak sidiğinin bir kaba aktarılmasını sağlayan ahşaptan yapılma özel bir boru.

sübek[2], **-ği** [sübe-k] *{ağız} is.* Yayık. [DS]

sübek[3], **-ği** [sübe-k] *{ağız} is.* Taneleri alınmış mısır koçanı. [DS]

sübek[4], **-ği** [söbi > sübe-k] *{ağız} is.* Tahterevalli oyununda yere dikilen bir metre boyundaki ağaç direk. [DS]

sübekli, [sübek-li] *sf.* Sübeği olan.

sübere, [su + böre(k)-i > süberē] *(süböre:) {ağız} is.* Mantı. [DS]

sübereğe, [su + böre(k)-i > sübereğe] *{ağız} is.* Mantı. [DS]

sübereği, [su + böre(k)-i > süberği] *{ağız} is.* Mantı. [DS]

süberoz, [Fr. subérose] *is. tıp.* Mantar tozlarının solunum yoluyla alınmasına bağlı akciğer hastalığı.

sübha, [Ar. sübḥa سبحه] *{OsT} is.* **1.** Doksan dokuz boncuklu tespih. **2.** Tespih tanesi. **3.** Dua; nafile namaz. ⊡ **sübha-dār,** *{OsT} Tespih tutan; tespihli.*|| **sübha-gerd,** *{OsT} Tespih döndüren.*|| **sübha-gerdān,** *{OsT} Tespih döndüren.*|| **sübha-keş,** *{OsT} Tespih çeken.*|| **sübha-şümār,** *{OsT} Tespih çeken.*|| **süpha-yı tesbih,** *{OsT} Tespih tanesi.*|| **süpha-yı zākir,** *{OsT} Zikredenin tespihi.*

sübhale, [Ar. sübḥale سبحله] *{OsT} is.* "Süphanallah" demek.

sübhan, [Ar. subḥān سبحان] *(sübha:n) {OsT} sf.* **1.** Kişiliğinde, sıfatında ve eylemlerinde her türlü kusur ve eksiklikten uzak ve insanî niteliklerin üstünde olan. **2.** *öz. is.* Allah.

sübhanallah, [Ar. subḥān-allāh سبحان الله] *{OsT} ünl.* **1.** *"Kişiliğinde, sıfatında ve eylemlerinde her türlü kusur, ayıp ve eksikliklerden, insanî niteliklerden Allah'ı uzakta tutarım, arınmış sayarım."* anlamında dua sözü. **2.** Şaşkınlık durumunda kullanılır.

sübhane, [Ar. subḥāne سبحانه] *(sübha:ne) {OsT} ünl.* "Allah'ın her türlü kusur, ayıp ve eksikliklerden, insanî niteliklerden uzak olduğuna inanırım." anlamında inanç pekiştirme veya dua sözü.

sübhani, [Ar. subḥānī / subḥāniye سبحانى / سبحانيه] *(sübha:ni:) {OsT} sf.* **1.** Allah'ın sübhan sıfatı ile ilgili; kutsal. **2.** Allah ile ilgili; Allah'a ait; ilahî. **3.** Allah'a özgü. **4.** Allah'ın iş ve eserlerine ilişkin.

sübhaniye, [Ar. subḥānī > subḥāniye سبحانيه] *(sübha:niye) {OsT} sf.* → sübhani.

sübhaniyet, [Ar. subḥānī > subḥāniyyet سبحانيت] *(sübha:niyet) {OsT} sf.* Kutsallık; Tanrısallık.

sübjektif, [Fr. subjectif] *sf.* **1.** Bilen akıl ile ilgili. **2.** Nesnenin doğasına, gerçeğine göre değil de bireyin düşünce ve duygularına dayanan; öznel; nefsi. **3.** Kişisel görüşe göre olan; indi.

sübjektiflik,-ği [subjektif-lik] *is.* Sübjektif olma durumu.

sübjektivist, [Fr. subjectiviste] *is.* Öznelci.

sübjektivite, [Fr. subjektivité] *is.* Öznellik.

sübjektivizm, [Fr. subjectivitisme] *is.* Öznelcilik.

süblüğü, [süb-lüğü ?] *{ağız} is.* Çaydanlık veya testi emziği. [DS]

süblim, [Fr. sublime] *is.* Yüce.

süblimasyon, [Fr. sublimation] *is.* İnceltme; yüceltme.

süblime, [Fr. sublimé] *is. kim.* **1.** Süblimleşme sonunda oluşan ürün. **2.** Ak sülümen. ⊡ **süblime etmek,** *fiz.* Süblimleştirmek.

süblimleşme, [süblim-le-ş-me] *is.* **1.** Süblimleşmek eylemi. **2.** *fiz.* Katı bir maddenin uygun basınç ve sıcaklık ortamını bulduğu anda sıvılaşmadan, doğrudan gaz hâline geçmesi; uçunma; uçunum.

süblimleşmek, [süblim-le-ş-mek] *dönşl. f. [-ir]* (Katı bir cisim için) sıvılaşmadan doğrudan gaz hâline geçmek; uçunmak.

süblimleştirici, [süblim-le-ş-tir-ici] *sf.* **1.** Süblimleşmeyi sağlayan; süblimleştiren; süblime eden. **2.** Soğutucularda, süblimleşmenin sağlandığı bölüm.

süblimleştirme, [süblim-le-ş-ti-me] *is.* Süblimleştirmek eylemi.

süblimleştirmek, [süblim-le-ş-tir-mek] *gçl. f. [-ir]* **1.** Süblimleşmeye uğratmak. **2.** *kim.* Kimi katı cisimleri ısıtarak uçundurduktan sonra yeniden soğutma ile katı halde etmeye dayanan özel damıtma tekniği.

sübstans, [Fr. substance] *is.* Değişikliğe uğrayan şeylerde değişmeden kalan öz; esas; kök; asıl; cevher; töz.

sübsübü, [*eT.* sıbızğu > sübsübü] *{ağız} is.* Ağaç dallarından yapılmış tiz sesli düdük. [DS]

sübul, -lü [Ar. sebīl > sübūl سبول] *(sübu:l) {OsT} is.* Sebiller.

sübur, [Ar. s̱übūr ثبور] *(sübu:r) {OsT} is.* **1.** Bozulma; tahrip edilme; mahvedilme. **2.** Mahvolma. **3.** Bir kaybın sıkıntısını çekme; yokluk sıkıntısı; sıkıntı.

sübut[1], [Ar. s̱übūt ثبوت] *(sübu:t) {OsT} is.* Herhangi bir kuşkuya yer bırakmayacak biçimde ortaya çıkma; sabit olma; kesinlik kazanma; gerçekleşme. ⊡ **sübut bulmak,** *1. Gerçekleşmek; sabit olmak; ortaya çıkmak. 2. Tanıtlanmak; ispat edilmek.* || **sübut vasıtaları,** *huk. Davacının iddialarını ispata yarayan deliller; beyyinat.*

sübut[2], [Far. sebt *(cumartesi)* > sübūt سبوت] *(sübu:t) {OsT} is.* Cumartesi günleri; cumartesiler.

sübutet, [Ar. sübūtet سبوتت] *(sübu:tet) {OsT} is.* **1.** Sağlamlık. **2.** Güvenilir durumda olma; güvenilirlik.

sübuti, [Ar. şübūtī ثبوتى] *(sübu:ti:)* *{OsT}* **1.** Kesin; sağlam; güvenilir. **2.** Olumlu; doğru; gerçek.

sübü, [söbe / söbü / sübü] *{ağız}* *sf.* Oval; beyzi. [DS]

sübüke, [sübü-ke] *{ağız}* *is.* Külçe altın. [DS]

sübül, [Ar. sebīl *(yol)* > sübül سبل] *{OsT}* *is.* **1.** Yollar; caddeler. **2.** Sebiller.

sübür, [? sübür] *{ağız}* *is.* Sürü. [DS]

sübürkü, [süpür-ge / sübür-kü] *{ağız}* *is.* Süpürge. [DS]

sübvanse, [Fr. subvensér] *is.* Devletçe para yardımında bulunulması. ☞ **sübvanse etmek,** *(Devlet için) bir yatırımcıya belirli koşullarda para yardımında bulunmak; desteklemek.*

sübvansiyon, [Fr. subvention] *is.* **1.** Kamu yararı bulunduğu düşünülen kimi etkinliklerde, bu alanda iş yapmak isteyen özel kişi veya kuruluşlara, bu etkinliği desteklemek ve özendirmek amacıyla devlet ya da yerel yönetim tarafından ödenen para; para yardımı; para desteği. **2.** Bazı mal ve hizmetleri üreten veya satan kişilere, kuruluşlara bu hizmetlerini tüketiciye daha ucuza sunabilmeleri amacıyla, işletmenin malî dengesini bozmayacak biçimde devletçe yapılan para yardımı; destek.

sübyan[1], [Ar. şabī > şıbyān] *{OsT}* *is.* Çocuklar; erkek çocuklar. ☞ **sübyan koğuşu,** *Tutuk evlerinde çocukların kaldığı bölüm.*

sübyan[2], [? sübyan] *{ağız}* *is.* Ateş; nöbet. [DS]

sübyancı, [sübyan-cı] *is.* Cinsel tatminini küçük çocuklarda gideren sapık kişi.

sübyancılık, -ğı [sübyan-cı-lık] *is. psikol.* Çoğu zaman, saldırganlık, sadizm belirtileriyle birlikte ya da duygusal yönden gelişmemiş geri zekâlılarla, ahlakî bozukluluğu bulunan kişilerde ırza geçme, livata şeklinde görülen cinsel doyumun küçük çocuklara yöneldiği cinsel sapıklık.

sübye[1], [İt. zuppa] *is.* **1.** Badem içi ve kavun çekirdeği ezmesi ile yapılan boza kıvamında içecek. **2.** *dnz.* Hafif işlerde kullanılan yük kaldırmaya yarar makaralı donanım; sübye palanga.

sübye[2], [Lat. sepia *(mürekkep balığı)*] *is.* Mürekkep balığının kendisini gizlemek için salgıladığı siyah sıvı.

sücce, [? sücce] *{ağız}* *is.* Verem. [DS]

süce, [süce] *{ağız}* *is.* Mısırın ürünü alındıktan sonra geri kalanı. [DS]

süci, [süçi-g > süci سجى] *{eAT}* *{OsT}* *{ağız}* *is.*→ sücü. ☞ **süci başına urmak,** *{eAT}* *İçki dokunmak.*|| **süci urmak,** *{OsT}* → süci başına urmak.

sücinmek, [süçī-mek > süçi-n-mek] *{eT}* *dönşl. f.* *[-ür]* Tadını bulmak; mahzuz olmak. [DLT]

süccad, [Ar. sācid > süccād سجّاد] *(sücca:d)* *{OsT}* *is.* Secde edenler.

sücced, [Ar. sācid > sücced سجّد] *{OsT}* *is.* Secde edenler.

sücud[1], [Ar. secd > sücūd سجود] *(sücu:d)* *{OsT}* *is.* **1.** Yere kapanma. **2.** Secdeye varma; secde etme.

sücud[2], [Ar. sācid > sücūd سجود] *(sücu:d)* *{OsT}* *is.* Secde edenler.

sücuf, [Ar. secf *(perde)* > sücūf سجوف] *(sücu:f)* *{OsT}* *is.* Perdeler; örtüler.

sücul, -li [Ar. secl *(kova)* > sücūl سجول] *(sücu:l)* *{OsT}* *is.* İçi dolu su kapları; dolu kovalar.

sücun, [Ar. sicn *(hapishane)* > sücūn سجون] *(sücu:n)* *{OsT}* *is.* Tutuk evleri; ceza evleri; zindanlar.

sücü, [süçi-g > sücü / süci] *{eAT}* *{ağız}* *is.* **1.** Şarap. [DS] **2.** İçki içme.

sücük, -ğü [sücü-k] *{ağız}* *is.* **1.** Simit biçimine getirilmiş taze peynir. **2.** Loru alındıktan sonra geriye kalan peynir suyu. [DS]

sücümek[1], [suc-ı-mak/suç-ı-mak/süc-ü-mek سوجمك] *{eAT}* Birdenbire sıçramak; serkeşlik etmek.

sücümek[2], [süci-mek ?] *{ağız}* *gçl. f.* *[-r]* Emmek. [DS]

süçig, [süçī-mek > sǖçi-g] *(sü:çig)* *{eT}* *sf.* **1.** Tatlı; lezzetli. hoş [EUTS] [ETY] [Gabain] [KB] [Tekin] **2.** *is.* İçilecek şey; şurup. [KB] **3.** Tatlı şarap; şarap. [EUTS] ☞ **süçig sab,** *Tatlı sözler.*

süçik, [süçī-mek > sǖçi-k] *(sü:çik)* *{eT}* *sf.* Tatlı; içilecek şey; şarap. [DLT] ☞ **kızıl süçik,** *Şarap.* [DLT]

süçimek, [süç-ī-mek] *(süçi:mek)* *{eT}* *geçsz. f.* *[-r]* Tatlılanmak; güzelleşmek. [DLT] [ETY] [KB]

süçinmek, [süçī-mek > süçi-n-mek] *{eT}* *dönşl. f.* *[-ür]* Tat almak; tat bulmak; mahzuz olmak. [KB]

süçirmek, [süç-ī-mek > süçi-r-mek] *{eT}* *dönşl. f.* *[-er]* Tatlılaşmak; tatlanmak. [DLT]

süçişmek, [süç-ī-mek > süç-i-ş-mek] *{eT}* *dönşl. f.* *[-ür]* Tatlılaşmak. [DLT]

süçitmek, [süç-ī-mek > süç-i-t-mek] *{eT}* *gçl. f.* *[-ür]* **1.** İyileştirmek. [DLT] **2.** Tatlılandırmak. [DLT] [KB]

süçüg, [süçī-mek > sǖçi-g] *(sü:çüg)* *{eT}* *is.* **1.** Tatlı şarap. [EUTS] **2.** *sf.* Tatlı; lezzetli. [EUTS]

süçük, [süçī-mek > sǖçi-g] *(sü:çük)* *{eT}* *is.* → süçüg. [EUTS]

süçülüg, [süçī-mek > sǖçi-lüg] *(sü:çülüg)* *{eT}* *sf.* Gerileyen; geride kalan. [EUTS]

süçünmek, [süçī-mek > sǖçi-n-mek] *(sü:çünmek)* *{eT}* *dönşl. f.* *[-ür]* Tadını bulmak; mahzuz olmak. [DLT]

süçüşmek, [süçī-mek > sǖçi-ş-mek] *(sü:çüşmek)* *{eT}* *dönşl. f.* *[-ür]* Tatlılanmak. [DLT]

süd, [süd / süt] *{eT}* *{ağız}* *is.* Süt. [Gabain] [DS] ☞ **süd aşı,** *{ağız}* *Sütlaç.* [DS]|| **süd çeşmesi,** *{eAT}* *Meme.*|| **südü yavuz,** *{eAT}* *Soysuz; sütü bozuk.*

südasi, [Ar. sādis *(altı)* > südāsī سداسى] *(süda:si:)*

{OsT} sf. **1.** Altılı. **2.** *is.* Altı harfli sözcük. ⊡ **südâsi'l-adlâ,** *{OsT} mat. Altı kenarlı.*|| **südâsi'l-büzûr,** *{OsT} bot. (Bitki için) altı tohumlu.*|| **südâsi'l-vücûh,** *{OsT} mat. Altı yüzlü.*|| **südâsi'l-vüreykat,** *{OsT} bot. (Çiçek için) altı yapraklı.*|| **südâsiyü'l-adlâ,** *{OsT} mat. Altı kenarlı.*|| **südâsiyü'l-büzûr,** *{OsT} bot. (Bitki için) altı tohumlu.*|| **südâsiyü'l-vücûh,** *{OsT} mat. Altı yüzlü.*|| **südâsiyü'l-vüreykat,** *{OsT} bot. (Çiçek için) altı yapraklı.*

südcü, [süd-cü] *{ağız} is.* Sürünün başında giden koyun. [DS]

südde, [Ar. südde سدّه] *{OsT} is.* **1.** Kapı. **2.** Eşik. **3.** *tıp.* Vücudun bir bölümünde görülen tutukluk. ⊡ **südde-i devlet-meab,** *{OsT} Padişah kapısı.*

süddü, [süt-lü > süd-dü] *{ağız} sf.* Sütlü. ⊡ **süddü aş,** *{ağız} Sütle pişirilen yarma çorbası.* [DS]

süddübiyan, [süt-lü + piyan] *{ağız} is.* Sütleğen. [DS]

süddüyen, [süt-le-ğen / süddüyen] *{ağız} is.* Sütleğen. [DS]

südeçalan, [süd-e + çal-an] *{ağız} is.* Yoğurt mayası. [DS]

süded, [Ar. südde > süded سدد] *{OsT} is.* Kapılar; eşikler.

südemen, [süd-e-men] *{ağız} is.* Mayası tam tutmamış yoğurt. [DS]

südeyde, [Ar. südeyde سديده] *{OsT} is.* **1.** Küçük kapak. **2.** *anat.* Kapakçık.

südfe, [Ar. südfe سدفه] *{OsT} is.* Kapı; giriş; antre.

südlüsarı, [süd-lü+sarı] *{ağız} is.* Kışa kadar dayanan bir tür incir. [DS]

südlüvan, [süt-le-ğen / südlüvan] *{ağız} is.* Sütleğen. [DS]

südreme, [südre-me] *is.* Sarhoş olma.

südremek, [südre-mek] *gçsz. f. [-r] [-r(ü)-yor]* Sarhoş olmak.

südük, [sīḏ-mek > siḏ-ük] *{eT} {OsT} {ağız} is.* İdrar; sidik. [EUTS] [Gabain] [DS] ⊡ **südük torbası,** *{ağız} Sidik torbası; mesane.* [DS]

südüklemek, [südük-le-mek] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(ü)-yor]* İşemek. [DS]

südüklük, -ğü [südük-lük] *{ağız} is.* Sidiklik. ⊡ **südüklüğü tutulmak,** *{ağız} İşemekte güçlük çekmek.* [DS]|| **südüklen dutulsun,** *{ağız} (İlenç olarak) sidikliğin tıkansın; işeyemez ol!* [DS]

südümek, [südü-mek] *{ağız} gçl. f. [-r]* Yemek. [DS]

südümen, [süd-ü-men] *{ağız} is.* Tam mayalanmamış yoğurt. [DS]

südürmek, [sü > sü-dür-mek] *{eT} gçl. f. [-ür]* Çekmek. [EUTS]

südüs, [Ar. sādis *(altı)* > süds > südüs سدس] *{OsT} is.* Altıda bir.

südüzü, [süt+üz-ü *(yüz)*] *{ağız} is.* Dinlendirilince sütün üstünde biriken yağ; kaymak. [DS]

sü'eda, -a'i [Ar. saʿīd > süʿedāʾ سعداء] *(süeda:) {OsT} is.* Kutlu, uğurlu kimseler.

süen, [söve / söğe > söğe-n / süğen > süe-n] *{ağız} is.* Kazık. [DS]

süet, [Fr. Suède *(İsveç)*] *is.* **1.** İçi dışına getirilerek kullanılan ve bu yüzü sünger taşıyla parlatılarak kadife görünümü verilmiş ince kuzu derisi; podüsüet. **2.** *sf.* Bu tür deriden yapılan.

süfeha, [Ar. sefīh > süfehā سفها] *(süfeha:) {OsT} is.* Zevk ve eğlence düşkünleri; sefihler.

süfek, -ği [siyek > süfek] *{ağız} is.* Saçak. [DS]

süfela, -â'i [Ar. sefīl > süfelā سفلاء] *(süfela:) is.* Aşağılık kişiler; sefiller.

süfer, [? süfer] *{ağız} is.* Bir çift öküzün çekemeyeceği kağnı vb.ne ikinci bir çift öküzü koşma. [DS]

süfera, -a'i [Ar. sefīr > süferā سفراء] *(süfera:) {OsT} is.* Elçiler; sefirler. ⊡ **süfera-yı ecnebiye,** *{OsT} Yabancı devlet elçileri.*

süffar, [Ar. sāfir > süffār سفار] *(süffa:r) {OsT} is.* Yolcular.

süfl, [Ar. s̱ufl ثفل] *{OsT} is.* Tortu; çökelti. ⊡ **süfl-i şarap,** *{OsT} Şarap tortusu.*

süfla, [Ar. esfel > süflā سفلى] *(süfla:) {OsT} sf.* **1.** En aşağı; en alt. **2.** Çok aşağıda; pek alçak.

süflî[1], [Ar. s̱ufl *(tortu)* > s̱uflī ثفليه / سفلى] *(süfli:) {OsT} sf.* **1.** Tortu veya çökelti ile ilgili. **2.** Dışkı ile ilgili; gaitaya ait.

süflî[2], [Ar. sefil *(alçak olma)* > süfl > süflī سفلى / سفليه] *(süfli:) {OsT} sf.* **1.** Aşağıda altta bulunan. **2.** (Kişi için) adi; aşağılık. **3.** Pis; hırpani kılıklı. **4.** (Nesne için) hor görülen; aşağılık sayılan. **5.** *is. gök b.* Utarit (Merkür) ve Zühre (Venüs) gezegenleri.

süflileşme, [süfli-le-ş-me] *is.* Süflileşmek eylemi.

süflileşmek, [süfli-le-ş-mek] *gçsz. f. [-ir]* **1.** Aşağılaşmak; bayağılaşmak. **2.** Giderek kılığı, kıyafeti düşkünleşmek, hırpani bir görünüm almak; kötü ve pis bir kılığa bürünmek.

süflilik,-ği [süfli-lik] *is.* **1.** Süflî olma durumu. **2.** Bayağı ve aşağılık olan bir kişi veya nesnenin durumu; niteliği. **3.** Hırpanilik.

süfliyat, [Ar. süflī > süfliyyāt سفليات] *(süfliya:t) {OsT} is.* **1.** Bayağı ve aşağılık işler. **2.** Bayağı, aşağılık şeyler. **3.** Bayağı ve aşağılık durumlar.

süfliyet, [Ar. süflī > süfliyet سفليت] *{OsT} is.* Bayağılık; aşağılık.

süfliyyeyn, [Ar. sefil *(alçaklık)* > süflī > süfliyyeyn سفليين] *{OsT} is. gök b.* Utarit (Merkür) ve Zühre (Venüs) gezegenleri.

süfliyyîn, [Ar. süflī > süfliyyīn سفليين] *(süfliyyi:n)* *{OsT}* *is.* Ayak takımı; düzensiz kalabalık.

süflü, [Ar. süflī => süflü] *{ağız}* *sf.* **1.** Bakımsız; dağınık. **2.** Sünepe. **3.** Suçlu gibi çekingen. [DS]

süfre, [Ar. süfre سفره] *{OsT}* *is.* Sofra. ⊡ **süfre-i ziyāfet,** *{OsT} Ziyafet sofrası; toy.*

süft, [Far. süf سفت] *{OsT}* *is.* Delik; boşluk; çukur. ⊡ **süft-ger,** *{OsT} İnci, mercan gibi şeyleri delmekte kullanılan matkap.*

süfte, [Far. süften *(delmek)* > süfte سفته] *{OsT}* *sf.* Delik; delinmiş. ⊡ **süfte-güş,** *{OsT} 1. Kulağı delik. 2. mecaz. Köle; kul.*

süftece, [Ar. süftece سفتجه] *{OsT}* *is.* Poliçe; seftece.

süfuf, [Ar. seff > süfūf سفوف] *(süfu:f)* *{OsT}* *is.* Toz hâline getirilmiş ilaçlar.

süfün[1], [Ar. sefīne > süfün سفن] *is. dnz.* Gemiler.

süfün[2], [Yun. siphon] *{ağız}* *is.* Değirmene su veren oluğun ucu; poyra. [DS]

süfür, [Ar. saḥūr] *{ağız}* *is.* Sahur. [DS]

sügiç, [? sükiç / sügiç] *{eT}* *is.* Kuş. [KB]

süglin, [süglīn / süglǖn] *(süğli:n)* *{eT}* *is.* Sülün. [DLT]

süglün, [süglīn / süglǖn] *(süğlü:n)* *{eT}* *is.* Sülün. [EUTS]

sügrüg, [sök-mek[3] > *sök-ür-mek > sök(ü)r-ük / sükrük / sügrüg (DLT'de)] *{eT}* *is.* Kadın cinsel organı. [DLT]

sügsüz, [süg-süz] *{eT}* *is.* Ilgın. [Gabain] ⊡ **sügsüz şiş,** *Kebap şişi.* [Gabain]

sügur, [Ar. s̱ağr > s̱üğūr ثغور] *(sügu:r)* *{OsT}* *is.* Sınırlar.

sügü[1], [süñü / sügü سكو] *{eAT}* *{OsT}* *is.* Süngü; kargı; mızrak.

sügü[2], [? sügü / süğün / sülün] *{ağız}* *is.* Buzağı. [DS]

sügül, [sigil / sögöl] *{eT}* *is.* Siğil; sivilce; kabarık; ur. [EUTS]

sügülemek, [sügü-le-mek / süñü-le-mek سكولك] *{eAT}* *gçl. f.* *[-r]* Süngülemek; kargılamak.

sügvar, [Fr. sügvār سگوار] *(sügva:r)* *{OsT}* *sf.* Kederli; acılı.

sügvari, [Far. sügvār > sügvārī سگواری] *(sügva:ri:)* *{OsT}* *is.* Matem; yas; üzüntü.

süğdün, [siñ > siñ-din / süğdün] *{ağız}* *is.* Saklambaç. [DS]

süğdürmek, [süğ-dür-mek] *{ağız}* *gçl. f.* *[-ür]* Suyun yüzeyinde taş kaydırmak. [DS]

süğe[1], [söğe / söve / süğe] *{ağız}* *is.* **1.** Köşe. **2.** Kağnı ve öküz arabalarında kasanın köşelerinde dik duran uzun sırıklardan her biri. [DS]

süğecek, -ği [süğe-cek ?] *{ağız}* *is.* İş yaparken giyilen elbise. [DS]

süğen, [söğe / söğe-n / süğe-n] *{ağız}* *is.* Bahçe etrafına çakılan uzun kazıklar. [DS]

süğgün[1], [sür-gün / süğ-gün] *{ağız}* *is.* Taze filiz; sürgün; dal. [DS]

süğgün[2], [süñ-mek > süğ-gün] *{ağız}* *sf.* (Burun için) az eğimli ve uzun. [DS]

süğlem, [söğ > süğ-le-m] *{ağız}* *sf.* **1.** Düzgün ve doğru. **2.** Pürüzsüz. [DS]

süğlüç[1],**-cü** [süğ-(ü)l-üç] *{ağız}* *is.* Baş ve işaret parmak uçları arasındaki uzaklığı esas alan uzunluk ölçü birimi; sele; sere. [DS]

süğlüç[2], **-cü** [süğ-lü+uç] *{ağız}* *is.* Üvendirenin ucuna takılan minik kürek. [DS]

süğlüm[1], [söğ / süğ > süğ-(ü)l-üm سوكلوم] *sf.* **1.** *{OsT}* Yumurta gibi; oval; beyzi; söbe. **2.** *{ağız}* İnce, uzun ve düzgün. [DS]

süğlüm[2], [süğ-(ü)l-üm] *{ağız}* *sf.* (Kişi için) göğsü çökük, omuzları çıkık, boynu eğik hâlde olan. [DS]

süğlün, [söğ / süğ > süğ-(ü)l-ün] *{ağız}* *sf.* → süğlüm[1] (2). [DS]

süğmek[1], [süğ-mek] *{ağız}* *gçsz. f.* *[-er]* **1.** Düzgünce uzamak; uzayıp gitmek. **2.** Sürgün vermek; filizlenmek. **3.** *gçl. f.* Düzelterek uzatmak veya eğirmek. [DS]

süğmek[2], [süğ-mek / süğ-ül-mek / süy-mek] *{ağız}* *gçsz. f.* *[-er]* **1.** Sapmak; kaymak. **2.** (Yıldız için) kaymak. **3.** Birden saldırmak.[DS]

süğmek[3], [söv-mek / söğ-mek / süğ-mek] *{ağız}* *gçsz. f.* *[-er]* Sözle aşağılamak; sövmek.

süğmen, [süğ-men] *{ağız}* *is.* Terlik. [DS]

süğnük, -ğü [süğ-(ü)n-ük] *{ağız}* *is.* Ihlamur ağacı. [DS]

süğret, [Ar. ṣūret => süret] *{ağız}* *is.* Resim; fotoğraf. [DS]

süğsük, -ğü [süğ-sük ?] *{ağız}* *is.* Boyun; boğaz. [DS]

süğsün, [süğ-sün / süksün] *{ağız}* *is.* Ense. [DS] ⊡ **süğsünü düşkün,** *{ağız} Umutsuz; üzgün.* [DS]|| **süğsünü düşmek,** *{ağız} Başı öne eğilmek; mahcup olmak; süngüsü düşmek.* [DS]|| **süğsünü düşük,** *{ağız} Başı öne eğik; süngüsü düşük.* [DS]

süğşek, -ği [süğ-(ü)ş-e-k سكشك] *{eAT}* *{OsT}* *is.* Şimşek.

süğü[1], [sür-gü > süğü / süğǖ] *{ağız}* *is.* Tarlanın yüzüne saçılan tohumu toprakla örtmek için sabanın demirine takılarak kullanılan bir tür merdane; sürgü. [DS]

süğü[2], [süğü] *{ağız}* *is. tıp.* Çıban. [DS]

süğük[1], **-ğü** [Erme. c'uik => süğ-ük] *{ağız}* *is.* Dam saçağı. [DS]

süğük[2], **-ğü** [süñük / süñek > süğük] *{ağız}* *is.* Kemik. [DS]

süğülemek, [sürgü-le-mek > süğü-le-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ü)-yor]* Sürgüyü saban demirine takıp, tarlanın yüzünden geçirerek tohumları toprakla örtmek; sürgülemek. [DS]

süğüllük, -ğü [süğül-lük] *{ağız} is.* Ihlamur ağacı. [DS]

süğülmek, [süğ-mek / süğ-ül-mek / süy-mek] *{ağız} gçsz. f. [-er]* Yıldız kaymak. [DS]

süğüm[1], [Moğ. sögem *(karış)*] *{ağız} is.* Baş parmak ile işaret parmağı uçları arasındaki uzaklığı esas alan ölçü birimi; sele; sere; süyüm. [DS]

süğüm[2], [süğ-üm / süy-üm] *{ağız} is.* **1.** Fesin iki yanına takılan altın dizisi. **2.** Kenar suyu. [DS] ⊡ **süğüm süğüm,** *{ağız} 1. (Gözyaşı vb. için) iplik iplik; uzun uzun. 2. Bölük bölük.* [DS]

süğümsüz, [süğüm-süz] *{ağız} sf.* Pisboğaz. [DS]

süğün, [? sügü / süğün / sülün] *{ağız} is.* Buzağı. [DS]

süğüntü, [sığ-ıntı / süğ-üntü] *{ağız} is.* Uzantı. [DS]

süğünük, -ğü [süğ-ün-ük] *{ağız} is.* Bir orman ağacı. [DS]

süğür, [süğür] *{ağız} is.* Uğur; şans. [DS]

süğüş[1], [süğ-(ü)l-üç / süğ-üş] *{ağız} is.* Baş ve işaret parmak uçları arasındaki uzaklığı esas alan uzunluk ölçü birimi; sele; sere. [DS]

süğüş[2], [süğ-üş] *{ağız} sf.* Sersem; beceriksiz. [DS]

Süha, [Ar. sühā سها] *(süha:) {OsT} is. gök b.* Büyük Ayı yıldız kümesinin en küçük yıldızı.

sühan, [Far. süḫān / suḫān سخان] *{OsT} is.* **1.** Söz; konuşma; lakırdı; laf. **2.** *tasvf.* İlham veya kutsal buyruk. ⊡ **sühān-āferîn,** *{OsT} Usta şair; söz yaratıcısı.*|| **sühān-ārā,** *{OsT} Düzgün söz söyleyen.*|| **sühān-ārāyî,** *{OsT} Düzgün ve güzel söz söyleyicilik; güzel konuşma.*|| **sühān-çîn,** *{OsT} Söz toplayıp getiren; dedikoducu.*|| **sühān-dān,** *{OsT} Güzel söz söylemeyi bilen.*|| **sühān-dānî,** *{OsT} Güzel söz söyleyicilik; söz bilirlik.*|| **sühān-fehm,** *{OsT} Güzel sözden anlayan; güzel sözün değerini bilen.*|| **sühān-gū,** *{OsT} Söz söyleyen.*|| **sühān-güzār,** *{OsT} Sözü yolu yordamı ile söyleyen.*|| **sühān-ı gāibî,** *{OsT} Gelecekten ve gaipten haber veren.*|| **sühān-ı gılāfî,** *{OsT} Anlaşılmaz, çetrefil dil.*|| **sühān-ı zinde,** *{OsT} Parlak ve güzel konuşma.*|| **sühān-perdāz,** *{OsT} Güzel ve düzgün söz söyleyen.*|| **sühān-perdāzî,** *{OsT} Düzgün ve güzel söz söyleyicilik.*|| **sühān-perver,** *{OsT} Güzel söz söylemeyi seven.*|| **sühān-pirā,** *{OsT} Süslü söz söyleyen.*|| **sühān-rān,** *{OsT} Güzel konuşan.*|| **sühān-rānî,** *{OsT} Güzel söyleyicilik.*|| **sühān-rāz,** *{OsT} Söz saklayan; sır saklayan.*|| **sühān-senc,** *{OsT} Ölçülü konuşan; hesaplı söz söyleyen.*|| **sühān-serā,** *{OsT} Ahenkli söz söyleyen; şair.*|| **sühān-serāyān,** *{OsT} Ahenkli söz söyleyenler.*|| **sühān-şinās,** *{OsT} Güzel söz söylemeyi bilen.*|| **sühān-ver,** *{OsT} Söz ustası; düzgün güzel söz söyleyen.*|| **sühān-verān,** *{OsT} Düzgün konuşanlar.*|| **sühān-verî,** *{OsT} Düzgün konuşma.*|| **sühan-zā,** *{OsT} Sözcük yaratan.*

sühar, [Ar. süḥār سحار] *(süha:r) {OsT} is.* Geceleri uyuyamama; uykusuzluk.

süheyl, [Ar. süheyl سهيل] *{OsT} sf.* **1.** Yumuşak huylu. **2.** *öz. is. gök b.* Güney yarım kürede yer alan parlak bir yıldız; Yıldırak.

süheyla, [Ar. süheylā سهيلا] *(süheyla:) {OsT} is.* İyi huylu kadın.

sühre, [Ar. süḥre سحره] *is.* Yalancı fecir.

sühulet, [Ar. sühület سهولت] *(sühu:let) {OsT} is.* **1.** Kolaylık. **2.** Kolaylık sağlayan araç ya da alet. **3.** Yumuşaklık; naziklik. **4.** Paraca sağlanan kolaylık. **5.** Elverişli ortam. ⊡ **sühūlet-bahş,** *{OsT} Kolaylık sağlayan; kolaylık veren; kolayca kullanılabilen.*

sühuletle, [sühulet-le] *(sühu:le'tle) zf.* Kolayca; kolaylıkla.

sühumet, [Ar. sühümet سهومت] *(sühu:met) {OsT} is.* Akrabalık.

sühun, [Far. süḫūn سخون] *(sühu:n) {OsT} is.* Söz.

sühunet[1], [Ar. ṣüḫūnet سخونت] *(sühu:net) {OsT} is.* Katılık; peklik.

sühunet[2], [Ar. süḫünet سخونت] *(sühu:net) {OsT} is.* Sıcaklık; hararet.

süit, [Lat. sequi *(takip etmek)* > sequita > Fr. suite] *is.* **1.** Aynı tonda yazılmış çalgı parçaları dizisi. **2.** Otellerde çeşitli amaçlarla kullanılmak üzere donatılmış birden çok oda.

süje [Fr. sujet] *is.* **1.** Konu. **2.** *dbl. fel.* Özne.

-sük, [-sık / -sik / -suk / -sük / -sığ / -sig / -suğ / -süg] *{eT} yap. e.* Gelecek zaman gereklilik anlamı taşıyan eylem adı yapan ek.

-sük, [-suk / -sük] *yap. e.* → -suk.

sük, [sük / suk] *{eT} sf.* Sakin. [EUTS]

sükala, -a'i [Ar. ṣaḳīl > ³üḳalā' ثقلاء] *(sükala:) {OsT} is.* **1.** Ağır şeyler. **2.** Kaba ve çirkin şeyler.

sükâra, [Ar. sekr > sekrān > sükārā سكارا] *(sükâ:ra:) {OsT} is.* Sarhoşlar.

süke, [süke] *{ağız} sf.* Kaba. [DS]

süken, [süken / sögen] *{eT} is.* Eşek yükünün bir tarafında olan sepet, sele gibi şeyler. [DLT]

sükgem, [Ar. zükkām => sükkem / sükkām / sükgem] *{ağız} is.* Nezle; grip. [DS]

sükiç, [sükiç] *{eT} is.* Kuş. [KB]

sükkâm, [Ar. zükkām => sükkem / sükkām / sükgem] *{ağız} is.* Nezle; grip. [DS]

sükkân, [Ar. sākin > sükkān سكان] *(sükkâ:n) {OsT} is.* Oturanlar; ikamet edenler. ⊡ **sükkân-ı belde,** *{OsT} Şehir sakinleri.*|| **sükkân-ı hāne,** *{OsT} Ko-*

nutta oturanlar.|| **sükkân-ı semâvât ü zemîn,** *{OsT} Yeryüzünün ve göklerin sakinleri.*

sükkem, [Ar. zükkām => sükkem / sükkām / sükgem] *{ağız} is.* **1.** Nezle; grip; soğuk algınlığı. **2.** Öksürük. [DS]

sükker, [Ar. sükker سكر] *is.* **1.** Şeker. **2.** Şeker kadar tatlı olan şey ⊡ **sükker-i ineb,** *Glikoz.*|| **sükker-i mükerrer,** *Nöbet şekeri.*|| **sükkerü'l-manzara,** *Şeker görünümlü.*

sükkerî, [Ar. sükker > sükkerī سكرى] *(sükkeri:) {OsT} sf.* **1.** Şekerle ilgili; şekere ait. **2.** Şekerden yapılma. **3.** Şeker türünden. **4.** Şekerli. ⊡ **sükkerî mermer,** *{OsT} jeol. Şeker mermeri.*

süklüm, [sök-mek *(diz çökmek; çözülmek)* > sök-ül-üm > sök-l-üm] *is.* Büzülme; eğilme. ⊡ **süklüm püklüm,** *Bir suç işlemişçesine ezilip büzülerek.*

süklünmek, [sög-ül-mek > sög(ü)l-ün-mek / sökl-ün-mek] *{eT} edil. f. [-ür]* Kızartılmak. [EUTS]

sükna, [Ar. süknā سكنى] *(sükna:) {OsT} is.* İkamet edilen yer; oturulan yer; konut. ⊡ **sükna hakkı,** *huk. Bir kimseye bir binada ya da onun bir bölümünde oturma yetkisi veren hak.*

süknegü, [sög(ü)n-ē-mek > sükne-gü] *(süknegü:) {eT} is* Et ile tırnak arasında kalan sivilce. [DLT]

süknemek, [sögün > sög(ü)n-ē-mek / sükne-mek (DLT'de)] *(sügne:mek) {eT} gçl. f. [-er]* Siğile ilaç yapmak; sağaltmak. [DLT]

sükraz, [Fr. sucrase] *is. kim.* Sakarozu glikoz ve levüloza ayrıştıran, bağırsak öz suyu ile bazı bitkilerde bulunan enzim; invertaz; sakaraz.

sükre, [? sükre] *{ağız} is.* Su tası. [DS]

sükse, [Fr. succès *(başarı)*] *is.* **1.** Başarı. **2.** İlgi çekecek durum. **3.** İlgi çekmek, beğenildiğini göstermek için yapılan abartılı davranış; çalım; gösteriş; hava. ⊡ **sükse yapmak,** *1. Başarı kazanmak. 2. İlgi çekecek bir durum yaratmak. 3. Bir kimsenin veya bir topluluğun hoşuna gitmek; onların ilgisini çekmek.*

süksin, [Fr. succin] *is. kim.* Kehribar.

süksük, [sög-mek > sög-süg / süg-süg] *{eT}* Dağdağan ağacı, bu ağacın odunu, *(Kaloxylon ammodendron).* [DLT] [EUTS]

süksümir, [Sansk. sūkṣmāilā] *{eT} is.* → suksumur. [EUTS]

süksün[1], [süksün سوكسن / سكسن] *is.* **1.** *{eAT} {OsT} {ağız}* Ense; boyun kökü. [DS] **2.** *{ağız}* Baş; kafa. [DS] **3.** *{ağız} sf.* Eğri boyunlu. [DS] **4.** *{ağız}* Surat; yüz. [DS] ⊡ **süksün kütüğü,** *{ağız} Ense kökü.* [DS]|| **süksünü düşük,** *1. {OsT} Boynu bir yana eğri olan. 2. {ağız} Sürekli öne eğik duran; başını eğik tutan.* [DS] *3. {ağız} Suratı asık; somurtkan.* [DS]|| **süksünü eğri,** *{ağız} Somurtkan.* [DS]|| **süksünü ergi,** *{ağız} Uyuşuk.* [DS]|| **süksünü kalın,** *{ağız} Güçlü; nüfuzlu.*

süksün[2], [süksün] *{ağız} is.* Moral; iç gücü. [DS]

süksüncek, -ği [süksün-cek] *{ağız} sf.* Öne eğik duran; kambur. [DS]

sükub, [Ar. ṣaḳb > ṣüḳūb ثقوب] *(süku:b) {OsT} is.* Delikler.

sükûn, [Ar. sükūn *(durgunluk)* سكون] *(sükû:n) {OsT} is.* **1.** Durma; kımıldamama. **2.** Hareketsizlik; sakinlik. **3.** Dinme; kesilme. **4.** Rahat, huzurlu ve sakin bir kimsenin durumu; dirlik. **5.** *dbl.* Arap dilinde bir harfin sonrasında sesli harf bulunmaksızın önceki harflere tutturularak okunması; harekesiz okunması. ⊡ **sükûn bulmak,** *Bir sıkıntı ve ıstıraptan sonra rahatlamak, sakinleşmek; yatışmak.*|| **sükûn-gâh,** *Dinlenme yeri; huzur bulma yeri.*|| **sükûn-i dem,** *{OsT} Soğukkanlılık.*|| **sükûn-i mutadî,** *Alışılmış hareketsizlik.*|| **sükûn-perver,** *{OsT} Sükûn verici; huzur verici; dinlendirici.*|| **sükûn-pezîr,** *{OsT} Durgun; yatışmış; sakin.*|| **sükûn ü hab,** *{OsT} Hareketsizlik ve uyku.*

sükûnet, [Ar. sükūn => sükūnet سكونت] *(sükû:net) {OsT} is.* **1.** Dinme; durma; yatışma. **2.** Durgunluk; hareketsizlik. **3.** Rahat; huzur. **4.** Sakinlik; sessizlik. **5.** Soğukkanlılık. ⊡ **sükûnet-bahş,** *{OsT} Huzur veren; dinlendiren; yatıştıran.*|| **sükûnet bulmak,** *Sakinleşmek; huzura kavuşmak; yatışmak.*|| **sükûnet-gâh,** *{OsT} 1. Dinlenme ve huzura kavuşma yeri. 2. mecaz. Mezar.*|| **sükûnet-perver,** *{OsT} Rahatlatıcı; huzur verici.*|| **sükûnet-yāb,** *{OsT} Durgunlaşan; sakinleşen; huzura kavuşan.*

sükûnetli, [sükunet-li] *sf.* Durgun; hareketsiz; sakin.

sükût, [Ar. sükūt سكوت] *(süku:t) {OsT} is.* **1.** Konuşmama; söz söylememe; susma; sessizlik. **2.** *müz.* Es. ⊡ **sükût bölgesi,** *rady. Ölü bölge.*|| **sükût etmek,** *Susmak.*|| **sükût hakkı,** *Birine bir sırrı saklaması için verilen para, hediye vb. sus payı; susmalık; susma hakkı.*|| **sükût-ı istifham,** *{OsT} Sorgu sessizliği.*|| **sükût ikrardan gelir,** *Susmak, suçlamayı kabullenmektir.*|| **sükûtla geçiştirmek,** *Söylenmesi, konuşulması gereken bir hususu susarak, konuşmayarak geçiştirmeye kalkışmak.*|| **sükût-perest,** *{OsT} Susmayı seven; susan.*

sükûtî, [Ar. sükūt > sükūtī سكوتى] *(sükû:ti:) {OsT} sf.* (Kişi için) sessiz; suskun; az konuşan.

sükûtîlik,-ği [sükuti-lik] *(sükû:ti:lik) is.* Sessizlik; suskunluk.

sükü, [süñü > sükü] *{ağız} is.* Mızrak. [DS]

sükül, [sigil / sögöl] *{eT} is.* Siğil. [DLT]

sükür, [Ar. sikr سكر] *{ağız} is.* Balıkçıların nehirde yaptıkları set. [DS]

-sül, [-sı-l / -sil / -sul / -sül] *yap. e.* → -sıl.

sül, [sōl / sül] *(sü:l) {eT} is.* **1.** Ette ve ağaçta olan yaşlılık, tazelik. [DLT] **2.** İrin; cerahat. [EUTS]

süla[1], [sülā] *{ağız} sf.* Düzgün ve pürüzsüz. [DS]

süla[2], [sülā] *{ağız} sf.* İnce, uzun ve düzgün olan. [DS]

sülaf, [Ar. sülāf / sülāfe سلافه / سلاف] *(süla:f) {OsT} is.* **1.** Herhangi bir şeyin güzel tarafı. **2.** Şarap. **3.** Meyve suyu.

sülahi, [Ar. ṣurahī => sülāhi] *(sülahı) {ağız} is.* Su kabı; sürahi. [DS]

sülale, [Ar. sülāle سلاله] *(süla:le) {OsT} is.* Aynı atadan gelenlerin tümü; soy; soy sop. ⊡ **sülāle-i tāhire,** *{OsT} 1. Temiz soy. 2. Hz. Muhammed'in soyuna verilen isim.*

sülam, [Ar. selm > sülām / sülāmī سلامی / سلام] *(süla:mi:) {OsT} is. anat.* El ve parmak kemiklerinin her biri.

sülamiyat, [Ar. sülāmī > sülāmiyyāt سلاميات] *(süla:miya:t) {OsT} is. anat.* El ve parmak kemikleri.

sülasa, -a'i [Ar. s̱ülās̱a' ثلاثاء / ثلثاء] *(süla:sa) {OsT} is.* Salı.

sülasî, [Ar. s̱elās̱e *(üç)* > s̱ülās̱ī ثلاثی] *(süla:si:) {OsT} sf.* **1.** Üç ögeden oluşan; öç şeyden oluşan; üçlü. **2.** *dbl.* Arap dilbilgisinde üç aslî harften meydana gelen kelime. ⊡ **sülāsî küül,** *{OsT} kim. Üçüncü alkol.*|| **sülāsî mezîdün fih,** *{OsT} dbl. Zaid harf almış üç aslî harfli kelime.*|| **sülāsî mücerred,** *{OsT} dbl. Üç harfli aslî kelime kökü.*|| **sülāsî'r-re's,** *{OsT} (Hayvan için) üç kafalı.*|| **sülāsîü'l-ezhār,** *{OsT} bot. (Bitki için) bir sapta üç çiçek bulunan.*

sülbük, -ğü [sülbük] *{ağız} is.* İbrik emziği. [DS]

sülçük, -ğü [sül-çük] *{ağız} is.* Dolu. [DS]

süldüğen, [süt-leğen > süldüğen] *{ağız} is.* Sütleğen. [DS]

süldür, [sül-dür] *{ağız} is.* Çelik çomak. [DS]

süldürmen, [süldür-men] *{ağız} is.* Kalp; yürek. [DS]

süle, [sül-e] *{ağız} sf.* Ahmak. [DS]

sülefe, [? sülefe] *{ağız} sf.* Eliaçık. [DS]

süleğegabağı, [süleğe+kaba(k)-ı] *{ağız} is.* Sukabağı. [DS]

süleğen, [Far. surikan / selīkūn => sülüğen > süleğen] *{ağız} is.* Astar olarak kullanılan bir tür kırmızı boya. [DS]

sülehfa, [Ar. süleḥfā سلحفا] *(sülehfa:) {OsT} is.* Kaplumbağa.

sülehfat, [Ar. süleḥfāt سلحفات] *(sülehfa:t) {OsT} is.* Kaplumbağalar.

sülehlik, -ği [silah-lık > sülehlik] *{ağız} is.* Sahtiyandan yapılan, iki üç katlı ve gözlü, enli bir çeşit kemer. [DS]

sülek, -ği [sülek / sülepe] *{ağız} is.* Sünepe. [DS]

süleke[1], [sülek-e] *{ağız} is.* Hamamda, baş altına konulan tahta parçası. [DS]

süleke[2], [süleke / sülepe] *{ağız} is.* Kayrak oyununda kullanılan yassı taş. [DS]

sülem, [süñ-mek > süğ-le-m / süle-m] *{ağız} sf.* **1.** Düzgün ve doğru. **2.** Pürüzsüz. [DS]

sülemancık, -ğı [süleyman-cık / süléman-cık] *{ağız} is.* Küçük kertenkele. [DS]

süleymancık, -ğı [süleyman-cık / süleman-cık] *{ağız} is.* Küçük kertenkele. [DS]

sülemek, [sü *(ordu)* > sü-lē-mek] *(sü:le:mek) {eT} gçsz. f. [-r]* Düşmana karşı asker göndermek; sefer etmek; ordu ile sefere çıkmak; ordu sevk etmek; savaş yapmak. [DLT] [ETY] [EUTS] [Gabain] [Tekin] ⊡ **sülēyü birmek,** *{eT} Sefer edivermek.*

sülemen, [sümük-le-ğen / sümük-le-n > sülen / sülüman / sülümen] *{ağız} is.* Salyangoz. [DS]

sülemencik, -ği [süleyman-cık / sülémen-cik] *{ağız} is.* Küçük kertenkele. [DS]

sülemeni, [? sülemeni] *{ağız} is.* Bir tür at hastalığı. [DS]

sülempe, [söl-en-me / sülempe ?] *{ağız} is.* Beceriksiz. [DS]

sülen[1], [Yun. solin] *{ağız} is.* Salyangoz. [DS]

sülen[2], [süğ-le-n / sü-le-n] *{ağız} is.* İyi bükülmemiş ip. [DS]

sülenbent, [sülen + Far. bend] *{ağız} is.* Binek atlarının göğsüne takılan sahtiyan göğüslük. [DS]

sülenke, [süle-n-ke] *{ağız} is.* Bir tür kayrak oyunu. [DS]

sülenpe, [süle-n-me / sülenpe] *{ağız} is.* Yassı, düzgün küçük taş; küçük kayrak. [DS]

sülep, -bi [? sülep] *{ağız} sf.* Aşınmış; yalama olmuş; silinmiş.[DS]

sülepe[1], [süleke / sülepe] *{ağız} is.* Kayrak oyununda kullanılan yassı taş. [DS]

sülepe[2], [sül-e-k / sülepene / sül-lü-m / sülp-e-li / sülp-eş-ik] *{ağız} sf.* Sünepe. [DS]

sülepene, [sül-e-k / sülepene / sül-lü-m / sülp-e-li / sülp-eş-ik] *{ağız} sf.* Sünepe. [DS]

-süler, [-su-lar /-süler / -sunlar / -sünler] *{eT} çek. e.* → -sular.

sületmek, [sü-lē-mek > sü-le-t-mek] *{eT} gçsz. f. [-r]* Ordu sevkettirmek. [ETY]

süleyman, [süleyman / süleymeni] *{ağız} is.* **1.** Hayvan yüreği. **2.** Atın karnında veya sağrısında oluşan şişlik. [DS]

süleymancık[1], **-ğı** [süleyman-cık] *{ağız} is.* Küçük kertenkele. [DS]

süleymancık[2], **-ğı** [süleyman-cık] *{ağız} is.* Tavuk vb. hayvanların yüreği. [DS]

Süleymani, [Ar. süleymānī سليمانی] *(süleyma:ni:) {OsT} is.* **1.** Süleyman'a ait. **2.** Kemer tokası gibi süs eşyası yapımında kullanılan değerli bir taş. **3.** *is.* Tezhip, hat ve minyatür gibi güzel sanatlarda kullanılan iyi cins bir kâğıt.

süleyme, [Ar. süleyme سليمه] *{OsT} is. anat.* El ve ayak parmaklarının ikinci kemiği. 🗗 **süleyme-i sagîre,** *anat. Parmakların üçüncü kemiği.*

süleymen, [süleymen] *{ağız} is.* Yürek. [DS]

süleymencik[1], **-ği** [süleymen-cik] *{ağız} is.* Küçük kertenkele. [DS]

süleymencik[2], **-ği** [süleymen-cik] *{ağız} is.* Kırmızı çiçekli, yumru köklü bir bitki. [DS]

süleymeni, [süleyman / süleymeni] *{ağız}is.* Atın karnında veya sağrısında oluşan şişlik. [DS]

sülf, [Lat. sulf] *is. kim.* Kükürt.

sülfamit,-di [Fr. sulfamide] *is.* **1.** Sülfürik asidin eriyen azotlu türevi; $H_2N–SO_2–NH_2$. **2.** Sülfonamitlerin genel adı. **3.** Gram pozitif ve negatif mikropların üzerinde kimyasal antibiyotik etkisi olan sülfanilamit türevi sentetik ilaç.

sülfanilamit, [Fr. sulfanilamide] *is. kim.* Sülfanilik asidin türevi olup ilk defa bakteri öldürücü olarak kullanılan paraaminobenzen-sülfonamitin yaygın adı; $H_2N–C_6H_4–SO_2–NH_2$

sülfanilik, -ği [Fr. sulfanilique] *sf kim.* (Asit için) sülfamit üretiminde kullanılan anilinyum hidrojen sülfat; $H_2N–C_6H_4–SO_3H$.

sülfat, [Fr. sulfate] *is. kim.* Sülfürik asidin tuzu veya esteri. 🗗 **sülfat asidi,** *Sülfürik asit.*

sülfatlama, [sülfat-la-ma] *is.* **1.** Sülfatlamak eylemi. **2.** Mantar hastalıklarını önlemek için bitkilerin üst kısımlarına bakır ya da demir sülfat püskürtme işi.

sülfatlamak, [sülfat-la-mak] *gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Mantar hastalıklarını önlemek için bitkilerin üst kısımlarına bakır ya da demir sülfat püskürtmek.

sülfatlanma, [sülfat-la-n-ma] *is.* **1.** Sülfatlanmak eylemi. **2.** Bir akümülatörün levhaları üzerinde kurşun sülfat tabakasının oluşması.

sülfatlanmak, [sülfat-la-n-mak] *edil. f. [-ır]* Sülfatlı hâle gelmek.

sülfatlaşma, [sülfat-la-ş-ma] *is.* **1.** Sülfat hâline dönüşmek eylemi. **2.** Doğal metal sülfürlerin havanın nemi veya su ile teması hâlinde yavaş yavaş sülfat durumuna dönüşmesi olayı.

sülfatlaşmak, [sülfat-la-ş-mak] *dönşl. f. [-ır]* (Doğal maden sülfürlerinin) hava ve su etkisiyle yavaş yavaş sülfat durumuna dönüşmesi.

sülfit, [Fr. sülfite] *is. kim.* Sülfüroz asidin tuzu. 🗗 **sülfit asidi,** *Kükürt dioksidin su ile birleşmesi sonucunda oluşan kararsız, zayıf asit.*

sülfitleme, [sülfit-le-me] *is.* Şurupları kükürt dioksitle arıtma yöntemi.

sülfonamit, [Fr. sulfonamide] *is.* Genel formülü $RSO_2–NR'R''$ olan R' ve R" gruplarından biri hidrojen atomu olduğunda asit niteliği gösteren sülfonik asit amitlerinin genel adı.

sülfür, [Lat. sulfur *(kükürt)* > Fr. sulfure] *is. kim.* **1.** Kükürdün bir başka elementle birleşmesi ile oluşan madde. **2.** Sülfür asidinin tuzu. 🗗 **sülfür asidi,** *Hidrojen sülfür.*

sülfürik,-ği, [Lat. sulfur > Fr. sulfurique] *sf.* (Asit için) kükürt üç oksit ile buna denk düşen. 🗗 **sülfürik asit,** *Suda çözünerek ısı açığa çıkaran, şurup kıvamında, renksiz, kokusuz, 10°C'de katılaşan bir sıvı; kara boya; zaç yağı.*

sülfürimetre, [Fr. sulfurimètre] *is. kim.* Kükürtölçer.

sülfürleme, [sülfür-le-me] *is.* Sürfürlemek eylemi.

sülfürlemek, [sülfür-le-mek] *gçl. f. [-r] [-l(ü)-yor]* **1.** Kükürt ile birleştirmek; kükürtlemek. **2.** Tarım zararlılarına karşı toprağa kükürt vermek.

sülgi, [sül-gi] *{ağız} is.* Yumuşayıp kendini salma; uzama. [DS]

sülgü, [sül-gü] *{ağız} is.* Hamam takımı; havlu. [DS]

sülgüç, -cü [sül-güç] *{ağız} is.* Bulaşık bezi; paçavra. [DS]

sülhafa, [Ar. sülḫafā سلحفا] *(sülhafa:) {OsT} is. zool.* Kaplumbağa. 🗗 **sülhafā-i azb,** *{OsT} Tatlı su kaplumbağası.*|| **sülhafā-i bahriye,** *{OsT} Deniz kaplumbağası.*|| **sülhafā-i berriye,** *{OsT} Kara kaplumbağası.*

sülhafat, [Ar. sülḫafāt سلحفات] *(sülhafa:t) {OsT} is. (çoğ.)* Kaplumbağalar.

sülhafiye, [Ar. sülḫafā > sülḫafiyye سلحفيه] *{OsT} is. zool.* Kaplumbağalar.

süline, [Yun. sulina / sulena] *is. zool.* Deniz çakısı denilen iki çenetli yumuşakça, *(Solen).*

sülla, -a'i [Ar. süllā' سلاء] *(sülla:) {OsT} is.* Bitki kabuklarında bulunan ve kolayca kopan dikenler.

süllaf, [Ar. sālif > süllāf سلاف] *(sülla:f) {OsT} is.* Önceden gelip geçmişler; selefler.

sülle, [Ar. s̱ülle ثله] *{OsT} is.* **1.** İnsan kalabalığı; topluluk. **2.** Çok para.

süllem, [Ar. süllem سلم] *{OsT} is.* **1.** Merdiven. **2.** *anat.* Kulağın içindeki merdiveni andıran bölüm.

süllüg, [sūl > sül-lüg / sōl-lüg] *(sü:llüğ) {eT} sf.* Çiğ; pişmemiş. [DLT]

süllük[1], **-ğü** [sül-lük] *{ağız} is.* Horoz. [DS]

süllük[2], **-ğü** [sül-lük] *{ağız} is.* Üzüm bağı. [DS]

süllüm[1], [sül-e-k / sülepene / sül-lü-m / sülp-e-li / sülp-eş-ik] *{ağız} sf.* Sünepe. [DS]

süllüm[2], [Ar. süllem => süllüm] *{ağız} is.* Merdiven. [DS]

süllüm[3], [süllüm] *{ağız} is.* Dibi dar, üstü geniş tas.[DS]

süllümsüp, [süllü-m+süp] *{ağız} sf.* (Kişi için) dağınık, düzensiz ve kötü giyimli. [DS]

sülmancık, -ğı [sülman-cık] *{ağız} is.* Küçük kertenkele. [DS]

sülme, [Ar. s̱ülme ثلمه] *{OsT} is.* Çatlak; gedik.

sülmen, [Yun. soulína] *{ağız} is.* Salyangoz. [DS]

sülöşük, [sül-eş-ik / sülöşük] *{ağız} is.* Yumuşak. [DS]

sülpeli, [sül-e-k / sülepene / sül-lü-m / sülp-e-li / sülp-eş-ik] *{ağız} sf.* Sünepe. [DS]

sülpeşik, -ği [sül-e-k / sülepene / sül-lü-m / sülp-e-li / sülp-eş-ik] *{ağız} sf.* **1.** Sünepe. **2.** (Kişi için) dağınık, düzensiz ve kötü giyimli. [DS]

sülpük, -ğü [sölp-ük / sülp-ük] *{ağız} sf.* **1.** Sarkık; gevşek; pörsümüş. **2.** (Kişi için) uyuşuk veya dalgın. [DS]

sülpümek, [sölp-ü-mek / sülp-ü-mek] *{ağız} gçsz. f. [-r]* (Meyve, sebze için) gevşemek; buruşmak; pörsümek. [DS]

sülsal, [sül+sal ?] *{ağız} sf.* Kılıksız. [DS]

süluc, [Ar. s̱elc > s̱ülûc ثلوج] *(sülû:c) {OsT} is.* Karlar.

süluk, -kü, [Ar. silk > sülûk سلوك] *(sülû:k) {OsT} is.* **1.** Bir yola girme; bir yol tutma. **2.** Bir tarikata katılma. **3.** Bir gruba katılma. **4.** *tasvf.* Bir müridin, manevi yönden derece derece yükselme ve gelişme çabası göstermek üzere bir mürşidin yönlendirme ve denetimini kabul ederek kendini bir bütünlük içinde Allah'a vermesi. ☞ **süluk etmek,** *1. Bir tarikata girmek. 2. Bir işe başlamak.*

sü'lul, -li [Ar. s̱ü'lûl ثؤلول] *(sü-lû:l) {OsT} is.* **1.** Meme başı. **2.** Siğil.

sülum, [Ar. süllem => süllüm / sülum / sülüm / sümbül] *{ağız} is.* Merdiven. [DS]

sülü[1], [sül-ü] *{ağız} is.* Çelik çomak oyununda kullanılan kısa ve uçları meyilli sivriltilmiş kısa değnek; çomak. [DS] ☞ **sülü deynek,** *{ağız} Çelik çomak.* [DS]

sülü[2], [sül-ü] *{ağız}* **1.** Aptal. **2.** Mıymıntı; sünepe. [DS]

sülüf, [Far. zülf] *{ağız} is.* Zülüf. [DS]

sülüg, [sü > sü-lüg] *(sü:lüğ) {eT} sf.* Ordulu; ordusu olan. [EUTS]

sülüğen, [Far. surikan / sulikan ? > sülüyen / sülyen] *is.* **1.** Kurşun oksit birleşiklerinden (Pb_3O_4, PbO) meydana gelen kırmızı turuncu renkli boya maddesi. **2.** Boyacılıkta kullanılan bu maddeden hazırlanmış astar boya.

sülük[1], [sü > sü-lük] *(sü:lük) {eT} sf.* Orduya ait. [KB]

sülük[2], **-ğü** [Far. ? şalūk / zalūk / T. sölp / söl *(gevşek / yumuşak)* > sül-ük] *is. zool.* **1.** Denizlerde ve tatlı sularda yaşayan kan emici halkalı solucanların genel adı, *(Hirudo).* **2.** *zool.* Sülüklerden, vücudunda 22 beslenme kesesi bulunduğu için bir kezde kendi ağırlığının sekiz katı kan emebilen, bu yüzden halk hekimliğinde bazı kan hastalıklarının tedavisinde kullanılan hayvan, *(Hirudo mecidinalis).* **3.** *bot.* Bazı tırmanıcı bitkilerin, bir desteğe tutunmasını sağlayan yaprak ya da dallarının yanlarında gelişen ipliksi organ. **4.** *{ağız}* Ceviz ve fındık ağaçlarının erkek organı. [DS] ☞ **sülük aşı,** *{ağız} Uzun parçalara ayrılmış hamur haşlandıktan sonra üstüne yağ ve ceviz dökülerek yapılan bir yemek.* [DS]|| **sülük gibi,** *(Kişi için) insanı rahatsız edecek derecede sırnaşık; yapışkan.*|| **sülük vurmak,** *Halk hekimliğinde vücudun ağrılı yerinden sülüğe emdirmek suretiyle kan almak.*|| **sülük yapmak,** *{ağız} Haşhaşla yapılan bir tür yiyecek.* [DS]

sülük[3], **-ğü** [sülük] *{ağız} is.* Akarken buz tutmuş su; buz sarkıtı. [DS]

sülük[4], **-ğü** [sülük] *{ağız} is.* Salyangoz. [DS]

sülük[5], **-ğü** [sü-lük] *{ağız} is.* Islık. [DS]

sülük[6], **-ğü** [sil-ik / sil-ük / sülük] *{ağız} sf.* Silinmiş; silik. ☞ **sülük etmek,** *{ağız}* Alçak gönüllü davranmak. [DS]|| **sülük para,** *{ağız} Üzerindeki yazı ve tuğrası silinmiş para.* [DS]

sülükçü, [sülük-çü] *is.* **1.** Sülük satan kimse. **2.** Sülükle kan almayı meslek edinmiş kimse. **3.** Sülük üreticisi.

sülükçülük, -ğü [sülük-çü-lük] *is.* Halk hekimliğinde kullanılmak üzere sülük yetiştirme ve satma işi.

sülüke, [sülük[6]-e ?] *{ağız} is.* Alçak gönüllülük. [DS]

sülüklemek, [sür-ük-le-mek / sülük-le-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ü)-yor]* Zorla götürmek; kaçırmak. [DS]

sülükler, [sülük-ler] *is. bot.* Denizlerde, tatlı sularda ya da yarı karacıl olarak omurgalılarda dış asalak olarak yaşayan, er dişi olup larvasız üreyen, önde ve arkada birer çekmeni bulunan, tükürük bezlerinden kanın pıhtılaşmasını önleyen bir enzim salgılayan, gözleri gelişmemiş, yassı vücutlu ve otuz dört bölütlü, halkalılar takımından bir asalak sınıfı, *(Hirudinea).*

sülüklü, [sülük-lü] *sf.* **1.** Sülüğü bulunan; sülüğü olan. **2.** Çamdan yapılmış su bardağı. ☞ ☞ **sülüklü kavun,** *{ağız} Kabuğu dilimli, kışlık kavun.* [DS]|| **sülüklü pancar,** *{ağız} bot. Pazı, (Lamium maculatum).* [DS]

sülüksü, [sülük-sü] *sf.* Sülüğü andıran; sülüğe benzer.

sülüm[1], [Ar. süllem => süllüm / sülum / sülüm / sümbül] *{ağız} is.* Merdiven. [DS]

sülüm[2], [süğ-(ü)l-üm / sülüm] *{ağız} sf.* Uzun. [DS]

sülüman, [Yun. soulína] *{ağız} is.* Salyangoz. [DS]

sülümen[1], [Yun. soulína] *{ağız} is.* Salyangoz. [DS]

sülümen[2], [İt. sublimato > Fr. sublimé / Ar. süleymānī *(süblime)*] *is. kim.* **1.** Cıva ile klorun birleşimi olan çok zehirli bir toz madde; ak sülümen; süblime. **2.** Cıva buharı; kalomel; tatlı sülümen.

sülümen[3], [sülümen] *{ağız} is.* Tavuk vb. hayvanların yüreği. [DS]

sülümsük, -ğü [sülüm-sük] *{ağız} sf.* Pisboğaz. [DS]

sülün[1], [? sülgün / süglin / süvlin] *is. zool.* Sülüngillerden, ülkemizin yerli kuşlarından, dişisi kahverengi tüylü ve kısa kuyruklu, erkeği parlak süslü tüylü ve uzun kuyruklu kuş, *(Phasianus colchicus).* ⊡ **sülün gibi,** *(Kız veya kadın için) uzun boylu ve güzel yürüyüşlü.*

sülün[2], [? sügü / süğün / sülün] *{ağız} is.* Buzağı. [DS]

sülüngiller, [sülün-gil-ler] *is. zool.* Örnek kuşu sülün olan, tavuklar takımından, daha çok yerde yaşayan fakat uyumak için tüneyen kuşlar familyası, *(Phhasianidae).*

sülüngü, [Yun. spoggia / sogga => sülüngü] *{ağız} is.* Fırın süpürmeye yarayan, ucunda bez bulunan uzun sopa. [DS]

sülünlük,-ğü [sülün-lük] *is.* Sülün yetiştirilen yer; sülün çiftliği.

sülürgür, [Yun. spoggia / sogga => sülürgür] *{ağız} is.* Fırın süpürmeye yarayan, ucunda bez bulunan uzun sopa. [DS]

sülüs, [Ar. s̱ülüs̱ ثلث] *{OsT} is.* **1.** Üçte bir. **2.** *hat.* Arap yazısının bir türü olan Kûfi yazının on birinci yüzyılda geliştirilmesi ile doğan, dikey harfler daha kısa, çanaksılar ise daha uzun olarak yazılan bir Arap yazı türü. **3.** *as.* Erlere yolculuklarında indirim sağlayan belge. **4.** Sikkenin üçte biri değerindeki madenî para. ⊡ **sülüs celîsi,** *{OsT} hat. Bir yazı üslubu.*|| **sülüs grossi,** *{OsT} hat. Hattat Rakım efendinin geliştirdiği bir yazı üslubu.*

sülüsan, [Ar. s̱ülüs̱ > s̱ülüs̱ān ثلثان] *(sülüsa:n) {OsT} is.* Üç kısımdan ikisi; üçte iki.

sülüseyn, [Ar. s̱ülüs̱ > s̱ülüs̱eyn ثلثين] *{OsT} is.* Üçte iki.

sülüsî, [Ar. s̱ülüs̱ > s̱ülüs̱ī ثلثى] *{OsT} sf.* Üçte birle ilgili.

sülvan, [Ar. sülvān / sülvāne سلوان / سلوانه] *(sülva:n) {OsT} is.* **1.** Kalbe ferahlık verdiğine inanılan esans. **2.** İç açıcı ilaç.

sülyen, [Far. surikan / sulikan ? / sülüyen / sülyen] *is. kim.* → sülüğen.

süm[1], [sım / süm *(yans.)*] *is.* Soluk basıncı ile burun temizlemeyi, bu biçimde hıçkırmayı ve ağlamayı anlatan kök. [Zülfikar] *süm-kür-mek, süm-ük*

süm[2], [sım / som / sum / süm *(yans.)*] *is.* Çarpma, dürtme, vurma anlatan kök. [Zülfikar] *süm-sek, süm-sek-le-mek, süm-sük*

süm[3], [Far. süm سم] *{OsT} is.* **1.** Dört ayaklı hayvanların tırnağı; toynak. **2.** *{ağız}* Kemik. [DS] ⊡ **sümü sızlamasın,** *{ağız} (Ölen kimse için) huzur içinde yatsın; kemiği sızlamasın.* [DS]

süm'a, [Ar. semʿ *(işitme)* > sümʿa سمعه] *{OsT} is.* Başkalarının duyması, görmesi için yapılan iş; gösteriş.

sümale, [? sümale] *{ağız} is.* Şimşek. [DS]

sümaye, [? sümāye] *(süma:ye) {ağız} zf.* **1.** Boşuna; boş yere. **2.** Gelişigüzel; özensiz. [DS]

sümbe, [? sümbe] *{ağız} sf.* Utanmaz; arsız. [DS]

sümbeç, -ci [süm-meç ? > sümbeç] *{ağız} sf.* Her şeye karışan. [DS]

sümbeki, [süm+bek-i ?] *{ağız} sf.* (Kişi için) orda burda gezen, pis, kılıksız. [DS]

sümbiye, [sümmiye / sümbiye] *{ağız} sf.* Aptal; mıymıntı; sümsük. [DS]

sümbü, [söbe / sümbü] *{ağız} sf.* Oval. [DS]

sümbül[1], [Far. sünbül سنبل] *{OsT} is. bot.* **1.** Zambakgillerden, Ortadoğu ve Akdeniz kökenli, otuz kadar türü bulunan, uzun yapraklı, gösterişli ve güzel kokulu salkım çiçekli, soğansı çok yıllık otsu süs bitkisi, *(Hyacinthus oriantalis).* **2.** Güzellerin saçının kıvrımı. **3.** *{ağız} argo.* Evlilik dışı doğan çocuk; piç. [DS] ⊡ **sümbül ebrusu,** *Sümbül çiçeğini andırır ebrulara verilen ad.*|| **sümbül-i hataî,** *{OsT} Melek otu.*|| **sümbül-i müzekker,** *{OsT} Tırtılsı.*|| **sümbül-i rümî,** *{OsT} Kedi otu.*|| **sümbül-i sirab,** *{OsT} Yeni açmış sümbül.*|| **sümbül-i teber,** *{OsT} Sümbülteber.*|| **sümbül-i ter,** *{OsT} Ayva tüyü; yanaktaki ince tüy.*|| **sümbül-zār,** *{OsT} Sümbül bahçesi.*

sümbül[2], [Ar. süllem => süllüm / sülum / sülüm / sümbül] *{ağız} is.* Merdiven. [DS]

sümbül[3], [sümbül] *{ağız} is.* Küçük sele. [DS]

sümbül[4], [Ar. sünbüle] *{ağız} is.* Başak. [DS]

sümbüle, [Ar. sunbule سنبله] *{OsT} is.* **1.** Klasik Türk müziğinden bir makam. **2.** Başak biçiminde süsleme ögesi. **3.** *öz. is.* Başak Burcu.

sümbülî, [Far. sünbülī سنبلى] *(sümbüli:) {OsT} sf.* **1.** Sümbülle ilgili; sümbüle ilişkin. **2.** (Hava için) yağmursuz fakat kapalı. **3.** Hattat Arif Hikmet Bey'in buluşu olan ve harfleri sümbüle benzer bir Arap yazı biçimi.

sümbülteber, [Far. sünbül-i teber] *is. bot.* Zambakgillerden, Meksika kökenli, kökten süren şerit yaprakları çiçek sapını dipten rozet gibi saran, çiçekleri sapın ucunda salkım halinde duran, duru beyaz renkli ve çok keskin kokulu bir süs bitkisi, *(Polianthes tuberosa).*

sümcük, -ğü [süm-dük / süm-cük] *{ağız} sf.* Başkasının yediğinden isteyen; açgözlü; arsız. [DS]

sümcüklük, -ğü [sümcük-lük] *{ağız} is.* Pisboğazlık; arsızlık. [DS]

sümdük, -ğü [süm-dük سمدوك] *{OsT} {ağız} sf.* **1.** Aç gözlü; pisboğaz; asalak. [DS] **2.** *{ağız}* Açgözlü; gördüğünü isteyen; utanmaz. [DS] **3.** *{ağız}* Orda burda gezen; pis; kılıksız. [DS]

sümdüklenmek, [sümdük-le-n-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* **1.** Bir yere istenmediği hâlde sokulmak. **2.**

Arsızlık etmek. **3.** Pisboğazlık etmek; gördüğü yiyecekten istemek. [DS]

sümdüklük, [sümdük-lük] *{ağız} is.* Arsızlık; pisboğazlık; başkasının yiyeceğinden isteme. [DS]

süme[1], [süme / sömek / sümek] *{ağız} is.* Taranmış yumak biçiminde yün. [DS]

süme[2], [Ar. sīmā => süme] *{ağız} is.* **1.** Biçim. **2.** Baş; kafa. [DS]

sümeği, [sümeye / sümeği] *{ağız} zf.* Boşuna; boş yere. [DS]

sümek[1], **-ği** [sümek سومك] *{OsT} {ağız} is.* Eğirilmek üzere taranmış, atılmış, temizlenmiş yün yumağı; bedirik; sömek. [DS]

sümek[2], **-ği** [sümek] *{ağız} is.* Bir çiğnemli sakız. [DS]

sümek[3], **-ği** [sümek] *{ağız} is.* **1.** Pelte. **2.** *sf.* (Sıvı için) koyu; kıvamlı. [DS]

sümeklenmek, [sümek-le-n-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* **1.** Peltelenmek. **2.** (Bal, yoğurt, ağda vb. için) damlalar uzamak; sünmek. [DS]

sümelek[1], **-ği** [söm-ele-k / süm-ele-k] *{ağız} sf.* Ahmak; budala. [DS]

sümelek[2], **-ği** [söme-le-k / süme-le-k] *{ağız} is.* **1.** Kundağa sarılmış bebek. **2.** Bebek kundağı. [DS]

sümelemek, [süme-le-mek] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(i)-yor]* Yaşlanmak; çökmek; gücünü yitirmek. [DS]

sümelen, [süme-le-n] *{ağız} is.* Bükülmüş yün yumağı. [DS]

sümeme, [süme-m-e ?] *{ağız} zf.* Oranlayarak; tahminî. [DS]

sümen[1], [sömen / sümen ?] *{ağız} is.* **1.** Bükülmek için işlem görmüş tiftik. **2.** Taranmış yumak biçiminde yün. **3.** İyi yün; yün. **4.** Koyunun ilk kırkımından alınan yün. [DS]

sümen[2], [süme-n ?] *{ağız} is.* Yaba. [DS]

sümenlenmek, [sümen-le-n-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* Tembelleşmek. [DS]

sümenni, [sümen-li / sümenni] *{ağız} sf.* Ahmak; budala.[DS]

sümeşik[1], **-ği** [süme-ş-ik] *{ağız} sf.* Uyuşuk; tembel. [DS]

sümeşik[2], **-ği** [süme-ş-ik] *{ağız} is.* Yüz; surat. [DS]

sümeşmek, [süme-ş-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* **1.** Tembelleşmek. **2.** Dolaşmak; karışmak. [DS]

sümeştirmek, [süme-ş-tir-mek] *{ağız} gçl. f. [-ir]* Geçiştirmek. [DS]

sümeteye, [süme-te-y-e] *{ağız} zf.* Boşuna; boş yere.[DS]

sümeye, [süme-y-e سميه] *{eAT} {ağız} zf.* **1.** Boş yere; boşuna. **2.** Körü körüne. [DS]

sümeyere, [süme+yer-e] *{ağız} zf.* → sümeye. [DS]

sümeyi[1], [süme-y-i] *{ağız} zf.* Boşuna. [DS]

sümeyi[2], [süme-yi] *{ağız} sf.* (Kişi için) saf. [DS]

sümeymi, [sümeymi ?] *{ağız} sf.* (Kişi için) saf. [DS]

sümeyre, [Ar. s̱ümeyre ثميره] *{OsT} is.* **1.** Meyve çağlası. **2.** *bot.* Kendi üzerine kıvrılmış yaprak.

sümgüç, [süğ-(ü)l-üç / süğ-üş / süm-güç / süm-üç / süm-üş] *{ağız} is.* Baş ve işaret parmak uçları arasındaki uzaklığı esas alan uzunluk ölçü birimi; sele; sere. [DS]

sümiye, [süme-y-e] *{ağız} zf.* El yordamıyla; kestirmeden. [DS] ⧉ **sümiye söylemek,** *{ağız} Gerçek olup olmadığını bilmeden söylemek.* [DS]

sümiyeden, [sümiye-den] *{ağız} zf.* El yordamıyla; kestirmeden. [DS]

sümkürme, [süm-kür-me] *is.* Sümkürmek eylemi.

sümkürmek, [süm *(yans.)* > süm-kür-mek] *gçsz. f. [-ür]* Soluk baskısı ile burunda bulunan sümüğü dışarı atmak.

sümkürtme, [süm-kür-t-me] *is.* Sümkürtmek eylemi.

sümkürtmek, [süm-kür-t-mek] *gçl. f. [-ür]* Bir kimsenin sümkürmesini sağlamak.

sümlütoy, [süm-lü+toy] *{ağız} sf.* Bilgisiz. [DS]

sümmahidaş, [Ar. sümmāḳī + T. taş] *{ağız} is.* Mozaik. [DS]

sümmak, [Ar. sümmāḳ سماق] *(sümma:k) {OsT} is.* Sumak.

sümme[1], [Ar. s̱ümme ثمه] *{OsT} zf.* **1.** Sonra. **2.** Tekrar tekrar. ⧉ **sümme't-tedārik,** *{OsT} Çözüm olarak iş olup bittikten sonra düşünülen; sonradan yapılan.*

sümme[2], [süm-me] *is.* Sümmek eylemi.

sümmek[1], [söm-mek > süm-mek] *gçl. f. [-er]* **1.** (Hayvan yavrusu için) burnu ile dürte dürte annesinin memesinden emmek. **2.** Hoyratça, kaba bir şekilde itmek. **3.** *{ağız}* Saldırmak. [DS] **4.** (Nesne için) dışarı fırlamak.

sümmek[2], [süm-mek] *{ağız} gçsz. f. [-er]* **1.** Kinlenmek. **2.** Küçük görmek; istememek. [DS]

sümpeki, [süm-meği > sümpeki / sümsük] *{ağız} sf.* Sevimsiz; yüzsüz; usandırıcı. [DS]

sümpare, [Far. süm *(toynak)* + pāre *(parça)* سمپاره] *(sümpa:re) {OsT} is.* Zımpara.

sümpeş, [süm-me-ş ? / sümpeş] *{ağız} sf.* Ahmak. [DS]

sümre, [Ar. sümre / sümret سمرت / سمره] *{OsT} is.* Esmerlik; kara yağızlık.

sümret, [Ar. süre / sümret سمره / سمرت] *{OsT} is.* → sümre.

sümse, [süm-se] *{ağız} is.* Gaga. ⧉ **sümsesi eğri,** *{ağız} Yere bakan; göründüğü gibi olmayan.* [DS]

sümsek, -ği [süm-sek / sumsuk] *{ağız} is.* **1.** Yumruk. **2.** Tos. [DS] ⧉ **sümsek vurmak,** *{ağız} Tos vurmak.* [DS]

sümseklemek, [süm-sek-le-mek] *gçl. f. [-r] [-l(ü)-yor] {ağız}* Yumrukla vurmak; yumruklamak. [DS]

sümselemek, [süm-se-le-mek] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Bir şey çalmak için çevrede sinsi sinsi dolaşmak. [DS]

sümsü, [süm-sü] *{ağız} is.* Tütün çubuğunun ucundaki tütün konulan yer. [DS]

sümsüçik, [sü(m)+sü/çik] *{eT} pekşt. sf.* Çok tatlı; pek tatlı. [DLT]

sümsük[1], **-ğü** [süm-mek > süm-sü-k] *is. zool.* Leyleksiler takımının sümsükgiller familyasından, açık denizlerde yaşayan, yükseklerden balıkların üzerine dikine inerek avlanan, kayalıklara toplu olarak yuva yapan, iri sivri gagalı, kısa bacaklı çok büyük deniz kuşu, *(Sula bassana).*

sümsük[2], **-ğü** [süm-mek > süm-sü-k سمسك] *sf.* **1.** Uyuşukça davranan; pısırık; beceriksiz; aptal; miskin; mıymıntı; sünepe. *{ağız} (aynı)* [DS] **2.** *{eAT} {OsT} {ağız}* Aç gözlü; pisboğaz; asalak. [DS] **3.** *{ağız}* Usandırıcı; yüzsüz; arsız. [DS] **4.** *{ağız}* Sevimsiz. [DS]

sümsük[3], **-ğü** [süm-sük / sum-suk] *{ağız} is.* Yumruk. [DS] ⊡ **sümsük vurmak,** *{ağız} Yumrukla vurmak; yumruklamak.* [DS]

sümsükgiller, [sümsük-gil-ler] *is. zool.* Leyleksiler takımının sümsükleri kapsayan, kanatları ve kuyrukları uzun deniz kuşları familyası, *(Sula).*

sümsüklemek[1], [süm *(yans.)* > sümsük-le-mek / sumsuk-la-mak سومسوكلمك] *{OsT} {ağız} gçl. f. [-r]* Yumrukla vurmak; yumruklamak. [DS]

sümsüklemek[2], [sümsük-le-mek] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(ü)-yor]* **1.** Bir yere istenmediği hâlde sokulmak. **2.** Arsızlık etmek. **3.** Pisboğazlık etmek. **4.** Kendini ilgilendirmeyen işe karışmak; burnunu sokmak. [DS]

sümsüklemek[3], [sümsük-le-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ü)-yor]* Oylamak. [DS]

sümsüklenmek, [sümsük-le-n-mek / sümdük-le-n-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* **1.** Bir yere istenmediği hâlde sokulmak. **2.** Arsızlık etmek. **3.** Pisboğazlık etmek. [DS]

sümsükleşme, [süm-sü-k-le-ş-me] *is.* Sümsükleşmek eylemi.

sümsükleşmek, [süm-sük-le-ş-mek] *dönşl. f. [-ir]* Uyuşuk bir durum almak; miskinleşmek; tembelleşmek; aptallaşmak; pısırıklaşmak.

sümsüklük,-ğü [süm-sük-lük] *is.* Sümsük olma durumu; sümsük olan bir kimsenin durumu. ⊡ **sümsüklük etmek,** *1. Beceriksiz, pısırıkça davranmak; uyuşukluk etmek. 2. {ağız} Açgözlülük etmek.* [DS]

sümsüm, [süm+süm] *{ağız} sf.* **1.** Sünepe; mıymıntı. **2.** Aptal. **3.** Sinsi. **4.** Açgözlü; gördüğünü isteyen. [DS]

sümsüme, [süm+süm-e] *{ağız} sf.* (Kişi için) yapışkan; arsız. [DS]

sümsünlemek, [süm-sün-le-mek] *{ağız} gçsz. f. [-r [-l(i)-yor]* Onun bunun kapısında amaçsız olarak gezmek. [DS]

sümsünmek, [süm-sün-mek / süm-dük-le-n-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* **1.** Bir yere istenmediği hâlde sokulmak. **2.** Arsızlık etmek. **3.** Pisboğazlık etmek. [DS]

sümsürmek, [süms-ür-mek] *{ağız} gçsz. f. [-ür]* Sümkürmek. [DS]

sümsürük, -ğü [süms-ür-ük] *{ağız} is.* Sümük. [DS] ⊡ **sümsürüğü düşük,** *{ağız} Başı öne eğik.* [DS]

sümsürüklü, [süms-ür-ük-lü] *{ağız} sf.* Sürekli burnunu çeken; sümüklü. [DS]

sümdüyh, [süm-sük / süm-dük] *{ağız} sf.* Arsız; açgözlü. [DS]

sümter, [? sümter / sünter] *{ağız} is. zool.* Kırmızımtırak küçük taneli bir tür sert buğday. [DS]

sümtük[1], **-ğü** [süm-(ü)t-ük / süm-dük] *{ağız} sf.* Arsız; açgözlü; hep başkasının yediğinden isteyen. [DS]

sümtük[2], **-ğü** [süm-(ü)t-ük / süm-sük] *{ağız} sf.* **1.** Boş gezen. **2.** Kılıksız. **3.** Sevimsiz. **4.** Usandırıcı; yüzsüz. **5.** Her şeye karışan. **6.** Uysal. **7.** Yalancı. [DS]

sümtüklenmek, [sümtük-le-n-mek / sümdük-le-n-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* **1.** Bir yere istenmediği hâlde sokulmak. **2.** Arsızlık etmek. **3.** Pisboğazlık etmek. **4.** Yaltaklık etmek. [DS]

sümum, [Ar. semm *(zehir)* > sümūm سموم] *(sümu:m) {OsT} is.* Zehirler.

sümut, [Ar. simāṭ > sümūṭ سمط] *(sümu:t) {OsT} is.* **1.** Üzerine yemek konmak üzere serilen şeyler; sofralar; yemek masaları. **2.** Sıralar; saflar; diziler.

sümüç, [süğ-(ü)l-üç / süğ-üş / süm-güç / süm-üç / süm-üş] *{ağız} is.* Baş ve işaret parmak uçları arasındaki uzaklığı esas alan uzunluk ölçü birimi; sele; sere. [DS]

sümük[1], **-ğü,** [süm *(yans.)* > süm-ük] *is.* **1.** Burun boşluklarındaki sümük doku tarafından salgılanan ya da broşlardan gelen, içinde epitel hücreleri, mikrop, toz, su bulunan akıcı ya da iplik gibi uzayan yapışkan sıvı. **2.** Vücudun değişik organlarında sümük doku hücrelerinin ve üzerinde bulunan bezlerin doku yüzünde nemli, akıcı, kaygan bir katman oluşturan yumurta akı kıvamındaki salgısı. ⊡ **sümük doku,** *anat. Üzerinde çok sayıda memecik ve salgı bezi delikleri bulunan, iç organları kaplayan koruyucu doku; mukoza.*

sümük[2], **-ğü** [sün-mek > sün-ük > sümük] *{ağız} is.* Çatı saçağı. [DS]

sümük[3], **-ğü** [süñük > sümük] *{ağız} is.* Kemik. [DS]

sümükleenböceği, [sümükle-ğen+böce(k)-i] *{ağız} is.* Sümüklü böcek; kabuksuz salyangoz. [DS]

sümükleğen, [sümük-le-ğen / sümük-le-n > sülen / sülüman / sülümen] *{ağız} is.* Salyangoz. [DS]

sümüklen, [sümük-le-ğen / sümük-le-n > sülen / sülüman / sülümen] *{ağız}* *is.* Salyangoz. [DS]

sümüklü, [sümük-lü] *sf.* **1.** Üzerine sümük bulaşmış olan. **2.** Burnundan sürekli olarak sümük akan. **3.** *{ağız}* Kaya balığı. [DS] ⊡ **sümüklü balığı,** *{ağız} Kaya balığı.* [DS]|| **sümüklü böcek,** *zool. Karından bacaklıların akciğerliler alt takımından otçul, kabuksuz yer yumuşakçası, (Limax).*

sümüklübücü, [sümük-lü+böcü] *{ağız}* *is.* *zool.* → sümüklü böcek. [DS]

sümüklüböycü, [sümük-lü+böycü] *{ağız}* *is.* → sümüklü böcek. [DS]

sümüklüböycek, -ği [sümük-lü+böcek] *{ağız}* *is.* → sümüklü böcek. [DS]

sümüklügengaz, [sümük-lü-gen+Far. goz] *{ağız}* *is.* → sümüklü böcek. [DS]

sümüksel, [sümük-sel] *sf.* Sümükle ilgili.

sümüksü, [sümük-sü] *sf.* Sümükle ilgili; sümüğü andıran; sümük özelliği taşıyan. ⊡ **sümüksü zar,** *Burun boşluklarını yutağa kadar kaplayan sümüksü doku.*

sümülcemek, [süm-ül-ce-mek] *{ağız}* *gçsz.* *f.* *[-r] [-c(ü)-yor]* **1.** Bir şeyi almak için uzanmak. **2.** (Hayvan için) bir şeyi yemek için boynunu uzatmak. **3.** Sarkıntılık etmek; saldırmak. [DS]

sümülcümek, [süm-ül-cü-mek سوملجمك] *{eAT}* *gçsz.* *f.* *[-r]* **1.** İleri gitmek; sokulmak. **2.** *{OsT}* Tökezlemek; sürçmek.

sümülük, -ğü [süm-ül-ük] *{ağız}* *sf.* **1.** Dağınık. **2.** Elinden iş gelmediği hâlde gizlice uğraşan. [DS]

sümün, [Ar. s̱emān *(sekiz)* > s̱ümn ثُمن] *{OsT}* *is.* **1.** Sekizde bir. **2.** Büyük boy kâğıdın sekize bölünmesiyle elde edilen kâğıt boyutu. **3.** *{ağız}* Dört kg'lık tahıl ölçeği. [DS]

sümündür, [Yun. simigdali] *{ağız}* *is.* Bulgurun ufağı. [DS]

sümündürü, [Yun. simigdali] *{ağız}* *is.* Bulgurun ufağı. [DS]

sümürcenmek, [süm-ür-ce-n-mek] *{ağız}* *dönşl.* *f.* *[-ir]* Kadına cinsel istekle bakmak. [DS]

sümürge, [söm-ür-ge > süm-ür-ge] *{ağız}* *is.* **1.** Emilen nesne veya kimse. **2.** Sömürülen şey. [DS]

sümürmek, [süm-ür-mek / söm-ür-mek سومرمك] *{eAT}* *{ağız}* *gçl.* *f.* *[-ür]* Bir şey bırakmadan yemek, içmek; yiyip bitirmek; silip süpürmek. [DS]

sümürük, -ğü [süm-ür-ük] *{ağız}* *is.* Obur; çok yiyen. [DS]

sümüş, [süğ-(ü)l-üç / süğ-üş / süm-güç / süm-üç / süm-üş] *{ağız}* *is.* Baş ve işaret parmak uçları arasındaki uzaklığı esas alan uzunluk ölçü birimi; sele; sere. [DS]

sümüt, [Yun. simigdali] *{ağız}* *is.* İnce bulgur. [DS]

sümüv, -vvü [Ar. sümüvv سمو] *{OsT}* *is.* Yükseklik; yücelik.

sümüye, [süme-y-e / sümü-y-e] *{ağız}* *zf.* **1.** Boşuna; boş yere. **2.** Görmeden; bilmeden. [DS]

sümüyeye, [sümüye-y-e] *{ağız}* *zf.* **1.** Bilmeyerek. **2.** Görmeyerek. [DS]

sümüyh, [süñük > sümük / sümüyh] *{ağız}* *is.* Kemik. [DS]

-sün, [-sın / -sin / -sun / -sün] *çek. e.* → -sın.

sünai, [Ar. is̱neyn *(iki)* > s̱ünāī ثنائى] *(süna:i:)* *{OsT}* *sf.* **1.** İki kısımdan meydana gelen; ikili. **2.** *dbl.* (Arap dilinde, kelime için) iki aslî harfi olan. **3.** *fel.* İkincil. **4.** *mat.* İkil; ikillik. ⊡ **sünâî küûl,** *{OsT} İkincil alkol.*|| **sünâîyü'l-mesken,** *{OsT} bot. İki evcikli.*

sünaiye, [Ar. is̱neyn *(iki)* > s̱ünāyye ثنائيه] *(süna:iye)* *{OsT}* *is.* *fel.* İkicilik; düalizm.

sünak, -ğı [Az. sünak] *{ağız}* *sf.* Açgözlü. [DS]

sünbade, [Far. sünbāde سنباده] *(sünba:de)* *{OsT}* *is.* Zımpara.

sünbadec, [Far. sünbādec سنبادج] *(sünba:dec)* *{OsT}* *is.* Zımpara.

sünbeği, [sünbeği سونبكى] *{OsT}* *is.* Dalgıç.

sünbük, -ğü [Ar. sünbük سنبك] *{OsT}* *is.* **1.** Toynak. **2.** Toynağın uç kısmı. **3.** Bir şeyin ucu. **4.** At nalının ön bölümü.

sünbül, [Far. sünbül سنبل] *{OsT}* *is.* *bot.* → sümbül. ⊡ **sünbül-i asâfir,** *{OsT} Hint sümbülü; lale.*|| **sünbül-i hatâî,** *{OsT} Melek otu.*|| **sünbül-i hindî,** *{OsT} Kedi otu.*|| **sünbül-i müzekker,** *{OsT} Tırtılımsı.*|| **sünbül-i rumî,** *{OsT} Kedi otu.*|| **sünbül-i sir-āb,** *{OsT} Taze sümbül.*|| **sünbül-i teber,** *{OsT}* → sümbülteber.|| **sünbül-zār,** *{OsT} Sümbül bahçesi.*

sünbülat, [Ar. sünbüle > sünbülāt سنبلات] *(sünbüla:t)* *{OsT}* *is.* Başaklar.

sünbüle, [Ar. sünbül > sünbüle سنبله] *{OsT}* *is.* **1.** Başak. **2.** *öz.* *is.* Başak Burcu. **3.** *müz.* Klasik Türk musikisinde birleşik makamlardan biri. ⊡ **sünbüle-i kadîm,** *{OsT} müz. Klasik Türk müziğinden eski bir makam.*|| **sünbüle-nihavend,** *{OsT} Klasik Türk müziğinde birleşik bir makam.*

sünbülî, [Far. sünbülī سنبلى] *(sünbüli:)* *{OsT}* *sf.* → sümbülî.

Sünbüliye, [Sünbül Sinan *(tarikat şeyhi)* => sünbüliyye سنبليه] *{OsT}* *is.* Halvetiye tarikatına bağlı bir kol.

sünci, [*eT.* süci > sünci] *{ağız}* *is.* Şarap. [DS]

sündük[1], **-ğü** [? sündük سندك] *{OsT}* *{ağız}* *is.* Cıva. [DS]

sündük[2], **-ğü** [süm-dük / sün-dük] *{ağız}* *sf.* Arsız; açgözlü. [DS]

sündük[3], **-ğü** [sün-mek > sün-dük] *{ağız} sf.* **1.** Aptal. **2.** Serseri. **3.** Çıkarı için çok bekleyen kimse. **4.** Uslu. [DS]

sündük[4], **-ğü** [sün-dük] *{ağız} is.* Ahırlarda, eşik altındaki delik. [DS]

sündük[5], **-ğü** [sun-mak > sün-dük] *{ağız} is.* İnsana alışık oğlak veya kuzu. [DS]

sündüklenmek, [sün-dük-le-n-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* Uyuşuk uyuşuk gezmek. [DS]

sündürme[1], [sün-dür-me] *is.* Sündürmek eylemi.

sündürme[2], [sün-dür-me] *{ağız} is.* Çok uzun boylu kimse. [DS]

sündürme[3], [sün-dür-me] *{ağız} is.* **1.** *{ağız}* Lahana ve bulgurla yapılan bir yemek. **2.** Taze peynir ve şeker ile yapılan bir tür tatlı; höşmerim. **3.** Bir tür peynir. **4.** Yağda pişirilmiş peynir. **5.** Sahanda yumurta. [DS]

sündürme[4], [sün-dür-me / sun-dur-ma] *{ağız} is.* **1.** Evin önündeki çıkma; teras. **2.** Kiremitli çatıların, yapıdan taşan kısmı. [DS]

sündürme[5], [sün-dür-me] *{ağız} is.* Mestlerin yanlarındaki lastikli kısım. [DS]

sündürmek[1], [sö / sü *(uzunluk)* > sü-n-mek > sün-dür-mek سوندرمك] *gçl. f. [-ür] {OsT} {ağız}* Çekerek uzatmak; esnetmek. [DS]

sündürmek[2], [sün-dür-mek] *{ağız} gçl. f. [-ür]* Durdurmak. [DS]

sündürmek[3], [isin-mek > sün-dür-mek] *{ağız} gçl. f. [-ür]* Ateşte el ısıtmak. [DS]

sündürük, -ğü [sün-dür-ük] *{ağız} sf.* **1.** (Nesne için) esnek; sünek. **2.** Yağda pişmiş peynirli yumurta. [DS]

sündürüm, [sün-dür-üm] *{ağız} is.* Bir yandan öbür yana uzatılmış sırık. [DS]

sündüs, [Ar. sündüs سندس] *{OsT} is.* **1.** Dokumacılığın nazik atlas türünden sayılan atkı ve çözgüsünde altın ve gümüş teller bulunan değerli bir kumaş; üstufe. **2.** Kur'an-ı Kerim'de cennet giysilerinin dikileceği bildirilen kumaş; ince ve kalın diba, *(Kehf S. 31).*

sündüsî, [Ar. sündüsī سندسى] *(sündüsi:) {OsT} sf.* **1.** Sündüsle ilgili; sündüse ait. **2.** Sündüse benzeyen; sündüs gibi. **3.** Sündüsten yapılma. **4.** *is.* İmparatorluk döneminde bu ipekli kumaştan yapılmış giyim eşyasına verilen ad.

süne[1], [süne] *{eT} is.* Yalnız insan ve hayvanlarda bulunan can; ruh.

süne[2], [Ar. sūne سنه] *{OsT} is.* Kalkanlı yarım kanatlılardan, ekin yapraklarına bıraktığı yumurtalarından çıkan yavruları sütlü tahıl tanelerine zarar veren, toprak renginde, 11-12 mm. boyunda küçük bedenli böcek, *(Eurygaster integriceps).*

süne[3], [suna / süne] *{ağız} is.* Boyu bosu yerinde ve düzgün, yakışıklı kimse. [DS]

süneber, [Ar. şanavber => süneber] *{ağız} is.* Çam fıstığı. [DS]

süneç, -ci [sün-mek > sün-eç] *{ağız} sf.* Esnek. [DS]

süneğen, [sün-mek > sün-eğen] *{ağız} sf.* (Söz için) değişik anlamlara çekilebilen. [DS]

sünek[1], **-ği** [sün-mek > sün-ek] *sf.* Sünme özelliği gösteren; çekildiğinde kopmadan uzayan ve bu hâliyle biçim değişikliğine uğramaksızın kalabilen. *{ağız} (aynı)* [DS]

sünek[2], **-ği** [sün-mek > sün-ek] *{ağız} sf.* **1.** Uyuşuk; sümsük; sünepe. **2.** Cimri. [DS]

sünek[3], **-ği** [sün-ek] *{ağız} is.* Künklerde ince ucun içine girmesi için açılmış yuva; birleşme yeri. [DS]

sünek[4], **-ği** [sün-ek] *{ağız} is.* Sapan. [DS]

süneklik, -ği [sün-ek-lik] *is.* **1.** Sünek olma durumu. **2.** Bir metalin kolayca biçim değişikliğine uğrayabilme özelliği.

sünempe, [sün-e-me / sünepe / sünempe] *{ağız} sf.* Uyuşuk; sümsük; sünepe. [DS]

sünen, [Ar. sünnet > sünen سنن] *{OsT} is.* Sünnetler. ⊡ **sünen-i seniye,** *{OsT} Peygamberimiz Hz. Muhammed'in işlediği kutsal işler.*

sünenpe, [sünepe / sünempe] *{ağız} sf.* Sünepe. [DS]

sünepe[1], [Far. sünbe *(aldanmış)*] *sf.* **1.** (Kişi için) giyimi kuşamı son derece zevksiz. **2.** Davranışları ve tavırları uyuşuk olan; sümsük; mıymıntı. **3.** *{ağız}* Çok gezen. [DS] **4.** *{ağız}* Başıboş; bağımsız. [DS]

sünepe[2], [sün-mek > sün-e-me ?] *{ağız} sf.* (Kişi için) ince uzun. [DS]

sünepelik,-ği [sünepe-lik] *is.* **1.** Sünepe bir kişinin durumu, niteliği. **2.** Sünepe olma durumu.

süneşik, -ği [sün-eş-ik] *{ağız} sf.* Beceriksiz. [DS]

sünet, [Ar. sünnet => sünet] *{ağız}* **1.** Sünnet. **2.** Genç asmaların dip sürgünlerini ilk kez budama işlemi. **3.** Ağaç eşyada tahtaların birbirine geçmelerini sağlamak için açılan yivler. [DS] ⊡ **sünet deliği,** *{ağız} Sabanda okun eneğe geçtiği delik.* [DS]|| **sünet etmek,** *{ağız} Yeni dikilen bağın dip filizlerini ilk kez budamak.* [DS]

sünetlemek, [sünet-le-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* **1.** Yeni dikilen bağın dip filizlerini ilk kez budamak. **2.** Tabaktaki yemeğin tümünü bitirmek. **3.** Birbiri içine geçecek tahta parçalarına karşılıklı yiv ve set açmak. [DS]

sünetlik, -ği [sünnet-lik] *{ağız} is.* → sünnetlik. [DS]

sünge, [Yun. spoggia / sogga => sünge] *{ağız} is.* Fırındaki kızgın külleri süpürmekte kullanılan ucuna ıslak bez bağlanmış uzun sırık. [DS]

süngek, [süñ-mek > süñ-ek / süñ-ük] *(süñek) {eT} is.* Kemik.

süngel, [süñ > süng-e-l] *{ağız} is.* Saçak. [DS]

sünger, [Yun. sphongari] *is.* **1.** *zool.* Çoğunlukla tuzlu sularda bir yere tutunarak koloni halinde yaşa-

yan çok hücreli hayvanların genel adı, *(Cornacuspogia, Euspongia officinalis, Hippospongiolequina)*. **2.** Bu hayvanın boynuzsu maddeden oluşan ve sıvı emme özelliği taşıdığı için çeşitli temizlik ve tuvalet işlerinde kullanılan yumuşak, esnek iskeleti. **3.** Sentetik ürünlerden bu hayvanın iskeletine benzetilerek yapılmış sıvı emme özelliği olan temizlik malzemesi. **4.** *sf.* Süngerden yapılmış olan. ☞ **sünger avcısı,** *Denizlerden sünger toplayan ve satan kimse; süngerci.*|| **sünger çekmek,** *Hiç olmamış saymak; unutmak; silip atmak; bağışlamak.*|| **sünger doku,** *bot. Yaprağın altında bulunan, gözenekli, seyrek hücreli ve klorofili az özek doku; sünger parankiması.*|| **sünger geçirmek,** *Sünger çekmek.*|| **sünger gibi,** *Esnek olan; iyi sıvı emen.*|| **sünger kâğıdı,** *{ağız} Kurutma kâğıdı.* [DS]|| **sünger taşı,** *jeol. Metalleri veya fildişi eşyaları parlatmakta kullanılan gözenekli, pürüzlü ağırlığı az, sert bir tür yanardağ feldspatı; ponza.*

süngerci, [sünger-ci] *is.* **1.** Sünger avcılığı yapan kimse. **2.** Sünger alım satımı yapan kimse.

süngercilik,-ği [sünger-ci-lik] *is.* **1.** Sünger avcılığı. **2.** Sünger alım satım işi.

süngerlenmek, [sünger-le-n-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* (Dilenci için) birinin peşini bırakmamak; rahatsız etmek. [DS]

süngerler, [sünger-ler] *is. zool.* Vücutları, içten uzun bir kanal, dıştan ise bu kanala açılan deliklerle kaplı, kayalara tutunmuş koloniler halinde yaşayan, tomurcuklanma ile çoğalan çok hücreli hayvanlar, *(Spongiaria)*.

süngerleşme, [sünger-le-ş-me] *is.* Süngerleşmek eylemi.

süngerleşmek, [sünger-le-ş-mek] *dönşl. f. [-ir]* Sünger durumuna gelmek; süngerimsi bir hâl almak; sünger gibi olmak.

süngerleştirici, [sünger-le-ş-tir-ici] *sf.* **1.** Süngerleşmeyi sağlayan. **2.** *is.* Plastik bir maddeye katıldığında hava kabarcıkları oluşturarak plastiğin içinde sünger gibi gözenekler oluşturan madde.

süngerli^1, [sünger-li] *sf.* **1.** Süngeri bulunan; süngeri olan. **2.** Sünger ile döşenmiş olan. **3.** Süngerden yapılmış olan. ☞ **süngerli sutyen,** *Göğüsleri daha dik göstermek için cepleri sünger ile doldurulmuş olan sutyen.*

süngerli^2, [sünger-li] *{ağız} is.* Yağ tortusu. [DS]

süngerlik, -ği [sünger-lik] *is.* **1.** Sünger konulan yer veya nesne. **2.** Zarf vb. yere yapıştırılacak pulları ıslatmakta kullanılan, içine küçük sünger konulmuş bir kaptan ibaret büro gereci.

süngersi, [sünger-si] *sf.* **1.** Süngeri andıran; süngere benzeyen. **2.** Sünger gibi gözenekleri olan. **3.** Suyu hızla emen. ☞ **süngersi kemik,** *anat. Kısa kemiklerin tümünü, uzun kemiklerin başlarını oluşturan gözenekli doku.*

süngiş, [süñ-mek > süñ-iş] *(süñiş) {eT} is.* Savaşta saldırma ve süngü ile dürtme. [DLT]

süngmek, [süñ-mek] *(süñmek) {eT} gçl. f. [-er]* Mızraklamak. [ETY]

süngök, [süñ-mek > süñ-ek / süñ-ük / süñ-ök] *(süñök) {eT} is.* Kemik. [ETY]

süngsü, [süñ-sü / sünsüğü] *(süñsü) {ağız} is.* Ense. [DS]

süngsük, [süñ-sük / süntük] *(süñsük) {ağız} sf.* Tembel; uyuşuk. [DS]

süngü^1, [süñ-mek > süñ-ǖ / süñ-üg / süñ-ī سوكو / سكو] *is.* **1.** *(süñü:) {eT} {eAT}* Süngü; mızrak; kargı. [DLT] [ETY] [Gabain] [KB] [Tekin] **2.** Tüfeğin namlu ucuna takılan, kısa kılıç biçiminde, delici ve dürtücü silah. **3.** Eskiden mezarların başına dikilen sırıklara verilen ad. ☞ **süngü hıyar,** *{ağız} Acur.* [DS]|| **süngü savaşı,** *Süngü takılarak göğüs göğüse yapılan muharebe.*|| **süngüsü depreşmesin,** *(Ölmüş birinden bahsederken) "onunla ilgili kötü bir olay anlatacağım, yerinde incinmesin." anlamında kullanılır.*

süngü^2, [süñ-ü > süngü] *({ağız} is.* Ense. [DS] ☞ **süngüsü düşmek,** *1. Sağlığı bozulmak. 2. Neşesi kaçmak. 3. Ataklığı, çevikliği kalmamak. 4. Başarısızlığa uğramış olmak.*|| **süngüsü düşük,** *1. Sağlığı bozulmuş olan. 2. Neşesiz. 3. Ataklığını ve çevikliğini kaybetmiş olan. 4. Başarısız olmuş.*|| **süngüsü düşük olmak,** *{ağız} Omuzları düşük, süklüm püklüm olmak.* [DS]

süngü^3, [süñ-ük > süngü] *{ağız} is.* **1.** Kemik. **2.** Omurga. ☞ **süngüsü ağır,** *{ağız} İri yapılı; şişman.*|| **süngüsü ağır olmak,** *{ağız} (Çocuk için) kalın kemikli olmak.* [DS]

süngü^4, [Yun. spoggia / sogga => süngü] *{ağız} is.* **1.** Kazan ateşini karıştırmaya yarayan, bir ucu kıvrık ve yassı, diğer ucu çengel biçiminde olan uzun metal çubuk. **2.** *{ağız}* Fırındaki kızgın külleri süpürmekte kullanılan ucuna ıslak bez bağlanmış uzun sırık. [DS]

süngücek, [süñü-cek سكوجك] *{eAT} is.* Küçük kemik.

süngücük, [süñü-cük سكوجك] *{eAT} is.* → süngücek.

süngüç, -cü [Moğ. sögem *(karış)*] *{ağız} is.* Gergin durumdaki baş parmak ucu ile işaret parmağı uçları arasındaki uzaklığı esas alan uzunluk ölçüsü birimi. [DS]

süngüg^1, [süñ-mek > süñ-ǖ / süñ-üg / süñ-ī] *(süñü:g) {eT} is.* Süngü; mızrak.

süngüg^2, [süñ-mek > süñ-ǖ / süñ-üg] *(süñüg) {eT} is.* Kemik. [DLT] [EUTS] [Gabain] [Tekin]

süngüglüg, [süñ-mek >süñ-üg > süñ-üg-lüg] *(süñüglüğ) {eT} sf.* (Düşman için) mızraklı. [ETY]

süngük, [süñ-mek > süñ-ük / siñ-ük سوكك / سكوك]

(süñük) *{eT}* *{eAT}* *{OsT}* *is.* Kemik. [DLT] [ETY] [EUTS] [Gabain] [KB] [Tekin]

süngüklenmek, [süñ-ük > süñ-üg-lē-mek > süñ-ük-le-n-mek سنكوكلنمك] *(süñüklenmek)* *{eT}* *{OsT}* *dönşl. f.* *[-ür]* Kemiklenmek; büyümek. [DLT]

süngükliç, [süñük-liç سونكوكليچ] *(süñükliç)* *{OsT}* *is.* Bir kemiği geceleyin havaya atıp düştüğü yerde onu bulmak suretiyle oynanan bir çocuk oyunu.

süngüklüg, [süñ-ük > süñ-ük-lüg] *(süñüklüğ)* *{eT}sf.* **1.** Kemikli. **2.** Kemikten ibaret olan. [EUTS]

süngül, [süng-ül ?] *{ağız}* Sarı kertenkele. [DS]

süngüleme, [süngü-le-me] *is.* Süngülemek eylemi.

süngülemek, [süñ-ǖ > süñ-ǖ-lē-mek] *(süñü:le:mek)* *gçl. f.* *[-r]* **1.** Süngü saplamak; süngü batırmak; süngü ile dürtmek. *{eT}* *(aynı)* [DLT] **2.** Ateşi süngü denilen uzun çubuk ile karıştırmak.

süngülenme, [süngü-le-n-me] *is.* Süngülenmek eylemi.

süngülenmek, [süngü-le-n-mek] *edil. f.* *[-ir]* **1.** Süngü batırılmak; süngü ile yaralanmak. **2.** (Ateş için) süngü ile karıştırılmak. **3.** *dönşl. f.* Süngülü hale gelmek; süngü sahibi olmak; süngü edinmek.

süngüleşme, [süngü-le-ş-me] *is.* Süngüleşmek eylemi.

süngüleşmek, [süngü-le-ş-mek] *işteş. f.* *[-ir]* **1.** Karşılıklı olarak birbirine süngü ile saldırmak; süngü süngüye savaşmak. **2.** *dönşl. f.* Süngü haline gelmek; süngü gibi sivrilmek, uzamak.

süngülü, [süngü-lü] *sf.* **1.** Süngüsü bulunan; süngü takınmış olan. **2.** Süngülenmiş olan; süngü ile yaralanmış.

süngülüç, -cü [Moğ. sögem *(karış)*] *{ağız}* *is.* Gergin durumdaki baş parmak ucu ile işaret parmağı uçları arasındaki uzaklığı esas alan uzunluk ölçüsü birimi. [DS]

süngülüç, -cü [süngül-üç] *{ağız}* *sf.* **1.** Uzun boylu, zayıf. **2.** Beceriksiz. [DS]

süngülük, -ğü [süngü-lük] *is.* *ås.* Bel kemerine takılan ve kasatura kınını taşıyan parça.

süngüllük, -ğü [süngül-lük] *{ağız}* *is.* Ihlamur ağacı.DS]

süngüre, [Moğ. sögem *(karış)*] *{ağız}* *is.* Gergin durumdaki baş parmak ucu ile işaret parmağı uçları arasındaki uzaklığı esas alan uzunluk ölçüsu birimi. [DS]

süngüş [süñ-mek > süñ-üş / süñ-iş] *(süñüş)* *{eT}* *is.* **1.** Savaşta saldırma ve süngü ile dürtme. [DLT] **2.** Savaş; muharebe; harp. [ETY] [Gabain] [Tekin]

süngüşmek, [süñ-mek > süñ-üş-mek] *(süñüşmek)* *{eT}* *işteş. f.* *[-ür]* **1.** Savaşta süngüleşmek; mızrakla savaşmak; vuruşmak; muharebe etmek. [DLT] [EUTS] [ETY] [Gabain] [Tekin] **2.** *dönşl. f.* Uzanarak dinlenmek; yatmak.

süngüt[1], [siñ-mek > siñ-üt / süñ-üt] *(süñüt)* *{eT}* *is.* Karşılığında bir şey verilmeyen ve geri gönderilmeyen armağan. [DLT]

süngüt[2], [süñ-üt ?] *{ağız}* *is.* **1.** Suyun buharlaşmasından sonra geriye kalan tortu; kireç. **2.** Ev yapımında kullanılan beyaz ve sert taş. [DS]

süngüyar, [süngü+hıyar] *{ağız}* *is.* Acur. [DS]

süngüye, [Yun. spoggia / sogga => süngüye] *{ağız}* *is.* Fırındaki kızgın külleri süpürmekte kullanılan ucuna ıslak bez bağlanmış uzun sırık. [DS]

-süni, [-sunı / -süni] *{eT}* *çek. e.* → sum.

sünkürmek, [sümkür-mek] *{ağız}* *gçsz. f.* *[-ür]* Sümkürmek. [DS]

sünlemek, [sün-le-mek] *{ağız}* *gçsz. f.* *[-r]* *[-l(ü)-yor]* Çekinerek uzanmak; çekinerek dokunmak. [DS]

-sünler, [-su-lar /-sünler / -sunlar / -sünler] *{eT}* *çek. e.* → -sular.

sünlü, [sün-lü] *{ağız}* *sf.* İyi, doğru, güzel. [DS]

sünme[1], [sün-me] *is.* **1.** Sünmek eylemi. **2.** Şaraplara laktik bakterilerin sebep olduğu yağlı bir görünüm veren bozulma.

sünme[2], [sün-me] *{ağız}* *is.* Pekişme. [DS]

sünme[3], [sün-me] *{ağız}* *is.* Teras. [DS]

sünmek[1], [sö / sü *(uzunluk)* > sü-n-mek سونمك] *gçsz. f.* *[-er]* **1.** *{eT}* Gevşemek; hafiflemek. [EUTS] [İKPÖy.] **2.** Kopmaksızın uzamak; biçimi gerildiği andaki son durumunu bozmayacak hâlde değişmek; esnemek; uzamak; uzanmak. *{eAT}* *{OsT}* *{ağız}* *(aynı)* [DS] **3.** (Kumaş vb. için) yıpranma dolayısıyla sarkmak; dokusu gevşemek; gevşek bir hâl almak. **4.** (Şarap için) bozulmak.

sünmek[2], [sü-n-mek] *{ağız}* *dönşl. f.* *[-er]* **1.** (Hasta için) bitkin düşmek; güçsüz kalmak. **2.** Bayılmak. **3.** Hastalıktan sonra güçsüz kalmak, zayıflamak.

sünmek[3], [sü-n-mek] *{ağız}* *dönşl. f.* *[-er]* **1.** (Yıldız için) kaymak. **2.** Koşmak. [DS]

sünmek[4], [sun-mak > sün-mek ?] *{ağız}* *gçsz. f.* *[-er]* **1.** (Köpek için) havlamak. **2.** Yemeğe uzanmak. [DS]

sünmek[5], [sön-mek > sün-mek ?] *{ağız}* *dönşl. f.* *[-er]* Pekişmek. [DS]

sünne, [? sünne] *{ağız}* *is.* Bağlarda yağmur sularının birikmesi için açılan çukur. [DS]

sünneşmek, [sün-le-ş-mek] *{ağız}* *dönşl. f.* *[-ir]* (İş için) uzamak.[DS]

sünnet[1], [Ar. senne / sünnet سنت] *{OsT}* *is.* **1.** İşlek yol. **2.** İyi ya da kötü yol. **3.** Gidiş; uygulama biçimi. **4.** Âdet haline getirilen davranış. **5.** Allah'ın yolu; Allah'ın koyduğu kanun. **6.** Hz. Muhammed'in söz ve davranışları ile gittiği yol; Müslümanlara gösterdiği yol; dinî konularla ilgili olarak söyledikleri, buyrukları, yaptıkları ve uygun bulduklarına ilişkin İslamî kuralların tümü. **7.** Fıkıhta, Kur'an-ı Kerim'den sonra şer'î hükme delil olabi-

lecek Hz. Peygambere ait buyruk, eylem ve sözlerin tümüne verilen ad. **8.** Farz ve vacipler kadar olmasa da Müslümanlarca yapılmasında büyük yararlar bulunan Hz. Peygamberden gelen her türlü davranış. **9.** Kelamda, bidat dışı her türlü dinî işlere verilen ad. **10.** Hadisçilere göre, Hz. Peygamberin söz, eylem ve buyruklarını ifade eden bilgi; hadis. **11.** Farz namazlardan önce veya sonra kılman, şer'î hükümlere göre zorunlu olmayan, yalnız Allah rızası için kılman nafile namazlara verilen ad. ⧉ **sünnet ehli,** *{OsT} İslamiyet'te Hz. Muhammed'in koyduğu kuralları olduğu gibi uygulayan ve onun yolundan giden kimse; ehl-i sünnet.*|| **sünnet-i fi'-iliye,** *{OsT} Hz. Muhammed'in iş ve davranışları ile ortaya koyduğu kurallar.*|| **sünnet-i gayr-i müekkede,** *{OsT} Hz. Muhammed'in namazda uzun okuma veya ikindi ve akşam namazlarından önce kılınan nafile namazları gibi çok defa yerine getirip bazen de terk ettiği sünnetler.*|| **sünnet-i kavliye,** *{OsT} Peygamberin sözle koyduğu kurallar.*|| **sünnet-i müekkede,** *{OsT} Hz. Muhammed'in her zaman yaptığı ve yapılmasını gerekli gördüğü sünnetler.*|| **sünnet-i sükûtiye,** *{OsT} Hz. Muhammed'in, bir Müslümanın yaptığı bir şeyi duyup da ses çıkarmayarak bu davranışı uygun bulmuş olduğu kabul edilen kurallar.*|| **sünnet-i takrîriye,** *{OsT} Hz. Muhammed'in bir Müslümanı bir iş yaparken görüp de engellemediği bu davranışı uygun bularak koyduğu kurallar.*|| **sünnet'ullāh,** *{OsT} Allah'ın koyduğu düzen; kâinatın işleyiş düzeni.*

sünnet[2], [Ar. sünne / sünnet سنّت] *{OsT} is.* **1.** Erkek çocukta, kamış başının etrafını saran deri kıvrımının çepeçevre kesilmesi işlemi; hitan. **2.** *folk.* Bu işlem için yapılan eğlence veya dinî ağırlıklı tören; sünnet düğünü. **3.** *gnşl.* Su borularının birbirine geçmeyi sağlayan dar bölümü. ⧉ **sünnet çocuğu,** *Sünnet edilecek ya da edilmiş olan çocuk.*|| **sünnet derisi,** *Erkekte kamış başının etrafını saran ve aslında kamışın devamı olan deri kıvrımı.*|| **sünnet düğünü,** *Erkek çocukların sünnet edilmeleri sırasında yapılan eğlence.*|| **sünnet entarisi,** *Sünnet olmuş çocuğa giydirilen geniş ve uzun gömlek.*|| **sünnet etmek,** *1. Erkeklik organının başını çevreleyen deri kıvrımını çepeçevre kesmek. 2. Parmağını çakı veya bıçak ile yaralamak.*|| **sünnet kıyafeti,** *Sünnet olacak çocuğa giydirilmek üzere alınan giyecek ve aksesuar.*|| **sünnet mevlidi,** *Sünnet olacak çocuk için okutulan mevlit.*|| **sünnet olmak,** *(Çocuk için) erkeklik organının başını çevreleyen deri kesilmek; sünnet edilmek.*|| **sünnet takkesi,** *Sünnet olan çocuklara giydirilen süslü taç.*|| **sünnet yapmak,** *Bir erkek çocuğun erkeklik organının sünnet derisini çepeçevre kesmek; sünnet etmek.*|| **sünnet yatağı,** *Sünnet olacak çocuk için hazırlanmış özel süslü yatak.*|| **sünnet yemeği,** *Sünnetten sonra konuklara verilen ziyafet.*

sünnetçi, [sünnet-çi] *is.* Sünnet yapan sağlık görevlisi.

sünnetçilik, -ği [sünnet-çi-lik] *is.* Sünnetçinin yaptığı iş veya meslek.

sünnetleme, [sünnet-le-me] *is.* Sünnetlemek eylemi.

sünnetlemek, [sünnet-le-mek] *gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* **1.** (Tabaktaki yemek için) nimete saygı olsun diye tamamen bitirmek; dibini sıyırmak. **2.** (İş için) bitirmek; sonuna gelmek. **3.** *mecaz.* (Parmak için) çakı veya herhangi bir kesici araçla iş yaparken kesmek.

sünnetli, [sünnet-li] *sf.* (Erkek için) sünnet edilmiş olan; sünnet derisi kesilmiş olan.

sünnetlik, -ği [sünnet-lik] *is.* Sünnet için hazırlanmış olan.

sünnetsiz, [sünnet-siz] *sf.* (Erkek için) sünnet edilmemiş olan; sünnet derisi kesilmemiş olan.

sünney, [Far. sür-nāy => sünney] *{ağız} is.* Zurna. [DS]

Sünnî, [Ar. sünne / sünnet > sünnī / sünniyye سنيه / سنى] *(sünni:) {OsT} sf.* İslamiyet'te Sünnîlik diye bilinen mezheplerden birine bağlı olan.

Sünnilik, -ği [sünni-lik] *(sünni:lik) is.* Müslümanlığın, Kur'an-ı Kerim'e bağlı ve Hz. Muhammed'in yaptıklarının, söylediklerinin ve buyruklarının dışına çıkmayan kolu; Hz. Peygamber tarafından bildirilen, yapılan, birer inanç varlığı olarak ileri sürülen bütün eylemleri, görevleri yapmakla, bu tutum ve davranışları benimsemekle sergilenen durum; Sünnî olma durumu.

sünnü, [Ar. sünnī => sünnü] *{ağız} sf.* **1.** Soylu. **2.** Acıma duygusu olan; bağışlayıcı. [DS]

sünpeşik, -ği [sölp-eş-ik / sülp-eş-ik > sünpeş-ik] *{ağız} sf.* Giyimi kuşamı dökük; kılıksız. [DS]

sünsüğü, [süñ-sü / sünsüğü / sünsün] *{ağız} is.* Ense. [DS]

sünsün, [süñ-sü / sünsüğü / sünsün] *{ağız} is.* **1.** Ense. **2.** Boyun. [DS]

sünter, [sünter سونتر] *is.* **1.** *{OsT} {ağız}* Çavdara benzer fakat kırmızı renkli bir tür sert buğday. [DS] **2.** *{ağız}* Sac üzerinde pişirilmiş hamurdan yapılan tatlı veya tuzlu bir yemek. [DS]

süntük, [süñ-sük / süntük] *{ağız} sf.* Tembel; uyuşuk; pısırık. [DS]

sünuh[1], [Ar. sinḫ > sünūḫ سنوخ] *(sünu:h) {OsT} is.* Bilgi yönünden sağlam ve güvenilir olma; iyice bilme.

sünuh[2], [Ar. sünūḥ سنوح] *(sünu:h) {OsT} is.* **1.** Akla gelme. **2.** Sadır olma; çıkma.

sünuhat, [Ar. sünūḥāt سنوحات] *(sünu:ha:t) {OsT} is.* Akla gelenler; akla gelen şeyler.

sünuhi, [Ar. sünūḥī سنوحى] *(sünu:hi:) {OsT} is.* **1.** İçe doğmaya ilişkin. **2.** Akla gelmeye ilişkin.

sünun, [Ar. sene > sünūn سنون] *(sünu:n) {OsT} is.* Yıllar.

sünü, [süñü > sünü] *{ağız} is.* **1.** Sırık. **2.** Mezar başına dikilen ağaç; baş ağacı. [DS]

sünük[1]**, -ğü** [sün-mek > sün-ük] *sf.* Sünmüş; uzamış; gevşemiş.

sünük[2]**, -ğü** [sümük] *{ağız} is.* Sümük. [DS]

sünük[3]**, -ğü** [sün-ük] *{ağız} is.* Mantar. [DS]

sünüt, -dü [? sünüt] *{ağız} is.* Döveni çeken çengelli ağaç. [DS]

-sünüz, [siz *(zamir)* > -sınız / -siniz / -sunuz / -sünüz] *çek. e.* → -sınız.

sünzi, [Çin. shih/sê] *{eT} is.* → sunzı. [DLT]

-süpar, [Far. -sipār سپار] *(sipa:r) {OsT} son ek.* → -sipar.

süpare, [Ar. si-pāre سپاره] *(süpa:re) {OsT} is.* **1.** Kur'an'ın her bir cüzü. **2.** Küçük kitap; risale.

süpçük, -ğü [süp-çük ?] *{ağız} is.* **1.** Fes ortasında püskülün takıldığı bölüm. **2.** Azık çantasının köşesi. [DS]

süper- [Lat. super *(üstünde)*] *ön ek.* Başına getirildiği Latince kelimelere üstünlük, büyüklük anlamı katan ön ek.

süper, [Lat. super] *(sü'per) sf.* **1.** Nicelik, nitelik ve derece bakımından üstünlüğü olan. **2.** Belli bir ölçütün üstünde olan. **3.** Olağanüstü; müthiş. **4.** Büyük boy. **5.** *is.* Süper benzin.🗗 **süper benzin,** *Oktan indisi yüze yaklaşan, yüksek nitelikli benzin.*|| **süper çimento,** *Yüksek dirençli, hızlı sertleşme özelliği olan yapay portlant çimento.*|| **süper dişi,** *biy. Bir dişininkine göre erkeğin kromozom yapısından daha değişik anormal bir kromozom formülü olan kısır dişi birey.*|| **süper erkek,** *biy. Bir erkeğinkine göre dişinin kromozom yapısından daha değişik, anormal bir kromozom formülü olan kısır erkek birey.*|| **süper fosfat,** *Gübre olarak kullanılan ve doğal trikalsyum fosfatın sülfürik asitle işlenmesinden elde edilen ürün.*|| **süper güç,** *Siyaset, ekonomi alanında dünya çapında ağırlığı olan büyük devletlerden her biri; ABD ve S.S.C.B.(1991'e kadar)'ne verilen ad.*|| **süper lise,** *Özel eğitim sistemi ile desteklenmiş lise.*|| **süper star,** *Çok ünlü ve tanınmış sanatçı.*

süpermarket, [İng. supermarket] *(sü'permarket) is.* Çeşitli tüketim mallarının alıcılar tarafından seçilerek alındığı ve çıkıştaki kasalarda parasının ödendiği büyük satış yerleri; büyük mağaza; satış sarayı.

süpermarketçi, [süpermarket-çi] *is.* Satış sarayı işleten kimse; işi veya mesleği satış sarayı işleticiliği olan kimse.

süpermarketçilik,-ği [süpermarket-çi-lik] *is.* Satış sarayı işleticiliği; satış sarayı işleten kimsenin işi veya mesleği.

süpernova, [Fr. supernova] *is.* Evrimin ileri aşamasına ulaşmış ve patlayarak geçici bir süre son derece güçlü bir parlaklık veren büyük yıldız; üst nova.

süpersonik, -ği [Fr. supersonique] *sf.* Ses üstü.

süpervizör, [Fr. superviseur] *is.* Bir iş yerinde denetleme ve kontrol işini yapan üst düzey denetleyici; üst denetçi.

süpervizyon, [Fr. supervision] *is.* Deneyimsiz veya kendisine yeterince güven duyulmayan bir yapımcı ya da yönetmenin yaptığı filmin deneyimli bir yönetmen tarafından denetlenmesi; üst denetim.

süphan, [Ar. sübḥān] *is.* Yüceltme; ululama; övme.

süphe, [? süphe] *{ağız} is.* Düğünden bir önceki gün. [DS]

süpozituar, [Lat. suppositere *(aşağı koymak)* > Fr. suppositoire] *is. tıp.* Makattan kullanılan ilaç; fitil.

süprem, [Fr. supréme] *is.* Meyane ile kıvama getirilmiş et ya da tavuk suyuna krema katılarak hazırlanan bir yemek.

süpreş, [süp-ür-mek > süpre-ş] *{ağız} is.* Kıvılcımlı kül. [DS]

süprük, [süpür-mek > süp(ü)r-ük] *{eT} is.* **1.** Süprüntü; çerçöp. **2.** *is.* Bir adama kızıldığında sövme olarak kullanılır. [DLT] **3.** *sf. {ağız}* Eski. [DS]

süprülme, [süpür-(ü)l-me] *is.* → süpürülme.

süprülmek, [süpür-mek > süp(ü)r-ül-mek] *{eT} edil. f. [-ür]* Süpürülmek. [DLT]

süpründi, [süpür-mek > süp(ü)r-ündī] *(süpründi:) {eT} is.* Süprüntü. [DLT]

süprüntü, [süp-ür-mek > süp-(ü)r-üntü] *is.* **1.** Süpürmek eylemi sonunda ortaya çıkan şey; süpürülmüş şeyler, çöpler. **2.** *mecaz.* İşe yaramaz, değersiz nesne.

süprüntücü, [süprüntü-cü] *is.* **1.** Bir yerdeki süprüntüleri toplayıp temizleyen kimse. **2.** *mecaz.* Alışverişinde her zaman malın en kötüsünü ve işe yaramazını alan kimse. **3.** Malın en kötüsünü ve işe yaramazını satan kimse.

süprüntülük,-ğü [süprüntü-lük] *is.* Süprüntülerin döküldüğü, biriktirildiği yer; çöplük.

süpsöber, [söb+söbe-r] *{ağız} is.* Mantar. [DS]

süpsübü, [*eT.* sıbızğu > sipsi / sübsübü] *{ağız} is.* Ağaç dallarından yapılmış ince sesli düdük. [DS]

süpüralmak, [süpür+al-mak] *{ağız} gçsz. f. [-ır]* Birdenbire, hızla gitmek. [DS]

süpürde, [Far. sipürden / süpürden *(teslim etmek, tamamlamak)* > süpürde سپرده] *{OsT} sf.* **1.** Ismarlanmış. **2.** Teslim olunmuş; bırakılmış.

süpürge, [süpür-mek > süpür-gü > süpür-ge] *is.* **1.** Süpürmeye yarayan alet; bir araya getirilmiş bitki dallarının, yapay kılların ya da çalı demetinin bir ucundan bağlanmasıyla meydana getirilen temizlik aracı. **2.** Elektrikle çalışan toz emici alet. **3.** *{ağız}* Yabani mısır. [DS] 🗗 **süpürge çalısı,** *bot. Süpürge*

otu.|| **süpürge çalmak,** *{OsT} Süpürge ile süpürmek; süpürmek.*|| **süpürge darısı,** *bot. Buğdaygillerden, çiçek saplarından süpürge yapılan otsu bitki, (Sorghum saccharatum).*|| **süpürge otu,** *bot. Fundagillerden, kırlarda yetişen dallarından kaba süpürge, köklerinden ağızlık yapılan, çiçekleri bir çanı andıran çalımsı bitki; funda; erika; püren; yağlıca, (Erica).*

süpürgeci, [süpürge-ci] *is.* Süpürge yapan veya satan kimse.

süpürgecik, [süpürge-cik] *is. zool.* Eklemli hayvanların bacaklarında bulunan ve sert kıllardan meydana gelmiş küçük fırça.

süpürgecilik, -ği [süpürge-ci-lik] *is.* Süpürge yapma ve satma işi.

süpürgelik, -ği [süpürge-lik] *sf.* **1.** Süpürge yapımına elverişli olan. **2.** *is.* Süpürge konulan yer. **3.** Süpürge otu yetişen arazi. **4.** Bir iç duvarın zemin ile birleştiği yeri gizlemek ya da duvarın alt bölümünü korumak için duvar boyu geçirilen ahşap ya da taş, plastik şerit parça. **5.** Mobilyaların duvara sürtünmesini önlemek amacıyla duvardan belli uzaklıkta zemin üzerine yerleştirilen koruyucu çubuk. **6.** *{ağız}* Bir erkeğin nikâhsız ikinci eşi. [DS]

süpürkeç, -ci [süpür-geç] *{ağız} is.* Fırın içini temizlemekte kullanılan ucuna ıslak bez bağlanmış uzun sopa. [DS]

süpürgü, [süpür-mek > süpür-gū / sipir-gū] *(süpürgü:) {eT} is.* Süpürge. [DLT]

süpürme, [süpür-me] *is.* Süpürmek eylemi.

süpürmek[1], [*eT.* sipir-mek / süpür-mek] *gçl. f. [-ür]* **1.** Bir şeyi süpürge ile bulunduğu ortamdan uzaklaştırmak; süpürge ile alıp atmak. *{eT} (aynı)* [DLT] **2.** (Yer için) süpürge yardımı ile temizlemek. **3.** Hızla dağıtmak; sürüklemek. **4.** *mecaz.* Kovmak; çıkarıp atmak; görevden uzaklaştırmak. **5.** *mecaz.* (Yiyecek için) kısa sürede yiyip tüketmek; bitirmek; silip süpürmek. **6.** (Giyecek eteği, paçası, perde, örtü vb. için) yere değmek; yerde sürünmek. **7.** *{ağız}* Silmek. [DS] **8.** *{ağız}* (Köpek için) koyun sürüsünü toplayıp sürmek. [DS] ❐ **süpürü içmek,** *{OsT} Son damlasına kadar içmek.*|| **süpür tutmak,** *{eAT} Sürünerek emeklemek (?).* [TS]

süpürmek[2], [süpür-mek] *{ağız} gçsz. f. [-ür]* Kaçmak. [DS]

süpürtme, [süpür-t-me] *is.* Süpürtmek eylemi.

süpürtmek, [süpür-t-mek] *gçl. f. [-ür]* **1.** Süpürmek eylemini birine yaptırmak. **2.** *{ağız}* Kovalamak; önüne katıp püskürtmek. [DS] **3.** *{ağız} gçsz. f.* Birden kızıp gitmek. [DS]

süpürü, [süpür-mek > süpür-ü] *{ağız} zf.* Toptan; götürü. [DS]

süpürücü, [süpür-ücü] *is.* Yolların süpürülmesine yarayan araç.

süpürük, -ğü [süpür-ük] *{ağız} is.* Süprüntü; çerçöp. [DS]

süpürülme, [süpür-ül-me] *is.* Süpürülmek eylemi.

süpürülmek, [süpür-ül-mek] *edil. f. [-ür]* **1.** Süpürmek eylemi yapılmak; süpürmek eylemine konu olmak; kendisine süpürmek eylemi uygulanmak. **2.** Süpürge ile temizlenmek. **3.** *mecaz.* Kovulmak; atılmak. ❐ **süpürülmüş yere sıçmak,** *{ağız} Yapılan işi bozmak.*

süpürülüş, [süpür-ül-üş] *is.* Süpürülmek eylemi veya biçimi.

süpürüş, [süpür-üş] *is.* Süpürmek eylemi veya biçimi.

sür-, [Lat. super > Fr. sür-] *ön ek.* Başına getirildiği Latince kelimelere "üstünde, üzerinde" alamı katan ön ek.

sür[1], [Ar. sürr سر] *{OsT} is. anat.* Bebeğin kesilmiş göbeği.

sür[2], [? sür] *{ağız} is.* Belirti; iz; im; işaret. [DS]

sür[3], [sür] *{ağız} is.* Baskın; saldırı; istila. ❐ **sür kılmak,** *{ağız} Arka arkaya gelip kaplamak; basmak; istila etmek.* [DS]|| **sür salmak,** *{ağız} Saldırmak.* [DS]

süra, [Ar. süre > Fr. surah] *is.* İlk defa Hindistan'da dokunmuş bir tür ince ve hafif ipekli kumaş.

süraç, -cı [sür-eç / süraç] *{ağız} is.* Bulaşık bezi. [DS]

süradik, [Far. çehar-tāk *(çardak)* > Ar. serdaḳ > sürādiḳ سرادق] *(süra:dik, k kalın söylenir) {OsT} is.* **1.** Tente; çadır. **2.** Ev veya çadırın önüne çekilen perde. **3.** saray perdesi.

süradikat, [Ar. sürādiḳ > sürādiḳāt سرادقات] *(süra:dika:t) {OsT} is.* **1.** Çadırlar. **2.** Saray perdeleri.

sürag, [sor-mak > sor-ak / sor-ağ > Far. sürāğ سراغ] *(süra:ğ) {OsT} is.* İz; işaret; belirti; eser.

sürağacı, [sür+ağa(ç)-ı] *{ağız} is.* Kapı sürgüsü. [DS]

sürahi, [Ar. ṣarāḥat > ṣurāḥī صراحى] *(süra:hı) {OsT} is.* Su veya içecek kabı olarak kullanılan, kulplu, uzun boylu cam ya da seramik kap.

sürastarya, [Fr. surestarias] *is. dnz.* Gemiye yükleme ve boşaltma için tanınan sürenin sona ermesinden sonra verilen ek süre.

sür'at, -ti, [Ar. sürʿat سرعت] *(sür-at) {OsT} is.* → sürat. ❐ **sür'at-i infiāl,** *{OsT} Çok çabuk gücenme; darılma.*|| **sür'at-i intikal,** *{OsT} Anlama, kavrama çabukluğu; hızlı anlama.*|| **sür'at-i intişār,** *{OsT} fiz. Yayılma hızı.*|| **sür'at-i mümkine,** *{OsT} Olabildiğince çabuk.*|| **sür'at-i seyr,** *{OsT} Gidiş hızı.*|| **sür'at neferatı,** *{OsT} tar. İmparatorluk döneminde, sürat topçuları ocağında görevli erlere verilen ad.*|| **sür'at topçuları,** *tar. İmparatorluk döneminde topçu ocağına bağlı olarak Avrupa'daki benzerleri örneğinde kurulan topçu sınıfına verilen ad.*

sürat, -ti, [Ar. sürʿat سرعت] *(sür-at) {OsT} is.* **1.** Hızlılık; çabukluk; ivinti. **2.** Hız. ❐ **sürat katarı,** *Hızlı*

tren; ekspres tren.|| **sürat koşucusu,** *spor. Atletizmde kısa mesafe koşucusu.*|| **sürat koşusu,** *spor. Atletizmde 100, 200 ve 400 m'lik mesafelerden oluşan kısa mesafe yarışlarına verilen ad.*|| **sürat ölçü hattı,** *Yeni gemilerin hız denemelerini gerçekleştirmeleri için ayrılmış iki ucu kerterizle belirtilen engelsiz parkur.*|| **sürat pisti,** *spor. Sürat yarışları için ayrılmış kapalı yarış alanı.*|| **sürat yarışı,** *spor. Kayak yarışlarında 100 m'lik mesafede en yüksek hıza ulaşmayı amaçlayan iniş yarışması.*

süratçi, [sürat-çi] *(sür-atçi) is.* İmparatorluk döneminde, sürat topçularının başında bulunan subaya verilen ad.

süratle, [sürat + ile] *(sür-atle) zf.* Süratli bir biçimde; çabucak; çabuk olarak; hızla.

süratlendirme, [sürat-le-n-dir-me] *is.* Süratlendirmek eylemi.

süratlendirmek, [sürat-le-n-dir-mek] *gçl. f. [-ir]* Hızını artırmak; hızlandırmak; hız kazandırmak; sürat vermek.

süratlenme, [sürat-le-n-me] *is.* Süratlenmek eylemi.

süratlenmek, [sürat-le-n-mak] *dönşl. f. [-ir]* Hızı artmak; hızlanmak; hız kazanmak.

süratli, [sürat-li] *sf.* **1.** Hızlı; çabuk giden; hızı çok olan. **2.** Çabuk işleyen; çabuk hareketlenen. **3.** Kısa sürede gerçekleşen; çabuk. **4.** *zf.* Hızlı biçimde; çabuk olarak; süratle.

sürb, [Ar. sürb سرب] *{OsT} is.* **1.** Kurşun metali. **2.** Kalay. **3.** Kurşun ve kalay alaşımı.

sürbe, [Ar. sürbe سربه] *{OsT} is.* **1.** Sürü. **2.** Kalabalık; cemaat; küme. **3.** *{ağız} sf.* Sayısız; çok. [DS]

sürcükmek, [sürç-mek > sürç-ük-mek] *{ağız} gçsz. f. [-(ğ)-ür]* **1.** (Ayak için) takılıp sendelemek. **2.** (Dil için) kaymak; takılmak. [DS]

sürcütmek, [sürç-üt-mek سورجدمك] *{eAT} gçl. f. [-ür]* Sürüp çıkarmak; sürmek.

sürç, [sürç-mek > sürç] *is.* Sürçme. ⚭ **sürç-i lisan,** *{OsT} 1. Dil sürçmesi; yanlış söz söyleme. 2. Seyirlik oyunlarda yanlışlıkla seyircileri incitecek söz söyleme.*

sürçalmak, [sür+çal-mak] *{ağız} gçl. f. [-ır]* **1.** Saldırmak. **2.** *gçsz. f.* Birdenbire, hızla gitmek. [DS]

sürçek[1], [sürç-mek > sürç-ek / sürç-ük] *{eT} is.* Gece toplantısı; müsamere. [DLT]

sürçek[2], **-ği** [sürç-mek > sürç-ek سرچك] *{OsT} sf.* Çok sürçen; sürçen.

sürçi[1], [sır[2] > sür-çī / sır-çī] *(sürçi:) {eT} is.* **1.** Boyacı. [EUTS] Vernikçi. [Gabain] **2.** Ressam. [Gabain]

sürçi[2], [sür-i > sür-i-çi / sür-mek > sür-içi] *{eT} is.* Çoban. [EUTS]

sürçitmek, [sürç-mek > sürç-it-mek] *{eT} gçl. f. [-ür]* Sürçtürmek. [DLT]

sürçme, [sürç-me] *is.* **1.** Sürçmek eylemi. **2.** *dbl.* Ses ya da hecelerin yerlerinin değişmesi.

sürçmek[1], [sürç-mek] *gçsz. f. [-er] [-ç(ü)-yor]* **1.** (Ayak için) yanlış adım atıp dengesi bozulmak; ayak kaymak. *{eT} {ağız} (aynı)* [DLT] [DS] **2.** *{ağız}* Ayağı takılıp düşecek gibi olmak; sendelemek; tökezlemek. [DS] **3.** (Dil için) kullanılması gereken bir sözcük yerine yanlış anlamaya yol açacak biçimde ve yanlışlıkla başka bir sözcüğü kullanmak. **4.** *mecaz.* Dalgınlıkla yanlış bir iş yapmak; yanılmak; hata yapmak. **5.** *{ağız}* Düşerek yerde sürünmek. [DS]

sürçmek[2], [sürç-mek] *{ağız} gçsz. f. [-er]* (Toprak için) kaymak. [DS]

sürçmek[3], [sürç-mek] *{ağız} gçsz. f. [-er]* Zenginken yoksulluğa düşmek. [DS]

sürçmek[4], [sürç-mek] *{ağız} gçsz. f. [-er]* (Su için) çıkmak. [DS]

sürçtürme, [sürç-tür-me] *is.* Sürçtürmek eylemi.

sürçtürmek, [sürç-tür-mek] *gçl. f. [-ür]* Sürçmesine neden olmak.

sürçük, [sürç-mek > sürç-ük / sürç-ek] *{eT} gçl. f. [-ür]* Gece toplantısı; müsamere. [DLT]

sürçülisan, [T. sürç + Far. -i lisān] *(sürçülisan → sürçülisa:ni:) {OsT} is.* Ağızdan yanlışlıkla, dalgınlıkla çıkan söz; dil sürçmesi.

sürçütme, [sürç-üt-me] *is.* **1.** Sürçütmek eylemi. **2.** *{ağız}* Tatar böreği. [DS]

sürçütmek, [sürç-üt-mek سورجدمك] *{eAT} {OsT} gçl. f. [-ür]* Sürçmesine sebep olmak; sürçtürmek.

sürdürme, [sür-dür-me] *is.* **1.** Sürdürmek eylemi. **2.** *dbl.* Ses birimleri eklemlenirken eklemleyici organın ulaştığı en son konumu koruması durumu. ⚭ **sürdürme davranışı,** *biy. Hayvanlarda, besin arama, çiftleşme, üreme gibi günlük faaliyetlerin yapılması.*

sürdürmek, [sür-dür-mek] *gçl. f. [-ür]* **1.** Sürmek eylemini yaptırmak. **2.** (İş, eylem, durum vb. için) ara vermemek; başlanılanı devam ettirmek; bulunulan durumu ve konumu korumak. **3.** Etkisini devam ettirmek. **4.** (Taşıt için) kullanmasına izin vermek; kullandırtmak. **5.** (Kişi için) sürgün ettirmek; sürülmesini sağlamak. **6.** (Sıvı bir maddenin) bir yüzey üzerine yayılması işini yaptırmak. **7.** (Para için) dolanıma sokturmak; tedavüle çıkartmak. **8.** (Tarla, bahçe vb. için) saban, pulluk vb. ile alt üst ettirmek; işlenmesini sağlamak.

sürdürmeli, [sür-dür-me-li] *sf.* **1.** Konumunu ve durumunu koruma eğiliminde, tutumunda olan. **2.** *dbl.* (Fiil kipi için) bazı dillerde eylemin gelişme ve süresini belirten. **3.** *dbl.* (Ünlü veya uzun söylenmesi gereken ünsüz için) konuşucunun, eklemleme konumunu bir süre koruması gereken.

sürdürtmek, [sür-mek > sür-dür-t-mek] *gçl. f. [-ür]* **1.** Sürmek işini biri aracılığı ile üçüncü bir kişiye

yaptırmak; sürdürmek eylemini yaptırmak. **2.** *{ağız}* İlaç alarak bağırsakları boşaltmak; ilaçla büyük aptes yapmak. [DS]

sürdürücü, [sür-dür-ücü] *sf.* **1.** Sürdürmek eylemini yapan. **2.** *dbl.* Dilin, bir bildiriyi iletmekten daha çok konuşucu ve dinleyici arasındaki ilişkiyi veya bağlantıyı sürdürmeye yarayan işlevi. *"evet, hayır, tamam, dinliyorum, alo"*

sürdürülme, [sür-dür-ül-me] *is.* Sürdürülmek eylemi.

sürdürülmek, [sür-dür-ül-mek] *edil. f. [-ür]* **1.** Sürmek eylemi yapılmak. **2.** Sürülmesi sağlanmak. **3.** Devam ettirilmek.

sürdürülüş, [sür-dür-ül-üş] *is.* Sürdürülmek eylemi veya biçimi.

sürdürüm, [sür-dür-üm] *is.* Bir ürünü veya hizmeti belirli süre içinde sabit fiyat garantisi ile düzenli olarak sunmak amacıyla yapılan sözleşme; abonman.

sürdürümcü, [sür-dür-üm-cü] *is.* **1.** Gazete ve dergi gibi belirli aralıklarla çıkan yayınları çıktıkça edinmek üzere önceden para veren kişi; abone. **2.** Belli şartlarla kabul edilen hizmet müşterisi; abone.

sürdürüş, [sür-dür-üş] *is.* Sürdürmek eylemi veya biçimi.

sürdüştürmek, [sürt-mek > sürt-üş-mek > sür-t-üş-tür-mek] *{eT} gçl. f. [-ür]* Ezmek; dövmek. [EUTS] [Gabain]

süre[1], [sür-mek > sür-e] *is.* **1.** Akıp giden zaman içinde başlangıç ve sonu ile belirlenmiş zaman dilimi; sınırlı zaman parçası; müddet; sayruret. **2.** Bir olayın, bir durumun veya bir eylemin içinde geçtiği zaman dilimi; başlangıcı ile son bulduğu an arası. **3.** Yapılması düşünülen bir iş için önceden belirlenen başlangıç ve bitiş arasında kalan zaman; müddet; vade *(1935)*. **4.** *huk.* Davanın uzamaması için yasa veya mahkeme tarafından belirlenen zaman; mehil. **5.** *dbl.* Bir sesçil birimin gerçekleştirilmesi için geçen, saniyenin binde biri gibi küçük birimlerle ölçülen, zaman. ☞ **süre aşımı,** *huk. Bir işin üzerinden belirli bir zaman geçmesi ile onun geçersiz kalması; zaman aşımı; mürur-ı zaman.*|| **süre ölçen,** *Bir yarışta süreölçeri kullanarak yarışın zamanını belirlemekle görevli kimse.*|| **süre ölçümü,** *Yarışlarda ve eğitimde geçen süreyi belirleme işi.*|| **süre sonu,** *Bir işlem için tanınmış olan zamanın bitimi; vade sonu.*

süre[2], [Fr. ciré => sire > süre] *{ağız} is.* Gelin elbisesi yapılan bir tür kumaş. [DS]

süre[3], [sür-mek > süre] *{ağız} is.* **1.** Dayanıklılık. **2.** Yiğitlik; yüreklilik. [DS]

sürecek, -ği [sür-mek > sür-ecek] *{ağız} is.* **1.** Eskiden okullarda öğrencilerin okurken yazıları izledikleri çeşitli maddelerden yapılmış çubuk. **2.** Damlardan kar süpürmeye yarayan tahta araç. **3.** Ağaçtan yapılmış kapı mandalı; kapı sürgüsü. **4.** Çocuğu yürümeye alıştırmak için ağaçtan yapılma tekerlekli araç. [DS]

süreç[1], **-ci** [sür-eç] *is.* **1.** Bir şeyin yapılış, üretiliş biçimini meydana getiren ve birbirine bağlı, sürekli işlemler ve eylemler dizisi; vetire. **2.** Olayların ve olguların belirlenmiş olan taslağa uygun biçimde birbirini izleyerek belirli bir sonuca doğru yol alması için yapılan düzenleme; mekanizma. **3.** *fel.* Belli bir sonuca götüren düşünce akışı. **4.** *tıp.* Bir hastalığın seyrinde meydana gelen olayların tümü. **5.** *bsy.* Bir veya birden çok bir dizi dönüşümü gerçekleştiren işlemler kümesi. ☞ **süreç adımları,** *sany. Üretimde, ham maddenin ürün hâline gelinceye kadar geçirdiği aşamalar.*|| **süreç mühendisi,** *sany. Üretimdeki süreçlerin ayarlarını yapan teknik uzman.*|| **süreç yeteneği,** *sany. Üretim araçları ile üretim yöntemlerinin kabul edilebilir sayılan sınırlar içinde kalan ürünleri üretebilme uygunluğu.*

süreç[2], **-ci** [sür-mek > sür-eç / sür-ecek] *{ağız} is.* Okunan yazıyı izlemekte kullanılan çubuk. [DS]

süreç[3], **-ci** [sür-eç / süraç / sür-eş / sür-geş / sür-geç / sür-güç / sür-keç / sür-eğeç / sürt-ecek] *{ağız} is.* Bulaşık bezi. [DS]

süredeş, [sür-e-deş] *is.* Aynı anda olan; süreleri aynı olan.

süredeşçilik, -ği [sür-e-deş-çi-lik] *is.* **1.** *ed.* Aynı anda birçok sesi duyurarak kalabalığın ve evrenin duyarlığını dile getirmeye çalışan şiirsel anlatım biçimi. **2.** Değişik yerlerde aynı anda meydana gelen olayları yan yana getirilmiş semboller halinde sergilemeye dayanan anlatım yöntemi.

süreduran, [sür-e+dur-mak > sür-e+dur-an] *sf.* (Cisim için) hareket halinde iken hareketini, dururken durma konumunu değiştirmeyen; atıl.

süredurum, [sür-e+dur-mak > sür-e+dur-um] *is.* Fizik yasası gereğince, bir cismin düzgün hareket hâlinde iken hareketini, hareketsiz hâlde iken hareketsizliğini sürdürmesi, hareket hâlinde iken hareketsizliğe, durgun hâlde iken de hareketliliğe kendi başına geçememesi biçiminde tanımlanan özelliği; eylemsizlik; atalet.

sürege, [sür-mek > sür-eğe / sür-ege] *{ağız} is.* Parçalara ayrılarak ekilen tarla. [DS]

süregelen, [sür-e+gel-en] *sf.* Başlangıcından beri hep aynı şekilde devam eden; konumunu ve durumunu koruyan.

süregelme, [sür-mek > sür-e+gel-me] *is.* Süregelmek eylemi.

süregelmek, [sür-mek > sür-e+gel-mek] *gçsz. f. [-ir]* Başlangıcından beri hep aynı biçim ve konumda sürmek.

süregen, [sür-mek > sür-egen] *{ağız} is.* Suyun en akıntılı yeri. [DS]

süreğeç[1], **-ci** [sür-mek > sür-eğeç] *{ağız} is.* **1.** Çocu-

ğun yürümeye alışması için tahtadan yapılmış tekerlekli araç. **2.** Harman toplamaya yarayan tahta araç. **3.** Çarkın urganını yağlamakta kullanılan ziftli bez. [DS]

süreğeç[2], **-ci** [sür-eç / süraç / sür-eş / sür-geş / sür-geç / sür-güç / sür-keç / sür-eğeç / sürt-ecek] *{ağız} is.* **1.** Bulaşık bezi. **2.** Yıkanırken kir çıkarmak için kullanılan bez veya kese. [DS]

süreğen[1], [sür-egen] *sf.* **1.** Ne kadar devam edeceği belli olmadan sürüp giden; müzmin; kronik. **2.** Uzun zamandır bir çözüm getirilememiş olan; sürüp giden. **3.** *tıp.* (Hastalık için) uzun süredir devam eden; kronik; müzmin.

süreğen[2], [sür-mek > sür-eğen] *{ağız} is.* **1.** Danaburnu. **2.** Dere ve ırmakların çok akıntılı yerleri. [DS]

süreğenleşme, [sür-egen-le-ş-me] *is.* Süreğenleşmek eylemi; müzminleşme; kronikleşme.

süreğenleşmek, [sür-egen-le-ş-mek] *dönşl. f. [-ir]* Süreğen **hâle** gelmek; müzminleşmek; kronikleşmek.

süreğenlik, -ği [sür-egen-lik] *is.* Süreğen olma durumu.

süreği, [sür-mek > sür-eği] *{ağız} sf.* Kalıtsal; irsî. [DS]

sürek[1], **-ği,** [sür-ek سورك] *is.* **1.** Süren, devam eden zaman; bir şeyin devam etme süresi. **2.** *{ağız}* Soy sop. [DS] **3.** *{ağız}* Eda; naz. [DS]

sürek[2], **-ği** [sür-mek > sür-ek] *{ağız} is.* **1.** Tavını bulmuş toprak. **2.** Çiftle tarla, bahçe sürme işlemi. **3.** İri koşum öküzü. [DS]

sürek[3], **-ği** [sür-mek > sür-ek] *{ağız}* **1.** Topluca götürülen sürü. **2.** Satmak için pazara götürülen hayvan sürüsü. [DS] **3.** *{eAT}* Öne katılıp sürülen hayvanlar. **4.** *sf.* (At vb. için) hızlı süren; hızlı giden. **5.** *{ağız}* (Aygır için) ak, gürbüz. [DS] ⊟ **sürek avı,** *Sığındıkları yerlerden davul, boru gibi gürültü çıkaran araçlarla ürkütülüp çıkartıldıktan sonra av köpekleri ile kovalanan yaban hayvanlarının uygun yerlere gizlenmiş avcılar tarafından ateşli silahlarla avlanması işi.*|| **sürek malı,** *{ağız} Pek çok kimseye ait olan hayvanlardan oluşan sürü.* [DS]|| **sürek tatar,** *Hızlı giden posta sürücüsü; hızlı haberci.*

sürek[4], **-ği** [sür-mek > sür-ek] *{ağız} is.* Ateş küreği. [DS]

sürek[5], **-ği** [sür-mek > sür-ek] *{ağız} is.* **1.** Amaç; hedef; erek. **2.** Yol; yön; doğrultu. **3.** İnanç. [DS]

sürek[6], **-ği** [sür-ek سورك] *{OsT} is.* Tarlaya tohum ektikten sonra çekilerek toprak düzeltmeye yarayan tarım aracı; sürgü.

sürekçi, [sürek-çi] *{ağız} is.* **1.** Davar alıp satan gezgin kimse. **2.** Sürek avında, hayvanları ürküterek avcıların önüne gelmesi için süren kimse. [DS]

süreke[1], [sür-mek > sür-ek-e] *{ağız} sf.* **1.** Geçerli; aranan; istenen. **2.** *is.* Ürün bolluğu. [DS]

süreke[2], [sür-mek > sür-ek-e] *{ağız} is.* **1.** Ekilen toprak alanı; tarla. **2.** Sabanın tarlada bıraktığı iz. [DS]

sürekeli, [sürek-e-li / sür-el-ge / sür-er-ge / sür-ge-l-li] *{ağız} sf.* Sürekli. [DS]

sürekli[1], [sür-ek-li] *sf.* **1.** Zaman içinde kesintisiz olarak devam eden; devamlı; daimî. **2.** *zf.* Uzun süreli olarak; aralık vermeksizin; aralıksız; devamlı surette; daima. **3.** *zf.* Alışılagelmiş biçimde yinelenerek. ⊟ **sürekli karşıtlık,** *dbl. Hiçbir konumda ve bağlamda ortadan kalkmayan karşıtlık.*|| **sürekli kesir,** *mat. Alt alta yazılmış bayağı kesir gösteriminde her paydanın bir önceki kesir ile bir önceki paydanın toplamından ibaret olan kesir; hep aynı sonucu veren kesir.*|| **sürekli ünsüz,** *dbl. Söyleniş sırasında bir kapantıya uğramaksızın bir müddet söylenebilen ünsüz, /s/, /z/, /ş/, /j/, /v/, /f/, /ğ/, /h/, /l/, /m/, /n/, /r/, /y/.*

sürekli[2], [sür-mek > sür-ek > sürek-li] *{ağız} sf.* **1.** (At için) koşuya dayanıklı. **2.** Sağlam yapılı; boylu boslu. [DS]

sürekli[3], [sür-mek > sür-ek-li] *{ağız} is.* Ekilen, sürülen yer; tarla. [DS]

süreklilik,-ği [sür-ek-li-lik] *is.* **1.** Sürekli olma durumu. **2.** Kesintisiz olarak sürüp gitme. ⊟ **süreklilik ilkesi,** *fel. Doğada sıçrama olmadığını, her yerde sürekli bir gidiş olduğunu, her şeyin bir bütün içinde örüldüğünü belirten temel ilke.*

süreksiz, [sür-ek-siz] *sf.* **1.** Uzun süre devam etmeyen; biten; az süren; sona eren. **2.** Devam etme sırasında kesintiye uğrayan; duraklayan; kesintiye uğrayan; kesintili. ⊟ **süreksiz karşıtlık,** *dbl. Bazı kullanımlarda ortadan kalkabilen karşıtlık; /k/ sesi ile /ğ/, /ḏ/ sesi ile /y/ arasındaki karşıtlık gibi. aḏak > ayak > ayağı gibi.*|| **süreksiz ünsüz,** *dbl. Ciğerlerden gelen havanın ses yolunda bir engel ile kapanması ile oluşan, söylenirken bir sürekliliği söz konusu olmayan, bir kapanma ile hemen biten ünsüz; kapantılı: /b/, /p/, /c/, /ç/, /t/, /d/, /g/, /k/.*

süreksizlik,-ği [sür-ek-siz-lik] *is.* Süreksiz olma durumu; devam etmeme.

sürelemek, [sür-mek > sür-ele-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* Sürtmek. [DS]

sürelenmek, [sür-ele-n-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* Sürtünmek. [DS]

sürelge[1], [sürek-e-li / sür-el-ge / sür-er-ge / sür-ge-l-li] *{ağız} sf.* Sürekli. [DS]

sürelge[2], [sür-el-ge] *{ağız} is.* Sürülen yer; ekilen yer; tarla. [DS]

süreli, [sür-e-li] *sf.* **1.** Süresi olan; belli bir süre konulmuş olan. **2.** (Gazete, dergi için) belli sürelerle çıkan. **3.** Belirtilen süre kadar zamanı olan; o kadar zamanda yapılan. **4.** *dbl.* (Sıfat, fiil için) kendi başına süre kavramını anlatan. *dinlemek, uyumak.* ⊟ **süreli yayın,** *Belirli zaman aralıklarıyla çıkan gazete, dergi gibi yayınlara verilen ad.*

süremci, [sür-em-ci] *{ağız} is.* Av hayvanlarını ürkütüp avcının önüne süren kimse. [DS]

süren, [sür-mek > sür-en] *sf.* Sürmekte olan; devam eden. ☞ **süren ezgi,** *dbl. Konuşma sırasında sözün daha bitmediğini daha anlatacak şeylerin bulunduğunu sezdiren ezgi.*

süreng, [sür-eñ / süren] *{ağız} is.* Sürek. ☞ **süreñ avı,** *{ağız} Toplu hâlde her tarafı tarayarak yapılan av.* [DS]|| **süreñ tahtası,** *{ağız} Döven.* [DS]

süreölçer, [sür-e+ölç-er] *is.* Belirli bir işin, yarışmanın, eylemin, işlemin veya teknik alanda kısa zaman aralığını ölçmek amacıyla kullanılan bir tür saat; kronometre.

sürer, [Ar. sürre *(göbek)* > sürer سرر] *{OsT} is.* Göbekler.

sürerge, [sürek-e-li / sür-el-ge / sür-er-ge / sür-ge-l-li] *{ağız} sf.* Sürekli. [DS]

sürerlik,-ği, [sür-mek > sür-er-lik] *is.* Sürüp gitme durumu; uzun sürme. ☞ **sürerlik fiili,** *dbl. Eylemin sürekli yapıldığını belirten fiil; süreklilik kavramı taşıyan eylem. (-a + dur-mak, -a + kalmak, -a+görmek yardımcı fiilleri ile yapılır.)*|| **sürerlik görünümü,** *dbl. Süreklilik belirten görünüş. (Bir zarf fiil ile yardımcı fiil veya herhangi bir fiille durmak fiilinden oluşur: göçer olmak, okuyup durmak.)*|| **sürerlik görünüşü,** *dbl.* → sürerlik görünümü.|| **sürerlik kılınışı,** *dbl.* → sürerlik görünümü.

süresince, [sür-s-ince] *zf.* Belirtilen zaman veya dönem içinde; o kadar zaman içinde; müddetince.

süresiz, [sür-e-siz] *sf.* **1.** Süresi olmayan; belli bir süre konulmamış olan; süresi belli olan. **2.** *zf.* Süresi belli olmadan.

süreş, [sür-eç / süraç / sür-eş / sür-geş / sür-geç / sür-güç / sür-keç / sür-eğeç / sürt-ecek] *{ağız} is.* Bulaşık bezi. [DS]

süretlemek, [süret-le-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* Halı heybelere deri sırt geçirmek. [DS]

süreyazar, [sür-e+yaz-ar] *is.* Belirli bir işin kısa bir zaman içindeki işleyişini, durumunu çizerek belirleyen alet; kronograf.

süreyya, [Ar. ṣüreyyā ثريا] *(süreyya:) {OsT} is.* **1.** Asılmış avize. **2.** *bot.* Sarısabır. **3.** *öz. is. gök b.* Ülker yıldızı. ☞ **Süreyya burcu,** *{OsT} Büyük ayı ve Küçük ayı denilen yedi yıldızdan meydana gelen küme.*

sürfe[1], [Ar. sürfe سرفه] *{OsT} is. biy.* Kurtçuk; tırtıl.

sürfe[2], [Far. sürfe سرفه] *{OsT} is. tıp.* Öksürük.

sürfile, [Fr. surfil] *is.* Kumaşın kenarlarının tarazlanmaması için yapılan seyrek ve çapraz dikiş. ☞ **sürfile makası,** *Kumaş kenarını testere dişi gibi zikzaklı olarak kesen makas.*|| **sürfile makinesi,** *Kumaş kenarlarına zikzak dikiş yapmakta kullanılan dikiş makinesi.*|| **sürfile yapmak,** *Kumaş kenarlarına, atmaması için çapraz ve seyrek dikiş yapmak.*

sürge, [sür-mek > sür-ge / sür-gü] *{ağız} is.* **1.** Sürülmüş tarlanın keseklerini kırmaya, düzeltmeye yarayan ağaç araç; sürgü. **2.** Diken ya da çalı taşımakta kullanılan çatal ağaç. **3.** Kar temizlemekte kullanılan büyük kürek. **4.** *sf.* (Kişi için) bir yerden başka bir yere göçen. [DS]

sürgeç[1], **-ci** [sür-eç / süraç / sür-eş / sür-geş / sür-geç] *{ağız} is.* Bulaşık bezi. [DS]

sürgeç[2], **-ci** [sür-mek > sür-geç] *{ağız} is.* **1.** Keman yayı. **2.** Sacda pişen yufka ekmeği çevirmekte kullanılan yassı tahta araç. [DS]

sürgelemek, [sür-ge-le-mek] *{ağız} is.* Tohum ekildikten sonra toprağı bir araçla düzeltmek; sürgülemek. [DS]

sürgelli, [sürek-e-li / sür-el-ge / sür-er-ge / sür-ge-l-li] *{ağız} sf.* Sürekli. [DS]

sürgen[1], [sür-mek *(filiz vermek)* > sür-gen] *sf.* Devamlı süren, çoğalan; çoğalma, uzama özelliği gösteren. ☞ **sürgen doku,** *bot. Bitkilerde, kök ve sapların gelişmeye uygun uç bölümlerinde, çok yüzlü, kolay bölünebilen hücrelerden meydana gelmiş genç doku türüne verilen ad; meristem.*

sürgen[2], [sür-mek > sür-gen] *{ağız} is.* Yaba. [DS]

sürgeş, [sür-eç / süraç / sür-eş / sür-geş / sür-geç / sür-güç / sür-keç / sür-eğeç / sürt-ecek] *{ağız} is.* Bulaşık bezi. [DS]

sürgeşik, -ği [sür-ge-ş-ik] *{ağız} is.* Bulaşık yıkanan yer. [DS]

sürgit, [sür-mek + git-mek > sür+git] *zf.* Sonsuza kadar; sürekli olarak; ilelebet. ☞ **sürgit etmek,** *(İş için) uzatmak; bir türlü bitirmemek.*|| **sürgit yapmak,** *(İş için) uzatmak; sürdürüp durmak.*

sürgitmek, [sür+git-mek] *{ağız} gçsz. f. [-er]* Devam etmek; sürmek. [DS]

sürgü[1], [sür-gü] *is.* **1.** Bir kapı ve pencere kapağının kapalı kalmasını sağlayan, arkadan boydan boya yatay olarak yerleştirilen demir ya da ağaç parçası; sürme; tırkaz. **2.** Bir anahtar ya da kol etkisi ile ötelenerek kapalı konumda hareketsiz kalabilen kilit dili. **3.** *{ağız}* İçerden kapanan bir tür kilit. [DS] **4.** Teknik alanda çeşitli amaçlarla kullanılan alet ve makineler üzerinde yer alan ve bir kızak boyunca hareket ettirilebilen parçaya verilen ad. **5.** *{ağız}* Kırma av tüfeklerindeki anahtar. [DS] **6.** Dağcı ve mağaracıların bir ip boyunca kayma ve takozlama yöntemini kullanarak ilerlemelerine olanak veren aygıt. **7.** Ciltçilikte şeritleri dikiş tezgâhının altında tutmaya yarayan metal parça. **8.** Bir sobanın kapağı üzerine yerleştirilmiş ve yana sürmek suretiyle açılıp kapanan küçük kapak. **9.** Bir fermuarın karşılıklı dişlerinin birbiri üzerine kilitlenerek kapanmasını ya da açılmasını sağlayan, fermuar boyunca ileri geri çekilebilen parçası. **10.** Bazı müzik aletlerinde

ileri geri sürülerek sesin özelliğini değiştirmeye yarayan bölümü. **11.** *spor.* Futbolda, eskiden uygulanan bir savunma tekniği. ⊡ **sürgü demürü,** *{OsT} Duvar delmek için kullanılan araç; murç.*|| **sürgü kolu,** *Tüfeklerde fişek sürüp kovan boşaltan sürgünün elle tutulan yeri.*

sürgü[2], [sür-mek > sür-gü سوركو / سوركى] *{ağız} is.* **1.** Sürüm öncesi veya sonrasında tarlayı düzlemek, kesekleri kırmakta kullanılan kalın bir kalastan ibaret tarım aracı; tapan. *{eAT} {OsT} (aynı)* **2.** Tırmık. **3.** Harman yaparken otları temizlemek için çalılardan yapılan ve hayvanla çekilen bir tür süpürge. **4.** Yokuştan inerken arabanın hızını kesmek için arabanın arkasına takılan dallı budaklı ağaç. **5.** Sürülmüş harmanı yığmakta kullanılan bir tarım aracı. **6.** Kar kürümekte kullanılan büyük kürek. [DS] ⊡ **sürgü altı,** *{ağız} Dinlenmeye bırakılmış tarla.* [DS]|| **sürgü dökünüğü,** *{ağız} Yokuştan inen arabaların sürgülerini bıraktıkları düz yer.* [DS]|| **sürgü tahtası,** *{ağız} Dövülmüş ekini toplamak ve samanı harman alanında bir yere taşımak için kullanılan tahta.* [DS]

sürgü[3], [sür-mek > sür-gü سوركو / سوركى] *{OsT} {ağız} is.* Duvarcıların sıvayı düzleştirip bastırmakta kullandıkları geniş yüzeyli malaya verilen ad. [DS]

sürgü[4], [sür-mek > sür-gü] *{ağız} is.* Kalın ağaç direk. [DS] ⊡ **sürgü yolu,** *{ağız} Ağaçların sürüklenmesiyle oluşan yol.* [DS]

sürgü[5], [sür-mek > sür-gü] *{ağız} is.* Derelerde balıkları sürerek yapılan av. [DS]

sürgü[6], [Yun. spoggia / sogga => sürgü] *{ağız} is.* Fırın süpürmekte kullanılan ucuna ıslak bez sarılmış sopa. [DS]

sürgü[7], [sür-mek > sür-gü] *{ağız} is.* **1.** Bağırsak bozukluğu; ishal; sürgün. **2.** Sürgün ilacı; müshil. [DS]

sürgü[8], [sür-mek > sür-gü] *is.* Yataktan kalkamayan hastaların altına sürülerek tuvaletini yapmasına olanak sağlayan özel kap.

sürgüci, [sür-mek > sür-gū > sürgū-cī] *(sürgü:ci:) {eT} is.* Sürücü. [DLT]

sürgücü, [sür-gü-cü] *is.* Sürgü yapan veya satan kimse.

sürgüç[1], **-cü** [sür-mek > sür-güç] *{ağız} is.* **1.** Bulaşık bezi; paçavra. **2.** Sacda pişirilen ekmeği yağlamakta kullanılan bez. **3.** El bezi. [DS]

sürgüç[2], **-cü** [sür-güç] *{ağız} is.* Kar küreği. [DS]

sürgüç[3], **-cü** [sür-güç] *{ağız} is.* **1.** Kibrit. **2.** Okurken yazıları takip etmekte kullanılan çubuk. [DS]

sürgüç[4], **-cü** [sür-güç] *{ağız} sf.* **1.** (Kadın için) pis; tembel. **2.** Çok gezen kadın. [DS]

sürgüç[5], **-cü** [sür-güç] *{ağız} is.* Toprak testilerin ağzına kapatılan ayrık otu kökleri. [DS]

sürgük, -ğü [sür-gük] *{ağız} is.* Bulaşık kap. [DS]

sürgüleme, [sürgü-le-me] *is.* Sürgülemek eylemi.

sürgülemek[1], [sür-gü-le-mek] *gçl. f. [-r] [-l(ü)-yor]* **1.** (Kapı, pencere vb. için) sürgüsünü geçirerek kapatmak. **2.** Tarlayı sürgü ile bastırarak düzeltmek. **3.** *{ağız}* Kütük çekmek. [DS]

sürgülemek[2], [sür-mek > sür-gū > sürgū-lē-mek / sür-kī-lē-mek] *(sürgü:le:mek) {eT} gçl. f. [-r]* **1.** Kovalamak. **2.** Kovalayarak üzerine saldırmak. [DLT]

sürgülenme, [sür-gü-le-n-me] *is.* Sürgülenmek eylemi.

sürgülenmek, [sürgü-le-n-mek] *edil. f. [-ir]* **1.** Sürgülemek işi yapılmak. **2.** Sürgü takılarak kapatılmak; sürgüsü takılmak. **3.** (Tarla, sıva vb. için) sürgü ile düzeltilmek ya da bastırılmak. **4.** *dönşl. f.* Sürgü sahibi olmak; sürgü edinmek; sürgü satın almak.

sürgülü, [sür-gü] *sf.* **1.** Sürgüsü bulunan; sürgüsü olan. **2.** Sürgüsü takılmış olan. **3.** Sürgü ile kapatılmış olan; sürgüsü sürülmüş olan; **4.** Sürgü ile düzeltilmiş ya da bastırılmış olan.

sürgün[1], [sür-mek > sür-gün] *is.* **1.** Çeşitli nedenlerle ülkesinden çıkarılmış veya oradan uzakta yaşamak zorunda kalmış kimsenin durumu; nefiy. **2.** Sürgünde yaşayan kişi. **3.** Sürgüne gönderilen kişinin yaşadığı yer; sürgün yeri; menfa. **4.** *huk.* Eskiden özgürlüğü kısıtlayıcı bir ceza olarak belli bir yerde yaşamak zorunda bırakılma. **5.** Böyle bir ceza almış olan mahkûm; menfi. ⊡ **sürgün avı,** *Sürek avı.*|| **sürgün etmek,** *Sürgüne göndermek.*|| **sürgüne göndermek,** *Cezalı olarak bir yere göndermek.*|| **sürgün gitmek,** *1. Sürgün cezasına çarptırılmak; sürgüne gönderilmek. 2. İshal olmak.*|| **sürgün olmak,** *Olağandan daha sık ve sulu dışkı çıkarmak; ishal olmak.*

sürgün[2], [sür-mek > sür-gün] *{ağız} is.* Olağandan daha sık ve sulu dışkı çıkarma; ishal; amel. [DS]

sürgün[3], [sür-mek > sür-gün] *{ağız} is.* **1.** Rüzgârın sürükleyerek çukur yerlere doldurduğu kay yığını. **2.** Sel sularının getirdiği kum. [DS]

sürgün[4], [sür-mek > sür-gün] *is.* Bitkilerde yan veya uyur tomurcuklardan çıkan filiz.

sürgün[5], [sür-mek > sür-gün] *{ağız} is.* Dokumadaki seyreklik. [DS]

sürgünlük, -ğü [sür-gün-lük] *{ağız} is.* İshal. [DS]

sürgütmek, [sür-gü-t-mek] *{ağız} gçl. f. [-ür]* Sürgülemek. [DS]

sürk, [sürk] *{ağız} is.* **1.** İsilik. **2.** Kaşıntılı deri hastalığı. [DS]

sürke, [sür-ke] *{ağız} is.* Dağdan bir kerede indirilen bir adam yükü odun. [DS]

sürkeç, -ci [sür-eç / süraç / sür-eş / sür-geş / sür-geç / sür-güç / sür-keç / sür-eğeç / sürt-ecek] *{ağız} is.* Bulaşık bezi. [DS]

sürh, [Far. sürḫ سرخ] *{OsT}* *is.* **1.** Kırmızı; kızıl. **2.** Kırmızı mürekkep. **3.** Eski el yazması kitaplarda bölüm başlıklarına kırmızı mürekkep ile yazılan yazı.

sürhab, [Far. sürḫ +āb سرخ آب] *(sürha:b)* *{OsT}* *is.* **1.** Kırmızı su; kırmızı sıvı. **2.** Allık. **3.** Kan. **4.** Şarap. **5.** *mecaz.* Keder; gözyaşı.

sürhabi, [Far. sürḫ +ābī سرخ آبی] *(sürha:bi:)* *{OsT}* *sf.* **1.** Kırmızı su renginde. **2.** *is. zool.* Kırmızı ördek.

sürhî, [Far. sürḫī سرخی] *(sürhi:)* *{OsT}* *is.* Kırmızılık; kızıllık. ◘ **sürhî-i hicâb,** *{OsT} Utanmanın verdiği kızarma; utanç kızarıklığı.*

sürhser, [Far. sürḫ *(kızıl)* + ser *(baş)* سرخسر] *{OsT}* *is.* Kızılbaş.

sürilemek, [sörp-lē-mek / surb-lā-mak / sürī-lē-mek] *(süri:le:mek)* *{eT}* *gçl. f.* *[-r]* Kura çekmek. [DLT]

sürilmek, [sür-il-mek سوریلمك] *{eAT}* *dönşl. f.* *[-ir]* Devam etmek; sürüp gitmek.

sürin, [Far. sürīn سرین] *{OsT}* *is.* **1.** Makat; kıç. **2.** Göbek.

sürincan, [? sürincan] *is. bot.* Zambakgillerden, sonbaharda çiçek açan, yaprak ve meyveleri ancak gelecek ilkbaharda oluşan, soğanlı *colchicum* türü çok yıllık otsu bitkiye İmparatorluk dönemi tıp kitaplarında verilen ad; güz acı çiğdemi, *(Colchicum autumnale).*

süriye, [Far. süriyye سریه] *{OsT}* *is.* Odalık; cariye.

sürk, [sürk] *{eT}* *sf.* Soğuktan donmuş; katılaşmış. [DLT]

sürkenmek, [sür-mek > sür-ük-mek > sür(ü)k-en-mek] *{eT}* *gçl. f.* *[-ür]* Sürüklenmek; sürünmek; sürtünmek. [Nevâyî]

sürkilemek, [sür-mek > sür-gǖ > sürgǖ-lē-mek / sür-kī-lē-mek] *(sürki:le:mek)* *{eT}* *gçl. f.* *[-r]* Kovalamak; sürmek; kovalayıp sürerek üzerine saldırmak. [DLT]

sürkontr, [Fr. surcontre] *is.* Briçte, karşı tarafın oyunun çıkmayacağını belirtmek amacıyla *"kontr"* demesi üzerine, oyunu açan tarafın oyunun çıkacağını belirttikleri ısrar sözcüğü.

sürkülemek, [sür-mek > sür-gǖ > sürgǖ-lē-mek / sür-kī-lē-mek] *(sürkü:le:mek)* *{eT}* *gçl. f.* *[-r]* Kovalamak; sürmek; kovalayıp sürerek üzerine saldırmak. [DLT]

sürm, [Ar. sürm سرم] *{OsT}* *is. anat.* Kalın bağırsağın son bölümü.

sürmanşet, [Fr. sürmanchette] *is.* Bir gazetenin birinci sayfasının üst kısmında yer alan büyük puntolu çarpıcı, özlü yazı başlığı; üst başlık.

sürme[1], [sür-mek > sür-me] *is.* **1.** Sürmek eylemi. **2.** Kapı kanadının içten veya dolap kapağının itilince kapanmasını sağlayan ve bir yuva içinde ileri geri sürülebilen düzenek; sürgü. **3.** Bir masa ya da dolabın çekilince açılan gözü; çekmece. **4.** *psikol.* Uyarıcı ortadan kalkmış olmasına rağmen uyarının bir süre daha devem etmesi durumu. **5.** Tarlayı pulluk ya da sabanla işleyerek ekilebilir duruma getirme işlemi. **6.** *sf.* (Kapı vb. için) bir ray üzerinde sürülerek kullanılabilen. ◘ **sürme altın,** *Süslemecilikte bir kat olarak sürülen altın yaldızlar için kullanılan terim; tek kat altın yaldız.*|| **sürme gergef,** *{ağız} Tahta raylar üzerinde yatay olarak uzatılan bir tür portatif tütün kurutma düzeneği; aynalı gergef.* [DS]|| **sürme kilit,** *{OsT} Sürgü.*

sürme[2], [sör-mak[2] > sor-mā / sür-mē] *(sürme:)* *{eT}* *is.* → sorma. [EUTS]

sürme[3], [Far. sürme سرمه] *{OsT}* *is.* **1.** Eskiden, kirpik diplerine sürülen siyah toz boya. **2.** Buğdaygillerde, sürme mantarının yol açtığı ve tanelerin içini kurum karası bir toz ile dolduran bir ekin hastalığı; rastık; is. **3.** *{ağız}* Yün dokumalarda kimi motiflerin altına çizgi biçiminde çekilen süs. [DS] ◘ **sürme çekmek,** *Kirpik diplerini sürme ile boyamak.*|| **sürme-çūb,** *{OsT} Göze sürme çekmek için kullanılan mil.*|| **sürme-dān,** *{OsT} Sürme kabı; sürme hokkası.*|| **sürme dürtmek,** *{eAT} Gözlerine sürme çekmek.*|| **sürme dürtünmek,** *{eAT} Gözlerine sürme çekmek.*|| **sürme-i dünbāle-dār,** *{OsT} Göz ucunun dış kısmına rastlayan küçük bir sürme çizgisi.*|| **sürme-i hâk-bîn,** *{OsT} Yeryüzünün derinliklerini görebilme imkânı sağlayan efsanevi bir sürme.*|| **sürme-i hifa,** *{OsT} Görülmezliği sağlayan sürme.*|| **sürme-i Süleyman,** *{OsT} Hz. Süleyman'ın bütün gizli şeyleri görmesini sağlayan sürme.*|| **sürme-keş,** *{OsT} Sürme çeken; sürme çekici.*|| **sürme mantarıgiller,** *bot. Başlıca türü sürme mantarı olan, sürme mantarları takımından bir mantar familyası, (Ustilago).*|| **sürme mantarları,** *bot. Üstün yapılı bitkilerde sürme hastalığına sebep olan bazitli asalak mantar, (Ustilaginales).*|| **sürme mili,** *Sürme kalemi.*|| **sürme taşı,** *Antimon.*

sürme[3], [sür-me] *is.* Eskiden, gemi yapımında kullanılan ve stratejik önemi dolayısıyla tersanede *"çeşm (göz)"* adı verilen bölmeli sundurmalarda sıkı koruma altında bulundurulan bir tür keresteye verilen ad. ◘ **sürmeyi gözden çekmek,** *1. Korunduğu sundurmalardan sürme adı verilen keresteyi alıp ilgili yere götürmek. 2. Bu keresteyi nöbetçilere rağmen çalıp götürmek. 3. Ustaca hırsızlık yapmak.*

sürme[4], [sür-me سورمه] *{eAT}* *sf.* Kaygan; cilalı.

sürmece, [sür-mece] *{ağız}* *is.* Mayıs, haziran aylarında üzüm teveklerinin arasındaki otları belleme işi. [DS]

sürmeç, -ci [sür-meç] *{ağız} is.* Masa gözü; çekmece. [DS]

sürmek[1], [*eT.* sür-mek *(gütmek)* سورمك / سرمك] *gçl. f. [-er]* **1.** *{eT} {eAT}* Kovmak; sürgün etmek uzaklaştırmak [DLT] [ETY] [EUTS] [Gabain] [KB] [Tekin] **2.** *{eT} {ağız}* (Hayvan sürüsü vb. için) önüne katarak bir yere götürmek; sevk etmek; önünde yürütmek. [İKPÖy.] [DS] **3.** *{eT}* (Sürü için) birlikte götürmek; gütmek; otlatmak. [EUTS] [İKPÖy.] [Gabain] **4.** (At, araba, araç vb. için) yönetip yürütmek; yürümesini sağlamak; idare etmek; sevk etmek. *{eAT} (aynı)* ⊟ **sürē eltmek,** *{eT} Sürüvermek.*|| **süre getürmek,** *{eAT} Sürüp getirmek; sürerek getirmek.*|| **sür salmak,** *{18.-19.yy} İleri atılmak; hamle etmek; saldırmak.*

sürmek[2], [sür-mek سورمك / سرمك] *gçl. f. [-er]* **1.** Bir kimseyi oturduğu ülke sınırları dışında yaşamaya zorlamak; yurt dışında yaşamak zorunda bırakmak; ülke sınırları dışına çıkarmak; sürgüne göndermek; sürgün etmek. **2.** Bir kimseyi, ceza olarak yaşadığı yerden uzak başka bir yerde oturmaya mecbur tutmak; sürgün cezası vermek; kovmak; uzaklaştırmak; tardetmek. *{eAT} {OsT} {ağız} (aynı)* [DS] **3.** *{ağız}* Kızı, gönülsüz ve güç kullanarak evlendirmek. [DS] **4.** Bir görevliyi ceza olarak önceki görev yerinden alıp uzak ve istenmeyen bir yerde görevlendirmek; görev yerini değiştirmek.

sürmek[3], [sür-mek سورمك / سرمك] *gçsz. [-er]* **1.** Zaman geçmek. **2.** (Belirtilen biçimde) yaşamak; gün geçirmek; herhangi bir durum içinde bulunmak. **3.** *{eAT} {OsT}* Görüp geçirmek; yaşamak; başından geçmek. **4.** Belirtilen yaş içinde bulunmak. **5.** Belirtilen zaman aralığı içinde geçmek, olmak; böyle bir süreç içinde yer almak; ... lık zaman almak. **6.** Olmaya, meydana gelmeye devam etmek; devam etmek; takip etmek. *{eT} {eAT} {OsT} (aynı)* [KB] **7.** Belirtilen biçimde konumunu, durumunu, eylemini olduğu gibi korumak; öyle olmaya devam etmek; sürdürmek. *{ağız} (aynı)* [DS] **8.** *{eAT}* (Saltanat vb. için) yapmak; yürütmek. **9.** *{ağız}* Direnmek; üstünde durmak. [DS] ⊟ **Sür gitsin!** *"Oluruna bırak, üzme tatlı canını!" anlamında kullanılır.*|| **sürüp gitmek,** *Eskiden olduğu gibi, değişmeksizin devam etmek; önceden nasılsa öyle devam etmek.*

sürmek[4], [sür-mek] *gçl. f. [-er]* (Bitki için) toprak yüzeyine çıkmak; yetişip ortaya çıkmak; yeşermek; filiz, yaprak vermek; filizlenmek. *{ağız} (aynı)* [DS]

sürmek[5], [sürü-mek / sür-mek سورمك / سرمك] *gçl. f. [-er]* **1.** *{eAT}* Karıştırmak; katmak; ilave etmek. **2.** *{eAT}* Ovmak. **3.** (Toprak için) ekmek veya ekime hazırlamak amacıyla pulluk ve saban gibi tarım araçları ile işlemek. **4.** (El, yüz vb. organ için) dokundurmak; değdirmek. **5.** (Boya, macun, bal, yağ vb. kıvamlı bir madde için) bir yüzey üzerine yapışacak ince tabaka halinde yaymak. **6.** (Kolonya, koku vb. sıvı için) dökmek; serpmek. **7.** *{ağız}* Buğday saplarını dövenle ezmek. [DS]

sürmek[6], [sür-mek] *gçl. f. [-er]* **1.** *{eT}* Sarf etmek. [EUTS] **2.** (Ürün için) piyasaya çıkarmak; satışa sunmak. **3.** (Para için) dolaşıma çıkarmak; tedavüle çıkarmak. **4.** Yasal olmayan yollarla piyasaya para çıkarmak.

sürmek[7], [sür-ü-mek / sür-mek] *gçl. f. [-er]* **1.** İleri doğru itmek; bir zemin üzerinde sürükleyerek ileriye gidermek. *{eT} {ağız} (aynı)* [İKPÖy.] [DS] **2.** (Nesneler için) iterek birinin önüne koymak; hoyratça uzatıp koymak. **3.** (Taş için) dama, satranç vb. oyunlarda o taşı ileri itmek. **4.** (Kumar veya oyunda) ortaya para koymak.

sürmek[8], [sür-mek سورمك / سرمك] *gçsz. f. [-er] {eAT}* Yürümek; ilerlemek.

sürmek[9], [sür-mek] *{ağız} gçl. f. [-er]* İzlemek; takip etmek. [DS]

sürmek[10], [süs-mek / sür-mek] *{ağız} gçsz. f. [-er]* (Hayvan için) tos vurmak. [DS]

sürmek[11], [sür-mek] *{ağız} gçsz. f. [-er]* (Sığır için) çiftleşmek. [DS]

sürmek[12], [sür-mek] *{ağız} gçsz. f. [-er]* (Karın ve iç kelimeleri ile kullanıldığında) normalden daha sık ve sulu dışkı çıkarmak; ishal olmak. [DS]

sürmeleme, [sür-me-le-me] *is.* Sürmelemek eylemi.

sürmelemek, [sür-me-le-mek] *gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* **1.** (Kapı, pencere kanadı vb. için) sürmesini çekerek veya iterek kapamak. **2.** (Göz için) sürme çekmek.

sürmelenme, [sür-me-le-n-me] *is.* Sürmelenmek eylemi.

sürmelenmek, [sürme-le-n-mek] *edil. f. [-ir]* **1.** Sürmelemek eylemi yapılmak; sürmelemek eylemine konu olmak. **2.** (Kapı, pencere kanadı vb. için) sürmesi takılmak. **3.** (Göz için) sürme çekilmek. **4.** *dönşl. f.* Kendi gözüne sürme çekmek; sürme sürünmek. **5.** Sürme sahibi olmak; sürme edinmek; sürme satın almak.

sürmeli, [sür-me-li] *sf.* **1.** (Kapı, dolap kapağı, pencere kanadı vb. için) sürme takılmış olan; sürme düzeneği bulunan; sürmesi bulunan. **2.** Kapatılarak sürmesi takılmış olan; sürgülü; kilitlenmiş. **3.** (Göz için) sürme çekilmiş olan; sürme ile boyanmış. **4.** (Kişi için) doğuştan kirpik dipleri koyu renk olan. **5.** *{ağız}* Bir çeşit buğday. [DS]

sürmelik,-ği [sür-me-lik] *is.* Sürme konulan kap; sürme hokkası; sürmedan.

sürmenaj, [Fr. surmenage] *is.* Yorgunluk eşiğini aşan zihinsel ve bedensel çalışma sonucu ortaya çıkan bozuklukların tümü.

sürmene, [sür-mek > sür-men-e] *{ağız} sf.* Yaramaz; kötü. [DS]

sürmesiz, [sür-me-siz] *sf.* (Göz için) sürme ile boyanmamış olan.

sürnape, [? sürnape/ surnaba] *{ağız} is.* Zürafa. [DS]

sürnatüralist, [Fr. surnaturalist] *is.* Doğaüstücü.

sürnatüralizm, [Fr. surnaturalisme] *is.* Doğaüstücülük.

sürneşmek, [sür-(ü)n-eş-mek] *{ağız} işteş. f. [-ir]* Bir davada, karşılıklı olarak direnmek; iddialaşmak. [DS]

sürpene, [sür-mek > sür-men-e / sürpene] *{ağız} is.* Kötü yolda olan kadın. [DS]

sürpriz, [Fr. surprise] *is.* **1.** Olması bakımından beklenmedik ve insanı şaşırtan sevindirici veya üzücü şey. **2.** Bir kimseye verilen beklenmedik armağan; sevindirici armağan; birini beklemediği bir anda sevindirme. **3.** Bir yarışmada, gözlemciler tarafından kendisinin dereceye girmesi düşünülmeyen fakat ilk sıralara yerleşerek birinciye rakip olan yarışçı. **4.** *sf.* (Bir eylem veya şey için) beklenmedik; şaşırtıcı. ⊡ **sürpriz yapmak,** *1. Birine beklemediği bir armağan vermek; sevindirici bir davranışta bulunmak. 2. Üzen bir durum ile ansızın karşı karşıya getirmek.*

sürrak, [Ar. sārik > sürrāḳ سراق] *(sürra:k) {OsT} is.* Hırsızlar.

sürrat, [Ar. sürre > sürrāt سرات] *(sürra:t) {OsT} is.* Göbekler.

sürre[1], [Ar. sürre سره] *{OsT} is.* **1.** Göbek. **2.** *sf.* (Kadın için) erkeğin hoşuna giden.⊡ **sürre-i bātına,** *{OsT} 1. İç göbek. 2. Yumurtanın göbeği; yumurtanın sarısı.*|| **sürre-i rie,** *{OsT} Akciğer göbeği.*

sürre[2], [Ar. ṣurre صره] *{OsT} is.* Para kesesi; para çıkını; cüzdan. ⊡ **sürre alayı,** *{OsT} İmparatorluk döneminde, her yıl haç mevsiminde Mekke ve Medine halkına dağıtılmak üzere gönderilen hediyeleri götüren birlik.*|| **sürre devesi,** *{OsT} 1. İmparatorluk döneminde, her yıl haç mevsiminde Mekke ve Medine halkına dağıtılmak üzere gönderilen hediyelerin yüklendiği gösterişli ve süslü deve. 2. mecaz. (Kadın için) gereğinden çok süslenen.*|| **sürre emîni,** *{OsT} Sürre alayından sorumlu kimse.*|| **sürre-i hümāyun,** *{OsT} Osmanlı hükûmeti tarafından hac mevsiminde Harameyn'e (Mekke ve Medine'ye) gönderilen para ve armağanlar.*

sürrealist, [Fr. surréaliste] *is.* Gerçek üstücü.

sürrealite, [Fr. surréalite] *is.* Gerçek üstü.

sürrealizm, [Fr. surréalisme] *is.* Gerçek üstücülük.

sürrenal, [Fr. surrénale] *sf.* Böbrek üstü ile ilgili.

sürrevi, [Ar. sürre => sürrevī سروى] *(sürrevi:) {OsT} sf.* Göbeğe ilişkin; göbekle ilgili.

sürrî, [Ar. sürr > sürrī سرى] *(sürri:) {OsT} sf.* Göbeğe ait; göbekle ilgili.

sürsal, [sür + sal-mak] *{ağız} is.* Saldırı. [DS] ⊡ **sürsal etmek,** *{ağız} 1. Kovalamak. 2. Saldırmak.* [DS]

sürsalmak, [sür+sal-mak] *{ağız} gçl. f. [-ır]* **1.** Saldırmak. **2.** Paldır küldür bir yere girmek. [DS]

sürsat[1], [sü *(ordu)* + Ar. irsād *(hazır etme)* > sürsat ?] *{OsT} is.* İmparatorluk döneminde, sefer sırasında ordunun gereksinimini karşılamak üzere, bedelinin yarısı peşin, kalan yarısı daha sonra ödenmek koşuluyla ordunun geçeceği yerler halkından toplanarak hazır edilen hayvan, buğday, mısır, arpa vb. erzaka verilen ad. ⊡ **sürsat bedeliyesi,** *{OsT} Sürsat adıyla toplanan zahireye verilen para.*|| **sürsat koyunu,** *{OsT} Halktan sürsat olarak alınan koyun.*|| **sürsat zahiresi,** *{OsT} Halktan bedelinin yarısı peşin, kalan yarısı da daha sonra ödenmek üzere toplanan zahireye verilen ad.*

sürsat[2], [sür-mek + sat-mak > sür+sat] *{ağız} sf.* **1.** Patavatsız; sakar. **2.** Bulaşık; bozguncu. **3.** (Kadın için) sürtük. **4.** Uyuşuk; aptal; anlayışsız. **5.** Fırsatçı. [DS] ⊡ **sürsat olmak,** *{ağız} Acınacak durumda olmak; sürünmek.* [DS]

sürselemek, [sür-se-le-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Dürtmek; itmek.[DS]

sürsemek, [sür-mek > sür-sē-mek] *(sürse:mek) {eT} gçl. f. [-r]* Sürmek istemek. [DLT]

sürset, [sürsat / sürset] *{ağız} is.* **1.** Düzgün giyinmeyen. **2.** Uyuşuk; aptal; anlayışsız. [DS]

sürsülük, -ğü [Far. sur *(kırmızı)* + sülük] *{ağız} is.* Kırmızı alıç. [DS]

sürsür, [sür+sür] *{ağız} is.* Kibrit. [DS]

sürsüz, [sūr-süz] *{ağız} sf.* İnsanlık yanı olmayan; duygusuz. [DS]

sürşarj, [Fr. surcharge *(üstüne yükleme)*] *is.* Pul ve değerli kâğıtların üzerindeki rakam ya da yazıları değiştirmek için basılan yazı, rakam ya da motif.

sürtak, [sür-mek + Ar. ṭard > sürtak] *{ağız} is.* Uzaklaştırma; savma. ⊡ **sürtak edilmek,** *{ağız} Uzaklaştırılmak; savılmak.* [DS]

sürtecek, ği [sür-t-mek > sürt-ecek] *{ağız} is.* **1.** Bulaşık bezi. **2.** Bileği taşı. [DS]

sürtek[1], **-ği** [sür-t-mek > sürt-ek] *{ağız} sf.* **1.** Arsız; yüzsüz. **2.** Açgözlü. **3.** (Kadın için) ahlaksız; hoppa; sürtük. **4.** (Kişi için) çok gezen. **5.** Saldırgan, sataşmayı huy edinmiş. [DS]

sürtek[2], **-ği** [sürt-ek] *{ağız} is.* **1.** Bileği taşı. **2.** Rende. [DS] ⊡ **sürtek daşı** (taşı), *Haşhaş, tuz vb. ezmekte kullanılan, biri düzgün yassı ve geniş, diğeri bir yüzü düz elle tutulabilir taş.*

sürteleç, -ci [sürt-ele-ç] *{ağız} is.* Rende. [DS]

sürtme, [sür-t-me] *is.* **1.** Sürtmek eylemi. **2.** Cam tabakaları arasına zımpara tozu dökerek iki camı üst süte koyup parlatma işlemi. **3.** Biçim kazandırmak için derileri zımpara taşında çekerek işleme. **4.** *resim.* Bir yüzey üzerine yerleştirilen kâğıdın üs-

tünden kurşun kalem vb. ile sürtmek suretiyle alttaki yüzeyde bulunan desenleri kâğıt üzerine çıkarmaya dayanan bir resim yapma tekniği. **5.** *{ağız}* Kibrit. [DS] ⮺ **sürtme ağı,** *Açık denizlerde iki gemi tarafından sürüklenerek çekilen iki kollu ve geniş torbalı balık ağı.*|| **sürtme yüzeyi,** *Kibrit kutusunun, kibritleri sürterek tutuşturmak üzere özel ecza ile kaplanmış olan yüzeyi.*|| **sürtme yüzeyi eczası,** *Kibritleri yakmak için sürtme yüzeylerinin kaplamasını oluşturan ecza.*

sürtmeğ, [sürt-mek / sürt-meğ] *{ağız} gçl. f. [-er]* Sürtmek. [DS]

sürtmek[1]**,** [sür-ü-mek > sür-(ü)t-mek] *gçl. f. [-er]* **1.** Bir nesneyi bastırarak başka bir nesne veya yüzey üzerinden geçirmek. *{eT} (aynı)* [DLT] [EUTS]. **2.** *{eT}* Ovmak. [Gabain] **3.** Dokundurmak. **4.** *{ağız}* Badana etmek. [DS] **5.** *{ağız}* Yıpratmak; eskitmek. [DS] ⮺ **sürtmek taşı,** *{ağız}* → sürtek daşı. [DS]

sürtmek[2]**,** [sür-ü-mek > sür-(ü)t-mek] *{ağız} gçl. f. [-er]* (Masal, hikâye vb.) anlatmak; söylemek. [DS] ⮺ **sürtüp durmak,** *{ağız} Yerli yersiz birçok defa anlatmak.*

sürtmek[3]**,** [sür-mek > sür-t-mek] *gçsz. f. [-er]* Amaçsızca orada burada gezmek; dolaşarak oyalanmak; yararsızca dolaşmak. *{ağız} (aynı)* [DS] ⮺ **Sürt Allah sürt!** *Boş yere dolaşarak zamanını harcamayı anlatmak için kullanılır.*|| **sürtüp durmak,** *Yersiz ve sebepsiz olarak dolaşıp durmak.*

sürtmek[4]**,** [sürt-mek] *{ağız} gçsz. f. [-er]* Gizlenmek. [DS]

sürtüğeç, -ci [sürt-eğeç / sürtüğeç] *{ağız} is.* Bileği taşı. [DS]

sürtük[1]**, -ğü** [sür-t-mek > sürt-ük سورتك] *sf.* (Nesne için) sürtülmüş olan; sürtülmek eylemine uğramış olan; sürtülük; ezilen. *{eT} (aynı)* [DLT]

sürtük[2]**, -ğü** [sürt-ük سورتك] *sf.* **1.** *{eT}* Kendisine sürtmek eyleminde bulunulan; sürüştürülen. [DLT] **2.** *{OsT}* Sokulgan; girgin. **3.** *{ağız}* Arsız; yüzsüz. [DS] **4.** *{ağız}* Açgözlü. [DS] **5.** (Kadın için) zamanını evinden, ailesinden çok orada burada dolaşarak geçiren; evinde oturmayan; sürten. **6.** *{ağız}* Hoppa; oynak; ahlaksız. [DS] **7.** *is.* Rastgele erkeklerle düşüp kalkan kadın; fahişe; orospu. ⮺ **sürtük işler,** *{eT} Sürüştüren, kendisine sürüştürülen kadın; edilgen sevici kadın.* [DLT]

sürtük[3]**, -ğü** [sür-ü-t-mek > sürt-ük] *{ağız} is.* **1.** Sabahları değişik yönlerden esen rüzgâr. **2.** Selin sürükleyip getirdiği ağaçlar. [DS]

sürtük[4]**, -ğü** [sürt-ük] *{ağız} is.* Dokuma kuşakları keçelendirmeye yarayan bir tür tokmak. [DS]

sürtüke, [Yun. sourtoukho] *{ağız} is.* **1.** İçi pamuklu hırka. **2.** Kibrit. [DS]

sürtükleşme, [sür-t-ük-le-ş-me] *is.* Sürtükleşmek eylemi.

sürtükleşmek, [sür-t-ük-le-ş-mek] *dönşl. f. [-ir]* **1.** Sürtük durumuna gelmek; amaçsızca orada burada gezmeyi alışkanlık hâline getirmek. **2.** Fahişe olmak.

sürtüklük,-ğü [sür-t-ük-lük] *is.* **1.** Sürtük olma durumu. **2.** Zamanını boş yere gezip tozarak geçirme.

sürtülme, [sür-t-ül-me] *is.* Sürtülmek eylemi. ⮺ **sürtülme dairesi,** *{ağız} Çini imalatı sırasında, kuruyan çinilerin taş üzerinde sürtüldüğü yer.* [DS]

sürtülmek[1]**,** [sür-t-mek > sür-t-ül-mek] *{eT} edil. f. [-ür]* **1.** Ezilmek; dövülmek; sürülmek. [DLT] **2.** *dönşl. f. {ağız}* (Vücut için) sert yere sürtülmekten dolayı morarmak; çürümek. [DS]

sürtülmek[2]**,** [sür-t-ül-mek] *edil. f. [-ür]* **1.** Sürtmek eylemi yapılmak. **2.** Üzerinde sürtmek eylemi uygulanmak; sürtülmek eylemine konu olmak.

sürtünbeç, -ci [sürt-ün-meç / sürt-en-beç] *{ağız} is.* Merdiven tırabzanı. [DS]

sürtünme, [sür-t-ün-me] *is.* **1.** Sürtünmek eylemi. **2.** *fiz.* Yüzeyleri birbirine değen iki cismin, birbirlerine göre yaptıkları harekete gösterdikleri direnç. ⮺ **sürtünme bilimi,** *mekan. Göreli hareket halindeki yüzeylerin birbirine yaptığı etkileri inceleyen bilim dalı.*|| **sürtünme kat sayısı,** *Sürtünmeyi yenmek için teğetsel olarak uygulanması gereken kuvvetin, yüzeye dik tepki kuvvetine oranı.*|| **sürtünme ölçümü,** *mekan. Sürtünme kuvvetlerinin ölçümü.*

sürtünmek, [sür-t-mek > sür-t-ün-mek] *dönşl. f. [-ür]* **1.** Geçerken bir şeye dokunmak; hareket halinde iken bir şeye değmek. *{eT} (aynı)* [DLT] **2.** Bedenini veya bedeninin bir yerini bir şeye, bir şeyin yüzeyine sürtmek; sürünmek. *{eT} {eAT} {OsT} (aynı)* [DLT] **3.** *mecaz.* Kavga için neden aramak; laf atmak; çatmak; laf dokundurmak. ⮺ **sürtünüp durmak,** *Çıkarı ya da kazancı dolayısıyla birine yaltaklanıp durmak.*|| **sürtünü sürtünü,** *{eAT} Sürüne sürüne.*

sürtünmeli, [sür-t-ün-me-li] *sf.* Sürtünme ile gerçekleşen.

sürtünmeölçer, [sür-t-ün-me+ölç-er] *is. fiz.* Sürtünme kuvvetlerini ölçemeye yarayan alet; tribometre.

sürtünücü, [sür-t-ün-ücü] *is.* Sürtünme eylemini yapan.

sürtünürce, [sürt-ün-ür-ce] *{eAT} sf.* **1.** (Çocuk için) sürünerek yürüme çağında. **2.** Sürünerek yürüyen.

sürtünüş, [süt-ün-üş] *is.* Sürtünmek eylemi veya biçimi.

sürtürmek[1]**,** [sür-mek > sür-tür-mek] *{eT} gçl. f. [-ür]* **1.** Sürdürmek; sürgün ettirmek. [DLT] **2.** Sevk ettirmek. [DLT]

sürtürmek[2]**,** [sür-t-mek > sür-t-ür-mek] *{eT} gçl. f. [-ür]* Sürttürmek; sürterek aşındırtmak. [DLT]

sürtüş, [sür-t-üş] *is.* Sürtmek eylemi veya biçimi.

sürtüşme, [sür-t-üş-me] *is.* **1.** Sürtüşmek eylemi. **2.** *mecaz.* Anlaşmazlık; uyuşmazlık; geçimsizlik.

sürtüşmek, [sür-t-mek > sür-t-üş-mek] *{eT} işteş. f. [-ür]* **1.** Bir şeyin üzerine bir maddeyi birlikte sürmek, yaymak, bulaştırmak. **2.** Aşındırmak için birbirine sürtmekte yardımlaşmak; yardımlaşarak sürtmek. [DLT] **3.** Karşılıklı olarak birbirine sürtünmek. **4.** *mecaz.* Birbiri ile anlaşmazlık içinde olmak; sürekli dalaşmak; anlaşamamak; uyuşamamak.

sürtüşmeli, [sür-t-üş-me-li] *sf.* **1.** Aralarında sürtüşme bulunan; birbirine sürtünen. **2.** (Tartışma, konuşma, yaşama vb. için) sürtüşme ile geçen. **3.** *dbl.* (Ses için) konuşma sırasında açıkça bir sürtünme sesi duyulan; daralmalı; sürekli. */c/, /ç/, /f/, /ğ/, /h/, /s/, /ş/, /v/, /z/.*

sürtüştürme, [sür-t-üş-tür-me] *is.* Sürtüştürmek eylemi.

sürtüştürmek, [sür-t-üş-mek > sür-t-üş-tür-mek] *gçl. f. [-ür]* **1.** *{eT}* Aralıksız olarak sürtmek. [Clauson] **2.** İki şeyi birbirine sürekli ve gelişigüzel sürtmek.

sürtüştürücü, [sür-t-üş-tür-ücü] *is.* Başka birisine sürtünmekten, belli etmeksizin sürtünmekten, okşamaktan zevk alan cinsel sapık.

sürtüştürücülük, -ğü [sür-t-üş-tür-ücü-lük] *is.* Bir kalabalıkta ya da dar geçit vb. yerlerde karşı cinsten birine sürtünerek cinsel zevk duyma biçiminde görülen cinsel sapıklık.

sürub, [Ar. s̱erb > s̱ürūb ثروب] *(süru:b) {OsT} is.* **1.** İç yağları. **2.** Azarlamalar; çekiştirmeler; beğenmemeler.

süruc, [Ar. serc *(eyer)* > sürūc سروج] *(süru:c) {OsT} is.* Eyerler; at takımları.

sürud, [Far. sürūd سرود] *(süru:d) {OsT} is.* Şarkı; türkü; nağme. ⊡ **sürūd-gû,** *{OsT} 1. Şair. 2. Şarkıcı.*|| **sürūd-i hezar,** *{OsT} Bülbül nağmesi.*|| **sürūd-serā,** *{OsT} 1. Şarkıcı; solist. 2. Şair.*|| **sürūd-serc,** *{OsT} 1. Şair. 2. Şarkıcı.*

sürur[1], [Ar. surūr سرور] *(süru:r) {OsT} is.* Sevinç.

sürur[2], [Ar. serīr > surur سرور] *{OsT} is.* **1.** Tahtlar. **2.** Yatacak yerler. **3.** *kim.* Kırmızı cıva oksit.

süruri, [Ar. surūrī سروری] *(süru:ri:) {OsT} sf.* **1.** Sevinçli; neşeli. **2.** Sevinçle ilgili; neşeye ait.

süruş, [Far. sürūş سروش] *(süru:ş) {OsT} is.* **1.** Melek. **2.** Allah'tan vahiy getiren melek; Cebrail.

süruşan, [Far. sürūşān سروشان] *(süru:şa:n) {OsT} is.* Melekler.

süruşe, [Far. sürūşe سروشه] *(süru:şe) {OsT} is.* Melek.

sürü[1], [*eT.* sür-mek > sür-üg > sür-ü] *is.* **1.** Bir arada bulunan evcil hayvanlar topluluğu. **2.** Kırda veya otlakta bakımı ve gözetimi bir veya daha çok kişi tarafından yapılan evcil hayvanların tümü. **3.** Bir arada yaşayan yaban hayvanı topluluğu. **4.** Kesim, sağım, satış gibi belli amaçla ayrılmış hayvan topluluğu. **5.** *mecaz.* Edilgen davranışları açısından ele alınan, bireyselliği olmayan düzensiz insan topluluğu. **6.** İmparatorluk döneminde, devşirme usulü toplanan Hristiyan çocuklarından oluşturulan yüzer kişilik ya da ikiyüzer kişilik gruplara verilen ad. **7.** *sf.* Pek çok. ⊡ **sürüden ayrılmak,** *Diğerlerinden ayrı tutum içinde bulunmak; başka yol izlemek.*|| **sürü sepet,** *Birçok kimse ya da şey; hep birlikte.*|| **sürüsüne bereket,** *argo. Pek çok; çok sayıda.*|| **sürü sürü,** *Pek çok; sürüler hâlinde.*|| **sürü yolu,** *{ağız} Araba yolu.* [DS]

sürü[2], [? sürü] *{ağız} is.* Sağmal hayvan memesi. [DS]

sürüc, [Ar. sirāc > sürūc سروج] *{OsT} is.* Işıklar; kandiller; mumlar.

sürücü[1], [sürü-cü] *is.* **1.** Sürü sahibi olan kimse; sürüsü olan. **2.** İmparatorluk döneminde devşirme çocuklardan oluşan grupları belirlenen yere götürmekle görevli memura verilen ad.

sürücü[2], [sür-mek > sür-ücü] *is.* **1.** Atlı ya da motorlu bir taşıtı yönetip süren kimse. **2.** Bir binek hayvanını süren kimse. **3.** Sürek avlarında, av hayvanlarını bulunduğu yerlerden çıkartarak av bölgelerine doğru süren usta avcı. **4.** *bsy.* Bir manyetik kayıt ortamını, okuma ya da kayıt düzeneğinin bulunduğu yere süren bilgisayar çevre birimi. **5.** *bsy.* Bir veya daha çok yazılım modülünü çağıran, yürütümünü sağlayan ve denetleyen yazılım. **6.** *{ağız}* Posta arabası süren kimse. [DS] ⊡ **sürücü belgesi,** *Motorlu taşıtları kullanma becerisi edinmiş bir kimseye bu durumunu belgelendirmek üzere verilmiş belge; ehliyetname; ehliyet.*

sürücül, [sürü-cül] *sf.* (Hayvanlar için) sürü hâlinde yaşamayı alışkanlık edinmiş.

sürücülük[1],**-ğü** [sürü-cü-lük] *is.* Sürü sahibi olma durumu.

sürücülük[2],**-ğü** [sür-ücü-lük] *is.* Sürücü olma durumu; bir taşıtı kullanma işi.

sürüg, [sür-mek > sür-üg] *{eT} is.* Sürü. [DLT] [E-UTS] [Gabain] [İKPÖy.] [KB]

sürük, -ğü [sür-ük] *{ağız} sf.* **1.** Azgın. **2.** Sürülmüş. [DS]

sürükkü, [sür-ük-mek > sürük-kü] *{ağız} is.* Sürgü yerine kullanılan herhangi bir ağaç dalından yapılmış geçici tarım aracı. [DS]

sürükleme, [sür-ük-le-me] *is.* **1.** Sürüklemek eylemi. **2.** *{ağız}* Tokat dolaylarında düğünlerde oynanan bir oyun. [DS]

sürüklemek, [sür-ük-le-mek] *gçl. f. [-r] [-l(ü)-yor]* **1.** Bir şeyi yerden kaldırmaksızın, iterek ya da çekerek beraberinde götürmek. **2.** (Akar su için) götürmek. **3.** *mecaz.* (Kişi için) isteksiz olarak veya gereksiz yere beraberinde götürmek ya da getirmek; bir kimseyi gücünü, etkisini, yetkisini kullanarak bir yere yanında götürmek. **4.** *mecaz.* Aynı

hareketi yaptırmak; bırakamayacak duruma getirmek. **5.** *mecaz.* (Kişi, toplum vb. için) kendi istenci dışında, üzerinde manevi bir baskı oluşturarak özgürce seçmesine olanak tanımaksızın bir eyleme yönlendirmek; içinden çıkılması güç bir duruma sokmak; kötü bir duruma, sonuca götürmek. **6.** *mecaz.* (Kitap, konuşma vb. için) güçlü bir ilgi uyandırarak dikkatin üzerinde yoğunlaşmasına neden olmak. **7.** (Gemi, vb. için) rüzgârın etkisi ile yolundan ya da bağlı bulunduğu yerden ayrılmak.

sürüklemeli, [sür-ük-le-me-li] *sf.* **1.** Sürükleme eylemi ile yapılan; sürüklemeye dayanan. **2.** Dolaylı çekme.

sürüklendirme, [sür-ük-le-n-dir-me] *is.* Sürüklendirmek eylemi.

sürüklendirmek, [sür-ük-le-n-dir-mek] *gçl. f. [-ir]* Sürüklenmek eylemini yaptırmak; sürüklenmesini sağlamak.

sürükleniş, [sür-ük-le-n-iş] *is.* Sürüklenmek eylemi veya biçimi.

sürüklenme, [sür-ük-le-n-me] *is.* Sürüklenmek işi.

sürüklenmek, [sür-ük-le-n-mek] *edil. f. [-ir]* **1.** Sürüklemek eylemi yapılmak; sürüklemek eylemine konu olmak. **2.** (Tekne için) akıntı, rüzgâr vb. etkisi ile yön veya yer değiştirmek; gelişigüzel dolaşmak. **3.** (İş için) sonuçlanıncaya kadar çok zaman geçmek; geciktirilmek. **4.** (Kişi için) bir kimsenin etkisi ya da zoru ile birlikte bir yere gitmek. **5.** (Topluluk için) kendi istenci dışında bir eyleme ya da zor duruma itilmek. **6.** *spor.* (Kayakçı için) denge ve kontrolünü kaybederek yamaçtan aşağı denetimsiz biçimde düşmek. **7.** *dönşl. f.* Kendi kendini sürüklemek.

sürükletme, [sür-ük-le-t-me] *is.* Sürükletmek eylemi.

sürükletmek, [sür-ük-le-t-mek] *gçl. f. [-ir]* Sürüklemek eylemini yaptırmak; bir şeyi veya kişiyi yerden kaldırmadan ittirmek veya çektirmek; ittirmek; sürütmek.

sürükleyici, [sür-ük-le-y-ici] *sf.* **1.** Dikkati ve ilgiyi çekerek sürükleyen; ilgiyi devam ettiren. **2.** Sürükleme niteliği ve gücü taşıyan.

sürükleyiş, [sür-ük-le-y-iş] *is.* Sürüklemek eylemi veya biçimi.

sürükmek, [sür-ük-mek سركمك] *{eAT} edil. f. [-ür]* **1.** Sürülmek; uzaklaştırılmak. **2.** *dönşl. f.* Ayak altına düşmek; sürünmek. **3.** *{ağız}* Sürüklenmek. [DS]

sürükmüş, [sür-ük-müş سركمش] *{eAT} sf.* Sürülmüş; sürgün edilmiş; kovulmuş.

sürüktürmek, [sür-ük-tür-mek سركدرمك] *{eAT} gçl. f. [-ür]* Sürüp çıkaran.

sürülgen, [sür-mek > sür-ül-mek > sür-ül-gēn] *(sürülge:n) {eT} sf.* Her zaman, her yerden sürülen. [DLT]

sürülme, [sür-ül-me] *is.* Sürülmek işi.

sürülmek[4], [sür-mek > sür-ül-mek] *{eT} edil. f. [-ür]* Ezilmek; döğülmek. [DLT]

sürülmek[5], [sür-mek > sür-ül-mek] *edil. f. [-ür]* Bir şeyin üzerine kat oluşturacak biçimde sıvanmak.

sürülmek[3], [sür-mek > sür-ül-mek] *edil. f. [-ür]* **1.** (Ürün için) alıcı kitlesine sunulmak; pazara çıkarılmak. **2.** (Para için) dolanıma sokulmak. **3.** (İleri, öne vb. kelimeler ile birlikte) iddia edilmek; teklif edilmek.

sürülmek[1], [sür-mek > sür-ül-mek] *edil. f. [-ür]* **1.** *{eT}* Sevk edilmek. [DLT] **2.** (Taşıt vb. için) yönetilip yürütülmek; kullanılmak. **3.** (Nesne için) yerden kaldırılmaksızın ileri doğru itilmek, çekilmek. **4.** (Hayvan sürüsü için) bir yere doğru sevk edilmek; yönlendirilmek. **5.** (Tarla için) pulluk ya da saban ile işlenmek; ekime hazır duruma getirmek. **6.** (El, ayak vb. için) dokundurulmak; değdirilmek.

sürülmek[2], [sür-mek > sür-ül-mek] *edil. f. [-ür]* **1.** *{eT}* Uzağa gönderilmek. [DLT] **2.** (Kişi için) ülkesinden, memleketinden ya da doğduğu topraklardan uzak bir yerde yaşamaya mecbur edilmek; sürgün edilmek; uzaklaştırılmak; nefyedilmek. **3.** *{ağız}* Kovulmak. [DS]

sürülmek[6], [sür-mek > sür-ül-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ür]* (Sığır, davar vb. için) çiftleşmek. [DS]

sürülüş, [sür-ül-üş] *is.* Sürülmek eylemi veya biçimi.

sürüm, [sür-üm] *is.* **1.** Sürmek eylemi. **2.** Bir malın piyasaya sunulması; hızlı bir şekilde satılması; revaç. **3.** Paranın tedavüle çıkarılması; geçerli durumda bulunması; tedavül. **4.** *bsy.* Bilgisayar işletim ve yazılım programlarının kullanılmak üzere çıkarılmış olan ve kendi içinde bir bütünlük taşıyan her bir partisi; versiyon *(1998).* **5.** *bsy.* Bir yazılım programının ilk ürünü veya oradaki düzeltimlerini içeren ara dağıtım ürünü. **6.** *{ağız}* Tarlayı sürme işi. [DS] ☞ **sürüm sürüm,** *Sürünmek eylemini pekiştirmek için kullanılır.*|| **sürüm sürüm sürünmek,** *Yoksul ve perişan bir hâlde yaşamak.*

sürüme, [sür-ü-me] *is.* Sürümek eylemi.

sürümek, [sür-ü-mek سورمك] *gçl. f. [-ür]* **1.** Bir şeyi yerden kaldırmaksızın çekmek veya itmek; sürüklemek. *{eAT} {OsT} (aynı)* **2.** (Hafif şeyler için) bulunduğu yerden ayırmak; sürüklemek. **3.** Herhangi bir sebep yüzünden güçlükle yürüyebilmek. **4.** Bir şeyi arkasına takarak alıp götürmek. **5.** Sürmek; devam etmek. **6.** *{eAT} {OsT}* Dokundurmak; temas ettirmek; sürmek.

sürümlü, [sür-üm-lü] *sf.* (Ticarî eşya veya mal için) sürümü olan; çok aranır, çok satılır olan; revaçta olan; revaç bulan.

sürümsüz, [sür-üm-süz] *sf.* (Ticarî eşya veya mal için) az satılan; sürümü olmayan; satılmayan; revaçta olmayan; revaç bulmayan.

sürümsüzlük, -ğü [sür-üm-süz-lük] *is.* Bir malın sürümü olmaması durumu; revaç bulmama.

sürün, [sür-ün ?] *{ağız} is.* Bir tür hamur yemeği. [DS]

sürünceme, [sür-ün-ceme] *is.* Bir işin sonuçlanıncaya kadar gereksiz yere uğradığı gecikmelerin tümü. ☞ **sürüncemede bırakmak,** *Bir işin sonuçlanması işlemini boş yere geciktirmek; süründürmek.*|| **sürüncemede kalmak,** *(İş için) sonuçlanma işlemi boş yere gecikmek; bir türlü sonuçlanmamak; gecikmek; askıda kalmak.*

sürüncemek, [sürün-ce-mek] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-c(ü)-yor]* İşin sonuçlanmasında boş yere gecikme olmak. [DS]

sürüncümek, [sürün-cü-mek] *{ağız} gçsz. f. [-r]* → sürüncemek. [DS]

süründi, [sür-mek > sür-ün-mek > sür-ün-dī] *(süründi:) {eT} sf.* **1.** (Kişi için) sürülmüş; sürgün edilmiş. [DLT] **2.** Sürünen. [KB] ☞ **süründi er,** *{eT} Sürgün edilen adam.* [DLT]

süründürme, [sür-ün-dür-me] *is.* Süründürmek eylemi.

süründürmek, [sür-ün-dür-mek] *gçl. f. [-ür]* **1.** Bir kimsenin yerde sürünmesine neden olmak; sürünmesini sağlamak. **2.** Bir kimsenin kötü koşullarda yaşamasına veya yoksul kalmasına neden olmak. **3.** (İş için) sürüncemede bırakmak.

süründürülme, [sür-ün-dür-ül-me] *is.* Süründürülmek eylemi.

süründürülmek, [sür-ün-dür-ül-mek] *edil. f. [-ür]* **1.** Süründürmek eylemi yapılmak; sürünmek eylemi yaptırılmak. **2.** Sürünmek eylemine ve durumuna uğratılmak. **3.** Süründürmek eylemine konu olmak.

sürünge[1], [sürün-mek > sürün-ge / sürün-gü] *{ağız} is.* Tarla sürgüleme işinde kullanılan tarım aracı; sürgü. [DS]

sürünge[2], [Yun. spoggia / sogga => sürünge] *{ağız} is.* Fırın süpürmeye yarayan ucunda bez bulunan uzun sopa. [DS]

sürüngeç, -ci [sürün-mek > sürün-geç] *{ağız} sf.* Sürünmek zorunda kalan; sürünen. [DS]

sürüngen, [sür-ün-gen] *sf.* **1.** Sürünmek işini alışkanlık edinmiş olan; sürünme huyunda olan. **2.** *is. zool.* Yerde ayaklarını kullanmaksızın sürünerek hareket eden hayvan, *(1935)*. **3.** *bot.* (Kök, gövde vb. için) yerde sürünerek büyüyen, gelişen; yere yatay olarak uzayan. ☞ **sürüngen bilimci,** *biy. Sürüngenleri inceleyen bilim adamı.*|| **sürüngen bilimi,** *biy. Sürüngenleri inceleyen hayvan bilimi dalı.*

sürüngenler, [sür-ün-gen-ler] *is. zool.* Kaplumbağa, kertenkele, timsah ve yılan gibi türleri içine alan, vücut sıcaklığı değişken, amniyonlu, döl yataklı omurgalılar sınıfı, *(Reptilla)*.

sürüngmüş, [sür-üñ-müş] *(sürüñmüş) {eAT} sf.* **1.** Kovulmuş; sürülmüş. **2.** Taşlanmış; recmedilmiş. **3.** Menfur; perişan; zelil.

sürüngü, [Yun. spoggia / sogga => sülüngü] *{ağız} is.* Fırın süpürmeye yarayan, ucunda bez bulunan uzun sopa. [DS]

sürünme, [sür-ün-me] *is.* **1.** Sürünmek eylemi. **2.** *zool.* Uzun bacaklı bir hayvanın bacaklarını kullanmaksızın yerde veya bir yüzey üzerinde vücudunu sürterek yer değiştirmesi işlemi.

sürünmek, [sür-mek > sür-ün-mek] *{eT} edil. f. [-ür]* **1.** (Sert bir şey için) dövülerek ezilmek. [DLT] **2.** Sürmek eylemi yapılmak; sürmek eylemine konu olmak. **3.** *dönşl. f.* Kendini kaşımak; kaşınmak için sürtünmek. [DLT] **4.** Karnı ya da dizleri üzerinde kendini sürümek suretiyle ilerlemek. **5.** (Yorgunluk, hastalık, sakatlık vb. nedenlerle) güçlükle hareket edebilmek; kendini sürüklemek. **6.** *{ağız}* (Bebek için) emeklemek. [DS] **7.** Bir şeye dokunarak geçmek; geçerken bir şeye dokunmak. **8.** *mecaz.* Yoksulluk ve çaresizlik içinde yaşamak; kötü koşullar içinde bulunmak. **9.** *mecaz.* (Nesneler, eşyalar için) oraya buraya dağıtılmış olmak; tertip ve düzen içinde bulunmamak. **10.** (İş için) sonuçlanması gecikmiş olmak; sürüncemede kalmak. **11.** *gçl. f.* (Kolonya, koku, krem vb. için) kendi üzerine sürmek.

sürünmüş, [sür-ün-mek > sürün-müş] *{ağız} is.* Kaymış veya kaymaya yüz tutmuş yer. [DS]

sürüntü[1], [sür-üntü] *{ağız} is.* **1.** Kullanılarak küçülmüş sabun. **2.** *sf. mecaz.* (Kişi için) zayıf; cılız; kuru. [DS]

sürüntü[2], [sür-ün-mek > sür-ün-tü] *{ağız} is.* **1.** Yokluk yüzünden sıkıntı çeken kimse; ezilmiş. **2.** Durmadan yer değiştiren, çok gezen; serseri. [DS]

sürüntü[3], [sür-ün-tü] *{ağız} is.* **1.** Sürünen tomruk vb. şeyin yerde bıraktığı iz. **2.** Kaymış toprak. [DS]

sürüntü[4], [sür-üntü] *{ağız} is.* Sonuçlanmamış, sürüncemede kalmış iş. [DS]

sürünüş, [sür-ün-üş] *is.* Sürünmek eylemi veya biçimi.

sürür[1], [? sürür] *is. kim.* Kırmızı cıva 2 oksit; HgO; zırnık.

sürür[2], [Ar. serīr *(taht)* > sürür سرر] *{OsT} is.* Tahtlar.

sürüş, [sür-üş] *is.* Sürmek eylemi veya biçimi.

sürüşme, [sür-üş-me] *is.* **1.** Sürüşmek eylemi. **2.** *{ağız}* Yarışma; yarış. [DS]

sürüşmek[1], [sür-mek > sür-üş-mek] *işteş. f. [-ür]* **1.** Karşılıklı birbirine sürmek. **2.** *{eT} {ağız}* İtişmek; karşılıklı uğraşmak; çekişmek; kavga etmek. [DLT] [DS] **3.** *{ağız}* Çekememek; kıskanmak. [DS] **4.** *{ağız}* Yarışmak; karşılaşmak. [DS]

sürüşmek[2], [sür-üş-mek] *{eT} işteş. f. [-ür]* Borcu alacakla ödeşmek. [DLT]

sürüşmek[3], [sür-mek > sür-üş-mek] *{eT} gçl. f. [-ür]* (Aygır için) aşmak istediğinde kısrağı dişleyerek sürüklemek. [DLT]

sürüşmek[4], [sür-mek > sür-üş-mek] *{ağız} gçsz. f. [-ür]* Davacı olmak. [DS]

sürüşmek[5], [sür-mek > sür-üş-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ür]* İşi uzatmak; oyalanmak. [DS]

sürüştürme, [sür-üş-tür-me] *is.* Sürüştürmek eylemi.

sürüştürmek, [sür-üş-tür-mek] *gçl. f. [-ür]* **1.** İki şeyi birbirine yavaş hareketlerle sürekli olarak sürmek; ovarak sürmek. **2.** Özen göstermeden, gelişigüzel ve çabucak sürmek; orasına burasına rastgele sürmek. **3.** *{ağız}* Bir kimseyi birçok kişi övmek. [DS]

sürüt, [sür-üt] *{ağız} is.* **1.** Döveni boyunduruğa bağlayan ok. **2.** Buğday değirmeni. [DS]

sürütgü, [sürü-t-mek > sürüt-kü] *{ağız} sf.* **1.** Utanmaz; yüzsüz. **2.** Askıntı. [DS]

sürütkü, [sürü-t-mek > sürüt-kü] *{ağız} is.* **1.** Kışın kar üstünde sürükleyerek getirilmiş odun. **2.** Oynak, hoppa kadın; sürtük. [DS]

sürütme[1], [sür-ü-t-me] *is.* **1.** Sürütmek eylemi. **2.** Deniz dibini taramakta kullanılan demir bir çerçeveye geçirilmiş ağ; trol ağı; trata. **3.** Deniz içinde çekilerek balık avlamakta kullanılan bir tür olta. **4.** *{ağız}* Kesilmiş ağaçları öküze koşarak çektirme; bu şekilde getirilmiş tomruk. [DS] **5.** *{ağız}* Kar küreği. [DS] **6.** *{ağız}* Aba terlik; pantufla. [DS] **7.** *{ağız}* Uzun elbise. [DS] **8.** *{ağız}* Direk. [DS] **9.** *{ağız} folk.* Gümüşhane yöresinde oynanan bir halk oyunu. [DS] **10.** *{ağız}* İşi uzatma. [DS] ⊟ **sürütme ağacı,** *{ağız} 1. Hayvanlara sürükletilen küçük ağaçlar. 2. Yapıların damlarını örtmekte kullanılan ağaçlar.* [DS]

sürütme[2], [sür-ü-t-me]*{ağız} sf.* **1.** (Kadın için) beceriksiz. **2.** (Kişi için) düşük yaradılışlı; sevilmeyen. **3.** (Kişi için) çok gezen. [DS]

sürütmek, [sür-ü-t-mek] *gçl. f. [-ür]* Sürümek eylemini yaptırmak; birine ittirterek ya da çektirmek suretiyle bir şeye yer değiştirtmek.

sürüv, [*eT.* sür-üg > sürüv] *{ağız} is.* Sürü. [DS]

sürveyan, [Fr. surveillant] *is.* Gözetmen; gözetici.

sürveyör, [İng. surveyor *(müfettiş)*] *(sürve'yör) is.* Gözetici.

Süryani, [Ar. suriyye > süryānī سريانى] *(sürya:ni:) {OsT} is.* **1.** Arami kökenli, Mardin, Midyat, Gaziantep, Diyarbakır çevrelerinde ve Suriye, Lübnan ve Irak'ta yaşayan bir Hristiyan topluluk. **2.** *sf.* Bu topluluktan ya da soyundan olan. **3.** *sf.* Bu topluluğa ilişkin. ⊟ **Süryani kilisesi,** *Ayinlerinde Süryani dilini kullanan ve Suriye düzenine bağlı Doğu Kilisesi.*

Süryanice, [süryani-ce] *is.* Sami dillerinin Aramca öbeğine giren, Kuzey Mezopotamya'da konuşulmuş eski Edessa (Urfa) lehçesi.

süs[1], [süs] *is.* **1.** Bir bütünü süsleyen, bezeyen, ona güzellik katan öge; bezek; bezeme. **2.** Süsleme; süsleme işi; süsleme sanatı. **3.** Yalnızca süsleme işlevi olan şey. **4.** *mecaz.* Güzelleştiren şey; güzellik katan şey; güzellik veren şey. **5.** Anlamı zenginleştiren edebiyat sanatı. **6.** Lüks sayılabilecek şey. ⊟ **süs biberi,** *{ağız} Acı olmayan, rengi için yetiştirilen bir tür kırmızı biber.* [DS]|| **süs bitkisi,** *İç ve dış mekânları süslemek için yetiştirilen bitki.*|| **süs elması,** *bot. Çiçeklerinin veya yapraklarının güzelliğinden dolayı yetiştirilen küçük meyveli, Uzakdoğu kökenli elma ağacı, (Malus spectabilis).*|| **süs için,** *"Gerektiği ya da yararlı olduğu için değil." anlamında kullanılır.*|| **süs püs,** *Herhangi bir süs için alay ve küçümsemede bulunmak için söylenir.*|| **süs şeftalisi,** *bot. Bahçelerde süs için yetiştirilen, ilkbaharda pembe, beyaz katmerli çiçekler açan bir şeftali türü, (Prunus persica sinensis).*|| (kendine veya bir şeye) (bir şey) **süsü vermek,** *1. Üstün bir nitelik ya da özelliği bulunmamasına karşın varmış gibi göstermeye çalışmak. 2. Sahtecilik yapmak; kılığına sokmak veya girmek.*

süs[2], [süs] *{ağız} is.* Hayvanın tos vuracak durum alması. [DS]

süs[3], [*eT.* sü > süs] *{ağız} is.* Asker. [DS]

süsegen, [süs-mek > süs-ē-mek > süsē-gēn] *(suse:-ge:n) {eT} sf.* Çok süsen. [DLT]

süseğen, [süs-mek > süse-gen > süseğen سوسه كن] *sf.* **1.** *{eAT} {OsT}* (Hayvan için) boynuzla vuran; boynuzlayan; tos vuran; süsen. **2.** *{ağız}* Süsmeye alıştırılmış. [DS]

süsek, [süs-mek > süs-ek سوسك] *{OsT} {ağız} sf.* → süseğen. [DS]

süsen, [Far. süsen] *is. bot.* Süsengillerden, yaprakları kınlı ve az dallı, soğanlı ya da kök saplı çok yıllık, çiçekleri iri ve güzel keskin kokulu süs bitkisi, *(İris).* ⊟ **süsen sümbül,** *{ağız} folk. Kars yöresinde tek kadın tarafından oynanan bir oyun.* [DS]|| **süsen yağı,** *Süsenin kök saplarından elde edilen ve parfümeride kullanılan uçucu yağ.*|| **süsen yeşili,** *Minyatür ya da guvaş resimlerde kullanılan, kireç ve süsen yaprağı ile hazırlanan soluk yeşil renk.*

süsengiller, [süsen-gil-ler] *is. bot.* Zambaklar takımından, süsen, glayöl, safran, gelin çiçeği gibi sekiz yüz kadar türü içeren çok yıllık soğanlı ya da kök saplı, bir çenekli bitkiler familyası, *(İridaceae).*

süser, [? süser] *{ağız} is.* Kilit. [DS]

süseri, [? süseri] *{ağız} is.* Evlerde, tandırlarda öten çekirge. [DS]

süsgen, [süs-mek > süs-gēn سوسكن] *(süsge:n) sf.* **1.** *{eT}* Çok süsen. [DLT] **2.** *{OsT}* (Hayvan için) boynuzla vuran; tos vuran; süsen. **3.** *{ağız}* Süsmeye, boynuzlamaya alıştırılmış. [DS]

süsgirmek, [süs-mek > süs-gir-mek] *{eT} gçl. f. [-er]* Süsmek istemek; süsmek için saldırmak. [DLT]

süsgü, [süz-mek > süz-gü] *{ağız} is.* Süzgeçli bahçe kovası. [DS]

süsgün[1], [süs-kün / süsgün] *{ağız} sf.* → süsgen. [DS]

süsgün[2], [süğ-sün / sük-sün > süsgün] *{ağız} is.* Ense; boyun. [DS]

süsgürmek, [süs-mek > süs-gür-mek] *{eT} gçl. f. [-er]* → süsgirmek. [DLT]

süsken, [süs-mek > süs-ken] *{ağız} sf.* → süsgen. [DS]

süskün, [süs-mek > süs-kün] *{eT} is.* Arka; kıç. [EUTS]

süsleme, [süs-le-me] *is.* **1.** Süslemek eylemi; bezeme; tezyin. **2.** Bir şeyi veya yeri süsleyen ögelerden her biri; bezek. **3.** Süsleri yerleştirme biçimi veya sanatı. **4.** Bir kompozisyonda ana konuyu etkilemeden çıkarılabilecek ikincil ögelerin tümü. ⧉ **süsleme sanatları,** *Kullanım amaçlı olsun olmasın estetik değer taşıyan eşyalar ve süsleme ögeleri üretmeyi amaçlayan sanat kolu.*

süslemeci, [süs-le-me-ci] *is.* **1.** Süslemecilikle uğraşan kimse. **2.** Süsleme örnekleri derleyen, tasarlayan sanatçı. **3.** Süslemecilik dalında uzmanlaşmış sanatçı.

süslemecilik,-ği [süs-le-me-ci-lik] *is.* **1.** Süsleme işi ve sanatı; süslemecinin yaptığı iş. **2.** Bir şeyi desen, motif ve renklerle süsleme sanatı.

süslemek, [süs-le-mek] *gçl. f. [-r] [-l(ü)-yor]* **1.** Bazı ek öge, motif veya renklerle daha güzel, daha gösterişli; daha göz alıcı hâle gelmesini, daha hoş görünmesini sağlamak; tezyin etmek. **2.** Söz oyunları ile güzelleştirmek. **3.** *mecaz.* Birinin kusurlarını uzun uzun yüzüne vurmak. **4.** Bir kimseyi herhangi bir tören, toplantı için güzel elbiseler giydirerek, makyaj yaparak, takılar takarak süslü hâle getirmek. **5.** (Bir nesne ve durum için) bir başka şeyi güzelleştirmek; süsleme işlevi görmek. **6.** (Yemek için) şekil, renk ve ek malzemeler ekleyerek iştah açıcı bir görünüm almasını sağlamak; donatmak.

süslendirme, [süs-le-n-dir-me] *is.* Süslendirmek eylemi.

süslendirmek, [süs-le-n-dir-mek] *gçl. f. [-ir]* Süslenmesini sağlamak.

süsleniş, [süs-le-n-iş] *is.* Süslenmek eylemi ve biçimi.

süslenme, [süs-le-n-me] *is.* Süslenmek eylemi.

süslenmek, [süs-le-n-mek] *edil. f. [-ir]* **1.** Süslemek eylemi yapılmak; süslemek eylemine konu olmak; süslü hâle getirilmek; bezenmek; donatılmak. **2.** *dönşl. f.* Giyinip kuşanarak, süs takılarını takarak, makyajını yaparak kendi kendini süslemek.

süsletme, [süs-le-t-me] *is.* Süsletmek eylemi.

süsletmek, [süs-le-t-mek] *gçl. f. [-ir]* **1.** Süslenmesini sağlamak; süslü hâle getirtmek. **2.** Süslemek işini yaptırmak.

süsleyici, [süs-le-y-ici] *sf.* Süslemeye yarayan; süsleyen; dekoratif.

süslü, [süs-lü] *sf.* **1.** Süsü olan; üzerinde süs ögeleri bulunan; müzeyyen. **2.** Süslenmiş olan; bezenmiş. **3.** süse ve süslenmeye çok önem veren; süs düşkünü. **4.** *ed.* (Anlatım için) sanat veya hüner göstermek amacıyla ortaya konan. ⧉ **süslü dil,** *ed. Mecazların, eğretilemelerin ve karşılaştırmaların çok aşırı kullanıldığı anlatım biçimi; süslü üslup.*|| **süslü püslü,** *Göze çarpacak derecede süsü belli olan.*|| **süslü üslup,** *ed. Mecazların, eğretilemelerin ve karşılaştırmaların çok aşırı kullanıldığı anlatım biçimi; süslü dil.*

süsme, [süs-me] *is.* Süsmek eylemi.

süsmek[1], [süs-mek سوسمك] *gçl. f. [-er]* **1.** (Boynuzlu hayvan için) boynuzu ile vurmak; tos vurmak; toslamak. *{eT} {eAT} {OsT} {ağız} (aynı)* [DLT] [DS] **2.** *{eAT} {OsT}* Sivri bir şeyle dürtmek. **3.** *{ağız}* Hor bakmak; itip kakmak. [DS] **4.** *{ağız}* (Küs kimse için) yan yan bakmak. [DS]

süsmek[2], [süz-mek] *{eT} gçl. f. [-er]* → sözmek. [EUTS]

süsmek[3], [süs-mek] *{ağız} gçsz. f. [-er]* Düz yüzey üstünde pürüzler, kabarcıklar, çıkıntılar oluşmak. [DS]

süspansiyon, [Fr. suspension] *is. kim.* **1.** Çözünmeyen katı maddeciklerin sıvı ortamda dibe çökmeden kalmış olma durumu. **2.** Böyle bir sıvı karışımı; asıltı. **3.** Taşıtlarda yoldaki bozuklukların sebep olduğu sarsıntıları azaltmak ya da emilmesini sağlamak amacıyla, taşıt şasisine yaylar aracılığıyla sağlanan esneklik.

süssüz, [süs-süz] *sf.* **1.** Süsü olmayan; süslenmemiş. **2.** Yalın; sade; gösterişten uzak; gösterişsiz.

süst, [Far. süst سست] *{OsT} sf.* **1.** Gevşek; zayıf; sağlam olmayan. *{ağız} (aynı)* [DS] **2.** Yavaş; ihmalkâr; tembel. **3.** Yumuşak. **4.** (Kelime için) boş; anlamsız; değersiz. **5.** *{ağız}* Geç. [DS] ⧉ **süst-azm,** *{OsT} Zayıf iradeli.*|| **süst-baht,** *{OsT} Şanssız.*|| **süst-endām,** *{OsT} Zayıf vücutlu.*|| **süst-pāy,** *{OsT} Yavaş yürüyen.*|| **süst-peymān,** *{OsT} Sözünde durmayan.*

süstan, [Yun. fustani / İt. fustan] *{ağız} is.* Elbise; fistan. [DS]

süstî, [Far. süstī سستى] *(süsti:) {OsT} is.* **1.** Gevşeklik; tembellik. **2.** Yavaşlık; ağırlık. **3.** Değersizlik.

süstük, -ğü [süs-mek > süs-tük] *{ağız} sf.* (Kişi için) eğitilmemiş. [DS]

süstürmek, [süs-mek > süs-tür-mek] *{eT} gçl. f. [-ür]* Süstürmek; tos vurdurmak. [DLT]

süsügen, [süs-mek > süs-ü-gen] *{ağız} sf.* → süsgen. [DS]

süsük[1], **-ğü** [süs *(yans.)* > süs-ük] *{ağız} is.* Düdük. [DS]

süsük[2], **-ğü** [süs-mek[3] > süs-ük] *{ağız} is.* Düz yüzey üzerindeki pürüz, çıkıntı. [DS]

süsülmek[1], [süs-mek > süs-ül-mek سوسلمك] *{eAT} edil. f. [-ür]* Boynuzla vurulmak; dürtülmek.

süsülmek[2], [süs-ül-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ür]* **1.** Başının üstüne düşmek; tepesi üstü düşmek. **2.** Yüzükoyun toprağa yatmak. [DS]

süsün, [süğ-sün > sǖ-sün] *{ağız} is.* **1.** Ense. **2.** Omuz arkası. [DS]

süsünmek, [süs-mek > süs-ün-mek] *{eT} dönşl. f. [-ür]* Başını vurur gibi görünmek. [DLT]

süsüşmek, [süs-mek > süs-üş-mek سوسوشمك / سوسشمك] *işteş. f. [-ür]* **1.** *{eT} {eAT} {OsT} {ağız}* (Hayvanlar için) boynuzları ile birbirine vurmak; karşılıklı süsmek. [DLT] [DS] **2.** *{eAT}* Mızrak gibi sivri bir şeyle dürtüşmek.

süşe, [Far. şīse => süşe] *{ağız} is.* Şişe. [DS]

süt, [*eT.* sǖ-t / sǖd > süt] *is.* **1.** Kadınların ve dişi memeli hayvanların, yavrularını beslemek için memelerindeki bezler tarafından salgılanan fildişi renginde tatlımsı, besleyici sıvı. *{eT} (sü:t) (aynı)* [DLT] [EUTS] [Gabain] **2.** *bot.* Bazı bitkilerin gövde, yaprak ya da çiçeklerinde bulunan süte benzer salgı. **3.** Süte benzer her türlü sıvı. **4.** Cilt bakım ve temizliğinde kullanılan parfümlü, az veya çok kıvamlı kozmetik emülsiyon. **5.** Erkek balığın tohumları. **6.** *{ağız}* İnsanın mayası, aslı. [DS] **7.** Başağın sertleşmemiş hâli. **8.** *argo.* Benzin; mazot. **9.** *{ağız} sf.* Taze; sütlü. [DS] **11.** (Beyaz renk için) tam; katıksız; kirsiz. ⧉ **südü** (sütü) **bozuk,** *{ağız} Soysuz.* [DS]|| **südü** (sütü) **cımbıldak,** *{ağız} Soysuz.* [DS]|| **südünü** (sütünü) **sağmak,** *{ağız} Yalvarıp yakarmak.*|| **südü** (sütü) **sümüğü temiz,** *{ağız} Soyu sopu temiz.* [DS]|| **süt ağacı,** *bot. Isırgangillerden, tropik bölgelerde yetişen, beyaz bir süt veren bir ağaç, (Pratinera / Galactodendron).*|| **süt ağzı,** *{OsT}} İlk süt; ağız.*|| **süt asidi,** *Laktik asit.*|| **süt aynası,** *İnekte butların arasında, memenin arkasında butlardan inen kıllarla apış arasından çıkan kılların ters yönde karşılaşmasından oluşan biçim.*|| **süt bağı,** *{ağız} Atın ayağında olan şişliklerin iyileşmesinden sonra bıraktığı beyaz izler.* [DS]|| **süt banyosu,** *Eskiden ünlü kadınların güzelliklerini korumak için eşek sütü içinde yaptıkları banyo.*|| **süt başı,** *Kaynatılmış sütün yüzeyinde biriken kaymak tabakası.*|| **süt beyaz,** *Çok beyaz; bembeyaz.*|| **süt borusu,** *1. Memede sütü taşıyan ve dışarıya çıkaran boru. 2. Makineli sağım yapılan yerlerde sütün sağımdan sonra kabul yerine ulaştırılmasını sağlayan boruya verilen ad. 3. Yoğun üretim yapılan ülkelerde dağlık meralardan sağılan sütlerin ovalardaki mandıralara ulaştırılmasında kullanılan boru hattı.*|| **süt camı,** *Bir tür Venedik buzlu camı.*|| **süt çalgını,** *{ağız} (Çocuk için) hamile olan annesini emmekten zayıf kalmış.* [DS]|| **süt çalmak,** *1. (Süt için) içen, emen çocuğu hasta etmek. 2. {ağız} Bozuk süt emdiği için hastalanıp zayıf düşmek.* [DS]|| **süt çalması,** *Hamile kalan kadının sütünün emzirdiği çocuğuna dokunması.*|| **süt çekmek,** *Bir yönü veya özelliği ile anne tarafı akrabalarına benzemek.*|| **süt çiyi,** *{ağız} Lor.* [DS]|| **süt çocuğu,** *1. Doğumdan iki yaşına kadar olan küçük çocuk; meme çocuğu. 2. Deneyimsiz, dayanıksız, nazlı kimse.*|| **süt çorbası,** *Süt ile yapılan çeşitli çorbalara verilen ad.*|| **süt çürüğü,** *1. {eAT} Kesilmiş süt; kesik; kesmik. 2. {ağız} Lor.* [DS] *3. {ağız} Çökelek.* [DS]|| **süt damarı,** *bot. Sütlü bitkilerde, içinde lateks bulunan birçok hücreden meydana gelen damar.*|| **süt danası,** *Henüz süt emen ya da özel olarak süt ile beslenen sığır yavrusu.*|| **süt dişi,** *Bebeğin altı aylıkken çıkarmaya başladığı ve yedi yaşına girdiğinde kendiliğinden dökülen geçici dişlere verilen ad.*|| **süt dökmüş kedi** (gibi), *İşlediği suç dolayısıyla korkan ve çekinen.*|| **süt düğümlenmesi,** *Bebek herhangi bir sebeple emmediği zaman sütün içerde kalmasından dolayı memenin sertleşmesi ve ağrıması.*|| **süt ebesi,** *{ağız} Yoğurt mayası.* [DS]|| **süt eğrisi,** *{ağız} Ön ayakları içe doğru eğik at.* [DS]|| **süt emen,** → sütemen.|| **süt emzirmek,** *(Anne veya süt anne için) bebeğe memesini emdirerek kendi sütünü vermek.*|| **süt eşi,** *{ağız} Yoğurt mayası.* [DS]|| **süt gibi,** *1. Çok beyaz; bembeyaz. 2. Çok temiz; tertemiz.*|| **süt hakkı,** *{ağız} Nişanda, damat ailesinin kızın annesine verdiği armağan.* [DS]|| **süt hırası,** *1. {OsT} Yeter derecede anne sütü almadığı için zayıf düşmüş çocuk. 2. {ağız}* → süt çalgını. [DS]|| **süt ile suvarmak,** *{eAT} Sütle beslemek.*|| **süt kebabı,** *Etleri süt içinde haşladıktan sonra kızartarak yapılan bir tür kebap.*|| **süt kesilmek,** *(Süt için) bozulmak ve pıhtılaşmak.*|| **süt kesimi,** *Çocuğu sütten kesme zamanı.*|| **süt kesmiği,** *{ağız} 1. Kaşar peyniri. 2. Lor.* [DS]|| **süt kır,** *{ağız} (At donu için) tümden beyaz.* [DS]|| **süt kırı,** *(At donu için) beyaz renkte olan.*|| **süt koyusu,** *{ağız} İçinde bir miktar süt bulunan kaymak.* [DS]|| **süt kuzusu,** *1. Henüz süt emen kuzu. 2. Korunması gerekecek kadar küçük çocuk; yavru. 3. Güçlük ve sıkıntı çekmemiş, nazlı kimse.*|| **süt kürü,** *Mide hastalığı nedeniyle ya da zayıflamak amacıyla belli bir süre yalnız süt içmek suretiyle yapılan diyet.*|| **süt lapası,** *{ağız} Pirinç, süt ve yağla yapılan bir tür pilav.* [DS]|| **süt mavi,** *{ağız} 1. Çok açık mavi; mavimsi. 2. Ten renginde.* [DS]|| **süt mavisi,** *Çok açık mavi.*|| **süt mısırı,** *İçi henüz katılaşmamış taze mısır.*|| **süt otu,** *bot. Süt otugillerden, Kuzey Amerika'da yetişen, kökleri hekimlikte balgam söktürücü, kuvvetlendirici ve idrar artırıcı olarak kullanılan çok yıllık veya tek yıllık altı yüz kadar türü bulunan otsu bitki, (Polygala vulgaris).*|| **süt otugiller,** *bot. Süt otu ile benzeri bitkileri kapsayan iki çenekli, ayrı taç yapraklı, sarılgan gövdeli ot ve çalılar familyası, (Polygalaceae).* || **süt ötrüm,** *{eT} Mercimek gibi ishal veren bir ot.* [DLT]|| **süt pidesi,** *{ağız} Süt ve yumurta çırpılarak yapılan bir yemek.* [DS]|| **süt**

sızma, *{ağız} Bir çocuk hastalığı.* [DS]|| **süt suyu,** *Kesilmiş sütün çökeleğinden ayrılan su.*|| **süt sümük,** *{ağız} Soy sop.* [DS]|| **süt şekeri,** *biy. Sütte bulunan ve suyun buharlaşması ile kristalleşen şeker; laktoz;* $C_{12}H_{22}O_{11}$|| **süt tarnası** (tarhanası), *{ağız} Kavrulmuş buğday ununun sütle yoğrulması ile elde edilen hazır çorbalık.* [DS]|| **süt taşması,** *Emzikli kadının memesinden bol miktarda süt gelmesi durumu.*|| **sütten ağzı yanmak,** *Az çok kendisine zarar veren olaydan ders alarak uyanık davranmak; deneyim kazanmak.*|| **sütten kesmek,** *1. Bebeği emzirmeye son vermek; bebeği memeden ayırmak. 2. Hayvan yavrusunun sütle beslenmesine son vermek.*|| **süt tozu,** *Özel yöntemlerle kurutulan ve kapalı kutularda korunan, daha sonra su katılarak kullanılan süt.*|| **süt uyutmak,** *{ağız} Yoğurt mayalamak.* [DS]|| **sütü bozuk,** *Kötü bilinen aileden gelen; mayası bozuk.*|| **sütü çekilmek,** *(Anne için) meme bezlerinin etkinliği durmak; sütü kesilmek.*|| **sütü kaçmak,** *{ağız} Çok korkmak.*|| **sütü kesilmek,** *(Anne için) artık memelerinden süt gelmemek.*|| **sütüne havale,** *Bir işi doğru ve güvenilir biçimde yapma işini, bir kimsenin vicdanına bırakma; vicdanına havale etme.*|| **sütüne kalmak,** *Birinin insanlığına, namusluluğuna dayanmak.*|| **sütünü helal etmemek,** *(Anne için) çocuğunun bazı kötü davranışları yüzünden manevi hesaplaşma yaparak onu doğruluğa itmek için bazı borç yükümlülüğüne sokmak.*|| **sütü temiz,** *Soylu, iyi ve karakter sahibi kimse.*|| **süt vermek,** *(Ana için) emzirmek.*|| **süt vurgunu,** *1. Hamile kalan annesinin sütünü emen ve bu yüzden hasta olan çocuk; süt çalmış olan. 2. {ağız} (Hayvan için) ana sütü emmediği için gelişememiş; kavruk.* [DS]|| **süt yanığı,** *{ağız}* → süt vurgunu. [DS]|| **süt yaymak,** *Yağ çıkarmak için süt başını yayıkta dövmek.*|| **süt yılı,** *{ağız} Ekinin ve sütün bol olduğu yıl.* [DS]|| **süt yüzü,** *Kaynamış sütün üzerindeki ince kaymak tabakası.*

süta, -a'ı [Ar. ṣütāʿ صتاع] *(süta:) {OsT} is.* Nezle.

sütana, [süt+ana] *is.* **1.** Bir çocuğun, annesinden başka sütünü emmiş olduğu kadın; sütanne. **2.** Kendi yavrusu dışında bir ya da birkaç yavruyu besleyen dişi hayvan.

sütanalık,-ğı [süt+ana-lık] *is.* Süt ana olma durumu.

sütanne, [süt+anne] *is.* Sütana.

sütannelik,-ği, [süt+anne-lik] *is.* Sütanalık.

sütbaba, [süt+baba] *is.* Sütannenin kocası.

sütbesüt, [Far. süd *(kâr)* سود + bī-süd بی سود => sütbesüt] *{ağız} zf.* Kârına zararına bakmadan; çıkar gözetmeksizin.

sütçü, [süt-çü] *is.* **1.** Süt satan kimse. **2.** Sütlü tatlıların satıldığı dükkân; muhallebici. **3.** Bol süt veren hayvan. ⊡ **sütçü beygiri gibi,** *Tembel; miskin.*

sütçülük, -ğü [süt-çü-lük] *is.* **1.** Sütçünün yaptığı iş. **2.** Süt ve süt ürünlerini işleme; bu işin yapıldığı sanayi kolu.

sütemen, [süt+em-en] *{ağız} is.* Sütle beslenme çağında olan hayvan yavrusu. [DS]

sütenmek, [süt-en-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* Çok naz etmek. [DS]

sütgâm, [Ar. zükām] *{ağız} is.* Soğuk algınlığı; nezle. [DS]

sütgen, [süt-le-ğen > sütgen] *{ağız} is.* Sütleğen. [DS]

sütgermek, [süt > süt-ger-mek] *(sü:tgermek) {eT} gçl. f. [-ür]* Süt gibi sulu, duru yapmak. [DLT]

süthane, [süt+ Far. -hāne] *(sütha:ne) {OsT} is.* **1.** Herhangi bir amaçla sütlerin toplandığı yer. **2.** Sütün işlendiği, süt ürünlerinin üretildiği yer. **3.** Süt ve süt ürünleri satılan yer.

sütkardeş, [süt+kardeş] *is.* Öz kardeşlerin dışında aynı kadından süt emmiş olan çocukların birbirine göre aldığı ad.

sütkardeşlik, -ği [süt+kardeş] *is.* Öz kardeşlerin dışında aynı kadından süt emmiş olan çocukların birbirine göre durumu; sütkardeş olma durumu.

sütkız, [süt+kız] *is.* **1.** (Kadın için) bir sütannenin emzirdiği kız. **2.** (Erkek için) sütanne olarak karısının emzirdiği çocuk.

sütlaç,-cı [süt-lü+aş] *(sütlaç) is.* **1.** Suda haşlanmış pirinç içine süt ve şeker konulmak suretiyle yapılan tatlı. **2.** Suda haşlanmış pirince süt ve tuz katılarak yapılan bir tür çorba.

sütlaş, [süt-lü+aş] *{ağız} is.* Sütlaç. [DS]

sütleğen, [süng-le-gen *(çok süt veren)*] *is. bot.* **1.** Sütleğengillerden, hekimlikte ve sanayide kullanılan süt gibi beyaz ve zehirli bir öz su çıkaran, yedi yüz kadar türü bilinen bir ya da çok yıllık otsu bitkilerin genel adı; Japon kaktüsü, *(Euphorbia)*. **2.** Bütün böcekleri birkaç gün içinde kıran bir ipekböceği hastalığı; sütleme.

sütleğengiller, [sütleğen-gil-ler] *is.* Sütleğen, kauçuk, keneotu, manyok gibi üç yüzden fazla türü kapsayan, çok uzun ve ince dallı borucuklar içinde genellikle tahriş edici veya zehirli süt içeren, çalı ya da ağaç biçiminde bitkiler familyası, *(Euphorbiaceae)*.

sütleğenler, [sütleğen-ler] *is. bot.* Sütleğengiller, şimşirgiller ve *callitrichaceae* familyalarını kapsayan bitki takımı.

sütleme, [süt-le-me] *is.* İpekböceklerinde bir takım virüslerin yol açtığı bulaşıcı hastalığa verilen ad; sütleğen.

sütlemek, [süt-le-mek / süt-lü+mek ?] *{ağız} is.* Taze mısır. [DS]

sütlen, [süt-le-ğen > sütlēn] *(sütle:n){ağız} is. bot.* Sütleğen. [DS]

sütlendirme, [süt-le-n-dir-me] *is.* Sütlendirmek eylemi.

sütlendirmek, [süt-le-n-dir-mek] *gçl. f. [-ir]* Sütlü hâle getirmek; sütün artmasını sağlamak.

sütlengeç, -ci [süt-le-n-geç] *{ağız} is. bot.* Sütleğen. [DS]

sütlenme, [süt-le-n-me] *is.* **1.** Sütlenmek eylemi. **2.** *biy.* Sütün oluşması, salgılanması ve dışarıya boşaltılması evrelerinin tümü. **3.** *bot.* Tahıl tanelerinin irileşme sırasında yedek besin maddelerini toplayarak tanede sütsü sıvı oluşma dönemi.

sütlenmek, [süt-le-n-mek] *edil. f. [-ir]* **1.** Sütlü hâle getirilmek; süt konulmak. **2.** *gçsz. f.* Sütü gelmek; sütü çoğalmak. **3.** (Tahıl tanesi için) tanelere süt dolmak.

sütligen, [süt-le-ğen] *{ağız} is. bot.* Sütleğen. [DS]

sütliman, [Yun. soto / İt. sotto *(iç)* + Yun. liman ?] *sf.* **1.** (Hava için) durgun; sakin; açık. **2.** *mecaz.* Olaysız; gürültüsüz; yatışmış. ⊡ **sütliman olmak,** *Ortalıkta gürültü patırtı, çekişme olmamak; sakinleşmek; yatışmak.*

sütliyen, [süt-le-ğen] *{ağız} is. bot.* Sütleğen. [DS]

sütlü[1], [süt-lü سودلو] *sf.* **1.** İçinde süt bulunan; süt konulmuş olan. **2.** Sütü olan; sütü bulunan. **3.** İçine süt katılarak yapılmış olan. **4.** Süt veren; sağmal. **5.** (Tahıl taneleri için) henüz dolgunlaşmamış, yumuşak taneli. **6.** (Erkek balık için) cinsel yönden olgunlaşmış, sütünü dışarı atabilecek durumda olan. **7.** (Bitki için) süte benzer sıvı salgılayan. **8.** *{eAT} {OsT}* (Kadın için) çocuk emdiren; emzikli. **9.** *zf.* Süt katılarak; süt katıldığı zaman. ⊡ **sütlü aş,** *{eAT} Sütlaç.*|| **sütlü buğday,** *{ağız} İki gün süreyle süte yatırılmış buğday.* [DS]|| **sütlü bulamaç,** *{ağız} Un ve süt ile yapılan bir yiyecek.* [DS]|| **sütlü goyun** (koyun), *{ağız} Yararlı kişi.* [DS]|| **sütlü göllü,** *{ağız} Çok yararlı ve paralı.* [DS]|| **sütlü kahve,** *Beyaz ile kahverengi karışımı bir renk.*|| **sütlü kengel,** *bot. Deve dikeni.*|| **sütlü körmen,** *{ağız} Sütle pişirilmiş haşlanmış yabani pırasa yemeği.* [DS]|| **sütlü ot,** *bot. Çuha çiçeğigillerden, deniz kıyılarında yetişen, etli yapraklı ve yatay gövdeli, çiçekleri doğrudan gövdeden çıkan, yaprakları salata olarak yenebilen otsu bitki, (Glaux maritima).*

sütlü[2], [süt-lü] *{ağız} is.* Sütlaç. [DS]

sütlübiyan, [süt-lü+biyan] *{ağız} is. bot.* Ballıbaba. [DS]

sütlüce, [süt-lü-ce] *is. bot.* **1.** Düğün çiçeği; sütlüce ot. **2.** *{ağız}* Bir tür mantar. [DS]

sütlüğan, [süt-le-ğen] *{ağız} is. bot.* Sütleğen. [DS]

sütlüğen, [süt-le-ğen] *{ağız} is. bot.* Sütleğen. [DS]

sütlük[1], -ğü [süt-lük] *is.* **1.** Süt koymaya yarayan kap. **2.** *{ağız}* Eskiden süt, süt ürünleri ve bazı yiyecekleri saklamakta kullanılan dolap. [DS]

sütlük[2], -ğü [süt-lük] *{ağız} is.* Süt kardeş. [DS]

sütlük[3], -ğü [sıt / sık *(yans.)* > sıt-lak] *{ağız} is.* **1.** Islık. **2.** Düdük. [DS]

sütlüot, [süt-lü+ot] *{ağız} is. bot.* Sütleğen. [DS]

sütlüvan, [süt-le-ğen] *{ağız} is. bot.* Sütleğen. [DS]

sütnene, [süt+nine] *{ağız} is.* Sütanne. [DS]

sütnine, [süt+nine] *is.* Bebeğe süt vermesi için para ile tutulmuş kadın.

sütoğul,-ğlu [süt+oğul] *is.* **1.** (Kadın için) bir sütannenin emzirdiği oğul. **2.** (Erkek için) sütanne olarak karısının emzirdiği oğul.

sütölçer, [süt+ölç-er] *is.* Sütün yoğunluğunu ölçmekte kullanılan dansimetre.

sütre, [Ar. sütre سترە] *{OsT} is.* **1.** Örtü; perde. **2.** *as.* Hedefe düz atışların yapıldığı açık arazide siper olarak kullanılan toprak yığını. **3.** *isl.* Açık arazide namaz kılarken önden insan ve hayvan geçmesine mani olmak amacıyla oluşturulan set. ⊡ **sütre-i beyzā,** *{OsT} Beyaz perde.*|| **sütre-i hadrā,** *{OsT} Yeşil perde.*

sütsü, [süt-sü] *sf. bot.* Sütü andıran; süt gibi olan.

sütsülük, -ğü [süt-sü-lük] *is. bot.* Süte benzer sıvının niteliği; sütü andırma durumu.

sütsümen, [süt-sü-men] *{ağız} is.* Daha süt tadını yitirmemiş taze yoğurt. [DS]

sütsüz, [süt-süz] *sf.* **1.** Sütü olmayan veya sütü kesilmiş olan. **2.** Sütü az olan; az süt veren. **3.** (Tahıl için) olgunlaşmış; sert taneli; kart. **4.** *mecaz.* Kötü bir aileden geldiği belli olan; soysuz; sütü bozuk. *{ağız} (aynı)* [DS] **5.** *{ağız}* Sözüne güvenilmez; değersiz. [DS]

sütsüzlük,-ğü [süt-süz-lük] *is.* **1.** Kadının veya dişi memeli hayvanın sütünün olmaması veya az olması durumu. **2.** *mecaz.* Soysuz bir kimseye yakışır davranış; sütü bozukluk; soysuzluk.

sütten, [süt-ten] *{ağız} sf.* Yaradılıştan; doğuştan. [DS]

sütude, [Far. sütūden *(övmek)* > sütūde ستوده] *(sütu:-de) {OsT} sf.* **1.** Övülmüş. **2.** Övülmeğe değer. ⊡ **sütūde-sıfāt,** *{OsT} Vasıfları övülmüş olan.*|| **sütūde-şiyem,** *{OsT} Ahlakı övülmüş.*

sütudegî, [Far. sütūden *(övmek)*>sütūde-gī ستوده گی] *(sütu:degi:) {OsT} is.* Övülmüşlük; övülmeye değer bulunma durumu.

sütuh, [Far. sütūh ستوه] *(sütu:h) {OsT} is.* **1.** Yorgun. **2.** Sıkıntılı. **3.** Beceriksiz; şaşkın. ⊡ **sütūh-i mütevāziye,** *{OsT} mat. Paralel düzlemler.*

sütun, [Yun. stylos > Far. sütūn ستون] *(sütu:n) {OsT} is.* **1.** *mim.* Taş, mermer vb. malzemeden yapılan, genellikle sütun başlığı denilen çıkıntılı bir bölüm ile kaide adı verilen bir altlığa dayanan, düzgün yuvarlak düşey taşıyıcı öge; kolon. **2.** Basılı yayınlarda sayfanın yukarıdan aşağı doğru ayrılmış dik iki çizgi arasında kalan dar bölümlerinden her biri; kolon. **3.** Alt alta sıralanmış olan rakam, yazı vb. dizisi. **4.** *mat.* Bir grafikte düşey konumdaki yüzey.

5. *fiz.* Bir boruda veya düşey bir kapta bulunan sıvı kitlesi. 6. Masonlukta, locada bulunan "akıl, kuvvet ve güzellik"i temsil eden sütun biçimindeki sembollere verilen ad. 7. *mecaz.* Oldukça yükseğe çıkan silindirimsi şey. 8. *sf.* Sūtun biçiminde olan. ⊡ **sütün arası,** *Mimarlıkta iki sütun arasında kalan serbest açıklık.*|| **sütun atlas,** *bot.* Tropikal Amerika kökenli, büyük boyutlara ulaşabilen, silindirimsi ya da yassı gövdeli bazı kaktüs türlerine verilen ad, *(Cereus).*

sütunçe, [Far. sütūn-çe] *is.* Gövdesi klasik dūzenlemelere göre daha ince ve boyu kısa olan sütun; küçük sütun.

sütunsal, [sütun-sal] *sf. min.* (Mineral için) sütun görünümünde olan.

sütunsu, [sütun-su] *sf.* Sütuna benzeyen; sütun gibi.

sütur[1], [Ar. sitr *(örtü)* > sütūr ستور] *(sütu:r) {OsT} is.* Perdeler; örtüler.

sütur[2], [Far. sütūr ستور] *(sütu:r) {OsT} is.* Binek ve yük hayvanı.

süturban, [Far. sütūr-bān ستوربان] *(sütu:rba:n) {OsT} is.* Hayvan bakıcısı; seyis.

süturdan, [Far. sütūrdān ستوردان] *(sütu:rda:n) {OsT} is.* Ahır.

sütül, [? sütül] *{ağız} is.* 1. Henüz sertleşmemiş başak. 2. *sf.* (Şeftali, kayısı vb. için) buruşmuş; pörsümüş. [DS] ⊡ **sütül etmek,** *{ağız} Olgunlaşmamış buğday başağını aleve tutarak ütmek, pişirmek.* [DS]

sütür, [Lat. sutura *(dikiş)* > Fr. suture] *is. jeol.* Kenet kuşağı.

sütürde, [Far. sütürden *(tıraş etmek)* > sütürde ستورده] *{OsT} sf.* Yontulmuş; kesilmiş; tıraş edilmiş.

sütüre, [Far. sütüre ستوره] *{OsT} is.* Ustura.

sütürg, [Far. sütürg ستورگ] *{OsT}is.* 1. Büyük; muazzam; iri. 2. Kuvvetli. 3. Kızgın; öfkeli; kavgacı.

sütyen, [Fr. sutien] *is.* → sutyen.

sü'ul, [Ar. süʿūl سئول] *{OsT} is.* Et beni.

süü, [sū / süü] *{eT} is.* Ordu; asker. [EUTS] ⊡ **süü başı,** *Kumandan.* [EUTS]

süülemek, [süü-lē-mek] *(süüle:mek) {eT} gçl. f. [-ür]* Asker çekmek; ordu sevk etmek; sefere çıkmak. [EUTS]

-süvar, [Far. –süvār سوار] *(süva:r) {OsT} ek.* Farsça kelimelerden *"... binen, ... binici"* anlamında sıfatlar türeten son ek.

süvar, [Far. süvār سوار] *(süva:r) {OsT} is.* Bir binek hayvanına, özellikle ata binmiş kimse.

süvari, [Far. süvārī سواری] *(süva:ri:) {OsT}* 1. Binici. 2. Atlı. 3. At üstünde savaşan, başlıca görevleri bilgi toplama, başarıyı sağlamlaştırma, düşmanın eylemlerini geciktirme gibi hareketlerle, düşmana ani saldırıda bulunarak savaşa katkıda bulunan atlı birliklerin tümü. 4. Gemi komutanlarına eskiden verilen ad. 5. Ticaret gemilerinde, gemi kaptanına verilen ad. 6. *fiz.* Hassas terazilerde terazi okuna konmak üzere yapılmış, miligram ölçümlerini verebilen bir santigramlık kıvrık tel ağırlıklar. 7. *{ağız}* Pantolonun dizleri ile arkasına makine ile dikilen geniş yama. [DS] ⊡ **süvari alayı,** *Atlı askerlerden oluşan alay.*|| **süvari bölüğü,** *Atlı askerlerden oluşan bölük.*|| **süvari polisi,** *Atlı polis.*|| **süvari sınıfı,** *Hareket ve manevralarını at üstünde gerçekleştiren, gerektiğinde piyade gibi savaşa giren atlı asker sınıfı.*|| **süvari vurdurmak,** *{ağız} Dizleri ve arkası aşınmış pantolona genişçe yama vurdurmak.* [DS]

süvarilik, -ği [süvari-lik] *is.* 1. Süvari olma durumu. 2. Pantolonun dizleri ile arka tarafına dikiş yerleri açılarak geçirilen geniş yamalık.

süve, [söb-i *(uzun ve sivri şey)*] *is.* 1. → söve. 2. *{ağız}* Arabalarda yastık başlarına dikilen kazıklar. [DS]

süvecek, [süve-cek / süv-ecek] *{ağız} is.* İş yaparken giyilen giyecek. [DS]

süvekel, [? süvekel] *{ağız} is.* Taş. [DS]

süveltmek, [süv-el-t-mek] *{ağız} gçl. f. [-ir]* Yontarak sivriltmek. [DS]

süven, [süğ-mek / söğ-mek *(uzamak, fışkırmak)* > süv-en / söğ-en] *{ağız} is.* 1. Bağ ve bahçe çitlerinde kullanılan uzun çitler. 2. Sırık; ince uzun ağaç; sopa. [DS] 3. Maden direkleri arasındaki bağlantıyı sağlayan uzun ağaç. 4. *{ağız}* Toprağa dik çakılan kazık. [DS]

süver, [Ar. sūre > süver سور] *{OsT} is.* Sureler.

süveter, [İng. to sweat *(terlemek)* > sweater *(terleten)*] *is.* Çoğunlukla gömlek ya da bluz üzerine giyilen açık yakalı kazak.

süveyda, [Ar. sevād *(siyah)* > süveydā سويدا] *(süveyda:) {OsT} is.* 1. Kalbin ortasında bulunduğu sanılan küçük kara benek. 2. Kalpteki gizli günah. 3. *bot.* Besi doku. 4. *bot.* Besi özü.

süveyk, [Ar. sāk / sāke > süveyk سويك] *{OsT} is. bot.* Sapçık.

süvgel, [süv-ge-l ?] *{ağız} is.* Dam düzlemekte kullanılan taş silindir; loğ. [DS]

süvink, [siḏ-mek > siy-ik > sivik / süvink] *{ağız} is.* Duvar sırtı; duvarın üstü. [DS]

süvlen, [süñ-mek > süğ-le-m / süv-le-n] *{ağız} sf.* 1. Düzgün ve doğru. 2. Pürüzsüz. [DS]

süvlin, [süglūn / süvlīn] *(süvli:n) {eT} is.* Sülün.[DLT]

süvmeç, -ci [süğ-mek > süv-meç] *{ağız} is.* Elde ya da çıkrıkta kalın olarak bükülmüş yün. [DS]

süvmek, [süğ-mek > süv-mek] *{ağız} gçsz. f. [-er]* (Bitki için) filiz vermek; topraktan baş vermek. [DS]

süvri, [süv-rī / süw-rī] *(süvri:) {eT} is.* Sivri. [DLT] [EUTS] [Gabain]

süvritmek, [süvri-t-mek] *{eT} gçl. f. [-ür]* Sivriltmek. [DLT]

süvrüç, -cü [sivri+uç] *{ağız} is.* Ucu sivriltilmiş ağaç parçası. [DS]

süvrük, -ğü [süğ-mek > süvrü-k] *{ağız} is.* Topraktan yeni çıkmış ekin; filiz. [DS]

süvük, -gü [Erme. c'uik] *{ağız} is.* Dam saçağı. [DS]

süvüm, [Far. se *(üç)* > süvüm سوم] *{OsT} sf.* Üçüncü.

süvünek, [Erme. c'uik => süvünek] *{ağız} is.* Dam saçağı. [DS]

süydü, [süğ-mek > süy-dü] *{ağız} is.* Filiz; sürgün. [DS]

süydük, -ğü [siḏ-mek >süy-dük] *{ağız} is.* Sidik. [DS]

süydürmek[1], [süğ-mek > süy-dür-mek] *{ağız} gçl. f. [-ür]* İleri sürmek.

süydürmek[2], [say-mak >say-dır-mak / süy-dür-mek] *{ağız}* [DS] *gçl. f. [-ür]* Sözünü geçirmek, egemenliğini sürdürmek. [DS]

süydürücü, [süydür-ücü] *{ağız} sf.* Çalışkan; eline çabuk. [DS]

süyek, -ği [süñek *(kemik)*] *is.* **1.** Kırık kol veya bacağı oynamaz hâle getirmek için üzerine bez sarılarak üstten bağlanan tahta, mukavva vb. maddeden yapılma cetvel parçası; cebire. **2.** *{ağız}* Kemik. [DS]

süyekleme, [süyek-le-me] *is.* Süyeklemek eylemi.

süyeklemek, [süyek-le-mek] *gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Kırık kol veya bacağı oynamaz hâle getirmek için üzerine bez sarılarak üstten tahta, mukavva vb. maddeden yapılma cetvel parçası ile bağlamak; cebire geçmek.

süyelmek, [söğ-el-mek / süy-el-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* Ayakta durmak. [DS]

süyem[1], [Moğ. sögem *(karış)*] *{ağız} is.* **1.** El açık iken baş parmak ucu ile işaret parmağı ucu arasındaki uzaklığı esas alan ölçü birimi. **2.** Karış. [DS]

süyem[2], [süğ-mek > süğ-em / süyem] *{ağız} is.* Eğrilmek için temizlenmiş ve topak hâline getirilmiş yün; sümek. [DS]

süyen, [süğ-mek > söğ-en / süy-en] *{ağız} is.* İnce uzun sopa; sırık. [DS]

süyence, [süyen-ce] *{ağız} is.* Tedbir; önlem. [DS]

süygen, [sev-mek > sev-gen / süy-gen] *{ağız} is.* Sevdalı; âşık. [DS]

süygün[1], [süğ-mek > süy-gün] *{ağız} is.* **1.** Filiz; sürgün. **2.** *sf.* Uzayıp giden. [DS]

süygün[2], [say-gın / süy-gün] *{ağız} sf.* **1.** Sözü tutulan; değer verilen. **2.** *is.* Tantana; debdebe; görkem. [DS]

süygün[3], [süğ-gün / süy-gün] *{ağız} is.* Taranmış, eğirilecek duruma getirilmiş yün. [DS]

süygünlük, -ğü [say-gın-lık] *{ağız} is.* Söz geçirme; saygın olma durumu ve zamanı. [DS]

süymeç, -ci [süğ-mek > süy-meç] *{ağız} is.* Halı ipi. [DS]

süymek[1], [süğ-mek / süy-mek] *{ağız} gçsz. f. [-er]* **1.** Düzgünce uzamak; uzayıp gitmek. **2.** Sürmek. **3.** Akmak. **4.** (Kuş, bulut vb. için) süzülerek yükselmek. **5.** (Bulut, kuş vb. için) süzülerek inmek. **6.** (Yıldız için) kaymak. **7.** (Bitki, tohum vb. için) topraktan fışkırıp çıkmak; çimlenmek; filizlenmek; sürgün vermek. [DS]

süymek[2], [süğ-mek / süy-mek] *{ağız} gçsz. f. [-er]* **1.** Sözü geçer, değerli olmak. **2.** (Söz için) etkili olmak; geçmek. **3.** Varlıklı olmak. [DS]

süymek[3], [süğ-mek / süy-mek] *{ağız} gçl. f. [-er]* **1.** Kendir bükmek. **2.** *gçsz. f.* (Bükülmekte olan ip) incelmek. [DS]

süymek[4], [sev-mek / süy-mek] *{ağız} gçsz. f. [-er]* Sevmek.

süynük, -gü [süğ-mek > süy(ü)n-ük] *{ağız} is.* Ihlamur ağacı. [DS]

süynüm, [süğ-mek / süy-mek *(düzgünce uzamak)* > süğ-ün-mek > süy(ü)n-üm] *{ağız} is.* **1.** Bir sap iplik. **2.** Kolun bir kere gerilişi ile kirmene sarılabilecek uzunlukta bükülmüş ip. [DS]

süysün, [süğ-mek > süğ-sün / süy-sün] *{ağız} is.* Ense. [DS]

süyuf, [Ar. seyf > süyūf سيوف] *(süyu:f) {OsT} is.* Kılıçlar. ⧉ **süyuf-i meslūl,** *{OsT} Kınından çekilmiş kılıç.*

süyuh, [Ar. seyḥ > süyūḥ سيوح] *(süyu:h) is.* **1.** Akar sular. **2.** Çizgili elbiseler.

süyul, -lü [Ar. seyl > süyūl سيول] *(süyu:l) {OsT} is.* Seller.

süyü, [süyü] *{ağız} is.* Çıban. [DS]

süyük[1], [süyük] *{eT} is.* Kabile.

süyük[2], **-gü** [Erme. c'uik => süy-ük] *{ağız} is.* **1.** Dam saçağı. **2.** Duvar üstü. **3.** Oluk. [DS]

süyük[3], **-ğü** [süyük] *{ağız} is.* Dalgınlık. [DS]

süyüklemek, [süyük-le-mek] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(ü)-yor]* Anlayamaz durumda olmak. [DS]

süyülmek[1], [süğ-mek > süy-ül-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ür]* **1.** (Yıldız vb. için) akmak; kaymak. **2.** Yavaşça kaymak; süzülmek. [DS]

süyülmek[2], [süğ-mek > süy-ül-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ür]* Karşısındakinin sözlerini, boynunu uzatarak korku ve kuşku ile dinlemek. [DS]

süyüm[1], [süğ-mek / süy-mek *(düzgünce uzamak)* > süy-üm سويوم] *{OsT} {ağız} is.* **1.** İplik teli; sap. **2.** Bir kol gerilişi ile kullanılabilecek uzunlukta iğneye saplanan iplik; bir sap iplik. **3.** Kirmene bir kerede, bir kol gerilişi ile sarılabilecek uzunlukta iplik boyu. **4.** (Ölçü olarak) karış. [DS]

süyüm[2], [süy-üm] *{ağız} zf.* **1.** (Ağlamak için) içli; için için. **2.** (Yağmur yağışı için) yavaş. [DS] ☞ **süyüm süyüm,** *{ağız} 1. (Yağmur, gözyaşı vb. için) yavaş yavaş; ince ince. 2. Boy boy.* [DS]

süyümcü, [süyüm-cü] *{ağız} is.* Müjdeci; muştucu. [DS]

süyümlü[1], [sevim-li / süyüm-lü] *{ağız} sf.* Sevimli. [DS]

süyümlü[2], [süy-üm-lü] *{ağız} sf.* Çizgili. [DS]

süyümlük, -ğü [süyüm-lük] *{ağız} is.* Bir sap iplik. [DS]

süyün, [süğ-mek / süy-mek *(düzgünce uzamak)* > süy-ün] *{ağız} is.* Bir sap iplik. [DS]

süyünk, -gü [Erme. c'uik => süyünk] *{ağız} is.* Dam saçağı. [DS]

süyür, [? süyür] *{ağız} is.* **1.** Alın yazısı. **2.** Şans. [DS]

süyürtmek, [seğirt-mek / süyürt-mek] *{ağız} gçsz. f. [-ür]* Koşmak. [DS]

-süz, [-sız / -siz / -suz / -süz] *{eT} {eAT} yap. e.* → -sız.

-süz, [-sız / -siz / -suz /-süz] *{eAT} çek. e.* → -sız.

süzdürme, [süz-dür-me] *is.* Süzdürmek eylemi.

süzdürmek, [süz-dür-mek] *gçl. f. [-ür]* Süzmek eylemini yaptırmak.

süzani, [? süzani] *{ağız} is.* Kendini beğenerek oturan. [DS]

süzdürmeç, [süz-mek > süz-dür-meç] *{ağız} is.* **1.** İnce değnekleri yerde kaydırmakla oynanan bir oyun. **2.** Bu oyunda kullanılan ince, esnek ve sağlam değnek. [DS]

süzegen, [süz-mek > süz-egen] *{ağız} sf.* Sık sık işeyen. [DS]

süzeğen, [süz-mek > süz-eğen] *{ağız} sf.* → süzegen. [DS]

süzek[1], [süz-gek / süz-ek] *{eT} is.* **1.** Ateşli hastalık. **2.** Bel soğukluğu. [Radloff]

süzek[2], **-ği** [süz-ek سوزك] *is.* **1.** Süzme işinde kullanılan aygıt; süzecek şey; süzme aracı; süzgeç. *{eAT} {OsT} {ağız} (aynı)* [DS] **2.** *{ağız}* Yoğurt biriktirilen büyük, taş kap. [DS] **3.** *{eAT} {OsT}* Su doldururken testi ağzına bağlanan tülbent. ☞ **süzek yapması,** *{ağız} Süzgeçte buğuyla pişirilen et ve bulgurdan yapılan yemek.* [DS]

süzek[3], **-ği** [süz-mek > süz-ek] *{ağız} is.* Sürekli çamurlu su çıkan yer. [DS]

süzen, [süz-en] *{ağız} is.* Topluca yapılan av. [DS]

süzenek, -ği [Far. süzenek سوزنك] *{ağız} is.* Bel soğukluğu. [DS]

süzeni, [Far. süzen *(iğne)* > süzenī سوزنى] *{OsT} is.* Kasnağa gerilmiş kumaş üzerine iğne ve tığla yapılan bir tür nakış.

süzeren, [Fr. suzerain] *is.* Ortaçağda, senyörlere toprak ve mal vererek onları bir takım yükümlülük altına sokan ve sadakat yemini ile kendine bağlı kılan derebeyi; metbu.

süzgeç, -ci [süz-geç] *is.* **1.** Sıvıları süzmeye yarayan delikli araçların genel adı; filtre. **2.** Demlikten bardaklara konulan çayın içindeki tanecikleri tutarak süzmeye yarayan mutfak aracı. **3.** Ezilmiş ve kısmen sıvılaştırılmış yiyecek maddelerini kalın taneciklerden ya da istenmeyen kısımlardan süzerek ayırmaya yarayan metal ya da plastik mutfak aracı. **4.** Yiyecek içindeki katı kısımları ayırmakta kullanılan delikli büyük kaşık veya kepçe. **5.** Sulama kovasının ucuna takılan delikli su püskürtme parçası.

süzgeçleme, [süz-geç-le-me] *is.* Süzgeçlemek eylemi.

süzgeçlemek, [süz-geç-le-mek] *gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* Süzgeçten geçirmek; filtre etmek.

süzgeçli, [süz-geç-li] *sf.* Süzgeci bulunan; süzgeç takılmış olan.

süzgü, [süz-mek > süz-gü سوزكى] *(süzgü:) {ağız} is.* **1.** Filtre; delikli çanak; süzgeç. *{eT} {OsT} (aynı)* [KB] **2.** Balıkçı kepçesi. **3.** Ucunda süzgeç bulunan fide sulama kabı. [DS]

süzgülü, [süz-gü-lü] *{ağız} is.* Süzgeç. [DS]

süzgün, [süz-mek > süz-gün] *sf.* **1.** *{eT}* Süzülmüş. **2.** Biraz zayıflamış; yüzü sararmış; güçsüz düşmüş. **3.** *{eT} is.* Rengi kara, dikenli bir dağ ağacı. [DLT] ☞ **süzgün bakış,** *Üst göz kapaklarını biraz indirerek yapılan bakış.*|| **süzgün göz,** *Üst göz kapaklarını hafifçe indirmiş olarak bakan göz.*

süzgünleşme, [süz-gün-le-ş-me] *is.* Süzgünleşmek eylemi.

süzgünleşmek, [süz-gün-le-ş-mek] *gçsz. f. [-ir]* **1.** Süzgün duruma gelmek. **2.** (Kişi için) biraz zayıflamak ve halsizleşmek; rengi biraz sararmak; süzgün bir hâl almak. **3.** (Göz için) göz kapakları hafifçe aşağı düşmüş olmak.

süzgünlük,-ğü [süz-gün-lük] *is.* Süzgün olma durumu.

-süzin, [-suz-ın / -süzin] *{eAT} yap. e.* → -suzın.

süzinlüg, [süz-in-mek > süz-in-lüg] *{eT} is.* Temizlik; saflık; arılık. [Clauson]

süzkü, [süz-mek > süz-kü] *(süzkü:) {eT} is.* Süzgü; süzgeç. [EUTS]

süzleme, [süz-le-me] *{ağız} is.* Pirinç kırıntısı. [DS]

-süzlük, [-sız-lık / -sizlik / -suzluk / -süzlük] *yap. e.* → -sızlık.

süzlünmek, [süz-mek > süz-ül-mek > süz-(ü)l-ün-mek] *{eT} dönşl. f. [-ür]* Süzülmek. [DLT]

süzlüşmek, [süz-mek > süz-ül-mek > süz-(ü)l-üş-mek] *{eT} dönşl. f. [-ür]* Süzülmek. [DLT]

süzme[1], [süz-mek > süz-me] *is.* **1.** Süzmek eylemi. **2.** *{ağız}* Torbada süzdürülmüş katı yoğurt. [DS] **3.** *{eT}* Keş denilen yağsız kuru peynir; ayran süzmesi. [DLT] **4.** *{ağız}* Torba. [DS] **5.** *{ağız}* Tohumluk küçük soğan. [DS]

süzme[2], [süz-mek > süz-me] *{ağız} sf.* **1.** Süzmek eylemi sonucunda ortaya çıkan. **2.** Süzgeçten geçirilmiş. *{eT} (aynı)* **3.** Süzerek elde edilmiş. *{eT} (aynı)* [DLT] **4.** *{eT}* Takati kalmamış. [DLT] **5.** *argo.* Olumsuz olarak değerlendirilen nitelik kendisinde yoğun biçimde bulunan; aşağılık; malın gözü. **6.** Katışıksız; saf. ⧉ **süzme bal,** *Süzülerek peteklerden ayrılmış bal.*|| **süzme yoğurt,** *Bir torbaya konularak suyu süzülmüş yoğurt; kese yoğurdu.*

süzmeğ, [süz-mek] *{ağız} gçsz. f. [-er]* Ağır ağır oynamak; dans etmek. [DS]

süzmek, [süz-mek] *gçl. f. [-er]* **1.** (Akışkan için) bir süzgeçten geçirerek içindeki katı maddelerden arındırmak; süzgeçten geçirmek; temizlemek. *{eT} (aynı)* [DLT] [EUTS] [Gabain] [KB]. **2.** Süzgeç ya da torba içine koyarak içinde bulunan suyu akıtmak. **3.** (Pislik için) süzgeç ile ayıklamak. **4.** (Işık için) parıltısını ya da şiddetini azaltmak. **5.** Bir kimse ya da yere ayrıntılarını inceleyerek bakmak; gözden geçirilmek. *{ağız} (aynı)* [DS] **6.** *{ağız}* Tanımaya çalışarak bakmak. [DS] **7.** Göz kapaklarını hafifçe düşürerek baygın ve anlamlı biçimde bakmak. **8.** (Bal için) peteğinden ayırmak. **9.** *{ağız}* (Yazı için) temize çekmek. [DS] **10.** *{ağız}* (Avcı için) nişan almak. [DS]

süzmen[1], [süz-men] *{ağız} is.* Torba. [DS]

süzmen[2], [süz-men] *{ağız} sf.* **1.** Kendini beğenmiş. **2.** Yiyecek beğenmeyen. [DS]

süztürmek, [süz-mek > süz-tür-mek] *{eT} gçl. f. [-ür]* Süzdürmek. [DLT]

süzücü, [süz-ücü] *sf.* **1.** (Gereç için) süzme işini yapan; süzen. **2.** Süzme özelliği taşıyan; süzebilen.

süzüg, [süz-mek > süz-üg / süz-ük] *{eT} sf.* Temiz; berrak; süzülmüş; filtre edilmiş. [EUTS] [Gabain]

süzük, -ğü [süz-mek > süz-ük / süz-üg] *sf.* **1.** *{eT}* Süzük; süzülmüş; duru; berrak; temiz. [DLT] [EUTS] [KB] **2.** (Kişi için) güçsüz; süzgün. **3.** (Bakış için) süzgünleşmiş; süzülmüş.

süzükmek, [süz-ük-mek] *{ağız} gçsz. f. [-er]* (Yıldız için) kaymak. [DS]

süzülebilirlik, -ği [süz-ül-e+bil-ir-lik] *is.* Dizel motor yakıtlarında süzgeçlerin tıkanması ile arıza oluşturabilecek alt sınır.

süzülme, [süz-ül-me] *is.* **1.** Süzülmek eylemi. **2.** Kuşun kanat çırpmadan yaptığı uçuş. **3.** Bir uçağın, motor boşa alınarak ya da durdurularak yaptığı uçuş. **4.** Hâlsiz ya da baygın düşme.

süzülmeğ, [üz-ül-mek > süz-ül-meğ] *{ağız} dönşl. f. [-ür]* (Kumaş için) eskiyerek erimek; yıpranmak. [DS]

süzülmek, [süz-ül-mek] *edil. f. [-ür]* **1.** Süzmek eylemi yapılmak; üzerinde süzmek eylemi gerçekleştirilmek; süzmek eylemine konu olmak. **2.** *dönşl. f. {eT}* Temizlenmek; arınmak. [DLT] [EUTS] [İKPÖy.] [KB] **3.** Yavaş yavaş akmak. **4.** Damla damla suyunu akıtmak. **5.** (Işık için) bir şeyin arasından sızarak geçmek. **6.** (Kuş için) kanatları gerili olarak gözle görülür bir hareket yapmadan havada kayarcasma uçmak. *{ağız}* [DS] **7.** (Uçak veya planör için) motorları durmuş vaziyette, hava hareketinin yardımı ile kayarak uçmak. **8.** Sessizce ve görünür bir hareket yapmadan ilerlemek. **9.** (Yıldız için) kaymak. [DS] **10.** (Kişi için) bir yere belli etmeden ve sessizce girmek veya bir yerden bu tarzda çıkmak; kayıyormuş gibi gitmek. **11.** Çok zayıflamak; sararmak; hâlsiz düşmek. **12.** Nazlı ve edalı biçimde hareket etmek; uyumlu ve salınarak yürümek; yüzüne nazlı bir anlam vermek; kurulmak. **13.** *{ağız}* (Yeni gelin için) ayakta durmak. [DS] **14.** (Göz için) üst kapakları düşürerek anlamlı ve baygın bakmak; baygınlaşmak; mahmurlaşmak. ⧉ **süzüle süzüle,** *Sürekli bir süzülme işi yaparak; süzülerek.*

süzülüş, [süz-ül-üş] *is.* Süzülmek eylemi veya biçimi,

süzüm, [süz-üm] *is.* Süzmek eylemi; süzmek eylemini gerçekleştirme. ⧉ **süzüm süzüm,** *Kendini ağıra satarak; nazlı bir eda vererek.*|| **süzüm süzüm süzülmek,** *Kendini beğenmiş bir tavır ile ağırbaşlı oturup çevreye bakmak.*

süzümlük, -ğü [süz-üm-lük] *is. kim.* Süzme işleminden geçirilecek karışım.

süzündi, [süz-ün-mek > süz-ün-dī] *(süzündi:) {eT} sf.* **1.** Süzülmüş. **2.** Süzülerek akan; süzüntü. ⧉ **süzündi suv,** *{eT} Süzülmüş su.* [DLT]

süzünek, -ği [süz-ün-ek] *{ağız} is.* Uzun süre dönen topaç. [DS]

süzünlüg, [süz-in-mek > süz-in-lüg] *{eT} is.* → süzinlüg. [DLT]

süzünmek, [süz-mek > süz-ün-mek] *dönşl. f. [-ür]* **1.** *{eT}* Süzülür gibi görünmek. [DLT] **2.** *{ağız}* Kırıtmak; süzülmek. [DS] **3.** *{ağız}* Gözlerini yere dikerek hareketsiz ve sessiz durmak; konuşmadan durmak. [DS] **4.** *{ağız}* Etkili bakmak. [DS]

süzüntü, [süz-üntü] *is.* **1.** Bir sıvıyı süzerek elde edilen tortu. **2.** *biy.* Vücut sıvısını dışarı atarken böbreklerdeki kıvrımlı kanalcıklara geçen ve içinde çeşitli kimyasal maddeler bulunan sıvı. **3.** *{ağız}* Tortu. [DS] **4.** *{ağız}* Posa. [DS] **5.** *{ağız}* Süzdürülmüş, katı yoğurt. [DS] **6.** *{ağız}* Çok azalmış su; sızıntı. [DS]

svastika, [Sansk. svastika] *is.* **1.** Mutlu hayat. **2.** Gamalı haç.

swing, [İng. swing] *(siving) is.* **1.** *müz.* Caz müziğinde hem ritmin sürükleyiciliğini hem de belirli bir üslubu anlatan terim. **2.** ABD'de 1930'larda ortaya çıkan bir toplum ve müzik olayı. **3.** *spor.* Boksta kolun yatay hareketi ile yandan vurulan darbe.

ÖTÜKEN
TÜRKÇE
SÖZLÜK

Ş

ş, [ş / Ş] *(şé) is.* Latin asıllı Türk alfabesinin yirmi üçüncü harfi olup katı, sızmalı, titreşimsiz bir diş eti ünsüzü. Sıralamada yirmi üçüncüyü gösterir. Arap asıllı eski Türk alfabesindeki on altıncı harf olan *"şın"* (ش) harfinin sesini karşılar ve ebcet hesabında 300 sayısının karşılığıdır.

-ş-, [-iş- / -ış- / -uş- / -üş-] *yap. eki.* **1.** Fiilden fiil türeten ek. Fiilin kökünün belirttiği eylemin birden çok kişi tarafından ortaklaşa, birlikte yapıldığını belirten fiiller türetir. İşteş çatılar kurar: *{eT} (aynı) kı-ş-mak (birlikte yapmak), selamlaşmak, tanışmak, yarışmak, buluşmak, uçuşmak, bakışmak, kaçışmak.* **2.** Çok az fiile de dönüşlülük kavramı ekler: *güzelleş-mek (güzel-le-ş-mek), irileşmek (iri-le-ş-mek), yatışmak.*

-ş, [-iş / -ış / -uş / -üş] *yap. eki.* **1.** Fiilden isim türeten ek. İşlek bir ektir. Fiilin kökünün belirttiği eylemin biçimini belirten isimler yapar: *açış, çöküş, sunuş, alış.* **2.** Bu kelimelerin bir kısmı kalıplaşarak kalıcı isimler oluşmuştur. *{eT} (aynı)* [ETY] *ur-uş (savaş), çıkış, dikiş, satış, uçuş, tanış, kurtuluş, yürüyüş.*

şa^{1}, [Çin. şā] *(şa:) {eT} is.* Alacalı bir kuş. [DLT] ⎘ **erdemsiz şā,** *{eT} "Faydasız kuş" anlamında aynı kuşa verilen ad.* [DLT]

şa^{2}, [Far. şād => şā] *(şa:) {ağız} sf.* **1.** Neşeli; şen. **2.** Güler yüzlü.

şa'abîn, [Ar. şaᶜbān > şaᶜābīn شعابين] *(şaa:bi:n) {OsT} is.* Şaban ayları.

şa'ayir, [Ar. şaᶜīre > şaᶜāyir شعاير] *(şaa:yir) {OsT} is.* Arpacıklar.

şa'b, [Ar. şaᶜb شعب] *{OsT} is.* **1.** Halk; kabile; oymak. **2.** Bir şeyin parçası. **3.** Bölünmüş, parçalanmış şey. **4.** *tıp.* Kafatasındaki çatlaklık. **5.** Kızıldeniz'den çıkan dallı budaklı taş.

şab^{1}, [şāb *(yans.)*] *(şa:b) {eT} is.* → şab^{2}.

şab^{2}, [şab / şap / şeb / şep / şıb / şıp / şip *(yans.)*] *is.* Çarpma, vurma; bu biçimde çene çalma, ökçesiz ayakkabı, terlik vb. ile tabana çarpa çarpa yürümeyi anlatan kök. [Zülfikar] *şab-a-dan, şab-la-k, şab şak*

şab^{3}, [şab / şap / şıb / şıp / şib / şip / şup / şüp *(yans.)*] *is.* Sıvıların dökülüşünü, akışını, yağmurun yağışını, su içinde yapılan bir hareketin çıkardığı sesleri anlatan kök. [Zülfikar] *şab-ır şab-ır, şab-ır-da-t-mak*

şab^{4}, **-bbı** [Ar. şebāb *(gençlik)* > şābb شاب] *{OsT} is.* Genç; delikanlı. ⎘ **şābb-ı emred,** *{OsT} Sakalsız genç; sakalı çıkmamış delikanlı.*

şab^{5}, [Far. şāb شاب] *(şa:b) {OsT} is.* Şap. ⎘ **şāb-hāne,** *{OsT} Şap çıkarılan yer.*|| **şāb-ı Rūmî,** *{OsT} Bir tür acı biber.*

şaba, [Far. şād-bāş] *{ağız} is.* → şabaş. [DS]

şabab, [? şabab] *{ağız} sf.* (Kişi için) sevimli ve güldürücü. [DS]

şabadan, [şaba-dan] *{ağız} sf.* Boşboğaz; geveze. [DS]

şabadanlık, -ğı [şaba-dan-lık] *{ağız} is.* Boşboğazlık; gevezelik. [DS]

şabak, -ğı [? şabak] *{ağız} sf.* **1.** (Koyun ve keçi için) boynuzsuz. **2.** (Kişi için) kafasının arkası yassı. **3.** (Bağ için) bakımsız. [DS]

şabalamak, [Far. şād-bāş => şaba-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* (Davulcu, bahşiş almak için) izleyicilerden birinin önüne gelip çalmak. [DS]

şa'ban, [Ar. şaᶜbān *(şaşmış)* شعبان] *(şa-ba:n) {OsT} is.* → şaban.

şaban, [Ar. şaᶜbān *(şaşmış)* شعبان] *(şa:ba:n) is.* **1.** Arapların kullandığı ay takvimine göre yılın sekizinci, kutsal ayların ikinci ayı. **2.** *sf. argo.* Şaşkın; aptal; saf; bön; alık; budala.

şabanlamak, [şaban-la-mak] *(şa:banlamak) gçsz. f. [-r] [-l(ı)-yor] argo.* Sersemleşmek; aptallaşmak.

şabanlaşma, [şaban-la-ş-ma] *(şa:ba:nlaşma) is. argo.* Şabanlaşmak eylemi; aptallaşma.

şabanlaşmak, [şaban-la-ş-mak] *(şa:ba:nlaşmak) dönşl. f. [-ır] argo.* Şaşkın duruma gelmek; aptallaşmak; alıklaşmak; bönleşmek.

şabanlık, -ğı [şaban-lık] *(şa:banlık) is. argo.* Aptallık; bönlük; şaşkınlık.

şabara, [Sansk. şabara] *{eT} sf.* Alaca renkli. [EUTS]

şabaş, [Far. şād-bāş *(şen ol!)* > şābāş شاباش] *(şa:ba:ş) {OsT} is.* **1.** Beğenme; aferin deme. **2.** *ünl.* Aferin! **3.** *{ağız}* Düğünde, oyundan sonra çalgıcı ve oyuncular için toplanan para. [DS] ☞ **şābāş-hᵛān,** *{OsT} Aferin diyen; alkışlayan.*

şabaşi, [Far. şābāşī شاباشی] *(şa:ba:şi:) {OsT} is.* Alkışlama; aferin deme.

şabatkün, [İbr. şabbat + T. kün] *{ağız} is.* Cumartesi. [DS]

şabbalıt, [şab+bal-ıt ?] *{ağız} is.* Şeftali. [DS]

şabbat, [Lat. sabbatum / Yun. sabbaton > İbr. şabbat] *is.* **1.** Yahudilerin kesinlikle uymak zorunda oldukları, cuma günü günbatımında başlayıp cumartesi günü gece bastırınca sona eren, haftanın yedinci ve dinlence günü. **2.** Kadın ve erkek büyücülerin, aşırı işret ve cinselliğe yönelik davranışlar sergileyerek teke kılığında hazır bulunduğuna inanılan şeytana tapmak için yaptıkları gece toplantısı. ☞ **şabbat yılı,** *Yahudilikte yedi yılda bir uygulanan, ürünlerin yoksullar tarafından toplandığı, kölelerin azat edildiği, borçların ertelendiği, tarıma ara verme yani nadas yılı.*

şabbaz, [Far. şah-bāz] *{ağız} sf.* **1.** İş bilir; becerikli; atılgan. **2.** Beceriksiz. [DS]

şabçak, -ğı [şab *(yans.)* > şab-çak / çam-çak] *{ağız} is.* Maşrapa. [DS]

şabdik, -ği [şab *(yans.)* > şab-dik ?] *{ağız} is.* Don. [DS]

şa'beze, [Ar. şaʿbeze شعبذه] *{OsT} is.* Hokkabazlık; el çabukluğu. ☞ **şa'beze-bāz,** *Hokkabaz.*

şabıla, [şab *(yans.)* > şab-ıl-a] *{ağız} is. bot.* Labada. [DS]

şabılat, [şab *(yans.)* > şab-ıl-a-t] *{ağız} is.* Tarlada biten, iri yapraklı bir tür ot, *(Salvia forskahlei).* [DS]

şabıng, [Çiğil. şabıñ > şebing] *(şabıñ) {eT} is.* Küçük demir çomak. [DLT]

şabi, [Çin. sha-mi] *{eT} is.* **1.** Şakirt; öğrenci; talebe; tilmiz. [EUTS] [Gabain] **2.** Budist olup ruhaniler tarikatına girmeyen. [EUTS] **3.** Buda dinine mensup. [Gabain]

şabir, [? şabir] *{ağız} is.* İnce saz otu. [DS]

şabka, [şab *(yans.)* > şab-ka ?] *{ağız} is.* Çocuklara takılan yemek önlüğü. [DS]

şabla¹, [şab *(yans.)* > şab-la شبله] *{OsT} is.* **1.** Sille; tokat; şamar. *{ağız} (aynı)* [DS] **2.** *{ağız}* Araba iğine takılan demir bilezik. [DS] ☞ **şabla urmak,** *{eAT} {OsT} Tokat atmak; şamarlamak.*|| **şabla yimek,** *{eAT} Tokatlanmak.*

şabla², [şab *(yans.)* > şab-la] *{ağız} is. bot.* **1.** Labada, *(Rumex).* **2.** Öksürük için kullanılan bir tür dağ otu, *(Phlomis bruguieri).* **3.** Ekine zararlı bir tür bitki. [DS]

şablama, [şab *(yans.)* > şab-la-ma] *{ağız} is.* **1.** Tokat. **2.** Bulgurla çekilmiş etten yapılan ızgara köfte. [DS]

şablon, [Alm. schablone *(örnek, model)* ? / Fr. chablon] *is.* **1.** Belli bir kalıp, resim veya desene göre içi oyulmuş olan ve üzerinden fırça ya da sünger geçirilmesi ile bu kalıpta belirlenen şeklin ortaya çıkmasını sağlayan metal ya da plastik levha; kalıp. **2.** Üzerine çeşitli boyutlarda harfler, rakamlar ya da simgesel biçimler oyulmuş saydam plastik levhadan meydana gelmiş büro gereci. **3.** Bir dokuma, kâğıt ya da ambalaj üzerine bir motif vb. basmakta kullanılan kalıp. **4.** Sandık, balya vb. üzerine rakam ve yazı yazmakta kullanılan, rakam ya da harf oyulmuş kalıp. **5.** *mecaz.* Hiç düşünmeden, körü körüne ve çok kez tekrarlanarak, kanıksanmış ve basma kalıp haline gelmiş örnek davranış.

şabloncu, [şablon-cu] *is.* Herhangi bir modeli, özellikle bir öğretiyi, üzerinde hiç düşünmeden gözü kapalı kabul eden, savunan kimse.

şablonculuk, -ğu [şablon-cu-luk] *is.* Herhangi bir modeli, bir öğretiyi gözü kapalı, düşünmeden benimseme ve savunma durumu.

şabnuy, [Far. şehnişīn => Kenç. şanbuy / şebnuy] *{eT} is.* Bir davetten sonra gidilen içkili ziyafet. [DLT]

şabşak¹, -ğı [şab *(yans.)* + şak *(yans.)*] *{ağız} is.* **1.** Ağaçtan oyma testi, bardak. **2.** Ağaçtan oyulmuş, çamaşır yıkamakta kullanılan tokaç. [DS]

şabşak², -ğı [şab *(yans.)* + şak *(yans.)*] *{ağız} sf.* **1.** Boşboğaz; geveze. **2.** Pisboğaz; obur. [DS]

şabta, [? şabta شابته] *{eAT} is.* Sırık.

şabük, [Far. çābūk => şābūk] *(şa:bü:k) {eT} zf.* Çabuk.

şad¹, [Soğd. ġşyd / Çin. şat / Far. şāh => şad] *{eT} is.* Kağandan sonra gelen en yüksek unvan; yabgu. [ETY] [Tekin] [Gabain]

şad², [Far. şād شاد] *{OsT} (şa:d) sf.* Neşeli; mutlu; sevinçli. ☞ **şād-behr,** *{OsT} Sevinçli durum.*|| **şād-dil,** *{OsT} Gönlü şen.*|| **şād etmek,** *{OsT} Sevindirmek; mutlu etmek.*|| **şad geldin,** *{eAT} Hoş geldin.*|| **şād-hāb,** *{OsT} 1. Uykusu iyi olan. 2. Dinlendirici uyku.*|| **şād-kâm,** *{OsT} Sevinçli.*|| **şād-kâmî,** *{OsT} Çok sevinçli olma.*|| **şād-mān,** *{OsT} Sevinçli.*|| **şād-mānî,** *Sevinç.*|| **şād-merg,** *{OsT} Aşırı sevinçten ölme.*|| **şād-nāk,** *{OsT} Gönlü memnun.*|| **şad olmak,** *{OsT} Sevinmek; mutlu olmak.*

şad³, [? şad] *{ağız} is.* Harmanda, savrulan saman ile taneleri ayırmak için araya konulan ağaç. [DS]

şadab, [Far. şād-āb شاداب] *(şa:da:b) {OsT} sf.* **1.** Suya kanmış. **2.** Sulu. ☞ **şād-āb-ter,** *Aşırı sulanmış; su verilmiş.*

şadabi, [Far. şād-ābī شادآبی] *(şa:da:bi:) {OsT} is.* **1.** Suya kanmışlık. **2.** Sulu olma. **3.** Tazelik.

şadak, -ğı [? şadak] *{ağız} is.* **1.** Yardımcı kadın; hizmetçi. **2.** *sf.* Kısa boylu. **3.** Geveze; boşboğaz. [DS]

şadan, [Far. şād-ān شادان] *(şa:da:n) {OsT} sf.* Sevinçli; neşeli.

şadanga, [Sansk. şadanga] *is.* Altılık takım; bir şeyin yarım düzinesi; yarım düzine.

şadapıt, [Soğd. şad + Far. pati] *{eT} is.* **1.** Asilzadeliğin en yüksek sınıfı. [Gabain] [Tekin] **2.** Yüksek bir unvan. [ETY]

şadara, [? şadara] *{ağız} sf.* Delik deşik. [DS]

Şaday, [Asur. şaday > İbr. şaday] *is.* Yahudiler'in Kutsal Kitaplarında geçen ve Tanrı'ya mutlak güç ve irade sahibi anlamında verilen ad.

şaddak, -ğı [şad(d)-ak ?] *{ağız} sf.* **1.** Nazlı. **2.** Hoppa. **3.** Şakacı. [DS]

şaddaklanmak, [şaddak-la-n-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* Nazlanmak; hoppaca davranmak. [DS]

şadı[1], [Far. şādī *(neşeli)* شادی] *is.* **1.** *{OsT}* Bir maymun türü; şebek. **2.** *{ağız} sf.* (Kişi için) şebek gibi; çirkin. [DS] **3.** *{ağız}* Sıska. [DS] ☐ **şadıya dönmek,** *{ağız} Çirkinleşmek.* [DS]

şadı[2], [? şadı] *{ağız} is.* Korkuluk. [DS]

şadıman, [Far. şād > şād-mān شادمان] *(şa:dıma:n) {OsT} sf.* Sevinçli; sevinmiş.

şadıra, [? şadıra] *{ağız} is.* Yağsız, arık, sinirli et. [DS]

şadırvan, [Far. çadür-bān *(büyük çadır)* > şādurbān > şādurvān شادروان] *{OsT} is.* Camilerde abdest almak için yapılmış bir havuz ile etrafında musluklar bulunan bir tür çeşmeli yapı.

şadırvanbaz, [Far. şādurvān-bāz شادروانباز] *(şadırvanba:z)* شادروان *is.* Şadırvandan akan su ile çeşitli göz bağcılığı gösterileri yapan oyuncu.

şadi[1], [Ar. şedā > şādī شادی] *(şa:di:) is.* **1.** Mahkeme mübaşiri. **2.** Nağme ile şiir okuyan. **3.** Bilim ve edebiyattan payını alan. **4.** İmparatorluk döneminde Acemi Ocağına bağlı olanlara verilen ad; torba oğlanı. **5.** Padişah sarayına odun götüren yeniçeri; odun ambarı memuru.

şadi[2], [Far. şādī شادی] *(şa:di:) is.* Mutluluk; sevinçli olma; şadlık.

şadiye, [Ar. şādī > şādiye شادیه] *(şa:diye) {OsT} is.* Güzel sesle şarkı okuyan kadın.

şadlık, -ğı [şad-lık] *(şa:dlık) is.* Sevinçli olma; mutluluk.

şadman, [Far. şād > şād-mān شادمان] *(şa:dma:n) sf.* → şād-mān.

şadmani, [Far. şād-mān > şād-mānī شادمانی] *(şa:dıma:ni:) is.* Sevinç.

şadnak, -ki [Far. şād-nāk شادناك] *(şa:dna:k) sf.* Sevinçli.

şadra[1], [? şadra] *{ağız} is.* Büyük delikli kalbur; gözer. [DS]

şadra[2], [? şadra / şadıra] *{ağız} is.* **1.** Koltuk eti. **2.** Yağsız, sinirli, arık et. [DS]

şadrabaz, [? şadra + Far. bāz] *{ağız} sf.* Çıkardığı oyunlarla etrafındakileri oyalayan; şen. [DS]

şa'e, [Ar. şā'e شاء] *(şa:e) {OsT} çek. f.* İstedi.

şaf, [Far. şaḫ *(filiz)*] *{ağız} is.* Filiz; dal. [DS]

şafağın, [şafa(ğ)-ın] *{ağız} zf.* Şafakla; şafak vaktinde. [DS]

şafak[1], **-ğı** [Ar. şafaḳ شفق] *{OsT} is.* **1.** Güneş battıktan sonra bir süre daha devam eden aydınlık; akşam vakti batı ufkunda görülen kızıllık. **2.** Güneş doğmadan önce doğu ufkunda görülen aydınlık; gün doğumu kızıllığı; sabah aydınlığı; tan. **3.** *isl.* Güneşin batışından sonra ufukta beliren kırmızılığı izleyen hafif ağartı. ☐ **şafak-alūd,** *{OsT} Kırmızı.*|| **şafak atmak,** *Sabah aydınlığı belirmek.*|| (birinde) **şafak atmak,** *Birden güç bir durumla karşılaşmış olduğunun ayrımına vararak kaygılanmak.*|| **şafak bendi,** *{ağız} Tan kızıllığı.* [DS]|| **şafak-gūn,** *{OsT} Şafak renkli; kızıl.*|| **şafak-nümūn,** *{OsT} Gurup rengi; kızıl.*|| **şafak sökmek,** *Sabah vakti doğu ufku aydınlanmaya başlamak.*|| **şafak yıldızı,** *{ağız} Tan yıldızı.* [DS]

şafak[2], **-ğı** [şakak ?] *{ağız} is.* Alın. [DS]

şafak[3], **-ğı** [? şafak] *{ağız} is.* Atın başına hakim olamaması. [DS]

şafaklamak[1], [şafak-la-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(ı)-yor]* **1.** Sabahlamak. **2.** Gün ağarmak.

şafaklamak[2], [şafak-la-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Eli göze siper ederek ve gözü kırparak bakmak.

şafaklamak[3], [şafak-la-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(ı)-yor]* **1.** Neye uğradığını bilememek; şaşırmak; şaşalamak. **2.** Korkmak. **3.** Tez davranmak; ivmek; acele etmek. [DS]

Şafi, [Ar. şafiʿī > şāfī شافی] *(şa:fi:) is.* Şafiî. ☐ **Şafi köpeği gibi titremek,** *Çok titremek.*|| **Şafi köpeğine dönmek,** *Ağzı yüzü kir ve pislik içinde bulunmak.*|| **Şafi köpeği yalasa temizlenmez,** *Çok kirli ve pislik içinde olmak.*|| **şafi şeytanı,** *{ağız} Çok kirli.* [DS]

şafi, [Ar. şifā > şāfī / şāfiye شافی / شافیه] *(şa:fi:) {OsT} sf.* **1.** İyileştiren; şifa veren; tedavi eden; iyi gelen. **2.** Yeterli olan; tatmin eden; inandırıcı olan.

şafi, -i'ı [Ar. şefāʿat > şāfīʿ شافع] *(şa:fi) {OsT} sf.* Bir kimsenin suçunun bağışlanması için aracılık eden kimse. ☐ **şāfī'-i rūz-i cezā,** *{OsT} Ceza gününde şefaat eden; Hz. Muhammed.*|| **şāfī'-i yevm-i ara-**

sāt, *{OsT} Arasat gününde şefaat eden; Hz. Muhammed.*

Şafi'î, [Ar. Ebu Abdullah Muhammed bin İdris eş-Şāfiʿī *(mezhep imamı)* > Şāfiʿī شافعى] *(şa:fii:) {OsT} is.* **1.** Şafiîlik. **2.** İmam Şafiî'nin kurmuş olduğu mezhepten olan kimse.

Şafi'îlik, -ği [şafii-lik] *(şa:fii:lik) is.* Hz. Muhammed'in sünnetine bağlı dört fıkıh mezhebinden biri olan ve İmam Şafiî'nin ibadet ve hukuk sorunlarında verdiği içtihatlara dayanarak gelişen İslam mezhebi.

Şafi'iye, [Ar. şafiʿī > şafiʿīyye شافعيه] *(şa:fiiye) {OsT} is.* **1.** Şafiîlik mezhebi. **2.** Şafiî mezhebinden olan.

şafiye, [Ar. şifā > şāfī / şāfiyye شافيه] *(şa:fiye) {OsT} sf.* **1.** İyileştiren; şifa veren; tedavi eden; iyi gelen. **2.** Yeterli olan; tatmin eden; inandırıcı olan.

şafka, [şapka] *{ağız} is.* Şapka. [DS]

şafkarmak, [Ar. şevḳ => şavk > şavk-ar-mak] *{ağız} gçsz. f. [-ır]* **1.** Aydınlanmak. **2.** Şafak sökmek. [DS]

şafla, [Yun. saglia => salya / şafla ?] *{ağız} is.* **1.** Salya. **2.** *sf.* Salyalı. [DS]

şafleya, [Yun. saglia] *{ağız} sf.* Salyalı. [DS]

şaflı, [? şaflı] *{ağız} sf.* **1.** Yatak gibi. **2.** *is.* Kadın cinsel organı. [DS]

şafli, [Yun. saglia] *{ağız} sf.* Salyalı. [DS]

şafliye, [Yun. saglia] *{ağız} sf.* Kirli; pislik içinde. [DS]

şafşak, -ğı [şap *(yans.)* + şak *(yans.)*] *{ağız} is.* Büyük kepçe. [DS]

şaft, [İng. shaft *(çubuk)*] *is.* Otomobillerle bazı makinelerde motordan gelen dönme hareketini diğer organlara aktaran dönel parça.

şaful, [Yun. skaphi *(tekne)* ?] *is.* **1.** Ahşaptan yapılma küçük bal teknesi. **2.** *{ağız} sf.* Düşüncesiz. [DS]

şag[1], [şag / şah / şak / şık / şik *(yans.)*] *is.* Vurma, çarpma, çarpışma; bu biçimde işleme ve çalışma; şakırtılı sesler çıkarmayı anlatan kök. [Zülfikar] *şag(g)-ı-la-mak*

şag[2], [şag / şak / şığ / şık *(yans.)*] *is.* Su vb. sıvıların dökülmesini, akmasını, yağmurun yağmasını anlatan kök. [Zülfikar] *şag-ı-la-mak, şag(g)-ıl-da-mak*

şagaf, [Ar. şeğaf / şağaf شغاف] *(şaga:f) {OsT} is. anat.* Kalp zarı. ⊡ **şagāf-ı dāhilî,** *{OsT} Kalbin iç zarı.*|| **şagāf-ı hāricî,** *{OsT} Kalbin dış zarı.*

şagal, [Far. şağāl / şeğāl شغال] *(şaga:l) is.* Çakal.

şagaldamak, [şak-ıl-da-mak > şag-al-da-mak] *{eT}* Çağlamak; coşmak; gevezelik etmek; çok söylenmek. [Nevâyî]

Şagam, [Ar. şam => şağam] *{eT} öz. is.* Suriye. [E-UTS]

şaggalğan, [şaggal-ğan] *{ağız} is.* Ayçiçeği. [DS]

şagılamak, [şağ-ı-la-mak / çağ-ı-la-mak] *{eT} gçsz. f. [-r]* Çağlamak. [ARAT] [DLT]

şagil, [Ar. şuğl *(iş)* > şāğil شاغل] *(şa:gil) {OsT} sf.* **1.** Meşgul eden. **2.** İşgal eden; yer tutan. **3.** Meşgul; işi olan; işgal edilen.

şagird, [Far. şāgird شاگرد] *(şa:gird) {OsT} is.* → şakirt.

şagirdan, [Far. şāgirdān شاگردان] *(şa:girda:n) {OsT} is.* **1.** Öğrenciler. **2.** Çıraklar; yamaklar. ⊡ **şāgirdān-ı hiref,** *{OsT} İmparatorluk döneminde, çeşitli sanat dallarında çalışan ustaların çıraklarına verilen ad.*

şagirdî, [Far. şāgirdī شاگردى] *(şa:girdi:) {OsT} is.* Çıraklık.

şağ, [şağ] *{ağız} is.* Yoğun çiy. [DS]

şağıda, [şāğ-ıd-a ?] *(şa:ğıda) {ağız} is.* Yaramaz; dövüşken. [DS]

şağılamak, [şaġ / çaġ *(yans.)* > şaġ-ī-lā-mak] *(şağı:-la:mak) {eT} [-r]* Çağlamak.

şağınlı, [şağın-lı] *{ağız} sf.* Sütü sağılabilen. [DS]

şağla, [Ar. şehlā / T. çağla > şagla شغلا] *{OsT} is.* Çağla yeşili.

şağlom, [Far. şelgām] *{ağız} is.* Şalgam. [DS]

şağman, [şağ-man ?] *{ağız} is.* Tahıl karışımı. [DS]

şağran, [sağrı > şağran] *is.* Bitkisel sepileme görmüş, dört yönde mantara vurma işleminden geçmiş doğal ve belirgin grenli keçi derisi.

şağra, [? şağra] *{ağız} is.* İç yağı. [DS]

şah[1], [şag / şah / şak / şık / şik *(yans.)*] *is.* Vurma, çarpma, çarpışma; bu biçimde işleme ve çalışma; şakırtılı sesler çıkarmayı anlatan kök. [Zülfikar] *şah-ı-la-mak, şah şah, şah şuh*

şah[2], [şah / şak *(yans.)*] *is.* Ötme, bağırıp çağırma, seslenme, konuşma, gevezelik etme anlatan kök. [Zülfikar] *şah-ı-mak*

şah[3], [şah / şok *(yans.)*] *is.* Kaynamayı, zonklamayı anlatan kök. [Zülfikar] *şah şah*

şah[4], [Far. hōşay *(hüküm sürmek)* > hşayasiya > şāh / şeh شاه] *{OsT} is.* **1.** Hükümdar; padişah. **2.** Damat. **3.** Eskiden İran ve Afgan hükümdarlarına verilen isim. **4.** Satrançta, her yöne tek kare oynayabilen en önemli taş. **5.** *tasvf.* Halife Hz. Ali ve on iki imama saygı duyan tarikatlarla Şiîlikte din ulularına verilen ad. **6.** *tasvf.* Bazı Şiî tarikatlarında, bütün evrenin eşsiz ve ortaksız yöneticisi olan Allah'a verilen ad. **7.** *ed.* Divan şiirinde, güzellik ülkesinin hükümdarı sayıldığı, dolayısıyla âşığa da hükmettiğinden, sevgiliye verilen ad. **8.** *{ağız}* Arı beyi. [DS] **9.** *sf.* Benzerlerine oranla en güzel olan; en büyük; en iyi; en üstün; mükemmel. **10.** *ünl.* Satrançta, taşlardan birinin rakibin şahını alacak duruma getirilmesi sonucu söylenmesi gereken uyarı sözü. ⊡

şāh-bānu, *{OsT} Kraliçelerin kraliçesi.*|| **şah beyit,** *{OsT} Divan şiirinde bir şiirin en güzel beyti.*|| **şah damarı,** *{OsT} Kam başa ve yüze götüren aort kollarına verilen ad; karotis.*|| **şāh-ı encüm,** *{OsT} Yıldızların padişahı; Güneş.*|| **şāh-ı gedā-nihad,** *{OsT} Kibirli olmayan hükümdar.*|| **şāh-ı Kerbelā,** *{OsT} Kerbela hükümdarı; Hz. Hüseyin.*|| **şāh-ı kevneyn,** *{OsT} İki dünyanın hükümdarı; Hz. Muhammed.*|| **şāh-ı merdān,** *{OsT} Mert kimselerin şahı; Hz. Ali.*|| **şāh-ı risālet,** *{OsT} Hz. Muhammed.*|| **şāh-ı şîr-çeng,** *{OsT} Aslan pençeli hükümdar.*|| **şāh-ı velāyet,** *{OsT} Hz. Ali.*|| **şāh-ı zü'l-fikār,** *{OsT} Hz. Ali.*|| **şah iken şahbaz olmak,** *Kötü duruma düşmek.*|| **şah nazı,** *{ağız} İnce sesle söylenen, Bayburt yöresine ait bir âşık havası.* [DS]

şah[5], [Far. şāḫ شاخ] *(şa:h) {OsT} is.* **1.** Yeni sürgün dal; filiz. *{ağız} (aynı)* [DS]. **2.** Geyik ve benzeri hayvanların boynuzu. **3.** Saç lülesi; kıvrım; büklüm. **4.** Parça. **5.** Kadeh. **6.** Alın. **7.** Parmak ucundan koltuğa kadar insan eli. **8.** Kaburga; eğe kemiği. **9.** Elbise kalıbı. **10.** Su arkı. **11.** Büyük boy ney. ⊡ **şāh-ı āhū,** *{OsT} Ceylan boynuzu.*|| **şāh-ı gül,** *{OsT} Gül dalı; gül fidanı.*|| **şah şah,** *Parça parça.*

şah[6], [Far. şāḫ شاخ] *(şa:h) {OsT} is. müz.* **1.** Klasik Türk müziğinde eskiden kullanılan bir birleşik makam. **2.** Diyapazonun *la* sesinin *si* olarak kabul edildiği ahenk.

şah[7], [Far. şāḫ *(sürgün, filiz)* > şaḫ شاخ] *{OsT} is.* Atın ön ayaklarını yerden keserek arka ayakları üzerinde durması. ⊡ **şaha kalkmak,** *1. (At için) azgınlaşıp arka ayakları üzerinde doğrulmak. 2. mecaz. (Kişi veya topluluk) bir haksızlık karşısında baş kaldırmak; coşmak; taşkınlık göstermek; kükremek.*|| **şaḫ kalkmak,** *{OsT}} Şaha kalkmak.*

şah[8], [şah] *{ağız} is.* Gözbebeği. [DS]

şaha[1], [Far. şāḫe *(dal)* > şāḫā شاخا] *(şa:ha:) {OsT} is.* **1.** İki dişli çatal. **2.** Boyunduruk. **3.** *{ağız}* Balık tutmakta kullanılan, üç ağaç arasına gerilmiş ağ. [DS]

şaha[2], [? şaha] *{ağız} is.* İri aşık. [DS]

şahab[1], [Ar. şihāb شهاب] *(şaha:b) {OsT} sf.* **1.** Cesur; yiğit. **2.** Alev; kıvılcım. **3.** Akan yıldız; ağma; meteor. ⊡ **şahābe'd-dîn,** *{OsT} Dinin ışığı.*

şahab[2], [? şahab] *{ağız} is.* Badem. [DS]

şahadet, [Ar. şehādet شهادت] *(şaha:det) {OsT} is.* **1.** Tanıklık; şahitlik. **2.** Bir şeyin doğruluğuna kesin olarak inanma. **3.** İşaret; iz; belirti. **4.** Yüce bir ülkü uğruna, özellikle İslamiyet uğruna ölme; şehit olma; şehitlik. **5.** *huk.* Bir kimsenin, başkasının hakkını ispat etmek için yargıç önünde beyanda bulunması; tanıklık. **6.** *isl.* Allah'ın birliğine, Kur'an-ı Kerim'e ve onun bildirdiği peygamberlere kesin olarak inanma. ⊡ **şahadet âlemi,** *{OsT} Gözle görülen varlıkların yer aldığı âlem.*|| **şahadete nail olmak,** *1. İslamî değerler uğruna ölmek; şehit olmak. 2. Yüce bir değer uğruna ölmek.*|| **şahadet etmek,** *Herhangi bir konuda bilinen ve görülenleri olduğu gibi söylemek; tanıklık etmek.*|| **şahadet getirmek,** *1. Allah'ın varlığını ve birliğini, Hz. Muhammed'in peygamberliğini onaylamak; bu onay sözünü belirten ve şahadet kelimesi denilen Arapça "Eşhedü en-lâ ilâhe illâllah ve eşhedü enne Muhammeden abdühü ve rasülühü" sözünü söylemek. 2. Müslüman olmak.*|| **şahadet-i zūr,** *{OsT} Yalan yere şahitlik etmek.*|| **şahadet mertebesi,** *Şehit olma; şehitlik makamı; şehitlik derecesi.*|| **şahadet parmağı,** *İşaret parmağı.*

şahadetname, [Ar. şehādet + Far. nāme شهادتنامه] *(şaha:detna:me) {OsT} is.* **1.** Diploma; sertifika. **2.** Bir kimsenin, özel bir kurumun veya resmî bir dairenin bir durumu onaylamak üzere düzenlediği belge; belge.

şahalak, -ğı [şah-ala-k] *{ağız} sf.* Uzun boylu. [DS]

şahamet, [Ar. şaḥm > şaḥāmet شحامت] *(şaha:met) {OsT} is.* Yağlılık; şişmanlık.

şahan[1], [Far. şāh / şeh > şāhān شاهان] *(şa:ha:n) {OsT} is.* Şahlar; hükümdarlar; krallar.

şahan[2], [Far. şāhīn شاهين] *{OsT} {ağız} is.* **1.** Şahin. [DS]

şahan[3], [Far. şāḫ *(filiz)*] *{ağız} is.* Ağacın orta sürgünü. [DS]

şahana, [Ar. şaḥne] *{ağız} is.* Öşür toplayıcı. [DS]

şahane, [Far. şāhāne] *{ağız} sf.* "*Güçlü ve güzel*" anlamında beğenme sözü olarak kullanılır. [DS]

şahane, [Far. şāh > şāh-āne شاهانه] *(şa:ha:ne) {OsT} sf.* **1.** Bir hükümdara yakışabilecek durum ve biçimde olan. **2.** Şahlara ait; hükümdarlara ilişkin. **3.** *mecaz.* Pek mükemmel; çok güzel; üstün nitelikli.

şahanelik, -ği [şahane-lik] *{ağız} is.* Odalardaki küçük odunluk. [DS]

şahanlık, -ğı [şahan-lık] *{ağız} is.* İnsan ayağı basmamış, sarp ve kayalık yerler. [DS]

şahar[1], [Far. şehr] *{ağız} is.* Şehir; kent. [DS]

şahar[2], [? şaḫar] *{ağız} is.* Sarılarak uzayan bitkilere destek olması için çakılan sırık. [DS]

şahat[1], [Ar. şāhid] *{ağız} is.* Tanık. [DS]

şahat[2], [? şahat] *{ağız} is.* İki kaya arasındaki boşluk. [DS]

şahata, [? şahata] *{ağız} is.* Taş yontmaya yarayan iki ağızlı çekiç. [DS]

şahba, [şapka > şafka / şahba] *{ağız} is.* Şapka. [DS]

şahbal, [Far. şāh + bāl *(kuş tüyü)* شاهبال] *(şa:hba:l) {OsT} is.* Kuşların en uzun teleği.

şahbanu, [Far. şāh + bānū شاهبانو] *(şa:hba:nu:) {OsT} is.* İran şahının karısına verilen unvan.

şahbaz, [Far. şāh + bāz *(kuş)* شاهباز] *(şa:hba:z) {OsT} is.* **1.** *zool.* Bir tür iri yapılı ve gösterişli ak doğan. **2.** *sf. mecaz.* (Kişi için) yiğit; kahraman; cesur. **3.** *{ağız}* İş bitirir; becerikli; atılgan. [DS] **4.** *{ağız}* Hızlı; çabuk; çevik. [DS] **5.** *{ağız}* Güçlü, iriyarı delikanlı. [DS]

şahbender, [Far. şāh + bender شاهبندر] *(şa:hbender) {OsT} is.* → şehbender.

şahbenek, -ği [Far. şāh + T. benek شاهبنك] *{OsT} is.* Üzeri sırma tel veya sarı ipek ipliklerle desenlendirilmiş atlas kumaşlara eskiden verilen ad.

şahbeyt, [Far. şāh + Ar. beyt شاهبيت] *{OsT} is.* Bir gazelin en güzel beyti.

şahbuhragan, [Far. şāhbuhragān] *{eT} is.* Mani dinine ait bir eser adı. [EUTS]

şahda, [? şaḫda / şahta] *{ağız} is.* Kırağı. [DS]

şahdane, [Far. şāh + dāne شاهدانه] *(şa:hda:ne) {OsT} is.* **1.** İri ve parlak inci tanesi. **2.** Kenevir tohumu.

şahdar, [Far. şāḫ + dār شاخدار] *(şa:hda:r) {OsT} sf.* **1.** (Hayvan için) dallı boynuzları olan. **2.** (Ağaç için) dallı budaklı.

şahdaru, [Far. şān+dāru شاهدارو] *(şa:hda:ru) {OsT} is.* Şarap.

şahenşah, [Far. şāhān-şāh شاهنشاه] *(şa:ha:nşa:h) {OsT} is.* Şahlar şahı; şehinşah.

şahenşahi, [Far. şāhān-şāhī شاهنشاهى] *(şa:ha:nşa:hi:) {OsT} is.* Yüce padişahlık.

şahenşeh, [Far. şāhān-şeh شاهنشه] *(şa:ha:nşeh) {OsT} is.* Şahlar şahı; şehinşah.

şahenşehî, [Far. şāhān-şehī شاهنشهى] *(şa:ha:nşehi) {OsT} is.* Ulu hükümdarlık.

şaheser, [Far. şāh+ Ar. eṡer شاه اثر] *(şa:heser) {OsT} is.* **1.** Üstün nitelikte ve üstün değerde olan eser; baş yapıt. **2.** *sf.* Üstün nitelikli; yüksek değerde olan.

şahılamak, [şak *(yans.)* > şak-ı-la-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(ı)-yor]* (Makine, motor için) düzgün işlemek.

şahım, -hmı [Ar. şaḥm شحم] *{OsT} is.* **1.** İç yağı. **2.** Katı yağ; don yağı. ⧉ **şahm-ı madenî,** *{OsT} Mineral yağ.*

şahımak, [şak *(yans.)* > şak-ı-mak > şaḫı-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r]* Şakımak; ötmek. [DS]

şahır, [Ar. şāʿir => şahır] *{ağız} is.* Şair.

şahıs[1], [Ar. şaḫṣ *(belirtme)* > şāḫıṣ شاخص] *(şa:hıs) {OsT} is.* **1.** Belirten. **2.** Yer ölçümünde kullanılan dereceli ve işaretli sopa; jalon.

şahıs[2], **-hsı** [Ar. şaḫṣ شخص] *{OsT} is.* **1.** Adı söylenmek istenmeyen, ancak kendisinden söz edilen insan; kişi; kimse; zat. **2.** Birinin varlığı, vücudu, hayatı. **3.** *dbl.* Çekimli fiillerle zamirlerde konuşan, dinleyen ve kendisinden söz edilenlere verilen ad; kişi. ⧉ **şahs-ı manevî,** *{OsT} Tüzel kişilik.*|| **şahsın hukuku,** *huk. Konusu kişiliğin başlangıcı, şahıslaların yetkinliği, hısımlık, kişiliğin ve ikametgâhının korunması, ad ve kişiliğin sona ermesi konularını ele alan hukuk dalı; kişi hukuku.*|| **şahs-ı salîs,** *{OsT} huk. Bir davada davacı ve davalı dışında kalan kişi veya kişiler; üçüncü kişi.*

şahi, [Far. şāh > şāhī شاهى] *(şa:hi:) {OsT} sf.* **1.** Şahla ilgili; şaha ait. **2.** *is.* Şah olma; şahlık. **3.** Bir tür dokuma; mermerşahi. **4.** İmparatorluk döneminde orduda kullanılan bir uzun menzilli top türünün adı. **5.** Yumurta, nişasta, süt ya da su ve şekerle yapılan bir tür tatlı. **6.** İran'da daha sonra da Osmanlı İmparatorluğunda kullanılan bir mıskal (4,608 g) ağırlığında ve 6,5 akçe değerinde gümüş sikkeye verilen ad.

şahid[1], [Ar. şehādet > şāhid شاهد] *(şa:hid) {OsT} is.* → şahit. ⧉ **şāhid-i ādil,** *{OsT} Bildiğini ve gördüğünü eksiksiz ve doğru olarak bildiren tanık.*|| **şāhid-i asi,** *{OsT} Asıl tanık.*|| **şāhid-i ayn,** *{OsT} Görgü tanığı.*|| **şāhid-i fer,** *{OsT} Asıl tanık tarafından bilgi ve görgüsü olduğu bildirilen tanık; asıl tanığın adını verdiği tanık.*|| **şāhid-i hâl,** *{OsT} Bir olaya tanık olan kimse.*|| **şāhid-i zūr,** *{OsT} Yalancı tanık.*

şahid[2], [Far. şāhid شاهد] *(şa:hid) {OsT} is.* Sevgili; güzel kadın; yakışıklı delikanlı. ⧉ **şāhid-bāz,** *{OsT} Erkeklerle cinsel ilişki kuran aktif homoseksüel erkek; oğlancı; kulampara.*|| **şāhid-bāzi** *{OsT} Oğlancılık; kulamparalık.*|| **şāhid-i bāzār,** *{OsT} Ortaya düşmüş kadın; fahişe.*|| **şāhid-i devrān,** *{OsT} Herkesçe bilinen ve sevilen güzel.*|| **şāhid-i zîbā,** *{OsT} Güzel sevgili.*

şahide, [Ar. şuhūd > şāhide شاهده] *(şa:hide) {OsT} is.* Mezarların baş ve ayak ucuna dikilen, üzeri çiçek motifi veya yazı ile süslü taş.

şahidzor, [Ar. şāhid + Far. zōr شاهدزور] *(şa:hidzo:r) {OsT} is.*Yalancı tanık.

şahik, -kı [Ar. şuhūḳ *(yükseklik)* > şāhiḳ شاهق] *(şa:-hik, k kalın söylenir) {OsT} sf.* (Dağ, yapı vb. için) yüksek; yüce; ulu.

şahika, [Ar. şuhūḳ *(yükseklik)* > şāhiḳa شاهقه] *(şa:-hika) {OsT} is.* **1.** Dağ tepesi; doruk; zirve. Bir şeyin en üst noktası; en üst aşama; doruk; zirve. **2.** Nefes kesen şey.

şahin, [Far. şāhīn *(padişah kuşu)* شاهين] *(şa:hin) {OsT} is.* **1.** *zool.* Gündüz yırtıcısıgillerden, oldukça iyi yapılı, kahverengi tüylü, açık benekli, güçlü gagalı, zayıf cırnaklı, çok değişken karakterli, av-

ladığı çok sayıda kemiriciler dolayısıyla yararlı sayılan bir gündüz yırtıcısı kuş, *(Buteo buteo)*. **2.** *{ağız} sf.* Tuttuğunu koparan; çevik; becerikli. [DS] ▫ **şahin bakışlı,** *(Kişi için) keskin ve sert bakışları olan.*|| **şahin elli,** *{ağız} Tırnakları içe eğik at.* [DS]|| **şahin otu,** *bot. Birleşikgiller familyasından, her mevsime dayanıklı, gövdesi yünsü kıllarla kaplı, meyvesinin tepesinde kirli beyaz bir tüy demeti bulunan, iki yüz kadar çeşidi olan sarı çiçekli, çok yıllık otsu bitki, (Hieracium).*

şahinci, [şahin-ci] *is.* **1.** Şahin besleyip büyüten ve satan kimse. **2.** İmparatorluk döneminde, padişahların avda kullandıkları şahinleri besleyip yetiştiren ve eğiten görevlilere verilen ad.

şahinciyan, [şahin-ci + Far. ān > O.T. şāhinciyān شاهين جيان] *(şa:hinciya:n) {OsT} is.* **1.** Şahin yetiştirenler. **2.** İmparatorluk döneminde, padişahların avda kullandıkları şahinleri besleyip yetiştiren ve eğiten görevlilere verilen ad.

şahinşah, [Far. şāhān *(şahlar)* > şāhān-şāh / şehin-şāh / şehin-şeh شاهنشاه] *{OsT} is.* → şehinşah.

şahit, -di [Ar. şehādet > şāhīd شاهد] *(şa:hit) {OsT} is.* **1.** Bir şeyi gören kimse; tanık. **2.** Bir sözleşme sırasında tarafların yanında hazır bulunan kimse; tanık. **3.** Doğrulayıcı şey; tanıt. **4.** Allah'ın birliğine, emir ve yasaklarına tanıklık eden; Hz. Muhammed. **5.** *isl.* Bir olayı gören, onun oluşu, gelişmesi hakkında görgüye dayanan bilgisi bulunan kimse. **6.** *huk.* Yargı sırasında, davalı ve davacı dışında, yargılama konusu bir olayla ilgili edinmiş olduğu bilgileri mahkemeye bildiren kimse. ▫ (birini) **şahit göstermek,** *Bir yargılama ya da yüzleşme sırasında birinin tanıklığına başvurulmasını istemek; tanık göstermek.*|| **şahit olmak,** *Bir olayı görmek; bir şeyi duymak; tanık olmak.*|| **şahit tutmak,** *1. Tanık olarak görevlendirmek. 2. Bir çıkar karşılığında tanıklık yapmasını istemek.*|| (birini) **şahit yazmak** (yazdırmak), *Tanıklık yapması için adını ve adresini ilgili makama vermek.*

şahitli, [şahit-li] *sf.* Tanığı bulunan; tanıklı.

şahitlik, -ği [şahit-lik] *is.* Tanık olma durumu; tanıklık; şahadet. ▫ **şahitlik etmek,** *Mahkemede tanık olarak bildiklerini söylemek; tanıklık etmek.*

şahitsiz, [şahit-siz] *sf.* Tanığı bulunmayan; tanıksız.

şahlandırma, [şah-lan-dır-ma] *is.* Şahlandırmak eylemi.

şahlandırmak, [şah-lan-dır-mak] *gçl. f. [-ır]* **1.** Atın şaha kalkmasını sağlamak; şaha kaldırmak. **2.** *mecaz.* (Kişi ve topluluk için) coşturmak; taşkın davranışlarda bulunmasına yol açmak.

şahlanış, [şah-lan-ış] *is.* Şahlanmak eylemi veya biçimi.

şahlanma, [şah-lan-ma] *is.* **1.** Şahlanmak eylemi. **2.** Atın ön ayaklarını yerden keserek arka ayakları üzerinde dikilmesi. ▫ **şahlanma önleyici,** *Bir taşıtın kalkış ya da hızlanma sırasında şahlanmasını önleyen düzenek.*

şahlanmak, [Far. şāḫ *(sürgün, filiz)* > şah-lan-mak] *gçsz. f. [-ır]* **1.** (At için) ön ayaklarını yerden keserek arka ayakları üzerinde dikilmek; şaha kalkmak. **2.** *mecaz.* (Kişi ve topluluk için) taşkınlık göstermek; öfkelenerek birdenbire atılmak; öfke ile daha çok sözlü saldırıda bulunmak; coşmak; kükremek. **3.** *mecaz.* (Göz için) ışıldamak; parlamak.

şahle, [? şahle] *{ağız} is.* Nergis. [DS]

şahlık, -ğı [şah-lık] *(şa:hlık) is.* **1.** Şah olma durumu. **2.** Şâhın görevi; unvanı. **3.** Bir şahın saltanat dönemi. **4.** Başta şahın bulunduğu yönetim biçimi. **5.** İran ve Afgan hükümdarlığı.

şahm, [Ar. şaḥm شحم] *{OsT} is.* **1.** İç yağı. **2.** *kim.* Katı yağ. ▫ **şahm-i ma'denî,** *{OsT} Madenî yağ.*

şahman, [şah-man ?] *{ağız} is.* Bir tür kırmızı buğday. [DS]

şahmar, [Far. şāh + mārān *(yılan)*] *{ağız} is.* Şahmeran. [DS]

şahmaran, [Far. şāh + mārān *(yılan)* شاهماران] *(şa:hma:ra:n) {OsT} is.*→ şahmeran.

şahme, [Ar. şaḥm > şaḥme شحمه] *{OsT} is.* İçyağı parçası. ▫ **şahme(t)ü'l-üzn,** *{OsT} anat. Kulak memesi.*

şahmelek, -ği [Far. şāh + Ar. melek] *{ağız} is.* → şahmeran. [DS]

şahmelik, -ği [Far. şaḫ + Ar. melik] *{ağız} is.* Mürver, *(Sambucus ebulus)*. [DS]

şahmeran, [Far. şāh + mārān *(yılan)* شاهماران] *(şahmeran → şahmera:nı) {OsT} is.* **1.** Yılanların şahı. **2.** Başı insan, gövdesi yılan biçiminde efsanevi bir canavar.

şahmerdan, [Far. şāh + verdene *(silindir)* شاهمردان] *(şahmerdan → şahmerda:nı) {OsT} is.* **1.** Vurucu ağızlığının mekanik olarak yükselmesi ve kendi ağırlığı ile düşmesi sonucunda dövme işlemi yapan makine. **2.** Bir yapının temel kazıklarını toprağa çakmakta kullanılan düzenek. **3.** Bir düzenek yardımı ile çalışan büyük demirci çekici. **4.** Çok ağır çekiç ya da tokmak.

şahmerdancı, [şahmerdan-cı] *is.* Şahmerdan kullanan kimse.

şahna[1], [Ar. şaḥne شحنه] *is.* **1.** *{eAT}* İnzibat ve asayiş memuru; subaşı. **2.** *{ağız}* Harman bekçisi. [DS] **3.** *{ağız}* Öşür (tahıl vergisi) toplayıcısı. [DS] **4.** *{ağız}* Borsa komiseri. [DS]

şahna[2], [? şahna] *{ağız} is.* **1.** Başak. **2.** Ekin demeti. **3.** Harmanda çevreye yığılan sap. [DS]

şahna[3], [? şahna] *{ağız} is.* Tahta parmaklık. [DS]

şahna, [Ar. şaḥne] *{ağız} is.* Kaplumbağa. [DS]

şahnakıran, [şahna+kır-an] *{ağız} is.* Kabak yemeği. [DS]

şahname, [Far. şāh / şeh-nāme شاهنامه] *(şehna:me {OsT} is.* → şehname.

şahne, [Ar. şahne / şihne شحنه] *{OsT} is.* **1.** Eskiden kentlerin güvenliğini sağlamakla görevli kimselere verilen ad; güvenlik görevlisi. **2.** Vergi toplayan görevli. ⧉ **şahne-i bāzār,** *{OsT} Zabıta memuru.*|| **şahne-i çehārüm,** *{OsT} Dördüncü yasa düzenleyici; Hz. Muhammed.*|| **şahne-i çehārüm-hisār,** *{OsT} Güneş; Hz. Muhammed.*|| **şahne-i çehārüm-kitāb,** *{OsT} Dördüncü kitabın sahibi; Hz. Muhammed.*|| **şahne-i deryā-yı aşk,** *{OsT} Aşk denizinin bekçisi; Hz. Muhammed.*|| **şahne-i gāvgā-yı kıyāmet,** *{OsT} Kıyamet gününün adaleti ile memur; Hz. Muhammed.*|| **şahne-i iklim-i adi ü dād,** *{OsT} Adalet ülkesinin güvenliğini sağlayan; Halife Ömer.*|| **şahne-i kişver-i sıdk,** *{OsT} Halife Osman.*|| **şahne-i Necef,** *{OsT} Halife Ali.*|| **şahne-i pencüm-hisār,** *{OsT} Merih gezegeni.*|| **şahne-i şeb,** *{OsT} Gece bekçisi.*|| **şahne-i şeb ü seher,** *{OsT} Hz. Muhammed.*

şahnis, [Far. şāhnīş] *{ağız} is.* Balkon. [DS]

şahniş, [Far. şāh + nīşesten *(oturmak)* > nīşīn > şāhnişīn / şāhnīş شاهنيش] *(şa:hi:ş) {OsT} is.* Çıkma; cumba.

şahnişin, [Far. şāh + nīşesten *(oturmak)* > nīşīn > şāhnişīn *(padişah tahtı)* / şāhnīş شاهنشين] *(şa:hnişi:n) {OsT} is.* Odanın dışarıya üç tarafı kapalı bir balkon hâlinde çıkıntılı kısmı; cumba.

şahnişli, [şah-niş-li] *sf.* Şahnişi bulunan; çıkmalı; cumbalı.

şahpaz[1], [Far. şāh-bāz] *{ağız} sf.* **1.** (Kişi için) atılgan; becerikli. **2.** Tez iş yapan; hızlı; çabuk; çevik. [DS]

şahpaz[2], [? şahpaz] *{ağız} is.* Yemek sofrası. [DS]

şahper, [Far. şāh + per *(tüy)* > şeh-per شاهپر] *(şa:hper) {OsT} is.* → şehper.

şahra, [? şahra] *{ağız} is.* **1.** Ekin sapı demeti. **2.** Ekin sapı yükü. **3.** Ekin sapını harman yerine götürmekte kullanılan araç. [DS] ⧉ **şahra ağacı,** *{ağız} Ekin saplarını taşımak için semer üstüne takılan ağaç.* [DS]|| **şahra çekmek,** *{ağız} Ekin demetlerini harman yerine taşımak.* [DS]

şahrah, [Far. şāh-rāh / şeh-rāh شاهراه] *(şa:hra:h) {OsT} is.* **1.** Ana yol; ana cadde. **2.** Doğruluğundan şüphe edilmeyen yol.

şahre, [Far. şehriye] *{ağız} is.* Şehriye. [DS]

şahreg, [Far. şāh + reg *(damar)* شاهرگ] *{OsT} is.* Şah damarı.

şahrem, [Ar. şerha *(dilim; parça)* => ? şahrem] *is.* Derin yarık veya çatlak. ⧉ **şahrem şahrem,** *Sık ve derin yarıklar hâlinde.*

şahrık, -ğı [? şahrık] *{ağız} is.* At, eşek vb. hayvanlara odun yüklemekte kullanılan ve semer üzerine takılan dört çatal ağaçtan oluşan düzenek. [DS]

şahrik, -ği [? şahrik] *{ağız} is.* → şahra ağacı. [DS]

şahrud, [Far. şāh-rūd *(nehir)* شهرود] *(şa:hru.d) {OsT} is.* **1.** Büyük nehir. **2.** *müz.* Klasik Türk müziğinde on beşinci yüzyılda kullanılmış ve dokuzuncu yüzyılda Semerkantlı Halim tarafından icat edilmiş, yayla çalınan telli bir saz.

şahs, [Ar. şahs شخص] *{OsT} is.* → şahıs.

şahsal, [? şahsal شخصال] *(şahsa:l) {OsT} is.* Karartı.

şahsan, [Ar. şahs > şahs-an / şahsen شخصاً] *(şa'hsan) {OsT} zf.* → şahsen.

şahsar, [Far. şāh *(dal)* -sār *(ek)* شخسار] *(şa:hsa:r) {OsT} is.* **1.** Dallı budaklı ağaç. **2.** Orman veya koru gibi ağaçlık yer.

şahsen, [Ar. şahs > şahs-an شخصاً => şahsen] *(şa'hsen) zf.* **1.** Kişi olarak; bizzat; kendi (kendim, kendin, kendisi). **2.** Tanımadan; uzaktan görerek; yalnızca dış görünüşle; kişiliğine ilişkin hiçbir bilgi olmaksızın; uzaktan.

şahsi, [Ar. şahs > şahs-ī شخصى] *(şahsi:) {OsT} sf.* **1.** Kişiye ait; kişiyle ilgili; kişisel. **2.** Bir kişinin malı olan; kişisel. **3.** Bir kimseye özgü olan; kişisel; kişiye özgü. **4.** Bir bireyi ilgilendiren; kişisel. ⧉ **şahsi dava,** *huk. Kişisel dava.*|| **şahsi edim,** *huk. Borçlunun bizzat kendisinin yapmak zorunda olduğu edim.*|| **şahsi hak,** *huk. Kişisel hak.*|| **şahsi hâl,** *huk. Bir kişiyi diğerinden ayırmaya ve toplum içindeki yerini belirlemeye yarayan, kişiye sıkı sıkıya bağlı, gerçek kişilerin, doğum, evlenme, boşanma, ölüm gibi hukuksal varlıkları ile ilgili durum.*|| **şahsi hâl sicilleri,** *huk. Kişinin, kişisel hâllerinin kaydedildiği kütük.*|| **şahsi halefiyet,** *huk. Bir hukukî ilişkide, ilişkinin taraflarından birinin yerini alan kimse.*|| **şahsi irtifak,** *huk. Belirli bir kimsenin lehine kurulan irtifak; kişisel irtifak.*|| **şahsi kusur,** *huk. İdare hukukunda, görevlilerin görevleri dışında kalan veya görevlerinden ayrılabilen kusurlarına verilen ad; kişisel kusur.*|| **şahsi mal,** *Mal birliğinde, eşlere ait ve birliğe dahil olan mallar.*|| **şahsi teminat,** *{OsT} huk. Üçüncü kişinin, borcun ifa edileceğini borçluya temin etmesi; kişisel güvence.*|| **şahsi teşebbüs,** *{OsT} huk. Kişisel girişim; özel teşebbüs.*|| **şahsi vergi,** *{OsT} huk. Vergi yükümlüsünün gelir kaynakları ile yükümlülüklerini göz önüne alarak belirlenen vergi.*

şahsiyat, [Ar. şahsī > şahsiyye > şahsiyyāt شخصيات] *(şahsiya:t) {OsT} is.* **1.** Kişiye ait işler ve şeyler. **2.** Bir kimsenin kişiliği, davranışları ve özel hayatı üzerine söylenen sözler. **3.** Kişilikler; şahsiyetler. ⧉ **şahsiyata dökmek,** *Ele alınan genel bir konuyu*

kişilerin olumsuzluklarını ortaya dökmeye yönlendirmek; asıl sorundan ayrılıp kişi veya kişiler üzerinde durmak.|| **şahsiyata dökülmek,** *(Tartışma, inceleme vb. için) üstünde durulan sorunlar bir yana bırakılarak, olumsuz yönleri ile kişileri hedef alır hâle gelmek.*|| **şahsiyat yapmak,** *Ele alınan genel bir konuyu kişilerin olumsuz kusurlarını anlatmakta kullanmak.*

şahsiye, [Ar. şaḫṣī > şaḫṣiye شخصيه] *{OsT} sf.* Kişisel; şahsa ait.

şahsiyet, [[Ar. şaḫṣī > şaḫṣiyyet شخصيت] *{OsT} is.* **1.** Kişilik; belirgin özellik. **2.** Saygın, değerli kişi. **3.** *huk.* Kişilere tanınan hak sahibi olabilme ve borç altına girebilme durumu; hak sahibi olabilme ehliyeti. ⊡ **şahsiyet hakkı,** *Kişilik hakkı.*|| **şahsiyet hakları,** *Kişinin hayatının, sağlığının, vücut tamlığının ve toplum içindeki durumunun korunmasına yönelik haklar; kişilik hakları.*|| **şahsiyet-i hükmiye,** *Tüzel kişi.*

şahsiyetli, [şahsiyet-li] *sf.* **1.** (Kişi veya tutumu için) güçlü bir kişiliği olan; tutarlı; kişilikli. **2.** Tutarlı, sağlam ve kararlı olan.

şahsiyetlilik, -ği [şahsiyet-li-lik] *is.* Şahsiyetli olma durumu; kişilikli.

şahsiyetsiz, [şahsiyet-siz] *sf.* **1.** (Kişi veya tutumu için) kişiliği güçlü olmayan; tutarsız; kişiliksiz. **2.** Tutarlı ve kararlı olmayan.

şahsiyetsizlik, -ği [şahsiyet-siz-lik] *is.* Şahsiyetsiz olma durumu; kişiliksiz.

şahsüvar, [Far. şāh+ süvār *(binici)* شاهسوار] *(şa:hsüva:r) {OsT} is.* Usta binici.

şahşah, [şak *(yans.)* + şak] *{ağız} is.* Değirmen çakıldağı. [DS] ⊡ **şahşahaya galdırmak** (kaldırmak), *{ağız} Abartmak.* [DS]

şahşuha, [şak *(yans.)* + şuk *(yans.)* +-a] *{ağız} sf.* Utanmaz.

şahta, [? şahta] *{ağız} is.* Kırağı. [DS]

şahtacı, [Far. şāh+tāc + T. -ı] *(şa:htacı) {OsT} is. bot.* Zambakgillerden, almaşık yapraklı, yalın saplı, çiçekleri yaprakların koltuğunda sarkık ve çan biçiminde soğanlı otsu bitki, *(Fritallaria imperialis).*

şahtar, [Far. şāh + tār] *(şa:hta:r) {OsT} is.* **1.** Telli sazlarda çalgının ana teline verilen ad. **2.** Seramik hamurunun genleşme katsayısının sırınkine uymaması durumunda oluşan çatlaklara verilen ad.

şahtere, [Far. şāh + terre شاهتره] *(şa:htere) {OsT} is. bot.* Şahteregillerden, tarlalarda ve yol kenarlarında yetişen, düzensiz küçük çiçekli, parçalı yapraklı, fumarin adı verilen bir alkaloit ve fumarik asit bulunduran, elli kadar türü bulunan otsu bitki, *(Fumaria officinalis).*

şahteregiller, [şahtere-gil-ler] *is. bot.* Düzensiz çiçekli, tohumlarında etsi bir besi dokusu bulunan, kimi zaman gelincikgillerden sayılan otsu bitkiler familyası, *(Fumariaceae).*

şahtericiye, [Ar. şāhteric > şāhtericiyye شاهترجيه] *(şa:htericiye) {OsT} is. bot.* Şahteregiller.

şahtesiz, [şahte-siz] *{ağız} sf.* Uygunsuz; yersiz. [DS]

şahtur, [Ar. şaḫtūr شختور] *(şahtu:r) {OsT} is.* **1.** Bir tür ince donanma gemisi. **2.** Irmaklarda taşımacılıkta kullanılan ince tahtadan yapılma, üzeri ziftle örtülü sivri bir kayık.

şahum, [Far. şāh => şah + T. um] *{ağız} ünl. "Arkadaşım, dostum"* anlamında seslenme ünlemi. [DS]

şahur, [Far. şāḫūr شاخور] *(şa:hu:r) {OsT} is.* Tandır; fırın.

şahvar, [Far. şāh-vār/şeh-vār شاهوار] *(şa:hva:r) {OsT} sf.* → şehvar.

şahzade, [Far. şāh-zāde / şeh-zāde شاهزاده] *(şa:hza:de) {OsT} is.* → şehzade.

şaibe, [Ar. şevb > şā'ibe *(dallı budaklı)* شائبه] *(şa:ibe) {OsT} is.* **1.** Kir; leke. **2.** *mecaz.* Eksiklik; noksanlık; kusur; ayıp. **3.** Bir şeyde kalan kötü iz; kötü eser. ⊡ **şaibe altında tutulmak,** *Kusurlu, ayıplı olmak; lekeli sayılmak.*|| **şāibe-dār,** *{OsT} Lekelenmiş; kirlenmiş; lekeli.*|| **şāibe-i Şemsiye,** *{OsT} gök b. Güneş'teki koyu lekeler.*

şaibeli, [şaibe-li] *(şa:ibeli) sf.* Kusuru, eksiği, ayıbı olan.

şa'ik, -kı [Ar. şevḳ > şā'iḳ / şā'iḳa شائق / شائقه] *(şa:ik, k kalın söylenir) {OsT} sf.* İstekli; hevesli.

şa'ik, [Ar. şevk *(diken)* > şā'ik شائك] *(şa:ik) {OsT} sf.* Dikenli.

şa'ikane, [Ar. şā'iḳ + Far. -āne شائقانه] *(şa:ika:ne) {OsT}sf.* Şevkli; istekli; hevesli.

şa'ike, [Ar. şā'ike شائكه] *(şa:ike) {OsT} is. bot.* Dikenliler.

şa'ir[1], [Ar. şa'īr شعير] *(şai:r) {OsT} is.* Arpa.

şa'ir[2], [Ar. şi'r > şā'ir شاعر] *(şa:ir) {OsT} is.* → şair.

şair, [Ar. şi'r > şā'ir شاعر] *(şa:ir) is.* **1.** Kendine has anlama yeteneği olan kişi. **2.** Şiir yazan; duygu ve düşüncelerini, sözlü veya yazılı olarak dizeler hâlinde dile getiren sanatçı. **3.** *mecaz.* Gerçekleri, hayalî bir ortamda ele alan duyarlı, geniş hayalleri, soylu düşünceleri olan duygulu kimse.

şa'iran, [Ar. şā'ir + Far. -ān شاعران] *(şa:ira:n) {OsT} is.* Şairler; ozanlar; şuara.

şa'irane, [Ar. şā'ir + Far. -āne شاعرانه] *(şa:ira:ne) {OsT} sf.* **1.** Şaire yakışır biçimde; şairce. **2.** İnsanda şiir gibi hoş duygular uyandıran. **3.** *zf.* Bir şair gibi.

şa'iranelik, -ği [şairane-lik] *(şa:ira:nelik) is.* **1.** Şairane olma durumu; şairane olan şeyin niteliği. **2.**

mecaz. Anlatımda özgünlükten uzak süslü, ve özentili olma durumu.

şa'ire[1], [Ar. şaʿīre شعيره] *(şai:re) {OsT} is.* **1.** Tek bir arpa tanesi. **2.** *tıp.* Arpacık.

şa'ire[2], [Ar. şāʿire شاعره] *(şa:ire) {OsT} is.* Kadın şair.

şairlik, -ği [şair-lik] *(şa:irlik) is.* **1.** Şair olma durumu. **2.** Şairin yaptığı iş.

şa'irname, [Ar. şāʿir + Far. nāme شاعرنامه] *(şa:irna:me) {OsT} is. ed.* Halk şairlerinin hayat hikâyelerinin anlatıldığı manzum eserlere verilen ad.

şait, [Ar. şāhid => şait ?] *{ağız} is.* Savrulan harmanın tane ile samanın sınırını belli etmek için önceden tınazın kenarına dikilen çubuklar. [DS]

şak[1], [şag / şah / şak / şık / şik *(yans.)*] *is.* **1.** Vurma, çarpma, çarpışma; bu biçimde işleme ve çalışma; şakırtılı sesler çıkarmayı anlatan kök. [Zülfikar] *şak-ı-la-mak, şak-ıl-da-mak, şak-ır-da-k, şak-ır-dı, şak-ır şakır.* **2.** *is. {ağız}* Dayak. [DS] **3.** *{ağız}* Tekme. [DS] ⊟ **şak diye,** *1. Ansızın ve şak sesi çıkararak. 2. Büyük bir hızla; hemen; çarçabuk.*|| **şak şak,** *1. Eller birbirine vurulduğu zaman ya da buna benzer sesleri anlatmak için kullanılır; arka arkaya şak sesleri çıkararak. 2. Çabuk olarak.*

şak[2], [şag / şak / şığ / şık *(yans.)*] *is.* Su vb. sıvıların dökülmesini, akmasını, yağmurun yağmasını anlatan kök. [Zülfikar] *şak-ır-da-mak*

şak[3], [şah / şak *(yans.)*] *is.* Ötme, bağırıp çağırma, seslenme, konuşma, gevezelik etme anlatan kök. [Zülfikar] *şak-ı-mak, şak-ır şakır, şak-ı-ra-mak, şak-ır-da-mak, şak-ra-mak, şak şak, şak-ra-k kuşu*

şak[4], [şak *(yans.)*] *is.* Damaktan çıkan sesleri anlatan kök. [Zülfikar] *şak-ır-a-mak*

şak[5], [şak / şık *(yans.)*] *is.* Parlamayı, ışık saçmayı anlatan kök. [Zülfikar] *şak-mak, şak-ır şakır, şak-ı-mak, şak-ıt-mak*

şak[6], [şak] *{ağız} is.* Orta; orta yer. [DS]

şak[7], **-kkı** [Ar. şaḳāʾ *(zahmet, kötü durum)* > şāḳḳ / şāḳḳa شاقه / شاق] *(şa:k) {OsT} sf.* Sıkıntı veren; eziyetli; zahmetli.

şak[8], **-kkı** [Ar. şaḳḳ شق] *{OsT} is.* **1.** Yarma; yarılma. **2.** Yarık yer; çatlak. **3.** Kırma. **4.** *{ağız}* Parça, bölük, dilim. [DS] ⊟ **şak etmek,** *{ağız} Ağaç tomruğunu uzunlamasına parçalara ayırmak.* [DS]|| **şakk-ı galsamî,** *{OsT} zool. Solungaç yarığı.*|| **şakk-ı kalem,** *{OsT} Hattatların, kullandığı kamış kalemlerin mürekkebi akıtmaması için ucuna açtıkları yarık.*|| **şakk-ı şefe,** *{OsT} Ağzını açma; konuşma.*|| **şakk-ı tahte'l-cild,** *{OsT} tıp. Deri altındaki çatlak.*|| **şakku'l-kamer,** *{OsT} Hz. Muhammed'in gösterdiği mucizelerden biri olan Ay'ın ikiye ayrılması olayı.*|| **şak olmak,** *{ağız} İkiye bölünmek.* [DS]

şak[9], [şaẖ / şak] *{ağız} is.* **1.** İri ve güzel aşık. **2.** Dik duran aşık. [DS]

şaka[1], [İt. giuoco *(oyun)*] *is.* Güldürmek, eğlendirmek amacıyla karşısındakini kırmayacak biçimde yapılan hareket veya söylenen söz; latife. ⊟ **şakadan,** *Şaka olsun diye; şakacıktan.*|| **şaka etmek,** *Bir kimseye kırıcı olmayan söz ya da hareketlerle takılmak; ciddiye alınmayacak sözler söylemek.*|| **şaka gibi gelmek,** *Bir şeyin olacağına veya olduğuna inanmamak; gerçek olduğunu kabullenememek.*|| **şaka götürmemek,** *Yapılan işin hafife alınır veya üstünkörü geçiştirilebilecek yanı bulunmamak; önem vermek.*|| **şaka iken kaka olmak,** *Başlangıçta şaka olmasına rağmen sonradan çığırından çıkarak kavgaya dönüşmek.*|| **şaka kaldırmak,** *Yapılan şakalar katlanmak; şakayı şaka olarak değerlendirmek.*|| **şaka maka,** *Farkına varmaksızın.*|| **şaka maka derken,** *Önceden önemsenmezken sonradan öneminin anlaşılması durumunda söylenir.*|| **şakası yok,** *1. (Kişi için) çok ciddi olduğunu belirtmek için söylenir. 2. (İş, durum vb. için) hafife alınacak durum olmadığını, ciddi olarak, dikkatle ele almak gerektiğini belirtmek için kullanılır.*|| **şaka söylemek,** *Yalnızca şaka olsun diye söylemek; ciddi olarak söylememek.*|| **şakaya almak,** *1. Gerçekte ciddi olan bir şeyi şaka gibi göstermek. 2. Ciddi bir şeyi şaka olarak değerlendirmek; ciddiye almamak.*|| **şakaya boğmak,** *Üzerinde ciddi olarak durulan bir konuyu giderek ciddiyetten uzaklaştırmak, şakaya dönüştürmek.*|| **şakaya dökmek,** *Üzerinde ciddi olarak durulan bir konuyu giderek ciddiyetten uzaklaştırmak, şakaya dönüştürmek.*|| **şakaya gelmek,** *Yapılan şakalara katlanabilir yapıda olmak; şaka kaldırmak.*|| **şakaya gelmemek,** *1. (Kişi için) şaka kaldırmamak; yapılan şakalara katlanamamak; şakadan hoşlanmamak. 2. (İş, durum için) hafife alınacak yanı bulunmamak; ciddi tutulması gerekmek; hafife almaya veya savsaklamaya gelir yanı bulunmamak.*|| **şakaya getirmek,** *Ciddi bir şeyi şaka ile süsleyerek söylemek veya yapmak; şaka süsü vermek.*|| **şaka yapmak,** *Bir kimseye kırıcı olmayan söz ya da hareketlerle takılmak; ciddiye alınmayacak sözler söylemek; şaka yapmak için söylemek.*|| **şakaya vurmak,** *Ciddi bir şeyi şaka olarak kabul etmek; şaka saymak.*|| **şakayı kakaya çevirmek,** *Şaka ile başlayan bir konuşmayı giderek tatsız tartışma veya kavgaya yönlendirmek.*|| **şaka yollu,** *Ciddi bir şeyi şaka ile süsleyerek; şakaymış havası vererek.*

şaka[2], [? şaka] *{ağız} is.* İri ve güzel aşık. [DS]

şaka[3], [Ar. şaḳḳ => şak-a] *{ağız} is.* Dörtte bir. [DS]

şaka[4], [? şaka] *{ağız} is.* İri bulgur. [DS]

şakacı, [şaka-cı] *sf.* **1.** Yaptığı şakalarla etrafındakilere hoşça vakit geçirten; şaka yapmaktan hoşlanan ve kendisine yapılan şakalara katlanan. **2.** (Tutum için) şaka yapma amacı güden; ciddi olmayan.

şakacıktan, [şaka-cık-tan] *zf* **1.** Şaka olsun diye; şaka olarak; şakadan. **2.** Şaka yapıyormuş görünümü

vererek; şaka görünümü vererek. **3.** Şaka olarak başlamışken.

şakacılık, -ğı [şaka-cı-lık] *is.* Şakacı olma durumu; şakacı bir kimsenin özelliği.

şakadan, [şaka-dan] *zf.* Şaka olsun diye; şakacıktan; şaka olarak.

şaka'ik, [Ar. şaḳīḳa > şaḳā'iḳ شقائق] *(şaka:ik, k'ler kalın söylenir) {OsT} is. bot.*→ şakayık.

şakak, -ğı [Moğ. şakağ ? / *eT.* sak-ı-mak *(çiğnemek)* > sak-ak *(çene)* ?] *is. anat.* Başın yan tarafında, alın, göz, yanak, kulak ve art kafa arasında kalan kısım. ☞ **şakağı atmak,** *Çok sinirlenmek.*|| **şakak atardamarı,** *Şakak bölgesinde yer alan atardamarlara verilen ad.*|| **şakak belirtisi,** *Damar sertliğinde şakak atardamarlarının kıvrılarak genişlemesi ve sertleşmesi durumu.*|| **şakak çukuru,** *Kafatasının yan tarafındaki çukurlar.*|| **şakakları ağarmak,** *Şakaklarındaki saçları kırlaşmak.*|| **şakak parası,** *{ağız} Sürekli başa kakılan para.* [DS]

şakaklık, -ğı [şakak-lık] *is.* Atın şakağından geçen kayış; yanak kayışı.

şakakul, [Ar. / Far. ? şakakul] *{ağız} is.* Teke sakalı denen bitkinin yenilen kökü. [DS]

şakalak[1], **-ğı** [şak-ala-k] *{ağız} is.* **1.** Küçük kavun; kelek. **2.** *sf.* Büyük; iri; yuvarlak. [DS]

şakalak[2], **-ğı** [şaka[1]-lak] *{ağız} sf.* (Kişi için) davranışlarında çekingen olmayan; atak. [DS]

şakalamak, [Ar. şaḳḳ => şak-a-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Bölmek; yarmak. [DS]

şakalanmak, [Ar. şaḳḳ => şak-a-la-n-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* İkiye bölünmek; parçalanmak; yarılmak. [DS]

şakalaşma, [şaka-la-ş-ma] *is.* **1.** Şakalaşmak eylemi. **2.** Yapılan şakaya aynı nitelikte bir söz ile karşılık verme. **3.** *ed.* Şairlerin, özellikle halk şairlerinin birbirlerine şiir içinde şaka yaparak takılmaları.

şakalaşmak, [şaka-la-ş-mak] *işteş. f. [-ır]* Karşılıklı olarak birbirine şaka yapmak; şaka yollu birbirine takılmak.

şakama, [? şakama] *{ağız} is.* Güneşin en kızgın durumu. [DS]

şakaman, [şaka[1]-man] *{ağız} sf.* **1.** Alçak gönüllü. **2.** Şakacı. [DS]

şakar, [şakı-mak > şak-ar] *{ağız} sf.* Şen; şakrak. [DS]

şakasız, [şaka-sız] *sf.* **1.** Şakası olmayan. **2.** *zf.* Şaka yapmaksızın; ciddi olarak. **3.** Şaka yapmadan.

şakata, [? şakata] *{ağız} sf.* Hırçın; yaramaz. [DS]

şakavet, [Ar. şeḳāvet شقاوت] *(şaka:vet) {OsT} is.* → şekavet.

şakayık, -ğı [Ar. şaḳīḳa > şaḳā'iḳ *(ortadan yarılmış şeyler)* شقائق] *{OsT} is.* **1.** *bot.* Düğün çiçeğigillerden, büyük kırmızı çiçekli, parçalı veya bütün yapraklı, yumruca ve etli köklü, bazı türleri bahçelerde süs olarak yetiştirilen, çok yıllık otsu ya da çalımsı bitki, *(Paeonia)*. **2.** On altıncı yüzyılda Türk çini ve seramiklerinde mavi-beyaz olarak kullanılan bezeme motifi.

şakayıkıyye, [Ar. şaḳā'iḳ > şaḳā'ḳıyye شقائقيه] *{OsT} is. bot.* Deniz şakayıkları.

şakgalamak, [Ar. şaḳḳ => şakg-a-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Kesilmiş koyunu parçalara ayırmak. [DS]

şakgalham, [? şakgalḫam] *{ağız} is.* Ayçiçeği. [DS]

şakı, [? şakı] *{ağız} is.* **1.** Ağrı; sancı. **2.** Baş ağrısı. [DS]

şakıda, [? şākıda] *{ağız} is.* Yaramaz; huysuz. [DS]

şakık, -ğı [şak-ık / şak-uk ?] *{ağız} is.* Taşlı, sert bir yaban armudu. [DS]

şakıkıye, [Ar. şaḳīḳiyye شقيقيه] *{OsT} is. bot.* Düğün çiçeğigiller.

şakılamak, [Ar. şaḳḳ => şak-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Bölmek; parçalamak. [DS]

şakıldak, -ğı [şak-ıl-da-k] *is.* **1.** Uzun bir sopanın ucuna bağlanmış bir ipten tutarak sallandıktan sonra birden çekilince tabanca sesini andırır ses çıkaran bir çocuk oyuncağı. **2.** *{ağız}* Koyunlarda kuyruk altında toplanan pislik. [DS] **3.** *{ağız}* Değirmen taşı üstüne konulan tahta. [DS] **4.** *{ağız}* Kabuğundan sele, sepet örülebilen bir ağaç. [DS]

şakıldamak, [şak *(yans.)* > şak-ıl-da-mak شاقلداموق] *gçsz. f. [-r] [-d(ı)-yor]* **1.** *{OsT}* Şakırdamak. [Kamus] **2.** *{ağız}* Gök gürlemek. [DS]

şakıma, [şak-ı-ma] *is.* Şakımak eylemi.

şakımak[1], [şak *(yans.)* > şak-ı-mak] *gçsz. f. [-r]* **1.** (Bülbül ve diğer ötücü kuşlar için) arka arkaya, hoş ve ezgili sesler çıkararak ötmek; şakramak; terennüm etmek. *{OsT} (aynı)* **2.** *mecaz.* (Kişi için) şarkı, türkü veya şiir söylemek. **3.** *mecaz.* Güzel ve akıcı konuşmak; neşeli olarak konuşmak. **4.** *mecaz.* Çenesi düşmek; çok konuşmak. *{ağız} (aynı)* [DS] **5.** *{ağız}* Çok okumak; bilgili olmak. [DS]

şakımak[2], [şak *(yans.)* > şak-ı-mak شقيمق] *{eAT} {OsT} gçsz. f. [-r]* **1.** (Şimşek, yıldırım vb. için) çakmak; parlamak; ışık saçmak. **2.** *{ağız}* Aydınlanmak. [DS] **3.** *{ağız}* (Kömür için) ateş alarak yanmak. [DS] **4.** *{ağız}* (Ağaç için) bol çiçek açmak. [DS]

şakımak[3], [şak *(yans.)* > şak-ı-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r]* Çok ağrımak; acımak; sancımak. [DS]

şakımak[4], [şak *(yans.)* > şak-ı-mak] *{ağız} gçl. f. [-r]* Paylamak; azarlamak. [DS]

şakıman, [şaka-man / şakı-man] *{ağız} sf.* Şakacı. [DS]

şakınmak, [şak *(yans.)* > şak-ı-n-mak] *{ağız} gçl. f. [-ır]* Paylamak; azarlamak. [DS]

şakır, [şak *(yans.)* > şak-ır] *is.* Yağan yağmurun veya sürekli öten kuşların çıkardığı sesi anlatmak için

kullanılır. ⊟ **şakır şakır,** *1. Arka arkaya şakırtı sesleri çıkararak. 2. Kolaylıkla; akıcı olarak; iyi bir biçimde. 3. Büyük bir coşku içinde. 4. Işığı çok parlak olarak; aşırı derecede aydınlatılmış olarak; parıl parıl. 5. {ağız} Çok; bol.* [DS] || **şakır şukur,** *Aşırı derecede şakırtı yaparak; rahatsız edecek biçimde.*

şakırdak, -ğı [şak *(yans.)* > şak-ır-da-k] *{ağız} is.* **1.** Elde oynanan büyük taneli tespih. **2.** Çocuk oynasın diye beşiğine takılan boncuklar. **3.** Değirmen taşının üstüne takılarak, tanelerin dökülmesini sağlayan tahta parçaları. **4.** *sf.* Şen; şakrak. **5.** Geveze. **6.** Hoppa. [DS]

şakırdama, [şak *(yans.)* > şak-ır-da-ma] *is.* Şakırdamak eylemi.

şakırdamak[1], [şak *(yans.)* > şak-ır-da-mak] *gçsz. f. [-r] [-d(ı)-yor)* **1.** (Yağmur ve yukarıdan dökülen su için) şiddetli olarak ve şakırtı sesleri çıkararak yağmak, dökülmek. *{ağız} (aynı)* [DS] **2.** Şakırtılı sesler çıkarmak.

şakırdamak[2], [şak *(yans.)* > şak-ır-da-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-d(ı)-yor]* **1.** (Kuş için) şen şakrak ötmek. **2.** Hoppalık yapmak. [DS]

şakırdatma, [şak *(yans.)* > şak-ır-da-t-ma] *is.* Şakırdatmak eylemi.

şakırdatmak, [şak *(yans.)* > şak-ır-da-t-mak] *gçl. f. [-ır]* Şakırtılı sesler çıkaran nesneleri birbirine değdirmek veya çarptırmak suretiyle ses çıkartmak.

şakırrak, -ğı [Ar. şaḳırrāḳ شقراق] *{OsT} is.* Yeşil, kırmızı ve beyaz renklerle süslü bir kuş.

şakırtı[1], [şak *(yans.)* > şak-ır-tı] *is.* Birbirine çarpan şeylerin çıkardığı yansımalı ve sürekli ses; şakırdayan bir şeyin çıkardığı ses; şakır şakır ses çıkarma.

şakırtı[2], [şak *(yans.)* > şak-ır-tı] *{ağız} is.* Koşma; koşu. [DS]

şakırtılı, [şak-ır-tı-lı] *sf.* Şakırtı sesleri çıkaran; şakırtısı olan.

şakırtısız, [şak-ır-tı-sız] *sf.* Şakırtı sesi çıkarmayan; şakırtısı olmayan.

şakıt, [şak-ıt ?] *is. zool.* Murana.

şakıtmak[1], [şak-ıt-mak] *{ağız} gçl. f. [-ır]* Süpürmek. [DS]

şakıtmak[2], [şak-ıt-mak / şavk-ıt-mak ?] *{ağız} gçl. f. [-ır]* **1.** İyi, parlak bir iş yapmak; başarılı olmak. **2.** Bilgisi ile çevresini aydınlatmak. [DS]

şakıyış, [şak *(yans.)* > şak-ı-y-ış] *is.* Şakımak eylemi veya biçimi.

Şaki, [Sansk. şākya] *{eT} is.* Bir kabile adı. [EUTS]

şaki[1], [Ar. şikāyet > şākī شاکی] *(şa:ki:) {OsT} sf.* Şikâyet eden; yakınan; yakımcı; şikâyetçi.

şaki[2], [Ar. şeḳāvet > şaḳī شقی] *(şakı:y, k kalın söylenir) {OsT} sf.* **1.** Haylaz; yaramaz; serseri; habis. **2.** Kötülük işleyen; günahkâr. **3.** Talihsiz; bahtsız. **4.** Haydut; eşkıya; yol kesen.

şakik, -kkı [Ar. şaḳḳ > şaḳīḳ شقیق] *(şaki:k, k'ler kalın söylenir) {OsT} is.* **1.** İkiye ayrılmış bir şeyin her bir parçası. **2.** Ana baba bir erkek kardeşler.

şakika, [Ar. şaḳīḳ > şaḳīḳa شقیقه] *(şaki:ka, k'ler kalın söylenir) {OsT} is.* **1.** Ortadan ikiye ayrılan şey. **2.** Yarım baş ağrısı. **3.** *huk.* Ana baba bir kız kardeşler.

şakikiye, [Ar. şaḳīḳ > şaḳīḳiyye شقیقیه] *(şaki:kiye, k'ler kalın söylenir) {OsT} is. bot.* Düğün çiçeğigiller, *(Renunculacceae).*

şakile, [Ar. şākile شاکله] *(şa:kile) {OsT} is.* **1.** Yol; mezhep; tarikat. **2.** Huy; yaradılış; tabiat.

şakilik, -ği [şaki-lik] *(şa:k:'lik, birinci k, kalın söylenir) is.* Haydutluk; eşkıyalık.

şakir[1], [Ar. şükr > şākir شاکر] *(şa:kir) {OsT} sf.* Durumundan ve gördüğü iyilikten memnunluk duyan ve bunu sözle ifade eden; şükreden.

şakir[2], [Far. şekker => şākir] *(şa:kir) {ağız} is.* Şeker.[DS]

şakird, [Far. şāğird > şākird شاکرد] *(şa:kird) {OsT} is.* → şakirt.

şakirdan, [Far. şāğird > şākird-ān شاکردان] *(şa:kirda:n) {OsT} is.* **1.** Öğrenciler. **2.** Çıraklar.

şakiriyet, [Ar. şākiriyyet شکریت] *(şa:kiriyet) {OsT} is.* Şükredicilik.

şakirt, -di [Far. şāğird > şākird شاکرد] *(şa:kirt) is.* **1.** Öğrenci. **2.** Resmî dairelerde stajyerlere verilen ad; aday.

şakirtlik, -ği [şakirt-lik] *(şa:kirtlik) is.* **1.** Öğrencilik. **2.** Çıraklık. **3.** Çırağa verilen ücret.

şakka, [Ar. şaḳā' *(zahmet, kötü durum)* > şāḳḳ / şāḳḳa شاقه] *(şa:kka) sf.* **1.** *{OsT}* → şak[2]. **2.** *{ağız}* Ortadan yarılan bir şeyin iki yarısından her biri; parça.

şakkaban, [şak(ı)r-a-man / şakkaban] *{ağız} sf.* Güldürücü; şaklaban. [DS]

şakkadak, [şak *(yans.)* > şak-k-adak] *(şa'kkadak) zf.* Beklenmedik bir anda; ansızın; birdenbire. *{ağız} (aynı)* [DS]

şakkalgan, [şakkal-gan ?] *{ağız} is.* Ayçiçeği. [DS]

şakkalham, [şakkalham] *{ağız} is.* Ayçiçeği. [DS]

şakkalhan, [? şakkalhan] *{ağız} is.* Ayçiçeği. [DS]

şakkan, [? şakkan] *{ağız} sf.* Gülünç. [DS]

şakkarak, -ğı [şak *(yans.)* > şak(k)-a-rak] *{ağız} is.* Kapı mandalı; zemberek. [DS]

şakketme, [Ar. şaḳḳ + T. et-me شق ایتمه] *{OsT} is.* Bölme; parçalama.

şakketmek, [Ar. şaḳḳ + T. et-mek شق ایتمك] *{OsT} gçl. f. [-e(d)-er]* Yarmak; parçalamak; bölmek.

şakkılamak, [şak *(yans.)* > şak(k)-ı-la-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Kahkaha ile gülmek. [DS]

şakkıldamak, [şak(k)-ıl-da-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-d(ı)-yor]* **1.** Şakırdamak; şakırtılı gürültü yapmak. **2.** Kahkaha atmak; yüksek sesle ve neşeyle gülmek. [DS]

şakkırak, -ğı [şak *(yans.)* > şak(k)-ı-rak] *{ağız} is.* Kapı mandalı; zemberek. [DS]

şakla[1], [Ar. şaḳḳ => şak-la] *{ağız} is.* **1.** Et parçası. **2.** Yarım koyun. [DS]

şakla[2], [Erme. šelek] *{ağız} is.* Küçük karpuz. [DS]

şaklaban, [Far. şüh-levend ?] *sf.* **1.** Söz ve davranışları ile başkalarını eğlendirmek için kendisini gülünç durumlara düşürmekten çekinmeyen. **2.** *is. mecaz.* Dalkavuk.

şaklabanlık, -ğı [şaklaban-lık] *is.* **1.** Şaklaban olma durumu. **2.** Şaklabanca davranış. **3.** *mecaz.* Dalkavukluk.

şaklak[1], **-ğı** [şak-la-k] *{ağız} sf.* Şen; geveze. [DS]

şaklak[2], **-ğı** [şak-la-k] *{ağız} is.* Çocukların başına bağlanan tülbent. [DS]

şaklak[3], **-ğı** [şak-la-k] *{ağız} is.* Derideki sulu kabarcık. [DS]

şaklam, [şak-la-m ?] *{ağız} is.* **1.** Güneşin en dik geldiği zaman; öğlen. **2.** Güneşin sıcaklığı. [DS]

şaklama, [şak *(yans.)* > şak-la-ma] *is.* Şaklamak eylemi.

şaklamak[1], [şak *(yans.)* > şak-la-mak] *gçsz. f. [-r] [-l(ı)-yor]* "Şak!" sesi çıkarmak; kuru ve sert bir ses çıkarmak.

şaklamak[2], [şak-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Bölmek; parçalamak. [DS]

şaklamalı, [şak *(yans.)* > şak-la-ma-lı] *sf. dbl.* (Afrika dillerinde görülen bir titreşimli ünsüz için) şaklamayı andıran; şaklama ile meydana gelen.

şaklatma, [şak *(yans.)* > şak-la-t-ma] *is.* **1.** Şaklatmak eylemi. **2.** Dilin damaktan ansızın ayrılması ile çıkan gürültü.

şaklatmak, [şak *(yans.)* > şak-la-t-mak] *gçl. f. [-ır]* **1.** Şaklamasını sağlamak; "şak" sesi çıkarttırmak. **2.** *{ağız}* Şamar vurmak. [DS]

şaklavak, -ğı [şak-la-ğak] *{ağız} is.* Değirmen çakıldağı. [DS]

şaklayan, [şak-la-y-an] *{ağız} is.* Çok ve ilgi çekici konuşan. [DS]

şaklı, [şak-lı] *{ağız} sf.* Parçalı. [DS]

şakmak, [şavk-ı-mak / şak-mak] *{ağız} gçsz. f. [-ır]* Işık vermek; aydınlık vermek. [DS]

şakman, [? şakman] *{ağız} is.* Buğday çuvalı. [DS]

şakoz, [? şakoz] *{ağız} sf.* (Kişi için, aşağılama sözü) ağzı büyük. [DS]

şakraban, [şak-ı-ra-man / şakraban] *{ağız} is.* Şaklaban; güldürücü. [DS]

şakrak[1], **-ğı** [şak *(yans.)* > şak-ı-ra-k] *sf.* **1.** (Gülme için) neşe, mutluluk ve sevinç anlatan. **2.** (Kişi için) neşesi ve mutluluğu konuşma biçimine yansıyan.

şakrak[2], [Ar. şaḳrāḳ شقراق] *(şakra:k) {OsT} is. zool.* **1.** İspinozgillerden, serçe iriliğinde, siyah başlıklı, dişisi al gerdanlı, meyve bahçelerine büyük zarar veren, gezici bir ötücü kuş, *(Pyrrhula pyrrhula)*. **2.** *{eAT} {ağız}* Arı kuşu. [DS]

şakrak[3], [şak-ı-ra-k] *{ağız} sf.* **1.** Parlak. **2.** (Yazı için) açık; okunaklı. [DS]

şakraklık, -ğı [şak *(yans.)* > şak-ra-k-lık شقراقلق] *is.* **1.** Şakrak olma durumu. **2.** *{eAT}* Yüze gülücülük.

şakrama, [şak *(yans.)* > şak-ra-ma] *is.* Şakramak eylemi.

şakramak, [şak *(yans.)* > şak-ra-mak] *gçsz. f. [-r] [-r(ı)-yor]* Şakır şakır ses çıkarmak; şakımak; şakıyarak ötmek.

şaksak, -ğı [şak+şak] *{ağız} is.* Kapı tokmağı. [DS]

şakşağı, [şak *(yans.)* + şak-ı] *{ağız} is.* **1.** Değirmen çakıldağı. **2.** Elde oynanan büyük taneli tespih. **3.** Kapı tokmağı. [DS]

şakşak[1], **-ğı** [şak *(yans.)* > şak+şak] *is.* **1.** Alkış sesi. **2.** Alkış; övgü.

şakşak[2], **-ğı** [şak *(yans.)* > şak+şak] *is.* **1.** İki parçası birbirine çarpan ve hafifçe vurulduğundan çok gürültülü bir şaklama sesi çıkaran bir tür maşa. **2.** *{ağız}* Çocukların mısır sapından yaptıkları, sallayınca veya vurunca ses çıkaran, maşa gibi iki parçalı bir oyuncak. [DS] **3.** *müz.* Tahta çalpara. *{ağız} (aynı)* [DS] **4.** *sin.* Üstünde çevrilecek çekim planları bulunan ve birbirine menteşe ile tutturulmuş iki tahta levhadan oluşan araç.

şakşak[3], **-ğı** [şak *(yans.)* > şak+şak] *{ağız} is.* **1.** İri taneli tespih. **2.** Taş bilye. [DS] ⊡ **şakşak tesbih,** *{ağız}* İri taneli tespih. [DS]

şakşak[4], **-ğı** [şak *(yans.)* > şak+şak] *{ağız} is.* **1.** Değirmende buğday tanelerinin sandıktan döküldüğü yer; susak. **2.** Değirmen çakıldağı. **3.** Kapı tokmağı [DS]

şakşak[5], **-ğı** [şak *(yans.)* > şak+şak] *{ağız} is.* Akide şekeri. [DS] ⊡ **şakşak helva,** *{ağız} Susam helvası.* [DS]

şakşak[6], **-ğı** [şak *(yans.)* > şak+şak] *{ağız} sf.* Geveze. [DS]

şakşaka, [şak+şak-a] *{ağız} is.* Fındık. [DS]

şakşakçı, [şak+şak-çı] *is.* **1.** Şakşak[1,2,3] yapan. **2.** Şakşak[1,2,3] satan. **3.** *{ağız}* Alkış tutan; alkışçı. [DS] **4.** *mecaz.* Çıkarları için bir kimseyi öven ve bunu başkalarına da benimsetmeye çalışan; yüze gülen; dalkavuk; alkışçı. **5.** *tiy.* Bir oyunu ya da oyuncuyu başarılı göstermek için var güçleri ile alkışlamakla görevlendirilmiş olan seyirci ya da dinleyici grubu.

şakşakçılık, -ğı [şak+şak-çı-lık] *is.* **1.** Şakşakçının yaptığı iş. **2.** *mecaz.* Bir kimseye yaranmak için dalkavukça davranma; bu yoldaki davranış; dalkavukluk.

şakşakı[1], [şak+şak-ı] *{ağız} is.* **1.** İri taneli tespih. **2.**

Kapı tokmağı. 3. Mısır sapından çocukların yaptığı bir oyuncak. [DS]

şakşakı[2], [şak+şak-ı] *{ağız} is.* **1.** Fındık. **2.** Kavrulmuş fındık ve peynir şekeri karışımı. **3.** Ceviz. [DS]

şakşakı[3], [şak+şak-ı] *{ağız} is.* Ekin biçilirken çok ekin alabilmek için ele takılan bir tür ağaç eldiven. [DS]

şakşakı[4], [Ar. şaḳīḳa / şaḳā'iḳ => şakşakı] *{ağız} is. bot.* Gelincik. [DS]

şakşakı[5], [şak+şak-ı] *{ağız} sf.* Yüzsüz; geveze. [DS]

şakşamani, [Sansk. siksamānā] *{eT} is.* Akait öğrenen kadınlar. [EUTS]

şakşevil, [Ar. şaḳḳ => şak+şevil ?] *{ağız} sf.* Eski; bozuk; parçalanmış. ⊡ **şakşevil etmek,** *{ağız}* Eskitmek; bozmak. [DS]

şakşı, [sakız > şakş-ı [Clauson]] *{eT} sf.* **1.** Pis; kirli. [Gabain] **2.** *is.* Pislik. [EUTS]

şakşır, [çakşır] *{ağız} is.* Pantolon. [DS]

şakta, [? şakta] *{ağız} is.* Soğuk; don. [DS]

şakti, [Sansk. sakti] *is.* Hinduculukta, güç, kudret, kutsal enerji anlamına gelen etkin kadın enerjisini belirten terim.

şakuf, [? şakuf] *{ağız} is.* Büyük taşçı çekici.[DS]

şakul, -lü [Ar. şāḳūl شاقول] *(şa:ku:l) {OsT} is.* Çekül.

şakuk, -ğu [? şakuk] *{ağız} is.* Sert, kumlu yaban armudu. [DS]

şakuli, [Ar. şāḳūl > şāḳūlī / şāḳuliyye شاقولية / شاقولى] *(şa:ku:li:) {OsT} sf.* **1.** Çekülle ilgili. **2.** Düşey.

şakulleme, [şakul-le-me] *(şa:kulleme) is.* Şakullemek eylemi.

şakullemek, [şakul-le-mek] *(şa:kullemek) gçl. f. [-r] [-l(ü)-yor)* **1.** Çekülle düşey doğrultusunu almak veya ölçmek. **2.** *mecaz.* Yoklamak.

şal[1], [şal *(yans.)*] *{eT} ünl. "Eli yöntemsiz, sakar"* anlamına gelen *"şal şul elig"* deyiminde geçer.

şal[2], [Sansk. šālā] *{eT} is.* Kulübe; ev. [EUTS]

şal[3], [Far. şāl شال] *{OsT} is.* **1.** Çoğunlukla Hindistan'da dokunan, üzeri bol işlemeli değerli bir yün kumaş. **2.** Kadınların boyun, omuz veya başlarına attıkları enlice atkı. **3.** *{ağız}* Kuşak. [DS] **4.** *{ağız}* Yün atkı. [DS] **5.** *{ağız}* Kadınların başlarına örttükleri örtü. [DS] **6.** *{ağız}* Dokuma önlük. [DS] **7.** *{ağız}* Çarşaf. [DS] **8.** *{ağız}* Çul. [DS] ⊡ **şal bağlamak,** *Gelinin beline nikâh öncesinde, babası ya da amcası tarafından kırmızı bir şal sarmak.*|| **şal çorap,** *{ağız} Yün çorap.* [DS]|| **şal örneği,** *Boyalar üzerinde bir iğne ya da at kuyruğu kılı ile yapılan düzensiz ve dairemsi hareketlerle elde edilen ebrulara verilen ad.*|| **şal yaka,** *Önde, yaka açıklığından başlayarak yükselen ve uçları ensede birleşen yuvarlak biçimli, iki parçadan oluşan yaka.*

şal, [Far. şelvār => şalvar / şal] *{ağız} is.* → şalvar.

şalabos, [sal-la+baş ?] *{ağız} sf.* Yüze gülen; dalkavuk. [DS]

şalak[1], **-ğı** [? şalak / çalak / celek] *{ağız} is.* **1.** Henüz büyüyüp olgunlaşmamış karpuz. **2.** Ham kabak. **3.** Çok olgun kavun. **4.** Tohumluk hıyar, domates vb. **5.** Şırası alınmış pancar artığı. **6.** *sf.* Kartlaşmış; tohuma kaçmış. [DS]

şalak[2], **-ğı** [? şalak] *{ağız} sf.* **1.** Aptal. **2.** Huysuz. **3.** Arsız. **4.** Geveze. **5.** (Kişi için) değersiz, olgunlaşmamış. **6.** Pisboğaz; obur. **7.** (Kişi için) hantallaşmış; irileşmiş. [DS]

şalak[3], **-ğı** [? şalak] *{ağız} is.* **1.** Erkek çocuk. **2.** Büyüyememiş dana. [DS]

şalak[4], **-ğı** [? şalak] *{ağız} is.* Elbisenin etek baskısı. [DS]

şalaka, [şalaka شلقه] *{ağız} is.* Tekme; tokat. [DS] ⊡ **şalaka urmak,** *{eAT} Tekme atmak; şaplak vurmak.*

şalakalli, [şalak+el-li] *{ağız} sf.* **1.** Yaramaz. **2.** Uğursuz. **3.** Eğitilmemiş; terbiyesiz. **4.** Ahlaksız. [DS]

şalakca, [şalak-ça] *{ağız} sf.* İyi iş gören. [DS]

şalakga, [şalak-ka] *{ağız} sf.* Yaramaz. [DS]

şalakgoz, [şalak+goz] *{ağız} is.* **1.** Yalan dolan. **2.** Baştan savma iş yapan adam. [DS]

şalaki [Far. şāl + Yun. -aki *(-cik)* / şāl-i hākī > şālākī شالاكى] *(şala:ki:) {OsT} is.* Şal taklidi kumaşlara verilen ad; lahoraki; çerkeziye; buhurlu.

şalakman, [şalak-man] *{ağız} sf.* Delikanlı; genç. [DS]

şalaman, [şala-man] *{ağız} sf.* Yüze gülen; dalkavuk. [DS]

şalangoz, [şalan+goz] *{ağız} is.* İri yarı, beceriksiz kişi. [DS]

şalaşu, [Çin. ? => şalāşü] *(şala:şu:) {eT} is.* Bir çeşit Çin dokuması. [DLT]

şalba, [şab-la / şab-a-la > şalba] *{ağız} is. bot.* **1.** Öksürüğe karşı kaynatılıp suyu içilen bir dağ otu, *(Salvia)*. **2.** Tazeyken sarması yapılan bir bitki, *(Salvia forskahlei)*. **3.** Odun yerine yakılan bir tür çalı. **4.** Gövdesi uzun, yaprağı enli, hayvanların yemediği bir ot. [DS]

şald, [şald / şıld *(yans.)*] *is.* Akar suyun çağlamasını, gelişigüzel çeşitli gürültüleri anlatan kök. [Zülfikar] *şald-ır-da-k, şald-ır şuldur.* ⊡ **şaldır şuldur,** *{ağız} (İş yapmak için) gelişigüzel; gürültülü patırtılı.* [DS]

şaldırak, -ğı [şald *(yans.)* > şald-ır-a-k] *{ağız} is.* Çağlayan. [DS]

şale, [Fr. chalet] *is.* **1.** İsviçre dağlarında, tahta kalaslardan, çatısı tahta kiremitlerden yapılma dağ evi. **2.** *gnşl.* Kırlık yerlerde, çok konforlu villa tipi yapı.

şalfar, [Far. şelvār => şalvar / şalfar] *{ağız} is.* Şalvar. [DS]

şalfıtlamak, [şalfıt-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r]* (Biber vb. için) yakmak; acıtmak. [DS]

şalga, [? şalġa شلغه] *{OsT} sf.* Sersem; kendini bilmez.

şalgaba, [şal+kaba(ğı)] *{ağız} is. bot.* Kumluk ve kayalık yerlerde yetişen, yumru köklü, pembe ve sarı çiçekli, ilaç yapmakta ve kauçuk elde etmekte kullanılan bir bitki; *(Cucumis trigonus).* [DS]

şalgam, [Far. şelġam شلغم] *{OsT} is.* **1.** *bot.* Turpgillerden, parçalı yapraklı, sarı çiçekli, yumrulu kökleri yenen iki yıllık bitki, *(Brassica napus).* **2.** Bu bitkinin insan ve hayvanlar için besin olarak kullanılan etli kökü. **3.** *argo.* Aptal; enayi. ☞ **şalgam armudu,** *{ağız} Kışın yetişen, yeşil renkli, orta büyüklükte, bir tür armut.* [DS]

şalgamcık, -ğı [şalgam-cık] *{ağız} is. bot.* Tahıla zarar veren tarla bitkisi. [DS]

şalgami, [şalgam-ī] *{ağız} sf.* (At için) gövdesi sarı, kuyruk ve yelesi ak. [DS]

şalgamlık, -ğı [şalgam-lık] *is.* Şalgam tarlası.

şalgamsı, [şalgam-sı] *sf.* Şalgam biçiminde olan; şalgamı andıran.

şalham, [şalgam] *{ağız} is.* Şalgam. [DS]

şalıh, [? şalıh] *{ağız} is.* Salya. [DS]

şalıka, [şalık-a] *{ağız} is.* Çocukların yemek önlüğü. [DS]

şali[1], [Far. şāl > şālī شالى] *(şa:li:) {OsT} is.* **1.** Ankara tiftik keçisinin yününden dokunan seyrek ve ince kumaş. *{ağız} (aynı)* [DS] **2.** *{ağız}* Yeni gelinlere giysi yapılan bir çeşit kumaş. [DS]

şali[2], [şalī] *(şali:) {ağız} sf.* Şaşı. [DS]

şalika, [şalık-a] *{ağız} is.* → şalıka. [DS]

şalkaba, [şal+kaba(ğ-ı)] *{ağız} is.* **1.** Yaprakları iri, kökü soğana benzer bir ot; *(Urginea maritima).* **2.** *bot.* Kumluk ve kayalık yerlerde yetişen, yumru köklü, pembe ve sarı çiçekli, ilaç yapmakta ve kauçuk elde etmekte kullanılan bir bitki; *(Cucumis trigonus).* [DS]

şalkada, [Ar. şerr + T. kada *(kardeş)*] *{ağız} sf.* Yaramaz; kavgacı. [DS]

şalkavış, [şak-a-y-ış / şalkavış] *{ağız} sf.* (İş için) gelişigüzel; özenmeden. [DS]

şalkavuş, [şak-a-y-ış / şalkavuş] *{ağız} sf.* (İş için) gelişigüzel; özenmeden. [DS]

şalkuşak, -ğı [Far. şāl + T. kuşak] *{ağız} is.* Gökkuşağı. [DS]

şalla, [şal-la ?] *{ağız} zf. ve bağ.* Keşke; ne olurdu. [DS]

şallabut, [şal+lab-ut ?] *{ağız} sf.* Kötü giyimli; kılıksız; dağınık. [DS]

şallacık, -ğı [şalla-cık] *{ağız} sf.* Çıplak. [DS]

şallagan, [şar *(yans.)* > şar-la-ğan] *{ağız} is.* Çağlayan. [DS]

şallah[1], [Ar. inşaallāh => şallāh شالله] *{eAT} ünl.* Tanrı dilerse; inşallah.

şallah[2], [şal-la-k] *{ağız} sf.* Belden aşağısı çıplak; donsuz. [DS]

şallak[1], **-ğı** [şar *(yans.)* > şar-la-k] *{ağız} is.* Çağlayan; şarlak. [DS]

şallak[2], **-ğı** [şal-la-k] *{ağız} sf.* **1.** Donsuz. **2.** Çıplak. **3.** Giyimine özen göstermeyen. [DS] ☞ **şallak mallak,** *1. Çıplak denecek kadar; neredeyse çırılçıplak. 2. Giyimi çok özensiz olan.*

şallak[3], **-ğı** [şal-la-k] *is.* **1.** *{ağız}* Kamçının ucundaki meşin parçası. [DS] **2.** Deniz kabuğu, boncuk, taş vb.nden yapılmış küçük süs eşyası; nazarlık; muska vb.

şallak[4], **-ğı** [şelek / şalak / şallak] *{ağız} is.* Büyümemiş kavun; kelek. [DS]

şallak[5], **-ğı** [Ar. sallāḫ شلاخ] *{ağız} is.* Kasap çırağı. [DS]

şallak[6], **-ğı** [şal-la-k] *{ağız} sf.* **1.** Eğitim görmemiş; terbiyesiz; edepsiz. **2.** (Kişi için) aşağılık; adi. **3.** Beceriksiz. **4.** Dağınık; kötü giyimli; kılıksız. [DS]

şallak[7], **-ğı** [Ar. (Sur.) şāllāf شلاف] *(şalla:k) {ağız}* Oynak; hoppa. [DS]

şallakçı, [şallak[7]-çı] *{ağız} sf.* Yüze gülen; dalkavuk. [DS]

şallam, [Ar. inşaallāh => şallam] *{ağız} zf.* Tanrı dilerse. [DS]

şallamşop, [şal-la-m+şop] *{ağız} sf.* Beceriksiz. [DS]

şallapa, [şal+lapa] *{ağız} is.* Bulgurla yapılan bir tür lahana yemeği. ☞ **şallapa aşı,** *{ağız}* → şallapa. [DS]

şallavcı, [şallak[7]-çı] *{ağız} sf.* Abartıcı; yalancı. [DS]

şallavuk, -ğu [şar-la-y-ık] *{ağız} is.* Çağlayan. [DS]

şallayuk, -ğu [şar-la-y-ık] *{ağız} is.* Çağlayan. [DS]

şallo, [şal-lı / şal-lu > şallo] *{ağız} sf.* Yüze gülen; dalkavuk. [DS]

şallocu, [şallo-cu] *{ağız} sf.* Yüze gülen; dalkavuk. [DS]

şallum, [şal-lu-m] *{ağız} sf.* Tertipsiz; düzensiz. ☞ **şallum şullum,** *{ağız} Salkım saçak; süklüm püklüm; döküntülü.* [DS]

şalşepik, -ği [Far. şāl + Ar. şebīh *(benzeri)* شال شبيه] *{OsT} is.* **1.** Güneydoğu Anadolu'da el tezgâhlarında dokunan, tiftiğin doğal renginde yatay ve dikey çubuklu, elbiselik kumaş. **2.** Bu kumaştan yapılma iki parçalı erkek elbisesi.

şaltak[1], **-ğı** [şal-ta-k شلتاق] *{OsT} {ağız} sf.* Çok bağıran; kavgacı; yaygaracı; arsız. [DS]

şaltak[2], **-ğı** [şal-ta-k] *{ağız} sf.* **1.** (Elbise için) geniş ve uzun. **2.** (Kişi için) biçimsiz görünecek kadar şişman veya iri. **3.** Gevşek. [DS]

şaltaklamak, [şaltak-la-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Çirkin görünecek kadar şişmanlamak. [DS]

şaltamak, [şal-ta-mak] *{ağız}* Aralanmak; gevşemek; genişlemek. [DS]

şalter, [Alm. schalten *(kesmek)* > schalter] *is.* Önceden belirlenmiş koşullara göre bir elektrik devresini açıp kapayan anahtar; anahtar.

şalupa, [İt. scialuppa] *(şalu'pa) is.* Küçük gemi gibi kullanılan büyük sal.

şalümo, [Lat. calamus *(kamış)* > Fr. chalumeau] *is.* **1.** İçme kamışı. **2.** Hamlaç. **3.** *müz.* Orta Çağda, kır flütüne verilen ad; ilkel klarnet; şalemi. **4.** Gaydanın melodiyi çıkaran delikli borusu. **5.** Klarnetin pes sesleri çıkaran perdesi.

şalvar, [Far. şelvār شلوار] *{OsT} is.* **1.** Bir uçkurla bağlanan, bol kesimli, geniş ağlı, vücudun belden aşağısını örten giyecek. **2.** Ok gövdesinde göbekle ayak arasındaki bölüme verilen ad. ⊡ **şalvar gibi,** *(Pantolon için) çok bol.*|| **şalvarı düşük,** *{ağız} İffetsiz.*

şalvarbent, [Far. şelvār-bend شلواربند] *{OsT} is.* Şalvarı bele bağlamakta kullanılan enlice uçkur.

şalvarlı, [şalvar-lı] *sf.* **1.** Şalvarı bulunan; şalvar giymiş olan. **2.** Şalvarı belirtilen nitelikte olan.

Şam fıstığı, [Şam *(Suriye'de kent)* + fıstı(k)-ı] *is. t. bot.* Antep fıstığı.

şam[1]**,** [şam] *{ağız} is.* Çam. [DS]

şam[2]**,** [Ar. şāme > şām شام] *(şa:m) {OsT} is.* Benler; ciltteki siyah lekeler.

şam[3]**,** [Far. şām شام] *(şa:m) {OsT} is.* Akşam. ⊡ **şām-ı garibān,** *{OsT} Garipler akşamı; Hz. Hüseyin'in öldürüldüğü akşam.*|| **şām-ı muğber,** *{OsT} Keder ve üzüntü dolu akşam.*|| **şām ü seher,** *{OsT} Akşam ve sabah.*

şam[4]**, -mmi** [Ar. şemm *(koklama)* > şāmm / şāmme شام / شامه] *{OsT} sf.* Koku alan; koklayan.

şam[5]**,** [Ar. şamʿa => şam] *{ağız} is.* **1.** Kibrit. **2.** Eski mumlu kibrit. **3.** Mum. **4.** Şamdan. **5.** Kibrit kabı. [DS] ⊡ **şam şam şakıtmak,** *{ağız} (Yergi için söylenir) işi becerememek; ağzına yüzüne bulaştırmak.* [DS]

şama[1]**,** [Ar. şamʿa شمعه] *(şam-a) {OsT} is.* Parafinlenmiş ya da mumlu fitil.

şama[2]**,** [Yun. khemōnikó => şamama / şama] *{ağız} is.* Kokulu küçük kavun. [DS]

şamak[1]**, -ğı** [Yun. kheimōnikó] *{ağız} is.* **1.** Büyümemiş kavun veya karpuz. **2.** Kokulu küçük kavun. [DS]

şamak[2]**, -ğı** [şama-k] *{ağız} sf.* Saçsız; dazlak. [DS]

şamak[3]**, -ğı** [şama-k] *{ağız} is.* **1.** Sazlık yerlerdeki su birikintisi. **2.** Su kıyılarında, bataklıklarda yetişen yuvarlak gövdeli bir tür saz. [DS]

şamaklık, -ğı [şamak-lık] *{ağız} is.* Sazlık. [DS]

şamakon, [şaka-man > şamıkon / şamakon] *{ağız} sf.* **1.** Şakacı. **2.** Arsız; şımarık. [DS]

şamala[1]**,** [Yun. kheimönikó => şamama > şamala] *{ağız} is.* Ekşimsi küçük kavun. [DS]

şamala[2]**,** [Ar. meşʿāle => maşala / şamala] *{ağız} is.* Meşale. [DS]

şamalak, -ğı [şama-la-k] *{ağız} is.* Topaç. [DS]

şamalı, [şama-lı] *(şa'malı) sf.* Şama ile yapılmış olan. ⊡ **şamalı kibrit,** *Parafinli kibrit.*

şamama[1]**,** [Yun. kheimōnikó / samanikhó / Erme. šamama شامامه] *is.* **1.** Bir tür kokulu küçük kavun; şamala. **2.** *bot.* Kavuna benzer sürüngen gövdeli, bir yıllık otsu bitki, *(Ucrcumis dudaim).* **3.** *{ağız}* Ekşimsi küçük kavun. [DS] ⊡ **şamama gibi,** *1. (Kişi için) ufak tefek, cana yakın; sevimli. 2. {ağız} Bol ışıklı; aydınlık.* [DS]

şamama[2]**,** [şamama] *{ağız} sf.* Değirmi; toparlak; güzel. [DS]

şamamık, -ğı [şamam-ık] *{ağız} is.* Ekşimsi, küçük kavun. [DS]

şaman, [Tung. / Manç. şaman *(büyücü)* > Fr chaman] *is.* **1.** Şamanlıkta gelecekten haber veren, büyü yapan, ruhlarla ilişki kurarak hastalıkları iyi ettiğine inanılan kimse; din adamı; kam; baksı. **2.** *{ağız}* Büyücü. [DS]

şamandıra, [Yun. tsimadoura] *(şama'ndıra) is. dnz.* **1.** Denizde bir tehlikeyi haber vermeye, bir geçidi belirlemeye vb. seyir işaretlerini taşımaya yarayan yüzer cisim. **2.** Halkalarına tekne bağlanan, limanda demirlemiş olarak bulunan kapalı bir tür metal fıçı. **3.** İşaret fenerlerini taşımakta, batmış gemileri çıkarmakta, yüzebilirliği artırmakta kullanılan, içi hava ya da hafif malzeme ile dolu bir tür fıçı. **4.** Su deposu vb. yerlerde su akışını kapamakta kullanılan yüzer top. **5.** Kandilde fitili yüzeyde tutmaya yarayan telli bir mantardan oluşan düzenek.

şamandıralama, [şamandıra-la-ma] *is.* Şamandıralamak eylemi.

şamandıralamak, [şamandıra-la-mak] *gçl. f. [-r] [-l(ı) -yor]* Bir şamandırayı zinciri ile birlikte suya atmak; şamandıra yerleştirmek.

Şamani, [Tung. şaman + Ar. -ī] *(şamani:) {OsT} sf.* Şamanist.

Şamanist, [Tung. şaman + Fr. -ist] *is.* **1.** Şamanlık yanlısı olan kimse. **2.** *sf.* Şamanlıkla ilgili nitelikler ve özellikler taşıyan.

Şamanizm, [Tung. şaman + Fr. -isme] *is.* Şamanlık.

Şamanlık, -ğı [şaman-lık] *is.* Sibirya halkları ile eski Orta Asya Türkleri arasında kam, baksı veya ozan adı verilen büyücü-falcı-otacı din adamlarının aracılığına ve doğa güçlerine inanma biçiminde görülen ilkel din; Kamlık; Şamanlık.

şamar, [şab / şap *(yans.)* > şab-ar > şamar ?] *is.* **1.** Yüze açık elle vurma; tokat; sille. **2.** *mecaz.* Ser-

semletici darbe. **şamar atmak,** *Birinin yüzüne elinin iç tarafı ile vurmak; şamarlamak.*|| **şamar indirmek,** *Tokat atmak; açık elle yüzüne vurmak.*|| **şamar oğlanı,** *Zayıflığı yüzünden hemen her türlü suçun, can sıkıcı kötü olayların sebebi olarak görülen ve bu yüzden sık sık cezalandırılan kimse; güçlü ve kendisine çatmak mümkün olmayan kimse yerine kızgınlık ve öfkenin yöneltildiği zayıf kişi; herkesin kolayca gelip çattığı, hıncını yok yere kendisinden aldığı kimse.*

şamarlama, [şamar-la-ma] *is.* Şamarlamak eylemi.

şamarlamak, [şamar-la-mak] *gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Açık elin iç tarafı ile yüzüne vurmak; şamar atmak; tokatlamak.

şamarta, [şamata > şamarta] *{ağız} is.* Gürültü. [DS]

şamat, [Ar. şāme > şāmāt شامات] *(şa:ma:t) {OsT} is.* Vücuttaki siyah noktalar; benler.

şamata, [Sur. Ar. şamāṭa شماطه] *is.* **1.** *{OsT}* Gürültü patırtı; yaygara. **2.** *{ağız}* Eğlence; şaka. [DS] **şamata etmek,** *Gürültü patırtı yapmak; bağırıp çağırmak.*|| **şamata koparmak,** *Gürültü patırtı yapmak; bağırıp çağırmak.*|| **şamata kopmak,** *Birdenbire gürültü patırtı olmak.*|| **şamata teli,** *Gelin teli.*

şamatacı, [şamata-cı] *sf.* Şamata yapan; olmadık şeylerden, önemsiz sorunlardan dolayı bağırıp çağıran; yaygaracı.

şamatalı, [şamata-lı] *sf.* Şamatası olan; gürültülü patırtılı.

şamatalıh, [şamata-lık / şamatalıẖ] *{ağız} is.* Gevezelik.[DS]

şamatara, [? şamatara] *{ağız} is.* Hendek. [DS]

şamatlu, [şamat-lu] *{ağız} is.* Çeşitli renkli ipliklerle el tezgâhlarında dokunan bez. [DS]

şamatura, [? şamatura] *{ağız} is.* Üstüne sicim sarılan tahta. [DS]

şamba, [Yun. kheimōnikó] *{ağız} is.* Ekşimsi küçük kavun. [DS]

şambaba, [Şam *(Suriye'de kent)* + baba (tatlısı)] *is.* **1.** → şambabası. **2.** *{ağız} sf.* Kısa boylu, tıknaz kişi. [DS]

şambabası, [Şam *(Suriye'de kent)* + baba (tatlısı)] *is.* **1.** Bir tür hamur tatlısı; baba tatlısı. **2.** *mecaz.* Sorumluluk duymayan, hayırsız baba; yükümlülüklerini yerine getirmeyen ve bu yüzden kendisine saygı duyulmayan kimse.

şambal, [? şambal] *{ağız} sf.* Eğri büğrü. [DS]

şambastı, [şam+bas-tı] *{ağız} is.* Bir tür yüzük. [DS]

şambre, [Fr. chambré] *sf.* Oda sıcaklığında.

şambrel, [Fr. chambré â air] *is.* İç lastik.

şamdan, [Ar. şemᶜ *(mum)* + Far. -dān شمعدان] *{OsT} is.* **1.** Üzerine mum konulmak için çeşitli şekil ve renklerde yapılmış destek; mumluk. **2.** *argo.* Arkadaş. **şamdan ağası,** *{OsT}* → şamdancı başı.|| **şamdan hokkası,** *{OsT} Şamdanın üzerindeki oyuk kısma takılan bir tür kap.*|| **şamdan külahı,** *{OsT} Şamdan mumlarını söndürmekte kullanılan bir kapak.*|| **şamdan pulu,** *{OsT} Şamdanlara dikilen mumlardan eriyen yağların yere damlamaması için mumların dibine geçirilen, ortası mum kalınlığında oyuk ve şamdan hokkasının içine oturan bir tür damlalık.*|| **şamdan sofrası,** *{OsT} Şamdanların konulduğu altlık.*

şamdancı, [şamdan-cı] *{OsT} is.* **1.** Şamdan yapan ya da satan kimse. **2.** Saraylarda aydınlatma görevini yürüten kimse. **şamdancı başı,** *{OsT} İmparatorluk döneminde saraylardaki mumları yakıp söndürmekle görevli olan kişilerin başı.*

şamdancılık, -ğı [şamdan-cı-lık] *is.* Şamdancının yaptığı iş; şamdancının görevi.

şamdarı, [şam+darı] *{ağız} is.* Mısır. [DS] **şamdarı eşiği,** *{ağız} Tanesi alınmış mısır koçanı.* [DS]

şame[1], [Ar. şāme شامه] *(şa:me) {OsT} is.* Ten üzerindeki siyah benek; ben.

şame[2], [Far. şāme شامه] *(şa:me) {OsT} {ağız} is.* Baş örtüsü; yemeni. [DS] **şāme-geş,** *{OsT} Başına örtü alan.*|| **şāme-güşā,** *{OsT} Baş örtüsünü açan.*|| **şāme-keş,** *{OsT} Baş örtüsünü örtmüş olan.*|| **şame-küşa,** *{OsT}* → şāme-güşā.

şamfiri, [şam+fir-i ?] *{ağız} sf.* Çaprazlama. [DS]

şamgâh, [Far. şām-gāh شامگاه] *(şa:mgâ:h) {OsT} is.* Akşam vakti; akşam zamanı.

şamgeh, [Far. şām-geh شامگه] *(şa:mgeh) {OsT} is.* → şamgâh.

şamı, [şam-ı] *{ağız} is.* Yemeni; baş örtüsü. [DS]

şamıkon, [şaka-man > şamıkon] *{ağız} sf.* Şakacı. [DS]

şamırta, [şamata] *{ağız} is.* Gürültü. [DS]

şamıt, [Ar. şammūṭ شموط] *{ağız} is.* İğ üstündeki yeni bükülmüş iplik. [DS]

şami[1], [Far. şām + Ar. -ī شامی] *(şa:mi:) {OsT} sf.* Akşamla ilgili.

şami[2], [Şam *(Suriye'de kent)* + Ar. -ī شامی] *(şa:mi:) {OsT} sf.* **1.** Şam kenti ile ilgili; Şam kentinden olan. **2.** Şam işi. **3.** Osmanlılardan önce Şam ve çevresinde kullanılan bir gümüş sikke. **şāmi çomak,** *Bir tür topuz.*

şami, [şam-i] *{ağız} is.* Baş örtüsü; yemeni. [DS]

şamih, [Ar. şemẖ > şāmiẖ / şāmiẖa شامخ / شامخه] *(şa:mih, h kalın söylenir) {OsT} sf.* **1.** Yüksek. **2.** Kibirli.

şamiha, [Ar. şāmiẖ / şāmiẖa شامخه] *(şa:miha) {OsT} is.* Beyin, kemik gibi doku ve organlarda doğal olarak görülen sivri çıkıntılar.

şamik, -ği [? şamik] *{ağız} is.* Domates. [DS]

şamil, [Ar. şeml *(içine alma)* > şāmil / şāmile شاملة / شامل] *(şa:mil) {OsT} sf.* İçine alan; kapsayan. ☞ **şamil olmak,** *Kapsamak.*

şamişi, [Şam+iş-i] *{ağız} is.* İçine irmik helvası konularak yapılan bir tür börek.[DS]

şamit, [? şamit] *{ağız} is.* İğ üstündeki yeni bükülmüş iplik. [DS]

şamkon, [şaka-man ? > şamkon] *{ağız} is.* Dikkatli. [DS]

şamlamak, [şam-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] -l(ı)-yor]* Gönlünü yapmak; aldatmak. [DS]

şamlı, [şam-lı] *{ağız} sf.* Alevli. [DS]

şammali, [Şam+bal-ı] *{ağız} is.* İçine irmik helvası konularak yapılan bir tür börek. [DS]

şamme, [Ar. şemm *(koklama)* > şāmme شامه] *(şa:mme) {OsT} is.* Koklama duyusu; koku alma duyusu.

şamnanç, [Soğd. şamnānç / şimnanç] *{eT} is.* Zahide; rahibe. [EUTS] [Gabain]

şamnu, [Soğd. şmnv] *{eT} is.* Şeytan. [EUTS]

şamot, [Alm. schamotte *(pişmiş kil)* / Fr. chamotte] *is.* **1.** Seramikçilikte, çatlakların oluşmasını önlemek amacıyla önceden pişirilerek seramik hamuruna katılan değişik büyüklükteki kil. **2.** Ateşe dayanıklı tuğla yapımında kullanılan, tuğla, kil ve aşırı silisyumdan meydana gelmiş, 1650°C'ye kadar ısıya dayanıklı karışım.

şampanya, [Fr. champagne *(Fransa'da şarapları ile ünlü bölge)*] *(şampa'nya) is.* Köpüklü ve tatlı beyaz şarap. ☞ **şampanya bardağı,** *Şampanya içmekte kullanılan geniş tabanlı kısa bardak.*|| **şampanya patlatmak,** *Bir şeyi kutlamak amacıyla şampanya şişesinin tıpasını ses çıkaracak biçimde açmak.*

şampanyalaştırma, [şampanya-la-ş-tır-ma] *is.* Şampanyalaştırmak işlemi.

şampanyalaştırmak, [şampanya-la-ş-tır-mak] *gçl. f. [-ır]* Şaraba özel işlemler uygulayarak şampanya denilen köpüklü şarap hâline getirmek.

şampanyalı, [şampanya-lı] *sf.* (Yemek, toplantı vb. için) şampanya verilen; şampanya ikram edilen.

şampaz, [Far. şah-baz ?] *{ağız} is.* Usta kumarcı. [DS]

şampır, [Far. çember چمبر] *{ağız} is.* Patiska. [DS]

şampırı, [Far. çember چمبر] *{ağız} is.* Patiska. [DS]

şampiyon, [Lat. campus *(alan)* > Alm. kampjo *(savaşçı)* > Fr. champion] *is.* Bölgesel, ulusal ya da uluslar arası bir yarış ya da karşılaşmada birinci olan sporcu ya da takım; birinci. ☞ **şampiyon olmak,** *Birinci olmak.*

şampiyona, [Fr. championnat] *is.* **1.** Şampiyonluk. **2.** Şampiyonluk için düzenlenen yarışma.

şampiyonluk, -ğu [şampiyon-luk] *is.* **1.** Şampiyon olma durumu. **2.** Birincinin belirlendiği yarış veya yarışma.

şampuan, [İng. to shampoo *(ovmak)* > shampoing] *is.* **1.** Köpürme gücü yüksek kimyasal ürünlerden elde edilen ve saç yıkamakta kullanılan kıvamlı temizleyici. **2.** Halı, yünlü kumaş, kadife vb. temizlemekte kullanılan madensel tuz ağırlıklı temizlik ürünü.

şampuanlama, [şampuan-la-ma] *is.* Şampuanlamak eylemi.

şampuanlamak, [şampuan-la-mak] *gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Şampuanla yıkamak.

şampurt, [? şampurt] *{ağız} is.* Yer elması. [DS]

şamşak, -ğı [? şamşak] *{ağız} is.* Ayçiçeği. [DS]

şamşalak, -ğı [şa(m)+şa/lak] *{ağız} sf.* **1.** Şaşkın. **2.** (Kişi için) ufak tefek ve çirkin. [DS]

şamşark, [şa(m)+şa/rk] *{ağız} sf.* Duyulmuş; öğrenilmiş; aşikâr. ☞ **şamşark olmak,** *{ağız} (Olay için) herkesçe duyulmak, öğrenilmek.* [DS]

şamşırtmak, [şaş-ır-mak > şa(m)ş-ır-t-mak] *{ağız} gçl. f. [-ır]* Şaşırtmak. [DS]

şamuşa, [? şamüşā] *(şamu:şa:) {eT} is.* Yenilen bir ot; poy otu. [DLT]

şamşurmak, [şaş-ır-mak > şamş-ır-mak] *{ağız} gçsz. f. [-ur]* Şaşırmak. [DS]

şamtin, [? şamtin] *{ağız} sf.* Zayıf, kemikleri çıkmış ve çıplak. [DS]

şemtinik, -ği [? şamtin-ik] *{ağız} sf.* Ufak tefek. [DS]

şa'n, [Ar. şe'n *(yeni oluşan)* > şa'n شأن] *{OsT} is.* **1.** İş; meslek. **2.** Yeni ortaya çıkan iş, olay veya durum.

şan[1], [Ar. şān شان] *{OsT} is.* **1.** Ün; şöhret; tanınmışlık. *{ağız} (aynı)* [DS] **2.** Gösteriş; büyüklük. **3.** Hâl; durum. **4.** Huy; karakter; tabiat. **5.** Hak. **6.** Görev. **7.** *{ağız}* İşaret; alamet. ☞ **şān-ı insāf,** *{OsT} Adalete ve insafa yakışan şöhret.*|| **şanına düşmek,** *Bir kimsenin büyüklüğüne ve karakterine uygun gelmek; yakışmak. {ağız} (aynı)* [DS]|| **şanına layık,** *Bir kimsenin büyüklüğüne ve şöhretine uygun.*|| **şanına yakışmak,** *Bir kimsenin büyüklüğüne ve karakterine uygun gelmek.*|| **şanına yakışmamak,** *Bir kimsenin büyüklüğüne ve karakterine uygun olmamak.*|| (birinin veya bir şeyin) **şanından olmak,** *Ona yakışan ve onun için gerekli olan şeylerden olmak; kendisinden beklenen davranışlardan olmak.*|| **şanından saymak,** *Kendisine yakışır ve ondan beklenir bir davranış olduğunu düşünmek.*|| **şan olmak,** *(Olay veya durum için) herkesçe duyulmak.*|| **şan vermek,** *1. Tanınmak; ün salmak; ünlenmek. 2. argo. Yüz vermek; aldırış etmek.*|| **şan virmek,** *{ağız}* → şan vermek. [DS]

şan[2], [Lat. cantus > Fr. chant] *is. müz.* İnsan hançeresinden ezgili sesler çıkarma, müzik eserlerini seslendirme sanatı.

şan[3], [Far. çūbān => şān] *(şa:n)* *{ağız}* *is.* Çoban.

şana[1], [Far. şāne *(tarak)*] *{ağız}* *is.* **1.** Yaba. **2.** Demir dirgen. [DS]

şana[2], [Far. şāne => şana] *{ağız}* *is.* Saç tarağı. [DS]

şanacı, [Ar. şaḥne => şāna-cı] *(şa:nacı)* *{ağız}* *is.* Öşür toplayan. [DS]

şanağı, [? şanağı] *{ağız}* *is.* Postal ve çizme yapımında kullanılan kalıp. [DS]

şanbuy, [Far. şehnişīn => Kenç. şanbüy / şebnūy] *(şanbu:y)* *{eT}* *is.* → şabnuy. [DLT]

şandalaz, [? şandalaz] *{ağız}* *is.* Ün; şan. [DS]

şandel, [Fr. chandelle *(dikey)*] *is.* **1.** Mum. **2.** Dikey olan herşey. **3.** *spor.* Topu kaleye yüksekten atma; aşırtma atışı. **4.** Havacılıkta, düşey doğrultu boyunca hızla yükselme hareketi.

şandellemek, [şandel-le-mek] *gçl. f. [-r] [-l(i)-yor] spor.* Aşırtma vuruşu gerçekleştirmek.

şane, [Far. şāne شانه] *(şa:ne)* *{OsT}* *is.* **1.** Tarak. **2.** *müz.* Türk müziğinde on yedinci yüzyılda kullanılmış bir saz. ⧉ **şane-i esb,** *{OsT} At tarağı; kaşağı.*|| **şāne-sāz,** *{OsT} Tarak yapan.*|| **şāne-zede,** *{OsT} Tarakla saçları taranmış.*|| **şāne-zen,** *{OsT} 1. Baş tarayan. 2. mecaz. Zorlukları aşmasını, sorunları gidermesini bilen.*

şanedan, [Far. şāne-dān شانه دان] *(şa:neda:n)* *{OsT}* *is.* Tarak kutusu.

şaneşir, [? şaneşir] *{ağız}* *is.* Hamam. [DS]

şang, [şang / şañ / şıng / şıñ / şing *(yans.)*] *is.* Metal ve cam eşyanın çarpmasını, kırılıp dökülmesini anlatan kök. [Zülfikar] *şang-ır, şang-ır-da-mak, şang-ır şungur*

şangal, [şang-al] *is.* Eğrilik, çarpıklık ve karışıklık bildiren yansımalı gövde. ⧉ **şangal şungal,** *{ağız} Eğri büğrü.* [DS]

şanggadak, -ğı [şañ-gada-k] *(şañgadak)* *{ağız}* *zf.* (Kapamak için) hızlı ve gürültülü biçimde. [DS]

şanggalak, -ğı [şañ-ga-la-k] *{ağız}* *is.* Yerelması. [DS]

şangır, [şang *(yans.)* > şang-ır] *is.* Metal, cam vb. nesnelerin dökülme, çarpma ve kırılması sırasında çıkan ses. ⧉ **şañgır şañgır,** *{ağız} (Kırılmak, düşmek, çarpmak için) büyük bir gürültü çıkararak.* [DS]|| **şangır şungur,** *Büyük bir şangırtı sesi ile.*

şangırdama, [şang *(yans.)* > şang-ır-da-ma] *is.* Şangırdamak eylemi.

şangırdamak, [şang *(yans.)* > şang-ır-da-mak] *gçsz. f. [-r] [-d(ı)-yor]* (Cam, porselen türü eşyalar için) birbirine çarptığında, düştüğünde kırılırken büyük bir çınlayıcı gürültü çıkarmak. *{ağız} (aynı)* [DS]

şangırdatma, [şang *(yans.)* > şang-ır-da-t-ma] *is.* Şangırdatmak eylemi.

şangırdatmak, [şang *(yans.)* > şang-ır-da-t-mak] *gçl. f. [-ır]* Şangırdamaya neden olmak; şangırtılı sesle kırılmasına sebep olmak. *{ağız} (aynı)* [DS]

şangırtı, [şang *(yans.)* > şang-ır-tı] *is.* Cam, porselen vb. türü eşyaların düşme ve birbirine çarpma sırasında çıkardığı gürültülü ve çınlayıcı ses.

şangşing, [şañ+şiñ] *{ağız}* *sf.* Önemsiz; değersiz. [DS]

şangürde, [şu-n-uñ+o-ra-da ? > şangürde] *{ağız}* *zf.* Şurada. [DS]

şani, [? şani] *{ağız}* *is.* Güzel, iç açan bina. [DS]

şaniçar, [Sansk. şanaişcara] *{eT}* *is.* Zühal gezegeni.

şanjan, [Fr. changeant *(değişken)*] *is.* Yanardöner; janjan.

şanjanlı, [şanjan-lı] *sf.* Yanardöner olan; janjanlı.

şanjman, [Fr. changement] *is.* Motorlu taşıtlarda aracın hızını ve motorun çekiş gücünü korumak, motor ile tekerlekler arasındaki bağlantıyı sağlamak amacıyla yapılmış özel dişliler topluluğu; dişli kutusu; vites kutusu; şanzıman.

şankalak, -ğı [şan+kalak] *{ağız}* *sf.* Çirkin; biçimsiz. [DS]

şankha, [Sansk. şankha] *is.* Brahmacılıkta Tanrı'nın dikkatini çekmekte kullanılan özel sözcük.

şankr, [Lat. cancri *(yara)* > Fr. chancre] *is. tıp.* **1.** Cilt ülseri. **2.** Genellikle cinsel organlarda meydana gelen mikrobun deriye girdiği yerde oluşan yara. **3.** *bot.* Ağaç dal ve gövdelerindeki yaralara bazı mantarların yerleşmesi ile meydana gelen yumrulu hastalık.

şanlatan, [Fr. charlatan] *{ağız}* *sf.* **1.** Yaygaracı. **2.** Kötü kalpli; kötü düşünceleri. [DS]

şanlı, [şan-lı] *sf.* **1.** Ünlü; tanınmış. *{ağız} (aynı)* [DS] **2.** Yüce ve saygıya değer; ulu; büyük; muhteşem. **3.** Olağanüstü kahramanlık gösteren ve düşmanı yenen komutanlara ve şehirlere verilen onur unvanı. **4.** *{ağız}* Onurlu. [DS] **5.** *is.* *{ağız}* Ahlaksız kadın. [DS] ⧉ **şanlı şöhretli,** *İhtişamlı ve etkileyici; görkemli ve etkileyici.*

şano, [İt. scena] *(şa'no)* *is.* Tiyatro sahnesi.

şans, [Lat. cadere *(düşmek)* > cadentia > Fr. chance] *is.* **1.** Bir olayın olabilirliği; mutlu bir olayın olasılığı. **2.** Mantıkla açıklanamayan bir takım rastlantısal olayların nedeni olan güç; talih; kader; kısmet. **3.** İyi talih. **4.** Bir kimsenin bilgi ve emeğinden çok rastlantı sonucu kavuştuğu elverişli durum. ⧉ **şansa kalmak,** *Bir işin olması, gerçekleşmesi için başka hiçbir yol kalmamış olmak; başka bir umut veya olasılık bulunmamak.*|| (bir) **şans daha tanımak,** *Bir kimsenin bir işi yapması, başarması için bir kez daha aynı uygulamaya izin vermek; bir fırsat daha vermek.*|| **şans değişkeni,** *istk. Seçkisiz değişken.*|| **şans dilemek,** *Başarılı olmasını dilemek.*|| **şans gülmek,** *Şans ondan yana olmak; işleri beklenenden iyi gitmek.*|| **şansı dönmek,** *1. İşleri yolunda giderken olumsuzlaşmak; talihi iyi iken kötüye gitmeye başlamak; kazanma durumundan kaybetme durumuna geçmek. 2. Bütün bunların tersi olmak; işleri kötü giderken birdenbire iyileşmek; kayıpta*

iken kazanmaya başlamak|| **şansını denemek,** *Başarmak, kazanmak için girişimde bulunmak; katılmak; yapmak.*|| **şansı yaver gitmek,** *Bir işte bir girişimde şanslı olmak; onu başarmak.*|| **şansı yöğrük,** *{ağız} Şansı yardım eden; şanslı.* [DS]|| **şansı yörük gitmek,** *{ağız} Şansı yaver gitmek.*|| **şans oyunu,** *Piyango, spor toto, loto gibi kazanılması rastlantıya bağlı kumar oyunlarının genel adı; talih oyunu.*

şansaf, [? şansaf] *{ağız} is.* Süs. [DS]

şansız, [şan-sız] *sf.* **1.** Ünü olmayan; ünsüz. **2.** Gösterişsiz. **3.** Kılıksız kıyafetsiz.

şanslı, [şans-lı] *sf.* **1.** (Kişi için) şansı açık olan; talihli. **2.** (Kişi) herhangi bir konuda uygun ve elverişli konumda bulunan; talihli. **3.** (Zaman dilimi) şansın açık olduğu; talihli.

şanslılık, -ğı [şans-lı-lık] *is.* Şanslı olma durumu.

şanson, [Fr. chanson] *is.* Fransız şarkılarına verilen ad; şarkı.

şansonet, [Fr. chansonette] *is.* Küçük şarkı.

şansölye, [Lat. cancellarius *(mübaşir)* > Fr. chancelier] *is.* **1.** Eski Roma'da adalet işlerine bakan üst derece görevli; mühürdar. **2.** İngiltere'de maliye bakanı. **3.** Almanya ve Avusturya'da hükûmet başkanı. **4.** Orta Çağ üniversitelerinde üst düzey yönetici; rektör. **5.** Konsolosluklarda yazı işleri sorumlusu.

şansölyelik, -ği [şansölye-lik] *is.* **1.** Şansölye olma durumu. **2.** Bir şansölyenin görevi. **3.** Almanya ve Avusturya'da hükûmet başkanlığı. **4.** Hükümdarın veya devletin mührünün basılarak bazı kararların onaylandığı yer.

şanssız, [şans-sız] *sf.* **1.** Şansı olmayan. **2.** Şansı açık olmayan; şansı kendisine elverişli bir durum yaratmayan; talihsiz. **3.** (Zaman için) işlerin ters gittiği.

şanssızlık, -ğı [şans-sız-lık] *is.* **1.** Şanssız olma durumu; kötü şans; talihsizlik; bahtsızlık. **2.** İşlerin yolunda gitmeyişinden çıkan durum; aksilik; talihsizlik.

şanşar, [şar+şar => şanşar] *{ağız} is.* Çağlayan. [DS]

şanşin, [Far. şahnīşīn => şanşin] *{ağız} is.* **1.** Sokağa doğru çıkıntısı olan yüksek oda. **2.** Yazlık oda. [DS]

şantaf, [şataf ? > şantaf] *{ağız} is.* Süs.[DS]

şantaflı, [şantaf-lı] *{ağız} sf.* Eğlenceli. [DS]

şantaj, [Fr. chantage] *is.* **1.** Birine bir şey yaptırmak veya ondan bir şey almak için onu küçük düşürücü, meslek ve itibarını zedeleyici bir bilgiyi yayma tehdidi gibi korkutmaya dayanan baskı. **2.** Bir kimsenin vermek istemediği şeyi almak için onu tehdit etmek eylemi. ⮺ **şantaj yapmak,** *Gözdağı ile korkutmak.*

şantajcı, [şantaj-cı] *is.* Şantaj yapan kimse.

şantajcılık, -ğı [şantaj-cı-lık] *is.* **1.** Şantajcının yaptığı iş. **2.** Şantaj yapan kimsenin durumu ve niteliği.

şantan, [Fr. café chantant] *is.* Şarkılı kahvehane.

şanti, [Sansk. şanti] *is.* **1.** Barış. **2.** Gerçeğe ermiş kimselerin duygu ve tutkulardan arınmış olarak içinde bulundukları dengeli bir dinginlik hâli.

şantiye, [Fr. chantier] *is.* **1.** İnşaat malzemelerinin konulduğu ya da hazırlandığı yer; inşaat mahalli. **2.** Onarım ya da inşaat çalışmalarının yapıldığı yer. **3.** Gemi tezgâhı. **4.** Bir maden ocağında birçok işçinin birden çok işi gerçekleştirdiği yer.

şantör, [Fr. chanteur] *is.* Erkek şarkıcı.

şantöz, [Fr. chanteuse] *is.* Bayan şarkıcı.

şantung, [Çin. şandong *(Çin'de eyalet)*] *is.* İlk defa Çin'de dokunan iri örgülü, belirgin pütürlü ve fitilli armürlü bir tür ipekli kumaş.

şanzıman, [Fr. changement *(değişim)*] *is.* **1.** Motorlu taşıtlarda aracın hızını ve motorun çekiş gücünü korumak, motor ile tekerlekler arasındaki bağlantıyı sağlamak amacıyla yapılmış özel dişliler topluluğu; dişli kutusu; vites kutusu; şanjman. **2.** *argo.* Kadın göğüsleri.

şap[1], [şab / şap / şeb / şep /şıb / şıp / şip *(yans.)*] *is.* **1.** Çarpma, vurma; bu biçimde çene çalma, ökçesiz ayakkabı, terlik vb. ile tabana çarpa çarpa yürümeyi anlatan kök. [Zülfikar] *şap-a-la-k, şap-a-la-mak, şap-ıl-da-k, şap-ı-la-mak, şap(p)-a-da-k, şap şup* **2.** Sıvıların dökülüşünü, akışını, yağmurun yağışını, su içinde yapılan bir hareketin çıkardığı sesleri anlatan kök. [Zülfikar] *şap şap, şap-ır şap-ır, şap-ır-da-k-lı yağmur, şap(p)-ıl-da-mak* **3.** Öpme, emme, yemek yeme sırasında çıkan sesleri anlatan kök. [Zülfikar] *şap-ıl-da-mak, şap-ıl-tı, şap-ır-tı, şap-ır şapır, şap-ır şupur, şap-la-mak, şap(p)-a-dan-ak, şap şap* ⮺ **şap şap,** *{eT} Vurmada çıkan ses; yemekte ağızda çıkan ses.* [DLT]

şap[2], [Ar. şābb شاب] *is.* **1.** *kim.* Amonyum ve potasyum sülfatından, amonyum alüminyum sülfatından oluşan, sıcak suda eriyen, tadı buruk bir antiseptik madde. $K[Al(SO_6H_4)_2(H_2O)_2]$, $_6H_2O$ **2.** Kızıldeniz'deki mercan resiflerine verilen ad. **3.** *{ağız}* Bez üstüne dikilip boyna takılan yirmilik altın dizisi. [DS] ⮺ **şapa oturmak,** *İçinden çıkılması güç bir duruma düşmek; çıkmaza girmek.*|| **şap gibi,** *Ağza alınmayacak derecede çok tuzlu.*|| **şap gibi donmak,** *Bir olay karşısında şaşkınlıktan ne yapacağını bilemeden durup kalmak.*|| **şap gibi kalmak,** *Bir olay karşısında şaşkınlıktan ne yapacağını bilemeden durup kalmak.*|| **şap hastalığı,** *Küçük bir virüsün neden olduğu sığır, koyun ve domuz gibi çift tırnaklı hayvanların ağız ve toynak aralarında yaralar meydana getiren, hayvanda ateş ve halsizlik yapan çok bulaşıcı bir hastalık.*|| **şap kayışı,** *Çok sağlam bir kayış çeşidi.*|| **şap kesilmek,** *1. (Yiyecek için) tadı ekşimek ya da keskinleşmek. 2. (Kişi için) donup kalmak.*|| **şap taşı,** *Kızıldeniz'den çıkarılan beyaza çalar renkte dallı budaklı bir tür mercan.*

şap[3], [Fr. chape] *is.* Yüzeyi henüz kurumamış tesviye betonu üzerine dökülüp perdahlanan bol çimentolu harçtan oluşan kaplama. *{ağız} (aynı)* [DS]

şap[4], [şap] *{ağız} is.* Bağlam; demet. [DS]

şap[5], [şap] *{ağız} sf.* Eğri; çarpık; verevine. ◻ **şap durmak,** *{ağız} Çarpık durmak; eğri durmak.*

şapa[1], [şap-a] *{ağız} is.* Maşrapa. [DS]

şapa[2], [şap-a] *{ağız} is.* Karla karışık yağmur. [DS]

şapadak, -ğı [şap *(yans.)* > şap-a-dak] *{ağız} zf.* **1.** Birdenbire. **2.** "Şap" sesi çıkararak. [DS]

şapadanak, [şap *(yans.)* > şap-a-dan-ak] *zf.* **1.** Birdenbire ansızın. **2.** "Şap" sesi çıkartarak.

şapalağ, [şap *(yans.)* > şap-a-la-k] *{ağız} is.* → şaplak. [DS]

şapalah, [şap *(yans.)* > şap-a-la-k / şapalaḫ] *{ağız} is.*→ şapalak. [DS]

şapalak, -ğı [şap *(yans.)* > şap-a-la-k] *{ağız} is.* **1.** Tokat. **2.** Alkış. **3.** Kamçı ucundaki kösele parçası. **4.** Arpa ekmeği. **5.** *sf.* Ucuz alışveriş yapan. **6.** Saygısız. [DS]

şapalama, [şap-ala-ma] *{ağız} is.* Sulu kar. [DS]

şapalık, -ğı [şap-ala-k / şapalık] *{ağız} is.* Tokat. [DS]

şapar, [Çing. şopar] *{ağız} is.* Çingene çocuğu. [DS]

şapat, [şap-at] *{ağız} zf.* Yüzükoyun. ◻ **şapat düşmek,** *{ağız} 1. Yüzükoyun düşmek. 2. Söz konusu olan şeyden haberi olmamak.* [DS]|| **şapat gapat,** *{ağız} Örtbas et; gizli tut.* [DS]

şapatlamak, [şapat-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* **1.** Dövmek. **2.** *gçsz. f.* Sarhoş olup sızmak. [DS]

şapatsız, [şapat-sız] *{ağız} sf.* Kirli; pis. [DS]

şapbak, -ğı [şab(b)-ak] *{ağız} sf.* **1.** Yüzsüz. **2.** Geveze. [DS]

şapban, [? şapban] *{ağız} is.* Trampet. [DS]

şapbancı, [şapban-cı] *{ağız} is.* Düğünlerde, karnına dümbelek bağlayarak çalan kimse. [DS]

şapçak, -ğı [çamçak / şapçak] *{ağız} is.* Maşrapa. [DS]

şapçı[1], [şap-çı] *is.* **1.** *argo.* Eşcinsel erkek; kulampara. **2.** *{ağız}* Kılıbık. [DS]

şapçı[2], [şap-çı] *is.* Şap[2] yapan ya da satan kimse.

şapçı[3], [şap-çı] *{ağız} is.* Vurdumduymaz. [DS]

şapçılık, -ğı [şap-çı-lık] *is.* Şapçının yaptığı iş veya mesleği.

şapdamak, -ğı [şap *(yans.)* + damak] *{ağız} sf.* Dedikoducu. [DS]

şapdik, -ği [şap *(yans.)* +dik] *{ağız} zf.* Bir şey yapmadan; tembelce. ◻ **şapdik oturmak,** *Lök gibi tembel tembel oturmak.*

şapel, [Lat. cappa *(başlık)* > Fr. chapelle] *is.* **1.** Kutsal eşyaların korunduğu küçük yapı. **2.** Mihrabı olan dinî yapı. **3.** Bir kurum veya konuttaki tapınma yeri. **4.** Bir kilisede, içinde mihrap bulunan ayrı bölüm.

şaperon, [Fr. chaperon] *is.* Büyük kadın başlığı.

şaphane, [Ar. şabb + Far. hāne شاپخانه] *(şapha:ne) {OsT} is.* Şap çıkarılan yer; şap ocağı.

şapık, -ğı [Far. çābük => şapık] *{ağız} zf.* Çabuk. [DS]

şapılamak, [şap *(yans.)* > şap-ı-la-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(ı)-yor]* **1.** "Şap" sesi çıkarmak. **2.** Düşmek. [DS]

şapılatmak, [şap *(yans.)* > şap-ı-la-t-mak] *{ağız} gçl. f. [-ır]* Tokatlamak. [DS]

şapıldak, -ğı [şap *(yans.)* > şap-ıl-da-k] *{ağız} is.* **1.** Mısır sapından çocukların yaptığı, "şap şap" ses çıkaran bir oyuncak. **2.** Şakağa takılan süs eşyası. **3.** *sf.* Sözü ağzında geveleyen. **4.** Geveze; çok konuşan. [DS]

şapıldatmak[1], [şap-ıl-da-t-mak] *{ağız} gçl. f. [-ır]* Şapırdatmak.

şapıldatmak[2], [şap-ıl-da-t-mak] *{ağız} gçl. f. [-ır]* Sesli tokat atmak. [DS]

şapıldu, [şap *(yans.)* > şap-ıl-du شاپلدو] *{OsT} is.* Şapırtı.

şapına, [Ar. şarāb + Far. ḫāne => şarapana > şāpına] *(şa:pına) {ağız} is.* Üzüm ezilen tekne. [DS]

şapır[1], [şap *(yans.)* > şap-ır] *is.* Arka arkaya şapırtı sesleri çıkarmayı anlatan yansımalı gövde. ◻ **şapır şapır,** *1. (Yemek için) acele ile ağız şapırtısı yaparak. 2. (Öpmek için) arka arkaya ses çıkartarak. 3. (Dökülmek için) ardı ardına ve çok sayıda.*|| **şapır şupur,** *1. (Yemek için) acele ile ağız şapırtısı yaparak. 2. (Öpmek için) arka arkaya ses çıkartarak. 3. (İş, çalışma için) özen göstermeden.*

şapır[2], [şap *(yans.)* > şap-ır] *{ağız} sf.* **1.** Çok konuşan; geveze. **2.** Ahmak. [DS]

şapır[3], [şap *(yans.)* > şap-ır] *{ağız} is.* Acelecilik; ivecenlik. [DS]

şapırdaklı, [şap *(yans.)* > şap-ır-da-k-lı] *{ağız} sf.* Şapırdama sesleri çıkaran. ◻ **şapırdaklı yağmur,** *{ağız} Hızlı ve iri iri yağan yağmur.* [DS]

şapırdama, [şap *(yans.)* > şap-ır-da-ma] *is.* Şapırdamak eylemi.

şapırdamak, [şap *(yans.)* > şap-ır-da-mak] *gçsz. f. [-r] [-d(ı)-yor]* **1.** (Yemek için) yerken ağızda şapırtılı sesler çıkartmak. **2.** İstekle öperken ses çıkarmak.

şapırdatma, [şap *(yans.)* > şap-ır-da-t-ma] *is.* Şapırdatmak eylemi.

şapırdatmak, [şap *(yans.)* > şap-ır-da-t-mak] *gçl. f. [-ır]* **1.** (Yemek için) yerken ağızda şapırtılı sesler çıkartmak. **2.** İstekle öperken ses çıkarmak.

şapırlamak, [şap *(yans.)* > şap-ır-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Tokatlamak. [DS]

şapırmak, [şap-ır-mak] *{ağız} gçl. f. [-ır]* **1.** Köpürtmek. **2.** Karıştırmak. [DS]

şapırt, [şap *(yans)* > şap-ır-t] *{ağız} is.* Acelecilik; ivecenlik. [DS]

şapırtı, [şap *(yans.)* > şap-ır-tı] *is.* **1.** Yemek yerken ağızdan ya da dudaklardan çıkan ses. **2.** Bir kimseyi öperken dudaklarda çıkan ses.

şapırttak, -ğı [şapırt-ta-k / şapırt-tak] *{ağız} zf.* (Öpmek, içmek, yemek vb. için) alelacele ve şapırtı sesi çıkartarak; sesli ve acele olarak. [DS]

şapi, [şap-ı / şap-i ?] *{ağız} sf.* Biçimsiz. [DS]

şapildik, -ği [şap *(yans.)* > şap-ıl-da-mak > şapild-ik] *{ağız} is.* Alkış. 🗗 **şapildik çalmak,** *{ağız} Alkışlamak.* [DS]

şapka, [Lat. cappa / cappelus / Rus. şapka] *(şa'pka) is.* **1.** Keçe, kumaş vb. şeylerden yapılma kadın ve erkeklerin sokağa çıkarken giydikleri çok değişik biçimleri olan başlıklara verilen genel ad. **2.** Baca ve dışarı açılan boru üstlerini yağmurdan korumak amacıyla yapılmış külah. **3.** *bot.* Bitkilerin bazı organlarının tepesinde bulunan şapkayı andıran bölüm. **4.** *dbl.* Düzeltme (^) işareti. 🗗 (birinin önünde) **şapkasını çıkarmak,** *Onun üstünlüğünü kabul etmek.*

şapkacı, [şapka-cı] *is.* Şapka yapan veya satan kimse.

şapkacılık, -ğı [şapka-cı-lık] *is.* Şapka yapma ve satma işi.

şapkak, -ğı [şap *(yans.)* > şap-(ı)k-a-k ?] *{ağız} sf.* Yüzsüz; geveze. [DS]

şapkalı, [şapka-lı] *sf.* **1.** Şapkası olan. **2.** Şapka giymiş olan. **3.** *bot.* (Bitki için) şapka adı verilen organı bulunan. **4.** (Ünlü için) düzeltme işareti bulunan.

şapkalık, -ğı [şapka-lık] *is.* **1.** Şapka konulacak yer; şapka asacağı. **2.** *sf.* (Kumaş vb. için) şapka yapımına uygun.

şapkapan, [şap *(yans.)* + kap-an] *{ağız} sf.* Hızla kapan; açıkgöz. [DS]

şapkasız, [şapka-sız] *sf.* **1.** Şapkası bulunmayan. **2.** Şapka takmamış olan.

şapla^{1}, [şap *(yans.)* > şap-la شاپلا] *{eAT} {ağız} is.* Sille; tokat; şamar. [DS] 🗗 **şapla şamar,** *{ağız} Tokat.* [DS]|| **şapla urmak,** *{eAT} Tokat atmak.*

şapla^{2}, [şalba / şabala / şap-la] *{ağız} is.* **1.** Adaçayı. **2.** Tarlalarda biten bir ot, *(Phlomis grandiflora).* [DS]

şapla^{3}, [şap *(yans.)* > şap-la] *{ağız} sf.* El genişliğinde. [DS]

şapla^{4}, [şap-la ?] *{ağız} is.* Boynuzları uzun ve düzgün olan öküz. [DS]

şaplahlamah, [şap-la-k-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* → şaplaklamak^{2}. [DS]

şaplak^{1}, -ğı [şap *(yans.)* > şap-la-k] *{ağız} is.* **1.** El çırpma; alkış. **2.** Vurulduğunda "şap" sesi çıkaran güçlü tokat; **3.** Kütahya işi büyük ve kulpsuz kahve fincanlarına verilen ad. **4.** Topraktan veya ağaçtan yapılmış ağzı geniş su kabı. **5.** Pide. **6.** Kamçının ucundaki meşin parçası. **7.** Eyerin altına konulan keçe. **8.** İri ve parlak yüz. [DS] 🗗 **şaplak şeker,** *{ağız} Akide şekeri.* [DS]|| **şaplak uşağı,** *{ağız} Herkesin her fırsatta hıncını aldığı kişi; şamar oğlanı.* [DS]

şaplak^{2}, -ğı [şap-la-k] *{ağız} is.* Delikanlı. [DS]

şaplak^{3}, -ğı [şap-la-k] *{ağız} is. bot.* Deve şaplağı da denen boz renkli, sarı çiçekli, geniş yapraklı çok yıllık rizomlu bir bitki; kabalak, *(Tussilago farfara).* [DS]

şaplaklamak^{1}, [şap-la-k-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] -l(ı)-yor]* Tokatlamak. [DS]

şaplaklamak^{2}, [şap-la-k-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* El çırpmak; alkışlamak. [DS]

şaplama^{1}, [şap *(yans.)* > şap-la-ma شاپلامه] *is.* **1.** Şaplamak eylemi ve sesi. **2.** *{ağız}* Tokat. [DS] 🗗 **şaplama urmak,** *{eAT} Tokat vurmak.*

şaplama^{2}, [şap *(çapraz)* > şap-la-ma] *{ağız} is.* **1.** Bir şeyi sağlamlaştırmak için iki yanına vurulan destek. **2.** Çatılarda, kirişleri babaya bağlayan kordonlar. [DS]

şaplama^{3}, [şap *(yans.)* > şap-la-ma] *{ağız} is.* Bulgur, soğan, et ve domates salçası karışımından yapılan ızgara köfte. [DS]

şaplama^{4}, [şap-la-ma] *is.* **1.** Şaplamak^{2} eylemi; mordanlama. **2.** *{ağız}* Bir tür kumaş. [DS] **3.** *{ağız}* Şap ve tuz ile terbiye edilmiş deri. [DS]

şaplama^{5}, [şap-la-ma] *is.* Bir yüzeyi şap^{3} ile kaplama.

şaplama^{6}, [şap-la-ma] *{ağız} is.* Hayvanlarda görülen şap hastalığı. [DS]

şaplamak^{1}, [şap *(yans.)* > şap-la-mak] *gçsz. f. [-r] [-l(ı)-yor]* "Şap" sesi çıkarmak.

şaplamak^{2}, [şap^{2}-la-mak] *gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* **1.** Şap veya şaplı suya yatırmak. **2.** *{ağız}* Deriyi şap ile işlemden geçirmek. **3.** Boyanacak yünü önce şap ile kaynatmak. [DS] 🗗 **şaplayıp boyalamak,** *{ağız} (İş için) çabucak bitirmek.*

şaplamak^{3}, [şap-la-mak] *gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* (Yüzey için) şap^{3} ile kaplamak.

şaplamak^{4}, [şap *(çapraz)* > şap-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Mıhlamak; çivilemek. [DS]

şaplatma, [şap-la-t-ma] *is.* Şaplatmak eylemi.

şaplatmak^{1}, [şap-la-t-mak] *gçl. f. [-ır]* **1.** "Şap" diye ses çıkartmak. **2.** Sesli tokat atmak; güçlü bir tokat atmak. *{ağız} (aynı)* [DS]

şaplatmak$^{2-3}$, [şap-la-t-mak] *gçl. f. [-ır]* **1.** Şap^{2} ile işlemden geçirtmek. **2.** Bir yüzeyi şap^{3} ile kaplatmak; şap^{3} yaptırmak.

şaplı, [şap-lı] *sf.* **1.** Birleşiminde şap^{2} bulunan; şaplama işleminden geçirilmiş. **2.** Şap^{3} ile kaplanmış olan. 🗗 **şaplı alçı,** *600-700°C'ye kadar ısıtılmış ince toz hâlindeki alçıya şap emdirerek elde edilen alçı.*|| **şaplı gön,** *{ağız} Şap ve tuzla terbiye edilmiş deri.* [DS]

şaplik, -ğı [şap *(çapraz)* > şap-lık] *{ağız} is.* Bacak

arasından çapraz kesilen parçanın ters çevrilerek yine yerine dikilmesi ile genişletilen pantolon. [DS]

şapma, [şap-la-k > şaplā / şapma] *{ağız} is.* Tokat. [DS]

şapmalamak, [şapma-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] –l(ı)-yor]* **1.** Tokat atmak; tokat vurmak. **2.** (Cin için) çarpmak; inme gelmek; felç olmak veya ölmek. [DS]

şappadak, [şap *(yans.)* > şap(p)-adak] *(şa'ppadak) zf.* **1.** Ansızın; birdenbire. **2.** "Şap" sesi çıkartarak; "şap" diye; şapırdatarak. *{ağız} (aynı)* [DS]

şappadanak, -ğı [şap *(yans.)* > şap(p)-a-dan-ak] *{ağız} zf.* → şappadak. [DS]

şappoy, [Far. şebbūy => şappoy] *{ağız} is.* Şebboy. [DS]

şaprak, -ğı [Mac. csáprág => çaprak / şaprak] *is.* Eyer örtüsü. ⊡ **şaprak sakal,** *{ağız} (At için) akıtmalı.*[DS]

şapşak[1], -ğı [sap-çak > çamçak / şamşak] *{ağız} is.* **1.** Ağaçtan oyma tas; bardak. **2.** Bakır ya da teneke maşrapa. **3.** Kepçe. **4.** Bir tür bardak. **5.** Çeşme önlerine konulan yalak. **6.** Ağzı geniş fıçı. **7.** Huni. **8.** Sarımsak döveceği. **9.** Tahıl ölçeği. [DS]

şapşak[2], -ğı [şap *(yans.)* > şap-(ı)ş-a-k] *{ağız} sf.* Yayvan, düz ve geniş. [DS]

şapşak[3], -ğı [şapşal / şap+şak] *{ağız} sf.* **1.** Yüzsüz; geveze. **2.** Dalkavuk. [DS] ⊡ **şapşak atmak,** *{ağız} Dalkavukluk etmek.* [DS]|| **şapşak sallamak,** *{ağız} Dalkavukluk etmek.* [DS]

şapşal[1], [Yun. sapsalos *(yumuşaklık; yıpranmışlık)*] *sf.* **1.** Aptal; alık; şaşkın; beceriksiz. *{ağız} (aynı)* [DS] **2.** Bol ve özensiz giyimi ile aptal izlenimi veren. **3.** Bol ve biçimsiz giysi. **4.** *{ağız}* Biçimsiz; düzensiz. [DS] **5.** *{ağız}* Ayaklarının ucunu yana doğru basan. [DS] **6.** *{ağız}* Her şeye karışan. [DS] **7.** *{ağız}* Dalkavuk. [DS] **8.** *genşl. {ağız}* Eli açık; geniş yürekli. [DS] ⊡ **şapşal yaka,** *Geniş ve dökümlü yaka.*

şapşal[2], [şapşal] *{ağız} is.* **1.** Ağzı geniş fıçı. **2.** Ağaçtan oyma büyük tas veya kap; külek. [DS]

şapşalak[1], -ğı [şapşal-ak] *{ağız} sf.* **1.** (Kişi için) özensiz ve düzensiz. **2.** Acele ve özensiz iş yapan. **3.** Tutarsız konuşan. **4.** Tez canlı. **5.** Utanmazca, senli benli davranan. **6.** Şaşkın; beceriksiz; alık. **7.** (Kişi için) çarpık yürüyüşlü. [DS]

şapşalak[2], -ğı [şapşa(k)-la-k ?] *{ağız} is.* **1.** Ağaçtan oyulmuş tas. **2.** Yağ, pekmez vb. koymak için çamdan yapılmış kap. [DS]

şapşalca, [şapşal-ca] *(şapşa'lca) sf.* Şapşal bir kimseye uygun; onun yapabileceği biçimde; aptalca.

şapşallak, -ğı [şa(p)+şa/llak] *{ağız} sf.* Çırılçıplak. [DS]

şapşallaşma, [şapşal-la-ş-ma] *is.* Şapşallaşmak eylemi.

şapşallaşmak, [şapşal-la-ş-mak] *dönşl. f. [-ır]* Şapşal duruma gelmek.

şapşallık, -ğı [şapşal-lık] *is.* **1.** Şapşal bir kimsenin niteliği. **2.** Şapşal olma durumu. **3.** Şapşalca davranış; aptallık; bönlük.

şapşap[1], [çamçak] *{ağız} is.* Şu tası. [DS]

şapşap[2], [şap+şap] *{ağız} sf.* **1.** Yaramaz. **2.** Hoppa. [DS]

şapşat, [şap+şat] *{ağız} is.* Bardak. [DS]

şapşımak, -ğı [şapşı-mık ?] *{ağız} sf.* Tatsız. [DS]

şapşırak, -ğı [şap(ı)ş-ır-a-k] *{ağız} is.* Su tası. [DS]

şapşırak, -ğı [tapşır-mak > tapşırak] *{ağız} is.* Hizmetçi.

şapşup, [şap+şup] *{ağız} sf.* **1.** Özensiz iş yapan. **2.** Her şeye karışan. **3.** *zf.* (Konuşmak için) şöyle böyle; şundan bundan. **4.** (Tokat için) şiddetli. [DS]

şapşupa, [şap+şup-a] *{ağız} is.* Su tası. [DS]

şapta, [? şapta] *{ağız} is.* İnce ve uzun sırık. [DS]

şaptalak, -ğı [şap(ı)t-a-la-k] *{ağız} sf.* Aptalımsı. [DS]

şaptamak, [şap-ta-mak] *{ağız} sf.* Sözünü sakınmamak; ağzında bakla ıslanmamak. [DS]

şaptık, -ğı [şap *(çarpık)* > şap-(ı)t-ık] *{ağız} sf.* (Kişi için) çökük burunlu. [DS]

şapul, [şap *(çarpık)* > şap-ul] *{ağız} sf.* (Kişi için) ayağı çarpık olduğu için biçimsiz yürüyen. [DS]

şapula, [Far. pāçīla => çapula / şapula] *{ağız} is.* Ayakkabı. [DS]

şapulcu, [çapul-cu] *{ağız} is.* Yağmacı; çapulcu. [DS]

şapur, [şap *(yans.)* > şap-ır / şap-ur] *is.* Şapırtılı sesler çıkarmayı anlatan yansımalı gövde. ⊡ **şapur şupur,** *{ağız} 1. (Yemek için) sonunu düşünmeden bol bol. 2. (Kullanmak için) tükenmeyecekmiş gibi bol bol.* [DS]

şapurdum, [şap-urt-um] *{ağız} is.* **1.** İri taneli yağmur. **2.** Yağmur gibi yukardan düşen su. [DS]

-şar, [-ar / -er / -(ş)-er / -(ş)-ar] *yap. eki* → -ar.

şa'r, [Ar. şa'r شعر] *{OsT} is.* Kıl. ⊡ **şa'r-ı şarib,** *{OsT} Bıyık kılı.*

şar[1], [şar / şır / şir / şor *(yans.)*] *is.* **1.** Sıvıların akışını ve dökülüşünü anlatan kök. [Zülfikar] *şar-ıl şarıl, şar-a-dan, şar-ıl-da-mak, şar-ıl-tı, şar-la-mak, şar şar, şar şur.* **2.** Gür akan sıvının çıkardığı ses. **3.** *{ağız}* Çağlayan. [DS] ⊡ **şar diye,** *(Akmak ve dökülmek, boşanmak için) birdenbire ve çok miktarda.*|| **şar şar,** *1. (Yağmur yağı ve herhangi bir sıvının akışı için) gür ve çok ses çıkararak. {ağız} (aynı)* [DS] *2. {eT} Yağmurun sağanak halinde yağmasından çıkan ses; herhangi bir akar suyun çıkardığı ses.* [DLT]|| **şar şar etmek,** *{ağız} (Su için) bol ve gür olarak akmak.* [DS]

şar[2], [Far. şār شار] *(şa:r) {eAT} {OsT} {ağız} is.* **1.** Şehir; kent. [DS] **2.** *{ağız}* Gönül. [DS]

şar[3], [şar] *{ağız} is.* **1.** Mağara. **2.** Yar; uçurum. [DS]

şar[4], [Far. şāl => şar] *{ağız} is.* Poşu. [DS]

şar[5], [? şār] *(şa:r) {ağız} is.* Dövüş. [DS]

şarab, [Ar. şurb *(içme)* > şerāb شراب] *{OsT} is.* → şarap. ⊟**şarab almak,** *{eAT} İçilen şarap etkisini göstermek.*|| **şarāb-āşām,** *{OsT} Şarap içen.*|| **şarāb-dār,** *{OsT}* → şarabdar.|| **şarāb-h^{v}ān,** *{OsT} Şarap içen.*|| **şarāb-hōrde,** *{OsT} Şaraptan sarhoş olmuş.*|| **şarāb-ı bî-gaş,** *{OsT} Hilesiz; katışıksız şarap.*|| **şarāb-ı engür,** *{OsT} Üzüm şarabı.*|| **şarāb-ı ergavān,** *{OsT} Erguvan renkli şarap.*|| **şarāb-ı erguvān,** *{OsT} Erguvan renkli şarap.*|| **şarāb-ı kevser,** *{OsT} Kevser şarabı.*|| **şarāb-ı nāb,** *{OsT} Halis şarap.*|| **şarāb-ı nūhî,** *{OsT} Çok eski, yıllanmış şarap.*|| **şarāb-ı rummanî,** *{OsT} Nar rengindeki şarap.*|| **şarāb-ı tahūr,** *{OsT} Dinen içilmesi yasak olmayan içecek.*|| **şarab sürmek,** *{OsT} Şarap takdim etmek; şarap vermek.*

şarabdar, [Ar. şarāb + Far. dār شرابدار] *(şarabda:r) {OsT} is.* Sarayda, hükümdarın şaraplarını sağlayan ve sunan görevli.

şarabi, [Ar. şerābī شرابى] *(şara:bi:) {OsT} sf.* **1.** Şarap renginde olan; kırmızı şarap rengi. **2.** (At donu için) kızıla kaçan, kırmızı şarap rengini andıran. **3.** *is.* Şarap tüccarı.

şarabiye, [Ar. şerābī > şerābīyye شرابيه] *(şara:bi:) {OsT} is. tasvf. ed.* İlahî aşkın ifadesi olarak şarabın sembol olarak kullanıldığı tasavvuf şiirlerine verilen ad; hamriye.

şaradan, [şar *(yans.)* > şar-a-dan] *(şar'adan) {ağız} zf.* (Akmak, dökülmek için) *"şar"* sesi çıkararak. [DS]

şarak, -ğı [şar-ak ?] *{ağız} is.* Eldeki çatlak; yarık. [DS]

şarakman, [Ar. şarāb + Far. ḫāne] *{ağız} is.* Üzüm ezilen tekne. [DS]

şarakmana, [Ar. şarāb + Far. ḫāne] *{ağız} is.* **1.** Pekmez kaynatma işleri. **2.** Pekmez kaynatma zamanı. [DS]

şaramak, [şakra-mak > şāra-mak] *(şa:ramak) {ağız} gçsz. f. [-r] [-r(ı)-yor]* Çok gülmek. [DS]

şarampol, -lü [Mac. sorompo / sarampó] *is.* **1.** Kara yollarının kenarlarında, yol düzeyinden aşağıda kalan bölüm. **2.** *as.* Kazıklarla bunlara sarılmış dikenli tellerden meydana gelmiş engel ya da siperlere verilen ad.

şaran, [? şaran] *{ağız} is.* Altın dizisi. [DS]

şarana, [Sansk. şarana *(sığınak)*] *is.* Budacılıkta ve Hinduculukta kişinin ruhsal yolculuğu boyunca kendini Tanrı'ya emanet etmesi.

şarap, -bı [Ar. şurb *(içme)* > şerāb شراب] *{OsT} is.* **1.** Üzümden ve üzüm şırasından üretilen mayalı ve alkollü içki. **2.** Şekeri mayalanma sonucu alkole dönüşmüş olan bitkisel özsuların genel adı. **3.** *hrist.* Kudas ayininde İsa'nın kanının kutsayıcı göstergesi. **4.** *ed.* Âşığı sevgiliye bağlayan duygu; âşığın aklını başından alan aşk. **5.** *tasvf.* Tasavvuf edebiyatında Tanrı'ya karşı duyulan derin sevgiyi ve gönül coşkunluğunu anlatan eğilim. ⊟ **şarap almak,** *{eAT}* → şarab almak.|| **şarap ayı,** *{ağız} Eylül.* [DS]|| **şarap bardağı,** *Şarap içmek üzere özel olarak üretilmiş cam bardak.*|| **şarap çanağı,** *Şarap içilen yayvan çanak.*|| **şarap fıçısı,** *Şarap dinlendirilen büyük fıçı.*|| **şarap gibi,** *Eskidikçe değeri artan.*|| **şarap rengi,** *Şarap fıçılarında dibe çöken kırmızımsı kahverengi birikinti.*|| **şarap sürmek,** *{eAT}* → şarab sürmek.|| **şarap tortusu rengi,** *Mora çalan kırmızı; bordo.*

şarapana, [Ar. şarāb + Far. ḫāne => şarapana] *{ağız} is.* Üzüm ezilen tekne. [DS]

şarapçı, [şarap-çı] *is.* **1.** Şarap yapıp satan kimse. **2.** Çok şarap içen; şaraba düşkün kimse.

şarapçılık, -ğı [şarap-çı-lık] *is.* **1.** Şarap yapma ve satma işi. **2.** Şarap yapma tekniği ve sanayii. **3.** Şaraba düşkün olma durumu; şaraba düşkünlük.

şarapgına, [Ar. şarāb + Far. ḫāne] *{ağız} is.* Şarap yapılan yer. [DS]

şaraphane, [Ar. şerāb + Far. ḫāne شرابخانه] *(şarapha:ne) {OsT} is.* **1.** Şarap üretilen yer. **2.** Şarap deposu. **3.** Şarap konulan büyük fıçı. **4.** Meyhane.

şarapkana, [Ar. şerāb + Far. ḫāne] *{ağız} is.* Üzüm ezilen tekne. [DS]

şaraplı, [şarap-lı] *sf.* **1.** İçine şarap katılmış; şaraba batırılmış. **2.** Şarap bulaşmış. ⊟ **şaraplı ekmek,** *Hristiyanlıkta, Hz. İsa'nın kanını temsil eden şaraba batırılmış ekmek.*

şarapnel, [İng. Henry Shrapnel *(İngiliz general)*] *is.* **1.** Henry Shrapnel'in bulduğu, havda patlayınca etrafa bilyeler saçarak parça tesiri etkisi artırılmış top mermisi; misket mermisi. **2.** Top mermisinin patlaması ile fırlayan etkili parçalara verilen ad; misket

şaraptortu, [şarap+tortu] *{ağız} is.* İçki düşkünü babanın çocuğu. [DS]

şaraşura, [şar *(yans.)* > şar-a+şur-a] *{ağız} is.* Domatesli, soğanlı pirinç yahnisi. [DS]

şaratan, [şar *(yans.)* > şar+at-an] *{ağız} is.* Oluk. [DS]

şaratpul, [Mac. sorompo => şarampol > şaratpul] *{ağız} is.* Hendek. [DS]

şaravarmaz, [Far. şār + T. -a+var-maz] *{ağız} is.* Yavan ve tercih edilmeyen bir tür üzüm. [DS]

şarbon, [Fr. charbon *(kömür)*] *is. Bacillus anthracis* adlı bir basilden meydana gelen, başta koyun ve sığırlarda olmak üzere diğer hayvanlarda görülen, insanlara da mukozadaki yaralanmalar ile bulaşan, bulaştığı yerde siyah kabuklar oluşturan tehlikeli bir çıban; kara yanık; yanı kara; kara kabarcık.

şardan, [? şardan] *{ağız} sf.* Geveze. [DS]

şardaş, [Far. şār + T. -daş] *{ağız} sf.* Hemşehri; aynı kentli. [DS]

şardon, [Fr. chardone *(dikenli tel)*] *is.* Kumaşların yüzeyinde oluşturulan tüylendirme işlemi. ☞ **şardon makinesi,** *Dokumaları şardonlama işleminde kullanılan apre makinesi.*

şardonlama, [şardon-la-ma] *is.* **1.** Şardonlamak eylemi. **2.** Kumaşların yüzeyinde tüy oluşturmak için uygulanan apre işlemi.

şardonlamak, [şardon-la-mak] *gçl. f. [-r] [-l(u)-yor]* Yünlü ya da pamuklu bir kumaşı şardon makinesinden geçirerek yüzeyinde tüylü bir görünüm kazandırmak.

şardonlanma, [şardon-la-n-ma] *is.* Şardonlanmak eylemi.

şardonlanmak, [şardon-la-n-mak] *edil. f. [-ır]* Şardonlamak eylemi uygulanmak.

şardonlu, [şardon-lu] *sf.* (Yünlü dokuma tipi için) atkı ipliklerini açarak yün elyafını ortaya çıkaran bir şandon makinesinden geçirilerek üretilen karde yün.

şardöken, [şar *(yans.)* > şar+dök-en] *{ağız} is.* Çağlayan. [DS]

şare, [Far. şār > şāre] *(şa:re) {ağız} is.* Şehriye. [DS]

şarfıtlanmak, [şarfıt-la-n-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* Ağzı yanmak. [DS]

şarga, [şar *(yans.)* > şar-ga] *{ağız} is.* Çağlayanın döküldüğü yerde oluşan gölcük. [DS]

şargada[1], [Ar. şerr + T. kada *(kardeş)*] *{ağız} sf.* **1.** Yaramaz; kavgacı. **2.** Hain. [DS]

şargada[2], [? şargada] *{ağız} is.* Oklava. [DS]

şargıda, [Ar. şerr + T. kada] *{ağız} sf.* Delidolu. [DS]

şarham, [Ar. şerḥa => şahrem / şarham] *{ağız} is.* Yarık; çatlak. ☞ **şarham şarham,** *{ağız} 1. (Toprak için) yarık yarık; çatlak çatlak. 2. (Derin çiziklerden kan akışı için) şarıl şarıl.* [DS]

şarhana, [? şarhana] *{ağız} is.* Çinko ya da teneke su tası. [DS]

şarık, -ğı [Ar. şarḳ > şārıḳ / şārıḳa شارقه / شارق] *(şa:rık) {OsT} sf.* Parlayan; parlak; doğup parlayan.

şarıkkan, [şarık+kan] *{ağız} sf.* **1.** Yersiz atılganlık yapan. **2.** Saygısız. [DS]

şarıkmak, [şar-ık-mak] *{ağız} gçsz. f. [-ır]* Şımarıklık etmek; densiz davranmak. [DS]

şarıka, [Ar. şārıḳ > şārıḳa شارقه] *(şa:rıka) {OsT} is.* Aydınlık; parıltı; ışık.

şarıl, [şar *(yans.)* > şar-ıl] *is.* Sıvı maddelerin akışını ve dökülüşünü anlatan ses. ☞ **şarıl şarıl,** *Şarıltılı sesler çıkararak; gür ve şarlama sesi ile.*

şarıldak, -ğı [şar *(yans.)* > şar-ıl-da-k] *{ağız} is.* Çağlayan. [DS]

şarıldama, [şar *(yans.)* > şar-ıl-da-ma] *is.* Şarıldamak eylemi ve sesi.

şarıldamak, [şar *(yans.)* > şar-ıl-da-mak] *gçsz. f. [-r] [-d(ı)-yor]* (Su için) bol ve gür ses çıkararak akmak, dökülmek; şarlamak. *{ağız} (aynı)* [DS]

şarıltı[1], [şar *(yans.)* > şar-ıl-tı] *is.* Gür olarak akan veya dökülen suyun çıkardığı ses. ☞ **şarıltıya yelmek,** *{ağız} Boş şeyler peşinde koşmak.*

şarıltı[2], [*eT* şarır > şarı(l)-tı ?] *{ağız} is.* Büyü; sihir. [DS] ☞ **şarıltıya gelmek,** *{ağız} Bilgisizce bağlanmak.* [DS]

şarır, [Sansk. sarīra] *{eT} is.* **1.** Kutsal emanet. [EUTS] **2.** Bir azizin ölümünden sonra yadigâr kalan eşyası. [Gabain]

şa'ri, [Ar. şaʿr *(kıl)* > şaʿrī / şaʿriyye شعريه / شعرى] *(şa-ri:) {OsT} sf.* **1.** Kılla ilgili. **2.** Kıl biçiminde olan. **3.** Kılcal.

şari[1], [Sansk. şari] *is.* Hindu dansında yürüme, takla atma, dönme ve havada sıçrama hareketlerine verilen ad.

şari[2], **-i'ı** [Ar. şerʿ > şāriʿ شارع] *(şa:ri) {OsT} sf.* **1.** Kanun koyan. **2.** *is.* Şeriat sahibi; Hz. Muhammed.

şarib, [Ar. şürb *(içme)* > şārib شارب] *(şa:rib) {OsT} sf.* İçen; içici. ☞ **şāribü'l-leben,** *{OsT} Süt içen.*|| **şāribu'n-leylü ve'n-nehār,** *{OsT} Gece gündüz içen; alkolik.*

şarid, [Ar. şürūd *(kaçma, kontrolden çıkma)* > şārid شارد] *(şa:rid) {OsT} sf.* **1.** (Hayvan için) kaçmış, başıboş dolaşan. **2.** (Şiir için) çok tutulmuş; beğenilmiş. **3.** Sapmış; aykırı.

şarih, [Ar. şerḥ *(açma; yarma)* > şāriḥ شارح] *(şa: rih) {OsT} sf.* **1.** Bir kitabı açıklayan; açıklama yazan. **2.** Bir konu ya da yazıyı açıklayan.

şarik, -ği [? şarik / şorik] *{ağız} is.* Salya. [DS]

şarira, [Sansk. sarīra] *(şari:ra) {eT} is.* Kutsal emanet. [EUTS]

şa'riye, [Ar. şaʿr *(kıl)* > şaʿrī > şaʿrīyye شعريه] *(şa-ri:ye) {OsT} sf.* **1.** Kıl gibi; kılla ilgili **2.** *is.* Şehriye.

şa'riyet, [Ar. şaʿr *(kıl)* > şaʿrī => şaʿrīyyet شعريت] *(şa-ri:yet) {OsT} is. fiz.* Kılcallık.

şarj, [Fr. charger *(yüklemek; doldurmak)* > charge *(yük)*] *is.* **1.** Doldurma. **2.** Bir yerde elektrik yükü biriktirme işi. **3.** Bir lağım deliğine doldurulan patlayıcı madde miktarı. **4.** *spor.* Topla yapılan sporlarda oyunculardan birinin rakibine sert biçimde yüklenmesi. **5.** Dokumacılıkta, ağırlaştırma işlemi. ☞ **şarj aleti,** *Yükleyici.*|| **şarj dinamosu,** *Otomobillerde elektrik üreten ve ürettiği fazla akım ile aküyü dolduran elektrik motoru.*|| **şarj etmek,** *1. Bir yerde elektrik yükü biriktirmek. 2. argo. Anlamaya, kavramaya başlamak; kafası işlemek.*

şarjöman, [Fr. chargement *(yükleme)*] *is.* Zonguldak kömür havzasında kömürün oluktan akıtılarak gemilere yüklendiği yerlere verilen ad.

şarjör, [Fr. chargeur *(yükleyici)*] *is.* **1.** Otomatik silahlarda çok sayıda fişek alan ve atıldıkça yerine yenisini süren düzenek. **2.** Fişek doldurmakta kul-

lanılan aygıt. ⊡ **şarjör kutusu,** *Otomatik silahlarda mermiyi atım yatağına art arda otomatik olarak sürecek bir mekanizmaya sahip olup, mermilerin mekanizma üzerine yerleştirildiği kutu.*|| **şarjör yatağı,** *Şarjörün yerleştirildiği yuva.*

şark[1], [şark / şırk *(yans.)*] *is.* Sert şeylerin bir şeye kuvvetlice çarpmasını anlatan kök. [Zülfikar] *şark-a-dak*

şark[2], [Ar. işraḳ *(ışıma)* > şarḳ شرق] *{OsT} is.* **1.** Doğu. **2.** Uygarlığın beşiği sayılan, yazının kullanıldığı Mısır, Suriye, Anadolu, Mezopotamya, İran ve Basra körfezi dolaylarına tarihçilerin verdiği ad. ⊡ **şark çıbanı,** *Yurdumuzun Güneydoğu illeri ile İran, Hindistan ve Kuzey Afrika'da insanın yüzünde çıkan ve iyileştiğinde çukur bir iz bırakan, iltihaplı, bulaşıcı bir hastalık.*|| **şark hizmeti,** *Kimi devlet memurları için ülkemizin doğu bölgelerinde belirli süre görev yapma zorunluluğu.*|| **şark-ı cenûbî,** *{OsT} Güneydoğu.*|| **şark-ı karîb,** *{OsT} Yakın doğu.*|| **şark-ı şimâlî,** *{OsT} Kuzeydoğu.*|| **şark tütünü,** *1. Dünya tütün pazarında Türkiye, Yunanistan ve Bulgaristan tütünlerine verilen ad. 2. Türkiye'de Doğu ve Güneydoğu illerinde yetiştirilen içimi hoş kokulu tütünlere verilen ad.*

şark[3], [şark] *{ağız} is.* Parça. [DS]

şarka, [şarka] *{ağız} is.* Yelek. [DS]

şarkada, [Ar. şerr + T. kada *(kardeş)*] *{ağız} sf.* **1.** (Çocuk için) yaramaz; kavgacı; şımarık. **2.** Düzenci. **3.** Güleç. [DS]

şarkadak[1], [şar *(yans.)* > şar-k-adak] *(şa'rkadak) zf.* Birdenbire ve güçlü bir vurma sesi çıkararak; şark diye.

şarkadak[2], [Ar. şerr + T. kada *(kardeş)*] *{ağız} sf.* Yaramaz; kavgacı.

şarkadalık, -ğı [şarkada-lık] *{ağız} is.* Haylazlık; yaramazlık. [DS]

şarkadan, [şark *(yans.)* > şark-ada-n] *{ağız} zf.* "Şark" sesi çıkararak. [DS]

şarkan, [Ar. şarḳ > şarḳan شرقاً] *(şa'rkan) {OsT} zf.* Doğudan; doğu yanından.

şarkata, [Ar. şerr + T. kada *(kardeş)*] *{ağız} sf.* Yaramaz; kavgacı.

şarkı, [Ar. şarḳ > şarḳī *(doğuya ait; doğu ile ilgili)* شرقي] *{OsT} is. müz.* **1.** Tonlama değişiklikleriyle insanda çeşitli duyumlar uyandıran uyumlu ve ezgili insan sesleri dizisi. **2.** Klasik Türk müziğinde aşk konulu nakaratlı ve ara nağmeli müzik parçasına verilen ad. **3.** Bir müzik yapıtını seslendirme sanatı; şan. **4.** Ezgi; müzik parçası; melodi. **5.** *ed.* Divan edebiyatında, bestelenmek amacıyla kaleme alınmış kavuştaklı dörtlüklerden oluşan bir tür musammat. ⊡ **şarkı söylemek,** *Bir güfteyi belirli bir besteye göre uyumlu olarak okumak.*|| **şarkı okumak,** *Şarkı söylemek.*|| **şarkı tutturmak,** *Bir şarkının sözlerini veya yalnızca bestesini seslendirmek.*

şarkıcı, [şarkı-cı] *is.* Şarkı söyleyen kimse; mesleği şarkıcılık olan kişi; muganni; muganniye.

şarkıcılık, -ğı [şarkı-cı-lık] *is.* Şarkıcının işi veya mesleği.

şarki, [Ar. şarḳ > şarḳī / şarḳıye شرقيه / شرقي] *(şarki: k kalın söylenir) {OsT} sf.* Doğu ile ilgili; doğuya ilişkin; doğuya özgü olan; doğu.

şarkiyat, [Ar. şarḳıyye > şarḳıyyāt شرقيات] *(şarkiya:t, k kalın söylenir) {OsT} is.* Doğu ülkelerinin kültürleri ile uğraşan bilim dallarının tümü; doğu bilimi.

şarkiyatçı, [şarkiyat-çı] *(şarkiya:tçı, k kalın söylenir) is.* Şarkiyatla uğraşan bilim adamı; doğu ülkelerinin sanat, dil ve kültürlerini inceleyen bilim adamı; doğu bilimci; doğu bilimi uzmanı; müsteşrik; oryantalist.

şarkiyatçılık, -ğı [şarkiyat-çı-lık] *(şarkiya:tçılık, ilk k kalın söylenir) is.* Doğu bilimleri ile uğraşma.

şarkiye, [Ar. şarḳ > şarḳī / şarḳıye شرقيه] *(şarki: k kalın söylenir) {OsT} sf.* Şarkla ilgili; şarka ait.

şarkiyun, [Ar. şarḳ > şarḳīyyūn شرقيون] *(şarki:yyu:n, k kalın söylenir) {OsT} is.* Doğulular; doğu ülkesinde yaşayanlar; doğu halkı.

şarklı, [şark-lı] *sf.* Doğulu.

şarklılık, -ğı [şark-lı-lık] *is.* **1.** Doğululuk; doğulu olma durumu. **2.** Doğulu halkların düşünme ve yaşama tarzı; doğulu insanın zihniyeti.

şarküteri, [Fr. charcuterie *(domuz kasabı)*] *is.* **1.** Domuz eti yenen ülkelerde, bu et ürünlerinin üretim ve ticareti. **2.** Bu tür ürünlerin satıldığı dükkân. **3.** Türkiye'de salam, sosis, sucuk, pastırma gibi et ürünlerinin satıldığı dükkân ya da bölüm. **4.** Böyle bir dükkânda satılan ürünlerin tümü. **5.** Şarkütericinin mesleği ve işi.

şarlag, [şar *(yans.)* > şar-la-k] *{ağız} is.* → şarlak. [DS]

şarlağan, [şar *(yans.)* > şar-la-ğan] *{ağız} is.* Derelerdeki küçük çağlayan. [DS]

şarlak[1], **-ğı** [şar *(yans.)* > şar-la-k] *{ağız} is.* **1.** Çağlayan. **2.** *sf.* (Akarsuyun akışı için) coşkun. [DS]

şarlak[2], **-ğı** [şır *(yans.)* > şır-la-k] *{ağız} sf.* Parlak. ⊡ **şarlak kafa,** *{ağız} Saçsız; dazlak.* [DS]

şarlama, [şar *(yans.)* > şar-la-ma] *is.* Şarlamak eylemi.

şarlamak[1], [şar *(yans.)* > şar-la-mak] *gçsz. f [-r]* **1.** (Su, yağmur vb. için) şarıltılı sesler çıkararak akmak, dökülmek. *{ağız} (aynı)* [DS] **2.** *{ağız}* Bol bol akmak. [DS]

şarlamak[2], [car-la-mak > şarla-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Bağırıp çağırmak; azarlamak. [DS]

şarlan, [şar *(yans.)* > şar-la-ğan] *(şarla:n) {ağız} is.* Çağlayan. [DS]

şarlangıç, -cı [şar *(yans.)* > şar-la-ğan-gıç] *{ağız} is.* Çağlayan. [DS]

şarlatan, [Lat. ciarlatano > Fr. charlatan] *sf.* **1.** Ağız kalabalığı ile karşısındakinin saflığından yararlanarak malını satmaya ya da fikrini kabul ettirmeye çalışan; böyle bir yolla dolandıran; sahtekâr. **2.** *{ağız}* (Çocuk için) yaramaz. [DS]

şarlatanca, [şarlatan-ca] *(şarlata'nca) zf.* Şarlatan birine yakışır biçimde; şarlatan gibi.

şarlatanlık, -ğı [şarlatan-lık] *is.* **1.** Şarlatan olma durumu; şarlatan birinin taşıdığı özellik. **2.** Şarlatanca davranış. ⌘ **şaraltanlık etmek,** *{ağız} Yaramazlık etmek.*

şarlavık, [şar *(yans.)* > şar-la-y-ık] *{ağız} is.* → şarlayık. [DS]

şarlavuk, [şar *(yans.)* > şar-la-y-ık] *{ağız} is.* **1.** → şarlayık. **2.** Kar suyu. [DS]

şarlayık, [şar *(yans.)* > şar-la-y-ık] *{ağız} is.* Çağlayan. [DS]

şarlık, -ğı [? şarlık] *{ağız} is.* Havuç. [DS]

şarm, [Fr. charme] *is.* **1.** Büyü. **2.** Muska. **3.** *mecaz.* Cazibe.

şarlot, [Fr. charlotte] *is.* **1.** Eskiden Fransa'da kadın ve çocukların giydiği kenarı büzgülü, bereye benzer bir tür başlık. **2.** Bir tür meyveli pasta.

şarlu, [Far. şehr > şar => şar-lu شارلو] *{eAT} sf.* Şehirli; kentli.

şarmak, -ğı [? şarmak] *{ağız} is. dnz.* Gemide, iç motorda direğe bağlanan ipler. [DS]

şarman, [Fr. charmant] *sf.* Büyüleyici; cazip.

şarmaşaşkın, [şarma+şaş-kın] *{ağız} sf.* Çok şaşırmış. [DS]

şarmata, [Ar. şerr *(kötü)* + metāʿ *(şey)* => şarmata] *{ağız} sf.* (Kadın için) ahlaksız; kötü yolda; hoppa. [DS]

şarmırta, [Ar. şerr *(kötü)* + metāʿ *(şey)* => şarmırta] *{ağız} sf.* Haşarı; yaramaz. [DS]

şarmıta, [Ar. şerr *(kötü)* + metāʿ *(şey)* => şarmıta] *{ağız} sf.* → şarmata. [DS]

şarmiranç, [Sansk. şarāmanera] *{eT} is.* Müstakbel rahibe; rahibe. [Gabain]

şarmiri, [Sansk. şarāmanera > Kuç. şarmire] *{eT} is.* Müstakbel rahip; rahip namzedi. [Gabain]

şarmöz, [Fr. charmause] *is.* Bir yüzü parlak, diğer yüzü mat saten ya da ipekli dokuma.

şarmuk, -ğu [şar-muk] *{ağız} is.* Ballıbaba. [DS]

şarmuta, [Ar. şerr *(kötü)* + metāʿ *(şey)* => şarmuta / şarmıta] *{ağız} sf.* → şarmıta. [DS]

şarov, [Far. şīr + āb *(süt suyu)* / Slav. s'rotka] *{ağız} is.* Peynir, turşu vb.nin tuzlu suyu; salamura suyu. [DS]

şarp[1], [şarp / şırp / şirp *(yans.)*] *is.* Kuvvetli bir şekilde vurmayı, çarpmayı, atmayı anlatan kök. [Zülfikar] *şarp-ıl-da-mak, şarq şarp, şarp şurp, şarp-ıl-tı*

şarp[2], [şarp *(yans.)*] *{ağız} zf.* Birdenbire; ansızın; şıp diye. [DS]

şarp[3], [Fr. écharpe] *{ağız} is.* Saçaklı kadın şalı. [DS]

şarpada, [şarp *(yans.)* > şarp-a-da] *{ağız} zf.* Birdenbire. [DS]

şarpadak, -ğı [şarp *(yans.)* > şarp-a-dak] *{ağız} zf.* Birdenbire; ansızın. [DS]

şarpat, -dı [? şarpat] *{ağız} is.* **1.** Kesilen kasaplık hayvanların iç organları. **2.** Hayvan ölüsü; leş. [DS]

şarpayak, -ğı [şarp+ayak] *{ağız} sf.* Düztaban. [DS]

şarpına, [Ar. şerāb + Far. ḫāne => şarpına] *{ağız} is.* Üzüm ezilen tekne. [DS]

şarpındırık, -ğı [şarp-ın-dırık] *{ağız} sf.* (Et için) yağsız; arık. [DS]

şarpıtlı, [şarp-ıt-lı] *{ağız} sf.* Özensiz giyimli; kıyafeti bozuk. [DS]

şarpi, [İng. sharp > Fr. sharpie] *is. dnz.* **1.** İki direkli, üç köşe yelken açılan Amerikan balıkçı teknesi. **2.** Bu tekne örnek alınarak yapılmış altı düz spor yarış teknesi.

şarpşurp, [şarp *(yans.)* + şurp *(yans.)*] *{ağız} sf.* İşini özensiz ve düzensiz yapan. [DS]

şarradak, -ğı [şar *(yans.)* > şar(r)-a-dak] *{ağız} zf.* (Akmak için) birdenbire ve "şar" diye ses çıkararak. [DS]

şarşalak, -ğı [şar+şal-a-k ?] *{ağız} sf.* Pis. [DS]

şarşap, [Far. çarşaf => şarşap شارشپ] *{eAT} is.* Çarşaf.

şarşar, [şar+şar *(yans.)*] *{ağız} is.* **1.** Derelerdeki küçük çağlayanlar. **2.** Güçlü ve hızlı yağmur. [DS]

şarşur, [şar *(yans.)* + şur *(yans.)*] *{ağız} is.* Oturak; lazımlık. [DS]

şart[1], [Ar. şarṭ شرط] *{OsT} is.* **1.** Bir şeyi uzunlamasına kesme; yarma. **2.** Bir şeyin yapılması, gerçekleşmesi, oluşması için varlığı zorunlu olan dış gereklilik, durum ya da olgu; koşul. **3.** Bir olgunun ortaya çıkması, bir eylemin gerçekleşmesi için uygun bir ortamı, etkinliği veya durumu belirleyen olay ve niteliklerin tümü. **4.** Bir anlaşma ya da pazarlıkta, taraflarca karşı tarafın yerine getirmesini ileri sürdükleri edim; anlaşmanın temel ögesi; koşul. **5.** Kısıtlayıcı kayıt; koşul. **6.** Gerçekleşip gerçekleşmeyeceği geleceğe bağlı öne sürüm. **7.** *huk.* Bir hukukî işlemdeki özel hüküm. **8.** *isl. huk.* Bir hükmün oluşunda doğrudan doğruya etkili olmadığı hâlde, gerekli sayılan öge. **9.** Yemin; ant. **10.** *mat.* Bir önermenin doğruluğuna emin olmak için gerekli veya yeterli olan önermeleri ifade eden matematik kavramı. ⌘ **şarta bağlamak,** *Belirli bir koşul ile sınırlandırmak.*|| **şart belirteci,** *dbl. Cümleye koşul anlamı katan belirteç; eğer, şayet.*|| **şart birleşik zamanı,** *dbl. Çekimli bir fiilin belirttiği*

eylemin yapılması ve oluşması bir şarta bağlı olan birleşik fiil çekim biçimi. gel-ir-se-m, çalış-acak-sa, bil-mi-yor-sa-nız.|| **şart cümlesi,** *İçinde koşul kipi ile çekimlenmiş yan cümle bulunduran cümle.*|| **şart etmek,** *1. "Şart olsun" diyerek yemin etmek. 2. Şart koşmak.*|| **şartı şurtu olmamak,** *Bir işin yerine getirilmesi kesin olarak gerekmek; zorunlu olmak; yapılmaması için gerekçe kabul etmemek.*|| **şart-ı a'zam,** *{OsT} isl. huk. Kesinlikle yerine getirilmesi gereken koşul.*|| **şart-ı bātıl,** *{OsT} isl. huk. Geçersiz koşul.*|| **şart-ı cāiz,** *{OsT} isl. huk. Sözleşmenin içeriğine ve emredici hükümlerine aykırı olmayan şart; geçerli koşul.*|| **şart-ı evvel,** *{OsT} isl. huk. Vakıf senedinde çelişen hükümlerden önce geleni.*|| **şart-ı mütekaddim,** *{OsT} isl. huk. Vakıf senedinde çelişen hükümlerden önce geleni.*|| **şart-ı lāğv,** *{OsT} isl. huk. Bir satış sözleşmesinde tarafların hiç birinin yararına ve zararına olmayan ve hükmen yok sayılması gereken koşul.*|| **şart-ı müfsît,** *{OsT} isl. huk. Sözleşmede gerek olmayan fakat taraflardan yalnız birine yarar sağlayan şart.*|| **şart-ı müteahhir,** *{OsT} isl. huk. Vakıf senedinde, birbirine aykırı şartlardan sonra gelen ve öncekini geçersiz kılan şart.*|| **şart-ı müteārız,** *{OsT} isl. huk. Vakıf senedinde birbiri ile çelişen şartlardan her biri.*|| **şart-ı mütekaddim,** *{OsT} huk.*→ şart-ı evvel.|| **şart-ı nasîh,** *isl. huk. Vakıf senedindeki çelişik şartların sonuncusu.*|| **şart-ı sarîh,** *{OsT} isl. huk. Vakıf sözleşmesinde birbirine atıf yapılarak kullanılan deyimlerden sonra yer alan ve onların anlamını açıklayan şart.*|| **şart-ı semt,** *{OsT} Semt şartı.*|| **şart-ı takyîdî,** *{OsT} isl. huk. Sözleşmenin yerine getirilmesini belli bir olayın gerçekleşmesine bağlayan, sınırlandırıcı şart; koşullu koşul.*|| **şart-ı vâkıf,** *{OsT} isl. huk. Vakfedenin vakıf senedinde açıkladığı amaç; istek.*|| **şart kipi,** *{OsT} dbl. Eylemin oluşması ya da yapılması belirli bir koşula bağlı olan fiil çekim biçimi. gel-se-m, bil-se, yaz-sa-nız, oku-sa-lar.*|| **şart koşmak,** *Bir şeyi kabul etmeden önce, bir şeyin yapılmasını, yerine getirilmesini ileri sürmek; istemek.*|| **şart olmak,** *Yapılması, yerine getirilmesi artık kaçınılmaz olmak; gerekmek.*|| **Şart olsun!** *Eskiden "doğruyu söylemiyorsam ya da yerine getirmezsem karım boş olsun" anlamında kullanılan yemin sözü.*|| **şart şurt tanımamak,** *Hiçbir koşula bağlı olmaksızın dilediği gibi davranmak; bağımsız hareket etmek.*

şart[2], [Yun. khartes *(kâğıt)* / Lat. carta > Fr. charte] *is.* **1.** Belli haklar tanıyan ya da hak ve menfaatlerin kullanılmasını, düzenlenmesini sağlayan resmî yazı. **2.** *mecaz.* Yasa; temel kural. **3.** Bir ülkenin anayasal kuralları.

şart[3], [? şart] *{ağız} sf.* Mert. [DS]

şarteyn, [Ar. şarṭeyn شرطين] *{OsT} is.* Koç burcundaki iki yıldızın adı.

şartınca, [şart-ı-n-ca] *(şartı'nca) zf.* Gerektiği biçimde; gereği gibi; koşuluna göre.

şarti, [Ar. şarṭī / şarṭiyye شرطيه / شرطى] *{OsT} sf.* Şartlı; şarta bağlı; şartla ilgili; koşullu; koşulsal.

şartiyet, [Ar. şarṭiyyet شرطيت] *{OsT} is.* Şartlılık; bağımlılık.

şartlama, [şart-la-ma] *is.* Şartlamak eylemi veya durumu.

şartlamak, [şart-la-mak] *gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* **1.** (Kişi ya da hayvan için) onu belli biçimde davranmaya yönlendirmek; koşullandırmak. **2.** *isl.* Dinen kirli sayılan bir şeyi üç kez yıkamak. **3.** *{ağız}* Temiz olmadığına inanılan şeyin üstünden 3, 5, 7, 40 defa su dökerek yıkamak. [DS]

şartlan, [şar *(yans.)* > şar-la-ğan => şartlān] *(şartla:n) {ağız} is.* Çağlayan. [DS]

şartlandırılma, [şart-la-n-dır-ıl-ma] *is.* Şartlandırılmak eylemi.

şartlandırılmak, [şart-la-n-dır-ıl-mak] *edil f. [-ır]* Şartlandırmak eylemi yapılmak.

şartlandırma, [şart-la-n-dır-ma] *is.* **1.** Şartlandırmak eylemi. **2.** Önceden belirlenmiş koşullara uydurma işlemi. **3.** *psikol.* Koşullama.

şartlandırmak, [şart-la-n-dır-mak] *gçl. f. [-ır]* **1.** Önceden belirlenmiş şartlara uydurmak; şartlanmasını sağlamak. **2.** (Kişi ve toplum için) belirli biçimde düşünmeye ve davranmaya yöneltmek; koşullandırmak. **3.** (Hayvan için) çeşitli yöntemler uygulayarak belirli tepkiler vermesini sağlamak.

şartlanış, [şart-la-n-ış] *is.* Şartlanmak eylemi veya biçimi.

şartlanma, [şart-la-n-ma] *is.* Şartlanmak eylemi; koşullanma.

şartlanmak, [şart-la-n-mak] *edil. f. [-ır]* **1.** Şartlamak eylemine uğramak; şartlandırılmak. **2.** *isl.* (Dinen kirli sayılan şey için) üç kere yıkanmak. **3.** *dönşl. f.* Önceden belirlenmiş koşullar çerçevesinde tepki vermek. **4.** Belirli biçimde davranmaya, düşünmeye yöneltilmek; koşullanmak.

şartlaşma, [şart-la-ş-ma] *is.* **1.** Şartlaşmak eylemi. **2.** Şartname.

şartlaşmak, [şart-la-ş-mak] *işteş f. [-ır]* **1.** Karşılıklı olarak birbirine şartlar ileri sürmek ve bunları kabul etmek. **2.** *dönşl. f.* Yapılması kesin olarak gerekmek; şart durumuna gelmek.

şartlı, [şart-lı] *sf.* **1.** Bir koşula bağlanmış olan; koşullu. **2.** Belirli bir yönde tepki vermeye koşullanmış olan; şartlandırılmış; koşullu. **3.** *isl.* Dinen kirli sayıldığı için üç kere yıkanarak temizlenmiş olan; şartlanmış olan. **4.** (Erkek için) eşini boşamak üzere yemin etmiş olan. ⧉ **şartlı birleşik cümle,** *dbl. Yan cümlesi şart birleşik zamanı ile kurulmuş birleşik cümle. Müdür gelirse izine çıkacağım.*|| **şartlı birleşik zaman,** *dbl. Çekimli bir fiilin belirt-*

tiği eylemin yapılması ve oluşması bir şarta bağlı olan birleşik fiil çekim biçimi. gel-ir-se-m, çalış-acak-sa, bil-mi-yor-sa-nız.|| **şartlı refleks,** *Doğal olmayan, sonradan kazandırılan tepkenin bir uyaran karşısında ortaya çıkması biçiminde beliren tepke; koşullu tepke.*

şartname, [Ar. şarṭ + Far. -nāme شرطنامه] *(şartna:me) {OsT} is.* Kamu kuruluşlarınca yaptırılacak iş, satın alınacak ya da satılacak mal ve hizmet için önceden belirlenen şartların yazılı olduğu resmî belge.

şartsız, [şart-sız] *sf.* **1.** Hiçbir şarta bağlanmamış olan; koşulsuz. **2.** *isl.* Dinen kirlenmiş sayılan ve şartlanmamış olan. ☞ **şartsız refleks,** *psikol. Herhangi bir şartlandırma sürecinin başında belirli bir uyaranla sağlanan doğal tepke; koşulsuz tepke.*|| **şartsız şurtsuz,** *Hiçbir şarta bağlı olmaksızın; koşulsuz moşulsuz.*

şarvan[1], [? şarvan] *{ağız} sf.* **1.** Geniş. **2.** İri. [DS]

şarvan[2], [Far. serbān => şarvan] *{ağız} is.* Kervancı. [DS]

şaryo, [Fr. chariot *(küçük at arabası)*] *is.* **1.** Üzerinde çeşitli alet ve parçaların hareket edebildiği raylı vb. düzenek. **2.** Yazı makinelerinde üzerine kâğıt sarılan ve her bir tuş vurulduğunda bir ileri kayan düzenek. **3.** Avcı uçaklarının kalkışını sağlayan fırlatma düzeneği. **4.** Cam fabrikalarında ergimiş ya da işlenecek camları fırına sokup çıkarmaya yarayan raylı düzenek. **5.** Maden ocaklarında eğik bir düzlem üzerinde arabaların taşınmasını sağlayan düzenek. **6.** Tiyatro sahnelerinde, tekerlek ya da yatay raylar üzerinde gidip gelebilen ve dekorları taşıyan düzenek.

şasan, [Sansk. şasan] *{eT} is.* Disiplin; akide; öğreti. [Gabain]

şasatr, [Sank. şāstra] *{eT} is.* Din dersleri; din ve akait kitabı. [EUTS]

şase[1], [Fr. chassé] *is.* Balede, bir bacağın açık pozisyonlarından herhangi birine kaydırılması ve ardından, bedenin bütün ağırlığını çekerek bükülmesi şeklinde bir dans adımı.

şase[2], [Fr. sachet] *is.* İçine mendil, gecelik vb. şeyler konulan, değişik büyüklükte kumaştan yapılmış bohça ya da kese.

şasın, [Sansk. śāsana => şasan / şazm] *{eT} is.* Akide; şeriat; emir; nizam. [ARAT]

şasi, [Fr. châssis *(sandık)*] *is.* **1.** Bir taşıtın motorunu, motor organlarını, tekerleklerini, askı donanımlarını ve karoserini taşıyan yapı. **2.** Fotoğrafçılıkta içine duyarlı cam konulan yassı, ışık geçirmez kutu. **3.** Yapı işlerinde sürme çerçeve. **4.** Bir tek telli elektrik donanımında, elektrik devrelerinin bağlandığı metal bölüm. **5.** Toprak. **6.** Saatin, üzerine mekanizma parçalarının, çarkların, baskıların vb. monte edildiği ana parçası.

şast[1], [Far. şāst / şest شست] *(şa:st) {OsT} is.* **1.** Başparmak. **2.** Okçuların kullandığı yüksük. **3.** Balık oltası.

şast[2], [Far. şast / şest شصت] *{OsT} is.* Altmış.

şastar, [Sansk. śāstra] *{eT} is.* Din dersleri; din ve akait kitabı. [EUTS]

şastir, [Sansk. şāstra] *{eT} is.* **1.** Eser. [Üç İtigsizler] **2.** Budizm'in tefsiri. [Gabain]

şastr, [Sansk. sāsttra] *{eT} is.* Dinî ahkâm ve akide kitabı; din dersleri. [ARAT] [EUTS]

şastra, [Sansk. śāstra] *is.* **1.** Buyruk; emir. **2.** Din dersleri; din ve akait kitabı. [EUTS] **3.** Dinî ve bilimsel nitelikli Hint öğreti kitaplarına verilen ad.

şaş, [şaş-mak > şaş شاش] *is.* **1.** *{eAT}* Şaşırma; sapıtma. **2.** *{ağız}* Yanlış; ters. [DS] **3.** *{ağız}* Aralıklı; açık. [DS] **4.** *{ağız}* Şaşı. [DS] **5.** *{ağız}* Aptal; sersem. [DS] **6.** *{ağız}* Şaşkın. [DS] ☞ **şaş gelmek,** *{ağız} Ne yapacağını bilememek; şaşırmak.* [DS]|| **şaş gitmek,** *{eAT} Yanlış yola gitmek; hedefi şaşırmak; amaçtan sapmak.*|| **şaş olmak,** *Yoldan sapmak; çığırından çıkmak.*

şaşa, [şaş-a] *{ağız} sf.* Kör. [DS]

şa'şaa, [Ar. şuʿā > şaʿşaʿa شعشعه] *(şa:şaa) {OsT} is.* **1.** Parıltı; parlaklık. **2.** Gösteriş; tantana.

şaşaadar, [Ar. şaʿşaʿa + Far. dāşten *(sahip olmak)* > şaʿşaʿa-dār شعشعه دار] *(şa:şaada:r) {OsT} sf.* Parlak; gösterişli; parıltılı.

şaşaalı, [şaşaa-lı] *(şa:şaalı) sf.* Gösterişli; görkemli.

şaşaapaş, [Ar. şaʿşaʿa + Far. pāşīden *(saçmak)* > şaʿşaʿa-pāş شعشعه پاش] *(şa:şa:apa:ş) {OsT} sf.* Parıltı saçan; parıltılı.

şaşak, -ğı [şaş-ak ?] *{ağız} is.* Burun deliği. [DS]

şaşakalma, [şaş-a+kal-ma] *is.* Şaşakalmak eylemi.

şaşakalmak, [şaş-a+kal-mak] *gçsz. b. f. [-r]* Şaşkınlıktan ne yapacağını, nasıl davranacağını bilemez duruma düşmek; büyük bir şaşkınlığa uğramak.

şaşal, [şaş-al] *{ağız} sf.* Aptal; sersem. [DS]

şaşalak, -ğı [şaş-a-la-k] *{ağız} sf.* **1.** Aptal; sersem. **2.** Şaşı.[DS]

şaşalama, [şaş-a-la-ma] *is.* Şaşalamak eylemi.

şaşalamak, [şaş-a-la-mak] *gçsz. f. [-r] [-l(ı)-yor]* **1.** Bir an için ne yapacağını bilemez duruma düşmek; şaşkınca davranışlarda bulunmak; şaşırmak; donup kalmak. **2.** *{ağız}* Alıklaşmak. [DS] **3.** *{ağız}* Gözü uzağı görememek. [DS]

şaşalatma, [şaş-a-la-t-ma] *is.* Şaşalatmak eylemi.

şaşalatmak, [şaş-a-la-t-mak] *gçl. f. [-ır]* Bir kimseyi şaşkınlığa düşürmek.

şaşartmak, [şaş-ar-t-mak] *{ağız} gçl. f. [-ır]* Abartmak. [DS]

şaşbaş, [şaş+baş] *{ağız} sf.* Şaşırmış; afallamış. ☞

şaşbaş olmak, *{ağız} Afallamak; şaşıp kalmak.* [DS]

şaşgalak, -ğı [şaş+galak ?] *{ağız} sf.* Aptal; sersem. [DS]

şaşgın, [şaş-kın] *{ağız} sf.* Aptal; sersem. [DS]

şaşgunluk, -ğu [şaş-kın-lık] *{ağız} is.* Şaşkınlık. [DS]

şaşı, [şaş-mak > şaş-ı] *is.* **1.** (Göz için) birbirine paralel olarak bakmayan; çarpık bakan; bakarken kayan. **2.** (Kişi için) gözleri bakış sırasında aynı doğrultuda olmayan. **3.** *zf.* Gözlerini çarpıtarak; yan yan. ☞ **şaşı bakmak,** *1. Gözlerinden biri sağa diğeri sola doğru bakmak. 2. {eAT} Yan bakmak; ters bakmak. 3. argo. (Otomobil için) farlarından biri kırılmış olmak.*|| **şaşı çakır demektense kör deyip kurtulmak,** *Dolaylı, dolambaçlı yollara başvurmaktansa gerçeği dosdoğru, olduğu gibi söyleyivermek.*

şaşıbeş, [şaş-ı+beş] *{ağız} sf.* Şaşı. [DS]

şaşık, -ğı [şaş-ık] *{ağız} sf.* Aptal; sersem. [DS]

şaşılak, -ğı [şaş-ı-rak] *{ağız} sf.* → şaşırak. [DS]

şaşılama, [şaş-ı-la-ma] *is.* Şaşılamak eylemi.

şaşılamak, [şaş-ı-la-mak] *gçsz. f. [-r] [-l(ı-yor]* Şaşı bakmak; şaşılaşmak.

şaşılası, [şaş-ıl-ası] *sf.* (Durum, olay vb. için) şaşılması gereken; şaşılacak.

şaşılaşma, [şaş-ı-la-ş-ma] *is.* Şaşılaşmak eylemi.

şaşılaşmak, [şaş-ı-la-ş-mak] *dönşl. f. [-ır]* (İnsan ve göz için) şaşı duruma gelmek; şaşı olmak.

şaşılık, -ğı [şaş-ı-lık] *is.* **1.** Şaşı olma durumu. **2.** Bir cisme iki gözle birlikte aynı doğrultuda bakmayı engelleyen sapma; her iki gözün görme eksenlerinin paralel olmamasından doğan sapma.

şaşılma, [şaş-ıl-ma] *is.* Şaşılmak eylemi.

şaşılmak, [şaş-ıl-mak] *edil. f. [-ır]* Herhangi bir durum karşısında ne yapılacağı, nasıl davranılması gerektiği bilinememek ya da nedenleri için açıklama getirilememek; şaşkınlığa düşülmek; şaşkınlık duyulmak; şaşmak eylemi yapılmak. *{eT} (aynı)* [EUTS]

şaşırak, -ğı [şaş-ı-rak] *{ağız} sf.* Biraz şaşı; şaşıca. [DS]

şaşırdık, -ğı [şaş-ır-dık] *{ağız} sf.* Aptal; sersem. [DS]

şaşırış, [şaş-ır-ış] *is.* Şaşırmak eylemi veya biçimi.

şaşırma, [şaş-ır-ma] *is.* Şaşırmak eylemi.

şaşırmak, [şaş-ır-mak شاشرمق] *gçsz. f. [-ır]* **1.** Olay ve olguların nedenine akıl erdirememek; hayret etmek. **2.** Ne yapmak ve nasıl davranmak gerektiğini bilememek. **3.** *gçl. f.* Doğruyu, gerçeği ya da gerekli olanı bulamamak; yanılgıya düşmek. **4.** Beklenmedik bir durum karşısında ne yapacağını ve nasıl sonuçlandıracağını bilemeyecek duruma gelmek; işin içinden çıkamamak. **5.** *{OsT}* Şaşırtmak. ☞ **şaşırıp kalmak,** *Büyük bir şaşkınlığa düşmek; çok şaşırmak.*

şaşırtıcı, [şaş-ır-t-ıcı] *sf.* **1.** Şaşırtma niteliği olan; şaşırtan. **2.** (Kişi, nesne ya da olgu için) alışılmadık ve görülmedik bir yönü ile şaşkınlık uyandıran; beklenmedik; garip. **3.** Çeşitli yönleri ile ilgi çeken; hayranlık uyandıran; olağanüstü; dikkate değer. ☞ **şaşırtıcı olmak,** *Şaşırtmak.*

şaşırtma, [şaş-ır-t-ma] *is.* **1.** Şaşırtmak eylemi. **2.** Ocaklarda tohumdan yetiştirilen fide ve fidanları asıl yerlerine dikme işi. **3.** Parke, tuğla vb. malzemeyi bir önceki sırada bulunan ikisini ortalayacak biçimde döşeme biçimi. ☞ **şaşırtma harekâtı,** *as. Düşmanın dikkatini asıl harekâtın düzenleneceği yerin dışına yöneltmek için yapılan göstermelik saldırı.*

şaşırtmaca, [şaş-ır-t-ma-ca] *is.* Kandırmak, aldatmak, şaşırtmak için düzenlenen eylem ya da oyun; aldatmaca; kandırmaca.

şaşırtmak, [şaş-ır-t-mak] *gçl. f. [-ır]* **1.** Şaşkınlık uyandırmak; şaşırmaya neden olmak. **2.** (Kişi için) onun doğru olmayan bir şeyi yapmasına neden olmak; kandırmak; yanılgıya itmek. **3.** (Kişi için) dikkatini dağıtıp yapmakta olduğu işte yanlışlık yapmasına neden olmak. **4.** *{ağız}* Fidanların yerlerini değiştirerek seyrekleştirmek. [DS] **5.** Ocaklarda tohumdan yetiştirilen fide ve fidanları asıl yerlerine dikmek. **6.** Parke, tuğla vb. malzemeyi bir önceki sırada bulunan ikisini ortalayacak biçimde döşemek. **7.** *gçsz. f.* Şaşkınlaşmak.

şaşırtmalı, [şaş-ır-t-ma-lı] *sf.* (Tuğla, parke vb. malzeme için) bir önceki sırada bulunan ikisini ortalayacak biçimde döşenmiş olan.

şaşıt, [*eT.* çaşıt] *{ağız} is.* Söz taşıyan; çaşıt. [DS]

şaşkal, [şaş + Yun. kalos] *{ağız} sf.* **1.** Aptal; sersem. **2.** Şaşı. [DS]

şaşkalak, -ğı [şaş + Yun kalos] *{ağız} sf.* Şaşkın. [DS]

şaşkaloz, [şaş-mak + Yun. kalos *(iyi)*] *{ağız} sf. argo.* **1.** (Hakaret için) kararsız, ne yapacağını bilemeyen. **2.** (Aşağılama için) şaşı. [DS]

şaşkar, [şaş-(ı)k-a-r ?] *{ağız} is. sf.* Biraz şaşı; şehla. [DS]

şaşkın, [şaş-kın] *sf.* **1.** Şaşırmış durumda olan. **2.** Düşünceleri dağılmış, aklı karışmış, ne yapacağını bilemez duruma gelmiş olan. **3.** Düşüncesizce davranan; çabuk unutan; dikkatsiz ve dalgın olan. **4.** Şaşkınlık belirtisi taşıyan. **5.** Hasta; zayıf; hâlsiz. *{ağız} (aynı)* [DS] **6.** *{ağız}* Tembel. [DS] ☞ **şaşkına çevirmek,** *Ne yapacağını bilemez duruma getirmek; şaşırtmak.*|| **şaşkına dönmek,** *Beklenmedik durum karşısında ne yapacağını bilemez duruma gelmek; şaşkınlaşmak.*|| **şaşkın düşmek,** *Zayıflamak; hastalıktan ya da bakımsızlıktan hâlsizleşmek.*|| **şaşkın şaşkın,** *Şaşkın biçimde; çok şaşırmış olarak.*

şaşkınca, [şaş-kın-ca] *sf.* **1.** Biraz şaşkın. **2.** *(şaşkı'nca) zf.* Şaşkın olarak.

şaşkınlaşma, [şaş-kın-la-ş-ma] *is.* Şaşkınlaşmak eylemi veya durumu.

şaşkınlaşmak, [şaş-kın-la-ş-mak] *dönşl. f. [-ır]* **1.** Şaşkın bir duruma gelmek. **2.** Ne yapacağını, nasıl davranacağını kestiremez olmak.

şaşkınlık, -ğı [şaş-kın-lık] *is.* **1.** Şaşkın olma durumu; şaşırma; hayret. **2.** Şaşkınca davranış. **3.** Şaşkın bir insanın yapısı; sersemlik; dikkatsizlik; dalgınlık. **4.** Zayıflık; hastalık.

şaşlık, -ğı [Rus. şaşlik] *is.* Baharatlı sirkeye yatırılmış kuzu etinden yapılan şiş.

şaşma[1], [şaş-ma] *is.* Şaşmak eylemi.

şaşma[2], [? şaşma] *{ağız} is.* Tandırda yakılan küçük tezek. [DS]

şaşmak, [şaş-mak شاشمق] *gçsz. f. [-ar]* **1.** *{eT}* Ayrılmak; çözülmek. [ETY] **2.** Gidilmesi gereken yoldan ayrılmak; hedeften sapmak; yoldan çıkmak. *{eT} (aynı)* [EUTS] **3.** Olumlu bir özellikten, durumdan uzaklaşmak. **4.** Beklenmedik ve umulmadık bir olay ya da durum karşısında şaşkınlık duymak; şaşırmak; hayret etmek. *{eAT} (aynı)* **5.** (Olumsuz biçimiyle) amacından sap(ma)mak; tutumunu değiştir(me)mek. **6.** *{eAT}* Kaybetmek.

şaşmaz, [şaş-maz] *sf.* **1.** Kesin, değişmez ya da değiştirilemez bir nitelik taşıyan. **2.** Hata yapmayan; yanılmayan.

şaşot, [? şaşot] *{ağız} is.* Yayla işleriyle uğraşan kadın. [DS]

şaştak, -ğı [şaş-(ı)t-ak] *{ağız} sf.* **1.** Şaşı. **2.** *is.* Köprü korkuluğu. [DS]

şaştımaşı, [şaş-tı-m+aş-ı] *{ağız} is.* **1.** Acele yapılan yemek. **2.** Evde bulunan her türlü sebze vb. malzemenin karıştırılması ile ve acele olarak yapılan yemek. **3.** Bulgur çorbası. [DS]

şaştımçorba, [şaş-tı-m+çorba] *{ağız} is.* Kavrulmuş un, kıyma ve ekşi yoğurtla yapılan ve üstüne kuru nane ile yağ dökülerek yenen bir çorba. [DS]

şaşturmak, [saş-tur-mak / şeş-tür-mek] *{eT} gçl. f. [-ur]* Çözdürmek. [DLT]

şaşurmak, [şaş-ur-mak] *{eT} gçsz. f. [-ur]* Karıştırmak.

şaşut[1], [şaş-ut] *{eT} sf.* Kır; alaca. [KB]

şaşut[2], [*eT* çaşıt > şaşut شاشوت] *{OsT} is.* Casus; çaşıt.

şat[1], [? şat] *{eT} is.* Cüret; cesaret. [DLT]

şat[2], [Ar. şāt شات] *(şa:t) {OsT} is.* Koyun.

şat[3], [Fr. chatte] *is. dnz.* Başka deniz taşıtları ile çekilen, motorsuz, kamarasız, dümensiz sac tekne.

şat[4], -ttı [Ar. şaṭṭ شط] *{OsT} is.* Büyük ırmak.

şata, [? şata] *{ağız} is.* **1.** Yastık. **2.** Baş örtüsü. [DS]

şatabiş, [Sansk. şatabhişa] *{eT} is.* Ayın bir menzili. [EUTS] [Gabain]

şataf[1], [Far. şitāften *(koşmak)* > şitāb *(çabukluk)* ?] *is.* **1.** Eğik biçimde kesilmiş kenar; pah. **2.** Çinko çatı örtülerini sağlamlaştırmak ve su sızıntılarını önlemek için yapılan çok geniş dişli kırma. **3.** *{ağız}* Çalım. [DS] **4.** *{ağız}* Süs. [DS] **5.** *{ağız}* Asmanın son üzümü. [DS] **6.** *{ağız}* Ağaçların zamansız meyvesi.[DS] ▭ **şataf vermek,** *{ağız} Kışkırtmak.* [DS]

şataf[2], [Far. şitāften *(koşmak)* > şitāb *(çabukluk)* ?] *is.* **1.** Neşe. **2.** *sf.* Güler yüzlü; güleç; neşeli.

şatafat, [Ar. şaṭḥ > şaṭaḥāt *(kendinden geçme)* ?] *is.* Süs; gösteriş.

şatafatçı, [şatafat-çı] *{ağız} is.* Yüze gülücü; dalkavuk. [DS]

şataflamak, [şataf-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Yüze gülmek; avutmak. [DS]

şatafatlı, [şatafat-lı] *sf.* Süslü; gösterişli.

şatafatsız, [şatafat-sız] *sf.* Süssüz; gösterişsiz.

şatafçı, [şataf-çı] *{ağız} sf.* **1.** Yüze gülen. **2.** Göz boyayan. [DS]

şatafçılık, -ğı [şataf-çı-lık] *{ağız} is.* **1.** Aygırın dişiye aşması sırasında elle yardım etme. **2.** Dalkavuk. [DS]

şataflamak, [şataf-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* **1.** Sıkıştırmak. **2.** Süslemek. **3.** Ürkek ürkek çevreyi gözetlemek. **4.** Ayartmaya çalışmak; kışkırtmak. [DS]

şataflı, [şataf-lı] *{ağız} sf.* **1.** Neşeli; eğlenceli. **2.** Gürültülü; şamatalı. **3.** Gösterişli; süslü. **4.** Albenili; çekici. **5.** İştahlı. **6.** Huysuz; yaygaracı. **7.** Tez canlı. [DS]

şatahat, [Ar. şaṭḥ > şaṭaḥāt شطحات] *(şataha:t) {OsT} is.* **1.** Kendinden geçme; manevi sarhoşluk. **2.** Kendinden geçer bir hâle gelindiğinde söylenen dengesiz sözler.

şatala, [? şatala] *{ağız} sf.* Alık. [DS]

şataralı, [şatara-lı] *{ağız} sf.* Gösterişli; süslü. [DS]

şatavlamak, [şataf-la-mak > şatav-la-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Pohpohlayıp gönlünü almak; suyuna gitmek. [DS]

şatavlanmak, [şataf-la-n-mak > şatav-la-n-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* Sevinmek; keyiflenmek. [DS]

şatavlu, [şataf-lı] *{ağız} sf.* Gösterişli; süslü. [DS]

şatdakçı, [şat-dak-çı] *{ağız} sf.* **1.** Şakacı. **2.** Güler yüzlü. [DS]

şath, [Ar. şaṭḥ شطح] *{OsT} is.* **1.** Çılgınlık sırasında söylenen saçma sözler. **2.** *ed.* Tasavvufçuların, vecit hâlinde iken İlahî esin ile söyledikleri akla, şeriata aykırı görünen, gizli anlamım kimsenin kavrayamayacağı kabul edilen sözler.

şathiyat, [Ar. şaṭḥiyye > şaṭḥiyāt شطحيات] *(şathiya:t, h kalın söylenir) {OsT} is.* **1.** Alaylı hikâye. **2.** *ed.* Bazı tekke şairlerinin şiirleri arasında bulunan şathiyelerin bulunduğu bölüm. **3.** Şathiyelerin toplandığı kitap.

şathiye, [Ar. şaṭḥ > şaṭḥiyye شطحيه] *{OsT} is. ed.* **1.** Halk edebiyatında, mantık dışı, saçma söz ve teker-

lemeleri içeren manzume. **2.** Tekke şairlerinin tasavvuf konularını üstü örtülü işledikleri, Allah'a senli benli seslendikleri şiir türü.

şatı'iye, [Ar. şāṭı'iyye شاطئية] *(şa:tıiye)* *{OsT}* *is. zool.* Uzun bacaklılar.

şatır[1], [Ar. şeṭāret > şāṭır شاطر] *(şa:tır)* *{OsT}* *sf.* **1.** Hayat dolu; neşeli; keyifli. **2.** *{ağız}* Güzel; tatlı; cana yakın. [DS] **3.** *{ağız}* (Koşma için) ivedi. [DS] **4.** *is.* Yüksek mevkide bulunan bir kimsenin atının yanında yürüyen görevli. **5.** *tar.* İmparatorluk döneminde, alay ve törenler sırasında padişahların yanında, solakların önünde yürüyen kapıkulu askerlerine verilen ad. ⧉ **şatır şümen,** *{ağız} Gürültü patırtı.* [DS]

şatır[2], [? şatır] *{ağız}* *is.* **1.** Fırın önünde çalışan pişirici. **2.** Tandırda yufka ekmek pişiren kimse. [DS]

şatırbaşı, [şatır+baş-ı] *is. tar.* Şatırların komutanına verilen ad.

şatırdavuk, -ğu [şatır-da-guk] *{ağız}* *is.* Kaynana zırıltısı denen oyuncağın büyüğü. [DS]

şati, -i'i [Ar. şāṭī' شاطئ] *(şa:ti:)* *{OsT}* *is.* Kıyı; kenar.

şatim, [Ar. şetm > şātim شاتم] *(şa:tim)* *{OsT}* *sf.* Söven sayan; küfreden.

şatka, [Bul. *şatka [Tietze]] *{ağız}* *is.* Ördek. [DS]

şatlak, -ğı [Ar. sallāḫ سلاخ => şatlak] *{ağız}* *is.* Kasap çırağı. [DS]

şatlanmak, [Çiğ. şat-la-n-mak [Clauson]] *{eT}* *dönşl. f.* *[-ur]* Cesaret etmek. [DLT]

şato, [Lat. castellum *(kale)* > Fr. château] *is.* **1.** Batı ülkelerinde, krallık veya senyörlük konutu. **2.** Kent dışında yapılmış güzel yazlık evi. **3.** Eskiden, hendek, sur ve kulelerle korunan derebeylik konutu.

şatobriyan, [Fr. François-René Chateaubriand *(Fransız yazar)*] *is.* Bir tür biftek.

şatr, [Ar. şaṭr شطر] *{OsT}* *is.* **1.** Bir şeyin yarısı; yarım. **2.** Bölüm; kısım. **3.** Yön; taraf. **4.** Mısra.

şatra, [? şatra] *{ağız}* *is.* Geniş delikli kalbur. [DS] ⧉ **şatra patra,** *{ağız} Yalan yanlış.* [DS]

şatranc, [Ar. şaṭranc شطرنج] *{OsT}* *is.* **1.** Satranç. **2.** Satranç tahtasına benzer süsleme. **3.** *ed.* Türk halk şiirinde *"müfteilün müfteilün"* vezni ile murabba şeklinde yazılan şiir.

şattak, -ğı [şat(t)-a-k ?] *{ağız}* *sf.* Aptal; sersem; savruk. [DS] ⧉ **şattak şuttak,** *{ağız} 1. Dedikodusu olan; dedikodulu. 2. Savruk.* [DS]

şatu, [Far. / Moğ. ? > şatū] *{eT}* *is.* **1.** Merdiven; merdiven basamağı; basamak. [Gabain] **2.** Önder; rehber; idareci. [EUTS]

şav[1], [Far. ? => şāv] *{eT}* *is.* Uç'ta biten ve elbise temizlenen çöven gibi bir ot. [DLT]

şav[2], [? şav] *{ağız}* *is.* Deniz. [DS]

şava, [? şava] *{ağız}* *is.* Izgara. [DS]

şavah, [Ar. şafaḳ => şevaḫ] *{ağız}* *is.* Şafak. [DS]

şavak[1], **-ğı** [Ar. şafaḳ => şavak] *{ağız}* *is.* Şafak. [DS] ⧉ **şavak atmak,** *{ağız} Şafak sökmek; sabah yaklaşmak.* [DS]|| **şavak sökmek,** *{ağız} Şafak sökmek.* [DS]

şavak[2], **-ğı** [şav-a-k] *{ağız}* *sf.* **1.** Alık alık sağa sola bakınarak yürüyen. **2.** (At için) gemden ağzı acıdığı için başını iki yana sallayan. [DS]

şavakkal, [şavak+kal ?] *{ağız}* *sf.* Şeker ağdası. [DS]

şavaklamak, [şavak-la-mak] *{ağız}* *gçl. f.* *[-r] [-l(ı)-yor]* Güneş ışığının gözünü almasını engellemek için eli ile alnından gölge yaparak ileri doğru bakmak. [DS]

şaval, [şav-a-l] *{ağız}* *sf.* Tutarsız; oynak. ⧉ **şaval kaval,** *{ağız} (Söz için) anlamsız ve gelişigüzel; değersiz.* [DS]

şavalak, -ğı [şab *(yans.)* > şab-a-la-k] *sf.* Aptal; alık; budala.

şavalamak, [şav-ala-mak] *{ağız}* *gçsz.f .* *[-r] [-l(ı)-yor]* Kımıldamak; oynamak. [DS]

şavalıt, [? şavalıt] *{ağız}* *sf.* Sert; kuru. [DS]

şavanlamak, [Far. çūban => şavan-la-mak] *{ağız}* *gçl. f.* *[-r] [-l(ı)-yor]* Gözlemek. [DS]

şavar[1], [Ar. şavr شور] *{ağız}* *is.* Haber. [DS]

şavar[2], [? şavar] *{ağız}* *sf.* Şakacı. [DS]

şavata, [? şavata] *{ağız}* *is.* Boyun atkısı. [DS]

şavaye, [? şavaye] *{ağız}* *is.* Izgara. [DS]

şavflık, -ğı [Ar. şavḳ => şavf-lık] *{ağız}* *is.* Işık; aydınlık. [DS]

şavgara, [Ar. şavḳ => şavg-ar-a] *{ağız}* *is.* Yansıtıcı. [DS]

şavgartmak[1], [şav-gar-t-mak] *{ağız}* *gçl. f.* *[-ır]* Cinsel doyuma ulaştırmak; tatmin etmek. [DS]

şavgartmak[2], [şavk-ar-t-mak] *{ağız}* *gçl. f.* *[-ır]* → şavkartmak. [DS]

şavhu, [Ar. şavḳ => şavḫu] *{ağız}* *is.* Aydınlık; şavk. ⧉ **şavhusu vurmak,** *{ağız} (Işık için) ayna, su vb.nden yansımak; şavkı vurmak.* [DS]

şavıl, [Ar. şākül => şavıl] *{ağız}* *is.* Çekül. [DS]

şavır, [Ar. şavr شور] *{ağız}* *is.* **1.** Duyuru; bilgi. **2.** Tavsiye. [DS] ⧉ **şavır çalmak,** *{ağız} Düdük çalmak.* [DS]|| **şavır etmek,** *{ağız} Bilgi vermek; duyuruda bulunmak.* [DS]

şavırlamak, [şavır-la-mak] *{ağız}* *gçl. f.* *[-r] [-l(ı)-yor]* Propaganda yapmak. [DS]

şavk[1], [Ar. şevḳ شوق] *{OsT}* *{ağız}* *is.* Işık; gün ışığı; aydınlık; parlaklık. [DS] ⧉ **şavkı vurmak,** *Bir şeyin ışığı yansımak.*

şavk[2], [Ar. şevk] *{ağız}* *is.* **1.** Şevk. **2.** Gösteriş; albeni. [DS] ⧉ **şavka gelmek,** *{ağız} Neşelenmek; coşmak.* [DS]|| **şavkı gırılmak** (kırılmak), *{ağız} Neşesi kaçmak; canı sıkılmak; durgunlaşmak.* [DS]

şavka, [Fr. chapeau / Rus. şapka] *{ağız}* *is.* Şapka.

şavkar, [şavk-ar] *{ağız}* *sf.* Ahlaksız. [DS]

şavkarmak, [şavk-ar-mak] *{ağız}* *gçsz. f.* *[-ır]* Aydınlanmak. [DS]

şavkartmak, [şavk-ar-t-mak] *{ağız}* *gçl. f.* *[-ır]* Aydınlatmak. [DS]

şavkıma, [şavk-ı-ma] *is.* Şavkımak eylemi.

şavkımak, [şavk-ı-mak] *gçsz. f.* *[-r]* Işık saçmak; aydınlatmak; parlamak.

şavklanmak, [şavk-la-n-mak] *{ağız}* *dönşl. f.* *[-ır]* Aydınlanmak. [DS]

şavklı, [şavk-lı] *{ağız}* *sf.* Işıklı; aydınlık. [DS]

şavral, [Ar. şelvār => şalvar > şavral] *{ağız}* *is.* Şalvar. [DS]

şavşal, [Yun. sapsalos] *{ağız}* *sf.* **1.** Kılıksız. **2.** Sarsak. [DS]

şavşalak, -ğı [şapşal-ak] *{ağız}* *sf.* Şaşkın; beceriksiz; alık. [DS]

şavşat, -dı [Yun. sapsalos] *{ağız}* *sf.* Deli. [DS]

şavşırı, [şap *(çarpık)* > şap-(ı)ş-ır-ı] *{ağız}* *sf.* Eğri büğrü; çarpık. [DS]

şavşiri, [şap *(çarpık)* > şap-(ı)ş-ır-ı] *{ağız}* *sf.* → şavşırı.

şavşuru, [şap *(çarpık)* > şap-(ı)ş-ır-ı] *{ağız}* *sf.* Verev kesilerek eklenmiş.

şavt, [Ar. şavṭ شوط] *{OsT}* *is.* **1.** Bir şeyin etrafında dolanma; bir tur atma. **2.** *isl.* Hacda tavaf sırasında, Hacer-i esvet'ten başlayıp yine aynı yerde bitmek üzere yapılan yedi tavaftan her biri.

şavuk, -ğu [Ar. şevḳ => şavk > şavuk] *{ağız}* *is.* Gaz lambası. [DS]

şavul[1], [Ar. şāḳul] *{ağız}* *is.* Çekül; şakul. [DS] ⊡ **şavul tutmak,** *{ağız}* *Kusurunu, eksiğini bulmak.* [DS]

şavul[2], [Ar. şavr شور] *{ağız}* *is.* Yalan. [DS]

şavullama, [şavul-la-ma] *is.* Şavullamak eylemi.

şavullamak[1], [şavul-la-mak] *{ağız}* *gçl. f.* *[-r] [-l(u)-yor]* Şakullemek.

şavullamak[2], [şavur-la-mak > şavul-la-mak] *gçl. f.* *[-r] [-l(u)-yor]* **1.** *{ağız}* Göz gezdirmek; araştırmak. [DS] **2.** *mecaz.* (Bir kimse için) duygularını, davranışlarını yoklamak ve kollamak. **3.** (İş için) özen göstermeden, baştan savma yapmak.

şavur[1], [Ar. şavr شور *eAT.* شاور] *is.* **1.** Haber. **2.** *{ağız}* Duyuru. [DS] **3.** *{ağız}* Tavsiye. [DS] ⊡ **şavur etmek,** *{ağız}* *Duyurmak.* [DS]|| **şavur eylemek,** *{eAT}* *Haber vermek.*

şavur[2], [? şavur] *{ağız}* *sf.* Aydınlık. [DS]

şavur[3], [Ar. şavr شور] *{ağız}* *is.* İyi ün. [DS]

şavur[4], [Ar. şavr شور] *{ağız}* *is.* Düdük. [DS]

şavurlamak[1], [Ar. şavr شور şavur-la-mak] *{ağız}* *gçl. f.* *[-r] [-l(u)-yor]* Duyurmak. [DS]

şavurlamak[2], [şavur-la-mak] *{ağız}* *gçl. f.* *[-r] [-l(u)-yor]* Bilgi edinmek için araştırmak; öğrenmeye çalışmak. [DS]

şay, [çay / şay] *{ağız}* *is.* Çay. [DS]

şayak[1], **-ğı** [Yun. sagiaki / Bulg. šâjak ?] *is.* **1.** Atkısı kalın yün ipliği, çözgüsü genellikle ince pamuk ipliğinden dokunan dayanıklı kaba kumaş. *{ağız}* *(aynı)* [DS] **2.** *sf.* Bu kumaştan yapılmış.

şayak[2], **-ğı** [? şayak] *{ağız}* *sf.* Pembe. [DS]

şayan, [Far. şāyesten *(uygun olmak)* > şāyān شايان] *(şa:ya:n)* *{OsT}* *sf.* Uygun; yaraşır; layık. ⊡ **şāyān-ı dikkat,** *{OsT}* *1. Dikkate değer. 2. Önemli; ilginç.*|| **şāyān-ı hayret,** *{OsT}* *Şaşılacak şey.*|| **şāyān-ı hürmet,** *{OsT}* *Saygıya değer.*|| **şāyān-ı ibret,** *{OsT}* *Ders alınması gerekli.*|| **şāyān-ı ihtirām,** *{OsT}* *Saygıya değer.*|| **şāyān-ı merhāmet,** *{OsT}* *Acınacak durumda.*|| **şāyān-ı senā,** *{OsT}* *Övgüye değer.*|| **şāyān-ı takdîr,** *{OsT}* *Takdire değer.*

şayanter, [Far. şāyān-ter شايانتر] *(şa:ya:nter)* *{OsT}* *is.* En uygun olan; daha layık; daha uygun.

şaybal, [? şaybal] *{ağız}* *sf.* Çarpık; eğri; dengesiz. ⊡ **şaybal şaybal etmek,** *{ağız}* *Dengesiz yürümek.* [DS]

şaybıl, [? şaybıl] *{ağız}* *sf.* Yaramaz; şımarık. [DS]

şaydal, [şay-(ı)d-a-l ?] *{ağız}* *zf.* (Yürümek için) ayaklar dışa dönük ve sallantılı olarak. [DS]

şayed, [Far. şāyesten *(uygun olmak)* > şāyed شايد] *(şa:yed)* *{OsT}* *e.* → şayet.

şayegân, [Far. şāyegān شايگان] *(şa:yegâ:n)* *{OsT}* *sf.* **1.** Uygun; layık; yakışır. **2.** Bol; çok. **3.** *ed.* Aynı anlamdaki hecelerin kafiye olarak tekrarlanması.

şayeste, [Far. şāyesten *(uygun olmak)* > şāyeste شايسته] *(şa:yeste)* *sf.* **1.** *{OsT}* Yakışır; uygun. **2.** *{ağız}* Onurlu; soylu.

şayestegî, [Far. şāyeste-gī شايستگى] *(şa:yestegi:)* *{OsT}* Uygunluk; yakışma.

şayet, [Far. şāyesten *(uygun olmak)* > şāyed شايد] *(şa':yet)* *{OsT}* *e.* Ola ki; belki; eğer.

şaygân, [Far. şāygān شايگان] *(şa:ygâ:n)* *{OsT}* *sf.* → şayegân.

şaygâni, [Far. şāygānī شايگانى] *(şa:ygâ:ni:)* *{OsT}* *sf.* **1.** Bolluk; çokluk. **2.** Uygunluk.

şayın, [Far. şāhīn => şayın] *is.* Şahin. ⊡ **şayın doğan,** *{OsT}* *Şahin.*

şayır, [? şayır] *{ağız}* *sf.* Alık; sersem; şaşkın. [DS]

şayi, -i'ı [Ar. şüyūʿ *(duyulma, yayılma)* > şāyiʿ شايع] *(şa:yi:)* *{OsT}* *sf.* **1.** Yayılmış ve herkesçe bilinmiş. **2.** Bir şeyin her noktası ile ilişkisi bulunan. **3.** Paylaşılmamış, ortak olan. ⊡ **şayi hisse,** *{OsT}* *Ortak mülkiyette ortaklardan her birine ait olan mülkiyet*

payı.|| **şayi mal,** *{OsT} Müşterek mülkiyet.*|| **şayi olmak,** *{OsT} Duyulmak; herkesçe bilinmek.*

şayia, [Ar. şāyiʿa شايعه] *(şa:yia) {OsT} is.* Ağızdan ağza dolaşan, doğruluğu kesin olmayan söylenti.

şayian, [Ar. şāyiʿan شايعا] *(şa:yi'an) {OsT} zf.* **1.** Herkesçe duyularak; yayılarak. **2.** Ortak olarak; müştereken.

şayiat, [Ar. şāyiʿāt شايعات] *(şa:yia:t) {OsT} is.* Söylentiler.

şayka[1], [Lat. sagittea > Mac. şayka] *is. dnz.* → çayka.

şayka[2], [? şayka] *{ağız} is.* Çivi. [DS]

şayka[3], [Ar. şāḳī => şayka] *{ağız} is.* Eşkıya. [DS]

şaylandırmak, [şay-la-n-dır-mak] *{ağız} gçl. f. [-ır]* **1.** Ballandıra ballandıra anlatmak; abartmak. **2.** (Yiyecek için) imrendirmek. [DS]

şaylanmak, [şay-la-n-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* **1.** Şımarık davranmak. **2.** Nazlanmak. **3.** Övünmek. **4.** Çevresindekileri küçük görmek; çalım satmak. [DS]

şaylık, -ğı [? şay-lık شايلق] *{eAT} is.* Şeref; sağlık; mutluluk.

şaynak, -ğı [şayna-k ?] *{ağız} sf.* Topal. [DS]

şaytancel, [Ar. şeyṭān + Kırg. cél *(yel)*] *{ağız} is.* Bora. [DS]

şaytanevi, [Ar. şeyṭān + T. ev-i] *{ağız} is.* Kasırga. [DS]

şaz[1], **-zzı** [Ar. şeẕẕ > şaẕẕ / şaẕẕe شاذه / شاذ] *{OsT} sf.* **1.** Kural dışı; uyumsuz. **2.** Çok seyrek kullanılan.

şaz[2], [şaz] *{ağız} is.* Sevinç. [DS]

şazana, [Sansk. şāsana] *{eT} is.* Din; akide; disiplin. [EUTS]

şaze, [şaz-e] *{ağız} sf.* Şen. [DS]

şazılık, -ğı [şaz-ı-lık شاذلق] *is.* Sevinç. ⊡ **şazılık nevbetin urmak,** *{eAT} Sevinç çalgısını çalmak.*

şaziye, [Ar. şāẓiyye شاظيه] *(şa:ziye) {OsT} is.* **1.** Yay; kavis. **2.** *anat.* İncik kemiği. **3.** Baldır kemiği. **4.** Kıymık. **5.** Kemik kırıkları; kırılan kemiğin parçaları.

şe, [Ar. şeyʾ => şē] *(şe:) {ağız} is.* Şey. [DS]

şe'air, [Ar. şāʿire > şeʿāʾir شعائر] *{OsT} is.* Töreler; âdetler. ⊡ **şeāir-i vakf,** *{OsT} huk. Vakfın amacına uygun olarak işleyebilmesi için gerekli olan kişiler, görevliler ve araçlar.*

şe'amat, [Ar. şeʾāmet > şeʾāmāt شآمات] *(şea:ma:t) {OsT} is.* Uğursuzluklar.

şe'amet, [Ar. şevm > şeʾāmet شآمت] *(şea:met) {OsT} is.* Uğursuzluk; kademsizlik; nuhuset.

şeametli, [şeamet-li] *sf.* Uğursuz.

şeb[1], [şab / şap / şeb / şep /şıb / şıp / şip *(yans.)*] *is.* Çarpma, vurma; bu biçimde çene çalma, ökçesiz ayakkabı, terlik vb. ile tabana çarpa çarpa yürümeyi anlatan kök. [Zülfikar] *şeb(b)-ik, şeb-ik çalmak*

şeb[2], [Far. şeb شب] *is.* Gece. *{OsT}* ⊡ **şeb-āra,** *{OsT} Geceyi süsleyen.*|| **şeb-āvîz,** *{OsT}*→ şebaviz.|| **şeb-bāz,** *{OsT}* → şebbaz.|| **şeb-būy,** *{OsT} bot.* → şebbuy.|| **şeb-çirāğ,** *{OsT}* → şebçerağ.|| **şeb-dîz,** *{OsT}* → şebdiz.|| **şeb-efrūz,** *{OsT} Geceyi aydmlatan.*|| **şeb-engîz,** *{OsT} Gece kuşu; yarasa.*|| **şeb-gerd,** *{OsT} 1. Gece bekçisi. 2. Hırsız. 3. Ay.*|| **şeb-gîr,** *{OsT}* → şebgir.|| **şeb-gîrî,** *{OsT}* → şebgirî.|| **şeb-gūn,** *{OsT} Gece rengi; kara.*|| **şeb-hᵛān,** *{OsT} Gece öten bir tür bülbül.*|| **şeb-hāne,** *{OsT}* → şebhane.|| **şeb-hengâm,** *{OsT} Gece vakti.*|| **şeb-hîz,** *{OsT}* → şebhiz.|| **şeb-hūn,** *{OsT} Gece baskını.*|| **şeb-i arūs,** *{OsT} 1. Düğün gecesi. 2. tasvf. Mevlevilikte Hz. Mevlana'nın ölüm yıl dönümü gecesinde (17 Aralık) yapılan anma töreni.*|| **şeb-i aşk,** *{OsT} Aşk gecesi.*|| **şeb-i deycūr,** *{OsT} Karanlık gece.*|| **şeb-i firak,** *{OsT} Ayrılık gecesi.*|| **şeb-i gam,** *{OsT} Gam gecesi.*|| **şeb-i hicrān,** *{OsT} Ayrılık gecesi.*|| **şeb-i ma'tem,** *{OsT} Yas gecesi.*|| **şeb-istān,** *{OsT}* → şebistan.|| **şeb-i tārîk,** *{OsT} Karanlık gece.*|| **şeb-i yeldā,** *{OsT} 1. Yılın en uzun gecesi. 2. Uzunluğu ve rengi sebebiyle sevgilinin saçı. 3. Sevgilinin özlemi ile geçmek bilmeyen gece.*|| **şeb-külāh,** *{OsT}* → şebkülah.|| **şeb-nem,** *{OsT}* → şebnem.|| **şeb-pere,** *{OsT} zool.* → şepere.|| **şeb-reng,** *{OsT} Gece rengi; siyah.*|| **şeb-rev,** *{OsT}* → şebrev.|| **şeb-tā-be-seher,** *{OsT} Sabaha kadar; bütün gece.*|| **şeb-tāb,** *{OsT}* → şebtab.|| **şeb ü rūz,** *{OsT} Gece ve gündüz.*|| **şeb-zinde-dār,** *{OsT}* → şebzindedar.|| **şeb-zinde-dār-ı sohbet,** *{OsT} Sohbetle sabahlayan.*

şeb[3], **-bbi** [Ar. şebb شب] *{OsT} is.* Şap.

şeba'at, [Ar. şebāʿat شباعت] *(şeba:at) {OsT} is.* **1.** Tokluk. **2.** Tamamlık. **3.** Dolgunluk.

şebab, [Ar. şebāb شباب] *(şeba:b) {OsT} sf.* Genç; taze.

şebabet, [Ar. şebābet شبابت] *şeba:bet) {OsT} is.* Gençlik; tazelik.

şebabik, [Ar. şübbāke *(kafes)* > şebābik شبابك] *(şeba:bik) {OsT} is.* **1.** Kafesler. **2.** Balık ağları; ağlar.

şebah, [Ar. şebaḥ شبح] *{OsT} is.* Biçim; cüsse; görünüm.

şebahet, [Ar. şebeh > şebāhet شباهت] *(şeba:het) {OsT} is.* Benzerlik; benzeyiş; benzeme.

şeba'ik, -ki [Ar. şebīke > şebāʾik شبائك] *(şeba:ik) {OsT} is.* Ağ; şebeke; kafes.

şebāket, [Ar. şebāket شباكت] *(şeba:ket) {OsT} is.* Ağ veya kafes gibi örülme.

şeb'an, [Ar. şibʿ *(doyma)* > şebʿan شبعان] *(şeb-an) {OsT} sf.* Tok; doymuş.

şeban, [Far. şeb *(gece)* > şebān شبان] *(şeba:n)* *{OsT}* *is.* Geceler.

şebane, [Far. şeb *(gece)* > şebāne شبانه] *(şeba:ne)* *{OsT}* *is.* **1.** Gece olan; geceyle ilgili. **2.** Geceden kalma. **3.** Bayat. ⊡ **şebān-rūz,** *{OsT} Yirmi dört saat; tam bir gün.*

şebangâh, [Far. şeb *(gece)* > şebān-gāh شبانگاه] *(şeba:ngâ:h)* *{OsT}* *is.* **1.** Gece vakti. **2.** Gece konaklanacak yer. **3.** *zf.* Geceleyin.

şebangeh, [Far. şeb *(gece)* > şebān-geh شبانگه] *(şeba:ngeh)* *{OsT}* *is.* → şebangâh.

şebat, [İbr. şebat] *is.* İbrani takvimine göre kutsal yılın on birinci, diğer yılların beşinci ayı.

şebaviz, [Far. şeb *(gece)* + āviḫten *(asmak)* > -āviz شب آویز] *(şeba:viz)* *{OsT}* *sf.* **1.** Gece kendini asan. **2.** *is.* Geceleyin baş aşağı sarkarak öttüğü sanılan ishak kuşu.

şebbaz, [Far. şeb *(gece)* + bāz *(oynayan)* شبباز] *(şebba:z)* *{OsT}* *is.* Gölge oyununda tasvirleri oynatan usta; hayalbaz; hayalî; karagözcü.

şebbek, -ği [şeb *(yans.)* > şeb+bek] *{ağız}* *is.* Demir ya da tahta parmaklık. [DS]

şebbik, -ği [şeb *(yans.)* > şeb(b)-ik] *{ağız}* *is.* Alkış. [DS] ⊡ **şebbik çalmak,** *{ağız} Alkışlamak.* [DS]

şebboy, [Far. şeb *(gece)* + büy *(koku)* شببوی] *{OsT}* *is.* *bot.* Turpgiller familyasından, değişik renk ve cinste güzel kokulu çiçekleri olan süs bitkisi, *(Cheirantus cheiri).*

şebçerağ, [Far. şeb *(gece)* + çerāğ *(parlayan)* شبچراغ] *(şebçera:ğ)* *{OsT}* *is.* **1.** Bir tür değerli taş. **2.** Efsanevi bir tür inci. **3.** *tasvf.* Bektaşi tekkelerinde, on iki köşeli taç biçimindeki kandil.

şebdiz, [Far. şeb *(gece)* + dīz شبدیز] *(şebdi:z)* *{OsT}* *sf.* (At için) kara yağız.

şebe, [şebe] *{ağız}* *is.* Rüzgâr ve fırtınanın oluşturduğu kar yığını. [DS]

şebeg, [Ar. şebbak] *{ağız}* *is.* Topaç. [DS]

şebeh, [Ar. şebeh شبه] *{OsT}* *is.* Benzerlik; benzeyiş.

şebek[1], -ği [Ar. şabbak] *{OsT}* *is.* **1.** Eskiden Akdeniz'de kullanılmış hafif bir yelkenli türü. **2.** *zool.* Daha çok Afrika dağlık bölgelerinde yaşayan uzun kuyruklu bazı maymunlara verilen ad; ağaç maymunu; çakma, *(Papio porcarus, theropithecus, mandrillus).* **3.** *{ağız}* Topaç. [DS] **4.** *{ağız}* Tabanca. [DS] **5.** *{ağız}* Hamur açmakta kullanılan kısa oklava; merdane. [DS] **6.** *{ağız}* Deve yavrusu. [DS] **7.** *{ağız}* Ayı yavrusu. [DS] **8.** *sf.* *mecaz.* (Kişi için) çirkin ve yüzsüz, arsız. *{ağız}* *(aynı)* [DS] **9.** *{ağız}* Herkese eğlence ve alay konusu olan; maskara. [DS] **10.** *{ağız}* (Kişi için) alnı geniş. [DS] **11.** *{ağız}* Çok küçük. [DS]

şebek[2], -ği [Ar. şebeke => şebek] *{ağız}* *is.* Balık ağı.

şebekçi, [şebek-çi] *is.* Şebek oynatan kimse.

şebeke, [Ar. şebeke شبكه] *{OsT}* *is.* **1.** Avcı veya balıkçı ağı. **2.** (Elektrik, su, yol, kanalizasyon, telefon vb. için) ağ gibi yapılmış, bir ülkenin, bölgenin veya kentin her tarafına yayılmış olan bağlantılar bütünü; ağ. **3.** *bilş.* Birçok noktadan elektrik ögeleri, aygıtları, kaynakları, dönüştürücüleri aralarındaki bağlantılar ile birbirlerine ilişkilendirilebilen yapı. **4.** Izgara. **5.** *anat.* Ağ doku. **6.** *mecaz.* Üyeleri birbirine bağlı olarak çalışan, ortak bir eylemi sürdüren gizli ve yasadışı örgüt veya kişilerin meydana getirdiği bütün. **7.** Yüksek okul öğrencilerinin kimlik kartı. **8.** Yönetim; örgüt; teşkilat. **9.** *{ağız}* Balık ağı. [DS] **10.** *sf.* Kafes biçiminde olan. **11.** *{ağız}* Maskara. [DS]

şebekî, [Ar. şebeke > şebekī شبكی] *(şebeki:)* *{OsT}* *sf.* **1.** Ağ gibi; ağ biçiminde olan. **2.** *anat.* Ağsı. **3.** *is.* Balık ağı biçimindeki bezeme ögesi.

şebekler, [şebek-ler] *is.* *zool.* Örnek hayvanı şebek olan primatların alt takımı, *(Cercopithecidae).*

şebel, [Ar. şāʿibe => şebel] *{ağız}* *is.* İftira; kara. [DS] ⊡ **şebel atmak,** *{ağız} Birine suç atmak; kara çalmak; iftira etmek.* [DS]

şebele, [şebelek > şebele] *{ağız}* *is.* Şebek. ⊡ **şebele maymunu,** *{ağız} (Küçük çocuk için) kirli ama sevimli.* [DS]

şebelek, -ği [şebek > şebe(k)-le-k] *{ağız}* *is.* **1.** Maymun; şebek. **2.** (Kişi için) çok çirkin yüzlü. **3.** Herkese alay konusu olan; maskara. [DS]

şebeng, [Çigil. şabıñ > şebing] *{eT}* *is.* Küçük demir çomak; demir baston; cop. [DLT]

şeber, [? şeber] *{ağız}* *is.* Tepeli, ak kuyruklu; karnının altı kara tüylü bir güvercin türü. [DS]

şebeş, [Sırp. sebes *(Yugoslavya'da kent)* / Yun. kemòs [Tzitzilis] => şebeş شبش] *is.* Koruyucu yastığı olan ince bir kayışla atın burun üstünden ve zincirle ağız altından bağlanan ağızlıksız kantarma; hafif gem. *{OsT}* *{ağız}* *(aynı)* [DS]

şebgir, [Far. şeb-gīr شبگیر] *(şebgi:r)* *{OsT}* *sf.* **1.** Bütün gece uyanık duran. **2.** Sabaha kadar çalışan. **3.** *is.* Sabahın erken vaktinde yola çıkan kervan. **4.** Geceleri öten bülbül. **5.** Sabahın erken saatleri; sabah.

şebgirî, [Far. şeb-gīrī شبگیری] *(şebgi:ri:)* *{OsT}* *is.* Uykusuzluk; gece uyuyamama.

şebhane, [Far. şeb + ḫāne شب خانه] *(şebha:ne)* *{OsT}* *is.* Yeri yurdu olmayan yoksulların geceleri yatmaları için hayır sahiplerinin yaptırdığı barınak.

şebhiz, [Far. şeb + ḫīz شبخیز] *(şebhi:z, h kalın söylenir)* *{OsT}* *sf.* Geceleri ibadet ya da çalışma amacıyla kalkan.

şebih, [Ar. şibh > şebīh شبيه] *(şebi:h)* *{OsT}* *is.* **1.** Bir şeyin benzeri; aynısı. **2.** İnsan resmi. ⊡ **şebih yazmak,** *{OsT} İnsan resmi çizmek.*

şebihnüvis, [Ar. şebīh + Far. nüvīs شبيه نويس] *(şebi:hnüvi:s)* *{OsT}* *is.* İnsan resmi yapan sanatçı.

şebik, -ği [şeb *(yans.)* > şeb-ik / Erme. c'ap'ik [Dankoff]] *{ağız}* *is.* Alkış. ⊡ **şebik çalmak,** *{ağız} Alkışlamak.* [DS]|| **şebik sakızı,** *{ağız} Sakızlık sütünden yapılan bir sakız.* [DS]

şebili, [şeb *(yans.)* > şeb-i-li] *{ağız}* *sf.* **1.** Çabuk çabuk konuşan. **2.** Açıkgöz; kurnaz. [DS]

şebing, [Çigil. şabıñ > şebing] *{eT}* *is.* Küçük demir çomak; demir baston; cop. [DLT]

şebistan, [Far. şeb-istān شبيستان] *(şebista:n)* *{OsT}* *is.* **1.** Bir konak ya da evin kadınlara ayrılmış olan bölümü; harem dairesi. **2.** Oda; daire. **3.** Yatak odası. **4.** Gece ibadet edilen yer.

şebit[1], [şeb *(yans.)* > şeb-it] *{ağız}* *is.* **1.** Yufka ekmeği. **2.** Bir tür çörek. [DS]

şebit[2], [şeb-it] *{ağız}* *is.* İçinde yün veya pamuk bulunan ince minder. [DS]

şebiyelda, [Far. şeb-i yeldā شب يلدا] *(şebiyelda:)* *{OsT}* *is.* **1.** Yılın en uzun gecesi. **2.** *ed.* (Divan edebiyatında) uzunluğu ve rengi sebebiyle sevgilinin saçı. **3.** Sevgilinin özlemi ile geçmek bilmeyen gece.

şebken, [cepken > şepken] *{ağız}* *is.* Efe elbisesi; cepken. [DS]

şebkülah, [Far. şeb+külāh شب كلاه] *(şebkülâ:h)* *{OsT}* *is.* **1.** Eskiden giyilen ve siyah keçeden yapılma bir tür külah. **2.** Gece takkesi; kavuk altına giyilen başlık.

şeblemek, [şeb-le-mek] *{ağız}* *gçl. f.* *[-r] [-l(i)-yor]* Tadına bakmak. [DS]

şebmet, [şeb *(yans.)* > şeb + met] *{ağız}* *zf.* Çabuk. [DS]

şebnem, [Far. şeb *(gece)* + nem شبنم] *{OsT}* *is.* **1.** Gece rutubeti. **2.** Çiy.

şebpere, [Far. şeb *(gece)* + perīden *(uçmak)* > şebpere شبپره] *{OsT}* *sf.* **1.** Gece uçan. **2.** *mecaz.* Cahil; gözü kapalı. **3.** *is.* Yarasa.

şebrev, [Far. şeb *(gece)* + reften *(gitmek)* > şeb-rev شبرو] *{OsT}* *sf.* **1.** Gece giden; gece yolculuk eden. **2.** Gece ibadet eden. **3.** Hırsız. **4.** *is.* Gece bekçisi.

şebtab, [Far. şeb *(gece)* + tabīden *(parlamak)* > şebtāb شبتاب] *(şebta:b)* *{OsT}* *is.* Ateşböceği.

şebüg, [Far. çābük => şābūk] *{eT}* *zf.* Çabuk. [DLT]

şebüş, [? şebüş] *{ağız}* *sf.* Sarı. [DS]

şebyaman, [şeb+yaman] *{ağız}* *is.* Göztaşı. [DS]

şebzindedar, [Far. şeb *(gece)* + zinde-dāşten *(uyanık geçirmek)* > şeb-zinde-dār شب زنده دار] *(şebzindeda:r)* *{OsT}* *sf.* **1.** Geceyi uyanık olarak geçiren; gece uyanık kalan. **2.** Geceleri iş yapan; gece çalışan. **3.** Geceleri ibadet eden. **4.** *is.* Gece bekçisi.

şec[1], [Ar. şec شج] *{OsT}* *is.* **1.** Baş yarma. **2.** *isl. huk.* Bir kimsenin başını, yüzünü yaralama suçu.

şec[2], **-cci** [Ar. şecc شج] *{OsT}* *is.* Geminin denizi yararak yol alması.

şecaat, -ti [Ar. şecā'at شجاعت] *(şeca:at)* *{OsT}* *is.* **1.** Cesaret; yiğitlik; yüreklilik. **2.** *isl. fel.* İnsanın temel psikolojik tepkilerinden biri olan öfke duygusunun ılımlı düzeye indirilmesi ile kazanılan ahlakî erdem; öfke gücünün aşırılığı anlamına gelen saldırganlık ile zayıflığı anlamına gelen korkaklığın ortası.

şeccat, [Ar. şecce > şeccāt شجات] *(şecca:t)* *{OsT}* *is.* Başta ve yüzde meydana gelen yaralar.

şecce, [Ar. şecce شجه] *{OsT}* *is.* Başta veya yüzde vurmak suretiyle açılan yara. ⊡ **şecce-i âmme,** *{OsT} tıp. Beynin en üst zarının yırtılması.*|| **şecce-i bāzıa,** *{OsT} tıp. Deri kesilmekle oluşan yara.*|| **şecce-i dāmia,** *{OsT} tıp. Kan çıktığı hâlde iltihabı akmayan yara.*|| **şecce-i dāmiye,** *{OsT} tıp. Kanı akan yara.*|| **şecce-i hārısa,** *{OsT} tıp. Deri kesildiği hâlde kan akmayan yara.*|| **şecce-i muvāzaha,** *{OsT} tıp. Kemiğin ortaya çıkmış olduğu yara.*|| **şecce-i münakkale,** *{OsT} tıp. Kemiğin kırılması ile birlikte yerinden oynayan yara.*|| **şecce-i mütelāhime,** *{OsT} Deri ile birlikte eti de kesilmiş olan yara.*|| **şecce-i simhāk,** *{OsT} tıp. Kemik zarına kadar yırtılmış yara.*

şecen, [Ar. şecen شجن] *{OsT}* *is.* Dal; budak; kol.

şecer, [Ar. şecer شجر] *{OsT}* *is.* Ağaç. ⊡ **şecer-i ketira,** *{OsT} Geven.*|| **şecer-i lāden,** *{OsT} bot. Laden ağacı.*|| **şecer-i lisān-ı usfūr,** *{OsT} bot. Serçe dili ağacı; dişbudak.*|| **şecer-i mişmiş,** *{OsT} bot. Kayısı ağacı.*|| **şecer-i rummān,** *{OsT} bot. Nar ağacı.*|| **şecer-i samg,** *bot. Arap zamkı üretilen bir ağaç.*|| **şecer-i Süleyman,** *{OsT} bot. Katran ağacı.*|| **şecer-i temr,** *bot. Hurma ağacı.*|| **şecer-i tîn,** *{OsT} bot. İncir ağacı.*|| **şecer-i tuffāh,** *{OsT} bot. Elma ağacı.*|| **şecer-i tūr,** *{OsT} bot. Hurma ağacı.*|| **şecerü'l-bellut,** *{OsT} bot. Meşe ağacı.*|| **şecerü'l-bunduk,** *{OsT} bot. Fındık ağacı.*|| **şecerü'l-hubz,** *{OsT} bot. Ekmek ağacı.*|| **şecerü'l-hür,** *{OsT} bot. Kavak ağacı.*|| **şecerü'l-hür-i beyzā,** *{OsT} bot. Ak kavak.*|| **şecerü'l-levz,** *{OsT} bot. Badem ağacı.*|| **şecerü'n-neb,** *{OsT} bot. Kayın ağacı.*|| **şecerü's-sınar,** *{OsT} bot. Çınar ağacı.*|| **şecerü't-tuffāh,** *{OsT} bot. Elma ağacı.*

şecerat, [Ar. şecere > şecerāt شجرات] *(şecera:t)* *{OsT}* *is.* Şecereler; soy ağaçları.

şecere, [Ar. şecer > şecere شجره] *{OsT}* *is.* **1.** Tek bir

ağaç. **2.** Ailenin kökenini araştıran bilim dalı. **3.** Bir soyun zincirlemesini gösteren çizelge; hayat ağacı; soy ağacı; soy kütüğü. **4.** At ve damızlık sığırların adlarının ve atalarının yazılı olduğu kütük. ▭ **şecere-i hayat,** *{OsT} Hayat ağacı; soy ağacı.*

şecereci, [şecere-ci] *is.* Şecere tutan kimse.

şecereli, [şecere-li] *sf.* **1.** Şeceresi olan; şeceresi uzak atalarına kadar çıkabilen. **2.** *mecaz.* Geçmişte kabarık bir suç dosyası olan.

şecerename, [Ar. şecere+ Far. nāme شجره نامه] *(şecerena:me) {OsT} is.* Soy ağacını gösteren kütük.

şecerî, [Ar. şecerī شجری] *(şeceri:) {OsT} sf.* Ağaca ait; ağaçla ilgili.

şeceristan, [Ar. şecer + Far. istān شجرستان] *(şecerista:n) {OsT} is.* Ağacı bol yer; ağaçlık; koruluk.

şeci, -i'ı [Ar. şecāʿat > şecīʿ/ şecīʿa شجيع / شجيعه] *{OsT} sf.* Yiğit; cesur.

şecic, [Ar. şecīc شجيج] *{OsT} sf.* Başı yaralı olan.

şecir, [Ar. şecīr شجير] *(şeci:r) {OsT} is.* Kısa, küçük ağaç.

şeç, -ci [cec / çeç > şeç] *{ağız} is.* Samanla karışık tahıl. [DS]

şed, -ddi [Ar. şedd شد] *{OsT} is.* **1.** Sıkı sıkı bağlama; sıkılaştırma. **2.** Sertleştirme; pekiştirme. **3.** Bütün gücü ile koşma; atılma. **4.** *tasvf.* Ahilik teşkilatına girenlerin bellerine törenle bağlanan kuşak. **5.** *müz.* Klasik Türk müziğinde bir diziyi veya makamı aralıklarını koruyarak başka perdeye göçürme; nakletme. ▭ **şedd-i nitāk-ı himmet,** *{OsT} 1. Himmet kuşağını kuşanma. 2. İşe sıkı başlama.*|| **şedd-i rihāl,** *{OsT} Yola çıkmak için hayvanı semerleme.*

şedaid, [Ar. şedīd > şedāʾid شدائد] *(şada:id) {OsT} is.* Eziyetli durumlar; sıkıntılar; belalar.

şedaraban, [Ar. şedd-i ʿarabān شد عربان] *(şedaraba:n) {OsT} is. müz.* Klasik Türk müziğinden zirguleli Hicaz makamı dizisini yegâh (re) perdesi üzerine göçürmekle elde edilen bir şet makamı.

şeddadane, [Ar. şeddād *(efsanevi Yemen hükümdarı)* + Far. -āne شدادانه] *(şedda:da:ne) {OsT} zf.* (Sağlamlık için) Şeddad tarzında yapılmış olan; Şeddad'ın yaptığı gibi.

şeddadi, [Ar. şeddād *(efsanevi Yemen hükümdarı)* > şeddādī شدادی] *(şedda:di:) {OsT} sf.* (Yapı için) büyük ve sağlam.

şedde[1], [Ar. şedd > şedde شده] *{OsT} is. dbl.* Arapça ve Farsça kelimelerde bir harfin çift okunacağını gösteren işaret. ▭ **şedde belirmesi,** *dbl. Arapça sözcüklerin aslında bulunan son sesteki ikizleşmeyi belirten şeddenin, Türkçede ünlü ile başlayan bir ek veya sözcük gelmesi durumunda tekrar ortaya çıkması olayı, his > hiss-etmek, haz > hazzetmek.*

şedde[2], [Ar. şedde] *{ağız} is.* Kuş yakalamak için kurulan tuzaklarda kullanılan biri çengelli, diğeri sivri uçlu birbirine bağlı iki çubuk. [DS]

şeddeli, [şedde-li] *sf.* (Arapça ve Farsça harfler için) iki kere okunması için üzerine şedde konulmuş olan. ▭ **şeddeli eşek,** *1. "Eşşek!" biçiminde söylenen ve "iki kere eşek" manasını da ima eden hakaret sözü. 2. Çok kaba, görgüsüz ve yeteneksiz kimse.*

şeddimek, [şed(d)-i-mek] *{ağız} gçl. f. [-r]* Kucaklayarak okşayıp sevmek. [DS]

şedid, [Ar. şiddet > şedīd / şedīde شديده / شديد] *(şedi:d) {OsT} sf* → şedit.

şedit, -di [Ar. şiddet > şedīd شديد] *(şedi:t) {OsT} sf.* **1.** Sert; şiddetli; yeğin; zorlu. **2.** Katı; sıkı. **3.** *is.* Bela; musibet; sıkıntı.

şedre, [? şedre] *{ağız} is.* Geniş gözenekli kalbur. [DS]

şeer, [Far. şehr => şeher / şeer] *(şe:r) {ağız} is.* Şehir. [DS]

şef[1], **-f'ı** [Ar. şefʿ شفع] *{OsT} is.* **1.** Çift; iki tek. **2.** İnce.

şef[2], **-ffi** [Ar. şeff شف] *{OsT} is.* Ötesi görülme.

şef[3], [Lat. caput *(baş)* > Fr. chef] *is.* **1.** Bir yeri yönetme yetki ve sorumluluğunda olan; yöneten. **2.** Bir topluğu, toplumu yönlendiren kimse; önder; lider. **3.** Aşçıbaşı. ▭ **şef bilgisayar,** *bilş. Başka birçok benzer birimi yöneten sabit bellek, bilgisayar veya aygıt; ana bilgisayar.*|| **şef garson,** *Garsonların başı.*

şef[4], [Far. şev / şeb] *{ağız} is.* Bir yanı eğri ağaç. [DS]

şefaat, -ti [Ar. şefāʿat شفاعت] *(şefa:at) {OsT} is.* **1.** Birinin suçunun bağışlanması için aracılık eden kimse. **2.** *isl.* Hz. Muhammed'in Allah'tan bazı günahkâr müminleri bağışlaması için dilekte bulunması. ▭ (birine) **şefaat etmek,** *Bir kimsenin suçunun ya da günahlarının bağışlanması için yardımcı olmak, aracılık etmek.*

şefaatçi, [şefaat-çi] *(şefa:atçi) sf.* **1.** Bir kimse için şefaatte bulunan; aracılık eden. **2.** Tanrı katında müminlerin günahlarının bağışlanmasını dileyen.

şefaatçilik, -ği [şefaat-çi-lik] *(şefa:atçilik) is.* Şefaatçi olma durumu.

şefafet, [Ar. şefāfet شفافت] *(şefa.fet) {OsT} is.* Şeffaf olma; şeffaflık; saydamlık.

şefakat, [Ar. şefaḳat شفقت] *{OsT} is.* Esirgeyerek sevme; şefkat. ▭ **şefakat-nisār,** *{OsT} Şefkatli.*|| **şefakat-i nişān-ı hümāyūn,** *{OsT} İkinci Sultan Abdülhamid Hanın kadınlara verilmek üzere çıkarttığı nişan.*|| **şefakat-i übüvvet,** *{OsT} Babalık şefkati.*|| **şefakat-kârāne,** *{OsT} Merhamet ederek; acıyarak; şefkat göstererek.*

şefdeli, [Far. şeft+ālū => şeftali > şefdeli] *{ağız} is.* Şeftali. [DS]

şefe, [Ar. şefehe => şefe شفه] *{OsT} is.* **1.** Dudak. **2.** Kenar. ⊕ **şefe-i hevām,** *{OsT} zool. Böceklerin üst dudağı.*|| **şefe-i süflā,** *{OsT} anat. Alt dudak.*|| **şefetü'l-erneb,** *{OsT} Tavşan dudağı; yukarıdan aşağı yırtık dudak.*

şefef, [Ar. şefef شفف] *{OsT} is.* Yaradılışı kötü kimse.

şefek, -ği [Ar. şafaḳ] *{ağız} is.* Şafak.

şefelek, -ği [şef-ele-k ?] *{ağız} is.* **1.** Mısır koçanı. **2.** Elma, armut, ayva gibi meyvelerin yenilmeyen orta bölümü. [DS]

şefetan, [Ar. şefeteyn / şefetān شفتان] *(şefeta:n) {OsT} is.* İki dudak; alt ve üst dudak.

şefeteyn, [Ar. şefeteyn شفتين] *{OsT} is.* → şefetan.

şefevat, [Ar. şefe > şefevāt شفوات] *(şefeva:t) {OsT} is.* **1.** Dudaklar. **2.** Kenarlar.

şefevi, [Ar. şefe > şefevī / şefeviyye شفويه / شفوى] *(şefevi:) {OsT} sf.* Dudakla ilgili; dudağa ait.

şeffaf, [Ar. şeff > şeffāf شفاف] *{OsT} sf.* **1.** (Cisim için) arkasındaki cisimleri gösteren; saydam. **2.** Işık geçiren. **3.** (Elbise, kumaş için) içini gösterecek kadar ince olan. **4.** Saydam izlenimi veren. ⊕ **şeffaf yönetim,** *Hemen herkesin görüş ve denetimine açık olan.*

şeffaflaşma, [şaffaf-la-ş-ma] *is.* Şeffaflaşmak eylemi; şeffaf bir duruma gelme; saydamlaşma.

şeffaflaşmak, [şaffaf-la-ş-mak] *dönşl. f. [-ır]* Şeffaf duruma gelmek; saydamlaşmak.

şeffaflaştırma, [şeffaf-la-ş-tır-ma] *is.* Şeffaflaştırmak eylemi; saydamlaştırma.

şeffaflaştırmak, [şeffaf-la-ş-tır-mak] *gçl. f [-ır]* Şeffaf duruma getirmek; saydamlaştırmak.

şeffaflık, -ğı [şeffaf-lık] *is.* **1.** Şeffaf olma durumu; saydamlık. **2.** İş ve işlemleri bilinen ve denetlenebilen bir kurum ya da kuruluşun niteliği; saydamlık.

şefi, -i'ı [Ar. şefāʿat > şefīʿ شفيع] *(şefi:) {OsT} sf.* **1.** Bir suçun affı için aracılık ya da kefillik eden kimse. **2.** *isl. huk.* Bir mülk kaça satılmışsa, o para ile o mülkü öncelikli satın alma hakkına sahip olan; şufa hakkı sahibi. ⊕ **şefî'-i cār,** *{OsT} fıkh. Bitişik komşu evinin satılmasından dolayı aynı para ile bu evi satın alma hakkı üstünlüğü olan kimse.*|| **şefî'-i müznibîn,** *{OsT} Günahkârların şefaatçisi; Hz. Muhammed.*|| **şefî'-i ruz-i ceza,** *{OsT} Ceza gününün şefaatçisi; Hz. Muhammed.*|| **şefî'-i ümmet,** *{OsT} Müslümanların günahlarının bağışlanması için aracılık eden, Hz. Muhammed.*|| **şefî'ü'l-müznibîn,** *{OsT}* → şefî'-i müznibîn.|| **şefî'ü'l-ümem,** *{OsT} Bütün insanlara şefaat edecek olan; Hz. Muhammed.*|| **şefî'ü'l-verā,** *{OsT} Yaratılmışlara şefaat edecek olan; Hz. Muhammed.*

şefif, [Ar. şeff *(ötesi görünme)* > şefīf / şefīfe شفيفه / شفيف] *(şefi:f) {OsT} sf.* Saydam.

şefik, [Ar. şefaḳat > şefiḳ / şefiḳa شفيقه / شفيق] *{OsT} sf.* Esirgeyerek seven; sevecen; şefkatli.

şefilte, [? şefilte] *{ağız} is.* Ucuna, gaza batırılmış bez takılarak kullanılan metal çubuktan ibaret ilkel bir aydınlama aracı. [DS]

şefit[1], -di [? şefit] *{ağız} is.* Kızılcık. [DS]

şefit[2], -di [şeb *(yans.)* > şeb-it] *{ağız} is.* Yufka. [DS]

şefkat, -ti [Ar. şefḳat شفقت] *{OsT} is.* Acıma ve koruma duygusu ile karışık sevgi; sevecenlik. ⊕ **şefkat çiçeği,** *bot. Zambakgillerden, Afrika ve Avustralya kökenli, beyaz ya da morumsu mavi çiçekler açan, güzel çiçekli bir otsu bitki, (Agapanthus).*|| **şefkatkâr-āne,** *{OsT} Şefkat göstererek; sevecenlikle.*|| **şefkat-nisār,** *{OsT} Şefkat saçan; acıyan; esirgeyen.*

şefkatli, [şefkat-li] *sf.* **1.** (Kişi için) başkalarına karşı sevecen davranan; sevecen; müşfik. **2.** Sevecenlik belirten.

şefkatlilik, -ği [şefkat-li-lik] *is.* Şefkatli olma durumu; sevecenlik.

şefkatlü, [Ar. şefḳat + T. -li / -lü شفقتلو] *{OsT} sf.* (Babalar için) *"şefkat gösteren"* anlamında hitap sözü.

şefkatsiz, [şefkat-siz] *sf.* (Kişi için) başkalarına karşı katı davranan; şefkat göstermeyen; sevgisiz, acımasız; sevecen olmayan; katı yürekli.

şefkatsizlik, -ği [şefkat-siz-lik] *is.* Şefkatsiz olma durumu; katı yüreklilik.

şeflek, -ği [şef-le-k ?] *{ağız} sf.* Yakışıklı. [DS]

şeflik, -ği [şef-lik] *is.* **1.** Şef olma durumu. **2.** Bir şef tarafından yürütülen bölüm veya daire; şefin makamı.

şefşeli, [şefşe-li] *{ağız} sf.* Deli. [DS] ⊕ **şefşeli oynamak,** *{ağız} Çırpınarak, dövünerek, kendini hırpalayarak ağlamak.* [DS]

şefşelli, [şefşel-li] *{ağız} sf.* Gözleri yan bakan; şaşı. [DS]

şeftali, [Far. şeft *(kaba, kalın)* + ālū *(erik)* شفتالو] *(şefta:li) {OsT} is. bot.* **1.** Gülgillerden, Asya kökenli, ılıman bölgelerde yetişen, dik ya da sarkık dallı, 3-5 m. boyunda, kenarları dişli temren biçimli yapraklı, yapraklarının sapında balözü bezi bulunan, kırmızı ya da beyaz katmer gül çiçekli bir meyve ağacı; tülü erik, *(Prunus persica).* **2.** Bu ağacın A provitamini bakımından zengin iri, tatlı ve sulu meyvesi. **3.** *{ağız} mecaz.* Öpücük. [DS]

şeftalu, [Far. şeft-ālū شفتالو] *(şefta:lû:) {OsT} is.* **1.** Öpücük. **2.** *bot.* Şeftali.

şefteli, [Far. şeft-ālü] *{ağız} is.* **1.** Öpücük. **2.** Şeftali. [DS]

şeftren, [Fr. chef de train] *is.* Bir trenin yönetiminden sorumlu demiryolu görevlisi.

şegab, [Ar. şeğab شغب] *{OsT} sf.* Fitne uyandıran.

şegaf[1]**,** [Ar. şeğāf / şağāf شغاف] *(şega:f) {OsT} is. anat.* Kalp zarı. ⊞ **şeğāf-ı dāhilî-i kalb,** *{OsT} anat. Kalbin iç zarı.*|| **şeğāf-ı hāricî-i kalb,** *{OsT} anat. Yüreğin dış zarı.*

şegaf[2]**,** [Ar. şeğaf شغف] *{OsT} is.* Delicesine sevme. ⊞ **şegaf-dār,** *{OsT} Delirtici.*

şegafi, [Ar. şeğāfī شغافى] *(şega:fi:) {OsT} sf.* Kalp zarına ilişkin; kalp zarı ile ilgili.

şegal, -li [Far. şegāl شگال] *(şega:l) {OsT} is. zool.* Çakal.

şeğ, [şeğ] *{ağız} is.* Sap. [DS]

şeğirlenmek, [şeğir-le-n-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* Kendini naza çekmek. [DS]

şeğirt, [Ar. şākird] *{ağız} is.* Çırak. [DS]

şeğrik, -ği [şeğ(i)r-ik] *{ağız} is.* Kapı menteşesi. [DS]

şeh[1]**,** [Far. şāh / şeh شه] *{OsT} is.* → şah.

şeh[2]**,** [? şéh] *{ağız} is.* Çiy; şebnem. [DS]

şeha, [Far. şeh / şāh > şāhā / şehā شها] *(şeha:) {OsT} ünl. "Ey hükümdar; ey şah; ey padişah"* anlamında hitap sözü.

şehadet, [Ar. şāhid > şehādet شهادت] *(şeha:det) {OsT} is.* **1.** Şahitlik; tanıklık. **2.** Şehitlik.

şehamet, [Ar. şehāmet شهامت] *(şeha:met) {OsT} is.* Akılla birlikte yürütülen cesaret; yiğitlik; kahramanlık.

şehametli, [şehamet-li] *(şeha:metlı) sf.* **1.** Kudretli. **2.** İmparatorluk döneminde, padişahlarla diğer doğu ülkeleri hükümdarları arasındaki yazışmalarda kullanılan hitap sözü.

şehametlu, [Ar. şehāmet + T. -li / -lū شهامتلو] *(şeha:metlû:) {OsT} sf.* → şehametli.

şehba, -a'i [Ar. eşheb > şehbā' شهباء] *(şehba:) {OsT} sf.* Akçıl; kır; kül renginde olan.

şehbal, [Far. şeh + bāl شهبال] *(şehba:l) {OsT} is.* Kuş kanadının en uzun tüyü; şahbal.

şehbaz, [Far. şeh+ bāz شهباز] *(şehba:z) sf.* **1.** *{OsT}* → şahbaz. **2.** *{ağız}* Şen; neşeli; keyifli; sevinçli.

şehbender, [Far. şeh + bender شهبندر] *{OsT} is.* **1.** Konsolos. **2.** İmparatorluk döneminde, ticaret nezareti kurulmazdan önce ticareti düzenleyen ve tacirler arasındaki anlaşmazlıkları çözümleyen kişi.

şehbenderhane, [Far. şeh-bender-ḫāne شهبندرخانه] *(şehbenderha:ne) {OsT} is.* Konsolosluk binası; konsolosluk.

şehbenderlik, -ği [şehbender-lik] *is.* Konsolosluk.

şehd, [Ar. şehd شهد] *{OsT} is.* Bal.

şehdab, [Ar. şehd + Far. āb شهداب] *(şehda:b) {OsT} is.* Bal şerbeti.

şehdamiz, [Ar. şehd + Far. āmīz شهد آميز] *(şehda:miz) {OsT} sf.* **1.** Balla karışık; ballı. **2.** Bal karıştırılmış gibi tatlı; ballı.

şehdane, [Far. şeh+dāne شهدانه] *(şehda:ne) {OsT} is.* **1.** Kenevir tohumu. **2.** İri inci tanesi.

şehdanec, [Far. şeh+dānec شهدانج] *(şehda:nec) {OsT} is.* → şehdane.

şehdhan, [Ar. şehd + Far. ḫ͘ān شهدخوان] *(şehdha:n) {OsT} is.* Bal sofrası.

şehdiye, [? şehdiye شهديه] *{OsT} is. dnz.* Eskiden Akdeniz kıyılarında kullanılan hafif bir yelkenli tekne; çitiha.

şehdkâm, [Ar. şehd *(bal)*+kām *(ağız)* شهدكام] *(şehdkâ:m) {OsT} sf.* Tadı damağında kalmış.

şehenşah, [Far. şeh-en-şāh شهنشاه] *(şeheşa:h) {OsT} is.* En büyük padişah; şahlar şahı.

şehenşeh, [Far. şeh-en-şeh شهنشه] *{OsT} is.* → şehenşah.

şeher, [Far. şehr => şehir / şeher] *{ağız} is.* Şehir; kent. [DS] ⊞ **şeher unu,** *{ağız} Kepeği alınmış, fabrika unu; has un.* [DS]

şehet, [Far. şāyed => şehet شاهت] *{eAT} e.* Şayet.

şehevat, [Ar. şehvet > şehevāt شهوات] *(şeheva:t) {OsT} is.* **1.** Aşırı istekler; düşkünlükler. **2.** Cinsel arzular; şehvetler. ⊞ **şehevāt-ı nefsāniye,** *{OsT} Nefis düşkünlükleri.*

şehevi, [Ar. şehvet > şehevī شهوى] *(şehevi:) {OsT} sf.* **1.** Şehvetle ilgili; kösnül. **2.** Cinsel arzu uyandıran; erotik.

şehfe, [? şeḫfe] *{ağız} is.* Yapıda, büyük taşları sıkıştırmak için kullanılan küçük taşlar. [DS]

şehid, [Ar. şehīd / şehide شهيد / شهيده] *(şehi:d) {OsT} sf.* Din uğruna veya yüksek bir ülkü uğruna ölen. ⊞ **şehîd-i hançer-i müjgân,** *{OsT} ed. Hançere benzer kirpiklerin şehidi.*|| **şehîd-i hükmî,** *{OsT} huk. Yangında, suda boğulma, bir bilimsel araştırma veya hastalık sırasında hayatını kaybettiği için şehit sayılan kimse.*|| **şehîd-i Kerbelā,** *{OsT} Kerbela şehidi: Hz. Hüseyin.*

şehiden, [Ar. şehīd > şehīden شهيداً] *(şehi:'den) {OsT} zf.* **1.** Şehit olarak. **2.** Şahit olarak; tanık olarak.

şehik, -kı [Ar. şehīḳ شهيق] *(şehi:k, k kalın söylenir) {OsT} is.* **1.** Ağlarken çekilen iç; iç çekme. **2.** Soluk alma. ⊞ **şehîk-i tenhāyî,** *{OsT} Yalnızlık nefesi.*|| **şehîk ü zefîr,** *{OsT} Soluk alıp verme.*

şehim, [Ar. şehīm شهيم] *(şehi:m) {OsT} sf.* **1.** Akıllı ve kurnaz. **2.** Yiğitçe.

şehinşah, [Far. şāhān *(şahlar)* > şāhān-şāh / şehin-şāh / şehin-şeh شهنشاه / شهنشه] *(şehinşa:h) {OsT} is.* **1.** Şahlar şahı. **2.** Eskiden İran hükümdarları için kullanılan unvan.

şehir[1], [Ar. şöhret > şehīr / şehīre شهيره / شهير] *(şe-hi:r) {OsT} sf.* Ünlü; ün kazanmış; şöhretli; tanınmış.

şehir[2], **-hri** [Far. şehr شهر] *{OsT} is.* **1.** Halkının çoğunluğu ticaret, sanayi ve yönetim işleri ile uğraşan, tarımsal etkinliklerin olmadığı yerleşim alanı; kent. **2.** Bu yerleşim alanında oturanların tümü; kent halkı. ⊡ **şehir beyi,** *{OsT} İmparatorluk döneminde, bir kenti yönetmekle görevli kurulun başında bulunan kimse.*|| **şehir coğrafyası,** *Yerleşme bölgelerinde şehirlerin yayıldığı yeri konu edinen coğrafya dalı.*|| **şehir eşkıyası,** *Kent içinde soygun yapan, yol kesen, kan döken haydut.*|| **şehir hatları,** *Kent içi ulaşımı ve ulaşım yolları.*|| **şehir kethüdası,** *{OsT} İmparatorluk döneminde, kentlerde malî ve yönetim işlerine bakmakla görevli kimse.*|| **şehir kot numarası,** *Şehirler arası telefon konuşmalarında her kent için belirlenen numara.*|| **şehirler arası,** *(Ulaşım veya iletişim için) iki ve daha çok şehri kapsayan.*|| **şehir naibi,** *{OsT} İmparatorluk döneminde, eyalet ve sancaklarda kazaskerlere vekillik eden görevlilere verilen ad.*|| **şehir rehberi,** *Bir şehrin belli başlı yerlerini ve tarihî mekânlarını gösteren haritalı kılavuz.*|| **şehir turu,** *Bir şehri görmek ve gezmek için yapılan gezi.*

şehir[3], [? şehir] *{ağız} is.* Urfa yöresinde, köylü kadın başlıklarında fes üstüne sarılan renkli örtü. [DS]

şehirci, [şehir-ci] *sf.* **1.** Şehircilikle uğraşan. **2.** Kentleri ve diğer insan yerleşim yerlerini düzenleme, bunların planlamasına ilişkin sorunları çözme konusunda uzmanlaşmış kişi; şehircilik uzmanı.

şehircilik, -ği [şehir-ci-lik] *is.* **1.** İnsanların yerleşim birimlerini düzenleme ve örgütleme sanatı. **2.** İnsan yerleşimi ile konut, iş, eğlence, gezinti yerleri, temizlik ve ulaşım ağları gibi toplumsal ilişkileri iyileştirmeyi konu edinen bilim dalı. **3.** Kamu güçlerinin, kent içi arazi kullanımını denetlemeye olanak tanıyan hukuk kurallarının tümü.

şehirleşme, [şehir-le-ş-me] *is.* **1.** Şehirleşmek eylemi; kentleşme. **2.** Sanayiin gelişmesi sonucunda nüfusun şehirlerde büyük oranda toplanması ile birlikte meydana gelen yerleşim şeklindeki büyüme ve ekonomik, sosyal ve kültürel gelişme süreci.

şehirleşmek, [şehir-le-ş-mek] *dönşl. f. [-ir]* **1.** (Köy ya da kasaba için) şehir yerleşmesi, şehir bölgesi durumuna dönüşmek; kentleşmek. **2.** (Bölge veya ülke için) şehir sayısı giderek artmak.

şehirli, [şehir-li] *sf.* Kentte oturan; kentli.

şehirlileşme, [şehir-li-le-ş-me] *is.* Şehirlileşmek eylemi.

şehirlileşmek, [şehir-li-le-ş-mek] *dönşl. f. [-ir]* (Kente göçmüş olan köy ve kasaba insanı için) şehir yaşamına özgü yaşama ve davranış biçimi ile şehirlilerin sahip olduğu değer yargılarına uyum sağlamak; kent yaşamına ayak uydurmak; kentlileşmek.

şehirlilik, -ği [şehir-li-lik] *is.* Şehirli olma durumu.

şehit, -di [Ar. şehādet > şehīd شهيد] *{OsT} sf.* **1.** Gören; bilen; şahit olan. **2.** *is. isl.* Savaşta, elinde silah olduğu hâlde İslam dini için savaşırken öldürülen kimse; şahadet mertebesine ulaşan kimse; Allah yolunda öldürülen kimse. **3.** *huk.* Ülkesi ve görevi uğrunda ölen kimse. **4.** *isl.* Her şeyi ve kullarının her işini en iyi bilen anlamında Allah'ın vasfını belirten Allah'ın güzel adlarından birisi. ⊡ **şehid-i hükmî,** *{OsT} 1. Şehit sayılan kimse. 2. Boğularak, yanarak, deprem, salgın hastalık vb. nedenlerle ölen kimse.*|| **şehit düşmek,** *1. Meşru bir savaşta, elinde silah olduğu hâlde İslam dini için savaşırken öldürülmek. 2. Ülkesi ve görevi uğrunda ölmek.*|| **şehit etmek,** *1. Meşru bir savaşta, elinde silah olduğu hâlde İslam dini için savaşırken öldürmek. 2. Ülkesi ve görevi uğrunda öldürmek.*|| **şehit olmak,** *1. Meşru bir savaşta, elinde silah olduğu hâlde İslam dini için savaşırken öldürülmek. 2. Ülkesi ve görevi uğrunda ölmek.*|| **şehit sayılmak,** *Boğularak, yanarak, deprem, salgın hastalık vb. nedenlerle ölmek.*

şehitlik, -ği [şehit-lik] *is.* **1.** Şehit olma durumu. **2.** Şehitler için ayrılmış özel mezarlık.

şehiy, -yyi [Ar. şehvet > şehiyy / şehiyye شهيه / شهى] *{OsT} sf.* İsteklendiren; iştah uyandıran.

şehka, [Ar. şehḳa شهقه] *{OsT} is.* Hıçkırık; çığlık. ⊡ **şehka-i bükâ,** *{OsT} Ağlama hıçkırığı.*

şehkâr, [Far. şāh > şeh-kār شهكار] *(şehkâ:r) {OsT} is.* Üstün eser; baş yapıt; şaheser.

şehla, [Ar. eşhel > şehlā' شهلاء] *(şehlâ:) {OsT} sf.* **1.** (Göz için) ela ya da mavi. **2.** (Kadın ve kız için) ela gözlü. **3.** (Göz için) hafifçe kayan ve bu hâliyle hoşa giden.

şehlevend, [Far. şāh > şeh-levend شهلوند] *{OsT} sf.* Yakışıklı genç; boylu boslu; şen genç; yiğit.

şehlevendane, [Far. şeh-levend-āne شهلوندانه] *(şehlevenda:ne) {OsT} zf.* Boylu boslu, yakışıklı gençlere layık biçimde.

şehm, [Ar. şehm شهم] *{OsT} sf.* **1.** Zeki; kurnaz. **2.** Yiğit; cesaretli.

şehmelik, -ği [Far. şeh + Ar. melīk] *{ağız} is.* → şehmelik otu. ⊡ **şehmelik otu,** *{ağız} Bir metre boyunda, söğüt yaprağına benzer yaprakları olan ve hayvan yemi olarak kullanılan kokulu bir ot; mürver, (Sambucus nigra, S. ebulus).* [DS]

şehname, [Far. şāh > şeh-nāme شهنامه] *(şehna:me) {OsT} is.* **1.** Padişahların hayatlarını, seferlerini, kahramanlık destanı biçiminde anlatan manzum eserlere verilen ad. **2.** Manzum tarih.

şehnameci, [şehname-ci] *(şehna:meci) is.* **1.** Şehname yazarı. **2.** İmparatorluk döneminde, vakanüvisliğin kuruluşundan önce devletin resmî tarih yazarı.

şehnaz, [Far. şehnāz شهناز] *(şehna:z) {OsT} is. müz.* Klasik Türk müziğinde birleşik bir makam.

şehnazpuselik, -ği [Far. şehnāz + püselik شهناز پوسه لك] *(şehna:zpu:selik) {OsT} is. müz.* Tür müziğinde, şehnaz dizisine dügâh (la) perdesinde bir buselik beşlisi eklemek suretiyle meydana getirilmiş birleşik bir makam.

şehni, [? şehni] *{ağız} is.* İki odalı, ortası selamlıklı tahta ev. [DS]

şehnişîn, [Far. şāh + nīşesten *(oturmak)* > şāhnīşīn / şehnīşīn شهنشين] *(şehnişi:n) {OsT} is.* → şahnişin.

şehpeklendirmek, [şehpek-le-n-dir-mek] *{ağız} gçl. f. [-ir]* Uyumu artırmak. [DS]

şehper, [Far. şāh + per *(tüy)* > şeh-per شهپر] *{OsT} is.* **1.** Kuş kanadındaki en uzun tüy. **2.** Kavuk ve sarıkların ön kısmına takılan en büyük tüy.

şehr[1], [Ar. şehr شهر] *{OsT} is.* **1.** Ay; otuz günlük zaman dilimi. **2.** Yeni ay. ⊟ **şehr-i Arabî,** *{OsT} Arap ayı.*|| **şehr-i haram,** *{OsT} İslamlık öncesinde Arapların savaşı bıraktıkları ay.*|| **şehr-i ramazan,** *{OsT} Ramazan ayı.*|| **şehr-i savm,** *{OsT} Oruç ayı.*

şehr[2], [Far. şehr شهر] *{OsT} is.* → şehir. ⊟**şehr-ārā,** *{OsT} Şehri süsleyen; şehre güzellik katan.*|| **şehr-āşūb,** *{OsT} Şehri fesada veren.*|| **şehr-āzād,** *{OsT} Şehirdeki insanların baskısından, şehrin verdiği sıkıntıdan kaçıp kurtulmuş; kır hayatının özgür yaşayışına kavuşmuş; hür; özgür; bağımsız.*|| **şehr-azūb,** *{OsT} Şehri karıştıran; şehri birbirine katan.*|| **şehr-bān,** *{OsT} 1. Şehre bakan. 2. Şehir bekçisi.*|| **şehr-emāneti,** *{OsT}* → şehremaneti.|| **şehr-emini,** *{OsT}* → şehremini.|| **şehr-engîz,** *{OsT} 1. Şehir karıştıran. 2. ed. Bir yerin coğrafî ve sosyal özelliklerinden söz eden eser.*|| **şehr-istan,** *{OsT}* → şehristan.|| **şehr-yār,** *{OsT}* şehriyar.|| **şehr-yārān,** *{OsT}* → şehriyaran.|| **şehr-yārāne,** *{OsT}* → şehriyarane.|| **şehr-yarî,** *{OsT}* → şehriyari.

şehrah, [Far. şāh-rāh / şeh-rāh شهراه] *(şa:hra:h) {OsT} is.* **1.** Ana yol; ana cadde. **2.** Doğruluğundan şüphe edilmeyen yol. ⊟ **şehrāh-ı terakkî,** *{OsT} İlerlemenin büyük yolu.*

şehrana, [Far. şīre-ḫāne => şırahane > şehrana] *{ağız} is.* Üzüm ezilen tekne. [DS]

şehrayin, [Far. şehr-āyīn شهرآيين] *(şehra:yi:n) {OsT} is.* **1.** Şenlik; donanma. **2.** Toplumca önemli sayılan bir günde, şehrin belli yerlerini ışıklandırmak suretiyle yapılan şenlik; donanma.

şehre, [? şehre] *{ağız} is.* Ekin demeti. [DS]

şehreg, [Far. şāh > şeh + reg *(damar)* شهرگ] *{OsT} is.* Şah damarı.

şehrelemek, [Ar. şerḥa => şehre-le-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* Eti dilim dilim ayırmak. [DS]

şehremaneti, [Far. şehr+Ar. emānet+T. -i شهر اماتني] *(şehrema:neti) {OsT} is.* **1.** İmparatorluk döneminde, şehrin temiz ve güzel görünmesini sağlamakla görevli kuruluş; belediye zabıtası. **2.** Günümüzdeki belediye kuruluşunun ilk biçimi.

şehremini, [Far. şehr + Ar. emīn + T. -i شهر اميني] *{OsT} is.* **1.** İmparatorluk döneminde, İstanbul'da sarayların bakım ve onarımı ile ilgili görevli. **2.** İstanbul'da ilk belediye teşkilatı olan şehremaneti kurulduktan sonra, bu kuruluşun başındaki görevliye verilen ad; belediye başkam.

şehrengiz, [Far. şehr-engīz شهر انگيز] *(şehrengi:z) {OsT} sf.* **1.** Şehir karıştıran. **2.** *ed.* Divan edebiyatında bir şehrin güzelliklerini ve güzellerini konu edinen manzum eser.

şehrî[1], [Ar. şehrī / şehriyye شهريه / شهرى] *(şehri:) {OsT} sf.* Ayla ilgili; ayda bir kez; aylık.

şehrî[2], [Far. şehr + Ar. -ī شهرى] *(şehri:) {OsT} sf.* **1.** Şehirli. **2.** *mecaz.* Kibar; nazik. **3.** İstanbullu.

şehrinaz, [Far. şehr-nāz شهرناز] *(şehr-ina:z) {OsT} is. müz.* Türk müziğinde birleşik bir makam.

şehrir, [Far. şehrīr شهرير] *(şehri:r) {OsT} is.* **1.** İran takviminde otuz gün çeken altıncı ay; şehrirvar. **2.** İran takviminde her ayın dördüncü gününe verilen ad. **3.** Takvim.

şehrirgân, [Far. şehrīr-gān شهريرگان] *(şehri:rgâ:n) {OsT} is.* İran takviminde altıncı aym dördüncü gününe verilen ad.

şehristan, [Far. şehr-istān شهرستان] *(şehrista:n) {OsT} is.* Büyük kent.

şehriyar, [Far. şehr-yār شهريار] *(şehriya:r) {OsT} is.* Hükümdar; padişah; imparator.

şehriyaran, [Far. şehr-yārān شهرياران] *(şehriya:ra:n) {OsT} is.* Hükümdarlar; padişahlar; imparatorlar.

şehriyarane, [Far. şehr-yār-āne شهريارانه] *(şehriya:ra:ne) {OsT} zf.* Padişaha yakışır biçimde.

şehriyari, [Far. şehr-yārī شهرياری] *(şehriya:ri:) {OsT} sf.* **1.** Padişahla ilgili; padişaha ait. **2.** *is.* Padişahlık; hükümdarlık; imparatorluk; şehriyarlık.

şehriyarlık, -ğı [şehriyar-hk] *is.* Padişahlık; hükümdarlık.

şehriye[1], [Ar. şaʿr *(kıl)* > şaʿriyye *(kıla ait)*] *is.* Çorba yapmakta kullanılan ve buğday unu hamurundan

çeşitli biçimlerde kesilerek kurutulmuş hamur işi; bir tür makarna.

şehriye, [Far. şehr + Ar. -iyye شهريه] *{OsT} sf.* Şehre ait; kentle ilgili. ⊡ **şehriye-i dekâkin,** *{OsT} İmparatorluk döneminde, esnaftan alınan bir tür aylık kazanç vergisi; temettü vergisi.*

şehrnaz, [Far. şehr-nāz شهرناز] *{OsT} is. müz.* → şehrinaz.

şehrud, [Far. şāh + rūd *(nehir)* شهرود] *(şa:hru.d) {OsT} is.* → şahrud.

şehsuvar, [Far. şāh / şeh + -süvār شهسوار] *(şehsüva:r) {OsT} is.* → şahsuvar.

şehtane, [Far. şeh-tāne شهتانه] *(şehta:ne) {OsT} is.* → şah-dāne.

şehtere, [Far. şeh-tere شهتره] *(şehta:ne) {OsT} is.* → şah-dere.

şehtiye, [? şehtiye شهتيه] *(şehti:ye) {OsT} is. dnz.* İki direkli beylik gemi.

şehvan, [Ar. şehvān شهوان] *(şehva:n) {OsT} sf.* **1.** Çok şehvetli; çok istekli. **2.** İştahlı. **3.** Aç. **4.** Hırslı.

şehvani, [Ar. şehvānī / şehvāniyye شهوانيه / شهوانى] *(şehva:ni:) {OsT} sf.* **1.** Şehvetle ilgili; kösnül. **2.** *is.* Şehvete aşırı derecede düşkün olan kimse.

şehvaniyet, [Ar. şehvān > şehvāniyyet شهوانيت] *(şehva:niyet) {OsT} is.* Şehvetli olma durumu; kösnüllük; erotizm.

şehvar, [Far. şāh > şeh-vār شهوار] *(şehva:r) {OsT} zf.* **1.** Hükümdara yakışan. **2.** *is.* Hükümdarlara layık iri taneli inci.

şehvat, [Ar. şehvet > şehvāt شهوات] *(şehva:t) {OsT} is.* **1.** Nefis düşkünlükleri; şehvetler. **2.** Aşırı istekler. **3.** Cinsel istek ve dürtüler; kösnüler.

şehvet, [Ar. şehvet شهوت] *{OsT} is.* **1.** Cinsel istek; kösnü. **2.** *mecaz.* Bir şeye karşı duyulan aşırı istek. **3.** Nefis.

şehvetengiz, [Ar. şehvet + Far. -engīz شهوت انگيز] *(şehvetengi:z) {OsT} sf.* İstek uyandıran; isteklendiren.

şehvetli, [şehvet-li] *sf.* **1.** Cinsel isteği bulunan; kösnüllü. **2.** *mecaz.* (Kişi için) aşırı cinsel istekli. **3.** (Durum veya davranış için) cinsel istek ya da hazzı gösteren, sergileyen.

şehvetperest, [Ar. şehvet + Far. -perest شهوتپرست] *{OsT} sf.* **1.** Şehvete tapan. **2.** (Kişi için) cinsel arzulara düşkün olan.

şehzade, [Far. şeh > şāh + -zāde شهزاده] *(şehza:de) {OsT} is.* **1.** Doğuştan padişah; şah olarak dünyaya gelmiş. **2.** Padişahın oğlu. **3.** Padişah soyundan gelen erkek çocuklara verilen ad.

şehzadegân,, [Far. şeh > şāh + -zāde-gān شهزادگان] *(şehza:degâ:n) {OsT} is.* Şehzadeler.

şehzadelik, -ği [şehzade-lik] *(şehza:delik) is.* Şehzade olma durumu.

şek[1]**, -kki** [Ar. şekk شك] *{OsT} is.* **1.** Kuşku; zan; şüphe; tereddüt. **2.** *{ağız}* *"Şüphe"* ile birlikte kullanılır ve anlamı pekiştirir. [DS]

şek[2]**,** [şek] *{ağız} is.* Aşık kemiğinin dar ve düz yanı. [DS]

şek[3]**,** [şek] *{ağız} is.* İnce bağırsak. [DS]

şek[4]**,** [şek] *{ağız} sf.* **1.** Uğursuz. **2.** Geçimsiz; ters. [DS]

şek[5]**,** [şek] *{ağız} is.* **1.** İstek. **2.** Alın yazısı; şans. [DS]

şeka, -ai [Ar. şeḳā' شقاء] *(şeka:) {OsT} is.* **1.** Bedbahtlık; talihsizlik. **2.** Rezillik; alçaklık.

şekâim, [Ar. şekīme >şekā'im شكائم] *(şekâ:im) {OsT} is.* **1.** Dayanmalar; mukavemet edişler. **2.** Gemler.

şekal, [? şekal] *{ağız} is.* Eski ve yırtık ayakkabı. [DS]

şekar, [Far. şeker] *{ağız} is.* Şeker. [DS]

şekavet, [Ar. şāḳī => şeḳāvet شقاوت] *(şeka:vet) {OsT} is.* **1.** Haydutluk; eşkıyalık. **2.** Talihsizlik; bahtı kara olma. **3.** *isl. huk.* Yol kesme, adam kaldırma gibi suçlar; eşkıyalık etme.

şekel, [Asur. şekel] *is.* **1.** İsrail'in para birimi. **2.** Mezopotamya kökenli bir ağırlık birimi (8,4 g).

şeker, [Ar. sükker / Far. şeker شكر] *is.* **1.** Yaygın şekilde tatlandırıcı olarak kullanılan, şeker pancarı ve şeker kamışından elde edilen, bilimsel adı sakaroz olan kristal yapılı besin maddesinin adı. *{eT} (aynı)* [EUTS] [Gabain] **2.** Çeşitli meyve, sebzelerde, bazı bitkilerin kök ve gövdelerinde ya da bal gibi ürünlerde yer alan tatlı madde. **3.** Bu maddeden kalıplanmak suretiyle çeşitli biçimlerde üretilen parça. **4.** Ağdalaşmış şeker ya da çikolata ile yapılan tatlı yiyecek. **5.** Şeker hastalığı; diyabet. **6.** Kandaki şeker oranı. **7.** *sf. mecaz.* (Kişi için) tatlı; cana yakın; sevimli; güzel. **8.** (Kişi için) yumuşak; şefkatli. ⊡ **şeker ağacı,** *bot. Cehrigillerden, Doğu Asya kökenli, 8-10 m. yükseklikte, yeşilimsi beyaz çiçekli, çiçek durumu sapları tatlı lezzetli olduğu için yenilebilen bir ağaç; kara hurma; Japon üzüm ağacı, (Hovenia dulcis).*|| **şeker aktarması,** *argo. Bir takım işaretlerle iletişim kurma; gizlice anlaşma.*|| **şeker-āviz,** *{OsT} 1. Güzel şey. 2. Mevlevi dervişlerin başlarına taktıkları gevşek sarık.*|| **şeker başı,** *{ağız} folk. Nişanda kız evinden gönderilen armağanlar.* [DS]|| **Şeker Bayramı,** *Halk arasında Ramazan bayramına verilen ad.*|| **şeker böreği,** *{ağız} Un kurabiyesi.* [DS]|| **şeker çiğnemek,** *{OsT} Hoşa gidecek biçimde imalı söz söylemek.*|| **şeker-dehān,** *{OsT} Şeker sözlü; tatlı dilli.*|| **şeker fasulyesi,** *bot. Badıcı etli, tohumu yuvarlak ve beyaz bir tür fasulye.*|| **şeker gibi,** *Çok sevimli; güzel.*|| **şeker-güftār,**

{OsT} Tatlı dilli.|| **şeker-güzār,** *{OsT} Teşekkür eden.*|| **şeker-güzārî,** *{OsT} Teşekkür etme; iyilik bilirlik.*|| **şeker-hāb,** *{OsT} Otururken gelen tatlı uyku.*|| **şeker hand,** *Sevgilinin tatlı gülüşü.*|| **şekerhande,** *{OsT}* → şeker-hand.|| **şeker hastalığı,** *tıp. Kanda glikoz artması yüzünden sidikte şeker bulunması durumu; şeker; diyabet.*|| **şekeri kestirmek,** *Kaynamakta olan şeker şerbetine limon ya da limon tuzu katarak billurlaşmasını önlemek.*|| **Şekerim!** *Çoğunlukla kadınların kullandığı, sevgi belirten seslenme sözü.*|| **Şekerin suya mı düştü?** *"Neden bu kadar telaşlanıyorsun?" anlamında kullanılır.*|| **şeker ısırtma,** *{ağız} folk. Düğün haftası içinde çarşamba günü duvak altında getirilen şekerin dağıtılması.* [DS]|| **şekerim şey,** *{ağız} Kendisini çok kaliteli biri imiş gibi sanan kimse.* [DS]|| **şeker ipi,** *Devenin döş kolanıyla kasık kolanını alttan birbirine bağlayan ince ip; çeker ipi.*|| **şekeristan,** *{OsT}* → şekeristan.|| **şeker kamışı,** *bot. Buğdaygillerden, salkım durumlu başakçık çiçekli, öz suyundan şeker çıkarılan on metre kadar boylanabilen kültür bitkisi, (Saccarum officinarum).*|| **şeker-kand,** *{OsT} 1. Şekerleme. 2. Bitkisel şeker.*|| **şeker oğlan,** *folk. Bursa ve çevresinde oynanan karşılama türü hareketli bir oyun ve bu oyunda söylenen türkü.*|| **şeker-leb,** *{OsT}* → şekerleb.|| **şeker ölçümü,** *Şekerli çözeltilerde şekerin niceliğini belirleme tekniği; sakarimetri.*|| **şeker pancarı,** *bot. Ispanakgillerden, yumru köklerinden şeker üretilen, iki yıllık kültür bitkisi, (Beta vulgaris var rapa).*|| **şeker-pāre,** *{OsT}* → şekerpare.|| **şeker-reng,** *{OsT} 1. Sarıya çalar beyaz. 2. mecaz. Ara açıklığı; dargınlık.*|| **şeker-rîz,** *{OsT}* → şekerriz.|| **şeker suyu,** *{eAT} Şekerli su.*|| **şeker şırası,** *{ağız} Pekmez toprağında kestirilerek biraz kaynatılmış ve süzülmüş üzüm suyu.* [DS]|| **şeker-şiken,** *{OsT}* → şekerşiken.|| **şeker unu,** *{OsT} Toz şeker; şeker tozu.*

şekerab, [Far. şeker-āb شكرآب] *(şekera:b) {OsT} is.* İki kişi arasındaki dargınlık; kırgınlık; soğukluk.

şekerbar, [Far. şeker-bār شكربار] *(şekerba:r) {OsT} sf.* **1.** Şeker yağdıran. **2.** *mecaz.* Tatlı; lezzetli.

şekerce, [çek-er-ce > şekerce] *{ağız} is.* Devenin karnı altındaki iki kolanı tutturan ip. [DS]

şekerci, [şeker-ci] *is.* **1.** Şeker ve şekerleme yapan kimse. **2.** Şeker veya şekerleme satan kimse. **3.** Şeker veya şekerleme satılan dükkân. ◘ **şekerci boyası,** *bot. Şekerci boyasıgillerden, çok yıllık, beyaz ve yeşilimsi çiçekli, kırmızı siyahımsı renkli meyveleri boyar madde ve iç sürdürücü olarak kullanılan otsu bitki; acımur, dünya güzeli; şerbet boyası; Amerikan üzümü, (Phytolacca Americana).*|| **şekerci boyasıgiller,** *bot. Ispanaklar takımında yer alan, üst yumurtalıklı, başak ya da salkım durumlu birleşik çiçekli, er dişi ya da bir eşeyli taç yapraksız, iki çenekli bitkiler familyası, (Phytolaccaceae).*

şekercilik, -ği [şeker-ci-lik] *is.* **1.** Şeker veya şekerleme yapma veya satma işi. **2.** Şeker sanayii.

şekere, [Ar. şekāre شكارة] *{ağız} is.* **1.** Çeltik tarlasının bir bölümü. **2.** Başkasının tarlasına ekilen ekin. **3.** Çiftçinin çalıştırdığı işçiler için ektiği ekin. **4.** Dost için ekilen ekin. [DS]

şekerhab, [Far. şeker-ḫᵛāb شكر خواب] *{OsT} is.* Tatlı uyku; şekerleme.

şekerhande, [Far. şeker-ḫande شكرخوانده] *{OsT} is.* Tatlı gülüş.

şekerî, [Far. şekerī شكرى] *(şekeri:) {OsT} sf.* Şekerle ilgili; şekere ilişkin.

şekerîn, [Far. şekerīn شكرين] *(şekeri:n) {OsT} sf.* Şekerli; tatlı.

şekeristan, [Far. şeker-istān شكرستان] *(şekerista:n) {OsT} is.* Şeker kamışı yetiştirilen yer.

şekerleb, [Far. şeker-leb شكرلب] *{OsT} sf.* **1.** Şeker gibi tatlı dudak. **2.** Dudağı şeker gibi tatlı; şeker dudaklı. **3.** *mecaz.* Tatlı sözlü; hoşsohbet.

şekerleme, [şeker-le-me] *is.* **1.** Şekerlemek eylemi. **2.** Şekerle tatlandırma. **3.** Şeker şerbetinde kaynatılarak üzeri şekerle kaplanmış meyve vb. bonbon. **4.** *mecaz.* Yatmaksızın kısa süreli uyuklama; derin olmayan uyku. *{ağız} (aynı)* [DS] ◘ **şekerleme yapmak,** *Oturduğu yerde hafifçe uyumak; kestirmek.*

şekerlemeci, [şeker-le-me-ci] *is.* **1.** Şekerleme yapan ve satan kimse. **2.** Şekerleme satılan dükkân.

şekerlemecilik, -ği [şeker-le-me-ci-lik] *is.* Şekerleme yapma işi ve tekniği; şekerlemecilik sanayii.

şekerlemek, [şeker-le-mek] *gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* İçine şeker koymak; şeker ile tatlandırmak.

şekerlenme, [şeker-le-n-me] *is.* **1.** Şekerlenmek eylemi. **2.** Bal, reçel vb. tatlıların kristalleşmesi.

şekerlenmek, [şeker-le-n-mek] *edil. f. [-ir]* **1.** Şekerli hâle getirilmek; şeker konulmak suretiyle tatlandırılmak. **2.** *dönşl.* Tadı zamanla şekerli bir durum almak; tatlanmak. **3.** (Bal, reçel, pekmez, iyi kurutulmamış kuru üzüm vb. için) içinde bulunan şeker şurubunun suyundan şekeri ayrılarak kristal durumuna gelmek. *{ağız} (aynı)* [DS] **4.** Şeker edinmek; şeker sahibi olmak.

şekerleşme, [şeker-le-ş-me] *is.* **1.** Şekerleşmek eylemi. **2.** Nişastaların organik maddeler etkisi ile mayalanabilir şekere dönüşmesi.

şekerleşmek, [şeker-le-ş-mek] *dönşl. f. [-ir]* **1.** *kim.* (Nişasta veya selülozlu maddeler için) içindeki enzimler veya inorganik maddelerin etkisi ile mayalanabilir şeker durumuna dönüşmek. **2.** Şekere dönüşmek. **3.** Tatlanmak; şekerli hâle gelmek. **4.** Şekerlenmek. **5.** *mecaz.* (Kişi için) sevimli ve hoşa gidecek bir duruma gelmek.

şekerleştirici, [şeker-le-ş-tir-ici] **1.** Şekerleşme işini

yapan; şekerleştiren. **2.** *is.* Bira yapımında maltın şekere dönüşümünü sağlayan aygıt.

şekerli, [şeker-li] *sf.* **1.** İçinde şeker bulunan; şeker karıştırılmış olan. **2.** Şekeri çokça olan. **3.** Şeker hastalığı olan; diyabetik. ⊟ **şekerli kahve,** *Şekeri fazlaca konularak pişirilmiş kahve.*

şekerlik, -ği [şeker-lik] *is.* **1.** İçine şeker konulan kap. **2.** *sf.* Şeker üretimine elverişli olan.

şekerlirek, -ği [şeker-li-rek] *{ağız} sf.* Şekeri biraz çok. [DS]

şekerölçer, [şeker+ölç-er] *is.* Şekerin, ışığın polarma düzlemini döndürme özelliğinden yararlanarak şekerli çözeltilerin derişimini belirlemeye yarayan aygıt; sakarimetre.

şekerpare, [Far. şeker + pāre شكرپاره] *(şekerpa:re) {OsT} is.* **1.** Şeker parçası. **2.** Sarımtırak turuncu renkte kokulu, tatlı bir tür yarma kayısı çeşidi. **3.** Bir tür hamur tatlısı. **4.** Sığır budunun en arka bölümündeki etlerden yapılan pastırma. **5.** Şekerpare tatlısının görünümünü veren bir tür el işi.

şekerrenk, -gi [Far. şeker+reng شكررنگ] *{OsT} sf.* **1.** Rengi sarıya çalan; bu renkte olan. **2.** (İlişki için) yolunda gitmeyen; bozuk.

şekerriz, [Far. şeker + rihten *(saçmak)* > şeker-rīz شكرريز] *(şekerri:z) {OsT} sf.* **1.** Şeker saçan. **2.** Pek tatlı. **3.** *mecaz.* Sevinç gözyaşı.

şekersi, [şeker-si] *sf.* **1.** Şeker gibi olan; şekeri andıran. **2.** *yer b.* (Kayaçlar için) kristalleşmiş şekeri andıran.

şekersiz, [şeker-siz] *sf.* **1.** İçinde şeker bulunmayan; şeker katılmamış olan. **2.** Şekeri az ya da çok tatlandırılmamış olan. **3.** *zf.* Şekersiz olarak.

şekerşiken, [Far. şeker + şikesten *(kırmak)* > şekerşiken شكرشكن] *{OsT} sf.* **1.** Şeker kıran. **2.** *mecaz.* Tatlı söz söyleyen; güzel konuşan.

şekevat, [Ar. şekve > şekevāt شكوات] *(şekeva:t) {OsT} is.* Şikâyetler; yakınmalar.

şekib, [Far. şikīb شكيب] *(şeki:b) {OsT} is.* Dayanma gücü; sabır; tahammül.

şekiba, [Far. şikībā شكيبا] *(şekiba:) {OsT} is.* Sabırlı.

şekibai, [Far. şikībāī شكيبائى] *(şekiba:i:) {OsT} is.* Sabırlılık.

şekibende, Far. şikībende شكيبنده] *(şeki:bende) {OsT} sf.* Sabırlı.

şekik, -ği [? şekik] *{ağız} is.* Baş ağrısına iyi geldiği sanılan taş. [DS]

şekil[1]**, -kli** [Ar. şekl شكل] *{OsT} is.* **1.** Nesnelerin görüşünü ortaya koyan dış çizgilerin düzeni; dış görünüş; biçim. **2.** Bir kavramın, düşüncenin, olayın ya da eylemin değişik olma, gerçekleşme tarzı; tür; çeşit; nevi. **3.** Hareket ve davranış özgüllüğü; bir kimsenin davranış biçimi; tarz; tutum; yol. **4.** Toplumsal kurum ve yönetim gibi oluşumların kurulma biçimi; idare tarzı. **5.** Olma biçimi; hâl; durum. **6.** Açıklamak amacı güden resim. **7.** Bir yere, bir şeye verilen düzen; model; biçim. **8.** *güz. sntl.* Bir eserin meydana getirilmesinde izlenen model. **9.** *ed.* Bir şiirin, dizelerinin kümelenme veya sayısına, kafiyelerinin dizilişine göre aldığı biçim. **10.** *ed.* Anlatımda uygulanan teknik, yöntem; dile getirme tarzı; biçim. **11.** *mat.* Bazı matematiksel varlıkların gösterilmesine yarayan resim; çizim. **12.** *dbl.* Bir dil ögesini oluşturan seslerin sergilediği yapı. **13.** Yüz; çehre; beniz. **14.** Tasvir. **15.** *huk.* Bir hukukî işlemin yapılması ile ilgili olarak taraf iradelerinin açıklanmasında yasanın öngördüğü ya da tarafların kararlaştırdıkları biçim. **16.** *{ağız}* Fotoğraf. [DS] **17.** *mat.* Bir matematik ifadeyi veya kavramı, noktalar, doğrular, eğriler, yüzeyler veya bunların birleşimi hâline dönüştürüp üç boyutlu olarak canlandıran veya kâğıt üzerine yansıtan çizgiler. ⊟ **şekil almak,** *Belli bir biçim kazanmak; bir biçime girmek; biçimlenmek.*|| **şekil bağlamak,** *{eAT} Biçim kazanmak; şekil almak.*|| **şekil bilgisi,** *dbl. Bir dildeki sözcüklerin yapısını, kökleri, ekleri ve bunların bağlanış biçimlerini inceleyen dilbilgisi konusu; morfoloji; biçim bilimi.*|| **şekil bozukluğu,** *Bir organ ya da vücut bölümünün olağandan farklı biçimde olması.*|| **şekil değişimi,** *biy. Biçim değişimi; dönüşüm; transformasyon.*|| **şekil itibariyle,** *Biçim olarak; usul yönünden.*|| **şekil vermek,** *Belli bir biçim kazandırmak; bir biçime girmesini sağlamak; biçimlendirmek.*|| **şekil ve şemail,** *Görünüş.*|| (bir) **şekle girmek,** *1. Belirtilen biçimi almak. 2. İstenilen biçimde sonuçlanmak.*|| **şekle koymak,** *1. İstenilen biçimi vermek. 2. İstenilen sonuca ulaşacak duruma getirmek.*|| **şekle önem vermek,** *1. Dış görünüşe göre değerlendirmede bulunmak. 2. İşin özünden çok belli kalıplara, kurallara uygunluğu ön plana çıkarmak; belli kural ve kalıplara sıkı sıkıya bağlı olmak.*|| **şekle riayeten,** *Şekle bağlı kalarak; şekle bağlı olarak.*|| **şekle sokmak,** *1. İstenilen biçimi vermek. 2. İstenilen sonuca ulaşacak duruma getirmek.*|| **şekl-i irtisam,** *{OsT} Çizilme biçimi.*

şekil[2]**,** [? şekil] *{ağız} is.* Dayak. [DS]

şekilci, [şekil-ci] *sf.* Dış görünüşe önem veren; alışılmış, belli kural ve kalıplara sıkı sıkıya bağlı kalan; biçimci; formaliteci; formalist. ⊟ **şekilci olmak,** *Belli biçimler, kalıplar dışına çıkmamak; formaliteci olmak.*

şekilcilik, -ği [şekil-ci-lik] *is.* Biçimcilik.

şekildaş, [şekil-daş] *sf.* → şekildeş.

şekildaşlık, -ğı [şekil-daş-lık] *is.* → şekildeşlik.

şekildeş, [şekil-deş] *sf.* Biçimleri aynı olan; eş biçimli.

şekildeşlik, [şekil-deş-lik] *is.* Biçimleri aynı olma durumu.

şekillendirme, [şekil-le-n-dir-me] *is.* **1.** Şekillendirmek eylemi; şekil verme; biçimlendirme. **2.** Belli bir biçimde sanayi ürünü elde etmeye yarayan teknik ve yöntemlerin tümü.

şekillendirmek, [şekil-le-n-dir-mek] *gçl. f. [-ir]* **1.** Bir şeye belirli bir biçim vermek; belli bir biçim almasını sağlamak; biçimlendirmek. **2.** (Soyut şeyler için) tasarlamak; zihninde oluşturmak; biçimlendirmek. **3.** (Kişi için) eğitmek.

şekillenme, [şekil-le-n-me] *is.* Şekillenmek eylemi; biçimlenme.

şekillenmek, [şekil-le-n-mek] *dönşl. f. [-ir]* **1.** Kendine özgü bir biçim, yapı ya da görünüm kazanmak; biçimlenmek. **2.** *{ağız}* Kendini naza çekmek. [DS]

şekilli, [şekil-li] *sf.* **1.** Açıklamak amacıyla üzerine şekil çizilmiş olan. **2.** Belli bir şekil almış olan. **3.** Belli bir şekli bulunan.

şekilperest, [Ar. şekl + Far. -perest شکلپرست] *{OsT} sf.* Görünüşe çok önem veren; formaliteci; biçimci.

şekilsiz, [şekil-siz] *sf.* **1.** İçinde açıklayıcı çizimler bulunmayan. **2.** Belli bir görüntüsü veya kesin biçimi olmayan; biçimsiz. **3.** *mecaz.* Görünümü hoş olmayan; biçimi bozuk; çarpık; çirkin; biçimsiz.

şekilsizlik, -ği [şekil-siz-lik] *is.* Şekilsiz olma durumu.

şekime, [Ar. şekm *(sertlik)* > şekīme شکیمه] *(şeki:me) {OsT} is.* **1.** Direnme; dayanma. **2.** Gem.

şekip, -bi [Far. şikīb شکیب] *{OsT} is.* → şekib.

şekirtük, [çekirdek [Clauson]] *{eT} is.* Fıstık, *(Pistacia terebinthus)*. [DLT]

şekkal, [? şekkal] *{ağız} is.* Eski ayakkabı, [DS]

şekkâz, [Ar. şekz > şekkāz شکاز] *(şekkâ:z) {OsT} is.* Cinsel ilişkiye girmeden önce boşalan erkek.

şekke, [? şekke] *{ağız} is.* Üstüne altın takılarak taca birleştirilen baş süsü. [DS]

şekker, [Far. şekker شکر] *{OsT} is.* Şeker.

şekkerîn, [Far. şekkerīn شکرین] *(şekkeri:n) {OsT} sf.* **1.** Şeker gibi. **2.** Şekerli.

şekl, [Ar. şekl شکل] *{OsT} is.* → şekil.

şeklen, [Ar. şekl > şeklen شکلاً] *(şe'klen) {OsT} zf.* **1.** Şekil olarak; dış görünüşüyle. **2.** Yalnızca görünüş itibariyle.

şeklî, [Ar. şekl > şeklī / şekliyye شکلیه / شکلی] *(şekli:) {OsT} sf.* **1.** Biçimle ilgili; şekle ait. **2.** Biçimsel.

şekli, [şek-li] *{ağız} is.* Havuç. [DS]

şekliyat, [Ar. şeklī > şekliyyāt شکلیات] *(şekleyia:t) {OsT} is. dbl.* Biçim bilgisi; morfoloji.

şekm, [Ar. şekm شکم] *{OsT} is.* **1.** Sertlik. **2.** Güç kuvvet.

şekör, [İng. shaker] *is.* Kokteyli sallayıp karıştırmaya yarayan kapalı kap.

şekşerim, [şek+şer-im] *{ağız} is.* Bela. [DS]

şekur, [Ar. şükr > şekür شکور] *(şekû:r) {OsT} sf.* **1.** Şükreden. **2.** Allah'ın verdiği nimetlerden dolayı memnunluk duyan ve bunu ifade eden. **3.** İbadet edenleri, doğru yolda gidenleri mükâfatlandıran; Allah.

şekva, [Ar. şekvā شکوا / شکوی] *(şekva:) {OsT} is.* Şikâyet; yakınma.

şekvacı, [şekva-cı] *(şekva:cı) sf.* Yakınmacı; yakınıcı; şikâyet eden.

şekvaeser, [Ar. şekvā-eser شکوی أثر] *(şekva:eser) {OsT} is.* Şikâyet uyandıran; şikâyetçi.

şekve, [Ar. şekve شکوه] *{OsT} is.* Şikâyet; yakınma; yakını. ⊡ **şekve-tırāz,** *{OsT} Şikâyet donatan.*

şekvekâr, [Ar. şekve + Far. -kār شکوه کار] *(şekvekâ:r) {OsT} sf.* Şikâyet eden; yakınan; sızlanan.

şekveriz, [Ar. şekve + Far. -rīz شکوه ریز] *(şekveri:z) {OsT} sf.* Şikâyet eden; sızlanan; yakınan.

şel[1], **-lli** [Ar. şell شل] *{OsT} is.* **1.** Çolaklık. **2.** Elin, kolun eğri oluşu. **3.** *{ağız}* İnme; felç. [DS] **4.** *{ağız} sf.* İnmeli. [DS] ⊡ **şel şül,** *{eT} Yöntemsiz; metotsuz.* [DLT]

şel[2], [şel] *{ağız} is.* Sıkışmış, iri toprak parçası. [DS]

şela, [Yun. saglia => şelā] *(şelâ:) {ağız} is.* Salya. [DS]

şelacim, [Ar. şelcem > şelācim شلاجم] *(şelâ:cim) {OsT} is.* Şalgamlar.

şelale, [Ar. şelāle شلاله] *(şelâ:le) {OsT} is.* Büyük çağlayan; çavlan.

şelcem, [Ar. şelcem شلجم] *{OsT} is.* Şalgam.

şelçek, -ği [şel-çek ?] *{ağız} is.* Göz kapağı. [DS]

şele[1], [Erme. šalak => şele] *{ağız} is.* **1.** Yük. **2.** Ense. [DS]

şele[2], [? şele] *{ağız} is.* Küçük kavun. [DS]

şelefe, [? şelefe] *{OsT} sf.* **1.** Önlem almayı ihmal eden; temkinsiz. **2.** Hafifmeşrep. **3.** Tez canlı. **4.** *{ağız}* Yaramaz. [DS]

şelefi, [? şelefi] *{ağız} sf.* (Kumaş için) satışa yeni çıkan. [DS]

şelek[1], **-ği** [Erme. šelek => şelek شلك] *is.* **1.** Sırtta taşınan yük. *{ağız} (aynı)* [DS] **2.** Yük taşımakta kullanılan küfe. *{ağız} (aynı)* [DS] **3.** *{ağız}* Küçük sepet. [DS] **4.** *{ağız}* Fındık dalından çıkarılan ince çıtalardan yapılan orta büyüklükteki bir tür sepet. [DS] **5.** *{OsT}* Sırtta taşınacak kadar odun yükü. **6.** *{OsT}*

Yük dengi; denk; tay. ⊞ **şelek ipi,** *{ağız} Sırtta yük taşımakta kullanılan ip.* [DS]

şelek[2], **-ği** [? şelek] *{ağız} is.* **1.** Boynuzlarından biri kırılmış olan hayvan. **2.** Bir kulaklı keçi. **3.** Bir yanlı kazma veya çapa. [DS]

şelek[3], **-ği** [? şelek] *{ağız} is.* **1.** İç çamaşırı. **2.** Ev eşyası. [DS]

şelek[4], **-ği** [eşelek / eşkelek] *{ağız} is.* **1.** Elma, armut gibi meyvelerin yenilmeyen orta kısımları. **2.** Taneleri olmamış üzüm salkımı. [DS]

şelek[5], **-ği** [şelek] *{ağız} is.* Bir şeye karşılık verilen armağan. [DS]

şelek[6], **-ği** [şel-ek] *{ağız} sf.* **1.** Şaşı. **2.** (Ağaç için) kalem ucu gibi yontulmuş. [DS]

şelek[7], **-ği** [? şelek] *{ağız} sf.* Güç; yorucu. [DS]

şelek[8], **-ği** [selek > şelek] *{ağız} sf.* Attığı taşı hedefe isabet ettiren kişi. [DS]

şelek[9], **-ği** [şal-ak] *{ağız} sf.* Aptal. [DS]

şelekçi, [şelek-çi] *is.* Sırtında yük taşıyan kimse; hamal. *{ağız} (aynı)* [DS]

şeleklemek[1], [şelek-le-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* Yükü sırtlamak. [DS]

şeleklemek[2], [şelek-le-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Suçu başkasına yüklemek; iftira atmak. [DS]

şeleklenmek, [şelek-le-n-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* **1.** Yükü kendi sırtına vurmak; yüklenmek. **2.** Suçu üstlenmek. [DS]

şelel, [Ar. şelel شلل] *{OsT} is.* **1.** Çolaklık. **2.** El kol tutulması. **3.** *anat.* Gözün ağ tabakasının en duyarlı noktası. **4.** Ciltte oluşan leke. ⊞ **şelel-i asfar,** *{OsT} tıp. Ciltte oluşan sarı benek.*|| **şelel-i intāşiye,** *{OsT} bot. Çimlenme beneği.*|| **şelel-i sem'î,** *{OsT} anat. İşitme beneği.*

şelelendirmek, [şele-le-n-dir-mek] *{ağız} gçl. f. [-ir]* Abartmak. [DS]

şelelenmek, [şele-le-n-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* Arkasına yük almak. [DS]

şelem[1], [Ar. şelġām => şelem] *{ağız} is.* Şalgam. [DS]

şelem[2], [şelem] *{ağız} is.* Beklenilenden çok alınan ürün. [DS]

şelem[3], [? şelem] *{OsT} is.* Gerdan; gıdı.

şelemen, [? şelemen] *{ağız} is.* Şaşı. [DS]

şeleng, [Far. şeleng شلنگ] *{OsT} is.* Atlayıp zıplama; perende atma; soytarılar gibi hoplama.

şelep, -bi [? şelep] *{ağız} sf.* Çok hareketli; yaramaz. [DS]

şelepe, [? şelepe] *{ağız} is.* Yapışkan bulaşık. [DS]

şelet, - di [? şelet] *{ağız} sf.* → şelep. [DS]

şelevle, [Yun. kherovolo] *{ağız} is.* Ekin demeti; tutam. [DS]

şelevre, [Yun. kherovolo] *{ağız} is.* → şelevle. [DS]

şelf, [İng. shelf *(raf; sahanlık)*] *is. coğ.* Kıyı çizgisi ile kıta yamacının üst kenarı arasında yer alan hafif eğimli sahanlık biçimindeki sığ deniz tabanı; kıta sahanlığı.

şelfe, [? şelfe] *{ağız} sf.* Ayağına çabuk. [DS]

şelfin, [Biz. selkes] *{ağız} is.* Bir yaşından küçük horoz. [DS]

şelhe, [? şelhe] *{ağız} is.* Irmak ve gölde kullanılan büyük çengelli olta. [DS]

şelim, [Far. şelġām => şēlim] *{ağız} is.* Şalgam. [DS]

şelime, [? şelime] *{ağız} is.* Kuşak. [DS]

şelit, -di [? şelet / şelit] *{ağız} is.* Yaramaz; çok hareketli. [DS]

şellak, -ğı [İng. shellac *(lastik, lake)*] *is.* Cila ve vernik yapımında kullanılan, suda çözünmeyen, alkolde eriyen, çok küçük pulcuklar hâlinde tutuşkan doğal reçine; gomalak.

şellal, [Ar. (Sur.) şellāf شلاف] *{ağız} sf.* Dalkavuk. [DS]

şellalat, [Ar. şellālā شلالات] *(şellâ:lâ:t) {OsT} is.* Büyük çağlayanlar.

şellale, [Ar. şellāle شلاله] *(şellâ:le) {OsT} is.* Büyük çağlayan; şelale.

şellav, [Ar. (Sur.) şellāf شلاف] *{ağız} sf.* Şakacı. [DS]

şellavi, [Ar. şehlā > şehlāvī => şellavi] *(şellâvi:) {ağız} sf.* Şaşı. [DS]

şellevi, [? şellevi] *{ağız} sf.* Eğri; yamuk. [DS]

şellef, [? şellef] *{ağız} is.* Kör. [DS]

şellek[1], **-ği** [şal-la-k / şellek] *{ağız} sf.* Çıplak. [DS]

şellek[2], **-ği** [şellek] *{ağız} is.* **1.** Yığın; küme. **2.** Aşık oyununda, aşığın geniş tabanı üstünde duruşu. [DS]

şellek[3], **-ği** [? şellek] *{ağız} is.* Eski kadın ayakkabısı. [DS]

şelloğcu, [Ar. (Sur.) şellāf شلاف => şelloğ-cu] *{ağız} is.* Düzenci. [DS]

şelme, [Ar. şemle شمله] *{ağız} is.* Atkı; örtü. [DS]

şelpeşük, -ğü [şelp-eş-ük] *{ağız} sf.* Karışık; bulanık. [DS]

şelte[1], [Ar. şilte] *{ağız} is.* Yüzsüz yastık ve yatak; şilte. [DS]

şelte[2], [? şelte] *{ağız} is.* İp bükmekte kullanılan kasnağı çevirmekte kullanılan sicim. [DS]

şeltek[1], **-ği** [? şeltek] *{ağız} is.* Yardımcı. [DS]

şeltek[2], **-ği** [? şeltek] *{ağız} is.* Kalbur. [DS]

şelvar, [Far. şelvār شلوار] *(şelva:r) {OsT} is.* Şalvar. ⊞ **şelvar-bend,** *{OsT} Uçkur.*

şelve, [? şelve] *{ağız} is.* Yankı. [DS]

şem[1], [şem *(yans.)*] *is.* Köpek havlamasını ve bu biçimde bağırmayı anlatan kök. [Zülfikar] *şem-kirmek*

şem[2], **-m'i** [Ar. şemᶜ شمع] *{OsT} is.* **1.** Mum. **2.** Balmumu. ⊞ **şem'-i âlem-tāb,** *{OsT} Güneş.*|| **şem'-i asel,** *{OsT} Balmumu.*|| **şem'-i cihān-efrūz,** *{OsT}*

Dünyayı aydınlatan mum; sevgili.|| **şem'-i efrūhte,** *{OsT} Yanan mum.*|| **şem'-i felek,** *{OsT} Güneş.*|| **şem'-i ikbāl,** *{OsT} Talih ışığı.*|| **şem'-i ilāhî,** *{OsT} Kur'an-ı Kerim.*|| **şem'-i kâfur,** *{OsT} Kâfurdan yapılma mum.*|| **şem'-i külbe-i ahzan,** *{OsT} Hüzünler evinin mumu; Hz. Yusuf.*|| **şem'-i küşte,** *{OsT} Söndürülmüş mum.*|| **şem-i meclis-ārā,** *{OsT} Toplantıya renk katan güzel.*|| **şem-i sabah,** *{OsT} Güneş.*|| **şem-i seher,** *{OsT} Güneş.*|| **şem'-i şām-efrūz,** *{OsT} Geceyi aydınlatan güzel.*|| **şem'-i şeb-ārā,** *{OsT} Geceyi süsleyen ışık; güzel.*|| **şem'-i şebistān,** *{OsT} Gece kandili; gece mumu.*

şem³, -mmi [Ar. şemm شم] *{OsT} is.* Koku alma; koku duyma, koklama.

şem⁴, [Far. sīm => şem] *{ağız} is.* Gümüş. [DS]

şem'a, [Ar. şem' > şem'a شمعه] *{OsT} is.* Balmumu veya parafine batırılmış fitil. 🗗 **şem'a-ger,** *{OsT} Mum yapan kimse; mumcu.*|| **şem'a-gerān,** *{OsT} Mum yapan kimseler; mumcular.*|| **şem'a-gerān-ı hāssa,** *{OsT} İmparatorluk döneminde, sarayda mum yapan görevliler.*

şema, [Yun. skhema *(oluş biçimi)* / Lat. schema > Fr. schéma] *(şe'ma) is.* **1.** Bir aletin, bir aracın ya da karmaşık bir yapısı olan bir şeyin işleyişini, kuruluşunu, yapılışını ana çizgiler ve şekillerle açık olarak gösteren çizim. **2.** Bir tasarının, bir eserin genel çizgilerinden, ana noktalarından oluşan taslak; plan. **3.** *mat.* Bazı verileri veya bu verilere dayalı sonuçları çizimle gösterme.

şema'il, [Ar. şemīle > şemā'il شمائل] *(şema:il) {OsT} is.* **1.** Kapsanan şeylerin tümü. **2.** Bir kimsenin dış görünüşündeki özellikler. **3.** Huylar; karakterler. **4.** *isl.* Hz. Muhammed'in beden ve ahlak özellikleri ve nitelikleri; bu özelliklerini anlatan kitapların genel adı; şemail-i şerife; şemail-i nebi; şemail-i resul.

şema'ilname, [Ar. şemā'il + Far. nāme شمائلنامه] *(şema:ilna:me) {OsT} is.* Bir kimsenin dış görünüşünü ve özelliklerini anlatan eser.

şema'im, [Ar. şemīme > şemā'im شمائم] *(şema:im) {OsT} is.* Güzel kokular; kokular.

şemalaştırma, [şema-la-ş-tır-ma] *is.* Şemalaştırmak eylemi.

şemalaştırmak, [şema-la-ş-tır-mak] *gçl. f. [-ır]* Çizgilerle şema hâlinde göstermek; şema hâline getirmek.

şemarih, [Ar. şimrāḫ > şemārīḫ شماريخ] *(şema:ri:h) {OsT} is.* **1.** Asmanın ve hurmanın budak ya da salkımları. **2.** Dağ tepeleri.

şemate, [Ar. şemāte شماته] *(şema:te) {OsT} is.* Gürültü patırtı; şamata.

şematet, [Ar. şemātet شماتت] *(şema:tet) {OsT} is.* Bir kimsenin kötü bir duruma düşmesine sevinme.

şematik, -ği [Fr. schématique] *sf.* **1.** Ana çizgilerine indirgenerek şema hâlinde gösterilmiş. **2.** Bir organ ya da nesnenin genel düzenini gösteren.

şembel, [? şembel] *{ağız} sf.* Şakacı. [DS]

şembelek, -ği [şemb-ele-k ?] *{ağız} sf.* **1.** Güldürücü; oyuncu. **2.** Eline çabuk. [DS]

şembelekçi, [şembelek-çi] *{ağız} is.* Oyuncu; düzenci; güvenilmez. [DS]

şembellik, -ği [şembel-lik] *{ağız} is.* Komiklik. [DS] 🗗 **şembellik çıkarmak,** *{ağız} Oyunculuk yapmak; şaka yapmak.* [DS]

şemdan, [Ar. şem' + Far . -dān شمعدان] *(şemda:n) {OsT} is.* Şamdan.

şemdani, [Ar. şem' + Far . -dānī شمعدانى] *(şemda:ni:) {OsT} is.* Şamdancı.

şeme¹, [Ar. şemm => şamama] *{ağız} is.* Ekşimsi, kokulu bir kavun. [DS]

şeme², [Ar. şem'a => şeme] *{ağız} is.* Kandil. [DS]

şemel, [? şemel] *{ağız} is.* Ekin demeti; tutam. [DS]

şemelat, [Ar. şemalāt شملات] *(şemelâ:t) {OsT} is.* Arapların kıldan yapılmış baş örtüleri; sarıklar.

şemelek¹, -ği [Yun. khemōnikhó] *{ağız} is.* Ekşimsi ve kokulu küçük bir kavun; şamama. [DS]

şemelek², -ği [? şemelek] *{ağız} is.* Aşık oyununda kullanılan aşık kemiği. [DS]

şememe, [Yun. khemōnikhó] *{ağız} is.* → şamama. [DS]

şemen, [Yun. khemōnikhó] *{ağız} is.* → şamama. [DS] 🗗 **şemen şemen,** *{ağız} Güzel güzel.* [DS]

şemene, [Yun. khemōnikhó] *{ağız} is.* → şamama. [DS]

şemere, [? şemere] *{ağız} is.* Koyun. [DS]

şem'î, [Ar. şem'ī شمعى] *(şemi:) {OsT} sf.* **1.** Işığa ait; ışıkla ilgili. **2.** Mumla ilgili; muma ilişkin. **3.** Mum cinsinden olan. **4.** Mum yapan ve satan kimse; mumcu.

şemi, [? şemi] *{ağız} is.* Kadınların başlarına bağladıkları yazma. [DS]

şemik¹, -ği [süñük > şemik] *{ağız} is.* **1.** Ayak bileği kemiği. **2.** Topuk kemiği. **3.** Eklem. **4.** Sinir. **5.** Damar. [DS]

şemik², -ği [? şemik] *{ağız} is.* **1.** Kuru asma dalları. **2.** Asma fidanı. [DS]

şemiklenmek, [şemik-le-n-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* **1.** Katılaşmak. **2.** Katılaşıp kıkırdak durumunu almak. **3.** Kabuklanmak. **4.** Damarlı ve sinirli olmak. [DS]

şemikli, [şemik-li] *{ağız} sf.* **1.** (Odun için) kuru ve dayanıklı. **2.** Sertleşmiş. **3.** Kabuk bağlamış. [DS]

şemim, [Ar. şemm > şemīm شميم] *(şemi:m) {OsT} sf.* **1.** Güzel kokan; iyi kokulu. **2.** *is.* Güzel koku. 🗗 **şemîm-i cibāl,** *{OsT} Dağların güzel kokusu.*|| **şemîm-i kâkül,** *{OsT} Sevgilinin kâkülünün kokusu.*

şemile, [şemile] *{ağız} is.* → şamama. [DS]

şemime, [Ar. şemm >şemīme شميمه] *(şemi:me) {OsT} is.* Güzel kokulu şey.

şemkirmek, [çem-kir-mek] *{ağız} gçsz. f. [-ir]* Arsızca karşılık vermek. [DS]

şemi, [Ar. şeml شمل] *{OsT} is.* **1.** Kavrama; içine alma. **2.** Bürüme; örtme; sarma. **3.** Cemaat; topluluk.

şemle, [Ar. şeml *(içine alma)* > şemle شمله] *{OsT} is.* **1.** Büyük baş örtüsü. **2.** Büyük baş örtüsü ile yapılmış sarık. **3.** Elbise.

şemmamat, [Ar. şemmāmāt شمامات] *(şemma:ma:t) {OsT} is.* Yenmeyen güzel kokulu bir tür kavun.

şemmame, [Ar. şemm *(koklama)* > şemmāme شمامه] *(şemma:me) {OsT} is.* **1.** Hoş, güzel koku. **2.** Güzel kokulu fakat yenmeyen bir tür kavun; şamama.

şemmas, [Ar. şemmās شماس] *(şemma:s) {OsT} is.* **1.** Tepesi tıraşlı olan papaz. **2.** Kilise kandilcisi.

şemmaslık, -ğı [şemmas-lık] *is.* **1.** Şemmas olma durumu. **2.** Kilise kandilciliği.

şemme, [Ar. şemm *(koklama)* > şemme شمه] *{OsT} is.* **1.** Bir kere koklama. **2.** Çok az şey; az miktarda.

şemmî, [Ar, şemm > şemmī شمى] *(şemmi:) {OsT} sf.* **1.** Koklamaya ilişkin; koklama ile ilgili; koklamaya ait. **2.** Koku alan; koklayan.

şemnu, [Soğd. şmnv] *{eT} is.* Şeytan. [EUTS]

şempanze, [Afr. yerl. dill. / Fr. chimpanzé] *is. zool.* İnsanımsı maymungiller (primatlar) familyasından, ayakları beş parmaklı, tek yavru doğuran, iyi tırmanıcı, ormanlarda yaşayan bir tür maymun, *(Pan troglodytes).*

şemre, [? şemre] *{ağız} is.* Yüz. [DS]

şems, [Ar. şems شمس] *{OsT} is.* **1.** Güneş. **2.** *müz.* Klasik Türk müziğinin eski birleşik makamlarından birinin adı. **3.** *tasvf.* Bir nur kaynağı olarak görüntüye gelen Allah adı. ⊡ **şems-i asr,** *{OsT} İkindi güneşi.*|| **şems-i dırahşān,** *{OsT} Parlak güneş.*|| **şems-i fürūzān,** *{OsT} Parlak güneş.*|| **şems-i hakîkat,** *{OsT} Hakikat güneşi.*|| **şems-i münîr,** *{OsT} Parlak güneş.*|| **şems-i rahşān,** *{OsT} Parlak güneş.*|| **şems-pāre,** *{OsT} 1. Güneş parçası. 2. mecaz. Çok parlak.*|| **şems ü kamer,** *{OsT} Güneş ve ay.*||

şemsabad, [Ar. şems + Far. ābād شمس آباد] *(şemsa:ba:d) {OsT} is.* **1.** Bol güneşli yapı. **2.** Günlük güneşlik yer.

şemsamer, [Ar. şems => şemsamer] *{ağız} is.* Yer elması. [DS]

şemsaver, [Ar. şems + Far. āver] *{ağız} is.* Ayçiçeği. [DS]

şemse, [Ar. şems > şemse شمسه] *{OsT} is.* **1.** Yazma kitapların kaplarına, iç kapaklarına, yapıların kapı ve pencere üstlerine, kumaşlara işlenen güneş biçimindeki bezeme motifi. **2.** *{ağız}* Gümüş kılabdanla yapılmış yazma oyası. [DS]

şemsî, [Ar. şems > şemsī شمسى] *(şemsi:) {OsT} sf.* **1.** Güneşle ilgili; güneşe ilişkin. **2.** Güneşli. **3.** *is. {ağız}* Şemsiye. [DS] ⊡ **şemsî destegülü,** *{OsT} Dervişlerin giydiği kısa ve kolsuz hırka.*|| **şemsî yıl,** *{OsT} Güneş yılı.*

şemsi, [Ar. şemsī ?] *{ağız} sf.* İçki dağıtan. [DS]

şemsiye, [Ar. şemsī > şemsiyye شمسيه] *{OsT} sf.* **1.** Güneşe ait; güneşle ilgili. **2.** *is.* Bir sapın üzerine geçirilmiş esnek tellere gerili su geçirmez kumaştan yapılma, bir tür yağmurdan korunma eşyası. **3.** Aynı biçimde yapılmış daha büyük güneşlik. **4.** *bot.* Aynı topçuktan çıkan ve eşit uzunluktaki sapçıkların ucunda bulunan çiçek topluluğuna verilen ad; umbella.

şemsiyeci, [şemsiye-ci] *is.* Şemsiye yapan, satan ya da onaran kimse.

şemsiyecik, -ği [şemsiye-cik] *is. bot.* Birleşik şemsiyeyi oluşturan şemsiyelerin her birisi.

şemsiyecilik, -ği [şemsiye-ci-lik] *is.* **1.** Şemsiye yapma, satma veya onarma işi. **2.** Şemsiye sanayii.

şemsiyelik, -ği [şemsiye-lik] *is.* **1.** Şemsiye koymaya yarar kap veya şemsiye konulan yer. **2.** *sf.* (Kumaş vb. için) şemsiye yapımına uygun.

şemsiyemsi, [şemsiye-msi] *sf. bot.* (Çiçek için) şemsiyeyi andıran; şemsiye gibi olan.

şemspare, [Ar. şems + Far. pāre شمس پاره] *(şemspa:re) {OsT} is.* **1.** Güneş parçası. **2.** *sf.* Çok parlak.

şemssiper, [Ar. şems + Far. siper شمس سپر] *{OsT} is.* **1.** Şapka siperi. **2.** Güneşlik. **3.** Başı güneşten korumak için yapılmış beyaz başlık.

şemsüddevle, [Ar. şemsü'd-devlet شمس الدوله] *{OsT} is.* Devletin güneşi.

şemsüddin, [Ar. şemsü'd-din شمس الدين] *(şemsüddi:n) {OsT} is.* Dinin güneşi.

şemşamel, [Ar. şems => şemşamel] *{ağız} is.* Yer elması. [DS]

şemşamer, [Ar. şems => şemşamer] *{ağız} is.* Ayçiçeği. [DS]

şemşe, [Ar. şemsiye => şemşe] *{ağız} is.* Şemsiye. [DS]

şemşek, -ği [şüğ-(ü)ş-e-k > şimşek / şemşek] *{ağız} is.* Şimşek.[DS]

şemşempürü, [şem+şem+pür-ü] *{ağız} is.* Puslu, sisli ve yağıp yağmayacağı belli olmayan hava. [DS]

şemşimek, [şem-(i)ş-i-mek] *{ağız} gçsz. f. [-ir]* **1.** (Yemek için) ekşimeye yüz tutmak; bozulmak. **2.** (Tüy için) dökülmek.[DS]

şemşir, [Far. şem-i şīr *(aslan tırnağı)* شم شير] *(şemşi:r) {OsT} is.* Kılıç. ⊡ **şemşîr-bāz,** *{OsT} Kılıç oynayan; kılıçla tehlikeli gösteriler yapan.*|| **şemşîr-**

be-dest, *{OsT} Kılıç tutan; elinde kılıç bulunan.*|| **şemşîr-i Hindî,** *{OsT} 1. Hint kılıcı. 2. Eskiden Hindistan'da yapılan ve tercih edilen bir çelik kılıç.*|| **şemşîr-i tāb-dār,** *{OsT} Parlak kılıç.*|| **şemşîr-i zulm,** *{OsT} Zulüm kılıcı.*|| **şemşîr-zen,** *{OsT} Kılıç çeken.*

şemşirger, [Far. şemşīr-ger شمشیرگر] *{OsT} is.* Kılıç yapan kimse; kılıç ustası; kılıççı.

şemşirgeran, [Far. şemşīr-gerān شمشیرگران] *{OsT} is.* **1.** Kılıç yapan kimseler; kılıç ustaları; kılıççılar. **2.** Osmanlı sarayında kılıç yapan ustalara verilen ad.

şemşiye, [Ar. şemsiye => şemşiye] *{ağız} is.* Şemsiye. [DS]

şemyane, [Far. şemyāne شمیانه] *(şemya:ne) {OsT} is.* Gölgelik.

şe'n, [Ar. şe'n شأن] *{OsT} is.* **1.** İş. **2.** Yeni iş; son durum.

şen[1], [Erme. šen *(meskun yer)*] *{OsT} sf.* Bayındır; mamur. ⊡ **şen olmak,** *Sevinmek; neşelenmek; mutlu olmak.*|| **şen şakrak,** *Çok neşeli; dertsiz tasasız.*|| **şen şatır,** *Çok neşeli; dertsiz tasasız.*

şen[2], [Far. şen شن] *sf.* **1.** Yaşamaktan mutlu olduğunu davranışları ile belli eden; neşeli; sevinçli; güler yüzlü. **2.** Neşe veren; neşelendiren; eğlendiren. **3.** Neşe belirtisi gösteren.

şen[3], [Far. şen شن] *{OsT} is.* **1.** Naz; eda. **2.** Göze ve gönle hoş görünen durum. **3.** Kendir.

şen[4], **-nni** [Ar. şenn شن]*{OsT} is.* Şaraba su karıştırma.

şena'at, -ti [Ar. şenᶜ > şenāᶜat شناعت] *(şena:at) {OsT} is.* Alçaklık; kötülük; fenalık; iğrençlik.

şenafat, [? şenafat] *{ağız} is.* Şıra çıkarmak için içinde üzüm ezilen ağaç tekne. [DS]

şenar, [Ar. şenār شنار] *{OsT} is.* Utanç; büyük ayıp.

şenayi, -yi'i [Ar. şeniᶜā > şenāyiᶜ شنایع] *(şena:yi:) is.* Kötü, iğrenç işler; yakışıksız işler.

şenbih, [Far. şenbih شنبه] *{OsT} is.* **1.** Gün. **2.** Cumartesi.

şenbuy, [Far. şehnişīn => Kenç. şanbuy / şebnuy] *{eT} is.* → şabnuy. [DLT]

şende, [şen-de ?] *{ağız} zm.* **1.** O. **2.** Orda. [DS]

şenderde, [şen-der-de ?] *{ağız} zm.* → şende. [DS]

şendere[1], [şen-de-re ?] *{ağız} zm.* Şura; şurası. [DS]

şendere[2], [? şendere] *is.* **1.** Kaplamacılıkta kullanılan bir tür ince tahta. **2.** Fıçı kaburgası.

şendik, -ği [şen-lik / şen-dik] *{ağız} is.* Kalabalık; şenlik. [DS]

şene, [Far. şāne شانه] *{ağız} is.* Yaba. [DS]

şenelek, -ği [şen-el-ek] *{ağız} sf.* Hoppa. [DS]

şenelme, [şen-el-me] *is.* Şenelmek eylemi.

şenelmek, [şen-el-mek شنلمك] *gçsz. f. [-ir]* **1.** (Boş bir yer için) insanların yerleşmesi ile yurt haline gelmek; meskûn olmak. **2.** Keyiflenmek; neşelenmek; mutlu olmak; şenlenmek. *{ağız} (aynı)* [DS] **3.** *{ağız}* (Bitki için) gelişmek; büyümek; serpilmek; sürgün vermek. [DS] **4.** *{OsT}* Keyiflenmek; neşelenmek; sevinmek. **5.** *{eAT} {OsT}* Meskûn ve mamur hâle gelmek.

şeneltme, [şen-el-t-me] *is.* Şeneltmek eylemi.

şeneltmek, [şen-el-t-mek شنلتمك] *gçl. f. [-ir]* **1.** *{OsT}* Boş bir yeri yurt durumuna getirmek; yerleşime açmak; meskûn kılmak. **2.** *{ağız}* Şenlendirmek. [DS] **3.** *{ağız}* Kurup geliştirmek; canlandırmak. [DS] **4.** *{ağız}* Onarmak; düzeltmek. [DS] **5.** (Ateş için) canlandırıp parlatmak. **6.** *{ağız}* Bir yerde yerleşerek çoğalmak.[DS]

şeng[1], [Çin. shêng => şeñ] *(şeñ) {eT} is.* Yarım litre civarında hacim ölçüsü. [Clauson]

şeng[2], [Far. şeng شنگ] *{OsT} sf.* **1.** Neşeli; şen; kıvrak. **2.** *is.* Eşkıya; soyguncu; hırsız; haydut. ⊡ **şenge bakmak,** *{ağız} Gözlemek.* [DS]

şengar, [şen+hıyar > şengar] *{ağız} is.* Acur. [DS]

şengare, [Ar. şenġāre / şenġāret شنغارت / شنغاره] *(şenga:re) {OsT} is.* Kötü huyluluk; kötü karakter.

şenger, [şen+hıyar > şenger] *{ağız} is.* → şengar. [DS]

şengerf, [Ar. şengerf شنگرف] *{OsT} is. kim.* Zincifre.

şenggi, [şu+o+ki ? => şeñ-gi] *(şeñgı) {ağız} zm.* Şunu. [DS]

şengel, [çengel > şengel] *{ağız} is.* Üvendire demiri. [DS]

şengil, [şeng-il] *{ağız} sf.* Candan davranışlı; içtenlikli. [DS]

şengilcik, -ği [şengil-cik] *{ağız} is.* Çamaşırhane; yunak. [DS]

şengü, [şu+ön-kü] *{ağız} zm.* Şunu; şu. [DS]

şengül, [şen-gil > şengül شنكل] *{eAT} {OsT} sf.* **1.** Güler yüzlü. **2.** Ferahlık veren. **3.** Hoş sohbet. **4.** Açık meşrep.

şenhıyar, [şen+hıyar] *{ağız} is.* Acur. [DS]

şe'nî, [Ar. şe'n > şe'nī شئنی] *(şe-ni:) {OsT} is. fel.* Gerçek.

şenî, -i'ı [Ar. şenᶜ > şenīᶜ شنیع] *(şen-i:) {OsT} sf.* Utanç verici; çok çirkin.

şenia, [Ar. şenīᶜ > şenīᶜa شنیعه] *(şen-i:a) {OsT} is.* **1.** İğrenç şey; kötü iş. **2.** *sf.* İğrenç; kötü; çirkin.

şenikmek, [şen-ik-mek] *{ağız} gçsz. f. [-ir]* Yaramazlık yapmak; huysuzlanmak. [DS]

şenit, [Yun. sanidi => şenit / senit] *{ağız} is.* Üzerinde hamur açılan tahta; yastığaç. [DS]

şeniy, [Fr. chanille] *is.* **1.** Tüylü hah ipi. **2.** Bu iplikle

üretilmiş halı. **3.** Kadife ya da pelüş üretiminde kullanılan, her büklümünde iplik uçları verilmiş bir tür fantezi iplik.

şeniyet, [Ar. şe'nī > şe'niyyet شنيت] *(şe-niyyet) {OsT} is. fel.* Gerçeklik.

şenk, [Far. şeng => şenk] *{ağız} sf.* İşi yolunda; keyfi yerinde. [DS]

şenlendirilme, [şen-le-n-dir-il-me] *is.* Şenlendirilmek eylemi.

şenlendirilmek, [şen-le-n-dir-il-mek] *edil. f. [-ir]* Şen ve bayındır duruma getirilmek; şenlenmesi sağlanmak.

şenlendirme, [şen-le-n-dir-me] *is.* Şenlendirmek eylemi.

şenlendirmek, [şen-le-n-dir-mek] *gçl. f. [-ir]* **1.** (Yer ve ortam için) neşe katmak. **2.** (Kişi için) o kişinin neşelenmesini sağlamak. **3.** (Yer için) bayındır hâle getirmek.

şenleniş, [şen-le-n-iş] *is.* Şenlenmek eylemi veya biçimi.

şenlenme, [şen-le-n-me] *is.* Şenlenmek eylemi.

şenlenmek, [şen-le-n-mek] *dönşl. f. [-ir]* **1.** (Kişi için) sevinçli, mutlu olmak; neşelenmek; sevinmek. *{OsT} (aynı)* **2.** (Yer ve ortam için) duyulan sevinci yansıtır duruma gelmek. **3.** (Yerleşim birimi için) bayındır duruma gelmek; canlanmak. *{eAT} {OsT} (aynı)* **4.** *mecaz.* Canlılık, hareket kazanmak.

şenlik[1], -ği [şen-lik شنلك] *is.* **1.** Şen olma durumu ve özelliği; şetaret; sevinç; neşe. *{OsT} (aynı)* **2.** Bayram ve başka kutlama dolayısıyla düzenlenen eğlencelerin tümü. **3.** Belli bir sanat veya sanatçıya ayrılmış gösteriler dizisi; festival. **4.** Kavga gürültü; şamata; patırtı. **5.** *mecaz.* Sevinç; neşe. **6.** *{eAT} {OsT}* Meskûn ve mamur olma durumu. **7.** *{ağız}* Bayram kalabalığı; herhangi bir kalabalık; topluluk. [DS] **8.** *{ağız}* Çoluk çocuk; aile. [DS] **9.** *{ağız}* Erkeğin eşi; karı. [DS] **10.** *{ağız}* Konuk. [DS] ⊡ **şenlik etmek,** *{eAT} Meskûn ve bayındır hâle getirmek.*|| **şenlik görmemiş,** *(Kişi için) kaba, görgüsüz; terbiyesiz.*|| **şenlik oğlanı,** *{OsT} Kendisi ile eğlenilen çocuk.*|| **şenlik yer,** *{OsT} Çayır çimenli ve ağaçlı yer.*

şenlik[2], -ği [şen-lik] *{ağız} is.* Ev önündeki bahçe; bostan. [DS]

şenlikli, [şen-lik-li] *sf.* **1.** (Yer için) çok kimsenin oturduğu, kalabalık, bayındır; canlı; hareketli; şerefli. **2.** Eğlenceli; neşeli; canlı. **3.** *{ağız}* Kalabalık; eğlenceli. [DS]

şenliksiz, [şen-lik-siz] *sf.* **1.** Kalabalık olmayan; tenha. **2.** Eğlencesiz; eğlenceli olmayan.

şenluğa, [şen-liğ-e > şenluğa شنلوغه] *{eAT} ünl.* Şerefe; sağlığa; esenliğe.

şennar, [Ar. şennār شنار] *(şenna:r) {OsT} is.* Büyük ayıp; utanç.

şennaz, [? şennaz] *{ağız} sf.* Öfkeli. [DS]

şennik, -ği [şen-lik / şennik] *{ağız} is.* **1.** Sebze bahçesi. **2.** Kalabalık; topluluk. [DS]

şenşene, [Ar. şenşene شنشنه] *{OsT} is.* Yöntem; âdet; usul. ⊡ **şenşene-i azāmet ve ikbāl,** *{OsT} İkbal ve azamet geleneği.*

şenük, [Çin. tschun] *{eT} is.* Planet; gezegen. [EUTS]

şeol, [İbr. şeol] *is.* İncil, Eski Ahit ve İbrani edebiyatında ölünün ruhunun gittiği yer için kullanılır.

şep[1], [şab / şap / şeb / şep / şıb / şıp / şip *(yans.)*] *is.* Çarpma, vurma; bu biçimde çene çalma, ökçesiz ayakkabı, terlik vb. ile tabana çarpa çarpa yürümeyi anlatan kök. [Zülfikar] *şep-ik çalmak, şep-ik vurmak, şep(p)-ik-le-mek*

şep[2], [şep *(yans.)*] *{eT} e.* Aceleyi anlatan bir edat. [DLT] ⊡ **şep kelmek,** *{eT} Acele gelmek; çabuk gelmek.* [DLT]

şep[3], [şep *(yans.)*] *{ağız} is.* Kamçının ucundaki meşin parçası. [DS]

şep[4], [Ar. şabb => şep] *{ağız} is.* **1.** Şap. **2.** Şap hastalığı. [DS]

şepbeli, [şep *(yans.)* > şep(b)-e-li] *{ağız} sf.* **1.** Akılsız. **2.** Yaramaz. [DS]

şepe[1], [şep-e] *{ağız} is.* **1.** Çığ. **2.** Rüzgârın savurup biriktirdiği kar yığını. **3.** Sulu sepken yağan kar. [DS]

şepe[2], [Ar. (Sur.) şelekke شلكه ?] *{ağız} is.* **1.** Mayasız hamurdan yapılan sac ekmeği. **2.** Arpa ekmeği. **3.** Yufka ekmeği. [DS]

şepe[3], [şep-e] *{ağız} is.* Boğa gerdanındaki sarkık et; mendil. [DS] ⊡ **şepe minderi,** *{ağız} İçinde az yün veya pamuk bulunan ince minder.* [DS]

şeperze, [? şeperze] *{ağız} sf.* Dağınık; bakımsız. [DS]

şepidi, [? şepidi] *{ağız} is.* Küçük eşek arısı. [DS]

şepik, -ği [şep *(yans.)* > şep-ik / Erme. c'ep'ik [Dankoff]] *{ağız} is.* Alkış. [DS] ⊡ **şepik çalmak,** *{ağız} Alkışlamak.* [DS]|| **şepik vurmak,** *{ağız}* → şepik çalmak. [DS]

şepildirik, -ği [şep *(yans.)* > şep-il-dirik] *{ağız} is.* Başak bağlamaya yüz tutmuş ekin. [DS]

şepilemek, [sepi-le-mek / şepi-le-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* (Deri için) şaplamak; sepilemek. [DS]

şepirdek[1], -ği [şep *(yans.)* > şep-ir-de-k] *{ağız} sf.* **1.** Yüzsüz. **2.** Geveze. [DS]

şepirdek[2], -ği [şepir-de-k] *{ağız} sf.* (Kadın için) benleri olan. [DS]

şepit, -di [şep *(yans.)* > şep-it] *{ağız} is.* **1.** Yufkadan daha küçük ve biraz kalınca ekmek. **2.** Yufka ekmek. **3.** Uzun, dar ve ince yufka. **4.** Arpa ekmeği. [DS] ⊡ **şepit ekmek,** *{ağız}* → şepit. [DS]

şepkele, [? şepkele] *{ağız} is.* Altın ve gümüşü parlatmaya yarayan bir taş. [DS]

şepki, [şep-ki ? شپكى] *{eAT} is.* Yeleksiz ok.

şepli, [şep-li] *{ağız} sf* Şaplı. ⊕ **şepli çaruk,** *{ağız} İçine şap sürülmüş çarık.* [DS]

şeppiklemek, [şep(p)-ik-le-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor)* Alkışlamak. [DS]

şepşek[1], **-ği** [şep-(i)ş-e-k / şapşak] *{ağız} is.* **1.** Ağaçtan yapılmış su kovası. **2.** Maşrapa. **3.** Huni. [DS]

şepşek, -ği [şap-(ı)ş-a-k / şep-(i)ş-e-k] *{ağız} sf* Geveze. [DS]

şepşelek, -ği [şep-(i)ş-ele-k] *{ağız} is.* Şimşek. [DS]

-şer, [-ar / -er / -(ş)-er / -(ş)-ar] *yap. eki* → -ar.

şer[1], **-r'i** [Ar. şerʿ شرع] *{OsT} is.* **1.** Su içilecek yere giden yol. **2.** İzlenmesi gereken belirli bir yol. **3.** Geniş cadde; yol. **4.** *isl.* Müminlerin gitmesi gereken yol; Allah'ın koyduğu yasa; Allah'ın emirlerinin bütünü; şeriat. **5.** *mecaz.* Yasa; kanun. ⊕ **şer'-i şerîf,** *{OsT} İslam şeriatı.*

şer[2], **-rri** [Ar. şerr شر] *{OsT} is.* **1.** Kötülük; fenalık. **2.** Kavga; gürültü. ⊕ **şer atmak,** *{ağız} Birine suç yüklemek; ıftira atmak; kara çalmak.* [DS]|| **şerr ü fesād,** *Kötülük ve bozukluk.*

şer[3], **-rri** [Ar. şerr شر] *{OsT} sf.* **1.** Kötülük yapan. **2.** Çok kötü; daha kötü. **3.** *{ağız}* Yaramaz. [DS] ⊕ **şerrü'n-nas,** *{OsT} İnsanların en kötüsü.*

şer[4], [? şer] *{ağız} is.* Söz. [DS]

şerafet, [Ar. şerāfet شرافت] *(şera:fet) {OsT} is.* **1.** Şereflilik. **2.** Soyluluk. **3.** Hz. Hasan vasıtası ile Hz. Peygamberin soyundan gelme; şeriflik. ⊕ **şerāfet-i Mekke-i mükerreme,** *{OsT} Mekke şerifliği.*

şeraif, [Ar. şerīfe > şerāʾif شرائف] *(şera:if) {OsT} is.* Mutlular.

şeraih, Ar. şerīḥa > şerāiḥ شرائح] *(şera:ih) {OsT} is.* **1.** Et dilimleri. **2.** Vücuttan kopmamış fakat dokusundan ayrılmış et parçaları.

şera'ir, [Ar. şerīre *(kıvılcım)* > şerāʾir شرائر] *(şera:ir) {OsT} is.* Kıvılcımlar.

şera'it, [Ar. şarṭ > şerīṭa > şerāʾiṭ شرائط] *(şera:it) {OsT} is.* Şartlar; koşullar. ⊕ **şerāit-i istibdal,** *{OsT} Vakıfnamede yer almadığı hâlde vakfın şartlarının değiştirilmesini gerektiren durumlar.*|| **şerāit-i vakf,** *{OsT} Vakıfnamede, vakıf yapan tarafından öngörülen istekler ve kurallar.*

şeraket, [Ar. şirket > şerāket شراكت] *(şera:ket) {OsT} is.* **1.** Ortaklık; şirket; şeriklik. **2.** Arkadaşlık.

şer'an, [Ar. şerʿ > şerʿan شرعا] *(şer-an) {OsT} zf.* Şeriat bakımından; şeriatça.

şerar, [Ar. şerār شرار] *(şera:r) {OsT} is.* Kıvılcım.

şerare, [Ar. şerāre شراره] *(şera:re) {OsT} is.* Kıvılcım. ⊕ **şerāre-figen,** *{OsT} Kıvılcım saçan.*|| **şerāre-fiken,** *{OsT} Kıvılcım saçan.*|| **şerāre-i elektrikiye,** *{OsT} fiz. Artı ve eksi uçların birbirine değmesi ile oluşan kıvılcım; ark.*

şeraret, [Ar. şerāret شرارت] *(şera:ret) {OsT} is.* Kötülük; fenalık.

şeraset, [Ar. şerāset شراست] *(şera:set) {OsT} is.* **1.** Kötü huyluluk. **2.** Huysuzluk. **3.** Geçimsizlik.

şerasif, [Ar. şersüf > şerāsīf شراسيف] *(şera:si:f) {OsT} is. ant.* Kaburga kemiklerinin ön uçlarında bulunan kıkırdak yapılar.

şerat, [Ar. şeraṭ شرط] *{OsT} is.* **1.** İz; işaret; belirti. **2.** Herhangi bir şeyin en değersizi.

şeravaz, [Far. şīre + Ar. ḥavż => şıra+havuz-u] *{ağız} is.* Üzüm ezilen tekne. [DS]

şerayi, -yi'ı [Ar. şerī ʿat > şerāyiʿ شرايع] *(şera:yi:) {OsT} is.* Şeriatlar, şeriat hükümleri. ⊕ **şerāyi-i salîfe,** *{OsT} Hz. Muhammed'den önceki peygamberlerin şeriatları.*

şerayin, [Ar. şiryān > şerāyīn شرايين] *(şera:yi:n) {OsT} is.* Atardamarlar. ⊕ **şerāyîn-i harkafiye,** *{OsT} anat. Uyluk kemiğinin iç ve dış tarafından geçen atardamarlar.*|| **şerāyîn-i kilyevî,** *{OsT} anat. Böbreklere kan getiren damarlar.*|| **şerāyîn-i masarikiye,** *{OsT} anat. Bağırsaklara kan getiren damarlar.*|| **şerāyîn-i sübātiye,** *{OsT} anat. Boynun iki yanında yer alan ve kalpten beyne giden iki ana atardamar; şah damar.*

şerazet, [Ar,. şerāzet شرازت] *(şera:zet) {OsT} is.* **1.** Sert olma. **2.** Kabalık; haşinlik.

şerazim, [Ar. şirẕime *(küçük topluluk)* > şerāẕim شراذم] *(şera:zim) {OsT}* Küçük topluluklar; gruplar.

şerbe, [? şerbe] *{ağız} is.* Küçük toprak testi. [DS]

şerbet, [Ar. şürb > şerbet شربت] *{OsT} is.* **1.** Şeker ile kaynatılmış meyve suyundan yapılma içecek. **2.** Bal ile suyu karıştırmak suretiyle yapılan içecek. **3.** Belli durumlar veya olaylarda konuklara sunulan şekerli içecek. **4.** Sıvı ilaç. **5.** Suda eritilmiş, çorba kıvamına getirilmiş kimi katı maddelere verilen ad. **6.** *{ağız} folk.* Nişan. [DS] **7.** *{ağız}* Bitkilere verilen sulu gübre. [DS] **8.** *{ağız}* Dolandırıcıların halka sattıkları veya verdikleri sahte ilaç. [DS] ⊕ **şerbet başı,** *{ağız} folk. Gelin evinin gönderdiği şerbet bardağına, oğlan evinin altın bağlayarak geri göndermesi.* [DS]|| **şerbet düzdürmek,** *{eAT} İlaç hazırlatmak.*|| **şerbete yatmak,** *{ağız} (Frengili hasta için) tütsüye yatmak.* [DS]|| **şerbet gibi,** *(Hava için) yumuşak; ılık ve güzel.*|| **şerbet içme,** *Nişan töreni.*|| **şerbet içmek,** *{ağız} folk. Nişan yapmak.* [DS]|| (birinin) **şerbetine uğramak,** *{ağız} O kişiden zarar görmek.* [DS]

şerbetçi, [şerbet-çi] *is.* **1.** Şerbet yapan ya da satan kimse. **2.** Şerbet satılan dükkân. ⊕ **şerbetçi otu,**

bot. Kenevirgiller familyasından, yaprakları karışık, saplı ve paralel, çiçekleri bir eşeyli, 2 ile 5 metre boyunda, sarılgan, çok yıllık, kozalakçıklarının üzerini kaplayan lupulin denilen, biraya acımsı bir çeşni vermekte kullanılan sarı bir toz bulunan bitki, (Humulus lopulus).

şerbetçilik, -ği [şerbet-çi-lik] *is.* Şerbet yapma ve satma işi.

şerbethane, [Ar. şerbet + Far. -ḫāne شربتخانه] *(şerbetha:ne) {OsT} is.* **1.** Şerbet yapılan yer. **2.** İmparatorluk döneminde meyhanelere verilen ad. ⊡ **şerbethane gediği,** *{OsT} İmparatorluk döneminde, alkollü içki satmak için verilen izin ve ayrıcalık.*

şerbetiye, [Ar. şerbetiyye] *{ağız} is.* İki üç metre uzunluğunda, yarım metre genişliğinde iki başı işlemeli havlu veya örtü. [DS]

şerbetleme, [şerbet-le-me] *is.* **1.** Şerbetlemek eylemi. **2.** Seramikçilikte, sırlı fırınlama sırasında meydana gelen sır bozukluklarını gidermek için seramikler üzerine ikinci bir sır çekme işlemi. **3.** *{ağız}* Frengi. [DS]

şerbetlemek, [şerbet-le-mek] *gçl. f [-er] [-l(i)-yor]* **1.** Şerbet vermek; şerbet eklemek. **2.** (Bitki için) verimini arttırmak üzere sıvı gübre vermek. **3.** (Kişi için) zehirli hayvan sokmasın diye afsunlamak.

şerbetlenme, [şerbet-le-n-me] *is.* Şerbetlenmek eylemi.

şerbetlenmek, [şerbet-le-n-mek] *edil. f. [-ir]* **1.** Şerbet verilmek; şerbet eklenmek. **2.** (Bitki için) sulu gübre verilmek. **3.** (Kişi için) zehirli hayvanlara karşı afsunlanmak. **4.** *dönşl. f.* Şerbetli hâle gelmek.

şerbetli, [şerbet-li] *sf* **1.** İçine şerbet katılmış olan. **2.** İçinde şerbet bulunan. **3.** (Bitki için) sulu gübre verilmiş olan. **4.** (Kişi için) zehirli hayvanlara karşı afsunlanmış olan. *{ağız} (aynı)* [DS] **5.** *mecaz.* (Kişi için) kötü işler yapmayı kendisine huy edinmiş olan; kötülüğe bağışıklığı olan. *{ağız} (aynı)* [DS] **6.** *mecaz.* (Kişi için) kendisine kötü davranılmasına alışmış olan. ⊡ **şerbetli dil,** *{ağız} Kandırıcı konuşma; tatlı dil.* [DS]

şerbetlik, -ği [şerbet-lik] *sf* **1.** Şerbet yapmaya elverişli olan. **2.** *{ağız}* Aptalca eli açık. [DS] **3.** Şerbet yapmak için ayrılmış olan. **4.** *is.* Şerbet koymak ya da sunmakta kullanılan kap. **5.** *{OsT}* Çırağa verilen bahşiş. **6.** *{ağız}* Bahşiş; sevinmelik. [DS] **7.** *{ağız}* Oda duvarına veya ocağın iki yanına şerbet şişeleri koymak için oyularak yapılmış bir tür raf. [DS] **8.** *{ağız} folk.* Şerbet törenine gönderilen şeker. [DS]

şerbetsiz, [şerbet-siz] *sf.* **1.** İçine şerbet katılmamış olan. **2.** İçinde şerbet bulunmayan. **3.** (Bitki için) sulu gübre verilmemiş olan. **4.** (Kişi için) zehirli hayvanlara karşı afsunlanmamış olan.

şerc, [Ar. şerc شرج] *{OsT} is.* **1.** İnsan ve hayvanlarda, göden bağırsağının dışkıları atmaya yarayan dışa açılan deliği; anüs. **2.** *gnşl.* Kadın cinsel organı.

şere, [Ar. şerḥa => şere] *{ağız} is.* Yara veya yanık izi. [DS]

şeref, [Ar. şeref شرف] *{OsT} is.* **1.** Kişinin, kendi kendini sayacak ve başkalarının da saymasını sağlayacak biçimde davranmasını sağlayan manevî değerlerin tümü; onur. **2.** Üstün nitelik ve erdem sayesinde kazanılmış iyi şöhret. **3.** Başkalarının saygı göstermesinden kaynaklanan doyum; onur; gurur. **4.** Övünç nedeni olan şey. **5.** Ayrıcalık; lütuf. ⊡ **şeref avlusu,** *Bir şatonun, bir sarayın ana avlusu.*|| **şeref-bahş,** *Şeref veren; şereflendiren.*|| **şeref-bahşā,** *{OsT}* → şeref-bahş.|| **şeref bulmak,** *Şeref kazanmak.*|| **Şerefe!** *İçki içilirken, karşısındakine saygı duyulduğunu göstermek için söylenen söz; sağlığınıza.*|| **şeref-efzā,** *1. Şeref artıran. 2. Şeref artırıcı.*|| **şeref-hāh,** *{OsT} 1. Şeref dileyen. 2. Onur sağlayan.*|| **şeref-han,** *{OsT} Şeref sağlayan; şeref dileyen.*|| **şeref-i ārızî,** *{OsT} Rütbe ya da makamdan ileri gelen saygı.*|| **şerefine,** *Kutlamasına.*|| **şerefiyle,** *Adını kirletmeden; namusuyla.*|| **şeref-i izāfî,** *{OsT} Rütbe veya makamın sağladığı şeref*|| **şeref-i zātî,** *{OsT} Kişinin yaradılıştan sahip olduğu özelliklerden ve erdemlerden doğan şeref.*|| **şeref kıtası,** *{OsT} Devlet başkanı, bakanlar ve genelkurmay başkanları gibi üst düzey devlet adamlarının ülke, kışla ya da kurum ziyaretlerinde yapılan karşılamalarda hazır bulunan özel bölük ve bandodan oluşan kıta.*|| **şeref konuğu,** *Varlığıyla ve kişiliğiyle toplantı, tören vb.ne değer katacağı düşünülen, kendisine ayrıcalık tanınan ve en fazla önem verilen konuk veya kimse; şeref misafiri; onur konuğu.*|| **şeref locası,** *Tiyatro ve sinema gibi yerlerde şeref konuklarına ayrılan loca.*|| **şeref misafiri,** *Varlığıyla ve kişiliğiyle toplantı, tören vb. ne değer katacağı düşünülen, kendisine ayrıcalık tanınan ve en fazla önem verilen konuk veya kimse; şeref konuğu; onur konuğu.*|| **şeref-nümā,** *{OsT} 1. Şeref gösteren. 2. müz. Klasik Türk müziğinde birleşik bir makam.*|| **şeref-pezîr,** *{OsT} Şeref kazanan.*|| **şeref-resān,** *{OsT} Şeref eriştiren; şeref ulaştıran.*|| **şeref-rîz,** *{OsT} Şeref veren.*|| **şeref-sādır,** *{OsT} Şeref veren.*|| **şeref salonu,** *Hava alanı, terminal, saray vb. büyük yapılarda, yalnızca önemli kişilerin alınıp ağırlandığı ya da önemli törenlerin yapıldığı yer.*|| **şeref-sānih,** *{OsT} (Padişah buyruğu için) şerefle hatırlanan.*|| **şeref sözü,** *Namus üzerine verilmiş olan söz; namus sözü.*|| **şeref-sudūr,** *{OsT} (Padişah buyruğu için) şerefle çıkan.*|| **şeref-sünūh,** *{OsT} (Padişah buyruğu için) şerefle hatırlanan.*|| **şeref-tevārüd,** *{OsT} Şerefle gelen.*|| **şeref tribünü,** *Top sahası, at yarışı alanları gibi açık seyir yerlerinde devlet başkanları ile yüksek makamlardaki devlet görevlilerine, kumandanlara, kulüp yöneticilerine ayrılmış olan özel seyir yeri.*||

şerefü'd-dîn, *{OsT} Dinin şerefi.*|| **şerefü'l-insān,** *{OsT} İnsanın şerefi; insanın üstünlüğü.*|| **şerefü'l-mekân bil-mekîn,** *{OsT} Bir yerin şerefi onda oturana bağlıdır.*|| **şeref üyesi,** *Toplumda gördüğü saygı sebebiyle dernek veya kuruluşa onur vereceği düşünülerek alınan üye; onur üyesi.*|| **şeref-vārid,** *{OsT} Şerefle gelen.*|| **şeref-vāsıl,** *{OsT} Şerefle gelen.*|| **şeref-vürūd,** *{OsT} Şerefle gelen.*|| **şeref-vusūl,** *{OsT} Şerefle gelen.*|| **şeref vermek,** *Onur duymasına neden olmak; onur vermek; onurlandırmak.*|| **şeref-yāb,** *{OsT}* → şerefyab.|| **şeref yeri,** *Bir toplantıda, özel saygı gösterilen kimse için ayrılmış yer.*|| **şeref-zāhir,** *{OsT} Şerefle çıkan.*|| **şeref-zuhūr,** *{OsT} Şerefle çıkan.*

şerefe, [Far. şerefe / şürfe *(teras)* شرفه] *{OsT} is.* **1.** Yüksek bir yerin çıkıntısı. **2.** Minarelerde, gövdeyi çepeçevre dolanan, kenarları korkulukla çevrili, ezan okumaya mahsus yer. **3.** Surların üst kısımları ile bazı yapılarda görülen ve çoğu zaman süs olarak yapılan girintili çıkıntılı yer.

şerefin, [Biz. selkes => celfin / şerfin] *{ağız} is.* Bir yaşından küçük horoz. [DS]

şerefiye, [Ar. şeref-iyye شرفيه] *{OsT} is.* **1.** Eskiden, belediyenin yapmış olduğu bayındırlık hizmetleri dolayısıyla komşu özel mülkün kazanmış olduğu değer üzerinden alınan vergi; değerlenme resmi. **2.** *{ağız}* Etli patlıcan yemeği. [DS]

şereflendirme, [şeref-le-n-dir-me] *is.* Şereflendirmek eylemi.

şereflendirmek, [şeref-le-n-dir-mek] *gçl. f. [-ir]* (Saygın kişi için) varlığı ya da katılımı ile oraya ve orada bulunanlara onur vermek; şeref vermek; onurlandırmak.

şereflenme, [şeref-le-n-me] *is.* Şereflenmek eylemi; mutlu olma; onurlanma.

şereflenmek, [şeref-le-n-mek] *dönşl. f. [-ir]* Şeref kazanmak; onurlanmak.

şerefli, [şeref-li] *sf.* **1.** (Kişi için) saygınlığı olan; saygınlığı herkesçe bilinen; onurlu; haysiyetli. **2.** Saygı ve takdir uyandıran; saygınlığı olan; onurlu. **3.** Onur veren; şeref veren. **4.** (Yer için) bayındır; şenlikli.

şereflilik, -ği [şeref-li-lik] *is.* Şerefli olma durumu; onurluluk.

şerefsiz, [şeref-siz] *sf.* **1.** (Kişi için) şerefini yitirmiş; onursuz. **2.** (Nesne vb. için) şereften yoksun; onursuz.

şerefsizlik, -ği [şeref-siz-lik] *is.* Şerefsiz olma durumu; şerefini koruyamama; onursuzluk. ⊡ **şerefsizlik etmek,** *Şerefsizce davranışlarda bulunmak; onursuzluk etmek.*

şerefyab, [Ar. şeref + Far. -yāb شرفياب] *(şerefya:b) {OsT} sf.* Şeref kazanan; şereflenen; onurlanan. ⊡ **şerefyāb olmak,** *{OsT} Onur kazanmak.*

şereh, [Ar. şereh شره] *is.* **1.** Açgözlülük; hırs. **2.** Oburluk; aşırı iştah. ⊡ **şereh-alūd,** *1. Aşırı derecede obur. 2. Haris.*

şerekerim, [? şerekerim] *{ağız} sf.* Eğilimli; meyilli. [DS]

şeremet, [Far. şīr-merd *(yürekli)* => şeremet] *{OsT} sf.* **1.** Şamatacı; edepsiz. **2.** (At için) rahvan. **3.** *{ağız}* Çalışkan; becerikli. [DS] **4.** *{ağız}* Tez canlı; ivecen. [DS] **5.** *is. {ağız}* Heyecan; coşku. [DS]

şeremetli, [şeremet-li] *{ağız} sf.* Çalışkan; becerikli. [DS]

şereng, [Far. şereng شرنك] *{OsT} is.* Zehir; ağı.

şerer, [Ar. şerere / şerāre > şerer شرره / شرر] *{OsT} is.* Kıvılcımlar. ⊡ **şerer-feşān,** *{OsT} Kıvılcımlar saçan.*|| **şerer-nāk,** *{OsT} Kıvılcımlar saçan.*

şerevaz, [Far. şīre + Ar. ḥavż => şerevaz] *{ağız} is.* İçinde üzüm ezilen tekne. [DS]

şerevle, [Yun. kherovolo] *{ağız} is.* Ekin demeti; tutam. [DS]

şergada, [Ar. şerr + T. kada *(kardeş)*] *{ağız} sf.* Yaramaz; kavgacı.

şergadalık, -ğı [şergada-lık] *{ağız} is.* Kötülük. [DS]

şergi, [? şergi] *{ağız} is.* İlgi. [DS]

şergit, [Erme. šerkit => şergit] *{ağız} is.* İçi sırlı, kulplu çömlek. [DS]

şergil, [Ar. şerr + Far. gīr شرگير] *(şergi:l) {OsT} sf.* **1.** Yaramaz; haylaz; haşarı. **2.** *{ağız}* Askıntı; baş belası. [DS] ⊡ **şergil olmak,** *{ağız}* → şergillenmek. [DS]

şergillenmek, [şargil-le-n-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* **1.** Birine musallat olmak; baş belası olmak. **2.** Zorla yaptırmak. [DS]

şergin, [Ar. şer + Far. gīr => şergin] *{ağız} sf.* Suçlu olduğu halde baskın çıkan; zeytinyağı gibi üste çıkan; yüzsüz. [DS]

şergir, [Ar. şerr + Far. gīr شرگير] *(şergi:r {OsT}) sf.* **1.** Asi. **2.** Saldırgan.

şergit, -di [? şergit] *{ağız} is.* İçi sırlı, geniş ağızlı küçük çömlek. [DS]

şerh, [Ar. şerḥ شرح] *{OsT} is.* **1.** Açma; yarma; kılı kırk yarma. **2.** Bir metnin, kitabın anlaşılmasını sağlayacak biçimde yapılan yorum; açıklama ve notlar. **3.** Bir konuyu açıklamak için yazılmış kitap. **4.** *mecaz.* Açık açık, anlaşılır ve ayrıntılı olarak anlatma; izahat. **5.** Tapu vb. kütüklerde yan tarafa yapılan açıklamalar; düşülen notlar.⊡ **şerh düşmek,** *Metin içinde anlaşılmayan bir nokta için kitabın yan veya alt tarafına açıklamada bulunmak.*|| **şerh etmek,** *Açıklamak; açımlamak.*|| **şerh-i mütūn,** *{OsT} ed. Edebî metin açıklamaları.*

şerha, [Ar. şerḥa شرحه] *{OsT} is.* **1.** Dilim; parça. **2.** Yara. ⊡ **şerha şerha,** *Dilim dilim; parça parça.*

şerhan, [Ar. şereh > şerhān شرهان] *(şerha:n)* *{OsT}* *is.* Açgözlü; aşırı hırslı.

şerhata, [Ar. şerr + kada] *{ağız}* *sf.* → şargada. [DS]

şer'î, [Ar. şerᶜ > şerᶜī / şerᶜiyye شرعى / شرعيه] *(şer-i:)* *{OsT}* *sf.* **1.** Yasa ile ilgili; yasal. **2.** Şeriata ait; şeriatla ilgili. ⊡ **şer'î dirhem,** *{OsT}* *Orta büyüklükteki arpa ağırlığını esas alan ölçü birimi.*|| **şer'î hāsılat,** *{OsT}* *huk. Şeriye mahkemelerinin harç gelirleri.*

şeri[1]**,** [İng. Jérez *(İspanyada bir kent)* > sherry] *is.* Bir tür tatlı şarap.

şeri[2]**,** [Fr. chéri] *is.* Sevgili; değerli.

şeri'at, [Ar. şerᶜ *(yol)* > şerīᶜat شريعت] *(şeri:a:t)* *{OsT}* *is.* → şeriat. ⊡ **şerîat-ı Ahmediyye,** *{OsT}* *isl. Hz. Muhammed'in kullara tebliğ ettiği Allah'ın emirleri; İslam dini.*|| **şerîat-ı garrā,** *{OsT}* *isl. İslam dini.*|| **şerîat-ı Îseviyye,** *{OsT}* *din. Hz. İsa'nın şeriatı; Hz. İsa'nın kullara tebliğ ettiği Allah'ın emirleri.*|| **şerîat-ı İslāmiyye,** *{OsT}* *isl. İslam dini.*|| **şerîat-ı Muhammediyye,** *{OsT}* *isl. Hz. Muhammed'in kullara tebliğ ettiği Allah'ın emirleri; İslam dini.*|| **şerîat-ı Mūseviyye,** *{OsT}* *Hz. Mūsā'nın kullara tebliğ ettiği Allah'ın emirleri; Musevilik.* || **şerîat-ı sābie,** *{OsT}* *Hz. İbrāhim'in kullara tebliğ ettiği Allah'ın emirleri.*

şeriat, [Ar. şerᶜ *(yol)* > şerīᶜat شريعت] *(şeri:a:t)* *is.* **1.** Doğru yol. **2.** İlahî buyruk; Allah'ın koyduğu yasalar. **3.** *isl.* Allah'ın, insanların eylemlerine ilişkin hükümlerinin tümü. **4.** *isl. huk.* Kur'an-ı Kerim'e dayanan İslam hukuku. ⊡ **şeriatın kestiği parmak,** *Hak edilmiş ve yasaların öngördüğü ceza.*

şeriatçı, [şeriat-çı] *is.* **1.** İmparatorluk döneminde, fetvahanelerde şeriatla ilgili karar ve hükümleri, kurallara uygun olarak yazılı belge durumuna getiren görevliye verilen ad. **2.** Dinî kuralların sadece dinî hayatta değil hukuk, yönetim, siyasî ve ekonomik alanlarda da uygulanmasını yani şeriat yasalarının tam uygulanmasını isteyen kimse. **3.** *sf.* Şeriatçılıktan kaynaklanan.

şeriatçılık, -ğı [şeriat-çı-lık] *is.* **1.** Şeriatçı olma durumu. **2.** Şeriat yasalarının tam uygulanmasını isteme.

şerif[1]**,** [Ar. şeref > şerīf شريف] *(şeri:f)* *{OsT}* *sf.* **1.** Kutsal. **2.** Yüksek; soylu. **3.** Hz. Muhammed'in torunu Hz. Hasan soyundan gelenlere verilen ad. **4.** Mekke emirlerinin unvanı. **5.** İmparatorluk döneminde Mekke valisinin unvanı.

şerif[2]**,** [İng. scheriff] *is.* **1.** İngiltere'de her kontlukta krallığı temsil eden idare memuru. **2.** ABD'de seçimle göreve getirilen sınırlı adlî yetkilere sahip memur.

şerih, [Ar. şerih شره] *{OsT}* *sf.* Çok tamahkâr; açgözlü.

şeriha, [Ar. şerḥ > şerīḥa شريحه] *(şeri:ha)* *{OsT}* *is.* **1.** İnce bir et dilimi. **2.** Vücuttan çeşitli sebeplerle kopan et parçası.

şerik, [Ar. şirket > şerīk / şerīke شريكه / شريك] *(şeri:k)* *{OsT}* *is.* **1.** Ortak. **2.** Arkadaş. **3.** Okul, medrese arkadaşı. **4.** *huk.* Birden çok kişinin aralarında anlaşıp suç işlemeleri durumunda suça katılanlardan her biri. ⊡ **şerîk-i cürm,** *huk. Suç ortağı.*

şeriklik, [şerik-lik] *is.* Ortak olma durumu; arkadaşlık; ortaklık.

şerir[1]**,** [Ar. şerr > şerīr / şerīre شريره / شرير] *(şeri:r)* *{OsT}* *sf.* (Kişi için) kötü; kötülükçü; fesatçı; hayırsız.

şerir[2]**,** [Ar. şerīr شرير] *(şeri:r)* *{OsT}* *is.* Kıvılcım.

şerirlik, -ği [şerir-lik] *is.* Kötülük yapan bir kimsenin durumu; niteliği; kötülükçülük; hayırsızlık; fesatçılık.

şerit, -di [Ar. şeriṭ شريط] *{OsT}* *is.* **1.** Hurma lifinden örülmüş ip. **2.** Süs olarak kullanılmak üzere dar, uzun ve yassı olarak kesilmiş kâğıt, kumaş, deri vb. **3.** Herhangi bir maddeden çeşitli amaçlarla kullanılan dar, bükülgen, yassı ve uzun parça. **4.** Vücudun bazı bölümlerini sarmakta kullanılan özel kumaş parçası. **5.** *mat.* Bir düzlemin paralel iki doğruyla sınırlanan parçası. **6.** *as.* Bazı otomatik silahların fişek birleştirme düzeneği. **7.** Karayolunda taşıtların güvenle seyredebilmeleri için taşıt yolunun ayrılmış bölümü. **8.** Yazı ve hesap makinelerinde kâğıt üzerine yazı ve rakamların çıkmasını sağlayan mürekkebe batırılmış kumaş ya da karbon kâğıdından yapılmış otomatik olarak sarılan ince bant. **9.** *biy.* Tenya. **10.** *{ağız}* İp. [DS] **11.** *{ağız}* Kadınların boyunlarından göbeklerine kadar taktıkları altın dizisi. [DS] **12.** *sf.* Şerit biçiminde olan. ⊡ **şerit balığı,** *zool. Kurdele balığı, (Regaleus glesne).*|| **şerit makarna,** *Uzun, yassı ve ince makarna.*|| **şerit metre,** *Bezden yapılmış, sarılmaya uygun metre.*

şerita, [Ar. şarṭ > şerīṭa شريطه] *(şeri:ta)* *{OsT}* *is.* **1.** Antlaşma ya da sözleşmenin maddelerinden her biri. **2.** Özel şart

şeritçi, [şerit-çi] *is.* **1.** Süs şeridi yapan ya da satan kimse. **2.** Dokuma tezgâhlarında şerit üreten usta.

şeritçilik, -ği [şerit-çi-lik] *is.* **1.** Şeritçinin mesleği; şerit üretimi. **2.** Kurdele ve şerit üretme sanatı.

şeritgiller, [şerit-gil-ler] *is. biy.* Şeritler.

şeritleme, [şerit-le-me] *is.* **1.** Şeritlemek eylemi. **2.** Yalıtkan kâğıtlı yer altı kablolarının üretiminde, iletkenleri çevreleyen yalıtkan kâğıt şeritleri yerleştirme.

şeritlemek, [şerit-le-mek] *gçl. f.* *[-r] [-l(i)-yor]* **1.** (Giyecek vb. için) şerik geçirerek süslemek. **2.** (Yol, tarla vb. için) şeritlere bölmek.

şeritler, [şerit-ler] *is. biy.* Örnek tipi tenya olan, şerit biçiminde, çoğunlukla parçalı, asalak olarak insan ya da hayvanların bağırsaklarında yaşayan yassı solucanlar; tenyalar, *(Cestodes).*

şeritli, [şerit-li] *sf.* **1.** Şeridi bulunan. **2.** Şeritler taşıyan.

şeritlik, -ği [şerit-lik] *is.* **1.** Şerit saklanan yer veya kap. **2.** *sf.* Şerit yapımına uygun ya da şerit yapımına ayrılmış olan.

şeritsiz, [şerit-siz] *sf.* Şeridi bulunmayan; şerit takılmamış olan.

şer'iyat, [Ar. şerʿī > şerʿiyyāt شرعيات] *(şer-iya:t) {OsT} is.* Şeriatla ilgili işler veya durumlar; şeriat konuları.

şer'iye, [Ar. şerʿī > şerʿiyye شرعيه] *(şer-iye) {OsT} is.* Şeriatla ilgili; şeriata ait. ⊡ **şer'iye mahkemeleri,** *{OsT} İmparatorluk döneminde şeriata göre yargılamada bulunan mahkemelere verilen ad.*|| **şer'iye sicilleri,** *{OsT} İmparatorluk dönemi mahkeme kayıtları.*

şer'iyet, [Ar. şerʿī > şerʿiyyet شرعيت] *(şer-iyet) {OsT} is.* Şeriata uygunluk.

şerkada, [Ar. şerr + T. kada *(kardeş)*] *{ağız} sf.* Yaramaz; kavgacı.

şerkade, [Ar. şerr + T. kada *(kardeş)*] *{ağız} sf.* → şerkada.

şerkar, [Ar. şerr + Far. kār] *{ağız} is.* Savaşçı; militan; kavga eden kişi.

şerlemek, [şer-le-mek] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(i)-yor]* Sataşmak. [DS]

şerlenmek, [şer-le-n-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* Sataşmak. [DS]

şerlük, -ğü [? şerlük] *{ağız} is.* Maşrapa. [DS]

şerm[1], [Ar. şerm شرم] *{OsT} is.* Mercan kayalıklarının bulunduğu yerde rastlanan uzun, dar ve girintili çıkıntılı, bükümlü koy.

şerm[2], [Far. şerm شرم] *{OsT} is.* Utanma. ⊡ **şerm-alūd,** *{OsT} Utangaç.*

şermende, [Far. şermīden *(utanmak)* > şermende شرمنده] *{OsT} sf.* **1.** Utanılacak bir şey yapan; mahcup duruma düşen. **2.** Utangaç.

şermendegî, [Far. şermendegī شرمندگی] *(şermen-degi:) {OsT} is.* Mahcupluk; utangaçlık.

şermgin, [Far. şerm-gīn شرمگين] *(şermgi:n) {OsT} sf.* Utangaç; mahcup.

şermnak, [Far. şerm-nāk شرمناك] *(şermna:k) {OsT} sf.* Utanmış; mahcup olmuş.

şermsar, [Far. şerm-sār شرمسار] *(şermsa:r) {OsT} sf.* Utanmış; mahcup olmuş.

şermsari, [Far. şerm-sār-ī شرمسارى] *(şermsa:ri:) {OsT} is.* Utangaçlık; mahcupluk.

şernaz, [Ar. şerr + Far. nāz] *{ağız} sf.* Yaramaz; kavgacı.

şernik, -ği [Slav. sirnik] *{ağız} is.* Kibrit. [DS]

şerpeze, [? şerpeze] *{ağız} sf.* **1.** Acınacak, utanılacak durumda. **2.** Bakımsız. [DS]

şerrah, [Ar. şerḥ > şerrāḥ شرح] *(şerra:h) {OsT} sf.* Yorum yapan; açıklayan.

şerret, [Ar. şerret شرت] *{OsT} is.* **1.** Kötülük. **2.** *sf.* Kavgacı; huysuz; geçimsiz; kötülük yapıcı.

şerrî, [Ar, şerr > şerrī / şerriyye شرى / شريه] *{OsT} (şerri:) sf.* Kötülüğe ilişkin; kötülükle ilgili.

şersuf, [Ar. şersūf شرسوف] *{OsT} is. anat.* Kaburga kemiklerinin ön ucunda yer alan kıkırdak.

şersufi, Ar. şersūfī / şersūfiyye شرسوفى / شرسوفيه] *(şer-su:fi:) {OsT} sf.* Kaburga kemiklerinin ön tarafındaki kıkırdaklarla ilgili.

şerşelek, -ği [şer+şelek] *{ağız} is.* Öteberi. [DS]

şerşem, [şer-şe-m ?] *{ağız} sf.* Zararlı. [DS]

şert, [Ar. şarṭ => şert] *{ağız} is.* → şart.

şerud, [Ar. şerūd شرود] *(şeru:d) {OsT} is. ed.* Atasözü yerine geçen güldürücü ve manzum söz.

şerum, [Ar. şerūm شروم] *(şeru:m) {OsT} sf.* (Kadın için) cinsel organı ile anüsü birleşmiş olan.

şerval, -li [Ar. şervāl شروال] *(şerva:l) {OsT} is.* Şalvar.

şervende, [Far. şermende] *{ağız} sf.* Utanılacak hâlde; rezil. ⊡ **şervende olmak,** *{ağız} Rezil olmak.* [DS]

şervet, [Ar. şerbet] *{ağız} is.* Şerbet. [DS]

şervete, [? şervete] *{ağız} is.* Mendil. [DS]

şerze, [Ar. şerze شرزه] *{OsT} sf.* Kudurmuş; kuduruk.

şest, [Far. şāst / şest شست] *{OsT} is.* **1.** Başparmak. **2.** Okçuların parmaklarına geçirdikleri yüksük. **3.** Balık oltası.

şest, [Far. şast / şest شست] *{OsT} is.* Altmış.

şeş[1], [*eT* seş-mek > şeş / seş شش] *{eAT} is.* Çözme. ⊡ **şeş olmak,** *{eAT} Rastlamak; tesadüf etmek.*

şeş[2], [Far. şeş شش] *{OsT} is.* **1.** Altı. **2.** *mecaz.* Güzel bir tesadüf; rast geliş. ⊡ **şeş-arūs,** *{OsT} gök b. 1. Altı gelin. 2. Utarid, Venüs, Yer, Mars, Jüpiter, Satürn gezegenlerinin ortak adı.*|| **şeş-bānū,** *{OsT} 1. Altı hanım. 2. Utarit, Venüs, Yer, Mars, Jüpiter, Satürn gezegenlerinin ortak adı.*|| **şeş-berg,** *{OsT}* → şeşberg.|| **şeş-cihet,** *{OsT} 1. Altı yön (doğu, batı, kuzey, güney, ayak ucu, baş ucu); altı taraf (sağ, sol, ön, arka, üst, alt). 2. Her taraf; dünya.*|| **şeş-der,** *{OsT}* → şeşder. || **şeş-gâh,** *{OsT} müz.*→ şeşgâh.|| **şeş-hāne,** *{OsT}* → şeşhane. || **şeşi beş görme,** *{ağız} Şaşılık.* [DS]|| **şeşi beş görmek,** *1. {OsT} Şaşırmak; aldanmak. 2. {ağız} Yanlış görmek.* [DS]|| **şeş-kalem,** *{OsT} 1. Altı kalem. 2. Hat sana-*

tında Türkler tarafından kullanılan altı sitilin (muhakkak, reyhani, sülüs, tevki, nesih, rika) ortak adı.|| **şeş-pā,** *{OsT} Altı ayaklı.*|| **şeş-sad,** *{OsT} Altı yüz; 600.*|| **şeş-sale,** *{OsT} Altı yaşında; altı yılı geçirmiş olan.*|| **şeş-tā,** *{OsT} Altı telli tambur.*|| **şeş-tār,** *{OsT} müz.* → şeştar.|| **şeş-tārî,** *{OsT} müz. 1. Şeştar sanatçısı. 2. Şam ve Hint ülkelerinde dokunan yollu bir tür kumaş.*|| **şeş ü beş,** *{OsT} (Tavla vb. zar oyunlarında) altı ve beş.*|| **şeş ü dü,** *{OsT} (Tavla vb. zar oyunlarında) altı ve iki.*|| **şeş ü çihār,** *{OsT} (Tavla vb. zar oyunlarında) altı ve dört.*|| **şeş ü se,** *{OsT} (Tavla vb. zar oyunlarında) altı ve üç.*|| **şeş ü yek,** *{OsT} (Tavla vb. zar oyunlarında) altı ve beş.*

şeş[3], [Far. şeş شش / Ar. şāş [Tietze]] *is.* **1.** *{OsT}* Büyük Sahra'da başa takılan büyük başörtüsü. **2.** *{ağız}* Tülbent; yazma. [DS]

şeş[4], [? şeş] *{ağız} is.* Karşı; ileri; ön. [DS]

şeşberg, [Far. şeş-berg شش برگ] *{OsT} is.* **1.** Altı yaprak. **2.** Süslemecilikte kullanılan altı yapraklı stilize çiçek motifi.

şeşberk, [Far. şeş-berg شش برگ] *{OsT} is.* → şeşberg.

şeşbeş, [Far. şeş ü beş شش و بش] *{OsT} is.* Tavla oyununda zarlardan birinin altı, diğerinin beş gelmesi durumu.

şeşcihar, [Far. şeş ü çehār شش و چهار] *{OsT} is.* Tavla oyununda zarlardan birinin altı, diğerinin dört gelmesi durumu.

şeşder, [Far. şeş-der شش در] *{OsT} is.* **1.** Üstünde tavla oynanan tahta; tavla kutusu. **2.** *mecaz.* Dünya.

şeşe, [? şeşe] *{ağız} is.* Ay boynuzlu öküz. [DS]

şeşedurmak, [şeş-mek > şeş-e+dur-mak ششه درمق] *{eAT} gçl. f. [-ur]* Çözmeyi sürdürmek.

şeşek, -ği [Far. şeş ü yek => şeşēk] *(şeşe:k) {ağız} sf.* Altıda bir.

şeşel, [şeş-el ششل] *{eAT} sf.* Şaşı.

şeşelemek, [şéş-ele-mek] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Üstüne varmak; horozlanmak. [DS]

şeşelenmek, [şéş-ele-n-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* → şeşelemek. [DS]

şeşeltmek, [şéş-el-t-mek] *{ağız} gçl. f. [-ir]* Gözünü ağartıp korkutmak. [DS]

şeşene, [Far. şeş-ḫāne => şeşene] *{ağız} is.* Av tüfeği. [DS]

şeşgâh, [Far. şeş-gāh ششگاه] *(şeşgâ:h) {OsT} is. müz.* Türk musikisinde birleşik bir makam.

şeşgelmek, [şeş+gel-mek شش كلمك] *{eAT} {OsT} gçsz. f. [-ür]* Tesadüf etmek; rastlamak.

şeşhana, [Far. şeş-ḫāne] *{ağız} is.* Av tüfeği. [DS]

şeşhane, [Far. şeş-ḫāne شش خانه] *(şeşha:ne) {OsT} is.* **1.** Namlusunda altı yiv bulunan top ya da tüfek. **2.** Süslemecilikte kullanılan altı yapraklı çiçek motifi. **3.** *{ağız}* Av tüfeği. [DS]

şeşi, [şeş-i / şaş] *{ağız} sf.* Şaşı. [DS]

şeşidü, [Far. şeş ü dü شش و دو] *{OsT} is.* Tavla oyununda zarlardan birinin altı, diğerinin iki gelmesi durumu.

şeşilmek, [seş-mek > seş-il-mek] *{eT} {eAT} {OsT} dönşl. f. [-ür]* Çözülmek. [DLT] [EUTS]

şeşine, [şeş-i-n-e] *{ağız} sf.* Dümdüz. [DS]

şeşit, [Far. çeşid => şeşit] *{ağız} is.* Çeşit. [DS]

şeşlemek, [şeş-le-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* **1.** Nişan almak. **2.** (Silah vb. için) hedefe doğrultmak. [DS]

şeşme, [? şeşme] *{ağız} is.* Tandırda yakılan ot, tezek vb. nesnelerin küçükleri. [DS]

şeşmek[1], [seş-mek] *gçl. f. [-ür]* **1.** *{eT} {eAT} {OsT}* Çözmek. [DLT] **2.** *{ağız}* Acımak. [DS]

şeşmek[2], [şeş-mek] *{ağız} işteş. f. [-er]* Karşılaşmak; rastlamak. [DS]

şeşper, [Far. şeş-per ششپر] *{OsT} is.* Altı dilimli topuzdan oluşan kısa saplı savaş aracı.

şeşta, [Far. şeş-tār ششتار] *{OsT} is.* → şeştar.

şeştar, [Far. şeş-tār *(tel)* ششتار] *{OsT} is.* Parmakla çalınan, altı çift telli ve perdeli çalgı.

şeştari, [Far. şeş-tārī *(tel)* ششتاری] *{OsT} is.* Pamuk ya da pamuk yün karışık olarak dokunan, üzerinde altı çeşit renk yollar bulunan bir tür kumaş.

şeştürmek, [seş-mek > seş-tür-mek] *{eT} gçl. f. [-ür]* → seştürmek. [DLT]

şeşüm, [Far. şeş-üm ششم] *{OsT} sf.* Altıncı.

şeşüse, [Far. şeş ü se شش و سه] *{OsT} is.* Tavla oyununda zarlardan birinin altı, diğerinin üç gelmesi durumu.

şeşüt, [seş-mek / şāş-mak > şeş-üt] *{eT} sf.* Kır; alaca. [KB]

şeşyek, [Far. şeş ü yek شش و يك] *{OsT} is.* Tavla oyununda zarlardan birinin altı, diğerinin bir gelmesi durumu.

şet[1], [İng. shed *(hangar)*] *is.* Kuzeye dönük yüzü dik ve pencereli, güneye dönük yüzü ise saydam olmayan madde ile kaplanmış, testere dişi biçiminde görünen çatı örtü tipi; testere dişi çatı.

şet[2], **-ddi** [Ar. şedd شد] *{OsT} is.* **1.** Sıkı sıkı bağlama; sıkılaştırma. **2.** Sertleştirme; pekiştirme. **3.** Bütün gücü ile koşma; atılma. **4.** *tasvf.* Ahilik teşkilatına girenlerin bellerine tören ile bağlanan kuşak. **5.** *müz.* Klasik Türk müziğinde bir diziyi veya makamı aralıklarını koruyarak başka perdeye göçürme; nakletme. ⧉ **şedd-i rihāl,** *{OsT} Yola çıkmak için hayvanı semerleme.*

şet[3], **-tti** [Ar. şett شت] *{OsT} is.* Dağınık olma; ayrı ayrı durma.

şet[4], [Ar. şaṭṭ => şet] *{ağız} is.* Nehir.

şetaret, [Ar. şeṭāret شطارت] *(şeta:ret) {OsT} is.* **1.** Şaklabanlık. **2.** Neşe; sevinç; coşku; keyif; şenlik. **3.** Bazı Arap halayıklara verilen ad. **4.** Çoğunlukla, Arap ve Çerkez kadınlarına verilen isim.

şetaretli, [şetaretli] *(şeta:retli) sf.* Neşeli; şen; cıvıl cıvıl.

şete, [? şete] *{ağız} is.* Fide dikmek, tohum ekmek için çukur açmaya yarayan bir tarım aracı. [DS]

şetel, [? şetel] *{ağız} is.* Engel. [DS]

şetil, [Ar. şetl شتل] *{ağız} is.* Fidan; fide.

şetim, [Ar. şetm > şetīm / şetīme شتيمه / شتيم] *(şeti:m) {OsT} sf.* **1.** Kendisine sövülmüş olan. **2.** Kötü görünüşlü.

şetime, [Ar. şetm > şetīme شتيمه] *(şeti:me) {OsT} is.* Sövgü.

şetit, [Ar. şett *(dağınık olma)* > şetīt / şetīte شتيته / شتيت] *(şeti:t) {OsT} sf.* Dağınık; karışık.

şetlant, -dı [İng. Schetland *(İskoçya'da takımada)*] *is.* Kuzu yünü ile dokunmuş sert bir tür yün kumaş; kuzu yünü.

şetm, [Ar. şetm شتم] *{OsT} is.* Sövme; küfretme. ▭ **şetm etmek,** *{OsT} Sövmek.*|| **şetm-i galiz,** *{OsT} Kaba küfür.*|| **şetm ü darb,** *{OsT} Sövme ve dövme.*|| **şetm ü la'n,** *{OsT} Sövme ve lanet etme; sövme ve ilenme.*

şetr, [Ar. eşter *(gözünün alt kapağı düşük)* > şetr شتر] *{OsT} is. ed.* Aruz vezninde mefâîlün (مفاعيلن *mim-fe-elif-ayın-ye-lam tenvin)*'den *mim* ve *ye*'nin kaldırılmasıyla fâilün (فاعلن *fe-elif-ayın-lam tenvin) kalıbının elde edilmesi.*

şetta, [Ar. şetīt > şettā شتى] *(şetta:) {OsT} sf.* **1.** Dağınık ve değişik şeylerden oluşmuş. **2.** *is.* Gazetelerin siyaset dışı konuları içine alan kısmı.

şettam, [Ar. şetm *(sövme)* > şettām شتام] *(şetta:m) {OsT} sf.* Çok söven; küfürbaz.

şev[1], [Far. şeb شو] *{OsT} is.* Gece.

şev[2], [Far. şīb / şēb / şev شو] *{OsT} is.* **1.** İnişli yer; bayır. **2.** Karayolu ya da demiryolu kıyısında yer alan eğimli kısım. **3.** Duvarın içten dışa ve yukarıdan aşağı doğru eğimli kısmı. **4.** Tahkim edilmiş bir yapıyı koruyan hendeğin iç kenarı. **5.** Eğimi düzenli ve hafif olan ve egemen bir engebeye dayanan yüzey biçimi. **6.** *sf.* Meyilli. **7.** *{ağız}* Eğri; çarpık. [DS]

şev[3], [Ar. şabb => şeb / şep > şev] *{ağız} is.* Şap. [DS]

şevagıl, -li [Ar. şağīle > şevāğıl شواغل] *(şeva:gıl) {OsT} is.* Uğraşmalar; uğraşılar.

şevagil, [Ar. şağīle > şevāğıl شواغل] *(şeva:gil) {OsT} is.* → şevagıl.

şevahid, [Ar. şāhid > şevāhid شواهد] *(şeva:hid) {OsT} is.* **1.** Tanıklar; şahitler. **2.** Kanıtlayıcı örnekler.

şevahik, -kı [Ar. şāhiḳa > şevāhiḳ شواهق] *(şeva:hik, k kalın söylenir) {OsT} is.* Yüksek yerler; dağ dorukları.

şevahin, [Far. şāhin > Ar. şevāhin شواهين] *(şeva:hin) {OsT} is.* Şahinler; doğanlar.

şeva'i, -i'ı [Ar. şāyiʿ > şevāiʿ شوائع] *(şeva:i:) {OsT} is.* Yayılmış bulunanlar.

şeva'ib, [Ar. şāʾibe > şevāʾib شوائب] *(şeva:ib) {OsT} is.* **1.** Ayıplar; kusurlar. **2.** Eserler; izler. **3.** Kuşkular.

şeva'il, [Ar. şuʿle > şāʿile > şevāiʿl شواعل] *(şeva:il) {OsT} is.* Alevler; şuleler.

şevakil, [Ar. şākile > şevākil شواكل] *(şeva:kil) {OsT} is.* **1.** Meslekler. **2.** Tarikatlar; mezhepler.

şevamih, [Ar. şemḫ *(yükseklik)* > şāmiḫa > şevāmiḫ شوامخ] *(şeva:mih) {OsT} is.* **1.** Yüksekler. **2.** Yüksek tepeler.

şevamil, [Ar. şāmile > şevāmil شوامل] *(şeva:mil) {OsT} is.* Kaplayanlar; içine alanlar; şamil olanlar.

şevarık, -kı [Ar. şarḳ *(güneşin doğuşu)* > şārīḳa *(aydınlık)* > şevārıḳ شوارق] *(şeva:rık) {OsT} is.* Aydınlıklar.

şevari, -i'ı [Ar. şerʿ *(yol)* > şāriʿ > şevāriʿ شوارع] *(şeva:ri:) {OsT} is.* Yollar; caddeler.

şevarib, [Ar. şārib *(bıyık)* > şevārib شوارب] *(şeva:rib) {OsT} is.* Bıyıklar.

şevarid, [Ar. şerd *(dağılma)* > şāride > şevārid شوارد] *(şeva:rid) {OsT} is.* Dağılmış şeyler.

şevati, [Ar. şāṭī > şevāṭī شواطى] *(şeva:ti:) {OsT} is.* Kıyılar; kenarlar.

şevaz, -zzı [Ar. şāẕẕe > şevāẕ شواذ] *(şeva:z) {OsT} is.* Kural dışı olanlar; müstesnalar; şazlar.

şevazi, [Ar. şevāẓī شواظى] *(şeva:zi:) {OsT} is.* Dağların dik yanları.

şeve[1], [? şeve] *{ağız} is.* **1.** Cam bilezik. **2.** Boyna takılan kara renkli cam boncuk. **3.** Kara, parlak yüzük taşı. [DS]

şeve[2], [? şeve] *{ağız} is.* Türkü söyleyerek oturduğu yerden oynama. [DS]

şevede, [? şevede] *{ağız} is.* Dedikodu. [DS]

şevek[1], **-ği** [? şevek] *{ağız} is.* Turp, havuç gibi sebzelerin yıkandığı havuz. [DS]

şevek[2], **-ği** [? şevek] *{ağız} sf.* (Kişi için) çok gülen. [DS]

şeveke, [? şeveke شوكه] *{OsT} is.* Kalçalarını oynatarak yapılan dans; curcuna.

şevende, [Far. şüden *(olmak, gitmek)* >şevende شونده] *{OsT} sf.* **1.** Var olan; olan. **2.** Giden.

şevenk, -gi [? şevenk] *{ağız} is.* **1.** Aydınlık; ışık. **2.** Coşku; neşe; eğlence. [DS]

şevet, -di [? şevet] *{ağız} is.* Demir. [DS]

şevher, [Far. şevher شوهر] *{OsT} is.* Koca. ◘ **şevherdār,** *{OsT} (Kadın için) kocalı; evli.*|| **şevher-dîde,** *{OsT} Eskiden evli olan kadın; koca görmüş.*

şevil, [? şevil] *{ağız} is.* **1.** Çok pişmiş ve helmelenmiş yemek. **2.** Basma, patiska gibi kumaşlara sürülen ilk kola. **3.** Çavdar unundan yapılan bulamaç. **4.** Ezginleşmiş turşu, bamya vb. [DS]

şevile, [Yun. kherovolo] *{ağız} is.* Ekin demeti; tutam. [DS]

şevilenmek, [şev-i-le-n-mek شويلنمك] *{OsT} dönşl. f. [-ür]* Hafiflik etmek.

şevindirik, -ği [sev-in-dirik / şev-in-dirik] *{ağız} is.* Duygulanma; coşku; heyecan. [DS]

şevit, -di [söğüt > şevit] *{ağız} is.* Söğüt. [DS]

şevk[1], **-ki** [Ar. şevk شوك] *{OsT} is.* Diken.

şevk[2], **-kı** [Ar. şevḳ شوق] *(k kalın söylenir) {OsT} is.* **1.** Bir şeye karşı duyulan aşırı istek; heves; şiddetli istek. **2.** Sevinç; neşe. **3.** Işık; parıltı. **4.** *tasvf.* İnsan gönlünün Allah aşkı ile dolması dolayısıyla aydınlanma ve coşma. ◘ **şevk-ālūd,** *{OsT}* → şevkalud.|| **şevk-āver,** *{OsT}* → şevkaver.|| **şevk-āver-i derūn,** *{OsT} Gönle neşe ve ferahlık veren; insanın içini neşelendiren.*|| **şevk-bahş,** *{OsT}* → şevkbahş.|| **şevk-efzā,** *{OsT}* → şevkefza.|| **şevke gelmek,** *{OsT} 1. Bir işe istekle, heyecanla sarılmak; hevesi artmak. 2. Büyük neşe duymak.*|| **şevke getirmek,** *{OsT} Büyük bir istekle bir işe sarılmasını sağlamak; canlandırmak.*|| **şevk-engîz,** *{OsT}* → şevkengiz.|| **şevk-ı cedîd,** *{OsT} müz.* → şevkicedid.|| **şevk-ı dîl,** *{OsT} 1. Gönül sevinci. 2. müz.* → şevkidil.|| **şevk-ı hüsn,** *{OsT} Güzelliğin verdiği sevinç.*|| **şevk-ı sūrîde,** *{OsT} Perişan sevinç.*|| **şevk-ı teheyyüc,** *{OsT} psikol. Coşku.*|| **şevki kırılmak,** *{OsT} İsteği kalmamak; hevesi gitmek.* || **şevk ü tarab,** *{OsT} 1. Sevinç ve coşkunluk. 2. Üçüncü Selim tarafından birleştirilmiş klasik Türk müziğinin birleşik bir makamı.*|| **şevk vermek,** *{OsT} Bir kimseyi herhangi bir konuda isteklendirmek; teşvik etmek.*

şevka, [? şevka] *{ağız} is.* Filiz. [DS]

şevkalud, [Ar. şevḳ + Far. ālūd شوق آلود] *(şevka:lû:d) {OsT} sf.* Sevinçli; neşeli; şevk dolu.

şevkaver, [Ar. şevḳ + Far. āver شوق آور] *(şevka:ver) {OsT} is.* **1.** İsteklendiren. **2.** Neşe veren; neşe getiren. **3.** müz. Arif Mehmet Ağa tarafından düzenlenmiş bulunan Klasik Türk müziği makamı.

şevkbahş, [Ar. şevḳ + Far. baḫş شوق بخش] *{OsT} sf.* **1.** Neşelendiren. **2.** *is. bot.* Bir tür lale adı.

şevke[1], [Ar. şevk *(diken)* > şevke شوكه] *{OsT} is.* **1.** Tek bir diken. **2.** Dikenli bitki. **3.** Dikene benzeyen şey. **4.** *bot.* Deve dikeni.

şevke[2], [Rus. şapka] *{ağız} is.* Şapka. [DS]

şevkefza, [Ar. şevḳ + Far. efzā شوق افزا] *(şevkefza:) {OsT} is. müz.* Türk musikisinde birleşik bir makam.

şevkengiz, [Ar. şevḳ + Far. engīz شوق انگيز] *(şevkengi:z) {OsT} sf.* **1.** Neşelendiren; eğlendiren; şevk veren; keyiflendiren. **2.** *is. müz.* Türk musikisinde birleşik bir makam.

şevker, [Ar. şevk > şevker شوكر] *{OsT} is.* Yazma boyarken yazmaları kazandan çıkarmaya yarayan ucu sivri ağaç sopa.

şevkeran, [Far. şevkerān شوكران] *(şevkera:n) {OsT} is. bot.* Baldıran otu. ◘ **şevkerān-ı māî,** *{OsT} Su rezenesi; küçük baldıran.*

şevket, [Ar. şevket شوكت] *{OsT} is.* (Padişahlar için) ululuk; yücelik; büyüklük; heybet. ◘ **şevket-makrūn,** *{OsT} 1. Hükümdarla ilgili. 2. Şahane; muazzam.*|| **şevket-meāb,** *{OsT}* → şevketmeap.|| **şevketü'l-yahūd,** *{OsT} bot. Salepgillerden, çiçeklerinin zarifliği ile ünlü tek çenekli bitki.*|| **şevket-vāye,** *{OsT} Hükümdara ait; hükümdara nasip olan.*|| **şevket ve iclāl,** *{OsT} Tantana ve şeref.*|| **şevket ve ikbal,** *{OsT} Tantana ve şeref.*

şevketibostan, [Ar. şevket+Far. būstān شوكت بوستان] *(şevket-ibosta:n) is.* Tüylü, sarı çiçekli, otuz beş santimetre kadar yükselebilen, kök kabukları sebze olarak yenilen otsu bitki; mübarek dikeni, *(Cnicus benedictus).*

şevketli, [şevket-li] *sf.* (Padişahlar için) büyüklük ve güç sahibi olan.

şevketlu, [şevket-lū شوكتلو] *(şevketlû:) {OsT} sf.* → şevketli.

şevketmeap, [Ar. şevket-meʾāb شوكتمآب] *(şevketmea:b) {OsT} is.* **1.** Şevketin, büyüklüğün bulunduğu yer. **2.** *ünl.* Padişahlara hitap ederken kullanılan seslenme sözü.

şevketpenah, [Ar. şevket + Far. penāh شوكتپناه] *(şevketpena:h) {OsT} is.* (Padişah için) büyüklüğün, u-luluğun bulunduğu yer.

şevki[1], [Ar. şevk *(diken)* >şevkī/şevkiye شوكى / شوكيه] *(şevki:) {OsT} sf.* **1.** Dikenle ilgili. **2.** Diken biçiminde olan; dikensi. **3.** *anat.* Omur.

şevki[2], [Ar. şevḳ *(heves)* >şevḳī/şevḳiye شوقيه / شوقى] *(şevki:, k kalın söylenir)* *{OsT}* *sf.* **1.** Neşeyle ilgili; sevinç ve istekle ilgili. **2.** Neşeyle, şevkle ilgili.

şevkicedit, [Ar. şevḳ-i cedīd شوق جديد] *(şevk-icedi:t, k kalın söylenir)* *{OsT}* *is. müz.* Klasik Türk müziğinde birleşik bir makam.

şevkidil, [Ar. şevḳ + Far. -i dīl شوق دل] *(şevk-idi:l, k kalın söylenir)* *{OsT}* *is. müz.* Klasik Türk müziğinde birleşik bir makam.

şevkiye[1], [Ar. şevk *(diken)* > şevkī > şevkiye شوكيه] *{OsT}* *sf.* → şevki[1].

şevkiye[2], [Ar. şevḳ *(heves)* > şevḳī > şevḳiye شوقيه] *(k kalın söylenir)* *{OsT}* *sf.* → şevki[2].

şevklendirme, [şevk-le-n-dir-me] *is.* Şevklendirmek eylemi.

şevklendirmek, [şevk-le-n-dir-mek] *is.* Bir kimseyi herhangi bir konuda isteklendirmek; şevk vermek; teşvik etmek.

şevklenme, [şevk-le-n-me] *is.* Şevklenmek eylemi.

şevklenmek, [şevk-le-n-mek] *dönşl. f. [-ir]* **1.** Bir işe istekle, heyecanla sarılmak; şevke gelmek; hevesi artmak. **2.** Büyük neşe duymak

şevkli, [şevk-li] *sf.* Şevki olan; istekli; hevesli.

şevksiz, [şevk-siz] *sf.* Şevki olmayan; isteksiz; hevessiz.

şevksizlik, -ği [şevk-siz-lik] *is.* Şevksiz olma durumu; isteksizlik; hevessizlik.

şevi, [Ar. şevl شول] *{OsT}* *is.* **1.** Vazodaki su kalıntısı. **2.** Geniş ve ıssız toprak.

şevle, [? şevle] *{ağız}* *is.* **1.** Aydınlık; ışık. **2.** Yansıyan ışık. [DS]

şevlendirme, [şev-le-n-dir-me] *is.* Şevlendirmek işi.

şevlendirmek, [şev-le-n-dir-mek] *gçl. f. [-ir]* Bir kapı ya da pencerenin açık şevini dıştan içe doğru genişletmek.

şevlet, [Ar. şevlet شولت] *{OsT}* *is.* **1.** Ayın yörüngedeki duraklarından biri. **2.** Akrep kuyruğunun yuvarlak kısmı.

şevli, [şev-li] *sf.* Şevi bulunan; şev verilmiş olan. ⊡ **şevli örme,** *Kimi duvarlarda her taş sırasını biraz geriye çekerek örme tekniği.*

şevne, [Ar. (Mısır) şevne شونه] *is.* Ambar.

şevrotin, [Fr. cherontine] *is.* Büyük av hayvanlarını avlamakta kullanılan büyük saçma ya da küçük mermi.

şevşel, [şep *(çarpık)* > şev-(i)ş-e-l ?] *{ağız}* *sf.* Şaşı. [DS]

şevşir, [şep *(çarpık)* > şev-(i)ş-ir ?] *{ağız}* *sf.* Şaşı. [DS]

şevşiri, [şep *(çarpık)* > şevşir-i] *{ağız}* *sf.* **1.** Eğri; çarpık. **2.** Çapraz; ters. **3.** Şaşı. **4.** Paralelkenar gibi. [DS]

şevük, -ğü [çevük / şevük شوك] *{OsT}* *sf.* Çevik; hafif.

şevüklük, -ğü [şevük-lük] *{OsT}* *is.* Çeviklik.

şevval, -li [Ar. şevvāl شوال] *(şevva:l)* *{OsT}* *is.* Arapların kullandığı ay takvimine göre ramazandan sonra gelen ve yılın onuncu ayı.

şevyot, [Fr. cheviotte] *is.* **1.** Şevyot koyununun yünü. **2.** Bu yünden dokunan elbise, palto, ceket yapımında kullanılan hafif esnek ve yumuşak tutumlu kumaş.

şey[1], **-y'i** [Ar. şey᾽ شيء] *{OsT}* *is.* → şey[2].

şey[2], [Ar. şey᾽ شيء] *is.* **1.** Nesne; madde. **2.** Belirsiz anlamda eşya, madde, olay, durum, iş, söz vb. yerine kullanılan kelime. **3.** Somut ya da varsayımlı olarak var olan. **4.** Canlı varlıklara karşıt olarak cansız varlık; nesne. **5.** Konuşma sırasında hatırlanamayan kelime yerine kullanılır. **6.** *mat.* Bir denklemde bilinmezi belirten x, y gibi işaret. **7.** *fel.* Var olabilen, düşünülebilen, bir olumlama ya da olumsuzlamaya konu olabilen her kavram; düşünce nesnesi. ⊡ (bir) **şey,** *Herhangi bir eşya, madde, olay, durum, iş, söz vb.*|| (bir) **şey değil!** *"Teşekkür ederim!"e karşılık olarak söylenen nezaket sözü; değmez.*|| (bir) **şeye yaramamak,** *Yararsız olmak; bir işe yaramamak.*|| (bir) **şeyler,** *Tuhaf; anlaşılmaz.*

şeyatîn, [Ar. şeyṭān > şeyāṭīn شياطين] *(şeya:tin)* *{OsT}* *is.* Şeytanlar.

şeyb, [Ar. şeyb شيب] *{OsT}* *is.* **1.** Saç ve sakala kır düşmesi. **2.** Yaşlılık.

şeyba, [Ar. şeyb > şeybā᾽ شيباء] *{OsT}* *sf.* **1.** (Kadın için) beyaz saçlı. **2.** *is.* Ayın son gecesi. **3.** Gelinin gerdek gecesi.

şeybe, [Ar. şeybe شيبه] *{OsT}* *is.* Kâbe'nin bakım, temizlik gibi işlerini yürüten kimselere verilen ad.

şeybiye, [Ar. şeyb => şeybiyye شيبيه] *{OsT}* *is.* Likenler.

şeyci, [şey-ci] *sf.* Şeyciliğe ilişkin; şeycilik yanlısı.

şeycilik, -ği [şey-ci-lik] *is. fel.* Şeylerin var oluşu ile betimlenmesini esas alan felsefe.

şeyda, [Far. şeydā شيدا] *(şeyda:)* *{OsT}* *sf.* Aşk yüzünden aklını yitirmiş; mecnun; çılgın.

şeydalık, -ğı [şeyda-lık] *(şeyda:lık)* *is.* Divanelik; delilik.

şeydayî, [Far. şedā > şeydā-ī / şedāyi شيدايى / شيدائى] *{OsT}* *is.* Şeydalık; divanelik.

şeyh, [Ar. şeyḫ شيخ] *{OsT}* *is.* **1.** Yaşlılık belirtileri görülmüş elli yaşlarını aşmış kimse; akıl ve yaş olgunluğu gösteren kimse; yaşlı; yaşlı ana baba. **2.** Kabile başkanı. **3.** En yüksek reis. **4.** *tasvf.* Tarikat kurucusuna, bir tarikatta en yüksek dereceye ulaşmış kimseye ve tarikat büyüklerine verilen unvan;

tarikat lideri. **5.** Tekkelerde tarikat şeyhlerinin oturduğu posta verilen ad. ⊡ **şeyh-i ekber,** *{OsT} En büyük şeyh; Muhiddin-i Arabî.*|| **şeyh-i fânî,** *{OsT} huk. Yaşlılığı yüzünden savaşma gücü kalmamış kimse.*|| **şeyh-i imâret,** *{OsT} Bir imareti yöneten kişi.*|| **şeyh-i necdî,** *{OsT} mecaz. Şeytan.*|| **şeyhin kerameti kendinden menkul,** *Bir kimsenin çok övünmesi durumunda, "Tanıt yok, kanıt yok, nasıl inananlım." anlamında kullanılır.*|| **şeyhü'l-harem,** *{OsT} Mekke şehrinin güvenliğini sağlayan kimse.*|| **şeyhü'l-hattâtîn,** *{OsT} Yaşayan hattatların en yaşlısına verilen ad.*|| **şeyhü'l-irāde,** *{OsT} tasvf. Tarikatta en yüksek durumda bulunan iradesi Tanrı iradesi ile karışmış olan kimse.*|| **şeyhü'l-iktidā,** *{OsT} Kendisine uyulması gereken, yaptıkları yapılan, sakındıklarından sakınılan şeyh.*|| **şeyhü'l-intisāb,** *{OsT} tasvf Bir müridin tarikata alınmasında aracı olan, tarikata girmek için kendisine hizmet edilen kimse.*|| **şeyhü'l-İslām,** *{OsT}* → şeyhülislam.|| **şeyhü'l-meydān,** *{OsT} İmparatorluk döneminde Okçular tekkesinin yöneticisine verilen ad.* || **şeyhü'l-terbiye,** *{OsT} tasvf. Tarikata yeni girenlere, tarikat için gerekli bilgileri veren kimse.*|| **şeyhü'l-vüzerā,** *{OsT} Vezirlerin en yaşlısı.*|| **şeyhü't-teberruk,** *{OsT} tasvf. Kendisinde uğur bulunduğu sanılan ve manevi gücünden yararlanılmak istenilen kimse.*|| **şeyhü't-telkin,** *{OsT} tasvf. Her müride öğrenmesi gereken ilk bilgileri veren kimse.*

şeyhan, [Ar. şeyḫ > şeyḫān شيخان] *(şeyha:n) {OsT} is.* **1.** İki şeyh; iki büyük kişi. **2.** Halife Ebubekir ve Ömer. **3.** İmam-ı azam Ebu Hanife ve İmam Yusuf.

şeyheyn, [Ar. şeyḫ > şeḫeyn شيخين] *{OsT} is.* → şeyhan.

Şeyhîlik, -ği [şeyhi-lik] *is.* On sekizinci yüzyılm sonlarında İran'da Ahmet Ahsaî'nin kelamla ilgili olarak, hadislerin fazlalığının şüphe doğurduğu, yeniden doğruluğunun incelenmesi gerektiği, On İki İmam'ın dünyadaki her şeyin yaratılış sebebi olduğu, onların Tanrı iradesinin yeryüzündeki temsilcileri olduğu, Tanrı'nın sınırsız ve aşkın varlığı insanın bilgi ve akıl gücünü aştığı için ancak tanrısal tözler olan imamlar aracılığıyla anlaşılabileceğini ileri sürdüğü görüşler.

şeyhiye, [Ar. Şeyhi *(Abdülkadir bin Muhammed)* > şeyḫiyye شيخيه] *{OsT} is.* Şazeliye tarikatının bir kolu.

şeyhlik, -ği [şeyh-lik] *is.* Şeyh olma durumu.

şeyhuhet, [Ar. şeyḫūḫet شيخوخت] *{OsT} is.* **1.** Yaşlılık. **2.** Şeyhlik.

şeyhülbeled, [Ar. şeyḫü'l-beled شيخ البلد] *{OsT} is.* Belediye başkanı.

şeyhülislam, [Ar. şeyḫü'l-islām شيخ الاسلام] *(şe'yhül-islâ:m) {OsT} is.* **1.** İslam dünyasında onuncu yüzyıldan başlayarak sofi, ulema ve fıkıh bilginlerine verilen şeref unvanı. **2.** İmparatorluk döneminde, ilmiye sınıfının başı olan en yüksek din görevlisi; en üst fetva yetkilisi. ⊡ **şeyhülislam kapısı,** *{OsT} Şeyhülislamların görev yaptığı daire; meşihat kapısı.*

şeyhülislamlık, -ğı [şeyhülislam-lık] *(şe'yhülislâ:mlık) is.* **1.** Şeyhülislam olma durumu. **2.** Şeyhülislamın görevi. **3.** Şeyhülislamın çalıştığı makam; fetvahane. **4.** Şeyhülislamın görev süresi.

şeyhzade, [Ar. şeyḫ + Far. zāde شيخزاده] *(şeyhza:de) {OsT} is.* Tarikat şeyhinin ölümünden sonra yerine geçecek olan oğlu; şeyh oğlu.

şey'î, [Ar. şey' > şey'ī / şey'īyye شيئيه / شيئ] *(şeyi:) {OsT} sf.* Nesnel; enfüsi.

şeyik, -ği [şey-ik ?] *{ağız} is.* Tarak. [DS]

şeyiyet, [Ar. şey' > şey'iyyet شيئيت] *{OsT} is.* Nesnellik.

şeykam, [? şeykam] *{ağız} is.* Sirke olacak dut suyu. [DS]

şeyke, [? şeyke] *{ağız} is.* Büyük çivi. [DS]

şeylan, [? şeylan] *{ağız} is.* Parlak boncuk. [DS]

şeyle, [şu+ile > şöyle / şeyle شيله] *{eAT} {OsT} zf.* Şöyle.

şeyleşme, [şey-le-ş-me] *is. fel.* **1.** Hareketli bir ilişki, insanî bir bağ gibi sürecin, ilişkili olduğu kişilerden bağımsız duruma, bağımsız bir sisteme dönüşmesi olgusu. **2.** İnsan eyleminin nesneye dönüşme eylemi. **3.** *iletş.* Soyut genel bir kavramın gerçek olarak yorumlanması.

şeyleştirme, [şey-le-ş-tir-me] *is. fel.* **1.** Kavram, kuram, varsayım gibi soyutlukları nesnelere, gerçekliklere dönüştürme. **2.** Bir kimsenin canlı, hareketli bir şeyi hareketsiz, durağan bir şey haline getirmesi.

şeylik, -ği [şey-lik] *is. fel.* Şeyin ne ise o olmasını sağlayan ayırt edici özellik.

şeyn, [Ar. şeyn شين] *{OsT} is.* Yüz karası; ayıp; hata; leke.

şeypur, [Far. şeypūr شيپور] *(şeypu:r) {OsT} is.* **1.** Uzaklardan duyulacak kadar çok ses çıkardığı için eskiden savaşlarda çalınan tunç boru. **2.** Mehterhane sazlarından nefesli bir saz.

şeyşana[1], [Far. şeş-ḫāne] *{ağız} is.* Av tüfeği. [DS]

şeyşana[2], [? şeyşana] *{ağız} is.* Çeyiz. [DS]

şeytali, [? şeytali] *{ağız} is.* Yol yol renkli dokunmuş alaca bez. [DS]

şeytan, [İbr. ṣāṭān *(düşman, rakip)*>Ar. şeyṭān شيطان] *(şeyta:n) is.* **1.** Kur'an-ı Kerim'de, Kutsal Kitap'ta, Hristiyan ve Yahudilerin diğer din kitaplarında isyancı meleklerin, kötü ruhların başı olarak nitele-

nen varlık; iblis. **2.** Genel olarak kötü melek; yek. **3.** *mecaz.* Bizi kötülüğe yönelttiği düşünülen dürtü; kötü düşünce; kötü niyet. **4.** *mecaz.* Kurnaz ve genellikle kötü kimse. **5.** *sf. mecaz.* (Çocuk için) akıllı ve yaramaz. **6.** *mecaz.* (Kişi için) kurnaz ve genellikle kötü olan ⧉ **şeytana külahı ters giydirmek,** *Kurnaz kişileri aldatacak kadar kurnaz olmak.*|| **şeytan aldatmak,** *1. Şeytan tarafından kandırılmak. 2. İradesizlik göstermek; nefsine uymak. 3. Uyku sırasında cinsel boşalıma uğramak; düş azmak.*|| **şeytana parmak ısırtmak,** *Kötü bir işi çok kurnaz ve usta biçimde, kimseye sezdirmeden yapmak.*|| **şeytan arabası,** *{ağız} 1. Bisiklet. 2. Dut dalından yapılmış iki tekerlekli çocuk oyuncağı. 3. El arabası. 4. Havada rüzgâra kapılarak uçuşan uzun tüylü tohumlara verilen ad.* [DS]|| **şeytan atı,** *{ağız} Bisiklet.* [DS]|| **şeytan atına binmek,** *{eAT} Nefsin isteklerine göre hareket etmek.*|| **şeytana uymak,** *Kötü bir iş yapmak veya böyle bir isteğe kapılmak; doğru yoldan çıkmak; sapıtmak.*|| **Şeytan azapta gerek.** *Çevresine zarar veren ve kötülük yapan bir kimse zor durumda kaldığında "layık olduğu karşılığı buldu" anlamında söylenen söz.*|| **şeytan babası dikmek,** *{ağız} Birilerine kötülük yapmak için plan kurmak.*|| **şeytan bezi,** *Erkek elbisesi yapımında kullanılan bir tür pamuklu kadife kumaş.*|| **şeytan çarpmış keçi yavrusu gibi titremek,** *argo. Aşırı derecede korkmak.*|| **şeytan çarşısı,** *1. Büyücünün büyü yaptığı yer. 2. Kötü kimselerin kötülük dolu kalbi. 3. Oyuncakçı dükkânı.*|| **şeytan çekici,** *Akıllı ve her şeyin üstesinden gelen yaramaz çocuk.*|| **Şeytan diyor ki:** *Sonucunun kötü olacağı belli olan bir işi yapmak eğiliminde olunduğu zaman söylenir.*|| **şeytan duvağı,** *{ağız} Tırnak yanından sertleşip kalkan deri; şeytan tırnağı.* [DS]|| **şeytan duvarı,** *Germenlerin imparatorluk topraklarını istila etmemeleri için Romalılarca yaptırılan koruma duvarı, (Alm. teufelsmauer).*|| **şeytan düğünü,** *{ağız} Kasırga; bora.* [DS]|| **şeytan dürtmek,** *1. Durup dururken kötü bir iş yapmak; kötü sonuç doğuran bir davranış içine girivermek. 2. (Çocuk için) beklenmedik bir yaramazlık yapmak.*|| **şeytan eğrisi,** *mat.* $y^4 - x^4 + ay^2 + bx^2 = 0$ *denkleminin eğrisi.*|| **şeytan elini çekmiş,** *(Kişi için) kötülük yapamayacak kadar yaşlanmış.*|| **şeytan elması,** *bot. Tatula.*|| **şeytan faymasa,** *{ağız} (Çocuklara sövgü için) şeytan tohumu.* [DS]|| **şeytan geçmiş gibi,** *(Konuşma veya konuşmalar için) birdenbire sessizlik çökme; kesilme.*|| **şeytan gibi,** *(Kişi için) kurnaz; zeki; becerikli.*|| **Şeytan görsün yüzünü!** *(Hoşlanılmayan kimse için) "görmek, konuşmak, karşılaşmak istemiyorum" anlamında kullanılır.*|| **şeytanı eşeğe ters bindirmek,** *Çok kurnaz ve becerikli olmak.*|| **şeytān-ı lāin,** *Lanetlenmiş olan şeytan.*|| **şeytanın alt çenesi,** *{ağız} Çok bilmiş; açıkgöz.*|| **şeytanın art ayağı,** *(Çocuk için) çok zeki ve afacan; kurnaz.*|| **şeytanın ayağını kırmak,** *1. Bir türlü yapamadığı işi yapmak ya da gidemediği bir yere gitmek. 2. Talihsizliği yenmek; talihi ilk defa yaver gitmek.*|| **şeytanın bacağını kırmak,** *1. Bir türlü yapamadığı işi yapmak ya da gidemediği bir yere gitmek. 2. Talihsizliği yenmek; talihi ilk defa yaver gitmek.*|| **şeytanın boynuzuna salıncak kurup kırk yıl sallanmak,** *{ağız} Kötü işlerde deneyim kazanmış olmak.*|| **Şeytanın işi yok!** *(Talih için) ters gitmek; kötü olmak.*|| **şeytanın kıç bacağı,** *1. Ele avuca sığmaz, afacan çocuk.*|| **şeytanın yattığı yeri bilmek,** *1. Kimsenin hatırına gelmeyecek şeyleri bilmek. 2. Kurnazlıkta ve açıkgözlülükte bir benzeri daha olmamak.*|| **şeytanı patlatmak,** *{ağız} Soğukkanlı davranmak; dövüşe girmemek.* [DS]|| **şeytanı şişeye sokmak,** *Çok kurnaz ve becerikli olmak.*|| **şeytan kilidi,** *Uçlarına somun geçirilerek halatları birbirine bağlamakta kullanılan U biçimli bağlantı yeri.*|| **şeytan kösteği,** *Atlara vurulan çift köstek.*|| **şeytan kulağı,** *{ağız} bot. Kuzukulağı.* [DS]|| **şeytan kulağına kurşun,** *(İşler, durum, sağlık vb. için) "artık iyi gitmeye başladı, nazar değmesin" anlamında kullanılır.*|| **şeytan kuşu,** *zool. Böcek ve kurbağa ile beslenen kuyruksuz yarasa; nal burunlu yarasa, (Rhinolophus ferrum equinum).*|| **şeytan küllüğü,** *{ağız} Oda içindeki ocaklarda kandil koymaya yarayan koltuk taşındaki çıkıntı.* [DS]|| **şeytanları haylamak,** *{ağız} Öfkesini yenmek.* [DS]|| **şeytan namazlığası,** *{ağız} Örümcek ağı.* [DS]|| **şeytan oyunda gerek,** *Birine uyarı için "şeytan her zaman kötülük yapmak için fırsat bekler, uyanık olmak gerek" anlamında söylenen söz.*|| **şeytan örümceği,** *zool. 1. Ördüğü ağı rüzgâra salarak onunla birlikte uzaklara giden bir tür örümcek. 2. {OsT} Öğle sıcağında havada örümcek ağı gibi tel tel görülen güneş ışığı.*|| **şeytan patlıcanı,** *{ağız} Hatmi çiçeği.* [DS]|| **şeytan pürü,** *{ağız} Sarp kayalarda biten, çam dalına benzer, iğneli, bodur bir bitki.* [DS]|| **şeytan sosu,** *Beyaz şarap, sarımsak, karabiber, sirke, yağ, salça ve et suyu ile hazırlanmış bir tür çeşni maddesi.*|| **şeytan şalgamı şeytan taşlama,** *Hac sırasında Mina'daki şeytan taşlama yerine hacılar tarafından yedişer taş atılması ile gerçekleştirilen ibadet.*|| **şeytan takırrağı,** *{ağız} Değirmen taşına mısır düşürmeye yarayan özel tahta.* [DS]|| **şeytan taşlaması,** *{ağız} Yıldız kayması.* [DS]|| **şeytan tayyaresi,** *{ağız} Uçurtma.* [DS]|| **şeytan teknesi,** *{ağız} Değirmenin üstündeki piramit biçiminde tahıl teknesi.* [DS]|| **şeytan terbiyesi,** *At koşumunda atın başını aşağı eğmesini engelleyen hamuta bağlı kayış.*|| **şeytan tırnağı,** *Tırnağın yanında, üst derinin sertleşip kalkması ile oluşmuş üst deri parçası.*|| **şeytan tüyü,** *Herkesçe sevilmeyi sağlayan özellik.*|| **şeytan tüyü olmak,** *(Bir kimsede) kendini sevimli ve çekici yapan özellik bulunmak.*|| **şeytan uçurtması,** *Kâğıttan bükülerek yapılmış küçük uçurtma.*|| **şeytan vapırı** (vapuru), *{ağız} Bisiklet.* [DS]

şeytanca, [şeytan-ca] *(şeyta'nca) zf.* Şeytana yakışır biçimde; şeytan gibi; kurnazca; kurnazlıkla; şeytani.

şeytanet, [Ar. şeyṭānet شيطانت] *(şeyta:net) {OsT} is.* **1.** Şeytanlık. **2.** Kurnazlık.

şeytanetkâr, [Ar. şeyṭānet + Far. kār شيطانتكار] *(şeyta:netkâ:r) {OsT} is.* İşi gücü hilekârlık, düzencilik olan.

şeytanetkârane, [Ar. şeyṭānet+Far. kārāne شيطانتكار] *(şeyta:netkâ:ra:ne) {OsT} zf.* Şeytanlıkla; hileyle; kandırarak.

şeytanfeneri, [şeytan+fener-i] *is.* Yanardöner fener.

şeytani, [Ar. şeyṭān >şeyṭānī شيطانى] *(şeyta:ni.) {OsT} sf.* **1.** Şeytanla ilgili; şeytana ilişkin. **2.** Şeytana yakışır; şeytanca.

şeytaniğnesi, [şeytan+iğne-s-i] *is. zool.* Şeytaniğnesigiller familyasından kız böceklerinin genel adı, *(Aeschna).*

şeytaniğnesigiller, [şeytan+iğne-s-i-gil-ler] *is. zool.* Kız böceklerine giren bir familya.

şeytankeleği, [şeytan+kelek-i] *{ağız} is.* Cırtatan otu. [DS]

şeytanlık, -ğı [şeytan-lık] *is.* **1.** Şeytan olma durumu. **2.** Şeytanca davranış. **3.** Şeytansı özellik. **4.** *mecaz.* Kurnazlık; hile. **5.** Kötü ve kurnazlıkla düzenlenen eylem; hile; dolap. **6.** *mecaz.* Yaramazlık. ☐ **şeytanlık etmek,** *Şeytanca bir davranışta bulunmak; kurnazlık etmek.*

şeytanminaresi, [şeytan+minare-s-i] *is.* Bazı deniz böceklerinin koni biçimindeki kabuğuna verilen ad.

şeytanotu, [şeytan+ot-u] *is. bot.* Maydanozgillerden, nemli yerlerde yetişen mavi çiçekli çok yıllık otsu bitki, *(Seabiosa ukranica).*

şeytansaçı, [şeytan+saç-ı] *is. bot.* Küsküt.

şeytansüpürgesi, [şeytan+süpürge-s-i] *is. bot.* Park ve bahçelerde yetiştirilen çalı görünümlü altmış kadar türü bulanan bir tür süs bitkisi, *(Buplerium).*

şeytanşalgamı, [şeytan+şalgam-ı] *is. bot.* Kabakgillerden çit ve hendeklerde yetişen, kökü akasma adı altında idrar artırıcı ve müshil olarak kullanılan, taze kökleri romatizma ve basur memelerinin tedavisinde kullanılan, sürüngen, tırmanıcı çok yıllık otsu bitki; ak asma; beyaz yaban kabağı; bin kulaç; it kabağı; semiz kabak; ülüngür, *(Bryonia alba, B. diocia).*

şeytantersi, [şeytan+ters-i] *is. bot.* **1.** Maydanozgillerden, parçalı yapraklı sarı çiçekli, kalın köklü bir otsu bitki, *(Ferula assa-foetida).* **2.** Bu bitkinin kökleri çizilerek sızdırılan ve sıcakta yumuşayan, soğukta katılaşan, sarımsak kokulu, halk hekimliğinde sinirleri yatıştırıcı, sindirimi kolaylaştırıcı, gaz söktürücü, kükürt düşürücü olarak kullanılan zamk.

şeytantırnağı, [şeytan+tırna(k)-ı] *is. bot.* Çan çiçeğigillerden, kalın kazık köklü, uzun yaprak saplı, üst yaprakları dar ve sapsız, kapsül biçimli meyveli, toplu ve küçük çiçekli çok yıllık elli kadar türü bulunan otsu bitki, *(Phyteuma).*

şeytaraciye, [Ar. şeytarac *(diş otu)* > şeytaraciyye شيطرجيه] *{OsT} is. bot.* Dişotugiller.

şeyyad, [Ar. şeyd > şeyyād شياد] *(şeyya:d) {OsT} sf.* **1.** Birini yüksek sesle aşırı biçimde öven ya da yeren. **2.** Yüze gülen; iki yüzlü; riyakâr. **3.** Helak olan; kendini helak eden. **4.** Sıva yapan. **5.** *is.* Sıvacı.

şeza, [Ar. şeẕā شذا] *(şeza:) {OsT} is.* Kokulu şeylerin kokusu.

şezemi, [? şezemi] *{ağız} is.* Süt. [DS]

şezen, [Ar. şezen شزن] *{OsT} is. biy.* Trakea

şezerat, [Ar. şeẕerāt شذرات] *(şezera:t) {OsT} is.* **1.** Cevher içinden toplanmış ve henüz işlenmemiş altın parçaları. **2.** Süs olarak kullanılan inci ve altın taneleri.

şeziye, [? şeziye] *{ağız} is.* Çakı. [DS]

şezlong, [Fr. chaise *(sandalye)* + longue *(uzun)*] *is.* Gerektiğinde yatırılarak üzerine uzanılan, gerektiğinde de toplanarak oturulabilen biçimde yapılmış bir tür sandalye.

şezr, [Ar. şeẕr شذر] *{OsT} is.* **1.** İşlenmemiş altın parçası; ham altın. **2.** Süs için takılan altın ya da inci.

şezre, [Ar. şeẕr > şeẕre شذره] *{OsT} is.* **1.** İşlenmemiş altın parçası; ham altın. **2.** Süs için takılan altın ya da inci.

şıb[1], [şab / şap / şeb / şep / şıb / şıp / şip *(yans.)*] *is.* Çarpma, vurma; bu biçimde çene çalma, ökçesiz ayakkabı, terlik vb. ile tabana çarpa çarpa yürümeyi anlatan kök. [Zülfikar] *şıb(b)-ak, şıb-ı-dık*

şıb[2], [şab / şap / şıb / şıp / şib / şip / şup / şüp *(yans.)*] *is.* Sıvıların dökülüşünü, akışını, yağmurun yağışını, su içinde yapılan bir hareketin çıkardığı sesleri anlatan kök. [Zülfikar] *şıb(b)-ık-lı, şıb-ık*

şıbbak, -ğı [şıb(b)-ak] *{ağız} is.* Yürürken terliğin çıkardığı ses. [DS]

şıbbıhlı, [şıb(b)-ık-lı] *{ağız} sf.* Gözü ağrıyıp akan; çapaklı. [DS]

şıbı, [şıb-ı] *{ağız} ünl.* Hoşt! [DS]

şıbıdık, -ğı [şıb *(yans.)* > şıb-ıd-ık] *{ağız} is.* Terlik. [DS]

şıbıla, [şıb-ıl-a ?] *{ağız} is.* Yıldırım. [DS]

şıbın, [*eT* çibin > şıbın] *{ağız} is.* Sinek. [DS]

şıbınlık, -ğı [şıbın-lık] *{ağız} is.* Cibinlik. [DS]

şıbıt, [? şıbıt] *{ağız} is.* Bir tür balık. [DS]

şıbindirek, -ği [şıb-ın-dırık] *{ağız} sf.* Çok zayıf; bir deri bir kemik kalmış. [DS]

şıbkın, [şıb-kın] *{ağız} is.* Fırtına ile yağan şiddetli yağmur. [DS]

şıblıh, [şıb-lıẖ] *{ağız} sf.* Çok tuzlu. [DS]

şıdık[1]**, -ğı** [şıd-ık] *{ağız} is.* Diz kapağı. [DS]

şıdık[2]**, -ğı** [şıd-ık] *{ağız} sf.* (Kişi için) kötü, zarar verici. [DS]

şıf[1]**,** [şıf / şıv] *{ağız} is.* Soğan, sarımsak, pırasa gibi bitkilerin tohum sapı. [DS]

şıf[2]**,** [şıf / şif] *{ağız} is.* Üzüm suyu; şıra. [DS]

şıfa[1]**,** [? şıfa] *{ağız} is.* Cıva. [DS]

şıfa[2]**,** [? şıfa] *{ağız} is.* Soba. [DS]

şıfan[1]**,** [Ar. (Sur.) şüfān => şıfan / şifan] *{ağız} is.* Yulaf. [DS]

şıfan[2]**,** [? şifon / şıfan] *{ağız} is.* Başörtüsü. [DS]

şıfat, [? şıfat] *{ağız} is.* Ağıl kapısında menteşe yerine kullanılan ince demir. [DS]

şıfata, [Yun. àkhiváda] *{ağız} is.* Deniz böceği kabuğu. [DS]

Şıfıt, [Far. cehūd => çıfıt > şıfıt] *{ağız} is.* Yahudi. [DS]

şıfkın, [çıv-gın > şıf-kın] *{ağız} is.* Filiz. [DS]

şığ[1]**,** [şag / şak / şığ / şık *(yans.)*] *is.* Su vb. sıvıların dökülmesini, akmasını, yağmurun yağmasını anlatan kök. [Zülfikar] *şığ+şır-ım*

şığ[2]**,** [? şığ] *{ağız} is.* Sapı saman hâline getiren alet. [DS]

şığallamah, [şığal-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Okşamak. [DS]

şığanmak, [sığa-n-mak / şığa-n-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* Sudan geçmek için bacakları sıvamak. [DS]

şığşırım, [şığ *(yans.)* > şığ+şır-ım ?] *{ağız} is.* **1.** Hızlı yağan yağmur. **2.** *sf.* Çok; sıkışık. [DS]

şığva, [çıv *(yans.)* > çıv-ga > şığva شيغوه] *is.* **1.** *{eAT} {OsT}* Taze dal; filiz. *{ağız} (aynı)* [DS] **2.** *{OsT}* Fidan. **3.** *{ağız}* İnce düzgün bedenli delikanlı. [DS] **4.** *{OsT} sf.* Körpe.

şığvın, [çıv *(yans.)* > çıv-gın > şığvın] *{ağız} is.* Fırtına ile birlikte yağan şiddetli yağmur. [DS]

şıhne, [Ar. şıḥne شحنه] *{OsT}is.* Güvenlik görevlisi; inzibat memuru; emniyet memuru.

şıhr, [Ar. şiʿr => şiir / şıhr] *{ağız} is.* Şiir.

şıhrana[1]**,** [? şıhrana] *{ağız} sf.* Kendisine güvence veren güçlü bir adamı olan; arkalı. [DS]

şıhrana[2]**,** [Far. şīre-ḫāne] *{ağız} is.* İçinde üzüm ezilen ağaç tekne. [DS]

şıjık, -ğı [Slav. s'rotka] *{ağız} is.* Lor peyniri elde edilen peynir ve çökelek suyu.

şık[1]**,** [şag / şah / şak / şık / şik *(yans.)*] *is.* Vurma, çarpma, çarpışma; bu biçimde işleme ve çalışma; şakırtılı sesler çıkarmayı anlatan kök. [Zülfikar] *şık şık, şık-ır-tı, şık şıkı* ⊡ **şık şık,** *{ağız} Çok sayıda şıkırtılı sesler çıkararak.* [DS]

şık[2]**,** [şag / şak / şığ / şık *(yans.)*] *is.* Su vb. sıvıların dökülmesini, akmasını, yağmurun yağmasını anlatan kök. [Zülfikar] *şık-ır-dan-lık, şık-ır-dım* ⊡ **şık ıslak,** *{ağız} Çok ıslak; ıpıslak.* [DS]

şık[3]**,** [şak / şık *(yans.)*] *is.* Parlamayı, ışık saçmayı anlatan kök. [Zülfikar] *şık-ır şıkır*

şık[4]**, -kkı** [Ar. şıḳḳ شق] *{OsT} is.* **1.** İkiye ayrılmış bir şeyin parçalarından her biri. **2.** Bir seçim durumunda seçilebilecek yolların, alınabilecek kararların her biri; seçenek; alternatif. **3.** *istk.* Nitel bir özelliğin gösterebileceği değişke. ⊡ **şıkk-ı evvel,** *Baş defterdar.*|| **şıkk-ı sālis,** *Rumeli defterdarı.*|| **şıkk-ı sānî,** *Anadolu defterdarı.*

şık[5]**,** [Çin. shih / źyek] *{eT} is.* On kilelik tahıl ölçüsü. [Clauson]

şık[6]**,** [Alm. schick *(biçim)* > Fr. chic] *sf.* **1.** (Giyim için) zevkle seçilmiş; hoş; güzel; zarif. **2.** (Kişi için) güzel, zarif giyimli; hoş giyimli; zarif. **3.** *mecaz.* Yerinde; gereği gibi. **4.** *zf.* Zarif; hoş; güzel.

şık[7]**,** [Ar. şekk => şık] *{ağız} is.* Şüphe; kuşku.

şıka, [Yun. şiko] *{ağız} is.* **1.** İncir. **2.** Bir çeşit üzüm. [DS]

şıkalak, -ğı [şık *(yans.)* > şık-a-la-k ?] *{ağız} is.* Hıyar kabuğu, mercimek, nohut ve yağ ile yapılan bir yemek. [DS]

şıkalat, [? şıkalat] *{ağız} is.* Yüklük. [DS]

şıkalet, [? şıkalet] *{ağız} is.* → şıkalat. [DS]

şıkdüşen, [şık *(yans.)* + düş-en] *{ağız} is.* Kapı mandalı. [DS]

şıkdüştü, [şık *(yans.)* + düş-tü] *{ağız} is.* → şıkdüşen. [DS]

şıkgah, [şık *(yans.)* > şık-ka-k / şıkgaẖ] *{ağız} sf.* Gevşeyip bozulmuş. [DS]

şıkgırtım, [şık *(yans.)* > şık-ır-d-ım > şıkgırtım] *{ağız} sf.* (Altın vb. süs eşyası için) sık dizilmiş. [DS]

şıkıdım, [şık *(yans.)* > şık-ıd-ım] *{ağız} is.* Hızlı yağan yağmur. [DS]

şıkık, -ğı [Ar. şaḳāʾiḳ => şıkık] *{ağız} is.* Gelincik. [DS]

şıkıl, [Ar. şekil => şıkıl] *{ağız} is.* **1.** Kılık; biçim. **2.** *sf.* (Beden için) ince uzun ve kuru. [DS]

şıkılsız, [şıkıl-sız] *{ağız} sf.* **1.** Biçimsiz giyimli; kılıksız. **2.** Eğitimsiz; terbiyesiz. [DS]

şıkıltım, [şık *(yans.)* > şık-ır-t-ım] *{ağız} sf.* **1.** Bol. **2.** Kalabalık; sık. [DS]

şıkınnanmak, [çık-ın-la-n-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* Düğümlenmek. [DS]

şıkır, [şık *(yans.)* > şık-ır] *is.* **1.** Para, bilye, tavla zarı gibi küçük maden ve taş parçalarının çıkardığı sesi anlatır. **2.** Yansımalı bir parlaklığı anlatır. ⊡ **şıkır şıkır,** *1. Şıkırdama sesleri çıkararak. 2. Bir şeyin parıltısını, parlaklığını anlatmak için kullanılır; parıl parıl; pırıl pırıl. 3. Bir yerin çok aydınlık olduğunu anlatır.*|| **şıkır şıkır oynamak,** *1. Zille şıkırtılar çıkararak oynamak. 2. mecaz. Aşırı sevinç göstermek; çok sevinmek.*

şıkırdama, [şık *(yans.)* > şık-ır-da-ma] *is.* Şıkırdamak eylemi.

şıkırdamak, [şık *(yans.)* > şık-ır-da-mak] *gçsz. f. [-r] [-d(ı)-yor]* **1.** (Küçük metal parça ya da cam türü eşyalar için) birbirine hafifçe dokunarak ses çıkarmak. *{ağız} (aynı)* [DS] **2.** *mecaz.* Aydınlanmak ve ışığı yansıtarak parlamak. *{ağız} (aynı)* [DS]

şıkırdanlık, -ğı [şık-ır-da-n-lık] *{ağız} is.* Yağmurlu hava. [DS]

şıkırdatma, [şık *(yans.)* > şık-ır-da-t-ma] *is.* Şıkırdatmak eylemi.

şıkırdatmak, [şık *(yans.)* > şık-ır-da-t-mak] *gçl. f. [-ır]* **1.** (Küçük metal, cam eşya vb. için) birbirine çarptırarak şıkırtı çıkartmak; şıkırdamasına yol açmak. **2.** *gçsz. f. mecaz.* Birine verileceğini sezdirmek; şaka yollu anlatmak.

şıkırdım[1], [şık *(yans.)* > şık-ır-dım] *{ağız} is.* **1.** Hızlı yağmur. **2.** Kıvrak oyun havası. **3.** *argo.* Oğlan çocuğu. **4.** *sf.* Oynak; kıvrak. **5.** (Kişi için) ince bacaklı fakat yorulmak bilmez. [DS] ☞ **şıkırdım baklavası,** *{ağız} Oklavaya sarılmış yufkalardan yapılan içi boş baklava.* [DS]

şıkırdım[2], [şık *(yans.)* > şık-ır-dım] *{ağız} sf.* **1.** (Nesne için) sert ve cilalı. **2.** Dayalı döşeli. **3.** Bol; kalabalık; sık. **4.** Dolu; çok; yığınla. [DS]

şıkırtı, [şık *(yans.)* > şık-ır-tı] *is.* Para, bilye vb. nesnelerin birbirine çarpması ile ya da suyun yere dökülürken çıkardığı ses; şıkırdama sesi.

şıkırtma, [şıkır-t-ma ?] *{ağız} is.* Arabaya koşulan ikinci çift at. [DS]

şıkız, [? şıkız] *{ağız} is.* Mimikle aşağılama. [DS]

şıkka, [şık-ka] *{ağız} is.* Yuvarlak metal oyuncak; bilye. [DS]

şıkkak, -ğı [şık *(yans.)* > şık-ka-k] *{ağız} is.* **1.** Kapı mandalı. **2.** Kasketin önündeki tutturmalık; raptiye. [DS]

şıkkeyn, [Ar. şıḳḳ > şıḳḳeyn شقين] *{OsT} is.* İki şık. ☞ **şıkkeyn efendiler,** *İmparatorluk döneminde, baş defterdar ile yardımcısına verilen ortak ad.*

şıkkıltım, [şık *(yans.)* > şık(k)-ıl-tım] *{ağız} is.* Bol; kalabalık; sık. [DS]

şıkkırak, -ğı [şık *(yans.)* > şık-kır-a-k] *{ağız} is.* Kapı mandalı. [DS]

şıkkırik[1], **-ği** [şık *(yans.)* > şık-kır-ık] *{ağız} is.* → şıkkırak. [DS]

şıkkırik[2], **-ği** [hıç-kır-ık > şık-kır-ık] *{ağız} is.* Sürekli öksürük; gıcık öksürüğü. [DS]

şıklam, [şık-la-m] *{ağız} sf.* Çok ıslak. [DS]

şıklaşma, [şık-la-ş-ma] *is.* Şıklaşmak eylemi.

şıklaşmak, [şık-la-ş-mak] *dönşl. f. [-ır]* **1.** Şık duruma gelmek; şık olmak. **2.** Güzel ve zarif elbiseler giymeye başlamak. **3.** Giyim biçimi giderek ince bir zevki yansıtır duruma gelmek.

şıklaştırma, [şık-la-ş-tır-ma] *is.* Şıklaştırmak eylemi.

şıklaştırmak, [şık-la-ş-tır-mak] *gçl. f. [-ır]* Şık duruma getirmek; şıklaşmasını sağlamak.

şıklık, -ğı [şık-lık] *is.* **1.** Şık olma durumu. **2.** Giyimdeki incelik, zariflik ve güzellik.

şıkşık, [şık *(yans.)* + şık] *is.* **1.** Bir halkaya takılı ve çıngırağa benzer ses çıkaran parçaları olan bir tür çocuk oyuncağı. *{ağız} (aynı)* [DS] **2.** *{ağız}* Büyük taneli tespih. [DS] **3.** *{ağız}* Kapı mandalı. [DS] **4.** *{ağız}* Pelte. [DS]

şıkşıkı, [şık *(yans.)* > şık+şık-ı] *{ağız} is.* **1.** Kapı mandalı. **2.** Taneleri az ve çok iri olan tespih. [DS]

şıl[1], [yaş-ıl > şıl ?] *{ağız} sf.* **1.** Yaş; yeşil. **2.** Taze. **3.** Nemli; ıslak. [DS]

şıl[2], [Erme. šil => şıl] *{ağız} sf.* Çirkin; aşağılık. [DS] ☞ **şıl etmek,** *{ağız} Kötüleştirmek.* [DS]

şıl[3], [Ar. şell / Far şèl => şıl] *{ağız} sf.* (Kişi için) felçli; inmeli.

şılabık, -ğı [ışı-la-mık > şılabık] *{ağız} sf.* Aydınlık; ışıklı; parlak. [DS]

şılak, -ğı [ışı-la-k] *{ağız} sf.* **1.** Işıklı; aydınlık; parlak. **2.** Boyna takılan parlak sarı madenî toplar. [DS]

şılamak, [ışı-l-a-mak > şı-la-mak شلامق] *{eAT} {ağız} gçsz. f. [-r]* Işılamak; parlamak. [DS]

şılap, [ışı-la-mak > şıla-p ?] *{ağız} sf.* Parlak; ışıldak. ☞ **şılap şılap,** *{ağız} Parıl parıl.* [DS]

şılapka, [? şılapka] *{ağız} is.* Tavan. [DS]

şılapona, [? şılapona] *{ağız} is.* İri damlalarla yağan yağmur. [DS]

şılar, [? şılar] *{ağız} is.* Ham erik. [DS]

şılarmak, [şıla-r-mak] *{ağız} gçsz. f. [-ır]* → şılamak. [DS]

şılatmak, [(ı)şıla-t-mak] *{ağız} gçl. f. [-ır]* **1.** Aydınlatmak. **2.** Parlatmak. [DS]

şılavlı, [şılav-lı] *{ağız} sf.* Kaval. [DS]

şıld, [şald / şıld *(yans.)*] *is.* Akar suyun çağlamasını, gelişigüzel çeşitli gürültüleri anlatan kök. [Zülfikar] *şıld-ır-a-mak*

şıldak, -ğı [şıld *(yans.)* > şıld-a-k] *{ağız} is.* Kusur; özür. [DS]

şıldıklı, [şıld-ık-lı] *{ağız} sf.* Eski elbiseli. [DS]

şıldın, [(ı)şı-l-dı-n] *{ağız} is.* Işık. [DS]

şıldır[1], [şıld *(yans.)* > şıld-ır] *is.* Dökülen ya da akan suyun yansıttığı dalgalı ışığı belirtir. ☞ **şıldır şıldır,** *Gözleri yaşlı olarak; gözleri yaşararak.*

şıldır[2], [(ı)şı-l-dır] *{ağız} sf.* Işıklı; aydınlık; parlak. [DS] ☞ **şıldır şıldır,** *{ağız} (Göz için) canlı ve parlak; pırıl pırıl; ışıl ışıl.* [DS]

şıldır[3], [(ı)şı-l-dır] *{ağız} is.* Göz. [DS]

şıldır[4], [şıld-ır] *{ağız} is.* **1.** Bir tür mendil oyunu. **2.** Renkli zıpzıp. [DS]

şıldırlı, [şıldır-lı] *{ağız} sf.* Kötü giyimli; kılıksız; bakımsız. [DS]

şılga, [Moğ. cilga] *{ağız} is.* **1.** Çalı; funda. **2.** Fidan;

çubuk. **3.** Küçük yol; patika. **4.** *sf.* Düzgün, ince. [DS]

şılgar, [Yun. zevgari] *{ağız} is.* Arabaya koşulan ikinci at çifti. [DS]

şılgı, [şıl-gı] *{ağız} is.* İnce, uzun çubuk. [DS]

şılgın[1]**,** [şıl-gın] *{ağız} is.* Sulu kar. [DS]

şılgın[2]**,** [Far. şīre *(öz su, usare)* > şīre-i revġān] *{ağız} is.* **1.** Susam yağı. **2.** Haşhaş yağı. [DS]

şılgınlı, [şılgın-lı] *{ağız} sf.* Gözünden sürekli yaş akan. [DS]

şılık, -ğı [şıl-ık] *{ağız} is.* Balçık. [DS]

şılıkmak, [şıl-ık-mak] *{ağız} gçsz. f. [-ır]* Yaramazlık etmek. [DS]

şılkak, -ğı [şıl-(ı)k-a-k] *{ağız} is.* Deniz hayvanlarının kabuğu. [DS]

şılkana, [Ar. (Sur.) şelekke شلكه [Tietze]] *{ağız} is.* Sac üstünde pişirilen bir hamur tatlısı. [DS]

şıllakböcek, [ışı-la-k+böcek] *{ağız} is.* Ateşböceği. [DS]

şıllıhı, [şıllık-ı] *{ağız} sf.* Utanmaz. [DS]

şıllıhlanmak, [şıl-lık > şıllıḫ-la-n-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* Yaranmak istemek. [DS]

şıllık[1]**, -ğı** [Erm. śil *(şaşı)* > şıl-lık] *sf.* (Kadın için, hakaret olarak) aşırı ve bayağı biçimde boyanıp süslenmiş ve bayağı davranışları olan.

şıllık[2]**, -ğı** [Ar. (Sur.) şelekke شلكه [Tietze]] *{ağız} is.* Sac üstünde pişirilen bir hamur tatlısı. [DS]

şıllık[3]**, -ğı** [şıl-lık] *{ağız} is.* Susam yağı. [DS]

şıllık[4]**, -ğı** [şıl-lık] *{ağız} is.* Terlik. [DS]

şıllık[5]**, -ğı** [? şıllık] *{ağız} is.* Küçük horoz. [DS]

şıllık[6]**, -ğı** [şıl-lık] *{ağız} is.* Tepinme; sıçrama; hoplama. [DS]

şıltah, [şılt-ak > şıltaḫ] *{ağız} is.* Yaygaracı. [DS]

şıltak, -ğı [şılt-ak شلتاق] *is.* **1.** *{eAT}* Kavga; gürültü; anlaşmazlık. **2.** *{ağız}* Haksızlığa uğramış, dövülüp sövülmüş gibi bağırıp çağırma; ortalığı birbirine katma; yaygara. [DS] **3.** *{ağız}* Suç atma; karalama. [DS] ☐ **şıltak etmek,** *{eAT} Anlaşmazlık çıkarmak; kavga gürültü yapmak.*|| **şıltak eylemek,** *{eAT} {OsT}* → şıltak etmek.|| **şıltak geçmek,** *{OsT} Hile yapmak.*

şıltakçı, [şıltak-çı] *{ağız} is.* Yaygaracı. [DS]

şıltanmak[1]**,** [şılt-a-n-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* **1.** Onurlanmak. **2.** Yüreklenmek. [DS]

şıltanmak[2]**,** [şılt-a-n-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* (İnek için) çiftleşmek; boğasamak. [DS]

şıltanmak[3]**,** [şılt-a-n-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* Yaltaklanmak; sokulmak. [DS]

şıltik, -ği [şılt-ik ?] *{ağız} sf.* Zayıf, gevşek hayvan eti. [DS]

şıma[1]**,** [? şıma] *{ağız} is.* **1.** Kum, kireç ve çakıldan oluşan harç. **2.** Bu harçla yapılan duvar. [DS]

şıma[2]**,** [? şıma] *{ağız} is.* Asmanın yeni süren filizi. [DS]

şımal, [? şımal] *{ağız} is.* Genç dal; taze sürgün; bir yıllık sürgün. [DS]

şımarık[1]**, -ğı** [şımar-ık] *sf.* Gösterilen aşırı ilgiden dolayı yersiz ve aşırı davranışlarda bulunan; şımartılmış; şımarmış.

şımarık[2]**, -ğı** [şımar-ık] *{ağız} is.* **1.** Sulanabilir tarla. **2.** Sürekli ıslak tarla. [DS]

şımarıkça, [şımar-ık-ça] *sf.* **1.** Şımarık gibi; şımarığa yakışır. **2.** *(şımarı'kça) zf.* Şımarık olarak; şımarık biçimde.

şımarıklık, -ğı [şımar-ık-lık] *is.* **1.** Şımarık olma durumu. **2.** Şımarık bir kimseye özgü davranış; şımarık kimsenin niteliği.

şımarış, [şımar-ış] *is.* Şımarmak eylemi veya biçimi.

şımarma, [şımar-ma] *is.* Şımarmak eylemi.

şımarmak[1]**,** [şımar-mak] *gçsz. f. [-ır]* Kendisine gösterilen ilgi, hoşgörü ve sevgiden veya verilen değerden yüreklenerek yersiz ve aşırı davranışlarda bulunmak; kapris yapmak.

şımarmak[2]**,** [şımar-mak] *{ağız} gçl. f. [-ır]* (Su için) yansıtmak; parlamak. [DS]

şımartılma, [şımar-t-ıl-ma] *is.* Şımartılmak eylemi.

şımartılmak, [şımar-t-ıl-mak] *edil. f. [-ır]* Şımartmak eylemi yapılmak; kendisine aşırı ilgi gösterilerek davranış ve isteklerinde aşırıya kaçmasına neden olunmak.

şımartma, [şımar-t-ma] *is.* Şımartmak eylemi.

şımartmak, [şımar-t-mak] *gçl. f. [-ır]* **1.** Şımarmasına neden olmak. **2.** Bilerek veya bilmeden şımarmasını sağlamak. **3.** Bir kimseye aşırı ilgi göstererek, övgülere boğmak ya da sevdiği şeyleri gereğinden çok vermek. **4.** (Çocuk için) son derece hoşgörülü davranmak; her istediğini yapmak veya almak; yüz vermek.

şımbıl, [şımb-ıl] *{ağız} is.* Dağınık. [DS]

şımbır, [şımb-ır] *{ağız} sf.* Parlak; ışıldak. [DS]

şımımık, -ğı [şım-ı-mık] *{ağız} sf.* Şımarık. [DS]

şımıt, [Ar. (Sur.) şelekke شلكه ?] *{ağız} is.* Sacda pişirilen kalın ve küçük yufka ekmeği; mayasız ekmek. [DS]

şımkı, [çım-kı / şım-kı] *{ağız} is.* İnce uzun değnek. [DS]

şımnanç, [Soğd. / Sansk. şamnanç / şimnanç] *{eT} is.* Rahibe; zahide. [EUTS]

şımnu, [Soğd. šmnw => şımnū] *(şımnu:) {eT} is.* Şeytan. [Clauson]

şımnulug, [şımun-luġ] *{eT} is.* Şeytani. [EUTS]

şımşırım, [şı(m)+şı/r-ım] *{ağız} pekşt. sf.* Sırılsıklam. [DS]

şımşırlak, -ğı [şı(m)+şı/r-la-k] *{ağız} pekşt. sf.* **1.** Tertemiz. **2.** Çok parlak. **3.** Kaygan. [DS]

şımtag, [şım-ta-ġ] *{eT} sf.* Miskin; tembel; ihmalci. [EUTS]

şımtamak, [şım-ta-mak] *{eT} gçl. f. [-r]* Serbest bırakmak; salıvermek. [EUTS]

-şın, [-şin, (-şun), (-şün)] *yap. eki.* Renk adlarından sıfat türeten ek. Benzer, yakın renkte kavramları katarak küçültmeli sıfatlar yapar: *sarışın, karaşın, akşın.*

şın[1], [Ar. şın ش] *{OsT} is.* **1.** Arap alfabesinde /ş/ sesini karşılayan on üçüncü harfin adı. **2.** Arap asıllı Türk alfabesinde on altıncı harf; ebcet hesabında 300 sayısının karşılığıdır.

şın[2], [? şın] *{eT} is.* Taht; sedir. [DLT]

şına[1], [Bul. şijna / Rus. şina] *{ağız} is.* **1.** At arabasının tekerleğinde ispit üzerine takılan demir; tekerlek çemberi. **2.** Tekerleğin demir çemberi ile tekerlek arasına çakılan taban demiri. **3.** Odun yarmayı kolaylaştıran çivi. [DS] ⊡ **şına demiri,** *{ağız}* → şma (1). [DS]

şına[2], [? şına] *{ağız} is.* Kelep. [DS]

şınabad, [Bul. şijna / Rus. şina ? > şınabad شینابا] *{OsT} is.* İçinde üzüm ezilen büyük tekne.

şınanay, [? şınanay] *{ağız} is.* **1.** İdare lambası. **2.** Hoppa kadın. [DS]

şınav, [Far. şināv] *is.* Kulaç atma; yüzme.

şınavar, [Bul. şijna / Rus. şina ? > şinavar] *{ağız} is.* Büyük tekne. [DS]

şınavat, [Bul. şijna / Rus. şina => şmavat] *{ağız} is.* **1.** Araba tekerleğine çember geçirme işi. **2.** Altı dar, üstü geniş, dışı demir çemberli, büyük tahta küfe. [DS]

şınavıt, [Bul. şijna / Rus. şina ? şınavıt] *{ağız} is.* Büyük tekne. [DS]

şınavut, [? şınavut] *{ağız} sf.* Her gördüğünden isteyen; açgözlü. [DS]

şındık, -ğı [şın-dık] *{ağız} is.* Irmak kıyılarında, suyun getirip bıraktığı odun, çöp vb. [DS]

şıng, [şang / şañ / şmg / şıñ / şing *(yans.)*] *is.* Metal ve caın eşyanın çarpmasını, kırılıp dökülmesini anlatan kök. [Zülfikar] *şıng-ıl, şıng-ır, şıng-ır-da-mak*

şıngart, [? şıngart] *{ağız} is.* Büyük alan ateşi. [DS]

şıngıl [şıng *(yans.)* > şıng-ıl / Yun. atsiggano [Tietze] / Özb. şıngıl] *is.* **1.** Büyük salkımı oluşturan küçük salkımların her biri; salkımcık; çıngıl. **2.** Küçük ve parlak süs.

şıngır, [şıng *(yans.)* > şıng-ır] *is.* **1.** Metal ya da küçük cam parçalarının birbirine çarpma, dökülme vb. sırasında çıkardığı ses. **2.** *{ağız}* Değirmen çakıldağı. [DS] ⊡ **şıngır şıngır,** *"Şıngır!" diye ses çıkararak; şıngırdayarak.*

şıngırak, -ğı [çıng-ır-a-k / şıng-ır-a-k] *{ağız} is.* Küçük çan; çıngırak. [DS]

şıngırdak[1], **-ğı** [şıng-ır-da-k] *{ağız} is.* Sallanınca ses çıkartan, içine taş vb. konulmuş bir tür çocuk oyuncağı. [DS]

şıngırdak[2], **-ğı** [şıng-ır-da-k] *{ağız} is.* Erkeklik organı. [DS]

şıngırdama, [şmg *(yans.)* > şıng-ır-da-ma] *is.* Şıngırdamak eyleını.

şıngırdamak, [şıng *(yans.)* > şıng-ır-da-mak] *gçsz. f. [-r] [-d(ı)-yor)* (Para, boncuk, bilye, küçük cam eşya vb. için) birbirine çarparak ya da düşerken çınlamalı bir ses çıkarmak.

şıngırtı, [şıng *(yans.)* > şıng-ır-tı] *is.* Para, boncuk, bilye, küçük cam eşya vb.nin birbirine çarparken ya da düştüğünde çıkardığı çınlamalı ses; şıngırdama sesi.

şıngırtılı, [şmg-ır-tı-lı] *{ağız} sf.* **1.** Çalgılı eğlence; şen. **2.** Neşeli ses çıkaran. [DS]

şınık, -ğı [şinik > şınık] *{ağız} is.* Tahıl ölçeği; şinik. [DS]

şınkırşak, -ğı [şıngır-şa-k] *{ağız} is.* Döner tahterevalli. [DS]

şınlak, -ğı [(ı)şı-n-la-k] *{ağız} sf.* Parlak; aydınlık. [DS]

şınlamak, [(ı)şı-n-la-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Parlamak; aydınlanmak. [DS]

şınnaşmak[1], [sırnaş-mak / şınnaş-mak] *{ağız} işteş. f. [-ır]* Birbirine engel olmak. [DS]

şınnaşmak[2], [şm-la-ş-mak] *{ağız} işteş. f. [-ır]* Birbirine denk gelmek; birbirine uygun düşmek. [DS]

şınnımak, [şm-la-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Çok sevinmek. [DS]

şıp[1], [şab / şap / şeb / şep /şıb / şıp / şip *(yans.)*] *is.* Çarpma, vurma; bu biçimde çene çalma, ökçesiz ayakkabı, terlik vb. ile tabana çarpa çarpa yürümeyi anlatan kök. [Zülfikar] *şıp-ı-dık, şıp(b)-ıl-da-mak, şıp düşen, şıp-ıl-tı, şıp(p)-ık pabuç*

şıp[2], [şab / şap / şıb / şıp / şib / şip / şup / şüp *(yans.)*] *is.* Sıvıların dökülüşünü, akışını, yağmurun yağışını, su içinde yapılan bir hareketin çıkardığı sesleri anlatan kök. [Zülfikar] *şıp-ıl şıpıl, şıp-ır-da-mak, şıp-ır-tı, şıp-ır şıpır, şıp-ı-da-k, şıp(p)-a-dak.*

şıp[3], [şıp *(yans)*] *is.* Damlayan suyun düştüğü yerde çıkardığı ses. ⊡ **şıp şıp,** *"Şıp" diye ses çıkararak.*

şıp[4], [şıp] *{ağız} zf.* **1.** Birden; birdenbire. **2.** Eline ayağına çabuk; çevik. [DS] ⊡ **şıp diye,** *1. Beklenmedik bir anda; ansızın; birden. 2. Hemen; çabucak.* || **şıpın işi,** *1. Hemen; çabucacık; kolayca. 2. {ağız} Özensiz ve acele olarak.* [DS]

şıp[5], [Rus. şip *(diken)* => şıp / şip] *{ağız} is.* Mersin balığı soyundan bir balık; biz, *(Acipenser nudiventris).* [DS]

şıpana, [? şıpana] *{ağız} is.* Eşik tahtası. [DS]

şıpar, [? şıpar] *{eT} is.* Misk. [Gabain]

şıpbadak, -ğı [şıp(b)-adak] *{ağız} zf.* → şıppadak. [DS]

şıpbak, -ğı [şıp(b)-a-k] *{ağız} is.* Arkalıksız terlik. ⊡ **şıpbak pabuç,** *{ağız}* → şıpbak. [DS]

şıpbıltı, [şıp(b)-ıl-tı] *{ağız} is.* Suda çıkarılan ses. [DS]

şıpça, [şıp-ça] *{ağız} zf.* Çabucak. [DS]

şıpdüşen, [şıp+düş-en] *{ağız} is.* Kapı mandalı. [DS]

şıpdüştü, [şıp+düş-tü] *{ağız} is.* Kapı mandalı. [DS]

şıpıdak, -ğı [şıp-ı(d)-ak] *{ağız} sf.* Tamamen suya batmış; sırılsıklam. [DS]

şıpıdek, -ği [şıp-ı(d)-ak / şıpıdek] *{ağız} zf.* Çabucak. [DS]

şıpıdık[1]**, -ğı** [şıp-ı-(t)-ık > şıpıdık] *{ağız} is.* Arkalığı olmayan, ökçesiz terlik. [DS] ⧉ **şıpıdık şıpıdık,** *{ağız} Terliğin çıkardığı sese benzer.* [DS]

şıpıdık[2]**, -ğı** [şıp-ı-(t)-ık] *{ağız} sf.* Sırılsıklam. [DS]

şıpılatmak[1]**,** [şıp-ı-la-t-mak] *{ağız} gçl. f. [-ır]* Söz taşımak. [DS]

şıpılatmak[2]**,** [şıp-ı-la-t-mak] *{ağız} gçl. f. [-ır]* Güçlü bir tokat vurmak. [DS]

şıpıldak[1]**, -ğı** [şıp-ıl-da-k] *{ağız} is.* Hamam. [DS]

şıpıldak[2]**, -ğı** [şıp-ıl-da-k] *{ağız} is.* **1.** Takunya. **2.** Dudak. **3.** *sf.* Her şeye karışan. [DS]

şıpır[1]**,** [şıp *(yans.)* > şıp-ır] *is.* Arka arkaya damlayan damlaların çıkardığı ses. ⧉ **şıpır şıpır,** *(Yağmur veya su damlaları için) arka arkaya şıpırtı sesleri çıkararak; şıp şıp.*

şıpır[2]**,** [şıp-ır] *{ağız} zf.* Tez; ivedi. [DS] ⧉ **şıpır şıpır,** *{ağız} Çabuk çabuk.* [DS]

şıpırdak, -ğı [şıp-ır-da-k] *{ağız} is.* **1.** Ayakkabı. **2.** Gümüş paralarla süslenmiş kadın başlığı. [DS]

şıpırdaklı, [şıp-ır-da-k-lı] *{ağız} sf.* Şıpırdama sesi çıkaran. ⧉ **şıpırdaklı küpe,** *{ağız} İçinde kırklık gümüş ya da altın para bulunan küpe.* [DS]

şıpırdama, [şıp *(yans.)* > şıp-ır-da-ma] *is.* Şıpırdamak eylemi.

şıpırdamak[1]**,** [şıp *(yans.)* > şıp-ır-da-mak] *gçsz. f. [-r] [-d(ı)-yor]* (Damlayan su veya sıvı için) arka arkaya damla sesleri çıkarmak; şıpırtı sesleri çıkarmak.

şıpırdamak[2]**,** [şıp *(yans.)* > şıp-ır-da-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-d(ı)-yor]* Kulağa söylemek; fısıldamak. [DS]

şıpırdatmak, [şıp-ır-da-t-mak] *{ağız} gçl. f. [-ır]* Yemek yerken ses çıkarmak; şapırdatmak. [DS]

şıpırdım, [şıp-ır-t-ım] *{ağız} sf.* Şıpırtılı. ⧉ **şıpırdım su,** *{ağız} Derinliği bir karışı geçmeyen gölcük.* [DS]

şıpırık, -ğı [şıp-ır-ık] *{ağız} is.* Yaş çubuk. [DS]

şıpırt, [şıp-ır-t] *{ağız} zf.* Çabucak. [DS] ⧉ **şıpırt olmak,** *{ağız} 1. Çabuk olmak; tez davranmak. 2. Gidivermek.* [DS]

şıpırtdak, -ğı [şıp-ır-t-da-k] *{ağız} zf.* Çabucak. [DS]

şıpırtdamak, [şıp-ır-t-da-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-d(ı)-yor]* Birdenbire vurmak; ansızın dövmek. [DS]

şıpırtı, [şıp *(yans.)* > şıp-ır-tı] *is.* Şıpırdama sesi.

şıpırttak, -ğı [şıp-ırt-ta-k] *{ağız} zf.* Çabucak. [DS]

şıpıtık, -ğı [şıp-ıt-ık / şıp-ıd-ık] *{ağız} is.* **1.** Terlik. **2.** *sf.* Kılıksız. [DS]

şıpka, [şıp *(yans.)* > şıp-ka ?] *(şı'pka) is.* Torpidodan korunmak vb. amaçlarla kullanılmak için tel ya da halatlardan örülmüş gemi ağı.

şıpkan, [Çin. shih-kan] *{eT} is.* Bölük; bölüm; sıra. [ARAT]

şıpkın, [çıv-gın / şıp-kın] *{ağız} is.* **1.** Rüzgârla karışık şiddetli yağmur. **2.** Sulu kar. [DS]

şıplak[1]**, -ğı** [Ar. (Sur.) şelekke ? شلكه] *{ağız} is.* Sacda pişirilen mayasız ekmek. [DS]

şıplak[2]**, -ğı** [şıp-la-k] *{ağız} is.* Yağmur oluğu. [DS]

şıplık, ğı [şıp-lık] *{ağız} is.* Kırlangıç. [DS]

şıpluk, -ğu [şıp-luk] *{ağız} is.* Arkası basık pabuç. [DS]

şıpnadak, -ğı [şıp-(ı)n-adak] *{ağız} zf.* Çabucak. [DS]

şıppadak, -ğı [şıp *(yans.)* > şıp(p)-adak] *(şı'ppadak) zf.* **1.** Beklenmedik bir zamanda ve birdenbire. *{ağız} (aynı)* [DS] **2.** *{ağız}* Çabucak; acele olarak; ivedilikle. [DS]

şıppıdak, -ğı [şıp *(yans.)* > şıp(p)-adak] *{ağız} zf.* → şıppadak. [DS]

şıppıdanak, -ğı [şıp *(yans.)* > şıp(p)-ıd-a-n-ak] *{ağız} zf.* şıppadak. [DS]

şıpedek, -ği [şıp *(yans.)* > şıp-adak] *{ağız} zf.* Çabucak. [DS]

şıpırt, [şıp *(yans.)* > şıp-ır-t] *{ağız} zf.* Çabucak. [DS]

şıpırtdak, -ğı [şıp *(yans.)* > şıp-ır-t-dak] *{ağız} zf.* Çabucak. [DS]

şıpırttak, -ğı [şıp *(yans.)* > şıp-ır-t-tak] *{ağız} zf.* Çabucak. [DS]

şıpnadak, -ğı [şıp *(yans.)* > şıp-(ı)n-adak] *{ağız} zf.* Çabucak. [DS]

şıppıdak, -ğı [şıp(p)-ıd-a-k] *{ağız} zf.* Çabucak. [DS]

şıppık, -ğı [şıp(p)-ık] *{ağız} is.* Şıp sesi. ⧉ **şıppık pabuç,** *{ağız} Terlik.* [DS]

şıpsevdi, [şıp *(yans.)* + sev-di] *sf.* (Kişi için) kolayca âşık olan; her gördüğüne hemen âşık oluveren.

şıpsevdilik, -ği [şıp *(yans.)* + sev-di-lik] *is.* Şıpsevdi olma durumu; şıpsevdi bir kimsenin niteliği.

şıpşak, -ğı [şıp *(yans.)* > şıp+şak] *{ağız} zf.* Çabucak. [DS]

şıpşık, -ğı [şıp+şık] *{ağız} is.* Terlik. [DS]

şıpşıp, [şıp *(yans.)* + şıp] *{ağız} is.* **1.** Ökçesiz ve arkalıksız terlik; şıpıdık. **2.** Keten ayakkabı. [DS]

şıpşıpı, [şıp+şıp-ı] *{ağız} is.* Terlik. [DS]

şıptantı, [şıp-ta-n-tı / şıp+dam-dı ?] *{ağız} is.* Pekmez tortusu. [DS]

şır, [şar / şır / şir / şor *(yans.)*] *is.* Sıvıların akışını ve dökülüşünü anlatan kök. [Zülfikar] *şır-ıl-da-mak, şır-ıl-da-k, şır-ıl-tı, şır şır*

şıra[1]**,** [Far. şīre] *is.* **1.** Herhangi bir işlemden geçmemiş, taze üzüm suyu. *{ağız} (aynı)* [DS] **2.** Bazı meyve özlerine verilen ad. **3.** *argo.* Afyon. **4.** *{ağız}* İncir suyu. [DS] **5.** *{ağız}* Üzüm, erik, dut vb. meyvelerin suyu. [DS] **6.** *{ağız}* Tatlı. [DS] ⧉ **şıra leğe-**

ni, *{ağız} İçinde pekmez kaynatılan büyük leğen.* [DS]

şıra[2], [? şıra] *{ağız} is.* Bir yaşındaki katır. [DS]

şıra[3], [Yun. sure => şıra] *{ağız} is.* **1.** Büyük dalyan. **2.** *ünl.* Dalyana balık girdiğinde, reisin ağ toplama emri. [DS] ⊡ **şıradan çıkmak,** *{ağız} Azmak; soysuzlaşmak.*

şırab, [Slav. s'rotka] *{ağız} is.* Yağı ve peyniri alındıktan sonra geriye kalan süt suyu. [DS]

şıracı, [şıra-cı] *is.* Şıra yapan ve satan kimse.

şırah, [? şırah] *{ağız} sf.* **1.** Gösterişli. **2.** Sevinçli; şen. [DS]

şırahne, [Far. şīre + ḫāne => şırahne] *{ağız} is.* İçinde üzüm ezilen taş tekne. [DS]

şırak, -ğı [şırak *(yans.)*] *is.* Bir şeyin başka bir şeye çapması ile çıkan sert ve hışırtılı ses. ⊡ **şırak diye,** *Aniden ve sert biçimde "Şırak!" sesi çıkararak.*|| **şırak şırak,** *Ardı ardına "Şırak!" sesleri çıkararak.*

şırakkadak, -ğı [şırak *(yans.)* > şırak(k)-adak] *(şıra'kkadak) zf.* (Düşmek için) ansızın; birdenbire.

şıraklamak, [şırak-la-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r [-l(ı)-yor]* "Şırak" sesi çıkarmak. [DS]

şıraklatmak, [şırak-la-t-mak] *{ağız} gçl. f. [-ır]* Kamçı vb. ile vurmak; şaklatmak. [DS]

şıralanmak[1], [şıra-la-n-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* (Meyve için) olgunlaşıp tatlanmak. [DS]

şıralanmak[2], [şır-la-n-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* Nazlanmak. [DS]

şıralı[1], [şıra-lı] *sf.* **1.** Şıra bulunan; içine şıra katılmış olan. **2.** (Üzüm için) tadı ve suyu bol. **3.** *{ağız}* Şırası bol. [DS]

şıralı[2], [şıra-lı] *{ağız} sf.* Sinirli; öfkeli. [DS]

şıralık, -ğı [şıra-lık] *sf.* **1.** (Üzüm için) şıra olmaya elverişli. **2.** Şıra yapmak için ayrılmış. **3.** *is.* İçine şıra konulan kap.

şıraman, [şıra-man] *{ağız} is.* İçinde üzüm ezilen taş tekne. [DS]

şırana, [Far. şīre + ḫāne => şırana] *{ağız} is.* İçinde üzüm ezilen taş tekne. [DS]

şıranpol, [? şıranpol] *{ağız} is.* Tahta perde. [DS]

şıraölçer, [şıra+ölç-er] *is.* Şıranın yoğunluğunu ölçmeye yarayan yoğunluk ölçüm aracı.

şırat, -dı [Slav. s'rotka] *{ağız} is.* Yağı ve peyniri alınmış süt suyu. [DS]

şırazlamak, [şiraze-le-mek] *{ağız} gçl. f. [-r [-l(ı)-yor]* Halı ve yastık kıyılarını renkli ipliklerle dikmek. [DS]

şırbata, [? şırbata / şırvata / şirvata] *{ağız} is.* Mendil. [DS]

şırçan, [? şırçan] *{ağız} is.* Pamuk eğrildikten sonra, ipin üstünde kalan artıklar. [DS]

şırdag, [? şırdag] *{eT} is.* Bir tür kaftan. [Nevâyî]

şırdan, [Far. şīr-dān => şırdan] *{ağız} is.* İşkembe. [DS]

şırdik, -ği [? şırdik] *{ağız} is.* Et sucuğu. [DS]

şırfıntı, [İt. servante ?] *sf.* (Kadın için) aşağılık; bayağı.

şırgıl, [şır-gıl ?] *{ağız} sf.* Yavan. ⊡ **şırgıl şırgıl,** *{ağız} Tatsız tuzsuz; yavan.* [DS]

şırgın[1], [şır-gın] *{ağız} sf.* Şımarık. [DS]

şırgın[2], [Far. şīre-i revġān] *{ağız} is.* Beziryağı. [DS]

şırgınyağı, [Far. şīre *(öz su, usare)* > şīre-i revġān => şıl-gın+yağ-ı / şır-gın+yağ-ı] *{ağız} is.* Haşhaş yağı. [DS]

şırhıl, [? şırḫıl] *{ağız} is.* Pis; pislik. [DS]

şırhıt, [şır-kıt / şır-hıt] *{ağız} is.* Göz çapağı. [DS]

şırık[1], **-ğı** [Far. şīr *(musluk)* => şırık] *{ağız} is.* **1.** Küçük su musluğu. **2.** Yüksekten akan su.

şırık[2], **-ğı** [Ar. şerīk => şırīk] *(şırı:k) {ağız} sf.* Ortak.

şırıl, [şır *(yans.)* > şır-ıl] *is.* Yukarıdan aşağı doğru, sürekli ve az olarak akan suyun çıkardığı ses. ⊡ **şırıl şırıl,** *(Suyun akışı için) az ve sürekli olarak.*

şırıldak, -ğı [şır-ıl-da-k] *{ağız} is.* **1.** Çeşme; lüle; su borusu. **2.** Suyu az akan çeşme. **3.** Havuz. [DS]

şırıldama, [şır *(yans.)* > şır-ıl-da-ma] *is.* Şırıldamak eylemi.

şırıldamak, [şır *(yans.)* > şır-ıl-da-mak] *gçsz. f. [-r] [-d(ı)-yor]* (Su için) hafif bir şırıltı sesi çıkararak akmak; şırıltı çıkarmak.

şırıltı, [şır *(yans.)* > şır-ıl-tı] *is.* **1.** Hafif olarak akan suyun sürekli çıkardığı ses; şırıldama sesi. **2.** *{ağız}* Suyu az akan çeşme. [DS]

şırınga, [Yun. syrings *(kaval, boru)* / Lat. syringa > İt. sciringa] *(şırı'nga) is.* **1.** Vücudun doğal boşluklarına sıvı basmaya ya da bu boşluklardaki sıvıları çekmeye yarayan bir piston ve ucuna iğne takılabilen bir tür pompadan oluşan tıbbî aygıt; enjektör. **2.** Hava ya da sıvı emmeye ya da itmeye yarayan alet.⊡ **şırınga etmek,** *Organizmaya bir sıvı ya da gazı sokmak.*|| **şırınga yapmak,** *Vücuda şırınga yardımı ile ilaç vermek; iğne yapmak.*

şırıngalama, [şırınga-la-ma] *is.* Şırıngalamak eylemi; enjekte etme.

şırıngalamak, [şırınga-la-mak] *gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* **1.** Organizmaya bir sıvı ya da gazı sokmak; şırınga yapmak; enjekte etmek. **2.** *mecaz.* Bir görüş, duygu veya düşünceyi çeşitli teknikler kullanarak birine benimsetmek; telkin etmek.

şırıt, [Ar. şeriṭ => şırıt] *{ağız} is.* Şerit. [DS]

şırıtmak, [şır-ıt-mak] *{ağız} gçsz. f. [-ır]* Şımarmak. [DS]

şırik, -ği [? şırik] *{ağız} is.* Salya. [DS]

şırk[1], [şark / şır(a)k *(yans.)*] *is.* Sert şeylerin bir şeye kuvvetlice çarpmasını anlatan kök. [Zülfikar] *şırkmak, şır(a)k, şır(a)k-la-mak*

şırk[2], [şırk *(yans.)*] *is.* Çok ıslanmış olmayı anlatan kök. [Zülfikar] *şırk şırk, şırk olmak.* ⊡**şırk olmak,** *{ağız} Sırılsıklam olmak.* [DS]|| **şırk şırk olmak,** *{ağız} Sırılsıklam olmak.* [DS]

şırk³, [şırk] *{ağız} is.* Güç iş; sıkıntılı işler. [DS]

şırka, [Slav. s'rotka] *{ağız} is.* Yoğurt. [DS]

şırkak, -ğı [şırk-ak] *{ağız} is.* Oyunda parmak sesi. ⊡ **şırkak şırkak,** *{ağız} (Oynamak için) şıkır şıkır.* [DS]

şırkana, [Far. şīre + ḫāne => şırkana] *{ağız} is.* İçinde üzüm ezilen taş tekne. [DS]

şırkdüğüm, [şırk+düğüm] *{ağız} is.* Kördüğüm. [DS]

şırkıdak, -ğı [şırk-adak > şırkıdak] *{ağız} zf.* Birdenbire. [DS]

şırkıt, -dı [? şırkıt] *{ağız} is.* Göz çapağı. [DS]

şırkma, [şırk-ma] *{ağız} is.* Salata. [DS]

şırkmak, [şırk-mak / çırk-mak] *{ağız} gçsz. f. [-ar]* **1.** Ezmek. **2.** Dövmek; hırpalamak. **3.** Sallamak; sarsmak; silkelemek. **4.** Yıkanan çamaşırı suya batırarak durulamak. [DS]

şırlağan¹, [şır *(yans.)* > şır-la-gan > şır-la-ğan] *is.* **1.** Akıntı; akma. **2.** *{ağız}* Çağlayan. [DS]

şırlağan², [Far. şīre *(öz su, usare)* > şīre-i revġān => şırlağan شيرلغن] *{eAT} {OsT} is.* **1.** Susam yağı. **2.** Haşhaş yağı.

şırlağanlı, [şır-la-ğan-lı] *sf.* **1.** Akıntılı; akan. **2.** *{ağız}* Gözünden sürekli yaş akan. [DS]

şırlak¹, **-ğı** [şır-la-k] *{ağız} is.* Çağlayan. [DS]

şırlak², **-ğı** [şır-la-k] *{ağız} is.* Salya. [DS]

şırlak³, **-ğı** [şır-la-k] *{ağız} sf.* Düz ve parlak. [DS]

şırlaklaşmak, [şır-la-k-la-ş-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* Gün ağarmak; gün ışımak. [DS]

şırlama, [şır *(yans.)* > şır-la-ma] *is.* **1.** Şırlamak eylemi. **2.** Bir sıvı ya da akışkanın dar bir boşluktan geçerken çıkardığı ses.

şırlamak¹, [şır *(yans.)* > şır-la-mak] *gçsz. f. [-r] [-l(ı)-yor]* **1.** (Sıvı ya da gaz için) sızarken şırıltılı bir ses çıkarmak. **2.** *{ağız}* (Su için) az akmak. [DS]

şırlamak², [şır-la-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Parlamak; ışıldamak. [DS]

şırlamak³, [şır-la-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-(ı)-yor]* Ekşimek; köpürmek. [DS]

şırlan, [Far. şīre *(öz su, usare)* > şīre-i revġān => şırlan] *is.* Susam yağı ⊡ **şırlan yağı,** *{ağız} Susam yağı.* [DS]

şırlanmak, [şır-la-n-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* Nazlanmak. [DS]

şırlığanyağı, [Far. şīre-i revġān] *{ağız} is.* Susam yağı. [DS]

şırlık¹, **-ğı** [şır-lık] *{ağız} is.* Susam yağı. [DS] ⊡ **şırlık yağı,** *{ağız}* Susam yağı. [DS]

şırlık², **-ğı** [şır-lık] *{ağız} is.* Keçiboynuzu ağacından ya da ağaçtaki olmamış meyveden damlayan yapışkan sıvı. [DS]

şırlık³, **-ğı** [şır-lık] *{ağız} is.* Çamur. [DS]

şırlığan, [Far. şīre *(öz su, usare)* > şīre-i revġān => şırlağan شيرلغن] *{eAT} is.* → şırlağan².

şırlop, [şır+lop] *{ağız} is.* İncir. [DS]

şırluğan, [Far. şīre *(öz su, usare)* > şīre-i revġān => şırlağan شيرلغن] *{eAT} is.* → şırlağan².

şırnak, -ğı [? şırnak] *{ağız} is.* Topuk. [DS]

şırnaşık, -ğı [sır-(ı)n-aş-ık] *{ağız} sf.* **1.** Sırnaşık. **2.** Sırıtkan. [DS]

şırp, [şarp / şırp / şirp *(yans.)*] *is.* Kuvvetli bir şekilde vurmayı, çarpmayı, atmayı anlatan kök. [Zülfikar] *şırp-ın-dır-ık*

şırpadak, [şırp *(yans.)* > şırp-adak] *{ağız} zf.* Birdenbire; ansızın; şıppadak. [DS]

şırpata, [? şırpata / şırvata / şirvata] *{ağız} is.* Mendil. [DS]

şırpedek, -ği [şırp+adak] *{ağız} zf.* Çabucak. [DS]

şırpıh, [şırp-ık / şırpıḫ] *{ağız} is.* Hastalıklı göz. [DS]

şırpık, -ğı [şırp-ık] *{ağız} is.* Sakat göz. [DS]

şırpıntı, [şırfıntı / şırp-ıntı] *{ağız} is.* Uygunsuz kadın. [DS]

şırpıntırık, -ğı [şırp-ın-tırık] *{ağız} is.* Yağsız, zayıf et. [DS]

şırradak, -ğı [şır(r)-adak] *{ağız} zf.* Birdenbire. [DS]

şırşır¹, [şır+şır] *{ağız} is.* Çağlayan. [DS]

şırşır², [şır+şır] *{ağız} is.* Buz üstünde oluşan buz. [DS]

şırşop, [şır+şop] *{ağız} is.* Etle tatlı karıştırılarak yapılan bir yemek. [DS]

şırtdüğüm, [şırk+düğüm] *{ağız} is.* Kördüğüm. [DS]

şırtanak, -ğı [şırt-anak] *{ağız} is.* Yağsız ve zayıf et. [DS]

şırvata, [? şırbata / şırvata / şirvata] *{ağız} is.* Mendil. [DS]

şış¹, [sīş / şīş] *(şı:ş) {eT} is.* Şişmiş olan her nesne; yumru; şişlik. [DLT]

şış², [sīş /şış] *(şı:ş) {eT} is.* **1.** Şiş; tutmaç şişi. [DLT] [EUTS] [İKPÖy.] [Gabain] **2.** Çivi. [İKPÖy.] **3.** Uç. [EUTS]

şışırım, [şığ-şır-ım > şīşīrım] *{ağız} sf.* Çok; yeğin. [DS]

şışmak, [şīş¹ > sīş-mak] *(şı:şmak) {eT} gçsz. f. [-ar]* Şişmek. [EUTS]

şıt, [süt > şıt] *{ağız} is.* Süt.

şıtanmak, [şıt-an-mak ?] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* Arsızlık yapmak. [DS]

şıtıh, [şıtıḫ / şıtık] *{ağız} sf.* Güler yüzlü. [DS]

şıv, [şıf / şıv] *{ağız} is.* Pırasa ve soğan gibi bitkilerin tohum sapı. [DS]

şıvaçır, [? şıvaçır] *{eT} is.* Bir ilaç adı. [EUTS]

şıvan¹, [Far. şīven => şıvan] *{ağız} is.* Ağıt; mersiye. [DS]

şıvan², [Far. çūbān => şıvan] *{ağız} is.* Çoban.

şıvara, [? şıvara] *{ağız} is.* Âşık. [DS]

şıvga¹, [çıv-ga > şıv-ga شيوغه] *is.* **1.** *{eAT} {OsT}* Taze

dal; filiz. **2.** *{ağız}* Fırtına ile yağan sert yağmur. [DS] **3.** *{ağız} sf.* İnce uzun ve zayıf. [DS]

şıvga², [şıv-ga] *{ağız} is.* **1.** Kabadayı; çapkın. **2.** Güzel ve kıvrak kadın. [DS]

şıvga³, [şıv-ga] *{ağız} sf.* Eğri. [DS]

şıvgan, [şıv-ga-n] *{ağız} is.* Filiz; sürgün.[DS]

şıvgar, [Yun. zevgari => çıvgar / şıvgar] *{ağız} is.* Arabaya koşulan ikinci at çifti. [DS]

şıvgarlamak¹, [şıvgar-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ı) -yor]* Arabaya, ikinci at çiftini koşmak. [DS]

şıvgarlamak², [şıvgar-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ı) -yor]* Özendirmek; kışkırtmak. [DS]

şıvgın¹, [çıv *(yans.)* > çıv-mak > çıv-gın > şıv-gın] *is.* **1.** *{ağız}* Filiz. [DS] **2.** Ağaçlardaki büyük ve düzgün dallar; sürgün; çıvgın. **3.** Direk ve seren yapmakta kullanılan uzun ve düzgün çam ağacı. **4.** Kamçı ve kırbaç gibi kullanılan ince, esnek ve sağlam değnek

şıvgın², [çıv-gın / şıv-gın] *{ağız} is.* Fırtına ile birlikte yandan, sert ve iri iri yağan yağmur veya kar; çıvgın. [DS]

şıvgın³, [şıv-gın / çıv-gın] *{ağız} sf.* Şımarık. [DS]

şıvgır, [şıvgar > şıvgır] *{ağız} is.* → şıvgar. [DS]

şıvıdı, [şıv-ı(d)-ı] *{ağız} sf.* Söz taşıyan; arabozucu. [DS]

şıvık, -ğı [çıb-ık *(çubuk)* > şıv-ık] *{ağız} is.* Küçük, ince değnek; çubuk.

şıvıttırmak, [şıv-ıt-tır-mak] *{ağız} gçl. f. [-ır]* Yapmak. [DS]

şıvka, [şıv-ga > şıv-ka] *{ağız} is.* **1.** Körpe fidan. **2.** *sf.* (At için) kıvrak. [DS]

şıvkın¹, [şıv-kın / şıv-gın] *{ağız} is.* Filiz. [DS]

şıvkın², [şıv-kın / şıv-gın] *{ağız} is.* Fırtınayla karışık sert yağmur. [DS]

şıvlak, -ğı [şıv-la-k] *{ağız} sf.* Parlak. [DS]

şıvrat, [? şıvrat] *{ağız} is.* Fasulye, kabak gibi bitkilerin yaprak ve dalları. [DS]

şıvşırma, [şıv-(ı)ş-ır-ma] *{ağız} is.* Tıka basa yerleştirme. [DS]

şıvşırmak, [şıv-(ı)ş-ır-mak] *{ağız} gçl. f. [-ır]* Doldurmak. [DS]

şıvşıt, [şıv-şı-t] *{ağız} sf.* Çarpık; yamuk. [DS]

şi¹, [Çin. ? > şī] *{eT} ünl.* Çin hakanlarını selamlamakta kullanılan bir kelime. [DLT]

şi², [Ar. şeʾy] *{ağız} is.* Şey. [DS]

şi'a, [Ar. şīʿa شيعة] *(şi:a) {OsT} is.* **1.** Taraf tutanlar; taraftarlar, yardımcılar topluluğu. **2.** Hz. Ali'yi tutanlar; Hz. Ali taraftarları. **3.** Şiîlik.

şia, -a'ı [Ar. şiʿāʿ شعاع] *{OsT}is.* Işınlar.

şi'ab¹, [Ar. şiʿb *(dar yol)* > şiʿāb شعاب] *(şia:b) {OsT} is.* Dar yollar; patikalar.

şi'ab², [Ar. şuʿbe > şiʿāb شعاب] *(şia:b) {OsT} is.* Şubeler.

şi'an, [Ar. şeʿn *(iş)* > şiʿān شعان] *(şia:n) {OsT} is.* **1.** Ortaya yeni çıkan durumlar; yeni işler; işler. **2.** Yeni olaylar.

-şi'ar, [Ar. şiʿr *(bilme, anlama, tanıma)* > şiʿār شعار] *(şia:r) {OsT} son ek.* Arapça isimlerin sonuna gelerek *"sahip olan; -an"* anlamında birleşik sıfatlar yapan son ek.

şi'ar, [Ar. şiʿr *(bilme, anlama, tanıma)* > şiʿār شعار] *(şia:r) {OsT} is.* **1.** İşaret; belirti; alamet; parola. **2.** Ayırıcı özellik; belgi. **3.** Savaşta askerlerin birbirlerini düşmandan ayırt edebilmek için kullandıkları söz, işaret veya flama; parola. **4.** Hac ibadeti sırasında yapılan uygulamaların her biri. **5.** *tic.* Bir malı benzerlerinden ayıran işaret; marka. ☞ **şiar edinmek,** *{OsT} İlke olarak kabul etmek; benimsemek.*

şib¹, [şab / şap / şıb / şıp / şib / şip / şup / şüp *(yans.)*] *is.* Sıvıların dökülüşünü, akışını, yağmurun yağışını, su içinde yapılan bir hareketin çıkardığı sesleri anlatan kök. [Zülfikar] *şib-ek, şib-ek-le-n-mek, şib-ik*

şib², [Ar. şiʿb شعب] *{OsT} is.* Eskiden giyim eşyası, yastık örtüsü yapımında kullanılan ince gümüş teller ve ipek iplikle dokunan bir tür değerli kumaş; şip.

şib³, [Ar. şiʿb شعب] *{OsT} is.* **1.** Dar yol; keçi yolu. **2.** Küçük ırmak yatağı. **3.** Kabile.

şib⁴, [Far. şib شيب] *{OsT} is.* **1.** İniş; meyil; şev. **2.** Servet kaybı. ☞ **şib ü firâz,** *{OsT} İniş ve yokuş.*

şib⁵, **-b'i** [Ar. şibʿ شبع] *{OsT} is.* Doyma; tokluk.

şiba¹, **-a'ı** [Ar. şibaʿ شبع] *{OsT} is.* Doyma; tokluk.

şiba², **-a'ı** [Ar. şibāʿ شباع] *(şiba:) {OsT} is.* Toklar; doymuşlar.

şibak, -ğı [Ar. şebeke > şibāk شباك] *(şiba:k) {OsT} is.* Tuzaklar; kafesler; şebekeler.

şibane, [Far. şebāne *(bekçi)* شبانه] *(şiba:ne) {OsT} is.* İmparatorluk döneminde, Dicle nehrinde işletilen devlete ait teknelerde çalışan denizcilere verilen ad.

şibbidi, [şib *(yans.)* > şib(b)-id-i] *{ağız} is.* Terlik. [DS]

şibbidik, -ği [şib *(yans.)* > şib(b)-i(t)-ik] *{ağız} is.* Mercan işli kadın terliği. [DS]

şibe, [şib-e ?] *{ağız} is.* Kurna. [DS]

şibek, -ği [çap-ak > şib-ek ?] *{ağız} is.* Çapak. [DS]

şibeklenmek, [şibek-le-n-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* (Göz için) çapaklanmak. [DS]

şibelemek, [şibe-le-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* Bıçaklamak. [DS]

şibermek, [şımar-mak > şiber-mek] *{ağız} gçsz. f. [-ir]* Çok şımarmak. [DS]

şibete, [? şibete] *{ağız} is.* Mendil. [DS]

şibh, [Ar. şibh شبه] *{OsT} is.* **1.** Benzeyiş; benzerlik. **2.** Bir şeyin benzeri; eşi. **3.** Bir şeye benzeyen. ⊡ **şibh-i akit,** *{OsT} huk. Sözleşme benzeri.*|| **şibh-i amd,** *{OsT} huk. Katli meşru olmayan bir kimseyi yaralayıcı alet dışında bir şeyle öldürme.*|| **şibh-i beşer,** *{OsT} zool. İnsanımsılar.*|| **şibh-i beşere,** *{OsT} Üst derimsi.*|| **şibh-i billûri,** *{OsT} Billurumsu.*|| **şibh-i cenāh,** *{OsT} biy. Kanatsı.*|| **şibh-i ceyb,** *{OsT} fiz. Sinüsoit.*|| **şibh-i ceybî,** *{OsT} Sinüsoidal.*|| **şibh-i cezîre,** *{OsT} coğ. Yarımada.*|| **şibh-i cezrî,** *{OsT} bot. Kökümsü.*|| **şibh-i cild,** *{OsT} anat. Tenimsi.*|| **şibh-i cümle,** *{OsT} dbl. 1. Cümlemsi. 2. Cümlenin anlamını tamamlayan ünlem.* || **şibh-i hüsn-i tālil,** *{OsT} ed. İçinde benzetme ögesi bulunan hüsn-i talil.*|| **şibh-i insāniye,** *{OsT} zool. İnsanımsı.*|| **şibh-i isfencî,** *{OsT} Süngerimsi.*|| **şibh-i kalevî,** *{OsT} kim. Alkaloit.*|| **şibh-i kevkeb,** *{OsT} gök b. Küçük gezegen.*|| **şibh-i küre,** *{OsT} gök b. Yuvarlağımsı.*|| **şibh-i ma'den,** *{OsT} kim. Madenimsi; ametal.*|| **şibh-i main,** *{OsT} mat. Eşkenar.*|| **şibh-i münharif,** *{OsT} mat. Yamuk.*|| **şibh-i nāime,** *{OsT} zool. Yumuşakçalar.*|| **şibh-i neclîye,** *{OsT} bot. Buğdayımsı.*|| **şibh-i zıll,** *{OsT} fiz. Yarı gölge.*|| **şibhü'l-müşevvek,** *{OsT} zool. Deniz kestanesi.*

şibi, [şib *(yans.)* > şib-i] *{ağız} is.* **1.** Ördek. **2.** Kaz. [DS] ⊡ **şibi şibi,** *{ağız} Ördek çağırma ünlemi.* [DS]

şibidik[1], **-ği** [şib *(yans.)* > şib-id-ik] *{ağız} is.* **1.** Terlik. **2.** Çocuk terliği. [DS]

şipidik[2], **-ği** [şib *(yans.)* > şib-id-ik] *{ağız} is.* Alkış. [DS]

şibiji, [? şibiji / şibzi] *{ağız} is.* Kırmızı biber. [DS]

şibik[1], **-ği** [şib-ik] *{ağız} is.* Köşe; uç. [DS]

şibik[2], **-ği** [şib-ik] *{ağız} is.* Çapak. [DS]

şibik[3], **-ği** [şib-ik] *{ağız} is.* Çelik çomak oyununda çelinen küçük değnek; çelik. [DS]

şibikli, [şibik-li] *{ağız} sf.* Köşeli; çıkıntılı; bir yanı sivri olan. [DS]

şibil, [çip-il > şip-il / Far. çepel ?] *{ağız} is.* Çapak. [DS]

şibildek, -ği [şip-il-de-k] *{ağız} is.* Terlik. [DS]

şibilli, [şibil-li] *{ağız} sf.* (Kişi için) pis, kirli. [DS]

şibir, [? şibir] *{ağız} sf.* Güzel; şirin. [DS]

şibit[1], [şib *(yans.)* > şib-it شبيت] *{eAT} is.* Terlik; şipidik ayakkabı.

şibit[2], [şib *(yans.)* > şeb-it / şeb-it] *{ağız} is.* **1.** Kalm ve küçük sac ekmeği; bazlama. **2.** Mısır ekmeği. [DS]

şibit[3], [şib-it] *{ağız} sf.* Çok ıslak. [DS]

şibitme, [şib-it-me] *{ağız} is.* Erik pestili. [DS]

şibi, [Ar. şibl شبل] *{OsT} is.* Aslan yavrusu.

şibr, [Ar. şibr شبر] *{OsT} is.* **1.** Karış. **2.** *gök b.* Bir derecelik yay.

şibri, [? şibri] *{ağız} sf.* Becerikli; akıllı. [DS]

şibzi, [? şibzi / şibiji] *{ağız} is.* Kırmızı biber. [DS]

şica, -a'ı [Ar. şecīʿ > şicāʿ شجاع] *(şica:) {OsT} is.* Cesurlar; yiğitler; yürekliler.

şicac, [Ar. şecce > şicāc شجاج] *(şica:c) {OsT} is.* Başa ve yüze vurarak meydana getirilen yara.

şic'an, [Ar. şicaʿ > şicʿān شجعان] *{OsT} is.* Cesurlar; yiğitler.

şid, [Ar. şid شد] *{OsT} is.* Güneş; nur; aydınlık.

şidad, [Ar. şedīd > şidād شداد] *(şida:d) {OsT} is.* Sertler; katılar; şiddetliler.

şiddet, [Ar. şedd > şiddet شدت] *{OsT} is.* **1.** Bir hareketin, kuvvetin, gücün yoğunluk derecesi; yeğinlik. **2.** Sertlik. **3.** Sıkılık. **4.** Fazlalık. **5.** Yıkıcı bir güçle kendini gösteren sert ve yoğun etki; bir olayın yıkıcı kuvveti. **6.** *mecaz.* Soyut bir şeyin etkisi ve gücü; yoğunluk. **7.** Beden gücünü kötüye kullanma, silahlı ve benzeri zorlamalarla aşırı bir saldırganlık özelliği taşıyan edimlerin tümü; kaba kuvvet. **8.** *mecaz.* Bir duygunun, davranışın aşırılığı; duygusal taşkınlık. ⊡ **şiddete baş vurmak,** *Karşıt görüşte olanlara inandırma, açıklama yerine kaba kuvvet kullanmak.*|| **şiddet göstermek,** *Kaba ve sert biçimde davranmak.*|| **şiddet-i basar,** *tıp. Görme gücü; görüş keskinliği.*|| **şiddet-i hâl,** *{OsT} 1. Durumun ağırlığı; şartların güçlüğü. 2. Geçim sıkıntısı; yoksulluk; yoksunluk.*|| **şiddet-i havāss,** *{OsT} Duyum keskinliği.*|| **şiddet-i sefālet,** *{OsT} Yoksulluğun artması.*|| **şiddet-i şehvet,** *{OsT} Cinsel arzunun yoğunluğu.*|| **şiddet-i tazyîk,** *{OsT} Baskının gücü; baskının zorlaması.*|| **şiddetle,** *Güçlü bir şekilde; etkin olarak.*|| **şiddet olayı,** *Ortalığa korku salmak, yıldırmak ve sindirmek için uygulanan her türlü silahlı eylem; tedhiş.*

şiddetlendirme, [şiddet-le-n-dir-me] *is.* Şiddetlendirmek eylemi.

şiddetlendirmek, [şiddet-le-n-dir-mek] *gçl. f. [-ir]* **1.** Şiddetini artırmak; daha yoğun, daha baskıcı duruma getirmek. **2.** Yoğunluğu giderek artırmak.

şiddetlenme, [şiddet-le-n-me] *is.* Şiddetlenmek eylemi; yeğinleşme.

şiddetlenmek, [şiddet-le-n-mek] *dönşl. f. [-ir]* Daha etkin ve yoğun duruma gelmek; şiddeti giderek artmak.

şiddetli, [şiddet-li] *sf.* **1.** Etkisini daha güçlü biçimde duyuran; yeğin. **2.** Oldukça aşırı ve ani olarak ortaya çıkan. **3.** Kırıcılık ve inciticilikte aşırı olan.

şiddi, [Ar. şiddī شدى] *(şiddi:) {OsT} sf.* **1.** Yeğin. **2.** Yeğinleştirici.

şide, [? şide] *is.* Kuyumcuların kullandığı külçe kalıbı.

şided, Ar. şided شدد] *{OsT} is.* Şiddetler.

şidirgi, [şid-ir-gi] *{ağız}* *is.* Hızlı yağmur. [DS]

şido, [Jap. şido] *is.* Judoda hafif kural ihlali için verilen uyarı.

şif[1], [Erme. šiw *(üzüm kabuğu)* / šif] *{ağız}* *is.* **1.** Şırası alınmış üzüm posası. **2.** Sebze meyve posası. **3.** Pamuktan ayrılmış kabuk; pamuk kozası. **4.** Üzüm tanesi. [DS]

şif[2], [? şif] *{ağız}* *is.* **1.** Tarla içinde biriken su. **2.** Sel suyu. **3.** İçinde az su bulunan otlu ark veya dere. [DS]

şif[3], [Far. şīb => şev > şif] *{ağız}* *is.* **1.** Kapı eşiği. **2.** Pencere kıyısı. [DS]

şif[4], [? şif] *{ağız}* *is.* Soğan, sarımsak, pırasa gibi bitkilerde çiçek sapı. [DS]

şifa, -a'i [Ar. şifā' شفاء] *(şifa:)* *{OsT}* *is.* **1.** Bedensel ya da ruhsal bir hastalıktan kurtulma; eski sağlığına kavuşma; iyileşme; onma. **2.** Hastalığın geçmesi, son bulması. ⊡ **şifā'-bahş,** *{OsT}* *1. Şifa verici. 2. İyilik veren; iyileştiren.*|| **şifa bulmak,** *Hastalıktan kurtulmak; iyileşmek; onmak.*|| **şifā'-i ācil,** *{OsT}* *Hastalıktan çabuk kurtulma.*|| **şifā'-i sādr,** *{OsT}* *1. Gönlü ferahlama. 2. Öç almış olma.*|| **şifalar olsun!** *1. "İçtiğin ilaç sağlığına kavuştursun" anlamında söylenen iyi dilek sözü. 2. Aksıran birisine söylenen sağlık dileme sözü.*|| **şifā'-nā-pezîr,** *{OsT}* *Onulmaz; şifa bulmaz.*|| **şifa niyetine,** *Hastalıktan kurtarması dileğiyle; derdine derman olması dileğiyle.*|| **şifa otu,** *bot. Birleşikgiller familyasından, yalın ya da toplu kömeçler hâlinde mavi, pembe, beyaz veya turuncu çiçekler açan elli kadar türü bulunan otsu bitki, (Erigeron).*|| **şifā'-pezîr,** *{OsT}* *İyileşebilir; onulur.*|| **şifā'-resān,** *{OsT}* *Şifa ulaştıran; iyi eden.*|| **şifā'-sāz,** *{OsT}* *İyi eden.*|| **şifā'-yāb,** *{OsT}* *Şifa bulan; iyileşen.*|| **şifa suyu,** *Ekmeklerin üzerinin parlak görünüşlü ve kabuklu olması için fırına konmadan önce sürülen su.*|| **şifa vermek,** *Sağlığını yeniden kazandırmak; iyileştirmek; ondurmak.*|| **şifayı bulmak,** *"Hastalığı kapmak, sağlığı bozulmak." anlamında alay olsun diye kullanılır.*|| **şifā'-i sadr,** *{OsT}* *Gönül rahatlığı.*

şifah, [Ar. şefe(he) > şifāh شفاه] *(şifa:h)* *{OsT}* *is.* Dudaklar.

şifahane, [Ar. şifā'+ Far. -ḫāne شفاخانه] *(şifa:ha:ne)* *{OsT}* *is.* **1.** Sağlık yurdu; hastahane. **2.** Tımarhane.

şifahen, [Ar. şifāh *(dudak)* > şifāhen شفاهاً] *(şifa:'-hen)* *{OsT}* *zf.* Sözlü olarak; ağızdan; söyleyerek.

şifahi, [Ar. şifāh *(dudak)* > şifāhī / şifāhiyye شفاهيه / شفاهى] *(şifa:hi:)* *{OsT}* *sf.* Sözlü; ağızdan.

şifahiyat, [Ar. şifāhiyyāt شفاهيات] *(şifa:hiyya:t)* *{OsT}* *is.* Sözlü ifadeler; ağızdan alınanlar.

şifalı, [şifa-lı] *(şifa:lı)* *sf.* Şifa veren; iyileştiren; sağlığa yararlı. ⊡ **şifalı bitkiler,** *Sağlığı korumada yardımcı olan, ilaç olarak kullanılan bitkiler.*|| **şifalı otlar,** *Şifalı bitkiler.*

şifan[1], [Sur. Ar. şūfān => şifan] *{ağız}* *is.* Yulaf. [DS] ⊡ **şifan delisi,** *{ağız}* *Ölçüsüz davranışlarda bulunan; şımarık.* [DS]

şifan[2], [? şifan / şifen] *{ağız}* *is.* Hızlı ve iri yağmur. [DS]

şifasız, [şifa-sız] *(şifa:sız)* *sf.* İyileşmeyecek durumda olan; tedavi kabul etmeyen; şifası olmayan.

şife[1], [Far. şīve] *{ağız}* *is.* Cilve. [DS]

şife[2], [Ar. şübhe => şife] *{ağız}* *is.* Kuşku; şüphe. [DS]

şifen, [? şifen / şifan] *{ağız}* *is.* **1.** Hızlı ve iri yağmur. **2.** Karla karışık yağmur. [DS]

şifer, [Fr. chauffeur => şoför] *{ağız}* *is.* Şoför; sürücü. [DS]

şifi[1], [? şifi] *{ağız}* *is.* Genç ağaç; fidan. [DS]

şifi[2], [? şifi] *{ağız}* *is.* Hızlı ve iri damlalı yağmur. [DS]

şifleme, [şif-le-me] *is.* Şiflemek eylemi.

şiflemek, [şif-le-mek] *{ağız}* *gçl. f.* *[-r] [-l(i)-yor]* **1.** İyisini seçmek; ayıklamak. **2.** Pamuğu kozasından ayıklamak. **3.** Mısırı koçanından ayırmak. [DS]

şifon, [Fr. chiffon *(paçavra)*] *is.* **1.** İpek iplikle dokunmuş ince, şeffaf kumaş. **2.** *sf.* Bu kumaştan yapılmış. **3.** *{ağız}* Başörtüsü. [DS]

şifoniyer, [Fr. chiffonier] *is.* Üst üste çekmeceleri bulunan, yüksekliği genişliğinden daha fazla olan çamaşır dolabı.

şifonöz, [Fr. chiffoneuse] *is.* Paçavra ditici.

şifraj, [Fr. chiffrage] *is. müz.* Rakamlama.

şifre, [Fr. chiffrer *(rakamlaştırma)* > chiffre *(sayı; rakam)*] *(şi'fre)* *is.* **1.** Haberleşmede gizliliği sağlamak amacıyla bildirimi farklı biçimde gösteren işaret yazı vb.nin tümü. **2.** Bir kasa, çanta vb. kilidinin ancak sahibi tarafından bilinen numara ya da işaretleri. ⊡ **şifre anahtarı,** *Şifre ile yazılmış ya da söylenmiş bir bildirimin asıl anlamını bulmaya yardımcı olan ipucu niteliğindeki bilgiler.*|| **şifreyi çözmek,** *Şifrelenmiş bir metni, şifreleyenin uygulamasının tersini uygulayarak ilk haline getirmek.*

şifreci, [şifre-ci] *(şi'freci)* *is.* Metinleri şifreli hâle getirmek veya şifreli metinleri çözmekle görevli kimse.

şifreleme, [şifre-le-me] *(şi'freleme)* *is.* Şifrelemek eylemi.

şifrelemek, [şifre-le-mek] *(şi'frelemek)* *gçl. f.* *[-r] [-l(i) -yor]* Bir metni, anahtarı bilmeyen kimselerce anlaşılmasını önleyecek biçimde düzenlemek.

şifreleyici, [şifre-le-y-ici] *is. bilş.* Bilgisayar güvenliğinde, açık bir metni bir kodlama kuralı aracılığı ile anlaşılmaz hâle getiren düzenek.

şifreli, [şifre-li] *sf.* **1.** Şifresi bulunan; şifre ile yazılmış olan. **2.** Şifre ile düzenlenmiş ve ancak şifresi çözüldükten sonra açılabilen **3.** Gizli bir şifre ile çalışma düzeneği bulunan. ⊡ **şifreli çanta,** *Açılıp*

kapanması sahibi tarafından bilinen bir rakam dizisi ile sağlanan çanta.|| **şifreli hesap,** *Gizli hesap.*|| **şifreli kasa,** *1. Önceden belirlenen rakam ve harf dizisine uygun biçimde açılıp kapanan kasa. 2. Açılıp kapanması şifredeki rakamlara bağlı olan kasa.*|| **şifreli kilit,** *Üzerinde bir takım rakam ya da harfler bulunan tekerlekler belirli bir isim ya da rakam bildirir konuma getirildikten sonra açılabilen kilit.*|| **şifreli telefon,** *Görüşmeye açılabilmesi için, görüşülecek abonenin numarasından önce özel bir şifre girilmesi gereken telefon.*|| **şifreli telgraf,** *Şifre ile yazılmış, ancak alıcısının şifre anahtarına göre çözdükten sonra anlaşılabilecek telgraf.*

şifret, [? şifret] *{ağız} is.* Gösteriş. [DS]

şifriyer, [Fr. chiffriere] *is.* Muhasebede, yardımcı defterlere işlenen bilgilerin doğruluğunu denetlemek amacıyla her gün aynı kayıtların işlendiği çift sütunlu cetvel.

şifşif, [şif+şif] *{ağız} sf.* Oynak; canlı; kıpır kıpır. [DS]

şifşirlemek, [şivşik-le-mek > şifşir-le-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Bir yerde konuşulan sözleri ya da duyurulmaması gereken olayı ilgili gizlenen kimseye veya ilgili yere bildirmek. [DS]

şifşirmek, [şifşir-mek] *{ağız} gçl. f. [-ir]* → şifşirlemek. [DS]

şifşit, -di [şıv-(ı)-ş-ıt / şifşit] *{ağız} sf.* **1.** Çarpık; yamuk; eğri. **2.**Yan. [DS] ☞ **şifşit görmek,** *{ağız} Değişik ve alışılmamış olarak görmek.* [DS]

şifte[1], [Far. şīfte شيفته] *(şi.fte) {OsT} sf.* **1.** Deli; kaçık. **2.** Delice seven; tutkun; çılgın. ☞ **şifte-dil,** *Gönül vermiş.*

şifte[2], [? şifte] *{ağız} is.* Mendil. [DS]

şifte[3], [şifte] *{ağız} is.* Yağda kavrulmuş kıyma. [DS]

şiftegî, [Far. şīfte-gī شيفته گى] *(şi:ftegi:) {OsT} is.* **1.** Aklını kaçırma; şuurunu kaybetmiş olma; delirme. **2.** Tutkunluk; çılgınlık; düşkünlük.

şifting, [İng. shifting *(yer değiştirme)*] *is.* **1.** *dnz.* Limanda bir geminin ilk demirlediği yerden başka bir yere kaydırılması, yerinin değiştirilmesi. **2.** *fel.* Bir düşünce sisteminden başka birine geçiş.

şiftirik, -ği [şif-tirik] *{ağız} sf.* **1.** Gereksiz konuşan; geveze. **2.** Her olaya giren; her olayla ilgilenen. [DS]

şigavul, [Moğ. şigavul] *{eT} is.* Mihmandar; teşrifatçı; şagavul. [Nevâyî]

şigelloz, [Fr. shigellose] *is.* Hayvanlarda görülen bir tür bağırsak hastalığı.

şigil, [Far. zih-gīr] *is.* **1.** Halka. **2.** Halka biçimindeki taşsız yüzük.

şigir, [Far. zih-gīr] *is.* → sigil.

şihab, [Ar. şihāb / şahāb شهاب] *(şiha:b) {OsT} sf.* **1.** Cesur; yiğit. **2.** Alev; kıvılcım. **3.** Meteor. ☞ **şihāb-ı sākıb,** *Parlak ateş parçası.*|| **şihābü'd-dîn,** *Dinin ışığı.*

şihas, [Ar. şiḫāş شخاص] *(şiha:s) {OsT} is.* Kişiler; şahıslar; eşhas.

şihata, [? şiḫata] *{ağız} is.* Kibrit. [DS]

şihban, [Ar. şihbān شهبان] *(şihba:n) {OsT} is.* **1.** Kıvılcımlar. **2.** Akan yıldızlar; meteorlar.

şihe[1], [Far. şīhe شيهه] *(şi:he) {OsT} is.* At kişnemesi.

şihe[2], [? şihe / şipe] *{ağız} is.* Musluk. [DS]

şihne, [Ar. şaḥne / şiḥne شحنه] *{OsT} is.* → şahne.

şihre, [? şihre] *{ağız} is.* Çok yağlı et. [DS]

şiî, [Ar. şīʿa > şīʿī شيعى] *(şi:i:) {OsT} sf.* **1.** Ayrılıkçı; başka bir partiye ait olan. **2.** *öz. is.* Şiîlik mezhebinden olan.

Şiîlik, -ği [şii-lik] *(şi:i:lik) is.* Hz. Muhammed'in ölümünden sonra, halifeliğin damadı Hz. Ali ve onun soyundan gelenlere ait olduğunu ileri sürerek Sünnilikten ayrılanlarm kurduğu siyasi ağırlıklı mezhep.

şi'ir, [Ar. şiʿr شعر] *{OsT} is.* → şiir.

şiir, [Ar. şiʿr شعر] *is.* **1.** İnce bir duyguya sahip olma. **2.** Düz yazıya karşıt olarak zengin sembollerle, ritim ve ses uyumları ile süslenmiş yoğun duygu ve heyecan yansıtan dizeler hâlinde düzenlenmiş edebî anlatım biçimi. **3.** Bir dönemin ya da bir şairin bu sanatı kullanma biçimi. **4.** Şiir türü. **5.** Dizeler hâlinde oluşturulmuş fazla uzun olmayan eser; manzume. **6.** *mecaz.* Kişinin hayal gücüne, gönlüne hitabeden, onu coşturan, duygulandıran şey. ☞ **şiir defteri,** *Yazılmış ya da derlenmiş şiirlerin yer aldığı defter.*|| **şiir gibi,** *İnsanda güzel duygular uyandıran; çok güzel olan.*|| **şiir kitabı,** *İçeriği şiirlerle düzenlenmiş kitap.*

şiirce, [şiir-ce] *is.* Mensur şiir; şiire has duygusal yönü ağır basan düz yazı.

şi'iriyet, [Ar. şiʿriyyet شعريت] *{OsT} is.* Şiir olma özelliği.

şiirleştirme, [şiir-le-ş-tir-me] *is.* Şiirleştirmek eylemi.

şiirleştirmek, [şiir-le-ş-tir-mek] *gçl. f. [-ir]* Şiir haline getirmek; şiir olarak düzenlemek.

şiirli, [şiir-li] *sf.* **1.** İçinde şiir bulunan. **2.** Şiir havası taşıyan.

şiirsel, [şiir-sel] *sf.* **1.** Şiire ilişkin; şiire özgü. **2.** Şiir niteliği taşıyan. **3.** Güzellikleri ve özgün yapısı ile duyguları harekete geçirebilen.

şi'iyet, [Ar. şīʿī > şīʿiyyet شيعيت] *{OsT} (şi:i:yet) is.* Şiîlik.

şijilleme, [şij-il-le-me] *{ağız} is.* Dedikodu. [DS]

şik[1], [şag / şah / şak / şık / şik *(yans.)*] *is.* Vurma, çarpma, çarpışma; bu biçimde işleme ve çalışma;

şakırtılı sesler çıkarmayı anlatan kök. [Zülfikar] *şik şak, şik şik*

şik[2], [? şik] *{ağız} is.* Akıl; us. [DS]

şikâ, [Ar. şekve > şikā شکا] *(şikâ:) {OsT} is.* Şikâyetler; yakınmalar; sızıltılar.

-şikâf, [Far. şikāften *(yırtmak)* > -şikāf شكاف-] *(şikâ:f) {OsT} son ek.* Farsça kelimelerden *"yırtan, yaran"* anlamında birleşik sıfatlar yapan son ek.

şikâf, [Far. şikāften *(yırtmak)* > şikāf شكاف] *(şikâ:f) {OsT} is.* **1.** Yarık; yırtık; çatlak. **2.** Elyazması eserlerde yaldız ve boya ile yapılan süs. ☐ **şikâf-ı divār,** *{OsT} Duvarın çatlak yeri.*|| **şikâf-ı cāme,** *{OsT} Elbisenin yırtığı.*

şikâfe, [Far. şikāfe شكافه] *(şikâfe) {OsT} is.* Mızrap. ☐ **şikâfe-zen,** *{OsT} Çalgıcı.*

şikak, [Ar. şaḳḳ *(ayrılma)* > şiḳāḳ شقاق] *(şika:k) {OsT} is.* Ayrılık; anlaşmazlık; uyuşmazlık; bozuşma.

şikâl, -li [Ar. şikāl شكال] *(şikâ:l) {OsT} is.* **1.** Devenin ayağının bağlandığı ip; köstek. **2.** Devenin palanını bağlayan ip. **3.** Üç ayağı sekili at.

şikan, [Fr. chicane] *is.* Briçte, oyunculardan birinin elinde, koz ya da çağrılan renkte hiçbir kâğıt bulunmaması durumu.

şikâr[1], [Far. şikār شكار] *(şikâ:r) {OsT} is.* **1.** Av. **2.** Avlanan hayvan; av hayvanı. **3.** Savaşta düşmandan alınan şey; ganimet. **4.** Çok nadir bulunan şey. ☐ **şikâr ağaları,** *{OsT} tar. İmparatorluk döneminde, padişahlar ava çıktıklarında, padişahların maiyetinde bulunan avcıların amirlerine verilen ad.*|| **şikâr halkı,** *{OsT} tar. İmparatorluk döneminde, sarayda bulunan avcılara verilen ad.*|| **şikâr-ı suret,** *{OsT} Görünüşe aldanma.*

şikâr[2], [Far. şikār ?] *{ağız} sf.* **1.** İyi; işe yarar. **2.** Yaban gülü. [DS]

şikâr[3], [Far. şeker] *{ağız} is.* Şeker. [DS]

şikâr[4], [? şikār] *{ağız} is.* Değer; önem. [DS]

şikara[1], [Far. şikār > şikāre] *{OsT} is. dnz.* Pakistan'da göl ve nehirlerde kullanılan bir tür büyük gondol.

şikara[2], [? şikāra] *{ağız} is.* Küçük yere ekilen ekin. [DS]

şikaracı, [şikara-cı] *{ağız} is.* Küçük çiftçi. [DS]

şikârgâh, [Far. şikār-gāh شكارگاه] *(şikâ:rgâ:h) {OsT} is.* **1.** Av sahası; avlak; av yeri; avlanma yeri. **2.** Avı bol olan yer. **3.** Padişahlara özgü avlanma sahası.

şikâri, [Far. şikār > şikārī شكاری] *(şikâ:ri:) {OsT} sf.* **1.** Avla ilgili. **2.** Avlanmada kullanılan. **3.** Avcı. **4.** *is.* Av kuşu. **5.** *tar.* Padişahlara av sırasında yardımcı olan saray görevlisi.

şikâristan, [Far. şikār > şikāristān شكارستان] *(şikâ:rista:n) {OsT} is.* Avı bol olan yer; avlak.

şikâriye, [Far. şikār + Ar. iyye شكاريه] *(şikâ:riye) {OsT} sf.* **1.** Av ile ilgili; ava ait. **2.** *is. ed.* Nesip bölümü, övülen kimsenin bir av sırasında gösterdiği hünerleri konu edinen kaside türü.

şikârlanmak, [şikār-la-n-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* Nazlanmak. [DS]

şikârta, [? şikārta] *{ağız} is.* Küçük yere ekilen ekin. [DS]

şikatlanmak, [Ar şikāyet => şikāt-la-n-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* Yakınmak; sızlanmak. [DS]

şikav, [? şikav] *{ağız} is.* İş. [DS]

şikâyat, [Ar. şikāyet > şikāyāt شكايات] *(şika:ya:t) {OsT} is.* Şikâyetler; yakınmalar; sızlanmalar.

şikâyet, [Ar. şikāyet شكايت] *(şikâ:yet) {OsT} is.* **1.** Bir hoşnutsuzluğu belirten söz ya da yazı; yakınma; sızlanma. **2.** Kişi veya çevreye rahatsızlık veren, tedirgin eden, huzursuz eden ya da zarara yol açan kişi veya durumu ilgili ve yetkili makamlara söz ya da yazı ile bildirme; hakkını arama. **3.** Bu konuyu içeren söz ya da yazı. **4.** *huk.* Bir suçtan zarar gören kimsenin adlî makamlara başvurması. ☐ **şikâyet etmek,** *1. Hoşnutsuzluk veren şeyden yakınmak; sızlanmak. 2. Bir kimsenin yaptığı zarar ve kötülüğü ilgili makama bildirmek.*|| **şikâyet getirmek,** *Sızlanmak; yakınmak.*|| **şikâyet hakkı,** *huk. Dilekçe hakkı.*|| (bir yerinden) **şikâyeti olmak,** *Bir organı ile ilgili olarak kendisine ağrı ve sızı veren rahatsızlığı bulunmak.*|| **şikâyet kutusu,** *Kimi kurumlarda kişi ve kurumun işleyişini daha etkili kılmak için kişilerin şikâyetlerini bildirebilmeleri amacıyla herkese açık yere konulmuş bir tür posta kutusu.*|| **şikâyet mektubu,** *Bir görevlinin yanlış davranışını ilgili makama bildirmek için yazılmış dilekçe ya da mektup.*|| **şikâyette bulunmak,** *Şikâyet etmek.*

şikâyetçi, [şikâyet-çi] *is.* ve *sf.* Şikâyet eden; yakınan.

şikâyetçilik, -ği [şikâyet-çi-lik] *is.* Şikâyetçi olma durumu.

şikâyetname, [Ar. şikāyet + Far. -nāme شكايتنامه] *(şikâ:yetna:me) {OsT} is.* **1.** Şikâyet mektubu; dilekçe. **2.** Bir görevlinin yanlış ve kötü uygulamasını yetkili ve ilgili makama bildirmek üzere yazılmış yazı. **3.** İmparatorluk döneminde, bir görevlilin yasa dışı, yanlış ve haksız bir eylemini ilgili makama bildirmek için yazılmış özel üslubu bulunan yazı.

şikaz, [? şikaz] *{ağız} sf.* Küçük. [DS]

şike, [Fr. chiqué] *is.* **1.** Bir spor karşılaşmasının, maddî veya manevi çıkar karşılığında sonucunu önceden belirleyerek bu sonucu doğuracak biçimde oynama; anlaşmalı karşılaşma; danışıklı dövüş. **2.** *mecaz.* Belirli kuralları olan bir işin sonucunu, çı-

kar karşılığında önceden yapılan gizli anlaşma ile belirleme. ⊟ **şike yapmak,** *1. Bir çıkar karşılığında bir spor karşılaşmasının sonucunu önceden belirlemek. 2. mecaz. Önceden gizli bir anlaşma yaparak kamuoyu önünde bu anlaşmaya göre sonuca varmak; danışıklı dövüş yapmak.*

şikeli, [şike-li] *sf.* Şike yapılmış olan; şike bulunan.

şikem, [Far. şikem شکم] *{OsT} is.* Karın. ⊟ **şikem-derd,** *{OsT} Karın ağrısı.*|| **şikem-rev,** *{OsT} İshal.*

şikembe, [Far. şikem-be شکمبه] *{OsT} is.* İşkembe.

şikembende, [Far. şikem-bende شکمبنده] *{OsT} sf.* **1.** Midesinin kölesi. **2.** Obur; pisboğaz.

şikemperest, [Far. şikem-perest شکمپرست] *{OsT} sf.* **1.** Midesini çok seven; midesine bağlı. **2.** Obur; pisboğaz.

şikemperver, [Far. şikem-perver شکمپرور] *{OsT} sf.* **1.** Mide sever. **2.** Obur; boğazına düşkün.

-şiken, [Far. şikesten *(kırmak)* > -şiken شکن -] *{OsT} son ek.* Farsça kelimelerden *"kıran"* anlamında birleşik sıfatlar yapan son ek.

şiken, [Far. şikesten *(kırmak)* > şiken شکن] *{OsT} is.* Kıvrım; büklüm. ⊟ **şiken-i kâkül,** *{OsT} Saç kıvrımı; kâkül kıvrımı.*

şikenc, [Far. şikenc شکنج] *{OsT} is.* **1.** Büklüm; kıvrım. **2.** Hile; oyun; düzen; aldatmaca. **3.** Melodi; nağme; ezgi. **4.** İşkence. ⊟ **şikenc-i gîsû,** *{OsT} Saç büklümü; saç kıvrımı.*|| **şikenc-i turra,** *{OsT} Saç büklümü; saç kıvrımı.*|| **şikenc-i zülf,** *{OsT} Saç büklümü; saç kıvrımı.*

şikence, [Far. şikence شکنجه] *{OsT} is.* İşkence.

şikerte, [? şikarta / şikerte] *{ağız} is.* Tarlanın küçük bir bölümüne dost için ekilen ekin. [DS]

şikesiz, [şike-siz] *sf.* Şikesi olmayan; şike yapılmamış.

şikest, [Far. şikesten *(kırmak)* > şikest شکست] *{OsT} is.* **1.** Kırma; kırılma. **2.** Yenilgi; bozgun; mağlubiyet. **3.** *sf.* Yenilmiş. **4.** *sf.* Kırık.

şikeste, [Far. şikesten *(kırmak)* > şikeste شکسته] *{OsT} sf.* **1.** Kırık; kırılmış. **2.** Yenilmiş; bozguna uğramış; mağlup olmuş. **3.** Üzgün; kederli; gücenmiş. **4.** Nestalik yazının kurallara uyulmadan hızlı yazılmış olanına verilen ad. ⊟ **şikeste-bâzû,** *{OsT} 1. Kolu kırık. 2. Etkisi, gücü bitmiş; kuvveti kalmamış.*|| **şikeste-bend,** *{OsT} 1. Kırık çıkıkçı; ortopedist. 2. Sargı bezi.*|| **şikeste-pā,** *{OsT} {OsT} Ayağı kırık.*|| **şikeste-tāli',** *{OsT} Talihsiz.*

şikestebal, [Far. şikeste-bāl شکسته بال] *(şikesteba:l) {OsT} sf.* **1.** Kanadı kırık. **2.** Üzgün; kederli.

şikestebeste, [Far. şikeste-beste شکسته بسته] *{OsT} sf.* Değersiz; kırık dökük.

şikestedil, [Far. şikeste-dil شکسته دل] *{OsT} sf.* Kederli; üzgün; mahzun.

şikestegî, [Far. şikeste-gī شکستگی] *(şikeste-gi:) {OsT} sf.* Güceniklik; kırıklık.

şikestehal, [Far. şikeste-ḥāl شکسته حال] *(şikesteha:l) {OsT} sf.* Durumu kötü; üzgün.

şikestezeban, [Far. şikeste-zebān شکسته زبان] *(şikestezeba:n) {OsT} sf.* **1.** Dili peltek olan. **2.** (Kalem için) ucu kırık.

şikez, [Far. şikest => şikez ?] *{ağız} sf.* Cılız. [DS]

şikhara, [Jap. şikhara] *is.* Japon mimarlığında, dağ ile özleştirilen binanın toprak üstünde yükselen ve zirveyi canlandırdığı düşünülen bölümü.

şikib, [Far. şikīb شکیب] *(şiki:b) {OsT} is.* Dayanma gücü; sabır; tahammül.

şikiba, [Far. şikībā شکیبا] *(şiki:ba:) {OsT} sf.* Sabırlı.

şikibatsız, [şikibat-sız] *{ağız} sf.* Suratsız. [DS]

şikibende, [Far. şikīb-ende شکیبنده] *(şiki:bende) {OsT} sf.* Sabırlı.

şikil, [Ar. şekl => şekil > şikil ?] *{ağız} is.* **1.** Surat; yüz. **2.** Kılık; vücut biçimi. **3.** Görünüm. [DS]

şikilci, [şekil-ci] *{ağız} is.* Ressam. [DS]

şikilsiz, [şekil-siz / şikil-siz] *{ağız} sf.* Suratsız; çirkin; sevimsiz; kılıksız. [DS]

şikimi, [Jap. skimmia] *is. bot.* Japonların kutsal ağacı, *(İllicium religiosum).*

şikir, [Ar. şekl => şekil > şikir ?] *{ağız} is.* → şikil. [DS]

şikirdaklı, [şıkır-da-k-lı] *{ağız} is.* İçindeki çekirdekleri sallanınca ses veren bir tür elma. [DS]

şikirsiz, [şikir-siz] *{ağız} sf.* Sevimsiz; kılıksız; yakışıksız. [DS]

şikirsüz, [şikir-süz] *{ağız} sf.* → şikirsiz. [DS]

şikke, [Ar. sekkī => sikke / şikke] *{ağız} is.* Otlakta, hayvanları bağlamak için yere çakılarak kullanılan ağaç ya da demir kazık. [DS]

şikken, [Jap. skken] *is.* **1.** İktidar görevlisi. **2.** Şogun vekili.

şiklemek, [sap-la-mak / sip-le-mek / şik-le-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Saplamak; batırmak. [DS]

şiklet, [Ar. şekl => şiklet] *{ağız} is.* Surat; biçim; kılık. [DS]

şikletsiz, [şiklet-siz] *{ağız} sf.* Suratsız; biçimsiz; kılıksız. [DS]

şiklor, [? şiklor] *{ağız} is.* Dolu (yağış biçimi). [DS]

şikşak, -ğı [şik+şak] *{ağız} is.* Kapı tokmağı. [DS]

şiküfte, [Far. şiküfte شکفته] *{OsT} sf.* Açılmış. ⊟ **şiküfte-rū,** *{OsT} Yüzü açılmış; yüzü açık.*

şil[1], [? şil شیل] *sf.* **1.** *{OsT} {ağız}* Şaşı. [DS] **2.** *{ağız}* Sakat; kötürüm. [DS] **3.** *{ağız} is.* İnme; felç. [DS]

şil[2], [? şil] *{ağız} is.* Çapak. [DS]

şilanlamak, [Ar. şelāl شلال [Tietze] > şilān-la-mak ?] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Teyellemek. [DS]

şilapla, [şılap *(yans.)* > şilap-la] *{ağız} is.* Sulusepken. [DS]

şilapşi, [? şilapşi] *{ağız} is.* Çamaşır leğeni. [DS]

şilav, [? şilav] *{ağız} is.* İnce bulgurdan yapılan pilav. [DS]

şilbürek, -ği [şil+börek] *{ağız} is.* Bir tür kıymalı börek. [DS]

şildirip, -bi [şil-dir+ip ?] *{ağız} is.* Ebenin komutu ile yatıp kalkmak suretiyle oynanan bir çocuk oyunu. [DS]

Şile[1], [şile] *is.* İstanbul'da Karadeniz kıyısında bir ilçe. ⧉ **Şile bezi** *1. Çok büklümlü pamuk ipliğinden dokunan, teri emdiği ve gözeneklerinden hava aldığı için giyecek üretiminde kullanılan, bürümcük görünümlü pamuklu kumaş; Buldan bezi; feretiko. 2. Bu kumaştan yapılan.*

şile[2], [şil-e] *{ağız} is.* Pirinç veya bulgur lapası. [DS]

şile[3], [şil-e] *{ağız} is.* Ladin ağacı sakızı. [DS]

şile[4], [? şile] *is. bot.* Mercanköşk.

şilek, -ği [? şilek] *{ağız} is.* **1.** Çapak. **2.** *sf.* Gözü bozuk; şaşı. [DS]

şilem, [İng. to slam *(ezmek)* > slam] *is.* Briçte bir ekibin karşı tarafa en çok bir el vermeyi kabul ederek çıkarmayı üstlendiği oyun. ⧉ **şilem yapmak,** *Karşı rakibe bir el vererek kontra yapmak.*

şilen, [Moğ. şölen / şilen شيلان] *{eT} {eAT} is.* Devlet şöleni; toy. [Nevâyî]

şilençi, [şilen-çi] *{eT} is.* Askerlerin yemeğini dağıtan memur. [Nevâyî]

şilene, [Far. şīre + ḫāne => şilene] *{ağız} is.* İçinde üzüm ezilen taş tekne. [DS]

şilep[1], **-bi** [Yun. slepi > Alm. schleppen *(çekmek, sürüklemek)* > schlepp] *is. dnz.* Yük taşımak üzere düzenlenmiş gemi; yük gemisi.

şilep[2], **-bi** [? şilep / şilepe] *{ağız} is.* Tatlı bulaşığı ve yapışkanlığı. [DS] ⧉ **şilep şilep,** *{ağız} Yapış yapış.* [DS]

şilepçilik, -ği [şilep-çi-lik] *is.* Yük gemisi işletmeciliği.

şilepe, [? şilepe] *{ağız} is.* → şilep[2]. [DS]

şilepi, [? şilepi] *{ağız} sf.* (Kişi için) kötü görünümlü; dağınık. [DS]

şilete, [? şilete] *{ağız} is.* Çağlayan. [DS]

şilhor, [? şilhor] *{ağız} is.* İki yaşındaki tay. [DS]

şilif, [? şilif] *{ağız} is.* Gübre taşımakta kullanılan çul torba. [DS]

şilik, -ği [? şilik] *{ağız} is.* Yeşil fasulye. [DS]

şilin[1], [Alm. schilling] *is.* Avusturya'nın para birimi.

şilin[2], [İng. shilling] *is.* **1.** Eski İngiliz lirasının yirmide biri olan para. **2.** İngiliz sömürgelerinde kullanılan para birimi.

şilkam, [? şilkām] *(şilka:m) {ağız} is.* Küspe. [DS]

şilkem, [? şilkem] *{ağız} is.* → şilkam. [DS]

şilki, [şil-ki] *{ağız} is.* İnce uzun ağaç çubuk; sırık. [DS]

şillas, [? şillās] *(şilla:s) {ağız} is.* Harç. [DS]

şille, [Far. sīlī => sille / şille] *{ağız} is.* Tokat. [DS]

şillez, [? şillez] *{ağız} is.* Harç. [DS]

şillik[1], **-ği** [Erme. śil => şıllık / şillik] *{ağız} sf.* (Kadın için) hoppa. [DS]

şillik[2], **-ği** [şil-lik] *{ağız} is.* Çapak. [DS]

şillik[3], **-ği** [Ar. (Sur.) şelekke شلكة [Tietze]] *{ağız} is.* Sac üzerinde pişirilen bir tür hamur tatlısı. [DS]

şilliki, [Ar. (Sur.) şelekke شلكة [Tietze]] *{ağız} is.* → şillik[3]. [DS]

şillup, [? şillup] *{ağız} is.* İmambayıldı. [DS]

şilop, [Sur. Ar. şūfān ? => şilop] *{ağız} is.* Yulaf. [DS]

şilor, [? şilor] *{ağız} is.* Erik. [DS]

şilpa, [Sansk. śilpa] *is.* Bir sanat eserini çekici kılmakla ilgili altmış dört uygulama ve altmış dört gizli sanattan oluşan ögelerin tümü.

şilpe, [? şilpe] *{ağız} is.* Yapışkan. [DS]

şilpin, [Sansk. śilpin] *is.* Bir sanata bağlı kalan; bir sanatı uygulayan; sanatçı.

şilt, -di [Alm. schild > İng. sheld *(kalkan)*] *is.* Bir karşılaşma ya da yarışmayı kazananlara verilen, üzerinde anı, tarih vb. bilgilerin yer aldığı kalkan biçimli metal levha; ergilik.

şilta, [Ar. şilte] *{ağız} is.* Yatak ve yorganın iç yüzü. [DS]

şiltak, -ğı [? şiltak] *{ağız} sf.* Yaygaracı. [DS]

şilte[1], [Ar. şilte *(ince döşek)*] *is.* **1.** Üzerine oturmak ya da yatmak için kullanılan, içine yün, pamuk vb. malzeme doldurulmuş döşek; ince minder. **2.** *{ağız}* Küçük döşek; minder. [DS] **3.** *{ağız}* İnce, pamuk yatak. [DS] **4.** *{ağız}* Yüzü geçmemiş yorgan; mitil. [DS] **5.** *{ağız}* Yüzsüz yatak. [DS] **6.** *{ağız}* Yorgan yüzü. [DS] **7.** *{ağız}* Yatak ve yorganın iç yüzü. [DS] **8.** *{ağız}* Eski ve yıpranmış yorgan veya döşek. [DS]

şilte[2], [Far. çihil-teh => çelte / şilte] *{ağız} is.* **1.** Çuval; teliz. **2.** Urgancıların çıkrıklarında çarkla iğlerini döndürdükleri ipler. **3.** İnce urgan. [DS]

şilte[3], [? şilte] *{ağız} is.* **1.** Hayvana yük sararken, ilk sarılan dengi tutmak için altına destek olarak konulan ucu çatal sopa; eşek dayağı. **2.** Odun. [DS]

şilte[4], [? şilte] *{ağız} sf.* Çopur. [DS]

şiltık, -ğı [? şiltık] *{ağız} sf.* Suçunu örtmek için, kendisine haksızlık yapılmış gibi bağırıp çağıran; suç bastıran. [DS]

şima, [? şima] *{ağız} is.* Çimento ve kireçten yapılan harç. [DS]

şimal[1], **-li** [Ar. şimāl شمال] *(şima:l) {OsT} is.* **1.** Kuzey. **2.** Sol taraf. ⧉ **şimāl-i garbî,** *{OsT} Kuzeybatı.* ‖ **şimāl-i şarkî,** *{OsT} Kuzeydoğu.*

şimal[2], [? şimal] *{ağız}* *is.* Taze sürgün. [DS]

şimalen, [Ar. şimālen شمالاً] *(şima:'len)* *{OsT}* *zf.* **1.** Kuzeyden; kuzey tarafından. **2.** Sol tarafından; solundan.

şimalî, [Ar. şimālī / şimāliyye شماليه / شمالى] *(şima:li:)* *{OsT}* *sf.* Kuzeyle ilgili; kuzeye ilişkin.

şimalyoz, [Ar. şimal + ? yoz] *{ağız}* *is.* Kuzeye bakan. [DS]

şimbidi, [? şimbidi] *{ağız}* *is.* **1.** Ufak tefek ve sevimli çocuk. **2.** Maskara. [DS]

şimbidik, -ği [? şimbidik] *{ağız}* *is.* → şimbidi. [DS]

şimbol, [Yun. tsimpla] *{ağız}* *sf.* (Göz için) kızarık. [DS]

şimbil[1], [? şimbil] *{ağız}* *sf.* Küçük ve kurnaz. [DS]

şimbil[2], [? şimbil] *{ağız}* *is.* Bağırsak kurdu. [DS]

şimbilli, [şimbil-li] *{ağız}* *sf.* (Kız çocuğu için) sevimli ve süse düşkün. [DS]

şimci, [şimdi > şimci] *{ağız}* *zf.* Şimdi. [DS]

şimcik, -ği [şimdi-cik > şimcik] *{ağız}* *zf.* Şimdi. [DS]

şimdengerü, [şimdi-den + geri > şimdengeru شمدن كيرو] *{eAT}* *{OsT}* *zf.* Bundan sonra; bundan böyle; artık.

şimdengilli, [şimdi-den+geri] *{ağız}* *zf.* Bundan sonra. [DS]

şimdengirü, [şimdi-den + geri > şimdengiru شمدن كيرو] *{eAT}* *{OsT}* *zf.* → şimdengerü.

şimdi, [şu+ imdi > şimdi] *(şi'mdi)* *zf.* **1.** Şu içinde bulunduğumuz anda; şu an. **2.** İçinde bulunduğumuz dönemde; bu dönemde; günümüzde; bugün. **3.** Az sonra; birazdan; çok yakında. **4.** Az önce; biraz önce. **5.** Bir kesinlik kazanma ile ortaya konan kanıyı ya da yeni durumu belirtir; bu durumda; bundan böyle; bundan sonra. ⊡ **şimdiye değin,** *Şu ana kadar.*|| **şimdiye dek,** *Şu ana kadar.*|| **şimdiye kadar,** *Şu ana kadar.*|| **şimdi şimdi,** *Ancak çok yakın zamandan beri.*

şimdicak, -ğı [şimdi-cek] *{ağız}* *zf.* Şimdi. [DS]

şimdicek, -ği [şimdi-cek] *{ağız}* *zf.* Şimdi. [DS]

şimdicik, [şimdi-cik] *(şi'mdicik)* *zf.* Hemen şimdi; şu anda.

şimdiden, [şimdi-den] *(şi'mdiden)* *zf.* Şu andan başlayarak; içinde bulunduğumuz andan itibaren. ⊡ **şimdiden tezi yok,** *Hemen; derhal; hiç vakit geçirmeden.*

şimdik, -ği [şimdi-k] *{ağız}* *zf.* Şimdi. [DS]

şimdiki, [şimdi-ki] *(şi'mdiki)* *sf.* İçinde bulunulan anda var olan, yer alan; bu zamandaki. ⊡ **şimdiki zaman,** *dbl. Bildirimde bulunan kimsenin sözü söylediği anda eylemin yapıldığını ve devam etmekte olduğunu belirten fiil çekim zamanı.*|| **şimdiki zaman görünüşü,** *dbl. Şimdiki zaman ekiyle yansıtılan, eylemin henüz bitmemiş veya süren zaman dilimi içinde yapılacağını gösteren görünüş. Yarın geliyorum. (Şimdiki zaman görünüşlü gelecek zaman anlatımı.)*

şimdikiler, [şimdi-ki-ler] *is.* Şu andaki gençler; yeni kuşak; yeniler.

şimdilik, [şimdi-lik] *zf.* Şu andaki duruma göre; şu an için.

şimdirek, [şimdi-re-k شمدرك] *{eAT}* *zf.* Şimdiki hâlde; şu sıra; şimdi.

şime, [Ar. şīme شيمه] *{OsT}* *is.* Huy; karakter.

şimel, [? şimel] *{ağız}* *is.* Biçilerek tarlada başakları bir tarafa doğru bir sıra hâlinde bırakılmış ekin demetleri. [DS]

şimendifer, [Fr. chemin *(yol)* de fer *(demir)*] *is.* **1.** Demir yolu. **2.** Demir yolu katarı; tren.

şimeno, [? şimeno] *{ağız}* *is.* Avlu; taşlık. [DS]

şimentabla, [Fr chemin de table] *is.* Masa üzerine yayılan ince uzun işlenmiş kumaş.

şimik, -ği [*eT.* süñük > şimik] *{ağız}* *is.* **1.** Kemik. **2.** Kaval ve incik kemiklerinin alt bölümleri. [DS]

şimiotaksi, [Fr. chimiotxie] *is. biy.* Bir hücreli canlılarda kimyasal maddenin etkisi ile uzaklaşma ya da yaklaşma biçiminde görülen hareketlerin tümü; kimya göçümü.

şimiotropizm, [Fr. chimiotrapisme] *is. biy.* Kimyasal maddelerin etkisi ile bitkilerde görülen yaklaşma ya da uzaklaşma biçimindeki yönelim; kimya doğrulumu.

şimmik, -ği [şib(b)-ik > şim(m)-ik] *{ağız}* *is.* Terlik. [DS]

şimol, [Yun. tsimpla] *{ağız}* *sf.* (Göz için) kızarık. [DS]

şimosfer, [Fr. chimosphère] *is.* Çok sayıda kimyasal tepkimenin meydana geldiği stratosferin üst ve mezosferin alt kısmını kapsayan atmosfer katmanı.

şimrah, [Ar. şimrāḫ شمراخ] *(şimra:h)* *{OsT}* *is.* **1.** Üzüm salkımı; üzüm salkımının bir dalı. **2.** Hurma salkımı. **3.** Dağın tepesi; doruk.

şimrih, [? şimrik / şimriḫ] *{ağız}* *is.* Göz çapağı. [DS]

şimşad, [Far. şimşād شمشاد] *(şimşa:d)* *{OsT}* *is. bot.* **1.** Şimşir ağacı. **2.** *mecaz.* Vücudu düzgün ve biçimli olan kimse.

şimşek[1], **-ği** [süğ-mek *(kaymak, akmak)* > süğ-üş-ek > süğş-ek > şimşek [EREN] شمشك] *is.* **1.** Bulutlar arasında, bulut içinde ya da bulut ile yer arasında elektrik boşalması sırasında oluşan kırık çizgi biçimindeki kısa süreli aydınlık; çakım; çakın; balkı. *{eT}* *(aynı)* [EUTS] **2.** *mecaz.* Parıltı; parlak ışık. **3.** *{ağız}* *sf.* Çabucak; birdenbire. [DS] ⊡ **şimşek atmak,** *{OsT}* *Şimşek çakmak.*|| **şimşek çakmak,** *Şimşeği oluşturan fiziksel olay gerçekleşmek.*|| **şimşek gibi,** *Çok büyük bir hızla; büyük bir çabuklukla.*|| **şimşekleri üstüne çekmek,** *Ağır eleştirilere*

uğramak.|| **şimşek oynamak,** *{eAT} Şimşek çakmak.*|| **şimşek taşı,** *gök b. Gök taşı.*

şimşek^{2}, [şimşek] *{ağız} sf.* Sivri; ince. [DS]

şimşek^{3}, -ği [şimşek] *{ağız} sf.* Girişken. [DS]

şimşek^{4}, -ği [şimşek] *{ağız} is.* Büyükbaş hayvanların boyun damarlarında oluşan bir hastalık. [DS]

şimşeklenme, [şimşek-le-n-me] *is.* Şimşeklenmek eylemi ve durumu.

şimşeklenmek, [şimşek-le-n-mek] *gçsz. f. [-ir]* **1.** (Gök yüzü, hava için) şimşek çakmak; şimşekli hâle gelmek. **2.** *mecaz.* Güçlü parıltılar saçmak.

şimşekli, [şimşek-li] *sf.* **1.** (Hava için) sık ve güçlü şimşek çakan; şimşek oluşan. **2.** Yanıp sönerken işaret veren. **3.** *mecaz.* Tartışmalı; gürültülü patırtılı; sinirler gergin.

şimşelek, -ği [şimşe(k)-lek] *{ağız} is.* Şimşek. [DS]

şimşeltmek, [şim-(i)ş-el-t-mek] *{ağız} gçl. f. [-ir]* Ucunu sivriltmek. [DS]

şimşetmek, [şim-(i)ş-e-t-mek] *{ağız} gçl. f. [-ir]* Ucunu sivreltmek. [DS]

şimşeyik, -ği [şimşek > şimşe-y-ik] *{ağız} is.* Şimşek. [DS]

şimşırak, -ğı [şi(m)+şı/rak] *{ağız} pekşt. sf.* Islak. [DS]

şimşide, [? şimşide] *{ağız} is.* Bir dokumacı aleti. [DS]

şimşim, [şim+şim] *{ağız} is.* Yamuk. [DS]

şimşir^{1}, [Far. şemşīr شمشير] *(şimşi:r) {OsT} is.* Kılıç. ⧉ **şimşîr-i bürrān,** *{OsT} Keskin kılıç.*|| **şimşirger,** *{OsT} Kılıççı.*|| **şimşîr-zen,** *{OsT} 1. Kılıçla vuran. 2. Kılıç çeken.*

şimşir^{2}, [Far. şimşād => şimşir] *{ağız} is. bot.* Şimşirgillerden, Kuzey yarım kürenin kireçli çorak yamaçlarında biten, çok sarı ve sert odunlu, bu sebeple küçük ev eşyası ve tavla pulu, satranç taşı gibi oyuncaklar yapılan ağaççık; tozak ağacı, *(Buxxus sempervirens).*

şimşir^{3}, [şimşir] *{ağız} sf.* Cilalı; parlak. [DS] ⧉ **şimşir kaşık,** *{ağız} Ağaçtan yapılmış ve boyanmış kaşık.* [DS]

şimşire^{1}, [şimşire] *{ağız} is.* **1.** Çulhaların mekik yerine kullandıkları iplik sarılı ince uzun tahta. **2.** Gergefin yan ağaçları. **3.** Kolan dokurken, genişliğine atılan hazılları sıkıştırmak için vurulan ağaç. **4.** Mekiğe yol açan 120 cm. boyunda, 0,5 cm. eninde tahta. [DS]

şimşire^{2}, [şimşire] *{ağız} is.* Yorgan kıyısı. [DS]

şimşirgiller, [şimşir-gil-ler] *is. bot.* Sütleğengiller takımından, örnek bitkisi şimşir olan, basit yaprakçıklı ağaççıkları kapsayan familya, *(Buxaceae).*

şimşirik, -ği [şimşir-ik] *{ağız} is.* Topaç. [DS]

şimşirlik, -ği [şimşir-lik] *is.* **1.** Şimşir ağaçları ile kaplı yer. **2.** İmparatorluk döneminde, babaları ölen şehzadelerin Topkapı sarayında yaşamak zorunda oldukları yer; kafes.

şimşirtmek, [şim-(i)ş-ir-t-mek] *{ağız} gçl. f. [-ir]* Ucunu sivreltmek. [DS]

şimşitmek, [şim-(i)ş-it-mek] *{ağız} gçl. f. [-ir]* Ucunu sivriltmek. [DS]

-şin, [-şin, (-şun), (-şün)] *yap. e.* → -şın.

şin^{1}, [şen > şin شن] *{eAT} sf.* Şen.

şin^{2}, [Bul. şijna / Rus. şina] *{ağız} is.* Tekerlek çemberi. [DS]

şina^{1}, [Far. şinā / şināb شنا] *(şina:) {OsT} is.* Suda yüzme; yüzme.

şina^{2}, [Bul. şijna / Rus. şina] *{ağız} is.* → şin^{2}. [DS] ⧉ **şina demiri,** *{ağız}* → şin^{2}. [DS]

şinab, [Far. şinā / şināb شناب] *(şina:b) {OsT} is.* → şina^{1}.

şinaetli, [şinaet-li] *{ağız} sf.* Nazlı. [DS]

şinah, [Far. şināh شناه] *(şina:h) {OsT} is.* Yüzme. ⧉ **şinah etmek,** *{OsT} Yüzmek.*

şinahte, [Far. şinākhten *(tanımak)* > şinākhte شناخته] *{OsT} sf.* Herkes tarafından bilinen, tanınan; tanınmış.

şinaksuz, [şinak-sız] *{ağız} sf.* Çirkin. [DS]

şinana, [? şinana] *{ağız} is.* **1.** İdare lambası. **2.** Dikişli, ökçesiz ayakkabı; çapula. [DS]

şinanay, [şenanay ?] *ünl.* **1.** Sevinç gösterisi; kıvanç ifadesi. **2.** Halk türkülerinde nakarat sözü. **3.** *{ağız} is.* İdare lambası. [DS] **4.** *sf.* Süslü; cicili bicili. **5.** *{ağız} argo.* Yok; kalmadı; bitti. [DS]

şinanay, [? şinanay] *{ağız} is.* **1.** Eski av tüfeği. **2.** Çocuk ayakkabısı. [DS]

şinar, [Far. şinār شنار] *(şina:r) {OsT} is.* Suda yüzme.

-şinas, [Far. şinākhten *(tanımak)* > -şinās شناس-] *(şina:s) {OsT} son ek.* Farsça isimlerden *"tanıyan, bilen"* anlamında birleşik sıfatlar yapan son ek.

şinasi, [Far. şināsī شناسي] *(şina:si:) {OsT} sf.* Tanımakla ilgili.

şinavat^{1}, -dı [? şinavat / şinovat] *{ağız} is.* **1.** İçinde üzüm ezilen tekne. **2.** Üzüm taşman, tahtadan yapılmış bir çeşit küfe. [DS]

şinavat^{2}, -dı [? şinavat] *{ağız} is.* (Araba tekeri vb. için) onarma. [DS]

şinaver, [Far. şināver شناور] *(şina:ver) {OsT} sf.* **1.** Yüzen. **2.** *is.* Yüzücü. **3.** Yüzgeç. **4.** *müz.* Türk musikisinde bir birleşik makam.

şinci, [şimdi > şinci] *{ağız} zf.* Şimdi. [DS]

şincik, -ği [şimdi-cik > şincik] *{ağız} zf.* Şimdi. [DS]

şincisiz, [şinci-siz / sinci-süz] *{ağız} sf.* Asık suratlı; somurtkan. [DS]

şinden, [şimdi-den > şinden] *{ağız} zf.* Şimdiden. [DS] ⧉ **şinden keri,** *{ağız} Bundan sonra.* [DS]

şindi, [şimdi > şindi شندی] *{eAT} {ağız} zf.* Şimdi. [DS]

şindik, -ği [? şindik] *{ağız} is.* İskemle. [DS]

şindiri, [Alm. Schindel > Mac. zsindely > Sırp šindra => şindiri] *{ağız} is.* Çivisiz, geçme tavan. [DS]

şinel, [Fr. cenille] *is.* Yakası kürklü kolsuz kaput.

şinepe, [? şinepe] *{ağız} is.* Tatlı bulaşığı; yapışkanlık. [DS]

şinev, [Far. şenīden > şinīden *(işitmek)* > şenev / şinev شنو] *{OsT} sf.* İşiten; dinleyen.

şinevat, [? şinevat] *{ağız} is.* Zeytinyağı ya da nişasta çıkarmakta kullanılan büyük tekne. [DS]

şing[1], [şang / şañ / şıng / şıñ / şing *(yans.)*] *is.* Metal ve cam eşyanın çarpmasını, kırılıp dökülmesini anlatan kök. [Zülfikar] *şing-il şingil, şing-ir mingir, şing şing*

şing[2], [Çin. schēng] *{eT} is.* Litre; hacim ölçüsü. [EUTS] [Gabain]

şinggir, [şiñ̃g-gir] *(şiñgir) {ağız} is.* Metal ve cam eşyanın çarpması, kırılıp dökülmesi sırasında çıkan sesleri anlatan yansımalı gövde. ⊡ **şiñgir miñgir,** *{ağız}* → şingil mingil. [DS]

şingil, [şing-il] *{ağız} sf.* Hoppa. [DS] ⊡ **şingil mingil,** *{ağız} 1. (Oynamak için) parmak şakırdatarak. 2. Madensel ses yansıması. 3. (Yürümek için) kırıtarak; sallanarak.* [DS]|| **şingil şingil,** *{ağız} (Oynamak için) şıkır şıkır.* [DS]

şingilen, [şing-il-en] *{ağız} is.* Bir ucunda iğne bulunan, renkli kâğıtlardan yapılmış, ok gibi havaya fırlatılan bir tür oyuncak. [DS]

şingilim, [şing-il-im] *{ağız} is.* Gürültü patırtı; şamata. ⊡ **şingilim atmak,** *{ağız} (Çocuklar için) çok gürültü patırtı ederek oynamak; şamata etmek; evi dağıtmak.* [DS]

şingilmek, [şing-il-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* Batmak; saplanmak; takılmak.[DS]

şingmek, [şing-mek] *{ağız} gçl. f. [-er]* **1.** (İğne, balta, kürek vb. için) saplamak; iliştirmek. **2.** Takmak. **3.** Dikmek. [DS]

şinid, [Far. şenīden / şinīden *(işitmek)* > şinīd شنيد] *(şini:d) {OsT} is.* İşitme; dinleme.

şinide, [Far. şenīden >şinīden *(işitmek)* >şinīde شنيده] *(şini:de) {OsT} sf.* İşitilmiş; duyulmuş.

şinik, -ği [Yun. khoiniks / soiniki / Erme. šinik] *{ağız} is.* **1.** *{eAT} {OsT}* Yaklaşık olarak sekiz kilo gelen bir tahıl ölçeği. [DS] **2.** *sf.* Bir şinik alabilecek kadar olan; şiniğin alabileceği miktar.

şinikleme, [şinik-le-me] *is.* Şiniklemek eylemi.

şiniklemek, [şinik-le-mek] *gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* Şinikle ölçmek.

şinimek, [şin-i-mek] *{ağız} gçsz. f. [-r]* Arsızlanmak. [DS]

şiniyer, [? şiniyer] *{ağız} is.* Tahıl elemekte kullanılan elek; kalbur. [DS]

şinkmek, [şink-mek] *{ağız} gçl. f. [-er]* Yere dikmek.

şinlemek, [şin-le-mek] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(i)-yor]* Şımarmak. [DS]

şinlik, [şen-lik > şin-lik] *{eAT} {ağız} is.* Şenlik. [DS]

şinmek, [şin-mek] *{ağız} gçsz. f. [-er]* Yaramazlık etmek. [DS]

şinnak, -ğı [? şinnak] *{ağız} sf.* Parlak. [DS]

şinnek, -ği [şin-ne-k] *{ağız} sf.* Şımarık. [DS]

şinnemek, [şin-le-mek > şinne-mek] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-(i)-yor]* Yaramazlık etmek. [DS]

şinnik, -ği [Yun. khoiniks => şinik / şinnik] *{ağız} is.* Şinik. [DS]

şinnimek, [şin-le-mek] *{ağız} gçsz. f. [-r]* Yaramazlık etmek. [DS]

şinovat, [? şinovat / şinavat] *{ağız} is.* İçinde üzüm ezilen tekne. [DS]

şinşilya, [İsp. chinche *(pis kokulu hayvan, tahta kurusu)* > Fr. chinchilla] *is. zool.* **1.** Güney Amerika'da yaşayan, yumuşak ince kıllı, açıklı koyulu gri renkte güzel postu için avlanan kemirgen bir hayvan, *(Chinchilla laniger).* **2.** Bu hayvanın yumuşak ve güzel tüylü kürkü. **3.** *sf.* Bu hayvanın postundan yapılmış olan.

şinte, [Ar. şilte => şinte] *{ağız} is.* Şilte. [DS]

şinti, [? şinti] *{ağız} is.* Don. [DS]

Şinto, [Jap, şinto] *is.* Japonya'nın ulusal dini.

Şintoculuk, -ğu [Şinto-cu-luk] *is.* Şinto dini.

Şintoizm, [Fr. chintoisme] *is.* Şinto dini.

şintz, [Hint. şintz] *is.* Kaygan bir parlaklık kazandırılmış ince emprime kumaş.

Şiongnu, [Çin. siongnu] *(şio'ngnu) is.* Hunlara, Çinlilerin verdiği ad.

şip[1], [şab / şap / şeb / şep /şıb / şıp / şip *(yans.)*] *is.* Çarpma, vurma; bu biçimde çene çalma, ökçesiz ayakkabı, terlik vb. ile tabana çarpa çarpa yürümeyi anlatan kök. [Zülfikar] *şip-i-dik, şip-il-de-k, şip şip, şip-ir-de-k*

şip[2], [şab / şap / şıb / şıp / şib / şip / şup / şüp *(yans.)*] *is.* **1.** Sıvıların dökülüşünü, akışını, yağmurun yağışını, su içinde yapılan bir hareketin çıkardığı sesleri anlatan kök. [Zülfikar] *şip şip, şip-ir-de-mek, şip-il-de-mek, şip-ir-dek.* **2.** *{ağız}* Damlama sesi. [DS] ⊡ **şip şip,** *1. {ağız} (Damlamak için) ard arda damlalar dökülerek.* [DS] *2. {OsT} Çabuk çabuk; şıpır şıpır.*

şip[3], [Rus. šip *(diken)*] *is. zool.* Mersin balığıgillerden, ülkemiz sularında yaşayan, başında ve yanlarında sivri uçlu, geniş tabanlı kemik levhacıklar bulunan, dudakları etli, dört tek bıyıklı bir tür mersin balığı; biz, *(Acipenser nudiventris).*

şip[4], -bi [Ar. şiʿb شعب] *{OsT} is.* **1.** Eskiden giyim eşyası, yastık örtüsü yapımında kullanılan ince gümüş teller ve ipek iplikle dokunan bir tür değerli

kumaş; şib. **2.** *{ağız}* Telli gelin elbisesi. [DS] **3.** *{ağız}* Sabahlık. [DS]

şip^{5}, [şip] *{ağız} zf.* Çabuk; tez; çevik. [DS] ⧉ **şip şip,** *{eAT} Çabuk çabuk; şıpır şıpır.*

şip^{6}, [şip] *{ağız} is.* **1.** Yufka ekmeği. **2.** Ekmek yağlamakta kullanılan fırça türü bir araç. [DS]

şip^{7}, [Far. şib *(şev)*] *{ağız} is.* Kapı ve pencerenin alt ve üstüne konulan tek parça uzun taş. [DS]

şipana, [Far. şib+ḫāne ? => şipana] *{ağız} is.* Eşik. [DS]

şipane, [Far. şib+ḫāne ? => şipane] *{ağız} is.* Eşik. [DS]

şipbidi, [şip *(yans.)* > şip(b)-i(t)-i] *{ağız} sf.* Çok gezen. [DS]

şipçik, -ği [şip *(yans.)* > şip-çik] *{ağız} is.* Ökçesiz hafif ayakkabı; terlik. [DS]

şipdamak^{1}**, -ğı** [şip+damak] *{ağız} sf.* **1.** Geveze. **2.** Kovucu. [DS]

şipdamak^{2}, [şip-de-mek ?] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-d(i)-yor]* Sözü, aleyhinde konuşulan ve kendisinden saklanan kişi veya yere ulaştırmak; kovuculuk etmek. [DS]

şipdamla, [şip+damla] *{ağız} is.* İçine pekmez toprağı katıldıktan sonra, torbadan süzdürülen şıra. [DS]

şipdelek, -ği [şip *(yans.)* > şip-(i)(t)-e-le-k] *{ağız} sf.* (Çocuk için) yaramaz. [DS]

şipdirim, [şip-dir-im] *{ağız} sf.* (Kadın için) hoppa; oynak. [DS]

şipdudak, -ğı [şip+dudak] *{ağız} sf.* **1.** (Kişi için) dudağı ince. **2.** Geveze. **3.** Kovucu. [DS]

şipdüştü, [şip+düş-tü] *{ağız} is.* Kapı tokmağı. [DS]

şipek, -ği [şip *(yans.)* > şip-e-k] *{ağız} is.* Yayık. [DS]

şiper, [şip-er] *{ağız} zf.* Çabuk. [DS]

şipermek, [şip-er-mek / şib-er-mek] *{ağız} gçsz. f. [-ir]* Çok şımarmak. [DS]

şipi, [şip *(yans.)* > şip-i] *{ağız} is.* Ekmek yağlama gereci. [DS]

şipidek, -ği [şip-i(t)-ek] *{ağız} zf.* Çabucak. [DS]

şipidig, [şip *(yans.)* > şip-i(t)-ik] *{ağız} is.* → şipidik^{2}. [DS]

şipidik^{1}**, -ği** [şip *(yans.)* > şip-i(t)-ik] *is.* Terlik vb. sesi. ⧉**şipidik şipidik,** *(Terlikle yürümek için) ses çıkartarak.*|| **şipidik terlik,** *{ağız}* → şipidik^{2}. [DS]

şipidik^{2}**, -ği** [şip *(yans.)* > şip-i(t)-ik] *{ağız} is.* **1.** Ökçesiz hafif ayakkabı; terlik. **2.** Terlik gibi kullanılan arkası basık veya açık ayakkabı. [DS]

şipidik^{3}**, -ği** [şip *(yans.)* > şip-i(t)-ik] *{ağız} sf.* Tez canlı; aceleci; ivecen. [DS]

şipidik^{4}**, -ği** [şip *(yans.)* > şip-i(t)-ik] *{ağız} sf.* (Göz için) kızarık; hasta. [DS]

şipik^{1}**, -ği** [şip *(yans.)* > şip-ik] *{ağız} is.* Hayvan sürmekte kullanılan ince değnek. [DS]

şipik, -ği [Yun. tsimpla ?] *{ağız} sf.* (Göz için) kızarık; hasta. [DS]

şipik, -ği [şip *(yans.)* > şip-ik / Erme. c'ip'ik] *{ağız} is.* Alkış. ⧉ **şipik çalmak,** *{ağız} El çırpmak; alkışlamak.* [DS]

şipil^{1}, [şip *(yans.)* > şip-il] *is.* Suların taşlar arasından geçerken çıkardığı sesi anlatan yansımalı gövde. ⧉ **şipil şipil,** *{ağız} (Az miktardaki su için) hafif şırıltı sesleri çıkararak.* [DS]

şipil^{2}, [şip *(yans.)* > şip-il] *{ağız} sf.* (Göz için) kızarık; hasta. [DS]

şipildek, -ği [şip *(yans.)* > şip-il-de-k] *{ağız} is.* Ökçesiz hafif ayakkabı; terlik. [DS]

şipildemek, [şip *(yans.)* > şip-il-de-mek] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-d(i)-yor]* (Su için) taşlara çarparak hafif sesler çıkarmak; şırıldamak.[DS]

şipildim, [şip *(yans.)* > şip-il-(t)i-m] *{ağız} is.* **1.** Damla damla akan çeşme. **2.** Sulak yer. [DS]

şipilemek, [şip *(yans.)* > şip-i-le-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* **1.** Kovuculuk etmek. **2.** Birine yaranmak amacıyla müjdelemek. **3.** Sözü, olayı ilgili yere veya kişiye bildirmek. [DS]

şipilik, -ği [şip *(yans.)* > şip-il-ik] *{ağız} sf.* Hoppa. [DS]

şipindirik, -ği [çibin *(sinek)* > çibin-dirik / şibin-dirik] *{ağız} is. folk.* Gelini at üstünde götürürken görünmesin diye çevresine çadır gibi gerilen kilim. [DS]

şipinişi, [şip-in+iş-i] *{ağız} zf.* Çabuk. [DS]

şipir^{1}, [şip *(yans.)* > şip-ir] *is.* **1.** Damlama sesini anlatan yansımalı gövde. **2.** Az çıkan şapırtılı sesleri anlatan yansımalı gövde. ⧉ **şipir şipir,** *{ağız} 1. (Su ve ter damlamak için) art arda; birbiri peşi sıra. 2. (Şapırtı ile yapılan iş için) az ses çıkararak.* [DS]

şipir^{2}, [şip *(çabuk)* > şip-ir] *is.* Çabukluk bildiren gövde. ⧉ **şipir şipir,** *{ağız} Çabuk çabuk.* [DS]

şipir^{3}, [Lat. spiraea] *is. bot.* Gülgiller familyasından, ılıman bölgelerde yetişen, basit veya birleşik yapraklı, kırmızı, pembe ve beyaz çiçekler açan, halk hekimliğinde kullanılan, bahçelerde süs bitkisi olarak yetiştirilen otsu bitki ya da çalı, *(Spiraea filipendula, S. aruncus, S. ulmaria).*

şipir^{4}, [şip *(yans)* > şip-ir] *{ağız} sf.* Hoppa. [DS]

şipirddek, -ği [şip *(çabuk)* > şip-ir-(t)-de-k] *{ağız} zf.* Çarçabuk; çabuk; şip diye. [DS]

şipirdek, -ği [şip *(yans.)* > şip-ir-de-k] *{ağız} is.* Ökçesiz hafif ayakkabı; terlik. [DS]

şipirdemek, [şip *(yans.)* > şip-ir-de-mek] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-d(ı)-yor]* (Su damlası için) *"şıp şıp"* diye ses çıkarmak; "şıp şıp" sesi çıkararak damlamak. [DS]

şipirt, [şip *(yans.)* > şip-ir-t] *{ağız} is.* İnce ekmek. [DS]

şipit, [şip *(yans.)* > şip-it / şib-it] *{ağız} is.* **1.** Sacda pişirilen küçük ve kalın yufka ekmeği; bazlama. **2.** Darı ekmeği. **3.** Tirit. [DS]

şipitik[1], **-ği** [şip *(yans.)* > şip-it-ik] *{ağız}* *is.* Terlik gibi kullanılan arkası açık, hafif ayakkabı. [DS] ⧉ **şipitik şipitik,** *{ağız}* → şipidik şipidik. [DS]

şipitik[2], **-ği** [şip *(yans.)* > şip-it-ik] *{ağız}* *sf.* (Göz için) kızarık; hasta. [DS]

şipji, [? şipji] *{ağız}* *is.* Biber. [DS]

şipkesen, [şip *(yans.)* > şip+kes-en] *{ağız}* *is.* Bağ testeresi. [DS]

şiple, [şip-le] *{ağız}* *is.* Sepet örülen ince yassı ağaç şerit. [DS]

şiplek, -ği [şip *(yans.)* > şip-le-k] *{ağız}* *is.* Ökçesiz hafif ayakkabı; terlik. [DS]

şipleme, [şip *(yans.)* > şip-le-me] *{ağız}* *is.* **1.** Şeker ya da pekmez ağdası. **2.** Kalın sac ekmeği; bazlama. [DS]

şiplemek, [şip *(yans.)* > şip-le-mek] *{ağız}* *gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* **1.** Birine yaranmak macıyla müjdelemek. **2.** Sözü, olayı ilgili yere veya kişiye bildirmek. [DS]

şiplime, [şip *(yans.)* > şip-le-me / şip-li-me] *{ağız}* *is.* Çatal. [DS]

şiplin, [Ar. şiʿb => şip-li-n ?] *{ağız}* *is.* İpekli kumaştan yapılmış şalvar. [DS]

şippek, -ği [şip *(yans.)* > şip(p)-e-k] *{ağız}* *is.* Ökçesiz hafif ayakkabı; terlik. [DS]

şippidi[1], [şip *(yans.)* > şip(p)-i(t)-i] *{ağız}* *is.* Ökçesiz hafif ayakkabı; terlik. [DS]

şippidi[2], [şip *(yans.)* > şip(p)-i(t)-i] *{ağız}* *sf.* Aptal. [DS]

şippilik, -ği [şip *(yans.)* > şip(p)-i-lik] *{ağız}* *sf.* Kovucu; geveze. [DS]

şiprek, -ği [şip *(yans.)* > şip-(i)r-e-k] *{ağız}* *is.* Ökçesiz hafif ayakkabı; terlik. [DS]

şipşak, [şip *(yans.)* + şak *(yans.)*] *(şi'pşak)* *{ağız}* *zf.* Hemen; çabucak; hemencecik; derhal. [DS]

şipşakçı, [şip+şak-çı] *is.* Sokakta gelip geçenlerin fotoğrafını hemen çekip teslim eden gezici fotoğrafçı; sokak fotoğrafçısı.

şipşakçılık, -ğı [şip-şak-çı-lık] *is.* Şipşakçının işi ve mesleği; sokak fotoğrafçılığı.

şipşalak, -ğı [şip *(yans.)* > şip+şalak] *{ağız}* *sf.* Kovucu; geveze. [DS]

şipşandler, [İng. ship-chandler *(gemi levazımcısı)*] *is.* Gemilere uğradıkları limanlarda kumanya ve her türlü ihtiyaç maddesini belli bir komisyon karşılığında sağlayarak ticaret yapan kimse.

şipşek, [şip *(yans.)* > şip-(i)ş-e-k] *{ağız}* *sf.* Az çukur tabak. [DS]

şipşibi[1], [şip *(yans.)* > şip + şi(p)-i] *{ağız}* *is.* Ökçesiz hafif ayakkabı; terlik. [DS]

şipşibi[2], [şip *(yans.)* > şip+şib-i] *{ağız}* *is.* Ekmek yağlama gereci. [DS]

şipşik, -ği [şip *(yans.)* > şip-çik / şip+şik] *{ağız}* *is.* Ökçesiz hafif ayakkabı; terlik. [DS]

şipşip[1], **-bi** [şip *(yans.)* > şip+şip] *{ağız}* *sf.* Hoppa. [DS]

şipşip[2], **-bi** [şip *(yans.)* > şip+şip] *{ağız}* *is.* Ökçesiz hafif ayakkabı. [DS] ⧉ **şipşip terlik,** *{ağız}* → şipşip[2]. [DS]

şipşip[3], **-bi** [şip *(yans.)* > şip+şip] *{ağız}* *is.* Köfte. [DS]

şipşirin, [şi(p)+şi/rin] *pekşt. sf.* Çok sevimli; çok hoş.

şipten, [şip *(yans.)* > şip-ten] *{ağız}* *zf.* Derhal; çabucak; hemen. [DS]

şiptik, -ği [şip *(yans.)* > şip-(i)t-ik] *{ağız}* *is.* Ökçesiz hafif ayakkabı; terlik. [DS]

şiptirme, [şip *(yans.)* > şip-tir-me] *{ağız}* *is.* Hoppa kadın; oynak. [DS]

şi'r, [Ar. şiʿr شعر] *{OsT}* *is.* **1.** Kavrama; anlama. **2.** Şiir. ⧉ **şi'r-i şair,** *{OsT}* *Mükemmel şiir.*

şir[1], [şar / şır / şir / şor *(yans.)*] *is.* Sıvıların akışını ve dökülüşünü anlatan kök. [Zülfikar] *şir şir, şir-il-ti, şir-il-de-mek*

şir[2], [Far. şīr شیر] *(şi:r)* *{OsT}* *is.* **1.** Aslan. **2.** *sf.* Yiğit; cesur; kahraman.⧉ **şîr-ceng,** *{OsT}* *Aslan gibi savaşan.*|| **şîr-i āsumān,** *{OsT}* *Aslan burcu.*|| **şîr-i çerh,** *{OsT}* *Aslan burcu.*|| **şîr-i felek,** *{OsT}* *Aslan burcu.*|| **şîr-i gerdun,** *{OsT}* *Aslan burcu.*|| **şîr-i Hakk,** *{OsT}* *Allah'ın aslanı.*|| **şîr-i hurşîd,** *{OsT}* *İran bayrağındaki simge; İran'ın en büyük nişanı.*|| **şîr-i Hüda,** *{OsT}* *Allah'ın aslanı; Hz. Ali.*|| **şîr-i jeyān,** *{OsT}* *1. Kükremiş aslan. 2. Kahraman; yiğit.*|| **şîr-i māde,** *{OsT}* *Dişi aslan.*|| **şîr-i ner,** *{OsT}* *1. Erkek aslan. 2. Cesur kimse.*|| **şîr-i sipihr,** *{OsT}* *1. Aslan burcu. 2. Güneş.*|| **şîr-i Yezdān,** *{OsT}* *Allah'ın aslanı; Hz. Ali.*|| **şîr-merd,** *{OsT}* *Aslan yürekli.*|| **şîr-merdān,** *{OsT}* *1. Cesur kimseler. 2. Kutsal kişiler.*|| **şîr-pençe,** *{OsT}* *Aslan peçesi.*

şir[3], [Far. şīr شیر] *(şi:r)* *is.* **1.** *{OsT}* Süt. **2.** *{ağız}* Ayran içine ekmek doğrandıktan sonra üzerine yağ dökülerek yapılan bir yemek. [DS] ⧉ **şîr-i berfîn,** *{OsT}* *Kar gibi beyaz süt.*|| **şîr-i mader,** *{OsT}* *Ana sütü.*|| **şîr-i mürg,** *{OsT}* *1. Kuş sütü. 2. mecaz. Bulunması güç şey.*|| **şîr-i revgan,** *{OsT}* *Susam yağı; şırlağan.*|| **şîr ü şekker,** *{OsT}* *1. Süt ve şeker. 2. Uygun.*

şir[4], [Soğd. šyr => sir / şir] *{eT}* *is.* Birlik; müttehit. [ETY]

şir[5], [şir] *{ağız}* *is.* Sarımsak. [DS]

şir[6], [sır > şir] *{ağız}* *is.* Sır; parlak cila. [DS]

şi'ra[1], **-a'i** [Ar. şiʿrā' شعراء] *(şi-ra:)* *{OsT}* *is.* Köpek burcunda iki yıldıza verilen ad. ⧉ **şi'rāü'l-yemānî,** *{OsT}* *gök b. Güney gök yarım küresinde bulunan Büyük Köpek Burcunun ve bütün gökyüzünün görülen en parlak yıldızı; Sirius, (alpha Canis Majors).*|| **şi'rāü'l-şāmî,** *{OsT}* *gök b. Güney gök yarım küresinde bulunan Küyük Köpek Burcunun en parlak yıldızı; Procion, (alpha Canis Minoris).*|| **şi'rā-yi**

şâmî, *{OsT}* → şi'râü'l-şâmî.|| **şi'rā-yi yemānî,** *{OsT}* → şi'râü'l-yemânî.

şi'ra[2], **-a'i** [Ar. şiʿrā' شعراء] *(şira:) {OsT} is.* **1.** Gemi yelkeni. **2.** Bir müzik aletinin teli.

şira[1], **-a'ı** [Ar. şirāʿ شراع] *(şira:) {OsT} is.* Gemi yelkeni. 🗗 **şirā'-güşā,** *{OsT} Yelken açan.*|| **şirā'-küşā,** *{OsT}* → şirā'-güşā.|| **şirāü'l-hanek,** *{OsT} anat. Damak eteği.*

şira[2], **-a'i** [Ar. şirā' شراء] *(şira:) {OsT} is.* **1.** Satın alma; satın alınma. **2.** Satış.

şira[3], [Far. şīre => şira] *{ağız} is.* **1.** Meyve suyu; şıra. **2.** Şekerli su. [DS]

şira[4], [Yun. sure => şira] *{ağız} ünl.* **1.** Dalyana balık girdiğinde, reisin verdiği ağ toplama emri. **2.** *is.* Balık ağı. [DS]

şirahna, [Far. şīre + ḫāne => şiraḫna] *{ağız} is.* İçinde üzüm ezilen taş tekne. [DS]

şirahne, [Far. şīre + ḫāne => şiraḫne] *{ağız} is.* İçinde üzüm ezilen taş tekne. [DS]

şirane[1], [Far. şīr *(aslan)* + -āne شیرانه] *(şi:ra:ne) {OsT} zf.* **1.** Aslana yakışır biçimde; aslanca. **2.** Kahramanca; cesaretle. **3.** *sf.* Kahramanlıkla ve cesaretle yapılan.

şırane[2], [Far. şīre + ḫāne => şırane] *{ağız} is.* İçinde üzüm ezilen taş tekne. [DS]

şirani, [Far. şīrīnī *(şekerli maddeler)* => şirani] *{ağız} is.* **1.** Tatlılık. **2.** Tatlıcı. **3.** Pastahane.

şirar, [Ar, şirār / şirāre شرار] *{OsT} is.* → şerare.

şirare, [Ar, şirār / şirāre شراره] *{OsT}is.* → şerare.

şirat, [Rus. syvorotka] *{ağız} is.* Yağı ve peyniri alınmış ayran. [DS]

şiraz[1], [Far. şīrāz شیراز] *(şi:ra:z) {OsT} is.***1.** İran'da Şiraz kenti çevresinde yetiştirilen bir asma çubuğu türü. **2.** Bu asma üzümlerinden üretilen şarap. **3.** *müz.* Klasik Türk müziğinde örneği bugüne ulaşmamış birleşik bir makam. 🗗 **şîrâz-sünbüle,** *{OsT} müz. Klasik Türk müziğinde bir birleşik makam adı.*

şiraz[2], [Far. şīrāze = > şiraz] *{ağız} is.* Sınır. [DS] 🗗 **şirazdan çıkmak,** *{ağız} Sınırı aşmak; aşırı şımarmak; çok olmak.* [DS]

şiraze, [Far. şīrāze شیرازه] *(şi:ra:ze) {OsT} is.* **1.** Temel; düzen. **2.** Ciltlenmiş kitapların düzgün durması için sırtının alt ve üst uçlarına konulan ibrişim örgü. **3.** Yağlı güreşte giyilen kispetin paçası. **4.** Bağ; örgü. 🗗 **şirazeden çıkmak,** *Ruhsal dengesini yitirmek.*|| **şîrâze-gîr,** *{OsT} (Kitap için) şiraze yapılmaya uygun.*|| **şiraze-keş,** *Kitap ciltleyen kimse; ciltçi.*|| **şirazesinden çıkmak,** *Çığırından çıkmak; düzenini kaybetmek.*

şirazebend, [Far. şīrāze-bend شیرازه بند] *(şi:ra:ze-bend) {OsT} sf.* Düzene koyan; düzenleyen.

şirazvan, [Far. şirāz-bān ?] *{ağız} is.* Bacakları enli, ağı sarkık, uzun şalvar. [DS]

şirb, [Ar. şirber / şurben > şirb شرب] *{OsT} is.* İçilecek su payı; su içme sırası. 🗗 **şirb-i has,** *{OsT} isl. huk. Sahibi belli akarsulardan yararlanma hakkı.*

şirban, [Far. şīr *(aslan)*+ -bān شیربان] *(şi:rba:n) {OsT} is.* Aslan bekçisi.

şirbata, [? şirbata] *{ağız} is.* Erkeklerin başlarına doladıkları renkli bez. [DS]

şirbik, -ği [Yun. tsimpla / şirb-ik ?] *{ağız} is.* Çapak. [DS]

şirbimek, [şirb-i-mek] *{ağız} is.* İşe dört elle sarılmak. [DS]

şirbit, -di [Yun. tsimpla ? / şirb-it] *{ağız} is.* Çapak. [DS]

şirbitli, [şirbit-li] *{ağız} sf.* Gözü akan; çapaklı. [DS]

şirbitmek, [şirb-i-t-mek] *{ağız} gçl. f. [-ir]* Bir kimseyi etkileyerek isteklendirmek; aklını çelmek; kandırmak. [DS]

şirdan, [Far. şīr *(süt)* + -dān شیردان] *(şi:rda:n) {OsT} is.* **1.** İçinde süt saklanan kap; süt kabı; sütlük. **2.** Geviş getiren hayvanların ikinci midesi; şirden.

şirdar, [Far. şīr *(süt)* + -dār شیردار] *(şi:rda:r) {OsT} sf.* Süt veren; sütlü.

şirde, [? şirde] *{ağız} is.* Boncuk dizisi. [DS]

şirden, [Far. şīr *(süt)* + -dān شیردان] *(şi:rden) {OsT} is.* **1.** Geviş getiren hayvanların midesinin ilk gelişen ve daha sonra çok kıvrımlı bir hâl alan, sütü pıhtılaştıran peynir mayasını salgılayan dördüncü bölümü. **2.** *{ağız}* Kasaplık hayvanların kalın bağırsağı. [DS] 🗗 **şirden dolması,** *{ağız} Bumbar dolması.* [DS]

şirdil, [Far. şīr *(aslan)* + -dil شیردل] *(şi:rdil) {OsT} sf.* Aslan yürekli; cesur; kahraman.

şire[1], [Far. şīre شیره] *(şi:re) {OsT} is.* **1.** Süt. **2.** *{ağız}* Üzüm, dut vb. meyvelerin suyu; meyve suyu; şıra. [DS] **3.** *{ağız}* Şekerli su. [DS] **4.** *{ağız}* Üzüm suyu ve nişasta kaynatılarak yapılan kuru tatlıların genel adı. [DS] **5.** *{ağız}* Her türlü tatlı.[DS] 🗗 **şîre-i engûr,** *{OsT} 1. Üzüm suyu. 2. Şarap.*

şire[2], [? şire] *{eT} is.* Masa. [EUTS]

şireder, [Far. şīre-der] *{ağız} is.* Tatlı bir üzüm çeşidi. [DS]

şirehana, [Far. şīre + ḫāne => şiraḫana] *{ağız} is.* İçinde üzüm ezilen taş tekne. [DS]

şirelemek, [şire-le-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* Temizlemek. [DS]

şirelenmek[1], [şire-le-n-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* (Meyve için) çok olgunlaşmak; sulanmak. [DS]

şirelenmek[2], [şire-le-n-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* Nazlanmak. [DS]

şireli, [şire-li] *{ağız} sf.* Tatlı. [DS]

şirelik, -ği [şire-lik] *{ağız}* *is.* **1.** Ezilen meyve suyunu süzmeye yarayan oluklu tekne. **2.** Sucuk veya bastık yapmaya yarayan bir tür beyaz üzüm. [DS]

şi'ren, [Ar. şiʿr > şiʿren شعرا] *(şi'-ren)* *{OsT}* *zf.* Şiir biçiminde; şiir yoluyla; şiir olarak.

şirepe, [? şirepe] *{ağız}* *is.* Yapışkan. [DS]

şiret, [Ar. şirret => şiret] *{ağız}* *sf.* Kavgacı. [DS]

şirevet, [Far. şīre => şirevet ?] *{ağız}* *is.* Üzüm ezilen tekne. [DS]

şirgil, [şergil / şirgil] *{ağız}* *is.* Askıntı; baş belası. [DS] ⊕ **şirgil olmak,** *{ağız}* *Sataşmak; baş belası olmak.* [DS]

şirgilli, [Yun. tsimpla ? / şirgil-li] *{ağız}* *sf.* Gözü akan; çapaklı. [DS]

şirgin, [şir-gin] *{ağız}* *sf.* Kavgacı. [DS]

şirgir, [Far. şīr *(aslan)* + -gīr شیرگیر] *(şi:rgi:r)* *{OsT}* *sf.* **1.** Aslan avlayacak kadar cesur olan. **2.** Yarı sarhoş; çakırkeyf.

şirhar, [Far. şīr *(süt)* + -ḫār شیرخوار] *(şi:rha:r)* *{OsT}* *sf.* **1.** Süt emen; süt içen. **2.** *tar.* İmparatorluk döneminde, acemi ocağına alınamayacak kadar küçük esir çocuklara verilen ad.

şi'rî, [Ar. şiʿr > şiʿrī / şiʿriyye شعریه / شعری] *(şi-ri:)* *{OsT}* *sf.* Şiirle ilgili; şiire ait; şiirsel.

şirik[1], -ği [Far. şīre-i revgān] *{ağız}* *is.* Susam yağı. [DS]

şirik[2], -ği [? şirik] *{ağız}* *is.* Salya. [DS]

şirildemek, [şir-il-de-mek] *{ağız}* *gçsz.* *f.* *[-r] [-d(ı)-yor]* Şırıl şırıl akmak.[DS]

şirilti, [şir-il-ti] *{ağız}* *is.* Şırıltı. [DS]

şirin[1], [Far. şīr *(süt)* > şīrīn *(tatlı, sütlü)* شیرین] *(şi:-ri:n)* *{OsT}* *sf.* **1.** Cana yakın; sevimli; sempatik. **2.** Tatlı; hoş. *{ağız}* *(aynı)* [DS] **3.** *müz.* Klasik Türk müziğinde büyük bir usul. **4.** *{ağız}* Bitkiler üstünde oluşup onu kurutan yapışkan sıvı; balsıra. [DS] ⊕ **şîrîn-āvāz,** *{OsT}* *Sesi tatlı olan; tatlı sesli.*|| **şîrîn-cemāl,** *{OsT}* *Güzel yüzlü; şirin yüzlü; sevimli yüzlü.*|| **şîrîn-edā,** *{OsT}* *Davranışları hoş görünen; güzel hareketli.*|| **şîrîn-güftār,** *{OsT}* *Hoş sohbet; tatlı konuşan.*|| **şîrîn-kâm,** *{OsT}* *Tadı damağında kalmış.*|| **şîrîn-kâr,** *{OsT}* *Güzel, iyi ve hoş davranan.*|| **şîrîn-kelam,** *{OsT}* *Sözü tatlı; hoşsohbet.*|| **şîrîn-suhān,** *{OsT}* *Sözü tatlı; hoşsohbet.*|| **şîrîn-tab',** *{OsT}* *Yavaş ve yumuşak yaradılışlı.*|| **şîrîn-ter,** *{OsT}* *Daha sevimli; daha tatlı.*|| **şîrîn-zebān,** *{OsT}* *Tatlı dilli; güzel konuşan.*

şirin[2], [? şirin] *{ağız}* *is.* Taze sebze; fide; fidan. [DS]

şirin[3], [? şirin] *{ağız}* *is.* Yağmurun çokluğundan, yeşil rengi açılmış erik çağlası. [DS]

şirin[4], [? şirin] *{ağız}* *sf.* Güçlü. [DS]

şirince[1], [şirin-ce] *(şiri'nce)* *sf.* Biraz şirin.

şirince[2], [şirin-ce] *{ağız}* *is.* Nişan töreninde içilen şerbet ve yenilen meyve. [DS]

şirincelik, -ği [şirin-ce-lik] *{ağız}* *is.* *folk.* Nişan için yapılan şerbet töreni. [DS]

şirinlemek, [şirin-le-mek] *{ağız}* *gçsz.* *f.* *[-r] [-l(i)-yor]* Yaramazlık etmek. [DS]

şirinî, [Far. şīrīnī شیرینی] *(şi:ri:ni:)* *{OsT}* *is.* Sevimlilik; tatlılık.

şirinlik[1], -ği [şirin-lik] *is.* Şirin olma durumu; cana yakınlık; sevimlilik.

şirinlik[2], -ği [şirin-lik] *{ağız}* *is.* Nişan töreninde içilen şerbet, sunulan şeker, lokum, çikolata ile yenilen meyve. [DS]

şirinlik[3], -ği [şirin-lik] *{ağız}* *is.* Birisinin sevgisini çekmek için büyü mahiyetinde takılan muska. [DS] ⊕ **şirinlik muskası,** *{ağız}* *İyi geçinmek veya birinin sevgisini çekmek için yaptırılarak takınılan muska.* [DS]

şirinlik[4], -ği [şirin-lik] *{ağız}* *is.* Sebzelere dadanan bir zararlı böcek; balsıra. [DS]

şirinnik, -ği [şirin-lik > şirinnik] *{ağız}* *is.* Yeni elbise alındığında veya giyildiğinde verilen armağan. [DS]

şirinniyh, [şirin-lik / şirinniyh] *{ağız}* *is.* → şirinlik[2]. [DS]

şirir, [? şirir] *{eT}* *is.* Akıntıya kapılmış olan.[EUTS]

şiristan, [Far. şīr *(aslan)* + -istān شیرستان] *(şi:rista:n)* *{OsT}* *is.* **1.** Aslanları çok olan yer. **2.** Cesur insanların bulunduğu yer.

şi'riye, [Ar. şiʿr > şiʿrī / şiʿriyye شعریه] *(şi'-riye)* *{OsT}* *sf.* → şi'rî.

şirk, [Ar. şirk شرك] *{OsT}* *is.* **1.** Ortaklık. **2.** Ortak bulma; eş tutma; benzer sayma. **3.** *isl.* Allah'a ortak tanıma; Allah'ın birden çok olduğunu, eşi ve benzeri olduğunu söyleme ve buna inanma; çok tanrılılık. **4.** Allah'a özgü durumları ve nitelikleri başka varlıklara verme. **5.** Allah'a yardımcı tanrılar bulma; Allah'tan ümidini keserek başkalarından medet bekleme. ⊕ **şirk-alūd,** *{OsT}* *1. Şirk karışmış; şirk bulaşmış. 2. Allah'tan başkasından medet umar durumda.*|| **şirk-i hafî,** *{OsT}* *Gizli şirk; Allah için değil de başkalarının rızası için yapılan ibadet.*|| (Allah'a) **şirk koşmak,** *{OsT}* *Allah'ın birden çok olduğunu kabul etmek veya bu anlama gelen söz ve davranışlarda bulunmak.*

şirkef, [Far. çīrk-āb => çirkef / şirkef] *{ağız}* *sf.* (Kişi için) görünümü pis olan. [DS]

şirkem, [? şirkem] *{ağız}* *is.* Dutun ikinci defa kaynatılıp sıkılmasından elde edilen şıra. [DS]

şirket, [Ar. şirk > şirket شركت] *{OsT}* *is.* **1.** Ortak olma durumu. **2.** Ticarî amaçlı ortaklık. ⊕ **şirket-i a'māl,** *{OsT}* *huk.* *Çalışmayı sermaye olarak kabul eden ortaklık.*|| **şirket-i ayn,** *{OsT}* *huk.* *Var olan belli bir maldaki ortaklık.*|| **şirket-i deyn,** *{OsT}* *huk.* *Alacaktaki ortaklık.*|| **şirket-i emvāl,** *{OsT}*

huk. Sermayesi mal olarak konulmuş, kazancı ortaklar arasında paylaşılacak olan ortaklık.|| **şirket-i ibâhe,** *{OsT} huk. Kamu malı sayılan şeylerden yararlanma hakkı.*|| **şirket-i ihtiyâriye,** *{OsT} huk. Serbest irade ile birden çok kimsenin kurduğu ortaklık.*|| **şirket-i inân,** *{OsT} huk. Ortaklar arasında eşitlik şartı getirilmeksizin kurulan ortaklık.*|| **şirket-i mefâlis,** *{OsT} huk. Kredi ile mal alıp satmak üzere kurulan ortaklık.*|| **şirket-i milk,** *{OsT} huk. Mülk ortaklığına dayanan ortaklık.*|| **şirket-i mudârebe,** *{OsT} huk. Taraflardan birinin mal, diğerinin emek olarak koydukları sermaye ile kurulmuş ortaklık.*|| **şirket-i mufâvaza,** *{OsT} huk. Eşit sermaye katılımı ile kurulan ortaklık.*|| **şirket-i vücûh,** *{OsT} huk. Kredi ile mal alıp satmak üzere kurulmuş ortaklık.*|| **şirket mukavelesi,** *huk. Ortaklık sözleşmesi.*|| **şirketler topluluğu,** *huk. Holding.*

şirketleşme, [şirket-le-ş-me] *is.* Şirketleşmek eylemi ve durumu.

şirketleşmek, [şirket-le-ş-mek] *dönşl. f. [-ir]* Şirket durumuna gelmek; şirket oluşturmak.

şirlas, [? şirlas / şirlez] *{ağız} is.* Duvar yapılırken araya dökülen sulu çamur. [DS]

şirlek[1]**, -ği** [Far. şîr => şir-le-k] *{ağız} is.* Yoğurt çömleği. [DS]

şirlek[2]**, -ği** [şir-le-k] *{ağız} sf.* **1.** Sulu gözlü. **2.** (Hava için) nemli; yağışlı. [DS]

şirlet, [şir-le-k > şirlet] *{ağız} sf.* → şirlek[2]. [DS]

şirlez, [şir-le-z] *{ağız} is.* Duvar yapılırken araya dökülen sulu çamur. [DS]

şirlivik, -ği [şir-le-y-ik / şirlivik] *{ağız} is.* Küçük çağlayan. [DS]

şirmerd, [Far. şîr *(aslan)* + -merd شیرمرد] *(şi:rmerd) {OsT} sf.* **1.** Gözü pek; aslan yürekli; pek cesur. **2.** İnsanların yargılama ve değerlendirmesine aldırmayan kutsal kişi.

şirmerdan, [Far. şîr *(aslan)* + -merdân شیرمردان] *(şi:r-merda:n) {OsT} is.* **1.** Kahraman kişiler; cesurlar. **2.** Kutsal kimseler.

şirmerit, [Fr. schirmérite] *is. min.* Kübik sistemde yer alan doğal bizmut, kurşun ve gümüş sülfür.

şirmiri, [? şirmiri] *{eT} is.* Çömez; rahip şakirdi. [EUTS]

şirnek, -ği [şir-(i)n-e-k] *{ağız} sf.* Yapışkan. [DS]

şirnemek, [şir-(i)n-e-mek] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-n(i)-yor]* **1.** (Çocuk için) yaramazlık etmek; şımarmak. **2.** Birine, sebepsiz yere ve kabadayıca çatmak; sataşmak. [DS]

şirnet, [Ar. şirret => şirnet] *{ağız} sf.* Şımarık. [DS]

şirnetmek, [şirne-t-mek] *{ağız} gçl. f. [-ir]* Bebeği hoplatarak güldürmek. [DS]

şirnez, [şir-(i)n-e-z] *{ağız} sf.* Kavgacı; kötü. [DS]

şirni, [şir-in / şirni] *{ağız} sf.* Tatlı. [DS]

şirnik[1]**, -ği** [şir-(i)n-i-k] *{ağız} sf.* **1.** Hoppa. **2.** Şımarık; yaramaz. [DS]

şirnik[2]**, -ği** [şir-(i)n-i-k] *{ağız} sf.* Tatlı. [DS]

şirnimek, [şir-(i)n-i-mek] *{ağız} gçsz. f. [-r]* **1.** (Çocuk için) yaramazlık etmek. **2.** Sebepsiz yere birine saldırmak; sataşmak. **3.** Sıkıntı vermek. [DS]

şirnük, -ğü [şir-(i)n-ik / şirnük] *{ağız} sf.* **1.** Hoppa. **2.** Şımarık; yaramaz. [DS]

şiro, [Şiro *(Pütürge'nin eski adı)*] *is.* Malatya çevresinde oynanan halay türü bir halk oyunu.

şirp, [şarp / şırp / şirp *(yans.)*] *is.* Kuvvetli bir şekilde vurmayı, çarpmayı, atmayı anlatan kök. [Zülfikar] *şirp-i-dek, şirp-il-de-mek*

şirpedek, -ği [şirp *(yans.)* > şirp-edek] *{ağız} zf.* Çabucak; tez olarak. [DS]

şirpeden, [şirp *(yans.)* > şirp-e-den] *{ağız} zf.* Çabucak; tez olarak. [DS]

şirpençe, [Far. şîr *(aslan)* + pençe شیرپنچه] *(şi:rpençe) {OsT} is.* **1.** Aslan pençesi. **2.** *tıp.* Stafilokok türü bakterilerin yol açtığı deri altı dokusunun ve yağ bezlerinin iltihabından ileri gelen, kanlı irin içeren kan çıbanları topluluğu; kızıl yara; antraks.

şirpetek, -ği [şirp *(yans.)* > şirp-edek] *{ağız} zf.* Çabucak. [DS]

şirpidek, -ği [şirp *(yans.)* > şirp-edek] *{ağız} zf.* Çabucak. [DS]

şirpildemek, [şirp-il-de-mek] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-d(i)-yor]* Zonklamak. [DS]

şirpit, [Yun. tsimpla ? / şirp-it] *{ağız} is.* Çapak. [DS]

şirpitli, [şirp-it-li] *{ağız} sf.* Gözü akan; çapaklı. [DS]

şirret, [Ar. şerr *(kötülük)* > şerret شرت] *{OsT} sf.* Huysuz; kavgacı; geçimsiz; yaygaracı; edepsiz.

şirretçe, [şirret-çe] *(şirre'tçe) zf.* Şirret bir kimseye yakışır biçimde; edepsizce.

şirretleşme, [şirret-le-ş-me] *is.* Şirretleşmek eylemi ve durumu.

şirretleşmek, [şirret-le-ş-mek] *dönşl. f. [-ir]* Şirretçe davranışlar sergilemeye başlamak; edepsizleşmek; huysuzlaşmak.

şirretlik, -ği [şirret-lik] *is.* **1.** Şirret bir kimsenin tutumu; niteliği. **2.** Şirret kimseye özgü davranış; şirretçe davranış; edepsizlik. ⊡ **şirretlik etmek,** *Şirretçe bir davranış sergilemek; edepsizlik etmek.*

şirrir, [Ar. şerr > şirrîr شریر] *(şirri:r) {OsT} sf.* Kötü yaradılışlı; kötülükçü; şerir.

şirşane, [Far. şeş-ḫâne => şişane / şerşane] *{ağız} is.* Uzun namlulu tek tüfek. [DS]

şirtil, [şir-t-il ?] *{ağız} sf.* Kavgacı; kötü. [DS]

şirürji, [Fr. chirurgie] *is. tıp.* Cerrahlık.

şirvan[1]**,** [Far. şîr *(aslan)* > şîr-vân *(Azerbaycan'da bir kent)* شیروان] *(şi:rva:n) {OsT} is.* **1.** Azerbaycan'ın Şirvan kentinde dokunan ince ve kaliteli halılara verilen ad. **2.** Çatı arasında ya da dükkânların

üstünde yer alan asma kat. **3.** İmparatorluk döneminde, saraylardaki taht ve yatakların üstündeki bezemeli ahşap sundurmaya verilen ad.

şirvan², [Far. şīr-bān / ser-bān ? => şirvan] *{ağız} is.* Çeltik tarlalarının su dağıtım işine bakan kimse. [DS]

şirvani, [Far. şīr *(aslan)* > şīr-vān *(Azerbaycan'da bir kent)* + Ar. -ī شیروانی] *(şi:rva:ni:) {OsT} sf.* **1.** Şirvan kentine özgü; Şirvan tarzında. **2.** *is.*→ şirvan.

şirvant, [? şirvant] *{ağız} is.* Sebze teveği. [DS]

şirvata, [? şırbata / şırvata / şirvata] *{ağız} is.* Mendil. [DS]

şirvete, [? şirvete / şirvata] *{ağız} is.* **1.** Boyun atkısı. **2.** Oyalı yemeni. **3.** Mendil. [DS]

şiryan, [Ar. şiryān شریان] *(şirya:n) is. anat.* Atardamar. ☐ **şiryān-ı ādūdî,** *{OsT} Pazı üstündeki atardamarlar.*|| **şiryān-ı cefnî,** *{OsT} anat. Göz kapağı atardamarı.*|| **şiryān-ı ebher,** *{OsT} anat. Kalpten vücuda temiz kan pompalayan büyük atardamar.*|| **şiryān-ı iklîlî,** *{OsT} anat. Kalbi besleyen damar.*|| **şiryān-ı kuberî,** *{OsT} anat. Bilek damarı.*|| **şiryān-ı nāzil,** *{OsT} anat. Aşağı inen atardamar.*|| **şiryān-ı rievî,** *{OsT} anat. Akciğer içine dağılmış olan atardamar.*|| **şiryān-ı sāid,** *{OsT} anat. Kalpten çıkan atardamar.*|| **şiryān-ı sübatî,** *{OsT} anat. Şah damar.*|| **şiryān-ı şefevî,** *{OsT} anat. Dudak atardamarı.*|| **şiryān-ı şezen,** *{OsT} anat. Soluk borusu.*|| **şiryān-ı tahte't-terkova,** *{OsT} Köprücük altı damarı.*|| **şiryān-ı veridî,** *{OsT} Ciğer atardamarı.*|| **şiryān-ı zülākî,** *{OsT} Mideye giden damarların tümü.*

şiryani, [Ar. şiryānī / şiryāniyye شریانی / شریانیه] *(şirya:ni:) {OsT} sf.* Atardamarla ilgili; atardamara ait.

şirzime, [Ar. şirẕime شرذمه] *{OsT} is.* **1.** Herhangi bir şeyin küçük parçası. **2.** Küçük topluluk; grup.

şist, [Lat. schistos / Yun. skhistos *(yarılmış)* > Fr. schiste] *is. jeol.* **1.** Yapraklar hâlinde ayrılıp parçalanabilen silisli, alüminli tortul kayaç. **2.** Molozla karışık bütün tortul maddelerin genel adı.

şistleşme, [şist-le-ş-me] *is.* Şistleşmek eylemi ve durumu.

şistleşmek, [şist-le-ş-mek] *gçsz. f. [-ir]* (Kömür yatağı için) kömüre karışmış moloz oranının çokluğu yüzünden işletilemez duruma gelmiş olmak.

şistli, [şist-li] *sf.* Şist bulunan; şistlerden oluşmuş.

şistlilik, -ği [şist-li-lik] *is.* **1.** Basınç altında dikey yapraklar hâlinde parçalanma ile sonuçlanan yer hareketi süreci. **2.** Kayaçlarda görülen yapraklı bölünebilme durumu.

şistsi, [şist-si] *sf.* Şist özelliği taşıyan; şist görünümünde olan.

şiş¹, [*eT* sīş / şīş / şiş] *sf.* **1.** Şişmiş olan; kabarmış; şişkin; kabarık. *{eT} (aynı)* [EUTS]. **2.** *is.* Şişmiş olan yer; kabarıklık. **3.** *{eT} (şi:ş)* Şişmiş olan her nesne; yumru; şişlik; ur. [DLT] [EUTS] [Gabain] ☐ **şişini indirmek,** *{ağız} Bağırıp çağırarak öfkesini dağıtmak; rahatlamak.* [DS]

şiş², [*eT* şış > şiş] *is.* **1.** Metal ya da ahşaptan yapılma ucu sivri her türlü araç. **2.** Örgü örmekte kullanılan bir ucu sivri uzun çubuk. **3.** Küçük parça etlerin saplanarak dizildiği ve ateşte döndürülerek pişirildiği metal ya da ağaç çubuk. **4.** Bu şekilde pişirilmiş olan et kebabı; şiş kebap. **5.** *{ağız}* Yufka ekmeği pişirirken çevirmekte kullanılan ağaçtan veya metalden yapılmış, cetvel eninde uzunca araç; aktaraç; çevirgeç. [DS] **6.** *{ağız}* Tandır karıştırmaya veya kelle ütmeye yarayan uzun demir. [DS] **7.** *sf.* (Et kebabı için) şişe takılarak pişirilmiş olan. ☐ **şiş böreği,** *{ağız} Salçalı tatarböreği.* [DS]|| **şiş kebap,** *Şişte pişirilmiş kebap.*|| **şiş köfte,** *Şişe geçirilerek pişirilmiş köfte.*

şişane, [Far. şeş-ḫāne ششخانه] *(şişa:ne) {OsT} is.* Namlusunda altı yiv bulunan top ya da tüfek; şeşhane.

şişarka, [? şişarka] *{ağız} is.* Biber. [DS]

şişbelek, -ği [şiş+benek] *{ağız} is.* Bir hayvan hastalığı.

şişe¹, [şış > şiş-e] *{ağız} is.* **1.** Tavan tahtaları arasındaki açıklığı kapatmak için uzunluğuna çakılan 4-6 cm. enindeki düzgün tahtalardan her biri. **2.** Köy arabalarındaki parmaklık. [DS]

şişe², [şiş-e / Far. şīşe] *is.* **1.** İçine sıvı konulan dar boğazlı, geniş gövdeli uzunca cam kap. **2.** Gaz lambasının alevini dış etkenlerden koruyan ortası şişkin yukarısı dar cam koruyucu. **3.** Şişe çekmekte kullanılan ağzı keskin olmayan yuvarlak cam kap. **4.** *argo.* Anüs; göt. **5.** *sf.* Bir şişenin aldığı miktarda. ☐ **şişe bardak,** *{eAT} Cam bardak.*|| **şişe çekmek,** *Ağrılı bölgedeki sıvıyı dağıtmak amacıyla içinde alevli pamuk yakılarak havası seyreltilmiş şişeyi sırta yapıştırmak; vantuz çekmek.*|| **şişe hemeçiği,** *{ağız} Taş bebek.* [DS]|| **şişe vurmak,** *Ağrılı bölgedeki sıvıyı dağıtmak amacıyla içinde alevli pamuk yakılarak havası seyreltilmiş şişeyi sırta yapıştırmak; vantuz çekmek.*

şişe³, [şişe > Far. şīşe شیشه] *(şi:şe) {OsT} is.* Cam; sırça. ☐ **şişe-i haccam,** *{OsT} Hacamat şişesi.*|| **şişe-i hünāb,** *{OsT} Gökyüzü.*|| **şişe-i rindan,** *{OsT} Kadeh.*|| **şişe-i saat,** *{OsT} Kum saati.*

şişebaz, [Far. şīşe-bāz شیشه باز] *(şi:şeba:z) {OsT} is.* Şişelerle çeşitli denge oyunları yapan gösterici.

şişeci, [şişe-ci] *is.* **1.** Şişe alıp satan kimse. **2.** *argo.* Kulampara.

şişek, [tişē-mek > tişe-k > şişe-k شیشك] *{eT} is.* **1.** Bir ile iki yaş arasındaki dişi koyun. *{ağız} (aynı)* [DS] **2.** *{ağız}* Bir iki yaşlarında henüz doğurmamış koyun veya keçi. [DS] **3.** *{ağız}* Kuzulama dönemine

girmiş dişi koyun; ilk defa doğurmuş koyun. [DS] **4.** *{eAT} {OsT} {ağız}* İki yaşındaki erkek veya dişi koyun. [DS] **5.** *{ağız}* Sütlü koyun. [DS] **6.** *{ağız}* Altı aylık dişi koyun. [DS]

şişeleme, [şiş-e-le-me] *is.* Şişelemek eylemi.

şişelemek, [şiş-e-le-mek] *gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* Şişe içine koymak; şişeye doldurmak.

şişelenme, [şiş-e-le-n-me] *is.* Şişelenmek eylemi ve durumu.

şişelenmek, [şiş-i-le-n-mek] *edil. f. [-ir]* **1.** Şişe içine konulmak; şişelemek eylemine uğramak. **2.** *dönşl. f.* Şişe sahibi olmak; şişe satın almak; şişe edinmek.

şişelik, -ği [şiş-e-lik] *is.* **1.** Şişe konulan yer. **2.** Şişeleri kırılmadan taşımak için özel olarak yapılmış taşıma kabı. **3.** *sf.* (Domates vb. için) şişeye koymaya uygun.

şişemsi, [şiş-e-msi] *sf.* **1.** Şişeye benzeyen. **2.** Şişe biçiminde olan.

şişertme, [şişe-r-t-me] *{ağız} is.* Kar helvası. [DS]

şişeyh, [şişek > şişeyh] *{ağız} is.* Üç yaşında koyun. [DS]

şişgin, [şiş-gin] *{ağız} sf.* Kibirli; onurlu. [DS] ☞ **şişgin olmak,** *{ağız} Gururlanmak; onurlanmak.* [DS]

şişgün, [şiş-gün] *{ağız} sf.* → şişgin. [DS] ☞ **şişgün olmah,** *{ağız} Kin tutmak.* [DS]

şişhahlanmak, [şişhaḫ-la-n-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* Şımarıklık yapmak. [DS]

şişhane, [Far. şeş-ḫāne ششخانه] *(şişa:ne) {OsT} is.* → şeşhane.

şişik¹, -ği [şiş-ik شيشك] *{eAT} {ağız} sf.* **1.** Şişmiş; şişkin; kabarık. **2.** (Kişi için) büyük karınlı. [DS]

şişik², -ği [şişek] *{ağız} is.* → şişek. [DS]

şişilmek, [şeş-il-mek / şiş-il-mek ششلمك] *{eAT} {OsT} dönşl. f. [-ür]* Çözülmek.

şişinme, [şiş-in-me] *is.* Şişinmek eylemi ve durumu.

şişinmek [şiş-in-mek] *dönşl. f. [-ir]* **1.** Başkalarına yüksekten bakar gibi tavır takınmak; davranışları ile başkalarını küçümsediğini belli etmek; böbürlenmek; gururlanmak; kabarmak; kibirlenmek. *{ağız} (aynı)* [DS] **2.** Darılmak; surat asmak. *{ağız} (aynı)* [DS] **3.** *biy.* (Böcekler için) saldırıya uğradıklarında bütün organlarını uzatıp büyülterek düşmana göz dağı verecek biçimde yayılmak.

şişir, [Çin. ? > şişir] *{eT} is.* Cam; kristal. [Clauson]

şişirde, [şiş-ir-t-en] *{ağız} is.* Balon. [DS]

şişirdek, -ği [şiş-ir-de-k] *{ağız} is.* Balon. [DS]

şişirik, -ği [şiş-ir-ik] *{ağız} is.* **1.** Balon. **2.** Kabarcık. [DS]

şişirilme, [şiş-ir-il-me] *is.* Şişirilmek eylemi ve durumu.

şişirilmek, [şiş-ir-il-mek] *edil. f. [-ir]* Şişirmek eylemine uğramak; hakkında şişirmek eylemi uygulanmak; şişirmek eylemine konu olmak.

şişiriş, [şiş-ir-iş] *is.* Şişirmek eylemi ve biçimi.

şişirka, [? şişirka] *{ağız} is.* Biber. [DS]

şişirme, [şiş-ir-me] *is.* **1.** Şişirmek eylemi ve durumu. **2.** Kasaplık hayvanları kestikten sonra kolay yüzülmesi için deri altına hava basma işi. **3.** Bir metal parçayı yandan uzunlamasına dövme yoluyla uygulanan biçimlendirme işlemi. **4.** Şarap fıçılarını doldurmadan önce, çeperlerine şarap emdirme işlemi. **5.** *{ağız}* Arpacıktan büyük soğan tohumu. [DS] **6.** *{ağız}* Balon. [DS] **7.** *sf. mecaz.* Baştan savma; aceleye getirilmiş; kötü. **8.** Şişirilerek kullanılabilen; şişme. **9.** *mecaz.* Abartılmış.

şişirmece, [şiş-ir-mece] *sf.* Kötü, baştan savma yapılmış olan; şişirme.

şişirmek¹, [şiş-ir-mek] *gçl. f. [-ir]* **1.** İçine gaz vb. akışkan doldurarak hacmini genişletmek; şişkin hâle getirmek. **2.** Doldurmak; dış hacmini artırmak. **3.** (Ciğer için) soluk alarak içini hava ile doldurmak. **4.** (Kas için) kasarak görünümünü şişkin hâle getirmek. **5.** (Mide için) aşırı yemek ya da rahatsızlıktan dolayı şişkinlik oluşmak. **6.** *mecaz.* (İş için) baştan savma yapmak; özenmemek; aceleye getirmek. **7.** *mecaz.* (Söz, yazı, haber vb. için) gereksiz katmalarla uzatmak. **8.** *mecaz.* (Durum ve eylem için) kapsamını, etkisini büyüterek anlatmak; abartmak. **9.** *mecaz.* (Hesap için) gerçekte olduğundan daha yüksek göstermek; fiyatı yüksek yazmak. **10.** *{ağız}* Överek olduğundan daha fazla yüceltmek. [DS] **11.** *mecaz.* (Kişi için) öfkesini kabartmak için etkide bulunmak; tahrik etmek. **12.** (Bakır kap için) içeriden çekiçleyerek yuvarlaklaştırmak. **13.** (Şarap fıçısı için) şarap doldurmadan önce sıcak şarap emdirmek. **14.** *matb.* Sayfa sayısını artırmak için satır aralarını genişletmek. **15.** Metal parçayı döverek ilk başlangıç kesitini artırmak. **16.** *argo.* Birini bıçak ya da çakı ile yaralamak. **17.** *argo.* (Erkek için) cinsel ilişkide bulunmak.

şişirmek², [şaş-ır-mak > şişir-mek] *{ağız} gçl. f. [-ir]* Fidan dikmek. [DS]

şişirtme, [şiş-ir-t-me] *is.* **1.** Şişirtmek eylemi ve durumu. **2.** *{ağız}* Balon. [DS]

şişirtmek¹, [şiş-ir-t-mek] *gçl. f. [-ir]* **1.** Şişirmek eylemini yaptırmak; şişirmesine yol açmak. **2.** İçini gaz ile doldurarak hacmini artırma işlemini birine yaptırmak. **3.** *{ağız}* Övmek. [DS]

şişirtmek², [şiş-ir-t-mek] *{ağız} gçsz. f. [-ir]* Surat asmak; dargın durmak. [DS]

şişkin¹, [şiş-kin] *sf.* Şişmiş olan; şişirilmiş durumda olan.

şişkin², [şiş-kin] *{ağız} sf.* **1.** Kibirli. **2.** Onurlu. [DS]

şişkin³, [şiş-kin] *{ağız} is.* Bir iki yaşlarında doğurmamış koyun veya keçi; şişek. [DS]

şişkinlik, -ği [şiş-kin-lik ششكنلك] *is.* **1.** Şişkin olma durumu. **2.** Kabarıklık; şişlik. **3.** Bağırsaklarda gaz

birikmesi sonucu oluşan rahatsızlık. **4.** Enflasyon. **5.** *{OsT}* Kibir; azamet; gurur.

şişko, [şiş-ko ?] *(şi'şko) sf.* Çok şişman.

şişkoluk, -ğu [şiş-ko-luk] *(şi'şkoluk) is.* Çok şişman olma durumu.

şişlah, [? şişlah] *{ağız} sf.* Şakacı. [DS]

şişleme, [şiş-le-me] *is.* **1.** Şişlemek eylemi ve durumu. **2.** Betonu metal çubuklar sokarak kalıp aralarına yerleştirme işlemi; pikaj.

şişlemek, [şiş-le-mek] *gçl. f. [-er] [-l(ı)-yor]* **1.** Şiş batırmak; şiş saplamak. **2.** *argo.* Kesici veya delici alet veya silah batırarak yaralamak.

şişlenme, [şiş-le-n-me] *is.* Şişlenmek eylemi ve durumu.

şişlenmek, [şiş-le-n-mek] *edil. f. [-ir]* **1.** Şiş batırılmak. **2.** *argo.* Kesici veya delici alet batırılarak yaralanmak. **3.** *dönşl. f.* Şiş sahibi olmak; şiş satın almak; şiş edinmek.

şişli, [şiş-li] *sf.* Şişi bulunan; şiş sahibi olan. ⊡ **şişli yağmur,** *{ağız} Kuvvetli yağmur.* [DS]

şişlik[1], **-ği** [şiş *(çubuk)* > şiş-lik] *sf.* **1.** Şiş yapmaya elverişli olan; şiş yapılabilecek özellikte olan. **2.** Şiş yapmak için ayrılmış olan. **3.** *is.* Şiş konulan yer. **4.** *{ağız}* Davar satıcısının, alıcıya parasız verdiği koyun. [DS] **5.** *{ağız} folk.* Düğünde yapılan güreşlerde yenen pehlivana verilen armağan. [DS] ⊡ **şişlik almak,** *{ağız} İlk kez oğlu olan birinden yakınları veya köyün gençleri armağan olarak koyun veya keçi almak.* [DS]

şişlik[2], **-ği** [şiş-mek > şiş-lik] *is.* **1.** Şiş olma durumu; kabarıklık. **2.** Şişmiş olan yer. **3.** *tıp.* Kan birikmesi ya da kendi salgıladığı bir sıvının birikmesi sonucu organda meydana gelen hacim artışı.

şişman, [şiş-mek > şiş-man] *sf.* Bedeninde aşırı derecede yağ birikmiş olan; şişko; mülahham. ⊡ **şişman göstermek,** *(Elbise için) şişman görünmesine neden olmak.*

şişmanca, [şiş-man-ca] *(şişma'nca) sf.* Biraz şişman; oldukça şişman.

şişmanırak, -ğı [şişmanī-rak] *{ağız} sf.* Şişmanca. [DS]

şişmanlama, [şiş-man-la-ma] *is.* Şişmanlamak eylemi ve durumu.

şişmanlamak, [şiş-man-la-mak] *gçsz. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Şişman duruma gelmek; kilo almak; yağ bağlamak.

şişmanlatma, [şiş-man-la-t-ma] *is.* Şişmanlatmak eylemi.

şişmanlatmak, [şiş-man-la-t-mak] *gçl. f. [-ır]* Şişman duruma getirmek; şişmanlamasını sağlamak; yağ bağlatmak.

şişmanlık, -ğı [şiş-man-lık] *is.* Şişman olma durumu.

şişme, [şiş-me] *is.* Şişmek eylemi ve durumu.

şişmek[1], [seş-mek > şeş-mek / şiş-mek ششمك] *{eT} {eAT} gçl. f. [-ür]* Çözmek.

şişmek[2], [şiş > sīş-mak / şiş-mek] *gçsz. f. [-er]* **1.** İçi gaz veya hava ile dolarak hacmi artmak; genişlemek. *{eT} (aynı)* [Gabain] **2.** İçine sıvı emerek hacmi artmak; kabarmak; genişlemek. **3.** (Bedenin bir bölümü için) şişkinlik oluşmak; şişlik meydana gelmek. **4.** Çok yemek yiyerek rahatsız olmak; aşırı doymak. **5.** Koşmaktan dolayı çok yorulup nefes alamayacak durumda ciğerleri ağrımak. **6** Şişmanlamak. **7.** *argo.* Utanacak bir duruma düşmek; bozulmak; bozum olmak; utanmak; mahcup olmak.

şişmek[3], [şiş-mek] *{ağız} gçsz. f. [-er]* **1.** Kibirlenmek; gururlanmak; şişinmek. **2.** Şımarmak. **3.** Nazlanmak. **4.** İnatlaşmak. [DS]

şişmek[4], [şiş-mek] *{ağız} gçsz. f. [-r]* **1.** Ölmek. **2.** Uyumak. [DS]

şişmeldek, -ği [şiş-me-l-de-k ?] *{ağız} is.* **1.** Ham incir. **2.** *sf.* (Kişi için) sıska. **3.** Şişmiş. [DS]

şişok, -ğu [? şişok] *{ağız} is.* Kuyruk yağı ve tatlı karışımı bir yiyecek. [DS]

şişperek, -ği [şiş+perek ?] *{ağız} is.* Mantı. [DS]

şişti, [şiş-ti] *{ağız} is.* Mürver çiçeği. [DS]

şişük, -gü [şiş-ük] *{ağız} is.* Şişik; kabarık; şişmiş. [DS]

şita, [Ar. şitā شتا] *(şita:) {OsT} is.* Kış.

şitab, [Far. şitāb شتاب] *(şita:b) {OsT} is.* Çabukluk; sürat; acele. ⊡ **şitāb etmek,** *{OsT} Acele etmek; çabuk gitmek; seğirtmek.*

şitaban, [Far. şitābān شتابان] *(şita:ba:n) {OsT} sf.* Acele ile giden; acele eden; çabuk giden; seğirten. ⊡ **şitābān olmak,** *{OsT} Acele etmek; çabuk gitmek; seğirtmek.*

şita'i, [Ar. şitā > şitā'ī شتائى] *(şita:i:) {OsT} sf.* Kışla ilgili; kışa ait.

şita'iye, [Ar. şitā > şitā'ī > şitāiyye شتائيه] *(şita:iye) {OsT} is.* Nesip bölümünde kış mevsimini konu edinen kaside.

şitan, [Ar, şeyṭān => şītan] *(şi:tan) {ağız} is.* Şeytan. [DS]

şitanmak, [şitan-mak ?] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* İşe alışmak; işe ısınmak. [DS]

şitari, [? şitari] *{ağız} is.* **1.** *folk.* Söz kesme sırasında, anneye armağan edilen kumaş. **2.** Alacalı bir tür ipekli kumaş. **3.** Ak ve kara yollu bir tür kumaş. [DS]

şitendirmek, [şite-n-dir-mek] *{ağız} gçl. f. [-ir]* **1.** Şımartmak. **2.** İlgisini artırmak; kışkırtmak. [DS]

şitengi, [şite-n-gi] *{ağız} sf.* Yaramaz. [DS]

şitenmek, [şite-n-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* **1.** Yaramazlık etmek. **2.** Sebepsiz yere birine saldırmak; sataşmak. [DS]

şitevi, [Ar. şitā > şitāī > şitevī /şiteviyye شتويه / شتوى] *(şitevi:) {OsT} sf.* Kışla ilgili; kışa ait.

şitil, [Ar. şetl => şetil / şitil شتل] *is.* **1.** *{eAT} {OsT} {ağız}* Taze fidan. [DS] **2.** *{ağız}* Fide. [DS] **3.** *{ağız}* Budak. [DS]

şitillemek, [şitil-le-mek] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(i)-yor]* Sebze fidelerini toprağa dikmek. [DS]

şitlenmek, [şit-le-n-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* Büyüklenmek; böbürlenmek. [DS]

şiv[1], [Er. šiw => şiv] *{ağız} is.* **1.** Dut ve üzüm posası. **2.** Yağı alınmış, yağlı tohum posası. [DS]

şiv[2], [şiv] *{ağız} is.* İnce ağaç dalı. **2.** Kumaştaki çizgi. [DS]

şiv[3], [Far. şeb => şiv] *{ağız} is.* Akşam yemeği.

şivan, [Far. şīven => şivan] *{ağız} is.* Ağıt; yas. [DS]

Şivacılık, -ğı [Hint. Şiva *(Hint tanrısı, koruyucu)* > şiva-cı-lık] *is.* Şiva'ya tapınmayı öngören Hindu mezheplerinin kaynağı olan dinî akım.

şivare, [? şivare] *{ağız} is.* Türkü. [DS]

şivaz, [Ar. şivāz شواز] *(şiva:z) {OsT} is.* **1.** Dumansız ateş. **2.** Susama; hararet.

şive[1], [Far. şīve شيوه] *(şi:ve) {OsT} is.* **1.** Naz; eda; cilve. **2.** Söyleyiş; söyleyiş özelliği. **3.** *dbl.* Bir dilin sınırları içinde bölgelere ve halklara göre değişen söyleyiş özelliği; ağız. ⊡ **şîve-i dilber,** *{OsT} Güzelin nazı ve cilvesi.*|| **şîve-i lisan,** *{OsT} Dilin tarzı.*|| **şîve-i reftār,** *{OsT} Yürüyüş edası.*|| **şîve-nümā,** *{OsT} 1. Naz gösteren. 2. Klasik Türk müziğinden birleşik bir makam.*|| **şive taklidi,** *Gerçekçi edebiyat akımında halkın konuşma özelliklerine yer verme.*

şive[2], [? şive] *{ağız} is.* Saç örgüsü. [DS]

şivebaz, [Far. şīve-bāz شيوباز] *(şi:veba:z) {OsT} sf.* Cilveli.

şiveger, [Far. şīve-ger شيوگر] *(şi:veger) {OsT} sf.* Cilveli; işveli.

şivegî, [Far. şīve-gī شيوگى] *(şi:veger) {OsT} sf.* Cilveli; işveli.

şivek, -ği [? şivek] *{ağız} is.* Taştan yapılan kulübe. [DS]

şivekâr, [Far. şīve-kār شيوكار] *(şi:vekâ:r) {OsT} sf.* Cilveli; işveli.

şivekeş, [Far. şīve-keş شيوكش] *(şi:vekeş) {OsT} sf.* Cilveli; işveli.

şiveli, [şive-li] *(şi:veli) sf.* **1.** Nazlı, edalı; işveli. **2.** Belirtilen ağız özelliği ile konuşan. **3.** *sf. zf.* (Anlatım ya da anlatış biçimi için) güzel.

şivemek, [sıva-mak > şive-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-v(i)-yor]* **1.** Okşamak. **2.** Sıvamak. [DS] ⊡ **şivey şivey,** *{ağız} 1.* → şiveyi şiveyi. *2. Yavaş yavaş.* [DS]|| **şiveyi şiveyi,** *Okşaya okşaya.*

şiven, [Far. şīven شيون] *(şi:ven) {OsT} is.* Matem; yas; sızlama.

şivengâh, [Far. şīven-gāh شيونگاه] *(şi:vengâ:h) {OsT} is.* Matem evi.

şivengeh, [Far. şīven-geh شيونگه] *(şi:vengâ:h) {OsT} is.* Matem evi.

şivesiz, [şive-siz] *(şi:vesiz) sf.* Söyleyişi bozuk olan; söyleşi kusuru bulunan.

şivesizlik, -ği [şive-siz-lik] *(şi:vesizlik) is.* Söyleyiş bozukluğu.

şivet, -di [Bul. şijna / Rus. şina ?] *{ağız} is.* Demir çember; demir. [DS]

şiveydiz, [Ar. şivā' شواء [Tietze]] *{ağız} is.* Taze soğan konulmuş et kavurması. [DS]

şivgar, [Yun. zevgari => çıvgar / şivgar] *{ağız} fs.* Çok yüklü arabaya, bir çift çeki hayvanının gücünün yetmemesi durumunda koşulan ikinci çift çeki hayvanı. [DS]

şivil, [şiv-il ?] *{ağız} is.* İshal. [DS]

şivit, [? şivit] *{ağız} is.* Tarak otu. [DS]

şivka, [şiv-ka ?] *{ağız} is.* Fidan. [DS]

şivkam, [? şivkam] *{ağız} is.* Üzümden ikinci defa alınan şıra. [DS]

şivleme, [şiv-le-me] *{ağız} is.* Üzüm, dut posasından çıkarılan rakı. [DS]

şivli, [şiv-li] *{ağız} is.* Kandil veya mum ışığı. [DS]

şivlilik, -ği [şiv-li-lik] *{ağız} is.* Hz. Muhammed'in ana karnına düştüğü sayılan günün yıldönümlerinde çocuklara dağıtılan çerez. [DS]

şivrete, [? şivrete] *{ağız} is.* Büyük erkek mendili. [DS]

şivşek, -ği [şiv-(i)ş-e-k] *{ağız} sf.* Sivri. [DS]

şivşermek, [şiv-(i)ş-e-r-mek] *{ağız} gçsz. f. [-ir]* Kışkırtmak. [DS]

şivşik, -ği [şiv-(i)ş-i-k] *{ağız}* Kuşku.

şivşikli, [şivşik-li] *{ağız} sf.* Kuşkulu. [DS]

şivşirlemek, [şiv-(i)ş-ir-le-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* Alıp götürmek; aşırmak; çalmak. [DS]

şivşirmek, [şiv-(i)ş-ir-mek] *{ağız} gçl. f. [-ir]* **1.** Kışkırtmak. **2.** Tıka basa doldurmak. [DS]

şivşirt, [şiv-(i)ş-ir-t] *{ağız} is.* Yamuk; verev; köşelemesine; çarpık. [DS]

şivşirtmek, [şiv-(i)-ş-ir-t-mek] *{ağız} gçl. f. [-ir]* **1.** Göz kulak olmak; dikkat kesilmek. **2.** Gereksiz yere konuşmak. [DS]

şivşit[1], **-di** [şiv-(i)ş-i-t] *{ağız} sf.* **1.** Verev; yamuk. **2.** Çapraz. **3.** Aykırı. [DS]

şivşit[2], **-di** [şiv-(i)ş-i-t] *{ağız} is.* **1.** İki anlamlı söz. **2.** Gerçeğe aykırı söz. [DS]

şivşit[3], **-di** [şiv-(i)ş-i-t] *{ağız} zf.* Önce. [DS]

şivşit[4], **-di** [şiv-(i)ş-i-t] *{ağız} is.* Arabî ve Rumî aylar arasındaki gün farkı. [DS]

şivşitlemek[1], [şivşit-le-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* Kışkırtmak. [DS]

şivşitlemek[2], [şivşit-le-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* Sağlamlaştırmak. [DS]

şivşitmek[1], [şivşit-mek] *{ağız} gçl. f. [-ir]* Alıp götürmek; aşırmak. [DS]

şivşürtmek, [şiv-(i)ş-ir-t-mek / şivşürt-mek] *{ağız} gçl. f. [-ür]* Kötülük yapması için birini kışkırtmak. [DS]

şiyar, [İng. sheer *(çalım)*] *is. dnz.* Bir deniz aracının güvertesine, baş ve kıç arasında verilen eğrilik.

şiyarlı, [şiyar-lı] *sf.* (Gemi için) şiyarı belirgin olan.

şiya, -a'ı [Ar. şīāᶜ > şiyaᶜ شيع] *{OsT} is.* Taraftarlar.

şiye[1], [Ar. sāye => şiye] *{ağız} is.* Gölge. [DS]

şiye[2], [? şiye] *{ağız} is.* Gitme; yolcu olma. [DS]

şiyem, [Ar. şime *(huy)* > şiyem شيم] *{OsT} is.* Huylar.

şiyer, [İng. sheer *(çalım)*] *is. dnz.* → şiyar.

şizo-, [Yun. skhidzein *(yarmak, bölmek, ayırmak)* > Fr. schizo-] *ön ek.* Latince kelimelerden *"yarılma, ayrılma"* anlamı katan birleşik terimler türeten ön ek.

şizofren, [Fr. schizophrène] *sf.* Kişilik bölünmesine tutulmuş olan.

şizofreni, [Yun. skhidzein *(yarmak, bölmek, ayırmak)* + phren *(akıl)* > Fr. schizophrénie] *is. tıp. psikol.* Ruhsal işlevlerin dağılıp bozulması, gerçeklerle olan ilişkilerin büyük ölçüde azalması ve dolayısıyla düşünce, davranış ve duygu alanlarında önemli çözülmelerin ortaya çıkması gibi belirtileri olan ruhsal bozukluk.

şizofrenleşme, [şizofren-le-ş-me] *is.* **1.** Şizofrenleşmek eylemi. **2.** Şizofreninin gösterdiği türden davranış bozuklukları sergileme.

şizofrenleşmek, [şizofren-le-ş-mek] *dönşl. f. [-ir]* Şizofren benzeri davranışlarda bulunmak.

şizoit, [Fr. schizoïde] *sf. psikol.* **1.** Kendine dönüklükle ilgili. **2.** Şizoitlik belirtileri gösteren.

şizoitlik, -ği [şizoit-lik] *is. psikol.* Kendine dönüklükle belirginleşen yapı.

şizomani, [Fr. schizomanie] *is. psikol.* Ruhsal bozukluk belirtisi olmamakla birlikte ortaya çıkan şizofreni türü.

şker, [Far. / Sansk. şakar] *(ş'ker) {eT} is.* Şeker. [EUTS]

şlam, [Alm. schlamm *(çamur)*] *(ş'lam) is.* Bir malzemenin ya da cevherin, su içinde asıltı hâlinde bulunan çok ince bölümü.

şlem, [İng. slam] *(ş'lem) is.* **1.** Çarparak kapatma. **2.** İskambilde bütün elleri alarak kazanma.

şlok, [Sansk. śloka] *(ş'lok) {eT} is.* **1.** Manzume; nazım; şiir. [ARAT] [EUTS] **2.** Vezin. [EUTS] **3.** Mısra. [Gabain] **4.** Sekizer hecelik dört dizeden oluşan şiir.

şnitzel, [Alm. schnitzel] *(ş'ni'tzel) is.* Tavuk etinden yapılan bir tür yemek.

şnorkel, [Alm. schnorchen *(horlamak)* > schnorchel] *(ş'norkel) is. dnz.* **1.** Bir denizaltının uzun süre su altında seyretmesini sağlayan düzenek. **2.** Bir tankın nehri aşması için yapılmış düzenek. **3.** Başı su altında tutarak yüzmeyi sağlayan bir ucu su yüzeyine çıkan boru.

şo, [şu > şō] *(şo:) {ağız} zm.* (Uzaktaki nesneler için) şu. [DS]

şoba, [? şoba] *{ağız} is.* Nezle. [DS]

şobanlık, [Far. şūbān > şoban-lık شوبانلك] *{OsT} is.* Çobanlık.

şobaz, [? şobaz] *{ağız} zf.* Çabuk. [DS]

şofaj, [Fr. chauffage] *is.* Isıtma aracı ve ısıtma düzeni.

şofar, [İbr. şofar] *is.* İlk Çağda Yahudi ayinlerinde çalınan boru.

şofben, [Fr. chauffe-bain *(banyo ısıtıcı)*] *is.* Doğal gaz, hava gazı ve sıvılaştırılmış petrol gazı ya da elektrikle çalışan sıcak su ısıtıcısı.

şoför, [Fr. chauffer *(ısıtmak)* > chauffeur] *is.* **1.** Eskiden buharlı gemi ya da trenlerdeki ateşçilere verilen ad. **2.** Motorlu araç süren kimse; sürücü. ☞ **şoför ağzı,** *Sürücüler arasında kendine özgü deyim ve argoyu içeren konuşma.*|| **şoför koltuğu,** *Motorlu taşıtı kullanan sürücünün oturduğu koltuk.*|| **şoför mahalli,** *Taşıtlarda sürücünün bulunduğu ön koltuk ve yanı.*|| **şoför muavini,** *Çoğunlukla otobüs, kamyon ve minibüs gibi kara taşımacılığı yapan araçlarda sürücüye ve yolculara yardımcı olan kimse.*|| **şoför okulu,** *Motorlu taşıt kullanmak isteyen kişilere sürücü belgesi almak üzere eğitim veren eğitim kurumu; motorlu taşıt sürücü kursu.*|| **şoför yardımcısı,** *Şoför muavini.*

şoförlük, -ğü [şoför-lük] *is.* **1.** Şoför olma durumu. **2.** Şoförün işi ve mesleği.

şofven, [Fr. chauffe-vin] *is.* Alkol damıtma işinde kullanılan bir tür ısı değiştirici.

şogun, [Jap. şogun *(düşmana karşı başkumandan; general)*] *is.* **1.** Savaşçı Japon askerî önderi. **2.** On ikinci yüzyıldan on dokuzuncu yüzyıla kadar Japonya'da hüküm süren askerî diktatöre verilen ad.

şoh, [şoḫ] *{ağız} is.* Barış. [DS] ☞ **şoh etmek,** *{ağız} İki kişiyi barıştırmak.* [DS]

şohbolmak, [şoh+bol-mak] *{ağız} gçsz. f. [-ur]* Barışmak. [DS]

şohluk, -ğu [şoh-luk] *{ağız} is.* Barış. [DS]

şohmuda, [? şohmuda] *{ağız} is.* Engebeli yol. [DS]

şohum, [? şohum] *{ağız} is.* Sürülmüş tarla. [DS]

şohunda, [? şohunda] *{ağız}* Sürülmüş tarla. [DS]

şok[1], [şah / şok *(yans.)*] *is.* Kaynamayı, zonklamayı anlatan kök. [Zülfikar] *şok-ur-da-mak*

şok[2], [Fr. choc / İng. schock] *is.* **1.** *tıp.* Çarpma, ameliyat, doğum, zehirlenme gibi değişik kökenli ani ve şiddetli bir olay karşısında akut dolaşım ye-

tersizliği biçiminde ortaya çıkan, hızla yaygın bir hücresel sıkıntıya dönüşen, bilincini yitirme, el ve ayakta soğuma, tansiyon düşüklüğü, nabız yüksekliği vb. olumsuzluklarla belirginleşen acil tedaviyi gerektirir durum. **2.** Şiddetli ve beklenmedik heyecan; birdenbire ortaya çıkan psikolojik darbe. **3.** *as.* Göğüs göğüse gelinceye kadar düşmana yaklaşma. **4.** *fiz.* Çarpışma. 🗗 **şok tedavisi,** *Hastada ilaç ya da elektrikle şok etkisi yaparak iyileştirme işlemi.*

şokalı, [şoka-lı] *{ağız} is.* Mısır koçanını örten yapraklar. [DS]

şoke, [Fr. choquer] *is.* Şaşırtma; sarsma. 🗗 **şoke etmek,** *Sarsmak; şaşırtmak.*|| **şoke olmak,** *Şaşırmak; sarsılmak.*

şokola, [Fr. chocolat] *is.* Çikolata, şeker, su ve süt ile yapılan içecek.

şokolok, -ğu [? şokolok] *{ağız} is.* Küçük değirmen. [DS]

şokurdamak, [şok-ur-da-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-d(u)-yor]* **1.** Zonklamak. **2.** Çok kaynamak. **3.** (Yemek için) ekşiyip kabarmak. [DS]

şokurdum, [şok-ur-d-um] *{ağız} sf.* Çok ve sık bulunan. [DS]

şol, [şu+ol > şol شول] *{eT} {eAT} {OsT} sf.* **1.** Şu. **2.** O. 🗗 **şol asıl,** *{OsT} Öyle; şöyle; şu gibi.*

şolavur, [? şolavur] *{ağız} sf.* Abartıcı. [DS]

şoldu, [? şoldu] *{ağız} is.* Kamçı. [DS]

şoldulamah, [şoldu-la-mak > şoldu-la-maḫ] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(u)-yor]* Kamçılamak. [DS]

şolen, [*eT* şölen > şolen] *{ağız} is.* Şölen; ziyafet. [DS]

şolok, [şol+ok شولق] *{eAT} sf.* Tam şu; tam o. 🗗 **şolok dem,** *{eAT} O vakit; o anda.*|| **şolok saat,** *{eAT} O saatte; tam o anda.*

şoluk, -ğu [? şoluk] *{ağız} is.* Hile; kandırmaca; al. [DS]

şolulu, [şolu-lu] *{ağız} is.* Düğün ve şenliklerde erkeklerin oynadıkları bir oyun. [DS]

şom[1], [Ar. şūm شوم] *{OsT} sf.* Uğursuz. 🗗 **şom ağızlı,** *1. Her şeyi kötüye yoran. 2. Hep kötü şeylerin olacağını söyleyen, kötü şeylerden bahseden. 3. Söylediği kötülüklerin gerçekleşmesinden korkulan.*

şom[2], [Ar. sehm => şom] *{ağız} is.* Pay. [DS]

şomkadem, [Ar. şūm+ḳadem] *{ağız} sf.* Uğursuz. [DS]

şool, [? şool] *{ağız} is.* Tuz taşı. [DS]

şopar, [Çing. şopar] *is.* **1.** Çocuk; çingene çocuğu. *{ağız} (aynı)* [DS] **2.** *sf. mecaz.* Şımarık; küstah; yaramaz.

şoparlık, -ğı [şopar-lık] *is.* Şopar gibi davranma.

Şor, [şor] *is.* Batı Sibirya'da yaşayan Türk topluluğu.

şor[1], [şar / şır / şir / şor *(yans.)*] *is.* Sıvıların akışını ve dökülüşünü anlatan kök. [Zülfikar] *şor-la-mak, şor şor, şor-ul-da-mak. {ağız}* [DS]

şor[2], [Far. şōr شور] *sf.* **1.** *{eT} {eAT} {ağız}* Tuzlu. [EUTS] [DS] **2.** *{ağız} sf.* Acı ve ekşi. [DS] **3.** *{ağız}* Bir tür tuzlu peynir; ayrandan yapılan çökelek. [DS] **4.** *{ağız}* Yağı alınmış sütten elde edilen kesmik; ekşimik. [DS] **5.** *{ağız}* Tuzlu ayran. [DS] **6.** *{ağız}* Tuzlu, beyaz toprak. [DS] **7.** *{ağız}* Tuzlu, acı su. [DS] **8.** *{ağız}* Koyunlara içirmek için hazırlanan tuzlu su. [DS] **9.** *{ağız}* Salamura balık. [DS]

şor[3], [Ar. (Sur.) [Tietze] / Far. şōr شور] *{OsT} {ağız} is.* **1.** Söz; lakırdı; laf. **2.** Acı söz. **3.** Toplantı. [DS] 🗗 **şor çıharmak** (çıkarmak), *{ağız} Dedikodu yapmak.* [DS]|| **şor vermek,** *{ağız} Konuşmak; anlatmak.* [DS]

şor[4], [şor] *{ağız} is.* **1.** Kin; öfke. **2.** *sf.* Kötü. [DS]

şor[5], [*eT* çor > şor] *{ağız} is.* **1.** Nezle. **2.** Üzüntü; dert. **3.** Hastalık; güçsüzlük; zayıflık. [DS]

şor[6], [şor] *{ağız} is.* Rakı artığı. [DS]

şor[7], [şor] *{ağız} zf.* Hep; bütün. [DS]

şora[1], [şu-ra > şora] *{ağız} zm.* Şurası; ileride bir yer. [DS]

şora[2], [Ar. şūrba => şora] *{ağız} is.* Çorba. [DS]

şorah, [çorak > şoraḫ] *{ağız} sf.* **1.** Çorak. **2.** Ekşimsi. **3.** Çok tuzlu. [DS]

şorak, -ğı [çorak > şorak شوراق] *sf.* **1.** *{OsT} {ağız}* Çorak; tuzlu. [DS] **2.** *{ağız}* Ekşimsi. **3.** Çok tuzlu. **4.** *is.* Damlara serilen tuzlu toprak. **5.** Bataklık. [DS]

şorallamak, [Ar. şelāl شلال [Tietze] > şoral-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Teyellemek. [DS]

şoran, [şor-an] *{ağız} is.* Yara yüzünden yakındaki bezelerde oluşan şişkinlik ve ağrı. [DS]

şoratan, [şor+atan] *{ağız} is.* Tahtadan yapılma yağmur oluğu. [DS]

şorav, [Far. şor-āb] *{ağız} is.* Tuzlu su; acı su. [DS]

şorba, [Ar. şūrbā => şorba / şorva شوربا] *{eAT} {OsT} {ağız} is.* Çorba. [DS]

Şorca, [şor-ca] *is.* Şorların kullandığı Türkçe.

şorda, [şu-ra-da > şorda] *{ağız} zm.* Şurada; ötede. [DS]

şorek, -ği [? şorak] *{ağız} sf.* (Bayan için) albenili. [DS]

şoretmek, [şor+et-mek] *{ağız} gçsz. f. [-er]* Toplanıp konuşmak.[DS]

şorgöz, [şor+göz] *{ağız} sf.* Geçici sevdalar peşinde koşan; çapkın. [DS]

şorgözlük, -ğü [şor+göz-lük] *{ağız} is.* Çapkın. [DS]

şorik, -ği [? şorik] *{ağız} is.* Salya. [DS]

şorka, [? şorka] *{ağız} is.* Bayır aşağı hızla akan su yatağı. [DS]

şorlama, [şor *(yans.)* > şor-la-ma] *is.* Şorlamak eylemi veya durumu.

şorlamak, [şor *(yans.)* > şor-la-mak شورلق] *gçsz. f. [-r] [-l(u)-yor] {eAT} {OsT} {ağız}* (Su ve akan sıvılar

için) oldukça gür biçimde akmak; şorultu sesleri çıkararak akmak; çok ve bol akmak. [DS]

şorlanmak, [şor > şor-la-n-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* Çok tuzlu olmak. [DS]

şorlaşmak[1], [şor > şor-la-ş-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* Çok tuzlulaşmak. [DS]

şorlaşmak[2], [şor[3]-la-ş-mak] *{ağız} işteş f. [-ır]* Konuşmak. [DS]

şorlatan, [şarlatan / şorlatan] *{ağız} sf.* (Çocuk için) yaramaz. [DS]

şorolo, [Çing. şorolo] *sf. argo.* Kadın kılığına girmiş ve kadınlaşmış eşcinsel erkek; ibne; homoseksüel.

şorololuk, -ğu [şorolo-luk] *is.* Eşcinsel erkek olma durumu; ibnelik.

şorolop, [şor *(yans.)* > şorul + hop *(yans.)* ?] *zf.* **1.** (Yutmak için) birdenbire ve ansızın. **2.** *argo.* Yalan; yutturmaca. **3.** *{ağız}* Çok cıvık. [DS] **4.** *is. {ağız}* Boş; kandırıcı söz. [DS]

şorombil, [? şorombil] *{ağız} is.* Elle döndürülen küçük taş değirmen. [DS]

şorşor, [şor+şor] *{ağız} is.* Çağlayan. [DS]

şort, [İng. short *(kısa)*] *is.* Genellikle spor yaparken giyilen, paçaları dizden yukarıda kalan kısa pantolon.

şortang, [şor-tañ] *(şortañ) {eT} is.* Tuzlak arazi. [Nevâyî]

şortlan, [şor-t-la-n] *{ağız} is.* Yağmur oluğu. [DS]

şoruh, [şor-uk > şoruh] *{ağız} is.* Tükürük. [DS]

şorul, [şor *(yans.)* > şor-ul] *is.* Sıvıların akışını ve dökülüşünü anlatan yansımalı gövde. ⧉ **şorul şorul,** *{ağız} (Sıvıların akışı için) bol ve gürültülü olarak.* [DS]

şoruldak, -ğı [şor-ul-da-k] *{ağız} is.* Çağlayan. [DS]

şoruldamak, [şor-ul-da-mak شورلدمق] *{OsT} gçsz. f. [-r] [-d(u)-yor]* Şarıl şarıl akmak; çok ve gür olarak akmak.

şorut, [şor-uk / şor-ut] *{ağız} is.* Tükürük. [DS]

şorutlanmak, [şorut-la-n-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* Ağzından tükürük saçmak. [DS]

şorutlu, [şorut-lu] *{ağız} sf.* (İnsan ya da hayvan için) salyalı. [DS]

şorva, [Ar. şūrbā => şorba / şorva شوروا] *{eAT} {OsT} is.* Çorba.

şose, [Fr. chaussée] *is.* Arazi üzerine önce kırma taş, daha sonra kum serilerek sertleştirilmiş karayolu.

şoset, [Fr. chaussette] *is.* Bilek hizasında kalan kısa konçlu çorap.

şoson, [Fr. chausson] *is.* **1.** Ayakkabı üzerine geçirilen kar, yağmur ve soğuktan koruyan plastik kılıf. **2.** Bale ayakkabısı. **3.** İçine elma püresi doldurularak ikiye katlanmış yuvarlak katmer.

şoşartmak, [şoş-ar-t-mak] *{ağız} gçl. f. [-ır]* Abartmak. [DS]

şoşoz, [? şoşoz] *{ağız} sf.* Güneye bakan. [DS]

şot[1], [Ar. şatt *(kıyı)*] *is.* Tuzlu, çorak toprak.

şot[2], [? şot] *{ağız} is.* Süt konulan büyük madenî kap. [DS]

şotı, [? şotī [Clauson böyle okumuş]] *{eT} is.* → şutı. [DLT]

şov[1], [İng. to show *(göstermek)* > show] *is.* Gösteri. ⧉ **şov yapmak,** *1. Gösteri yapmak. 2. Karşısındakini aldatmak amacıyla kendini olduğundan farklı göstermek; yapay davranışlarda bulunmak.*

şov[2], [şov] *{ağız} is.* Sürülmüş tarla. [DS]

şoven, [Fr. chauvin *(Nicolas Chauvin adından)*] *sf.* **1.** (Kişi için) ırkçılığı bağnazlık derecesine vardıran. **2.** (Tutum için) bağnazlık derecesine vardırılmış ırkçılık. **3.** Kendi memleketine ve hemşehrilerine karşı büyük hayranlık duyan.

şovenizm, [Fr. chauvinisme] *is.* **1.** Ulusal olan her şeye kayıtsız şartsız hayranlık gösterip yabancı olan her şeyi bağnaz biçimde dışlayan aşırı yurtseverlik ya da ırkçılık. **2.** Kendi ulusunu öne çıkararak değişik uluslar arasında düşmanlık yaratmayı amaçlayan ve bu yolda kışkırtmada bulunan aşırı ırkçı akım.

şovenlik, -ği [şoven-lik] *is.* **1.** Şoven olma durumu. **2.** Şovence davranış.

şovmen, [İng. showmen] *is.* **1.** Gösteri yapan kimse. **2.** Gösteri adamı.

şovrum, [İng. show room] *is.* Sergi evi.

şoy, [şoy] *{ağız} is.* **1.** Dokunacak ipliklerin sertleşmesi için batırıldıkları un bulamacı. **2.** Mantı veya makarna suyu. [DS]

şoyh, [? şoyh] *{ağız} is.* Işık. [DS]

şoylanmak, [şoy-la-n-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* (Hamurlu yemekler için) suyu azalmak. [DS]

şoylu, [şoy-lu] *{ağız} is.* Kullanılmamış bez. [DS]

şoyulmak, [şoy-ul-mak شيلمق] *{OsT}} edil. f. [-ur]* (Dokuma ipliği için) unlu suya veya çirişe batırılmak.

şöbek, -ği [? şöbek] *{ağız} is.* Ceviz, badem, fıstık sucuğu. [DS]

şöbik, [çöb-i-k > şöb-i-k [Clauson'un okuyuşu]] *{eT} is.* Süprüntü; çöp; meyve yenildikten sonra atılan şey; çör çöp. [DLT]

şöfte, [Az. şöfte] *{ağız} is.* Anahtar. [DS]

şöhre, [Ar. şühre شهره] *{OsT} sf.* Ünlü; şöhretli. ⧉ **şöhre-i āfāk,** *{OsT} Dünyaca tanınmış.*|| **şöhre-i şehr,** *{OsT} Bütün şehir halkı tarafından tanınan.*

şöhret, [Ar. şehr *(yaymak)* > şöhret شهرت] *{OsT} is.* **1.** Herkesçe tanınma, bilinme durumu. **2.** Bir kimse ya da nesne hakkında herkesin olumlu yargısı. **3.** Tanınmış kimse; ünlü. ⧉ **şöhret bağlamak,** *{OsT} Ün almak; ün, şan kazanmak.*|| **şöhret bulmak,** *Herkesçe bilinir, tanınır olmak; ünlenmek.*|| **şöhret**

defteri, *{OsT} İmparatorluk döneminde, yeniçerilerin adlarının yazılı bulunduğu kütüğe verilen ad.*|| **şöhreti dünyayı tutmak,** *Çok büyük ün salmak; her tarafa ünü yayılmak.*|| **şöhret-i kâzibe,** *{OsT} Yalancı şöhret.*|| **şöhret kapısı açılmak,** *Ün kazanmaya başlamak; tanınır, bilinir olmak; çok ünlü olmak.*|| **şöhret kazanmak,** *Herkesçe bilinir, tanınır olmak; ünlenmek.*|| **şöhret sahibi,** *Herkes tarafından tanınır, bilinir duruma gelmiş kimse; ün kazanmış kimse.*|| **şöhret salmak,** *Adı her yerde bilinir olmak; ünü yayılmak; ün salmak.*|| **şöhret sarhoşu,** *Kazandığı ünün etkisi ile şaşkınlık geçiren, taşkınlık gösterilerinde bulunan kimse.*

şöhretgîr, [Ar. şühret + Far. gīr شهرتگير] *(şöhretgi:r) {OsT} sf.* Ün salmış; şöhretli; ünlü.

şöhretli, [şöhret-li] *sf.* (Kişi için) herkesçe tanınan; ün salmış; meşhur olmuş.

şöhretsiz, [şöhret-siz] *sf.* (Kişi için) herkesçe tanınmayan; ün salmamış; meşhur olmayan.

şöhretyab, [Ar. şünret +Far. yāb شهرتياب] *(şöhretya:b) {OsT} sf.* Ün salmış; şöhret bulmuş.

şöhür[1], [? şöhür] *{ağız} is.* Geçerlilik. [DS]

şöhür[2], [Ar. şuʿūr => şöhür] *{ağız} is.* Akıl; bilinç; şuur. [DS]

şöhürlenmek, [şöhür-le-n-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* Nazını geçirmek. [DS]

şöle, [şöyle > şōle] *(şö:le) {ağız} zf.* Şöyle. [DS]

şölen, [Moğ. sölen *(çorba)* => şölen شولن] *is.* **1.** *{eT}* Eski Türklerde, göksel tanrılar şerefine düzenlenen ziyafet. *(Gök kararır ve yağmur yağarsa tanrılar bu ziyafete gelmiş sayılıyordu.* [Mirşan]) **2.** Bir olayı kutlamak ya da eğlenmek amacıyla davet edilenlerin özenli biçimde ağırlandıkları toplantı; ziyafet. **3.** Bir amaç gözetilerek düzenlenen eğlence. **4.** *mecaz.* Seçkin eserlerin sunulduğu sanat gösterisi. **5.** Dinî tören niteliği taşıyan yemekli toplantı; toy. **6.** *{eAT} {OsT}* Büyük ziyafet; umumî yemek. ⧉ **şölen çekmek,** *Şölen düzenlemek.*|| **şölen vermek,** *Ziyafet vermek.*

şömine, [Yun. kaminos *(fırın)* > Lat. caminata / caminus *(fırın)* > Fr. cheminée] *is.* **1.** Duvar içine yapılmış bir ocak ve çekme bacasından oluşan ısınma düzeneği. **2.** Bu yapının süslü eklemelerle meydana getirdiği bütün.

şömiz, [Fr. chemise] *is.* **1.** İmzalanacak evrak vb. şeylerin içine konularak gönderildiği zarf; kılıf. **2.** Gömlek.

şömizye, [Fr. chemisier *(gömlek)*] *is.* Erkek gömleği biçiminde kesilmiş kadın elbisesi. ⧉ **şömizye elbise,** *Belden yukarısı erkek gömleği biçiminde kesilmiş düz bayan elbisesi.*|| **şömizye yaka,** *Erkek gömleği yakasına benzer kesim.*

şömüz, [Fr. chemise] *is.* → şömiz.

şöngöllü, [şöngöl-lü] *{ağız} zf.* Şuradaki. [DS]

şöngürde, [şu+ön-gür-de] *{ağız} zf.* Şurada. [DS]

şönkü, [şu+ön-ki] *{ağız} zf.* Şu; şunu. [DS]

şönt, [İng. to shunt *(yolunu değiştirmek)*] *is.* Bir elektrik devresinin bir bölümüne paralel bağlanan ve bundan geçecek akımın bir kısmının kendi üzerinden akmasını sağlayan düzenek.

şöntleme, [şönt-le-me] *is.* Şöntlemek eylemi.

şöntlemek, [şönt-le-mek] *gçl. f. [-er]* Elektronik devresine bir şönt takmak.

şöpik, [çöp-i-k > şöp-i-k] *{eT} is.* → şöbik.

şöplen, [şöp-le-n] *{ağız} is.* Damdaki yağmur suyu yolu. [DS]

şörrüklü, [şör(r)-ük-lü] *{ağız} sf.* Pasaklı.[DS]

şörtlek, -ği [şört-le-k] *{ağız} is.* → şörtlen. [DS]

şörtlem, [şört-le-m] *{ağız} is.* → şörtlen. [DS]

şörtlen, [şört-le-n] *{ağız} is.* Toprak damlarda yağmur sularının akması için konulan oluk. [DS]

şörük, -ğü [şör-ük] *{ağız} is.* **1.** Salya. **2.** Sümük. **3.** Çapak. [DS]

şörüklenmek, [şörük-le-n-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* Çapaklanmak. [DS]

şörüklü, [şörük-lü] *{ağız} sf.* (Kişi veya hayvan için) salyalı. [DS]

şöte, [şu+öte > şōte] *{ağız} zf.* Şu yan. [DS]

şötenek, -ği [? şötenek] *{ağız} is.* Gevşek dokunmuş çorap. [DS]

şövale, [Fr. chevalet] *is.* **1.** Sehpa; tahta iskele. **2.** Ayaklık.

şövalman, [Fr. chevalement] *is.* Bir maden ocağı kuyusu üzerine kurulan ve üzerinden çıkarma halatının geçtiği makaraları taşıyan metal ya da beton çatkı; çatkı.

şövalye, [Fr. cheval *(at)* > chevalier *(atlı)*] *is.* **1.** Eski Roma'da üç sınıf vatandaştan ikinci sınıfa ait kimse. **2.** Eski Isparta'da seçkin bir sınıf olan süvarilere verilen ad. **3.** Orta Çağda şövalyelik sınıfına kabul edilen soylu. **4.** Barondan bir derece aşağıda yer alan soylu. **5.** Bir askerî tarikatın üyesi. **6.** Fransız hükûmetinin verdiği onur nişanı; bu nişanı olan kimsenin sanı. ⧉ **şövalye ruhlu,** *Şövalyelik geleneklerine bağlı olarak yetişen kimse.*|| **şövalye yüzüğü,** *İri kaşlı ve köşeli bir tür yüzük.*

şövalyelik, -ği [şövalye-lik] *is.* **1.** Şövalye olma durumu. **2.** Şövalyenin taşıdığı unvan ve san. **3.** Soylular sınıfına özgü ve üyeleri dinsel olarak kutsanan feodal askerî kurum. **4.** Şövalyenin bağlı olduğu derebeylik kurumu. **5.** *mecaz.* Gereğinden çok mert ve yürekli davranış.

şöyle, [şu+ ile / öyle شويله] *(şö'yle) {eAT} {OsT} sf.* **1.** Şuna benzer; şunun gibi. **2.** *zf.* Şu biçimde; şu tarzda; şu yolda. **3.** Aşağı yukarı. **4.** Şu yere; şuraya. ⧉ **şöyle bir,** *Gelişigüzel; rastgele.*|| **şöyle bir bak-**

mak, *1. Önem vermeden, gelişigüzel bakmak. 2. Öfkeli ya da korkutucu bir biçimde bakmak.*|| **şöyle böyle,** *1. Ne iyi ne de kötü; orta hâlli. 2. Yaklaşık olarak; aşağı yukarı; hemen hemen.*|| ... **şöyle dursun ...,** *"Söyleneni bir yana bırakalım, o olanaksız olduğu gibi..." anlamında kullanılır.*|| **şöyle ki,** *Açıklama yapılmak istendiği zaman kullanılır.*

şöylece, [şöyle-ce] *(şö'ylece) zf.* Tam şu biçimde; tam şöyle.

şöylemecene, [şöyle-mece-n-e] *{ağız} zf.* Şu biçimde. [DS]

şöylemesine, [şöyle-me-s-i-n-e] *(şö'ylemesine) zf.* Şu biçimde; şöylesine; şöyle.

şöylemesiye, [şöyle-me-s-i-y-e] *{ağız} zf.* Şu biçimde. [DS]

şöylesine, [şöyle-s-i-n-e] *(şö'ylesine) zf.* Şu biçimde; şöylemesine.

şpagat, [Alm. spagat] *(ş'pagat) is.* Balede bacakları, ayakları yerde dışa doğru kaydırarak gövdeyi yere değdirme hareketi.

-şu, [Far. şüsten *(yıkama)* > -şü / -şūy شوی / شو] *(şu:) {OsT} son ek.* Farsça isimlerin sonuna getirilerek *"yıkayan, temizleyen"* anlamında birleşik sıfatlar yapan son ek.

şu[1], **-nu** [şol > şu] *zm.* **1.** Orta uzaklıkta bulunan bir varlığı ya da az sonra sözü edilecek olanı belirtmek üzere bir adın, ad öbeğinin, cümlenin yerine kullanılan işaret zamiri. **2.** *sf.* Biraz uzakta bulunan bir varlığı işaretle belirtir. **3.** İçinde bulunulan zamanı belirtir. **4.** İşaretle birlikte bir kimseye karşı öfke ya da aşağılama belirtir. ⧉ **şu bu,** *1. Bir takım kimseler. 2. Bazı şeyler.*

şu[2], [çu / çü / şu / şü] *{eT} e.* Olumlu ve olumsuz emirde sona gelerek pekiştirme bildiren edat. [DLT]

şu[3], [Far. şüsten *(yıkama)* > şü / şüy شو / شوی] *(şu:) {OsT} is.* Yıkama; arıtma.

şu[4], [Fr. chou] *is.* Pastacılıkta kullanılan, tereyağı eritilmiş sıcak suda pişirilerek hazırlanmış hamur.

şu[5], [şu] *{ağız} sf.* Engin. [DS]

şua, -a'ı [Ar. şuʿāʿ شعاع] *(şua:) {OsT} is.* **1.** Işık kaynağı. **2.** Işık demeti; ışın. **3.** *mat.* Vektör; ışın. ⧉ **şua tedavisi,** *Elektrik, röntgen, mor ötesi ve radyum ışınları ile yapılan tedavi; ışın tedavisi.*

şu'a'at, [Ar. şuʿāʿāt شعاعات] *(şua:a:t) {OsT} is. fiz.* Işınlar. ⧉ **şu'ā'āt-ı münkesîre,** *{OsT} fiz. Kırılan ışınlar.*|| **şu'ā'āt-ı şemsiye,** *{OsT} fiz. Güneş ışınları.*

şu'ab, [Ar. şuʿbe > şuʿāb شعاب] *(şua:b) {OsT} is.* Şubeler; dallar.

şu'abat, [Ar. şuʿbe > şuʿābāt شعابات] *(şua:ba:t) {OsT} is.* Şubeler; dallar; bölümler.

şu'a'i, [Ar. şuʿāʿ > şuʿāʿī / şuʿāiyye شعاعیه / شعاعی] *(şua:i:) {OsT} sf.* **1.** Işınla ilgili; ışınsal. **2.** Işın özelliği taşıyan.

şu'aiye, [Ar. şuʿāʿī>şuʿāʿiyye شعاعیه] *(şua:iyye) {OsT} is. zool.* Işınlılar.

şu'al, -li [Ar. şu'le > şuʿal شعل] *{OsT} is.* Alevler; şuleler.

şu'ara, [Ar. şāʿir > şuʿarā شعرا] *(şua:ra:) {OsT} is.* Şairler. ⧉ **şu'arā meclisi,** *{OsT} Şairler toplantısı.*|| **Şu'arā Suresi,** *{OsT} Kur'an-ı Kerim'in 26. suresinin adı.*|| **şu'arāü'l-şāmiye,** *{OsT} gök b. Güney gök yarım küresinde bulunan Küçük Köpek Burcunun en parlak yıldızı; Procion, (alpha Canis Minoris).* || **şu'arā-yi cāhiliye,** *{OsT} İslamiyet'ten önce Arap toplumu içinde yaşayan şairlere verilen ad.*|| **şu'arā-yı muhdesūn,** *{OsT} Modern şairler.*|| **şu'arā-yı Yemānî,** *{OsT} gök b. Güney gök yarım küresinde bulunan Büyük Köpek Burcunun ve bütün gökyüzünün görülen en parlak yıldızı; Sirius, (alpha Canis Majors).*

şub, [şab / şap / şıb / şıp / şib / şip / şup / şüp *(yans.)*] *is.* Sıvıların dökülüşünü, akışını, yağmurun yağışını, su içinde yapılan bir hareketin çıkardığı sesleri anlatan kök. [Zülfikar] *şup-ur şupur*

şuban, [Far. şūbān شوبان] *(şu:ba:n) {OsT} is.* Çoban. ⧉ **Şūbān-ı vādî-i eymen,** *{OsT} Hz. Musa.*

şubara[1], [Slav. shúbara] *is.* **1.** Çuhadan yapılma dilimli başlık. **2.** *{ağız}* Başlık; takke. [DS] **3.** *{ağız}* Asker başlığı.[DS]

şubara[2], [? şubara] *{ağız} is.* Sulu sepken. [DS]

şubare, [Slav. shubara] *{ağız} is.* Bebek başlığı. [DS]

şubat, [İbra. sebat > Süry. şabat / şobat / Akad. şabāṭu *(dinlenme)*] *(şu'bat) is.* Yılın ikinci ayı; küçük ay.

şube, [Ar. şuʿbe شعبه] *(şu:be) {OsT} is.* **1.** Ağaç dalı; dal; budak. **2.** Bölüm; kısım; takım. **3.** Bir kurumun alt kademedeki bölüm ya da işyerlerinden her biri; dal; kol. **4.** Okullarda aynı düzeydeki sınıfın bölümlerinden her biri. **5.** *biy.* Hayvanlar ya da bitkiler âleminin en büyük bölümlerinden her biri.

şubede, [Far. şuʿbede شعبده] *{OsT} is.* El çabukluğu; hokkabazlık; gözbağcılığı.

şubedebaz, [Far. şuʿbede-bāz شعبده باز] *(şubedeba:z) {OsT} is.* Gözbağcılığı yaparak çeşitli hüner sergileyen sanatçı; hokkabaz.

şubedebazane, [Far. şuʿbede-bāz-āne شعبده بازانه] *(şubedeba:za:ne) {OsT} zf.* Hokkabazca.

şuf'a, [Ar. şefaʿat > şüfʿa شفعه] *(şuf-a) {OsT} is.* **1.** Öncelikli alım hakkı. **2.** Satın alınmış bir malı, sahibine ne kadara mal olmuş ise o fiyattan satın alma; ön alım. ⧉ **şuf'a hakkı,** *{OsT} huk. Bir kimseye, bir taşınır ya da taşınmazın satılması durumun-*

da, öncelikle satın alma yetkisini veren ve bir yenilik doğuran hak; ön alım hakkı.

şufan, , [Ar. (Sur.) şūfān شوفان] *{ağız} is.* Yulaf. [DS]

şufeyre, [Ar. şufeyre شفيره] *{OsT} is. zool.* Nemf.

şugadacık, -ğı [şu+kadar-cık > şugadācık] *(şugada:cık) {ağız} zf.* Şu kadarcık; azıcık. [DS]

şugar, [Çing. şukar] *sf.* (Kişi için) hoş; güzel; alımlı.

şugl, [Ar. şuġl شغل] *{OsT} is.* **1.** Meşgul olunacak iş; meşgale. **2.** Dert. **3.** *müz.* Güftesi Arapça olan ilahilere verilen ad.

şuglu, [Çin. ? > şuğlü] *{eT} is.* Tilki üzümü *(Solanum nigrum).* [DLT]

şugul, [Ar. şuġl > şuġūl شغول] *(şuğu:l) {OsT} is.* Uğraşılacak işler; yapılacak işler.

şuğ, [şuğ] *{ağız} is.* Ağacın bir yıllık sürgünü. [DS]

şuğul[1], [şuğ-ul] *{ağız} is.* Çevresi yalçın kayalık yer. [DS]

şuğul[2], [Ar. şuġūl] *{ağız} is.* **1.** Zihin uğraşı. **2.** Tasarı; plan; düzen. [DS]

şuğumak, [şuğ-u-mak] *{ağız} gçl. f. [-r]* Saldırmak. [DS]

şuh, [Far. şūḫ شوخ] *(şu:h) {OsT} sf.* **1.** (Kadın için) neşeli; cilveli; serbest davranışlı. **2.** (Nesne veya durum için) neşeyi veya işveyi gösteren. **3.** *is.* Neşeli, cilveli kadın. ⊡ **şūh-çeşm,** *{OsT} Küstah; utanmaz.*|| **şūh-i cefā-cū,** *{OsT} Cefa çektiren güzel.*|| **şūh-meşreb,** *{OsT} Şen; oynak.*|| **şūh-rū,** *{OsT} Küstah; utanmaz.*|| **şūh-tabiat,** *{OsT} Şen; oynak.*|| **şūh-zebān,** *{OsT} Ağzına geleni söyleyen; utanmaz.*

şuhela, [Ar. şehlā => şuhelā] *(şuhelâ:) {ağız} sf.* Şahımsı. [DS]

şuhi, [Far. şūḫ > şūḫī شوخى] *(şu:hi:) {OsT} is.* Cilveli ve serbest davramşlılık; neşelilik; oynaklık; şuhluk.

şuhluk, -ğu [şuh-luk] *is.* Neşeli, cilveli ve oynak olma durumu; şuhluk.

şuhum, [Ar. şaḥm *(içyağı)* > şuḥūm شحوم] *(şuhu:m) {OsT} is.* İçyağları.

şuhus, [Ar. şaḫṣ > şuḫūṣ شخوص] *(şuhu:s) {OsT} is.* Şahıslar; kişiler.

şujul, [? şujul] *{ağız} is.* Düşünce. [DS]

şukga, [Ar. şuḳḳa => şukga] *{ağız} is.* Eskiden hükümdarların yazdığı kısa mektup. [DS]

şukka, [Ar. şaḳḳ *(yarılma)* > şuḳḳa شقه] *{OsT} is.* **1.** Kumaş parçası. **2.** Kâğıt parçası. **3.** Küçük not; tezkere. **4.** *{ağız}* Kısa mektup; betik; pusula. [DS]

şukuk, [Ar. şaḳḳ *(yarılma)* > şuḳūḳ شقوق] *(şuku:k) {OsT} is.* Yarıklar; çatlak yerler.

şukur, [Sansk. şukra] *{eT} is.* Zühre gezegeni. [Gabain]

şulal, [Ar. şalāl شلال] *{ağız} is.* Teyel; iri dikiş. [DS]

şulalamak, [şulal-a-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Teyellemek.

şulallamak, [şulal-la-mak شوللمق] *{eAT} {ağız} gçl. f. [-r]* (Dikiş için) iri iri dikmek; iri dikiş dikmek; teyellemek. [DS]

şulan, [Ar. şalāl شلال] *{ağız} is.* Teyel. [DS]

şulanlamak, [şulan-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Teyellemek. [DS]

şular[1], [şu-lar] *{eAT} {OsT} zf.* Şunlar.

şular[2], [Ar. şalāl شلال] *{ağız} is.* Teyel. [DS]

şularlamak, [şular[2]-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Teyellemek. [DS]

şule, [Ar. şuʿle شعله] *(şu:le) {OsT} is.* **1.** Alev; yalım. **2.** Işık; parıltı. **3.** At yelesindeki beyaz tüylerden oluşan beneklere verilen ad. ⊡ **şu'le-bār,** *{OsT} Bol ışık veren; alev saçan.*|| **şu'le-dār,** *{OsT} Alevli; parlak.*|| **şu'le-gîr,** *{OsT} Tutuşan; alev alan; alevlenen.*|| **şu'le-hîz,** *{OsT} Işık saçan; parıltılı.*|| **şu'le-i bî-ziyā-yi hüzn-i kamer,** *{OsT} Ay'ın hüznünün ışıksız parıltısı.*|| **şu'le-i cemāl,** *{OsT} Ucu alevli meşaleyi havada çevirmek suretiyle meydana gelen ateş çemberi.*|| **şu'le-i cevvāle,** *{OsT} Havada döndürülen bir meş'alenin meydana getirdiği alev çemberi.*|| **şu'le-i cihān-sūz,** *{OsT} Dünyayı yakan ateş.*|| **şu'le-zen,** *{OsT} Işıklı; parıltılı.*|| **şu'le-i şemşîr-i tāb-dār,** *{OsT} Parlak kılıcın parıldaması.*|| **şu'le-nüma,** *{OsT} Alev gibi parlak görünüşlü; ışıklı; alevli.*|| **şu'le-perver,** *{OsT} Işıklandıran; alevlendirici.*|| **şu'le-pūş,** *{OsT} Alevle kaplanmış; alev ile örtülü.*|| **şu'le-renk,** *{OsT} Alev renginde; alev renkli.*|| **şu'le-rîz,** *{OsT} 1. Alev saçan. 2. Işıldayan.*|| **şu'le-ver,** *{OsT} 1. Yanan; alevlenen. 2. Işıklı; aydınlıklı.*|| **şu'le-zen,** *{OsT} Işıklı.*

şulide, [Far. şūlīden *(karışık olmak)* > şülīde شوليده] *(şu:li:de) {OsT} sf.* Karmakarışık.

şulke, [Bul. *şulka [Tietze]] *{ağız} is.* Bakır güğüm. [DS]

şuluh, [? şuluḫ] *{ağız} sf.* Yaramaz. [DS]

şulum, [? şulum] *{ağız} is.* Bozguncu. [DS]

şum[1], [Far. şü'm شعم] *(şum) {OsT} {ağız} sf.* **1.** Uğursuz; şom. [DS] **2.** *{ağız}* Dargın. [DS] **3.** *{ağız}* Kuşkulu; üzgün. [DS] **4.** *{ağız}* Şaşkın. [DS] **5.** *is. {ağız}* Kötü bakış. [DS] **6.** *{ağız}* Kötü göz kalma; imrenme. [DS] ⊡ **şum dutmak,** *{ağız} Uğursuz saymak.* [DS]|| **şum günü,** *{ağız} Yas günü.* [DS]|| **şum tutmak,** *{ağız} Yas tutmak.* [DS]

şum[2], [? şum] *{ağız} is.* **1.** Nadas. **2.** Ekime hazırlanmış toprak. [DS]

şuma, [Bul. şuma] *{ağız} is.* Mısır sapı. [DS]

şumal, [? şumal] *{ağız} sf.* Düz; kaygan. [DS]

şumata, [? şumata] *{ağız} is.* Yazma üstüne tel işlenerek yapılmış örtü. [DS]
şumbul, [? şumbul] *{ağız} is.* Gerek. [DS]
şumlamak, [şum-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(u)-yor]* Göz değdirmek. [DS]
şumnu, [Soğd. şmnv] *{eT} is.* Şeytan. [EUTS]
-şun, [-şın / -şin / -şun / -şün] *yap. e.* → -şın.
şun, [Ar. şun ش] *{OsT} is.* → şın.
şuna, [şu-n-a] *zm.* Şu gösterme zamirinin yönelme durumu. ⊡ **Şuna bak!** *Kınama ya da hafifseme için söylenir.*|| **şuna buna,** *Başkalarına; rastgele kişilere.*
şunca, [şu-n-ca شوڭجه] *(şu'nca) zm.* **1.** Şu zamirinin eşitlik durumu. **2.** *sf.* Oldukça çok; şu kadar. **3.** *{eAT}* O kadar; bu kadar.
şuncacık, -ğı [şu-n-ca-cık] *sf.* **1.** Minicik; çok küçük. **2.** Şu kadarcık; azıcık.
şuncacuh, [şu-n-ca-cık] *{ağız} zf.* → şuncağız. [DS]
şuncağız, [şu-n-ca(ğ)ız] *{ağız} sf.* Şu kadarcık. [DS]
şuncılayın, [şu-n-cılayın شونجلاين] *{eAT} zf.* Şunun gibi.
şuncuk, [şu-n-cuk شونجق] *is.* Şu küçük şey. ⊡ **şuncuk buncuk,** *{OsT} Ufak tefek şeyler; öteberi.*
şunda, [şu-n-da شونده] *zm.* **1.** Şu zamirinin kalma durumu. **2.** *{eT}* Buraya. [Gabain] **3.** *{OsT}* Şurada; burada; şuracıkta. ⊡ **şunda bunda,** *Herkeste; rastgele kişilerde.*
şundak, [şu-n-da-k شوندق] *{eAT} zf.* Hemen; o anda; derhal.
şundan, [şu-n-dan] *zm.* Şu zamirinin çıkma durumu. ⊡ **şundan bundan,** *Belirsiz şeyler.*|| **şundan bundan konuşmak,** *Belirli bir konu çevresinde değil de rastgele şeylerden konuşmak; havadan sudan konuşmak.*|| **şundan ki,** *{eAT} Şu sebeple.*
şune, [Ar. şūne شونه] *(şu:ne) {OsT} is.* Ambar; depo.
şunga, [şu-ña] *(şuña) {eAT} zf.* Şuna. ⊡ **şuña değin,** *O kadar.*
şungla, [Çin. şuğlū > şuñlā [Clauson'un okuyuşu] / şüñle (DLT'de böyle)] *(şuñla:) {eT} is.* Kökü yenen bir tür ot.
şunkar, [şunkar شنقار] *{eT} is.* **1.** Atmaca; çakır kuşu. [EUTS] **2.** *{eAT}* Şahin; laçin.
şunkur, [şunkur] *{ağız} is.* Kertenkele. [DS]
şunlar, [şu-n-lar] *zm.* Şu zamirinin çoğul biçimi.
şunu, [şu-n-u] *zm.* Şu zamirinin belirtme durumu. ⊡ **şunu bunu,** *Çeşitli nesneleri; çeşitli kimseleri.*
şunun, [şu-n-un / şu-n-uñ شونڭ] *zm.* Şu zamirinin tamlayan durumu. ⊡ **şunuñ bigi,** *{eAT}* → şunun gibi.|| **şunun bunun,** *1. Herkes; el âlem. 2. Kimliği belirsiz kişiler; adı sanı bilinmeyen kimseler.*|| **şunuñ gibi,** *Şu gibi; böyle; şöyle; öyle.*|| **şunun şurası,** *Küçümseme ve azımsama bildirir.*|| **şunun üzerine ki,** *{eAT} Şu şartla; şu kayıtla.*
şupara, [Slav. shubara] *{ağız} is.* Keçe başlık. [DS]
şupka, [Bul. sljupka] *{ağız} is.* Mısırın dış kabuğu. [DS]
şupur, [şup / şıp *(yans.)* > şup-ur] *is.* Su sesini anlatan yansımalı gövde. ⊡ **şupur şupur,** *{ağız} (Gözyaşı için) bol bol.* [DS]
şur[1], [Far. şūrīden *(karıştırmak)* > şūr شور] *(şu:r) {OsT} sf.* **1.** *{ağız}* (Yer için) tuzlu; çorak. [DS] **2.** *{ağız}* Tuz. [DS] **3.** *is.* Gürültü; kavga; şamata. ⊡ **şūr-baht,** *{OsT} Şanssız; talihsiz; bahtsız.*|| **şur-çeşm,** *{OsT} Kıskanç.*|| **şūr-efgen,** *{OsT} Kargaşa çıkaran; ortalık karıştıran.*|| **şūr-engîz,** *{OsT} Gürültü koparan.*|| **şūr-gâh,** *{OsT} Kargaşa ortamı; kavga yeri.*
şur[2], [? şur] *{ağız} sf.* Verimsiz. [DS]
şura, [Ar. şūrā شورى] *(şu:ra:) {OsT} is.* **1.** Bir konuyu görüşüp tartışmak ve bir karara varmak amacıyla yapılan toplantı; danışma kurulu. **2.** Bu tür toplantının yapıldığı yer; şura salonu. **3.** *isl.* Hz. Muhammed'in ölümünden sonra devlet başkanı seçilecek kimsenin belirlendiği toplantı. ⊡ **şūrā-yı saltanat,** *{OsT} İmparatorluk döneminde, olağanüstü durumlarda devlet adamlarının, komutanların, ilmiye sınıfı ileri gelenlerinin katılmasıyla padişahın başkanlığında yapılan toplantı.*|| **Şura Suresi,** *Kur'an-ı Kerim'in kırk ikinci suresinin adı.*
şura, [şu + ara / şo + o-ra / şu-ra] *zm.* Şu yer. ⊡ **şurada burada,** *Sağda solda; her yerde; rastgele orada burada.*|| **şuradan buradan,** *1. (Yer için) bir çok yerden; rastgele her yerden. 2. (Konuşma vb. konusu için) her konuda.*
şurab, [Far. şūr + āb / şūr + ābe شورآبه / شورآب] *(şu:ra:b) {OsT} is.* **1.** Tuzlu su. **2.** *mecaz.* Gözyaşı. **3.** Kirli su.
şuracık, -ğı [şu-ra-cık] *(şu'racık) zm.* Yakın bir yeri göstermekte kullanılan zamir.
şuracıkta, [şu-ra-cık-ta] *zf.* Hemen şurada; çok yakın yerde.
şurada, [şu-ra-da] *zm.* Hemen yakında; şu yerde.
şural, [Ar. şalāl شلال] *{ağız} is.* Teyel. [DS]
şuralı, [şu-ra-lı] *(şu'ralı) sf.* Şu yerin halkından olan; şu yöreden olan; şu yerli. ⊡ **şuralı buralı,** *Rastgele değişik yerlerden.*
şurallamak, [Ar. şalāl شلال > şural-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Teyellemek.
şurarlamak, [Ar. şalāl شلال > şurar-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* → şurallamak.
şurası, [şu-ra-s-ı] *(şu'rası) zm.* **1.** (Gösterilen ya da belirtilen için) şu yer. **2.** Dikkati çekmek için üzerinde durulan bir konuyu açıklayıcı cümlenin başı-

na getirilir; şu nokta; şu husus. ☞ **şurasına burasına,** *Gelişigüzel biçimde; rastgele.*

şurat, [Ar. şurṭa > şuraṭ شورط] *{OsT} is.* Haricîlerin bir koluna verilen ad.

şuratan, [? şuratan] *{ağız} is.* Oluk. [DS]

Şurayıdevlet, [Ar. şūrā-yı devlet] *(şu:ra:yıdevlet) is.* Bugünkü Danıştay'ın ilk şekli olan 1868 yılında kurulmuş bulunan idarî yargı ve denetleme kuruluna verilen ad; devlet danışma kurulu.

şurba, [Ar. şūrbā => çorba / şurba شوربا] *{eAT} is.* Çorba.

şure, [Far. şurīden *(karıştırmak)* > şūre شوره] *(şu:re) {OsT} sf.* **1.** (Toprak için) verimsiz; çorak. **2.** (Nesne için) tuzlu. **3.** *is.* Çorak. **4.** Güherçile. ☞ **şūre-ger,** *{OsT} Güherçile yapan.*|| **şūre-zār,** *{OsT} Çorak yer.*

şuri, [Far. şurīden *(karıştırmak)* > şūrī شوری] *(şu:ri:) {OsT} is. müz.* Günümüzde Azeri Türk müziğinde kullanılan birleşik bir makam.

şuride, [Far. şurīden *(karıştırmak)* > şūrīde شوریده] *(şu:ri:de) {OsT} sf.* **1.** Karmakarışık; karman çorman. **2.** (Âşık için) ümitsiz. ☞ **şūrîde-baht,** *{OsT} Kötü kaderli; talihsiz.*|| **şūrîde-dil,** *{OsT} Gönlü perişan.*|| **şūrîde-hâl,** *{OsT} Durumu kötü; perişan.*|| **şūrîde-hâtır,** *{OsT} Zihni karışmış olan.*

şuridegî, [Far. şurīden *(karıştırmak)* > şūrīdegī شوریدگی] *(şu:ri:degi:) {OsT} is.* **1.** Karışıklık; kargaşalık. **2.** Tutkunluk; düşkünlük.

şuristan, [Far. şūr-istān شورستان] *(şu:rista:n) {OsT} is.* Verimsiz, çorak yer; tuzlu arazi.

şuriş, [Far. şurīden *(karıştırmak)* > şūriş شورش] *(şu:riş) {OsT} is.* Karışıklık; kargaşa; ayaklanma.

şurişgâh, [Far. şūriş-gāh شورشگاه] *(şu:rişgâ:h) {OsT} is.* Karışıklık yeri; kargaşa ortamı.

şurlamak, [şur-la-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(u)-yor]* Fışkırarak hızla akmak. [DS]

şurma, [? şurma] *{ağız} is.* Zehir. ☞ **şurma vurmak,** *{ağız} Zehirlenmek.* [DS]

şurman, [Ar. şerr => şur-man] *{ağız} sf.* Yaramaz. [DS]

şurrah, [Ar. şerḥ > şāriḥ > şurrāḥ شراح] *(şurra:h) {OsT} is.* Şerh edenler; bir edebiyat eserine şerh yazanlar; yorumlayıcılar.

şurt, [? şurt] *{ağız} is.* Tandırın üst kıyısı. [DS]

şurta, [Ar. şurṭa شورطه] *{OsT} is.* **1.** Bir eyalet veya şehrin din ve devlet işlerini düzenleyen vali; vali. **2.** En önde savaşan asker; çarkacı askeri. **3.** Yelkene uygun rüzgâr.

şurub, [Ar. şürb *(içmek)* > şurūb شروب] *(şuru:b) {OsT} is.* → şurup.

şuruldamak, [şor-ul-da-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-d(u)-yor]* Şarıldamak. [DS]

şurup, -bu [Ar. şürb *(içmek)* > şurūb شروب] *is.* **1.** Kaynatılarak koyulaştırılmış şekerli su. **2.** Tatlı kaşığı ile içilen, tatlandırılmış sıvı ilaç. **3.** Şekerle kaynatılarak hazırlanmış meyve öz suyu. **4.** Şeker fabrikalarındaki konsantre şeker pancarı ya da şeker kamışı suyu.

şuruplama, [şurup-la-ma] *is.* Şuruplamak eylemi.

şuruplamak, [şurup-la-mak] *gçl. f. [-r] [-l(u)-yor]* Bisküvi hamuruna şurup emdirmek.

şurupölçer, [şurup+ölç-er] *is.* Bir şurubun şeker oranını ölçmeye yarayan yoğunlukölçer.

şurut, [Ar. şarṭ > şurūṭ شروط] *(şuru:t) {OsT} is.* Şartlar. ☞ **şurūt-ı istiscār,** *{OsT} Kiralama şartları.*|| **şurūt-ı salāt,** *{OsT} Namazın şartları.*

şuruti, [Sansk. şrota] *{eT} sf.* İşitilmiş; duyulmuş. [EUTS]

şurutun, [? şurutun] *{ağız} is.* Oyuncak tulumba; fışkırtaç. [DS]

şuşe, [Far. şūşe شوشه] *(şu:şe) {OsT} is.* **1.** Gümüş ya da altın külçesi. **2.** Kum yığını. **3.** Mezar taşı. **4.** *{ağız}* Su bardağı. [DS]

şuşlak, -ğı [Bul. şuşljak] *{ağız} is.* Mısır sapı. [DS]

şuşlamak, [şuş-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(u)-yor]* Peyniri yağla karışıtırıp tavada eritmek. [DS]

şut[1], [Bengal d. chuto > İng. jute] *is.* (Rize ve çevresinde) kenevir. ☞ **şut bezi,** *Kenevir liflerinden bez ayağı örgü ile el tezgâhlarında dokunan yaygıya verilen ad.*

şut[2], [İng. shoot *(atış)*] *is. spor.* Hentbol, basketbol ve futbol gibi top oyunlarında hedefe doğrudan yapılan atış ya da vuruş; atış. ☞ **şut atmak,** *Kaleye doğru topa vurmak.*|| **şut çekmek,** *Doğrudan kaleye top atmak.*

şutak, -ğı [? şutak] *{ağız} is.* Boynuzsuz erkek koyun. [DS]

şutı, [? şutı] *{eT} is.* Kırkayak; örümcek; çıyan; vb. böcekler. [DLT]

şutlama, [şut-la-ma] *is.* Şutlamak eylemi ve durumu.

şutlamak, [şut-la-mak] *gçl. f. [-r] [-l(u)-yor]* **1.** (Top için) şut çekmek; şut atmak. **2.** *mecaz.* Bir kimseyi işinden atmak; yanından uzaklaştırmak; uzak bir göreve atamak; kapı dışarı etmek.

şutör, [İng. to shoot *(atmak)* > shooter] *is. spor.* Futbolda her mesafeden sert ve yerini bulan şut atan oyuncu.

şutut, [Ar. şaṭṭ > şuṭūṭ شطوط] *(şutu:t) {OsT} is.* Büyük ırmaklar.

şu'ub, [Ar. şuʿb > şuʿūb شعوب] *(şuu:b) {OsT} is.* **1.** Halklar; cemaatler; topluluklar. **2.** Kızıldeniz'den çıkarılan mercan kayaları.

şu'ubiye, [Ar. şuʿūb > şuʿūbiyye شعوبيه] *(şuu:biye) {OsT} is.* Abbasîler döneminde, Arapların kendilerinden üstün olmadığını savunan Arap olmayan ulusların oluşturduğu siyasi akım.

şu'ul, [Ar. şuʿūr => şuğul / şuul] *{ağız} is.* Uğraş. [DS]

şuullanmak, [şuul-la-n-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* Uğraşmak. [DS]

şu'un, [Ar. şeʿn > şüʿūn شئون] *(şuu:n) is.* → şüun. ☞ **şuūn-i dāhiliye,** *İç olaylar.*|| **şuūn-i hāriciye,** *Dış olaylar.*

şu'unat, [Ar. şuʿūn > şuʿūnāt شئونات] *(şuu:nat) {OsT} is.* Olaylar; hadiseler.

şu'ur[1], [Ar. şiʿr > şuʿūr شعور] *(şuu:r) {OsT} is.* → şuur.

şu'ur[2], [Ar. şaʿr > şuʿūr شعور] *(şuu:r) {OsT} is.* Kıllar.

şuur, [Ar. şiʿr > şuʿūr شعور] *(şuu:r) is.* **1.** Bir kimsenin kendi varlığına ve davranışlarına ilişkin doğrudan sahip olduğu farkına varma duyusu; kendini düşünsel ya da sezgisel olarak bilme, bilinç. **2.** Bir şeyin varlığına ya da gerçekliğine ilişkin temel düşünce; anlayış; kavrayış; akıl; bilinç. ☞ **şuur nüvesi,** *Şuur ocağı.*

şuuraltı, [Ar. şu'ür+ T. alt-ı] *is.* Bilinçaltı.

şuurdışı, [Ar. şu'ür+ T. dış-ı] *is.* Bilinçdışı.

şu'uri, [Ar. şuʿūrī شعوری] *(şuu:ri:) {OsT} sf.* Bilinçle ilgili; bilince ait.

şuurlaşma, [şuur-la-ş-ma] *is.* Şuurlaşmak eylemi ve durumu.

şuurlaşmak, [şuur-la-ş-mak] *dönşl. f. [-ır]* Şuurlu duruma gelmek.

şuurlu, [şuur-lu] *sf.* Bilinçli; bilinci yerinde olan.

şuurluluk, -ğu [şuur-lu-luk] *is.* Bilinçli olma durumu; bilinçlilik.

şuursuz, [şuur-suz] *sf.* Bilinçsiz; bilinci yerinde olmayan.

şuursuzluk, -ğu [şuur-suz-luk] *is.* Bilinçsiz olma durumu; bilinçsizlik.

şuvak, -ğı [? şuvak] *{ağız} is.* Açık, ılık hava. [DS]

şuval, [? şuval شوال] *{OsT} is.* İri dikiş.

şuvallamak, [Ar. şelāl شلال > şuval-la-mak شوالق] *{OsT} gçl. f. [-r]* İri iri dikmek; teyellemek.

şuvara, [Ar. şuʿarā => şuvara] *{ağız} is.* Şair; ozan. [DS]

şuvata, [? şuvata] *{ağız} is.* Mendil. [DS]

şuvattak, -ğı [şu+ Ar. vakṭ+dek] *{ağız} zf.* Şu kadar. [DS]

şuvaz, [Ar. şuvāẓ شواظ] *(şuva:z) {OsT} is.* **1.** Dumansız ateş. **2.** Susama.

şuvey, -yyi [Ar. şuveyy شوى] *{OsT} sf.* Yavaş.

şuvşamak, [suf / suv *(yans.)* > suf-ış > suf(ı)ş-ā-mak] *{eT} işteş. f. [-r]* Fısıldamak.

şuvşaşmak, [suf / suv *(yans.)* > suf-ış > suf(ı)ş-ā-ş-mak] *{eT} işteş. f. [-ur]* Fısıldaşmak; gizli gizli konuşmak; fısıltı ile konuşmak. [DLT]

şuvşatmak, [suf / suv *(yans.)* > suf-ış > suf(ı)ş-ā-t-mak] *{eT} gçl. f. [-ur]* **1.** Fısıldatmak. [DLT] **2.** Okuyup üfletmek.

-şuy, [Far. şüsten *(yıkama)* > -şū / -şūy شوى] *(şu:y) {OsT} son ek.* Farsça isimlerin sonuna getirilerek *"yıkayan, temizleyen"* anlamında birleşik sıfatlar yapan son ek.

şuy[1], [Far. şüsten *(yıkama)* > şü / şūy شوى] *(şu:y) {OsT} is.* Yıkama; arıtma.

şuy[2], [Far. şüy شوى] *(şu:y) {OsT} is.* Kadının eşi; koca. ☞ **şūy-dîde,** *{OsT} Koca görmüş kadın; evlenmiş kadın.*

şuyide, [Far. şūyīde شويده] *(şu:yi:de) {OsT} sf.* Yıkanmış.

şuyük, -ğü [Slav. s'rotka] *{ağız} is.* Peynir suyu. [DS]

şü, [çu / şu / çü / şü] *{eT} e.* Olumlu ve olumsuz emirde sona gelerek pekiştirme bildiren edat. [DLT]

şübban, [Ar. şābb > şübbān شبان] *(şübba:n) {OsT} is.* Yiğitler; gençler; delikanlılar. ☞ **şübbān-ı vatan,** *{OsT} Vatanın gençleri.*

şübeh, [Ar. şübhe > şübeh شبه] *{OsT} is.* Şüpheler; kuşkular.

şübhe, [Ar. şübhe شبهه] *{OsT} is.* → şüphe. ☞ **şübhedār,** *{OsT} Şüpheye kapılan.*

şübühat, [Ar. şübhe > şübühāt شبهات] *(şübüha:t) {OsT} is.* Şüpheler.

şüca, -a'ı [Ar. şecāʿet > şücāʿ شجاع] *(şüca:) {OsT} sf.* **1.** Yiğit; cesur. **2.** Bir yılan türü. **3.** *gök b.* Aslan ve Yengeç burçları arasında bir yıldız kümesi; Hydra.

şüc'an, [Ar. şeciʿ *(yürekli)* > süc'ān شجعان] *(süc-a:n) {OsT} is.* Yiğitler; yürekliler.

şüce'a, [Ar. şeciʿ *(yürekli)* > süceʿā شجعا] *(süc-a:) {OsT} is.* Yiğitler; yürekliler.

şüceyr, [Ar. şecer > şüceyr / şüceyre شجير /شجيره] *{OsT} is.* Ağaççık; çalı; maki.

şücun, [Ar. şecen *(dal; budak)* > şücūn شجون] *(şücu:n) {OsT} is.* Dallar; budaklar.

şücük, -ğü [Slav. s'rotka] *{ağız} is.* Peynir suyu. [DS]

şüd, [Far. şüden *(gitmek)* > şüd شد] *{OsT} sf.* **1.** Gitme; gidiş; hareket. **2.** *mecaz.* Ölü.

şüde, [Far. şüden *(gitmek)* > şüde شده] *{OsT} sf.* **1.** Giden; gitmiş. **2.** *mecaz.* Ölmüş.

şüdegân, [Far. şüde-gān شدگان] *(şüdegâ:n)* *{OsT}* *is.* Gidenler; geçmişler.

şüdürgü, [şüdür-gü] *{ağız}* *is.* Kamış dilli düdük. [DS]

şüf'a, [Ar. şefaʿat > şüfʿa شفع] *(şuf-a)* *{OsT}* *is.* → şuf'a.

şüfe[1], [? şüfe] *{ağız}* *is.* Filiz. [DS]

şüfe[2], [Ar. şübhe => şüfe] *{ağız}* *is.* Kuşku; şüphe. [DS]

şüfe'a, [Ar. şefīʿ > şüfeʿā' شفعاء] *(şüfea:)* *{OsT}* *is.* Bir suçun bağışlanmasında aracılık edenler; şefaat edenler.

şüfet, [? şüfet] *{ağız}* *is.* Demir çember. [DS]

şüfeyre, [Ar. şüfeyre شفيره] *{OsT}* *is. zool.* Nemf.

şüfre, [Ar. şüfre شفره] *{OsT}* *is.* **1.** Yassı bıçak. **2.** Kılıç ağzı. **3.** Kirpiğin bittiği yer.

şüheda, -a'i [Ar. şehīd > şühedā' شهداء] *(şüheda:)* *{OsT}* *is.* Şehitler.

şühud, [Ar. şāhid > şühūd شهود] *(şühu:d)* *{OsT}* *is.* **1.** Hazır bulunarak tanık olma; müşahede etme; görme. **2.** Var olma; görünür durumda olma; görünecek hâlde şekillenmek. **3.** Tanıklar; şahitler. ⊡ **şühūd âlemi,** *{OsT} tasvf. Bilip keşfedilen, görerek bilinen âlem; görünen âlem; bu dünya; kâinat.*|| **şühūd ehli,** *{OsT} 1. Tanık olanlar. 2. Keramet sahibi olup da her şeyi görebilen kutsal kişiler.*

şühudî, [Ar. şühūd > şühūdī شهودى] *(şühu:di:)* *{OsT}* *sf.* **1.** Tanık olunan; görünen. **2.** Bilgisi görme yoluyla kazanılan. ⊡ **şühūdî mâzî,** *{OsT} dbl. Görülen geçmiş zaman.*

şühur, [Ar. şehr *(ay)* > şühūr شهور] *(şühu:r)* *{OsT}* *is.* Aylar. ⊡ **şühūr-ı kameriye,** *{OsT} Kamerî aylar; Arabî aylar.*|| **şühūr-ı selâse,** *{OsT} Üç aylar: recep; şaban; ramazan.*

şühüb, [Ar. şihāb > şühüb شهب] *{OsT}* *is.* **1.** Kıvılcımlar. **2.** Akan yıldızlar; meteorlar.

şüjük, -ğü [Slav. s'rotka ?] *{ağız}* *is.* Peynir suyu. [DS]

şük, [Soğd. šwk̦] *{eT}* *sf.* **1.** Sakin. [EUTS] [Gabain] **2.** *e.* Susturma edatı. [DLT] ⊡ **şük turmak,** *Susmak; sükût etmek.* [DLT]

şükât, [Ar. şākī > şükāt شكات] *(şükâ:t)* *{OsT}* *is.* Şikâyetçiler.

şükr, [Ar. şükr شكر] *{OsT}* *is.* → şükür. ⊡ **şükr-güzār,** *{OsT} Teşekkür eden; iyilik bilen.*|| **şükr-güzārane,** *{OsT} İyilikseverlere yakışır biçimde.*|| **şükr-güzārî,** *{OsT} İyilik bilme.*

şükran, [Ar. şükr > şükrān شكران] *(şüra:n)* *{OsT}* *is.* İyilik bilme; teşekkür; gönül borcu; minnettarlık.

şükrancalık, -ğı [şükran-ca-lık] *{ağız}* *is.* Gelin, güvey evine girerken güveyin pencereden gelinin başına saçtığı para ve çerez. [DS]

şükrane, [Ar. şükrān>şükrāne شكرانه] *(şüra:ne)* *{OsT}* *is.* İyiliğin değerini bilme belirtisi.

şükraniyet, [Ar. şükrān > şükrāniyyet شكرانيت] *(şükra:niyet)* *{OsT}* *is.* Şükran duyma; memnunluk.

şükraviz, [Ar. şükr + Far. -āvīz شكرآويز] *(şükra:viz)* *{OsT}* *is. tasvf.* Tarikat elinin başına giydiği taca sardığı sarık; risale.

şükretme, [Ar. şükr + T. et-me] *is.* Şükretmek eylemi ve durumu.

şükretmek, [Ar. şükr + et-mek شكر ايتمك] *{OsT}* *gçsz. f. [-(d)er]* **1.** (Allah'a karşı) minnettarlık duygusunu sunmak. **2.** (Kişiye karşı) minnet duymak; gönülden borçlu olmak.

şükreyleme, [Ar. şükr + T. ey-le-me] *is.* Şükreylemek eylemi ve durumu.

şükreylemek, Ar. şükr + T. ey-le-mek شكر ايلمك] *{OsT}* *gçsz. f. [-r] [-l(i)yor]* Şükretmek.

şükûfe, [Far. şükūfe شكوفه] *(şükû:fe)* *{OsT}* *is.* **1.** Çiçek. **2.** Meyve ağacı filizi. **3.** Altın üzerine üstübeçle yapılan üsluplaştırılmış bitkisel motiflerden oluşan bezeme. ⊡ **şükūfe-zār,** *{OsT} 1. Çiçeklerle dolu bahçe. 2. Ağaçları filizlenmiş bahçe.*

şükûfedan, [Far. şükūfedān شكوفه دان] *(şükû:feda:n)* *{OsT}* *is.* İçine çiçek konulan ince uzun vazo.

şükûh, [Far. şükūh شكوه] *(şükû:h)* *{OsT}* *is.* Azamet; büyüklük; ululuk.

şükûk, -ki [Ar. şekk > şükūk شكوك] *(şükû:k)* *{OsT}* *is.* Şüpheler.

şüküfte, [Far. şüküften *(açılmak)* > şüküfte شكوفته] *{OsT}* *sf.* (Çiçek için) açılmış.

-şüküfte, [Far. şüküften *(çiçek vb. açılmak)* > -şüküfte شكوفته] *{OsT}* *son ek.* Farsça kelimelerin sonuna eklenerek *"açılmış"* anlamında birleşik sıfatlar yapan son ek.

şüküftegî, [Far. şüküften *(açılmak)* > şüküftegī شكوفته گى] *(şüküftegi:)* *{OsT}* *is.* Açılmış olma durumu.

şükür[1], **-krü** [Ar. şükr شكر] *{OsT}* *is.* **1.** Görülen bir iyiliğe karşı hoşnutluğu belirtme. **2.** Mutlu bir olay ya da durumdan duyulan hoşnutluğu dile getirme. **3.** Verdiği her türlü nimetten dolayı Allah'a duyulan minneti dile getirme. ⊡ **şükrünü bilmek,** *Bir iyiliğe karşı minnettar olmak.*|| **şükür etmek,** *Görülen iyilik karşısında hoşnutluğunu bildirmek.*|| **Şükürler olsun!** *Duyulan minnettarlığı bildirmekte kullanılan dua sözü.*

şükür[2], [Sansk. şukra] *{eT}* *is.* Zühre gezegeni. [Gabain]

şükür[3], [Moğ. şikür / şükür] *{eT} is.* Şemsiye. [Nevâyî]

şükürçi, [şükür-çi] *{eT} is.* Şemsiye taşıyan; şemsiyedar (bir rütbe). [Nevâyî]

şüldür, [Slav. s'rotka ? > şüldür] *{ağız} sf.* (Yoğurt, hamur vb. için) iyi tutmayan. [DS]

şülen, [şölen > şülen] *{ağız} is.* Gerdek gecesi, gelinle güvey için hazırlanan yiyecek. [DS]

şülfet, [? şülfet] *{ağız} sf.* Süslü. [DS]

şüllel, [? şüllel] *{ağız} is.* El dikişi; gelişigüzel dikiş. [DS]

şüllellemek, [Ar. şelāl شلال > şüllel-le-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* Elle dikiş dikmek. [DS]

şüllüllemek, [Ar. şelāl شلال > şüllül-le-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* Elle dikiş dikmek. [DS]

şüllem, [? şüllem] *{ağız} is.* Hurma ağacı dikeni. [DS]

-şümar, [Far. şümār شمار] *(şüma:r) {OsT} son ek.* Farsça kelimelerden *"sayan"* anlamında birleşik sıfatlar yapan son ek.

şümar, [Far. şümürden *(saymak)* > şümār شمار] *(şüma:r) {OsT} is.* **1.** Sayı. **2.** Hesaplama. **3.** Hesap alma, hesap verme; hesaplaşma. **4.** Kıyamet günü hesap verme; yargılanma.

şümarende, [Far. sümürden > sümārende شمارنده] *(süma:rende) {OsT} sf.* Sayan; sayıcı; hesap yapan.

şümaride, [Far. sümürden > sümārīde شماری ده] *(süma:ride) {OsT} sf.* Sayılmış; hesaplanmış.

şümbül, [? şümbül] *{ağız} is.* 110 killoluk tahıl ölçeği. [DS]

şümen, [? şümen] *{ağız} is.* Taranmış yün ve yapağı. [DS]

şümşet, [şimşek / şümşet] *{ağız} is.* **1.** Şimşek. **2.** *sf.* Cilalı ve parlak. [DS]

şümşeyh, [şimşek / şümşeyh] *{ağız} is.* Şimşek. [DS]

şümşür, [şimşir / şümşür] *{ağız} is.* Şimşir. [DS]

şümu, -u'ı [Ar. şemʿ > şümūʿ شموع] *(şümu:) {OsT} is.* Mumlar.

şümul, -lü [Ar. şümūl شمول] *(şümu:l) {OsT} is.* **1.** Kapsama; içine alma. **2.** *mant.* Kaplam.

şümuli, [Ar. şümūlī شمولی] *(şümu:li:) {OsT} sf.* Kapsamlı; kaplamlı.

şümuliyet, [Ar. şümūlī > şumūliyyet شمولیت] *(şümu:li:) {OsT} sf.* Kapsamlılık; kaplamlı oluş.

şümullendirme, [şümul-le-n-dir-me] *is.* Şümullendirmek eylemi ve durumu; içine alma; kapsamına alma.

şümullendirmek, [şümul-le-n-dir-mek] *gçl. f. [-ir]* Kapsamını genişletmek; etkisini ve çevresini genişletmek; genele yaymak; genelleştirmek.

şümullü, [şümul-lü] *sf.* Kapsamı geniş olan; birçok şeyi içine alan veya etkileyen; kapsamlı.

şümus, [Ar. şems *(güneş)* > şümūs شموس] *(şümu:s) {OsT} is.* Güneşler.

şümürde, [Far. şümürden *(saymak)*>şümürde شمورده] *(şümu:rde) {OsT} sf.* Sayılmış; hesap edilmiş.

-şün, [-şın / -şin / -şun / -şün] *yap. e.* → -şın.

şüngle, [Çin. şuğlü > şuñlā [Clauson böyle okumuş] / şüñle (DLT'de böyle)] *(şuñla:)* Argu diyarında biten ve kökü yenen bir ot. [DLT]

şünedir, [? şünedir] *{ağız} is.* Leke; suç; kusur. [DS]

şünük[1], [şünük] *{eT} is.* Çınar ağacı. [DLT]

şünük[2], [Çin. tschun] *{eT} is.* Planet; gezegen. [EUTŞ]

şüp, [şab / şap / şıb / şıp / şib / şip / şup / şüp *(yans.)*] *is.* Sıvıların dökülüşünü, akışını, yağmurun yağışını, su içinde yapılan bir hareketin çıkardığı sesleri anlatan kök. [Zülfikar] *şüp şüp*

şüpe, [? şüpe] *{ağız} is.* Musluk. [DS]

şüphe, [Ar. şübhe شبهه] *{OsT} is.* **1.** Belirsizlik. **2.** Çeşitli düşünceler ve durumlar arasında zihnin kesin bir yargıya varamayarak ya da seçim yapamayarak duraksaması; kuşku. **3.** Bir olayın gerçekliği ya da yargının doğruluğu hakkında kesin bir şey bilememe durumu. **4.** Bir kişi hakkında, olumsuz olmakla birlikte kesin veri ve belgelere dayanmayan düşünce. **5.** Bir eylemin değeri ve haklılığı hakkında kararsızlığa düşme; kuşku. **6.** İlahi bir dine inanmama hâli. **7.** Dinî ve felsefî konuda karşılaşılan güçlük. **8.** *fel.* Kesin bilgiye ulaşmanın mümkün olmadığını iddia eden filozofların öğretisi. **9.** Kesin bilgiye ulaşıncaya kadar yargıyı askıda tutmak eylemi. **10.** *isl.* Bir şeyin helal ya da haram olduğu hakkında kesin bir yargıya varamama durumu. ◘ **şüphe bırakmamak,** *Herhangi bir kuşku duymayacak kadar açık ve kesin olmak; şüpheye yol açan bütün seçenekleri ortadan kaldırmak.*|| **şüphe etmek,** *Kuşkulanmak.*|| **şüphe kurdu,** *İnsanı çok tedirgin eden kuşku.*|| **şüpheye düşmek,** *Kuşkuya düşmek.*|| **şüpheye düşürmek,** *Kuşkulandırmak.*|| **şüpheye götürmek,** *Şüpheye götürecek kimi durumlar ve noktalar bulunmak.*|| **şüpheye kapılmak,** *Kuşku duymak.*|| **şüpheye mahal olmamak,** *Kuşkulanacak bir durum söz konusu olmamak.*|| **Şüphe yok!** *Başka türlü olamaz.*

şüpheci, [şüphe-ci] *sf.* **1.** Her şeyden şüphelenen; şüpheli bir yan bulan; şüpheli gözle bakan; kuşkucu; septik. **2.** Şüpheciliğe özgü. **3.** *is.* Her şeyden şüphelenen kimsenin davranışı. **4.** *fel.* Kuşkucu.

şüphecilik, -ği [şüphe-ci-lik] *is.* **1.** Şüpheci olma durumu. **2.** *fel.* Herhangi bir konuda olumlu ya da olumsuz yargıda bulunmamaya dayanan öğreti; kuşkuculuk; septisizm.

şüphelendirme, [şüphe-le-n-dir-me] *is.* Şüphelendirmek eylemi; kuşkulandırma

şüphelendirmek, [şüphe-le-n-dir-mek] *gçl. f. [-ir]*

Birisinin kuşkulanmasına sebep olmak; kuşku duymasını sağlamak; kuşkulandırmak; kuşkuya düşürmek.

şüpheleniş, [şüphe-le-n-iş] *is.* Şüphelenmek eylemi ve durumu; kuşkulanış.

şüphelenme, [şüphe-le-n-me] *is.* Şüphelenmek eylemi ve durumu; kuşkulanma.

şüphelenmek, [şüphe-le-n-mek] *gçsz. f. [-ir]* **1.** Güvensizlikten, işkilden ve tereddütten dolayı uyanıklık hâli içinde bulunmak; kuşku duymak; kuşkulanmak. **2.** Bir kimse veya olay hakkında yeterli ve kesin bilgi sahibi olamamakla birlikte bazı belirti ve sezgilere dayanarak olumsuz düşünceler içinde bulunmak; kuşkusu olmak; kuşku duymak. **3.** Bir gerçeği kestirememek yüzünden kararsızlık içinde olmak; kuşkuya düşmek; şüpheye düşmek.

şüpheli, [şüphe-li] *sf.* **1.** Kuşkusu olan; kuşku içinde bulunan; kuşkulu; septik. **2.** Kuşku uyandıran; kuşku belirten; kuşkulanmaya sebep olan; kuşku anlatan; kuşkulu. **3.** (Kişi için) güven vermeyen; kuşkulu. **4.** (Göz, bakış, ses vb. için) inanmayan; bir kötülük sezgisi içinde bulunan; şüphe eden. **5.** (Durum, eylem vb. için) gerçekleşmesi bir takım engeller yüzünden kesin olmayan; belirsizlik içinde bulunan. **6.** [DS]. Uykusu hafif olan. **7.** *tıp.* (Hastalık için) henüz gizli fakat bazı belirtileri görülen. **8.** *is. siy.* (İktidar için) hasım ya da muhalif. ⊡ **şüpheli şüpheli,** *Kuşku içinde bulunarak.*

şüphesiz, [şüphe-siz] *sf.* **1.** Herhangi bir şüpheye yer bırakmayan; kesin; kuşkusuz. **2.** *zf.* Şüpheye yer bırakmayacak biçimde; kesin olarak; kuşkusuz. **3.** [şü'phesiz] *zf.* Elbette; şüphesiz.

şüpüş, [Far. şüpüş شپش] *{OsT} is.* Bit.

şürb, [Ar. şürb شرب] *{OsT} is.* **1.** İçme. **2.** İçilme. ⊡ **şürb-i hamr,** *{OsT} Alkollü içki içme.*|| **şürb-i has,** *{OsT} Bazı kimselerin elinde bulunan akarsudan içme hakkı.*|| **şürb-i müdām,** *{OsT} Sürekli içme.*|| **şürb-i yahūd,** *{OsT} Gizli olarak şarap içme.*|| **şürbü'l-habeş,** *{OsT} bot. Halk hekimliğinde kurt düşürücü olarak kullanılan bir ot.*

şüref, [Ar. şerefe / şürfe > şüref شرف] *{OsT} is.* Şerefeler.

şürefa, -a'i [Ar. şerīf > şürefā' شرفاء] *(şürefa:) {OsT} is.* **1.** Şerifler. **2.** Torunu Hz. Hüseyin vasıtası ile Hz. Muhammed soyundan gelenler.

şürefat, [Ar. şerefe > şürefāt شرفات] *(şürefa:t) {OsT} is.* Minarelerde ezan okunan yerler; şerefeler.

şürekâ, [Ar. şerīk > şürekā شركا] *(şüreka:) {OsT} is.* Ortaklar.

şürelemek, [Ar. şelāl شلال > şüre-le-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* Elle dikiş dikmek. [DS]

şürellemek, [Ar. şelāl شلال > şürel-le-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* Elle dikiş dikmek. [DS]

şürfe, [Ar. şürfe شرفه] *{OsT} is.* Minarede ezan okunan yer; şerefe.

şürşuriye, [Ar. şürşūriyye شرشوريه] *(şürşu:riye) {OsT} is. zool.* Serçegiller.

şürşüt, [? şürşüt] *{ağız} is.* Su yolu. [DS]

şüru, -u'ı [Ar. şürū' شروع] *(şüru:) {OsT} is.* Başlama. ⊡ **şürū etmek,** *{OsT} Başlamak.*

şürud, [Ar. şürūd شرود] *(şüru:d) {OsT} is.* Kaçma; firar.

şüruh, [Ar. şerḥ > şürūḥ شروح] *(şüru:h) {OsT} is.* Açıklananlar; şerhler; açıklamalar.

şürur, [Ar. şerr > şürūr شرور] *(şüru:r) {OsT} is.* Kötülükler; fenalıklar; şerler.

şürut, [Ar. şarṭ > şürūṭ شروط] *(şüru:t) {OsT} is.* Koşullar; şartlar.

şürüfat, [Ar. şürüfāt شرفات] *(şürüfa:t) {OsT} is.* Şerefeler.

şüst, [Far. şüsten *(yıkamak)* > şüst شست] *{OsT} is.* Yıkama. ⊡ **şüst-i şū,** *{OsT} Yıkama; temizleme.*|| **şüst-i şūy,** *{OsT} Yıkama; temizleme.*|| **şüst ü şū etmek,** *{OsT} Yıkayarak arıtmak.*|| **şüst ü şūy etmek,** *{OsT}* → şüst ü şū etmek.

şüste, [Far. şüsten *(yıkamak)* > şüste شسته] *{OsT} sf.* Yıkanmış; temizlenmiş.

şüş[1], [Far. şüş شش] *{OsT} is.* Akciğer. ⊡ **şüş-pistān,** *{OsT} Memesi sarkık; yaşlı kadın.*

şüş[2], [? şüş] *{ağız} is.* Eşek. [DS]

şüşe[1], [şişe > şüşe شوشه] *{OsT} {ağız} is.* Şişe. [DS]

şüşe[2], [şiş > şüşe] *{ağız} is.* Tavan tahtaları arasına çakılan ince tahta. [DS]

şüşi, [Far. şüş + Ar. -ī ششى] *(şüşi:) {OsT} sf.* Akciğerle ilgili.

şüşük[1], **-ğü** [? şüşük] *{ağız} is.* **1.** Kursak. **2.** Maşrapa. [DS]

şüşük[2],**-ğü** [? şüşük] *{ağız} is.* Kızgınlık. [DS]

şüşürük, -ğü [şiş-ir-ik] *{ağız} is.* Balon. [DS]

şüt[1], [? şüt] *{eT} is.* Soy; asıl. [DLT]

şüt[2], [Fr. chute] *is.* Sinemacılıkta çekim ya da kurgu sırasında kullanılmayan film parçası.

şüt[3], [Soğd. šwk ?] *{eT} is.* **1.** Sakin; sessiz; sade. [EUTS] **2.** Dik; dimdik; düpedüz. [EUTS]

şütum, [Ar. şetm *(süvme)* > şütūm شتوم] *(şütu:m) {OsT} is.* Sövüp saymalar; küfürler. ⊡ **şütūm-i galîza,** *{OsT} Kaba küfürler.*

şütük, [? şütük] *{eT} is.* Sığır boynuzundan yapılan divit. [DLT] ⊡ **şütük sakal,** *Köse sakal.* [DLT]

şütümek, [şütü-mek] *{ağız} gçl. f. [-r]* Saldırmak. [DS]

şütür, [Far. şütür شتر] *{OsT} is.* Deve. 🗗 **şütür-bān,** *{OsT} Deve bakıcısı; deve sürücüsü.*|| **şütür-bānān,** *{OsT} Deve bakıcıları; savranlar.*|| **şütür-beçe,** *{OsT} Deve yavrusu.*|| **şütür-dîl,** *{OsT} 1. Deve yürekli; kinci. 2. Korkak.*|| **şütür-gav,** *{OsT} zool. Zürafa.*|| **şütür-gaz,** *{OsT} bot. Sinir ilacı olarak kullanılan kötü kokulu bir bitki.*|| **şütür-giyāh,** *{OsT} bot. Deve dikeni.*|| **şütür-gürbe,** *{OsT} Deve ve kedi; birbirine uymayan ya da zıt şeyler; iyi kötü.*|| **şütür-hār,** *bot. Deve dikeni.*|| **şütür-hū,** *{OsT} Kinci.*|| **şütür-hūy,** *{OsT} Kinci.*|| **şütür-kürre,** *{OsT} 1. Deve yavrusu. 2. Kabarık dalga.*|| **şütür-leb,** *{OsT} Deve dudak; dudakları deve dudağı gibi sarkık olan.*|| **şütür-mūr,** *{OsT} Efsanevi büyük bir karınca.*|| **şütür-mürg,** *{OsT} zool. Devekuşu.*|| **şütür-pā,** *{OsT} 1. Deve ayaklı. 2. bot. Kekik otu.*|| **şütür-peçe,** *{OsT} Deve yavrusu.*|| **şütür-süvār,** *{OsT} Deve binicisi; uzun yola giden.*|| **şütür-süvārî,** *{OsT} Uzun yolculuğu sebebiyle oruç tutmak zorunluluğu olmayan.*|| **şütür-zühre,** *{OsT} Korkak.*

şütürbanan, [Far. şütür-bānān شتربانان] *(şütüra:na:n) {OsT} is.* İmparatorluk döneminde padişahın has ahırındaki deve bakıcılarına verilen ad.

şütürek, -ği [Far. şütür > şütür-ek شترك] *{OsT} is.* **1.** Küçük deve. **2.** Çocukları eğlendirmek ve güldürmek için deve taklidi yapan, deve kılığına giren kimse. **3.** Dalga.

şütürî, [Far. şütür > şütürī شترى] *(şütüri:) {OsT} is.* Deve gibi kinci olma; kincilik.

şü'un, [Ar. şe'n > şü'ūn شئون] *(şuu:n) {OsT} is.* **1.** Olaylar; hadiseler; işler. **2.** Aktüalite.

şü'unat, [Ar. şü'ūn >şü'ūnāt شئونات] *(şüu:na:t) {OsT} is.* Olaylar; hadiseler.

şüyu, -u'u [Ar. şüyūᶜ شيوع] *(şüyu:) {OsT} is.* **1.** Herkes tarafından bilinir olma; yayılma; herkesçe duyulma. **2.** *huk.* Payları ayrılmamış mal; hisseli. **3.** Mülkiyet ortaklığı. 🗗 **şüyu bulmak,** *{OsT} Duyulmak; yayılmak.*|| **şüyū'-ı aslî,** *{OsT} Sözleşme yapıldığı anda var olan şüyu.*|| **şüyū'-ı tārî,** *{OsT} Sözleşme yapıldığı anda bulunmayan, sonradan ortaya çıkan şüyu.*

şüyuh, [Ar. şeyh > şüyūh شيوه] *(şüyu:h) {OsT} is.* **1.** Şeyhler. **2.** Yaşlılar. **3.** Bir meslekte eski olanlar; ustalaşmış olanlar.

şüyük, -ğü [Slav. s'rotka] *{ağız} is.* Peynir suyu. [DS]

şüyüt, [? şüyüt] *{ağız} is.* Tarak otu. [DS]

şüzur, [Ar. şezre *(altın parçası)* > şüẕūr شذور] *(şüzu:r) {OsT} is.* **1.** Cevherden ayrıştırılan altın parçaları. **2.** Takı ve süs olarak kullanılan altın ve inci parçaları.

şüzuz, [Ar. şüẕūẕ شذوذ] *(şüzu:z) {OsT} is.* Kural dışı kalma; kural dışı olma.

şüzuzen, [Ar. şüẕūẕ > şüẕūẕen شذوذاً] *(şüzu:zen) {OsT} zf.* Kural dışı olarak; kurala uymadan.

şvester, [Alm. schwester] *(şˈvistır) is.* **1.** Kız kardeş **2.** Hemşire.

ÖTÜKEN
TÜRKÇE
SÖZLÜK

t

t, [t / T] *(té)* Latin asıllı Türk alfabesinin yirmi dördüncü harfi olup tonsuz (sert), patlamalı (süreksiz / kapantılı) bir diş ünsüzüdür. Arap asıllı eski Türk alfabesinde *'te/ta'* (ت) ve *'tı'* (ط) harflerini karşılar. 🗗 **T borusu,** *Bir ana boruya dik kol ayırmak için kullanılan* T *biçimindeki boru bağlantı elemanı.*|| **T cetveli,** *Koşut doğrular çizmekte kullanılan, görünüşü* T*'ye benzeyen bir tür cetvel.*|| **T demiri,** *Kesiti* T *biçiminde olan inşaat vb. demiri.*

-t-, [-it- / -ıt- / -ut- / -üt-] *yap. e.* Fiilden fiil türeten ek. Geçişsiz fiillere geçişlilik kavramı ekleyerek, geçişli fiillerin de geçişlilik derecelerini arttırarak yeni fiiller türetir. *{eT} (aynı)* [ETY] *uyutmak, yürütmek, donatmak, yönetmek, tanıtmak, yedirtmek, durdurtmak, ışıldatmak, kımıldatmak, yazdırtmak, çarpıtmak.*

-t, [-it / -ıt / -ut / -üt] *yap. e.* **1.** Fiilden isim türeten ek. Kelimeye mekân kavramı katarak isim yapar: *anıt, konut, geçit.* **2.** Kelimeye fiilin kökünün belirttiği eylemle ilgili olarak yapılmış, ortaya konulmuş nesne veya ürün kavramı katarak isimler yapar: *çekit, yanıt, dikit, kesit, yazıt.* **3.** Fiilin kökünün belirttiği eylemin tamamlanmasıyla ortaya çıkan sonuç kavramı katarak isimler türetir: *öğüt, umut.* **4.** Fiilin kökünün belirttiği eyleme bağlı olarak ortaya çıkarılan yiyecek kavramı katarak isimler yapar: *yoğurt, kurut, kavut, içit.* **5.** Fiilin kökünün belirttiği eylemi yapmaya yarayan araç ve gereç kavramı katarak isimler türetir: *taşıt, binit, giyit, yakıt.* **6.** İsimlere küçültme kavramı katarak isimler türetir: *gölet, özet.*

-t, [-it / -ıt / -ut / -üt] *yap. e.* İsimden sıfat türeten ek. İsmin belirttiği nitelik veya durumun bulunduğunu belirten kavram katarak sıfatlar yapar: *eşit, karşıt, yaşıt.*

-t, [-t] *{eT} çek. e.* Çokluk eki. [ETY] *sıgı-t (yas)*

t, [Fr. tonne] *(té) fiz.* Bin kilograma eşit ağırlık ölçüsü birimi olan ton'un kısaltması.

t, [Fr. tritium] *(té) kim.* Atom ağırlığı yaklaşık olarak 3 olan hidrojen izotopunun simgesi.

t, [İng. time] *(té) fiz.* Zaman kelimesinin kısaltması.

-ta, [-da /-de / -ta / -te] *{eT} çek. e.* Yer zarfları türeten ek. *bu-n-ta (burada), an-ta (orada)* [ETY]

Ta, [Fr. tantale] *is. kim.* Atom numarası 73, atom kütlesi 180,948 olan gümüş grisi renkli bir metal olan tantalin simgesi.

ta[1], [Ar. tā ت] *(ta:) {OsT} is.* Arap alfabesinde ve Arap asıllı Türk alfabesinde ince söylenen T (ت) harfinin adı. Ebcet hesabında 400 sayısının karşılığıdır. 🗗 **tā'-i fevkaniye,** *{OsT} İki noktalı te* (ة ،ـة) || **tā'-i gird,** *{OsT} Yuvarlak t* (ة)|| **tā'-i meftūha,** *{OsT} Üstün (e) okunan te* (ـة ،ة)|| **tā'-i müsennāt,** *{OsT} İki noktalı te* (ـة ,ة)|| **tā'-i tavîl,** *{OsT} Uzun te.*

ta[2], [Ar. ṭā ط] *(ta:) {OsT} is.* Arap alfabesinde ve Arap asıllı Türk alfabesinde kalın söylenen T (ط) harfinin bir diğer adı, aslı *'tı'*dır. Ebcet hesabında 9 sayısının karşılığıdır. 🗗 **tā'-i mühmele,** *{OsT} Noktasız tı* (ط), *(Zı harfinden ayırmak için böyle söylenir).*

ta[3], [Far. tā تا] *(ta:) {OsT} {eAT} e.* **1.** Aynı cümle içinde *"dek, değin, kadar, beri"* edatları ile birlikte kullanıldığı zaman bir iş ve eylemin başlangıç ve bitiş yerlerindeki en uç noktayı ya da bunlar arasındaki uzaklığı belirtir. *Ta ezelden ta ebede kadar...* **2.** Cümlede abartmalı uzunluk ve sonsuzluk bildirir. **3.** Geride ya da geçmişte kalan en uzak noktayı belirler. **4.** *"En uç"* veya *"en son"* anlamı ile bir eylemi yakınlık-uzaklık bakımından sınırlar. **5.** Kadar; dek; değin. **6.** Tamam, tamamen; tastamam. **7.** *{OsT}* Tıpkı. **8.** *{eAT}* İçin; diye. **9.** *{eAT}* ...ıncaya kadar; ...na kadar; nihayet. **10.** *{OsT}* Ne zaman ki; vaktaki; ta ki. **11.** *{eAT}* Ki. 🗗 **tā be ebed,** *{OsT} Sonsuza kadar; ebediyen.*|| **tā be key,** *{OsT} Ne vakte kadar.*|| **tā be sabāh,** *{OsT} Sabaha kadar.*|| **tā be seher,** *{OsT} Sabaha kadar.*|| **ta ki,** *(ta uzun söylenir) 1. {eAT} İçin; diye. 2. {OsT} Sonunda; yeter ki.*

ta^{4}, [Far. tā تا] *(ta:) {OsT} is.* **1.** Kat; büklüm. **2.** Tek olan kimse veya nesne. **3.** Bir tek kitap yaprağı. **4.** Bir müzik aletinin teli. **5.** Bir şeyin eşiti. ❐ **ta kendisi,** *(ta kısa söylenir) O kimse tamamen kendisi; işte o.*

ta^{5}, [ta / te / tā] *{ağız} ünl.* **1.** İşte. **2.** *zf* Daha; şimdi. [DS]

ta^{6}, [ta] *{ağız} e.* Doğrulama, gerçekleme, kuvvetlendirme bildirir. *Ta, öyle güzel ki!* [DS]

ta^{7}, [ta / tağ] *{ağız} is.* **1.** Pencere. **2.** İç çamaşırı dolabı. [DS]

ta'ab, [Ar. taʿab تعب] *{OsT} is.* **1.** Yorgunluk. **2.** Sıkıntı; eziyet; zahmet. **3.** *tıp.* Sinir zayıflığından dolayı vücudun çeşitli yerlerinde duyulan ağrı. ❐ **ta'ab-āver,** *{OsT} Yorgunluk veren.*|| **ta'ab-ı zihnî,** *{OsT} psikol. Zihin yorgunluğu.*|| **ta'abü'l-ayn,** *{OsT} tıp. Gözün yorulmasından ileri gelen görme zorluğu.*

ta'abbuz, [Ar. ʿabaża > taʿabbuż تعبض] *{OsT} is.* El ile cinsel doyuma ulaşma.

ta'abbüd, [Ar. ʿabd > taʿabbüd تعبد] *{OsT} is.* İbadet etme; tapınma; kulluk etme. ❐ **taabbüd etmek,** *{OsT} İbadet etmek; tapınmak.*

ta'abbüdat, [Ar. taʿabbüdāt تعبدات] *(taabbüda:t) {OsT} is.* Tapınmalar; ibadet etmeler.

ta'abbüs, [Ar. ʿabs̱ *(surat asma)* > taʿabbüs̱ تعبث] *{OsT} is.* Asık suratlı olma; somurtma.

ta'abbüsat, [Ar. ʿabs̱ *(surat asma)* > taʿabbüs̱āt تعبثات] *(taabbüsa:t) {OsT} is.* Surat asmalar.

ta'accüb, [Ar. ʿaceb > taʿaccüb تعجب] *{OsT} is.* → taaccüp.

ta'accübkünan, [Ar. taʿaccüb + Far. künān تعجبكنان] *(taaccübküna:n) {OsT} zf.* Şaşkın şaşkın; şaşarak; şaşkınlıkla.

ta'accül, [Ar. ʿacele > taʿaccül تعجل] *{OsT} is.* Acele etme; acelecilik.

ta'accülat, [Ar. taʿaccül > taʿaccülāt تعجلات] *{OsT} is.* Acelecilikler; acele etmeler.

ta'accün, [Ar. acn > taʿccün تعجن] *{OsT} is.* **1.** Macun gibi olma. **2.** Hamurlaşma; hamur hâline gelme.

ta'accüp, -bü [Ar. ʿaceb > taʿaccüb تعجب] *{OsT} is.* Şaşırma; şaşma; hayret etme. ❐ **taaccüp etmek,** *Şaşırmak; hayret etmek.*

ta'addi, [Ar. ʿadüvv > taʿaddī تعدى] *(taaddi:) {OsT} is.* **1.** Birinin hakkına saldırma; saldırı; tecavüz. **2.** Haksızlık; adaletsizlik; zulüm. **3.** Bir yerden bir yere geçme. **4.** *isl.* Şeriatça belirlenmiş olan sınırları aşma; tecavüz. **5.** *huk.* Vedia sözleşmesinde emanet alanın, kira sözleşmesinde ise kiracının mal sahibinin izin vermediği bir şeyi yapması. **6.** *dbl.* Fiilde geçişlilik.

ta'addiyat, [Ar. taʿaddī > taʿaddiyāt تعديات] *(taaddiya:t) is.* Adaletsizlikler; zulümler; saldırılar; tecavüzler.

ta'addüd, [Ar. ʿaded > taʿaddüd تعدد] *{OsT} is.* → taaddüt. ❐ **ta'addüd-i basar,** *{OsT} Bir şeyi olduğundan fazla görme.*|| **ta'addüd-i ezvāc,** *{OsT} Bir kadının aynı zamanda birden çok erkekle evli olması.*|| **ta'addüd-i ilāh,** *{OsT} Çok tanrıcılık; çok tanrılılık.*|| **taaddüd-i zevcāt,** *{OsT} Bir erkeğin aynı zamanda birden çok kadınla evli olması.*

ta'addüt, -dü [Ar. ʿaded > taʿaddüd تعدد] *is.* Birden çoğalma; sayıca artma. ❐ **taaddüt etmek,** *{OsT} Çoğalmak; sayıca artmak.*

ta'affüf, [Ar. ʿiffet > taʿaffüf تعفف] *{OsT} is.* **1.** Ahlak dışı şeyleri yapmaktan çekinme; iffetli olma; temiz olma. **2.** İffetli görünmeye çalışma.

ta'affün, [Ar. ʿufūnet > taʿaffün تعفن] *{OsT} is.* Bozulma; çürüyüp kokma; kokuşma. ❐ **ta'affün etmek,** *{OsT} Kokuşmak; çürümek.*

ta'affünat, [Ar. taʿaffün > taʿaffünāt تعفنات] *(taaffüna:t) {OsT} is.* Kötü kokular.

ta'ahhüd, [Ar. ʿahd > taʿahhüd تعهد] *{OsT} is.* → taahhüt.

ta'ahhüdat, [Ar. taʿahhüd > taʿahhüdāt تعهدات] *(taahhüda:t) {OsT} is.* Yüklenilen işler; yapılacağına dair söz verilen şeyler.

ta'ahhüdname, [Ar. taʿahhüd + Far. -nāme تعهدنامه] *(taahhüdna:me) {OsT} is.* → taahhütname.

taahhüt, -dü [Ar. ʿahd > taʿahhüd تعهد] *is.* **1.** Bir şeyi yapacağına dair söz verme; bir işi üzerine alma; bir yükümlülüğü kabul etme; üstlenme. **2.** Bir şeyi yerine getirmek için resmî sözleşme yapma. **3.** Bazı posta maddelerinin yerine ulaşmalarını garanti etme. **4.** *huk.* Borç altına girme. **5.** Bütçede ödeneği olan bir hizmetin yapılmasını karar altına alan ve devleti borçlu duruma düşüren işlem. **6.** *tic. muhasebe. bank.* Üçüncü kişilere olan borçların tümü. ❐ **taahhüt etmek,** *1. Bir şeyi yapacağına dair söz vermek. 2. Üstüne almak; üstlenmek; yüklenmek.*|| **taahhüt işlemi,** *huk. Bir hakkı doğrudan etkilemeyen ancak bir borç doğuran hukukî işlem; borçlandırıcı işlem.*|| **taahhüt senedi,** *Sözleşme belgesi; kontrat.*

taahhütlü, [taahhüt-lü] *sf.* **1.** Taahhüt edilmiş olan. **2.** (Posta maddeleri için) alıcısına kaybolmadan ve sağlam olarak teslim edilmesi güvence altına alınmış olan; bağıtlı. **3.** *is. argo.* Sağlam, güvenilir tabanca. ❐ **taahhütlü gitmek,** *argo. Polis tarafından tutuklanıp götürülmek.*|| **taahhütlü mektup,**

Alıcısına, herhangi bir yanlışlık ve kaybolma gibi durumlar söz konusu olmaksızın özel olarak teslim edilen mektup.

taahhütname, [Ar. taʿahhüt + Far. -nāme تعهدنامه] *(taahhütna:me) {OsT} is.* Bir kimsenin bir işi yapmayı veya yerine getirmeyi üstüne aldığını belirten belge; yüklenme belgesi.

ta'akkud, [Ar. ʿaḳd > taʿaḳḳud تعقد] *{OsT} is.* **1.** Düğümleme; bağlama. **2.** Anlaşılmaz bir duruma gelme; karışma. **3.** Bir sözleşme yapma; anlaşma; mukavele; kontrat. ⮺ **ta'akkud-i em'ā,** *{OsT} Bağırsak düğümlenmesi.*|| **ta'akkud-i mafsal,** *{OsT} Bir eklemin hareketlerinin güçleşmesi; eklem kilitlenmesi.*

ta'akkul, [Ar. ʿaḳl > taʿaḳḳul تعقل] *{OsT} is.* **1.** Akıl erdirme; anlama; kavrama. **2.** Anımsama; hatırlama. **3.** Akıllanma.

ta'akkulat, [Ar. taʿaḳḳul > taʿaḳḳulāt تعقلات] *(taakkulâ:t) {OsT} is.* **1.** Akıl erdirmeler; anlamalar. **2.** Hatırlamalar. **3.** Akıllanmalar.

ta'akküs, [Ar. ʿaks > taʿakküs تعكس] *{OsT} is.* Yansıma; aksetme.

ta'al[1], [Ar. taḥl => tahıl > taal] *{ağız} is.* Ekin. [DS]

ta'al[2], [teğel > taal] *{ağız} is.* Seyrek dikiş; teyel. [DS]

ta'âlâ, [Ar. teʿālā تعالى] *(taa:lâ) {OsT} ünl.* Yüksek olsun!

ta'al-Allah, [Ar. teʿāl-Allāh تعالى الله] *(tea:l-alla:h) {OsT} ünl.* Allah yükseltsin.

ta'alî, [Ar. ʿulüvv > teʿālī تعالى] *(taa:li:) {OsT} is.* Yücelme; yükselme. ⮺ **taâlî-perver,** *{OsT} Yükselmeyi seven; yükselmeyi isteyen.*

ta'alli, [Ar. ʿulüvv > taʿalli تعلى] *{OsT} is.* **1.** Yükselme; yüksek olma. **2.** Yükseklik; büyüklük.

ta'alliyat, [Ar. taʿalli > taʿalliyāt تعليات] *(taalliya:t) {OsT} is.* Yükselmeler.

ta'alluk, [Ar. ʿalaḳ > taʿalluḳ تعلق] *(taallûk) {OsT} is.* **1.** Asılı olma; asılma. **2.** İlgisi bulunma; ilgili olma; ilgi; ilişki; bağ; bağlantı; nispet. **3.** *tasvf.* Dünya ile olan bağ; dünya ilişkisi. ⮺ **taallûk dutmak,** *{eAT} İlgili olmak; nispet edilmek.*|| **taallûk etmek,** *İlgisi bulunmak; ilgili olmak; ilgilendirmek.*

ta'allukat, [Ar. taʿalluḳ > taʿalluḳāt تعلقات] *(taalluka:t) {OsT} is.* **1.** Bir şeyle veya biri ile bağlantısı olanlar; ilgililer. **2.** Yakınlar; akrabalar.

ta'allül, [Ar. ʿillet > taʿallül تعلل] *{OsT} is.* **1.** Bir işi yapmamak için bahane bulma; işten kaçmak için bahane uydurma. **2.** Kendini yalandan hasta gösterme. ⮺ **taallül etmek,** *{OsT} Bahane uydurmak.*

ta'allülat, [Ar. taʿallül > taʿallülāt تعللات] *(taallüla:t) {OsT} is.* İşten kaçınmalar.

ta'allüm, [Ar. ʿilm > taʿallüm تعلم] *{OsT} is.* Ders görerek bilgi edinme; öğrenme.

ta'allümat, [Ar. taʿallüm > taʿallümāt تعلمات] *(taallüma:t) {OsT} is.* Öğrenmeler; bilgi edinmeler.

ta'allün, [Ar. ʿalen > taʿallün تعلن] *{OsT} is.* Ortaya çıkma; açıklık kazanma; açığa çıkma; aleniyet kazanma.

taalti, [teğelti > taalti] *{ağız} is.* Eyerin altına konulan yumuşak keçe; teyelti. [DS]

ta'am, [Ar. ṭaʿām طعام] *(taa:m) {eT} {OsT} is.* Yemek; yiyecek; aş. [Bahşayiş] ⮺ **taam etmek,** *{OsT} Yemek yemek.*

ta'amhane, [Ar. ṭaʿam + Far. ḫāne طعامخانه] *(taamha:ne) {OsT} is.* Yemekhane.

ta'ami, [Ar. ʿamā > taʿāmī تعامى] *(taa:mi:) {OsT} is.* Görmezlenme; görmezden gelme.

ta'amiye, [Ar. ṭaʿām > ṭaʿāmiyye طعاميه] *(taa:miye) {OsT} is.* **1.** Yemeklik; yemek parası. **2.** İmparatorluk döneminde, hastahane, medrese, tekke vb. kurumların vakıflarında yoksullara, konuklara yedirilen yemek, verilen yiyecek maddesi ve geçim yardımı. **3.** Savaş ya da herhangi bir olağanüstü durumda askere dağıtılan yiyecek bedeli.

ta'ammi, [Ar. ʿamāʾ *(körlük)* > taʿammī تعمى] *(taammi:) {OsT} is.* **1.** Kör olma; körleşme. **2.** Kendini kör gibi gösterme.

ta'ammuk, -ku [Ar. ʿumḳ > taʿammuḳ تعمق] *{OsT} is.* **1.** Derinlik kazanma; derinleşme. **2.** Bir konuyu genişliğine inceleme, araştırma; o konuda derinleşme. ⮺ **taammuk etmek,** *{OsT} 1. Derinleşmek; derinlik kazanmak. 2. Bir konuyu geniş ve derin olarak incelemek, araştırmak; derinliğine inmek.*

ta'ammukat, [Ar. taʿammuḳ > taʿammuḳāt تعمقات] *(taammuka:t) {OsT} is.* **1.** Derinleşmeler; derinlik kazanmalar. **2.** (Konu için) derinliğine araştırmalar.

ta'ammüd, [Ar. ʿamd > taʿammüd تعمد] *{OsT} is.* → taammüt.

ta'ammüdat, [Ar. taʿammüdāt تعمدات] *(taammüda:t) {OsT} is.* Bilerek ve isteyerek yapılan işler.

ta'ammüden, [Ar. taʿammüd > taʿammüden تعمداً] *(taammü'den) {OsT} zf.* **1.** Önceden tasarlayarak; planlayarak; bile bile. **2.** *huk.* Bir suçu önceden planlayıp tasarlayarak; planlayarak; planlı biçimde; tasarlayarak.

ta'ammüdi, [Ar. taʿammüd > taʿammüdī / taʿammüdiyye تعمدى / تعمدية] *(taammüdi:) {OsT} sf.* Önceden tasarlayarak yapılan; planlayarak işlenen; bile bile yapılan.

ta'ammüm, [Ar. ʿamm > taʿammüm تعمم] *{OsT} is.*

Yaygınlık kazanma; yaygınlaşma; genelleşme. ⊟ **taammüm etmek,** *{OsT} Yaygınlık kazanmak; yaygınlaşmak; genelleşmek.*

taammüt, -dü [Ar. ʿamd > taʿammüd تعمد] *{OsT} is.* **1.** Bir işi veya suç sayılan bir eylemi önceden tasarlayarak ve bilerek yapma; bilinçli hareket. **2.** *huk.* İşlenecek bir suçun önceden soğukkanlılıkla planlanması.

ta'an[1], [Ar. ṭaʿn *(sövme, çekiştirme)* > ṭaʿān / ṭaʿāne طعان / طعانه] *(taa:n) {OsT} sf.* **1.** Çok küfür eden; çok söven. **2.** *is. huk.* Tanıklığın geçersizlik nedeni; tanıklığı geçersiz kılan neden; tanıklığa engel neden. ⊟ **ta'an etmek,** *{OsT} Tanıklığına engel nedenleri ileri sürmek.*|| **ta'an-i şuhut,** *{OsT} Aleyhinde tanıklık edilen kişinin, tanığın tanıklığına engel bir durumunun bulunduğunu ileri sürmesi.*

ta'an[2], [Ar. taʿn => taan] *{ağız} ünl.* Kınama bildirir; "ne ayıp!" [DS]

taan, [Ar. ṭaḥn => tahin / tahan > taan] *{ağız} is.* Tahin. [DS]

ta'anni, [Ar. ʿanā > taʿannī تعنى] *(taanni:) {OsT} is.* **1.** Çabalama; gayret etme; zahmet çekme. **2.** Birinin başına dert açma; onu belaya sürükleme. **3.** Istırap verici dert; tasa; endişe.

ta'annüd, [Ar. ʿinād > taʿannüd تعند] *{OsT} is.* Ayak direme; inat etme; direnme; direnim. ⊟ **taannüd etmek,** *{OsT} İnatlaşmak; direnmek.*

ta'annüf, [Ar. ʿunf > taʿannüf تعنف] *{OsT} is.* Çok fazla azarlama; paylama.

ta'annüt, [Ar. ʿanet *(zor durumda kalma)* > taʿannüt تعنت] *{OsT} is.* **1.** Başkalarının hatasını bulmaya çalışma. **2.** Eziyet etme; zahmet çektirme.

ta'anuk, [Ar. ʿunḳ > taʿānuḳ تعانق] *(taa:nuk) {OsT} is.* Birinin boynuna sarılma.

taar, [tağar > taar] *{ağız} is.* **1.** Ağzı geniş, dibi dar toprak küp. **2.** Küçük tandır. **3.** Toprak mangal. **4.** Oturak. [DS]

ta'aric, [Ar. taʿrīc > taʿārīc تعاريج] *(taa:ri:c) {OsT} is.* → tearic.

ta'arri, [Ar. ʿuryān > taʿarrī تعرى] *(taarri:) {OsT} is.* **1.** Çıplaklaşma; soyunma; çıplak hâle gelme. **2.** Bir şeyden, bir işten uzak durma; onu yüklenmeme.

ta'arrub, [Ar. ʿarab > taʿarrub تعرب] *{OsT} is.* **1.** Arap yaşam tarzını, kültürünü, giyimini kuşamını benimseme; Araplaşma. **2.** *dbl.* Bir kelimenin Arapça dil bilgisi kurallarına uydurulması; Arapçalaştırma.

ta'arruk, [Ar. ʿaraḳ > taʿarruḳ تعرق] *{OsT} is.* Ter çıkarma; terleme. ⊟ **ta'arruk-ı dem,** *{OsT} Cilt gözeneklerinden ter yerine kan çıkması.*

ta'arrus, [Ar. ʿaras *(hayranlık)* >taʿarrüs تعرس] *{OsT} is.* → taarrüs.

ta'arruz, [Ar ʿırż > taʿarruż تعرض] *{OsT} is.* **1.** Sataşma; takılma; saldırı. **2.** Askerî saldırı harekâtı; hücum. **3.** *mecaz.* Rakibi geriletmek amacıyla yapılan ileri harekât. ⊟ **taarruza geçmek,** *Hücum etmek; saldırmak.*|| **taarruz etmek,** *1. Saldırmak. 2. Sataşmak; takılmak.*

ta'arruzat, [Ar. taʿarruż > taʿarrużāt تعرضات] *(taarruza:t) {OsT} is.* **1.** Sataşmalar; takılmalar. **2.** Saldırılar; hücum etmeler.

ta'arruzi, [Ar. taʿarruż > taʿarrużī / taʿarrużiyye تعرضى / تعرضيه] *(taarruzi:) {OsT} sf.* Saldırı ile ilgili; saldırıya ilişkin.

ta'arrüb, [Ar. ʿarab > taʿarrub تعرب] *{OsT} is.* → taarrub.

ta'arrüs, [Ar. ʿaras *(hayranlık)*> taʿarrüs تعرس] *{OsT} is.* Kocanın eşine sevgi göstermesi.

ta'aruz, [Ar. ʿarāż > taʿāruż تعارض] *{OsT} is.* → teāruz.

ta'aruzat, [Ar. ʿarāż > taʿārużāt تعارضات] *{OsT} is.* → teāruzat.

ta'arüf, [Ar. ʿirfān > teʿārüf تعارف] *(taa:rüf) {OsT} is.* **1.** Bir şeyin herkesçe bilinmesi. **2.** Tanıma; tanışma. **3.** Biliyormuş gibi davranma.

ta'arüfat, [Ar. teʿarüf > teʿārüfāt تعرفات] *(taa:rüfa:t) {OsT} is.* Herkesçe bilinmeler.

ta'assi, [Ar. ʿiṣyān > taʿāṣṣī تعصى] *{OsT} is.* **1.** İsyan etme; ayaklanma. **2.** Boyun eğmeme.

ta'assub, [Ar. ʿaṣab > taʿaṣṣub تعصب] *{OsT} is.* → taassup. ⊟ **taassub-kâr,** *{OsT}* →taassubkâr.|| **taassub-ı bârid,** *{OsT} Çirkin taassup.*

ta'assubkâr, [Ar. taʿaṣṣub + Far. -kār تعصبكار] *{OsT} is.* Tutucu; fanatik; bağnaz.

ta'assubkârane, [Ar. taʿaṣṣub + Far. -kārāne تعصبكارانه] *{OsT} is.* Bağnazlıkla; taassup göstererek.

ta'assubkârî, [Ar. taʿaṣṣub + Far. -kārī تعصبكارى] *{OsT} is.* Bağnazlık.

taassup, -bu [Ar. ʿaṣab > taʿaṣṣub تعصب] *{OsT} is.* **1.** Bir görüş, düşünce, inanç ve siyasi partiye körü körüne bağlanma ve başkalarını tümüyle yadsıma; bağnazlık; fanatizm. **2.** Birine veya bir düşünceye taraftarlık etme; ondan yana olma; partizanlık. **3.** Kendi din ve milletini aşırı yücelterek diğer din ve milletten olanlara düşmanlık etme; aşiretçilik.

ta'assüf, [Ar. ʿasf > taʿassüf تعسف] *{OsT} is.* **1.** Eziyet etme; zahmet verme; zulmetme. **2.** Doğru yoldan sapma.

ta'assüfat, [Ar. taʿassüf > taʿassüfāt تعسّفات] *(taassüfa:t) {OsT} is.* **1.** Zulmetmeler; eziyet etmeler. **2.** Doğru yoldan sapmalar.

ta'assür, [Ar. ʿusr > taʿassür تعسّر] *{OsT} is.* Güçleşme; güç hâle gelme; güç ve çetin olma.

ta'aşşi, [Ar. ʿaşy > taʿaşşī تعشّی] *(taaşşi:) {OsT} is.* Akşam yemeği yeme.

ta'aşşuk, [Ar. ʿışḳ > taʿaşşuḳ تعشّق] *{OsT} is.* Âşık olma; gönül verme. 🗗 **ta'aşşuk etmek,** *{OsT} Âşık olmak.*

ta'at[1], [Ar. ṭāʿat > ṭāʿāt طاعات] *(ta:a:t) {OsT} is.* Allah'ın buyruklarına uymalar; ibadetler.

ta'at[2], [Ar. ṭāʿat طاعت] *(ta:at) {OsT} is.* **1.** Allah'ın buyruklarına uyma; Allah'a itaat etme; ibadet etme. **2.** Boyun eğme; itaat. 🗗 **tā'atdan çıkıcı,** *{eAT} Allah'ın buyruklarına uymayan; fâsık; günahkâr.*|| **tā'atdan çıkmak,** *{eAT} Allah'ın buyruğundan çıkmak; dinî emirlere uymamak.*|| **tā'at eylemek,** *{eAT} İbadet etmek.*|| **tā'at-güzin,** *{OsT} İbadet etmek isteyen.*|| **tā'at üzere durıcı,** *{eAT} İbadetle uğraşan.*

ta'atdar, [Ar. ṭāʿat + Far. -dār طاعتدار] *(ta:atda:r) {OsT} sf.* Dindar.

ta'atdari, [Ar. ṭāʿat + Far. -dārī طاعتداری] *(ta:atda:ri:) {OsT} is.* Allah'ın buyruklarına bağlı kalma; dindarlık.

ta'atgâh, [Ar. ṭāʿat + Far. -gāh طاعتگاه] *(ta:atgâ:h) {OsT} is.* İbadet yeri; tapınak.

ta'attuf, [Ar. ʿaṭf > taʿaṭṭuf تعطّف] *{OsT} is.* Şefkat ve merhamet gösterme; acıma. 🗗 **ta'attuf etmek,** *{OsT} Acımak; merhamet etmek.*

ta'attufat, [Ar. taʿatṭṭuf > taʿaṭṭufāt تعطّفات] *(taattufa:t) {OsT} is.* Merhamet etmeler; acımalar.

ta'attul, [Ar. ʿaṭl > taʿaṭṭul تعطّل] *{OsT} is.* **1.** İşsiz kalma. **2.** Boş kalma; pasif kalma.

ta'attur, [Ar. ʿıṭr > taʿaṭṭur تعطّر] *{OsT} is.* **1.** Güzel kokma. **2.** Güzel koku sürünme.

ta'attus, [Ar. ʿaṭse > taʿaṭṭus تعطّس] *{OsT} is.* Aksırma; hapşırma.

ta'attuş, [Ar. ʿaṭş >taʿaṭṭuş تعطّش] *{OsT} is.* **1.** Susama. **2.** Kendini çok susamış gibi gösterme. **3.** Kendini çok istekli gösterme.

ta'avvuk, -ğu [Ar. avḳ > taʿavvuḳ تعوّق] *{OsT} is.* Oyalanma; geç kalma; gecikme.

ta'avvuz, [Ar. ʿivāż > taʿavvuż تعوّض] *{OsT} is.* **1.** Bir şeye karşılık olarak başka bir şeyi alma; bedel alma. **2.** Bedel olarak alınma. 🗗 **taavvuz-ı tamas,** *{OsT} Kadınların âdet görmesi.*

ta'avvüc, [Ar. ʿivec>taʿavvüc تعوّج] *{OsT} is.* Eğrilme; eğrilik.

ta'avvücat, [Ar. taʿavvüc > taʿavvücāt تعوّجات] *{OsT} is.* Eğrilmeler; eğrilikler.

ta'avvüd, [Ar. ʿādet > taʿavvüd تعوّد] *{OsT} is.* **1.** Âdet edinme; alışkanlık hâline gelme. **2.** Hasta ziyaretine gitme.

ta'avvüz, [Ar. ʿiyaẕ > taʿavvüẕ تعوّذ] *{OsT} is.* Allah'a sığınma; *"Euzü billah"* deme.

ta'ayyün, [Ar. ʿayn > taʿayyün تعيّن] *{OsT} is.* **1.** Ortaya çıkma; meydana çıkma; belirme. **2.** Diğerlerinden ayrılma; sınırları belli olma. **3.** İleri gelen kimseler arasına katılma; değer kazanma; saygınlık kazanma. **4.** *tasvf.* Varlık türlerinin ilk varlık olan Allah'ın özünden doğarak belirli varlıklar durumuna gelişi. 🗗 **ta'ayyün etmek,** *Belirmek; meydana çıkmak.*|| **ta'ayyün-i sānî,** *{OsT} huk. İhalede sözleşme yapılacak kişinin belirlenmesi.*

ta'ayyünat, [Ar. taʿayyün > taʿayyünāt تعيّنات] *(taayyüna:t) {OsT} is.* **1.** Meydana çıkmalar; belli olmalar. **2.** İleri gelenler arasına katılmalar; adam sayılmalar.

ta'ayyüş, [Ar. ʿayş > taʿayyüş تعيّش] *{OsT} is.* Yaşama; geçinme. 🗗 **ta'ayyüş etmek,** *{OsT} Yaşamak; geçinmek.*

ta'ayyüşgâh, [Ar. taʿayyüş + Far. -gāh تعيّشگاه] *(taayyüşgâ:h) {OsT} is.* Yaşama, geçinme yeri.

ta'azum, [Ar. ʿaẓāmet > taʿāẓum تعاظم] *{OsT} is.* Gözünde büyüme; olduğundan büyük görünme.

ta'azzi, [Ar. ʿużv > taʿażżī تعضّی] *{OsT} is.* Organları ortaya çıkma; organlılaşma.

ta'azzum[1], [Ar. ʿaẓāmet > taʿāẓẓum تعظّم] *{OsT} is.* Büyüklük satma; kibirlenme.

ta'azzum[2], [Ar. ʿaẓm > taʿāẓẓum تعظّم] *{OsT} is.* Kemikleşme.

ta'azzumat, [Ar. taʿāẓum > taʿaẓẓumāt تعظّمات] *(taazzuma:t) {OsT} is.* Kemikleşmeler.

ta'azzuv, [Ar. ʿużv => taʿażżuv تعضّو] *{OsT} is.* Organlaşma. 🗗 **ta'azzuv etmek,** *{OsT} Organlaşmak.*

ta'azzüb, [Ar. ʿazeb > taʿazzüb تعزّب] *{OsT} is.* Bekâr kalma; evlenmeme.

ta'azzül, [Ar. ʿuzlet > taʿazzül تعزّل] *{OsT} is.* Bir şeyden uzak durma; çekinme.

ta'azzür, [Ar. ʿöẕr > taʿaẕẕür تعذّر] *{OsT} is.* **1.** Mazeret gösterme; özür bildirme. **2.** Güçleşme; imkânsız hâle gelme. 🗗 **ta'azzür-i hakîkî,** *{OsT} huk. Gerçek anlam.*|| **ta'azzür-i ma'nā,** *{OsT} huk. dbl. Bir kelimenin sözlük anlamı dışında kullanılmasın-*

dan doğan anlam değişikliği.|| **ta'azzür-i örfî,** *{OsT} huk. dbl. Bir sözün gerçek anlamının unutularak yan veya mecaz anlamları ile kullanılır olması.*|| **ta'azzür-i şer'î,** *{OsT} huk. Yasada, gerçek anlamın, olduğundan başka türlü yorumlanması.*

ta'azzüz, [Ar. ʿizzet > taʿazzüz تعزز] *{OsT} is.* **1.** İtibar kazanma; değer kazanma. **2.** Kendini üstün ve ulu olarak görme.

-tab, [Far. tābiden *(parlamak)*> -tāb تاب] *(ta:b) {OsT} son ek.* Farsça kelimelerden *"parlayan, aydınlatan"* anlamında birleşik sıfatlar yapan son ek.

t.a.b. [Yun. typhos **A.B**] *kısalt. Salmonella typhi* ve *salmonella paratyphi A ve B*'ye karşı bağışıklık sağlayan tifo aşısı.

tab[1], [tab / tap / tep / tıp / tip / top / tüp *(yans.)*] *is.* Patırtılı ve düzensiz adım atmayı, ayakla tepmeyi, elle itmeyi, tepinmeyi, basmayı, vurmayı çarpmayı anlatan kök. [Zülfikar] *tab-ır-da-mak, tab-ır-dı, tab-ış-tır-mak*

tab[2], [tāp / tāb [Clauson böyle okumuş]] *(ta:b) {eT} is.* Vücutta meydana gelen yara, yanık ve dövme izi.

tab[3], [Far. tāb تاب] *(ta:b) {OsT} is.* **1.** Güç; kuvvet. **2.** Sıcaklık; hararet. **3.** Büklüm; kıvrım. **4.** Işık; parıltı; aydınlık. **5.** Acı; sıkıntı; ıstırap; keder. **6.** Kızgınlık; öfke. **7.** Kılıcın keskinliği. **8.** Tazelik. ⊡ **tāb-āver,** *{OsT} Dayanan; dayanabilen.*|| **tab getirmek,** *{OsT} Dayanmak; tahammül etmek.*|| **tāb-ı çālāk,** *{OsT} Tez canlılık.*|| **tāb-ı gîsū,** *{OsT} saç büklümü.*|| **tāb-ı hurşit,** *{OsT} Güneşin sıcaklığı.*|| **tāb-ı zülf,** *Perçemin kıvrımı.*|| **tāb ü fer,** *{OsT} Işık ve parıltı.*|| **tāb ü tākat,** *{OsT} Güç; kuvvet; tahammül.*|| **tāb ü tüvān,** *{OsT} Güç; kuvvet; tahammül.*

tab[4], -b'ı [Ar. ṭabʿ طبع] *{OsT} is.* **1.** Mizaç; huy; karakter. **2.** Mühür, damga basma. **3.** Kitap, dergi vb. basma.

tab'a, [Ar. ṭabʿa طبعه] *{OsT} is.* (Kitap, dergi vb. için) bir defa basılma. ⊡ **tab'a-yı ūlā,** *{OsT} Birinci basılış; birinci baskı.*

taba[1], [tap-mak > tap-ā] *(tapa:) {eT} is.* **1.** Yan; taraf; cihet; yön. **2.** *e.* ....-e; ...-e doğru; ....-e yanma. *üyge taba (eve doğru)*

taba[2], [tap-mak > tap-a / taba] *{eT} is.* **1.** Başa kakma. **2.** Azarlama; tekdir. [Mühennâ]

taba[3], [Fr. tabac *(tütün)*] *is.* **1.** Kuru tütün rengi olan kırmızımsı kahverengi. **2.** *sf.* Bu renkte olan.

taba[4], [tap-a > taba] *{ağız} is.* Çocuğu olmayan kadın. [DS]

taba[5], [Ar. tevbe => taba] *{ağız} is.* Tövbe. [DS]

taba[6], [? taba] *{ağız} sf.* Eli sıkı; cimri. [DS]

taba'at, [Ar. ṭabʿa > ṭabāʿat طباعت] *(taba:at) {OsT} is.* Kitap basım işi; basımcılık.

tababet, [Ar. ṭıbb > ṭabābet طبابت] *(taba:bet) {OsT} is.* Tıp bilimi; doktorluk. ⊡ **tabābet-i rūhiye,** *{OsT} tıp. Ruh hekimliği.*

tabaç, [tap-mak > tap-aç / tab-aç] *{ağız} is.* Hizmetçi. [DS]

tabahat, [Ar. ṭabāḫat طباخت] *(taba:hat) {OsT} is.* Yemek pişirme sanatı; aşçılık.

tabak[1], -ğı [Ar. debbāġ => tabak] *is.* Derileri sepileyen kimse; sepici.

tabak[2], -ğı [Ar. ṭabaḳ طبق] *{OsT} is.* **1.** İçine yemek koymaya yarayan ortası çukur, kenarları yayvan tek kişilik kap. *{eT} (aynı)* [Bahşayiş] **2.** Tabağın içeriği. **3.** İnce kat; yaprak; tabaka. **4.** Tepsi; leğen. [Bahşayiş] **5.** *{ağız} folk.* Evlenecek gençlerin ailelerinin karşı tarafa gönderdiği armağan. [DS] **6.** *{ağız}* Gramofon.[DS] **7.** *sf.* Bir tabağın alabileceği miktarda olan. ⊡ **tabak gibi,** *1. Her tarafı açık; meydanda. 2. Gizlemeksizin; açık olarak. 3. (Yer için) dümdüz, engebesiz.*|| **tabak kâğıt,** *{ağız} İki yapraklı dosya kâğıdı.* [DS]|| **tabak örtüsi,** *{eT} Tabak üzerine konan kapak; tabak kapağı.* [Bahşayiş]|| **tabak sıyırmak,** *{ağız} Tabakta kalan yiyecek artığını ekmekle sonuna kadar yiyip bitirmek.* [DS]

tabak[3], -ğı [tabak طبق] *{OsT} is.* **1.** Sıcaklıktan ya da taşlık yerlerde yürümekten hayvanların ayağında oluşan yara. **2.** *{ağız}* Şap hastalığı. [DS] ⊡ **tabağa tutulmak,** *{ağız} (Hayvan için) şap hastalığına yakalanmak.* [DS]

tabak[4], -ğı [tabak] *{ağız} is.* Doğumdan sonra sütü gelmeyen kadın veya koyun, keçi. [DS]

tabak[5], -ğı [tabak] *{ağız} is.* Tahta tekne. [DS]

tabaka[1], [Ar. ṭabaḳa طبقه] *{OsT} is.* **1.** Birbiri üzerine yığılmış, sıralanmış ögelerden her biri; kat; katman. *{eT} (aynı)* [Bahşayiş] **2.** Bir yüzey üzerine kaplanmış, çekilmiş ya da kendi kendine oluşmuş hep aynı kalınlıktaki başka nesne; kat. **3.** Örten şey. **4.** Örterek koruyan şey. **5.** Boyutu belli kâğıt parçası. **6.** *mecaz.* Toplum içinde, makam, meslek, şöhret vb. bakımından ya da yaşam koşulları ve sosyal farklılıklar dolayısıyla oluşan topluluklardan her biri; kat. **7.** *{ağız}* Ahırların üzerine yapılan ikinci kat. [DS] ⊡ **tabaka-i hāricî-i edimme,** *{OsT} anat. Dış deri.*|| **tabaka-i karniye,** *{OsT} anat. 1. Derinin korun tabakası. 2. Saydam tabaka.*|| **tabaka-i kitābiye,** *{OsT} bot. Doğurgan doku.*|| **tabaka-i kuzāhiye,** *{OsT} anat. İris.*|| **tabaka-i mantāriye,** *{OsT} bot. Mantar tabakası.*|| **tabaka-i muhātiye,** *{OsT} biy. Mukoza.*|| **tabaka-i munzamme,** *{OsT} anat. Gözün sümüksel zarı.*|| **tabaka-i müvellide,** *{OsT} biy. Büyütken doku; kambiyum.*|| **tabaka-i müvellide-i fellîniye,** *{OsT} bot. Mantar doğuran.*|| **tabaka-i palisadiye,** *{OsT} bot. Palisat tabakası.*|| **tabaka-i sulbe,** *{OsT} biy. Sert tabaka.*|| **tabaka-i şebekiye,** *{OsT} biy. Ağ tabaka.*

tabaka[2], [Amer. yer. d. > İsp. tabaco / İt. tabacca] *(taba'ka) is.* Cepte taşınabilecek boyutlarda, içine tütün ya da sigara konulan küçük metal kutu.

tabakalama, [tabaka-la-ma] *is.* Tabakalamak eylemi.

tabakalamak, [tabaka-la-mak] *gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Tabaka durumuna getirmek.

tabakalanma, [tabaka-la-n-ma] *is.* **1.** Tabakalanmak eylemi. **2.** *yer b.* Tabakaların üst üste ya da yan yana dizilmesi.

tabakalanmak[1], [tabaka-la-n-mak] *edil. f. [-ır]* **1.** Tabakalar haline getirilmek; tabaka oluşması sağlanmak. **2.** *dönşl. f.* Tabakalaşmak; katmanlaşmak.

tabakalanmak[2], [tabaka-la-n-mak] *dönşl. f. [-ır]* (Tütün) tabaka sahibi olmak; tabaka satın almak; tabaka edinmek.

tabakalaşma, [tabaka-la-ş-ma] *is.* Tabakalaşmak eylemi.

tabakalaşmak, [tabaka-la-ş-mak] *dönşl. f. [-ır]* **1.** Tabaka hâline gelmek. **2.** Toplum içinde tabakalar oluşturmak.

tabakalı, [tabaka-lı] *sf.* **1.** Tütün tabakası bulunan; tabaka taşıyan. **2.** Tabakalardan oluşan; tabakalaşmış; katmanlı.

tabakasız, [tabaka-sız] *sf.* **1.** Tütün tabakası bulunmayan; tabaka taşımayan. **2.** Tabakalaşmamış olan; katmansız.

tabakat, [Ar. ṭabaḳa> ṭabaḳāt طبقات] *(tabaka:t) {OsT} is.* **1.** Tabakalar; katmanlar. **2.** Kitleler; sınıflar. **3.** Araplarla İranlılarda hükümdar ailelerinin tarihini, din bilginlerinin, mutasavvıfların, şairlerin yaşam öykülerini derleyen eser. ⧉ **tabakāt-ı nasirî,** *{OsT} Hükümdar ailesinin tarihi.*|| **tabakāt-ı fukaha,** *{OsT} Din bilginlerinin hayat hikâyeleri.*|| **tabakāt-ı sofiye,** *{OsT} Tasavvufçuların hayat hikâyeleri.*|| **tabakāt-ı şuarā,** *{OsT} Şairlerin hayat hikâyeleri.*|| **tabakātü'l-arz,** *{OsT} Yer bilimi.*|| **tabakātü's-semā,** *{OsT} Gök katları; atmosfer tabakaları.*

tabakçe, [Ar. ṭabaḳ + Far. -çe طبقچه] *{OsT} is.* Küçük tabak.

tabakçı, [tabak-çı] *is.* **1.** Tabak alıp satan kimse. **2.** Bir yemek salonunda tabak, çatal bıçak ve kaşıkları yıkamakla görevli bulaşıkçı.

tabakhane, [Ar. debbağ + Far. -ḫāne > ṭabaḳḫāne طبقخانه] *(tabakha:ne) {OsT} is.* Deri sepileme yeri. ⧉ **tabakhane iti gibi ürümek,** *{ağız} Çok konuşmak.*|| **tabakhaneye bok yetiştirmek,** *kaba. Çok acele etmek; bir işi yaparken aceleci davranmak.*

tabaklama, [tabak-la-ma] *is.* Tabaklamak eylemi; sepileme.

tabaklamak, [tabak-la-mak] *gçl. f. [-r] [-l(ı-yor]* Hayvan postlarını kullanılabilecek duruma getirmek için çeşitli kimyasal maddelerle işleme tabi tutmak; terbiye etmek; sepilemek.

tabaklanma, [tabak-la-n-ma] *is.* Tabaklanmak eylemi.

tabaklanmak[1], [tabak-la-n-mak] *edil. f. [-ır]* (Deri için) tabaklama eylemine uğramak; tabaklama işlemi gerçekleştirilmek; sepilenmek; terbiye edilmek. *{OsT} (aynı)*

tabaklanmak[2], [tabak-la-n-mak] *gçsz. f. [-ır]* Tabak sahibi olmak; tabak edinmek; tabağı olmak.

tabaklık[1], **-ğı** [tabak-lık] *is.* Tabak konulacak yer.

tabaklık[2], **-ğı** [tabak-lık] *is.* Deri terbiye etme işi; tabak olma durumu; sepicilik.

tabaksı, [tabak-sı] *sf.* Tabağa benzeyen; tabak gibi.

tabalamak, [tap-ā-lā-mak] *(tapa:la:mak) {eT} gçl. f. [-r]* Kınamak; ayıplamak. [DLT] [Mühennâ]

taballamak, [tab-a-l-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Çifte atmak. [DS]

tab'an, [Ar. ṭabʿ > ṭabʿan طبعا] *(tab-'an) {OsT} zf.* **1.** Yaradılıştan. **2.** Yaradılış bakımından; huyca.

taban[1], [taban] *is.* **1.** Ayağın yere basan alt yüzü. *{eT} (aynı)* [DLT] [Bahşayiş] **2.** Ayakkabıların yere değen dayanıklı bölümü. **3.** Bir yapıda üzerinde dolaşılan, ayak basılan yüzey; zemin. **4.** Herhangi bir eşyanın alt yüzü. **5.** *{ağız}* Tekerlek çemberi. [DS] **6.** Büyük kitle hâlindeki yapı veya yapı ögesinin yere ya da bir başka kitlenin üzerine oturduğu yüzey; oturma yüzü; kaide. **7.** Bir şeyin daha aşağı inilemeyecek en alt kısmı; alt sınır. **8.** Yöneticilere karşıt olarak bir toplumu oluşturan ve yönetime katılmayan asıl kitle. **9.** *{OsT}* Binalarda çatının, üzerine dayandığı ağaç. [Bürhan-ı Katı'] **10.** *coğ.* Bir ırmağın en derin yeri. **11.** *mat.* Bir cismin ya da geometrik şeklin yüksekliğini bilmek için tepe noktasından dik inilen yüzey ya da kenar; kaide. **12.** *mat.* Bir üslü sayıda, üssü alınacak sayı. **13.** *fiz.* Bir transistorda, yayıcı ile otomatik anahtar arasında yer alan akım veya gerilim kontrolünü sağlayan katman. **14.** *dnz.* Dikey duran seren ya da yelken direğinin alt bölümü. **15.** Temel ilke; temel; baz; asıl. *{ağız} (aynı)* [DS] **16.** *bot. {eT}* Devetabanı, *(Plante du pied).* [DLT] [EUTS] **17.** *{eT}* Dağ geçidi. [EUTS] **18.** *{ağız}* Evlerin zemin katı. [DS] **19.** *{ağız}* Toprak zeminli ev. [DS] **20.** *{ağız}* Direkler üzerine oturtulmuş ambar veya odanın tabanına yerleştirilen kare kesitli ağaç kirişler. [DS] **21.** *{ağız}* Tarlanın çukur yeri. [DS] **22.** *{ağız}* Toprağı verimli tarla. [DS] **23.** *{ağız}* Tarlanın düz yeri. [DS] **24.** *{ağız}* Topuk. [DS] **25.** Eskiden kılıç ve bıçak yapımında kullanılan iyi cins demire verilen ad. **26.** *argo.* Cesaret. **27.** *sf.* En alt sınırda olan. ⧉ **tabana kayar vermek,** *{eAT} Tabana kuvvet kaçmak; olanca hızıyla uzaklaşmak.*|| **tabana kuvvet,** *Bir yere yaya gitmekten, yürüyerek gitmekten başka çare bulunmadığını belirtmek için kullanılır.*|| **tabana kuvvet kaçmak,** *Büyük bir hızla, sağa sola dikkat etmeksizin kaçmak.*|| **taban bant,** *iletş. İletim frekans ekseninin*

hepsini kullanan frekans bandı.|| **taban bant kanalı,** *iletş. Herhangi bir kipleme işlemine uğramamış ancak işaret enerjisinin alçak frekanslarda yoğunlaştığı kanal.*|| **taban bant modemi,** *bsy. Sayısal girdiyi, hiçbir kiplenime tabi tutmadan doğrudan kanala veren tipteki modem.*|| **taban bantta iletim,** *iletş. Taşıyıcı veya kiplenim kullanmayan iletim.*|| **taban basma,** *spor. Güreşçinin tabanıyla rakibinin ayağına basarak çenesinden ya da omuzlarından tutarak çevirmesi.*|| **taban berkitmek,** *{OsT} Ayak diremek; metanet göstermek.*|| **taban çalmak,** *{eAT} Taban tepmek.*|| **taban çizgisi,** *1. coğ. Akarsu yatakları veya vadiler boyunca en düşük noktaları birleştiren hayalî çizgi. 2. iletş. Elektronik darbeli sistemlerde darbenin tabanının oturduğu genlik değeri. 3. bsy. Belge işleme sırasında satırların üzerine oturduğu varsayılan çizgi.*|| **taban düzeyi,** *coğ. Bir akarsuyun aşındırma ile erişebileceği en alt seviye.*|| **taban fiyatı,** *Bir mala devletçe konulmuş olan en alt sınır fiyat.*|| **taban götürmek,** *{eAT} {OsT} Hızla uzaklaşmak; çekilip gitmek.*|| **taban halısı,** *1. Evin veya odanın tabanına serilen büyük halı. 2. argo. En büyük kâğıt para.*|| **tabanı genişlemek,** *{ağız} Ölmek.* [DS]|| **tabanı pek,** *{eAT} Azimli; sebatlı.*|| **tabanı yanmış it gibi dolaşmak,** *Bir yerde uzun süre durmaksızın gezmek; çok dolaşmak.*|| **taban inciri,** *{ağız} Kuru incir.* [DS]|| **taban kakmak,** *{OsT} Yaya yürümek.*|| **taban kaldırmak,** *{eAT} Süratle gitmek.*|| **taban lağımı,** *Maden ocaklarında eğimli bir cevher yatağında yatak doğrultusuna paralel olarak sürülen lağım.*|| **tabanları kaldırmak,** *Kaçmak; koşmak.*|| **tabanları patlatmak,** *Aşırı yürümek ya da çok ayakta durmaktan dolayı yorulmak; bitkin düşmek.*|| **tabanları yağlamak,** *1. Bir yere yürüyerek gitmeye hazırlanmak. 2. Hızla kaçmaya başlamak; çok hızlı biçimde koşmak.*|| **taban patlatmak,** *Uzun bir yol yürümüş olmak; yaya gitmekten başka çaresi olmamak; yürümek.*|| **taban suyu,** *biy. Yer çekimi etkisi ile topraktan sızan suların su geçirmez tabaka üzerinde birikmesi ile oluşan su havuzu.*|| **taban tabana zıt,** *Birbirine son derece aykırı; hiç benzer yanları bulunmayan; biri ötekine tamamıyla karşıt olan.*|| **taban tepmek,** *Uzun bir yol yürümüş olmak; yaya gitmekten başka çaresi olmamak; yürümek.*

taban[2], [tap *(düz)* > tap-an] *{OsT} {ağız} is.* Tarla sürgüsü; merdane; tapan. [DS] ⧉ **taban etmek,** *{ağız} Yağmurdan sonra, bellenmiş toprak üzerinde ağır merdane gezdirerek sertleşmiş toprağı parçalamak.* [DS]

taban[3], [Far. tābiden *(parlamak)* > tābān تابان] *(ta:ba:n) {OsT} sf.* Parlak; parıltılı.

tabanca, [Far. ṭamānçe] *(taba'nca) is.* **1.** Kısa namlulu ve tek elle kullanılabilen ateşli silah. **2.** Biçimi tabancaya benzeyen, kullanırken elle sıkılan, boya, ilaç vb. püskürtmekte kullanılan çeşitli araçlara verilen ad. **3.** Sert kayaları parçalamakta ve delmekte kullanılan sıkıştırılmış hava ile çalışan makine. **4.** Tokat; şamar. *{eAT} {OsT} (aynı)* ⧉ **tabanca boyası,** *Tabanca ile püskürtülerek yapılmış boya.*|| **tabanca cilası,** *Tabanca püskürtülerek yapılmış cila.*|| **tabanca çalmak,** *{eAT} Tokat atmak.*|| **tabanca urmak,** *{eAT} {OsT} Tokat atmak.*|| **tabancaya davranmak,** *Ateş etmek üzere tabancayı eline almaya kalkışmak.*|| **tabanca yimek,** *{eAT} {OsT} Tokatlanmak.*

tabancalamak, [tabanca-la-mak طبنجه لمق] *{OsT} gçl. f. [-r]* Tokatlamak.

tabancalaşmak, [tabanca-la-ş-mak طبنجه لشمق] *{OsT} işteş. f. [-ur]* Birbirine tokat atmak.

tabançe, [T. taban + Far. -çe > ṭabānçe طابانچه] *(taba:nçe) {OsT} is.* **1.** El ayası. **2.** Tokat.

tabanıyarık, -ğı [taban-ı+yar-ık] *sf. argo.* **1.** Korkak; ödlek. **2.** *is.* Güven vermeyen kimse.

tab'aniye, [Ar. ṭabʿan > ṭabʿāniyye طبعانيه] *(taba:niye) {OsT} is. fel.* Doğalcılık; natüralizm.

tabankeş, [T. taban + Far. –keş طابانكش] *{OsT} sf.* Yaya yürüyen; taban tepen.

tabanlamak[1], [taban-lā-mak طبنلمق] *(eT. tabanla:mak) gçl. f. [-r]* **1.** *{eT}* (Deve için) tepmek. [DLT] **2.** *{OsT}* Ayakla çiğnemek.

tabanlamak, [tapan-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ı)yor]* → tapanlamak. [DS]

tabanlanmak, [taban-la-n-mak طبنلنمق] *{OsT} edil. f. [-ur]* Çiğnenmek; tepelenmek.

tabanlı, [taban-lı] *sf.* **1.** Tabanı olan; taban sahibi olan; tabanı bulunan. **2.** (Belirtilen nitelik veya sayıda) tabanı bulunan.

tabanlığ, [taban-lıg] *{eT} sf.* **1.** Tabanlı. [DLT] **2.** *mecaz.* Sağlam; güçlü kuvvetli; enerjik; faal.

tabanlık, -ğı [taban-lık] *is.* **1.** Ayağın rahat etmesi için ayakkabı içine yerleştirilen keçe vb. parça. **2.** Demiryollarında rayların üzerine döşendiği enlemesine kalas, beton ya da demir kuşak; travers.

tabansıra[1], [taban+sıra] *{ağız} is.* Kıyıları yatık ve geniş bakır kap. [DS]

tabansıra[2], [taban+sıra] *{ağız} is.* İki dağ veya tepe arasındaki en çukur ve düz yol. [DS]

tabansız, [taban-sız] *sf.* **1.** Tabanı olmayan; tabanı bulunmayan. **2.** *mecaz.* Korkak; yüreksiz.

tabansızlık, -ğı [taban-sız-lık] *is.* **1.** Tabansız olma durumu. **2.** *mecaz.* Korkaklık; yüreksizlik.

tabansura, [taban+sura] *{ağız} is.* Derin, geniş bakır kap. [DS]

tabantı, [tabantı] *{ağız} is.* Büyük yaba. [DS]

tabanvay, [taban *(tramvaya benzetme yoluyla)* > taban+vay] *is.* Yaya; yürüme.

tabanyolu, [taban+yol-u] *{ağız} is.* Dar yol; keçi yolu; patika. [DS]

tabar, [tab-ar / taw-ar] *{eT} is.* **1.** Çiftlikteki hayvanlar; davar; mal. [ETY] [EUTS] **2.** Mal mülk; ticaret eşyası. [EUTS] [İKPÖy.] **3.** Çin kumaşı. [EUTS]

tabaru, [taba-rū] *{eT} zf.* -ya doğru; -ya karşı. [DLT]

tabasbus, [Ar. başbaṣa *(köpeğin kuyruk sallaması)* > tabaṣbuṣ تبصبص] *is.* Yaltaklanma; dalkavukluk etme. ⊡ **tabasbus etmek,** *Yaltaklanmak; dalkavukluk etmek.*|| **tabasbus-ı kelbāne,** *{OsT} Köpek gibi yaltaklanma.*

tabasbusat, [Ar. tabaṣbuṣ > tabaṣbuṣāt تبصبصات] *{OsT} is.* Yaltaklanmalar; aşağılanacak biçimde yalvarmalar.

tabasıra, [taban+sıra / tabasıra] *{ağız} is.* Kıyıları yatık ve geniş bakır kap. [DS]

tabastıra, [taban+sıra / tabastıra] *{ağız} is.* → tabasıra. [DS]

tabassur, [Ar. baṣar > tabaṣṣur تبصر] *{OsT} is.* **1.** Göz açıklığı. **2.** Dikkatle bakıp inceleme. **3.** Bir şeyin esasını kavrama. **4.** İleriyi görme.

tabaş, [tap-mak *(hizmet etmek)* > tap-aç / tabaş] *{ağız} is.* Hizmetçi. [DS]

tabaşir, [Sansk. tebashir *(bambu şekeri)* > Far. tebāşir تباشر] *(teba:şir) {OsT} is.* **1.** Şeker kamışından doğal olarak sızan şeker. **2.** Eskiden tıpta kullanılan, bambu düğümlerindeki silisli katı madde.

tabattun, [Ar. baṭn > tebaṭṭun تبطن] *{OsT} is.* → tebattun.

tabaver, [Far. tāb *(güç)* + -āver تاب آور] *(ta:ba:ver) {OsT} sf.* Güç yetiren; dayanıklı; mukavim. ⊡ **tabāver-i mukāvemet,** *{OsT} Karşı koyabilen: karşı koyma gücünü kendisinde bulan.*

tabayi, -i'ı [Ar. ṭabiʿat > ṭabāyiʿ طبايع] *(taba:yi:) is.* Yaradılışlar; huylar; karakterler; tabiatlar. ⊡ **tabāyi'-i ahālî-i ālem,** *{OsT} Dünya halkının yaradılışları, huyları.*|| **tabāyi'-i zî-rūh,** *{OsT} İnsanların yaradılışları; huyları.*

tabbah, [Ar. ṭabẖ *(pişirme)* > ṭabbāẖ طباخ] *(tabba:h) {OsT} is.* Eskiden, imarethane, hastahane, okul gibi yerlerde çalışan aşçılara verilen ad; pişirici.

tabbaha, [Ar. ṭabbāẖ => tabbaẖa] *{ağız} is.* Toprak tencere. [DS]

tabbahîn, [Ar. ṭabbāẖ > ṭabbāẖīn طباخين] *(tabba:hi:n) {OsT} is.* Pişiriciler; aşçılar. ⊡ **tabbāhîn-i hassa,** *{OsT} Saray aşçılarına verilen ad.*

tabbal, [Ar. ṭabl *(davul)* > ṭabbāl طبال] *(tabba:l) {OsT} is.* Mehterhanede davul çalanlara verilen ad; davulcu.

tabbula, [? tabbula] *is.* Bulgurdan yapılan bir tür yiyecek; kısır.

tabdade, [Far. tāb + dāden *(vermek)* > tābdāde تابداده] *(ta:bda:de) {OsT} sf.* **1.** Parlatılmış olan. **2.** Alevlendirilmiş. **3.** Isıtılmış

tabdar, [Far. tāb + dāştan *(sahip olmak)* > tābdār تابدار] *(ta:bda:şten; ta:bda:r) {OsT} sf.* **1.** Parlak; parıltılı. **2.** Sıcak; yakıcı. **3.** Büklümlü; bükülmüş. **4.** *mecaz.* Kederli; üzüntülü; huzursuz.

tabdih, [Far. tāb + Far. dāden *(vermek)* > -dih > tābdih تابده] *(ta:bdi:h) {OsT} sf.* **1.** Işık veren; parıldayan. **2.** Sıcaklık veren. **3.** Güç veren; kuvvetlendiren. **4.** Kıvıran; büklüm yapan. **5.** *is.* İplik bükücü.

ta-be, [Far. tā + be- تا به] *(ta:'be) {OsT} zf. "... -e kadar"* anlamıyla kelimelerin başına eklenen Farsça ön ek. ⊡ **tā-be-ebed,** *{OsT} Sonsuza kadar.*|| **tā-be ferdā,** *{OsT} Kıyamete kadar.*|| **tā-be-i tāb-dār,** *{OsT} (Cam, kâğıt vb. için) bir pencereyi örtecek kadar.*|| **tā-be-key,** *{OsT} Ne zamana kadar?*|| **tā-be-kıyāmet,** *{OsT} Kıyamete kadar.*|| **tā-be-mahşer,** *{OsT} Mahşere kadar.*|| **tā-be-sabāh,** *{OsT} Sabaha kadar.*

tabe[1]**,** [Far. tābe تابه] *(ta:be) {OsT} is.* **1.** Tava. **2.** Sac. **3.** Genişliği fazlaca olan düz tuğla. ⊡ **tābe-i zer,** *{OsT} 1. Altın tava. 2. mecaz. Güneş.*

tabe[2]**,** [Ar. ṭāyyib > ṭabe- طابه] *(ta:be) {OsT} ünl.* İyi ve temiz olsun! ⊡ **tābe serāh,** *{OsT} Toprağı iyi ve temiz olsun!*

tabel, [Ar. tābel / tābil تابل] *(ta:bel) {OsT} is.* Yemeklere konan bir tür bahar.

tabela, [İt. tabella *(masacık)*] *(tabe'lâ) is.* **1.** Üzerinde, resim, amblem, tanıtıcı yazı, işaret vb. bulunan sac, tahta gibi malzemeden yapılmış levha. **2.** Okul, hastahane vb. toplu yemek yenilen yerlerde günlük erzakın miktarını ve cinsini belirten çizelge. **3.** Hastahanelerde hastaya verilen yemek ve ilaçların yazıldığı kâğıt. **4.** Ticarethane ve iş yerlerinin kapılarının üstüne asılan, ticarethanenin ya da işyerinin türünü ve adını belirten levha. **5.** Kurumların binalarına asılan, adlarını ve bağlı bulundukları üst kuruluşu belirten levha.

tabelacı, [tabela-cı] *(tabe'lâcı) is.* Tabela yazan ve hazırlayan kimse.

tabelacılık, -ğı [tabela-cı-lık] *(tabe'lâcılık) is.* Tabelacının yaptığı iş veya mesleği.

tabellio, [İt. tabellio *(noter)*] *is.* Eski Roma'da sözleşmeleri kaleme almakla görevli hukukçu.

tabende, [Far. tābende تابنده] *(ta:bende) {OsT} sf.* Parlayan; ışık saçan. ⊡ **tābende-izār,** *{OsT} Parlak yanaklı.*

tabendegî, [Far. tābende-gī تابنده گی] *(ta:bendegi:) {OsT} is.* Parlaklık.

tabes, [Lat. tabes *(çürüme, kokuşma)* > Fr. tabes]

(ta'bes) *is. tıp.* **1.** Sırt bölgesindeki omurilik arka kordonlarında görülen frengi kökenli hastalık, *(Tabes dorsalis).* **2.** Sarsakça kımıldanış.

tabeserahü, [Ar. ṭayyib > ṭābe *(temiz olsun)* + ṡerāhü *(onun toprağı)* طاب ثراه] *{OsT} ünl.* Ölüler için edilen *"toprağı temiz olsun"* anlamında dua sözü.

tabesli, [tabes-li] *sf.* **1.** Tabesi olan. **2.** *is.* Tabesli kişi. ⊡ **tabesli ayak,** *Tabesin neden olduğu eklem hastalıklarından ileri gelen ayaktaki biçim bozukluğu.*

tabet, [Fr. tapette] *is.* Kadife dokumakta kullanılan tezgâhların parçalarından biri.

tabetme, [Ar. ṭabᶜ + T. et-me طبع ایتمه] *{OsT} is.* Tabetmek eylemi; basma; çoğaltma.

tabetmek, [Ar. ṭabᶜ + T. et-mek طبع ایتمك] *{OsT} gçl. f. [-(d)-er] [-(d)-i-yor]* (Yazı, kitap, resim vb. için) basmak; çoğaltmak.

Tabgaç, [*tav-mak > tav-ğaç > tab-gaç [Clauson]] *is.* **1.** Çin. [EUTS] **2.** Çinli. [EUTS] [ETY] **3.** Kuzey Çin. [Tekin]

tabgaçgı, [tabgaç-ġı] *{eT} sf.* Çin egemenliğindeki. [Tekin]

tabh, [Ar. ṭabḫ طبخ] *{OsT} is.* **1.** Pişirme. **2.** İlacı ateş üzerinde kaynatarak hazırlama.

tabhane[1], [Ar. ṭabᶜ + Far. -ḫāne طبعخانه] *(tabha:ne) {OsT} is.* Basımevi; matbaa. ⊡ **tabhāne-i āmire,** *{OsT} Devlet matbaası.*

tabhane[2], [Far. tāb *(güç, kuvvet)* -ḫāne تابخانه] *(ta:bha:ne) {OsT} is.* **1.** Kış mevsiminde soba, ocak vb. ile ısıtılmış oda; kış odası. **2.** Darüşşifaların yanında hastaların nekâhet dönemlerini geçirdikleri binalara verilen ad. **3.** Eskiden, aşhane, imaret ve camilerin yanında, taşradan gelmiş yolcuların, gezgincilerin konakladığı, yoksulların geceleri geçirdiği konuk evleri.

tabh-hane, [Ar. ṭabḫ + Far. ḫāne طبخخانه] *(tabhha:ne) {OsT} is.* **1.** Mutfak. **2.** Aşçı dükkânı; lokanta.

tabhi, [Ar. ṭabḫī طبخی] *(tabhi:) {OsT} sf.* Pişirme ile ilgili; kaynatmaya ait.

tabhiye, [Ar. ṭabḫī > ṭabḫiyye طبخیه] *(tabhi:) {OsT} is.* Pişiriciye ödenen ücret; pişirmelik.

tabı[1], [Ar. ṭabᶜ طبع] *{OsT} is.* **1.**Yaradılış; mizaç; huy; karakter. **2.** Şiir söyleme yeteneği. ⊡ **tab-ı āteşīn,** *{OsT} Hiddetli, ateşli mizaç.*|| **tab-ı şāirāne,** *{OsT} Şairce yaradılış.*

tabı[2], **-b'ı** [Ar. ṭabᶜ طبع] *{OsT} is.* **1.** Bası. **2.** Mühür basma; damga basma. **3.** Kitap, dergi gazete basma; yayımlama.

tabıç, [tab-ıç] *{ağız} is.* Boynuzsuz keçi. [DS]

tabığ, [tap-ıġ] *{eT} is.* Hizmet.

tabığçı, [tap-ıġ-çı] *{eT} is.* Hizmetçi; hademe. [EUTS]

tabığsak, [tap-ıġ-sak] *{eT} sf.* Tapman; hizmette kusur etmeyen; saymasını bilen. [EUTS]

tabıkı, [Ar. ṭabaḳa => tabıkı] *{ağız} is.* Tabaka. [DS]

tabılak, -ğı [tab *(yans.)* > tab-ı-la-k] *{ağız} is.* Ağaç ya da toprak tas. [DS]

tabılbaz, [Far. tabl *(davul)* -bāz] *(tabılba:z) is.* **1.** Davul çalan kimse; davulcu. **2.** Mehterde yer alan büyük boy nakkareye verilen ad.

tabılku, [tabıl-kū] *{eT} is.* Bir tür bitki. [EUTS]

tabılmak, [tab-ıl-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* Bulunmak. [DS]

tabın[1], [tab-ın] *{ağız} is.* Kez. [DS]

tabın[2], [Ar. ṭābūn] *{ağız} is.* Küçük ekmek fırını. [DS]

tabın[3], [tabın] *{ağız} is.* Cins. [DS]

tabınmak, [ta-mak > tap-ın-mak] *{eT} dönşl. f. [-ur]* Tapınmak. [EUTS]

tabındırıklamak, [tap-ın-dırık-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-(ı)-yor]* → tapındırıklamak. [DS]

tabışğan, [tabış-ġān / tawış-ġān] *(tavışga:n) is.* Tavşan. [ETY]

tabışmak, [tap-ış-mak > tab-ış-mak] *{ağız} işteş. f. [-ır]* Buluşmak. [DS]

tabıştırmak, [tab-ış-tır-mak] *{ağız} gçl. f. [-ır]* Vermek; eline tutuşturmak. [DS]

tabızmak, [tap-mak > tap-ız-mak / tap-uz-mak] *{eT} gsz. f. [-ur]* Bilmece söylemek; bilmece sormak. [DLT]

tābi[1], **-i'ı** [Ar. tebᶜ > tābiᶜ تابع] *(ta:bi:) {OsT} sf.* **1.** Bir topluluğun, bir yönetimin ya da kimsenin yönetimi, denetimi veya egemenliği altında bulunan; bağımlı. **2.** (Kişi için) kendisini başka birinin iradesine bırakmış olan; bağımlı. **3** (Eylem, olgu ve durum için) gerçekleşmesi başka bir şeyin sağlayacağı koşulu gerektiren; gerçekleşmesi onun koşulları ile sınırlanmış durumda olan; bağlı. **4.** *mat.* Fonksiyon. **5.** *isl.* Hz. Muhammed'in ashabından en az biri ile tanışmış görüşmüş ikinci kuşak Müslümanlara verilen ad; tabiîn; tabiun.⊡ **tābi'-i aslî,** *{OsT} İlkel fonksiyon; entegral.*|| **tābi'-i müsellesatî,** *{OsT} Trigonometrik fonksiyon.*|| **tābi olmak,** *1. Bir kimseye bağımlı olmak. 2. Bir şeye ya da kimseye bağlı olmak.*|| **tābi tutmak,** *Bağımlı kılmak.*|| **tābi' ve metbu,** *{OsT} Tâbi olan ve tâbi olunan.*

tābi[2], **-i'ı** [Ar. ṭabᶜ > ṭābiᶜ طابع] *(ta:bi:) {OsT} sf.* **1.** Kitap basan. **2.** Kitap bastıran. **3.** *is.* Basıcı; yayımlayan.

tabi[3], [Ar. ṭabīᶜat > ṭabīᶜī طبیعی => tabi] *(ta'bi) {OsT} zf.* Elbette; doğal olarak; işin gereği olarak; *(Fr. naturellement)*

tabiat, [Ar. ṭabᶜ > ṭabīᶜat طبیعت] *(tabi:at) {OsT} is.* **1.** İnsan emeğinin ürünü olmayan fakat çevremizde,

dünyamızda ve evrende var olan, kendine özgü yasalar çerçevesinde varlığını sürdüren, yenilenen canlı ve cansız her şey; evren; varlıkların tümü; doğa. **2.** Var olanların ve varlığın kökeninde bulunduğu düşünülen güçlerin bütünü; doğa. **3.** İnsan da dahil, canlıları kendine özgü kılan özellik ve niteliklerin tümü; doğa; yaradılış; yapı; huy; karakter. *{eT} (aynı)* [Bahşayiş] **4.** Bir varlığın yetkinlik ve temel niteliklerinin tümü. **5.** (Kent yaşamına karşıt olarak) insan tarafından henüz değişikliğe uğratılmamış kır, dağ, deniz vb. fizikî dünya; doğa. **6.** Doğal özellik. **7.** Bir kimsenin temel kişiliğini oluşturan davranış, eğilim vb. özelliklerin tümü; karakter; huy; yaradılış. **8.** Güzeli çirkinden ayırt edebilme yetisi; beğeni; zevk. **9.** Cinsel yaşam; cinsel çekim; cinsel içgüdü. **10.** Bir kimsenin büyük aptesini yapabilme kolaylığı veya güçlüğü. **11.** Bir şeyin gerektirdiği iç zorunluluk. ⌹ **tabî'at bağlanmak,** *{eT} Ani sancı ve kulunç ağrılarına tutulmak.* [Bahşayiş]|| **tabiat bilgisi,** *1. Okullarda doğa ile ilgili bilgilerin verildiği dersin adı. 2. Bu ders konularını içeren kitap.*|| **tabiat bilimleri,** *Biyoloji, fizik, kimya, gök bilimi gibi konusu doğa olan bilimlerin genel adı.*|| **tabiat edinmek,** *Bir şeyi alışkanlık haline getirmek; huy edinmek.*|| **tabîat-ı beşeriye,** *{OsT} İnsan doğası.*|| **tabiat kanunu,** *Doğa yasası.*

tabiatıyla, [Ar. ṭabīʿat + T. ile طبيعتيله] *(tabi:a'tıyla)* *zf.* **1.** Doğal biçimde; doğal olarak; elbette. **2.** Kendiliğinden.

tabiatlı, [tabiat-lı] *sf.* **1.** (Belirtilen nitelik ve özellikte) bir huya ve yaradılışa sahip olan; huylu. **2.** Herhangi bir yaradılış ve huyda olan; tabiat sahibi.

tabiatsız, [tabiat-sız] *sf.* **1.** (Kişi için) hırçın, aksi huylu; geçimsiz. **2.** Zevk ve incelikten yoksun; beğenisi gelişmemiş; kaba ve çirkin şeylerden rahatsız olmayan; zevksiz.

tabiatsızlık, -ğı [tabiat-sız-lık] *is.* **1.** Tabiatsız olma durumu. **2.** Huysuzluk; geçimsizlik; aksilik. **3.** Zevksizlik.

tabiatüstü, [Ar. ṭabīʿat + T. üst-ü] *is.* Doğa yasaları ile açıklanması mümkün olmayan; doğa yasalarına uymayan; doğaüstü; sürnatüral.

tabiatüstücülük, -ğü [Ar. ṭabīʿat + T. üst-ü-cü-lük] *is.* Doğa yasalarına uymayan durumlar dolayısıyla doğaüstü olayların ve gerçeklerin varlığına inanmak gerektiğini savunan öğreti; sürnatüralizm.

tabib, [Ar. ṭıbb > ṭabīb طبيب] *(tabi:b) {OsT} {eT} is.* → tabip. [Bahşayiş] ⌹ **tabîb-i adlî,** *{OsT} huk. Adalet hizmetinin gerektirdiği hekimlik görevini yürüten doktor; adlî tabip.*

tabiban, [Ar. ṭabīb > ṭabībān طبيبان] *(tabi:ba:n) {OsT} is.* Tabipler; hekimler; doktorlar.

tabih, [Ar. ṭabḫ *(pişirme)* > ṭābiḫ / ṭābiḫa طابخه / طابخ] *(ta:bih, h kalın söylenir) {OsT} sf.* **1.** Yemek pişiren. **2.** *tıp.* Yüksek ateş yapan. **3.** Öğle sıcağı.

tabi'î, [Ar. ṭabīʿat > ṭabīʿī طبيعى] *(tabi:i:) {OsT} sf.* → tabii. ⌹ **tabi'î intibâ,** *{OsT} yer b. Fiziksel iz.*

tabii, [Ar. ṭabīʿat > ṭabīʿī طبيعى] *(tabi:i:) sf.* **1.** Doğaya ait olan; doğada bulunan; doğada var olan; doğal. **2.** İnsan elinden çıkmamış, doğadan olduğu gibi alınmış olan; yapay olmayan; doğal. **3.** Dünyanın maddesel yapısına, coğrafî görünümüne uygun olan; doğal. **4.** Her zaman yapılagelen; beklenildiği gibi; olağan; alışılmış; *(Fr. naturellement).* **5.** İnsanın fiziksel ve biyolojik yapısına, organizmasının işlevlerine ilişkin olan; doğal; *(Fr. naturellement).* **6.** Olağan düzene, mantığa, sağduyuya uygun düşen; bir şeyin gerçek yapısına uygun düşen; doğal; *(Fr. naturellement).* **7.** Fiziksel ya da yapısal gerçekliği yansıtan; *(Fr. naturellement). saçların tabii rengi.* **8.** (Kişi için) içinden geldiği gibi davranan. **9.** (Davranış için) yapmacıklıktan uzak; çekingenlik eseri olmayan. **10.** (Anlatım için) gerçeklere uygun, doğru ve yalın. **11.** Katıksız; saf. **12.** *zf.* İşin gereği olarak; elbette; doğal olarak. ⌹ **tabii afetler,** *İnsandan kaynaklanmayan ve insan eli ile önlenmesi mümkün olmayan, doğal güçlerin yarattığı deprem, sel, yangın gibi büyük yıkımlar; doğal afetler.*|| **tabii hukuk,** *huk. İnsanın doğuştan sahip olduğu hakları ele alan hukuk dalı; doğal hukuk.*|| **tabii ıstıfâ,** *{OsT} biy. Doğal seçim.*|| **tabii ilimler,** *Doğa bilimleri.*

tabiileşme, [tabii-le-ş-me] *(tabi:i:leşme) is.* Tabiileşmek eylemi; doğallaşma.

tabiileşmek, [tabii-le-ş-mek] *(tabi:i:leşmek) dönşl. f. [-ir]* Doğal durumuna gelmek; tabii bir hâl almak.

tabiilik, -ği [tabii-lik] *(tabii:lik) is.* **1.** Doğal olma durumu; doğallık. **2.** Doğal olan şeyin taşıdığı nitelik; doğallık.

tabi'în, [Ar. tābiʿ > tābiʿīn تابعين] *(ta:bii:n) {OsT} is.* Hz. Muhammed'in ashabından en az birini görmüş ve konuşmuş olanlar.

tabi'iyat, [Ar. ṭabīʿiyye > ṭabīʿiyyāt طبيعيات] *(tabi:iyat) {OsT} is.* Tabiatla ilgili bilimler; doğa bilimleri.

tabi'iye, [Ar. ṭabīʿat>ṭabīʿiyye طبيعيه] *(tabi:iye) {OsT} is.* **1.** Tabiat bilgisi; doğa bilgisi; biyoloji. **2.** *fel.* Doğalcılık.

tabiiyeci, [tabiiye-ci] *is.* Tabiat bilgisi öğretmeni; biyoloji öğretmeni.

tabi'iyet, [Ar. tābiʿ > tabiʿiyyet طبيعيت] *(ta:biyet) {OsT} is.* **1.** Bir kimseye veya bir şeye bağlılık; bağımlı olma durumu. **2.** Bir devletin vatandaşlarından olma; uyrukluk; vatandaşlık. ⌹ **tabi'iyet-i aslîye,** *{OsT} Bir kimsenin doğumundan itibaren bulunduğu tabiiyet.*|| **tabi'iyet-i meksûbe,** *{OsT} Son-*

radan kazanılan uyrukluk.|| **tabi'iyet kalemi,** *{OsT} İmparatorluk döneminde, sınırlar içinde bulunan yabancıların kayıtlarının tutulduğu daire.*|| **tabi'iyet-i mütekâbile,** *{OsT} Karşılıklı dayanışma.*

tabiiyetli, [tâbiiyet-li] *(ta:biiyetli) sf.* **1.** Bir ülkenin vatandaşı olan; uyruğu belli olan. **2.** (Belirtilen ülke) uyruğundan olan.

tabiiyetsiz, [tâbiiyet-siz] *(ta:biiyetsiz) sf.* Herhangi bir ülke uyruğunda bulunmayan; uyruksuz; vatansız; haymatlos.

tabiiyetsizlik, -ği [tâbiiyet-siz-lik] *(ta:biiyetsizlik) is.* Herhangi bir ülke uyruğundan bulunmama durumu; uyruksuzluk; vatansızlık; haymatlosluk.

tabi'iyyun, [Ar. ṭabīʿiyye > ṭabīʿiyyūn طبيعيون] *(ta-bi:iyu:n) {OsT} is.* **1.** Doğa bilimleri ile uğraşanlar. **2.** Natüralistler.

tabil, [Ar. tābel / tābil تابل] *(ta:bil) {eT} {OsT} is.* → tabel. [Bahşayiş]

tabilik[1], **-ği** [tābiʿ > tābi-lik] *(ta:bi:lik) is.* Tabi olma durumu; bağlılık. ⊡ **tâbilik hezeyanı,** *psikol. Hastanın, kendi benliğini bütünüyle gizli kuvvetlerin ele geçirmiş olduğunu sanmasına yol açan akıl hastalığı.*

tabilik[2], **-ği** [ṭābiʿ > tābi-lik] *(ta:bi:lik) is.* Kitap basımcılığı; yayımcılık; basıcılık; editörlük.

tabip, -bi [Ar. ṭıbb > ṭabīb طبيب] *{OsT} is.* Hekim; doktor. ⊡ **tabipler birliği,** *Yasa gereğince bütün hekimlerin kayıtlı oldukları birlik.*|| **tabip odaları,** *Sınırları içinde en az hekim bulunan il merkezlerinde açılan ve hekimlerin kayıt olmak zorunda oldukları meslek kuruluşu.*

tabiplik, -ği [tabip-lik] *is.* Tabip olma durumu; hekim olmayı gerektiren meslek bilgisi ve mesleğini uygulama yetkisi; hekimlik; doktorluk.

ta'bir, [Ar. ʿubūr *(geçme, geçiş)* > taʿbīr تعبير] *(ta:-bi:r) {OsT} is.* → tabir.

tabir, [Ar. ʿubūr *(geçme, geçiş)* > taʿbīr تعبير] *(ta:-bi:ř) {OsT} is.* **1.** Anlatım; deyiş; ifade; anlatım tarzı; deyiş biçimi. **2.** Deyim. **3.** Terim. **4.** Düş yorma; yorumlama. **5.** *isl.* Bir dinî konu ya da sözceyi açıklama; yorumlama. ⊡ **tabir etmek,** *1. Adlandırmak; isim vermek. 2. Sözle anlatmak; demek. 3. Yorumlamak.*|| **tabiri caizse,** *Deyim yerinde ise; söylemek gerekirse; sözün özünü demek gerekirse.*

ta'birat, [Ar. taʿbīr > taʿbīrāt تعبيرات] *(ta:bi:ra:t) {OsT} is.* **1.** Tabirler; yorumlar. **2.** Terimler; deyimler.

ta'birname, [Ar. taʿbīr + Far. -nāme تعبيرنامه] *(ta:bi:r-na:me) {OsT} is.* Rüya yorumlarının yer aldığı kitap.

tabistan, [Far. tāb *(sıcaklık)* -istān تابستان] *(ta:bis-ta:n) {OsT} is.* Yaz mevsimi.

tabistani, [Far. tāb-istānī تابستانى] *(ta:bista:ni:) {OsT} sf.* Yazla ilgili; yaz mevsimine ait; yazlık.

tabiş, [Far. tābīden *(parlamak)* > tābiş تابش] *(ta:bi:ş) {OsT} is.* **1.** Parlayış; parıldayış. **2.** Işık. **3.** Bir şeyin alevlenmesi, parlaması sonucu ortaya çıkan sıcaklık.

tabişgeh, [Far. tābiş-geh تابشگه] *(ta:bi:şgeh) {OsT} is.* Parıltı yeri.

tabi'un, [Ar. tābiʿ > tābiʿūn تابعون] *(ta:biu:n) {OsT} is.* **1.** Tâbi olanlar. **2.** Hz. Muhammed'in ashabından en az birini görmüş ve konuşmuş olanlar.

ta'biye, [Ar. ṭaʿbiye طعبيه] *(ta:biye) {OsT} is.* **1.** Yerleştirme; hazırlama. **2.** *as.* Taktik. ⊡ **ta'biyetü'l-ceyş,** *{OsT} Taktik.*

tab'iye, [Ar. ṭabʿ > ṭabʿiyye طبعيه] *{OsT}is.* Baskı masrafı; basım ücreti.

tabiyeci, [tabiye-ci] *(ta:biyeci) is.* Taktik bilimi ile uğraşan kimse; stratejist.

ta'biyevi, [Ar. tābiyevī تابيوى] *(ta:biyevi:) {OsT} sf.* Askeri yerli yerine yerleştirme, hazırlama ile ilgili; stratejik.

tabkı, [tab-kı] *{ağız} is.* At kolanı. [DS]

tabi, [Ar. ṭabl طبل] *{OsT} is.* **1.** Davul. *{eT} (aynı)* [Bahşayiş] **2.** Kulak zarı. ⊡ **tabl-bāz,** *{OsT} Davulcu.*|| **tabl-ı bebdî,** *{OsT} Mısır davulu.*|| **tabl-ı Şamî,** *{OsT} Şam davulu.*|| **tabi ü alem-i hassa,** *{OsT} İmparatorluk döneminde padişahların mehterhanesine verilen ad.*|| **tabl ü alem-i hassa mehterleri,** *{OsT} İmparatorluk döneminde padişahların mehterhanesindeki mehterlere verilen ad.*|| **tabl-zen,** *{OsT} Davulcu.*

tabla[1], [İt. tabula > Yun. tabla ? Ar. ṭable] *(ta'bla) is.* **1.** Yuvarlak, geniş ve düz olan şey; kurs. **2.** Seyyar satıcıların kullandığı, içine yiyecek vb. konulan düz tahta tepsi. **3.** Yer sofralarında yemek konulan, yufka açılan, yerden bir karış yüksekliği olan bir tür masa; yuvarlak hamur tahtası; tahta sofra. *{ağız} (aynı)* [DS] **4.** Soba, mangal vb. altına konulan metal, mermer ya da ahşaptan yapılma altlık. **5.** İçine sigara külü silkelemeye, izmaritleri koymaya yarayan küçük kap; sigara küllüğü; küllük. **6.** Bir alet vb.nin geniş, düz bölümü. **7.** At arabasında çatkı üzerine çakılan geniş, dörtgen tahta parçası. **8.** *bot.* Ayçiçeğine benzer bitkilerde kömeçlerin düz ve geniş altlığı. **9.** Makaraların dış yüzeyini oluşturan bölüm. **10.** Yapılarda pencere altlarına, balkon dayanmalığına yerleştirilen yatay düz parça. **11.** Petrol arama makinelerinin üzerinde çalıştığı düzlük. **12.** Eni ve boyu oldukça geniş ahşap parça. **13.** Masanın üst bölümü. **14.** *{OsT}* Nişan yeri; hedef; amaç. **15.** *{ağız} folk.* Kadın feslerinin çevresine dizilen altınlar. [DS] **16.** *{ağız}* Ahırlarda yem koy-

maya yarayan özel yerler. [DS] **17.** *{ağız}* Yazı yazılan boyalı tahta. [DS] **18.** *{ağız}* Çay, kahve tepsisi. [DS] **19.** *{ağız}* İçine un vb. koymaya yarayan kasnağına deri geçirilmiş bir tür kap. [DS] **20.** *sf.* Bir tablanın aldığı miktarda olan. **21.** Tablaya benzeyen.

tabla, [İt. tavola => tabla] *{ağız} is.* → tavla[1]. [DS]

tablağ, [tap-lā-mak > tap-lā-ġ] *(tapla:ğ) {eT} is.* Rıza; muvafakat. [DLT]

tablağı, [tapla] *{ağız} is.* Tabla. [DS]

tablahanı, [Ar. ṭabla + Far. ḫāne] *{ağız} is.* Ahırlarda üzerine yem konulan özel bölmeler. [DS]

tablak, [tab-la-k] *{ağız} sf.* Tembel. [DS]

tablakâr, [Ar. ṭabla + Far. -kār طبله كار] *(tablakâ:r) {OsT} is.* **1.** Tablası üzerinde yiyecek satan kimse; seyyar satıcı. **2.** Başkası adına tablası üzerinde yiyecek maddesi satan kimse. **3.** Saraylarda ve büyük konaklarda, yemek salonlarına ve ilgili yerlere mutfaktan tabla ile yiyecek taşıyan görevli.

tablalı, [tabla-lı] *sf.* **1.** Tablası olan; tablası bulunan. **2.** Tepesi düz, geniş ve daire biçiminde olan.

tablamak, [tap-lā-mak] *(tapla:mak) {eT} gçsz. f. [-r]* **1.** Memnuniyetle yapmak; razı olmak; kabul etmek. **2.** Tapmak; hizmet etmek; saymak. [EUTS]

tabldot, [Fr. table d'hôte *(misafir sofrası)*] *(ta'bldot) is.* **1.** Lokanta vb. toplu yemek yenilen yerlerde, misafir kabul eden kişinin konuklarına sunduğu yemekler; ev sahibinin sofrası. **2.** Bir lokantada, otelde ya da pansiyonda bütün müşterilerin belirli saatlerde ve sabit fiyatla yedikleri yemek. **3.** Bazı iş yerlerinde çalışan kişilerin bir aşçı tutarak erzak giderlerine katılmak suretiyle pişirttikleri yemek.

tablet, [Fr. tablette *(masacık)*] *is.* **1.** Yassı ve düz biçimde kalıplanmış yiyecek maddesi. **2.** Yuvarlak biçimli düz hap. **3.** Eski Anadolu ve Ön Asya uygarlıklarına ait üzerine kazıma kalemi ile resim veya yazı kazılmış pişmiş tuğladan levhacıklar.

tabletimsi, [tablet-imsi] *sf.* Tablete benzer; tableti andıran.

tablhane, [Ar. ṭabl *(davul)* + Far. -ḫāne طبلخانه] *(tablha:ne) {OsT} is.* Padişahın sarayında bulunan mehter; mehterhane.

tablı, [Ar. ṭabla] *{ağız} is.* Ateşin üzerini kapamaya yarayan demir kapak. [DS]

tablıbaz, [Ar. ṭabl + Far. -bāz طبلباز] *{OsT}is.* Üzerine deve derisi gerilmiş büyük davul.

tablî, [Ar. ṭabl > ṭablī طبلى] *(tabli:) {OsT} sf.* **1.** Davulla ilgili; davula ait. **2.** Kulak zarı ile ilgili.

tablig, [tab-lig] *{eT} sf.* Kandırmalı. [EUTS]

tabliye, [Fr. tablier] *is.* Köprü vb. yapılarda geniş yatay taşıyıcı ögelere verilen ad.

tablo, [Fr. tableau] *is.* **1.** Üzerine resim yapılmış çerçeveli levha; bu şekilde yapılmış resim. **2.** Düzenli ve açık biçimde düzenlenmiş bilgiler, veriler kümesi. **3.** *tıp.* Bir hastalığın genel görünümü. **4.** *istk.* Kolay anlaşılabilecek ve incelenebilecek biçimde düzenlenmiş sayısal veriler bütünü; bir tekniğe uygun olarak sütunlara yerleştirilmiş birbiri ile ilgili rakamlar topluluğu. **5.** *mecaz.* Ortada bulunan şeylerin topluca görünümü; insanda bazı etkilerde bulunan görüntü; manzara. **6.** *mecaz.* Sözlü ya da yazılı olarak tasvir edilmiş durum; anlatım; tasvir. **7.** Elektrik devrelerine kumanda eden ve bunların denetimini yapan donanımın tümü. **8.** *bsy.* Bilgisayar belleğinde birbirine bağlı diziler halinde düzenlenmiş, sıra numarası ya da indis ile belirlenebilen, yapılandırılmış bilgiler kümesi. **9.** *tiy.* Tiyatroda bir perdenin dekor değişikliği ile belirlenen bölümü. **10.** *tiy.* Aksiyon yokluğunda kişilerin sahnede toplaşması. ⧉ **tablo vivan,** *tiy. Sahnede canlıların meydana getirdiği durgun manzara; canlı tablo.*

tabloid, [İng. tabloid *(tablet, hap)*] *is.* Küçük boy gazete.

tabluk, [tāb-luk] *{eT} is.* Yer çatlakları. [DLT]

tabmak, [tap-mak / tab-mak] *{eT} gçl. f. [-ar]* **1.** Sahip olmak. [İKPÖy.] **2.** Bulmak. [EUTS]

tabmaz, [tab-maz] *{ağız} is.* **1.** Paslı bıçak. **2.** Alevi. [DS]

tabnak, [Far. tāb-nāk تابناك] *(ta:bna:k) {OsT} sf.* Parlak; parıltılı; ışıklı.

tabnüma, [Far. tāb-nümā تابنما] *(ta:bnüma:) {OsT} is.* Kuvvet ölçer; kuvvet deneme aracı.

tabramak, [tab-rā-mak] *{eT} gçsz. f. [-r]* Çoğalmak; artmak; ilerlemek. [EUTS]

tabranmak, [tab-ra-n-mak > tavra-n-mak] *{eT} dönşl. f. [-ur]* Davranmak; telaşlanmak; acele etmek. [EUTS]

tabrımak, [tab *(yans.)* > tabrī-mak] *gçl. f. [-r]* **1.** *{eT}* (Yalnız deve için) kımıldamak; kımıldanmak. **2.** *{eAT}* Sıçramak; sıçrayarak koşmak.

tabrışmak, [tabrī-mak > tabrı-ş-mak] *{eT} işteş. f. [-ur]* (Develer için) sıçraşmak; birlikte sıçramak.

tabrıtmak, [tabrī-mak > tabrı-t-mak (Clauson'un okuyuşu)] [DLT'te: tebretti] *{eT} gçl. f. [-ur]* Sıçratmak. [DLT]

tabsıra, [Ar. başar > tabṣıra تبصره] *{OsT} is.* İnsanın görüş ve anlayışım artıran güç.

tabsir, [Ar. başar > tabṣīr / tebṣīr تبصير] *(tabsi:r) {OsT} is.* **1.** Açıklama. **2.** *mecaz.* Zihnine yerleştirme. **3.** Dikkatli olmasını sağlama.

tabtaba, [Ar. ṭabṭaba طبطبه] *{OsT} is.* **1.** Tıpırtı. **2.** Su çağıltısı.

tabtabı, [tab *(yans.)* > tab+tab-ı] *{ağız} is.* Takunya. [DS]

tabtamak, [tab-ta-mak] *{ağız}* *is.* Ham toprağa uzun süre basarak yol açmak. [DS]

tabu, [Polinezya d. tab *(yasak, kutsal)* > İng. taboo / Fr. tabou] *is.* **1.** Sebebi bilinmeyen yasak. **2.** Bazı toplumlarda kutsal sayılan kişi, hayvan ve nesnelere dokunma, kullanma gibi yasaklar getiren, aksi takdirde zararı dokunacağına inanılan prensip, davranış, inanç. **3.** Dinî açıdan yasak ve ters olan davranış ve eylem. **4.** Toplumsal, dinî ve kültürel baskılar yüzünden bazı sözcük ve kavramların kullanımına getirilen yasak. **5.** Toplum ve ahlak kurallarına göre yapılması kadar anımsatılması ve çağrıştırılması da yasak olan şeyler. **6.** *sf.* Yasaklanarak korunan. **7.** Tekinsiz.

tabukladı, [tab-uk-la-t-ı] *{ağız}* *ünl.* Aferin. [DS]

tabuklamak, [tap *(yans.)* > tap-ık-la-mak / tab-ık-la-mak] *{ağız}* Uyuklamak. [DS]

tabulaşma, [tabu-la-ş-ma] *is.* Tabulaşmak eylemi.

tabulaşmak, [tabu-la-ş-mak] *dönşl. f. [-ır]* Tabu durumuna gelmiş olmak; tabu sayılmak; tabu değeri kazandırılmış olmak; tabu sayılmaya başlanmak.

tabulaştırma, [tabu-la-ş-tır-ma] *is.* Tabulaştırmak eylemi.

tabulaştırmak, [tabu-la-ş-tır-mak] *gçl. f. [-ır]* Tabu durumuna getirmek; tabu saymak.

tabun, [tabun] *{ağız}* *is.* Ateşin saklandığı, korunduğu çukur. [DS]

tabur, [tapkur طابور / طبور] *is.* **1.** *{OsT}* İstihkâm. **2.** *{OsT}* Ordugâh. **3.** *as.* Türk Silahlı Kuvvetlerinde Kara Kuvvetleri kuruluşunda bölük ile alay arasında yer alan ve dört bölükten oluşan askerî birlik. **4.** Düzgün biçimde art arda sıralanmış insan topluluğu. **5.** Birbirine sırtlarını dönmüş kare biçiminde dizilmiş asker ya da top vb.nden meydana gelmiş topluluğa verilen ad. ⧉ **tabur kurmak,** *{OsT} Ordugâh meydana getirmek.*

taburcu, [tabur-cu] *sf.* (Yatan hasta için) hastahaneden çıkmasına karar verilmiş olan. ⧉ **taburcu edilmek,** *(Hasta için) iyileştiği için hastahaneden çıkarılmak.*|| **taburcu etmek,** *İyileştiği ya da hastahanede bakıma gerek kalmadığı için hastayı hastahaneden çıkarmak.*|| **taburcu olmak,** *(Hasta için) hastahanede yatarak bakıma ihtiyaç kalmadığı için çıkarılmak.*

tabure, [Fr. tabouret] *is.* Kolluğu ve arkalığı olmayan tahta iskemle.

tabut, [Ar. tābūt تابوت] *{OsT}* *is.* **1.** Mezara gömerken içine ölünün konulduğu sandık. *{eT} (aynı)* [Bahşayiş] **2.** *{ağız}* İçine yumurta konulan uzunca sandık. [DS] **3.** *din.* Hz. Musa'ya gelen emirlerin içine konulduğu sandık. ⧉ **tābūtü'l-ahd,** *{OsT} Hz. Musa'ya gelen ilahî emirlerin içine konulduğu sandık.*|| **tābūtü's-sekîne,** *{OsT} Hz. Musa'ya gelen ilahî emirlerin içine konulduğu sandık.*

tabutluk, -ğu [tabut-luk] *is.* **1.** Cami avlusunda tabutların saklandığı yer. **2.** Bir kişinin ancak sığabileceği büyüklükte yapılmış işkence odasına verilen ad.

tabuzğu, [tap-uz-mak > tap-uz-ğü] *{eT}* *is.* Bilmece. [DLT]

tabuzğuk, [tap-uz-mak > tap-uz-ġu-k] *{eT}* *is.* Bilmece. [DLT]

tabuzmak, [tap-mak > tap-ız-mak / tap-uz-mak] *{eT}* *gçsz. f. [-ur]* Bilmece söylemek; bilmece sormak. [DLT]

tabülatör, [Fr. tabulateur *(tablocu)*] *is.* Bir yazı makinesinde, her satırda aynı hizada duruş yerlerini bulmayı sağlayan düzenek.

tabütüvan, [Far. tāb ü tüvān] *(ta:bütüvan)* *is.* Güç; kuvvet; takat.

tabya, [Ar. taʿbiye *(hazırlama)* تابيه] *(ta'bya)* *{OsT}* *is. as.* **1.** Askerlikte tünel kazma, patlayıcı yerleştirme işi ve tekniği; istihkâm. **2.** Savunulması ve korunması gerekli stratejik yerlerde barış zamanlarında hazırlanmış ve güçlendirilmiş mevzilere verilen ad. **3.** Müstahkem mevkileri düşman ateşinden korumak için aralıklı olarak yapılmış çevresi kapalı yer. **4.** Kale burçlarından ileride burçları örtmek amacıyla konulmuş ve burçlardan bir hendekle ayrılan müstahkem yer.

tac[1], [Ar. tāc تاج] *(ta:c)* *{OsT}* *{eT}* *is.* → taç. [Bahşayiş] ⧉ **tac-bahş,** *Taç veren; taç bağışlayan.*|| **tāc-ı edhem** *{OsT} ed. Tok gözlülük.*|| **tāc-ı fîrûze,** *{OsT} Gökyüzü.*|| **tāc-ı gerdūn,** *{OsT} Güneş.*|| **tāc-ı gül,** *{OsT} Gülden yapılmış taç.*|| **tāc-ı ser,** *{OsT} 1. Baş tacı. 2. mecaz. Çok sevilen ve itibar edilen.*|| **tāc-ı şem,** *{OsT} Mum ışığı.*|| **tācü'l-arūs,** *{OsT} Gelin tacı; gelin başlığı.*|| **tācü'l-edeb,** *{OsT} Edeb tacı.*|| **tāc ü serîr,** *{OsT} Taç ve taht.*|| **tācü't-tevārih,** *{OsT} Tarihlerin tacı.*

tac[2], [tac] *{ağız}* *is.* Tahıl denklerini, çuvallarını damgalamak için çeşitli biçimlerde oyularak yapılmış ağaç damga. [DS]

taca, [daha-ca > tāca] *(ta:ca)* *{ağız}* *zf.* Şimdilik; daha; henüz. [DS]

tacanmak, [tac-an-mak] *{ağız}* *dönşl. f. [-ır]* Törenle taç giymek. [DS]

tacaver, [Far. tāc-āver تاج آور] *(ta:ca:ver)* *{OsT}* *is.* Taç sahibi; hükümdar; padişah.

tacaverane, [Far. tāc-āver-āne تاج آورانه] *(ta:ca:vera:ne)* *{OsT}* *zf.* Taç sahiplerine yakışır biçimde; hükümdarca; padişahça.

tacaverî, [Far. tāc-āver-ī تاج آورى] *(ta:ca:veri:)* *{OsT}* *is.* Taç sahibi ile ilgili; hükümdara ait.

tacbahş, Ar. tāc-bahş تاج باش] *(ta:cbahş)* *{OsT}* *is.* **1.** Taç veren. **2.** Hükümdar yapan.

tacbeyt, [Ar. tāc-beyt تاج بيت] *{OsT} is. ed.* Bir kasidede şairin mahlasının geçtiği beyit.

tacdar, [Far. tāc-dār تاج دار] *(ta:cda:r) {OsT} sf.* **1.** Taç tutan. **2.** Başında taç bulunan. **3.** *is.* Hükümdar; padişah.

tacdaran, [Far. tāc-dārān تاج داران] *(ta:cda:ra:n) {OsT} is.* Başında taç bulunduranlar; padişahlar; hükümdarlar. ☞ **tāc-dārān-ı zemān,** *{OsT} Devrin taç giyenleri; zamanın hükümdarları.*

tacdarane, [Far. tāc-dār-āne تاج دارانه] *(ta:cda:ra:ne) {OsT} zf.* Hükümdara yakışır biçimde; hükümdarca.

tacdih, [Far. tāc-dih *(taç veren)* تاج ده] *(ta:cdih) {OsT} sf.* **1.** Taç giydiren. **2.** *is.* Hükümdar. **3.** Prens.

tacduz, [Far. tāc-dūz تاج دوز] *(ta:cdu:z) {OsT} sf.* **1.** Taç diken. **2.** Derviş takkesi diken.

tace, [Far. tāc-çe تاجچه] *(ta:ce) {OsT} is.* **1.** Küçük taç. **2.** Horoz ya da kuş ibiği.

tacek, [Far. tāc-ek تاجك] *(ta:cek) {OsT} is.* Küçük taç.

tacet, [Lat. tecet *(susuyor)*] *is. müz.* Bir bestenin bölümlerinden birindeki uzun ses.

tacgâh, [Far. tāc-gāh تاج گاه] *(ta:cgâ:h) {OsT} sf.* Hükümdar sarayının bulunduğu kent; başkent.

tachah, [Far. tāc-ḫᵛāh تاج خواه] *(ta:cha:h) {OsT} sf.* Taç giymek isteyen; hükümdar olmak isteyen.

tacı, [tac > tacī / tacı] *{ağız} is.* Nazar değmesi (?). ☞ **tacı boncuğu,** *{ağız} Çocukları hastalıktan korunması inancıyla koltuk altına dikilen boncuk.* [DS]

taci, [tac > tac-ī] *{ağız} is.* **1.** Sarık. **2.** Kalpak. [DS]

ta'cib, [Ar. ʿucb > taʿcīb تعجيب] *(ta:cib) {OsT} is.* Şaşkınlığa uğratma; hayrete düşürme.

Tacik, [Tayy *(İran'a komşu eski bir kavim ve Saka, Tohar, Sogd, Baktria vb.)* > tājik / tāzik / tejik > Far. tācīk *(özel isim)* تاجيك] *(ta:cik) {OsT} is.* **1.** (Müslümanlık öncesinde eski Türklere göre) Arap, daha çok İran halkları; Müslümanlar. **2.** (Türkler Müslüman olduktan sonra) Farsça konuşan kavimlere verdikleri ad. **3.** (Bugün için) Orta Asya'da Farsça konuşan Buhara, Semerkant çevresinde yaşayan Türklere verilen ad; Tacikistan halkından ya da bu halkın soyundan olan kimse. **4.** *sf.* Tacik ya da Tacikistan ile ilgili.

Tacikçe, [tacik-çe] *(ta:cikçe) is.* Tacik dili.

ta'cil, [Ar. ʿacele > taʿcīl تعجيل] *(ta-ci:l) {OsT} is.* **1.** Acele etme. **2.** Acele ettirme. **3.** Çabuklaştırma; hızlandırma. ☞ **ta'cîl etmek,** *Hızlandırmak; çabuklaştırmak.*|| **ta'cîl fiili,** *Tezlik fiili.*

ta'cilat, [Ar. taʿcīl > taʿcīlāt تعجيلات] *(ta-ci:la:t) {OsT} is.* **1.** Acele etmeler. **2.** Acele ettirmeler. **3.** Çabuklaştırmalar; hızlandırmalar.

ta'cim, [Ar. ʿacm > taʿcīm تعجيم] *(ta-ci:m) {OsT} is.* Noktalama; noktalatma.

ta'cin, [Ar. ʿacn > taʿcīn تعجين] *(ta-ci:n) {OsT} is.* **1.** Yoğurma; hamur haline getirme. **2.** Kuşbaşı et ile taze sebze ve meyve ile sıvı yağda pişirilen bir yemek. **3.** Bu yemeğin pişirildiği toprak kap.

tacir, [Ar. ticāret > tācir تاجر] *(ta:cir) {OsT} is.* **1.** Ticaretle uğraşan kimse; tüccar. **2.** *huk.* Bir ticarî işletmeyi kendi adına işleten kişi. ☞ **tâcirü's-sultânî,** *{OsT} Memluk sultanları adına, Kafkaslarda köle toplayıp Mısır'a gönderen özel görevlilere verilen ad.*

ta'ciz, [Ar. ʿacz > taʿcīz تعجيز] *(ta-ci:z) {OsT} is.* → taciz.

taciz, [Ar. ʿacz > taʿcīz تعجيز] *(ta:ci:z) is.* **1.** Acze düşürme. **2.** Canını sıkma; tedirgin etme. ☞ **taciz ateşi,** *{OsT} as. Düşman birliklerini tahrip veya tedirgin etmek, harekâtını engellemek amacıyla yapılan topçu ateşi.*|| **taciz etmek,** *Rahatsız etmek; sıkıntı vermek.*

ta'cizat, [Ar. taʿcīz > taʿcīzāt تعجيزات] *(ta-ci:za:t) {OsT} is.* Tedirginlikler; tedirgin etmeler; rahatsızlıklar.

tacizlik, -ği [taciz-lik] *is.* Bir kimseyi rahatsız etme; ona rahatsızlık verme. ☞ **tacizlik etmek,** *Tedirgin etmek; sıkıntı vermek; can sıkmak.*|| **tacizlik getirmek,** *1. Tedirgin olmak. 2. Tedirgin eden kişi ve şeyden usanmak; usanç getirmek.*|| **tacizlik vermek,** *Tedirgin etmek; usandırmak.*

tacver, [Ar. tāc-ver تعجور] *(ta:cver) {OsT} is.* Taç giyen; tacı olan; padişah; hükümdar.

taç[1], [Far. tāc تاج] *is.* **1.** Bir üstünlük, seçkinlik ya da bir ödül sembolü olarak başa takılan çiçek ya da yapraklardan oluşmuş başlık. *{eT} (aynı)* [EUTS] **2.** Güç ve yetki simgesi olarak başa giyilen, değerli madenden yapılmış ve değerli taşlarla süslü başlık. **3.** Süs öğesi olarak başa takılan değerli veya parlak malzemeden yapılmış başlık; gelin başlığı. **4.** Bir kralın krallık süresi; krallık iktidarı. **5.** Krallık hanedanı. **6.** Yapıların giriş bölümlerinin üst bölümünde yer alan süslü tepelik. **7.** Mobilyaların baş düzeyinden yukarıda kalan oymalı, girintili çıkıntılı, süslü bölümü; tepelik. **8.** *anat.* Dişin dış yüzünü kaplayan mineli bölümü. **9.** Bir asma çubuğunun meyvelerle dolu dalları. **10.** *bot.* Bir çiçek tablasının dıştan ikinci halkada bulunan çiçek yapraklarının hepsi. **11.** Kimi zaman Güneş'in ve Ay'ın çevresinde görülen renkli ya da parlak halka. **12.** Bazı tarikatlarda, dervişlerin başlarına giydikleri değişik renk ve biçimlerde başlıklara verilen ad. **13.** *{ağız}* Fes; takke. [DS] **14.** *{ağız}* Mezar taşının üst bölümü. [DS] ☞ **taç beyit,** *ed. Kasidelerde şairin kendi*

adını andığı, mahlasının yer aldığı beyte verilen ad.|| **taççını çıkarmak,** *{ağız} Altını üstüne getirmek; darmadağın etmek.* [DS]|| **taç çinisi,** *Mihrap ve minber gibi yerlerde kullanılan dilimli ya da tepelikli çinilere verilen ad.*|| **taç giymek,** *1. Tahta çıkmak; kral olmak. 2. Bir yarışmada kral ya da kraliçe seçilmek.*|| **taç giyme töreni,** *Bir kişinin krallığa geçişi sırasında kutsal sayılan kişi elinden başına taç giydirilmek suretiyle yapılan tören; tahta çıkış için yapılan tören.*|| **taç kapı,** *1. Büyük bir anıtın cephesinde düzenlenen bir ya da birkaç kapıdan oluşan anıtsal giriş. 2. Bu girişi oluşturan bezemeli kapılardan her biri.*|| **taç kemer,** *Bir kemerde, bir üzengiden ötekine kesintisiz uzanan yaylı bağlantı.*|| **taç kesme,** *Çinicilikte, süslemecilikte kullanılan çinileri dilimli ya da tepeli olarak kesme.*|| **taç otu,** *bot. Kelebek çiçeğigillerden, süs bitkisi olarak yetiştirilen otsu bitki, (Coronilla).*|| **taç yaprak,** *bot. Çiçekte tacı oluşturan yaprakçıklardan her biri.*|| **taç yapraklı,** *bot. Taç yaprağı herhangi bir durumda (bitişik veya ayrı) olan.*|| **taç yapraksız,** *Taç yaprağı bulunmayan.*

taç², **-cı** [İng. touch] *is. spor.* Futbolda, topun bir oyuncunun vuruşu ile yan çizgilerden dışarı çıkması üzerine bu topun kurallara uygun olarak oyuna sokulması. ⊟ **taç atışı,** *Karşı takımın oyuncuları tarafından taca çıkmış olan topun tekrar oyuna sokulması.*

taçi, [Jap. taçi] *is.* Derebeylik döneminde kullanılmış Japon kılıcı.

taçlandırmak, [taç-la-n-dır-mak] *{ağız} gçl. f. [-ır]* Ağaç gövdelerinin alt dallarını budayarak üst dallarını serbest bırakmak. [DS]

taçlanma, [taç-la-n-ma / taç-lan-ma] *is.* Taçlanmak eylemi.

taçlanmak, [taç-la-n-mak] *dönşl. f.* **1.** Taç giymek. **2.** [taç-lan-mak] *gçsz. f.* Taç sahibi olmak. **3.** (Bitki için) taç yaprağı oluşmak.

taçlı, [taç-lı] *sf.* Tacı olan. ⊟ **taçlı bağırtlak,** *zool.* Yağmur kuşlarından Büyük Sahra'da yaşayan bir çöl tavuğu, *(Pterocles coronatus).*|| **taçlı yılan,** *zool. Zehirsiz bir su yılanı türü, (Coronella austriaca).*

taçorta, [taç+orta] *{ağız} is.* Kadınların başlarına giydikleri gümüş tepelik. [DS]

taçsal, [taç-sal] *sf.* Taçla ilgili; taca ait.

taçsız, [taç-sız] *sf.* Tacı olmayan; tacı bulunmayan. ⊟ **taçsız kral,** *Kendi alanında büyük bir ün yapmış kimse.*

taçsızlar, [taç-sız-lar] *sf. bot.* Çiçeklerinde taç bulunmayan bitkiler familyası.

tad, [tad] *{eT} sf.* (Hayvan için) genç. [ETY]

tad, [Ar. ṭād طاد] *(ta:d) {OsT} sf.* Ağılı; zehirli; ağı.

tada¹, [tadā] *(tada:) {eT} is.* On adımdan görülebilen yer parçası; (alan ölçü birimi ?). [DLT]

tada², [Alt. tada / taday] *{ağız} is.* Ağabey. [DS]

tadaa, [ta+dā+a] *(tada:a) {ağız} e.* İşte oracıkta; şuracıkta. [DS]

tadaccu, -u'ı [Ar. ḍucc' > taḍaccu' / tażaccu' تضجع] *{OsT} is.* Gevşeme; üşenme; ihmalcilik.

tadaccur, [Ar. ḍucret > taḍaccur / tażaccur تضجر] *{OsT} is.* Yüreği daralma; içi sıkılma.

ta'dad, [Ar. 'aded > ta'dād تعداد] *(ta:da:d) {OsT} is.* → tadat. ⊟ **ta'dād-ı nākıs,** *{OsT} Eksik sayım.*|| **ta'dād ve tasnîf,** *{OsT} mat. Sayım ve döküm işi.*|| **ta'dād ve terkîm,** *{OsT} 1. Sayıları okuma ve yazma; sayılama.*

tadada, [ta+dā+da] *{ağız} e.* İşte oracıkta; şuracıkta. [DS]

ta'da'du, -u'ı [Ar. ḍi'ḍa' / ḍa'ḍa' *(çok küçük, aklı az)* > taḍa'ḍu' تضعضع] *{OsT} is.* **1.** Hakir olma. **2.** Aklını yitirme. **3.** Alçak gönüllülük etme.

tadak, -ğı [tat-mak > tad-ak] *is.* **1.** Tadına bakılacak nesne. **2.** *{ağız}* Tatlı türü yiyecek. [DS] ⊟ **tadak madak,** *{OsT} Tadına bakılacak kadar az yiyecek; tadımlık.*|| **tadak madak gelmek,** *{ağız} Paylaşılan yemek veya yiyecek kişi başına az düşmek; tadımlık olmak.* [DS]

tadanmak, [tat-mak > ta(d)-an-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* Tat almak; zevk almak; hoşlanmak. [DS]

tadarrus, [Ar. tadarrus تضرس] *{OsT} is.* Diş kamaşması.

tadat, -dı [Ar. 'aded > ta'dād تعداد] *(ta:da:t) {OsT} is.* **1.** Sayı sayma. **2.** Sayım. **3.** Sayıp dökmek. ⊟ **tadat etmek,** *Saymak.*

tadcir, [Ar. ḍucret > taḍcīr تضجير] *(tadci:r) {OsT} is.* Can sıkma; yürek daraltma; sıkıntı verme.

tadğun, [tad-ġun] *{eT} is.* Irmak; akan dere. [DLT]

tadğurğan, [toḏ-ğur-ğan] *{eT} sf.* Her zaman doyuran. [DLT]

tadğurğuluk, [toḏ-ġur-ġu-luk] *{eT} sf.* Doyurma hakkı olan. [DLT]

tadı, [? tadı] *{ağız} is.* Mısır ekmeği. [DS]

tadıcı, [tat-mak > ta(t)-ıcı طادجی] *sf.* **1.** Tatma işini yapan. **2.** *{eAT}* (Kötü bir durum için) çekecek olan; duçar olacak.

tadım¹, [tat-mak > ta(d)-ım] *is.* **1.** Tadına bakmak amacıyla bir yiyecek veya içecekten ağza alınan miktar. **2.** Tat alma duyusu; tatma; zaika; çeşni.

tadım², [? tadım] *{ağız} is.* Abla. [DS]

tadımlık, -ğı [ta(d)-ım-lık] *sf.* **1.** Bir şeyin tadını anlayabilecek miktarda olan. **2.** Çok az miktarda.

tadırmak, [tat-mak > tad-ır-mak] *{eAT} gçl. f. [-ur]* Tattırmak.

ta'did, [Ar. 'aded > ta'dīd تعديد] *(ta-di:d) {OsT} is.* **1.**

Sayma; numaralama. **2.** Kullanıma sunulur biçime getirme; hazırlama.

ta'dil, [Ar. ʿadl *(doğruluk)* > taʿdīl تعديل] *(ta:dil)* *{OsT}* *is.* **1.** Doğru hâle getirme; doğrultma; sağlam hâle getirme; düzeltme. **2.** Değişiklik yapma; değiştirme; değişiklik. ⧉ **tadil etmek,** *Değiştirmek; düzeltmek.*|| **ta'dil-i erkân,** *{OsT} Namazı kurallarına uygun olarak kılma.*|| **ta'dil-i zamān,** *{OsT} Düzensiz hareket eden gerçek Güneş ile düzenli hareket ettiği kabul edilen Güneş arasındaki zaman farkını giderme.*|| **ta'dil ma beyne's-satreyn,** *{OsT} Metinde, satır arasına düzeltme yapan ibareler ekleme.*|| **tadil teklifi,** *{OsT} Değiştirge.*

ta'dilat, [Ar. taʿdīl >taʿdīlāt تعديلات] *(ta:dilâ:t)* *{OsT}* *is.* → tadilat.

tadilat, [Ar. taʿdīl > taʿdīlāt تعديلات] *(ta:dilâ:t)* *is.* **1.** Değişiklikler. **2.** Değişiklik (çoğul olduğu hâlde tekil olarak kullanılır).

ta'dilen, [Ar. ʿadl *(doğruluk)* > taʿdīlen تعديلاً] *(ta:di'len* *{OsT}* *zf.* **1.** Değiştirerek. **2.** Değiştirilerek.

ta'dilnāme, [Ar. taʿdil + Far. nāme تعديلنامه] *(tadilna:me)* *{OsT}* *is.* Değişiklik önergesi.

ta'diye, [Ar. ʿadā / ʿadduv > taʿdiye تعديه] *{OsT}* *is.* **1.** Bir şeyden başka bir şeye geçirme; aşırma. **2.** Tecavüz ettirme. **3.** *dbl.* Geçişsiz bir fiili geçişli yapma.

ta'diyet, [Ar. taʿdiye > taʿdiyet تعديت] *{OsT}* *is. dbl. mat.* Geçişlilik.

tadlil, [Ar. ḍall / żall > taḍlīl / tażlīl تضليل] *{OsT}* *is.* **1.** Doğru yoldan çıkarma; ayartma; saptırma. **2.** Baştan çıkarma. **3.** Suç işlemek ya da doğru yoldan çıkmakla suçlama.

tadris, [Ar. taḍrīs / tażrīs تضريس] *(tadri:s)* *{OsT}* *is.* **1.** Deneyim geçirme. **2.** Diş kamaştırma.

tadruşmak, [tātur-mak > tatr-uş-mak] *{eT}* *işteş. f. [-ur]* Karşılıklı birbirine tatması için ikram etmek; birbirine tattırmak. [DLT]

tadu, [Sansk. dhātu] *{eT}* *is.* **1.** İnsanın tabiatı; fıtrat; huy; tıynet. [DLT] [KB] **2.** Öge; unsur. [KB]

tadun, [tāḏun] *{eT}* *is.* Bir yaşındaki buzağı; tosun; iki yaşında olan sığır; dana. [EUTS] [DLT]

tadurmak, [tat-mak > tāt-ur-mak] *{eT}* *{eAT}* *gçl. f. [-ur]* Tattırmak. [DLT]

täel, [Çin. tael] *is.* **1.** Eski bir Çin para birimi. **2.** Eskiden Uzak Doğu'da kullanılan bir ağırlık birimi.

tafaddul, [Ar. faḍl / fażl > tafaḍḍul / tafażżul تفضل] *{OsT}* *is.* **1.** Üstün olma; üstünlük. **2.** Üstünlük taslama. **3.** İyilik yapma.

tafahhus, [Ar. faḥṣ > tafaḥḥuṣ تفحص] *{OsT}* *is.* Bir şeyin gerçek durumunu, bir olayın gerçek nedenlerini araştırma.

tafal, [Ar. ṭıfl => tafal] *{ağız}* *sf.* Öksüz; kimsesiz. [DS]

tafana[1], [Far. ṭabḫ-ḫāne] *{ağız}* *is.* **1.** Mutfak. **2.** Kiler. [DS]

tafana[2], [Far. tāb-ḫāne] *{ağız}* *is.* İçinde tandır bulunan mutfak; tandır odası. [DS]

tafarat, [Ar. ṭafra > ṭafarāt طفرات] *(tafara:t)* *{OsT}* *is.* (İlmiye sınıfı için) derece almalar; terfiler.

tafatır, [Ar. tevātür => tafatır / tavatır] *{ağız}* *zf.* Çok güzel. [DS]

tafattun, [Ar. feṭānet > tafaṭṭun تفطن] *{OsT}* *is.* Sezme; anlama; fark etme.

tafattur, [Ar. fıṭr > tafaṭṭur تفطر] *{OsT}* *is.* İkiye ayrılma; yarılanma; bölünme; yarılma.

tafazzul, [Ar. faḍl / fażl > tafaḍḍul / tafażżul تفضل] *{OsT}* *is.* **1.** Üstün olma; üstünlük. **2.** Üstünlük taslama. **3.** İyilik yapma.

tafdih, [Ar. faḍāḥat > tafḍīḥ تفضيح] *(tafdi:h)* *{OsT}* *is.* Kötülüklerini ortaya serme; rezil etme.

tafdil, [Ar. faḍl / fażl > tafḍīl تفضيل] *(tafdi:l)* *{OsT}* *is.* **1.** Bir kimseyi erdemi dolayısıyla başka birinden daha üstün tutma; tercih etme. **2.** *dbl.* En üstünlük.

tafdilat, [Ar. tafḍīl > tafḍīlāt تفضيلات] *(tafdi:lâ:t)* *{OsT}* *is.* Üstünlükler.

tafil, [? tafil] *{ağız}* *is.* Mektup. [DS]

taflan, [Yun. daphne / daphnélio] *is. bot.* Gülgillerden, kışın yaprağını dökmeyen, çiçekleri beyaz, meyveleri zeytinimsi, bahçelerde süs ağacı olarak yetiştirilen, olgun meyveleri yenilebilen ağaççık; kara yemiş, *(Laurocerasus officinalis / Prunus laurocerasus)*.

tafra, [Ar. ṭafra طفره] *{OsT}* *is.* **1.** Yukarı sıçrama. **2.** Aşırı bir gururla kendini büyültme; gururlanma; böbürlenme. **3.** İmparatorluk döneminde, ilmiye sınıfında derece atlamaya verilen ad. **4.** *{ağız}* Asık yüz; asık surat. [DS] ⧉ **tafra-endāz,** *{OsT} Yüksekten atan.*|| **tafra-fürūş,** *{OsT} Yüksekten atan.*|| **tafra-fürūşāne,** *{OsT} Yüksekten atıp tutarak.*|| **tafra satmak,** *Büyüklenmek; böbürlenmek; büyüklenmek.*

tafracı, [tafra-cı] *is.* Yüksekten atıp tutan; kendini yüksek görüp böbürlenen.

tafrak [tavrā-mak > tavrā-k / davrā-k] *{eT}* *sf.* Çabuk; acele; kıvrak; çalışkan. [DLT] ⧉ **tafrak işçi,** *{eT} Kıvrak, çalışkan işçi.* [DLT]

tafran[1], [? tafran] *{ağız}* *sf.* Çok yoksul. [DS]

tafran[2], [? tafran / tufran] *{ağız}* *is.* → tufran. [DS]

tafranmak, [tavrā-mak > tavra-n-mak] *{eT}* *dönşl. f. [-ur]* Davranmak; telaşlanmak; acele etmek. [EUTS]

tafsız, [tap-sız > taf-sız] *{ağız} sf.* İşine özen göstermeyen; savruk. [DS]

tafsil, [Ar. faṣl > tafṣīl تفصيل] *(tafsi:l) {OsT} is.* **1.** Parçalara ayırma; parçalama; bölme. **2.** Ayrıntılı ve geniş açıklama. ⧉ **tafsil etmek,** *Ayrıntılı, inceden inceye, geniş olarak anlatmak.*|| **tafsîl-i mürekkeb,** *{OsT} mant. Yargısı ayrık ve bölünmeli olan mantıksal yanlışlık.*

tafsilat, [Ar. tafṣīl > tafṣīlāt تفصيلات] *(tafsi:lât, tafsi:lâ:tı) {OsT} is.* Bir durumun veya olayın ayrıntıları; incelikleri. ⧉ **tafsilāt-ı mālāyānî,** *{OsT} Boş yere yapılan uzatmalar, ayrıntılar.*|| **tafsilāt-ı meşrūha,** *{OsT} Açıklanmış ayrıntılar.*|| **tafsilat vermek,** *{OsT} Bir şeyin ayrıntılarını inceden inceye ve ayrıntılı olarak uzun uzun anlatmak.*

tafsilatlı, [tafsilat-lı] *(tafsi:lâtlı) sf.* En küçük ayrıntılarına kadar inilerek açıklanmış olan; ayrıntılı.

tafsilen, [Ar. tafṣīl > tafṣīlen تفصيلاً] *(tafsi:'len) {OsT} zf* Ayrıntılı olarak; eksiksiz biçimde; uzun uzadıya.

taft, [? taft] *{ağız} is.* Döşeme. [DS]

tafta, [Far. tāften *(bükmek)* > tāfte تافته / Fr. taffetas] *(ta'fta) {OsT} is.* **1.** Sıra ile tek ve çift sayılı ipliklerin inip kalkması ile yapılan dokuma türü. **2.** Bez ayağı örgüde atkıları çözgüye göre daha sık dokunmuş sert, ipekli kumaş. **3.** *sf.* Bu kumaştan yapılmış olan.

taftak, -ğı [? taftak] *{ağız} is.* Keçiyolu; patika.[DS]

taftallı, [tahta-lı > taftallı] *{ağız} is.* Tahta parmaklık. [DS]

taftamak, [tokta-mak *(durmak)* > tohta-mak / tofta-mak > tafta-mak] *{ağız} gçsz. f [-r] [-t(ı)yor]* **1.** Dinlenmek; rahatlamak; serinlemek. **2.** *gçl. f.* Birinin başına vurmak; dövmek. [DS]

taftaştırmak, [tafta-ş-tır-mak] *{ağız} gçl. f. [-ır]* Düzene koymak; düzeltmek. [DS]

tafte, [Far. tāfte تافته] *(ta:fte) {OsT} is.* **1.** Tafta. **2.** *sf.* Bükülmüş; katlanmış; dürülmüş. **3.** Yanmış; yanık. **4.** Aydınlık; ışıltılı; parlak. **5.** Üzgün. ⧉ **tafteciger,** *{OsT} Ciğeri yanmış; sevdalı; âşık.*

taftegî, [Far. tāfte-gī تافتگى] *(ta:ftegi:) {OsT} is.* **1.** Şeklini bozma; değiştirme; bükme. **2.** Yorgunluk.

tafthane, [Far. tāft-ḫāne تافتخانه] *(ta:ftha:ne) {OsT} is.* Basımevi; matbaa.

taftîn, [Ar. feṭānet > tafṭīn تفطين] *(tafti:n, ikinci t kalın söylenir) {OsT} is.* Anlatma; aklına yatırma; akıl erdirtme.

tafting, [İng. tufting] *is.* Havları ilmiklerden oluşan bir tür dokuma.

tafzih, [Ar. feżḥ > tafżīḥ تفضيح] *(tafzi:h) {OsT} is.* Bir kimsenin kötü yönlerini açıklama; kötülüklerini ortaya çıkarma; rezil etme.

tafzihat, [Ar. tafżīḥ > tafżīḥāt تفضيحات] *(tafzi:ha:t) {OsT} is.* Kötülüğü açığa çıkarmalar; rezil etmeler.

tafziz, [Ar. fıżża *(gümüş)* > tafżīż تفضيض] *(tafzi:z) {OsT} is.* Gümüşle işleme; gümüşle kaplama; gümüşleme.

tag, [tag / tah / tak / tıg / tıh / tık / tik / toh / tok *(yans.)*] *is.* Çarpma, vurma, kakma, çalma; kendi kendine vurarak çarparak işleme ve çalışma anlatan kök. [Zülfikar] *tag(g)-ıl-da-mak*

taga, [Ar. (Sur.) ṭāka طاقه] *{ağız} is.* **1.** Küçük pencere. **2.** Tavan penceresi. [DS]

tagadde, [Ar. ṭāḳat + T. -de > tagadde] *{ağız} is.* Sıkışık durum. [DS] ⧉ **tagaddeye gelmek,** *{ağız} Çok bunalmak; başı sıkışmak.* [DS]

tagaddi, [Ar. ġıdā > taġaddī تغدى] *(tagaddi:) {OsT} is.* Beslenme; gıda alma; gıdalanma. ⧉ **tagaddi etmek,** *Gıda almak; yemek yemek; beslenmek.*

tagaddiyat, [Ar. taġaddī > taġaddiyāt تغديات] *(tagaddiya:t) {OsT} is.* Gıdalanmalar; beslenmeler.

tagaffül, [Ar. ġaflet > taġaffül تغفل] *{OsT} is.* Dalgın bulunma; düşüncesizlik etme; gaflet gösterme.

tagal, [? tagal] *{ağız} is.* İşleme; nakış; süs. [DS]

tagallamak, [tagal-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Nakış yapmak. [DS]

tagallut, [Ar. ġalaṭ > taġalluṭ تغلط] *{OsT} is.* Yanılma; şaşırma; aldanma.

tagallutat, [Ar. taġalluṭ > taġalluṭāt تغلطات] *(tagalluta:t) {OsT} is.* Yanılmalar; aldanışlar.

tagallüb, [Ar. ġalebe > taġallüb تغلب] *{OsT} is.* Zorbalık yapma; zorbalıkla yönetme. ⧉ **tagallüp etmek,** *Baskı altında bulundurmak; zorbalık etmek.*

tagallübat, [Ar. teġallüb > taġallübāt تغلبات] *(tagallüba:t) {OsT} is.* Zorbalıklar.

tagallüf, [Ar. ġılaf > taġallüf تغلف] *{OsT} is.* Kılıfa girme; kılıflanma; kılıfa bürünme. ⧉ **tagallüf-i ema,** *{OsT} Bağırsak düğümlenmesi.*

tagamgum, [Ar. ġamġama > taġamġum تغمغم] *{OsT} is.* Anlaşılması güç biçimde konuşma; anlaşılmaz söz söyleme.

tagammüd, [Ar. ġamd > taġammüd تغمد] *{OsT}is.* **1.** Sarma; örtme; bürüme. **2.** Sarınma; örtünme; bürünme.

taganni, [Ar. ġınā > taġannī تغنى] *(taganni:) {OsT} is.* **1.** Yardıma muhtaç olmama; elindekilerle yetinme. **2.** Zenginleşme. **3.** Makamla şarkı söyleme. ⧉ **taganni etme,** *{OsT} Şarkı söyleme.*

taganniyat, [Ar. taġannī > taġanniyāt تغنيات] *(taganniya:t) {OsT} is.* Makamla şarkı söylemeler.

tagannüc, [Ar. ġanc>taġannüc / teġannüc تغنج] *{OsT} is.* Cilveli, şuh tavır takınma; nazlanma.

tagar, [tagar / tağar] *{ağız} is.* **1.** Ağzı geniş toprak küp. **2.** Oturak; lazımlık. [DS]

tagarrüd, [Ar. ġared > taġarrüd / teġarrüd تغرد] *{OsT} is.* Güzel ve nağmeli kuş sesi.

tagarrür, [Ar. ġurūr > taġarrür تغرر] *{OsT} is.* **1.** Gururlanma. **2.** Kendini tehlikeye atma. **3.** Borçlanma.

tagassül, [Ar. ġusl > taġassül / teġassül تغسل] *{OsT} is.* Bedenin her tarafını yıkama; yıkanma; gusletme.

tagaşşi, [Ar. ġişā > taġaşşī تغشى] *(tagaşşi: {OsT} is.* Bürünme; örtünme.

tagavvul, [Ar. ġūl > taġavvul تغول] *{OsT} is.* **1.** Cadı tavrı takınma; cadı gibi olma. **2.** Çeşitli biçimlerde görünme; renkten renge girme. **3.** Kaprisli olma; kapris yapma.

tagavvur, [Ar. ġavr > taġavvur تغور] *{OsT} is.* Bir konunun ya da şeyin derinine inme.

tagay, [taġāy] *(taġa:y) {eT} is.* Dayı. [DLT] [Mühennâ]

tagayı, [taġāy / taġayı] *{eT} is.* Annenin küçük erkek kardeşi; dayı. [Nevâyî]

tagayyuz, [Ar. ġayẓ > taġayyuẓ / taġayyüẓ تغيظ] *{OsT} is.* **1.** Aşırı derecede öfkelenme; büyük bir öfkeye kapılma. **2.** Öfke.

tagayyüb, [Ar. ġayb > taġayyüb تغيب] *{OsT} is.* Görünmeme; ortalıktan kaybolma; çekilme; uzaklaşma.

tagayyüm, [Ar. ġaym > taġayyüm تغيم] *{OsT} is.* Bulutlanma.

tagayyümat, [Ar. taġayyüm > taġayyümāt تغيمات] *{OsT} is.* Bulutlanmalar.

tagayyür, [Ar. ġayr > taġayyür تغير] *{OsT} is.* **1.** Değişme; başkalaşma. **2.** Bozulma. **3.** Renk değiştirmek. ⊡ **tagayyür etmek,** *Değişmek; başkalaşmak.*

tagayyürat, [Ar. taġayyür > taġayyürāt تغيرات] *(tagayyüra:t) {OsT} is.* Değişmeler; başkalaşmalar.

tagayyüz, [Ar. ġayẓ > taġayyuẓ / taġayyüẓ تغيظ] *{OsT} is.* → tagayyuz.

tagazzi, [Ar. teġaẕẕi تغذى] *(tagazzi:) {OsT} is.* Beslenme; gıdalanma.

tagazziyat, [Ar. taġaẕẕī > taġaẕẕiyāt تغذيات] *(tagazziya:t) {OsT} is.* → tagaddiyat.

tagazzub, [Ar. ġażab > taġażżub تغضب] *{OsT} is.* Öfkelenme; kızma; gazaba gelme.

tagazzül, [Ar. ġazel > taġazzül / teġazzül تغزل] *{OsT} is.* **1.** Gazel söyleme. **2.** *ed.* Kasidenin bölümleri arasında gazele yer verme.

tagbir, [Ar. ġubār > taġbīr تغبير] *(tagbi:r) {OsT} is.* **1.** Toza bulanma; tozlanma. **2.** Gücendirme; darıltma.

tagbirat, [Ar. taġbīr > taġbīrāt تغبيرات] *(tagbira:t) {OsT} is.* **1.** Toza bulanmalar; tozlanmalar. **2.** Gücendirmeler; darıltmalar.

tagdiye, [Ar. ġıdā > taġdiye تغديه] *{OsT} is.* Besleme; yedirme. ⊡ **tagdiye etmek,** *Beslemek; yedirmek içirmek.*

tagfil, [Ar. ġaflet > taġfīl تغفيل] *(tağfi:l) {OsT} is.* **1.** Avlanma. **2.** Gafil avlanma.

tagga, [Ar. ṭaḳiyye => takke / tagga] *{ağız} is.* Başa giyilen giysi; takke. [DS]

tagılmak, [tag-ıl-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* Asılmak; çekmek. [DS]

tagıye, [Ar. ṭāġıye طاغيه] *(ta:ğıye) {OsT} sf.* **1.** (Kişi için) aptal **2.** Kibirli ve inatçı. **3.** *is.* Yıldırım.

tagi, [Ar. ṭuġyān > ṭāġī / ṭāġiyye طاغيه / طاغى] *(tagi:, g kalın söylenir) {OsT} sf.* **1.** İsyan eden; başkaldıran; isyancı. **2.** Azgın; azmış.

tagliatelle, [İt. tagliare *(parçalara ayırmak)* > tagliatelle] *is.* Bir parmak genişliğinde şeritlerden oluşmuş İtalyan eriştesi.

taglib, [Ar. ġalebe > taġlīb تغليب] *(tagli:b) {OsT} is. ed.* Bir sözcüğü kullanış bakımından bir başkasını da kapsayacak biçimde düzenleme. *(insan: [kadın, erkek, çocuk, ihtiyar...])*

taglif, [Ar. ġılāf > taġlīf تغليف] *(tagli:f) {OsT} is.* **1.** Kılıflandırma. **2.** Kına sokma. ⊡ **taglîf-i kılıç,** *{OsT} Kılıçları kına sokma; barış yapma.*|| **taglîf-i süyūf,** *{OsT} Kılıçları kınına sokma; barış yapma.*

taglik, [Ar. ġalḳ > taġlīḳ تغليق] *(tagli:k, k kalın söylenir) {OsT} is.* **1.** Kilitleme; kapama; kapatma. **2.** *ed.* Sözü anlaşılamayacak derecede kapalı hâle getirme sanatı. ⊡ **taglîk-i ebvāb,** *{OsT} Kapıları kilitleme.*

taglikat, [Ar. taġalīḳ > taġlīḳāt تغليقات] *(tagli:ka:t) {OsT} is.* **1.** Kapamalar. **2.** Kilitlemeler. **3.** Kapalı sözler söyleme.

taglis, [Ar. taġlīs تغليس] *(tagli:s) {OsT} is.* **1.** Gecenin sonunda namaz kılmak; suya gitmek. **2.** *isl.* Kurban bayramının ilk günü hacıların Müzdelife'de o günkü sabah namazını ortalık daha ışımadan kılmaları.

taglit, [Ar. ġalaṭ > taġlīṭ تغليط] *(tagli:t) {OsT} is.* **1.** Yanıltma; aldatma. **2.** Yanlışını çıkarma; kusurunu söyleme. **3.** *huk.* Bir kimseyi yanlışlıkla yargılama. ⊡ **taglit etmek,** *{OsT} Yanıltmak.*

taglitat, [Ar. taġlīṭ >taġlīṭāt تغليطات] *(tagli:ta:t) {OsT} is.* **1.** Yanlışını bulmalar; yanlışlığını ortaya koymalar. **2.** Yanıltmalar. **3.** Yanıltılmalar.

tagliye, [Ar. ġaleyān > taġliye تغليه] *{OsT} is.* **1.** Kaynatma. **2.** Pahalılaştırma.

tagliz, [Ar. ġılẓet > taġlīẓ تغليظ] *(tagli:z) {OsT} is.* **1.** Bir şeyi kabalaştırma. **2.** Kaba biçimde söyleme. **3.** *kim.* Bir maddenin kıvamını artırma; koyulaştırma; yoğunlaştırma.

tagmid, [Ar. taġmīd تغميد] *(tağmi:d) {OsT} is.* (Kılıç için) kınına koyma.

tagmis, [Ar. taġmīs تغميس] *(tağmi:s) {OsT} is.* Batırma; içine daldırma.

tagniye, [Ar. ġınā > taġniye تغنيه] *{OsT} is.* Birinin zengin olmasını sağlama; zenginleştirme.

tagrib, [Ar. ġurbet > taġrīb تغريب] *(tagri:b) {OsT} is.* **1.** Gurbete yollama; yabana gönderme. **2.** Sürgün etme; sürgüne gönderme. **3.** Kovma; uzaklaştırma. **4.** Garip biçime sokma. **5.** *huk.* Bir kimseyi oturduğu memleket dışında bir yerde oturmaya mecbur etme; bu tür cezalandırma.

tagrid, [Ar. ġared > taġrīd تغريد] *(tagri:d) {OsT} is.* Güzel ötme.

tagrik, [Ar. ġark > taġrīk تغريق] *(tagri:k, k kalın söylenir) {OsT} is.* **1.** Suda boğma. **2.** Daldırma. **3.** Birini aşırı derecede sevindirme.

tagrim, [Ar. ġarm > taġrīm تغريم] *(tagri:m) {OsT} is.* Ödenmesi gereken borcunu ödeme. ◘ **tagrîm-i düyûn,** *{OsT} Borçların ödenmesi.*

tagrir, [Ar. ġarr > taġrīr تغرير] *(tagri:r) {OsT} is.* **1.** Müşteriyi aldatma; kandırma. **2.** *huk.* Hile yapma; aldatma.

tagrirat, [Ar. taġrīr > taġrīrāt تغريرات] *(tagri:ra:t) {OsT} is.* Müşteriyi aldatmalar.

tagris, [Ar. ġars > taġrīs تغريس] *(tagri:s) {OsT} is.* Ağaç dikme.

tagsut, [*takış-mak > tak(ı)ş-ut] *{eT} is.* Şiir; nazım; manzume. [EUTS]

tagşiş, [Ar. ġışş *(karışıklık)* > taġşīş تغشيش] *(tagşi:ş) {OsT} is.*→ tağşiş.

tagşişat, [Ar. taġşīş > taġşīşāt تغشيشات] *(tagşi:şa:t) {OsT} is.* **1.** Saflığını giderecek şekilde karıştırmalar. **2.** Değerli maddeleri değersizleri ile karıştırmalar.

tagşiye[1], [Ar. ġişā' > taġşiye تغشيه] *{OsT} is.* **1.** Örtme; bürüme. **2.** Örtünme; bürünme.

tagşiye[2], [Ar. ġay' > taġşiye تغشيه] *{OsT} is.* **1.** Kendinden geçirme. **2.** Kendinden geçirilme.

tagşurmak, [*takış-mak > tak(ı)ş-ur-mak] *{eT} gçl. f. [-ur]* **1.** Şarkı söylemek; ırlamak. [EUTS] **2.** Şiir söylemek. [Gabain]

tagşut, [*takış-mak > tak(ı)ş-ut] *{eT} is.* Manzume; şiir. [EUTS] [Gabain]

tagtiye, [Ar. ġıṭā *(örtü, perde)* > taġṭiye تغطيه] *{OsT} is.* **1.** Örtme; örtülmesine sebep olma. **2.** Örtülme.

tagun, [Ar. ṭāġī > ṭāġūn طاغون] *(ta:ğu:n) {OsT} is.* Azılı kimseler; azgın kişiler.

tagut, [Ar. ṭāġūt طاغوت] *(ta:gut) {OsT} is.* **1.** Büyücü. **2.** Şeytan. **3.** İnsanlar için sapkınlık nedeni olan şey. **4.** İslamlık öncesinde Kureyşlilerin taptığı putlardan Lat ve Uzza'ya verilen ad.

tagviye, [Ar. taġviye تغويه] *{OsT} is.* Baştan çıkarma; azdırma.

tagyir, [Ar. ġayr > taġyīr تغيير] *(tagyi:r) {OsT} is.* → tağyir. ◘ **tagyîr-i ifâde,** *{OsT} İfade değiştirme.*|| **tagyîr-i mevzi,** *{OsT} Yer değiştirme.*|| **tagyîr-i şekl,** *{OsT} Biçim değiştirme.*

tagyirat, [Ar. taġyīr > taġyīrāt تغييرات] *(tagyi:ra:t) {OsT} is.* Değiştirmeler; bozmalar.

tagyirhane, [Ar. taġyīr + Far. ḫāne تغييرخانه] *(tağyi:r-ha:ne) {OsT} is.* İçki üretim yeri; içki imalathanesi.

tagyiz, [Ar. ġayẓ > taġyīẓ تغييظ] *(tagyi:z) {OsT} is.* Öfkelendirme; kızdırma; hiddetlendirme.

tagzit, [Ar. taġżīṭ تغضيط] *(tağzi:t, son t kalın söylenir) {OsT} is.* **1.** Üzerine basınç yapma. **2.** *tıp.* Sıkı bağlama.

tagziye, Ar. ġazā > taġziye تغزيه] *{OsT} is.* **1.** Gaza ettirme; din uğruna savaştırma. **2.** Gaza ettirilme; din uğruna savaştırılma.

tagziye, Ar. ġıẕā > taġẕiye تغذيه] *{OsT} is.* **1.** Gıdalandırma; besleme. **2.** Gıdalandırılma; beslenme. **3.** Gerekli malzemeyi makineye koyma; besleme.

tağ[1], [tāğ] *(ta:ğ) {eT} is.* **1.** Dağ; dağ silsilesi; sıradağ. *{eAT} (aynı)* [DLT] [ETY] [EUTS] [İKPÖy.] [Gabain] [KB] [Bahşayiş] [Tekin] **2.** Kuzey; şimal. [EUTS] [Gabain] [Tekin] ◘ **tağ adamı,** *{eT} {OsT} Bir tür maymun; nasnas.*|| **tağ başı,** *{eT} Dağ başı.* [Mühennâ]|| **tağ yanı,** *{eAT} Dağ yamacı.*

tağ[2], [tak / tāğ] *(ta:ğ) {eT} is.* **1.** *"Elem; acı; sıkıntı; ıztırap"* anlamındaki *muñ* sözü ile birlikte *muñ tag* biçiminde geçer ve *akıl dişi* demektir. [DLT] **2.** İhtiyaç.

tağ[3], [tāğ طاغ] *{OsT} is.* Yara.

tağ[4], [tağ] *{ağız} is.* Kabak, karpuz, kavun ve hıyar gibi bitkilerin yerde uzanan dalları. [DS]

tağ[5], [Ar. (Sur.) ṭāḳa طاقه] *{ağız} is.* **1.** Raf; sergen. **2.** Küçük pencere. **3.** Tavan penceresi. [DS]

tağa, [Ar. (Sur.) ṭāḳa طاقه] *{ağız} is.* **1.** Küçük pencere. **2.** Tavan penceresi. **3.** Duvara açılmış kapaksız küçük dolap. [DS]

tağai, [tağāy] *{eT} is.* Dayı. [EUTS]

tağan, [Yun. tīghani => tağān طغان] *{ağız} {OsT} is.* Yağ tavası; saplı tava. [DS]

tağan, [Ar. ṭaḥn => tağan] *{ağız} is.* Ekmek. [DS]

tağar[1], [Far. teğār => tağār طغار] *(tağa:r) {eT} is.* **1.** Çuval; torba; dağarcık; içerisine buğday ve başka şeyler konan nesne; geniş çuval; harar; dağar. [EUTS] [DLT] **2.** Çul. [KB] **3.** *{ağız}* Yarım ton tahıl alan ölçek. [DS] **4.** *{eAT} {OsT} {ağız}* Topraktan yapılmış kap; çanak; kavanoz; çömlek. [DS] **5.** *{ağız}* Ağzı geniş, büyük toprak küp. [DS]

tağar[2], [tağar] *{ağız} is.* **1.** Toprak mangal. **2.** Oturak; lazımlık. **3.** Ateş küreği. [DS]

tağara, [Far. dahra => tahra / tağara] *{ağız} is.* Odun kesmeye yarayan araç. [DS]

tağarcık, -ğı [tağar-cık] *{ağız} is.* Keçi derisinden küçük torba. [DS]

tağarçık, [tağār-çık] *{eT} is.* **1.** Deriden küçük torba; dağarcık. **2.** Meme tepesi. [Mühennâ]

tağaz, [? tağaz] *{ağız} is.* Yapıcılıkta, üzerine salma koymak için ağaca vurulan uçları eğri demir. [DS]

tağdın, [tāğ > tağ-dın] *{eT} zf.* **1.** Üstünde. **2.** Kuzeyde. [Gabain]

tağga, [Far. dūğ-bā>toğ-va توغوا ? / *eT* to-ḏ-mak *(doymak)* > to-ḏ-ga > toyga > tağga] *{ağız} is.* Toyga. ☞ **tağga çorbası,** *{ağız} Yoğurtlu pirinç çorbası; toyga.* [DS]

tağı, [tağī] *(tağı:) {eT} is.* **1.** Yaban eşeği, *(Equus hemionus).* **2.** Yabani. [KB]

tağıdıcı, [tağı-t-ıcı طغدیجی] *{eAT} sf.* Yayan; dağıtan; süren.

tağık, [tağ-ık / dağ-uk] *{eAT} {OsT} sf.* Dağınık; perişan; perakende.

tağıkmak, [tāğ > tağ-ık-mak] *gçsz. f. [-ar]* **1.** Dağa çıkmak; dağa kaçmak; yozlaşmak. [DLT] [ETY] [Tekin] **2.** Çıkmak. [Gabain]

tağılınmak, [tağ-ıl-ın-mak طغلنمق] *{eAT} dönşl. f. [-ur]* Parçalanıp dağılmak.

tağılmak[1], [tağ-ıl-mak] *{eT} dönşl. f. [-ur]* **1.** Dağılmak. [Mühennâ] **2.** *{eAT}* Ayrılmak; uzaklaşmak; gitmek; koşmak. **3.** *{eAT}* Bölük bölük ayrılmak; parçalara bölünmek.

tağılmak[2], [tıg-mak > tıg-ıl-mak / tağ-ıl-mak] *{eT} dönşl. f. [-ur]* (Bıçak vb. keskin şeyler için) körleşmek. [DLT]

tağılmış, [tağ-ıl-mış طغلمش] *{eAT} sf.* **1.** Yayılmış; saçılmış. **2.** Yayılmış; her yeri kaplamış; yaygın. **3.** Ayrı ayrı. **4.** Darmadağınık.

tağımak, [tağ-ı-mak] *{eT} gçl. f. [-r]* Dağıtmak. [Mühennâ]

tağır, [*eT.* tağar > tağır] *{ağız} is.* Su yalağı. [DS]

tağışlıg, [tāğ > tağ-ış-lığ] *{eT} sf.* Dağdaki. ☞ **tağışlıg tapıg,** *Dağdaki ibadet; eski Türklerde, atalar tapınağında Tanrı ve ruhlara yeşim taşı, kumaş, şarap ve kurban eti gibi maddelerle büyük, küçük ve orta olmak üzere bütün yabani geyik cinsleri, ayı, yaban domuzu, tavşan, yaban kazı, sülün, bıldırcın, güvercin ve evcil olanlardan at, sığır, koç, domuz, köpek, horoz ve tavuk gibi okla vurularak sunulan adaklara verilen ad.*

tağıtmak, [tağ-ı-t-mak طغتمق] *gçl. f. [-ur]* **1.** *{eT} {eAT}* Dağıtmak. [KB] **2.** *{eAT}* Üretip çoğaltmak; yaymak. **3.** *{eAT}* Darmadağınık etmek; parçalamak. **4.** *{eAT}* Ürkütüp kaçırmak. **5.** *{eAT}* Evirip çevirerek türlü biçimlerde göstermek. **6.** *{eAT} is.* Nifak sokmak; ayrılık yaratmak.

tağlağı, [dağ-lağu / tağ-lağı طغلغی] *{OsT} is.* Dağlama aracı. ☞ **tağlağı tamga,** *{eAT} Dağlama aracı.*

tağlağu, [dağ-lağu / tağ-lağu طغلغو] *{eAT} is.* → tağlağı.

tağlamak, [tağ-lā-mak طغلامق] *(tağla:mak) {eT} {eAT} gçl. f. [-r]* (Hayvanları) dağlamak; markalamak. [DLT]

tağlatmak, [tağ-lā-mak > tağ-la-t-mak] *{eT} gçl. f. [-ur]* Dağlatmak. [DLT]

tağna, [tağnā] *(tağna:) {eT} is.* **1.** Tarlayı sürüp ekme. **2.** Yetiştirme. **3.** Terbiye etme. **4.** Yemeğin terbiyesi. ☞ **tagna yava,** *{eT} Kasnı ağacı reçinesi olup yoğurtla karıştırılarak tutmaca katılan ve ona renk veren bir bahar.* [DLT]

tağnışmak, [tağ-(ı)n-ış-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* (İplik, ipek, tel vb. için) birbirine karışıp düğümlenmek. [DS]

tağra, [Far. dahra => tağra] *{ağız} is.* Bağ budamaya, ağaç kesmeye yarayan eğri bir tür bıçak; tahra. [DS]

tağrib, [Ar. ġurbet > tağrīb > tağrīb تغریب] *(tagri:b) {OsT} is.* → tagrib.

tağsu, [*takış-mak > tak(ı)ş-ut] *{eT} is.* → takşut.

tağsurmak, [tağs-ur-mak] *{eT} gçl. f. [-ur]* Şarkı söylemek; ırlamak. [EUTS]

tağşıt, [tağ-(ı)ş-ıt] *{ağız} is.* Eşya; yük. [DS]

tağşiş, [Ar. ġışş *(karışıklık)* > tağşīş / tağşiş تغشیش] *(tağşi:ş) {OsT} is.* **1.** Bir maddenin içine başka bir madde karıştırma; karışım yapma. **2.** Bir hikâyenin aslını bozma. **3.** İmrenme. ☞ **tagşiş etmek,** *Karıştırmak.*

tağtın, [tağ-tın] *{eT} zf.* Kuzeyde.

tağu, [takī-gü / takuk / tağü] *(tağu:) {eT} is.* Tavuk. [EUTS]

tağuh, [dağ-uk / tağ-uḫ طاغخ] *{eAT} sf.* Perişan; dağınık.

tağuk, [dağ-uk / tağ-uk طاغق] *{eAT} {OsT} sf.* Perişan; dağınık.

tağukluk, [tağuk-luk طاغقلق] *{OsT} is.* Dağınıklık.

tağun[1], [tağun] *{eT} is.* Riya; yaltaklık; yaltaklanma. [Gabain] [EUTS]

tağun[2], [tağun] *{ağız} is.* Çitlembik. [DS]

tağunçı, [tağun-çī] *{eT} is.* **1.** Prensin sadık ve güvenilir adamları. [EUTS] **2.** Yaltakçı. [EUTS]

tağunlamak, [tağun-lā-mak] *(tağunla:mak) {eT} gçsz. f. [-r]* Yaltaklık etmek. [EUTS]

tağurak, [tağü-rāk] *(tağu:ra:k) {eT} zf.* Süratle; acele; ivedi. [EUTS]

tağuzmak, [tağuz-mak] *{eT} sf.* (Kişi için) bodur ve şişman. ⊡ **taguzmak er,** *{eT} Etine dolgun ve bodur kişi.* [DLT]

tağyir, [Ar. ġayr > tağyīr تغيير] *(tagyi:r) {OsT} is.* **1.** Başkalaştırma; değiştirme. **2.** Bozma. **3.** *huk.* Bir kimsenin başkasına ait eşyayı işlemesi ya da başka duruma getirmesi. ⊡ **tağyir etmek,** *{OsT} Bozmak; değiştirmek.*|| **tağyir-i ifade,** *{OsT} İfade değiştirme.*|| **tağyir-i mevzi,** *{OsT} Yer değiştirme.*|| **tağyir-i şekl,** *{OsT} Biçim değişikliği.*

tah[1], [tag / tah / tak / tıg / tıh / tık / tik / toh / tok *(yans.)*] *is.* Çarpma, vurma, kakma, çalma; kendi kendine vurarak çarparak işleme ve çalışma anlatan kök. [Zülfikar] *tah-aç, tah-aç-la-mak, tah-a tuha, tah-ıl-da-k*

tah[2], [tah] *is.* **1.** *{eT}* Kuş çağırma ünlemi. **2.** *{ağız}* İşte. [DS] ⊡ **tah tah,** *Salındıktan sonra doğanı veya şahini çağırmakta kullanılan söz.* [DLT]

tah[3], [Ar. (Sur.) tīḥ تيح [Tietze]] *{ağız} is.* Dalında bozulmuş, çürümüş üzüm. [DS]

taha[1], [Ar. (Sur.) ṭāḳa طاقه] *{ağız} is.* **1.** Duvara açılmış küçük, kapaksız dolap. **2.** Küçük pencere veya tavan penceresi. [DS]

taha[2], [Far. tabe => tava / taha] *{ağız} is.* Küçük yemek sahanı. [DS]

taha[3], [daha / taha] *{ağız} ünl.* İşte. [DS]

taha[4], [? taha] *{ağız} is.* Koyunlara takılan küçük çan. [DS]

taha[5], [taka / taha] *{ağız} is.* Eski araba. [DS] ⊡ **taha tuha,** *{ağız}* → taka tuka. [DS]

tahaccüm, [Ar. ḥacm > taḥaccüm تحجم] *{OsT} is.* İrileşme; büyüme; hacım kazanma.

tahaccür, [Ar. ḥacer > taḥaccür تحجر] *{OsT} is.* **1.** Taş olma; taşlaşma; taş kesilme. **2.** Katılaşma. **3.** *tıp.* Kabuk bağlama. ⊡ **tahaccür etmek,** *Katılaşmak; taşlaşmak.*

tahaccürat, [Ar. taḥaccür > taḥaccürāt تحجرات] *(tahaccüra:t) {OsT} is.* Taşlaşmalar; taş kesilmeler.

tahaç, [tok-aç / tahaç] *{ağız} is.* Çamaşır tokacı. [DS]

tahaçlamak, [tahaç-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r]* Yıkama sırasında çamaşırları tokaçla dövmek; tokaçlamak. [DS]

tahadak, [tak > taḫ-adak] *{ağız} zf.* (Fırlamak için) ansızın; birdenbire. [DS]

tahaddi, [Ar. taḥaddī تحدى] *(tahaddi:) {OsT} is.* Meydan okuma.

tahaddiyat, [Ar. taḥaddī > taḥaddiyāt تحديات] *(tahaddi:) {OsT} is.* Meydan okumalar.

tahaddu, -u'ı [Ar. ḫuḏuʿ / hużuʿ > taḫaḏḏuʿ تخضع] *{OsT} is.* Alçak gönüllülük gösterme.

tahaddu, -u'ı [Ar. ḫudʿa > taḫadduʿ تخدع] *{OsT} is.* Bilerek aldanma.

tahaddur, [Ar. ḫıżr > taḫażżur / taḫaḏḏur تخضر] *{OsT} is.* Yeşerme.

tahaddüb, [Ar. ḥadb > taḥaddüb تحدب] *{OsT} is.* **1.** Kamburlaşma; kamburluk. **2.** Dışbükeylik.

tahaddür[1], [Ar. ḥadr > taḥaddür تحدر] *{OsT} is.* **1.** Yokuş aşağı inme. **2.** Yukarıdan aşağı doğru akıp gitme. ⊡ **tahaddür-i miyāh,** *{OsT} Suların akıp gitmesi.*

tahaddür[2], [Ar. ḫadr > taḫaddür تخدر] *{OsT} is.* **1.** Örtünme. **2.** (Kadın için) örtünme; çarşafa bürünme. **3.** *tıp.* Uyuşma. **4.** Uyuşturulma.

tahaddüs, [Ar. ḥudūs̱ > taḥaddüs̱ تحدث] *{OsT} is.* **1.** Yokken meydana gelme; oluşma; sonradan ortaya çıkma. **2.** *psikol.* Sezgi.

tahaddüsî, [Ar. taḥaddüs̱ī / taḥaddüs̱iyye تحدثيه / تحدثى] *(tahaddüsi:) {OsT} sf.* Sezgili.

tahaddüsiye, [Ar. taḥaddüs̱ī > taḥaddüs̱iyye تحدثيه] *{OsT} is. psikol.* Sezgicilik.

tahaddüş, [Ar. teḫaddüş تخدش] *{OsT} is.* **1.** Tırmalanma; üzüntü duyma. **2.** Üzüntü duyma. ⊡ **tahaddüş-i ezhān,** *{OsT} Zihinlerin tırmalanması.*

tahadu, -u'ı [Ar. ḫudaʿ > taḫāduʿ تخادع] *(taha:du) {OsT} is.* Aldanmış gibi görünme.

tahaf, [Ar. ṭaḫāf طخاف] *(taha:f) {OsT} sf.* Hafif ve saydam.

tahaffuz, [Ar. ḥıfẓ > taḥaffuẓ تحفظ] *{OsT} is.* Korunma; sakınma. ⊡ **tahaffuz-ı kudret,** *{OsT} fiz. Enerjinin saklanması.*

tahaffuzhane, [Ar. taḥaffuẓ+Far. -ḫāne تحفظخانه] *(tahaffuzha:ne) {OsT} is.* Bulaşıcı hastalık görülen gemiler için karantina yeri.

tahaffuzi, [Ar. taḥaffuẓ > taḥaffuẓī تحفظى] *(tahaffuzi:) {OsT} sf.* Korunma ile ilgili.

tahaffuzkâr, [Ar. taḥaffuẓ + Far. -kār تحفظكار] *(tahaffuzkâ:r) {OsT} is.* Savunan; kendini koruyan; dikkatli; ihtiyatlı.

tahaffuzkârane, [Ar. taḥaffuẓ + Far. -kār-āne تحفظكارانه] *(tahaffuzkâ:ra:ne) {OsT} zf.* Korunmak ve savunmak amacıyla; ihtiyatlıca.

tahaffüf, [Ar. ḫiffet > taḫaffüf تخفف] *{OsT} is.* **1.** Hafif olma; hafifleme. **2.** Ayağa mest, çizme gibi konçlu şeyler giyme. ⊡ **tahaffüf-i bār,** *{OsT} Yükün hafiflemesi.*|| **tahaffüf-i hamūle,** *{OsT} Yükün hafiflemesi.*|| **tahaffüf-i ızdırāb,** *{OsT} Acının hafiflemesi; ıstırabın azalması.*

tahak, -ğı [tak > taḫ-ak] *{ağız} is.* Dokumaları tokmakla düzgün duruma getirme. [DS]

tahakkud, [Ar. taḥakkud تحقد] *{OsT} is.* Kin tutma.

tahakkuk, [Ar. ḥakḳ > taḥakḳuḳ تحقق] *{OsT} is.* **1.** Hak kazanma. **2.** Gerçekleşme. ⊡ **tahakkuk etmek,** *{OsT} Gerçekleşmek; gerçek olduğu anlaşılmak.*

tahakküm, [Ar. ḥükm > taḥakküm تحكم] *{OsT} is.* **1.** Egemenliği üstüne alma. **2.** Baskı kurarak bir kimseyi veya toplumu egemenliği altında tutma. **3.** Hâkimlik takınma. ⊡ **tahakküm etmek,** *Baskı altında tutarak egemenliğini sürdürmek.*

tahakkümat, [Ar. taḥakküm > taḥakkümāt تحكمات] *(tahakküma:t) {OsT} is.* **1.** Baskı kurmalar; zorbalıklar. **2.** Hâkimlik takınmalar.

tahaklı, [tahak-lı / taha-lı] *{ağız} sf.* (Bez, dokuma için) yıkanmamış; kolası gitmemiş; kolalı. [DS]

tahal, [Ar. daḫl => tahıl > tahal] *{ağız} is.* Arpa, buğday, çavdar, mısır ve yulaf türü ürünler; tahıl; hububat. [DS]

tahalak, -ğı [tak-a-lak > tahalak] *{ağız} is.* Dikiş ipliği makarası. [DS]

tahalhul, [Ar. ḫalḫal > taḫalḫul تخلخل] *{OsT} is.* **1.** Ayağına halhal takınma. **2.** Bir yerde hava akımı oluşması. **3.** Bir cismin hacminin kabarması; şişme.

tahalı, [tahalı] *{ağız} sf.* → takalı. [DS]

tahallet, [Ar. taḳlīd => tahallet / takallet] *{ağız} is.* Taklit; öykünme. [DS]

tahalli[1], [Ar. ḫalā *(boşluk)* > taḫallī تخلى] *(tahalli:) {OsT} is.* **1.** Boşalma; boş kalma. **2.** Yalnız olma. **3.** Kendini işe verme.

tahalli[2], [Ar. ḥaly > taḥallī / teḥallī تحلى] *(tahalli:) {OsT} is.* **1.** Süslenme; süs eşyası takınma; donanma. **2.** *tasvf.* Allah'ın güzel isimlerini anma.

tahalliyat, [Ar. taḥallī > taḥallīyāt تحليات] *(tahalliy:t) {OsT} is.* **1.** Süslenmeler; süs eşyası takınmalar; donanmalar. **2.** *tasvf.* Allah'ın güzel isimlerini anmalar.

tahallûk, [Ar. ḫulḳ > taḫalluḳ تخلق] *(tahallûk) {OsT} is.* Huy edinme.

tahallûs, [Ar. ḫalāṣ > taḫalluṣ تخلص] *(tahallûs) {OsT} is.* **1.** Kurtulma. **2.** Takma ad kullanma; mahlas kullanma. ⊡ **tahallûs etmek,** *Kendine bir mahlas almak.*

tahallût, [Ar. ḫalṭ > taḫalluṭ تخلط] *(tahallût) {OsT} is.* Karışık olma; karışma.

tahallüb, [Ar. taḥallüb تحلب] *{OsT} is.* **1.** (Ter ve su için) sızma. **2.** Süt oluşma; sütlenme. ⊡ **tahallüb-i rievî,** *{OsT} Köpeğin dilini çıkararak soluması.*

tahallüd, [Ar. ḫald > taḫallüd تخلد] *{OsT} is.* Bir yerde sürekli olarak kalma; yerleşme.

tahallüf, [Ar. ḫilāf > taḫallüf تخلف] *{OsT} is.* **1.** Geride kalma; geçilme; arkada bırakılma. **2.** Uymama; uygun gelmeme. **3.** Değişme. ⊡ **tahallüf etmek,** *{OsT} Geri kalmak; gecikmek.*

tahallül[1], [Ar. ḥall > taḥallül تحلل] *{OsT} is.* **1.** Parçalara, bölümlere, kısımlara ayrılma; bölünme. **2.** *kim.* Ayrışma. ⊡ **tahallül etmek,** *Ayrılmak; ayrışmak.*

tahallül[2], [Ar. ḫalel > taḫallül تخلل] *{OsT} is.* **1.** Bozulma. **2.** Araya girme. **3.** Sirkeleşme; ekşime.

tahallülat[1], [Ar. taḥallül > taḥallülāt تحللات] *(tahallülâ:t) {OsT} is.* Bölünmeler; ayrışmalar.

tahallülat[2], [Ar. taḫallül > taḫallülāt تخللات] *{OsT} is.* **1.** Bozulmalar. **2.** Araya girmeler. **3.** Sirkeleşmeler; ekşimeler.

tahallüs, [Ar. ḫulūṣ > taḫallüṣ تخلص] *(s, kalın söylenir) {OsT} is.* **1.** Kurtulma; halas bulma. **2.** *ed.* Mahlas kullanma.

tahammi, [Ar. ḥamy > taḥammī تحمى] *(tahammi:) {OsT} is.* **1.** Kendini koruma. **2.** Perhiz yapma.

tahammus, [Ar. taḥammuṣ تحمص] *{OsT} is.* Büzülme; buruşma.

tahammuz, [Ar. ḥamż > taḥammuż تحمض] *{OsT} is.* **1.** Ekşime. **2.** *kim.* Asitleşme; oksitlenme.

tahammuzat, [Ar. taḥammuż > taḥammużāt تحمضات] *(tahammuza:t) {OsT} is.* **1.** Ekşimeler. **2.** *kim.* Asitleşmeler; oksitlenmeler.

tahammüd, [Ar. taḫammüd تخمد] *{OsT} is.* Ateşin sönmeye yüz tutması.

tahammül, [Ar. ḥaml *(yük)* > taḥammül تحمل] *{OsT} is.* **1.** Yükü sırtına alma; yüklenme. **2.** Bir kimsenin güç ve yıpratıcı, yıkıcı etkilere dayanabilme gücü; katlanma; kaldırma. **3.** Sabır. **4.** Bir nesnenin dış etkilere ve güçlere karşı dayanabilme gücü; dayanma. ⊡ **tahammül etmek,** *Bir güçlüğe, acıya, sıkıntıya vb. dayanmak; katlanmak; kaldırmak.*|| **tahammül-fersā,** *{OsT}* → tahammülfersa.|| **tahammül-gezā,** *{OsT} Dayanma gücünü tüketen.*|| **tahammül-güdāz,** *{OsT} Dayanma gücünü yok*

eden.|| **tahammül-sūz,** *{OsT} Dayanma gücü bırakmayan.*

tahammülat, [Ar. taḥammül > taḥammülāt تحملات] *(tahammülâ:t) {OsT} is.* **1.** Yüklenmeler. **2.** Dayanmalar; katlanmalar; kaldırmalar.

tahammülfersa, [Ar. taḥammül+Far. -fersā تحملفرسا] *(tahammülfersa:) {OsT} sf.* Dayanılmaz.

tahammüllü, [tahammül-lü] *sf.* **1.** (Kişi için) güç ve yıpratıcı koşulara karşı dayanıklı; sabırlı. **2.** Dayanıklı; sağlam.

tahammülsüz, [tahammül-süz] *sf.* **1.** (Kişi için) güç ve yıpratıcı koşullara dayanamayan; sabırsız. **2.** Dayanıksız.

tahammülsüzlük, -ğü [tahammül-süz-lük] *is.* Tahammül edememe durumu; dayanıksızlık.

tahammür, [Ar. ḫamr > taḫammür تخمر] *{OsT} is.* **1.** Mayalanma; ekşime. **2.** Şarap içerek sarhoş olma. **3.** Yalnız gözlerin görünebileceği şekilde peçe ile örtünme. ⊡ **tahammür etmek,** *{OsT} 1. Mayalanmak; ekşimek. 2. Şarapla sarhoş olmak. 3. Örtünmek; bürünmek; gizlenmek.*

tahammürat, [Ar. taḫammür > taḫammürāt تخمرات] *{OsT} is.* **1.** Mayalanmalar; ekşimeler. **2.** Şarap içerek sarhoş olmalar. **3.** Yalnız gözlerin görünebileceği şekilde peçe ile örtünmeler.

tahan[1], [? tahan] *{ağız} is.* Düzen; işlerin seyri. [DS]

tahan[2], [Yun. tīghani => tağan / tahan] *{ağız} is.* Saplı yağ tavası. [DS]

tahan[3], [tap-an > tahan] *{ağız} is.* Sürülmüş tarlayı düzeltmekte, kesekleri kırmakta kullanılan tahta araç; sürgü; tapan. [DS]

tahana, [? tahana / takana] *{ağız} is.* Mutfak. [DS]

tahanah, [tak-anak > tahañah] *{ağız} is.* → takanak. [DS]

tahanet, [Ar. ṭaḥānet طحانت] *(taha:net) {OsT} is.* Değirmencilik.

tahanni, [Ar. taḥannī تحنی] *(tahanni:) {OsT} is.* **1.** Eğilme. **2.** Eğrilme; bükülme.

tahannüf, [Ar. taḥannüf تحنف] *{OsT} is.* Hanefî mezhebine girme.

tahannün, [Ar. ḥanīn > taḥannün تحنن] *{OsT} is.* (Anne için) acıklı seslerle yavrusunu arama.

tahar[1], [? tahar] *is.* Dokunacak kumaşın deseninin özelliğine göre çözgü ipliklerini gücü tellerindeki boncuklardan geçirme işlemi. ⊡ **tahar planı,** *Çözgü planı.*

tahar[2], [*eT.* tağar] *{ağız} is.* **1.** Toprak mangal. **2.** İçinde küllü su yapılan kap. **3.** Su yollarında künklerin birleştiği yere konulan küp; avgan küpü. **4.** Küçük küp. **5.** Kireç kuyusu. **6.** Ateş küpü. [DS]

tahar[3], [tahar] *{ağız} is.* Su kaynağı. [DS]

tahar[4], [? tahar] *{ağız} sf.* Ne biçim; nasıl? [DS]

tahara, [tahara] *{ağız} is.* Alay etme; aşağılama. [DS]

taharcı, [tahar-cı] *is.* Dokunacak kumaşın deseninin özelliğine göre çözgü ipliklerini gücü tellerindeki boncuklardan geçirme işlemini gerçekleştiren işçi.

taharet, [Ar. ṭahāret طهارت] *(taha:ret) {OsT} is.* **1.** Temiz olma durumu; temizlik. **2.** Abdest yaptıktan sonra temizlenme. **3.** *isl.* İslam dinine göre, bazı ibadetleri yerine getirebilmek için önceden yapılması zorunlu maddî ve manevi temizlik. ⊡ **taharet almak,** *Küçük veya büyük abdestini yaptıktan sonra gerekli temizliği yapmak.*|| **taharet bezi,** *Taharet aldıktan sonra kurulanmakta kullanılan küçük bez.*|| **taharet borusu,** *Alafranga tuvaletlerde tuvaletini yaptıktan sonra temizlik suyunun aktığı kıvrımlı boru.*|| **taharet kâğıdı,** *Tuvalet kâğıdı.*

taharetlenme, [taharet-le-n-me] *is.* Taharetlenmek eylemi.

taharetlenmek, [taharet-le-n-mek] *dönşl. f. [-ir]* Küçük veya büyük tuvaletini yaptıktan sonra gereği gibi temizlenmek; taharet almak.

taharlama, [tahar-la-ma] *is.* Taharlamak eylemi.

taharlamak, [tahar-la-mak] *gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Çözgü ipliklerini önceden belirlenen plana göre gerekli gücü boncuklarından geçirmek.

taharma, [tarhana ? > taharma] *{ağız} is.* Un, yoğurt ve süt ile yapılan bir çorba. [DS]

taharri, [Ar. ḥary > taḥarri تحری] *{OsT} is.* **1.** Bulmaya çalışma; arama. **2.** Bir şeyin aslını araştırma; gerçeği bulmaya çalışma; araştırma. ⊡ **taharri etmek,** *{OsT} Aramak; araştırmak.*|| **taharri-i hakîkat,** *{OsT} Gerçeği bulmak için yapılan araştırma.*|| **taharri memuru,** *{OsT} Sivil polis.*

taharriyat, [Ar. taḥarri > taḥarriyyāt تحریات] *(taharriya:t) {OsT} is.* Araştırmalar; aramalar.

taharruk, [Ar. taḥarruḳ تخرق] *{OsT} is.* **1.** Yarılma. **2.** Yırtılma.

taharrüf, [Ar. taḥarrüf تحرف] *{OsT} is.* **1.** Sapma. **2.** Sapınç.

taharrük, [Ar. ḥareket > taḥarrük تحرك] *{OsT} is.* **1.** Hareket etme; kımıldama; kıpırdama; oynama. **2.** *dbl.* Bir harfin hareke ile okunması; harekelenme. ⊡ **taharrük-i a'sāb,** *{OsT} Sinirleri oynatan hastalık; tik veren hastalık.*

taharrükiyet, [Ar. taḥarrük > taḥarrükiyyet تحركيت] *{OsT} is.* Hareketlilik. ⊡ **taharrükiyet-i nüve,** *{OsT} biy. Karyokinez bölünme; araçlı bölünme.*

taharrüm, [Ar. ḥarām > taḥarrüm تحرم] *{OsT} is.* Haramdan çekinme; haramdan kaçınma.

taharrüs, [Ar. taḥarrüs تحرس] *{OsT} is.* **1.** Çekinme; sakınma. **2.** *biy.* İrkilme. **3.** İrkiltme.

taharrüş, [Ar. ḫarş > taḫarrüş تحرش] *{OsT} is.* **1.** Tahriş olma; hırpalanma; örselenme; tırmalanma; kurcalanma. **2.** *tıp.* Vücutta herhangi bir organın dış etkenler yüzünden kan toplayıp şişmesi; azma. ⊡ **taharrüş etmek,** *{OsT} 1. Tırmalanmak; tahriş olmak; azdırılmak. 2. biy. İrkilmek.*

taharrüşat, [Ar. taḫarrüş > taḫarrüşāt تحرشات] *(taharrüşa:t) {OsT} is.* Tırmalanmalara; hırpalanmalar; tahriş olmalar.

tahası, [Ar. ṭaḳaża => taḫası] *{ağız} is.* Alay; eğlenme. ⊡ **tahasıya almak,** *{ağız} Alaya almak; eğlenmek.* [DS]

tahassul, -lü [Ar. ḥuṣūl > taḥaṣṣul تحصل] *(l ince söylenir) {OsT} is.* Sonuç olarak ortaya çıkma; sonuçlanma. ⊡ **tahassul etmek,** *Ortaya çıkmak; sonuçlanmak.*

tahassun, [Ar. ḥıṣn > taḥaṣṣun تحصن] *{OsT} is.* Korunmak amacıyla bir yere çekilme; sığınma. ⊡ **tahassun etmek,** *{OsT} Korunmak amacıyla bir yere çekilmek; sığınmak.*

tahassus, [Ar. ḫuṣūṣ > taḫaṣṣuṣ تخصص] *{OsT} is.* Bir kişiye ya da bir şeye ait olma; özel olma.

tahassür[1], [Ar. ḥaṣr > ḥaṣar > taḥaṣṣür تحسر] *{OsT} is. tıp.* Kanın pıhtılaşması.

tahassür[2], [Ar. ḥasret > taḥassür تحسر] *{OsT} is.* Kavuşmak istenilen kimse ya da şey için üzülme; hasret çekme; özleme.

tahassürat, [Ar. taḥassür > taḥassürāt تحسرات] *(tahassüra:t) {OsT} is.* Hasret çekmeler; özlemler.

tahassüs, [Ar. ḥiss > taḥassüs تحسس] *{OsT} is.* **1.** İyi bir haber duyup inanma. **2.** Hislenme; duygulanma.

tahassüsat, [Ar. taḥassüs > taḥassüsāt تحسسات] *(tahassüsa:t) {OsT} is.* Duygulanmalar; hislenmeler.

tahaşşi, [Ar. ḫaşyet > taḫaşşī تخشى] *(tahaşşi:) {OsT} is.* Ürperme.

tahaşşu, -u'ı [Ar. ḫuşūʿ > taḫaşşuʿ تخشع] *{OsT} is.* Alçak gönüllülük gösterme.

tahaşşub, [Ar. teḫaşşub تخشب] *{OsT} is.* Odunlaşma.

tahaşşüd, [Ar. ḥaşed > taḥaşşüd تحشد] *{OsT} is.* → tahaşşüt.

tahaşşüdat, [Ar. taḥaşşüd>taḥaşşüdād تحشدات] *{OsT} is.* Birikmeler; yığılmalar; toplanmalar.

tahaşşün, [Ar. ḫuşūnet > taḫaşşün تخشن] *{OsT} is.* **1.** Sert davranma; sertleşme. **2.** Katılaşma; sertleşme.

tahaşşür, [Ar. ḥaşr > taḥaşşür تحشر] *{OsT} is.* Kabirden çıkma; dirilme.

tahaşşüt, -dü [Ar. taḥaşşüd تحشد] *(tahaşşüda:t) {OsT} is.* Yığılma; birikme; toplanma.

tahatti, [Ar. ḫaṭve > taḫaṭṭī تخطى] *(tahatti:) {OsT}* **1.** Bir şeyi aşıp geçme; yürüme. **2.** Hücum etme; saldırma; saldırış. ⊡ **tahatti etmek,** *Saldırmak.*|| **tahatti eylemek,** *Saldırmak.*

tahatti'at, [Ar. taḫaṭṭī > taḫaṭṭi'āt تخطيات] *(tahattia:t) {OsT} is.* Hücumlar, saldırmalar. ⊡ **tahatti'āt-ı a'dā,** *{OsT} Düşman saldırıları.*

tahattur, [Ar. ḫaṭr > ḫuṭūr > taḫaṭṭūr تخطر] *(tahattu:r) {OsT} is.* Hatırlama. ⊡ **tahattur etmek,** *Hatırlamak.*|| **tahattur-i mübhem,** *{OsT} fel. Hatırlama; hatırda tutma.*

tahattüm[1], [Ar. ḥatm > taḥattüm تحتم] *{OsT} is.* Gerekli olma; gerek duyulma.

tahattüm[2], [Ar. ḫatem > taḫattüm تختم] *{OsT} is.* **1.** Parmağına yüzük takma. **2.** *tasvf.* Âriflerin gönlüne Allah'ın koyduğu işaret.

tahatuha, [tak-a+tuk-a > tahatuha] *{ağız} is.* **1.** Tahta faraş. **2.** Şeker kırmaya yarayan tahta araç. [DS]

tahavvüf, [Ar. ḫavu > taḫavvüf تخوف] *{OsT} is.* Korkuya düşme; ürkme.

tahavvül, [Ar. ḥāl > taḥavvül تحول] *{OsT} is.* Bir hâlden başka bir hâle girmek; değişim; dönüşüm. ⊡ **tahavvül etmek,** *{OsT} Değişmek.*|| **tahavvül-i şems,** *{OsT} Gün dönümü (22 Aralık, 22 Haziran)*

tahavvülat, [Ar. taḥavvül > taḥavvülāt تحولات] *(tahavvüla:t) {OsT} is.* Değişmeler; dönüşmeler. ⊡ **tahavvülāt-ı külliye,** *{OsT} Büyük değişiklikler.*

tahayyül, [Ar. ḫayāl > taḫayyül تخيل] *{OsT} is.* Bir şeyi hayalinde canlandırma; hayal etme; imgeleme. ⊡ **tahayyül etmek,** *{OsT} Bir şeyi hayalinde canlandırmak.*

tahayyülat, [Ar. taḫayyül > taḫayyülāt تخيلات] *(tahayyüla:t) {OsT} is.* Hayalde canlandırmalar; hayal kurmalar.

tahayyülî, [Ar. taḫayyül > taḫayyülī تخيلى] *(tahayyüli:) {OsT} is.* Hayal kurma ile ilgili; hayalle ilgili.

tahayyür, [Ar. ḥayret > taḥayyür تحير] *{OsT} is.* Hayrete düşme; şaşırma; şaşma.

tahayyürat, [Ar. taḥayyür > taḥayyürāt تحيرات] *(tahayyüra:t) {OsT} is.* Şaşırmalar; hayret etmeler.

tahayyüz, [Ar. ḥayz > taḥayyüz تحيز] *{OsT} is.* **1.** Yer tutma; yer alma; bir yeri olma. **2.** Önem kazanma; itibarı artma. **3.** *fiz.* Cisimlerin boşlukta yer kaplamaları. ⊡ **tahayyüz-i ecsām,** *{OsT} fiz. Cisimlerin boşlukta yer kaplaması.*

tahaze, [Ar. ṭaḳāżā => tahaze] *{ağız} sf.* Ezik; çürük; bozuk. [DS] ⊡ **tahaze etmek,** *{ağız} İşkence etmek.* [DS]

tahazzu, -u'ı [Ar. ḥużūʿ / ḥuḏūʿ > taḥażżuʿ تخضّع] *{OsT} is.* Alçak gönüllülük gösterme.

tahazzur[1], [Ar. ḥāżır > taḥażżur تحضّر] *{OsT} is.* Hazır olma; hazır bulunma.

tahazzur[2], [Ar. ḫıżr>taḫażżur / taḫaḏḏur تخضّر] *{OsT} is.* Yeşilleşme; yeşil renk bağlama.

tahazzüb, [Ar. ḥizb > taḥazzüb تحزّب] *{OsT} is.* Gruplar hâlinde toplaşma; birikme; gruplaşma.

tahazzün, [Ar. ḥüzn > taḥazzün تحزّن] *{OsT} is.* Hüzünlenme; kederlenme.

tahazzür, [Ar. ḥaẕer > taḥaẕẕür تحذّر] *{OsT} is.* Korunma; çekinme; sakınma.

tahbir, [Ar. ḫaber > taḫbīr تخبير] *(tahbi:r) {OsT} is.* Haber verme; bildirme; duyurma.

tahbiz, [Ar. taḥbīẕ تحبيذ] *(tahbi:z) {OsT} is.* "Ne güzel!" demek.

tahca, [Ar. ṭāḳa +Far. -çe] *{ağız} is.* Küçük dolap. [DS]

tahcil[2], [Ar. ḫacl > taḫcīl تخجيل] *(tahci:l) {OsT} is.* Mahcup etme; utandırma.

tahcil[1], [Ar. ḥacle > taḥcīl تحجيل] *(tahci:l) {OsT} is.* (Gelin ya da damat için) gerdeğe sokma; gerdeğe koyma. ⊡ **tahcil-i arūs,** *{OsT} Gelini gerdeğe koyma.*

tahcilat, [Ar. taḫcīl > taḫcīlāt تخجيلات] *(tahci:la:t) {OsT} is.* Mahcup etmeler; utandırmalar.

tahcir, [Ar. ḥacer > taḥcīr تحجير] *(tahci:r) {OsT} is.* **1.** Bir yere taş koyma; taş yığma. **2.** Hayvanı dağlayarak nişan koyma. **3.** *huk.* Araziye başka kişilerin girmesini ya da el koymasını önlemek amacıyla etrafını duvar ya da çit ile çevirme.

tahça, [Ar. ṭāḳa + Far. -çe] *{ağız} is.* Duvara açılmış kapaksız, küçük dolap. [DS]

tahçek, [? taḫçek] *{eT} is.* Bir tür Çin ipeği. [DLT]

tahda, [Far. tahte => tahta / tahda] *{ağız} is.* **1.** Tahta. **2.** Kırk elli evleklik üzüm bağı. [DS] ⊡ **tahda delen,** *{ağız} Ağaçkakan.* [DS]|| **tahda pabıç,** *{ağız} Terlik.* [DS]

tahdetmek, [tahd+et-mek] *{ağız} gçsz. f. [-er]* Yüreğine işlemek. [DS]

tahdıbek, -ği [taht-ı bek ?] *{ağız} is.* Kap dizilen yer. [DS]

tahdib[1], [Ar. ḥadeb > taḥdīb تحديب] *(tahdi:b) {OsT} is.* **1.** Kamburlaştırma. **2.** Kubbeli, kemerli hâle getirme; kubbelendirme.

tahdib[2], [Ar. ḫiḍāb > taḫḍīb تخضيب] *(tahdi:b) {OsT} is.* (Saç, sakal için) boyama.

tahdibink, [taht-ı bek ? > tahdibink] *{ağız} is.* Oda içinde, ufak tefek eşya koymaya yarayan bir metre yüksekliğinde küçük dolaba benzer yer. [DS]

tahdid, [Ar. ḥadd > taḥdīd تحديد] *(tahdi:d) {OsT} is.* → tahdit. ⊡ **tahdîd-i sin,** *{OsT} Yaş haddi; emeklilik.*

tahdidat, [Ar. tahdīd > tahdīdāt تحديدات] *(tahdi:da:t) {OsT} is.* Sınırlamalar; kısıtlamalar.

tahdidî, [Ar. taḥdīd > taḥdīdī تحديدى] *(tahdi:di:) {OsT} sf.* Sınırlayıcı.

tahdik[1], [Ar. ḥadeḳa > taḥdīḳ تحديق] *(tahdi:k) {OsT} is.* Gözünü dikip dikkatlice bakma.

tahdik[2], [taht-ı bek ? > tahdik] *{ağız} is.* **1.** Balkon. **2.** Basamak. [DS]

tahdir[1], [Ar. ḫadr > taḫdīr تخدير] *(tahdi:r) {OsT} is.* Örtülü bulundurma; örtme.

tahdir[2], [Ar. ḫaḍer > taḫḍīr / taḫżīr تخضير] *(tahdi:r) {OsT} is.* **1.** Hazırlama. **2.** Hazır ilaç yapma; ilaç hazırlama. **3.** Yeşillendirme.

tahdis, [Ar. ḥudūs > taḥdīs تحديث] *(tahdi:s) {OsT} is.* **1.** Gördüğü iyiliği herkese söyleme. **2.** Anlatma; hikâye etme; rivayet etme. **3.** Teşekkür etme; şükretme.

tahdisat, [Ar. taḥdīs> taḥdīsāt تحديثات] *(tahdi:sa:t) {OsT} is.* **1.** Anlatmalar. **2.** Hz. Muhammed'in sözlerini tekrar etmeler.

tahdiş, [Ar. ḫadş >taḫdīş تخديش] *(tahdi:ş) {OsT} is.* **1.** Tırnakla incitme; tırnaklama. **2.** Kurcalama; karıştırma. ⊡ **tahdiş-i ezhān,** *{OsT} Zihinleri karıştırma; zihin bulandırma.*

tahdişat, [Ar. taḫdīş > taḫdīşāt تخديشات] *(tahdi:şa:t) {OsT} is.* **1.** Tırmalamalar. **2.** Kurcalamalar.

tahdit, -di [Ar. ḥadd > taḥdīd تحديد] *(tahdi:t) {OsT} is.* Bir şeye sınır koyma; sınırlanma. ⊡ **tahdit etmek,** *{OsT} Sınırlandırmak; sınır koymak.*

tahfif, [Ar. ḫiffet > taḫfīf تخفيف] *(tahfi:f) {OsT} is.* **1.** Hafifletme. **2.** Kolaylaştırma. ⊡ **tahfif boşluğu,** *Bir köprü ayağında duvar içinde bırakılan boşluk.*|| **tahfif etmek,** *Hafifletmek; kolaylaştırmak.*

tahfifat, [Ar. taḫfīf>taḫfīfāt تخفيفات] *(tahfi:fa:t) {OsT} is.* **1.** Yükünü azaltmalar; hafifletmeler. **2.** Hafifletilmeler. **3.** Kolaylaştırmalar.

tahfifî, [Ar. taḫfīf > taḫfīfī / taḫfīfiyye تخفيفيه / تخفيفى] *(tahfi:fi:) {OsT} sf.* **1.** Hafifletme ile ilgili. **2.** Hafifletici.

tahfir, [Ar. ḥufre > taḥfīr تحفير] *(tahfi:r) {OsT} is.* Çukur kazma.

tahhan, [Ar. ṭaḥn > ṭaḥḥān طحان] *(tahha:n) {OsT} is.* Öğüten; değirmenci.

tahhe, [takk-a > tahhe] *{ağız} is.* Terlik. [DS]

tahı, [takı / taḫı] *{ağız} is.* Kez; defa. [DS]

tahıl[1], [Ar. daḫl دخل => tāḫıl تاخل] *is.* **1.** Taneleri öğütülüp un haline getirildikten sonra çeşitli şekillerde pişirilerek beslenmede kullanılan buğday, mısır, yulaf, arpa vb. bitkilere verilen ad; hububat. *{eT} {eAT} {OsT} (aynı)* [Bahşayiş] **2.** *{eT}* Bir işten elde edilen gelir; kazanç; kâr. [Bahşayiş] **3.** *{ağız}* Taş havanla dövülmüş buğdaydan yapılan bir tür pilav. [DS] **4.** *{ağız}* (Tahıl unu için) öz; özlü oluş. [DS] **5.** *{ağız}* Düğün evine bir ay önceden asılan bayrak. [DS] ⊡ **tahıl ağacı,** *{OsT} Ekin sapı.*|| **tahıl bazarı,** *{eAT} Zahire pazarı.*|| **tahıl biti,** *{eAT} {OsT} zool. Bambul.*|| **tahıl biti gibi yüze getirmek,** *{ağız} Görünüşte değer kazandırmak.*|| **tahıl dibi,** *{eT} Ekin sapı.* [Bahşayiş]|| **tahıl okkası,** *{ağız} Tahıl ölçeğinin dörtte biri kadar gelen tas ölçek.* [DS]|| **tahıl yemi,** *Tahıllar henüz olgunlaşmadan biçilip kurutulmuş hayvan yemi.*|| **tahıl yeri,** *{ağız} Zahire pazarı.* [DS]

tahıl[2], [Ar. ṭāhıl طاهل] *(ta:hıl) {OsT} is.* Bekletildiği için bozulmuş su; bayat su.

tahıldak, -ğı [tak-ıl-dak > tahıl-dak] *{ağız} is.* Yeterince büyümemiş incir meyvesi. [DS]

tahılmak, [tak-ıl-mak > taḫ-ıl-maḫ] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* Şakalaşmak; takılmak. [DS]

tahım[1], [Ar. teḫm تخم] *{ağız} is.* Tarla, bağ, bahçe sınırı. [DS]

tahım[2], [takım / taḫım] *{ağız} is.* **1.** Takım. **2.** Takı; süs eşyası. **3.** Çift sürmeye yarayan araçların tümü. [DS] ⊡ **tahım tahlavat,** *{ağız}* → takım taklavat. [DS]

tahik, -ği [taḫik] *{ağız} is.* Namaz takkesi. [DS]

tahille, [Ar. ḥill > taḥille تحله] *{OsT} is.* Edilen yeminden kurtulmak için verilen kefaret. ⊡ **tahilletü'l-kasem,** *{OsT} Yemin kefareti.*

tahin, [Ar. ṭaḥn > ṭaḥīn طحين] *(ta:hin) {OsT} is.* **1.** Darı unu. **2.** Öğütülmüş tahıl. **3.** Susamın öğütülmüş koyu kıvamdaki sıvı ezmesi. ⊡ **tahin helvası,** *Tahinin şeker ya da pekmezle karıştırılması ile yapılan bir tür helva.*|| **tahin pekmez,** *Tahin ve pekmezi karıştırarak yapılan tatlı.*|| **tahin rengi,** *1. Kirli sarı renk; tahinî. 2. Bu renkte olan.*

tahine, [Ar. ṭaḥn > ṭaḥīne طاحينه] *(tahi:ne) {OsT} is. anat.* Azı dişi.

tahinî, [Ar. ṭaḥīn > ṭaḥīnī طاحينى] *(tahi:ni:) {OsT} sf.* Kirli koyu sarı renk; tahin rengi.

tahir, [Ar. ṭaharet > ṭāhir / ṭāhire طاهره / طاهر] *(ta:hir) {OsT} sf.* **1.** Temiz; arı; pak. **2.** *isl.* (Elbise veya beden için) ibadet yapmaya engel olmayacak biçimde temiz olan. **3.** (Su için) abdest alınabilecek, gusledilebilecek ölçüde temiz. **4.** *tasvf.* Allah'ın buyruklara karşı gelmekten koruduğu kişi. ⊡ **tâhirü'l-batn,** *{OsT} İçini kötü huylardan ve yanlış inançlardan arındırmış, temizlemiş olan kişi.*|| **tâhirü's-sır ve'l-alâniye,** *{OsT} Hakkın ve halkın haklarını gözeten içi dışı temiz kimse.*|| **tâhirü'z-zâhir,** *{OsT} Allah'ın kötü eylem ve yanlış davranışlardan koruduğu kişi.*

tahirbuselik, -ği [Ar. tâhir + Far. būse + T. –lik طاهر بوسه لك] *(ta:hirbu:selik) {OsT} is. müz.* Türk müziğinden birleşik bir makam.

tahirî, [Ar. ṭāhirī طاهرى] *(ta:hiri:) {OsT} is.* Tezhip ve minyatürde kullanılan iyi cins bir kâğıt.

tahiyat, [Ar. ḥayy > taḥiyye > taḥiyyāt تحيات] *(tahiyya:t) {OsT} is.* **1.** Allah'tan uzun bir ömür dilemeler. **2.** "Allah uzun ömür versin" diye dua etmeler. **3.** Hayır dualar. **4.** Namazda otururken okunan *"ettahiyyatü"* diye başlayan dua.

tahiye, [Ar. ḥayy > taḥiyye / taḥiyyet تحيه] *{OsT} is.* **1.** Allah'tan uzun bir ömür dileme. **2.** *"Allah uzun ömür versin"* diye selam verip dua etme. **3.** Mülk; mülkiyet. ⊡ **tahiyyetü'l-mescid,** *{OsT} Sabah, öğle ve ikindi namazlarından önce camide sevap için kılınan iki rekât namaz.*

tahkik, [Ar. ḥakḳ > taḥḳīḳ تحقيق] *(tahki:k, k kalın söylenir) {OsT} is.* **1.** Bir şeyin doğruluğunu ve gerçekliğini araştırma, soruşturma. **2.** Bir şeyin doğruluğunu ya da gerçekliğini ortaya çıkarma gerçekleme; doğrulama. **3.** *isl. huk.* Bir hukukî olayın, Kur'an ve sünnet hükümlerinde benzerinin bulunup bulunmadığının araştırılması. **4.** *tasvf.* Mutasavvıfın ibadetlerin, eylemlerin ve dinsel konuların özündeki gerçeği, uygulamaların nedenlerini ve amaçların gerçeğini kavraması. ⊡ **tahkik ehli,** *Gerçekleri, ayrıntıları ile açıklayıp ortaya koyan kimse; fen bilimleri ile uğraşan kişi; bilim adamı.*|| **tahkik etmek,** *Araştırmak; soruşturmak.*

tahkika, [Ar. taḥḳīḳā تحقيقا] *(tahki:ka:) {OsT} zf.* Gerçekten.

tahkikan, [Ar. taḥḳīḳ > taḥḳīḳān تحقيقاً] *(tahki:ka:n) {OsT} zf.* **1.** Araştırıp soruşturarak. **2.** Emin olarak; kesinlikle.

tahkikat, [Ar. taḥḳīḳ > taḥḳīḳāt تحقيقات] *(tahki:ka:t) {OsT} is.* Bir adlî ve idarî olayı ya da iddiayı aydınlatmak, açıklığa kavuşturmak amacıyla adlî ya da ilgili idarî makamlarca yürütülen inceleme ve araştırma; soruşturmalar. ⊡ **tahkikat komisyonu,** *İnceleme ve araştırma yapmak üzere görevlendirilmiş kurul; soruşturma kurulu.*|| **tahkikāt-ı evveliye,** *{OsT} Ön soruşturma.*|| **tahkikāt-ı ibtidâîye,** *{OsT} huk. İlk soruşturma.*

tahkikî, [Ar. taḥḳīḳ>taḥḳīkī/taḥḳīkīyye تحقيقيه / تحقيقى] *(tahki:ki:) {OsT} sf.* Araştırma ve inceleme ile ilgili.

tahkim, [Ar. ḥükm > taḥkīm تحكيم] *(tahki:m) {OsT} is.* **1.** Kuvvetlendirme; sağlamlaştırma. **2.** Bir şeyi daha sağlam, daha dayanıklı bir duruma getirme; berkitme. **3.** Bir anlaşmazlığın çözümü için hakem seçme. **4.** *huk.* Bir dava dolayısıyla hakem belirleme; hakeme başvurma. **5.** *maliye.* Kısa vadeli bir borcu, daha uzun vadeli bir borç ile değiştirme. ⊡ **tahkim etmek,** *1. Sağlamlaştırmak. 2. Kısa vadeli bir borcu uzun vadeli bir borca dönüştürmek.*|| **tahkim sözleşmesi,** *Tarafların uyuşmazlığın çözümünü hakemlere bıraktıklarını belirten sözleşme.*

tahkimat, [Ar. taḥkīm > taḥkīmāt تحكيمات] *(tahki:ma:t) {OsT} is.* **1.** Sağlamlaştırmalar. **2.** Bir yeri düşman saldırısından korumak için alınan her türlü askerî tedbir. **3.** Askerî savunma amacı ile yapılmış yapı. **4.** Maden ocaklarında, yer altına açılan bir üretim boşluğunun çeperlerini tahta, demir, beton, çivi ve halatlar ile berkitme işlemi.

tahkimli, [tahkim-li] *sf.* Tahkim edilmiş olan; sağlamlaştırılmış; berkitilmiş. ⊡ **tahkimli hat,** *as. Bir hat boyunca sıralanan tahkimat dizisi.*|| **tahkimli kuşak,** *Derin bir hat boyunca uzanan ve yer altı tesislerini kapsayan tahkimat.*|| **tahkimli mahal,** *Genellikle diğer savunma sistemleri ile ilgisi olmayan ve yalnız bir mevkiin etrafında kurulan savunma tesisleri; direnek.*|| **tahkimli mevzi,** *Birbirini destekleyecek biçimde kurulmuş derin ve geniş tahkimat bölgesi.*

tahkimname, [Ar. taḥkīm+Far. nāme تحكيمنامه] *(tahki:mna:me) {OsT} is.* Bir anlaşmazlığın hakem yolu ile giderilmesi için tarafların yaptığı yazılı anlaşma.

tahkir, [Ar. ḥaḳaret > taḥḳīr تحقير] *(tahki:r) {OsT} is.* **1.** Bir şeyi veya kişiyi aşağılatma; onurunu kırma; hakaret etme. **2.** Küçük görme; aşağılama; hor görme. ⊡ **tahkîr-āmîz,** *{OsT} Hakaret taşıyan; hakaretle karışık.*|| **tahkir etmek,** *1. Gurur kırıcı davranışlarda bulunmak ya da söz söylemek; hakaret etmek; onur kırmak. 2. Aşağılamak; küçük görmek.*|| **tahkire uğramak,** *Aşağılanmak; hakarete uğramak.*

tahkirat, [Ar. taḥḳīr > taḥḳīrāt تحقيرات] *(tahki:ra:t) {OsT} is.* Hakaret etmeler; küçük görmeler; hor görmeler.

tahkiye, [Ar. ḥikāye > taḥkīye تحكيه] *(tahki:ye) {OsT} is.* **1.** Anlatma; söyleme; hikâye etme; öyküleme; anlatı. **2.** Anlatış düzeni. **3.** Kumaş ya da sütun başlıklarını süsleyen efsanevi kişilerin hikâyeleri. ⊡ **tahkiye etmek,** *Anlatmak; hikâye etmek; öykülemek.*

tahkiyeli, [tahkiye-li] *sf.* **1.** Hikâye edilmiş; öykülü. **2.** (Kumaş ya da sütun başlıkları için) efsanevi kişilerin hikâyeleri ile süslenmiş.

tahla, [tak-la] *{ağız} is.* Takla.[DS]

tahlacıl, [tak-la-cıl] *{ağız} is.* Havada takla atan güvercin. [DS]

tahli, -i'ı [Ar. ḫalʿ > taḫlīʿ تخليع] *(tahli:) {OsT} is.* Koparma; çıkarma; sökme.

tahlif[1], [Ar. ḥalf > taḥlīf تحليف] *(tahli:f) {OsT} is.* **1.** Yemin ettirme; ant içirme. **2.** *isl. huk.* Davacı ve davalıya yemin ettirme. ⊡ **tahlif ettirmek,** *Yemin ettirmek; ant içirmek.*|| **tahlîf-i şühūd,** *{OsT} huk. Tanıklara yemin ettirme.*

tahlif[2], [Ar. ḫalef > taḫlīf تخليف] *(tahli:f) {OsT} is.* Birini kendi yerine bırakma.

tahlifat, [Ar. taḥlīf>taḥlīfāt تحليفات] *(tahli.fa:t) {OsT} is.* Yemin ettirmeler; ant içirmeler.

tahlifli, [tahlif-li] *sf.* Yemin etmiş; yeminli.

tahlik[1], [Ar. taḥlīḳ تحليق] *(tahli:k, k kalın söylenir) {OsT} is.* **1.** Tıraş etme. **2.** Tıraş edilme.

tahlik[2], [Ar. taʿlīka تعليقه] *{ağız} is.* Evlerde lamba konulan yer; sergen. [DS]

tahlil[1], [Ar. ḥall > taḥlīl تحليل] *(tahli:l) {OsT} is.* **1.** Bir maddeyi incelemek üzere kendini oluşturan ögelerine ayrıştırma işlemi; çözümleme; analiz. **2.** Bir eseri, bir metni ana ögelerine ayırmak suretiyle inceleme; böyle bir incelemenin sonucu; çözümleme; analiz. **3.** *psikol.* Ruh çözümlemesi. ⊡ **tahlil etmek,** *Çözümlemek.*|| **tahlîl-i aslî,** *{OsT} kim. Asal çözümleme.*|| **tahlîl-i elektrikî,** *{OsT} fiz. Elektroliz.*|| **tahlîl-i hacmî,** *{OsT} Hacimce analiz.*|| **tahlîl-i hurdebînî,** *{OsT} Mikroskopla yapılan tahlil.*|| **tahlîl-i kemmî,** *{OsT} Sayısal analiz; nicel çözümleme.*|| **tahlîl-i keyfî,** *kim. Nitel analiz.*|| **tahlîl-i rūhî,** *{OsT} Ruh çözümlemesi; psikanaliz.*|| **tahlîl-i unsurî,** *{OsT} kim. Ögelerine ayırma; elemanter analiz.*|| **tahlîl-i veznî,** *{OsT} kim. Tartı analizi.*

tahlil[2], [Ar. ḫall > taḫlīl تخليل] *(tahli:l) {OsT} is.* Sirkeleştirme; ekşitme.

tahlilat, [Ar. taḥlīl > taḥlīlāt تحليلات] *(tahli:la:t) {OsT} is.* Çözümlemeler; analizler.

tahlilî, [Ar. taḥlīl > taḥlīlī / taḥlīliyye تحليليه / تحليلى] *(tahli:li:) {OsT} sf.* Çözümlemeli; analitik.

tahlim, [Ar. ḥilm > taḥlīm تحليم] *(tahli:m) {OsT} is.* Sakinleştirme; yatıştırma; yumuşak huylu yapma.

tahlis, [Ar. ḫulūṣ > taḫlīṣ تخليص] *(tahli:s) {OsT} is.* Kurtarma. ⊡ **tahlîs-i giriban,** *Yakayı kurtarma; yakayı sıyırma.*

tahlisiye, [Ar. taḫlīṣ > taḫlīsiyye تخليصيه] *(tahli:siye) {OsT} is.* **1.** Can kurtarma. **2.** *dnz.* Kazaya uğrayan

gemi yolcularını ve gemi adamlarını kurtarmak için girişilen kurtarma işlemi. **3.** Cankurtaran. ◘ **tahlisiye istasyonu,** *Deniz kazalarında kurtarma amacıyla belirli noktalarda araç gereç ve kurtarıcı uzmanlarla yerleşmiş kuruluş.*|| **tahlisiye sandalı,** *Kurtarma sandalı.*|| **tahlisiye simidi,** *Cankurtaran simidi.*|| **tahlisiye yeleği,** *Cankurtaran yeleği.*

tahlisiyecilik, -ği [tahlisiye-ci-lik] *is. dnz.* Cankurtaranlık; can kurtarma işi.

tahlit, [Ar. ḫalṭ > taḫlīṭ تخليط] *(tahli:t, son t kalın söylenir) {OsT} is.* Birbirine katma, karıştırma. ◘ **tahlit etmek,** *{OsT} Karıştırmak; katıştırmak.*

tahlitat, [Ar. taḫlīṭ>taḫlīṭāt تخليطات] *(tahli:ta:t) {OsT} is.* **1.** Karıştırmalar. **2.** Karıştırılmalar. **3.** Bir şeyin arılığını giderecek şekilde içine başka şeyler karıştırmalar. **4.** Bozmalar.

tahliye[1], [Ar. ḥaly > taḥliye تحلية] *{OsT} is.* **1.** Süsleme; bezeme. **2.** *kim.* Bir maddenin özelliklerini değiştirmeden içine koku katma.

tahliye[2], [Ar. ḫalā > taḫliye تخلية] *{OsT} is.* **1.** Bir yerde bulunan kişileri ve eşyaları dışarı çıkartma; boşaltma. **2.** Tutuklu bulunan bir kimseyi salıverme; tutukluluğunu kaldırma. ◘ **tahliye etmek,** *1. (Yer için) boşaltmak; boş duruma getirmek. 2. (Tutuklu için) salıvermek; serbest bırakmak.*|| **tahliye-i derûn,** *{OsT} tasvf. Gönüllerde, yalnız Allah adından başka her şeyi boşaltma.*|| **tahliye-i sebîl,** *{OsT} Bir suçluyu salıverme.*

tahma, [? tahma] *{ağız} is.* Tarhana. [DS]

tahmak, -ğı [tok-mak / taḫmak] *{ağız} is.* Tokmak. [DS]

tahmaz, [tah-maz ?] *{ağız} sf.* **1.** (Bıçak, keser vb. için) iyi kesmeyen; kör. **2.** Paslı. **3.** (Kişi için) kaba; aptal; beceriksiz. [DS]

tahme, [? tahme] *{ağız} is.* Cirit oyununda savunma için kullanılan sopa. [DS]

tahmid, [Ar. ḥamd > taḥmīd تحميد] *(tahmi:d) {OsT} is. "Elhamdülillah"* deme; hamd etme; Allah'a şükretme.

tahmidat, [Ar. taḥmīd > taḥmīdāt تحميدات] *(tahmi:da:t) {OsT} is.* Hamd etmeler; şükretmeler.

tahmik, [Ar. ḥumḳ > taḥmīḳ تحميق] *(tahmi:k, k kalın söylenir) {OsT} is.* Birine ahmak deme; ahmak olduğunu söyleme.

tahmikat, [Ar. taḥmīḳ > taḥmīḳāt تحميقات] *(tahmi:ka:t) {OsT} is.* "Ahmak" olduğunu söylemeler; ahmak demeler.

tahmil, [Ar. ḥaml > taḥmīl تحميل] *(tahmi:l) {OsT} is.* **1.** Yükleme. **2.** Eşya ve mal gibi şeyleri bir taşıta yükleme. **3.** Bir işi bir kişinin üzerine yıkma; bir kimsenin üzerine atma. ◘ **tahmil etmek,** *{OsT} Yüklemek.*|| **tahmîl-i minnet,** *{OsT} Bir kimseyi minnet altında bırakma.*|| **tahmîl-i zahmet,** *{OsT} Bir kimseye güç bir iş yüklemek.*|| **tahmil olunmak,** *{OsT} Yüklenmek.*

tahmilat, [Ar. taḥmīl > taḥmīlāt تحميلات] *(tahmi:la:t) {OsT} is.* **1.** Yüklemeler; yükletmeler. **2.** Yükletilmeler.

tahmim, [Ar. ḥümmā>taḥmīm تحميم] *(tahmi:m) {OsT} is.* Hastalık nöbeti veya ateşi verme.

tahmin, [Ar. ḫamn > taḫmīn تخمين] *(tahmi:n) {OsT} is.* **1.** Bazı verilere, sezgiye ve akla dayanarak olacakları kestirme. **2.** Önceden kestirilen, düşünülen şey. **3.** İhtimallere dayanan ancak olgularla denetlenemeyen varsayım. **4.** Bir şeyi yaklaşık olarak değerlendirme; oranlama. **5.** *ekon.* Az ya da uzak bir gelecekteki ekonomik durumu değerlendirmeyi amaçlayan tekniklerin tümü. ◘ **tahmin etmek,** *1. Yaklaşık olarak değerlendirmek; niceliğini oranlamak. 2. Kestirmek. 3. Bazı verilere, akla ve sezgilere dayanarak bir şeyin olacağını kestirmek; olabileceği kanısına varmak.*

tahminat, [Ar. taḫmīn > taḫmīnāt تخمينات] *(tahmi:na:t) {OsT} is.* Tahminler; oranlamalar.

tahminen, [Ar. taḫmīn > taḫmīnen تخميناً] *(tahmi:'nen) {OsT} zf.* **1.** Tahminlere dayanarak. **2.** Kestirmeli; oranlamalı. **3.** Yaklaşık olarak; aşağı yukarı.

tahminî, [Ar. taḫmīn > taḫmīnī تخمينى] *(tahmi:ni:) {OsT} sf.* **1.** Tahminlere dayanan; tahmin edilen; tahmine göre; oranlamaya dayanan. **2.** Tahmin edilerek belirlenen; kararlama; aşağı yukarı.

tahmir[1], [Ar. ḥimār > taḥmīr تحمير] *(tahmi:r) {OsT} is.* Birine "eşek" deme.

tahmir[2], [Ar. ḫamr *(örtme, mayalanma)* > taḫmīr تخمير] *(tahmi:r) {OsT} is.* **1.** Mayalandırma; ekşitme. **2.** Yoğurma. ◘ **tahmir etmek,** *Mayalandırmak.*

tahmirat[1], [Ar. taḥmīr > taḥmīrāt تحميرات] *(tahmi:ra:t) {OsT} is.* Birine "eşek" demeler.

tahmirat[2], [Ar. taḫmīr > taḫmīrāt تخميرات] *(tahmi:ra:t) {OsT} is.* **1.** Yoğurmalar. **2.** Yuğrulmalar. **3.** Mayalandırmalar.

tahmis[1], [Ar. ḥams > taḥmīs تحميس] *(tahmi:s) {OsT} is.* **1.** Ateşte ısıtıp kavurma. **2.** Kahve, leblebi vb. şeyleri kavurma.

tahmis[2], [Ar. ḫums > taḫmīs تخميس] *(tahmi:s) {OsT} is.* **1.** Bir şeyi beş köşeli yapma. **2.** Bir şeyi beş katlı yapma. **3.** *ed.* Bir beytin önüne beş mısra ekleyerek beş mısralı kıta haline getirme; beşleme. ◘ **tahmis etmek,** *ed. Bir gazelin her beytine üçer mısra ekleyerek beşer mısralı kıtalar haline getirmek.*

tahmis[3], [Ar. taḫmīṣ تخميص] *(tahmi:s, s kalın söyle-*

nir) {OsT} is. Kavrulmuş ve çekilmiş kahve satılan yer.

tahmisat, [Ar. taḥmīsāt تحميسات] *(tahmi:sa:t) {OsT} is.* **1.** Ateşte kızdırıp kavurmalar. **2.** Kahve kavrulan ve satılan yerler.

tahmisçi, [tahmis-çi] *is.* Kuru kahveci.

tahmishane, [Ar. taḥmīs+Far. -ḫāne تحميسخانه] *(tahmi:sha:ne) {OsT} is.* Kahve kavrulup dövülerek satılan yer.

tahmiz, Ar. taḥmiż تحميض] *(tahmi:z) {OsT} is. kim.* Mayalandırma; ekşitme; asitlendirme.

tahn, [Ar. ṭaḥn طحن] *{OsT} is.* Öğütme; öğütülme.

tahnal, [Yun. daphnelaio => tahnal] *{ağız} is.* Yabani taflan; kara yemiş ağacı. [DS]

tahnaşmak, [tak-ın-aş-mak / tak-la-şmak > tahna-ş-mak] *{ağız} işteş. f. [-ır]* Kavgaya yol açmak; sataşmak. [DS]

tahnaz, [tıknaz => tahnaz] *{ağız} is.* **1.** Tembel. **2.** Çok konuşmayan; suskun. **3.** Şişman; tıknaz. [DS]

tahne[1], [Far. tenhā => tahne] *{ağız} sf.* Issız. [DS]

tahne[2], [Ar. ṭaḥn => tahne] *{ağız} is.* Tahin. [DS]

tahni, [Far. tenhā => tahni] *{ağız} sf.* Issız. [DS]

tahnik, -kı [Ar. ḫunḳ > taḫnīḳ تخنيق] *(tahni:k, k kalın söylenir) {OsT} is.* Boğma.

tahnit, [Ar. ḥınāṭet > taḥniṭ تحنيط] *(son t, kalın söylenir) {OsT} is.* Bozulmaması için iç organlarını çıkarıp cesedi ilaçlama; mumyalama. ☞ **tahnit-i meyyit,** *{OsT} Ölünün ilaçlanması.*

tahnitçi, [tahnit-çi] *is.* **1.** Mesleği ölüleri tahnit etmek olan kimse. **2.** Ölü hayvanları ilaçlayarak içini samanla dolduran kimse.

tahniye, [Ar. ṭaḥn > ṭaḥniyye طحنيه] *{OsT} sf.* **1.** Öğütme ile ilgili. **2.** *is.* Öğütme ücreti.

tahot, [Ar. müteḳāit => tekaüt > takōt] *(tako:t) {ağız} sf.* (Kişi için) emekli. [DS]

tahpuz, [? tahpuz] *{ağız} is.* Koyunların su içtikleri tahta kova. [DS]

tahra, [Far. dahra / dāra => taḫra / ṭahra طهره / تخره] *{OsT} {ağız} is.* **1.** Ağaç budamakta, odun kesmekte kullanılan demir saplı ucu eğri bir tür satır. [DS] **2.** *{ağız}* Orak. [DS] **3.** *{ağız}* Et kıymaya yarayan dairesel ağızlı bıçak. [DS] **4.** *{ağız}* Satır. [DS]

tahrana, [Far. terḫ[v]āne => tarhana > tahrana] *{ağız} is.* Dövülmüş buğday ile süzülmüş yoğurdun karıştırılıp kurutulmasından yapılan yemeklik; tarhana. [DS]

tahrib, [Ar. ḫarāb > taḫrīb تخريب] *(tahri:b) {OsT} is.* → tahrip. ☞ **tahrib-kâr,** *{OsT} Yıkıcı.*

tahribat, [Ar. taḫrīb > taḫrībāt تخريبات] *(tahri:ba:t) {OsT} is.* **1.** Yıkıp bozma; tahrip etme; büyük zarar verme. **2.** Yıkımlık.

tahric, [Ar. ḫurūc > taḫrīc تخريج] *(tahri:c) {OsT} is.* **1.** Çıkarma. **2.** Öğrenciye diploma vererek mezun etme. **3.** Bir hadisi, Hz. Muhammed'den ilk rivayet edeni araştırıp bulma. **4.** *isl. huk.* Kur'an-ı Kerim'den ya da diğer şer'î kaynaklardan yararlanarak bir hukuk kuralı ortaya koyma. ☞ **tahric-i menal,** *{OsT} isl. huk. Kur'an-ı Kerim, sünnet ve icma ile belirlenen hukukî hükümlerin nedenini ve amacını belirleme.*

tahriciye, [Ar. taḫrīc > taḫrīciyye تخريجيه] *(tahri:ciye) {OsT} is.* Çıkartmalık. ☞ **tahriciye resmi,** *{OsT} İmparatorluk döneminde, Hicaz'da ulaşım için konulan deve ve katır gibi binek ve yük hayvanlarından alınan bir tür vergi.*

tahrif[1], [Ar. ḥarf > taḥrīf تحريف] *(tahri:f) {OsT} is.* **1.** Sözcük içindeki bir harfin yerini ya da harfi başka bir harfle değiştirme; bozma. **2.** Bir sözün anlamını değiştirme. **3.** *isl.* Bir kelimenin bazı harflerini yanlış söyleyerek ona başka bir anlam vermek. **4.** Bir hadis ya da ayete değişik yorum getirerek asıl anlamın dışına çıkmak. **5.** Kur'an-ı Kerim ve hadislerde olmayan bir kelimeyi onlara ekleyerek varmış gibi göstermek. ☞ **tahrif etmek,** *Değiştirmek, bozmak.*|| **tahrif-i kalem,** *{OsT} Hattatlıkta kalem değiştirmek, yazıyı bozmak.*

tahrif[2], [Ar. ḫaref *(bunama)* > taḫrīf تخريف] *(tahri:f) {OsT} is.* Bir kimseye bunaklık yükleme; bunaklıkla itham etme.

tahrifat, [Ar. taḥrīf > taḥrīfāt تحريفات] *(tahri:fa:t) {OsT} is.* **1.** Bozmalar; değiştirmeler. **2.** Bir şeyin aslını bozma, değiştirme. **3.** Bir yazı, metin ya da resmî evrak üzerinde yazılı olan rakam ya da yazıyı değiştirme; bozma.

tahrik[1], [Ar. ḥareket > taḥrīk تحريك] *(tahri:k) {OsT} is.* **1.** Yola çıkarma. **2.** Uyandırma. **3.** Bir şeyi hareket ettirmek; kımıldatmak ya da yola çıkarmak eylemi. **4.** Bir kimseyi, yasalara karşı bir eyleme ya da kınanacak bir davranışa itmek; kışkırtmak. **5.** Duyguları, özellikle cinsel isteği uyandırmak ya da artırmak. **6.** *dbl.* Arapçada, bir harfi harekelendirme ya da hareke ile okuma. **7.** Makinelerde, kumanda edilen bir organın hareketini, buna kumanda eden organın hareketine bağlı kılmak eylemi ve böyle bir işlevi sağlayan düzeneklerin tümü. ☞ **tahrik-âmîz,** *{OsT} Kışkırtıcı.*|| **tahrik etmek,** *1. Kışkırtmak. 2. Harekete geçirmek. 3. Cinsel isteği artırmak.*|| **tahrîk-i sevdā,** *{OsT} Sevgi uyandırma.*

tahrik[2], [Ar. taḥrīḳ تحريق] *(tahri:k, k kalın söylenir) {OsT} is.* **1.** Çok yakma. **2.** Çok yakılma. **3.** Susatma. **4.** Susatılma.

tahrik[3], [Ar. taḫrīḳ تخريق] *(tahri:k, k kalın söylenir) {OsT} is.* **1.** Yırtma. **2.** Yırtılma. **3.** Yarma. **4.** Yarılma.

tahrikât, [Ar. taḥrīk > taḥrīkāt تحريكات] *(tahri:kâ:t)* *{OsT}* *is.* Kışkırtmalar; kışkırtılar; hareket ettirmeler; uyandırmalar.

tahrikçi, [tahrik-çi] *sf.* **1.** Tahrik eden; harekete geçiren. **2.** *is.* Tahrik eden kimse; kışkırtıcı.

tahrikçilik, -ği [tahrik-çi-lik] *is.* **1.** Tahrikçinin işi. **2.** Kışkırtıcılık.

tahril, [Ar. taḥrīr => taḥril تحريل] *{OsT}* *is.* Çizik; çizgi.

tahrilli, [tahril-li] *sf.* **1.** Çizgili. **2.** (Göz için) renkli kısmında açıklı koyulu çizgiler bulunan.

tahrim, [Ar. ḥarām > taḥrīm تحريم] *(tahri:m)* *{OsT}* *is.* **1.** Haram sayma; haram kılma. **2.** Herhangi bir şeyi kendisine dinî açıdan haram sayarak yasaklama. 🗗 **Tahrim Suresi,** *{OsT} Kur'an-ı Kerim'in 66. suresinin adı.*

tahrimat, [Ar. taḥrīm > taḥrīmāt تحريمات] *(tahri:ma:t)* *{OsT}* *is.* Haram saymalar; yasak kılmalar.

tahrime, [Ar. taḥrīm >taḥrīme تحريمه] *(tahri:me)* *{OsT}* *is.* **1.** Namaza başlarken söylenen *"Allahüekber"* sözü. **2.** Namazda *"Allahüekber"* derken alınan durum.

tahrimî, [Ar. taḥrīm>taḥrīmī / taḥrīmiyye تحريميه / تحريمى] *(tahri:mi:)* *{OsT}* *sf.* Haram kılma ile ilgili; harama ait; haram ile ilgili.

tahrip, -bi [Ar. ḫarāb > taḫrīb تخريب] *(tahri:p)* *{OsT}* *is.* **1.** Bir şeyi yıkma; yıkık duruma getirme; harap etme; bozma. **2.** *biy.* Bir canlı maddenin cansız madde haline dönüşümü; yıkım. **3.** *fiz.* Bir veya birçok tanecik kütlesinin tamamen elektromanyetik ışıma enerjisi haline dönüştüğü fiziksel olay. **4.** *as.* Düşmana zarar vermek ya da zaman kazanmak amacıyla tesis, yapı ve araç gereçleri kullanılmaz duruma getirme. 🗗 **tahrip ateşi,** *as. Düşmanın canlı olmayan hedeflerini kullanılamaz duruma getirmek için açılan top ateşi.*|| **tahrip emniyet kıt'ası,** *as. Bir hedefin tahrip edilmesi için mevzilendirilmiş yerel kuvvet.*|| **tahrip etmek,** *Yıkmak; bozmak; kırıp dökmek.*|| **tahrip müfrezesi,** *as. Düşmana ait ya da düşmanın eline geçtiği takdirde yararlanamaması için her türlü yapı, malzeme ve kuruluşun işe yaramaz duruma getirilmesi ile görevli ekip.*

tahripkâr, [Ar. taḫrīb + Far. -kār تخريبكار] *(tahri:pkâ:r)* *{OsT}* *sf.* Tahrip edici; yıkıcı; yıkan; zarar veren.

tahripkârlık, [tahripkâr-lık] *(tahri:pkâ:rlık)* *is.* Tahripkâr olan şeyin niteliği; yıkıcı olma; yıkıcılık; bozuculuk; mahvedicilik.

tahrir, [Ar. ḥürr > taḥrīr تحرير] *(tahri:r)* *{OsT}* *is.* **1.** Yazma; yazı. **2.** Hürriyete kavuşturma; hür kılma. **3.** Yazarak kitap vb. eser meydana getirme. **4.** Kaydetme; deftere geçirme. **5.** Ülkenin nüfus ve yüzölçümünü kayıtlara geçirme; sayım. **6.** *huk.* Köle ya da cariye azat etme. **7.** Kompozisyon. **8.** Eskiden nüfus ve arazi ölçümleri ile ilgili olarak tutulan defterlere verilen ad. **9.** Sırma ya da ipekle işlenen motiflerin kenarlarına siyah iplikle geçirilen ince kenar çizgisi. **10.** Yazma eserlerde, boya ya da altınla yapılan süslerinin kenarlarına geçirilen daha koyu renkli ince çizgilere verilen ad. 🗗 **tahrir çekmek,** *Yazma eserlerde satırlar arasına yapılan yaldızların çevresine çizgi çekmek.*|| **tahrir defteri,** *İmparatorluk döneminde, arazi kayıtlarının tutulduğu defterlere verilen ad.*|| **tahrir etmek,** *1. Yazmak; kaleme almak. 2. Köle ya da cariye azat etmek. 3. Tapu, nüfus vb.ne kaydetmek.*|| **tahrir heyeti,** *{OsT} Yazı işleri kurulu.*|| **tahrîr-i beyyine,** *{OsT} huk. Yazılı belge.*|| **tahrîr-i emlāk,** *{OsT} Emlak kaydı.*|| **tahrîr-i nüfus,** *{OsT} Nüfus sayımı.*|| **tahrîr-i rekābe,** *{OsT} Köleyi ya da cariyeyi Allah rızası için azat etme.*

tahrirat, [Ar. taḥrīr > taḥrīrāt تحريرات] *(tahri:ra:t)* *{OsT}* *is.* **1.** Yazı yazmalar; kaydetmeler. **2.** Yazışmalar; yazışma. **3.** Yazı işleri. **4.** İmparatorluk döneminde, başka ülkelerin resmî makamları ile yapılan yazışmalar. **5.** *huk.* Kamu kurum ve kuruluşları arasında yapılan yazışmalara verilen ad. 🗗 **tahrîrāt-ı sāniye,** *{OsT} Sadrazam ile İstanbul dışındaki resmî kurumlar arasında yapılan yazışma.*|| **tahrîrāt-ı vāride,** *{OsT} Gelen yazılar.*|| **tahrirat kalemi,** *{OsT} Resmî dairelerde yazı işlerini yürüten daire; yazı işleri.*|| **tahrirat kâtibi,** *{OsT} İlçelerde kaymakamlığa bağlı olarak yazı işlerini yürüten görevli; yazı işleri müdürü.*|| **tahrirat kesesi,** *{OsT} Eskiden yazı işlerinde çalışanların yazdığı yazı karalamalarının konulduğu kese.*|| **tahrirat müdürü,** *{OsT} Sancaklarda tahrirat kâtiplerinin amirlerine verilen ad.*

tahriren, [Ar. taḥrīr > taḥrīren تحريرا] *(tahri:'ren)* *{OsT}* *zf.* Yazılı olarak; yazı ile.

tahrirî, [Ar. taḥrīr > taḥrīrī / taḥrīriyye تحريريه / تحريرى] *(tahri:ri:)* *{OsT}* *sf.* Yazı ile ilgili; yazılı olan.

tahrirkeş, [Ar. taḥrīr + Far. -keş تحريركش] *(tahri:rkeş)* *sf.* **1.** Yazar. **2.** El yazması kitapları süsleyen; tezhipçi.

tahrirli, [tahrir-li] *sf.* **1.** Çizgilerle süslenmiş; tahrir çekilmiş olan. **2.** (İşleme için) motiflerinin kenarı daha koyu ya da siyah ipliklerle çevrilmiş olan.

tahris², [Ar. taḫrīs تخريس] *(tahri:s)* *{OsT}* *is.* **1.** İçinde bir şey saklanılan yer. **2.** Ambar.

tahris¹, [Ar. ḥırṣ > taḥrīṣ تحريص] *(tahri:s)* *{OsT}* *is.* **1.** Hırslandırma. **2.** Bir kimsenin tamahını uyandırma; tutkulandırma.

tahrisat, [Ar. taḥrīṣ > taḥrīṣāt تحريصات] *(tahri:sa:t) {OsT} is.* **1.** Hırslandırmalar. **2.** Tutkulandırmalar.

tahriş, [Ar. ḫarş > taḫrīş تخريش] *(tahri:ş) {OsT} is.* **1.** Tırmalama; hırpalama. **2.** Cildi ya da bir organı yakıp kaşındırma. **3.** Bunun sonucu meydana gelen kızarıklık, hafif yara ya da iltihaplanma. 🗗 **tahriş etmek,** *1. Cilt ya da bir organda kızarıklıklar, kaşıntılar oluşturmak; kaşındırmak. 2. Tırmalamak.*

tahrişât, [Ar. taḫrīş > taḫrīşāt تخريشات] *(tahri:şa:t) {OsT} is.* **1.** Tırmalamalar; hırpalamalar. **2.** Bir yarayı azdırmalar.

tahriz, [Ar. ḥırż > taḥrīż تحريض] *(tahri:z) {OsT} is.* **1.** Yüreklendirme; bir işi yapması için birini teşvik etme. **2.** Kışkırtma.

tahrizat, [Ar. taḥrīż > taḥrīżāt تحريضات] *(tahri:za:t) {OsT} is.* **1.** Yüreklendirmeler; kışkırtmalar. **2.** Kumandanın, askerleri savaşa teşvik etmesi. **3.** İmparatorluk döneminde, orduyu savaşa özendirmek için kumandan tarafından verilen ve savaş kazanıldıktan sonra askerin elde edeceği kazançları yazılı olarak açıklayan belge.

tahsil, [Ar. ḥuṣūl > taḥṣīl تحصيل] *(tahsi:l) {OsT} is.* **1.** Elde etme; ele geçirme. **2.** Ortaya koyma. **3.** (Para ya da vergi için) toplama; alma. **4.** Öğrenim. 🗗 **tahsil etmek,** *1. (Borç, para, vergi vb. için) almak; toplamak. 2. Öğrenim yapmak.*|| **tahsil görmek,** *Öğrenim yapmak.*|| **tahsîl-i ibtidâî,** *{OsT} İlköğretim.*

tahsilat, [Ar. taḥṣīl > taḥṣīlāt تحصيلات] *(tahsi:lâ:t) {OsT} is.* **1.** Tahsiller. **2.** Ödenmesi gereken para, borç vb.lerin alınması; toplanması. **3.** *huk.* Tamu alacaklarının devlet adına toplanması.

tahsildar, [Ar. taḥṣīl + Far. -dār تحصيلدار] *(tahsi:l-da:r) {OsT} is.* **1.** Bir kimse ya da kamu adına alacakları toplayan. **2.** Eskiden dolaysız vergileri toplamakla görevli memura verilen ad; alımcı. **3.** *huk.* Devlet gelirlerini tahsil etmekle görevli kişi.

tahsildarlık, -ğı [tahsildar-lık] *is.* **1.** Tahsildarın görevi. **2.** Tahsildarın çalıştığı yer.

tahsilî, [Ar. taḥṣīlī تحصيلى] *(tahsi:li:) {OsT} sf.* **1.** Tahsil ile ilgili. **2.** Vergi ile ilgili. **3.** İrat ile ilgili.

tahsin[1], [Ar. ḥüsn > taḥsīn تحسين] *(tahsi:n) {OsT} is.* **1.** Güzel bulma; beğenme; alkış. **2.** Güzelleştirme. **3.** Eskiden, başarılı öğrenciye öğretmeni tarafından verilen başarı notu. **4.** *ünl.* Bravo; aferin; çok güzel. 🗗 **tahsin-kerde,** *{OsT} Beğenilmiş.*

tahsin[2], [Ar. ḥıṣn *(kale)*>taḥṣīn تحصين] *(tahsi:n) {OsT} is.* Kale gibi sağlamlaştırma; sağlamlaştırma. 🗗 **tahsin etmek,** *Sağlamlaştırmak.*

tahsinat, [Ar. taḥsīn > taḥsīnāt تحسينات] *(tahsi:na:t) {OsT} is.* Beğenmeler; güzel bulmalar; takdir etmeler; alkışlamalar.

tahsinhan, [Ar. taḥsīn + Far. -ḫ^{v}ān تحسين خوان] *(tahsi:nha:n) {OsT} sf.* **1.** Tahsin okuyan. **2.** Beğenen; güzel bulan; alkışlayan.

tahsinhani, [Ar. taḥsīn + Far. -ḫ^{v}ānī تحسين خوانى] *(tahsi:nha:ni:) {OsT} is.* Alkışlayıcılık.

tahsinname, [Ar. taḥsīn + Far. -nāme تحسين نامه] *(tahsi:nna:me) {OsT} is.* **1.** Takdir belgesi. **2.** İmparatorluk döneminde, görevlerinde başarı gösteren devlet memurlarına verilen takdir belgesi.

tahsir[1], [Ar. ḥasret > taḥsīr تحسير] *(tahsi:r) {OsT} is.* Hasret kalmasına neden olma; hasret bırakma.

tahsir[2], [Ar. ḥasār > taḥsīr تحسير] *(tahsi:r) {OsT} is.* **1.** Hasret bırakma. **2.** Hasret bırakılma; hasret edilme.

tahsis, [Ar. ḫuṣūṣ > taḫṣīṣ تخصيص] *(tahsi:s) {OsT} is.* **1.** Bir şeyi veya bir yeri bir kimse veya bir iş için ayırma. **2.** *huk.* Bir geliri, bir kişi, topluluk ya da kurumun yararına ayırmak; vermek. **3.** Bir iş için ayrılmış para ya da gelir. **4.** Kamuya ait bir malı herkesin yararlanmasına açan ya da kamu hizmetine bağlayan idarî işlem. **5.** Üretim etmenlerinin, gelirlerin ya da kredilerin önceden tasarlanan sonuçlar doğrultusunda dağıtımı. 🗗 **tahsis etmek,** *Bir şeyi bir kimse ya da bir iş için ayırmak.*|| **tahsis-i gayr-i sahih,** *{OsT} İmparatorluk döneminde, devlet hazinesinin bir bölüm gelirlerini hazine dışındaki bir amaç için ayrıma işlemine verilen ad.*|| **tahsis-i sahih,** *{OsT} Hazinenin gelirlerinden bir bölümünü, bu gelirlerin sağlanması için ayırma.*

tahsisat, [Ar. taḫṣīṣ > taḫṣīṣāt تخصيصات] *(tahsi:sa:t) {OsT} is.* **1.** Bütçeleri düzenleyen makamlarca her hangi bir iş için ayrılmış para; ödenek. **2.** İmparatorluk döneminde, fethedilen yerlerden savaşta yararlığı görülenlere dağıtılan arazi. 🗗 **tahsisât kabilinden vakf,** *{OsT} 1. Kuru mülkiyet. 2. Hazineden alacaklı olan birine, bir hazine arazisinin gelirinin bırakılması.*

tahsisatımesture, [Ar. taḫṣīṣāt-ı mestūre تخصيصات مستوره] *(tahsi:sa:tımestu:re) {OsT} is.* Örtülü ödenek.

tahsisen, Ar. taḫṣīṣ > taḫṣīṣen تخصيصاً] *(tahsi:'sen) {OsT} zf.* **1.** Ayırarak; tahsis ederek; tahsis etme yoluyla. **2.** Hele; en çok; özellikle.

tahsisli, [tahsis-li] *sf.* Bir şeye veya bir kimseye ayrılmış olan; ona özgü kılınmış. 🗗 **tahsisli yol,** *Büyük kentlerde belediyeye ait toplu taşıma araçlarının gidiş ve gelişleri için ayrılmış yol.*

tahşid, [Ar. ḥaşed > taḥşīd تحشيد] *(tahşi:d) {OsT} is.* Yığma; biriktirme; toplama. 🗗 **tahşid etmek,** *Yığmak; biriktirmek; mevzilendirmek.*

tahşidat, [Ar. taḥşīd > taḥşīdāt تحشيدات] *(tahşi:da:t)* *{OsT} is. as.* Asker yığmalar; mevzilendirmeler.

tahşim, [Ar. ḥışm > taḥşīm تحشيم] *(tahşi:m) {OsT} is.* Öfkelendirme; gazaba getirme.

tahşiye, [Ar. ḥaşy > taḥşiye تحشيه] *{OsT} is.* Bir metne açıklayıcı yazılar ekleme; haşiye yazma; çıkma yapma.

tahşut, [? tahşut] *{ağız} is.* **1.** Ürün. **2.** Dilim dilim kurutulmuş elma ya da armut; kak. [DS]

tahşuvat, [? tahşuvat] *{ağız} is.* Ürün. [DS]

taht[1], [Ar. taḥt تحت] *{OsT} is.* **1.** Aşağı; alt. **2.** Aşağıda; altta. ⊡ **tahte'l-cild,** *{OsT} biy. Deri altı.*|| **taht-ı beşerevî,** *{OsT} biy. Üst deri altı.*|| **taht-ı edimme-i dāhiye,** *{OsT} biy. İç deri altı.*|| **taht-ı emniyet,** *{OsT} Güvenlik altında; güvenli.*|| **taht-ı esāret,** *{OsT} Esaret altında.*|| **taht-ı fāsıla,** *{OsT} biy. Alt familya.*|| **taht-ı himāye,** *{OsT} Koruma altında; korumada.*|| **taht-ı hükm,** *{OsT} Egemenliğinde; hükmü altında.*|| **taht-ı işgāl,** *{OsT} İşgal altında.*|| **taht-ı karār,** *{OsT} Karar altında; alınmış karar olarak.*|| **taht-ı medār,** *{OsT} coğ. Astropik.*|| **taht-ı medārî,** *{OsT} coğ. Astropikal.*|| **taht-ı mekân,** *{OsT} mat. Alt uzay.*|| **taht-ı muhāfaza,** *{OsT} Koruma altında; muhafazada.*|| **taht-ı mümās,** *{OsT} mat. Teğet altı.*|| **taht-ı mütezād,** *{OsT} mat. Alt karşıt.*|| **taht-ı müzākere,** *{OsT} Görüşme hâlinde; görüşülmekte olan.*|| **taht-ı nāzım,** *{OsT} mat. Normal altı.*|| **taht-ı nikâh,** *{OsT} Nikâh altı; nikâhlama; nikâhına alma.*|| **taht-ı rāhe,** *{OsT} anat. Avuç içinin küçük parmak tarafında altta bulunan çıkıntısı.*|| **taht-ı sınıf,** *{OsT} biy. Alt sınıf.*|| *biy.* **taht-ı şū'be,** *{OsT} Alt şube.*|| **taht-ı te'mîn,** *{OsT} Güven altı; güvenlikte.*|| **taht-ı terbiye,** *{OsT} Eğitim altı; eğitimde.*|| **taht-ı te'sîr,** *{OsT} Etki altı; etkisinde.*

taht[2], [Far. taḫt تخت] *{OsT} is.* **1.** Hükümdarların resmî görevlerini yürütürken üzerinde bulundukları yüksekçe yer; krallık koltuğu. *{eT} (aynı)* [Bahşayiş] **2.** Hükümdarlık yetkisi. **3.** *{eT} {eAT}* Kanepe; koltuk; divan. [Bahşayiş] **4.** *{ağız}* Avluda kurulan ve evlerin ikinci katından geçilen tahta balkon veya çardak. [DS] ⊡ **tahta çıkmak,** *Hükümdar olmak.*|| **tahta geçmek,** *Hükümdar olmak.*|| **tahta iclās etmek,** *{OsT} İmparatorluk döneminde, padişahların tahta çıkmaları; tahta çıkmak; cülus etmek.*|| **tahta oturmak,** *Hükümdar olmak.*|| **taht-ı abnūsî,** *{OsT} 1. Abanoz taht. 2. Gece.*|| **taht-ı āc,** *{OsT} 1. Fildişi taht. 2. Beyaz şey. 3. Gündüz.*|| **taht-ı fīrūze,** *{OsT} 1. Firuze taht. 2. Gökyüzü.*|| **taht-ı hümayūn,** *Padişahın tahtı.*|| **tahtı kılıçlamak,** *{eAT} (Gelenek olarak yenen hükümdar için) yenilen hükümdarın tahtına kılıç vurmak.*|| **taht-ı nerd,** *{OsT} Tavla tahtası.*|| **taht-ı Süleyman,** *{OsT} Hz. Süleyman'ın havada uçan tahtı.*|| **taht kadısı,** *{OsT} İmparatorluk döneminde, başkentlik yapmış olan İstanbul; Bursa, Edirne kadılıklarına verilen ad.*|| **taht odası,** *{OsT} İmparatorluk döneminde, Divanda alınan kararların Topkapı Sarayında padişaha sunulduğu oda; arz odası.*|| **taht salonu,** *{OsT} İmparatorluk döneminde, sarayın törenlerde kullanılan büyük salonu.*|| **tahttan indirmek,** *{OsT} Hükümdarlığına son vermek; tahtını elinden almak.*

taht[3], [Far. tāḫt تاخت] *(ta:ht) {OsT} is.* Yağma; çapul; soygun; talan.

tahta[1], [Far. taḫte تخته] *is.* **1.** Kalınlığı az, geniş, düz ve uzun biçilmiş ağaç parçası. *{eT} (aynı)* [Bahşayiş] **2.** Bu şekilde biçilmiş ağaç parçalarından oluşmuş düz yüzey. **3.** Üzerine tebeşir ile yazı yazılan düz yüzeyli araç; kara tahta. **4.** Üzerinde sebze kıyılan düz yüzeyli mutfak aracı. **5.** *{eAT} {OsT} {ağız}* Bahçelerde sebze yetiştirilen ayrı bölümlerden her biri; evlek. [DS] **6.** *{ağız}* Dört yanı dar ve yüksek yolla çevrilmiş tarla. [DS] **7.** Üzerine yazı, duyuru vb. asılan pano. **8.** İmparatorluk döneminde, kubbealtında divanın toplandığı yerin dışında bulunan iki kubbe arasında reisülküttap ile kâtiplerin oturduğu yere verilen ad. **9.** *{eAT}* Kumaş topu; top. **10.** *{ağız}* Kumaşlardaki kalın yol yol çizgiler. [DS] **11.** *{ağız}* El tezgâhlarında dokunan kilim, çarşaf vb. şeylerin tek kanadı. [DS] **12.** *{eAT}* Tabut. **13.** *sf.* Tahtadan yapılmış olan. **14.** *{ağız}* Aptal; ahmak. [DS] ⊡ **tahta bahğı,** *{ağız} Kalkan balığı.* [DS]|| **tahta başı,** *1. {OsT} Ustanın yardımcısı; çırak; yamak. 2. {ağız}* → tahtabaşı. [DS]|| **tahta biti,** *Tahtakurusu.*|| **tahta göğüs,** *(Kadın için) göğüsleri aşırı ölçüde küçük olan.*|| **tahta göğüslü,** *Zayıf ve çok küçük göğüslere sahip kadın.*|| **tahta kakmak,** *{eAT} {OsT} Alaya almak için tahta takırdatmak; yuhalamak; teneke çalmak.*|| **tahta kehlesi,** *{ağız} Tahtakurusu.*[DS]|| **tahta kıyımı,** *{ağız} Yeni kıyılmış henüz işlenmemiş tütün.* [DS]|| **tahta kurdu,** *zool. Tahta eşyaları kemirerek zarar veren bir kın kanatlı böcek; tahta kurusu, (Anobium punctatum).*|| **tahta kurt,** *{ağız} Boğaz ve burunda yangı yapan bir tür hayvan hastalığı.* [DS] || **tahta pabuç,** *{ağız} 1. Takunya. 2. Terlik.* [DS]|| **tahta pamuk,** *Döşemecilikte, terzilikte dolgu malzemesi olarak kullanılan, basılarak enli ve şerit biçimine getirilmiş yassı pamuk.*|| **tahta papuç,** *{ağız}* → tahta pabuç. [DS]|| **tahta papuş,** *{ağız}* → tahta pabuç.[DS]|| **tahta perde,** *İki yeri birbirinden ayıran tahta duvar.*|| **tahta pul,** *Tahta kiremit; hartama.*|| **tahta sakal,** *{ağız} Gür sakallı.* [DS]|| **tahtası eksik,** *Dengesiz; kaçık; budala.*|| **tahtası mıh galdurdamak** (= gıldırdamak), *{ağız} Yoksul olmak.* [DS]|| **tahta terlik,** *{ağız} Arkası olmayan, ökçesiz terlik; mercan terliği.* [DS]|| **tahtaya kaldırmak,** *(Öğrenciyi) sözlü sınav için kara tahta başına çağırmak.*|| **tahtaya vurmak,** *Uğursuz sayılan bir şeyden uzak*

kalınacağı ya da yolunda giden bir işin bozulmayacağı batıl inancıyla, parmakla tahtadan yapılmış bir şeye vurmak.|| **tahta yemişi,** *{ağız} Mısır inciri yemişi.* [DS]

tahta[2], [daha da ?] *{ağız} is.* Kez; defa. [DS]

tahtabaş[1], [tahta+baş] *{ağız} sf.* (Kişi için) zayıf ve ince yüzlü. [DS]

tahtabaş[2], [Far. taḫtepüş => tahtabaş] *{ağız} is.* **1.** Kerevet. **2.** Balkon. [DS]

tahtabaşı, [tahta+baş-ı] *{ağız} is.* Duvarın üst bölümüne yapılan sergen; raf. [DS]

tahtaboş, [Far. taḫte + pūşīden *(örtmek)* > taḫte-pūş تخته پوش] *{OsT} is.* **1.** Çatılarda tabanı çinko ile kaplanmış ve genellikle çamaşır sermekte kullanılan düz bölüm. **2.** *{ağız}* Anadolu evlerinde hayatın bahçeye doğru çıkma yapan bölümüne verilen ad; balkon. [DS] **3.** *{ağız}* Küçük salon. [DS]

tahtacı, [tahta-cı] *is.* **1.** Tahta işleri ile uğraşan kimse. **2.** Orman işletmelerinde ağaçları budayan, kesen, doğrayan ya da gerekli bakımı yapan kimse. **3.** *öz. is.* Anadolu'ya gelip yerleştikten sonra ormanlarda ağaç ve kereste işleri ile uğraşmayı kendilerine meslek edinmiş olan Oğuz boylarından gelme topluluklara verilen ad; Alevi-Türkmen topluluğu.

tahtacılık, -ğı [tahta-cı-lık] *is.* **1.** Tahta işçiliği; ağaç kesme ve işleme sanatı ve sanayii. **2.** [özel isim] Tahtacı olma durumu; Alevi-Türkmen topluluğuna mensup olma.

tahtacuk, [tahta-cuk] *{eT} is.* Raf. [Bahşayiş]

tahtadelen, [tahta+del-en] *{ağız} is. zool.* Ağaçkakan. [DS]

tahtakale, [Ar. tahte'l-kalʿa تحت القلعه] *is.* **1.** Kale altı; kale dışı. **2.** Surla çevrili şehirlerin dışında kurulmuş mahallelere verilen ad.

tahtakuruları, -nı [tahta+kuru-lar-ı] *is. zool.* Yarım kanatlılardan kan emici ve pis kokulu böcekler.

tahtakurusu, -nu, -ları [tahta + Yun. korıdza *(tahta biti)*] *is. zool.* Yarım kanatlılardan, evlerde duvar çatlaklarında ve mobilyaların ek yerlerinde yaşayan, çabuk üreyen, yarım cm. kadar büyüklükte, yassı vücutlu, kanatları körelmiş, pis kokulu kan emici zararlı bir böcek, *(Cimex lectularius).*

tahtalağan, [tahta-lağan] *{ağız} is.* Ağaçkakan. [DS]

tahtalaşma, [tahta-la-ş-ma] *is.* Tahtalaşmak eylemi.

tahtalaşmak, [tahta-la-ş-mak] *gçsz. f. [-ır]* **1.** Tahta durumuna gelmek; tahta nitelikleri kazanmak. **2.** Tahta gibi sert ya da düz bir durum almak.

tahtalı, [tahta-lı] *sf.* **1.** Tahtası bulunan; tahta olan. **2.** Tahtası belirtilen nitelik veya renkte olan. **3.** *{ağız}* Sofa. [DS] **4.** *{ağız}* Kerevet; pek yüksek olmayan kerevet. [DS] **5.** *{ağız}* Balkon. [DS] **6.** *{ağız}* Tahtalı güvercin. [DS] **7.** *{ağız}* Ağaçkakan. [DS] **8.** *{ağız}* Bayramlarda kurulan büyük salıncak. [DS] ⊡ **tahtalı çerken,** *{ağız}* → tahtalı kuş. [DS]|| **tahtalı güvercin,** *zool. Avrupa'nın her yerinde, Asya'nın bazı bölgelerinde rastlanan, ormanlarda, şehirlerdeki parklarda yuva yapan, kışın büyük sürüler hâlinde toplanarak dolaşan, göğsü pembe kül rengi, boynunun iki yanında beyaz benek, kanatlarının üzerinde beyaz bir şerit bulunan, kül rengi mavi güvercin; yaban güvercini, (Columba palumbus).*|| **tahtalı kuş,** *{ağız} Altıgen uçurtma.* [DS]|| **tahtalı miskin,** *{ağız} Kaplumbağa.* [DS]|| **tahtalı tayyare,** *{ağız} Uçurtma.* [DS]

tahtalıköy, [tahta-lı+köy] *is. argo.* Mezarlık; sinlik. ⊡ **tahtalıköye yollamak,** *Öldürmek.*|| **tahtalıköyü boylamak,** *Ölmek.*

tahtaliya, [? tahtaliya] *{ağız} is.* Kaygan taştan yapılmış siyah yazı tahtası. [DS]

tahtamaç, [tahta-(n)maç ?] *{ağız}* **1.** Sedir; kerevet. **2.** Kanepe minderi. [DS]

tahtambaç, [tahta-n-maç / tahtanbaç ?] *{ağız} is.* Sedir; kerevet. [DS]

tahtanbeç, [tahta-n-maç / tahtan-beç] *{ağız} is.* Sedir; kerevet; tahta karyola. [DS]

tahtanbet, [tahtanbet ?] *{ağız} is.* Sedir; kerevet. [DS]

tahtani, [Ar. taḥt > taḥtānī / taḥtāniye تحتانيه / تحتانى] *(tahta:ni:) {OsT} sf.* **1.** Altta olan; aşağıda bulunan; alttaki. **2.** (Harf için) noktası altta bulunan.

tahtasenk, -gi [Far. taḫte-seng تخته سنگ] *{OsT} is.* Süslemecilikte kullanılan boyaların üzerinde ezildiği küçük düz mermer levha.

tahtasız, [tahta-sız] *sf.* **1.** Tahtası olmayan. **2.** Yapısında, içinde, özünde tahta malzeme kullanılmamış olan. **3.** *{ağız}* (Kişi için) göğüs kemiği dümdüz olan. [DS] **4.** *{ağız}* İnancı az olan; imanı az olan. [DS]

tahtaşmak, [tahta-ş-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* Durumunu düzeltmek. [DS]

tahtavari, [Far. taḫte-vārī تخته وارى] *(tahtava:ri) {OsT} sf.* Tahta gibi; tahtaya benzer. ⊡ **tahtavari sürme,** *{OsT} Tarlayı, yanları tahta görünümlü balık sırtı sürme.*

tahte[1], [Ar. taḥte تحته] *{OsT} sf.* Alt; altta; altında.

tahte[2], [Far. taḫte تخته] *{OsT} is.* Tahta.

tahte[3], [Far. tāḫte تاخته] *(ta:hte) {OsT} sf.* Yağmalanmış; talan edilmiş.

tahtebenk, [? tahte-beñk] *{ağız} is.* İçine odun, kömür konulan, üstü düz bir tür dolap. [DS]

tahtelarz, [Ar. taḥt'el-arż تحت الارض] *{OsT} is.* Yer altı.

tahtelbahir, -hri [Ar. taḥt'el-baḥr تحت البحر] *{OsT} is.* Denizaltı.

tahtelhıfz, [Ar. taḥte'l-ḥıfẓ تحت الحفظ] *{OsT} is.* Koruma altında; korunarak.

tahtelkale, [Ar. tahte'l-kal'a تحت القلعه] *{OsT} is.* **1.** Kale dışı; kale altı. **2.** Tahtakale.

tahtembeç, -ci [taht-en-meç / tahtembeç] *{ağız} is.* Sedir; kerevet. [DS]

tahtenbeç, -ci [taht-en-meç / tahtenbeç] *{ağız} is.* Sedir; kerevet. [DS]

tahterevalli, [Far. taḫt-ı revān تخت روان => tahtırevalli] *is.* Ortası bir destek üzerine oturtulmuş, iki ucuna binen kişilerin karşılıklı olarak inip yükseldikleri tahta kalas.

tahteşşuur, [Ar. taḥte'ş-şu'ūr تحت الشعور] *(tahteşşuu:r) {OsT} is.* Şuuraltı; bilinçaltı.

tahtezzemin, [Ar. taḥte'z-zemīn تحت الزمين] *(tahtezzemi:n) {OsT} is.* Toprak altı.

tahtgâh, [Far. taḫt-gāh / taḫt-geh تختگاه] *(tahtgâ:h) {OsT} is.* **1.** Hükümdar tahtının bulunduğu yer. **2.** Başkent; taht merkezi. 🗗 **taht-gâh-ı saltanat,** *{OsT} Saltanat tahtının bulunduğu yer; başkent.*

tahtgeh, [Far. taḫt-gāh / taḫt-geh تختگه] *{OsT} is.* → tahtgâh.

tahtıbenk, [taht-ı+benk] *{ağız} is.* İçine odun, kömür konulan, üstü düz bir tür dolap. [DS]

tahtıe, [Ar. ḫaṭā' > taḫṭi'e / taḫṭiye تخطيه / تخطئه] *{OsT} is.* **1.** Yanlışını bulma; hatasını açığa çıkarma. **2.** Azarlama. 🗗 **tahtıe etmek,** *{OsT} Azarlamak.*

tahtıraman, [Far. taḫt-ı revān => tahtıraman] *{ağız} is. folk.* Gelin arabası. [DS]

tahtırevalli, [Far. taht-ı revān => tahtırevalli] *is.* → tahterevalli.

tahtırevan, [Far. taḫt-ı revān تخت روان] *(tahtıreva:n) {OsT} is.* **1.** Yürüyen taht. **2.** At, katır, deve gibi hayvanların sırtına yerleştirilebilen veya dört kölenin omuzlarında taşman içi kumaşlarla kaplı kapalı taşıt.

tahtırvan, [Far. taḫt-ı revān => tahtırvan] *{ağız} is.* Gelin arabası. [DS]

tahtie, [Ar. ḫaṭā' > taḫti'e / taḫṭiye تخطيه / تخطئه] *{OsT} is.* → tahtıe.

tahtik, -ği [tahtik] *{ağız} is.* Sedir; kerevet. [DS]

tahtim, [Ar. ḫaṭm > taḫṭim تخطيم] *{OsT} is.* Mühürleme; mühür basma. 🗗 **tahtim etmek,** *Mühürlemek; mühür basmak.*

tahtit, [Ar. ḫaṭm > taḫṭīṭ تخطيط] *(tahti:t, ikinci t kalın söylenir) {OsT} is.* **1.** Çizgi çizme; çizgi ile belirtme. **2.** Çizgi. 🗗 **tahtit-i arazi,** *{OsT} Topografya.*

tahtiye, [Ar. ḫaṭā' > taḫṭi'e / taḫṭiye تخطئه / تخطيه] *{OsT} is.* → tahtıe.

tahtnişin, [Far. taḫt-nişīn تخت نشين] *(tahtnişi:n) {OsT} is.* Tahta oturan kimse; padişah; hükümdar.

tahtu, [? taḫtū] *(tahtu:) {eT} is.* Eğirilmemiş ham ipek. [DLT]

tahtum, [? tahtum] *{ağız} is.* Hala. [DS]

tahu[1], [*eT.* tağ+ol *(değil)*] *{ağız} e.* Hayır; öyle değil. [DS]

tahu[2], [tak-ı > taku / taḫu] *{ağız} is.* Nişanlı kıza, damadın ailesinin gönderdiği hediye; takı. [DS]

tahuk, -ğu [? kahuk] *{ağız} is.* Kızak. [DS]

tahun, [Ar. ṭāḥūn / ṭāḥūne طاحونه / طاحون] *is.* **1.** *{OsT}* Su değirmeni. **2.** *{ağız}* Araba tekerleğinin çemberini oluşturan ağaçlar; ispit. [DS]

tahune, [Ar. ṭāḥūn > ṭāḥūne طاحونه] *{OsT} is.* **1.** Su değirmeni. **2.** *anat.* En büyük azı dişi.

tahunk, -gu [? taḫunk / tahuk] *{ağız} is.* Kayak. [DS]

tahur, [Ar. ṭahāret > ṭahūr / ṭahūre طهوره / طهور] *(tahu:r) {OsT} sf.* **1.** Çok temiz. **2.** *is.* Temizleyici.

tahuşmak, [tok-uş-mak > taḫuş-maḫ] *işteş. f. [-ur] {ağız}* Toslaşmak. [DS]

tahvif, [Ar. ḫavf > taḫvīf تخويف] *(tahvi:f) {OsT} is.* Korkutma.

tahvifat, [Ar. taḫvīf > taḫvīfāt تخويفات] *(tahvi:fa:t) {OsT} is.* Korkutmalar.

tahvifen, [Ar. taḫvīf > taḫvīfen تخويفاً] *(tahvi:'fen) {OsT} zf.* Korkutarak; korkutma ile.

tahvil, [Ar. ḥāl > taḥvīl *(döndürme)* تحويل] *(tahvi:l) {OsT} is.* **1.** Bir durumdan başka bir duruma çevirme; değiştirme. **2.** Başka bir şeye dönüştürme; dönüştürme. **3.** Devletin ya da bir kuruluşun borç para bulabilmek için çıkardığı faizli senet. **4.** İmparatorluk döneminde, boşalan bir memurluğa yeni memur atama işlemi. **5.** *huk.* Anonim ortakların borç para sağlamak için çıkardıkları, itibarî değeri eşit borç senedi; obligasyon. 🗗 **tahvîl-dār,** *{OsT} Tahvil sahibi.*|| **tahvil etmek,** *Değiştirmek; çevirmek.*|| **tahvil hükmü,** *Boşalan tımar ve zeametlerin bir başkasına devri için verilen belge.*|| **tahvîl-i düyūn,** *{OsT} Borç değiştirme; faizi yüksek bir devlet tahvilini, nominal değeri aynı fakat faizi daha düşük tahvillerle değiştirme.*|| **tahvil kalemi,** *{OsT} İmparatorluk döneminde Divan-ı hümayuna bağlı olarak çalışan ve tüm tahvil işlemlerini gerçekleştiren daire.*

tahvilat, [Ar. taḥvīl > taḥvīlāt تحويلات] *(tahvi:la:t) {OsT} is.* **1.** Değişmeler; dönüşümler. **2.** Borç senetleri; tahviller.

tahvin, [Ar. ḫā'in > taḫvīn تخوين] *(tahvi:n) {OsT} is.* **1.** Birisine hain deme; hainlikle itham etme. **2.** Birisi tarafından hainlikle itham edilme.

tahvit, [Ar. ḥavṭ > taḥvīṭ تحويط] *(tahvi:t) {OsT} is.* **1.** Duvar çekme. **2.** Duvar çekilme.

tahyib, [Ar. ḫıybet > taḫyib تخييب] *{OsT} is.* Mahrum etme.

tahyil, [Ar. ḫayāl > taḫyil تخييل] *{OsT} is.* **1.** Hayal kurma. **2.** Akla getirme; hatırlama. **3.** Kötüye yorumlama.

tahyir, [Ar. ḫayr > taḫyir تخيير] *{OsT} is.* **1.** Bir kimseyi iki seçenek arasında bırakma. **2.** Bir kimseyi istediği şeyi seçmekte serbest bırakma. ⊡ **tahyir-i vecibe,** *{OsT} Borçlunun seçimlik borçlarından birini seçerek yerine getirmesi.*

tahzi, -i'ı [Ar. taḫzīʿ تخذيع] *(tahzi:) {OsT} is.* **1.** Kesme; yarma. **2.** *tıp.* Ameliyat yapma.

tahzib, [Ar. ḥizb > taḥzīb تحزيب] *{OsT} is.* **1.** Gruplara ayırma; bölümleme; gruplandırma. **2.** Takım takım toplama.

tahzib, [Ar. taḫżīb تخضيب] *(tahzi:b) {OsT} is.* (Saç, sakal için) boyama. ⊡ **tahzîb-i lihye,** *{OsT} Sakal boyama.*

tahzil, [Ar. taḫẕīl تخذيل] *(tahzi:l) {OsT} is.* Alçaltma; bayağılaştırma.

tahzin[1], [Ar. ḥüzn > taḥzīn تحزين] *(tahzi:n) {OsT} is.* **1.** Hüzün verme; kederlendirme. **2.** Kur'an-ı Kerim'i hüzünlü biçimde okuma. ⊡ **tahzin etmek,** *{OsT} Hüzün vermek; kederlendirmek.*

tahzin[2], [Ar. ḫazīne > taḫzīn تخزين] *(tahzi:n) {OsT} is.* Hazineye koyma; hazinede koruma, saklama.

tahzir[1], [Ar. ḥaẕer > taḥẕīr تحذير] *(tahzi:r) {OsT} is.* **1.** (Kötülük yapmak isteyen bir kimseyi) önleme; çekinmesini, sakınmasını öğütleme. **2.** Sakındırma. **3.** Sakındırılma. **4.** Menetme.

tahzir[2], [Ar. taḥżīr تحضير] *(tahzi:r) {OsT} is.* **1.** Hazırlama. **2.** İlaç hazırlama. **3.** Yeşillendirme; yeşil renk verme.

tahzir[3], [Ar. taḥẓīr تحظير] *(tahzi:r) {OsT} is.* **1.** Men etme. **2.** Önleme. **3.** Önlenilme.

tahzirat, [Ar. taḥẕīr > taḥẕīrāt تحذيرات] *(tahzi:ra:t) {OsT} is.* **1.** Sakındırmalar. **2.** Sakındırılmalar.

tahziz, [Ar. taḥżīż تحضيض] *(tahzi:z) {OsT} is.* **1.** Rağbet ettirme. **2.** İsteklendirme.

ta'î, [Ar. tāʾī تائى] *(ta:i:) {OsT} sf.* Te (ت) harfi ile ilgili; bu harfe ait.

Tai, [Ar. ṭāʾī طائى] *(ta:i:) {OsT} sf.* **1.** Tay kabilesi ile ilgili. **2.** Tay kabilesinden olan.

ta'ib, [Ar. tevbe > taʾib / taʾibe تائبه / تائب] *{OsT} sf.* Tövbe eden.

ta'if, [Ar. ṭavāf > ṭaʾif طائف] *{OsT} sf.* **1.** Bir şeyin etrafında dönen. **2.** Tavaf eden.

ta'ife, [Ar. ṭavāf > ṭāʾife طائفه] *(ta:ife) {OsT} is.* **1.** Bir büyüğün çevresindeki yardakçılar. **2.** İnsan topluluğu; takım; grup. **3.** Kavim; kabile. **4.** Tayfa. **5.** *biy.* Familya. ⊡ **tāife-i bagīye,** *{OsT} İsyankârlar.*|| **tāife-i cemîle,** *{OsT} Kadınlar.*|| **tāife-i nisā,** *{OsT} Kadınlar.*|| **tāife-i nisvān,** *{OsT} Kadınlar.*|| **tāife-i zükûr,** *{OsT} Erkekler.*

ta'il, [Ar. ṭāʾil طائل] *(ta:il) {OsT} is.* Yarar; fayda.

taimak, [taī-mak / tay-mak] *{eT} gçsz. f. [-ar]* Aşağı doğru kaymak. [EUTS]

ta'ir, [Ar. ṭayerān > ṭāʾir طائر] *(ta:ir) {OsT} sf.* **1.** Uçan; uçucu. **2.** *is.* Kuş. ⊡ **tair-i cennet,** *{OsT} Cennet kuşu.*|| **tāir-i fezā-yi ins,** *{OsT} İnsan ruhu.*|| **tāir-i hayāl,** *{OsT} Muhayyele.*|| **tāir-i kudüs,** *{OsT} Cebrail aleyhisselam.*|| **tāir-i pür-neş'e,** *{OsT} Neşeli kuş.*|| **tāir-i sidre,** *{OsT} Cebrail aleyhisselam.*

tai-sui, [Çin. tʻai-suei] *{eT} is.* **1.** Müşteri yıldızı; Mars gezegeni. [EUTS] **2.** Büyük yıl. [EUTS]

taişi, [Çin. t'ai tzū] *{eT} is.* Prens; şehzade; vezir. [EUTS]

taişing, [? taişiñ] *{eT} is.* Büyük taşıma aracı; büyük taşıt. [EUTS]

taitsi, [? taitsi] *{eT} is.* Şakirt. [EUTS]

ta'iye, [Ar. tāiyye تائيه] *{OsT} is. ed.* Divan edebiyatında kafiyeleri "t" ile biten kasidelere verilen ad.

taj, [Far. tāc تاج] *{eT} {ağız} is.* Taç. [EUTS] [DS]

tak[1], [tag / tah / tak / tıg / tıh / tık / tik / toh / tok *(yans.)*] *is.* **1.** Çarpma, vurma, kakma, çalma; kendi kendine vurarak çarparak işleme ve çalışma anlatan kök. [Zülfikar] *tak-aç, tak-a-gu, tak-a tuka, tak-ı-la-t-mak* **2.** *is.* Tahta vb. yere sert bir şeyle vurulduğunda, ya da silah atıldığında çıkan sert ve tok ses. ⊡ **tak tak,** *Tok ve sert bir ses çıkararak.*|| **tak talaş,** *{ağız} 1. Yalan yanlış; çarçabuk. 2. Ufak tefek eşya veya çeşitli yiyecek. 3. Çör çöp.*[DS]|| **tak tuk,** *Vurma veya çarpma sırasında çıkan sert ve hoşa gitmeyen ses; böyle bir ses çıkararak.*

tak[2], [tak *(yans.)*] *is.* Kahkaha ile gülmeyi, konuşmayı anlatan kök. [Zülfikar] *tak-a-lak, tak-a-la-ş-mak, tak-ı-la-mak*

tak[3], [tak] *{eT} is.* **1.** Sıkıntı; zorluk; müşkil. [İKPÖy.] [KB] **2.** İhtiyaç. *{eAT} (aynı)* [EUTS] **3.** Angarya. [Gabain] ⊡ **tak tutmak,** *{eAT} {OsT} 1. Kusur bulmak. 2. Kınamak.*

tak[4], [Ar. ṭāḳ طاق] *(ta:k) {OsT} is.* **1.** Yapılardaki kemer. **2.** Kapı ve pencere üzerindeki kemerli kısım. **3.** Kat; tabaka. **4.** *{ağız}* (Bahçe sulamak için) sulama sayısı; kez. [DS] **5.** *{ağız}* (Elbise için) kat; takım. [DS] **6.** Kubbe; kümbet. **7.** Ulusal bayramlarda ya da önemli bir olayı anmak amacıyla düzenlenen şenliklerde, geçit resmi yapılacak büyük caddelere kurulan, çiçek ve yazılarla süslenen kemer. **8.** *{ağız}* Yay. [DS] ⊡ **tāk-ı bāziçe-reng,** *{OsT} 1. Küreler.*

2. *Talih; kader.*|| **tāk-ı ebrū,** *{OsT} Kemer gibi eğri kaş; yay gibi kaş.*|| **tāk-ı ezrāk,** *{OsT} Gökyüzü.*|| **tāk-ı firūze,** *{OsT} Gökyüzü.*|| **tāk-ı hadrā,** *{OsT} Gökyüzü.*|| **tāk-ı kemlî,** *{OsT} Gökyüzü.*|| **tāk-ı lāciverdî,** *{OsT} Gökyüzü.*|| **tāk-ı mukarnās,** *{OsT} 1. Hz. Süleyman'ın tahtı. 2. Gökyüzü.*|| **tāk-ı nîlūfer,** *{OsT} Gökyüzü.*|| **tāk-i tārım,** *{OsT} Gökyüzü.*|| **tāk-ı zafer,** *{OsT} Zafer takı.*

tak[5], [Far. tāk تاك] *(ta:k) {OsT} is.* Üzüm kütüğü; asma.

tak[6], [tak] *{ağız} is.* Hindi. [DS]

tak[7], [tak] *{ağız} is.* Yan; yön. [DS]

tak[8], [tak] *{ağız} is.* **1.** Kavun, karpuz, armut vb. meyve dilimi. **2.** Yarım parça. [DS]

tak[9], [tek / tak] *{OsT} sf.* Tek; bir tane. ☞ **tak vü cüft,** *{OsT} Tek ve çift.*

taka[1], [tak, *(yans.)* > tak-a] *{ağız} is.* **1.** Çarpma, vurma, kakma, çalma; kendi kendine vurarak çarparak işleme ve çalışma anlatan yansımalı gövde. **2.** *is.* Tabanca, tüfek sesi. [DS] ☞ **taka tuka,** *{ağız} (İş ve çalışma için) yolunda gitmeyen; düzensiz.* [DS]|| **taka tülümbe,** *{ağız} Kırık dökük nesne.* [DS]

taka[2], [tak *(yans)* > tak-a ?] *(ta'ka) is.* **1.** *dnz.* Doğu Karadeniz bölgesinde kullanılan baş tarafı göğüslü, kıçı aynalıklı, yelken ya da motorla yürütülen, çoğunlukla balıkçılık ve taşımacılıkta kullanılan küçük ağaç tekne. **2.** Dokuma tezgâhlarında, seyyar mekiği harekete geçiren küçük düzenek. **3.** *sf.* (Araç ya da alet için) eski; yıpranmış; işe yaramaz durumda olan. *{ağız} (aynı)* [DS] **4.** *{ağız}* (Keçi, koyun gibi hayvanlar için) zayıf; güçsüz. [DS]

taka[3], [Ar. ṭāḳa طاقه] *(ta:ka) {OsT} is.* **1.** Tavana yakın küçük pencere. *{ağız} (aynı)* [DS] **2.** Kubbeli mahfe; duvar içinde kemerli, küçük niş. **3.** *{ağız}* Duvar içine gömülü küçük ve kapaksız dolap. [DS] **4.** *{ağız} {eT}* Eski evlerde tavana yakın küçük pencere. [DS] **5.** Kapı. [DS] **6.** *{ağız}* Ahırdaki yemlik. [DS] **7.** *{ağız}* Folluk. [DS] **8.** *{ağız}* Yüklük. [DS] ☞ **takadan taklamak,** *{ağız} Pencereden atlamak.* [DS]

taka[4], [tak *(yans.)* > tak-a] *{ağız} is.* **1.** Kuzu başlıklarına dikilen küçük çıngırak. **2.** *folk.* Başlık ya da terliklere dikilen altın. **3.** Sırma telle işlenmiş kadife veya kalın ipekli gelin elbisesi. [DS] ☞ **taka don,** *{ağız} folk. Kına gecelerinde kızların giydiği sırmalı elbise.* [DS]

takabbuz, [Ar. ḳabż > taḳabbuż تقبض] *{OsT} is.* **1.** Büzülme; kasılma. **2.** Kabızlık; peklik. ☞ **takabbuz-i kalb,** *{OsT} biy. Yürek kasıntısı.*

takabbuzat, [Ar. taḳabbuż > taḳabbużāt تقبضات] *(takabbuza:t) {OsT} is.* **1.** Büzülmeler; kasılmalar. **2.** Kabızlıklar; peklikler.

takabbül, [Ar. ḳabül > taḳabbül تقبل] *{OsT} is.* **1.** Kabul etme; kabullenme. **2.** Üstüne alma;. **3.** Benimseme. **4.** Öpülme.

takacak, -ğı [tak-mak > tak-acak] *{ağız} is.* Su testilerini omuzda taşımakta kullanılan yünden örülmüş kalın ip. [DS]

takacan, [tak-acan] *{ağız} is.* Ağaçkakan. [DS]

takacı, [taka-cı] *is.* Taka işleten kimse.

takacılık, -ğı [taka-cı-lık] *is.* Taka işletmeciliği; takacının işi.

takaç, -cı [tok-ī-mak > tok-aç / takaç] *{ağız} is.* **1.** Çamaşır tokacı. **2.** Ağaçkakan. **3.** *sf.* (Alın için) ileri çıkık. [DS]

takaçlamak, [takaç-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Ham meyveleri sırıkla ağacından düşürmek. [DS]

takaddese, [Ar. ḳuds > taḳaddese تقدسه] *{OsT} ünl.* "Mukaddes olsun, kutlu olsun" anlamında kullanılan dua sözü. ☞ **takaddes ve tealā,** *{OsT} (Allah için) kutsal ve yüce.*

takaddüm, [Ar. ḳıdem > taḳaddüm تقدم] *{OsT} is.* **1.** İleride, önde bulunma. **2.** Önce davranma. **3.** Protokol bakımından önde bulunma; öne geçme. **4.** *isl. huk.* Doğabilecek zararları önceden haber verme ve önlenmesi için tavsiyede bulunma. ☞ **takaddüm etmek,** *{OsT} Öncesinde bulunmak; öncesine geçmek.*|| **takaddüm-i ahd,** *{OsT} Sözleşmenin zaman aşımına uğraması.*|| **takaddüm-i zamān,** *{OsT} Zaman aşımı.*

takaddüs, [Ar. ḳuds > taḳaddüs تقدس] *{OsT} is.* Mukaddes kılma, kutlu kılma.

takagan, [tak *(yans.)* > tak-agan] *{ağız} is.* Ağaçkakan. [DS]

takağ, [Kırg. taka => takağ] *{ağız} is.* Nal. [DS]

takağu, [takīğū] *{eT} is.* Tavuk (cins adı olarak). [DLT] ☞ (tışı) **takagu,** *Tavuk.* [DLT]|| **takagu yılı,** *Türklerin on iki hayvanlı yıllarından birisi.* [DLT]

takaklı, [takak-lı] *{ağız} is.* Patiska. [DS]

takala, [tak *(yans.)* > tak-ala-k] *{ağız} is.* Küçük parça; topak. [DS]

takalak[1], **-ğı** [tak-mak > tak-ala-k] *{ağız} is.* **1.** Keçeden yapılan çoban abası başlığı. **2.** Yara için bir tür sargı biçimi. [DS]

takalak[2], **-ğı** [tak *(yans.)* > tak-ala-k] *{ağız} is.* **1.** Küçük odun parçaları. **2.** Sert ve kuru toprak parçası. [DS]

takalak[3], **-ğı** [tak-ala-k] *{ağız} is.* Yuvarlak bulgur köftesi. [DS]

takalak[4], **-ğı** [tak-ala-k] *{ağız} is.* Küçük kutu. [DS]

takalak[5], **-ğı** [tak-ala-k] *{ağız} is.* Bütün olarak fırında kurutulmuş armut. [DS]

takalak[6], **-ğı** [tak-al-ak] *{ağız} is.* Domates. [DS]

takalak[7], **-ğı** [tak-mak > tak-ala-k] *{ağız} is.* İplik makarası. [DS]

takalak[8], **-ğı** [tak-mak > tak-ala-k] *{ağız} sf.* Topal ya

da hasta olduğu için sürünün en gerisinde kalan keçi veya koyun. [DS]

takalak[9], **-ğı** [tak-ala-k] *{ağız} is.* **1.** Eğlendirici, hoşça vakit geçirten söyleşiler. **2.** Kahkaha. [DS]

takalaşmak, [tak-mak > tak-ala-ş-mak] *{ağız} işteş. f. [-ır]* Dereden tepeden konuşmak; dertleşmek; söyleşmek. [DS]

takallet[1], [? takallet] *{ağız} is.* Baştan savma yapılan iş. [DS]

takallet[2], [? takallet] *{ağız} is.* Köy işlerine ayrılan ve harcanan para. [DS]

takallüb, [Ar. ḳalb > taḳallüb تقلّب] *{OsT} is.* **1.** Bir yandan diğer yana dönme. **2.** Başka bir biçime, başka kalıba girme; başkalaşma. **3.** Alt üst olma.

takallübat, [Ar. taḳallüb > taḳallübāt تقلّبات] *(takallüba:t) {OsT} is.* **1.** Yön değiştirmeler. **2.** Değişmeler.

takallüd, [Ar. ḳald > taḳallüd تقلّد] *{OsT} is.* **1.** Bir şeyi gerdanlık gibi boynuna geçirme; takınma. **2.** Kılıç vb. kuşanma. **3.** Bir işin sorumluluğu altına girme; üstüne alma. ◘ **takallüd-i kazā,** *{OsT} huk. Kadılığı kabul etme; hâkimlik görevini üstlenme.*|| **takallüd-i süyūf,** *{OsT} Kılıç kuşanma.*

takallül, [Ar. ḳılle(t) > taḳallül تقلّل] *{OsT} is.* Az olma; azalma.

takallüs, [Ar. ḳulūṣ > taḳallüṣ تقلّص] *{OsT} is.* Büzüşme; çekilme; kasılma.◘ **takallüs etmek,** *{OsT} Büzülmek; kasılmak.*

takallüsat, [Ar. taḳallüṣ > taḳallüṣāt تقلّصات] *(takallüsa:t) {OsT} is.* Büzüşmeler; kasılmalar.

takamak, -ğı [Fr. tacamaques] *is. Burseraceae* familyasının çeşitli *protium* türlerinden elde edilen reçine.

takammus, [Ar. ḳamīṣ > taḳammuṣ تقمّص] *{OsT} is.* Gömlek giyme.

takammül, [Ar. ḳaml > taḳammül تقمّل] *{OsT} is.* Bitlenme; bitli olma.

takan[1], [Yun. tīghani ? => takan] *{eT} is.* Kazan. [Mühennâ]

takan[2], [tak-an] *{ağız} is.* Bir şeyi sağlayacak veya önleyecek yol, yöntem; önlem. [DS]

takan[3], [Ar. ṭāḳa] *{ağız} is.* Kilitsiz dolap. [DS]

takana, [Far. ṭabḫ-ḫāne] *{ağız} is.* Mutfak. [DS]

takanak[1], **-ğı** [tak-mak > tak-anak] *{ağız} is.* **1.** Alışverişte, geriye kalan borç; borç kalıntısı. **2.** İlişki. [DS]

takanak[2], **-ğı** [tak *(yans.)* > tak-anak] *{ağız} sf.* Yamru yumru. [DS]

takanmak, [tok-un-mak / dok-un-mak > tak-an-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* Dokunmak. [DS]

takannün, [Ar. ḳānūn > taḳannün تقنّن] *{OsT} is.* **1.** Değişmezlik kazanma. **2.** Kanunlaşma.

takariz, [Ar. taḳrīż> taḳārīż تقاريض] *(taka:ri:z) {OsT} is.* Bir eseri öven yazılar; takrizler.

takarruh, [Ar. ḳarḥ> taḳarruḥ تقرّح] *{OsT} is.* **1.** Yara alma; yaralanma. **2.** Yaranın azması; yaranın derinleşmesi.

takarrüb, [Ar. ḳurb > taḳarrüb تقرّب] *{OsT} is.* → takarrüp.

takarrüp, -bü [Ar. ḳurb > taḳarrüb تقرّب] *{OsT} is.* **1.** Yanına gelme; yaklaşma. **2.** Yakınlaşma; vakti gelme. **3.** Yakınsama. ◘ **takarrüp etmek,** *{OsT} 1. Yaklaşmak; yakınlaşmak. 2. Yakınsamak; yaklaşmak.*|| **takarrüb-ile'l-arz,** *{OsT} biy. Yere yönelme; jeotropizm.*

takarrüm, [Ar. taḳarrüm تقرّم] *{OsT} is.* Tatlı tatlı yeme.

takarrür, [Ar. ḳarar > taḳarrür تقرّر] *{OsT} is.* **1.** Bir yerde karar kırma; yerleşme. **2.** Kararlaştırma; karar verme. ◘ **takarrür etmek,** *1. Bir yere yerleşmek. 2. Karar verilmek; kararlaştırılmak.*

takas[1], [Ar. ḳaṣṣ > taḳāṣṣ تقاصّ] *(taka:s) {OsT} is.* **1.** Bir şeyi başka bir şeyle değiştirerek borç ödeme; değiştirerek ödeşme; değiş tokuş; mübadele. **2.** Malların mallarla değiştirilmesi esasına dayanan bir dış ticaret uygulaması; kliring. ◘ **takas etmek,** *Karşılıklı olarak değiştirmek; değiştirerek ödeşmek; sayışmak.*|| **takas tukas,** *{OsT} Takas etme; değiş tokuş; karşılıklı alışveriş.*|| **takas tukas geçinme,** *{ağız} Geçim sıkıntısı içinde zar zor geçinmek.* [DS]

takas[2], [tak-az ? > takas] *{ağız} is.* Topal ya da hasta olduğu için sürüye uyamayıp geride kalan koyun, keçi vb. hayvan. [DS]

takasdur, [Ar. taḳaṣdur تقصدر] *{OsT} is. kim.* Kalaylanma.

takassi, [Ar. taḳaṣṣī تقصّى] *(takassi:) {OsT} is.* Bir şeyin aslını esasını araştırma.

takasur, [Ar. ḳaṣr > taḳāṣur تقاصر] *(taka:sur) {OsT} is.* Bir işi yapmaya gücü yeterken bile bile yapmama; esirgeme.

takaşşu, -u'ı [Ar. ḳaşᶜ > taḳaşşuᶜ تقشّع] *{OsT} is. tıp.* Balgam çıkarma.

takaşşur, [Ar. ḳışr > taḳaşşur / taḳaşşür تقشّر] *{OsT} is.* Kabuğu olma; kabuk bağlama; kabuklanma.

takaşşür, [Ar. ḳışr > taḳaşşur / taḳaşşür تقشّر] *{OsT} is.* → takaşşur.

takat[1], **-ti** [Ar. ṭāḳat طاقت] *(ta:kat) {OsT} is.* Bir şeyi yapabilme, başarabilme veya ona bir etkide bulunabilme gücü; derman; güç; kuvvet; hâl. ◘ **tākatfersā,** *{OsT} Dayanılmaz; katlanılmaz.*|| **takat getirmek,** *Bir sıkıntıya veya güçlüğe dayanmak; kat-*

lanmak.|| **tākat-güdāz,** *{OsT} Gücü kuvveti yok eden.*|| **takati tak olmak,** *{eAT} Takati kesilmek.*|| **takati kalmamak,** *Dayanma, iş yapabilme gücü, kuvveti bitmek; güçsüz kuvvetsiz, zayıf duruma düşmek.*|| **takati kesilmek,** *Dayanma, iş yapabilme gücü, kuvveti bitmek; güçsüz kuvvetsiz, zayıf duruma düşmek.*|| **takati tükenmek,** *Dayanma, iş yapabilme gücü, kuvveti bitmek; güçsüz kuvvetsiz, zayıf duruma düşmek.*|| **takat kalmamak,** *Gücü azalmak; güçsüz kalmak.*|| **takat kesilmek,** *Güç kalmamak; derman kalmamak; hâl kalmamak; gücü bitmek.*|| **takat-şiken,** *{OsT} Gücü tüketen.*

takat², -ti [Ar. ṭāḳ > ṭāḳāt طاقات] *(ta:ka:t) {OsT} is.* Taklar.

takat³, -ti [Ar. ṭāḳat > ṭāḳāt طاقات] *(ta:ka:t) {OsT} is.* Güçler; kuvvetler; takatler.

takat, [tokat / takat] *{ağız} is.* Tahtadan yapılmış parmaklık biçimindeki kapı. [DS]

takatli, [takat-li] *sf.* Gücü, kuvveti yerinde olan; güçlü; dayanıklı.

takatsiz, [takat-siz] *sf.* (Kişi için) gücü kalmamış; güçsüz; dermansız; hâlsiz; yorgun argın; kudretsiz; mecalsiz. ⊡ **takatsiz düşmek,** *Güçsüz kalmak; dermansızlaşmak.*

takatsizlik, -ği [takat-siz-lik] *is.* Takatsiz olma durumu; güçsüzlük; dermansızlık. ⊡ **takatsizlik duymak,** *Güçsüz kaldığını anlamak.*

takattub, [Ar. taḳaṭṭub تقطب] *{OsT} is.* **1.** Kaşların çatılması. **2.** *tıp.* Buruşma.

takattur, [Ar. ḳaṭr > taḳaṭṭur / teḳaṭṭür تقطر] *{OsT} is.* Damla damla akma; damlama; damlayış. ⊡ **takattür etmek,** *{OsT} Damlamak.*

takatuka, [tak *(yans.)* > tak-a + tuk *(yans.)* > tuk-a] *(takatu'ka) is.* **1.** Gürültü patırtı. **2.** Matbaada dizilmiş olan harfleri aynı hizaya getirmek için üzerlerinden vurmaya yarayan ağaç parçası. **3.** *{ağız}* Eskiden uzun sigara çubuklarının kullanıldığı dönemlerde herkesin uzanabileceği biçimde odanın ortasına konulan kül tablası. [DS] **4.** *{ağız}* Tahta havan; döveç. [DS] **5.** *{ağız}* Şeker kırmaya yarayan bir tür ağaç havan. [DS] **6.** *{ağız}* Çöp kutusu. [DS] **7.** *{ağız}* Bahçelere zarar veren yaban hayvanlarını ürkütmek için yapılmış, su ile dönen ve tokmağı vurdukça gürültü çıkaran bir düzenek. [DS] **8.** *{ağız}* Köy odalarında kullanılan küçük tahta iskemle. [DS] **9.** *{ağız}* Eskimiş, yıpranmış, kullanılamayacak duruma gelmiş eşya. [DS] **10.** *{ağız}* Çoban çakmağı. [DS] **11.** *{ağız}* Alacak verecek; takanak. [DS]

takatukalama, [taka+tuka-la-ma] *is.* Takatukalamak eylemi.

takatukalamak, [taka+tuka-la-mak] *gçl. f [-r] [-l(ı)-yor]* Dizilmiş harfleri ve diğer baskı parçalarının aynı hizaya getirmek için takatuka ile vurmak.

takatur, [Ar. ḳaṭre > taḳāṭur تقاطر] *(taka:tur) {OsT} is.* Damlama.

takaur, [Ar. ḳaʿr > taḳaʿur تقعر] *{OsT} is.* Çukurlaşma.

takav, [Kırg. taka => takav طاقاو] *is.* **1.** *{OsT}* Nal. **2.** *{ağız}* Nalbant. [DS]

takavcı, [takav-cı طاقاوجى] *{OsT} is.* Nalbant.

takavim, [Ar. taḳvīm > taḳāvīm تقاويم] *(taka:vi:m) {OsT} is.* Takvimler.

takavvi, [Ar. ḳuvvet > taḳavvī تقوى] *(takavvi:) {OsT} is.* Güç kazanma; kuvvetlenme.

takavvül, [Ar. taḳavvül تقول] *{OsT} is.* Yalan söyleme.

takavvülat, [Ar. taḳavvülāt تقولات] *{OsT} is.* Yalan söylemeler.

takavvüs, [Ar. ḳavs > taḳavvüs تقوس] *{OsT} is.* Yay biçimi alma; kavislenme.

takayyuh, Ar. ḳayḥ > taḳayyuḥ تقيح] *{OsT} is.* İrinlenme.

takayyü, -ü'i [Ar. ḳayʾ > taḳayyüʾ تقيوء] *{OsT} is.* Kusar gibi olup kusamama.

takayyüd, [Ar. ḳayd > taḳayyüd تقيد] *{OsT} is.* **1.** Bağlı olma; bağlanma; bağlılık. **2.** Özen gösterme; üstüne düşme; dikkatli davranma; özenlilik. **3.** Çalışma; uğraşma.

takayyüdat, [Ar. taḳayyüd > taḳayyüdāt تقيدات] *(takayyüda:t) {OsT} is.* Dikkatli davranmalar; özen göstermeler; tedbirler.

takayyüh, [Ar. ḳīḥ => taḳayyüḥ تقيح] *{OsT} is.* Yaranın iltihaplanıp irinlenmesi.

takaz¹, [tak-mak > tak-az / tak+as] *{ağız} is.* **1.** Ağaç çengel. **2.** Kayıklardaki eğri ağaç. [DS]

takaz², [tak-mak > tak-az] *{ağız} is.* Sürüye uyamayan hasta hayvan. [DS]

takaza, [Ar. taḳāżā تقاضا] *(takaza) {OsT} is.* **1.** Azarlama; serzeniş. **2.** Başa kakma. *{ağız} (aynı)* [DS] **3.** Alacağını almak için borçluyu sıkıştırma. **4.** *{ağız}* İnce anlamlı, alaylı söz. [DS] **5.** *{ağız}* Atışma; çekişme. [DS] **6.** *{ağız}* Gösteriş. [DS] **7.** *{ağız}* Sıkıntı; güçlük. [DS] ⊡ **takaza etmek,** *1. Azarlamak; serzenişte bulunmak; başa kakmak. 2. {ağız} Darıldığı kimseye iğneleyici sözlerle üzüntüsünü belirtmek. 3. Sıkıntı vermek.* [DS]

takazalamak, [takaza-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Ayakyoluna gitmek; tuvalete gitmek. [DS]

takazalaşmak, [takaza-la-ş-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* (Araç için) bozulmak; işe yaramaz olmak. [DS]

takbih, [Ar. ḳubḥ > taḳbīḥ تقبيح] *{OsT} is.* Kınama;

beğenmeme; ayıplama; çirkin görme. ⊡ **takbih etmek,** *{OsT} Ayıplamak; kınamak.*

takbihat, [Ar. taḳbīḥ > taḳbīḥāt تقبيحات] *(takbi:ha:t) {OsT} is.* Ayıplamalar; kınamalar; beğenmemeler.

takbil, [Ar. ḳabl > taḳbīl تقبيل] *(takbi:l) {OsT} is.* Öpme. ⊡ **takbil etmek,** *{OsT} Öpmek.*

takça, [Ar. ṭāḳ + Far. -çe *(küçültme eki)* طاقچه] *(ta:kça) {OsT} is.* **1.** Takların iki yanındaki küçük kemerlere verilen ad. **2.** Küçük pencere. *{ağız} (aynı)* [DS] **3.** Kapı ya da pencere kemeri. **4.** Türk evlerinde duvara oyulmuş kemerli niş; takça göz. **5.** *{ağız}* Raf; sergen. [DS]

takçe, [Ar. ṭāḳ + Far. -çe *(küçültme ekı)* طاقچه] *(ta:kçe) {OsT} is.* → takça.

takda, [Far. taḫte => tahta / takda] *{ağız} is.* Tahta. [DS]

takdane, [Far. tākdāne تاكدانه] *(ta:kda:ne) {OsT} is.* Üzüm çekirdeği.

takdelen, [tak+del-en] *{ağız} is.* Ağaçkakan. [DS]

takdırlanmak, [Ar. taḳdīr + T. -la-n-mak تقديرلنمق] *{eAT} dönşl. f. [-ur]* Takdir edilmek. ⊡ **takdırlanmış vakt,** *{eAT} Yazılmış, belirlenmiş vakit.*

takdırmak, [tak-dır-mak] *{ağız} gçl. f. [-ır]* Tersini yapmak. [DS]

takdih, [Ar. takdīḥ تكديح] *(takdi:h, h kalın söylenir) {OsT} is.* Beğenmeme; yerme; eleştirme.

takdim, [Ar. ḳıdem > taḳdīm تقديم] *(takdi:m) {OsT} is.* **1.** Öncelik tanıma; öne geçirme; öne alma. **2.** Bir şeyi karşılıksız olarak birinin emrine verme; sunma. **3.** Bir kimseyi birine tanıtma; huzura çıkarma. **4.** Hakkında kısa açıklama yapma; bilgi verme; sunma. ⊡ **takdim edilmek,** *1. Sunulmak. 2. Tanıtılmak. 3. Tanıştırılmak.*|| **takdim etmek,** *1. Sunmak. 2. Tanıtmak. 3. Tanıştırmak. 4. (İş için) öne almak; öncelik vermek.*|| **takdim olunmak,** *1. Sunulmak. 2. Tanıtılmak. 3. Tanıştırılmak.*|| **takdim tehir,** *Bir sözün iki ögesi arasında yer değişimi.*|| **takdim tehir yapmak,** *1. Bir sözün iki ögeşi arasında yer değişikliği yapmak. 2. Herhangi bir sayıda rakamlara yer değiştirtmek.*|| **takdîmü'l-ehemm ale'l-mühimm,** *{OsT} En önemli olanı daha az önemli olandan üstün tutma.*|| **takdîm ü te'hir,** *{OsT} Bir ıfadedeki sözlerin yerini değiştirerek düzenleme; ileri geri alma.*

takdimat, [Ar. taḳdīm > taḳdīmāt تقديمات] *(takdi:ma:t) {OsT} is.* **1.** Takdim edilen şeyler; sunulanlar. **2.** Bir büyüğe sunulan şeyler. **3.** Öncelik tanımalar; öne çıkarmalar.

takdimci, [takdim-ci] *is.* **1.** Sunucu. **2.** Tanıtmacı.

takdimcilik, -ği [takdim-ci-lik] *is.* **1.** Sunuculuk. **2.** Tanıtmacılık.

takdime, [Ar. taḳdīm > taḳdīme تقديمه] *(takdi:me) {OsT} is.* Önemli bir kişiye veya bir büyüğe sunulan hediye; sungu.

takdimen, [Ar. taḳdīm > taḳdīmen تقديماً] *(takdi:'-men) {OsT} zf.* **1.** Öne geçirerek. **2.** Sunarak.

takdir, [Ar. ḳader > taḳdīr تقدير] *(takdi:r) {OsT} is.* **1.** Bir şeyin değerini belirleme; ona değer biçme. **2.** Allah'ın uygun görüp belirlemesi; yazgı; alın yazısı; nasip. *{eAT} (aynı)* **3.** Bir kimseyi veya bir şeyi beğenme; onu beğendiğini gösterme; bu sebeple değer verme. **4.** Bir eylemin ya da durumun önemini, değerini, gerekliliğini anlama, kavrama. ⊡ **takdîr-āmîz,** *{OsT} Takdir eden; uygun bulan.*|| **Takdir böyleymiş!** *Bir ölüm ya da başa gelen kötü olay karşısında teselli vermek için "Allah böyle uygun bulmuş!" anlamında söylenen söz.*|| ...dığı **takdirde,** *Eğer öyle olursa; o durumda; buna göre.*|| **takdir etmek,** *1. (Kişi için) yaptıklarından, çabalarından dolayı beğenmek; beğenmek. 2. (Durum, nesne vb. için) önemini, değerini ve gerekliliğini anlamak. 3. (Fiyat için) değer biçmek; fiyatını belirlemek; fiyat koymak.*|| **takdir eylemek,** *1. (Kişi için) yaptıklarından, çabalarından dolayı beğenmek; beğenmek. 2. (Durum, nesne vb. için) önemini, değerini ve gerekliliğini anlamak. 3. (Fiyat için) değer biçmek; fiyatını belirlemek; fiyat koymak. 4. {eAT} Yazmak; nasip kılmak.*|| **takdir hakkı,** *Yargılama sırasında, ortaya çıkan bazı özel durumlarda, yasalarda konu ile ilgili hüküm bulunmaması durumunda yargıca tanınan âdil karar verme yetkisi; takdir yetkisi.*|| **takdîr-hān,** *{OsT}* → takdirhan.|| **takdîr-i ilāhî,** *{OsT}* → takdiriilahî.|| **takdîr-i kıymet,** *{OsT} Değer biçme; fiyatını belirleme.*|| **takdir olunmak,** *1. (Kişi için) yaptıklarından, çabalarından dolayı beğenilmek; beğenilmek. 2. (Durum, nesne vb. için) önemi, değeri ve gerekliliği anlaşılmak. 3. (Fiyat için) değer biçilmek; fiyatı belirlenmek; fiyat konulmak.*|| (birinin) **takdirini toplamak,** *O kimse tarafından çok beğenilmek.*|| **takdir-kār,** *{OsT}* → takdirkâr.|| **takdir toplamak,** *Beğenilmek; beğeni kazanmak.*|| **takdir yerini bulmak,** *Kader için Allah tarafından ne belirlenmiş ise o gerçekleşmek.*|| **takdir yetkisi,** *İdare organlarının yerine getirmekte oldukları bir iş veya yapmakta oldukları işlem sırasında yasalarda açık hüküm bulunmaması durumunda kendilerine tanınan uygulamayı seçme yetkisi.*

takdirat, [Ar. taḳdīr > taḳdīrāt تقديرات] *(takdi:ra:t) {OsT} is.* Takdirler.

takdiren, [Ar. taḳdīr > taḳdīren تقديراً] *(takdi:'ren) {OsT} is.* Takdir ederek; değerlendirerek; değerini anlayarak.

takdirhan, [Ar. taḳdīr + Far. ḫᵛān تقديرخوانه] *(takdi:rha:n) {OsT} sf.* Beğenen; takdir eden.

takdirî, [Ar. taḳdīr > taḳdīrī تقديرى] *(takdi:ri:)* *{OsT}* *sf.* **1.** Takdirle ilgili; kaderle ilgili. **2.** *dbl.* Görünürde olmayıp öyle denilen; saymaca.

takdiriilahî, [Ar. taḳdīr-i ilāhī تقدير الهى] *(takdi:ri-ilâ:hi:)* *{OsT}* *is.* **1.** Evrendeki bütün olayların, sınırsız ve sonsuz irade sahibi, olmuş, olmakta olan ve olacak her şeyi bilen, düzenleyen Allah'ın evreni yaratmadan önce belirlediği düzen ve doğrultuda gerçekleşmesi. **2.** Alın yazısı; yazgı; kader.

takdirkâr, [Ar. taḳdīr + Far. -kār تقديركار] *(takdi:r-kâ:r)* *{OsT}* *sf.* **1.** Takdir eden; beğenen; hayran. **2.** Beğenilen; takdir edilen; takdir içeren.

takdirname, [Ar. taḳdīr + Far. -nāme تقديرنامه] *(takdi:rna:me)* *{OsT}* *is.* Yapılan bir işin beğenildiğini belirtmek üzere verilen yazılı belge; takdir belgesi.

takdis, [Ar. ḳuds > taḳdīs تقديس] *(takdi:s)* *{OsT}* *is.* **1.** Kutsal sayma; mukaddes bilme. **2.** Saygı gösterme; ululama. **3.** Allah'a şükretme. **4.** *hrist.* Allah'ın bağışladığı inayet. **5.** Piskopos ya da rahibin vaftiz ya da törenlerde haç işareti yapması. **6.** Bir kişiyi veya eşyayı Tanrı'ya vakfetmek, ya da özel bir himaye dilemek için yapılan dinî eylem. ⊟ **takdis etmek,** *Kutsal saymak; mübarek, aziz saymak; kutsamak.*|| **takdis eylemek,** *{eAT}* *Kutsamak.*

takdisat, [Ar. taḳdīs > taḳdīsāt تقديسات] *(takdi:sa:t)* *{OsT}* *is.* Takdis etmeler; kutsamalar.

takeograf, [Fr. tachéographe] *is.* Eskiden harita ve plan hazırlamada kullanılan alet.

takeometre, [Fr. tachéomètre] *(takeome'tre)* *is.* Arazinin yüzölçümünü bulup planını yapmaya yarayan alet.

takeometri, [Fr. tachéometrie] *is.* Takeometre ile plan alımı tekniği.

takey, [Far. tā-key تاكى] *(ta:key)* *{OsT}* *zf.* Ne zamana kadar?

takfa, [? takfa] *{ağız}* *is.* Hayvan böbreği. [DS]

takfil, [Ar. ḳulf > taḳfīl تقفيل] *(takfi:l)* *{OsT}* *is.* Kilitleme.

takfiye, [Ar. ḳafiye > taḳfiye تقفيه] *{OsT}* *is.* Kafiyeli söz söyleme; kafiye bulma; kafiyeleme.

takga, [takke > takka / takga] *{ağız}* *is.* **1.** Tavuk veya horoz ibiği. **2.** Takke. [DS]

takgalıkuş, [takga-lı+kuş] *{ağız}* *is.* Çavuşkuşu; hüthüt; tarakçın. [DS]

takhir, [Ar. taḳhīr تقهير] *(takhi:r)* *{OsT}* *is.* Kahretme.

takhirat, [Ar. taḳhīrāt تقهيرات] *(takhi:r)* *{OsT}* *is.* Kahretme.

takı[1], [tak-mak > tak-ı] *is.* **1.** Çoğunlukla nişan, düğün vb. törenlerde hediye olarak takılan bilezik, yüzük, altın, gerdanlık vb. süs eşyalarına verilen ad. *{ağız}* *(aynı)* [DS] **2.** *{ağız}* *folk.* Geline verilen armağan. [DS] **3.** *{ağız}* *folk.* Damada verilen armağan. [DS] **4.** *{ağız}* *folk.* Düğüne gelenlerin getirdikleri armağan. [DS] **5.** Kadınların ziynet eşyası; takıntı. *{ağız}* *(aynı)* [DS] **6.** *dbl.* İsmin başka kelime ile ilgi kurarken almış olduğu ek; ek. ⊟ **takı günü,** *{ağız}* *Düğün sırasında konukların geline armağanlarını vermeleri için tören yapılan gün.* [DS]|| **takı tulu,** *{ağız}* *(Ev eşyası için) kırık dökük.* [DS]

takı[2], [tak-mak *(iliştirmek)* > tak-ī] *(takı:)* *{eT}* *bağ.* **1.** Ve; öte yandan; dahası; dahi. [İKPÖy.] **2.** Daha; da; henüz. kaldı ki; nihayet; bundan başka. [DLT] [EUTS] [ETY] [Üç İtigsizler] [Gabain] [KB] [Tekin] [Mühennâ]

takıç[1], **-cı** [tokaç / takıç] *{ağız}* *is.* **1.** İleri doğru çıkık alın. **2.** *zool.* Ağaçkakan. [DS]

takıç[2], **-cı** [tak-ı-ç] *{ağız}* *is.* **1.** Şapka. **2.** Çevresi altın ve gümüşle süslü kadın başlığı. [DS]

takığu, [takīğū] *(takı:ğu:)* *{eT}* *is.* **1.** Tavuk. [EUTS] [Gabain] **2.** Türklerin on iki hayvanlı takvimlerinde bir yılın adı. [EUTS]

takıl[1], [Ar. daḫl => tahıl / takıl] *{ağız}* *is.* **1.** Buğday. **2.** Tahıl ölçeği. [DS] ⊟ **takıl günü,** *{ağız}* *Düğünün başladığı ilk gün.* [DS]

takıl[2], [tak-mak > tak-ıl] *{ağız}* *is.* **1.** Çeyiz. **2.** Bohça. **3.** Eşya. **4.** İç çamaşırı. [DS] ⊟ **takıl tukul,** *{ağız}* *1. Şöyle böyle. 2. Kaba saba.* [DS]

takılamak[1], [tak *(yans.)* > tak-ı-la-mak] *{ağız}* *gçsz. f.* *[-]* *[-l(ı)-yor]* **1.** Yüksek sesle gülmek; gürültü yapmak. **2.** (Keklik için) ötmek. **3.** *"Tak tak"* ses çıkarmak. **4.** (Tüfek, tabanca vb. için) patlamak. [DS]

takılamak[2], [tak-ı-la-mak] *{ağız}* *gçsz. f.* *[-r]* *[-l(ı)-yor]* **1.** Yüz bulmak; şımarmak. **2.** Karıştırmak; kurcalamak. [DS]

takılaşmak, [tak-ıl-a-ş-mak] *{ağız}* *işteş f.* *[-ır]* **1.** Konuşmak. **2.** Tartışmak. **3.** Kahkaha ile gülmek. [DS]

takılatmak, [tak *(yans.)* > tak-ı-la-t-mak] *{ağız}* *gçl. f.* *[-ır]* **1.** (Tüfek için) patlatmak. **2.** Bozup devirmek; yuvarlamak. [DS]

takılcak, -ğı [tak *(yans.)* > tak-ıl-cak] *{ağız}* *is.* **1.** Hareketi ile tahılın değirmen taşma düzenli akmasını sağlayan uzun çubuklar. **2.** Yaban hayvanlarının bahçelere zarar vermek üzere girmelerini ürküterek önlemeye yarayan su ile çalışan çark ve bu çarka bağlı gürültü çıkaran tokmaktan ibaret düzenek; takatuka. [DS]

takıldak, -ğı [tak *(yans.)* > tak-ıl-da-k] *is.* **1.** Çıkardığı sesten değirmen, su dolabı gibi araçların işleyişini kontrol etmeye yarayan hareketli parça; çakıldak. **2.** *{ağız}* Mürver ağacından yapılan bir çeşit çocuk tabancası. [DS]

takıldamak, [tak *(yans.)* > tak-ıl-da-mak] *{ağız}* *gçsz.*

f. *[-r] [-d(ı)-yor]* (Parmak, bel, boyun vb. eklem için) eğilip bükülme sırasında ses çıkarma. [DS]

takıldım, [tak-ıl-dım] *{ağız}* *is.* Baskın. ⊡ **takıldım vermek,** *{ağız} Baskın yapmak.* [DS]

takılgan, [tak-ıl-gan] *sf.* **1.** (Kişi için) başkalarına takılarak onları kızdırmayı alışkanlık haline getirmiş olan; muzip. **2.** *{argo}* Kahve, meyhane gibi belirli bir yerin sürekli müşterisi olan.

takılganlık, -ğı [tak-ıl-gan-lık] *is.* **1.** Takılgan olma durumu; takılgan bir kimsenin niteliği. **2.** Takılgan kişinin davranışları; muziplik.

takılı[1], [takı > takı-lı] *sf.* Bir takısı bulunan.

takılı[2], [tak-ıl-mak > tak-ıl-ı] *sf.* **1.** Bir şeye ya da bir yere takılmış olan; bağlı. **2.** İliştirilmiş olan.

takılış, [tak-ıl-ış] *is.* Takılmak eylemi ve biçimi.

takılma, [tak-ıl-ma] *is.* Takılmak eylemi.

takılmak, [tak-ıl-mak] *edil. f.* *[-ır] [eT. -ur]* **1.** *{eT}* Dizilmek. [DLT] **2.** Takmak eylemi yapılmak; takmak eylemine uğramak; takılmak eylemine konu olmak. **3.** Bir şeye iliştirilmek; tutturulmak. **4.** Birinin üzerine tutturularak armağan verilmek. **5.** (Gemi demiri için) deniz dibindeki kayalara sıkışıp kalmak. **6.** Dengeyi bozacak biçimde bir yere ilişmek ve bir aksaklık ortaya çıkmak. **7.** *dönşl. f.* Bir yere ilişip kalmak. **8.** Bir yerde, bir şeyde kalmak; daha ötesine gidememek. **9.** (Göz için) ısrarla bir şeyde durmak; sabitleşmek. **10.** *mecaz.* Eğlenmek amacıyla kızdıracak, şaşırtacak davranışlarda bulunmak. **11.** Bir yere gidip orada oyalanmak; kalmak; eğleşmek. **12.** Bir şeyin üzerinde ısrarla durmak; gördüğü eksiklik üzerinde durup düşünmek. **13.** Bir kimsenin peşinden gitmek; izlemek; yakından takip etmek. ⊡ **takılıp kalmak,** *1. Oyalanmak. 2. Bakışlarını ayıramamak.*

takım, [tak-mak > tak-ım] *is.* **1.** Herhangi bir iş ya da işletmede belirli amaçla kullanılan, bir faaliyette gerekli olan nesnelerin, araçların, aygıtların tümü; ekipman. **2.** Aynı meslekte, aynı işte, aynı etkinlikte bulunan kişilerin oluşturduğu topluluk. **3.** Birbiriyle uyum içinde olan ve birbirini tamamlayan ögeler dizisi. **4.** Görev bakımından birbirini tamamlayan kişilerin oluşturduğu grup; ekip; trup. **5.** *sin.* Bir film çevrimi sırasında görüntü ve ses alma, aydınlatma vb. işleri yapmakla görevli kişiler topluluğu. **6.** *spor.* Bir karşılaşma ya da yarış için işbirliği yapan ya da aynı tarafta oynayan oyuncuların tümü; ekip. **7.** *spor.* Bir oyunda sahaya çıkan belli kuruluşlara ait oyuncular topluluğu. **8.** (Aşağılama için) topluluk; güruh. *"it takımı".* **9.** Aynı etkinlik ya da uğraşı alanında bir araya gelen insan topluluğu. **10.** Aynı kumaştan yapılma iki veya daha çok parçadan oluşan elbise. **11.** Sigara ağızlığı. *{ağız} (aynı)* [DS] **12.** *as.* Bölüğü oluşturan en küçük temel birlik. **13.** *biy.* Bir sınıfın ayrıldığı bölümlerden her biri. **14.** *dbl.* Tamlama. **15.** *{ağız}* Arabanın yastık, dingil ve altındaki eğri ağaçların tümü. [DS] **16.** *{ağız}* Tarlaları birbirinden ayıran yükseklik; sınır. [DS] **17.** *{ağız}* Geviş getiren hayvanlarda işkembe ve bağırsaklar. [DS] **18.** *{argo}* Erkeklik organı ve erbezlerinin tümü; penis ve husyeler. **19.** *sf.* Benzer; gibi. *"Bu takım fikirler her zaman ortaya atılır."* ⊡ **takım erki,** *Oligarşi.*|| **takımı yatırmak,** *Yaptığı işte başarısızlığa neden olmak; başarısızlığından diğerleri de etkilenmek.*|| **takım komutanı,** *as. Bir takıma komuta eden subay ya da astsubay.*|| **takım oluğu,** *{ağız} Marangozun takımlarını koyduğu tahta oluk.* [DS]|| **takım oyunu,** *1. Belli sayıda oyuncudan oluşan spor karşılaşması. 2. mecaz. Bir işi paylaşarak ve ortaklaşa yapma.*|| **takım takım,** *Küçük topluluklar oluşturarak.*|| **takım taklavat,** *Parçaları ile birlikte bütünü; hepsi.*|| **takım tutmak,** *Spor klüplerinden birinin yandaşı olmak.*|| **takım yatmak,** *Bir işte, bir uğraşıda topluca ya da baştan aşağı başarısız olmak.*

takımada, [tak-ım+ada] *is. coğ.* Geniş bir deniz yüzeyi üzerinde serpiştirilmiş olarak yer alan küçüklü büyüklü adaların oluşturduğu coğrafî bütünlük.

takımayak, -ğı [tak-ım+ayak] *is.* Dokuma tezgâhına takılacak olan taharı yapılmış gücü takımı.

takımcak, -ğı [takım-cak] *{ağız}* *zf.* Takımıyla. [DS]

takımcık, -ğı [takım-cık] *{ağız}* *is.* Çardak genişliğinde yayılabilen, ak çiçek açan bir çeşit bitki. [DS]

takımlaştırma, [tak-ım-la-ş-tır-ma] *is.* **1.** Takımlaştırmak eylemi. **2.** Birbirine yakın ve bir şekil meydana getirebilecek biçimde olan yıldızları gruplaştırma.

takımlaştırmak, [tak-ım-la-ş-tır-mak] *gçl. f.* *[-ır]* Takım durumuna getirmek; takım yapmak.

takımyıldız, [tak-ım+yıldız] *is.* Gök küresi üzerinde görünüşlerine göre belirli bazı şekiller çizen ve bu şekillere göre adlandırılan birbirine yakın yıldızlar grubu.

takınak, -ğı [tak-ın-mak > tak-ın-ak] *is.* **1.** *psikol.* Kişinin çabalarına rağmen bir türlü kendini kurtaramadığı, bilinci etkisi altına alarak zaman zaman korku yaratan düşünce; saplantı; musallat fikir. **2.** *{ağız}* Borç veya alacak. [DS]

takınaklı, [tak-ın-ak-lı] *sf. psikol.* (Kişi için) takınağı bulunan; saplantılı. ⊡ **takınaklı davranış,** *Bilince takılan ve kurtulma çabalarına rağmen bir türlü kişinin kendini sıyırıp atamadığı düşüncelere bağlı davranış.*

takınaksız, [tak-ın-ak-sız] *sf. psikol.* (Kişi için) takınağı olmayan.

takıncak, -ğı [tak-ın-(a)cak] *{ağız}* *is.* Kadınların takındıkları değerli süs eşyası; mücevher; takı. [DS]

takınma, [tak-ın-ma] *is.* Takınmak eylemi.

takınmak, [tak-ın-mak] *dönşl. f.* *[-ır]* **1.** Bir şeyi kendi kendine takmak; kendi üzerine takmak. **2.** *gçl. f.* Bir nitelik, bir durum almak; kendini bir şey olarak göstermek; davranışlarına belli bir nitelik vermek; bürünmek.

takıntı, [tak-ın-tı] *is.* **1.** Bir şey ya da başka bir durumla ilişkili olan bir şey veya durum. **2.** Bir kimse ile kurulmuş olan ilişki. **3.** Sonu olmayan aşk ilişkisi; gönül eğlendirme. **4.** *{ağız}* Miktarı küçük borç. [DS] **5.** *{argo}* Bütünlemeye kalınan ders. **6.** *{ağız}* Kadın takıları. [DS] ⊟ **takıntı ek,** *dbl. Anadolu ağızlarında, bazı kelimelere eklenen ve kendi görevi dışında kullanılan ekler. bari-m, belki-m, artık-ın, bilerek-ten.*

takıntılı, [tak-ın-tı-lı] *sf.* Takıntısı olan.

takıntısız, [tak-ın-tı-sız] *sf.* Takıntısı olmayan.

takır[1], [tak *(yans.)* > tak-ır] *is.* **1.** Bir yere çarpan, yuvarlanan şeylerin çıkardığı sesi anlatan gövde. **2.** *{ağız}* Toprakların yer yer çatlaması, kuruması durumu. [DS] **3.** *{ağız}* Takunya. [DS] ⊟ **takır takır,** *1. Takırtı sesleri çıkararak; takırdayarak. 2. {ağız} Çok sert ve kuru biçimde.* [DS] *3. Çok sert ve kuru olan. 4. {eT} Taklama sesi.* [DLT] *5. {ağız} Çok soğuk.* [DS] *6. {ağız} Boş.* [DS] || **takır tukur,** *1. Kaba ve sert bir tıkırtı sesi çıkararak. 2. {ağız} Çok kuru ve sert.* [DS] *3. {ağız} (Ses için) vurulduğunda sert nesnelerden çıkan.* [DS]

takır[2], [tak-ır] *is.* Çöl bölgelerinde çukur alanların diplerinde biriken tuzlu ve killi toprak.

takır[3], [takır] *{ağız} is.* Fıtık hastalığı. [DS]

takır[4], [tak-ır] *{ağız} is.* İp ya da yular yapmaya yarayan bir çeşit araç. [DS]

takırak, -ğı [tak-ır-ak] *{ağız} is.* **1.** Takunya. **2.** Kapı tokmağı. **3.** Yaylı yük arabası. [DS]

takıramak, [tak *(yans.)* > tak-ır-a-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-r(ı)-yor]* **1.** Kapı çalmak. **2.** (Nesne vb. için) "takır takır" ses çıkarmak. **3.** Çok zayıflamak. [DS]

takırdak, -ğı [tak-ır-dak] *{ağız} is.* **1.** Takunya. **2.** Eritilen kuyruk yağının geriye kalan kızarmış kıkırdak bölümü. **3.** Çok kuru ve sert. [DS]

takırdaklı, [takırdak-lı] *{ağız} sf.* Takırtılı sesler çıkaran. ⊟ **takırdaklı nalin,** *{ağız} Karda, buzda yürümek için tabanı yüksekçe, altlarına demir çember çakılmış, yürürken çok ses çıkaran bir tür takunya.* [DS]

takırdama, [tak *(yans.)* > tak-ır-da-ma] *is.* Takırdamak eylemi.

takırdamak, [tak *(yans.)* > tak-ır-da-mak] *gçsz. f. [-r] [-d(ı)-yor]* **1.** Kuru ve kaba, sert bir ses çıkarmak; takırtılı sesler çıkarmak. **2.** Çok kurumak; gevremek. **3.** Kuru kuru öksürmek.

takırdatma, [tak *(yans.)* > tak-ır-da-t-ma] *is.* Takırdatmak eylemi.

takırdatmak, [tak *(yans.)* > tak-ır-da-t-mak] *gçl. f. [-ır]* Takırdamasına neden olmak; takırdamasını sağlamak.

takırtı, [tak *(yans.)* > tak-ır-tı] *is.* Çarpma, yuvarlanma sonucunda çıkan sert ve kuru, tok ses.

takısız, [tak-ı-sız] *sf.* **1.** Takı almamış; takısı olmayan. **2.** Takı takılmamış; takı takılmayan. ⊟ **takısız tamlama,** *dbl. Her ikisi de ek almamış isim tamlaması; tamlayanı sıfat görevinde olan isim tamlaması. çocuk adam, demir kapı.*

takış[1], [takış] *{ağız} is.* Teke. [DS]

takış[2], [tokaç / takaç / takış] *{ağız} sf.* **1.** Yumru; çıkıntılı. **2.** (Alın için) ileri doğru çıkık. [DS]

takışma, [tak-ış-ma] *is.* Takışmak eylemi.

takışmak, [tak-ış-mak] *işteş. f. [-ır]* **1.** *{ağız}* Karşılıklı olarak birbirine alay ederek takılmak. [DS] **2.** *{ağız}* Birinin ardından gitmek. [DS] **3.** *mecaz.* Anlaşmazlık çıkmak; anlaşamamak. **4.** *{ağız}* Anlaşmazlık sonucu tartışmak; ağız dalaşı yapmak; kavga etmek. [DS]

takıştırma, [tak-ış-tır-ma] *is.* Takıştırmak eylemi.

takıştırmak, [tak-ış-tır-mak] *gçl. f. [-ır]* (Bilezik, yüzük, küpe vb. için) aşırı ölçüde takmak.

takıt, -dı [Ar. tabūt => takıt] *{ağız} is.* Tabut. ⊟ **takıt gibi,** *{ağız} Kupkuru.* [DS]

takıtmak, [tak-ıt-mak طاقیتمق] *{eAT} gçl. f. [-ur]* Dağıtmak.

takıya, [Ar. ṭāḳıyye => takke / takıya] *{ağız} is.* Kadınların çeşitli biçimler vererek başlarına bağladıkları örtü. [DS]

takıyye[1], [Ar. taḳıyye تقیه] *{OsT} is.* **1.** Sakınıp çekinme. **2.** Bir kimsenin mensup olduğu mezhebi gizlemesi. **3.** *isl.* Kalpteki inancı korumak koşuluyla, baskı ve zorlamalar sonucu diliyle küfrü kabullenme; kitman. **4.** *mecaz.* Olduğundan farklı görünme. ⊟ **takıyye yapmak,** *{OsT} 1. Sakınmak; çekinmek. 2. Olduğundan farklı görünmek.*

takıyye[2], [Ar. ṭāḳıyye طاقیه] *(ta:kıyye) {OsT} is.* Takke. ⊟ **tākıyye-dūz,** *Takke diken; takkeci.*

takızafer, [Ar. ṭāḳ-ı ẓafer طاق ظفر] *(ta:kı'zafer) {OsT} is.* Zafer takı.

-taki, [-da-ki / -de-ki / -ta-ki / te-ki] *yap. e.* → -daki.

taki, [Ar. taḳvā > taḳī تقی] *(taki:, k kalın söylenir) {OsT} sf.* **1.** Dinine bağlı. **2.** Haramdan, günahtan kaçınan.

takiaritmi, [Fr. tachyarythmie] *is.* Kalp ritminin düzensiz ve anormal derecede hızlı olduğu durum.

ta'kib, [Ar. ʿakab > tāʿkīb تعقیب] *(ta:ki:b) {OsT} is.* → takip.

takibat, [Ar. tāʿkīb > tāʿkībāt تعقیبات] *(ta:ki:ba:t) {OsT} is.* **1.** İzleme; takip etme. **2.** Bir suç işlenmesi üzerine adlî makamlarca yürütülen inceleme, araştırma, suçluyu ve suçun türünü belirleme gibi işlemlerin tümü; kovuşturma. **3.** Vergi alacaklarının zamanında ödenmemesi üzerine vergi tahsili için vergi dairelerinin giriştikleri işlemler.

takiben, [Ar. tāʿkīb> tāʿkīben تعقیباً] *(ta:ki'ben) {OsT} zf.* Ardından; izleyerek; takip ederek.

takid, [Ar. ʿaḳd > tāʿḳīd تعقيد] *(ta:ki:d) {OsT} is.* **1.** Düğümleme; düğüm yapma. **2.** *ed.* Bir cümleyi anlaşılmaz hâle sokma. ⊡ **ta'kîd-i lafzî,** *{OsT} Sözü anlaşılmaz hâle sokma.*|| **ta'kîd-i ma'nevî,** *{OsT} Sözün anlamını, anlaşılmaz hâle sokma.*

takidat, [Ar. tāʿḳīd > tāʿḳīdāt تعقيدات] *(ta:ki:da:t) {OsT} is.* Düğümlemeler; düğüm atmalar.

takie, [Ar. taḳī'e تقيئه] *(taki:e) {OsT} is.* Kusturucu maddeler verme.

takifaji, [Fr. tachyphagie] *is.* Hızlı yeme; tıkıştırma.

takifemi, [Yun. takhys *(hızlı)* + pheme *(söz)* > Fr. tachyphémie] *is.* Kimi ruhsal ve fizyolojik rahatsızlıklarda görülen konuşma çabukluğu.

takiflaksi, [Fr. tachyphylaxie] *is.* Sonradan verilecek olan öldürücü zehrin etkisini yok etmek için az miktarda zehir vererek sağlanan bağışıklık.

takigraf, [Fr. tachygraphe] *is.* Hız kaydedici alet; hızölçer.

takilit, [Fr. tachylite] *is. min.* Magmanın hızlı soğuması ile oluşmuş kristalit bakımından zengin, bazalt birleşimli cam.

ta'kim, [Ar. ʿaḳāmet > taʿḳīm تعقيم] *(taki:m, k kalın söylenir) {OsT} is.* **1.** Verimsiz kılma; kısırlaştırma. **2.** Mikroptan arındırma; sterilize etme. ⊡ **ta'kim etmek,** *{OsT} 1. Kısırlaştırmak. 2. Mikroptan arındırmak.*

takimetre, [Fr. tachymètre] *is.* Üzerine yerleştirildiği bir makinenin dönen parçasının hızını, dakikada devir sayısı olarak gösteren alet.

takip, -bi [Ar. ʿakab > tāʿkīb تعقيب] *(ta:ki:p) {OsT} is.* **1.** Yakalamak ya da yetişmek amacıyla peşinden gitmek; izleme. **2.** Bir kimsenin arkasından yürümek; izinden gitmek. **3.** Bir kimse ya da şeyin akışına, gidişine uyma. **4.** Adlî makamlarca yapılan araştırma ve soruşturma işlemi; kovuşturma. **5.** Başlanılan bir işi sonuçlandırmak için yapılan her türlü çalışma ve ilgilenme; izleme. **6.** Bir şeyin gelişmesi ile ilgilenme. **7.** Dikkatle dinleme. **8.** Birbirinin ardından gelme. **9.** *as.* Geri çekilmekte olan düşmanın tutunmasını ya da tekrar saldırıya geçmesini önlemek, yok etmek, tamamen yenmek amacıyla yapılan harekât. ⊡ **takibi şikâyete bağlı suç,** *Dava açılabilmesi için zarar görenlerin şikâyetine bağlı suç.*|| **takip etmek,** *1. (Kişi, taşıt, hayvan vb. için) yakalamak, ulaşmak amacıyla izlemek, kovalamak. 2. Arkasından gelmek. 3. Gittiği yoldan gitmek; izlemek. 4. (Suçlu için) adlî makamlarca araştırma ve soruşturma yapmak; kovuşturmak. 5. (Kişi için) sezdirmeden davranışlarını ya da geliş gidişlerini gözlemek. 6. (Kişi için) eşlik ederek göz kulak olmak. 7. Belli bir yol izlemek. 8. (Kişi, düşünce, öğreti için) düşüncesini, tutumunu, davranışını ona uydurmak. 9. (Kişi için) davranışlarını, eylemini onaylamak, desteklemek. 10. (İş, çalışma vb. için) gelişmeleri izlemek. 11. (Ders, konuşma vb. için) dikkatle dinlemek; anlamaya öğrenmeye çalışmak. 12. (Kişi için) sağlığı, eğitimi vb. ilgilenmek; yakından izlemek. 13. (Eğitim, öğretim vb. için) düzenli olarak çalışmalara, sınavlara vb. etkinliklere katılmak. 14. (Kişi için) gözleri veya bakışları ile hareketlerini izlemek.*|| **takip fişi,** *Üretilen bir parçaya iliştirilen ve üzerine üretim aşamasının işaret edildiği fiş.*|| **takip talebi,** *Borcun yerine getirilmesi için alacaklının icra dairesine yaptığı başvuru.*

takipçi, [takip-çi] *is.* Bir işi, bir şeyi, bir kimseyi takip eden kimse; takip eden kimse; izleyici.

takipçilik, -ği [takip-çi-lik] *is.* Takipçinin yaptığı iş.

takipne, [Fr. tachypnée] *is. tıp.* Akciğer, kalp ve sinir hastalıklarında görülen solunum hızlanması.

takipsiz, [takip-siz] *sf.* **1.** Gelişmesi, akışı, yolunda gidip gitmediği üzerinde durulmayan. **2.** İzlenmeyen; takip edilmeyen. **3.** *zf.* Takipsiz olarak.

takipsizlik, -ği [takip-siz-lik] *is.* Takip edilmeme durumu; takipsiz olma. ⊡ **takipsizlik kararı,** *huk. Kamu davasının açılmasına gerek olmadığına ilişkin karar.*

takir, [Ar. ʿaḳr > taʿḳīr تعقير] *(taki:r) {OsT} is. tıp.* Bir uzvu derince ve tehlikeli biçimde kesme.

takis, [Ar. ʿaḳs => taʿḳis تعقيس] *(taki:s) {OsT} is. mat.* Evirtim; inversiyon.

takisistoli, [Fr. tachysystolie] *is. tıp.* Kulakçıkların kasılma devrelerinin artması ile meydana gelen sistoldeki aşırı hızlanma

takitik, [tak-ıt-ık / takitik] *{ağız} is.* Takunya. [DS]

takiye, [Ar. ṭāḳ > ṭāḳiyye طاقيه] *(ta:kiye, k kalın söylenir) {OsT} is.* Takke. ⊡ **tâkiye-i küre,** *{OsT} Küre kapağı.*

takiyye, [Ar. taḳıyye تقيه] *{OsT} is.* → takıyye.

takka[1], [Ar. taḳıyye => takke / takka] *{ağız} is.* **1.** Terlik. **2.** Şapka. **3.** Takke. **4.** Kadın fesi. **5.** Gelinlerin başlarına taktıkları süslü başlık. [DS]

takka[2], [Ar. daḳīḳa => dakka / takka] *{ağız} is.* Dakika. [DS]

takka[3], [Ar. ṭāḳ => takka] *{ağız} is.* **1.** Duvara açılmış, kapaksız küçük dolap. **2.** Eşik. [DS]

takkadak, [tak *(yans.)* > tak(k)-adak] *(ta'kkadak) zf.* Ansızın; birden bire; hemencecik.

takkadartan, [takka+tart-an] *{ağız} is.* Uzun boynuzlu, kabuklu, büyük kara böcek. [DS]

takkalamak, [takka-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Gelin başı süslemek; düzeltmek. [DS]

takkalanmak, [tak *(yans.)* > tak(k)-a-la-n-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* Yuvarlanmak. [DS]

takkalı[1], [takka-lı] *{ağız} is.* Uzun gagalı, sarı tüylü bir tür kuş. [DS] ⊡ **takkalı kuş,** *{ağız} Başı sivri, serçeye benzer bir tür kuş.* [DS]

takkalı^{2}, [takka-lı] *{ağız}* *sf.* (Dağ, tepe vb. için) tepeli; tümsekli. [DS] **takkalı yağmur,** *{ağız}* *Sürekli ve kuvvetli yağan yağmur.* [DS]

takke, [Ar. ṭāḳ > ṭāḳiyye طاقيه] *{OsT}* *is.* **1.** Başa geçirilen ince kumaştan yapılma başlık. **2.** Yarım küre biçimindeki bir kürenin üst bölümü. **3.** Mahyalar arasında bağlantı kurmayı sağlayan özel kiremit. **takke akçesi,** *Yeniçeri ocağına, giyim aynî değil de bedeli nakit olarak ödendiği zaman başlık parasına verilen ad.*|| **Takke düştü, kel göründü.** *Bir ayıbı örten, gizleyen şeyler ortadan kalktığında gerçeğin artık ortaya çıktığını anlatmak için kullanılan söz.*

takkeli, [takke-li] *sf.* **1.** Takkesi bulunan; takke giymiş olan. **2.** Takkesi belirtilen biçimde olan. **3.** *zf.* Takkeli olarak.

takkesiz, [takke-siz] *sf.* **1.** Takkesi bulunmayan; takkesi olmayan; takke giymemiş olan. **2.** *zf.* Takke giymemiş olarak; takkesiz olarak.

takkıç^{1}, **-cı** [tak(k)-ıç] *{ağız}* *sf.* (Alın için) ileri çıkık. [DS]

takkıç^{2}, **-cı** [takke + uç] *{ağız}* *is.* Süslü bir gelin başlığı. [DS]

takkoz, [Yun. takos => takkoz] *{ağız}* *is.* Tuğla. [DS]

takla^{1}, [tak-la] *is.* **1.** Baş veya elleri yere dayayarak üzerinden vücudu aşırma hareketi. **2.** Taşıtların herhangi bir nedenle fırlayarak havada öne ya da yana doğru yaptığı dönme hareketi. **3.** Uçak ve kuşların havada yana ya da öne doğru kendi çevresinde yaptıkları dönme hareketi. **takla atmak,** *1. Yuvarlanma ya da dönme hareketi yapmak. 2. mecaz. Aşırı ölçüde sevinmek. 3. mecaz. Bir kimsenin hoşuna gidecek davranışlarda bulunarak ona yaranmaya çalışmak; dalkavukluk etmek.*|| **takla attırmak,** *1. Bir kimseye dilediği hareketi yaptırmak; onunla dilediği gibi oynamak. 2. Bir aleti ustalıkla kullanabilmek.*|| **takla böceği,** *zool. Kın kanatlılardan larvaları uzun bedenli olup toprakta dört yıl kadar yaşayarak tahıllara ve patateslere zarar veren, ergini sırt üstü dururken birden fırlayıp ayakları üstünde durabilen bir böcek, (Agriotes lineatus).*|| **takla böcekleri,** *zool. Takla böceği türlerini içine alan pek çok kın kanatlılar familyası, (Elateridae).*|| **takla kılmak,** *1. Yuvarlanma ya da dönme hareketi yapmak. {eAT} (aynı) 2. mecaz. Aşırı ölçüde sevinmek. 3. mecaz. Bir kimsenin hoşuna gidecek davranışlarda bulunarak ona yaranmaya çalışmak; dalkavukluk etmek.*|| **takla urmak,** *{OsT} Takla atmak.*

takla^{2}, [tak *(yans.)* > tak-la] *{ağız}* *is.* Bahçelere zarar veren hayvanları ürkütüp kaçırmak için akar su üzerine kurulan çark ile vurulan bir tokmaktan ibaret düzenek. [DS]

taklacı, [tak-la-cı] *is.* **1.** Takla atan kimse. **2.** Taklacı güvercin. **taklacı güvercin,** *Uçarken çok güzel taklalar atan küçük boylu süs güvercini.*

taklak^{1}, **-ğı** [tak-la-k] *is.* → takla^{1}.

taklak^{2}, **-ğı** [tak-la-k] *{ağız}* *is.* Dişisi kaybolmuş ve yumurtaya yatmış erkek keklik. [DS]

taklak^{3}, **-ğı** [tak-la-k] *{ağız}* *is.* Araba geçe geçe çamuru kurumuş yol. [DS]

taklak^{4}, **-ğı** [tak-la-k] *{ağız}* *is.* Tokat. [DS]

taklaka, [tak-la-k-a] *{ağız}* *is.* Tokat. [DS]

taklamak, [tak-la-mak] *{ağız}* *gçl. f.* *[-r] [-l(ı)-yor]* İkiye bölmek. [DS]

taklan, [tak-lañ] *{ağız}* *is.* Tepelerdeki düzlükler. [DS]

taklaşmak, [tak-(ı)l-aş-mak / tak-la-ş-mak] *{ağız}* *işteş. f.* *[-ır]* Sataşmak; dalaşmak. [DS]

taklaştırmak, [tak-la-ş-tır-mak] *{ağız}* *gçl. f.* *[-ır]* İki kişiyi birbirine düşürmek. [DS]

taklavat, [tak *(ihtiyaç)* > tak-la-ġ *(gerek duyulan)*+ Ar. -āt ?] *is.* Hepsi, tamamı, bütünü anlamında kullanılan "takım taklavat" deyiminde geçer.

taklavık, -ğı [tak *(yans.)* > tak-la-y-ık ? > takla-vık] *{ağız}* *is.* Mürver ya da kamış içine kıtık sokup bir çöple itmek suretiyle oynanan bir çocuk oyuncağı. [DS]

takli, -i'ı [Ar. ḳalʿ > taḳlīʿ تقليع] *(takli:)* *{OsT}* *is.* Kökünden söküp çıkarma.

taklib, [Ar. ḳalb > taḳlīb تقليب] *(takli:b)* *{OsT}* *is.* **1.** Döndürme; çevirme. **2.** Bir şeyin biçim ve kalıbını değiştirme; başkalaştırma. **3.** *tıp.* Ters gelen bebeğin doğumunu kalaylaştırmak amacıyla bebeği çevirme işlemi. **taklib-i hükûmet,** *{OsT} Bir ülkede siyasal iktidarı hukuk dışı yollardan zor kullanarak değiştirme; hükûmet darbesi.*|| **taklip etmek,** *Döndürmek; çevirmek; değiştirmek.*

taklibat, [Ar. taḳlīb > taḳlībāt تقليبات] *(takli:ba:t)* *{OsT}* *is.* Değişmeler; değişiklikler; değişimler.

taklid, [Ar. ḳald > taḳlīd تقليد] *(takli:d)* *{OsT}* *is.* **1.** Takma; asma; kuşatma. **2.** Benzemeye, benzetmeye çalışma. **3.** → taklit. **taklîd-i emâret,** *{OsT} huk. Emirlik görevini bir kimseye verme.*|| **talîd-i hamâil,** *{OsT} Muska takma.*|| **taklîd-i kazâ,** *{OsT} huk. Bir kimseyi hâkimlikle görevlendirme.*|| **taklîd-i kelâm,** *{OsT} psikol. Karşısındaki kimsenin sözlerini taklit etme.*|| **taklîd-i seyf,** *{OsT} Kılıç kuşatma.*

taklidat, [Ar. taḳlīd > taḳlīdāt تقليدات] *(takli:da:t)* *{OsT}* *is.* Taklitler; benzetmeler.

takliden, [Ar. taḳlīd > taḳlīden تقليداً] *(takli:'den)* *{OsT}* *zf.* **1.** Bir şeye öykünerek; taklit ederek. **2.** Gülünç yanını ortaya koyarak.

taklidî, [Ar. taḳlīd>taḳlīdī / taḳlīdiyye تقليديه / تقليدى] *(takli:di:)* *{OsT}* *sf.* Benzetilerek yapılan; taklit ederek uygulanan. **taklidî kelime,** *Doğa seslerine benzetilerek yapılan kelime; yansıma; onomatope.*

taklif, [Ar. taḳlīf تقليف] *(takli:f)* *{OsT}* *is.* **1.** Kala-

fatlama. **2.** Kalafatlanma. ⊡ **taklîf-i sefâin,** *{OsT} Gemilerin kalafatlanması.*

taklil, [Ar. ḳıllet > taḳlīl تقليل] *(takli:l) {OsT} is.* Kısıtlama; azaltma; indirme. ⊡ **taklîl-i masârif,** *{OsT} Harcamaların kısılması.*

taklim, [Ar. taḳlīm تقليم] *(takli:m) {OsT} is.* (Kamış, kalem, tırnak vb.) kesme.

taklit, -di [Ar. ḳald > taḳlīd تقليد] *(takli:d) {OsT} is.* **1.** Bir ses, gürültü vb.nin aynısını çıkarma; onu anımsatacak biçimde ortaya koyma. **2.** Bir kimseye özgü hareketleri ya da belirgin özellikleri aynısı ile tekrar etmek, canlandırmak. **3.** Tanınmış ya da etkisinde kalınabilecek bir kimseyi örnek almak; onun yaptıklarının benzerini yapmaya çalışmak; öykünmek. **4.** Bir sanat ya da edebiyat eserini örnek alarak eser vermek. **5.** Bir sanatçının üslubundan, sanata getirdiği özgünlükten yararlanarak kendi eserlerinde uygulamak; öykünmek. **6.** Bir eserin ya da eşyanın tıpkısı; kopya. **7.** Değerli bir eşyanın, para vb.nin hileli kullanıma sunmak amacıyla sahtesini yapmak eylemi. **8.** Değerli bir eşya ya da paranın hile amacı ile yapılmış sahtesi. **9.** Doğala benzer şekilde yapılmış sanayi ürünü. **10.** *isl.* Dinî bir görüşü kanıtsız olarak benimseme ve uygulama. **11.** *isl.* Başkumandanlığa getirilen birinin kılıç kuşanması. **12.** *isl.* Dinî konularda yetkili bilinen bir kimseye uyma. **13.** İmparatorluk döneminde, bazı devletlere bağlı aşiret ve boylara gönderilen berat ve beylik alametlerine verilen ad. **14.** Meddah, Karagöz, Tuluat ve Ortaoyunu sanatçılarının oyun sırasında bilinen bir kimsenin davranışlarını, konuşmasını veya çeşitli lehçeleri kullanarak konuşması. **15.** *iletş.* Gözlenen bir davranışın, yapılan bir şeyin ne olduğunu anlamaksızın basitçe yinelenmesi eylemi. **16.** *sf.* Bir şeyin benzeri, taklidi, kopyası ya da sahtesi olan. ⊡ **taklidini yapmak,** *1. Bir kimsenin konuşma, davranış ve hareketlerini aynısı ile yaparak eğlenmek. 2. Öykünmek. 3. Bir eşyanın benzerini, sahtesini yapmak.*|| **taklit etmek,** *1. Bir şeyin kalıbını, benzerini, sahtesini yapmak. 2. Bir kişi ya da şeye benzemeye çalışmak.*|| **taklit mobilya,** *Eski ve değerli sayılan bir eşyanın özellikleri aynısı ile uygulanarak sonradan yapılan mobilya.*

taklitçi, [taklit-çi] *is.* **1.** Bir şeyin benzerini yapan kimse. **2.** Bir kimsenin davranışlarını ya da sözlerini taklit ederek izleyenleri eğlendiren kimse; mukallit. **3.** Bir kimseye benzemeye çalışan kimse; öykünmeci. **4.** taklitçiliğe dayanan; taklitçilikle ilgili.

taklitçilik, -ği [taklit-çi-lik] *is.* **1.** Bir kimseye ya da bir şeye benzemeye çalışma; öykünmecilik. **2.** Taklitçi olma durumu. **3.** Başkalarını taklit ederek insanları eğlendirmeye çalışan kimsenin işi, mesleği.

takliye, [Ar. taḳliye تقليه] *{OsT} is. tıp.* Ana rahmindeki çocuğun yedinci aya doğru hareket etmesi, dönmesi.

takma, [tak-ma] *is.* **1.** Takmak eylemi. **2.** *sf.* Gerçeğinin yerine sonradan taklidi yapılarak konulmuş olan; eğreti. ⊡ **takma ad,** *Yazar ve şairlerin asıl adlarını gizlemek vb. amaçlarla kendilerine seçtikleri ve yazılarında kullandıkları isim; müstear ad; mahlas.*|| **takma ayak,** *Kesilen, kopan bir ayağın yerine plastik vb. maddeden özel olarak yapılıp takılan ayak; protez ayak.*|| **takma bacak,** *Takma ayak.*|| **takma diş,** *Gerçek dişin yerini tutmak amacıyla sonradan yapılıp takılmış olan diş; eğreti diş.*|| **takma isim,** *Takma ad; mahlas.*|| **takma kirpik,** *Güzellik aracı olarak kirpik yerine takılan eğreti kirpik.*|| **takma kol,** *Kesilen ya da kopan bir kolun yerine takılan yapma kol.*|| **takma saç,** *Süs amacıyla değişik renk ve modellerde başa takılan yapma saç; peruk.*

takmak[1], [tak-mak] *{eT} gçl. f. [-r]* **1.** *{eT}* Eklemek; ilave etmek. [EUTS] [İKPÖy.] **2.** *{eT}* İliştirmek; bağlamak; dizmek. [DLT] [ETY] **3.** Bir şeyi başka bir şeye çengel, iğne, kanca vb. ile uygun bir şekilde tutturmak; iliştirmek. **4.** Yerine yerleştirmek. **5.** (Gözlük. başlık, kravat, kılıç, tüfek vb. için) üzerine geçirmek; takınmak; kuşanmak; asmmak. **6.** (Altın, yüzük, bilezik vb. takılar için) birine hediye etmek; takı olarak vermek. **7.** (Ad, lakap vb. için) bir kimsenin belli bir niteliğinden dolayı ona başka bir ad koymak. **8.** *argo.* Birine borçlanmak; borç bırakmak; borcunu ödememek. **9.** *argo.* (Akıl, kafa, gönül vb. için) bir şeyi saplantı haline getirmek; sürekli onu düşünmek; hep onunla ilgilenmek. **10.** (Peş, art, arka kelimeleri ile birlikte) beraberine almak; yanında götürmek. **11.** Birinin arkasından onu izlemesi için başka birini göndermek; izlettirmek; takip ettirmek. **12.** Beraber göndermek; yanına katmak. **13.** *argo.* (Ders, sınıf için) geçememek; tekrarlama ya da yeniden sınava girme durumunda kalmak; takıntılı kalmak; başaramamak. **14.** *argo.* (Bir kişi için, olumsuz olarak) değer vermemek; önem vermemek. **15.** *argo.* (Yarış vb. rakip için) geride bırakmak; geçmek. **16.** *gçsz. f. mecaz.* (Kişi için) onun durumunu bozmak için sürekli onunla uğraşmak; açığını yakalamaya çalışmak; musallat olmak. ⊡ **takacak kulp bulamamak,** *Hiçbir eksik ya da kusurunu bulamamak.*|| **takıp takıştırmak,** *Özenle süslenmek; bulabildiği kadar süs eşyasını takınmak.*|| **tak ve çalıştır,** *bsy. Bilgisayara yeni eklenen donanım birimlerinin ek bir sürücüye gerek kalmaksızın bilgisayarda kurulu sistem tarafından otomatik olarak tanınıp çalıştırılabilmesini sağlayan özellik.*

takmak[2], [tak-mak] *{ağız} is.* Makara. [DS]

takmakbaş, [tak-mak+baş] *{ağız} is.* Bir tür büyük mercan balığı. [DS]

takmamazlık, -ğı [tak-ma-maz-lık] *is.* Değer vermeme; dikkate almama; ciddiye almama; umursamama.

takman[1], [tak-man] *{ağız} is.* **1.** Evlek. **2.** Küçük bahçe. [DS]

takman[2], [tak-man] *{ağız} is.* Kayaların delikli yanı. [DS]

takmazlık, -ğı [tak-maz-lık] *is.* Takmamazlık.

takmis, [Ar. ḳamīṣ > taḳmīs تقميص] *(takmi:s) {OsT} is.* Gömlek giyme; giydirilme.

taknin, [Ar. ḳānūn => taḳnīn تقنين] *(tani:n) {OsT} is.* Kanun koyma; yasa çıkarma. ⊡ **taknin olunmak,** *{OsT} Yasalaşmak; kanunlaşmak.*

takometre, [Fr. tachéomètre] *(takome'tre) is.* **1.** Filmlerin uzunluğunu ölçmeye yarayan göstergeli alet. **2.** Araçlarda hareket noktasından itibaren alınan yolu ölçen alet; kilometreölçer.

takoz, [İt. taco > Yun. takos *(küçük tahta parçası)*] *is.* **1.** Bir eşyanın altına ya da bir başka tarafına dengede durması, kıpırdamaması için yerleştirilen küçük tahta parçası. **2.** Bir duvara çivi çakmak için kullanılan ahşap sıkıştırıcı parça. **3.** Makinelerin ya da taşıtların boşta kaldıklarında yer çekimi ve başka etkilere bağlı olarak hareketlerini engellemeye yarayan küçük destek; tekerlek engeli. **4.** Kızaktaki geminin, üzerine oturduğu ağaç parçalarından her biri. **5.** Lakerda yapılmak için kesilmiş torik balığı parçası. *{ağız} (aynı)* [DS] **6.** *{ağız}* Kalın ağaç başı.[DS] ⊡ **takoz koymak,** *{argo} Bir işi veya girişimi engellemeye çalışmak; mani olmak.*

takozlama, [takoz-la-ma] *is.* Takozlamak eylemi.

takozlamak, [takoz-la-mak] *gçl. f. [-r] [-l(u)-yor]* **1.** Takoz koymak. **2.** Boyama sırasında sertleşen ipeği yumuşatmak için takozlar arasında ipek çilelerini döndürerek büklüm vermek.

takrak, -ğı [tak *(yans.)* > tak-(ı)r-a-k] *is.* Küçükbaş hayvanların boynuna takılan küçük çan.

takran, [tak *(yans.)* > tak-(ı)r-a-n] *{ağız} sf.* Çok kurumuş. [DS]

takri, -i'ı [Ar. taḳrīʿ تقريع] *(takri:) {OsT} is.* **1.** Başa kakma. **2.** Azarlama; paylama.

takri'at, [Ar. taḳrīʿ > taḳrīʿāt تقريعات] *(takri:) {OsT} is.* **1.** Başa kakmalar. **2.** Azarlamalar; paylamalar.

takrib, [Ar. ḳurb > taḳrīb تقريب] *(takri:b) {OsT} is.* **1.** Yaklaştırma. **2.** Tahmin; oranlama. **3.** Bahane; vesile.

takriben, [Ar. taḳrīb > taḳrīben تقريباً] *(takri:'ben) {OsT} zf.* Yaklaşık olarak; aşağı yukarı.

takribî, [Ar. taḳrīb > taḳrībī / taḳrībiyye تقريبية / تقريبى] *(takri:bi:) {OsT} sf.* Kesin olmayan; yaklaşık.

takribiyet, [Ar. taḳrībī > taḳrībiyyet تقريبيت] *(tari:-biyet)* tis. *fel.* Yaklaştırım.

takrin, [Ar. ḳarn > taḳrīn تقرين] *(takri:n) {OsT} is.* Yanında bulundurma; yaklaştırma; birlikte bulundurma.

takrir, [Ar. ḳarar > taḳrīr تقرير] *(takri:r) {OsT} is.* **1.** Belli bir yere yerleştirme; orada bulundurma. **2.** Sabitleştirme; sağlamlaştırma. **3.** Sözle anlatma; sözlü anlatım; anlatış; ders verme. **4.** *huk.* Önerge. **5.** Tapu sicil dairelerinde, bir taşınmazın sahibi tarafından başkasına devredildiğine dair irade beyanı. **6.** İmparatorluk döneminde, sadrazamlığa resmî dairelerden gönderilen yazılara verilen ad. ⊡ **takrir etmek,** *Ders vermek; anlatmak.*|| **takrîr-i kelâm,** *{OsT} Söz söyleme; konuşma; anlatma.*|| **takrîr-i âlî,** *{OsT} İmparatorluk döneminde, sadrazam tarafından padişaha yazılan yazı.*|| **takrîr-i nebî,** *{OsT} Hz. Peygamberin, Müslümanların dinen yasak olmayan bir davranışları karşısında bir fikir beyan etmemesi; böylece o fiilin uygunluğunun anlaşılması.*|| **takrîr-i şifahî,** *{OsT} İmparatorluk döneminde patrikhaneden ve elçiliklerden imzasız olarak verilen takrir.*|| **takrir vermek,** *1. Önerge vermek. 2. Tapu işlemi sırasında bir taşınmaz malı sattığını söz ile belirtmek.*

takrirat, [Ar. taḳrīr > taḳrīrāt تقريرات] *(takri:ra:t) {OsT} is.* **1.** Takrirler; önergeler. **2.** Anlatılan şey.

takriren, [Ar. taḳrīr>taḳrīren تقريراً] *(takri:'ren) {OsT} zf.* Sözlü olarak; anlatarak.

takrirlik, -ği [takrir-lik] *is.* Eskiden takrir yazımında kullanılan büyük boy (22 x 34cm) iyi cins kâğıtlara verilen ad.

takriz[1], [Ar. ḳarż > taḳrīż تقريض] *(takri:z) {OsT} is.* **1.** Ödünç verme. **2.** Bir eseri, yazara övme. **3.** Bir eser için yazılmış övgü yazısı.

takriz[2], [Ar. taḳrīẓ تقريظ] *(takri:z) {OsT} is.* **1.** Bir eseri tenkit etme. **2.** Bir eserin başına konulmak üzere tanınmış bir kimseden istenen takdim ve takdir yazısı.

takrizat[1], [Ar. taḳrīż > taḳrīżāt تقريضات] *(takri:za:t) {OsT} is.* **1.** Ödünç vermeler. **2.** Kitabın başına konulmak üzere tanınmış bir kimseden istenen takdim ve takdir yazısı.

takrizat[2], [Ar. taḳrīẓāt تقريظات] *(takri:za:t) {OsT} is.* **1.** Tenkit etmeler. **2.** Bir kitabın başına konulan tanınmış bir kimseye ait takdir ve takdim yazısı.

taksa, [Yun. taksis / Lat. taxa > Fr. taxe] *is.* **1.** Pulu yapıştırılmadan gönderilen ve alıcısı tarafından cezalı olarak ödenen posta ücreti. **2.** *dnz. tic.* Deniz rizikosu sigortasında, tarafların anlaşarak sigorta değerini belirli ölçüde para olarak saptaması. ⊡ **taksa pulu,** *Taksalı gönderilere yapıştırılan pul.*

taksalı, [taksa-lı] *sf.* (Pulu yapıştırılmayan, ya da eksik yapıştırılan posta gönderileri için) posta ücreti alıcıdan tahsil edilen.

taksız, [tak-sız] *{eT} sf.* Dertsiz; gamsız. [EUTS]

taksi[1], [Fr. taxie] *is. biy.* Dış ortamdan gelen bir uyarıyla başlayıp sürdürülen yönelme hareketi; göçüm; tropizm.

taksi[2], [Fr. taximètre > taxi] *(ta'ksi) is.* **1.** Taksimetre ile ücret ödenen otomobil. **2.** Belli bir ücret karşılığında yolcu taşıyan otomobil. ⧉ **taksi çalışmak,** *{argo} (Fahişe için) belirli bir aracıya ya da muhabbet tellalına bağlı olmaksızın, ilişkiye gireceği erkekleri kendisi bulmak.*|| **taksi uçak,** *İstek üzerine özel bir taşıma için kiralanabilen uçak.*|| **taksi yolu,** *Hava alanlarında park yeri ile uçuş pisti arasında bulunan ve uçuş pistinden park yerine gidiş gelişlerde kullanılan beton yol; taxiway.*

taksici, [taksi-ci] *is.* Taksi şoförü; taksi işletmecisi.

taksicilik, -ği [taksi-ci-lik] *is.* Taksicinin yaptığı iş veya mesleği.

taksim, [Ar. ḳısm > taḳsīm تقسيم] *(taksi:m) {OsT} is.* **1.** Parçalara bölme; bölüştürme. **2.** Akarsu ya da şehir şebeke suyunun kollara ayrılma durumu. **3.** Müşterek mülkiyetteki bir malın bölüşülmesi; izale-i şüyu. **4.** *mat.* Bölme işlemi; bölme. **5.** Türk müziğinde bir saz ya da ses sanatçısının herhangi bir usul çerçevesinde olmayarak bir makama bağlı olarak doğaçlama yaptığı solo. ⧉ **taksim etmek,** *1. Bölmek; paylaşmak. 2. Bölüşmek; paylaşmak.*|| **taksîm-i a'māl,** *{OsT} İş bölümü.*|| **taksîm-i gurāmā,** *{OsT} tic. 1. Kazanç ya da zararı ortaklara, koymuş oldukları sermaye oranında bölüştürme. 2. fıkh. Bir borçlunun terekesini, alacaklıların alacakları oranında bölüştürme.*|| **taksîm-i miyāh,** *{OsT} Suların dağıtımı.*|| **taksîm-i müsennā,** *{OsT} fel. İkili bölme.*

taksimat, [Ar. taḳsīm > taḳsīmāt تقسيمات] *(taksi:ma:t) {OsT} is.* **1.** Bölmeler. **2.** Bölüşmeler. **3.** Bölüntüler; bölümler.

taksimetre, [Fr. taximètre] *(taksime'tre)is.* Taksilerde müşterinin ödeyeceği ücreti tarifeye uygun biçimde belirleyen alet.

taksir, [Ar. ḳaṣr > taḳṣīr تقصير] *(taksi:r) {OsT} is.* **1.** Kısaltma; kısıtlama. **2.** Bir işi tam yapabilecekken eksik yapma; kusurlu yapma; kusur işleme. **3.** Suç; günah; kusur. **4.** *huk.* Dikkatsizlik, tedbirsizlik, meslekte acemilik ya da kurallara aykırılıktan doğan kusurluluk. **5.** *isl. huk.* Emanet ya da kira sözleşmelerinde emanet alanın ya da kiralayanın malın kullanılması sırasında, kusurlu davranması. ⧉ **taksir etmek,** *1. Kısaltmak; kısıtlamak. 2. Kusur işlemek.*|| **taksir eylemek,** *1. Kısaltmak; kısıtlamak. 2. Kusur işlemek.*

taksirat, [Ar. taḳṣīr > taḳṣīrāt تقصيرات] *(taksi:ra:t) {OsT} is.* **1.** Kusurlar; suçlar; günahlar. **2.** *halk.* Alın yazısı; kader, yazgı.

taksiratlı, [taksirat-lı] *sf.* Kusurlu; hatalı.

taksirli, [taksir-li] *sf.* Kusurlu; suçlu. ⧉ **taksirli suç,** *İsteyerek ve planlı bir şekilde işlenmeyen ancak eylemcinin kusurundan doğan, sonucu itibariyle yasanın cezalandırılmasını öngördüğü suç.*

taksirlik, [taksir-lik] *{eAT} is.* Kusur; ihmal. ⧉ **taksirlik eylemek,** *{eAT} Kusur etmek; gevşek davranmak; ihmalkârlık yapmak.*

taksirsiz, [taksir-siz] *sf.* Suçsuz; masum.

taksis, [Fr. taxis] *is. tıp.* Bir organı bulunması gereken boşluğa yerleştirmek amacıyla yapılan işlem.

taksit, [Ar. ḳısṭ > taḳsīṭ تقسيط] *(taksi:t) {OsT} is.* **1.** Kesilme. **2.** Belli aralıklarda ödenmek üzere düzenlenmiş borcun ödenecek olan bölümlerinden her biri. ⧉ **taksite bağlamak,** *Satın alınan ya da satılan bir şeyi, bedelini taksitler hâlinde ödeme koşuluyla almak ya da satmak.*|| **taksit ödemek,** *Ödenmesi belli bir süreye bağlanmış ve bölümlere ayrılmış borcun bölümlerinden birini ödemek.*|| **taksit taksit,** *1. Taksitlere bölerek; bölüm bölüm. 2. Azar azar.*|| **taksit vermek,** *Ödenmesi belli bir süreye bağlanmış ve bölümlere ayrılmış borcun bölümlerinden birini ödemek.*

taksitçi, [taksit-çi] *is.* **1.** Taksitle satış yapan tüccar ya da kurum. **2.** Taksitle alış veriş yapan kimse.

taksitlendirme, [taksit-le-n-dir-me] *is.* Taksitlendirmek eylemi.

taksitlendirmek, [taksit-le-n-dir-mek] *gçl. f. [-ir]* Takside bağlamak.

takson, [Fr. taxon] *is. biy.* Canlıların sınıflandırılmasında yeri, düzeyi ve adı bakımından familya, cins, tür vb. sınıfı tanımlayan terim.

taksonomi, [Fr. taxonomi] *is. biy.* Canlıların sınıflandırılmasında kullanılan kurallar bütünü; canlıların sınıflandırılması.

taksulamak, [taksu-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r]* Köpeği saldırması için kışkırtmak. [DS]

taksurmak, [*takış-mak > tak(ı)ş-ur-mak] *{eT} gçl. f. [-ur]* Şiir okumak; inşat etmek. [EUTS]

takşir, [Ar. ḳışr> taḳşīr تقشير] *(taksi:r) {OsT} is.* Kabuğunu soyma.

takşut, [*takış-mak > tak(ı)ş-ut] *{eT} is.* **1.** Şiir; beyit; manzume; nazım. [EUTS] [Gabain] **2.** Beyit; mısra.

takt, [Lat. tangare *(dokunmak)* > tactus > Fr. tact] *is.* **1.** Başkaları ile olan ilişkilerinde ölçülü olma; ölçülü davranma; sözlerini yerinde kullanma; ağırbaşlılık; incelik. **2.** *sf.* Patavatsız olmayan. ⧉ **takt sahibi,** *Nasıl davranılacağını bilen ve ona göre davranan.*

taktak[1], **-ğı** [tak *(yans.)* > tak+tak] *{ağız} is.* **1.** Takunya. **2.** Zararlı hayvanları çıkardığı sesle ürkütecek tarlaya girmesini önleyen, su üzerine kurulmuş, özel düzenekli fırıldak. **3.** Bakırdan yapılma küçük bakraç. **4.** Çamaşır tokacı. **5.** Ayakkabıcıların kullandığı geniş tabanlı çekiç. **6.** Kapı tokmağı. [DS]

taktak[2], **-ğı** [Fr. tac tac] *is.* *{argo}* Cinsel ilişki. ⧉ **tak tak oteli,** *{argo} Fuhuş için kullanılan otel.*
taktaka, [tak+tak-a] *{ağız} is.* Takunya. [DS]
taktakacan, [tak+tak-acan] *{ağız} is.* Ağaçkakan. [DS]
taktakçı, [tak+tak-çı] *{ağız} is.* Maranagoz. [DS]
taktakı[1], [tak+tak-ı] *{ağız} is.* Ağaçkakan. [DS]
taktakı[2], [tak+tak-ı] *{ağız} sf.* Çok zayıf. [DS]
taktakılamak, [tak+tak-ı-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Oranlamak; kestirmek. [DS]
taktaki, [tak+tak-ı] *{ağız} is.* Keçeden yapılma külah. [DS]
taktakkolu, [tak+tak+kol-u] *{ağız} is.* Jandarma. [DS]
taktaku, [? taktaku] *{ağız} is.* Jandarma. [DS]
taktamak, [takta-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-t(ı)-yor]* Durmak. [DS]
taktaraş, [tak+tara-ş] *{ağız} is.* Araştırma. ⧉ **taktaraş etmek,** *{ağız} Her yanı araştırmak; alt üst etmek.* [DS]
taktıl, [? taktıl] *{ağız} is.* Yazlık çardak. [DS]
taktırma, [tak-tır-ma] *is.* Taktırmak eylemi.
taktırmak, [tak-tır-mak] *gçl. f. [-ır]* **1.** Takmak eylemini yaptırmak; bir şeyin bir kimse aracılığı ile takılmasını sağlamak; takılmasına yol açmak. **2.** *{argo}* Eşinden başka erkeklerle ilişki kurmak; boynuz taktırmak.
takti, -i'ı [Ar. ḳaṭᶜ > taḳṭīᶜ تقطيع] *(takti:) {OsT} is.* **1.** Kesme; parçalama. **2.** *ed.* Aruz ölçüsü ile yazılmış şiirleri aruzun kalıplarına ayırma ve uygun biçimde okuma işi. ⧉ **takti etmek,** *Parçalara bölmek.*
taktiat, [Ar. taḳṭīᶜ > taḳṭīᶜāt تقطيعات] *(takti:a:t) {OsT} is.* Şiiri aruz ölçüsüne uygun olarak okumalar.
taktib, Ar. taḳṭīb تقطيب] *(takti:b) {OsT} is.* Kaş çatıp yüz ekşitme.
taktik, -ği [Yun. taktiká > Fr. tactique] *is.* **1.** *as.* Eskiden, meydan savaşlarında kanatları düşmana paralel biçimde ve eşit uzunlukta düzenleme sanatına verilen ad. **2.** *as.* Kesin sonuç almak amacıyla mevcut harp araç ve gerecinin gücünü kara, hava, deniz birliklerinin uygun manevraları ile birleştirerek idare etme sanatı; tabiye. **3.** *mecaz.* Herhangi bir işte istenilen sonucu almak üzere kullanılan tekniklerin, uygulanan yöntemlerin ve başvurulan yolların tümü. **4.** *sf.* Taktik ile ilgili. ⧉ **taktik vermek,** *Çeşitli sorunlarla baş edebilmek için uygun yolları tavsiye etmek.*
taktikçi, [taktik-çi] *is.* Taktikle uğraşan kimse.
taktiklik, -ği [taktik-lik] *is.* Genellikler polimerlerde, büyük molekülün biçimlenme motiflerinin art arda düzenli olarak sıralanması durumu.
taktil, [Ar. ḳatl > taḳtīl تقتيل] *(takti:l) {OsT} is.* Öldürme.
taktiliğen, [tak *(yans.)* + dil-eğen] *{ağız} is.* Ağaçkakan. [DS]
taktin, Ar. taḳṭīn تقطين] *(takti:n) {OsT} is.* Filiz sürme; filizlenme.
taktir, [Ar. ḳaṭra > taḳṭīr تقطير] *(takti:r) {OsT} is.* **1.** Damla damla akıtma; damlatma. **2.** İmbikten çekme; damıtma. ⧉ **taktir etmek,** *1. Damıtmak. 2. Damlatmak.*|| **taktîr-i tedrîcî,** *{OsT} kim. Ayırımsal damıtma.*|| **taktîr-i yābis,** *{OsT} kim. Kuru damıtma.*
taktirat, [Ar. taḳṭīr > taḳṭīrāt تقطيرات] *(takti:ra:t) {OsT} is.* **1.** Damlatmalar; damla damla akıtmalar. **2.** Damlamalar. **3.** Damıtmalar; imbikten çekmeler.
taktirî, [Ar. taḳṭīr > taḳṭīrī تقطيرى] *(takti:ri:) {OsT} is.* Damıtmaya ilişkin; damıtma ile ilgili.
taktizm, [Fr. takctisme] *is. biy.* Çevre etmenlerinin hayvanlarda meydana getirdiği yönelme ve itme olgusu.
taktuk, -ğu [tak+tuk] *{ağız} sf.* Elinden iş gelmeyen; beceriksiz. [DS]
taktuka[1], [tak+tuk-a] *{ağız} is.* **1.** Takunya. **2.** Oklava. **3.** Tahta havan; döveç. **4.** Küçük tahta kutu. **5.** Tahta tabak. **6.** Kül tablası. **7.** Dört ayaklı küçük masa. **8.** Arkalıksız iskemle. **9.** Tahta ayakkabılık. **10.** El tezgâhlarında tefeye takılan ve mekiği atmaya yarayan tahta. [DS]
taktuka[2], [tak+tuk-a] *{ağız} is.* Bahçelere zarar veren yaban hayvanlarını ürkütmek için yapılmış, su ile dönen ve tokmağı vurdukça gürültü çıkaran bir düzenek. [DS]
takturmak, [tak-mak > tak-tur-mak] *{eT} gçl. f. [-ur]* Taktırmak; dizdirmek. [DLT]
takuk, [takīğü] *{eT} is.* Tavuk ve horoz. [DLT] ⧉ **takuk yalıgı,** *{eT} Horoz ibiği.* [DLT]
takukluğ, [takuk-luğ] *{eT} sf.* Tavuklu. [DLT]
takui, [? takul] *{ağız} sf.* Yuvarlak. [DS]
takunlamak, [tağun-lā-mak] *(takunla:mak) {eT} gçsz. f. [-r]* Yaltaklık etmek. [EUTS]
takunya, [İt. taccone > Yun. takounia] *(taku'nya) is.* Tabanı tek parça ahşaptan yapılma üstten ayağa geçirilen bir tasması bulunan ayakkabı; tahta ayakkabı; nalın.
takunyacı, [takunya-cı] *is.* Takunya yapan ya da satan kimse; nalıncı.
takunyacılık, -ğı [takunya-cı-lık] *is.* **1.** Takunyacının işi ve mesleği; nalıncı. **2.** Takunya yapılan ya da satılan dükkân.
takunyalı, [takunya-lı] *sf.* Takunyası bulunan; takunya giymiş olan; nalınlı.
takunyasız, [takunya-sız] *sf.* Takunyası bulunmayan; takunya giymemiş olan.
takur[1], [? takur] *{ağız} sf.* (Kişi için) bir kolu sakat. [DS]
takur[2], [? takur] *{ağız} is.* Fıtık hastalığı. [DS]
takur[3], [tak-ur] *{ağız} is.* Takunya. [DS]

takur[4], [tapkur / takur] *{ağız} is.* Alayın üçte biri; bin kişilik asker topluluğu. [DS]

takurcun, [tokur-cun] *{ağız} is. is.* Başakları içe gelecek şekilde yığılarak yapılan yuvarlak ekin demeti yığını. [DS]

takurdak, -ğı [tok-ur-dak / tak-ur-dak] *{ağız} is.* **1.** Büyük çan. **2.** İçi oyulmuş kabaktan yapılan bir tür oyuncak. [DS]

takuşmak, [tok-uş-mak / tak-uş-mak] *{ağız} işteş. f. [-ur]* Kafa kafaya vuruşmak. [DS]

takuzmak, [tağuz-mak] *{eT} sf.* → tağuzmak. ⊡ **takuzmak er,** *{eT} Etine dolgun ve bodur kişi.* [DLT]

takva, [Ar. viḳāye > taḳvā تقوى] *(takva:) {OsT} is.* **1.** Dinin yasakladığı şeyleri ya da bu konuda şüphe duyulan şeyleri yapmama; günah işlemekten kaçınma; günahtan sakınma, kendini koruma; züht. **2.** Allah'ın koyduğu sınırlar dışına çıkarak cezalandırılmaktan çekinme; Allah sevgisinden dolayı koyduğu kuralları çiğnememe. **3.** *tasvf.* Dünyadan el etek çekerek bir yere kapanma ve kendini zikre, ibadete verme. ⊡ **takva issi,** *{eAT} Takva sahibi; Allah'ın kulları için koyduğu kurallara uyan; sınırları aşmaktan çekinen.*|| **takva'llah,** *{OsT} Allah'ı çok sevmekten doğan günah işlememeye aşırı itina.*

takvi, [Ar. taḳvā > Far. taḳvī تقوى] *(takvi:) {eAT} is.* → takva.

takvib, [Ar. taḳvīb تقويب] *(takvi:b) {OsT} is.* **1.** Yeri kazma. **2.** Bir şeyi yerinden çekip koparma.

takvid, [Ar. taḳvīd تقويد] *(takvi:d) {OsT} is.* Yedeğine alarak çekip götürme; yedmek.

takvil, [Ar. taḳvīl تقويل] *(takvi:l) {OsT} is.* İftira.

takvilat, [Ar. taḳvīlāt تقويلات] *(takvi:la:t) {OsT} is.* İftiralar; isnatlar.

takvim, [Ar. ḳıvām / ḳıyām > taḳvīm تقويم] *(takvi:m) {OsT} is.* **1.** Doğrultma; düzeltme; biçime, kıvama koyma. **2.** Eğriyi doğru tutmak. **3.** Bir şeye değer biçmek. **4.** Bir yerin enlemi ve boylamı yardımıyla ya da belge üzerindeki koordinatlardan yararlanarak yerini belirleme. **5.** Dünya'nın Güneş ya da Ay'ın Dünya çevresinde dönüş sürelerinden yararlanarak gün, ay, hafta ve yıl belirlemeye yarayan sistem. **6.** Bir yıldaki gün, ay ve haftaları, bunlara bağlı olarak tatil, bayram vb. önemli olayları bildiren defter ya da çizelge. **7.** (Çalışma vb. için) program; zaman çizelgesi. **8.** Eskiden, günlük olayları bildiren yayına verilen ad; gazete; ceride; jurnal. ⊡ **takvîm-i Arabî,** *{OsT} Hicretten 17 yıl sonra, Hz. Ömer tarafından Ay yılı esas ve hicret başlangıç alınarak düzenlenen takvim.*|| **takvîm-i bahrî,** *{OsT} 1. Deniz takvimi. 2. Güneş'in, Ay'ın ve sabit gezegenlerin enlem, boylam ve eğimleri ile doğuş ve batışlarına göre düzenlenmiş cetveller.*|| **takvîm-i Celâlî,** *{OsT} Hicrî 468 yılında, başlangıcı Nevruz günü (21 Mart) olmak üzere Selçuklu Sultanı Melikşah tarafından düzenlenen Güneş takvimi.*|| **takvîm-i Efrencî,** *{OsT} Papa 13. Gregorius tarafından 1582'de düzeltilen ve halen kullanılmakta olan, bizim de 1926'dan beri kullandığımız Güneş yılını esas alan takvim.*|| **takvîm-i Rûmî,** *{OsT} Julius Caesar tarafından Milattan 46 yıl önce düzenlenmiş takvim.*|| **takvîm-i sâl,** *{OsT} İçinde bulunulan yılın takvimi.*|| **takvîmü'l-büldân,** *{OsT} Coğrafya ve topografya kitabı.*

takvimçe, [Ar. taḳvīm + Far. -çe تقويمچه] *(takvi:'mçe) {OsT} is.* Küçük takvim.

takvimhane, [Ar. taḳvīm + Far. -ḫāne تقويمخانه] *(takvi:mha:ne) {OsT} is.* İmparatorluk döneminde, Takvim-i Vekayi gazetesinin basıldığı basımevinin adı.

takvis, [Ar. ḳavs > taḳvīs تقويس] *(takvi:s) {OsT} is.* Yay biçimine sokma; yay gibi yapma; kavislendirme.

takvit, [Ar. taḳvīt تقويت] *(takvi:t) {OsT} is.* Besleme.

takviye, [Ar. kuvvet > taḳviye تقويه] *{OsT} is.* **1.** Kuvvetlendirme. **2.** Bir şeyi başka bir şey ekleyerek güçlendirme; sağlamlaştırma; berkitme. **3.** İnsan gücünün ya da kalabalığın gerekli olduğu yerlere gönderilen yedekler; yardımcı kuvvetler. **4.** Eylem hâlindeki gruba yeni elemanlar eklemek suretiyle yapılan yardım; destek. **5.** Geçim sıkıntısı çeken kimseye yapılan maddî yardım; destek. **6.** Takviye eden; güçlendiren; sağlamlaştıran; destekleyen. ⊡ **takviye birliği,** *Bir çarpışma sırasında, savaşan birliğin güçlendirilmesi amacıyla o birlik emrine verilen yeni ek güçler.*|| **takviye etmek,** *1. Güçlendirmek; sağlamlaştırmak; desteklemek. 2. Yardımcı kuvvet göndermek; destek göndermek. 3. Para yardımında bulunmak. 4. Yol, yapı vb. için kazık, taş, beton vb. ile sağlamlaştırmak.*

takviyeli, [takviye-li] *sf.* Takviyesi bulunan; takviye edilmiş olan.

takviyet, [Ar. kuvvet > taḳviyet تقويت] *{OsT} is.* → takviye.

takye, [Ar. ṭaḳiyye => takye / takke] *{ağız} is.* Takke; başlık. [DS]

takyid, [Ar. ḳayd > taḳyīd تقييد] *(takyi:d) {OsT} is.* **1.** Kayıt ve şarta bağlama; kayıtlandırma; şart koşma. **2.** Bukağı vurma; bağlama; bağ vurma. **3.** Bağlantı; bağ. ⊡ **takyit etmek,** *1. Davranışlarını kısıtlamak; bir takım koşullara bağlamak; sınırlandırmak. 2. Bağlı kılmak.*

takyidat, [Ar. taḳyīd > taḳyīdāt تقييدات] *(takyi:da:t) {OsT} is.* Şart koşmalar; şarta bağlamalar.

takyon, [Yun. tkahys *(hızlı)* + ion > Fr. tachyon] *is.*

fiz. Boşlukta ışık hızından daha yüksek hızla hareket eden varsayımsal parçacık.

takyonuz, [? takyonuz] *{ağız} sf.* (Sövgü olarak) sakar; yaramaz. [DS]

takziye, [Ar. ḳażā > taḳżiye تقضیه] *{OsT} is.* Eksiği tamamlama; eksik olan şeyi yerine getirme; kaza etme.

tal[1], [tal] *{eT} is.* **1.** Dal; yaş dal. *{OsT} (aynı)* [DLT] [EUTS] [Gabain] [KB] **2.** Dalak. [EUTS] **3.** Söğüt ağacı; söğüt; *{ağız} (aynı)* [DS] [EUTS] **4.** *{ağız}* Ardıç. [DS] ⊡ **tal bodlug,** *{eT} 1. Boyu düzgünce kişi. 2. (Cariye için) ince uzun; dal boylu.* [DLT]

tal[2], [Sansk. tāla] *{eT} is.* Büyük bir ağaç. [EUTS]

tal[3], [Yun. thallos *(dal)* > Fr. thalle] *is. bot.* Kök, sap ve yaprak şeklinde farklılaşmamış bitkilerin yaşama ve büyüme organı. ⊡ **tal yağı,** Çam odunundan kimyasal hamur hazırlama sırasında yan ürün olarak elde edilen sıvı reçine.

tal[4], **-l'ı** [Ar. talʿ طلع] *{OsT} is. biy.* Çiçek tozu.

tal[5], [Ar. tāl تال] *{OsT} (ta:l) is.* **1.** Köçeklerin parmaklarına takarak çaldıkları zil. **2.** Gümüş veya bakır tepsi.

tal[6], [tal] *{ağız} sf.* **1.** Çıplak. **2.** Dilsiz. [DS]

tal[7], [tal] *{ağız} is.* Az kılçıklı bir çeşit tatlı su balığı. [DS]

tal[8], [tal] *{ağız} is.* Yeni doğurmuş memelilerin ilk sütü; ağız. [DS]

tala[1], [tarla > tāla] *(ta:la) {ağız} is.* **1.** Tarla. **2.** Orman içlerindeki boş, ağaçsız alanlar. **3.** Dağ sırtlarındaki basamaklar. [DS]

tala[2], [tala] *{ağız} is.* **1.** Dalgacık. **2.** Bulut parçaları. [DS]

tala[3], [tal-mak > tal-a] *{ağız} is.* Dalgıç. [DS]

tala[4], [tal-a] *{ağız} is.* Kırkılmış koyun, keçi. [DS]

tala[5], [tala] *{ağız} is.* Kumar oynayanlardan alınan kâğıt yıpranma parası. [DS]

talab, [Ar. tālāb تالاب] *(ta:la:b) {OsT} is.* **1.** Büyük havuz. **2.** Göl.

talab, [*eT.* talp-ī-mak > talab] *{ağız} is.* Çiftleşmek isteyen dişi at veya eşek. [DS] ⊡ **talaba gelmek,** *{ağız} İneğin çiftleşme zamanı gelmek.* [DS]

talabımak, [talabı-mak طلابيمق] *{eAT} gçsz. f [-ur / -ır]* Çırpınmak; çarpınmak; oynayıp sıçramak.

talabıtmak, [talabı-t-mak طلابيتمق] *{eAT} gçl. f. [-ır]* Silkelemek.

talabumak, [talabu-mak طلابومق] *{eAT} gçsz. f. [-r]* → talabımak.

talac, [Ar. tālāc تالاج] *(ta:la:c) {OsT} is.* **1.** Ses; seda. **2.** Çığlık. **3.** Kavga. **4.** Meşale.

talaf, [? talaf] *{ağız} is.* Atlarda görülen arpalama hastalığı. [DS]

talagan, [tala-gan] *{ağız} is.* Kara yapağıdan dokunan bir tür kepenek. [DS]

talağu, [talā-mak > talā-ġü] *(tala:ğu:) {eT} is.* **1.** Çabuk öldüren ağı. [DLT] **2.** İç ağrısı. [DLT]

talaha, [*eT. (Uyg.)* tilgen / telgēn *(tekerlek)* > Moğ. telege(n) / terge(n) > Rus. telĕga > Mac. taliga / Bul. talíga] *{ağız} is.* Bir tür at arabası; talika. [DS]

talak[1], **-ğı** [talā-k طلاق] *(tala:k) is.* **1.** *{eT} {eAT}* Dalak. [DLT] [Bahşayiş] **2.** *{ağız}* Bal gömeci. [DS]

talak[2], **-ğı** [talak] *{ağız} is.* Aşık kemiğinin yan yüzü. [DS]

talak[3], **-ğı** [talak] *{ağız} is.* İyi sürülmeyen tarla. [DS] ⊡ **talak kazmak,** *{ağız} 1. Ekilen tohumları çapayla toprağa karıştırmak. 2. İri toprak parçalarını çapayla ezmek.* [DS]

talak[4], **-ğı** [tal-a-k] *{ağız} sf.* Düzensiz; karışık. [DS]

talak[5], [Ar. ıṭlāḳ > ṭalāḳ طلاق] *(talâ:k) {OsT} is.* **1.** Bağı çözme; bağlantıyı kaldırma; salıverme; çözme. **2.** *isl. huk.* Evliliğin sona erdirilmesi; erkeğin karısını boşaması. ⊡ **talāk-ı bāin,** *{OsT} fıkh. Cinsel ilişki öncesi ya da sonrası erkeğin bir söz ya da eylem ile gerçekleştirdiği boşanma; (üç ay hâli içinde erkeğin eşine dönme hakkı vardır).*|| **talāk-ı bid'î** (bid'iyy), *{OsT} fıkh. Örfe bağlı boşanma.*|| **talāk-ı far,** *fıkh. Mirasçı yapmamak amacıyla ölüm hâlinde iken eşini boşama.*|| **talāk-ı mullāk,** *fıkh. Bir şartın gerçekleşmesi hâlinde geçerli olmak üzere erkeğin karısını boşaması durumu; yemin bi't-talâk.*|| **talāk-ı müneccez** (müncez), *{OsT} fıkh. Hiçbir şart ve zamana bağlı olmadan hemen gerçekleşen boşama.*|| **talāk-ı ric'î,** *{OsT} fıkh. Karısının iddeti süresince erkeğin dönebileceği boşama.*|| **talāk-ı selāse,** *{OsT} fıkh.* → talakıselase.|| **talāk-ı sünnî,** *{OsT} fıkh. Kocanın karısını iki âdet devresi arasında geçen iddet süresi dışında boşaması.*|| **Talāk Suresi,** *Kur'an-ı Kerim'in boşanma konularından söz eden 65. suresinin adı.*|| **talak virmek,** *{eAT} Boşamak.*|| **talak virinmiş avrat,** *{eAT} Boşanmış kadın.*|| **talak virinilmiş avrat,** *{eAT} Boşanmış kadın.*

talaka, [*eT. (Uyg.)* tilgen / telgēn *(tekerlek)* > Moğ. telege(n) / terge(n) > Rus. telĕga > Mac. taliga / Bulg. talíga] *{ağız} is.* **1.** Çeşitli biçimlerde at veya eşek arabası. **2.** Küçük ve tekerlekli çocuk oyuncağı. [DS]

talakat, [Ar. ṭalāḳat طلاقت] *(talâ:kat) {OsT} is.* Düzgün ve güzel söz söyleme; dil açıklığı.

talakıselase, [Ar. ṭalāḳ-ı s̱elās̱e طلاق ثلاثه] *(talâ:kı'-selâ:se) {OsT} is.* Kocanın art arda üç defa ya da ayrı ayrı üç defa karısını boşaması ile gerçekleşen özel boşanma.

talakname, [Ar. ṭalāḳ + Far. nāme طلاقنامه] *(talâk-na:me) {OsT} is.* Boşanma belgesi; boş kâğıdı.

talalji, [Lat. talus *(topuk)* + Yun. algos *(ağrı)* > Fr. talalgie] *is. tıp.* Topuğun iç yüzünde duyulan ağrı; topuk ağrısı.

talamak[1], [tal-ā-mak طلامق / تالامق] *(tala:mak) {eT} {eAT} {OsT} gçl. f. [-r]* **1.** Yağma ve talan etmek; yok etmek. *{ağız} (aynı)* [EUTS] [Gabain] [İKPÖy.] [KB] [DS] **2.** Saldırmak; ısırmak; yırtmak; dalamak; sokmak; tırmalamak. [Gabain] [İKPÖy.] [Bahşayiş] **3.** *{ağız}* Çalmak. [DS] **4.** *{ağız}* Kaplamak; bürümek. [DS] **5.** *{OsT} {ağız}* Ağrıyacak ve kızaracak biçimde sürtünmek; dalamak. [DS] **6.** *{ağız}* (Köpek vb. hayvan için) boğmak; hırpalamak. [DS]

talamak[2], [tala-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Aşık oyununda aşığın düz yanı üste gelmek. [DS]

talamansefal, [Fr. thalamancéphale] *is.* Talamusun bulunduğu beyin bölgesi; ara beyin.

talambıç, -cı [talambıç] *{ağız} is.* Kuş yuvası. [DS]

talambuç, -cu [talambuç] *{ağız} is.* → talambıç. [DS]

talamotomi, [Fr. thalamotomie] *is.* Ameliyatla talamusun diğer sinir merkezleri ile bağlantısını kesme.

talamus, [Yun. thalamos *(gerdek, birleşme)* > Lat. thalamus] *is. anat.* Ara beyinin uç beyin ile birleştiği yerde ara beyin içinde bulunan boz madde çekirdeği. ⊡ **talamus altı,** *Ara beyinde, talamusun altında ve hipofizin üstünde kalan bölge.*

talan, [tal-mak *(dalmak)* > tal-a-mak *(dalamak)* > tal-a-n تالان] *{eAT} {OsT} is.* **1.** Yağma; çapul. **2.** *{ağız} sf.* Karmakarışık. [DS] ⊡ **talan etmek,** *1. (Ülke, şehir vb. için) zor kullanarak, yakıp yıkarak oradaki malları ele geçirmek; yağmalamak; çapullamak. 2. (Bir kimse, devletin malını, parasını vb.ni) kendi çıkarları için kullanmak; yağmalamak.*

talancı, [talan-cı] *is.* Talan eden kimse; yağmacı; çapulcu.

talancılık, -ğı [talan-cı-lık] *is.* Talancının yaptığı iş; yağmacılık; çapulculuk.

talanger, [Far. tālān-ger تالانگر] *(ta:la:nger) {OsT} sf.* Yağmalayan; yağmacı.

talangeri, [Far. tālān-gerī تالانگرى] *(ta:la:ngeri:) {OsT} is.* Yağmacılık; çapulculuk.

talanlama, [talan-la-ma] *is.* Talanlamak eylemi.

talanlamak, [talan-la-mak] *gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor] {eAT} {OsT}* Yağma etmek; yağmalamak; çapullamak.

talanlanmak, [talan-la-n-mak تالانلنمق] *{eAT} edil. f. [-ur]* Yağma edilmek; yağmalanmak.

talanmak, [tala-n-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* **1.** Başa bela olmak. [DS] **2.** *edil. f. {OsT}* Yağmalanmak; yağma edilmek.

talap, [*eT.* talp-ī-mak > talap] *{ağız} sf.* (Dişi hayvan için) çiftleşmek isteyen; kızışmış. ⊡ **talap olmak,** *{ağız} (Koyun için) çiftleşmek istemek; dalabımak.* [DS]

talar, [Far. tālār تالار] *(ta:la:r) {OsT} is.* **1.** Eski İran saray ve evlerinde avluya bakan, üç yanı açık sundurma. **2.** Büyük oda; salon. **3.** Geleneksel İran mimarlığında, yaz aylarında yatılan evin düz damı üzerinde üstü örtülü etrafı açık yer.

talarlanmak, [talar-la-n-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* Dalgalanmak. [DS]

talas[1], [? talas / tasal] *is.* **1.** *{eT}* At yarışında, top ve çevgen oyununda çizilmiş sınır ve gerilmiş ip. [DLT] **2.** *{ağız}* Köşe. [DS]

talas[2], [Yun. thalassa *(dalga)*] *{ağız} is.* **1.** Rüzgârın savurduğu toz; toz toprak. **2.** Kasırga; fırtına. [DS]

talas[3], [? talas] *{ağız} is.* Can sıkıntısı. [DS] ⊡ **talas gelmek,** *{ağız} Ürpermek.* [DS]

talas[4], [tal *(dal)* > tal-as ?] *{ağız} is.* Odun. [DS]

talasan, [talas-an] *{ağız} sf.* Dağınık. [DS]

talasemi, [Yun. thalassa *(deniz)* + haima *(kan)* > Fr. thalassémie] *is. tıp.* Akdeniz kansızlığı.

talasırmak, [talas-ır-mak] *{ağız} gçsz. f. [-ır]* **1.** Heyecanlanmak. **2.** Sıcaktan veya yorgunluk yüzünden yüreği daralmak. **3.** Soluk soluğa kalmak. [DS]

talasin, [Fr. thalassine] *is. biy. kim.* Deniz gülünün (deniz şakayığı) *(Actinia)* dokunaçlarından çıkarılan azotlu zehir.

talaslanmak, [talas-la-n-mak / talaz-la-n-mak طلاسلنمق] *{OsT} dönşl. f. [-ur]* Dalgalanmak.

talaslık, [talas-lık] *{ağız} is.* Kayık küpeştelerine takılan eğreti tahtalar; dalgalık. [DS]

talasoterapi, [Yun. thalassa *(deniz)* + therapia *(tedavı)* > Fr. thalassotherapie] *is. tıp.* Denizin, kumun ve güneşin insan vücudu üzerine yaptığı etki ile sağlanan iyileşme; deniz tedavisi.

talaş[1], [tal-mak *(dalmak)* > tal-a-ç / tal-a-ş ? / Far. tıraşa *(yonga)* ?] *is.* **1.** Testere ile biçerken ya da rende, matkap ve törpü gibi araçlarla işlerken bir ağaç ya da metal parçadan dökülen kırıntılar; yonuntu. **2.** *{ağız}* Mısır koçanlarının dış kabuğu. [DS] **3.** *{ağız}* Durgun suların üzerinde biriken yosun katmanı. [DS] **4.** *{ağız}* Kamış. [DS] **5.** *{ağız}* Kabağın çekirdekli iç bölümü. [DS] **6.** *{ağız} sf.* (Kişi için) şişman. [DS] ⊡ **talaş arı,** *{ağız} Yağmacı, yaban arısı.* [DS]|| **talaş böreği,** *Kuşbaşı et ya da kıymanın iç olarak kullanıldığı bir tür börek.*|| **talaş kebabı,** *Talaş böreği.*

talaş[2], [Ar. telāş => talaş] *{ağız} is.* **1.** Üzüntü; kuruntu. **2.** İş güç; sorun. [DS]

talaşa, [talaş-a] *{ağız} is.* Çikolata kâğıdı. [DS]

talaşgan, [tala-ş-ġan طلشغان] *{eAT} sf.* Kavgacı; dövüşken; sürekli çatışma çıkaran.

talaşır, [talaş-ır] *{ağız} is.* Terbiye edilmek üzere kireçlenmiş derinin yıkandığı çukur. [DS]

talaşlama, [talaş-la-ma] *is.* Talaşlamak eylemi.

talaşlamak, [talaş-la-mak] *gçl. f. [-r] [-l(ı)yor]* Talaş dökmek; talaş serpmek.

talaşlanma, [talaş-la-n-ma] *is.* Talaşlanmak eylemi.

talaşlanmak, [talaş-la-n-mak] *edil f. [-ır]* **1.** Talaş dökülmek; talaş serpilmek. **2.** *dönşl. f.* (Üst baş, eşya vb. için) üzerinde talaş bulunmak; talaş bulaşmak.

talaşlı, [talaş-lı] *sf.* **1.** (İş, üretim vb. için) talaş olan; talaş çıkan. **2.** (Yer, üst baş, eşya vb. için) talaş dökülmüş; talaş bulaşmış olan; içinde ya da üzerinde talaş bulunan. ⧉ **talaşlı imalat,** *İşlerken talaş çıkan üretim.*

talaşlık, -ğı [talaş-lık] *{ağız} is.* Gübrelik, çöplük yer. [DS]

talaşmak, [talā-mak > tala-ş-mak طلاشمق] *{eT} {eAT} {OsT} {ağız} işteş. f. [-ur]* Dalaşmak; vuruşmak; kavga etmek; itiraz etmek; boğuşmak. [EUTS] [DS]

talaşman, [tala-ş-man] *{ağız} sf.* Kavgacı; dövüşken. [DS]

tal'at, [Ar. ṭalʿat طلعت] *(tal-at, l ince) {OsT} is.* **1.** Yüz; çehre. **2.** Yüz güzelliği; güzellik. **3.** Aydınlık ve güzel yüz. ⧉ **tal'at-efrūz,** *{OsT} Parıldatan.*|| **tal'at-fīrūz,** *{OsT}* → tal'at-efrūz.

talatmak[1], [dağ-la-mek > tala-t-mak] *{ağız} gçl. f. [-ır]* **1.** Yiyecekleri yağda hafifçe kavurmak. **2.** (Et vb. için) yağda çok kızartmak. [DS]

talatmak[2], [tala-t-mak] *{ağız} gçl. f. [-ır]* Yarım yamalak öğretmek. [DS]

talatmak[3], [tala-mak > tala-t-mak] *{ağız} gçl. f. [-ır]* **1.** Köpeği ısırmaya kışkırtmak; ısırtmak; boğdurmak. **2.** Isırgan otunu deriye sürterek kabarmasına sebep olmak. [DS]

talatur, [Far. tere-tuġ => tarator / talatur] *{ağız} is.* Yoğurt veya ayran içine hıyar doğrandıktan sonra zeytinyağı, sarımsak karıştırıp üzerine nane tozu ekilerek yapılan yiyecek; cacık. [DS]

talav, [tal-mak > tāl-āv طلاو] *is.* **1.** *{OsT}* Talan; yağma. **2.** *{ağız}* Tehlikeli ve öldürücü bir hastalık. [DS] ⧉ **talava urmak,** *{OsT} Yağmaya maruz bırakmak.*

talavart, [? talavart] *{ağız} is.* Balkabağından yapılan su kabı. [DS]

talavet, [Ar. ṭulvet > ṭalāvet طلاوت] *(tala:vet) {OsT} is.* Güzellik; zariflik.

talavuz, [talağuz / talavuz] *{ağız} is.* Çalım; gösteriş. [DS]

talay, [talūy] *{eT} is.* Deniz; büyük nehir. [EUTS]

talayıcı, [tala-y-ıcı] *{eT} sf.* (Hayvan, böcek vb. için) dalama alışkanlığı olan. [Bahşayiş]

talayi, -i'ı [Ar. ṭalīʿa *(öncü)* > ṭālāyīʿ طلايع] *(ta:la:yi:) {OsT} is.* Öncüler.

talaz[1], [Yun. thalassa *(deniz)* طلاز] *is.* **1.** *{eAT} {OsT} {ağız}* Dalga; kabarık dalga. [DS] **2.** *{ağız}* Yel. [DS] **3.** *{eAT} {OsT} {ağız}* Kasırga; fırtına. [DS] **4.** *{ağız}* Toz fırtınası; hortum. [DS] **5.** *{ağız}* Rüzgârın savurduğu toz. [DS] **6.** İpek vb. yumuşak kumaşların örselenmesi, kırışması sonucunda oluşan kabarıklık; taraz. **7.** İpek kumaşların ipliklerinin çekilmesi ile meydana gelen pürüz. ⧉ **talazı kabarmak,** *{ağız} Canı sıkılmak.* [DS]|| **talaz vurmak,** *{ağız} (Deniz için) kabarmak; dalgalanmak.* [DS]

talaz[2], [talaz] *{ağız} is.* Motor ve kayıkların yan tahtaları. [DS]

talaza, [Yun. thalassa => talaza] *{ağız} is.* Fırtına; kasırga. [DS]

talazımak, [talaz-ı-mak] *{ağız} gçsz. f. [-ır]* Sıcaktan bayılır gibi olmak. [DS]

talazlamak[1], [tala-z-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ı)yor]* Yiyecekleri yağda hafifçe kızartmak. [DS]

talazlamak[2], [talaz-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r]* Ürün kaldırılırken yere dökülen tanelerin ertesi yıl çimlenmesi ile oluşan ürünü almak; halaza almak. [DS]

talazlanma, [talaz-la-n-ma] *is.* Talazlanmak eylemi.

talazlanmak, [talaz-la-n-mak تلازلنمق / طلازلنمق] *dönşl. f. [-ır]* **1.** *{OsT} {ağız}* (Deniz için) dalgalanmak; kabarmak. [DS] **2.** (İpekli kumaş için) iplikleri çıkıp pütürleşmek; tarazlanmak.

talazlı, [talaz-lı] *{ağız} sf.* Fırtınalı. ⧉ **talazlı gün,** *{ağız} Fırtınalı gün.* [DS]

talazlık, -ğı [Yun. thalassa > talaz-lık طلازلق] *iz. dnz.* **1.** Filikalarda, kürek lombarlarının açıldığı küpeşteye verilen ad. **2.** *{OsT} {ağız}* Kayıklarda, dalga serpintilerini önlemek için küpeşteye baştan kıça doğru yerleştirilen tahta; dalgalık. [DS] **3.** *{ağız}* Ev saçakları. [DS]

talazmak, [talaz-mak] *{ağız} gçsz. f. [-ır]* Üşümek. [DS]

talazzi, [Ar. lazā > talaẓẓī تلظى] *(talazzi:) {OsT} is.* Alev çıkarma; alevlenme.

talba[1], [Ar. ṭabla => talba] *{ağız} is.* **1.** Tabla; sofra. **2.** Yazı tahtası. [DS]

talba[2], [Ar. ṭabl => talba] *{ağız} is.* Zilsiz def. [DS]

talba[3], [? talba] *{ağız} is.* Domuzun burnuyla kabarttığı gübreli toprak. [DS]

talbar, [*eT.* talp-ī-mak > talp-ır > tolvar / talbar] *{ağız} is.* Üstü çalı çırpı ile örtülmüş bostan kulübesi veya çardak. [DS]

talbımak, [talb-ı-mak طلبيمق] *{eAT} gçsz. f. [-r]* Çarpınmak; çırpınmak; sıçramak.

talbındurmak, [talb-ın-dur-mak] *{eAT} gçl. f. [-ur]* Çırpındırmak.

talbınmak, [talp-ī-mak > talp-ı-n-mak طلبنمق] *{eT} {eAT} {OsT} dönşl. f. [-ur]* **1.** (Kuş için) çırpınmak.

[DLT] **2.** *{eAT}* (Kuş, balık, yürek, insan vb. için) çırpınmak; helecanlanmak.

talbumak, [talb-u-mak طلبوق] *{eAT} gçsz. f. [-r]* → talabımak.

taldırkaç, [tal-dır-gaç طلدرقچ] *{OsT} is.* Karıştıracak araç; daldıracak.

tale[1], [Ar. ṭūl *(uzun)* > ṭāle طال] *(ta:le) {OsT} ünl.* "Uzun olsun" anlamında kullanılan dua sözü. ◘ **tāle ömrühü,** *{OsT} Ömrü uzun olsun!*

tale[2], [Far. tūle [Tietze]] *{ağız} is.* Köpek yavrusu. [DS]

taleb, [Ar. ṭaleb طلب] *{OsT} is.* → talep. ◘ **taleb-i husumet,** *{OsT} huk. Ortak maliklerden birinin payını bir üçüncü kişiye satması durumunda, diğer pay sahibi olan kişinin şufa hakkı için dava açması.*|| **taleb-i muvasebe,** *{OsT} Bir taşınmazın satılması ile lehine şufa hakkı doğan kişinin bu hakkını kullanacağını bildirmesi.*

talebdar, [Ar. ṭaleb + Far. -dār طلبدار] *(talebda:r) {OsT} sf.* **1.** (Erkek için) evlenme isteğinde bulunan; bir kadını evlenmek üzere isteyen. **2.** Alacaklı.

talebe, [Ar. ṭālib > ṭalebe *(isteyenler)* طلبه] *{OsT} is.* Öğrenci. ◘ **talebe-i ulūm,** *{OsT} Medrese öğrencisi.*

talebelik, -ği [talebe-lik] *is.* Öğrencilik.

taleben, [Ar. ṭaleb > ṭaleben طلبا] *(tale'ben) {OsT} zf.* İsteyerek; dileyerek; isteme yoluyla.

talebkâr, [Ar. ṭaleb + Far. -kār طلبكار] *(talepkâ:r) {OsT} sf.* İsteyen; istekli.

talebname, [Ar. ṭaleb + Far. nāme طلبنامه] *(talebna:-me) {OsT} is.* → talepname.

talek, -ği [? talek] *{ağız} is.* Gelini süsleyen kadın. [DS]

talemek, [tal-ā-mak > tale-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* Yağma etmek. [DS]

talep, -bi [Ar. ṭaleb طلب] *{OsT} is.* **1.** İstek; dilek. **2.** İstenen şey. **3.** İsteme; arzu etme. **4.** *huk.* Bir kişiden ya da bir kimseden bir şeyi yapmasını ya da yapmamasını isteme hakkı; istem; rica. **5.** *ekon.* Bir malın o andaki fiyatına göre tüketicinin bu maldan satın almaya hazır olduğu miktar. ◘ **talep enflasyonu,** *ekon. Toplam talep harcamalarını toplam arzın karşılayamayacak durumda olmasıyla ortaya çıkan fiyat artışı.*|| **talep etmek,** *İstemek; bir istekte bulunmak.*|| **talep fazlası,** *ekon. Belli bir dönemde satışa sunulan toplam malın satın alınmak istenen toplam maldan çok olması durumu.*

talepname, [Ar. ṭaleb + Far. -nāme طلبنامه] *(taleb-na:me) {OsT} is.* İstek bildiren yazılı kâğıt; dilekçe.

taler, [Alm. thaler *(basımcısının adından)*] *is.* Avusturya'da eskiden kullanılan bir gümüş para.

talet, [İbra. talet] *is.* Musevilerin, havrada dinî tören sırasında omuzlarına örttükleri yünlü ya da ipekli özel şal.

talfar, [talvar / talfar] *{ağız} is.* Üstü çalı çırpı ile örtülmüş bostan çardağı veya kulübesi. [DS]

talga, [tal-ġā طلغا] *(talğa:) {eAT} is.* Dalga. ◘ **talga itmek,** *{eAT} Ortalığı karıştırmak; bozgunculuk yapmak.*|| **talga tutmak,** *{ağız} Sözde bahane göstermek.* [DS]

talgalık, [talġa-lık طلغلق] *{eAT} is.* Karışıklık.

talğa, [? talğa] *{ağız} is.* Osmanlı Hükûmetinin verdiği beylik. [DS]

talğağ, [tolġā-mak > tolġā-ġ] *(talğa:ğ) {eT} is.* İnsanı öldürecek derecede şiddetli tipi. [DLT]

talğan, [tol-mak > tol-ġā-mak > tol-ġā-n] *(talğa:n) {eT} sf.* Buran; burucu. ◘ **talgan ig,** *{eT} Sara.* [DLT]

talğırmak, [tol-mak > tol-ġur-mak] *{eT} gçsz. f. [-ar]* (Kar için) tipi kopmak. [DLT]

talğuç, [talk-mak > talġü-ç] *(talgu:ç) {eT} is.* Hayvan sırtına yükletilen yükü sıkıştırmak için kullanılan ağaç. [DLT]

talğuk, [talk-mak > talġ-uk] *{eT} is.* **1.** Kazık; çivi. [EUTS] **2.** Baltanın sapını sıkıştırmak için çakılan çivi. [DLT]

talğurmak, [tol-mak > tol-ġur-mak] *{eT} gçsz. f. [-ur]* **1.** Burmak. **2.** (Kar için) tipi kopmak. [DLT] **3.** (Mide, iç vb. için) bulanmak; karışmak. [DLT]

talh[1], [Ar. ṭalḥ طلح] *{OsT} is. bot.* Zamk ağacı, *(Acacia vera). {eT} (aynı)* [Bahşayiş]

talh[2], [? talḫ] *{ağız} is.* Az yoğurtlu bir tür çorba. [DS]

talh[3], [talḫ] *{ağız} sf.* Acımsı; kekre; tatsız. [DS]

talı, [tāl-ī / tāl-ū تالو] *{eAT} {OsT} is.* **1.** İnsan ve hayvanlarda iki küreğin birleştiği yer; iki kürek arası. **2.** Kürek kemiği.

talığ, [tā-lığ] *(ta:lığ) {eT} is.* Tat; lezzet. [DLT]

talıka[1], [*eT. (Uyg.)* tilgen / telgēn *(tekerlek)* > Moğ. telege(n) / terge(n) > Rus. telēga > Mac. taliga / Bulg. taliga] *{ağız} is.* → talika[2]. [DS]

talıka[2], [? talıka] *{ağız} is.* Aile mezarlığı. [DS]

talım, [talı-mak / tala-mak *(yağma etmek)* > talı-m] *{eT} is.* **1.** Yırtıcılık. [İKPÖy.] **2.** Saldırı; cenk. [EUTS] [İKPÖy.] [Gabain] **3.** Talan; yağma. [İKPÖy.] [Gabain] [EUTS] **4.** Hırsız. [EUTS] **5.** *sf.* Yırtıcı. [ETY] [EUTS] **6.** Cesur; cüretkâr. [ETY] ◘ **talım balığ,** *Efsanevi bir deniz canavarı.* [EUTS]|| **talık kara kuş,** *{eT} 1. Yağmacı kartal. 2. Efsanevi bir kuşlar kralı.*|| **talım urı,** *{eT} Çok yağmalayıcı.*

talımak, [talı-mak / tala-mak] *{eT} gçl. f. [-r]* → talamak.

talışman, [talış-man] *{ağız} is.* Ağustos böceği. [DS]

talız[1], [talı-z] *{eT} is.* Bir tür bitki. [EUTS]

talız[2], [*eT.* talız *(bir bitki adı)* / Ar. tellīs / tilīs تليس [Tietze]] *{ağız} is.* Keten ya da kenevirden seyrekçe dokunmuş büyük boy çuval. [DS]

tal'i, [Ar. ṭalʿī / ṭalʿiyye طلعية / طلعي] *(tal-i:) {OsT} sf. bot.* Çiçek tozu ile ilgili.

tali, [Ar. tülüvv > tālī / tālīye تالية / تالي] *(ta:li:) {OsT} sf.* **1.** Bir şeyin arkasından giden; sonradan gelen; ikinci olan; geri kalan. **2.** Önemi ve yararı ikinci derecede olan; ikincil. **3.** Kur'an okuyan. **4.** *is.* İmparatorluk döneminde, ordunun redif kuruluşunun ikinci bölümünü oluşturan ihtiyat güçleri. **5.** *mant.* Sonurtu. ☞ **tâlî cümle,** *{OsT} 1. dbl. Yan cümle. 2. mant. Bağımlı cümle.*|| **tâlî encümen,** *{OsT} Alt komisyon.*|| **tâlî harekât,** *{OsT} İkinci dereceden öneme sahip askerî harekât.*|| **tâlî hat,** *{OsT} Bir ana hattan ayrılarak ikinci derecede önemi olan bir yolu oluşturan demir yolu; ikincil hat.*

tali, -i'ı [Ar. ṭulūʿ > ṭāliʿ طالع] *(ta:li) {OsT} sf.* **1.** Nişan tahtasının arkasına düşen ok. **2.** Doğan. **3.** Ortaya çıkan. **4.** Talih; kısmet. ☞ **tali'-i menbūs,** *{OsT} Uğursuz talih.*|| **tali'-i nā-sāz,** *{OsT} Uygunsuz talih; kötü talih.*

talia, [Ar. ṭalīʿa طليعه] *(tali:a) {OsT} is.* **1.** Öncü. **2.** *isl. huk.* Düşman hakkında bilgi toplayıp mensup olduğu tarafa bildiren kimse; casus; çaşıt.

talib, [Ar. ṭālib طالب] *(ta:lib) {OsT} is.* → talip.

taliban, [Ar. ṭālib > ṭālibān طالبان] *(ta:liba:n) {OsT} is.* **1.** Talipliler; istekliler. **2.** Öğrenciler.

talibe, [Ar. ṭālib > ṭālibe طالبه] *(ta:libe) {OsT} is.* **1.** Bayan talipliler; bayan istekliler. **2.** Kız öğrenciler.

talid, [Ar. tālid تالد] *(ta:lid) {OsT} is.* Bir kimsenin evinde bulunan köle ve cariye ile birlikte hayvanlar.

taliga, [*eT. (Uyg.)* tilgen / telgēn *(tekerlek)* > Moğ. telege(n) / terge(n) > Rus. telĕga > Mac. taliga / Bulg. taliga] *{ağız} is.* → talika[2]. [DS] ☞ **taliga göçü,** *{ağız} At arabalarındaki yük sandığı.* [DS]

talih[1], [Ar. ṭulūʿ > ṭāliʿ طالع => talih] *(ta:lih) is.* **1.** Rastlantıları düzenleyerek insanların iyi ya da kötü yaşam sürmelerine neden olduğuna inanılan gizli güç; kut; baht; şans; felek. **2.** Yazgı; kader. **3.** İyi talih. ☞ **talihine küsmek,** *Kötü bir durumla karşılaşıldığında talihi suçlamak.*|| **talihin kucağına atılmak,** *Kadere boyun eğmek.*|| **talihi yaver gitmek,** *Şansı iyi olmak; talihi güzel çıkmak.*|| **talih kuşu,** *İyi talih.*|| **talih yüzüne gülmek,** *İşleri yolunda gitmek; dilediği gibi olmak.*

talih[2], [Ar. ṭāliḥ / ṭāliḥa طالحه / طالح] *(ta:lih, h kalın söylenir) {OsT} sf.* Yaramaz; faydasız.

talihli, [talih-li] *(ta:lihli) sf.* **1.** (Kişi için) talihi iyi olan; bahtı açık; şanslı; bahtlı. **2.** *is.* Çekiliş vb. yapılan yerlerle talih oyunlarında kazanan kimse.

talihsiz, [talih-siz] *(ta:lihsiz) sf.* **1.** (Kişi için) talihi kötü olan; talihi ters olan; şanssız; bahtsız. **2.** (Yer ve zaman bakımından) uygun olmayan. **3.** Yapılmaması gereken.

talihsizlik, -ği [talih-siz-lik] *(ta:lihsizlik) is.* Talihsiz olma durumu; talihi ters gitme; talihi olmama; şanssızlık; bahtsızlık.

ta'lik, -kı [Ar. ʿalaḳ > taʿliḳ تعليق] *(ta:lik) {OsT} is.* **1.** Yukarı kaldırma. **2.** Bir yere asma. **3.** Bir işin yapılmasını belli koşullara bağlama. **4.** Bir işi erteleme; geriye bırakma; geciktirme. **5.** İranlı hattatlarca bulunmuş bir tür divan yazısı. **6.** *huk.* Sonuçlanmayan bir duruşmanın başka bir güne bırakılması; erteleme. ☞ **talik etmek,** *1. Ertelemek. 2. Asmak.*|| **ta'liku't-takrîr,** *{OsT} huk. Bir vakfa ait görevlerin hâkim tarafından bir şarta bağlanması.*

talik[1], [Ar. ṭālīḳ طاليق] *(ta:li:k, k kalın söylenir) {OsT} sf.* **1.** (Kişi için) güler yüzlü. **2.** Düzgün söz söyleyen.

talik[2], [Ar. ṭalaḳ *(boşanma)* > ṭāliḳ طالق] *(ta:lik, k kalın söylenir) {OsT} sf.* (Koca için) boşayan.

talika[1], [Ar. ṭalaḳ *(boşanma)* > ṭāliḳa طالقه] *(ta:lika) {OsT} sf.* (Kadın için) boşanmış.

talika[2], [*eT. (Uyg.)* tilgen / telgēn *(tekerlek)* > Moğ. telege(n) / terge(n) > Rus. telĕga > Mac. taliga / Bulg. talíga] *(tali'ka) is.* Dört tekerlekli ve üstü örtülü yaylı at arabası; asma araba. *{ağız} (aynı)* [DS]

talika[3], [? talika] *{ağız} is.* Tabak. [DS]

ta'likat, [Ar. ʿalaḳ > taʿliḳ > taʿliḳāt تعليقات] *(ta:lika:t) {OsT} is.* **1.** Talikler. **2.** Bir eseri açıklamak amacıyla sayfa kenarlarına yazılan yazılar.

ta'lil, [Ar. ʿillet > taʿlīl تعليل] *(ta-li:l) {OsT} is.* **1.** Neden arama; neden gösterme; bahane uydurma. **2.** *fel.* Tümdengelim. ☞ **ta'lil bade'l-vuku',** *{OsT} Olmuş bir şeye sonradan uygun bir neden bulma.*|| **ta'lil etmek,** *{OsT} Sebep bulmak; bahane uydurmak.*

ta'lilat, [Ar. taʿlīlāt تعليلات] *(ta-li:la:t) {OsT} is.* Bahane bulmalar; sebep göstermeler.

ta'lim, [Ar. ʿilm > taʿlīm تعليم] *(ta-lim) {OsT} is.* → talim. ☞ **ta'lim ve ta'allüm,** *{OsT} Öğretim ve öğrenim.*

talim, [Ar. ʿilm > taʿlīm تعليم] *(ta:lim) is.* **1.** Öğretim. **2.** Alıştırma. **3.** Yetiştirme; öğretme; belletme. **4.** *as.* Uygulamalı olarak yapılan askerlik eğitimi. ☞ **talim etmek,** *1. Bilgi kazanmak; öğrenmek. 2. (İş için) az bir para karşılığında çalışmak. 3. (Yemek için) hep aynı şeyleri yeme zorunda olmak.*|| **talim ve terbiye,** *{OsT} Öğretim ve eğitim.*

talimar, [İt. tagliare *(yarmak)* + mare *(deniz)* > taglimare] *(tali'mar) is. dnz.* Bazı gemilerde baş bodoslamasının dış yüzeyinden omurgaya kadar uzanan ve cıvadra donanımını desteklemek için yerleştirilen ek yapı ögesi.

ta'limat, [Ar. taʿlīm > taʿlīmāt تعليمات] *(ta-li:ma:t) {OsT} is.* → talimat. ⊡ **ta'lîmāt-ı hafiye,** *{OsT} Gizli olarak verilen talimat.*|| **ta'lîmāt-ı resmiye,** *{OsT} Resmî talimat.*

talimat, [Ar. taʿlīm > taʿlīmāt تعليمات] *(ta:li:ma:t) is.* **1.** Üst tarafından asta verilen, yapılacak işlere ilişkin açıklamaları içeren yazılı veya sözlü emir; direktif; yönerge. **2.** *huk.* Amirlerin, astlık üstlük yetkilerine dayanarak, emri altındaki memurlara hizmetle ilgili olmak üzere verdikleri emir. **3.** Bir testin uygulaması sırasında deneklere, kendilerinden istenileni nasıl yerine getireceklerini bildiren bilgilerin tümü. **4.** Bir işletmenin nasıl yönetileceğine, işlerin nasıl yürütüleceğine ilişkin açıklamalar; emirler; direktifler. **5.** *as.* Görevin gerektirdiği çeşitli hizmetlerin başarı ile yürütülmesi için kumandan, başkan ve daire başkanı tarafından verilen ve o hizmetle ilgili düzen, sorumluluk ve ilkeleri içine alan buyrukların genel adı. ⊡ **talimat vermek,** *{OsT} Bir kimseye, yapması gereken şeyleri bildirmek.*

ta'limatname, [Ar. taʿlīmāt + Far. -nāme تعليماتنامه] *(ta-limatna:me) {OsT} is.* → talimatname.

talimatname, [Ar. taʿlīmāt + Far. -nāme.تعليماتنامه] *(ta:limatna:me) is.* **1.** Yönetmelik. **2.** Silahlı kuvvetlerde önemli ve ortak görevlerin uygulama ve yürütülme yollarını ayrıntıları ile açıklayan yönetmelik.

ta'limgâh, [Ar. taʿlīm + Far. -gāh تعليمگاه] *(ta-li:m-gâ:h) {OsT} is. as.* Silahlı kuvvetlerin çeşitli uzmanlık dallarına ve silahlara ilişkin uzman veya öğretmen personel ve erbaşları yetiştirmek için uygulamalı eğitim ve öğretim veren özel askerî kuruluşlara verilen ad.

ta'limhane, [Ar. taʿlīm + Far. -ḫāne تعليمخانه] *(ta-li:mha:ne) {OsT} is. as.* Askerin eğitimi için ayrılmış yer.

ta'limî, [Ar. taʿlīm > taʿlīmī تعليمى] *(ta-li:mi:) {OsT} sf.* Talimle ilgili; eğitimle ilgili; öğretici; didaktik.

ta'limiye, [Ar. taʿlīm > taʿlīmiyye تعليميه] *(ta:li:miye) {OsT} is.* **1.** Öğreticilik; eğiticilik. **2.** (Özel isim olarak) İsmailiye mezhebinin diğer adı.

talimli, [talim-li] *(ta:limli) sf.* **1.** Eğitim görmüş; eğitimli. **2.** Bir şeye alışık; eli yatkın. ⊡ **talimli maymun,** *Kendisine bazı beceriler öğretilmiş olan.*

talimname, [Ar. taʿlīm + Far. -nāme تعليمنامه] *(ta:-limna:me) {OsT} is. as.* Savaşa gereken biçimde hazırlanmak için silahlı kuvvetlerde bulunan her sınıf ve silahın muharebe ve hizmet yönünden nasıl kullanılacağını, her sınıfa ilişkin silah, araç ve gereçle nasıl eğitim yapılacağını açıklayan, askerî taktik ve teknik bilgiler içeren, her personelin görev ve davranışlarını belirten hizmete özel kılavuz kitapçık.

ta'lin, [Ar. taʿlīn تعلين] *(ta-li:n) {OsT} is.* **1.** Açığa vurma. **2.** Açığa vurulma.

talip, -bi [Ar. ṭaleb > ṭālib طالب] *(ta:lip) {OsT} sf.* **1.** İsteyen; arzu eden; istekli. **2.** *is.* Evlenmek isteyen ve bu isteğini evlenmek istediği kız veya kadın tarafına bildiren erkek. **3.** *is.* Öğrenci. **4.** *tasvf.* Tarikata girmek isteyen kişi. ⊡ **talibi çıkmak,** *1. (Mal için) alıcısı çıkmak. 2. (Kız için) evlenmek isteyen erkek olmak.*|| **talip çıkmak,** *1. Bir şeyi almak veya yapmak için istekli kişi bulunmak; alıcısı bulunmak. 2. (Kız için) evlenme teklifi gelmek.*|| **talip olmak,** *1. Bir şeyi almaya, bir işi yapmaya, üstlenmeye istekli olmak; istemek. 2. (Erkek için) kadın veya kıza evlenmek isteğini bildirmek.*

talipli, [talip-li] *(ta:lipli) sf.* **1.** İstekli olan; isteyen. **2.** Kendisini bir isteyen bulunan; isteyeni olan.

taliska, [Danzig *(sanayi ürünlerinin üstündeki damga)* => daniska / taliska] *{ağız} sf.* Daha iyi; çok iyi. [DS]

ta'liye, [Ar. ʿulüvv > taʿliye تعليه] *{OsT} is.* Yüceltme; yükseltme; ululama. ⊡ **taliye-i name,** *Mektuba başlık koyma.*

taliye, [Ar. tālī > tāliyye تاليه] *(ta:liye) {OsT} sf.* İkinci dereceden olan; sonradan gelen.

talk[1], [Ar. ṭalḳ طلق] *{OsT} is. min.* Çeşitli çözücülerle çözümlenemeyen, hamlaçta erimeyen yapraksı hidratlı doğal magnezyum silikat; $Mg_3Si_4(OH)_2$. ⊡ **talk pudrası,** *Süt çocuklarının pişiklerinde kullanılan talk karışımlı toz.*|| **talk şist,** *Talktan oluşmuş, dokununca ipeksi duygu uyandıran şist.*

talk[2], [Far. telḳ تلق] *{OsT}is.* Mika.

talka[1], [talka] *{eT} sf.* **1.** Acı; ekşi. **2.** *is.* Koruk. [DLT]

talka[2], [tal-mak / dal-mak > dal-ga > tal-ka] *{ağız} sf.* Karışık; düzensiz. [DS]

talka[3], [tal *(dal)* > tal-ka] *{ağız} is.* Defter sayfası; kâğıt. [DS]

talkalanmak, [tarka-mak / talka-mak > talka-la-n-mak] *{eT} dönşl. f. [-ır]* (Salkım için) salkım koruk olmak; koruklanmak. [DLT]

talkan, [talk-mak > *talk-ğān] *(talka:n) {eT} is.* **1.** Kavrulmuş, dövülmüş arpa; kavut; kavrulmuş arpa unu. [DLT] [Gabain] [Mühennâ] **2.** Un. (?) [EUTS]

talkığ, [talk-mak > talk-ığ] *{eT} is.* **1.** Dağların çatıştığı yer. **2.** İşleri sürüncemede bırakma. [DLT]

talkılmak, [talk-ıl-mak] *{eT} edil. f. [-ur]* **1.** (Kişi,

yük vb. için) itilmek; kakılmak. **2.** (İş vb. için) defedilmek; savulmak. [DLT]

talkım, [talkı-mak / talka-mak > talk-ım] *is. bot.* Her sapçığı ayrı bir çiçekle son bulan birleşik çiçek durumu.

talkımak, [talk-ī-mak] *(talkı:mak) {eT} gçsz. f. [-r]* Ayıp sayılmak. [DLT]

talkın, [Ar. telḳīn => talkın] *{ağız} is.* **1.** Ölü gömüldükten sonra mezar başında imamın ölü için söylediği sözler. **2.** Kulağına koyma; aşılama; telkin. [DS]

talkışmak, [talk-ı-ş-mak] *{eT} işteş f. [-ur]* Birlikte dürtmek; birlikte bükmek. [DLT]

talkıtmak, [talk-ıt-mak] *{eT} gçl. f. [-ır]* **1.** İşi geciktirmek. **2.** Yükü çarpıtmak; çarpık yapmak; yükle ip arasına bir ağaç parçası koyarak yükü düzeltmek için büktürmek. [DLT]

talklama, [talk-la-ma] *is.* Talklamak eylemi.

talklamak, [talk-la-mak] *gçl. f. [-r] [l(ı)-yor]* Talk eklemek; talk dökmek.

talkmak, [talk-mak] *{eT} gçl. f. [-ır]* Zarar vermek. [DLT]

talkom, [Fr. talcome] *is. tıp.* Talk pudrasının neden olduğu yalancı ur.

talkoz, [Fr. talcose] *is. tıp.* Talk tozlarının solunmasından ileri gelen bir akciğer hastalığı.

talku, [talk-mak > talk-ġū / talkū] *(talku:) {eT} is.* Eğrilmiş, bükülmüş nesne. [DLT] ⊡ **talku yışıg,** *Bükülmüş ip.* [DLT]

talla, [tarla > talla] *{ağız} is.* Tarla. [DS]

tallahi, [Ar. t'āllāhī تاالله] *(ta:lla:hi) {OsT} ünl.* Çoğunlukla yemine güç katmak ve inandırıcılığı artırmak için *vallahi, billahi* sözleri ile birlikte kullanılan söz; Allah'a ant olsun ki...

tallı, [tal-lı] *sf.* Talı bulunan. ⊡ **tallı bitkiler,** *bot. Kök, gövde, yaprak gibi ana organlardan yoksun bulunan asalak ya da çürükçül bitkiler topluluğu, (Thallophyta).*

tallama, [tal-la-ma] *{ağız} is.* **1.** Kayıktaki çifte kürek. **2.** Meşe odunu. [DS]

tallamak, [tal-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* **1.** Gözetlemek. **2.** Ardı sıra gitmek; izlemek; iz kovalamak. [DS]

tallılar, [tal-lı-lar] *is. bot.* Bitkiler âleminin su yosunları, mantarlar ve likenler gibi damarsız, köksüz ve yapraksız bitkileri kapsayan şubesi.

tallospor, [Fr. thallospore] *is. bot.* İlkel mantarlarda doğrudan doğruya miselyumdan oluşan spor.

talmak[1], [tāl-mak طالمق] *(ta:lmak) {eT} gçsz. f. [-ur]* **1.** Dalmak; gömülmek; suyun dibine inmek. *{eAT} (aynı)* [İKPÖy.] **2.** Zekâsı kararmak; dalgınlık etmek. [EUTS] **3.** Zayıflamak; dalmak; bayılmak. [Gabain]

talmak[2], [tal-mak] *{eT} gçl. f.* **1.** Seçmek. **2.** Talan etmek; yağmalamak. [EUTS]

Talmut, [İbr. talmud *(çalışma, inceleme)*] *is.* Yahudi dinî edebiyatının MÖ. 3. - MS. 5. yüzyıllar arası dönemini kapsayan geniş ve karma eser.

taloi, [Çin.ta *(büyük)* + lywi *(asıl su)*] *{eT} is.* Deniz; büyük nehir; taluy. [EUTS]

talom, [Yun. thallos *(dal)* > Fr. thallome] *is. bot.* Farklılaşmamış hücreler topluluğu.

talon, [Fr. talon] *is.* Hisse senetlerinde temettü kuponlarının dışında kalan ana bölüm; koçan.

taloy, [Çin.ta *(büyük)* + lywi *(asıl su)*] *{eT} is.* Deniz. [ETY]

talpa, [Bul. talpa] *{ağız} is.* Bir buçuk metre boyunda kalın ve geniş tahta. [DS]

talpar, [*eT.* talp-ī-mak > talp-ır > talvar / talpar / talbar] *{ağız} is.* Üzeri çalı çırpı ile örtülmüş bostan çardağı veya kulübesi. [DS]

talpımak, [talp-ī-mak] *(talpı:mak) {eT} gçsz. f. [-r]* **1.** (Kuş için) kanatlarını çırpmak; çırpınmak **2.** Yürek gibi hızlı çarpmak.

talpınmak, [talp-ī-mak > talp-ı-n-mak] *{eT} dönşl. f. [-ur]* **1.** (Kuş için) çırpınmak; dalbınmak. [DLT] **2.** *{ağız}* Çabalamak. [DS]

talpırmak, [talp-ī-mak > talp-ı-r-mak] *{eT} gçsz. f. [-ur]* Kanat çırpmak. [DLT]

talpışmak, [talp-ī-mak > talp-ı-ş-mak] *{eT} işteş. f. [-ur]* Kanat çırpışmak; dalgalanmak. [DLT]

talpiklemek, [talp-ı-k-mak > talpık-la-mak / talpikle-mek ?] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* Eliyle yavaş yavaş vurarak okşamak. [DS]

taltamız, [Ar. (Sur.) ṭalṭamīṣ طلطميص] *{ağız} sf.* **1.** Şişman; bodur. **2.** Kaba; zevksiz. [DS]

taltatı, [? taltatı] *{ağız} is.* Bodrum. [DS]

taltif, [Ar. luṭf > talṭīf تلطيف] *(talti:f, ikinci t kalın söylenir) {OsT} is.* **1.** İyilik ederek, hoş sözler söyleyerek gönül alma. **2.** Bir kimseyi para, madalya, nişan vb. ile ödüllendirme. **3.** *tıp.* Bağırsakları yumuşatan bir ilaç kullanma. ⊡ **taltif etmek,** *1. Gönlünü almak; gönlünü hoş etmek. 2. Nişan, madalya, rütbe vererek ödüllendirmek.*|| **taltif olunmak,** *1. Gönlü alınmak; gönlü hoş edilmek. 2. Nişan, madalya, rütbe ile ödüllendirilmek.*

taltifat, [Ar. talṭīf > talṭīfāt تلطيفات] *(talti:fa:t) {OsT} is.* Gönül almalar; ödüllendirmeler. ⊡ **taltîfât-ı şâhâne,** *{OsT} Padişah tarafından gönderilen ödüller, hediyeler.*

taltifen, [Ar. talṭīf > talṭīfen تلطيفا] *(talti:'fen) {OsT} zf.* Ödüllendirilerek; ödül olarak.

taltih, [Ar. laṭḫ *(bulaşma, karışma)* > talṭīḫ تلطيخ] *(talti:h, t v h kalın söylenir) {OsT} is.* Bulaştırma.

talturmak, [tal-mak > tal-tur-mak] *{eT} gçl. f. [-ur]* Bayıltıncaya kadar dövmek. [DLT]

talu, [tal-mak > tal-ū تالو] *(talu:) {eT} sf.* **1.** Seçme; seçilmiş; seçkin; nadide. [DLT] [KB] **2.** İsabetli. **3.** *is. {eAT} {ağız}* İki kürek kemiği arası; yağrın. [DS] ⊡ **talū neñ,** *{eT} Tercih edilen şey.*

taluk, [taluk] *{eT} is.* Tedavide kullanılan bir tür bitki. [EUTS]

taluklamak, [taluk-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] –l(u)-yor]* Birini beğenerek arkasını okşamak. [DS]

talulamak, [talū-lā-mak] *(talu:la:mak) gçl. f. [-r]* Seçmek; intihap etmek. [DLT] [EUTS] [ETY] [Gabain] [KB]

taluy, [Çin. ta *(büyük)* + lywi *(asıl su)*] *{eT} is.* Deniz; okyanus. [ETY] [EUTS] [İKPÖy.] [Gabain] [Tekin]

talva, [*eT.* talp-ī-mak > tolvar / talvar] *{ağız} is.* → talvar. [DS]

talvar, [*eT.* talp-ī-mak > talp-ır-mak > talpar / tolvar > talvār تالوار] *{ağız} is.* **1.** Bağ ve bostanlarda, çalı çırpıdan yapılmış üstü otla örtülü bir tür çardak; bostan kulübesi. *{eAT} {OsT} (aynı)* **2.** Asma çardağı. **3.** Hayvanların barınması için dört direk üzerine kurulmuş üstü kapalı yer. **4.** İlkel biçimde yapılmış üstü açık balkon. **5.** Bağ ve bahçelerde, yatmak için yapılmış bir metre yükseklikte sedir. **6.** Bağ ve bahçelerde bekçiler için yapılmış yüksekçe gözetleme yeri. **7.** Bağ ve bahçelerde direk yerine kullanılan kalın ağaç. **8.** Bağ teveklerini yukarı kaldırmak için yanlarına dikilen sırık. **9.** Sergen; raf. [DS] ⊡ **talvar tutmak,** *{ağız} Çalı çırpı ve çamur ile bostan çardağı yapmak.* [DS]

talvarlanmak, [talvar-la-n-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* (Ağaç için) dal budak salmak. [DS]

talvarlı, [talvar-lı] *{ağız} sf.* (Ağaç için) yanlarından dal budak salarak genişlemiş. [DS]

talveg, [Alm. tal *(vadi)* + weg *(yol)*] *is.* Bir akarsu yatağının en alçak noktalarının birleştirilmesi ile elde edilen çizgi.

talvır, [talp-ır-mak > talpar / talvır / talvar / talfar / tolvır [*Clauson böyle okumuş*]] *{eT} is.* Keklik. [DLT]

talvor, [? talvor] *{ağız} is.* Su kovası. [DS]

talyum, [Yun. thallos *(filiz, sürgün, dal)* > İng. thallium] *is. kim.* Atom numarası 81, atom kütlesi 204,3 olan, kurşun renginde, dövülerek yassılaştırılabilen, yoğunluğu 11,85 olan, 303,5°C'de ergiyen, özellikleri bakımından alkali metallere benzeyen, hava ile temas ettiğinde bozunarak havanın nemi ile talyum hidroksiti veren kimyasal element; simgesi: Tl.

talziye, [Ar. leẓā' > talẓiye تلظيه] *{OsT} is.* **1.** Alevlendirme. **2.** Alevlendirilme.

-tam, [-dam /-dem / -tem / -tam] *yap. e.* → -dam.

ta'm, [Ar. ṭa'm طعم] *{OsT} is.* **1.** Yemek yeme; yeme. **2.** Tat; lezzet.

tam[1], [tam *(yans.)*] *is.* Sıvıların ve suyun damla damla akışını, dökülüşünü anlatan kök. [Zülfikar] *tam-çı, tam-mak, tam-zır-mak, tam-ış-mak, tam-ıt-mak*

tam[2], [tām طام] *(ta:m) is.* **1.** Duvar. [DLT] [ETY] [EUTS] [Gabain] [Tekin] [Üç İtigsizler] **2.** Yapıların üst bölümü dam. *{eAT} {OsT} {ağız} (aynı)* [DLT] [DS] **3.** Kale. [DLT] **4.** *{ağız}* Ahır. [DS] **5.** *{ağız}* Toprak tabanlı, tek katlı ev. [DS] **6.** *{ağız}* Büyük, boş, ıssız oda. [DS] **7.** *{ağız}* Hayvanların barındığı ve yemlerinin konulduğu yer. [DS] **8.** *{ağız}* Toprak damlı ev. [DS] ⊡ **tam örtisi,** *{eAT} Tavan; çatı.*|| **tam ulı,** *{eT} Duvar temeli.* [DLT]|| **tam yapı,** *{ağız} Tek katlı toprak ev.* [DS]|| **tam yuvalağı,** *{eAT} Yuvgu; loğ taşı.*

tam[3], [tam [*Clauson ve Brockelmann'ın okuyuşu*] / tem [*Atalay'ın okuyuşu*]] *{eT} is.* → tem.

tam[4], [Ar. temm > tāmm تام] *{OsT} sf.* **1.** Bir bütün olarak ele alınan; bütün; tüm. **2.** Herhangi bir eksikliği bulunmayan; eksiksiz. **3.** (Zaman, zaman dilimi için) bütünlüğü açısından ele alınan; kesintisiz. **4.** Herhangi bir kısıntıya, kesintiye uğramamış olan. **5.** *mecaz.* Kendisinden beklenen nitelikleri tam olarak bulunduran; yetkin; gerçek; kusursuz; mükemmel. **6.** *mat.* (Açı için) derece olarak ölçüsü 360 olan. **7.** *zf.* Hiçbir eksik bırakmadan; tam olarak. **8.** *zf.* Kesin bir zaman belirtir. **9.** Kesin bir yer belirtir. **10.** Ne daha önce, ne daha sonra; sırasında; anında. **11.** Ne artık, ne eksik; uygun olarak; aynı; tıpkı. **12.** *is.* Bir bütün olarak ele alınan şey. **13.** Bakırcılıkta dövme işi bitmiş, kalaylanmış bakır kaplara verilen ad. **14.** *argo.* Amerikan doları. ⊡ **tam açı,** *mat. Bir açının, bir kenarını tepesi üstünde tam bir devir döndürerek elde edilen açı.*|| **tam adamı,** *Bir işe en uygun kişi; işinin ehli.*|| **tam adamına düşmek,** *1. Bir iş için en uygun kişiyi seçmek. 2. İş yapmaktan hoşlanmayan, güçlük çıkaran mızmız bir kişiye rastgelmek.*|| **tam adamını bulmak,** *1. Bir iş için en uygun kişiyi seçmek. 2. İş yapmaktan hoşlanmayan, güçlük çıkaran mızmız bir kişiye rastgelmek.*|| **tam adresli ağ noktası,** *bilş. Sunucunun adı, erişim yolu ve yöntemi, dosya adı vb. bileşenlerin tümünü taşıyan genel ağ adresi.*|| **tam algı,** *fel. Bir tasarın ya da algı içeriğinin bilinçli olarak kavranması; algının en üst aşaması; idrak-i dakik.*|| **tam algısal,** *fel. Tam algıya ilişkin; tam algıya dayanan; kavrayıcı.*|| **tam asalak,** *bot. Beslenme ve özümlemeye ait bütün besinleri konakçıdan sağlayan asalak bitki.*|| **tam ayar,** *Maden ağırlığı ve ayarı kanunla belirtilmiş oranda olan altın, gümüş vb. paranın özelliği.*|| **tam bağımsızlık,** *Siyasi bağımsızlığın yanında ekonomik ve kültürel bağımsızlığın da gerekli olduğuna inanılan, bunlardan birinin eksikliği hâlinde bağımsızlıktan söz edilemeyeceğini savunan siyasi görüş.*|| **tam**

bakım, *Sağlık açısından yapılan genel yoklama; çekap.*|| **tam bakım merkezi,** *Tam bakımın yapıldığı yer.*|| **tam bakım yaptırmak,** *Sağlık yönünden genel bir yoklama yaptırmak; çekap yaptırmak.*|| **tam başlık,** *Atın başında bulunan kayışların tümü.*||**tam besin,** *Organizmaya uygun tüm besleyici maddeleri yeterli miktar ve uygun oranda içeren besin.*|| **tam bilet,** *Herhangi bir indirimi olmayan bilet.*|| **tam boy,** *Balığın kuyruk ucundan burun ucuna kadar olan uzunluğu.*|| **tam bölen,** *mat. Bir nicelikte bir tam sayı kadar bulunan başka bir nicelik.*|| **tam buzlanma,** *1. dnz. Bir denizdeki buzlanmanın en üst seviyeye ulaştığı durum. 2. Bu döneme ilişkin.*|| **tam çiçek,** *bot. Çanak, taç, erkek organ ve dişi organ gibi dört kısmı da bulunan çiçek.*|| **tam gaz,** *Hızlı olarak; hızla.*|| **tam gelmek,** *(Elbise, ayakkabı vb. için) uygun gelmek; uymak.*|| **tam gün,** *1. Günlük çalışma saatlerinin tümünü kapsayan; fultaym. 2. Bütün iş gününü içerecek biçimde.*|| **tamı tamına,** *Ne az ne çok; söylendiği, beklendiği ya da tahmin edildiği gibi; tümüyle; olduğu gibi.*|| **tam istihdam,** *1. Bir iş verene fikren ve bedenen bağlı olarak çalışma. 2. ekon. Bir ülkede bütün işgücü ve çalışma alanlarının tümüyle kullanıldığı zamanki durumu.*|| **tam kafiye,** *ed. Kafiyeli kelimelerin sonundaki bir sesli bir sessiz harfin benzeşmesinden doğan kafiye.*|| **tam kaval,** *Mimaride, yarım silindir biçiminde ve çıkıntılı iri silmeye verilen ad.*|| **tam kristal,** *min. Bütünüyle kristallerden oluşmuş mineral.*|| **tam kuram,** *mant. Anlam ve söz dizimi bakımından tamlık özelliği taşıyan kuram.*|| **tam maaşla tekaüt,** *Parası bol, işi az bir göreve getirilen kimseye söylenen şaka sözü.*|| **tam mesai,** *Tam gün çalışma.*|| **tam otomatik,** *(Araç veya alet için) bütünüyle otomatik olarak çalışan.*|| **tam oyma,** *Üç boyutlu olarak oyulmuş heykel veya heykel grubu.*|| **tam pansiyon,** *Bir otel, motel tatil köyü vb.nde oda, kahvaltı, öğle ve akşam yemeği dahil olmak üzere müşteriye sunulan konaklama hizmetlerinin tümü.*|| **tam sayfa,** *Bir gazete, dergi, kitap sayfasının tümünü kaplayan.*|| **tam sayı,** *mat. 1. Kesirsiz sayı. 2. Her biri bir bütünü oluşturan tekleri karşılayan sayı.*|| **tam siper,** *Sipere, hiçbir yeri görünmeyecek biçimde yatma.*|| **tam tamına,** *Ne az ne çok; söylendiği, beklendiği ya da tahmin edildiği gibi; bütünüyle; olduğu gibi; tamamı tamamına.*|| **tam tarife,** *İndirimsiz.*|| **tam tutulma,** *Güneş yuvarlağının ay tarafından tamamen örtülmesi ile gerçekleşen tutulma.*|| **tam üstüne basmak,** *İstenilen, aranılan ya da beklenilen bir şeyi bulmak.*|| **tam yağlı,** *(Süt ürünleri için) üretildiği sütün yağı hiç alınmamış olan.*|| **tam yanmamış,** *Bir yanma olayı sırasında havanın oksijeni ile bütünüyle birleşmemiş yakıt.*|| **tam yapraklı,** *bot. Yaprakları parçasız, bütün olan bitkilere denir.*|| **tam yargı davası,** *huk. Bir idarî işlem ya da eylem dolayısıyla hakları ihlal edilen kişiler tarafından açılan tazminat davası.*|| **tam yetki,** *huk. Temsil ettiği devlet ya da kurum adına kesin görüşme ve anlaşma yapabilme ve anlaşmaya imza koyma yetkisi.*|| **tam yol,** *Gidebileceği en son hız ile; son sürat.*|| **tam yol adı,** *bsy. Bilgisayardaki dosyaların hiyerarşik diziliminde kök dizinden dosyaya ulaşana kadar geçilen dosya dizilerinin adları.*

tam[5], **-m'ı** [Ar. ṭamᶜ طمع] *{OsT} sf.* Açgözlü; doymazlık içinde bulunan; tamahkâr.

tam[6], [tam] *{ağız} is.* Kalaylanmış dövme bakır. [DS]

tam[7], [ṭam] *{ağız} sf.* **1.** Ağır. **2.** Yük. [DS]

tama[1], **-a'ı** [Ar. ṭamaᶜ طمع] *{OsT} is.* **1.** Aç gözlülük; tamah. **2.** *{eAT}* Arzu; istek. **3.** *{eAT}* Ümit. ☞ **tama' dutmak,** *{eAT} 1. Arzu ve ümit beslemek. 2. Tamah etmek.*|| **tama' etmek,** *{OsT} Tamah etmek.*|| **tama'-ı ham,** *{OsT} Olmayacak işler.*

tama[2], [*eT.* tamu > tama] *{ağız} is.* Cehennem. [DS]

tamada, [? tamada] *{ağız} sf.* (Kişi için) sözü geçen; ileri gelen; buyurucu. [DS]

tamağırmak, [Ar. ṭamaᶜ => tama(ğ)-ır-mak] *{ağız} gçsz. f. [-ur]* İmrenmek; tamah etmek. [DS]

tamah, [Ar. ṭamaᶜ] *is.* **1.** Gözü doymama; açgözlülük; hırs. **2.** Çok beğenme; imrenme. ☞ **tamah etmek,** *1. Açgözlülük etmek. 2. Bir şeyi çok beğenip edinmeye çalışmak.*

tamahkâr, [Ar. ṭamaᶜ + Far. -kār طمعكار] *(tamahkâ:r) {OsT} sf.* Para, mal vb. şeye aşırı derecede düşkünlük gösteren; açgözlü.

tamahkârlık, -ğı [tamahkâr-lık] *(tamahkâ:rlık) is.* Açgözlülük.

tamaht, [Ar. ṭamaᶜ => tamaht] *{ağız} is.* Dilek; istek. [DS]

tamak[1], **-ğı** [tam *(dam)* + -ġāk *(küçült. e.)* > tam-ġāk / tamāk طمق] *{eT} {OsT} is.* **1.** Damak. *{ağız} (aynı)* [DLT] [DS] **2.** Küçük dil (?). [Mühennâ] **3.** Gırtlak; boğaz. *{ağız} (aynı)* [DLT] [EUTS] [DS] **4.** *{ağız}* Gerdan. [DS] ☞ **tamak uyan,** *{OsT} Damaklı gem.*

tamak[2], **-ğı** [tomak > tamak] *{ağız} is.* Hafif ve yumuşak bir tür ayakkabı. [DS]

tamak[3], **-ğı** [tamak] *{ağız} is.* Tanık. [DS]

tamakâr, [Ar. ṭamaᶜ + Far. -kār طمعكار] *(tama'kâ:r) {OsT} sf.* → tamahkâr.

tamakçak, -ğı [tamak[1]-çak] *{ağız} is.* Boyunduruğun altındaki ağaç. [DS]

tamaksı, [tamak[1]-sı] *{ağız} is.* Boyunduruğun altındaki ağaç. [DS]

tamalandurmak, [ṭamaᶜ-la-n-dur-mak طمعلاندورمق] *{eAT} gçl. f. [-ur]* Arzulandırmak; gaflete düşürmek; yoldan çıkarmak.

tamalptr, [Skr. tamālapattra] *{eT} is.* Güzel kokulu bir bitki yaprağı. [EUTS]

tamam, [Ar. temm > temām تمام] *{OsT} sf.* **1.** Eksik olmayan; tam. *{eT} (aynı)* [Bahşayiş] **2.** Tamamlanmış; bitmiş; tamam olmuş. **3.** Hazır hâle getirilmiş; hazır. **4.** Yalan ve yanlış olmayan; doğru. **5.** *is.* Hepsi; bütünü; tümü. **6.** *zf.* Kabullenmeyi belirtmek için kullanılır; peki; olur; evet. **7.** *ünl.* Taşıtların yola devam edebileceğini belirtir. **8.** *ünl.* Beğenilmeyen bir durum, bir iş veya öneri karşısında söylenir. ⧉ **tamam alıcı,** *{eAT} Yanma alan; tamamıyla alan.*|| **tamam almak,** *{eAT} 1. Tam olarak almak; eksiksiz almak. 2. Bir daha geri vermemek üzere almak. 3. Dünya ile ilgisini kesmek.*|| **tamam bulmak,** *Bitmek; sona ermek.*|| **tamam degürmek,** *{eAT} Karşılığını tam vermek; eksiksiz vermek.*|| **tamam degürici,** *{eAT} Tam ve eksiksiz veren.*|| **tamam degürinilmek,** *{eAT} Karşılığı tam ve eksiksiz verilmek.*|| **tamam etmek,** *Bir işi kötü bir duruma getirmek; bozmak; kötüleştirmek.*|| **tamam eylemek,** *{eAT} 1. Tamamlamak; ikmal etmek. 2. Tam ve eksiksiz yapmak; tam olarak yerine getirmek. 3. Tam ve eksiksiz vermek. 4. Düzgün yapmak; düzeltmek. 5. Bitirmek; tamamlamak; bir kimsenin ihtiyacını gidermek.*|| **tamam eyleyici,** *{eAT} Tamamlayıcı.*|| **tamam gelmek,** *Uygun gelmek; uygun düşmek; tam gelmek.*|| **tamām-ı semt,** *Açıklık; meydan; alan.*|| **tamām-ı ceyb,** *{OsT} mat. Kosinüs.*|| **tamām-ı kat'ı,** *Kosekant.*|| **tamām-ı mümās,** *{OsT} Kotanjant.*|| **tamamı tamamına,** *Ucu ucuna; tastamam.*|| **tamam mı?** *"Oldu mu, anlaştık mı?" anlamında kullanılan olurlatma sözü.*|| **tamam olmak,** *1. Bitmek, sona ermek; tamamlanmak {eAT} (aynı) 2. {eAT} Olup bitmek.*|| **tamam olmış,** *{eAT} Tam; uygun.*|| **tamam olunmak,** *{eAT} Sona erdirilmek; tamamlanmak.*|| **tamam renklü,** *{eT} Düz renkli; bütünüyle aynı renkte olan.* [Bahşayiş]|| **tamam saçlu,** *{eT} Sık ve gür saçlı.* [Bahşayiş]|| **tamam virinilmek,** *{eAT} Karşılığı tam ve eksiksiz olarak verilmek.*|| **tamam yaradılmış,** *{eAT} Yaratılma işlemi tamamlanmış; tam ve eksiksiz yaratılmış.*|| **tamam yaratmak,** *{eAT} Yaratmayı tamamlamak; kusursuz olarak yaratmak.*|| **tamam yitürmek,** *{eAT} Tam ve doğru yapmak.*

tamamen, [Ar. temām > temāmen تماما] *(tama:men) {OsT} zf.* Tam olarak; bütünüyle.

tamamıncaz, [tamam + ınca(ğı)z] *{ağız} zf.* Tümüyle; hepsi. [DS]

tamamırak, [Ar. temām + T. ırāk تمامراق] *{eAT} zf.* Tastamam.

tamamıyla, [tamam-ı+ile] *(tamamı'yla) zf.* Tam olarak; büsbütün; külliyen.

tamamî, [Ar. temām>temāmī تمامى] *(tama:mi:) {OsT} sf.* **1.** Eksik tamamlayanla ilgili. **2.** Tamamlayan. **3.** Bölünmeyen. **4.** *mat.* Entegral. ⧉ **tamāmî-i mahdude,** *{OsT} mat. Yalın entegral.*

tamamiyet, [Ar. temām > temām iyyet تماميت] *(tama:miyet) {OsT} is.* **1.** Bütünlük; tamlık. **2.** Doğruluk.

tamamlama, [tamam-la-ma] *is.* Tamamlamak eylemi.

tamamlamak, [tamam-la-mak] *gçl. f. [-r] [l(ı)-yor]* **1.** Başlanmış olan bir işi bitirmek; sona erdirmek. **2.** Eksik ve bozuk çıkan yerlerini düzeltip ekleyerek bütün hâle getirmek; tamam hâle getirmek; eksik ögeleri ekleyerek tam olmasını sağlamak; bütünlemek. **3.** Bir başka şeyle uyumlu bir bütün oluşturmak. **4.** Takım oluşturan şeylerden birinin eksikliklerini diğeri gidermek. **5.** (Süre için) sona erdirmek; bitirmek.

tamamlanış, [tamam-la-y-ış] *is.* Tamamlanma eylemi ve biçimi.

tamamlanma, [tamam-la-n-ma] *is.* Tamamlanmak eylemi.

tamamlanmak, [tamam-la-n-mak] *edil. f. [-ır]* **1.** Eksiksiz bir duruma getirilmek; bütünlenmek. **2.** Birbirini tamamlayacak, uyum sağlayacak duruma getirilmek. **3.** Bitirilmek; sonuçlanmak.

tamamlatma, [tamam-la-t-ma] *is.* Tamamlatmak eylemi.

tamamlatmak, [tamam-la-t-mak] *gçl. f. [-ır]* **1.** Eksiksiz bir duruma getirtmek; tam olmasını sağlamak; bütünletmek. **2.** Bitirtmek; sonunu getirtmek.

tamamlayıcı, [tamam-la-y-ıcı] *sf.* Tamam duruma getiren; bütünlüğü sağlayan; tamamlayan. ⧉ **tamamlayıcı ilişki,** *iletş. Birbirinden farklı davranışlarda bulunan iki kişiden birinin davranışının diğerininkini tamamlamak için uyaran işlevi gördüğü ilişki.*

tamamlayıcılık, -ğı [tamam-la-y-ıcı-lık] *is.* Tamamlayıcı olma durumu; bütünleyicilik.

tamamlayış, [tamam-la-y-ış] *is.* Tamamlama eylemi ve biçimi.

tamamlık, [tamam-lık] *{eAT} is.* Tamamlama; tamam etme.

tam'an, [Ar. ṭam'an طمعا] *{OsT} zf.* Tamah ederek; tamahla.

taman[1], [taman طمن] *{ağız} e.* **1.** Sanki; gibi; tıpkı; görünüşe göre; anlaşılan; sanılır ki. *{eAT} (aynı)* **2.** Hani; hani ya? **3.** Değil mi? [DS] ⧉ **taman ancılayın,** *{eAT} 1. Sanki onun gibi. 2. Onun benzeri.*|| **taman ... gibi,** *{eAT} Sanki; gibi.*

taman[2], [temin > taman] *{ağız} zf.* Az önce; demin. [DS]

tamana, [temin > taman-a] *{ağız} zf.* Geçende; geçen. [DS]

tamangaz, [taman + kaz ? / tam + enkaz] *{ağız} sf.* **1.** Beceriksiz. **2.** Söz anlamaz. [DS]

tamanit, [Fr. tamanite] *is. min.* Doğal kalsiyum ve demir oksit.

tamar, [tam-mak > tam-ar طامر] *{eT} {eAT} is.* Damar. [DLT] [EUTS] [Gabain] [Bahşayiş] ☞ **tamar götürmek,** *{eAT} Baş kesmek; adam öldürmek.*|| **tamarını kesmek,** *{eAT} Toptan yok etmek; kökünü kurutmak.*|| **tamar urucu,** *{OsT} Kan alan; hacamat yapan.*

tamarmak, [Ar. ṭamaʿ => tama-r-mak] *{ağız} gçsz. f. [-ır]* Özenmek. [DS]

tamarzı, [? tamarzı] *{ağız} sf.* **1.** Yoksul. **2.** Yoksun. **3.** Perhiz yapan. [DS]

tamarzi, [? tamarzi] *{ağız} sf.* → tamarzı. [DS]

tamas, [Yun. dameskhino] *{ağız} is.* **1.** Erik. **2.** Kara erik. **3.** Bardak eriği. **4.** Erik kurusu. **5.** Elma. [DS]

tamat, [Ar. ṭāmāt طامات] *(ta:ma:t) {OsT} is.* Uygunsuz ve saçma sözler. ☞ **tamat-ı cühelā,** *Cahillerin söylediği uygunsuz sözler.*

tamata, [tamātā *(baştaki ses y, b, m olabilir)*] *(ta-ma:ta:) {eT} is.* Tavuk veya et kızartılacağı zaman yağının sızıp akmaması için üzerine sarılan bir tür yufka hamuru. [DLT]

tamates, [Meks. d. tomatto / Yun. domata] *{ağız} is.* Domates. [DS]

tamattur, [Ar. maṭār > tamaṭṭur تمطر] *{OsT} is.* **1.** Yağmur yağma. **2.** Yağmurlu havada serinlemek için yağmur altına çıkma.

tamaz[1], [Yun. dameskhino] *{ağız} is.* Kara erik. [DS]

tamaz[2], [? tamaz] *{ağız} is.* Banyo. [DS]

tamb, [tamb / tanb / tımb / timb / tömb / tümb *(yans.)*] *is.* Vurarak çalmayı anlatan kök. [Zülfikar] *tamb-an-gı*

tambangı, [tamb *(yans.)* > tamb-an-gı] *{ağız} is.* Kadınların çalgı aracı olarak kullandıkları bakır tava. [DS]

tambara, [tamb *(yans.)* > tamb-a-ra] *{ağız} sf.* Ahmak; uyuşuk; tembel. [DS]

tambarlak, -ğı [tomb *(yans.)* > tomb-ar-lak / tambarlak] *{ağız} sf.* Yuvarlak; toparlak. [DS]

tambatın, [? tambatın] *{ağız} is.* Yerelması. [DS]

tambora, [Fr. tabouret => tambora] *{ağız} is.* Bir tür sandalye; tabure. [DS]

tambur[1], [Ar. ṭanbūr طنبور] *{OsT} is. müz.* Klasik Türk müziğinden en geniş ses alanına sahip yay ve mızrapla çalınan, uzun kollu bir telli saz.

tambur[2], [Fr. tambour] *is.* **1.** Makinelerin dönen çarklarını korumaya yarayan çıkıntılı örtü. **2.** Kablo ya da tel halatları sarmaya yarayan, dönerken kablo ya da halatı çeken makara. **3.** Çamaşır makinelerinde içine çamaşır konan döner, delikli çelik silindir. **4.** Çeşitli araç ve gereçlerde destek, bağlantı ya da gösterge görevi yapan dönel silindirsel parça. **5.** Kasnak. **6.** Tekstil makinelerinde üzerine çözgü ipliklerinin sarıldığı büyük silindir.

tambura, [Ar. ṭanbūre طنبوره] *(tambu'ra) {OsT} is. müz.* **1.** Türk halk müziğinde kullanılan, tezene ile çalınan bağlama ailesinden cura, çöğür, bulgari ve bağlama gibi telli çalgıların genel adı. **2.** Uzun saplı Yugoslav lavtası.

tamburacı, [tambura-cı] *is.* Tambura yapan ve satan kimse.

tamburata, [İt. tamburoto *(tahta parçası)*] *(tambura'ta) is. dnz.* **1.** Aralarında tek ya da çift fırdöndülü bastika bulunan kurtağzı. **2.** Eski savaş gemilerinin baş tarafına konulan topuz lombar.

tamburen, [Fr. tabourin] *is.* Çift derili ve dar gövdeli, tek çomakla çalınan Provence davulu.

tamburi, [Ar. ṭanbūrī طنبوری] *(tanbu:ri:) {OsT} is.* **1.** Tambur çalan sanatçı. **2.** *{eT} is.* Tambur. [EUTS] (?)

tamburlu, [tambur-lu] *sf.* (Alet için) tamburu olan.

tambuz, [tambuz / tombuz] *{ağız} is.* Yumruk; boks. [DS]

tamçaldı, [tam+çal-gı / tam+çal-dı] *{ağız} is.* Bando. [DS]

tamçı, [tam-mak > tam-sı / tam-çı] *{ağız} is.* Sızıntı; damla. [DS]

tamçırmak, [tam-mak > tam-çur-mak] *{eT} gçsz. f. [-ur]* → tamçurmak. [DLT]

tamçurmak, [tam-mak > tam-çur-mak] *{eT} gçsz. f. [-ur]* Damlamak; serpilmek; sepelemek. [DLT]

tamdır, [tam-dır] *{eT} is.* Ekmek ocağı; tandır. [Mühennâ] ☞ **tamdır başı,** *Tandır örtüsü.* [Mühennâ]

tamdu, [tam-mak *(yanmak)* > tam-dū / tam-duk] *(tamdu:) {eT} is.* Alevlenmiş ateş; kuvvetli, alevli ateş. [ETY] [DLT]

tamduk, [tam-mak *(yanmak)* > tam-dū / tam-duk] *is.* → tamdu. [ETY] [DLT]

tamduksuz, [tamduk-suz] *{eT} sf.* Alevsiz.

tamdulmak, [tamıḏ-mak > tam(ı)ḏ-ul-mak] *{eT} edil. f. [-ur]* **1.** Yakılmak; tutuşturulmak. **2.** Tutuşmak; alev almak. [EUTS] [Gabain]

tamdurmak, [tamıḏ-mak > tam(ı)d-ur-mak] *{eT} gçl. f. [-ur]* **1.** Tutuşturmak; parlatmak; yakmak. [EUTS] [Gabain] **2.** Yaktırmak. [DLT]

tamer, [tam+er] *is. as.* Tam teçhizatlı asker; eksikliği olmayan er.

tametülkübra, [Ar. tāmetü'l-kübrā تامة الكبرى] *(ta:metülkübra:) {OsT} is.*→ tammetü'l-kübrā.

tamga, [tam-ġa] *{eAT} {ağız} is.* Damga; işaret; im. [DS]

tamgaçı, [tam-ġā-çī] *(tamğa:çı:) {eT} is.* **1.** Damgacı; damga vuran; mühürdar; mühürleyen. [ETY] [Gabain] [Nevâyî] [Tekin] **2.** Resim ve vergi tahsildarı. [Nevâyî]

tamga[1], [tam-mak *(yanmak)* > tam-ġā / tam-ḳa تمغا] *(tamğa:) {eT} is.* **1.** Mühür; damga; nişan. *{eAT} (aynı)* [DLT] [ETY] [EUTS] [Gabain] [Mühennâ] **2.** Elin ve parmakların sihirli tavır ve hareketi. [Gabain] **3.** Dağlamak suretiyle vurulan nişan. [Mühennâ]

tamga[2], [tam-mak > tam-ğā] *(tamğa:) {eT} is.* Denize veya göle dökülen suyun bir kolu; gemilerin demir attıkları iskele veya liman. [DLT]

tamgacı, [tam-ġā > tamga-çı] *{ağız} is.* Yazman; kâtip. [DS]

tamgak, [tam-mak > tam-ġāk > dam-ġā-k] *(damga:k) {eT} is.* Boğaz; damak. [DLT] [EUTS] [Gabain]

tamgaklamak, [tamġāk > tamġak-lā-mak] *(tamgakla:mak) {eT} gçl. f. [-r]* Boğaza vurmak. [DLT]

tamgalamak, [tamġā > tamġā-lā-mak] *(tamğa:la:-mak) {eT} gçl. f. [-r]* **1.** Hakanın damgasını (tuğrasını) vurmak; damgalamak; mühürlemek. [DLT] [EUTS] **2.** Damga ve nişan vurmak. [Mühennâ]

tamgalığ, [tam-mak *(yanmak)* > tam-ġa-lıġ] *{eT} sf.* **1.** Damgalı; mühürlü. [ETY] **2.** Hakanın damgası bulunan şey. [DLT]

tamgalık, [tam-ġā-lık] *(tamga:lık) {eT} is.* **1.** Bir kişilik sofra. [DLT] **2.** Hakandan başkasının yememesi için damgalanmış yiyecek. [DLT] **3.** Küçük ibrik. *{ağız} (aynı)* [DLT] [DS]

tamgan, [tam-ġān] *(tamğa:n) {eT} is.* Bir unvan. [EUTS]

tamgırmak, [tam-mak > tam-ġır-mak] *{eT} gçsz. f. [-ur]* Damlaya yazmak. [DLT]

tamgurmak, [tam-mak > tam-ğur-mak] *{eT} gçsz. f. [-ur]* → tamğırmak. [DLT]

tamğa, [tam-mak > tam-ğā > tamğa] *{ağız} is.* Benek. [DS]

tamıdmak, [tam-mak > tam-ıḏ-mak / tam-ız-mak] *{eT} gçl. f. [-ur]* Alevlendirmek.

tamılamak, [tamı-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Anlamak; sezmek. [DS]

tamındı, [tam-mak > tam-ın-dī] *(tamındı:) {eT} sf.* Damlayan. [DLT] 🗗 **tamındı suv,** *{eT} Damlayan su; su damlası.* [DLT]

tamınmak, [tam-mak > tam-ın-mak] *{eT} dönşl. f. [-ur]* **1.** (Yağ vb. için) damlamak; sızmak. **2.** Kendine (yağ vb.) damlatmak. [DLT]

tamır, [tam-mak > tam-ır / tam-ar] *{eT} is.* **1.** Damar. [DLT] [EUTS] [Gabain] [Mühennâ] **2.** Sinir. [DLT] **3.** *{ağız}* Bitki kökü. [DS]

tamırlığ, [tamır-lıġ] *{eT} sf.* Damarlı. [DLT]

tamışa, [Far. temāşā => tamışa] *{ağız} sf.* **1.** (Kişi için) alçak; aşağılık. **2.** Alay; eğlenme. **3.** Eğlendiren, çok konuşan; geveze. [DS] 🗗 **tamışa etmek,** *{ağız} Kınamak; ayıplamak.* [DS]|| **tamışa olmak,** *{ağız} Çok utanacak duruma düşmek; ayıplanmak.* [DS]

tamışmak, [tam-mak > tam-ış-mak] *{eT} dönşl. f. [-ur]* **1.** Damla haline gelmek; damlalaşmak; sızmak. [DLT] **2.** *gçl. f.* Damlatmak. [EUTS] [Gabain]

tamıtmak[1], [tam-mak > tam-ıt-mak] *{eT} gçl. f. [-ur]* Damlatmak. [DLT]

tamıtmak[2], [tam-mak > tam-ıḏ-mak / tamız-mak] *{eT} gçl. f. [-ur]* → tamıdmak. [EUTS]

tamızım, [tam-mak > tam-ız-mak > tam-ız-ım] *{eT} is.* **1.** Damlama. **2.** Damla. [EUTS]

tamızlık, [tamız-lık طمزلق] *{OsT} is.* Yoğurt vb. mayası.

tamızmak, [tam-mak > tam-ız-mak] *{eT} gçl. f. [-ır]* Damlatmak. [DLT] [EUTS]

tami[1], **-i'ı** [Ar. ṭamaʿ > ṭāmiʿ / ṭāmiʿa طامعه / طامع] *(ta:mi) {OsT} sf.* Tamah eden; tamahkâr.

tami[2], [? tami] *{ağız} is.* Fındık kümesi. [DS]

ta'mid, [Ar. taʿmīd تعميد] *(ta-mi:d) {OsT} is.* Vaftiz etme.

ta'mik, -kı [Ar. ʿumḳ > taʿmīḳ تعميق] *(ta-mi:k, k kalın söylenir) {OsT} is.* **1.** Derin olarak kazma; derinlemesine kazma; derinleştirme. **2.** *mecaz.* Bir konuyu etraflıca ve derinlemesine inceleme. 🗗 **tamik etmek,** *Uzun uzun araştırmak; derinleştirmek.*

tamik, -ği [? tamik] *{ağız} is.* Kağnı arabalarının tahtaları. [DS]

ta'mikat, [Ar. taʿmīḳ > taʿmīḳāt تعميقات] *(ta-mi:ka:t) {OsT} is.* **1.** Derinleştirmeler. **2.** Araştırmalar; incelemeler.

ta'mim, [Ar. ʿumūm > taʿmīm تعميم] *(tami:m) {OsT} is.* **1.** Genelleme; genelleştirme; yayma. **2.** Bir yönetim makamının hizmete ilişkin görüş ve emirlerini alt makamlara, memurlara bildiren ve içinde çok sayıda talimatın yer aldığı yazı; genelge; sirküler. **3.** *man.* Genelleme. 🗗 **tamim etmek,** *Genellemek; genelleştirmek.*

ta'mimat, [Ar. taʿmīm > taʿmīmāt تعميمات] *(tami:-ma:t) {OsT} is.* Genelgeler; tamimler.

ta'mimen, [Ar. taʿmīm > taʿmīmen تعميماً] *(tami:'-men) {OsT} zf.* **1.** Genelleştirerek. **2.** Genelge yoluyla.

ta'mir, [Ar. ʿumrān > taʿmīr تعمير] *(ta-mi:r) {OsT} is.* → tamir.

tamir, [Ar. ʿumrān > taʿmīr تعمير] *(ta:mi:r) is.* **1.** Onarma; onarım. **2.** *mecaz.* Yapılan bir hatayı düzeltmeye çalışma. 🗗 (Bağdat'ı) **tamir etmek,** *şaka. Karnını doyurmak.*|| **tamir etmek,** *1. Bir şeyde var olan aksaklığı, kusuru veya eksikliği gidermek için çeşitli teknikleri uygulamak; onarmak. 2. Uğranılan bir felaketin verdiği zararları gidermeye çalışmak. 3. Yapılan bir yanlışlığı veya densizliği affettirmek için düzeltmeye çalışmak; düzeltmek.*|| **tamire vermek,** *Onarılması için tamirciye ver-*

mek.|| **tamir görmek,** *Onarımdan geçmek; onarılmak.*|| **tamir takımı,** *1. Onarım işlerinde kullanılan araç ve gereçlerin tümü. 2. Oto tamirciliğinde karbüratör, fren vb. donanımları tamir etmekte kullanılan parçaların tümüne verilen ad.*

ta'mirat, [Ar. taᶜmīr > taᶜmīrāt تعميرات] *(ta-mi:ra:t) {OsT} is.* → tamirat.

tamirat, [Ar. taᶜmīr > taᶜmīrāt تعميرات] *(ta:mi:ra:t) {OsT} is.* **1.** Tamirler; onarımlar. **2.** Onarım işleri. **3.** Onarım.

tamirci, [tamir-ci] *(ta:mi:rci) is.* **1.** Mesleği, bozulan bir aracı düzeltip çalışır duruma getirmek olan kimse. **2.** Tamir işlerinin yapıldığı yer; tamirhane.

tamircilik, -ği [tamir-ci-lik] *(ta:mi:rcilik) is.* **1.** Onarım işleri. **2.** Tamircinin işi ve mesleği.

ta'mirhane, [Ar. taᶜmīr + Far. -ḫāne تعميرخانه] *(ta-mi:rha:ne) {OsT} is.* → tamirhane.

tamirhane, [Ar. taᶜmīr + Far. -ḫāne تعميرخانه] *(ta:-mi:rha:ne) {OsT} is.* Teknik araçların onarıldığı yer; tamirci dükkânı.

ta'miye, [Ar. ᶜamā > taᶜmiye تعميه] *{OsT} is.* **1.** Körleştirme; körletme. **2.** Üstü kapalı biçimde anlatma. **3.** *ed.* Ebcet hesabı ile tarih düşürmede istenen tarihi elde etmek için bir dizenin belirttiği sayıdan belirli sayıyı çıkarma ya da ekleme.

tamka, [tam-mak *(yanmak)* > tam-ġā / tam-ḳā] *(tamka:) {eT} is.* → tamğa. [ETY] [Gabain]

tamkalamak, [tam-mak *(yanmak)* > tam-ḳā-lā-mak] *(tamka:la:mak) {eT} gçl. f. [-r]* → tamğalamak. [ETY]

tamkalığ, [tam-mak *(yanmak)* > tam-ḳā-lıġ] *(tamka:lığ) sf.* → tamğalığ. [ETY]

tamkarmak, [Ar. ṭamaᶜ +Far. kār ? / ṭamaᶜ > tam(a)-kar-mak] *{ağız} gçsz. f. [-ır]* Özenmek. [DS]

tamlam, [tam-mak > tam-la-m طملم] *{eAT} {OsT} is.* Damla. ⊡ **tamlam tamlam,** *{eAT} Damla damla.*

tamlama, [tam-la-ma] *is.* **1.** Tamlamak eylemi. **2.** *dbl.* Bir adın anlamını başka bir ad, zamir ya da sıfat ile açıklanacak biçimde meydana getirilmiş söz öbeği; takım; terkip. ⊡ **tamlama grubu,** *dbl. Bir tamlayan ve tamlanandan kurulu grup.*

tamlamak[1], [tam-la-mak] *gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Tam hâle getirmek; eksiğini gidermek.

tamlamak[2], [tam-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r]* Evlenmelere veya yolsuz birleşmelere aracılık etmek. [DS]

tamlanan, [tam-la-n-an] *sf.* **1.** Tam hâle getirilen; belirtilen; nitelenen. **2.** *is. dbl.* Tamlamalarda anlamı tamamlanan, belirtilen öge. ⊡ **tamlanan eki,** *Belirtili ve belirtisiz isim tamlamalarında tamlanan ögenin almış olduğu ek.*

tamlanma, [tam-la-n-ma] *is.* Tamlanmak eylemi.

tamlanmak, [tam-la-n-mak] *edil. f. [-ır]* **1.** Tam hâle getirilmek. **2.** *dönşl. f.* Tam hâle gelmek.

tamlanmış, [tam-la-n-mış] *sf.* Tam hâle getirilmiş olan.

tamlatmak, [tam *(tırkaz)* > tam-la-t-mak] *{eT} gçl. f. [-ur]* (Kapı vb. için) tırkazlatmak. [DLT]

tamlayan, [tam-la-y-an] *sf.* **1.** Tamlama işini yapan. **2.** *is. dbl.* Özgül nitelikli çeşitli bilgilerle donattığı adı söyleme katmak için adın önünde yer alan dilbilgisel biçimbirimler sınıfından öge; belirten; niteleyen. ⊡ **tamlayan durumu,** *dbl. Ad durumundaki kelimelerin taşıdığı kavramın başka bir kavrama bağlanması durumu; -in hâli; genitif.*|| **tamlayan eki,** *dbl. İsim tamlamalarında, iki unsuru birbirine bağlayan ek; -in; -n, -in.*

tamlı, [Yun. lamli => namlu / tamlı] *{ağız} is.* Çakının demir bölümü. [DS]

tamlığ[1], [tām *(duvar)* > tam-lıġ] *{eT} sf.* **1.** Damlı. **2.** Duvarlı. [EUTS]

tamlığ[2], [tam-lıġ] *{eT} sf.* Verimli; bereketli. [EUTS]

tamlık, -ğı [tam-lık] *is.* **1.** Tam olma durumu. **2.** Tam olma özelliği. **3.** *mant.* Her formülü karar verilebilir olan çelişkisiz bir tümdengelimsel kuramın özelliği.

tamli, [? tamli] *{ağız} is.* Fındık ağacı. [DS]

tamma, -a'ı [Ar. ṭamaᶜ > tammāᶜ طماع] *(tamma:) {OsT} sf.* Son derece tamahkâr.

tammak[1], [tam-mak] *{eT} gçsz. f. [-ar]* Yanmak; tutuşmak. [EUTS] [ETY]

tammak[2], [tam-mak طاممق] *{eT} {eAT} {OsT} {ağız} gçsz. f. [-ar]* Damlamak. [DLT] [KB] [Mühennâ] [DS] ⊡ **tama tama,** *{eT} Damlaya damlaya.* [DLT]

tammak[3], [tam-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r]* **1.** Kuşkulanmak. **2.** İçine doğmak; bilmek. [DS]

tammat[1], [Ar. tāmmāt تامات] *(ta:mma:t) {OsT} is.* Yersiz, anlamsız sözler; saçma sözler.

tammat[2], [Ar. ṭammāt طامات] *(tamma:t) {OsT} is.* Kıyamet.

tamme[1], [Ar. tāmm > tāmme تامه] *(ta:mme) {OsT} sf.* **1.** Bütün; eksiksiz; tam. **2.** Mükemmel; olgun. **3.** Kesin bir zamanı bildirir. ⊡ **tammü'l-a'zā,** *{OsT} Bütün organları tamam olan.*

tamme[2], [Ar. ṭāmme طامه] *(ta:mme) {OsT} is.* **1.** Büyük felaket. **2.** Kıyamet. ⊡ **tammetü'l-kübrā,** *{OsT} Kıyamet günü.*

tammet, [Ar. tāmme > tāmmet تامه] *(ta:mmet) {OsT} is.* Bütün; eksiksiz.

tamper, [İng. tamper] *is. fiz.* Nükleer bir patlayıcının içindeki parçalanabilir maddeyi çevreleyen ağır metal kılıf.

tamperaman, [Fr. tempérament] *is.* Yaradılış; mizaç.

tanb, [tamb / tanb / tımb / timb / tömb / tümb *(yans.)*] *is.* Vurarak çalmayı anlatan kök. [Zülfikar] *tanb-ur-du*

tanbalığı, [ton+balı(ğ)-ı] *{ağız} is.* İriyarı çocuk. [DS]

tanbili, [? tanbili] *{ağız} is.* Köpek yavrusu. [DS]

tanbur, [Ar. ṭanbūr / ṭanbūre طنبوره / طنبور] *(tanbu:r) {OsT} is.* → tambur[1].

tanburani, [Ar. ṭanbūr > ṭanbūrānī طنبورانى] *(tanbu:-ra:ni:) {OsT} is.* → tanburi.

tanburdu, [tanb *(yans.)* > tanb-ur-du] *{eAT} is.* Damburtu; dımbırtı; tıngırtı.

tanburi, [Ar. ṭanbūr > ṭanbūrī طنبورى] *(tanbu:ri:) {OsT} is.* → tamburi.

tanburzen, [Ar. ṭanbūr + Far. zen طنبورزن] *(tanbu:r-zen) {OsT} is.* Tambur çalan; tamburi.

tanca, [tañ-ca] *{eAT} sf.* Şaşılacak.

tancı, [? tancı] *{ağız} is.* Av köpeği; tazı. [DS]

tancıra, [Far. tenkire => tancıra طنجره] *{eAT} {OsT} is.* Tencere; kazan.

tançamak, [tınçī-mak / tanç-ġā-mak / tançā-mak] *(tança:mak) {eT} gçsz. f. [-r]* → tançımak. [DLT]

tançgalamak, [*tanç-mak > tanç-ġa-lā-mak] *(tanç-gala:mak) {eT} gçl. f. [-r]* → tançkılamak.

tançgamak, [*tanç-mak > tanç-ġā-mak / tınç-ī-mak] *(tançga:mak) {eT} gçl. f. [-r]* → tınçımak.

tançımak, [tınçī-mak / tanç-ġā-mak / tançā-mak] *(tançı:mak) {eT} gçsz. f. [-r]* Bozulmak; çürümek. [DLT]

tançışmak, [tanç-ış-mak] *{eT} dönşl. f.* Bozulup kokuşmak. [DLT]

tançkalmak, [tanç-ġa-la-mak / tanç-ka-l-mak] *{eT} dönşl. f. [-ur]* (Et için) bozulup kokmak. [Nevâyî]

tançkamak, [tanç-ġā-mak] *(tançka:mak) {eT} gçsz. f [-r]* (Et için) kokmak; bozulmak. [Nevâyî]

tançkılamak, [tanç-ġa-lā-mak] *(tançkıla:mak) {eT} gçl. f. [-r]* Didiklemek; parça parça etmek; kesmek; parçalamak. [EUTS] [Gabain]

tançu, [*tanç-mak > tanç-ū] *(tançu:) {eT} is.* **1.** Parça. [Gabain] **2.** Lokma; tıkım. [DLT] [Mühennâ] **3.** Dilim dilim; parça parça. [EUTS]

tançulamak, [tançū-lā-mak] *(tançu:la:mak) {eT} gçl. f. [-r]* **1.** (Lokma için) ağızda çiğnemek. [DLT] [KB] **2.** Dilimlemek; parçalamak. [EUTS]

tandava, [Sansk. tandava] *is.* Şiva'nın evreni yaratıp yok etmesini sembolleştiren kozmik dans.

tandem, [Lat. tandem *(nihayet, uzunlamasına)* > İng. tandem] *is.* **1.** Arka arkaya oturmuş iki kişinin birlikte süreceği biçimde tasarlanmış bisiklet. **2.** *fiz.* Bir tür tanecik hızlandırıcısı. **3.** *sf.* Eş eksenli. ⧉ **tandem silindir,** *Birbirine eş iki silindirik merdanesi bulunan sıkıştırıcı.*

tander, [İng. tender] *is.* → tender.

tandır[1], [Far. tenūr / Ar. tennūr *(fırın)*] *is.* **1.** Yere bir çukur kazılarak yapılmış fırın. **2.** El ayak ısıtmakta kullanılan üstü kapalı mangal. **3.** Kimi yörelerde, kışın altına mangal konulmuş masanın üzerine örtülen yorganın altına girilecek biçimde yapılmış ısıtma düzeni. **4.** Ayakları sıcak tutmak için yapılmış, içine ayak sokulan, içi kürklü bir tür torba. **5.** *{ağız}* Soba. [DS] **6.** *{ağız}* Küçük fırın. [DS] **7.** *{ağız}* Fırın ekmeği. [DS] ⧉ **tandır alevi,** *Tandırda yanan meşe odununu çıkardığı yakıcı ve güçlü alev.*|| **tandıra sallanmak,** *{ağız} (Ev halkı için) sönmekte olan tandırın içine bacakları uzatarak halka biçiminde sıralanıp oturmak.* [DS]|| **tandır ateşi,** *Tandırda meşe odunu yakılmasından oluşan etkili ateş.*|| **tandır baş,** *Orta ve Doğu Anadolu'da yaygın bir kadın başı bağlama şekli.*|| **tandır başı,** *{ağız} Mutfak.* [DS]|| **tandır böreği,** *Tandırda pişirilen börek.*|| **tandır çöreği,** *Tandırda pişirilen çörek.*|| **tandır çulu,** *{ağız} İçindeki yemeğin sıcak kalması için tandırın üstüne örtülen çul.* [DS]|| **tandırdan çekip külleden çıkarmak,** *{ağız} İşkence etmek.*|| **tandır dineği,** *{ağız} Tandır ateşini karıştırmaya yarayan ağaç.* [DS]|| **tandır duvağı,** *{ağız} Tandır kapağı.* [DS]|| **tandır ekmeği,** *Tandırın kenarına yapıştırılarak pişirilen bir tür pide.*|| **tandır eşiği,** *{ağız} Tandır kapağı.* [DS]|| **tandır evi,** *{ağız} 1. Mutfak. 2. Ekmek yapılan yer.* [DS]|| **tandır kebabı,** *Tandıra sarkıtılmak suretiyle pişirilen kebap.*|| **tandır kebesi,** *Tandırın etrafında oturanların dizlerini örttükleri kalın yün örtü.*|| **tandır minderi,** *{ağız} Tandırın sıcaklığını koruması için üstüne örtülen yün örtü.* [DS]|| **tandır örtmesi,** *{ağız} Mutfak.* [DS]|| **tandır pahlası,** *{ağız} Tandırda gömülerek pişirilen bir tür kuru fasulye yemeği.* [DS]|| **tandır tavası,** *{ağız} Ateş küreği.* [DS]

tandır[2], [? tandır] *{ağız} is.* Su çevrimi; burgaç. [DS]

tandır[3], [? tandır] *{ağız} is.* Mermer. [DS]

tandırlama, [tandırnāme => tandırlama] *{ağız} is.* **1.** Masal. **2.** Boş inanç. **3.** Asılsız söz; dedikodu. [DS]

tandırlık[1], -ğı [tandır-lık] *{ağız} is.* **1.** Mutfak. **2.** Tandır yakarken, ekmek yaparken giyilen önlük. [DS]

tandırlık[2], -ğı [tandır-lık] *{ağız} is.* Irmakların çevrintili yeri. [DS]

tandırname, [Ar. tennūr + Far. -nāme] *(tandırna:-me) is.* **1.** Tandır başında okunan ya da söylenen masal. **2.** Gerçekle ilgisi olmayan, batıl fikir ve inanışların yer aldığı varsayılan kitap.

tandur[1], [Ar. tennūr => tandur] *{ağız} is.* Odunun yakılarak kömür yapıldığı fırın. [DS]

tandur[2], [tan+dur] *{ağız} is.* Bebek yürüteci. [DS]

ta'ne, [Ar. ṭa'n > ṭa'ne طعنه] *{OsT} is.* Sövme; yerme; çekiştirme. ⧉ **ta'ne-zen,** *{OsT} Yeren; çekiştiren; söven.*

tane, [Far. dāne دانه] *(ta:ne) is.* **1.** Tek başına bir varlık olarak ele alınıp birim sayılan nesnelerden her biri; sayı birimi olarak kullanılan nesnelerin bir teki; adet. **2.** Mısır, buğday gibi tahıllarla fasulye, bezelye, mercimek vb. baklagillerin meyvesi veya tohumu. **3.** Kimi meyvelerin kendilerine özgü çekirdekleri bulunan küçük birimlerinden her biri. **4.** Tek başına ele alınan yuvarlak küçük cisim. **5.** Kuş yemi. **6.** Tabanca ya da tüfek kurşunu; mermi. **7.** *as.* Top mermisinin, barut hakkı ile kovan dışında kalan çelik dökümlü ve içi paralama hakkıyla doldurulmuş bölümü; dane. **8.** *kim.* Asıltıların içinde bulunan dağınık parçacıklara verilen ad. **9.** Birkaç mm. boyutundaki cevher parçası; 6-10 mm. boyutundaki kömür parçası. **10.** *sf.* Çekilmemiş, öğütülmemiş hâlde bulunan. ☞ **tane bağlamak,** *Tohumları tane durumuna gelmek.*|| **tane boyu,** *Çökellerde tabandan yukarıya doğru iri taneli parçacıklardan daha küçük parçacıklı ögelerin düzenli bir şekilde oturması olayı.*|| **taneler arası,** *yer b. (Dolgu maddesi için) bir kayacın boşluklarında bulunan.*|| **taneler içi,** *Metal tanelerin içine işleyen ya da içinden geçen.*|| **tane ölçümü,** *Bir karışımı oluşturan tanelerin boyutunun ölçüm işi.*|| **tane tane,** *tek tek; birer birer.*|| **tane tane söylemek,** *Dinleyenlerin anlayabileceği biçimde, seslerin hakkını vererek, yavaş yavaş konuşmak.*

tanecik, -ği [tane-cik] *is.* **1.** Küçük tane. **2.** *biy.* Kendiliğinden üreyen gen veya parçacık; kendi sentezini kendi yaparak kendi başına üreyebilen parçacık. **3.** *fiz.* Çok küçük boyutlu maddesel cisim. **4.** *sf.* (Bir sayı sıfatından sonra) çok az.

taneciklenme, [tane-cik-le-n-me] *is.* **1.** Taneciklenme eylemi ve durumu. **2.** Bir fotoğraf görüntüsünün grenli yapısından kaynaklanan tane tane renk öbekleşmesi. **3.** Güneş ışık küresinin sakin bölgelerinde taneciklerin ağ oluşturmuş gibi görünmesi.

taneciklenmek, [tane-cik-le-n-mek] *dönşl. f. [-ir]* Tanecikli duruma gelmek.

tanecikli, [tane-cik-li] *sf.* **1.** Tanecikleri bulunan. **2.** Taneciklerden oluşmuş. **3.** Yüzeyi taneciklerle kaplanmış gibi görünen. **4.** (Toprağın yapısı için) kum ve limon parçacıkları yüzünden topaklaşmamış; gevşek.

taneciksiz, [tane-cik-siz] *sf.* Tanecikleri bulunmayan; tanecik içermeyen.

tanecil, [tane-cil] *sf.* (Kuş vb. hayvan için) tanelerle beslenen.

taneleme, [tane-le-me] *is.* **1.** Tanelemek eylemi. **2.** Tanelere ayırma işlemi.

tanelemek, [tane-le-mek] *gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* **1.** Taneli bir şeyin tanelerini ayırmak. **2.** Kara barut parçalarını tanelere ayırmak. **3.** *kim.* Tane durumuna dönüştürmek. **4.** Arıtma cürufu içinde kalan metali öğütme ya da ayıklama yolu ile ayırmak. **5.** *{ağız}* Mısırı koçanından ayırmak. [DS] **6.** *{ağız}* Mısır ekmek. [DS]

tanelenme, [tane-le-n-me] *is.* Tanelenmek eylemi.

tanelenmek, [tane-le-n-mek] *edil. f. [-ir]* **1.** Tanelerine ayrılmak. **2.** Koçan veya başağından, badıcından taneleri çıkarılmak. **3.** *dönşl. f.* Tane bağlamak; taneli hâle gelmek. **4.** (Üzüm salkımı gibi bütün durması gereken şeyler için) tanelere ayrılmak; taneleri dökülmek.

taneleyici, [tane-le-y-ici] *is.* **1.** Başak, koçan ya da badıç içinde bulunan tohumları çıkarmakta kullanılan aygıt; taneleme makinesi. **2.** *kim.* Su ile nemlendirilmiş bir tozu taneler haline getirmeye yarayan alet.

taneli, [tane-li] *sf.* **1.** Taneleri olan. **2.** Tanelerden oluşan. **3.** (Belirtilen nitelikte) tanelere sahip olan; tanelerinin biçimi öyle olan. **4.** (Toprak için) buğday tanesi boyutunda birbirine yapışık topaklardan oluşan. **5.** *jeol.* (Kayaç vb. için) küçük tanelerden oluşan.

tanelilik, -ği [tane-li-lik] *is.* Taneli olma durumu; taneli bir cismin niteliği.

tanen, [Fr. tanin / tannin] *is.* Pek çok bitkinin kabuk, yaprak, gövde ve meyvelerinin değişik bölümlerinde bulunan, deriyi köseleye dönüştürmekte kullanılan, tıpta kan dindirici, peklik verici olarak kullanılan amorf madde.

tanenleme, [tanen-le-me] *is.* **1.** Tanenlemek eylemi. **2.** Şaraba tanen karıştırma işlemi.

tanenlemek, [tanen-le-mek] *gçl. f. [-er]* **1.** Tanen ile işleme tabi tutmak. **2.** Tanen karıştırmak; tanenli hâle getirmek.

tanenli, [tanen-li] *sf.* **1.** Tanen bulunan. **2.** Tanen konulmuş veya karıştırılmış olan. **3.** *bot.* (Bitki için) kendisinden tanen çıkarılan.

tang[1], [tan / tang / tañ / tank / teng / tın / tıng / tin / ting / tink / tong / töng *(yans.)*] *is.* **1.** Çarpmayı, vurmayı; düşmeyi, yuvarlanmayı; çalgı çalmayı; silahla ateş etmeyi; buna benzer biçimde konuşmayı, söylenmeyi, mırıldanmayı anlatan kök. [Zülfikar] *tañ tuñ, tang-ı-dık, tang-ır-da-mak, tang-ır tang-ır, tang-ır tungur.* **2.** *{eT}* Çarpma ve düşme sesi. ☞ **tañ tañ etmek,** *{ağız} Gereksiz yere yüksek sesle konuşmak.* [DS]|| **tañ tuña gitmek,** *{ağız} Suçsuz yere cezalandırılmak; boşuna zarar görmek.* [DS]|| **tañ tuñ etmek,** *{eT} Tan tun diye ses çıkarmak.* [DLT]

tang[2], [tañ / tāñ طاك / طاڭ] *(ta:ñ) {eT} {eAT} {OsT} is.* **1.** Tan; şafak; sabah; gün ağarması; sabah vakti; fecir. [DLT] [EUTS] [ETY] [Gabain] [İKPÖy.] [KB] [Mühennâ] **2.** Sabah. [Gabain] ☞ **taña kalmak,** *{eAT} Sabaha kalmak.*|| **tañ atmak,** *{eT} {eAT} {OsT} Tan yeri ağarmak; şafak sökmek.* [DLT]|| **tañ horusu,** *{eAT} Şafak vakti öten horoz.*|| **tañ kayınmak,** *{OsT} Şafak sökmek.*|| **tañ vaktı,** *{eAT} Şafak vakti.*||

tañ vaktına girmek, *{eAT} Şafak vaktine erişme; sabahlama.*|| **tañ yarıduğu vakt,** *{eAT} Şafak sökme vakti.*|| **tañ yeli,** *{eAT} {OsT} Sabah yeli; tan yerli.*|| **tañ yeri,** *{eAT} {OsT} Şafağın söktüğü yer; tan yeri.*

tang³, [tañ / tāñ تاك / تاڭ] *(ta:ñ) {eT} is.* **1.** Şaşacak, şaşılacak nesne; acayip şey; acayip; tuhaf. [DLT] [KB] **2.** Şaşma; şaşkınlık; taaccüp; hayret. [EUTS] **3.** Olağanüstü. [İKPÖy.] ⊡ **taña batmak,** *{eAT} Hayretler içinde kalmak; şaşadüşmek.*|| **taña gelmek,** *{OsT} Hayrette kalmak.*|| **taña kalmak,** *{eAT}* → tangakalmak.|| **tañ değül,** *{eAT} Şaşılası değil; şaşılmaz.*|| **tañ görmek,** *{eAT} Acayip görmek; yadırgamak; garip bulmak.*|| **tañı yoḫ** *{eAT}* → tañı yok.|| **tañı yok,** *{eAT} İhtiyacı yok.* [TS]

tang⁴, [Argu. tañ] *(tañ) {eT} is.* Elek. [DLT]

tang⁵, [tañ / ṭéñ] *(tañ) {eT} is.* Eski zamanlardan kalmış yapı; harabe. [DLT]

tang⁶, [Far. teng => tañ] *(tañ) {eT} is.* Bir ölçü; yük; denk. [EUTS]

tang⁷, [tañ] *(tañ) {eT} sf.* Tatlı; leziz; hoş; nefis. [EUTS] ⊡ **tañ tañsuk,** *{eT} Tatlı; nefis; leziz.* [EUTS]

tang⁸, [Çin. t'ang] *(tañ) {eT} is.* **1.** Hol; büyük salon. [EUTS] [Gabain] **2.** Hangar. [Gabain]

tanga¹, [İng. tanga] *is.* Bir tür mayo.

tanga², [Fr. tango => tanga] *{ağız} is.* Topuklu kadın ayakkabısı. [DS]

tangağ, [tañ-aġ / tañ-ak / tañ-ık] *(tañağ) {eT} is.* Korku; sıkıntı; endişe; zor. [EUTS]

tangakalmak, [tañ-a+kal-mak] *(tañakalmak) {eAT} gçsz. b. f. [-ur]* Şaşakalmak; şaşkınlıktan donakalmak.

tangal, [tang-a-l ?] *{ağız} sf.* **1.** (Cisim için) oval. **2.** (Kişi için) büyük başlı. [DS]

tangala, [tan+kale] *{ağız} is.* Sincap. [DS]

tangalhaş, [tang *(yans.)* > tang-al+baş ?] *{ağız} is.* Baş aşağı; tepe taklak. ⊡ **tangalhaş dönmek,** *{ağız} Takla atmak.* [DS]

tangan, [tang-ān [*Clauson'un okuyuşu)*] / yanğan [*DLT'te böyle*]] *(tanga:n) {eT} is.* Yalnız başı beyaz olan alaca karga. [DLT]

tangara, [tañar-ā] *(tañara:) {eT} is.* Put; fetiş.

tangayaz, [tang+ayaz] *{ağız} is.* **1.** Bulutsuz ve soğuk hava. **2.** Yağmurdan sonra açan hava. [DS]

tangayrık, -ğı [tang+ay(ı)r-ık] *{ağız} sf.* **1.** Ağzını açıp gözlerini yukarı doğru dikerek bakan; salak. **2.** Sonuna kadar açık. [DS]

tangelo, [İng. **tangerin** *(Tanca mandalinası)* + **pomelo** *(greyfurt)*] *is. bot.* **1.** Greyfurt *(Citrus reticulata)* ile mandalinanın *(Citrus paradisı)* melezlenmesinden elde edilen turunçgil ağacı. **2.** Bu ağacın meyvesi.

tangı, [tañī] *(tañı:) {eT} is.* Tao mezhebinde olan kimse. [EUTS]

tangıç, -cı [tan+kıç] *{ağız} sf.* (Hayvan için) yaşlılık veya zayıflık yüzünden iş göremez durumda olan; işe yaramaz. [DS]

tangıdık, -ğı [tang *(yans.)* > tang-ı-dık] *{ağız} sf.* Geveze; boşboğaz. [DS]

tangığ, [tañ-ıġ / tañ-ak] *(tañığ) is.* **1.** Sıkıştırma. [Gabain] **2.** Korku. [Gabain] **3.** Sıkıntı. [EUTS]

tangığlamak, [tañığ > tañığ-lā-mak] *(tañığlamak) {eT} gçl. f. [-r]* Sıkıştırmak; sıkmak.

tangıl, [tañ-mak > tañ-ıl] *(tañıl) {eT} sf.* (Geyik vb. için) ayaklarında çizgileri bulunan.

tangılmak, [tañ-mak > tañ-ıl-mak] *(tañılmak) {eT} edil. f. [-ur]* **1.** Sıkıştırılmak; tazyik edilmek. [EUTS] **2.** İple sarılmak. [DLT] **3.** *dönşl. f.* Şaşmak; şaşırmak. [KB]

tangınmak, [tañ-mak > tañ-m-mak] *(tañınmak) {eT} dönşl. f. [-ır]* **1.** Bir sargı ile sarmak. [DLT] **2.** Bir işi başlı başına yapmak. [DLT]

tangır, [tang *(yans.)* > tang-ır] *is.* Düşme, çarpma, vurma sırasında metal türü nesnelerin çıkardığı gürültülü sesi bildirir. ⊡ **tangır elek,** *{ağız} (Ev için) yoksul.* [DS]|| **tangır tangır,** *Boş nesnelere vurulduğunda çıkan gürültüyü bildirir.*|| **tangır tungur,** *İçi boş metal nesnelerin yuvarlanırken çıkardığı yankılı gürültüyü bildirir.*

tangırdak, -ğı [tang *(yans.)* > tang-ır-da-k] *{ağız} sf.* Söylememesi gereken sırları yüksek sesle anlatan kimse. [DS]

tangırdama, [tang *(yans.)* > tang-ır-da-ma] *is.* Tangırdamak eylemi.

tangırdamak, [tang *(yans.)* > tang-ır-da-mak] *gçsz. f. [-r] [-d(ı)-yor]* (Metaller ve içi boş nesneler için) kuru, yankılı ve gürültülü ses çıkarmak.

tangırdatma, [tang *(yans.)* > tang-ır-da-t-ma] *is.* Tangırdatmak eylemi.

tangırdatmak, [tang *(yans.)* > tang-ır-da-t-mak] *gçsz. f. [-r] [-d(ı)-yor]* (Metaller ve içi boş nesneler için) kuru, yankılı ve gürültülü ses çıkartmak.

tangırkamak, [tañ > tañ-ı-rka-mak] *(tañırkamak) {eT} gçsz. f. [-r]* Hayret etmek. [KB]

tangırtı, [tang *(yans.)* > tang-ır-tı] *is.* Metal bir nesnenin yere düşerken ya da yuvarlanırken çıkarttığı gürültülü, sert ve kuru ses.

tangırtılı, [tang *(yans.)* > tang-ır-tı-lı] *sf.* Tangırtısı olan; tangırtı çıkaran; gürültülü.

tangış, [tañ > tañ-ış] *(tañış) {eT} is.* **1.** Korku. [EUTS] **2.** Istırap. [EUTS] **3.** Sıkıntı; cebir; zor. [EUTS]

tangızmak, [tañ > tañ-ız-mak / teñi-ş-mek] *(tañızmak) {eT} dönşl. f. [-ır]* **1.** Şişmek. [EUTS] [DLT] [Gabain] **2.** Dopdolu olmak. [Gabain]

tangla, [tañ > tañ-lā طاڭلا / طاكلا] *(tañla:) {eT} {eAT} {OsT} is.* **1.** Şafak vakti. [ETY] **2.** *zf.* Şafak vaktinde. [ETY] **3.** Sabah olur olmaz. ⊡ **tañla gelmek,** *{eAT} Sabah erkenden bastırmak; sabahleyin gelmek.*||

tañla gitmek, *{eAT} 1. Sabah hareketi. 2. Sabah esintisi.*|| **tañlaya komak,** *{eAT} Sabaha bırakmak; yarına ertelemek.*

tanglacak, [tañ-la-cak طكلجق / طكله جق / طاكلجق] *(tañlacak) {eAT} {OsT} zf.* Sabah erkenden; şafakla beraber. ⊡ **tañlacak tañlacak,** *{OsT} 1. Sabah sabah. 2. Sabah olur olmaz.*

tanglaçıg, [tañ-lā-çıġ] *(tañla:çığ) {eT} sf.* Hayrete şayan; acayip; harika. [EUTS]

tanglacık, [tañ-la-cık طكله جق] *(tañlacık) {eAT} {OsT} zf.* → tanlacak.

tangladan, [tañ-la-dan طكلدن] *(tañladan) {eAT} {OsT} zf.* Sabahtan.

tangladurmak, [tañ-la-dur-mak طكلدورمق] *(tañladurmak) {eAT} gçl. f. [-ur]* **1.** Şaşırtmak; hayrete düşürmek. **2.** Hoşlandırmak; hoşuna gitmek.

tanglağı, [tāñ-lāġī طكلاغى] *(tañla:ğı:) {OsT} sf.* Yarınki; sabahki.

tanglamak[1], [tañ-lā-mak] *(tañla:mak) {eT} gçsz. f. [-yur]* **1.** (Güneş için) doğmak; ağarmak. [İKPÖy.] **2.** Ortalık ağarmaya başlamak şafak atmak; sabah olmak; tan ağarmak. [ETY] [EUTS] [Gabain] ⊡ **tañlaya komak,** *{eAT} {OsT} Yarına bırakmak; sabaha bırakmak.*

tanglamak[2], [tañ-lā-mak طكلامق] *(tañla:mak) {eT} gçsz. f. [-r]* **1.** Hayret etmek; taaccüp etmek; şaşmak; şaşırmak. acayip bulmak; tanlamak. *{eAT} (aynı)* [DLT] [EUTS] [Gabain] [KB] **2.** Hayran olmak; olağanüstü bulmak. [İKPÖy.] **3.** Sıkılmak; korkmak. [EUTS] **4.** Seçmek; ayırmak. **5.** *{eAT} gçl. f.* Şaşırtmak. ⊡ **tañlayu kalmak,** *{eAT} Şaşakalmak; hayretler içinde kalmak.*

tanglançığ, [tañ-lā-n-çıġ] *(tañlançığ) {eT} sf.* Hayret verici.

tanglandurmak, [tañ-la-n-dur-mak طكلندورمق] *(tañlandurmak) {eAT} gçl. f. [-ur]* Hayrete düşürmek; hoşlandırmak.

tanglarak, [tañ-lā-r-ak طكلارق] *(tañlarak) {eAT} zf.* Şafak söker sökmez.

tanglarmak, [tañ-la-r-mak] *(tañlarmak) {eT} gçsz. f. [-ur]* Şafak sökmek; tan ağarmak. [ETY]

tanglası, [tañ-lā-s-ī طكلاسى] *(tañlası) {OsT} zf.* Sabahı; ertesi gün.

tanglaşık, [tañ-la-ş-ık طكلشق] *(tañlaşık) {OsT} sf.* Şaşılacak; hayrete şayan.

tanglaşmak, [tañ-la-ş-mak طكلاشمق] *(tañlaşmak) {eT} dönşl. f. [-ur]* **1.** Şaşmak; acayip bulmak. [DLT] **2.** *{OsT} işteş. f.* Hep birden hayrette kalmak; birlikte şaşmak.

tanglatturmak, [tañ-la-t-tur-mak طكلتدورمق] *(tañlatturmak) {eAT} gçl. f. [-ur]* **1.** Şaşırtmak; hayrete düşürmek. **2.** Gururlandırmak; kibre sürüklemek.

tanglatmak, [tañ-lā-t-mak طكلادمق] *(tañlatmak) {eT} {eAT} gçl. f. [-ur]* Şaşırtmak; hayrete düşürmek. [DLT]

tangmak[1], [tañ-mak] *(tañmak) {eT} gçl. f. [-ur]* Bir sargı ile sarmak; bir şeyle sarmak. [DLT]

tangmak[2], [tañ-mak طكمق] *(tañmak) gçsz. f. [-ar]* **1.** *{eAT}* Hayrette kalmak; şaşmak. **2.** *{OsT} gçl. f.* Şaşırtmak; hayrette bırakmak.

tangnamak, [tañ-na-mak / tañ-la-mak] *(tañna:mak) {eT} gçl. f. [-yur]* → tanlamak.

tango[1], [tong *(yans.)* > tong-ur-a > tango] *{ağız} is.* Büyük çan. [DS]

tango[2], [İsp. tango / Lat. tango] *(ta'ngo) is.* **1.** Latin Amerika'dan dünyaya yayılan, yavaş ritimli, iki zamanlı dans. **2.** Bu dansın müziği. **3.** *argo.* Son modaya uygun olmakla birlikte züppeliğe kaçan bir şıklıkta giyimli kadın. **4.** *{ağız}* Uzun topuklu kadın ayakkabısı. [DS] **5.** *sf.* Parlak ve koyu portakal rengi.

tangor, [İng. **tang**erin *(Tanca mandalinası)* + **or**ange *(portakal)*] *is. bot.* **1.** Portakal *(Citrus sinensis)* ile mandalina *(Citrus reticulata)*'nın melezlenmesiyle elde edilen turunçgil ağacı. **2.** Bu ağacın meyvesi.

Tangra, [Tengri] *is.* Yakutların en yüce tanrısı.

Tangrı, [tāñrī تاكرى] *(ta:ñrı) {eT} {eAT} is.* **1.** Tanrı; Allah. [Bahşayiş] **2.** İlah; tanrı. ⊡ **Tañrı azābı lāzım eylesün size,** *{eAT} Allah cezanızı versin!*|| **Tañrı buyruğu,** *{OsT} Farz.*|| **Tañrıdan hammam,** *{eAT} {OsT} Kaplıca.*|| **Tañrıdan ılı su,** *{eAT} Kaplıca.*|| **Tañrı deveciği,** *{OsT} Çekirgeye benzer bir böcek; kızlar devesi.*|| **Tañrı evi,** *{eT} {eAT} Kâbe; Beytullah.* [Bahşayiş]|| **Tañrı eylemek,** *{eAT} Tanrı olarak kabul etmek.*|| **Tañrı kuşu,** *{eAT} Tavus kuşu.*|| **Tañrı ta'atı,** *{eAT} Allah'a ibadet etme; kulluk.*|| **Tañrı ta'atın kılıcı,** *{eAT} Allah'a ibadet eden; salih.*|| **Tañrı'dan ayruk tapılan,** *{eAT} Allah'tan başka kendisine tapınılan; put; şeytan vb.*|| **Tañrı'dan korkıcı,** *{eAT} Allah'ın buyruklarından dışarı çıkmaktan çekinen.*|| **Tañrı kuşu,** *{OsT} Tavus kuşu.*|| **Tañrı'ya dönici,** *{eAT} Allah'a yönelen; tövbe eden.*

Tangrılık, [tañrı-lık تنكرلق] *{eAT} is.* Tanrılık; uluhiyet. ⊡ **Tañrılığa lāyık,** *{eAT} Tanrılığa uygun düşen ve hak eden (Esmaü'l-Hüsna'dan)*|| **Tanrılığa yarar,** *{eAT}* → Tanrılığa layık.

tangsak, [tañ-sak طاك سق] *(tañsak) {eAT} sf.* Acayip; şaşılacak.

tangsı, [tañ-sı طاكسى] *(tañsı) {eAT} sf.* Şaşılası; acayip; tuhaf; hayrete şayan.

tangsuk, [Mog. tañsuk طاك سق] *(tañsuk) {eT} {eAT}*

{OsT} *sf.* **1.** Tatlı; nefis; lezzetli. [EUTS] **2.** Acayip; şaşılacak; kıymetli; değerli; nefis (çok güzel). [DLT] [EUTS] [KB] **3.** *is.* Nadide; nefis; zarif; kıymettar; ender; hayrete şayan olma; garip şey; acayip nesne. [Gabain]

tangsukluk, [tañsuk-luk طڭسوق لق] *(tañsukluk) {OsT}* *is.* Acayiplik; gariplik.

tanguk, [tañ-uk] *(tañuk) {eT}* **1.** Çevgen oyununda topu gerilen ipten geçirebilene verilen ipek kumaş. [DLT] **2.** Hakanlara sefer zamanında yemek ve ipek kumaş gibi şeylerden verilen armağan. [KB] **3.** [DLT] Savaşta mızrak ve bayrak uçlarına takılan ipek kumaş. [DLT]

tangurdak, -ğı [tong *(yans.)* > tong-ur-dak] *{ağız}* *is.* Büyük çan. [DS]

tanğal, [tang-al] *{ağız}* *sf.* **1.** Başı ve ağzı büyük. **2.** Sesi kalın. [DS]

tanı, [tan-ı] *is.* **1.** *tıp.* Belirtilerine göre bir hastalığı belirleme işi; teşhis *(1944).* **2.** Bir güçlüğün, sıkıntının, bir durumun ne olduğunu ya da nedenini gözle görülen belirtilerine göre tespit etme; teşhis. ♂ **tanı koymak,** *Teşhis etmek; tanılamak.*

tanıdık, -ğı [tan-ı-dık] *sf.* **1.** (Kişi için) önceden bilinen; görülmüş, konuşulmuş, tanışılmış olan; ahbap; aşina; bildik. **2.** (Nesne için) bilinen tanınan; yabancı gelmeyen. **3.** *is.* Kendisi ile daha önceden karşılaşılmış, tanışılmış olan kimse; bildik; ahbap; aşina. ♂ **tanıdık çıkmak,** *(Kişiler için) daha önceden karşılaşmış, tanışmış olmak; bildik çıkmak; tanınan, bilinen kimse olduğu anlaşılmak.*

tanıgma, [tan-ıg-ma] *{eT}* *is.* **1.** Tanma; inkâr. [EUTS] **2.** *sf.* İnkâr eden. [ARAT]

tanık, -ğı [*eT.* tan-uk طنق] *is.* **1.** Bir olayı gören ve bilen kimse; şahit. *{eT} {eAT} {OsT} (aynı)* [Mühennâ] **2.** *huk.* Mahkemeye görülen dava ile ilgili olarak bildiklerini ve gördüklerini anlatması için çağrılan kimse; şahit. **3.** Resmî bir işlem yapılırken, bir belge imzalanırken gerektiği zaman bu işlemin doğruluğunu belirtmek amacıyla orada hazır bulunan ve bu amaçla imza koyan kişi; şahit. **4.** Bir düellonun koşullarını saptamakla görevli kimse; şahit. **5.** *dbl.* Bir sözcüğün, bir dil biçiminin tarihlenen ilk biçimi, ilk kullanım örneği. **6.** Bir deney düzeneğinde, karşılaştırma yapabilmek için herhangi bir işlem görmeyen bitki, ya da bitkilerin bulunduğu parsel. **7.** *mecaz.* Bir iddianın gerçekliğini doğrulamak amacıyla gösterilen örnek. **8.** *{eAT} {OsT}* İddiayı ispatlamaya yarar belge; delil; bürhan; beyyine; hüccet. **9.** *{ağız}* Heykel; anıt. [DS] **10.** *{ağız}* Hedef; erek. [DS] ♂ **tanık göstermek,** *1. Görülen bir davada iddialarını ispatlayıcı olarak bir tanığın adını vermek; bu tanığın dinlenmesini istemek. 2. Görüşlerini desteklemek amacıyla bir yazıda başka birinin aynı doğrultudaki sözlerini aktarmak.*|| **tanık olmak,** *Bir olayı veya durumu karışmadan yalnızca görmek, duymak ve bilmek; şahit olmak.*|| **tanık tepe,** *Çevresinin aşınmasına rağmen aşınmadan tek başına kalmış olan ve aşınmadan önceki toprak katmanlarının yapısını belgelemeye yarayan tepe; şahit tepe.*|| **tanık tutmak,** *{eAT} Şahit göstermek.*|| **tanık vermek,** *{eAT} İspata yarayacak bir belirti göstermek; delil göstermek.*

tanıklama, [tanık-la-ma] *is.* Tanıklamak eylemi.

tanıklamak, [tanık-la-mak] *gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Bir iddiayı tanıkla desteklemek; tanık göstermek.

tanıklık, -ğı [tanık-lık طانقلق] *is.* **1.** Tanık olma durumu; şahitlik; şahadet. *{eAT} {OsT} (aynı)* **2.** *huk.* Bir davada gördüğünü, duyduğunu, bildiğini anlatmak eylemi; şahitlik. ♂ **tanıklık dilemek,** *{eAT} Şahitlik yapmasını istemek.*|| **tanıklık etmek,** *(Yargı önünde, tarafların dışındaki bir kişi için) görülmekte olan dava konusu ile ilgili olarak bildiklerini anlatmak; şahitlik etmek {OsT} (aynı)*|| **tanıklık vermek,** *1. {eAT} {OsT} Tanıklık etmek; şahadette bulunmak. 2. {eAT} Kanaat getirmek; hükmetmek. 3. {eAT} Kelime-i şahadet getirmek.*

tanıksamak, [tanık-sa-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-s(ı) -yor]* Tanır gibi olmak. [DS]

tanılama, [tanı-la-ma] *is.* **1.** Tanılamak eylemi; teşhis. **2.** Var olan çok sayıda ihtimalden veya sunulan seçenekten istenileni tanıma. **3.** *bsy.* Bir bilgisayar donanımında ya da programında bulunabilecek hataları ortaya çıkarmak amacıyla yapılan kontrol işlemlerinin sonucu.

tanılamak[1], [tam-la-mak] *gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* **1.** (Hastalık için) belirtilerine göre onun hangi hastalık olduğunu belirlemek; teşhis etmek; tanı koymak. **2.** (Arıza için) arızanın ne olduğunu saptamak. **3.** (Güçlük, sıkıntı vb. için) işaretlerini ve görünür belirtilerini yorumlayarak ne olduğunu saptamak; teşhis etmek; tanı koymak.

tanılamak[2], [tan *(yans.)* > tan-ı-la-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Havadan sudan konuşmak. [DS]

tanılgan, [tanı-l-gan] *{ağız}* *sf.* (Kişi için) tanınmış; ünlü. [DS]

tanılma, [tanı-l-ma] *is.* Tanılmak eylemi; tanınmak.

tanılmak, [tanı-l-mak] *edil. f. [-ır]* Tanınmak; bilinmek.

tanım, [tan-ı-m] *is.* **1.** Bir kavramın, bir sözcüğün, bir nesnenin vb. ayırıcı ve ana özelliklerinin belirtilmesi; tarif *(1935).* **2.** *dbl.* Bir sözlükte, madde başı olan sözcükle eş anlamlı olan açıklayıcı cümleden oluşan ve anlamsal çözümleme yapmayı amaçlayan sözce. **3.** *mant.* Bir kavramın kaplamını ve içlemini tam olarak tanıtma amacı güden önerme.

tanıma, [tanı-ma] *is.* **1.** Tanımak eylemi. **2.** *bsy.* Bilgisayarda, kişi, donanım veya örgüte özgü özellikler aracılığı ile bağ kurarak sorunsuz işleyebilme özelliği.

tanımaca, [tanı-maca] *{ağız} is.* Bilmece. [DS]

tanımak, [*eT.* tanū-mak ? / Moğ. tanı-mak > tanımak *(15. yy.)*] *gçl. f. [-ır]* **1.** (Daha önceden görülen kişi için) görünce kim olduğunu hatırlamak. **2.** (Daha önceden görülen nesne için) görünce ne olduğunu hatırlamak. **3.** (Kişi için) özelliklerine bakarak ismini söyleyebilmek; kim olduğunu çıkarmak. **4.** (Kişi, grup ya da hayvan için) onu iyi bilmek; davranışlarını ve duygularını sezebilmek; nasıl yaşadıklarını öğrenmiş olmak. **5.** (Kişi için) kimliğini belirleyebilmek; bilip ayırt edebilmek; teşhis etmek; seçmek; ayırt etmek. **6.** Hakkında doğru ve tam bilgi sahibi olmak.**7.** (Kişi ve nesne için) onun kim ve ne olduğunu iyi bilmek. **8.** Karşılaşmış olmak; tanışmış olmak; ilişki kurmak. **9.** (Olumsuz çekimle) meydana gelen değişiklik yüzünden yabancı gibi gelmek; sonradan farkına varmak. **10.** (Yer için) daha sonra yararlanmak amacıyla gezmek, görmek; durumunu ve özelliklerini öğrenmek. **11.** (Hak, yetki vb. soyut şeyler için) birine ait saymak; ona vermek. **12.** İçermek; kendinde bulundurmak. **13.** (Açlık, yoksulluk vb. durum için) yaşamış olmak; sıkıntısını bilmek; o durumda bulunmuş olmak. **14.** (Allah, Kur'an-ı Kerim vb. kutsal için) inanmak; saymak; bağlı olmak. **15.** (Devlet, kurum yasa vb. için) yasal saymak; geçerli bulmak; uymayı kabul etmek. **16.** (Soyut varlık, manevi değer vb. için) boyun eğmek; uymak; saymak. **17.** (Kişi veya nesne için) kendine ait olduğunu ve hukukî yönden sorumluluğunu kabul etmek; varlığını kabul etmek. **18.** (Kişi için) bir işte onu sorumlu olarak bilmek; sorumluluğun ona ait olduğunu baştan kabul etmek. **19.** Bir kimseye, bir işi bitirmesi, tamamlaması, yapması için belli bir süre vermek; o kadar süreyi kabul etmek. **20.** (Olumsuz çekimle) ayırt et(me)mek; fark gözet(me)mek; kayır(ma)mak. **21.** *{ağız}* Dikkat etmek; gözetmek. [DS] **22.** *{ağız}* Bir kimseyi bir işte denemek; becerisini ölçmek. [DS]

tanımalı, [tanı-ma-lı] *{ağız} sf.* Tanıma ile ilgili. ▫ **tanımalı hekat,** *{ağız} Bilmece.* [DS]

tanımamazlık, -ğı [tanı-ma-maz-lık] *is.* → tanımazlık.

tanımazlık, -ğı [tanı-maz-lık] *is.* Tanımama durumu; bir kimseyi ya da nesneyi tanımama. ▫ **tanımazlıktan gelmek,** *Bir kimseyi tanıdığı hâlde tanımıyormuş gibi davranmak.*

tanımlama, [tanı-m-la-ma] *is.* **1.** Tanımlamak eylemi. **2.** Tanımını yapma. **3.** Avcılıkta, av hayvanını görmeden izinden, dışkılarından vb. belirtilerden yararlanarak cinsi, yaşı, büyüklüğü vb. hakkında tahminde bulunma. **4.** *dbl.* Bir sözcük, deyim, terim vb. sözlüksel birimi tanımlayan işlem.

tanımlamak, [tanı-m-la-mak] *gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* **1.** Bir şeyin temel niteliklerini ve özelliklerini dil aracılığıyla belirtmek; tarif etmek; tanımını yapmak. **2.** Bir şeyi veya bir kavramı başka birine tanıtabilmek; sözcüklerle o şeyin ne olduğunu, neye yaradığını, neden yapıldığını vb. özelliklerini anlatmak; ayırt edici özelliklerini sıralamak. **3.** (Kişi için) kişiliğini, iyi ya da kötü niteliklerini ortaya koymak; o biçimde söylemek. **4.** Ana çizgileri ile belirlemek; sınırlarını belirlemek; ne durumda olduğunu söylemek. **5.** *dbl.* (Sözlüksel birim için) anlamını ya da anlamlarını bir ya da daha çok cümle ile açıklamak. **6.** *mant.* Bir kavramın yapıcı kavram ve simgelerini sıralamaya girişmek.

tanımlanabilirlik, -ği [tanı-m-la-n-a+bil-ir-lik] *is.* **1.** Tanımlanabilme durumu. **2.** *mant.* Tanımı olan bir kuramın niteliği.

tanımlanan, [tanı-m-la-n-an] *sf.* **1.** Tanımı yapılan. **2.** *mant.* Tanımın tanımlamak amacını güttüğü kavram ya da simgeler.

tanımlanma, [tanı-m-la-n-ma] *is.* Tanımlanmak eylemi; tanımı yapılma.

tanımlanmak, [tanı-m-la-n-mak] *edil. f. [-ır]* **1.** Tanımı yapılmak. **2.** Tanımlamak eylemi yapılmak; tanımlamak eylemine konu olmak.

tanımlayan, [tanı-m-la-y-an] *sf.* **1.** Tanımlama eylemini yapan. **2.** Bir tanım ve açıklama oluşturan sözcelerdeki ögelerin her birisi. **3.** *mant.* Tanımlananı, tanımlamak olanağı veren simgelerin birleşimi.

tanımlayıcı, [tanı-m-la-y-ıcı] *sf.* **1.** Tanımlama işini yapan; tanımlamaya yarayan. **2.** *dbl.* Belirleyerek anlamı tanımlayan. ▫ **tanımlayıcı sıfat,** *Bir isme anlamını pekiştirmek için katılan sıfat. işaret, soru, sayı ve belirsizlik sıfatı vb.*|| **tanımlayıcı yargı,** *mant. Konusu ve yüklemi tümel kavramlardan meydana gelmiş yargı.*

tanımlayış, [tanı-m-la-y-ış] *is.* Tanımlamak eylemi veya biçimi.

tanımlı, [tanı-m-lı] *sf.* Tanımı yapılmış olan; tanımlanmış.

tanımlık, -ğı [tanı-m-lık] *is.* **1.** Bir yazı ya da eserde, içeriğini özet olarak belirtmek için baş tarafa konan düşünce veya öz deyiş. **2.** Avcıya, av hayvanını aynı yaştaki başka hayvanlardan ayırma olanağı veren işaret. **3.** *dbl.* Almanca ve Fransızca gibi dillerde addan önce gelen ve o adın cinsini, sayısını ve gramer kategorilerini belirleyen sözcük.

tanımsal, [tanı-m-sal] *sf.* **1.** Tanımla ilgili; tanıma ilişkin; tanıma dayalı. **2.** (Öğe için) bir şeyin tanımını oluşturan.

tanımsız, [tanı-m-sız] *sf.* Tanımı yapılmamış; tanımlanmamış; belirsiz.

tanınış, [tanı-n-ış] *is.* Tanınmak eylemi ve biçimi.

tanınma, [tanı-n-ma] *is.* **1.** Tanınmak eylemi; bilinme. **2.** Devletler arasında temsilci gönderme ve eşit ilişkilerde bulunabilme durumu.

tanınmak, [tanı-n-mak] *edil. f. [-ır]* **1.** Kim olduğu,

ne olduğu belirlenmek. **2.** Kim olduğu, ne olduğu hatırlanmak. **3.** Büyük bir ün kazanmak; ünü yayılmak; meşhur olmak; herkesçe bilinmek. *{ağız} (aynı)* [DS] **4.** Hukuksal açıdan varlığı, gerçekliği kabul görmek; uygunluğu onanmak. **5.** Uyulmak; benimsenmek.

tanınmış, [tanı-n-mış] *sf.* **1.** Herkes tarafından bilinen; tanınan; ünlü; meşhur. **2.** Belirtilen niteliği ile bilinen; şöyle veya böyle tanınan.

tanırmak, [tan-ır-mak] *{ağız} gçsz. f. [-ır]* Şaşırarak bakmak. [DS]

tanısga, [Danzig *(marka)* > daniska] *{ağız} sf.* En iyi. [DS]

tanısızlık, -ğı [tanı-sız-lık] *is. psikol.* Tanınan bilinen varlıkları, görme, işitme vb. duyu organları yardımıyla ayırt edememe durumu; agnozi.

tanıska, [Danzig *(marka)* > daniska] *{ağız} sf.* En iyi. [DS]

tanıslak, [tams-lak طانسلاق] *{eAT} sf.* Dazlak; çıplak.

tanısman, [tanıs-man] *{ağız} is.* Yeni doğan domuz yavrusu. [DS]

tanış, [tanı-ş] *is.* Birbirini önceden tanıyan, bilen kimseler; tanıdık; bildik; ahbap; aşina. *{ağız} (aynı)* [DS] ⊡ **tanış çıkmak,** *Birbirini önceden tanıyor olmak; önceleri tanışmış olmak; tanımak; bilmek. {ağız} (aynı)* [DS]|| **tanış olmak,** *{eAT} Tanımak; tanışmak; tanışıklık kurmak.*

tanışıg, [tanı-ş-ık / tanış-ıg] *{ağız} sf.* → tanışık[1]. [DS]

tanışık[1], -ğı [tanı-ş-ık طانشق] *is.* **1.** Birbirini tanıyan kimselerden her biri; önceden birbiri ile tanışmış olanlardan her biri; ahbap. *{ağız} (aynı)* [DS] **2.** *{eAT}* Tanışıklık; ünsiyet; ülfet.

tanışık[2], [tan-mak *(danışmak)* >tan-ış-ık طانشق] *{eAT} {OsT} is.* **1.** Danışma; istişare. **2.** Danışılan konu; istişare konusu. ⊡ **tanışık etmek,** *{eAT} {OsT} İstişare etmek; danışmak.*|| **tanışık eylemek,** *{eAT} {OsT}* → tanışık etmek.|| **tanışık kılmak,** *{eAT}* → tanışık etmek.

tanışıkcı, [tanı-ş-ık-cı طانشقجی] *{eAT} {OsT} is.* Danışman; müşavir.

tanışıklık, -ğı [tanı-ş-ık-lık] *is.* Tanışık olma durumu; birbirini önceden tanıyor, biliyor olma durumu; tanışmış olma; tamdıklık; ünsiyet. ⊡ **tanışıklık vermek,** *Tanıdığını belli etmek; yakınlık göstermek.*

tanışıksız, [tanış-ık-sız طنشقسز] *{eAT} sf.* Danışmanı olmayan; müşavirsiz.

tanışış, [tanış-ış] *is.* Tanışmak eylemi ve biçimi.

tanışlık, -ğı [tanış-lık] *{ağız} is.* Tanış; tanıdıklık. ⊡ **tanışlık vermek,** *{ağız} Kendini tanıtmak.* [DS]

tanışma, [tanış-ma] *is.* Tanışmak eylemi; ülfet.

tanışmak[1], [tanı-ş-mak] *işteş. f. [-ır]* **1.** (İki ve daha çok kişi için) birbirlerinin kim olduklarım öğrenmek; ülfet etmek. **2.** Birbiri ile eskiden beri ilişki içinde olmak.

tanışmak[2], [tān-mak > tan-ış-mak طانشمق] *işteş. f. [-ur]* **1.** *{eT}* Birbirine karşı borçlarını inkâr etmek. [DLT] **2.** *{eAT} {OsT}* Danışmak; müşavere etmek.

tanışman[1], [Far. dāniṣment > tanış-mak > tan-ış-man طانشمن] *{eAT} {OsT} is.* Danışılan kimse; bilgin; fakih.

tanışman[2], [tanışman] *{ağız} is.* Salatası yapılan bir tür ot. [DS]

tanıştırma, [tanı-ş-tır-ma] *is.* Tanıştırmak eylemi; takdim; prezantasyon.

tanıştırmak, [tanı-ş-tır-mak] *gçl. f. [-ır]* Bir kişinin, karşılaştıkları başka bir kimse veya kişilerle tanışmasını sağlamak; birbirlerini tanımaları için kim olduklarını söylemek; takdim etmek.

tanışuk, [tanış-uk طانشوق] *{eAT} is.* Danışma; istişare. ⊡ **tanışuk kılmak,** *{eAT} Danışmak; istişare etmek.*

tanıt, [tanı-t] *is.* **1.** Bir iddianın doğruluğunu ve gerçekliğini ortaya koymaya yarayan şey; delil; kanıt; ispat. **2.** Tanıtlamaya yarayan belge vb. şey; beyyine; hüccet. **3.** *fel.* Öne sürülen şeyin doğruluğunu göstermede izlenen düşünce süreci.

tanıtı, [tanı-t-ı] *is.* Reklam.

tanıtıcı, [tanı-t-ıcı / tanıt-ı-cı] *sf.* **1.** Tanıtma eylemini gerçekleştiren; tanıtan. **2.** Tanıtma işinde yararlanılan. **3.** *is.* Piyasaya yeni çıkmış bir ürünü tanıtma işini yapan kişi; propagandist. **4.** *bsy.* Programlamada bir değişkeni veya işlevi belirtmeye yarayan simge. **5.** *dbl.* Bir dilin iki ögesini birbirinden ayırmaya yarayan ses yapısı, söz dizimsel ya da anlamsal özelliklerinden her biri; özellik.

tanıtıcılık, -ğı [tanıt-ı-cı-lık] *is.* Reklamcılık.

tanıtılış, [tanı-t-ıl-ış] *is.* Tanıtılmak eylemi ve biçimi.

tanıtılma, [tanı-t-ıl-ma] *is.* Tanıtılmak eylemi.

tanıtılmak, [tanı-t-ıl-mak] *edil. f. [-ır]* **1.** Tanıtmak eylemi yapılmak; tanıtmak eylemine konu olmak. **2.** Bir kimsenin kim olduğu, belli başlı özellikleri vb. topluluğun bilgisine sunulmak. **3.** Bir şeyin ne olduğu, neye yaradığı vb. özellikleri hakkında bilgi verilmek. **4.** Bir kimse, bir gruba tanıtılmak; onlara takdim edilmek.

tanıtım, [tanı-t-ım] *is.* Bir şeyi ilgili kimselere tanıtmak işi; tanıtmak eylemi; tanıtma; reklam.

tanıtış, [tanı-t-ış] *is.* Tanıtmak eylemi ve biçimi.

tanıtlama, [tam-t-la-ma] *is.* **1.** Tanıtlamak eylemi. **2.** Bir iddianın doğruluğunu, yadsınamayacak biçimde ortaya koyma işi; ispatlama; ispat etme; sübut. **3.** *fel.* En basitten en karmaşığa doğru ilerleyerek, daha önce doğru olarak kabul edilen önermelerden çıkarılan önermelerin doğruluğunu ortaya koyan matematiksel akıl yürütme işlemi. **4.** *mant.* Bir kuram içinde, birbirine bağlanan ve sonuncusu, aynı

zamanda sav da denilen, bir teorem oluşturan formüller kümesi.

tanıtlamak, [tanı-t-la-mak] *gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* **1.** Bir savın gerçekliğini yadsınmayacak biçimde kesinlikle göstermek; kanıtlamak; ispatlamak. **2.** Akıl yürütme ya da tanık gösterme yolu ile bir şeyin doğruluğunu ortaya koymak.

tanıtlanabilir, [tanı-t-la-n-a+bil-ir] *sf. mant.* (Formül için) matematik kurama göre bir tanıtlaması olan.

tanıtlanamaz, [tanı-t-la-n-a+maz] *zf. mant.* (Formül için) tanıtlaması olmayan.

tanıtlanamazlık, -ğı [tanı-t-la-n-a+maz-lık] *is. mant.* Tanıtlaması olmayan bir formülün özelliği; tanıtlaması olmama durumu.

tanıtlanış, [tanı-t-la-n-ış] *is.* Tanıtlanmak eylemi ve biçimi.

tanıtlanma, [tanı-t-la-n-ma] *is.* Tanıtlanmak eylemi.

tanıtlanmak, [tanı-t-la-n-mak] *edil. f. [-ır]* **1.** Tanıtlamak işi yapılmak; kendisi hakkında tanıtlamak işi gerçekleştirilmek; tanıtlamak eylemine konu olmak; ispat edilmek. **2.** İnkâr edilemeyecek biçimde belge ve delillerle, tanıklarla ortaya konmak; ispat edilmek.

tanıtlanmış, [tanıt-la-n-mış] *sf.* Sabit; ispatlı.

tanıtlayış, [tanı-t-la-y-ış] *is.* Tanıtlamak eylemi veya biçimi.

tanıtlı, [tanı-t-lı] *sf.* **1.** Tanıtlanmış olan; ispatlı. **2.** Bir tanıta dayanan.

tanıtma, [tanı-t-ma] *is.* Tanıtmak eylemi; tanıtım; takdim. ⧉ **tanıtma filmi,** *Bir film gösterime girmeden önce seyircilere tanıtmak amacıyla filmden parçalar sunan, reklam amaçlı kurgu.*|| **tanıtma kartı,** *Kimlik belgesi.*|| **tanıtma yazısı,** *1. ed. Yeni bir yayını duyurmak amacı güden, kimi zaman eleştirel yönü ağır basan yazı. 2. Bir filmde emeği geçenlerin adlarını ve görevlerini filmin başında ve sonunda bir dizi hâlinde sunan liste.*

tanıtmacı, [tanı-t-ma-cı] *is.* Tanıtma işini yapan kimse; tanıtma görevlisi; takdimci.

tanıtmacılık, -ğı [tanı-t-ma-cı-lık] *is.* Tanıtmacının yaptığı iş; takdimcilik.

tanıtmak, [tanı-t-mak] *gçl. f. [-ır]* **1.** Bir gruba karşı bir kişinin kim olduğunu, ne yaptığını vb. özelliklerini söyleyerek onu tanımalarını sağlamak; takdim etmek. **2.** Bir şeyin ne olduğunu, ne işe yaradığını vb. özelliklerini belirtmek. **3.** Birinin bir başkası ile tanışmasını sağlamak; tanıştırmak; takdim etmek. **4.** Bir kimsenin şöyle veya böyle tanınmasını sağlamak; öyle göstermek. **5.** Kendisinin kim olduğunu söylemek. **6.** Kendisini başka bir biçimde göstermek.

tanıtmalık, -ğı [tanı-t-ma-lık] *is.* Bir ilaç, alet vb.'nden nasıl yararlanılacağını açıklayan yazı; prospektüs; tarife; tarifname.

tanıtman, [tanı-t-man] *is.* Propagandacı.

tanıtsız, [tanı-t-sız] *sf.* **1.** Tanıtlanmamış olan; ispatsız. **2.** Bir tanıta dayanmayan. **3.** *zf.* Tanıtsız olarak.

tanıyış, [tanı-y-ış] *is.* Tanımak eylemi veya biçimi.

tanif, [Ar. ʿunf > taʿnīf تعنيف] *(tani:f) {OsT} is.* **1.** Küsme; darılma. **2.** Şiddetle azarlama.

tanifat, [Ar. taʿnīf > taʿnīfāt تعنيفات] *(tani:fa:t) {OsT} is.* **1.** Şiddetle azarlamalar. **2.** Küsmeler; darılmalar.

tanin, [Ar. ṭanīn طنين] *(tani:n) {OsT} is.* **1.** Tınlama; çınlama. **2.** Çınlayan bir sesin durmayıp bir süre daha sürmesi. ⧉ **tanîn-endāz,** *{OsT} Çınlayan.*|| **tanîn-i̦ nevākıs,** *{OsT} Çan sesi.*|| **tanîn-i zübāb,** *{OsT} Sinek vızıltısı.*

taninî, [Ar. ṭanīn > ṭanīnī طنينى] *(tani:ni:) {OsT} sf.* **1.** Çınlama ile ilgili; çınlamaya ilişkin. **2.** Çınlamaya dayanan.

taningâh, [Ar. ṭanīn + Far. -gāh طنينگاه] *(taningâ:h) {OsT} is.* Çınlama yeri.

taniska, [Danzıg *(marka)* > daniska] *{ağız} sf.* En iyi. [DS]

Taniş, [Sansk. dhanistha] *{eT} is.* Bir yıldız adı. [EUTS]

tanjant, [Lat. tangens *(değen)* > Fr. tangente] *is.* **1.** *mat.* Bir dik üçgende hipotenüsün bitişik dik kenara oranını ifade eden trigonometrik fonksiyon; sembolü; *tan* veya *tg.* **2.** Başka bir yüzeye, çizgiye değen fakat onu kesmeyen çizgi ya da yüzey. **3.** *sf.* Bir şeye yalnız bir noktada değen.

tank[1], [tan / tang / tank / teng / tın / tıng / tin / ting / tink / tong / töng *(yans.)*] *is.* Çarpmayı, vurmayı; düşmeyi, yuvarlanmayı; çalgı çalmayı; silahla ateş etmeyi; buna benzer biçimde konuşmayı, söylenmeyi, mırıldanmayı anlatan kök. [Zülfikar] *tank-ıl-da-mak, tank-ıl-tı*

tank[2], [İng. tank *(sarnıç)*] *is.* **1.** Sıvı maddeleri taşımakta kullanılan metal depo. **2.** *as.* Tümüyle zırhlı, görerek atış yapabilen bir topla donatılmış, tırtıllı, motorlu bir savaş aracı. ⧉ **tank gibi,** *1. Çok sağlam; dayanıklı. 2. Ezip geçme niteliği taşıyan.*

tenkale, [tan+kale] *{ağız} is.* Sincap. [DS]

tankayaz, [tang+ayaz] *{ağız} sf.* (Kapı ve pencere için) ardına kadar açık. [DS]

tankçı, [tank-çı] *is. as.* Tank kullanan ve tankla birlikte savaşan asker.

tanker, [İng. tanker] *is.* **1.** Sıvı maddeleri taşımak için, enine ve boyuna pek çok bölmelerle donatılmış yük gemisi. **2.** Akaryakıt ya da dökme diğer sıvıları taşımak için üretilmiş özel donanımlı kamyon.

tankerci, [tanker-ci] *is.* Tanker işi ile uğraşan.

tankercilik, -ği [tanker-ci-lik] *is.* Tankercinin işi ve mesleği.

tankı, [tankı] *{ağız} sf.* Az; eksik. [DS]

tankile, [tan+kile] *{ağız} is.* Sincap. [DS]

tanko, [Fr. tango => tanko] *{ağız}* *is.* Modaya uygun giyinen. [DS]

tanksavar, [İng. tank+ T. sav-ar] *sf.* **1.** (Silah ve askerî araç için) tanklarla diğer zırhlı araçların tahribinde kullanılan. **2.** *is.* Bu amaçla kullanılan araç ya da silah.

tankuş, [tañ+kuş] *{ağız}* *is.* **1.** Küçük hayvan. **2.** *sf.* Akılsız. [DS] ⊟ **tankuş olmak,** *{ağız} Kafası karışmak; sersemlemek.* [DS]

tanla, [tan-lā] *(tanla:)* *{eT}* *zf.* Sabahleyin; tan vaktinde; erkenden.

tanlacak, [tan-la-ca-k] *{eT}* *zf.* Sabahleyin; şafakla beraber.

tanlacık, [tan-la-cık] *{eT}* *zf.* Sabahleyin; şafakla beraber.

tanlama, [tan-la-ma] *is.* Tanlamak eylemi; şaşma; şaşırma.

tanlamak[1], [tañ *(şaşılacak şey)* > tañ-lā-mak *(inkâr etmek, reddetmek)*] *(tanla:mak)* *gçsz. f.* *[-r] [-l(ı)-yor]* **1.** Şaşmak; şaşırmak; hayret etmek; taaccüp etmek; acayip bulmak; danlamak. *{eT} {ağız} (aynı)* [Mühennâ] [DS] **2.** Hayran olmak; olağanüstü bulmak. **3.** *{eT}* *gçl. f.* Tefrik ve temyiz etmek; ayırmak; seçmek. [Nevâyî] [Mühennâ] **4.** *{ağız}* Kınamak; ayıplamak. [DS] **5.** *{ağız}* Aldatmak. [DS]

tanlamak[2], [tañ-lā-mak] *(tanla:mak)* *[-r]* *gçsz. f.* *[-r]* **1.** Sabah olmak. **2.** Sabahlamak. *{ağız} (aynı)* [DS]

tanlamak[3], [tan *(yans.)* > tan-la-mak] *{ağız}* *gçsz. f.* *[-r] [-l(ı)-yor]* Çok belirgin ses çıkarmak. [DS]

tanlanmak, [tan-la-n-mak] *{ağız}* *dönşl. f.* *[-ır]* Yüreklenmek; cesaret bulmak. [DS]

tanma, [tan-ma] *is.* Tanmak eylemi.

tanmak[1], [tañ-mak] *(tañmak)* *gçl. f.* *[-ar]* Sıkıca sarmak; bağlamak.

tanmak[2], [tān-mak طانمق] *(ta:nmak)* *{eT}* *gçl. f.* *[-ar]* **1.** İnkâr etmek; gizlemek. [ARAT] [DLT] [EUTS] [Gabain] [Üç İtigsizler] **2.** Yolunu şaşırmak. [ARAT] **3.** Kötülemek; fenalaşmak. [EUTS] **4.** *{ağız}* Beğenmek. [DS] **5.** *{ağız}* Şaşırmak. [DS]

tanmak[3], [tan-mak] *{eAT} {OsT}* *gçl. f.* *[-ar]* Danışmak; istişare etmek.

tannan, [Ar. ṭanīn > ṭannān طنان] *(tanna:n)* *{OsT}* *sf.* Çınlayan.

tannane, [Ar. ṭan ān => ṭannāne طنانه] *(tanna:ne)* *{OsT}* *is.* *müz.* Senfoni.

tannat, [Fr. tannate] *is.* *kim.* Tanenden türeyen tüm birleşiklere verilen ad; tannik asidin tuzu.

tannaz, [Ar. ṭanz > ṭannāz طناز] *{OsT}* *sf.* Herkesle alay eden.

tannazane, [Ar. ṭannāz + Far. -āne طنازانه] *(tanna:za:ne)* *{OsT}* *zf.* Alay edercesine; dalga geçercesine.

tanrı, [tengri] *is.* **1.** Çok tanrılı dinlerde, insanlar üzerinde doğaüstü güçlere sahip ve insanüstü varlıkların her biri; ilah. **2.** Bir uluhiyetin temsilcisi. **3.** *mecaz* Dinsel bir saygı gösterilen, tutkuyla bağlanılan ya da üstün görülen kimse. **4.** *mecaz.* Kendisine her şeyin feda edildiği nesne, fikir veya şey. ⊟ **tanrı bilimci,** *din. İlahiyatla uğraşan kimse; ilahiyatçı; teolog.*|| **tanrı bilimi,** *din. İlahiyat; teoloji.*|| **tanrı doğumu,** *Mitolojik tanrıların kökenleri ile ilgili öğreti.*|| **tanrının sırrına vakıf olmak,** *Önemli kişilerden gizli bilgiler öğrenmiş olmak; kimsenin bilmediği olay veya durumlardan haberdar olmak.*

Tanrı, [tengri] *is.* Varlıklar âleminin tek sahibi ve tek yöneticisi, rahmet ve merhamet sahibi, varlığının başlangıcı ve sonu olmayan, kâinatta olup biten her şeyi bilen, duyan ve gören mutlak ilim sahibi, kendisinden başka birine ibadet edilmeyen, kâinatın ve kâinatta kendisi dışında var olan her şeyin tek yüce yaratıcısı. ⊟ **Tanrı aşkına,** *Bir dileği, ricayı güçlendirmek amacıyla kullanılır; Allah aşkına.*|| **Tanrı emri,** *Kesin olarak yerine getirilmesi gereken buyruk.*|| **Tanrı günahlarını affetsin!** *Ölmüş kimseye iyi dilekte bulunmak için söylenen söz.*|| **Tanrı isterse,** *Bir aksilik çıkmadığı takdirde; Allah'ın izni ile.*|| **Tanrı kayrası,** *Tanrı'nın dünya işlerinde beliren iyilik ve bilgeliği.*|| **Tanrı korusun,** *1. Bir şeyden ne kadar uzak olunduğunu belirtmek için kullanılır. 2. Bir şeyden ne kadar korkulduğunu belirtmekte kullanılır.*|| **Tanrı'm!** *Şaşkınlık, kızgınlık belirtir; Allah'ım.*|| **Tanrı merkezcilik,** *Her dünya görüşünün ve tarih yorumunun merkezine Tanrı'yı ve dinsel otoritenin temsilcilerini yerleştirmeye dayanan eğilim ya da tutum.*|| **Tanrı misafiri,** *Çağrılmadan gece yatısına gelen ve kendisi hoş tutulan konuk.*|| **Tanrı'nın günü,** *Her gün; Allah'ın günü.*|| **Tanrı'nın huzuruna çıkmak** Ölmek.|| **Tanrı'nın sevgili kulu,** *Şanslı; talihli kimse; giriştiği her işte başarılı olan.*|| (birinden) **Tanrı razı olsun!** *Hoşnutluk belirtmek için söylenir.*|| **Tanrı sizi korusun,** *Vedalaşırken söylenen iyi dilek sözü.*|| **Tanrı sözü,** *Mutlak olarak doğruluğuna inanılıp benimsenmesi ve uyulması gereken emirler; Kur'an-ı Kerim.*|| **Tanrı vergisi,** *Sonradan elde edilmeyip yaradılıştan var olan nitelik, yetenek ve özellik; Allah vergisi.*|| **Tanrı şahidimdir!** *Bir sözü veya olayı doğrulamak için yemin yerine kullanılan söz.*|| **Tanrı taksiratını affetsin,** *Bir kimsenin yaptığı kötülüklerin Allah katında hoş görülmesini dilemek için kullanılan dua sözü.*|| **Tanrı'ya bırakmak,** *1. Olacaklara razı olmak. 2. Çaresizlik yüzünden bir işin sonunu düşünmemek.*|| **Tanrı'ya emanet,** *Kişilerce gerekli önlem alınmamış olup işin sağlıklı sona ermesi, yolunda gitmesi, bir felakete sebep olmaması ancak Allah'ın dilemesine bağlı sayılan durumlarda söylenir.*|| **Tanrı yardım ederse,** *Bir terslik çıkmazsa.*|| **Tanrı'ya sığınmak,** *Çaresizlik yüzünden Allah'tan*

başka güvenecek, sığınacak kimsesi bulunmamak.|| **Tanrı'ya şükür,** *Rahatlamayı, hoşnutluğu belirten dua sözü.*

tanrıcılık, -ğı [tanrı-cı-lık] *is.* Evrenin yaratıcısı olarak Tanrı'nın varlığını ve doğaüstü vahyi kabul eden görüş; teizm.

tanrıça, [tanrı-ça] *is.* **1.** Çok tanrılı dinlerde ve mitolojide dişi tanrı; ilahe *(1959).* **2.** Paganlık tanrıçaları tarzında bir kişilik verilen soyut varlık. **3.** Çok soylu görünen ve çok güzel kadın.

tanrıdeveciği, -ni, -kleri [tanrı+deve-ci(ğ)-i] *{ağız} is. zool.* Çekirge gibi uzun bacaklı bir böcek. [DS]

tanrıköprüsü, -nü, -rüleri [tanrı+köprü-s-ü] *{ağız} is.* Gökkuşağı. [DS]

tanrıkuşağı, -nı, -kları [tanrı+kuşa(k)-ı] *{ağız} is.* Gökkuşağı. [DS]

tanrılaşma, [tanrı-la-ş-ma] *is.* Tanrılaşmak eylemi.

tanrılaşmak, [tanrı-la-ş-mak] *dönşl. f. [-ır]* **1.** Tanrı durumuna gelmek. **2.** *mecaz.* Tapılacak kadar yücelmek, sayılmak. **3.** Hayranlık uyandırmak; kutsal sayılmak; ilahlaşmak.

tanrılaştırma, [tanrı-la-ş-tır-ma] *is.* Tanrılaştırmak eylemi.

tanrılaştırmak, [tanrı-la-ş-tır-mak] *gçl. f. [-ır]* **1.** Bir kimseyi veya bir şeyi tanrı saymak; tanrı yerine koymak; kutsal saymak; ilahlaştırmak. **2.** *mecaz.* Aşırı derecede övmek; tapınırcasına yüceltmek. **3.** Bir ölümlüyü tanrı olarak saymak; tanrısal nitelikler vermek.

tanrılık, -ğı [tanrı-lık] *is.* Tanrı'ya özgü nitelikler; uluhiyet.

tanrısal, [tanrı-sal] *sf.* **1.** Tanrı'yla ilgili; tanrıya özgü; ilahî. **2.** Tanrılara yakışır. **3.** Tanrı'ya yakışır; mükemmel; ilahî. **4.** Tanrı'dan gelen; Tanrı'nın ilham ettiği. **5.** Tanrı ile kıyaslanabilen. **6.** Tanrılar düzeyine yükseltilen. **7.** Tanrı'ya yönelen. ⊡ **tanrısal hak,** *Hükümdarların iktidarlarına yüklenen doğaüstü temel.*

tanrısallık, -ğı [tanrı-sal-lık] *is.* Tanrısal olma durumu; tanrı ile ilgili olan; lahuti.

tanrısız, [tanrı-sız] *sf.* Tanrı'sı olmayan; tanrı tanımayan; mülhit.

tanrısızlık, -ğı [tanrı-sız-lık] *is.* Tanrısız olma durumu.

tanrıtanımaz, [tanrı+tanı-maz] *sf.* Tanrı'nın varlığını inkâr eden; ateist.

tanrıtanımazlık, -ğı [tanrı-+tanı-maz-lık] *is.* **1.** Tanrı'nın varlığını inkâr etme durumu; tanrıtanımaz olma; Tanrı'nın varlığının inkâr eden kişinin tutumu. **2.** *fel.* Tanrı'nın varlığını inkâr eden öğreti; ateizm.

Tanrıyıldızı, -nı [tanrı+yıldız-ı] *{ağız} is.* Tan yıldızı. [DS]

tansamak, [tañ-sā-mak / yañ-sā-mak] *(tañsa:mak) {eT} gçl. f. [-r]* Kıskanmak.

tansı, [tang-suk *(şaşırtıcı şey)*] *is.* → tansık.

tansık, -ğı [tañ-suk *(şaşırtıcı şey)*] *is.* **1.** İnsan aklının alamayacağı şaşırtıcı ve olağanüstü şey; harika; mucize. **2.** *{ağız}* Değerli. [DS] ⊡ **tansık kalmak,** *{ağız} Özlemek.* [DS]

tansıkmak, [tansık-mak] *{ağız} gçl. f. [-(ğ)-ır]* Özlemek. [DS]

tansımak, [tañ *(acayip)* > tan-sı-mak] *{ağız} gçl. f. [-ır]* Alay etmek; eğlenmek. [DS]

tansırlamak, [tansır-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r]* **1.** (Bitki için) yapraklarını dökmek. **2.** (Hayvan için) tüyünü dökmek. [DS]

tansib, [Ar. neṣb > tanṣīb تنصيب] *(tansi:b) {OsT} is.* Yükseltme; yükseğe kaldırma.

tansif, [Ar. nıṣf > tanṣīf تنصيف] *(tansi:f) {OsT} is.* Yarıya; iki eşit parçaya ayırma. ⊡ **tansîf-i zāviye,** *{OsT} mat. Açıyı iki eşit parçaya bölme.*

tansir, [Ar. naṣr > tanṣīr تنصير] *(tansi:r). {OsT} is.* Hristiyanlaştırma.

tansis, [Ar. naṣṣ > tanṣīṣ تنصيص] *(tansi:s) {OsT} is.* **1.** Bir işin ayrıntılarını iyice inceleme. **2.** Bir konu ile ilgili olarak hadislerden ve Kur'an-ı Kerim'den deliller gösterme. ⊡ **tansîs'ale'l-esāmî,** *{OsT} huk. Vakıftan yararlanacakların tümü.*

tansisat, [Ar. tanṣīṣ > tanṣīṣāt تنصيصات] *(tansi:sa:t) {OsT} is.* Araştırmalar; incelemeler.

tansiyometre, [Fr. tensiomètre] *(tansiyome'tre) is.* Gerilimölçer.

tansiyon, [Lat. tendere *(germek)* > Fr. tension] *is.* **1.** Gerginlik; gerilim. **2.** *tıp.* Kanın atardamar çeperlerine içten yaptığı basınç; kan basıncı. ⊡ **tansiyon düşürücü,** *(İlaç için) yüksek kan basıncını normal düzeye getiren.*|| **tansiyon ölçmek,** *Bir kimsenin kan basıncını özel aletle ölçmek.*

tansör, [Lat. tanseum > Fr. tanseur] *is. mat.* Afin geometri çerçevesinde tanımlanan çok bileşenli matematiksel işlem.

tansuk, [tañ *(olağanüstü)* > tan-suk] *{eT} sf.* **1.** Nadir. [İKPÖy.] **2.** Ayrı; farklı. [İKPÖy.]

tanşu, [tanşu] *{ağız} is.* Armağan. [DS]

tanşuğ, [tanşuğ] *{ağız} is.* Armağan. [DS]

tanta, [*eT.* tañ *(elek)* > tan-ta] *{ağız} is.* Unu kepeğinden ayırmaya yarayan ince elek. [DS]

tantak, -ğı [tantak] *{ağız} is.* Kaba et; kalça. [DS]

tantal[1], [Lat. tantalus / Yun. tantalos > Fr. tantale] *is.* **1.** *zool.* Leylekgillerden, Afrika'nın tropikal bölgelerinde yaşayan, hafifçe kıvrık gagalı, tüyleri hafif siyah benekli pembe, iri bir tür leylek, *(Ibis ibis).* **2.** *öz. is. mit.* Yunan mitolojisinde, oğlunun etini tanrılara sunduğu için susuzluk cezasına çarptırılan ve önünden ırmak aktığı hâlde su içemeyen Lidya kralı; azap sembolü.

tantal[2], **-li** [Fr. tantale] *is. kim.* Atom numarası 73, atom kütlesi 180,948 olan gümüş grisi renkli bir metal; simgesi : Ta.

tantalat, [Fr. tantalate] *is.* Tantalik asidin tuzu.

tantalit, [Fr. tantalite] *is.* Doğal demir tantalat; $FeTa_2O_6$.

tantan, [tan *(yans.)* + tan] *{ağız} sf.* Geveze; boşboğaz. [DS] ☐ **tantan etmek,** *{ağız} Gereksiz yere yüksek sesle konuşmak.* [DS]

tantana, [Ar. ṭanṭana *(çan sesi)* طنطنه] *{OsT} is.* Gösteriş; debdebe; görkem; şaşaa. ☐ **tantana-i şevket ü iclāl,** *{OsT} Büyüklük ve azamet gürültüsü.*

tantanacı, [tantana-cı] *is.* Tantana yapan kimse; gösteriş yapan.

tantanalı, [tantana-lı] *sf.* Görkemli; şaşaalı; gösterişli; debdebeli.

tantanasız, [tantana-sız] *sf.* Tantanası olmayan; gösterişsiz; debdebesiz.

tantır, [tandır] *{ağız} is.* Odun. [DS]

tantış, [tant-ış] *{ağız} sf.* **1.** (Kişi için) biçimsiz; kaba saba. **2.** (Kişi için) küçük gözlü. [DS]

tantra, [Sask. tantra *(atkı ve çözgü, öğreti, ayin)*] *is.* Hinduculuk, Budacılık ve Cayna dininde tantracılığı oluşturan dilsel metin ve ibadetlerin tüm.

tantracılık, -ğı [tantra-cı-lık] *is.* Hindu, Buda ve Cayna dinlerinde dinsel ve düşünsel biçim.

tantrayana, [Sansk. tantrayana] *(tantraya'na) is.* Buda tanrıçalığı.

tantuni, [Yun. tantalos *(Lydya kralı)* ?] *is.* Kuşbaşından daha ince doğranmış etin soğan, domates, biber, maydanozla birlikte bir saç üzerinde pişirilmesi suretiyle yapılan bir tür saç kebabı.

tantur, [Ar. tennür => tantur] *{ağız} is.* Değirmende yapılan küçük ekmek. [DS]

tanturmak, [tān > tan-tur-mak] *{eT} gçl. f. [-ur]* İnkâr ettirmek. [DLT]

tanu, [tanū / yanū] *(tanu:) {eT} bağ.* ... dahi; de.

tanuk, [tanü-mak > tanu-k طنق / طنك / طانوق] *{eT} {eAT} is.* **1.** Şahit; tanık. *{ağız} (aynı)* [DLT] [EUTS] [Gabain] [KB] [DS] **2.** *{eAT}* Delil. **3.** *isl. {eAT}* Her şeyi hakkıyla gören; her yerde hazır ve nazır olan (esmaü'l-hüsna'dan). ☐ **tanuk durgurmak,** *{eAT} {OsT} Tanık göstermek; tanık ikame etmek.*|| **tanuk durmak,** *{eAT}* → tanuk durgurmak.|| **tanuk dutmak,** *{eAT} Tanık göstermek.*|| **tanuk göstermek,** *{OsT} Tanık gösterme yoluna başvurmak; şahit göstermek.*|| **tanuk turgurmak,** *{eAT}* → tanuk durgurmak.|| **tanuk tutmak** (dutmak), *{eAT} Tanık göstermek; şahit göstermek.*

tanuklamak, [tanuk-lā-mak] *{eT} gçl. f. [-r]* **1.** Tanıklık etmek; şahadet etmek; tasdik etmek. [EUTS] [Üç İtigsizler] **2.** İspat etmek. tanıklamak; tevsik etmek. [EUTS] [Gabain] [Üç İtigsizler]

tanuklık, [tanuk-lık] *{eAT} is.* → tanıklık.

tanukluğ, [tanuk-luğ] *{eT} sf.* Tanıklı.

tanukluk, [tanu-k-luk طنقلق / طانقلق] *{eT} {eAT} is.* Tanıklık; şahitlik. [DLT] [ETY] [KB] ☐ **tanukluk verdirmek,** *{eAT} Tanıklık yaptırmak.*|| **tanukluk vermek,** *{eAT} 1. Tanıklık etmek; şahitlikte bulunmak. 2. Kanaat getirmek; hüküm vermek. 3. Kelime-i şahadet getirmek.*

tanulmak, [tanu-l-mak] *{eT} edil. f. [-ur]* (Söz için) söylenmiş olmak; sözü geçmek; işaret edilmek. [DLT]

tanumak, [tanü-mak] *(tanu:mak) {eT} gçl. f. [-ur]* **1.** Danışmak. [DLT] **2.** İşaret etmek; söylemek; emretmek; tavsiye etmek. [DLT] **3.** Tanımak. [KB]

tanur, [Bul. tanur] *{ağız} is.* **1.** Üstünde ekmek yapılan yuvarlak tabla. **2.** Yemek yemeye yarayan küçük tepsi. [DS]

tanuşmak, [tanu-ş-mak] *{eT} işteş. f. [-ur]* Danışmak; işaretleşmek. [DLT]

tanutmak, [tanu-t-mak] *{eT} gçl. f. [-ur]* Başkasına söz yetiştirmeyi tavsiye ve emretmek. [DLT]

tanüt, [? tanüt] *{ağız} sf.* Düzenci; kurnaz. [DS]

Tanyıldızı, [tan+yıldız-ı] *{ağız} is.* Çobanyıldızı. [DS]

tanyo, [? tanyo] *{ağız} is.* Mısır patlatma tavası. [DS]

tanz, [Ar. ṭanz طنز] *{OsT} is.* Alay etme.

Tanzanyalı, [Tanzanya-h] *is.* Tanzanya halkından ya da bu halkın soyundan olan kimse.

tanzid, [Ar. tanżīd تنضيد] *(tanzi:d) {OsT} is.* **1.** Düzgünce yığma; istif etme. **2.** Düzgünce yığılma; istif edilme.

tanzif, [Ar. neżāfet > tanżīf تنظيف] *(tanzi:f, z kalın söylenir) {OsT} is.* Temizleme; paklama; arıtma.

tanzifat, [Ar. tanẓīf > tanẓīfāt تنظيفات] *(tanzi:fa:t, z kalın söylenir) {OsT} is.* **1.** Temizlikler; temizlemeler; temizlik işleri. **2.** Şehirlerde belediyelerce yapılan temizlik işleri. ☐ **tanzifat amelesi,** *{OsT} Temizlik işçisi.*|| **tanzifat arabası,** *{OsT} Temizlik işlerinde kullanılan araç.*|| **tanzifat vergisi,** *{OsT} Belediyelerin temizlik işleri ile ilgili olarak o belde halkından alınan vergi; çevre ve temizlik vergisi.*|| **tanzîfāt ve tenvîrāt,** *{OsT} Temizleme ve aydınlatma.*

tanzih, [Ar. tanżīḥ تنضيح] *(tanzi:h, z kalın söylenir) {OsT} is.* **1.** Gereği gibi pişirme. **2.** İyice pişirilme.

tanzim, [Ar. naẓm > tanẓīm تنظيم] *{OsT} (tanzi:m, z kalın söylenir) {OsT} is.* **1.** Sıraya koyma; sıralama. **2.** Eşyaları belli bir düzene sokma; üzen verme; düzenleme. **3.** Yazı yazma; yazı kaleme alma. **4.** Islah etme; düzeltme; yoluna koyma ☐ **tanzim atışı,** *as. Asıl vuruşu hedefe isabet ettirecek biçimde önceden yapılan deneme atışı.*|| **tanzim etmek,** *1. Sıralamak. 2. Düzenlemek. 3. Kaleme almak; yazmak. 4. Düzeltmek.*|| **tanzim satışı,** *Yiyecek fi-*

yatlarını düzene koymak için belediyece yapılan satış.|| **tanzim topu,** *Asıl atışın gerçekleştirilebilmesi için önceden yapılan tanzim atışlarında kullanılan top.*

tanzimat [Ar. tanẓīm > tanẓīmāt تنظيمات] *(tanzi:ma:t) {OsT} is.* **1.** Düzenlemeler. **2.** Sıralamalar. **3.** Bir kurumdaki aksayan ve yolunda gitmeyen işleri düzeltmek amacıyla alınan önlemlerin tümü; reform. **3.** (Özel isim olarak) imparatorluk döneminde, Sultan İkinci Abdülmecit zamanında, 1839 yılında Gülhane Hatt-ı Hümayunu adı ile ilan edilen, yönetimi iyileştirme tasarısı ve bu döneme verilen ad.

Tanzimatçı, [tanzimat-çı] *is. ve sf.* **1.** Tanzimat hareketinde görev almış olan kimse. **2.** Tanzimat yanlısı olan.

tanzir[1], [Ar. neżāret *(tazelik)* > tanżīr تنضير] *(tanzi:r, z kalın söylenir) {OsT} is.* Tazeleştirme.

tanzir[2], [Ar. tanẓīr تنظير] *(tanzi:r, z kalın söylenir) {OsT} is.* **1.** Bir şeye benzetme. **2.** Benzetilme. **3.** *ed.* Bir şiirin içerik ve biçim bakımından benzerini ortaya koyma; nazire yazma. ⊡ **tanzir etmek,** *1. Benzetmek. 2. ed. Bir şiire benzeyen bir şiir yazma; nazire yazmak.*

tanzirat, [Ar. tanẓīr > tanẓīrāt تنظيرات] *(tanzi:ra:t, z kalın söylenir) {OsT} is.* **1.** Benzetmeler. **2.** Bir şiire benzetilerek yazılmış şiirler; nazireler.

tanziren, [Ar. tanẓīr > tanẓīren تنظيراً] *(tanzi:'ren, z kalın söylenir) {OsT} zf.* Benzeterek; benzetme yoluyla; nazire olarak.

tanzurmak, [tam-(ı)z-ır-mak] *{ağız} gçl. f. [-ur]* Damla damla akıtmak; damzırmak; damıtmak. [DS]

tao, [Çin. tao *(yol)*] *is.* **1.** Tanrı'ya götüren gerçek yol. **2.** Doğru yaşama biçimi. **3.** Eski Çin felsefesinde, evrenin birliğini sağlayan düzen ilkesi; dao.

taocu, [tao-cu] *sf.* **1.** Taoculuğa ilişkin. **2.** *is.* Taoculuk yandaşı.

Taoculuk, -ğu [tao-cu-luk] *is.* Çinlilerin felsefe ve din sistemi.

tap[1], [tab / tap / tep / tıp / tip / top / tüp *(yans.)*] *is.* Patırtılı ve düzensiz adım atmayı, ayakla tepmeyi, elle itmeyi, tepinmeyi, basmayı, vurmayı, çarpmayı anlatan kök. [Zülfikar] *tap-a, tap-aç, tap-a-la-mak* ⊡ **tap tup,** *{ağız} (Koşmak için) hep birlikte ve tapırtılı ayak sesleri çıkartarak.* [DS]

tap[2], [tap *(yans.)*] *is.* El çırpmayı anlatan kök. [Zülfikar] *tap-şın çalmak, tap-şik*

tap[3], [tap طاپ / طپ] *{eT} ünl.* **1.** Yeter; yetişir; elverir; kâfi. *{eAT} {OsT} (aynı)* [DLT] [KB] **2.** *{ağız}* Dikkat. [DS] **3.** *zf. {eAT} {OsT}* Tamamen; büsbütün; hep. ⊡ **tap bolmak,** *{eT} Yetmek; elvermek.* [DLT]|| **tap durmak,** *{ağız} Yetmek; tam gelmek.* [DS]|| **tap gelmek,** *{eAT} Yeterli gelmek; yetmek; kifayet etmek.*|| **tapma düşürmek,** *{ağız} Bir şeyi yapmak için en uygun zaman ve durumu seçmek; punduna getirmek.* [DS]|| **tapma getirmek,** *{ağız}* → tapına düşürmek. [DS]|| **tap kılmak,** *{eAT} Ayırmak; tahsis etmek; vermek (?).*[TS]|| **tap olmak,** *{eAT} Yetmek; elvermek; kâfi gelmek.*

tap[4], [tap] *sf.* **1.** *{eT}* Düz. [Bahşayiş] **2.** *{eAT} {ağız}* Doğru; hatasız. [DS] **3.** *{eAT} {ağız}* Eşit; denk; müsavi; uygun; oranlı. [DS] **4.** *is. {eT} {ağız}* Düzlük; tepe üzerindeki düzlük. [Bahşayiş] [DS] **5.** *{ağız}* Ev tavanlarında direkler üzerine konan tahtalar; silme tahtası. [DS] ⊡ **tap ağacı,** *{eT} Düzleştirme işi için kullanılan ağaç; tesviye silindiri.* [Bahşayiş]|| **tap seren,** *{ağız} Yaylalarda, ucundaki üç çatal üzerine süt leğeni koymakta kullanılan bir buçuk metre boyunda, yere dikilmiş ağaç kazık.* [DS]

tap[5], [tap *(yans.)*] *{eT} zf.* **1.** Çabuk. **2.** *{eAT}* Hemen; derhal. ⊡ **tap tap,** *{eT} Çabuk çabuk.* [DLT]

tap[6], [tāb / tap] *{eT} is.* **1.** Yaralama ve dövme izleri. [DLT] **2.** *{ağız}* Leke; ben. [DS]

tap[7], [tap] *{eT} is.* Arzu; istek. [EUTS] [Gabain] ⊡ **tapına gelmek,** *{ağız} Kolayına gelmek; işine gelmek.* [DS]

tap[8], [tap] *{ağız} is.* Art; arka; geri; peş. [DS]

tap[9], [Ar. ṭāḳa ?] *{ağız} is.* **1.** Okul sırası. **2.** Eski evlerde tavana yakın küçük pencere. [DS]

tap[10], [Far. tāb] *{ağız} is.* Güç; kuvvet. [DS]

tap[11], [tap *(yans.)*] *{ağız} is.* Tandırın duvarına yapışmayan ve dibe düşerek kül üstünde pişen ekmek. [DS]

tapa[1], [tap-mak *(bulmak)* > tap-a] *{eT} zf.* **1.** Yönünde; ... -e doğru. -a doğru; - karşı. [Tekin] [İKPÖy.] [KB] **2.** Karşı; tersine. [İKPÖy.] **3.** Doğru; karşı; tarafa; için. [Gabain] [EUTS] **4.** Doğru; yönelmiş; yöneltilmiş; karşı. [EUTS] ⊡ **tapa vermek,** *{ağız} Karşılık vermek.* [DS]

tapa[2], [tap-a طپه / طاپه] *{eAT} sf.* **1.** Başa kakılan. **2.** Çekiştirilen. **3.** Nefret edilen. ⊡ **tapa yapmak,** *{ağız} Başa kakmak.* [DS]

tapa[3], [İt. tappo] *(ta'pa) is.* **1.** Tahta, mantar, plastik, kauçuk gibi maddelerden yapılan ve dar ağızlı bir kabı kapatmaya yarayan nesne; tıpa; tıkaç. *{ağız} (aynı)* [DS] **2.** Bir deliği kapatmaya yarayan koni biçimindeki ağaç parça; tıkaç. **3.** *as.* Top mermisinin ucuna takılan ve mermi atıldıktan sonra patlamayı sağlayan ayarlı başlık. **4.** Fişeklerde, barut ile saçma arasına yerleştirilen karton ya da keçeden yapılan küçük yuvarlak. **5.** Eviye, lavabo, bide ve banyo küvetlerini tıkamaya yarayan parça; tıkaç. **6.** *{ağız}* Depoların su deliği tıkacı. [DS]

tapa[4], [Polinezya d. tapa] *is.* Okyanusya'da ekmek ağacı, incir ağacı türleri ile dut ağacının iç kabuğundan elde edilen ve elbise yapmaya yarayan kâğıda benzer elyaf.

tapa[5], [tap *(yans.)* > tap-a / tap-an] *{ağız} is.* Tohum

ekildikten sonra tarlayı düzeltmeye yarayan ağaçtan yapılma tarım aracı; sürgü. [DS]

tapa[6], [Far. tāb => tap-a] *{ağız} is.* Güç. [DS]

tapa[7], [? tapa] *{ağız} is.* Tütün yaprağı demeti. [DS] ⊡ **tapa yapmak,** *{ağız} Tütün yapraklarını elde demet yaparak dizmek.* [DS]

tapaç[1], **-cı** [tap *(yans.)* > tap-a-ç] *{ağız} is.* Mısır ekmeği. [DS]

tapaç[2], **-cı** [tap-mak > tap-aç] *{ağız} is.* Hizmetçi. [DS]

tapadeler, [İt. tappo > tapa + T. del-er] *is. kim.* Şişe kapaklarını delmeye yarayan aygıt.

tapağ, [tap-mak *(hizmet etmek)* > tap-(a)ğ] *{eT} is.* Çok sevme; büyük sevgi; tapma; hizmet etme; hürmet; hizmet; tapınma. [EUTS] [İKPÖy.]

tapağçı, [tapağ-çı] *{eT} sf.* Hademe; tapan. [EUTS]

tapak, [tap-ak] *{eT} is.* Hürmet; hizmet. [Gabain]

tapaklamak, [tap *(yans.)* > tap-ık-la-mak / tap-ak-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* **1.** Eliyle hafif hafif vurarak okşamak. **2.** *gçsz. f.* Uyuklamak. [DS]

tapalama, [tapa-la-ma] *is.* Tapalamak eylemi; tıpalama.

tapalamak[1], [tapa-la-mak] *gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Şişe vb. ağzını tapa ile kapatmak; tıpalamak. *{ağız} (aynı)* [DS]

tapalamak[2], [tap *(yans.)* > tap-ala-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Dövmek. [DS]

tapalamak[3], [tapā > tapā-lā-mak / tabā-lā-mak طابلمق] *(tapa:la:mak) {eT} {eAT} gçl. f. [-r]* **1.** Kınamak; ayıplamak; hor görmek; kötülemek; çekiştirmek. **2.** *{ağız}* Azarlamak. [DS] **3.** *{ağız}* Başa kakmak. [DS]

tapalanma, [tapa-la-n-ma] *is.* Tapalanmak eylemi.

tapalanmak, [tapa-la-n-mak] *edil f. [-ır]* **1.** Tapa ile kapatılmak; tıpalanmak; tapa takılmak. **2.** *dönşl. f.* Tapa sahibi olmak; tapa edinmek.

tapalı[1], [tap *(yans.)* > tap-a-lı] *sf.* Dövülmüş; yaralanmış. ⊡ **tapalı laf,** *{ağız} İğneleyici söz.* [DS]

tapalı[2], [tapa-lı] *sf.* **1.** Tapası bulunan. **2.** Tapa ile kapatılmış olan. **3.** (Belirtilen nitelikte) tapası olan.

tapalmak, [tap-al-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* (Arkası boş veya yumuşak olan yerdeki tahtaya çakılan çivi için) vurdukça geri gelmek; geri tepmek. [DS]

Tapan, [Sansk. tapana] *{eT} is.* Sekiz sıcak cehennemden altıncısı. [EUTS]

tapan[1], [tap-mak > tap-an] *sf.* **1.** Hizmet eden. **2.** Tapınan; ibadet eden.

tapan[2], [Erme. tap'an ? > tap *(yans.)* > tap-an / taban طابان] *is.* **1.** Sürülmüş tarlaya tohum atıldıktan sonra, tohumu örtmeye ve tarlayı düzlemeye yarayan ağaçtan yapılma tarım aracı; sürgü. *{eAT} {OsT} {ağız} (aynı)* [DS] **2.** Basılmış, sertleşmiş yol. **3.** Pastırmacılıkta, denkleme işlemini yapmakta kullanılan kalın ve uzun sopa. **4.** *{ağız}* Su değirmenlerinde boğaz ağacının içine girdiği ortası oyuk ağaç. [DS] **5.** *{ağız}* Duvar örerken aralara konulan ağaç; hatıl. [DS] **6.** *{ağız}* Hayvanlara kurulan tuzak. [DS] **7.** *{ağız}* Basılmaktan sertleşmiş yol, toprak veya kar. [DS] **8.** *{ağız}* Demir bel. [DS] ⊡ **tapan ayaḫlı** (ayaklı), *{ağız} (Kişi için) geniş, büyük ve düz ayağı olan.* [DS]|| **tapan çekmek,** *{ağız} Tarlayı tapan ile düzlemek; tapanlamak.* [DS]|| **tapan çeyhmek** (çekmek), *{ağız} Aldığı şeyi geri vermemek.* [DS]|| **tapan golu** (kolu), *{ağız} Tapanı yerde sürükleyebilmek için ortasına takılan uzun ağaç veya bir tür sırık.* [DS]|| **tapan etmek,** *{ağız} 1.* → tapan çekmek. *2. Karda yol açmak; kar küremek.* [DS]|| **tapan inciri,** *{ağız} Kuru incir.* [DS]|| **tapan sırığı,** *{ağız}* → tapan golu. [DS]|| **tapan tahtası,** *Pastırmacılıkta, etlerin üzerine konulan ağırlığın her tarafa eşit dağılması için tapanın altına konulan kalın tahta.*

tapan[3], [tap-an] *{ağız} is.* Testi. [DS]

tapan[4], [tap-an] *{ağız} is.* Çevresi taş ve ağaçlarla çevrilmiş ağıl. [DS]

tapan[5], [Fr. tapon => tapan] *{ağız} sf.* (Renk için) kötü. [DS]

tapan[6], [tap-mak > tap-an / tap-ı] *{ağız} is.* Eşik. [DS] ⊡ **tapan ağacı,** *{ağız} Eşiğin altına uzatılan kalın ağaç.* [DS]

tapan[7], [top-an] *{ağız} is.* **1.** Parça. **2.** Köşe yastığı. [DS]

tapanca, [Far. tābançe => ṭabanca طبانجه] *{eAT} is.* Tokat.

tapanlama, [tapan-la-ma] *is.* Tapanlamak eylemi.

tapanlamak, [tapan-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor)]* **1.** Sürülmüş tarlanın yüzeyini tapan çekerek düzeltmek. **2.** Dikkatsizce yürümek. **3.** Koşmak. **4.** (Ayakkabı için) ayağı vurmak. [DS]

tapannamak, [tapan-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r]* → tapanlamak. [DS]

tapansara, [? tapansara] *{ağız} is.* Yuvarlak ağaç tekne. [DS]

taparalamak, [tap *(yans.)* > tap-ar-a-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Azarlamak; paylamak. [DS]

taparu, [tapā-rū] *(tapa:ru:) {eT} is.* Huzur; kat; makam; yan.

tapasız, [tapa-sız] *sf.* **1.** Tapası olmayan; tapa takılmamış olan; tıpasız. **2.** *{ağız}* (Kişi için) korkak; yüreksiz; dayanıksız. [DS]

tapaş, [top-aç] *{ağız} is.* Yoğrularak yuvarlanmış, topak edilmiş bulgur. [DS]

tapavul, [tap-mak *(hizmet etmek; bulmak)* > tap-a-vul] *{eT} is.* Hizmetkâr; öncü; keşifçi. [Nevâyî]

tapbaca, [tap-maca] *{ağız} is.* Bulmaca. [DS]

tapbah, [tap-mak > tabbaḫ] *{ağız} gçl. f. [-r]* Bulmak. [DS]

tapbak, -ğı [tap *(yans.)* > tapp-a-k] *{ağız} is.* Havan. [DS]

tapbasan, [tap+bas-an] *{ağız} is.* **1.** Bir tür kuş tuzağı. **2.** *sf.* Ayağını yere sert vurarak yürüyen. [DS]

tapbaş, [top+baş] *{ağız} sf.* **1.** Kısa boylu. **2.** Basık başlı. [DS]

tapca, [top-ca / tapca] *{ağız} is.* Et ve bulgur karışımından top biçiminde sıkılarak yapılan bir tür yemek. [DS]

tapça, [tapçā] *(tapça:) {eT} is.* Kir. [Gabain]

tapçalığ, [tapça-lıġ] *{eT} sf.* Kirli; pis; pislenmiş. [EUTS]

tapçan, [Genc. tapçan] *{eT} is.*→ tapçang.

tapçang, [Genc. tapçañ] *(tapçañ) {eT} is.* Yetişilemeyen üzüm salkımlarını kesmek için kullanılan bir tür üç ayaklı merdiven. [DLT]

tapçasız, [tapça-sız] *{eT} sf.* Kirsiz. [EUTS]

tapçı, [tap-çı] *{ağız} is.* Fırınlarda, hamur topağını yassılatan kimse. [DS]

tapçınmak, [tap-çın-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* (Çocuk için) ellerini sallamak. [DS]

tapçurmak, [tap(ı)ş-ur-mak / tapçur-mak] *{eT} gçl. f. [-ur]* Ulaştırmak; teslim etmek; tapşırmak. [DLT]

tapdurmak, [tap-dur-mak طپ درمق] *{OsT} gçl. f. [-ur]* Boyun eğdirmek; tabi kılmak.

tapdüş, [tap+düş] *{ağız} is.* Tatarcık; yakarca. [DS]

tapdüştü, [tap+düş-tü] *{ağız} sf.* Bıktırıncaya kadar gelen; arsız; yüzsüz. [DS]

tape, [Fr. taper *(daktilo etmek)* > tape] *is.* Daktiloda yazma. **tape etmek,** *Bir şeyi daktilo etmek; daktilo ile yazmak; daktiloya çekmek.*

tapgaç, -cı [tap-mak > tap-gaç] *{ağız} is.* Uyruk. [DS]

taphır, [? taphır] *{ağız} is.* Kuş sürüsü. [DS]

tapı[1], [tap-ıġ / tap-uġ > tap-ı] *is.* Kendisine tapılan şey; mabut.

tapı[2], [tap-ī] *(tapı:) {eT} is.* Anlaşma; bir şeye razı olma; kanaat etme. [DLT] [ETY] [KB]

tapı[3], [tap-u] *{eT} sf.* Ne uzun, ne kısa; orta uzunlukta. [DLT]

tapı[4], [tep-i / tap-ı] *{ağız} is.* **1.** Darı ekmeği. **2.** Köpeğe vermek için kepekten yapılan hamur topağı. **3.** Nohut unundan mayalanarak yapılan küçük, yuvarlak, kalınca ekmek. [DS]

tapı[5], [*eT.* tap-mak > tap-uġ > tap-ı] *{ağız} is.* Eşik. [DS]

tapıcı, [tap-ıcı طپیجی] *{eT} {eAT} sf.* **1.** İbadet edici; abit. [Bahşayiş] **2.** Uyan; tabi olan. [Bahşayiş]

tapıdurmak, [tap-ıd-ur-mak] *{eT} gçl. f. [-ur]* Taptırmak. [EUTS]

tapığ, [tap-mak > tap-ıġ] *{eT} is.* **1.** Hizmet. [ETY] [Gabain] **2.** Hürmet. [EUTS] [Gabain] **3.** Eski Türklerde, atalar tapınağında Tanrı ve ruhlara yeşim taşı, kumaş, şarap ve kurban eti gibi maddelerle büyük, küçük ve orta olmak üzere bütün yabani geyik cinsleri, ayı, yaban domuzu, tavşan, yaban kazı, sülün, bıldırcın, güvercin ve evcil olanlardan at, sığır, koç, domuz, köpek, horoz ve tavuk gibi okla vurularak sunulan adaklara verilen ad. [Mirşan] **4.** Tapma; perestiş etme. [EUTS]

tapığçı, [tap-mak > tap-ıġ-çī] *(tapığçı:) {eT} is.* Hizmetçi; hademe. [EUTS] [Gabain]

tapığlığ, [tap-ıġ-lıġ] *{eT} is.* Emektar hizmetçi. [DLT]

tapığsak, [tapıġ-sā-k] *(tapığsa:k) {eT} sf.* **1.** Hizmetkâr; hizmete hazır; hayırhah; hürmetkâr. [EUTS] [Gabain] **2.** Dindar; sofu.

tapık[1], [tap-ık] *{eT} sf.* Ön taraf; önde olan. [EUTS]

tapık[2], -ğı [tap-ık] *{ağız} is.* Ağaçtan ceviz düşürmeye yarayan uzun sırık. [DS]

tapıklama, [tap-ık-la-ma] *is.* Tapıklamak eylemi.

tapıklamak, [tap *(yans.)* > tap-ık-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* **1.** Birini beğenerek arkasını okşamak; tapışlamak. **2.** Bir çocuğu uyutmak ya da avutmak için arkasına hafif hafif vurmak; tıpışlamak. **3.** *gçsz. f.* Uyuklamak. [DS]

tapıl[1], [tap-ıl] *{ağız} is.* Taranmış yünün çöplü ve döküntü kısmı. [DS]

tapıl[2], [tap-ıl] *{ağız} is.* **1.** Sulandırılmış çemen unu, kırmızı biber ve sarımsak karışımının kurutulması ile yapılan bir yiyecek. **2.** Köpeğe vermek için kepekten yapılmış hamur topağı. [DS]

tapıl[3], [? tapıl] *{ağız} is.* Biçilen ot veya ekin bağlamı. [DS] **tapıl etmek,** *{ağız} Biçilen ekin veya otu demetlemek için öbek öbek toplamak.* [DS]

tapılamak[1], [tap-ı-la-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Düşmek. [DS]

tapılamak[2], [tap-ı-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Çocuğu uyutmak veya avutmak için arkasına yavaş yavaş vurmak. [DS]

tapıldamak, [tap *(yans.)* > tap-ıl-da-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-d(ı)-yor]* Tepinmek. [DS]

tapıldu, [tap *(yans.)* > tāp-ıl-dū طاپلدو] *{eAT} is.* Tapıltı; tapırtı.

tapılık, [tapı-lık] *{eT} is.* Rıza göstermek; razılık. [KB]

tapılmak, [tap-mak > tap-ıl-mak طپلمق] *{eT} edil. f. [-ur]* **1.** Bulunmak; olmak. *{eAT} {OsT} {ağız} (aynı)* [DLT] [DS] **2.** *{eAT}* Kulluk edilmek.

tapımça, [tap-ım-ça / tab-ım-ca] *{eT} zf.* Arzuma göre; keyfimce. [EUTS]

tapınak, -ğı [tap-ın-ak] *is.* **1.** Tapınmak için yapılmış yapı; mabet; ibadethane *(1935).* **2.** Eski Roma'da bir yerin ya da göğün kâhinlerce kutsal sayılan bölgesi.

tapıncak[1], -ğı [tap-ın-cak] *is. is.* **1.** Sahibine uğur getirdiğine ve doğaüstü özellikler taşıdığına inanılan küçük tapınma nesnesi veya hayvan; fetiş. **2.** *mecaz.* Kendisine tapınma duygusu ile bağlanılmış şey veya kimse; fetiş. **3.** *{ağız}* Tapınak. [DS]

tapıncak[2], -ğı [tap *(yans.)* > tap-ın-cak] *{ağız}* tis. **1.** Pamuk eğrilen çıkrığın el ile çevrilen kolu. **2.** Kuyu kaldıracı. [DS]

tapıncakçı, [tap-ın-cak-çı] *sf.* **1.** Fetiş yapan; fetişçi. **2.** Fetişlerin etkili olmasını sağlayan büyücü. **3.** *psikol.* Bazı eşya veya nesnelere dokunmak veya

bakmak suretiyle cinsel doyuma ulaşan.

tapıncakçılık, -ğı [tap-ın-cak-çı-lık] *is.* **1.** İlkel toplumlarda, fetişe tapma biçiminde görülen dinî uygulamaların tümü; fetişçilik; putperestlik. **2.** *mecaz.* Batıl inanç sayılan derin saygı. **3.** *psikol.* Belirli nesneleri görme veya dokunma ile cinsel doyuma ulaşma biçimindeki cinsel sapıklık.

tapınç, -cı [tap-ı-nç] *is.* **1.** Tanrı'ya karşı gösterilen saygı davranışı; tapınma eylemi; ibadet. **2.** Kült.

tapındaçı, [tap-ın-daçī] *(tapındaçı:) {eT} sf.* Tapan; tapman. [DLT]

tapındırık, -ğı [tap *(yans.)* > tap-ın-dırık] *{ağız} is.* **1.** Sığırın kaçmaması için boynu ile bacakları arasına bağlanan bir ucu sürünen ip. **2.** Atın başını yukarı kaldırmaması için ayakları ile başını bağlayan kayış. **3.** Kuyu kaldıracı. **4.** Tulumba. [DS]

tapındurmak, [tap-ın-dur-mak] *{eT} gçl. f. [-ur]* **1.** Kendine tabi kılmak; boyun eğdirmek. **2.** Taptırmak. [KB] **3.** Hizmet ettirmek. [KB]

tapıngan, [tap-ın-ğān] *(apınga:n) {eT} sf.* Tapman; daima tapman. [DLT]

tapıngu, [tap-ın-ğū] *(tapınğu:) {eT} sf.* Tapınılacak olan. [EUTS]

tapınguçı, [tap-ın-ğu-çī] *(tapınguçı:) {eT} sf.* Tapan; tapınan. [DLT]

tapınguluk, [tapın-ğu-luk] *{eT} sf.* Tapınmaya hakkı olan. [DLT]

tapınıglı, [tapın-ığ-lī] *(tapınığlı:) {eT} sf.* Tapan; tapman. [DLT]

tapınılmak, [tap-ın-ıl-mak طپنلمق] *{eAT} edil. f. [-ur]* (Kendisine) ibadet edilmek; tapılmak.

tapınış, [tap-ın-ış] *is.* Tapınmak eylemi ve biçimi; ibadet.

tapınma, [tap-ın-ma] *is.* Tapınmak eylemi; ibadet.

tapınmak, [tap-mak *(hizmet etmek)* > tap-(ı)n-mak] *{eT} dönşl. f. [-ur]* **1.** Hizmet etmek. [Gabain] [KB] [Mühennâ] **2.** Tapmak eylemini gerçekleştirmek; şükretmek; hürmet etmek; perestiş etmek. [DLT] [EUTS] [Gabain] [İKPÖy.] [KB] **3.** Allah'a ibadet etmek; kulluğunun gereğini yerine getirmek; inanç ve bağlılığını göstermek için ibadet sayılan belli davranışlarda bulunmak. **4.** Tanrılara saygısını sergilemek. **5.** Bir kimseye karşı aşırı bağlılık göstermek; onu çılgınca sevmek.

tapır[1], [tap *(yans.)* > tap-ır] *is.* Vurma, yürüme, çarpma sırasında çıkan ses. ⧉ **tapır tapır,** *{ağız} (Topluca koşuşmak için) hızlıca ve ayak sesleri çıkartarak.* [DS]|| **tapır tapır etmek,** *1. Tapırtı sesleri çıkararak yere düşmek. 2. {ağız} Ayak veya sopa gibi şeylerle yere vurarak tapırtı sesleri çıkarmak.* [DS] *3. {ağız} Birine hoş görünecek bir takım davranışlarda bulunmak.* [DS]|| **tapır tapır itmek,** *{ağız}* → tapır tapır etmek. [DS]

tapır[2], [? tapır] *{ağız} is.* **1.** Taşlı ve engebeli alan. **2.** Tepe ve dağ üstlerindeki düzlük. **3.** Kıyı yarlarının üstündeki düzlükler. **4.** Taşlı ve bozuk yol. [DS] ⧉ **tapır yer,** *{ağız} Engebeli arazi.* [DS]

tapır[3], [tap-ır] *{ağız} is.* Arka; art; peş. [DS]

tapır[4], [tabur] *{ağız} is.* → tabur. [DS]

tapıradak, -ğı [tap *(yans.)* > tap-ır-adak] *{ağız} zf.* (Saldırmak, koşmak vb. için) hızla ve tapırtılı ayak sesleri çıkararak. ⧉ **tapıradak düşmek,** *{ağız} Bir işe veya yere istekle koşmak; saldırmak.* [DS]

tapırcı, [tabur-cu] *{ağız} is.* Taburcu. [DS]

tapırdama, [tap *(yans.)* > tap-ır-da-ma] *is.* Tapırdamak eylemi.

tapırdamak[1], [tap *(yans.)* > tap-ır-da-mak] *gçsz. f. [-r] [-d(ı)-yor]* Tapırtılı sesler çıkarmak; tapırtı yapmak.

tapırdamak[2], [tap *(yans.)* > tap-ır-da-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-d(ı)-yor]* **1.** Boşuna çaba harcamak; boş yere uğraşmak. **2.** Bir iş için sağa sola koşturmak. **3.** Koşmak. [DS]

tapırdamak[3], [tap-mak > tap-ır-da-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-d(ı)-yor]* Birisine şirin görünmek için onursuz davranışlarda bulunmak. [DS]

tapırdatma, [tap *(yans.)* > tap-ır-da-t-ma] *is.* Tapırdatmak eylemi.

tapırdatmak, [tap *(yans.)* > tap-ır-da-t-mak] *{ağız} gçl. f. [-ır]* **1.** Ayak ve sopa gibi şeyleri yere sertçe vurarak tapırtılı sesler çıkarmasını sağlamak; tapırtı yapmasına neden olmak. **2.** Oraya buraya koşturmak. **3.** Çabuk yapılması gereken fakat yorucu bir iş vermek. [DS]

tapırtı, [tap *(yans.)* > tap-ır-tı] *is.* **1.** Yürürken çıkan ayak sesi; bunu andıran ve arka arkaya yinelenen ses. *{ağız} (aynı)* [DS] **2.** *{ağız} zf.* (Yürümek için) tez; çabuk. [DS]

tapısız, [tapī > tapı-sız] *{eT} sf.* Rızasız; kanaat etmeyen. [KB]

tapış[1], [tap *(yans.)* > tap-ış] *is.* Elle hafif hafif vurmayı, okşamayı anlatan gövde.

tapış[2], [tap-ış] *{eT} is.* İki kişinin işlerini birbirine tapşırması; vekilleşme; yekeleşme. [DLT]

tapış[3], [tap-ış] *is.* Tapmak eylemi ve biçimi.

tapış[4], [tap-ış] *{ağız} is.* Yarar; kazanç; fayda. [DS]

tapışdurmak, [tāp-ış-dur-mak طاپشدرمق] *{eAT} gçl. f. [-ur]* Teslim etmek; tevcih etmek.

tapışlama, [tap *(yans.)* > tap-ış-la-ma] *is.* Tapışlamak eylemi.

tapışlamak, [tap *(yans.)* > tap-ış-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* **1.** (Kişi için) beğendiğini göstermek için sırtını hafifçe arka arkaya vurmak. **2.** Beğenmek; övmek; tapıklamak. **3.** (Hamur için) üzerini düzeltmek için elle hafif hafif vurmak. [DS]

DÖRDÜNCÜ CİLDİN SONU

Orhun Yazıtlarından Günümüze
Türkiye Türkçesinin Söz Varlığı

ÖTÜKEN TÜRKÇE SÖZLÜK

YAŞAR ÇAĞBAYIR

(tap-züz • osmanlıca dizin) 5

ÖTÜKEN

YAYIN NU: 683
KÜLTÜR SERİSİ: 336

ISBN 978-975-437-623-4 (Tk. No)

ISBN 978-975-437-628-9

T.C.
KÜLTÜR ve TURİZM BAKANLIĞI
SERTİFİKA NUMARASI
1206-34-003178

ÖTÜKEN NEŞRİYAT A.Ş.®
İstiklâl Cad. Ankara Han 65/3 34433 Beyoğlu-İstanbul
Tel: (0212) 251 03 50 • 293 88 71 - Faks: (0212) 251 00 12
Ankara irtibat bürosu:
Yüksel Caddesi: 33/5 Yenişehir - Ankara
Tel: (0312) 431 96 49
İnternet: www.otuken.com.tr
E-posta: otuken@otuken.com.tr

Kapak Tasarımı: grataNONgrata
Dizgi - Tertip: İskender Türe
Baskı: Şenyıldız Matbaası
Cilt: Yedigün Mücellithanesi
İstanbul - 2007

t

...nin devamı

ÖTÜKEN
TÜRKÇE
SÖZLÜK

tapışlanma, [tap *(yans.)* > tap-ış-la-n-ma] *is.* Tapışlanmak eylemi.

tapışlanmak, [tap *(yans.)* > tap-ış-la-n-mak] *edil. f.* **1.** Birisi tarafından beğenilerek sırtı okşanmak. **2.** Beğenilmek; övülmek; tapıklanmak. **3.** (Hamur için) hafif hafif vurularak üzeri düzeltilmek.

tapışma, [tap-ış-ma] *{ağız} is.* Küçük ince yorgan. [DS]

tapışmak, [tap-mak > tap-ış-mak] *{eT} işteş. f. [-ur]* **1.** Buluşmak; karşılaşmak; rastlaşmak; görüşmek. *{ağız} (aynı)* [EUTS] [KB] [DS] **2.** Yeniden bulmak; bulmak. [Gabain]

tapıştırmak, [tap-ış-tır-mak] *{ağız} gçl. f. [-ır]* **1.** Araştırmak. **2.** Uyarmak. [DS]

tapıt, [Ar. tābut => tapıt] *{ağız} is.* Tabut. ⊡ **tapıt gibi,** *{ağız} Kupkuru.* [DS]

tapıtmak, [tap-ıt-mak] *{ağız} gçl. f. [-ır]* **1.** Yıkmak; devirmek. **2.** Dövmek. [DS]

tapi, [Fr. tapis] *is.* Oyunda kâr ve zarar etmemiş olma durumu; oyuna girdiği kadar para ile kalkma; oyunda kazandıkları, koyduğunu karşılama. ⊡ **tapi olmak,** *Oyunda kâr ve zarar etmemiş olmak; oyuna girdiği kadar para ile kalkmak; oyunda kazandıkları, koyduğunu karşılamak.*|| **tapi oynamak,** *(Pokerde önünde para olmayan oyuncu için) kav almadan oyuna katılmak.*|| **tapi tutar,** *Tapi oynayacak oyuncunun bunu belirtmek için söylediği söz.*

tapik¹, -ği [tap *(yans.)* > tap-ık] *{ağız} is.* Keklik tuzaklarında çukur üstüne konulan yaylı tahta kapak. [DS]

tapik², -ği [tap *(yans.)* > tap-ık] *{ağız} is.* Uyku. [DS]

tapiklemek, [tap *(yans.)* > tap-ık-la-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Uyuklamak. [DS]

tapir, [Tupi d. tapira] *is. zool.* Tapirgillerden, domuz gibi iri yapılı, ön ayağı dört, arka ayağı üç parmaklı, toynaklı, kısa hortumlu, burun ve üst dudak bölgesi çok hareketli memeli birçok türü bulunan hayvanların ortak adı, *(Tapirus).*

tapirgiller, [tapir-gil-ler] *is. zool.* Tapirleri kapsayan hayvanlar familyası *(Tapiridae).*

tapisiye, [Fr. tapissier] *is.* **1.** Mobilyacı. **2.** Ev dekoratörü.

tapizir, [? tapizir] *{ağız} sf.* (Ağaç vb. için) çok alçak; kısa. [DS]

tapka, [tap-ka] *{ağız} is.* Sergen. [DS]

tapkaç, -cı [tap *(yans.)* > tap-kaç ?] *{ağız} is.* Çamaşır tokacı. [DS]

tapkı, [tap *(yans.)* > tap-mak *(tepmek, vurmak)* > tapkı] *is.* Istar tezgâhlarında levendin dönmesini özel çubuklar yardımı ile engelleme, sabit hâle getirme. ⊡ **tapkı çubuğu,** *Bir ucu tapkı deliğine diğer ucu leventin ayağına sokularak leventin dönmesini engelleyen çubuk.*|| **tapkı deliği,** *Istar tezgâhlarındaki levent üzerinde tapkı çubuğunun takıldığı yuva.*

tapkın¹, [tap *(yans.)* > tap-kın] *{ağız} is.* Sarkık; düşük. [DS] ⊡ **tapkın olmak,** *{ağız} Hâlsiz kalmak; güçten düşmek.* [DS]

tapkın², [tap-mak > tap-kın] *{ağız} is.* Görevli. [DS]

tapkır¹, [tap *(yans.)* > tap-(ı)k-ır ? / tap-mak > tapkır] *{ağız} is.* Basılarak sertleştirilmiş toprak ve bu toprakta sıkışmış ot veya ekinler. [DS]

tapkır², [tapkur / tapkır] *{ağız} is.* Bölük; manga; dizi; kafile. [DS]

tapkur¹, [tapkur طابقر] *{OsT} is.* **1.** Tabur. **2.** *{ağız}* → tapkır². [DS]

tapkur², [tap+kur طابقور / طپقور] *{eAT} {OsT} is.* Eyer üstünden aşırılarak bağlanan kolan; aşırma kolanı. ⊡ **tapkur kolanı,** *{eAT} {OsT}* → tapkur².

tapla, [İt. tabula / Ar. ṭabla] *{ağız} is.* **1.** Ekmeği korumakta kullanılan fıçı biçimende kapaklı tap; ekmeklik. **2.** Yassı tahta; sofra. **3.** Kısa kenarlı büyük sini. [DS]

taplağ, [tap-lā-mak > tap-lā-ğ] *(tapla:ğ) {eT} is.* Tahammül; rıza; kanaat; muvafakat; rıza gösterme; muvafakat etme; kabul etme; peki deme. [DLT] [EUTS] [Üç İtigsizler]

taplağı, [tap *(yans.)* > tap-lağı] *{ağız} is.* Takunya. [DS]

taplağusuz, [tap-lā-ğū-suz] *(tapla:gu:suz) {eT} sf.* Sadakatsiz. [EUTS]

taplak, -ğı [tap-lak] *{ağız} is.* **1.** Tepe veya dağ üzerindeki düzlük; düz alan. **2.** *sf.* (Yer için) dümdüz; düz. [DS]

taplama, [tap-la-ma] *{ağız} is.* **1.** Kalın bazlamaya benzer bir tandır ekmeği. **2.** Yufka ekmeğin ince yeri. [DS]

taplamak¹, [tap *(yans.)* > tap-la-mak طاپلامق] *{OsT} gçl. f. [-r]* **1.** El ile üzerine yavaş yavaş vurmak. **2.** Vurmak. **3.** *{ağız}* Hamur topağını elle biraz açmak. [DS]

taplamak², [tap > tap-lā-mak طپلمق] *(tapla:mak) {eT} gçl. f. [-r]* **1.** Sevmek. [ETY] **2.** Arzu etmek. [ETY] **3.** Kabul etmek; kabul edilebilir bulmak; uygun bulmak; beğenmek; tasvip etmek; onaylamak; hoşlanmak; hak vermek; takdir etmek; lütfetmek. *{eAT} (aynı)* [ETY] [EUTS] [Gabain] [İKPÖy.] **4.** Seçmek; razı olmak. [DLT] [Gabain] [KB] [Üç İtigsizler] **5.** Tapmak. [EUTS] **6.** *gçl. f.* Sahip çıkmak; mallanmak; malımsımak. [DS]

taplamak³, [tap-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Kimseye sezdirmeden bakmak. [DS]

taplamak⁴, [tap-la-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(ı)-yor]* **1.** Belirlemek; tespit etmek. **2.** Tahmin etmek; kestirmek. **3.** Bir işin olabileceğine aklı yatmak; inanmak.

taplamamak, [tap-lā-ma-mak] *(tapla:mamak)* *{eT}* *gçl. f.* *[u-maz]* Tasvip etmemek; hoş karşılamamak; beğenmemek. [Tekin]

taplan, [tap-la-n ?] *{ağız}* *is.* Mide bozukluğu. [DS]

taplançsız, [tap-la-nç-sız] *{eT}* *sf.* İstenilmeyen. [Gabain]

taplanmak, [tap-la-n-mak] *{ağız}* *dönşl. f.* *[-ır]* Ezilip yassılaşmak. [DS]

taplaşmak, [tap-la-ş-mak] *{eT}* *işteş. f.* *[-ur]* Bir işe razı olmak; uzlaşmak. [DLT]

taplatmak, [tap-la-t-mak] *gçl. f.* *[-ır]* *[eT. -ur]* **1.** *{eT}* Razı etmek. [DLT] **2.** *{ağız}* Benimsetmek; inandırmak; aklını yatırmak. [DS]

taplı[1], [tap-lı] *{ağız}* *sf.* **1.** (Söz için) doğru; gerçek. **2.** Düzgün. **3.** Uygun; yerinde; yakışır biçimde. **4.** (Yer için) düz; dümdüz. [DS]

taplı[2], [tav-lı / tap-lı] *{ağız}* *sf.* **1.** Şişman; semiz. **2.** Çok gelişmiş. [DS]

taplı[3], [tap-lı] *{ağız}* *sf.* Özenli; dikkatli. [DS]

taplı[4], [tap-lı] *{ağız}* *sf.* Eşsiz; benzersiz. [DS]

taplu[1], [? taplu] *{ağız}* *is.* Pencere. [DS]

taplu[2], [tap-lı / tap-lu] *{ağız}* *sf.* Süslü. [DS]

tapluk, [tāb-luk] *(ta:pluk)* *{eT}* *is.* → tabluk. [DLT]

tapma, [tap-ma] *is.* Tapmak eylemi.

tapmaca, [tap-maca] *{ağız}* *is.* Bilmece; bulmaca. [DS]

tapmak[1], [tap-mak طپمق] *gçsz. f.* *[-ar]* **1.** *{eT}* Hizmet etmek. [İKPÖy.] [DLT] [ETY] [KB] **2.** *{eAT}* *{OsT}* Boyun eğmek; tabi olmak. **3.** Aşırı sevgi ve saygı ile bağlanmak; çok sevmek; aşırı değer vermek; tutku ile bağlanmak; çok sevmek; perestiş etmek. *{eT}* *{ağız}* *(aynı)* [DLT] [ETY] [EUTS] [İKPÖy.] [Gabain] [KB] [DS] **4.** Allah'a ve kutsal tanınan bir varlığa inanmak; onu tanrı olarak tanımak; kutsal bilme; ibadet etmek; kulluk etmek. *{eT}* *{eAT}* *{OsT}* *(aynı)* [Bahşayiş] **5.** *{OsT}* Sunmak; takdim etmek.

tapmak[2], [tap-mak] *{eT}* *gçl. f.* *[-ar]* **1.** Arayıp bulmak; bulmak; bir isteğe kavuşmak; elde etmek; kazanmak. *{ağız}* *(aynı)* [ETY] [İKPÖy.] [KB] [DS] **2.** *{ağız}* Kapmak. [DS] **3.** *{eAT}* Bulundurmak; haiz olmak. **4.** Bir ihtiyacı gidermek; bir zorunluluğa cevap vermek. [İKPÖy.] [KB] **5.** Birine doyum sağlamak; birine gerekli olanı, onun istediğini ve uygun olanı sağlamak. [İKPÖy.] **6.** Sezmek. [DLT] [Gabain] [EUTS]

tapmak[3], [tap-mak] *{ağız}* *gçl. f.* *[-ar]* Başa kakmak. [DS]

tapmak[4], [tap-mak] *{ağız}* *gçsz. f.* *[-ar]* (Yapı, köprü vb. için) selden çökmek. [DS]

tapmaklık, [tap-mak-lık طپمقلق] *{eAT}* *is.* Kulluk.

tapon, [Fr. tapon *(dürülmüş bez)*] *sf.* **1.** (Ticarî mal için) niteliği düşük. **2.** Elde kalmış; eski. **3.** *mecaz.* (Kişi için) değersiz ve aşağılık. **4.** Mantar topuk.

tappa[1], [İt. tappo] *{ağız}* *is.* Yapma gölde, su boşaltmaya yarayan delik. [DS]

tappa[2], [? tappa] *{ağız}* *is.* Maşrapa. [DS]

tappakiriş, [tappa+kiriş] *{ağız}* *sf.* Çok sarhoş. [DS]

tappılamak, [tap(p)-ı-la-mak] *{ağız}* *gçsz. f.* *[-r]* Tehlikeyi daha önceden sezmek. [DS]

tappışlamak, [tap(p)-ı-ş-la-mak] *{ağız}* *gçl. f.* *[-r]* **1.** Birinin arkasını, sevgi ifadesi olarak hafif hafif okşamak. **2.** Ekmek yaparken hamurun üstünü düzeltmek için elle hafif hafif vurmak. [DS]

tapraşmak, [tabrı-ş-mak] *{eT}* *işteş. f.* *[-ur]* → tabrışmak. [DLT]

taprımak, [tabrī-mak] *(tapn:mak)* *{eT}* *gçsz. f* *[-r]* → tabrımak. [DLT]

taprıtmak, [tabrī-mak > tabrı-t-mak] *{eT}* *gçl. f.* *[-ur]* → tabrıtmak. [DLT]

tapsak[1], **-ğı** [tap-sa-k] *{ağız}* *sf.* **1.** Tadı iyi olmayan. **2.** Kakmaya yüz tutmak. **3.** Düşünmeden konuşan; sözünü bilmeyen. [DS]

tapsak[2], **-ğı** [tap-sa-k] *{ağız}* *sf.* (Tarla için) ekildikten sonra çiğnenmiş olan. [DS]

tapsımak, [tap-sı-mak] *{ağız}* *gçsz. f.* *[-ır]* (Yiyecek için) bayatlamak; kokmak. [DS]

tapsız, [tap > tap-sız] *sf.* **1.** *{eT}* İsteksiz; arzusuz. [EUTS] **2.** *{ağız}* İşine özenmeyen; savruk; dalgın. [DS] **3.** *{ağız}* Davranışları uygunsuz olan. [DS] **4.** Güçsüz.

tapsulamak, [tapsu-lā-mak] *(tapsula:mak)* *{eT}* Haset etmek; çekememek. [KB]

tapşa, [tap-ça > tapşa] *{ağız}* *is.* **1.** Tavan arası. **2.** Kapı ve pencerelerin üst bölümü. [DS]

tapşalamak, [tap-(ı)ş-a-la-mak] *{ağız}* *gçl. f.* *[-r]* *[-l(ı)-yor]* → tapışlamak. [DS]

tapşın, [tap-ış > tap(ı)ş-ın / tap-çın] *{ağız}* *is.* El çırpma; alkış. ⊡ **tapşın çalmak,** *{ağız}* *1. İçinden gelerek el çırpmak; alkışlamak. 2. Bir müziğe tempo tutmak.* [DS]

tapşıngı, [tap(ı)ş-ın-gı] *{ağız}* *is.* Alkış; el çarpma. ⊡ **tapşıngı çalmak,** *{ağız}* *Alkışlamak; alkış tutmak.* [DS]

tapşınlamak, [tapşın-la-mak] *{ağız}* *gçl. f.* *[-r]* *[-l(ı) -yor]* Alkışlamak; candan el çırpmak; tempo tutmak. [DS]

tapşırık, -ğı [tap-(ı)ş-ır-ık] *{ağız}* *is.* Ismarlanan şey; ısmarlama. [DS]

tapşırma, [tap *(rıza)* > tap-ış *(karşılıklı vekâlet)* > tap-(ı)ş-ır-mak > tap-(ı)ş-ır-ma] *is.* **1.** Tapşırmak eylemi. **2.** Takma ad; mahlas.

tapşırmak[1], [tap *(yans.)* > tap-ış *(okşama)* > tap-(ı)ş-ır-mak] *gçl. f.* *[-ır]* Öpmek.

tapşırmak[2], [tap *(rıza)* > tap-ış *(karşılıklı vekâlet)* > tap-(ı)ş-ur-mak / tapçurmak طاپشیرمق] *gçl. f.* *[-ır]* *[eT. -ur]* **1.** *{eAT}* *{OsT}* Emanet bırakılan veya alınan bir şeyi geri vermek. **2.** *{eT}* *{OsT}* *{ağız}* Yetiştirmek; ulaştırmak; teslim etmek. [EUTS] [DLT] [DS] **3.** *{ağız}* Sunmak; bildirmek. [DS] **4.** *{eAT}*

{OsT} Emanet etmek. **5.** *{ağız}* Bağışta bulunmak. [DS] **6.** *{ağız}* Havale etmek; gönderimde bulunmak. [DS] **7.** *{ağız}* Salık vermek. [DS] **8.** *{ağız}* Ismarlamak; aktarmak. [DS] **9.** *{eT} {ağız}* Uyarmak; tembih etmek; [EUTS] [DS] **10.** *{ağız}* Tanıtmak; tanıştırmak. [DS] **11.** *{ağız}* Yalvarmak. [DS]

tapşırmak[3], [tap-(ı)ş-ır-mak] *{ağız} gçl. f. [-ır]* **1.** Alkışlamak; el çırpmak. **2.** Bir müziğe tempo tutmak. [DS]

tapşırmak[4], [tap-(ı)ş-ır-mak] *{ağız} gçl. f. [-ır]* Yırtılan bezin kıyılarını içe katlayarak dikmek. [DS]

tapşurmak, [tap *(rıza)* > tap-ış *(karşılıklı vekâlet)* > tap-(ı)ş-ur-mak / tapçurmak طپشورمق] *{eT} {eAT} {OsT} gçl. f. [-ur]* Tapşırmak; ulaştırmak; teslim etmek; tembih etmek. [DLT] [EUTS]

tapşurulmak, [tapşur-ul-mak طپشرلمق] *{eAT} edil. f. [-ur]* Teslim olunmak; verilmek.

taptabı[1], [tap *(yans.)* > tab-ı] *{ağız} is.* Mısır unundan yapılan bazlama. [DS]

taptabı[2], [tap *(yans.)* + tab-ı] *{ağız} is.* Takunya. [DS]

taptağı, [tap *(yans.)* > tap-ta-ğı] *{ağız} is.* Dama serilen toprağı bastırmaya yarayan bir araç. [DS]

taptah, [tap *(yans.)* > tap-ta-k / taptah] *{ağız} is.* Çok çiğnenmiş, işlek yol. [DS] ⊡ **taptah etmek,** *{ağız} Bir yere çok gidip gelmek; yol etmek.* [DS]

taptak, -ğı [tap *(yans.)* > tap-ta-k] *{ağız} is.* **1.** Düz, engebesiz yol veya yer. **2.** Ekimden sonra çiğnenmiş ekin. **3.** Karda çiğnenerek açılmış yol. [DS]

taptakır, [ta(p)+ta/kır] *{ağız} pekşt. sf.* **1.** Kupkuru. **2.** Tamtakır; bomboş. [DS]

taptamak[1], [tap *(yans.)* > tap-ta-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-t(ı)-yor]* **1.** Eliyle hafif hafif vurarak sevmek; okşamak. **2.** Dövmek. [DS]

taptamak[2], [tap *(yans.)* > tap-ta-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-t(ı)-yor]* **1.** Basmak; çiğnemek. **2.** Toprağı ayakla veya başka bir şeyle basarak düzeltmek. **3.** Ekini biçilmiş tarlayı tırmık veya başka bir araçla düzleyip bastırmak. [DS]

taptap[1], [tap *(yans.)* > tap+tap] *{ağız} is.* Mısır unundan yapılma bazlama. [DS]

taptap[2], [tap *(yans.)* > tap+tap] *{ağız} is.* Takunya. [DS] ⊡ **tap tap etmek,** *{ağız} Deve gibi basarak yürümek.* [DS]

taptap[3], [Far. tāb => tap+tap] *{ağız} is.* Güç; kuvvet. [DS]

taptapa[1], [tap *(yans.)* > tap+tap-a] *{ağız} is.* **1.** Kalın bazlamaya benzer bir çeşit tandır ekmeği. **2.** Fırın ya da tandırda pişirilen kalın ekmek; somun. **3.** Peksimet. **4.** Yuvarlak küçük ekmek. **5.** Bulgur ve kıyma ile yapılan bir çeşit yassı köfte. [DS]

taptapa[2], [tap *(yans.)* > tap-tap-a] *{ağız} is.* Sığır dışkısı. [DS]

taptaze, [ta(p)+ta/ze] *(ta'pta:ze) pekşt. sf.* Çok taze.

taptı, [tap-tı] *{ağız} is.* Güç; kuvvet. [DS]

taptırma, [tap-tır-ma] *is.* Taptırmak eylemi.

taptırmak, [tap-tır-mak] *gçl. f. [-ır]* Tapmak eylemini yaptırmak; tapmasını sağlamak.

taptup, [tap+tup] *{ağız} is.* Kalın bazlamaya benzer tandır ekmeği. [DS]

tapturmak, [tap + dur-mak] *{ağız} gçsz. f. [-ur]* Ayağa kalkmaya davranmak. ⊡ **taptur olmak,** *{ağız} Oturduğu ya da yattığı yerden kalkmaya davranmak.* [DS]

tapu[1], [*eT.* tap-uğ طاپغ / طپغ] *{eAT} {OsT} is.* **1.** Hizmet; vazife. **2.** Allah'a kulluk etme; tapma; hürmet; ibadet; tapı. **3.** Bir kimsenin yanı, katı; makam; nezd; huzur. **4.** Kişi; zat; zat-ı âli; hazret; varlık; rütbe. **5.** Kusur işleyen bir kimsenin devlet adamlarından elleri kulağında eğilmiş olarak özür ve af dileme biçimi. ⊡ **tapu etmek,** *{eAT} {OsT} 1. Allah'a kulluk etmek; ibadet etmek. 2. Hizmet etmek. 3. Hürmet etmek. 4. İtaat etmek; tâbi olmak; boyun eğmek; uyruğuna girmek.*|| **tapu eylemek,** *{eAT} {OsT}* → tapu etmek.|| **tapu getirici,** *{OsT} Hizmet edici.*|| **tapu kılmak,** *{eAT} {OsT}* → tapu etmek.|| **tapu sağrağı,** *{OsT} Büyük içki kadehi.*|| **tapusuna turmak,** *{eAT} İtaat etmek; boyun eğmek.*|| **tapuya turmak,** *{eAT}* → tapusuna turmak.

tapu[2], [tapuġ *(hizmet)* ? / Yun. tópion *(yer, arazi)* ? > tapu] *is.* **1.** Taşınmaz mallar üzerindeki mülkiyet hakkını kanıtlamak üzere tapu sicil müdürlüklerince verilen belge; tapu senedi. **2.** *isl. huk.* Mirî araziden yararlanan kişinin, bu toprağın çıplak mülkiyetine sahip olan devlete tasarruf karşılığı olarak ödediği para. **3.** Tapu sicil muhafızlığı; tapu sicil müdürlüğü. ⊡ **tapu kütüğü,** *Bir taşınmaz üzerindeki hak ve yükümlülüklerin yazılı olduğu tapu muhafızlıklarında tutulan defter.*|| **tapu memuru,** *Tapu kütüğünü tutmakla görevli kimse.*|| **tapu muhafızı,** *Tapu memuru.*|| **tapu senedi,** *Mirî topraktan yararlanan kimseye verilen bu hakkını belgelemek üzere yazılıp onaylanmış belge.*|| **tapu sicili,** *Tapu kütüğü.*|| **tapu sicil muhafızı,** *Tapu memuru.*|| **tapu temessükü,** *Tımarlı sipahilere ait devlet arazisinin, hak sahiplerine dağıtılması sonucunda verilen belge.*|| **tapuya vermek,** *{OsT} Satmak; temlik etmek.*

tapucu[1], [tapu-cı طاپوجی] *{eAT} {OsT} is.* Memur; hizmetçi.

tapucu[2], [tapu-cu] *is.* Tapu işleri ile uğraşan kimse; tapu memuru.

tapuculuk, [tapucu-luk طاپوجیلق] *{eAT} is.* Hizmetçilik.

tapuğ, [tap-uğ] *{eT} is.* **1.** Kulluk; ibadet. [EUTS] [Gabain] [KB] **2.** Hizmet. [EUTS] [Gabain] [KB] [Mühennâ] **3.** Gülşenî tarikatında ilahiye verilen ad. ⊡ **tapuğ kılmak,** *{eT} Kulluk etmek.*

tapuğçı, [tapuġ-çī] *(tapuğçı:) {eT} is.* Hizmetçi. [DLT] [KB]

tapuğluğ, [tap-uġ-luğ] *{eT}* *sf.* Devamlı hizmeti olan. [DLT]

tapuğsak, [tap-uġ-sāk] *(tapuğsa:k)* *{eT}* *sf.* Hizmet eden; hizmet etmeyi seven. [DLT] [KB]

tapuğsuz, [tapuġ-suz] *{eT}* *sf.* Tanrı'ya asi olan; isyankâr. [KB]

tapuk[1], [tap-uk] *sf.* **1.** *{eT}* Ön taraf; önde olan. [EUTS] **2.** *{ağız}* Kıyısı derin denizin ilerisindeki sığ yer. [DS]

tapuk[2], [tap-uk] *is.* **1.** *{eT}* Hizmet. **2.** *{eT}* Kulluk. [Mühennâ] **3.** *{ağız}* Boyun eğme; gönül verme. [DS]

tapuk[3], **-ğu** [top-uk / tap-uk] *{ağız}* *is.* Tezek. [DS]

tapuk[4], **-ğu** [*eT.* tapuġ > tapuk] *{ağız}* *is.* Senet. [DS]

tapul, [? tapul / tapıl] *{ağız}* *is.* Biçilmiş ot demeti veya yığını. [DS] ⊡ **tapul etmek,** *{ağız}* *Biçilmiş ekin veya otlardan küçük küçük yığın yapmak.* [DS]

tapulama, [tapu-la-ma] *is.* Tapulamak eylemi.

tapulamak[1], [tapu-la-mak] *gçl. f.* **1.** Bir taşınmazı tapuya kaydetmek; tapuya geçirmek. **2.** Bir taşınmazı bir kimsenin üzerine kaydederek mülkiyetini o kimseye vermek.

tapulamak[2], [tap *(yans.)* > tap-u-la-mak / tap-ı-la-mak] *{ağız}* *gçl. f.* *[-r]* Uyuklamak. [DS]

tapulamak[3], [tapu-la-mak طاپولامق] *{eAT}* *{OsT}* *gçl. f.* *[-r]* Ağırlamak; ululamak; ikramda bulunmak.

tapulanmak, [tapu-la-n-mak طاپولنمق] *{eAT}* *edil. f.* *[-ur]* Kulluk görevi yerine getirilmek.

tapulmak, [tap-ul-mak / tap-ıl-mak] *{eT}* *edil. f.* *[taplur]* (Kaybolan nesne için) bulunmak. [DLT]

tapulu, [tapu-lu] *sf.* Tapusu, tapu kaydı bulunan; tapuya geçirilmiş olan.

tapun, [Fr. tapon] *{ağız}* *sf.* (Mal vb. için) değeri düşük; kötü nitelikli; tapon. [DS]

tapunmak, [tap-un-mak / tap-ın-mak] *{eT}* *dönşl. f.* *[-ur]* Hürmet etmek; tapınmak. [Gabain]

tapusamak, [*eT.* tapuġ > tapu-sa-mak] *{ağız}* *gçsz. f.* *[-r]* *[-s(u)-yor]* **1.** Yardım etmek. **2.** Görev yapmak. [DS]

tapusuz, [tapu-suz] *sf.* Tapusu bulunmayan; tapu kaydı yapılmamış olan.

tapuzgu, [tap-uz-mak > tap-uz-ġū] *(tapuzgu:)* *{eT}* *is.* Bilmece; bulmaca. [DLT]

tapuzguk, [tabuz-ġuk] *{eT}* *is.* → tabuzgu. [DLT]

tapuzmak, [tap-uz-mak] *{eT}* *gçl. f.* *[-ur]* **1.** Buldurmak. **2.** Bilmece sormak; bilmece söylemek. [DLT]

tapyoka, [Port. tapioca] *(tapyo'ka)* *is.* Manyok kökünden çıkarılan nişasta.

tapzuğ, [tabuz-ġu / tabuz-ġuk / tapzuġ] *{eT}* *is.* → tabuzgu. [DLT]

tar[1], [tār] *(ta:r)* *{eT}* *{eAT}* *sf.* **1.** Dar; dar olmak. [DLT] [EUTS] [Gabain] [Mühennâ] **2.** Sıkıntılı. ⊡ **tar dirlik,** *{eAT}* *Geçim sıkıntısı çekmek; zaruret içinde yaşamak.*|| **tar dutmak,** *{eAT}* *1. Daraltmak; azaltmak. 2. Zahmete sokmak; sıkıntıya düşürmek.*|| **tar eylemek,** *{eAT}* *1. Daraltmak. 2. Azaltmak. 3. Baskı yapmak.*|| **tar hāl,** *{eAT}* *Para bakımından sıkıntı içinde bulunan; geçim sıkıntısı çeken.*|| **tar karın,** *{ağız}* *Tez canlı; dar karın.* [DS]|| **tar olmak,** *{eAT}* *1. Dar olmak. 2. Daralmak; dar gelmek. 3. Sıkıntıya düşmek. 4. Azalmak.*|| **tar olıcı,** *{eAT}* *Sıkıntı içinde kalan; daralan.*|| **tar olınmak,** *{eAT}* *1. Daraltılmak. 2. Azaltılmak.*

tar[2], [Far. tār تار] *(ta:r)* *{OsT}* *{ağız}* *sf.* Kara; karanlık. [DS]

tar[3], [Far. tār تار] *{OsT}* *is.* *müz.* **1.** Biri bam teli olmak üzere beş telli, mızrapla çalınan bir Türk halk müziği çalgısı. **2.** *{ağız}* Sekiz ya da on iki telli bir tür çalgı. [DS]

tar[4], [Far. tār تار] *(ta:r)* *{OsT}* *is.* **1.** İp; iplik. **2.** Tel. **3.** Dokumada arış ipliği. **4.** Tepe. **5.** *{ağız}* İnce gözenekli balık ağı. [DS] ⊡ **tār-ı ankebūt,** *{OsT}* *Örümcek ağı.*|| **tār-ı ud,** *{OsT}* *Ut teli.*|| **tār-ı zülf,** *{OsT}* *Saç teli.*|| **tār tār,** *{OsT}* *Tel tel.*|| **tar tar olmak,** *{ağız}* *Tel tel olmak.* [DS]

tar[5], [Sansk. tari ? / tār] *(ta:r)* *{eT}* *{ağız}* *is.* Kelek; (ırmak için) sal. [DLT] [EUTS] [DS]

tar[6], [tār] *(ta:r)* *{eT}* *is.* Yağ tortusu. [DLT]

tar[7], [Fr. tare] *is.* **1.** Bedensel ya da ruhsal eksiklik. **2.** *{ağız}* *sf.* Fıtığı olan. [DS]

tar[8], [tar] *{ağız}* *is.* **1.** Fidan. **2.** Genç hayvan. [DS]

tar[9], [tar] *{ağız}* *is.* Kırılamayacak derecede buz tutmuş yol. [DS]

tar[10], [Erme. t'ař] *{ağız}* *is.* **1.** Tavukların kümeslerde üzerine tünedikleri ağaç. **2.** Peşkir asılan yer. **3.** Raf. **4.** Avlu korkuluğu. **5.** Kağnıdaki yükün dökülmemesi veya tekere sürtmemesi için kağnının iki tarafına uzatılan ağaç sırık. [DS] ⊡ **tar av,** *{ağız}* → tar avı. [DS]|| **tar avı,** *{ağız}* *Tünedikleri yerde yapılan keklik avı.* [DS]

tar[11], [Far. çār > ? tar] *{ağız}* *is.* Başörtüsü. [DS]

tar[12], [tar] *{ağız}* *is.* **1.** Gübre veya kül ölçüsü olarak kullanılan çuval. **2.** Ağzında kasnak bulunan gübre çuvalı. [DS]

tar[13], [? tar] *{ağız}* *is.* İlkbahar otlarıyla yapılan yemek. [DS]

tara[1], [Far. dahra / dāra] *(ta:ra)* *{ağız}* *is.* **1.** → tahra. **2.** Ağaç kökü çıkarmaya yarayan bir araç. [DS]

tara[2], [tara] *{ağız}* *is.* Süpürge sapı. [DS]

tarab, [Ar. ṭarāb طراب] *{OsT}* *is.* Sevinç kaynaklı coşkunluk; şenlik; sevinç. ⊡ **tarāb-āmūz,** *{OsT}* *Sevindiren.*|| **tarāb-efzā,** *{OsT}* *Ferahlığı ve neşeyi artıran.*|| **tarāb-engîz,** *{OsT}* *Coşkunluk veren.*|| **tarāb-fezā,** *{OsT}* *Neşe artıran.*|| **tarāb-gâh,** *{OsT}* *Sevinç duyulan yer.*|| **tarāb-künān,** *{OsT}* *Sevinerek; neşe ile.*|| **tarāb-nāk,** *{OsT}* *Neşeli.*|| **tarāb-sāz,** *{OsT}* *Coşku veren.*

taraba, [Ar. darrābe ضرابه] *is.* **1.** Tahtaların yan yana dizilmesi ile oluşturulmuş kaplama. **2.** *{ağız}* Tahtaların yan yana dizilmesi ile oluşturulmuş perde; tahta perde. [DS] **3.** Dükkân kepengi. **4.** *{ağız}* Bahçe kıyıları ve duvarları üzerine çakılan tahta parmaklık. [DS] **5.** *{ağız}* Tahta parçası *(tahta ile birlikte kullanılır).* [DS]

tarabı, [Ar. darrābe ضرابه] *{ağız} is.* Bir tür tahta. [DS]

tarabul, [tara+bul ?] *{ağız} is. folk.* Merzifon dolaylarında oynanan bir halk oyunu. [DS]

tarabuluş, [Trablus *(öz. is.)* > tarablus] *{ağız} is.* İpek elbise. [DS]

tarac, [Far. tārāc تاراج] *(ta:ra:c) {OsT} is.* Yağma etme; yağmalama; yağma; çapul. ⊡ **tārāc etmek,** *Yağmalamak; çapullamak.*|| **tārāc-gâh,** *{OsT} Yağma edilen yer.*|| **tārāc-ger,** *{OsT} Yağma eden; yağmalayan; çapulcu.*|| **tārāc-gerān,** *{OsT} Yağmacılar.*|| **tārāc-kerde,** *{OsT} Yağmalanmış.*

taraça, [İt. terazza] *(tara'ça) is.* **1.** Binanın etrafı ve üstü açık düz damı; teras. **2.** Doğal ya da yapma düz alan; seki. **3.** Önü bir duvar ile desteklenerek toprak ile doldurulmuş yüksek düzlük. **4.** Dik yamaçları çevreleyen yatay, dar, uzun seki.

taraçacık, -ğı [taraça-cık] *is.* Dik yamaçlarda yatay merdiven basamağı biçimli oluşumlar.

taraçalama, [taraça-la-ma] *is.* Taraçalamak eylemi.

taraçalamak, [taraça-la-mak] *gçl. f [-r] [-l(ı)-yor]* Toprak aşınmasını önlemek için yamaç arazide taraçalar meydana getirmek; sekilemek; teraslamak.

taraf, [Ar. ṭaraf طرف] *{OsT} is.* **1.** Cisimlerin alt, üst, sağ, sol, ön, arka olarak adlandırılan yönlerinden her biri. **2.** Bir nesnenin bir yüzüne, bölümüne karşıt düşen yüz veya bölümü. **3.** Bir bütünün ayrılan ya da ayrı düşünülen bölümü, parçası; bir şeyin belli bir bölümü. **4.** Doğrultu; yön; yan. **5.** Başka yönlere göre ele alınmış yöre; yön; yan. **6.** Bedenin iki tarafından her birisi; yan. **7.** Bir şeyin değerlendirmeye tutulan, ele alınan görüş açısı. **8.** *mecaz.* Bir kimsenin iyi veya kötü gibi değerlendirilebilen soyut ya da somut görünümü; kişileri, nesneleri düşündüğümüz veya yargıladığımız görüş açısı veya görünüş; yan; yön. **9.** Bir kimsenin anne veya baba olarak ele alınan soy bütünlüğü; akrabaların tümü. **10.** Bir tartışma, çatışma ya da pazarlık içinde bulunan gruplardan her biri; istekleri ve düşünceleri karşıt olan iki kişiden ya da topluluktan her biri. **11.** *huk.* Bir sözleşmeyi yapan kişilerden her biri. **12.** Bir davada davacı ve davalı olan kişilerin her biri. ⊡ (birinden) **tarafa çıkmak,** *O kimsenin görüş ve düşüncesini benimsemek.*|| (birinden) **tarafa olmak,** *O kimsenin görüş ve düşüncesini benimsemek.*|| **taraf-be-taraf,** *{OsT} Her yandan.*|| **taraf çıkmak,** *1. Eşit davranılması gereken durumlarda, taraflardan birinin zararına karşı tarafı kayırmak. 2. Bir grubun veya rakip kişilerden birinin görüşünü savunmak.*|| **taraf ehliyeti,** *{OsT} huk. Davacı ya da davalı olabilme yeteneği.*|| **taraf gözetmek,** *Eşit davranılması gereken durumlarda, taraflardan birini kayırmak; birinden yana olmak.*|| **taraf-ı ālinizce,** *{OsT} Sizce; size göre; sizin tarafınızdan.*|| **taraf-ı hilāf,** *{OsT} Karşı taraf; karşıt yön.*|| **tarafıma,** *Bana.*|| **tarafımdan,** *1. Benden. 2. Benim adıma.*|| **tarafına,** *Ona.*|| **tarafından,** *1. Bir işin bir eylemin o kimse tarafından yapıldığını belirtir (edilgen fiillerde özne belirtilmek istendiğinde kullanılır); ondan. 2. (Sıfattan sonra) o nitelikte olan.*|| (iyi, kötü) **tarafından almak,** *Bir şeyi yalnız olumlu ya da olumsuz yanları ile ele almak.*|| **taraf-ı sāfil,** *{OsT} Aşağı taraf.*|| **taraf-ı samileri,** *{OsT} Yüce katınız; ekselansları.*|| **taraf iltizam etmek,** *{OsT} Bir görüş ya da davada bir tarafı seçmek; taraflardan birini tutmak.*|| **taraf olmak,** *1. Eşit davranılması gereken durumlarda, taraflardan birinden yana olmak. 2. Bir grubun veya rakip kişilerden birinin görüşünü savunmak.*|| **taraf taraf,** *Yer yer.*|| (bir) **taraftan...** (diğer) **taraftan...** *Birbirine denk iki görüş, paralellik ya da iki ayrı yön belirtir; .. bir yandan... diğer yandan...*|| **taraf tutmak,** *1. Eşit davranılması gereken durumlarda, taraflardan birinin zararına karşı tarafı kayırmak. 2. Bir grubun veya rakip kişilerden birinin görüşünü savunmak. 3. iletş. İletişim araçlarındaki temsillerin aslına uygun olmayıp çarpıtılarak kurulması.*

tarafane, [Ar. ṭaraf + Far. -āne طرفانه] *(tarafa:ne) {OsT} zf.* **1.** Bir yanı destekleyerek. **2.** Birinden yana olarak.

tarafdari, [Ar. ṭaraf + Far. -dārī طرفداری] *(tarafda:ri:) {OsT} is.* Adam kayırıcılık; yandaşlık; taraftarlık.

tarafeyn, [Ar. ṭaraf > ṭarafeyn طرفين] *{OsT} is.* İki taraf.

taraffuz, [Ar. ṭaraffuż طرفض] *{OsT} is.* Hz. Ebubekir ile Hz. Osman'ın halifeliğini kabul etmeme.

tarafgir, [Ar. ṭaraf + Far. -gīr طرفگیر] *(tarafgi:r) {OsT} sf* Taraflardan birinin zararına öbür tarafı kayıran; taraf tutan.

tarafgirane, [Ar. ṭaraf + Far. -gīrāne طرفگیرانه] *(tarafgi:ra:ne) {OsT} zf.* Taraf tutarcasına; yandaşçasına.

tarafgirî, [Ar. ṭaraf + Far. -gīrī طرفگیری] *(tarafgi:ri:) {OsT} sf.* Taraf tutuculuk; kayırıcılık; tarafgirlik.

tarafgirlik, -ği [tarafgir-lik] *is.* Taraf tutma; bir tarafı kayırma.

tarafiyet, [Ar. ṭaraf > ṭarafiyyet طرفيت] *{OsT} is.* Taraf tutma.

taraflı, [taraf-lı] *sf.* **1.** (Belirtilen sayıda) yanı, bölümü, yönü olan; yanlı; yönlü. **2.** (Bir yer adından

sonra) oradan olan; o yöreli. **3.** Taraflardan birine karşı ön yargılı olan; eşit davranamayan. **4.** (Karar, görüş vb. için) yan tutan bir kimsenin verdiği. **5.** Bir düşünce veya grubu vb. destekleyen, savunan; taraftar; yandaş. **6.** Taraftarı çok olan. **7.** *zf* Taraf tutarak. ⧉ (o) **taraflı olmamak,** *Anlamazlıktan, duymazlıktan gelmek; kendini ilgili saymamak.*

taraflılık, -ğı [taraf-lı-lık] *is.* Taraflı olma durumu.

tarafsız, [taraf-sız] *sf.* **1.** (Kişi, grup vb. için) bir anlaşmazlık, uzlaşmazlık veya bir tartışma durumlarında taraf tutmayan. **2.** (Tutum, davranış, yayın vb. için) taraf tutulmamış olan; bir taraf kayrılmamış; yansız. **3.** (Ülke için) savaşta, savaşanlardan birinden yana olmamış; hiç birine yan çıkmamış; savaşa karışmamış. **4.** (Yer için) aralarında anlaşmazlık çıkmış iki gruptan hiç birine ait olmayan. **5.** (Kişi için) hiçbir düşünceyi, inancı paylaşmayan, tutmayan; yansız. ⧉ **tarafsız bölge,** *Savaşta, iki taraf arasında anlaşarak askerden arındırılmış bölge.*|| **tarafsız eksen,** *dnz. Bir gemi teknesinin, boyuna eğilme gerilmelerinin sıfır olduğu yatay düzlem.*|| **tarafsız olmak,** *Yan tutmamak; nesnel olmak.*

tarafsızlaştırma, [taraf-sız-la-ş-tır-ma] *is.* Tarafsızlaştırmak eylemi.

tarafsızlaştırmak, [taraf-sız-la-ş-tır-mak] *gçl. f. [-ır]* Tarafsız duruma getirmek; tarafsızlığını sağlamak; anlaşarak tarafsızlığını ilan etmek.

tarafsızlık, -ğı [taraf-sız-lık] *is.* **1.** Tarafsız olma durumu. **2.** Taraf tutmayan kişi veya topluluğun durumu. **3.** Uluslararası çatışmalara katılmayıp dışarıda kalan devletin durumu. **4.** Bir askerî birleşmeye katılmayı reddeden öğreti. **5.** *ek.* Ekonomik yapıyı değiştirmek amacı taşımayan vergi düzenlemesi ya da bütçe yasasının durumu.

taraftar, [Ar. ṭaraf + Far. -dār] *(tarafta:r) sf.* **1.** Taraf tutan; bir yanı destekleyen; yandaş; hempa. **2.** *is. spor.* Bir kulübün bayrağına, renklerine ve kulübün kendisine bağlanan kimse.

taraftarlık, -ğı [taraftar-lık] *is.* Bir kimseden, bir gruptan veya bir görüşten yana olma durumu; yandaşlık. ⧉ **taraftarlık etmek,** *Bir yanı desteklemek; bir yanı tutmak; yan tutmak.*

tarağ, [tar-mak > tar-ıġ / tar-ağ] *{eT} is.* **1.** Ekin; hububat. [EUTS] [Gabain] **2.** Torun; nesil. [Gabain]

taraglağ, [tar-mak > tar-ıġ-lā-ġ] *{eT} is.* Tarla. [EUTS]

taraif, [Ar. ṭarīfe > ṭarāʿif طرائف] *(tara:if) {OsT} is.* Az bulunur, değerli şeyler.

taraik, [Ar. ṭarīḳat > ṭarāiḳ طرائق] *(tara:ik) {OsT} is.* Tarikatler; meslekler.

tarak[1], **-ğı** [*eT.* tar-mak *(yaymak, dağıtmak, serpmek, ayırmak)* > tar-ġak / tar-a-k] *is.* **1.** Saçları düzeltmeye, tellerini ayırmaya yarayan plastik, kemik, boynuz, şimşir gibi maddelerden yapılma, iç tarafı ince uzun dişli alet. *{eT} (aynı)* [Bahşayiş] [Mühennâ] **2.** Buna benzer ve saçları tutturmak için kullanılan hafif yayımsı süs eşyası. **3.** *anat.* İnsan el ve ayağının bilekle parmaklar arasında kalan kısmı; parmak kemikleri. *{ağız} (aynı)* [DS] **4.** Bazı örümceklerin ayaklarında bulunan ve sert kıllardan oluşan fırça. **5.** Dokuma tezgâhlarında, çözgü ipliklerini birbirinden ayıran ve kumaşın enini sabit tutmayı sağlayan, birbirinden eşit uzaklıkta, düşey birçok metal lama taşıyan çerçeve. **6.** Tekstil elyafını taraklamada kullanılan makine. **7.** *{ağız}* Avlu korkuluğu. [DS] **8.** *{ağız}* Kağnı yanlarındaki parmaklıklar. [DS] **9.** *{ağız}* Tarla ekildikten sonra tohumu örtmeye yarayan dişli tarım aracı. [DS] **10.** *{ağız}* Deve hamutlarındaki tahta bölümlerin deliğine geçirilen ağaç parça. [DS] **11.** *{ağız}* Yonttuğu yerlerde tarak izine benzer izler açan bir tür taşçı çekici. [DS] **12.** *{ağız}* Başak toplamakta kullanılan tırmığa benzer bir tarım aracı. [DS] **13.** *{ağız}* Hasır dokumakta kullanılan delikli tahta araç. [DS] **14.** *sf.* Tarak biçiminde olan. ⧉ **tarak altı,** *Büküm işleminden geçmiş fitillerin taranması sırasında elde edilen artık.*|| **tarak çitmek,** *{ağız} Saçı bit yumurtalarından arındırmak için tarağın dişlerini beşer onar bir araya iplikle sıkıştırmak.* [DS]|| **tarak dikeni,** *{ağız} 1. Ağrı ve sızı dindirmekte kullanılan bir ot. 2. Saç taramakta kullanılan bir tür diken.* [DS]|| **tarak dubası,** *Denizi taraklama işleminde kullanılan dolaplı duba.*|| **tarak işi,** *Tarak dişi görünümlü işleme motifi.*|| **tarak kepçe,** *Bazı kabukluları avlamakta kullanılan, ucunda ağdan bir torba bulunan tarak.*|| **tarak otı,** *{eT} {ağız} Dereotu, (Enethum gravolens).* [Bahşayiş] [DS]|| **tarak otu,** *bot. Tarak otugiller familyasından, yuvarlak pembe ya da beyaz çiçekleri dikenli yaprakçıklarla kaplı, yapraklarının dibi birbirine kaynayarak içinde su ve çiy toplanan bir koni biçimini almış, eskiden kuru kozalaklarından yün taramakta yararlanılan uzun saplı çakır diken, (Dipsacus).*|| **tarak otugiller,** *Tarak otu ve benzerlerini kapsayan iki çenekli bitkiler familyası, (Dipsacaceae).*

tarak[2], **-ğı** [tar-a-k] *{ağız} is.* **1.** Keçiyolu. **2.** Karda, insan geçebilecek genişlikte açılan yol. [DS] ⧉ **tarak yol,** *{ağız} Hayvanların geçe geçe çiğneyip toprağı pekiştirerek açtıkları yol.* [DS]

tarak[3], **-ğı** [tarak] *{ağız} is.* İstiridye. [DS]

taraka, [tarak-a] *{ağız} is.* Başında tarak biçiminde tüyleri olan bir tür kuş. [DS]

taraka, [Ar. ṭarrāḳa طراقه] *(tara:ka) {OsT} is.* → tarraka.

taraka, [taraba / taraka] *{ağız} is.* Tahta bölme; tahta perde. [DS]

tarakçı, [tarak-çı طراقجی] *is.* **1.** Tarak yapan ya da satan kimse. *{eT} (aynı)* [Mühennâ] **2.** *{OsT}* Tarayıcı. **3.** Taraklama işinde çalışan işçi. **4.** Dokuma lifleri-

ni taraklardan geçirerek temizleyen işçi. **5.** İplik fabrikalarında tarak makinelerini yöneten işçi.

tarakçıl, [tarak-çıl] *{ağız} is.* Başında tarak biçiminde tüyleri bulunan bir kuş. [DS]

tarakçılık, -ğı [tarak-çı-lık] *is.* Tarakçının işi ve mesleği.

tarakçın, [tarak-çın] *{ağız} is.* Başında tarak biçiminde tüyleri bulunan bir kuş. [DS]

tarakçır, [tarak-çıl / tarak-çır] *{ağız} is.* Başında tarak biçiminde tüyleri bulunan bir kuş. [DS]

taraklama, [tarak-la-ma] *is.* **1.** Taraklamak eylemi. **2.** *dnz.* Ahşap gemilerde, kaplamaların zedelenmesi durumunda omuzluktan su düzeyine kadar ıskarmozlar arasına uyumlu olarak yerleştirilen ağaç pekiştirmeler. *{ağız} (aynı)* [DS] **3.** Bağ bahçe işlerinde taşları tarak ile toplama. **4.** *{ağız}* At ve eşeklerde karın altında oluşan şişlik. [DS] **5.** *{ağız}* Ağaç parmaklık. [DS] **6.** *sf.* Taşçı tarağı ile meydana getirilmiş olan.

taraklamak, [tarak-la-mak] *gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* **1.** Taraktan geçirmek; taramak. **2.** Tarar gibi yapmak. **3.** Bağ, bahçe toprağının yüzünü tarakla düzeltmek, taşlarını ayıklamak. **4.** Pamuk vb. elyafın içindeki yabancı maddeleri ayıklamak için özel yapılmış tarak makinesinden geçirmek; taramak. **5.** Bir şeyi tarak izine benzer yılankavi çizgilerle süslemek. **6.** Bir liman girişine ya da akarsuyun yatağına birikmiş çamurları temizlemek. **7.** Dişli çekiçle bir taşın yüzünü düzeltmek ve bu yüzde çekicin dişlerine göre çizgiler oluşturmak. **8.** *{eT}* Tarak yapmak (?). [Mühennâ] **9.** *{ağız}* Ürün alındıktan sonra tarlada kalan döküntüleri toplamak. [DS] **10.** *{ağız}* Malı pahalı satmak. [DS] **11.** *{ağız}* İskambil kâğıtlarını, bir yarısını diğer yarısının arasına girecek şekilde karıştırmak. [DS]

taraklanma, [tarak-la-n-ma] *is.* Taraklanmak eylemi.

taraklanmak, [tarak-la-n-mak] *edil. f. [-ır]* **1.** Taraklama eylemi yapılmak; taraktan geçirilmek; tarakla taranmak. **2.** Tarak makinesinden geçirilmek. **3.** *dönşl. f.* Tarak sahibi olmak; tarak edinmek; taraklı hâle gelmek.

taraklanmış, [tarak-la-n-mış] *sf.* (Yün, pamuk, vb. elyaf için) tarak makinesinden geçirilmiş; taranmış.

taraklı[1], [tarak-lı] *sf.* **1.** Tarağı bulunan. **2.** (Kadın, kız için) başına süs olarak tarak takınmış olan. **3.** (Kuş için) tepesinde tarak gibi tüyleri bulunan. **4.** (Kumaş için) yol yol işlenmiş. **5.** (Ayak için) tarağı geniş olan. **6.** (Kişi için) ayakları taraklı olan. ⊞ **taraklı kuş,** *Çavuş kuşu.* || **taraklı tırmık,** *Yem bitkilerinin kurumasını kolaylaştırmak amacıyla karıştırmakta kullanılan çok sayıda esnek metal dişleri bulunan döner aygıt.*

taraklı[2], [tarak-lı] *{ağız} is.* Başında tarak biçiminde tüyleri bulunan bir kuş. [DS]

taraklı[3], [tarak-lı] *{ağız} is.* Şarjörlü tabanca. [DS]

taraklık, -ğı [tarak-lık] *{ağız} is.* **1.** İçine tarak vb. konulan bez kese. **2.** Etin pirzolalık yeri. **3.** El ve ayak parmaklarındaki küçük kemikler. **4.** Acımsı, yenilebilir bir tür mantar. [DS]

taraklılar, [tarak-lı-lar] *is. biy.* Selenterelerin, yan tarafta dizili, dipleri bitişik, uçları serbest titrek tüycüklerden oluşmuş organlarla yüzen alt şubesi, *(Ctenophora).*

taraksı, [tarak-sı] *sf.* Tarağı andıran; tarak gibi olan; biçimi tarağa benzeyen. ⊞ **taraksı kas,** *anat. Uyluğun üst iç kısmından bulunan ve bunu orta çizgiye yaklaştıran kaslardan çatı kemiğinden uyluk kemiğinin üst kısmına uzanan kas.*

taraksız, [tarak-sız] *sf.* Tarağı bulunmayan; tarağı olmayan.

taralı, [tara-lı] *sf.* Taranmış olan.

taralmak[1], [tar-mak > tar-al-mak] *{eT} edil. f. [-ur]* Taranmak. [DLT]

taralmak[2], [tar *(dar)* > tar-al-mak طارلْق] *{eAT} dönşl. f. [-ur]* İçi sıkılmak; patlayacak hâle gelmek; daralmak.

tarama[1], [tara-ma] *is.* **1.** Taramak eylemi. **2.** Bir resme gölge vermek veya bir haritada belli bölgeleri göstermek amacıyla paralel çizgiler çekme işlemi. **3.** Bir kitap ya da yazıda bir kelimeyi veya bir ifadeyi bulmak amacıyla yapılan sistemli arama işlemi. **4.** *as.* Bir yere sızmış olan düşman güçlerini temizlemek amacıyla sistemli olarak yapılan arama harekâtı. **5.** *as.* Makineli tüfek ya da çeşitli silahlarla atış doğrultusunun yanlarına doğru ufka paralel kaymalarla sürekli ateş etme. **6.** *dnz.* Gemilerin demirleme alanında çapalarını atmış olduğu hâlde sürüklenerek yer değiştirmesi. **7.** Derilerin dövülmesinden sonra makinelerle tüylü tarafının temizlenmesi. **8.** Topluma yayılma endişesi duyulan bazı bulaşıcı hastalıkları sistemli biçimde araştırma ve hastalık bulaşmış olan kişileri belirleme işlemi. **9.** *bsy. bilş.* Görüntü alma ve gönderme ya da kâğıt üzerindeki resimleri bilgisayara aktarma işlemi sırasında resim veya nesne üzerinde ışık ya da elektron demetlerinin bir sisteme göre yer değiştirmesi. **10.** *bilş.* İnternet ortamı, bilgisayar gibi bilgi işleme düzeninde bir nesnenin hızla aranması veya gözden geçirilmesi işlemi. **11.** *sf.* Birbirine paralel çizgilerle taranarak gölge verilmiş olan.

tarama[2], [Yun. taramas *(tuzlanmış balık yumurtası)*] *is.* **1.** Zarı çıkarılıp ezilen balık yumurtasına sütte ıslatılmış ekmek içi karıştırdıktan sonra zeytinyağı ve limon ekilerek yapılan bir tür meze. **2.** *{ağız}* Sazan balığının havyarı. [DS]

taramak, [*eT.* tar-mak *(yaymak, dağıtmak, serpmek, ayırmak)* tar-ı-mak / tar-ā-mak] *(eT. tara:mak) gçl. f. [-r] [-r(ı)-yor]* **1.** *{eT}* Dağıtmak. [DLT] [KB] **2.** (Saç, sakal, bıyık için) tarakla tellerini birbirinden

ayırmak, düzeltmek; tarakla biçim vermek. *{eT} (aynı)* [DLT] [KB] [Bahşayiş] **3.** (Pamuk, yün vb. lifler için) tarak makineleri ile tellerini birbirinden ayırmak, içindeki yabancı maddeleri temizlemek. **4.** (Yer için) içinde veya yüzeyinde bulunan zararlı maddeleri uygun bir araçla ayıklamak, temizlemek. **5.** (Mermer, taş vb. için) yüzeyini dişli çelik kalem ile düzeltmek ya da işlemek. **6.** Otomatik silahla bir yere sürekli ateş etmek. **7.** (Yer için) bir şeyi ya da bir kimseyi bulmak amacıyla sistemli biçimde aramak, araştırmak ve gözden geçirmek. **8.** *mecaz.* (Çevre için) bir kimseyi bulabilmek amacıyla dikkatle bakmak; süzmek. **9.** *mecaz.* (Kitap, yayın, metin, liste vb. için) derleme amacıyla dikkatle gözden geçirmek; gerekli olanları belirlemek. **10.** Kafasından geçirmek; belli belirsiz düşünmek. **11.** (Harita, şekil vb. için) dikkati çekmek için belli bir bölümüne tarak dişlerine benzer paralel çizgiler çekmek. **12.** Bir tarak gemisiyle bir nehrin ya da limanın ağzını temizlemek. **13.** *dnz.* (Gemi için) demirleme yerinde çapası atılı iken sürüklenerek yer değiştirmek. **14.** *as.* Bir yere sızmış olan düşman güçlerini temizlemek amacıyla sistemli olarak arama harekâtı yapmak. **15.** (Deri için) makinelerle tüylü tarafını temizlemek. **16.** Topluma yayılma endişesi duyulan bazı bulaşıcı hastalıkları sistemli biçimde araştırarak hastalık bulaşmış olan kişileri belirlemek. **17.** *iletiş.* Görüntü alma ve gönderme ya da kâğıt üzerindeki resimleri bilgisayara aktarmak amacıyla resim veya nesne üzerinde ışık ya da elektron demetlerine bir sisteme göre yer değiştirtmek; bu yöntemle bilgisayara ya da televizyon vericisine resim ve görüntü aktarmak. **18.** *{ağız}* İyice yoklayarak, araştırarak geçmek. [DS]

taramalı, [tara-ma-lı] *sf.* **1.** Taraması olan; tarama yapılmış. **2.** Tarama ile çalışan.

taran[1], [tar-an] *{ağız} sf.* (Çoğunlukla ağız için) geniş. [DS] ☞ **taran ağız,** *{ağız} (Kişi için) büyük ve biçimsiz ağızlı.* [DS]

taran[2], [Far. tārān تاران] *(ta:ra:n) {OsT} is.* **1.** Karanlık. **2.** *{ağız}* İn; mağara. [DS] **3.** *{ağız}* Balıkların saklandığı yosunlu veya taşlı yer. [DS] **4.** *{ağız}* Hayvanların otlamasına elverişli, otlu ve sulu yer. [DS] ☞ **taran kedi,** *{ağız} Çocuk masallarından geçen efsanevi vahşi kedi.* [DS]

taran[3], [? taran] *{ağız} is.* Kuş kümeleri. [DS]

tarana, [Far. ter-ḫāne => tarhana > tarāna] *(tara:na) {ağız} is.* Tarhana. [DS]

tarancı, [taran-cı] *{ağız} is.* Çiftçi. [DS]

taranga, [? taranga] *(tara'nga) is. zool.* Ringaya benzer bir tür tatlı su balığı; çapak balığı, *(Bramis brama).*

taranımak, [tara-n-ı-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r]* (Koşum hayvanı için) işe alışmaya çalışmak. [DS]

taranış, [tara-n-ış] *is.* Taranmak eylemi veya biçimi.

taranma, [tara-n-ma] *is.* Taranmak eylemi.

taranmak[1], [tara-n-mak] *edil. f. [-ır]* **1.** Taramak eylemine uğramak; taramak eylemine konu olmak. **2.** (Pamuk, yün vb. lif için) tarakla telleri birbirinden ayrılmak. **3.** İçinde bulunan zararsız maddeler bir araç yardımı ile ayıklanmak. **4.** (Taş için) yüzeyi dişli kalem ile düzeltilmek veya işlenmek. **5.** Makineli tüfekle ateş edilmek. **6.** (Yer için) hiçbir şeyi gözden kaçırmadan dikkatli ve sistemli bir şekilde aramak. **7.** (Kitap, dergi, gazete, liste vb. için) belli bir amaçla gözden geçirilmek; gerekli olan bölümler ve bilgiler belirlenmek. **8.** Üzerinde tarama çizgileri oluşturulmak. **9.** *dönşl. f.* Kendi kendine saçını, sakalını, bıyığım taramak; taramak eylemini kendi üzerinde gerçekleştirmek. *{eT} [-ur] (aynı)* [DLT] [KB] **10.** *{ağız}* Yıkanmak. [DS]

taranmak[2], [tara-n-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* Ayrılıp gitmek. [DS]

tarantı, [tara-n-tı طرانتی] *is.* **1.** Bir tarama işlemi gerçekleştirildikten sonra arta kalan şeyler; tarama döküntüsü; tarama artığı. **2.** *{OsT}* Saç ve sakal tarama sırasında dökülen kıllar.

tarantula, [İt. Taranto *(İtalya'da kent)* > tarantola] *(tarantu'la) is. zool.* Güney Avrupa'da yaygın zehirli bir örümceğin günlük dildeki adı, *(Lycosa tarantula).*

tararku, [tarar-kū] *(tararku:) {eT} sf.* (Yer için) otları birbirine karışmamış, seyrek; az otlu.

taras, [taras] *{ağız} is.* **1.** Yağmurdan yeteri kadar nemlenip tavlanarak ekilebilecek duruma gelmiş toprak. **2.** Tarlayı sürüp dinlendirme; nadas. [DS]

taraslamak[1], [tar-mak > tar-ıs-lā-mak] *(tarasla:mak) {eT} gçl. f. [-r]* → tarıslamak. [DLT]

taraslamak[2], [taras-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r]* Gizlice çevresini araştırıp bulduğunu çalmak. [DS]

tarassud, [Ar. raṣad > taraṣṣud ترصد] *{OsT} is.* → tarassut.

tarassudat, [Ar. taraṣṣud > taraṣṣudāt ترصدات] *(tarassuda:t) {OsT} is.* Gözlemlemeler; gözetlemeler.

tarassut, -du [Ar. raṣad > taraṣṣud ترصد] *is.* **1.** Dikkatle bakma; inceleme. **2.** Gözleme. ☞ **tarassut etmek,** *Gözetlemek; gözlemek.*

taraş[1], [Far. tārāc => tāraş تارش] *{eAT} {OsT} is.* Yağma; talan.

taraş[2], [? taraş] *{ağız} is.* Yaltaklanma. [DS]

taraş[3], [? taraş] *{ağız} is.* Aralık; boşluk. [DS] ☞ **taraş ağız,** *{ağız} (Kişi için) büyük ve biçimsiz ağızlı.* [DS]

taraş[4], [tara-ş] *{ağız} is.* Ürün toplandıktan sonra arta kalanları; başak. [DS] ☞ **taraş üzümü,** *{ağız} Bağ bozumundan sonra kütüklerde kalan üzüm.* [DS]

taraş[5], [Far. tırāş => taraş] *{ağız} is.* Tıraş. [DS]

taraşlama, [tara-ş-la-ma] *is.* Taraşlamak eylemi; başaklama.

taraşlamak, [tara-ş-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* **1.** Ürün kaldırıldıktan sonra tarlada arta kalan ürünleri toplamak; başaklamak. **2.** Altüst etmek; araştırmak; karıştırmak. [DS]

taraşmak, [tara-ş-mak] *{ağız} işteş. f. [-ır]* **1.** Arka arkaya sıralanarak yürümek. **2.** Sürek avında avcılar yayılarak yürümek. [DS]

taraştırmak, [tara-mak > tara-ş-tır-mak] *{ağız} gçl. f. [-ır]* Araştırmak. [DS]

tarat, [Far. tārāt تارات] *(ta:ra:t) {OsT} is.* Talan; yağma; çapul.

taratış, [tara-t-ış] *is.* Taratmak eylemi ve biçimi.

taratma, [tara-t-ma] *is.* **1.** Taratmak eylemi. **2.** *{ağız}* Hayvan yayma; otlatma. [DS]

taratmak, [tara-t-mak] *gçl. f. [-ır]* **1.** Taramak eylemini yaptırmak. **2.** Saçına, sakalına tarakla şekil verdirmek. **3.** Bir yerde bulunan zararlı maddeleri tarak adı verilen aletlerle ayıklatmak. **4.** Taş, mermer gibi sert cisimlerin yüzeyini dişli kalem ya da çekiçle düzelttirmek. **5.** Otomatik silahla bir yere uzun süre ateş ettirmek. **6.** Bir yeri dikkatle aratmak. **7.** Bir yayını, metni dikkatle gözden geçirtmek ve gerekli olanları belirtmek. **8.** Bir tarayıcıdan bilgisayara resim aktartmak.

tarato, [Far. tere+duġ => tarato] *{ağız}* tis. **1.** Bir tür sirkeli çorba. **2.** Sarımsak ve sirke ile yapılan bir yiyecek. [DS]

tarator, [Far. tere *(sebze)* + duġ *(kesik süt)* / Yun. tarachton / Fr. Taratare *(Tatar)*] *is.* Ekmek içi, ceviz, zeytinyağı, sarımsak ve sirke ile yapılan bir tür meze ya da sos.

taravet, [Ar. ṭarāvet طراوت] *(tara:vet) {OsT} is.* **1.** Tazelik; körpelik. **2.** Canlı olma; canlılık.

taravetli, [taravet-li] *(tara:vetli) sf.* Canlı; taze.

tarayıcı, [tara-y-ıcı] *is.* **1.** Tarama işini yapan aygıt. **2.** Yeryüzünün fotoğrafını elde etmekte kullanılan tarama düzeneği bulunan algılayıcı. **3.** *bsy.* Bilgisayara resim aktarmakta kullanılan elektronik optik alet; skayner; scanner.

tarayış, [tara-y-ış] *is.* Taramak eylemi veya biçimi.

taraz, [Yun. thalassa *(dalga)*] *is.* **1.** İpek vb. yumuşak kumaşların örselenmesi, kırışması sonucunda oluşan kabarıklık; talaz. **2.** İpek kumaşların ipliklerinin çekilmesi ile meydana gelen pürüz. ⊡ **taraz taraz,** *1. Kumaş için) üzerinde tel tel iplik olan; tarazlı. 2. (Saç, tüy vb. için) dağınık; biçim verilmemiş. 3. {ağız} Çizgi çizgi; iz iz.* [DS]

tarazımak, [taraz-ı-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r]* (Kumaş için) eskimeye yüz tutarak incelmek. [DS]

tarazlama, [taraz-la-ma] *is.* Tarazlamak eylemi.

tarazlamak[1], [taraz-la-mak] *gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* **1.** Taraz meydana getirmek. **2.** Tezgâhtan çıkan kumaşın tarazlarını ayıklamak.

tarazlamak[2], [tara-z-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* **1.** Tarlayı üç defa sürmek. **2.** Tarlayı sürüp gübreleyerek ekilecek hâle getirmek. [DS]

tarazlanma, [taraz-la-n-ma] *is.* Tarazlanmak eylemi.

tarazlanmak[1], [taraz-la-n-mak] *dönşl. f. [-ır]* **1.** (İpekli kumaş için) iplikleri çıkıp pütürleşmek; atkısı seyrekleşmek; üzeri tel tel ipliklerle kaplanmak; iplikleri kabarmak; talazlanmak. *{ağız} (aynı)* [DS] **2.** (Saç için) tel tel ayrılıp kabarmak; dağınık ve karışık bir hâl almak. **3.** (Deri için) pütürlenmek; pütür pütür olmak. **4.** *edil. f.* (Tezgâhtan çıkan kumaş için) tarazları ayıklanmak.

tarazlanmak[2], [taraz-la-n-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* Taranmış gibi yol yol olmak. [DS]

tarazlanmak[3], [taraz-la-n-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* Dağılmak. [DS]

tarazlı, [taraz-lı] *sf.* **1.** Tarazı bulunan; üzerinde tel tel iplikleri bulunan. **2.** Kabarmış ve karışmış olan.

tarazuğ, [Far. terāzū ترازو] *{eT} is.* Terazi. [EUTS]

tarba, [Far. tobrā => tarba] *{ağız} is.* Bez torba. [DS]

tarbuka, [Far. darbūḳa => tarbuka / darbuka] *{ağız} is.* Darbuka. [DS]

tarçığ, [tar-çığ] *{ağız} is.* Güç. [DS]

tarçıh, [tarçıḫ] *{ağız} is.* → tarçık. ⊡ **tarçıḫ vaḫtı,** *{ağız}* → tarçık vakti. [DS]

tarçık, -ğı [tar-çık] *{ağız} is.* Sağlık ve güç veren yiyecekler. [DS] ⊡ **tarçığını almak,** *{ağız} (At vb. hayvanlar için) kışı geçirdikten sonra ilk kez doyasıya çayırda yayılmak.* [DS]|| **tarçık vakti,** *{ağız} 1. İlkbaharda otun bol olduğu zaman. 2. Yaz ayları.* [DS]

tarçıklanmak, [tar-çık-la-n-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* (Hayvan için) bahar otları ile beslenmek; semirmek; büyümek. [DS]

tarçın[1], [Far. dār *(odun)* + çīnī > dārçīn *(Çin odunu)* دارچین] *is. bot.* **1.** Defnegillerden, Seylan kökenli aromatik bir ağaç, *(Cinnamomum)*. **2.** Bu ağacın üç dört yıllık sürgünlerinin kabuğundan elde edilen ve bazı yiyeceklere tat ve koku vermekte kullanılan bahar. **3.** Kokusu bu ağacın kabuklarına benzeyen reçel, komposto ve sıcak şarap gibi yiyecek ve içeceklere hoş koku vermek için kullanılan bahar. ⊡ **tarçın çiçeği,** *Tarçın bitkisinin olgunlaşmadan güneşte kurutulan meyveleri.*|| **tarçın esansı,** *Tarçının kabuğunun damıtılması ile elde edilen uçucu yağ.*

tarçın[2], [? tarçın] *{ağız} is. folk.* Rize dolaylarında, evlenen kızın baba evine ilk gelişi dolayısı ile yapılan tören. [DS]

tarçıni, [tarçın => tarçınī دارچینی] *(tarçıni:) {OsT} sf.* Sarı ile kahverengi arası renk; tarçın rengi.

tard, [Ar. ṭard طرد] *{OsT} is.* → tart.

ta'rib, [Ar. ʿarāb > taʿrīb تعريب] *(ta:ri:b) {OsT} is.* **1.** Arapçalaştırılma; Arapçalaştırma. **2.** Araplaştırma. ⊡ **ta'rib etmek,** *{OsT} Arapçalaştırılmak; Arapçalaştırmak.*

ta'ribat, [Ar. taʿrībāt تعريبات] *(tari:ba:t) {OsT} is.* Arapçalaştırmalar.

ta'ric, [Ar. taʿrīc تعريج] *(ta-ri:c) {OsT} is.* **1.** Çıkıntı oluşturma; tümsek meydana getirme. **2.** *anat.* Beynin büküntüleri arasındaki çıkıntılar.

tariç, -ci [Ar. taʿrīc => tariç ?] *{ağız} is.* İki tarla arasındaki ağaç ve dikenlerden oluşan sınır. [DS]

tarid[1], [Ar. ṭard > ṭārid طارد] *(ta:rid) {OsT} sf.* Kovan; süren. ⊡ **tārid-i dîdān,** *{OsT} Solucan düşürücü ilaç.*|| **tārid-i dūd,** *{OsT} Solucan düşüren ilaç.*|| **tāridü'l-hasat,** *{OsT} Mesanedeki taşı düşüren ilaç.*

tarid[2], Ar. ṭarīd طريد] *(tari:d) {OsT} sf.* Kovulmuş; çıkartılmış.

ta'rif, [Ar. ʿirfān > taʿrīf تعريف] *(ta:rif) {OsT} is.* → tarif[1].

tarif[1], [Ar. ʿirfān > taʿrīf تعريف] *(ta:rif) is.* **1.** Bir nesnenin, bir kimsenin ya da bir yerin özelliklerini ayrıntıları ile açıklama. **2.** Belli malzeme ve teknikleri kullanarak bir işin yapılışını açıklama. **3.** Bir kavramın, bir sözcüğün, bir nesnenin vb. ayırıcı ve ana özelliklerinin belirtilmesi; tanım. ⊡ **tarif etmek,** *1. (Kişi, nesne vb.) ayrıntılı olarak açıklamak, anlatmak. 2. Tanımını yapmak; tanımlamak.*

tarif[2], [Ar. ṭārif طارف] *(ta:rif) {OsT} sf.* Yeni.

tarif[3], [Ar. ṭurfa > ṭarīf / ṭarīfe طريفه / طريف] *(tari:f) {OsT} sf.* Az bulunur; nadir ve zarif.

ta'rifat, [Ar. taʿrīf > taʿrīfāt تعريفات] *(ta-ri:fa:t) {OsT} is.* Tanıtımlar; tarifler.

ta'rife, [Ar. taʿrīf > taʿrīfe تعريفه] *(ta:rife) {OsT} is.* **1.** Bir ilacın ya da ürünün, bir aracın kullanılışını açıklayan kısa yazı; tanıtmalık; prospektüs; tarifname. **2.** Bir yemeğin hangi malzemelerle nasıl yapılacağını açıklayan yazı. **3.** Sinema, tiyatro gibi eğlence yerlerine girmeye, tren, vapur, otobüs, uçak vb. taşıtlara binmeye hak kazandıran bedel; fiyat. **4.** Belirli güzergâhlarda çalışan tezgâhların gidiş ve geliş saatlerini gösteren çizelge. **5.** Satışa sunulan ürünlerin ya da sunulan hizmetlerin fiyatını gösteren çizelge; fiyat çizelgesi. **6.** *huk.* Mal ya da hizmet fiyatlarını, vergileri, harç ve resimleri gösteren cetvel.

tarifelendirme, [tarife-le-n-dir-me] *(ta:rifelendirme) is.* Bir şeyi işleyiş, fiyat, zaman vb. açısından tarifeye bağlama.

tarifelendirmek, [tarife-le-n-dir-mek] *(ta:rifelendirmek) gçl. f. [-ir]* Tarifeye bağlamak; tarifesini düzenlemek.

tarifeli, [tarife-li] *(ta:rifeli) sf.* **1.** Tarifesi olan; tarifeye bağlanmış olan. **2.** Fiyatı belli bir nitelikte olan; tarifesi belirtilen şekilde olan. **3.** (Taşıt için) belli zamanlarda kalkan veya gelen. **4.** (İlaç vb. için) kullanım şekli açıklanmış olan.

tarifesiz, [tarife-siz] *(ta:rifesiz) sf.* Belli bir tarifeye bağlanmış olan; tarifesi olmayan.

tarifhan, [Ar. taʿrīf + Far. -ḫᵛān تعريفخوان] *(ta:rifha:n) {OsT} is.* Cami, tekke vb. yerlerde Hz. Muhammed'in ve diğer din büyüklerinin özelliklerini anlatan kimse.

tariflendirme, [tarif-le-n-dir-me] *(ta:riflendirme) is.* Tariflendirmek eylemi.

tariflendirmek, [tarif-le-n-dir-mek] *(ta:riflendirmek) gçl. f. [-ir]* **1.** Tarifini yapmak. **2.** Tarifeye bağlamak.

tarifli, [tarif-li] *(ta:rifli) sf.* Tarifi olan; tarifi yapılmış.

ta'rifname, [Ar. taʿrīf + Far. -nāme تعريفنامه] *(ta-rifna:me) {OsT} is.* → tarifname.

tarifname, [Ar. taʿrīf + Far. -nāme تعريفنامه] *(ta:rifna:me) is.* Bir işin yapılışını, bir aletin kullanılışını açıklayan kısa yazı veya broşür.

tarifsiz, [tarif-siz] *(ta:rifsiz) sf.* **1.** Tarifi yapılmamış olan; tarifi olmayan. **2.** *mecaz.* Anlatılamayacak derecede yoğun olan; tanımlanması, anlatılması çok güç.

tarih[1], [Ar. ṭarḥ => ṭarīḥ طريح] *(tari:h) {OsT} is.* İşe yaramadığı için bir kenara bırakılmış şey.

tarih[2], [Ar. erḫ *(tarih atmak)* > tārīḫ تاريخ] *(ta:rih) (OsT. ta:ri:h, h kalın) is.* **1.** Bir olayın meydana geldiği gün, ay ve yılı kesin olarak belirten söz veya yazı. **2.** Bir mektubun, sözleşmenin ya da resmî işlemin yapıldığı gün, ay ve yılı kesin olarak belirleyen söz veya yazı. **3.** Gün, ay ve yıl belirten kalıp söz. **4.** Geçmişte olan bir olayın oluştuğu kesin zaman. **5.** Geçmişin yazılı belgelere dayanarak bilinen bölümü. **6.** İnsanlığın geçmişindeki olayları ve bu olaylara ilişkin bilgileri, kesin yer ve zaman belirterek anlatan, bu olaylar arasındaki ilişkileri, öncesi ve sonrası olaylarla bağlantılarını, kurulan medeniyetleri ve iç sorunları konu edinen bilim. **7.** Bir topluluğun, bir kimsenin kendisinden önceki dönemlere ilişkin bağını anımsatan şey. **8.** Sonraki kuşakların öncekilere ait olaylar hakkında vardıkları kanı ya da yorumları. **9.** Bir şeyin veya yerin geçmişine ait olaylar, olgular, durumlar; geçmişi gerçeğe uygun olarak ortaya çıkarmayı amaçlayan anlatı; bir konuyu geçmişi ve gelişimi içinde ele alan anlatı. **10.** Evrensel tarihin herhangi bir bölümünü ele alan anlatı. **11.** Bir şeyin oluşması için

beklenen zaman. **12.**Tarih kitabı. **13.** Tarih dersi. **14.** *ed.* Bir olayın meydana geldiği zamanı ebcet hesabı ile belirten manzume. ⊟ **tarih atmak,** *1. (Mektup, sözleşme vb. için) içinde bulunulan günün tarihini yazmak. 2. Kararlaştırılan günün tarihini yazmak.*|| **tarih bağlamak,** *{eAT} Tarih belirlemek.* [TS]|| **tarih düşürmek,** *Önemli bir olayın tarihini ebcet hesabıyla manzum olarak söylemek veya yazmak.*|| **tarihe geçmek,** *Yaptığı işler dolayısıyla hiçbir zaman unutulmayacak bir değer kazanmak.*|| **tarihe karışmak,** *Üzerinden çok uzun zaman geçmek; kendisi unutulmak; yalnız adı kalmış olmak.*|| **târîh-i edebiyât,** *{OsT} Edebiyat tarihi.*|| **târîh-i husûsî,** *{OsT} Özel tarih.*|| **târîh-i mühmel,** *{OsT} Ebcet hesabında, noktasız harflerle düşülen tarih.*|| **târîh-i sâde,** *{OsT} Ebcet hesabında, noktasız harflerle düşülen tarih.*|| **târîh-i nebeân,** *{OsT} (Nehir için) kaynama zamanı.*|| **târîh-i tabîî,** *{OsT} Doğa tarihi; tabiat tarihi.*|| **târîh-i umûmî,** *{OsT} Genel tarih.*|| **tarih kazanmalı,** *{eAT} Tarihe geçmeye değer.*|| **tarih koymak,** *(Mektup, sözleşme vb. için) içinde bulunulan günün tarihini yazmak.*|| **tarih olmak,** *Üzerinden çok uzun zaman geçmek; kendisi unutulmak; yalnız adı kalmış olmak.*|| **tarih öncesi,** *1. Yazının bulunmasından önceki dönem. 2. Yazının bulunuşundan önceki insan topluluklarının evrimini, gelişmesini inceleyen bilim dalı; prehistorya.*|| **tarih yazarı,** *Tarihçi.*

tarihçe, [Ar. tārīḫ + Far. -çe تاريخچه] *(ta:ri:hçe, h kalın söylenir) {OsT} is.* **1.** Kısa ve özet tarih. **2.** Bir şeyin özet olarak yazılmış tarihi.

tarihçi, [tarih-çi] *is.* **1.** Tarih uzmanı. **2.** Tarihî eserler yazan yazar; müverrih. **3.** Tarih öğretmeni. **4.** İmparatorluk döneminde padişah adına yazılan berat ve fermanların sonuna tarih ve gerekli ibareyi koymakla görevli kimse. ⊟ **tarihçi kalemi,** *İmparatorluk döneminde, maliyenin diğer kalemlerinden çıkan resmî kâğıtların tarihlerini yazan daire.*|| **tarihçi okul,** *Ekonomik olayların göreceliği ve hareketliliği üzerinde duran tarihsel ekonomi anlayışı.*

tarihçilik, -ği [tarih-çi-lik] *is.* **1.** Tarihçinin işi ve mesleği. **2.** Tarihsel konularda inceleme ve araştırma yapma işi. **3.** *fel.* Olayların ve nesnelerin, tarihsel olarak ortaya çıkışları ve gelişmeleri açısından incelenmesi.

tarihî, [Ar. tārīḫ > tārīḫī / tārīhiyye تاريخيه / تاريخى] *(ta:ri:hi:) {OsT} sf.* **1.** Tarihle ilgili; tarihe ilişkin; tarihsel. **2.** Tarihe geçmiş. **3.** *mecaz.* Unutulmayan, anılmaya değeri olan. ⊟ **tarihî coğrafya,** *Coğrafyanın tarihsel gelişimini ele alan bilim dalı.*|| **tarihî eser,** *Konusu tarih ve tarihle ilgili olan.*|| **tarihî film,** *Konusu tarihle ilgili bir olayı işleyen film; konusu tarihten alınmış film.*|| **tarihî maddeci,** *Tarihsel özdekçi.*|| **tarihî maddecilik,** *Tarihsel özdekçilik.*|| **tarihî roman,** *Konusunu tarihî bir olaydan alan roman.*|| **tarihî tiyatro,** *Tarihsel bir olayı ve tarihe geçmiş bir kimseyi konu alan oyun.*

tarihleme, [tarih-le-me] *(ta:rihleme) is.* Tarihlemek eylemi.

tarihlemek, [tarih-le-mek] *(ta:rihlemek) gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* Bir ürünün ambalajı üzerine üretim ve son kullanım tarihlerini yazmak.

tarihlendirme, [tarih-le-n-dir-me] *(ta:rihlendirme) is.* Tarihlendirmek eylemi.

tarihlendirmek, [tarih-le-n-dir-mek] *(ta:rihlendirmek) gçl. f. [-ir]* **1.** Bir şeyin, olayın ve yer bilimi ile ilgili bir oluşumun tarihini veya yaşını belirlemek. **2.** Bir yazıya tarih vermek. **3.** Dildeki bir sözcüğün ilk kullanıldığı zamanı, dönemi belirlemek.

tarihleştirici, [tarih-le-ş-tir-ici] *(ta:rihleştirici) is.* Bilim kuramında, incelenen bilimin kuramsal temellerine değil de tarihine öncelik tanıyan anlayış.

tarihleştirme, [tarih-le-ş-tir-me] *(ta:rihleştirme) is.* Tarihleştirmek eylemi.

tarihleştirmek, [tarih-le-ş-tir-mek] *(ta:rihleştirmek) gçl. f. [-ir]* Mitlere ilişkin olayları tarihsel anlatılara dönüştürmek.

tarihli, [tarih-li] *(ta:rihli) sf.* **1.** Tarihi bulunan; üzerine tarih konulmuş olan. **2.** (Belirtilen tarihte) yazılan, kabul edilen; günlü.

tarihnüvis, [Ar. tārīḫ + Far. -nüvīs تاريخ نويس] *(ta:ri:hnüvi:s) {OsT} is.* Tarih yazarı; tarihçi; müverrih.

tarihsel, [tarih-sel] *(ta:rihsel) sf.* **1.** Tarihle ilgili olan; tarihe değgin; tarihi ilgilendiren; tarihî. **2.** Tarihe geçmiş; tarihe mal olmuş. **3.** Tarihin varlığını doğruladığı ve nesnel olarak kabul ettiği; tarihî. **4.** Tarihte ün kazanmış; anılmağa değer bulunan. **5.** Geçmiş dönemlerden kalan; tarih ve sanat açısından değer taşıyan. **6.** Büyük bir önem taşıyan; önemli; unutulmaz. ⊟ **tarihsel roman,** *Tarihî roman.*

tarihselci, [tarih-sel-ci] *(ta:rihselci) is.* **1.** Tarihselcilik yanlısı olan kişi; tarihselciliği savunan kimse. **2.** *sf.* Tarihselciliği benimsemiş olan; tarihselciliği savunan.

tarihselcilik, -ği [tarih-sel-ci-lik] *(ta:rihselcilik) is.* Tarihi kendine has yasaları olan bir disiplin sayan; sadece olayların zincirleme oluşunu meydana getiren koşulları, belirli tasvirleri yaparak inceleyen anlayış.

tarihsellik, -ği [tarih-sel-lik] *(ta:rihsellik) is.* **1.** Tarihsel olma durumu; tarihsel olan şeyin niteliği. **2.** Tarihe ilişkin olanın ayırt edici özelliği.

tarihsiz, [tarih-siz] *(ta:rihsiz) sf.* **1.** Tarih olmayan; tarihi yazılı olmayan. **2.** Tarihi belirlenememiş olan. **3.** *mecaz.* Uzun bir geçmişe dayanmayan.

tarihşinas, [Ar. tārīḫ + Far. şinās تاريخ شناس] *(ta:ri:hşina:s) {OsT} sf.* Tarih bilen; tarihten anlayan; tarihçi.

tarmaklağ, [tarmak-lağ] *{eT} sf.* Pençeli. [EUTS]

tarmaklanmak, [tarmak-la-n-mak] *{eT} dönşl. f. [-ur]* **1.** (Kuş için) pençe sahibi olmak. [DLT] **2.** (Su için) kol kol olmak. [DLT] **3.** Kol kol kuş pençesi gibi akın etmek.

tarmaklug, [tarmak-luğ] *{eT} sf.* Kanal gibi; dere gibi. [EUTS]

tarmalmak, [tarmā-mak > tarma-l-mak [Clauson*'un okuyuşu),* DLT*'te* tırma-l-mak]] *{eT} edil. f. [-ur]* Tırmalanmak. [DLT]

tarmamak, [tarmā-mak] *(tarma:mak) {eT} gçl. f. [-r]* Tırmalamak. [DLT]

tarmar, [Far. tār ü mār تارومار] *(ta:rma:r) {OsT} sf.* → tarumar.

tarmaşmak, [tarmā-mak > tarma-ş-mak] *{eT} işteş. f. [-ur]* Tırmalaşmak; birlikte kaşınmak. [DLT]

tarmatmak, [tarmā-mak > tarma-t-mak] *{eT} gçl. f. [-ur]* Tırmalatmak. [DLT]

tarmaz, [tār-mak *(dallanmak)* > tar-maz] *{eT} is.* Turşuluk küçük hıyar; şen hıyarı *(Cucumis sativus).* [DLT]

tarmıhçı, [tar+mıḫ-çı] *{ağız} sf.* Eli sıkı; cimri. [DS]

tarmuk, -ğu [tar-muk] *{ağız} is.* Kütük kesmeye yarayan büyük testere; hızar. [DS]

tarmut, [tarmā-mak > tarmut] *{eT} is.* Dağların tepeleri, dereleri. [DLT]

tarmutlanmak, [tarmā-mak > tarmut-la-n-mak] *{eT} dönşl. f. [-ur]* (Su için) kollara ayrılmak. [DLT]

tarmutluğ, [tarmut-luğ] *{eT} sf.* Kollu; dallı.

tarnı, [Skr. dhāranī] *{eT} is.* Büyü; sihir. [EUTS]

tarot, [İt. tarocco > Fr. tarot] *is.* Avrupa'da bilinen ve yetmiş sekiz kâğıtla oynanan en eski iskambil oyunu.

tarp[1], [tarp *(yans.)*] *is.* Birden çarpmayı, vurmayı; ansızın düşmeyi, gelivermeyi anlatan kök. [Zülfikar] *tarp varmak, tarp-a-dak, tarp-a-dan-ak* ☞ **tarp tarp,** *{eAT} Patır patır; sapır sapır.* || **tarp varmak,** *{eAT} Hızla gitmek; birdenbire gitmek.*

tarp[2], [tarp] *{ağız} is.* Çok inişli yokuşlu yol. [DS]

tarp[3], [tarp / torp] *{ağız} is.* Rüzgâr tutmayan, karın çok biriktiği yer. [DS]

tarp[4], [tarp] *{ağız} is.* Yüksekten akan suyun önüne balık yakalamak için gerilen, çalıdan yapılmış sepet örgüsü biçiminde engel. [DS]

tarpada, [tarp *(yans.)* > tarp-ada] *{ağız} zf.* (Düşmek için) yüksekten ve birden. [DS]

tarpadanak, -ğı [tarp *(yans.)* > tarp-ada-n-ak] *{ağız} zf.* Birdenbire. [DS]

tarpan, [Kırz. tarpan] *is.* Doğu Avrupa'da eskiden göçer olarak yaşayan ufak yapılı ancak dayanıklı bir yabani at ırkı.

tarpoş, [? tarpoş] *{ağız} is.* Tencere, sahan kapağı. [DS]

tarpuç, -cu [torpuç / tarpuç] *{ağız} is.* Bir yaşında yavrulayan koyun veya keçi. [DS]

tarpuna, [tarpuna] *{ağız} is.* İnek ve manda yavrusu. [DS]

tarpuş, [Far. ser-pūş ?] *is.* **1.** Başa giyilen şey; başlık. **2.** Kırmızı yünden örülme yalnız kadınların giydiği bir tür külah.

tarpuşçu, [tarpuş-çu] *is.* Tarpuş yapan ve satan kimse.

tarrade, [Ar. ṭarrāde طراده] *(tarra:de) {OsT} is.* Dibi düz hafif bir kayık türü.

tarrah, [Ar. ṭarḥ > ṭarrāḥ طراح] *(tarra:h) {OsT} sf.* **1.** Toplayan. **2.** *is.* Yazı yazılacak yüzeye tarh denilen süslemeyi yapan sanatçı. **3.** Boya ile duvar ve tavan resimleri yapan sanatçı.

tarraka, [Ar. ṭarāḳa => ṭarrāḳa طراقه] *{OsT} is.* Gürültü; gümbürtü.

tarrar, [Ar. ṭarr *(kenarını kesme)* > ṭarrār طرار] *(tarra:r) {OsT} is.* Bir kimsenin parasını, malını dalgınlığından yararlanarak üzerinden alan hırsız; yankesici.

tarsal, [Yun. tarsos > İng. tarsal] *is. tıp.* Ayak bileği kemiklerine ait.

tarsalji, [Fr. tarsalgie] *is. tıp.* Ayak bileğinde duyulan ağrı.

tarsamak, [tar *(dar)* > tar-sa-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-s(ı)-yor]* Canı sıkılmak; bunalmak; içi daralmak.[DS]

tarsektomi, [Fr. tarsectomie] *is. tıp.* Şekli bozuk ayakları düzeltmek amacıyla yapılan ortopedik ameliyat.

tarsı, [tar-sı ?] *{ağız} sf.* (Hayvan için) duman rengi. [DS]

tarsıkmak, [tar *(tar)* > tar-sı-k-mak طارسقمق] *gçsz. f. [-ur]* **1.** *{eAT}* Daralmak; sıkılmak; sıkışmak; bunalmak. **2.** Bir şeye üzülüp sinirli davranışlarda bulunmak.

tarsımak[1], [tar *(dar)* > tar-sı-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r]* Canı sıkılmak; bunalmak; içi daralmak. [DS]

tarsımak[2], [tar-sı-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r]* (Yara için) iyileşmek. [DS]

tarsi, -i'ı [Ar. raṣ' > tarṣī ترصيع] *(tarsi:) {OsT} is.* **1.** Kılıç, kutu vb. üzerine değerli taş, ahşap, sedef veya bağa parçaları kakarak süsleme işi; kakmacılık. **2.** *ed.* Divan edebiyatında iki dizenin bütün kelimelerinin kafiyeli olması.

tarsif, [Ar. tarṣīf ترصيف] *(tarsi:f, s kalın söylenir) {OsT} is.* Birbirine birleştirip güçlendirme; yapıştırarak sağlamlaştırma. ☞ **tarsîf-i cidār,** *{OsT} Duvarın sağlamlaştırılması.*

tarsin, [Ar. reṣānet > tarṣīn ترصين] *(tarsi:n) {OsT} is.* Sağlamlaştırma; kuvvetlendirme; takviye etme. ☞

tarsîn etmek, *Kuvvetlendirmek; takviye etmek; sağlamlaştırmak.*|| **tarsîn-i cidār,** *Duvarı sağlamlaştırma.*

tarsinat, [Ar. tarṣīn > tarṣīnāt ترصينات] *(tarsi:na:t)* *{OsT}* *is.* Sağlamlaştırmalar; kuvvetlendirmeler; takviye etmeler.

tarsis, [Ar. raṣāṣ > tarṣīṣ ترصيص] *(tarsi:s)* *{OsT}* *is.* **1.** *kim.* Kurşunlama; kurşunla kaplama; kurşun doldurma. **2.** Kurşun haline sokma.

tarsit, [Fr. tarsite] *is. tıp.* Göz kapağı iltihabı.

tarsus, [Yun. tarsos > İng. tarsus] *is. anat.* Ayak bileği kemiği.

tart[1], **-dı** [Ar. ṭard طرد] *{OsT}* *is.* **1.** (Kişi için) bulunduğu görevden ya da kurumdan çıkarma; kovma. **2.** Bir yerden uzaklaştırma; uzağa sürme. ☞ **tard ü aks,** *{OsT}* *ed. Divan şirinde bir dizenin bazı kelimeleri ile ikinci bir mısra veya cümle kurma; akis.*|| **tart etmek,** *{OsT}* *1. Uzaklaştırmak; sürmek; kovmak. 2. Birini iş yeri, okul vb.nden çıkarmak.*|| **tart olunmak,** *{OsT}* *1. Uzaklaştırılmak; kovulmak; sürülmek. 2. İş yeri, okul vb.nden çıkarılmak.*

tart[2], [Fr. tarte] *is.* Un, yumurta sarısı, şeker ve yağ ile hazırlanmış bir hamur özel kalıbına konduktan sonra marmelat, krema ve çiğ meyve konduktan sonra fırında pişirilen meyveli pasta. ☞ **tart hamuru,** *Un, yumurta sarısı, şeker ve yağ ile hazırlanmış hamur.*|| **tart kalıbı,** *Tart pişirmekte kullanılan, derinliği az, kenarları dilimli, tabanı delikli tabanına ikinci bir sac yerleştirilmiş özel pasta kalıbı.*

tart[3], [tar-mak > tar-ıt-mak > tar-(ı)t] *{ağız}* *sf.* Dağınık; düzensiz. ☞ **tart mart,** *{ağız} Düzgün olmayan; pürüzlü.* [DS]|| **tart turt,** *{ağız} Kaba saba; biçimsiz.*

tartağan, [tar-mak > tar-ıt-mak > tar(ı)t-ağan طارطغان] *sf.* **1.** *{eAT}* *{OsT}* Darmadağın; perişan. **2.** *{ağız}* Delik deşik. [DS]

tartak, [tar-t-mak *(çekmek, asılmak)* > tar-t-ak] *sf.* Kazılmış; dağıtılmış; darmadağın edilmiş. ☞ **tartak martak,** *1. Kazıp dağıtarak; darmadağın ederek. 2. {ağız} Darmadağınık.* [DS]|| **tartak martak etmek,** *Kazıp dağıtmak; karıştırıp dağıtmak.*

tartaklama, [tartak-la-ma] *is.* Tartaklamak eylemi.

tartaklamak[1], [tartak-la-mak] *gçl. f.* *[-r] [-l(ı)-yor]* **1.** Sarsarak, çekerek ya da iteleyerek hırpalamak. **2.** *{ağız}* Karıştırıp düzenin bozmak; dağıtmak. [DS]

tartaklamak[2], [tartak-la-mak] *{ağız}* *gçl. f.* *[-r] [-l(ı)-yor]* (Kapı için) mandallamak. [DS]

tartaklanış, [tartak-la-n-ış] *is.* Tartaklanmak eylemi veya biçimi.

tartaklanma, [tartak-la-n-ma] *is.* Tartaklanmak eylemi.

tartaklanmak, [tartak-la-n-mak] *edil. f.* *[-ır]* Çekilip itilerek hırpalanmak.

tartaklayış, [tartak-la-y-ış] *is.* Tartaklamak eylemi veya biçimi.

tartala[1], [tart-mak > tart-a-la / tart-ala] *{ağız}* *is.* Yağma; talan. [DS]

tartala[2], [? tartala] *{ağız}* *is.* Kuru ve yaş her türlü yemiş; çerez. [DS]

tartala[3], [? tartala] *{ağız}* *sf.* Çok bol. [DS]

tartala[4], [? tartala] *{ağız}* *is.* Bir kimseyi kovalayarak verilen korku veya heyecan. [DS]

tartala[5], [? tartala] *{ağız}* *is.* Gereksiz nesne; pılı pırtı. [DS]

tartalamak, [tart-mak > tart-ala-mak] *{ağız}* *gçl. f.* *[-r] [-l(ı)-yor]* **1.** Ağırlığını elle tartarak kestirmek. **2.** Bir taşı iki eli ile kaldırıp ileri geri sallayarak ileri fırlatmak. [DS]

tartalcı, [tartal-cı] *{ağız}* *sf.* Yüksekten atan; abartıcı. [DS]

tartalı, [tarta-lı] *{ağız}* *is.* Alaca renkli bir kuş. [DS]

tartamak, [tar-ta-mak] *{ağız}* *is.* Tülbent, bez, yemeni gibi şeyler. [DS]

tartan[1], [tart-mak > tart-an] *{ağız}* *sf.* Tartmak işini yapan. [DS]

tartan[2], [İng. tartan] *is.* Dimi örgüyle kırmızı, sarı, lacivert ve yeşil gibi canlı renklerden ekose desenli olarak dokunmuş şal, eteklik ve örtü yapılan bir tür İskoç yünlü kumaşı.

tartan[3], [İng. tartan *(tescil edilmiş ad)*] *is.* Atletizm pistlerinin kaplamasında kullanılan amyant, plastik ve kauçuk karışımı mazeme.

tartana, [İt. tartana] *(tarta'na)* *is. dnz.* Yelkenlerinden biri çok büyük ikisi küçük, üç yelkenli Akdeniz teknesi.

tartar[1], [tar *(yans.)* > tar+tar] *{eT}* *is.* Kumruya benzer bir kuş; üveyik, *(Streptopelia turtur)*. [DLT]

tartar[2], [Lat. tartarum > Fr. tartre] *is.* **1.** Şarap kaplarının çeperlerinde biriken potasyum bitartarat ve kalsiyum tartarattan oluşan tortu. **2.** Diş diplerinde biriken kireç; kefeki. ☞ **tartar sos,** *Alman sosu, hardal, çiğ yumurta sarısı, ezilmiş Hindistan cevizi, sarımsak, zeytinyağı, sirke ve baharatla hazırlanmış av eti ve diğer et kızartmalarında kullanılan sos.*

tartarat, [Fr. tartarate] *is.* Tartarik asidin tuzu. ☞ **tartarat asidi,** *kim. Tartarik asit.*

tartarik, -ği [Fr. tartarique] *sf. kim.* Yapısında iki alkol ve iki asit işlevi bulunan. ☞ **tartarik asit,** *kim. Formülü HOCO-$(CHOH)_2$-COOH olan ve şarap tortusunda bulunan di-hidroksi-butan-di-oik asidin yaygın adı; tartarat asidi.*

tartaşmak, [tart-aş-mak طارتشمق] *{eAT}* *işteş. f.* *[-ur]* Çekişmek; tartışmak; mücadele etmek.

tartı[1], [tart-mak *(asılmak, çekmek)* > tart-ı] *is.* **1.** Tartmak eylemi; bu eylemin sonucu. **2.** Cisimlerin ağırlıklarını ölçmeye, tartmaya yarayan alet; tartı

aleti. **3.** Ağırlık; bir cismin ağırlığı. **4.** *mecaz.* Ölçü; oran; karar. **5.** *ed.* Halk şiirinde vezin; ölçü. **6.** *dnz.* Yelkenleri indirip kaldırmaya yarayan ip. *{ağız} (aynı)* [DS] **7.** *{ağız}* Harmandaki yığınları çekmeye veya dağıtmaya yarayan ucu çengelli uzun sırık. [DS] **8.** *{ağız}* Sürülmüş tarlayı düzeltmeye yarayan tahta sürgü. [DS] **9.** *{ağız}* Çekül. [DS] ☞ **tartıda parmak oynatmak,** *{ağız} Terazi ile tartarken hile yapmak.*|| **tartı hakemi,** *At yarışlarında jokeylerin tartılmasından sorumlu hakem.*|| **tartı kayışı,** *Eyeri kanat altından kolan kayışına bağlamaya yarayan tokalı kayış.*|| **tartı listesi,** *Tartı ile satılan mallardan, satıcının sattıkları için ağırlıklarını ayrıntılı olarak yazıp düzenlediği liste.*|| **tartı salıncağı,** *Tahterevalli.*|| **tartıya gelmez,** *Ölçülmesi, belirlenmesi olanaksız.*|| **tartıya vurmak,** *Olumlu ya da olumsuz yanlarını karşılaştırmak.*

tartı[2], [tar-t-ı] *{ağız} is.* Başörtüsü; yemeni. [DS]

tartı[3], [tortu] *{ağız} is.* Eritilen yağda kalan tortu. [DS]

tartıcı[1], [tart-mak > tart-ıcı طارتجى] *is.* **1.** Tartılacak malları tartmakla görevli kimse. **2.** *sf.* (Eşya, nesne için) çeken; asılan; tutan. **3.** *{eAT} sf.* Çekip çıkaran; çekip alan.

tartıcı[2], [tart-ı > tartı-cı] *is.* Tartı aletlerini alıp satan ya da kiralayan kimse; tartı aracı sahibi.

tartıg, [tart-mak > tart-ığ] *{eT} is.* **1.** Yük ipi; denk sargısı. [DLT] **2.** Bir iş çıkması üzerine hakanın adamlarını çağırması. [DLT] **3.** Armağan; hediye. [EUTS]

tartıgçı, [tart-ığ-çı] *{eT} is.* Davetçi. [DLT]

tartıl, [tartı-l] *sf. kim.* (İşlem için) tartıya dayanan.

tartılama, [tartı-la-ma] *is. istk.* Bir göstergenin hazırlanması sırasında göz önüne alınan verilerin her birine gerçek önemlerine göre ağırlıklı yer verme yöntemi; ağırlıklandırma.

tartılamak, [tartı-la-mak] *gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* **1.** Tartmak; ağırlığını belirlemek. **2.** *istk.* Önemi oranında değer vermek. **3.** *{ağız}* Ağaç, kapı vb. şeyleri çekip sökmek için güç harcamak. [DS] **4.** *{ağız}* Ağırlığını elle tartmak; yoklamak. [DS] **5.** *{ağız}* Bir taşı iki eli ile kaldırıp ileri geri sallayarak fırlatmak; atmak. [DS]

tartılı[1], [tart-ıl-mak > tart-ıl-ı] *sf.* Tartılmış olan; tartısı alınmış olan; ağırlığı ölçülmüş olan.

tartılı[2], [tartı > tartı-lı] *sf.* **1.** Tartı aracı bulunan. **2.** *mecaz.* Ölçülü; dengeli; yerinde. ☞ **tartılı söz,** *{ağız} Şiir.* [DS]

tartılış, [tart-ıl-ış] *is.* Tartılmak eylemi veya biçimi.

tartılma, [tart-ıl-ma] *is.* Tartılmak eylemi.

tartılmak[1], [tart-ıl-mak طرتلمق] *{eT} {eAT} {OsT} edil. f. [-ur]* **1.** Çekilmek; asılınmak; gerilmek; sıyrılmak. [DLT] [Üç İtigsizler] **2.** Dışarı çıkarılmak. [EUTS] **3.** *{eAT}* Uzatılmak. **4.** *dönşl. f. {ağız}* Asılmak; çekmek. [DS]

tartılmak[2], [tart-ıl-mak] *edil. f. [-ır]* **1.** Kendisine tartmak işlemi uygulanmak; tartmak eylemine konu olmak. *{eT} (aynı)* [DLT] **2.** (Söz, davranış vb. için) sonucu hesaplanarak özenle seçilmek; dikkatli davranmak. **3.** *dönşl. f.* Baskül, kantar vb. tartı aletine çıkarak kendi ağırlığını öğrenmek.

tartılmış[1], [tart-ıl-mış طارتلمش] *{eAT} sf.* Çekilip uzatılmış.

tartılmış[2], [tart-ıl-mış طارتلمش] *{eAT} sf.* **1.** Tartıya vurulan; tartılan; ölçüsü belli olan. **2.** Tartıya vurulacak; tartılmayı bekleyen.

tartım, [tar-t-ı-m] *is.* Bir dize ya da notada vurgu, uzunluk vb. ses özelliklerinden, durakların düzenli tekrarından doğan ses uygunluğu; ritim; dizem.

tartımak, -ğı [tar-t-ı-mak] *{ağız} is.* Baş örtüsü; yemeni. [DS]

tartımak, -ğı [tar-t-ın-cak] *{ağız} is.* Baş örtüsü; yemeni. [DS]

tartımlı, [tar-t-ı-m-lı] *sf.* Düzenli aralıklarla tekrarlanan; tartımı olan; dizemli; ritimli; ritmik.

tartımsal, [tart-ım-sal] *sf.* Tartımla ilgili; tartıma ilişkin; ritmik.

tartın[1], [tart-mak > tart-īn] *(tartı:n) {eT} is.* Başka bir yerden getirilen zahire; yiyecek. [DLT]

tartın[2], [tart-mak > tart-ın] *{eT} is.* İyilikseverlik. [EUTS]

tartınılmak, [tart-ın-ıl-mak طارتنلمق] *{eAT} edil. f. [-ur]* **1.** Uzatılıp yayılmak. **2.** Sürüklenmek; çekilip götürülmek.

tartınmak[1], [tart-mak > tart-ı-n-mak] *{eT} dönşl. f. [-ur]* **1.** Özlemek; acınmak. [DLT] **2.** (Yiyecek vb. için) eve götürmek. [DLT]

tartınmak[2], [tart-ın-mak طارتنمق] *{eAT} {OsT} dönşl. f. [-ur]* **1.** Çekinmek; ittihaz etmek; esirgemek. **2.** *edil. f.* Sürüklenmek. **3.** *{ağız} gçsz. f.* Asılmak; çekmek. [DS]

tartınmak[3], [tart-ın-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* Başörtüsünü, çene altından geçirip baş üzerinde bağlamak. [DS]

tartınmak[4], [tart-ın-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* Uygun zamanı kaçırmak; istediğini yapamamak. [DS]

tartısız, [tartı-sız] *sf.* **1.** Tartılmamış. **2.** Gerekli tartı aracına sahip olmayan. **3.** *mecaz.* Ölçüsüz; dengesiz; yersiz.

tartış[1], [tart-ış] *is.* Tartmak eylemi veya biçimi.

tartış[2], [tart-mak > tart-ış] *{eT} is.* Armağan. [EUTS]

tartış[3], [tart-mak > tart-ış طرتش] *{eAT} is.* Çekişme; niza.

tartışı, [tart-ış-mak > tartış-ı] *is.* Bilim üstüne ya da bilimle ilgili olarak tartışmak; münazara; polemik.

tartışıcı, [tart-ış-ıcı] *{eAT} sf.* **1.** Tartışan; münakaşa eden. **2.** Birbiri ile çekişen; ihtilafa düşen.

tartışık, [tart-mak > tart-ış-ık طرتشق] *{eAT} is.* **1.** Çekişme; tartışma; niza; münakaşa. **2.** Birbirini tutmayan, çelişen şeyler. ⧉ **tartışık olmak,** *{eAT} Çekişmeye meydan vermek; ihtilafa düşmek.*

tartışıksız, [tart-ış-ık-sız درتشقسز] *{eAT} sf.* Çekişmesiz; ihtilafsız; itirazsız.

tartışılma, [tart-ış-ıl-ma] *is.* Tartışılmak eylemi.

tartışılmak, [tart-ış-ıl-mak] *edil. f. [-ır]* **1.** Tartışmak eylemi yapılmak; tartışmak eylemine konu olmak; görüşülmek. **2.** Değişik yönleri ile ayrıntılı biçimde incelemek. **3.** Münakaşa ya da kavga konusu haline getirilmek.

tartışım, [tart-ış-ım] *is. fel.* **1.** Tartışmayı, konuşmayı bir araç olarak değil de amaç olarak gören yöntem; didişim; müşagabe, eristik. **2.** Tartışmada karşısındakinin fikirlerini mantık oyunlarıyla ne olursa olsun çürütüp onu susturma.

tartışlanmak, [tart-ış-la-n-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* Sıçramak. [DS]

tartışlığ, [tartış > tartış-lığ] *{eT} sf.* **1.** Sürükleyici; çekici. **2.** (Duygu için) cezbedici.

tartışma, [tart-ış-ma] *is.* **1.** Tartışmak eylemi. **2.** Birbirine karşıt görüş ve düşünceleri savunma; münakaşa. **3.** Ağız kavgası; münakaşa. **4.** *ed.* Bir sorun üzerinde sözlü ya da yazılı olarak karşılıklı olarak sertçe savunma yapmak. ⧉ **tartışma götürmek,** *Tartışmaya açık olmak; açık ve net olmamak.*|| **tartışma götürmemek,** *Her şey açık ve net olmak; tartışmaya gerek duyulmamak.*|| **tartışmaya girmek,** *Münakaşa etmeye başlamak.*

tartışmacı, [tart-ış-ma-cı] *is.* **1.** Bir tartışmada, tartışanlardan her biri. **2.** *sf.* Görünüşte haklı ve yerinde gibi gelen bir takım yanıltıcı kanıtlarla karşısındakini zor duruma düşüren; didişimci.

tartışmacılık, -ğı [tart-ış-ma-cı-lık] *is.* **1.** Tartışma sanatı ve bu konudaki ustalık. **2.** *fel.* Görünüşte haklı ve yerinde gibi gelen bir takım yanıltıcı kanıtlarla karşısındakini zor durumda bırakmaya yönelik diyalektik; didişimcilik.

tartışmak[1], [tart-mak > tart-ış-mak طرتشمق] *işteş. f. [-ır] [eT. -ur]* **1.** *{eT} {eAT}* Karşılıklı olarak çekmek; çekişmek. [ETY] **2.** (Kişiler arasında) karşılıklı olarak kırıcı sözler söylemek; münakaşa etmek; çekişmek. *{eT} {eAT} (aynı)* [ETY] **3.** (Bir sorun ya da konu için) iki ya da daha fazla kişi ve grup arasında konuya açıklık kazandırmak, çözüm getirmek ya da karara bağlamak için karşıt yönleri ile inceleyip görüşmek. **4.** Karşılıklı olarak düşünce alışverişinde bulunmak. *{eAT} (aynı)* **5.** Bir şeyi ayrıntıları ile inceleyip doğruluğunu, değerini sözlü ya da yazılı olarak tespite çalışmak. **6.** *{eAT}* İhtilafa düşmek. **7.** *{eAT} dönşl.* Bir kimsenin uğruna çekişmek; ondan yana çıkmak; ona yardım etmek.

tartışmak[2], [tart-ış-mak] *işteş. f. [-ur]* **1.** *{eT}* Tartmada yardım etmek. **2.** *{eT}* Birbirini cezbetmekte yardım etmek; birbirini çekmekte yardımlaşmak. [DLT] **3.** *{eT}* Kurmakta, germekte yardım etmek. [DLT] **4.** *{eT} dönşl. f.* Sızlamak. [DLT]

tartışmalı, [tart-ış-ma-lı] *sf.* **1.** Tartışmalı geçen; tartışma yapılan. **2.** (Herhangi bir konu için) tartışılan. **3.** Güvenilir olmayan; kesin olmayan; hakkında çok değişik görüşler bulunan.

tartışmasız, [tart-ış-ma-sız] *sf.* Hiçbir tartışmaya yol açmayacak kadar kesin olmayan.

tartib, [Ar. rüṭūbet > tarṭīb ترطيب] *(tarti:b) {OsT} is.* **1.** Islatma; nemlendirme. **2.** Tazelik verme. **3.** Hoşlandırma. **4.** Hoşlandırılma. **5.** Tat verme. ⧉ **tartîb etmek,** *{OsT} 1. Islatmak. 2. Tazelik kazandırmak. 3. Tat vermek.*|| **tartîb-i lisān,** *{OsT} Dili tatlılaştırma; güzel bir söz söyleyerek konuşmayı tatlılaştırma.*

tartil, [Ar. raṭl > tarṭīl ترطيل] *(tarti:l) {OsT} is.* Saçı yukarıdan boğarak örgüsünü veya kıvırcıklarını açıp salıverme.

tartma[1], [tart-ma] *is.* **1.** Tartmak eylemi. **2.** *spor.* Güreşte, yerde yüz üstü yatan rakibi belinden kaldırarak bir süre havada tutma.

tartma[2], [tar-t-ma] *{ağız} is.* Başörtüsü; yemeni. [DS] ⧉ **tartma tartmak,** *Başörtüsü örtünmek.*

tartma[3], [tart-ma] *{ağız} is.* Tarlalarda geniş ağızlı bir tür çapa ile açılan su arkı. [DS]

tartmak[1], [tart-mak / dart-mak طرتمق] *gçl. f. [-ar]* **1.** *{eT} {eAT} {OsT} {ağız}* Çekmek; asılmak; uzatmak; germek; çekip almak. [DLT] [EUTS] İKPÖy.] [Gabain] [KB] [Üç İtigsizler] [Mühennâ] [DS] **2.** Kendine doğru çekmek; cezp etmek. *{eAT} (aynı)* [DLT] **3.** Getirmek; çıkarmak. [DLT] [KB] **4.** *{eAT}* Geri almak. **5.** *{eAT}* (El vb. için) üzerinden, içinden geri çekmek; çıkarmak. **6.** *{eAT}* Uzatıp yaymak. **7.** *{eAT}* Çekip götürmek; sürüklemek. **8.** *{eAT}* Gözünü dikmek. **9.** *{eAT}* Geri çekilmek. **10.** Çekip bırakarak sallamak; sarsmak. **11.** Binek hayvanlarının dizginlerini çekip bırakmak. **12.** *{ağız}* (Dik duran şey veya hayvanın sırtındaki yük için) dengesi bozulup bir yana yatmak. [DS] ⧉ **tartarak yenme,** *spor. Yağlı güreşte rakibi kaldırarak üç adım yürümekle kazanılan galibiyet.*

tartmak[2], [tart-mak طرتمق] *gçl. f. [-ar]* **1.** Tartı ile ağırlığım saptamak; bir şeyin birim cinsinden ağırlığını bulmak. *{eT} {eAT} (aynı)* [EUTS] [DLT] **2.** Avuç içine alarak ağırlığını kestirmeye çalışmak. **3.** Ağırlığını ölçerek hazır hâle getirmek. **4.** *mecaz.* Dikkatle inceleyerek değerlendirmek; değer biçmek; yargılamak. **5.** *mecaz.* (Söz ve davranış için) nereye varacağını iyice ölçüp biçerek dikkatle seçmek. **6.** *{ağız}* Bir kimseyi denemek; sınamak. [DS]

tartmak[3], [tart-mak طرتمق] *{eAT} gçl. f [-ar]* **1.** Alıkoymak; men etmek; esirgemek. **2.** Saklamak.

tartmak[4], [tart-mak] *{ağız} gçsz. f. [-ar]* Uyuklamak. [DS]

tartmak[5], [tart-mak] *{ağız} gçl. f. [-r]* Başörtüsünün uçlarını çene altından dolandırarak tepede bağlamak. [DS]

tarttırma, [tart-tır-ma] *is.* Tarttırmak eylemi,

tarttırmak, [ta-t-tır-mak] *gçl. f. [-ır]* **1.** Bir şeyin ağırlığının belirlenmesi işini birine yaptırmak; tartılmasını sağlamak. **2.** Bir maldan belirli bir ölçüde satın almak ya da satmak üzere birine hazırlatmak.

tartturmak, [tart-tur-mak طرتدرمق] *{eAT} gçl. f. [-ur]* **1.** Çektirmek. **2.** İşletmek.

tartu[1], [? tartu] *{ağız} is.* Organ. [DS]

tartu[2] [Far. dürdī => tortu / tartu طرطو] *{eAT} is.* Tortu; çökelti.

tartuk, [tart-uk طرطوق / طرطق] *{eAT} {OsT} is.* Armağan; peşkeş; sunu; takdime. ☞ **tartuk salmak,** *{eAT} Hediye sunmak.*

tartumcak, -ğı [tart-ın-cak > tartum-cak] *{ağız} is.* Başörtüsü; yemeni. [DS]

tartura, [Far. tār *(iplik)* + tuğra => tartura] *(tartu'ra) is.* Çıkrıkçı çarkı.

taru, [taru / daru طرو] *{eAT} is.* Darı.

taruca, [taru-ca طروجه] *{eAT} sf.* Darı kadar.

taruka, [taruka] *{eT} is.* Bir memuriyet unvanı. [EUTS]

tarumak, [tār > tar-ū-mak] *(taru:mak) {eT} gçsz. f. [-r]* Daralmak. [DLT] [EUTS] [KB]

tarumar, [Far. tār ü mār تارومار] *(ta:ruma:r) {OsT} sf.* **1.** Darmadağınık; karışık. **2.** Perişan. ☞ **tarumar etmek,** *Dağıtmak; perişan etmek.*|| **tarumar olmak,** *Dağılmak; perişan olmak.*

tarunmak, [tarū-mak > taru-n-mak] *{eT} dönş. f. [-ur]* Canı sıkılmak; usanmak; sıkılmak; bıkmak. [DLT]

tarus, [tarū-mak > taru-s] *{eT} is.* Evin çatısı. [DLT]

taruslamak, [tarus-lā-mak] *(tarusla:mak) {eT} gçl. f. [-r]* Çatı yapmak. [DLT]

tarutmak, [tar-ū-mak > tar-u-t-mak] *{eT} gçl. f. [-ur]* Daraltmak; darlaştırmak. [DLT]

tarümar, [Far. tār ü mār تارومار] *(ta:rüma:r) {OsT} sf.* → tarumar.

tarüpud, [Far. tār ü püd تاروپود] *(ta:rüpu:d) {OsT} is.* Dokumacılıkta atkı ve çözgü; arış ve argaç.

tarvandırmak, [tarva-n-dır-mak طروندرمق] *{eAT} gçl. f. [-ur]* Davrandırmak.

tarvanmak, [tarva-n-mak طروفق] *{eAT} dönşl. f. [-ur]* Davranmak.

tarvis, [? tarvis] *{ağız} is.* Karpuz. [DS]

tarz, [Ar. ṭarz طرز] *{OsT} is.* **1.** Bir kimseye özgü davranış. **2.** Bir şeye özgü oluş biçimi; şekil; tür. **3.** (Kişi için) her zamanki davranış biçimi; alışılagelmiş. **4.** Bir şeyin, bir eylemin, gerçekleşme, uygulama biçimi; yöntem; şekil; biçim; yol. **5.** Bir yapıtın gerçekleştirilmesinde izlenen model; şekil; biçim; üslup. **6.** sanat akımı; sanat anlayışı; üslup. ☞ **tarz bildiren eylemlik,** *dbl. Eylemin oluş tarzını bildiren ve (-iş) ekiyle kurulan fiilimsi.*|| **tarz-ı bārid,** *{OsT} ed. Soğuk bir üslup ile yazı yazma.*|| **tarz-ı cedîd,** *1. İkinci Mahmut ve Abdülmecid dönemlerinde, barok etkisinde kalan mimari üsluba verilen ad. 2. Klasik Türk müziğinde, Kazasker Mustafa İzzet Efendi tarafından yapılan birleşik bir makam adı.*|| **tarz-ı faāliyet,** *{OsT} İşleme biçimi; işleyiş.*|| **tarz-ı hāl,** *{OsT} Çözüm yolu; çözüm biçimi.*|| **tarz-ı hareket,** *{OsT} Hareket şekli; tutum.*|| **tarz-ı i'tilāf,** *{OsT} Uzlaşma biçimi; uyuşma şekli.*|| **tarz-ı mefsūl,** *{OsT} ed. Kesik kesik cümlelerle söz söyleme.*|| **tarz-ı mevsūl,** *{OsT} ed. Bilinmeyen, alışılmamış kelimeler kullanarak anlaşılması güçleştirilmiş yazı.*|| **tarz-ı müteallik,** *{OsT}* → tarz-ı mevsūl.|| **tarz-ı nevîn,** *{OsT} müz. Klasik Türk müziğinde, Haşim Bey tarafından birleştirilmiş birleşik bir makam adı.*|| **tarz-ı teşkîl,** *{OsT} Kurulma, yapılma biçimi; kuruluş.*

tarzamak, [taraz-ı-mak > tarza-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-z(ı)-yor]* (Kumaş için) havı dökülmek; biraz eskimek. [DS]

tarzan, [İng. tarzan *(Edgar Rice Burroughs'un roman kahramanı)*] *is.* Ormanda yaşayan ve hayvanlarla dost olan kimse. ☞ **tarzan gibi,** *Giyimi mevsime uygun olmayan; yarı çıplak sayılır.*

tarziye, [Ar. tarżiye ترضيه] *{OsT} is.* **1.** Gönül alma; hoşnut etme. **2.** İşlediği bir hatanın bağışlanmasını isteme; bu amaçla söylenen sözler. **3.** Din ulularıiçin "Allah ondan razı olsun" duasını okuma. ☞ **tarziye vermek,** *Gönül alıcı, özür dileyici sözler söylemek.*

tarziz, [Ar. tarżīż ترضيض] *(tarzi:z) {OsT} is. tıp.* Cildin altındaki dokuların ezilmesi.

tarzul, [Skr. trisūla] *{eT} is.* Üç dişli, yabaya benzer bir araç. [EUTS]

ta's, [Ar. ṭa's طعس] *{OsT} is.* Yok olma; yok oluş; kaybolma.

tas[1], [Ar. ṭās طاس] *{eT} {OsT} is.* **1.** İçine sulu yiyecek konulan, çoğunlukla metalden yapılma çukur kap; kâse. [Bahşayiş] **2.** Hamamda su dökünmeye yarayan su kabı. [Bahşayiş] **3.** Başı korumak için giyilen metal başlık. **4.** Yeniçeri ortalarından bazı bölüklerin giydiği başlık. **5.** Eski bir Türk sazı. **6.** *{ağız}* Yarım tenekeden yapılma tahıl ölçeği. [DS] **7.** *{ağız}* Dört okka buğday alan tahıl ölçeği. [DS] **8.** *sf.* Belirtilen sayıda tasın alabileceği miktarda olan. **9.** Tas biçiminde olan. **10.** Saçsız; çıplak. ☞ **tas eti,** *{ağız} Tas kebabı.* [DS]|| **tas gibi,** *1. Düz; açıklık;*

meydanda. 2. Hiç saçı yok; dazlak.|| **tası tarağı toplamak,** *Bir yerden acele gitmek veya kaçmak üzere hazırlık yapmak.*|| **tas kebabı,** *1. Kuşbaşı etlerin üzerine tas kapatılıp pirinç, soğan, patates gibi malzemelerle pişirilen bir yemek. 2. Kuşbaşı et, soğan, patates, salça ve karabiberin kısık ateşte pişirilmesi ile yapılan yemek.*|| **tas tarak,** *{ağız} Ufak tefek eşya; öteberi.* [DS]|| **tas tas,** *Taslar dolusu; ardı ardına doldurulmuş tasla.*

tas[2], [tas] *{eT} sf.* **1.** Kötü; bayağı. [DLT] **2.** Yitme; kaybolma. [Mühennâ] ⊡ **tas bolmak,** *{eT} Kötü olmak; mahvolmak.* [Mühennâ] || **tas etmek,** *{eT} Mahvetmek; yok etmek.*|| **tas itmek,** *{eAT} Yitmek; kaybolmak.* [Mühennâ]

tas[3], [taş > tas] *{eT} is.* **1.** Dış; hariç. [EUTS] **2.** Taş. [EUTS]

tas[4], [tas / tes طاس] *{eT} e.* → tes. ⊡ **tas tarım,** *{eAT} Boy bos; endam; yāl ü bāl.*

tas[5], [tas تاس] *is.* **1.** Yarma; yarık. **2.** *{ağız}* Öküz derisi kıyısı. [DS] ⊡ **tas tas,** *{eAT} Dilim dilim; şerha şerha; parça parça.*

tas[6], [pas / tas ?] *{ağız} is.* Bağ çubuklarında görülen bir hastalık. [DS]

tas[7], [tas] *{ağız} is.* **1.** Arka; peş. **2.** Av hayvanlarının, köpeklerce izlenebilen koku veya izleri. [DS] ⊡ **tasına düşmek,** *{ağız} Ardına düşmek; peşinden gitmek.* [DS]|| **tası tasma,** *{ağız} Arka arkaya; peş peşe.* [DS]

tasa, [Far. tāse / tāsā] *is.* **1.** Kişiyi üzen, tedirgin eden düşünce; üzüntülü düşünce hâli; kaygı; dert. *{eAT} (aynı)* **2.** *psikol.* İnsanı tedirgin eden ya da tatmin edici sayılmayan durumların ortaya çıkışını önleyebilme sırasında ya da güvensizlik içinde bulunulduğunda duyulan tedirgin edici duygu. ⊡ **tasa çekmek,** *Üzüntü duymak; kaygı içinde bulunmak.*|| **tasa etmek,** *Kaygıya kapılmak; kaygı duymak; kaygılanmak.*|| **tasamın on beşi,** *"Beni ilgilendirmez; ona mı üzüleceğim" anlamında kullanılır.*|| (bir şeyin, kimsenin) **tasasını çekmek,** *Onlar için üzülmek.*|| **tasası sana mı düştü,** *"Seni ilgilendirmez; sana ne" anlamında kullanılır.*

tasabbi, [Ar. ṣabāvet > taṣabbī تصبی] *(tasabbi:) {OsT} is.* Çocuk gibi davranma; çocuklaşma; çocuk tavrı takınma.

tasabbu, -u'ı [Ar. ışbıʿ > taṣabbuʿ تصبع] *{OsT} is.* Parmak parmak ayrılmak.

tasabbur, [Ar. ṣabr > taṣabbur تصبر] *{OsT} is.* Sabretme.

tasacağı, [taşa-cağı طاسه جغی] *{OsT} sf.* Tasalı olan; mahzun.

tasaddi, [Ar. ṣady > taṣaddī تصدی] *(tasaddi:) {OsT} is.* Girişme; teşebbüs etme. ⊡ **tasaddi etmek,** *Girişmek; teşebbüs etmek.*

tasaddu, -u'ı [Ar. taṣadduʿ تصدع] *{OsT} is.* **1.** Dağılma. **2.** Yarılıp çatlama.

tasadduk, [Ar. ṣadaḳa > taṣadduḳ تصدق] *{OsT} is.* Sadaka verme; sadaka olarak verme. ⊡ **tasadduk etmek,** *Sadaka olarak vermek.*|| **tasadduk eylemek,** *Sadaka olarak vermek.*|| **tasadduk olunmak,** *Sadaka olarak verilmek.*

tasaddukat, [Ar. taṣadduḳ > taṣadduḳāt تصدقات] *(tasadduka:t) {OsT} is.* Sadakalar; sadaka vermeler.

tasaddur, [Ar. ṣadr > taṣaddur تصدر] *{OsT} is.* **1.** Başa geçme; baş köşeye oturma. **2.** İleriye, öne geçme. ⊡ **tasaddur etmek,** *İleriye, öne geçip oturmak.*

tasaffi, [Ar. ṣafvet > taṣaffī تصفی] *(tasaffi:) {OsT} is.* Saf hâle gelme; saflaşma; durulma.

tasaffuh, [Ar. taṣaffuḥ تصفح] *{OsT} is.* **1.** Levha levha olma. **2.** Levha haline getirilme. **3.** Yaprak yaprak olma.

tasak[1], **-ğı** [? tasak] *{ağız} is.* Cılız hayvan eti. [DS]

tasak[2], **-ğı** [tas-ak] *{ağız} is.* Öküz derisi kıyısı.[DS]

tasaklamak, [tasak-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Kesmek. [DS]

tasal, [? talas / tasal] *{eT} is.* Çevgen oyununda çizilmiş sınır. [DLT]

tasalanma, [tasa-lan-ma] *is.* Tasalanmak eylemi.

tasalanmak, [tasa-lan-mak] *gçsz. f. [-ır]* Bir şeyi kendisine üzüntü konusu yapmak; dert edinmek; endişelenmek; kaygılanmak.

tasalı, [tasa-lı] *sf.* Tasası olan; üzüntüsü olan; kaygısı olan; kaygılı.

tasallut, [Ar. salaṭet > tasalluṭ تسلط] *{OsT} is.* **1.** Saldırı; musallat olma; asılma. **2.** Elle ya da sözle sataşma; sarkıntılık. ⊡ **tasallut etmek,** *Sarkıntılık etmek.*

tasallutat, [Ar. tasalluṭ > tasalluṭāt تسلطات] *(tasalluta:t) {OsT} is.* Sarkıntılık etmeler; saldırılar; sataşmalar.

tasalluten, [Ar. tasalluṭ > tasalluṭen تسلطاً] *(tasallu'ten) {OsT} zf.* **1.** Sataşarak. **2.** Saldırarak.

tasallüb, [Ar. ṣulb > taṣallüb تصلب] *{OsT} is.* **1.** Katılaşma; sertleşme. **2.** Kuvvet kazanma; sağlamlaşma. **3.** Din konusunda tutucu davranma. ⊡ **tasallüb-i cild,** *tıp. Cildin sertleşmesi.*|| **tasallüb-i dimāğ,** *{OsT} tıp. Beyinin sertleşmesi.*|| **tasallüb-i şerāyîn,** *{OsT} tıp. Damar sertliği.*

tasallübat, [Ar. taṣallüb > taṣallübāt تصلبات] *(tasallüba:t) {OsT} is.* **1.** Katılaşmalar; sertleşmeler. **2.** Dinî alanda çok mutaassıp davranma.

tasallüf, [Ar. ṣalef > taṣallüf تصلف] *{OsT} is.* **1.** Kendisini üstün özelliklere sahipmiş gibi gösterme;

üstünlük taslayarak övünme. **2.** *ed.* Divan edebiyatında şairin kendini övdüğü şiir; fahriye.

tasallüfat, [Ar. taṣallüf > taṣallüfāt تصلّفات] *(tasallüfa:t) {OsT} is.* Gösteriş olarak yapılan nezaketler.

tasamhara, [Abz. taṣamhara] *{ağız} is. folk.* Abaza gençleri arasında yapılan kızlı erkekli toplantı. [DS]

tasanas, [? tasanas] *{ağız} sf.* Yorgun; güçsüz. [DS]

tasannu, -u'ı [Ar. şunᶜ > taṣannuᶜ تصنّع] *(tasannu:) {OsT} is.* **1.** Bir şeyi olduğundan daha güzel gösterme; sanat yapma; yapmacıklık. **2.** *ed.* Divan edebiyatında şairin kendisini başkalarından üstün göstermek amacıyla başvurduğu ustalıklarla gerçekten, olağandan, içtenlikten uzaklaşarak sürüklendiği yapmacıklı ve zorlamalı anlatım yolu.

tasannuat, [Ar. taṣannuᶜ > taṣannuᶜāt تصنّعات] *(tasannua:t) {OsT} is.* Olduğundan daha güzel görünme ve göstermeler; yapmacıklar.

tasar, [*tas *(örnek)* > tas-ar] *is.* **1.** Bir yapının veya bir aletin bölüm ve parçalarını bir sıra hâlinde gösteren çizim; plan. **2.** Bir iş veya düşüncenin sırasını gösteren yazı. **3.** *{ağız}* Saban oku, boyunduruk, vb. tarım aracı yapmak üzere kabaca yontularak şekillendirilmiş ağaç parçası. [DS] ◘ **tasar çizim,** *1. Bir sanat eserinin, bir yapının ya da bir ürünün ilk taslağı; desen; dizayn. 2. Bir inceleme ve araştırma sürecinin çeşitli dönemlerinde izlenecek yolu, işlemleri belirleyen çerçeve.*|| **tasar çizimci,** *Tasar çizimleri hazırlayan uzman.*

tasarı, [tas-ar-ı] *is.* **1.** Bir kimsenin ya da grubun ulaşmayı hedeflediği amaç; niyet; proje. **2.** Bir şeyi ortaya koymak, yapmak amacıyla ana çizgileri ile zihinde oluşturulan, biçimlenen düşünce; proje. **3.** *huk.* Hukukî bir işlemin, yetkili kurul önünde görüşülebilir, tartışılabilir, kabul ya da ret biçiminde oylanabilir hâle getirilmiş metni; layiha *(1944).* ◘ **tasarı geometri,** *mat. Uzayda tasavvur edilmiş biçimleri izdüşümlerle gösteren geometri.*|| **tasarıları olmak,** *Bir kimsenin, gelecekle ilgili ortaya koymak istediği bazı şeyler olmak.*

tasarım, [tasar-ım] *is.* **1.** Tasarımlama eylemi. **2.** Zihinde biçim verme; kurma; tasavvur. **3.** Tasarımlanan biçim. **4.** Bir sanat eserinin, bir yapının ya da bir ürünün ilk taslağı; desen; tasar çizim; dizayn. **5.** *fel.* Daha önce zihne duyu ve bellek yolu ile sağlanmış bilgi, olay, nesne duygunun daha sonra ortaya çıkan kopyası; duyuların ya da hafızanın anlığa sunduğu görüntü. **6.** *mim.* Bir yapıyı, çeşitli katların planları, kesit ve görünüşleriyle tanımlayan çizimlerin tümü *(1944).* **7.** Bir reklam kampanyasının grafikleri.

tasarımcı, [tasar-ım-cı] *is.* **1.** Bir kuruluşta tasarım üzerine çalışan uzman. **2.** Bir reklam kampanyasında grafik tasarımları hazırlayan desinatör. **3.** Halı desenlerini üreten kimse. **4.** Bir dokuma ürününün atkı ve çözgü ipliklerinin almaşık konumlarını belirleyen dokuma desinatörü.

tasarımlama, [ta-ar-ım-la-ma] *is.* **1.** Tasarımlamak eylemi. **2.** Zihinde canlandırma; göz önüne getirme.

tasarımlamak, [tasar-ım-la-mak] *gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* **1.** Bir şeyi zihninde kurmak; biçim vermek; tasavvur etmek. **2.** Bir şeyi biçim olarak zihninde canlandırmak.

tasarımlanma, [tasar-ım-la-n-ma] *is.* Tasarımlanmak eylemi.

tasarımlanmak, [tasar-ım-la-n-mak] *edil. f. [-ır]* **1.** Tasarımlamak eylemi yapılmak; hakkında tasarımlama eylemi uygulanmış olmak; dizayn edilmek. **2.** Zihinde canlandırılarak biçim verilmek; kurulmak; tasavvur edilmek.

tasarımlı, [tasar-ım-lı] *sf.* **1.** Tasarımı yapılmış olan; tasarımı bulunan. **2.** Zihinde canlandırıp kurarak biçim verilmiş olan.

tasarımsal, [tasar-ım-sal] *sf.* Bir tasarımla ilgili olan; tasarıma dayanan.

tasarımsız, [tasar-ım-sız] *sf.* Tasarımı yapılmamış; tasarıma dayanmayan.

tasarif, [Ar. taṣrif > taṣārīf تصاریف] *(tasa:ri:f) {OsT} is.* Allah'ın, dilediği gibi idare ve irade buyurması.

tasarlama, [tasar-la-ma] *is.* Tasarlamak eylemi; tasmim.

tasarlamak[1], [tasar-la-mak] *gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* **1.** Soyut ya da somut bir şeyi zihinde canlandırarak biçim vermek; kurmak; tasavvur etmek. **2.** Gerçekleştirilmek istenen şeyi zihinde kurmak; nasıl gerçekleşeceğine ilişkin zihinden yollar araştırmak. **3.** (Yontulabilir bir ağaç ya da taş malzemenin) kaba çıkıntılarını almak; yontarak kabasını almak. *{ağız} (aynı)* [DS] **4.** Bir binanın, bir makinenin projesini hazırlamak. ◘ **tasarlayıp kurarak,** *huk. (İşlenen bir suç için) önceden planlayıp tasarlayarak; planlayarak; planlı biçimde; tasarlayarak; taammüden.*

tasarlamak[2], [tasar-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r]* Öğüt vermek. [DS]

tasarlanış, [tasar-la-n-ış] *is.* Tasarlanmak eylemi veya biçimi.

tasarlanma, [tasar-la-n-ma] *is.* Tasarlanmak eylemi.

tasarlanmak[1], [tasar-la-n-mak تاصرلنمق] *edil. f. [-ır] [eAT. -ur]* **1.** Tasarlamak eylemi yapılmak; hakkında tasarlamak eylemi gerçekleştirilmek; tasarlamak eylemine konu olmak. **2.** *{eAT}* (Bir iş için) kaba taslak yapılmak.

tasarlanmak[2], [tasar-la-n-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* Kendine çekidüzen vermek; hazırlanmak, [DS]

tasarlanmak[3], [tasar-la-n-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* Övünmek. [DS]

tasarlayış, [tasar-la-y-ış] *is.* Tasarlamak eylemi veya biçimi.

tasarruf, [Ar. ṣarf > taṣarruf تصرّف] *{OsT} is.* **1.** Bir şeyi dilediği gibi kullanma yetkisi; kullanım. **2.** Herhangi bir şeyi tutumlu kullanma. **3.** Harcamalarını kısarak para biriktirme; bu şekilde biriktirilmiş para. **4.** Bir kadına eş, zevce muamelesi yapma. **5.** *huk.* Bir hakkı doğrudan doğruya etkileme, onu değiştirme veya ortadan kaldırma. **6.** Yönetim kademelerinin, kendisine verilmiş olan yetkilere dayanarak yaptıkları işlemler ve aldıkları kararlar. **7.** *ekon.* Bir işletmenin ya da iktisadî kurumun gelirinin, tamamı tüketilmeyerek bir sermaye oluşturmakta kullanılan bölümü. **8.** *isl. huk.* Bir mal ya da haktan yararlanma ve bunlar üzerinde hukukî işlemler yapabilme gücü. ⊡ **tasarruf bonosu,** *Devlet tarafından belirli bir vadede ödenmek üzere halkın küçük birikimlerini toplamak amacıyla çıkarılmış olan borçlanma senedi.*|| **tasarruf cüzdanı,** *bank. Bankalarca tasarruf mevduatı sahiplerine verilen ve hesaptaki para hareketlerini gösteren defter.*|| **tasarruf ehliyeti,** *huk. Bir hakkı doğrudan kullanabilme, dilediği şekilde değiştirebilme ve kaldırabilme ehliyeti.*|| **tasarruf etmek,** *1. Bir malı veya hakkı dilediği gibi kullanmak. 2. Para biriktirmek. 3. Para veya tüketim malı olan bir şeyi tutumlu kullanmak.*|| **tasarruf hesabı,** *Tasarruf mevduatı ile ilgili hesapların gösterildiği cetvel.*|| **tasarruf-i fi'lî,** *{OsT} huk. Kullanma, yok etme veya değiştirme gibi bir haktan maddî olarak yararlanma; yapma biçimindeki tasarruf; fiilî tasarruf.*|| **tasarruf-i kavlî,** *{OsT} isl. huk. Sonuç doğuran bir irade açıklamasıyla bir haktan yararlanma; sözel tasarruf.*|| **tasarruf-i müllâk,** *{OsT} Yalnız mülk sahibinin o mülk üzerinde yapabileceği türden tasarruf*|| **tasarruf-i şer'î,** *{OsT} huk. Satmak, bağışlamak, vekâlet, kefalet, havale teslimi gibi işlemler.*|| **tasarruf işlemi,** *huk. Bir hakkı doğrudan etkileyen, onu değiştiren ya da ortadan kaldıran işlem.*|| **tasarruf mevduatı,** *bank. Gerçek kişilerce bankalarda açtırılan ve ticarî işleme tabi olmayan hesap.*|| **tasarruf nisâbı,** *{OsT} Tereke ile, elde bulunan malların toplamı arasındaki fark.*|| **tasarruf planı,** *Tasarrufu özendirmeyi ve belli kullanım alanlarına yönlendirmeyi amaçlayan para kaynağı türü.*|| **tasarruf sandığı,** *Kazanç amacı gütmeyen, dar gelirli vatandaşları tasarrufa özendirmeyi amaçlayan kuruluş.*|| **tasarruf yapmak,** *Parasını tümüyle harcamayıp bir kısmını biriktirmek.*|| **tasarruf yetkisi,** *huk. Bir hakkı ya da hukukî bir ilişkiyi doğrudan doğruya etkileyebilme gücü.*

tasarrufan, [Ar. taṣarruf > taṣarrufan تصرّفا] *(tasarru'fan) {OsT} zf.* Biriktirerek; biriktirme yoluyla.

tasarrufat, [Ar. taṣarruf > taṣarrufât تصرّفات] *(tasarrufa:t) {OsT} is.* Tasarruflar. ⊡ **tasarrufât-ı fi'liye,** *{OsT} Bir işin yapılmasında tam yetki sahibi olma.*|| **tasarrufât-ı lisâniye,** *{OsT} Bir dilde herkesin kabul edebileceği yenilikleri kullanma.*

tasarrufî, [Ar. taṣarruf > taṣarrufî تصرّفى] *(tasarrufi:) {OsT} sf* **1.** Tasarrufla ilgili. **2.** Tutum ile ilgili.

tasarrufkâr, [Ar. taṣarruf + Far. -kār تصرّفكار] *(tasarrufkâ:r) {OsT} sf.* Tutumlu; tasarruf eden.

tasarruflu, [tasarruf-lu] *sf.* **1.** Parasını ve tüketim mallarını dikkatli harcayan, israf etmeden kullanan; tutumlu. **2.** Çok masraf gerektirmeyen; ekonomik.

tasasız, [tasa-sız] *sf.* **1.** Hiçbir derdi, tasası, üzüntüsü olmayan; kaygısız. **2.** Hiçbir şeyi kendisine dert edinmeyen; umursamaz. **3.** Herhangi bir üzüntü ve dert vermeyen. ⊡ **tasasız olmak,** *Bir derdi, üzüntüsü, kaygısı olmamak.*

tasasızlık, -ğı [tasa-sız-lık] *is.* **1.** Tasasız, dertsiz olma durumu. **2.** Hiçbir şeyi kendine dert edinmeme; gamsızlık; umursamazlık.

tasarrum, [Ar. taṣarrum تصرّم] *{OsT} is.* Yiğitlenme; cesaret bulma.

tasatlamak, [tasat-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Gizlice izlemek; gözlemek. [DS]

tasatmak, [tasat-mak] *{ağız} gçl. f. [-(d)-ır]* **1.** Gizlice izlemek; gözlemek. **2.** Dikkate almak; önemsemek. [DS]

tasaub, [Ar. ṣa'b > taṣā'ub تصاعب] *(tasa:ub) {OsT} is.* Güçleşme; güç olma; zorlaşma.

tasaubat, [Ar. taṣā'ub > taṣā'ubât تصاعبات] *(tasa:uba:t) {OsT} is.* Güçleşmeler; zorlaşmalar.

tasaud, [Ar. ṣu'ûd > taṣā'ud تصاعد] *(tasa:ud) {OsT} is.* **1.** Yükselme; yukarı çıkma. **2.** Buhar, duman vb.nin ağması, yükselmesi.

tasaudat, [Ar. taṣā'ud > taṣā'udât تصاعدات] *(tasa:uda:t) {OsT} is.* **1.** Yükselmeler; yükseğe çıkmalar, yücelmeler. **2.** Buharlaşmalar. ⊡ **tasaudat-ı merzagiye,** *{OsT} Bataklık vb. yerlerden yükselen kötü kokular.*

tasavir, [Ar. taṣvîr > taṣâvîr تصاوير] *(tasa:vi:r) {OsT} is.* **1.** Tasvirler; resimler. **2.** Benzetmeler. ⊡ **tasâvîr-i esâtîr,** *{OsT} Mitolojik resimler.*

tasavvuf, [Ar. ṣûf *(yün)* / Yun. sophia *(hikmet)* > Ar. taṣavvuf تصوّف] *{OsT} is.* **1.** Tanrı'nın niteliğini ve evrenin oluşumunu varlıkta birlik anlayışı içinde açıklamaya çalışan dinî ve felsefî akım; İslam mistisizmi. **2.** Tanrı, evren ve insanı bir bütünlük içinde görme ve insanın Tanrı ile, insanın başka insanlarla, insanın kendisi ile olan ilişkilerini bu bütünlükte arama ve açıklamaya, insanın tanrısal erdemlerle bezenmesini sağlamaya çalışan yol; mistisizm. ⊡ **tasavvuf ehli,** *{OsT} Sufi.*|| **tasavvuf ilmi,** *{OsT} Tasavvuf akımının ve inancının açıklamalarını ve yorumlarını yapan bilim dalı.*|| **tasavvuf**

neşvesi, *{OsT} Tasavvuf yoluna girmiş olanların duyduğu huzura sufilerin verdiği ad.*

tasavvufat, [Ar. taṣavvufāt تصوفات] *(tasavvufa:t) {OsT} is.* Tasavvuflar.

tasavvufî, [Ar. taṣavvuf > taṣavvufī تصوفی] *(tasavvufi:) {OsT} sf.* Tasavvufla ilgili; tasavvufa ilişkin.

tasavvur, [Ar. ṣūret > taṣavvur تصور] *{OsT} is.* **1.** Bir şeyi zihinde biçimlendirme, kurma; tasarım. **2.** Bir şeyi zihinde canlandırma; göz önüne getirme; hayal etme. **3.** Amaç; düşünce; niyet; maksat; plan. ⧉ **tasavvur etmek,** *Zihinde canlandırmak; göz önüne getirmek.*|| **tasavvur-i sâzec,** *{OsT} psikol. İlk sezi.*

tasavvurat, [Ar. taṣavvur > taṣavvurāt تصورات] *(tasavvura:t) {OsT} is.* **1.** Tasavvurlar; düşünceler. **2.** *man.* Eski mantıkta, zihinde önermelerin oluşmasını ve bunların kuramını inceleyen bölüme verilen ad.

tasavvurî, [Ar. taṣavvur > taṣavvurī / taṣavvuriyye تصوری / تصوریه] *(tasavvuri:) {OsT} sf.* Tasavvurla ilgili; düşünceyle ilgili.

tasavvut, [Ar. ṣavt > taṣavvut تصوت] *{OsT} is.* **1.** Seslendirme. **2.** *dbl.* Seslenme.

tasayyud, [Ar. ṣayd > taṣayyud تصید] *{OsT} is.* Ava çıkma; avlanma.

tasayyuf, [Ar. ṣayf > taṣayyuf تصیف] *{OsT} is.* Bir yerde yazı geçirme; yazlama.

tasbatan, [tas+bat-an] *{ağız} is.* Nemini her zaman koruyan toprak. [DS]

tasbaz[1], [Far. ṭās-bāz طاسباز] *(ta:sba:z) {OsT} is.* Tas, çanak ve tencere gibi araçlarla gösteri yapan gözbağcısı.

tasbaz[2], [tas *(çalgı)* + Far. bāz طاسباز] *(tasba:z) {OsT} is. müz.* Tas adlı müzik aletini çalan sanatçı.

tasdara, [? tasdara] *{ağız} is.* Sofra örtüsü. [DS]

tasdıklamak, [Ar. taṣdīḳ+T. -la-mak تصدیق لمق] *{eAT} gçl. f. [-r]* Onaylamak; tasdik etmek.

tasdi, -i'ı [Ar. ṣudā' > taṣdī' تصدیع] *(tasdi:) {OsT} is.* **1.** Baş ağrıtma; can sıkma. **2.** Rahatsız etme. ⧉ **tasdî' etmek,** *1. Baş ağrıtmak; can sıkmak. 2. Rahatsız etmek.*

tasdiat, [Ar. tasdī' > tasdī'āt تصدیعات] *(tasdi:a:t) {OsT} is.* **1.** Baş ağrıtmalar; can sıkmalar. **2.** Rahatsız etmeler.

tasdik, [Ar. ṣıdḳ > taṣdīḳ تصدیق] *(tasdi:k) {OsT} is.* **1.** Bir şeyin doğru ve gerçek olduğunu belirtme; doğrulama. **2.** Onaylama; onay. ⧉ **tasdik edilmek,** *1. Doğrulanmak. 2. Onaylanmak.*|| **tasdik etmek,** *1. Doğrulamak. 2. Onaylamak.*|| **tasdik ettirmek,** *1. Doğrulatmak. 2. Onaylatmak.*

tasdikan, [Ar. taṣdīḳ > taṣdīḳan تصدیقاً] *(tasdi:'kan) {OsT} is.* **1.** Doğrulayarak. **2.** Onaylayarak; kabul ederek.

tasdikat, [Ar. taṣdīḳ > taṣdīḳāt تصدیقات] *(tasdi:ka:t) {OsT} is.* **1.** Doğrulamalar. **2.** Onaylamalar.

tasdiken, [Ar. taṣdīḳ > taṣdīḳen تصدیقاً] *(tasdi:'ken) {OsT} zf.* → tasdikan.

tasdikî, [Ar. taṣdīḳ > taṣdīḳī / taṣdīḳıyye تصدیقیه / تصدیقی] *(tasdi:ki:) {OsT} sf.* **1.** Doğrulama ile ilgili. **2.** Onaylama ile ilgili.

tasdikli, [tasdik-li] *sf.* **1.** Gerçekliği, doğruluğu kabul görmüş olan. **2.** Onaylanmış olan; tasdik edilmiş olan; onaylı.

tasdikname, [Ar. taṣdīḳ + Far. nāme تصدیقنامه] *(tasdi:kna:me) {OsT} is.* **1.** Onaylı belge. **2.** Bir okuldan diğerine geçecek olan öğrenciye verilen eski okuldaki ders ve devam durumlarını bildirir belge; öğrenim durumu belgesi.

tasdiksiz, [tasdik-siz] *sf* **1.** Gerçekliği ve doğruluğu ortaya konmamış; doğrulanmamış. **2.** Onaylanmamış; tasdik edilmemiş; onaysız.

tasdir, [Ar. ṣadr > taṣdīr تصدیر] *(tasdi:r) {OsT} is.* **1.** Başa geçirme; öne geçirme. **2.** Ön söz koyma. **3.** Bir şeyle başlama. **4.** Ortaya çıkarma; çıkartma.

tasdiye, [Ar. taṣdiye تصدیه] *{OsT} is.* El çırpma; alkış tutma.

tase, [Far. tāse تاسه] *(ta:se) {OsT} is.* Tasa; kaygı.

tasfif, [Ar. ṣaff > taṣfīf تصفیف] *{OsT} is.* **1.** Saf hâlinde sıralama; dizme. **2.** Sıralanma; dizilme.

tasfifat, [Ar. taṣfīf > taṣfīfāt تصفیفات] *(tasfi:fa:t) {OsT} is.* Saf hâlinde sıralanmalar; dizilmeler.

tasfih, [Ar. ṣafḥ > taṣfīḥ تصفیح] *(tasfi:h) {OsT} is.* **1.** El şaklatma; alkışlama. **2.** Yufka hâline getirme; yassılatma; yaprak yaprak yapma.

tasfihat, [Ar. taṣfīḥ > taṣfīḥāt تصفیحات] *(tasfi:ha:t) {OsT} is.* **1.** El şaklatmalar; alkışlamalar. **2.** Yufka hâline getirmeler; yassıltmalar; yaprak yaprak yapmalar.

tasfik, [Ar. taṣfīḳ تصفیق] *(tasfi:k) {OsT} is.* Kanat çırpma. ⧉ **tasfîk-i esnān,** *{OsT} Soğuktan dişlerin birbirine çarpması.*

tasfikat, [Ar. taṣfīḳ > tasfīḳāt تصفیقات] *(tasfi:ka:t) {OsT} is.* Kanat çırpmalar.

tasfir, [Ar. ṣafīr > taṣfīr تصفیر] *(tasfi:r) {OsT} is.* **1.** Islık çalma; ıslıkla seslenme. **2.** Sarartma; sarıya boyama.

tasfirat, [Ar. taṣfîr>taṣfîrāt تصفيرات] *(tasfi:ra:t) {OsT} is.* **1.** Islık çalmalar. **2.** Sarıya boyamalar; sarartmalar.

tasfiye, [Ar. ṣafvet > taṣfiye تصفيه] *{OsT} is.* **1.** Saf duruma getirme; arıtma; ayıklama; temizleme; saflaştırma. **2.** Bir bütünden gereksiz görülen şeyleri ayırıp dışarıya çıkarmak; ayıklamak. **3.** Bir ticarî kuruluşun batması, kapanması vb. nedenlerle çalışmasını durdurması hâlinde alacaklılara ortada kalan maldan paylarına düşün miktarın ödenmesi; likidasyon. **4.** Bir işi, gerekli işlemleri yapıp bitirerek sona erdirme. **5.** *mecaz.* Bir iş yerinde veya kurumda, çeşitli nedenlerle birçok kimsenin görevine son verme. **6.** *huk.* Bir tüzel kişiliğin sona ermesi durumunda mevcut malvarlığı ile alacak, borç hesap ve işlemlerin incelenerek aktif ve pasifinin dökümünün yapılması. **7.** *huk.* Tüm alacakların tahsili ve tüm borçların ödenmesi ile hesabın kapatılması. **8.** Gümrüklerde yasal bekleme süresini dolduran malların gümrük idaresince satışı. ⊡ **tasfiye etmek,** *1. Bir şeyi katkısız ve katışıksız duruma getirmek; arıtmak; ayıklamak. 2. Yabancı ögelerden arındırmak; ayıklamak. 3. (Ticarî kuruluş için) alacak verecek hesaplarını yerine getirerek varlığına son vermek; kapatmak. 4. Yok etmek; ortadan kaldırmak. 5. İşine son vermek.*|| **tasfiye-i düyûn,** *{OsT} Bütün borçları ödeme; borçları kapatma.*|| **tasfiye-i kalb,** *{OsT} Gönlünü kötülüklerden arındırma; kalbini temizleme.*

tasfiyeci, [tasfiye-ci] *sf.* Herhangi bir toplumsal olgudan, yabancı ögelerin ayıklanmasını savunan.

tasfiyecilik, -ği [tasfiye-ci-lik] *is.* Bir bütünden yabancı ögelerin ayıklanmasını savunan görüş.

tasfiyehane, [Ar. taṣfiye + Far. -ḫāne تصفيه خانه] *(tasfiyeha:ne) {OsT} is.* Arıtımevi; rafineri.

tasgamak, [tasğā-mak] *(tasga:mak) {eT} gçl. f. [-r]* Tokatlamak. [DLT]

tasgaru, [taş-ġarū] *(tasgaru:) {eT} zf.* Dışarı; taşra. [EUTS]

tasgaşmak, [tasğā-mak > tasğa-ş-mak] *{eT} işteş. f. [-ur]* Tokatlaşmak; birbirini tokatlamak. [DLT]

tasgatmak, [tasğā-mak > tasğa-t-mak] *{eT} gçl. f. [-ur]* Tokatlatmak. [DLT]

tasgir, [Ar. ṣıġār > taṣġīr تصغير] *(tasgi:r) {OsT} is.* **1.** Küçültme; ufaltma. **2.** *dbl.* Bir sıfat ya da ismi "küçük" anlamı verecek duruma sokma; küçültme. ⊡ **tasgir eki,** *Küçültme eki.*

tasgirat, [Ar. taṣġīr > taṣġīrāt تصغيرات] *(tasgi:ra:t) {OsT} is.* Küçültmeler.

tashif, [Ar. ṣaḥf > taṣḥīf تصحيف] *(tashi:f) {OsT} is.* **1.** Yazı yazarken kelimeyi yanlış yazma. **2.** Yanılarak yanlış kelime yazma.

tashifat, [Ar. taṣḥīf > taṣḥīfāt تصحيفات] *(tashi:fa:t) {OsT} is.* **1.** Yazı yazarken kelimeleri yanlış yazmalar. **2.** Yanılarak yanlış kelimeler yazma.

tashih, [Ar. ṣıḥḥat > taṣḥīḥ تصحيح] *(tashi:h) {OsT} is.* **1.** Sağlığına kavuşturma; iyileştirme. **2.** Yanlış olanı kaldırarak yerine doğrusunu koyma; düzeltme. **3.** Basımcılıkta, dizgi yanlışlarını düzeltme işlemi; düzeltme; düzelti. ⊡ **tashih çubuğu,** *Gemi pusulalarındaki sapma kusurlarını gidermekte kullanılan aygıt.*|| **tashih etmek,** *Düzeltmek.*|| **tashih fermanı,** *Tapu kaydının düzeltilmesi amacıyla yazılmış ferman.*|| **tashih-i karar,** *{OsT} Kararın düzeltilmesi.*|| **tashih kalemi,** *Hattatların yazı kusurlarını düzeltmekte kullandıkları özel çakı.*|| **tashih yapmak,** *Düzeltme yapmak.*

tashihat, [Ar. taṣḥīḥ > taṣḥīḥāt تصحيحات] *(tashi:ha:t) {OsT} is.* Düzeltmeler; düzeltiler.

tashin, [Ar. ṣaḥn => taṣḥīn تصحين] *(tashi:n) {OsT} is.* Bir oyunu sahneye koyma; sahneleme; uygulama.

tası, [tası] *{ağız} is.* Bir evleklik yer. [DS]

tasık, -ğı [tas-ık] *{ağız} is.* Küçük çömlek. [DS]

tasıkmak, [taş-ık-mak] *{eT} gçsz. f. [-ur]* Taşmak; dışarı çıkmak. [EUTS]

tasılmak, [taş-ıl-mak] *{eT} dönşl. f. [-ur]* Taşmak; dışarı fırlamış olmak. [EUTS]

tasım[1], [*tas *(model)* > tas-ım تصم] *{OsT} is.* **1.** Ölçü. **2.** Tahmin. **3.** Kural; kaide; usul; âdet. ⊡ **tasımına getirmek,** *{ağız} Sırasını, uygun zamanını bulmak.* [DS]

tasım[2], [*tas *(model)* > tas-ım] *is. man.* **1.** Küçük önerme aracılığıyla büyük önermeden vargı çıkarmaya dayanan kanıt; doğru olan iki önermeden üçüncü bir önerme çıkarma; kıyas. **2.** Tümdengelim yoluyla kesin olan her türlü akıl yürütme. ⊡ **tasım bilimi,** *man. 1. Tasımların sistemli biçimde incelenmesi. 2. Aristo okulunun bu sistem üzerindeki çalışmalarının tümü.*

tasımlama, [tasım-la-ma] *is.* **1.** Tasımlamak eylemi. **2.** Bir konuyu, bir nesneyi zihinde biçimlendirmem; tasmim.

tasımlamak, [tasım-la-mak تاصيملامق / تصملمق] *gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* **1.** Bir işin tasarısını hazırlamak; ölçmek biçmek; tasarlamak; tasmimlemek; planlamak. *{ağız} (aynı)* [DS]. **2.** *{OsT}* Tahmin etmek. **3.** *{ağız}* Ağacın kabasını yontarak düzeltmek; yapılacak araca göre biçim vermek. [DS]

tasımnamak, [tasım-la-mak > tasımna-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-n(ı)-yor]* → tasımlamak. [DS]

tasımsal, [tasım-sal] *sf.* Tasıma ilişkin; tasımla ilgili; tasıma dayanan.

tasıtmak[1], [tas-ıt-mak] *{ağız} gçsz. f. [-ır]* **1.** Karman çorman, belirsiz olmak. [DS]

tasıtmak[2], [tas-ıt-mak] *{ağız} gçl. f. [-ır]* Tadını kaçırmak. [DS]

tasi, -i'ı [Ar. tisʿa *(dokuz)* > tāsiʿ تاسع] *(ta:si:) {OsT} sf.* Dokuzuncu.

tasian, [Ar. tāsiʿ *(dokuzuncu)* > tāsiʿan تاسعاً] *(ta:-si:'an) {OsT} zf.* Dokuzuncu olarak.

tas'ib, [Ar. ṣuʿūbet > taṣʿīb تصعيب] *(tas-i:b) {OsT} is.* İşi zor hâle getirme; güçleştirme.

tas'ibat, [Ar. taṣʿīb > taṣʿībāt تصعيبات] *(tas-i:ba:t) {OsT} is.* Güçleştirmeler.

tas'id, [Ar. ṣuʿūd > taṣʿīd تصعيد] *(tas-i:d) {OsT} is.* **1.** Yukarı çıkarma; yükseltme. **2.** *fiz. kim.* Bir maddenin ısıtılarak buharlaştırılması.

tasik, -ği [tas > tas-ik ?] *{ağız} is.* Küçük madenî tas. [DS]

tasikinezi, [Yun. tasis *(gerilim)* + kinesis *(hareket)* > Fr. tasicinésie] *is. tıp.* Kimi hastalıklarda ortaya çıkan bastırılmaz aşırı yürüme eğilimi.

ta'sil, [Ar. ʿasel > taʿsīl تعسيل] *(ta-si:l) {OsT} is.* Bal katma; bal karıştırma; ballandırma; ballama. ☞ **ta'sîl-i kelām,** *{OsT} Sözü ballandırma; tatlılaştırma.*

ta'sir[1], [Ar. taʿsīr تعسير] *(ta-si:r) {OsT} is.* **1.** Güçleştirme. **2.** Güçleştirilme.

ta'sir[2], [Ar. ʿuṣr > taʿṣīr تعصير] *(ta-si:r, s kalın söylenir) {OsT} is.* Üzüm, zeytin vb. şeylerin sıkıp suyunu çıkarma.

tas'ir, [Ar. taṣʿīr تصعير] *(tas-i:r) {OsT} is.* Büyüklenme amacıyla yüzünü karşısındakinin yüzünden başka bir yere çevirerek konuşma; konuştuğu kimsenin yüzüne bakmama.

ta'sirat[1], [Ar. taʿsīrāt تعسيرات] *(ta-si:r) {OsT} is.* **1.** Güçleştirmeler. **2.** Güçleştirilmeler.

ta'sirat[2], [Ar. taʿṣīr > taʿṣīrāt تعصيرات] *(ta-si:r, s kalın söylenir) {OsT} is.* Suyunu çıkarmalar.

ta'sirhane, [Ar. taʿṣīr + Far. ḫāne تعصيرخانه] *(ta-si:r, s kalın söylenir) {OsT} is.* Üzüm, zeytin vb. şeylerin suyununun veya yağlı tohumların ezilerek yağının çıkarıldığı yer; yağhane; şırahane.

tasitmek, [tas+ét-mek] *{ağız} gçsz. f. [-er]* Beklenmedik bir şey karşısında şaşırmak; neye uğradığını bilememek.[DS]

taskaba, [tas+kaba(ğ)-ı / tosbağa] *{ağız} is.* Kaplumbağa. [DS]

taskalla, [? taskalla] *{ağız} is.* Kemikle oynanan bir tür oyun. [DS]

taskaru, [taş-ġarū / taş-karū] *(taşkaru:) {eT} zf.* Dışarı; taşra. [EUTS]

taskırkma, [tas+kırk-ma] *{ağız} is.* Önü kulağa kadar kesilmiş kadın saçı biçimi; uzun kâkül. [DS]

taskil, [Ar. ṣayḳal > taṣḳīl تصقيل] *(taski:l) {OsT} is.* Cila vurma; cilalama.

taskilat, [Ar. taṣḳīl > taṣḳīlāt تصقيلات] *(taski:la:t) {OsT} is.* Cila vurmalar; cilalamalar.

taskumsal, [tas+kum-sal] *{ağız} is.* Ot bitmeyen, çorak yer. [DS]

taslah, [tas-la-k > taslaḫ] *{ağız} sf.* (Ağaç için) kaba; yontulmamış. [DS]

taslahlamak, [taslak-la-mak / taslaḫ-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Ağacı budamak; yontmak. [DS]

taslak, -ğı [*tas *(model)* > tas-la-mak > tas-la-k تصلاق] *sf.* **1.** *{OsT} {ağız}* Henüz gereği gibi işlenmemiş; kaba; yakışıksız; kusurlu. [DS] **2.** *{OsT}* (Kişi için) sert; haşin; hoyrat; ahmak. **3.** *{ağız}* (İnsan ya da eşya için) görünüşü düzgün olmayan; kaba saba; biçimsiz; yakışıksız. [DS] **4.** *{ağız}* Yuvarlak. [DS] **5.** *is.* Bir eserin genel çizgileri ile belirlendiği ön çalışma; ilk örnek; eskiz. **6.** Bazı konular üzerinde genel görüşlerin ortaya konduğu çalışma. **7.** *mecaz.* (Bir adla tamlama biçiminde kullanıldığında) yeterliliği ve yeteneği olamamasına rağmen kendini o işin ustası imiş gibi göstermeye çalışan kimse; müsvette. **8.** *biy.* Döllenmiş yumurtanın, hücreleri ve organları oluşturacak olan bölümü. **9.** Bakır işçiliğinde yapılması düşünülen kabın gövdesi belirmiş ilk hâli. **10.** Bir sanat eserinde, kompozisyonun genel olarak ortaya çıktığı, ancak ayrıntılarının henüz daha belirmediği hâli. **11.** *{ağız}* Gelişigüzel yontulmuş ağaç tekne. [DS] **12.** *{ağız}* İri kesilmiş kavun, karpuz dilimleri. [DS] **13.** *{ağız}* Diş açılmamış törpü. [DS] ☞ **taslak hâlinde,** *İleride gerçekleştirilmesi düşünülen ve bu amaçla ele alınıp incelenen.*

taslak[2], **-ğı** [tas-la-k] *{ağız} sf.* (Yüz için) geniş; büyük. [DS]

taslak[3], **-ğı** [tasla-mak > tasla-k] *{ağız} sf.* Övüngen. [DS]

taslakçı, [tasla-k-çı] *is.* **1.** Taslak yapan işçi. **2.** *{ağız}* Model yapan kimse. [DS] **3.** *{ağız}* Taş ocaklarında taşları kıran kimse. [DS]

taslama, [tas-la-ma] *is.* **1.** Taslamak eylemi. **2.** Dikilmiş kitap gövdesini ayrı olarak hazırlanmış kapak içine yerleştirme işlemi. **3.** *{ağız}* Kalas. [DS]

taslamak[1], [*tas *(model)* > tas-la-mak تصلامق] *gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* **1.** *{OsT} {ağız}* Yapılacak bir işi aklından geçirmek; tasarlamak; tahmin etmek; oranlamak. [DS] **2.** *{ağız}* Yakıştırmak. [DS] **3.** (Taş, ağaç vb. için) kaba bölümlerini çıkarmak; kabaca yontmak. *{ağız} (aynı)* [DS] **4.** Kitap ciltlerini ve kaplarını hazırlamak. **5.** *{ağız}* Kavunu, karpuzu büyük parçalara ayırıp kendi kabuğunda dilimlemek. [DS] **6.** *gçsz. f. mecaz.* (Meslek ve özellik bildiren isimlerden sonra) kendinde olmayan o özelli-

ği veya değeri varmış gibi göstermek; gösteriş yapmak. *{ağız} (aynı)* [DS] **7.** *{ağız}* Sorumsuzca yiyip içip eğlenmek. [DS]

taslamak[2], [tas *(arka, peş)* > tas-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* **1.** Gözetlemek; gizlice izlemek. **2.** Uzağa bakmak. **3.** Bir şeyi başkasına göstermek. [DS]

taslamak[3], [tas-la-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Birine darılmak; yüz çevirmek. [DS]

taslamamak, [tas-la-ma-mak] *{ağız} gçl. f. [-z] [-m(ı) -yor]* Dinlememek; saygı göstermemek. [DS]

taslanmak[1], [tasa-la-n-mak > taslan-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* Canı sıkılmak; üzülmek. [DS]

taslanmak[2], [tas-la-mak > tas-la-n-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* Bir işe girişmek; o işe el atmak. [DS]

taslık[1], **-ğı** [tas-lık] *{ağız} is.* Tas konulan yer. [DS]

taslık[2], **-ğı** [tas-lık] *sf.* (Belirtilen tas miktarında) ölçüsü olan; o kadar tas gelen.

taslib, [Ar. ṣalb > taṣlīb تصليب] *(tasli:b) {OsT} is.* **1.** Çarmıha germe. **2.** Haç çıkarma. **3.** Katılaştırma.

taslibat, [Ar. taṣlīb > taṣlībāt تصليبات] *(tasli:ba:t) {OsT} is.* **1.** Çarmıha gererek öldürmeler. **2.** Haç çıkarmalar. **3.** Katılaştırmalar.

taslit, [Ar. selāṭet > taslīṭ تسليط] *(tasli:t) {OsT} is.* Birini başkasına musallat etme; başına sarma. ☞ **taslit etmek,** *{OsT} Musallat etmek.*

tasliye, [Ar. ṣalat > taṣliye تصليه] *{OsT} is. "Aleyhissalatu vesselam"* veya *"salallahü aleyhi vesellem"* duasını okuma. ☞ **tasliye-h**[v]**ān,** *{OsT} Tasliye okuyan kimse.*

tasma[1], [Moğ. tasma > Far. tāsme تاسمه > Yun. desma] *is.* **1.** *{OsT} {ağız}* Dilinmiş kayış; bel kemeri; kayış. [DS] **2.** Hayvanları bağlamak, çekip götürmek vb. sebeplerle boyunlarına bağlanan deri vb. maddeden yapılma bağ; boyun halkası. **3.** *{ağız}* İnce ince dilinmiş hayvan derisinden yapılma ip. [DS] **4.** Nalın, terlik vb. gibi ayağa giyilen şeyleri üstten tutturan kayış. *{ağız} (aynı)* [DS] **5.** *mim.* Halka. **6.** *{ağız}* Ihlamur ağacının iç kabuğu. [DS] **7.** *{ağız}* Sepet yapımında kullanılan soyulmuş karaağaç kabuğu. [DS] **8.** *{ağız}* Çırpılmış kendirin içinde kalan lifli ve kabuklu bölümü. [DS] **9.** *{ağız}* Sapan. [DS]

tasma[2], [tas-ma] *{ağız} is.* Kibirlenme; çalım satma. [DS]

tasma[3], [? tasma] *{ağız} is.* Alın üzerine sarkıtılan kısa kesilmiş saç. [DS]

tasmak, [taş-mak] *{eT} gçsz. f. [-ar]* **1.** Taşmak; çıkmak. [EUTS] **2.** Kaçmak. [EUTS]

tasmal, [tas-ma-l ?] *{ağız} sf.* Biçimsiz; şişman. [DS]

tasmalamak, [tas-ma-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ı) -yor]* Ölçüp biçmek; tasarlamak. [DS]

tasmankara, [tasman+kara ?] *{ağız} is.* **1.** Pekmezle yapılan un helvası. **2.** Tahin ve pekmez karışımı. [DS]

tasme, [Far. tāsme تاسمه] *(ta:sme) {OsT} is.* Kayıştan halka; tasma.

tasmim, [Ar. ṣamm > taṣmīm تصميم] *(tasmi:m) {OsT} is.* **1.** Tasarlama; tasımlama. **2.** Kararlaştırma; kararlılık. ☞ **tasmim etmek,** *1. Kararlaştırmak. 2. Tasarlamak; tasımlamak.*

tasmimat, [Ar. taṣmīm > taṣmīmāt تصميمات] *(tasmi:ma:t) {OsT} is.* **1.** Kararlaştırılan şeyler. **2.** Tasımlamalar.

tasmit[1], **-tı** [Ar. semṭ > tasmīṭ تسميط] *(tasmi:t, t kalın söylenir) {OsT} is. ed.* Musammat gazel ya da kaside yazma.

tasmit[2], [Ar. ṣamt > taṣmīt تصميت] *(tasmi:t) {OsT} is.* Susturma.

tasni, -i'ı [Ar. ṣunᶜ > taṣnīᶜ تصنيع] *(tasni:) {OsT} is.* **1.** Yapma; oluşturma. **2.** Yalandan, uydurma; düzme; yakıştırma. **3.** *fel.* Yapıntı.

tasniat, [Ar. taṣnīᶜ > taṣnīᶜāt تصنيعات] *(tasni:a:t) {OsT} is.* Uydurma şeyler; yakıştırılmış şeyler.

tasnif, [Ar. sınıf > tasnīf تصنيف] *(tasni:f) {OsT} is.* **1.** Birbiri ile ilgili olan şeyleri türlerine göre ayırma ve sıralama; bölümleme; sınıflama. **2.** Yazıları kitap haline getirme; kitap yazma. **3.** *istk.* Birimleri farklı özellikleri ve bu özelliklerin yoğunluğuna göre bölümlere ayırma ve her bölümdeki birimlerin dökümünü yapma işlemi. **4.** *müz.* Beste yapma; besteleme. ☞ **tasnif etmek,** *Kür ve özelliklerine göre ayırıp sıralamak; bölümlemek; sınıflandırmak.*|| **tasnif tertibatı,** *Yazı makinelerinde, sayılar düşey sütunda alt alta gelecek biçimde yazmayı sağlayan düzenek; ondalık tabülatör.*

tasnifat, [Ar. tasnīf > tasnīfāt تصنيفات] *(tasni:fa:t) {OsT} is.* **1.** Düzenlemeler; bölümlemeler; sınıflamalar. **2.** Yazılmış ve düzenlenmiş eserler.

tasnifi, [Ar. tasnīf > tasnīfī تصنيفى] *(tasni:fi:) {OsT} is. müz.* Besteci.

tasnifleme, [tasnif-le-me] *is.* Tasniflemek eylemi; sınıflama; bölümleme; sıralama.

tasniflemek, [tasnif-le-mek] *gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* Tasnif etmek; bölümlemek; sınıflamak.

tasnim, [Ar. ṣanem > taṣnīm تصنيم] *(tani:m) {OsT} is.* Put haline getirme; putlaştırma.

tasri, -i'ı [Ar. ṣarᶜ > taṣrīᶜ تصريع] *(tasri:) {OsT} is.* **1.** Bir beytin iki dizesini uyaklı olarak yazma. **2.** Bütün dizeleri birbiri ile uyaklı şiir yazma.

tasrif, [Ar. ṣarf > taṣrīf تصريف] *(tasri:f) {OsT} is.* **1.** Çekim. **2.** Allah'ın her şeyi kendi iradesine uygun ve dilediği gibi idare etmesi. **3.** *dbl.* Fiil çekimi. ☞

tasrif etmek, *dbl. Çekmek; çekimlemek.*|| **tasrîf lahikası,** *{OsT} dbl. Çekim eki.*

tasrifat, [Ar. taṣrīf>taṣrīfāt تصريفات] *(tasri:fa:t) {OsT} is. dbl.* Fiil çekimleri; çekimler.

tasrifî, [Ar. taṣrīf > taṣrīfī تصريفى] *(tasri:fi:) {OsT} sf.* Çekimli. ⊡ **tasrîfî lisân,** *Bükünlü dil.*

tasrifli, [tasrif-li] *sf.* Çekimli. ⊡ **tasrifli fiil,** *Çekimli fiil.*

tasrih, [Ar. ṣarḥ > taṣrīḥ تصريح] *(tasri:h) {OsT} is.* Hiçbir kuşku bırakmayacak biçimde açıklamak; açık olarak ortaya koymak; kesin olarak belirlemek. ⊡ **tasrih etmek,** *{OsT} Açıkça belirtmek.*

tasrihat, [Ar. taṣrīḥ > taṣrīḥāt تصريحات] *(tasri:ha:t) {OsT} is.* **1.** Açıkça söylemeler; bildirmeler. **2.** Açıklığa kavuşturmalar.

tasrihen, [Ar. taṣrīḥ > taṣrīḥen تصريحاً] *(tasri:'hen) {OsT} zf.* Açıkça belirterek; açıklığa kavuşturarak.

tastabaş, [tasta ? + baş] *{ağız} is.* Camilerde müezzinlere ayrılan yer. [DS]

tastak, -ğı [tas-ta-k] *{ağız} sf.* (Kişi için) yakışıksız; biçimsiz. [DS]

tastamam, [Ar. temam > tamam => T. ta(s)+ta/-mam] *(ta'stamam) pekşt. sf.* ve *zf.* Her bakımdan uygun; çok uygun; tıpatıp; tam.

tastar, [? tastar] *{ağız} is.* **1.** Yünden dokunmuş örtü. **2.** Önlük. [DS]

tastarak, -ğı [tas+tarak] *{ağız} is.* Ufak tefek eşya; öteberi. [DS]

tastih, [Ar. saṭḥ > tasṭīḥ تسطيح] *(tasti:h, ikinci t ve h kalın söylenir) {OsT} is.* Bir şeyi yassı ve düz hâle getirme; yassılatma.

tastir, [Ar. saṭr > tasṭīr تسطير] *(tasti:r) {OsT} is.* Satır meydana getirme; yazı yazma. ⊡ **tastîr etmek,** *{OsT} Yazı yazmak; satırlar oluşturmak.*

tasu, [Far. tasu ?] *is.* **1.** *{eT}* Çeyrek. [Gabain] **2.** *{ağız}* Öküz derisi kıyısı. [DS]

tasvib, [Ar. ṣavāb > taṣvīb تصويب] *(tasvi:b) {OsT} is.*→ tasvip. ⊡ **tasvib-kerde,** *{OsT} Doğru kabul edilmiş; uygun bulunmuş.*

tasvibat, [Ar. taṣvīb > taṣvībāt تصويبات] *(tasvi:ba:t) {OsT} is.* Doğru kabul edilenler; doğru bulunan şeyler.

tasviben, [Ar. taṣvīb > taṣvīben تصويباً] *(tasvi:'ben) {OsT} zf.* Doğru kabul ederek; uygun bularak.

tasviğ, [Ar. ṣīġa > taṣvīġ تصويغ] *(tasvi:ğ) {OsT} is.* **1.** Kalıp hâline getirme; kalıplaştırma. **2.** Kalıp hâline getirilme; kalıplaştırılma. **3.** Eritilip kalıba dökülme.

tasviğat, [Ar. taṣvīġ > taṣvīġāt تصويغات] *(tasvi:ğ) {OsT} is.* **1.** Kalıp hâline getirmeler; kalıplaştırmalar. **2.** Kalıp hâline getirilmeler; kalıplaştırılmalar. **3.** Eritilip kalıba dökülmeler.

tasvip, -bi [Ar. ṣavāb > taṣvīb تصويب] *(tasvi:p) {OsT} is.* Bir davranışın ya da düşüncenin doğru ve yerinde olduğunu kabul etme; uygun bulma; onama. ⊡ **tasvip etmek,** *Bir davranışın ya da düşüncenin doğru ve yerinde olduğunu kabul etmek; uygun bulmak; onamak.*|| **tasvip görmek,** *(Bir düşünce veya davranış için) çevredekilerce uygun görülmek; yerinde bulunmak; yetkili ve ilgililerce onanmak.*|| **tasvip olunmak,** *Uygun bulunmak; yerinde görülmek; onanmak.*

tasvir, [Ar. ṣūret > taṣvīr تصوير] *(tasvi:r) {OsT} is.* **1.** Bir şeyi veya bir kimseyi ayrıntıları ile anlatma; göz önünde canlandırma; betimleme. **2.** Bir şeyin veya kimsenin resmini yapma. **3.** Bir kimseyi ya da nesneyi diğerlerinden ayrılan yönleri ile anlatan yazı; betim. **4.** *ed.* Roman, hikâye ve diğer edebî türlerde olayların geçtiği yerleri, kişileri ve nesneleri ötekilerden ayırarak yapılan anlatım; betimleme. **5.** Bir eserde, yazarın eyleme katılan kişilerin, eylemin ve somut gerçekliğin yer aldığı bağlamı tanıttığı bölüm; betimleme bölümü. **6.** Resim, heykel, gravür vb. plastik ve grafik sanatlarda bir kişi, nesne ya da figürün canlandırılması. **7.** Resim; surat. ⊡ **tasvir etmek,** *1. Sözlü ya da yazılı olarak ayrıntıları ile anlatmak; betimlemek. 2. Resmini yapmak.*|| **tasvir gibi,** *(Kişi için) çok güzel.*|| **tasvîr-i hümâyûn,** *{OsT} Padişah resmi.*|| **tasvîr-i mücessem,** *{OsT} 1. Cisimli tasvir. 2. Canlı resim.*

tasvirat, [Ar. taṣvīr > taṣvīrāt تصويرات] *(tasvi:ra:t) {OsT} is.* Tasvirler; betimler; betimlemeler.

tasvirci, [tasvir-ci] *is.* Resim yapan kimse; ressam; resimci.

tasvirî, [Ar. taṣvīr > taṣvīrī تصويرى] *(tasvi:ri:) {OsT} sf.* Tasvirle ilgili; tasvir niteliğinde olan; tasvire dayanan; betimsel; deskriptif. ⊡ **tasvirî dil bilgisi,** *dbl. Bir dilin belirli bir çağını inceleyen dil bilgisi.*

tasvit, [Ar. ṣavt > taṣvīt تصويت] *(tasvi:t) {OsT} is.* Seslenme; seslendirilme; ses çıkarma.

-taş[1], [-daş /-deş / -teş / -taş] *yap. e.* → -daş.

-taş[2], [Far. tāş تاش] *(ta:ş) yap. e.* Türkçedeki -daş / -taş ekiyle eş görevlidir.

taş[1], [*eT.* tāş / dāş] *(eT ta:ş) is. is.* **1.** Yeryüzünde ve yer içindeki kayaları meydana getiren rengi ve cinsi içinde bulunan tuz ve oksitlerle biçim, sertlik ve renk kazanmış bulunan katı madde. *{eT} {eAT} (aynı)* [DLT] [ETY] [EUTS] [Gabain] [KB] [Mühennâ] [Bahşayiş] **2.** Çeşitli biçim ve büyüklükteki her türlü kaya parçası. *{eT} (aynı)* [DLT] [ETY] [EUTS] [Gabain] [KB] **3.** Yapı işlerinde kullanılmak üzere özel biçimde yontulmuş, biçim verilmiş kaya parçası. **4.** Bir olay veya tanınmış kimse anısına dikilmiş ve üzerine yazı kazılmış olan sütun ya da

kütlesel kaya parçası; abide; anıt. **5.** Rengi, güzelliği ve ender bulunuşu nedeniyle değer kazanan mineral; mücevher yapımında kullanılan değerli madde. **6.** Domino, tavla, satranç ve dama gibi oyunlarda kullanılan taş, tahta, kemik ya da plastik parçalara verilen ad. **7.** *mecaz.* Üstü kapalı, iğneleyici ya da alaycı söz; tariz. **8.** *argo.* Para. **9.** *bot.* Bazı bitkilerin meyveleri içinde oluşan sert mineral madde. **10.** Çaydanlık, kalorifer düzeneği gibi içinde su kaynayan kapların çeperlerinde oluşan katı çökelti; kefeki. **11.** *tıp.* Bazı organ ya da organ boşluklarında, çoğunlukla safra ve idrar yollarında oluşan değişik biçimlerde ve büyüklükte katı madde. **12.** *{eT}* Kayalık yer. [ETY] **13.** *{eT}* Mezar taşı; kitabe. [Tekin] **14.** *{ağız}* Gönü işlemekte kullanılan bir araç. [DS] **15.** *sf* Taştan yapılmış; taştan oluşmuş. **16.** Katı; acımasız. ⊡ **taşa basdırmak,** *{eAT} Taş ile bastırmak; üzerine taş kapatmak; taş yığmak.*|| **taşa çekmek,** *(Çakı, bıçak, ustura vb. için) bileği taşına sürterek keskinleştirmek; kılağılamak; bilemek.*|| **taşa köke sarmak,** *{ağız} İş sarpa sarmak; çıkmaza girmek.* [DS]|| **taşa ölçmek,** *halk d. Bir yarayı gösterirken ya da bir hastalıktan söz ederken "benden uzak dursun" anlamında kullanılır.*|| **taş arabası,** *argo. Aptal; sersem.*|| **taş atıcı yil,** *{eAT} Kumları, küçük taşları sürükleyen veya savuran rüzgâr; kasırga.*|| **Taş atıp da kolun mu yoruldu?** *(Güçlük çekmeksizin bir şey elde eden ve bu durumdan memnun olmayan kimseler için) "Sanki emek mi harcadın?" anlamında söylenir.*|| **taş atmak,** *Bir kimseye dolaylı yoldan iğneleyici sözler söylemek; laf dokundurmak.*|| **taşa tutmak,** *1. Hiç aralık vermeksizin taş atmak; üst üste taş atmak. 2. Zımparalamak amacıyla çok hızlı dönen zımpara taşı ile aşındırmak; pürüzlerini gidermek.*|| **taş avuşlamak,** *{ağız} (Hayvan için) taşa takılıp düşmek.* [DS]|| **taşa yazmak,** *{OsT} Taş üzerine kazımak; hakketmek.*|| **taş ayvası,** *{ağız} Taşa vurularak sulandırılan iri bir tür ayva.* [DS]|| **taş bademi,** *bot. Çok sert kabuklu bir badem türü.*|| **taş bağa,** *halk d. Kaplumbağa.*|| **taş bağır,** *{eAT} Katı yürekli; acımasız.*|| **taş balığı,** *zool. İşkine balığının başka adı.*|| **taş baskı,** *matb. Kireç taşı üzerine yağlı bir madde ile çizilmiş şekilleri baskı yoluyla kâğıt ve bez üzerine çıkarma sanatı; litografya.*|| **taş basmacı,** *Taş basması ile uğraşan kimse.*|| **taş basması,** *matb. (Yazı ve resim için) taş baskı yoluyla elde edilen.*|| **taş bebek,** *Alçı vb. maddeden yapılan oyuncak bebek.*|| **taş bebek gibi,** *1. (Kadın için) çok güzel. 2. (Kadın için) çok güzel olmasına rağmen soğuk ve donuk olan.*|| **taş bitki,** *bot. Makas otugillerden, sapsız ve çok renkli çiçekli, çakıla benzer bir veya iki çift kalın yaprak çıkaran çok küçük otsu bitki, (Lithopus).*|| **taş bilimi,** *jeol. Taşların yapısını ve birleşimini inceleyen bilim dalı.*|| **taş bina,** *Taştan yapılmış yapı; kâgir.*|| **taş böceği,** *zool. Kabuğu katır boncuğuna benzeyen yumuşakça, (Cypraea).*|| **taş bülbülü,** *zool. Ardıç kuşugillerden 17 cm. uzunlukta Trakya ve Kuzey Anadolu dışındaki yerlerde kuluçkaya yatan, böceklerle beslenen bir göçmen kuş; akgerdan, (Irania gutturalis).*|| **taş but** (put), *{eAT} Heykel; dikili taş.*|| **taş çakma,** *{ağız} Körebe oyunu.* [DS]|| **taş çatlasa,** *(Olanaksız görülen şeyler için) "Ne yapılsa imkânı yok!" anlamında söylenir; bütün çabalara rağmen değişmesi mümkün olmamak.*|| **taş çekmek,** *1. Domino oyununda, koyacak taş bulunmadığı sürece yerden taş almak. 2. Okey ve benzeri oyunlarda sırası kendine geldiğinden en üstte duran taşı almak.*|| (birine, bir şeye) **taş çıkartmak,** *Yetenekleri bakımından ondan üstün olmak; onu geçmek.*|| **taş çıkmak,** *Okeyde, ortada çekilecek taş kalmadığı zaman dizili yığınlardan bir bölümünü ortaya koymak.*|| **Taş Devri,** *1. İnsanın ortaya çıkışı ve taştan eşyalar meydana getirmesi ile başlayarak bakırtaş çağının sonuna kadar süren devre verilen ad. 2. Bir şeyin gelişmemiş, çok ilkel durumu.*|| **taş dikmek,** *Okçulukta, rekor kırmak.*|| **taş dolgu,** *Taş ile yapılmış dolgu.*|| **taş döğen** (döven), *1. {OsT} Sağlam; kuvvetli; dayanıklı. {ağız} (aynı)* [DS] *2. {OsT} Taş kıran işçi; taşçı. 3. {ağız} Gece bekçisi.* [DS] *4. {ağız} Değirmen taşı.* [DS] *5. {ağız} İşbilir; becerikli.* [DS] *6. {ağız} Ayakta olan yara.* [DS]|| **taş döşek,** *1. Bir bina ya da su yolu gibi yapılarda gevşek taşlar döküldükten sonra üzeri tokmaklanarak meydana getirilmiş beton altı zemin; blokaj. 2. Şevlerin yüzeylerinde harçsız taşlarla oluşturulan kâgir kaplama. 3. Beton bloklarla ya da küçük moloz taşlarla yapılan temel.*|| **taş döşeme,** *Zemini geniş yüzeyli taşlarla kaplanmış yer.*|| **taş dövünmek,** *Bir şeye çok üzülmek; pişmanlık duymak.*|| **taş ekmeği,** *{ağız} Ekmek kadayıfı.* [DS]|| **taş ekmek,** *İçi taş döşeme ile kaplı fırında pişen ekmek.*|| **taş elinde olmak,** *{ağız} Hazırcevap olmak.* [DS]|| **taş enek,** *{ağız} Taş bilye.* [DS]|| **taş evi,** *Yüzük ve küpe gibi mücevherlerde taş veya pırlantanın oturduğu yuva.*|| **taş evlemek,** *{ağız} Taş kırmak için çivi yeri açmak.* [DS]|| **taş gibi,** *1. Çok sert; kaskatı. 2. Duygusuz; zalim; acımasız. 3. Çok sağlam.*|| **taş gözeri,** *{ağız} Tahılın taşını ayıklamakta kullanılan büyük delikli gözer.* [DS]|| **taş gözleri,** *{ağız}* → taş gözeri. [DS]|| **taş harman,** *{ağız} Çok taşlı yer.* [DS]|| **taşı elinde,** *{ağız} Çabuk ve yerinde cevap veren; hazırcevap.* [DS]|| **taşı gediğine koymak,** *Söylenmesi gereken bir sözü tam zamanında söyleyerek karşısındaki kimseyi susturmak; zekice karşılık vermek.*|| **taşıla depelemek,** *{eAT} Taşlayarak öldürmek; recmetmek.*|| **taşıla depelenmiş,** *{eAT} Recmedilmiş.*|| **taşıla urılmış,** *{eAT} Taşlanmış.*|| **taşı sıksa suyunu çıkarır,** *"Güçlü kuvvetli kimse." anlamında kullanılır.*|| **taş ısıran,** *zool. Tatlı sularda yaşayan, uzunca ve yuvarlak bedenli, ağzının kenarında bulunan 3-4 adet bıyığı ile avlarını yakalayan, solungaçlarının yanı sıra bağırsak çeperinde yer alan*

çok sayıda kan damarı sayesinde de solunum yapan, gerektiğinde su yüzeyine çıkarak hava yutarak oksijen ihtiyacını karşılayan bir kemikli balık, (Misgurnus fossilis).|| **taşı taşa komak,** *{eAT} Taş taş üstüne koyarak bina yapmak.*|| **taş iliği,** *Kayaların tabaka tabaka ayrılmasını sağlayan ara katman.*|| **taş illeti,** *Böbrek hastalığı.*|| **taş kadayıfı,** *{ağız} Yassı kadayıf.* [DS]|| **taş kalem,** *Kayağan taşından yapılan ve taş tahtaya yazı yazmakta kullanılan bir tür kurşun kalem.*|| **taş kalpli,** *Acımasız; katı yürekli; taş yürekli.*|| **taş kalplilik,** *Acımasız olma durumu; katı yüreklilik.*|| **taş kapak,** *{ağız} Tandırın ağzını kapatmakta kullanılan ince ve yassı taş.* [DS]|| **taş kaplama,** *Bir yolun şosesini meydana getirmek için yayılıp sıkıştırılmış kırık taş tabakası; makadam.*|| **taş kayaya çarpmak,** *{ağız} İki güçlü kimse karşılaşmak.*|| **taş kesen,** *{ağız} İri gözenekli kalbur.* [DS]|| **taş kesilmek,** *1. (Sıvı maddeler için) donup katılaşmak. 2. Şaşkınlığa düşmekten dolayı ne yapacağını, ne söyleyeceğini bilemez olmak.*|| **taş koparmak,** *{OsT} İtaatsizlik etmek; sözünü dinlememek.*|| **taş koymak,** *Çeşitli bahanelerle bir işi veya hareketi engellemek.*|| **taş kömürü,** *yer b. Jeolojik devirler boyunca dönüşüme uğrayarak büyük kalori gücü kazanan, bitki fosillerinden oluşmuş inorganik katı yakıt; maden kömürü.*|| **taş kuşu,** *zool. Ardıç kuşugillerden, 13 cm. kadar uzunlukta, Doğu ve Kuzey Anadolu dışında ülkemizin hemen her yerinde her mevsim görülen, böcek ve larvalarla beslenen yerli bir ötücü kuş; kuyrukkakan, (Saxicola torquata).*|| **taş küre,** *yer b. Yer kabuğunu oluşturan ve yer yuvarlağının merkez çekirdeği çevresinde sert kayalardan meydana gelmiş kabuk kısmı; taş küre; litosfer.*|| **taş küresel,** *yer b. Taş küre ile ilgili olan; taş küreye ait.*|| **taş levreği,** *zool. Gölge balığının diğer adı.*|| **taş mantarı,** *Kayalar üzerinde biten liken.*|| **taş nanesi,** *bot. Ballıbabagillerden, taşlık yerlerde yetişen, yeşilimsi tüylü yapraklı, baharlı, lezzetli bir otsu bitki, (Micromeria fruticasa).*|| **taş ocağı,** *İnşaatta kullanılacak ya da başka bir amaç için taşların kırılıp çıkarıldığı yer.*|| **taş olmuş balçık,** *{eAT} Ateşte pişirilerek taş hâline getirilmiş balçık.*|| **taş olmak,** *İşlediği günah yüzünden taş olarak cezalandırılmak anlamında kullanılır.*|| **taş oluş,** *jeol. Bir çökeli etkileyerek onu yavaş yavaş bağdaşık bir kayaca dönüştüren oluşum.*|| **taş oyucu,** *Taşları kemirerek oyan hayvanlara denir.*|| **taş pamuğu,** *Amyant; asbest.*|| **taş pudra,** *Çabuk makyaj yapabilmek için kullanılan pudra ve krem karışımı kozmetik ürünü.*|| **taş sarımsağı,** *bot. Taze yaprakları soğan yerine kullanılan bir tür ot, (Allium scorodoprasum).*|| **taş söve,** *Kapı pervazı.*|| **taş sürmek,** *Oyunda, taşlardan birini oynatmak.*|| **taş tahta,** *Kayağan taştan yapılmış bir tür karalama veya hesap tahtası.*|| **taş tartan,** *{ağız} Uzun bacakları ile küçük çakılları kaldırabilen, uzun kanatlı, büyük bir böcek.* [DS]|| **taş tekne,** *Taş yalak.*|| **taş temel,** *Elle kılıcına yerleştirilmiş iri taşlar arasına taş kırıkları doldurularak yapılan temel.*|| **taş toprak,** *Yüzeyi moloz ve toprakla kaplı alan; küçük taş parçaları bulunan yer.*|| **taş tutmak,** *argo. Para sahibi olmak; zenginleşmek.*|| **taş tutunmak,** *{eAT} Tuvaletten sonra taş ile temizlik yapmak; taş ile silinmek.*|| **taş üstünde taş bırakmamak,** *Bir yerdeki bütün binaları yıkmak; yerle bir etmek.*|| **taş yağdurıcı yil,** *{eAT} Kasırga.*|| **taş yağmak,** *Kıyamet kopuşuna benzer biçimde insanlara korku veren tehlikeli durumları anlatmak için kullanılan söz.*|| **taş yağı,** *{ağız} Gaz yağı.* [DS]|| **taş yapmak,** *Yeni oyun için taşların arkasını çevirip sıraya dizmek.*|| **taş yatur,** *{eAT} Korkudan donup kalmış olan; taş gibi hareketsiz duran.*|| **taş yatur kalmak,** *{OsT} Korku, şaşkınlık gibi etkenlerle donakalmak; harekete dermanı olmamak.*|| **taş yerinde** (ağırdır), *Herkes kendi çevresinde, kendi ortamında önem kazanır, anlamında kullanılır.*|| **taş yoncası,** *bot. Kelebek çiçeğigillerden, hayvan yemi olarak kullanılan ad, (Melilotus).*|| **taş yosunu,** *Liken.*|| **taş yuvarı,** *Taş küre.*|| **taş yürekli,** *Acımasız; hiç acıması olmayan; katı yürekli; taş kalpli.*|| **taş yüreklilik,** *Acımasız olma durumu; katı yüreklilik.*

taş[2], [taş طاشر] *{eT}* **1.** Dış; hariç; taşra; dışarı. *{eAT} {OsT} (aynı)* [DLT] [EUTS] [ETY] [İKPÖy.] [Tekin] [KB] [Üç İtigsizler] **2.** Uzak. [Üç İtigsizler] **3.** Geniş açıklık; yazı. [DLT] **4.** Gurbet; yabancı yer. [DLT] ⊡ **taş aşı,** *{ağız} folk. Gelin evden çıkmadan verilen düğün yemeği.* [DS]|| **taş aşma,** *{ağız}* → taş aşı. [DS]|| **taş tonı,** *{eAT} Normal elbise üzerine giyilen çarşaf, atgı gibi giyecek; dış elbise.*|| **taş yüzi,** *{eAT} Dış tarafı; dışta kalan yüzü; dışı.*

taşafur, [? taşafur] *{ağız} is.* Yabancı ülke; gurbet. [DS]

taşagelmek, [taş-a-gel-mek طاشه كلمك] *{eAT} gçsz. f. [-ür]* Taşıvermek.

taşağar, [taş-a+kır ? > taşağır / taşağar] *{ağız} is.* Verimsiz toprak. [DS]

taşağır, [taş-a+kır ? > taşağır] *{ağız} is.*→ taşağar. [DS]

taşağrı, [taş+ağrı] *{ağız} is.* **1.** Çok taşlı yer. **2.** Yoksunluk bölgesi. [DS]

taşahır, [taş+ahır ?] *{ağız} is.* **1.** Toprağı verimsiz yer. **2.** Çok taşlı yer. **3.** Köylü. [DS]

taşak, -ğı [*eT.* taş *(dış)* > taş-ak *(taşkın, taşmış, dışarı çıkmış)* / tāş > taş-ak *(küçük taş)*] *is. kaba.* Erkeklik bezi; haya; erbezi torbası. *{eT} (aynı)* [DLT] [Mühennâ] [Bahşayiş] ⊡ **taşağı çıkmış,** *{eT} Hadım olmuş.* [Bahşayiş]|| **taşak kapan,** *{ağız} Bukalemun.* [DS]|| **taşak koparan,** *{ağız} Karşılık vermeden, para ödemeden, emek harcamadan her gördüğü şeyi isteyen.* [DS]

taşaklı, [taş-ak-lı] *sf. kaba.* **1.** Taşağı olan. **2.** *{ağız}*

mecaz. Gücünü ve yetkinliğini başkalarına kabul ettiren; sözünü geçiren; yiğit; cesur; gözü pek. [DS]

taşaklığ, [taşak-lığ] *{eT} sf.* Taşaklı. [DLT]

taşanlamak, [tavşan-la-mak] *{ağız} gçsz. f. [-ır]* (Ekin için) rüzgârın etkisi ile dalgalanmak. [DS]

taşarlamak, [taş-ar-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Dışarı atmak. [DS]

taşatan, [taş+at-an] *{ağız} is.* Keklik. [DS]

taşbaşı, [taş+baş-ı] *{ağız} zf.* Saygısızca; edepsizce. [DS]

taşçı, [taş-çı] *is.* **1.** Taş ocağından taş çıkaran ve kıran kimse. **2.** Taşları yontarak kullanıma sunan ya da satan kimse. **3.** Taş duvar yapımında usta olmuş kimse; taşçı ustası. **4.** Değerli taşlar satan kimse. ☐ **taşçı tarağı,** *Mozaik sıvayı taramakta kullanılan dişli çelik kalem.*|| **taşçı ustası,** *Taşları yontarak duvar ören usta.*

taşçıl, [taş-çıl] *sf.* **1.** Taşı andırır; taş gibi. **2.** *bot.* (Bitki için) taş ve kayalar üzerinde ya da taşlı arazide yetişen. **3.** *zool.* (Hayvan için) gömülü taşlar altında yaşayan.

taşçılık, -ğı [taş-çı-lık] *is.* **1.** Taşçı olma durumu; taşçının işi ve mesleği. **2.** Her türlü yapıda kullanılacak olan taşları biçimlendirme ve kesme sanatı; taş işçiliği.

taşdar, [Far. ṭaşt-dār طشتدار] *(taşda:r) {OsT} is.* Selçuklu devletinde hükümdarın yemek öncesi ve sonrası ellerini yıkarken, abdest alırken önüne leğen sürüp ibrik getiren, ayrıca hükümdarın kılıç, elbise ve oda takımlarının korunmasından sorumlu görevliye verilen ad.

taşdın, [taş-dın / taş-tın] *{eT} zf.* **1.** Dışarıda. [Gabain] **2.** Dışarıdan; haricen. [EUTS] ☐ **taşdın sıñar,** *{eT} Dışarıda.* [EUTS]

taşdırtı, [taş-dır-tī / taş-tır-tī] *(taşdırtı:) {eT} zf.* Dışarıda. [Gabain]

taşemen, [taş+em-en] *is. zool.* Taşemengillerden, ılık denizlerle soğuk denizlerin bir bölümünde yaşayan yılana benzer, çıplak bedenli, boyu bir metre kadar, ırmakların dibindeki taşlara çekmenleriyle tutunan, ilkel yapılı, omurgalı bir hayvan; bofa balığı, *(Petromyzen).*

taşemengiller, [taş+em-en-gil-ler] *is. zool.* Taşemenleri içine alan, denizlerde yaşayan, yumurtlamak için tatlı sulara gelen, çenesiz ve yuvarlak ağızlı omurgalı hayvanlar familyası; bofa balığıgiller, *(Petromyzontidae).*

taşeron, [Fr. tâche *(iş, görev, angarya)* > tâcheron] *is.* Yapılması gereken bir işi yükleniciden ya da sahibinden alarak az sayıda kişi ya da kendi başına yapan ikincil yüklenici.

taşeronluk, -ğu [taşeron-luk] *is.* Taşeronun yaptığı iş; taşeron olma durumu.

taşgan, [taş-gan] *{ağız} is.* Pınar. [DS]

taşgarmak, [taş *(dış)* > taş-ık-mak > taş-(ı)k-ar-mak > taşıġ-ar-mak] *gçl. f. [-ur]* (Ordu için) sefere çıkarmak; savaşa götürmek. [ETY]

taşgaru, [taş-ġarū / taş-karū طشقارو] *(taşkaru:) {eT} {eAT} zf.* Dışarıya; dışa doğru; dışarı. [EUTS] [Gabain] [İKPÖy.]

taşgır, [taş-gır] *{ağız} is.* Taş ev. [DS]

taşguk, [taş-ġuk] *{eT} is.* Bir nesnenin dış yanı. [Mühennâ]

taşgurmak, [taş-mak > taş-(ı)ġ-ur-mak] *{eT} gçsz. f. [-ur]* Taşayazmak; taşmak üzere olmak. [DLT]

taşhun, [taş-kın / taşḫun طشخون] *{eAT} sf.* Taşkın.

taşıgırmak, [taş-mak > taş-ıġ-ır-mak] *{eT} gçsz. f. [-ur]* Dışarı çıkarmak. [ETY]

taşıkmak, [taş *(dış)* > taş-ık-mak] *{eT} gçsz. f. [-ur]* **1.** Dışarı çıkmak. [DLT] [ETY] [EUTS] [Tekin] **2.** Taşmak. [EUTS] [DLT] **3.** Dağa çıkmak; isyan etmek. [ETY] **4.** Sefere çıkmak. [Tekin]

taşıl, [taş-ıl] *sf.* Jeolojik devir öncesinde toprak katmanları arasında kalarak günümüze kadar gelen bitki ve hayvan kalıntılarına verilen isim; fosil; müstehase. ☐ **taşıl bilimi,** *Taşıllara dayanarak Yer'in geçmişini inceleyen bilim dalı; paleontoloji.*|| **taşıl kuşlar,** *Kuşlar sınıfının, uzun kuyruklu, kertenkeleye benzer, Avrupa'da yaşayan ve soyu tükenmiş olan birçok fosil kuşu içine alan ilkel kuş alt sınıfı, (Saururae).*

taşıllaşma, [taş-ıl-la-ş-ma] *is.* Taşıllaşmak eylemi; fosilleşme.

taşıllaşmak, [taş-ıl-la-ş-mak] *dönşl. f. [-ır]* **1.** Taşıl durumuna gelmek; fosilleşmek. **2.** *mecaz.* Düşünme gücünü yitirmek. **3.** *mecaz.* (Kişi, tutum ve davranışları için) çağın gerisinde kalmak.

taşıllı, [taş-ıl-lı] *sf.* İçinde taşıl bulunan; fosilli.

taşılmak, [taş-mak > taş-ıl-mak] *{eT} dönşl. f. [-ur]* Taşmak; dışarı fırlamış olmak. [EUTS]

taşım[1], [taş-ım ?] *{eT} zf.* Çok. [EUTS]

taşım[2], [taş-ım] *is.* **1.** Kaynama sırasında kabarıp taşma eyleminin sonucu. **2.** *zf.* (Kaynatmak için) kabarıp taşacak duruma gelene kadar.

taşıma, [taşı-ma] *is.* **1.** Taşımak eylemi; nakliye. **2.** *biy.* Bir maddenin bir yerden başka bir yere götürülmesi; transport; nakliyat. **3.** *sf.* Başka bir yerden getirilen; taşınan. ☐ **taşıma kapasitesi,** *biy. Belli bir çevrenin sürekli olarak besleyebileceği belli bir türe ait en çok birey sayısı.*|| **taşıma su ile değirmen döndürmek,** *(Kendisinde bu işi yapacak kadar gücü bulunmayanlar için) başkalarının yardım ve katkısı ile büyük işleri yapmaya çalışmak.*

taşımacı, [taşı-ma-cı] *is.* Yük ve yolcu taşıma işleri ile uğraşan kimse; nakliyeci; nakliyatçı.

taşımacılık, -ğı [taşı-ma-cı-lık] *is.* İnsan ya da eşyayı bir yerden bir başka yere götürmek için kullanılan araç ve yöntemlerin tümü; nakliyecilik; transport; nakliyat.

taşımak, [taş-ū-mak > taşı-mak] *gçl. f. [-r]* **1.** Bir şeyi, elinde, kucağında ya da sırtına alarak bir yerden başka bir yere götürmek. **2.** Bir şeyi, çeşitli araçlar kullanarak yerini değiştirmek; nakletmek. **3.** İnsanların, yüklerin bir taşıt yardımıyla başka bir yere götürülmelerini sağlamak. **4.** (Su, elektrik, doğal gaz vb. için) kaynak ya da depodan kullanılacağı yere iletimi sağlamak; bir yerden bir yere aktarmak. **5.** (Kurum, iş yeri, ev vb. için) eski yerini bırakarak yeni bir yer ya da binada işlevini sürdürecek biçimde yeniden düzenlemek; yer değişikliği yapmak; nakletmek. **6.** (Sel, rüzgâr, dalga, akıntı vb. için) toz, toprak, çakıl, tohum, yaprak vb.ni sürükleyip götürmek. **7.** (Kişi, nesne için) bir şeyin, yükün ağırlığını çekebilmek; kaldırmak. **8.** (Kolon, kiriş, destek, tekerlek, vida vb. için) yerinde tutmak; ağırlığını yüklenerek destek görevi yapmak; dayanağı olmak. **9.** Sürekli olarak üzerinde bulundurmak; takmak; giyinmiş olmak. **10.** (Kadın ve dişi hayvanlar için) gebelik döneminde olmak; karnında yavrusu, bebeği olmak. **11.** (Ad, unvan vb. için) o ad ve unvanla bilinir, çağrılır olmak. **12.** (Nesne için) ona sahip olmak; özellik olarak kendinde bulundurmak. **13.** *mecaz.* (Sorumluluk vb. soyut kavram için) o duyguya sahip olmak; bilincinde olmak; duymak; hissetmek. **14.** (Belirti, iz vb. için) üzerinde yazılı ya da kazılı olmak; sonuçlarından o şey olduğu anlaşılmak. **15.** *mat.* Örnek olarak çizilmiş bir geometrik şekli, başka bir ortama gönye, pergel ve cetvel kullanarak çizmek. **16.** *mecaz.* Çekmek; katlanmak. **17.** Üzerinde veya içinde bulunur olmak. *O günkü tarihi taşıyan bir mektubu...*

taşımlık, -ğı [taş-ım-lık] *zf.* Taşacak kadar; taşma meydana gelinceye kadar; taşım.

taşımsı, [taş-ımsı] *sf.* Taşa benzer; taşı andıran.

taşınabilir, [taşı-n-a+bil-ir] *sf.* **1.** (Eşya için) taşınması mümkün olan; menkul; portatif. **2.** *sf. huk.* Para, çek, senet, tahvil vb. değerli kâğıt; menkul. **3.** (Küçük elektrikli takımlar için) elde kullanılabilen.

taşınabilirlik, -ği [taşı-n-a+bil-ir-lik] *is.* **1.** Taşınabilir olma durumu; taşınabilir nesnenin niteliği. **2.** *bsy.* Üzerinde çok fazla değişiklik yapılmadan bir program ya da program paketinin, farklı tipte bilgisayarlarda kullanılabilme özelliği.

taşınım, [taşı-n-ım] *is. fiz.* **1.** Bir akışkanda meydana gelen sıcaklık değişmesi ile ortaya çıkan hareket sonucu ısının taşınması; ısı yayımı; iletim; konveksiyon. **2.** Hareket halindeki cisimlerle ısının taşınması. **3.** Hava kütlesinin düşey hareketi.

taşınır, [taşı-n-ır] *sf.* **1.** Bir yerden başka bir yere taşınabilen; taşımak mümkün olan; portatif. **2.** *is. huk.* Bir yerden başka bir yere götürülebilen eşya; menkul. ❐ **taşınır yapı,** *Sürekli kalması mümkün olmayacak biçimde başkasının toprağı üzerine kurulan kulübe, baraka vb. yapı.*

taşınış, [taşı-n-ış] *is.* Taşınmak eylemi veya biçimi.

taşınma, [taşı-n-ma] *is.* Taşınmak eylemi.

taşınmak, [taşı-n-mak] *edil. f. [ır]* **1.** Taşımak eylemi yapılmak; taşımak eylemine konu olmak. **2.** *dönşl. f.* (Kişisel ya da ev eşyalarını alarak sürekli kalmak üzere başka bir yere göçmek; konut değiştirmek; yer değiştirmek. **3.** Zamanının çoğunu geçirecek biçimde ve düzenli olarak bir yere sık sık gidip gelmek.

taşınmaz, [taşı-n-maz] *sf.* **1.** Taşınamayan. **2.** *sf. huk.* (Mal için) bir yerden başka bir yere götürülemeyen; gayrimenkul.

taşıntı, [taş-ın-tı] *is.* **1.** Az miktarda taşarak kabın dışında meydana gelen bulaşık. **2.** Çevrede bir hasar oluşturmayan az miktardaki akarsu taşkını; küçük taşkın.

taşıntı, [taşı-n-tı] *is.* Sel suları ile gelip bir yere yığılmış taş, toprak vb.

taşıra, [taş-ı-ra] *{ağız} is.* Taşra. [DS]

taşırdı, [taş-ır-ḏı / taş-dır-tı] *{eT} zf.* **1.** Dışarıda. **2.** Dışarıdan. [ARAT]

taşırgamak, [taş > taş-ır-ġā-mak طشرغامق / طاشرغامق] *gçsz. f. [-r] [OsT. -yur] [-g(ı)-yor]* **1.** *{OsT}* (Yalınayak yürümekten dolayı ayaklar için) yara bere içinde kalmak. **2.** *{ağız}* (Çok yol yürüyen hayvanların tırnakları için) taşa çarpmaktan bozulmak; acımak. [DS] **3.** *{ağız}* (Nalsız hayvan için) bozuk yolda yürümekten dolayı tırnağı kırılarak topallamak; ayağı şişmek. [DS]

taşırkamak[1], [taş > taş-ır-ka-mak طشرقمق / طاشرقمق] *{eAT} {ağız} gçsz. f. [-yur]* → taşırgamak. [DS]

taşırkamak[2], [taş-ır-ka-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r]* Kaygılanmak. [DS]

taşırkan, [taş-ır-kan] *{eT} sf.* Taşmış; dışarlak. ❐ **taşırkan közlüg,** *{eT} Patlak gözlü; lokma gözlü.* [DLT]

taşırkatmak, [taş-ır-ka-t-mak طاشرقادمق] *{eAT} gçl. f. [-ur]* (Hayvan için) nalsız yürüterek tırnaklarını aşındırmak.

taşırma, [taş-ır-ma] *is.* Taşırmak eylemi.

taşırmak[1], [taş-mak > taş-ur-mak > taş-ır-mak] *gçl. f. [-ır] [eT. -ur]* **1.** (Bir kaba konulan sıvılar için) kabın alacağı miktardan fazla koyarak kap dışına akmasına neden olmak; taşmak işinin yapılmasına sebep olmak. *{eT} (aynı)* [DLT] **2.** (Kaynatılmakta olan süt, çorba vb. için) kabararak kabın dışına çıkmasına neden olmak. **3.** (Boya, badana, yazı vb. için) belirlenmiş olan sınır, çizgi, alan vb.nin ötesine geçirmek. **4.** Bir yapıyı, komşu binaların hizasından daha dışarda yapmak. **5.** *mecaz.* Birinin sabrını tüketecek davranışlarda bulunmak.

taşırmak[2], [taş-ū-mak > taşu-r-mak] *{eT} gçl. f. [-ur]* Teslim etmek; getirmek; taşımak. [EUTS]

taşırtı, [taş *(dış)* > taş-ır-tī] *(taşırtı:) {eT} zf.* Dışarıda. [KB]

taşıt, [taşı-mak > taş-ı-t] *is.* Taşıma aracı; ulaşımı sağlamakta kullanılan her türlü araç *(1944).* ⧉ **taşıt gemisi,** *Feribot.*

taşıtan, [taşı-t-an] *sf.* **1.** Taşıma işini yaptıran. **2.** *dnz.* Bir navlun sözleşmesi yaparak belli malları bir limandan bir başka limana taşımak üzere taşıyana veren kimse.

taşıtçı, [taşı-t-çı] *is.* **1.** Taşıt süren kimse; sürücü. **2.** Taşıt üreten, satan ya da onaran kimse.

taşıtgan, [taşu-t-mak > taşu-t-ğān] *(taşıtga:n) sf.* **1.** *{eT}* Daima taşıtan; taşman. [DLT] **2.** *{ağız}* Otomobil. [DS]

taşıtma, [taşı-t-ma] *is.* Taşıtmak eylemi.

taşıtmak, [taşı-t-mak] *gçl. f. [-ır]* Taşımak eylemini yaptırmak; bir kimsenin ya da eşyanın bir yerden başka bir yere götürülmesini sağlamak.

taşıtmak[1], [taş-mak > taş-ıt-mak] *{eT} gçl. f. [-ur]* Taşırmak. [DLT]

taşıtmak[2], [taş-ü-mak / taş-ī-mak > taş-ı-t-mak] *{eT} gçl. f. [-ur]* Taşıma işini yaptırmak. [DLT]

taşıttırma, [taşı-t-tır-ma] *is.* Taşıttırmak eylemi.

taşıttırmak, [taşı-t-tır-mak] *gçl. f. [-ır]* Taşıtmak eylemini yaptırmak; yolcu ya da yükleri bir yerden başka bir yere bir kimsenin taşımasını sağlamak.

taşıyan, [taşı-y-an] *sf.* **1.** Taşıma işini yapan. **2.** *is. dnz.* Navlun sözleşmesinde, bir yükü bir limandan başka bir limana götürmeyi kabul eden kimse.

taşıyıcı, [taşı-y-ıcı] *sf.* **1.** Taşıma işini yapan, hamal. **2.** (Araç, aygıt, öge vb. için) bir şeyin ağırlığını çeken. **3.** *is.* Ücretle yük taşıyan kimse; hamal. **4.** Taşıma işin yapan aygıt ya da düzenek. **5.** Kendisi hasta olmadığı hâlde hastalık mikroplarını sağlam kişilere bulaştıran; portör. **6.** *mat.* Ele alınan doğru parçasını veya yarı doğruyu içeren doğru. ⧉ **taşıyıcı proteinler,** *biy. Hücre zarından içeri veya dışarı taşınacak moleküllere bağlanan ve hücre zarında yer alan proteinler.*

taşıyış, [taşı-y-ış] *is.* Taşımak eylemi veya biçimi.

taşigenez, [Fr. tachygenèse] *is. biy.* Geçici organlar ya da larva biçimleri geçirmeden embriyonun doğrudan doğruya gelişmesi süreci.

taşikardi, [Fr. tachycardie] *is. tıp.* Kalp atış sayısının, dakikada 90'ı geçmesi durumu.

taşikinin, [Fr tachykinine] *is. tıp.* Bazı nöronlarda bulunan, bağırsak kasılmalarını hızlandırma özelliği olan on bir aminoasitli polipeptit grubu.

ta'şir, [Ar. ʿaşer > taʿşīr تعشير] *(ta-şi:r) {OsT} is.* **1.** Bir sayıyı on'a çıkarma. **2.** On'a bölme. **3.** On'da birini alma.

ta'şirat, [Ar. taʿşīr >taʿşīrāt تعشيرات] *(ta-şi:ra:t) {OsT} is.* **1.** On'a çıkarmalar. **2.** On'a bölmeler. **3.** On'da birini almalar.

taşkala[1], [? taşkala] *{ağız} is.* **1.** Alay. **2.** Şaka. [DS] ⧉ **taşkala etmek,** *{ağız} 1. Alay etmek. 2. Şaka etmek. 3. İşi gürültüye getirmek.* [DS]|| **taşkalaya almak,** *{ağız} Alay etmek; eğlenmek.* [DS]

taşkala[2], [Ar. meşğāle ? > taşkala] *{ağız} is.* İş güç; uğraş. [DS]

taşkalacı, [taşkala-cı] *{ağız} is.* Alaycı; şakacı. [DS]

taşkarı, [taş-karū] *{ağız} is.* Dışarı; hariç. [DS]

taşkarmak, [taş *(dış)* > taş-ık-mak > taş-(ı)k-ar-mak > taşık-ar-mak] *{eT} gçl. f. [-ur]* **1.** Uzaklaştırmak. [EUTS] [Gabain] **2.** Evlendirmek.

taşkaru, [taş-ğarū / taş-karū] *(taşkaru:) {eT} zf.* **1.** Dışarıya; dışa doğru. [EUTS] [Gabain] [İKPÖy.] **2.** *is.* Dışarı; taşra. [EUTS] [Gabain] [İKPÖy.]

taşkın, [taş-kın] *sf.* **1.** Bulunduğu yere sığmayan; taşmış bir durumda olan; taşan. **2.** *mecaz.* (Davranış için) üçlü bir duyguya bağlı olarak olağan sayılabilecek ölçüyü aşan; aşırı. **3.** (Kişi, topluluk için) heyecanını ve davranışlarını denetleyemeyen. **4.** *{ağız}* Gözü dönmüş; azgın. [DS] **5.** *is.* Bir akarsuyun çeşitli nedenlerle kabarması sonucu akarsuyun yatağı yakınında bulunan arazilerin sular altında kalması; su baskını; seylap; feyezan.

taşkınca, [taş-kın-ca] *sf.* **1.** Taşkın bir kimseye özgü; taşkınlık gösteren. **2.** *(taşkı'nca) zf.* Taşkın bir biçimde; fevrî.

taşkınlık, -ğı [taş-kın-lık] *is.* **1.** Taşkın olma durumu. **2.** Bir akarsu çevresinde sık sık taşkına uğrayan yer. **3.** Davranışlarda aşırılığa kaçma; tanınan sınırlar dışına çıkma; ifrat; aşırılık.

taşkıran, [taş+kır-an] *sf.* **1.** Taş ya da kayaları kırıp parçalayan. **2.** *is.* Kaya ya da taşları kırıp parçalamakta kullanılan metal kütle. **3.** Taş veya kaya kırmak ve parçalamakta kullanılan özel donanımlı makine; konkasör. **4.** *bot.* Taşkıran otu. ⧉ **taşkıran çiçeği,** *bot.* Taşkırangillerden, yüksek dağlarda taş ve kayaları yarıp çıkan bir çiçek, *(Leontopodium alpinum).*|| **taşkıran otu,** *bot. Taşkırangillerden, Kuzey yarım kürenin ılıman ve soğuk bölgelerinde yetişen, tek tek ya da salkım veya şemsiye biçiminde toplu çiçekleri yüzünden bazı türleri park ve bahçelerde süs bitkisi olarak da yetiştirilen, saplarının parçalanması ile üretilen üç yüz kadar otsu bitkinin ortak adı, (ör. tipi: Saxifraga)*

taşkırangiller, [taş+kır-an-gil-ler] *is. bot.* Ortanca, yabani yasemin ve taşkıran gibi türleri kapsayan ayrı taç yapraklı, er dişi çiçekli, iki çenetli ağaççık, ağaç ve otsu bitkiler familyası, *(Saxifragaceae).*

taşkızılı, [taş+kızıl-ı] *is. zool.* Ardıç kuşugillerden 22 cm. kadar uzunlukta, sırtı ak, karnı ve başı mavi, dişileri kahverengi alacalı, ülkemizin her tarafında yazları kuluçkaya yatan, böceklerle beslenen göçmen bir ötücü kuş, *(Monticola saxatilis).*

taşlak, -ğı [taş-lak] *{ağız} is.* Derelerdeki bataklık yerler. [DS]

taşlama[1], [taş-la-ma] *is.* **1.** Taşlamak eylemi. **2.** Pürüzlü yüzeyleri aşındırıcı taşlama taşları ile düzeltmeye dayanan teknik işlem. **3.** *{ağız}* Değirmen taşının diş diş olması.[DS] **4.** *ed.* Alaylı halk şiiri. **4.** *ed.* Yergi; hiciv; tariz. **5.** Hakaret.

taşlama[2], [taş-la-ma] *{ağız} is.* **1.** (At için) sıçrayarak yürüme. **2.** (Hayvan için) ayaklarını kaldırarak yürüme. **3.** (At için) kıç atıp biniciyi fırlatma. [DS]

taşlamacı, [taş-la-ma-cı] *is.* **1.** Taşlama işinde çalışan işçi. **2.** Yergi yazarı; yergici; heccav.

taşlamacılık, -ğı [taş-la-ma-cı-lık] *is.* **1.** Taşlama ustasının yaptığı iş. **2.** Yergicilik.

taşlamak[1], [tāş > taş-lā-mak] *(eT. taşla:mak) gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* **1.** Üzerine taş atmak; taş fırlatmak; arkasından taş atmak; taş ile kovalamak; taşa tutmak. *{eT} (aynı).* **2.** *huk.* Suçlu bir kimseyi taşa tutarak öldürmek; recmetmek. **3.** (Pirinç, bulgur vb. için) içindeki küçük taşları ayıklamak. **4.** (Yer için) taş döşemek. **5.** (Metal parça için) zımpara ya da zımpara taşı ile aşındırarak yuvasına oturtmak. **6.** Deriyi inceltmek, düzleştirmek ve yumuşatmak için taşlama ya da tıraşlama makinelerinden geçirmek. **7.** İşlenmiş bir parçanın yüzeyini taşlama makinesinden geçirerek bitirmek. **8.** *mecaz.* (Kişi için) alaycı, iğneleyici sözler söylemek; taş atmak; hicvetmek. **9.** Hakaret etmek. **10.** *{ağız}* Bir kimseyi kötülemek, arkasından atıp tutmak. [DS] **11.** *{ağız}* Göz koymak; nişan koymak. [DS] **12.** *{ağız}* Laf atmak. [DS]

taşlamak[2], [taş *(dış)* > taş-lā-mak] *(taşla:mak) {eT} gçsz. f. [-r]* Gurbete gitmek; dışarılıklı olmak. [DLT]

taşlamak[3], [taş-la-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r]* (At için) yürürken tırnağı taşa çarpmak. [DS]

taşlanguç, -cu [taş-la-n-guç] *{ağız} is.* Tavukların midesi; taşlık. [DS]

taşlanma, [taş-la-n-mak] *is.* Taşlanmak eylemi.

taşlanmak, [taş-la-n-mak] *edil. f. [-ır]* **1.** Taşa tutulmak; taş atılarak kovalanmak. **2.** Taşa tutularak öldürülmek; recmedilmek. **3.** (Pirinç, bulgur vb. için) içindeki küçük taşlar ayıklanmak. **4.** (Yer için) taş döşenmek; taş ile kaplanmak. **5.** (Metal için) zımparaya tutularak aşındırılmak. **6.** *mecaz.* Alaycı ve iğneleyici sözler söylenmek; hicvedilmek. **7.** Hakaret edilmek. **8.** *dönşl. f.* Taşlı hâle gelmek; içine çeşitli nedenlerle taş karışmak; taş oluşmak. ⊡ **taşlanmış ipek,** *Bir takım işlemlerden geçirildikten sonra dayanıklı ve parlak hâle getirilmiş ipek kumaş.*

taşlantı, [taş-la-n-tı] *{ağız} is.* Taşlı, topraklı buğday. [DS]

taşlaşma, [taş-la-ş-ma] *is.* Taşlaşmak eylemi.

taşlaşmak, [taş-la-ş-mak] *dönşl. f. [-ır]* **1.** Taş haline gelmek. **2.** (Kişi için) çeşitli nedenlerle hareket edemez, söz söyleyemez duruma düşmek; taş kesilmek; donakalmak.

taşlaştırma, [taş-la-ş-tır-ma] *is.* Taşlaştırmak eylemi.

taşlaştırmak, [taş-la-ş-tır-mak] *gçl. f. [-ır]* Taşlaşmasını sağlamak; taş haline getirmek.

taşlatmak[1], [tāş > taş-lā-mak > taşla-t-mak] *gçl. f. [-ır]* **1.** Taşlamak işini yaptırmak; üzerine taş attırmak; recmetmek; üzerine ya da arkasından taş attırmak; taş ile kovalatmak; taşa tutturmak. *{eT} (aynı)* [DLT] **2.** *huk.* Suçlu bir kimseyi taşa tutarak öldürtmek; recmettirmek. *{eT} (aynı)* [DLT] **3.** (Pirinç, bulgur vb. için) içindeki küçük taşları ayıklatmak. **4.** (Yer için) taş döşetmek. **5.** (Metal parça için) zımpara ya da zımpara taşı ile aşındırtarak yuvasına oturtmak. **6.** Deriyi inceltmek, düzleştirmek ve yumuşatmak için taşlama ya da tıraşlama makinelerinden geçirtmek. **7.** İşlenmiş bir parçanın yüzeyini taşlama makinesinden geçirterek bitirtmek. **8.** *mecaz.* (Kişi için) alaycı, iğneleyici sözler söyletmek; taş attırmak; hicvettirmek. **9.** Hakaret ettirmek.

taşlatmak[2], [taş-lā-mak > taş-la-t-mak] *{eT} gçl. f. [-ur]* Dışarıya göndermek; taşraya yollamak; dışlatmak. [DLT]

taşlı, [taş-lı] *sf.* **1.** Taş bulunan; içinde taş olan. **2.** (Tahıl ve bakliyat vb. için) içine taş karışmış olan. **3.** (Yer için) üzerinde taşlar bulunan; taş döşenmiş olan. **4.** (Takı için) üzerinde değerli taşlar bulunan. **5.** (Takı için) belirtilen nitelikte ya da sayıda değerli taşı olan. **6.** *tıp.* (Organ vb. için) içinde ya da bünyesinde taş bulunan. **7.** (Meyve vb. için) içinde taş gibi sert cisimcikler bulunan. ⊡ **taşlı tarla,** *Bağcılığa elverişli arazi.*

taşlıca, [taş-lı-ca] *{ağız} is.* Tavuğun midesi. [DS]

taşlığ, [taş *(dış)* > taş-lıg] *{eT} is.* Elbisenin dış yüzünde kullanılan kumaş. [Mühennâ]

taşlık[1], **-ğı** [taş-lık] *sf.* **1.** (Yer için) taşı çok olan. **2.** (Zemin için) taş döşenmiş. **3.** *is.* Eski Türk evlerinde zemini taş döşeli iç avlu; giriş sofası; ev veya oda önündeki taşla döşenmiş bölüm. *{ağız} (aynı)* [DS] **4.** *zool.* Kuşlarda, diş yokluğunun sakıncalarını ortadan kaldıran ve bezli mideden sonra gelen içi keratin kaplı, yuttukları çakıl parçaları ile yedikleri tohumların öğütülmesini sağladıkları mide bölümü; katı. **5.** Kümes hayvanlarının etinin yenen bu bölümü. **6.** *{ağız}* Harmanda kullanılan iri gözenekli kalbur; gözer. [DS] ⊡ **taşlık şairi,** *Kahvelerde saz çalarak şiir, türkü söyleyen saz şairi.*

taşlık[2], [taş *(dış)* > taş-lık] *{eT} is.* Ayak yolu; tuvalet. [Mühennâ]

taşma, [taş-ma] *is.* **1.** Taşmak eylemi. **2.** Akar suyun yatağı dışına çıkarak çevresini kaplaması; seylap. **3.** *bsy.* Bir işlemin yürütülmesi sırasında kütük kapasitesinin üstüne çıkılması durumu. **4.** *inş.* Belirlenen hizaya göre ileri doğru çıkıntı yapılması. **5.** Bir döküm malzemesinin, kalıbın özrü dolayısıyla dışarı akması. **6.** Bir sıvının, fazlalık yüzünden

içinde bulunması gereken kabın doğal boşluğundan dışarı akması.

taşmak, [taş *(dış)* > taş-mak] *{eT} gçsz. f. [-ar]* **1.** Dışarı çıkmak. [EUTS] [DLT] [Gabain] **2.** Kaçmak. [EUTS] **3.** (Sıvı için) fazlalık nedeniyle yükselerek bulunduğu kabın, yatağın veya yerin kenarlarından dışarı akıp yayılmak. **4.** (Kap için) tam dolu olmak yüzünden fazladan konulan şeyleri alamayacak durumda olmak. **5.** (Kaynamakta olan sıvılar için) içindeki gaz maddelerin sıcaklık nedeniyle buharlaşması yüzündün kaba sığmayarak dışarı dökülmek. **6.** (Akarsu için) yatağından çıkarak çevresini kaplamak. **7.** (Kişi için) çok sayıda bulunmak; her yeri doldurmak; sayısı aşırı artmak. **8.** Bir çizgi ya da sınırın ötesine geçmek; belirlenen alan dışına çıkmak; aşmak. **9.** *mecaz.* (Duygu için) başkalarının fark edeceği bir duruma girmek; dışa vurulmak. **10.** Öfke, sabırsızlık ve heyecan gibi yoğun duygu yüzünden kendini tutamamak; kendine hakim olamamak. **11.** Taşıdığı yoğun duyguyu dışa vurmak, yansıtmak. **12.** (Bina, duvar vb. için) belirlenen doğrultu ya da hizadan dışarıya doğru çıkıntı yapmak. **13.** (Döküm malzemesi için) içinde bulunan gazlar nedeniyle döküm seviyesini aşmak. **14.** *matb.* (Yazı, resim vb. için) çeşitli nedenlerle yazı sayfası sınırları dışına çıkmış olmak.

taşra, [taş *(dış)* > taş-rā طشره] *(taşra:) zf.* **1.** *{eT} {eAT} {OsT}* Dışarıya; dışarı; dışarıda; dışına; dıştan. [DLT] [ETY] [Gabain] [Tekin] [Bahşayiş] **2.** *is.* Dış; dış kısım; hariç. **3.** Bir ülkenin başkenti ya da önemli kültür merkezi sayılan şehrin dışında kalan yerlerin tümü; dışarlık. **4.** Başkent ya da kültür merkezi sayılan şehrin dışında süren yaşam. **5.** Başkent ya da kültür merkezi sayılan şehirdeki yaşama karşıt olarak kısmen geri, çağ dışı ya da sakin olarak nitelenen bir yaşama biçimi. **6.** (Kurum ve kuruluşlar için) genel merkez ya da en üst kuruluş yerinin bulunduğu yer dışında kalan bağlı kurum ve kuruluşlar. **7.** *{ağız}* Ayakyolu; tuvalet; hela. [DS] ⊡ **taşra ağzı,** *dbl. Bir ülkenin standart yazı dili dışında kullanılan ağızların tümü.*|| **taşra aşmak,** *1. Dışarı çıkmak. 2. {OsT} Sınırı aşmak; haddi aşmak.*|| **taşra çekmek,** *{OsT} Dışarı çıkarmak.*|| **taşra gelmek,** *{eAT} {OsT} Dışarı çıkmak.*|| **taşra iletmek,** *{OsT} Dışarı çıkarmak.*|| **taşra kalmak,** *{eAT} Uzak kalmak; yoksun kalmak.*|| **taşra olmak,** *{eAT} Dışarı çıkmak.*|| **taşra salmak,** *{OsT} Açığa vurmak; belli etmek.*|| **taşra teşkilatı,** *Yönetim merkezi dışında yer alan kuruluşlar.*|| **taşra tonsuz,** *{eT} Dışarısı giyimsiz; sırtı çıplak.*|| **taşra vurmak,** *{OsT} Açığa vurmak; belli etmek; izhar etmek.*

taşrağı, [taşra-ğı طشرغى] *{eAT} sf.* Dışarıdaki.

taşrakmak, [taş-(ı)r-a-k-mak] *{ağız} gçsz. f. [-(ğ)-ır]* Ayağını taşa çarpıp incitmek ve bu yüzden topallayarak yürümek. [DS]

taşralı, [taş-ra-lı] *sf.* **1.** Taşra ait olan; taşrada bulunan; dışarlıklı. **2.** (Kişi için) taşra kökenli olan ya da taşrada oturan. **3.** Davranışlarında taşraya has bir tutukluluk, beceriksizlik görülen. ⊡ **taşralı kalmak,** *(Kişi için) taşrada edinmiş olduğu görgü, örf, âdet ve alışkanlıkları sürdürmek.*

taşralık, [taş-ra-lık] *is.* Taşra.

taşsız, [taş-sız] *sf.* İçinde ya da üzerinde taş bulunmayan.

taşt, [Far. ṭaşt طشت] *{OsT} {ağız} is.* Leğen. [DS] ⊡ **taşt-dār,** *{OsT}* → taşdar.|| **taş-gen,** *{OsT} Leğen yapan.*|| **taşt-ı sîmîn,** *{OsT} Gümüş leğen.*|| **taşt-ı zerrîn,** *{OsT} Altın leğen.*

taşthane, [Far. ṭaşt-ḫāne طشتخانه] *(taştha:ne) {OsT} is.* İmparatorluk döneminde, padişahın özel eşyalarının korunduğu saray odası.

taştın, [taş-dın / taş-tın] *{eT} zf.* **1.** Dışarıda. [EUTS] [Gabain] **2.** Dışarıdan; haricen. [EUTS]

taştırmak, [taş-tır-mak] *{eT} gçl. f. [-ur]* Taşırmak; dışarıya çıkarmak. [EUTS]

taştırtı, [taş-dır-tī / taş-tır-tī] *(taştırtı:) {eT} zf.* Taşrada; dışarıda; hariçte. [EUTS] [Gabain]

taştir, [Ar, taşṭīr تشطير] *(taşti:r, ikinci t kalın söylenir.) {OsT} is.* **1.** Bir devenin dört memesinden ortadaki ikisini sağma. **2.** Bir nesneyi ortadan ikiye ayırma. **3.** *ed.* Tanınmış bir gazelin beyitlerindeki iki mısra arasına aynı vezin ve kafiyede iki mısra ekleyerek bentlerden oluşan yeni bir musammat meydana getirme. **4.** Bu yolla meydana getirilen şiir.

taşuğ, [taşū-mak > taşū-ğ] *(taşu:ğ) {eT} is.* Taşınabilen mal; eşya; menkul mal. [DLT]

taşumak, [taş > taş-ū-mak] *(taşu:mak) {eT} gçl. f. [-ur]* **1.** Çıkarıp dışarı atmak; kovmak. [DLT] **2.** Taşımak. [DLT]

taşurgan, [taş-mak > taş-ur-mak > taş-ur-ġān] *(taşurga:n) {eT}* Daima taşıran. [DLT]

taşurmak, [taş-mak > taş-ur-mak] *{eT} gçl. f. [-ur]* Taşırmak. [DLT]

taşut[1], [? taşot / taşut] *{ağız} is.* **1.** Yaban armudu veya elma kurusu. **2.** Yemek yapmak için gerekli olan yağ, şeker, yumurta gibi malzemeler. [DS]

taşut[2], [? taşut] *{ağız} is.* Kereste. [DS]

taşutmak, [taşū-mak > taşu-t-mak] *{eT} gçl. f. [-ur]* Taşıtmak. [DLT]

taşyağı, [taş+yağ-ı] *{ağız} is.* → taş yağı. [DS]

taşyatır, [? taşyatır] *{ağız} is.* Unutulma; anılmama. [DS]

taşyatırlanmak, [taşyatır-la-n-mak ?] *{ağız} gçl. f. [-ır]* İnceleme sonucu işin gerçeği anlaşılmak. [DS]

Tat, [tat / Far. tāt تات => ṭāt طات] *is.* **1.** *{eT}* Eskiden Türklerin, egemen olduğu bölgelerde yaşayan İran, Kürt ve Arap soyundan gelme kimselere verdiği

isim; Türklere tabi olan yabancı kavim. [ETY] **2.** Başta Tacikler olmak üzere Hazar kıyılarında yaşayan ve Türklerle karışmış olan İran kökenli halk. **3.** *{eT} {eAT} {OsT} c. is.* Her türlü yabancı halktan olan kimse; yabancı. [DLT] [Tekin] [Tekin] **4.** *{eT}* Müslüman olmayan. [DLT] **5.** *{eT}* Tımar sahibine ait köylü. [Gabain] **6.** *{eT} {eAT} {OsT}* İranlı; Acem. [DLT] [EUTS] ☞ **Tat Tavgaç,** *{eT} 1. Uygur ve Çinli. 2. Farslı ve Türk.* [DLT] [Tekin]

tat[1], **-dı** [*eT.* tātıġ / tat طات] *is.* **1.** Bazı maddelerin tat alma organı üzerinde bırakmış olduğu etki; böyle bir etki bırakma özelliği. **2.** Yiyecek ve içeceklerin ağızda bıraktığı hoş ve kalıcı duyum; tatlılık; lezzet. *{eT} {eAT} (aynı)* [Mühennâ] **3.** Tatlı olma durumu veya derecesi. **4.** *mecaz.* Psikolojik ve estetik yönünden hoş gelen izlenim; hoşa giden durum; lezzet; zevk. **5.** İnsan ve hayvanlarda, tat duyusu alıcıları yardımıyla besinlerin özünde bulunan kimyasal maddelerin belirlenmesini sağlayan işlev. ☞ **tadı damağında kalmak,** *1. Aldığı zevki ya da tadı uzun süre unutamamak. 2. (Tatlı ve güzel şey için) az gelmek.*|| **tadı gelmek,** *Tatlı bir duruma gelmek; tatlanmak; olgunlaşmak; tat kazanmak.*|| **tadı gitmek,** *1. Tatsız bir durum almak; tatsızlaşmak; tadı kalmamak. 2. Hoşa giden ve zevk veren özelliklerini yitirmek; hoşnutsuzluk doğmak; tadı kaçmak.*|| **tadı kaçmak,** *1. Tatsız bir durum almak; tatsızlaşmak; tadı kalmamak. 2. Hoşa giden ve zevk veren özelliklerini yitirmek; hoşnutsuzluk doğmak; tadı gitmek.*|| **tadına bakmak,** *1. Lezzetini anlamak için ağzına bir parça alarak yemek. 2. argo. Cinsel yönden yararlanmak.*|| **tadına doyamamak,** *1. Söz konusu şeyden çok zevk almak; çok hoşlanmak. 2. (Güzel günler için) çabuk geçmek.*|| **tadına doyum olmamak,** *(Yiyecek içecek için) lezzeti, doyma hissini bastıracak kadar güzel olmak; tadı çok beğenilmek.*|| **tadına varmak,** *Bir şeyin tadını ve güzelliğini bütün yönleri ve inceliği ile duymak; zarif güzelliği, ince zevki kavramak.*|| **tadında bırakmak,** *Yapılmakta olan bir şeyin güzelliğini bozacak veya bıktıracak durum ve davranışlardan kaçınmak; aşırılığa kaçmamak; yetinmek.*|| **tadından yenmemek,** *1. Çok tatlı, çok hoşa gider nitelikte olmak. 2. alay. Hoşa gitmemek; beğenilmemek.*|| **tadını almak,** *Yaptığı veya üzerinde çalıştığı bir şeyden zevk almaya başlamak; o şeyin güzelliğini bilir olmak; zevkine varmak.*|| **tadını bulmak,** *Tadı alışılmış düzeye gelmek; tatlanmak; tadı yerine gelmek.*|| **tadını çıkarmak,** *Güzel bir şeyden yeterince yararlanmak; bir şeyin sağladığı olanakları kaçırmadan yararlanmak.*|| **tadını kaçırmak,** *Güzel ve hoş bir şeyi aşırı giderek zevksiz duruma sokmak; hoşa gitmeyen durum yaratmak; aşırılığa kaçmak.*|| **tadı olmamak,** *1. (Kişi için) sağlığı yerinde olmamak. 2. Neşesi yerinde olmamak.*|| **tadı tuzu kalmamak,** *1. (Yemek için) lezzeti kalmamak. 2. Hoşa gidecek, beğenilecek durumu kalmamak; eskisi kadar zevk vermez olmak.*|| **tadı tuzu yok,** *Zevksiz; yavan.*|| **tat alma,** *Tatma yoluyla bir yiyecek veya içeceğin tadını algılama işlevi.*|| **tat almak,** *{eT} Tadını almak; lezzetini hissetmek.* [Mühennâ] || **tat alma duyusu,** *Ağza konulan maddelerin tadını algılamaya yarayan duyu.*|| (bir şeyden) **tat almak,** *1. Bir şeyden hoşlanmak; zevk almak; ondan hoşlanmak. 2. İlgi duymak; sevmek; değer vermek.* **tat alma organı,** *Dil.*|| **tat artırıcı,** *Tat algılayıcılarının duyarlılığını artırmakta kullanılan katkı maddeleri.*|| **tat duyusu,** *Tat alma duyusu.*|| **tat kazanmak,** *Tatlı bir duruma gelmek; tatlanmak; olgunlaşmak; tadı gelmek.*|| **tat ölçümü,** *Tat alma derecelerine göre değerlendirme yapmak.*|| **tatsız tuzsuz,** *1. (Yemek için) tadı ve tuzu olmamak, eksik olmak. 2. Zevksiz; yavan.*|| **tat verici,** *Alımı zor olan bir ilacı tatlandırmakta kullanılan madde.*|| **tat vermek,** *1. Bir şeye tatlılık, ekşilik, acılık gibi özellik kazandırmak. 2. Tatlı olmasını sağlamak; tatlandırmak. 3. Hoşa gidici hâl almasını sağlamak. 4. Usandırıcı, bıktırıcı olmaya başlamak; usanç vermek; bıktırmak.*

tat[2], [tat *(yabancı)*] *sf. {ağız}* **1.** Dilsiz. **2.** Kekeme. **3.** Az konuşan. **4.** Sevimsiz; çirkin. **5.** (Kişi için) ters. **6.** (Kişi için) kaba. **7.** Sıra gözetmeyen; saygısız. **8.** Aptal; bön. **9.** Deli. **10.** (Nesne için) düzgün kesilmemiş; kaba. **11.** Üreme organı büyük kimse. **12.** Deneyimi olmayan kimse. [DS]

tat[3], [tat / tut] *{eT} is.* Kılıç ve benzeri şeylerin üzerine çöken pas; pas. [DLT]

tat[4], [tat] *{ağız} is.* **1.** Köknar ve ladin dalı. **2.** İnce kesilmiş ağaç. 3. Çam ağacının büyük dalı. [DS]

tat[5], [tat] *{ağız} is.* **1.** Ayağın altı; taban. **2.** El ayası. **3.** *sf.* Yassı. [DS]

tat[6], [tat] *{ağız} is.* Çorabın ayak bileğinden aşağı bölümü. [DS]

tata[1], [tata / tada] *{eT} is.* On adımdan görülebilecek yer parçası. [DLT]

tata[2], [tata] *{ağız} ünl.* Kedi kovalama ünlemi. [DS]

tata[3], [tata] *{ağız} is.* **1.** *çoc. d.* Şapka. **2.** *çoc. d.* İskemle. [DS]

tata[4], [Far. ṭahte => tāta] *(ta:ta) {ağız} is.* Tahta. [DS]

tata[5], [daha + daha > tā+tā] *(ta:-ta:) {ağız} zf.* Daha daha. [DS]

tatabazlık, -ğı [tata-baz-lık] *{ağız} is.* Çanak yalayıcılık; dalkavukluk. [DS]

tatabbub, [Ar. ṭıbb > taṭabbub تطبب] *{OsT} is.* Hekimlik etme.

tatacan, [tata-can ?] *{ağız} is.* Sancı; ağrı. [DS]

tatağ, [tātıġ / tatağ] *{eT} is.* Tat; lezzet. [EUTS] [İKPÖy.]

tatağlağ, [tātıġ-līġ] *{eT} sf.* **1.** Sevimli; tatlı. [Gabain] **2.** Lezzetli. [EUTS]

tatağlanmak, [tāt-ıġ-la-n-mak] *{eT} dönşl. f. [-ur]* Tatlılaşmak; tatlanmak. [EUTS]

tatağlığ, [tātıġ / tataġ *(tat; lezzet)* > tataġ-lıġ / tatıġ-lıġ] *{eT} sf.* Tatlı; lezzetli; hoş. [EUTS] [İKPÖy.]

tatak[1], **-ğı** [? tatak] *{ağız} is.* Bulaşık suyu. [DS]

tatak[2], **-ğı** [? tatak] *{ağız} is.* Yeterince pişmemiş, hamur kalmış ekmek. [DS]

tatala[1], [Far. tātūle => tatala] *{ağız} is. bot.* → tatula. [DS] ⊟ **tatala yemek,** *{ağız} Dayak yemek.* [DS]

tatala[2], [? tatala] *{ağız} is.* Sürüyle gezen, keklik büyüklüğünde ve kışın çok avlanan bir kuş. [DS]

tatala[3], [? tatala] *{ağız} sf.* Topal. [DS]

tatalacı, [tatala-cı] *{ağız} is.* Tatula tohumunu sigara arasına koyarak içen kimse. [DS]

tatami, [Jap. tatami] *is.* Pirinç saplarından örülmüş hasırlardan meydana gelen judo minderi.

Tatar, [Tatar / Far. tātār تاتار] *{OsT} is.* **1.** Moğol. *{eT} (aynı)* [Gabain] [Tekin] **2.** Tataristan, Sibirya'nın bir bölümü ile Rusya Federasyonunun değişik yerlerinde yaşayan bir Türk kavminin adı. **3.** Bu kavimden olan kimse. **4.** *sf.* Tatarlara ait; tatarlarla ilgili. ⊟ **Tatar aşı,** *{ağız} Kesilmiş hamur içine kavurma konularak yapılan bir tür çorba; Tatar çorbası.*|| [DS] **Tatar başı,** *{ağız} İçi yenilebilen bir diken; kenger.* [DS]|| **Tatar böreği,** *Haşlanıp doğranmış kalın yufkaların içine kavrulmuş kıyma konulduktan sonra üzerine yoğurt ve kızdırılmış tereyağı dökülerek servis yapılan bir tür yemek; fırında pişirilmeden hazırlanıp yenilen bir tür mantı.*|| **Tatar çorbası,** *Ortasına kıymalı iç konulduktan sonra yuvarlatılarak küçük küçük kesilmiş yufka parçaları suda haşlanıp pişirilen ve sonra da üzerine kızdırılmış yağ, kekik, nane ekilerek servis yapılan bir tür yoğurtlu çorba.*|| **Tatar oku,** *Yayını birkaç kişinin çekemeyeceği kadar sert ve büyük, bir kaldıraç yardımı ile çekilen ve burkma ile okunu uzağa fırlatan bir tür ok.*|| **Tatar salçası,** *Tatarların buluşu olan ve Avrupalıların "tartar" dedikleri, daha çok balık, ızgara ve soğuk et yemeklerinde kullanılan, mayonez içine sirke, hardal, kıyılmış maydanoz, hıyar turşusu, küçük küçük doğranmış lop yumurta katılarak hazırlanmış sos.*

tatar[1], [Tatar *(özel isim)* > tatar تاتار] *{OsT} is.* **1.** İmparatorluk döneminde atlı ya da arabalı olarak posta taşıyan kimse; posta sürücüsü. **2.** *{ağız}* Postacı. [DS] **3.** *{ağız}* Gül, nergis, zambak vb. çiçeklerin açılmamış goncaları. [DS] ⊟ **tatar ağası,** *1. Posta görevlilerinin amiri. 2. mecaz. Beceriksiz; dikkate bile almaya değmeyen.*|| **tatar arabası,** *1. İki ya da dört tekerlekli, yerine göre bir, iki ve üç çift atla çekilen posta arabası. 2. {ağız} At arabası.* [DS]|| **tatar aşı,** *{ağız} Üçgen biçiminde kesilip haşlanan hamur üstüne, sarımsaklı yoğurt ve yağda pişmiş yumurta dökülerek yenilen bir tür çorba.* [DS]|| **tatar dolamanı,** *Posta sürücülerinin giydiği kısa etekli bir tür kaftan.*|| **tatar kalpağı,** *Posta sürücülerinin giydiği, siyah kuzu derisinden, tepesi sarı, uzunca bir tür külah.*|| **tatar kurdu,** *{ağız} Karında şiddetli ağrı yapan bir çeşit at hastalığı.* [DS]|| **tatar olmak,** *{ağız} Karnı sancılanmak.* [DS]|| **tatar sökmez,** *{ağız} Üst kattaki odalarda döşeme altına konulan kalın ağaç.* [DS]

tatar[2], [tatar] *{ağız} is.* **1.** Kalın açılan yufka. **2.** Haşlanmış hamurla yoğurt karıştırılarak yapılan yemek. [DS]

Tataran, [tatar + Far. -ān تاتاران] *(ta:ta:ra:n) {OsT} is.* Tatarlar.

Tatarca, [tatar-ca] *is.* Tatar halkının konuştuğu Türkçenin, Kuzey-Batı grubunda yer alan bir lehçe.

tatarca, [tatar-ca] *{ağız} is.* **1.** Şiddetli karın ağrısı. **2.** Böbrek sancısı. [DS] ⊟ **tatarca olmak,** *{ağız} Midesi bozulmak.* [DS]

tatarcalanmak, [tatar-ca-la-n-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* (Hasta için) ocak denilen kimselere tedavi olunmak. [DS]

tatarcık[1], **-ğı** [tatar-cık] *is. zool.* Gündüzleri loş yerlerde gizlenen, geceleri gün aşırı kan emen, sarı renkli, birçok hastalığın bulaşmasına neden olan bir böcek, *(Phlebotomus papatasii).* ⊟ **tatarcık humması,** *Tatarcığın taşıdığı Phlebotomus pappatacci adlı virüsten ileri gelen ateşli bir hastalık.*

tatarcık[2], **-ğı** [tatar-çık] *{ağız} is.* → tatarca. [DS]

tatarcık[3], **-ğı** [tatar-cık] *is. bot.* 15-40 cm. boyunda mavimsi veya mor çiçekli, yumrulu, çok yıllık bir otsu bitki, *(Ixiolirion tataricum).*

tatarhamı, [tatar+ham-ı ?] *{ağız} is. tıp.* Apandisit. [DS]

tatarhamur, [tatar+hamur-u] *{ağız} is.* → tatar aşı. ⊟ **tatarhamur tutmak,** *{ağız}* Ekmeği sıcak sıcak ya da iyi pişmeden yemek yüzünden hastalanmak. [DS]

tatarı, [tatarı تاتاری] *{OsT} {ağız} sf.* (Yemek için) az pişmiş. [DS]

tatarıca, [tatarı-ca] *{ağız} sf.* (Yemek için) az pişmiş. [DS]

Tatarımsı [tatar-ımsı] *sf.* (Kişi için) Tatar'a benzeyen; Tatar halkının özelliklerini yansıtan; Tatar gibi.

tatarımsı, [tatar-ımsı] *sf.* (Yiyecek için) iyi pişmemiş.

Tatari, [Tatar + Ar. -ī تاتاری] *(tatari:) {OsT} sf.* **1.** Tatarlarla ilgili; Tatarlara ait. **2.** *{ağız}* (Yemek için) az pişmiş. [DS]

Tataristan, [Tatar + Far. -istān تاتارستان] *(tatarista:n) {OsT} is.* Türkistan. ⊟ **Tataristan öküzü,** *zool. Yak; Tibet sığırı.*

tatarrub, [Ar. taṭarrub تطرب] *{OsT} is.* Keyiflenme; neşelenme.

tatarruf, [Ar. taṭarruf تاطرف] *{OsT} is.* Bir yana çekilme.

tatarruk, [Ar. ṭarḳ / ṭurūḳ > taṭarruḳ تاطرق] *{OsT} is.* **1.** Yol bulma; yol bulup gitme. **2.** Dövülme.

Tatarsı, [tatar-sı] *sf.* (Kişi için) Tatar'a benzeyen; Tatar halkının özelliklerini yansıtan; Tatar gibi.

tatarsı, [tatar-sı] *sf.* (Yiyecek için) iyi pişmemiş.

tatavacı, [tatava-cı] *{ağız} sf.* **1.** Dalkavuk. **2.** İki yüzlü. [DS]

tatavatsız, [patavat-sız] *{ağız} sf.* Patavatsız. [DS]

tatavı, [Ar. teṭavvuᶜ => tatavı] *{ağız} is.* **1.** Ramazandan bir gün önceki gün. **2.** İyi pişmemiş yemek. **3.** Beceriksiz. **4.** Bilinçsizce, gelişigüzel yapılan iş; baştan savma. [DS]

tatavıcı, [tatavı-cı] *{ağız} sf.* Baştan savma iş yapan. [DS]

tatavıya, [Ar. teṭavvuᶜ => tatavı-ya] *{ağız} zf.* **1.** Boşuna. **2.** Rastgele. [DS]

tatavi, [Ar. teṭavvuᶜ => tatavi] *{ağız} is.* Bilinçsiz, gelişigüzel yapılan iş. [DS]

tataviye, [tatavi-ye] *{ağız} is.* (İşe başlamak, gitmek vb. için) boşuna; gelişigüzel. [DS]

tatavu[1], [Ar. teṭavvuᶜ => tatavu] *{ağız} sf.* Kekeme. [DS]

tatavu[2], [Ar. tetāvvuᶜ => tatavu] *{ağız} is.* → tatavı. [DS]

tatavvu, -u'ı [Ar. teṭavvuᶜ تطوع] *{OsT} {eAT} is.* **1.** İtaate yanaşmak; yumuşamak. **2.** *isl.* Farz ve vacip olmamakla birlikte gönülden yapılan ibadet; iyilik yapma; nafile. ⊡ **tatavvu' namaz,** *{eAT} Nafile namaz.*

tatavvuan, [Ar. teṭavvuᶜan تطوعا] *(tatavvu'an) {OsT} zf.* Nafile olarak.

tatavvur, [Ar. taṭavvur تطور] *{OsT} is.* Değiştirme; değişiklik.

tatayyub, [Ar. taṭayyub تطيب] *{OsT} is.* Güzel koku sürünme.

tatayyur, [Ar. ṭayerān > teṭayyur تطير] *{OsT} is.* Bir şeyi kötüye yorma; uğursuz sayma.

tatayyurat, [Ar. teṭayyurāt تطيرات] *(tatayyura:t) {OsT} is.* Uğursuz saymalar; kötüye yormalar.

tatbik, [Ar. ṭıbḳ > taṭbīḳ تطبيق] *(tatbi:k, k kalın söylenir) {OsT} is.* **1.** Bir şeyi başka bir şeye uygun duruma getirme; yakıştırma; uydurma. **2.** Bilinen bir şeye benzetme; aynısını yapma; onun gibi olmasını sağlama. **3.** Karşılaştırma; mukayese etme; kıyaslama. **4.** Madenlerin yer altında tabaka tabaka bulunması durumu. **5.** Bir şeyin yüzeyini süslemek ya da sağlamlığını artırmak için başka bir madde sürmek. **6.** (Yasa, kural, ilke vb.) uygulama; pratik. **7.** *matb.* Bir provanın, önceki provalarda yapılan düzeltmelerin yapılıp yapılmadığını kontrol etmek için yapılan inceleme. ⊡ **tatbik edilmek,** *Uygulanmak.*|| **tatbike medar imza,** *Senetteki imzanın borçlu tarafından reddi hâlinde, inceleme yapmak üzere alınan imza örneği.*|| **tatbik etmek,** *Uygulamak; hayata geçirmek.*|| **tatbik-i hatt u hātem,** *{OsT} Bir senet ya da resmî evrak üzerinde şüpheli görülen, ya da reddedilen imzanın kime ait olduğunun belirlenmesi için bilirkişi tarafından yapılan inceleme.*|| **tatbik imzası,** *Bir kimsenin resmî makamlara sunulan ve onlar tarafından tanınan, bilinen imzası.*|| **tatbik mührü,** *Bir kimsenin resmî makamlara sunulan ve onlar tarafından tanınan, bilinen mührü.*|| **tatbik sahasına koymak,** *Uygulamaya geçirmek; uygulamak; yapmak.*

tatbikan[1], [Ar. taṭbīḳān تطبيقان] *(tatbi:ka:n) {OsT} is.* Seyirlik oyunlarda tef çalan Yahudilere verilen ad.

tatbikan[2], [Ar. taṭbīḳān تطبيقا] *(tatbi:'kan) {OsT} zf.* **1.** Tatbik ederek; uygulamak suretiyle; uygulayarak. **2.** Uydurarak.

tatbikat, [Ar. taṭbīḳāt تطبيقات] *(tatbi:ka:t) {OsT} is.* **1.** Uygulama; uygulamalar. **2.** *as.* Askerî birlik, araç, gereç ve uçaklarla önceden seçilen yerde belirli düzende yapılan geniş çaplı harekât; manevra.

tatbikatçı, [tatbikat-çı] *sf.* Uygulayıcı; uygulayan; tatbik eden.

tatbikî, [Ar. taṭbīḳī / taṭbīḳıyye تطبيقيه / تطبيقى] *(tatbi:ki:, k kalın söylenir) {OsT} sf.* **1.** Uygulamaya yönelik; uygulamaya yer veren; uygulamalı; pratik. **2.** Uygulama ile ilgili. **3.** Uygulama yapılabilen; uygulanabilen; pratik. ⊡ **tatbikî bilimler,** *Uygulamalı bilimler; uygulamaya dönük bilimler.*

tatbil, [Ar. ṭabl > taṭbīl تطبيل] *(tatbi:l) {OsT} is.* Davul çalma.

tatbin, [Ar. taṭbīn تطبين] *(tatbi:n) {OsT} is.* Bir şeye çamur sürme.

tatça, [tat-ça طاتجه] *{eAT} is.* **1.** Yabancı dil. **2.** *öz. is.* Farsça.

tatdışlık, -ğı [tatdış-lık] *{ağız} is.* Rahatlık; dirlik; erinç. [DS]

tatdurmak, [tat-dur-mak / tat-tur-mak طاتدورمق] *{eAT} gçl. f. [-ur]* **1.** Vermek; bağışlamak; tattırmak. **2.** Çektirmek; uğratmak.

tatganmak, [tat-ığ > tatğa-n-mak] *{eT} dönşl. f. [-ur]* Tatlı bulmak; tat almak. [DLT] [KB]

tathin, [Ar. ṭaḥn > taṭḥīn تطحين] *(tathi:n) {OsT} is.* Un hâline getirme; öğütme.

tathinat, [Ar. taṭḥīn > taṭḥīnāt تطحينات] *(tathi:na:t) {OsT} is.* Un hâline getirmeler; öğütmeler.

tathir, [Ar. ṭahāret > taṭhīr تطهير] *(tathi:r) {OsT} is.* Temiz hâle getirme; paklama; temizleme.

tathirat, [Ar. taṭhīrāt تطهيرات] *(tathi:ra:t) {OsT} is.* Temizlemeler, paklamalar.

tatı, [tatı] *{ağız} sf. çoc. d.* Yavaş. [DS]

tatıgsıramak, [tatıġ-sırā-mak] *(tatığsıra:mak) {eT} gçsz. f. [-yur]* Tadını kaybetmek; tatsızlaşmak; tatsızlanmak. [Gabain] [EUTS]

tatığ, [tāt-mak > tāt-ıġ / tataġ] *{eT} is.* **1.** Tat; lezzet. [ARAT] [DLT] [EUTS] [Gabain] [İKPÖy.] [KB] [Üç İtigsizler] **2.** Aş; taam; yemek. [EUTS] [Gabain] **3.** Hayat iksiri. [ARAT] ⊡ **tatığ talığ,** *{eT} Tat, lezzet.* [DLT]

tatığlanmak, [tātıġ > tatġ-la-n-mak] *{eT} dönşl. f. [-ur]* Tatlanmak. [DLT]

tatığlığ, [tātıġ / tataġ *(tat: lezzet)* > tataġ-lıġ / tatıġlıġ] *sf.* **1.** Tatlı; lezzetli; hoş; lezzetli. [DLT] [EUTS] [Gabain] [İKPÖy.] **2.** Sevimli. [Gabain]

tatığmak, [tātıġ-mak] *{eT} is.* Tat; lezzet. [DLT]

tatığsamak, [tātıġ-sā-mak] *(tatığsa:mak) {eT} gçsz. f. [-r]* Canı tatlı istemek. [DLT]

tatıkmak, [tat-ık-mak] *{eT} gçsz. f. [-ur]* Paslanmak. [DLT]

Tatıkmak, [tat-ık-mak] *{eT} gçsz. f. [-ur]* Tatlaşmak; Farslaşmak; Acemleşmek. [DLT]

tatılmak, [tat-ıl-mak / tatī-l-mak] *(tatı:lmak) {eT} edil. f. [-ur]* (Yemek vb. için) tadına bakılmak; tadılmak. [DLT]

tatımak, [tat-ī-mak] *(tatı:mak) {eT} gçsz. f. [-r]* Zevk vermek; tat vermek. [DLT]

tatındı, [tat-ın-mak > tat-ın-dı] *{eT} sf.* Artık; kalıntı. ⊡ **tatındı süt,** *{eT} Artacak kadar bol süt.* [DLT]

tatınmak, [tat-mak > tat-ın-mak] *{eT} dönşl. f. [-ur]* Tatmak; tadına bakmak; tadar görünmek. [DLT]

tatır[1], [tat-ır] *{eT} is.* Tuz tavası; basık yer.

tatır[2], [tatır] *{ağız} is.* Kısa otlu çayır. [DS] ⊡ **tatır yer,** *Kıraç yer.* [DLT]

tatırga, [tatır-ġā] *(tatırga:) {eT} is.* Tirşe denilen sepilenmiş beyaz deri. [DLT]

tatırlıg, [tatır-lıġ] *{eT} sf.* (Toprak için) düz ve sert. ⊡ **tatırlıg yer,** *{eT} Toprağı düz ve sert olan yer; bozkır.* [DLT]

tatırmak, [tat-ır-mak طدرمق / طادرمق] *{eAT} gçl. f. [-ur]* Tattırmak.

tatışman, [tat-ış-man] *{ağız} sf.* Kekeme. [DS]

tatıtmak, [tat > tat-ī-mak > tat-ı-t-mak] *{eT} gçl. f. [-ur]* Tadma tesir etmek; tadıtmak; tat vermek. [DLT]

tatik, -ği [tatik] *{ağız} is.* **1.** Tavşan ayağı. **2.** Koyun ayağı. [DS]

ta'til, [Ar. ʿaṭal > taʿṭīl تعطيل] *(ta-ti:l) {OsT} is.* → tatil. ⊡ **ta'tîl-i eşgal,** *Grev.*|| **ta'tîl-i fa'aliyet,** *Çalışmaya ara verme; işi durdurma.*|| **ta'tîl-i uzuv,** *Bir etkin eylem sonucu bir kimsenin organlarından birini iş görmez duruma getirmek.*

tatil, [Ar. ʿaṭal > taʿṭīl تعطيل] *(ta:til)* **1.** Çalışmayı durdurma; çalışmayı kesme; çalışmaya ara verme. **2.** Yasa gereği olarak çalışmaya ara vermeyi gerektiren süre; çalışmaların durdurulduğu dönem. **3.** Meslekî etkinliklerin durdurulması; çalışma sırasında verilen dinlenme süresi; ara; dinlenme. **4.** Ücretle çalışan kişilerin yasal olarak çalışmayı kesip dinlenmeye ayırdıkları zaman; dinlence. **5.** Okul, meclis, adliye gibi kuruluşların yılın belirli bir süresinde kapalı olarak geçirdikleri dönem. **6.** Dinlenme, eğlenme ve gezi gibi iş dışı etkinliklere ayrılan zaman. **7.** *huk.* Yasalar gereğince çalışılmayan gün. ⊡ **tatile girmek,** *Çalışmaya bir süre ara verilmiş olmak.*|| **tatile gitmek,** *Dinlenmek, eğlenmek amacıyla başka yere giderek tatilini geçirmek.*|| **tatil etmek,** *(İş, çalışma vb. için) durdurmak; ara vermek; ertelemek.*|| **tatil günü,** *1. Yasal olarak kabul edilmiş dinlenme günü. 2. Resmî ya da dinî bayram günleri.*|| **tatil köyü,** *Dinlenmek, eğlenmek amacıyla gelen yerli ve yabancı gezginlere hizmet vermek amacıyla geniş alanlara kurulmuş konaklama yeri.*|| **tatil olmak,** *(Okul, iş yeri, resmî kurum vb. için) çalışmaya bir süre ara verilmiş olmak; kapanmak.*|| **tatil yapmak,** *İşe ara vererek tatile çıkmak; çalışmayı bir süre bırakarak dinlenip eğlenmek.*

ta'tilat, [Ar. taʿṭīlāt تعطيلات] *(ta-ti:la:t) {OsT} is.* Tatiller; çalışmaya ara vermeler.

tatilci, [tatil-ci] *(ta:tilci) is.* Tatile çıkmış kimse; dinlenme yerine giderek tatil yapan.

ta'tilname, [Ar. taʿṭīl + Far. -nāme تعطيلنامه] *(ta-ti:l-na:me) {OsT} is.* (Tanzimat'tan sonra) bir gazetenin geçici olarak yayımının durdurulduğunu bildiren resmî yazı.

ta'tin, [Ar. taʿṭīn تعطين] *(ta-ti:n) {OsT} is.* **1.** İlaç yapımı için kök ve yaprakları ezerek bir sıvı içinde bir süre bekletme. **2.** Hayvan iskeletini çıkarmak için derisini soyduktan sonra etleri dökülünceye kadar su içinde bekletme.

ta'tir, [Ar. ʿıṭr > taʿṭīr تعطير] *(ta-ti:r) {OsT} is.* Güzel kokmasını sağlama. ⊡ **ta'tîr-i meşam,** *Burnuna güzel kokular çekme.*

ta'tis, [Ar. ʿaṭse > taʿṭīs تعطيس] *(ta-ti:s) {OsT} is.* **1.** Aksırtma. **2.** Aksırtılma.

ta'tiş, [Ar. ʿaṭş > taʿṭīş تعطيش] *(ta-ti:ş) {OsT} is.* **1.** Susatma. **2.** Susatılma.

Tatlamak, [tat-lā-mak] *(tatla:mak) {eT} gçl. f. [-r]* Fars saymak; Farslı saymak; Acem saymak. [DLT]

tatlandırıcı, [tat-la-n-dır-ıcı] *sf.* **1.** (Madde için) tatlandırmakta kullanılan. **2.** *is.* Şeker tadı veren kimyasal madde.

tatlandırma, [tat-la-n-dır-ma] *is.* **1.** Tatlandırmak ey-

lemi. **2.** Ağız yoluyla alınacak ilaca şeker veya şurup katma.

tatlandırmak, [tat-la-n-dır-mak] *gçl. f. [-ır]* **1.** Tatlı olmasını sağlamak. **2.** (İlaç, yiyecek vb. için) içine tatlı bir madde veya şeker tadı veren bir şey katmak. **3.** Tadını artırmak. **4.** (Meyve vb. için) olgunlaşarak tatlı bir durum almasını sağlamak; tatlı hâle getirmek; alışılmış tat ve lezzete kavuşmasını sağlamak.

tatlanma, [tat-la-n-ma] *is.* **1.** Tatlanmak eylemi. **2.** Tatlı hâle gelme.

tatlanmak, [tat-la-n-mak] *gçsz. f. [-ır]* **1.** Tatlı hâle gelmek; tatlı hâle gelmek; tadı gelmek; tat kazanmak. **2.** (Meyve vb. yiyecek için) hamlığı giderek bilinen tadına ve lezzetine kavuşmak; olgunlaşmak.

Tatlaşmak, [tat-la-ş-mak] *{eT} dönşl. f. [-ur]* Farsça konuşmak. [DLT]

tatlaşmak, [tat-la-ş-mak] *{ağız} işteş. f. [-ır]* **1.** Ağız dalaşı yapmak; çekişmek; tartışmak. **2.** İşaretle anlaşmak. [DS]

tatlı, [*eT.* tat-ığ-lığ] *sf.* **1.** Şeker tadında olan. **2.** İçinde şeker bulunan. **3.** (Acı, ekşi ve kekreye karşılık olarak) ağızda hoş bir tat bırakan. **4.** (Su için) acı ve tuzlu olmayan; içilebilir nitelik taşıyan. **5.** İç açıcı; insana ferahlık veren; ruhu okşayan. **6.** Aşırı keskin, şiddetli ve çok belirgin bir yanı bulunmayan. **7.** *mecaz.* Ağız, burun, kulak ve gözde hoş bir duyum yaratan; hoşnutluk veren güzel bir etki yapan. **8.** İnsanı rahatlatan; dinlendirici. **9.** (Kişi için -kötü, haşin ve sert karşılığı olarak-) sevecen, uysal ve yumuşak. **10.** Cana yakın ve sevimli; hoş. **11.** Sevecenlik, uysallık, yumuşaklık, şefkat çağrıştıran. **12.** *zf.* Yumuşak ve hoşa gidecek biçimde; tatlılıkla; tatlı bir şekilde. **13.** *is.* İçine şeker ya da şekerli madde konularak özel surette yapılan yiyeceklerin genel adı. **14.** *{ağız}* İncir. [DS] **15.** *{ağız}* Bal. [DS] ☞ **tatlı aş,** *{ağız} 1. Düğün yemeği. 2. Aşure.* [DS]|| **tatlı bela,** *Kendisi sevildiği için verdiği sıkıntılara katlanılan kimse.*|| **tatlı bulamaç,** *{ağız} Tatlı un çorbası.* [DS]|| **tatlı çiş,** *{ağız} 1. Sperma; meni. 2. {argo} Uyarılma anında kadında görülen ıslaklık.* [DS]|| **tatlı damak,** *Ağızlığının ortası yay biçiminde olan gem.*|| **tatlı dil,** *İncitici olmayan konuşma; gönül okşayan söz.*|| **tatlı dil güler yüz,** *Sevgi ve şefkat taşıyan davranış.*|| **tatlı dilli,** *Etkileyici, kandırıcı ve çekici biçimde konuşan.*|| **tatlı düş,** *Hülya; hayal kurma.*|| **tatlı kabuk,** *{ağız} Tarçın.* [DS]|| **tatlı kaçık,** *(Kişi için) çoğu zaman mantıklı davranmayan, kendi gönlünün çektiğini yapan eğlenceli.*|| **tatlı katık,** *{ağız} Yağı alınmamış yoğurttan yapılan bir tür peynir; yağlı çökelek.* [DS]|| **tatlı kazık,** *{ağız} Şeker kamışı.* [DS]|| **tatlı kökü,** *{ağız} Meyan kökü.* [DS]|| **tatlı kurt,** *zool. Tütün ve mutfaklardaki yiyeceklere zarar veren kın kanatlı bir böcek, (Lasioderma serricorne).*|| **tatlı limon,** *Suyu tatlı olan bir tür limon.*|| **tatlı maya,** *Ekmek hamuruna katılan saf alkol mayası.*|| **tatlı miyan,** *{ağız} Meyan kökü.* [DS]|| **tatlı patates,** *bot. 1. Sarmaşıkgillerden, sıcak bölgelerde, yumruları için yetiştirilen bir kültür bitkisi, (İpomea batatas). 2. Bu bitkinin tatlı hoş lezzetli yumrusu.*|| **tatlı sert,** *(Söz veya davranış için) incitici olmamakla birlikte pek de yumuşak ve sevecen olmayan.*|| **tatlısı tuzlusu,** *Değişik ve bol yiyeceğin bulunduğu sofra.*|| **tatlı söz,** *İncitici olmayan konuşma; gönül okşayan söz; tatlı dil.*|| **tatlı sözlü,** *Etkileyici, kandırıcı ve çekici biçimde konuşan.*|| **tatlı su,** *1. (Acı suya karşıt olarak) içinde çözünmüş maddeler bulunmasına rağmen içilebilir nitelikteki su. 2. (Tuzlu suya karşıt olarak) tuzu olmayan su.*|| **tatlı sucul,** *(Canlı için) denizde yaşayan canlılara karşıt olarak daha çok göl, ırmak ve kaynak sularında yaşayan.*|| **tatlı su Frengi,** *Doğulu olduğu hâlde batılı gibi davranmaya çalışan, batılılık taslayan Hristiyan.*|| **tatlı su gelinciği,** *zool. Mezgitgillerden, tatlı sularda yaşayan kemikli balık, (Lotu lotu).*|| **tatlı su ıstakozu,** *zool. Tatlı sularda yaşayan yenilebilir bir kabuklu, (Kerevit).*|| **tatlı su kayası,** *zool. Kaya balığıgillerden, sıcak ve serin bölgelerde denize yakın tatlı su ağızlarında yaşayan, etçil bir kemikli balık; yeşil sazan, (Neogobius fluviatilis).*|| **tatlı su kefali,** *zool. Sazangillerden tatlı sularda yaşayan, kılçıklı bir balık, (Leiciscus cephalus).*|| **tatlı su levreği,** *zool. Göllerde ve akarsularda yaşayan, iki sırt yüzgeçli, lezzetli bir balık, (Perca fluviatilis).*|| **tatlı su midyesi,** *zool. Tatlı sularda yaşayan bir midye cinsi, (Unio).*|| **tatlı sülümen,** *Cıva birleşenlerinden, zehirli bir madde; cıva buharı; kalomel.*|| **tatlı şarap,** *Bir miktar şeker içeren şarap.*|| **tatlı tatlı,** *Zevkli, güzel ve hoşa gidecek biçimde; tatlılıkla; güzel güzel.*|| (bir şeyi) **tatlıya bağlamak,** *Üzerinde anlaşılamayan bir konuyu, çatışmaya yol açmadan tarafların her ikisini de memnun edecek biçimde çözüme kavuşturmak.*|| (bir şeyi) **tatlı yerinde bırakmak,** *Güzel ve yolunda giden bir işi kötü ve zevksiz duruma sokmadan sona erdirmek.*|| **tatlı yılan,** *{ağız} Zehirsiz yılan.* [DS]

tatlıca, [tat-lı-ca] *(tatlı'ca) sf.* **1.** Biraz tatlı; oldukça tatlı. **2.** *mecaz.* İçten; hoş; güzel. **3.** *mecaz.* Hoş, yumuşak biçimde.

tatlıcalık, -ğı [tat-lı-ca-lık] *{ağız} is.* **1.** Helva. **2.** Lokum. [DS]

tatlıcı, [tat-lı-cı] *is.* **1.** Tatlı yapan ve satan kimse. **2.** Tatlı yapılan veya satılan dükkân. **3.** Tatlılara aşırı ölçüde düşkün olan kimse. **4.** Eskiden saray veya konaklarda tatlıları yapmakla görevli aşçı.

tatlıcık, [tat-lı-cık طتليجق] *{OsT} is.* Kıtlık yılı *(yiyecekler çok tatlı geldiği için).* [Burhan-ı Katı']

tatlıcılık, -ğı [tat-lı-cı-lık] *is.* Tatlı yapma ve satma işi.

tatlığ, [tat-lıg / tatıg-lığ] *{eT} sf.* Tatlı. [DLT] [Mühennâ]

tatlık, -ğı [tat-lık / tat-luk] *{ağız} is.* **1.** Isınmada kullanılan tandırın sıcaklığını korumak ve ısınmak için üstüne örtülen yorgan. **2.** Dört ayaklı bir tablanın içine ateş kabı konularak üstüne bir ürtü sermek suretiyle yapılan bir tür tandır. **3.** Sini altına konulan küçük iskemle. **4.** Mangal vb. altına serilen bez. **5.** Önlük. [DS]

tatlılaşma, [tat-lı-la-ş-ma] *is.* **1.** Tatlılaşmak eylemi. **2.** Tatlı suların karışması sonucu deniz suyu yoğunluğunun azalması.

tatlılaşmak, [tat-lı-la-ş-mak] *dönşl. f. [-ır]* **1.** Tatlı bir durum almak; tatlanmak. **2.** *mecaz.* (Kişi için) cana yakın, sevimli bir duruma gelmek.

tatlılaştırma, [tat-lı-la-ş-tır-ma] *is.* **1.** Tatlılaştırmak eylemi. **2.** Beyaz petrol ürünlerindeki istenmeyen birleşenleri giderme işlemi.

tatlılaştırmak, [tat-lı-la-ş-tır-mak] *gçl. f. [-ır]* **1.** Tatlı duruma getirmek; tatlanmasını sağlamak. **2.** (Su için) yumuşatmak.

tatlılı, [tat-lı-lı] *sf.* İçinde tatlı bulunan; tatlısı olan.

tatlılık, -ğı [tat-lı-lık] *is.* **1.** Tatlı bir şeyin niteliği. **2.** *mecaz.* Bir kişinin davranış ve sözlerindeki hoşluk; sevimlilik; şirinlik. **3.** Hoş tutma; iyi davranma. **4.** *{ağız}* Kıtlık. [DS]

tatlılıkla, [tat-lı-lık-la] *(tatlılı'kla) zf.* Kaba davranmadan; tatlı dille; yumuşak biçimde; hoşgörü ile; anlayışla; iyilikle.

tatlımsı, [tat-lı-msı] *sf.* Tatlıya çalan; tatlıca,

tatlik, [Ar. ṭalāḳ > taṭlīḳ تطليق] *(tatli:k, k kalın söylenir) {OsT} is.* **1.** Nikâhlı eşini boşama; bırakma; ayırma. **2.** Hurma, incir vb. ağaçların dişilerine erkeklerinin çiçeklerinden asarak döllenmelerini sağlama.

tatliye, [Ar. ṭılāʾ *(cilâ)* > taṭliyye تطليه] *{OsT} is.* Bir şeyin üzerine cila sürme; cilalama.

tatlu, [tat-ıg-lıg > tat-lü طاتلو] *(tatlu:) {eT} {eAT} sf.* Tatlı; acı olmayan. ⇨ **tatlu iyi,** *{eAT} Güzel koku.*

tatlucak, [tatlu-cak طاتلوجق] *{eAT} zf.* Tatlı tatlı.

tatma, [tat-ma] *is.* **1.** Tat almak eylemi. **2.** Tat alma duyusu.

tatmak[1], [tatī-mak / tat-mak طاتمق] *{eT} gçl. f. [-(d)-ar]* **1.** Bir yiyecek ve içeceğin tadını, kalitesini kontrol etmek amacıyla ağza biraz almak, çiğnemek ve yemek; tadına bakmak. *{eT} {eAT} (aynı)* [EUTS] [KB] [Mühennâ] **2.** Biraz yemek, içmek; tadını alacak kadar yiyip içmek. **3.** *mecaz.* Bir durumu yaşamış ve hissetmiş olmak; duymak; hissetmek. **4.** Yeterince zevk almış olmak. **5.** Bir şeyin olumsuz etkisine uğramak; duçar olmak; çekmek. *{eAT} (aynı)*

tatmak[2], [tat-mak] *{ağız} gçsz. f. [-ar]* Yatmak. [DS]

tatman, [tatman] *{ağız} is.* Eldiven. [DS]

tatmin, [Ar. ṭamn *(dinlenme)* > taṭmīn تطمين] *(tatmi:n) {OsT} is.* **1.** Çok istenen bir gereksinimi karşılamak; istenen bir şeyin gerçekleşmesini sağlama; manen doyurma. **2.** *psikol.* Bunun sonucunda ortaya çıkan doygunluk hâli; gönle güven ve huzur gelmesi; doygunluk. **3.** Cinsel isteğin giderilmesi; doyum. ⇨ (bir kimseyi) **tatmin etmek,** *1. Onun isteğini yerine getirmek; doyuma ulaşmasını sağlamak. 2. Güven vererek hoşnut olacağı biçimde beklentilerine karşılık vermek; istediği gibi olmak; doyurmak. 3. Karşısındakinin cinsel isteklerini gidermek.*|| **tatmin olmak,** *1. İsteklerinin, beklentilerinin yerine gelmesi ile kendini rahatlamış hissetmek; doyurulmuş olmak. 2. Cinsel isteği giderilmiş olmak; doyuma ulaşmak.*

tatminat, [Ar. taṭmīnāt تطمينات] *(tatmi:na:t) {OsT} is.* **1.** Tatmin olmalar. **2.** Memnunluk verici durumlar.

tatminkâr, [Ar. taṭmīn + Far. -kār تطمينكار] *(tatmi:n-kâ:r) {OsT} sf.* **1.** Tatmin eden; insanın beklentilerine ve ihtiyaçlarına karşılık verici nitelikte olan; doyurucu. **2.** Kabul edilebilir nitelikte olan; olması rahatsızlık vermeyen; uygun.

tatminsiz, [tatmin-siz] *sf.* Tatmin olmayan.

tatminsizlik, -ği [tatmin-siz-lik] *is.* **1.** Tatmin olmama durumu; beklentileri, istekleri gerçekleşmemiş, elindekiler ya da sahip oldukları ile yetinemeyen kimsenin ruh hâli. **2.** Cinsel yönden doyuma ulaşmamış bir kimsenin durumu.

tato[1], [Ar. tatavvuʿ => tatavu > tato] *{ağız} is.* Arife günü. [DS]

tato[2], [? tato] *{ağız} is.* Abla. [DS]

tatoma, [? tatoma] *{ağız} is.* Ahırın ya da mutfağın bir bölümüne döşenen dört cm. kalınlığında tahta. [DS]

tatölçer, [tat+öl-çer] *is.* Tat ölçümünde kullanılan aygıt.

tatramba, [? tatramba] *{ağız} is.* Oğulotu; melisa. [DS]

tatrib, [Ar. taṭrīb تطريب] *(tatri:b) {OsT} is.* Keyiflendirme; neşelendirme.

tatruşmak, [tāt-ur-mak > tatr-uş-mak] *{eT} işteş. f. [-ur]* Birbirine tattırmak. [DLT]

tatsal, [tat-sal] *sf.* **1.** Tat ile ilgili. **2.** Tat alma duyusu ile ilgili olan; tadımla ilgili; zaikavi.

tatsız, [tat-sız] *sf.* **1.** (Yiyecek, içecek için) tatlılık derecesi bilinen ya da beklenenden daha az olan. **2.** Tadı hoşa gitmeyecek biçimde olan; yavan; lezzetsiz. *{eT} (aynı)* [Mühennâ] **3.** *mecaz.* (Konuşma, davranış vb. için) hoşa gitmeyecek kırgınlıklara, üzüntülere yol açan; hoş olmayan; nahoş. **4.** *mecaz.* (Kişi için) çekici gelmeyen; beğenilmeyen; tedirginlik veren; sohbeti hoş olmayan; geçimsizlik çıkaran;

can sıkıcı. **5.** *mecaz.* Neşesiz; canı sıkkın; rahatsız. **6.** *zf.* Rahatsız edecek biçimde; can sıkıcı. ⊞ **tatsız olmak,** *Canı sıkkın, rahatsız ve neşesiz olmak.*|| **tatsız tuzsuz,** *1. Tadı bilinen özellikte olmayan; çok tatsız. 2. (Kişi için) özgün olmayan; ilgi uyandırmayan; sıkıcı.*

tatsızlanma, [tat-sız-lan-ma] *is.* Tatsızlanmak eylemi.

tatsızlanmak, [tat-sız-lan-mak] *gçsz. f. [-ır]* **1.** Tatsız durum almak. **2.** Tadı bozulmak ya da kaybolmak. **3.** *mecaz.* Rahatsızlık verici, kötü tavırlar takınmak.

tatsızlaşma, [tat-sız-la-ş-ma] *is.* Tatsızlaşmak eylemi.

tatsızlaşmak, [tat-sız-la-ş-mak] *dönşl. f. [-ır]* **1.** (Yiyecek, içecek için) tadını, lezzetini yitirmek. **2.** *mecaz.* (Olay, durum vb. için) can sıkıcı bir durum almaya başlamak; rahatsızlık verir duruma gelmek. **3.** *mecaz.* (Kişi için) hoş olmayan, rahatsızlık verici davranışlarda bulunmaya başlamak.

tatsızlık, -ğı [tat-sız-lık] *is.* **1.** Tatsız olma durumu. **2.** Tadı, lezzeti yerinde olmayan bir şeyin niteliği. **3.** İlgi uyandırmayan, çekici ve özgün olmaktan uzak bir şeyin özelliği; yavanlık. **4.** *mecaz.* Hoşa gitmeyen, can sıkan bir durum ya da davranış.

tatsi, [tat-sı ? / tatsi] *{ağız} sf.* Yapışkan. [DS]

tatsu, [Jap. tatsu] *is.* Japonların, iktidar sembolü olarak kullandıkları ve hayvanlar kralı saydıkları ejderha resmi.

tattırma, [tat-tır-ma] *is.* Tattırmak eylemi.

tattırmak, [tat-tır-mak] *gçl. f. [-ır]* **1.** Bir yiyecek ve içeceğin tadına baktırmak. **2.** Bir yiyecek ve içecekten az miktarda yemesini, içmesini sağlamak. **3.** Bir kimsenin bir durumu yaşamasını sağlamak; o şeyi tanımasına yol açmak.

tatto, [tahiti d. tatau > İng. tattoo] *is.* Dövme.

tatu[1], [Sask. dhātu] *{eT} is.* Tabiat; doğa; natür. [EUTS]

tatu[2], [Urdu.] *{eT} is.* Koşum atı; küçük at; midilli. [Nevâyî]

tatu[3], [Tupi d. tatu] *is. zool.* Güney Amerika'da yaşayan, vücudu boynuzsu bir üst deri ile kaplı, gerektiğinde top gibi olabilen memeli bir hayvan, *(Dasypus novemcinctus).*

tatu[4], [Far. dādū => ṭāṭū طاطو] *{eAT} is.* Dadı.

tatu[5], [tatu] *{ağız} is.* Pas. [DS]

tatul, [? tatul] *{ağız} is.* Pençe. [DS]

tatula, [Hint. datura / İt. Fr. datura / Far. tātūle تاتوله] *{OsT} is.* **1.** *bot.* Patlıcangiller familyasından, yol kenarlarında, yıkıklıklarda yetişen, uzun ve geniş yapraklı, beyaz borumsu çiçekli, dikenli meyveli, yapraklarında çeşitli alkoloitler bulunan, zehirli, bir yıllık otsu bitki, *(Datura).* **2.** *sf.* Çok ekşi.

tatuli, [? tatuli] *{ağız} is.* El. [DS]

tatüle, [Ar. ṭātūre => tatüle] *{ağız} is.* → tatula.[DS]

tature[1], [Ar. ṭātūre طاتوره] *(ta:tu:re) {OsT} is. bot.* Tatula.

tature[2], [Far. tātūre تاتوره] *(ta:tu:re) {OsT} is.* Bukağı.

taturğan, [tāt-mak > tat-ur-ġān] *(taturga:n) {eT} sf.* Daima tattıran. [DLT]

taturmak, [tāt-mak > tat-ur-mak] *{eT} gçl. f. [-ur]* Tattırmak. [DLT]

tatvik, [Ar. tavḳ > taṭvīḳ تطويق] *(tatvi:k) {OsT} is.* **1.** Boynuna gerdanlık takma. **2.** Gerdanlık takılma.

tatvil, [Ar. ṭūl > taṭvīl تطويل] *(tatvi:l) {OsT} is.* **1.** Uzatma. **2.** Uzatılma. ⊞ **tatvil bilā tail,** *{OsT} Gereksiz açıklama.*|| **tatvil-i kelām,** *{OsT} Sözü gereksiz yere uzatma.*

tatvilat, [Ar. taṭvīl > taṭvīlāt تطويلات] *(tatvi:la:t) {OsT} is.* Gereksiz ve boş sözler.

tatviş, [Ar. taṭvīş تطويش] *(tatvi:ş) {OsT} is.* İğdiş etme; eneme; burma.

tatyib, [Ar. ṭayb > taṭyīb تطييب] *(tatyi:b) {OsT} is.* **1.** Bir kimsenin gönlünü hoş etme; iyi davranma. **2.** Gönlü hoş edilme; hoşlandırılma. ⊞ **tatyib-i hatır,** *{OsT} Gönül alma; birinin gönlünü hoş etme.*

tatyibat, [Ar. taṭyīb > taṭyībāt تطييبات] *(tatyi:ba:t) {OsT} is.* Gönül hoş etmeler; iyi davranmalar.

tatyiben, [Ar. taṭyīb > taṭyīben تطييبا] *(tatyi:'ben) {OsT} zf.* Gönül alarak; gönül hoş ederek.

tau, [Yun. tau] *is.* Yunan alfabesinin on dokuzuncu harfinin adı.

tauçang, [? tauçañ] *(tauçañ) {eT} is.* Taht. [EUTS]

taun, [Ar. ṭāʿūn طاعون] *(ta:u:n) {OsT} is.* Veba.

tauni, [Ar. ṭāʿūnī طاعونى] *(ta:u:ni:) {OsT} is.* Veba ile ilgili; vebaya ait.

taunzede, [Ar. ṭāʿūn + Far. zede طاعونزده] *(ta:u:nzede) {OsT} sf.* Vebaya yakalanmış.

taurin, [Lat. taurinus *(sığır)* > Fr. taurine] *is. kim.* Safra asitleri ile bir araya gelerek lipitlerin sindirimini ve bağırsakta soğurulmasını sağlayan sisteik asit türevi bir amino asit, $H_2N\text{-}CH_2\text{-}CH_2\text{-}SO_3H$.

taurus, [Lat. taurus] *is.* Boğa takımyıldızı; kısalt: Tau.

taus, [Ar. ṭāvus / ṭāus طاؤس] *(ta:us) {OsT} is.* **1.** Tavus kuşu. **2.** Yezidîlerin kutsal kitabı *Mushaf-ı Reşt*'te geçen, yaratma olayının en sonuncu günü sayılan pazar günü yaratılmış olan ve yedi meleğin en büyüğü sayılan, Tanrı tarafından her şeyi yapabileceğine dair izin verilen, Hz. Âdem'in yasak meyveyi yemesini ve bu sebeple Cennet'ten kovulmasını sağlayan; Azazil; Zazail. ⊞ **taus-i ateş-per,** *{OsT} Güneş.*|| **taus-i felek,** *{OsT} Melek.*|| **taus-i huld,** *{OsT} Melek.*|| **taus-i kudsî,** *{OsT} Melek.*|| **taus-i Sidre,** *{OsT} Cebrail.*

Tausî, [Ar. ṭâvus > ṭâusî طاوسى] *(ta:usi:)* *{OsT}* *sf.* Tausiye mezhebinden olan.

Tausiye, [Ar. ṭâusî > ṭâusiyye طاوسيه] *{OsT}* *is.* Çok süslü giyindiği için tavus kuşuna benzetilerek *ariflerin tavusu* diye adlandırılan İranlı bir rafızi tarafından kurulan aşırı şiî mezhebi kolu.

tautomer, [Fr. tautomère] *sf.* (İzomer çifti için) ortaklaşa kullanılan bir iyon yardımı ile denge hâlinde bulunan.

tautomerleşme, [tautomer-le-ş-me] *is.* Bir birleşiğin tautomer birleşik durumuna dönüşmesi.

tautomerlik, -ği [tautommer-lik] *is. kim.* **1.** Tautomer birleşiklerin belirgin özelliği. **2.** Tautomer birleşiklerde ortaya çıkan kimyasal denge; desmotropi.

tav¹, [tav *(yans.)*] *is.* Ayak sesini, elle yoklama sırasında çıkan hışırtılı ve patırtılı sesleri anlatan kök. [Zülfikar] *tav-ış-tı, tav-uş, tav-uş-tu*

tav², [Far. tāb *(sıcaklık)* تاب] *is.* **1.** İşlenecek bir cisimde nemlilik ya da sıcaklık gibi fiziksel özelliklerin en uygun düzeyde bulunması durumu. **2.** *mecaz.* Yapılması gereken iş için en uygun zaman ya da durum. **3.** Kasaplık hayvanlarda semizlik; dolgunluk. **4.** *{ağız}* Şişmanlık. [DS] **5.** *{ağız}* Har; sıcaklık. [DS] **6.** *{ağız}* Güç; kuvvet. [DS] **7.** *{ağız}* Hız. [DS] **8.** *{ağız}* Ürünün olgunlaşma, erginleşme zamanı. [DS] ☞ **tava çekmek,** *{ağız} Atı besiye çekmek.* [DS]|| **tava düşmek,** *{ağız} İşinde hızlanmak; güç kazanmak.* [DS]|| **tava gelmek,** *1. (Toprak için) sürülebilecek duruma gelmek. 2. {ağız} Yeme isteği duymak.* [DS] *3. {ağız} (Hayvan için) semirmek.* [DS]|| **tava getirmek,** *İstenilen özellikte ısı ve nem kazandırmak.* || **tav almak,** *{ağız} (Genellikle koşucu için) hız almak; güç almak.* [DS]|| **tav atmak,** *{ağız} Abartılı konuşmak; övünmek.* [DS]|| **tavı kaçırmak,** *Uygun ve elverişli ortam ya da durum özelliğini kaybetmek.*|| **tavı kaçmak,** *{ağız} (Toprak için) nemi azalarak ekime uygunluğunu kaybetmek.* [DS]|| **tavına getirmek,** *Bir işi gerçekleştirmek için en uygun durum ve zamanı seçmek.* || **tavını bulmak,** *En elverişli koşulları yakalamaya çalışmak.*|| **tavında tutmak,** *Uygun ortamı veya durumu korumak, sürdürmek.*|| **tav olmak,** *1. {ağız} (Toprak için) ekime uygun nemi kazanmak.* [DS] *2. Bitki ürün veremeyecek kadar gür yetişmek.*|| **tav tav,** *{ağız} Ara sıra; zaman zaman.* [DS]|| **tav tavılmak,** *{ağız} (Hız, güç için) azalmak; bitmek.* [DS]|| **tav tavlanıp sav savlanmak,** *{OsT} İş işten geçmek.*|| **tav tav olmak,** *{ağız} 1. Bir kimsenin düşünce ve davranışları zaman zaman değişmek. 2. Dağılmak.* [DS]|| **tav tav sav sav olmak,** *{ağız} (Bir iş veya olay için) sona ermek; bitmek; tükenmek; kalmamak.* [DS]|| **tav tutmak,** *{ağız} İşlenmiş deri satılığı çıkmadan önce uygun bir yağla yağlanmak.* [DS]|| **tav vermek,** *1. (İşlenecek malzeme için) gerekli ölçüde ısı ya da nemlilik sağlamak. 2. Uygun ve elverişli koşullar oluşturmak. 3. {ağız} Kışkırtmak.* [DS] *4. {ağız} Kuru nesneyi yumuşatmak.* [DS]

tav³, **-v'ı** [Ar. ṭavʿ] *sf.* **1.** Boyun eğen; itaat eden. **2.** Boyun eğme; itaat etme; rıza. **3.** *argo.* Hile; oyun; desise. ☞ **tava düşürmek,** *argo. Aldatmak; dolandırmak.*|| **tava gelmek,** *Yumuşamak; yola gelmek; kanmak. {ağız} (aynı)* [DS]|| **tava getirmek,** *argo. (Birini) kandırılabilecek havaya sokmak.*|| **tav etmek,** *{ağız} 1. İstenilen biçime getirmek. 2. Kandırmak; inandırmak.* [DS]|| **tavına getirmek,** *argo. Birini kandırabilmek için uygun havasını yakalamak.*|| (birine, bir şeye) **tav olmak,** *1. argo. Aldanmak; kanmak. 2. {ağız} Uygun bulmak.* [DS] *3. {ağız} Öfkelenmek; kızmak.* [DS]

tav⁴, [tav تاو] *{OsT}* *is.* Kumarda sürülen para; bahis parası; öç.

tav⁵, [tav] *{ağız}* *is.* **1.** Orman. **2.** Dağ. [DS] ☞ **tav öreni,** *{ağız} Dağ üstündeki düzlükler.* [DS]

tava, [Far. tābe تابه => tava] *is.* **1.** Yiyecekleri kızartmakta kullanılan geniş dipli, yüksek kenarlı, uzun saplı metal kap. **2.** Bu kapta kızgın yağ ile pişirilmiş yemek. **3.** Bir kızartma tavasında bir defada kızartılabilen miktar yemek. **4.** Maden eritilen saplı pota. **5.** Doğada, kireç taşlarının kimyasal olarak erimesi sonucu meydana gelen birkaç yüz metre uzunluğundaki çukurluklar; koyak; kokurdan. **6.** İçinde kireç eritilen tekne. **7.** Bahçelerde fide yetiştirmek için ayrılmış bölüm. **8.** Tuzlalarda içinde su göllendirilen bölüm. **9.** İpek böcekçiliğinde, kozaların içine atıldığı sıcak su dolu kap. **10.** *dnz.* Ahşap gemi yapımında burma tahtalara verilen ad. **11.** *dnz.* Gemilerde borda iskelesinin alt başındaki sahanlık. **12.** *{ağız}* Fırın ya da kömür ateşinde pişirilen soğanlı et yemeği. [DS] **13.** *{ağız}* Leğen. [DS] **14.** *{ağız}* Kahve değirmeni. [DS] **15.** *{ağız}* Aşığın düz yanı. [DS] **16.** *{ağız}* Ateş küreği. [DS] **17.** *{ağız}* Mısır patlatmakta kullanılan araç. [DS] **18.** *{ağız}* Bağ evleklerinde üzüm çubuklarının dikildiği yer. [DS] **19.** *{ağız}* Çeltik tarlası evleği. [DS] ☞ **tava böreği,** *{ağız} Mayasız hamurun içine yumurta ve kıyma konularak tavada pişirilen börek.* [DS]|| **tava ekmeği,** *Hamuru tavalar içine yerleştirildikten sonra fırına sürülerek pişirilen ekmek.*|| **tava kapağı,** *{ağız} (Kişi için) iki yüzlü.* [DS]

tavacık, -ğı [tava-cık] *{ağız}* *is.* **1.** Değirmen çarkının dönmesini sağlayan dolabın tahtasına çakılan demir parçası. **2.** Kurbağa yavrusu; iribaş. [DS]

tavaf, [Ar. ṭavāf طواف] *(tava:f)* *{OsT}* *is.* **1.** Bir şeyin etrafını dolaşma. **2.** *isl.* Hac sırasında Kâbe'nin etrafını hızlı adımlarla dolaşma. ☞ **tavaf etmek,** *1. Bir şeyin etrafını dolaşma. 2. isl. Hac sırasında Kâbe'nin etrafını hızlı adımlarla dolaşma.*

tavagi, [Ar. ṭāġut > ṭavāġī / ṭavāġīt طواغيت / طواغى] *(tava:gi)* *{OsT}* *is.* Putlar.

tavahin, [Ar. ṭaḥine>ṭavāḥin طواحن] *(tava:hin)* *{OsT}* *is.* Öğütücü dişler; azı dişleri.

tavahîn, [Ar. ṭaḥu n > ṭavāḥīn طواحين] *(tava:hi:n)* *{OsT}* *is.* **1.** Değirmenler. **2.** Öğütülmüş şeyler.

tavaif, [Ar. ṭa'ife > ṭavā'if طوائف] *(tava:if)* *{OsT}* *is.* Bölükler; fırkalar; tayfalar; güruhlar. ⧉ **tavâif-i mülûk,** *{OsT} Mülk bölükleri; Anadolu Beylikleri.*

tavain, [Ar. ṭā'ūn > ṭavā'īn طواعين] *(tava:i:n)* *{OsT}* *is.* Vebalar; taunlar.

tavalı, [tava-lı] *sf.* **1.** Tavası bulunan; tavası olan; tava sahibi olan. **2.** Belirtilen nitelikte tavası olan. **3.** Bir kerede bir tavaya sığacak miktarda olan.

tavalık, -ğı [tava-lık] *sf.* **1.** (Balık, et vb. için) tava yapmaya, tavada pişirmeye uygun nitelikte olan. *{ağız} (aynı)* [DS] **2.** *is.* *{ağız}* Duvar içine oyulmuş kapaksız dolap. [DS] **3.** *{ağız}* Pencere. [DS]

tavali, -i [Ar. ṭālī' > ṭavālī' طوالع] *(tava:li:)* *{OsT}* *is.* **1.** Talihler; kısmetler. **2.** *tasvf.* İnsan gönlünde Allah'ın isimlerinin birbiri ardınca görünüş alanına çıkması.

tavamir, [Ar, ṭūmār > ṭavāmīr طوامير] *(tava:mi:r)* *{OsT}* *is.* Dürülmüş şeyler; tomarlar.

tav'an, [Ar. ṭav' > ṭav'an طوعا] *(tav'an)* *{OsT}* *zf.* Bilerek ve isteyerek; kendi rızası ile. ⧉ **tav'an ve kerhen,** *İstemediği hâlde istemek zorunda kalarak.*

tavan[1], [taban > tavan] *is.* **1.** Bir yapının, kapalı bir yerin üst kısmını oluşturan düz ve yatay yüzey. **2.** *mecaz.* Bir değerlendirmede en üst ve aşılmaması gereken üst sınır; en üst düzey. **3.** Bir hava taşıtının çıkabileceği en üst yükselti. **4.** Maaş, ücret ve ek ödemelerdeki en yüksek sınır. **5.** İmar uygulamasında belirlenmiş olan en üst bina yüksekliği. **6.** Maden ocaklarında galerinin üst kısmı ve burada bulunan toprak yığını. **7.** *{ağız}* Tavan arası. [DS] **8.** *{ağız}* Yüklük. [DS] ⧉ **tavan aralığı,** *Bir yapının tavanı meydana getiren tabliye ile çatı arasında kalan boşluk; tavan arası; çatı arası.*|| **tavan arası,** *1. Bir yapının tavanı meydana getiren tabliye ile çatı arasında kalan boşluk; tavan aralığı; çatı arası. 2. {ağız} Dolapların üst bölümü.* [DS]|| **tavan başına çökmek,** *Beklenmedik bir anda gelen üzücü bir haber dolayısıyla ne yapacağını bilemez hâlde ruhsal sıkıntıya düşmek; donup kalmak.*|| **tavan başına yıkılmak,** *Beklenmedik bir anda gelen üzücü bir haber dolayısıyla ne yapacağını bilemez hâlde ruhsal sıkıntıya düşmek; donup kalmak.*|| **tavan fiyatı,** *Bir malın satış fiyatı için resmî kuruluşlarca konulan en üst sınır; narh.*|| **tavan penceresi,** *Binalarda tavan arasına yapılmış olan pencere.*|| **tavan süpürgesi,** *Tavanı süpürmekte kullanılan uzun saplı süpürge.*

tavan[2], [tavan] *{eT}* *is.* Büyük kadeh. [Mühennâ]

tavan[3], [tavan] *{ağız}* *is.* Harman yeri. [DS]

tavana, [Ar. ṭabḫ + Far. ḫāne] *{ağız}* *is.* Mutfak. [DS]

tavanlık, [tavan-lık] *is.* **1.** Bir tahtın, katafalkın ya da yatağın üzerine yerleştirilen tente biçimindeki kaplama. **2.** Kilise mihrabının çatısı.

tavar[1], [tavār / tawar طوار] *(tava:r)* *{eT}* *is.* **1.** Davar; dört ayaklı çiftlik hayvanı. *{eAT} {OsT} (aynı)* [DLT] [EUTS] [Gabain] [İKPÖy.] [KB] [Bahşayiş] **2.** Mal mülk; eşya. *{eAT} {OsT} (aynı)* [DLT] [Gabain] [İKPÖy.] [KB] **3.** Ticaret eşyası; ticarî mal. [EUTS] **4.** Çin kumaşı. [EUTS] **5.** *{eAT} {OsT}* Binek hayvanı. **6.** *{ağız}* Koyun; koyun sürüsü.[DS] ⧉ **tavar dutmak,** *{eAT} Davar beslemek; davarcılık yapmak.*|| **tavar yemi,** *{eT} Dört ayaklı hayvan yemi.* [Bahşayiş]

tavar[2], [tağar] *{ağız}* *is.* **1.** İçinde küllü su bulunan kap. **2.** Mangal. [DS]

tavar[3], [tavar] *{ağız}* *sf.* Büyük. [DS]

tavara[1], [? tavara] *{ağız}* *sf.* (Bacak için) eğri. [DS]

tavara[2], [? tavara] *{ağız}* *is.* Karabasan; kâbus. [DS]

tavarçı, [tavār-çī] *(tava:rçı:)* *{eT}* *sf.* (At için) ticarî eşya taşıyan; yük beygiri. [DLT]

tavarık, -kı [Ar. ṭārik / ṭārika > ṭavārik طوارق] *(tava:rik, k kalın söylenir)* *{OsT}* *is.* **1.** Gece gelen belalar. **2.** Tarikatlar. **3.** Kabileler.

tavarlığ, [tavar-lığ] *{eT}* *sf.* Mallı; mal sahibi olan; zengin. [DLT] [Mühennâ]

tavarluk, [tavar-luk] *{eT}* *is.* Mal konan yer; hazine. [DLT]

tavarsak, [tavar-sā-k] *(tavarsa:k)* *{eT}* *sf.* Mal sever. [DLT]

tavarsız, [tavar-sız] *{eT}* *sf.* Malsız. [Mühennâ]

Tavasapı, [tava+sap-ı] *{ağız}* *is.* **1.** Gece yarısından sonra görülen tava biçimindeki yıldız kümesi. **2.** *c. is.* Saksağan. [DS]

tavassub, [Ar. ṭavaṣṣub توصب] *{OsT}* *is.* Hastalık yüzünden perişan olma.

tavassut, [Ar. vasaṭī *(ara, orta)* > tavassuṭ توسط] *{OsT}* *is.* Yardımcı olmak için araya girme; aracılık etme. ⧉ **tavassut etmek,** *Araya girmek; aracılık etmek.*

tavassutat, [Ar. tavassuṭ > tavassuṭāt توسطات] *(tavassuta:t)* *{OsT}* *is.* Aracılıklar; araya girmeler; aracılık etmeler.

tavaşa, [Ar. ṭavāşī => tavaşa] *{ağız}* *sf.* Erkekliği yok edilmiş; enenmiş. [DS]

tavaşi, [Ar. ṭavāş > ṭavāşī طواشى] *(tava:şi:)* *{OsT}* *is.* **1.** Harem ağası; hadım ağası. **2.** İmparatorluk döneminde sarayda hizmet eden hadımların genel adı. **3.** *sf.* *{ağız}* Enenmiş. [DS]

tavat, [Gürc. d. tavat] *is.* **1.** Gürcistan'da bir soyluluk unvanı. **2.** *{ağız} sf.* Bağımsız. [DS]

tavatır[1], [Ar. tevātür => tavatır] *(tava:tır) {ağız} sf.* **1.** Çok iyi; çok güzel. **2.** Çok yayarlı. **3.** Eşsiz. **4.** Güçlü. **5.** Yaman. **6.** Pek çok. **7.** *is.* Ün; san. **8.** Yaygın söylenti. **9.** Abartma; abartı. [DS]

tavatır[2], [Ar. tevātür => tavatır] *(tava:tır) {ağız} is.* Bitek toprak. [DS]

tevatir[1], [Ar. tevātür => tavatir] *(tava:tir) {ağız} is.* **1.** Abartı; abartılı söz. **2.** Söylenti; dedikodu. **3.** *zf.* Şaşılacak durumda. [DS] ☞ **tavatir etmek,** *{ağız} Abartılı konuşmak; övünmek.* [DS]

tevatir[2], [Ar. tevātür => tavatir] *(tava:tir) {ağız} is.* Bitek toprak. [DS]

tavattun, [Ar. vaṭan > tavaṭṭun توطن] *is.* Bir yeri yurt edinme; oraya yerleşme; yurt tutma. ☞ **tavattun etmek,** *Bir yeri vatan edinmek; yurt tutmak.*|| **tavattun-gâh,** *Yurt edinilen yer.*

tavatur, [Ar. tevātür => tavatur] *{ağız} is.* Abartı. [DS]

tavatür, [Ar. tavātür => tavatür] *{ağız} sf.* **1.** Etkili; kuvvetli. **2.** Abartma; abartı. [DS]

tavavis, [Ar. ṭavus > ṭavāvīs طواويس] *(tava:vi:s {OsT} is.* Tavuslar; tavus kuşları.

tavazzu, -u'i [Ar. vużū' > tavażżū' توضوء] *(tavazzu:) {OsT} is.* Abdest alma.

tavazzuh, [Ar. vużuḥ > tavażżuḥ توضح] *is.* Aydınlanma; açıklığa kavuşma; belirginlik kazanma. ☞ **tavazzuh etmek,** *Aydınlanmak; açıklığa kavuşmak; belirginlik kazanmak.*

tavcı, [tav-cı] *sf.* (Kişi için) birinin yüzüne gülerek, hoş görünerek, kandırarak aldatan.

tavcılık, -ğı [tav-cı-lık] *is.* Bir kimseyi yüzüne gülerek kandırma, aldatma işi.

tavd, [Ar. ṭavd تود] *{OsT} is.* Dağ.

tave, [Far. tāve تاوه] *{eT} is.* Tava. [Bahşayiş] ☞ **tāve biryān,** *{eT} Tavada kızartılmış et; kızartma.* [Bahşayiş]

tavefan, [Ar. ṭavefān طوفان] *(tavefa:n) {OsT} is.* Tavaf.

taverna, [Lat. taberna *(dükkân, han)* > İt. taverna / Yun. tavérna] *(tave'rna) is.* **1.** Çalgılı, içkili eğlence yeri veya lokanta; çalgılı meyhane. **2.** (Yunanistan, Almanya, Belçika vb. ülkelerde) halkın uğrağı olan küçük kahve ya da lokanta. **3.** Eski ve rustik hava yaratacak biçimde düzenlenmiş bazı gazinolara verilen ad.

tavernacı, [taverna-cı] *is.* Taverna sahibi; taverna işleten kimse.

tavf, [Ar. ṭavf طوف] *{OsT} is.* Tavaf.

tavga, [Far. dūġ-bā > toğ-va توغبا ? / *eT.* to-d-mak *(doymak)* > to-d-ga] *{ağız} is.* Ayran ve yarma ile yapılan bir çorba; toyga. [DS]

Tavgaç, [Çin. t'ak-pat => tavgaç / tabgaç] *{eT} is.* **1.** Çinli. [EUTS] [Gabain] **2.** Çin. [EUTS] [Gabain] **3.** Türklerden bir bölüm. [KB] ☞ **tavgaç edi,** *{eT} Arapların, "Ad Kavminin Anıtları" dedikleri büyük ve eski yapılara verilen ad.* [DLT]|| **tavgaç yudası,** *{eT} bot. Susam çiçeğinin yaprağına benzer yaprakları bulunup ilaç için kullanılan bir ağaç.* [DLT]

Tavgaçlamak, [tavgaç-lā-mak] *(tavgaçla:mak) {eT} gçl. f. [-r]* Maçinli saymak. [DLT]

Tavgaçlanmak, [tavgaç-la-n-mak] *{eT} dönşl. f. [-ur]* Maçin halkı kılığına girmek. [DLT]

tavgana, [? tavgana] *{ağız} is.* Uzun boğazlı, kulpsuz testi. [DS]

tavgorun, [? tavgorun] *{ağız} is.* Kümes. [DS]

tavhana, [Far. tāb-ḫāne] *{ağız} is.* İç içe üç odalı evlerde, ortadaki tandırlı oda. [DS]

tavhane, [Far. tāb *(sıcaklık)* > tāb-ḫāne تابخانه] *(ta:b-ha:ne) {OsT} is.* **1.** Soba ile ısıtılan camlı çiçeklik; limonluk. **2.** *mecaz.* Yoksulların sığındığı sıcak yuva. ☞ **tavhane gibi,** *Düzenli olmayan; karmakarışık.*

tavı, [Far. tābe => tava / tavı توی] *{eAT} is.* Tava.

tavıcık, [tavı-cık توی جق] *{eAT} is.* Küçük yağ tavası.

tavığ, [tav-ıg / taw-ıġ] *{eT} is.* Alışveriş. [KB]

tavık, -ğı [tağuk / tavuk / tavık] *{ağız} is.* Tavuk. [DS] ☞ **tavık garağası,** *{ağız}* → tavukkarası. [DS]|| **tavık götü,** *{ağız} Kesilen dalların yerinde oluşan ortası çukur, çevresi saçaklı yer.* [DS]

tavılguç, [tavıl-ġūç] *(tavulgu:ç) {eT} is.* Hünnap dedikleri meyve; kızıl ağaç; bakam ağacı; tarhun denen sebze; kızıl söğüt, *(Zizyphus jujuba).* [DLT]

tavılku, [tavıl-kū] *(tavılku:) {eT} is.* Hünnap, *(Zizyphus jujuba).* [DLT]

tavır[1], **-vrı** [Ar. ṭavr طور] *is.* **1.** Davranış biçimi; tutum; durum; hâl; eda; vaziyet; gidiş. **2.** Yapmacık davranış; gösteriş; büyüklenme; tafra. **3.** Musikide tutulan kişisel ve ustaca tarz; üslup. **4.** Cevap vermeye hazırlanan nesnenin içinde bulunduğu durum. ☞ **tavır almak,** *Bir olay veya durum karşısında belirli bir davranış biçimi sergilemek; vaziyet almak.*|| **tavır takınmak,** *Bir olay veya durum karşısında belirli bir davranış biçimi sergilemek.*|| **tavır koymak,** *Beğenmediği bir durum karşısında tutumunu açıkça belli etmek.*|| **tavır satmak,** *Kendine önemli biri imiş süsü vermek; büyüklük taslamak.*|| **tavr ü hareket,** *Gidiş; genel tutum.*

tavır[2], [Bul. topór] *{ağız} is.* Kazma. [DS]

tavırlandırmak, [tavır-la-n-dır-mak] *{ağız} gçl. f. [-ır]* Büyütmek. [DS]

tavısamak, [tav-ı-sa-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r]* İşini, gücünü kaybetmek. [DS]

tavış[1], [tavış / tawış / tavuş / tabış طوش] *{eT} is.* **1.** Gürültü; ses; şamata. [EUTS] [Gabain] **2.** Duygu ve kımıldanma. [DLT] **3.** *{eAT} {OsT}* Hafif ses.

tavış[2], [tavış] *{ağız} is.* Ateş; sıcaklık. [DS]

tavışgan, [tabış-mak / tavış-mak *(sıçramak; zıplamak)* > tavış-ğān] *(tavışga:n) is.* Tavşan. [DLT] [Gabain] ⊡ **tavışgan yılı,** *{eT} Türklerin on iki hayvanlı takvimlerinde dördüncü yılın adı.* [DLT] [Mühennâ]

tavışganlaşmak, [tavış-ğan-la-ş-mak] *{eT} işteş f. [-ur]* Bahis olarak tavşan koyup yarışmak. [DLT]

tavışkan, [tabış-mak / tavış-mak *(sıçramak; zıplamak)* > tavış-ğan] *{eT} is.* **1.** Tavşan. [EUTS] **2.** On iki hayvanlı Türk takviminde dördüncü yılın adı. [EUTS]

tavışkançı, [tavaş-kan-çı] *{eT} is.* Tavşan avcısı. [Nevâyî]

tavışmak, [tav-mak > tav-ış-mak] *{eT} dönşl. f. [-ur]* Tasarruf etmek. [DLT]

tavışsız, [tabış > tavış-sız] *{eT} sf.* Gürültüsüz; sakin. [EUTS]

tavıştı, [*eT.* tabış > tavış-tı] *{ağız} is.* **1.** Ayak sesi. **2.** Ses; hafif gürültü. [DS]

tavıtlı, [Ar. taʿahhüt => tavıt-lı] *{ağız} sf.* Taahhütlü. ⊡ **tavıtlı mektup,** *{ağız} Taahhütlü mektup.* [DS]

tav'i, [Ar. ṭavʿ > ṭavʿī طوعى] *(tav-i:) {OsT} sf. fel.* Kendiliğinden olan; içinden; spontane.

ta'vic, [Ar. taʿvīc تعويج] *(ta-vi:c) {OsT} is.* **1.** Eğme; eğriltme. **2.** Eğilme; eğriltilme.

taviçe, [Moğ. tavacı] *is.* İmparatorluk döneminde akıncıların amiri durumunda olan çeribaşlarına verilen ad.

ta'vid, [Ar. taʿvīd تعويد] *(ta-vi:d) {OsT} is.* **1.** Alışkanlık hâline getirtme; âdet ettirme. **2.** Alışkanlık hâline getirtilme; âdet ettirilme.

ta'vik, -kı [Ar. ʿavḳ > taʿvīḳ تعويق] *(ta-vi:k, k kalın söylenir) {OsT} is.* → tavik. ⊡ **ta'vik etmek,** *{OsT} Geciktirmek; oyalamak; geri bırakmak.*|| **ta'vik-i ihtimâr,** *{OsT} Antibiyotik kullanarak bir maddenin ekşimesini, bozulmasını, mayalanmasını, geciktirme.*

tavik, -kı [Ar. ʿavḳ > taʿvīḳ تعويق] *(ta:vi:k) {OsT} is.* Alıkoyma; geciktirme; oyalandırma; tehir.

ta'vikat, [Ar. taʿvīḳ > taʿvīḳāt تعويقات] *(ta-vi:ka:t) {OsT} is.* Geciktirmeler; oyalamalar.

tavikli, [tavik-li] *sf.* Gecikmeli; geciktirilmiş. ⊡ **tavikli mermi,** *as. Patlamayı belli bir ana kadar geciktiren bir aygıt ile donatılmış mermi.*

tavil, [Ar. ṭūl > ṭavīl طويله / طويل] *(tavi:l) {OsT} sf.* **1.** (Boy ya da uzaklık için) uzun. **2.** (Ömür için) uzun süren. **3.** Aruz ölçüsünde ilk bahir. **4.** *{ağız}* Ahmak; sersem. [DS]

tavile, [Ar. ṭūl > ṭavīle طويله] *(tavi:le) {OsT} sf.* **1.** Uzun. **2.** *is.* İplerle birbirine bağlanmış uzun hayvan katarı. **3.** Otlamaya bırakılan hayvanın ayağına bağlanan ip. **4.** Tavla; at ahırı. ⊡ **tavile kâtibi,** *{OsT} Has ahırın yazı işlerine bakan görevli.*|| **taviletü'l-ercül,** *{OsT} zool. Devekuşu, leylek gibi bacakları uzun olan kuşlar.*

taviyet, [Ar. ṭaviyyet طويت] *is.* Gönülde saklı duran istek; niyet.

ta'viz[1], [Ar. ʿivāż > ṭaʿvīż تعويض] *(ta-vi:z) {OsT} is.* → taviz.

ta'viz[2], [Ar. ʿiyāẕ > taʿvīẕ تعويذ] *(ta-vi:z) {OsT} is.* Nazara ve başka kötülüklere karşı takılan muska.

taviz, [Ar. ʿivāż > ṭaʿvīż تعويض] *(ta:vi:z) is.* **1.** Bir haktan, bir yarardan; bir çıkardan ya da bir şarttan vazgeçme; ödün. **2.** Bir şey için karşılık verme; bedel verme. **3.** *kim.* Bir maddenin yerine başka birisinin geçmesi. ⊡ **taviz vermek,** *Ödün vermek.*

ta'vizat, [Ar. ṭaʿvīż > ṭaʿvīżāt تعويضات] *(ta-viza:t) {OsT} is.* Karşılık olarak verilen şeyler; ödünler.

tavizci, [taviz-ci *is.* **1.** Ödün vermekten çekinmeyen kimse; ödüncü. **2.** *sf.* Taviz vererek, tavizlerle yürüyen.

tavizcilik, -ği [taviz-ci-lik] *is.* **1.** Tavizci olma durumu; ödüncülük. **2.** Tavizci bir kimsenin ya da topluluğun durumu.

ta'vizen, [Ar. ṭaʿvīż > ṭaʿvīżen تعويضاً] *(ta-vi'zen) {OsT} zf.* Taviz vererek; taviz yoluyla; karşılık almak suretiyle.

ta'vizî, [Ar. taʿvīż > taʿvīżī] *(ta-vi:zi:) {OsT} sf.* Ödünlü.

tavk, -kı [Ar. ṭavḳ طوق] *{OsT} is.* **1.** Boyna takılan takı; gerdanlık. **2.** Tasma; boyunluk; halka. **3.** Kuşların boyunlarındaki tüy halka. **4.** *mecaz.* Takat; güç; kudret; kuvvet. ⊡ **tavk-ı beşer,** *İnsan gücü.*|| **tavk-ı esâret,** *Tutsaklık halkası.*|| **tavkı zerrîn,** *Altın gerdanlık.*

Tavkaç, [Çin. t'akpat => tavgaç / tabgaç] *{eT} is.* **1.** Çinli. [EUTS] **2.** Çin. [EUTS]

tavla[1], [Lat. tabula > İt. tavola *(masa)* > Yun. távli] *(ta'vla) is.* **1.** Karşılıklı 12'şerden 24 haneye ayrılmış tahta üzerinde 2 zar ve 15 pulla oynanan bir oyun. **2.** Bu oyunun oynandığı özel tahta. ⊡ **tavla atmak,** *Tavla oynamak.*

tavla[2], [Ar. ṭavīle طويله] *{eT} {OsT} is.* **1.** At ve katır cinsi hayvanların barındırıldığı özel ahır. [Bahşayiş] **2.** Eşleştirilerek altılı veya sekizli takım hâline getirilmiş at grubu. [Bahşayiş] ⊡ **tavla çavuşu,** *Tavlaların temizliği, atların bakımı ve seyislerin yönetiminden sorumlu kimse; seyis başı.*|| **tavla uşakları,** *At oğlanları.*|| **tavla yeri,** *{eT} At barınağı.* [Bahşayiş]

tavla[3], [İt. tavola] *{ağız} is.* Sebze bahçelerinde tohum ekmek için ayrılan ufak parçalar; evlek. [DS]

tavlacı[1], [tavla[1]-cı] *is.* Tavla oyununa aşırı derecede düşkün olan kimse.

tavlacı[2], [tavla[2]-cı] *is.* At ahırına bakan görevli.

tavlama, [tav-la-ma] *is.* **1.** Tavlamak eylemi. **2.** İşlenecek bir maddeyi uygun sıcaklık ve nem derecesine getirme; işlenecek duruma getirme. **3.** *mecaz.* Yolsuz ve kolay kazanç umudu vererek dolandırma. **4.** *argo.* Bir kimseyi kandırma; onu elde etme. **5.** Hayvanı besleyip semirtme. **6.** Kâğıdın sertliğini gidermek amacıyla uygulanan işlem.

tavlamak[1], [tav-la-mak] *gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* **1.** Tavlı hâle getirmek; tav vermek. **2.** İşlenecek bir maddeyi uygun sıcaklık ve nem derecesine getirmek; işlenecek duruma getirmek. **3.** *mecaz.* Yolsuz ve kolay kazanç umudu vererek dolandırmak. **4.** *argo.* Bir kimseyi kandırmak; türlü oyunlarla onu elde etmek; kendi yanına çekmek. **5.** Karşı cinsten birini kendine bağlamak. **6.** Hayvanı besleyip semirtmek. **7.** Kâğıdın sertliğini gidermek amacıyla işlemden geçirmek. **8.** Cam eşyaların kırılganlığını gidermek üzere tavlama sıcaklığının üzerinde ısıttıktan sonra çok ağır soğumaya bırakmak. **9.** Bakırcılıkta, çekiç darbeleri ile sertleşen bakırı ısıttıktan sonra suya daldırarak tekrar işlenebilir yumuşaklığa getirmek. **10.** Sıvanın iyi tutması için sıvanacak yüzeyi önceden su ile ıslatmak. **11.** *{eAT}* Ateşe tutup ısıtmak. **12.** *{ağız}* (Meşin, yufka, kıyılacak tütün, ekmek vb. için) su serpeleyerek yumuşatmak. [DS] **13.** *{ağız}* Ocakta işlenen demir malzemeyi, akkor hâle getirdikten sonra birdenbire soğutarak sertleştirmek; çeliğe su vermek. [DS] **14.** *{ağız}* Yağı tavada ısıtmak. [DS] **15.** *{ağız}* Özendirmek; heveslendirmek. [DS] **16.** *{ağız}* Bir kimseyi kavgaya zorlamak; kızıştırmak. [DS]

tavlamak[2], [tav-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Birçok ipliği birlikte bükmek.[DS]

tavlandırmak, [tav-la-n-dır-mak] *gçl. f. [-ır]* **1.** Tavlanmasını sağlamak. **2.** *mecaz.* Büyük eziyet ve sıkıntı vermek.

tavlanma, [tav-la-n-ma] *is.* **1.** Tavlanmak eylemi. **2.** Tava getirilme.

tavlanmak[1], [tav-la-n-mak] *edil. f. [-ır]* **1.** Tavlı hâle getirilmek; tavlamak eylemine uğramak. **2.** Bir kimsenin oyunlarına kanmak; kandırılmak; elde edilmek. **3.** *dönşl. f.* (Hayvan için) besili hâle gelmek; semirmek. **4.** *{ağız}* Şişmanlamak. [DS] **5.** *{ağız}* Kurumaya yüz tutmak. [DS]

tavlanmak[2], [tav-ra-n-mak / tavla-n-mağ] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* Davranmak. [DS]

tavlar[1], [? talvar] *{ağız} is.* **1.** Duvara oyulmuş kapaksız, küçük dolapçık. **2.** Sergen; raf. [DS]

tavlar[2], [? talvar] *{ağız} is.* **1.** Çalı çırpı ile örtülmüş bostan çardağı. **2.** Tahta karyola. [DS]

tavlaşmak, [tav-la-ş-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* **1.** (Çamur için) kurumaya yüz tutmak. **2.** (Yağmura doyan tarla için) sürüme elverişli hâle gelmek. [DS]

tavlat, [Ar. devlet] *{eT} is.* Devlet; saadet. [Gabain]

tavlatma, [tavla-t-ma] *{ağız} is.* Birkaç katı bir araya getirilerek bükülmüş iplikten dokunan bez. [DS]

tavlı[1], [tav-lı] *sf.* **1.** Tav verilmiş olan. **2.** (Besi hayvanları için) semirmiş olan. **3.** *{ağız}* İstekli. [DS] **4.** *{ağız}* Olgunlaşmış. [DS] **5.** *{ağız}* Aceleci; ivecen. [DS]

tavlı[2], [Çin. tao-li] *{eT} is.* Ana prensip; esas; temel. [EUTS]

tavli, [tav-lı] *{ağız} sf.* Şişman. [DS]

tavlon, [İsp. tablón] *(ta'vlon) is. dnz.* Gemilerde üst güverteden itibaren beşinci güverte.

tavlu, [tav-lı / tav-lu] *{ağız} sf.* Şişman. [DS]

tavlum, [ṭāv-(u)l-ūm ? طاولوم] *{eAT} is.* → davlum. ⊟ **tavlum tavlum kılmak,** *{OsT} Davul gibi şişirmek.*

tavlun, [Fr. tabloin] *is.* Makine çarkını koruyan tahta parçası.

tavlunbaz, [Ar. ṭabl + Far. bāz] *{eAT} is.* Davul; kös.

tavmak[1], [tav-mak] *{eT} gçl. f. [-ar]* Tasarruf etmek. [DLT]

tavmak[2], [tav-mak] *{ağız} gçsz. f. [-ar]* (Ayak için) uyuşmak.[DS]

tavr, [Ar. ṭavr طور] *{OsT} is.* → tavır. ⊟ **tavr ü hareket,** *{OsT} Genel tutum; gidiş.*

tavrak, [tavrā-mak > tavrā-k / tabırak / tabrak] *(tavra:k) {eT} sf.* **1.** Çabuk; acele; çarçabuk; süratle. [DLT] [EUTS] [Gabain] [KB] **2.** Kıvrak. [DLT] **3.** Çalışkan. [DLT] **4.** *is.* Çabukluk. [DLT]

tavramak, [tavrā-mak / davrā-mak / tawrā-mak] *(tavra:mak) {eT} gçsz. f. [-r]* **1.** Davranmak. [DLT] **2.** Büyümek. [DLT] **3.** Kuvvetlenmek. [DLT] **4.** Acele etmek. [EUTS] [Gabain]

tavran [tavrā-n] *(tavra:n) {eT} is.* Şalvar uçkuru ve sapan kolu yapmak için örülmüş ip. [DLT]

tavranmak, [tavrā-mak *(acele etmek)* > tavra-n-mak] *{eT} dönşl. f. [-ur]* **1.** Davranmak. [ARAT] [DLT] [EUTS] [Üç İtigsizler] **2.** Acele etmek. [EUTS] [Gabain] **3.** Gayret etmek. [Üç İtigsizler]

tavrantası, [tavranta-sı] *{eT} sf.* Davrandıracak. [DLT] ⊟ **tavratası yer,** *Davrandıracak yer.* [DLT]

tavratgan, [tavra-t-ġan] *{eT} sf.* Daima acele ettiren; daima davrandıran. [DLT]

tavratgu, [tavra-t-ġū] *(tavratğu:) {eT} sf.* Davranılacak. [DLT] ⊟ **tavratğu oğur,** *Davranılacak zaman.* [DLT]

tavratguçı, [tavra-t-ġū-çī] *(tavratgu:çı:) {eT} sf.* **1.** Acele ettiren; davrandıran. [DLT] **2.** Teşvik edici. [EUTS]

tavratı, [tavra-t-ī] *(tavratı:) {eT} zf.* Çabuk. [Gabain]

tavratıglı, [tavra-t-ıġ-lī] *(tavratığlı:)* *{eT}* *sf.* Acele ettiren ve işe başlatmak üzere olan. [DLT]

tavratıglık, [tavra-t-ıġ-lık] *{eT}* *is.* Davrandırma; acele ettirme hakkı. [DLT]

tavratıgsak, [tavra-t-ıġ-sāk] *(tavratığsa:k)* *{eT}* *sf.* Acele ettirmek isteyen; davrandırmak isteyen. [DLT]

tavratıgsı, [tavra-t-ıġ-sī] *(tavratığsı:)* *{eT}* *sf.* Davrandırma hakkı olan; acele ettirme hakkı olan. [DLT]

tavratışmak, [tavra-t-ış-mak] *{eT}* *işteş f.* *[-ır]* İvmekte ve yürüyüşte acele etmek. [DLT]

tavratma, [tavra-t-ma] *{eT}* *is.* Davrandırma. [DLT]

tavratmak, [tavra-t-mak] *{eT}* *gçl. f.* *[-ur]* **1.** Davrandırmak. [DLT] **2.** Acele ettirmek; tacil etmek. [DLT] [EUTS] [KB] **3.** (İp için) eğirmek. [DLT] **4.** İtmek; dürtmek. [EUTS] **5.** Kovalatmak. [EUTS]

tavratmış, [tavra-t-mış] *{eT}* *sf.* Kıvratılmış; bükülmüş. [DLT] ⮺ **tavratmış yıp,** *Bükülmüş ip.* [DLT]

tavrattaçı, [tavrat-taçī] *(tavrattaçı:)* *{eT}* *sf.* Acele ettiren; davrandıran. [DLT]

tavrılmak, [tav(ı)r-ıl-mak] *{eT}* *dönşl. f.* *[-ur]* Devrilmek; dönmek. [EUTS]

tavsama, [tav-sa-ma] *is.* Tavsamak eylemi.

tavsamak, [tav > tav-sa-mak] *gçsz. f.* *[-r]* *[-s(ı)-yor]* Gücünü, yoğunluğunu, şiddetini ve sıklığını yitirmek; gevşemek; tavı geçmek; gücü azalmak; sönmeye başlamak. *{ağız}* *(aynı)* [DS]

tavsang, [? tavsañ] *(tavsañ)* *{eT}* *is.* İlahî ve mukaddes yer. [EUTS]

tavsatma, [tav-sa-t-ma] *is.* Tavsatmak eylemi.

tavsatmak [tav-sa-t-mak] *gçl. f.* *[-ır]* **1.** Tavsamasını sağlamak; tavsamasına yol açmak. **2.** (Etkinlik, çaba ya da eylem için) hızını, etkisini, yoğunluğunu azaltmak; gevşetmek.

tavsıl, [Ar. tafṣīl => tavsıl] *{ağız}* *is.* Abartı. [DS]

tavsımak, [tav-sı-mak] *{ağız}* *gçsz. f.* *[-r]* → tavsamak. [DS]

tavsınmak[1], [tav-sı-n-mak] *{ağız}* *dönşl. f.* *[-ır]* **1.** → tavsamak. **2.** Zamanı boş yere geçirmek. [DS]

tavsınmak[2], [tav-sı-n-mak] *{ağız}* *dönşl. f.* *[-ır]* Semirmek; şişmanlamak. [DS]

tavsır, [Ar. taṣvīr => tavsır] *{ağız}* *is.* Resim; fotoğraf. [DS]

tavsıtmak, [tav-sı-t-mak] *{ağız}* *gçl. f.* *[-ır]* Sessizce yellenmek. [DS]

tavsız, [tav-sız] *sf.* İşlenebilecek ısı ya da neme ulaşmamış ya da kaybetmiş olan; tavı bulunmayan.

tavsif, [Ar. vaṣf > tavṣīf توصيف] *(tavsi:f, s kalın söylenir)* *{OsT}* *is.* **1.** Bir şeyin niteliklerini, özelliklerini sayma; vasıflandırma; ne olduğunu belirtme; nitelendirme. **2.** Bilgi verme. **3.** Bilgi; ilim. **4.** *ed.* Bir şeyin olduğu gibi değil de duygular ve hayaller katarak şairane bir dille anlatımı. ⮺ **tavsif etmek,** *Nitelendirmek; niteliklerini söylemek.*|| **tavsîfü'l-felekiyāt,** *Gök cisimlerinin yerlerini belirten harita; gök haritası.*|| **tavsîfü'l-semā,** *Gök haritası.*

tavsifat, [Ar. tavṣīf > tavṣīfāt توصيفات] *(tavsifa:t, s kalın söylenir)* *{OsT}* *is.* Nitelendirmeler.

tavsifî, [Ar. tavṣīf > tavṣīfī / tavṣīfiyye توصيفيه / توصيفى] *(tavsifi: s kalın söylenir)* *{OsT}* *sf.* Niteleme ile ilgili; belirtmeyle ilgili. ⮺ **tavsifî sıfat,** *Niteleme sıfatı.*

tavsil, [Ar. vuṣūl > tavṣīl توصيل] *(tavsi:l, s kalın söylenir)* *{OsT}* *is.* Yerine varmasını sağlama; ulaştırma.

tavsit, [Ar. vasaṭ > tavsīṭ توسيط] *(tavsi:t, t kalın söylenir)* *{OsT}* *is.* **1.** Araya koma; aracılık ettirme. **2.** Araya konulma; aracılık ettirilme. **3.** Aracı bulma.

tavsitat, [Ar. tavsīṭat توسيطات] *(tavsita:t)* *{OsT}* *is.* **1.** Araya komalar; aracılık ettirmeler. **2.** Araya konulmalar; aracılık ettirilmeler. **3.** Aracı bulmalar.

tavsiye, [Ar. veṣāyet > tavṣiye توصيه] *{OsT}* *is.* **1.** Vasiyet bırakma. **2.** Sipariş etme; ısmarlama. **3.** Bir kimseyi belli bir tutum almaya yöneltme; öğüt verme; yol gösterme. **4.** Bu amaçla söylenen söz; öğütlemelik. **5.** Bir kimsenin iyi yönlerini belirtmek suretiyle tanıtma; salık verme; referans. **6.** Bu amaçla söylenen söz ya da yazılan yazı; kayırmalık. ⮺ **tavsiye etmek,** *1. Bir şeyin yapılması ya da yapılmaması ile ilgili yol göstermek; öğüt vermek. 2. Salık vermek.*|| **tavsiye mektubu,** *Birinin söz konusu işe uygun olduğunu belirtmek için yazılan mektup; referans.*|| **tavsiye-nāme,** *{OsT}* → tavsiyename.

tavsiyeli, [tavsiye-li] *sf.* **1.** (Kişi için) her hangi bir iş için tavsiye edilmiş, kayrılmış olan. **2.** Hakkında tavsiye edici söz söylenmiş ya da yazılmış olan; tavsiye sahibi.

tavsiyename, [Ar. tavṣiye + Far. nāme توصيه نامه] *(tavsiyena:me)* *{OsT}* *is.* Tavsiye mektubu.

tavsiyesiz, [tavsiye-siz] *sf.* Tavsiye edilmiş olmayan; tavsiye edilmemiş; kayrılmamış.

tavsukmak, [tavsu-k-mak] *{ağız}* *gçsz. f.* *[-ur]* Yüreği çarpmak. [DS]

tavsullandırmak, [Ar. tafsīl => tavsul-la-n-dır-mak] *{ağız}* *dönşl. f.* *[-ır]* Abartılı konuşmak; övünmek. [DS]

tavsur, [? tavsur] *{ağız}* *is.* Yansılama; taklit. [DS]

tavşak, **-ğı** [tav(ı)ş-a-k] *{ağız}* *is.* Fıstık çamı kozası. [DS]

tavşamak, [tav(ı)ş-a-mak] *{ağız}* *gçsz. f.* *[-r]* *[-ş(ı)-yor]* Gevşemek. [DS]

tavşan[1], [*eT.* tab-ış-ğān / tavış-ğān > tavşan] *is.* *zool.*

1. Tavşangiller familyasından, uzun kulaklı, arka bacakları önlerden daha uzun, uzunca vücutlu, hızlı koşan memeli, kemirgen hayvan, *(Lepus europeus)*. *{eT} (aynı)* [EUTS] **2.** Bu hayvanın postu ve bu posttan yapılan giyim eşyası. **3.** Özel giysiler içinde dans eden genç erkeklere verilen ad. **4.** Boru hattının iç çeperini temizlemek için özel kapaklardan sokulan fırçalarla donatılmış küre. ⊟ **tavşana kaç, tazıya tut demek,** *Her iki tarafı da ayrı ayrı, karşıt davalarda kışkırtmak; ikili oynamak.*|| **tavşan anahtarı,** *Maymuncuk.*|| **tavşan ayağı,** *Tezhipçilikte altın tozlarını süpürmek ve toplamak için kullanılan fırça.*|| **tavşan biti,** *zool. Tavşanlar üzerinde yaşayan ve bu hayvanlara tularemi bulaştıran küçük bit, (Haemodipsus lyriocephalus).*|| **tavşan boku gibi,** *Ne yararı ne de zararı olan.*|| **tavşan çakıldağı,** *{ağız} Sarı çiçekleri olan küçük bir ağaç.* [DS]|| **tavşan dudağı,** *Doğuştan yarık dudak.*|| **tavşan ekmeği,** *{ağız} Kızılcık ağacının taze yaprağı.* [DS]|| **tavşan elması,** *bot. Gülgillerden, küçük boylu ağaçlar elde etmek için aşı anacı olarak kullanılan bodur elma ağacı; dafne; ateş dikeni; ebem bükü, (Pyracantha coccinea).*|| **tavşan eti,** *Tavşanın yumuşak ve pembe eti.*|| **tavşan fasulyesi,** *{ağız} Taneleri kurutularak yenen ve ağaca sarılmadan yetişen bir çeşit fasulye.* [DS]|| **tavşanı araba ile avlamak,** *İşini telaşsızca, soğukkanlılıkla görmek.*|| **tavşanın suyunun suyu,** *İki şey arasındaki en uzak bağlantı; yok sayılacak kadar az bağlantı.*|| **tavşan kaç,** *{ağız} Bir çeşit çocuk oyunu.* [DS]|| **tavşan kanı,** *{ağız} Karadut sirkesi.* [DS]|| **tavşan kirazı,** *bot. Zambakgillerden, kışın yaprak dökmeyen, 25-30 cm. yükseklikte, yaprak biçimli dalları sert ve batıcı çalı görünümünde, meyveleri kırmızı küre şeklinde, genç sürgünleri Romalılar döneminden beri sebze olarak tüketilen bir bitki; tavşan memesi, (Ruscus aculeatus).*|| **tavşan kovalamak,** *{ağız} (Ekin tarlası için) rüzgârdan dalgalanmak.* [DS]|| **tavşan kulağı,** *{ağız} Taşsız, kayasız tepeler.* [DS]|| **tavşan kuyruğu,** *bot. Buğdaygillerden, Akdeniz çevresinde yetişen tüylü saplı ve sık birleşik çiçekli otsu bitki; top baş otu, (Lagurus).*|| **tavşan kalağı,** *{ağız} Tavşan yavrusu.*[DS]|| **tavşan memesi,** *{ağız} Atdili, (Ruscus hypoglossum).* [DS]|| **tavşan meyvesi,** *{ağız}* → tavşan elması.[DS]|| **tavşan oğlanı,** *Ege adalarından getirilerek İstanbul'da raks ettirilen Rum gençleri.*|| **tavşan postu,** *1. Tavşanın tüylü derisi. 2. Avcı kuşları geri çağırmakta kullanılan içi doldurulmuş tavşan derisi.*|| **tavşan topuğu,** *{ağız} 1. Top biçiminde, güzel kokulu, sarı kır çiçeği. 2. Kırlarda biten 40 cm. boyunda, kökü soyularak yenen bir yaban otu.* [DS]|| **tavşan tüyü,** *{ağız} 1. Güleç yüzlülük. 2. İnce ince yağan yağmur.* [DS]|| **tavşan uyhusu,** *{eAT} Yalancı vaat.*|| **tavşan uykusu,** *{ağız} Hafif ve kuşkulu uyku.* [DS]|| **tavşan yılı,** *On iki hayvanlı Türk takviminde dördüncü yılın adı.*|| **tavşan yuhusu,** *{OsT} Yalancı vaat.*|| **tavşan yürekli,** *Korkak; çok ürkek.*

tavşan², [tavşan] *is.* **1.** Abanoz gibi değerli ağaçları oyarak süslemeler yapan usta; oyma ustası. **2.** *{ağız}* Marangozlukta kullanılan tek bıçaklı düz rende. [DS]

tavşana, [tavşan-a] *{ağız} is.* Sırma saçaklı, pullu, cepkenli bir tür elbise. [DS]

tavşanağzı, -nı, -ızlar-ı [tavşan+ağ(ı)z-ı] *is. bot.* Pembe renkli bir çiçek.

tavşanak, -ğı [tavşan-ak] *{ağız} is. bot.* Pırnal. [DS]

tavşanayağı, -nı, -kları [tavşan+aya(k)-ı] *is.* Demiryollarında iki rayın birleştiği yerde bulunan parçalardan her biri.

tavşanbıyığı, -nı, -kları [tavşan+bıyı(k)-ı] *is. bot.* Bir yonca türü; adi salkımotu.

tavşanca, [tavşan-ca] *(tavşa'nca) sf.* **1.** Tavşan gibi; tavşana yakışır durumda olan. **2.** *is. müz.* Eski ve klasik Türk oyunlarından biri.

tavşancı¹, [tavşan-cı] *is.* **1.** Tavşan yetiştiren kimse. **2.** Tavşan satan kimse.

tavşancı², [tavşan-cı] *{eAT} is.* Tavşancıl.

tavşancık, -ğı [tavşan-cık] *{ağız} is.* **1.** Bir çeşit kuş. **2.** Fundalık. **3.** Eşeklerde kulakların dikleşmesi ile beliren bir hastalık. [DS]

tavşancıklamak, [tavşan-cık-la-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(ı)-yor]* (Ekin için) rüzgârdan dalgalanmak. [DS]

tavşancıl, [tavşan-cıl] *is.* **1.** Çoğunlukla tavşan avlamakla geçinen kartal ya da akbaba gibi yırtıcı kuşların genel adı. **2.** *zool.* Kartallar takımının Avrupa ve Asya ormanlık ve kayalıklarında bulunan sırtı koyu kahverengi, karnı pas sarısı, kuyruğu çizgili yerli bir avcı kuş; atmaca kartalı, *(Hieraaetus fasciatus)*. ⊟ **tavşancıl otu,** *bot. Maydanozgillerden, beyaz veya sarı renkli çiçekleri olan çok yıllık otsu bitki, (Heracleum).*

tavşancılık, -ğı [tavşan-cı-lık] *is.* Evcil tavşan üretimi.

tavşangiller, [tavşan-gil-ler] *is. zool.* Tavşanımsılar takımından, uzun art bacaklı, uzun kulaklı, kısa kuyruklu, hızlı koşucu memeli hayvanlar familyası, *(Leporidae)*.

tavşanımsılar, [tavşan-ımsı-lar] *is. zool.* Kemirgenlerle benzerliği olan tavşan gibi memelileri içeren takım, *(Lagomorpha)*.

tavşankanı, -nı, -nları [tavşan+kan-ı] *is.* **1.** Parlak kırmızı, koyu renk. **2.** *sf.* Bu renkte olan.

tavşankulağı, -nı, -akları [tavşan+kula(k)-ı] *is. bot.* Çuha çiçeğigillerden, kalp gibi geniş yapraklı, beyaz, pembe, şarap rengi çiçekli bir bitki; buhurumeryem; siklamen, *(Cyclamen)*.

tavşanlama, [tavşan-la-ma] *{ağız} is.* Tez uyuyup uyanma. [DS]

tavşanlık[1], **-ğı** [tavşan-lık] *is.* İçinde tavşan yetiştirilen kafeslerin konulduğu yer.

tavşanlık[2], **-ğı** [tavşan-lık] *is.* Değerli ağaçlara uygulanan, ince tahta oymacılığı.

tavşanmemesi, -ni, -eleri [tavşan+meme-s-i] *is. bot. Zambakgillerden, kışın yaprak dökmeyen, 25-30 cm. yükseklikte, yaprak biçimli dalları sert ve batıcı çalı görünümünde, meyveleri kırmızı küre biçiminde, genç sürgünleri Romalılar döneminden beri sebze olarak tüketilen bir bitki; tavşan kirazı, (Ruscus aculeatus).*

tavşantopu, -nu, -pları [tavşan+top-u] *{ağız} is.* Yumru köklerinden salep yapılan bitki; sahlep. [DS]

tavşıldı, [*eT.* tabış > tav(ı)ş-ıl-dı طاوشلدى] *{eAT} is.* Hafif ses.

tavşıt, [? tavşıt] *{ağız} is.* **1.** Elma, armut, erik kurusu. **2.** Elma, armut, erik kurusundan yapılan hoşaf. [DS]

tavşut[1], [? tavşut] *{ağız} is.* → tavşıt. [DS]

tavşut[2], [? tavşut] *{ağız} is.* Kereste. [DS]

tavtav, [tav+tav] *{ağız} is.* Hastalığı zaman zaman iyiye veya kötüye giden kimse. [DS]

tavtavı, [tav+tav-ı] *{ağız} is.* Aptal; budala. [DS]

tavtia, [Ar. tavṭi'a توطئه] *{OsT} is.* Anlatılacak şeyi açıklamak amacıyla önceden bazı şeyler söyleme.

tavtin, [Ar. vaṭān > tavṭīn توطين] *(tavti:n) {OsT} is.* **1.** Bir yerde yerleştirme; yurt edindirme; yurtlandırma. **2.** Bir şeyi, bir işi ele alıp sonuçlandırma.

tavucak, -ğı [tavu(k)-cak] *{eAT} is.* Tavukçuk.

tavuh, [tavuk] *{ağız} is.* Tavuk. ⧉ **tavuh belerüğü,** *{ağız}* → tavuk karası. [DS]

tavuk[1], **-ğu** [takığu / takağu > tağuğ] *is.* **1.** Sülüngillerden, Güneydoğu Asya kökenli, eti ve yumurtası için beslenen, daha süslü ve gösterişli olan erkeği horoz olarak adlandırılan bir kümes hayvanı, *(Gallus domesticus). {eT} (aynı)* [Bahşayiş] **2.** Bazı kuş türlerine verilen ad. **3.** *{OsT}* Horoz. ⧉ **tavuk avazı,** *{eT} Tavuk sesi; tavuk gıdaklaması.* [Bahşayiş]|| **tavuk ayağı yemek,** *Dedikodu yapmak, gevezelik etmek.*|| **tavuk balığı,** *zool. Mezgite verilen ad.*|| **tavuk barı,** *Sivas, Erzurum ve Erzincan dolaylarında oynanan hareketli bar türü bir halk oyunu.*|| **tavuk biti,** *zool. Böcekler sınıfının tüy bitleri takımından, kümes hayvanlarının kanını emen ve kümesi saran 1 mm. kadar uzunlukta bir eklem bacaklı türü, (Goniocotes hologaster).*|| **tavuk budu,** *Tavuğun en çok sevilen eti olan but kısmı.*|| **tavuk çiftliği,** *Yumurta ve et üretimi için çok sayıda tavuk yetiştirilen ya da beslenen işletme; bu işletmenin bulunduğu yapı.*|| **tavuk darısı,** *bot. Ekinler arasında yabancı ot olarak biten yaban darısı türü, (Echinochloa).*|| **tavuk eti,** *Kasaplık tavuklardan elde edilen beyaz ve yumuşak et.*|| **tavuk gibi,** *(Kişi için) erkenden yatıp uyuyan.*|| **tavuk göğsü,** *Kasaplık tavuk etinin göğüs kısmı; tavuğun göğüs etleri.*|| **tavuk gözü,** *Soğuktan oluşan şişlik ve yara.*|| **tavuk havası,** *Tavuk barına eşlik eden ezgi.*|| **tavuk kanadı,** *Ateşi tutuşturmakta kullanılan yelpaze.*|| **Tavuk kaza bakmış da kıçını yırtmış.** *Başkaları ile yarışmak için gücünü aşan işlere girişenlerin uğradığı zararı anlatmak için kullanılır.*|| **tavuk köftesi,** *Haşlanmış tavuk eti ince ince kıyıldıktan sonra içine köfte malzemeleri eklenerek yağda kızartılmak suretiyle yapılan bir tür köfte.*|| **tavuk kümesi,** *Tavukların bakımı ve korunması için yapılmış özel barınak.*|| **tavuk sarması,** *Haşlanmış havuç, kabak vb. sebzelerin tavuk göğsünden kesilmiş genişçe bir parça içine sarılması ile pişirilen ve üzerine yoğurtlu sos dökülerek servis yapılan bir yemek.*|| **tavuk suyu,** *Kesimi yapılmış tavuk eti haşlandıktan sonra çorba ve diğer yemeklerin hazırlanmasında kullanılan haşlama suyu.*|| **tavuk yahni,** *Domates, biber ve soğan içine tavuk eti katılarak kısık ateşte ağır ağır pişirilen bir et yemeği.*|| **tavuk yılı,** *On iki hayvanlı Türk takviminde onuncu yılın adı.*

tavuk[2], **-ğu** [tavuk] *{ağız} is.* Kırılmış nohut ve bulgur karışımından yapılan bir çeşit yemek. [DS]

tavukayağı, -nı, -kları [tavuk+aya(k)-ı] *is.* **1.** Bir tür maymuncuk. **2.** Çiğ yenen bir ot.

tavukçu, [tavuk-çu] *is.* **1.** Kümes hayvanları ve özellikle tavuk yetiştiren kimse. **2.** Canlı ya da kesilip temizlenmiş olarak tavuk satan kimse. **3.** Tavuk satılan dükkân.

tavukçuluk, -ğu [tavuk-çu-luk] *is.* Tavuk ve diğer kümes hayvanlarını yetiştirme ve satma işi.

tavukgiller, [tavuk-gil-ler] *is. zool.* Sülüngiller.

tavukgöğsü, -nü, -ğüsleri [tavuk+göğ(ü)s-ü] *is.* Lifleri yumuşayıncaya kadar dövülerek ezilmiş tavuk göğüs etinin pirinç ve süt ile koyulaşıncaya kadar pişirilmesi ile yapılan bir tatlı çeşidi.

tavukgötü, -nü, -tleri [tavuk+göt-ü] *{ağız}is. kaba.* **1.** Siğil. **2.** At ve eşeklerde semer vurmasından oluşan yara. **3.** Denizanası. [DS]

tavukkarağı, -nı, -ları [tavuk + kara(ğ)-ı] *{ağız} is.* → tavukkarası. [DS]

tavukkarası, -nı, -aları, [tavuk+kara-s-ı] *is. tıp.* Alaca karanlıkta görüşün azalması biçiminde görülen göz hastalığı; gece körlüğü.

tavukkayarı, -nı, -rları [tavuk+kay-ar-ı] *{ağız} is.* Kışın yürünemeyecek derecede kaygan olan buz. [DS]

tavukkaydıran, [tavuk+kay-dır-an] *{ağız} is.* → tavukkayarı. [DS]

tavuklama, [tavuk-la-ma] *is.* **1.** Tavuklamak eylemi. **2.** *{ağız} folk.* Düğünde damat için gelen yemişleri bekâr arkadaşlarının yemesi. [DS]

tavuklamak, [tavuk-la-mak] *gçl. f. [-d] [-l(ı)-yor]* **1.**

Bir cevheri el ile ayıklamak ve gerektiğinde kıramak suretiyle yabancı maddelerden kabaca arındırmak. **2.** *{ağız}* (Keklik için) dik olarak havalanmak. [DS]

tavuklar, [tavuk-lar] *is. zool.* Tavuksular takımının bir alt takımı, *(Galli, Gallus).*

tavukotu, -nu, -tları [tavuk+ot-u] *{ağız} is.* Camotu; serçedili, *(Stellarie media coryophyllaceae).* [DS]

tavukpençesi, -ni, -eleri [tavuk+pençe-s-i] *is. bot.* Damkoruğugillerden, tropikal bölgelerde yetişen, yaprak kıvrımlarından oluşan tomurcukların yaprakla beraber yere düşmesi ile çoğalan bir çam cinsi, *(Bryophyllum eulycunum).*

tavuksular, [tavuk-su-lar] *is. zool.* Karada yaşayan, hepçil beslenen, ağır uçan, erkeği dişisinden daha farklı ve gösterişli olan, tavuk ve benzerlerini kapsayan iri cüsseli kuşlar takımı, *(Galliformes).*

tavulbaz, [Ar. ṭabl + Far. -bāz => tavulbaz طاووولباز] *{eAT} is.* Ata giydirilen göğüs zırhı.

tavulga, [tabulğu] *is. bot.* **1.** Kırmızı ya da erguvani renkli kabuğu tabakçılıkta sepileme işinde kullanılan bodur söğüt; erguvani söğüt. **2.** Sık ve ince dallı saplarından çalı süpürgesi yapılan çeşitli ağaççıklara verilen ad.

tavun, [Ar. ṭā'ūn => tavun] *{ağız} is.* Bir tür tavuk hastalığı. [DS]

tavur[1], [? tavur] *{ağız} is.* Rüşvet. [DS]

tavur[2], [Ar. ṭavr => tavır / tavur] *{ağız} is.* Tavır. [DS]

tavus, [Yun. taös > Süry. ṭausa > Ar. ṭā'us > Far. ṭā'ūs طاوس / طاووس / طاؤوس] *is. zool.* Sülüngillerden, 110-125 cm. uzunlukta, Hindistan veya Seylan kökenli, erkeğinin kuyruk tüyleri açıldığı zaman bütün bir kompozisyon oluşturan, güzel görünümlü ve gösterişli bir kuş türü, *(Pavo cristatus). {OsT} (aynı)* ⊡ **tāvus-i āteş-per,** *{OsT} Güneş.*|| **tāvus-i sidre,** *{OsT} Cebrail.*|| **tavus kelebeği,** *zool. Kanatlarında tavus kuşunun kuyruğuna benzer renk ve motifler bulunan pek çok kelebek çeşidine verilen ad.*|| **tavus kuşu,** *Tavus.*|| **tavus kuyruğu,** *mim. Bir yarım dairenin merkezinden kenarlarına doğru genişleyerek giden çizgisel elemanlardan meydana gelmiş süsleme motifi.*|| **tavus tüyü,** *Erkek tavus kuşunun gösterişli ve renkli kuyruk teleği.*|| **tavus yeşili,** *Tavus kuşunun kuyruk teleklerinde görülen parlak yeşil; zümrüt yeşili.*

tavuskuyruğu, -nu, -kları [tavus+kuyru(k)-u] *is. argo.* Sarhoş kusmuğu. ⊡ **tavuskuyruğu çıkarmak,** *argo. Kusmak.*

tavusmak, [tavus-mak] *{ağız} gçl. f. [-ur]* Bitirmek; tüketmek. [DS]

tavzu, [Ar. ṭāvus => tavzu] *{ağız} is.* Tavus. [DS]

tavuş, [tavış / tawış / tavuş / tabış] *is.* **1.** *{eT}* Duygu ve kımıldanma. [DLT] **2.** *{ağız}* Hafif gürültü; tıkırtı veya ses. [DS] ⊡ **tavuş etmek,** *{ağız} Seslenmek.* [DS]

tavuşan, [tavış-ğan > tavuş-an] *{ağız} is.* Tavşan.

tavuşanalması, [tavşan+elma-s-ı] *{ağız} is.* → tavşan elması. [DS]

tavuşkançı, [tavuş-kan-çī] *(tavuşkançı:) {eT} is.* Tavşan avcısı. [Nevâyî]

tavuşlamak, [tavuş-lā-mak] *(tavuşla:mak) {eT} gçsz. f. [-r]* Kımıldanmak; duygu ve hareket belirtmek. [DLT]

tavuşmak, [tavuş-mak] *{ağız} gçsz. f. [-ur]* Sessiz ve yavaş yürümek. [DS]

tavvaf, [Ar. ṭavāf > ṭavvāf طواف] *(tavva:f) {OsT} sf.* **1.** Gezgin; çok gezen. **2.** Kâbe'yi tavaf eden. **3.** *is.* Turist. **4.** Resmî dairelerde çalışan gece bekçisi.

tavvafiye, [Ar. ṭavvāf > ṭavvāfiyye طوافيه] *(tavva:fiye) {OsT} is.* Resmî dairelerde çalışan gece bekçilerine ödenen ücret; bekçi parası.

tavzif, [Ar. vaẓīfe > tavẓīf توظيف] *(tavzi:f) {OsT} is.* Görev verme; bir iş ile görevlendirme; vazifelendirme. ⊡ **tavzif etmek,** *Görev vermek; görevlendirmek; vazifelendirmek.*|| **tavzif olunmak,** *Görevlendirilmek; iş verilmek; vazifelendirilmek.*

tavzih, [Ar. vuẓūḥ > tavẓīḥ توضيح] *(tavzi:h, h kalın söylenir) {OsT} is.* **1.** Açıkça ifade etme; açıklığa kavuşturma. **2.** *huk.* Bir yargı kararında yeterince anlaşılmayan ya da çelişen durumlar söz konusu olduğunda, durumun aydınlatılması için kararı veren mahkemeye yapılan başvuru. ⊡ **tavzih etmek,** *Açıklamak; açıklığa kavuşturmak; açıkça ifade etmek; aydınlatmak; belirtmek.*|| **tavzih olunmak,** *Açıklığa kavuşturulmak; açıklanmak.*

tavzihan, [Ar. tavẓīḥ > tavẓīḥan توضيحاً] *(tavzi:'han) {OsT} zf.* Açıklayarak; aydınlığa kavuşturarak.

tavzihat, [Ar. tavẓīḥ > tavẓīḥāt توضيحات] *(tavzi:ha:t) {OsT} is.* Açıklamalar; aydınlatmalar.

tavzihen, [Ar. tavẓīḥ > tavẓīḥen توضيحاً] *(tavzi:'hen) {OsT} zf.* → tavzihan.

-tay, [-tay / -tey] *yap. e.* **1.** Fiillerden isim yapan ek. Moğolca kökenlidir. Topluluk, kurul adları yapmakta kullanılır: *kurultay, danıştay, sayıştay.* **2.** İsimlerden isim türeten ek. Topluluk ve kurul adları, yüksek devlet organlarının adlarını yapmakta kullanılır: *yargıtay, kamutay.*

tay[1], [tay / tıy *(yans.)*] *is.* Sürtünmeyi, kaymayı; yırtılmayı; gaz çıkarmayı ve bu biçimde cayırtılı sesleri anlatan kök. [Zülfikar] *tay-ır-a-mak, tay-ır-da-t-mak, tay-ır tay-ır*

tay[2], [*eT.* tāy] *(eT. ta:y) is.* **1.** At yavrusu; biraz büyümüş kulun. *{eT} (aynı)* [DLT] [ETY] [KB] [Mühennâ] **2.** Üç yaşından küçük genç at. **3.** İki aylıktan küçük at yavrusunun derisi. **4.** Tespihçi tezgâhının ayaklarına verilen ad.

tayındurmak, [tay-ın-dur-mak طايندورمق] *{eAT} gçl. f. [-ur]* **1.** Kaydırmak; sürçtürmek. **2.** Aldatmak; kandırmak; iğfal etmek. **3.** Aldatıp çıkarmak.

tayınmak, [tāy-mak > tay-ın-mak طاينمق] *{eAT} {OsT} dönşl. f. [-ur / -ır]* Kaymak; sürçmek.

tayır, [tay *(yans.)* > tay-ır] *is.* Sürtünme sırasında çıkan sesi anlatan yansımalı gövde. ⊡ **tayır tayır,** *{ağız} 1. (Gezip dolaşma, iş yapma için) hızlı hızlı. 2. (Çalışma için) durmaksızın; aralık vermeden; harıl harıl. 3. (Tırmalamak için) sürtünme sesleri çıkartarak. 4. (Yün örgünün sökülüşü veya kumaşın yırtılışı için) yırtılma, sürtünme sesi çıkararak.* [DS]

tayıramak, [tay-ır-a-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-r(ı)-yor]* **1.** Hafif hafif sürtünme sesi çıkarmak; biraz gürültü etmek. **2.** (Değirmen taşı için) tanelerin az düşmesi sonucu birbirine sürtünerek ses çıkarmak. [DS]

tayırdatmak, [tay-ır-da-t-mak] *gçl. f. [-ır]* **1.** Hafif sürtünme sesleri çıkartmak. **2.** *{ağız}* (Küçük çocuk için) kakasını yapmak. [DS]

tayırtdak, [tayır-t-dak] *{ağız} zf.* (Kaymak, düşmek, yırtmak vb. için) birdenbire ve sürtünme, yırtılma sesi çıkararak. [DS]

tayıs, [? tayıs] *{eT} is.* Atlas kumaş. [Mühennâ]

tayışmak, [tāy-mak > tay-ış-mak] *{eT} işteş. f. [-ur]* Birlikte kaymak. [DLT]

tayıtmak, [tāy-mak > tay-ıt-mak] *{eT} gçl. f. [-ur]* Kaydırmak; inhiraf ettirmek. [DLT] [EUTS]

tayız, [tay-ız] *{eT} is.* Tepe. [Mühennâ]

tayıza, [tayı *(dayı)* + eze *(kız kardeş)* > tayıza طايزه] *{OsT} is.* Teyze.

ta'yib, [Ar. ʿayb > taʿyīb تعيب] *(ta:yi:b) {OsT} is.* → tayip.

ta'yibat, [Ar. taʿyīb > taʿyībāt تعيبات] *(ta:yi:ba:t) {OsT} is.* Ayıplamalar.

ta'yin, [Ar. ʿayn > taʿyīn تعين] *(ta-yi:n) {OsT} is.* → tayin.

tayin, [Ar. ʿayn > taʿyīn تعيين] *(ta:yi:n) is.* **1.** Bir şeyi belirleme; ne olduğunu gösterme; kararlaştırma. **2.** Bir kimseyi bir göreve yerleştirme; atama. **3.** Bir göreve yerleştirilme; atanma. ⊡ **tayin edilmek,** *1. Kararlaştırılmak; belirlenmek. 2. Atanmak.*|| **tayin etmek,** *1. Bir şeyi belirlemek; kararlaştırmak. 2. Atamak.*|| **ta'yîn-i cihet,** *{OsT} 1. Yön belirleme. 2. fel. Yöneltim.*|| **tayini çıkmak,** *Bir göreve atanmak.*|| **ta'yin-i mikdār,** *{OsT} 1. Miktar belirleme. 2. kim. Düzem belirtimi; doz tespiti.*|| **ta'yîn-kerde,** *{OsT} Tayin edilmiş; belirtilmiş.*

ta'yinat, [Ar. taʿyīn > taʿyīnāt تعيينات] *(ta:yi:na:t) {OsT} is.* **1.** Tayınlar; asker azıkları. **2.** Bir memura maaştan ayrı olarak verilen erzak.

ta'yinî, [Ar. taʿyīn > taʿyīnī تعييني] *(ta:yi:ni:) {OsT} sf.* **1.** Belirtme ile ilgili. **2.** Belirleyen. ⊡ **ta'yinî sıfat,** *{OsT} dbl. Belirtme sıfatı.*

tayinli, [tayin-li] *sf.* **1.** Belirtili. **2.** Tayine bağlı olan. ⊡ **tayinli izafet terkibi,** *dbl. Belirtili isim tamlaması.*

tayinsiz, [tayin-siz] *sf.* **1.** Belirtisiz. **2.** Tayine bağlı olmadan. ⊡ **tayinsiz izafet terkibi,** *dbl. Belirtisiz isim tamlaması.*

tayip, -bi [Ar. ʿayb > taʿyīb تعييب] *(ta:yi:p) is.* Ayıplama. ⊡ **tayip etmek,** *Ayıplamak.*

ta'yir, [Ar. taʿyīr تعيير] *(ta-yi:r) {OsT} is.* Kabahati yüze vurarak utandırma.

ta'yirat, [Ar. taʿyīr > taʿyīrāt تعييرات] *(ta-yi:ra:t) {OsT} is.* Kabahatleri yüze vurmalar; utandırmalar.

ta'yiş, [Ar. ʿıyş > taʿyīş تعييش] *(ta-yi:ş) {OsT} is.* Geçindirme; yaşatma.

tayka, [takke > ? tayka] *{ağız} is.* **1.** Kadınların başlarına taktıkları bir başlık. **2.** Şapka; başlık; bere. [DS]

taykeş, [tek+eş > taykeş] *{ağız} sf.* (Ayakkabı, eldiven, öküz vb. çift olan şeyler için) tekleri birbirine uymayan; benzemeyen; tek kalan. [DS]

taykuyruk, -ğu [tay+kuyruk] *{ağız} is.* Taze soğan. [DS]

taylak[1], **-ğı** [toy / tay > tay-lak] *{ağız} sf.* Toy. [DS]

taylak[2], **-ğı** [tay > tay-lak / daylak تيلاق] *{ağız} is.* **1.** *{OsT}* Henüz yük vurulmamış genç deve. **2.**Yeni doğmuş at yavrusu; tay. **3.** Biniye gelmiş iki yaşındaki at yavrusu. **4.** Bir yaşındaki at yavrusu. **5.** Henüz damızlık çağa gelmemiş erkek ya da dişi at. **6.** Dört yaşında at. **7.** Binilme çağına geldiği halde biniye alıştırılmamış at yavrusu. **8.** İki yaşındaki deve yavrusu. **9.** Üç veya dört aylık tavşan yavrusu. **10.** Yaramaz çocuk; haylaz. **11.** Birinin arkasında gezen kimse. [DS]

taylak[3], [tay-lak] *{ağız} is.* Erinlik çağına girmiş kız. [DS]

taylama, [tay-la-ma] *is.* Taylamak eylemi.

taylamak[1], [tay *(at yavrusu)* > tay-la-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(ı)-yor]* (Kısrak için) tay doğrumak; kulunlamak. [DS]

taylamak[2], [tay *(denk)* > tay-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* **1.** Hayvanlara yük sararken iki tarafa eşit ağırlıkta yük koymak; denklemek. **2.** Tütün denklerini düzgün biçimde yığmak. **3.** Hayvana sarılacak yükleri denk yapmak; yük hazırlamak. [DS]

taylamak[3], [tay *(kaygan)* > tay-la-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(ı)-yor]* (Yük için) hayvanın sırtından yuvarlanmak. [DS]

taylan, [tay-lan] *{ağız} sf.* (Toprak için) çok yağmur yağmasına rağmen işlenebilir durumda olan. [DS]

taylang, [tay-lañ] *(taylañ)* *{eT}* *sf.* Titiz; müşkülpesent. ⊡ **taylañ er,** *İnce; kibar; güzel; boylu boslu; rengi parlak; elbisesi temiz adam.* [DLT]|| **taylañ yigit,** *Dalyan gibi genç.* [DLT]

taylanmak[1], [tay-la-n-mak] *{ağız}* *dönşl. f.* *[-ır]* (Yeni yürümeye başlayan çocuk için) ayakta durmak. [DS]

taylanmak[2], [tay-la-n-mak] *{ağız}* *dönşl. f.* *[-ır]* **1.** Kibirlenmek; büyüklenmek; böbürlenmek. **2.** Yaşını küçük göstermek için çocuksu davranışlarda bulunmak. [DS]

taylanmak[3], [tay-la-n-mak] *{ağız}* *dönşl. f.* *[-ır]* Denk gelmek; uymak. [DS]

taylasan, [Ar. ṭaylasān طيلسان] *(taylasa:n)* *{eT}* *{OsT}* *is.* **1.** Sarığın omuza doğru sarkıtılan ucu. **2.** Başa ya da boyna sarılan şal. [Bahşayiş] **3.** *{ağız}* Gelin başlığı. [DS]

taylaştırmak, [tay-la-ş-tır-mak تايلاشدرمق] *{eAT}* *gçl. f.* *[-ur]* Denkleştirmek.

taylık, -ğı [tay *(denk)* > tay-lık] *{ağız}* *is.* **1.** Üzüm küfesi. **2.** Çıplak hayvana yüklenen çuval. [DS]

Taylorculuk, -ğu [Taylor *(Amerikalı mühendis)* > taylorculuk] *is.* **1.** Amerikalı mühendis Frederick Winslow tarafından ortaya konulan işin yerine getirilme süresinin denetlenmesi, iş düzeni ilkeleri ve yöntemleri bütünü. **2.** *gnşl.* İşin bilimsel olarak düzenlenmesi.

taylorizmı, [Ame. İng. Taylor *(Amerikalı mühendis)* > taylorism] *is.* Taylorculuk.

taymak, [tāy-mak] *{eT}* *gçsz. f.* *[-ar]* **1.** Kaymak. *{ağız}* *(aynı)* [DLT] [EUTS] [Gabain] [DS] **2.** Düşmek. [EUTS] [Üç İtigsizler] **3.** İnhiraf etmek. [EUTS] **4.** Sukut etmek. [EUTS] **5.** Üstüne düşmek; üstüne titremek. [Üç İtigsizler]

tayming, [İng. timing] *is.* → zamanlama.

tayr, [Ar. ṭayr طير] *{OsT}* *is.* Kuş. ⊡ **tayr-i hür,** *{OsT}* *Atmaca.*|| **tayrü'd-devle,** *{OsT}* *Devlet kuşu.*

tayramak, [tay *(yans.)* > tay-ır > tay(ı)r-a-mak] *{ağız}* *gçsz. f.* *[-r]* Kumaş incelmek; yırtılmaya yüz tutmak. [DS]

tayrıncak, [tāy-mak > tay-(ı)r-ın-cak طيرنجق] *{OsT}* *sf.* Kaygan; kaypak.

tayrınmak, [tāy-mak > tay-(ı)r-ın-mak طيرنمق] *{eAT}* *{OsT}* *dönşl. f.* *[-ır]* Kaymak; sürçmek.

tayri, [Ar. ṭayr > ṭayrī طيرى] *(tayri:)* *{OsT}* *sf.* Kuşla ilgili; kuşa ait.

tayriyun, [Ar. ṭayrī > ṭayriyyūn طيريون] *(tayriyu:n)* *{OsT}* *is.* Kuşlar üzerine inceleme ve araştırma yapan bilginler; kuş bilimciler.

taysak, -ğı [toy / tay > tay-sa-k] *{ağız}* *sf.* Toy. [DS]

taysal, [tay-sal] *{ağız}* *sf.* Tembel. [DS]

taysı, [Çin. t'ai tzu / t'ai shih] *{eT}* *is.* Prens.

taysınmak, [tay-sın-mak] *{ağız}* *dönşl. f.* *[-ır]* **1.** Kendini birine denk saymak; onunla akran bulmak. **2.** Önem vermek; değer vermek; saymak. [DS]

taysınnamak, [taysın-la-mak] *{ağız}* *gçl. f.* *[-r]* *[-l(ı) -yor]* Küçümsemek; önem vermemek. [DS]

taysız, [tay-sız] *{ağız}* *sf.* Özentisiz. [DS]

taysu, [Çin. t'ai tzu / t'ai shih] *{eT}* *is.* Prens. [EUTS]

tayt, [İng. tigt] *is.* **1.** Bacakları saran sıkı pantolon. **2.** Su geçirmez ve sıkı bir kumaştan yapılan şort giysi.

taytak[1], [tay-(ı)t-ak] *{ağız}* *sf.* **1.** Çok konuşan; geveze. **2.** Bir işi yapıp yapamayacağını düşünmeden kendini öne atan. [DS]

taytak[2], [tay-(ı)t-ak / paytak] *{ağız}* *sf.* **1.** (Kişi için) ayaklarını içe doğru basan; yana doğru eğilerek yürüyen. **2.** Çok gezen. [DS]

taytı, [tay-tı] *{ağız}* *is.* Bir kimsenin ardına takılan kimse; takıntı. [DS]

tayturmak, [tāy-mak > tay-tur-mak] *{eT}* *gçl. f.* *[-ur]* Kaydırmak; zıymdırmak. [DLT]

tayu, [tay-u طايو] *{eAT}* *{OsT}* *is.* Dayı.

tayuk, [tay-uk] *{eT}* *sf.* (Genç için) yakışıklı; güzel. ⊡ **tayuk er,** *İnce, kibar genç.* [DLT]

tayuklanmak, [tayuk-la-n-mak] *{eT}* *dönşl. f.* *[-ur]* Dayılanmak; kibarlanmak. [DLT]

tayyar[1], [Ar. ṭayerān > ṭayyār طيار] *(tayya:r)* *{OsT}* *sf.* **1.** Uçan; uçucu. **2.** Gaz haline gelen.

tayyar[2], [? tayyar] *{ağız}* *is.* Biçilmiş ekin veya ot yığını. [DS]

tayyarat, [Ar. ṭayyāre > ṭayyarāt طيارات] *(tayyara:t)* *{OsT}* *is.* **1.** Çalışmadan kazanılan paralar. **2.** Önceden belli olmayan ve tespit edilememiş gelir. **3.** Eyalet valileri ile sancak beylerinin halktan aldıkları vergi.

tayyare, [Ar. ṭayerān => ṭayyāre طياره] *(tayya:re)* *{OsT}* *is.* **1.** Çalışmadan, havadan gelen para. **2.** Uçak *(1912).* ⊡ **tayyare meydanı,** *1. Hava alanı. 2. {argo} Kel kafa; saçsız baş.*

tayyareci, [tayyare-ci] *(tayya:reci)* *is.* Uçak kullanan kimse; pilot.

tayyarecilik, -ği [tayyare-ci-lik] *is.* Pilotluk.

tayyetme, [Ar. ṭayy + T. et-me طى ايتمه] *{OsT}* *is.* Tayyetmek eylemi.

tayyetmek, [Ar. ṭayy+ T. et-mek طى ايتمك] *{OsT}* *gçl. f.* *[-er]* **1.** Sarıp dürmek; sarmak. **2.** Aşmak; geçmek. **3.** Kesmek. **4.** Kaldırmak; çıkartmak.

tayyib, [Ar. ṭayyib / ṭayyibe طيبه / طيب] *{OsT}* *sf.* İyi; hoş; güzel. ⊡ **tayyib-i hâtır,** *{OsT}* *Gönül hoşluğu.*

tayyibat, [Ar. ṭayyib > ṭayyibāt طيبات] *(tayyiba:t)* *{OsT}* *is.* **1.** İyi, hoş, güzel davranışlar. **2.** *{eAT}* Güzel nimetler.

tayyibe, [Ar. ṭayyibe طيبه] *{OsT} is.* İyi, güzel davranış.

tayyör, [Fr. tailleur] *is.* **1.** Kalın kumaştan elbise dikme tekniği ya da terziliği. **2.** Kalın kumaştan yapılma, etek ve ceketten meydana gelmiş kadın giyeceği. ☞ **tayyör ceket,** *Erkek ceketi taklit edilerek kesilmiş tayyör yakalı ceket.*|| **tayyör yaka,** *Ense katı yüksek tutulmuş önü yassı devrik yaka.*

taz[1], [ṭāz طاز] *(ta:z) {eT} {eAT} {OsT} {ağız} sf.* **1.** Kel; daz; saçsız; (hayvan için) boynuzsuz. [DLT] [EUTS] [DS] **2.** Bitkisiz; çorak. [DLT] ☞ **taz at,** *Alacalı at.* [DLT]|| **taz koy,** *{eT} Boynuzsuz koyun.* [DLT]|| **taz yer,** *{eT} Bitkisi az olan yer; çorak yer; kel toprak.* [DLT]

taz[2], [Far. tāz تاز] *(ta:z) {OsT} is.* Koşma; koşu.

tazaccu, -u'ı [Ar. ḍucc' > taḏaccu' / tażaccu' تضجع] *{OsT} is.* Gevşeme; üşenme; ihmalcilik.

tazaccur, [Ar. ḍucret > taḏaccur / tażaccur تضجر] *{OsT} is.* Yüreği daralma; içi sıkılma.

tazak, -ğı [taz-ak] *{ağız} is.* Kuşların küçük tüyleri *(tüy ile birlikte kullanılır)*: *tüy tazak.* [DS]

tazallül, [Ar. ẓıll > taẓallül تظلل] *{OsT} is.* Gölge altına girme; gölgelenme; gölgede bulunma.

tazallüm, [Ar. ẓulm > taẓallüm تظلم] *{OsT} is.* Gördüğü eziyetten yakınma; sızlanma. ☞ **tazallüm etmek,** *Sızlanmak; yakınmak.*|| **tazallüm eylemek,** *Sızlanmak; yakınmak.*|| **tazallüm-i hāl,** *{OsT} Halinden yakınma; durumundan şikâyetçi olma.*

tazallümat, [Ar. taẓallüm > taẓallümāt تظلمات] *(tazallüma:t) {OsT} is.* Yakınmalar; yanıp yakılmalar.

tazammud, [Ar. tażammud تضمد] *{OsT} is.* Yaranın merhemli bezle sarılması.

tazammun, [Ar. ẓımm > taẓammun تضمن] *{OsT} is.* **1.** Kefalet. **2.** Birçok şeyler arasında, bir şeyi de içine alma; kapsama; içerme. **3.** *man.* Mantıkî sonuç olarak beraberinde getirme; içlem. ☞ **tazammun etmek,** *İçine almak; kapsamak; içermek.*

tazanni, [Ar. ẓann > taẓannī تظنى] *(tazanni:) {OsT} is.* Sanı ile iş görme; zan ile hareket etme.

tazannün, [Ar. ẓann > taẓanün تظنن] *{OsT} is.*→ tazanni.

tazar[1], [Far. tez => tez-er-mek > tazar] *{ağız} zf.* Acele; ivedi; tez. [DS]

tazar[2], [? tazar] *{ağız} is.* Ev kapılarının arkasında taştan yapılmış su testisi veya su küpü koymaya yarayan yer. [DS]

tazarcı, [tazar-cı] *{ağız} is.* Pazar yerindeki satıcı. [DS]

tazarmak, [tāz > taz-ar-mak] *{eT} gçsz. f. [-ur]* Kelleşmek; çıplak hâle gelmek. [DLT]

tazarru, -u'ı [Ar. żurū' > tażarrū' تضرع] *(tazarru:) {OsT} is.* Yalvarma; yakarma; yakarış. ☞ **tazarruda bulunmak,** *Allah'a yalvarmak.*|| **tazarru etmek,** *Yalvarmak; yakarmak.*

tazarruat, [Ar. tażarrū' > tażarru'āt تضرعات] *(tazarrua:t) {OsT} is.* Yalvarmalar; yakarmalar; ricalar.

tazarruf, [Ar. ẓarīf > taẓarruf تظرف] *{OsT} is.* **1.** İncelik gösterme. **2.** Zariflik taslama.

tazarrufat, [Ar. taẓarruf > taẓarrufāt تظرفات] *{OsT} is.* **1.** İncelik göstermeler. **2.** Zariflik taslamalar.

tazarru'name, [Ar. tażarrū' + Far. nāme تضرعنامه] *(tazarruna:me) {OsT} is.* Bir dilekte bulunmak amacıyla yalvarıp yakarmak suretiyle yazılan mektup; dilekçe.

tazarrur, [Ar. żarr / żurr > tażarrur تضرر] *{OsT} is.* Zarar görme; zarara uğrama.

tazavvu, -u'ı [Ar. tażavvu' تضوع] *{OsT} is.* Bir şeyin güzel kokusunun çevreye yaılması.

tazayyuk, [Ar. żīḳ > tażayyuḳ تضيق] *{OsT} is.* Daralma; sıkışma. ☞ **tazayyuk-ı kuddāmî,** *{OsT} Sünnet olmamış kimselerde sünnet derisinin iltihaplanarak büzüşmesi.*

tazbaş, [taz+baş] *{ağız} sf.* Dazlak; saçsız; kel. [DS]

tazcu, [taz-cu ?] *{ağız}* tis. Değirmen bekçisi. [DS]

taze, [Far. tāze تازه] *(ta:ze) sf.* **1.** (Bitki için) henüz kendi öz suyunu kaybetmemiş olan; kurumamış ve pörsümemiş olan; körpe. *{eT} {eAT} {OsT} (aynı)* [Bahşayiş] **2.** (Yiyecek için) daha bayatlama ve bozulma gibi olumsuzluklar oluşmamış. *{eAT} (aynı)* **3.** *{eAT}* Güzel ve parlak olan. **4.** (Yiyecek için) konserve, salamura vb. saklama yöntemlerine karşıt olarak tüketiciye hemen sunulan; kuru olmayan; yeşil; körpe. *{eAT} (aynı)* **5.** Yorgunluk ve yıpranmışlık belirtileri olmayan. **6.** (Kişi ve bedeni için) dinç; sağlıklı ve gücü kuvveti yerinde olan. **7.** *mecaz.* Yeni olan; yeni yapılmış; yeni uygulanmış; son; zamanı geçmemiş. *{ağız} (aynı)* [DS] **8.** Çocukluk ya da ilk gençlik çağına özgü, hiçbir art niyet ve kötülük taşımayan; içtenlik ve temizlik içeren; körpe. **9.** *zf.* Hiçbir değişime ve bozulmaya uğramadan; bozulmamış olarak. **10.** *is. mecaz.* Genç kız ya da kadın. ☞ **taze fasulye,** *1. Fasulyenin yeşil meyveleri. 2. Bu sebzelerden yapılmış yemeğin adı.*|| **Taze gelin tereğe geçti, terek yere geçti.** *{ağız} Beceriksizlik göstermek.*|| **taze hava,** *Yeni görüş ve ilke getiren şey.*|| **taze para,** *Bir iş yerinin para sıkıntısını gidermek amacıyla çeşitli kaynaklardan sağlanan, istendiğinde hemen kullanılabilecek para.*|| **tāze yüzlülük,** *{eAT} Güler yüzlülük; sırıtkanlık; beşuşluk.*|| **tāze zebān,** *{OsT} 1. Taze dilli. 2. Yeni ve duyulmadık güzel sözler söyleyen.*

tazece, [taze-ce] *(ta:ze'ce) zf.* **1.** Taze gibi; tazeye

yakın. 2. Yeni olarak; yenice. 🗗 **tazece konuşmak,** *{ağız} Az önce söylemek.* [DS]

tazegî, [Far. tāze-gī تازه گی] *(ta:zegi:) {OsT} is.* **1.** Tazelik; körpelik; yenilik. **2.** Gençlik.

tazeleme, [taze-le-me] *(ta:zeleme) is.* Tazelemek eylemi.

tazelemek, [taze-le-mek] *(ta:zelemek) gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* **1.** Taze duruma getirmek. **2.** (Bozulmuş, eskimiş vb. eşya için) yenisi ile değiştirmek; tazesini almak; yenilemek. **3.** (Bazı bayatlamış yiyecekler için) kaynatarak, ısıtarak bayatlığını gidermek; taze duruma getirmek. **4.** *mecaz.* (Unutulmuş bir acı, üzüntü vb. duygu için) yeniden canlandırmak; yeniden doğmasına yol açmak. **5.** (Kişiler arasında bozulduğu ya da gevşediği düşünülen bağ ya da kişinin taşıdığı inanç için) yenilemek; tekrar güç kazandırmak.

tazelenme, [taze-le-n-me] *(ta:zelenme) is.* Tazelenmek eylemi.

tazelenmek, [taze-le-n-mek] *(ta:zelenmek) edil. f.* **1.** Taze duruma getirilmek. **2.** Yenisi ile değiştirilmiş olmak. **3.** Yeniden ortaya çıkarılmak; yeniden canlandırılmak. **4.** Yinelenmek; depreşmek.

tazeleşme, [taze-le-ş-me] *(ta:zeleşme) is.* Tazeleşmek eylemi.

tazeleşmek, [taze-le-ş-mek] *(ta:zeleşmek) dönşl. f. [-ir]* **1.** Taze duruma gelmek; tazelik kazanmak. **2.** Canlanmak. **3.** Gençleşmek.

tazeleyici, [taze-le-y-ici] *(ta:zeleyici) sf.* **1.** Tazelemek eylemini yapan; taze hâle getiren; tazeleyen. **2.** Bozulduğu düşünülen ilişkileri tekrar eskisi gibi istenilen düzeye getiren.

tazelik, -ği [taze-lik] *(ta:zelik) is.* **1.** Taze olan şeyin niteliği; taze olma durumu; körpelik; taravet. **2.** *mecaz.* Dinç, diri ve canlı olma durumu; gençlik çekiciliğini yitirmemiş bir kimsenin durumu. **3.** *{eAT}* Güzellik; parlaklık.

tazende, [Far. tāzende تازنده] *{OsT} is.* Koşucu.

tazeruy, [Far. tāze-rūy تازه روی] *(ta:zeru:y) {OsT} sf.* Güler yüzlü; güleç.

tazğarmak, [taz-ġar-mak] *{eT} dönşl. f. [-ur]* Kelleşmek; dazlaklaşmak. [DLT]

tazğırmak, [taz-ġır-mak] *{eT} gçsz. f. [-ır]* Dazlaşmak; kelleşmek. [DLT]

tazhir, [Ar. ẓahr > taẓhīr تظهير] *(tazhi:r) is.* **1.** Arkaya atma; arkaya bırakma. **2.** Arkaya atılma; arkaya bırakılma. **3.** Savsaklama.

tazı, [Far. tāḫten *(koşmak)* > tāzī *(koşan)* تازی] *is.* **1.** Hızlı Arap atı. **2.** *zool.* Çoğunlukla tavşan avında kullanılan, uzun bacaklı, ince uzun gövdeli, uzunca başlı, uzun burunlu, dar ve çekik karınlı, çok hızlı koşan bir köpek türü; taygan, *(Canis familiaris grajus hibernicus)*. **3.** *{argo}* Hafiye; muhbir. 🗗 **tazı beli,** *{ağız} Eller ve dizler yere konularak belin aşağı doğru bükülmesi ile alınan durum.* [DS]|| **tazı boncuğu,** *{ağız} 1. Hayvan yularlarına dikilen bir tür deniz kabuğu. 2. Göz boncuğu; nazar boncuğu.* [DS]|| **tazı çulu,** *{ağız} Tazılara giydirilen kumaştan dikilmiş örtü.* [DS]|| **tazı gibi,** *1. Zayıf ve çelimsiz. 2. Çok hızlı giden.*|| **tazı karınlı,** *(Hayvan için) karnı çekik olan.*|| **tazıya dönmek,** *1. Çok zayıflamak. 2. İyice ıslanmak.*

tazıcı, [tazı-cı] *is.* **1.** Tazı bakıcısı. **2.** İmparatorluk döneminde, padişahın tazılarına bakmakla görevli kimse. 🗗 **tazıcılar ahırı,** *Tazıcılar ocağına ait ahır.*|| **tazıcılar ocağı,** *Padişahın tazılarının bakılıp yetiştirildiği yer.*

tazıkanı, [tazı+kağnı] *(tazıka:nı) {ağız} is.* Tekerlekleri parmaklıksız olan kağnı. [DS]

tazıkmak, [tāzī-k-mak طازیقمق] *{eAT} gçsz. f. [-ur]* **1.** Koşup sıçramak. **2.** *{ağız}* (Evcil hayvan için) başını alıp gitmek; yabanileşmek. [DS]

tazılaşma, [tazı-la-ş-ma] *is.* Tazılaşmak eylemi.

tazılaşmak, [tazı-la-ş-mak] *dönşl. f. [-ır]* **1.** Tazı gibi olmak; tazıya dönmek. **2.** Aşırı ölçüde zayıflamak.

tazım, [tez > tez-i-m / tazım] *{ağız} sf.* Acele; ivedi; tez. [DS]

tazi, [Far. tāzī تازی] *(ta:zi:) {OsT} is.* **1.** Arap. **2.** Tazı.

ta'zib, [Ar. ʿaẕāb > taʿẕīb تعذيب] *(ta-zi:b) {OsT} is.* Azap verme; eziyet etme; üzme. 🗗 **ta'zîb etmek,** *{OsT} Üzmek; azap vermek.*|| **ta'zîb-i rûh,** *{OsT} Can sıkma.*

ta'zibat, [Ar. taʿẕīb > taʿẕībāt تعذيبات] *(ta-zi:ba:t) {OsT} is.* Eziyet etmeler; üzmeler.

taz'if, [Ar. żiʿf > tażʿīf تضعيف] *(taz-i:f) {OsT} is.* **1.** İki kat etme; katlama. **2.** Miktarı iki katına çıkararak artırma. **3.** *mat.* İki katını alma. 🗗 **taz'îf etmek,** *İki kat artırmak.*|| **taz'îf-i mikâb,** *mat. Küpün iki katını alma.*

taz'ifat, [Ar. tażʿīf > tażʿīfāt تضعيفات] *(taz-i:fa:t) {OsT} is.* İki kat etmeler; artırmalar.

ta'zil[1], [Ar. taʿzīl تعزيل] *(ta-zi:l) is.* Bir hastayı güzel ve inandırıcı sözlerle teselli etme.

ta'zil[2], [Ar. taʿẕīl تعذيل] *(ta-zi:l) {OsT} is.* Ayıplama.

ta'zilat, [Ar. taʿẕīl > taʿẕīlāt تعذيلات] *(ta-zi:la:t) {OsT} is.* Ayıplamalar.

ta'zim, [Ar. ʿaẓm > taʿẓīm تعظيم] *(ta:zi:m) is.* Saygı gösterme; ululama, ağırlama; hürmet etme. 🗗 **tazim etmek,** *Saygı göstermek; ululamak; ağırlamak; hürmet etmek.*

ta'zimat, [Ar. taʿẓīm > taʿẓīmāt تعظيمات] *(ta:zi:ma:t) {OsT} is.* Saygı göstermeler; ululamalar; ağırlamalar.

ta'zimen, [Ar. taʿẓīm > taʿẓīmen تعظيما] *(ta:zi:'men) {OsT} zf.* Saygı göstererek; hürmet ederek.

ta'zir[1], [Ar. ʿaẕr > taʿẕīr تعذير] *(ta-zi:r) {OsT} is.* **1.** Yapmacıktan özür dileme. **2.** Yaptığına bir bahane arama.

ta'zir[2], [Ar. ʿazr > taʿzīr تعزير] *(ta-zi:r) {OsT} is.* **1.** Azarlama. **2.** *isl. huk.* Had ve kısas suçları dışında kalan suçlara verilen ceza.

ta'zirat[1], [Ar. taʿẕīr > taʿẕīrāt تعذيرات] *(ta-zi:ra:t) {OsT} is.* **1.** Yapmacıktan özür dilemeler. **2.** Yaptığına çeşitli bahane aramalar.

ta'zirat[2], [Ar. taʿzīr > taʿzīrāt تعزيرات] *(ta-zi:r) {OsT} is.* **1.** Azarlamalar. **2.** *isl. huk.* Had ve kısas suçları dışında kalan suçlara verilen cezalar.

taziyan, [Far. tāziyān تازيان] *(ta:ziya:n) {OsT} is.* Araplar.

taziyane, [Far. tāziyāne تازيانه] *(ta:ziya:ne) {OsT} is.* **1.** Tezene; mızrap. **2.** Kamçı; kırbaç. **3.** Sebep; vasıta. ⊡ **tāziyāne-i bārān,** *{OsT} Şiddetli yağmur; kamçı gibi yağan yağmur.*|| **tāziyāne-i teşvîk,** *{OsT} İsteklendirme aracı.*

ta'ziye, [Ar. ʿazv > taʿziye تعزيه] *{OsT} is.* → taziye.

taziye, [Ar. ʿazv > taʿziye تعزيه] *(ta:ziye) is.* **1.** Yakını ölen birinin acılarını paylaşma; başsağlığı. **2.** Kerbela olayını canlandıran seyirlik oyun.

ta'ziyename, [Ar. taʿziye + Far. nāme تعزيه نامه] *(taziyena:me) {OsT} is.* Baş sağlığı mektubu.

ta'ziyet, [Far. taʿziyet تعزيت] *{OsT} is.* → taziye.

ta'ziyetname, [Ar. taʿziyet + Far. -nāme تعزيتنامه] *(taziyetna:me) {OsT} is.* Ölen bir kimsenin ardından yakınlarına baş sağlığı dilemek için yazılan mektup; başsağlığı mektubu.

ta'ziz, [Ar. ʿizzet > taʿzīz تعزيز] *(ta:zi:z) {OsT} is.* Şerefli kılma; sevgi ve saygı ile anma; yüceltme. ⊡ **ta'ziz etmek,** *{OsT} Ululamak; saygıyla anmak.*

ta'zizat, [Ar. taʿzīz>taʿzīzāt تعزيزات] *(ta:zi:za:t) {OsT} is.* Şerefli kılmalar; sevgi ve saygı ile anmalar; yüceltmeler.

tazkel, [taz+kel] *{ağız} sf.* Saçsız; kel. [DS]

tazlak, [taz-la-k طازلق] *{eAT} {OsT} {ağız} sf.* **1.** (Kişi için) başı saçsız; kel. [DS] **2.** (Yer için) üzerinde ot bitmeyen.

tazlamak, [taz-lā-mak] *(tazla:mak) {eT} gçl. f. [-r]* Birine kel demek; birini kel saymak. [DLT]

tazlık, -ğı [taz-lık] *{ağız} sf.* → tazlak. [DS]

tazlil, [Ar. ḍall / żall > taḍlīl / tażlīl تضليل] *{OsT} is.* **1.** Doğru yoldan çıkarma; ayartma; saptırma. **2.** Baştan çıkarma. **3.** Suç işlemek ya da doğru yoldan çıkmakla suçlama.

tazlil, [Ar. ẓıll > taẓlīl تظليل] *(tazli:l) {OsT} is.* Gölge etme; gölgelendirme.

tazmak, [tez-mek > taz-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r]* (Evcil hayvan için) başını alıp gitmek; yabanileşmek. [DS]

tazmid, [Ar. tażmīd تضميد] *(tazmi:d) is.* **1.** Merhemli bezi yaraya sarma. **2.** Lapa vurma.

tazmin, [Ar. żımn > tażmīn تضمين] *(tazmi:n) {OsT} is.* **1.** Sebep olunan zarar ve ziyanı ödeme. **2.** *ed.* Bir şairin, başka bir şaire ait mısra ya da beyti kendi şiiri içinde kullanması. **3.** *huk.* Bir kamu saymanının yasal hataya düşmesi sonucu yaptığı ödemenin Sayıştay'ca kabul edilmeyerek kendisine ödettirilmesi işlemi. ⊡ **tazmin etmek,** *Sebep olduğu bir zararı ödemek; karşılamak.*

tazminat, [Ar. tażmīn > tażmīnāt تضمينات] *(tazmi:na:t) {OsT} is.* **1.** Hukuka aykırı bir işlem ya da eylem sonucunda meydana gelen zarar ve ziyanın yasal olarak ödenmesi. **2.** Böyle bir zarar ve ziyan karşılığı ödenen para.

tazrir, [Ar. tażrīr تضرير] *(tazri:r) {OsT} is.* Zarara uğrama.

tazyi, -i'ı [Ar. żiyāʿ > tażyīʿ تضييع] *(tazyi:) {OsT} is.* **1.** Yok olmasına neden olma; kaybetme. **2.** Bırakma. ⊡ **tazyi'-i evkāt,** *{OsT} Zaman kaybetme; boş yere vakit harcama.*

tazyi'at, [Ar. tażyiʿ > tażyīʿāt تضييعات] *(tazyi:a:t {OsT}) is.* **1.** Yok olmasına neden olmalar; kaybetmeler. **2.** Bırakmalar.

tazyik, [Ar. żīḳ > tażyīḳ تضييق] *(tazyi:k) {OsT} is.* **1.** Bir şeyi sıkıştırma; daraltma. **2.** Basınç; baskı. **3.** Bir kişiyi kendi isteği dışında davranmaya iten zorunluluk. **4.** Kişiye uygulanan zorlama; baskı. ⊡ **tazyik etmek,** *1. Baskı uygulamak; zorlamak; sıkıştırmak. 2. Basınç yapmak, basınç altına sokmak.*|| **tazyîk-ı cānibî,** *{OsT} fiz. Yana basınç.*|| **tazyîk-ı derūnî,** *{OsT} fiz. İç basınç.*|| **tazyîk-ı havā,** *{OsT} fiz. Açık hava basıncı.*|| **tazyîk-ı vasatî,** *{OsT} fiz. Ortalama basınç.*

tazyikat, [Ar. tażyīḳ > tażyīḳāt تضييقات] *(tazyi:ka:t) is.* Basınçlar; baskılar; zorlamalar; sıkıştırmalar.

Tb, [Ytterby *(İsveç'te bu maden cevherinin bulunduğu yer)* > Fr. terbium] *is. kim.* Lantanitler grubundan, atom numarası 65, atom numarası 158,93 olup, ender bulunan bir metal element olan terbiumun sembolü.

TBMM [Türkiye Büyük Millet Meclisi] *kıs. is.* Türkiye Cumhuriyetinin yasama organının kısaltması.

Tc. [Yun. tekhnetos *(yapay)* > Fr. technétium] *is. kim.* Uranyumun parçalanma ürünleri arasında elde edilen, herhangi bir doğal izotopuna henüz rastlanmamış olan, atom numarası 43, atom ağırlığı

98,90 olan, altı saat gibi bir kısa ömürlü dönüme sahip olduğu için nükleer tıpta doku ve organ incelemelerinde kullanılan element olan teknetyumun (teknesyum) sembolü.

-te, [-te / -de / -ta / -da] *{eT} çek. e.* Bulunma hâli eki. [Üç İtigsizler]

Te [Lat. tellus *(toprak)* > Fr. tellure] *is. kim.* Kükürt grubu ametallerden, atom numarası 52, atom ağırlığı 127,61 olan, metal görünümlü, billur dokulu, yoğunluğu, 6,2 olup 452°C'ta ergiyen ve 990°C'ta kaynayan, ısı ve elektriği ileten, buharındaki atom sayısı sıcaklıkla değişen bir kimyasal element olan tellürün sembolü.

te¹, [te] *{ağız} e.* **1.** İşte; orada. **2.** *ünl.* Şaşma bildirir. **3.** Olmaz; hayır! **4.** Aşağılama bildirir. [DS]

te², [Ar. te / tā ت] *is.* Arap alfabesinin üçüncü, Arap asıllı Türk alfabesinin dördüncü harfi, ebcet hesabında değeri 400'dür.

te³, [Far. te ت] *{OsT} {ağız} e.* **1.** ... kadar; dek; değin. *ser-te-ser (baştan başa)* **2.** *zf.* Kez; defa. [DS]

te⁴, [Ar. (Sur.) tīḥ تيح] *{ağız} is.* Üzüm çürüğü. [DS]

te'adi, [Ar. ʿadü > teʿādī تعادى] *(tea:di:) {OsT} is.* Düşmanlık.

te'adiyat, [Ar. teʿādī > teʿādiyāt تعاديات] *{OsT} is.* Düşmanlıklar.

te'adud, [Ar. ʿaḍud > teʿāḍud تعاضد] *(tea:dud) {OsT} is.* **1.** Kol kola girme. **2.** Birbirine yardım etme; birbirini kollama.

te'adül, [Ar. ʿadl > teʿādül تعادل] *{OsT} is.* Birbirine denk olma; denklik.

te'adülat, [Ar. teʿādül > teʿādülāt تعادلات] *{OsT} is.* Birbirine denk olmalar; denklikler.

te'ahhur, [Ar. aḫar > teʾeḫḫur تأخر] *{OsT} is.* → teehhür.

te'ahüd, [Ar. ʿahd > teʿāhüd تعاهد] *(tea:hüd) {OsT} is.* **1.** Sözleşme. **2.** Antlaşma.

te'ahüdat, [Ar. teʿāhüd > teʿāhüdāt تعاهدات] *(tea:hüda:t) {OsT} is.* **1.** Sözleşmeler. **2.** Antlaşmalar.

te'akküs, [Ar. ʿaks > teʿakküs تعكس] *{OsT} is.* **1.** Tersine dönme; geri dönme. **2.** *fiz.* Yankı.

te'akub, [Ar. ʿaḳab > taʿāḳub تعاقب] *(tea:kub) {OsT} is.* **1.** Birbirini izleme; art arda gelme; birbirini takip etme. **2.** *fel.* Ardışıklık. ⊡ **te'akub etmek,** *{OsT} Birbiri ardınca gelmek.*

te'akud, [Ar. ʿaḳd > teʿākud تعاقد] *(tea:kud) {OsT} is.* Akit yapma; bağlaşma.

te'aküs, [Ar. ʿaks > teʿāküs تعاكس] *(tea:küs) {OsT} is.* **1.** Zıtlık; zıddiyet. **2.** Bir şeyin ters şekle gelmesi olayı; antagonizm; terselme.

te'âlâ, [Ar. teʿālā تعالى] *(tea:lâ:) {OsT} ünl.* Yüksek olsun!

te'âlâllah, [Ar. teʿālā-Allāh تعالى الله] *(tea:lallah) {OsT} ünl.* Allah yüceltsin!

te'ali, [Ar. ʿulüvv > teʿālī تعالى] *(tea:li:) {OsT} is.* Yücelme; yükselme; ululama. ⊡ **te'âlî etmek,** *{OsT} Yücelmek; yükselmek.*|| **te'âlî-perver,** *{OsT} Yükselmeyi isteyen.*

te'alli, [Ar. ʿulüvv > teʿāllī تعالى] *(tealli:) {OsT} is.* Yüksek olma; yükselme.

te'alliyat, [Ar. teʿallī > teʿāllīyāt تعاليات] *(tealli:ya:t) {OsT} is.* Yüksek olmalar; yükselmeler.

te'alüm, [Ar. ʿilm > teʿālüm تعالم] *{OsT} is.* (Bir şey hakkında) herkes tarafından bilinme; herkesçe bilinme.

te'ami, [Ar. ʿamā > teʿāmā تعامى] *(tea:mi:) {OsT} is.* Görmezden gelme; görmezlenme.

te'amül, [Ar. ʿamel > teʿāmül تعامل] *(tea:mül) {OsT} is.* → teamül. ⊡ **te'âmül-i kadîm,** *{OsT} Çok eskiden beri yapıla geldiği için yasa yerini almış olan uygulama.*

teamül, [Ar. ʿamel > teʿāmül تعامل] *(tea:mül) {OsT} is.* **1.** İş; davranış. **2.** Bir yerde önceden beri süregelen davranışlar. **3.** *huk.* Bir toplumda ya da bir kurumda önceden beri var olan yerleşik kurallar bütünü; yazılı olmayan hukuk kuralları. **4.** *kim.* Tepkime. ⊡ **teamül hukuku,** *huk. 1. Örf ve âdete dayanan hukuk. 2. Örf ve âdet durumuna gelmiş, yazılı olmayan hukuk kuralı.*

te'amülat, [Ar. teʿāmül > teʿāmülāt تعاملات] *(tea:müla:t) {OsT} is.* Önceden beri alışılagelen şeyler.

te'anni, [Ar. ʿanaʾ > teʿannī تعنى] *(teanni:) {OsT} is.* **1.** Zahmet çekme; emek verme; çabalama. **2.** Birinin başına dert açma. **3.** Sıkıntı; ıztırap; tasa; endişe.

te'anuk, [Ar. ʿunḳ > teʿānuḳ تعانق] *(tea:nuk) {OsT} is.* Birinin boynuna sarılma.

te'aric, [Ar. taʿrīc > teʿārīc تعاريج] *(tea:ri:c) {OsT} is.* **1.** Çıkıntılar; tümseklikler. **2.** *anat.* Beynin dış yüzeyindeki çıkıntılar.

te'arri, [Ar. ʿury / ʿuryet > teʿarrī تعرى] *(tearri:) {OsT} is.* **1.** Soyunma; çıplaklaşma. **2.** Bir şeyden uzak olma; boş olma.

te'arrüf, [Ar. teʿarüf تعرف] *{OsT} is.* Bir şeyi araştırarak öğrenme.

te'aruz, [Ar. ʿarż > teʿāruż تعارض] *(tea:ruz) {OsT} is.* **1.** Birbirine karşıt olma; karşıtlık. **2.** Çatışma. **3.** *isl. huk.* Aynı konuda birinin emredici, diğerinin ya-

saklayıcı olması nedeniyle hukuk kuralları arasındaki çatışma.

te'aruzat, [Ar. ʿarż > teʿāružāt تعارضات] *(tea:ruza:t)* *{OsT} is.* Birbirine karşıt oluşlar.

te'arüf, [Ar. ʿirfān / ʿaref > teʿārüf تعارف] *(tea:rüf)* *{OsT} is.* → taarüf.

te'arüfat, [Ar. teʿarüf > teʿārüfat تعارفات] *(tea:rüfa:t)* *is.* → taarüfat.

teaser, [İng. teaser *(güç soru)*] *(ti:zır) is.* Bir reklam kampanyasına dikkati çekmek için başlangıçta uygulanan soru biçimi.

teasing, [İng. teasing] *(ti:zıng) is.* Soru sorma ile başlatılan reklamcılık yöntemi.

te'assi, [Ar. ʿisyān > teʿassī تعصى] *(teassi:) {OsT} is.* İsyan etme; isyankârlık.

te'asür[1], [Ar. teʿāşür تعاشر] *(tea:sür) {OsT} is.* Halk ile güzel geçinme; dirlik etme.

te'asür[2], [Ar. teʿāsür تعاسر] *(tea:sür) {OsT} is.* Güçleşme; güç hâle gelme.

te'ati, [Ar. ʿaṭā > teʿātī تعاطى] *(tea:ti:) {OsT} is.* → teati. ⊡ **te'atî-i efkâr,** *{OsT} Fikir alış verişi.*|| **teâtî-i mekâtib,** *{OsT} Mektup alış verişi.*

teati, [Ar. ʿaṭā > teʿātī تعاطى] *(tea:ti) is.* **1.** Karşılıklı alış veriş; verişme. **2.** Sözleşme metninin birer sureti tarafların elinde kalmak üzere, karşılıklı sözleşme yapma. **3.** *isl. huk.* Hiçbir pazarlık yapmadan alıcının parayı, satıcının da malı vermesi ile ortaya çıkan alış veriş. ⊡ **teati etmek,** *Karşılıklı alıp vermek.*|| **teati olunmak,** *{OsT} Karşılıklı alınıp verilmek.*

teatral, [Fr. théatral] *sf.* **1.** Tiyatro oyununa benzetilmiş; tiyatrolaştırılmış. **2.** *mecaz.* Abartılmış.

te'attus, [Ar. teʿattus تعطس] *{OsT} is.* Aksırma.

te'atuf, [Ar. ʿāṭıfet > teʿāṭuf تعاطف] *(tea:tuf) {OsT} is.* **1.** Karşılıklı sevgi gösterme; şefkat gösterme. **2.** Birbirine bağlanma.

te'atufat, [Ar. teʿāṭuf > teʿāṭufāt تعاطفات] *(tea:tufa:t) {OsT} is.* **1.** Karşılıklı sevgi göstermeler; şefkat göstermeler. **2.** Birbirine bağlanmalar.

te'aviz, [Ar. taʿvīẕ > teʿāvīẕ تعاويذ] *(tea:vi:z) {OsT} is.* Boyna takılan muskalar. ⊡ **teâvîz-i sıbyân,** *Çocukların muskaları.*

te'avün, [Ar. ʿavn > teʿāvün تعاون] *(tea:vün) {OsT} is.* Karşılıklı olarak birbirine yardım etme; yardımlaşma.

te'avünat, [Ar. teʿāvün > teʿāvünāt تعاونات] *(tea:vüna:t) {OsT} is.* Yardımlaşmalar; yardımlar.

te'azud, [Ar. teʿāżud] *(tea:zud) {OsT} is.* **1.** Kol kola tutunma; birbirine destek verme. **2.** *mecaz.* Yardım; yardımlaşma.

teb[1], [teb] *{eT} is.* Hile; aldatma; desise. [ETY]

teb[2], **-bbi** [Ar. tebb تب] *{OsT} is.* **1.** Kayıp; zarar; ziyan. **2.** *ünl. "Zarar görsün"* anlamında beddua sözü.

teb[3], [Far. teb تب] *{OsT} is.* **1.** Sıcaklık; hararet; ısı. **2.** *tıp.* Sıtma hastalığı. ⊡ **teb ü tab** *{OsT} 1. Ateş ve ışık. 2. mecaz. Coşku.*

teba, -a'ı [Ar. tābiʿ > tebaʿ تبع] *{eAT} {OsT} is.* Tabi olma; uyma. ⊡ **teba' olıcı,** *{eAT} 1. Tabi olan; uyan; boyun eğen. 2. Uşak.*

teba'a, [Ar. tābīʿ > tebaʿa تبعه] *{OsT} is.* **1.** Tabi olanlar. **2.** Bir devletin yönetimi altında bulunanların tümü; uyruk.

tebab, [Ar. tebāb تباب] *(teba:b) {OsT} is.* Kayıp; zarar; ziyan.

tebabi'a, [Ar. tubbāʿ > tebābiʿa تبابعه] *(teba:bia) {OsT} is.* **1.** Gölgeler. **2.** Arı beyleri. **3.** Yemen hükümdarlarının unvanı.

tebadül, [Ar. bedel => tebādül تبادل] *(teba:dül) {OsT} is.* Birbirinin yerini tutma; birbirine bedel olma; karşılıklı değişim.

tebadülat, [Ar. tebādül > tebādülāt تبادلات] *(teba:düla:t) {OsT} is.* Birbirinin yerini tutmalar; birbirine bedel olmalar; karşılıklı değişimler.

tebadür, [Ar. bedr > tebādür تبادر] *(teba:dür) {OsT} is.* **1.** Ansızın akla gelme; birdenbire içe doğma. **2.** *ed.* İki şairin birbirinden habersiz olarak aynı şiiri söylemiş olmaları.

tebagguz, [Ar. buġż > tebaġġuz تبغض] *{OsT} is.* Kin besleme; sevmeme.

tebaguz, [Ar. buġż>tebāġuz تباغض] *(teba:ğu:z) {OsT} is.* Gizliden gizliye kin besleme; düşmanlık etme.

tebaguzat, [Ar. tebāġuż > tebāġuzāt تباغضات] *(teba:ğu:za:t) {OsT} is.* Gizliden gizliye kin beslemeler; düşmanlıklar.

tebah, [Far. tebāh تباه] *{OsT} sf.* **1.** Yıkılmış; harap olmuş. **2.** *is.* Yıkılma; mahvolma; bozulma. ⊡ **tebah etmek,** *Yıkmak; harap etmek, mahvetmek.*|| **tebahkâr,** *{OsT} Harap eden; mahveden; yok eden; bitiren.*|| **tabah-kârān,** *{OsT} Yok edenler; mahvedenler.*|| **tabah-kârî,** *{OsT} Harap etme.*|| **tebah olmak,** *{OsT} Yıkılmak; harap olmak; mahvolmak.*

tebahhur[1], [Ar. baḥr > tebaḥḥur تبحر] *{OsT} is.* **1.** Deryalaşma; deryaya karışma. **2.** Bir şeyin içine dalma; içine işleme. **3.** Bir bilim dalında uzmanlaşma.

tebahhur[2], [Ar. buḫār > tebaḫḫur تبخر] *{OsT} is.* **1.**

Kaynayıp buhar olma; buharlaşarak uçup gitme; buharlaşma. **2.** Tütsülenme. ☞ **tebahhur etmek,** *(Sıvı için) buharlaşmak; buhar olup uçmak.*

tebahhurat, [Ar. tebaḫḫār > tebaḫḫurāt تبخرات] *(tebahhura:t) {OsT} is.* **1.** Buharlaşmalar; buğulanmalar. **2.** Tütsülenmeler.

tebahi, [Far. tebāh > tebāhī تباهى] *(teba:hi:) {OsT} is.* Mahvolma; yokluk.

tebahtur, [Ar. tebaḫtur تبختر] *{OsT} is.* **1.** Kasılarak yürüme; kibirli yürüyüş. **2.** Dalgalı oluş; dalgalanma.

tebain, [Teb *(Eski bir Mısır şehri)* > Fr. thébaïne] *is.* Sara nöbetine benzer bir durumun ortaya çıkmasına neden olan, afyondan elde edilen bir alkaloit.

teba'iyet, [Ar. tebaᶜ > tebaᶜiyyet تبعيت] *{OsT} is.* Uyma; tabi olma; uyrukluk etme. ☞ **teba'iyet etmek,** *Tabi olmak; uymak.*

teba'iyeten, [Ar. tebaᶜiyyet > tebaᶜiyyeten تبعيتاً] *(teba:iye'ten) {OsT} zf.* Tabi olarak; uyarak.

tebaki, [Ar. büka' > tebākī تباكى] *(teba:ki:) {OsT} is.* Yalandan ağlama; ağlar görünme.

tebançe, [Far. tebānçe تبانچه] *(teba:nçe) {OsT} is.* Tokat.

tebar[1], [Ar. tebār تبار] *(teba:r) {OsT} is.* Yok olma; bitme.

tebar[2], [Far. tebār تبار] *(teba:r) {OsT} is.* Soy; asıl.

tebarek, [Ar. bereket > tebārek تبارك] *(teba:rek) {OsT} ünl.* ... mübarek etsin! ☞ **tebārek-Allāh,** *{OsT} Allah mübarek etsen.*

tebareke, [Ar. tebārek > tebāreke تباركه] *(teba:rek) {OsT} ünl.* "... sana mübarek etsin!" anlamında dua sözü. ☞ **tebarek'Allah,** *{OsT} Allah mübarek etsin.*|| **Tebareke Suresi,** *Mülk Suresi.*

tebarüz, [Ar. bürūz > tebārüz تبارز] *(teba:rüz) {OsT} is.* **1.** Görünme; belirme; ortaya çıkma; gözükme. **2.** İki hasmın çarpışmak üzere karşı karşıya gelmesi; düello. **3.** *tıp.* Bir organın bir yerde çıkıntı yapması. ☞ **tebarüz etmek,** *Belirmek; ortaya çıkmak.*|| **tebarüz ettirmek,** *Ortaya çıkarmak; belirtmek.*

tebaşir[1], [Ar. tebşīr > tebāşīr تباشير] *(teba:şi:r) {OsT} is.* **1.** Müjde. **2.** Her şeyin ilk zamanı. ☞ **tebaşir-i fecr,** *{OsT} Sabahın olduğunu haber veren ilk aydınlık.*

tebaşir[2], [Far. tebāşīr تباشير] *(teba:şi:r) {OsT} is.* **1.** Külçe şeker. **2.** Tebeşir.

tebattun, [Ar. baṭn > tebaṭṭun تبطن] *is.* Bir şeyin içini, iç yüzünü iyice anlamaya çalışma.

tebatu, -u'i [Ar. tebāṭu' تباطؤ] *(teba:tu:) {OsT} is.* Ağır davranma.

teba'uz, [Ar. tebaᶜuż تبعض] *{OsT} is.* Kısım kısım ayrılma; parçalanma.

teba'üd, [Ar. buᶜd > tebāᶜüd تباعد] *(teba:üd) {OsT} is.* **1.** Birbirinden ayrılma; uzaklaşma. **2.** *mat.* Uzaklık. **3.** *fiz.* Uzanım.

teba'üdat, [Ar. tebāᶜüd > tebāᶜüdāt تباعدات] *(teba:üda:t) {OsT} is.* Birbirinden ayrılmalar; uzak düşmeler.

teba'ül, [Ar. tebāᶜül تباعل] *(teba:ül) {OsT} is.* Karı koca cilvesi.

tebayün, [Ar. beyn > tebāyün تباين] *(teba:yün) {OsT} is.* **1.** İki şey arasındaki zıtlık; karşıtlık: uyuşmazlık. **2.** *mat.* Aynı rakamla bölünmesi mümkün olmayan iki rakam arasındaki ilgi. ☞ **tebāyün-i a'dād,** *{OsT} huk. İki sayı arasında 1'den başka ortak bölen bulunmaması durumu.*|| **tebāyün-i efkâr,** *{OsT} Fikir ayrılığı.*

tebayünat, [Ar. tebāyün > tebāyünāt تباينات] *(teba:yüna:t) {OsT} is.* İki şey arasındaki aykırılıklar.

tebazül, [Ar. tebāẕül تباذل] *(teba:zül) {OsT} is.* Sakınmadan birbirine verme.

tebbet, [Ar. tebb *(helâk)* > tebbet تبت] *ünl.* "Helak olsun!" anlamında beddua sözü. ☞ **Tebbet Suresi,** *Kur'an-ı Kerim'in üçüncü suresinin adı.*

tebcil, [Ar. becl > tebcīl تبجيل] *(tebci:l) {OsT} is.* Büyüme; ululama; saygı gösterme. ☞ **tebcil etmek,** *Yüceltmek; ululamak.*

tebcilat, [Ar. tebcīl > tebcīlāt تبجيلات] *(tebci:la:t) {OsT} is.* Ululamalar; yüceltmeler.

tebcilen, [Ar. tebcīl > tebcīlen تبجيلاً] *(tebci:'len) {OsT} zf.* Yücelterek; ululayarak.

tebdi, -i'ı [Ar. bidᶜat > tebdīᶜ تبديع] *(tebdi:) {OsT} is.* **1.** Biri için *"dinini değiştirdi"* deme. **2.** Birine bidat isnat etme.

tebdil, [Ar. bedel > tebdīl تبديل] *(tebdi:l) {OsT} is.* **1.** Değiştirme. **2.** Tanınmış birinin kimliğini gizleyerek halk arasında dolaşması; kılık değiştirme. **3.** Polis hafiyesi. **4.** *zf.* Değiştirilmiş bir kıyafetle, kimliğini belli etmeden halkın arasında gezen. **5.** Kıyafet değiştirerek. ☞ **tebdil çıkmak,** *(Padişah, vezir vb. için) tanınmayacak bir kılıkla halkın arasında dolaşmak.*|| **tebdil etmek,** *Değiştirmek.*|| **tebdil gezmek,** *Tanınmamak için kılık değiştirerek dolaşmak.*|| **tebdîl-i hevā,** *{OsT} 1. Hava değişikliği. 2.*→ tebdilihava.|| **tebdîl-i mekân,** *{OsT} Yer değişikliği.*|| **tebdîl-i mevzi',** *{OsT} Yer değiştirme.*|| **tebdîl-i süret etmek,** *{OsT} Görünüşü değiştirmek.*|| **tebdili şaşmak,** *{ağız} Ne yapacağını bilememek; çok şaşırmak.*|| **tebdîl-i şekl,** *{OsT} Biçim değişikliği.*|| **tebdil olmak,** *Değişmek.*

tebdilat, [Ar. tebdīl > tebdīlāt تبديلات] *(tebdi:la:t)* *{OsT}* *is.* **1.** Değiştirmeler. **2.** Değiştirilmeler.

tebdilen, [Ar. tebdīl > tebdīlen تبديلاً] *(tebdi:'len)* *{OsT}* *zf.* Değiştirerek; değiştirilerek.

tebdilihava, [Ar. tebdīl-i hevā تبديل هوا] *(tebdil-i'hava:)* *{OsT}* *is.* Bazı hastaların daha çabuk iyileşmelerini sağlamak amacıyla yapılan çevre değişikliği; bu amaçla verilen izin; hava değişimi.

tebe[1], [tebē / tevē] *(tebe:)* *{eT}* *is.* Deve. [ETY] [EUTS] [Gabain]

tebe[2], **-e'ı** [Ar. tābī' > tebe' تبع] *{OsT}* *is.* Tabi olanlar. ⊡ **tebe'-i tabi'în,** *{OsT}* *Üçüncü kuşak Müslümanlar topluluğu.*

tebe[3], [tep-mek > tebe ?] *{ağız}* *is.* Fıtık. [DS]

tebe[4], [tepe > tebe ?] *{ağız}* *is.* Ot yığını. [DS]

tebe'a, [Ar. tābi' > tebe'a تبعه] *{OsT}* *is.* Uyanlar; uyruklar; tabi olanlar.

tebe'an, [Ar. tebe'a > tebe'an تبعاً] *(tebe'an)* *{OsT}* *zf.* Tabi olarak; uyarak. ⊡ **tebe'an tasarruf,** *{OsT}* *Mirî arazi üzerine dikilen ağaçlar ya da yapılan binalar dolayısıyla bu arazinin mülk topraklar gibi tasarruf edilmesi.*

tebeddü, -ü'u [Ar. tebeddü' تبدع] *{OsT}* *is.* **1.** Dinini değiştirme. **2.** Bidate sapma. **3.** İyi ahlaklı iken kötü ahlak sahibi olma.

tebeddül, [Ar. bedel > tebeddül تبدل] *{OsT}* *is.* Bir durumdan başka bir duruma geçme; değişme. ⊡ **tebeddül etmek,** *Değişmek; hâlden hâle girmek.*

tebeddülat, [Ar. tebeddül > tebeddülāt تبدلات] *(tebeddüla:t)* *is.* Değişiklikler; değişmeler. ⊡ **tebeddülāt-ı cesîme,** *{OsT}* *Büyük değişiklikler.*

tebeh, [Far. tebeh تبه] *{OsT}* *is.* *sf.* **1.** Harap; bozuk; çürük; berbat; yıkılmış; harap. **2.** Mahvolma; yıkıntı; tükenme. ⊡ **tebeh-kâr,** *{OsT}* *Harabeden; mahveden; bitiren.*|| **tebeh-kârān,** *{OsT}* *Mahvedenler; harap edenler; yıkanlar.*|| **tebeh-kârî,** *{OsT}* *Harap etme; yıkma; mahvetme.*

tebehhül, [Ar. tebehhül تبهل] *{OsT}* *is.* Öğrenim sıkıntısı çekme.

tebehhüm, [Ar. tebehhüm تبهم] *{OsT}* *is.* Belirsiz olma; şüpheli; müphem.

tebehhür, [Ar. tebehhür تبهر] *{OsT}* *is.* *tıp.* Kısa kısa ve sık sık nefes alma.

tebek[1], [tebek] *{eT}* *is.* Tahıl tanesi. [Mühennâ]

tebek[2], **-ği** [tebek] *{ağız}* *is.* Pencere. [DS]

tebekküm, [Ar. bekem > tebekküm تبكم] *{OsT}* *is.* Söz söylerken tutulup kalma; dili tutulma.

tebel, [tepe > tebe-l] *{ağız}* *is.* Kıvrım; kat. [DS]

tebelbül, [Ar. belbel > tebelbül تبلبل] *{OsT}* *is.* Dilin anlaşılmaz hâle gelmesi; dilin karışıklığı; karışıklık. ⊡ **tebelbül etmek,** *Anlaşılmaz hâle gelmek; karışmak.*|| **tebelbül-i elsine,** *{OsT}* *Dillerin anlaşılmaz hâle gelmesi.*

tebelbülat, [Ar. tebelbül > tebelbülāt تبلبلات] *{OsT}* *is.* Dillerin anlaşılmaz hâle gelmeleri.

tebelleş, [Ar. tebe' => tebe-l-le-ş] *is.* İstenmediği hâlde birinin başından ayrılmayan; musallat olan. ⊡ **tebelleş etmek,** *Birini veya bir şeyi birine musallat etmek.*|| **tebelleş olmak,** *1. Musallat olmak; istenmediği halde ayrılmamak; dadanmak. 2. {ağız} Engel olmak.* [DS]

tebelleşmek, [Ar. tebe' *(tabi olan)* => tebe-l-le-ş-mek] *{ağız}* *dönşl. f.* *[-ir]* **1.** Sataşmak. **2.** Can çekişmek.

tebellüd, [Ar. tebellüd تبلد] *{OsT}* *is.* Ağır, hareketsiz olma; tembellik.

tebellüğ, [Ar. bülūğ > tebellüg تبلغ] *{OsT}* *is.* **1.** Resmî bir yazıyı, bildiriyi alma. **2.** Yetişme; erişme. ⊡ **tebellüğ etmek,** *Resmî bir yazıyı, bildiri ile almak; aldığını, haberi olduğunu imzası ile belirtmek.*

tebellüğat, [Ar. tebellüg > tebellügāt تبلغات] *(tebellüga:t)* *{OsT}* *is.* **1.** Yetişmeler; erişmeler. **2.** Bildiri vb. şeyleri almalar.

tebellül, [Ar. tebellül تبلل] *{OsT}* *is.* Islanma; nemlenme.

tebellür, [Ar. billūr > tebellür تبلر] *{OsT}* *is.* **1.** Billurlaşma. **2.** Belirme. ⊡ **tebellür etmek,** *Billurlaşmak; belirmek; aydınlanmak.*

tebellüş, [? tebellüş] *{ağız}* *is.* Oyalanma; uğraşma. ⊡ **tebellüş olmak,** *{ağız}* *Oyalanmak; uğraşmak.* [DS]

tebene, [? tebene] *{ağız}* *is.* **1.** Yorgan iğnesi. **2.** Çuvaldız. [DS]

tebenni, [Ar. benī > tebennī تبني] *{OsT}is.* Bir erkeği oğulluğa alma; evlat edinme.

teber[1], [teb-mek *(düzene sokmak)* > teb-er] *sf.* **1.** *{eT}* Düzene sokan; sıralayan; dizen. [ETY] **2.** *{ağız}* Tenekecilikte, tenekeleri birbirine geçirmek için kullanılan bir araç. [DS]

teber[2], [Far. teber تبر] *{OsT}* *is.* **1.** Küçük balta. *{ağız}* *(aynı)* [DS] **2.** Dervişlerin taşıdığı uzun saplı, yuvarlak ağızlı balta. **3.** Meşin kesmekte kullanılan yuvarlak ağızlı bir tür bıçak. **4.** Ciltçilikte, altın yaldız üzerine tarama yapmakta kullanılan sivri uçlu demir. **5.** Mızrak ucuna takılmış, bir temreni ve temrenin sap ile birleştiği yerde bir yanında ay balta, diğer yanında sivri uçlu bir başka metal parça bulunan eski bir silah. **6.** *{ağız}* Çapa. [DS]

teber[3], [? teber] *{ağız}* *is.* Ağaç tepsi. [DS]

teberdar, [Far. teber-dār تبردار] *(teberda:r) {OsT} sf.* **1.** Teber taşıyan; teberli. **2.** *is.* Teber taşıyan derviş. **3.** Yeniçerilerden balta taşıyan solak sınıfı; baltacı.

teberdaran, [Far. teber-dār-ān تبرداران] *(teberda:ra:n) {OsT} is.* Baltacılar.

teberhun, [Far. teber-ḫūn تبرخون] *(teberhu:n) {OsT} is.* Baltacılar.

teberik[1], **-ği** [Ar. teberruᶜ ? => teberük / teberik] *{ağız} is.* **1.** Armağan; andaç; anmalık. **2.** Korunmak üzere geçici olarak birine veya bir yere bırakılan nesne; emanet. [DS]

teberik[2], **-ği** [teberik] *{ağız} is.* **1.** Ölen kimsenin çocuğu. **2.** Tek çocuk. [DS]

teberku, -u'ı [Far. teberḳuᶜ تبرقع] *{OsT} is.* Yüzünü peçe ile örtme; peçelenme. ⊡ **teberku'-i nisvān,** *{OsT} Kadınların örtünmeleri.*

teberra, [Ar. berā' / beri' > teberrā / teberrū تبرا / تبرى] *(teberra:) {OsT} is.* **1.** Uzaklaşma; uzak durma. **2.** Yüz çevirme. **3.** Bazı tarikat ve mezheplerde Muaviye soyundan gelenlere karşı kin gütme. ⊡ **teberra etmek,** *{OsT} Uzaklaşmak; uzak durmak.*|| **teberra eylemek,** *{OsT} Uzaklaşmak; uzak durmak.*

teberri, [Ar. berā'et > teberrā / teberrū تبرى] *(teberri:) {OsT} is* → teberra.

teberru[1], [Ar. berā'et > teberrā / teberrū تبرى] *(teberru:) {OsT} is.* → teberra.

teberru[2], **-u'ı** [Ar. bürūᶜ > teberruᶜ تبرع] *(teberru) {OsT} is.* **1.** Hiçbir karşılık beklemeksizin ve isteyerek verme; bağışlama. **2.** Bu şekilde verilen şey; bağış. **3.** *huk.* Bir kimsenin mülkiyeti kendine ait olan bir malı başka birine veya bir kuruma vermesi. **4.** Yardım; iane. ⊡ **teberru etmek,** *1. Bağışlamak. 2. Bağış vermek; yardımda bulunmak.*

teberruan, [Ar. teberruᶜ > teberruᶜan تبرعا] *(teberru'an) {OsT} zf.* **1.** Bağış yoluyla. **2.** Bağışlayarak.

teberruat, [Ar. teberruᶜ > teberruᶜāt تبرعات] *(teberru'a:t) {OsT} is.* **1.** Bağışlamalar. **2.** Bağışlar.

teberrüd, [Ar. berd > teberrüd تبرد] *{OsT} is.* **1.** Soğuma. **2.** Soğuk suya girme. ⊡ **teberrüd-i hevā,** *{OsT} Havanın soğuması.*

teberrüdat, [Ar. teberrüd > teberrüdāt تبردات] *{OsT} is.* **1.** Soğuma. **2.** Soğuk suya girme.

teberrük, [Ar. bereket > teberrük تبرك] *{OsT} is.* Uğurlu sayma. ⊡ **teberrük etmek,** Uğurlu saymak.

teberrükât, [Ar. teberrük > teberrükāt تبركات] *(teberrükâ:t) {OsT} is.* Uğurlu saymalar; mübarek saymalar.

teberrüken, [Ar. teberrük > teberrüken تبركا] *(teberrü'ken) {OsT} zf.* Uğurlu sayarak.

teberrür, [Ar. teberrür تبرر] *{OsT} is.* Allah rızası için çalışma.

teberrüz, [Ar. bürūz > teberrüz تبرز] *{OsT} is.* Ortaya çıkma; belirme; görünme.

teberük[1], **-gü** [Ar. teberruᶜ => teberük / teberik] *{ağız} is.* Armağan. [DS]

teberük[2], **-gü** [? teberük] *{ağız} sf.* **1.** (Yemek vb. için) yağsız. **2.** Çok az. [DS]

teberük[3], **-gü** [Ar. teberrük] *{ağız} is.* Yatırlardan alınan toprak, taş vb. [DS]

tebertum, [Ar. teberṭum تبرطم] *{OsT} is.* **1.** Büyüklük taslama; kibirlenme. **2.** Öfkelenme; hiddetlenme.

teberze, [Far. teberzed => teberze] *{ağız} is.* Kurutmaya elverişli, çok tatlı bir kayısı türü.[DS]

teberzed, [Far. teberzed تبرزد] *is.* Bitki şekeri.

teberzilemek, [teberzi-le-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* Üstüne titremek; özen göstermek. [DS]

teberzin, Far. teberzīn تبرزين] *(teberzi:n) {OsT} is.* Eyere asılan küçük savaş baltası.

tebessül, [Ar. tebessül تبسل] *{OsT} is.* Yüzünü buruşturma; surat asma; somurtma.

tebessüm, [Ar. besm > tebessüm تبسم] *{OsT} is.* Gülümseme. ⊡ **tebessüm etmek,** *Gülümsemek.*|| **tebessüm-i hülyā,** *{OsT} Hayal edilen güzel bir şeye gülümseme.*|| **tebessüm-i istifsār,** *{OsT} Soru anlamı çıkarılacak biçimde gülümseme.*|| **tebessüm-i mahzūziyet,** *{OsT} Hoşlanma gülümseyişi.*|| **tebessüm-i memnūniyet,** *{OsT} Mutluluk gülümseyişi.*|| **tebessüm-i mes'udāne,** *{OsT} Mutlu bir şekilde gülümseme; mutluluk gülücüğü.*|| **tebessüm-i zîrleb,** *{OsT} Dudak altından gülümseme; alaycı gülümseyiş.*|| **tebessümle karşılamak,** *1. Bir şeyi anlayışla, hoşgörüyle karşılamak. 2. Hafife alarak ya da küçümseyici bir yaklaşım göstermek.*

tebessümat, [Ar. tebessüm > tebessümāt تبسمات] *(tebessüma:t) {OsT} is.* Gülümseyişler.

tebessümkünan, [Ar. tebessüm+Far. künān تبسمكنان] *(tebessümküna:n) {OsT} zf.* Gülümseyerek; gülümser biçimde.

tebessür, [Ar. tebessür تبسر] *{OsT} is. tıp.* Sivilce oluşumu.

tebeşbüş, [Ar. tebeşbüş تبشبش] *{OsT}is.* (Küçük için) büyüğüne güler yüz gösterme.

tebeşir[1], [Far. tebāşir *(külçe şeker)* تباشير => tebeşir تبشر] *is.* **1.** Sürüldüğü yerde iz bırakan, gevşek yapılı, toz haline gelebilen, beyaz ya da açık renkli kireçli kaya. **2.** Kara tahtaya yazı yazmak için bu

kayadan yapılmış renkli ya da beyaz küçük çubuk. **3.** Bilardo oyununda topların kaymaması için istekanın ucundaki meşin başlığa sürülen mavi renkli kireç parçası. ☐ **tebeşir çuhası,** *Perdahı gidermek ve kalemin kolay kaymasını sağlamak için kâğıda tebeşir sürmekte kullanılan özel çuha.*|| **tebeşir devri,** *Jeolojik devirlerden, Jüra ile Eyosen arasında yer alan ve -110 ile –65 milyon yılları arasını kapsayan, Avrupa'da üst düzeylerde tebeşir fasiyesinin gelişmesinin görüldüğü devre verilen ad.*|| **tebeşire peynir bakışlı,** *1. (Tebeşiri peynir sanan) cahil; aptal; dikkatsiz; şaşkın. 2. En küçük şeylerden kendine çıkar sağlamayı düşünen.*|| **tebeşir tahtası,** *Üzerine tebeşirle yazı yazılan siyah tahta.*

tebeşir[2], [? tebeşir] *{ağız} is.* **1.** İbrik. **2.** Toprak su testisi. [DS]

tebeşirleşme, [tebeşir-le-ş-me] *is. tıp.* Bir dokunun kalınlığında tebeşirimsi katı birikintilerin oluşması.

tebeşirli, [tebeşir-li] *sf.* İçinde tebeşir bulunan; tebeşiri olan.

tebeşirsiz, [tebeşir-siz] *sf.* Tebeşiri bulunmayan; içinde tebeşir olmayan.

tebettül, [Ar. tebettül تبتل] *{OsT} is.* Dünya işlerinden el ayak çekerek yalnızca Allah'a yönelme.

tebevvül, [Ar. bevl > tebevvül تبول] *{OsT} is.* İşeme. ☐ **tebevvül etmek,** *{OsT} İşemek.*|| **tebevvül-i sükkerî,** *{OsT} tıp. İdrarda şeker çıkması.*|| **tebevvül-i zülâl,** *{OsT} tıp. İdrarda albümin bulunması.*|| **tebevvülü'd-dem,** *{OsT} tıp. İdrara kanın karışması sonucunda oluşan kan zehirlenmesi.*

tebeyyün, [Ar. beyān > tebeyyün تبين] *{OsT} is.* Ortaya çıkma; belirme; anlaşılma. ☐ **tebeyyün etmek,** *Ortaya çıkmak; belirmek.*

tebezzük, -kı [Ar. büzāḳ > tebezzüḳ تبزق] *(k kalın söylenir) {OsT} is.* Tükürme. ☐ **tebezzük etmek,** *{OsT} Tükürmek.*

tebezzül, [Ar. tebezzül تبزل] *{OsT} is.* Yarılma. ☐ **tebezzül etmek,** *Yarılmak.*

tebezzür, [Ar. bezr => tebezzür تبزر] *{OsT} is. biy.* Sporlanma. ☐ **tebezzür etmek,** *{OsT} biy. Sporlanmak.*

tebhal, -li [Far. teb *(sıtma)* + ḫāl *(ben)* / tebḫāle تبخاله / تبخال] *(tebha:l) {OsT} is.* Dudakta beliren iltihaplı kabartı; uçuk.

tebhaledar, [Far. tebḫāle-dār تبخاله دار] *(tebha:leda:r) {OsT} sf.* **1.** Uçuklamış. **2.** Uçuklu.

tebhalenuş, [Far. tebḫāle-nüş تبخاله نوش] *(tebha:lenu:ş) {OsT} is.* Köpüklü şarap içme.

tebhic, [Ar. behīc > tebhīc تبهيج] *(tebhi:c) {OsT} is.* **1.** Güzelleştirme. **2.** Güzelleştirilme.

tebhil, [Ar. buḫl > tebḫīl تبخيل] *(tebhi:l) {OsT} is.* (Biri için) cimri deme; hasisliğini söyleme.

tebhir, [Ar. buḫār > tebḫīr تبخير] *(tebhi:r, h kalın söylenir) {OsT} is.* **1.** Bir sıvıyı buhar hâline getirme; buğu durumuna getirme; buharlaştırma. **2.** Tütsüleme. **3.** Etüvden geçirme. ☐ **tebhîr etmek,** *{OsT} 1. Buharlaştırmak. 2. Tütsülemek.*

tebhirat, [Ar. tebḫīr > tebhīrāt تبخيرات] *(tebhi:ra:t) {OsT} is.* **1.** Buharlaştırmalar. **2.** Tütsüler. **3.** Tütsülemeler.

tebhirhane, [Ar. tebḫīr + Far. ḫāne تبخيرخانه] *(tebhi:rha:ne) {OsT}is.* Dezenfekte işlemlerini gerçekleştiren sağlık kuruluşu; etüv merkezi.

tebi, -i'ı [Ar. tebʿ > tebīʿ تبيع] *(tebi:) {OsT} is.* **1.** Yardımcı; yardakçı. **2.** Sığır yavrusu.

tebi, [tebī / tebē] *(tebi:) is. zool.* Deve. [ETY]

teb'id, [Ar. buʿd > tebʿīd تبعيد] *(teb-i:d) {OsT} is.* Kovma; sürme; uzaklaştırma. ☐ **teb'id etmek,** *Uzaklaştırmak; sürmek.*

te'bid, [Ar. ebed > teʾbīd تأبيد] *(te-bi:d) {OsT} is.* Sonsuzlaştırma; ebedîleştirme.

te'bidat, [Ar. teʾbīd > teʾbīdāt تأبيدات] *(te-bi:da:t) {OsT} is.* Sonsuzlaştırmalar; ebedîleştirmeler.

teb'iden, [Ar. tebʿīd > tebʿīden تبعيداً] *(teb-i:'den) {OsT} is.* Sürgün ederek.

tebik, -ği [? tebik] *{ağız} is.* İncir. [DS]

te'bin, [Ar. teʾbīn تأبين] *(te-bi:n) {OsT} is.* **1.** Bir kimseyi yüzüne karşı ayıplama. **2.** Ölmüş kimsenin iyiliklerini hatırlayıp sayma.

te'bir, [Ar. teʾbīr تأبير] *(te-bi:r) {OsT} is.* Ağaca aşı yapma; aşılama.

tebir[1], [Far. tebīr / tebīre تبيره / تبير] *{OsT} is.* **1.** Davul. **2.** Büyük davul; kös.

tebir[2], [tebir / tepir] *{ağız} is.* **1.** Büyük kalbur; gözer. **2.** Ağaç tepsi. **3.** Hamur teknesi. [DS]

tebirge, [tebir-ge] *{ağız} is.* Kimi mahalleleri birbirinden ayıran büyük kapı. [DS]

tebiski, [Ar. tesbiḥ => tespih / tebiski] *{ağız} is.* Tespih. [DS]

tebitlemek, [teb-i-t-le-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* Gözetlemek. [DS]

tebitmek, [teb-i-t-mek] *{ağız} gçl. f. [-ir]* **1.** Ekmeği çok hafif pişirmek. **2.** Fırında pişen ekmeklerin yerlerini değiştirmek. [DS]

teb'iz, [Ar. tebʿīż تبعيض] *(teb-i:z) {OsT}is.* Parçalama; paralama; kısımlara ayırma.

tebiz[1], [tebī-z] *(tebi:z) {eT} is.* **1.** Çorak yer. [DLT] **2.** Kurak yer. [EUTS] **3.** Otlak; mera; çimenlik. [EUTS] **4.** Haset eden. [DLT]

tebiz[2], [tebiz] *{ağız} is.* Başı boncuklu, süslü toplu iğne; göğüs iğnesi. [DS]

tebizliğ, [tebiz-lig] *{eT} is.* Haset eden. [DLT]

tebizlik, [tebiz-lik] *{eT} is.* Çekemezlik; haset. [DLT]

tebkit, [Ar. tebkīt تبكيت] *(tebki:t) {OsT} is.* **1.** Belge ile bir kimseyi susturma; iddialarını çürütme. **2.** Başa kakma.

tebkiye, [Ar. bükā > tebkiye تبكيه] *{OsT} is.* **1.** Dokunaklı sözlerle ağlatma; ağıt düzme. **2.** Ağlatılma.

teblerze, [Far. teb *(sıcaklık)* + lerze *(titreme)* تبلرزه] *{OsT} is. tıp.* Sıtma; sıtma nöbeti.

tebligat, [Ar. teblīğ > teblīğāt تبليغات] *(tebli:ga:t) {OsT} is.* **1.** Bildiriler; bildirmeler. **2.** *huk.* Hukuk konusu olan şeylerin ilgililere yazı ya da ilan yoluyla resmen duyurulması. ☞ **tebligāt-ı resmiye,** *{OsT} Resmî tebliğler.*

tebliğ[1], [Ar. bülūğ > teblīğ تبليغ] *(tebli:ğ) {OsT} is.* **1.** Bildiri. **2.** Bir kimseye duyurma, ulaştırma; bildirme; bildirim. **3.** *ed.* Abartmanın (mübalağa) kabul gören bir şekli. **4.** *huk.* Bir hukuksal işlemin ilgililere yazı ya da ilan yoluyla bildirilmesi işlemi. **5.** *isl.* Hz. Muhammed ve bilginlerin İslamiyeti insanlara tanıtma görevi. ☞ **tebliğ etmek,** *Duyurmak; bildirmek.*

tebliğ[2], [tēb-lig] *(te:bliğ) {eT} sf.* Kandırıcı; aldatıcı; hilekâr. [ETY] [Gabain] [Tekin]

teblil, [Ar. teblīl تبليل] *(tebli:l) {OsT} is.* **1.** Islatma. **2.** Islatılma.

tebliye, [Ar. tebliye تبليه] *{OsT} is.* **1.** Eskitme. **2.** Eskitilme.

tebmek, [tēb-mek / tēw-mek] *(te:bmek) {eT} gçl. f. [-er]* Sıraya sokmak; düzenlemek; dizmek. [ETY]

tebn, [Ar. tebn تبن] *{OsT} is.* Saman.

tebni, [Ar. tebn > tebnī تبنى] *(tebni:) {OsT} sf.* Saman renginde; açık sarı.

tebnus, [Far. bednūs => tebnūs تبنوس] *{OsT} is.* Horoz.

tebremek, [teb-rē-mek] *(tebre:mek) {eT} gçsz. f. [-r]* **1.** Deprenmek; kımıldamak; sarsılmak. [EUTS] **2.** Sallanmak; titremek. [EUTS] **3.** *gçl. f.* Kımıldatmak. [Mühennâ]

tebrelmek, [tebre-l-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* Kımıldamak; sallanmak; oynamak. [DS]

tebrenmek[1], [teb-re-n-mek] *{eT} dönşl. f. [-ür]* Kımıldamak. [Mühennâ]

tebrenmek[2], [teb-re-n-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* (Hastalık, yara vb. için) iyileşmeye yüz tutmuşken tekrar ortaya çıkmak; yeniden azmak. [DS]

tebrençsiz, [tebrenç-siz] *{eT} sf.* Sabit; sallanmaz; sarsılmaz. [EUTS]

tebreşmek, [tebre-ş-mek] *{eT} {ağız} işteş. f. [-ür]* Depreşmek; kımıldaşmak; titreşmek. [EUTS] [DS]

tebretmek, [tebre-t-mek] *gçl. f. [-ir] [eT. -ür]* **1.** *{eT}* Kımıldatmak; sarsmak. [EUTS] [Mühennâ] **2.** *{ağız}* Başlatmak. [DS] **3.** *{ağız}* Beşik sallamak. [DS]

tebretük, [tebre-t-ük] *{eT} sf.* Hareket ettirilmiş olan. [EUTS]

tebrid, [Ar. berd > tebrīd تبريد] *(tebri:d) {OsT} is.* **1.** Isısını azaltma; soğutma. **2.** *mecaz.* Arayı soğutma; uzaklaşma. ☞ **tebrid etmek,** *Soğutmak; arayı açmak.*

tebrie, [Ar. berā'et > tebri'e تبرئه] *{OsT} is.* → tebriye.

tebrik, [Ar. bereket > tebrīk تبريك] *(tebri:k) {OsT} is.* **1.** "Mübarek olsun; kutlu olsun" deme; kutlama. **2.** Bir kimsenin başarısını, onun için sevinç kaynağı olan bir olayı veya durumu sevinçle karşılama; bu amaçla söylenen söz; kutlama. ☞ **tebrik etmek,** *1. Bir kimse için önemi olan bir olay ve durum için onun sevincini paylaştığını belirten sözler söylemek; kutlamak. 2. Bir başarısından dolayı övmek.*|| **tebrik kartı,** *Kutlama amacıyla gönderilen kart.*

tebrikât, [Ar. tebrīk > tebrīkāt تبريكات] *(tebri:kâ:t) {OsT} is.* Kutlamalar.

tebrikname, [Ar. tebrīk + Far. -nāme تبريكنامه] *(tebrikna:me) {OsT} is.* Tebrik yazısı; kutlama yazısı.

tebrir, [Ar. tebrīr تبرير] *{OsT} is.* Birini suçsuz çıkarma. ☞ **tebrîr etmek,** *Birini suçsuz çıkarmak.*

tebriye, [Ar. berā'et > tebriye تبريه] *{OsT} is.* **1.** Suçsuzluğunu kanıtlama; temize çıkarma; aklama. **2.** Birini borçtan kurtarma. **3.** *isl. huk.* Bir kimsenin işlediği bir eylemin suç niteliğinde olmaması, üzerine atılan suçu işlediğine dair delil bulunmaması ya da suç işlemediğinin anlaşılması gibi durumlarda o kişinin suçtan sorumlu tutulmaması durumu; beraat etmesi. ☞ **tebriye etmek,** *Suçsuzluğunu kanıtlama; aklama; temize çıkarma.*|| **tebriye-i zimmet,** *{OsT} Aklanıp temize çıkma.*|| **tebriye-i zimmet etmek,** *{OsT} Zimmetinde kamu malı ve parası bulunmadığını, bu konuda herhangi bir ilişiğinin bulunmadığını ispat etmek.*

tebrizî, [Far. Tebrīz *(İran'da bir kent)*>tebrīzī تبريزى] *(tebri:zi:) {OsT} is. müz.* Klasik Türk müziğinde birleşik bir makam.

tebsermek, [*eT.* tebīz => tebse-r-mek] *{ağız} gçsz. f. [-ir]* Kurumaya yüz tutmak. [DS]

tebsetmek[1], [*eT.* tebīz => tebse-t-mek] *{ağız} gçl. f. [-ir]* Kurutmak. [DS]

tebsetmek[2], [*eT.* tebīz => tebse-t-mek] *{ağız} gçl. f. [-ir]* **1.** Kavgayı yatıştırmak. **2.** Küfretmek. [DS]

tebseylemek, [*eT.* tebīz => teb(i)s+ey-le-mek تبس ايلمك] *{eAT} gçl. b. f. [-r]* Yatıştırmak; teskin etmek.

tebsıra, [Ar. beşar > tebşıra تبصره] *{OsT} is.* İnsanın gözünü açacak, aklını başına devşirecek durum, olay ve olgu.

tebsıl, [Ar. başal > tebşīl تبصيل] *(tebsı:l) {OsT} is.* **1.** Bütün malını mülkünü alma; soyup soğana çevirme. **2.** Bütün malı mülkü elinden alınma; soyulup soğana çevrilme.

tebsim, [Ar. tebsīm تبسيم] *(tebsi:m) {OsT} is.* Gülümsetmek; gülümsemesine sebep olmak.

tebsimek, [*eT.* tebīz => teb(i)s-i-mek] *{ağız} gçsz. f. [-r]* **1.** Terleyerek sık sık solumak. **2.** (Yemek için) pişmek. [DS]

tebsir, [Ar. başar > tabṣīr / tebṣīr تبصير] *(tebsi:r) {OsT} is.* **1.** Açıklama. **2.** *mecaz.* Zihnine yerleştirme. **3.** Dikkatli olmasını sağlama.

tebsirmek, [*eT.* tebīz => teb(i)s-ir-mek] *{ağız} gçsz. f. [-ir]* Kurumaya yüz tutmak. [DS]

tebsolmak, [*eT.* tebīz => teb(i)s+ol-mak تبس اولمق] *{eAT} {ağız} gçsz. f. [-ur]* **1.** (Kavga vb. için) yatışmak; sükûnet bulmak. **2.** (Anlaşmazlık, aykırılık) düzelmek; çözüme kavuşmak. [DS]

tebşir, [Ar. beşr > tebşīr تبشير] *(tebşi:r) {OsT} is.* **1.** Sevinçli bir haber ulaştırma; müjde verme. **2.** *hrist.* (Hrıstiyanlarca güya) Hz. İsa'nın kişiliğinde Tanrı'nın insan sıfatına bürünmesi sırrının Cebrail tarafından Hz. Meryem'e bildirilmesi. **3.** Muştulama. ⊡ **tebşir etmek,** *Müjdelemek.*

tebşirat, [Ar. tebşīr > tebşīrāt تبشيرات] *(tebşi:ra:t) {OsT} is.* Müjde vermeler; müjdelemeler.

tebtı'a, [Ar. baṭī' > tebṭı'a تبطئه] *{OsT} is.* Ağırlaşma; yavaşlama.

tebtil, [Ar. tebtīl تبتيل] *(tebti:l) {OsT} is.* Dünya işlerinden uzaklaşarak Allah'a yönelme.

tebur, [tebir / tebür / tebur] *{ağız} is.* Tahıl ayıklamakta kullanılan yayvan tahta tepsi. [DS]

tebük[1], [tep-ük / teb-ük] *{eT} is.* Top. [Mühennâ]

tebük[2], **-ğü** [teb-ük] *{ağız} sf.* Kuru. [DS]

tebük[3], **-ğü** [tebük] *{ağız} is.* Ebegümeci. [DS]

tebür, [tebir / tebür / tebur] *{ağız} is.* Tahıl ayaklamakta kullanılan yayvan tahta tepsi. [DS]

tebürlemek, [tebür-le-mek] *{ağız} gçl. f. [-r]* Tahılın taşını ayıklamak. [DS]

tebvi, [Ar. tebvī تبوی] *(tebvi:) {OsT} is.* **1.** Oda açmak. **2.** (Erkek için) evlendiği cariyesine boş bir ev verme.

tebvib, [Ar. bāb > tebvīb تبويب] *(tebvi:b) {OsT} is.* Bölümlere ayırma; bablara ayırma.

tebvi'e, [Ar. tebvi'e تبوئه] *{OsT} is.* Bir kadını boş bir evde oturtma.

tebyaze, [Far. tebyāze تبيازه] *(tebya:ze) {OsT} is.* Sıtma veya ateşli bir hastalık yüzünden üşüme.

tebyin, [Ar. beyān > tebyīn تبيين] *(tebyi:n) {OsT} is.* Açık açık anlatma; meydana çıkarma. ⊡ **tebyîn etmek,** *{OsT} Açık olarak anlatmak; ortaya koymak.*

tebyiz, [Ar. beyāż > tebyīż تبييض] *(tebyi:z) {OsT} is.* **1.** Beyazlaştırma; ağartma. **2.** Temize çekme. ⊡ **tebyiz etmek,** *{OsT} 1. Temize çekmek. 2. Beyazlaştırmak.*

tebzede, [Far. teb *(ısı)* + -zede تبزده] *{OsT} is.* Sıtmaya yakalanmış; sıtma olmuş.

tebzedegân, [Far. teb-zede-gān تبزدگان] *{OsT} is.* Sıtmaya yakalanmış olanlar; sıtma hastaları.

tebzil, [Ar. bezl > tebzīl تبزيل] *(tebzi:l) {OsT} is.* **1.** Delme; yarma. **2.** *tıp.* Su toplamış bir organ ya da dokuyu bıçakla delerek suyunu boşaltma işlemi.

tebzir, [Ar. beẕr > tebẕīr تبذير] *(tebzi:r) {OsT} is.* **1.** Tohumu saçıp dağıtma. **2.** Har vurup harman savurma; israf.

tebzirat, [Ar. tebẕīr > tebẕīrāt تبذيرات] *(tebzi:r) {OsT} is.* **1.** Tohum saçıp dağıtmalar. **2.** Har vurup harman savurmalar; israflar.

tec[1], [Far. çeç *(kalbur)* / Erme. dēz => tec] *{ağız} is.* Harmanda, savrularak samandan ayrılmış tahıl yığını. [DS]

tec[2], [Far. ṭāşt طاشت] *{ağız} is.* Leğen. [DS]

tecadül, [Ar. cedel > tecādül تجادل] *(teca:dül) {OsT} is.* **1.** Kişiler arasındaki çekişme; mücadele. **2.** Uğraşma; savaş; mücadele.

tecahül, [Ar. cehl > tecāhül تجاهل] *(teca:hül) {OsT} is.* Bilmezlikten gelme; bilmiyormuş gibi görünme. ⊡ **tecahülden gelmek,** *{OsT} Bilmezlik etmek; bilmez gibi davranmak.*|| **tecahül etmek,** *{OsT} Bilmez gibi görünmek.*|| **tecāhül-i ārif san'atı,** *{OsT} ed. Bildiği bir şeyi bilmiyormuş gibi veya başka bir şekilde biliyormuş gibi ifade etme sanatı; bilip de bilmezlikten gelme.*

tecahülat, [Ar. tecāhül > tecāhülāt تجاهلات] *(teca:hüla:t) {OsT} is.* Bilmezlikten gelmeler; bilmez görünmeler.

tecahülkâr, [Ar. tecāhül + Far. kār تجاهلكار] *(teca:hülkâr {OsT}) sf.* Bilmezlikten gelen; bilmezlenen.

tecahülkârî, [Ar. tecāhül + Far. kārī تجاهلكاری] *(teca:hülkâ:ri:) {OsT} is.* Bilmezlikten gelme; bilmezlenme.

tecahükârane, [Ar. tecāhül + Far. kārāne تجاهلكارانه] *(teca:hülkâ:ra:ne) {OsT} zf.* Bilmezlikten gelerek; bilmezlenerek.

tecahülüarif, [Ar. tecāhül-i ʿārif تجاهل عارف] *(teca:hül-i a:rif)* *{OsT}* *is. ed.* Bir konuyu bilmezmiş ya da başka türlü biliyormuş gibi görünerek dolaylı yoldan anlatma.

tecahülüarifane, [Ar. tecāhül-i ʿārif + Far. -āne تجاهل عارفانه] *(teca:hül-i a:rifa:'ne)* *{OsT}* *zf.* **1.** Bilmezlikten gelircesine; bilmez gibi. **2.** *is.* Tecahülüarif.

tecalüs, [Ar. celse > tecālüs تجالس] *(teca:lüs)* *{OsT}* *is.* Bir toplantıda bulunma; bir meclise katılma.

tecan, [? tecan] *{ağız}* *is.* Suyu süzdürülerek kalıplaştırılmış peynir. [DS]

tecanüb, [Ar. cenb > tecānüb تجانب] *(teca:nüb)* *{OsT}* *is.* Sakınma; çekinme; içtinab etme.

tecanüs, [Ar. cins => tecānüs تجانس] *(teca:nüs)* *{OsT}* *is.* Bir bütünü oluşturan ögelerin aynı türden olması; türdeşlik.

tecarib, [Ar. tecribe > tecārib تجارب] *(teca:rib)* *{OsT}* *is.* Denemeler; deneyimler; deneyişler; deneyler. ⊡ **tecārib-i şahsîye,** *{OsT}* Kişisel deneyimler.

tecasür, [Ar. cesāret > tecāsür تجاسر] *(teca:sür)* *{OsT}* *is.* Cesaret bulma; cesaretlenme.

teca'üd, [Ar. caʿd > tecaʿüd تجاعد] *(teca:üd)* *{OsT}* *is.* (Saç için) kıvırcıklanma; büklüm büklüm olma.

tecavez, [Ar. tecāvez تجاوز] *(teca:vez)* *{OsT}* *ünl.* ... affetsin! ⊡ **tecāvez-Allahü an seyyiātihi,** *{OsT}* *Allah günahını affetsin.*

tecavır, [? tecavır] *{ağız}* *sf.* Haylaz; yaramaz. [DS]

tecavif, [Ar. tecvīf > tecāvif تجاوف] *(teca:vif)* *{OsT}* *is.* Oyuklar; kovuklar; odacıklar. ⊡ **tecāvif-i dimāğ,** *{OsT}* *anat. Beyindeki boşluklar.*|| **tecāvif-i kalb,** *{OsT}* *anat. Yürekteki karıncık ve kulakçık denilen boşluklar.*

tecavuz, [? tacavuz] *{ağız}* *sf.* Haylaz; yaramaz. [DS]

tecavuzluk, -ğu [tecavuz-luk] *{ağız}* *is.* Haylazlık; yaramazlık. [DS]

tecavüb, [Ar. cevab > tecāvüb تجاوب] *(teca:vüb)* *{OsT}* *is.* Karşılıklı cevap verme; cevaplaşma.

tecavül, [Ar. cevelān > tecāvül تجاول] *(teca:vül)* *{OsT}* *is.* Dolaşma; cevelan etme.

tecavülat, [Ar. tecāvül > tecāvülāt تجاولات] *(teca:vül)* *{OsT}* *is.* Dolaşmalar; cevelan etmeler.

tecavür, [Ar. civār > tecāvür تجاور] *(teca:vür)* *{OsT}* *is.* Komşu olma; komşuluk etme.

tecavüz, [Ar. cevāz > tecāvüz تجاوز] *(teca:vüz)* *{OsT}* *is.* **1.** Aşma; bir şeyin ötesine geçme; sınırı aşma. **2.** Bir kimseye veya bir şeye saldırma; hücum etme; saldırma; saldırış; saldırı. **3.** Bir kimsenin veya bir topluluğun hakkına el uzatma. **4.** Bir yere zor kullanarak girme. **5.** Irza geçme; namusa saldırma. **6.** *as. devl. huk.* Bir kışkırtma olmaksızın yapılan ani hücum. **7.** *{ağız}* *sf.* Haylaz; yaramaz. [DS] ⊡ **tecavüz etmek,** *1. Aşmak; ötesine geçmek; ileri gitmek. 2. Saldırmak. 3. Başkasının hakkına el uzatmak. 4. Irza geçmek; namusa saldırmak.*

tecavüzat, [Ar. tecāvüz > tecāvüzāt تجاوزات] *(teca:vüza:t)* *{OsT}* *is.* **1.** Aşmalar; öte geçmeler. **2.** Saldırmalar; saldırışlar. **3.** Zor kullanarak girmeler. **4.** Irza geçmeler.

tecavüzi, [Ar. tecāvüz > tecāvüzī / tecāvüziyye تجاوزيه / تجاوزى] *(teca:vüzi:)* *{OsT}* *sf.* Tecavüzle ilgili; saldırmayla ilgili; saldırıya ait.

tecavüzkâr, [Ar. tecāvüz + Far. -kār تجاوزكار] *(teca:vüzkâ:r)* *{OsT}* *sf.* **1.** Saldıran. **2.** Saldırgan.

tecavüzkâran, [Ar. tecāvüz + Far. -kārān تجاوزكاران] *(teca:vüzkâ:ra:n)* *{OsT}* *sf.* **1.** Saldıranlar. **2.** Saldırganlar.

tecavüzkârane, [Ar. tecāvüz+Far.-kār-āne تجاوزكارانه] *(teca:vüzkâ:ra:ne)* *zf.* Saldırgan bir biçimde; saldırırcasına.

tecavüzkârî, [Ar. tecāvüz + Far. -kārī تجاوزكارى] *(teca:vüzkâ:ri:)* *{OsT}* *is.* Saldırı; saldırganlık; saldırma.

tecazüb, [Ar. cezb > tecāẕüb تجاذب] *(teca:züb)* *{OsT}* *is.* **1.** Birbirini çekme; cezbetme; çekim gücü. **2.** *psikol.* Duygudaşlık; sempati.

tecazür, [Ar. tecāzür تجازر] *(teca:zür)* *{OsT}* *is.* Sövüşme.

tecbin, [Ar. cebānet > tecbīn تجبين] *(tecbi:n)* *{OsT}* *is.* Korkak sayma; korkaklıkla itham etme; korkak olduğunu söyleme.

tecbir, [Ar. cebr > tecbīr تجبير] *(tecbi:r)* *{OsT}* *is.* **1.** Kırık veya çıkık kemiği sarıp iyi etme. **2.** Kırığı sarılma ve iyi edilme.

teccal[1], [Ar. deccal => teccal] *{ağız}* *sf.* Haylaz; yaramaz. [DS]

teccal[2], [? teccal] *{ağız}* *is.* Yeni buluşlar; icatlar. [DS]

tecce[1], [? tecce] *{ağız}* *is.* Dört ayaklı hayvanların arka ayaklarında meydana gelen ve yürümelerini engelleyen bir hastalık. [DS] ⊡ **teccene tutul!** *{ağız}* *"Öl geber" anlamında bir beddua sözü.* [DS]

tecce[2], [? tecce] *{ağız}* *is.* İpliği çile yapmaya yarayan bir tür çıkrık. [DS]

teccel, [Ar. deccal] *{ağız}* *is.* Şeytan. [DS]

tecdi, -i'ı [Ar. tecdīʿ تجديع] *(tecdi:)* *{OsT}* *is. tıp.* **1.** Vücudun bir yerini kesme. **2.** Çocuğunu muzur şeylerle besleme ve dolayısıyla gelişmesini önleme. **3.** Bir kimseye "onmasın" diye beddua etme.

tecezzüv, [Ar. cüz > tecezzüv تجزّؤ] *{OsT} is.* **1.** Kısım kısım bölünme; doğranma. **2.** Ufalanmak.

tecfif, [Ar. ceff > tecfīf تجفيف] *(tecfi:f) {OsT} is.* **1.** Yaş bir şeyi kurutma. **2.** (Yaş nesne için) kurutulma.

tecgere, [Far. dest-gāre => tecgere] *{ağız} is.* Teskere. [DS]

techil, [Ar. Ar. cehl > techīl تجهيل] *(techi:l) {OsT} is.* Bir kimsenin bilgisizliğini ortaya koymak. ⊡ **techil etmek,** *Birini bilgisizliğini sergilemek.*

techiz, [Ar. cihāz > techīz تجهيز] *(techi:z) {OsT} is.* **1.** Gerekli şeyleri tamamlama; donatma. **2.** Donatım. ⊡ **techîz-i meyyit,** *{OsT} Ölüyü yıkayıp kefenleme.*|| **techîz-i sefâîn,** *{OsT} Gemilerin donatımı.*|| **techîz ve tekfîn,** *{OsT} Ölünün yıkanıp kefenlenme işlemi.*

techizat, [Ar. techīz > techīzāt تجهيزات] *(techi:za:t) {OsT} is.* Donatım. ⊡ **techîzāt-ı askeriye,** *{OsT} as. Askerî donatım.*

teci, [te-ci] *{ağız} sf.* (Kişi için) ne olduğu bilinmeyen. [DS]

te'cic, [Ar. te'cīc تأجيج] *(te-ci:c) {OsT} is.* Tutuşturma; alevlenmesini sağlama.

tec'id, [Ar. tec'īd تجعيد] *(tec-i:d) {OsT} is.* **1.** Saç kıvırtma. **2.** (Saç için) kıvırtılma.

tecik, -ği [tek-cik / te-cik ?] *{ağız} is.* Tane; tanecik. [DS]

te'cil, [Ar. ecl > te'cīl تأجيل] *(te-ci:l) {OsT} is.* → tecil. ⊡ **te'cîl-i düyûn,** *{OsT} Borçları erteleme.*

tecil[1], [Ar. ecl > te'cīl تأجيل] *(te:cil) is.* Erteleme; geri bırakma. ⊡ **tecil etmek,** *Ertelemek; geri bırakmak.*

tecil[2], [Ar. ta'cil => tecil] *{ağız} is.* Acele; ivedi. [DS]

tecilat, [Ar. te'cīl > te'cīlāt تأجيلات] *(te-ci:la:t) {OsT} is.* Ertelemeler.

tecilli, [tecil-li] *sf.* Ertelenmiş; geri bırakılmış olan.

tecim, [teci-m?] *is.* Ticaret. ⊡ **tecim evi,** *Ticarethane.*

tecimek, [tece-mek / teci-mek] *{ağız} gçl. f. [-r]* Tutumlu olmak; para biriktirmek. [DS]

tecimen, [teci-men / tecim-en?] *is.* Tüccar.

tecimillet, [teci+millet ?] *{ağız} sf.* Terbiyesiz; ahlaksız. [DS]

tecimsel, [teci-m-sel?] *sf.* Ticarî.

tecinlik, -ği [tecin-lik] *{ağız} is.* Yokluk; sıkıntı; darlık. [DS]

tecir[1], [Ar. tācir => tecir تجر] *is.* **1.** *{OsT}* Tüccar; tacir; bezirgân. **2.** *{ağız}* Sürü hayvanı alım satımı yapan kimse; cambaz. [DS]

tecir[2], [? tecir] *{ağız} is.* Sergen; raf. [DS]

teclid[1], [Ar. cild > teclīd تجليد] *(tecli:d) {OsT} is.* Bir kitaba cilt geçirme; ciltleme. ⊡ **teclid etmek,** *Ciltlemek.*

teclid[2], [Ar. celd > teclīd تجليد] *(tecli:d) {OsT} is.* (Hayvan için) derisini yüzme.

teclil, [Ar. cüll > teclīl تجليل] *(tecli:l) {OsT} is.* **1.** (Hayvan için) üzerine çul örtme. **2.** Çul örtülme. ⊡ **teclîl-i feres,** *{OsT} Atı çullama.*

tecliye, [Ar. cilā > tecliye تجلية] *{OsT} is.* **1.** Cila verme; cilalama. **2.** Cilalanma. ⊡ **tecliye-i mir'at,** *{OsT} Aynayı silip parlatma.*|| **tecliye-i seyf,** *{OsT} Kılıcı parlatma.*

tecmid, [Ar. cümūd > tecmīd تجميد] *(tecmi:d) {OsT} is.* **1.** Dondurma; katılaştırma. **2.** Dondurulma; katılaştırılma.

tecmil, [Ar. tecmīl تجميل] *(tecmi:l) {OsT} is.* Süs.

tecmilat, [Ar. tecmīlāt تجميلات] *(tecmi:lâ:t) {OsT} is.* Süsler.

tecnid, [Ar. cünd > tecnīd تجنيد] *(tecni:d) {OsT} is.* Askerleri sıraya sokma; asker dizme.

tecnis, [Ar. cinās > tecnīs تجنيس] *(tecni:s) is.* **1.** *{OsT} ed.* Cinas yapma; iki anlamlı söz söyleme. **2.** *{ağız}* Bir tür müzik makamı.[DS]

tecniz, [Ar. cināze > tecnīz تجنيز] *(tecni:z) {OsT} is.* **1.** Ölüyü tabuta koyma. **2.** (Ölü için) tabuta konulma.

tecri, -i'ı [Ar. cer' > tecrī' تجريع] *(tecri:) {OsT} is.* **1.** Yudumlama. **2.** Yudum yudum içirilme.

tecrib, [Ar. cerb > tecrīb تجريب] *(tecri:b) {OsT} is.* Deneme; smama.

tecribe, [Ar. tecrīb > tecribe تجربه] *(tecri:be) {OsT} is.* → tecrübe. ⊡ **tecribe-i kalem,** *{OsT} ed. Deneme yazısı.*

tecribeten, [Ar. tecribe > tecribeten تجربةً] *(tecri:be'ten) {OsT} zf.* Deneyerek; sınayarak.

tecribî, [Ar. tecrīb > tecribī / tecribiyye تجربى / تجربيه] *(tecri:bi:) {OsT} is.* → tecrübi.

tecrid, [Ar. cered > tecrīd تجريد] *(tecri:d) {OsT} is.* → tecrit.

tecridat, [Ar. tecrīd > tecrīdāt تجريدات] *(tecri:da:t) {OsT} is.* Bir tarafa ayrılmalar; soyutlanmalar.

tecriden, [Ar. tecrīd > tecrīden تجريداً] *(tecri:'den) {OsT} zf.* Diğerlerinden ayrılarak; tek başına tutularak.

tecrih, [Ar. cerḥ > tecrīḥ تجريح] *(tecri:h) {OsT} is.* Yaralama.

tecrim, [Ar. cürm > tecrīm تجريم] *(tecri:m) {OsT} is.*

1. Suçlu bulma. 2. Birinden para cezası alma. ⊡ **tecrim etmek,** *{OsT} Suçlu bulmak; suçlandırmak.*

tecrimat, [Ar. tecrīm > tecrīmāt تجريمات] *(tecri:ma:t)* *{OsT} is.* **1.** Suçlu bulmalar. **2.** Birinden para cezası almalar.

tecris, [Ar. cers > tecrīs تجريس] *(tecri:s)* *{OsT} is.* **1.** Olayların bir kimseyi tecrübeli kılması; kamuoyunda daha da güç kazanması. **2.** *isl. huk.* Yalan yere yemin etme, hırsızlık etme gibi suçları işleyenleri halka teşhir etme.

tecrit, -di [Ar. cered > tecrīd تجريد] *is.* **1.** Soyma; soyulma. **2.** Ayrı bir tarafta tutma; ayırma. **3.** *as.* Askerî harekat yapılacak bir bölge halkının boşaltılması, giriş ve çıkışların yasaklanması. **4.** *ed.* Arap alfabesinde, noktasız harflerle şiir yazma. **5.** *ed.* Şairin kendisini üçüncü bir kişi gibi gösterip seslenmesi. **6.** Yalıtım; izolasyon. **7.** *tasvf.* Gönlü dünya bağlılığından sıyırarak yalnızca Allah sevgisine adama. **8.** Bulaşıcı hasalık görülen yerdeki hayvanları diğer hayvanlardan uzak tutma; ayırma. ⊡ **tecrit etmek,** *1. Her şeyden veya herkesten uzaklaştırmak; ayırmak. 2. Yalıtmak.*|| **tecrit maddesi,** *Yalıtım malzemesi.*|| **tecrit olunmak,** *Uzaklaştırılmak; ayrı tutulmak.*

tecrübe, [Ar. cerb > tecribe تجربه] *is.* **1.** Deneme; deney. **2.** Görgü ve bilgi artırıcı olay ve olgularla karşılaşmış olma durumu; deneyim. **3.** Bir şeyi yaparak, yaşayarak edinilen bilgi ve becerilerin tümü; deneyim. **4.** Bir şeyin niteliklerini, bir kimsenin niteliklerini sınama; bunu anlamak için başvurulan teknik ve işlem; sınama; deneme. ⊡ **tecrübe etmek,** *Sınamak; denemek.*|| **tecrübesi olmak,** *Bir konuda önceden edinilmiş bilgisi bulunmak.*|| **tecrübe tahtasına çevirmek,** *Bir şeyi veya bir kimseyi art arda başarısızlıkla sonuçlanan birçok deneye konu yapmak.*|| **tecrübe tahtasına dönmek,** *Üzerinde birçok başarısızlıkla sonuçlanan denemeler yapılmak.*|| **tecrübe yapmak,** *Denemek; sınamak.*

tecrübeli, [tecrübe-li] *sf.* Tecrübesi olan; görmüş geçirmiş; deneyimli.

tecrübelilik, -ği [tecrübe-li-lik] *is.* Tecrübeli olma durumu; deneyimlilik.

tecrübesiz, [tecrübe-siz] *is.* Tecrübesi olmayan; acemi; deneyimsiz.

tecrübesizlik, -ği [tecrübe-siz-lik] *is.* Tecrübesiz olma durumu; deneyimsizlik; acemilik.

tecrübi [Ar. tecribe > tecribī تجربى] *(tecrübi:)* *{OsT} sf.* Deneye dayanan; deney ile ilgili; deneysel.

tecsim, [Ar. cism > tecsīm تجسيم] *(tecsi:m)* *{OsT} is.* Vücut verme; cisimlendirme. ⊡ **tecsim etmek,** *Cisimlendirmek; somutlaştırmak.*

tecsimat, [Ar. tecsīm > tecsīmāt تجسيمات] *(tecsi:ma:t)* *{OsT} is.* **1.** Cisimlendirmeler. **2.** Duvarlardaki kabartmalar, süslemeler.

tecsimî, [Ar. tecsīm>tecsīmī تجسيمى] *(tecsi:mi:)* *{OsT} is.* Cisimlendirme ile ilgili. ⊡ **tecsimî sanatlar,** *{OsT} Plastik sanatlar.*

tecvi, -i'ı [Ar. cūʿ > tecvīʿ تجويع] *(tecvi:)* *{OsT} is.* **1.** Acıktırma. **2.** Acıktırılma.

tecvid, [Ar. cevdet > tecvīd تجويد] *(tecvi:t)* *{OsT} is.* **1.** Yaptığı bir işi güzel yapma. **2.** Bir yazıyı, özellikle Kur'an-ı Kerim'i vurgu, uzatma ve diğer kurallara dikkat ederek okuma. **3.** Kur'an-ı Kerim'i kurallarına göre okumayı öğreten bilim dalı. **4.** Bu bilim üzerine yazılmış kitap. ⊡ **tecvîd-i huruf,** *{OsT} dbl. Seslerin çıkaklarına uygun biçimde seslendirilmesi; boğumlandırılması.*

tecvif, [Ar. cevf > tecvīf تجويف] *(tecvi:f)* *{OsT} is.* **1.** Oyuk biçimine sokma; oyma. **2.** Oyulmuş yer; oyuk. **3.** Kalpteki karıncık ve kulakçıklardan her biri.

tecvifat, [Ar. tecvīfāt تجويفات] *(tecvi:fa:t)* *{OsT} is.* **1.** Oyuk meydana getirmeler. **2.** Oyulmalar. **3.** Oyuklar. **4.** *anat.* Kalbin kulakçık ve karıncıkları.

tecvir, [Ar. cevr > tecvīr تجوير] *(tecvi:r)* *{OsT} is.* Zora koşma; sıkıntıya sokma.

tecvitli, [tecvit-li] *sf.* Uzatma, durak ve vurguları tam ve doğru yapılmış olan.

tecviz, [Ar. cevāz > tecvīz تجويز] *(tecvi:z)* *{OsT} is.* Yapılmasına izin verme; uygun görme. ⊡ **tecviz edilmek,** *Uygun bulunmak; izin verilmek.*|| **tecviz etmek,** *Uygun bulmak; izin vermek.*

tecvizat, [Ar. tecvīz > tecvīzāt تجويزات] *(tecvi:za:t)* *{OsT} is.* Caiz görmeler; izin vermeler; uygun bulmalar.

tecyif, [Ar. tecyīf تجييف] *(tecyi:f)* *{OsT} is.* **1.** Vurmak suretiyle korkutmak. **2.** Çok korkmak.

tecyiş, [Ar. ceyş > tecyīş تجييش] *(tecyi:ş)* *{OsT} is.* Asker yığma; asker toplama.

teczi, -i [Ar. cüz' > teczi' تجزى] *{OsT} is.* Bölme; parçalama; ayırma.

teczie, [Ar. cüz' > teczi'e تجزئه] *{OsT} is.* → teczi.

teczim[1], [Ar. teczīm تجزيم] *(tecziːm)* *{OsT} is.* (Kol, kanat vb. için) kesme.

teczim[2], [Ar. teczīm تجذيم] *(tecziːm)* *{OsT} is.* Cüzam hastalığına yakalanma.

teczir, [Ar. cezr > teczīr تجذير] *(teczi:r)* *{OsT} is.* **1.** Kökünden söküp çıkarma; kökünden sökme. **2.** *is. mat.* Karekök alma.

tecziye, [Ar. cezā > tecziye تجزيه] *{OsT} is.* Ceza ver-

me; cezalandırma. ⊡ **tecziye etmek,** *{OsT} Cezalandırmak.*

teç[1], **-ci** [Far. ṭāşt طاشت] *{ağız} is.* **1.** Leğen. **2.** Bir tür tahıl ölçeği. **3.** Tencere. **4.** Büyük süt tavası. [DS]

teç[2], **-ci** [Far. çeç *(kalbur)*] *{ağız} is.* Samanından ayrılmış tahıl yığını. [DS]

teçcal, [Ar. deccāl => teçcal] *{ağız} is.* Haylaz; yaramaz.[DS]

teçhiz, [Ar. cihāz > techīz تجهيز] *(techi:z) {OsT} is.* Gerekli olan şeylerle tamamlanma; donatma. ⊡ **teçhiz etmek,** *Donatmak.*|| **teçhiz-i meyyit,** *{OsT} Ölüyü gömülmek üzere hazırlama.*|| **teçhiz-i sefaîn,** *{OsT} Gemilerin donatılması.*|| **teçhîz ve tekfîn,** *{OsT} Ölünün gömülmesi.*

teçhizat, [Ar. techīz > techīzāt تجهيزات] *(techi:za:t) {OsT} is.* **1.** Donatım. **2.** *as.* Bir askerî harekât için gerekli olan her türlü yardımcı malzeme; donatı.

teçkere, [Far. dest-gāre => teckere] *{ağız} is.* Teskere. [DS]

teçt, [Far. ṭāşt طاشت] *{ağız} is.* Leğen. [DS]

tedabir, [Ar. tedbīr > tedābīr تدابير] *(teda:bir) {OsT} is.* Tedbirler; önlemler. ⊡ **tedābir-i akılāne,** *{OsT} Akıllıca önlemler.*

tedafu, -u'ı [Ar. def' > tedāfü' تدافع] *(teda:fu) {OsT} is.* → tedafü.

tedafü, -ü'ı [Ar. def' > tedāfü' تدافع] *(teda:fü) {OsT} is.* **1.** Birbirini karşılıklı olarak itme; birbirini kovma; itişme. **2.** Savunma; koruma.

tedafü'î, [Ar. tedāfü' > tedāfü'ī / tedāfü'iyye تدافعى / تدافعيه] *(teda:füi:) {OsT} is.* Savunma ile ilgili; savunarak.

tedahhum, [Ar. ḍaḫm > teḍaḫḫum تضخم] *{OsT}is.* Kalınlaşma; irileşme; şişkinleşme. ⊡ **tadahhum-i nihāyāt,** *{OsT} tıp. Baş, el ve ayaklarda görülen irileşme hastalığı; akromegali.*

tedahük, [Ar. ḍıḥk > teḍāḥük تضاحك] *(teda:hük, h kalın söylenir.) {OsT} is.* Karşılıklı gülüşme.

tedahül, [Ar. daḫl > tedāḫül تداخل] *(teda:hül, h kalın söylenir) {OsT} is.* **1.** Birbirinin içine girme; karışma. **2.** Bir işte ya da borç ödemesinde gecikme; geri kalma. **3.** Birikme; yığılıp kalma. **4.** *isl. huk.* Ayrı ayrı hükmü bulunan olayların bir araya gelmesi. ⊡ **tedahülde kalmak,** *{OsT} Ödeme yapılmadığı için birikmek.*|| **tedahüle binmek,** *{OsT} Ödeme yapılmadığı için birikmek.*|| **tedahüle kalmak,** *{OsT} (Aylıklar için) eskiden zamanında ödenmediği için biriken.*|| **tedāhül fi'l-hudut,** *{OsT} isl. huk. Aynı cinsten birden çok suç işleyen hükümlüye birden çok had cezalarından yalnız birinin uygulanması.*|| **tedāhül fi'l-kazf,** *{OsT} isl. huk. Aynı suçu birden çok işleyene yalnız bir had cezasının verilmesi.*|| **tedāhül-i a'dāt,** *{OsT} mat. İki sayıdan birinin ötekine kesir bırakmaksızın bölünebilmesi.*|| **tedāhül-i cināyet,** *{OsT} isl. huk. Birden çok cinayet işleyen kimseye tek bir cinayet işlemiş gibi tek bir kısas ya da diyet uygulanması.*|| **tedāhül yılı,** *{OsT} Hicrî yıl ile malî yıl arasında 36 yılda bir fazlalık gelen ve vergi toplanmadan hazineden açıktan ödeme yapılan yıl.*

tedahülat, [Ar. tedāḫül > tedāḫülāt تداخلات] *(teda:hüla:t, h kalın söylenir) {OsT} is.* Birbiri içine girmeler; iç içe geçmeler; karışmalar.

tedai, [Ar. da'vet > tedā'ī تداعى] *(teda:i:) {OsT} is.* Çağrışım. ⊡ **tedāi etmek,** *{OsT} Çağrıştırmak.*

tedani, [Ar. dünüvven *(yaklaşmak)* > tedānī تدانى] *(teda:ni:) {OsT} is. tasvf.* Allah sevgisi ve bağlılığı ile ruhsal olgunluğa erişmiş kişinin İlahî kata yükselmesi.

tedansan, [Fr. thé dansant] *is.* Danslı çay partisi.

tedarik, [Ar. derk > tedārük تدارك] *(teda:rik) {OsT} is.* **1.** Araştırıp bulma; elde edip hazır bulundurma; sağlama. **2.** Hazırlık. ⊡ **tedarik etmek,** *Gerek duyulan bir şeyi araştırıp bulmak; sağlamak; almak.*|| **tedarik görmek,** *Bir iş ya da girişim için gerekli şeyleri sağlamak; hazırlık yapmak.*|| **tedarikte bulunmak,** *Bir iş ya da girişim için gerekli şeyleri sağlamak; hazırlık yapmak.*|| **tedarik vasiyeti,** *{OsT} Miras bırakanın, ölümünde terekesinde bulunmayan bir malı vasiyet etmesi.*

tedarikât, [Ar. tedārük > tedārükāt تداركات] *(teda:rikâ:t) {OsT} is.* Tedarikler; sağlamalar; hazırlıklar; hazırlanmalar.

tedarikî, [Ar. tedārükī تداركى] *(teda:riki:) {OsT} sf.* **1.** Hazırlıkla ilgili. **2.** *tıp.* Bir hastalığın ileride sebep olabileceği arazlara karşı gerekli tedbiri alma.

tedarikleme, [tedarik-le-me] *(teda:rikleme) is.* Tedariklemek eylemi.

tedariklemek, [tedarik-le-mek] *(teda:riklemek) gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* Tedarik etmek; sağlamak; hazır etmek.

tedarikli, [tedarik-li] *(teda:rikli) sf.* **1.** Gerekli şeyleri her zaman hazır bulunduran. **2.** *zf.* Gerekli şeyler önceden sağlanmış olarak.

tedariksiz, [tedarik-siz] *(teda:riksiz) sf.* **1.** Gerekli şeyleri önceden hazır etmeyen. **2.** *zf.* Gerekli şeyler önceden hazırlanmamış olarak.

tedarub, [Ar. ḍarb > teḍārub تضارب] *(teda:rub) {OsT} is.* Dövüşme, vuruşma.

tedarük, [Ar. derk > tedārük تدارك] *(teda:rük) {OsT} is.* → tedarik.

tedarükât, [Ar. tedārük > tedārükāt تداركات] *(teda:rüka:t) {OsT} is.* → tedarikât.

tedarükî, [Ar. tedārükī تداركى] *(teda:rüki:) {OsT} sf.* → tedarikî.

tedarüs, [Ar. tedārüs تدارس] *(teda:rüs) {OsT} is.* **1.** Ders alma. **2.** Okuma yazma.

tedavi, [Ar. devā > tedāvī تداوى] *(teda:vi) {OsT} is.* **1.** Kendi kendini iyileştirme. **2.** Tıbbî yöntem ve teknikler kullanarak bir hastalığı giderme; hastayı iyileştirme; sağaltım. **3.** Bakımla sağlığına kavuşturma. **4.** Hasta bir kişi ya da hayvanı sağlığına kavuşturmak için alınan önlemlerin, tıbbî teknik ve yöntemlerin tümü. **5.** *tıp.* Hastaların sıkıntılarını gidermek, iyileşmesini sağlamak için hastalığı yenecek etkenleri ve bu etkenlerin kullanımını konu alan tıp dalı. **6.** *mecaz.* Toplum ve kurum işleyişinde meydana gelen bir aksayışı giderme; düzeltme; iyileştirme. ☞ **tedavi etmek,** *1. (Hasta veya hastalık için) iyileştirmek; sağaltmak. 2. mecaz. İyileştirmek; düzeltmek.*|| **tedavi olmak,** *(Hasta kimse için) sağlığına kavuşmak; iyileşmek; iyi olmak.*

tedaviyat, [Ar. tedāvī > tedāviyāt تداويات] *(teda:viya:t) {OsT} is.* Tedaviler; sağaltmalar.

tedavül, [Ar. devl / devlet > tedāvül تداول] *(teda:vül) {OsT} is.* **1.** Elden ele geçerek kullanılma. **2.** (Para, bono, senet vb. için) sürümde bulunma; geçerli olma; kullanılma. **3.** *ekon.* Dolaşım. ☞ **tedavülde olmak,** *Geçerli olmak; sürümde bulunmak.*|| **tedavülden kalkmak,** *Kullanımdan kalkmış olmak; geçersiz olmak.*|| **tedavüle çıkarmak,** *Piyasaya sürmek; çıkarmak.*

tedavülat, [Ar. tedāvül > tedāvülāt تداولات] *(teda:vüla:t) {OsT} is.* Geçerli olmalar; geçerlilikler; dolaşımlar; tedavüller.

tedavür, [Ar. devr > tedāvür تداور] *(teda:vür) {OsT} is.* Sıra ile yapma; ardışık olarak yerine getirme; devirli bir hâlde yapma.

tedbic, [Ar. tedbīc تدبيج] *(tedbi:c) {OsT} is.* Namaz kılarken rükûda başını çok eğme.

tedbir, [Ar. dübūr > tedbīr تدبير] *(tedbi:r) {OsT} is.* **1.** Önceden düşünülerek yapılan, olası kötü bir şeyi önlemeye ya da var olan böyle bir şeyi kaldırmaya yönelik hazırlık; çare; önlem; ihtiyat. **2.** Bir amaca ulaşmak için tutulan yol; önlem. **3.** *isl. huk.* Bir kişinin, kendinin ölümünden sonra kölesinin hür olacağını bildirmesi. **4.** *{eAT}* İşleri idare etme; çekip çevirme. ☞ **tedbir almak,** *Kötü ya da yanlış bir sonuç doğurabilecek bir şeyin oluşunu önlemek veya istenilen bir durumun oluşmasını sağlamak için önceden gereken hazırlıkları yapmak; önlem almak.*|| **tedbirde kusur etmemek,** *Gerekli önlemlerin tümünü almak; önlemde eksiklik bırakmamak.*|| **tedbir ehli,** *{OsT} Öğüt veren kimse; bilgili; akıllı; zeki kişi.*|| **tedbîr eyleyici,** *{eAT} Bir işi yöneten; çekip çeviren.*|| **tedbîr-i menzîl,** *{OsT} Ev ekonomisi bilimi.*|| **tedbîr-i muallāk,** *{OsT} isl. huk. Köle sahibinin bir şarta bağladığı tedbir.*|| **tedbîr-i mukayyet,** *{OsT} isl. huk. Köle sahibinin belirttiği koşul ya da biçimde ölmesi durumunda geçerli olan tedbir.*|| **tedbîr-i mutlak,** *{OsT} isl. huk. Köle sahibinin hiç bir şarta bağlı olmaksızın ölümü ile gerçekleşen tedbir.*|| **tedbîr-i mülk,** *{OsT} Devlet yönetimi sanatı.*|| **tedbîr ittihaz etmek,** *{OsT} Tedbir almak; önlem almak.*|| **tedbîr nafakası,** *isl. huk. Bir kimsenin, kendisinden sonra hür olacağını bildirerek kölesini azat etmesi.*|| **tedbîr-şinās,** *{OsT} Tedbirli; ihtiyatlı.*

tedbirat, [Ar. tedbīr > tedbīrāt تدبيرات] *(tedbi:ra:t) {OsT} is.* Tedbirler; önlemler.

tedbirli, [tedbir-li] *sf.* **1.** (Kişi ve tutumu için) bir şeyi sağlamak ya da olası bir tehlikeyi önlemek amacıyla gerekli her türlü önlemleri alan; önceden gerekli hazırlıkları yapan; önlemini zamanında almasını bilen; sakınımlı; ihtiyatlı; müdebbir. **2.** *zf.* Tedbirli olarak; hazırlıklı bir biçimde; önceden düşünerek; ihtiyatlı. ☞ **tedbirli olmak,** *Bir işin sonuçlarını, ilerisini düşünerek dikkatli ve ihtiyatlı davranmak.*

tedbirsiz, [tedbir-siz] *sf.* **1.** (Kişi ve tutumu için) gelebilecek tehlikeleri, olabilecek durumları ve kendi davranışlarının doğurabileceği sonuçları hesaba katmayan. **2.** *zf.* Tedbirsiz biçimde; hiçbir önlem almaksızın; tedbirsizce.

tedbirsizce, [tedbir-siz-ce] *(tedbirsi'zce) zf.* Tedbir almaksızın; tedbirsiz bir biçimde.

tedbirsizlik, -ği [tedbir-siz-lik] *is.* Tedbirsiz olma durumu; tedbirsizce davranış.

teddek, -ği [? teddek] *{ağız} is.* Servi ya da çam kozalağı. [DS]

tedebbür, [Ar. tedebbür تدبر] *{OsT} is.* **1.** Bir işin sonunu, geleceğini düşünme. **2.** Arkasını dönme; sırtını dönme.

tedebbürat, [Ar. tedebbürāt تدبرات] *{OsT} is.* Sonunu, geleceğini düşünmeler; tedebbürler.

tedeffün, [Ar. defn > tedeffün تدفن] *{OsT} is.* Gömülme; defnolunma.

tedehhi, [Ar. dehā > tedehhī تدهى] *(tedehhi:) {OsT} is.* Dâhi hâline gelme; dâhileşme.

tedehhün, [Ar. dehn > tedehhün تدهن] *{OsT} is.* Kendisine yağ sürünme; yağlanma.

tedehhüş, [Ar. dehşet > tedehhüş تدهش] *{OsT} is.* Dehşete düşme; korkma; yılma. ☞ **tedehhüş etmek,** *Korkmak; yılmak.*

tedellâ, [Ar. delā > tedellā تدلى] *(tedellâ:) {OsT} is.*

tasvf. Allah'a yakın olduğu söylenen sâlikin bulunduğu en yüce makam.

tedellî, [Ar. tedellī تدلى] *(tedelli:) {OsT} is.* Nazlanma.

tedelliyat, [Ar. tedellī > tedelliyāt تدليات] *(tedelliya:t) {OsT} is.* Nazlanmalar.

tedellük, [Ar. delk > tedellük تدلك] *{OsT} is.* **1.** Ovma; sürtme. **2.** Ovulma; sürtülme.

tedellül, [Ar. dell > tedellül تدلل] *{OsT} is.* Nazlanma.

tedemmu, -u'ı [Ar. demʿ > tedemmuʿ تدمع] *{OsT} is.* **1.** Gözlerin yaşarması; ağlama. **2.** *tıp.* Göz hastalığı sebebiyle gözün sürekli yaşarması.

tedemmuğ, [Ar. dimāġ > tedemmuġ تدمغ] *{OsT} is.* Beyinleşme.

tedemmül, [Ar. tedemmül تدمل] *{OsT} is.* Toprağa gübre atma; gübreleme.

tedenniyat, [Ar. tedennī > tedenniyyāt تدنيات] *(tedenniya:t) {OsT} is.* Gerilemeler; düşüşler.

tedennî, [Ar. denā'et > tedennī تدنى] *(tedenni:) {OsT} is.* Aşağı düşme; gerileme. ⊟ **tedennî etmek,** *Gerilemek; aşağı düşmek.*

tedennüs, [Ar. tedennüs تدنس] *{OsT} is.* Kirlenme.

tederru, -u'ı [Ar. tederruʿ تدرع] *{OsT} is.* Zırh kuşanma; zırhlanma.

tederüb, [Ar. tederrüb تدرب] *{OsT} is.* Alışma.

tederüc, [Ar. derece > tederrüc تدرج] *{OsT} is.* Derece derece ilerleme; adım adım gelişme.

tederün, [Ar. tederrün تدرن] *{OsT} is.* Bir organda meydana gelen şişlik.

tederrüs, [Ar. ders > tederrüs تدرس] *{OsT} is.* **1.** Bir kimseden ders alma; ders görme. **2.** Bir şeyi ders olarak okuma.

tederrüsat, [Ar. tederrüs > tederrüsāt تدرسات] *{OsT} is.* Ders almalar; ders okumalar.

tedessür, [Ar. tedes̱s̱ür تدثر] *{OsT} is.* Elbise giyme; giyinme.

tedevvür, [Ar. tedevvür تدور] *{OsT} is.* Yuvarlaklaşma; değirmileşme.

tedeyyün[1], [Ar. deyn > tedeyyün تدين] *{OsT} is.* Borçlanma; borca girme.

tedeyyün[2], [Ar. dīn > tedeyyün تدين] *{OsT} is.* **1.** Belli bir dini olma. **2.** Dinine sıkıca bağlı olma.

tedfin, [Ar. defn > tedfīn تدفين] *tedfi:n) {OsT} is.* Gömme; defnetme.

tedhin[1], [Ar. dühn > tedhīn تدهين] *(tedhi:n) {OsT} is.* **1.** Güzel kokulu yağ veya parfüm sürünme; yağlanma. **2.** Güzel kokulu yağ veya parfüm sürülme.

tedhin[2], [Ar. duḫān > tedḫīn تدخين] *(tedhi:n, h kalın söylenir) {OsT} is.* **1.** Duman içinde bırakma; dumanlama. **2.** Tütsüleme.

tedhiş, [Ar. dehşet > tedhīş تدهيش] *(tedhi:ş) {OsT} is.* Bir topluluğu sürekli baskı altında tutmak, yıldırmak amacıyla sistemli olarak şiddet eylemlerine ve cinayetlere başvurma durumu; korku salma; yıldırma; terör. ⊟ **tedhiş etmek,** *Şiddet hareketlerine başvurarak çevreyi yıldırmak; korku içinde bırakmak.*|| **tedhîş-i ezhān,** *{OsT} Zihinlerde korku uyandırma.*

tedhişat, [Ar. tedhīş > tedhīşāt تدهيشات] *(tedhi:şa:t) {OsT} is.* Şiddet hareketleri; korkutmalar; yıldırmalar.

tedhişçi, [tedhiş-çi] *is.* Terör eylemleri düzenleyen ya da bu tür eylemlere katılan kimse; terörist.

tedhişçilik, -ği [tedhiş-çi-lik] *is.* **1.** Şiddet ve korku salma durumu. **2.** Şiddet ve korku salmaya dayanan siyasi sistem; terörizm.

tedhişli, [tedhiş-li] *sf.* Korkulu; terör dolu.

tedhişsiz, [tedhiş-siz] *sf.* Korkusuz; şiddet ve terörü olmayan.

te'dib, [Ar. edeb > te'dīb تأديب] *(te-di:b) {OsT} is.* → tedip.

te'dibat, [Ar. te'dīb > te'dībāt تأديبات] *(te-di:ba:t) {OsT} is.* **1.** Terbiye vermeler; terbiye etmeler. **2.** Uslandırmalar; ceza vermeler.

te'diben, [Ar. te'dīb > te'dīben تأديبا] *(te-di:'ben) {OsT} zf.* Terbiye vermek amacıyla; terbiye için; uslandırmak amacıyla.

te'dibî, [Ar. te'dībī تأديبى] *(te-di:bi:) {OsT} sf.* Terbiye ve uslandırma ile ilgili.

tedik, -ği [tet-ik] *{ağız} sf.* **1.** Açıkgöz; uyanık. **2.** Çabuk davranan; çevik. [DS]

tedip, -bi [Ar. edeb > te'dīb تأديب] *(tedi:p) {OsT} is.* **1.** Uslanmasını sağlama; edepli olmayı öğretme; terbiye verme. **2.** Ceza verme; cezalandırma; haddini bildirme. **3.** *huk.* Ana ve babanın çocuklarını eğitmek konusunda sahip oldukları hak. **4.** *isl.* Hz. Muhammed'in doğrudan doğruya Allah tarafından eğitilmesi. **5.** *tasvf.* Müridin, şeyhin denetim ve gözetimi altında yetiştirilmesi. ⊟ **tedip etmek,** *1. Terbiyesini vermek. 2. Yola getirmek.*|| **tedip olunmak,** *1. Terbiye edilmek. 2. Uygunsuz bir davranıştan dolayı cezalandırılmak.*

tedirgemek, [*eT.* tét-mek *(karşı koymak)* > tedir-gemek] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-g(i)-yor]* Rahatsız olmak; tedirgin olmak. [DS]

tedirgin, [*eT.* tét-mek *(direnmek)* > tedür-mek *(kararsızlık göstermek)* > tedir-gin] *sf.* **1.** (Kişi ve hay-

van için) rahatı kaçmış; huzursuz. **2.** (Kişi için) ruhsal bir rahatsızlık, huzursuzluk ve gerginlik duyan. **3.** (Durum ve davranış için) kişide kuşku, kaygı, huzursuzluk belirten. **4.** *{ağız}* Kayıp; yitik. [DS] ⧉ **tedirgin etmek,** *1. Rahatını, huzurunu bozmak; üzmek. 2. Kaygılandırmak; kuşkulandırmak; sıkıntı vermek. 3. {ağız} Birini işinden etmek.* [DS]|| **tedirgin olmak,** *1. Rahatı, huzuru bozulmak. 2. Ruhsal bir huzursuzluk duymak; kaygılanmak.*

tedirginleşme, [tedirgin-le-ş-me] *is.* Tedirginleşmek eylemi.

tedirginleşmek, [tedirgin-le-ş-mek] *dönşl. f. [-ir]* Tedirgin bir duruma düşmek; tedirginlik duymak.

tedirginlik, -ği [tedirgin-lik] *is.* **1.** Tedirgin olma durumu. **2.** Bir kimsenin rahatını kaçıran, huzurunu bozan ya da kaygılanmasına neden olan bir olay ya da durumdan ötürü içinde bulunduğu ruhsal sıkıntı ve gerginlik. **3.** Gezegen bir gök cisminin yörüngesinde meydana gelen küçük sapma ve düzelme hareketi. **4.** Havakürede şiddetli yağışlar ya da rüzgâr ve bir yüksek basıncı izleyen alçak basınç değişimi gibi pek çok etkene bağlı olarak meteoroloji ögelerinde meydana gelen beklenmedik küçük sapma. **5.** İletişim hatlarında görülen küçük çaptaki çeşitli elektromanyetik parazitlere verilen isim.

tedirkin, [*eT.* tét-mek *(karşı koymak)* > tedir-kin] *{ağız} sf.* Sıkıntılı; tedirgin. [DS]

te'diyat, [Ar. te'diye > te'diyāt تأديات] *(tediya:t) {OsT} is.* Ödemeler.

te'diye, [Ar. edā' > te'diye تأديه] *(te-diye) {OsT} is.* → tediye.

tediye, [Ar. edā' > te'diye تأديه] *{OsT} is.* **1.** Para ya da para ile ölçülebilen bir şey verme; ödeme. **2.** Gerçekleşen borcunu ödeme. ⧉ **tediye emri,** *{OsT} Ödeme emri.*|| **tediye etmek,** *{OsT} Ödemek.*

tedkik, -kı [Ar. diḳḳat > tedḳīḳ تدقيق] *(tedki:k, k'ler kalın söylenir) {OsT} is.* → tetkik.

tedkikat, [Ar. tedḳīḳāt تدقيقات] *(tedki:k, k'ler kalın söylenir) {OsT} is.* İncelemeler; tetkikler.

tedkikname, [Ar. tedḳīḳ + Far. nāme تدقيقنامه] *(tedki:kna:me, k'ler kalın söylenir) {OsT} is.* İnceleme, araştırma raporu.

tedlik, [Ar. tedlīk تدليك] *{OsT} is.* Sürme; ovalama.

tedlis, [Ar. tedlīs تدليس] *(tedli:s) {OsT} is.* Alışverişte, satıcının malın kusurunu gizlemesi suretiyle uygulanan hile.

tedliye[1], [Ar. tedliye تدليه] *{OsT} is.* **1.** Yukarıdan aşağı doğru bırakma; sarkıtma. **2.** Sarkıtılma. **3.** Dehşete düşme; şaşırma.

tedliye[2], [Ar. tedliye تدليه] *{OsT} is.* Bir iddiayı ispata yarayan belgeleri toplama.

tedmic, [Ar. tedmīc تدميج] *(tedmi:c) {OsT} is.* Bir şeyi başka bir şeyin içine koyma.

tedmir, [Ar. dimār > tedmīr تدمير] *(tedmi:r) {OsT} is.* Mahvetme; yok etme. ⧉ **tedmir etmek,** *{OsT} Mahvetmek; perişan etmek.*

tedmirat, [Ar. tedmīr > tedmīrāt تدميرات] *(tedmi:ra:t) {OsT} is.* Yok etmeler; mahvetmeler.

tednis, [Ar. tednīs تدنيس] *(tedni:s) {OsT} is.* **1.** Kirletme. **2.** Kirletilme.

tednisat, [Ar. tednīsāt تدنيسات] *(tedni:s) {OsT} is.* **1.** Kirletmeler. **2.** Kirletilmeler.

tedri, -i'ı [Ar. dırʿ > tedrīʿ تدريع] *(tedri:) {OsT} is.* **1.** Zırh giydirme. **2.** Zırh giydirilme.

tedrib, [Ar. derb > tedrīb تدريب] *(tedri:b) {OsT} is.* Yetiştirme; eğitme; yetiştirim.

tedribî, [Ar. tedrībī تدريبى] *(tedri:b) {OsT} sf.* Eğitsel.

tedric, [Ar. dürūc > tedrīc تدريج] *(tedri:c) {OsT} is.* Yavaş yavaş, azar azar, derece derece ilerleme; dereceleme.

tedricat, [Ar. tedrīc > tedrīcat تدريجات] *(tedri:'ca:t) {OsT} is.* Yavaş yavaş, aşamalı olarak, derece derece ilerlemeler.

tedricen, [Ar. tedrīc > tedrīcen تدريجاً] *(tedri:'cen) {OsT} zf.* Yavaş yavaş; aşamalı olarak; derece derece.

tedricî, [Ar. tedrīc > tedrīcī تدريجى] *(tedri:ci:) {OsT} sf.* Yavaş yavaş, aşamalı olarak yapılan.

tedris, [Ar. ders > tedrīs تدريس] *(tedri:s) {OsT} is.* **1.** Ders verme; öğretme. **2.** Öğretim. ⧉ **tedrîs hey'eti a'zâsı,** *{OsT} Öğretim üyesi.*

tedrisat, [Ar. tedrīs > tedrīsāt تدريسات] *(tedri:sa:t) {OsT} is.* Öğretim. ⧉ **tedrîsāt-ı āliye,** *{OsT} Yüksek öğretim.*|| **tedrîsāt-ı ibtidāiye,** *{OsT} İlköğretim.*|| **tedrîsāt-ı tāliye,** *{OsT} Ortaöğretim.*

tedrisî, [Ar. tedrīsī تدريسى] *(tedri:si:) {OsT} sf.* Dersle ilgili; derse ait; öğretimle ilgili.

tedsim, [Ar. tedsīm تدسيم] *(tedsi:m) {OsT} is.* Nazar değmemesi için küçük çocukların çene çukurlarına siyah benek yapma.

tedsir, [Ar. tedsīr تدسير] *(tedsi:r) {OsT} is.* Kuşun yuvasını düzenlemesi, düzeltmesi.

tedsiye, [Ar. tedsiye تدسيه] *{OsT} is.* Baştan çıkarma; azdırma.

tedük[1], [tét-mek > tē'd-ük] *{eT} sf.* → tetik.

tedük[2], [teḏ-ük] *{eT} sf.* Temiz; saf. [KB]

tedürgün, [*eT.* tét-mek *(direnmek)* > ted-ür-mek *(kararsız kalmak)* > tedür-gün] *{ağız} sf.* Eğreti. [DS]

🗗 **tedürgün etmek,** *{ağız} 1. Birini işinden etmek; üzmek. 2. Ayırmak.* [DS]|| **tedürgün olmak,** *{ağız} 1. Rahatsız olmak; tedirgin olmak. 2. Uzaklaşmak; gitmek; yitmek. 3. Düzeni bozulmak.* [DS]

tedvin, [Ar. dīvān > tedvīn تدوين] *(tedvi:n) {OsT} is.* **1.** Yazılı şeyleri bir araya getirme; kitap yapma. **2.** Manzumeleri, tekniğine uygun olarak bir divanda toplama. **3.** *huk.* Yasa, tüzük, yönetmelik vb. mevzuatı bir araya getirme, toplama; derleme. 🗗 **tedvin etmek,** *1. Derlemek; kitap hâline getirmek. 2. Divan meydana getirmek.*

tedvinat, [Ar. tedvīn > tedvīnāt تدوينات] *(tedvi:na:t) {OsT} is.* Kitap hâline getirmeler; derlemeler.

tedvir, [Ar. devr > tedvīr تدوير] *(tedvi:r) {OsT} is.* **1.** Çevirme; döndürme. **2.** Yuvarlak hâle getirme. **3.** Yönetme; çevirme. 🗗 **tedvir etmek,** *Çekip çevirmek; yönetmek.*|| **tedvir-i âlem,** *{OsT} Dünyayı yönetme.*|| **tedvir-i çark etmek,** *{OsT} Çarkı döndürmek.*

tedviye, [Ar. devā > tedviye تدويه] *{OsT} is.* Hastalığa çare bulma; deva bulma; ilaç verme.

teebbî, [Ar. eb' > te'ebbī تأبى] *(teebbi:) {OsT} is.* **1.** Birini baba olarak kabul etme. **2.** Birini evlat edinme.

teebbüd, [Ar. te'ebbüd تأبد] *{OsT} is.* **1.** Ürküp çekinme. **2.** Bekâr kalma; evlenmeme.

teebbüh, [Ar. te'ebbüh تأبه] *{OsT} is.* **1.** Kibirlenme. **2.** Büyüklük göstererek hakkından vazgeçme.

teebbün, [Ar. te'ebbün تأبن] *{OsT} is.* Birinin yolundan gitme; bir kimsenin yolunu izleme.

teeccüc, [Ar. te'eccüc تأجج] *{OsT} is.* (Ateş için) alevlenme; tutuşma.

teeccül, [Ar. te'eccül تأجل] *{OsT} is.* Belirli bir zamana kadar süre tanıma; vade verme.

teeccüm, [Ar. te'eccüm تأجم] *{OsT} is.* Öfkelenme.

teeddüb, [Ad. edeb > te'eddüb تأدب] *{OsT} is.* **1.** Terbiyesini takınma; saygılı davranma; edeple hareket etme. **2.** Utanma. 🗗 **teeddüb etmek,** *{OsT} Utanmak; sıkılmak.*

teeddübat, [Ar. te'eddüb > te'eddübāt تأدبات] *(teeddüba:t) {OsT} is.* **1.** Edebini takınmalar; edeplenmeler. **2.** Utanmalar; çekinmeler.

teeddüben, [Ar. te'eddüb > te'eddüben تأدبا] *(teeddü'ben) {OsT} zf.* **1.** Saygılı ve terbiyeli davranarak. **2.** Utanarak; çekinerek.

teeffüf, [Ar. te'effüf تأفف] *{OsT} is.* Of çekme; oflama.

teehhi, [Ar. te'eḫḫī تأخى] *(teehhi:) {OsT} is.* Birisi ile kardeş olma; birini kardeş edinme.

teehhül, [Ar. ehl > te'ehhül تأهل] *{OsT} is.* Evlenme. 🗗 **teehhül etmek,** *{OsT} Evlenmek.*

teehhülat, [Ar. teehhül > teehhülāt تأهلات] *(teehhüla:t) {OsT} is.* Evlenmeler.

teehhür, [Ar. aḫar > te'eḫḫür تأخر] *{OsT} is.* **1.** Sonraya bırakma; geciktirme. **2.** Geriye kalma; gecikme. 🗗 **teehhür etmek,** *{OsT} Gecikmek; geriye kalmak.*

teehhürat, [Ar. te'eḫḫür > te'eḫḫürāt تأخرات] *(teehhüra:t) {OsT} is.* Gecikmeler.

teekküd, [Ar. ekd > te'ekküd تأكد] *{OsT} is.* **1.** Sağlamlaşma. **2.** Kuvvet bulma.

teekkül, [Ar. ekl > te'ekkül تأكل] *{OsT} is.* **1.** (Yiyecek için) yenme. **2.** *tıp.* (Yara için) yenik gibi açılıp büyüme.

teellüf, [Ar. elf > te'ellüf تألف] *{OsT} is.* İyi geçinme; alışma; bağdaşma.

teellüfat, [Ar. te'ellüf > te'ellüfāt تألفات] *(teellüfa:t) {OsT} is.* Hoş geçinmeler; alışmalar; bağdaşmalar.

teellüm, [Ar. elem > te'ellüm تألم] *{OsT} is.* Kaygılanma; üzülme. 🗗 **teellüm etmek,** *{OsT} Üzülmek; kaygılanmak.*

teellümat, [Ar. te'ellüm > te'ellümāt تألمات] *(teellüma:t) {OsT} is.* Üzülmeler; kaygılanmalar; kederlenmeler.

teelti, [teyelti] *{ağız}* tis. Semer veya eyer yerine kullanılan minder veya keçe; teyelti. [DS]

teemede, [de-me+de ?] *{ağız} zf.* Görünüşe göre; anlaşılan o ki. [DS]

te'emmül, [Ar. emel > te'emmül تأمل] *{OsT} is.* Bir işi etraflıca düşünme. 🗗 **te'emmül etmek,** *{OsT} Etraflıca düşünmek.*

te'emmülat, [Ar. te'emmül > te'emmülāt تأملات] *(teemmüla:t) {OsT} is.* Etraflıca düşünmeler. 🗗 **teemmülat-ı amika,** *{OsT} Derinden derine düşünüp taşınmalar.*

te'emmülî, [Ar. te'emmül > te'emmülī تأملى] *(teemmüli:) {OsT} sf.* Düşünsel.

teemmülsüz, [teemmül-süz] *sf.* Yapacağı işi önceden etraflıca düşünmeyen.

teemmülsüzlük, [teemmül-süz-lük] *is.* Bir işi önceden düşünmeme durumu.

te'emmüm, [Ar. ümm > te'emmüm تأمم] *{OsT} is.* **1.** Birini ana olarak kabul etme. **2.** Ana tarafından çocuğun tanınması.

te'emmür, [Ar. emr > te'emmür تأمر] *{OsT} is.* Amirlik taslama.

te'ennî, [Ar. enā'et *(acele etmeme)* > te'enni تأنى]

{OsT} is. **1.** Yavaş iş görme; ağırdan alma. **2.** İhtiyatlı davranma. ⊡ **teennî etmek,** *{OsT} 1. Acelesiz davranmak; ağır iş görmek. 2. İhtiyatlı davranmak.*

te'enniyat, [Ar. te'eni > te'eniyāt تأنيات] *(teenniya:t) {OsT} is.* İhtiyatlı davranmalar; ağır ve düşünceli davranmalar.

te'ennüs[1], [Ar. üns > te'ennüs تأنس] *{OsT} is.* Alışkanlık kazanma; alışma.

te'ennüs[2], [Ar. üns̱ > te'ennüs̱ تأنث] *{OsT} is.* **1.** Dişil olma. **2.** Kadın gibi hareket etme; kadınlaşma.

te'errüb, [Ar. te'errüb تأرب] *{OsT} is.* Kendini zeki göstermeye çalışma; zekilik taslama.

te'essî, [Ar. te'essī تأسى] *(teessi:) {OsT} is.* **1.** Teselli verme; avutma. **2.** Sabretme.

te'essüf, [Ar. esef > te'essüf تأسف] *{OsT} is.* → teessüf. ⊡ **te'essüf yimek,** *{eAT} Acınmak; gamlanmak.*

teessüf, [Ar. esef > te'essüf تأسف] *{OsT} is.* Acınma; eseflenme; yerinme. ⊡ **teessüf ederim!** *"Yazıklar olsun!" anlamında kullanılır.*|| **teessüf etmek,** *Üzülmek; acımak; yerinmek.*

te'essüfat, [Ar. te'essüf > te'essüfāt تأسفات] *(teessüfa:t) {OsT} is.* Acınmalar; üzülmeler.

te'essüm, [Ar. is̱m > te'es̱s̱üm تأثم] *{OsT} is.* Günahtan kaçınma.

te'essür[1], [Ar. es̱er > te'es̱s̱ür تأثر] *{OsT} is.* → teessür. ⊡ **te'essür-bahş,** *{OsT} Kederlendiren; hüzünlendiren.*|| **te'essür etmek,** *Bir şeyin etkisinde kalmak; üzülmek.*

te'essür[2], [Ar. te'essür تأسر] *{OsT} is.* İşten alıkoyma; oyalanmasına sebep olma.

teessür, [Ar. es̱er > te'es̱s̱ür تأثر] *{OsT} is.* **1.** Üzüntü duyma; üzülme; üzüntü. **2.** Olumsuz bir şeyin etkisinde kalma.

te'essürat, [Ar. te'es̱s̱ür > te'es̱s̱ürāt تأثرات] *(teessüra:t) {OsT} is.* Üzülmeler; üzüntüler; acılar.

te'essürî, [Ar. te'es̱s̱ürī تأثرى] *(teessüri:) {OsT} sf.* Duygusal.

te'essüriyet, [Ar. te'es̱s̱üriyyet تأثريت] *{OsT} sf.* Duygusallık.

te'essüs, [Ar. esās > te'essüs تأسس] *{OsT} is.* **1.** Meydana gelme; oluşma. **2.** Kurulma. **3.** Yerleşme; kökleşme. ⊡ **te'essüs etmek,** *1. Oluşmak; meydana gelmek. 2. Kurulmak. 3. Kökleşmek; yerleşmek.*

te'evvî, [Ar. evy > te'evvī تاوى] *(teevvi:) {OsT} is.* Oturacak yer edinme; yurt edinme; yerleşme.

te'evvüd, [Ar. te'evvüd تأود] *{OsT} is.* İki kat olma; eğilme; eğrilme.

te'evvüh, [Ar. te'evvüh تأوه] *{OsT} is.* Ah vah etme; inleme.

te'evvühat, [Ar. te'evvühāt تأوهات] *{OsT} is.* Ah vah etmeler; inlemeler.

te'evvül, [Ar. te'evvül تأول] *{OsT} is.* Başka manaya gelme; anlamı başka olma.

te'evvülat, [Ar. te'evvülāt تأولات] *{OsT} is.* Başka manaya gelmeler; anlamı başka olmalar.

te'eyyüd, [Ar. eyd > te'eyyüd تأيد] *{OsT} is.* **1.** Güç kuvvet kazanma; kuvvetlenme; güçlenme. **2.** Sağlamlaşma. **3.** Doğru çıkma; gerçekleşme. ⊡ **te'eyyüd etmek,** *1. Güç kuvvet kazanmak; kuvvetlenmek; güçlenmek. 2. Sağlamlaşmak. 3. Doğru çıkmak; gerçekleşmek.*

te'ezzi, [Ar. eẕā' > te'eẕẕī تأذى] *(teezzi:) {OsT} is.* Gönlü kırılma; incinme.

te'ezzür, [Ar. te'ezzür تأزر] *{OsT} is.* Bürünme; örtünme.

tef[1], [tef / tıf *(yans.)*] *is.* Çabuk ve hızlı gidip gelmeyi; kendi çevresinde hızla dönmeyi anlatan kök. [Zülfikar] *tef-il-de-mek, tef-il tefil.*

tef[2], [teb / tev / tef] *{eT} is.* Dek; al; hile. [DLT]

tef[3], [Far. def] *is.* Ensiz, zilli bir kasnağın bir tarafına kursak derisi gerilmek suretiyle yapılmış vurmalı bir çalgı. ⊡ **tef çalsan oynayacak,** *(Eşya için) karmakarışık; yerli yerinde olmayan.*|| **tefe koymak,** *Alay ederek, yererek anlatmak; beğenilmeyecek yönleri ile anlatılmak.*|| **tefe koyup çalmak,** *Tefe koymak.*

tef[4], [Far. tef تف] *{OsT} is.* **1.** Isı; sıcaklık. **2.** Buhar. **3.** *{ağız}* (Saralılar için) etkin dönem. [DS] ⊡ **tefi geçmek,** *{ağız} (Bitkiler için) çağı geçmek.* [DS]

tef[5], [? tef] *{ağız} is.* Kefen. [DS] ⊡ **tefin dürüne!** *{ağız} "Öl, geber" anlamında ilenme sözü.* [DS]

tef[6], [? tef] *{ağız} is.* İn. [DS]

tefaddul, [Ar. fażl / faḏl > tefażżul / tefaḏḏul تفضل] *{OsT} is.* → tefazzul.

tefafih, [Ar. tuffāḥ > tefāfīḥ تفافيح] *(tefa:fi:h) {OsT} is.* Elmalar.

tefahhum, [Ar. faḥm > tefaḥḥum تفحم] *{OsT} is. kim.* Kömürleşme.

tefahhur, [Ar. faḫr > tefaḫḫur تفخر] *{OsT} is.* Övünme; gururlanma; kurumlanma.

tefahhurat, [Ar. tefaḫḫurāt تفخرات] *{OsT} is.* Övünmeler; gururlanmalar; kurumlanmalar.

tefahhus, [Ar. faḥṣ > tefaḥḥuṣ تفحص] *{OsT} is.* İnceden inceye araştırma.

tefahhusat, [Ar. tefaḥḥuṣāt تفحصات] *(tefehhusa:t) {OsT} is.* İnceden inceye araştırmalar.

tefahhuş, [Ar. fuḥş > tefaḥḥuş تفحّش] *{OsT} is.* Açık saçık sözler söyleme; müstehcen konuşma.

tefahüm, [Ar. fehm >tefāhüm تفاهم] *(tefa:hüm) {OsT} is.* İnceden inceye araştırma.

tefahür, [Ar. faḫr > tefāḫür تفاخر] *(tefa:hür, h kalın söylenir) {OsT} is.* Övünme; kibirlenme. ⊡ **tefahür etmek,** *{OsT} Övünmek.*

tefahürat, [Ar. tefāḫürāt تفاخرات] *(tefa:hür, h kalın söylenir) {OsT} is.* Övünmeler; kibirlenmeler.

tefa'il, [Ar. tefʿīle > tefāʿīl تفاعيل] *(tefa:il) {OsT} is.* Bir mısra ya da beyitteki vezin parçaları; tefileler.

tefakkuh, [Ar. fıḳh > tefaḳḳuh تفقّه] *{OsT} is.* **1.** Gül gibi açılma. **2.** Kavrama; anlama; bilme. **3.** Fıkıh öğrenme.

tefakkur, [Ar. fıḳr > tefaḳḳur تفقّر] *{OsT} is.* Yoksullaşma; fakir olma.

tefakum, [Ar. tefāḳum تفاقم] *{OsT} is.* (İş için) büyüyüp güçleşme.

tefaküh, [Ar. fākihe > tefāküh تفاكه] *{OsT} is.* **1.** Birbirine yemiş atma. **2.** *mecaz.* Şakalaşma.

tefal, -li [? tefal] *{ağız} is.* İlaç. [DS]

tefaric, [Ar. tefrice > tefārīc تفاريج] *{OsT} is.* **1.** Yırtmaçlar. **2.** Aralıklar.

tefarik, -ği [Ar. tefārīḳ تفاريق] *(tefa:ri:k) {OsT} is.* **1.** *bot.* Ballıbabagillerden Asya ve Afrika'nın tropikal bölgelerinde yetişen, sap ve yapraklarında bulunan keskin kokulu yağı damıtılarak parfümcülükte, böcek savmada, yaprakları kürk ve derileri güvelere karşı korumakta ve kokulandırmakta kullanılan, bir metre boyunda, geniş yapraklı, beyaz çiçekli otsu bir bitki, *(Pogostemon patchouli).* **2.** *{ağız}* Eskiden gelin elbisesi yapılan, sırma işlemeli bir tür ipek kumaş. [DS] ⊡ **tefarik otu,** → tefarik.|| **tefarik yağı,** *Bu bitkiden damıtılan, parfümcülükte ve halk hekimliğinde kullanılan yağ.*

tefasil, [Ar. tafṣīl > tefāṣīl تفاصيل] *(tefa:si:l, s kalın söylenir) {OsT} is.* Ayrıntılar; tafsiller.

tefasir, [Ar. tefsīr > tefāsīr تفاسير] *(tefa:sir) {OsT} is.* **1.** Tefsirler; yorumlar. **2.** Kur'an-ı Kerim yorumları.

tefassum, [Ar. tefaṣṣum تفصّم] *{OsT} is.* Kırılma; kesilme.

tefasuh, [Ar. faṣāḥet >tefāṣuḥ تفاصح] *(tefa:suh) {OsT} is.* Güzel ve anlaşılır bir ifade ile söyleme.

tefavüd, [Ar. fāʾide > tefāvüd تفاود] *(tefa:vüd) {OsT} is.* Birbirinden yararlanma; karşılıklı yardımlaşma.

tefavüt [Ar. fevt > tefāvüt تفاوت] *(tefa:vüt) {OsT} is.* **1.** Ayırıcı özellik; fark; ayrım. **2.** İki şeyin birbirinden ayrılması; farklı olma; farklılık. **3.** *{eAT}* Kusur; düzensizlik. ⊡ **tefavüt etmek,** *{OsT} Farklı hâle gelmek; farklılaşmak.*|| **tefāvüt-i hasene,** *{OsT} Hicrî yıl üzerinden yapılan ihalelerde hicrî yıl ile malî yıl arasındaki 10 gün 21 saatlik farktan ileri gelen gelir fazlalığı.*

tefayüd, [Ar. fāʾide > tefāyüd تفايد] *(tefa:yüd) {OsT} is.* Yardımlaşma.

tefazul, [Ar. fażl > tefāżul تفاضل] *(tefa:zul) {OsT} is.* **1.** Erdem ve meziyette birbiri ile yarışma. **2.** Nicelikçe fazlalık; miktar açısından farklılık. ⊡ **tefāzul-i irtifā,** *{OsT} yer b. Yer yüzünde iki noktanın, deniz yüzeyine göre yükseklikleri arasındaki fark.*|| **tefāzul-i iktidār,** *{OsT} fiz. Potansiyel farkı.*

tefazulî, [Ar. tefāżul > tefāżulī تفاضلى] *(tefa:zuli:) {OsT} sf.* **1.** Erdemli olma ve üstünlükte birbiri ile yarışmaya ait. **2.** *mat.* İki sayının arasında nicelik farkından doğan oran.

tefazzul, [Ar. fażl / faḍl > tefażżul / tefaḍḍul تفضّل] *{OsT} is.* **1.** Üstün olma; erdemli olma. **2.** Bağışlama; iyilik.

tefci, -i'ı [Ar. fecīʿ > tefcīʿ تفجيع] *(tefci:) {OsT} is.* **1.** Canını yakma; acıtma. **2.** Dertli kılma.

tefcir, [Ar. fecr > tefcīr تفجير] *(tefci:r) {OsT} is.* **1.** Su birikintisini kanallar açarak akıtma; akaçlama; drenaj. **2.** Bir yerden çıkan suyu akıtma; kaynağı akıtma. **3.** *tıp.* Bir yara içinde biriken irin, kan vb. akıntıları borularla dışarı atma. ⊡ **tefcîr havzası,** *{OsT} yer b. Boşalma havzası.*

tefçi, [tef-çi] *is.* Tef çalan kimse,

tefçitmek, [tevçī-mek > tevçi-t-mek] *{eT} gçl. f. [-ür]* Sıkıca geçmeli olarak diktirmek. [DLT]

tefdiye, [Ar. fedā > tefdiye تفديه] *{OsT} is.* **1.** Kendi canını başkası için feda etme. **2.** "Canım sana kurban olsun" deme.

tefe[1], [Ar. deffe / defte => tefe تفه] *is.* **1.** Tef gibi yuvarlak herhangi bir nesne. **2.** Eyerin iki yanındaki yuvarlak etek kısmı. **3.** Dokuma tezgâhlarında tarağı taşıyan ve her atkı geçişinde bir vuruş hareketiyle atkıyı dokunmuş bölüme sıkıştıran parça; tarak. *{eT} {eAT} {OsT} {ağız} (aynı)* [DS] [Bahşayiş] **4.** *{OsT}* Dokumacılıkta tarak vurmak. **5.** İpekçi dolabı. **6.** İpekçi dolabına sarılmış ipek yumağı. **7.** Altın varak işlemeciliğinde, yirmi altın yapraktan oluşan paket; iki deste varak. ⊡ **tefe altı,** *Tefenin alt kısmını meydana getiren ağaç ya da metal parça.*|| **tefe başı,** *Sırma işlemeli kadın giysisi.*|| **tefe desteği,** *Tefeyi taşıyan yatay üst parça.*|| **tefe kolu,** *Tarağı düşey olarak tutan parça.*

tefe[2], [? tefe] *{ağız} is.* Yeni süren asma filizi. [DS]

tefebaş, [tefe+baş] *{ağız} is.* Sırma ile işlenmiş atlas veya kadife kumaştan yapılma elbise. [DS]

tefeccu, -u'ı [Ar. fecīᶜ > tefeccuᶜ تفجّع] *is.* **1.** Canı yanma; bir yeri acıma. **2.** Bir derdi olma; dertli o-luş.

tefeccür, [Ar. fecr > tefeccür تفجّر] *{OsT} is.* **1.** Tan yeri ağarma; fecr olma. **2.** Yerden su kaynayıp ak-ma. **3.** *tıp.* Yarılma; çatlama.

tefeccürat, [Ar. tefeccür > tefeccürāt تفجّرات] *(te-feccüra:t) {OsT} is.* **1.** Tan yeri atmalar. **2.** Yerden su kaynayıp akmalar. **3.** Yarılmalar; çatlamalar.

tefeci[1], [tefe-ci ?] *is.* Yüksek faizle, zor durumda o-lanlara borç para veren kimse; murabahacı; faizci.

tefeci[2], [tefe-ci] *{ağız} is.* Dokuma tezgâhını kullanan işçi. [DS]

tefecik[1], [ufa-mak > ufak > (t)afak > tefek > tefe(k)-cik > tefe-cik / töpö > tepe > tepecik > tefecik?] *sf.* *"Ufacık tefecik"* ikilemesinde geçen ikinci kelime.

tefecik[2], **-ği** [tefe-cik] *{ağız} is.* Yün ipliğinden el tezgâhlarında dokunan kumaş. [DS]

tefecilik, -ği [tefe-ci-lik] *is.* **1.** Tefecinin yaptığı iş; faizcilik. **2.** Yasal izin olmadan, borç para karşılı-ğında faiz alarak kazanç sağlama işi.

tefehhum, [Ar. faḥm > tefaḥḥum تفحّم] *{OsT} is.* Kö-mürleşme.

tefehhus, [Ar. faḥṣ > tefaḥḥuṣ تفحّص] *{OsT} is.* İnce ayrıntılarına kadar araştırma; iyice araştırma.

tefehhusat, [Ar. tefaḥḥuṣ > tefaḥḥuṣāt تفحّصات] *(te-fehhusa:t) {OsT} is.* Ayrıntılı yapılan araştırmalar.

tefehhuş, [Ar. fuḥş > tefaḥḥuş تفحّش] *{OsT} is.* Açık saçık ve kaba sözler söyleme; müstehcen konuşma.

tefehhüm, [Ar. fehm > tefehhüm تفهّم] *{OsT} is.* Bir şeyin farkına varma; anlama. ⧉ **tefehhüm etmek,** *{OsT} Anlamak; farkına varmak.*

tefehhümat, [Ar. tefehhüm > tefehhümāt تفهّمات] *(te-fehhüma:t) {OsT} is.* Yavaş yavaş anlamalar; far-kına varışlar.

tefek[1], [ufa-mak > ufak > (t)afak > tefek ? / töpö > tepe > tefek?] *sf.* "Ufak tefek" ikilemesinde geçen ikinci kelime.

tefek[2], **-ği** [teğ *(asma dalı)* > teğ-ek > tevek / değek] *{ağız} is.* **1.** Asma; üzüm ağacı. **2.** Asmanın koruk olacak çiçekleri. **3.** Kavun, karpuz dalları. **4.** Genç asma fidanı. **5.** Asmanın taze filizi. **6.** Çalı süpürge-lerini bağlamakta kullanılan yabani asma filizi. **7.** Ebegümecinin en kalın dalı ya da kartlaşmış ebe-gümeci. **8.** Asma yaprağı. [DS]

tefek[3], **-ği** [Far. āveng => hevenk] *{ağız} is.* Tavana asılmış mısır hevengi. [DS]

tefekkuh, [Ar. fıḳh > tefeḳḳuh تفقّه] *{OsT} is.* **1.** Fıkıh bilgisi edinme; fıkıh öğrenimi yapma. **2.** Fıkıh ko-nularında çok bilgili olma. **3.** Yavaş yavaş farkına varma; zihin yorarak anlama.

tefekküh, [Ar. tefekküh تفكّه] *{OsT} is.* **1.** Hoşlanma. **2.** Şaşırma. **3.** Pişman olma. **4.** Yemiş toplama. **4.** Yemiş yeme.

tefekkük, [Ar. fekk > tefekkük تفكّك] *{OsT} is.* Ay-rılma; birbirinden kopma.

tefekkür, [Ar. fikr > tefekkür تفكّر] *{OsT} is.* **1.** Dü-şünme; düşünce; düşünüş. **2.** *tasvf.* Dervişin, içine kapanıp kendisini her şeyden soyutlayarak yalnızca Allah'ın büyüklüğü ve evrendeki İlahî tecelliler üzerinde düşünceye varması. ⧉ **tefekküre dal-mak,** *Derin düşüncelere dalmak; derin derin dü-şünmek.*|| **tefekkür etmek,** *Düşünmek; kafa yor-mak.*

tefekkürat, [Ar. tefekkür > tefekkürāt تفكّرات] *(te-fekküra:t) {OsT} is.* Düşünmeler; akıl yormalar.

tefeli, [tefe-li] *sf.* (Kumaş için) sık dokunmuş; atkı iplikleri güçlü tarak vuruşları ile sıkıştırılmış olan.

tefelluk, [Ar. felaḳ > tefelluḳ تفلّق] *(tefellû:k) {OsT} is.* Çatlama; yarılma.

tefellüc, [Ar. felc > tefellüc تفلّج] *{OsT} is.* **1.** Yarılıp çatlama. **2.** *tıp.* İnmeye yakalanma; felce uğrama.

tefellüm, [Ar. tefellüm تفلّم] *{OsT} is.* *biy.* Mantar-laşma.

tefellüs, [Ar. iflās > tefellüs تفلّس] *{OsT} is.* **1.** İflas etme. **2.** *tıp.* (İnsan cildi için) pul pul dökülme.

tefelsüf, [Ar. felsefe > tefelsüf تفلسف] *{OsT} is.* Felsefî konuşma; felsefe yapma; filozoflaşma.

tefelsüfat, [Ar. tefelsüf > tefelsüfāt تفلسفات] *(tefel-süfa:t) {OsT} is.* Felsefî konuşmalar; felsefe yapma-lar; filozoflaşmalar.

tefelü, [tefe-lü تفلو] *{OsT} is.* → tefeli.

tefeng, [Far. tüfeng] *{ağız} is.* Tüfek. ⧉ **tefengi sı-kılamak,** *{ağız} Tüfeği doldurmak.* [DS]

tefennün, [Ar. fenn > tefennün تفنّن] *{OsT} is.* **1.** De-ğişme; gelişme. **2.** Bir şey öğrenme; bilme, fen bil-gisi edinme. **3.** Bilim ya da sanatta bilginin en üst noktasına ulaşma. **4.** *ed.* Konuşma ve tartışmada çeşitli biçimlerde söz söyleme; değişik üslup kul-lanma; farklı iddialara başvurma. ⧉ **tefennün et-mek,** *Çeşitli bilimleri öğrenmek.*|| **tefennün eyle-mek,** → tefennün etmek.|| **tefennün fi'l-ibāre,** *{OsT} Söylenen bir sözü, yeri geldiğinde tekrar et-memek için o sözü başka biçimde söyleme. "Mev-lâna" yerine "Sāhibü'l-Mesnevî" gibi.*

teferru, -u'ı [Ar. ferᶜ > teferruᶜ تفرّع] *{OsT} is.* **1.** Dal budak salma; dallanma. **2.** Kısımlara ayrılma; bö-lünme. **3.** Bir kökten çıkıp dallara ayrılma.

teferru'at, [Ar. teferruᶜ > teferruᶜāt تفرّعات] *(tefer-rua:t) {OsT} is.* → teferruat.

teferruat, [Ar. teferruʿ > teferruʿāt تفرعات] *(teferruat) is.* **1.** Dal budak salmalar; dallanmalar. **2.** Bir bütünü oluşturan ve ikincil oldukları düşünülen ögeler; ayrıntılar; detay. **3.** Eklenti. ◘ **teferruata kaçmak,** *Bir konuda gereksiz ayrıntılara girmek.*

teferruatlı, [teferruat-lı] *sf* Ayrıntılı; detaylı.

teferruğ, [Ar. ferāğ > teferruġ تفرغ] *{OsT} is.* **1.** Vazgeçme; cayma; bırakma. **2.** Bir işi bitirip kurtulma. **3.** Satın alınan bir mülkün tapusunu kendi üzerine geçirtme.

teferruh, [Ar. feraḥ > teferruḥ تفرح] *{OsT} is.* İçi açılma; ferahlama.

teferruk, -ku [Ar. farḳ > teferruḳ تفرق] *{OsT} is.* Parçalanma; dağılma. ◘ **teferruk-ı ittisāl,** *{OsT} tıp. Çeşitli nedenlerle ciltte oluşan çatlaklar.*

teferrüc, [Ar. ferec > teferrüc تفرج] *{OsT} is.* → teferrüç.

teferrücat, [Ar. teferrüc > teferrücāt تفرجات] *(teferrüca:t) {OsT} is.* **1.** İçi açılmalar; ferahlamalar. **2.** Gezintiye çıkarak sıkıntı atmalar. **3.** Gezintiler.

teferrücgâh, [Ar. teferrüc + Far. gāh تفرجگاه] *(teferrücgâ:h) {OsT} is.* → teferrüçgâh.

teferrücgeh, [Ar. teferrüc + Far. geh تفرجگه] *{OsT} is.* → teferrüçgâh.

teferrüç, -cü [Ar. ferec > teferrüc تفرج] *{OsT} is.* **1.** İçi açılma; ferahlama. **2.** Gezintiye çıkarak sıkıntı atma. **3.** Gezinti; gezinme.

teferrüçgâh, [Ar. teferrüc + Far. gāh تفرجگاه] *(teferrüçgâ:h) {OsT} is.* Gezinti yeri; eğlence yeri.

teferrüd, [Ar. ferd > teferrüd تفرد] *{OsT} is.* **1.** Herkesten uzaklaşarak tek başına kalma; yalnız kalma. **2.** Eşi ve benzeri olmama; benzersiz olma; sivrilme. **3.** Bağımsız olma; bağımsızlığını elde etme; kendi başına buyruk olma.

teferrüs, [Ar. ferāset > teferrüs تفرس] *{OsT} is.* Bir şeyin farkına varma; anlama; sezme. ◘ **teferrüs etmek,** *{OsT} Farkına varmak; sezmek; anlamak.*

teferrüsat, [Ar. teferrüs > teferrüsāt تفرسات] *(teferrüsa:t) {OsT} is.* Farkına varmalar; sezmeler; sezinlemeler.

teferrüş, [Ar. ferş > teferrüş تفرش] *{OsT} is.* Yayılma; serilme.

teferrüz, [Ar. ifraāz > teferrüz تفرز] *{OsT} is.* Ayrılma.

tefer'un, [Ar. firʿavn > teferʿun تفرعن] *{OsT} is.* **1.** Firavunlaşma. **2.** Son derece kibirli olma.

tefessüh[1], [Ar. füsḥat > tefessüḥ تفسح] *(h kalın söylenir) {OsT} is.* Açılma; genişleme.

tefessüh[2], Ar. fesḫ > tefessüḫ تفسخ] *(h kalın söylenir) {OsT} is.* **1.** Çürüyerek dağılma; çürüme; kokuşma. **2.** *mecaz.* Bir kimse ya da toplumun kendine özgü niteliklerini kaybederek dağılması; yozlaşma. **3.** *tıp.* Bir organın çürümesi; çürüyüp dağılması. ◘ **tefessüh etmek,** *Çürümek; kokuşup dağılmak; eski niteliğini kaybetmek.*

tefessühat, Ar. tefessüḫ > tefessüḫāt تفسخات] *(tefessüha:t) {OsT} is.* Kokuşmalar; çürümeler.

tefettüt, [Ar. fett > tefettüt تفتت] *{OsT} is.* Küçük küçük parçalara ayrılma; parçalanma; ufalanma.

tefe'ül, [Ar. fāʾl > tefeʾül تفأل] *{OsT} is.* **1.** Hayra yorma; uğur sayma. **2.** Fal bakma; fal açma. ◘ **tefe'ül etmek,** *{OsT} Fal bakmak; fal açmak.*

tefe'ülat, [Ar. tefeʾül > tefeʾülāt تفألات] *(tefeüla:t) {OsT} is.* **1.** Hayra yormalar; uğurlu saymalar. **2.** Fal bakmalar.

tefevvuk, [Ar. fevḳ > tefevvuḳ تفوق] *{OsT} is.* Üstün olma; üstünlük. ◘ **tefevvuk etmek,** *{OsT} Üstün olmak; üstün gelmek.*

tefevvuz, [Ar. fevż > tefevvuż تفوض] *{OsT} is.* **1.** Bir işi üstüne alma; yüklenme. **2.** *huk.* Bir taşınmazın tasarruf haklarını satın alma.

tefevvüh, [Ar. fevh > tefevvüh تفوه] *{OsT} is.* **1.** Sözünü etme; söyleme. **2.** Dedikodu yapma; dil uzatma.

tefevvühat, [Ar. tefevvüh > tefevvühāt تفوهات] *(tefevvüha:t) {OsT} is.* Dedikodular; çirkin sözler. ◘ **tefevvühatta bulunmak,** *Çirkin sözler söylemek; yerli yersiz konuşmak; dedikodu etmek.*

tefevvüz, [Ar. fevż > tefevvuż تفوض] *{OsT} is.* → tefevvüz.

tefeyyüz, [Ar. feyż > tefeyyüż تفيض] *{OsT} is.* İlerleme; yükselme; gelişme. ◘ **tefeyyüz etmek,** *{OsT} Gelişmek; ilerlemek.*

tefeyyüzat, [Ar. tefeyyüż > tefeyyüżāt تفيضات] *{OsT} is.* İlerlemeler; gelişip yükselmeler.

tefhim[1], [Ar. faḥm *(kömür)* > tefḥīm تفحيم] *(tefhi:m, h kalın söylenir) {OsT} is.* Kömür hâline getirme; kömürleştirme.

tefhim[2], [Ar. faḫm *(büyük, ulu)* > tefḫīm تفخيم] *(tefhi:m, h kalın söylenir.) {OsT} is.* **1.** Yüce sayma; ululama. **2.** *dbl.* Bir harfi kalın okuma.

tefhim[3], [Ar. fehm > tefhīm تفهيم] *(tefhi:m) {OsT} is.* **1.** Anlatma; bildirme; açıklama. **2.** *huk.* Mahkeme kararının sözlü olarak taraflara bildirilmesi. ◘ **tefhim etmek,** *Anlatmak; açıklamak; bildirmek.* || **tefhîm-i merām,** *{OsT} Dileğini, isteğini bildirme.*

tefhimat, [Ar. tefhīm > tefhīmāt تفهيمات] *(tefhi:ma:t) {OsT} is.* Anlatmalar; bildirmeler.

te'fif, [Ar. teʾfīf تأفيف] *(te-fi:f) {OsT} is.* Of çekme; oflayıp puflama.

te'fik, [Ar. teʾfīk تأفيك] *(te-fi:k) {OsT} is.* **1.** Yalan söyleme. **2.** İftira atma; karalama.

te'fikât, [Ar. teʾfīkāt تأفيكات] *(te-fi:kâ:t) {OsT} is.* **1.** Yalan söylemeler. **2.** İftira atmalar; karalamalar.

tefikli, [Ar. taʿahhüt => taahhüt-lü / tefik-li] *{ağız} sf.* Taahhütlü; bağıtlı. [DS]

tef'il, [Ar. faʾl > tefʿīl تفعيل] *(tef-i:l) {OsT} is.* Falına baktırma; fal açtırma. ⊟ **tefil düzmek,** *{ağız} Suçunu gizlemek için sözde bahaneler bulmak.* [DS]

tefil, [tef *(yans)* > tef-il] *is.* Çabuk ve hızlı gidip gelmeyi; kendi çevresinde hızla dönmeyi anlatan yansımalı gövde. ⊟ **tefil tefil,** *{ağız} Harıl harıl; fırıl fırıl.* [DS]

tefildemek, [tefil-de-mek] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-d(i)-yor]* İşi çabuk bitirmek için canla başla çalışmak. [DS]

tef'ile, [Ar. fiʿl > tefʿıle تفعله] *(tef-ıle) {OsT} is.* Aruz ölçüsünde bir dize ya da beyitte bulunan kalıp parçalarının her biri.

tefilin, [İbr. tefilin] *is.* Yahudilerin dua okurken alınlarına ve kollarına sardıkları üzeri dua yazılı bez.

tefir, [? tevir / tefir] *{ağız} sf.* **1.** Türlü; çeşit. **2.** Renk. ⊟ **tefir tefir,** *{ağız} Çeşit çeşit; biçim biçim.* [DS]

tefkih[1], [Ar. fıkḥ > tefḳīḥ تفقيح] *(tefki:h, k ve h kalın söylenir) {OsT} is.* **1.** Öğretme; kavratma. **2.** Fıkıh öğretme.

tefkih[2], [Ar. tefkīh تفكيه] *(tefki:h) {OsT} is.* **1.** Hayrete düşürme. **2.** Hoşlandırma. **3.** Yemiş yedirme.

tefkir, [Ar. fikr > tefkīr تفكير] *(tefki:r) {OsT} is.* **1.** Düşünmesine yol açma; düşünmesini sağlama; düşündürme. **2.** *psikol.* Düşünceleme.

teflik, [Ar. teflīḳ تفليق] *(tefli:k, k kalın söylenir) {OsT} is. yer b.* Dilinim.

teflis, [Ar. fels > teflīs تفليس] *(tefli:s) {OsT} is.* **1.** Birine iflas etmiş olduğunu söyleme. **2.** İflasına karar verme. **3.** *huk.* Yargı sonucunda bir iş yeri veya kişinin iflas ettiği kararının çıkması.

teflon, [Fr. tetra-fluor-etylene > téflon *(DuPont firm. tesc. isim)*] *(l ince söylenir) is.* **1.** Etilen ve flüordan üretilen bir tür plastik madde. **2.** Bu madde ile kaplanmış, ısıya dayanıklı kap.

tefluran, [Fr. téflurane] *is. kim.* Etan türevlerinden aerosol içinde taşıyıcı olarak kullanılan fluobromlu madde; Fe_3C-CHFBr.

tefra, [Fr. téphra] *is. jeol.* Yanardağ patlaması sırasında püskürme hâlinde fırlayan maddelerin hepsi.

tefri, [Ar. ferʿ > tefrīʿ تفريع] *(tefri:) {OsT} is.* Dallandırıp budaklandırma.

tefriat, [Ar. tefrīʿ > tefrīʿāt تفريعات] *(tefri:) {OsT} is.* Dallandırıp budaklandırmalar.

tefric, [Ar. tefrīc تفريج] *(tefri:c) {OsT} is.* **1.** Üzüntüyü dağıtma; kederi üzerinden atma. **2.** Ferahlık verme. **3.** Ayırma; arayı açma.

tefrice, [Ar. tefrīce تفريجه] *(tefri:ce) {OsT} is.* Yırtmaç; aralık.

tefrid, [Ar. ferd > tefrīd تفريد] *(tefri:d) {OsT} is.* **1.** Dünyadan geçip yalnız din ile meşgul olma; kendini Allah'a adama. **2.** Din bilimleri ile uğraşma. **3.** *fiz.* Elektriklenmesi istenmeyen bir cismi iletken cisimlerden uzak tutma, onlara dokundurmama.

tefrigat, [Ar. tefrīğāt تفريغات] *(tefri:ğa:t) {OsT} is.* **1.** Dolu kapları boşaltmalar. **2.** Yemekleri kotarmalar.

tefriğ[1], [Ar. ferağ > tefrīğ تفريغ] *(tefri:ğ) {OsT} is.* **1.** Dolu kabı boşaltma. **2.** Dolu kabın boşaltılması.

tefriğ[2], [Ar. ferāğat > tefrīğ تفريغ] *(tefri:ğ) {OsT} is.* Vazgeçirme.

tefrih[1], **-hı** [Ar. feraḥ > tefrīḥ تفريح] *(tefri:h, h kalın söylenir) {OsT} is.* Ferahlandırma. ⊟ **tefrih etmek,** *{OsT} Ferahlık vermek.*

tefrih[2], [Ar. ferḫ *(ekinin gelişmesi)* > tefrīḫ تفريخ] *(tefri:h, h kalın söylenir) {OsT} is.* **1.** (Ekin için) filizlenme; gelişme. **2.** (Civciv için) yumurtadan çıkma zamanı. **3.** korkusuz kalma.

tefrik, -kı [Ar. farḳ > tefrīḳ تفريق] *(tefri:k, k kalın söylenir) {OsT} is.* **1.** Ayırma. **2.** Ayrı tutma; seçme. **3.** *ed.* İki konuyu bir kavram altında topladıktan sonra bunları var olan öz ayrılığına göre anlatma. ⊟ **tefrik etmek,** *Ayırmak; seçmek; ayrı tutmak.*

tefrika, [Ar. farḳ > tefriḳa تفرقه] *{OsT} is.* **1.** Ayrılma; ayrılık. **2.** Bir gazete ya da dergide bölümler hâlinde yayımlanmak üzere düzenlenmiş roman ya da başka tür yazı dizisi. **3.** Birbirine kötülük etmeye kadar varan sürekli anlaşmazlık; ayrılık; bozuşma; nifak. **4.** *sf.* (Yazı için) tefrika hâlinde yayımlanan; bu biçimde düzenlenen. ⊟ **tefrika etmek,** *Uzun bir romanı ya da başka tür bir düz yazıyı gazete ya da dergide bölümler hâlinde yayınlamak.*|| **tefrika roman,** *Gazete ya da dergide bölümler hâlinde yayımlanan roman.*

tefrikaten, [Ar. tefriḳaten تفرقةً] *(tefrika'ten) {OsT} zf.* Tefrika olarak; tefrika hâlinde.

tefrikçi, [tefrik-çi] *is.* Ayırıcı.

tefriş, [Ar. ferş > tefrīş تفريش] *(tefri:ş) {OsT} is.* **1.** Yayma; döşeme. **2.** Bir şeyin tabanını örtme. **3.** Oturulan bir yeri, evi, daireyi eşya ile donatma. ⊟ **tefriş etmek,** *Döşemek; donatmak; süslemek.*

tegayyür, [Ar. ġayr > taġayyür تغيّر] *(tega:yür)* *{OsT}* *is.* **1.** Değişme; başkalaşma. **2.** Bozulma. **3.** Renk değiştirmek. ⊡ **tegayyür etmek,** *Değişmek; başkalaşmak.*

tegayyürat, [Ar. taġayyür > taġayyürāt تغيّرات] *(tegayyüra:t)* *{OsT}* *is.* Değişmeler; başkalaşmalar.

tegayyüz, [Ar. taġayyüẓ تغيّظ] *(tega:yüz)* *{OsT}* *is.* Hiddetlenme; kızma, öfkelenme.

tegayyüzat, [Ar. taġayyüẓāt تغيّظات] *(tega:yüza:t)* *{OsT}* *is.* Hiddetlenmeler; kızmalar; öfkelenmeler.

tegazzüb, [Ar. taġāżżüb تغضّب] *(tega:zzüb)* *{OsT}* *is.* Gazaplanma; öfkelenme.

tegazzül, [Ar. ġazel > taġazzül / teġazzül تغزّل] *{OsT}* *is.* **1.** Gazel söyleme. **2.** *ed.* Kasidenin bölümleri arasında gazele yer verme.

tegazzülat, [Ar. teġazzül > teġazzülāt تغزّلات] *{OsT}* *is.* **1.** Gazel söylemeler. **2.** *ed.* Gazel tarzında şiir söylemeler, yazmalar.

tegdi, [teg-mek > teg-di / tegī] *(tegdi:)* *{eT}* *is.* Ziyaretçi. [DLT]

tegdök, [teg-mek > teg-dük / teg-dök] *{eT}* *is.* Savaş; çatışma. [ETY]

tegdük, [teg-mek > teg-dük] *{eT}* *is.* Hücum; saldırı; savaş. [Tekin]

tege[1], [teg-mek > teg-ē] *(tege:)* *{eT}* *sf.* Gelecek.

tege[2], [teke / tege] *{ağız}* *is.* Erkek keçi; teke. [DS]

tegek, -ği [teğ *(asma dalı)* > teğ-ek > tevek / değek] *{ağız}* *is.* Üzüm kütüğü. [DS]

tegel, [teg-mek *(değmek)* > teg-el > teğel / teyel] *{ağız}* *is.* Seyrek ve eğreti dikiş. [DS] ⊡ **tegel vurmak,** *{ağız}* *Önce teyelleyip sonra elle makine dikişi gibi ince dikiş yapmak.* [DS]

tegele, [tegele] *{eT}* *is.* **1.** Yağmura dayanıklı bir üst giysisi. **2.** Bir tür pardösü veya palto. **3.** Kadınların giydiği kaftan. [Bahşayiş]

tegellemek, [tegel-le-mek] *{ağız}* *gçl. f.* *[-r] [-l(i)-yor]* **1.** Aklına getirmeye çalışmak; göz önünde canlandırmaya çalışmak. **2.** Birinin aklını karıştırmak. [DS]

tegelti, [Moğ. degel-tü => tegel-ti] *{ağız}* *is.* → teğelti. [DS]

tegene, [*eT.* teñ-le / teñne / tegene] *{ağız}* *is.* Tekne. [DS]

tegere[1], [teg-mek > teg-er-ē] *(tegere:)* *{eT}* *e.* Dair; hakkında. [EUTS]

tegere[2], [tegere] *{ağız}* *is.* Kışlık odun yığını. [DS]

tegerg, [Far. tegerg تگرگ] *{OsT}* *is.* Yağış türü olan dolu.

tegi, [teg-mek > teg-ī] *(tegi:)* *{eT}* *is.* **1.** Değme; erişme. [ETY] **2.** Akraba. [EUTS] **3.** *zf.* -e kadar; dek; değin; kadar. [ETY] [EUTS] [Gabain] [KB] [Tekin] [Üç İtigsizler] **4.** ... kadarıyla.

tegil, [Far. tegil تگل] *{OsT}* *is.* Sakalı yeni çıkmaya başlayan genç.

tegilmek[1], [teg-mek *(erişmek)* > teg-(i)l-mek] *{eT}* *dönşl. f.* *[-ür]* **1.** Kör olmak; körlenmek. [DLT] [ETY] **2.** Şaşılaşmak; tek gözlü olmak [DLT] **3.** *edil. f.* Kör edilmek. **4.** Körletilmek. [Gabain] [DLT] [EUTS] **5.** Kamaştırılmak. [EUTS]

tegilmek[2], [teg-mek > teg-il-mek] *{eT}* *edil. f.* *[-ür]* Değilmek; dokunulmak. [İKPÖy.] [Gabain] [DLT] [EUTS]

tegim[1], [teg-mek > teg-im] *{eT}* *is.* Hücum; saldırı. [ETY]

tegim[2], [teg-mek > teg-im] *{eT}* *zf.* Vade; son; müddet; sıra. [EUTS]

tegim[3], [teg-mek > teg-im] *{eT}* *sf.* Layık. [KB]

tegimlig, [teg-im-lig] *{eT}* *sf.* Layık; değimli; değer; hissedar. [Gabain] [Üç İtigsizler]

tegimlik, [teg-im-lik] *{eT}* *is.* Layık olma; müstahak; ilgisi olmak; liyakati olmak. [EUTS]

tegimsiz, [teg-im-siz] *{eT}* *sf.* Liyakatsiz; hak etmemiş. [EUTS]

tegin, [tig *(kılıç)* > tig-in *(kılıçlı)* > tegin] *is.* Eski Türklerde bir komutanlık unvanı.

tegin[1], [Çin. tu-ki *(prens)* > tégin / tigin] *{eT}* *is.* **1.** Hakan oğullarına verilen unvan; hükümdar aile üyelerinin unvanı; prens; veliaht; şehzade. [ETY] [DLT] [İKPÖy.] [Gabain] [Tekin] [EUTS] **2.** Köle; [DLT] ⊡ **kümüş tegin,** *{eT}* *Rengi gümüş gibi saf köle.* [DLT] || **alp tegin,** *{eT}* *Yiğit köle.* [DLT]|| **kutlug tegin,** *{eT}* *Uğurlu köle.* [DLT]

tegin[2], [teg-mek > teg-in] *{eT}* *zf.* Değin; kadar. [DLT]

teginç, [teg-mek > teg-in-mek > teg-in-ç] *{eT}* *is.* Vasıl olma; erişme; yetişme; varma; yetişme; muvaffak olma. [Gabain] [EUTS]

teging, [teg-iñ] *(tegiñ)* *{eT}* *is.* Samur; teyin. [DLT]

teginmek[1], [teg-mek > teg-in-mek] *{eT}* *is.* Duygu. [Gabain]

teginmek[2], [teg-mek *(değmek; erişmek)* > teg-in-mek] *f.* **1.** Saygılı bir biçimde yapmak. saygı ve hürmetle bir şeyi yapmak. [EUTS] [İKPÖy.] **2.** Ulaşmak; karşılaşmak; maruz kalmak; uğramak. [İKPÖy.] **3.** Duçar olmak; kabullenmek. [EUTS] **4.** Yaklaşmak; erişmek; feda-yı nefis etmek. [EUTS] [Gabain] **5.** Sevk olunmak. [EUTS] **6.** Hissetmek; duymak; temas etmek. [ARAT] [EUTS] [Üç İtigsizler] **7.** Bir büyük adamın yanına gelmek veya oradan gitmek. [DLT] [KB] **8.** Çekmek. [ARAT]

tegir, [teg-mek > teg-īr] *(tegi:r)* *{eT}* *is.* **1.** Pay; hisse. **2.** Önem; değer; kıymet. [DLT] **3.** Fiyat.

tegirme, [*teg-ir-mek > teg-ir-mē / tegirmī] *(degirme:)* *{eT}* *sf.* Yuvarlak. [DLT]

tegirmek[1], [teg-mek > teg-ir-mek] *{eT} gçl. f.* **1.** Çevirmek; kuşatmak. [ETY] **2.** Yaklaştırmak. [DLT]

tegirmek[2], [*teg-ir-mek] *{eT} is.* Deveye iki taraflı asılarak içerisine binilen bir tür sepet. [DLT]

tegirmen, [*tegir-mek > tegir-men] *{eAT} is.* **1.** Değirmen. [DK] [DLT] [EUTS] [Gabain] **2.** Değirmen taşı. [DLT]

tegirmençi, [tegir-men-çi] *{eT} is.* Değirmenci. [Mühennâ]

tegirmi, [*tegir-mek > tegir-mī] *(tegirmi:) {ağız} zf.* **1.** Etrafında; çevirerek. [Gabain] **2.** *is.* Yuvarlak. [EUTS] **3.** Kare şekilli yüzey.

tegirmilemek, [tegirmī > tegirmi-lē-mek] *(tegirmile:mek) {eT} gçl. f. [-yür]* Yuvarlaklaştırmak; etrafını çevrelemek. [EUTS] [Gabain]

tegirmilenmek, [tegirmī > tegirmi-le-n-mek] *{eT} edil. f. [-ür]* Yuvarlaklaştırılmak; yuvarlak hâle getirilmek.

tegirmiletmek, [tegirmī > tegirmi-le-t-mek] *{eT} gçl. f. [-ür]* Yuvarlaklaştırtmak; yuvarlak hâle getirtmek.

tegirmileyü, [tegirmi-leyū] *(tegirmileyü:) {eT} zf.* **1.** Çepeçevre. [EUTS] **2.** Etrafını çevirerek. [Gabain]

tegiş, [teg-mek > teg-iş] *{eT} is.* **1.** Değiş; değişme. [DLT] **2.** Düşman ile temas; temas; yakından savaşma; çatışma [ETY] [Gabain] [Tekin]

tegişmek[1], [teg-mek > teg-iş-mek] *{eT} işteş. f. [-ür]* **1.** Takas yapmak; değişmek. **2.** *dönşl. f.* Başkalaşmak. **3.** Bir yere değmek. [DLT] **4.** Dürüm dürüşmek. [DLT]

tegişmek[2], [teg-mek > teg-iş-mek] *{eT} işteş. f. [-ür]* **1.** Vuruşmak. [KB] **2.** Muhakeme olmak. [DLT] **3.** Rastlaşmak. [EUTS]

tegit, [Çin. tu-ki *(prens)* > tégīn > tegi(n)-t] *{eT} is.* **1.** Köleler. [DLT] **2.** Hakan oğulları; prens. [DLT]

tegizmek, [tegiz-mek] *{eT} gçsz. f. [-ür]* → tegzinmek.

teglermek, [teg-mek *(değmek; erişmek)* > teg-(i)l-mek > teg-(i)l-er-mek] *{eT} gçl. f. [-ür]* Kör etmek. [İKPÖy.]

teglik, [teg-mek > teg-il-mek > teg(i)l-ik / teg-lük] *{eT} sf.* Kör; görmez. [Gabain]

teglirmek, [teg-(i)l-er-mek / teg(i)l-ir-mek] *{eT} gçl. f. [-ür]* Körletmek. [Gabain]

teglüg, [teg-mek > teg-il-mek > teg(i)l-ik / teg-lük] *{eT} sf.* Kör. [EUTS]

teglük, [teg-mek > teg-il-mek > teg(i)l-ik / teg-lük] *{eT} is. sf.* Kör. [ETY] [EUTS] [Gabain]

tegme, [teg-mek > teg-mē] *(degme:) {eT} sf.* **1.** Değme. [DLT] **2.** Her; bir bir. [DLT] [KB] **3.** Türlü türlü. [DLT] [KB] ⧉ **tegme künte,** *{eT} Her gün.*|| **tegme bir,** *(Onlardan) herhangi biri.*

tegmek, [teg-mek] *{eAT} {ağız} gçsz. f.* **1.** Değmek; dokunmak; ulaşmak; nâil olmak; kazanmak; elde etmek; erişmek; yakalamak. [DLT] [EUTS] [ETY] [Gabain] [İKPÖy.] [Tekin] [Üç İtigsizler] [KB] **2.** (Işık için) vurmak. **3.** Erişmek; varmak. [ETY] [Tekin] **4.** Layık olmak; karşılamak. [DK] **5.** Karşılaşmak; maruz kalmak. [İKPÖy.] **6.** *{ağız}* Vurmak; çarpmak. **7.** Saldırmak; hücum etmek. [DLT] [ETY] [Gabain] [Tekin] **8.** Düşmek; [DLT]

tegmemek, [teg-me-mek] *{eT} gçsz. f. [-z]* Varmamak; erişmemek. [Tekin]

tegmiş, [teg-mek *(erişmek)* > teg-miş] *{eT} is.* Varma; erişme. [ETY]

tegre[1], [*tegir-mek *(etrafında tam dönmek)* > teg(i)r-ē] *(tegre:) {eT} is.* **1.** Daire. [DLT] [EUTS] **2.** Çevre; etraf; civar; dört taraf. [DLT] [EUTS] [ETY] [KB] **3.** *zf.* Çepeçevre; dört bir yanda; her tarafta; etrafta; çevresinde; etrafında. [Gabain] [İKPÖy.] [ETY]

tegre[2], [deg-re] *{ağız} is.* **1.** Üç etekli kadın elbisesi. **2.** Kağnıların yan kanatlarını dikine tutan uzun ağaçlar.

tegreg, [teg-ir-e-mek > tegre-k] *{eT} is.* Herhangi bir şeyin halkası; dairesi. [DLT]

tegrek, [teg(i)r-ē-mek > tegr-e-k] *{eT} is.* Çember; çeper. [DLT]

tegreki, [tegré > tegre-ki] *{eT} sf.* Etraftaki; çevredeki. [EUTS]

tegriklemek, [tegrik-lē-mek] *(tegrikle:mek) {eT} gçl. f. [-r]* Dört yanını çevrelemek; kuşatmak; ihata etmek; çevreye dizmek; çevirmek. [ARAT] [EUTS] [Gabain]

tegrilmek, [teg-ir-mek > teg(i)r-il-mek] *{eT} edil. f. [-ür]* Çevrilmek; döndürülmek. [EUTS]

tegşilmek, [tegiş-mek > teg(i)ş-il-mek / deg(i)ş-il-mek] *{eT} edil. f. [-ür]* Değişilmek; hakkında değişmek eylemi uygulanmak; değiştirilmek. [EUTS] [Gabain]

tegşülmek, [tegiş-mek > teg(i)ş-ül-mek] *{eT} edil. f. [-ür]* Değiştirilmek. [EUTS]

tegşürmek, [tegiş-mek > teg(i)ş-ür-mek] *{eT} gçl. f. [-ür]* **1.** Değiştirmek. [Üç İtigsizler] **2.** Değişmek. [Gabain] **3.** Ulaştırmak; getirmek; eriştirmek; sevk etmek. [EUTS]

tegşürülmek, [teg-iş-mek > teg(i)ş-ür-ül-mek] *{eT} edil. f. [-ür]* Değiştirilmek. [KB]

tegşürüşmek, [teg-iş-mek > teg(i)ş-ür-üş-mek] *{eT} işteş. f. [-ür]* **1.** Karşılıklı olarak değişmek. **2.** Birlikte değiştirmek; yardımlaşarak değiştirmek. **3.** Değiştirilmek. [EUTS]

tegşüt, [teg-mek > teg-iş-mek > teg-(i)ş-üt] *{eT} is.* **1.** Karşılık; bedel. **2.** Para değişimi; para bozma işlemi; değiş-tokuş; mübadele; değişim; tahvil. [Üç İtigsizler]

tegula, [Lat tegula *(kiremit)*] *(tegu'la) is.* **1.** Çatıda su geçirmezlik sağlamak için kullanılan pişmiş toprak kaplama malzemesi. **2.** *zool.* Böceklerde ön kanadın dibinde bulunan pul şeklindeki küçük parça.

tegü, [teg-mek > teg-ī / teg-ū] *(tegü.)* *{eT}* *zf.* Kadar; dek. [DLT]

tegül, [dāğ + ol > tegüll] *{eT}* *e.* Değil. [DLT] [DK]

tegün, [tegün] *{eT}* *is.* Kısır kadın. [Mühennâ]

tegürgen, [teg-ür-mek > teg-ür-gen] *{eT}* *sf.* Daima değiren; eriştiren. [DLT]

tegürmek, [teg-mek > teg-ür-mek] *{eT}* *gçl. f. [-ür]* **1.** Değdirmek; dokundurmak. [DLT] [ETY] [İKPÖy.] [Gabain] [KB] **2.** Eriştirmek; vardırmak; vasıl etmek; ulaştırmak. [DLT] [ETY] [İKPÖy.] [Gabain] [KB]

tegürtmek, [teg-mek > teg-ür-mek > teg-ür-t-mek] *{eT}* *gçl. f. [-ür]* Değdirmek; eriştirmek; değirmek. [EUTS]

tegürtürmek, [teg-ür-mek > teg-ür-t-ür-mek] *{eT}* *gçl. f. [-ür]* Ulaştırtmak. [EUTS]

tegzinç, [teg-mek *(değmek; erişmek)* > teg-(i)z-mek > tegz-in-mek > tegz-inç] *{eT}* *sf.* **1.** Dönen. [Mirşan] **2.** Anafor; girdap. [EUTS] [Gabain] [İKPÖy.] **3.** Dalga; kıvrılma. [EUTS] [Gabain] [İKPÖy.] **4.** Merdane. [İKPÖy.] **5.** Tomar. [EUTS] [Gabain] **6.** Başlık; bölüm; fasıl. [EUTS] [Gabain] **7.** Muhit. [EUTS] **8.** Devir. [EUTS]

tegzindürmek, [tegzin-dür-mek] *{eT}* *gçl. f. [-ür]* Döndürtmek; çevirtmek

tegzinmek, [teg-mek *(değmek; erişmek)* > teg-(i)z-mek > tegz-in-mek / tezgin-mek] *{eT}* *dönşl. f. [-ür]* Kıvrılıp bükülmek; çevresinde dönmek; dolanmak; dolaşmak; yuvarlanmak; devretmek; devir yapmak; daire çizmek. [ETY] [EUTS] [Gabain] [İKPÖy.] [Üç İtigsizler]

teğ[1], [teğ] *{ağız}* *is.* **1.** Asma. **2.** Asma filizi; sürgün. **3.** Bitki dalları. **4.** Kavun, karpuz, kabak gibi bitkilerin toprak üstünde yayılan gövde ve dalları. **5.** Asma yaprağı. [DS]

teğ[2], [teng / teğ] *{ağız}* *is.* Aynı düzeyde olan; denk; eşit. [DS]

teğdirmek, [teğ-dir-mek] *{ağız}* *gçl. f. [-ir]* **1.** Savmak; kaçırmak; ayağını kaydırmak. **2.** Yerinden atmak; uzaklaştırmak. [DS]

teğe[1], [teğ-e] *{ağız}* *is.* Bitki dalı. [DS]

teğe[2], [teğ-e] *{ağız}* *zf.* Paralel; başa baş. [DS]

teğek, [teğ-ek تكك] *is.* **1.** *{eAT}* *{OsT}* Asma filizi; asma dalı; asma kütüğü; tevek. *{ağız}* *(aynı)* [DS] **2.** *{ağız}* Asma, kavun, karpuz, kabak gibi bitkilerin dalları. [DS] **3.** *{ağız}* Bu bitkileri yaprakları. [DS] **4.** *{ağız}* Üzüm asmasının taze filizi. [DS]

teğellemek, [teğel-le-mek] *{ağız}* *gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* → teyellemek. [DS]

teğelti, [Mog. degel > T. -ti تكلتى] *{eAT}* *{OsT}* *{ağız}* *is.* Binek ve yük hayvanlarında, kaltağın hayvanın sırtını vurmaması için eyer ve semer altına konulan keçe; eğrim; belleme; haşa; yapık. [DS]

teğeltici, [teğelti-ci تكلتيجى] *{OsT}* *is.* Eyer keçesi yapan kimse.

teğeltilik, [teğelti-lik تكلتيلك] *{OsT}* *is.* Hayvanın sırtının teğelti ile örtülen yeri.

teğeltü, [tegel-tü تكلتو] *{eAT}* *{ağız}* *is.* → teğelti. [DS]

teğemek, [teğe-mek] *{ağız}* *gçl. f. [-r] [-ğ(i)-yor]* Maddî ve manevi yardımda bulunmak. [DS]

teğet, [teg-mek *(değmek)* > teg-et > teğet] *is. mat.* Bir eğriye bir noktasında değen doğru ya da düzlem; mümas *(1937)*. ☞ **teğet altı,** *mat. Bir teğetin değme noktası ile teğetin x eksenini kestiği nokta arasındaki doğru parçasının x ekseni üzerindeki izdüşümü.*

teğetsel, [teğet-sel] *sf.* Teğete ilişkin.

teğir, [teğir] *{ağız}* *is.* Ağaçtan oyma su kabı. [DS]

teğiş, [teg-mek > teg-iş] *{eT}* *is.* Değme; temas; dokunma. [EUTS]

teğlemek, [teğ-le-mek] *{ağız}* *gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* Eşitlemek; denklemek. [DS]

teğli, [teğ-li] *{ağız}* *sf.* Becerikli. [DS]

teğmek, [teğ-mek] *{ağız}* *gçsz. f. [-er]* **1.** Sıçramak. **2.** Atlamak. **3.** Görünmeden kaçmak; tüymek. [DS]

teğmen[1], [teğ-mek > teğ-men *(bağlanan, iltihak eden, mülâzım)*] *is.* **1.** Türk silahlı kuvvetlerinde takım düzeyindeki askerî birliğe komuta eden, asteğmenden büyük, üsteğmenden küçük olan subay rütbesi; mülazım, *(1937)*. **2.** Bu rütbeyi taşıyan subay.

teğmen[2], [teğ-men] *{ağız}* *is.* Tarla, bağ, bahçe sınırının çıkıntı yaparak uzamış yeri. [DS]

teğmenlik, -ği [teğmen-lik] *is.* Teğmenin görevi ya da rütbesi.

teğnemek, [tıñ-la-mak > teğne-mek] *{ağız}* *gçsz. f. [-r] [-n(i)-yor]* Gözetlemek. [DS]

teh[1], [teh] *{ağız}* *ünl.* **1.** Beğeni bildirir. **2.** Olumsuzluk bildirir. **3.** *e.* İşte. **4.** Sanki. [DS] ☞ **teh düşmek,** *{ağız} Dikkat etmek.* [DS]

teh[2], [Far. teh ته] *{OsT}* *is.* **1.** Dip. **2.** Kat; mertebe. **3.** *{ağız}* İç yüzü; öz; asıl. [DS] ☞ **teh-i çâh,** *{OsT} Kuyunun dibi.*|| **teh-i deryā,** *{OsT} Denizin dibi.*|| **teh-i kâşâne,** *{OsT} Köşk katı.*

teh[3], [Ar. (Sur.) tīḫ تيخ [Tietze]] *{ağız}* *is.* **1.** Çürük üzüm. **2.** Kütüğünde kendiliğinden kuruyan üzüm. **3.** Ak üzümle pekmezden yapılan bir çeşit reçel. [DS]

teh[4], [tek / teḫ] *{ağız}* *is.* Tek; yalnız. [DS]

teha, [teha] *{ağız}* *ünl.* Şaşma bildirir. [DS]

tehab, -bbı [Ar. ḥubb > teḥābb تحاب] *{OsT}* *is.* **1.** Dostluk meydana getirme. **2.** Karşılıklı sevgi gösterme; sevişme.

tehabbür, [Ar. ḫaber > teḫabbür تخبر] *{OsT}* *is.* İyi bilme; esasını, özünü bilme.

tehabbüs, [Ar. ḥabs > teḥabbüs تحبس] *{OsT} is.* Kendini bir yere kapatma; hapsetme.

tehaci, [Ar. hecā > tehācī تهاجى] *(teha:ci:) {OsT} is.* **1.** Hicvetme. **2.** Hicivleşme.

tehacüm, [Ar. hücūm > tehācüm تهاجم] *(teha:cüm) {OsT} is.* **1.** Bir yere saldırma; hücum etme. **2.** Bir yere toplaşma; üşüşme. ⊡ **tehacüm etmek,** *1. Birden hücum etmek; saldırmak. 2. Üşüşmek; toplaşmak.*

tehacümat, [Ar. tehācüm > tehācümāt تهاجمات] *(teha:cüma:t) {OsT} is.* **1.** Saldırılar. **2.** Toplaşmalar; üşüşmeler.

tehadu, -u'ı [Ar. teḫādu' تخادع] *(teha:du:) {OsT} is.* Aldanmadığı hâlde aldanmış gibi görünme.

tehadüb, [Ar. teḥādüb تحادب] *(teha:düb) {OsT} is.* Kamburlaşma.

tehafüt, [Ar. tehāfüt تهافت] *(teha:füt) {OsT} is.* **1.** Birbiri üzerine atılma. **2.** Hırsla bir şeyin üzerine atılma; üşüşme. **3.** Kendini zaman zaman bir şeye çarpma.

tehalli, [Ar. ḫalā *(boşluk)* > taḫallī تخلى] *(tahalli:) {OsT} is.* **1.** Boşalma; boş kalma. **2.** Yalnız olma. **3.** Kendini işe verme.

tehallüs, [Ar. ḫulūṣ > taḫallüṣ تخلص] *{OsT} is.* **1.** Kurtulma; kurtuluşa erme. **2.** *ed.* Şiirde takma ad kullanma.

tehalüf[1], [Ar. ḫulf > teḫālüf تخالف] *(teha:lüf) {OsT} is.* Birbirine karşıt olma; aykırılık. ⊡ **tehalüf etmek,** *{OsT} Birbirine zıt olmak.*

tehalüf[2], [Ar. ḥalf > teḥalüf تحالف] *(teha:lüf) {OsT} isl. huk.* Hem davalı hem de davacı tarafın yargıç önünde yemin etmeleri.

tehalük, [Ar. helāk > tehālük تهالك] *(teha:lük) {OsT} is.* Büyük bir istekle koşma; atılma; çok isteme. ⊡ **tehalük etmek** (eylemek), *{OsT} Can atmak; istekle atılmak.*

tehalükât, [Ar. tehālük > tehālükāt تهالكات] *(teha:lüka:t) {OsT} is.* İstekle atılmalar; can atmalar.

tehami, [Ar. teḥāmī تحامى] *(teha:mi:) {OsT} is.* **1.** Kendini sakınma. **2.** Avukatlık etme.

tehamiyat, [Ar. teḥāmiyāt تحاميات] *(teha:miya:t) {OsT} is.* **1.** Kendini korumalar; sakınmalar. **2.** Avukatlık etme çalışmaları.

tehamuk, [Ar. ḥumḳ > teḥāmuḳ تحامق] *(teha:muk) {OsT} is.* Ahmaklığa dökme; kendini ahmak gösterme.

tehannün, [Ar. ḥanīn > teḥānnün تحانن] *(teha:nnün) {OsT} is.* Çok arzu etme; göreceği gelme.

teharüc, [Ar. ḫurūc > teḫārüc تخارج] *(teha:rüc) {OsT} is.* **1.** *huk.* Ortakların toprak, gelir ve para üstüne yaptıkları anlaşma. **2.** Mirasçılardan birinin veya birkaçının terekeden daha az pay alarak çekilmesi; çıkışma.

teharüm, [Ar. herm >tehārüm تهارم] *(teha:rüm) {OsT} is.* Genç olduğu hâlde kendini yaşlı gösterme; ihtiyarlık taslama.

teharüş, [Ar. teḫārüş تخارش] *(teha:rüş) {OsT} is.* Hırıldaşıp dalaşma. ⊡ **tehārüş-i kilāb,** *{OsT} Köpeklerin hırıldaşarak dalaşması.*

tehasin, [Ar. teḫāsīn تخاسين] *(teha:si:n) {OsT} is. müz.* Eski Arap müziğinde kullanılan süs motifleri.

tehassüb, [Ar. teḥassüb تحسب] *{OsT} is.* Yastığa dayanma.

tehasum, [Ar. teḫāṣum تخاصم] *(teha:sum) {OsT} is.* Düşmanlık etme.

tehasüd, [Ar. teḥāsüd تحاسد] *{OsT} is.* Karşılıklı olarak haset etme; hasetleşme.

tehaş, [tehaş] *{ağız} ünl. "Eyvah, yazıklar olsun"* anlamında acıma bildirir. [DS]

tehaşa, [Ar. ḥaşy > teḥāşā تحاشا] *(teha:şa:) {OsT} is.* → tehaşi.

tehaşi, [Ar. ḥaşy > teḥāşī تحاشى] *(teha:şi:) {OsT} is.* Korkma; çekinme. ⊡ **tehaşi etmek,** *Sakınmak; korkmak; çekinmek.*

tehatub, [Ar. ḫaṭb > teḫāṭub تخاطب] *(teha:tub) {OsT} is.* Birbirine karşılıklı hitapta bulunma; hitaplaşma.

tehavün, [Ar. hevn > tehāvün تهاون] *(teha:vün) {OsT} is.* **1.** Önem vermeme. **2.** Ağır davranma.

tehavür, [Ar. teḥāvür تحاور] *(teha:vür) {OsT} is.* Karşılıklı konuşma; muhavere.

tehaya, [Ar. taḥiyye > teḥāyā تحايا] *(teha:ya:) {OsT} is.* **1.** Hayır duaları. **2.** Selamlar.

tehazül, [Ar. teḫāẕül تخاذل] *(teha:zül) {OsT} is.* Savaştan kaçıp geri dönme.

tehcin, [Ar. tehcīn تهجين] *(tehci:n) {OsT} is.* **1.** Dedikodu yapma. **2.** Açık saçık sayma; müstehcen olarak değerlendirme.

tehcir, [Ar. hicret > tehcīr تهجير] *(tehci:r) {OsT} is.* Göç ettirme; göç etmesine neden olma; göçürme. ⊡ **tehcir etmek,** *Göç ettirmek; bir yerden sürmek.*

tehciye, [Ar. hece > tehciye تهجيه] *(tehci:ye) {OsT} is.* Heceleme.

tehçi, [teh-çi] *{ağız} is.* Gözetleme işini yapan; gözetici. [DS]

tehdebir, [teḫ+de+bir] *{ağız} zf.* İkide bir. [DS]

tehdid, [Ar. hüdūd > tehdīd تهديد] *(tehdi:d)* *{OsT}* *is.* → tehdit.

tehdidamiz, [Ar. tehdīd + Far. -āmiz تهديد آميز] *(tehdi:da:miz)* *{OsT}* *is.* Korku veren; tehditle karışık.

tehdidat, [Ar. tehdīd > tehdīdāt تهديدات] *(tehdi:da:t)* *{OsT}* *is.* Korkutmalar; tehdit etmeler; gözdağı vermeler.

tehdiden, [Ar. tehdīd > tehdīden تهديدا] *(tehdi:'den)* *{OsT}* *zf.* **1.** Korkutarak; tehdit ederek; gözdağı vererek. **2.** Korkutmak amacıyla.

tehdidkâr, [Ar. tehdīd + Far. -kār تهديدكار] *(tehdi:dkâ:r)* *{OsT}* *sf.* → tehditkâr.

tehdidkârane, [Ar. tehdīd + Far. -kārāne تهديدكارانه] *(tehdi:dkâ:ra:'ne)* *{OsT}* *zf.* → tehditkârane.

tehdim, [Ar. hedm > tehdīm تهديم] *(tehdi:m)* *{OsT}* *is.* Yıkma; yerle bir etme.

tehdin, [Ar. tehdīn تهدين] *(tehdi:n)* *{OsT}* *is.* Çocuk avutma; yalandan yüze gülüp övme.

tehdit, -di [Ar. hüdūd > tehdīd تهديد] *(tehdi:d)* *{OsT}* *is.* **1.** Bir kimseye zarar vermek, kötülük yapmak isteği taşıdığını belirten söz ve davranışlar. **2.** Bir kimseyi, gelecek herhangi bir tehlike ile korkutma. **3.** Bir kimseyi korkutarak sindirme ve zorlama yoluyla ondan bir şey elde etme, yararlanma yöntemi; gözdağı. **4.** Tehlikeli ve zararlı bir durumu önceden hissettiren belirti; tehlike işareti. ⊡ **tehdit etmek,** *1. Korkutmak; gözdağı vermek; sindirmeye, yıldırmaya çalışmak. 2. Tehlikeli bir durum yaratmak; tehlike ve korku nedeni oluşturmak. 3. Bir şeyi, yakın bir tehlikenin belirtisi olarak göstermek.*|| **tehdit savurmak,** *Korkutmak; gözdağı vermek.*

tehditkâr, [Ar. tehdīd + Far. -kār تهديدكار] *(tehdi:tkâ:r)* *{OsT}* *sf.* Tehdit eden; tehdit edici; tehdit belirtileri taşıyan.

tehditkârane, [Ar. tehdīd + Far. -kārāne تهديدكارانه] *(tehdi:tkâ:ra:'ne)* *{OsT}* *zf.* Tehdit edercesine; korkutur biçimde.

tehditsiz, [tehdit-siz] *sf.* Tehdidi bulunmayan; tehditten uzak.

tehdiye, [Ar. hedy > tehdiye تهديه] *{OsT}* *is.* **1.** Hediye verme. **2.** Bağışta bulunma.

tehe[1], [teh-e] *{ağız}* *ünl.* Şaşma bildirir. [DS]

tehe[2], [Far. tehī => tehe] *{ağız}* *sf.* **1.** Boş. **2.** Önemsiz. **3.** Sanıldığı gibi, göründüğü gibi olmayan. [DS]

tehecci, [Ar. hecā > teheccī تهجى] *(tehecci:)* *{OsT}* *is.* Heceleme.

teheccüd, [Ar. hecd > teheccüd تهجد] *{OsT}* *is.* → teheccüt.

teheccüm, [Ar. hücūm > teheccüm تهجم] *{OsT}* *is.* **1.** Hücum etme; saldırma. **2.** Acele gitme.

teheccüt, [Ar. hecd > teheccüd تهجد] *{OsT}* *is.* **1.** Gece boyunca uyumayıp namaz kılmak. **2.** Gece kılınan nafile namaz; gece namazı.

teheddi, [Ar. teheddī تهدى] *(teheddi:)* *{OsT}* *is.* Doğru yola gitme; hidayet bulma.

teheddül, [Ar. teheddül تهدل] *{OsT}* *is.* Sarkma; buruşma; sölpüme.

teheddüm, [Ar. teheddüm تهدم] *{OsT}* *is.* Yıkılma.

tehekküm, [Ar. hekeme > tehekküm تهكم] *{OsT}* *is.* **1.** Alay etme; eğlenme. **2.** Ciddi görünerek yapılan küçük düşürücü alay.

tehekkümat, [Ar. tehekkümāt تهكمات] *(tehekküma:t)* *{OsT}* *is.* **1.** Eğlenmeler; alay etmeler. **2.** Ciddi tavır takınarak yapılan küçük düşürmeler.

tehekkümen, [Ar. tehekküm > tehekkümen تهكما] *{OsT}* *zf.* Alay ederek; eğlenerek.

tehel, [tehel] *{ağız}* *is.* Çuval. [DS]

tehel, [teğ-el / teyel] *{ağız}* *is.* Teyel. [DS]

tehellemek, [teğel-le-mek / tehelle-mek] *{ağız}* *gçl. f.* *[-r] [-l(i)-yor]* Teyellemek. [DS]

tehellül, [Ar. tehellül تهلل] *{OsT}* *is.* Keyfi yerinde olma; keyifli olma; yüzü gülme.

tehemten, [Far. tehem *(yiğit)* + ten تهمتن] *{OsT}* *is.* **1.** İriyarı ve uzun boylu yiğit. **2.** *öz. is.* "Ejderden daha azgın kimse" anlamında İran mitoloji kahramanlarından Zaloğlu Rüstem'in sanlarından biri. ⊡ **tehemten-ten,** *{OsT}* *İriyarı ve uzun boylu yiğit tenli.*

tehen, [Ar. te'ennī => tehen] *{ağız}* *f.* Yavaş. ⊡ **tehen tehen,** *{ağız}* *1. Yavaş yavaş. 2. (Olumsuz fiiller için) kolay kolay.* [DS]

tehenni, [Ar. te'ennī => tehenni] *{ağız}* *zf.* Ağır; yavaş; ivmeden. [DS]

tehennüc, [Ar. tehennüc تهنج] *{OsT}* *is.* *biy.* Çocuğun ana rahminde canlanıp kımıldaması.

teher, [? teher] *{ağız}* *is.* Çeşit. [DS]

teherrüş, [Ar. teherrüş تهرش] *{OsT}* *is.* *tıp.* Küçük kabartılarla, şiddetli kaşıntılar veren bir cilt hastalığı.

tehettük, [Ar. tehettük تهتك] *{OsT}* *is.* **1.** Yırtılma. **2.** Ar damarı çatlama; utanmazca davranışlardan üzüntü duymama.

tehevvü, -ü'ı [Ar. tehevvü' تهوع] *{OsT}* *is.* Kusma.

tehevvüd, [Ar. tehevvüd تهود] *{OsT}* *is.* Yahudi olma; Yahudileşme.

tehevvüm, [Ar. tehevvüm تهوّم] *{OsT} is.* Hafif uyku; ımızganma.

tehevvür, [Ar. hevr > tehevvür تهوّر] *{OsT} is.* **1.** Çok kızma; öfkelenme. **2.** Coşma; taşma; kabarma. ▭ **tehevvür etmek,** *{OsT} Kızmak; öfkelenmek.*

tehevvürat, [Ar. tehevvürāt تهوّرات] *(tehevvüra:t) {OsT} is.* **1.** Öfkelenmeler. **2.** Köpürmeler.

teheyyuz, [Ar. teheyyuż تهيّض] *{OsT} is. tıp.* Kırık kemiğin kaynaması.

teheyyü, -ü'i [Ar. teheyyü' تهيّؤ] *{OsT} is.* Hazırlanma.

teheyyüat, [Ar. teheyyü'āt تهيّؤات] *{OsT} is.* Hazırlanmalar.

teheyyüb, [Ar. teheyyüb تهيّب] *{OsT} is.* **1.** Korkutma. **2.** Korkma.

teheyyüc, [Ar. heyecān > teheyyüc تهيّج] *{OsT} is.* Coşma; heyecanlanma.

teheyyücat, [Ar. teheyyüc > teheyyücāt تهيّجات] *(teheyyüca:t) {OsT} is.* Heyecanlanmalar; coşmalar. ▭ **teheyyücat-ı mütevaliye,** *{OsT} Sürekli heyecanlanmalar.*

teheyyücî, [Ar. teheyyüc > teheyyücī تهيّجى] *(teheyyüci:) {OsT} sf.* **1.** Heyecanla ilgili. **2.** Heyecan verici.

teheyyüm, [Ar. teheyyüm تهيّم] *{OsT} is.* Şaşıp kalma; şaşırma.

teheze, [? teheze] *{ağız} sf.* **1.** Çürük; bozuk. **2.** İşe yaramaz durumda olan; yıpranmış. [DS]

tehezzüc, [Ar. tehezzüc تهزّج] *{OsT} is.* Makamla şarkı söyleme.

tehezzüz, [Ar. tehezzüz تهزّز] *{OsT} is.* Hafif titreme; ürperme.

tehî, [Far. tehī تهى] *(tehi:) {OsT} sf.* **1.** Boş. *{ağız} (aynı)* [DS] **2.** Bilgisiz; hünersiz. **3.** *{ağız}* Önemsiz. [DS] **4.** *zf.* Boşu boşuna; nafile. ▭ **tehî-dest,** *{OsT} Eli boş.*|| **tehî-destān,** *{OsT} Yoksullar.*|| **tehî-destî,** *{OsT} Eli boş olma.*|| **tehî-kîse,** *{OsT} Boş kese; yoksul.*|| **tehî-magz,** *{OsT} Boş kafalı.*|| **tehî-meyān,** *{OsT} İçi boş.*|| **tehî-mîdegân,** *{OsT} Midesi boş olanlar; açlar.*

tehîgâh, [Far. tehī-gāh تهيگاه] *(tehi:gâ:h) {OsT} is. anat.* Boş böğür; boşluk; boş.

tehîgeh, [Far. tehī-gāh تهيگه] *(tehi:geh) {OsT} is.* → tehîgâh.

te'hil, [Ar. te'hīl تأهيل] *(te-hi:l) {OsT} is.* **1.** Ehliyetli kılma. **2.** Layık bulma; müstahak görme. **3.** Ürkekliğini giderme; alıştırma. **4.** Konuğa "hoş geldiniz" anlamındaki Arapça "ehlen ve sehlen" ifadesini kullanma.

tehim, [Ar. tehīm تهيم] *(tehi:m) {OsT} sf.* Suçlu; kabahatli.

tehin, [teyin / tehin / teğin] *{ağız} is.* Sincap. [DS]

te'hir, [Ar. te'ḫīr تأخير] *(te-hi:r) {OsT} is.* → tehir.

tehir[1], [Ar. te'ḫīr تأخير] *(te-hi:r) is.* **1.** Zaman olarak ileriye bırakma; geri atma; erteleme; geciktirme. **2.** Gecikme; rötar. ▭ **tehire bırakmak,** *{eAT} Geciktirmek; geriye bırakmak.*|| **tehir etmek,** *Geciktirmek; geri bırakmak; ertelemek.*

tehir[2], [tehir] *{ağız} is.* Durum; hâl. [DS]

te'hirat, [Ar. te'ḫīrāt تأخيرات] *(te-hi:rat) {OsT} is.* Geri bırakmalar; geciktirmeler; ertelemeler.

te'hiriicra, -a'ı / -sı [Ar. te'ḫīr-i icrā' تأخير اجرا] *{OsT} is. huk.* Yürütmenin durdurulması.

tehirli, [tehir-li] *(te:hirlı) sf.* **1.** Geciktirilmiş; ertelenmiş. **2.** Gecikmeli; rötarlı.

tehirsiz [tehir-siz] *(te:hirsiz) sf.* Tehiri olmayan; gecikmesiz.

tehiyyat, [Ar. tehiyye > tehyiāt / tehiyyāt تهيات] *(tehiyya:t) {OsT} is.* Hazırlıklar; hazırlanmalar.

tehiye[1], [Far. tehī => tehi-y-e] *{ağız} zf.* Boş yere; boşuna. [DS]

tehiye[2], [Ar. hey'et > tehyi'e / tehiye تهيه] *{OsT} is.* → tehyie.

tehiyye, [Ar. hey'et > tehiyye / tehiyyet تهيه] *{OsT} is.* **1.** Selam. **2.** Selam verme. **3.** Hayır dua etme. **4.** Beka. **5.** Mülk; malikiyet. ▭ **tehiyyetü'l-mescit,** *{OsT} Mescide, camiye girince oturmadan kılınan iki rekât nafile namaz.*

tehiyyet, [Ar. hey'et > tehiyye / tehiyyet تهيت] *{OsT} is.* → tehiyye.

tehküllü, [tehkül-lü ?] *{ağız} is.* Nişanlı. [DS]

tehlemek[1], [tıñ-la-mak > din-le-mek > teh-le-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* **1.** Gözetlemek; gözetmek; bakmak. **2.** Tanımak; dikkat etmek. **3.** Her an uyanık durmak. **4.** Gizlice dinlemek. **5.** Bir kimseyi yalnızken yakalamak; kıstırmak. [DS]

tehlemek[2], [teñ-le-mek > teh-le-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* Sınavdan geçirmek. [DS]

tehlik, [Ar. tehlīk تهليك] *(tehli:k) {OsT} is.* Öldürme.

tehlike, [Ar. helāk > tehlüke تهلكه] *{OsT} is.* **1.** Büyük zarara, yok olmaya neden olabilecek durum. **2.** Kaygı uyandıran şey; çekince. **3.** Gerçekleşme ihtimali bulunan fakat vereceği zarar ya da olumsuzluktan dolayı istenmeyen durum. **4.** *{ağız}* Deprem. [DS] ▭ **tehlike atlatmak,** *Büyük zararlara neden olabilecek bir olayı savuşturmak.*|| **tehlike hāli,** *psikol. Bir kimsenin suç işlemeye yatkın bir nitelik*

taşıması.|| **tehlike işareti,** *1. dnz. Tehlikeye düşen bir gemi tarafından kurtarılması için verilen işaret. 2. Bulunduğu noktada tehlike yaratacak bir konum bulunduğunu belirten işaret; dikkat edilmesi gerektiğini uyaran işaret.* || **tehlikeye atılmak,** *Büyük zarar ya da sıkıntılara yol açabilecek girişim ya da davranışta bulunmak.*|| **tehlikeye atmak,** *Güç ve sıkıntılı duruma düşürmek; riske sokmak.*

tehlikeli, [tehlike-li] *sf.* **1.** (İnsan, hayvan vb. canlı için) insana zarar verebilecek, yaşamını tehlikeye sokacak durumda olan. **2.** (Eylem; iş ya da durum için) kötü bir sonuç doğurabilecek, korkulacak ve sakıncalı bir durumda olan. **3.** (Kişi için) davranışları, eserleri ve sözleri ile başkalarını etkileyip kötü bir duruma sürükleyecek durumda olun; sakıncalı; zararlı. ⊟ **tehlikeli alan,** *as. Mermi yolu üzerinde merminin vurabileceği alan ya da vurduğu anda parçalanma sonucu etkili olabileceği alan.*|| **tehlikeli olmak,** *Tehlike oluşturmak; tehlike yaratmak.*

tehlikesiz, [tehlike-siz] *sf.* Herhangi bir tehlikesi olmayan; kötü bir sonucu, zarar verici bir durumu olmayan; zararsız; sakıncasız.

tehlil, [Ar. hell > tehlīl تهليل] *(tehli:l) {OsT} is.* **1.** "La ilahe illallah *(Allah'tan başka tanrı yoktur)*" diye kelime-i tevhit getirmek. **2.** *müz.* Cami müziği biçimlerinden biri. ⊟ **tehlil etmek,** *{OsT} "La ilahe illallah" diyerek Allah'ın birliğini söylemek.*|| **tehlil-hᵛān,** *{OsT} "La ilahe illallah" sözünü makamla okuyan.*

tehlilat, [Ar. tehlīl > tehlīlāt تهليلات] *(tehli:lâ:t) {OsT} is.* "La ilahe illallah *(Allah'tan başka ilah yoktur)*" demeler.

tehlimek, [tıñ-lā-mak > teh-li-mek] *{ağız} gçl. f. [-r]* → tehlemek[1]. [DS]

tehlis, [*eT.* talız *(bir bitki adı)* / Ar. tellīs / tilīs تليس [Tietze]] *{ağız} is.* → teliz. [DS]

tehliz[1], [? tehliz] *{ağız} is.* Sedir. [DS]

tehliz[2], [*eT.* talız *(bir bitki adı)* / Ar. tellīs / tilīs تليس [Tietze]] *{ağız} is.* → teliz. [DS]

tehlüke, [Ar. helāk > tehlüke تهلكه] *{OsT} is.* → tehlike.

tehmek, [teẖ-mek] *{ağız} is.* Tahta karyola. [DS]

tehmen[1], [tek-men ? / teh-men] *{ağız} sf.* Peltek konuşan. [DS]

tehmen[2], [teh-men ?] *{ağız} is.* Çalgılı eğlence.[DS]

tehmik, -ği [tep-mik / tek-mik] *{ağız} is.* Tekme; çifte. [DS]

tehna, [Far. tenhā => tehna] *{ağız} sf.* Kalabalık olmayan; tenha. [DS]

tehne[1], [Far. tenhā => tehne] *{ağız} sf.* **1.** Tenha; aralıklı; az sayıda. **2.** Issız. [DS]

tehne[2], [tekne > tehne] *{ağız} is.* Tekne. [DS] ⊟ **tehne ağzı,** *{ağız} Bentle arkın birleştiği yer.* [DS]

tehne[3], [telve > tehne ?] *{ağız} is.* Kahve telvesi. [DS]

tehne[4], [? tehne] *{ağız} is.* Bulaşık bezi. [DS]

tehnel, [Yun. daphnelio > tehnel] *{ağız} is.* Defne. [DS]

tehnemek, [tıñ-la-mak > tehne-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [n(i)-yor]* Gözetlemek. [DS]

tehniye, [Ar. henā > tehniye / tehniyet تهنيه] *{OsT} is.* **1.** Tebrik etme; kutlama. **2.** Misafire "hoş geldin" deme.

tehniyet, [Ar. tehniye / tehniyet تهنيت] *{OsT} is.* → tehniye.

tehrem, [? tehrem] *{ağız} is.* Keçi kılı; tiftik. [DS]

tehretmek, [Ar. ḳahr => tehr+et-mek] *{ağız} gçsz. f. [-r]* Kahretmek; ilenmek. [DS]

tehrib, [Ar. tehrīb تهريب] *{OsT} is.* **1.** Kaçırma. **2.** Kaçırılma.

tehril, [? tehril] *{ağız} is.* Kalın bükülmüş iplik. [DS]

tehrim, [Ar. tehrīm تهريم] *{OsT} (tehri:m) is.* Kocaltma; yaşlandırma.

tehriz, [Far. dehlīz => tehriz] *{ağız} is.* **1.** Evin girişi; koridor; dehliz. **2.** Sedir; kerevet. [DS]

tehtik, [Ar. tehtīk تهتيك] *(tehti:k) {OsT} is.* **1.** Yırtma. **2.** Namusa halel getirme.

tehvi, -i'ı [Ar. tevīʿ تهويع] *(tehvi:) {OsT} is.* **1.** Kusturma. **2.** Kusturulma.

tehvid, [Ar. hevd > tehvīd تهويد] *(tehvi:d) {OsT} is.* Başka bir dinden Yahudiliğe geçme; Yahudiliği benimseme;Yahudi edilme.

tehvil, [Ar. hevl > tehvīl تهويل] *(tehvi:l) {OsT} is.* Korkuya düşürme.

tehvilat, [Ar. tehvīlāt تهويلات] *(tehvi:la:t) {OsT} is.* Korkutmalar; korkuya düşürmeler.

tehvim, [Ar. tehvīm تهويم] *(tehvi:m) {OsT} is.* Hafif uyku; ımızganma.

tehvin, [Ar. hevn > tehvīn تهوين] *(tehvi:n) {OsT} is.* **1.** Kolaylaştırma. **2.** Hafifseme. **3.** Ucuzlama. **4.** Alçaltma. ⊟ **tehvin etmek,** *1. Kolaylaştırmak. 2. Hafifletmek. 3. Ucuzlatmak. 4. Alçaltmak.*

tehvinat, [Ar. tehvīn > tehvīnāt تهوينات] *(tehvi:na:t) {OsT} is.* **1.** Kolaylaştırmalar. **2.** Hafifsemeler. **3.** Ucuzlamalar. **4.** Alçaltmalar.

tehviş, [Ar. tehvīş تهويش] *(tehvi:ş) {OsT} is.* Karıştırma; karmakarışık etme.

tehviye, [Ar. hevā > tehviye تهويه] *{OsT} is.* Havalandırma.

tehyi, -i'i [Ar. hey'et > tehyiʾ تهيئ] *(tehyi:) {OsT} is.* → tehyie.

tehyic, [Ar. heyecān > tehyīc تهييج] *(tehyi:c) {OsT} is.* Heyecanlandırma; coşturma. 🗗 **tehyic etmek,** *{OsT} Heyecanlandırmak; coşturmak.*

tehyicat, [Ar. tehyīcāt تهييجات] *(tehyi:ca:t) {OsT} is.* Heyecanlandırmalar; coşturmalar.

tehyie, [Ar. hey'et > tehyi'e تهيئه / tehiye تهيه] *{OsT} is.* **1.** Hazırlama. **2.** Hazırlanma.

tehzib, [Ar. hezb > tehzīb تهذيب] *(tehzi:b) {OsT} is.* **1.** Düzeltme; düzenleme; ıslah etme. **2.** Çocuğu eğitip yetiştirme; adam etme. 🗗 **tehzib etmek,** *Düzeltmek.*|| **tehzib-i ahlāk,** *{OsT} Ahlakını düzeltme.*

tehzibat, [Ar. tehzībāt تهذيبات] *(tehzi:ba:t) {OsT} is.* **1.** Düzeltmeler; düzenlemeler; ıslah etmeler. **2.** Çocuğu eğitip yetiştirmeler; adam etmeler.

tehzic, [Ar. tehzīc تهزيج] *(tehzi:c) {OsT} is.* Makamla şarkı söyleme.

tehzicat, [Ar. tehzīcāt تهزيجات] *(tehzi:ca:t) {OsT} is.* Makamla şarkı söylemeler.

tehzil, [Ar. hezl > tehzīl تهزيل] *(tehzi:l) {OsT} is.* **1.** Zayıflatma. **2.** Alaya alma; alay etme. **3.** *ed.* Alay ederek gülmeceli nazire yazma; hezel yazma.

tehzilat, [Ar. tehzīlāt تهزيلات] *(tehzi:la:t) {OsT} is.* **1.** Zayıflatmalar. **2.** Alaya almalar; alay etmeler. **3.** *ed.* Alay ederek gülmeceli nazire yazmalar; hezel yazmalar.

tehzim, [Ar. hazm > tehzīm تهزيم] *(tehzi:m) {OsT} is.* **1.** Sıkıştırma; sıkma. **2.** Özütü çıkarılacak bir şeyi orta sıcaklıktaki bir su içinde bekletme.

tehziz, [Ar. hezz > tehzīz تهزيز] *(tehzi:z) {OsT} is.* Hafifçe titreme. 🗗 **tehziz etmek,** *Hafif. hafif titremek.*

tehzizat, [Ar. tehzīzāt تهزيزات] *(tehzi:za:t) {OsT} is.* Hafifçe titremeler; ürpermeler.

tein[1], [Fr. thé *(çay)* > théine] *is.* İdrar söktürücü, kalp kuvvetlendirici ve ağrı kesici etkisi bulunan, kimyasal yapısı ile kafeine benzeyen ve çay yaprağında bulunan alkaloit.

tein[2], [teyin / teğin / tein] *{ağız} is.* Sincap. [DS]

teizm, [İng. theism] *is.* **1.** Dünyanın yaratıcısı olarak kişisel bir tanrının varlığını öne süren öğreti; tanrıcılık. **2.** Dinlerin gösterdiği tanrıya inanma fikri.

tejen, [? tejen / tejan] *{ağız} is.* İşlenmiş keçi derisinden yapılma su kabı; su tulumu. [DS] 🗗 **tejan karın,** *{ağız} Büyük karın.* [DS]

tejgere, [Far. dest-gāre => tejgere] *{ağız} is.* Teskere. [DS]

Tejik, [Far. tacik] *{eT} is.* Müslüman İranlı; Tacik; Acem. [DLT]

Tejikçe, [Tejik-çē] *(tejikçe:) {eT} is.* Farsça. [KB]

Tejiklemek, [tejik-lē-mek] *(tejikle:mek) {eT} gçl. f. [-r]* Acem saymak; İranlı saymak; Farslılığa nispet etmek. [DLT]

tek[1], [*eT.* tek] *{eT} e.* **1.** *{eT} {eAT}* Bir; yalnız. [EUTS] [Gabain] [İKPÖy.] [KB] [Üç İtigsizler] **2.** *{eT}* Bilakis; iken; ise de; fakat. [EUTS] [Gabain] [İKPÖy.] [KB] [Üç İtigsizler] **3.** *zf* Israrlı bir istek ve özlem bildirir. *{ağız} (aynı)* [DS] *Tek diplomasını alsın da...* **4.** *sf.* Özgünlük, nitelik ve dikkate değer yanı ile başkalarından tümüyle ayrılan; eşi olmayan; üstün; eşsiz; biricik; yegâne. *Bizim tek liderimiz...* **5.** *mecaz.* Hiç; hiçbir. *Tek yetkili bulamadım...* **6.** Belli bir bağlamda kendi türünde eşi ve benzeri bulunmayan; yegâne; bir. *tek çıkar yol.* **7.** Başka hiçbir şey ya da kimse değil; yalnızca; sadece. *Ülkeyi kurtaracak tek adam...* **8.** Birçok kimsenin ortaklaşa yararlandığı bir şey. *köyün tek köprüsü* **9.** İki ve daha fazla olabilen şeylere karşılık bir tane bulunan. **10.** (Organ için) vücutta bir tane bulunan, eşi veya simetriği olmayan **11.** (Sayı için) tam olarak ikiye bölünmeyen. **12.** *{eT} {eAT}* Yalnızca; sadece; bir şey dilemeyerek; ancak; yetişir ki. *{eAT} (aynı)* [DLT] [KB] [Üç İtigsizler] **13.** *is.* Birbirini tamamlayan veya aynı türden olan nesnelerden her biri. *bir tek eldiven* **14.** İçki kadehi. **15.** *{ağız}* Kez; kere; defa. [DS] **16.** *{ağız}* Çocuk oyunlarında boncuk, düğme vb. şeyler. [DS] **17.** *zm.* (Olumsuzluk bildiren bir tamlama ile) kendisinden küçümseme ile bahsedilen kimse. *aşağılık herifin teki.* 🗗 **tek adam,** *1. Teklik özelliğinin gösteren. 2. Lider.*|| **tek adam gösterisi,** *Başka bir benzeri olmayan ve teklik örneği sergileyen tek kişinin ortaya koyduğu gösteri.*|| **tek adım,** *{ağız} Uzun atlama.* [DS]|| **tek anlamlı,** *1. dbl. (Sözcük için) tek bir anlamı bulanan. 2. mant. (İki nesne arasındaki ilişki için) etkisini ancak iki yönde duyuran.*|| **tek anlamlılık,** *dbl. Tek anlamlı sözcüklerin özelliği; tek anlamlı olma durumu.*|| **tek atmak,** *İçki içmek.*|| **tek atım ayar mandalı,** *Ateşli silahın tek tek atışı yapmasını sağlayan düzenek.*|| **tek atomlu,** *kim. (Element için) her molekülünde bir tane atom bulunan.*|| **tek ayak,** *{ağız} Seksek oyunu.* [DS]|| **tek ayaklı,** *Tek bir ayağı olan ucube.*|| **tek bacak,** *{ağız} Seksek oyunu.* [DS]|| **tek banyo,** *fot. Duyarlı bir yüzeyin izhar ve tespit işlemlerinin ayna anda yapılmasını sağlayan kimyasalları içeren çözelti.*|| **tek başıma,** *1. Kendimden başka kimse bulunmadan; yalnız; kendi kendime; bir başıma. 2. Dıştan hiç yardım görmeden.*|| **tek başına,** *1. Kendinden başka kimse bulunmadan; yalnız; kendi kendine; bir başına. 2. Dıştan hiç yardım görmeden.*|| **tek bazlı,** *kim. (Baz ve tuz için) molekül başına bir tek OH iyonu veren.*|| **tek biçim,** *Örnek ya da temel olarak alınabilen; standart.*|| **tek biçimli,** *Hepsi de aynı özellikleri taşıyan; aynı biçimde olan; kategorik.*|| **tek biçimlilik,** *Tek biçimli olan nesnelerin özelliği.*|| **tek**

bir, *(Olumsuz cümlelerde) hiçbir.*|| **tek boynuz,** *mitol. At gövdeli, teke başlı, alnının ortasında uzun bir boynuzu bulunan, ayakları çatallı bir masal hayvanı.*|| **tek boynuzlu,** *1. zool. Bir tane boynuzu bulunan. 2. Sıcak ve ılıman denizlerde yaşayan uzun kurdele biçiminde gövdeli büyük bir kemikli balık, (Lophotus lacepedei).*|| **tek bölmeli,** *bot. (Yumurtalık için) menekşede olduğu gibi tek boşluğu bulunan.*|| **tek buçuk,** *{ağız} Şöyle böyle; az; az buçuk.* [DS]|| **tek çarık,** *{ağız} Yoksul olduğu hâlde ileride zor durumda kalacağını düşünmeden zenginmiş gibi kabadayılık taslayan.* [DS]|| **tek çekirdekli,** *biy. (Hücre için) yalnız bir tek çekirdeği bulunan.*|| **tek çekirdekliler,** *Yalnız bir çekirdeği bulunan hücreliler.*|| **tek çenekli,** *Tek çeneği olan.* || **tek çenekliler,** *biy. İlkel yumuşakçalar sınıfından, levha biçiminde tek kavkılı yumuşakçalar alt sınıfı, (Neopilina galathaea).*|| **tek çeneklilik,** *Tek çenekli olma durumu.*|| **tek çevrimli,** *kim. (Organik birleşik için) formülünde yalnız bir tek çevrim bulunan.*|| **tek çiçekli,** *Sapının ucundu tek bir çiçek ya da kömeç bulunan çiçek.*|| **tek çocuk,** *Kardeşleri olmayan çocuk.*|| **tek damar,** *{ağız} 1. Zayıf; cılız. 2. Korkak.* [DS]|| **tek delikliler,** *biy. Sürüngenler ve kuşlar gibi dışkılık biçiminde tek deliği bulunan, gagalı memelilerle karınca yiyenleri kapsayan memeli hayvanlar alt sınıfı, (Monotremata).*|| **tek dikiş,** *Tek dikişle dikilmiş olan kitap.*|| **tek dilli,** *sosy. (Topluluk veya kişi için) tek bir dili konuşan.*|| **tek dillilik,** *sosy. Tek dilli olma durumu.*|| **tek dizili,** *1. zool. Tek dizi oluşturan. 2. Tek sıra hâlinde olan.*|| **tek doruklu hece,** *dbl. Seslerin art arda yükseldiği veya art arda alçaldığı hece.*|| **tek döllü,** *(Memeli için) her doğuruşta tek bir yavru meydana getiren.*|| **tek düşüncelik,** *psikol. Düşüncenin tek bir konu üzerinde yoğunlaşması durumu.*|| **tek eklemli,** *elkt. Tek bir eklemi bulunan.*|| **tek eksenli,** *biy. Tek ekseni bulunan.*|| **tek elektron,** *Atomda eşleşmemiş olarak bulunan elektron.*|| **tek elden,** *(Yönetim ve yönlendirme için) belli bir merkez ya da kişi tarafından.*|| **tek enerjili,** *(Parçacıklar kümesi için) hepsinin enerjisi aynı olan; monoenerjetik.*|| **tek erkçi,** *Monarşist.*|| **tek erkçilik,** *Monarşizm.*|| **tek erklik,** *Monarşi.*|| **tek eşeyli,** *biy. Hepsi de aynı cinsiyette olan.*|| **tek eşli,** *(Kişi için) tek eşlilik sistemine uyan.*|| **tek eşlilik,** *sosy. Erkeğin tek kadınla, kadının da tek erkekle evli olduğu sistem.*|| **tek etek,** *{ağız} 1. Aile. 2. (Kadın için) eş.* [DS]|| **teke tek,** *Karşı karşıya; arada bir üçüncü kişi olmaksızın; bir kişiye karşı bir kişi olarak. {ağız} (aynı)* [DS]|| **tek evli,** *sosy. Eşi bir tek olan; tek eşli.*|| **tek evlilik,** *sosy. Tek eşle evli olma durumu; tek eşlilik.*|| **tek evreli,** *Bir yanlı.*|| **tek fazlı,** *Bir dağıtım şebekesinin bir hat iletkeni ile nötr iletkeni arasına bağlı olan.*|| **tek genlik,** *İnsan evriminin bir tek köke, tek bir çifte dayandığını savunan evrim kuramı.*|| **tek göbek,** *Yalnızca ortası şemse süslemeli cilt.*|| **tek gövde,** *Gövdesi tek parçadan ibaret olan; gövdesi bütünlük arz eden; monoblok.*|| **tek gövdeli,** *(Uçak gövde yapısı için) hareketli bölümlerinin kaplaması, çeşitli burulma, kayma ve bükülme kuvvetlerini soğuran.*|| **tek gözle,** *(Bakış ve gözlem için) tek bir gözü kullanarak.*|| **tek gözlü,** *biy. Tek gözü bulunan.*|| **tek gözlülük,** *biy. İki göz yerine tek göz çukuru biçiminde birleşmiş görülen doğuştan biçim bozukluğu.*|| **tek halojenli,** *Monohalojenli.*|| **tek haneli kalem,** *{ağız} Çinicilikte kullanılan bir tür süs ögesi.* [DS]|| **tek hat,** *1. Trenlerin yalnız bir yöne doğru hareketine izin veren tek hattan oluşan demir yolu. 2. Toplu ulaşım araçlarından, başka bir yerden gelenlerin uğramadığı yol güzergâhı.*|| **tek heceli dil,** *dbl. Sözcükleri tek heceden oluşan dil.*|| **tek hecelilik,** *dbl. Tek heceli dillerin özelliği.*|| **tek hızlı,** *fiz. (Parçacıklar için) tümü aynı hızda olan; monokinetik.*|| **tek hücreli,** *Bir hücreli.*|| **tek işlemci,** *Bir tane işlem birimi bulunan bilişim sistemi.*|| **tek kablolu,** *Hem taşıyıcı hem de çekici görevin tek kablo ile yürütüldüğü taşıma sistemi.*|| **tek kademeli,** *(Turbo makine bütünü için) tek bir çark ile donatılmış olan.*|| **tek kalem,** *Kütahya seramikçiliğinde serbest fırça ile şablonsuz ve kalıpsız olarak yapılan süslemeye verilen isim.*|| **tek kanatlı,** *(Uçak için) tek bir tutunma kanadı olan.*|| **tek kapılı,** *fiz. İki uçlu.*|| **tek kararlı,** *fiz. (Tüplü, rezistanslı ya da entegre devreli kurma için) bir yandan sürekli olarak kalabileceği kararlı bir durum ve öbür yandan da belirli bir dönem boyunca kararsız bir durum gösteren.*|| **tek kat,** *Tek bir kattan oluşan.*|| **tek katlı,** *biy. Tek sıra hücre tabakasından oluşan.*|| **tek katmanlı,** *Tek parça kütüğün dövülmesi ile üretilmiş.*|| **tek kaynaklı,** *(Dönüşüm için) bir sistemin, belirli sıcaklıktaki tek bir kaynakla ısı alışverişinde bulunduğu.*|| **tek kırıcı,** *fiz. Tek bir kırılma oluşturan.*|| **tek kırılmalı,** *fiz. Basit bir kırılma oluşturan.*|| **tek kipli,** *fiz. Tek bir elektromanyetik kip kabul eden veya böyle bir kiple çalışan.*|| **tek kişilik,** *Tek bir kişi için üretilmiş ya da donatılmış olan.*|| **tek kol,** *spor. Güreşte bir oyun türü.*|| **tek kollu,** *(Nal için) tek bir kolu bulunan.*|| **tek konumlu,** *fiz. İki bölümü birbirine tek göreli konumda birleşebilen.*|| **tek köklü,** *(Diş için) kökü tek olan.*|| **tek kristal,** *Homojen kristal.*|| **tek kristalli,** *Tek kristallerden oluşan.*|| **tek kutuplu,** *fiz. Tek bir kutbu olan.*|| **tek kuvvetli,** *mat. Bir tane üstü bulunan cebirsel işlem,* 2^2 || **tek kürekle mehtaba çıkmak,** *1. Hazırlıksız olarak bir işi yapmaya kalkışmak. 2. Acemice alay etmeye kalkışmak.*|| **tek kürekli,** *1. zool. Küreğe benzer tek organı olan. 2. (Kayık için) tek kürekle işleyen.*|| **tek liste,** *1. Seçimde rakibi olmayan. 2. Yenecek yemeklerin önceden belirlenen liste hâlinde ve bütün müşterilere aynı şekilde verildiği uygulama; fiks mönü.*|| **tek meclisçilik,** *Yasama organının tek meclisten oluştuğu siyasal sistem.*|| **tek mideli,** *Domuz ve kümes*

hayvanları gibi midesi tek gözlü olan.|| **tek motorlu,** *(Uçak için) bir motorla donatılmış olan.*|| **tek nüsha,** *Yalnızca bir nüshası bulunan eser.*|| **tek objektifli,** *(Refleks makine için) bir tane objektifi bulunan.*|| **tek odacıklı,** *biy. Bir odacıktan oluşan.*|| **tek odaklı,** *mat. (Konik için) bir odak ile buna eşlik eden bir doğrultmandan yararlanılan.*|| **tek oluşçuluk,** *Tek genlik.*|| **tek ornatma,** *kim. Kimyasal bir birleşiği bir kez ornatmaya uğratma.*|| **tek oyun,** *{ağız} folk. Bir kişi tarafından oynanan zeybek oyunu.* [DS]|| **tek örnek,** *Aynı biçimde sürüp giden; tekdüze; yeknesak.*|| **tek örtülü,** *bot. (Yumurtacık için) maydanozgillerde olduğu gibi bir tane örtüsü olan.*|| **tek özeklilik,** *bot. Bitkilerde silindir eksenin tek olması durumu; monosteli.*|| **tek parça,** *Bütün tek parçadan oluşan.*|| **tek parmaklı,** *Zool. At gibi, ayağında tek parmak bulunan.*|| **tek parmaklılar,** *zool. Ayak ekseni üçüncü parmaktan geçen, bu parmağı üstünlük kazanmış olan ve parmaklarının toplam sayısı tek olan hayvanlar takımı, (Perissodactyla).*|| **tek renk,** *fiz. Basit ve tek olan renk.*|| **tek renkli,** *Tek rengi olan.*|| **tek renklilik,** *Tek rengi olan şeyin durumu.*|| **tek satıcılık sözleşmesi,** *Bir mal ve hizmeti bir bölgede tekel yetkisine sahip olarak pazarlamak için üreten ile satıcı arasında yapılan sözleşme.*|| **tek sayı,** *İkiye tam olarak bölünemeyen sayı; 2n+1*|| **tek seçici,** *Resmî bir takımın oyuncularını seçmekle yükümlü spor yöneticisi.*|| **tek sesli,** *1. fiz. (İşitsel duyum için) tek bir kulağa ilişkin. 2. müz. Sesi aynı olan. 3. dbl. İşlevsel açıdan tek bir ses birimi olarak ele alınabilen.*|| **tek seslilik,** *1. fiz. Tek sesli bir uyarıcının ayırt edici özelliği. 2. Bir müziğin değişik bölümlerinin bir tek sekizli içinde yorumlanması.*|| **tek silindirli,** *(Motor için) tek silindiri olan.*|| **tek sivrik,** *{ağız} (Ekin için) cılız; gelişmemiş.* [DS]|| **tek spermalılık,** *biy. Döllenme sırasında yumurta içine tek spermanın girmesi.*|| **tek sporlu,** *bot. Tek sporu ya da tohumu olan.*|| **tek şiş,** *{ağız} Çorap yırtıklarını örmeye yarayan ucu çengelli demir araç; tığ.* [DS]|| **tek tanrıcı,** *sosy. 1. Tek tanrıya inanan. 2. Tek tanrıcılığı benimsemiş olan.*|| **tek tanrıcılık,** *din. Tek bir tanrının varlığını kabul eden din ya da öğreti.*|| **tek taraflı,** *1. İki ya da daha çok tarafı bulunmasına karşılık bunlardan yalnız birisini ilgilendiren. 2. Başka görüş ve düşüncelere kapalı olarak salt tek bir görüşü benimseyen.*|| **tek taraflı akit,** *Yalnız bir tarafa borç yükleyen akit.*|| **tek taraflı hukukî işlem,** *Hukukî sonuç doğurması için yalnız bir tarafın irade açıklamasının yeterli olduğu işlem.*|| **tek taş,** *Tek bir pırlanta ya da elmastan oluşan takı; tek taş yüzük; tek taş küpe.*|| **tek tek,** *Birer birer; bir bir.*|| **tek tek atış,** *Fişekleri mekanizmaya birer birer sürerek yapılan atış.*|| **tek teker,** *Cambazların kullandığı tek tekerlekli bisiklet.*|| **tek tekne,** *Tek bir tekne gövdesi olan deniz taşıtı.*|| **tek telli,** *Tek bir telden oluşmuş iletkeni olan.*|| **tek tırnak işareti,** *Çift tırnakla gösterilen bir alıntı içinde başka bir alıntıyı göstermek için kullanılan tırnak işareti, ('... ')*|| **tek tip,** *Hepsi aynı biçim ve düzende olan.*|| **tek tipli,** *bot. Tek türü bulunan veya birbirine çok benzer türler içeren.*|| **tek tohum,** *biy. Şeker pancarı tohumu gibi tek embriyon içeren tohum.*|| **tek tohumlu,** *(Meyve ya da tohum için) içinde tek tohum bulunan.*|| **tek tohumluluk,** *Tek tohumlu olma durumu.*|| **tek tüfek,** *{ağız} Tek namlulu, ağızdan dolma av tüfeği.* [DS]|| **tek tük,** *Seyrek olarak; ara sıra.*|| **tek tür,** *biy. Hepsi ya erkek ya da dişi oğul döl meydana getiren; monogeni.*|| **tek türlülük,** *biy. 1. Hepsi aynı eşeyde bireyler meydana getiren. 2. Tek bir genle kontrol edilen.*|| **tek tüysü,** *bot. Ucunda bir tek yaprakçık bulunan birleşik tüysü yaprak.*|| **tek ünlü,** *dbl. Söylenirken tınısı değişmeyen yalın ünlü.*|| **tek ünlüleşme,** *dbl. Çift ünlünün yalın bir ünlüye dönüşmesi olayı.*|| **tek yanlı,** *1. Başka görüş ve düşüncelere kapalı olarak salt tek bir görüşü benimseyen. 2. anat. (Anatomik yapı için) vücudun yalnız bir tarafında yer alan. 3. iletişim. (Bağlantı için) bilgi aktarımı önceden belirlenen tek bir yönde yapılabilen.*|| **tek yanlı mesaj,** *iletş. Eğitim düzeyi düşük olanlar üzerinde etkili olmak amacıyla tartışmalı durumlarda, yalnız bir tarafın iddialarını sunma.*|| **tek yaprakçıklı,** *Ucunda tek yaprak bulunan tek tüysü bazı birleşik yapraklara verilen ad.*|| **tek yol,** *{ağız} Keçi yolu.* [DS]|| **tek yollu,** *Çözüm yolu tek olan.*|| **tek yönlü,** *1. Başka görüş ve düşüncelere kapalı olarak salt tek bir görüşü benimseyen. 2. Tek bir yönü bulunan; tek yönde etkiyen.*|| **tek yönlülük,** *Tek yönlü olma durumu.*|| **tek yönlü yol,** *Taşıtların yalnızca bir yöne doğru ilerlemesine izin verilen yol.*|| **tek yumurtacıklı,** *Tek yumurtacığı bulunan.*|| **tek yumurta ikizleri,** *biy. Bir yumurtanın, bir sperma ile döllenmesinden sonra yumurtanın ilerki safhalarda ikiye bölünerek birbirine çok benzeyen iki yavru meydana getirmesi.*|| **tek yüzlü,** *Yalnız bir yüzü yontulmuş olan.*

tek², [*eT.* tek] *sf.* **1.** *{eT} {ağız}* Sessiz; hareketsiz; sakin; uslu. [DS] **2.** *zf.* Sessiz ve sakin olarak; uslu olarak. ⊡ **tek değil,** *{OsT} Tekin değil; boş değil; beyhude değil.*|| **tek durmak,** *{eAT} {ağız} Yaramazlık yapmamak; uslu uslu oturmak; sessiz sakin durmak; susmak.* [DS]|| **tek durmamak,** *1. Bir kimseye, birine kötülük yapma hazırlığı içinde olmak. 2. Yaramazlık, çapkınlık yapmak.*|| **tek düşmek,** *{ağız} Dikkat etmek; sezmek.*[DS]|| **tek oturmak,** *{OsT} Rahat durmak.*|| **tek turmak,** *{eT} {eAT} {OsT} 1. Susmak.* [DLT] *2. Uslu ve sakin durmak; yaramazlık yapmamak.*|| **tek tüşmek,** *{ağız} Dikkat etmek; ilgilenmek.* [DS]

tek³, [*eT.* tek] *{eT} is.* Yükün yarısı; denk. [İKPÖy.]

tek⁴, [*eT.* tek تك] *{eT} {eAT} {OsT} {ağız} e.* **1.** Benzetme edatı; gibi. [DLT] [Mühennâ] [DS] **2.** *{eAT}*

{OsT} Ancak; yetişir ki; yalnız. **3.** *{ağız}* Kadar; dek. [DS]

tek[5], [tek] *is. müz.* Türk dinî müziğinde bir tek ilahici tarafından seslendirilmesi gerektiğini belirten terim. ☞ **tek vuruş,** *Türk müziğinde, on bir zamanlı ve altı vuruşlu bir küçük usul.*

tek[6], [Tamulca. tēkku] *is. bot.* Mine çiçeğigillerden, Güneydoğu Asya kökenli, alçak ve orta yükseltili bölgelerde yaygın olarak yetişen, kerestesi makbul, odunu çürümeyen büyük ağaç; tek ağacı, *(Tectona grandis).*

tek[7], [Far. tek تك] *{OsT} is.* Koşma; seğirtme.

tek[8], [tek] *{ağız} is.* Peştamal. [DS]

tek[9], [tek] *{ağız} is.* Kıyı. [DS]

tek[10], [tığ > tek] *{ağız} is.* Biz. [DS]

teka, [Lat. theca / Yun. theke *(kutu)*] *is.* **1.** *bot.* İçinde sporların ya da çiçek tozlarının oluştuğu hücre. **2.** *zool.* Örtenek.

tekabbel, [Ar. ḳabūl > taḳabbül تقبل] *{OsT} ünl.* Kabul etsin! ☞ **tekabbel-Allāh,** *{OsT} Allah kabul etsin!*

tekabbuh, [Ar. ḳubḥ > taḳabbuḥ تقبح] *{OsT} is.* Çirkin olarak değerlendirme; kötü sayma.

tekabbül, [Ar. ḳabūl > taḳabbül تقبل] *{OsT} is.* **1.** Kabul etme; kabullenme. **2.** Üstüne alma;. **3.** Benimseme.

tekabkub, [Ar. taḳabḳub تقبقب] *{OsT} is.* Bağırsak gazı gurultusu.

tekabül, [Ar. ḳabl > teḳābül تقابل] *(teka:bül) {OsT} is.* **1.** Yüz yüze, karşı karşıya gelme. **2.** Bir şeye karşılık olma; onun yerini tutma; karşılama. **3.** *huk.* Bir işi yüklenme, yerine getirmeğe söz verme. **4.** *mant.* Karşı olum. **5.** *kim.* Eşleme. ☞ **tekabül etmek,** *{OsT} 1. Karşılıklı gelmek. 2. Bir şeyin yerini tutmak.*|| **tekabül-i seyfeyn,** *{OsT} İki ordunun karşı karşıya gelmesi.*

tekabülat, [Ar. teḳābülāt تقابلات] *(teka:bül) {OsT} is.* **1.** Yüz yüze, karşı karşıya gelmeler. **2.** Bir şeylere karşılık olmalar; onların yerlerini tutmalar; karşılamalar.

tekaddüm, [Ar. ḳıdem > taḳaddüm تقدم] *{OsT} is.* → takaddüm.

tekadim, [Ar. taḳdīme > taḳādīm تقاديم] *(teka:di:m) {OsT} is.* Verilen armağanlar; sunulan şeyler.

tekadir, [Ar. taḳdīr > taḳādīr تقادير] *(teka:di:r) {OsT} is.* **1.** Alınyazıları. **2.** İhtimaller; olasılıklar.

tekadüm, [Ar. ḳıdem > taḳādüm تقادم] *(teka:düm) {OsT} is.* Geçmiş olma; geçme. ☞ **tekādüm-i ezmine,** *{OsT} Zamanın geçmesi.*|| **tekādüm-i zaman,** *{OsT} Zaman aşımı.*

tekaffi, [Ar. teḳafī تقفى] *(tekaffi:) {OsT} is.* Tabi olma; uyma.

tekâfi, [Ar. tekāfī / tekāfüʾ تكافى / تكافؤ] *(tekâ:fi:) {OsT} is.* Birbirinin dengi olma.

tekâfü, -ü'i [Ar. tekāfī / tekāfüʾ تكافؤ / تكافى] *(tekâ:fü:) {OsT} is.* → tekâfi.

tekahhül, [Ar. kuḥl > tekaḥḥül تكحل] *(k ince söylenir) {OsT} is.* (Göz için) sürme çekme.

tekâhül, [Ar. tekāhül تكاهل] *(tekâ:hül) {OsT} is.* **1.** Dikkatsizlik. **2.** İhmal.

tekalib, [Ar. taḳlīb > teḳālīb تقاليب] *(teka:li:b) {OsT} is.* **1.** Çevirmeler; döndürmeler. **2.** İçini dışına çevirmeler.

tekâlif, [Ar. teklīf > tekālīf تكاليف] *(teka:li:f) {OsT} is.* **1.** Teklifler; öneriler. **2.** İbadetler. **3.** Vergiler. ☞ **tekâlif -i ayniye,** *{OsT} eko. Mülkiyet üzerinden alınan oranlı vergi.*|| **tekâlif-i emiriye,** *{OsT} Devlet adına alınan vergi; hükümdarın koyduğu vergi.*|| **tekâlif-i fevkalade,** *{OsT} Devletin olağanüstü ihtiyaçları için hükümdar tarafından belirlenen vergi.*|| **tekâlif-i harbiye,** *{OsT} Savaş sırasında alınan olağanüstü vergi.*|| **tekâlif-i millîye emirleri,** *{OsT} Sakarya Savaşı öncesinde halkın Millî Mücadele'ye katkısını sağlamak üzere, bedeli sonradan verilmek kaydıyla halktan toplanan aynî vergi ve yükümlülükler.*|| **tekâlif-i örfiye,** *{OsT} Devlet kasasında savaş, cihat vb. ihtiyaçları karşılamak için alınan vergi.*|| **tekâlif-i şākka,** *{OsT} Anayasa ve vergi yasalarına aykırı vergi.*|| **tekâlif-i şakkiye,** *{OsT} Vergilendirme kurallarına uymayan ve şeriatça izin verilmeyen vergi.*|| **tekâlif-i şer'iye,** *{OsT} Şeriat hükümlerine göre toplanan vergi.*

tekallat, [? tekallat] *{ağız} is.* Para almadan yapılan iş; angarya. [DS]

tekaltı, [teğelti > tekaltı] *{ağız} is.* Eyerin altına ve keçenin üstüne konulan meşin kaplı keçe. [DS]

tekâlüb, [Ar. kelb > tekālüb تكالب] *(tekâ:lüb) {OsT} is.* Köpek gibi birbiri üzerine saldırma; köpekleşme.

tekâmül, [Ar. kemāl > tekāmül تكامل] *(tekâ:mül) {OsT} is.* **1.** Olgunluk; olgunlaşma. **2.** Çağlar boyu geçirilen gelişme; evrim. **3.** *fel. biy.* Evrim. ☞ **tekâmül etmek,** *{OsT} 1. Gelişmek; olgunlaşmak. 2. Evrime uğramak.*

tekâmülat, [Ar. tekāmül > tekāmülāt تكاملات] *(tekâ:mülâ:t) {OsT} is.* **1.** Olgunlaşmalar. **2.** Evrimler; gelişmeler.

tekâmüliye, [Ar. tekāmül > tekāmüliyye / tekāmüliyyet تكامليه] *(tekâ:müliye) {OsT} is.* Evrimcilik.

tekâmüliyet, [Ar. tekāmül > tekāmüliyye / tekāmüliyyet تكامليت] *(tekâ:müliyet) {OsT} is.* Evrimcilik.

tekamür, [Ar. ḳımār>teḳāmür تقامر] *(teka:mür) {OsT} is.* Kumar oynama.

tekâpu, [Far. tek ü pūy > tekāpū تكاپو] *(tekâ:pu:) {OsT} is.* **1.** Sağa sola koşarak araştırma. **2.** Birinin her dediğini yapma ya da onaylama; dalkavukluk etme.

tekarir, [Ar. takrīr > teḳārīr تقارير] *(teka:ri:r) {OsT} is.* Önergeler; takrirler; teklifler.

tekarüb, [Ar. ḳurb > teḳārüb تقارب] *(teka:rüb) {OsT} is.* **1.** İki şeyin birbirine yaklaşması; yakın olma. **2.** *dbl.* İki sesin çıkış yerlerinin birbirine yakın olması. **3.** *fiz.* Yakınsama. ⊡ **tekārüb-i mahāric,** *{OsT} Harflerin çıkaklarının birbirine çok yakın oluşu.*

tekârüm, [Ar. tekārüm تكارم] *(tekâ:rüm) {OsT} is.* Ayıp ve kusur sayılan davranışlardan kaçınma.

tekarün, [Ar. ḳarn > teḳārün تقارن] *(teka:rü:n) {OsT} is.* Birbirinin yanına gelme; yanaşma; yaklaşma. ⊡ **tekārün fi'l-hayāl,** *{OsT} Aralarında ilişki bulunan sözcüklerin zihinde birbirini çağrıştırması; çağrışım; anoloji.*

tekasızlar, [Lat theca > teka-sız-lar] *is. biy.* Koloniyi oluşturan poliplerin birbirinden bir duvarla ayrılmamış olduğu madreporlar alt takımı, *(Atecatae).*

tekasit, [Ar. taḳsīṭ > teḳāsīṭ تقاسيط] *(teka:si:t, t kalın söylenir) {OsT} is.* Taksitler.

tekâsüf, [Ar. kes̱āfet >tekās̱üf تكاثف] *(tekâ:süf) {OsT} is.* **1.** Bir araya gelme; toplaşma; yığılma. **2.** Yoğun duruma gelme; koyulaşma; yoğunlaşma. ⊡ **tekâsüf etmek,** *{OsT} 1. Toplanmak; yığılmak. 2. Yoğunlaşmak.*

tekâsül, [Ar. kesel > tekāsül تكاسل] *(tekâ:sül) {OsT} is.* Tembellik; üşengeçlik; üşenme.

tekâsülat, [Ar. tekāsül > tekāsülāt تكاسلات] *(tekâ:süla:t) {OsT} is.* Tembellikler; üşengeçlikler; kayıtsızlıklar.

tekasüm, [Ar. ḳasem > teḳāsüm تقاسم] *(teka:süm) {OsT} is.* **1.** Yeminleşme; antlaşma. **2.** Bölüşme. **3.** Bölüşülme.

tekâsür[1], [Ar. kes̱ret > tekās̱ür تكاثر] *(tekâ:sür) {OsT} is.* **1.** Çoğalma. **2.** Çok öğünme. ⊡ **Tekâsür Suresi,** *Kur'an-ı Kerim'in 102. suresinin adı.*

tekâsür[2], [Ar. kesr => tekāsür تكاسر] *(tekâ:sür) {OsT} is. fiz.* Kırınım. ⊡ **tekâsür-i ziya,** *{OsT} Değişik noktalardan gelen ve bir noktaya yansıyan iki ışının birbirini kırması.*

tekaşu, -u'ı [Ar. ḳaşᶜ > teḳaşşuᶜ تقشع] *{OsT} is. tıp.* Balgam çıkarma. ⊡ **tekaşşu'-i dem,** *{OsT} tıp. Kan tükürme.*

tekatir, [Ar. taḳṭīr > teḳāṭīr تقاطير] *(teka:ti:r) {OsT} is.* **1.** Damlamalar. **2.** Damıtıklar.

tekattu, -u'ı [Ar. ḳaṭᶜ > teḳaṭṭuᶜ تقطع] *{OsT} is. tıp.* Sıtma nöbetinin düzenli gelmesi.

tekattül, [Ar. ḳatl > teḳattül تقتل] *{OsT} is.* Birbirini kırma; birbirini öldürme; cenk; savaş; mukatele.

tekattür, [Ar. ḳaṭr > taḳaṭṭur / teḳaṭṭür تقطر] *{OsT} is.* → takattur.

tekatu, -u'ı [Ar. ḳaṭᶜ > teḳāṭuᶜ تقاطع] *(teka:tu) {OsT} is.* **1.** Çarpışma; çatışma. **2.** (Çizgi, yol vb. için) birbirini kesme; kesişme.

tekatur, [Ar. ḳaṭr > teḳāṭur تقاطر] *(teka:tur) {OsT} is.* Damla damla dökülme; damlama.

tekâtüb, [Ar. ketb > tekātüb تكاتب] *(teka:tüb) {OsT} is.* Mektuplaşma.

tekatül, [Ar. ḳatl > teḳātül تقاتل] *(teka:tül, t kalın söylenir) {OsT} is.* Birbirini öldürme; savaşma; vuruşma.

tekâtüm, [Ar. ketm > teḳātüm تكاتم] *(tekâ:tüm) {OsT} is.* Birbirinden sır saklama; gizli tutma.

teka'üd, [Ar. ḳuᶜūd > teḳāᶜüd تقاعد] *(teka:üd) {OsT} is.* → tekaüt.

teka'üden, [Ar. teḳāᶜüd > teḳāᶜüden تقاعداً] *(teka:ü'-den) {OsT} zf.* Emekliye ayrılarak; emekli olarak; emekli olmak suretiyle.

teka'üdiye, [Ar. teḳāᶜüd > teḳāᶜüdiyye تقاعديه] *(teka:üdiye) {OsT} is.* Emekli aylığı.

tekâül, [Ar. kü'ūl > tekā'ül تكاؤل] *(tekâül) {OsT} is.* Alkolleşme.

tekaüt, -dü [Ar. ḳuᶜūd > teḳāᶜüd تقاعد] *(teka:üt) {OsT} is.* **1.** Oturtulma. **2.** Emekliye ayrılma. **3.** *huk.* Emekli. ⊡ **tekaüt etmek,** *{OsT} Emekliye ayırmak.*|| **tekaüt ikramiyesi,** *{OsT} Emekli ikramiyesi.*|| **tekaüt maaşı,** *{OsT} Emekli aylığı.*|| **tekaüt olmak,** *{OsT} Emekliye ayrılmak; emekli olmak.*|| **tekaüt sandığı,** *{OsT} Emekli sandığı.*

tekaütlük, -ğü [tekaüt-lük] *is.* Emeklilik.

tekâver, [Far. tek-āver تكاور] *(tekâ:ver) {OsT} is.* **1.** Koşucu. **2.** *sf.* (At için) binicisini yormayan; yorga.

tekavim, [Ar. taḳvīm > teḳāvīm تقاويم] *(teka:vi:m) {OsT} is.* Takvimler.

tekavvül, [Ar. taḳavvül تقول] *{OsT} is.* Yalan söyleme.

tekavvülat, [Ar. taḳavvülāt تقولات] *(tekavvüla:t) {OsT} is.* Yalan söylemeler.

tekavvüm, [Ar. ḳıyām > teḳavvüm تقوم] *{OsT} is.* **1.** (Eğri şey için) doğrulma. **2.** Bir malın elde edilip

yararlanılabilir hâle gelmesi. ☞ **tekavvüm-i nihāl,** *{OsT} Fidanın doğrulması.*|| **tekavvüm-i örfî,** *{OsT} Mülk edinilmesi için şer'î bir engeli bulunmayan mal.*

tekavvüs, [Ar. ḳavs > teḳavvüs تقوّس] *{OsT} is.* Yay gibi eğilme; kavislenme.

tekavvüt, [Ar. ḳūt > teḳavvüt تقوّت] *{OsT} is.* Azıklanma; beslenme; geçinme.

tekâya, [Ar. tekye > tekāyā تكايا] *(tekâ:ya:) {OsT} is.* Tekkeler.

tekâyüd, [Ar. keyd > tekāyüd تكايد] *(tekâ:yüd) {OsT} is.* Birbirine hile yapma.

tekâyüdat, [Ar. tekāyüdāt تكايدات] *(tekâ:yüda:t) {OsT} is.* Birbirine hile yapmalar.

tekayyuh, [Ar. ḳayḥ > teḳayyuḥ تقيّح] *{OsT} is.* İrin toplama; irinlenme.

tekayyuhat, [Ar. teḳayyuḥ > teḳayyuḥāt تقيّحات] *(tekayyuha:t) {OsT} is.* İrinlenmeler.

tekaz, [Ar. teḳāż تقاض] *(teka:z) {OsT} is.* **1.** Karşılaştırma. **2.** Birbiriyle ödeşme. **3.** Birinin alacağını, kendisinin borcuna sayma; takas.

tekaza, [Ar. ḳażā > teḳāżā تقاضا] *(teka:za:) {OsT} is.* **1.** Sıkboğaz etme; takaza. **2.** Borcunu ödemesi için bir kimseyi sıkıştırma. **3.** Başa kakma. **4.** Sıkışarak söz söyleme.

tekazi, [Ar. teḳāżā => tekazi] *{ağız} is.* Alay; eğlenme. ☞ **tekaziye almak,** *{ağız} Alay etmek.* [DS]

tekâzüb, [Ar. kiẕb > tekāẕüb تكاذب] *(tekâ:züb) {OsT} is.* Birbirine yalan söyleme; hile yapma.

tekazzu, -u'ı [Ar. teḳażżuʿ تقضّع] *{OsT} is.* Çıbanın irinlenmesi.

tekazzuh, [Ar. teḳażżuḥ تقضّح] *{OsT} is.* Gökkuşağı.

tekbağırsık, -ğı [tek+bağır-sık] *{ağız} is.* Çulluk. [DS]

tekbenci, [tek+ben-ci] *sf.* **1.** Tekbencilik ilkesini benimsemiş olan. **2.** Tekbenciliğe ilişkin.

tekbencilik, -ği [tek+ben-ci-lik] *is. fel.* Yalnız kendi varlığını kabul eden, kendisinin dışındakileri de ancak kendi tasarımı olarak kabul eden, öznel beni bilinç içerikleri ile birlikte tek gerçek, tek var olarak kabul eden görüş; bencilliğin en ileri ve en son ucu; solibsizm.

tekbib, [Ar. kebāb > tekbīb تكبيب] *(tekbi:b) {OsT} is.* **1.** Kebap etme. **2.** Kebap edilme.

tekbir, [Ar. kibr > tekbīr *(büyültme)* تكبير] *(tekbi:r) {eAT} {OsT} is. isl.* **1.** Allah'ın yüceliğini belirtmek için söylenen *"Allahü ekber"* sözüne verilen ad. **2.** Bayram hutbelerinde, kurban kesilirken okunan *"Allahü ekber, Allahü ekber, La ilahe illallahu v'allahü ekber, Allahü ekber ve lillahi'l-hamd"* duası. **3.** Mevlevilikte tarikata yeni giren için yapılan tören. **4.** *müz.* Cami müziği formlarından biri. ☞ **tekbir almak,** *"Allahü ekber" demek.*|| **tekbir eylemek,** *{eAT} Allah'ı büyük tanımak; ululamak; tekbir almak.*|| **tekbir getirmek,** *{OsT} Tekbir almak.*|| **tekbir-hᵛān,** *{OsT} Tekbir getiren; tekbir duasını okuyan.*

tekbirat, [Ar. tekbīr > tekbīrāt تكبيرات] *(tekbi:ra:t) {OsT} is.* Tekbirler; tekbir getirmeler.

tekçi, [tek-çi] *sf.* Tekçilik yanlısı olan kimse; monist.

tekçilik[1], -ği [tek-çi-lik] *is. fel.* **1.** Gerçekliğin temeli olarak tek bir ilkeyi benimseyen dünya görüşü; monizm. **2.** Gerçekliğin herhangi bir organ gibi bölünmez bir bütün olduğuna ve bağımsız parçaları bulunmadığına inanan öğreti; dünyanın tek bir tözden meydana geldiğini savunan öğreti; monizm. **3.** *huk.* Devlet başkanının yetkisiz kaldığı hâllerde yürütmenin uygulamada tek başlı duruma geldiği siyasal rejim. **4.** Uluslar arası hukuku, iç hukuk ile kaynaşmış olarak ele alan öğreti; monizm.

tekçilik[2], -ği [tek-çi-lik] *{ağız} is.* Tek öküzü olanların, öküzlerini sırayla diğerine vermek suretiyle çift sürme işinde yaptıkları yardımlaşma usulü. [DS]

tekdaş, [tek+eş / tek-daş] *{ağız} sf.* (Ayakkabı, çorap, eldiven vb. için) tekleri birbirine uymayan; tek kalan; eşsiz. [DS]

tekdeş, [tek-deş] *{ağız} sf.* Benzer; eş. [DS]

tekdir, [Ar. keder > tekdīr تكدير] *(tekdi:r) {OsT} is.* **1.** Kederlendirme. **2.** Bulandırma. **3.** Azarlama; paylama. **4.** Kınama cezası. ☞ **tekdir etmek,** *Azarlamak; paylamak.*|| **tekdîr-i hātır,** *{OsT} Yürek sıkıntısı.*|| **tekdîr-i mā',** *{OsT} Suyu bulandırma.*

tekdirat, [Ar. tekdīr > tekdīrāt تكديرات] *(tekdi:ra:t) {OsT} is.* **1.** Kederlendirmeler. **2.** Bulandırmalar. **3.** Azarlamalar; paylamalar. **4.** Kınama cezaları. ☞ **tekdirāt-ı şedîde,** *{OsT} Şiddetli azarlamalar.*

tekdirî, [Ar. tekdīr > tekdīrī / tekdīrīyye تكديريه / تكديرى] *(tekdi:ri:) {OsT} sf.* Azarlama ile ilgili; tekdire ait.

tekdüze, [tek+düz-e] *sf.* **1.** Hiç değişmeden hep aynı düzende tekrarlanan; sürüp giden; muttarit; yeknesak; monoton. **2.** Hep aynı tonda olan; seste, ritimde hiçbir değişiklik, çeşitlilik göstermeyen. **3.** (Kişinin konuşması için) sesinin iniş çıkışlarında, ses tonunda değişiklik olmayan. **4.** *mat.* (Fonksiyon için) yalnızca artan ya da eksilen. **5.** *zf.* Değişmeyerek; hep aynı biçimde yinelenerek.

tekdüzeleşme, [tek+düz-e-le-ş-me] *is.* Tekdüzeleşmek eylemi.

tekdüzeleşmek, [tek+düz-e-le-ş-mek] *dönşl. f. [-ir]* Tekdüze bir durum almak.

tekdüzelik, -ği [tek+düz-e-lik] *is.* Tekdüze olma durumu; yeknesaklık; monotonluk.

teke[1], [*eT.* tekē] *{eT (teke:)} is.* **1.** Keçinin yetişkin ve damızlık erkeği. *{eT} (aynı)* [EUTS] [Mühennâ] [Bahşayiş] **2.** Keçi gibi geviş getiren çeşitli hayvanların erkeği. **3.** Karidesin günlük dildeki adı. *{ağız} (aynı)* [DS] **4.** *{eT}* Boynuzundan yay yapılan erkek geyik. [DLT] **5.** *{eT}* Geyik. [KB] ⊡ **teke bıçağı,** *{ağız} Bir tür büyük bıçak; saldırma.* [DS]|| **teke bızlık,** *{ağız} Takla.*|| **teke bızlık atmak,** *{ağız} Takla atmak.* [DS]|| **teke böceği,** *zool. Teke böceğigiller familyasından yirmi bini aşkın böceğe verilen ortak ad.*|| **teke böceğigiller,** *zool. Kın kanatlılar takımından ince uzun gövdeli, uzun duyargalı, çiçeklerin ve kesilmiş ağaçların üzerinde yaşayan, larvaları odun içinde dehlizler kazan, çoğu zararlı yirmi bini aşkın türü kapsayan böcek familyası, (Cerambycidae).*|| **teke burunlu,** *(Kişi için) burnu iri ve kemerli olan.*|| **tekeden süt çıkarmak,** *Olmayacak şeylerden bile kendine bir çıkar sağlayabilmek; olmaz sayılan şeyleri oldurabilmek.*|| **teke gibi kokmak,** *Çok pis kokmak.*|| **teke dikeni,** *bot. Patlıcangiller familyasından, sıcak ve ılıman bölgelerde yetişen, dikenli, almaşık dizili, yayvan yapraklı yetmiş kadar türü bulunan ağaççık, (Lycium).*|| **Teke havası,** *folk. Burdur, Isparta ve Antalya yörelerinde yaşayan Yörüklerin söylediği türkülere halk arasında verilen ad.*|| **teke oyunları,** *folk. Burdur, Isparta ve Antalya yörelerinde yaşayan Yörüklerin oynadığı halk oyunlarına halk arasında verilen ad.*|| **teke sakal,** *{eT} Teke sakallı; köse adam.* [DLT]|| **tekeye gelmek,** *{ağız} (Keçi için) çiftleşmek istemek.* [DS]|| **Teke zortlatması,** *folk. Teke yöresinde oynanan çok hareketli halk oyunlarından birinin adı.*

teke[2], [Far. teke تكه] *{OsT} is.* **1.** Bir cilt defter. **2.** Tezek; taze hayvan gübresi. **3.** Sürü önünde giden kösemen. **4.** → teke[1].

teke[3], [teke] *{ağız} sf* Mert; yiğit. [DS]

tekebbüd, [Ar. kebed => tekebbüd تكبد] *{OsT} is.* **1.** Katılaşma; sertleşme. **2.** Bir organın sertleşmesi. ⊡ **tekebbüd-i rie,** *{OsT} tıp. Zatürriede akciğerin katılaşması.*|| **tekebbüd-i süflā,** *{OsT} gök b. En yüksek noktanın en alt derecesi.*|| **tekebbüd-i alyā,** *{OsT} gök b. En yüksek noktanın en üst derecesi.*

tekebbür, [Ar. kibr > tekebbür تكبر] *{eAT} {OsT} is.* Kibirlenme; gururlanma; büyüklük taslama. ⊡ **tekebbür etmek,** *{OsT} Kibirlenmek; gururlanmak.*|| **tekebbür eyleyici,** *{eAT} Büyüklük taslayan; kendini beğenmiş; kibirlenen.*

tekebbürlik, [tekebbür-lik] *{eAT} is.* Kibir; gurur. ⊡ **tekebbürlik eylemek,** *{eAT} Büyüklük taslamak; kibirlenmek.*

tekecen, [teke-cen] *{ağız} is.* Bahçelerde biten bir ot; tekesakalı. [DS]

tekeç[1], **-ci** [teke-ç] *{ağız} is.* **1.** Kurumuş çamur parçaları. **2.** Sürülen tarladaki büyük kesekler. [DS]

tekeç[2], **-ci** [tek+eş > tekeç] *{ağız} sf* → taykeş. [DS]

tekeç[3], **-ci** [keke-ç > tekeç] *{ağız} sf.* Kekeme. [DS]

tekeddür, [Ar. keder > tekeddür تكدر] *{OsT} is.* **1.** Kederlenme; üzülme; kederli olma. **2.** Saflığını kaybetme; bulanma. ⊡ **tekeddür-i hâtır,** *{OsT} 1. Gönlü bulanma. 2. Kederli olma.*

tekedek, -ği [? tekedek] *{ağız} is.* Yarım metre uzunluğunda kesilmiş ağaç gövdesi. [DS]

tekeffüf, [Ar. keff > tekeffüf تكفف] *{OsT} is.* Avuç açma; dilenme.

tekeffül, [Ar. kefâlet > tekeffül تكفل] *{OsT} is.* Kefil olma; yükümlenme. ⊡ **tekeffül etmek,** *{OsT} Kefil olmak; yükümlenmek.*

tekehhüf, [Ar. kehf > tekehhüf تكهف] *{OsT} is.* Mağara gibi olma; oyulma; kazılma.

tekehhül, [Ar. tekehhül تكهل] *{OsT} is.* Sürme çekme; sürmelenme.

tekehhün, [Ar. kâhin > tekehhün تكهن] *{OsT} is.* Falcılık etme; kâhinlik etme.

tekel[1], [tek+el] *is.* **1.** Bir kurumun, işletmenin ya da kimsenin bir mal ya da hizmet üretimini, satışını her türlü rekabeti yasal ya da fiilî olarak ortadan kaldırmak suretiyle tek başına elinde tutma ve satış fiyatını belirleme ayrıcalığı; inhisar; monopol. **2.** Böyle bir ayrıcalığı bulunan kamu kuruluşu. **3.** *mecaz.* Bir şeye tek başına sahip olma; yalnız başına elinde bulundurma. ⊡ **tekel bayii,** *1. Tekel ürünlerini satma yetkisi bulunan satıcı. 2. {argo} Sürekli sarhoş kimse; ayyaş.*|| **tekelinde olmak,** *(Bahsi geçen şey) tek kişinin elinde bulunmak.*|| **tekeline almak,** *1. Tek başına sahip olmak; başkalarının yararlanmasına izin vermemek. 2. Fikir ve sanat alanında tek görüş sahibi olmak; kendi görüşünü hâkim kılmak.*|| **tekel maddesi,** *Tekel ürünleri olarak satışa sunulan madde.*

tekel[2], [Alm. teckel] *is. zool.* Base cinsinden, kısa bacaklı, alçak boylu, uzun gövdeli bir Alman köpek ırkı.

tekel[3], [tekel] *{ağız} is.* Kırmızı saplı, küçük yapraklı bir kır otu. [DS]

tekelcek, -ği [teker-cek] *{ağız} is.* Araba tekerleği. [DS]

tekelci, [tek+el-ci] *sf.* **1.** Üretim ve dağıtım alanında tekel kuran. **2.** Bir tekeli elendi bulunduran. **3.** *mecaz.* Bir şeyi kendi tekeline alma, tek başına sahip olma ya da yayma hakkını kabul ettirme yanlısı olan kimse. **4.** (Tutum ve davranış için) tekelci bir kimseye özgü. **5.** *is.* Tekel görevlisi. **6.** Bir tekel kuran ve bunu sürdüren kişi ya da kuruluş. ⊡ **tekelci anamalcılık,** *Ana sermayenin merkezleşme eğiliminden doğan tekelleşme aşaması.*

tekelcilik, -ği [tek+el-ci-lik] *is.* **1.** Tekelci olma du-

rumu; inhisarcılık. **2.** Tekeller oluşturmaya yönelik eğilim; inhisarcılık.

tekele, [? tekele تكله] *is.* **1.** *{eAT} {OsT}* Eskiden ulemanın elbise üzerinden giydikleri kaftan. **2.** *{ağız}* Yelek. [DS]

tekelenmek, [teke-le-n-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* (Keçi için) çiftleşmek. [DS]

tekellek, -ği [teker-lek] *{ağız} is.* Araba tekerleği. [DS]

tekellemek[1], [teğel-le-mek / tekel-le-mek] *{ağız} gçl. f. [-r]* İliştirmek. [DS]

tekellemek, [teker-le-mek > tekel-le-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Yuvarlamak; tekerlemek. [DS]

tekellenmek, [teker-le-n-mek] *{ağız} dönşl. f [-ir]* → tekerlenmek. [DS]

tekelleşme, [tek+el-le-ş-me] *is.* **1.** Tekelleşmek eylemi. **2.** Tekel durumuna gelmek; inhisarlaşmak.

tekelleşmek, [tek+el-le-ş-mek] *dönşl. f. [-ir]* Her türlü rekabeti ortadan kaldırarak tekel durumuna gelmek.

tekelleştirme, [tek+el-le-ş-tir-me] *is.* Tekelleştirmek eylemi.

tekelleştirmek, [tek+el-le-ş-tir-mek] *gçl. f. [-ir]* Her türlü rekabeti ortadan kaldırarak bir üretimi ya da hizmeti tekel durumuna getirmek.

tekellif, [Ar. tekellüf ? => tekellif] *{ağız}* tis. *folk.* Kız evinin oğlan evine aldığı sekz on çift ayakkabı. [DS]

tekellüf, [Ar. külfet > tekellüf تكلف] *{OsT} is.* **1.** Kendisine zahmeti olan bir iş yapma; güçlüğe katlanma. **2.** Bir işi gösterişli biçimde yapmaya kalkışma; özenme.

tekellüfat, [Ar. tekellüf > tekellüfāt تكلفات] *(tekellüfa:t) {OsT} is.* **1.** Zahmete girmeler; güçlüğe katlanmalar. **2.** Özenmeler. **3.** Gösteriş için çabalama. ⊟ **tekellüfāt-ı münşiyāne,** *{OsT} Süslü yazı yazan kâtiplere has zorluklar*

tekellüflü, [tekellüf-lü] *sf.* Zahmetli; gösterişli; merasimli.

tekellüfsüz, [tekellüf-süz] *sf.* Gösterişsiz; merasimsiz.

tekellüm, [Ar. kelām > tekellüm تكلم] *{OsT} is.* **1.** Söz söyleme; konuşma; kelam etme. **2.** *ed.* Halk şairlerinin aynı uyağı kullanarak kendi aralarında yaptıkları şiir söyleme yarışması. **3.** Mezar taşı üzerine, ölünün kendi ifadesiymiş gibi yazılan yazılar. ⊟ **tekellüm etmek,** *{OsT} Konuşmak; söylemek; demek.*

tekellümat, [Ar. tekellüm > tekellümāt تكلمات] *(tekellüma:t) {OsT} is.* Konuşmalar; söylemeler; sözler; ifadeler.

tekellüs, [Ar. kils > tekellüs تكلس] *{OsT} is.* Kireçlenme. ⊟ **tekellüs-i şerāyin,** *{OsT} Atardamar kireçlenmesi.*

tekelti, [teğelti / tekelti] *{ağız} is.* Binek hayvanlarının sırtına konulan keçe; teyelti. [DS]

tekem, [tek-em ?] *{ağız} is.* (Ölçü olarak) avuç. [DS]

tekemen, [teke-men] *{ağız} sf.* Hırçın; huysuz. [DS]

tekemmül, [Ar. kemāl > tekemmül تكمل] *{OsT} is.* Kemal bulma; olgunlaşma. ⊟ **tekemmül etmek,** *{OsT} Olgunlaşmak; gelişmek.*

tekemmülat, [Ar. tekemmül > tekemmülāt تكملات] *(tekemmüla:t) {OsT} is.* Olgunlaşmalar; kemal bulmalar; gelişmeler.

tekemmüm, [Ar. kümm > tekemmüm تكمم] *{OsT} is.* Çarşafa sarınma; bürünme.

tekemmün, [Ar. kümūn > tekemmün تكمن] *{OsT} is.* Pusuya yatma; gizlenme.

tekemmüş, [Ar. tekemmüş تكمش] *{OsT} is.* **1.** Acele etme. **2.** *tıp.* Kasın hastalık yüzünden çekilip büzülmesi.

tekenni, [Ar. künye > tekennī تكنى] *(tekenni:) {OsT} is.* Ad alma; künye edinme.

teker[1], [tegre *(daire; çember)* / tegre-k > teker] *is.* **1.** Tekerlek; daire; disk. *{OsT} (aynı)* **2.** *{ağız}* Dikiş makarası. [DS] **3.** *{ağız}* Bisiklet. [DS] **4.** *sf.* Tekerlek biçiminde olan. ⊟ **tekeri durmak,** *{ağız} Dayanma gücü kalmamak; tükenmek.* [DS]|| **tekerine çomak sokmak,** *Bir kimsenin yolunda giden bir işini engel çıkararak aksatmaya çalışmak; tekerine taş koymak.*|| **tekerine taş koymak,** *Bir kimsenin yolunda giden bir işini engel çıkararak aksatmaya çalışmak.*|| **teker meker yuvarlanmak,** *1. Döne döne yuvarlanmak. 2. Durumu iyi iken birdenbire bozularak kötü olmak.*|| **teker sakalı,** *{ağız} Çember sakal.* [DS]|| **teker takmak,** *{ağız} Yürürken ayağı takılıp dengesi bozulmak.* [DS]|| **teker tokmak,** *{ağız} (Düşmek için) gürültü ile yuvarlanarak.* [DS]

teker[2], [tek-er] *zf.* Tek olarak; her grubu tek ögeden oluşacak biçimde. ⊟ **teker teker,** *Ayrı ayrı; birer birer.*

tekercik, [teker-cik] *is. yeni.* Disket.

tekerçalar, [teker+çal-ar] *is. yeni.* Disk-player.

tekerçalarcı, [teker+çal-ar-cı] *is. yeni.* Diskjokey.

tekerek[1], **-ği** [teker-ek تكرك] *{eAT} {OsT} is.* **1.** Dolu daire; kurs. **2.** Dolu (yağış şekli). **3.** *sf. {ağız}* Yuvarlak. [DS]

tekerek[2], **-ği** [teker-ek] *{ağız} is.* **1.** Yağı ile birlikte yuvarlak bir kap içinde dondurulmuş ve kullanırken kabından çıkarılan kavurma kalıbı. **2.** Oyuncak araba. **3.** Dikiş makarası. [DS]

tekerek[3], **-ği** [teğ-e-rek ?] *{ağız} sf.* Güzel. [DS]

tekerlek, -ği [tegre-k / teker-le-k] *is.* **1.** Bir mil çevresinde dönen, bir taşıt ya da taşınabilen araç ve

eşyaların yere oturmasını, zemin üzerinde hareket etmesini sağlayan çembersel organ; teker. **2.** *sf.* Tekerlek biçiminde olan. **3.** *argo.* Edilgin eşcinsel erkek. ⊡ **tekerlek pabucu,** *Arabaların iniş aşağı inerken hızını kesmek için tekerleğin önüne konulan, arabaya zincirle bağlı demir parça.*|| **tekerlek şapka,** *{ağız} Fötr şapka.* [DS]

tekerlekçi, [teker-le-k-çi] *is.* Araba tekerleği yapan kimse.

tekerlekçilik, -ği [teker-le-k-çi-lik] *is.* Tekerlekçinin işi ve mesleği.

tekerlekli, [teker-le-k-li] *sf.* **1.** Tekerleği bulunan. **2.** (Mobilya için) altma takılan tekerlekle hareket edebilen. ⊡ **tekerlekli koltuk,** *Kolay hareket etmesini sağlamak için ayaklarına tekerlek takılmış bulunan büro koltuğu.*|| **tekerlekli sandalye,** *Yürüyemeyen kişilerin bir yerden bir yere gidebilmeleri için yanlarına tekerlek takılmış özel sandalye.*

tekerleksi, [teker-le-k-si] *sf.* Biçimi tekerlek gibi olan; tekerleği andıran.

tekerleme, [teker-le-me] *is.* **1.** Tekerlemek eylemi. **2.** Çoğunlukla basma kalıp özellik taşıyan söz ya da sözler. **3.** Masalın başında ya da başka uygun yerlerinde kullanılan basma kalıp sözler. *{ağız} (aynı)* [DS] **4.** *{ağız}* Atasözü. [DS]

tekerlemek, [teker-le-mek] *gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* Yuvarlamak.

tekerlenme, [teker-le-n-me] *is.* Tekerlenmek eylemi.

tekerlenmek, [teker-le-n-mek] *dönşl. f. [-ir]* **1.** Yuvarlanmak; yuvarlanarak düşmek. **2.** *{ağız}* Yürürken ayağı takılarak dengesi bozulmak. [DS] **3.** Durumu bozulmak; kötüye gitmek. **4.** Teker sahibi olmak; teker takılmak.

tekerli, [teker-li] *sf.* Tekeri olan; tekerlekli. ⊡ **tekerli kızak,** *{ağız} Arkasında küçük iki tekerleği bulunan kızak.* [DS]

tekerrüh, [Ar. kerh > tekerrüh تكره] *{OsT} is.* İğrenme.

tekerrür, [Ar. kerre > tekerrür تكرر] *{OsT} is.* **1.** Bir kez daha olma; yinelenme. **2.** *huk.* Bir suçtan mahkûm olan bir kimsenin, yasada belirlenen süre içinde yeniden suç işlemesi durumu. ⊡ **tekerrür etmek,** *{OsT} Yinelenmek.*

tekerrürat, [Ar. tekerrür > tekerrürāt تكررات] *(tekerrüra:t) {OsT} is.* Yinelenmeler.

tekerrüş, [Ar. rükş > tekerrüş تكرش] *{OsT} is.* Buruşma.

tekesakalı, [Ar. teke+sakal-ı] *is. bot.* Birleşikgiller familyasından, Akdeniz çevresinde yetişen, yaprakları çok uzun, kökü sebze olarak yenilen, bazıları bir yıllık, bazıları da iki ve daha çok yıllık elli kadar türü bulunan otsu bitki, *(Tragopogon).*

tekesek, -ği [teke-se-k] *{ağız} sf.* **1.** (Keçi için) çiftleşme zamanı gelmiş; çiftleşmek için teke isteyen. **2.** (Kadın için) hoppa. [DS]

tekeşemek, [teke-se-mek] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-s(ı)-yor]* (Keçi için) teke ile çiftleşmek istemek. [DS]

tekesimek, [teke-si-mek تكسمك] *{eAT} {OsT} {ağız} gçsz. f. [-ir]* → tekesemek. [DS]

tekesirmek, [teke-si-r-mek] *{ağız} gçsz. f [-ir]* → tekesemek. [DS]

tekessüf, [Ar. keṣāfet > tekeṣṣüf تكثف] *{OsT} is.* **1.** Koyulaşma. **2.** Sıklaşma.

tekessür[1], [Ar. keṣret > tekeṣṣür تكثر] *{OsT} is.* Sayıca artma; çoğalma. ⊡ **tekessür etmek,** *Artmak; çoğalmak.*

tekessür[2], [Ar. kesr > tekessür تكسر] *{OsT} is.* Kırılma; kırık hâle gelme.

tekeş[1], [tek+eş] *{ağız} sf.* (Ayakkabı, çorap, eldiven vb. için) diğer eşi olmayan; tek kalan; eşsiz. [DS]

tekeş[2], [teke-ş] *{ağız} sf.* Kavgacı; boğuşkan. [DS]

tekeş[3], [tek-eş] *{ağız} sf.* Birbirine uygun. [DS]

tekeşek[1], **-ği** [teke-ş-e-k] *{ağız} is.* İplik makarası. [DS]

tekeşek, -ği [tek+eşek] *{ağız} is.* Ocakta odunları bir arada tutmaya yarayan bir çeşit büyük sacayağı. [DS]

tekeşlenmek, [teket-le-n-mek / tekeş-le-n-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* Yürürken ayağı takılarak dengesi bozulmak. [DS]

tekeşşüf, [Ar. keşf > tekeşşüf تكشف] *{OsT} is.* Açılma.

tekevvün, [Ar. kevn > tekevvün تكون] *{OsT} is.* Meydana gelme; olma; oluş. ⊡ **tekevvün etmek,** *{OsT} Olmak; oluşmak.*|| **tekevvün-i beyz,** *{OsT} biy. Yumurta oluşumu.*|| **tekevvün-i cibāl,** *{OsT} yer b. Dağ oluşumu.*|| **tekevvün-i evvel,** *{OsT} fel. Ön oluş.*|| **tekevvün-i ezrār,** *{OsT} biy. Tomurcuklanma.*|| **tekevvün-i ferdî,** *biy. Birey oluş.*|| **tekevvün-i menî,** *{OsT} biy. Döl oluşumu; sperma oluşması.*|| **tekvvün-i nev'î,** *{OsT} biy. Soy oluş.*

tekevvünat, [Ar. tekevvün > tekevvünā تكونات] *(tekevvüna:t) {OsT} is.* Meydana gelişler; oluşlar.

tekevvünî, [Ar. tekevvün > tekevvünī تكونى] *(tekevvüni:) {OsT} sf.* Oluşla ilgili.

tekeylüs, [Ar. kīlüs => tekeylüs تكيلس] *{OsT} is.* Yemeklerin sindirim sonrası emilmeye hazır hâle gelmesi; kilüs oluşması.

tekeymüs, [Ar. kīmüs => tekeymüs تكيمس] *{OsT} is.* Yemeklerin midede sindirime hazır hâle getirilmesi; kimüs hâline gelme.

tekeyyüf, [Ar. keyf > tekeyyüf تكيف] *{OsT} is.* **1.** Keyiflenme. **2.** Keyif verici bir şey alma. **3.** Keyfiyet kazanma; keyfiyetlenme.

tekli[1], [tek-li] *sf.* **1.** (Sözü edilen niceliği) tek olan. **2.** Tek başına yapılan. **3.** *müz.* Tek başına doldurulan kaset ya da yoğun teker. **4.** *as.* (Silah için) tek tek atış yapabilen. ⊡ **tekli konuşma,** *iletş. Bir kişinin konuştuğu, diğerlerinin dinlediği iletişim biçimi; monolog.*

tekli[2], [tek-li] *{ağız} zf.* Dek; kadar. [DS]

tekli[3], [tek-li] *{ağız} sf.* Gergin. [DS]

tekliç, -ci [Bul. tegliç] *{ağız} is.* Oku dingile tutturan demir çiviler. [DS]

teklif, [Ar. külfet > teklīf تكليف] *(tekli:f) {OsT} is.* **1.** Bir kimseden eziyetli ve yapılması zor bir iş yapmasını isteme. **2.** İncelenmek ve kabul edilmek üzere birine bir şey sunma; öneri. **3.** Uzlaşmak, anlaşmak amacıyla bir şey ileri sürme. **4.** İncelenmek, görüşülmek ve kabul edilmek üzere ileri sürülen şey; öneri. **5.** Karşı cinsten birine, kendisi ile evlenme isteğinde olduğunu bildirme. **6.** Pek içten olmayan, resmî davranış. **7.** Devletin herkese yüklediği görev veya vergi. ⊡ **teklif bayrağı,** *dnz. as. Düşmanla konuşmak ve görüşmek için gönderilen gemiye çekilen beyaz bayrak.*|| **teklif etmek,** *1. Bir şeyi yapmasını istemek. 2. Bir şeyi inceleyip kabul etmesini istemek; onayına sunmak. 3. Birini bir iş için aday göstermek. 4. Karşı cinsten birine evlenmek isteğinde olduğunu bildirmek.*|| **teklif-i hām,** *{OsT} Kabul görmeyecek kadar ağır ve uygunsuz teklif.*|| **teklif-i māā-yutak,** *{OsT} Ağır ve yapılamayacak teklif.*|| **teklif mektubu,** *huk. Artırma ya da eksiltmeye katılanların, yapılacak iş için önerdikleri bedeli belirten yazı.*|| **teklif tekellüf,** *{OsT} İçten olmama durumu; resmiyet; senli benli olmaktan uzak.*

teklifat, [Ar. teklīf >teklīfāt تكليفات] *(tekli:fa:t) {OsT} is.* Teklifler; öneriler; önermeler.

teklifî, [Ar. teklīf > teklīfī تكليفى] *(tekli:fi:) {OsT} sf.* Yükümlü; mecburi.

teklifli, [teklif-li] *sf.* **1.** Saygı duyduğunu belirterek yapılan; teklifle yapılan. **2.** Senli benli olmadan, resmî hava içinde yapılan. **3.** Kendisi ile samimi olunmayan; resmî davranmayı gerektiren.

teklifname, [Ar. teklīf + Far. -nāme تكليفنامه] *(tekli:fna:me) {OsT} is.* **1.** Teklif mektubu. **2.** Teklif yazısı.

teklifsiz, [teklif-siz] *sf.* **1.** Herhangi bir teklifte bulunulmadan yapılan. **2.** (Kişi için) kendisi ile ilişkilerde doğal olan; rahat; dostça. **3.** (Davranış biçimi için) teklifsiz bir kimseye özgü. **4.** (Kişi için) saygısız olmamakla birlikte sakınmasız; oldukça patavatsız. **5.** (Davranış için) saygısız olmamakla birlikte sakınmasız bir kimseye özgü. **6.** *dbl.* Konuşma ve yazıda standart dil dışında, günlük sokak ilişkileri içindekine benzer sözcük ve anlatım içeren. ⊡ **teklifsiz konuşma,** *Kaba ve biraz da açık saçık konuşma; senli benli, samimi olarak konuşma; resmiyet dışı konuşma.*

teklifsizce, [teklif-siz-ce] *zf.* Teklifsiz bir biçimde; teklifsiz olarak; arada teklif olmaksızın; senli benli.

teklifsizlik, -ği [teklif-siz-lik] *is.* **1.** Teklifsiz olma durumu. **2.** Herhangi bir teklifte bulunulmadan yapılma **3.** Kendisi ile ilişkilerde doğal olma durumu; rahatlık. **4.** Teklifsiz bir kimseye özgü davranışların niteliği. **5.** Saygısız olmamakla birlikte sakınmasız olma; patavatsızlık. **6.** Saygısız olmamakla birlikte sakınmasız bir kimseye özgü davranışın ayırt edici niteliği. **7.** *dbl.* Konuşma ve yazıda standart dil dışında, günlük sokak ilişkileri içindekine benzer sözcük ve anlatım içerme durumu.

teklik, -ği [tek-lik] *is.* **1.** Tek olma durumu. **2.** Tek olan şeyin niteliği. **3.** *dbl.* Kelimelerde tek kişi ya da varlığı bildiren durum; tekil. **4.** *argo.* Bir lira; bir milyon lira. **5.** *{ağız} Oku dingile tutturan demir çiviler.* [DS] ⊡ **teklik eki,** *dbl. Tek özellik gösteren ek.*

teklil, [Ar. iklīl > teklīl تكليل] *(tekli:l) {OsT} is.* Taç giydirme; taçlandırma.

teklime, [tek-le-me > teklime ?] *{ağız} is.* Kalın başörtüsü. [DS]

teklis, [Ar. kils > teklīs تكليس] *(tekli:s) {OsT} is.* Kireç hâline getirme; kireçlendirme.

teklük, [teg-il-mek > teg-(i)l-ük / deg-(i)l-ük] *{eT} sf.* Kör.

tekme, [tep-mek > tep-me > tekme] *is.* **1.** Ayak ile yapılan vuruş. **2.** At, katır vb. hayvanların arka ayakları ile yaptığı vuruş; çifte. **3.** *mecaz.* İhanet. **4.** *{ağız}* Adım. [DS] ⊡ **tekme atmak,** *1. Ayak ile kuvvetli biçimde vurmak. 2. Çifte atmak. 3. İhanet etmek.*|| **tekme kayrak,** *{ağız} Kayrak oyunu.* [DS]|| **tekme yemek,** *1. Kendisine tekme vurulmak. 2. Birinin yaptığı kötülükten oldukça ağır biçimde etkilenmek; ihanete uğramak. 3. Atılmak; kovulmak; terk edilmek.*

tekmek[1], [teg-mek / tek-mek] *{eT} gçsz. f. [-ür]* Ulaşmak; erişmek; düçar olmak. [EUTS] [Mühennâ]

tekmek[2], [tek-mek] *{ağız} gçl. f. [-r]* **1.** Vurmak. **2.** Toplamak. **3.** Yuvarlanmak. [DS]

tekmeleme, [tekme-le-me] *is.* Tekmelemek eylemi.

tekmelemek, [tekme-le-mek] *gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* **1.** Tekme ile vurmak; tekme atmak. **2.** Çifte atmak; çiftelemek. **3.** *mecaz.* İhanet etmek.

tekmelenme, [tekme-le-n-me] *is.* Tekmelenmek eylemi.

tekmelenmek, [tekme-le-n-mek] *edil. f. [-ir]* **1.** Tekme ile vurulmak; tekme atılmak. **2.** Hayvan tarafından tekme vurulmak. **3.** *mecaz.* İhanete uğramak; tekme yemek.

tekmelik, [tekme-lik] *is.* **1.** Bazı sporlarda kaval kemiğini rakip sporcunun tekmelerinden korumak

için giyilen kauçuk ya da plastik parça. **2.** Kapı kanadının yanlamasına konulmuş en alt parçası.

tekmen, [tek-men] *{ağız} is.* Büyük kayalıkların ve taşlıkların önündeki set set çıkıntılar; setler. [DS]

tekmid, [? tekmīd تكميد] *(tekmi:d) {OsT} is. tıp.* Ilık veya soğuk su pansumanı.

tekmil, [Ar. kemāl > tekmīl تكميل] *(tekmi:l) {OsT} is.* **1.** Tamamlama; bitirme; sona erdirme. **2.** *as.* Ast birlik komutanının üst birlik komutanına bildirdiği kısa ve sözlü günlük olay raporu; tekmil haberi. **3.** *sf.* Bütün; tüm. **4.** *sf.* Eksiksiz. ⊡ **tekmil haberi,** *1. Bir işin tamamlanmış olduğunu bildiren haber. 2. Ast birlik komutanının üstüne verdiği sözlü rapor.*|| **tekmîl-i enfâs,** *{OsT} Ölme.*|| **tekmil vermek,** *Alınan emirler üzerine yapılan işleri amirine sözlü olarak bildirmek.*

tekmile, [Ar. kemāl >tekmīle تكميله] *(tekmi:le) {OsT} is.* Tamamlamak için yapılan şey; ek.

tekmilleme, [tekmil-le-me] *is.* Tekmillemek eylemi.

tekmillemek, [tekmil-le-mek] *gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* **1.** Tamamlamak; bitirmek. **2.** *argo.* Öldürmek.

tekmin, [Ar. kemīn > tekmīn تكمين] *(tekmi:n) {OsT} is.* Pusuya yatırma.

tekmük, -ğü [tek-mük] *{ağız} is.* Tekme. [DS]

tekmül, [tek-mül] *{ağız} is.* Yuvarlanma; düşme. ⊡ **tekmülü tekmülü,** *{ağız} (Düşmek için) yuvarlanarak; paldır küldür.* [DS]

tekn- [Yun. tekhne *(yöntem)*] *ön* ve *son ek.* Teknikle ilgili pek çok Latince kelimenin başına ve sonuna getirilen ek.

tekne, [*eT.* teñ-le / teñne / tekne] *is.* **1.** Çoğunlukla hamur yoğurmakta ve mayalamakta kullanılan ağaçtan oyma büyük ve derin gereç. *{eT} (aynı)* [DLT] [Mühennâ] **2.** İçinde yıkanılan fayans ya da dökme demir, plastik gibi maddelerden yapılma geniş ve derin banyo gereci. **3.** Deniz taşıtlarının donanım dışında kalan kısmı. **4.** Deniz taşıtı. **5.** Telli çalgılarda girişim ile sesin şiddetini yükseltmeye yarayan ahenk tablası ile kaplı oyuk. **6.** *jeol.* Katmanlı kayaçların içeri doğru çukur, oyuk bölümü; ineç. **7.** *jeol.* Yer kabuğu kıvrımlarının çukur, alçak alanları; havza. **8.** *{ağız}* Değirmende, öğütülecek tahılın, taşın deliğine azar azar dökülmesini sağlayan ahşap depo. [DS] **9.** *sf.* Tekne biçiminde olan. ⊡ **tekne dibi,** *{ağız}* → tekne kazıntısı. [DS]|| **tekne kazıntısı,** *Yaşı ilerlemiş kadının son doğurduğu çocuk.*

tekneci, [tekne-ci] *is.* **1.** Tekne yapan kimse. **2.** Teknesi, yatı olan kimse.

tekneli, [tekne-li] *sf.* Teknesi olan; teknesi bulunan; tekneye sahip olan. ⊡ **tekneli bağa,** *{ağız} Kaplumbağa.* [DS]|| **tekneli kurbağa,** *{ağız}* → tekneli bağa. [DS]

teknesyum, [Yun. tekhnetos *(yapay)* > Fr. technétium] *is. kim.* Uranyumun parçalanma ürünleri arasında elde edilen, herhangi bir doğal izotopuna henüz rastlanmamış olan, atom numarası 43, atom ağırlığı 98,90 olan, altı saat gibi bir kısa ömürlü dönüme sahip olduğu için nükleer tıpta doku ve organ incelemelerinde kullanılan element, sembolü: Tc.

tekneşik, -ği [tek-le-ş-ik] *{ağız} zf.* Birlikte. ⊡ **tekneşik olmak,** *{ağız} Birlikte kalmak.* [DS]

teknetyum, [Yun. tekhnetos *(yapay)* > Fr. technétium] *is. kim.* → teknesyum.

teknik, -ği [Yun. tekhnikos *(sanat, sanayi)* > Fr. techniqeu] *is.* **1.** Bir sanat, meslek ya da bilim dalında uygulamaya yönelik yöntem ve yordamların tümü. **2.** Bir kimsenin, bir etkinliği uygulamada gösterdiği beceri; hüner. **3.** Belli bir sonuca varmayı sağlayan davranış biçimi; metot; yol; yöntem. **4.** Bilimsel verilere dayanan ve üretime yönelik yöntemlerin tümü. **5.** Bilimin, üretim alanındaki uygulamalarının tümü. **6.** Bir sanat, üretim ve öğretim etkinliği için başvurulan beceri, işlem ya da yol. **7.** *sf.* Bir etkinliğin uygulama yönüne, uygulanmasına ve bunun için gereken beceriye ait olan. **8.** Bir aracın, bir aygıtın vb. şeyin işleyişine ilişkin. **9.** Bir bilimin uygulanmasına ilişkin olan. **10.** Bir bilim koluna ya da etkinliğe özel olan, özel bilgiler gerektiren. **11.** (Okul ve eğitim kurumu için) uygulayıcı meslek adamı yetiştiren. **12.** (Meslek adamı) uygulayıcı. **13.** (Sporcu için) teknik becerisi güçlü olan. ⊡ **teknik eğitim,** *Sanayi ile ilgili işlere, mekanik alandaki uğraşlara ve uygulamalı bilim alanlarına ilişkin eğitim.*|| **teknik lise,** *Genel derslerin yanında teknik konulara ağırlık vererek öğrenciyi hem teknik mesleğe hem yüksek öğrenime hazırlayan orta öğretim kurumu.*|| **teknik okul,** *Öğrenciyi teknik alanda eğiten okul.*|| **teknik öğretim,** *Bir tekniğin, teknik becerinin ve yönteminin kazandırılmasına ilişkin öğretim.*|| **teknik ressam,** *Teknik resim çizen ressam.*|| **teknik üniversite,** *Teknikle ilgili öğretimin ağırlıklı olarak yapıldığı lisans ya da lisans üstü eğitim veren yüksek öğrenim kurumu.*

teknikçi, [teknik-çi] *is.* Bir işin bilimsel yanından daha çok uygulama yönü ile uğraşan kimse; tekniker; teknisyen; uygulaman.

tekniker, [Alm. techniker] *is.* Bir işin bilimsel yanından daha çok uygulama yönü ile uğraşan kimse; teknikçi; uygulaman.

teknisyen, [Fr. technicien] *is.* **1.** Teknik liselerle iki yıllık meslek yüksek okullarını bitiren kimsenin unvanı. **2.** Bir bilimin tekniğini bilen ve uygulayan kimse. **3.** Bir teknikte uzmanlaşmış kimse. **4.** Usta ile tekniker arasındaki teknikçi. **5.** *as.* Hava kuvvetlerinde bir uçağın kimi ögelerinin bakım ve onarımını yapan uzman.

tekniye, [Ar. künye > tekniye تكنيه] *{OsT}* *is.* **1.** Künye verme; künyeleme. **2.** Künye alma; künyelenme.

teknografi, [Fr. technographie] *is.* Tekniklerin ve yöntemlerinin betimlenmesi.

teknokrasi, [Fr. techocratie] *is.* Yönetsel kararların alınmasında siyasilerden daha çok uzman, teknisyen ve memurların yetki sahibi olduğu siyasal ya da iktisadî sistem.

teknokrat, [Fr. technocrate] *is.* **1.** İnsan etkeninden daha çok teknik ve ekonomik verilere dayanan kamu görevlisi; uygulayımcı. **2.** Teknokrasi yanlısı.

teknokratçılık, -ğı [teknokrat-çı-lık] *is.* **1.** Teknokratların iktidarda oldukları yönetim biçimi. **2.** Teknokratların tutumu.

teknoloji, [Fr. technologie] *is.* **1.** Tekniklere ilişkin genel kuram. **2.** Bir sanayi dalı ile ilgili yapım yöntemlerini, kullanılan araç ve gereçleri kapsayan bilgi; uygulayım bilimi. **3.** Belli bir teknik alanda, bilimsel veri ve ilkelere dayanan uygulamaların tümü. **4.** Sanayide ve zanaat alanında kullanılan takım ve donanımların tümü. **5.** Sanayinin çeşitli dallarında kullanılan takım, tezgâh, makine ve bunların kullanılışına ilişkin yöntemlerin incelenmesi.

teknolojik, -ği [Fr. technologique] *is.* Teknoloji ile ilgili; uygulayımsal. ⊟ **teknolojik belirlenimcilik,** *iletş. Teknolojinin hem özerk hem de toplum üzerinde belirleyici etkileri bulunduğu varsayımı.*|| **teknolojik gerekircilik,** *iletş.* → teknolojik belirlenimcilik.

tekomple, [Fr. thé complet] *is.* Kahvaltı.

tekrar, [Ar. kerr >tekrār تكرار] *(tekra:r / -ra:rı) {OsT}* *is.* **1.** Bir davranışın, eylemin sonra yeniden yapılması. **2.** Bir olayın veya olgunun zaman içinde yeniden ortaya çıkması, olması. **3.** Bir konuşma ya da yazıda aynı sözcüğü, aynı düşünceyi birçok kez söylemek ve yazmak eylemi; yineleme. **4.** *ed.* Bir sözün, aynı cümlede ya da paragrafta, kimi zaman gereksiz yere anlatımı karıştıracak biçimde beceriksce, kimi zaman da anlamı kuvvetlendirmek ya da ifadeye heyecan katmak maksadıyla bazı ses, seslem, sözcük ya da sözcenin bilinçli olarak sık sık kullanılması. **5.** *zf.* Bir veya daha çok kez; daha; yine; yeniden; gene; yeni baştan. ⊟ **tekrār-ale't-tekrār,** *{OsT} Çok defa.*|| **tekrar etmek,** *Yeni baştan söylemek veya yapmak; tekrarlamak; yinelemek.*|| **tekrār-ı mā'nevî,** *{OsT} ed. Eş anlamlı kelimeleri bir arada kullanma.*|| **tekrar tekrar,** *{OsT} Üst üste; ardı ardına; defalarca.*

tekraren, [Ar. tekrār > tekrāren تكراراً] *(tekra:'ren) {OsT}* *zf.* **1.** Tekrar tekrar; tekrarlanarak; yinelenerek; defalarca. **2.** Tekrar edilmiş olarak.

tekrarlama, [tekrar-la-ma] *is.* Tekrarlamak eylemi; yineleme.

tekrarlamak, [tekrar-la-mak] *gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* **1.** Yeni baştan yapmak; bir daha yapmak; tekrar etmek; yinelemek. **2.** Daha önce başkası tarafından yapılmış, söylenmiş olan bir şeyi yapmak ve söylemek; yinelemek. **3.** Bir şeyi öğrenmek, bellemek için üst üste, alışkanlık kazanıncaya kadar aynı biçimde yapmak; yinelemek; yeni baştan yapmak. **4.** *dönşl. f.* Yeniden ortaya çıkmak; tekrar görünmek; yenilemek.

tekralanan, [tekrar-la-n-an] *sf.* Tekrar edilen; tekrar ortaya çıkan. ⊟ **tekrarlanan birim,** *biy.* Kromozom üzerinde aynı genin peş peşe tekrarlanmasından oluşan birim.

tekrarlanma, [tekrar-la-n-ma] *is.* Tekrarlanmak eylemi.

tekrarlanmak, [tekrar-la-n-mak] *edil. f. [-ır]* Yeniden bir kez daha yapılmak, söylenmek; yinelenmek; tekrar edilmek.

tekrarlatma, [tekrar-la-t-ma] *is.* Tekrarlatmak eylemi.

tekrarlatmak, [tekrar-a-la-t-mak] *gçl. f. [-ır]* Bir şeyi tekrar yaptırmak ya da söyletmek; yineletmek; tekrar ettirmek.

tekrarlayıcı, [tekrar-la-y-ıcı] *is.* İletişim sırasında zayıflayan işaretlerin düzeyini yükseltemeye ya da yükselterek yeniden biçimlendirmeye yarayan elektronik aygıt.

tekrarlı, [tekrar-lı] *sf.* Tekrar edilen; yinelemeli; mükerrer.

tekre, [teg-mek > teg(i)r-e / tekre] *{eT} {ağız} is.* Daire; çevre; civar; dört taraf. [EUTS] [DS]

tekreki, [tegre-ki] *{eT} zf.* Çevredeki. [EUTS]

tekrih, [Ar. kerh > tekrīh تكريه] *(tekri:h) {OsT} is.* Çirkin gösterme; sevdirmeme.

tekrihat, [Ar. tekrīhāt تكريهات] *(tekri:ha:t) {OsT} is.* Çirkin göstermeler; sevdirmemeler.

tekrim, [Ar. kerem > tekrīm تكريم] *(tekri:m) {OsT} is.* Saygı gösterme; ululama; yüceltme. ⊟ **tekrim etmek,** *{OsT} Yüceltmek; saygı göstermek; ululamak.*

tekrimen, [Ar. tekrīm > tekrīmen تكريماً] *(takri:'men) {OsT} zf.* Saygı göstererek; yücelterek; saygıyla.

tekrir, [Ar. kerr > tekrīr تكرير] *(tekri:r) {OsT} is.* **1.** Bir şeyi bir daha yapma; tekrar etme. **2.** *ed.* Sözün etkisini güçlendirmek amacıyla yinelemelere başvurma sanatı. ⊟ **tekrîr etmek,** *{OsT} Yinelemek; tekrarlamak.*|| **tekrîr-i istidlāl,** *{OsT} mant. Örnek verme.*|| **tekrîr-i merdūd,** *{OsT} Gereksiz söz tekrarı.*

tekrirat, [Ar. tekrīrāt تكريرات] *(tekri:ra:t) is.* Tekrar etmeler; tekrarlar.

tekris, [Ar. tekrīs تكريس] *(tekri:s) {OsT} is.* **1.** Temele taş koyma. **2.** İthaf. **3.** Tanrı'ya vakfetme.

teks, [Fr. **tex**tile] *is. kısalt.* Dokuma elyafı ticaretinde kullanılan 1 g/km'ye eşit doğrusal kütle birimi.

teksenmek, [tek-sen-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* Küsmek; darılmak. [DS]

teksermek, [tek-ser-mek] *{ağız} gçsz. f. [-ir]* **1.** Vermek. **2.** Uygun görmek; yerinde görmek. [DS]

teksib, [Ar. teksīb تكسيب] *(teksi:b) {OsT} is.* **1.** Kazandırma. **2.** Kazandırılma.

teksif, [Ar. keṡāfet > tekṡīf تكثيف] *(teksi:f) {OsT} is.* **1.** Toplama; sıkıştırma. **2.** Bir sıvının yoğunluğunu artırma; koyulaştırma. **3.** Saydamlığını giderme. ☞ **teksif etmek,** *1. Yoğunlaştırmak; koyulaştırmak. 2. Toplamak; sıkıştırmak.*

teksinç, [tegzinç] *{eT} is.* **1.** Tomar. [EUTS] **2.** Başlık; bölüm; fasıl. [EUTS] **3.** Muhit. [EUTS] **4.** Devir. [EUTS] **5.** Dalga. [EUTS] **6.** Girdap. [EUTS]

teksinmek, [teg(i)z-in-mek] *{eT} dönşl. f. [-ür]* Dönmek; dolaşmak; devir yapmak daire çizmek. [EUTS]

teksir[1], [Ar. keṡret > tekṡīr تكثير] *(teksi:r) {OsT} is.* **1.** Sayısını artırma; çoğaltma. **2.** Yazılı metinleri teksir makinesinde çoğaltma. **3.** Bu teknikle çoğaltılmış nüsha. ☞ **teksir etmek,** *Bir yazıyı teksir makinesi ile çoğaltmak.*|| **teksir kâğıdı,** *Teksir makinesinde yazı çoğaltmakta kullanılan bir tür kâğıt.*|| **teksir makinesi,** *Çoğaltma makinesi.*

teksir[2], [Ar. kesr > teksīr تكسير] *(teksi:r) {OsT} is.* **1.** (Nesne için) çok kırma. **2.** Çok kırılma.

teksirat, [Ar. tekṡīr > tekṡīrāt تكثيرات] *(teksi:ra:t) {OsT} is.* **1.** Çoğaltmalar. **2.** Çoğaltılmalar.

teksirhane, [Ar. tekṡīr + Far. ḫāne تكثيرخانه] *(teksi:rha:ne) {OsT} is.* Darphanede para basılan yere verilen ad.

teksivrik, -ği [tek+sivri-k] *{ağız} is.* Topraktan yeni çıkan ekin. [DS]

tekst, [Fr. texte] *is.* Bir yazarın eserinin kendisi; metin.

tekstil, [Lat. textilis *(dokunmuş, örülmüş)* > Fr. textile] *is.* **1.** Dokunmuş olan şey; dokuma ürünü; dokuma; kumaş. **2.** Dokuma sanayiinin tümü; örgü ve dokuma işleri; dokumacılık. **3.** *sf.* Dokumada kullanılan ipliklerin elde edildiği ürünlere ilişkin. **4.** Kumaş üretimine ilişkin.

tekstilci, [tekstil-ci] *is.* Dokuma işi ile uğraşan kimse; dokumacı.

tekstüre, [Fr. texture] *is.* Sentetik elyafa büküm vererek esneklik kazandırmak için uygulanan büküm, ısıtma ve açma, lifleri tek yanlı ezme, flamentler arasına hava vererek şişirme ve ısı ile bu şişkinliği tespit etme gibi işlemlerinin tümü. ☞ **tekstüre iplik,** *İnce çorap ve iç çamaşırı yapımında kullanılan tekstüre işleminden geçirilmiş esnek lifli iplik.*

tekşif, [Ar. keşf > tekşīf تكشيف] *(tekşi:f) {OsT} is.* Sonuna kadar, iyice açma.

tekşirtürmek, [tegzin-dür-mek [Clauson]] *{eT} gçl. f. [-ür]* → tegzindürmek.

tekşürmek, [teğ-mek > teg-(i)ş-ür-mek] *{eT} gçl. f. [-ür]* Ulaştırmak; getirmek; eriştirmek; sevk etmek. [EUTS]

tekşüt, [teg-mek > teg-iş-mek > teg-(i)ş-üt] *{eT} is.* → tegşüt. [DLT]

tektaz, [Far. tek-tāz تكتاز] *(tekta:z {OsT}) is.* Çok koşan; koşucu.

tekten, [tek-ten] *{ağız} sf.* En üstün; eşsiz. [DS] ☞ **tekten tege,** *{ağız} Tek tük.* [DS]

tektib, [Ar. ketebe > tektīb تكتيب] *(tekti:b) {OsT} is.* Yazdırma.

tektirme, [tek-tir-me] *{ağız} is.* Esnek değneklerle oynanan bir çocuk oyunu. [DS]

tektonik, -ği [Yun. tektonike *(dülgerlik)* > Alm. tektonik] *is.* **1.** Yeryuvarlağında kayaçların ve sıradağların biçim değiştirmesi. **2.** İç güçlerin etkisi ile, arazilerin oluşumundan sonra meydana gelen yeryüzü biçim değişikliklerini inceleyen jeoloji dalı. **3.** *sf.* Yer kabuğunun biçim değiştirmesine ilişkin.

tektonit, [Fr. tectonite] *is. jeol.* Tektonik etkilerle biçim değişikliğine uğramış kayaç.

tekücek, -ği [tek-ü-cek ?] *{ağız} is.* Küçük çapa. [DS]

teküllü, [tekül-lü ?] *{ağız} is.* **1.** Sevgili. **2.** Nişanlı. [DS]

teküllük, -ğü [tekül-lük] *{ağız} is.* Küçük, kulpsuz toprak kap. [DS]

tekün, [tekin / tekün تكون] *{eAT} is.* Boş; abes; beyhude.

tekürlük, -ğü [tekür-lük] *{ağız} is.* Yoğurt koymaya yarayan toprak çömlek. [DS]

teküz, [tükē-mek > tügüz / teküz] *{eT} is.* **1.** Bütün; tüm. **2.** *{ağız}* Tamam. [DS] **3.** Atın alnındaki beyazlık; akıtma. [DLT]

teküzlig, [teküz-lig] *{eT} sf.* Akıtmalı. [DLT]

tekvando, [Ar. Kore d. te *(ayak)*+ kvon *(ayak)* + do *(yol, usul)*] *is.* Uzakdoğu kökenli, savunma ağırlıklı dövüş sanatı.

tekvin, [Ar. kevn > tekvīn تكوين] *(tekvi:n) {OsT} is.* **1.** Yaratma; oluşturma; meydana getirme; var etme. **2.** Yaratış; yaratılış. **3.** *hrist.* Dünyanın yaratılışı, Âdem'le Havva'nın cennetten kovuluşu, Hz. İbrahim'in soyu gibi on bir bölümlük edebî türleri içeren Torah'ın ilk kitabı. ☞ **tekvin etmek,** *Var etmek; yaratmak.*

tekvinat, [Ar. tekvīn > tekvīnāt تكوينات] *(tekvi:na:t) {OsT} is.* Var edişler; yaratmalar; yaratılışlar.

tekvinî, [Ar. tekvīn > tekvīnī تكوينى] *(tekvi:ni:) {OsT}*

is. **1.** Yaratılışla ilgili. **2.** Oluşla ilgili. **3.** *fel.* Oluşumla ilgili.

tekvir, [Ar. tekvīr تكوير] *(tekvi:r) {OsT} is.* Yuvarlaklaştırma; değirmi hâle getirme. ⊕ **Tekvir Suresi,** *Kur'an-ı Kerim'in 81. suresinin adı.*

tekye, [Ar. vekā > tüke'e > Far. tekye تكيه] *{OsT} is.* **1.** Güvenme; itimat etme. **2.** Bir yere dayanma; yaslanma. *{eAT} (aynı)* **3.** Tekke. ⊕ **tekye etmek,** *{OsT} Güvenmek; dayanmak.*|| **tekye-gâh,** *{OsT} Dayanılacak yer.*|| **tekye uracak yir,** *{eAT} Yaslanıp oturulacak yer.*|| **tekye urmak,** *{eAT} Dayanmak; yaslanmak.*|| **tekye urıcı,** *{eAT} Yaslanıp oturan; dayanan.*|| **tekye urmış,** *{eAT} Kurulup oturmuş; yaslanmış.*|| **tekye vurmak,** *{eAT}* → tekye urmak.|| **tekye-zen,** *{OsT} Güvenen; dayanan.*

tekyelenmek, [Ar. tekye > tekye-le-n-mek تكيلنمك] *{eAT} dönşl. f. [-ür]* Dayanmak; yaslanmak; ittika etmek.

tekyil, [Ar. kīle > tekyīl تكييل] *(tekyi:l) {OsT} is.* Kile ile ölçme.

tekzib, [Ar. kiẕb > tekẕīb تكذيب] *(tekzi:b) {OsT} is.* → tekzip.

tekzibat, [Ar. tekẕīb > tekẕībāt تكذيبات] *(tekzi:ba:t) {OsT} is.* Tekzipler; yalanlamalar.

tekzim, [teg(i)z-im ?] *{eT} is.* Pamuk vb. şey ile yapılmış kabartma. [EUTS]

tekzinmek, [teg(i)z-in-mek] *{eT} dönşl. f. [-ür]* Dönmek; yuvarlanmak. [Gabain]

tekzip, -bi [Ar. kiẕb > tekẕīb تكذيب] *{OsT} is.* **1.** Bir haberi ya da söylenen sözü yalanlama; yalan sayma. **2.** Bu amaçla yazılan yazı ya da söylenen söz. **3.** Bir kimsenin, bir süreli yayında kendisi ile ilgili gerçek dışı bir haberi yalanlaması. ⊕ **tekzip etmek,** *{OsT} Yalanlamak.*

tel[1], [Erme. t'el] *is.* **1.** Metalden yapılmış kopmaya karşı dirençli, düzgün çaplı, silindir biçiminde uzun kiriş. **2.** Değişik işlerde kullanılan haddeden çekilmiş ince metal ya da tekstil maddesinden yapılmış ip; iplik. *{ağız} (aynı)* [DS] **3.** Saç ve sakalı oluşturan kıllardan her biri. *{ağız} (aynı)* [DS] **4.** *biy.* Kimi organizmaların demet durumundaki oluşumlarını meydana getiren ipçiklerden her biri; lif. **5.** Telli çalgılarda, boyu ve gerginliği ayarlanabilen metal ya da bağırsaktan yapılma ses verici parça. **6.** *sf* Bu nesneden yapılmış olan ya da bu biçimde olan. ⊕ **tel bağı,** *{ağız} Çuvalların ağzını dikmekte kullanılan kıl ip.* [DS]|| **tel cambazı,** *1. Tel üzerinde gösteri yapan kimse; tel akrobatı. 2. mecaz. Çok kaypak kimse.*|| **tel çekmek,** *1. Engellemek amacıyla, bir yeri tel ile çevirmek. 2. İki direk arasına tel bağlamak; tel germek.*|| **tel çivi,** *Telden yapılan çivi.*|| **tel dikiş,** *Telle yapılan dikiş.*|| **tel dokuma,** *Telle örülmüş dokuma.*|| **tel dolap,** *Yanları ve ön tarafı ince delikli telden yapılmış yemek dolabı.*|| **tel fırça,** *Telden yapılmış sert fırça.*|| **tel halat,** *Telden yapılmış halat.*|| **teli kırmak,** *Bağlı olduğu kuruluşla ilişiğini kesmek.*|| **tel kadayıf,** *İnce tel biçiminde özel kalıplardan dökülerek pişirilmiş makarna ve bu malzeme ile yapılmış hamur tatlısı.*|| **tel kafes,** *Tellerle örülmüş kafes.*|| **tel kırmak,** *{OsT} Uygunsuz davranışta bulunmak; hata işlemek.*|| **tel kurdu,** *zool. Ekin ve sebzelerin köklerine zarar veren bir takla böceğinin tel biçimindeki kurtçuğu.*|| **tel küf,** *bot. Vücutta hemen bütün dokulara yerleşebilen asalak bir mantar türü, (Sporotrichum schneckii).*|| **tel küflüce,** *Tel küflerin sebep olduğu ilkel mantar hastalığı.*|| **teller takmak,** *Sevincini aşırı biçimde dışarı vurmak.*|| **tel örgü,** *Dikenli tellerden yapılmış engel.*|| **tel şehriye,** *Hamurun ince tel biçiminde kesilip kurutulması ile hazırlanmış çorbalık malzeme.*|| **tel takınmak,** *1. Kendi başına vb. yerine tel takmak. 2. mecaz. Çok sevinmek.*|| **tel tel,** *1. Tel biçiminde. 2. Her teli ayrı ayrı olarak.*|| **tel urmak,** *{ağız} Telgraf çekmek.* [DS]|| **tel zımba,** *Kâğıtları birbirine bir tel ile tutturmaya yarayan büro gereci.*

tel[3], [Fr. telégraphe > **tel**graf / teléphone > **tel**efon] *kısalt. is.* **1.** Telgraf sözünü kısaltılmışı. **2.** Telefon sözünün kısaltılmışı. ⊕ **tel çekmek,** *Telgraf göndermek.*

tel[2], **-lli** [Ar. tell تل] *{OsT} is.* **1.** Yığın; küme. **2.** Tepe.

tela, [İt. tela] *(te'lâ) is.* Kumaş ile astar arasına konularak elbisenin dik durmasını sağlayan kolalı bez.

telaffuz, [Ar. lafẓ > telaffuẓ تلفظ] *(telâffuz) {OsT} is.* **1.** Söyleme biçimi; söyleyiş; söyleniş. **2.** *dbl.* Boğumlanma. **3.** Bir kimsenin, bir dildeki sesleri söyleme ve çıkarma biçimi; aksan. ⊕ **telaffuz cihazı,** *{OsT} dbl. Bir dildeki seslerin doğru söylenişini gösteren aygıt.*|| **telaffuz edilmek,** *1. Söylenmek. 2. dbl. Boğumlanmak.*|| **telaffuz etmek,** *Söylemek.*|| **telaffuz organı,** *Sözlerin, konuşmada kullanılan ses hâline gelmesini sağlayan organlar.*

telaffuzat, [Ar. lafẓ > telaffuẓāt تلفظات] *(telâffuza:t) {OsT} is.* **1.** Söyleyişler. **2.** Söylenişler.

telafi, [Ar. tely > telāfī تلافى] *(telâ:fi:) {OsT} is.* Herhangi bir zararı, olumsuz bir durumu, bir tersliği, kötü bir etkiyi veya istenmeyen sonucu başka bir etki ya da sonuçla giderme; dengeleme; karşılama; yerini doldurma. ⊕ **telafi etmek,** *Elden çıkan ya da zarar gören bir şeyin yerini başka bir şeyle doldurmak; karşılamak; gidermek.*|| **telāfi-i mafat,** *{OsT} Kaybedilen bir şeye karşılık başka bir şey kazanma.*

telafif, [Ar. telfīf > telāfīf تلافيف] *(telâ:fif) {OsT} is. anat.* Organların kıvrılma, bükülme yerleri; kıvrım-

lar; büklümler. ⊕ **telâfîf-i hısânü'l-bahr,** *{OsT} Deniz aygırı kıvrımı.*

telahhum, [Ar. laḥm > telaḥḥum تلحّم] *{OsT} is.* **1.** Semirme; semizleşme. **2.** Yaraların etle kapanması, iyileşmesi.

telahhuz, [Ar. telaḥḥuz تلحّز] *{OsT} is.* İmrenme yüzünden ağzı sulanma.

telahuk, -ku [Ar. lüḥūḳ > telāḥuḳ تلاحق] *(telâ:huk) {OsT} is.* Arka arkaya gelme; birbirine eklenme. ⊕ **telâhuk etmek,** *Peş peşe gelmek; birbiri ardına eklenmek.*

telahi, [Ar. levh > telāhī تلاهى] *(telâhi:) {OsT} is.* Oyunla vakit geçirme; oyun araçları ile zaman harcama.

telahuk, [Ar. lüḥuḳ > telāḥuḳ تلاحق] *(telâ:huk) {OsT} is.* Art arda gelerek birleşme; katılma.

telahuz, [Ar. telaḥuẓ تلاحظ] *(telâ:huz) {OsT} is.* **1.** Göz ucu ile bakma. **2.** Göz ucuyla bakışma.

telaki, [Ar. liḳā > telāḳī تلاقى] *(telâ:ki:, k kalın söylenir) {OsT} is.* Birbirine kavuşma; birleşme. ⊕ **telâkî etmek,** *Buluşmak; kavuşmak.*|| **telâkî-gâh,** *Buluşma yeri.*

telakki, [Ar. liḳā > telaḳḳī تلقّى] *(telâkki:, k kalın söylenir) {OsT} is.* **1.** Alma; kabul etme. **2.** Bir kimsenin kendi görüşü; anlayış; görüş. **3.** Öyle sayma; kabul etme; kabul görme. ⊕ **telâkkî bi'l-kabūl,** *{OsT} Kabul ederek.*|| **telakki edilmek,** *Herhangi bir biçimde anlaşılmak; öyle değerlendirilmek.*|| **telakki etmek,** *Herhangi bir biçimde anlamak; öyle değerlendirmek; öyle saymak.*|| **telakki olunmak,** *Herhangi bir biçimde sayılmak; öyle değerlendirilmek.*

telakkiyat, [Ar. telaḳḳī > telaḳḳiyāt تلقيات] *(telâ:kkiya:t, k kalın söylenir) {OsT} is.* **1.** Almalar; kabul etmeler. **2.** Anlayışlar; algılamalar; görüşler.

telakkub, [Ar. laḳab>telaḳḳub تلقّب] *(telâkkub) {OsT} is.* Kendine bir takma ad alma; lakap takınma.

telakkum, [Ar. luḳma > telaḳḳum تلقّم] *{OsT} is.* **1.** Parçalayarak lokmalar hâlinde yutma. **2.** Karın gurultusu.

telakkun, [Ar. telaḳḳun تلقّن] *{OsT} is. psikol.* Kendi kendine şikâyetlenme; yakınım.

teläküm, [Ar. telāḳüm تلاكم] *(telâ:küm) {OsT} is.* Yumruklaşma; boks yapma.

telalama, [tela-la-ma] *(telâlama) is.* Telalamak eylemi.

telalamak, [tela-la-mak] *(telâlamak) gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* (Elbise için) kumaş ile astar arasına tela koymak.

telamiz, [Ar. tilmīẕ >telāmīẕ / telāmize تلامذه / تلاميذ] *(telâ:mi:z) {OsT} is.* Öğrenciler.

telanjiyektazi, [Yun. tele *(uzak)* + aggeion *(damar)* + ektasis *(genişleme)* > Fr. télangiectasie] *is. tıp.* Kılcal damar ağlarında görülen çoğalma, genişleme ve yapı değişikliği gibi bozukluklar.

telasim, [Ar. ṭılsım > ṭelāsim طلاسم] *(telâ:sim) {OsT} is.* Büyüler; tılsımlar.

telassus, [Ar. laṣṣ > telaṣṣuṣ تلصّص] *{OsT} is.* Hırsızlık etme.

telasuk, -ku [Ar. lüṣūḳ >telaṣūḳ تلاصق] *(telâsu:k) {OsT} is.* **1.** Bitişme; yapışma. **2.** Bir organın başka bir organa yapışması, bitişmesi.

telasük, -ğü [? telasük] *{ağız}sf.* Aceleci; ivecen. [DS]

tela'süm, [Ar. telaʿşüm تلعثم] *{OsT} is.* **1.** Cevap verilecek yerde kekeleme yüzünden cevap verememe. **2.** Anlamsızca söz etme; saçma sapan konuşma. **3.** Dili dolaşma.

telaş, [Ar. leşv > telāşi / Far. telvāse / telāş تلاش] *(telâ:ş) {OsT} is.* **1.** Herhangi bir endişenin yol açtığı, heyecanla karışık acele. **2.** Şaşkınlıktan ileri gelen karışıklık. **3.** Tasa, kaygı, kuşku gibi etmenlerin yol açtığı ruhsal durum; endişe; huzursuzluk. **4.** Çabuk davranmak gereğinden kaynaklanan kargaşa, gürültü. ⊕ **telaşa düşmek,** *Telaşlanmak.*|| **telaşa gelmek,** *Acele ile yapılmış olmak; üzerinde gerektiği gibi titizlik gösteremeden yapılmak.*|| **telaş almak,** *Telaşlı bir duruma düşmek.*|| **telaşa vermek,** *Söz ve davranışlarıyla çevresindekileri heyecanlandırıp sıkıntıya sokmak.*|| **telaş etmek,** *1. Endişelenerek sabırsızlık etmek. 2. Acele etmek.*|| **telaş göstermek,** *Telaşını belli eden davranışlarda bulunmak.*

telaşe, [Ar. telāş تلاش => telāşe] *(telâ:şe) is. ağız.* Telaş. ⊕ **telaşe müdürü,** *Aşırı derecede telaş gösteren ve çevresindekileri bu yüzden tedirgin eden kimselere alay yollu söylenen söz.*|| **telaşe nazırı,** *{OsT}* → telaşe müdürü.

telaşi, [Ar. lāşey > telāşī تلاشى] *(telâ:şi:) {OsT} is.* **1.** Önemini yitirme; değerden düşme. **2.** Telaş.

telaşlandırma, [telaş-la-n-dır-ma] *is.* Telaşlandırmak eylemi.

telaşlandırmak, [telaş-la-n-dır-mak] *gçl. f. [-ır]* Bir kimsenin telaşlanmasına neden olmak; kaygı ve endişe duymasına yol açmak.

telaşlanış, [telaş-la-n-ış] *is.* Telaşlanmak eylemi ve biçimi.

telaşlanma, [telaş-la-n-ma] *is.* Telaşlanmak eylemi.

telaşlanmak, [telaş-la-n-mak] *dönşl. f. [-ır]* **1.** Herhangi bir nedenden dolayı kaygılanarak şaşkınlık göstermek. **2.** Ne yaptığını bilemeyecek biçimde

aceleciliğe düşmek; sabırsızlık etmek; aceleci davranmak.

telaşlı, [telaş-lı] *sf.* **1.** (Kişi için) telaşa düşmüş olan; telaş içinde bulunan. **2.** Tez telaşa kapılan. **3.** Aceleci davranan; sabırsızlık gösteren. **4.** (Nesne, durum, olgu vb. şeyler için) sabırsızlık belirten; aceleci. ⧉ **telaşlı telaşlı,** *Telaş içinde; aşırı telaş göstererek.*

telaşlılık, -ğı [telaş-lı-lık] *is.* Telaşlı olma durumu.

telaşsız, [telaş-sız] *sf.* **1.** Telaşa kapılmayan; telaş etmeyen; soğukkanlı. **2.** (Tutum ve davranış için) telaş etmeyen bir kimseye ait. **3.** *zf.* Telaş göstermeksizin.

telaşsızlık, -ğı [telaş-sız-lık] *is.* Telaşsız olma durumu; soğukkanlılık.

telatin, [Slav. telyatin] *(telâ:tin) is.* Hurç, sofra altı, seccade gibi eşya yapımında kullanılan kalın dana derisi.

telattuf, [Ar. luṭūf > telaṭṭuf تلطّف] *(telâttuf) {OsT} is.* Nazik ve ince bir davranış sergileme.

telattufat, [Ar. telaṭṭufāt تلطّفات] *(telâttufa:t) {OsT} is.* Kibar davranışlar.

telattufen, [Ar. telaṭṭufen تلطّفاً] *(telâttu'fen) {OsT} zf.* Kibarca; nazikçe.

telattufkâr, [Ar. telaṭṭuf + Far. -kār تلطّفكار] *(telâttufkâ:r) {OsT} sf.* Nazik ve ince davranış sergileyen.

telattufkârane, [Ar. telaṭṭuf + Far. -kārāne تلطّفكارانه] *(telâttufkâra:ne) {OsT} zf.* Kibarca; kibar birine yakışır biçimde.

telattuh, [Ar. telaṭṭuḫ تلطّخ] *(telâttuh) {OsT} is.* Bulaşık olma.

telâtuf, [Ar. luṭūf > telāṭuf تلاطف] *(telâ:tuf) {OsT} is.* İncelikle davranma; kibar olma.

telâtufat, [Ar. telaṭuf > telāṭufāt تلاطفات] *(telâ:tufa:t) {OsT} is.* İnce davranışlar; kibarlıklar.

telâtum, [Ar. laṭm > telāṭum تلاطم] *(telâ:tum) {OsT} is.* **1.** Dalgaların çarpışması. **2.** Dalgalanma. **3.** Denizin dalgalı hâli. ⧉ **telâtum etmek,** *Dalgalanmak.*|| **telâtum-geh,** *{OsT} Dalgası çok olan yer.*

telâ'ub, [Ar. laʿb > telāʿub تلاعب] *(telâ:ub) {OsT} is.* **1.** Oynama. **2.** Oynaşma.

tela'ub[1], [Ar. laʿb > telaʿub تلعّب] *(telâub) {OsT} is.* Oyun ile vakit geçirme; oynama; eğlenme.

tela'ub[2], [Ar. luʿāb *(salya)* > telaʿub تلعّب] *(telâub) {OsT} is.* **1.** Yemeklerin ağızda tükürük ile karışması. **2.** *tıp.* Salya akması.

telâ'un, [Ar. laʿnet > telāʿun تلاعن] *(telâ:un) {OsT} is.* Karşılıklı lanet okuma; lanetleşme; sövüşme.

telâvüm, [Ar. levm > telāvüm تلاوم] *(telâ:vüm) {OsT} is.* Birbirini çekiştirme.

telbe, [? telbe] *{ağız} is.* Def. [DS]

telbeği, [? telbeği] *{ağız} sf.* Ekşi. [DS]

telbis[1], [Ar. libās > telbīs تلبيس] *(telbi:s) {OsT} is.* **1.** Bir şeyin ayıbını gizleme. **2.** Hile yapma; aldatma. **3.** Hile.

telbis[2], [Ar. telbīs تلبيس [Tietze]] *{ağız} sf.* **1.** Huysuz; yaramaz. **2.** Titiz. **3.** Düzenci; güvenilmez; kurnaz. [DS]

telbis[3], [? telbis] *{ağız} is.* Çöven otu ile kaynatılmış üzüm suyundan yapılma koyu bir tür pekmez. [DS]

telbis[4], [Ar. terbiş تربيش] *{ağız} is.* Nemli toprak. [DS]

telbisat, [Ar. telbīs > telbīsāt تلبيسات] *(telbi:sa:t) {OsT} is.* **1.** Kusur ve ayıbı gizlemeler. **2.** Aldatmalar; hileler.

telbiye, [Ar. lebbeyk *(buyrun)* > telbiye تلبيه] *{OsT} is.* Hacıların, ihramda bulundukları sürece sık sık yüksek sesle ve bir ağızdan okudukları *"Lebbeyk Allahümme.." (Allah'ın gösterdiği yoldan gitmeye hazırım)* diye başlayan dua.

telbiz, [Ar. terbiş تربيش] *{ağız} sf.* (Toprak, tarla için) nemli; tavlı. [DS]

telbüz, [Ar. telbīs تلبيس [Tietze]] *{ağız} sf.* Düzenci; güvenilmez; kurnaz. [DS]

telci, [tel-ci] *{ağız} is.* Gelin başı süsleyen kimse. [DS]

telcie, [Ar. lece > telciʾe تلجئ] *{OsT} is. isl. huk.* Tarafların bir sözleşmeyi aslında olduğundan başka türlü açıklamaları.

telcim, [Ar. licām > telcim تلجيم] *{OsT} is.* **1.** Gem vurma; gemleme. **2.** Gemlenme.

telcik, -ği [tel-cik] *is.* **1.** Telleri meydana getiren daha ince çaplı yapı; lifçik. **2.** Küçük tel. **3.** *biy.* İpçik.

telçe, [tel-çe] *{ağız} is.* İp sarmaya yarayan bir araç. [DS]

teldak, -gı [del-mek + tak-mak > tel+dak] *{ağız} is.* Kolsuz uzun hırka veya yelek. [DS]

tele-, [Yun. tele *(uzak)*] *ek.* Uzaklıkla ilgili Latin kökenli kelimelerin başına getirilen ön ek.

tele[1], [? tele] *{ağız} is.* Hayvanlar için kurulan tuzak. [DS]

tele[2], [İt. tela] *{ağız} is.* Elbise yakalarının içine konulan kolalı bez; tela.[DS]

telebbüb, [Ar. telebbüb تلبّب] *{OsT} is. bot.* Meyvenin içlenmesi.

telebbük, [Ar. telebbük تلبّك] *{OsT} is.* Mide şişkinliğine uğrama.

telebbün, [Ar. leben > telebbün تلبّن] *{OsT} is.* **1.** Durma; eğlenme. **2.** *tıp.* Memeden sütün damla damla akması.

telebbüs, [Ar. libās > telebbüs تلبّس] *{OsT}* *is.* Giyinme; giyme. ☞ **telebbüs etmek,** *Giymek; giyinmek.*

telebbüsat, [Ar. telebbüsāt تلبّسات] *{OsT}* *is.* Giyinmeler.

teleclüc, [Ar. lüccet > teleclüc تلجلج] *{OsT}* *is.* Lafı ağzında geveleme, anlaşılır biçimde söyleyememe.

teledinamik, -ği [Fr. télédinamique] *sf.* Kuvveti, gücü uzağa ileten.

telediyastolik, -ği [Fr. télédiastlique] *sf.* Kalp diyastolünün son evresinde meydana gelen.

teleelektrokadiyograf, [Fr. télé-électrocardiographe] *is.* Bir elektrokardiyogramı alıcı verici postalar yardımı ile uzağa iletebilen aygıt.

telef, [Ar. telef تلف] *{OsT}* *is.* **1.** Bozulma; harap olma; ölme. **2.** Bir şeyi yok yere harcama; ziyan etme. **3.** Bir sanayi ürününün üretimi sırasında dökülme, kırılma, bozulma gibi sebeplerle doğan kayıp. **4.** *{ağız}* *sf.* Aç, susuz, bakımsız. [DS] ☞ **telef etmek,** *1. Öldürmek; yok etmek. 2. Gereksiz yere harcamak; ziyan etmek.*|| **telef olmak,** *1. Mahvolmak; ölmek. 2. Gereksiz yere harcanmak; ziyan edilmek.*

telefaks, [Fr. téléfaximilé] *is.* Telefon ağı ile alınıp verilen yazı, resim vb. belge.

telefat, [Ar. telef > telefāt تلفات] *(telefa:t)* *{OsT}* *is.* Kayıplar; can kayıpları; zayiat.

teleferik, -ği [Fr. téléphérique] *is.* Havai hatlar üzerinden yük ve insan taşıyan araç.

teleffüf, [Ar. leff > teleffüf تلفّف] *{OsT}* *is.* Sarılıp sarmalanma; bürünme.

teleffüt, [Ar. left > teleffüt تلفّت] *{OsT}* *is.* Etrafa dikkat etme; etrafına bakınma; çevre ile ilgilenme.

telefgin, [telef-gin ?] *{ağız}* *sf* Savurgan; müsrif. [DS]

telefon, [Yun. tele *(uzak)* + phone *(ses)* > Fr. téléphone] *is.* **1.** Birbirinden uzakta bulunan kişilerin sözlü olarak konuşmasını sağlayan iletişim aygıtı. **2.** Bu aygıt yardımı ile sağlanan iletişim. **3.** Bu iletişimde kullanılan özel numara. ☞ **telefon açmak,** *Birini telefon yardımı ile aramak; görüşmek; iletişim kurmak.*|| **telefon arızalanmak,** *argo. Yapacağı işi bir engel yüzünden yapamamak; bir engelle karşılaşmak.*|| **telefondan çağırmak,** *argo. Bir ortamı bozan kişiyi oradan uzaklaştırmak için çağırmak.*|| **telefon direği,** *Telefon tellerinin gerilmesi için dikilen direk.*|| **telefon etmek,** *1. Telefondan yararlanarak uzakta bulunan biri ile konuşmak. 2. Birini bir olay ya da durumdan haberdar etmek için telefon numarasını çevirmek ve bağlantı kurmak; telefon açmak. 3. argo. İşemek.*|| **telefon hattı,** *Telefon görüşmelerini sağlayan tel bağlantı ağı.*|| **telefon kabini,** *Telefon edilmek için yapılmış kamuya açık kulübe.*|| **telefon kartı,** *Manyetik gücü ile telefonu çalıştıran ve belli konuşma süresinin kayıtlı bulunduğu özel kart.*|| **telefon kulübesi,** *Telefon kabini.*|| **telefon modemi,** *bsy. Hem ses, hem de sayısal verileri alıp verebilen modem.*|| **telefon numarası,** *Telefon aracılığı ile uzaktan arayanların bağlantı kurmasını sağlayan rakamlar dizisi; abone numarası.*|| **telefon rehberi,** *Abonelerin telefon numaralarının yer aldığı kitap.*|| **telefon santrali,** *Belli bir merkezde bulunan abonelerin görüşmek istedikleri numaralarla dışarıdan aranan abonelerin otomatik olarak bağlantılarını yaparak görüşmelerine olanak sağlayan elektronik kumanda merkezi.*

telefoncu, [telefon-cu] *is.* **1.** Telefon santrallerinde görevli memur. **2.** Telefonları tekniğine uygun olarak bağlayan, gerektiğinde onaran teknik eleman. **3.** Çeşitli telefon aygıtları satan kimse. **4.** *argo.* Telefonla müşteri bulan fahişe.

telefonculuk, -ğu [telefon-cu-luk] *is.* Telefoncunun yaptığı iş veya mesleği.

telefonist, [Fr. téléphoniste] *is.* Telefoncu.

telefonlaşma, [telefon-la-ş-ma / telefon-laş-ma] *is.* Telefonlaşmak eylemi.

telefonlaşmak, [telefon-la-ş-mak] *işteş. f.[-ır]* **1.** Karşılıklı olarak telefon ile görüşmek. **2.** *dönşl. f.* Telefon durumuna gelmek; telefon gibi olmak.

telefonometre, [Fr. téléphonomètre] *is.* Telefon konuşmalarının sayısını, abone numarasını ve süresini gösteren aygıt.

telefonometri, [Fr. téléphonométrie] *is.* Telefon sisteminin işleyişini tanımlamaya ve değerlendirmeye yarayan ölçümleme işi.

telefoto, [Fd. téléphoto] *is.* **1.** Resim, yazı vb. sabit görüntülerin telefon hatları aracılığıyla uzağa iletilmesi. **2.** Bu şekilde iletilen resim, yazı, belge.

telefotografi, [Fr. téléphotographie] *is.* Uzaktan resim çekme tekniği ve uygulaması.

telefsimek, [telef-si-mek] *{ağız}* *gçsz. f [-r]* Yüreği ezilmek; bayılacak gibi olmak. [DS]

telegoni, [Yun. tele *(uzak)* + gone *(doğum)* > Fr. télégonie] *is.* Bir dişinin kendisini ilk dölleyeni unutamayarak daha sonraki doğumlarda da ona benzer yavrular meydana getireceğini ileri süren bilimsel geçerliliği olamayan kuram.

teleğimsi, [tele(k)-imsi] *sf.* Teleğe benzer; teleği andıran.

teleh, [Ar. ṭāliʿ => tālih > teleh] *{ağız}* *is.* Alın yazısı; baht. [DS]

telehhi, [Ar. telehhī تلهّى] *(telehhi:)* *{OsT}* *is.* Oyunla vakit geçirme; oynama; eğlenme.

telehhüb, [Ar. leheb > telehhüb تلهّب] *{OsT}* *is.* **1.** Tutuşma; alev alma. **2.** (Yara için) yangılanma; iltihaplanma.

telehhüf, [Ar. lehef > telehhüf تلهّف] *{OsT}* *is.* Hasret, keder ve acı ile yanıp yakılma; kaybedilen bir şeye üzülme; mahzunlaşma.

telehhüfat, [Ar. telehhüfāt تلهّفات] *(telehhüfa:t)* *{OsT}* *is.* Hasret, keder ve acı ile yanıp yakılmalar; kaybedilen bir şeye üzülmeler; mahzunlaşmalar.

telehli, [teleh-li] *{ağız}* *sf.* **1.** Sanattan anlayan. **2.** İnce düşünceli. **3.** Düşkün; tutkun. [DS]

telejenik, -ği [Fr. télégénique] *sf.* (Kişi için) televizyonda iyi görüntü veren.

teleiletişim, [Fr. tele *(uzak)* + T. iletişim] *is.* *bilş.* Bilginin üretimi, işlenmesi, saklanması, başka bir yere ulaştırılması ve kullanılmasını sağlayan kablolu veya kablosuz her türlü elektromanyetik düzenler.

telek¹, -ği [telek] *is.* **1.** Kuşların kanat, kuyruk ve gövdelerinde bulunan kalm eksenli, çeşitli renklerde olabilen tüyler. **2.** *{ağız}* Süpürge çöpü. **3.** Her tür bitki yaprağı. **4.** Bağlam; tutam; demet. [DS]

telek², -ği [Ar. dellāḳ دلّاق] *{ağız}* *is.* Tellak. [DS]

telek³, -ği [terek / telek] *{ağız}* *is.* Sergen. [DS]

telek⁴, -ği [telek] *{ağız}* *is.* Armağan. [DS]

telekabin, [Fr. télécabine] *is.* Sürekli hareket hâlindeki havai hat üzerinde belirli aralıklarla yerleştirilmiş kabinler vasıtasıyla insan taşımaya yarayan teleferik.

telekart, [Fr. télécarte] *is.* Telefon etmekte kullanılan manyetik kart; telefon kartı.

teleke, [telek-e] *is.* Kuyruk teleklerinin en uzunu ve en sert olan.

telekelik, -ği [Fr. téléchélique] *sf.* *fiz.* (Polimer ve oligomer için) uçları tepkin.

telekız, [**tele**fon+**kız**] *is.* *argo.* Telefon aracılığı ile kendisine müşteri bulan fahişe.

telekinezi, [Fr. téléchinésie] *is.* Nesnelerin dokunulmaksızın hareket ettirilişi.

telekkun, [Ar. telekḳun تلقّن] *{OsT}* *is.* *psikol.* Kendinden yakınma; kendi kendini şikâyet; otosügesyon.

telekobaltoterapi, [Fr. télécobaltothérapie] *is.* *tıp.* Kobalt kaynağım ışınlanacak organdan uzağa yerleştirmek suretiyle uygulanan kobalt tedavisi uygulaması.

telekomünikasyon, [Fr. télécommunication] *is.* *iletiş.* Kablo, radyo dalgaları, optik ya da elektromanyetik düzenekler yardımı ile gerçekleştirilen iletişim. ⊡ **telekomünikasyon sistemleri,** *Bilgi aktarımını sağlayan telgraf. telefon, televizyon vb. sistemlerin tümü.*

telekonferans, [Fr. téléconférence] *is.* Ayrı yerlerde bulunan ikiden çok konuşmacının aralarında telekomünikasyon olanakları ile bağıntı kurduğu konferans türü konuşma.

telekonvertör, [Fr. téléconverteur] *is.* Optik odağını iki katına çıkarmak için objektifle kutu arasına yerleştirilen optik düzenek.

telekopi, [Fr. télécopie] *is.* Grafik bir belgeyi, geometrik olarak aslına benzer biçimde uzağa iletmeye yarayan aygıt; faksimile telgraf. ⊡ **telekopi aygıtı,** *Telefon hatları aracılığıyla belgeyi uzağa göndermeye ve aynı yolla gönderilen bir belgeyi almaya yarayan aygıt.*

teleks, [İng. **tele**printer **ex**hange / Fr. télex] *is.* Abonelerine telemler ya da telgraf ağı devreleri aracılığıyla, aralarında doğrudan ya da geçici olarak haberleşme olanağı sağlayan telgraf servisi.

teleksçi, [teleks-çi] *is.* Teleks ile bağlantılar kurmakla görevli kimse.

teleksiz, [telek-siz] *sf.* (Kuş için) kanatları çok küçük ya da telekten yoksun olan.

tele'lü, -ü'i [Ar. lü'lü' > tele'lü' تلألؤ] *{OsT}* *is.* Parıldayış; parıldama.

telem¹, [Ar. telem تلم] *{OsT}* *is.* Pulluğun toprakta bıraktığı iz; çizi.

telem², [Fr. télé-imperieur] *is.* Bir metnin alfa-sayısal bir daktilo klavyesi aracılığıyla gönderilmesini ve alıcı postada matbaa harfleri ile yazılmasını sağlayan telgraf aygıtı.

telem³, [tel-em] *{ağız}* *is.* İnce saç örgüsü. [DS] ⊡ **telem saç,** *{ağız}* *İnce ince örülmüş saç.*

telematik, -ği [Fr. **télé**-communication + infor**matique** > télématique] *sf.* **1.** Telamatiğe ilişkin. **2.** *is.* Telekomünikasyon ve bilişim hizmetlerini sağlayan teknik ve servislerin tümü.

telembe, [? telembe] *{ağız}* *is.* Üzerine tuz ekilerek ağzı kapalı bir kap içerisinde çalkalanarak bekletildikten sonra yenilen yeşil erik. [DD]

teleme¹, [Far. deleme => teleme تلمه] *is.* **1.** Tam peynir hâline gelmemiş kazein çökeltisi; süt pıhtısı; yumuşak ve tuzsuz peynir. **2.** Peynir mayası ile dondurulmuş pelte hâlindeki süt. **3.** *{ağız}* Yağı alınmış sütten yapılan peynir. [DS] **4.** *{ağız}* Katılaşmamış peynir. [DS] **5.** *{eAT}* *{ağız}* Mayalandığı hâlde süzdürülmemiş peynir veya kestirilmiş süt. [DS] **6.** *{ağız}* Süte, incir sütü damlatılarak kestirilmiş süt. [DS] ⊡ **teleme peyniri,** *Teleme.*|| **teleme peyniri gibi,** *(Kadın için) beyaz tenli ve tombul.*

teleme², [telim > telem-e] *{eT}* *is.* **1.** Çokluk. [ARAT] **2.** *{ağız}* Tane. [DS] **3.** *{ağız}* Pişince birbirine yapışmayan pirinç veya bulgur pilavı. [DD]

teleme³, [tele-me] *{ağız}* *sf.* **1.** Körpe. **2.** Zayıf; cansız; güçsüz; gelişememiş; cılız. **3.** *is.* Az pişmiş yumurta; rafadan. **4.** Katılaşmamış; az katı. [DS] ⊡ **teleme olmak,** *{ağız}* *(Pilav için) pirinç ya da bulgur taneleri diri kalmak.* [DS]

teleme⁴, [tele-me] *{ağız}* *sf.* (Ağaç vb. için) kökü boşta duran; eğreti. [DS]

teleme[5], [tele-me] *{ağız}* *is.* Hastalık sonrası iyileşme dönemi; nekahet. [DS]

teleme[6], [? teleme] *{ağız}* *is.* Nadas edilmemiş tarla. [DS]

teleme[7], [? teleme] *{ağız}* *is.* Dişbudak ağacının yeşil yaprağı. [DS]

telemek[1], [te-lē-mek / té-lē-mek] *(tele:mek)* *{eT}* *gçl. f.* *[-r]* Dilemek. [ETY] [Gabain]

telemek[2], [tele-mek] *{ağız}* *gçsz. f.* *[-r]* Pıhtılaşmak. [DS]

telemek[3], [tıñ-la-mak > tele-mek] *{ağız}* *gçl. f.* *[-r]* Görmek; gözlemek. [DS]

telemek[4], [teñ-e-mek > tele-mek] *{ağız}* *gçl. f.* *[-r]* Denemek. [DS]

telemekanik, -ği [Fr. télémécanique] *is.* Mekanizma ve makinelerin uzaktan kumandası.

telemen, [tele-men] *{ağız}* *is.* Az pişmiş yumurta; rafadan. [DS]

telemetre, [Fr. télémètre] *is.* Yerleştirildiği nokta ile uzaktaki bir nokta arasındaki uzaklığı ölçmeye yarayan optik aygıt; uzaklıkölçer. 🗗 **telemetreyi ayarlamak,** *argo. Elini pantolon cebine sokarak erkeklik organını karıştırmak.*

telemetri, [Fr. télémétrie] *is.* **1.** Telemetre ile uzaklıkları ölçme işi. **2.** Ses yansıması, optik ya da radyoelektrik yöntemlerle elde edilen uzaklık ölçümü.

telemir, [telemir] *{ağız}* *is.* **1.** Peynir mayası ile kestirilmiş henüz süzülmemiş peynir. **2.** Peynir mayası ile uyutulmuş süt üzerine tatlı dökülerek yapılan yemek. [DS]

telemmu, -u'ı [Ar. lemeʿān > telemmuʿ تلمع] *{OsT}* *is.* Parıldama; parıldayış.

telemmüs, [Ar. lems > telemmüs تلمس] *{OsT}* *is.* El ile dokunma; temas etme.

telemmüz, [Ar. tilmīẕ > telemmüẕ تلمذ] *{OsT}* *is.* Öğrencilik; çömezlik. 🗗 **telemmüz etmek,** *1. Öğrencilik etmek. 2. Bir kimsenin çömezi, öğrencisi olmak.*

telemotor, [Fr. télémoteur] *is. dnz.* Bir dümen aygıtının yönlendiricisine uzaktan kumanda etmeyi sağlayan hidrolik düzenek.

telenmek, [tele-n-mek] *{ağız}* *dönşl. f.* *[-ir]* Alınmak. [DS]

telenmek, [tel-le-n-mek] *{ağız}* *dönşl. f.* *[-ir]* (İp veya urgan için) eskimek. [DS]

teleobjektif, [Fr. téléobjectif] *is.* Odak uzaklığı büyük fotoğraf makinesi objektifi.

teleoloji, [Fr. téléologie] *is. fel.* Erek bilimi.

teleoturum, [Fr. télé + T. otur-um] *is.* Birbirinden uzak stüdyolarda bulunan konuşmacılarla sesli ve görüntülü iletişimin her türlü olanaklarıyla merkez bir stüdyoya bağlanmak suretiyle yapılan bir tür açık oturum.

telepat, [Fr. télépathe] *is.* Telepati uygulayan kimse; medyum.

telepati, [Fr. télépathie] *is.* Bir kişiye ait düşünce, duyum ve izlenimlerin bir başka kişiye bilinen fiziksel duyu yolları dışında bir yolla ulaşması; uzak duyum.

telepatik, -ği [Fr. télépathique] *sf.* Telepati ile ilgili.

teleplasti, [Fr. télélastie] *is.* Maddî olarak bulunduğu yerden başka bir yerde görünen ve bunu maddî olgularla kanıtlayan kimsenin göze görünmesi.

teleprojektör, [Fr. téléprojecteure] *is.* Bir televizyon ekranının verdiği görüntüyü büyüterek uzaktaki sabit ve bağımsız bir perdeye düşürmeyi sağlayan aygıt.

teleradar, [Fr. téléradar] *is.* Televizyon aracılığı ile radar görüntüsü alma işi.

telerik, -ği [? telerik] *{ağız}* *is.* Ölen kimsenin ardında bıraktığı eşyaları ve hatıraları.[DS]

telerme, [tel-er-me] *{ağız}* *is.* Yürek çarpıntısı. [DS]

telermek[1], [tel-er-mek] *{ağız}* *gçsz. f.* *[-ir]* Nemlenmek; ıslanmak. [DS]

telermek[2], [tel-er-mek] *{ağız}* *gçsz. f.* *[-ir]* (Kumaş için) eskimek; incelmek. [DS]

teles, [Ar. tallis > teles تلس] *{OsT}* *sf.* (Kumaş için) eskime yüzünden iplikleri tel tel çıkmış.

telesekreter, [Fr. télésecrétaire] *is.* Bir telefon aygıtına bağlı, abone yerinde olmadığı zaman onun yerine talimat ya da cevap veren, gelen mesajları kaydeden bir tür ses kaydedici düzenek.

telesemek, [tel-e-se-mek] *{ağız}* *gçsz. f.* *[-r]* *[-s(i)-yor]* **1.** Hızlı hızlı solumak. **2.** Kaygı ile acele etmek. **3.** Yorgunluktan veya sıcaktan bayılacak gibi olmak. [DS]

telesi, [tel-esi ?] *{ağız}* *is.* **1.** Kaygı; tasa. **2.** Acelecilik; ivecenlik. [DS]

telesik, -ği [tel-esi-k] *{ağız}* *sf.* **1.** Aceleci; ivecen. **2.** Acele; tez. [DS]

telesime, [tel-esi-me] *is.* **1.** Telesimek eylemi. **2.** *{ağız}* Helecan. [DD]

telesimek[1], [tel-esi-mek تله سيمك] *{ağız}* *gçsz. f.* *[-ir]* **1.** (Kişi için) aşırı sıcak ya da yorgunluktan sık sık solumak; bayılacak duruma gelmek. *{eAT}* *(aynı)* **2.** Güçsüz düşmek; zayıflamak; yorulmak. **3.** Kaygı ile acele etmek. **4.** Susamak. [DS]

telesimek[2], [tel-esi-mek] *gçsz. f.* *[-ir]* (Kumaş için) eskilik yüzünden dokuması tel tel ayrılmak; dökülmek.

telesine, [Fr. télécinéma] *is.* → telesinema.

telesinema, [Fr. télécinéma] *is.* **1.** Sinema filmi üzerine kaydedilmiş ses ve görüntüleri televizyon işaretlerine dönüştüren aygıt. **2.** Televizyonda filmleri yansıtma ve iletme işi ile uğraşan bölüm.

telesinyalizasyon, [Fr. télésignalisation] *is.* **1.** Uzak-

tan işaretleşme. **2.** Operatöre bilgi vermeye yarayan elektrik ya da radyo dalgaları ile işaret iletimi.

telesistolik, -ği [Fr. télésystolique] *sf.* Sistolün son evresinde oluşan.

telesiyej, [Fr. télésiége] *is.* Kayakçıları ve turistleri, sürekli hareket hâlindeki kabloya asılı korkuluklu birer sandalyeye benzer oturma yerlerinde taşıyan bir teleferik türü.

teleski, [Fr. téléski] *is.* Kayakçıları, kayakları üzerinde kayar vaziyette kayma yeri başlangıcına kadar yokuş yukarı çıkaran kablolu araç.

teleskop, -bu [Fr. téléscope] *is.* Gök cisimlerini gözlemlemede kullanılan objektifi içbükey bir aynadan oluşmuş optik aygıt.

teleskopik, -ği [Fr. téléscopique] *sf.* **1.** (Gözlem için) teleskop yardımı ile yapılan. **2.** (Gök cismi için) çıplak gözle görülemeyen, ancak teleskop yardımı ile görülebilen. **3.** *genşl.* (Anten, ayak, kaldırma kolu vb. teknik alet için) ögeleri birbiri içine girip çıkarak uzayıp kısalabilen.

telesmek, [tel-ez-mek / teles-mek ?] *{ağız} gçsz. f. [-ir]* **1.** Kaygı ile acele etmek; ivmek; sabırsızlanmak. **2.** Hızlı hızlı solumak. **3.** Ezginlik duymak. **4.** Sıcaktan bunalmak. [DS] **5.** *{ağız}* Zorlukla nefes almak. [DD]

telessüm, [Ar. les̲m > teles̲s̲üm تلثم] *{OsT} is.* Yaşmak örtünme; yaşmak bürünme. ⧉ **telessüm etmek,** *Yaşmak bürünmek.*

telesük, -ğü [teles-ü-k] *{ağız} sf.* Aceleci; tez canlı; ivecen. [DS]

tele'süm, [Ar. leʿs̲eme >teleʿs̲üm تلأثم] *{OsT} is.* Söyleyeceğini şaşırma; dili dolaşma; kekeleme.

teleşmek, [tele-ş-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* Ağlamak; gözyaşı dökmek. [DS]

teletakimetre, [Fr. télétachymètre] *is.* Bir taşıtın hızını uzaktan ölçmeye yarayan düzenek.

teletayp, [İng. teletype] *is.* Alıcı yerine bağlanmış ve kendiliğinden yazan bir telgraf işletim sistemi.

teletekst, [Fr. télétexte] *is.* Televizyon yayınları ile birlikte alıcıya ulaştırılarak ekranda yazılı metin hâlinde izlenebilen mesaj.

teletür, [? teletür] *{ağız} sf.* (Kişi için) çok zayıf. [DS]

teletüs, [? teletüs] *{ağız} sf.* Yarım yamalak; üstünkörü. [DS]

Teleütçe, [Teleüt-çe] *is.* Teleütlerin konuştuğu Türkçenin bir lehçesi; Teleüt Türkçesi.

Teleütler, [Telengget / Teleñgut > Çin. te-le *(Tölös)* > Te-le-üt] *is.* Batı Sibirya'da yaşayan bir Türk boyu.

tele'üv, [Ar. teleʿüv تلأو] *{OsT} is.* Parıldama.

televizyon, [Fr. télévision] *is.* **1.** Elektromanyetik dalgalar ya da kablo yardımı ile hareketli ya da sabit görüntülerin kalıcı olmayan biçimde uzağa iletilmesi ve uygun bir alıcı ile bu görüntülerin izlenmesi. **2.** Bu tekniğe dayalı iletişim düzeneği. **3.** *gnşl.* Bu görüntüleri izlemeye yarayan aygıt; televizyon alıcısı. **4.** Yayınların televizyon aracılığı ile halka iletimini sağlayan bölümlerin oluşturduğu bütün. ⧉ **televizyon alıcısı,** *Televizyon yayınlarını almaya ve izlettirmeye yarayan aygıt.*|| **televizyon bandrolü,** *Televizyon alıcısı ile birlikte verilen vergi pulu.*|| **televizyon filmi,** *Televizyonda gösterilmek amacıyla hazırlanmış film.*|| **televizyon oyunu,** *Televizyonda izlenmek üzere özel tekniğine göre oynanmış ve kaydı yapılmış oyun.*|| **televizyon programı,** *Bir televizyon kanalının yayın akışını gösteren program.*|| **televizyon verici istasyonu,** *Televizyon yayını yapmak üzere donatılmış her türlü sabit ve hareketli tesis; televizyon vericisi.*|| **televizyon yayını,** *Televizyon verici istasyonları aracılığıyla alıcılara dolayısıyla halka ulaştırılan yayın.*

televizyoncu, [televizyon-cu] *is.* **1.** Bir televizyon istasyonunda çalışan ve televizyon yayınlarında görev alan kimse. **2.** Televizyon alıcısı satan kimse. **3.** Televizyon alıcısı onaran elektronikçi.

televizyonculuk, -ğu [televizyon-cu-luk] *is.* **1.** Televizyon yayıncılığı. **2.** Televizyon alıcısı üretme, satma ve onarma işleri.

televsimek, [telev-si-mek] *{ağız} gçsz. f. [-r]* **1.** Yorgunluktan ya da sıcaktan bayılacak gibi olmak; bunalmak. **2.** Sersemlemek. [DS]

televvün, [Ar. levn >televvün تلون] *{OsT} is.* **1.** Renklenme. **2.** Renk değiştirme; değişik renkler alma. **3.** *mecaz.* Sözünde durmama; döneklik. **4.** *tasvf. İlahî yolda kararsız davranma; temkini elden bırakma.* ⧉ **televvün etmek,** *1. Renk değiştirmek. 2. Döneklik etmek.*|| **televvün-kâr,** *Dönek.*

televvünat, [Ar. televvün > televvünāt تلونات] *{OsT} is.* **1.** Renk değiştirmeler. **2.** Döneklikler.

televvüs, [Ar. levs̲ > televvüs̲ تلوث] *{OsT} is.* Kirlenme; pisliğe bulaşma. ⧉ **televvüs etmek,** *{OsT} Kirlenmek.*

televvüsat, [Ar. televvüs̲āt تلوثات] *{OsT} is.* Kirlenmeler.

teleyyün, [Ar. līnet > teleyyün تلين] *{OsT} is.* **1.** Yumuşama. **2.** Sulanma. ⧉ **teleyyün-i dimāğî,** *{OsT} tıp. Beynin sulanması.*

teleyyüs, [Ar. teleyyüs̲ تليث] *{OsT} is.* Aslan yürüyüşlü ve aslan yürekli olma; aslan kesilme.

telezimek, [telez-i-mek] *{ağız} gçsz. f. [-r]* **1.** Yorgunluktan ya da sıcaktan bayılacak gibi olmak; bitkin düşmek. **2.** Sabırsızlanmak. **3.** Güçsüz kalmak; zayıflamak; cılızlaşmak. **4.** Can çekişmek. **5.** Aşırı, taşkın davranışlarda bulunmak. [DS]

telezzüc, [Ar. lüzūcet > telezzüc تلزج] *{OsT} is.* Yapışkan olma.

telezzüz, [Ar. lezzet > telezzüz تلذذ] *{OsT} is.* Tat alma; lezzet duyma; hoşa gitme. ⧉ **telezzüz etmek,** *{OsT} Zevk almak; hoşlanmak.*

telezzüzat, [Ar. telezzüzat تلذذات] *{OsT} is.* Tat alma; lezzet duyma; hoşa gitme.

telfif, [Ar. leff > telfîf تلفيف] *(telfi:f) {OsT} is.* Sarma; örtme; bürüme.

telfik, -kı [Ar. lafk > telfîk تلفيق] *(telfi:k, k kalın söylenir) {OsT} is.* **1.** Bir araya toplama; birleştirme. **2.** Katma; ekleme. **3.** *ed.* Bir sözün akla getirdiği başka kavramları aralarında çelişme olmaksızın kullanma; müraat-i nazîr. **4.** *isl. huk.* İki ve daha fazla mezhebin bir olaya ilişkin karşıt görüşlerini birleştirme. ⧉ **telfik etmek,** *1. Toplamak. 2. Eklemek.*

telfikat, [Ar. telfîk > telfîkāt تلفيقات] *(telfi:ka:t) {OsT} is.* **1.** Bir araya toplamalar. **2.** Üzerine katmalar.

telfin, [Yun. delphin] *is.* Lakerda yapılmak üzere dilimlenmiş torik balığı parçası; takoz.

telgek, [telgē-mek > telgē-k] *(telge:k) {eT} is.* Sıkıntı.

telgemek, [tel-gē-mek] *(telge:mek) {eT} gçl. f. [-r]* Sıkmak; can sıkmak. [DLT]

telgenmek, [telge-n-mek] *{eT} dönşl. f. [-ür]* Kızmak; içlenmek. [DLT]

telgraf, [Yun. tele *(uzak)* + graphein *(yazmak)* > Fr. télégraphe] *is.* **1.** Birbirinden uzak iki merkez arasında üzerinde anlaşmaya varılmış özel işaretlerle haberleşmeyi sağlayan iletişim sistemi. **2.** Bu iletişimi sağlayan döşem ya da kuruluş. **3.** Bu yolla alıcıya ulaştırılan yazılı haber. ⧉ **telgraf çekmek,** *1. Telgraf aracılığı ile haber göndermek; tellemek. 2. argo. Yellenmek.*|| **telgraf çiçeği,** *bot. Amerika kökenli, birçok türü evlerde ve bahçelerde süs bitkisi olarak yetiştirilen, kimisi sürüngen, kimisi de dik gövdeli, alt yüzü alacalı ve oval yapraklı talkım hâlinde üçlü tipte mavi, beyaz veya pembe çiçekli, otsu bitki, (Tradescantia).*|| **telgraf direği,** *Telgraf hattını aktarmaya yarayan ağaç, metal ya da beton direk.*|| **telgraf teli,** *Telgraf iletişimini sağlayan tel.*|| **telgraf üslûbu,** *Kısa ve özlü anlatım.*

telgrafçı, [telgraf-çı] *is.* **1.** Telgraf sistem ve aygıtlarını işletmekle görevli uzman. **2.** Telgraf sistemleri teknisyeni.

telgrafçılık, -ğı [telgraf-çı-lık] *is.* Telgrafçının yaptığı iş veya mesleği.

telgrafhane, [Fr. télégraphe + Far. -hāne] *(telgrafha:ne) is.* Telgrafla haberleşmeyi sağlayan kuruluş.

telgü, [tel-gü] *(telgü:) {eT} zf.* Gelişi güzel. [KB]

telh, [Far. telh تلخ] *(h kalın söylenir) {OsT} sf.* Acı. ⧉ **telh-āb,** *{OsT} Acı su.*|| **telh-bār,** *{OsT} 1. Acı meyve. 2. Meyvesi acı olan. 3. (İş için) sonucu acı olan.*|| **telh-gû,** *{OsT} Acı söyleyen.*|| **telh-güftār,** *{OsT} Acı sözlü.* || **telh-kâm,** *{OsT} 1. Damağı acı. 2. Kederli.*|| **telh-kâmî,** *{OsT} Kederli oluş; kederlilik.*|| **telh-mîzâc,** *{OsT} Kötü huylu.*|| **telh-nāk,** *{OsT} Tadı acı olan.*

telhî, [Far. telh > telhī تلخى] *(telhi:, h kalın söylenir) {OsT} sf.* Acılık. ⧉ **telhî-çeşîde,** *{OsT} Acı çekmiş; acı görmüş.*

telhib, [Ar. leheb > telhīb تلهيب] *(telhi:b) {OsT}* **1.** Tutuşturma; alevlendirme. **2.** Tutuşturulma.

telhibat, [Ar.- telhībāt تلهيبات] *(telhi:ba:t) {OsT}* **1.** Tutuşturmalar; alevlendirmeler. **2.** Tutuşturulmalar.

telhid, [Ar. lahd > telhīd تلحيد] *(telhi:d, h kalın söylenir) {OsT} is.* **1.** Mezar üzerine lahit yapma. **2.** Mezar kazma. **3.** Ölü gömme.

telhif, [Ar. telhīf تلهيف] *(telhi:f) {OsT} is.* Acınma.

telhifat, [Ar. telhīfāt تلهيفات] *(telhi:fa:t) {OsT} is.* Acınmalar.

telhim, [Ar. lahm > telhīm تلحيم] *(telhi:n, h kalın söylenir) {OsT} is.* Semirtme; etlendirme.

telhin, [Ar. lahn > telhīn تلحين] *(telhi:n, h kalın söylenir) {OsT} is.* **1.** Ezgili olarak okuma; makam ile okuma. **2.** Okurken, harf ya da sözcük değiştirme. **3.** Birinin yanlışını çıkarma.

telhinat, [Ar. telhīnāt تلحينات] *(telhi:na:t, h kalın söylenir) {OsT} is.* **1.** Ezgili olarak okumalar; makam ile okumalar. **2.** Okurken, harf ya da sözcük değiştirmeler. **3.** Başkalarının yanlışını çıkarmalar.

telhis[1], [Ar. lahs > telhīs تلخيص] *(telhi:s, h kalın söylenir) {OsT} is.* **1.** Özetleme; kısaltma. **2.** İmparatorluk döneminde, sadrazamın bir sorun hakkında padişaha bilgi vermek ve o konu ile ilgili talimat almak üzere yazdığı kısa yazı; not; özet. ⧉ **telhis etmek,** *Özetlemek.*

telhis[2], [*eT.* talız *(bir bitki adı)* / Ar. tellīs / tilīs تليس [Tietze]] *is.* → teliz.

telhisat, [Ar. telhīsat تلخيصات] *(telhi:sa:t, h kalın söylenir) {OsT} is.* Özetlemeler; kısaltmalar.

telhisçi, [telhis-çi] *is.* Sadrazamın emrinde çalışan ve telhisleri hazırlayarak padişaha sunulmak üzere saraya götüren görevli; telhisî.

telhisen, [Ar. telhīs > telhīsen تلخيصاً] *(telhi:'sen) {OsT} zf.* Özet olarak; özetleyerek.

telhisî, [Ar. telhīs > telhīsī تلخيصى] *(telhi:si:) {OsT} is.* Telhisçi.

telhiye, [Ar. levh > telhiye تلهيه] *{OsT} is.* **1.** Birisini eğlendirme; hoşça vakit geçirtme. **2.** Eğlenme; hoşça vakit geçirme.

telhkâm, [Far. telh-kām تلخكام] *(telhkâ:m) {OsT} is.*

1. Damağı acı. **2.** Kederli; acılı. ⊡ **telhkâm etmek,** *{OsT} Kederlendirmek.*

telhkâmî, [Far. telḫ-kām > telḫ-kāmī تلخكامى] *(telh-kâ:mi:) {OsT} is.* Kederli olma; kederlilik.

telhlik, [Far. telḫ *(acı)* + T. -lik تلخلك] *{OsT} is.* Acılık.

tel'ib, [Ar. telʿīb تلعيب] *(tel-i:b) {OsT} is.* **1.** Oynatma; raks ettirme; dans ettirme. **2.** Oynatılma; dans ettirilme.

telid, [Ar. veled > telīd / telīde تليده / تليد] *(teli:d) {OsT} is.* Yabancı memlekette doğduğu hâlde küçük yaşta İslam ülkesine gelerek uyruğa geçmiş kimse.

te'lif, [Ar. ülfet > teʾlīf تأليف] *(te-li:f) {OsT} is.* → telif. ⊡ **te'lîf-i beyn,** *{OsT} Ara bulma, uzlaştırma.*|| **te'lîf-i havâtır,** *{OsT} Güven kazanma.*|| **te'lîf-i kulûb,** *{OsT} Gönül alma.*|| **te'lîf-kerde,** *{OsT} Yazılmış.*

telif, [Ar. ülfet > teʾlīf تأليف] *(te:lif) is.* **1.** Uzlaştırma; barıştırma; bir araya getirme; birbirine uydurma; bağdaştırma. **2.** Kitap yazma; yazılı bir eser meydana getirme. **3.** Meydana getirilmiş eser. **4.** (Eser için) meydana getirilmiş; yazılmış olan. ⊡ **telif etmek,** *{OsT} 1. Uzlaştırmak. 2. Kitap yazmak.*|| **telif eylemek,** *{OsT} 1. Uzlaştırmak. 2. Kitap yazmak.*|| **telif hakkı,** *huk. Fikir ve sanat eserleri yasasına göre yazarın kitabı üzerinde sahip olduğu hak.*

te'lifat, [Ar. teʾlīf > teʾlīfāt تأليفات] *(te:li:fa:t) {OsT} is.* **1.** Uyuşmalar; uzlaşmalar. **2.** Kitap yazmalar; eser meydana getirmeler. **3.** Yazılmış eserler.

telifçi, [telif-çi] *(te:lifçi) is.* Uzlaştırmaya, uyum sağlamaya çalışan; uzlaştırıcı.

telifçilik, -ği [telif-çi-lik] *(te:lifçilik) is.* Uzlaştırıcılık.

te'lih, [Ar. ilāh > teʾlīh تأليه] *(te:li:h {OsT}) is.* Tanrılaştırma.

telik[1], [tel-mek > tel-ük] *{eT} is.* Delik. [DLT]

telik[2], [ter-lik > tē-lik] *(te:lik) {ağız} is.* **1.** Bez başlık. **2.** Eskiden kadınların çarşaf yerine başörtüsünün üstünden örtündükleri örtü. [DS]

telim, [telim] *{eT} zf.* Çok; pek çok; bol; fazla; daima; sayısız; sınırsız. [ARAT] [DLT] [EUTS] [Gabain] [KB] [Mirşan] [Üç İtigsizler]

telimsinir, [telim-si-n-ir] *{ağız} sf.* Kibirli. [DS]

telimsinmek, [telim-si-n-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* **1.** Çıkar sağlamak için doğruluktan ayrılmak; tenezzül etmek. **2.** Kibirlenmek. [DS]

tel'in, [Ar. laʿnet > telʿīn تلعين] *(tel-i:n) {OsT} is.* Lanetleme; lanet okuma; kargıma; kargış. ⊡ **tel'in etmek,** *Lanet okumak; lanetlemek; kargımak.*|| **tel-'in mitingi,** *Herhangi bir siyasi veya sosyal olayı telin etmek için düzenlenen gösteri; protesto gösterisi.*

tel'inat, [Ar. telʿīn > telʿīnāt تلعينات] *(tel-i:na:t {OsT} is.* Lanet okumalar; lanetlemeler; kargımalar; kargışlar.

telinmek, [tel-mek > tel-in-mek] *{eT} dönşl. f. [-ür]* Yarılmak; açılmak; delinmek; çökmek. [DLT] [ETY] [EUTS] [Gabain] [Tekin]

telis, [*eT.* talız *(bir bitki adı)* / Ar. tellīs / tilīs تليس [Tietze]] *is.* → teliz.

telişmek, [tel-mek > tel-iş-mek] *{eT} işteş. f. [-ür]* Birlikte delmek; delişmek. [DLT]

telitok, [Yun. thelys *(dişi)* + tokos *(doğuran)* > Fr. thélytoque] *sf. biy.* (Döllenmesiz üreme tipi) yalnız dişi döl veren.

telitoki, [Yun. thelys *(dişi)* + tokos *(doğuran)* > Fr. thélytoquie] *sf. biy.* Yalnız dişi döl veren döllenmesiz üreme tipi.

teliz, [*eT.* talız *(bir bitki adı)* / Ar. tellīs / tilīs تليس [Tietze]] *is.* Keten, kenevir gibi bitkisel ipliklerden dokunmuş kaba kumaştan yapılan büyük çuval. *{ağız} (aynı)* [DS]

telkâr, [tel + Far. kār تلكار] *(telkâ:r) {OsT} sf.* Tel çeken.

telkâri, [tel + Far. kārī *(işçilik)* تلكارى] *(telkâ:ri:) {OsT} sf.* **1.** (Mücevher için) ince tel hâlinde çekilmiş altın ve gümüşten yapılan. **2.** Altın veya gümüş teller kakmak suretiyle süslenmiş olan. **3.** Tel hâlinde olan gümüşten örülmüş.

telken, [del-mek > del-gen / tel-ken] *{ağız} is.* Ağaçkakan. [DS]

telker, [tel+ Far. kār] *{ağız} is.* Bir tür bilezik.[DS]

telkırma, [tel+kır-ma] *{ağız} is.* Tülbende işlenen bir tür sırma işi. [DS]

telkırmalı, [tel+kırma-lı] *{ağız} sf.* Telkırma tekniği ile işlenmiş olan. ⊡ **telkırmalı işleme,** *{ağız} Sırma ve gümüş tellerle tülbende yapılan bir tür iş örneği.* [DS]

telkib, [Ar. laḳab > telḳīb تلقيب] *(telki:b, k kalın söylenir) {OsT} is.* Takma isim verme; lakap takma. ⊡ **telkib etmek,** *Takma ad vermek; lakap takmak.*|| **telkib eylemek,** *Takma ad vermek; lakap takmak.*|| **telkib olunmak,** *Bir takma adı olmak; bir lakapla anılmak.*

telkibat, [Ar. telḳīb > telḳībāt تلقيبات] *(teki:ba:t, k kalın söylenir) {OsT} is.* Lakap takmalar.

telkih, [Ar. lüḳūḥ > telḳīḥ تلقيح] *(telki:h, k ve h kalın söylenir) is.* **1.** Aşı yapma. **2.** Dişi meyveye erkek meyvenin tozlarını aşılama. **3.** *tıp.* Aşı. **4.** Erkek hayvanın tohumlarını dişisine aşılama. ⊡ **telkîh-i bakarî,** *{OsT} İnek memesinden alınan serum ile yapılan çiçek aşısı.*|| **telkîh-i cederî,** *{OsT} Çiçek*

hastalığına yakalanmış kişiden alınan serumla yapılan çiçek aşısı.

telkihat, [Ar. telḳīḥāt تلقيحات] *(telki:ha:t, k ve h kalın söylenir) {OsT} is.* Aşı yapmalar; aşılamalar.

telkim, [Ar. lokma > telḳīm تلقيم] *(telki:m, k kalın söylenir) {OsT} is.* Lokma verme.

telkin, [Ar. laḳn > telḳīn تلقين] *(telki:n, k kalın söylenir) {OsT} is.* **1.** Bir duygu veya düşünceyi söz ve öğretme ile bir kimsenin belleğine yerleştirme. **2.** *isl.* Ölüyü gömdükten sonra, kabir sualine yardımcı olacağı inancı ile yapılan dua. **3.** *psikol.* Hipnoz vb. bilinç dışı bir sürecin aracılığıyla bir kişinin, bir başkasının duygu ya da davranışlarını konuşma yoluyla etkileme tekniği. ⊡ **telkin etmek,** *Bir düşünce veya duyguyu bir kimsenin zihnine yerleştirmek; aşılamak.*|| **telkin-i rücu',** *{OsT} isl. huk. Zina suçu işlendiğini mahkemede açıklayan kimseye hakimin üstü kapalı olarak bu iddiasından vazgeçmesini istemesi.*

telkinat, [Ar. telḳīn > telḳīnāt تلقينات] *(telki:na:t, k kalın söylenir) {OsT} is.* Etkileyerek öğretmeler; aşılamalar.

tellak, -ğı [Ar. delḳ *(ovuşturma)* > dellāḳ => tellāk تلاك / تلاق] *(tellâ:k) is.* Hamamlarda müşterileri keseleyen erkek.

tellaklık, -ğı [tellak-lık] *is.* Tellağın yaptığı iş.

tellal, [Ar. delālet > dellāl *(yol gösteren)* => tellāl تلال] *(tellâ:l) is.* **1.** Eskiden bir duyuruyu çarşı pazar gibi kalabalık yerlerde bağırarak halka duyuran kimse. **2.** Bir satışta aracı olan kimse. **3.** *huk.* Bir sözleşmenin yapılmasını sağlamak amacıyla alıcı ve satıcı arasında aracılık eden kimse. **4.** *tic.* Simsar.

tellaliye, [Ar. dellāl > dellāliyye => tellāliye تلاليه] *(tellâ:liye) {OsT} is.* Tellalın yaptığı işten aldığı yüzde; tellallık.

tellallık, -ğı [tellal-lık] *is.* **1.** Tellalın yaptığı iş. **2.** Tellalın yaptığı işe karşılık verilen yüzde.

telle, [? telle] *{ağız} is.* Kasap çengeli. [DS]

tellek, -ği [Ar. dellāḳ => tellek] *{ağız} is.* **1.** Edilgen eş cinsel erkek. **2.** Kötü yola düşmüş kadın; fahişe. **3.** Hovarda. [DS]

telleme[1], [tel-le-me] *is.* Tellemek eylemi.

telleme[2], [teleme / telleme] *{ağız} is.* Çökelek ve peynir kırıntıları karışımı küpe basılmak suretiyle yapılan bir tür peynir. [DS]

telleme[3], [telle-me ?] *{ağız} is.* Boyuna ikiye ayrılmış tomruk parçaları. [DS]

tellemek[1], [tel-le-mek] *gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* **1.** Tel geçirmek; tel takmak. **2.** Tel ile süslemek. **3.** *{ağız}* İğneye iplik geçirmek. [DS] **4.** *{ağız}* (Hayvan için) ipini veya zincirini koparmak. [DS] **5.** *{ağız} gçsz. f.* (Urganın ucu için) lif lif ayrılmak. [DS] ⊡ **telleyip pullamak,** *1. Tel ve benzeri pek çok süs takmak. 2. mecaz. Gereğinden çok överek başka türlü göstermek.*

tellemek[2], [tel-le-mek] *gçsz. f. [-r] [-l(i)-yor]* Telgraf çekmek.

tellemek[3], [tel-le-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* **1.** (Kişi için) önemsemek; saymak. **2.** Aşağılamak; ağır söz söylemek; hakaret etmek. [DS]

tellemek[4], [tıñ-la-mak > tel-le-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* Pilavı ocaktan indirip dinlendirmek. [DS]

tellemek[5], [tel-le-mek / tel-le-n-dir-mek] *{ağız} gçl. f. [-ir]* Sigara içmek. [DS]

tellendirme, [tel-le-n-dir-me] *is.* Tellendirmek eylemi.

tellendirmek[1], [tel-le-n-dir-mek] *gçl. f. [-ir]* Tellenmesini sağlamak.

tellendirmek[2], [tel-le-n-dir-mek] *gçl. f. [-ir]* (Sigara, nargile, çubuk vb. iç) keyifle tüttürerek içmek.

tellenme, [tel-le-n-me] *is.* Tellenmek eylemi.

tellenmek[1], [tel-le-n-mek] *edil f. [-ir]* **1.** Telli duruma getirilmek. **2.** Çevresine tel çekilmek. **3.** Tel ile süslenmek. **4.** *dönşl. f. {ağız}* (Kadın için) süslenmek. [DS] **5.** Tel sahibi olmak; tel edinmek. **6.** (İp için) Çözülmek. **7.** (Ağaç için) filizlenmek.

tellenmek[2], [tel-le-n-mek] *edil f. [-ir]* Telgraf çekilmek.

tellenmek[3], [tel-le-n-mek تلنمك] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* **1.** Küsmek; darılmak; gücenmek. **2.** Alınmak. **3.** Kuşkulanmak. **4.** Öfkelenmek. [DS] **5.** *{OsT}* Keyiflenmek. **6.** *{ağız}* Titizlenmek. [DS]

telletme[1], [tel-le-t-me] *{ağız} is.* Tırpanla biçilen tarlada kalan tek tük biçilmemiş saplar. [DS]

telletme[2], [ter-le-t-me] *{ağız} is.* Tuzlandıktan sonra kapalı bir kapta çalkalanarak yenen vişne veya koruk. [DS]

telli, [tel-li] *sf.* **1.** Teli olan; içinde ya da üzerinde tel bulunan; tel takılmış olan. **2.** (Haberleşme araçları için) iletkeni tel olan. **3.** (Belirtilen sayıda) teli bulunan. **4.** *mecaz. {ağız}* Çabuk küsen; alıngan; nazlı. [DS] **5.** *is.* Simli kumaş. ⊡ **telli çalgılar,** *Üzerine takılmış bulunan tellere vurma, sürtme ve tırmalama ile ses veren çalgılara verilen ad.*|| **telli duvaklı,** *1. (Gelin için) duvak ve tellerle süslenmiş olan. 2. Gelin ederek; düğün yaparak.*|| **telli gelin,** *{ağız} Süslü püslü kadın.* [DS]|| **telli kıkırdak,** *biy. Sık tel bağ dokusu ile hiyalin kıkırdak arasında bir yapıya sahip, hücreleri arasında paralel uzanan kollagen telleri bulunan bir tür kıkırdak; fibröz kıkırdak.*|| **telli mantin,** *{ağız} Kılaptanla işlenmiş ipek kumaş.* [DS]|| **telli pullu,** *Aşırı derecede tel, pul vb. süs eşyası kullanılarak süslenmiş olan.*|| **telli turna,** *zool. Turnagillerden, su kıyılarında yaşayan, başı ve boynu kara, vücudu gümüş parlaklığında büyük bir göçmen kuş, (Anthropoides virgo).*

tellice, [telli-ce] *{ağız}* *is.* **1.** *bot.* Küçük taneli bir mantar. **2.** *zool.* Saka kuşu. **3.** *folk.* Kırşehir yöresinde tek kadınlar tarafından oynanan bir halk oyunu. [DS]

tellik, [ter-lik > tellik] *{ağız}* *is.* **1.** Kumaştan ya da yünden örülerek yapılan takke. **2.** Terlik. [DS]

tellim, [*eT.* telim > tellim] *{ağız}* *zf.* Tüm; hep; çok. [DS]

telliminci, [tel-li+mince] *{ağız}* *is.* Suda eritilerek tel tel olmuş peynirle lor peyniri karışımı bir tür peynir. [DS]

tellür, [Lat. tellus *(toprak)* > Fr. tellure] *is.* *kim.* Kükürt grubu ametallerden, atom numarası 52, atom ağırlığı 127,61 olan, metal görünümlü, billur dokulu, yoğunluğu, 6,2 olup 452°C'ta ergiyen ve 990°C'ta kaynayan, ısı ve elektriği ileten, buharındaki atom sayısı sıcaklıkla değişen bir kimyasal element; sembolü: Te. ⊡ **tellür çizgisi,** *Güneş tayfında, hava kürenin yol açtığı yutma çizgisi.*

tellürat, [Fr. tellurat] *is.* *kim.* Tellürik asidin tuzu.

tellürik, -ği [Fr. tellurique] *sf.* **1.** Yer'e ilişkin. **2.** Tellür ile ilgili olan. **3.** *tıp.* (Enfeksiyon için) toprakta bulunan mikrooganizmaların sebep olduğu. ⊡ **tellürek akımlar,** *Toprak içinde sürekli olarak dolaşan, değişimleri yeryüzünün manyetikliğinin dış değişimlerine ve yerin özgül iletkenliğine bağlı olan elektrik akımları.*|| **tellürik arama,** *Toprak yüzeyinde, yüzeysel tortul arazilerin özgül direncini ölçmek için buradan geçen elektrik akımlarından yararlanılarak yapılan arama yöntemi.*|| **tellürik asit,** *H_2TeO_4 kimyasal formülündeki asit; tellür asidi.*|| **tellürik sarsıntı,** *Sismik sarsıntı.*

tellürit, [Fr. tellurite] *is.* *kim.* Ortorombik sistemde yer alan TeO_2 formülündeki tellür oksit. ⊡ **tellürit asit,** *Tellür oksit (TeO_2) denk düşen H_2TeO_3 formülündeki asit; tellüröz asidi.*

tellürlü, [tellür-lü] *sf.* Birleşiminde tellür bulunan.

tellürometre, [Fr. telluromètre] *is.* Birbirini gören iki yer ölçüm noktası arasındaki uzaklığı radyoelektrik dalganın hızıyla ölçmeye yarayan aygıt.

tellüröz, [Fr. tellureux] *is.* Tellürit asitle ilgili. ⊡ **tellüröz asit,** *Tellürit asit.*

tellürür, [Fr. tellurure] *is.* **1.** Tellürün başka bir elementle oluşturduğu birleşik. **2.** Hidrotellürik asidin tuzu.

telmek[1], [tel-mek] *{eT}* *gçl. f.* *[-ir]* **1.** Delmek. [ETY] **2.** Sürüye katmak. [DLT]

telmek[2], [tel-mek] *{ağız}* *gçsz. f* *[-er]* Devrilmek. [DS]

telmi, -i'ı [Ar. leme'ān > telmī' تلميع] *(telmi:)* *{OsT}* *is.* **1.** Patlama. **2.** Renk renk yapma; renklendirme. **3.** *ed.* Divan edebiyatında, dizelerde Türkçe, Arapça; Farsça, Rumca; Ermenice gibi farklı dillerden sözcükler kullanarak şiir yazma sanatı; mülemma.

telmiat, [Ar. telmi' > telmi'āt تلميعات] *(telmi:a:t)* *{OsT}* *is.* *ed.* Dizeleri farklı dillerden sözcüklerle oluşan şiirler; mülemmalar.

telmih, [Ar. melḥ > telmīḥ تلميح] *(telmi:h)* *{OsT}* *is.* **1.** Bir sözde, açık olarak belirtilmemiş bir noktayı dinleyenin anlamasını sağlayacak biçimde verilen ipucu; ima. **2.** *ed.* Bir metinde, okura bildiği bir kişi, şiir, konu ya da olayı anımsatma. ⊡ **telmih etmek,** *Üstü kapalı, imalı biçimde anlatmak.*|| **telmihte bulunmak,** *Bir şeyi üstü kapalı biçimde söylemek.*

telmihat, [Ar. telmīḥ > telmīḥāt تلميحات] *(telmi:ha:t)* *{OsT}* *is.* Üstü kapalı anlatmalar; telmihler; imalar.

telmihen, [Ar. telmīḥ > telmīḥen تلميحاً] *(telmi:'hen, h kalın söylenir)* *{OsT}* *zf.* **1.** Üstü kapalı olarak; imalı biçimde. **2.** Telmih yoluyla; ima ederek.

telmik, -ği [tel-mik] *{ağız}* *is.* Bitki kökü. [DS]

telmin, [tel-min ?] *{ağız}* *is.* Kavun, kabak, karpuz vb. bitkilerin kol gibi gövde ve dalları. [DS]

telmirmek, [telim > tel(i)m-ir-mek] *{eT}* *gçsz. f.* *[-ir]* **1.** Aramak; özlemini çekmek. [EUTS] **2.** Yalvararak bakmak; niyaz edercesine bakmak. [EUTS] [DLT] **3.** (Bir şey istemek için) sağa sola bakınmak. [Gabain] **4.** Dilenmek. [KB]

telofaz, [Fr. télophase] *is.* *biy.* Mitozun son evresi.

telpek, -ği [telp-ek ?] *{ağız}* *is.* İbik. [DS]

telsi, [tel-si] *sf.* **1.** Tele benzer; tel gibi olan; teli andıran. **2.** *anat.* (Doku için) ince telciklerden oluşan.

telsik[1], **-kı** [Ar. telsiḳ *(kavuşturma)* تلسيق] *(k, kalın söylenir)* *{OsT}* *is.* Yetkili makam kararlarıyla vatandaşlığın kazanılması.

telsik[2], **-ği** [tel-si-k] *{ağız}* *sf.* Tez canlı; aceleci; ivecen. [DS]

telsilik, -ği [tel-si-lik] *is.* Telsi olma durumu.

telsim, [Ar. telṣīm تلثيم] *(telsi:m)* *{OsT}* *is.* Ağzını öpme.

telsimat, [Ar. telṣīmāt تلثيمات] *(telsi:ma:t)* *{OsT}* *is.* Ağız öpmeler.

telsimek, [tel-si-mek] *{ağız}* *gçsz. f.* *[-r]* (İp, kumaş vb. için) tel tel olmak. [DS]

telsinmek, [tel-si-n-mek] *{ağız}* *dönşl. f.* *[-ir]* → telsimek. [DS]

telsiz, [tel-siz] *sf.* **1.** Teli bulunmayan; tel olmayan. **2.** Telsiz telefon ya da telsiz telgrafın kısa adı. ⊡ **telsiz almak,** *Bir telsiz istasyonunun vermiş olduğu mesajı, alıcının frekansını verici istasyonun frekansına ayarlamak suretiyle almak.*|| **telsiz bağlantısı,** *Telsiz ile haberleşmeyi sağlayan sistem.*|| (birini) **telsiz taraksız yıkamak,** *{ağız}* *O kimsenin aleyhinde konuşmak.*|| **telsiz telefon,** *Bir telefon aygıtı çevresinde belirli bir uzaklığa kadar telli bir bağlantı olmadan elektromanyetik dalgalar yardımı ile*

haberleşmeyi sağlayan telefon.|| **telsiz telgraf,** *Radyo dalgaları ile çalışan telgraf.*

telsizci, [tel-siz-ci] *is.* **1.** Telsiz bağlantısı sağlamakla görevli kimse. **2.** Bir gemi ya da hava taşıtında radyo ile haberleşmeyi sağlayan görevli. **3.** Radyo iletişi donanımları uzman işleticisi.

telsizcilik, -ği [tel-siz-ci-lik] *is.* Telsizcinin görevi ve yaptığı iş.

teltek, -ği [tel-t-e-k] *{ağız} sf.* **1.** Kekeme. **2.** Dolaşık; karışık; yanlış. [DS]

teltel, [tel+tel] *{ağız} is.* Pişmaniye. [DS]

telti, [teğelti > telti] *{ağız} is.* Semer. [DS]

teltik[1], **-ği** [*eT.* teltük] *{ağız} sf.* **1.** Karışık; yanlış; dolaşık; engelli. **2.** Acele etmekten dolayı kusurlu; eksik; yetersiz. [DS] **3.** *{ağız}* Baştan savma. [DD] ☞ **teltik doldurmak,** *Kusuru gidermek; telafi etmek.*|| **teltik gelmek,** *Eksik çıkmak.*

teltik[2], [tel(i)t-ik تلتيك] *{OsT} {ağız} is.* Silah tetiği. [DS]

teltik[3], **-ği** [tel-t-ik] *{ağız} sf.* Kekeme. [DS]

teltik[4], **-ği** [telt-ik] *{ağız} sf.* **1.** Kılı kırk yaran; titiz. **2.** Eli işe yatmayan; beceriksiz. [DS] **3.** *{ağız}* Bir başka, diğeri başka olan şey. [DD]

teltik[5], **-ği** [telt-ik] *{ağız} is.* Kapı ve pencere mandalı. [DS]

teltik[6], **-ği** [telt-ik] *{ağız} is.* Yabancı. [DS]

teltiklemek, [tetik-le-mek > teltik-le-mek] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Sendelemek; tökezlemek. [DS]

teltikli, [teltik-li] *sf.* **1.** Bir kusuru, eksiği olan; tam olmayan. **2.** Eksiği ya da fazlası olan; tam olmayan.

teltiksiz, [telt-ik-siz] *sf.* **1.** Kusursuz; eksiksiz; ne eksik ne fazla; tam; tamı tamına. **2.** Tamamı ödenmiş.

teltük[1], **-ğü** [teltük / teldük] *{eT} sf.* **1.** Akılsız; bilgisiz; cahil. [ARAT] **2.** Günahkâr. [KB] **3.** *{ağız}* Sık sık kaza yapan; dikkatsiz; sakar. [DS] **4.** *{ağız}* Çabuk küsen; alıngan; nazlı. [DS] **5.** *{ağız}* (Kişi için) dengesiz yürüyen; sallanarak yürüyen. [DS] **6.** *{ağız}* (Kişi için) hoppa. [DS]

teltük[2], **-ğü** [teltük] *{ağız} sf.* **1.** Dolaşık; karışık; yanlış. **2.** (Kelime için) söylenişi zor olduğu için kolay anlaşılamayan. [DS]

teltük[3], **-ğü** [tek+tük > teltük] *{ağız} zf.* Azar azar; perakende. [DS]

teltük[4], **-ğü** [telt-ük] *{ağız} is.* Ayıp; kusur. [DS]

teltürmek, [tel-mek > teltür-mek] *{eT} gçl. f. [-ür]* Deldirmek. [DLT]

telü, [télve / telbe / telü] *{eT} is.* Deli; çılgın; mecnun. [DLT]

telük, [tel-mek > tel-ük] *{eT} {eAT} {ağız} is.* Delik; delinmiş. [DK]

telük, [tel-ük] *{eT} is.* Erzak; yenilecek her şey. [EUTS]

telve[1], [télve / telbe / telü] *{eT} is.* Deli. [DLT]

telve[2], [? telve] *is.* Türk kahvesinde fincanın dibine çöken tortu. ☞ **telve çanağı,** *{ağız} Kahvecilerin fincanları yıkadıkları toprak kap.* [DS]

telve[3], [? telve] *{ağız} is.* Kasap çengeli. [DS]

telvi, -i'ı [Ar. levʿ > telvīʿ تلويع] *(telvi:) {OsT} is.* **1.** Aşk yüzünden üzülme; yanma. **2.** Dertlenme; dertlendirme.

telvi'at, [Ar. telvīʿ > telvīʿāt تلويعات] *(telvi:a:t) {OsT} is.* Üzülmeler; dertlenmeler.

telvih, [Ar. levḥ > telvīḥ تلويح] *(telvi:h, h kalın söylenir) {OsT} is.* **1.** Laf arasında açıklama; belli etme. **2.** Anlamı karmaşık yoldan açıklayan kinaye türü. **3.** Posa hâline getirme. ☞ **telvih medresesi,** *{OsT} İmparatorluk döneminde üçüncü dereceden medreselere verilen ad.*

telvihat, [Ar. telvīḥāt تلويحات] *(telvi:hat) {OsT} is.* Açıklamalar.

telvim, [Ar. levm > telvīm تلويم] *(telvi:m) {OsT} is.* Azarlama; paylama; çekişme.

telvimat, [Ar. telvīmāt تلويمات] *(telvi:ma:t) {OsT} is.* Azarlamalar; paylamalar; çekişmeler.

telvin, [Ar. levn > telvīn تلوين] *(telvi:n) {OsT} is.* **1.** Boyama; rengini verme. **2.** Boyanma. ☞ **telvin etmek,** *{OsT} Boyamak; renklendirmek.*

telvinat, [Ar. telvīn > telvīnāt تلوينات] *(telvi:na:t) {OsT} is.* Boyamalar; renklendirmeler; boyayışlar.

telvis, [Ar. levs̱ > telvīs̱ تلويث] *(telvi:s) {OsT} is.* **1.** Pislik bulaştırma; kirletme. **2.** İşi zora sokma; bozma. ☞ **telvis etmek,** *{OsT} Kirletmek; bozmak.*|| **telvis olunmak,** *{OsT} Kirletilmek; bozulmak.*

telvisat, [Ar. telvīs >telvīs̱āt تلويثات] *(telvi:sa:t) {OsT} is.* Kirletilmeler; bozulmalar.

telviye, [Ar. telviye تلويه] *{OsT}is.* Burma; kıvırma; çevirme.

telyazı, [tel + yaz-ı] *is. öneri.* Telgraf.

telyin, [Ar. līnet > telyīn تليين] *(telyi:n) {OsT} is.* **1.** Yumuşatma. **2.** *tıp.* Bağırsakları yumuşatma; kabızlığı giderme.

telyum, [İng. telium] *is. biy.* Pas mantarlarında kalın duvarlı sporları meydana getiren hücreler grubu.

telziz, [Ar. lez̠z̠et > telẕīẕ تلذيذ] *(telzi:z) {OsT} is.* Tat verme; tatlandırma.

telzün, [? telzün] *{ağız} is.* Kendirden bükülmüş küçük halat. [DS]

-tem, [-tem / dem / -tam / -dam ?] *{eT} ek.* İsim ve sıfatlardan zarf türeten ek. [ARAT]

TEM. [İng. transmission electron microscope *(geçirmeli elektron mikroskobu)*] *kısalt.* Canlılardan alınan doku parçalarının tespitinden sonra alınan

temçe, [tem-çe] *{ağız}* *is.* İplik sarmaya yarayan bir tür çıkrık. [DS]

temdid, [Ar. medd > temdīd تمديد] *(temdi:d)* *{OsT}* *is.* → temdit.

temdih, [Ar. medh > temdīh تمديه] *(temdi:h)* *{OsT}* *is.* Çok övme.

temdihat, [Ar. temdīhāt تمديهات] *(temdi:ha:t)* *{OsT}* *is.* Çok övmeler.

temdin, [Ar. medīne > temdīn تمدين] *(temdi:n)* *{OsT}* *is.* Uygarlaştırma; çağdaşlaştırma. ⊡ **temdin etmek,** *Uygarlaştırmak; çağdaşlaştırmak.*

temdit, -di [Ar. medd > temdīd تمديد] *(temdi:d)* *{OsT}* *is.* **1.** Çekme; uzatma. **2.** Devam ettirme; sürdürme. **3.** *dbl.* Bir harfi uzatarak okuma. **4.** *huk.* Tanınan sürenin yetkili kimse tarafından uzatılması; yeni süre eklenmesi. ⊡ **temdit etmek,** *{OsT} Uzatmak; çekmek; sürdürmek.*

temeccüd, [Ar. meed > temeccüd تمجد] *{OsT}* *is.* Uluk kazanma; şereflenme.

temeçi, [? temeçi] *{ağız}* *is.* **1.** Sepet yapılan fındık kabuğu. **2.** Yaprak taşımak için yapılan bir tür sepet. **3.** Kaburga kemiği; göğüs kemiği. [DS]

temeddüh, [Ar. medḥ > temeddüḥ تمدح] *{OsT}* *is.* Övünme; böbürlenme. ⊡ **temeddüh etmek,** *Övünmek; böbürlenmek.*

temeddühat, [Ar. temeddüḥat تمدحات] *{OsT}* *is.* Övünmeler; böbürlenmeler.

temeddün, [Ar. medīne > temeddün تمدن] *{OsT}* *is.* Medenî olma; uygarlaşma; çağdaşlaşma. ⊡ **temeddün olmak,** *{OsT} Çağdaşlaşmak; uygarlaşmak.*

temehdi, [Ar. mehdī>temehdī تمهدى] *(temehdi:)* *{OsT}* *is.* Mehdilik davasına kalkışma.

temehhüd, [Ar. mehd > temehhüd تمهد] *{OsT}* *is.* Yayılıp döşenme.

temehhür, [Ar. mahāret => temehhür تمهر] *{OsT}* *is.* Ustalaşma; mahirleşme; uz elli olma.

temek[1], [té-mek / ti-mek] *gçl. f. [-r]* Demek; söylemek. [İKPÖy.] [DLT] [Gabain] [EUTS] [ETY]

temek[2], **-ği** [? temek] *{ağız}* *is.* **1.** Ahıra saman koymak ya da ahırdan gübre atmakta kullanılan duvara açılmış kapaklı ve kapaksız delik. **2.** Gübrelik; gübre yığını. **3.** Pencere. **4.** Camsız, tahta kapaklı pencere. **5.** Kümes deliği. **6.** Yeni doğmuş kuzuları korumak için kazılan çukur; kuzu ağılı. **7.** Tavan. [DS] ⊡ **temek tıkası,** *{ağız} Kışın ahır pencerelerini kapamakta kullanılan çuval.* [DS]

temek[3], [teg-mek / te-mek] *{ağız}* *gçsz. f. [-r]* Değmek; dokunmak. [DS]

temekcik, -ği [temek-çik] *{ağız}* *is.* Ocak bacası. [DD]

temekenli, [temeken-li] *{ağız}* *sf.* **1.** Temelli; sürekli; ebedî. **2.** Doğma büyüme o bölgede oturan. [DS]

temeki, [temek > temek-i ?] *{ağız}* *is.* Kàr, çöp vb. birikintisi; yığın. [DS]

temekkün, [Ar. mekān > temekkün تمكن] *is.* Bir yeri mekân edinme; yurt edinme; yerleşme. ⊡ **temekkün etmek,** *Yurt edinmek.*

temekleme, [temek-le-me] *{ağız}* *is.* Tavşanın kar altında gizlenerek barındığı yer. [DS]

temeklik[1], **-ği** [temek-lik] *{ağız}* *is.* Ocak bacası. [DS]

temeklik[2], **-ği** [temek-lik] *{ağız}* *is.* Gübre yığılan yer. [DS]

temeküllü, [temekül-lü] *{ağız}* *sf.* → temekenli. [DS]

temel[1], [Yun. themelion [AhmetVefik Paşa]] *is.* **1.** Bir yapının toprak altında kalan ve asıl yapıya dayanaklık eden taş, tuğla ya da betondan yapılmış duvar, taban vb. ögelerinin tümü. **2.** Bu bölümleri oluşturmak amacıyla toprak içine kazılan çukur; koyuk. **3.** *mecaz.* Bir şeyin gelişimi için gerekli olan ana öge; ana dayanak; esas öge; esas. **4.** Bir sistemin üzerine kurulduğu ilkeler. **5.** Bir şeyin doğruluğunu, gerçekliğini ortaya koyan kanıtlar; sağlam dayanak; kesinlik; gerçeklik. **6.** Bir şeyin özünü, içeriğini ilgilendiren şey; kök. **7.** *fel.* Dayanak. **8.** *sos.* Marksist teoriye göre siyasî, kültürel, güzel sanatlar vb. etkinliklerin kendisine bağlı olduğu toplumun üretim ilişkilerini oluşturan ekonomik yapı. **9.** *{ağız}* Ocağın arkasına konulan iri odun. [DS] **10.** *sf.* Belirleyici olan; en önemli olan; belli başlı; esas; ana; asıl; baz. **11.** Daha özele ve daha karmaşığa yönlendiren fakat kendisi kök durumunda olan; öze ilişkin; kökle ilgili. **12.** Ağaç dikilerek yapılan, köklü çit. ⊡ **temel amino asitler,** *biy. Organizma tarafından sentezlenemeyen, ancak besinle alınması gereken amino asitler.*|| **temel anlam,** *dbl. Sözlük biliminde, önce ortaya çıkan, kökenin anlamına en yakın olan ve sözcüğün belli başlı anlam özelliklerini içeren anlam.*|| **temel atma,** *1. Bir yapının toprak altında kalacak olan temellerini yapmaya başlama. 2. Bir işin oluşumu için ilk girişimde bulunma; ilk harcı koyma.*|| **temel atmak,** *1. Bir yapının toprak altında kalacak olan temellerini yapmaya başlamak. 2. Bir işin oluşumu için ilk girişimde bulunmak; ilk harcı koymak. 3. Bir şeyin gelişmesine, büyümesine, kökleşmesine sebep olmak.*|| **temel bırakmak,** *{eAT} Temel atmak; kurmak; tesis etmek.*|| **temel bilimler,** *Değişik bilim alanlarının fizik, kimya, matematik gibi daha sonra ele alınacak bilim konularında yararlanılan asıl bilim dalları.*|| **temel cümle,** *dbl. Birleşik ve girişik cümlelerde yan, ara ve iç cümlelerin bağlı olduğu asıl yargıyı bildiren cümle; temel tümce.*|| **temel çivisi,** *Yapı işlerinde kullanılan büyük boy çivi.*|| **temel dersler,** *Öğrencilerin yaşamlarında başarılı olmaları için gerekli beceri elde etmelerini*

sağlayan yazılı ve sözlü anlatım becerisini geliştirmelerini amaçlayan okuma, yazma, anlatım, dil bilgisi, aritmetik, fen bilimleri gibi derslere verilen ad.|| **temel devren,** *{ağız} 1. İplik ve kılaptan karışımı dokuma. 2. Sırma ile işlenmiş kadife elbise.* [DS]|| **temel direği,** *1. Büyük ve kalın direk. 2. mecaz. Bir şeyin dayandığı en önemli öge, nesne veya kişi.*|| **temel duruş,** *Beden eğitim çalışmalarında vücudun ayak üzerinde daha sonra değişmek üzere alması gereken ilk durum; başlangıç vaziyeti.*|| **temel duvarı,** *Temeli oluşturan duvarlar.*|| **temel eğitim,** *İlköğretimi kapsayan zorunlu eğitim kademesi.*|| **temel etkinlikler kuramı,** *eko. Bir kente özgü etkinliklerin o kentin büyümesinde motor gücü oluşturduğunu ileri süren kuram.*|| **temel haklar,** *Kişiliğe bağlı, devredilemez hak ve özgürlükler.*|| **temel harf,** *Yasa ile kabul edilmiş bulunan yeni Türk alfabesindeki harflerin asıl yazılış biçiminde olanları.*|| **temel kakmak,** *Bulunduğu yere iyice yerleşmek; oradan ayrılacak gibi olmamak.*|| **temel kazısı,** *Temel atmak için yapılan kazı işleri; temel hafriyatı.*|| **temel kemiği,** *anat. Memelilerde kafatasının altında bulunan kemik.*|| **temel madde,** *kim. Bitkisel ya da hayvansal bir maddeden özütlenen karışım ya da birleşik; ana madde.*|| **temel öğretim,** *Temel eğitim uygulaması.*|| **temel önerme,** *Değişik önermelerin kökünü, özünü oluşturan önerme.*|| **temel sayı,** *Asıl sayı.*|| **temel sözlük,** *dbl. Bir dilin sözlü ya da yazılı en çok kullanılan sözcüklerinden oluşan sözlük.*|| **temel taşı,** *1. Bir yapının temelinin köşelerine konulan büyük taş. 2. mecaz. Bir şeye esas olan nesne, kişi veya öge.*|| **temel tutmak,** *1. (Temel atılacak zemin için) sağlam olmak. 2. mecaz. Kalıcı bir durum almak; sürüp gidecek bir duruma gelmek; kökleşmek; yerleşmek.*|| **temel tutum,** *bilş. İnsanın yeni önerilen tutumları değerlendirmede, bir denek taşı gibi kullandığı önceden kendisinde var olan tutumu.*|| **temel tümce,** *Temel cümle.*|| **temel urunılmak,** *{eAT} Kurulmak; tesis edilmek.*|| **temel zaman,** *dbl. Diğer zamanların ortaya çıkmasına yarayan fiil zamanı.*

temel[2], [temel] *{ağız} is.* **1.** Duvar görünümü verecek kadar sık böğürtlenlik. **2.** Bağ ve bahçe çevresine çekilen çit. **3.** Dikenli yer. [DS] **4.** *{ağız}* Taş parçası. [DD]

temel[3], [temel] *{ağız} is.* Taş parçası. [DS]

temellendirim, [temel-le-n-dir-im] *is. fel.* Bir özlüğün başka bir özlüğe var olma olanağı tanımasını sağlayan işlem.

temellendirme, [temel-le-n-dir-me] *is.* Temellendirmek eylemi.

temellendirmek, [temel-le-n-dir-mek] *gçl. f. [-ir]* **1.** Sağlam bir temele, bir şeye dayandırmak. **2.** Sağlam bir şey üzerine kurmak.

temellenme, [temel-le-n-me] *is.* Temellenmek eylemi.

temellenmek, [temel-le-n-mek] *dönşl. f. [-ir]* **1.** Kalıcı bir durum almak; sürüp gidecek duruma gelmek; temel tutmak; kökleşmek. **2.** Başka bir şeyi kendisine temel almak; onun üzerine kurulmak.

temelleşme, [temel-le-ş-me] *is.* Temelleşmek eylemi.

temelleşmek, [temel-le-ş-mek] *gçsz. f. [-ir]* **1.** Temel tutmak; yerleşmek. **2.** *mecaz.* Sürekli ve kalıcı duruma gelmek.

temelleştirme, [temel-le-ş-tir-me] *is.* Temelleştirmek eylemi.

temelleştirmek, [temel-le-ş-tir-mek] *gçl. f. [-ir]* **1.** Temel tutmasını, yerleşmesini sağlamak. **2.** *mecaz.* Bir şeyin süreklilik, kalıcılık kazanmasını sağlamak; süreklilik sağlamak.

temelli, [temel-li] *sf.* **1.** Belirtilen biçimde temeli olan. **2.** *mecaz.* Geçici olmayan; sürekli kalan; kalıcı; devamlı; daimî. **3.** (Kamu görevlisi için) görevinden idarî yollarla uzaklaştırılamayan. **4.** *zf.* Büsbütün; tamamen. **5.** *(te'melli)* Sürekli olarak; devamlı olmak üzere. ⊡ **temelli senatör,** *1961 Anayasasına göre yerinde kalabilmek için seçilmek zorunda olmayan senato üyesi; tabii senatör.*

temelluk, -ku [Ar. melḳ > temelluḳ تملّق] *{OsT} is.* Yaltaklanma; dalkavukluk; yağcılık. ⊡ **temelluk etmek,** *Yaltaklanmak; yağcılık etmek.*

temellukat, [Ar. temelluḳ > temelluḳāt تملّقات] *(temelluka:t) {OsT} is.* Yaltaklanmalar; dalkavukluklar; yağcılıklar.

temellük, -kü [Ar. mülk > temellük تملّك] *{OsT} is.* Kendine mal etme; sahiplenme; mülk edinme. ⊡ **temellük etmek,** *{OsT} Sahiplenmek; mülk edinmek.*

temellükât, [Ar. temellük > temellükāt تملّكات] *(temellükâ:t) {OsT} is.* Sahiplenmeler; mülk edinmeler.

temellül, [Ar. melel > millet > temellül تملّل] *{OsT} is.* **1.** Ulus olma; uluslaşma; millîleşme. **2.** *tıp.* Çırpınma.

temelmül, [Ar. temelmül تململ] *{OsT} is.* Yatakta rahat olamama.

temelsiz, [temel-siz] *sf.* **1.** Temeli olmayan. **2.** *mecaz.* Gerçekliğini, doğruluğunu kanıtlayıcı bir dayanaktan yoksun bulunan; dayanaksız; asılsız; yanlış; mesnetsiz. **3.** Sağlam olmayan.

temelti, [? temelti] *{ağız} is.* Ufak tefek eşya; ev eşyası. [DS]

temen[1], [temen / teben] *is.* **1.** *{eT}* Büyük iğne; çuvaldız. [DLT] [Mühennâ] **2.** *{ağız}* Tütün dizmeye yarayan büyük çuvaldız. [DS] ⊡ **temen yingne,** *{eT} Büyük iğne; çuvaldız.* [DLT]

temen[2], [tüm / temen تمن] *{eAT} zf.* Tamamıyla; tıpkı; aynıyle; hemen.

özel durumları gereği azledilemeyen, cezalandırılamayan, yeri değiştirilemeyen.

teminatsız, [teminat-sız] *sf.* Güvencesi olmayan; güvence verilmemiş bulunan. ⧉ **teminatsız alacak,** *Güvencesiz alacak; adi alacak.*

temincek, -ği [temin-cek] *{ağız} zf.* Biraz önce; az önce. [DS]

temincik, -ği [temin-cek] *{ağız} zf.* → temincek. [DS]

te'minen, [Ar. te'mīn > te'mīnen تأميناً] *(te:mi:'nen) {OsT} zf.* Temin ederek; sağlayarak.

te'mir, [Ar. emr > te'mīr تأمير] *(te:mi:r) {OsT} is.* Vali olarak atama; vali yapma.

temir, [temir] *{eT} is.* Demir. [İKPÖy.] [ETY] [EUTS] [Gabain] [Mühennâ] [Tekin] ⧉ **temir kapıg,** *Yer adı (Demir Kapı geçidi).* [Tekin]|| **temür kazñuk / temür kazuk,** *Kutup yıldızı; demir kazık.* [DLT]|| **temür talğuk,** *{eT} Demir çivi.*

temirci, [temir-ci] *{eT} is.* Demirci. [EUTS]

temirçi, [temir > temir-çī] *(temirçi:) {eT} is.* Demirci. [Mühennâ]

temirlig, [temir > temir-lig] *{eT} sf.* Demirli; demirden. [EUTS]

temirt, [? temirt] *{ağız} is.* Alın kapatacak biçimde kesilmiş saç; kâkül. [DS]

temis, [temis] *{ağız} is.* Temmuz. [DS]

temisin, [temis-in] *{ağız} zf.* Temmuzda. [DS]

te'mit, [Ar. te'mīt تأميت] *(te-mi:t) is.* Zihinden tahminde bulunmak.

temiz[1], [Ar. meyz > temyīz *(ayırma; ayrılma; seçme)* تميز] *sf.* **1.** Üzerinde, içinde kir, leke, bulaşık, yabancı madde vb. bulunmayan. **2.** Sağlık gereklerine uygun olan. **3.** Üzerinde veya içinde bulunması muhtemel kir, pislik, mikrop vb.nden arındırılmış olan. **4.** (Yer için) düzenli olarak bakımlı ve sağlıklı tutulan. **5.** (Kişi için) bedeni ve giysileri kirli olmayan. **6.** (Kişi için) çevresini, eşyalarını bakımlı tutan. **7.** (Kişi için) işlerini özenle yapmaya önem veren; titiz; düzenli. **8.** (Nesne, iş vb. şey için) özen gösterilerek yapılmış olan. **9.** (Kişi için) ahlak bakımından dürüst ve namuslu olan; ahlakça lekesiz; necip; nezih. **10.** (İş için) ahlak ve yasa açısından herhangi bir olumsuzluğu olmayan. **11.** (Eşya vb. için) az kullanılmış ya da titizlikle kullanılmış olan; özürsüz; yeni; bakımlı. **12.** (Para için) bütün kesintilerden sonra ele geçen. **13.** *as.* (Nükleer silah için) patlamadan sonra çok düşük bir ışınım kirlenmesine sebep olan. **14.** *is.* Temiz olan şey. **15.** Temize çekilmiş olan şey. **16.** *argo.* Poker. **17.** *zf.* İyi ve düzgün; yoluna yöntemine uygun; düzenli; tertipli; kirletmeden; dağıtmadan. **18.** (Bir sıfatı ile birlikte kullanıldığında eylemi pekiştirmek için / alay yollu) iyice; adamakıllı; çok. ⧉ **temiz çevirmek,** *argo. Poker oynamak.*|| **temiz çıkmak,** *Hastalıkla ilgili bir bulguya rastlanmamak.*|| **temize çekmek,** *Bir yazının karalamasını silintisiz ve düzgün biçimde yeniden yazmak.*|| **temize çıkarmak,** *1. Bir kimseyi, suçsuzluğunu kanıtlayarak aklamak. 2. Bütünüyle bitirmek; halletmek.*|| **temize çıkmak,** *(Suçlu olduğu sanılan kimse için) suçsuzluğu yargı önünde anlaşılmak.*|| **temize havale etmek,** *1. Sürüncemede olan bir işi bitirmek. 2. Bir yiyeceği bütünüyle yiyerek geriye hiçbir şey bırakmamak. 3. argo. Bir kimseyi öldürmek. 4. argo. Kısa yoldan halletmek; çabucak bitirmek. 5. argo. Kumarda yenerek bütün parasını almak.*|| **temiz giyinmek,** *Karşısındaki üzerinde olumlu etkiler bırakacak biçimde giyinmek.*|| **temiz kâğıdı,** *Bir otomobilin fabrika çıkış belgesi.*|| **temiz kan,** *1. biy. Solunum organından karbondioksit atıp oksijen alarak organlara giden kan. 2. (At vb. hayvan için) soyuna başka bir soy karışmamış olan.*|| **temiz pak,** *Çok temiz; tertemiz.*|| **temiz para,** *Bütün kesintiler yapıldıktan sonra ele geçen para.*|| **temiz raporu,** *tıp. Herhangi bir hastalık bulgusuna rastlanmadığını belirten rapor.*|| **temiz temiz,** *Temiz bir biçimde; temiz olarak.*|| **temiz tutmak,** *Bir şeyi temizliğe özen göstererek ve yıpratmadan kullanmak; temiz olmasına özen göstermek.*|| **temiz yürekli,** *İçi dışı bir olan; temiz kalpli.*|| **temiz yüreklilik,** *Temiz yürekli olma durumu.*

temiz[2], [temmuz] *{ağız} is.* Temmuz. [DS]

temizleme, [temiz-le-me] *is.* **1.** Temizlemek eylemi. **2.** Yüzeylere yapışmış olan kirlerin, lekelerin uygun çözücülerle asıltı ya da çözelti hâline getirilerek o yüzeyden ayrılmasını sağlama işlemi.

temizlemek, [temiz-le-mek] *gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* **1.** Bir yeri veya nesneyi kirleten şeylerden arındırmak; temiz duruma getirmek; arındırmak; arıtmak; paklamak. **2.** Bir işte kendisinin neden olduğu sorunları, pürüzleri ortadan kaldırarak işi olumlu biçimde sonuçlandırmak; yapıp bitirmek. **3.** *mecaz.* Bir yiyecek veya içeceği tamamen bitirmek, yemek; tüketmek. **4.** Bir yerde bulunması uygun görülmeyen kişileri, hayvanları ve nesneleri oradan uzaklaştırmak; orayı onlardan kurtarmak. **5.** Kereste, taş vb. malzemenin çıkıntılı, pürüzlü ya da çürük yerlerini uygun aletlerle keserek ya da kazımak suretiyle atmak. **6.** Buğday, nohut, mercimek, fasulye vb. yiyecek maddelerinin içinde bulunan yabancı tohum, taş vb. maddeleri ayıklayıp atmak. **7.** *tıp.* Bir dokunun, bir yaranın sağlık açısından tehlikeli sonuçlar yaratacak sağlam olmayan bölümlerini neşter yardımı ile çıkarıp atmak. **8.** *argo.* Kumar oyununda, diğer oyuncuların bütün paralarını ütmek. **9.** *argo.* Vücudunu ortadan kaldırmak; öldürmek.

temizleniş, [temiz-le-n-iş] *is.* Temizlemek eylemi ve biçimi.

temizlenme, [temiz-le-n-me] *is.* Temizlenmek eylemi.

temizlenmek, [temiz-le-n-mek] *dönşl. f. [-ir]* **1.** Kendi bedenini yıkayıp temizlemek; temiz duruma gelmek; arınmak; paklanmak. **2.** (Kadın için) aybaşı durumu sona ermek. **3.** *edil. f.* Temiz duruma getirilmek; kir ve lekelerinden arındırılmak. **4.** Sakıncaları, sorunları giderilmek. **5.** Varlığı istenmeyen kimselerden ya da nesnelerden kurtarılmak. **6.** *argo.* Öldürülmek. **7.** *argo.* Kumarda diğer oyuncular tarafından bütün parası alınmak; ütülmek.

temizletme, [temiz-le-t-me] *is.* Temizletmek eylemi.

temizletmek, [temiz-le-t-mek] *gçl. f. [-ir]* Temizlemek işini birine yaptırmak.

temizleyici, [temiz-le-y-ici] *is.* **1.** Giyecek ve diğer dokuma ürünlerinin temizlenmesi işiyle uğraşan kimse; bu kişinin iş yeri. **2.** Temizleme işinde çalışan kimse. **3.** Temizlik ürünü. **4.** *sf.* Temizlemeye yarayan; temizleme özelliği taşıyan; temizleme işinde kullanılan.

temizleyiş, [temiz-ley-iş] *is.* Temizlemek işi veya biçimi.

temizlik, -ği [temiz-lik] *is.* **1.** Temiz, arı, pak olma durumu; kirlerden, lekelerden arınmış olan yerin özelliği; saffet; nezafet. **2.** Temiz durma ya da temiz tutma durumu; kendine özen gösteren, eşyalarını, çevresini, evini temiz tutan kimsenin niteliği. **3.** Bir yerin, evin, çevrenin silinip süpürülmesi, derlenip toplanması ile ilgili işlerin tümü; temizleme işi. **4.** Kusursuz görünen bir kimsenin, kusursuz bir davranışın ya da böyle bir duygunun özelliği. **5.** *isl.* Ruhun inkârcılık, münafıklık, yalancılık, öfke, kin, hayâsızlık, kötü niyet gibi kötü davranış ve tutumlardan arındırılarak ahlakî erdemlerle süslenmesi. **6.** Bir kurumu ya da yeri istenmeyen kimselerden, zararlı ya da düşman ögelerden arındırma işi; tasfiye. **7.** *mecaz.* Vücudunu ortadan kaldırma; öldürme. ⊡ **temizlik işçisi,** *Belediyelerde, sokak ve caddeleri temizlemekle görevli işçi.*|| **temizlik işleri,** *Kamuya ait yerlerin temizliği, çöplerin kaldırılması gibi işleri üstlenen belediye birimi.*|| **temizlik malzemesi,** *Temizlik işlerinde kullanılan, sabun, deterjan, fırça, süpürge, tel vb. araç ve gereçlerin tümü.*|| **temizlik yapmak,** *1. İstenmeyen ögeleri gidermek; ortalığı silip süpürmek; derleyip toparlamak. 2. mecaz. Zararlı şeyleri yok etmek.*

temizlikçi, [temiz-lik-çi] *is.* Temizlik işi yapan kimse. ⊡ **temizlikçi kadın,** *Evlere giderek ücreti karşılığında temizlik işlerini yapan kadın.*

temizlikçilik, -ği [temiz-lik-çi-lik] *is.* Temizlikçinin işi; temizlikçi olma durumu.

temkeç, -ci [dem > tem-keç] *{ağız} is.* Çaydanlık. [DS]

temkin, [Ar. mekānet > temkīn تمكين] *(temki:n) {OsT} is.* **1.** Ağırbaşlı olma; ağırbaşlılık. **2.** Yapmakta olduğu işin sonucunu düşünerek ölçülü, tedbirli davranma; tedbirlilik; ölçülülük. **3.** *psikol.* Bulunduğu yeri belirleme. **4.** *tasvf.* Kendisini Allah yoluna adayan kimsenin bu yolda inançlı ve kararlı olması. **5.** *tıp.* Hastalığın sürekli olarak bir yerde yerleşmesi.

temkinli, [temkin-li] *sf.* **1.** (Kişi için) yaptığı işin sonucunu inceden inceye düşünerek zarar verebilecek şeyleri yapmaktan kaçınan; davranışlarında ölçülü olan. **2.** *zf.* Dikkatli ve ölçülü olmanın gerektirdiği biçimde. ⊡ **temkinli temkinli,** *Çok dikkatli ve uyanık olarak.*

temkinlice, [temkin-li-ce] *(temkinli'ce) zf.* Temkinli olarak; temkinli bir biçimde.

temkinsiz, [temkin-siz] *sf.* (Kişi için) yaptığı işin sonucunu iyi hesap etmeden, rastgele ve ölçüsüz davranan; sakınmasız; temkinli olmayan.

temkinsizlik, -ği [temkin-siz-lik] *is.* Temkinsiz olma durumu; temkinsiz bir kimsenin durumu ve tutumu; ölçüsüzlük; sakınmasızlık.

temlemek, [tem-lē-mek] *(temle:mek) {eT} gçl. f. [-r]* (Kapı vb. için) tırkazlamak. [DLT]

temlie, [Ar. melʾ > temliʾe تمليئه] *{OsT} is.* Ağzına kadar doldurma.

temlih, [Ar. milḥ > temlīḥ تمليح] *(temli:h, h kalın söylenir) {OsT} is.* **1.** İçine tuz koyma. **2.** Tuza yatırma; tuzlama. **3.** *ed.* Divan edebiyatında sözü, güzel deyimlerle süsleme.

temlihat, [Ar. temlīḥ > temlīḥāt تمليحات] *(temli:ha:t) {OsT} is. ed.* Cinaslı, güzel sözler; temlihler.

temlik, [Ar. mülk > temlīk تمليك] *(temlik) {OsT} is.* **1.** Birine mülk kazandırma; bir mülke sahip olmasını sağlama. **2.** *huk.* Bir hakkın başka birine devredilmesi. ⊡ **temlik etmek,** *Bir mülkü başkasına mülk edinmesi için vermek; onun mülkü olmasını sağlamak.*|| **temlik-i sahîh ile temlik,** *huk. Kamu yararına kullanılan bir toprağın herhangi bir sebeple bir kimseye satılması.*

temlikât, [Ar. temlīk>temlīkāt تمليكات] *(temlik) {OsT} is.* **1.** Birine mülk kazandırmalar; bir mülke sahip olmasını sağlamalar. **2.** *huk.* Bir hakkın başkalarına devir işlemleri.

temliken, [Ar. temlīk > temlīken تمليكاً] *(temli:'ken) {OsT} zf.* Mülk olarak vermek suretiyle; hakkını devretmek suretiyle.

temlikname, [Ar. temlīk + Far. -nāme تمليكنامه] *(temlikna:me) {OsT} is.* Temlik belgesi.

temlis, [Ar. melis>temlīs تمليس] *(temli:s) {OsT} is.* Pürüzlerini giderme; düzleme.

temliye, [Ar. temliye تمليه] *{OsT} is.* **1.** Doldurma. **2.** Doldurulma.

temme, [Ar. temme / temmet تمت / تمه] *{OsT} is.* → temmet.

temmet, [Ar. temme / temmet تمّه / تمّت] *{OsT} is.* Yazıların sonuna bittiğini belirtmek için konulan "bitti" sözü.

temmiz, [tem(m)iz] *{ağız} sf.* Temiz. [DS]

temmuz, [Sümer. dumuzi *(bereket tanrıçası ve bu tanrıçaya adanan yaz şenliği)* / Akad. tamüzu > Süry. temmuz >Ar. temmūz تمّوز] *{OsT} is.* Yaz mevsiminin ortasına gelen ve 31 gün süren, yılın yedinci ayı.

temmuziye, [Ar. temmüz > temmūziyye تمّوزيّه] *(temmu:ziye) {OsT} is. ed.* Nesip bölümünde yaz sıcaklarını, temmuz ayının gelişini konu edinen kaside.

temniye, [Ar. menī > temniye تمنيه] *{OsT} is. biy.* Sperma akıtma; meni boşaltma.

tempera, [İt. tempera] *(te'mperà) is.* Yumurta ile yapılmış bir tür tutkal boya.

temperleme, [Alm. tempern *(tav)* > T. temper(n)-leme] *is.* Sert ve kırılgan dökme demirleri tavlama suretiyle dövülebilir duruma getirme işlemi; tavlama; tav verme.

temperlemek, [Alm. tempern *(tav)* > T. temper(n)-le-mek] *gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* Tavlamak; tav vermek.

tempo, [İt. tempo *(zaman)*] *(te'mpo) is.* **1.** *müz.* Bir müzik eserinin seslendirilme hızı; vuruş. **2.** Davranış ve işi tutuş derecesi. **3.** Bir kimsenin çalışma, etkinlikte bulunma hızı; bir eylemin gelişme hızı. **4.** Bir işletmede üretim işlerinin yerine getiriliş ritmi. **5.** *spor.* Beden eğitimi alıştırmalarının belirli sürelerde tekrarlanma hızı. ☐ **tempo tutmak,** *El çırpmak ya da ayak tıpırdatmak suretiyle bir müziğe eşlik etmek; vuruş tutmak.*

tempolu, [tempo-lu] *sf.* Temposu olan.

temposuz, [tempo-suz] *sf.* Temposu olmayan.

temps, [Fr. temps *(zaman)*] *is.* **1.** Dansta bir adımın ayrıldığı evrelerden her biri. **2.** Yükselme anı. **3.** Birçok hareketlere ayrılan adım.

temr, [Ar. temr تمر] *{OsT} is.* Hurma.

temre[1], [Ar. temr > temre تمره] *{OsT} is.* Bir tane hurma.

temre[2], [temregü] *{ağız} is.* Temriye. [DS]

temregü, [temir > tem(i)r-ē-mek > temre-gǖ] *(temregü:) {eT} is.* Temriye. [DLT]

temreğe, [temregü] *{ağız} is.* Temriye. [DS]

temreği, [*eT.* temre-gǖ > temreği] *{ağız} is. tıp.* Temriye. [DS]

temreğü, [*eT.* temre-gǖ > temreği / temreğü] *{ağız} is.* Temriye. [DS]

temren, [temür-gēn >temir-gen >temir-en > temrēn] *(temre:n) {eAT} {OsT} is.* **1.** Ok ayağına takılan demir ya da pirinçten yapılmış sivri uç. [DK] **2.** Mızrak, harbe gibi silahların ucuna takılan delici metal uç. **3.** Süslemecilikte kullanılan ok biçimli süs ögesi.

temrevü, [*eT.* temre-gǖ > temrevü] *{ağız} is.* Temriye. [DS]

temrî, [Ar. temrī تمرى] *(temri:) {OsT} sf.* Hurmayı seven.

temrih, [Ar. temrīḥ تمريح] *(temri:h, h kalın söylenir) {OsT} is.* Hafifçe sürme; ovuşturma.

temrin, [Ar. merānet > temrīn تمرين] *(temri:n) {OsT} is.* Tekrar yoluyla yapılan alıştırma; egzersiz.

temrinat, [Ar. temrīnāt تمرينات] *(temri:na:t) {OsT} is.* Alıştırmalar; egzersizler.

temrir, [Ar. mürr > temrīr تمرير] *(temri:r) {OsT} is.* **1.** Acılık verme. **2.** Acılık verilme.

temriye, [temir *(demir)* > temir-e-gǖ > temreği > temriye] *is.* **1.** *tıp.* Kol, bacak ve yüzde çıkan üzeri pürtüklü bir mantar hastalığı. **2.** *biy.* Liken; karayosunu.

temriz, [Ar. maraż > temrīż تمريض] *(temri:z) {OsT} is.* **1.** (Söz için) zayıf gösterme. **2.** Zayıf gösterilme.

temse, [? temse] *{ağız} is.* Saraçlıkta teyelimsi düz dikiş. [DS]

temsih[1], [Ar. mesḥ > temsīḥ تمسيح] *(temsi:h, h kalın söylenir) {OsT} is.* Meshetme; eliyle sıvazlama.

temsih[2], [Ar. mesḫ > temsīḫ تمسيخ] *(temsi:h, h kalın söylenir) {OsT} is.* Allah'ın insanı maymun biçimine sokması.

temsil[1], [Ar. mis̱l > tems̱īl تمثيل] *(temsi:l) {OsT} is.* **1.** Benzetme; teşbih. **2.** Bir şeyin aynısını yapma; kitap, resim vb. şeyin kopyasını çıkarma; çoğaltma. **3.** Başka bir kimsenin, bir kuruluşun ya da kurumun, bir topluluğun adına davranma. **4.** Bir olguyu, bir şeyi belirgin özellikleriyle yansıtma; sembolü olma; betimleme; simgeleme; tasvir etme. **5.** Seyirci önünde ya da mikrofonda bir gösteri ya da oyun sunma. **6.** Böyle bir gösteri; oyun. **7.** *halk.* Söz gelişi; örnek; misal. **8.** *biy. esk.* Özümleme; asimilasyon. **9.** *huk.* Başkası adına hareket etme olgusu ve eylemi. **10.** *dbl.* Göstergelerin, anlamlarının yerine geçirilmesi süreci. ☐ **temsil etmek,** *1. huk. Hak ve görev bakımından kendi dışında birçok kişi veya kurum adına davranmak. 2. Bir eseri sahnede ya da mikrofonda canlandırmak. 3. Belirgin özellikleriyle yansıtmak; sembolü olmak. 4. biy. Özümlemek.*

temsil[2], [? temsil] *{ağız} is.* Mercimek. [DS]

temsilat, [Ar. tems̱īl > tems̱īlāt تمثيلات] *(temsi:la:t) {OsT} is.* Temsiller.

temsilci, [temsil-ci] *is.* **1.** *huk.* Hak ve görev bakımından birçok kimse adına davranan kimse; mümessil; delege. **2.** Bir grubun, bir topluluğun belir-

gin özelliklerini taşıyan; benzerlerine örneklik eden; örnek olarak alınabilen; sembol. **3.** Kendi malı ve iş yeri olamamakla birlikte müşteriler nezdinde girişimde bulunabilme, kurum adına sipariş alma yetkisi tanınmış olan ticarî aracı.

temsilcilik, -ği [temsil-ci-lik] *is.* **1.** Temsil etme yetki ve durumu. **2.** Bir kimseyi ya da topluluğu temsil etme durumu; mümessillik. **3.** Böyle bir görevi üstlenmiş olan kimsenin çalışma yeri. **4.** Bir ticarî kuruluşu temsil eden, müşterilerle bu kuruluş arasında aracılık yapan kimsenin durumu; mümessillik.

temsilen, [Ar. temsīl > temsīlen تمثيلاً] *(temsi:'len) {OsT} zf.* Temsil ederek; adına.

temsilî, [Ar. temsīl > temsīlī تمثيلى] *(temsi:li:) {OsT} sf.* **1.** Bir şeyi hayalî olarak canlandırmaya yarayan. **2.** Temsil edilen; temsil edilmek suretiyle. ⇗ **temsilî istiare,** *ed. Alegorik anlatım.*|| **temsilî rejim,** *Yasama gücünü vatandaşlardan aldığı vekâlet yoluyla temsil ve onlar adına hareket etme ilkesine dayanan yönetim biçimi.*|| **temsilî resim,** *Hayal gücüne dayanan resim.*

temsili, [Ar. temsīl => temsili] *{ağız} zf.* Mesela; örneğin. [DS]

temsiliye, [Ar. temsīlī > temsīliye تمثيليه] *(temsi:liye) {OsT} is. ed.* Birkaç nesnenin başka birkaç nesneye benzetilmesi.

temsir, [Ar. mıṣr > temṣīr تمصير] *(temsi:r, s kalın söylenir) {OsT} is.* Bir yeri şehir hâline getirme; şehirleştirme.

temsiye, [Ar. mesā > temsiye تمسيه] *{OsT} is.* "İyi akşamlar!" deme.

temşek, -ği [? temşek] *{ağız} sf.* **1.** (Çocuk için) yılışık; geveze. [DS] **2.** Yaramaz. [DD] **3.** Taciz eden; can sıkan. [DD]

temşit[1], [Ar. muşṭ > temşīṭ تمشيط] *(temşi:t) {OsT} is.* **1.** Tarama. **2.** Taranma.

temşit[2], **-di** [Ar. temcīd => temşit] *{ağız} is.* **1.** Oruca başlama zamanı; imsak. **2.** Sahur yemeği. [DS]

temşiye, [Ar. meşy > temşiye / temşiyet تمشيت / تمشيه] *{OsT} is.* **1.** Yürütme; ileri götürme; ilerletme. **2.** Bir işin oluşunu, meydana gelişini kolaylaştırma. ⇗ **temşiye etmek,** *İlerletmek; yürütmek; kolaylaştırmak.*|| **temşiye-i garaz etmek,** *{OsT} birini işini yürütmek.*|| **temşiyet-i umūr,** *{OsT} İşlerin yürütülmesi.*

temtek, [te(m)+te/k] *{ağız} pekşt. sf.* Biricik; bir tek. [DS]

temteş, [temteş] *{ağız} sf.* Ters; karşıt. [DS]

temteşir, [temteş-ir] *{ağız} sf.* Değişmiş. [DS]

temti', i'ı [Ar. temtī تمتيع] *(temti:) {OsT} is.* **1.** Yararlandırma; kâr ettirme. **2.** Yaralandırılma; kâr ettirilme.

temür, [temür] *{eT} is.* Demir. [DLT] [EUTS] [KB] [Bahşayiş] ⇗ **kurç temür,** *{eT} Çelik.*|| **temür cıda,** *{eT} Demir mızrak.*|| **temür uyan,** *{eT} Demir gem.* [Bahşayiş]

temürçi, [temür-çī] *(temürçi:) {eT} is.* Demirci. [DLT] [KB]

temürgen, [temir > temür-gēn] *(temürge:n) {eT} is.* Temren. [DLT]

temürken, [temir > temür-kēn] *(temürke:n) is.* Ok temreni; temren. [DLT]

temürlüg, [temir > temür-lüg] *{eT} sf.* Demir sahibi. [DLT]

temürlük, [temür-lük] *{eT} is.* Demir eritilen ve süzülen yer. [DLT]

temüz, [temiz > temüz] *{ağız} sf.* Temiz. [DS]

temvih, [Ar. mā' > temvīh تمويه] *(temvi:h) {OsT} is.* **1.** Sulandırma; su katma. **2.** Haksızı haklı gösterme. **3.** *ed.* Divan edebiyatında sanatlara başvurarak ifadeyi süsleme. **4.** Başka bir madenden yapılmış bir eşyayı gümüş ya da altın suyuna batırma.

temvihat, [Ar. temvīh > temvīhāt تمويهات] *(temvi:ha:t) {OsT} is.* **1.** Sulandırmalar. **2.** Haksızları haklı göstermeler.

temvil, [Ar. māl > temvīl تمويل] *(temvi:l) {OsT} is.* Bir kimseyi mal sahibi yapma; ona mal verme.

temyi, -i'ı [Ar. mey' > temyī' تمييع] *(temyi:) {OsT} is.* **1.** Sıvı hâline getirme. **2.** *fiz. kim.* Gaz hâlindeki bir maddeyi sıvılaştırma. ⇗ **temyi'-i hevā,** *{OsT} fiz. Basınç uygulayarak havayı sıvılaştırma.*

temyiz, [Ar. meyz > temyīz تمييز] *(temyi:z) {OsT} is.* **1.** Ayırma; seçme. **2.** İyiyi, kötüden ayırt etme. **3.** *dbl.* Sayıları ve belirsiz isimleri belirten sözcük. **4.** *huk.* İlk derece mahkemelerince verilen bir kararın hukuka aykırı olduğu iddiasıyla bozulması ya da düzeltilmesi için taraflardan birinin bir üst mahkemeye yaptığı başvuru. ⇗ **temyiz etmek,** *1. Ayırmak; seçmek. 2. (Dava için) temyiz mahkemesine başvurmak.*|| **temyiz mahkemesi,** *huk. Yargıtay.*

temyizen, [Ar. temyīz > temyīzen تمييزاً] *(temyi:'zen) {OsT} zf.* Temyiz yoluyla; temyiz ederek.

temzic, [Ar. meyc > temzīc تمزيج] *(temzi:c) {OsT} is.* Katma; karıştırma.

temzik, [Ar. temzīk تمزيق] *(temzi:k) {OsT} is.* Yırtma; parçalama.

temzikat, [Ar. temzīkāt تمزيقات] *(temzi:ka:t) {OsT} is.* Yırtmalar; parçalamalar.

-ten, [-dan / -den / -tan / -ten] *çek. e.* → -dan.

-ten, [-dan / -den / -tan / -ten] *yap. e.* → -dan.

ten[1], [tėn / tem] *{ağız} is.* **1.** Nem. **2.** Çiy. [DS] ⇗ **ten almak,** *{ağız} Nem almak; nemlenmek.*[DS]|| **ten böceği,** *{ağız} Hamamböceği.* [DS]

ten[2], [Far. ten تن] *{eAT} {OsT} is.* **1.** Vücut; beden. *{eT} {ağız} (aynı)* [DLT] [Mühennâ] [Bahşayiş] [DS] **2.** İnsan vücudunun dış yüzü. **3.** Yüzün rengi, canlılığı, parlaklığı veya tonu. **4.** *{eAT}* Ceset. ☐ **ten baş,** *{eT} 1. Vücut ve baş. 2. Bedenin tamamı; baştan ayağa.* [Bahşayiş]|| **ten baş yumak,** *{eT} Vücudun tamamını yıkamak.* [Bahşayiş]|| **ten fanilası,** *Doğrudan vücudun üstüne giyilen fanila.*|| **ten kalıbı,** *{eT} {OsT} Vücut şekli; kişinin boyu.* [Bahşayiş]|| **ten rengi,** *Beyaz insanların teninin rengi; bu renkte olan.*|| **ten urup yürimek,** *{eAT} Yavaştan almak; ağır davranmak; miskinlik göstermek.*

ten[3], [teñ > ten] *{ağız} is.* Yan yana olan; dizi. [DS]

ten[4], [tenk / deñ] *{ağız} sf.* Denk; arkadaş. [DS]

ten[5], [Far. dāne => tane / ten(e)] *{ağız} is.* Çorbaların dibe çöken taneli ve koyu bölümü. [DS]

tenaci, [Ar. tenācī تناجى] *(tena:ci:) {OsT} is.* Fısıltı ile konuşma; fısıldaşma.

tenad, -ddı [Ar. nedd > tenādd تناد] *(tena:d) {OsT} is.* **1.** Birbirinden ürkme. **2.** Dağılma. **3.** Perişan olma.

tenadi, [Ar. nidā > tenādī تنادى] *(tena:di:) {OsT} is.* Birbirini bağırarak çağırma; birbirine bağırma.

tenadüm, [Ar. nedem > tenādüm تنادم] *(tena:düm) {OsT} is.* Konuşma; söyleşi; musahabe.

tenadür, [Ar. nādir > tenādür تنادر] *(tena:dür) {OsT} is.* Az bulunur hâle gelme; nadirleşme.

tenaffut, [Ar. tenaffuṭ تنفط] *{OsT} is.* **1.** Çok hiddetlenme; ateş püskürme. **2.** *tıp.* Yapıştırılan yakı yüzünden cildin kabarması.

tenafi, [Ar. tenāfī تنافى] *(tena:fi:) {OsT} is.* **1.** Birbirine zıt olma. **2.** Muhalif olma. ☐ **tenāfī-i akvāl,** *{OsT} Sözlerin birbiri ile çelişmesi.*

tenafür, [Ar. nefret > tenāfür تنافر] *(tena:für) {OsT} is.* **1.** Karşılıklı nefret etme; birbirinden kaçma. **2.** Kulağa tırmalayıcı ses gelme. **3.** *ed.* Çıkış yerleri yakın seslerin ya da bu seslerden meydana gelmiş kelimelerin bir edebiyat metninde yan yana gelmesi ile ortaya çıkan kulak tırmalayıcı söyleyiş. ☐ **tenafür-i huruf,** *Çıkış yerleri birbirine yakın sesler,(ḳ-k, ġ-g, ḫ-ğ, ḥ-h)*

tenafüs, [Ar. tenāfüs تنافس] *(tena:füs) {OsT} is.* Çekememe; haset etme.

tenafüsat, [Ar. tenāfüsāt تنافسات] *(tena:füsa:t) {OsT} is.* Çekememeler; haset etmeler.

tenaggum, [Ar. nağme > tenaġġum تنغم] *{OsT} is.* Şarkı söyleme (alay için).

tenaggumat, [Ar. tenaġġumāt تنغمات] *{OsT} is.* Şarkı söylemeler (alay için).

tenahhi, [Ar. tenaḥḥi تنحى] *(tenahhi:) {OsT} is.* Bir kenara çekilme; alarga durma.

tenahhum, [Ar. tenaḫḫum تنخم] *{OsT} is.* **1.** Asık suratlı olma. **2.** Balgam çıkarma; tükürme.

tenahi, [Ar. nihāyet > tenāhī تناهى] *(tena:hi:) {OsT} is.* Sona erme; tükenme; bitme.

tenahnuh, [Ar. tenāḥnuḥ تنحنح] *{OsT} is.* **1.** Öksürme. **2.** Öksürük sesi.

tenahnuhat, [Ar. tenāḥnuḥāt تنحنحات] *(tenahnuha:t) {OsT} is.* **1.** Öksürmeler. **2.** Öksürük sesleri.

tena'i, [Ar. tenā'ī تنائى] *(tena:i:) {OsT} is.* Uzaklık.

tenakkud, [Ar. tenaḳḳud تنقد] *{OsT} is.* **1.** Paranın sahtesini gerçeğinden ayırt etme. **2.** Tenkit.

tenakkul, [Ar. naḳl > tenaḳḳul تنقل] *{OsT} is.* Bir yerden bir yere gitme; göçme; nakletme.

tenakkut, [Ar. tenaḳḳuṭ تنقط] *{OsT} is.* Nokta nokta olma; beneklenme.

tenakus, [Ar. naḳṣ > tenāḳuṣ تناقص] *(tena:ku:s) {OsT} is.* Eksilme; azalma. ☐ **tenakus etmek,** *Azalmak; eksilmek.*

tenakusat, [Ar. tenāḳuṣ > tenāḳuṣāt تناقصات] *(tena:ku:sa:t) {OsT} is.* Eksilmeler; azalmalar.

tenakuz, [Ar. naḳż > tenāḳuż تناقض] *(tena:kuz) {OsT} is.* **1.** Anlamca karşıtlık ya da anlam ayrılığı; çelişme; çelişki. **2.** İnsanın bir sözünün diğer bir sözü ile çelişmesi. **3.** *isl. huk.* Biri ötekini değersiz kılan iki açıklama; birbirinin karşıtı olan iki ifade. ☐ **tenakuza düşmek,** *Birbiri ile çelişen sözler söylemiş olmak.*

tenakuzat, [Ar. tenāḳuż > tenāḳużāt تناقضات] *(tena:kuzāt) {OsT} is.* Çelişkiler; çelişmeler.

tenaküh, [Ar. nikāḥ > tenāküḥ تناكح] *(tena:küh, h kalın söylenir) {OsT} is.* Nikâhlanma.

tenakür, [Ar. nekr > tenākür تناكر] *(tena:kür) {OsT} is.* **1.** Bilmezlikten, anlamazlıktan gelme. **2.** *fel.* Karşıt duygu; antipati.

tenanir, [Ar. tennür > tenānīr تنانير] *(tena:ni:r) {OsT} is.* **1.** Tandırlar. **2.** Ocaklar; fırınlar. **3.** Pınarlar.

tenar, [Yun. thenar *(el ayası, ayak tabanı)*] *is. anat.* El ayasının dışında, baş parmağın dip tarafında başparmak kaslarından oluşan kabartılı, etli kısım.

tenasan, [Far. ten-āsān تن آسان] *(tena:sa:n) {OsT} sf.* (Kişi için) rahatını düşünen.

tenassub, [Ar. tenaṣṣub تنصب] *{OsT} is.* Dikilip durma.

tenassuh, [Ar. nuṣḥ > tenaṣṣuḥ تنصح] *{OsT} is.* Öğüt alma; nasihat dinleme.

tenassuk, [Ar. tenaṣṣuḳ تنصق] *{OsT} is.* Düzenleme; sıralama.

tenassur, [Ar. naṣrān > tenaṣṣur تنصر] *{OsT} is.* Hristiyan dinini kabul etme; Hristiyan olma.

tenasur, [Ar. naṣr > tenāṣur تناصر] *(tena:sur) {OsT} is.* Yardımlaşma.

tenasüb, [Ar. nisbet > tenāsüb تناسب] *(tena:süb) {OsT} is.* → tenasüp. ⊡ **tenasüb-i a'zā,** *{OsT} Vücut organlarının birbirine uygunluğundan doğan güzellik.*|| **tenāsüb-i muayene kanunu,** *{OsT} kim. Sabit oranlar yasası.*

tenasübî, [Ar. tenāsüb > tenāsübī تناسبی] *(tena:sübi:) {OsT} is.* Birbirine uyma ile ilgili olan; orantısal.

tenasüh, [Ar. nesḫ > tenāsüḫ تناسخ] *(tena:süh, h kalın söylenir) {OsT} is.* **1.** (Bir inanç olarak) ruhun insandan hayvana, hayvandan insana ya da bir cisimden başka bir cisme geçmesi; ruh göçü. **2.** *isl. huk.* Ölenin terekesi pay edilmeden varislerden birinin ya da birkaçının ölmesi sonucu terekenin ölen varisin varislerine geçmesi durumu.

tenasühî, [Ar. tenāsüḫ > tenāsüḫī تناسخی] *(tena:sühi:, h kalın söylenir) {OsT} sf.* **1.** Ruh göçü ile ilgili. **2.** *is.* Ruhun bedenden bedene göçtüğüne inanan kişi.

tenasühiye, [Ar. tenāsüḫ > tenāsüḫīyye تناسخیه] *(tena:sühi:ye, h kalın söylenir) {OsT} is. fel.* Ruh göçüne inanan dinî görüş.

tenasühiyun, [Ar. tenāsüḫī > tenāsüḫīyyūn تناسخیون] *(tena:sühi:yu:n, h kalın söylenir) {OsT} is.* Ruh göçüne inananlar.

tenasül, [Ar. nesl > tenāsül تناسل] *(tena:sül) {OsT} is.* Neslini sürdürme; üreme. ⊡ **tenasül-bi-nefsihî,** *{OsT} biy. Kendiliğinden üreme.*|| **tenāsül-i bikrî,** *{OsT} biy. Döllenmesiz üreme; partenogenez.*|| **tenāsül-i cedîd,** *{OsT} biy. Yenilenme.*|| **tenāsül-i gayr-i mütecānis,** *{OsT} biy. Ayrı iki cinsin birleşmesi ile meydana getirilen melez.*|| **tenāsül-i mütevālî,** *{OsT} biy. Ardışık olarak sırayla eşeyli ve eşeysiz üreme şeklinde döl verme; metajenez.*|| **tenāsülleri beyzî,** *{OsT} zool. Yumurtlayanlar.*|| **tenāsülleri tevellüdî,** *{OsT} biy. Doğuranlar.*

tenasülî, [Ar. tenāsül > tenāsülī / tenāsülīyye تناسلی / تناسلیه] *(tena:süli:) {OsT} is.* Üremeye ilişkin; üremeyle ilgili; üremeye dayanan.

tenasüp, -bü [Ar. nisbet > tenāsüb تناسب] *(tena:süb) is.* **1.** Birbirine uygun düşme; uyma; uygunluk. **2.** Uygunluk ölçeği; uygunluk oranı. **3.** *ed.* Birbiri ile ilgili söz ya da kelimelerin bir dizede toplanması sanatı; müraat-ı nazir. **4.** *mat.* Sayılar arasındaki oran.

tenasüpsüz, [tenasüp-süz] *(tena:süpsüz) sf.* Aralarında uyum bulunmayan; oransız.

tenasür, [Ar. tenāsür تناثر] *(tena:sür) {OsT} is.* **1.** Serpilme; saçılma; dağılma. **2.** Püskürme.

tenaşir, [Ar. tenāşīr تناشیر] *(tena:şi:r) {OsT} is.* Çocuk veya acemi yazısı.

tenaşüd, [Ar. neşīde >tenāşüd تناشد] *(tena:şüd) {OsT} is.* Karşılıklı şiir söyleme.

tenattuf, [Ar. tenaṭṭuf تنطف] *{OsT} is.* Küpe takma.

tenatuh, [Ar. tenāṭuḥ تناطح] *(tena:tuh) {OsT} is.* (Hayvanlar için) birbirini süsme; süsüşme.

tena'um, [Ar. niᶜmet > tenaᶜum تنعم] *{OsT} is.* Bolluk içinde bulunma; zengin ve rahat bir yaşam sürme; nimetlenme.

tena'umat, [Ar. tenaᶜum > tenaᶜumāt تنعمات] *(tena:uma:t) {OsT} is.* Nimet içinde bulunmalar; bolluk içinde yaşamalar; nimetlenmeler.

tenaver, [Far. ten-āver تن آور] *(tena:ver) {OsT} sf.* **1.** İri vücutlu. **2.** Etine dolgunca; şişmanca.

tenaveran, [Far. ten-āver-ān تن آوران] *(tena:vera:n) {OsT} is.* Etine dolgun, şişmanca insanlar.

tenavüb, [Ar. nevbet > tenāvüb تناوب] *(tena:vüb) {OsT} is.* Nöbetleşme.

tenavül, [Ar. nevl > tenāvül تناول] *(tena:vül) {OsT} is.* **1.** Alıp yeme. **2.** Yeme içme. **3.** Yenilme. ⊡ **tenāvül etmek,** *{OsT} Alıp bir şeyler yemek.*

tenavüm, [Ar. nevm > tenāvüm تناوم] *(tena:vüm) {OsT} is.* Uyurmuş gibi yapma; yalandan uyuma; uyur görünme.

tenavür, [Ar. tenāvür تناور] *(tena:vür) {OsT} is.* İri vücutlu kimse.

tenazu, -u'ı [Ar. nizāᶜ > tenāzuᶜ تنازع] *(tena:zu:) {OsT} is.* **1.** Birbiri ile kavga etme; çekişme; didişme. **2.** *huk.* İki kişinin sahip oldukları taşınmaz için çekişmesi. ⊡ **tenāzu'-ı bi'l-ye'dî,** *{OsT} isl. huk. Birden çok kişinin bir mal üzerinde zilyetlik hakkı öne sürmesi yüzünden çıkan çekişme.*|| **tenāzu'-ı fi'leyn,** *{OsT} dbl. İki fiilin birbirinden türemesi.*

tenazur, [Ar. naẓār > tenāẓur تناظر] *(tena:zur) {OsT} is.* **1.** Bakışım; simetri. **2.** *isl. huk.* Bir olay hakkındaki kurallar ve hükümler arasında uygunluk olması. ⊡ **tenāzur mihveri,** *{OsT} mat. Bakışım ekseni.*|| **tenāzur müstevisi,** *{OsT} mat. Bakışım düzlemi.*

tenazuri, [Ar. tenāẓur > tenāẓurī تناظری] *(tena:zuri:) {OsT} sf. mat.* Bakışımla ilgili.

tenazzum, [Ar. tenaẓẓum تنظم] *{OsT} is.* Düzenli oluş; intizamlılık.

tenazzur, [Ar. naẓār > tenaẓẓur تنظر] *{OsT}* *is.* Dikkatlice bakıp inceleme ve düşünme.

tenbakû, [Far. tenbākü تنباكو] *(tenba:kû)* *{OsT}* *is.* → tömbeki.

tenbal, [Far. tenbāl تنبال] *{OsT}* *sf.* (Kişi için) kısa boyu; bodur.

tenban, [Far. tenbān تنبان] *{OsT}* *is.* İç donu; don; tuman.

tenbel[1]**,** [Far. tenbel تنبل] *{OsT}* *sf.* → tembel.

tenbel[2]**,** [temel > tenbel] *{ağız}* *is.* Temel; kök. [DS]

tenbelet, [Far. tenbelīt تنبليت] *{eAT}* *is.* Ufak tefek eşya; küçük yük.

tenbelhane, [Far. tenbel-ḫāne تنبل خانه] *{OsT}* *is.* → tembelhane.

tenbelit, [Far. tenbelīt تنبليت] *(tembeli:t)* *{eAT}* *{OsT}* *sf.* **1.** Hayvan yükü. **2.** Küçük yük. **3.** *{ağız}* Binek hayvanına yüklenen yük. [DS]

tenbih, [Ar. nebeh > tenbīh تنبيه] *{OsT}* *is.* → tembih.

tenbihat, [Ar. tenbīhāt تنبيهات] *{OsT}* *is.* Tembihler; uyarılar.

tenbilik, -ği [? tenbilik] *{ağız}* *is.* Patates. [DS]

tenbin, [Çin. ? => tembin / tenbin] *{eT}* *is.* Sıvı ölçüsü. [EUTS]

tenböcüğü, [ten+böce(k)-i] *{ağız}* *is.* *zool.* Hamamböceği. [DS]

tenbul, [Far. tenbūl تنبول] *(tenbu:l)* *{OsT}* *is.* *bot.* → tembul.

tenceme, [tence-me ?] *{ağız}* *sf.* Geçim sıkıntısı çekmeyen. [DS]

tencere, [Ar. ṭancere / ṭancīr / Far. tengire / tenkire *(kazan)* تنكره] *is.* **1.** Yemekleri pişirmek ya da kaynatmakta kullanılan kenarı yüksek kapaklı metal kap. *{eT}* *(aynı)* [Bahşayiş] **2.** Bu kabın içeriği. **3.** *sf.* (Sayı sıfatı ile birlikte) o kadar tencereyi dolduracak miktarda olan. ◘ **tencerede pişirip kapağında yemek,** *1. Tutumlu davranmak. 2. Olan ile yetinmek.*|| **"-tencere dibin kara" "-seninki benden kara",** *Kendisinde oldukça fazla olmasına rağmen başkalarının kusurunu ortaya dökenlere söylenir.*|| **tencere eğeği,** *{ağız}* *Tencere tutamağı.* [DS]|| **tencere kaynarken, maymunu oynarken,** *Geçim sıkıntısı çekmez, rahat yaşam sürerken.*|| **tencere tava, herkeste bir hava,** *Bir grupta herkesin kendi bildiğince davrandığı, birlik ve beraberliğin bulunmadığı durumları anlatmak için kullanılır.*|| **tencere yuvarlanmış, kapağını bulmuş,** *Birbirine huy ve yaradılış bakımından denk düşen ve bir arada yaşayan kişileri küçük görmek için söylenir; birbirlerine yakışmışlar; birleşmişler; her ikisi de değersiz.*

tenci, [tenci] *{ağız}* *is.* İmece ile iş gören ırgat. [DD]

tencide, [Far. tencīde تنجيده] *(tenci:de)* *{OsT}* *sf.* Buruşmuş.

tencik[1]**, -ği** [tel ? > tel-cik / tencik] *{ağız}* *is.* **1.** Tarandıktan sonra tarakta kalan kırık saçlar. **2.** Kadınların saçlarının ucundaki üç örgü. [DS]

tencik[2]**, -ği** [? tencik] *{ağız}* *is.* Kazan. [DS]

tencim, [Ar. necm > tencīm تنجيم] *(tenci:m)* *{OsT}* *is.* Gök bilimi ile uğraşma.

tencis, [Ar. necāset > tencīs تنجيس] *{OsT}* *is.* **1.** Kirletme; pisletme. **2.** Büyü için boyna asılan kemik.

tenciye, [Ar. necāt > tenciye تنجيه] *(tenci:ye)* *{OsT}* *is.* Kurtarma.

tenciz, [Ar. tencīz تنجيز] *(tenci:z)* *{OsT}* *is.* Sona erdirme; sonuçlandırma.

tencüme, [? tencüme] *{ağız}* *sf.* Eskiden beri alışılagelen yöntemlerle yapılan; eski yolla. [DS]

tenç, -ci [? tenç] *{ağız}* *is.* Hamur yoğrulan geniş, bakır kap. [DS]

tender, [İng. tender] *is.* Bir buharlı lokomotif için gerekli olan yakıtı, suyu taşıyan ve lokomotifin hemen arkasında yer alan araç.

tendil, [? tendil] *{ağız}* *is.* Tencere. [DS]

tendinit, [Fr. tendinite] *is.* Kas kirişlerinin iltihaplanması.

tendir[1]**,** [kendir / tendir] *{ağız}* *is.* *bot.* Kendir. [DS]

tendir[2]**,** [Ar. tennūr] *{ağız}* *is.* Tandır. [DS] ◘ **tendir damı,** *{ağız}* *Tandır bulunan üstü kapalı, önü açık yer.* [DS]|| **tendir evi,** *{ağız}* → tendir damı. [DS]

tendiriz, [ten+dir-i-z] *{ağız}* *sf.* Taze; diri; sağlam. [DS]

tendirmek[1]**,** [teñ-dir-mek / ten-dir-mek] *{ağız}* *gçl. f.* *[-ir]* Bir kimseyi, kendisine haber vermeden işinden uzaklaştırmak. [DS]

tendirmek[2]**,** [ten-dir-mek] *{ağız}* *gçl. f.* *[-ir]* Çekmek; asılmak. [DS]

tendiye, [Ar. tendiye تنديه] *{OsT}* *is.* **1.** Islatma; nemlendirme. **2.** Nemlenme.

tendon, [Lat. tendore *(germek)* > Fr. tendone] *is.* *anat.* Kiriş.

tendür, [tandır] *{ağız}* *is.* Ocağa konup üstünde ekmek pişirilen, çamurdan yapılma, koni biçiminde araç. [DS]

tendürek, -ği [tendür-ek ?] *{ağız}* *is.* Yanardağ ağzı; krater. [DS]

tendürük, -ğü [ten-tür-ük / tan-dür-ük] *{ağız}* *is.* Topaç. [DS]

tendürüs, [Far. tendürüst] *{ağız}* *sf.* Derli toplu; temiz; titiz; düzenli. [DS]

tendürüslük, -ğü [tendürüs-lük] *{ağız}* *is.* Temizlik; titizlik; düzenlilik. [DS]

tendürüst, [Far. ten-dürüst تندرست] *{OsT} sf.* Vücudu sağlam ve düzgün; sağlıklı.

tendürüstî, [Far. tendürüstī تندرستی] *(tendürüsti:) {OsT} is.* Sağlık; sağlamlık; sıhhat.

tene[1], [Far. tene تنه] *{OsT} is.* **1.** Vücut; beden; gövde; cüsse. **2.** Örümcek ağı.

tene[2], [Far. dāne دانه] *is.* **1.** *{eT} {ağız}* Tane; susam; mışmış gibi şeyler. [DLT] [DS] **2.** *{ağız}* Tahıl tanesi. [DS] **3.** *{ağız}* Bulgur pilavı. [DS] ⊡ **tene aşı,** *{ağız} Bulgurdan yapılan sulu bir yemek.* [DS]

tene[3], [Far. tenhā => tēne] *(te:ne) {ağız} sf.* Issız; tenha. [DS]

tenebbî, [Ar. nübüvvet > tenebbī تنبی] *is.* Peygamberlik iddiasında bulunma.

tenebbü[1], **-ü'ı** [Ar. nebeʿān > tenebbüʿ تنبع] *{OsT} is.* Suyun vb. şeyin yerden kaynaması, fışkırması.

tenebbü[2], **-ü'i** [Ar. nübüvvet > tenebbü' تنبؤ] *{OsT} is.* Peygamberlik iddiasında bulunma.

tenebbüh, [Ar. nebāhet > tenebbüh تنبه] *{OsT} is.* **1.** Uykudan uyanma. **2.** Gözünü açma; gafletten kurtulma. **3.** *psikol.* Uyarım. ⊡ **tenebbüh etmek,** *{OsT} 1. Uykudan uyanmak. 2. Gafletten kurtulmak.*

tenebbühat, [Ar. tenebbüh> tenebbühāt تنبهات] *(tenebbüha:t) {OsT} is.* **1.** Uyanmalar. **2.** Gafletten kurtulmalar.

tenebbüt, [Ar. nebāt > tenebbüt تنبت] *{OsT} is.* Yerden bitme; filizlenme. ⊡ **tenebbüt etmek,** *{OsT} Bitmek; yetişmek.*

tenebbütat, [Ar. tenebbüt > tenebbütāt تنبتات] *(tenebbüta:t) {OsT} is.* Yerden bitmeler; yeşillenmeler; çimlenmeler. ⊡ **tenebbütāt-ı lāhmiye,** *{OsT} tıp. Bedenin çeşitli yerlerinde üzüm salkımı biçiminde et benleri belirmesi.*

teneddüb, [Ar. nedbe > teneddüb تندب] *{OsT} is.* Yaranın iyileşip kabuk bağlaması.

teneddüm, [Ar. nedāmet > teneddüm تندم] *{OsT} is.* Pişman olma.

tenef, [? tenef] *{ağız} is.* Kurulmuş çadır eteği. [DS]

tenefe, [? tenefe] *{ağız} is.* Gelinlik. ⊡ **tenefeye gitmek,** *{ağız} Gelinlik dikmeye gitmek.* [DS]

teneffu, -u'ı [Ar. nefʿ > teneffuʿ تنفع] *{OsT} is.* Yararlanma; fayda sağlama. ⊡ **teneffu etmek,** *{OsT} Yararlanmak; fayda sağlamak.*

teneffuat, [Ar. teneffuʿ > teneffuʿāt تنفعات] *(teneffua:t) {OsT} is.* Yararlanmalar; fayda sağlamalar.

teneffuh[1], [Ar. nefḥ > teneffuḥ تنفح] *{OsT} is.* **1.** Şişme; kabarma. **2.** Üflenerek şişme. **3.** Urlanma.

teneffuh[2], [Ar. teneffuḫ تنفخ] *{OsT} is.* Boş laflarla gururlanma.

teneffül, [Ar. nāfile > teneffül تنفل] *{OsT} is.* **1.** İğrenme; tiksinme. **2.** *mecaz.* Soğuma.

teneffür, [Ar. nefret > teneffür تنفر] *{OsT} is.* Nefret etme; iğrenme. ⊡ **teneffür etmek,** *{OsT} İğrenmek.*

teneffüs, [Ar. nefes > teneffüs تنفس] *is.* **1.** Solunum; soluk alma. *{OsT} (aynı)* **2.** Okullarda dinlenmek ve dışarıda temiz hava almak, dersliği havalandırmak için verilen ders arası. **3.** Yorgunluk için dinlenme. ⊡ **teneffüs bi'l-hevā,** *{OsT} Hava ile solunum.*|| **teneffüs etmek,** *{OsT} 1. Soluk almak; soluklanmak. 2. (Soyut şeyler için) onu yaşamak.*|| **teneffüs-i cildî,** *{OsT} biy. Deriden yapılan solunum.*|| **teneffüs-i kasabî,** *{OsT} biy. Trake solunumu.*|| **teneffüs-i safirî,** *{OsT} Solunum sırasında havanın nefes borusuna sürtünmesi ile çıkan ses.*|| **teneffüs-i sınāî,** *{OsT} 1. Hastanın soluk borusunda delik açarak soluk almasına sağlayan ameliyat. 2. Sun'î teneffüs.*

teneffüsat, [Ar. teneffüsā تنفسات] *{OsT} is.* Teneffüsler; soluklanmalar.

teneffüshane, [Ar. teneffüs + Far. -ḫāne تنفسخانه] *(teneffüsha:ne) {OsT} is.* Teneffüs sırasında öğrencilerin çıktıkları büyük salon ya da bahçe.

teneffüz, [Ar. teneffüẕ تنفذ] *{OsT} is.* Sözü geçer olma; nüfuz sahibi olma.

tenek[1], **-ği** [telek ? > tenek] *{ağız} is.* Asma, kabak, salatalık vb. bitkilerin uzamış sürgünleri. [DS]

tenek[2], **-ği** [? tenek] *{ağız} is.* Ocak. [DS]

tenekâr, [Far. tenkār تنكار] *(tenekâ:r) {OsT} is.* Mukavva yapımında, kabın kurtlanmaması için kolaya katılan bir madde.

teneke[1], [Yun. tenekhos / tenekes] *(tene'ke) is.* **1.** Yumuşak çelikten yapılma üzeri kalay kaplı sac. **2.** Bu sacdan yapılma ve yaklaşık 20 litre hacimli kap. **3.** *mecaz.* Değersiz şey. **4.** *sf.* Bu maddeden yapılmış. **5.** *sf.* (Bir sayı sıfatından sonra) o kadar tenekenin alacağı miktarda. **6.** *argo.* Züğürt; parasız. ⊡ (ardından) **teneke çalmak,** *1. Ayrıldığı için sevinmek; bu sevincini davranışları ile açığa vurmak. 2. Tenekeye sopa ile vurarak aşağılamak.*|| **teneke mahallesi,** *Damlarının çoğu teneke ile kaplı derme çatma evlerin bulunduğu mahalle; yoksullar mahallesi.*|| **teneke makası,** *Teneke kesmekte kullanılan makas; sac makası.*|| **teneke peyniri,** *Beyaz peynir.*

teneke, [? tenike / teneke] *{ağız} is.* **1.** Deri sepileyicilerin giydiği elbise. **2.** Kadın donu. **3.** Şalvar. [DS]

tenekeci, [teneke-ci] *is.* **1.** Tenekeden üretilen eşyaları yapan, onaran zanaatkâr. **2.** Çinko, kurşun ya da bakır çatıları onaran, yağmur oluklarını takan, lehimleyen usta.

tenekecilik, -ği [teneke-ci-lik] *is.* Teneke eşya yapımı ve bunların onarımı mesleği; tenekecinin işi.

tenekeleme, [teneke-le-me] *is.* Tenekelemek eylemi.

tenekelemek, [teneke-le-mek] *gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* **1.** Tenekeden yapılma kutu içine koymak. **2.** (Çatı vb. için) teneke ile kaplamak.

tenekelenme, [teneke-le-n-me] *is.* Tenekelenmek eylemi.

tenekelenmek, [teneke-le-n-mek] *edil. f. [-ir]* **1.** Teneke ile kaplanmak. **2.** Teneke kutu içine konulmak. **3.** [teneke-len-mek] *gçsz. f. [-ir]* Tenekeli hâle gelmek; teneke sahibi olmak; teneke edinmek.

tenekeli, [teneke-li] *sf.* **1.** Tenekesi bulunan. **2.** Teneke içine konulmuş, tenekelenmiş olan.

tenekelik, -ği [teneke-lik] *is.* **1.** Teneke konulan yer. **2.** *sf.* Teneke yapımına uygun. **3.** *is.* (Bir sayı sıfatından sonra) o kadar tenekenin alabileceği miktarda olan.

tenekesiz, [teneke-siz] *sf.* **1.** Tenekesi olmayan. **2.** Teneke içine konmamış, tenekeleşmemiş olan.

tenekkür, [Ar. nekr > tenekkür تنكّر] *{OsT} is.* Tanınmamak için kılık değiştirme; tebdil gezme.

tenekküs, [Ar. nüks > tenekküs تنكّس] *{OsT} is.* Baş aşağı olma.

tenel[1], [? tenel] *{ağız} is.* Ağaçtaki kuru dallar. [DS]

tenel[2], [tehnel] *{ağız} is.* Defne. [DS]

tenelek, -ği [tene-lek] *{ağız} is.* Bulgur pilavı. [DS]

teneleme, [tene-le-me] *{ağız} is.* **1.** Taneleme. **2.** Ufalama. [DS]

tenelemek, [tane-le-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* **1.** (Hayvan için) çok tahıl yiyerek şişmek. **2.** Taneli şeylerin tanelerini ayırmak; tanelemek. **3.** İyice olgunlaşmamış üzüm salkımının olgun tanelerini yemek. [DS]

tenelik, -ği [tene-lik] *{ağız} is.* Bulgur. [DS]

tenelmek, [ten-el-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* Nemlenmek. [DS]

tenem, [? tenem / telem] *{ağız} is.* Tiftik keçisi ile kıl keçisinin çiftleşmesinden doğan melez keçi yavrusu. [DS] ☞ **tenem saç,** *{ağız}* → telem saç. [DS]

tenemek, [teñ-e-mek / ten-e-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-n(i)-yor]* Gözlemek; gözetlemek. [DS]

tenemmi, -i'i [Ar. nemā' > tenemmī' تنمّي] *(tenemmi:) {OsT} is.* Gelişme. ☞ **tenemmi'-i nev'î,** *{OsT} biy. Bir türün tek bir ata soydan zaman içinde değişikliklere uğrayarak meydana gelmesi; filojeni.*

tenemmül, [Ar. neml > tenemmül تنمّل] *{OsT} is.* **1.** Sayıca çok olma; karınca gibi kaynaşma. **2.** *tıp.* Bedenin herhangi bir bölgesinin karıncalanması.

tenemmür, [Ar. nimr > tenemmür تنمّر] *{OsT} is.* **1.** Kaplan gibi olma; kaplanlaşma. **2.** Birini korkutmak için gümbürtülü sesler çıkarma. **3.** Korkutma.

tenemmürat, [Ar. tenemmürāt تنمّرات] *(tenemmüra:t) {OsT} is.* **1.** Kaplanlaşmalar. **2.** Korkutmak için gümbürtülü sesler çıkarma. **3.** Korkutmalar.

tenemmüv, [Ar. nemā' > tenemmüv تنمّو] *{OsT} is.* Gelişip büyüme.

tenesirmek, [tene-si-r-mek / telezi-mek] *{ağız} gçsz. f. [-ir]* Yorgunluktan ya da sıcak yüzünden bayılacak gibi olmak. [DS]

tenessüh, [Ar. tenessüḫ تنسّخ] *{OsT} is.* Çok az, eşşiz ve nadir bulunur olma.

tenessüm, [Ar. tenessüm تنسّم] *{OsT} is.* Teneffüs etme; soluk alma; nefes alma; hava alma.

tenessümat, [Ar. tenessümāt تنسّمات] *{OsT} is.* Hava teneffüs etmeler.

tenessür, [Ar. tenessür تنسّر] *{OsT} is.* Açılma; serpilme; yayılma.

teneşir, [Far. ten-şūy / -şūr تنشوى => teneşir تنه شير / تنشير] *{OsT} is.* Üzerinde ölü yıkanan bir tür tezgâh; salacak. ☞ **teneşire gelesi,** *"Ölsün!" anlamında kullanılan beddua sözü.*|| **teneşire gelmek,** *argo. Ölmek.*|| **teneşire kadar sürmek,** *(Edinilmiş kötü huylar için) ölene kadar sürmek; öylece devam edip gitmek.*|| **teneşir horazı,** *{ağız}* → teneşir horozu. [DS]|| **teneşir horozu,** *(Kişi için) çok zayıf; kuru diri. {ağız} (aynı)* [DS] || **teneşir kargası,** *(Kişi için) çok zayıf; kuru diri.*|| **teneşir paklar,** *(Çok kötü ve kirli işlere bulaşmış kimse için) "ancak ölürse çevresine zarar vermekten kurtulur" anlamında kullanılır.*|| **teneşir tahtası,** *Üzerinde ölünün yıkandığı uzun tahta.*

teneşirlik, -ği [teneşir-lik] *is.* **1.** Cami avlusunda tabut ve teneşir konulan yer. **2.** *sf. kaba.* (Hasat için) ölmek üzere olan; ölümün eşiğinde olan. **3.** Kötü huylarını ölene kadar terk edemeyecek durumda olan. **4.** *sf.* (Tahta vb. için) teneşir yapımına elverişli olan.

teneşşi, [Ar. neşve > teneşşī تنشّى] *{OsT} is.* **1.** Sarhoş olma. **2.** Neşvelenme.

teneşşut, [Ar. teneşşuṭ تنشّط] *{OsT} is.* Keyiflenme; şenlenme; ferahlanma.

teneşşüb, [Ar. teneşşüb تنشّب] *{OsT} is.* Bir şeye takılıp tutunma.

teneşşüf, [Ar. teneşşüf تنشّف] *{OsT} is.* Emme; çekme; soğurma.

teneşşür, [Ar. teneşşür تنشّر] *{OsT} is.* Yayılma; saçılma; neşredilme.

tenetmek, [teñ+ét-mek] *{ağız} gçl. f. [-er]* Gözlemek; gözetlemek. [DS]

tenevvuh, [Ar. tenevvuḥ تنوّح] *{OsT} is.* Ölünün arkasından ağlama; feryat etme.

tenevvuhat, [Ar. tenevvuḥāt تنوحات] *{OsT} is.* Ölünün arkasından ağlamalar; feryat etmeler.

tenevvü, -ü'ı [Ar. nevᶜ > tenevvüᶜ تنوع] *{OsT} is.* Birkaç çeşit olma; çeşitlenme.

tenevvüat, [Ar. tenevvüᶜ > tenevvüᶜāt تنوعات] *(tenevvüa:t) {OsT} is.* Çeşit çeşit olmalar; çeşitlenmeler.

tenevvüm, [Ar. nevm > tenevvüm تنوم] *{OsT} is.* Uyuklama; pinikleme.

tenevvür, [Ar. nūr > tenevvür تنور] *{OsT} is.* Aydınlanma; parlama; nurlanma. ⊡ **tenevvür etmek,** *Aydınlanmak.*|| **tenevvür eylemek,** *Aydınlanmak.*

tenezimek, [teñ-ez-i-mek / telezi-mek] *{ağız} gçsz. f. [-ir]* Zayıflamak; güçsüzleşmek. [DS]

tenezm, [Yun. tenesmus *(gezginlik)* > Fr. ténesme] *is.* Büzgen kasların spazmı sonucu ortaya çıkan ağrılı ve yakıcı gerginlik.

tenezzehe, [Ar. tenezzehe تنزه] *{OsT} ünl.* "... den berîdir, uzaktır" anlamında Allah için kullanılır.

tenezzüh, [Ar. nüzhet > tenezzüh تنزه] *{OsT} is.* Eğlenmek için gezinme; dolaşma. ⊡ **tenezzüh etmek,** *{OsT} Gezmek, dolaşmak.*

tenezzül, [Ar. nüzūl > tenezzül تنزل] *{OsT} is.* **1.** Kendi düzeyine göre daha aşağıda olan bir işi, bir durumu kabul etme; alçalma. **2.** *mecaz.* Alçak gönüllülük göstermek. ⊡ **tenezzül etmek,** *1. Kendi durum ve konumu ile bağdaşmayan bir şeyi kabul etmek. 2. Bir çıkar için doğruluktan ayrılmak. 3. Alçak gönüllülük göstermek.*

tenezzülen, [Ar. tenezzül > tenezzülen تنزلا] *(tenezzü'len) {OsT} zf.* Alçak gönüllülükle; kibirsizce.

tenfih, [Ar. nefḫ > tenfīḫ تنفيخ] *(tenfi:h, h kalın söylenir) {OsT} is.* **1.** Çok üfleme. **2.** Çok üfletme. **3.** Üfleyip şişirme. **4.** Üflenip şişirilme.

tenfihat, [Ar. tenfīḫāt تنفيخات] *(tenfi:ha:t) {OsT} is.* **1.** Çok üflemeler. **2.** Çok üfletmeler. **3.** Üfleyip şişirmeler. **4.** Üflenip şişirilmeler.

tenfil, [Ar. nefel > tenfīl تنفيل] *(tenfi:l) {OsT} is.* Savaşa teşvik için askerlere ödül vaat etme; yağmaya izin verme. ⊡ **tenfīl-i āmm,** *{OsT} isl. huk. Bütün gazilere verilen yağma izni.*|| **tenfīl-i hāss,** *{OsT} isl. huk. Savaşçılara gereğinden çok ganimet alacaklarına dair verilen söz.*

tenfir[1], [Ar. nefret > tenfīr تنفير] *(tenfi:r) {OsT} is.* **1.** Nefret ettirme; iğrendirme; tiksindirme. **2.** Nefret ettirilme; iğrendirilme; tiksindirilme.

tenfir[2], [Ar. nefīr > tenfīr تنفير] *(tenfi:r) {OsT} is.* Savaş için asker toplama..

tenfirat, [Ar. tenfīrāt تنفيرات] *(tenfi:rat) {OsT} is.* **1.** Tiksindirmeler; iğrendirmeler. **2.** Tiksindirilmeler; nefret ettirilmeler.

tenfis, [Ar. nefes > tenfīs تنفيس] *(tenfi:s) {OsT} is.* **1.** Soluk aldırma; nefeslendirme. **2.** Soluklandırılma; nefes aldırılma.

tenfisat, [Ar. tenfīsāt تنفيسات] *(tenfi:sa:t) {OsT} is.* **1.** Soluklandırmalar. **2.** Soluklandırılmalar.

tenfiş, [Ar. tenfīş تنفيش] *(tenfi:ş)v is.* **1.** Pamuk atma; yün ditme. **2.** Pamuk atılma; yün ditilme.

tenfiz, [Ar. nüfūẕ > tenfīẕ تنفيذ] *(tenfiz) {OsT} is.* **1.** Hakim olma; egemenliğini yürütme. **2.** *huk.* Bir kararı yürütme; uygulama. **3.** *huk.* Bir yargıcın kararının başka bir yargıç tarafından incelenip onaylanması. ⊡ **tenfiz kararı,** *huk. Yabancı ülke mahkemelerinin verdiği kararın ülkemizde uygulanabilmesi için Türk mahkemelerince verilen karar.*

tenfizat, [Ar. tenfīẕāt تنفيذات] *(tenfi:za:t) {OsT} is.* **1.** Nüfuzlu kalınmalar. **2.** Hükmünü yürütmeler.

teng[1], [tan / tang / tank / teng / tın / tıng / tin / ting / tink / tong / töng *(yans.)*] *is.* Çarpmayı, vurmayı; düşmeyi, yuvarlanmayı; çalgı çalmayı; silahla ateş etmeyi; buna benzer biçimde konuşmayı, söylenmeyi, mırıldanmayı anlatan kök. [Zülfikar] *teng-el mengel, teng-el-le-mek, teng-el tombalak, teng-er, teng-er-le-mek, teng-er menger, teng-il+baş, teng-ir-lek*

teng[2], [teng / teñ / ting] *(teñ) {eT} sf.* **1.** Denk; öğür; akran; benzer; müşabih; eş; eşit; aynı; kadar. [DLT] [EUTS] [İKPÖy.] [KB] [Üç İtigsizler] **2.** İnsan boyu kadar. [Mühennâ] **3.** *is.* Terazi; ağırlık; sıklet; ölçü aleti. [EUTS] [Gabain] ⊡ **tengi terezi** (terazi), *{ağız} Düzenli.* [DS]|| **teng teng,** *Başka başka.* [Gabain] || **teng tuş,** *Denk; eş; küfüv.* [DLT]

teng[3], [Far. teng تنگ] *{OsT} is.* **1.** Bağ; kayış. **2.** Yükün dengi; denk; balya. **3.** Dar vadi; boğaz. **4.** *sf.* Dar. **5.** Küçük. **6.** İnce. **7.** Sıkı; yapışık sağlam. *{ağız} (aynı)* [DS] **8.** Zavallı. **9.** Yakın. **10.** Nadir. **11.** Zor. ⊡ **teng-āb,** *{OsT} Sığ su.*|| **teng-ā-teng,** *1. Çok dar. 2. Çok ince. 3. Çok nadir.*|| **teng-bār,** *{OsT} Çok zor olan.*|| **teng-çeşm,** *{OsT} Aç gözlü.*|| **teng-dehān,** *{OsT} Dar ağızlı.*|| **teng-dest,** *{OsT} Eli dar; yoksul.*|| **teng-dil,** *{OsT} Sıkıntılı.*|| **tenge çekmek,** *{ağız} Tuz ve biber ekilen balık, pişmeden önce taş vb. ağırlık altında bekletilmek.* [DS]|| **teng-havsale,** *{OsT} Anlayışı kıt.*|| **teng-hūy,** *{OsT} Çabuk kızan.*|| **teng-maāş,** *{OsT} Zor geçinen.*|| **teng-meşreb,** *{OsT} Sinirli.*|| **teng-nāy,** *{OsT} Sıkıntılı yer.*|| **teng-peygûle,** *{OsT} Dar köşe.*|| **teng-sāl,** *{OsT} Kurak geçen yıl; kıtlık yılı.*|| **teng-sār,** *{OsT} Dar kâfalı; aptal.*|| **teng-tār,** *{OsT} Dar çadır; küçük çadır.*|| **teng-yāb,** *{OsT} Bulunması zor; nadir.*|| **teng-zarf,** *{OsT} Az şey alan.*|| **teng-zehre,** *{OsT} Üzgün; gamlı.*

teng[4], [teñ] *(teñ) {eT} is.* Göl; bataklık. [DLT]

teng[5], [Çin. têng => teñ] *(teñ) {eT} is.* **1.** Tür; çeşit; bir türlü; türlü. [Gabain] **2.** Sayı. [ETY]

teng[6], [teñ] *(teñ) {eT} is.* Ten; vücut.

teng[7], [teñ] *(teñ) {eT} is.* İmkân; fırsat; sıra. [DLT]

teng[8], [teñ] *(teñ) is.* Takat; kudret. [ETY]

tengâr, [Far. tengār تنگار] *(tenga:r) {OsT} sf.* **1.** (Kişi için) yanına ulaşılması zor olan. **2.** (Nesne için) az bulunduğu veya değerli olduğu için ele geçirilmesi zor olan; nadir. **3.** *özl. is.* Allah.

tengavut, [? tengavut] *{ağız}* tis. Çeyiz. [DS]

tengây, [Far. tengāy تنگای] *(tengâ:y) {OsT} is.* Boğaz; vadi.

tenge[1], [*eT.* teng *(denk, yük)* > tenge] *is.* Kazakistan'ın para birimi.

tenge[2], [? tenge] *{ağız} is.* Kadın donu. [DS]

tengedmek, [teñ-ed-mek] *(teñedmek) {eT} gçsz. f. [-ür]* Gelişmek. [KB]

tengegli, [teñ-ē-g-li] *(teñegli) {eT} sf.* **1.** Mukayese eden; karşılaştıran. **2.** Tartan.

tengek, [teñ-ek] *(teñek) {eT} is.* Hava. [DLT]

tengel, [teñ-el / teñgel] *is.* Yuvarlanma bildiren yansımalı gövde. ⊡ **teñgel meñgel,** *{ağız} Döne döne; yuvarlana yuvarlana.* [DS]|| **tengel tombalak,** *{ağız} Tepe taklak.* [DS]

tengelenmek, [teng-e-le-n-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* Tepe takla gitmek; yuvarlanmak. [DS]

tengelgüç, [teñ-el-güç / teñ-le-güç] *(teñelgüç) {eT} is.* Dölengeç kuşu. [DLT]

tengelgün, [teñ-el-gün / teñ-le-gün] *(teñelgün) {eT} is.* Dölengeç kuşu. [DLT]

tengellek, -ği [teng-el-le-k] *{ağız} gçl. f. [-r]* Yuvarlak. [DS]

tengellemek, [tengel-le-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* Yuvarlamak. [DS]

tengellenmek, [tengel-le-n-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* Yuvarlanmak; tepe takla gitmek. [DS]

tengeltos, [tengel+tos] *{ağız} zf.* Tepe taklak. ⊡ **tengeltos getirmek,** *{ağız} Tepe taklak getirmek.* [DS]

tengemek, [teñ *(eşit, denk)* > teñ-ē-mek] *(teñe:mek) {eT} gçl. f. [-r]* **1.** *{eT}* Mukayese etmek; karşılaştırmak. [Yüknekî] **2.** Değer biçmek. [Clauson] **3.** *{eAT}* Dikkatle bakmak; denemek; sınamak. [DK] **4.** Tartmak.

tenger, [teng *(yans.)* > teng-er] *is.* Yuvarlanma bildiren yansımalı gövde. ⊡ **tenger menger,** *{ağız} (Yuvarlanmak için) paldır küldür; tepetakla.* [DS]|| **tenger tokmak,** *{ağız}* → tenger menger. [DS]

tengerek, -ği [teng-e-re-k] *{ağız} is.* Yün eğirmeye yarayan tahta araç; kirman; iğ. [DS]

tengerlek[1], **-ği** [teñ-er-lek / tenger-lek] *{ağız} sf.* Yuvarlak. [DS]

tengerlek[2], **-ği** [tenger-lek] *{ağız} is.* Tatlı pancar; şeker pancarı. [DS]

tengerlemek, [teng-er-le-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Yuvarlamak. [DS]

tengerlenmek, [teng-er-le-n-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* Yuvarlanmak. [DS]

tengermek, [teñ-er-mek] *(teñermek) {eT} gçl. f. [-ür]* İki şeyi birbirine denklemek; denkleştirmek. [DLT]

tengerşek, -ği [teng-er-(i)ş-ek] *{ağız} sf.* Yuvarlak. [DS]

tengeş, [teñ > *teñē-mek > teñe-ş] *(teñeş) {eT} sf.* **1.** Denk; eş. [KB] **2.** Aynı yaşta olan; akran. **3.** Çağdaş. [Clauson]

tengeşçi, [teñe-ş > teñe-ş-çī] *(teñeşçi:) {eT} sf.* Kıyasla hareket eden. [KB]

tengeşek, -ği [teng-eş-ek] *{ağız} sf.* Yuvarlak. [DS]

tengeşmek, [*teñē-mek > teñe-ş-mek] *(teñeşmek) {eT} işteş. f. [-ür]* **1.** Mukayese etmek. [Gabain] **2.** Denkleşmek; iki şey birbirine denk olmak. [DLT] [KB]

tengetmek, [teñg + ét-mek] *{ağız} gçsz. f. [-er]* Alay etmek. [DS]

tenggel, [deñ-gē-l] *(deñge:l) {eT} is.* **1.** Parmak boğumu; eklem. **2.** Buğday vb. bitkilerin sapındaki boğumlar.

tenggermek, [teñ-ge-r-mek] *(teñgermek) {eT} gçl. f. [-ür]* → tengermek.

tengi, [Far. teng > tengī تنگی] *(tengi:) {OsT} is.* **1.** Darlık. **2.** İncelik. **3.** Sıklık. **4.** Zavallılık. **5.** Az bulunurluk; nadirlik.

tengig, [teñ-ig] *(teñig) {eT} is.* Hava. [DLT]

tengil[2], [teñ-il] *(teñil) {eT} sf.* Ön ayakları çizgili. [DLT]

tengil[1], [tang *(yans.)* > teng-il] *is.* Yuvarlanma bildiren yansımalı gövde. ⊡ **tengil tengil yuvarlanmak,** *{ağız} Taklalar ata ata yuvarlanmak.* [DS]

tengilbaş, [teng-il+baş] *{ağız} is.* Takla. [DS]

tengildemek, [teng-il-de-mek] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-d-(ı)-yor]* Maddî ve manevi sıkıntıya düşmek. [DS]

tengilmek, [tañ-ıl-mak / teñ-ıl-mek] *(teñilmek) {eT} dönşl. f. [-ür]* İnmek (?). [EUTS]

tengimek, [teñ-ī-mek] *(teñi:mek) {eT} gçsz. f. [-r]* **1.** Havaya yükselmek; gözden kaybolmak. [KB] **2.** *{ağız}* Koşmak. [DS]

tengir[1], [teng *(yans.)* > teng-ir] *{ağız} is.* Yuvarlanma bildiren yansımalı gövde. ⊡ **tengir mengir,** *{ağız} (Yuvarlanmak için) paldır küldür.* [DS]

tengir[2], [teng-ir] *{ağız} is.* Cimri. [DS]

tengirek, -ği [teng-ir-e-k] *{ağız} sf.* Yuvarlak. [DS]

Tengirgen, [teñir-gēn / teñri-gēn] *(teñri:ge:n {eT} is.* Tanrı'ya tapınan bilgin. [DLT]

tengirlek, -ği [teng-ir-lek] *{ağız} sf.* Yuvarlak. [DS]

tengirşek[1], **-ği** [teng-ir-(i)ş-ek ? / teng-ir-cek] *{ağız}*

is. **1.** Fötr şapka. **2.** Çember. **3.** Tekerlek. **4.** *sf.* Yuvarlak. [DS]

tengirşek², **-ği** [teng *(yük)* > teng-ir-(i)ş-ek] *{ağız} is.* Yarım denk; yarım çuval. [DS]

tengirşek³, **-ği** [teng-ir-cek ?] *{ağız} is.* Kirman. [DS]

tengis, [Ar. nağş > tenġīş تنغيص] *(tengi:s, s kalın söylenir) {OsT} is.* Hayatını üzüntülü hâle getirme.

tengişmek, [teñ-iş-mek / tañ-ız-mak] *(teñişmek) {eT} dönşl. f. [-ür]* Dopdolu olmak; şişmek. [Gabain]

tengitmek, [teñ-it-mek / tüñ-it-mek] *(teñitmek) {eT} gçl. f. [-ür]* (Ok vb. için) havaya dikmek; havaya doğru yükseltmek. [DLT]

tengiz¹, [teñ-iz] *(teñiz) {eT} {eAT} is.* **1.** Deniz. [DLT] [KB] [Mühennâ] [Yüknekî] **2.** Irmak. [DK]

tengiz², [Ar. tenġīż تنغيض] *(tengi:z) {OsT} is.* **1.** Zindeliğini sarsma. **2.** Zindeliği sarsılma.

tengizmek, [teñ-iz-mek / tañ-ız-mak] *(teñizmek) {eT} gçsz. f. [-ür]* Şişmek. [DLT]

tengkergülügsüz, [teñ-ke-r-gü-lük-süz] *(teñkergülüksüz) {eT} sf.* Kıyaslanmaz. [ARAT]

tengkeşisiz, [teñ-ke-ş-ī-siz] *(teñkeşi:siz) {eT} sf.* Mukayese edilemez. [Gabain]

tengkeşmek, [teñ-ke-ş-mek] *(teñkeşmek) {eT} gçl. f. [-ür]* Mukayese etmek; karşılaştırmak. [EUTS] [Gabain]

tenglegüç, [teñ-el-güç / teñ-le-güç] *(teñlegüç) {eT} is.* Dölengeç kuşu. [DLT]

tenglegün, [teñ-el-gün / teñ-le-gūn] *(teñlegü:n) {eT} is.* Dölengeç kuşu. [DLT]

tenglemek, [teñ > teñ-lē-mek] *(teñle:mek) {eT} gçl. f. [-r]* **1.** Bir şeyi bir başka şeye denk kılmak; iki şeyi birbirine denklemek; denk etmek; denkleştirmek; denklemek. [DLT] [KB] **2.** İstenilen miktara ulaştırmak. [KB]

tenglençsiz, [teñ > teñ-lē-mek > teñ-le-nç-siz] *(teñlençsiz) {eT} sf.* Ölçüsüz; sayısız; tartısız; ölçülemez. [EUTS] [Gabain]

tenglenmek, [teñ-lē-mek > teñ-le-n-mek] *(teñlenmek) {eT} dönşl. f. [-ür]* Kendi kendine düşünmek; çare aramak; çare düşünmek. [DLT]

tengleşmek, [teñ-lē-mek > teñ-le-ş-mek] *(teñleşmek) {eT} işteş. f. [-ür]* (İki şey için) birbirine denk olmak; denkleşmek; denge oluşmak. [DLT]

tenglig, [teñ-līg] *(teñlig) {eT} sf.* Ölçülü; müsavi; denk; ölçüde ... -a eşit. [EUTS] [Üç İtigsizler]

tenglü, [teñ-lǖ] *(deñlü:) {eT} {eAT} zf.* Denli; kadar.

tengmek, [teñ-mek] *(teñmek) {eT} gçsz. f. [-er]* Havalanmak; havaya yükselmek; gözden kaybolmak; uçmak. [DLT] [KB]

tengna, [Far. teng > tengnā تنكنا] *(tengna:) {OsT} is.* **1.** Darlık; sıkıntı. **2.** Dar, sıkıntılı yer. **3.** Mezar.

tengri, [teñ-rī] *(teñri:) {eT} is.* **1.** Doğanın en etkili görünüşü olan yüce dağlar ve ulu ağaçlar; büyük bir dağ, büyük bir ağaç gibi göze ulu görünen her şey. [DLT] [KB] [Mirşan] **2.** Gök; sema; gökyüzü [DLT] [İKPÖy.] [Tekin] [ETY] **3.** *öz. is.* Tanrı. [DLT] [ETY] [EUTS] [İKPÖy.] [Gabain] **4.** Hazretleri; hazret. [Gabain] **5.** Allah. [Mühennâ] ☞ **tengri il,** *{eT} İlahî vatan; kutsal ülke.*|| **tengri köbürgesi,** *{eT} Gök davulu.*|| **tengri teg tengride bolmış türük bilge kagan,** *{eT} Tanrı gibi (kutsal) gökte olmuş Türk Bilge Kağan.*

tengriçi, [teñri-çī] *(teñriçi:) {eT} sf.* Tanrı'ya hizmet eden. [EUTS]

tengridam, [teñri-dem] *(teñridem) {eT} sf.* İlahî; semavi; Tanrı gibi. [EUTS] [Gabain] ☞ **tengridem suv,** *{eT} Kutsal su.*

tengrigen, [teñri-gen / teñri-ken] *(teñriken) {eT} is.* Tanrı'ya tapman bilgin; bilgin kimse. [DLT]

Tengrigerü, [teñri-gerū / tengri-kerū] *(teñrikerü:) {eT} zf.* Tanrı'ya doğru; Tanrı'ya yönelerek. [DLT]

tengriken, [teñri + kan / tengri-ken] *(teñriken) {eT} is.* **1.** Dindar hakan. [ETY] **2.** Yüksek bir unvan; bilgin. [Gabain] **3.** Tanrıhan. [EUTS]

tengrili, [teñri-li] *(teñrili){eT} sf.* Tanrılı. [EUTS]

tengrilig, [teñri-lig] *(teñrilig) {eT} sf.* Tanrılı; semavi; ilahî; dindar; mümin. [EUTS]

tengrilik, [teñri-lik] *(teñrilik) {eT} is.* **1.** Mabet; tapınak; ibadet yeri. [EUTS] **2.** Putlar mabedi; pagod. [Gabain] **3.** Tanrılık. [KB]

tengrim, [teñri-m] *(teñrim) ünl.* **1.** Çok yüksek bir kişiye ya da kutsal bir varlığa hitap ederken kullanılan seslenme sözü; Tanrım! **2.** Beyefendi; haşmetli; efendim; majeste; hünkârım; hazretleri; prenses hazretleri. [EUTS] [Gabain] [İKPÖy.] **3.** *sf.* Deha; dâhi. [EUTS] **4.** İlahî; semavi. [EUTS]

tengsiz, [teñ > teñ-siz / deñ-siz] *(teñsiz) {eT} sf.* **1.** Saygısız; yakışıksız; münasebetsiz. **2.** İnsafsız; haksız. **3.** Fazla; aşırı. **4.** Eşi bulunmaz; eşsiz; emsalsiz. [KB]

tengsizlik, [teñ-siz-lik تكسزلك] *(teñsizlik) {eT} {OsT} is.* **1.** Denk olmama. [KB] **2.** Uygunsuz olma; densizlik. [KB]

tengtar, [Far. teng > tengtār تنكتار] *(tengta:r) {OsT} is.* Küçük çadır; tente.

tengtürmek, [teñ-tür-mek] *(teñtürmek) {eT} gçl. f. [-ür]* (Elindeki kuş vb.ni) havaya doğru salmak; yükseltmek; uçurmak. [DLT]

tengüç, [teñ-mek > teñ-üç / tenüç] *(teñüç) {eT} is.* Sacayağı gibi yarım arşın yüksekliğinde olan her şey. [DLT]

tengül, [teng *(yans.)* > tang-il / teng-ül] *is.* Yuvarlanma; takla atma bildiren yansımalı gövde. ☞ **tengül tüngül,** *{ağız} (Yuvarlanmak için) sekerek, zıplayarak.* [DS]

tengürmek, [teñ-mek > teñ-ür-mek] *(teñürmek) {eT} [-ür]* Havaya doğru yükselip kaybolmak; yükselen bir şeyi salıvermek. [DLT]

tenha, [Far. tenhā تنها] *(tenha:) sf.* **1.** (Yer için) çok az insan bulunan ıssız. *{OsT} (aynı)* **2.** Yalnız; tek. **3.** *is.* Issız yer. ☞ **tenha kalmak,** *Yalnız kalmak; çevresindekiler gitmiş olmak.*

tenhaca, [tenha-ca] *sf.* Pek kalabalık olmayan; biraz tenha.

tenhalaşma, [tenha-la-ş-ma] *is.* Tenhalaşmak eylemi.

tenhalaşmak, [tenha-la-ş-mak] *dönşl. f. [-ır]* **1.** (Kişi için) yalnız kalmak. **2.** (Yer için) tenha duruma gelmek; boşalmak; ıssızlaşmak.

tenhalık, -ğı [tenha-lık] *is.* **1.** Tenha olma durumu. **2.** Boş, kimsesiz yer; ıssız yer. **3.** Yalnızlık. **4.** *sf.* Issız, boş.

tenhanişin, [Far. tenhā-nişīn تنهانشين] *(tenha:nişi:n) {OsT} sf.* Yalnızlığı seven; tek başına oturan.

tenharev, [Far. tenhā-rev تنهارو] *(tenha:rev) {OsT} sf.* Yola yalnız giden.

tenhayi, [Far. tenhā-yī تنهايى] *(tenha:yi:) {OsT} is.* **1.** Yalnızlık. **2.** Issızlık; tenhalık.

tenhil, [Ar. tenḫīl تنخيل] *(tenhi:l, h kalın söylenir) {OsT} is.* **1.** Elek ile eleme. **2.** Elenme.

tenhit, [Ar. tenḥīt تنحيت] *(tenhi:t, h kalın söylenir) {OsT} is.* **1.** Yontma. **2.**Yontulma.

tenide, [Far. tenīde تنيده] *(teni:de) {OsT} sf.* **1.** Dokunmuş olan; örülmüş. **2.** *is.* Örgü. **3.** Örümcek ağı.

tenifüj, [Fr. ténifuge] *is. tıp.* Şeritleri bağırsak çeperinden söküp atabilen ilaçların genel adı.

tenik[1], **-ği** [*eT.* ten-mek *(inkâr etmek)* > ten-ik] *{ağız} is.* Kararlı olma; direnme. [DS]

tenik[2], **-ği** [? tenik] *{ağız} is.* Az kirli çamaşır. [DS]

tenike[1], [? tenike] *{ağız} is.* **1.** Kadın donu. **2.** Şalvar. [DS]

tenike[2], [Yun. thenekos => teneke / tenike] *{ağız} is.* Teneke; ince yassı şey. [DS]

tenikmek, [ten-ik-mek] *{ağız} gçsz. f. [-ir]* Telaşlanmak. [DS]

ten'il, [Ar. naʿl > tenʿīl تنعيل] *(ten-i:l) {OsT} is.* **1.** Binek hayvanlarına nal çakma; nallama. **2.** Demirle başka bir madeni karıştırma.

tenilmek, [ten-il-mek] *{eT} dönşl. f. [-ür]* (Hastalık için) iyileşmek; zail olmak; salah bulmak. [EUTS]

ten'im, [Ar. niʿmet > tenʿīm تنعيم] *(ten-i:m) {OsT} is.* **1.** Nimetlendirme; yiyecek içecek verme; azıklandırma. **2.** "Evet" deme.

tenimek, [tanı-mak] *{ağız} gçl. f. [-r]* Gözetlemek; göz altında bulundurmak. [DS]

te'nis[1], [Ar. ünūset > teʾnīs تأنيث] *(te-ni:s) {OsT} is.* Arapçada, eril bir kelimenin sonuna t getirerek dişil yapma; dişilleştirme.

te'nis[2], [Ar. üns > teʾnis تأنيس] *(te-ni:s) {OsT} is.* **1.** Bir yaban hayvanını evcilleştirme; alıştırma. **2.** Korkaklığını giderme. **3.** *tasvf.* Tasavvufa giren bir dervişin bütün dünyevi isteklerden sıyrılarak kendini şeyhinin yoluna adaması.

tenis, [İng. tennis] *is. spor.* Bir tarafta tek ya da iki olmak üzere iki veya dört kişi arasında raketle oynanan, ortada bulunan fileden topu karşı sahaya aşırmayı amaçlayan bir top oyunu. ☞ **tenis kortu,** *spor. Tenis oynanan saha.*

tenisçi, [tenis-çi] *is.* Tenis oyuncusu.

tenisit, -di [Fr. ténicide] *sf. tıp.* (İlaç için) şerit öldürücü.

tenişmek, [değiş-mek / teniş-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* Gelişmek. [DS]

tenit, [Fr. taenite] *is. min.* Gök taşlarında bulunan, kübik sisteme yer alan nikelli demir.

teniz, [teñ *(göl)* > teñ-iz [EREN] > deñiz / deniz] *{eT} is.* Deniz.

tenize, [Far. tenīze تنيزه] *(teni:ze) {OsT} is.* Etek; uç. ☞ **tenîze-i kûh,** *Dağ eteği.*

tenk[1], [Çin. deng *(merdiven basamağı; derece; sıra; çeşit; denk; benzer)* tenk / denk] *{eT} {OsT} {ağız} sf.* **1.** → denk. **2.** Yük. [DS]

tenk[2], [tenk] *{eT} is.* **1.** Kuş avlamakta kullanılan ve üfleyerek atılan bir tür ok. **2.** Oyun; hile. [Bahşayiş]

tenk[3], [tenk] *{ağız} sf.* Çok gergin. [DS]

tenkale, [tan+kale] *{ağız} is.* Sincap. [DS]

tenkâr, [Far. tenkār تنكار] *(tenkâ:r) {OsT} is. kim.* Bor asidi ile herhangi bir oksidin birleşmesinden oluşan tuz; kuyumcu lehimi; boraks.

tenke, [? tenke / tenike / teneke] *{ağız} is.* **1.** Kadın donu. **2.** Şalvar. [DS]

tenkellenmek, [tenk-el-le-n-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* Yuvarlanmak. [DS]

tenkerek, -ği [teng-er-e-k / tenk-er-e-k] *{ağız} is.* **1.** Kirman. **2.** Bir çeşit çıkrık. [DS]

tenkeş, [tek+eş / tenk+eş ?] *{ağız} sf.* Eşleri birbirine denk olmayan; eşi olmayıp da tek kalan. [DS]

tenkıye, [Ar. neḳāvet > tenḳıye تنقيه] *{OsT} is.* **1.** Ayıklama; temizleme. **2.** *tıp.* Anüsten su vermek suretiyle kalın bağırsağın içini temizleme; lavman. **3.** Bu iş için kullanılan aygıt. **4.** Tenkıye işleminde kullanılan sıvı ve diğer malzeme.

tenkid, [Ar. naḳd => tenḳid تنقيد] *(tenki:d, k kalın söylenir) {OsT} is.* → tenkit.

tenkidat, [Ar. tenḳīd > tenḳīdāt تنقيدات] *(tenki:da:t) {OsT} is.* Tenkitler; eleştiriler. ☞ **tenkidatta bulunmak,** *Eleştirmek.*

tenkidî, [Ar. tenḳīd > tenḳīdī تنقيدى] *(tenki:di:) {OsT} sf.* Eleştiri ile ilgili; eleştiriye dayanan; eleştirel.

tenkih[1], [Ar. nikāḥ > tenkīḥ تنكيح] *(tenki:h, h kalın söylenir) {OsT} is.* **1.** Nikâh kıyma; evlendirme. **2.** Nikâhı kıyılma; evlendirilme; nikâhlanma. ⊡ **tenkih etmek,** *1. Nikâhını kıymak; evlendirmek. 2. Nikâhı kıyılmak; evlendirilmek.*

tenkih[2], [Ar. naḳḥ > tenḳīḥ تنقيح] *(tenki:h, h ve k kalın söylenir) {OsT} is.* **1.** Bir şeyin içinden gereksiz ya da kötü olan kısımlarını çıkarma; ayıklama. **2.** Tahılı ayıklayıp temizleme. **3.** Memur aylıklarında indirim yapma.

tenkihat[1], [Ar. nikāḥ > tenkīḥāt تنكيحات] *(tenki:h, h kalın söylenir) {OsT} is.* **1.** Nikâh kıymalar; evlendirmeler. **2.** Evlendirilmeler; nikâhlanmalar.

tenkihat[2], [Ar. tenkī ḥ > tenḳīḥāt تنقيحات] *(tenki:ha:t, h ve k kalın söylenir) {OsT} is.* Devlet bütçesinde gelir gideri karşılamadığı zaman memur aylıklarında indirim yapma ya da personel sayısında azaltmaya gitme.

tenkil, [Ar. nikl > tenkīl تنكيل] *(tenki:l) {OsT} is.* **1.** Herkese örnek olacak bir ceza uygulama; şiddetle cezalandırma. **2.** Düşmanı ve zararlı kimseleri toptan yok etme; toplu kıyım. **3.** Uzaklaştırma; kovma. ⊡ **tenkil etmek,** *1. Şiddetle cezalandırmak. 2. Topluca öldürmek.*|| **tenkil olunmak,** *1. Cezalandırılmak. 2. Topluca ortadan kaldırılmak.*

tenkilat, [Ar. tenkīl >tenkīlāt تنكيل] *(tenki:lâ:t) {OsT} is.* **1.** Şiddetle cezalandırmalar. **2.** Topluca öldürmeler. **3.** Uzaklaştırmalar.

tenkir, [Ar. nekr > tenkīr تنكير] *(tenki:r) {OsT} is.* **1.** Tanınmayacak duruma getirme. **2.** *dbl.* Arapça bir kelimeyi harf-i tarifsiz kullanma.

tenkirat, [Ar. tenkīrāt تنكيرات] *(tenki:ra:t) {OsT} is.* **1.** Tanınmayacak duruma getirmeler. **2.** *dbl.* Arapça bir kelimeyi harfitarifsiz kullanmalar.

tenkis[1], [Ar. nüks >tenkīs تنكيس] *(tenki:s) {OsT} is.* **1.** Baş aşağı etme. **2.** Baş aşağı edilme. **3.** Boşaltma.

tenkis[2], [Ar. noḳṣān > tenḳīṣ تنقيص] *(tenki:s) {OsT} is.* **1.** İndirme; azaltma; eksiltme. **2.** *huk.* Yasaya ve adalete uygun olmayan işlem, borç ve yükümlülüklerin yasal ve adil bir düzeye indirilmesi. ⊡ **tenkis etmek,** *İndirmek; azaltmak.*

tenkisat, [Ar. tenḳīṣ > tenḳīṣāt تنقيصات] *(tenki:sa:t) {OsT} is.* İndirmeler; eksiltmeler.

tenkit[1], **-di** [Ar. naḳd => tenḳīd تنقيد] *(tenki:d, k kalın söylenir) {OsT} is.* **1.** Edebiyat eserlerini değerlendirme sanatı; eleştiri. **2.** Bir sanat ve edebiyat eserinin değerlendirilmesi; sanat ve edebiyat eseri hakkındaki yargı; eleştiri. **3.** Eleştiri için kaleme alınmış yazı. **4.** Bir kimseyi, bir şeyi eleştirmek işi; eleştirme. **5.** Bir doğruyu bulmak, gerçeği saptamak amacıyla ayrıntılı olarak inceleme işi; eleştirme. **6.** *gnşl.* Olumsuz yargı. ⊡ **tenkit etmek,** *Eleştirmek.*

tenkit[2], [Ar. noḳṭa > tenḳīṭ تنقيط] *(tenki:t, k ve t kalın okunur) {OsT} is.* **1.** Nokta koyma; noktalama. **2.** *dbl.* Cümle içinde noktalama işaretlerini gerektiği gibi kullanma. ⊡ **tenkit etmek,** *Noktalamak; beneklemek.*

tenkit[3], [Ar. tenḳīt تنقيت] *(tenki:t, k kalın söylenir) {OsT} is.* Kötülerini atma; temizleme.

tenkitçi, [tenkit-çi] *is.* **1.** Eleştirmen; münekkit. **2.** *sf.* Her şeyi sürekli eleştiren; eleştirme alışkanlığı olan; eleştirici. **3.** Eleştiri niteliği taşıyan.

tenkitçilik, -ği [tenkit-çi-lik] *is.* Eleştirmenin yaptığı iş; eleştiricilik; eleştirmenlik.

tenkitli, [tenkit-li] *sf.* Eleştirmeli. ⊡ **tenkitli basım,** *Eleştirmeli basım.*

tenkiye, [Ar. naḳv > tenḳıye تنقية] *{OsT} is.* → tenkıye.

tenkiz, [Ar. inḳaẕ > tenḳıẕ تنقيذ] *{OsT} is.* Kurtarma.

tenkmek[1], [teng-mek / tenk-mek] *{ağız} gçsz. f. [-er]* **1.** Tepetakla olmak; yuvarlanmak. **2.** Parasını, malını kaybetmek. **3.** Saygınlığını yitirmek. [DS]

tenkmek[2], [teng-mek / tenk-mek] *{ağız} gçl. f. [-er]* Yuvarlamak. [DS]

tenknefes, [tık+nefes] *{ağız} is.* Astım hastalığı. [DS]

tenko, [? tenko] *{ağız} sf.* Kısa. [DS]

tenkrikeri, [teñrī-kerī] *{eT} zf.* Tanrı'ya doğru; Tanrı'ya yönelerek. [DLT]

tenktür, [teng *(denk, yük)* + dür *(dürmek)*] *is.* Tek parça kumaştan yapılma kolay taşınabilir küçük çadır.

tenkurdu, [tan+kur(t)-u] *{ağız} is.* Hamamböceği. [DS]

tenkyu, [İng. thank you] *ünl.* Teşekkürler!

tenlenmek, [ten-le-n-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* Nemlenmek; ıslanmak. [DS]

tenli, [ten-li] *{ağız} sf.* (Giyecek için) tam kurumamış; nemli. [DS]

tenlü, [ten-lü] *{eAT} sf.* **1.** Gövdeye sahip olan. **2.** Bir kalıp ve biçimden ibaret olan; sadece dış görünüşü olan; cansız.

tenmek[1], [ten-mek] *{eT} dönşl. f. [-er] [eT. -ür]* **1.** İnkâr etmek; denmek. [EUTS] **2.** Kötülemek; fenalaşmak. [EUTS] **3.** *{ağız}* Soysuzlaşmak; yozlaşmak. [DS] **4.** *{ağız}* Yıkılmak; çökmek. [DS] **5.** *gçl. f. {ağız}* Çalmak. [DS]

tenmek[2], [tüñ-mek ? > ten-mek] *{ağız} gçsz. f. [-er]* **1.** Koşmak. **2.** Düşmek. **3.** *gçl. f.* Üstün gelmek; yenmek. [DS]

tenmik, [Ar. nemḳ > tenmīḳ تنميق] *(tenmi:k, k kalın söylenir) {OsT} is.* **1.** Yazma. **2.** Yazılma. **3.** Güzel bir yazı ile yazma.

tenvir, [Ar. nūr > tenvīr تنوير] *(tenvi:r) {OsT} is.* **1.** Işıklandırma; aydınlatma. **2.** Aydınlatıcı bilgi verme. ⧉ **tenvir etmek,** *{OsT} 1. Aydınlatmak; ışıklandırmak. 2. Bilgi sahibi etmek; bilgilendirmek.*

tenvirat, [Ar. tenvīr > tenvīrāt تنويرات] *(tenvi:ra:t) {OsT} is.* Işıklandırma; aydınlatma işleri. ⧉ **tenvirat tanzifat vergisi,** *{OsT} Aydınlatma ve temizlik vergisi.*

tenvirî, [Ar. tenvīr > tenvīrī / tenvīriyye تنويريه / تنويرى] *(tenvi:ri:) {OsT} sf.* Aydınlatma ile ilgili.

tenya, [Ar. Lat. taenia / Yun. tainia > Fr. ténia] *(te'nya) is. zool.* **1.** Erişkini insan bağırsağında yaşayan zararlı bir asalak; sığır tenyası; şerit, *(Tœnia saginata)*. **2.** Şeritlerin ortak adı.

tenyalar, [tenya-lar] *is. biy.* Şeritler.

tenyazis, [Fr. téniasis] *is. tıp.* Tenyaların insan ya da hayvanlarda yaptığı hastalık.

tenzede, [Far. ten-zede تنزده] *{OsT} sf.* Sessiz; susmuş.

tenzif, [? tenzif / tenzuf] *{ağız} is.* Kadınların süs olarak özellikle feslerine taktıkları gümüş zincir, altın dizisi gibi şeyler. [DS]

tenzih, [Ar. nüzhet > tenzīh تنزيه] *(tenzi:h) {OsT} is.* **1.** Bütün günahlardan arınma; temizlenme. **2.** Allah'ın bütün kusurlardan uzak olduğuna inanma ve bunu diliyle söyleme. ⧉ **tenzih etmek,** *1. Bir şeyi kötülüklerden, kusurlardan temizlemek; arıtmak. 2. Allah'ı bütün kusurlardan uzak tutmak.*

tenzihat, [Ar. tenzīhāt تنزيهات] *(tenzi:ha:t) {OsT} is.* Kusur ve günahlardan arınmalar; temizlenmeler.

tenzil, [Ar. nüzūl > tenzīl تنزيل] *(tenzi:l) {OsT} is.* **1.** Aşağı indirme; aşağılatma. **2.** Azaltma; indirme; çıkartma; aşağı düşürme. **3.** (Allah için) vahiy yolu ile bildirme. ⧉ **tenzil etmek,** *1. İndirmek. 2. Aşağılatmak.*|| **tenzil-i rütbe,** *{OsT} Rütbe indirimi; görev derecesini aşağı çekme.*

tenzilat, [Ar. tenzīl > tenzīlāt تنزيلات] *(tenzi:lâ:t) {OsT} is.* Ödenecek para tutarından yapılan azaltma; indirim; iskonto. ⧉ **tenzilat yapmak,** *İndirim yapmak.*

tenzilatlı, [tenzilat-lı] *sf.* **1.** Fiyatında azaltma yapılmış olan; indirimli; iskontolu. **2.** *zf.* Fiyatı düşürülerek; indirimli vaziyette.

tenzilatsız, [tenzilat-sız] *sf.* Tenzilat yapılmadan; indirimsiz.

tenzir, [Ar. neẕāret > tenẕīr تنذير] *(tenzi:r) {OsT} is.* Kötü haber vererek korkutma.

tenzu, [Far. tensuḫ تنسوخ] *{OsT} is.* Pastil.

teo-, [Yun. teo > Fr. théo-] *ön. ek.* Latin kökenli kelimelerin başına getirilerek *"Tanrı"* ile ilgili birleşik kelimeler yapan ön ek.

teodise, [Fr. théodicée] *is. fel.* Tanrı'nın varlık ve sıfatlarını konu edinen metafizik dalı.

teodolit, [Fr. thédolite] *is.* Yatay ve düşey açıları ölçmekte kullanılan üç ayaklı portatif alet.

teofaj, [Fr. théophage] *is. ve sf.* Dini gereği yaptığı tanrıyı yemekle görevli kimse.

teofaji, [Fr. théophagie] *is.* Yaptığı tanrıyı veya sembolünü yemeyi öngören dinî inanç.

teofilin, [Lat. thea *(çay)* +. Yun. phyllon *(yaprak)*] *is. kim.* Çay yaprağında bulunan, idrar söktürücü, koroner atardamarları ve bronşları genişletme özelliği taşıyan $C_7H_8N_4O_2$ formüllü alkaloit; di-metil-dioksi-pürin.

teogoni, [Yun. thegonia > Fr. téogonie] *is.* **1.** Bir toplumun mitolojisini oluşturan tanrıların tümü. **2.** Mitolojik tanrıların doğuşunu açıklayan bilgi. **3.** Puta tapanlarda tanrı oluşumu konusu.

teokrasi, [Yun. theos *(tanrı)* + kratein *(hükmetme)* > theokratia > Fr. théocratie] *is.* Siyasi iktidarın İlahî kaynaklı olduğu, bu iktidarın Tanrı'nın yeryüzündeki vekilleri tarafından kullanıldığı inancına dayanan yönetim biçimi; dinci erki.

teokrat, [Fr. théocrate] *sf.* Dinci erk yanlısı.

teokratik, -ği [Fr. théocratique] *sf.* Teokrasi ile ilgili; teokrasiye dayanan; İlahî.

teolog, -ğu [Yun. theos *(tanrı)* + logos *(bilim)* > theologos] *is.* Tanrı bilimci; ilahiyatçı

teoloji, [Yun. theos *(tanrı)* + logos *(bilim)* > Fr. théologie] *is.* Tanrı bilimi; ilahiyat.

teolojik, -ği [Yun. theos *(tanrı)* + logos *(bilim)* > Fr. théologique] *sf.* Tanrı bilimsel; ilahiyatla ilgili.

teorem, [Yun. teorein *(incelemek)* > teorema > Fr. théorème] *is.* **1.** Tanıtlanabilen bilimsel önerme; dava. **2.** *gnşl.* Mantıksal akıl yürütme ile ispatlanan önermenin veya özelliğin bildirimi.

teori, [Yun. teorein *(incelemek)* > Fr. théorie] *is.* **1.** Düşünce alanında kalan bilgi; kuram; nazariye. **2.** Bilginin temel kuralları; nazariyat.

teorik, -ği [Yun. teorein *(incelemek)* > Fr. théorique] *sf.* Kuramsal.

teorikman, [Fr. thériquement] *(teori'kman) zf.* Kuramsal olarak.

teorist, [Fr. théorist] *is.* Teori kuran; kuramcı; teorisyen.

teorisyen, [Yun. teorein *(incelemek)* > Fr. théoricien] *is.* Kuramcı.

teozofi, [Fr. théosophie] *is.* Sofilik.

tep[1], [tab / tap / tep / tıp / tip / top / tüp *(yans.)*] *is.* Patırtılı ve düzensiz adım atmayı, ayakla tepmeyi, elle itmeyi, tepinmeyi, basmayı, vurmayı, çarpmayı anlatan kök. [Zülfikar] *tep-e tepe, tep-e-le-mek, tep-mek, tep-ki, tep-ik-le-mek*

tep[2], [tep *(yans.)*] *{eT} ünl.* Uyarma bildiren edat. [EUTS]

tepbe, [Ar. debbe دبه] *{ağız} is.* Güğüm. [DS]

tepbik, -ği [tep(b)-ik] *{ağız} is.* Tekme. [DS]

tepcimek, [tepci-mek] *{ağız} gçsz. f. [-r]* Dikkat etmeksizin ve yalpalayarak yürümek. [DS]

tepçek, -ği [tep-(e)cek] *{ağız} is.* Bel sapma geçirilen tahta ayakçak; basacak. [DS]

tepçey, [tep-(e)cek] *{ağız} is.* → tepçek. [DS]

tepdevir, [tep-mek+devir-mek] *{ağız} is.* Tekme ile sökülebilen ağaç kökleri. [DS]

tepdirmek, [tep-dir-mek] *{ağız} gçl. f. [-ir]* Bir şeyi ayağı ile dürtmek; sallamak. [DS]

tepe, [töpö *(zirve, doruk)* > töpü / töpi > tepe] *is.* **1.** Bir şeyin en üstte kalan bölümü. *{eT} (aynı)* [Mühennâ] **2.** *coğ.* Yamaçları az eğimli, çoğunlukla kendi başına bulunan, fazla yüksek olmamakla birlikte etrafına göre birkaç yüz metre yüksekliğinde yeryüzü şekli; engebe; küçük dağ. **3.** Bir yerin veya bir şeyin hizasının tam üstü. **4.** Birinin yanı başı; baş ucu. **5.** *anat.* Kafanın iki kulak arasında kalan üst bölümü; başın üst kısmı. **6.** *mat.* Üçgenin köşelerinden her biri; ikizkenar üçgen ya da kesmede tabanın karşısındaki köşe. **7.** *{ağız}* Tütün bitkisinin yukarıya doğru en sonuncu yani beşinci tabaka yaprakları. [DS] ⧉ **tepe açısı,** *1. zool. Eksenden dikey kesitte yumuşakça çenetlerinin uç kısmında oluşan açı. 2. mat. Köşesi, bir ikizkenar üçgenin, bir piramidin ya da bir koninin tepesinde bulunan açı.*|| **tepe altı,** *{ağız} Tütün bitkisinin yukarıya doğru dördüncü tabaka yaprakları.* [DS]|| **tepe ardı muskası,** *{ağız} folk. Bayanların feslerinin arkasına taktıkları gümüş muska.* [DS]|| **tepe aşağı,** *Baş aşağı.*|| **tepe bacası,** *{ağız} Kubbe biçimindeki damlarda yer alan küçük pencere.* [DS]|| **tepe baş,** *{ağız}* → tepebaşı. [DS]|| **tepe camı,** *Tavanda ya da tavana yakın bir yerde bulunan pencere.*|| **tepe canbalak,** *{ağız}* → tepe combalak. [DS]|| **tepe combalak,** *{ağız} Takla.* [DS]|| **tepe combalak kılmak,** *{ağız} Takla atmak.* [DS]|| **tepe çekici,** *{ağız} Çivinin tepesini düzeltmeye yarayan küçük çekiç.* [DS]|| **tepe çukur,** *{ağız} Tepelerdeki çukurlar; krater.*[DS]|| **tepe değeri,** *Dönemsel büyüklüğün alabildiği en yüksek değer.*|| **tepe deliği,** *{ağız} Odalarda tavana yakın yerden açılan küçük pencere.* [DS]|| **tepeden bakmak,** *(Birini) küçümsemek.*|| **tepeden inme,** *1. Yüksek bir makamdan gelen emir. 2. Birdenbire gelen ve kaçınmak imkânsız olan; şaşırtıcı; beklenmedik.*|| **tepeden inmeci,** *Tepeden inme yöntemine başvuran kimse; jakoben.*|| **tepeden inmecilik,** *Tepeden inmeci olma durumu; jakobenizm.*|| **tepeden tırnağa,** *1. Baştan aşağı; vücudun her yanı. 2. Her şey; herkes.*|| **tepeden tırnağa süzmek,** *Bir kimseyi baştan ayağa ve bütün yönleri ile gözden geçirmek; dikkatlice bakmak.*|| **tepe dombak,** *{ağız} Takla.* [DS]|| **tepe dombaz,** *{ağız} Takla.* [DS]|| **tepe dombaz aşmak,** *{ağız} Takla atmak.* [DS]|| **tepe düzü,** *coğ. Yüksek ve küçük boyutlu bir yaylanın en yüksek bölümü.*|| **tepe noktası,** *1. Bir grafikte en üst değer. 2. Mermi yolunun en yüksek noktası.*|| **tepe(n) üstü,** *{ağız} Baş aşağı; tepesinin üstüne.* [DS]|| **tepe odası,** *{ağız} Eski köy evlerinde tepeden penceresi olan yatak odası.* [DS]|| **tepesi aşağı,** *{ağız} Baş aşağı; tepesinin üstüne.* [DS]|| **tepesi aşağı gitmek,** *İşleri bozularak büyük yıkıma uğramak; çok zarar etmek.*|| **tepesi aşarı,** *{ağız}* → tepesi aşağı. [DS]|| **tepesi atmak,** *Birdenbire aşırı ölçüde öfkeye kapılmak; öfkelenmek; kızmak; köpürmek.*|| **tepesinde bitmek,** *1. Ansızın yanına gelmek. 2. İstenmemesine rağmen birinin yanına gelip bir türlü ayrılmamak; çeşitli isteklerle ısrar etmek.*|| **tepesinde değirmen çevirmek,** *Tepesinde havan dövmek.*|| **tepesinde havan dövmek,** *1. (Apartmanda üst katta oturanlar) çok fazla gürültü ederek alt katta oturanları rahatsız etmek. 2. Birinin yaptığı bir işi sürekli başına kakmak.*|| **tepesinden kaynar sular dökülmek,** *Derin bir üzüntü duymak ve sıkıntılı anlar yaşamak.*|| **tepesine binmek,** *1. Kendinden küçükleri ezmek; kötü davranmak. 2. (Şımarık çocuklar için) bir şey yapılmasında ısrar etmek.*|| **tepesine çıkmak,** *Aşırı şımarıklık etmek.*|| **tepesine dikilmek,** *Baş ucunda durmak; yanı başına dikilmek.*|| **tepesinin tası atmak,** *Ansızın çok sinirlenmek; öfkelenmek.*|| **tepesi üstü,** *Başı yere gelecek şekilde.*|| **tepe taşak,** *{ağız} Yabani sümbül.* [DS]

tepebaşı, [tepe+baş-ı] *is.* **1.** Üzerine siyah pullarla kılaptan tutturularak işlenmiş canfes kumaş. **2.** Bu kumaştan yapılan giysi.

tepecik, -ği [tepe-cik] *is.* **1.** Küçük tepe. **2.** *bot.* Kapalı tohumlularda, çiçek tozlarının konmasına yarayan, dişi organın üst uç kısmı. **3.** *coğ.* Doğal ya da yapay küçük tepe; tümsek.

tepegöz, [tepe+göz] *sf.* **1.** Dar alınlı ve gözleri saçlarının bittiği yere çok yakın görünen; gözleri yukarı doğru kaymış. *{ağız} (aynı)* [DS] **2.** *{ağız}* Dikkatsizce yürüyerek sağa sola çarpan. [DS] **3.** *{ağız}* (Çocuk için) yaramaz. [DS] **4.** *{ağız}* Herkese çatan; kavgacı. [DS] **5.** *is. fiz.* Aynalar ve mercekler yardımı ile saydam olmayan belgeleri bir ekran üzerine yansıtmaya yarayan optik araç. **6.** *zool.* Tepegözlerin örnek türü ve Medine kurdunun ara konakçısı olan küçük kabuklu, *(Cyclos strenuus)*. **7.** Gözleri birbirine çok yakın ya da tek gözlü ucube. **8.** *{ağız}* Önüne bakmadan yürüyen veya iş yapan; dikkatsiz. [DS] **9.** *{ağız}* Göz önünde olan olayları bilmeyen; umursamaz. [DS] **10.** *{ağız}* Hamam. [DS] ⧉ **tepegöz olmak,** *{ağız} Azgınlaşmak; söz dinlemez olmak; gemi azıya almak.* [DS]

tepegözler, [tepe+göz-ler] *is. zool.* Birçok türü, bazı solucan türlerine ara konakçılık eden, duyargaları tek kollu, beşinci çift ayakları körelmiş kimi türleri tatlı sularda, kimileri de denizlerde yaşayan kabuklular familyası, *(Cyclopidae)*.

tepegözlülük, -ğü [tepe+göz-lü-lük] *is.* Tepegözlü ucube olma durumu.

tepek, [tep-mek > tep-ek تپك] *{OsT} sf.* Tepen; tepeğen.

tepel[1], [tepe-l] *{ağız} sf.* (İnek, öküz vb. için) alnında beyaz leke bulunan.[DS]

tepel[2], [tepe-l / tapıl] *{ağız} is.* Biçilmiş ekin veya ot yığını. [DS]

tepelek, -ği [tepe-lek] *{ağız} sf.* (Yer için) yüksekçe. [DS] ⇨ **tepelek olmak,** *{ağız} Gözü yukarda olmak; yukarı doğru bakmak.* [DS]

tepeleme[1], [tep-e-le-me] *is.* Tepelemek[1] eylemi.

tepeleme[2], [tepe-le-me] *is.* **1.** Tepelemek[2] eylemi ve durumu. **2.** *sf.* Çok dolu. **3.** (Bardak, kaşık vb. için) üzerinde bir tepe oluşturacak kadar yığılı. **4.** *zf.* Bir tepe oluşturduğu izlenimi verecek biçimde; yanlarından taşıp dökülecek biçimde.

tepelemece, [tepe-le-mece] *{ağız} zf.* (Dolu olmak için) tepe oluşturacak kadar. [DS]

tepelemecene, [tepe-le-mece-ne] *{ağız} zf.* (Dolu olmak için) tepe oluşturacak kadar. [DS]

tepelemeç, [tepe-le-meç] *{ağız} zf.* (Dolu olmak için) tepe oluşturacak kadar. [DS]

tepelemek[1], [tep-mek > tep-e-le-mek] *gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* **1.** Tepe tepe dövmek; ayak altında ezmek; çiğnemek. **2.** *mecaz.* İyice hırpalayarak dövmek. **3.** *mecaz.* (Düşman için) bozguna uğratmak. **4.** *{ağız}* Vurup öldürmek. [DS]

tepelemek[2], [tepe-le-mek] *gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* Tepe hâline getirmek; tepe gibi yığmak; yanlardan dökülecek kadar yığmak.

tepelemesine, [tepe-le-mesi-n-e] *{ağız} zf.* (Dolu olmak için) tepe oluşturacak kadar. [DS]

tepelemesiye, [tepe-le-mesi-y-e] *{ağız} zf.* (Dolu olmak için) tepe oluşturacak kadar. [DS]

tepelenme[1], [tep-e-le-n-me] *is.* Tepelenmek[1] eylemi.

tepelenme[2], [tepe-le-n-me] *is.* **1.** Tepelenmek[2] eylemi ve durumu. **2.** Tepeli hâle gelme.

tepelenmek[1], [tep-e-le-n-mek] *edil. f. [-ir]* **1.** Tepe tepe dövülmek; ayak altında ezilmek; çiğnenmek. **2.** *mecaz.* İyice hırpalanarak dövülmek; öldürülmek. **3.** *mecaz.* (Düşman için) bozguna uğratılmak; bozguna uğramak.

tepelenmek[2], [tepe-le-n-mek] *edil. f. [-ir]* **1.** Tepe hâline getirilmek; tepe gibi yığılmak. **2.** *dönşl. f.* Tepe sahibi olmak; tepe edinmek.

tepeletme[1], [tep-e-le-t-me] *is.* Tepeletmek[1] eylemi.

tepeletme[2], [tepe-le-t-me] *is.* Tepeletmek[2] eylemi.

tepeletmek[1], [tep-e-le-t-mek] *gçl. f. [-ir]* **1.** Tepe tepe dövdürmek; ayak altında ezdirmek; çiğnetmek. **2.** *mecaz.* İyice hırpalatarak dövdürmek; öldürtmek. **3.** *mecaz.* (Düşman için) bozguna uğrattırmak.

tepeletmek[2], [tepe-le-t-mek] *gçl. f. [-ir]* Tepe hâline getirtmek; tepe gibi yığdırmak; yanlardan dökülecek kadar yığdırmak.

tepeli, [tepe-li] *sf.* **1.** Tepesi olan. **2.** (Kuşlar için) başında sorguç, ibik, taç vb. bulunan. **3.** *{ağız}* Ağzına kadar dolu; tepeleme. [DS] ⇨ **tepeli akbaba,** *zool. Akbabagillerden, siyah-beyaz tüylü, boynu ve başı çıplak ve koyu kırmızı renkli, erkeklerinde bir tepelik bulunan, kanat açıklığı üç metreyi bulan büyük bir yırtıcı kuş; kondor, (Vultur gryphus).*|| **tepeli bülbül,** *zool. Tepesinde bir tüy demeti bulunan bir cins bülbül.*|| **tepeli dalgıç,** *zool. Yumurta piçigillerden, sazlı göllerde yaşayan, su böcekleri ve balıklarla beslenen, göçmen, yerli ve gezici bir kuş; bahri, (Podiceps cristatus).*|| **tepeli deve kuşu,** *zool. Avustralya ve Yeni Gine'de yaşayan, uçma yeteneği olmayan koşucu, iri kuşlardan üç türün adı, (Casuarius emeus).*|| **tepeli deve kuşugiller,** *zool. Deve kuşugillerden örnek tipi tepeli deve kuşu olan karinasız kuşlar familyası, (Casuarius).*|| **tepeli güvercin,** *Başının arkasında kalkık bir tüy demeti bulunan güvercinlere verilen ad.*|| **tepeli horoz,** *zool. İri ibikli, dövüşçü bir horoz.*|| **tepeli karabatak,** *zool. Karabatakgillerden, Avrupa ve Kuzey Amerika'da göl ve ırmak kıyılarında yaşayan, başı sorguçlu karabatak, (Phalacrocorax aristotelis).*|| **tepeli köstebek,** *zool. Böcekçillerin köstebekgiller familyasından, burnunun ucunda yıldız biçiminde bir dokunaç bulunan uzun kuyruklu bir köstebek; yıldızlı köstebek, (Conndylura cristata).*|| **tepeli kuş,** *{ağız} Tepeli toygar.* [DS]|| **tepeli patka,** *zool. Ördekgiller familyasından, Batı ve Orta Anadolu'da kışlayan, erkeğinin başında aşağıya doğru sarkan bir tepelik bulunan, salyangoz ve su bitkileri ile beslenen bir kuş, (Nyroca fuligula).*|| **tepeli pelikan,** *zool. Tepe ve ensesinde kıvırcık tüyler bulunan pelikan, (Pelecanus crispus).*|| **tepeli tarla kuşu,** *zool. Tarla kuşugillerden, at pisliğinde bulduğu tahıl taneleri ile beslenen, yerde yuva yapan, tepeliği asıl tarla kuşundan daha uzun olan; tepeli toygar, (Galerida cristata).*|| **tepeli tavuk,** *zool. Tepeli tavukgillerden, Amazon havzasında yaşayan, sülün boyunda ve sülün görünümünde, başının üzerinde sert tüylerden oluşan bir tepelik taşıyan, otçul bir kuş, (Opisthocomus).*|| **tepeli tavukgiller,** *zool. Tavuksular takımından bir familya.*|| **tepeli toygar,** *zool. Tepeli tarla kuşu, (Galeria cristata).*

tepelik, -ği [tepe-lik] *is.* **1.** (Yer için) çok sayıda küçüklü büyüklü tepeler bulunan yer. **2.** *folk.* Anadolu'da kadın baş süslemeciliğinde kullanılan, altın, gümüş vb. değerli taşlarla süslü başlık veya başörtüsü. **3.** Bir mobilyanın ya da yapının en üst kısmına süs olarak yapılan bölüm. **4.** Yalnız başın tepe kısmını örtecek biçimde yapılmış takke. **5.** *bot.* Orkide türü çiçeklerde, çiçek örtüsünün ya da tacın üstünde bulunan miğfere benzer kısım. **6.** Miğferin üstünde yer alan süs ögesi. **7.** Kuşların başında bu-

lunan tüy demeti; sorguç. *{ağız} (aynı)* [DS] **8.** *{ağız}* Yağmurdan korunmak için tavana döşenen keçe. [DS]

tepelleşmek, [tebel-le-ş-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* Sataşmak. [DS]

tepelük, -ğü [tepe-lük] *{ağız} is.* Üzeri altın dizili, süslü kadın fesi veya başlığı. [DS]

tepemsi, [tepe-msi] *sf.* Tepeyi andıran; tepe gibi; tepeye benzer.

tepençek, [tep-mek > tep-en-cek] *{ağız} sf.* (Ev için) girip çıkanı belli olmayan. [DS]

tepenk, -gi [tepenk] *{ağız} is.* Eyerin iki yanındaki dikdörtgen biçimindeki kayış. [DS]

tepenneme[1], [tepe-n-le-me / tepenne-me] *{ağız} is.* Yüksek yerlerde zaman zaman çıkan esinti. [DS]

tepenneme[2], [tepe-le-me > tepe-n-le-me] *{ağız} is.* Zengin ve güçlü kişilerin yoksulu ve güçsüzü ezmesi; zulüm. [DS]

teper[1], [tepe-re > teper] *{ağız} zf.* Tepeye doğru; tepeye. ⊡ **teper üstü,** *{ağız} Baş aşağı; tepesi üstüne.* [DS]

teper[2], [? teper] *{ağız} sf.* İyi huylu. [DS]

teper[3], [tep-mek > tep-er] *{ağız} sf.* **1.** (Kişi için) sataşkan. **2.** Uğursuz. **3.** Yapmak istediği şeyi bozan; sakar. [DS]

teper[4], [? teper] *{ağız} is.* **1.** Çaba. **2.** Çalışkanlık. **3.** Yüreklilik. **4.** Onur; gurur. [DS]

tepere, [tep-er-e] *{ağız} is.* Pide. [DS]

tepereme, [tepere-me] *{ağız} is.* Mısır veya darı unundan yapılan yufka. [DS]

teperiden, [teperi-den] *{ağız} zf.* Birdenbire; ansızın. [DS]

teperik, -ği [teperik / teberik] *{ağız} is.* Armağan; andaç; anmalık. [DS]

tepermek, [tep-er-mek] *{ağız} gçsz. f. [-ir]* Nemlenmek. [DS]

teperotu, [tepe-r-(i)+ot-u] *{ağız} is.* Havuç. [DS]

tepertekle, [tepe-r(e) + takla] *{ağız} zf.* (Düşmek, yuvarlanmak için) tepetakla. [DS]

tepertmek, [tepe-r-t-mek] *{ağız} gçl. f. [-ir]* Dövmek. [DS]

tepesiz, [tepe-siz] *sf.* Tepesi olmayan; tepe bulunmayan.

tepeşük, -ğü [tepeş-ük ?] *{ağız} sf.* Hastalıklı; soluk benizli. [DS]

tepetakla, [tepe+tak-la] *zf.* Başı yere gelecek biçimde; tepesi üstü. ⊡ **tepetakla devirmek,** *Bir kimsenin toplumsal konumunu veya ekonomik durumunu bozmak.*|| **tepetakla etmek,** *Bir kimsenin toplumsal konumunu veya ekonomik durumunu bozmak.*|| **tepetakla gitmek,** *Toplumsal konumu ve ekonomik durumu hızla bozulmak.*|| **tepetakla yuvarlanmak,** *Toplumsal konumu ve ekonomik durumu hızla bozulmak.*

tepetaklak, [tepe+tak-la-k] *zf.* → tepetakla.

tepeüstü, [tepe+üst-ü] *is.* Başın üzeri.

tepez, [tepe-z] *{ağız} is.* Güvercin, tavuk ve horoz gibi hayvanların başlarındaki kabarık tüyler; sorguç. [DS]

tepgeç, -ci [tep-geç] *{ağız} is.* Belin sapına takılan ayakla basmaya yarayan çıkıntı; baskı. [DS]

tepgi, [tep-ki] *{ağız} is.* → tepgeç. [DS]

tephir, [Ar. buḫār > tebḫīr تبخير] *(tephi:r, h kalın söylenir) {OsT} is.* **1.** Buharlaştırma. **2.** Buğulama; buğuya tutma.

tephirhane, [Ar. tebḫīr + Far. ḫāne تبخيرخانه] *(tephi:rha:ne) {OsT} is.* Mikroplu eşyanın buğu ile temizlendiği yer; buğu evi.

tepi, [tep-i] *is. psikol.* Bireyin bir türlü önüne geçemeyeceği kadar güçlü bir şey yapma, harekete geçme isteği; itki.

tepide, [Far. tepīde تپيده] *(tepi:de) {OsT} sf.* Sıkıntılı; rahatsız.

tepidimek, [tepi-t-mek > tepi(d)-i-mek] *{ağız} gçsz. f. [-r]* Kurumak. [DS]

tepig, [tep-mek > tep-gēk / tep-üg / tep-ük] *{eT} is.* Tepme.

tepik[1], **-ği** [tep-mek > tep-gēk / tep-üg / tep-ük] *{eT} is.* **1.** Ayakla vurulan darbe; tepme; tepiş. *{ağız} (aynı)* [DLT] [DS] **2.** Tepme keçe yapımında çalışan işçilerin ayakla vurdukları darbe. ⊡ **tepik konmak,** *{ağız} Tekme atmak.* [DS]

tepik[2], **-ği** [tepi-mek > tepi-k] *{ağız} is.* Kurumuş çamur. [DS]

tepik[3], **-ği** [tep-mek > tep-ik] *{ağız} sf.* (Çuval, fıçı vb. için) iyice dolu. [DS]

tepikleme, [tep-ik-le-me] *is.* Tepiklemek eylemi.

tepiklemek, [tep-ik-le-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* **1.** Tepme vurmak; tepik atmak. **2.** Binek hayvanını yürütmek için ayakla darbe vurmak; tepmelemek. **3.** Zorla içeri tıkmak. **4.** Doldurmak. **5.** Çiğnemek. [DS] **6.** Otomobilin gaz pedalına sonuna kadar basmak.

tepilme, [tep-il-me] *is.* Tepilmek eylemi.

tepilmek, [tep-il-mek] *edil. f. [-ir] [eT. teplür]* **1.** Kendisine tepmek eylemi uygulanmak. *{eT} (aynı)* [DLT] **2.** Geri çevrilmek.

tepime, [tepi-me] *{ağız} sf.* (Ekmek için) az pişmiş; sararmış. [DS]

tepimek, [tepi-mek] *{ağız} gçsz. f. [-r]* (Hamur, yufka vb. ıslak şeyler için) hafif kurumak. [DS]

tepindirik, -ği [tep-in-dirik] *is.* Bir eyerin yan kısımlarını meydana getiren çok geniş deri parçası; kanat.

tepindirme, [tep-in-dir-me] *is.* Tepindirmek eylemi.

tepindirmek, [tep-in-dir-mek] *gçl. f. [-ir]* **1.** Tepinmesine yol açmak; tepinmesini sağlamak. **2.** Ye-

rinde duramayacak hâlde kızdırmak; öfkelendirmek.

tepingi[1], [tep-mek > tep-in-gi تپنكى] *{OsT} is.* Yük hayvanının sırtını korumak için semer altına konulan içi doldurulmuş keçe.

tepingi[2], [tep-in-gi] *{ağız} is.* Tıkaç. [DS]

tepiniş, [tep-in-iş] *is.* Tepinmek eylemi veya biçimi.

tepinme, [tep-in-me] *is.* Tepinmek eylemi.

tepinmek[1], [tep-in-mek] *dönşl. f. [-ir] [{eT} -ür]* **1.** Bulunduğu yerde ayaklarını yere hızlı hızlı vurmak. **2.** Zıplayarak, ayaklarını yere vurarak gürültü yapmak. **3.** Ayaklarını hızla yere vurarak öfkesini, heyecanını veya üzüntüsünü belirtmek veya isteğinde direnmek. **4.** *mecaz.* Bir şeyi istememek; kabul etmemekte diretmek; reddetmek. **5.** *{eT}* Tepmek. **6.** *{eT}* Bir şeyi ayakla kımıldatmak. [DLT] **7.** *{ağız}* Yerinde duramamak. [DS] ☞ (ter ter) **tepinmek,** *Var gücü ile tepinmek.*

tepinmek[2], [tepi-n-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* → tepimek. [DS]

tepinmek[3], [tep-in-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* (Kulaktaki küpe deliği için) tıkanmak. [DS]

tepir, [Erm. t'ap'ur => tepir تپير] *is.* **1.** Tahılı saman ve kavuzlarından ayırmakta kullanılan kıl ya da sazdan yapılma büyükçe elek. *{ağız} (aynı)* [DS] **2.** *{OsT}* Tahılı savurarak yabancı maddelerden temizlemek için kullanılan kenarı kasnaklı, ön tarafı açık, yarım daire şeklindeki tahta tabla. **3.** *{ağız}* Üzerinde yemek yemeye yarayan, buğday sapı veya hasır otundan yapılmış tepsi. [DS] **4.** *{ağız}* Hamur teknesi. [DS] **5.** *{ağız}* Küçük tabak. [DS]

tepirci, [tepir-ci] *{ağız} is.* Kalburla tahılın taşını ayıklayan işçi. [DS]

tepire, [? tepire] *{ağız} sf.* Akılsız; aptal. [DS]

tepirge, [? tepirge] *{ağız} is.* Sokak başı. [DS]

tepirleme, [tepir-le-me] *is.* Tepirlemek eylemi; tepirden geçirme.

tepirlemek, [tepir-le-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [l(i)-yor]* Tahılı tepirden geçirmek; taşını ayıklamak. [DS]

tepirtsiz, [tep-ir-t-siz] *{eT} sf.* Hareketsiz.

tepis, [? tepiz / tepis] *{ağız} is.* Topluiğne. [DS]

tepisi, [tepsi] *{ağız} is.* Küçük tabak. [DS]

tepiş, [tep-iş] *is.* Tepmek eylemi veya biçimi.

tepişme, [tep-iş-me] *is.* Tepişmek eylemi.

tepişmek, [tep-iş-mek] *{eT} işteş. f. [-ir] [{eT} -ür]* **1.** (Hayvanlar için) birbirini tepmek. *{eT} (aynı)* [DLT] **2.** İtişip kakışmak; çekişmek.

tepiştirmek, [tepiş-tir-mek] *{ağız} gçl. f. [-ir]* Ağzını doldurarak yemek. [DS]

tepit, -di [tepi-t] *{ağız} is.* **1.** Az pişmiş kalın yufka ekmek. **2.** Köpeğe vermek için kepekten yapılan topak. **3.** Kepekli undan yapılan bazlama. **4.** Makarna veya çorbalık hamur kesmek için açılan yufka. [DS]

tepitme, [tepi-t-me] *{ağız} is.* **1.** Köpeğe vermek için kepekten yapılmış topak. **2.** Az pişmiş, kalın yufka ekmek. **3.** Az kurumuş, buruşuk kayısı. **4.** Vücuttaki bere ve eziklere konulan pişmiş hamur topağı. [DS]

tepitmek[1], [tep-it-mek] *{eT} gçl. f. [-ir] [eT. -ür]* **1.** Ezdirtmek; parçalatmak; bastırmak. [EUTS] [Gabain] **2.** *{ağız}* İneğin sütü bitene kadar sağmak. [DS]

tepitmek[2], [tepi-t-mek] *{ağız} gçl. f. [-ir]* **1.** Islak bir şeyi kurutmak. **2.** Ekmeklerin iyi pişmesi için fırın içinde ya da sac üzerinde yerini değiştirmek. **3.** Az pişirmek. [DS]

tepiz[1], [tep-mek > tep-iz] *{eT} is.* **1.** Haset; çekememe; kıskanma. [KB] **2.** Kurak yer; otlak; mera; çimenlik. [EUTS]

tepiz[2], [? tepiz / tepis] *{ağız} is.* Topluiğne. [DS]

tepizlig, [tepiz-lig] *{eT} sf.* Tuzlu; verimsiz. [Gabain]

tepizlik, [tepiz-lik] *{eT} is.* **1.** Çekemezlik; kıskançlık; hasetlik. [KB] **2.** Çok sürülmüş; ezilmiş; işlenmiş; tepilmiş arazi. [EUTS]

tepke, [tep-ke] *is. biy.* **1.** Organizmanın bir uyarana karşı birdenbire aldığı durum; yansı; refleks. **2.** *psikol.* Dıştan gelen etkilere karşı hareket ve salgı olarak ortaya çıkan samimiyetsiz sinir etkinliği.

tepki, [tep-mek > tep-ki] *is.* **1.** Bir eyleme cevap niteliği taşıyan ve onun etkilerini yok etmeyi amaçlayan ters eylem; karşı eylem; aksülamel; reaksiyon *(1935)*. **2.** *fiz.* Bir cismin kendisini iten ya da sıkıştıran cisimlere karşı uyguladığı kuvvet. **3.** *sosy.* Bir kimsenin ya da bir grubun bir olaya ya da davranışa karşı aldığı tutum, verdiği karşılık; reaksiyon. **4.** Kendinden önce var olan bir düşünce hareketinin ters yönünde beliren düşünce hareketi. **5.** *{ağız}* Bel denilen tarım aracının ayakla basılan bölümü; ayaklık. [DS] **6.** *{ağız}* Tüfek harbisi. [DS] ☞ **tepki göstermek,** *Bir olay ya da davranış karşısında belli biçimde davranmak, tavır almak.*|| **tepki yenilenmesi,** *psikol. İnsanın kendisine sıkıntı veren sorunlarını çeşitli yollarla dile getirerek gerilimini boşaltma süreci.*

tepkiç, -ci [tep-kiç] *{ağız} is.* Harbi. [DS]

tepkili, [tep-ki-li] *sf.* **1.** Tepkisi olan; tepki ile işleyen. **2.** Tepkili uçak; jet. ☞ **tepkili motor,** *Özel aygıtların çıkardığı gaz basıncının itme gücü ile çalışan motor; jet motor.*|| **tepkili uçak,** *Tepkili motorlarla donatılmış çok hızlı uçak; jet.*

tepkime, [tep-ki-me] *is.* **1.** Tepkimek eylemi. **2.** Bir arada bulunan ve birbirini etkileyen iki ve daha çok kimyasal madde arasında meydana çıkan olay; reaksiyon.

tepkimek, [tep-ki-mek] *gçsz. f. [-r]* **1.** Dıştan gelen bir etkiye tepki göstermek. **2.** *fiz.* Etkisi altında kaldığı başka bir cisme karşı etki göstermek. **3.** *kim.* (Bir arada bulunan kimyasal maddeler için) birbirine etkide bulunmak; reaksiyona girmek.

tepkin[1], [tep-kin] *sf.* **1.** Tepen; tepme alışkanlığı bulunan. **2.** Tepkiyen. **3.** Tepkimeye ilişkin. **4.** *kim.* Kimyasal tepkimeye kolayca girebilen.

tepkin[2], [tep-kin] *{ağız} is.* İşlenmesi zor sert toprak. [DS]

tepkinlik, -ği [tep-kin-lik / tep-ki-n-lik] *is.* **1.** Tepkin olma durumu. **2.** [tep-ki-n-lik] Tepki gösterme yetisi. **3.** *biy.* Canlıların, hücre ya da organ düzeyinde, fiziksel ve kimyasal uyarılara karşı, canlılığını sürdürme ve gelişmelerine elverişli nitelikte bir cevap verme özelliği. **4.** *kim.* Bir kimyasal maddenin tepkimeye girme özelliği.

tepkisel, [tep-ki-sel] *sf.* **1.** Tepki olarak ortaya çıkan, kendini belli eden. **2.** Kimyasal ya da fiziksel bir tepkiye ilişkin olan. **3.** Bir tepkiye bağlanabilen. **4.** *psikol.* (Akıl bozukluğu için) bir travma sonucu oluşan. ⚿ **tepkisel davranış,** *Dış çevreden gelen bir uyarının etkisi ile ortaya çıkan.*|| **tepkisel oluşum,** *psikol. Kişinin, bilinç dışı durumlara ve isteklere karşı belirti değeri taşıyan savunma davranışı.*

tepkisiz, [tep-ki-siz] *sf.* **1.** Bir tepkisi olmayan; tepki göstermeyen; tepki vermeyen. **2.** İşlemesi, çalışması için tepki gücü kullanılmayan. **3.** *zf.* Tepki göstermeksizin; tepki olmadan.

teplemek, [tep-i-le-mek > tep-le-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* Çiğnemek. [DS]

tepleşmek, [tap-la-ş-mak / tep-le-ş-mek] *{eT} dönşl. f. [-ür]* Bir işe razı olmak; uzlaşmak. [DLT]

tepme[1], [tep-me] *is.* **1.** Tepmek eylemi. **2.** *{ağız}* Fışkırma; çıkma. [DS] **3.** *{ağız}* Tekme. [DS] **4.** *{ağız}* Sabunlu suda çiğnenmek suretiyle keçeleştirilmiş yünden dokunan kaba kumaş, keçe vb. [DS] **5.** *sf.* Bu şekilde üretilmiş olan.

tepme[2], [? tepme] *{ağız} is.* Su kabı. [DS]

tepmek[1], [tep *(yans.; ayak sesi)* > tep-mek] *{eT} gçl. f. [-er]* **1.** *{eT}* Dövmek; vurmak: *{eT} (aynı)* [DLT] [EUTS] [İKPÖy.] [Gabain] [KB] **2.** *{eT}* Adım atmak. [İKPÖy.] **3.** (Hayvan için) arka ayağı ile vurmak; çifte atmak. *{eT} {ağız} (aynı)* [DLT] [EUTS] [İKPÖy.] [Gabain] [KB] [DS] **4.** Ayakla üzerine basarak ezmek; çiğnemek. *{eT} {ağız} (aynı)* [DLT] [EUTS] [İKPÖy.] [Gabain] [KB] [DS] **5.** Üzerine basmak ya da itelemek suretiyle bir şeyin içine sıkışık şekilde doldurmak; bastırmak; itmek. **6.** Düzensiz biçimde koymak, doldurmak. **7.** *mecaz.* (Olanak için) değerini anlamamak, kestirememek; geri çevirmek. **8.** (Yol için) güçlükle ilerleyerek ve uzun süre yürüyerek kat etmek. **9.** *gçsz. f.* (Ateşli silah için) ateşleme ile birlikte geri vurmak; geri tepmek. **10.** *mecaz.* (Hastalık vb. için) yeniden ortaya çıkmak; yenilenmek; depreşmek; tazelenmek. **11.** *{ağız}* Deliğe bir şey tıkamak. [DS] **12.** *{ağız}* Saman ya da otu iyice bastırarak doldurmak. [DS] **13.** *{ağız}* Saklamak. [DS] ⚿ **tepe tepe kullanmak,** *1. Özen göstermeden, hoyratça kullanmak. 2. Sağlamlığına güvenerek kullanmak.*|| **Teptim keçe, sivrilttim külah oldu.** *Bir şeyi işine geldiği gibi yorumlayanlara şaka yollu söylenir.*

tepmek[2], [tep-mek] *{ağız} gçl. f. [-er]* **1.** Dövmek. **2.** Tüylü kumaşları sürterek tüy ve kıllarından temizlemek. **3.** Bel ya da kürekle kazmak. [DS]

tepmek[3], [tep-mek] *{ağız} gçsz. f. [-er]* **1.** Tepinmek. **2.** (İnek için) süt vermemek. [DS]

tepmelemek, [tep-me-le-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* Tekmelemek. [DS]

teppeten, [tep(p)e-ten] *{ağız} zf.* Bir düzey ve nitelikte. [DS]

teppez, [tep(p)-ez] *{ağız} is.* Takla. ⚿ **teppez attırmak,** *{ağız} Takla attırmak.* [DS]

tepremek, [tep-rē-mek] *(tepre:mek) {eT} gçsz. f. [-r]* Kımıldamak; deprenmek; kımıldamak; titremek; sarsılmak. [DLT] [Gabain] [İKPÖy.] [KB]

tepremeki, [tep-re-mek-i] *{eT} is.* Depreniş; sallanış; kımıldanış. [EUTS]

teprençsiz, [teprenç-siz] *{eT} sf.* Sarsılmaz; deprenmez. [Gabain]

teprenme, [tep-re-n-me] *gçsz. f.* → deprenme.

teprenmek[1], [tepre-n-mek] *{eT} {ağız} dönşl. f. [-ir] [eT. -ür]* **1.** Yerinden oynamak; kımıldanmak. [DLT] [KB] [DS] **2.** *{ağız}* Tekme atmak; tepinmek. [DS]

teprenmek[2], [tepre-n-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* (İyileşmeye yüz tutmuş hastalık ya da kapanmak üzere olan yara için) yenilemek; azmak; depreşmek. [DS]

teprenür, [tep-rē-mek *(hareket etmek)* > tepre-n-ür] *is.* Yaratık; canlı.

tepreş[1], [tep-rē-mek > tepre-ş] *{eT} is.* Hareket; kımıldanış. [Clauson] ⚿ **tepreş günü,** *{ağız} Nevruz günü.* [DS]

tepreş[2], [Far. tīr-keş => tepreş] *{ağız} is.* Ok atılan yay. [DS]

tepreşmek[1], [teprē-mek > tepre-ş-mek] *{eT} {ağız} dönşl. f. [-ir] [eT. -ür]* **1.** Yerinden oynamak; kımıldamak. [DLT] **2.** Kaynaşmak. [DLT] [DS]

tepreşmek[2], [tepre-ş-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* (İyileşmeye yüz tutmuş hastalık ya da kapanmak üzere olan yara için) yenilemek; azmak; depreşmek. [DS]

tepretesi, [tepre-t-esi] *{eT} sf.* Depretilecek; kımıldatılacak. [DLT] ⚿ **tepteresi yer,** *{eT} Depretilecek yer.* [DLT]

tepretgen, [tepre-t-mek > tepre-t-gen] *{eT} sf.* Çok depreten; çok kımıldatılan. [DLT]

tepretgü, [tepre-t-mek > tepre-t-gü] *{eT} sf.* Depretilecek; kımıldatılacak. [DLT] **tepretgü ogur,** *{eT} Depretilecek zaman; kımıldatma vakti.* [DLT]

tepretgüçi, [tepre-t-mek > tepre-t-gü-çi] *{eT} sf.* Depreten; kımıldatan. [DLT]

tepretiglik, [tepre-t-ig-lik] *{eT} sf.* Depretme hakkı olan; kımıldatma hakkı olan. [DLT]

tepretigsek, [tepre-t-mek > tepre-t-ig-se-k] *{eT} sf.* Depretmek dileğinde olan; kımıldatmak dileğinde olan. [DLT]

tepretigsi, [tepre-t-mek > tepre-t-ig-si] *{eT} sf.* Depretmek hakkı olan ve depretmekte acele eden. [DLT]

tepretişmek, [tepre-t-mek > tepre-t-iş-mek] *{eT} işteş. f. [-ür]* Depretmekte yardım ve yarış etmek; birlikte kımıldatmak. [DLT]

tepretme, [tepre-t-me] *{eT} is.* Deprendirme. [DLT]

tepretmek, [tepre-mek > tep-re-t-mek] *{eT} gçl. f. [-ür]* **1.** Kımıldatmak; depretmek; saldırmak. [DLT] [KB] **2.** Saldırmak. [DLT] **3.** (Deve için) sıçratmak. [DLT]

tepretmiş, [tepre-t-miş] *{eT} sf.* Depretilmiş. [DLT] ☐ **tepretmiş neñ,** *Depretilmiş nesne; kımıldatılmış şey.* [DLT]

tepretteci, [tep-re-t-teçi] *{eT} sf.* Depreten. [DLT]

teps, [tepiz > teps] *{eT} sf.* Haset eden.

tepsegüçi, [tepse-güçī] *(tepsegü:çi:) {eT} sf.* Çekemeyen; haset eden; kıskanan. [KB]

tepsemek[1], [tepiz / tepz-e-mek > teps-ē-mek] *(tepse:mek) {eT} gçsz. f. [-r]* → tepzemek. [DLT] [KB]

tepsemek[2], [tep-se-mek] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-s(i)-yor]* Susuzluktan dudak kurumak. [DS]

tepsemek[3], [tep-se-mek] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-s(i)-yor]* **1.** Uzlaşmak; anlaşmak; barışmak. **2.** Yatışmak. [DS]

tepsemek[4], [tep-se-mek] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-s(i)-yor]* Oynamak. [DS]

tepserme, [tebiz *(kurak)* > tebiz-er-mek > tepser-me] *is.* Tepsermek eylemi.

tepsermek[1], [tebiz *(kurak)* > tebiz-er-mek > tepsermek تپسرمك] *gçsz. f. [-ir]* **1.** *{OsT}* (Dil, dudak, yara, meyve vb. için) kuruyup buruşmak. **2.** *{ağız}* (Islak şey için) kurumaya yüz tutmak. **3.** Sıcaktan kabarıp pul pul olmak. [DS]

tepsermek[2], [tepse-r-mek] *{ağız} gçsz. f. [-ir]* Olmak; olgunlaşmak. [DS]

tepsermek[3], [tepse-r-mek] *{ağız} gçsz. f. [-ir]* Şaşırmak; şaşmak. [DS]

tepsermek[4], [tepser-mek] *{ağız} gçl. f. [-ir]* Hamura su katmak. [DS]

tepsertmek, [tepser-t-mek] *{ağız} gçl. f. [-ir]* Sac üstünde yufkayı kurutarak pişirmek. [DS]

tepsetmek[1], [tep(i)z-ē-mek > tepze-t-mek] *{eT} gçl. f. [-ür]* **1.** → tepzetmek. [DLT] **2.** Çekememek; haset etmek. [KB]

tepsetmek[2], [tepse-t-mek] *{ağız} gçl. f. [-ir]* (Kavga, tartışma, çatışma vb. için) yatıştırmak; tarafları barıştırmak. [DS]

tepsi, [Çin. dep tsi => tewsi / tebsi > tepsi] *is.* **1.** Fincan, bardak, tabak vb. taşımaya, çay, kahve, şeker vb. sunmaya yarayan, kenarları çok yüksek olmayan, çeşitlik büyüklükte düz kap. **2.** Fırına sürülerek içinde tatlı, börek vb. pişirmeye yarayan derinliği az, düz ve geniş kap. **3.** Sofra. **4.** *sf.* Tepsi biçiminde olan. **5.** (Bir sayıdan sonra) o kadar tepsinin alabileceği miktarda. ☐ **tepsi böreği,** *Tepsi içine yufka döşenerek çeşitli harçlarla yapılan ve fırında pişirilen böreklerin genel adı.*

tepsici, [tepsi-ci] *is.* Tepsi yapan ya da satan kişi.

tepsicibaşı, [tepsi-ci+baş-ı] *is.* İmparatorluk döneminde sarayda, gümüş ve altın tepsilerin temizlenmesi, korunması ve saklanması işleri ile görevli kimse.

tepsik, -ği [Ar. tesbiḥ => tespih / tespik] *{ağız} is.* Tespih. [DS]

tepsimek, [tep(i)s-i-mek] *{ağız} gçsz. f. [-r]* **1.** Kurumaya yüz tutmak. **2.** Yatışmak; durulmak; sakinleşmek. **3.** Yorgunluk, güçsüzlük veya hastalık yüzünden sararmak. [DS]

tepsinmek, [tep(i)s-i-n-mek] *{ağız} edil. f. [-ir]* (Yangın, kavga vb. için) bastırılmak; yatıştırılmak; hızı kesilmek; azaltılmak.[DS]

tepsirmek[1], [tep(i)s-i-r-mek / tep(i)s-e-r-mek] *{ağız} gçsz. f. [-ir]* Kurumaya yüz tutmak. [DS]

tepsirmek[2], [tep(i)s-i-r-mek] *{ağız} gçsz. f. [-ir]* (Dudak için) şişmek. [DS]

tepsitmek[1], [tep(i)s-i-t-mek] *{ağız} gçl. f. [-ir]* → tepsetmek[2]. [DS]

tepsitmek[2], [tepiz+ét-mek] *{ağız} gçsz. f. [-ir]* Çirkin söz söylemek; sövmek. [DS]

tepsolmak, [tep(i)s+ol-mak] *{ağız} gçsz. f. [-ur]* (Anlaşmazlık, aykırılık vb. için) düzelmek; çözülmek. [DS]

tepşelek, -ği [tep(i)ş-e-lek] *{ağız} sf.* Sataşkan; saldırgan. [DS]

tepşi, [? tepşi] *{ağız} is.* Derinliği az, küçük tahta tekne. [DS]

tepşimek, [tep(i)s-i-mek / tepşi-mek] *{ağız} gçsz. f. [-ir]* (yemek için) az pişmek. [DS]

teptep, [tep+tep] *{ağız} is.* Mısır veya darı unundan yapılan bazlama. [DS]

tepter, [Yun. diphthera *(işlenmiş deri, parşömen)* > Ar. / Far. defter => *eT* tepter / depter] *is.* Defter. [EUTS]

teptirmek[1], [tep-tir-mek] *gçl. f. [-ir]* Tepmesini sağlamak; tepme işini yaptırmak; tekmeletmek.

teptirmek[2], [tep-tir-mek] *{ağız} gçl. f. [-ir]* Bir kimsenin eline vurarak elindekini düşürtmek. [DS]

teptirmek[3], [tep-tir-mek] *{ağız} gçl. f. [-ir]* Bir işi bilerek yapmak. [DS]

tepur[1], [Erme. tepur] *{ağız} is.* **1.** Ağaçtan yapılma büyük elek. **2.** Ağaçtan yapılma ekmek kabı. [DS]

tepur[2], [? tepur] *{ağız} is.* Tavuk veya horoz kanadı. [DS]

tepurlamak, [tepur-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(u)-*

yor] Tahılın taşlarını tepur denilen tahta elekle temizlemek. [DS]

tepuş, [Ar. ṭarbüş طربوش] *{ağız} is.* Sahan. [DS]

tepüç, -cü [? tepüç] *{ağız} is.* Küçük yumurta sepeti. [DS]

tepük[1], [tep-mek > tep-ük] *{eT} is.* Ayakla vurularak oynanan top (kurşun eritilerek iğ ağırşağı şeklinde dökülür, üzerine keçi kılı veya başka şey sarılarak yapılır). [DLT]

tepük[2], **-ğü** [tep > tep-ük] *{ağız} sf.* **1.** Yaş olmayan; kuru. **2.** (Toprak için) çiğnenerek sertleşmiş ve kurumuş. [DS]

tepük[3], **-ğü** [tep-mek > tep-ük] *{ağız} is.* Tekme; tepik. [DS]

tepük[4], **-ğü** [? tepük] *{ağız} zf.* Gerçekten; kuşkusuz; yüzde yüz. [DS]

tepüklemek, [tepük-le-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ü)-yor]* **1.** Yoğurmak. **2.** Çiğnemek. **3.** Binek hayvanını yürütmek için ayakla vurmak; tekmelemek. [DS]

tepür, [Erme. tepur => tepür] *{ağız} is.* **1.** Tahılın taşlarını ayıklamakta kullanılan genişçe tahta elek. **2.** Hamur açmaya yarayan tahta tabla. **3.** Hurma yaprağından yapılmış üzerine un elenen bir tür tepsi. [DS]

tepürlemek, [tepür-le-mek] *{ağız} gçl. f. [-r][-l(ü)-yor]* Ağaç tepside tahılı silkeleyerek taşlarını ayıklamak. [DS]

tepzemek, [tepiz / tep(i)z-ē-mek > tepz-ē-mek] *(tepze:mek) {eT} gçl. f. [-r]* Haset etmek; çekememek; günülemek. [DLT]

tepzermek, [tep(i)z-e-r-mek / tep(i)s-e-r-mek] *{ağız} gçsz. f. [-ir]* Kurumaya yüz tutmak. [DS]

tepzeşmek, [tepiz / tep(i)z-ē-mek > tepz-e-ş-mek] *{eT} işteş. f. [-ür]* Hasetleşmek. [DLT]

tepzetmek, [tepiz > tep(i)z-e-t-mek] *{eT} gçl. f. [-ür]* Haset ettirmek. [DLT]

-ter, [Far. –ter تر-] *{OsT} son ek.* Farsça sıfatların sonuna gelerek "pek, çok" anlamları katan son ek.

ter[1], [ter تر] *is.* **1.** Korunma, vücudu soğutma, zararlı maddeleri vücuttan atma gibi işlevleri yerine getirmek için, deriden sızan, renksiz, tuzlu ve kendine özgü kokusu bulunan, yapışkan sıvı. *{eT} (aynı)* [DLT] [EUTS] [ETY] [Mühennâ] **2.** *{eT} {ağız}* Çalışana verilen para; ücret. [DLT] [EUTS] [KB] [Mühennâ] [DS] **3.** *mecaz.* Yoğun bir çaba ve emeğin, güç bir işin simgesi. **4.** *{eT}* Kira. **5.** Testi vb. kapların dışına sızmış su damlaları. **6.** Çiy şeklinde yoğunlaşmış su buharı. ⧉ **ter alıştırmak,** *Terin kurumasını beklemek; biraz kurutmak.*|| **ter atmak,** *Vücuttaki bazı toksinleri atmak amacıyla aşırı derecede terlemek. {eT} (aynı)* [DLT]|| **ter basmak,** *Çeşitli nedenlere bağlı olarak aşırı terlemek.*|| **ter bezi,** *anat. Derinin içinde bulunan ve ter salgılayan bez.*|| **ter bolmak,** *{eT} Terlemek; utanmak; mahcup olmak.* [DLT]|| **ter boşanmak,** *Sıkıntıdan dolayı birdenbire terlemek.*|| **ter dökmek,** *1. Çok terlemek. 2. mecaz. Bir iş yapmak için zahmet çekmiş olmak; çok emek vermek.*|| **ter düşmek,** *{eAT} Küsmek; gücenmek; incinmek.*|| **terge bėrmek,** *Kiraya vermek.*|| **ter geçmek,** *{OsT} Üstünkörü yapmak; hafif. geçmek.*|| **ter kesici,** *(İlaç vb. için) ter salgısını azaltan.*|| **terini soğutmak,** *Serin bir yerde biraz dinlenmek.*|| **teri ötmek,** *{eT} (Beden için) teri dışarı atmak; ter deriden geçmek.* [DLT]|| **ter önleyici,** *(Kozmetik ürünü için) terlemeyi durduran ya da terin fazlasını soğuran.*

ter[2], [Far. ter تر] *{OsT} sf.* **1.** Islak; yaş; nemli. **2.** Taze.

ter[3], [tep *(yans.)* > tep-re-n-mek / dep-re-n-mek > derpe-n-mek / terpe-n-mek > ter + ter] *zf.* Direnmek, istememekte inat etmek, kızmak anlamlarına gelen *"ter ter tepinmek"* deyiminde geçer.

ter[4], [ter / tere-cik] *{ağız} is.* Tifo. [DS]

ter[5], [ter] *{ağız} sf.* Çok ince. [DS]

ter[6], [ter] *{ağız} is.* Yün ve kıl ipliklerden dokunmuş geniş gözenekli çuval. [DS]

ter[7], [ter] *{ağız} is.* İri ve geçici dikiş; teyel. [DS]

terabbu, -u'ı [Ar. rubuᶜ > terabbuᶜ تربع] *{OsT} is.* Bağdaş kurup rahat oturma.

terabbus, [Ar. rabṣ > terabbuṣ تربص] *{OsT} is.* **1.** Bekleme. **2.** *huk.* Bir vakfa ait arazide bina yapımına, yapılmış ise içinde oturulmasına engel olma.

teracim, [Ar. terceme >terācim تراجم] *(tera:cim) {OsT} is.* Çeviriler; çevirmeler. ⧉ **terācim-i ahvāl,** *Hâl tercümeleri; biyografiler.*

teracu, -u'ı [Ar. rücüᶜ >terācuᶜ تراجع] *(tera:cu) {OsT} is.* **1.** Birinden ayrılma. **2.** Bir yere, bir kimseye dönme. **3.** Vazgeçme; dönme.

teradüf, [Ar. redf > terādüf ترادف] *(tera:düf) {OsT} is.* **1.** Birbiri arkasından gitme; birbirini izleme. **2.** *dbl.* Eş anlamlılık.

terafu, -u'ı [Ar. refᶜ > terāfuᶜ ترافع] *(tera:fu) {OsT} is.* Duruşmaya girme; mürafaa.

terafuk, [Ar. refḳ > terāfuḳ ترافق] *(tera:fuk) {OsT} is.* **1.** Arkadaş olma. **2.** Yardımlaşma. **3.** *fel.* Birlikte oluş; eşlik etme; eş zamanlılık; koşutluk; koşalık.

terafüd, [Ar. terāfüd ترافد] *(tera:füd) {OsT} is.* Birbirine yardım etme; yardımlaşma.

terah, [Ar. teraḥ ترح] *{OsT} is.* Üzüntü; keder; gam; tasa.

terahhul, [Ar. rıḥlet > teraḥḥul ترحل] *{OsT} is.* Başka bir yere göç etme.

terahhulat, [Ar. teraḥḥulāt ترحلات] *{OsT}is.* Başka yerlere göç etmeler; göçler.

terahhum, [Ar. raḥmet > teraḥḥum ترحم] *{OsT} is.* **1.** Merhamet etme; acıma. **2.** Rahmet dileme. ☞ **terahhum etmek,** *{OsT} Acımak; merhamet dilemek.*

terahhumat, [Ar. teraḥḥum > teraḥḥumāt ترحمات] *(terahhuma:t) {OsT} is.* Merhamet etmeler; acımalar.

terahhumen, [Ar. teraḥḥum >teraḥḥumen ترحماً] *(terahhu'men) {OsT} zf.* Acıyarak; merhamet ederek.

terahhus, [Ar. ruḫst > teraḫḫus ترخص] *{OsT} is.* **1.** İzin alma; ruhsat alma. **2.** Ucuzlama.

terahi, [Ar. raḫvet > terāḫī تراخى] *(tera:hi:, h kalın söylenir) {OsT} is.* **1.** Bir işi zamanında yapmama; gevşek davranma; ihmal etme; geciktirme. **2.** Geri çekilme; geri durma. **3.** Gecikme. ☞ **terahi göstermek,** *Gecikmek; gevşek davranmak; geri durmak.*

tera'i, [Ar. terāʿī تراعى] *(tera:i:) {OsT} is.* (Hayvan için) çayıra çıkma; otlama.

teraib, [Ar. terībe > terāʾib ترائب] *(tera:ib) {OsT} is.* Göğüs kemikleri.

terak, [Ar. terāk تراك] *(tera:k) {OsT} is.* **1.** Çatlak; yarık. **2.** Çatırtı; gürültü patırtı.

terakib, [Ar. terkīb>terākīb تراكيب] *(tera:ki:b) {OsT} is.* **1.** Birleşikler; terkipler. **2.** *dbl.* Tamlamalar.

Terakime, [Ar. türkmen > terākime تراكمه] *(tera:kime) {OsT} is.* Türkmenler.

terakki, [Ar. raḳy > teraḳḳī ترقى] *(terakki:, k'ler kalın söylenir) {OsT} is.* **1.** Yükselme; yukarı çıkma; kalkma. **2.** Gelişme; ilerleme. **3.** Çoğalma; artma. **4.** Derecesi artma. **5.** İmparatorluk döneminde kapıkulu askerlerinin ulufelerine yapılan zam. **6.** Tımarın kılıç hakkı dışında kalan bölümü. ☞ **terakki-cū,** *{OsT} Gelişme, ilerleme isteyen; ilerici.*|| **terakki-dār,** *{OsT} İlerilik özelliği gösteren.*|| **terakki etmek,** *{OsT} 1. Gelişmek; ilerlemek. 2. Yükselmek. 3. Çoğalmak. 4. Derecesi artmak.*|| **terakki göstermek,** *Geliştiğini ve ilerlediğini ortaya koymak.*|| **terakki-perver,** *{OsT} İlerilik isteyen; ilerici.*|| **terakki-şiken,** *{OsT} İlerlemeye engel olan; ilerlemeyi önleyen.*

terakkilu, [Ar. teraḳḳī + T. -li /-lū ترقى لو] *(terakkilû:) {OsT} is.* **1.** İmparatorluk döneminde, tımar ve zeamet sahiplerine, kılıç haklarının dışında verilen zam. **2.** Savaşta kale muhafızlığıyla görevlendirilenlere verilen ad.

terakkiperver, [Ar. teraḳḳī + Far. -perver ترقى پرور] *{OsT} is.* İlerici.

terakkiyat, [Ar. teraḳḳī > teraḳḳiyāt ترقيات] *(terakkiya:t) {OsT} is.* İlerlemeler; gelişmeler; yükselmeler.

terakku, -u'ı [Ar. teraḳḳuʿ ترقع] *{OsT} is.* Büyük emek harcamakla birlikte sıkıntı ile kazanma.

terakkub, [Ar. rüḳūb > terāḳḳub ترقب] *(tera:kub) {OsT} is.* Bekleme; gözetleme.

terakkubat, [Ar. terāḳḳubāt ترقبات] *(tera:kkuba:t) {OsT} is.* Beklemeler; gözetlemeler.

terakkuk, [Ar. terāḳḳuḳ ترقق] *{OsT} is.* Merhamete gelme; acıma.

terakkus, [Ar. raḳṣ > terāḳḳuṣ ترقص] *{OsT} is.* Bekleme; gözetleme.

teraküb, [Ar. rüküb >terāküb تراكب] *(tera:küb) {OsT} is.* Birbirinin üzerine binme; binişme.

teraküm, [Ar. rükm>terāküm تراكم] *(tera:küm) {OsT} is.* Yığılma; toplanma; birikme; çoğalma. ☞ **teraküm etmek,** *Birikmek; yığılmak.*

terakümat, [Ar. terāküm > terākümāt تراكمات] *(tera:küma:t) {OsT} is.* Toplanmalar; yığılmalar. ☞ **terākümāt-i sāhiliye,** *coğr. Kıyı birikintisi; kıyı yığıntısı.*

teran, [? teran] *{ağız} is.* Deve yavrusu. [DS]

terane, [Far. terāne ترانه] *(tera:ne) {OsT} is.* **1.** Ezgi; makam; nağme. **2.** *mecaz.* Çok yinelendiği ya da çok işitildiği için usanç verici durum alan söz. **3.** *ed.* a-a-b-a kafiyeli dörtlük. **4.** *müz.* Nevbet. ☞ **terāne-i iyd,** *{OsT} Bayram şarkısı.*|| **terāne-i seher,** *{OsT} Sabah şarkısı.*|| **terāne-kâr,** *Öten, ötücü.*|| **terāne-perdāz,** *{OsT} Makamla şarkı söyleyen.*|| **terāne-perdāzān,** *{OsT} Makamla şarkı söyleyenler.*|| **terāne-perdāzî,** *{OsT} Makamla şarkı söyleme.*|| **terāne-sāz,** *{OsT} Öten; ötücü.*|| **terāne-zār,** *{OsT} Şarkı söylenen eğlenceli yer.*|| **terāne-zen,** *{OsT} Şarkı söyleyen.*

-terapi, [Fr. théraphie] *is.* Getirildiği Latin kökenli kelimelere "iyileştirme, sağaltma, tedavi etme" anlamı katarak birleşik kelimeler yapan son ek.

terapi, [Yun. therapeia > Fr. thérapie] *is. tıp.* Tedavi; iyileştirme; sağaltım.

terarih, [Ar. türrehe > terārīh ترارية] *(tera:ri:h) {OsT} is.* Saçma sapan sözler.

terarium, [Lat. terrarium] *is.* Kurbağa, sürüngen türü hayvanların yerleştirilip bakıldıkları özel yer.

teras, [Fr. terasse] *is.* **1.** Taraça. **2.** Toprak seki; taraça. **3.** *coğ.* Teras. ☞ **teras çatı,** *Düz çatı.*|| **teras katı,** *Çok katlı yapılarda, son kat üzerine yapılan cepheden biraz geriye çekilmiş kat; çekme kat.*

terasa, [Fr. terasse] *is.* → teras.

teraset, [Ar. terāset تراست] *(tera:set) {OsT} is.* Kalkancılık.

teraslama, [teras-la-ma] *is.* Teraslamak eylemi.

teraslamak, [teras-la-mak] *gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Bir

yamacı, toprak aşınmasına karşı korumak ve ağaçlandırmak için sekiler yapmak; sekilemek; taraçalamak.

teraslanma, [teras-lan-ma / teras-la-n-ma] *is.* Teraslanmak eylemi.

teraslanmak, [teras-la-n-mak] *edil. f. [-ır]* **1.** Teraslamak eylemi yapılmak. **2.** *dönşl. f.* Teras sahibi olmak.

terasuf, [Ar. terāṣuf تراصف] *(tera:suf) {OsT} is.* Birbirine iyice yanaşıp sıkışma; istif olma.

terasül, [Ar. terāsül ترسل] *(tera:sül) {OsT} is.* Mektuplaşma; haberleşme.

teratogen, [Fr. tératogène] *sf. biy.* Ucube üreten.

teratogenez, [Fr. tératogénèse] *is. biy.* **1.** Biçim bozukluklarının nedenlerini araştıran bilim dalı. **2.** deneysel olarak gelişim bozuklukları yaratma.

teratogeni, [Fr. tératogènie] *is.* Doğuştan şekil bozukluklarının sebebini inceleyen ucube inceleme bilimi dalı.

teratoloji, [Fr. tératologie] *is.* Ucubeleri inceleyen bilim dalı.

teratom, [Fr. tératome] *is.* Görünümü embriyonun ilk evrelerine anımsatan iyi ya da kötü huylu urlara verilen ad.

tera'ud, [Ar. raʿd > teraʿud ترعد] *{OsT} is.* Titreme.

teravi, [Ar. tervīḥa > terāvīḥ تراويح] *(tera:vi) {OsT} is.* Ramazan ayında her gün yatsı namazından sonra kılman yirmi rekâtlık namaz. ☞ **teravi namazı,** *Teravi.*

teravih, [Ar. tervīḥa > terāviḥ تراويح] *(tera:vi:h) {OsT} is.* **1.** İki iş arasında dinlenme. **2.** → teravi.

terayak, -ğı [ter+ayak ?] *{ağız}* tis. Soba borusu dirseği. [DS]

terazi[1], [Ar. rıżā > terāżī تراضى] *(tera:zi:) {OsT} is.* (İki taraf için) karşılıklı birbirini razı etme.

terazi[2], [Far. terāzū ترازو] *(tera:zi) is.* **1.** Kütleleri ölçmekte kullanılan bir kolun iki ucuna kefeler konulmuş tartı aracı; mizan. **2.** İp cambazlarının dengelerini sağlamakta kullandıkları uzun ince sırık. **3.** *spor.* Vücudun bir yere asılarak ya da dayanarak yere paralel biçimde duruşu. **4.** *mecaz.* Eşitlik. **5.** *{eT}* Ölçü; miyar. [Bahşayiş] ☞ **teraziye vurmak,** *İyice düşünüp taşınmak.*

Terazi[3], [Far. terāzū ترازو] *(tera:zi) is. gök b.* Güney yarım kürede bulunan, en parlak yıldızı 2.9 kadirden olan burçlar kuşağı takım yıldızı.

terazileme, [terazi-le-me] *is.* Terazilemek eylemi.

terazilemek, [terazi-le-mek] *gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* **1.** Ağırlığı elle yoklayarak tahmin etmek. **2.** *gçsz. f.* (Cambazlar için) kol ya da sırık yardımıyla denge sağlamak.

terazu, [Far. terāzū ترازو] *(tera:zu:) {eT} {OsT} is.* → terazi. [Bahşayiş] ☞ **terāzu ılduzı,** *{eT} Köpek yıldızı; Sirius.* [Bahşayiş]

terbağı, [ter+bağ-ı] *{ağız} is.* Çuval ağzı dikmeye yarayan kıl ve sicimden yapılmış ip; sicim. [DS]

terbi, -i'ı [Ar. erbaʿ > terbīʿ تربيع] *(terbi:) {OsT} is.* **1.** Dörtleme; dört kat etme; dörde çıkarma. **2.** Dörde bölme. **3.** Dört halifenin Hz. Peygamberin en meşru halifesi olduğunu iddia etme. **4.** *ed.* Gazelin her beytinin başına iki mısra eklemek suretiyle onu murabba hâline getirme. **5.** *gök b.* Dördün. **6.** *mat.* Dört köşeli yapma. **7.** Bir sayıyı kendisi ile çarpma; bir sayının karesini alma. ☞ **terbi etmek,** *1. Dörtlemek. 2. Dört köşe yapmak.*|| **terbi-i ahîr,** *{OsT} Arap takviminde her ayın yirmi birinci günü.*|| **terbi-i evvel,** *{OsT} Arap takviminde her ayın yedinci günü.*

terbi'an, [Ar. terbiʿān تربيعا] *(terbi'a:n) {OsT} zf.* **1.** Dört köşeli olarak. **2.** Kare olarak.

terbi'at [Ar. terbīʿāt تربيعات] *(terbi:a:t) {OsT} is.* **1.** Dörtlemeler; dört kat etmeler; dörde çıkarmalar. **2.** Dörde bölmeler. **3.** Dört halifenin Hz. Peygamberin en meşru halifesi olduğunu iddia etmeler. **4.** *ed.* Gazelin her beytinin başına iki mısra eklemek suretiyle onu murabba hâline getirmeler. **5.** *gök b.* Dördünler. **6.** *mat.* Dört köşeli yapmalar. **7.** Sayıların karelerini almalar.

terbin, [Fr. terbine] *is.* Terbiyum hidroksit.

terbiye[1], [Moğ. delbegen > * telbige / terbige > terbiye] *is.* **1.** Atın dizgini. *{ağız} (aynı)* [DS] **2.** *{ağız}* At arabasında dizgin. [DS]

terbiye[2], [Ar. rübüv *(gelişme)* > terbiye تربيه] *is.* **1.** Eğitim. *{OsT} (aynı)* **2.** Görgü ve nezaketin gerektirdiği davranış biçimi; görgü; edep. **3.** Yemeğin suyunu koyulaştırmak için yapılan işlem. **4.** Hafif bir ceza verme. **5.** Bir hayvanı herhangi bir işe alıştırma; eğitme; alıştırma. ☞ **terbiye almak,** *Belli bir eğitimden geçerek yetişmek; eğitim görmek.*|| **terbiye çılbırı,** *Atları terbiye etmekte kullanılan, atın ağız ve ön kısmı ile kalça kısmını kuşatan kayış.*|| **terbiyeden tezikmek,** *{ağız} Terbiyesizlik yapmak; yoldan çıkmak.* [DS]|| **terbiye etmek,** *1. Eğitmek; yetiştirmek. 2. Hafif. şekilde cezalandırmak.*|| **terbiye görmek,** *Eğitim görmek.*|| **terbiye-i bedenî,** *Beden eğitimi.*|| **terbiye ilmi,** *Eğitim bilimi; pedagoji.*|| **terbiye işlemi,** *tekst. Özelliklerini artırmak amacıyla beyazlatılmamış dokumalara uygulanan ağartma, boyama, apreleme gibi işlemlerin tümü.*|| **terbiyesini bozmak,** *Kaba, incitici ve çirkin davranışlarda bulunmak.*|| **terbiyesini vermek,** *Bir kimseye yaptığı terbiyesizliğin karşılığı olarak hafif.ceza vermek, ya da davranışının doğru olmadığını sert sözlerle anlatmak.*|| **terbiye yapmak,** *Yemeğin suyunu koyulaştırmak.*

terbiyeci, [terbiye-ci] *is.* **1.** Eğitimci; pedagog. **2.** İşi bir hayvanı eğitmek olan kimse. **3.** Sirklerde eğittiği vahşi hayvanlarla gösteri yapan kimse.

terbiyekerde, [Ar. terbiye + Far. kerde تربیه کرده] *{OsT} is.* Eğitilmiş; terbiye görmüş.

terbiyeleme, [terbiye-le-me] *is.* Terbiyelemek eylemi.

terbiyelemek, [terbiye-le-mek] *gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* **1.** Eğitmek. **2.** Yemeği çeşitli usullerle lezzetli duruma getirmek.

terbiyeli, [terbiye-li] *sf.* **1.** (Kişi için) görgü kurallarına riayet eden; nazik; müeddep. **2.** (Davranış ve tutum için) böyle bir kişiye özgü olan. **3.** (Yemek için) terbiye edilerek suyu koyulaştırılmış. **4.** *zf.* Nazik biçimde; terbiyeli olarak. ⊡ **terbiyeli çorba,** *Çeşitli katkı maddeleri ile suyu koyultulmuş ve lezzetli hâle getirilmiş çorba.*|| **terbiyeli köfte,** *1. Çeşitli katkı maddeleri ile lezzetli hâle getirilmiş çorba. 2. Su içinde pişirilen köfteler üzerine çırpılmış limon suyu ve yumurta ile terbiye etmek suretiyle pişirilen köfte yemeği.*|| **terbiyeli maymun,** *Kişiliksizliğe varan bir uysallıkla her denileni yapan; çok saygılı; çekingen; itaatkâr.*|| **terbiyeli terbiyeli,** *Terbiyeli biçimde.*

terbiyelilik, -ği [terbiye-li-lik] *is.* Terbiyeli olma durumu.

terbiyesiz, [terbiye-siz] *sf.* **1.** Terbiyesi olmayan. **2.** (Kişi için) topluluk içinde yaşamanın gerektirdiği nezaket ve görgü kurallarına uymayan; kaba; görgüsüz. **3.** (Davranış için) kaba ve ayıp sayılan. **4.** (Yemek için) terbiye yapılmamış. **5.** *zf.* Kaba ve edepsiz biçimde; terbiyesiz olarak.

terbiyesizce, [terbiye-siz-ce] *(terbiyesi'zce) zf.* Terbiyesiz bir kimseye uygun düşer biçimde; edepsizce.

terbiyesizleşme, [terbiye-siz-le-ş-me] *is.* Terbiyesizleşmek eylemi; edepsizleşme.

terbiyesizleşmek, [terbiye-siz-le-ş-mek] *dönşl. f. [-ir]* Terbiyesiz biçimde davranmaya başlamak; edepsizleşmek; kabalaşmak.

terbiyesizlik, -ği [terbiye-siz-lik] *is.* **1.** Terbiyesiz olma durumu. **2.** Terbiyesiz bir kimsenin davranışlarının niteliği; kabalık; nezaketsizlik; edepsizlik. **3.** Terbiyesizce davranış; nezaketsiz, kaba davranış. ⊡ **terbiyesizlik etmek,** *Toplum kurallarına, görgü kurallarına aykırı davranışta bulunmak.*

terbiyet, [Ar. terbiye > terbiyyet تربیت] *{OsT} is.* Eğitim; terbiye. ⊡ **terbiyet-kâr,** *{OsT} Eğitici.*|| **terbiyet-kerde,** *{OsT} Terbiye edilmiş; terbiyeli.*

terbiyevi, [Ar. terbiye > terbiyevī تربیوی] *(terbiyevi:) {OsT} sf.* Eğitimle ilgili; eğitsel; eğitici.

terbiyum, [Ytterby *(İsveç'te bu maden cevherinin bulunduğu yer)* > Fr. terbium] *is. kim.* Lantanitler grubundan, atom numarası 65, atom numarası 158,93 olan, ender bulunan bir metal element, sembolü: Tb.

terbiz, [Ar. terbiş تربیص] *{ağız} is.* Toprağın nemi; tav. ⊡ **terbiz etmek,** *{ağız} Yeterince yağış almadığı zaman ekmeden önce tarlayı sulamak.* [DS]

terbuş, [Ar. ṭarbūş طربوش] *{ağız} is.* Sahan kapağı. [DS]

terbuşlu, [terbuş-lu] *{ağız} is.* Kapaklı sahan. [DS]

terbüşlü, [terbüş-lü] *{ağız} is.*→ terbuşlu. [DS]

tercan, [ter-can ?] *{ağız} is.* **1.** Kırmızı buğday. **2.** Yazın yemek için ayrılan buğday. [DS]

terce, [Far. derīçe => terce] *{ağız} is.* **1.** Buzağının doğduktan sonra bir süre korunduğu yer. **2.** Eski evlerde ocağın iki yanındaki kalın duvarlar oyularak yapılan ve ufak tefek şeyler koymaya yarayan küçük oyuk. [DS]

terceman, [Ar. terceme > tercemān ترجمان] *(tercema:n) {OsT} is.* Tercüman; çevirmen.

terceme, [Ar. terceme ترجمه] *{eT} {OsT} is.* Tercüme. [Bahşayiş] ⊡ **terceme-i ahvāl-i ricāl,** *{OsT} Büyük adamların hayat hikâyesi.*|| **terceme-i hāl,** *{OsT}* → hâl tercümesi.

terci, -i'ı [Ar. rücūʿ > tercīʿ ترجیع] *(terci:) {OsT} is.* **1.** Geri çevirme; döndürme. **2.** Tekrarlama. **3.** Divan şiirinde bentlerden oluşan bir nazım biçimi. ⊡ **terci etmek,** *{OsT} Döndürmek; tekrarlamak.*|| **terci-i bend,** *{OsT} ed. Divan edebiyatında, kafiyeleri ayrı birkaç bölümden oluşan ve her bölümün kafiyeli son beyti tekrarlanan bir nazım türü.*|| **terci-hâne,** *{OsT} ed. Terci-i bend biçiminde yazılmış manzumenin bentlerinden her biri.*

terciat, [Ar. tercīʿ > tercīʿāt ترجیعات] *(tercia:t) {OsT} is.* **1.** Geri çevirmeler; döndürmeler. **2.** *ed.* Bir divanda terci-i bentlerin bulunduğu bölüm.

tercib, [Ar. tercīb ترجیب] *(terci:b) {OsT} is.* **1.** Yemişi çok olan ağacın dalları kırılmasın diye altına dayak yerleştirme. **2.** Ululama.

tercih, [Ar. rüc̣ḥān > tercīḥ ترجیح] *(terci:h) is.* Bir şeyi diğerlerine göre daha iyi, daha üstün ve önemli saymak; yeğ tutma. *{OsT} (aynı)* ⊡ (birini, bir şeyi) **tercih etmek,** *(Onu) diğerlerine göre daha üstün, daha iye ve daha önemli saymak; yeğlemek; yeğ tutmak.*|| **tercih hakkı,** *tic. Bir malı sözleşmedeki şartlarla daha fazla alma veya satma olanağı tanıma.*|| **tercih-i beyyine,** *{OsT} isl. huk. Bir davada, davalı ve davacının ileri sürdüğü kanıtlardan birini diğerine göre üstün tutma.*

tercihan, [Ar. tercīḥ > tercīḥan ترجیحاً] *(terci':han) {OsT} zf.* Tercih etme hakkını kullanarak; tercih edilerek.

tercihane, [Ar. tercīʿ + Far. -ḫāne ترجیعخانه] *(terci:-*

ha:ne) {OsT} is. Terci-i bentlerde, her bendin vasıta beytinden önceki bölümün adı.

tercihat, [Ar. tercīḥ > tercīḥāt ترجيحات] *(terci:ha:t) {OsT} is.* Tercihler; üstün tutmalar; yeğlemeler.

tercihli, [tercih-li] *sf.* Tercih etme hakkı tanınmış olan. ☐ **tercihli oy,** *Seçmenin listede bulunan adayların sırasını değiştirebilmesine olanak tanıyan oy sistemi.*|| **tercihli yol,** *Büyük kentlerde toplu taşıma araçlarına ayrılmış olan yol.*

terci'ibent, -di [Ar. tercīʿ + Far. -i bend ترجيع بند] *{OsT} is. ed.* Divan şiirinde, 5-10 beyitten oluşan farklı kafiyelenen bentlerden oluşan, vasıta beyti her bendin sonunda tekrarlanan manzume biçimi.

tercim, [Ar. recm > tercīm ترجيم] *(terci:m) {OsT} is.* Suçluyu taşlamak suretiyle öldürme cezası.

terciye, [Ar. terciye ترجيه] *{OsT} is.* Ümitli olma; umma.

tercüman, [Ar. terceme > tercemān ترجمان] *(tercüma:n) is.* **1.** Bir dilde söylenen sözü başka bir dile sözlü olarak çeviren kimse; çevirmen; dilmaç. **2.** *mecaz.* Amacı anlatmaya yarayan araç. **3.** *tasvf.* İşlenen bir günahtan sonra bağışlanmak için Allah'a yalvarırken kullanılan sözler. **4.** *{eAT}* Bektaşilerin sofra, çırağ ve diğer işlerden önce okudukları dualar ve kafiyeli sözler. ☐ **tercüman olmak,** *(Düşünce, duygu vb. için) dile getirmek; anlatmak.*

tercümanlık, -ğı [tercüman-lık] *is.* **1.** Tercüman olma durumu. **2.** Çevirmenin işi; çevirmenlik.

tercüme, [Ar. terceme ترجمه] *{OsT} is.* **1.** Bir metni ya da konuşmayı başka bir dile çevirme işi; çeviri. **2.** Yazıldığı dilden başka bir dile aktarılmış olan eser; çeviri. **3.** *biy.* Elçi RNA'da (mRNA) kotlanmış olan genetik bilginin çözülerek belli bir proteinin sentezlenmesi olayı. **4.** *sf.* Tercüme edilmiş; başka dilden çevrilmiş. ☐ **tercüme etmek,** *Bir dilden başka bir dile çevirmek.*|| **tercüme odası,** *İmparatorluk döneminde, Babıâli'nin yabancı ülke konsoloslukları ile yaptığı yazışmaları yöneten, Hariciye Nezaretine bağlı kalem.*|| **tercüme yapmak,** *Çevirmek; başka dile aktarmak.*

tercümeci, [tercüme-ci] *is.* Çevirmen; dilmaç.

tercümecilik, -ği [tercüme-ci-lik] *is.* Tercümecinin yaptığı iş; tercümanlık.

tercümeihāl, -li [Ar. terceme-i ḥāl ترجمه حال] *(tercüme'iha:l) {OsT} is.* Bir kimsenin ana çizgileri ile kendi hayatını anlatan yazı; öz geçmiş; biyografi.

terçi[1], [ter-çī] *(terçi:) {eT} is.* Ücretle çalışan; işçi; ücretli; ırgat. [DLT] [EUTS] [Mühennâ]

terçi[2], [ter-çi ?] *{ağız} is.* Çengelli iğ. [DS]

terçimek, [terçi-mek] *{ağız} is.* Kışın güneşli günlerde kar erimeye başlamak. [DS]

terdamen, [Far. ter-dāmen *(eteği yaşı)* تردامن] *(terda:men) sf.* (Kadın için) iffetsiz; namussuz.

terdek, [terdek تردك] *is.* **1.** *{OsT}* Çulhaların mekik içine koydukları ince kamış; masıra. **2.** *{ağız}* Boru. [DS] **3.** *{ağız}* Erkeğin cinsel organı; kamış. [DS]

terdest, [Far. ter-dest تردست] *{OsT} sf.* Eli işe yatkın; usta; mahir.

terdid, [Ar. redd > terdīd ترديد] *(terdi:d) {OsT} sf.* **1.** Geri çevirme; reddetme. **2.** Geri atma; püskürtme. **3.** Tekrar tekrar çevirme. **4.** *ed.* Bir düşünceyi iki ihtimalle anlatma. **5.** *ed.* Bir sözü dinleyenin beklemediği biçimde bitirme. ☐ **terdîd cümlesi,** *İki ayrı anlama gelen cümle; ikircil cümle; çatallı cümle.*

terdidat, [Ar. terdīdāt ترديدات] *(terdi:da:t) {OsT} sf.* Terditler.

terdif, [Ar. redf > terdīf ترديف] *(terdi:f) {OsT} is.* **1.** İzleme; arkasından gitme. **2.** Terkiye alma. **3.** *ed.* Bir sözün ya da dizenin arkasından onu tamamlayacak söz ya da dize kullanma.

terdifat, [Ar. terdīfāt ترديفات] *(terdi:fa:t) {OsT} is.* Terdifler.

terdifen, [Ar. terdīf>terdīfen ترديفاً] *(terdi:'fen) {OsT} zf.* Peşinden giderek; izleyerek.

terdit, -di [Ar. redd > terdīd ترديد] *(terdi:t) {OsT} is.*→ terdid.

terditli, [terdit-li] *sf.* (Dava için) yinelemeli; kademeli. ☐ **terditli dava,** *huk. Dava eden tarafından birden çok hukukî sebebin ileri sürüldüğü, birinci reddedildiği takdirde ikincisinin görüşülmesi gerektiği dava.*

terdiye, [Ar. ridā > terdiye ترديه] *(terdi:ye) {OsT} is.* Örtü ile kapatma; örtme.

tere[1], [Far. tere-tīzek *(acı tere)* => tere تره] *is. bot.* **1.** Hardalgillerden, baharlı yaprakları salata olarak yenilen bir yıllık otsu bitki, *(Lepidium sativum).* **2.** *{eT} {eAT}* Yaprakları yenebilir sebzeler; sebze; sebzevat. [Bahşayiş] ☐ **tere satıcı,** *{eT} Manav.* [Bahşayiş]|| **tere türe,** *{eAT} Tere otu gibi yeşil yenir sebzeler.*|| **tere yeri,** *{eT} Sebze bahçesi.* [Bahşayiş]

tere[2], [Far. kere / kereh => tere] *is.* Tereyağı.

terebantin, [Lat. terebinthina > Fr. térébenthine] *is.* → terebentin.

terebentin, [Lat. terebinthina > Fr. térébenthine] *is.* Kozalaklılarla, sakız ağacıgillere özgü ağaçlardan ya kendi kendine ya da ağaç gövdelerinin çizilmesi ile elde edilen yağlı reçine.

terebentinleme, [terebentin-le-me] *is.* Çam sakızını homojen duruma getirme işlemi.

terebentinli, [terebentin-li] *sf.* İçinde terebentin bulunan; terebentin esansı içeren.

terecci, [Ar. recā > tereccī ترجی] *(terecci:) {OsT} is.* **1.** Rica etme. **2.** Umma; bir şeye bel bağlama.

tereccuh, [Ar. tereccuḥ ترجح] *{OsT} is.* Bir tarafı tutma; taraflı davranma.

terece, [Far. derīçe دریچه => terece ترجه] *{OsT} is.* **1.** Pencere. **2.** *{ağız}* Kiler. [DS] **3.** *{ağız}* → terce. [DS]

tereci, [tere-ci] *is.* Tere yetiştiren ya da satan kimse. ⊡ **tereciye tere satmak,** *Bir alanda uzman olan kimseye o konuda bilgi vermeye kalkışmak.*

tereddi, [Ar. redy > tereddī تردی] *(tereddi:) {OsT} is.* Olumsuz bir değişimle bozulma; soysuzlaşma; yozlaşma. ⊡ **tereddi etmek,** *Soysuzlaşmak; yozlaşmak.*

tereddiyat, [Ar. tereddī > tereddiyyāt تردیات] *(tereddiya:t) {OsT} is.* Soysuzlaşmalar; yozlaşalar.

tereddüd, [Ar. redd > tereddüd تردد] *{OsT} is.* → tereddüt.

tereddüdat, [Ar, tereddüd > tereddüdāt ترددات] *(tereddüda:t) {OsT} is.* Tereddütler.

tereddüt, -dü [Ar. redd > tereddüd تردد] *{OsT} is.* **1.** *esk.* Bir yere gidip gelme. **2.** Bir şeyi yapmakta kararsız kalma; kararsızlık; karar verememe; kuşku durumu; duraksama; ikircik, ikircim. **3.** Karar vermeye engel olan kuşku. **4.** *tıp.* Sıtma gibi nöbetli hastalıklarda tekrarlama. ⊡ **tereddüt etmek,** *1. Herhangi bir şeyi yapmakla yapmamak arasında kalmak; duraksamak. 2. Seçim yapmakta zorlanmak.*

tereddütle, [tereddüt-le] *(tereddü'tle) zf.* Tereddüt ederek duraksayarak.

tereddütlü, [tereddüt-lü] *sf.* Tereddüdü olan; tereddüde yol açan; duraksamalı; ikircikli.

tereddütsüz, [tereddüt-süz] *sf.* **1.** Tereddüdü olmayan; tereddüde yol açmayan; kararsızlığa yol açmayan. **2.** *zf.* Duraksamaksızın; kararlı bir biçimde.

teref[1], [Ar. teref ترف] *{OsT} is.* **1.** Yumuşaklık. **2.** İyi ve güzel yemek. **3.** İnce ve güzel nesne; biblo.

teref[2], [Ar. ṭaraf => teref] *{ağız} is.* Taraf; yan. [DS]

tereffu, -u'ı [Ar. tereffuᶜ ترفع] *{OsT} is.* Yükselme; yukarı kalkma.

tereffuat, [Ar. tereffuᶜāt ترفعات] *{OsT} is.* Yükselmeler; yukarı kalkmalar.

tereffuk, [Ar. rıfḳ > tereffuḳ ترفق] *{OsT} is.* Tatlı davranma; tatlı dil, güler yüz gösterme.

tereffüh, [Ar. refāh > tereffüh ترفه] *{OsT} is.* Bolluğa erişme; refaha kavuşma.

terefli, [taraf-lı / teerf-li] *{ağız} sf.* Taraflı; yanlı; yanları olan. ⊡ **terefli çadır,** *{ağız} Penceresi ve saçağı olan köşeli çadır.* [DS]

tereftalat, [Fr. téréphtalate] *is. kim.* Tereftalik asidin tuzu ya da esteri.

tereftalik, -ği [Fr. **téré**benthine + **phtalique** > téréphtalique] *sf.* (Asit için) benzen para-di-karboksilikle ilgili. ⊡ **tereftalik asit,** *kim. Benzen-1,4 dikarbolik asidin yaygın adı,* $C_8H_6O_4$.

terehhüb, [Ar. rāhib > terehhüb ترهب] *{OsT} is.* Rahip olma; rahipleşme.

terek[1], [tërëk] *(tere:k) {eT} is. bot.* **1.** Kavak. **2.** Kavak ağacı. [DLT] **3.** *{ağız}* Ağaç. [DS] **4.** *{ağız}* Asma. [DS]

terek[2], **-ği** [ter-mek > ter-ek ترك] *is.* **1.** *{ağız} {eAT} {OsT}* Geleneksel Türk evlerinde, normal bir insanın ulaşabileceği yükseklikte odayı boydan boya dolanan raf; sergen. [DS] **2.** Dükkânlardaki bölmeli raflar. **3.** *{eAT}* Tabak. **4.** *{ağız}* Tavuk kümeslerindeki tünek. [DS] **5.** *{ağız}* Köy evlerinde ocağın iki yanında oturmaya yarayan sekiler. [DS] **6.** *{ağız}* Dolap, sandık ve çekmecelerdeki raf şeklindeki gözler. [DS] **7.** *{ağız}* Eski evlerde ocağın iki yanındaki duvara oyulmuş küçük gözler. [DS] **8.** *{ağız}* Merdiven gibi set set olan dağ. [DS]

terek[3], **-ği** [? terek] *{ağız} is.* Şapka kenarı. [DS]

terek[4], **-ği** [? terek] *{ağız} is.* Nişasta ile yapılan bir tür tatlı. [DS]

terekât, [Ar. tereke > terekāt تركات] *(terekâ:t) {OsT} is.* Ölen kişinin miras olarak bıraktığı malların tümü.

tereke[1], [Ar. tereke / terike تركه] *{OsT} is.* **1.** Ölen kimsenin bıraktığı mal varlığı. **2.** *huk.* Miras bırakanın ölümüyle mirasçılarına geçen özel hukuk ilişkilerinin tümü. **3.** *{ağız}* Ev eşyası. [DS]

tereke[2], [Erm. tereke => تركه] *{eAT} {OsT} {ağız} is.* Ürün; mahsul; yiyecek. [DS] ⊡ **tereke pazarı,** *Tahıl pazarı; zahire pazarı.*

tereke[3], [? tereke] *{ağız} is.* **1.** Sığır. **2.** Yük hayvanı. [DS]

terekelik, -ği [tereke-lik] *{ağız} is.* Sebze bahçesi; bostan. [DS]

terekem, [? terekem] *{ağız} is.* Ev eşyası. [DS]

terekeme[1], [Türk > Ar. terākime *(Türkmenler)* تراكمه] *is. folk.* **1.** Kars çevresinde oynanan Türkmen kökenli halay türü bir halk oyunu. **2.** Askerani adındaki halk oyununun diğer adı.

terekeme[2], [terekeme] *{ağız} sf.* **1.** Dalgın; düşünceli. **2.** Aptal. **3.** Kendi kendine yetişen. [DS]

terekküb, [Ar. rüküb > terekküb تركب] *{OsT} is.* → terekküp.

terekkübat, [Ar. terekküb > terekkübāt تركبات] *(terekküba:t) {OsT} is.* Oluşmalar; birleşmeler; meydana gelmeler.

terekkün, [Ar. rükn > terekkün ترکن] *{OsT} is.* **1.** Hatırı sayılır kimse olma; büyük bir adam olma. **2.** Manevi güç kazanma.

terekküp, -bü [Ar. rükūb > terekküb ترکب] *{OsT} is.* **1.** Birkaç şeyin birleşmesinden meydana gelme; birleşme; oluşma. **2.** *fel. kim.* Birleşim. ⮺ **terekküp etmek,** *{OsT} Birleşmek; karışmak.*|| **terekküp tarzı,** *{OsT} Oluş biçimi.*

tereklig, [térek-lig] *{eT} sf.* Direk sahibi; direkli. [DLT]

tereklik[1], [térek-lik] *{eT} is.* Direklik ağaç yetiştirilen yer. [DLT]

tereklik[2], [terek-lik] *{ağız} is.* Sergen; raf. [DS]

terekmek, [ter+ekmek] *{ağız} is.* Mayasız hamurdan açılıp sacda pişirilen yufka ekmeği. [DS]

terelelli, [Yun. trélos *(deli)* => terele(l)-li] *(terele'lli) sf. teklifsz.* Biraz kaçık olduğu düşünülen; hoppa; hafif. *{ağız} (aynı)* [DS]

terelenme, [tere-le-n-me] *is.* Terelenmek eylemi.

terelenmek, [tere-le-n-mek] *dönşl. f. [-ir]* **1.** Tere sahibi olmak; tere edinmek. **2.** (Kalhanede eritilen bakır için) üzerinde hafif hava kabarcıkları oluşmak.

tereli, [tere-li] *sf.* İçinde tere bulunan.

terelik, -ği [tere-lik] *is.* Tere bahçesi.

terelmek, [tel-er-mek / terel-mek] *{ağız} gçsz. f. [-ir]* Eskimek; yıpranmak; tellenmek. [DS]

terem, [? terem / tenem] *{ağız} is.* Kıl keçisi ile tiftik keçisinin çiftleşmesinden doğan melez oğlak. [DS]

teremeker, [? teremeker] *{ağız} sf.* İşlerine boş veren; savsak. [DS]

terempe, [? terempe] *{ağız} is.* Eğitilerek kuş avında kullanılan atmaca, doğan vb. avcı kuş. [DS]

teremrüm, [Ar. teremrüm ترمرم] *{OsT} is.* Bir şey söyleyecek gibi davranmakla beraber söylemeyip kalma.

terementi, [Lat. terebinthina / Yun. terebinthe > Fr. térébenthine] *is.* → terebentin.

teren[1], [Far. teren ترن] *{OsT} is.* Nesteren denilen gül.

teren[2], [terin > teren] *{ağız} is.* Derin. [DS]

terence, [? terence] *{ağız} is.* Merdiven. [DS]

terençek, [ter-mek > ter-in-çek] *{eT} is.* → terinçek. [Mühennâ]

terencübin, [Ar. terencebīn ترنجبين] *(terencübi:n) {OsT} is.* Deve dikeni üzerine geceleri düşen tatlı bir madde; Acem kudret helvası.

terengübin, [Ar. terengübīn ترنجبين] *(terengübi:n) {eT} {eAT} is.* → terencübin. [Bahşayiş]

terenmek, [türe-mek > tere-n-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* **1.** Türemek. **2.** Dadanmak. [DS]

terennüh, [Ar. terennüḥ ترنح] *{OsT} is.* Sarhoşluk vb. sebeplerle sallanarak, sendeleyerek yürümek.

terennühat, [Ar. terennüḥāt ترنحات] *(terennüha:t) {OsT} is.* Sendeleyerek yürümeler.

terennüm, [Ar. renem *(yırlama)* > terennüm ترنم] *is.* **1.** Alçak sesle şarkı mırıldanma. **2.** Kuşun ötmesi; şakıma. **3.** *mecaz.* Anlatma; ifade etme. **4.** Türk musikisinde nakarat karşılığı. ⮺ **terennüm etmek,** *{OsT} Hafif ve tatlı sesle şarkı söylemek. 2. (Kuş için) ötmek; şakımak. 3. mecaz. Anlatmak.*|| **terennüm-sāz,** *{OsT} Şarkı söyleyen.*|| **terennüm-sāzî,** *{OsT} Şarkı söyleme.*|| **terennüm-senc,** *{OsT} Şarkı söyleyen.*|| **terennüm-sencî,** *{OsT} Şarkıcılık.*

terennümat, [Ar. terennüm > terennümāt ترنمات] *(terennüma:t) {OsT} is.* **1.** Terennüm etmeler. **2.** Kuş şakımaları; kuş ötüşleri.

teres, [? teres] *is. kaba.* (Sövgü sözü olarak) pezevenk.

teressüb, [Ar. rüsūb > teressüb ترسب] *{OsT} is.* → teressüp.

teressül, [Ar. resel *(yavaş gitme)* > teressül ترسل] *{OsT} is.* **1.** Bir işi ağır ağır, acele etmeksizin yapma. **2.** *dbl.* Harflerin kısalık ve uzunluklarına, çıkış yerlerine dikkat etme.

teressüm, [Ar. resm > teressüm ترسم] *{OsT} is.* Resim gibi canlanma; şekillenme; biçim alma. ⮺ **teressüm etmek,** *{OsT} Biçim almak; şekillenmek.*

teressümat, [Ar. teressüm > teressümāt ترسمات] *(teressüma:t) {OsT} is.* Biçim kazanmalar; resim gibi canlanmalar.

teressüp, -bü [Ar. rüsūb > teressüb ترسب] *{OsT} is.* **1.** Çökelme; tortulanma; çökelti. **2.** Durulma. ⮺ **teressüp etmek,** *{OsT} Tortusu dibe çökmek; tortulanmak.*

teressübat, [Ar. teressüb > teressübāt ترسبات] *(teressüba:t) {OsT} is.* **1.** Çökeltiler; tortular. **2.** Çökmeler; durulmalar. ⮺ **teressübat-ı havaiye,** *{OsT} Yağış.*

tereşşüf, [Ar. tereşşüf ترشف] *{OsT} is.* Suyu emme.

tereşşüh, [Ar. reşḥ > tereşşüḥ ترشح] *{OsT} is.* **1.** (Su için) sızarak akma; sızıntı yapma; sızma. **2.** Terleme. **3.** *coğ.* Sızıntı. ⮺ **tereşşüh etmek,** *{OsT} 1. Sızmak. 2. Terlemek.*

tereşşühat, [Ar. tereşşüḥ > tereşşüḥāt ترشحات] *(tereşşüha:t) {OsT} is.* **1.** Sızıntı yapmalar; sızmalar. **2.** Terlemeler.

tereteli, [? tereteli] *{ağız} is.* Dalından üzüm almaya yarayan uzun sepet. [DS]

teretmek, [türe-t-mek > teret-mek] *{ağız} gçl. f. [-ir]* **1.** Türetmek. **2.** Yetiştirmek. [DS]

terettüb, [Ar. rütbe > rütūb > terettüb ترتب] *{OsT} is.* → terettüp.

terettüm, [Ar. terettüm ترتّم] *{OsT} is.* Unutmamak için parmağa iplik bağlama.

terettüp, -bü [Ar. rütbe >rütūb >terettüb ترتّب] *{OsT} is.* **1.** Sıraya dizilme; sıralanma. **2.** Gerekme; icap etme. **3.** (İş için) üstüne düşme; ait olma. ⊡ **terettüp etmek,** *{OsT} 1. Sıralamak. 2. Gerekmek. 3. Ait olmak.*

terevce, [? terevce] *{ağız} is.* Dokuma tezgâhında ipliklerin aralarından geçirildiği iki sopa. [DS]

terevvu, -u'ı [Ar. terevvuʿ تروّع] *{OsT} is.* Korkma.

terevvuh, [Ar. terevvuḥ تروّح] *{OsT} is.* Koku alma.

terevzin, [Far. dārābzīn => tırabzan > terevzin] *{ağız} is.* Merdiven başında bulunan parmaklık; tırabzan. [DS]

tereyağı, -nı [Far. kara *(taze yağ)* + yağ-ı] *is.* **1.** Süt kaymağından, yayık ve diğer merkezkaç kuvvet ile çalışan özel makinelerle fizik olarak ayrıştırılan taze, doymuş yağ. **2.** *argo.* Aptal; ahmak. ⊡ **tereyağı gibi,** *(Yiyecek için) yumuşak olma.*|| **tereyağından kıl çeker gibi,** *Kimseye zarar vermeden ve kolay biçimde.*|| **tereyağı sosu,** *Sirke ve sarımsak katılmış çiğ tereyağının eritilerek hafifçe kızdırılmasıyla hazırlanan sos.*|| **tereyağı ezmesi,** *Normal sıcaklıktaki tereyağı içine pişmiş ya da kurutulmuş yiyecek maddeleri katıldıktan sonra dondurmak suretiyle elde edilen bir tür ezme.*

tereze, [Far. derīçe => tereze] *{ağız} is.* Pencere. [DS]

terezecabu, [tereze+cabū] *{ağız} is.* Perde. [DS]

terezi, [Far. terāzū => terazi / terezi] *{ağız} is.* **1.** Terazi. **2.** Şehre su dağıtılan yer. [DS]

terezlemek, [terez-le-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* **1.** Temizlemek. **2.** Süslemek; düzenlemek. [DS]

terezzün, [Ar. terezzün ترزّن] *{OsT} is.* Vakar gösterme.

terfend, [Far. terfend / terfende ترفنده / ترفند] *{OsT} sf.* Turfanda.

terfi, -i'ı [Ar. refʿ > terfīʿ ترفيع] *(terfi:) {OsT} is.* **1.** Yükseltme; yukarı kaldırma. **2.** Rütbe bakımından yükselme. **3.** Bir kimsenin rütbesini yükseltme. **4.** *as.* Askerî personelin daha fazla ehliyet ve sorumluluk gerektiren bir rütbeye yükseltilme işlemi. **5.** *huk.* Memurların derece ve kademeleri ile birlikte buna bağlı olarak aylıklarının yükseltilmesi. ⊡ **terfi etmek,** *Rütbe bakımından yükselmek.*

terfian, [Ar. terfīʿ > terfīʿān ترفيعا] *(terfi:'a:n) {OsT} zf.* Terfi ederek; rütbesi yükseltilerek.

terfiat, [Ar. terfīʿ > terfīʿāt ترفيعات] *(terfi:a:t) {OsT} is.* Terfi etmeler; yükselmeler.

terfid, [Ar. terfīd ترفيد] *(terfi:d) {OsT} is.* Ululama; saygı gösterme.

terfie, [Ar. terfīʾe ترفئه] *{OsT} is.* Dirlik düzenlik dileğinde bulunma.

terfih, [Ar. refāḥ > terfīḥ ترفيح] *{OsT} is.* Bolluk içinde yaşatma; refaha kavuşturma; gönendirme. ⊡ **terfih etmek,** *{OsT} Bolluk içinde yaşatmak; refaha kavuşturmak; gönendirmek.*

terfik, -kı [Ar. refāḳat > terfīḳ ترفيق] *(terfi:k, k kalın söylenir) {OsT} is.* **1.** Birini yanına arkadaş olarak alma. **2.** Bir kimseyi, bir başkasının yanına arkadaş olarak verme. ⊡ **terfik etmek,** *{OsT} Birini yanına almak; birini yanına katmak.*

terfikan, [Ar. terfīk > terfīkān ترفيقا] *(terfi:ka:n) {OsT} zf.* **1.** Birini yanına arkadaş alarak. **2.** Birinin yanına arkadaş vererek.

terfil, [Ar. refl > terfīl ترفيل] *(terfi:l) {OsT} is.* **1.** Yüceltme; ululama. **2.** Uzatma. **3.** *ed.* Aruz ölçüsünde *müstef'ilün (- - . -)* cüzünden *müstef'ilâtün (- - . - -)* cüzünü türetme.

tergal, [Fr. tergal *(tescilli ad)*] *is.* **1.** Fransız yapımı sentetik polyester elyafı veya ipliği; poli-glikol-tereftalat. **2.** *sf.* Bu iplikten dokunmuş olan.

tergelir, [ter-gē-mek > terge-l-ir] *{eT} sf.* Dermek, toplamak üzere olan. [DLT]

tergemek, [ter-ge-mek] *{ağız} gçsz. f. [-r]* Vazgeçmek; istememek; bırakmak. [DS]

tergen, [ter-gē-n] *(terge:n) {eT} is.* Araba; taşıt. [EUTS]

terges, [tér-gē-mek > térgē-ş] *(terge:ş) {eT} is.* **1.** Sıkıntı. **2.** Kalabalık yüzünden yürümekte çekilen güçlük. **3.** (Su için) akarsu kollarının toplandığı yer. [DLT]

tergeşmek, [tergē-mek > terge-ş-mek] *{eT} dönşl. f. [-ür]* Arka arkaya gelerek derleşmek, toplanmak. [DLT]

tergi, [tē'r-mek > tér-gī] *(tergi:) {eT} is.* Sofra; sofra üzerindeki çeşitli yemek; sıra; dizi. [DLT]

tergib, [Ar. rağbet > terġīb ترغيب] *(tergi:b) {OsT} is.* İsteklendirme; rağbet ettirme. ⊡ **tergib etmek,** *{OsT} İsteklendirmek; arzu ettirmek.*

tergim, [Ar. rağm > terġīm ترغيم] *(tergi:m) is.* **1.** Yere sürtme. **2.** Yere sürülme. ⊡ **tergîm-i enf,** *{OsT} 1. Burunu yere sürtme. 2. mecaz. Bir kimsenin gururunu, kibrini kırma.*

tergömlek, -ği [ter+gömlek] *{ağız} is.* İç gömleği. [DS]

tergönek, -ği [ter+gömlek] *{ağız} is.* → tergömlek. [DS]

tergü, [tér-mek > tér-gū̄] *(tergü:) {eT} is.* Eyer kayışı; terki bağı. [Clauson]

tergüçi, [térgū̄ > tergü-çī] *(tergüçi:) {eT} sf.* Deren; toplayan. [DLT]

terhane, [Far. ter-ḫāne ترخانه] *(terha:ne) {OsT} is.* Tarhana.

terhib[1], [Ar. terḥīb ترحيب] *(terhi:b, h kalın söylenir) {OsT} is.* Hâl hatır sorma; birine "merhaba" deme.

terhib[2], [Ar. rehb > terhīb ترهيب] *(terhi:b) {OsT} is.* Yıldırma; çok korkutma. ⊡ **terhib etmek,** *{OsT} Çok korkutmak.*

terhibat[1], [Ar. terḥībāt ترحيبات] *(terhi:ba:t, h kalın söylenir) {OsT} is.* Hâl hatır sormalar; birilerine *"merhaba"* demeler.

terhibat[2], [Ar. terhīb > terhībāt ترهيبات] *(terhi:ba:t) {OsT} is.* Korku salmalar; korkutmalar; yıldırmalar. ⊡ **terhibat-ı şedîde,** *{OsT} Şiddetli korkutmalar.*

terhiben, [Ar, terhīb > terhīben ترهيباً] *(tehi:'ben) {OsT} zf.* Korkutarak; korku salarak; yıldırarak.

terhibî, [Ar. terhīb > terhībī / terhībiyye ترهيبيه / ترهيبى] *(terhi:bi:) {OsT} sf.* **1.** Yıldırma, korkutma ile ilgili. **2.** Yıldırıcı; korkutucu.

terhil, [Ar. terḥīl ترحيل] *(terhi:l, h kalın söylenir) {OsT} is.* Birini bir yerden başka bir yere göç ettirme; göçürme.

terhim[1], [Ar. terḥīm ترحيم] *(terhi:m, h kalın söylenir) {OsT} is.* "Allah rahmet eylesin!" deme.

terhim[2], [Ar. terḫīm ترخيم] *(terhi:m, h kalın söylenir) {OsT} is.* Bir ismi kısaltma.

terhimat, [Ar. terḥīmāt ترحيمات] *(terhi:ma:t, h kalın söylenir) {OsT} is.* "Allah rahmet eylesin!" demeler.

terhin, [Ar. rehn > terhīn ترهين] *(terhi:n) {OsT} is.* **1.** Rehin bırakma; rehine koyma. **2.** *isl. huk.* Bir şeyi rehine koyma. ⊡ **terhin etmek,** *{OsT} Rehin bırakmak; ipotek etmek.*

terhine, [Far. ter-ḫīne ترخينه] *(terhi:ne) {OsT} is.* Tarhana.

terhis, [Ar. ruḫṣāt > terḫīṣ ترخيص] *(terhi:s, h ve s kalın söylenir) {OsT} is.* **1.** Müsaade etme; izin verme. **2.** Askerlik görevini bitirenleri salıverme. ⊡ **terhis edilmek,** *(Askerlik görevini bitirenler için) bırakılmak.*|| **terhis etmek,** *Askerlik görevini bitirenleri bırakmak.*|| **terhis olmak,** *(Asker için) görevini bitirdiği için ordudan salıverilmek.*|| **terhis olunmak,** *(Askerlik görevini bitirenler için) ordudan salıverilmek.*

terhisat, [Ar. terḫīs > terḫīsāt ترخيصات] *(terhi:sa:t, h ve s kalın söylenir) {OsT} is.* **1.** İzin vermeler; müsaade edilmeler. **2.** Askerlik görevini bitirenleri ordudan koyuvermeler.

terhun, [Far. terḫūn ترخون] *(terhu:n) {OsT} is. bot.* Tarhun.

teri[1], [terī] *(teri:) {eT} {ağız} is.* Deri. [DLT] [ETY] [EUTS] [Gabain] [İKPÖy.] [DS]

teri[2], [te-ri] *{ağız} zf.* ... e doğru; ... yönünce; -e karşı. *(şehire teri)* [DS]

teri[3], [ter-i] *{ağız} is.* Elbise; giysi. [DS]

ter'ib, [Ar. terʿīb ترعيب] *(ter-i:b) {OsT} is.* Çok korkutma.

terig, [tē'r-mek > tér-ig] *{eT} is.* Derme; deriş; dernek; toplantı. [DLT]

terigsek, [tē'r-mek > térig-sē-k] *(terigse:k) {eT} sf.* Dermeyi, toplamayı dileyen. [DLT]

te'rik, [Ar. teʾrīḳ تأريق] *(te-ri:k, k kalın söylenir) {OsT} is.* **1.** Gece uykusuz bırakma. **2.** Gece uykusuz bırakılma.

terike[1], [Ar. terk > terīke تريكه] *(teri:ke) {OsT} is.* **1.** Evde kalmış kız; evlenmemiş kız. **2.** İtfaiyecilerin başlarına giydikleri kırmızı başlık.

terike[2], [Ar. terike تركه] *{OsT} is.* Tereke.

terikmek, [tez-ik-mek ? > ter-ik-mek] *{ağız} gçsz. f. [-ir]* **1.** Bıkmak; usanmak. **2.** Ayrılmak. [DS]

teriktirmek, [terik-tir-mek] *{ağız} gçl. f. [-ir]* Soğutmak; bıktırmak. [DS]

terilen, [İng. terylene *(tecilli isim)*] *is.* **1.** İngiliz yapımı sentetik polyester elyafı ve ipliğinin ticarî adı. **2.** *sf.* Bu iplikten üretilmiş olan; tergal.

terilgen, [tér-il-mek > tér-il-gēn] *(terilge:n) {eT} sf.* Her zaman derilen; toplanan. [DLT]

terilmek, [tē'r-mek > tér-il-mek] *{eT} dönşl. f. [-ür]* Toplanmak; bir araya gelmek; toplanmış ya da birleşmiş olmak; derilmek. [DLT] [ETY] [EUTS] [İKPÖy.]

terim[1], [Fr. terme => terim] *is.* **1.** Konuşma dilinde pek kullanılmamakla birlikte bir uzmanlık, sanat, meslek ve bilim dalına özgü anlamı olan, belli bir kavramı karşılayan sözcük; ıstılah *(1942).* **2.** *mat.* Cebirsel işlemlerde – ve + işaretleri arasında bulunan sayılardan her biri. **3.** Bir denklemde = işaretinin iki yanında bulunan anlatımlardan her biri. **4.** Bir kesrin pay ve paydalarından her biri. **5.** *mant.* Bir tasım(kıyas)ın öncülünün yüklem ya da öznesi. ⊡ **terim bilimi,** *Bir bilim, sanat, meslek ya da uzmanlık dalında kullanılan nesne ve kavramların adlandırılmasını, tanımını kuramsal olarak inceleyen dil bilimi dalı.*|| **terim bilimci,** *Bir uzmanlık dalında ortaya çıkan terim ihtiyaçlarını karşılamakla görevli terim bilimi uzmanı.*

terim[2], [teñri-m > terim] *{eT} ünl.* Tekinlere ve Afrasyap soyundan olan hatunlara ve bunların büyük, küçük çocuklarına hitap ederken söylenen söz. [DLT]

terimce, [ter-im-ce] *is.* Bir bilim dalına, bir teknik alan ya da insan etkinliklerinin özel bir yanına iliş-

kin, kesin biçimde tanımlanmış terimlerin tümü; terminoloji.

terimci, [ter-im-ci] *sf.* **1.** Terimciliğe ilişkin. **2.** Terimciliği savunan.

terimcilik, -ği [ter-im-ci-lik] *is. fel.* İlahiyatçı Ockham'lı William (13. yy) tarafından ortaya atılan, vahye dayanmayan bilgi ve kavramaların gerçek olmadığını, uygulayanların deneyimine göre kavram kazandığını ve adlandırmanın da buna göre yapıldığını savunan adcılık öğretisine verilen ad.

terime, [? terime] *{ağız} is.* Yüz; surat. [DS]

terimleme, [terim-le-me] *is.* Terimlemek eylemi.

terimlemek, [ter-im-le-mek] *gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Bir sanat, meslek ve bilim alanındaki terimleri belirlemek.

terimsel, [ter-im-sel] *sf.* **1.** Terimlere ilişkin; terime dayanan. **2.** Terimce ile ilgili.

terimsinmek, [tē'r-mek > terim-si-n-mek] *{eT} dönşl. f. [-ür]* Derer, toplar gibi görünmek. [DLT]

terin[1], [tē'r-mek > tér-in] *{eT} is.* Toplantı; meclis; kongre.

terin[2], [teriñ > terin] *sf.* Derin. [Gabain]

terinçek, [térin-mek > terin-çek] *{eT} is.* İki parçadan yapılan kadın carı; sabahlık. [DLT]

terinan, [Far. terīnān ترينان] *(teri:na:n) {OsT} is.* İnce dallardan veya sazdan örülmüş sepet.

tering, [teriñ] *(teriñ) {eT} sf.* (Su için) engin; geniş; derin; her derin ve çok şey. [DLT] [EUTS] ◻ **tering bilge,** *{eT} Büyük bilgin; derin âlim.*|| **tering ürī,** *Derin ve geniş dere.*

teringgüklenmek, [teriñ-gü-k-le-n-mek] *(teriñgüklenmek) {eT} gçsz. f. [-ür]* (Su için) derinleşmek; çoğalmak. [DLT]

terinmek, [tér-mek > tér-in-mek / dér-in-mek] *{eT} dönşl. f. [-ür]* Kendisi için dermek, toplamak. [DLT]

terinsiz, [térin > térin-siz] *{eT} sf.* Toplantısız. [Clauson]

ter'iş, [Ar. raʿşe > terʿīş ترعيش] *(ter-i:ş) {OsT} is.* **1.** Titreme. **2.** Titretilme.

terişmek, [tē'r-mek > tér-iş-mek] *{eT} işteş. f. [-ür]* Toplanmak; toplamakta ve dermekte yardım ve yarış etmek. [DLT]

teriştirmek, [tér-mek > tér-iş-mek > tér-iş-tir-mek] *{eT} gçl. f. [-ür]* Birlikte toplatmak.

terit, [Ar. s̱erid / Far. terīt تريت] *(teri:t) {OsT} is.* Et suyuna ekmek doğranarak yapılan yemek; tirit.

teritmek, [tēr > ter-it-mek] *{eT} gçsz. f. [-ür]* Terlemek. [DLT] [ETY]

teriye, [Fr. terrier] *is. zool.* → terye.

teriz, [? teriz / tehriz] *{ağız} is.* Sedir; kerevet. [DS]

terk[1], **-ki** [Ar. terk ترك] *{OsT} is.* **1.** Önceden sıkı bağlılık duyduğu ve iyi ilişkiler içinde bulunduğu bir kimseyi, yaşadığı veya sık sık gidip gördüğü bir yeri bırakma; onlardan ayrılma; uzaklaşma. **2.** Bir kimseyi, bir hayvanı bir yere salıverme; orada başıboş bırakma; koyuverme. **3.** Alışkanlık vb.'nden vazgeçme; ayrılma. **4.** İhmal etme; bakmama. **5.** Boşama. **6.** *tasvf.* İslamiyetteki *"tevekkül"* ilkesini hiçbir şey yapmamak biçiminde saptırarak uygulama. **7.** *spor.* Bir karşılaşmayı bitirmeksizin ayrılma. ◻ **terk edilmek,** *Bırakılmak; vazgeçilmek.*|| **terk etmek,** *1. Bırakmak; ayrılmak. {eT} (aynı)* [Bahşayiş] *2. Vazgeçmek. 3. Bakmamak; ilgilenmemek; ihmal etmek. 4. Boşamak.*|| **terk eylemek,** *{eAT} 1. Unutmak; ihmal etmek. 2. Bırakmak; vazgeçmek. 3. Eksik bırakmak.*|| **terk eyleyici,** *{eAT} Yalnız ve yardımsız bırakan.*|| **terk-i ālem,** *{OsT} Dünyadan ayrılma; ölüm; ölme.*|| **terk-i cān,** *{OsT} Canını bırakma; ölüm; ölme.*|| **terk-i cihān,** *{OsT} Dünyadan ayrılma; ölüm; ölme.*|| **terk-i diyār,** *{OsT} Memleketi bırakıp gurbete çıkma.*|| **terk-i dünyā,** *{OsT} 1. Dünyadan ayrılma; ölüm; ölme. 2. tasvf. Dünya nimetlerinden vazgeçerek bir köşeye çekilme.*|| **terk-i hayāt,** *{OsT} Hayattan ayrılma; ölüm; ölme.*|| **terk-i mevki',** *{OsT} Yerini bırakma.*|| **terkin urmak,** *{eAT} 1. Terk etmek; vazgeçmek. 2. Aklını başından almak; kendinden geçirmek.*|| **terkini urmak,** *{eAT} {OsT}* → terk urmak.|| **terk-i ser,** *Başından ayrılma; ölüm; ölme.*|| **terk-i terk,** *{OsT} tasvf. Terk-i dünyayı da geride bırakan bir aşama olarak her şeyi bırakıp yalnız Allah ile meşgul olma.*|| **terk-i ukbā,** *{OsT} Ahret dahil tüm düşüncelerden sıyrılma.*|| **terk-i vazîfe,** *{OsT} Görevinin başından ayrılma; görevini terk etme.*|| **terk olınmak,** *{eAT} 1. Unutulmak; ihmal olunmak. 2. Salıverilmek.*|| **terk olınmış,** *{eAT} 1. Terkedilmiş; ihmal edilmiş. 2. Yardımsız ve yalnız bırakılmış.*|| **terk ü terk,** *{OsT} Nesi var nesi yok, her şeyini terk edip Allah'a yönelme.*

terk[2], [ter-k / ter-k-in] *{eT} zf.* Tez; çabuk; çabucak; alelacele; derhal; hemen. [DLT] [EUTS] [Gabain] [KB] [Mühennâ] ◻ **terk kelmek,** *{eT} Tez gelmek.* [DLT]|| **terk kılmak,** *Çabuk olmak.* [DLT]|| **terk ödün,** *{eT} Derhal; tez zamanda.*

terk[3], [Far. terk ترك] *{OsT} is.* **1.** Tolga. **2.** Kavuk dilimi. **3.** *tasvf.* Tarikat ehlinin başlığındaki dilimler.

terk[4], [ter-(i)k] *{ağız} is.* Çok çalışmak yüzünden kol ve bacaklarda meydana gelen tutukluklar. [DS] ◻ **terk olmak,** *{ağız} Hamlıktan ayakları tutulmak.* [DS]

terke[1], [tēr > ter-ke] *{eT} is.* **1.** Ücret; hak edilen nesne; ter karşılığı. [EUTS] [Gabain] **2.** *{ağız}* Ambara konan buğday. [DS]

terke[2], [Far. telḫ تلخ => tarkā / terkē] *(terke:) {eT} sf.* Acı; ekşi.

terke[3], [terke / terki] *{ağız} is.* **1.** Eyerin heybe asılan yeri; terki. **2.** Heybe. [DS]

terke[4], [? terke] *{ağız} is.* Tekne. [DS]

terkek[1], [tér-mek *(dermek)* / tir-mek > tér-ke-k] *{eT} is.* Bohça. [DLT]

terkek[2], [ter-(i)k-e-k ?] *{ağız} is.* Bacak tutukluğu. 🗗 **terkek olmak,** *{ağız} 1. Ham olduğu için işte aşırı yorulmak. 2. (Çok yürüyerek terleyen at için) soğukta üşüterek bacaklarından hastalanmak. 3 (Hayvan için) güçten düşmek.* [DS]

terkel, [terkel] *{ağız} zf.* Yeniden; gene. [DS]

terkellemek, [terkel-le-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* Yinelemek. [DS]

terkemek, [terke-mek] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-k(i)-yor]* Birinin arkasından gelmek. [DS]

terken[1], [tarḫan > terken] *{eT} is.* **1.** Egemen; hükümdar; melik. [DLT] **2.** Kendisine itaat edilen. [DLT] **3.** Yüksek bir unvan. [Gabain] **4.** Hükümdarın karısı. [Mühennâ] **5.** *ünl.* Valiye karşı hakanların hitabı. [DLT] **6.** Kadınlara ait bir unvan. [KB] 🗗 **terken katun,** *{eT} Hükümdar karısı.* [Mühennâ]

terken[2], [Far. tīr ? > terken تركن] *{eAT} is.* Bir tür ok.

terkend, [Far. terkend / terkende تركنده / تركند] *{OsT} is.* Yalan; hile.

terkes, [? terkes] *{ağız} sf.* Ters; aykırı. [DS]

terkeş[1], [? terkes / terkeş] *{ağız} sf.* Ters; aykırı. [DS] 🗗 **terkeş gözlü,** *{ağız} Şaşı gözlü.* [DS]

terkeş[2], [Far. terkeş / tīrkeş تركش] *is.* **1.** Sırtta taşınan ok çantası; ok kuburu. **2.** *{ağız}* Oyuncak tüfek. [DS]

terkeşik, -ği [terkeş-ik] *{ağız} sf.* **1.** Karışık. **2.** Zor çözülen. **3.** Zor okunan. [DS]

terki[1], [*eT.* ter-gü > terki] *is.* **1.** *{eT}* Eyer kayışı; eyer bağı. [Bahşayiş] **2.** Eyerin arka bölümü. [Bahşayiş] **3.** Binek hayvanının sağrısı; atın arkası. *{ağız} (aynı)* [DS] **4.** Eyerin arkasında bulunan yük. [Bahşayiş] **5.** *{ağız}* Binek hayvanlarına vurulan yük. [DS] 🗗 **terki atı,** *{OsT} Yedek at.*|| **terki bağı,** *{ağız} Terki heybesini bağlayacak kayış veya ip.* [DS]|| **terki heybesi,** *{ağız} At eyerinin arkasına konulan heybe.* [DS]|| **terkisine almak,** *Birini bindiği hayvanın sağrısına bindirmek.*

terki[2], **-i'ı** [Ar. rıḳʿa > terḳīʿ ترقيع] *(terki:) {OsT} is.* **1.** Yama yapma; yamama. **2.** Yamanma.

terki[3], [terk / terki] *{ağız} is.* Ayak tutukluğu. 🗗 **terki tüşmek,** *{ağız} Öküzün ön ayakları incinip aksamak.* [DS]

terkib, [Ar. rükūb > terkīb تركيب] *(terki:b) {OsT} is.*→ terkip. 🗗 **terkîb-i atfî,** *{OsT} dbl. Bağlama grubu.*|| **terkîb-i bend,** *{OsT}* → terkibibent.|| **terkîb-i intikal,** *{OsT} müz. Peşrev veya saz semaisinde haneye veya mülazimeye götüren mükerrer saz parçası.*|| **terkîb-i isnadî,** *{OsT} dbl. Bildirme cümlesi.*|| **terkîb-i izâfî,** *{OsT} dbl. Belirtili isim tamlaması.*|| **terkîb-i kelâm,** *{OsT} dbl. Söz dizimi; cümle bilgisi.*|| **terkîb-i kimyevî,** *{OsT} kim. Kimyasal birleşik.*|| **terkîb-i sebâ,** *{OsT} müz. 15. yy.'a ait bir birleşik makam.*|| **tekîb-i sakîm,** *{OsT} dbl. Kural dışı tamlama.*|| **terkîb-i tavsîfî,** *{OsT} dbl. Sıfat tamlaması.*

terkibhāne, [Ar. terkīb + Far. ḫāne تركيب خانه] *(terki:bha:ne) {OsT} is. ed.* Terkib-i bendi meydana getiren bentlerden her biri.

terkibî, [Ar. terkīb > terkībī تركيبى] *(terki:bi:) {OsT} sf.* Tamlama ile ilgili.

terkibibent, -di [Ar. terkīb + Far. -i bend تركيب بند] *{OsT} is.* Divan edebiyatında, bentleri başka başka kafiyeli ancak bentlerin sonunda kafiyeleri aynı olan beyitlerden oluşan manzume biçimi.

terkiç, -ci [terkiç] *{ağız} is.* Ağaç ok. [DS]

terkik[1], [Ar. riḳḳat > terḳīḳ ترقيق] *(terki:k, k'ler kalın söylenir) {OsT} is.* **1.** İnceltme. **2.** Yumuşatma. **3.** Nazikçe anlatma.

terkik[2], [Ar. terḳīk ترقيك] *(terki:k, ilk k kalın söylenir) {OsT} is.* **1.** Zayıflatma. **2.** Dili veya ibareyi bozuk kullanma.

terkil, [terk-il ?] *{ağız} sf.* Nişanlı. [DS]

terkilemek, [terki-le-mek] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(i)-yor]* (At vb. için) terkilerinde yük taşıyamaz duruma gelmek.[DS]

terkileşmek, [terki-le-ş-mek] *{ağız} işteş f. [-ir]* Bir binek hayvanına iki kişi birlikte binmek. [DS]

terkim[1], [Ar. rakm > terḳīm ترقيم] *(terki:m, ilk k kalın söylenir) {OsT} is.* **1.** Rakam atma. **2.** Rakam atılma. **3.** Yarma. **4.** Yazma.

terkim[2], [Ar. terkīn ? / ter-ik-mek > terk-im] *{ağız} is.* Belli bir yerde ve saatte bulunma sözleşmesi; randevu. [DS]

terkimleşmek, [terkim-le-ş-mek] *{ağız} işteş. f. [-ir]* Biri ile bir yerde belli bir zamanda buluşmak üzere sözleşmek; randevulaşmak. [DS]

terkin[1], [terk *(tez)* > terk-in] *zf.* Derhal; hemen; çabucak; acele; çabuk; tez. [DLT] [EUTS]

terkin[2], [tér-mek > ter-kin] *sf. {eT}* Toplu olan; toplanmış olan şey. [DLT]

terkin[3], [Ar. terkīn تركين] *(terki:n) {OsT} {ağız} is.* Belli bir yerde buluşmak üzere sözleşme. [DS] 🗗 **terkin vermek,** *{ağız} Biri ile bir yerde belli bir zamanda buluşmak üzere sözleşmek; randevulaşmak; terkimleşmek.* [DS]

terkin[4], [Ar. akn > terḳīn ترقين] *(terki:n, k kalın söylenir) {OsT} is.* **1.** Yazılmış bir şeyi çizerek iptal etme. **2.** Boyama. **3.** *huk.* Bir taşınmaza ilişkin kaydın tapu kütüğünden silinmesi. 🗗 **terkin etmek,**

{OsT} 1. Çizmek. 2. Boyamak. 3. Silmek; iptal etmek.|| **terkîn-i kayd,** *{OsT} Kaydı silme.*

terking, [tarḫan > terkiñ] *(terkiñ) {eT} sf.* **1.** Kendisine itaat edilen. [ETY] **2.** Bir unvan; rütbe. [ETY]

terkinge, [terk > terkiñe] *(terkiñe) {eT} is.* → terk.

terkip, -bi [Ar. rükūb > terkīb ترکیب] *(-ki:bı) {OsT} is.* **1.** Çeşitli ögeleri ve parçaları bir araya getirerek bir bütün oluşturma. **2.** Parçaları ya da ögeleri bir araya getirilmek suretiyle oluşturulmuş bütün. **3.** Parçaları birleştirme; birleşim. **4.** *dbl.* Tamlama. ◘ **terkip etmek,** *Birleştirmek; bir araya getirmek.*

terkiphane, [Ar. terkīb + Far. ḫāne] *(terki:pha:ne) is. ed.* Terkibibentlerde, vasıta beyitlerden önceki beyitlerin oluşturduğu bütün.

terkis, [Ar. raḳṣ>terḳīṣ ترقیص] *(terki:s) {OsT} is.* Dans ettirme; oynatma; raks ettirme. ◘ **terkis etmek,** *{OsT} Oynatmak; dans ettirmek.*

terkisalat, [? terkisalat] *{ağız} sf.* **1.** Terbiyesiz. **2.** Beceriksiz; uyuşuk. [DS]

terkiş[1], [terkiş] *{eT} is.* **1.** Kavga. [EUTS] **2.** *sf.* Kavgacı. [Gabain]

terkiş[2], [Ar. terḳīş ترقیش] *(terki:ş) {OsT} is. ed.* Kelimeyi süsleme; güzelleştirme.

terkişat, [Ar. terḳīşāt ترقیشات] *(terki:şa:t) {OsT} is.* Kelimeleri süslemeler; güzelleştirmeler.

terkişlenmek, [terkiş-le-n-mek] *{eT} dönşl. f. [-ür]* Kızmak; kavgaya tutuşmak. [EUTS]

terkişmek, [ter-mek > ter-(i)k-iş-mek] *{ağız} işteş. f. [-ir]* Birbirinin ardından gelmek. [DS]

terkiz, [Ar. rekz > terkīz ترکیز] *(terki:z) {OsT} is.* Dikme.

terklemek, [terk-lē-mek] *(terkle:mek) {eT} gçsz. f. [-r]* Acele etmek; koşmak. [DLT] [ETY]

terkleyü, [terk-leyü] *(terkleyü:) {eT} zf.* Çabuk; çabucak. [ETY]

terkli, [terk[2]-li] *is.* Tarikata girenlerin giydiği, üzerinde değişik sayıda kabarık dilimleri bulunan başlık.

terkliğ, [terk-liğ] *{eT} sf.* Aceleci. [Mühennâ]

terkova, [Ar. terḳuve ترقوه] *{OsT} is. anat.* Köprücük kemiği.

terkü, [terkü / terki] *{eT} is.* Terki. [Bahşayiş]

terküllü, [terkil / terkül-lü] *{ağız} sf.* Nişanlı. [DS]

terlan, [ter-lan ?] *{ağız} is.* Sarı renkli, kartala benzer, büyük pençeli bir avcı kuş. [DS]

terlek, -ği [Ar. dellāḳ => tellak / tellek / terlek] *{ağız} is.* Tellak. [DS]

terlembeç, -ci [terle-m(m)eç / terlembeç] *{ağız} is.* Kavrulan kahvenin terlemesi için konulduğu kapalı kap. [DS]

terleme, [ter-le-me] *is.* **1.** Terlemek eylemi. **2.** Derinin ter çıkarması işlevi. **3.** *bot.* Bitkilerde, ham besi suyunun yükselmesi için yapraklardan buhar hâlinde su kaybı; buharlaşma. **4.** *{ağız}* Tifo. [DS] **5.** *{ağız}* Akciğer hastalığı. [DS]

terlemek[1], [tēr > ter-lē-mek] *(terle:mek) {eT} gçl. f. [-r]* Kaşağılamak; gebrelemek; silmek. [DLT]

terlemek[2], [ter-le-mek] *gçsz. f. [-l(i)-yor]* **1.** Çeşitli nedenlerle derinin gözeneklerinden ter çıkarmak; ter dökmek. **2.** (Testi vb. için) gözeneklerinden yüzeyine su sızdırmak. **3.** Cam vb. yüzeyinde su buharı yoğunlaşmak; buğulanmak. **4.** (Bıyık için) çıkmaya başlamak. **5.** *mecaz.* Bir işi güçlükle başarmak; çok emek harcamak.

terlemek[3], [ter-le-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* Dikkatle bakmak. [DS]

terlemez, [ter-le-mez] *{ağız} is. "Köpek"* anlamında aşağılama sözü. [DS]

terlenbe, [ter-le-me > terle(nb)e] *{ağız} is.* Ekşi nar, erik, çağla, koruk gibi doğrudan yenmesi zor olan ekşi meyveler üzerine biraz tuz ektikten sonra kapalı bir ortamda çalkalayarak ekşi suyunun tuz tarafından emilmesi ile oluşturulan çerez vb. [DS]

terlenmek, [tēr > ter-le-n-mek] *{eT} dönşl. f. [-ür]* Terlemek. [DLT]

terletici, [ter-le-t-ici] *sf.* **1.** Terlemeye yol açan; terlemeyi kolaylaştıran. **2.** *mecaz.* Kişiyi sıkıntıya düşüren; sıkıntıya sokan; zorlu; güç.

terletme, [ter-le-t-me] *is.* **1.** Terletmek eylemi. **2.** *{ağız}* Tifo. [DS] **3.** *{ağız}* Zatülcenp. [DS] **4.** *{ağız}* Humma. [DS]

terletmek, [tēr > ter-le-t-mek] *{eT} gçl. f. [-ür]* Terletmek. [DLT]

terletmek, ter-le-t-mek] *gçl. f. [-ir]* **1.** Bir kimsenin terlemesine yol açmak; terlemesini sağlamak. **2.** *mecaz.* Yormak; zorlamak. **3.** *mecaz.* Sıkıntıya düşürmek.

terleyiş, [ter-le-y-iş] *is.* Terlemek eylemi veya biçimi.

terli, [ter-li] *sf.* **1.** Terlemiş olan. **2.** Teri bulunan. ◘ **terli terli,** *Terli durumdayken.*

terlik[1], **-ği** [tēr > ter-lik ترلك] *is.* **1.** Ev içinde giyilen rahat ve geniş bir tür ayakkabı. *{eT} (aynı)* [EUTS] **2.** *{ağız}* Başlığın altına giyilen patiskadan takke. [DS] **3.** *{ağız}* Kumaştan dikilen veya yünden örülen takke. [DS] **4.** *{OsT} {ağız}* Kadınların giydiği, yeldirme ya da ferace biçimli, alttaki kaftanın rengini gösteren ince üst giysisi. [DS] **5.** Teri emmesi için içe giyilen pamuklu çamaşır. **6.** Atın terini çekmesi için eyerin veya palanın altına serilen keçe; belleme. *{eT} (aynı)* [DLT] **7.** *{ağız}* Yün çorap. [DS] **8.** *{ağız}* Manto. [DS] **9.** *{ağız}* Yerli dokumadan yapılmış elbise. [DS] ◘ **terlik oyunu,** *folk. Amasya dolaylarında oynanan bir kadın oyunu.*

terlik[2], **-ği** [ter-lik] *{ağız} is.* Dokumacılıkta yatay atılan iplik. [DS]

terlikçe, [terlik-çe] *{ağız}* *is.* Karabasan. [DS]

terlikçi, [ter-lik-çi] *is.* Terlik yapan veya satan kimse.

terlikçilik, -ği [ter-lik-çi-lik] *is.* Terlik yapma veya satma işi.

terliksi, [ter-lik-si] *is.* **1.** Terliği andıran; terlik biçiminde olan. **2.** *zool.* Terliksi hayvan. ⊡ **terliksi hayvan,** *zool. Bütün kirpiklilerden, durgun sularda yaşayan, yassı gövdeli, kendinden küçük bakterileri yiyen tek hücreli hayvan, (Paramecium).*

termal, -li [Lat. thermae / Yun. thermos *(sıcak)* > Fr. thermal] *sf.* **1.** (Maden suları için) sıcak. **2.** (Kaplıca için) bu suların tedavi edici özelliğinden yararlanılan. **3.** (Tedavi için) bu sulardan yararlanılan.

terme, [turma / terme] *is. bot.* Bir tür yaban turpu; acırga; turp otu; eşek turpu, *(sinapis arvensis).*

termaş[1], [? termaş] *{ağız} is.* Uğursuzluk getirdiğine inanılarak sahibinin ölümünden sonra ortada kalmış eşya veya hayvan. [DS] ⊡ **termaş kalsın!** *{ağız} "Olmaz olsun, yok olsun" anlamında ilenme sözü.* [DS]

termaş[2], [? termaş] *{ağız} sf.* **1.** (İnsan veya hayvan için) dengesiz davranışları olan. **2.** (Kişi için) görünüşü çirkin; biçimsiz. [DS]

terme, [? terme] *{ağız} is.* Yaban turpu. [DS]

termek, [tér-mek / tir-mek > ter-mek] *gçl. f. [-er]* **1.** *{eT} {eAT}* Dermek; toplamak. [DLT] [ETY]

termen, [temren > termen ترمن] *{eAT} is.* Temren.

termid, [Ar. remād > termīd ترميد] *(termi:d) {OsT} is.* **1.** Kül durumuna getirme; yakma. **2.** *kim.* Bitkisel birleşenlerinden ayırmak için bir organik birleşiği yakma.

termik, -ği [Fr. thermique] *sf.* **1.** Isı ile ilgili; sıcaklığa ait; ısıl. **2.** (Ölçü aleti için) göstergesi bir sıcaklık değişimiyle çalışan. **3.** *is.* Isı üretimini, ulaştırılmasını ve kullanılmasını inceleyen fizik dalı; ısı bilimi. ⊡ **termik santral,** *Yakılan yakıttan oluşan enerji ile elektrik üreten santral.*

termikleştirme, [termik-le-ş-tir-me] *is.* Termikleştirmek eylemi.

termikleştirmek, [termik-le-ş-tir-mek] *gçl. f. [-ir]* Bir parçalanma olayında oluşan yüksek enerjili nötronları ısıl nötron hâline gelebilmeleri için yavaşlatmak.

termim, [Ar. remm > termīm ترميم] *(termi:m) {OsT} is.* **1.** Onarma. **2.** *tıp.* Kırılmış kemiği onarmak.

terminal, -li [İng. terminal] *is.* **1.** En uçta bulunan şey; uç birim; son durak; sınırda. **2.** Bir ulaşım aracı için güzergâhının en sonunda bulunan durak yeri; araca binmeden önce ya da indikten sonra yolcuların kabul edildiği yapıların tümü. **3.** *bsy.* Uzaktaki bir bilgisayara bilgi göndermekte kullanılan erişim organı; uç birim; bilgisayar ucu. **4.** Bir haberleşme ağına bağlı olan ve bu ağın sağladığı hizmet birimlerine erişmeye olanak veren donanım.

terminator, [Fr. terminateur] *sf.* **1.** Uçlayıcı; sonlandırıcı. **2.** *biy.* RNA polimerazın transkripsiyonunun durmasına sebep olan DNA dizisi.

terminoloji, [Fr. terminologie] *is.* **1.** Bir uzmanlık dalına ilişkin terimlerin tümü; terimler sistemi; terimce. **2.** Terim bilimi.

terminüs, [Fr. terminus] *is.* Tren ve metro gibi taşıtların son durak yeri.

termit[1], [Fr. termite] *is. zool.* Tropikal bölgelerde yaşayan, eş kanatlılar takımından, görevleri birbirinden kesin biçimde ayrılmış bireylerden oluşan yumuşak gövdeli böcek; akkarınca; divik, *(Termes).*

termit[2], [Fr. thermite] *is.* Yakıldığında şiddetli bir ısı veren alüminyum ve ağır maden oksitleri karışımı.

termitçil, [termit-çil] *sf.* Termit yiyen.

termitler, [termit-ler] *is. zool.* Akkarıncalar, *(İsoptera).*

termiye[1], [Lat. termis / Yun. dérmio] *is. bot.* İki çeneklilerin baklagiller familyasından, bir metre kadar boylanabilen, tohumları suda kaynatıldıktan sonra yenen, beyaz çiçekler açan bir yıllık otsu bitki; acı bakla; domuz baklası; Yahudi baklası, *(Termis / Lupinus albus).*

termiye[2], [temriye] *{ağız} is.* Bir tür deri hastalığı; temriye. [DS]

termiye[3], [? termiye] *{ağız} is.* Yağ ve hurma ile yapılan bir tür helva. [DS]

termo-, [Yun. thermos *(sıcak)*] *ön ek.* Latince kelimelerden sıcaklıkla ilgili terimler üretmekte kullanılan ön ek.

termoanaliz, [Fr. thermo-analyse] *is.* Isıl çözümleme.

termodinamik, -ği [Fr. thermo-dynamique] *is.* **1.** Isı ve kinetik enerji arasındaki ilişkiyi inceleyen fizik dalı. **2.** *sf.* Bu konuya ilişkin.

termoelektrik, -ği [Fr. thermo-éléctrique] *is.* **1.** Isı enerjisi ile elektrik enerjisi arasındaki ilgiyi ve bu konu ile ilgili olayları inceleyen fizik dalı. **2.** Isıl bir olayla elektriksel bir olayın etkileşimi. **3.** Isıl enerjiden üretilen elektrik; ısıl elektrik. **4.** *sf.* Isıl enerji ile elektrik enerjisi arasındaki ilgiye ilişkin; ısıl olayla elektriksel enerji arasındaki etkileşime ilişkin. ⊡ **termoelektrik çifti,** *Isı enerjisini doğrudan doğruya elektrik enerjisine dönüştüren iki metalden oluşan pil.* || **termoelektrik maşa,** *Çok küçük nesnelerin sıcaklığını ölçmekte kullanılan seri bağlı iki elemandan oluşan sıcaklıkölçer.* || **termoelektrik pil,** *Termoelektrik çifti.*

termofobi, [Fr. thermo-phobie] *is.* Bazı hastalarda görülen sıcaklıktan ve sıcaklık veren şeylerden korku.

termofon, [Fr. thermo-phone] *is.* Bir iletken yakınından geçen akımdaki değişimlerin meydana getirdi-

ği sıcaklık değişimlerinin etkisi ile çalışan, ses dalgaları üreten aygıt.

termofor, [Fr. thermo-foro] *is.* Kauçuktan yapılma sıcak su torbası; buyot.

termogen, [Fr. thermo-gène] *sf.* **1.** Isı üreten. **2.** *is. tıp.* Terletici bir tür pamuk.

termogenez, [Fr. thermo-genèse] *is. biy.* Canlıların vücudunda ısı oluşumu; ısı oluş.

termograf, [Fr. thermo-graphe] *is.* Sıcaklığı zaman dilimlerine göre kaydeden sıcaklıkölçer.

termojen, [Fr. thermo-géne] *sf.* → termogen.

termokimya, [Fr. thermo-chimie / Ar. kīmiyā] *is.* Tepkimelere eşlik eden ısıl olayları inceleyen kimya dalı.

termokoter, [Fr. thermo-cautére] *is. tıp.* Sıcak ile dağlama.

termometre, [Fr. thermo-mètre] *is.* Sıcaklık ölçmekte kullanılan aygıt; sıcaklıkölçer.

termonükleer, [Fr. thermo-nucléaire] *sf. fiz.* (Çekirdeksel tepkime için) çok yüksek sıcaklıklarda hafif elementler arasında doğan.

termopil, [Fr. thermo-pile] *is.* Bir veya daha çok termoelektrik çiftten meydana gelen ve etkisi altında kaldığı ısıl ışıma şiddetine göre elektromotor kuvvet verebilecek biçimde düzenlenmiş sistem.

termoplast, [Fr. thermo-plaste] *is.* Sıcakta şekil verilebilecek yumuşaklıkta, soğukta oldukça sert ve kalıplandıktan sonra şekil değiştirmeyen yapı gereci.

termos, [Yun. thermos > Fr. termos *(tescilli isim, marka)*] *is.* İçine konulan sıvıların sıcaklığını korumakta kullanılan, dış yüzü gümüş kaplı, arada boşluk bulunan çift camlı şişeden yapılmış kap.

termosfer, [Fr. thermo-sphère] *is.* Güneş'ten gelen ışımaları soğurma özelliği taşıyan, sıcaklığı yükselti ile birlikte düzenli olarak artan, Yer'in mezosferi üzerinde yer alan hava küre tabakası.

termosifon, [Fr. thermo-siphon] *is.* Bir kapalı kap içinde ısınan sıvının yoğunluk farkı dolayısıyla hareket etme özelliğinden yararlanarak su ısıtma işinde kullanılan aygıt.

termostat, [Fr. thermo-stat] *is.* Kapalı bir kaptaki sıvının ısısını belirli bir düzeyde tutmaya yarayan mekanik aygıt; ısı denetir.

ternek, -ği [tér-mek > tér-in-mek > tér(i)n-ē-k] *(terne:k) is.* **1.** *{eT} {eAT}* İşleri konuşmak için ulusun toplandığı yer; toplantı; dernek; toplantı yeri. [DLT] **2.** *{ağız}* Bir yerde kurulan pazardan bir gün öncesi. [DS]

ternemek, [tē'r-mek > tér-in-mek > ter(i)n-ē-mek] *(terne:mek) {eT} gçl. f. [-r]* → terinmek.

terngek, [tē'r-mek > *térin-gek] *{eT} is.* Su sızıntısı; su birikintisi; kaynak. [DLT]

terngeklenmek, [terngek-le-n-mek] *{eT} dönşl. f. [-ür]* (Su için) akmak; çoğalmak; derinleşmek. [DLT]

terngük, [tē'r-mek > *térin-gük] *{eT} is.* Kaynak. [DLT]

terniyan, [Far. terniyān ترنيان] *(terniya:n) {OsT} is.* İnce dal veya sazdan örülmüş sepet.

teroğlan, [ter+oğlan] *{ağız} is.* Uşak; hizmetçi. [DS]

terorist, [Fr. terroriste] *sf.* **1.** Terörizm yanlısı. **2.** Terör yaratan; tedhişçi; yıldırımcı. **3.** Şiddet eylemi ile ilgili. **4.** *is.* Siyasal görüşünü karşı tarafa kabul ettirmek amacıyla kişilerin can ve mallarına bilerek zarar vermek suretiyle korku salacak davranışlarda bulunan kimse.

terorizm, [Fr. terrorisme *(Fransa'da 1793-1794 yıllarında hüküm süren yıldırıcı yönetim)*] *is.* Siyasal amaçlı, düzenli olarak yapılan yıldırma ve korkutma eylemleri; şiddet eylemleri; tedhiş; yıldırmacılık.

terotopaj, [Fr. tératopage] *is. biy.* Birbirine değişik yerlerinden bağlanmış iki bireyden oluşmuş ucube.

terör, [Lat. terrere *(korkutmak)* > terror > Fr. terreur] *is.* Bir siyasal düşünceyi ya da bir iktidarı zorla kabul ettirmek amacıyla düzenli olarak şiddet eylemlerine başvurma; cana kıyma; mala zarar verme ve yakıp yıkma eylemleri; yıldırma, korkutma.

terörcü, [terör-cü] *is.* Terör yanlısı; tedhişçi; terörist.

terörcülük, [terör-cü-lük] *is.* Teröristin yaptığı işi; yıldırmacılık; tedhişçilik; terorizm.

terörizm, [Fr. terrorisme] *is.* → terorizm.

terpaş, [? terpaş] *{ağız} is.* Sahan kapağı. [DS]

terpen, [Fr. terpitin > terpène] *is. kim.* **1.** Bitkilerin damıtılması ile elde edilen ve $(C_5H_8)_n$ formülü ile tanımlanan hidrokarbonlar sınıfının genel adı. **2.** Monoterpen.

terpenmek, [tepre-n-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* **1.** Kımıldamak; deprenmek. **2.** Direnmek. [DS]

terpeşmek, [tepre-ş-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* Kımıldamak; kıpırdamak. [DS]

terpetmek, [tepre-t-mek] *{ağız} gçl. f. [-ir]* Kışkırtmak; coşturmak. [DS]

terpin, [Fr. terpine] *is. kim.* Balgam söktürücü olarak kullanılan, terebentin esansının asitli ortamda hidratlanması ile elde edilen monoterpensel dialkol, $C_{10}H_{20}O_2$

terpiz[1], [Ar. terbīṣ تربيص] *{ağız} is.* **1.** Gübrelenmiş, tavlı toprak. **2.** Sürmeden önce tarlayı sulama işi. [DS]

terpiz[2], [Ar. telbīs تلبيس] *{ağız} sf.* Oyunda hile yapan. [DS]

terpoş, [Ar. ṭarbūş طربوش] *{ağız} is.* **1.** Çocuk şapkası. **2.** Büyük tabak. [DS]

terran, [ter-lan / terran] *{ağız} is.* Yırtıcı bir kuş. [DS]

terre, [Far. tere => terre] *{eT} {eAT} is.* Yeşillik; sebze. [Bahşayiş]

ters[1], [*eT.* ters] *is.* **1.** *{eT}* Güç olan her nesne. [DLT] **2.** Bir şeyin bakılan, kullanılan yüzüne tam karşıt olan yüz. **3.** Bir şeyin içe gelen yanı. **4.** Kesici bir aygıtın kesici yüzünün kesmeyen yanı. **5.** *mecaz.* Bir şeyin aksi; karşıtı. **6.** *sf.* Bakılan, kullanılan yanına, yüzüne karşıt olan. *{eT} (aynı)* [EUTS] [Gabain] [KB] [Üç İtigsizler] **7.** Gerekli olan duruma karşıt olan; gidilmesi gerekene karşıt olan; yanlış. *{eT} (aynı)* [EUTS] [Gabain] [KB] [Üç İtigsizler] **8.** *mecaz.* Uygun olmayan, elverişsiz; münasebetsiz. **9.** *mecaz.* Gönül kırıcı; cesaret kırıcı; huysuz; aksi; sert. **10.** *mat.* Evrik. **11.** *zf.* Normal olana karşıt yönde. **12.** Dışı içine gelecek biçimde. **13.** Üstü aşağıya veya önü arkaya gelmiş olarak. **14.** Doğru olmayan biçimde; yanlış. **15.** Umulanın tam karşıtı olarak; tam aksine. **16.** Kırıcı ve sert biçimde; aksi. ⊡ **ters açı,** *mat. Birinin kenarları öbürünün kenarlarının uzantısı olup ortak kenarı bulunmayan açılardan her biri.*|| **ters anlamak,** *Anlam verememek; yanlış anlam çıkarmak.*|| **ters akıntı,** *dnz. Ana akıntıya komşu ve ters yönde oluşan akıntı.*|| **ters alize,** *coğ. Alize rüzgârları ile aynı yerde ancak ters yönde esen rüzgârlara verilen ad.*|| **ters ayak,** *{ağız} 1. Düztaban. 2. Kayıkların kıç tarafına konan enli tahta; ayna.* [DS]|| **ters ayakkabı,** *{ağız} (Kadın ve erkek için) kötü yolda.* [DS]|| **ters bakmak,** *1. Kin ve öfke ile bakmak. 2. Kötü niyet beslemek.*|| **ters beşik,** *spor. Sırt üstü yatar vaziyette ellerle ayakları kavramış olarak baş ve ayaklar üzerinde yuvarlanma hareketi.*|| **ters çalışma,** *Bir makine elemanının asıl çalışma yönünün tersine olarak işlemesi.*|| **ters çevirmek,** *(Bir devingenin olağan hareket yönü, bir akışkanın akış yönü, bir elektrik akımının yönü vb. için) başlangıçtaki yönünün karşıtı bir yön vermek.*|| **ters devinim,** *gök b. Bir gezegenin dönme yönünün tersi yönde gerçekleşen yörünge çizimi.*|| **ters dönme,** *Bir taşıtın kayma sonucu gidiş yönünün karşıtı yönüne ani dönme hareketi.*|| **ters düşmek,** *Aykırı durum almak; anlaşamamak; karşıt olmak.*|| **ters evirme,** *mant. Olumlu tümel veya olumsuz tikel bir önermenin konusunun tersini yüklem, yükleminin tersini konu yapmaya yönelik mantıksal işlem.*|| **tersi bozuk,** *{ağız} İshal.* [DS]|| **tersi dönmek,** *1. Yön duygusunu kaybetmek; şaşırmak; gideceği yönü kestirememek. 2. Şaşırmak; sersemlemek.*|| **tersinden okumak,** *Yanlış anlamak.*|| **tersine çevirmek,** *1. (Giyecek vb. için) içini dışına getirmek. 2. Olumsuz duruma sokmak.*|| **tersine dönmek,** *Beklendiği ya da umulduğu gibi gerçekleşmemek; umulanın aksi olmak.*|| **tersine gitmek,** *(İş için) beklenenin aksi gerçekleşmek; aykırı gitmek.*|| **tersin tersin,** *Ters olarak.*|| **ters izine dönmek,** *{eAT} Ters yüzüne dönmek; gerisin geriye dönmek.*|| **ters pers,** *1. Düzelemeyecek kadar ters. 2. {ağız} Yalan yanlış; düzensiz.* [DS]|| **ters pers olmak,** *1. Yüzükoyun düşmek. 2. mecaz. Çok kötü hâlde bozulmak.*|| **ters tarafından kalkmak,** *Huysuzluk etmek; sol tarafından kalkmak.*|| **ters ters,** *Ters biçimde.*|| **ters ters bakmak,** *Kızgın ve öfkeli biçimde bakmak.*|| **ters ters urmak,** *{eT} Her yanından vurmak; her yanına vurmak.* [DLT]|| **ters türs,** *1. Uygun ve düzgün biçimde olmayan; gelişigüzel; rastgele; yalan yanlış. 2. Düzgün gitmeyen; iyi işlemeyen.*|| **ters türs olmak,** *{ağız} Düzeni bozulmak; karışmak.* [DS]|| **ters üzine dönmek,** *{eAT}* → ters izine dönmek.|| **ters yel,** *{ağız} 1. Batı rüzgârı. 2. Lodos. 3. Sam yeli. 4. Tınaz savurmaya elverişli olmayan karışık yönlerden esen rüzgâr.* [DS]|| **ters yerleşim,** *tıp. Bazı organların bulunması gereken yer ve yönün karşıtı olarak yer aldığı doğuştan gelen anomalilik.*|| **ters yol,** *(Giden araç için) ancak geliş için izin verilmiş tek yönlü yol.*|| **ters yüz,** *1. (Giysi için) içe gelen yüz. 2. Gerisin geriye.*|| **ters yüz çevirmek,** *Geri döndürmek.*|| **ters yüz dönmek,** *Geri dönüp gitmek; geri gitmek.*|| **ters yüz etmek,** *(Giyecek için) bir süre kullanıldıktan sonra kumaşının içe gelen yanını üste gelecek biçimde yeniden dikmek; içini dışına çevirmek.*|| **ters yüz geri dönmek,** *Başvurduğu veya gittiği yerden isteğini elde edemeyerek gelmek.*|| **ters yüzü,** *Gerisin geriye.*|| **ters yüzü geri dönmek,** *Başvurduğu veya gittiği yerden isteğini elde edemeyerek gelmek.*|| **ters yüzüne çevirmek,** *Geri döndürmek.*|| **ters yüzüne dönmek,** *Geri dönüp gitmek; geri gitmek.*

ters[2], [ters] *{eT} {ağız} is.* **1.** Hayvan pisliği; hayvan gübresi. [Bahşayiş] [DS] **2.** *{ağız}* İnsan ya da hayvan dışkısı. [DS] **3.** *{ağız}* Gübre. [DS] ⊡ **ters çekmek,** *{ağız} Tarlaya gübre taşımak ve sermek.* [DS]

ters[3], [Far. ters ترس] *{OsT} is.* Korku. ⊡ **ters-engîz,** *{OsT} Korku veren; korkunç.*

ters[4], [? ters] *{ağız} sf.* Suçlu. [DS]

ters[5], [? ters] *{ağız} is.* Koyunlarda tırnak içlerinde ince kurtların oluşmasına sebep olan bir hastalık. [DS]

tersa[1], [Far. tersā ترسا] *(tesa:) {eT} {OsT} is.* Hristiyan. [Bahşayiş]

tersa[2], [İt. terza] *is.* İskambilde üç veya üçlü.

tersabeçe, [Far. tersā-beçe ترسابچه *(tersa:beçe) {OsT}* *is.* Hristiyan çocuğu.

tersan, [Far. tersān ترسان] *(tersa:n) {OsT} sf* Korkak; korkan. ⊡ **tersān tersān,** *Korka korka; çekine çekine.*

tersane, [Ar. dārü's-ṣınāʿa *(yapım yeri)* دار الصناعة > İt. darsena => tersāne ترسانه] *(tersa:ne) {OsT} is.* **1.** Gemi yapım, onarım yeri. **2.** Denizcilik işlerinin yürütüldüğü yer. ⊡ **tersane ağası,** *İmparatorluk döneminde, Kaptan paşanın vekili olarak tersanenin en büyük amiri.*|| **tersane ambar nazırı,** *Tersane ambarına giren ve çıkan malzeme ve mallarını giriş çıkış kayıtlarını tutan görevli.*|| **tersane am-**

bar emini, *Tersane malzemelerinin bulunduğu ambarların hesaplarını denetleyen görevli.*|| **tersane başçavuşu,** *Tersane güvenliği ile disiplininden sorumlu kimse.*|| **tersane baş mimarı,** *İmparatorluk döneminde, tersanede yapılan gemilerin projelerini hazırlayan ve yapımını denetleyen mimar.*|| **tersane bedeliyesi,** *İmparatorluk döneminde, gemilerde çalışan, kürek çeken, yelken açıp toplayan işçilerin ücretlerini ödemek için halktan toplanan vergi.*|| **tersane defter emini,** *Kaptan paşa eyaletindeki sancakların tımarlı sipahilerinin defterlerini tutan görevli.*|| **tersane halkı,** *İmparatorluk döneminde, savaş gemilerinde çalışan kaptan, reis, kalafatçı, dümenci, humbaracı, yelkenci vb. görevlilerin tümünü ifade için kullanılan terim.*|| **tersāne-i āmire,** *{OsT} is. Fatih Sultan Mehmet tarafından Haliç'te yaptırılan Aynalıkavak tersanesine verilen ad.*|| **tersāne-i āmire emîni,** *{OsT} Tersanenin parasal işlerini yürütmekle görevli kimse; tersane emini.*|| **tersane-i āmire hazinesi,** *Tersanenin para işlerinin düzenlendiği vezne.*|| **tersāne kâtipleri,** *{OsT} Tersanedeki kereste deposunda bulunan kereste ve diğer malzemelerin hesabını tutmakla görevli kimse.*|| **tersāne kethüdası,** *{OsT} İmparatorluk döneminde, kaptan-ı deryadan sonra gelen en üst rütbeli subay rütbesi.*|| **tersane muhafızları,** *{OsT} Onarım için kızağa alınmış gemileri korumakla görevli kişiler.*|| **tersane müdürü,** *{OsT} Tersanenin para işlerini yürütmekle görevli kimse.*|| **tersane nöbetçisi,** *as. Bir tersanenin giriş ve çıkış yerlerinde ya da kimi bölümlerinde gözcülük yapan yeminli askerî memur.*|| **tersane reisi,** *{OsT} Bir tersanedeki üst düzey görevlilerden her biri.*|| **tersane ricali,** *{OsT} Kaptan paşadan sonra gelen tersane emini, kethüda, ağa, liman reisi ve tersane defter emininden oluşan üst düzey görevlilerin ortak adı.*|| **tersane ruznamçecisi,** *{OsT} Tersanenin günlük gelir ve gider kayıtlarını tutan görevli.*|| **tersane sergisi,** *{OsT} İmparatorluk döneminde, tersane çalışanlarının alacaklarının dökümünü gösteren çizelge.*|| **tersane tımar sipahisi,** *{OsT} Kaptan paşa eyaletindeki tımar sahiplerine verilen ad.*|| **tersāne zîrası,** *{OsT} Tersane işleri ile ilgili ölçümlerde kullanılan, yirmi yedi parmaklık ölçü birimi; yaklaşık 76,41 cm.*

tersaneli, [tersane-li] *(tersa:nelı) is.* Eskiden deniz subay ve erlerine verilen ad; denizci.

tersayan, [Far. tersāyān ترسايان] *(tersa:ya:n) {OsT} is.* Hristiyanlar.

tersefe, [? tersefe] *{ağız} is.* Kağnıda gübre taşımaya yarayan sandık. [DS]

tersen, [? tersen] *{ağız} is.* Hamur teknesi. [DS]

tersi[1]**, i'ı** [Ar. raṣ > tarṣīʿ ترصيع] *{OsT} is.* → tarsi.

tersi[2]**,** [Yun. thrissa] *is.* Tirsi balığı.

tersi[3]**,** [? tersi] *{ağız} is.* Kirman. [DS]

tersib, [Ar. rüsūb > tersīb ترسيب] *(tersi:b) {OsT} is.* (Sıvılar için) tortusunu çöktürme; durultma. ◘ **tersib etmek,** *{OsT} Durultmak; çöktürmek.*

tersibat, [Ar. tersīb > tersībāt ترسيبات] *(tersi:ba:t) {OsT} is.* tortuyu dibe çöktürmeler; durultmalar.

tersik[1]**, -ği** [? tersik] *{ağız} is.* **1.** Damların üzerine dizilen direkler. **2.** Ahşap evlerde duvar aralarına konan kirişler. **3.** Kısa kesilmiş ağaç. [DS]

tersik[2]**, -ği** [ters-lik / tersik] *{ağız} is.* Gübrelik. [DS]

tersil, [Ar. resl > tersīl ترسيل] *(tersi:l) {OsT} is.* Yazıda ve konuşmada ağırbaşlı olma.

tersim, [Ar. resm > tersīm ترسيم] *(tersi:m) {OsT} is.* **1.** Resmini yapma. **2.** Şeklini çıkarma. ◘ **tersim bi'ş-şems,** *{OsT} Fotoğraf.*|| **tersim bi'z-ziyā,** *{OsT} Fotoğraf.*|| **tersim etmek,** *{OsT} Resmini yapmak.*|| **tersim-i harîta,** *{OsT} Haritasını çizme.*|| **tersim olunmak,** *{OsT} Resmi çizilmek; resmedilmek.*

tersimat, [Ar. tersīm > tersīmāt ترسيمات] *(tersi:ma:t) {OsT} is.* Şeklini çizmeler; resmini yapmalar.

tersimek, [ter-si-mek] *{ağız} gçsz. f. [-r]* Hafifçe terlemek. [DS]

tersimî, [Ar. tersīm>tersīmī ترسيمى] *(tersi:imi:) {OsT} sf.* **1.** Resmini yapmakla ilgili; şeklini çizmekle ilgili. **2.** *fel.* Çizgeli. ◘ **tersimî hendese,** *{OsT} Uzay geometri.*

tersine, [ters-i-n-e] *zf.* Beklenilenin, umulanın karşıtı olarak; aksine; bilakis. ◘ **tersine çevirmek,** *İçini dışına getirmek.*|| **tersine dönmek,** *Beklenildiği gibi olmamak; umulanın karşıtı gerçekleşmek.*|| **tersine gitmek,** *1. (İş için) İstenildiği gibi gerçekleşmemek; iyi sonuç vermemek. 2. Bir iş veya durumdan hoşlanmamak, ters bulmak.*

tersinir, [ters-in-ir] *sf.* **1.** Tam olarak ters dönüşümü gerçekleştirilebilen. **2.** *fiz.* (Fiziksel, kimyasal ya da mekanik dönüşüm için) bir olayın ortaya çıkma şartlarındaki sonsuz küçük bir değişikliğin etkisi ile herhangi bir anda yön değiştirebilen. **3.** (Olay için) içinde sebep ve sonucun yer değiştirebildiği. ◘ **tersinir katar,** *Her iki ucunda da birer kumanda kabini bulunan tren katarı.*

tersinirlik, -ği [ters-in-ir-lik] *is.* Tersinir olma özelliği ve durumu.

tersinme, [ters-in-me] *is.* **1.** Tersinmek eylemi. **2.** *biy.* Bir kromozom bölütündeki genlerin, normal homolog kromozoma göre bir çizgi üzerindeki dizilişinin ters oluşu.

tersinmek, [*ters-mek > ters-in-mek] *{eT} dönşl. f. [-ür]* **1.** Terslemek; kızmak. [DLT] **2.** (Yara için) kapandıktan sonra tekrar azmak. [DLT]

tersinmek, [ters-in-mek] *gçsz. f. [-ir]* **1.** Geri dönmek; rücu etmek. **2.** *dönüş. f.* Ters davranmak; hiddetlenmek; aksilik etmek; aksilenmek.

tersinmez, [ters-in-mez] *sf.* **1.** (Süreç için) tersinir olmayan; tersinme özelliği olmayan. **2.** (Mekanizma için) tek yönde çalışan.

tersinmezleşme, [ters-in-mez-le-ş-me] *is.* Tersinmezleşmek eylemi.

tersinmezleşmek, [ters-in-mez-le-ş-mek] *dönşl. f. [-ir]* (Çözünebilen kimi maddeler için) dış etkenlerle çözünmeyen maddelere dönüşmek.

tersinmezlik, -ği [ters-in-mez-lik] *is.* **1.** Tersinmez olma durumu; tersinmez kimyasal bir tepkime ya da termodinamik bir dönüşümün ayırt edici özelliği. **2.** Ters yönde uygulanan güç ne kadar yüksek olursa olsun tek yönde çalışan ya da etki yapan.

tersip, [Ar. tersīb => tersip] *{ağız} is.* Tortu. [DS]

tersiyer, [Lat. tertiarus > Fr. tertiaire] *sf. kim.* Üçüncül.

tersiz, [tēr > ter-siz] *{eT} sf.* Bedava; ücretsiz; parasız. [EUTS]

tersleme, [ters[1]-le-me] *is.* Terslemek eylemi.

terslemeden, [tersleme-den] *(tersleme'den) {ağız} zf.* Elinin tersiyle; ters yandan. [DS]

terslemek[1], [ters[1]-le-mek] *gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* Bir kişinin bir sözüne ya da davranışına sert ve kırıcı karşılık vermek; kırıcı olmak; ters davranmak; azarlamak.

terslemek[1], [ters[2]-le-mek ترسلمك] *gçsz. f. [-r] [-l(ı)-yor]* **1.** *{ağız}* (Hayvan için) dışkısını yapmak; pisliğini yapmak; pislemek. [DS] **2.** *{eAT}* Aptes bozmak; dışkısını yapmak. **3.** *{ağız}* Tarlayı gübrelemek. [DS]

terslenme, [ters[1]-le-n-me] *is.* Terslenmek eylemi.

terslenmek[1], [ters[1]-le-n-mek] *edil f. [-ir]* **1.** Birisinden sert ve kırıcı karşılık görmek; kendisine terslemek eylemi yapılmak; kırıcı karşılık verilmek. **2.** *dönşl. f.* Aksilik etmek; huysuzluk etmek.

terslenmek[2], [ters[2]-le-n-mek] *edil. f. [-ir]* **1.** Hayvan pisliği bulaşmak. **2.** *ağız.* Hayvan gübresi ile gübrelenmiş olmak.

tersleşme, [ters-le-ş-me] *is.* Tersleşmek eylemi.

tersleşmek, [ters-le-ş-mek] *dönşl. f. [-ir]* Terslik etmeye başlamak; ters davranır olmak; aksileşmek.

terslik[1], -ği [ters[1]-lik] *is.* **1.** Ters olma durumu; beklenmeyen, istenmeyen durum; aksilik. **2.** *mecaz.* Tersçe davranış; huysuzluk; geçimsizlik; aksilik.

terslik[2], -ği [ters[2]-lik ترسلك] *{eAT} {OsT} {ağız} is.* **1.** Gübrelik. **2.** Çöplük; süprüntülük. [DS]

tersnak, [Far. ters-nāk ترسناك] *(tersna:k) {OsT} sf.* **1.** Korkan; korkak. **2.** Korkulu.

terso, [? terso] *ünl. argo.* **1.** Sus; dur; yeter. **2.** *sf.* Züğürt; parasız.

terşi, [tersi / terşi] *{ağız} is.* Kirman; iğ. [DS]

terşif, [Ar. reşf > terşīf ترشيف] *(terşi:f) {OsT} is.* Yudum yudum içme; yudumlama.

terşih, [Ar. reşḥ > terşīḥ ترشيح] *(terşi:h) {OsT} is.* **1.** Damla damla sızdırma; süzme. **2.** Besleme, terbiye etme. **3.** *ed.* Özlü ve sanatlı söz söyleme.

terşiş, [Ar. reşş > terşīş ترشيش] *(terşi:ş) {OsT} is.* Serpme; saçma.

terteli, [terte-li ?] *{ağız} is.* Meyve toplamaya yarayan koni biçiminde sepet. [DS]

tertemiz, [te(r)+te/miz] *(te'rtemiz) pekşt. sf.* **1.** Çok temiz. **2.** *mecaz.* (Kişi için) hiçbir kusuru, kötülüğü bulunmayan; dürüst; lekesiz; kusursuz.

tertermek, [ter > ter-it-mek > ter(i)t-er-mek] *{eT} gçl. f. [-ür]* Terletmek. [EUTS]

tertib, [Ar. rütūb > tertīb ترتيب] *(terti:b) {OsT} is.* → tertip. ⊡ **tertib-i evvel,** *{OsT} Kura çeken asker adaylarından hemen askere alınacaklara, eskiden verilen ad.*|| **tertib-i sanî,** *{OsT} Kura çeken asker adaylarından gerektiğinde askere çağrılacaklara, eskiden verilen ad.*|| **tertib-i sehvî,** *{OsT} Yanlış dizgi.*|| **tertib-kerde,** *{OsT} Düzenlenmiş; tertip edilmiş.*|| **tertib saklamak,** *{eAT} Sıraya, düzene uymak.*|| **tertib-sāz,** *{OsT} Düzenleyen.*|| **tertib-sāzî,** *{OsT} Düzenleyicilik.*

tertibat, [Ar. terrtīb > tertībāt ترتيبات] *(terti:ba:t) {OsT} is.* **1.** Düzenleniş biçimi; düzen. **2.** Düzenek. **3.** Bir işin güçlüklerini karşılamak için yapılan ön hazırlık. ⊡ **tertibat almak,** *{OsT} Gelebilecek tehlikelere ve doğabilecek sakıncalı durumlara karşı önceden gerekli önlemi almak.*

tertibe, [Ar. tertīb ?] *{ağız} is.* Fırında pişirilen bir tür simit. [DS]

tertibiye, [Ar. tertībiyye ترتيبيه] *(terti:biye) {OsT} is. matb.* Dizgi ücreti.

tertil, [Ar. retl > tertīl ترتيل] *(terti:l) {OsT} is.* Kurallarına uygun okuma. ⊡ **tertîl-i Furkān-ı azîmü'ş-şān,** *{OsT} Kur'an-ı Kerim'i okuyuş kurallarına uygun biçimde okuma.*

tertip, -bi [Ar. rütūb > tertīb ترتيب] *(-ti:bi) is.* **1.** Düzen; usul. **2.** Düzene, sıraya koyma; düzenleme. **3.** Sıralanış, düzenleniş biçimi. **4.** Düzenleme; hazırlama. **5.** *mecaz.* Düzen; hile; komplo. **6.** Reçete. **7.** Bir ilacın belirli süre içinde alınacak belirli miktarı; doz. **8.** Bir hazır ilaç içinde pek çok ilaç maddesinin bir araya gelmesi. **9.** İmparatorluk döneminde, 2. Mahmut zamanında kurulan Asakir-i Mansure-i Muhammediye içinde yer alan bir askerî birlik. **10.** *as. eski.* Bugünkü alay karşılığı askerî birlik. **11.** *as.* Askere alınma dönemi. **12.** *mat. eski.* Ordinat. **13.** *matb.* Sayfa düzeni; mürettibin yaptığı sayfa düzenleme işi. ⊡ **tertibe düşürülmek,** *Zarar verici bir eyleme uğratılmak.*|| **tertip etmek,** *Hazırlamak; düzenlemek.*

tertipçi, [tertip-çi] *sf. ve is.* **1.** Tertip eden; düzenle-

yen (kimse). **2.** Bir amaca ulaşmak için kötü eylem hazırlayan (kimse).

tertipçilik, -ği [tertip-çi-lik] *is.* Tertip hazırlama işi; düzencilik.

tertipleme, [tertip-le-me] *is.* Tertiplemek eylemi.

tertiplemek, [tertip-le-mek] *gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* **1.** (Yer için) düzene sokmak; düzenlemek; sıraya koymak. **2.** (Etkinlik ya da olay için) tasarlayıp gerçekleştirmek; düzenlemek; hazırlamak; organize etmek.

tertiplenme, [tertip-le-n-me] *is.* Tertiplenmek eylemi.

tertiplenmek, [tertip-le-n-mek] *edil. f. [-ir]* **1.** (Yer için) düzene sokulmak; düzenlenmek; sıraya konulmak. **2.** (Etkinlik için) düzenlenmek; tasarlanıp gerçekleştirilmek; hazırlanmak.

tertipleyici, [tertip-le-y-ici] *is.* Bir eylemi ya da etkinliği tasarlayıp gerçekleştiren kimse; düzenleyen; düzenleyici.

tertipli, [tertip-li] *sf.* **1.** (Yer için) bulunması gereken şeyleri yerli yerinde olan; düzenli. **2.** (Kişi için) düzenlemeyi, yerleştirmeyi iyi bilen ve her zaman öyle tutan; dağınıklıktan hoşlanmayan. **3.** *mecaz.* (Eylem, olay vb. için) önceden tasarlanmış olan; önceden düzenlenmiş; hazırlanmış.

tertiplilik, -ği [tertip-li-lik] *is.* **1.** Tertipli olma durumu. **2.** Tertipli bir kimsenin durumu ve niteliği.

tertipsiz, [tertip-siz] *sf.* **1.** (Yer için) bulunması gereken şeyleri yerli yerinde olmayan; düzene konmamış; düzensiz. **2.** (Kişi için) düzenlemeyi, yerleştirmeyi beceremeyen ve düzensiz olan; dağınık; savruk; intizamsız.

tertipsizlik, -ği [tertip-siz-lik] *is.* **1.** Tertipsiz olma durumu; düzen yokluğu. **2.** Tertipsiz bir kimsenin niteliği; savrukluk.

tertrü, [tetür-mek > tét(ü)r-ū] *{eT} sf.* **1.** Çaprazlama. [ETY] **2.** Uygun olmayan; uygunsuz. [ETY] **3.** Aksine; tersine. [EUTS]

tertü, [tetür-mek > tét(ü)r-ū] *{eT} sf.* Yalancı; hileli. [EUTS]

terütaze, [Far. ter ü tāze تر و تازه] *(te'rüta:ze) {OsT} sf.* Çok taze; körpe.

tervend, [Far. tervend تروند] *{OsT} is.* Turfanda meyve.

tervic, [Ar. revāc > tervīc ترويج] *(tervi:c) {OsT} is.* → terviç. ⌸ **tervîc-i elfāz,** *{OsT} dbl. ed. Eski bir sözcüğü yeni anlama gelecek biçimde kullanmaya başlama.*

tervicat, [Ar. tervīcāt] *(tervi:ca:t) {OsT} is.* **1.** Değerini artırmalar; saygınlık kazandırmalar. **2.** Geçirmeler. **3.** (Bir görüş için) tutmalar; desteklemeler.

tervicen, [Ar. tervīc > tervīcen ترويجا] *(tervi:'cen) {OsT} zf.* **1.** Revaçta olmasını sağlayarak. **2.** Öne vererek; itibar ederek. **3.** Destekleyerek.

terviç, -ci [Ar. revāc > tervīc ترويج] *(tervi:ç) {OsT} is.* **1.** Bir şeyin tercih edilir olmasını sağlama; değerini artırma. **2.** Yaptırma; yürütme. **3.** *mecaz.* Destekleme; beğenme; tutma. **4.** *ed.* Kullanımdan düşmüş, eski bir kelimeyi yeniden kullanmaya kalkışma. ⌸ **terviç etmek,** *1. İtibarını artırmak. 2. Değer vermek; tutmak; desteklemek. 3. Yürütmek.*

tervih, [Ar. rāyiḥa > tervīḥ ترويح] *(tervi:h, h kalın söylenir) {OsT} is.* **1.** Güzel koku verme. **2.** Güzel kokmasını sağlama. **3.** Rahat ettirme. **4.** Rahat ettirilme. ⌸ **tervih etmek,** *Güzel kokutmak.*

terviha, [Ar. revḥen > revaḥen > tervīḥa ترويحا] *(tervi:ha) {OsT} is.* **1.** Sevinme. **2.** Geceleyin gitme. **3.** Genişleme. **4.** Teravih namazında, her selamdan sonra verilen kısa dinlenme aralıkları. **5.** Teravih namazının her dört rekâtlık bölümü.

tervih, [Ar. tervīḥ > tervīḥat ترويحات] *(tervi:ha:t) {OsT} is.* **1.** Güzel koku vermeler. **2.** Güzel kokmasını sağlamalar. **3.** Rahat ettirmeler. **4.** Rahat ettirilmeler.

tervik, [Ar. tervīḳ ترويق] *(tervi:k, k kalın söylenir) {OsT} is.* **1.** Süzme; arıtma. **2.** Durultma.

terviye[1], [Ar. riyyen / reyyān *(kanmak)* > terviye ترويه] *{OsT} is.* **1.** İyice düşünme; derin derin düşünme. **2.** Suya kandırma. **3.** Yedek su günü. **4.** *isl.* Kurban bayramında arifeden bir önceki gün.

terviye, [Ar. terbiye => terviye] *{ağız} is.* Terbiye. [DS]

teryan, [Far. teryān ترويان] *(terya:n) {OsT} is.* İnce dallardan veya sazdan örülmüş bir tür sepet.

terye, [Fr. terrier] *is. zool.* Yer altında yuva yapan ve inde yaşayan tilki, porsuk, tavşan gibi hayvanları avlamak üzere yetiştirilmiş köpek.

terza rima, [İt. terza rima *(üçlü uyak)*] *is. ed.* **1.** İtalyan şiirinde her gruptaki ilk iki dize birbiri ile, üçüncü dize ise bir sonraki kıtanın üçüncü dizesi ile kafiyeli üçer dizelik gruplara verilen ad. **2.** Diğer ülkelerde yaygın olarak görülen üçer dizelik parçalardan oluşan şiir; terzina.

terze, [Far. derīçe => terze] *{ağız} is.* Pencere. [DS]

terzeban, [Far. ter-zebān *(yaş dilli)* ترزبان] *(terzeba:n) {OsT} sf.* **1.** Hazırcevap. **2.** *is.* Kalem.

terzebani, [Far. ter-zebānī ترزبانى] *(terzeba:ni:) {OsT} is.* Hazırcevaplık.

terzen, [Far. derīçe => terzen] *{ağız} is.* Pencere. [DS]

terzetto, [İt. terzo *(üçüncü)* > terzetto] *(te'rzetto) is. müz.* Üç ses ya da üç çalgı için küçük beste.

terzi, [Ar. derzī درزى] *is.* **1.** Ismarlama giysi diken kimse. **2.** Giysi dikilen yer. ⌸ **terzi çırağı,** *Terziye yardım eden ve bu mesleği öğrenmek isteyen kimse.*|| **terzi kalfası,** *Giysi dikip biçmekte ustaya yar-*

dımcı olan kimse.|| **terzi kası,** *Uyluğun ön yüzünü kaplayan kas.*

terzihane, [Ar. derzī + Far. ḫāne ترزی خانه] *(terziha:ne) {OsT} is.* Terzilerin çalıştığı, elbise biçilip dikilen yer; terzi dükkânı.

terzil, [Ar. reẕālet > terẕīl ترذيل] *(terzi:l) {OsT} is.* Küçük düşürme; rezil etme. ⧉ **terzil etmek,** *Küçük düşürmek; rezil etmek.*

terzilik, -ği [terzi-lik] *is.* Elbise biçip dikme işi; terzinin yaptığı iş.

terziliyat, [Ar. terzīl > terziliyyāt ترذيليات] *(terziliya:t) {OsT} is.* Bir kimseyi rezil etmek için söylenen sözler.

tes, [tes] *{eT} e.* Abartma edatı. [DLT] ⧉ **tes degirme,** *{eT} Yusyuvarlak; desdeğirmi.* [DLT]

tesabi, [Ar. teṣābī تصابى] *(tesa:bi:) {OsT} is.* Sevgisini açığa vurma.

tesabuk, [Ar. sebḳ > teşābuḳ تصابق] *(tesa:buk) {OsT} is.* Yarış etme.

tesabür, [Ar. teṣābür تثابر] *(tesa:bür) {OsT} is.* **1.** Bir şeyi sürekli olarak yapma. **2.** Bir şey üzerine sürekli çalışma.

tesadduk, [Ar. ṣadaḳa > taṣadduḳ تصدق] *{OsT} is.* → tasadduk.

tesadüf, [Ar. ṣadef / ṣudüf > teṣādüf تصادف] *(tesa:düf) {OsT} is.* **1.** Yalnız ihtimallere bağlı olduğu düşünülen olayların kesin olmayan, değişebilen bağıl nedeni. **2.** Tahmin edilmeyen olay; denk gelme; rastlantı. **3.** Önceden kararlaştırılmadığı hâlde karşılaşma; rastlama; rastlayış; rastgeliş. **4.** *fel.* Rastlantı. ⧉ **tesadüf etmek,** *1. Rastlamak; rastgelmek. 2. Karşılamak.*

tesadüfat, [Ar. teṣādüf > teṣādüfāt تصادفات] *(tesa:düfa:t) {OsT} is.* **1.** Rastlamalar; karşılaşmalar. **2.** Rastlantılar.

tesadüfen, [Ar. teṣādüf > teṣādüfen تصادفاً] *(tesa:'dü fen) {OsT} zf.* Bir rastlantı sonucu olarak; rastgele.

tesadüfi, [Ar. teṣādüf > teṣādüfī / tesādüfiyye تصادفيه / تصادفى] *(tesa:düfi:) sf.* Rastlantı sonucu olan; rastlantısal.

tesadüm, [Ar. ṣadme > teṣādüm تصادم] *(tesa:düm) {OsT} is.* Çarpışma; birbirine çarpma. ⧉ **tesadüm etmek,** *Çarpışmak; tokuşmak.*

tesafuh, [Ar. teṣāfuḥ تصافح] *(tesa.fuh) {OsT} is.* El ele tutuşma.

tesagur, [Ar. ṣıġar>teṣāġur تصاغر] *(tesa:ğur) {OsT} is.* Küçük görünme; küçülme.

tesahhun, [Ar. suḫūnet>tesaḫḫun تسخن] *{OsT} is.* Sıcaklığı artma; kızma.

tesahhunat, [Ar. tesaḫḫun > tesaḫḫunāt تسخنات] *(tesahhuna:t) {OsT} is.* Sıcaklığı artmalar; kızmalar.

tesahhur, [Ar. saḥūr > tesaḥḥur تسحر] *{OsT} is.* Ramazanda sahur yemeği yeme.

tesahub, [Ar. ṣāhib > teṣāhub تصاحب] *(tesa:hub) {OsT} is.* **1.** Sahip çıkma; sahiplenme; benimseme. **2.** Arkadaşlık etme. **3.** Koruma; gözetme. ⧉ **tesahub etmek,** *{OsT} 1. Sahip çıkmak; sahiplenmek; benimsemek. 2. Arkadaşlık etmek. 3. Korumak; gözetmek.*

tesahubat, [Ar. teṣāhub > teṣāhubāt تصاحبات] *(tesa:huba:t) {OsT} is.* **1.** Sahip çıkmalar; sahiplenmeler. **2.** Arkadaş olmalar. **3.** Gözetmeler; korumalar.

tesahül, [Ar. sehl > tesāhül تساهل] *(tesa:hül) {OsT} is.* **1.** Yumuşak davranma. **2.** Kolay sanarak ihmal etme.

tesahülat, [Ar. tesahülāt تساهلات] *(tesa:hüla:t) {OsT} is.* **1.** Yumuşak davranmalar. **2.** Kolay sanarak ihmal etmeler.

tesakkub, [Ar. teṣaḳḳub تثقب] *{OsT} is.* Delinme; delikli hâle gelme.⧉ **tasakkub-i lü'lü,** *{OsT} İncinin delinmesi.*

tesakkuf, [Ar. tesāḳḳuf تسقف] *is.* **1.** Bir Hristiyanın öğrenimini tamamlayarak papaz olması. **2.** Binanın tavanlanması.

tesakul, [Ar. teṣāḳul تثاقل] *(tesa:kul) is.* **1.** Tembellik etme; üşendiği için ağır davranma. **2.** Savaşa giderken oyalanıp geri kalma.

tesakut, [Ar. tesāḳuṭ تساقط] *(tesa:kut) {OsT} is.* Birbirinin ardına düşme; arda düşüşme.

tesaluh[1], [Ar. teṣāluḥ تصالح] *(tesa:luh) {OsT} is.* Barış yapma; uzlaşmaya varma; anlaşma.

tesaluh[2], [Ar. teṣāluḫ تصالخ] *(tesa:luh) {OsT} is.* Sağır gibi davranma; sağırlık taslama.

tesalüb, [Ar. ṣalīb > teṣālüb تصالب] *(tesa:lüb) {OsT} is.* **1.** İki nesnenin birbiri üzerine çapraz olarak binmesi. **2.** *anat.* Sinir ve damarların birbiri üzerinden çapraz olarak geçmesi. **3.** *zool.* Irk karışması; çaprazlama.

tesalüf, [Ar. self > tesālüf تسالف] *(tesa:lüf) {OsT} is.* **1.** (Erkekler için) bacanak olma. **2.** (Kadınlar için) elti olma.

tesamu, -u'ı [Ar. semʿ > tesāmuʿ تسامع] *(tesa:mu) {OsT} is.* Duyma; işitme.

tesamuh, [Ar. semāḥat > tesāmuḥ تسامح] *(tesamuh) {OsT} is.* **1.** Hoş görme. **2.** Karşılıklı olarak birbirinin kusuruna bakmama; müsamaha gösterme. **3.** Aldırış etmeme; kayıtsız davranma.

tesamuhat, [Ar. tesāmuḥāt تسامحات] *(tesamuha:t) {OsT} is.* **1.** Hoş görmeler; müsamahalar. **2.** Dikkatsiz davranmalar; kayıtsızlıklar.

tesamum, [Ar. ṣum > teṣāmum تصامم] *(tesa:mum {OsT} is.* Sağır gibi davranma; sağırlaşma.

tesanif, [Ar. taṣnīf > teṣānīf تصانيف] *(tesa:ni:f {OsT} is.* Kitaplar; eserler.

tesanüd, [Ar. sened > tesānüd تساند] *(tesa:nüd) {OsT} is.* → tesanüt.

tesanüdiye, [Ar. tesānüd] > tesānüdiyye تسانديه] *(tesa:nüdiye) {OsT} is. sos.* Dayanışmacılık.

tesanüt, -dü [Ar. sened > tesānüd تساند] *(tesa:nüt) {OsT} is.* Birbirine destek olma; dayanışma.

tesarif, [Ar. taṣrīf > teṣārīf تصاريف] *(tesa:ri:f) {OsT} is.* **1.** Çekimler; çekmeler. **2.** *dbl.* Çekimler. **3.** *isl.* Allah'ın dilediği gibi tasarrufta bulunması; istediği gibi hükmetmesi. ⧉ **tesārîf-i dehr,** *{OsT} Dünyanın hâlleri.*

tesaru, -u'ı [Ar. teṣāruʿ تصارع] *(tesa:ru) {OsT} is.* Güreşme.

tesaruf, [Ar. teṣāruf تصارف] *(tesa:ruf {OsT} is.* Emretme; hükmetme.

tesa'ub, [Ar. teṣāʿub تصاعب] *(tesa:ub) {OsT} is.* İnat etme; dikbaşlılık etme.

tesa'ud, [Ar. ṣuʿūd > teṣāʿud تصاعد] *(tesa:ud) {OsT} is.* **1.** Yükselme; yükseğe çıkma. **2.** *kim.* Süblimleşme.

tesa'udat, [Ar. teṣāʿudāt تصاعدات] *(tesa:uda:t) {OsT} is.* **1.** Yükselmeler; yükseğe çıkmalar. **2.** *kim.* Süblimleşmeler.

tesa'üb, [Ar. teṡā'üb تثائب] *(tesa:üb) {OsT} is.* **1.** Esneme. **2.** Gaflette bulunma; dalgınlık gösterme.

tesa'ül, [Ar. su'āl > tesā'ül تسائل] *(tesa:ül) {OsT} is.* Birbirine sorma; soruşturma. ⧉ **Tesā'ül Suresi,** *Nebe Suresi.*

tesavi, [Ar. seviyye > tesāvī تساوى] *(tesa:vi:) {OsT} is.* Eşit olma; aynı düzeyde bulunma; eşitlik. ⧉ **tesāvî-i kuvvā,** *{OsT} fiz. Kuvvetlerin eşitliği.*|| **tesāvî-i nākızeyn,** *{OsT} man. Çatışkı.*|| **tesāvî-i leyl ü nehār,** *{OsT} gök b. 21 Mart ve 21 Eylüldeki gece ve gündüzün eşitliği; gün tün eşitliği.*|| **tesāvî-i şekl,** *{OsT} kim. Eş biçimlilik.*|| **tesāvî-i terkîb,** *{OsT} kim. İzomeri.*

tesavir, [Ar. taṣvīr > taṣāvīr تصاوير] *(tasa:vi:r) {OsT} is.* Tasvirler; resimler.

tesayüf, [Ar. seyf > tesāyüf تسايف] *(tesa:yüf) {OsT} is.* Kılıçla vuruşma; kılıçlaşma.

tesbermek, [teb(i)s-e-r-mek > tesber-mek] *{ağız} gçsz. f [-ir]* **1.** (Toprak için) susuzluktan yarılmak; çatlamak. **2.** Nemli şeyler kurumaya yüz tutmak. **3.** Vücutta sulu yara çıkmak. [DS]

tesbi, -i'ı [Ar. sebʿ > tesbīʿ تسبيع] *(tesbi:) {OsT} is.* **1.** Yediye çıkma. **2.** Yedi yapma; yedileme. **3.** *ed.* Divan şiirinde, her beyte yedi mısra ekleyerek yedili kıtalar oluşturma; müsabba meydana getirme.

tesbi'an, [Ar. tesbīʿan تسبيعاً] *(tesbi:'an) {OsT} zf.* Yediye ayırarak.

tesbih, [Ar. sübḥān > tesbīḥ تسبيح] *(tesbi:h) {eT} {OsT} is.* **1.** *"Allah'ı her türlü arazdan, ayıp, kusur ve eksikliklerden tenzih ederim"* anlamındaki *"sübhanallah"* sözünü söyleme. [Bahşayiş] **2.** Tespih. ⧉ **tesbih boncukı,** *{eT} Tespih tanesi.* [Bahşayiş]|| **tesbih eyitmek,** *{eAT} "Sübhanallah" demek.*|| **tesbih eylemek,** *{eAT} Allah'ı noksan sıfatlardan tenzih etmek.*|| **tesbih eyleyici,** *{eAT} Allah'ı noksan sıfatlardan tenzih eden.*

tesbihat, [Ar. tesbīḥāt تسبيحات] *(tesbi:ha:t) {OsT} is.* *"Sübhanallah"* diyerek Allah'ı anma.

tesbihiye, [Ar. tesbīḥiyye تسبيحيه] *(tesbi:hiye, h kalın söylenir) {OsT} is. bot.* Tespih ağacıgiller, *(Meliceae).*

tesbik, [Ar. sebk > tesbīk تسبيك] *(tesbi:k) {OsT} is.* **1.** Eritip kalıba dökme. **2.** Eritilerek kalıba dökülmeler.

tesbikat, [Ar. tesbīkāt تسبيكات] *(tesbi:ka:t) {OsT} is.* **1.** Eritip kalıba dökmeler. **2.** Eritilip kalıba dökülmeler.

tesbil, [Ar. sebīl > tesbīl تسبيل] *(tesbi:l) {OsT} is.* **1.** Yolcu etme. **2.** Bir şeyi Allah için verme; Allah yoluna bağışlama. **3.** *huk.* Sebil; vakıf.

tesbit, [Ar. teṡbīt تثبيت] *(tesbi:t) {OsT} is.* **1.** Sağlam bir şekilde yerleştirme; yerinden oynamaz hâle koyma. **2.** Bir durumu şüpheye meydan vermeyecek biçimde görüp gösterme. ⧉ **tesbit-i hātırāt,** *Anıların belirlenmesi.*

tesci, -i'ı [Ar. seciʿ > tescīʿ تسجيع] *(tesci:) {OsT} is. ed.* Divan edebiyatında, düz yazıda uyak kullanmak; seci yapma.

tesciat, [Ar. tesciʿ >tescīʿāt تسجيعات] *(tesci:a:t) {OsT} is. ed.* Düz yazıda uyak kullanmalar; seci yapmalar.

tescif, [Ar. tescīf تسجيف] *(tesci:f) {OsT} is.* Bir şeyi örtme.

tescil, [Ar. sicl > tescīl تسجيل] *(tesci:l) {OsT} is.* **1.** Bir şeyin resmî nitelik kazanması için bir kütüğe kaydını yapma; kütüğe geçirme; deftere yazma. **2.** *huk.* Kimi hakların ve hukuksal durumların sicil defterine yazılması. **3.** *spor.* Bir sonucun, yetkili spor kurulunca kendi ölçütlerine uygunluğunun onanması. ⧉ **tescil etmek,** *Kütüğe kaydetmek.*

tescilat, [Ar. tescīl > tescīlāt تسجيلات] *(tesci:lâ:t)* *{OsT} is.* Sicile geçirmeler; resmîleştirmeler.

tescilli, [tescil-li] *sf.* Kayıtlara geçmiş olan; resmen sicile kaydedilmiş.

tescilsiz, [tescil-siz] *sf.* Tescili yapılmamış; kütüğe kaydı geçmemiş; yazılmamış olan.

tescin, [Ar. sicn > tescīn تسجين] *(tesci:n) {OsT} is.* Zindana koyma; hapsetme.

tescir, [Ar. tescīr تسجير] *(tesci:r) {OsT} is.* Akıtma; drenaj.

tesciye, [Ar. seciyye > tesciye تسجيه] *{OsT} is.* Üstün ahlak sahibi yapma; seciye kazandırma.

tesçe, [?tesçe / tersçe / tetçe] *{ağız} is.* Binek ve çeki hayvanlarının arka ayaklarında meydana gelen ve topallamalarına sebep olan bir hastalık. [DS]

tesdibesiz, [tesdibe-siz] *{ağız} sf.* Sürekli ufak tefek kazalar yapan; dikkatsiz. [DS]

tesdid, [Ar. sedd > tesdīd تسديد] *(tesdi:d) {OsT} is.* **1.** Uzunluğuna doğrultma. **2.** Doğrultulma. **3.** Hayırlı bir işe yönelme.

tesdis, [Ar. süds > tesdīs تسديس] *(tesdi:s) {OsT} is.* **1.** Altılama. **2.** Sayısını altıya çıkarma. **3.** Altıya bölme. **4.** Bir şekli altı köşeli yapma; altıgen çizme. **5.** *ed.* Bir gazelin beyitleri üstüne aynı vezin ve uyakta dörder mısra ekleyerek altılı bentler meydana getirme; müseddes yapma.

tesdisat, [Ar. tesdīsāt تسديسات] *(tesdi:sa:t) {OsT} is.* Altılamalar; altıya çıkarmalar.

tesebbüb, [Ar. sebeb > tesebbüb تسبب] *{OsT} is.* Yol açma; sebep olma; neden olma.

tesebbüben, [Ar. tesebbüb > tesebbüben تسبباً] *(tesebbü'ben) {OsT} zf.* Sebep olarak. ◘ **tesebbüben cerh,** *{OsT} isl. huk. Birinin yaralanmasına neden olma.*|| **tesebbüben katl,** *{OsT} Bir kimsenin ölümüne neden olma.*

tesebbüt, [Ar. s̱ebāt > tes̱ebbüt تثبت] *{OsT} is.* Sabretme; dayanma; sebat gösterme.

teseccüd, [Ar. secde > teseccüd تسجد] *{OsT} is.* Secdeye kapanıp Allah'a yalvarma; secde etme.

teseddüd, [Ar. sedd > teseddüd تسدد] *{OsT} is. tıp.* Safra vb. vücut sıvısına ait kanalın taşla tıkanması.

tesefFüh, [Ar. sefīh > tesefFüh تسفه] *{OsT} is.* Hayvanca zevk ve eğlencelere önem verir şekilde yaşama; sefihleşme.

tesefFül, [Ar. sefīl > tesefFül تسفل] *{OsT} is.* Bayağılaşma; aşağılık davranışlara kapılma; sefilleşme.

tesehhur, [Ar. saḫara > teseḫḫur تسخر] *{OsT} is.* Maskaraya alma; alay etme.

tesehhurkâr, [Ar. teseḫḫur + Far. kār تسخركار] *{OsT} is.* Maskara.

tesehhurkârane, [Ar. teseḫḫur + Far. kārāne تسخركارانه] *{OsT} is.* Maskaraca.

tesehhüb, [Ar. teseḥḥüb تسحب] *{OsT} is.* Bulutlanma.

tesehhür, [Ar. sehr > tesehhür تسهر] *{OsT} is.* Bütün gece uyanık kalma; sabahlama.

tesekkün, [Ar. sükūn > tesekkün تسكن] *{OsT} is.* Yatışma; sakinleşme; sükûnete erme. ◘ **tesekkün-i deryā,** *{OsT} Denizin sakinleşmesi.*|| **tesekkün-i nizā,** *{OsT} Kavganın yatışması.*

tesekkür[1], [Ar. sekr > tesekkür تسكر] *{OsT} is.* Sarhoş olma.

tesekkür[2], [Ar. sükker > tesekkür تسكر] *{OsT} is.* **1.** Şekerlenme. **2.** *tıp.* Şeker hastalığına tutulma.

tesella, [Ar. tesellī > tesellā تسلى] *(tesellâ:) {OsT} is.* Avuntu; teselli.

teselleme, [teselle-me] *{ağız} is.* Atasözü. [DS]

teselli, [Ar. sülv / selā > tesellī تسلى] *(teselli:) {OsT} is.* **1.** Bir kimsenin üzüntüsünü unutturmaya çalışma; acısını hafifletme; avutma. **2.** Acılı bir kimseyi avutan şey; avunç. ◘ **teselli-āmiz,** *{OsT} Avutan; teselli veren.*|| **teselli-bahş,** *{OsT} Avutan; teselli veren.*|| **teselli bulmak,** *Avunmak.*|| **teselli etmek,** *{OsT} Avutmak.*|| **teselli mükâfatı,** *{OsT} Bir yarış ya da talih oyununda kazanamayanları avutmak için verilen küçük ödül.*|| **teselli-nāpezîr,** *{OsT} Avutma kabul etmeyen; avunmaz.*|| **teselli-pezîr,** *{OsT} Avutulabilir.*|| **teselli vermek,** *{OsT} Avutmak.*|| **teselli-yāb,** *{OsT} Avunan; teselli edilen.*

tesellisiz, [teselli-siz] *is.* Avutulması mümkün olmayan; çok acı veren.

telliyat, [Ar. tesellī > tesseliyyāt تسليات] *(teselliya:t) {OsT} is.* Teselli etmeler; avutmalar.

teselluh, [Ar. silāḥ > teselluḥ تسلح] *{OsT} is.* Silah kuşanma; silahlanma.

tesellüb, [Ar. tesellüb تسلب] *{OsT} is.* **1.** Soyunma. **2.** (Eşi ölen kadın için) matem elbisesi giyme.

tesellüc, [Ar. s̱elc > tes̱ellüc تثلج] *{OsT} is.* Su buharının kar hâline gelmesi.

tesellül, [Ar. sell > tesellül تسلل] *{OsT} is.* **1.** Bir şeyin içinden sıyrılıp çıkma. **2.** Verem hastalığına yakalanma.

tesellüm[1], [Ar. s̱elm > tes̱ellüm تثلم] *{OsT} is.* Diş diş olma; çentilme.

tesellüm[2], [Ar. seleme >tesellüm تسلم] *{OsT} is.* Kendisine teslim edilen şeyi kabul etme ve bunu belge ile bildirme. ◘ **tesellüm etmek,** *{OsT} Kabul et-*

mek; teslim almak ve bildirmek.|| **tesellüm heyeti,** *as. Birlik sefere çıktığında, garnizonu korumak için kalan birlik.*|| **tesellüm ilmühaberi,** *{OsT} Taşıma senedinin düzenlenmediği durumlarda, göndericinin talebi üzerine taşıyıcının verdiği belge.*

teselsül, [Ar. silsile > teselsül تسلسل] *{OsT} is.* **1.** Birbirine eklenip gitme; zincirleme. **2.** Birbiri ile ilgili ve birbirine bağlı şeylerin oluşturduğu dizi; sıra; silsile. **3.** *huk.* Birden çok borçlunun, alacaklıya karşı borcun tümünden sorumlu olmasını ya da birden çok alacaklının bir borcun tümünü istemeye hakkı olmasını gerektiren durum. ⊡ **teselsül etmek,** *Kesintisiz ve zincirleme sürüp gitmek.*

teselsülat, [Ar. teselsül > teselsülāt تسلسلات] *(teselsüla:t) {OsT} is.* Zincirleme gitmeler; zincirlemeler.

tesemmi, [Ar. ism > tesemmī تسمى] *(tesemmi:) {OsT} is.* Aldanma; isimlenme.

tesemmüm, [Ar. semm => tesemmüm تسمم] *{OsT} is.* Zehirlenme.

tesemmümat, [*OsT* tesemm + Ar. -ātü تسممات] *{OsT} is.* Zehirlenmeler.

tesemmün, [Ar. semen > tesemmün تسمن] *{OsT} is.* Semirme; beslenme; şişmanlama.

tesemmür, [Ar. tesemmür تسمر] *{OsT} is. tıp.* **1.** Bir organın başka bir organ içine girmesi. **2.** Dölütün rahim boşluklarından birine girmesi.

tesennî, [Ar. teṡennī تثنى] *(tesenni:) {OsT} is.* Eğilip bükülme; iki kat olma..

tesennüh, [Ar. tesennüh تسنه] *{OsT} is.* Küflenme.

tesennün, [Ar. sinn > tesennün تسنن] *{OsT} is.* Diş çıkarma.

teserri, [Ar. sery > teserrī تسرى] *(teserri:) {OsT} is.* **1.** Odalık alma; cariye edinme. **2.** *huk. eski.* Bir erkeğin bir kadını köle olarak satın alıp ona herhangi bir mal gibi sahip olma ve sürekli cinsel ilişkide bulunabilme hakkını edinmesi.

teserru, -u'ı [Ar. sürʿat > teserruʿ تسرع] *{OsT} is.* **1.** Çabuk davranma. **2.** Koşma.

tesettür, [Ar. setr > tesettür تستر] *{OsT} is.* **1.** (Kadın için) örtünme ve erkeğe görünmeme; erkekten kaçma; saklanma. **2.** *isl.* Örtünme. ⊡ **tesettür etmek,** *{OsT} Örtünmek.*|| **tesettür-i nisvān,** *{OsT} Kadınların örtünmesi.*|| **tesettür mağazası,** *{OsT} Tesettüre uygun giyecekleri yaptıran ve satan mağaza.*|| **tesettür modası,** *{OsT} Örtünme modası.*

tesettürlü, [tesettür-lü] *sf.* Tesettür içinde olan; örtünen.

teseül, [Ar. süʿāl > teseʿül تسأل] *is.* Dilenme; dilencilik etme.

tesevvi, [Ar. sevy > tesevvi تسوى] *{OsT} is.* Tesviye etme; düzeltme; düzleme.

tesevvüb, [Ar. ṡevāb > teṡevvüb تثوب] *{OsT} is.* **1.** Sevap kazanma. **2.** Farz namazlar dışında nafile namaz kılıp sevap kazanma.

teseyyüb[1], [Ar. ṡeyyib > teṡeyyüb تثيب] *{OsT} is.* (Kadın için) dul kalma.

teseyyüb[2], [Ar. seyb > teseyyüb تسيب] *{OsT} is.* Tembellik; başıboşluk; kayıtsızlık; özensizlik; ihmal; üşenme.

teseyyübat, [Ar. teseyyüb > teseyyübāt تسيبات] *(teseyyüba:t) {OsT} is.* Üşenmeler; tembellikler.

tesfid, [Ar. tesfīd تسفيد] *(tesfi:d) {OsT} is.* Eti kebap yapmak için şişe dizme.

tesfif, [Ar. tesfīf تسفيف] *(tesfi:f) {OsT} is.* **1.** Dövüp toz hâline getirme. **2.** Toz hâline getirilme.

tesfih, [Ar. sefīh > tesfīh تسفيه] *(tesfi:h) {OsT} is.* Sefīh sayma.

tesfil, [Ar. süfl > tesfīl تسفيل] *(tesfi:l) {OsT} is.* **1.** Bayağılaştırma. **2.** Bayağılaştırılma.

tesfir, [Ar. sefer > tesfīr تسفير] *(tesfi:r) {OsT} is.* Yola çıkarma; sefere gönderme.

tesgıran, [? tesgıran] *{ağız} is.* Ateş küreği. [DS]

tesgire, [Far. dest-gāre => tesgire] *{ağız} is.* Teskere. [DS]

teshik, [Ar. tesḥīḳ تسحيق] *(teshi:k, h ve k kalın söylenir) {OsT} is.* Ezme; dövme.

teshil[1], [Ar. sehl > teshīl تسهيل] *(teshi:l) {OsT} is.* Kolay kılma; kolaylaştırma. ⊡ **teshil etmek,** *Kolaylık sağlamak; kolaylaştırmak.*

teshil[2], [Ar. tesḥīl تسحيل] *(teshi:l, h kalın söylenir) {OsT} is.* Öksürme.

teshilat, [Ar. teshīl > teshīlāt تسهيلات] *(teshi:lâ:t) {OsT} is.* Kolaylıklar; kolaylık sağlamalar.

teshilen, [Ar. teshīl > teshīlen تسهيلاً] *(teshi:'len) {OsT} zf.* Kolaylaştırmak amacıyla; kolaylaştırarak.

teshin, [Ar. süḫūnet > tesḫīn تسخين] *(teshi:n, h kalın söylenir) {OsT} is.* Sıcaklığını artırma; kızdırma; ısıtma. ⊡ **teshin etmek,** *{OsT} Isıtmak.*

teshinat, [Ar. tesḫīnāt تسخينات] *(teshi:n, h kalın söylenir) {OsT} is.* Sıcaklığını artırmalar; kızdırmalar; ısıtmalar.

teshir[1], [Ar. siḫr > tesḫīr تسخير] *(teshi:n, h kalın söylenir) {OsT} is.* Ele geçirme; istila etme; fethetmeler. ⊡ **teshir etmek,** *{OsT} İstila etmek; ele geçirmek.*

teshir[2], [Ar. siḥr > tesḥīr تسحير] *(teshi:r, h kalın söy-*

lenir) *{OsT}* *is.* **1.** Büyüleme; sihir yapma. **2.** *mecaz.* Kendine bağlama; elde etme. **3.** Aldatma. **4.** Tutsak etme. ⊡ **teshir etmek,** *{OsT} 1. Büyülemek. 2. Kendine bağlamak.*

teshirat[1], [Ar. tesḫīr > tesḫīrāt تسخيرات] *(teshi:ra:t)* *{OsT}* *is.* Ele geçirmeler; istila etmeler; fethetmeler.

teshirat[2], [Ar. tesḥīr > tesḥīrāt تسحيرات] *(teshi:ra:t)* *{OsT}* *is.* Büyülemek; sihir yapmak.

tes'id, [Ar. sa'd => tes'īd تسعيد] *(tes-i:d)* *{OsT}* *is.* Tebrik etme; kutlama.

tesik, [tes-ik] *{eT}* *is.* Bir çeşit vergi. [EUTS]

te'sim, [Ar. iṡm > te'ṡīm تأثيم] *(te-si:m)* *{OsT}* *is.* Bir kimseyi günahkâr sayma; ona günahkâr demek.

te'sir[1], [Ar. eṡer > te'ṡīr تأثير] *(te-si:r)* *{OsT}* *is.* → tesir.

tes'ir[2], [Ar. sa'r => tes'īr تسعير] *(tes-i:r)* *{OsT}* *is.* **1.** Değer biçme. **2.** Ateş yakma; yanan ateşi harlandırma.

tesir, [Ar. eṡer > te'ṡīr تأثير] *(te:sir)* *is.* **1.** Herhangi bir etkenin bir kimse ya da nesne üzerinde yaptığı eylem; etki. **2.** Bir kişinin başkasının davranış ve tutumlarını etkileme gücü; etki. **3.** Bir nedenin ya da etkenin beklenen sonucu. **4.** İzlenim. ⊡ **tesir atışı,** *as. Önceden belirlenmiş ve nişangâh ayarı yapılmış hedefe doğrudan yapılan atış.*|| **tesir bırakmak,** *Güçlü olarak etkilemek.*|| **tesir etmek,** *Etki etmek; etkilemek; etkisini göstermek.*|| **tesirini göstermek,** *Etkisini belli etmek; etkisini ortaya koymak.*|| **tesir yapmak,** *Etkide bulunmak; etki bırakmak.*

te'sirat, [Ar. te'ṡīr > te'ṡīrāt تأثيرات] *(te:si:ra:t)* *{OsT}* *is.* Etkiler; etkilemeler. ⊡ **te'sîrāt-ı hasene,** *İyi etkiler.*

tesirli, [tesir-li] *(te:sirlı)* *sf.* Beklenen etkiyi yaratan; etkisi olan; etkili.

tesirre, [Ar. tesirre تسره] *{OsT}* *is.* Sevindirme.

tesirsiz, [tesir-siz] *(te:sirsiz)* *is.* Etkisi olmayan; etkide bulunmayan; etkisi görülmeyen; etkisiz. ⊡ **tesirsiz hâle getirmek,** *(Kişi için) etkisini yok etmek; etkisiz kılmak.*

te'sis, [Ar. üss > te'sīs تأسيس] *(te-si:s)* *{OsT}* *is.* → tesis.

tesis, [Ar. üss > te'sīs تأسيس] *(te:sis)* *is.* **1.** Yapma; kurma; temelini atma. **2.** Kuruluş; kurum. **3.** *ed.* Divan şiirinde kafiyeyi meydana getiren harf ile arasında harekeli bir harf bulunan elif. **4.** *huk.* Belli bir amaca hizmet etmek üzere tahsis edilmiş ve kendine özgü bağımsız varlık kazanmış mal; vakıf mal. **5.** *eko.* Bir işletmenin bir bölümünü oluşturan, özel donanıma ve belirli çalışana sahip üretim birimi; tek işletmeye ait fabrika ya da atölyeler topluluğu. ⊡ **tesis etmek,** *Kurmak; yapmak.*

te'sisat, [Ar. te'sīs>te'sīsāt تأسيسات] *(te-si:sa:t)* *{OsT}* *is.* → tesisat.

tesisat, [Ar. te'sīs > te'sīsāt تأسيسات] *(te:sisa:t)* *is.* **1.** Bir yerde kullanılacak olan çeşitli araç ve aygıtların kullanıma uygun biçimde yerleştirilmesi işi veya biçimi. **2.** Bu şekilde yerleştirilen aygıt ve araçların bütünü; donanım; döşem.

tesisatçı, [tesisat-çı] *(te:si:satçı)* *is.* Tesisatı döşeyen; döşemci.

tesisatçılık, -ğı [tesisat-çı-lık] *(te:si:satçılık)* *is.* Tesisatçının yaptığı iş ve meslek; tesisat yapma işi; döşemcilik.

te'sisen, [Ar. te'sīs > te'sīsen تأسيساً] *(te-si:'sen)* *{OsT}* *zf.* Tesis ederek; kurarak.

tesisler, [tesis-ler] *is.* **1.** Kuruluşlar. **2.** Bir kuruluşun yönetimindeki taşınır ya da taşınmaz malların bütünü. ⊡ **tesisler bütünü,** *Kompleks.*

tes'it, -di [Ar. sa'd > tes'īd تسعيد] *(tes-i:d)* *{OsT}* *is.* Kutlama. ⊡ **tes'it etmek,** *Kutlamak.*

te'siye, [Ar. te'siye تأسيه] *(te-siye)* *{OsT}* *is.* Teselli etme; avutma.

teskellemek, [teskel-le-mek] *{ağız}* *gçl. f.* *[-r] [-l(i)-yor]* Yakıştırmak; yaraştırmak; denk getirmek. [DS]

teskelmek, [teskel-mek] *{ağız}* *gçsz. f.* *[-ir]* Önermek. [DS]

tesker[1], [? tesker] *{ağız}* *is.* Hindinin kabararak yürümesi. [DS]

tesker[2], [? tesker] *{ağız}* *is.* Fırıldak. [DS]

teskere, [Far. dest-gāre دستگاره => teskere تسكره] *is.* **1.** Ağır yükleri taşımakta kullanılan dört kollu tekne. **2.** Sedye. **3.** *{ağız}* Tahtadan yapılmış küçük sepet.[DS]

teskereci, [teskere-ci] *is.* **1.** Teskere taşımakla görevli kimse. **2.** *as.* Savaş alanındaki hasta ve yaralıları ilk yardım merkezlerine taşıyan askerî görevli.

teskermek, [tesker-mek] *{ağız}* *gçl. f.* *[-ir]* **1.** Korkutmak için vuracakmış gibi yapmak; vuracakmış gibi el kaldırmak. **2.** Sunmak; vermek. **3.** Önermek; öne sürmek. **4.** *gçsz. f.* Çatlamak; yarılmak. [DS]

teskıye, [Ar. saḳy > tesḳıye تسقيه] *{OsT}* *is.* **1.** Su içirme; su verme. **2.** Sulama. **3.** Sulanma.

teskib, [Ar. ṣaḳb > teṣḳīb تثقيب] *(teski:b, k kalın söylenir)* *{OsT}* *is.* Delik açma; delme.

teskif, [Ar. saḳf > tesḳīf تسقيف] *(teski:f)* *{OsT}* *is.* **1.** Yapıya tavan koyma. **2.** Bir Hristiyanın papaz olması.

teskil, [Ar. ṣaḳl > teṣḳīl تثقيل] *(teski:l, k kalın söylenir)* *{OsT}* *is.* **1.** Ağırlığını artırma; ağırlaştırma. **2.** Ağırlaştırılma.

teskim, [Ar. saḳm > tesḳīm تسقيم] *(teski:m, k kalın söylenir) {OsT} is.* **1.** Hasta etme. **2.** Bozuk, eksik ve yanlış sayma.

teskin, [Ar. sükūn > teskīn تسكين] *{OsT} is.* **1.** Bir acıyı, bir üzüntüyü, bir heyecanı vb. bir duyguyu yatıştırmaya çalışma; yatıştırma. **2.** Birinin acısını, heyecanını yatıştırma. ☞ **teskin etmek,** *Birinin acısını, üzüntüsünü, heyecanını vb. duygularını dindirmek; yatıştırmak.*

teskir[1], [Ar. sekr > teskīr تسكير] *(teski:r) {OsT} is.* Sarhoş etme.

teskir[2], [? teskir] *{ağız} is.* Süzgeç. [DS]

teskire, [Far. dest-gāre => teskire] *{ağız} is.* **1.** İnce tahta şeritlerden yapılmış küçük sepet veya küfe. **2.** Tahta kaşıklık. [DS]

teskit, [Ar. sükūt > teskīt تسكيت] *(teski:t) {OsT} is.* Susturma.

teskiye, [Ar. saḳy > tesḳıye تسقيه] *{OsT} is.*→ teskıye.

tesla, [Nikola Tesla *(Hırvat elektrik müh.)*] *is. fiz.* Bir metrekarelik yüzeyde 1 weberlik toplam manyetik akı üreten, bu yüzeye dik düzgün manyetik indüklemeye eşit manyetik indükleme ölçüsü birimi, sembolü: T.

teslif, [Ar. teslīf تسليف] *(tesli:f) {OsT} is.* Kahvaltı etme.

teslih[1], [Ar. silāḥ > teslīḥ تسليح] *(tesli:h, h kalın söylenir) {OsT} is.* Silah verme; silahlandırma. ☞ **teslih etmek,** *{OsT} Silahlandırmak.*

teslih[2], [Ar. silāḫ > teslīḫ تسليخ] *(tesli:h, h kalın söylenir) {OsT} is.* **1.** Derisini yüzüp çıkarma. **2.** Derisi yüzülme.

teslihat, [Ar. teslīḥ > teslīḥāt تسليحات] *(tesli:ha:t, h kalın söylenir) {OsT} is.* Silahlandırmalar. ☞ **teslîhāt-ı askeriye,** *Askerin silahlandırılması.*

teslim, [Ar. selm > teslīm تسليم] *(–li:mi) {OsT} is.* **1.** Tehlikeden kurtarma; koruma. **2.** Kendisini Allah'ın iradesine bırakma. **3.** Alınan bir emaneti sahibine geri verme. **4.** Gönderilen bir mal ya da başka bir şeyi alıcısına, ilgilisine, yetkilisine tam ve kusursuz olarak verme; iletme. **5.** Bir alıcının satın aldığı malın mülkiyetini o kimseye geçirme. **6.** Bırakma; devretme; terk etme. **7.** *mecaz.* Gerçek olduğunu söyleme; kabul etme; doğrulama. **8.** Dayanma ve direnme gücünü yitirerek karşı tarafın egemenliğini, üstünlüğünü vb. kabul etme. **9.** *"Esselamüaleyküm"* sözü ile karşılama. **10.** Afetten masun kalma. **11.** *müz.* Fasıl müziğinde peşrevin sonunda, saz semaisinde hane sonlarında tekrarlanan parça. **12.** (Kadın için) kendini bir erkeğin cinsel arzularının tatminine verme. **13.** *tasvf.* Duyularla algılanamayan, gayb âlemi denilen evrenden gelen İlahî buyruklara boyun eğme. **14.** *ünl.* "Teslim ol!" ya da "Teslim oluyorum!" sözünün kısaltılmışı. ☞ **teslim almak,** *1. Kendisine teslim edilen şeyi almak; kabul etmek. 2. as. Tutsak almak. 3. Kuvvet kullanarak ele geçirmek.* || **teslim bayrağı,** *Yenilgiyi belirtmek için kullanılan flama.*|| **teslim bayrağı çekmek,** *1. Yenilgiyi kabul etmek; teslim olmak. 2. Bir çekişme sonucunda karşıdakinin isteğini yerine getirmeye razı olmak.*|| **teslim etmek,** *1. Bir şeyi sahibine vermek. 2. Bir şeyin kullanım, mülkiyet vb. haklarını devretmek, vermek. 3. Gerçek olduğunu söylemek; doğruluğunu kabul etmek. 4. (Kadın için) kendini bir erkeğe vermek.*|| **teslim halkası,** *tasvf. Bektaşilerin, Balım Sultan'a bağlılıklarını ve ömür boyu mücerret (bekâr) kalacaklarını ifade için kulaklarına taktıkları halka biçimli küpe.*|| **teslim-i ruh,** *{OsT} Ölme.*|| **teslim-kerde,** *{OsT} Teslim edilmiş olan.*|| **teslim olmak,** *1. Üstün güç karşısında direnmeyi bırakarak yenilgiyi kabul etmek. 2. Kendini teslim etmek; vermek.*|| **teslim taşı,** *tasvf. Bektaşi babalarının On İki İmamın simgesi olarak boyunlarına astıkları, Kırşehir taşından yapılma on iki dilimli takı.*|| **teslim tesellüm,** *{OsT} Verme ve alma işi ve işlemi.*

teslimat, [Ar. teslīm > teslīmāt تسليمات] *(tesli:ma:t) {OsT} is.* **1.** Teslim edilen şeyler. **2.** Parça parça ödenen paralar ve bunların dökümü. ☞ **teslimat listesi,** *Bir teslim sırasında, teslimi yapılan ve alınan mallara ilişkin döküm.*

teslimatçı, [teslimat-çı] *(tesli:matçı) is.* Teslimat işlerini yürüten kimse; teslimatta bulunan kimse.

teslimiyet, [Ar. teslīm > teslīmiyyet تسليميت] *(tesli:miyet) {OsT} is.* Kendini bir başkasının isteklerine bırakma; teslim olma; boyun eğme; kendini verme.

teslimiyetçi, [teslimiyet-çi] *(tesli:miyetçi) sf.* Her şeye boyun eğen; boyun eğme eğilimi taşıyan.

teslis, [Ar. s̱elās̱e > tes̱līs̱ تثليث] *(tesli:s) {OsT} is.* **1.** Üçleme; üçe çıkarma. **2.** Şarabı üçte biri buharlaşana kadar kaynatma. **3.** *hrist.* Tanrı'nın tek ve bölünmez bir doğada, ayrı, eşit ve tek özlü Baba, Oğul ve Ruhülkudüs olarak üç kişi tanımlanması dogması. **4.** Bu dogma adına kutlanan yortu. **5.** *isl.* Gerçek halifelerin Ebubekir, Ömer ve Osman olduğunu kabul etme.

teslit, [Ar. teslīṭ تسليط] *{OsT} is.* **1.** Sataştırma. **2.** Sataştırılma.

tesliye, [Ar. sülv / selā > tesliye تسليه] *{OsT} is.* → tesliyet. ☞ **tesliye-i hātır,** *{OsT} Gönlü alınma.*

tesliyet, [Ar. sülv / selā > tesliyet تسليت] *{OsT} is.* Teselli etme; avutma. ☞ **tesliyet-bahş,** *{OsT} Teselli veren; avutan.*|| **tesliyet-i hātır,** *{OsT} Gönlü avutma.*|| **tesliyet-kâr,** *{OsT} Teselli veren; avutan.*|| **tesliyet-sāz,** *{OsT} Teselli veren; avutan.*

tesmek, [teş-mek] *{eT} gçsz. f. [-ür]* Kaçmak; firar etmek. [EUTS]

tesmi, -i'ı [Ar. semʿ > tesmīʿ تسميع] *(tesmi:) {OsT} is.* **1.** İşittirme; duyurma. **2.** İşittirilme.

tesmiat, [Ar. tesmīʿāt تسميعات] *(tesmi:a:t) {OsT} is.* **1.** İşittirmeler. **2.** İşittirilmeler.

tesmim[1], [Ar. teşmīm تشميم] *(tesmi:m) {OsT} is. tıp.* Organları eklem yerinden ayırma işlemi.

tesmim[2], [Ar. semm > tesmīm تسميم] *(tesmi:m) {OsT} is.* **1.** Zehirleme. **2.** Zehirlenme. ⧉ **tesmim etmek,** *{OsT} Zehirlemek.*

tesmimen, [Ar. tesmīm > tesmīmen تسميماً] *(tesmi:'-men) {OsT} zf* Zehirleyerek; zehirlenerek.

tesmin[1], [Ar. sümn > teşmīn تثمين] *(tesmi:n) {OsT} is.* **1.** Sekize çıkarma; sekizleme. **2.** Sekize bölme. **3.** Bir nesneye değer biçme. **4.** Bir nesneye değer biçilme.

tesmin[2], [Ar. semen > tesmīn تسمين] *(tesmi:n) {OsT} is.* **1.** Semirtme; yağlandırma; şişmanlatma. **2.** Semirtilme; şişmanlatılma.

tesmir[1], [Ar. şemer > teşmīr تثمير] *(tesmi:r) {OsT} is.* **1.** (Ağaçlar için) çiçeklerini döküp meyve bağlama. **2.** (Mal için) tutumlu kullanma ile çoğalma.

tesmir[2], [Ar. tesmīr تسمير] *(tesmi:r) {OsT} is.* **1.** Çivileme; mıhlama. **2.** Çivilenme; mıhlanma.

tesmit, [Ar. tesmīt تسميت] *(tesmi:t) {OsT} is.* Hapşuranlara, aksıranlara "Allah sana merhamet etsin" deme.

tesmiye, [Ar. ism > tesmīye تسميه] *(tesmi:ye) {OsT} is.* **1.** Ad koyma; adlandırma. **2.** Belli bir adla çağırma. **3.** Bismillah deme; besmele çekme. ⧉ **tesmiye etmek,** *{OsT} 1. Adlandırmak. 2. Besmele çekmek.*|| **tesmiye olunmak,** *{OsT} Adlandırılmak; bir adla çağrılmak; ad konulmak.*

tesnim, [Ar. tesnīm تسنيم] *(tesni:m) {OsT} is.* **1.** Kubbeli yapma; kabartma. **2.** Kabartılma; kubbeli yapılma. **3.** *öz. is.* Cennetteki ırmaklardan birinin adı.

tesniye, [Ar. isneyn > teşniye تثنيه] *{OsT} is. dbl.* Arap dilbilgisi kurallarına göre bir ismi ikil yapma. *ebeveyn (iki ata, ana baba), tarafeyn (iki taraf).*

tespermek, [tepser-mek / tesper-mek] *{ağız} is.* **1.** (Ekmek için) saca yapışmak. **2.** (Dudak için) sıcaktan kurumak ve çatlamak. [DS]

tespi, [Çin. ? tewsi / tebsi > tepsi / tespi] *{ağız} is.* Büyük bakır sahan. [DS]

tespih, [Ar. sübḥān > tesbīḥ تسبيح] *(tesbi:h) {OsT} is.* **1.** Art arda belli sayıda tekrarlanan dua sözlerinin sayısını belirlemek amacıyla kullanılan boncuk dizisi. **2.** Tanelerini bir yandan diğer yana devirerek oyalanmak amacıyla kullanılan boncuk dizisi. **3.** Brahmacılık, Budhacılıkta taneleri simgesel birer anlam taşıyan boncuk dizisi. **4.** Hristiyanlıkta her biri on küçük taneden oluşan beş dizi boncuk ya da küçük büyük halka ve haç karışımı zincir. **5.** *müz.* Dinî Türk musikisinde kullanılan bir form. ⧉ **tespih ağacı,** *bot. 1. Tohumundan ya da çekirdeğinden tespih yapılan ağaçların genel adı, (Melia azedarach). 2. Ayı fındığıgiller familyasından 2-5 m. kadar boylu, beyaz çiçekli, meyveleri bir veya iki tohumlu çalı; ayı fındığı; zamzalak, (Styrax officinalis).*|| **tespih ağacıgiller,** *bot. Sıcak iklimlerde yetişen ve değerli odun veren ağaçlar familyası, (Meliceae).*|| **tespih böceği,** *zool. Nemli yerlerde yaşayan, eş bacaklılardan toprakta açtığı bir metreye yakın deliklerle üç ay içinde yaklaşık bir buçuk ton toprağı yerinden oynatarak çorak bölgelerde toprağın verimini artıran, tehlike anında tortop olan kabuklu bir böcek, (Hemilepistus).*|| **tespih böcekleri,** *zool. Örnek hayvanı tespih böceği olan kabuklular takımı, (Oniscidae).*|| **tespih çekmek,** *1. Tespihin boncuklarını işaret ve baş parmak arasından birer ya da ikişer geçirmek. 2. Allah'ın adını zikrederek ibadet etmek. 3. Torna ile değişik maddelerden tespih tanesi imal etmek.*

tespihçi, [tespih-çi] *is.* Tespih imal eden veya satan kimse.

tespihçilik, -ği [tespih-çi-lik] *is.* Tespih üretme ve satma işi.

tespihlenme, [tespih-le-n-me] *is.* **1.** Tespihlenmek eylemi. **2.** *zool.* Bazı kavkılı böceklerin tehlike karşısında, yuvarlak top gibi olarak gösterdikleri savunma tepkisi.

tespihlenmek, [tespih-le-n-mek] *dönşl. f. [-ir]* Tespihli duruma gelmek; tespih sahibi olmak.

tespihli, [tespih-li] *sf* **1.** Tespihi bulunan; tespihi olan. **2.** Sürekli tespih taşıyan.

tespit, [Ar. şebt > teşbīt تثبيت] *is.* **1.** Bir nesneyi yerinden kıpırdamaz duruma getirme. **2.** Bir şeyi veya bir durumu kesin biçimde belirleme; saptama. **3.** *as.* Düşmanı, her türlü yayılma ve manevradan alıkoymak amacıyla yeterli ateş baskısı kurma. **4.** *tıp.* Kırık bir kemiği kıpırdamaz hâle getirmek için uygulanan yöntem. **5.** (Konuşma, söz vb. için) daha sonra tekrarlanabilecek duruma getirmek; kaydetmek. **6.** *foto.* Fotoğrafçılıkta resmin belirmesinden sonra ışığa duyarsız hâle getirme işlemi. **7.** *biy.* Mikroskopta incelenmek üzere canlıdan alınan parçaların çürüme ve bozulmasını önlemek için bir takım kimyasal ilaçlarla işleme tabi tutma; fiksasyon. ⧉ **tespit açısı,** *Bir kanat ya da kuyruk takımı düzleminin gövdeyle yaptığı açı.*|| **tespit davası,** *huk. Bir hukuksal ilişkinin saptanması için açılan dava.*|| **tespit etmek,** *1. Bir şeyi bir yere oynamayacak biçimde, sağlamca yerleştirmek. 2. Bir durumu, bir şeyi herhangi bir kuşkuya yol açmayacak biçimde açık seçik belirlemek; saptamak. 3. Bir fo-*

toğraf. duyar katını tespit banyosunda işlemek.|| **tespit levhası,** *Eski ateşli silahlarda ateşleme düzeneğinin oturduğu, demirden yapılmış parça.*|| **tespit sıvısı,** *biy. Canlıdan alınan parçanın bozulmasını önlemek için kullanılan Bouin, Zenker, ozmiyum tetroksit, glutaraldehit gibi kimyasal maddeler; fiksatif.*

tesri, -i'ı [Ar. sürʿat > tesrīʿ تسريع] *(tesri:) {OsT} is.* Hızlandırma; çabuklaştırma; hız verme. ⚏ **tesri' etmek,** *{OsT} Hızlandırmak; çabuklaştırmak.*

tesri'an, [Ar. tesrīʿ > tesrīʿan تسريعاً] *(tesri:'an) {OsT} zf.* Çabuklaştırarak; hızlandırarak.

tesri'at, [Ar. tesrīʿ > tesrīʿāt تسريعات] *(tesri:a:t) {OsT} is.* Çabuklaştırmalar; hızlandırmalar.

tesrib[1], [Ar. teṣrīb تثريب] *(tesri:b) {OsT} is.* **1.** Ayıplama. **2.** Başa kakma. **3.** Darılma.

tesrib[2], [Ar. sürūb > tesrīb تسريب] *(tesri:b) {OsT} is.* **1.** (Asker vb. için) gönderme. **2.** Gönderilme.

tesric, [Ar. serc > tesrīc تسريج] *(tesri:c) {OsT} is.* Hayvana eyer vurma. ⚏ **tesrîc-i feres,** *{OsT} Ata eyer vurma.*

tesrih, [Ar. serḥen *(salmak)* > tesrīḥ تسريح] *(tesri:h, h kalın söylenir) {OsT} is.* Serbest bırakma; salma. ⚏ **tesrîh-i lihye,** *{OsT} 1. Sakal bırakma. 2. Padişahın sakal bırakması.*

tesrik, [Ar. sirḳat > tesrīḳ تسريق] *(tesri:k, k kalın söylenir) {OsT} is.* Bir kimseyi hırsızlıkla suçlama.

tesrikat, [Ar. tesrīḳāt تسريقات] *(tesri:ka:t) {OsT} is.* Hırsızlıkla suçlamalar.

tesrir, [Ar. sürūr > tesrīr تسرير] *(tesri:r) {OsT} is.* Sevindirme. ⚏ **tesrir etmek,** *Sevindirmek.*

tesrirat, [Ar. tesrīrāt تسريرات] *(tesri:r) {OsT} is.* Sevindirme.

tesriye, [Ar. tesriye تسريه] *{OsT} is.* Sıkıntıyı, üzüntüyü yok etme.

tessella, [Lat. tessella] *(te'sella) is.* Küçük mozaik parçaları.

tessera, [Lat. tessera / Yun tesseras] *(te'ssera) is.* Eski Roma'da giriş bileti, bono, makbuz vb. olarak kullanılan dört köşeli metal ya da fildişi jeton.

test, [İng. test] *is.* **1.** Bir kimsenin, bir grubun doğuştan gelen ya da sonradan edindiği bilgi ve becerileri belirlemek ve derecelendirmek amacıyla aynı işi yapmalarını gerektiren değerlendirme yöntemi. **2.** Bir aygıtın iyi işleyip işlemediğini belirlemek için uygulanan sınav. **3.** Bir ürünün ne ölçüde etkin olduğunu belirleme işi. **4.** *eğit.* Kesin bir ölçme ve değerlendirmeye olanak veren sınav türü; böyle bir nesnel değerlendirmede kullanılan soruların tümüne birden verilen ad. **5.** *eğit.* Sınav; imtihan. **6.** *tıp.* Bir hastalığın var olup olmadığını, varsa niteliğini saptamak için yapılan laboratuar uygulamalarının tümü. **7.** *biy.* Biyolojik işlevi veya niteliği değişmez olarak bilinen ve örnek olarak alınan bir normal bireyinki ile karşılaştırma yoluyla değerlendirme ve ölçmeye olanak veren uygulama. ⚏ **test bilimi,** *psikol. Yalnızca psikometriye dayanan psikolojik araştırma.*|| **test etmek,** *Ölçmek; değerlendirmek.*

testa, [Lat. testa *(kabuk)*] *(te'sta) is. bot.* Tohumda, yumurtacığın birinci zarından doğan sert dış kabuk.

testçi, [test-çi] *is.* **1.** *psikol.* Psikolojik bir testi uygulayan kişi. **2.** Bir ürünü ya da aygıtı denemeden geçiren kimse.

teste, [Far. deste => teste] *{ağız} is.* Orakla biçilen ekinden yapılan bağlam. [DS]

testebesiz, [tesdibe-siz / testebe-siz] *{ağız} sf.* Sürekli ufak tefek kazalar yapan; dikkatsiz. [DS]

testebetsiz, [testebet-siz] *{ağız} sf.* Biçimsiz. [DS]

testemel, [Far. dest-māl => testemel] *{ağız} is.* **1.** Mendil. **2.** Düğün alayının önünde giden atlı. [DS]

testenbel, [Far. dest-māl => testemel] *{ağız} is.* Mendil. [DS]

testengerlek, -ği [te(s)+te/nger-lek] *{ağız} pekşt. sf.* Yusyuvarlak. [DS]

testepesiz, [tesdibe-siz / testepe-siz] *{ağız} sf.* → testebesiz. [DS]

tester, [İng. tester] *is.* Sondaj sırasında, matkap önceden belirlenen katmanı geçtiğinde bir üretim denemesi yapmaya yarayan aygıt.

testere, [Far. dest *(el)* + erre *(bıçkı)*] *(te'stere) is.* **1.** Vargel hareketi ile bir malzemeyi kesmekte kullanılan kesici ve üçgen dişli aletlerin genel adı. **2.** *sf.* Testereye benzeyen; testere gibi. ⚏ **testere balığı,** *Testere balığıgillerden, testereyi andıran ağzında iki sıra gömülü dişleri bulunan, sıcak denizlerde birçok türü bulunan, boyu 9 metreyi bulan bir köpek balığı, (Pristis pristis).*|| **testere balığıgiller,** *zool. Basık gövdeli, ağzı testereyi andıran, sıcak ve ılık denizlerde yaşayan bir köpek balığı familyası, (Pristidae).*|| **testere bıçak,** *Ağzı testere biçiminde olan bıçak.*|| **testere çaprazı,** *Testerenin dişlerini iki yana belirli açıklıkta eğmek için kullanılan alet.*

testereleme, [testere-le-me] *is.* Testerelemek eylemi.

testerelemek, [testere-le-mek] *gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* Testere ile kesmek.

testereli, [testere-li] *sf.* **1.** Testeresi bulunan; testeresi olan. **2.** Testere gibi dişleri bulunan.

testevren, [ters+devir-en / ters+çevir-en] *{ağız} is.* Dikilen ayakkabıyı çevirmeye yarayan ağaçtan yapılmış araç. [DS]

testi, [Far. destī *(el kabı)* دستى] *is.* **1.** Topraktan yapılan, kulplu, geniş gövdeli, dar ağızlı su kabı. **2.** *sf.* (Bir sayı sıfatı ile birlikte) o kadar testinin alabileceği miktarda olan. ⚏ **testi gibi,** *(Meme için) büyük ve sarkık.*|| **testi kabağı,** *Su kabağı.*|| **testi ke-**

babı, *İçine et ve sebze doldurulduktan sonra ağzı sıvanmış ve fırına verilmiş testide pişirilmiş bir yemek türü.*|| **Testi kırılsa da kulpu elde kalır.** *Varlıklı kimse zarar etse de büsbütün yoksul kalmaz.*|| **testi yeri,** *{ağız} Köy evlerinin mutfaklarında testi, kova gibi şeyleri koymak için duvar içine yapılmış kapaksız dolap gibi yer.* [DS]|| **Testiyi kıran da bir, getiren de.** *İyiliğin ödülsüz, kötülüğün cezasız kaldığını ifade için kullanılan serzeniş sözü.*

testibetsiz, [testibet-siz] *{ağız} sf* (Kişi için) Kırıp döken; özensiz iş yapan. [DS]

testici, [testi-ci] *is.* Testi yapan ya da satan kimse.

testicilik, -ği [testi-ci-lik] *is.* Testicinin işi ve mesleği.

testih, [Ar. testīḥ / tastīḥ تسطيح] *(testi:h, t ve h kalın söylenir) {OsT} is.* Yassıltma.

testilik, -ği [testi-lik] *is.* Evlerin iç avlularında su dolu testileri koymak için yapılmış özel raf.

testimsi, [testi-msi] *sf.* Testi gibi; testiyi andırır; testi biçiminde.

testir, [Ar. setr > testīr تستير] *(testi:r) {OsT} is.* Saklama; örtme.

testis, [Lat. testis *(kanıt)*] *(te'stis) is. anat.* Er bezi.

testlenebilir, [test-le-n-e+bil-ir] *sf.* **1.** Testten geçirilebilecek nitelikte olan. **2.** (Yetenek için) test ile ölçülebilecek nitelikte olan.

testlenebilirlik, -ği [test-le-n-e+bil-ir-lik] *is.* Test edilebilecek nitelikte olan şeyin özelliği.

testosteron, [Fr. testostérone] *is. biy. kim.* Sperma oluşumunu, üreme organlarının gelişimini, ikincil cinsiyet karakterlerini denetleyen, kemik ve kas dokusundaki protein anabolizmasını harekete geçiren, erbezi hücreleri tarafından salgılanan başlıca erkeklik hormonu, $C_{19}H_{28}O_2$.

testosteronemi, [Fr. testostéronémie] *is.* Plazmada bulunan testosteron miktarı.

tesvib, [Ar. sevāb > tesvīb تسويب] *(tesvi:b) {OsT} is.* Ödül verme.

tesvid, [Ar. sevād > tesvīd تسويد] *(tesvi:d) {OsT} is.* **1.** Karalama; siyaha boyama. **2.** Yazı taslağı hazırlama; müsvedde yapma. ⊡ **tesvit etmek,** *1. Bir yeri siyaha boyamak. 2. Bir yazının taslağını hazırlamak.*

tesvidat, [Ar. tesvīd > tesvīdāt تسويدات] *(tesvi:da:t) {OsT} is.* **1.** Yazı taslakları; karalamalar; müsveddeler. **2.** Yazı taslağı yapmalar.

tesvif, [Ar. sevf > tesvīf تسويف] *(tesvi:f) {OsT} is.* Boş yere geciktirme; atlatma.

tesvifat, [Ar. tesvīfāt تسويفات] *(tesvi.fa:t) {OsT} is.* Boş yere geciktirmeler; atlatmalar.

tesviğ, [Ar. tesvīġ تسويغ] *(tesvi:ğ, ğ kalın söylenir) {OsT} is.* İzin verme; uygun görme; cevaz verme.

tesvik[1], [Ar. sevḳ > tesvīḳ تسويق] *(tesvi:k, k kalın söylenir) {OsT} is.* **1.** Sevk etme; sürme. **2.** İleri gitme.

tesvik[2], [Ar. misvak > tesvīk تسويك] *(tesvi:k) {OsT} is.* Dişlerini misvaklama; misvaklanma.

tesvil, [Ar. tesvīl تسويل] *(tesvi:l) {OsT} is.* Kötü bir şeyi güzel göstererek aldatma.

tesvilat, [Ar. su'āl > tesvīl > tesvīlāt تسويلات] *(tesvi:lâ:t) {OsT} is.* **1.** Yalanlar. **2.** Kötü bir şeyi güzel göstererek kandırmalar; hileler.

tesvir, [Ar. tesvīr تثوير] *(tesvi:r) {OsT} is.* **1.** Toz kaldırma. **2.** Asıl anlamını araştırma; batınî manasını öğrenmeye çalışma.

tesviye, [Ar. sevī > tesviye تسويه] *{OsT} is.* **1.** Bir şeyi bir yer ile aynı düzeye getirme; düzeyleme; düzleme. **2.** Düz hâle getirme; düzeltme. **3.** Borcu kapatma; tamamen ödeme. **4.** Bir işi sonuçlandırma. **5.** *as.* Hükûmetçe bir yere gönderilen erlere verilen ve bilet yerine geçen kâğıt. **6.** Kuyumculukta, mıhlanmış bir parçanın yapım izlerini yok etmek için yapılan temizleme. ⊡ **tesviye aleti,** *Düzeç.*|| **tesviye etmek,** *1. Bir şeyi istenilen düzeye getirmek; düzletmek. 2. Ödemek; vermek.*|| **tesviye-i deyn,** *{OsT} Borcu ödeme.*|| **tesviye-i turuk,** *{OsT} Yol yapma.*|| **tesviye-i umūr,** *{OsT} İşlerin yoluna konup bir sonuç alınması.*|| **tesviye münhanîsi,** *{OsT} yer b. Eş yükselti eğrisi.*|| **tesviye rūhu,** *{OsT} Kabarcıklı düzeç.*

tesviyeci, [tesviye-ci] *is.* Metal, tahta vb. malzemeden yapılmış ve takım tezgâhında işlenemeyen çeşitli parçaları istenilen biçimi vermek için el aletleriyle işleyerek düzelten zanaatçı.

tesviyecilik, -ği [tesviye-ci-lik] *is.* Tesviyecinin işi ve mesleği.

tesyar, [Ar. tesyār تسيار] *(tesya:r) {OsT} is.* **1.** Gönderme. **2.** Gönderilme.

tesyil, [Ar. seyl > tesyīl تسييل] *(tesyi:l) {OsT} is.* **1.** Sel gibi akıtma. **2.** *kim.* Katı bir maddeyi akışkan hâline getirme.

tesyir, [Ar. seyr > tesyīr تسيير] *(tesyi:r) {OsT} is.* **1.** Yürütme. **2.** Yürütülme. **3.** Gönderme; yollama. **4.** Gönderilme; yollanma.

-teş, [-daş / -deş / -teş / -taş] *yap. e.* → -daş.

teş[1], [? teş] *{ağız} ünl.* Yazık; eyvah. [DS]

teş[2], [Far. ṭāşt] *{ağız} is.* Büyük leğen. [DS]

teşabüh, [Ar. şibh > teşābüh تشابه] *(teşa:büh) {OsT} is.* **1.** Benzeşme; birbirine benzeme. **2.** *fel.* Benzerlik. ⊡ **teşabüh-i etraf,** *{OsT} 1. İki yakanın benzerliği. 2. ed. Bir anlatımda, başta ve sonda yer alan sözler arasındaki anlam ilişkisi.*

teşabühat, [Ar. teşābüh > teşābühāt تشابهات] *(teşa:-*

büha:t) {OsT} is. **1.** Benzeşmeler; birbirine benzemeler. **2.** *isl.* Kur'an-ı Kerim'deki ayetlerin bazılarının mecazî ya da kapalı anlamlar taşıması.

teşacür, [Ar. şecer > teşācür تشاجر] *(teşa:cür) {OsT} is.* Sopalarla birbirine girme, dövüşme.

teşadduk, [Ar. teşadduḳ تشدق] *{OsT} is.* Avurt çatlatarak konuşma; lügat paralama.

teşahhum, [Ar. şaḥm > teşaḥḥum تشحم] *{OsT} is.* Yağ bağlama; yağlanma; şişmanlama; semirme.

teşahhus, [Ar. şaḫṣ > teşaḫḫuş تشخص] *{OsT} is.* **1.** İnsan özelliklerini alma; kişileşme. **2.** Cisimlenme. **3.** Kendini belli edecek ayrılıklar belirme. **4.** Birinin şahsına hatırlatma; ona benzeme.

teşahhusat, [Ar. teşaḫḫuṣāt تشخصات] *(teşahhusa:t) {OsT} is.* **1.** İnsan özelliklerini alma; kişileşme. **2.** Cisimlenme. **3.** Kendini belli edecek ayrılıklar belirme. **4.** Birinin şahsına hatırlatma; ona benzeme.

teşakî, [Ar. şekvā > teşākī تشاكى] *(teşa:ki: k kalın söylenir) {OsT} is.* **1.** Karşılıklı şikâyetçi olma. **2.** Dertleşme.

teşakkuk, [Ar. şaḳḳ > teşāḳḳuḳ تشقق] *{OsT} is.* **1.** Yarılma; ikiye bölünme. **2.** Parça parça olma.

teşakül, [Ar. şekl > teşākül تشاكل] *(teşa:kül) {OsT} is.* **1.** Biçim ve görünüş bakımından bir olma; birbirine benzeme, uyma. **2.** Bir nesne, ötekinin durumuna gelme.

teşarük, [Ar. teşārük تشارك] *(teşa:rük) {OsT} is.* **1.** Ortak olma. **2.** Ortaklık.

teşarükiye, [Ar. teşārükiyye تشاركيه] *(teşa:rükiye) {OsT} is. fel.* Çağrışımcılık.

teşaşu, -u'ı [Ar. şaʿşaʿa > teşaʿşuʿ تشعشع] *{OsT} is.* Parlak bir görünüm alma; parıldama.

teşatüm, [Ar. teşātüm تشاتم] *(teşa:tüm) {OsT} is.* Birbirine sövme; sövüşme.

teşa'u, -u'ı [Ar. şüʿa > teşaʿuʿ تشعع] *{OsT} is. fiz.* Işığın bir merkezden çevreye doğru dalgalar hâlinde yayılması.

teşa'ub, [Ar. şuʿbe > teşaʿub تشعب] *{OsT} is.* **1.** Dallara, kollara ayrılma; çatallanma. **2.** Dallanma.

teşa'ubat, [Ar. teşaʿubāt تشعبات] *{OsT} (teşauba:t) is.* **1.** Dallara, kollara ayrılmalar; çatallanmalar. **2.** Dallanmalar. **3.** Şubeler; dallar.

teşa'ul, [Ar. şuʿl > teşaʿul تشعل] *{OsT} is.* Parlama; tutuşma.

teşa'ur[1], [Ar. şaʿr > teşaʿur تشعر] *{OsT} is.* Kıllanma; tüylenme ⚇ **teşaur etmek,** *{OsT} Kıllanmak.*

teşa'ur[2], [Ar. şiʿr teşāʿur تشاعر] *(teşa:ur) {OsT} is.* Kendini şair gibi gösterme; şairlik taslama.

teşa'ür, [Ar. şaʿr > teşāʿür تشاعر] *(teşa:ür) {OsT} is.* → teşa'ur[2].

teşavür, [Ar. şūrā > teşāvür تشاور] *(teşa:vür) {OsT} is.* Birbirine danışma; müşavere etme.

teşbi, -i'ı [Ar. teşbiʿ تشبيع] *(teşbi:) {OsT} is.* Karnını doyurma; karnı doyurulma.

teşbib, [Ar. şebab > teşbīb تشبيب] *(teşbi:b) {OsT} is. ed.* **1.** Bir kadının güzelliğini şiirle övme. **2.** Kasideye güzel bir kadını överek başlama. **3.** Kasidelerin başında girizgâhtan önce gelen ve doğayı, mevsimleri, kişileri vb. konu edinen övgü bölümü.

teşbih, [Ar. şibh > teşbīh تشبيه] *(teşbi:h) {OsT} is.* **1.** Kıyas etme; benzetme; benzeti. **2.** *ed.* İki varlık arasında, benzetme yoluyla bağlantı kurma; anlamı kuvvetlendirmek, anlatılanı daha ilgi çekici kılmak için sözü edilen varlığa başka bir varlıkta bulunan özellikleri yükleme yoluyla yapılan söz sanatı. ⚇ **teşbih edatı,** *ed. Benzetmelerde kullanılan ve benzetmenin derecesini gösteren "gibi, sanki, manend, misillu" vb. edatlar.*|| **teşbih etmek,** *Benzetmek.*|| **teşbîh-i beliğ,** *{OsT} ed. Benzetme yönü ve benzetme edatı söylenmemiş benzetme; benzeyen ve kendisine benzetilen ile yapılan benzetme, aslan asker.*|| **teşbîh-i cem',** *{OsT} ed. Benzeyeni birden çok olan benzetme.*|| **teşbîh-i maklūb** *{OsT} ed. Çevrik benzetme.*|| **teşbîh-i mefrūk,** *{OsT} ed. Benzeyen ve benzetileni yan yana söylenmiş benzetme.*|| **teşbîh-i melfūf,** *{OsT} ed. Benzetilen ve benzeyeni art arda söylenen benzetme.*|| **teşbîh-i merdūd,** *{OsT} ed. Beğenilmeyen, amaca uygun düşmeyen benzetme.*|| **teşbîh-i mücez,** *{OsT} ed. En geniş anlamı en az kelime ile veren benzetme.*|| **teşbîh-i mufassal,** *{OsT} ed. Benzeyen, kendisine benzetilen , benzetme yönü ve benzetme edatı tam olarak söylenmiş olan benzetme.*|| **teşbîh-i mücmel,** *{OsT} ed. Benzetme yönü söylenmemiş benzetme; kısaltılmış benzetme.*|| **teşbîh-i müekked,** *{OsT} ed. Benzetme edatı söylenmemiş benzetme.*|| **teşbîh-i mürsel,** *{OsT} ed. Edat bulunmayan benzetme.*|| **teşbîh-i tafdîlî,** *{OsT} ed. Benzetilenin benzeyenden daha abartılı anlatılması.*|| **teşbî-i tesviye,** *{OsT} ed. Benzetileni birden çok olan benzetme.*|| **teşbihte hata olmaz,** *Yapılan kaba bir benzetmenin maksadı açıklamak için yapıldığını belirten bir nevi özür dileme sözü.*|| **teşbih yapmak,** *Benzetme yapmak.*

teşbihat, [Ar. teşbīhāt تشبيهات] *(teşbi:ha:t) {OsT} is.* Benzetmeler.

teşbihî, [Ar. teşbīhī تشبيهى] *(teşbi:hi:) {OsT} sf.* Benzetme ile ilgili; benzetmeye ait.

teşbik, [Ar. şebeke > teşbīk تشبيك] *(teşbi:k) {OsT} is.* Ağ hâline getirme; şebekeleştirme.

teşbir, [Ar. teşbīr تشبير] *(teşbi:r) {OsT} is.* **1.** Karışla

ölçme; karışlama. **2.** Karışla ölçülme; karışlanma. **3.** Metre cinsi bir araçla ölçme.

teşci, -i'ı [Ar. şecāʿat > teşcīʿ تشجيع] *(teşci:) {OsT} is.* Cesaretlendirme; gayret verme; yüreklendirme. ⊡ **teşci etmek,** *Cesaret vermek; yüreklendirmek.*

teşciat, [Ar. teşcīʿāt تشجيعات] *(teşci:) {OsT} is.* Cesaretlendirmeler; gayret vermeler; yüreklendirmeler.

teşcir, [Ar. şecer > teşcīr تشجير] *(teşci:r) {OsT} is.* Ağaç dikme; bir yeri ağaçlandırma.

teşçe, [teş-çe ?] *{ağız} is.* İplik sarmaya yarayan ağaçtan yapılma bir tür çıkrık. [DS]

teşd, [Far. ṭāşt] *{ağız} is.* Büyük leğen. [DS]

teşdid, [Ar. şiddet > teşdīd تشديد] *(teşdi:d) {OsT} is.* **1.** Kuvvet verme; kuvvetini arttırma. **2.** Sağlamlaştırma. **3.** *dbl.* Arapçada bir harfi hem kendinden önceki heceye ve hem de sonraki heceye bağlamak suretiyle çift okuma; şeddeleme. **4.** Şedde. ⊡ **teşdid etmek,** *{OsT} 1. Kuvvetlendirmek; şiddetlendirmek; sağlamlaştırmak. 2. Şeddeli okumak.*

teşebbüb, [Ar. şabb > teşebbüb تشبب] *{OsT} is. kim.* Şap hâline gelme; şaplaşma.

teşebbüh, [Ar. şibh > teşebbüh تشبه] *{OsT} is.* **1.** Benzeme; andırma. **2.** Kendini benzetmeye çalışma; benzemeye özenme.

teşebbühat, [Ar. teşebbühāt تشبهات] *(teşebbüha:t) {OsT} is.* **1.** Benzemeler; andırmalar. **2.** Kendini benzetmeye çalışmalar; benzemeye özenmeler.

teşebbük, -kü [Ar. şebeke > teşebbük تشبك] *{OsT} is.* Ağ gibi olma; birbirinin içine girme.

teşebbüs, [Ar. şebs̱ > teşebbüs̱ تشبث] *{OsT}is.* **1.** Bir işi yapmaya girişmek; girişim. **2.** Kendi kendine bir iş ortamı kurabilme, herkesle ilişkiye geçebilme, bir işe hiç çekinmeden girebilme gibi yetenekleri içeren eylem; girişken olma; girişkenlik. **3.** Rakibinden önce davranabilme; öncecilik. **4.** *huk.* Bir kimsenin işlemeye karar verdiği bir suçu, yeterli araçlarla işlemeye girişmesine rağmen elinde olmayan bazı engeller yüzünden suç işlemeyi tamamlayamaması durumu; neticenin meydana gelmemiş olması. ⊡ **teşebbüse geçmek,** *Bir işi yapmaya kalkışmak; girişmek.*|| **teşebbüs etmek,** *Girişmek; girişimde bulunmak.*|| **teşebbüs-i cürm,** *{OsT} Bir kimsenin bir suçu işlemeye kalkışması, ancak elinde olmayan nedenlerden dolayı suçu işlemeye fırsat bulamaması; suça teşebbüs.*|| **teşebbüs-i şahsî,** *{OsT} Özel teşebbüs.*|| **teşebbüsü ele almak,** *Önderlik ederek bir işi yönetmeye kalkışmak.*

teşebbüsat, [Ar. teşebbüs̱ > teşebbüs̱āt تشبثات] *(teşebbüsa:t) {OsT} is.* **1.** Teşebbüsler; girişimler; el atmalar. **2.** Girişkenlikler. **3.** Öncelikler.

teşeccü, -ü'ı [Ar. şecāʿat > teşeccüʿ تشجع] *{OsT} is.* Yapmacıktan yiğitlenme; sahte kahramanlık gösterme.

teşeccür, [Ar. teşeccür تشجر] *{OsT} is.* **1.** Ağaçlaşma. **2.** Ağaçlanma. **3.** *kim.* Kristallerin ağaç biçiminde birikmesi.

teşeddüd, [Ar. şiddet > teşeddüd تشدد] *{OsT} is.* **1.** Şiddetlenme; daha kuvvetli, daha güçlü olma. **2.** Keskinleşme. ⊡ **teşeddüt etmek,** *Keskinleşmek; şiddetlenmek.*

teşeddüdat, [Ar. teşeddüd > teşeddüdāt تشددات] *(teşeddüda:t) {OsT} is.* **1.** Şiddetlenmeler. **2.** Keskinleşmeler.

teşeffi, [Ar. şifā > teşeffī تشفى] *(teşeffi:) {OsT} is.* **1.** Hastalıktan kurtulma; iyileşme; şifa bulma. **2.** Rahat hâle gelme. **3.** Öç alma. ⊡ **teşeffî-i sadr,** *{OsT} Öç aldıktan sonra gönlün rahatlaması.*

teşehhi, [Ar. iştehā > teşehhī تشهى] *(teşehhi:) {OsT} is.* İştaha gelme; iştahlanma.

teşehhüb, [Ar. teşehhüb تشهب] *{OsT} is. kim. fiz.* Akkor hâline gelme; akkorluk.

teşehhüd, [Ar. şehādet > teşehhüd تشهد] *{OsT} is.* **1.** Şahadet kelimesini söyleme. **2.** Namazın sonunda "Et-tahiyyat" duasını okuma. ⊡ **teşehhüt mikdārı,** *Çok kısa süre.*

teşekkî, [Ar. şekvā > teşekkī تشكى] *(teşekki:) {OsT} is.* Sızlanma; yakınma; şikâyetçi olma. ⊡ **teşekkî etmek,** *{OsT} Şikayetçi olmak; sızlanmak; yakınmak.*

teşekkük, [Ar. şekk > teşekkük تشكك] *{OsT} is.* Şüpheye düşme; şüphelenme.

teşekkül, [Ar. şekl > teşekkül تشكل] *{OsT} is.* **1.** Bir varlık, bir biçim kazanma; şekillenme; oluşma. **2.** Kurulma. **3.** Kuruluş; örgüt; müessese. **4.** *fel.* Oluşum; yoğurum. **5.** *jeol.* Oluş. ⊡ **teşekkül etmek,** *{OsT} 1. Oluşmak; meydana gelmek; belirli bir biçim almak. 2. Kuruluş olarak oluşmak.*|| **teşekkül-i berrî,** *{OsT} yer b. Karasal oluşum.*|| **teşekkül-i kablî,** *{OsT} biy. Ön oluş.*|| **teşekkül-i müstakîm nazariyesi,** *{OsT} biy. Doğal seçim ve dış şartlarla ilgisi olmayan bazı değişmelerin belirli bir yönde gelişmesi görüşü; belirli bir yönde oluşan evrim teorisi; ortogenezis.*

teşekkülat, [Ar. teşekkülāt تشكلات] *(teşekküla:t) {OsT} is.* Kurumlar; teşekküller.

teşekkür, [Ar. şükr > teşekkür تشكر] *{OsT} is.* **1.** Gönül borcu olduğunu anlatma; minnet ifadesi. **2.** Duyulan minneti belirten söz ya da davranış. **3.** *eğit.* Orta dereceli okullarda, başarıları ve davranışları ile örnek olabilecek türden olan öğrencilere dönem

sonlarında verilen belge. ⊡ **teşekkür etmek,** *Kendisine yapılan şeyden duyduğu minneti sözle anlatmak; hoşnutluğunu dile getirmek.*

teşekkürat, [Ar. teşekkür > teşekkürāt تشكرات] *(teşekküra:t) {OsT} is.* Teşekkürler.

teşellül, [Ar. şellāle > teşellül تشلل] *{OsT} is.* Şiddetle atılarak akma.

teşelşül, [Ar. teşelşül تشلشل] *{OsT} is.* **1.** (Su için) çağlayan oluşturma. **2.** Duş yapma; soğuk su ile yıkanma.

teşelşülat, [Ar. teşelşülāt تشلشلات] *{OsT} is.* **1.** Çağlayanlar oluşturmalar. **2.** Duş yapmalar.

teşemmü, -ü'ı [Ar. şemʿ > teşemmüʿ تشمع] *{OsT} is.* **1.** Mum hâline getirme; mum gibi yapma. **2.** Üzerini mum ile kaplama. **3.** Muşamba gibi olma. ⊡ **teşemmü-i kebed,** *{OsT} tıp. Karaciğerin mumlaşması; siroz.*

teşemmül, [Ar. teşemmül تشمل] *{OsT} is.* İhrama bürünme.

teşemmüm, [Ar. şemm > teşemmüm تشمم] *{OsT} is.* Koku alma; koklama.

teşemmür, [Ar. teşemmür تشمر] *{OsT} is.* İşe hazırlanma, girişme; kolları sıvama.

teşemmüs, [Ar. şems > teşemmüs تشمس] *{OsT} is.* **1.** Güneş çarpması. **2.** Güneşlenme; güneşe çıkma.

teşen, [? teşen] *{ağız} is.* İltihap. ⊡ **teşen almak,** *{ağız} (Yara için) sulanmak.* [DS]|| **teşen etmek,** *{ağız} 1. (Hastalık vb. için) depreşmek. 2. (Yara için) iltihaplanmak; azmak.* [DS]

teşennüc, [Ar. şenc > teşennüc تشنج] *{OsT} is.* **1.** Buruşma. **2.** Kasılma; gerilme. ⊡ **teşennüc etmek,** *{OsT} 1. Burulmak. 2. Kasılmak; gerilmek.*|| **teşennüc-i mizmār,** *{OsT} tıp. Gırtlağın büzülüp kapanması.*

teşennücat, [Ar. teşennüc > teşennücāt تشنجات] *(teşennüca:t) {OsT} is.* **1.** Büzülmeler. **2.** Kasılmalar; gerilmeler.

teşennücî, [Ar. teşennüc > teşennücī تشنجى] *(teşennüci:) {OsT} is.* **1.** Büzülme ile ilgili. **2.** Kasılma, gerilme ile ilgili.

teşennüf, [Ar. teşennüf تشنف] *{OsT} is.* **1.** Küpe takınma. **2.** Süslenme.

teşerlemek, [taş *(dış)* > taş-ar-la-mak / teşer-le-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* **1.** Dışarı atmak. **2.** Baştan savmak. [DS]

teşerru, -u'ı [Ar. teşerruʿ تشرع] *{OsT} is.* Şeriat kurallarına uygun davranma.

teşerrüf, [Ar. şeref > teşerrüf تشرف] *{OsT} is.* Biri ile tanışmaktan onur kazanma; onurlanma. ⊡ **teşerrüf etmek,** *{OsT} Şeref duymak; onur duymak; onurlanmak.*

teşerrüfat, [Ar. teşerrüfāt تشرفات] *{OsT} is.* Onurlanmalar; şeref duymalar.

teşetti, [Ar. şitā > teşettī تشتى] *(teşetti:) {OsT} is.* Bir yerde kışlama; kışı orada geçirme.

teşettüt, [Ar. şett > teşettüt تشتت] *{OsT} is.* **1.** Dağınıklık; dağılma. **2.** Perişan olma.

teşe'üm, [Ar. şe'āmet > teşe'üm تشأم] *{OsT} is.* Kötüye yorma; uğursuz sayma; uğurlu bulmama. ⊡ **teşe'üm etmek,** *{OsT} Kötüye yormak; uğursuz saymak.*

teşevvuk, [Ar. şevḳ > teşevvuḳ تشوق] *{OsT} is.* Heveslenme; isteklenme; şevke gelme.

teşevvüş, [Ar. şevāş > teşevvüş تشوش] *{OsT} is.* Karmakarışık olma; karışma; karışıklık. ⊡ **teşevvüş-i hāfıza,** *{OsT} psikol. Bellek karışıklığı.*|| **teşevvüş-i kelimāt,** *{OsT} psikol. Kelime karıştırma.*|| **teşevvüş-i tahattur,** *{OsT} psikol. Bellek karışıklığı.*|| **teşevvüş-i teheyyücî,** *{OsT} psikol. Heyecan çarpıntısı.*|| **teşevvüş-i zihnî,** *{OsT} Zihin karışıklığı; akıl bulanması.*

teşevvüşat, [Ar. teşevvüş > teşevvüşāt تشوشات] *(teşevvüşa:t) {OsT} is.* Karışıklıklar; karışmalar.

teşeyyu, -u'ı [Ar. şīʿa > teşeyyuʿ تشيع] *{OsT} is.* **1.** Şiî olma. **2.** Şiîlik taslama.

teşeyyüb, [Ar. teşeyyüb تشيب] *{OsT} is.* Kayıtsızlık; ihmal gösterme.

teşeyyübat, [Ar. teşeyyübāt تشيبات] *{OsT} is.* Kayıtsızlıklar; ihmal göstermeler.

teşeyyüd, [Ar. teşeyyüd تشيد] *{OsT} is.* **1.** Yükseltme. **2.** Sağlam olma.

teşeyyüh, [Ar. şeyḫ > teşeyyüḫ تشيخ] *{OsT}is.* **1.** İhtiyarlama. **2.** Şeyhlik taslama.

teşezzüb, [Ar. teşeẕẕüb تشذب] *{OsT} is.* Dağılma; dağınık olma.

teşfiye, [Ar. şifā > teşfiye تشفيه] *{OsT} is.* **1.** Sağlığına kavuşturma; iyileştirme; şifa verme. **2.** Rahatlatma. ⊡ **teşfiye-i sadr,** *{OsT} Gönlünü rahatlatma.*

teşhir, [Ar. şöhret > teşhīr تشهير] *(teşhi:r) {OsT} is.* **1.** Şöhret kazandırma; meşhur etme. **2.** Bir şeyi başkalarının görmesini sağlama; gösterme. **3.** Sergileme. **4.** Herkesin duymasını sağlama; dile düşürme. **5.** *isl. huk.* Bir suçluyu yüzünü karalayarak ya da bir eşeğe ters bindirerek şehir içinde dolaştırma; halka gösterme. **6.** (Silah için) çekme; davranma.⊡ **teşhir etmek,** *1. Göstermek; sergilemek. 2. (Kişi için) dillere düşürmek; meşhur etmek.*|| **teşhir hastalığı,** *{OsT} psikol. Soyunmak ve cinsel organlarını baş-*

kalarına göstermek biçiminde kendini gösteren davranış bozukluğu.

teşhirat, [Ar. teşhīrāt تشهيرات] *(teşhi:ra:t) {OsT} is.* **1.** Sergilemeler. **2.** Şöhret kazandırmalar. **3.** Silah çekmeler.

teşhirci, [teşhir-ci] *is.* **1.** Teşhircilik yapan kimse. **2.** Özel hayatını sergilemekten hoşlanan kimse. **3.** *psikol.* Cinsel organlarını başkalarına göstermekten zevk duyan akıl hastası. **4.** *sf.* Teşhircilikle ilgili.

teşhircilik, -ği [teşhir-ci-lik] *is.* **1.** Özel hayatının gizli kalması gereken yanlarını utanmadan ve sıkılmadan anlatma eylemi. **2.** (Erkek için) cinsel organını başkalarına göstermek suretiyle, cinsel birleşme ile sonuçlanmaksızın cinsel doyuma ulaşma biçiminde kendini gösteren sapkınlık; göstermecilik.

teşhis, [Ar. şaḫṣ > teşḫīṣ تشخيص] *(teşhi:s, OsT.'de h ve s kalın okunur.) {OsT} is.* **1.** Kim ve ne olduğunu anlama; tanıma; seçme. **2.** *tıp.* Hastalığın ne olduğunu belirleme ve adını koymaya yönelik tıbbî eylem; tanı; tanılama. **3.** Bir sıkıntının, bir durumun ne olduğunu, nedenini belirtilerinden yola çıkarak bulma, anlama. **4.** *ed.* Bir eserde cansız varlıkları, bitkileri, hayvanları insan kimliğinde canlandırma sanatı; kişileştirme. ⇨ **teşhis etmek,** *1. (Kişi için) kimliğini saptamak; kim olduğunu belirlemek. 2. Bir şeyin yapısını, türünü, ne olduğunu söyleyebilmek. 3. (Hastalık için) belirtilerinden yararlanarak hastalığın ne olduğunu, rahatsızlığın nedenini belirlemek; tanılamak.*|| **teşhis-i tefrîkî,** *{OsT} tıp. Birbirine benzeyen iki hastalığın birini diğerinden ayırma.*|| **teşhis koymak,** *tıp. Belirtilerine bakarak bir hastalığı belirlemek; tanı koymak.*|| **teşhis ve intak,** *{OsT} ed. Cansızları canlandırma ve konuşmayan varlıkları konuşturma sanatı.*

teşhisat, [Ar. teşḫīṣāt تشخيصات] *(teşhi:s, h ve s kalın okunur.) {OsT} is.* **1.** Tanımalar; tanı koymalar. **2.** Şahıslandırmalar.

teşhiz, [Ar. şaḫẕ > teşḫīẕ تشخيذ] *(teşhi:z, h kalın okunur.) {OsT} is.* **1.** Keskinletme. **2.** Sivriltme. **3.** Keskinletilme. **4.** Sivriltilme. **5.** Uyandırma; etkisini artırma. ⇨ **teşhiz-i zihn,** *{OsT} Zihni açma.*

teşhizat, [Ar. teşḫīẕāt تشخيذات] *(teşhi:za:t, h kalın okunur.) {OsT} is.* Sivriltmeler; keskinletmeler.

teşi[1], [Erm. teşik / teşi] *{ağız} is.* Yün eğirmekte kullanılan bir araç; iğ. [DS] ⇨ **teşi başı,** *{ağız} Yün eğirmekte kullanılan aracın yumru biçimindeki baş bölümü.* [DS]|| **teşi geri,** *{ağız} Yün eğirmekte kullanılan iğin başındaki tel.* [DS]

teşi[2], [teş-mek > teş-ī] *(teşi:) {eT} sf.* Obur. [KB]

teş'ib, [Ar. şaʿb > teşʿīb تشعيب] *(teş-i:b) {OsT} is.* **1.** Dallara, şubelere ayırma. **2.** Dallandırılma; şubelendirilme.

teş'ibat, [Ar. teşʿībāt تشعيبات] *(teş-i:ba:t) {OsT} is.* **1.** Şubelendirmeler; dallandırmalar. **2.** Dallandırılmalar; şubelendirilmeler.

teşik[1], **-ği** [teş-mek > teş-ük] *{eT} sf.* **1.** Deşilmiş; karıştırılmış. **2.** Obur; karnı doyduğu halde gözü doymayan kişi. [DLT] **3.** *{ağız}* Mezar; gömüt. [DS] **4.** *{ağız}* Delik. [DS]

teşik[2], **-ği** [Erme. teşik] *{ağız} is.* Yün eğirmekte kullanılan tahta araç; kirman. [DS]

teşikmek, [taş *(dış)* > taş-ık-mak / teş-ik-mek] *{ağız} gçsz. f. [-ir]* Yabancı çevreye alışamayarak kaçmak. [DS]

teş'il, [Ar. şuʿl > teşʿīl تشعيل] *(teş-i:l) {OsT} is.* Tutuşturma; alevlendirme; parlatma. ⇨ **teş'il-i kanādil,** *{OsT} Kandilleri yakma.*

teşilmek, [teş-mek > teş-il-mek] *{eT} edil. f. [teşlür]* Yarılmak; deşilmek. [DLT] [KB]

teşin, [Far. dāşt => teş / teşin ?] *{ağız} is.* Büyük leğen. [DS]

teşincik, -ği [teş-mek > teş-in-cik / teşin-cik] *{ağız} is.* Su biriken çukur yer. [DS]

teşinmek, [teş-mek > teş-in-mek / deş-in-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* (Hayvan için) ayağıyla yeri kazmak; eşinmek; deşinmek. [DS]

te'şir, [Ar. te'şīr تأشير] *(te-şi:r) {OsT} is.* Gedik açma.

teşir, [taş-ır > teşir] *{ağız} sf.* **1.** Çirkin; yabansı. **2.** Utanmaz. [DS]

teşireş, [teşir-e-ş] *{ağız} sf.* Kötü. [DS]

teşirlik, -ği [teşir-lik] *{ağız} is.* Utanmazlık; maskaralık. [DS]

teş'is, [Ar. teşʿīṣ تشعيص] *(teşi:s) {OsT} is.* **1.** Misvak ucunu ezerek kullanılabilecek duruma getirmek. **2.** Aruz vezninde *feilatün (. . – –) kalıbından mef'ûlün (– – –)* kalıbını elde etmek.

teşkala, [? teşkala] *{ağız} is.* Ağız kalabalığı. [DS]

teşkere, [Far. dest-gāre => teşkere] *{ağız} is.* Ağaçtan örülmüş küçük el sepeti. [DS]

teşkik[1], [Ar. şekk > teşkīk تشكيك] *(teşki:k) {OsT} is.* **1.** Şüpheye düşürme; kuşkulandırma. **2.** Şüphede bırakılma; kuşkulandırılma.

teşkik[2], [Ar. şaḳḳ > teşḳīḳ تشقيق] *(teşki:k, k'ler kalın söylenir) {OsT} is.* **1.** İkiye ayırma; yarma. **2.** Yarılma.

teşkikat, [Ar. teşkīkāt تشكيكات] *(teşki:ka:t) {OsT} is.* **1.** Şüpheye düşürmeler. **2.** Şüphede bırakılmalar.

teşkil, [Ar. şekl > teşkīl تشكيل] *(teşki:l) {OsT} is.* **1.** Şekil verme. **2.** Bir şeyi oluşturma; ortaya çıkarma; kurma. **3.** Örgütleme. **4.** Oluşum. ⇨ **teşkil etmek,** *{OsT} Oluşturmak; ortaya koymak.*|| **teşkil lahikası,** *{OsT} Yapım eki.*

teşkilat, [Ar. teşkīl > teşkīlāt تشكيلات] *(teşki:lâ:t)*

{OsT} is. Ortak bir amaç etrafında toplanmış kurum ve kişilerin oluşturduğu kuruluş; örgüt. ⊡ **teşkilāt-ı adliye,** *Adalet örgütü.*|| **Teşkilāt-ı Esāsiye Kanunu,** *Anayasa.*|| **teşkilāt-ı mahākim,** *Mahkemelerin örgütü.*

teşkilatçı, [teşkilat-çı] *is.* Teşkilatlanma işleri ile uğraşan, bu konuda yeteneği olan kişi; örgütçü.

teşkilatçılık, -ğı [teşkilat-çı-lık] *is.* Örgüt kurma işi; örgütçülük.

teşkilatlandırılma, [teşkilat-la-n-dır-ıl-ma] *is.* Teşkilatlandırılmak eylemi.

teşkilatlandırılmak, [teşkilat-la-n-dır-ıl-mak] *edil. f. [-ır]* Teşkilatlandırmak eylemi yapılmak; örgütlendirilmek.

teşkilatlandırma, [teşkilat-la-n-dır-ma] *is.* Teşkilatlandırmak eylemi; örgütlendirme.

teşkilatlandırmak, [teşkilat-la-n-dır-mak] *gçl. f. [-ır]* Teşkilat kurmak; örgütlendirmek.

teşkilatlanma, [teşkilat-la-n-ma] *is.* Teşkilatlanmak eylemi.

teşkilatlanmak, [teşkilat-la-n-mak] *edil. f. [-ır]* **1.** Teşkilat durumuna getirilmek. **2.** *gçsz. f.* Örgüt durumuna gelmek; örgütlenmek.

teşkilatlı, [teşkilat-lı] *sf.* Örgütlendirilmiş; örgütlü.

teşkilatsız, [teşkilat-sız] *sf.* Örgütlenmemiş; örgütsüz.

teşkilatsızlık, -ğı [teşkilat-sız-lık] *is.* Teşkilatsız olma durumu; örgütsüzlük.

teşkül, [? teşkül] *{ağız} is.* Kıl veya yünden yapılma küçük heybe. [DS]

teşme, [Far. çeşm / teş-mek > teş-me] *{ağız} is.* Pınar; çeşme. [DS]

teşmek[1], [teş-mek / deş-mek] *gçl. f. [-ür]* **1.** *{eT}* Delmek; deşmek. [KB] **2.** *{ağız}* Çözmek. [DS]

teşmek[2], [té-mek > té-ş-mek] *{eT} işteş. f. [-ür]* Birbirine söylemek; söyleşmek.

teşmi, -i'ı [Ar. teşmīʿ تشميع] *(teşmi:) {OsT} is.* Bal mumuna batırma; mumlama; muşamba hâline getirme.

teşmil, [Ar. şümūl > teşmīl تشميل] *(teşmi:l) {OsT} is.* **1.** Kapsamına alma. **2.** Kapsamını genişletme; daha geniş bir anlam verme; yayma. **3.** *huk.* Bir sözleşmenin uygulama alanının genişletilmesi. ⊡ **teşmil etmek,** *Kapsamı içine almak; kapsamını genişletmek; yaymak.*

teşmim, [Ar. şemm > teşmīm تشميم] *(teşmi:m) {OsT} is.* **1.** Koklatma. **2.** Koklatılma.

teşmir, [Ar. şemr > teşmīr تشمير] *(teşmi:r) {OsT} is.* **1.** Sıvama. **2.** Sıvanma. ⊡ **teşmir-i sāid,** *{OsT} 1. Kolları sıvama. 2. Bir işe iyice girişme.*|| **teşmir-i sāk,** *{OsT} 1. Paçaları sıvama. 2. Bir işe iyice girişme.*

teşmis, [Ar. teşmīs تشميس] *(teşmi:s) {OsT} is.* **1.** Güneşe serme; güneşe tutma. **2.** Güneşe serilme; güneşe tutulma. **3.** Güneşte tutarak hasta etme. **4.** Güneşte tutularak hasta edilme.

teşmit, [Ar. teşmīt تشميت] *(teşmi:t) {OsT} is.* Aksıran kimseye "Allah sana merhamet etsin" deme.

teşmiyet, [Ar. teşmīt > teşmiyyet تشميت] *{OsT} is.* Hapşıran birine iyi dilekte bulunma.

teşmiyetçi, [? teşmiyet-çi] *{ağız} is.* İş yeri çavuşu; ustabaşı. ⊡ **teşmiyetçi olmak,** *{ağız} İş yapanların başında durmak; çalışanları yönetmek.* [DS]

teşne, [Far. teşne تشنه] *{OsT} is.* **1.** Susamış; susuz. **2.** *mecaz.* Çok istekli. ⊡ **teşne-ciger,** *{OsT} Dert dolu.*|| **teşne-çeşm,** *{OsT} Aç gözlü.*|| **teşne-dîl,** *{OsT} Çok hevesli; gönülden istekli.*|| **teşne-dîdār,** *{OsT} Güzel yüze susamış; sevgilisini özlemiş.*|| **teşnegân,** *{OsT}* → teşnegân.|| **teşne-gî,** *{OsT} Susama.*|| **teşne-leb,** *{OsT} Çok susuz; dudağı kurumuş.*|| **teşne-lebî,** *{OsT} Çok susamışlık.*|| **teşne olmak,** *{OsT} İstekli görünmek.*

teşnegân, [Far. teşne-gān تشنگان] *(teşnegâ:n) {OsT} sf.* **1.** Susamışlar. **2.** *mecaz.* İstekliler.

teşni, -i'ı [Ar. şenāʿat > teşnīʿ تشنيع] *(teşni:) {OsT} is.* Çirkin görme; ayıplama.

teşni'at, [Ar. teşnīʿ > teşnīʿāt تشنيعات] *(teşni:a:t) {OsT} is.* Ayıplamalar; kötülemeler.

teşnif, [Ar. teşnīf تشنيف] *(teşni:f) {OsT} is.* **1.** Küpe takma; küpe takınma. **2.** Küpe ile süsleme. **3.** Küpe ile süslenme. ⊡ **teşnîf-sāz,** *Süsleyici.*

teşri, -i'ı [Ar. şerʿ > teşrīʿ تشريع] *(teşri:) {OsT} is.* **1.** Yasa yapma gücü ve görevi. **2.** *isl.* Hz. Muhammed'in şeriat uygulamasına ilişkin buyrukları. ⊡ **teşri kuvveti,** *{OsT} Yasama gücü.*

teşrid, [Ar. teşrīd تشريد] *(teşri:d) {OsT} is.* **1.** Ürkütme; kaçırma. **2.** Ürkütülüp kaçırılma. **3.** Kovup uzaklaştırma.

teşrif, [Ar. şeref > teşrīf تشريف] *(teşri:f) {OsT} is.* **1.** Bir yeri onurlandırma; şereflendirme. **2.** Gelişi ile bir yeri onurlandırma; gelme. ⊡ **teşrif etmek,** *Şereflendirmek; onurlandırmak.*

teşrifat, [Ar. teşrīf > teşrīfāt تشريفات] *(teşri:fa:t) {OsT} is.* **1.** Resmî törenlerde, davetlerde devlet büyüklerinin mevki sıralamasına göre kabulü; protokol. **2.** Kurallara göre davranma; nezaket kurallarına sıkı sıkıya bağlılık; resmiyet; protokol. ⊡ **teşrifat dairesi,** *{OsT} İmparatorluk döneminde, resmî kabul ve tören işleri ile görevli daireye verilen ad.*|| **teşrifat-ı mülūkâne,** *{OsT} Bir kimseyi tebrik için padişah tarafından gönderilen hediyeler.*

teşrifatçı, [teşrifat-çı] *is.* **1.** Resmî tören ve davetlerde, davetlileri kural gereği karşılamak ve ağırlamakla görevli kimse; protokol görevlisi. **2.** Sinema

ve tiyatro gibi yerlerde, yer gösteren kimse. **3.** İmparatorluk döneminde, devlet törenlerini düzenlemek ve yönetmekle görevli kimseye verilen ad.

teşrifatçılık, -ğı [teşrifat-çı-lık] *is.* **1.** Teşrifatçının işi ve görevi. **2.** Teşrifata önem verme.

teşrifati, [Ar. teşrīfāt > teşrīfātī تشریفاتی] *(teşri:fa:ti:) {OsT} is.* Teşrifat memuru; teşrifat görevlisi.

teşrifatlı, [teşrifat-lı] *sf.* Kurallara bağlı; teşrifat kurallarına önem veren; resmî.

teşrih, [Ar. şerḥ > teşrīḥ تشریح] *(teşri:h, h kalın söylenir) {OsT} is.* **1.** Açma; meydana çıkarma. **2.** Bir sorunu inceden inceye ele alıp inceleme; açımlama. **3.** Kesme; parçalara ayırma. **4.** İskelet. **5.** Anatomi bilimi. ⊡ **teşrih etmek,** *{OsT} 1. Açmak. 2. İzah etmek; açımlamak.*|| **teşrîh-i beşerî,** *{OsT} İnsan anatomisi.*|| **teşrîh-i hayvānî,** *{OsT} Hayvan anatomisi.*|| **teşrîh-i marazî,** *{OsT} Patolojik anatomi.*|| **teşrîh-i nebātî,** *{OsT} Bitki anatomisi.*|| **teşrîh-i tatbîkî,** *{OsT} Uygulamalı anatomi; karşılaştırmalı anatomi.*|| **teşrih masasına yatırmak,** *Bir sorunu iyice incelemek üzere ortaya koymak.*

teşrihat, [Ar. teşrīḥ > teşrīḥāt تشریحات] *(teşri:ha:t) {OsT} is.* Açmalar; açıklamalar; açımlamalar; izahlar.

teşrihhane, [Ar. teşrīḥ + Far. ḫāne تشریح خانه] *(teşri:hha:ne) {OsT} is.* **1.** Otopsi salonu. **2.** Tıp fakültelerinde anatomi derslerinin yapıldığı yer.

teşrihî, [Ar. teşrīḥī تشریحی] *(teşri:hi, h kalın söylenir) {OsT} sf.* **1.** Açmakla ilgili. **2.** Anatomiye ilişkin.

teşri'i, [Ar. teşrīʿ > teşrīʿī تشریعی] *(teşri:i:) {OsT} sf.* **1.** Yasa yapma ile ilgili. **2.** *is.* Yasama. ⊡ **teşri'i kuvvet,** *{OsT} Yasama gücü; yasa yapma yetkisi.*|| **teşri'i masuniyet,** *{OsT} Yasama dokunulmazlığı.*

teşri'iye, [Ar. teşrīʿī > teşrīʿiyye تشریعیه] *(teşri:i:ye) {OsT} is.* **1.** Yasama; kanun yapma. **2.** *sf.* Yasama ile ilgili; kanun yapma ile ilgili.

teşrik[1], **-kı** [Ar. şarḳ > teşrīḳ تشریق] *(teşri:k, k kalın söylenir) {OsT} is.* **1.** Eti güneşte kurutma. **2.** Pastırmanın güneşe serilerek kurutulması. ⊡ **teşrik günleri,** *Çölde, bedevilerin etleri güneşe sererek kuruttukları zilhicce ayının 10-13. günleri.*|| **teşrik tekbiri,** *{OsT} Teşrik günlerinde, farz namazlardan sonra okunan tekbir: "Allahü ekber, Allahü ekber, lâ ilâhe illallahü vallahü ekber. Allahü ekber ve li'llahi'l-hamd.."*

teşrik[2], **-ki** [Ar. şirk > teşrīk تشریك] *(teşri:k) {OsT} is.* **1.** Bir işe birini ortak etme. **2.** Ortak sayma. **3.** *isl.* Allah'a ortak koşma. ⊡ **teşrik etmek,** *{OsT} Ortak etmek.*

teşrikimesa'i, [Ar. teşrīk-i mesāʿī تشریك مساعی] *(teşri:ki'mesa:i:) {OsT} is.* Birlikte çalışma; iş birliği. ⊡ **teşrikimesai etmek,** *{OsT} İşbirliği yapmak; birlikte çalışmak.*

teşrin, [Ar. Süry. teşrin > Ar. teşrīn تشرین] *(teşri:n) {OsT} is.* Rumî aylardan onuncu ve on birinci ayların ortak adı.

teşrinievvel, [Ar. teşrīn-i evvel تشرین اول] *(teşri:ni'evvel) {OsT} is.* Rumî aylardan onuncusunun adı; ilk teşrin; birinci teşrin; ekim.

teşrinisani, [Ar. teşrīn-i sānī تشرین ثانی] *(teşri:ni'sa:ni:) {OsT} is.* Rumî aylardan on birincisinin adı; son teşrin; ikinci teşrin; kasım.

teşrüm, [tüşür-mek > tüş-(ü)r-üm / teşrüm] *{eT} is.* Eğrilmiş ip yumağı. [DLT]

teşt, [Far. ṭāşt] *{ağız} is.* **1.** Büyük leğen. [DS] **2.** Çamaşır teknesi.

teşti, [Far. ṭāşt=> teşti] *{ağız} is.* **1.** Pekmez kaynatılan büyük bakır kap. **2.** Büyük leğen. [DS]

teştir, [Ar. teşṭīr تشطیر] *(teşti:r, t kalın söylenir) {OsT} is. ed.* Gazelin beyitlerinin iki mısraı arasına iki mısra daha ekleyerek murabba hâline getirme.

teştit, [Ar. teştīt تشتیت] *(teşti:t) {OsT} is.* **1.** Dağıtma. **2.** Dağıtılma. **3.** Perişan etme. **4.** Perişan edilme.

teştiye, [Ar. şitā > teştiye تشتیه] *{OsT} is.* (Hayvanlar için) kış uykusu.

teşük, [teş-mek > teş-ük] *{eT} is.* **1.** Delik; deşik; boşluk; çukur. **2.** Hayası yarık, deşik. [DLT]

teşüklemek, [teş-ük > teşük-lē-mek] *(teşükle:mek) {eT} gçl. f.* Birini obur saymak; aç gözlü saymak. [DLT]

teşürmek, [*eT.* tér-mek > ter(i)ş-ür-mek > teşürmek] *{ağız} gçl. f. [-ür]* Toplamak. [DS]

teşvik, [Ar. şevḳ > teşvīḳ تشویق] *(-vi:ki, k kalın söylenir) {OsT} is.* **1.** İstek duymasını sağlama; isteklendirme; özendirme. **2.** *mecaz.* Bir kimseyi kötü bir şey yapmaya yönlendirme; kışkırtma. ⊡ **teşvik etmek,** *{OsT} 1. Özendirmek. 2. Kışkırtmak.*

teşvikat, [Ar. teşvīḳ > teşvīḳāt تشویقات] *(teşvi:ka:t) {OsT} is.* **1.** Teşvikler; özendirmeler; isteklendirmeler. **2.** Kışkırtmalar.

teşvikçi, [teşvik-çi] *sf.* ve *is.* **1.** İsteklendiren, özendiren. **2.** Kışkırtan.

teşvikkâr, [Ar. teşvīḳ + Far. -kār تشویقکار] *(teşvi:kkâ:r, ilk k kalın söylenir) {OsT} sf.* Teşvikçi; teşvik eden.

teşvir, [Ar. teşvīr تشویر] *(teşvi:r) {OsT} is.* **1.** Satılık hayvanı pazara çıkarıp gösterme. **2.** İçine alma; içinde bulunma; gizleme.

teşviş, [Ar. şeveş > teşvīş تشویش] *(teşvi:ş) {OsT} is.* Karışıklık; karıştırma; bulandırma. ⊡ **teşviş etmek,** *Karıştırmak; bulandırmak.*

teşyi, -i'ı [Ar. şiyā > teşyīᶜ تشييع] *(teşyi:) {OsT} is.* **1.** Yolcu uğurlama; yolcu etme; geçirme. **2.** Cenazeyi kabrine kadar götürme; cenaze töreninde bütünüyle bulunma. ▭ **teşyi etmek,** *{OsT} Uğurlamak; geçirmek.*

teşyid, [Ar. teşyīd تشييد] *(teşyi:d) {OsT} is.* **1.** Yükseltme. **2.** Yükseltilme. **3.** Sağlamlaştırma. **4.** Sağlamlaştırılma.

teşyidat, [Ar. teşyīdāt تشييدات] *(teşyi:da:t) {OsT} is.* **1.** Yükseltmeler. **2.** Yükseltilmeler. **3.** Sağlamlaştırmalar. **4.** Sağlamlaştırılmalar.

teşzib, [Ar. teşẕīb تشذيب] *(teşzi:b) {OsT} is.* Ağaç budama ve kabuklarını soyma.

tet, [tet] *{ağız} ünl.* Kedi veya köpek kovalama ünlemi. [DS]

tetabbu, -u'ı [Ar. teṭabbuᶜ تطبع] *{OsT} is.* Birinin huyunu huy edinme.

tetabbu'at, [Ar. teṭabbuᶜāt تطبعات] *{OsT} is.* Birinin huylarını huy edinmeler.

tetabbub, [Ar. teṭabbub تطبب] *{OsT} is.* **1.** Hekimlik yapma; tıpla ilgilenme. **2.** *mecaz.* Hekimlik taslama; kendini hekim olarak gösterme.

tetabu, -u'ı [Ar. tebaᶜ > tetābuᶜ تتابع] *(teta:bu) {OsT} is.* Birbiri ardından ara vermeksizin gelme; birbirini izleme; zincirleme gelme. ▭ **tetābu'-i izāfet,** *{OsT} Zincirleme isim tamlaması.*

tetabuat, [Ar. tetābuᶜāt تتابعات] *(teta:bua:t) {OsT} is.* Bir birinin ardından gelmeler.

tetabuk, [Ar. ṭıbḳ > teṭābuḳ تطابق] *(teta:buk) {OsT} is.* Uygun gelme; birbirine uyma. ▭ **tetabuk etmek,** *{OsT} Uymak; uygun gelmek.*

tetabukat, [Ar. teṭābuḳāt تطابقات] *(teta:buka:t) {OsT} is.* Uygun gelmeler; uygun düşmeler; uymalar.

tetafful, [Ar. ṭufl > teṭāfful تطفل] *{OsT} is.* Dalkavukluk.

tetahhul, [Ar. teṭāḥḥul تطحل] *{OsT} is. tıp.* Dalak şişmesi.

tetahhur, [Ar. teṭāhhur تطهر] *{OsT} is.* Temizlenme.

tetahhurat, [Ar. teṭāhhurāt تطهرات] *{OsT} is.* Temizlenmeler.

tetali, [Ar. tetālī تتالى] *(teta:li:) {OsT} is.* Aralıksız olarak birbirinin ardından gelme.

tetallu, -u'ı [Ar. tetālluᶜ تتلع] *{OsT} is.* Boynunu uzatıp başını kaldırma.

tetani, [Yun. tetanos > Fr. tétanie] *is. tıp.* El ve ayak kaslarında bakışımlı olarak görülen kasılma nöbeti.

tetanik, -ği [Fr. tétanique] *sf. tıp.* Tetanosla ilgili.

tetanos, [Yun. tetanos *(gerilmiş)* > Fr. tétanos] *is.* **1.** *biy.* Bir kasın, bir elektrik uyartısı sebebiyle peş peşe kasılmaya uğraması hâli. **2.** *tıp.* Nicolaier tarafından bulunan, havasız yaşar kirpikli bir basilin *(Clostridium tetani)* sinir dokusu üzerine yerleşen bir zehir salgılaması ile ortaya çıkan kasları sertleştirip geren zehirli ve intani hastalık; kazıklı humma.

tetanotoksin, [Fr. tétano-toxine] *is. tıp.* Nicolaier basili *(Clostridium tetani)* tarafından salgılanan, biri zara tutunmayı sağlayan diğeri de zarı tahrip eden iki birimden oluşan, sinir sistemini etkileyerek öldürücü spazmlara neden olan zehir.

Tetar, [Ar. tetār تتار] *(teta:r) {OsT} is.* Tatar.

Tetari, [Ar. tetārī تتارى] *(teta:ri:) {OsT} is.* Tatarlara ilişkin; Tatarlarla ilgili.

tetari, [Fr. tétard] *is.* Kurbağa larvalarına verilen ad; iribaş.

tetaum, [Ar. taᶜm > teṭaᶜum تطعم] *{OsT} is.* **1.** Tatma; tadına bakma. **2.** Tadına bakılma.

tetavı, [Ar. teṭavvuᶜ => tatavı / tetavı] *{ağız} is.* Arife günü. [DS]

tetavül, [Ar. ṭūl > teṭāvül تطاول] *(teta:vül) {OsT} is.* **1.** Uzama; uzun olma. **2.** *mat.* Uzanım. **3.** *tıp.* Bir organın anormal biçimde uzaması. **4.** *tıp.* Ağrı dindirmek için sinirleri uzatma işi. **5.** *mecaz.* Zulüm etme. ▭ **tetāvül-i leyl,** *{OsT} Gecenin uzaması.*

tetavvu, -u'ı [Ar. ṭavᶜ *(isteyerek yapma)* > teṭavvuᶜ تطوع] *{OsT} is.* Farz olmadığı halde yapılan ibadet.

tetavvu'an, [Ar. teṭavvuᶜan تطوعا] *(tetavvu'an) {OsT} is.* Nafile olarak.

tetavvuf, [Ar. teṭavvuf تطوف] *{OsT} is.* **1.** Ziyaret amacıyla bir yerin etrafını dolanma. **2.** *isl.* Tavaf etme.

tetavvuk, [Ar. teṭavvuḳ تطوق] *{OsT} is.* **1.** Boynuna gerdanlık türü şeyler takınma. **2.** Gerdanlık takılma.

tetavvus, [Ar. teṭavvus تطوس] *{OsT} is.* Tavus gibi rengârenk elbise giyme.

tetayür, [Ar. ṭayr > teṭāyür تطاير] *(tetayü:r) {OsT} is.* **1.** Uçma; uçuşma. **2.** Uçuşup dağılma. **3.** *kim.* Bazı sıvıların sıcaklık etkisi ile gaz hâline gelmesi.

tetbi, -i'ı [Ar. tetbīᶜ تتبيع] *(tetbi:) {OsT} is.* **1.** Peşini bırakmayıp, iyice araştırma. **2.** Uyma; tabi olma.

tetbit, [Ar. tetbīt تتبيت] *(tetbi:t) {OsT} is.* Zarar verme; ziyan işleme.

tetdirmek, [tet-dir-mek] *{ağız} gçl. f. [-ir]* Bir şeyi dürterek, ittirerek düşürmek. [DS]

tete, [Bul. téta] *{ağız} is.* **1.** Teyze. **2.** Hala. **3.** Babaanne. [DS]

tetebbu, -u'ı [Ar. teb' > tetebbu' تتبّع] *{OsT} is.* Bir konuyu en ince noktalarına, ayrıntılarına kadar inceleme, araştırma. ⊡ **tetebbu etmek,** *İncelemek; araştırmak.*

tetebbuat, [Ar. tetebbu' > tetebbu'āt تتبّعات] *(tetebbu:a:t) {OsT} is.* İncelemeler; araştırmalar.

tetek[1], **-ği** [tetek] *{ağız} is.* Yeni yürümeye başlayan çocuğun ayakta duruşu; tay. [DS]

tetek[2], **-ği** [tetek] *{ağız} is.* Sebze dalı; sebze sapı. [DS]

teteklemek, [tetek-le-mek] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l)(i)-yor]* (Yeni yürümeye çalışan çocuk için) ilk defa ayakta durmak. [DS]

tetelek, -ği [tete-le-k] *{ağız} is.* İşler arasında düzen sağlama gücü. [DS]

teten, [teten] *{ağız} is.* Kedi, köpek vb. hayvan pençesi. [DS]

teter, [? teter] *{ağız} is.* Kelebek. [DS]

tetere, [*eT.* tét-mek > tet-er-e ?] *{ağız} is.* **1.** Kumaş boyamakta kullanılan bir ot. **2.** Cevizin yeşil kabuğu. [DS]

teterrüb, [Ar. teterrüb تترّب] *{OsT} is.* Toza toprağa bulanma.

tetevü, [? tetevü] *{ağız} sf.* **1.** Bitkin, güçsüz ve dayanamaz durumda olan. **2.** Sendeleyen. [DS]

tetevülemek, [tetevü-le-mek] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(ü) -yor]* **1.** (Lamba, mum vb. için) söner gibi olmak. **2.** Yıkılır gibi olmak; sendelemek. **3.** Baygınlık geçirmek. [DS]

tetevületmek, [tetevü-le-t-mek] *{ağız} gçl. f. [-ir]* **1.** Yormak; güçsüz bırakmak. **2.** Sendeletmek. [DS]

tetevümek, [tetevü-mek] *{ağız} gçsz. f. [-r]* (Lamba için) sönecek gibi olmak. [DS]

tetevvüc, [Ar. tāc > tetevvüc تتوّج] *is.* **1.** Taç giyme; taçlanma. **2.** Hükümdar olma. ⊡ **tetevvüc etmek,** *{OsT} 1. Taç giymek; taçlanmak. 2. Hükümdar olmak.*|| **tetevvüc eylemek,** *{OsT} 1. Taç giymek; taçlanmak. 2. Hükümdar olmak.*

teti, [? teti] *{ağız} is.* Küçük çocuk eli. [DS] ⊡ **teti etmek,** *{ağız} (Küçük çocuk için) yeni yürümeye başlamak.* [DS]|| **teti tutmak,** *{ağız} Yürümeye başlayacak çocuğu kollarından tutarak ayağa kaldırmak; yürümeye zorlamak.* [DS]|| **teti yürümek,** *{ağız} (Küçük çocuk için) yavaş yavaş yürümek.* [DS]

tetig, [tét-mek > tē't-ik] *(té:tik) {eT} sf.* Akıllı; zeki. [DLT]

tetik[1], [*eT.* tét-mek > tē't-ik] *(eT. té:tik) sf.* **1.** *{eT} {ağız}* Akıllı; zeki; uyanık. [KB] [Mühennâ] [DS] **2.** Çabuk. **3.** (Kişi için) çabuk davranan; dikkatli ve çevik duran. *{ağız} (aynı)* [DS] **4.** Dikkat ve özen gösterilmesi gereken; nazik. **5.** *{ağız}* Becerikli. [DS] **6.** *zf.* Dikkatli, hazır ve uyanık bulunarak. ⊡ **tetiğe gomak,** *{ağız} Emre hazır olmak.* [DS]|| **tetiğini bozmamak,** *Soğukkanlılığını bozmamak; telaş göstermemek.*|| **tetik bulunmak,** *Hazır ve uyanık olmak.*|| **tetik üstünde beklemek,** *Her an hazır ve uyanık durumda bekler olmak.*|| **tetikte bulunmak,** *Her an hazır ve uyanık durumda bekler olmak.*|| **tetikte beklemek,** *Her an hazır ve uyanık durumda bekler olmak.*|| **tetikte durmak,** *Her an hazır ve uyanık durumda bekler olmak.*|| **tetik olmak,** *Her an hazır ve uyanık durumda bekler olmak.*

tetik[2], **-ği** [Erme. t'at'ig] *is.* **1.** Bir ateşli silahı ateşlemek için elle çekilen düzenek. **2.** *{ağız}* Küçük çocuk eli. **3.** Kedi ve köpek gibi hayvanların pençeleri. **4.** Eldiven. **5.** Parmak. **6.** Parmak ucu. [DS]

tetik[3], **-ği** [tetik] *{ağız} is.* Duvara yapıştırılarak kurutulan tezek. [DS]

tetik[4], **-ği** [tetik] *{ağız}* **1.** Maşa. **2.** Fırın küreği. [DS]

tetik[5], **-ği** [teltük / tetük / tetik] *{ağız} is.* Asma filizi. [DS]

tetik[6], **-ği** [tetik] *{ağız} is.* Önder; kılavuz. [DS]

tetik[7], **-ği** [tetik] *{ağız} is.* Boyalı şeylerin boyasının yüze vurma durumu.[DS]

tetikçi, [tetik-çi] *is.* Başkaları hesabına adam öldüren kimse; kiralık katil.

tetikçilik, -ği [tetik-çi-lik] *is.* Başkaları adına adam öldürme işi; kiralık katillik.

tetikermek, [tétik-er-mek] *{eT} gçsz. f. [-ür]* Zeki olmak; zekileşmek. [Clauson]

tetikleme, [tetik-le-me] *is.* Tetiklemek eylemi.

tetiklemek[1], [tetik-le-mek] *gçl. f. [-] [-l(i)-yor]* **1.** Daha sonra gelecek olan büyük hareketi küçük bir eylemle başlatmak. **2.** *bsy.* Bir bilgisayar programını, kendi sistemi dışından yapılan bir girişimle yürütmek.

tetiklemek[2], [tetik-le-mek] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(i)-yor]* (Üzüm asmaları için) baharda tomurcuklanmak.[DS]

tetiklemek[3], [tetik-le-mek] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(i)-yor]* Ağzından söz kaçırmak. [DS]

tetikleşme, [tetik-le-ş-me] *is.* Tetikleşmek eylemi.

tetikleşmek, [tetik-le-ş-mek] *dönşl. f. [-ir]* Tetik duruma gelmek; hazır durumda bulunur olmak.

tetikleyici, [tetik-le-y-ici] *is.* Bir işleyişi başlatan düzenek.

tetiklik, -ği [tétik-lik] *is.* **1.** *{eT}* Zekilik. [KB] **2.** Tetik olma durumu; çabukluk; açıkgözlük.

tetil, [? tetil] *{ağız} is.* Yufka ekmeği. [DS]

tetile, [tetire / tetile] *{ağız} is.* Meşe kabuğu tozu. [DS]

tetilmek, [tē't-mek > tē't-il-mek] *{eT} dönşl. f. [-ür]* Akıllanmak. [DLT]

tetimmat, [Ar. tetimme > tetimmāt تتمّات] *(tetimma:t) {OsT} is.* Bir şeyin eksiğini tamamlamak üzere eklenen şeyler.

tetimme, [Ar. temām > tetimme تتمه] *{OsT}* *is.* **1.** Bir şeyin eksikliğini gideren şey; tamamlayan. **2.** Bir şeyin tam olabilmesi için gerekli olan şey. ✎ **tetimme-i sükna,** *{OsT} Köy ve kasabalarda ev yapımı için ayrılmış arsa.*|| **tetimme medreseleri,** *{OsT} Medrese bilgilerini tamamlayan bölüm.*

tetini, [tetir / tetini ?] *{ağız} is.* Sumak ağacı yaprağı. [DS]

tetinmek, [tét-mek > tét-in-mek] *{eT} dönşl. f. [-ür]* Direnmek; dayanmak. [DLT]

tetir, [*eT.* tét-mek > tet-(ü)r-ü / tet-ir] *sf.* **1.** *{eT}* İğrenç; menfur. [Mühennâ] **2.** *{ağız}* Kahverengi. [DS] **3.** *is.* *{ağız}* Cevizin yeşil kabuğu ve yaprağı. [DS] **4.** *{ağız}* Nar ve yeşil ceviz kabuğu ya da diğer bitki yeşillerinin bıraktığı kalıcı leke. [DS] ✎ **tetire yatırmak,** *{ağız} Boyanacak kumaşı önceden asitli bir sıvı içine yatırmak.* [DS]|| **tetiri azgın,** *{ağız} Soyuz, kötü insan.* [DS]|| **tetiri bozuk,** *{ağız} 1. (Kişi için) sevimsiz. 2. (Kişi için) açık sarı saçlı, mavi gözlü, kırmızı suratlı.* [DS]|| **tetirini kazımak,** *{ağız} Bütünüyle yok etmek; kökünü kazımak.* [DS]

tetirbe, [? tetirbe / teturbe] *{ağız} is.* Çıkmaz sokak. [DS]

tetire, [tetir / tetire] *{ağız} is.* **1.** Ceviz ve nar kabuğu ile yeşil bitkilerin bıraktığı kalıcı boya lekesi. **2.** Cevizin yeşil kabuğu ve yaprağı. **3.** Meşe ağacı kabuğu tozu. [DS]

tetirgen, [tetir-gen] *{ağız} is.* Üzüm şırasının, ilk kaynama sonunda durulması için konulduğu tahta kap. [DS]

tetirgin, [tet-ir-gin / tedir-gin] *{ağız} sf.* **1.** Şaşkın. **2.** Başıboş. [DS]

tetiri, [tetirī تتري] *{ağız} is.* **1.** *{OsT}* Sumak ağacı, püzgand. **2.** Sumak yaprağı. **3.** Cevizin yeşil kabuğu ile yapılan, yeşile çalar koyu sarı. **4.** Kayalıklarda yetişen ve boyama işlerinde kullanılan bir bitki, *(Cotinus coggyria)*. [DS]

tetkik, -ki [Ar. diḳḳat > tedḳīḳ تدقيق] *{OsT} is.* **1.** İnceltme; ufaltma. **2.** İnceleme. ✎ **tetkik etmek,** *{OsT} İncelemek.*|| **tetkik hākimi,** *{OsT} Yargıtay'da kendilerine verilen dosya ve evrakı inceleyerek, kararlara ve yapılacak işlere ilişkin görüşlerini bir rapor hâlinde hazırlayıp kurula sunmakla görevli yargıç.*

tetkikat, [Ar. tedḳīḳ > tedḳīḳāt تدقيقات] *(tetki:ka:t) {OsT} is.* **1.** İnceltmeler; ufalamalar. **2.** İncelemeler. **3.** Eni konu yapılan araştırma ve inceleme.

tetkikname, [Ar. tedḳīḳ + Far. -nāme تدقيقنامه] *(tetkikna:me) {OsT} is.* Bir konuda yapılan araştırma ve inceleme sonucunda çıkan görüş ve kararları kapsayan eser; araştırma.

tetliye, [Ar. tetliye تتليه] *{OsT} is.* **1.** Adama. **2.** Farzdan sonra nafile namaz kılma.

tetmek[1], [té-mek > té-t-mek] *{eT} gçl. f. [-ür]* **1.** Dedirtmek; söyletmek. [İKPÖy.] **2.** Bağırtmak; çağırtmak. [İKPÖy.] **3.** Denilmek; çağrılmak. [İKPÖy.]

tetmek[2], [tét-mek] *{eT} gçsz. f. [-er]* **1.** Ditmek; parçalamak. [DLT] **2.** Direnmek; inat etmek; karşı koymak. [DLT] [KB] **3.** Dik dik bakmak; öfkeli bakmak. [DLT]

tetmek[3], [tet-mek] *{ağız} gçsz. f. [-er]* **1.** Yerinden oynamak; kaymak; fırlamak. **2.** Kaybolmak. **3.** (Tüfek, tuzak vb. için) tetikten kurtulmak. [DS]

tetmek[4], [tet-mek] *{ağız} gçl. f. [-er]* İtmek. [DS] ✎ **tetip geçmek,** *{ağız} 1. Görmezlikten gelmek. 2. İterek geçmek.* [DS]

tetmim, [Ar. temām > tetmīm تتميم] *(tetmi:m) {OsT} is.* **1.** Tamamlama; bitirme; eksik bırakmama. **2.** *ed.* Ayrıntıları belirtmek için bir şiir veya ifadeye bir cümle ile ekleme yapma. ✎ **tetmim etmek,** *{OsT} Tamamlamak; bitirmek.*

tetmimat, [Ar. tetmīm > tetmīmāt تتميمات] *(tetmi:ma:t) {OsT} is.* Tamamlamalar; bitirmeler.

tetra-, [Yun. tetares] *ön ek.* **1.** Latince kelimelerin dört ile ilgili olanlarını belirtmek için kullanılan ön ek. **2.** *kim.* Dört ornatmalı kökleri belirtmekte kullanılan ön ek.

tetragram, [Fr. tétra-gramme] *is.* Sina dağında Hz. Musa'ya bildirilen İsrail tanrısının adını simgeleyen ve daha sonra *Adonay* teriminin ünlüleri ile *YaHoVa* olarak okunmaya başlanan YHVH'den ibaret dört İbrani harf grubu.

tetrajen [Fr. tétra-gène] *is.* → tetrakok.

tetrakok, [Fr. tétra-coque] *is.* İki doğrultuda bölünerek üreyen ve böylece oluşan dört parçası da birbirine az ya da çok yapışık kalan mikrokok; tetrajen.

tetralin, [Fr. tétraline] *is. kim.* Naftalenin yavaş olarak yükseltgenmesi ile elde edilen hidrokarbon; tetra-hidra-naftalen, $C_{10}H_{12}$.

tetraloji, [Fr. tétralogie] *is.* **1.** Bir yazarın dört piyeslik eserinin bütünü. **2.** *müz.* Dört operadan ibaret bütün.

tetrazepam, [Fr. tétra-zépam] *is. kim.* Sakinleştirici ve kas gevşetici olarak kullanılan bir benzo-diazepin türevi; $C_{16}H_{17}ClN_2O$

tetrazin, [Fr. tétra-zine] *is. kim.* Benzendeki dört CH grubu yerine azot atomunun geçmesi ile meydana gelen ayrık halkalı bir birleşik; $C_2H_2N_4$

tetre, [tetir / tetiri / tetre] *{ağız} is.* **1.** Sumak yaprağı. **2.** Dericilikte, palamut ve kabaktan yapılan terbiye. [DS] ✎ **tetre yaprağı,** *{ağız} Temizlenmiş deri.* [DS]

tetrib, [Ar. türāb > tetrīb تتريب] *(tetri:b) {OsT} is.* Toz ve toprak etme; toza toprağa bulaştırma.

tetrik, -ği [tet-(i)r-ik] *{ağız} is.* Taranmış yün. [DS]

tetril, [Fr. tétryl] *is.* Patlayıcı olarak kullanılan tetra-nitro-metil-anilin.

tetritol, -lü [Fr. tétrytol] *is.* Tetril ve tolit karışımından oluşan patlayıcı.

tetroksit, [Fr. tétroxyde] *is. kim.* Her molekülünde dört oksijen atomu bulunan oksit; tetraoksit.

tetrol, -lü [Fr. tétrol] *is. kim.* İşlevsel dört OH alkol grubu içeren birleşiklerin genel adı; tetraalkol.

tetroz, [Fr. tétrose] *is. kim.* Bütandan türeyen $C_4H_8O_4$ formülündeki ozların genel adı.

tetrü, [tét-mek > *tét-ür-mek *(dönmek)* > tét(ü)r-ǖ] *(tetrü:) {eT} zf.* **1.** Aksine; tersine. [EUTS] **2.** *sf.* Ters. [Gabain] **3.** *is.* Her şeyin tersine dönüşü. [DLT] [KB]

tetrülmek, [tét-mek > *tét-ür-mek > tét(ü)r-ül-mek] *{eT} dönşl. f. [-ür]* **1.** Çevrilmek; ters olmak; kötü olmak; kötüleşmek. [DLT] **2.** *edil. f.* Aldanmak; aldatılmak; baştan çıkarılmak; iğfal edilmek. [EUTS] [Gabain] **3.** Ayartılmak. [Gabain]

tetrüm, [tét-ür-mek > tét(ü)r-üm] *{eT} sf.* **1.** Aydın; açık; berrak. [EUTS] **2.** Zeki; akıllı; anlayışlı. [EUTS]

tettirilmek, [tet-tir-il-mek] *{ağız} edil. f. [-ir]* İttirilmek. ⊡ **tettirilip gitmek,** *{ağız} Çok cılızlaşarak güçsüz kalmak.* [DS]

tettirivermek, [tet-tir-i+ver-mek] *{ağız} gçl. b. f. [-ir]* **1.** İtmek; yerinden oynatmak. **2.** Düşürmek; devirmek. **3.** Atıvermek. **4.** Vurmak; kakmak. [DS]

tettirmek, [tet-tir-mek] *{ağız} gçl. f. [-ir]* **1.** Vurmak; itmek; kakmak. **2.** Atmak. **3.** Yerinden uzaklaştırmak; yerinden etmek için uğraşmak. [DS]

tetük[1]**, -ğü** [tetik / tetük] *{ağız} is.* Asma filizi. [DS]

tetük[2]**, -ğü** [tetik / tetük] *{ağız} sf.* Çabuk davranan; çevik; uyanık. [DS]

tetülemek, [tet-ü-le-mek] *{ağız} gçsz. f. [-r]* Lamba sönecek gibi olmak. [DS]

tetürgün, [tet-ür-gün] *{ağız} sf.* Ürkek. [DS]

tetürmek, [tḗ-mek > tḗ-tür-mek] *(té:türmek) {eT} gçl. f. [-ür]* Söyletmek; dedirtmek. [DLT] [EUTS]

tetvic, [Ar. tetvīc تتويج] *(tetvi:c) is.* **1.** Taç giydirme. **2.** Taç giydirilme.

tetvicat, [Ar. tetvīcāt تتويجات] *(tetvi:ca:t) {OsT} is.* **1.** Giydirmeler. **2.** Giydirilmeler.

tev, [tev] *{eT} is.* Al; hile; aldatma; fesat; kandırma. [DLT] [EUTS] [Gabain]

teva, [Ar. tevā توا] *(teva:) {OsT} is. isl. huk.* Havale edilen borcu, havale edilen kişinin ödememesi durumu.

tevabi, -i'ı [Ar. tābiᶜ > tevābīᶜ توابع] *(teva:bi:) {OsT} is.* **1.** Bir kimsenin ardından gidenler; ona tabi olanlar; maiyet. **2.** Bir kimsenin görüşünü benimseyenler. **3.** Uşaklar; yardımcılar. **4.** Bir yönetim merkezine bağlı olan yerler. **5.** *dbl.* Arap dilinde bir önceki kelimeye göre harekelenenler. **6.** *gök b.* Uydular; peykler. **7.** *mat.* Fonksiyonlar. ⊡ **tevābî'-i kāime,** *{OsT} mat. Dikgen fonksiyonlar.*|| **tevābî'-i muttasıla-i müstakirre,** *{OsT} isl. huk. Gömme dolap, raf gibi evden ayrılamayan eşya.*|| **tevābî'-i müsellese,** *{OsT} mat. Trigonometrik fonksiyonlar.*|| **tevābî-i süknā,** *{OsT} isl. huk. Kiler, mutfak gibi evi tamamlayan bölümler.*

tevabil, [Ar. tābil > tevābil توابل] *(teva:bil) {OsT} is.* Yemeklere konan her türlü baharat.

tevabit, [Ar. tābut > tevābit توابت] *(teva:bit) {OsT} is.* **1.** Tabutlar. **2.** Sandıklar.

tevacüd, [Ar. vecd > tevācüd تواجد] *(teva:cüd) {OsT} is. tasvf.* Tarikata giren kimsenin, bu yolda derin bir coşkunluğa dalmaya çalışması; vecit içinde bulunmak için çaba harcaması.

tevacüh, [Ar. vech > tevācüh تواجه] *(teva:cüh) {OsT} is.* Yüz yüze gelme; karşı karşıya olma.

tevadu, -u'ı [Ar. tevāduᶜ تواضع] *(teva:du) {OsT} is.* (Düşman taraflar için) düşmanlığı bırakarak barışma.

tevaffuk, [Ar. vefḳ > tevaffuḳ توفق] *{OsT} is.* Başarılı olma; başarma; muvaffakiyet.

tevafuk, -ku [Ar. vefḳ > tevāfuḳ توافق] *(teva:fuk) {OsT} is.* Uygun gelme; uygunluk; birbirine uyma. ⊡ **tevafuk etmek,** *{OsT} Uygun gelmek; uymak.*|| **tevafuk eylemek,** *{OsT} Uymak; uygun gelmek.*|| **tevāfuk-i a'dāt,** *{OsT} mat. Birbiri ile bölünemeyen iki sayının her ikisinin de üçüncü bir ortak bölenle bölünmesi.*

tevafukat, [Ar. tevāfuḳāt توافقات] *(teva:fuka:t) {OsT} is.* Uygun gelmeler; uymalar.

tevafür, [Ar. vüfūr > tevāfür توافر] *(teva:für) {OsT} is.* Çoğalma; artma.

tevafürat, [Ar. tevāfürāt توافرات] *(teva:füra:t) is.* Çoğalmalar; artmalar.

tevaggul, [Ar. vaġl > tevaġġul توغل] *{OsT}is.* Bir işle yakından sürekli olarak ilgilenmek; uğraşmak. ⊡ **tevaggul etmek,** *{OsT} Bir işle sürekli uğraşmak.*|| **tevaggul eylemek,** *{OsT} Bir işle sürekli olarak ilgilenmek.*

tevaggulat, [Ar. tevaġġulāt توغلات] *(tevaggula:t) {OsT} is.* Sürekli olarak uğraşmalar.

tevahhud, [Ar. vaḥdet > tevaḥḥud توحد] *{OsT} is.* Tek olma.

tevahhuş, [Ar. vaḥşet > tevaḥḥuş توحش] *{OsT} is.* **1.** Korkma; ürkeklik içinde bulunma. **2.** Yalnız kalma korkusu.⊡ **tevahhuş etmek,** *{OsT} Korkmak; ürkmek.*

tevak, -ğı [tevek / tevak] *{ağız} is.* **1.** Asma, kavun, karpuz, kabak gibi bitkilerin dalları. **2.** Asma yaprağı. **3.** Kurumuş dalların yaprakları. [DS]

tevaki, -i'i [Ar. tevḳīʿ > tevāḳīʿ توافي] *(teva:ki:, k kalın söylenir) {OsT} is.* **1.** Fermanlar. **2.** Fermanlara çekilen nişanlar; tuğralar.

tevakki, [Ar. viḳāye > tevaḳḳī توقي] *(tevakki:) {OsT} is.* Sakınma; çekinme; korunma. ☞ **tevakki etmek,** *{OsT} Sakınmak; çekinmek; korunmak.*

tevakku, -u'ı [Ar. vuḳuʿ > tevaḳḳuʿ توقع] *{OsT} is.* Umma; bekleme; arzu etme. ☞ **tevakku etmek,** *{OsT} Ummak; beklemek.*

tevakkuat, [Ar. tevaḳḳuʿāt توقعات] *(tevakkua:t) {OsT} is.* **1.** Beklemeler; ummalar. **2.** Umulmalar.

tevakkud, [Ar. tevaḳḳud توقد] *{OsT} is.* Tutuşup yanma.

tevakkuf, [Ar. vuḳūf > tevaḳḳuf توقف] *{OsT} is.* **1.** Bekleme; duraklama; durma; eğleşme. **2.** Bağlı olma; ilgili bulunma. ☞ **tevakkuf etmek,** *{OsT} Durmak; duraklamak.*|| **tevakkuf mahalli** *{OsT}, Durak.*

tevakkufat, [Ar. tevaḳḳufāt توقفات] *{OsT} is.* Durmalar; eğlenmeler; beklemeler.

tevakkur, [Ar. tevaḳḳur توقر] *{OsT} is.* Vakar oluşturma; vakarlanma.

tevakül, [Ar. vekl > tevākül تواكل] *{OsT} is.* Birbirini vekil etme.

teval, -li [? teval] *{ağız} is.* Dövülen demirden etrafa sıçrayan ateşli küçük parçalar. [DS]

tevali, [Ar. veyl > tevālī توالي] *(teva:li:) {OsT} is.* **1.** Ara vermeksizin sürmeme. **2.** Bitmeme; arkası sürekli gelme; ardı arkası kesilmeme. ☞ **tevali etmek,** *{OsT} Ardı ardına sıralanmak.*

tevalüd, [Ar. veled > tevālüd توالد] *(teva:lüd) {OsT} is.* **1.** Doğma. **2.** Doğurma.

tevan, [Far. tevān توان] *(teva:n) {OsT} is.* → tüvan. ☞ **tevān-ger,** *{OsT}* → tüvanger.

tevana, [Far. tevānā توانا] *(teva:na:) {OsT} sf.* → tüvana.

tevani, [Ar. tevānī تواني] *(teva:ni:) {OsT} is.* **1.** Gevşek davranma; gevşeklik. **2.** Bir işte bezginlik gösterme.

tevari, [Ar. tevārī تواري] *(teva:ri:) {OsT} is.* Bir şeyin arkasına saklanıp görünmez olma; gizlenme.

tevarih, [Ar. tārīḥ > tevārīḥ تواريح] *(teva:rih, h kalın söylenir) {OsT} is.* Tarihler. ☞ **tevārih ehli,** *{OsT} Tarihçiler.*|| **tevārih-i selef,** *{OsT} Eskilerin tarihleri.*

tevarüd, [Ar. vürūd > tevārüd توارد] *(teva:rüd) {OsT} is.* **1.** Birbirinin ardından gelme; birikme. **2.** *ed.* Divan edebiyatında iki şairin birbirinden habersiz olarak aynı dize ya da beyti söylemiş olmaları. ☞ **tevarüd etmek,** *Birbiri ardından gelmek.*

tevarüdat, [Ar. tevārüdāt تواردات] *(teva:rüda:t) {OsT} is.* Birbirinin ardından gelmeler; tevarütler.

tevarüs, [Ar. verās̱et >tevārüs̱ توارث] *(teva:rüs) {OsT} is.* **1.** Bir kimseden miras kalma; mirasa konma. **2.** Miras yolu ile el değiştirme. ☞ **tevarüs etmek,** *{OsT} 1. Miras kalmak. 2. Kalıtım yoluyla bir başkasına geçmek.*

tevarüsat, [Ar. tevārüs̱āt توارثات] *(teva:rüsa:t) {OsT} is.* **1.** Miras kalmalar; mirasa konmalar. **2.** Miras olarak geçmeler.

tevarüt, -dü [Ar. vürūd > tevārüd توارد] *(teva:rüt) {OsT} is.* → tevarüd.

tevasi, [Ar. tevāṣī تواصي] *(teva:si:) {OsT} is.* Birbirine tavsiye etme.

tevassul, [Ar. vaṣl >tevaṣṣul توصل] *{OsT} is.* Birbirine ulaşma; kavuşma; birleşme.

tevasuk, [Ar. vüs̱ūḳ >tevās̱uḳ تواثق] *(teva:sük, k kalın söylenir) {OsT} is.* Birbirine güven duyarak antlaşma.

tevasul, [Ar. vaṣl > tevāṣul تواصل] *(teva:sul) {OsT} is.* Kavuşma; ulaşma; birleşme.

tevasulat, [Ar. tevāṣulāt تواصلات] *(teva:sula:t) {OsT} is.* Kavuşmalar; ulaşmalar; birleşmeler.

tevasüb, [Ar. ves̱b > tevās̱üb تواثب] *(teva:süb) {OsT} is.* Birbiri üzerine sıçrama; birbiri üzerine atlama.

tevatır, [Ar. tevātür => tevātır] *(teva:tır) {ağız} sf.* Çok. [DS] ☞ **tevātır etmek,** *{ağız} Abartmak; çok büyütmek.* [DS]

tevatir, [Ar. tevātür => tevātir] *(teva:tir) {ağız} sf.* **1.** Çok büyük. **2.** Çok yüksek; aşırı. **3.** Çok bol. **4.** Çok şiddetli. **5.** Olağanüstü güzel; çok güzel. **6.** Çok güçlü. **7.** *is.* Abartı. [DS] ☞ **tevātir itmek,** *{ağız}* → tevatır etmek. [DS]

tevatür, [Ar. vitr > tevātür تواتر] *(teva:tür) {OsT} is.* **1.** Bir haberin ağızdan ağıza yayılması; söylenmesi. **2.** Asılsız haber; yaygın söylenti. **3.** *isl.* Bir hadisi, yalan söylemeleri mümkün olmayacak kadar çok kişinin nakletmesi. ☞ **tevatür etmek,** *{OsT} Ağızdan ağıza yayılmak; söylenti hâline gelmek.*

tevatürat, [Ar. tevātürāt تواترات] *(teva:türa:t) {OsT} is.* Ağızdan ağıza yayılan haberler

tevatüren, [Ar. tevātür>tevātüren تواتراً] *(teva:tü'ren) {OsT} zf.* Ağızdan ağıza söylenerek. ☞ **tevatüren sabit,** *{OsT} Herkesçe bilinir olan.*

teva'üd, [Ar. vaʿd > tevāʿüd تواعد] *(teva:üd) {OsT} is.* Birbirine söz verme; vaatleşme.

teva'üdat, [Ar. tevāʿüdat تواعدات] *(teva:üda:t) {OsT} is.* Birbirine söz vermeler; vaatleşmeler.

tevazi, [Ar. vezy > tevāzī توازى] *(teva:zi:) {OsT} is.* İki çizginin paralel olarak uzayıp gitmesi; koşutluk; paralellik.

tevazu, -u'ı [Ar. vaż' > tevāżu' تواضع] *(teva:zu) is.* **1.** Olumlu ve üstün niteliklerini ortaya koymaktan kaçınma; alçak gönüllü olma. **2.** Gösterişsizlik. ◘ **tevazu göstermek,** *Olumlu ve üstün niteliklerini ortaya koymaktan kaçınmak; övünmemek.*|| **tevāzu-kâr,** *{OsT} Alçak gönüllü.*|| **tevāzu-kârāne,** *{OsT} Alçak gönüllülükle.*|| **tevāzu-kârî,** *{OsT} Alçak gönüllülük.*

tevazu'at, [Ar. tevāżu'āt تواضعات] *(teva:zua:t) {OsT} is.* Alçak gönüllülükler.

tevazu'en, [Ar. tevāżu' > tevāżu'en تواضعاً] *(teva:zu'en) {OsT} zf.* Kibirlenmeden; alçak gönüllülükle.

tevazün, [Ar. vezn > tevāzün توازن] *(teva:zün) {OsT} is.* Dengede olma; ağırlıkça eşit olma. ◘ **tevazün olmak,** *{OsT} Dengede bulunmak; eşit olmak.*

tevazünat, [Ar. tevāzünāt توازنات] *(teva:züna:t) {OsT} is.* Dengede olmalar; ağırlıkça eşit olmalar; dengeler.

tevazüniyet, [Ar. tevāzün > tevāzüniyyet توازنيت] *(teva:züniyet) {OsT} is. fiz.* Statik.

tevazzu, -u'ı [Ar. [Ar. vużū' > tavażżū' توضّع] *(tevazzu:) {OsT} is.* Konulma; konuluş.

tevazzuh, [Ar. vużuḥ > tavażżuḥ توضّح] *{OsT} is.* Açıklama; açıklığa kavuşturma.

tevbe, [Ar. tevbe توبه] *{eAT} {OsT} is.* **1.** Tövbe. **2.** *isl.* İşlenilen bir günah ya da yapılan bir hatadan dolayı pişmanlık duyarak bir daha yapmamaya karar ve söz verme. ◘ **tevbe eylemek,** *{eAT} Tövbe etmek; pişman olmak.*|| **tevbe eylemez,** *{eAT} Tövbe etmek istemeyen.*|| **tövbe eyleyici,** *{eAT} Tövbe eden; pişman olan.*|| **tevbe-güzār,** *{OsT} Tövbe eden.*|| **tevbe-i mey,** *{OsT} Şarap içmemeye tövbe etme.*|| **tevbe-i nasūh,** *{OsT} Temiz bir duyuş ve içtenlikle tövbe etme.*|| **tevbe-i şikeste,** *{OsT} Bozulmuş tövbe.*|| **tevbe-kâr,** *{OsT} Tövbe edici.*|| **tevbe-kârî,** *{OsT} Tövbe edicilik; tövbekârlık.*|| **tevbe kılıcı,** *{eAT} Tövbe eden.*|| **tevbe kılmak,** *{eAT} Tövbe etmek.*|| **Tevbe Suresi,** *{OsT} Kur'an-ı Kerim'in dokuzuncu suresinin adı; Berae Suresi.*|| **tevbe-şiken,** *{OsT} 1. Tövbe bozan. 2. Tövbe bozduran.*|| **tevbe virmek,** *{eAT} Tövbeyi kabul etmek; yarlığamak.*|| **tevbe virici,** *{eAT} Tövbeleri kabul eden; günahları bağışlayan, (Esma'ü'l-Hüsna'dan)*|| **tevbe kabul eyleyici,** *{eAT}* → tevbe virici.|| **tevbe yıkmak,** *{eAT} Tövbe bozmak.*

tevbih, [Ar. vebḫa>tevbīḫ توبيخ] *(tevbi:h, h kalın söylenir) {OsT} is.* **1.** Azarlama; paylama. **2.** *huk.* Devlet memurlarına verilen disiplin cezalarından birisi; kınama cezası. ◘ **tevbih etmek,** *{OsT} Azarlamak.*

tevbihan, [Ar. tevbīḫ > tevbīḫan توبيخاً] *(tevbi:'han) {OsT} zf.* Azarlayarak; kınama yoluyla.

tevbihat, [Ar. tevbīḫ > tevbīḫāt توبيخات] *(tevbi:ha:t) {OsT} is.* Azarlamalar; kınamalar; paylamalar. ◘ **tevbihat-ı şedîde,** *{OsT} Şiddetli azarlamalar; ağır kınamalar.*

tevcib, [Ar. vücūb > tevcīb توجيب] *(tevci:b) {OsT} is.* **1.** Vacip kılma. **2.** Vacip kılınma.

tevcih, [Ar. vech > tevcīh توجيه] *(tevci:h) {OsT} is.* **1.** Bir yana, yöne ya da yere döndürme; çevirme. **2.** Bir kimseye bakma ya da söz atma. **3.** Bir sözü ya da davranışı yorumlama; özel bir anlam verme. **4.** Bir görevliyi terfi ettirme; derecesini veya rütbesini artırma. **5.** *as.* Bir topu hedefe doğrultma. **6.** *ed.* Sözü hem iyi hem de kötü anlama gelecek biçimde kullanma sanatı. ◘ **tevcih açısı,** *as. Görmeden yapılan atışta, atış hattı ile tevcih hattı arasında kalan açı.*|| **tevcih aleti,** *Bir silahın yönlendirilmesini sağlayacak biçimde yerleştirmeyi sağlayan alet.*|| **tevcih düzlemi,** *as. Bir silahın namlu ekseninden ya da fırlatma rampasından geçen düşey düzlem.*|| **tevcih etmek,** *{OsT} 1. Yöneltmek; çevirmek. 2. Rütbe, derece vermek; terfi ettirmek.*|| **tevcih fermanı,** *{OsT} Vezir, beylerbeyi ve sancak beylerinin başka göreve atanmalarında kendilerine verilen ferman.*|| **tevcih hattı,** *{OsT} as. Görmeden yapılan atışta, açısı bilinen ve topun yönlendirilmesine yardımcı olan doğrultu.*|| **tevcih-i cihet,** *{OsT} Bir kimseye vakıf mütevelliliği, imamlık, hatiplik, vaizlik, müderrislik gibi hayır işlerine ve dinî işlere ilişkin görev verilmesi durumu.*|| **tevcih-i inan,** *{OsT} Dizgini bir yana çevirmek.*|| **tevcih-i vecih,** *{OsT} Güzel ve doğru bir anlam verme.*|| **tevcih olunmak,** *{OsT} 1. Yöneltilmek. 2. Terfi ettirilmek. 3. Yorumlanmak; anlam verilmek.*

tevcihat, [Ar. tevcīh > tevcīhāt توجيهات] *(tevci:ha:t) {OsT} is.* **1.** Yönlendirmeler. **2.** Rütbe ve mevki vermeler. ◘ **tevcîhāt-ı mu'tāde,** *{OsT} Her yıl şevval ayının ilk haftasında memurlar arasında yapılan değişiklik.*|| **tevcîhāt-ı umūmiye,** *{OsT} Devlet memurlarının atama kararları.*

tevcihli, [tevcih-li] *sf.* Yöneltilmiş; yönelik.

tevçimek, [tevçī-mek] *(tevçi:mek) {eT} gçl. f. [-r]* Seyrekçe dikmek; oyulgamak. [DLT]

tevçitmek, [tevçī-mek > tevçi-t-mek] *{eT} gçl. f. [-ir]* Seyrekçe diktirmek; oyulgatmak. [DLT]

tevdi, -i'ı [Ar. ved' > tevdī' توديع] *(tevdi:) {OsT} is.* **1.** Bırakma; teslim etme; verme. **2.** Veda etme; vedalaşma. **3.** *huk.* Alacaklı temerrüdünde, borçlunun borcundan kurtulması için edimi, belirli bir yere teslim etmesi. ◘ **tevdi etmek,** *{OsT} Bırakmak; teslim etmek.*|| **tevdi olunmak,** *{OsT} Bırakılmak; teslim olunmak.*

tevdi'an, [Ar. tevdīʿ > tevdīʿan توديعا] *(tevdi:'an)* *{OsT} zf.* Bırakılarak; teslim edilerek; emanet bırakılarak.

tevdi'at, [Ar. tevdīʿ > tevdīʿāt توديعات] *(tevdi:a:t)* *{OsT} is.* **1.** Emanetler. **2.** Banka vb. yere para yatırma. **3.** Birine ya da bir yere teslim etme. ⊡ **tevdi'atta bulunmak,** *{OsT} Para yatırmak.*

teve, [tevē / tevey] *(teve:) {eT} is.* Deve. [DLT] [Gabain] [EUTS]

teveccu, -u'ı [Ar. vecaʿ > teveccuʿ توجع] *{OsT} is.* Ağrıma.

teveccu'at, [Ar. teveccuʿāt توجعات] *{OsT} is.* Ağrımalar.

teveccüd, [Ar. vecd > teveccüd توجد] *{OsT} is.* Vecde gelme; coşma; hâllenme.

teveccüh, [Ar. vech > teveccüh توجه] *{OsT} is.* **1.** Bir yöne dönme; yönelme. **2.** Birine karşı yakınlık duyma; onu beğenme. **3.** Güler yüz gösterme; hoşlanma. ⊡ **teveccüh ale'z-ziya,** *{OsT} bot. Bitkilerde ışığa yönelim.*|| **teveccüh ale'z-ziyaü'ş-şems,** *{OsT} bot. Gün ışığına yönelim.*|| **teveccüh etmek,** *{OsT} 1. Yönelmek. 2. Güler yüz göstermek.*|| **teveccüh-i şems,** *{OsT} biy. Güneşe yönelim.*|| **teveccühkâr,** *{OsT} Gönül okşayıcı.*|| **Teveccühünüz!** *Öven, iltifat eden kimseye karşı söylenen teşekkür sözü.*

teveccühat, [Ar. teveccüh > teveccühāt توجهات] *(teveccüha:t) {OsT} is.* **1.** Yönelmeler; yönelimler; yönelişler. **2.** Sevgiler; yakınlıklar. ⊡ **teveccühât-ı kalbiye,** *{OsT} Gönül yakınlıkları; içten gelen yakınlıklar; sevgiler.*

tevecik, -ği [? tevecik] *{ağız} is.* Yün şalvar. [DS]

teveçi, [teve-çi] *{eT} is.* Deveci. [Mühennâ]

teveddüd, [Ar. vidād > teveddüd تودد] *{OsT} is.* Karşılıklı dostluk ve sevgi gösterme; sevişme.

teveffi, [Ar. vefāt > teveffī توفى] *{OsT} is.* Ölme; vefat etme.

tevehhül, [Ar. vehle > tevehhül توهل] *{OsT} is.* Yanıltmaya çalışma; yanıltma.

tevehhüm, [Ar. vehm > tevehhüm توهم] *{OsT} is.* **1.** Kuruntuya kapılma; evham etme; evhamlanma. **2.** *is.* Hiçbir belgesel kanıta dayanmayan bir ihtimali varsayma. ⊡ **tevehhüm etmek,** *{OsT} Evhamlanmak; kuruntuya kapılmak; öyle sanmak.*

tevehhümat, [Ar. tevehhüm > tevehhümāt توهمات] *(tevehhüma:t) {OsT} is.* Kuruntular; evhamlar.

tevek, -ği [teğ *(asma dalı)* > teğ-ek > tevek] *{ağız} is.* **1.** Asma, kavun, karpuz gibi sürünücü bitkilerin dalları. *{OsT} (aynı)* **2.** Bu bitkilerin yaprağı. **3.** Asma kütüğü. **4.** Asma yaprağı. **5.** Asmanın taze filizi. **6.** Genç asma fidanı. **7.** Üzüm salkımı. **8.** Üzüm bağı. **9.** Ağaç yaprağı. **10.** Asmanın sarıldığı kuru ağaç. **11.** Kış için dal ve yaprakları ile birlikte saklanan soğan, kavun, karpuz vb. yiyecekler. [DS]

tevekan, [Ar. tevekān توقان] *(teveka:n) {OsT} is.* İstekli olma.

tevekkel[1], [Ar. tevekkül => tevekkel توكل] *{OsT}sf.* Her şeyi oluruna bırakan. ⊡ **tevekkeltü al'Allāh,** *{OsT} İşimi Allah'a bıraktım!*

tevekkel [2], [Ar. tevekkül => tevekkel] *{ağız} sf.* Deli gibi; kaçık. [DS]

tevekkeli, [Ar. tevekkül => tevekkel-i] *zf.* Boşuna; boş yere; bir sebebi olmaksızın. ⊡ **tevekkeli değil,** *Nedensiz değil; boş yere değil.*

tevekkül, [Ar. vekl > tevekkül توكل] *{eAT} {OsT} is.* **1.** Her işi Allah'a güvenerek yapma; işin sonunu Allah'a havale etme. **2.** Allah'ın iradesine boyun eğme; kadere razı olma; Allah'a teslim olma; işi Allah'a bırakma. **3.** Allah'tan başka hiçbir kimse ve varlıktan beklememek ve güvenmemek. **4.** *tasvf.* Her türlü davranış, hareket ve eylem sahibinin Allah olduğunun bilincine vararak onun vekilliğini tam olarak kabul etme. ⊡ **tevekkül etmek,** *{OsT} Allah'a güvenmek; kadere rıza göstermek.*|| **tevekkül eylemek,** *{eAT} Teslim olmak; Allah'a dayanıp güvenmek.*|| **tevekkül eyleyici,** *{eAT} İşi Allah'a bırakan; tevekkül eden.*

tevekleme, [tevek-le-me] *is.* Teveklemek eylemi.

teveklemek, [tevek-le-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ı)yor]* Bağ kütüklerinin dibinden çıkan gereksiz sürgünleri temizlemek. [DS]

teveklik, -ği [tevek-lik] *{ağız} is.* Asma kütüğü. [DS]

tevella, [Ar. vely > tevellā تولا] *(tevellâ:) {OsT} is.* **1.** Hz. Ali ve soyunu sevmek; onlardan yardım ve şefaat dilemek. **2.** → tevelli.

tevelli, [Ar. vely > tevellī تولى] *(tevelli:) {OsT} is.* **1.** Geri dönmek; terk etmek. **2.** Sürdürmek. **3.** Birine yardım etmek; birini sevmek; biriyle dost olma; birini dost edinme; ona yaklaşma. **4.** Bir işi üzerine almak. **5.** Akrabalık. **6.** *tasvf.* Kulun kendinden yok olması, Allah ile var olması sırasında bütün işlerini Allah'ın üstlenmesi. **7.** → tevella.

tevelliyat, [Ar. tevelliyāt توليات] *(tevelliya:t) {OsT} is.* Tanrı dostluğu; velayet.

tevellu, u'ı [Ar. tevelluʿ تولع] *{OsT} is.* Sevme; sevgi ve ilgi meydana getirme.

tevellüd, [Ar. velādet > tevellüd تولد] *{OsT} is.* → tevellüt. ⊡ **tevellüd bi-nefsihi,** *{OsT} Bir hayvan veya bitkinin kendi kendine doğuşu.*|| **tevellüd kable'l-mîâd,** *{OsT} Zamanından önce doğum.*

tevellüdat, [Ar. tevellüd > tevellüdāt تولدات] *(tevellüda:t) {OsT} is.* **1.** Doğumlar; doğmalar. **2.** Doğarlık. **3.** Nüfus yoğunluğu.

tevellüh, [Ar. velleh > tevellüh تولّه] *{OsT} is.* Şaşakalma.

tevellühat, [Ar. tevellühāt تولّهات] *{OsT} is.* Şaşakalmalar.

tevellüt, -dü [Ar. velādet > tevellüd تولّد] *{OsT} is.* **1.** (İnsan için) dünyaya gelme; doğma; doğum. **2.** Meydana gelme; oluşma. **3.** Doğum tarihi. ◘ **tevellüt etmek,** *{OsT} 1. Doğmak. 2. Meydana gelmek.*

tevellütlü, [tevellüt-lü] *sf.* (Belirtilen tarihte) doğmuş; doğumlu.

tevelvül, [Ar. velvele > tevelvül تولول] *{OsT} is.* Gürültü patırtı yapma; velveleye verme.

tevelvülat, [Ar. tevelvülāt تولولات] *{OsT} is.* Gürültü patırtı yapmalar; velveleye vermeler.

tev'em, [Ar. tev'em توأم] *{OsT} sf.* **1.** İkiz. **2.** Birbirinin eşi; benzeri. ◘ **tev'em-i müsennā,** *{OsT} bot. Çiçeklerin sap üzerinde ikişerli dizilişi.*

tev'eman, [Ar. tev'em > tev'emān توأمان] *(tev-e-ma:n) {OsT} is.* **1.** İkizler. **2.** Hat sanatında aynalı denilen simetrik yazı biçimi.

tev'eme, [Ar. tev'em > tev'eme توأمه] *(tev-eme {OsT}) is.* İkiz kız.

tev'emi, [Ar. tev'em > tev'emī توأمى] *(tevemi:) {OsT} is.* **1.** İkiz oluş; ikiz olma; ikizlik. **2.** Benzeyiş; benzerlik.

tev'emiyet, [Ar. tev'emī > tev'emiyyet توأميت] *(tev-emiyet) {OsT} is.* **1.** İkiz oluş; ikiz olma; ikizlik. **2.** Benzeyiş; benzerlik.

tevenk, -gi [tevek] *{ağız} is.* Asma kütüğü. [DS]

tevere, [tever-e ?] *{ağız} is.* Değirmende, üst taşı dönmesini sağlamak için bu taşın ortasına açılan yuvaya oturan ve milin başına takılı iki ağızlı çapaya benzer döküm parça. [DS]

teverru, u'ı [Ar. teverru' تورع] *{OsT} is.* **1.** Dinin yasakladığı davranışlardan kaçınma. **2.** Din işlerine bağlanma; perhizkâr olma..

teverruk, [Ar. varaḳ > teverruḳ تورق] *{OsT} is.* Yapraklanma.

teverrukat, [Ar. teverruḳāt تورقات] *{OsT} is.* Yapraklanmalar.

teverrut, [Ar. varṭa > teverruṭ تورط] *{OsT} is.* **1.** Derin bir çukura düşme. **2.** Zor bir işe rastlama.

teverrüd, [Ar. verd > teverrüd تورد] *{OsT} is.* **1.** Gelme; varit olma. **2.** Gül gibi kızarma.

teverrük, [Ar. verek > teverrük تورك] *{OsT} is.* **1.** Kaba etlerini bir yere koyup oturma. **2.** Namazda kaba etini sağ ayak üzerine koyup oturma.

teverrüm, [Ar. verem > teverrüm تورم] *{OsT} is.* Verem olma. ◘ **teverrüm etmek,** *{OsT} Verem olmak; vereme yakalanmak.*

teverrüs, [Ar. vāriṡ > teverrüṡ تورث] *{OsT} is.* Varis olma; mirasçı olma.

tevessuh, [Ar. vesaḫ > tevessuḫ توسخ] *{OsT} is.* Kirlenme; paslanma.

tevessuk, [Ar. vüṡūḳ > teveṡṡuḳ توثق] *{OsT} is.* İnanıp güvenerek dayanma..

tevessü, -ü'ı [Ar. vüs'at > tevessü' توسع] *{OsT} is.* Yayılma; genişleme. ◘ **tevessü etmek,** *{OsT} Yayılmak; genişlemek.*|| **tevessü-i kalp,** *{OsT} Kalp büyümesi.*|| **tevessü-i mi'de,** *{OsT} Mide genişlemesi.*

tevessü'at, [Ar. tevessü'āt توسعات] *{OsT} is.* Genişlemeler; yayılmalar.

tevessüb, [Ar. veṡb > teveṡṡüb توثب] *{OsT} is.* Sıçrama; atlama.

tevessüd, [Ar. viṡāde > teveṡṡüd توثد] *is.* **1.** Yastığa yaslanma. **2.** Dayanma.

tevessüen, [Ar. tevessü'en توسعاً] *{OsT} is.* Yayılma, genişleme yoluyla; yayılarak.

tevessül, [Ar. vesīle > tevessül توسل] *{OsT} is.* **1.** Bir şeyi vesile sayıp ona sarılma, inanma; vesile edinme. **2.** Bir işe başlama; girişme. ◘ **tevessül etmek,** *{OsT} Başlamak; girişmek; başvurmak.*

tevessülat, [Ar. tevessülāt توسلات] *(tevessüla:t) {OsT} is.* **1.** Sebep saymalar; vesile edinmeler. **2.** Bir işe başlamalar; girişmeler.

tevessülen, [Ar. tevessülen توسلاً] *(tevessü'len) {OsT} is.* **1.** Sebep sayarak; vesile edinerek. **2.** Başlayarak; girişerek.

teveşşuh, [Ar. teveşşuḥ توشح] *{OsT} is.* **1.** (Kadın için) gerdanlığını takınma. **2.** Süslenme; takılarını takma.

teveşşuhat, [Ar. teveşşuḥāt توشحات] *{OsT} is.* Süslenmeler; takılarını takmalar.

tevettür, [Ar. vitr > tevettür توتر] *{OsT} is.* **1.** Gerilme; gerginleşme. **2.** *fiz.* Gerilim. ◘ **tevettür-i a'sāb,** *{OsT} is. tıp. Hastalık yüzünden sinirlerin gerginleşmesi; sinir kasılması.*|| **tevettür-i sathî,** *{OsT} fiz. Yüzey gerilimi.*

tevey, [tevē / tevey] *{eT} is.* Deve. [DLT]

teveyyül, [Ar. vaveylā > teveyyül تويل] *{OsT} is.* Çığlık atma; gürültü koparma.

teveyyülat, [Ar. teveyyülāt تويلات] *(teveyyüla:t) {OsT} is.* Çığlık atmalar; gürültü koparmalar.

tevezzü, -ü'ı [Ar. vez' > tevezzü' توزع] *{OsT} is.* **1.** Dağılma. **2.** Dağılış. **3.**Yer tutma.

tevezzü'î, [Ar. tevezzüʿī توزعى] *{OsT} sf.* Dağılımla ilgili.

tevfik[1], **-kı** [Ar. vefḳ > tevfīḳ توفيق] *(tevfi:k, k kalın söylenir) {OsT} is.* **1.** Uygun hâle getirme; uydurma. **2.** *{eAT}* Başarıya ulaştırma. **3.** Allah'ın yardımı. **4.** *tıp.* Kırılan kemik parçalarını birbirine uydurma. **5.** *ed.* Zıtlık dışında bir kelimenin çağrıştırdığı kelimeleri aynı ibare içinde söyleme sanatı. **6.** *sf.* Uygun. ⊡ **tevfîk etmek,** *{OsT} Uydurmak; uygun hâle getirmek.*|| **tevfîk-i hareket,** *{OsT} Hareketi uygun hâle getirme.*|| **tevfîk-i Hüdā,** *{eAT} {OsT} Allah'ın yardımı; hidayete ulaştırma.*|| **tevfîk-i i'mān,** *{OsT} 1. İnanç ve düşünce uygunluğu. 2. Allah'ın yardımına kavuşma.*|| **tevfîk virmek,** *{eAT} Yardım ederek başarıya ulaştırmak.*

tevfik[2], [Ar. tevfīk توفيك] *(tevfi:k) {OsT} is.* Elçi olarak yollama.

tevfikan, [Ar. tevfīḳ > tevfīḳan توفيقاً] *(tevfi:'kan) {OsT} zf.* Uygun olarak; uygunluğu sağlayarak.

tevfikat, [Ar. tevfīḳāt توفيقات] *(tevfi:ka:t) {OsT} is.* Allah'ın yardımına kavuşmalar. ⊡ **tevfikāt-ı subhāniye,** *{OsT} Allah tarafından gösterilen ve uyulması istenen doğru yol.*

tevfir, [Ar. vefret > tevfīr توفير] *(tevfi:r) {OsT} is.* **1.** Çoğaltma; artırma. **2.** Tutumlulukla artırma.

tevge[1], [tev-ge] *{ağız} sf.* **1.** Terbiyesiz; ahlaksız. **2.** Haylaz; haşarı; yaramaz. **3.** Düşüncesiz; şaşkın. **4.** Kendi hâlinde; uysal. **5.** Akıllı; iş bilir. [DS]

tevge[2], [tev-ge] *{ağız} is.* Bir yanı geniş bir yanı dar kazma; kısa saplı balta. [DS]

tevge[3], [tev-ge] *{ağız} is.* İplik kelebi. [DS]

tevgede, [tevge-(t)-e] *{ağız} sf.* → tevgende. [DS]

tevgen, [tev-gen] *{eT}* Her zaman dizen. [DLT]

tevgende, [tev-gen-de ?] *{ağız} sf.* İşsiz; başıboş. [DS]

tevgendelik, -ği [tevgende-lik] *{ağız} is.* Tembellik; işsiz güçsüz oluş. [DS]

tevgi, [tev-gi] *{ağız} sf.* Yaramaz; haylaz; haşarı. [DS]

tevgileşmek, [tevgi-le-ş-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* Haylazlaşmak. [DS]

tevhid, [Ar. aḥed > tevḥīd توحيد] *(tevhi:d, h kalın söylenir) {eAT} {OsT} is.* → tevhit. ⊡ **tevhîd ehli,** *{eAT} Allah'ın birliğine inananlar.*|| **tevhîd-i ictihād,** *{OsT} İçtihadı birleştirme.*|| **tevhîd-i irfān,** *{OsT} Allah'ın birliğine imandan gelen bilgi.*|| **tevhîd-i kuvā,** *{OsT} Kuvvetler birliği; güçler toplamı.*|| **tevhîd-i mahrec,** *{OsT} mat. Paydaları eşitleme.*|| **tevhîd-i mesaî,** *{OsT} Çalışmaların birleştirilmesi.*|| **tevhîd-i tedrîsāt,** *{OsT} Öğretimin birleştirilmesi.*

tevhidat, [Ar. tevḥīdāt توحيدات] *(tevhi:da:t, h kalın söylenir) {OsT} is.* **1.** Birden çok şeyi birleştirmeler; bir araya getirmeler. **2.** Bir ve tek olarak kabul etmeler; bir saymalar. **3.** Allah'ın birliğine inanmalar ve *"La ilahe illallah (Allah'tan başka tanrı yoktur)"* sözünü tekrar etmeler. **4.** *ed.* Divan edebiyatında, Allah'ın zat ve sıfatlarını konu edinen şiirler.

tevhiden, [Ar. tevḥīden توحيداً] *(tevhi:da:t, h kalın söylenir) {OsT} zf.* Birleştirerek.

tevhidhane, [Ar. tevḥīd + Far. ḫāne توحيدخانه] *(tevhi:dha:ne, h kalın söylenir) is. tabvf.* Mevlevilikte, bazı tekkelerde semâ yapılan yer.

tevhim, [Ar. vehm > tevhīm توهيم] *(tevhi:m) {OsT} is.* Kuruntuya düşürme.

tevhimat, [Ar. tevhīmāt توهيمات] *(tevhi:ma:t) {OsT} is.* Kuruntuya düşürmeler.

tevhin, [Ar. tevhīn توهين] *(tevhi:n) {OsT} is.* **1.** Zayıf düşürme; zayıflatma. **2.** Zayıf düşürülme; zayıflatılma.

tevhinat, [Ar. tevhīnāt توهينات] *(tevhi:na:t) {OsT} is.* **1.** Zayıf düşürmeler; zayıflatmalar. **2.** Zayıf düşürülmeler; zayıflatılmalar.

tevhiş, [Ar. vaḥşet > tevḥīş توحيش] *(tevhi:ş, h kalın söylenir) {OsT} is.* Ürküp kaçmasına sebep olma; ürkütme. ⊡ **tevhiş etmek,** *{OsT} Korkutmak*

tevhişat, [Ar. tevḥīşāt توحيشات] *(tevhi:şa:t, h kalın söylenir) is.* Ürküp kaçmasına sebep olmalar; ürkütmeler.

tevhit, -di [Ar. aḥed > tevḥīd توحيد] *(tevhi:t) is.* **1.** Birden çok şeyi birleştirme; bir araya getirme. **2.** Bir ve tek olarak kabul etme; bir sayma. **3.** Allah'ın birliğine inanma ve *"La ilahe illallah (Allah'tan başka tanrı yoktur)"* sözünü tekrar etme. **4.** Tek tanrıcılık; birlik dini. **5.** *ed.* Divan edebiyatında, Allah'ın zat ve sıfatlarını konu edinen şiire verilen ad. ⊡ **tevhit ehli,** *{OsT} Allah'ın birliğine inananlar.*|| **tevhit etmek,** *{OsT} 1. Birleştirmek; bir araya getirmek. 2. Allah'ın bir olduğunu söylemek.*

tevi[1], [tevē / tevi] *{eT} is.* Deve. [DLT]

tevi[2], [tevi] *{ağız} sf.* **1.** Bütün. **2.** Bir sıra; dizi. [DS]

te'vid, [Ar. teʾvīd تأويد] *(te-vi:d) {OsT} is.* **1.** Eğriltme. **2.** Eğriltilme.

tev'id, [Ar. tevʿīd توعيد] *(tev-i:d) {OsT} is.* Sözle korkutma.

tev'idat, [Ar. tevʿīdāt توعيدات] *(tev-i:d) {OsT} is.* Sözle korkutmalar.

tevik[1], **-ği** [tev-ik ?] *{ağız} is.* Kızak. [DS]

tevik[2], **-ği** [tev-i-k ?] *{ağız} sf.* Sersem. [DS]

te'vil, [Ar. teʾvīl تأويل] *(te-vi:l) {OsT} is.* → tevil. ⊡ **te'vîl-i akd ile istimāl,** *{OsT} huk. Bir malı sözleşme gereği kullanmak.*|| **te'vîl-i Kur'an,** *{OsT} Kur'an-ı Kerim'in ayetlerini farklı yorumlama.*|| **te'vîl-i mülk ile kullanma,** *{OsT} huk. Bir kimse-*

nin ortak bir malı diğerlerinden izinsiz olarak kullanması.

tevil[1], [Ar. teʾvīl] *is.* Söylenen söz ya da davranışı, ilk söylendiği anda kastedilen anlamdan başka bir anlama çekme; görünenden farklı yorumlama; sözü çevirme; çevri. ⊡ **tevil etmek,** *Söylenen söze ya da yapılan bir davranışa farklı bir anlam yüklemeye, başka türlü göstermeye çalışmak.*|| **tevil götürmek,** *Farklı yorumlanabilir olmak.*

tevil[2], [? tevil] *{ağız} is.* **1.** Durum. **2.** Biçim. **3.** Süs. [DS]

tevil[3], [? tevil] *{ağız} is.* Oyuncak. [DS]

te'vilat, [Ar. teʾvīl >teʾvīlāt تأويلات] *(te-vi:la:t) {OsT} is.* Sözü döndürüp dolaştırmalar; farklı anlam vermeye çalışmalar.

te'vilen, [Ar. teʾvīlen تأويلاً] *(te-vi:'len) {OsT} zf.* Sözü başka yöne çevirerek.

te'vilî, [Ar. teʾvīlī تأويلى] *(te-vi:li:) {OsT} sf.* Sözü başka yöne çevirme ile ilgili.

tevinmek, [tev-in-mek] *{eT} dönşl. f. [-ür]* Tasalanmak; utanmak; sıkılmak. [DLT]

tevir, [? tevir تویر] *{ağız} is.* **1.** Tür; çeşit. **2.** Durum; biçim. **3.** Renk. [DS] **4.** *sf. {OsT}* Türlü. ⊡ **tevir tevir,** *{OsT} {ağız} Türlü türlü; çeşit çeşit; biçim biçim.* [DS]

tevirmek, [tev-ir-mek] *{eT} gçl. f. [-ür]* Devirmek; çevirmek; döndürmek. [EUTS] [Gabain]

tevişmek, [tev-iş-mek] *{eT} işteş. f. [-ür]* Birlikte şişe et dizmek. [DLT]

teviye, [*eT.* tev-i-y-e / büt-egü-y-e] *{ağız} zf.* "Tek düze" anlamına gelen "biteviye" sözünün yanlış kullanımı olan "bir teviye" sözünde geçer. [DS]

tevke, [? tevke] *{ağız} sf.* **1.** Ters. **2.** Yabansı; tuhaf. **3.** Temiz kalpli; saf. [DS]

tevkî, -i'ı [Ar. vuḳūʿ > tevḳīʿ توقيع] *(tevki:, k kalın söylenir) {OsT} is.* **1.** Padişah fermanlarına çekilen tuğra. **2.** Bu tür tuğraları taşıyan ferman. **3.** Sülüs yazının bazı harflerini birbirine bağlamak suretiyle uygulanan bir yazı türü. **4.** *huk.* Berat, mektup ve menşurlara konulan imge. **5.** Padişah emirlerine konulan mühür. ⊡ **tevkî'-i refî-i hümâyûn,** *{OsT} Padişahın yüce buyruğu.*

tevkîci, [tevki-ci] *is.* Padişah fermanlarına tuğra çeken hattat; tuğrakeş.

tevkid[1], [Ar. tevḳīd توقيد] *(tevki:d, k kalın söylenir) {OsT} is.* **1.** Tutuşturup yakma. **2.** Tutuşturulup yakılma.

tevkid[2], [Ar. ekd > tevkīd توكيد] *(tevki:d) {OsT} is.* Sağlamlaştırma.

tevkidat, [Ar. tevḳīdāt توقيدات] *(tevki:da:t, k kalın söylenir) {OsT} is.* **1.** Tutuşturup yakmalar. **2.** Tutuşturulup yakılmalar.

tevkif, [Ar. vaḳf > tevḳīf توقيف] *(tevki:f, k kalın söylenir) is.* **1.** Bir kimseyi, bir şeyi durdurma; alıkoyma. **2.** Bir suçundan dolayı bir kimseyi tutuklama; tutuklama. ⊡ **tevkif etmek,** *1. Alıkoymak; bekletmek. 2. Tutuklamak.*|| **tevkif evi,** *Tutuk evi.*|| **tevkif olunmak,** *Tutuklanmak.*|| **tevkif vanası,** *Bir boru hattının tamamını ya da bir bölümünü kapamaya yarayan musluk ya da vana.*

tevkifat, [Ar. tevḳīf > tevḳīfāt توقيفات] *(tevki:fa:t, k kalın söylenir) {OsT} is.* **1.** Alıkoymalar. **2.** Tutuklamalar. **3.** Paraya uygulanan kesintiler.

tevkifhane, [Ar. tevḳīf + Far. -ḫāne توقيفخانه] *(tevki:fha:ne) {OsT} is.* Tutuk evi.

tevkî'î, [Ar. tevḳīʿ > tevḳīʿī توقيعى] *(tevki:i:, k kalın söylenir) {OsT} is.* Tevkîci; tuğrakeş. ⊡ **tevkî'î-i dîvân-ı hümâyûn,** *{OsT} Fermanlara padişahın nişanını koyan memur.*

tevkil, [Ar. vekālet > tevkīl توكيل] *(tevki:l) {OsT} is.* Birini vekil etme. ⊡ **tevkil etmek,** *Bir kimseyi vekil etmek.*

tevkir, [Ar. vaḳar > tevḳīr توكير] *(tevki:r) {OsT} is.* Saygı gösterme; ululama; ağırlama. ⊡ **tevkir etmek,** *{OsT} Ağırlamak; ululamak; saygı göstermek.*

tevkirli, [tevkir-li] *{ağız} sf.* Nişanlı. [DS]

tevkirat, [Ar. tevḳīrāt توكيرات] *(tevki:ra:t) {OsT} is.* Saygı göstermeler. ⊡ **tevkirât-i kalbiye,** *{OsT} Gönülden saygılar; yüceltmeler; ululamalar.*

tevkit, [Ar. vaḳt > tevḳīt توقيت] *(tevki:r, k kalın söylenir) is.* Vakti belirleme; zamanı tespit etme.

tevkül, [tevkül] *{ağız} is.* Söz kesme; nişan. [DS]

tevküllü, [Ar. tevkīl => tevkül-lü] *{ağız} sf.* Nişanlı. [DS]

tevkülü, [tevkü-lü] *{ağız} sf.* Nişanlı. [DS]

tevkür, [tevkür] *{ağız} is.* **1.** Söz kesme; nişan. **2.** Nişanlı kıza takılan altın, yüzük, küpe vb. armağanlar. [DS]

tevkürlü, [tevkür-lü] *{ağız} sf.* Nişanlı. [DS]

tevlemek, [tev-lē-mek] *(tevle:mek) {eT} gçl. f. [-r]* Aldatmak; tavlamak. [EUTS] [Gabain]

tevlid, [Ar. vilādet > tevlīd توليد] *(tevli:d) {OsT} is.* → tevlit.

tevlidat, [Ar. tevlīdāt توليدات] *(tevli:da:t) {OsT} is.* **1.** Doğurmalar. **2.** Doğurulmalar. **3.** Doğurtmalar. **4.** Meydana getirmeler; sebep olmalar.

tevlig, [tew-lig] *{eT} sf.* **1.** Hileli; hilekâr; aldatıcı; yalancı. [EUTS] **2.** *is.* Hile; aldatma. [KB]

tevlih, [Ar. veleh > tevlīh توليه] *(tevli:h) {OsT} is.* **1.** Şaşırtma. **2.** Sersemleştirme.

tevlim, [tev(i)l-im ?] *{ağız}* tis. Kural; yöntem. [DS]

tevlit, -di [Ar. vilādet > tevlīd تولید] *(tevli:t)* *{OsT}* *is.* **1.** Dünyaya getirme; doğurma. **2.** Bir şeyin ortaya çıkmasına neden olma; meydana gelmesini sağlama. **3.** Doğuma yardımcı olma; doğurtma. ⊟ **tevlit etmek,** *{OsT} 1. Doğurmak. 2. Doğurtmak. 3. Meydana getirmek; neden olmak.*

tevliye, [Ar. velāyet > tevliye تولیه] *{OsT}* *is.* → tevliyet.

tevliyet, [Ar. velāyet > tevliyet تولیت] *{OsT}* *is.* **1.** Vakıf mallarına bakma görevi; mütevellilik. **2.** Yüz çevirme; yüz döndürme. **3.** *fıkh.* Sahip olunan bir malı değeri ile başkasına bırakma. ⊟ **tevliyet berātı,** *{OsT} Mütevellilere verilen berat.*

tevlüg, [tew-lüg] *{eT}* *sf.* Hileli; hilekâr; aldatıcı; yalancı. [DLT] [EUTS]

tevlüglenmek, [tev-lüg-le-n-mek] *{eT}* *dönşl. f.* *[-ür]* Kendini hileci saymak; hileci olmak. [DLT]

tevlük, [tev-lüg / tev-lük] *{eT}* *sf.* Alcı; hileci; aldatıcı. [DLT]

tevlüklenmek, [tev-lük-le-n-mek] *{eT}* *dönşl. f.* *[-ür]* Kendini hileci saymak; hileci olmak. [DLT]

tevmek, [tev-mek] *{eT}* *gçl. f.* *[-er]* Eti şişe saplamak; dizmek. [DLT] [EUTS]

Tevrat, [Ar. tevrāt تورات] *(tevra:t)* *is.* İbranilerin dinî kitabı olan Kutsal Kitap'ın başında yer alan Tekvin, Çıkış, Levliler, Sayılar ve Tesniye adlarını taşıyan beş ayrı kitabın tümüne birden verilen ad; Penteukhos; Ebdomekonta.

tevre, [tev-ir-mek > tev-(i)r-e ?] *{ağız}* *sf.* Ters; yanlış. [DS]

tevri, [tev-(i)r-i] *{ağız}* *is.* **1.** Durum; biçim. **2.** Çeşit; tür. [DS]

tevrih, [Ar. tevriḫ توریخ] *(tevri:h, h kalın söylenir)* *{OsT}* *is.* Tarih atma; tarihleme.

tevrihat, [Ar. tevriḫāt توریخات] *(tevri:ha:t, h kalın söylenir)* *{OsT}* *is.* Tarih atmalar; tarihlemeler.

tevrik, [Ar. varaḳ > tevriḳ توریق] *(tevri:k, k kalın söylenir)* *{OsT}* *is.* **1.** Yapraklandırma. **2.** Yapraklandırılma.

tevrikat, [Ar. tevriḳāt توریقات] *(tevri:ka:t, k kalın söylenir)* *{OsT}* *is.* **1.** Yapraklandırmalar. **2.** Yapraklandırılmalar.

tevrilmek, [tev-ir-mek > tev(i)r-il-mek] *{eT}* *dönşl. f.* *[-ür]* Devrilmek; dönmek; işlemek; çevrilmek. [EUTS] [Gabain]

tevrim, [Ar. verem > tevrim توریم] *(tevri:m)* *{OsT}* *is.* **1.** Şişirme; şişkinletme. **2.** Yapraklandırılmalar.

tevrimek, [tenrī-mek / tevrī-mek] *(tevri:mek)* *{eT}* *gçsz. f.* *[-r]* (Baş için) dönmek. [DLT]

tevris[1], [Ar. verās̱et > tevrīs̱ توریث] *(tevri:s)* *{OsT}* *is.* **1.** Birini kendisine mirasçı olarak seçme. **2.** Miras bırakma. **3.** *isl. huk.* Bir kimsenin ölen birine mirasçı olduğunu belirleme.

tevris[2], [tevris] *{ağız}* *is.* Domates. [DS]

tevriz, [tevriz] *{ağız}* *is.* Kara kabak. [DS]

Tevrit, [Ar. tevrāt > Far. tevrīt] *(tevri:t)* *{eAT}* *is.* → Tevrat.

tevriye, [Ar. verā > tevriye توریه] *{OsT}* *is.* **1.** Amacını, isteğini gizleme. **2.** *ed.* Bir söz içinde birden çok anlamı olan bir kelimeyi en uzak anlamını kastederek kullanma; iham. ⊟ **tevriye günü,** *{OsT} Ay takvimine göre zilhicce ayının sekizinci gününe verilen ad.*

Tevrüz, [? tevrüz] *{ağız}* *is.* Kutup yıldızı. [DS]

tevsen, [Ar. tevsen توسن] *{OsT}* *is.* **1.** Sert başlı at. **2.** Dik başlı adam. ⊟ **tevsen-i zîbā,** *Güzel ve yakışıklı at.*

tevsermek, [teb-se-r-mek / tevse-r-mek] *{ağız}* *gçsz. f.* *[-ir]* (Çamaşır vb. için) kurumaya yüz tutmak. [DS]

tevsetmek, [tebse-t-mek / tevse-t-mek] *{ağız}* *gçl. f.* *[-ir]* Yatıştırmak; uzlaştırmak. [DS]

tevsi[1], **-i'ı** [Ar. vüsʿat > tevsīʿ توسیع] *(tevsi:)* *{OsT}* *is.* Yayma; genişletme. ⊟ **tevsi etmek,** *{OsT} Genişletmek; yaymak.*|| **tevsî'-i hudūd,** *{OsT} Sınırları genişletme.*|| **tevsî'-i intikal,** *{OsT} huk. Bir vakıf malın devir hakkını ve haddini büyütme, genişletme.*|| **tevsî'-i me'zūniyet,** *{OsT} huk. Yetki genişliği.*|| **tevsî'-i tahkikat,** *{OsT} Soruşturmanın genişletilmesi.*|| **tevsî'-i tefsîr,** *{OsT} Genişletici yorum.*

tevsi[2], [Çin. tieh tzū => tevsi] *{eT}* *is.* Tepsi; sofra. [DLT]

tevsi'at, [Ar. tevsīʿāt توسیعات] *(tevsi:a:t)* *{OsT}* *is.* Genişletmeler; genişletilmeler.

tevsid, [Ar. tevsīd توسید] *(tevsi:d)* *{OsT}* *is.* **1.** Yastığa dayandırma. **2.** Yastığa dayandırılma. **3.** Dayandırtma; dayatma.

tevsih, [Ar. vesaḫ > tevsīḫ توسیخ] *(tevsi:h, h kalın söylenir)* *{OsT}* *is.* **1.** Kirletme. **2.** Kirletilme. **3.** Paslandırma.

tevsik, [Ar. vüs̱ūḳ > tevs̱īḳ توثیق] *(tevsi:k, k kalın söylenir)* *{OsT}* *is.* **1.** Sağlamlaştırma. **2.** Bir şeyin doğruluğunu belgelerle kanıtlama; belgelere dayandırma. ⊟ **tevsik etmek,** *{OsT} 1. Belgelendirmek. 2. Sağlamlaştırmak.*

tevsim, [Ar. vesm > tevsīm توسیم] *(tevsi:m)* *{OsT}* *is.* **1.** Deriyi dağlama; dağlama yoluyla işaretleme. **2.** Adlandırma; ad verme. **3.** Hacıların hac zamanı toplanması. ⊟ **tevsim etmek,** *{OsT} 1. Deriyi dağlamak; dağlama yoluyla işaretlemek. 2. Adlandırmak; ad vermek. 3. Hac zamanında toplanmak.*

tevsimat, [Ar. tevsīmāt توسیمات] *(tevsi:ma:t)* *{OsT}*

is. **1.** Dövme ya da dağlama yoluyla yapılan işaretler. **2.** Adlandırmalar; ad vermeler.

tevsiz, [tev-siz] *{eT} sf.* Hilesiz; fesatsız. [EUTS]

tevsolmak, [teb-(i)z / tebs+ol-mak] *{ağız} gçsz. b. f. [-ur]* Yatışmak; durgunlaşmak. [DS]

tevşelmek, [*teviş > tev(i)ş-e-l-mek] *{eT} dönşl. f. [-ür]* Ufalanmak; karışmak. [DLT]

tevşemek, [*teviş > tev(i)ş-ē-mek] *(tevşe:mek) {eT} gçsz. f. [-r]* (İp için) karışmak; dolaşmak. [DLT]

tevşenmek, [tevşē-mek > tevşe-n-mek] *{eT} dönşl. f. [-ür]* Çalışmak; çırpınmak. [DLT]

tevşetmek, [tevşē-mek > tevşe-t-mek] *{eT} gçl. f. [-ür]* **1.** (İp için) karıştırmak; dolaştırmak. [DLT] **2.** Birini terini burçaklatıncaya kadar yormak. [DLT]

tevşi, -i'ı [Ar. tevşīᶜ توشيع] *(tevşi:) {OsT} is.* Süsleme.

tevşig, [tevş-ē-mek > tevş-ig / tewş-ig] *{eT} {OsT} is.* Çarpışma. [KB]

tevşih, [Ar. vişāḥ *(kuşak)* > tevşīḥ توشيح] *(tevşi:h) {OsT} is.* **1.** Süsleme. **2.** *ed.* Bir eserin başında yer alan sunuş yazısı. **3.** *ed.* Zengin kafiye ile yazılmış olan manzume. **4.** Kur'an-ı Kerim'i usul ve adabına uygun olarak okuma. **5.** *isl.* Mevlit bahirleri arasında dinî ve tasavvufî kasideler okuma.

tevşihat, [Ar. tevşīḥāt توشيحات] *(tevşi:h) {OsT} is.* **1.** Süslemeler. **2.** *ed.* Zengin kafiyeler.

tevşim, [Ar. veşm > tevşīm توشيم] *(tevşi:m) {OsT} is.* **1.** Vücuda dövme yapma. **2.** İğne ile yazı yazma.

tevşimat, [Ar. tevşīmāt توشيمات] *(tevşi:ma:t) {OsT} is.* **1.** Vücuda dövme yapmalar. **2.** İğne ile yazı yazmalar.

tevşinmek, [*teviş > tev(i)ş-ē-mek > tevş-in-mek] *{eT} dönşl. f. [-ür]* Çalışmak; çırpınmak. [DLT]

tevşülmek, [*teviş > tev(i)ş-e-l-mek] *{eT} dönşl. f. [-ür]* Karışmak. [DLT]

tevşünmek, [*teviş > tev(i)ş-ē-mek > tevş-in-mek] *{eT} dönşl. f. [-ür]* Çalışmak; çırpınmak. [DLT]

tevtid, [Ar. veted > tevtīd توتيد] *(tevti:d) {OsT} is.* Kazık kakma.

tevtir, [Ar. vetr > tevtīr توتير] *(tevti:r) {OsT} is.* Yay gibi gerilme.

tevük[1], [tevük] *{eT} zm.* Filan. [Mühennâ]

tevük[2], [? tevük] *{ağız} is.* Kızak. [DS]

tevül, [tevil / tevül] *{ağız} is.* Durum; biçim. [DS]

tevür, [tevür / tevir] *{ağız} is.* **1.** Tür; çeşit. **2.** Durum; biçim. [DS]

tevürgen, [tevir-mek > tevür-gen] *{eT} sf.* Her zaman çeviren. [DLT] ⧉ evürgen **tevürgen,** *{OsT} {eT} Her zaman çeviren.* [DLT]

tevürleşmek, [tevür-le-ş-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* Değişmek. [DS]

tevürmek, [tevir-mek / tevür-mek] *{eT} gçl. f. [-ür]* Çevirmek. [DLT] ⧉ evürdi **tevürdi,** *Evirip çevirdi; alt üst etti; tasarruf etti.* [DLT]

tevvab, [Ar. tevbe > tevvāb تواب] *(tevva:b) {OsT} sf.* **1.** Çok tövbe edici; tövbe eden. **2.** (Allah için) kullarının tövbesini kabul eden.

tevvabîn, [Ar. tevvāb > tevvābīn توابين] *(tevva:bi:n) {OsT} is.* **1.** Tövbe ediciler. **2.** *öz. is. (T büyük yazılır)* Kerbela olayında Hz. Hüseyin'e yardım edilmemesinden doğan pişmanlık esasına dayanarak kurulan fırka.

tevyil, [Ar. tevyīl تويیل] *(tevyi:l) {OsT} is.* **1.** Birine "Yazıklar olsun sana!" deme. **2.** Birine ilenme; beddua etme.

tevyilat, [Ar. tevyīlāt تويیلات] *(tevyi:la:t) {OsT} is.* **1.** Birine "Yazıklar olsun sana!" demeler. **2.** İlenmeler; beddua etmeler.

tevzi, -i'ı [Ar. vezᶜ > tevzīᶜ توزيع] *(tevzi:) {OsT} is.* **1.** Dağıtma; paylaştırma; üleştirme. **2.** Dağıtım. ⧉ **tevzi bürosu,** *Gazete, dergi vb. şeylerin dağıtım işlerini yürüten büro.*|| **tevzi etmek,** *Dağıtmak; paylaştırmak.*

tevziat, [Ar. tevzīᶜ >tevzīᶜāt توزيعات] *(tevzi:a:t) {OsT} is.* **1.** Dağıtmalar; paylaştırmalar. **2.** Dağıtım işleri. **3.** İmparatorluk döneminde, toplanacak olan vergi miktarının halka bildirilmesi işine verilen ad.

tevzii, [Ar. tevzīᶜ > tevzīᶜī توزيعى] *(tevzi:i:) {OsT} sf.* **1.** Dağıtma ile ilgili; dağıtıma ait. **2.** Üleştirme ile ilgili.

tevzin, [Ar. vezn > tevzīn توزين] *(tevzi:n) {OsT} is.* **1.** Denkleştirme; denk hâle getirme; dengeyi sağlama. **2.** Tartma. ⧉ **tevzin etmek,** *{OsT} 1. Denkleştirmek. 2. Tartmak.*

tevzür, [tevzir / tevzür] *{ağız} is.* Düzenci; kurnaz. [DS]

tex, [Fr. tex] *is.* Dokuma ipliklerinin numaralandırılması işleminde kullanılan ipliğin bir kilometresinin gram cinsinden ağırlığı; teks.

-tey, [-tay / -tey] *yap. e.* → -tay.

tey[1], [Ar. te ت] *{eT} is.* Arap; Acem ve Osmanlı alfabelerindeki T harfi. [Bahşayiş]

tey[2], [toy > tey] *{ağız} is.* Düğün eğlencesi. [DS]

teya, [te-y-a] *{ağız} e.* **1.** İşte. **2.** Sözde; sanki. [DS]

teyak, -ğı [tayak / dayak / teyak] *{ağız} is.* Destek; dayak. [DS]

teyakkun, [Ar. yaḳīn > teyaḳḳūn تيقون] *{OsT} is.* İyi bilme; tam olarak bilme.

teyakkunat, [Ar. teyaḳḳūnāt تيقونات] *{OsT} is.* İyi bilmeler; tam olarak bilmeler.

teyakkuz, [Ar. yaḳaẓa > teyaḳḳuẓ تيقظ] *{OsT} is.* **1.**

Uykudan kalkma; uyanma. **2.** Gözünü açma; gerçekleri görme; uyanıklık; saklık. **3.** Gelecek bir tehlikeye karşı gerekli bütün önlemleri alarak hazır durumda bekleme. ⊡ **teyakkuza geçmek,** *as. Savaş durumu ihtimaline karşı bütün önlemleri alarak beklemek.*|| **teyakkuz etmek,** *Uyanmak; gerçekleri görmek; sak durmak.*|| **teyakkuz hāli,** *{OsT} as. Savaş ihtimali göze alınarak hazırlıklı bulunma durumu.*

teyakkuzat, [Ar. teyaḳḳuẓāt تيقظات] *(teyakkuza:t) {OsT} is.* Uyanmalar.

teybis, [Ar. teybīs تيبيس] *(teybi:s) {OsT} is.* **1.** Kurutma. **2.** Kurutulma. **3.** Kurulama.

teyda, [te-y-da] *{ağız} e.* İşte. [DS]

teydillemek, [teydil-le-mek] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(i)-yor]* Sıçraya sıçraya, koşar gibi gitmek. [DS]

teydir, [tey-dir ?] *{ağız} is.* Tepe üstündeki küçük düzlükler. [DS]

teydirmek, [tey-dir-mek] *{ağız} gçl. f. [-ir]* **1.** Azdırmak; zıvanadan çıkarmak. **2.** Aşırmak; çalmak. [DS]

teye, [tevek > teye] *{ağız} is.* Destek. [DS]

teyebbüs, [Ar. teyebbüs تيبس] *{OsT} is.* Kuruma; kuru olma.

teyebbüsat, [Ar. teyebbüsāt تيبسات] *{OsT} is.* Kurumalar; kuru olmalar.

teyek, -ği [tevek > teyek] *{ağız} is.* **1.** Asma yaprağı. **2.** Asmanın taze filizi. **3.** Asma kütüğü. **4.** Üzüm bağı. **5.** Asma budağı. [DS]

teyel, [teg-mek *(değmek)* > teg-el > teğel / teyel] *is.* **1.** Kesilen kumaş parçalarını seyrek ve kaba bir dikişle geçici olarak birbirine tutturma. **2.** Bu iş için kullanılan biraz kaba ve dayanıksız iplik. **3.** *{ağız}* Hırka, mintan veya dizliklerin üzerine yol yol işlenen nakış. [DS] **4.** Kumaşın kıyısına yapılan dikiş. ⊡ **teyel atmak,** *Kumaş parçalarını kabaca tutturacak biçimde dikmek.*|| **teyel ipliği,** *Teyel yapmakta kullanılan kaba ve dayanıksız iplik.*|| **teyel sökmek,** *Kumaş dikildikten sonra teyel ipliklerini koparıp almak.*|| **teyel yapmak,** *Kumaş parçalarını kabaca tutturacak biçimde dikmek.*

teyelleme, [teyel-le-me] *is.* Teyellemek eylemi.

teyellemek[1], [teyel-le-mek] *gçl. f. [-r] [-l(i)-yor* Dikiş öncesi, bir elbisenin parçalarını seyrek bir iplikle geçici olarak tutturmak.

teyellemek[2], [teyel-le-mek / teğel-le-mek] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Koşmak. [DS]

teyellenme, [teyel-le-n-me] *is.* Teyellenmek eylemi.

teyellenmek, [teyel-le-n-mek] *edil. f. [-ir]* Teyel ile dikilmek; teyelle tutturulmak; teyel yapılmak.

teyelli[1], [teyel-li] *sf.* Teyel yapılmış olan; üzerine teyel atılmış; parçaları teyelle birbirine tutturulmuş olan.

teyelli[2], [teyel-li] *{ağız} sf.* (Nesne için) hafif bir dokunmadan etkilenen; çok duyarlı; hassas. [DS]

teyelti[1], [teğelti / teyelti] *{ağız} is.* **1.** Binek hayvanlarında eyerin altına konulan keçe. **2.** Kuskunsuz eyer. **3.** Eyerin alt bölümü. [DS]

teyelti[2], [teye-l-ti] *{ağız} is.* Kadınların alnındaki gümüş ya da altın dizisi. [DS]

teyelti[3], [teye-l-ti] *{ağız} is.* Sonradan sökmek üzere dikilen kaba, eğreti dikiş. [DS]

teyemek[1], [teye-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-y(i)-yor]* **1.** Düşürmeyecek biçimde sıkıca ve dikkatli olarak tutmak. **2.** Dikkatle bakmak. [DS]

teyemek[2], [teye-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-y(i)-yor]* Yeni ayakkabının dikiş yerlerinin üstünden bir kez daha dikmek. [DS]

teyemmüm, [Ar. yemām > teyemmüm تيمم] *{OsT} is.* Su bulunmayan durumlarda toprak vb. ile abdest alma.

teyemmümat, [Ar. teyemmümāt تيممات] *{OsT} is.* Teyemmümler.

teyemmün, [Ar. yümn > teyemmün تيمن] *{OsT} is.* Uğurlu sayma. ⊡ **teyemmün etmek,** *Uğurlu saymak.*

teyemmünat, [Ar. teyemmünāt تيمنات] *(teyemmüna:t) {OsT} is.* Uğurlu saymalar.

teyemmünen, [Ar. teyemmünen تيمناً] *{OsT} is.* Uğurlu saymalar.

teyeng, [teyeñ / teyiñ] *(teyeñ) {eT} is. zool.* Sincap. [ETY] [Tekin]

teyessür, [Ar. teyessür تيسر] *{OsT} is.* **1.** Kolay olma; kolaylaşma. **2.** Başarı ile bitme.

teyessürat, [Ar. teyessürāt تيسرات] *{OsT} is.* **1.** Kolay olmalar; kolaylaşmalar. **2.** Başarı ile bitmeler.

teyet, -di [teye-t] *{ağız} is.* İplik, yün çilesi. [DS]

teyfece, [teyfe-ce] *(teyfe'cé) {ağız} zf.* Kolayca. [DS]

teygin, [tey-gin] *{ağız} is.* Sürüden kaçan koyun. [DS]

te'yid, [Ar. eyd > te'yīd تأييد] *(te-yi:d) {OsT} is.* → teyit.

te'yidat, [Ar. te'yīdāt تأييدات] *(te-yi:da:t) {OsT} is.* Kuvvetlendirmeler; sağlamlaştırmalar.

teyik, -ği [tevek / teyek / teyik] *{ağız} is.* → tevek. [DS]

teyil, [teyi-l ?] *{ağız} is.* Sonradan sökmek üzere dikilen kalın, eğreti dikiş. [DS]

teyin[1], [té-mek > te-yin] *{eT} zf.* Diye; diyerek. [ETY]

teyin[2], [teyin تين] *{eAT} {ağız} is.* Sincap. [DS]

te'yis, [Ar. ye's > te'yīs تأييس] *(te-yi:s) {OsT} is.* Üzüntüye boğma; meyus etme.

teyiş, [tey-iş] *{ağız} is.* İlgi; ilişki. [DS]

teyit, -di [Ar. eyd > teʾyīd تأييد] *(te:yi:t) is.* **1.** Sağlam hâle gelme. **2.** Sağlamlaştırma. **3.** Doğrulama; doğruluğunu kanıtlama; gerçekleme.🗗 **teyit etmek,** *1. Sağlamlaştırmak. 2. Doğrulamak; gerçeklemek.*

teyitilmek, [tē't-mek > tē't-il-mek / teyt-il-mek] *{eT} dönşl. f. [-ür]* Akıllanmak; zekileşmek. [DLT]

teyitli, [teyit-li] *sf.* Teyit edilmiş olan.

teykin, [Ar. teyḳīn تيقين] *(teyki:n, k kalın söylenir) {OsT} is.* **1.** Tam olarak bildirme; iyiden iyiye bildirme. **2.** İyice bildirilme.

teykinat, [Ar. teyḳīnāt تيقينات] *(teyki:na:t, k kalın söylenir) {OsT} is.* **1.** Tam olarak bildirmeler. **2.** İyice bildirilmeler.

teykiz, [Ar. teyḳīẓ تيقيظ] *(teyki:z, k ve z kalın söylenir) {OsT} is.* Uyarma; ikaz etme.

teylemek[1], [tey-le-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* **1.** Bakmak; tanımak. **2.** Gözetlemek. [DS]

teylemek[2], [tağ-la-mak / tey-le-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Dağlamak. [DS]

teylendirmek, [teyle-n-dir-mek] *{ağız} gçl. f. [-ir]* Kovalamak. [DS]

teymek, [tüy-mek > tey-mek] *{ağız} gçsz. f. [-er]* Kaçmak. [DS]

teymim, [Ar. teymīm تييميم] *(teymi:m) {OsT} is.* **1.** Teyemmüm ettirme. **2.** Teyemmüm ettirilme.

teymin, [Ar. teymīn تيمين] *(teymi:n) {OsT} is.* Birisine *"Uğurlu olsun"* deme.

teyn, [? teyn] *{ağız} is.* Salı günü. [DS]

teynek[1], **-ği** [tey(i)n-e-k ?] *{ağız} sf.* Hoppa. [DS]

teynek[2], **-ği** [değenek > değnek > teynek] *{ağız} is.* Sopa; değnek. [DS]

teynek[3], **-ği** [? teynek] *{ağız} is.* **1.** Çamaşır teknesi. **2.** Çamaşırlık. [DS]

teynel[1], [defne / tehnel / teynel] *{ağız} is.* Defne ağacı. [DS]

teynel[2], [? teynel] *{ağız} is.* Sepet. [DS]

teynemek, [tey-le-mek > teyne-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-n(i)-yor]* Gözlemek. [DS]

teyp, -bi [İng. tape] *is.* Sesleri manyetik bir ortama kaydetmeye ya da kaydedilmiş olan sesleri okumaya yarayan aygıt; kasetçalar.

teyrek, [Ar. tiryāḳ => teyrek] *{ağız} is.* **1.** Keyif verici maddeler. **2.** Yeni doğmuş bebeğe meme vermeden önce ağzına sürülen bir tür bitkisel ilaç. [DS]

teyreki, [Ar. tiryāḳī => teyreki] *{ağız} sf.* Keyif verici maddelere karşı alışkanlığı olan; tiryaki. [DS]

teyrence, [teyre-n-ce] *{ağız} is.* Merdiven. [DS]

teys, [Ar. teys تيس] *{OsT} is.* Erkek keçi; teke. 🗗 **teysü'l-lihye,** *{OsT} Keçi sakalı.*

teysir, [Ar. teysīr تيسير] *{OsT} is.* **1.** Kolaylaştırma. **2.** Kolaylaştırılma.

teysiran, [Yun. ksistérin *(kazıyıc)* > eğsiran / eysiran / teysiran] *{ağız} is.* Tekneden hamur kazımaya yarayan spatulaya benzer bir tür araç. [DS]

teysirat, [Ar. teysīrāt تيسيرات] *{OsT} is.* **1.** Kolaylaştırmalar. **2.** Kolaylaştırılmalar.

teysiren, [Yun. ksistérin => teysiren] *{ağız} is.* → teysiran. [DS]

teytan, [? teytan] *{ağız} is.* Kurumuş sığır pisliği. [DS]

teytik, [tē't-mek > tē't-ik / teyt-ik] *{eT} sf.* Akıllı; zeki. [DLT]

teyün, [teyün / teyin تيون] *{OsT} is.* Sincap.

teyyar, [Ar. teyyār تيار] *(teyya:r) {OsT} is.* **1.** Dalga. **2.** *sf.* (Nesne için) tamamı bitmiş; hazır; hazırlanmış.

teyyare, [Ar. teyyār / teyyāre] *{ağız} is.* Uçurtma. [DS]

teyyy, [teyyy] *{ağız} zf.* Ta! *(uzaklık belirtir.)* [DS]

teyze, [tāy / tay / daay *(ana tarafından akraba)* + eze *(kız kardeş)* > tay eze / tay ezesi] *is.* **1.** Çocuğa göre, annenin kız kardeşi. **2.** *ünl.* Yaşlı ve kendinden büyük kadınlara söylenen seslenme sözü.

teyzezade, [teyze+Far. -zāde تيزه زاده] *(teyzeza:de) {OsT} is.* Bir kimseye göre, teyzesinin erkek çocukları.

tez[1], [Far. tēz تيز] *(téz) sf.* **1.** Çabuk; acele; hızlı. *{eT} (aynı)* [Bahşayiş]. **2.** *zf.* Hızlı; çabuk; acele. 🗗 **tez bereye** (beriye), *Kolay kolay.*|| **tez beri,** → tezberi.|| **tez canlı,** *Bir işin hemen yapılmasını isteyen; böyle bir yaradılışta olan.*|| **tez canlılık,** *Sabırsızlık; aceleci davranma.*|| **tez dişi,** *bot. (Çiçek için) dişi organı erkek organdan önce gelişen.*|| **tez dişilik,** *bot. Tez dişi olma durumu.*|| **tez elden,** *Çarçabuk; acele olarak.*|| **tez er,** *bot. (Erdişi çiçekler için) erkek organı dişi organdan önce gelişen.*|| **tez erlik,** *bot. Tez er olma durumu.*|| (...den) **tezi yok,** *En kısa zamanda; hemen; derhal; en önce.*|| **tez vakitte,** *En kısa sürede.*|| **tez zamanda,** *En kısa sürede.*

tez[2], [Yun. thesis *(öne sürme)* > Fr. thèse] *is.* **1.** Doğruluğu ve gerçekliği kanıtlanmaya çalışılan kuramsal öneri; kanı; sav; düşünce. **2.** Yüksek okul ve üniversitelerde öğrencilerin ya da akademik çalışma yapan öğretim üyelerinin bir kurul önünde savundukları bilimsel araştırma ürünü eser.

tez[3], [tez] *{ağız} is.* Peynir, çökelek ve yağlardaki iştah açıcı, dili hafif buran acımsı tat. [DS]

tez[4], [tez] *{ağız} is.* Kesin olarak. [DS]

tez[5], [tez] *{ağız} is.* Kabak, hıyar, karpuz gibi bitkilerin yaprak ve dalları. [DS]

tezad, -ddı [Ar. żıdd > teżādd تضاد] *(teza:d) {OsT} is.* → tezat.

tezahüf, [Ar. tezāḥüf تزاحف] *(teza:hüf) {OsT} is.* Savaşta iki taraf askerlerinin çatışması.

tezahüm, [Ar. zaḥm > tezāḥüm تزاحم] *(teza:hüm) {OsT} is.* Birikme; yığılma. ⊡ **tezahüm etmek,** *{OsT} Birikmek; yığılmak.*

tezahür, [Ar. ẓuhūr > teẓāhür تظاهر] *(teza:hür) {OsT} is.* **1.** Ortaya çıkma; belirme; görünme. **2.** Belirti; görünen iz. **3.** Yardım etme; arka çıkma. ⊡ **tezahür etmek,** *1. Belirmek; ortaya çıkmak; görünmek. 2. Yardım etmek; arka vermek.*

tezahürat, [Ar. teẓāhür > teẓāhürāt تظاهرات] *(teza:hüra:t) {OsT} is.* **1.** Belirtiler; hastalık belirtileri. **2.** Bir kimse ya da şey için yapılan toplu gösteri.

tezakir, [Ar. teẕkīre > teẕākir تذاكر] *(teza:kir) {OsT} is.* Tezkereler. ⊡ **tezakir-i vāride,** *{OsT} Gelen tezkereler.*

tezakkum, [Ar. zaḳḳım > tezaḳḳum تزقم] *{OsT} is.* (Hakaret olarak) lokmayı güçlükle yutma; zıkkımlanma.

tezana, [Far. tāzāne => tezene / tezāna] *{ağız} is.* → tezene. [DS]

tezane, [Far. tāzāne => tezene / tezāne] *{ağız} is.* → tezene. [DS]

tezarüf, [Ar. teẓārüf تظارف] *(teza:rüf) {OsT} is.* Zarif olmayı isteme.

tezat, -dı [Ar. żıdd > teżādd تضاد] *(-a:dı) {OsT} is.* **1.** Birbiri ile çelişki içinde bulunma; birbiri ile çatışan şeylerin ve kimselerin durumu; karşıtlık; çelişki. **2.** *ed.* Bir söylemde anlamca birbirine karşıt sözcük ya da kavramların kullanılması sanatı. ⊡ **tezada düşmek,** *Söyledikleri birbirini tutmamak; biri diğeri ile çelişmek; tutarsızlık göstermek; çelişmek.*

tezatlı, [tezat-lı] *sf.* Aralarında karşıtlık bulunan; çelişkili; tutarsız; kontrast.

tezatsız, [tezat-sız] *sf.* Aralarında karşıtlık bulunmayan; tutarlı; çelişkisiz.

teza'uf, [Ar. żiʿf > teżāʿuf تضاعف] *(teza:uf) {OsT} is.* İki katma çıkma; iki misli olma. ⊡ **tezā'uf etmek,** *{OsT} İki kat artmak.*|| **tezā'uf-i şahsiyet,** *{OsT} psikol. Benlik ikileşmesi.*

tezavül, [Ar. tezāvül تزاول] *(teza:vül) {OsT} is.* Bir diğerini geçmeye çalışma; rekabet.

tezavür, [Ar. tezāvür تزاور] *(teza:vür) {OsT} is.* Karşılıklı ziyarette bulunma.

tezavürat, [Ar. tezāvürāt تزاورات] *(teza:vüra:t) {OsT} is.* Karşılıklı ziyarette bulunmalar.

tezayuk, [Ar. teżāyuḳ تضايق] *(teza:yuk) {OsT} is.* Artma; çoğalma.

tezayüd, [Ar. ziyāde >tezāyüd تزايد] *(teza:yüd) {OsT} is.* → tezayüt.

tezayüdat, [Ar. tezāyüdāt تزايدات] *(teza:yüda:t) {OsT} is.* Artmalar; çoğalmalar; ziyadeleşmeler.

tezayüf, [Ar. tezāyüf تضايف] *(teza:yüf) {OsT} is.* Çağrıştırma; çağrışım.

tezayüt, -dü [Ar. ziyāde > tezāyüd تزايد] *(teza:yüt) {OsT} is.* Çoğalma; artma; ziyadeleşme. ⊡ **tezayüt etmek,** *{OsT} Çoğalmak; artmak.*

teza'zu, -u'ı [Ar. tezaʿzuʿ تزعزع] *(teza-zu) {OsT} is.* **1.** Önleme; engel olma. **2.** Deprenme.

tezbasan, [tez+bas-an] *{ağız} is.* Turfanda. [DS]

tezberi, [tez+beri] *{ağız} zf.* **1.** Tezce; çabucak; hemen. **2.** Yakın zaman. **3.** Kolay kolay. [DS]

tezberiden, [tezberi-den] *{ağız} zf.* Yakın ve tez zamanda. [DS]

tezbib, [Ar. tezbīb تزبيب] *(tezbi:b) {OsT} is.* **1.** Meyve kurutma. **2.** Bir yiyeceğin içine kuru üzüm koyma.

tezbih, [Ar. teẕbīḥ تذبيح] *(tezbi:h, h kalın söylenir) {OsT} is.* Boğazından keserek öldürme; boğazlama.

tezbil, [Ar. zebīl > tezbīl تزبيل] *(tezbi:l) {OsT} is.* Toprağı gübreleme.

tezbir, [Ar. tezbīr تزبير] *(tezbi:r) {OsT} is.* **1.** Yazma. **2.** Yazılma.

tezbirat, [Ar. tezbīrāt تزبيرات] *(tezbi:ra:t) {OsT} is.* **1.** Yazmalar. **2.** Yazılmalar.

tezce[1], [tez-cek / tez-ce] *{ağız} sf.* **1.** Aceleci; ivecen. **2.** Alıngan. [DS]

tezce[2], [tez-ce] *{ağız} zf.* Çabucak; hemen; derhal. [DS]

tezce[3], [tezçe / tezce] *{ağız} is.* Yük ve çeki hayvanlarında görülen çeşitli hastalıklara verilen ad. [DS]

tezce[4], [tez-ce ?] *{ağız} is.* İpliği yumak yapmaya yarayan bir araç; çıkrık. [DS]

tezcek, -ği [tez-cek] *{ağız} sf.* **1.** Aceleci; ivecen. **2.** *zf.* Çabucak; hemen; derhal. [DS]

tezden, [tez-den] *zf.* **1.** *{OsT}* Çabucak. **2.** *{ağız}* Yeniden; gene. [DS]

tezdignen, [tez-lik-le-n / tezdignen] *{ağız} zf.* Çabucak; hemen derhal. [DS]

tezdirmek, [tez-dir-mek] *{ağız} gçl. f. [-ir]* **1.** Bilmeden elinden kaçırmak. **2.** (Bir şeyi) bırakıp kaçmak. **3.** Sessizce birinin yanından ayrılmak. [DS]

teze[1], [Far. tāze => teze تزا / تزه] *{eAT} {OsT} {ağız} sf.* Taze; yeni. [DS]

teze[2], [teze] *{ağız} is.* Tezgâhta ip sarılan makara. [DS]

tezebbüd, [Ar. zebed > tezebbüd تزبد] *{OsT} is.* **1.** Köpüklenme; köpürme. **2.** Kaymak bağlama; kaymaklanma. ⊡ **tezebbüd-i leben,** *{OsT} Sütün kaymak bağlaması.*

tezeberi, [tez-e+beri / tez+beri] *{ağız} zf.* Çabucak; hemen; derhal. [DS]

tezebzüb, [Ar. zebzebe > tezebzüb تذبذب] *{OsT} is.* **1.** Kararsızlık. **2.** Karışıklık.

tezebzübat, [Ar. tezebzübāt تذبذبات] *{OsT} is.* **1.** Kararsızlıklar. **2.** Karışıklıklar.

tezeden, [teze-den] *{ağız} zf.* Yeniden. [DS]

tezediye, [tez+et-mek > tez+ed-i-y-e ?] *{ağız} zf.* Çarçabuk; acele; ivedi. [DS]

tezehhur, [Ar. tezahhur تزخر] *{OsT} is.* Denizin köpürüp taşması.

tezehhüd, [Ar. zühd > tazahhüd تزهد] *{OsT} is.* İbadete dalma; züht olma.

tezehhür, [Ar. zehre > tezehhür تزهر] *{OsT} is.* **1.** Çiçeklenme; çiçek açma. **2.** *kim.* Çiçeksime. **3.** *tıp.* Cildin üstünde görülen küçük küçük kabarcıklar. ⊡ **tezehhür etmek,** *{OsT} Çiçek açmak.*

tezehhürat, [Ar. tezehhürāt تزهرات] *{OsT} is.* Çiçeklenmeler; çiçek açmalar.

tezek[1], **-ği** [*eT.* tezek / tézek] *is.* **1.** *{eT}* At gübresi. [DLT] **2.** *{eT}* Kuş pisliği. [ETY] **3.** Deve gübresi. **4.** Yakacak olarak kullanmak üzere kurutulmuş sığır tersi. **5.** *{ağız}* Saban veya belin kaldırdığı iri toprak parçası; sert toprak topağı; kesek. [DS]

tezek[2], **-ği** [gez-ek / kezek / tezek] *{ağız} is.* Hayvanları sıra ile otlatma. [DS]

tezeker, [tezeker ?] *{ağız}* Masuraya sarılacak iplik çilesinin takıldığı araç. [DS]

tezeki, [Ar. tezkiye > tezekkī تزكى] *(tezekki:) {OsT} is.* Temize çıkma; aklanma; temizlenme.

tezekkür, [Ar. zikr > tezekkür تذكر] *{OsT} is.* **1.** Bir konu hakkında konuşma. **2.** Hatırlama; anımsama. ⊡ **tezekkür etmek,** *{OsT} 1. Bir konuyu görüşmek; hakkında konuşmak. 2. Hatırlamak.*

tezekkürat, [Ar. tezekkürāt تذكرات] *{OsT} is.* **1.** Bir konu hakkında yapılan konuşmalar. **2.** Hatırlamalar; anımsamalar.

tezekküri, [Ar. tezekkürī تذكرى] *(tezekküri:) {OsT} sf.* Konuşmaya, görüşmeye ilişkin; oylaşık.

tezeklemek, [tezek-lē-mek] *(tezekle:mek) {eT} gçsz. f. [-r]* (Hayvan için) dışkısını yapmak; pislemek. [DLT]

tezeliberi, [tez-el-i+beri] *{ağız} zf.* Çabucak; hemencecik; kolayca. [DS]

tezeluk, [Ar. zelk > tezeluk تزلق] *{OsT} (tezelûk) is.* Sürçme; kayma. ⊡ **tezelluk-i akdām,** *{OsT} Ayakların kayması.*

tezellül, [Ar. zillet > tezellül تذلل] *{OsT} is.* **1.** Hakarete katlanma; horlanma. **2.** Horlanma; alçalma; küçülme. ⊡ **tezellül etmek,** *{OsT} Horlanmak; aşağılanmayı kabul etmek.*

tezellülat, [Ar. tezellülāt تذللات] *{OsT} is.* Hakarete katlanmalar; horlanmalar.

tezelzül, [Ar. zelzele > tezelzül تزلزل] *{OsT} is.* **1.** Sallanma; sarsılma. **2.** Yer sarsıntısı; zelzele olma. ⊡ **tezelzül etmek,** *{OsT} Sarsılmak.*|| **tezelzül-i esnān,** *{OsT} Dişlerin sallanması.*

tezelzülat, [Ar. tezelzül > tezelzülāt تزلزلات] *(tezelzüla:t) {OsT} is.* Sarsılmalar; yer sarsıntıları. ⊡ **tezelzülāt-ı arziye,** *{OsT} Yer sarsıntıları; deprem.*

tezelzülî, [Ar. tezelzülī تزلزلى] *(tezelzüli:) {OsT} sf.* Sarsıntı ile ilgili; depreme ilişkin.

tezemmül, [Ar. zeml > tezemmül تزمل] *{OsT} is.* Bir şeye sarınma; sarılıp sarmalanma; örtünme; bürünme. ⊡ **tezemmül-i nebî,** *{OsT} Hz. Muhammed'in ilk vahyin etkisi ile örtünüp bürünmesi olayı.*

tezenbür, [Ar. tezenbür تزنبر] *{OsT} is.* Kibirlenme; kurumlanma.

tezenduk, [Ar. zındīk > tezenduk تزندق] *{OsT} is.* Hak yoldan ayrılma; zındıklaşma.

tezene, [Far. tāzāne *(kamçı)* => tezene تزنه] *is. müz.* Telli çalgıları seslendirmekte kullanılan, çoğunlukla kiraz ağacı kabuğundan yapılma mızrap. *{OsT} {ağız} (aynı)* [DS]

tezere, [Far. tāzāne => tezene / tezere] *{ağız} is.* Tezene. [DS]

tezerger, [? tezerger] *{ağız} is.* İp eğirmeye yarayan bir tür çıkrık. [DS]

tezerker, [? tezerker] *{ağız} is.* → tezerger. [DS]

tezerrür, [Ar. tezerrür تزرر] *{OsT} is.* **1.** *biy.* Tomurcuklanma ile üreme. **2.** Bir tohumdan başka tohumun çıkması.

tezerv, [Far. tezerv تذرو] *{OsT} is.* Sülün. ⊡ **tezerv-i zerrîn-per,** *{OsT} 1. Altın kanatlı sülün. 2. Güneş.*

tezervî, [Far. tezervī تذروى] *{OsT} sf.* Sülüne ait; sülünle ilgili.

tezevvuk, [Ar. zevk > tezevvuk تذوق] *{OsT} is.* Zevk alma; tat alma. ⊡ **tezevvuk etmek,** *{OsT} Zevk almak.*

tezevvukat, [Ar. tezevvukāt تذوقات] *{OsT} is.* Zevk almalar; tat almalar.

tezevvüc, [Ar. zevc > tezevvüc تزوج] *{OsT} is.* Evlenme; izdivaç. ⊡ **tezevvüc etmek,** *{OsT} Evlenmek.*

tezevvücat, [Ar. tezevvücāt تزوجات] *(tezevvüca:t) {OsT} is.* Evlenmeler; zevce edinmeler.

tezevvüd, [Ar. tezevvüd تزوّد] *{OsT} is.* Yola çıkarken yanına yiyecek alma; yol azığı alma.

tezeyyün, [Ar. zīnet > tezeyyün تزيّن] *{OsT} is.* Süslenme; bezenme. ⊡ **tezeyyün etmek,** *{OsT} Süslenmek; bezenmek.*|| **tezeyyün eylemek,** *{OsT} Süslenmek; bezenmek.*

tezeyyünat, [Ar. tezeyyünāt تزيّنات] *(tezeyyüna:t) {OsT} is.* Süslenmeler; bezenmeler.

tezfit, [Ar. zift > tezfīt تزفيت] *(tezfi:t) {OsT} is.* **1.** Ziftleme. **2.** Ziftlenme.

tezgâh, [Far. dest *(el)* + -gāh *(yer)* دستگاه => tezgāh تزگاه] *(tezgâh → tezgâ:hı) is.* **1.** Üzerinde iş yapılan bir tür masa. **2.** Dükkânlarda, satıcıların önünde bulunan uzun masa. **3.** Meyhane ve kahvehane gibi yerlerde müşterilere sunulan içecek, çerez vb. konulan yüksekçe masa. **4.** Sanayide, genellikle üzerinde el ya da küçük makinelerle iş yapılan özel donanımlı sistem. **5.** Küçük sanayide mekanik olarak hareket eden, kesici takımlar yardımıyla tornalama, kaldırma vb. yöntemlerle parçayı işleyen alet. **6.** Halı, kilim, kumaş, hasır, çul vb. dokunan aygıt. **7.** Elle çalışılan ve satış yapılan yer. **8.** Tersanelerde, gemilerin yapımı sırasında üzerine oturtuldukları altlık. **9.** Cam işçisinin potadan çıkan ergimiş camı işlemek için döktüğü metal tabla. **10.** *matb.* Dizgicilerin üzerine kabaları koydukları masa biçimdeki eşya. **11.** Tersane. **12.** *argo.* Yasal olmayan bir işi yapmak için tutulan uygunsuz yol; tuzak; kandırmaca. ⊡ **tezgâh başı yapmak,** *argo. Meyhane peykesine dayanarak ayakta içmek.*|| **tezgâhı kurmak,** *1. Çalışmaya başlamak; işe başlamak. 2. argo. Tezgâh kurmak.* || **tezgâh kurmak,** *1. argo. Yasal olmayan bir işi gerçekleştirebilmek için yalan ve dolanla ikna etmeye çalışmak. 2. argo. Kandırarak cinsel ilişkide bulunmak.*|| (birinin) **tezgâhından geçmek,** *1. Bir işi ve ustalığı tanınmış bir kişiden öğrenmiş olmak. 2. argo. (Kadın için) söz konusu kimsenin evlilik dışı cinsel tatminine alet olmak.*|| **tezgâh kurmak,** *Olumsuz işler yapmak üzere hazırlık yapmak.*|| **tezgâh mengenesi,** *İş yerinde bir tezgâh üzerine yerleştirilen sabit mengene.*|| **Tezgâhta ne var?** *"Hangi işi yapıyorsunuz?" anlamında kullanılır.*

tezgâhçı, [tezgâh-çı] *is.* **1.** Ahşaptan dokuma tezgâhı, dolap, kuyu çıkrığı vb. yapan ve satan kimse. **2.** Dokuma ve çömlekçi tezgâhında çalışan işçi. **3.** *argo.* Kandırma, aldatma amacıyla yasal olmayan yollara başvuran kimse.

tezgâhçılık, -ğı [tezgâh-çı-lık] *is.* Tezgâhçı olma durumu.

tezgâhlama, [tezgâh-la-ma] *is.* Tezgâhlamak eylemi.

tezgâhlamak, [tezgâh-la-mak] *gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* **1.** Dokunacak olan halı, kilim ve kumaş çözgüsünü tezgâha yerleştirmek. **2.** *mecaz.* Bir işe başlamak için ön hazırlıkları yapmak. **3.** *argo.* Yasal olmayan bir işi hilesi sezilmeyecek biçimde düzenlemek; tuzak kurmak; bir hile ve düzen hazırlığı yapmak.

tezgâhlanma, [tezgâh-la-n-ma] *is.* Tezgâhlanmak eylemi.

tezgâhlanmak, [tezgâh-la-n-mak] *edil f. [-ır]* **1.** Tezgâhlamak eylemine uğramak. **2.** *argo.* Kendisine tezgâh kurulmak. **3.** *dönşl. f.* Tezgâh edinmek; tezgâh sahibi olmak.

tezgâhtar, [Far. dest-gāh-tār دستگاهتار] *(tezgâ:htar) is.* Bir satış yerinde tezgâhta durarak müşterilere satış yapan kimse. ⊡ **tezgâhtar ağzı,** *Bir şeyi başkalarına beğendirmek için çok konuşma; ısrarla beğendirmeye çalışma; aşırı övme; methetme.*

tezgâhtarlık, -ğı [tezgâhtar-lık] *is.* **1.** Tezgâhtar olma durumu. **2.** Tezgâh başında durarak satış yapma; tezgâhtarın işi veya mesleği. **3.** *mecaz.* Aşırı övme; beğendirmek için dil dökme. ⊡ **tezgâhtarlık etmek,** *1. Bir iş yerinde tezgâh başında bulunarak satış yapmak. 2. Bir beğendirmekte ısrarcı olmak; dil dökmek.*

tezgek, [tez-mek > tez-gēk] *(tezge:k) {eT} sf.* İşten ve çalışmadan kaçan; çekingen. [DLT]

tezgene[1], [Far. tāzāne => tezene / tezgene] *{ağız} is.* Tezene. [DS]

tezgene[2], [Far. destgāre => teskere] *{ağız} is.* Harç taşımaya yarayan iki kişi tarafından taşınan dört kollu araç; teskere. [DS]

tezgere, [Far. dest-gāre => tezkere / tezgere] *{ağız} is.* Küçük sepet. [DS]

tezgi, [tez-mek > tez-gī / tez-ig] *(tezgi:) {eT} is.* Düşman gelmesi yüzünden halk arasında olan ürküntü; karışıklık; panik. [DLT] ⊡ **tezgi bolmak,** *{eT} Düşman gelmesi yüzünden halk arasında ürküntü olmak; karışıklık çıkmak; panik yaşanmak.* [DLT]

tezgin, [tegzin / tezgin] *{ağız} sf.* Ürkerek sürüden kaçan hayvan. [DS]

tezginç, [teg(i)z-in-ç / tezginç] *{eT} is.* **1.** Dağ dönemeci; dağ büklümü. [DLT] **2.** Hayat. [KB] ⊡ **tezginç yol,** *{eT} Büküntülü, kıvrımlı yol.* [DLT]

tezgine, [tez-gin-e] *{ağız} zf.* Tez olarak. [DS]

tezginmek, [teg-mek *(erişmek)* > teg-(i)z-mek > teg-z-(i)n-mek / tezgin-mek] *{eT} dönşl. f. [-ür]* Kıvrılıp bükülmek; çevresinde dönmek; dolaşmak; yuvarlanmak; devir yapmak daire çizmek; tavaf etmek; çevrilmek. [DLT] [EUTS] [Gabain] [İKPÖy.] [KB]

tezgire, [Far. destgāre => teskere / tezgire] *{ağız} is.* Küçük sepet. [DS]

tezhib, [Ar. ẕeheb > teẕhīb تذهيب] *(tezhi:b) {OsT} is.* → tezhip.

tezhibat, [Ar. teẕhībāt تذهيبات] *(tezhi:ba:t) {OsT} is.* Altın yaldızla yapılan süslemeler.

tezhip, -bi [Ar. ẕeheb > teẕhīb تذهيب] *is.* **1.** Yaldızlama; yaldızla süsleme; yaldızla boyama. **2.** Yaldızla yapılmış süs. **3.** Çürük dişi altınla kaplama. **4.** Bir elyazması kitabı boya ve altın tozu kullanmak suretiyle süsleme.

tezhipçi, [tezhip-çi] *is.* El yazması kitapları süsleyen sanatçı; müzehhip.

tezig[1], [tez-ig] *{eT} sf.* **1.** Hızlı koşan. [ETY] **2.** Ürkek; ürkmüş; kaçmış. [KB]

tezig[2], [tiz-mek > tiz-ig / téz-ig] *{eT} is.* Sıra. [EUTS] [Gabain]

Tezik, [Far. tacik => tezik] *{eT} is.* Türklerin Araplara ve Müslümanlara verdiği isim.

tezik[1], [tiz-mek > téz-ik] *{eT} is.* Sıra. [EUTS]

tezik[2], [tez-ik / tez-gī] *{eT} is.* → tezgi. [DLT] ⊡ **tezik kişi,** *{eT} İşten kaçan kimse.* [DLT]

tezik[3], **-ği** [tez-ik] *{ağız} sf.* Çabuk; tez. [DS]

tezikmek, [tez-mek > tez-ik-mek تزكمك] *gçsz. f. [-ir]* **1.** *{eAT} {OsT}* Sıçramak. **2.** *{ağız}* Oraya buraya koşturmak; koşmak. [DS] **3.** *{ağız}* (İnsan veya hayvan için) bulunduğu yerden, sürüden ayrılıp uzaklaşmak. [DS] **4.** *{ağız}* Yolunu şaşırmak. [DS] **5.** *{ağız}* İzini kaybetmek. [DS] **6.** *{ağız}* İşten soğumak; tembellik ve haylazlık etmek. [DS] **7.** *{ağız}* Evini, yurdunu bırakıp gidecek derecede bunalıma düşmek. [DS]

teziktirmek[1], [tez-mek > tez-ik-mek > tezik-tir-mek] *{ağız} gçl. f. [-ir]* Usandırarak kaçırtmak; bıktırmak. [DS]

teziktirmek[2], [tez > tez-ik-mek > tezik-tir-mek] *{ağız} gçl. f. [-ir]* Acele ettirmek. [DS]

tezillenmek, [tez-il-le-n-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* Tez davranmak. [DS]

tezim, [tez-im] *{ağız} zf.* Acele; çabuk. [DS]

te'zin, [Ar. eẕān > te'ẕīn تأذين] *(te-zi:n) {OsT} is.* Ezan okuma.

tezinmek, [tez-mek > tez-in-mek] *{eT} dönşl. f. [-ür]* Kaçar görünmek. [DLT]

tezinti, [tez-inti] *{ağız} sf.* **1.** Başıboş. **2.** Yüzsüz. [DS]

tezirgin, [tez-ir-gin] *{ağız} sf.* Bıkkın; usanmış. ⊡ **tezirgin etmek,** *{ağız} Usandırarak kaçırmak; bıktırmak.* [DS]

tezişmek, [tez-mek > tez-iş-mek] *{eT} işteş f. [-ür]* Birbirinden kaçışmak. [DLT]

tezitmek[1], [tez-mek > tez-it-mek] *{eT} gçl. f. [-ür]* Kaçırmak. [DLT]

tezitmek[2], [tez > tez-it-mek] *{ağız} gçl. f. [-ir]* Acele etmek; ivedilenmek. [DS]

tezkâr, [Ar. ẕikr > teẕkār تذكار] *(tezkâ:r) {OsT} is.* Hatırlama; anma. ⊡ **tezkâr etmek,** *{OsT} Hatırlamak; anmak.*

tezkere[1], [Ar. ẕikr > teẕkere تذكره] *{OsT} is.* **1.** Bir şeyi hatırlatmaya, bir haberi bildirmeye yarayan kısa yazı; not. **2.** Aynı şehirdeki resmî kişi ve kuruluşların birbirleri ile yaptıkları yazışma. **3.** Bir iznin alındığını belgeleyen kâğıt. **4.** *ed.* Divan edebiyatı şairlerinin hayatını derleyen, onlarla ilgili değerlendirmeleri ve şiirlerinden örnekleri sunan eser. **5.** *as.* Askerin terhis edildiğini bildiren belge. **6.** Bir bilime, meslek dalma ilişkin kısa ve özet bilgileri kapsayan eser.

tezkere[2], [Far. destgāre => teskere / tezkere] *{ağız} is.* **1.** Teskere. **2.** Küçük sepet. **3.** Tezene. [DS]

tezkereci, [tezkere-ci] *is.* **1.** Terhis olmuş ve eline tezkeresini almış asker. **2.** Sadrazamların ve vezirlerin özel kalem müdürlerine verilen ad.

tezkerelik, -ği [tezkere-lik] *is.* İmparatorluk döneminde kullanılmış, 17x22 cm. boyutunda bir tür kâğıt.

tezkimek, [tez(i)k-mek / tezki-mek] *{ağız} gçsz. f. [-r]* Yolunu şaşırmak. [DS]

tezkin, [tez-mek > tez-kin] *{eT} is.* **1.** Gezme; dolaşma. [ETY] **2.** Kaçak; firari. [EUTS] **3.** Mülteci. [Gabain]

tezkir, [Ar. ẕikr > teẕkīr تذكير] *(tezki:r) {OsT} is.* **1.** Hatırlama; anımsama. **2.** Vaaz ve nasihat etme. **3.** *dbl.* Bir sözcüğü eril olarak kullanma. ⊡ **tezkir etmek,** *{OsT} Hatırlamak; akla getirmek.*

tezkire[1], [Ar. ẕikr > teẕkīre تذكره] *{OsT} is.* → tezkere.

tezkire[2], [Far. destgāre => teskere / tezkire] *{ağız} is.* Küçük el sepeti. [DS]

tezkire[3], [Far. tāzāne => tezkire] *{ağız} is.* Tezene. [DS]

tezkireci, [tezkire-ci] *is.* Tezkereci.

tezkirelik, [tezkire-lik] *is.* Tezkerelik.

tezkiye, [Ar. zekāt > tezkiye تزكيه] *{eAT} {OsT} is.* **1.** Kusurdan arındırma. **2.** Temize çıkarma; aklama. **3.** Bir kimseyi başkalarından soruşturarak onun dürüstlüğü hakkında bilgi sahibi olma. **4.** Cenaze kaldırılırken imamın, cemaate ölen kimsenin iyi bilinip bilinmediğini sorması. **5.** Bir malın zekâtını verme. **6.** *isl. huk.* Bir tanıklık üzerine yargıcın, tanığın doğruluğu dürüstlüğü konusunda yaptığı araştırma. ⊡ **tezkiye etmek,** *{OsT} 1. Temize çıkartmak; övmek. 2. Bir kimsenin iyi insan olduğunu söylemek.*|| **tezkiye eylemek,** *{eAT} Temize çıkarmak; kusurdan arındırmak.*|| **tezkiye-i meyyit etmek,** *{OsT} Cenazede hazır bulunan cemaatten ölen kimsenin iyi insan olup olmadığını sormak.*|| **tezkiyesi bozuk,** *{OsT} İyi ve dürüst olduğu konusunda şüphe bulunan kimse; çevreden kötü bilinen kimse.*|| **tezkiyesini düzeltmek,** *Hoş karşılanmayan, kötü davranış ve huylarını bırakıp iyi insan*

olmak.|| **tezkiye varakası,** *{OsT} Gizli tezkiye işlemlerinde kullanılan belge.*

tezkiyename, [Ar. tezkiye+Far. nāme تزكيه نامه] *(tezkiyena:me) {OsT} is. huk.* Eskiden bir tanığın tanıklık yapmasına engel bir kötü hâlinin bulunup bulunmadığını, doğru ve iyi bir kimse olup olmadığını araştırmak amacıyla muhtarlık ya da ilgili makamlara mahkemece gönderilen soruşturma evrakı.

tezleme, [tez[1]-le-me] *is.* Tezlemek eylemi.

tezlemek[2], [tez[1]-le-mek] *gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* Bir şeyin yapılışını çabuklaştırmak; çabuk yapmak; ivedilemek. *{ağız} (aynı)* [DS]

tezlemek[1], [tez[3]-le-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* İştah açıcı özellik kazandırmak için peynir veya çökeleği acıtmak. [DS]

tezlenme, [tez[1]-le-n-me] *is.* Tezlenmek eylemi.

tezlenmek, [tez[1]-le-n-mek] *edil. f. [-ir]* **1.** (İş için) acele olmak; çabuk yapılmak. **2.** (Kişi için) aceleci olmak; sabırsızlanmak.

tezleşme[1], [tez[1]-le-ş-me] *is.* Tezleşmek[1] eylemi ve durumu.

tezleşme[2], [tez[2]-le-ş-me] *is.* Tezleşmek[2] eylemi ve durumu.

tezleşmek[1], [tez[1]-le-ş-mek] *gçsz. f. [-ir]* Acele bir duruma gelmek; çabuklaşmak; ivedileşmek.

tezleşmek[2], [tez[2]-le-ş-mek] *gçsz. f. [-ir]* **1.** Tez[2] hâline gelmek; savlaşmak. **2.** Yüksek okul ve üniversitelerde öğrencileri ya da akademik çalışma yapan öğretim üyelerince bir kurul önünde savunulacak bilimsel araştırma hâline gelmek.

tezleştirme[1], [tez[1]-le-ş-tir-me] *is.* Tezleştirmek[1] eylemi.

tezleştirme[2], [tez[2]-le-ş-tir-me] *is.* Tezleştirmek[2] eylemi.

tezleştirmek[1], [tez[1]-le-ş-tir-mek] *gçl. f. [-ir]* Acele ettirmek; acele edilmesini, çabuklaştırılmasını sağlamak.

tezleştirmek[2], [tez[2]-le-ş-tir-mek] *gçl. f. [-ir]* **1.** Tez hâline getirmek; savlaştırmak. **2.** Yüksek okul ve üniversitelerde öğrencileri ya da akademik çalışma yapan öğretim üyelerince bir kurul önünde savunulacak bilimsel araştırma hâline getirilmek.

tezli, [tez[2]-li] *sf.* (Eser için) bir tez ileri süren; tezi olan.

tezlik[1], -ği [tez[1]-lik] *is.* Tez olma durumu; ivedilik; tezleşme. ☞ **tezlik eylemi,** *dbl. Tezlik fiili.*|| **tezlik fiili,** *dbl. Bir eylemin yapılışındaki çabukluğu, kolaylığı anlatmak üzere* **–i+vermek** *yardımcı fiili ile yapılan birleşik fiil.*

tezlik[2], [Ar. tezlīk تزليك] *(tezli:k) {OsT} is.* Kaydırma; kaydırılma.

tezlil, [Ar. ẕillet > teẕlīl تذليل] *(tezli:l) {OsT} is.* Aşağılama; hor görme; hakaret etme. ☞ **tezlil etmek,** *{OsT} Aşağılamak; hor görmek.*

tezlilat, [Ar. teẕlīlāt تذليلات] *(tezli:la:t) {OsT} is.* Aşağılamalar; hor görmeler; hakaret etmeler.

tezmecik, -ği [tez > tez-meç-ik / tez-me-cik ?] *{ağız} zf.* Çabucak; çok tez. [DS]

tezmek, [tez-mek] *{eT} gçsz. f. [-er]* **1.** Bulunduğu yerden veya sürüden ayrılıp uzaklaşmak; tezikmek. *{ağız} (aynı)* [DLT] [EUTS] [ETY] [İKPÖy.] [Gabain] [KB] [Tekin] [DS] **2.** Kaçmak; firar etmek; yitmek. *{ağız} (aynı)* [DLT] [EUTS] [ETY] [İKPÖy.] [Gabain] [KB] [Tekin] [DS] **3.** *{ağız}* Yolunu şaşırmak. [DS] **4.** *{ağız}* Koşmak. [DS] **5.** *{ağız}* Sıçramak. [DS] ☞ **tezip barmak,** *{eT} Kaçıp gitmek.*

tezmil, [Ar. tezmīl تزميل] *(tezmi:l) {OsT} is.* **1.** Sargı içine alma; sarma. **2.** Sarılma..

tezmim, [Ar. zimām > tezmīm تزميم] *(tezmi:m) {OsT} is.* Yular takma.

teznib, [Ar. teznīb تزنيب] *(tezni:b) {OsT} is.* **1.** Kuyruk takma. **2.** Ekleme; ilave etme. **3.** Ek.

teznibat, [Ar. teznībāt تزنيبات] *(tezni:ba:t) {OsT} is.* **1.** Kuyruk takmalar. **2.** Eklemeler; ilave etmeler. **3.** Ekler.

teznid, [Ar. teznīd تزنيد] *(tezni:d) {OsT} is.* Çakmak çakarak ateş yakma.

tezpişen, [Far. tīz+piş-en] *{ağız} is.* Bir tür hamur tatlısı. [DS]

tezpişti, [Far. tīz + T. piş-ti] *is.* Bir tür yemek.

tezüg, [tiz-mek > téz-üg] *{eT} is.* Sıra. [EUTS]

tezük[1], [tez-mek > tez-ük] *{eT} sf.* Kaçak. [Gabain]

tezük[2], [tiz-mek > téz-ük] *{eT} is.* Sıra. [EUTS]

tezük[3], -ğü [tez-ük] *{ağız} sf.* Tez canlı; sabırsız; aceleci; ivecen. [DS]

tezürgün, [tedirgin / tedür-gün / tezürgün] *{ağız} sf.* Tedirgin; ürkek. ☞ **tezürgün etmek,** *{ağız} Ürkütmek.* [DS]

tezvib, [Ar. ẕevebān > teẕvīb تذويب] *(tezvi:b) {OsT} is.* **1.** Eritme; ergitme. **2.** Eritilme. ☞ **tezvib etmek,** *{OsT} Eritmek; ergitmek.*|| **tezvib bi't-tahlil,** *{OsT} Bir maddeyi külde yakarak alkali tuzlarını ayrıştırma.*

tezvibat, [Ar. teẕvībāt تذويبات] *(tezvi:ba:t) {OsT} is.* **1.** Eritmeler. **2.** Eritilmeler.

tezvic, [Ar. zevc > tezvīc تزويج] *(tezvi:c) {OsT} is.* Bir kadını evlendirme; kocaya verme; kocalandırma. ☞ **tezvic etmek,** *{OsT} Bir kadını kocaya vermek; evlendirmek; kocalandırmak.*|| **tezvic olunmak,** *{OsT} Bir erkekle evlendirilmek; kocalandırılmak.*

tezvicat, [Ar. tezvīcāt تزويجات] *(tezvi:ca:t) {OsT} is.* Kadınları evlendirmeler; kocaya vermeler; kocalandırmalar.

tezvid, [Ar. tezvīd تزويد] *(tezvi:d) {OsT} is.* Bir kimseye yol için yiyecek verme; yol azığı verme.

tezvik, [Ar. ẕevḳ > teẕvīḳ تذويق] *(tezvi:k, k kalın söylenir)* *{OsT}* *is.* **1.** Zevk aldırma. **2.** Tattırma. **3.** Tattırılma.

tezvir, [Ar. zevr > tezvīr تزوير] *(tezvi:r)* *{OsT}* *is.* **1.** Söze yalan katma; yalan söyleme. **2.** Ara bozuculuk; kov verme.

tezvirat, [Ar. tezvīr > tezvīrāt تزويرات] *(tezvi:ra:t)* *{OsT}* *is.* Yalan söylemeler; ara bozuculuklar.

tezyakı, [tez+yak-ı] *{ağız}* *is.* Mide bozukluğu, bulantı. [DS]

tezyid, [Ar. ziyāde > tezyīd تزييد] *(tezyi:d)* *{OsT}* *is.* **1.** Çoğaltma; artırma. **2.** *sf.* Çoğaltılma; artırılma; ziyadeleştirilme. ☞ **tezyid etmek,** *{OsT}* *Artırmak; ziyadeleştirmek.*|| **tezyid-i gayret,** *{OsT}* *İsteği artıma.*

tezyidat, [Ar. tezyīdāt تزييدات] *(tezyi:da:t)* *{OsT}* *is.* **1.** Çoğaltmalar; artırmalar; ziyadeleştirmeler. **2.** Çoğaltılmalar; artırılmalar; ziyadeleştirilmeler.

tezyif, [Ar. tezyf > tezyīf تزييف] *(tezyi:f)* *{OsT}* *is.* **1.** Bir şeyi değersiz gösterme; sahte sayma; küçük düşürme; hor görme. **2.** Alay etme; eğlenme. ☞ **tezyif etmek,** *1. Hor görmek; değersiz saymak. 2. Alay konusu etmek.*

tezyifat, [Ar. tezyīfāt تزييفات] *(tezyi:fa:t)* *{OsT}* *is.* Küçük düşürmeler; alay edici sözler.

tezyil, [Ar. ẕeyl > teẕyīl تذييل] *(tezyi:l)* *{OsT}* *is.* **1.** Ekleme; ilave etme. **2.** Bitmiş bir yazının altına ekleme yapma.

tezyin, [Ar. zīynet > tezyīn تزيين] *(tezyi:n)* *{OsT}* *is.* Süsleme; bezeme; donama. ☞ **tezyin etmek,** *{OsT}* *Süslemek; bezemek.*

tezyinat, [Ar. tezyīn > tezyīnāt تزيينات] *(tezyi:na:t)* *{OsT}* *is.* Yapılan süslemeler; bezekler. ☞ **tezyînât-ı lafziye,** *{OsT}* *Süslü söylemler.*

tezyinatlı, [tezyinat-lı] *sf.* Süslü; bezekli.

tezyinî, [Ar. tezyīn > tezyīnī تزييني] *(tezyi:ni:)* *{OsT}* *is.* Süsleme ile ilgili; süslemeciliğe ilişkin; süse ait. ☞ **tezyînî sanat,** *{OsT}* *Süsleme sanatı.*

-tı[1], [-tı / -ti / -dı / -di] *{eT}* *yap. e.* İsimden zarf türeten ek. [ETY] *am-tı, ekin-ti*

-tı[2], [-dı / -di / -du / -dü / -tı / -ti / -tu / -tü] *yap. e.* **1.** Fiilden isim türeten ek. Son sesi akıcı ünsüz *(r, l)* olan ve renk bildiren fiil köklerinden yakınlık, benzerlik kavramı katarak isimler türetir: *kızartı, morartı, karartı, karaltı, sarartı.* **2.** Kökü *n, l* ve *r* ünsüzleri ile biten fiillerden fiilin kökünün belirttiği eylemle ilgili olarak ortaya konulmuş soyut ve somut kavramları karşılayan isimler yapar: *özenti, belirti, buyrultu, bozantı, yücelti, bunaltı, yanıltı, kabartı, doğrultu.* **3.** İsimden isim yapan ek. Yansıma bildiren ve *-il, -ir* ekleriyle genişletilmiş ikincil biçimli köklerden isimler türetir: *mırıltı, cızırtı, inilti, gürültü, homurtu.*

-tı[3], [-dı / -di / -du / -dü / -tı / -ti / -tu / -tü] *çek. e.* → -dı.

tı[1], [Ar. ṭı ط] *{OsT}* *is.* Arap alfabesinin on beşinci harfi. Ebcet hesabında 9 sayısının karşılığıdır.

tı[2], [tī] *(tı:)* *{eT}* *sf.* Daima; devamlı; kesiksiz; sağlam. [EUTS] [Gabain]

tı[3], [tığ / tī] *{ağız}* *is.* Savrulmuş harmanda uzunlamasına tahıl yığını. [DS]

tıb[1], [Ar. ṭīb طيب] *{OsT}* *is.* **1.** Güzel koku. **2.** Güzel kokulu nesne.

tıb[2], **-bbı** [Ar. ṭıbb طب] *{OsT}* *is.* → tıp. ☞ **tıbb-ı nebevî,** *{OsT}* *Hz. Muhammed'in, gerekli gördüğü ve uyguladığı Hipokrat ve Galenos tıbbına dayanan sağlık kurallarının tümü.*|| **tıbb-ı ruhānî,** *{OsT}* *tasvf. Beden sağlığı yanı sıra ruhsal tedaviyi de sağlayan yollar.*

tıba, -a'ı[Ar. ṭabᶜ > ṭıbāᶜ طباع] *(tıba:)* *{OsT}* *is.* Yaradılışlar; huylar.

tıbaa [Ar. ṭabᶜ > ṭıbāᶜa طباعه] *(tıba:a)* *{OsT}* *is.* **1.** Kitap, dergi vb. basma işi; basımcılık; matbaacılık. **2.** Kılıç yapma işi.

tıbaat, [Ar. ṭıbāᶜa > ṭıbāᶜāt طباعات] *(tıba:at)* *{OsT}* *is.* **1.** Matbaacılık. **2.** Kılıççılık.

tıbabet, [Ar. ṭıbb > ṭıbābet طبابت] *(tıba:bet)* *{OsT}* *is.* Hekimlik; doktorluk; tababet.

tıbahat, [Ar. ṭıbāḫāt / ṭabāḫāt طباخات] *(tıba:ha:t)* *{OsT}* *is.* Aşçılık.

tıbak, [Ar. ṭıbḳ > ṭıbāḳ طباق] *(tıba:k)* *{OsT}* *is.* **1.** Birbirine uyma; uygunluk. **2.** Tabaka; kat. **3.** *ed.* Birden çok anlamı olan eş anlamlı kelimeler arasında bağlantı kurma sanatı. ☞ **tıbak-ı icap,** *{OsT}* *Aralarında uygunluk olan kelimelerle icap anlamını kapalı bir tarzda anlatma.*|| **tıbak-ı selb,** *{OsT}* *Aralarında uygunluk bulunan kelimelerle selb anlamını kapalı bir tarzda anlatma.*

tıbarmak, [tıb-ar-mak] *{ağız}* *gçsz. f.* *[-ır]* Kabarmak. [DS]

tıbben, [Ar. ṭıbb > ṭıbben طبًا] *(tı'bben)* *{OsT}* *zf.* Tıpla ilgili olarak; tıp bakımından; tıpça.

tıbbî, [Ar. ṭıbb > ṭıbbī طبى] *(tıbbi:)* *{OsT}* *sf.* **1.** Tıpla ilgili olan. **2.** Tıbbın uygulaması ile ilgili. **3.** Cerrahi ve psikoterapi dışında kalan tedavi uygulamasına ilişkin.

tıbbiye, [Ar. ṭıbbī > ṭıbbiyye طبيه] *{OsT}* *is.* Hekim yetiştiren yüksek okul; tıp fakültesi.

tıbbiyeli, [tıbbiye-li] *is.* Tıp fakültesi öğrencisi.

tıbık, [Ar. dıbḳ دبق => tıbk تبق] *is.* **1.** *{OsT}* Kuş tutmak için kullanılan yapışkan madde; ökse. **2.**

mak için kullanılan yapışkan madde; ökse. **2.** *{ağız}* Kuş tutmaya yarayan çöp ya da telden yapılmış tuzak. [DS]

tıbıka, [? tıbıka] *{ağız} is.* Bebeği yaşamayan, doğumdan sonra hemen ölen kadında var olduğu sanılan manevi hastalık. [DS]

tıbılle, [? tıbılle] *{ağız} is.* Tüfek. [DS]

tıbk, [Ar. ṭıbḳ طبق] *{OsT} sf.* Benzer; aynı; eş; tıpkı.

tıbkan, [Ar. ṭıbḳ > ṭıbḳan طبقاً] *(tı'bkan) {OsT} zf.* Eşi olarak; benzeri olarak; aynen.

tıdak, -ğı [tıd-ak] *{ağız} is.* Kol dirseği. [DS]

tıdguçı, [tıḏ-mak > tıḏ-ġüçī] *(tıdgu:çı:) {eT} sf.* Engel olan; men eden. [KB]

tıdığ, [tīḏ-mak *(engellemek)* > tıḏ-ıġ] *{eT} is.* Engel; engelleme; mania; set. [EUTS] [İKPÖy.]

tıdığlığ, [tīḏ-mak > tıḏ-ıġ-lıġ] *{eT} sf.* Engelli; manialı; hudutlu; yasaklanmış; yasak. [EUTS] [Üç İtigsizler] ⊡ **tıdıglıg neng,** *{eT} Kendisine varılması yasak edilmiş şey.* [DLT]

tıdığmak, [tīḏ-mak > tıḏ-ıġ-mak] *{eT} gçl. f. [-ur]* Bir şeyden alıkoymak; engel olmak. [DLT]

tıdığsız, [tıḏ-ıġ-sız] *sf.* Yasaksız; engelsiz; maniasız. [EUTS] [Gabain] [Üç İtigsizler]

tıdıığ, [tīḏ-mak *(engellemek)* > tıḏ-ıġ] *{eT} is.* Mania; engel. [Gabain]

tıdılışmak, [tıḏ-ıl-ış-mak] *{eT} işteş. f. [-ur]* Birbirini engellemek. [Üç İtigsizler]

tıdılmak, [tīḏ-mak > tıḏ-ıl-mak] *{eT} dönşl. f. [-ur]* **1.** Kaçınmak; çekinmek; kendini alıkoymak; kendine engel olmak. [DLT] **2.** *edil. f.* Engellenmek; uzaklaştırılmak; giderilmek; yasaklanmak; durdurulmak; men edilmek. [EUTS] [Gabain] [Üç İtigsizler]

tıdılmış, [tīḏ-mak > tıḏ-ıl-mış] *{eT} sf.* Yasaklanmış; durdurulmuş; men edilmiş. [EUTS]

tıdın, [tī > tī-ḏın] *(tı:dın) {eT} zf.* Vakit bildiren bir kelime; ... vakitte. [DLT]

tıdındı, [tıḏın-mak > tıḏın-dī] *(tıdındı:) {eT} sf.* Yasak edilen; esirgenen. ⊡ **tıdındı neng,** *{eT} Esirgenen şey; yasaklanan şey.* [DLT]

tıdınmak, [tīḏ-mak > tıḏ-ın-mak] *{eT} dönşl. f. [-ur]* **1.** Kaçınmak; sakınmak; kendine hâkim olmak. [DLT] [KB] **2.** *edil. f.* Yasak edilmek; yasaklanmak; engellenmek; mani olunmak; esirgenmek. [EUTS] [DLT]

tıdırmak, [tıd-ır-mak] *{ağız} gçl. f. [-ır]* Tutup atmak.[DS]

tıdış, [tīḏ-mak > tīḏ-ış] *(tı:dış) {eT} is.* Engellik; engel oluş. [DLT]

tıdışmak, [tīḏ-mak > tıḏış-mak] *{eT} işteş. f. [-ur]* Birlikte engel olmak; birlikte alıkoymak. [DLT]

tıdlınmak, [tīḏ-mak > tıḏ-(ı)l-ın-mak] *{eT} dönşl. f. [-ur]* **1.** Kaçınmak. **2.** Söz söylerken duraklamak. [DLT]

tıdmak, [tīḏ-mak] *(tı:dmak) {eT} gçl. f. [-ur]* **1.** Engel olmak; engel çıkarmak; engellemek; geri koymak; men etmek; mani olmak; yasaklamak; önlemek; ayırmak; tutmak. [DLT] [ETY] [EUTS] [Gabain] [İKPÖy.] [Üç İtigsizler] [KB] [Mühennâ] **2.** Sıkmak. [İKPÖy.]

tıdturmak, [tīḏ-mak > tıḏ-tur-mak] *{eT} gçl. f. [-ur]* Yasak ettirmek; yasaklatmak; engelletmek. [Clauson]

tıdulmak, [tīḏ-mak > tıḏ-ul-mak] *{eT} edil. f. [-ur]* Yasaklanmak; durdurulmak; men edilmek. [EUTS]

tıf, [tef / tıf *(yans.)*] *is.* Çabuk ve hızlı gidip gelmeyi, kendi çevresinde hızla dönmeyi anlatan kök. [Zülfikar] *tıf-ır tıfır*

tıffıllı, [Ar. ṭıfl => tıf(f)ıl-lı] *{ağız} sf.* Zayıf; çelimsiz; küçük kalmış. [DS]

tıfıl, [Ar. ṭıfl طفل] *is.* **1.** Küçük çocuk. **2.** Çocuk. **3.** Yaşı büyük olmasına rağmen beden ve ruhça çocuksu olan kimse. **4.** *{ağız}* Gelişmemiş; büyümemiş. [DS]

tıfır, [tıf *(yans.)* > tıf-ır] *is.* Çabuk ve hızlı gidip gelme, kendi çevresinde hızla dönme bildiren yansımalı gövde. ⊡ **tıfır tıfır,** *{ağız} (Çalışmak için) çabuk ve düzenli.* [DS]

tıfl, [Ar. ṭıfl طفل] *{OsT} is.* → tıfıl. ⊡ **tıfl-ı bî-dār,** *{OsT} Uyumayan çocuk.*|| **tıfl-ı bî-haber,** *{OsT} Hiçbir şeyden haberi olmayan çocuk.*|| **tıfl-ı cān-rübā,** *{OsT} Gönül kapan çocuk.*|| **tıfl-ı çihil-rūze,** *{OsT} Âdem peygamber.*|| **tıfl-ı hindî,** *{OsT} Göz bebeği.*|| **tıfl-ı mahrūm,** *{OsT} Yoksul çocuk.*|| **tıfl-ı ma'sūm,** *{OsT} Masum çocuk; suçsuz, günahsız çocuk.*|| **tıfl-ı melek-çehre,** *{OsT} Melek yüzlü çocuk.*|| **tıfl-ı meşîme,** *{OsT} Şarap tulumu.*|| **tıfl-ı muhabbet,** *{OsT} Sevgi çocuğu.*|| **tıfl-ı nādān,** *{OsT} Toy çocuk.*|| **tıfl-ı nā-tüvān,** *{OsT} Zayıf çocuk.*|| **tıfl-ı nev-zād,** *{OsT} Yeni doğmuş çocuk.*|| **tıfl-ı şîr-hāre,** *{OsT} Süt çocuğu.*|| **tıfl-ı üryān,** *{OsT} Çıplak çocuk.*|| **tıfl-ı zār,** *{OsT} Ağlayan çocuk.*|| **tıfl-ı zebān-dān,** *{OsT} Konuşan çocuk; akıllı çocuk.*|| **tıfl oğlan,** *{eAT} Küçük çocuk.*

tıfliyet, [Ar. ṭıfl > ṭıfliyyet طفليت] *{OsT} is. psikol.* Çocuklara ilgi duyma biçiminde görülen cinsel sapıklık.

tıg, [tag / tah / tak / tıg / tıh / tık / tik / toh / tok *(yans.)*] *is.* Çarpma, vurma, kakma, çalma; kendi kendine vurarak çarparak işleme ve çalışma anlatan kök. [Zülfikar] *tıg-ır-da-t-mak*

tıgala, [? tıgala] *is.* → sığla.

tıgan, [? tıgan] *{ağız} is.* Deniz kıyısı. [DS]

tıgı, [Far. tīğ => tığ / tıgı] *{ağız} is.* Deri dikmeye yarayan iğneye delik açan bir araç. [DS]

tıgırdatmak[1], [tıg-ır-da-t-mak] *{ağız} gçl. f. [-ır]* Alay etmek. [DS]

tıgırdatmak[2], [tıg-ır-da-t-mak] *{ağız} gçl. f. [-ır]* Telli sazları çalmak; tıngırdatmak. [DS]

tığ[1], [Far. tīğ *(kılıç)* تيغ] *is.* **1.** Yün ya da iplik örmekte kullanılan ucu kıvrık kısa şiş. **2.** Marangoz rendesinin kesici bölümünü oluşturan çekik lama. **3.** Biz. **4.** Metal işlerinde mastarlama ya da iç kanal açma işlerinde kullanılan çelik çubuk; broş. **5.** Kitap süslemeciliğinde, motiflerin dışa doğru taşan sivri uçlarına verilen ad. **6.** Kimi dokuma tezgâhlarında mekik yerine kullanılan atkı ipliğini tezgâhın bir kenarından öbür kenarına taşımaya yarayan ucu pensli çubuk. **7.** *{eAT}* Bıçak. **8.** *{ağız}* İğne. [DS] ⮺ **tığa urmak,** *{OsT} Bıçaklamak.*|| **tığ çekme,** *Metal parçalarda bulunan özel biçimli delikleri ya da dış profilleri özel bir freze ile doğrusal olarak işleme.*|| **tığ gibi,** *İnce, uzun ve çevik.*|| **tığ işi,** *Tığ ile yapılmış oya veya dantel.*

tığ[2], [tīğ] *(tı:ğ) {eT} sf.* (At donu için) al ile doru arası; konur al; sarımtırak renkli. [DLT] [ETY]

tığ[3], [Erme. t'eğ => tığ] *{ağız} is.* **1.** Savrulmamış harman; tınaz. **2.** Savrulmuş tahıl yığını; buğday yığını. **3.** Saman yığını. [DS]

tığ[3], [tığ] *{ağız} sf.* Parasız pulsuz. [DS]

tığ[4], [çığ / tığ] *{ağız} is.* Dağdan yuvarlanan kar yığını; çığ. [DS]

tığa, [tığ-a / dığa / düğe ?] *{ağız} is.* Yaşından küçük görünen erkek sığır. [DS]

tığala, [? tığala تيغاله] *{OsT} is.* Bir çeşit zamk.

tığan, [Yun. tīghani] *{ağız} is.* Yağ tavası. [DS]

tığçı, [tığ-çı] *{ağız} is.* Gözetleyici. [DS]

tığdamak, [tıġ-rā- mak / tığ-dā-mak] *{eT} gçsz. f. [-r]* Sert olmak; katı olmak; diğrek olmak. [DLT]

tığdırmak, [tığ-dır-mak] *{ağız} gçl. f. [-ır]* Sıvıyı dar bir yerden basınçla fışkırtmak. [DS]

tığık, [tığ-ık طغق] *{OsT} sf.* **1.** Tıkılmış. **2.** Çökük.

tığıltı, [tık-ıl-tı / tığ-ıl-tı] *{ağız} is.* Ses. [DS]

tığım, [tığ-ım] *{ağız} is.* Lokma; tike. [DS]

tığlama, [tığ-la-ma] *is.* Tığlamak eylemi.

tığlamak[1], [tığ-la-mak] *gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* **1.** (Yara için) neşterle açmak; deşmek. **2.** Tığ ve iğne gibi sivri şeylerle parçalamak; delmek; yaralamak. **3.** *tasvf.* Kurban kesmek. **4.** *argo.* (Erkek için) bir kadın ile cinsel ilişkide bulunmak. **5.** *argo.* Bıçak vb. kesici, delici aletle öldürmek.

tığlamak[2], [tığ-la-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(ı)-yor]* (Yara için) çok ağrımak. [DS]

tığlamak[3], [*eT.* tıñ-la-mak > tığ-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* **1.** Gözetlemek; kolaçan etmek. **2.** Birini izlemek. [DS]

tığlamak,[4] [tığ-la-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(ı)-yor]* (Ekin için) yeni fışkırmak. [DS]

tığlamak[5], [tığ-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* **1.** Ekini yığın yapmak; yığmak. **2.** Aşırı yüklemek. [DS]

tığlanmak[1], [tır-la-n-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* Birdenbire öfkelenip kalkmak; kızmak. [DS]

tığlanmak[2], [tığ-la-n-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* Parasız kalmak. [DS]

tığlı[1], [tığ-lı] *{ağız} sf.* (Kişi için) çabuk kızan; ters. [DS]

tığlı[2], [tığ-lı] *{ağız} sf.* (Kişi için) zayıf; çelimsiz; yeteri kadar büyüyememiş. [DS]

tığlık, [tığ-lık] *is.* İçine örgü tığlarının konulduğu küçük kutu.

tığlılamak, [tığ-lı-la-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Zayıflamak. [DS]

tığmak[1], [tıġ-mak] *{eT} gçsz. f. [-ar]* Keskinliğini, sivriliğini gidermek; köreltmek. [DLT]

tığmak[2], [tığ-mak] *{ağız} gçsz. f. [-ar]* **1.** Bir yerden çabucak uzaklaşmak; gizliden gitmek; koşarak kaçmak; tüymek; savuşmak. **2.** Sıçrayıp aşağı düşmek. **3.** Yokuş aşağı kaymak. [DS]

tığmak[3], [tığ-mak] *{ağız} gçsz. f. [-ar]* (Irmak suyu için) kabarıp taşmak. [DS]

tığrak[1], [tıġ-rā-mak > tıġ-rā-k] *(tığra:k) {eT} sf.* **1.** Sağlam; kuvvetli; pek. [EUTS] [Gabain] **2.** Yılmaz; yiğit; bahadır. [DLT] [Mühennâ]

tığrak[2], **-ğı** [Ar. tiryāk => tığrak] *{ağız} is.* Panzehir. [DS]

tığraklanmak, [tıġ-rā-k>tığrak-la-n-mak] *{eT} dönşl. f. [-ur]* Yiğitlik göstermek; yiğitlenmek. [DLT]

tığramak, [tıġ-rā- mak / tıġ-dā-mak] *(tığra:mak) {eT} gçsz. f. [-r]* **1.** Sert olmak; katı olmak; diğrek olmak. [DLT] **2.** Cesaret gösterisinde bulunmak; bahadırlanmak; yiğitlenmek. [Mühennâ]

tığraşmak, [tıġ-rā-mak > tığra-ş-mak] *{eT} dönşl. f. [-ur]* Gürbüzleşmek; bahadırlaşmak. [DLT]

tığratmak, [tıġ-rā-mak > tığra-t-mak] *{eT} gçl. f. [-ur]* **1.** Sıkıştırmak. **2.** İşte beceriklilik göstermek. [DLT]

tığraz, [tığ-ra-z] *{ağız} sf.* Alçak tavanlı küçük ev. [DS]

tığsırık, -ğı [tıskır-ık > tığsır-ık] *{ağız} is.* Aksırık. [DS]

tığsırmak, [tıs *(yans.)* > tıs-kır-mak] *{ağız} gçsz. f. [-ır]* Hapşurmak. [DS]

tığteber, [Far. tīğ-i teber şāh-ı merdān] *{ağız} sf.* Elinde avcunda hiçbir şeyi kalmamış olan; meteliğe kurşun atan. [DS]

tığtop, [tığ+top] *{ağız} is.* Halk hekimliğinde evde yapılan bir tür ilaç. [DS] ⮺ **tığtop tası,** *{ağız} İçinde dualar yazılı bir tas.* [DS]

tıh[1], [tag / tah / tak / tıg / tıh / tık / tik / toh / tok *(yans.)*] *is.* Çarpma, vurma, kakma, çalma; kendi kendine vurarak çarparak işleme ve çalışma anlatan kök. [Zülfikar] *tıh-ır-da-k, tıh-ır tıhır, tıh-ır-dak*

tıh[2], [Ar. (Sur.) tīḥ تيح] *{ağız} is.* Kurumuş üzüm veya nar tanesi. [DS]

tıh[3], [*eT.* kīğ / kıh > tığ / tıh] *{ağız} is.* Koyun, keçi ve deve yavrusu gibi hayvanların pisliği. [DS]

tıhal, [Ar. ṭıḥāl طحال] *(tıha:l) {OsT} is. anat.* Dalak.

tıhan, [Yun. tīghani => dığan / tıhan] *{ağız} is.* Yağ tavası. [DS]

tıhdap, [? tıḫdap] *{ağız} is.* Büyü; tılsım. [DS]

tıhı[1], [? tıhı] *{ağız} is.* Domates. [DS]

tıhı[2], [tıh *(yans.)* > tıh-ı] *{ağız} sf.* Hastalıklı. [DS]

tıhıl, [? tıhı / tıhıl] *{ağız} is.* Domates. [DS]

tıhılı, [tıhı-lı / tığ-lı] *{ağız} sf.* (Kişi için) yeterince büyüyememiş; küçük kalmış; zayıf; cılız. [DS]

tıhım, [tık-ım / tıḫım] *{ağız} is.* Lokma; tıkım; tike. [DS]

tıhırtı, [tık-ır-tı / tıḫırtı] *{ağız} is.* Tıkırtı. [DS]

tıhl, [Ar. ṭıḥl طحل] *{OsT} sf.* **1.** *tıp.* Dalağı büyük. **2.** Öfkeli.

tıhlı, [tıhı-lı / tıh-lı] *{ağız} sf.* (Kişi için) yeterince büyüyememiş; küçük kalmış; zayıf; cılız. [DS]

tıhlım[1], [tık-ıl-ım > tıh-(ı)l-ım] *{ağız} sf.* Şişkin. [DS] 🗗 **tıḫlım tıḫlım,** *{ağız} (Doluluk için) tıka basa.* [DS]

tıhlım[2], [tıh-(ı)l-ım] *{ağız} sf.* Yeterince büyüyememiş; zayıf; cılız. [DS]

tıhmatıs, [tık-ma+tıs ?] *{ağız} sf.* Dopdolu; tıka basa. [DS]

tıhmıl, [tıh-mıl] *{ağız} sf.* (Kişi için) şiş karınlı. [DS]

tıhnaz, [tık-(ı)n-az / tıḫnaz] *{ağız} sf.* (Kişi için) kısa boylu ve şişman. [DS]

tıhraz, [? tıhraz] *{ağız} is.* Kaya oyuğu. [DS]

tıhrım, [? tıhrım] *{ağız} is.* Eski evlerin oturulamayacak kadar yıpranmış bölümü. [DS]

tıhrın, [tıh(ı)r-ın ?] *{ağız} sf.* Sıkkın; bunaltıcı. 🗗 **tıhrın hava,** *{ağız} Bulutlu, esintisiz, sıcak hava.* [DS]

tıhtap[1], [tıh+tap] *{ağız} sf.* Tam uyan; yakışan; iyi gelen. [DS]

tıhtap[2], [? tıhtap] *{ağız} is.* Kefaret. [DS]

-tık, [-dık / -dik / -tık / -tik / -duk / -tuk / -tük] *yap. ek.* → -dık.

tık[1], [tag / tah / tak / tıg / tıh / tık / tik / toh / tok *(yans.)*] *is.* **1.** Çarpma, vurma, kakma, çalma; kendi kendine vurarak, çarparak işleme ve çalışma anlatan kök. *tık-ı, tık-ır mıkır, tık-ır tıkır, tık-ır-da-k, tık tık* **2.** İnce ve küçük bir şey ile sert bir yere vurulduğunda ya da böyle bir şey sert bir şey üzerine düştüğünde, çarptığında çıkan ses. 🗗 **tık etmek,** *1. "Tık" sesi çıkarmak. 2. Hafifçe vurmak ya da değmek.*|| **tıkı çıkmamak,** *1. Hiç sesi çıkmamak; varlığını belli etmemek. 2. Görünmemek.*|| **tık tık,** *"Tık" sesi çıkararak.*

tık[2], [tık] *{ağız} is.* Takunya. [DS] 🗗 **tık ayak,** *{ağız} 1. (Kişi için) takma ayaklı. 2. Karda rahat yürümeye yarayan 50 cm. yüksekliğinde çatallı ayak.* [DS]

tıka[1], [? tıka] *{ağız} is.* Tuğla, kiremit yapımında kullanılan kil. [DS]

tıka[2], [tık-a] *{ağız} is.* Kuş gagası. [DS]

tıka[3], [tık-a] *{ağız} is.* Kayrak oyununda nişan alınmak için dikilen, çoğunlukla yuvarlak küçük taş. [DS]

tıkaç[1], **-cı** [tık-a-ç] *is.* **1.** Tıkamaya yarayan nesne. **2.** Şişe, testi vb. dar ağızlı bir kabın ağzını ya da bir deliği kapatmakta kullanılan silindir ya da konik nesne; tapa.

tıkaç[2], **-cı** [tık-aç] *{ağız} sf.* (Kişi için) kısa boylu ve şişman. [DS]

tıkaçlama, [tık-a-ç-la-ma] *is.* Tıkaçlamak eylemi.

tıkaçlamak, [tık-a-ç-la-mak] *gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Şişe, testi vb. kabın ağzını veya bir deliği tıkaç ile kapamak.

tıkaçlanma, [tık-a-ç-la-n-ma / tık-a-ç-lan-ma] *is.* Tıkaçlanmak eylemi.

tıkaçlanmak, [tık-a-ç-la-n-mak] *edil. f. [-ır]* **1.** Tıkaç ile kapatılmak. **2.** [tık-a-ç-lan-ma] *gçsz. f.* Tıkaç alma; tıkaç sahibi olma; tıkaç edinme.

tıkaçlı, [tık-a-ç-lı] *is.* Tıkacı bulunan; tıkaç takılmış olan; tıkaçlanmış.

tıkaçsız, [tık-a-ç-sız] *sf.* Tıkacı bulunmayan; tıkaç takılmamış olan; tıkaçlanmamış.

tıkağu, [tıka-ğu] *{ağız} is.* Kayrak oyununda nişan alınmak için dikilen taş. [DS]

tıkalı, [tık-a-lı] *sf.* **1.** Tıkanmış olan; kapanmış olan. **2.** (Boru, kanal, yol vb. için) geçişe izin vermeyecek biçimde tıkanmış olan; kapanmış; kapalı.

tıkama, [tık-a-ma] *is.* Tıkamak eylemi.

tıkamak, [tık-a-mak] *gçl. f. [-r] [-k(ı)-yor]* **1.** (Bir kap ağzı, delik ya da açıklık için) üzerine ya da içine konulan bir nesne ya da kapatıcı düzenekle geçişi, akışı, dökülüşü engelleyecek duruma getirmek. **2.** (Yol, kanal, tünel vb. için) işlemez, akmaz duruma getirmek; akışı durdurmak. **3.** (Soyut oluşumlar için) olağan akış ya da gelişime engel olmak. **4.** (Yiyecek vb. için) iştahı kesmek; olağan miktarda yiyemez olmak.

tıkamak, [tık-mak > tık-ā-mak] *(tıka:mak) {eT} gçl. f. [-r]* Tıkamak. [EUTS]

tıkan, [Yun. tīghani => dığan / tıkan] *{ağız} is.* Yağ tavası. [DS]

tıkanık, -ğı [tık-a-n-ık] *sf.* Tıkanmış olan; kapalı; geçişe izin vermeyen.

tıkanıklık, -ğı [tık-a-n-ık-lık] *is.* **1.** Tıkanık olma durumu; tıkanmış, kapanmış şeyin durumu. **2.** Soluğun kesilir gibi olması durumu.

tıkanma, [tık-a-n-ma] *is.* **1.** Tıkanmak eylemi. **2.** İçinde geçen sıvıların çökeltileri ile boru ya da filtrelerin sıvıyı geçirmez duruma gelmesi.

tıkanmak, [tık-a-n-mak] *edil. f. [-ır]* **1.** Tıkalı duruma getirilmek; kapatılmak. **2.** (Olağan gelişim ve akış için) bir engel çıkmak. **3.** (Kulak, burun vb. için) duymakta, nefes almakta güçlük çekmek. **4.** *gçsz.* Soluk almakta güçlük çekmek. **5.** Hiçbir şey yapamaz ya da üretemez duruma düşmek.

tıkansak, -ğı [tıka-n-sa-k] *{ağız} sf.* Sıkılgan; utangaç. [DS]

tıkas, [? tıkas] *{ağız} is.* Tarladaki taş yığını. [DS]

tıkatma, [tık-a-t-ma] *is.* Tıkatmak eylemi.

tıkatmak, [tık-a-t-mak] *gçl. f. [-ır]* Tıkamak eylemini yaptırmak; kapattırmak.

tıkayıcı, [tık-a-y-ıcı] *is.* Yerine göre bir yeri tıkamak ya da açmakta kullanılan otomatik aygıt.

tıkaz, [tık-az طِقاز] *{OsT} sf.* Dar.

tıkdelen, [tık+del-en] *{ağız} is.* Ağaçkakan. [DS]

tıkga[1], [tık-ga ?] *{ağız} is.* Çanak, çömlek yapılan sarı toprak. [DS]

tıkga[2], [Ar. takiyye => takke / tıkga] *{ağız} is.* **1.** Çocuk başlığı. **2.** Kuş, tavuk gibi hayvanlardaki tepelik; sorguç. [DS]

tıkgılık, -ğı [takke > tıkgı-lık] *{ağız} is.* Ağaç tepesi. [DS]

tıkgoz, [tık+goz ?] *{ağız} sf.* **1.** İnce; kibar; nazik. **2.** Kuruntulu. **3.** Kabadayı. [DS]

tıkı[1], [tık-ı] *{ağız} sf.* Sağır; vurdumduymaz. [DS]

tıkı[2], [tık-ı] *{ağız} is.* **1.** Lokma; tike. **2.** *sf.* Az; bir parça. [DS]

tıkı[3], [tık-ı] *{ağız} is.* **1.** Yağ çıkarılan yayık; küçük yayık. **2.** Küçük tencere. [DS]

tıkı[4], [tık-ı] *{ağız} is.* Yaşı büyük, bedeni az gelişmiş, akıllı çocuk. [DS]

tıkıcık, -ğı [tık-ı-cık] *{ağız} is.* **1.** Lokma; tike. **2.** *sf.* Azıcık; biraz. [DS]

tıkıç[1], **-cı** [tık-ıç] *{ağız} is.* Dolgun ve yuvarlak fasulye. [DS]

tıkıç[2], **-cı** [tık-ıç] *{ağız} sf.* **1.** Çok dolu. **2.** (Kişi için) kısa boylu ve şişman, [DS]

tıkıç[3], **-cı** [tık-aç] *{ağız} is.* Tıkaç; tıpa. [DS]

tıkık, -ğı [tık-ık] *{ağız} is.* Öç. [DS]

tıkıl[1], [tık-ıl] *{ağız} is.* **1.** Küçük parça: **2.** Çorba vb. içindeki küçük topaklar. **3.** Tane. [DS] ☞ **tıkıl mıkıl,** *{ağız} Yavaş yavaş.* [DS]|| **tıkıl tıkıl,** *{ağız} 1. Gereksiz şeylerle çok dolu olarak. 2. (Araba vb. işleyişi için) uyumlu ve düzenli; tıkır tıkır. 3. Güçlükle.* [DS]

tıkıl[2], [? tıkıl] *{ağız} is.* Domates. [DS]

tıkılcık, -ğı [tıkıl-cık] *{ağız} is.* Dolu (yağış biçimi). [DS]

tıkıldı, [tık *(yans.)* > tık-ıl-dı تقلدى] *{OsT} is.* Tıkırtı.

tıkılışmak, [tık-mak >tık-ıl-mak >tık-ıl-ış-mak] *{eT} işteş. f. [-ur]* (Kalabalık için) bir yere doluşmak. [Clauson]

tıkılma, [tık-ıl-ma] *is.* Tıkılmak eylemi.

tıkılmak, [tık-ıl-mak] *edil. f. [-ır]* **1.** Tıkma eylemi yapılmak. **2.** Kendisine tıkmak eylemi uygulanmak; tıkılmak eylemine konu olmak. **3.** Bir yere, bir şeyin içine acele olarak, düzensiz biçimde ve zorla bastırılarak sokulmak. **4.** (Suçlu için) hapse atılmak; bir yere kapatılmak. **5.** *dönşl. f.* Kendini bir yere kapamak. **6.** Kendi kendine dar bir yere zorla sokulmak; sıkışmak; sığışmak.

tıkılmak[1], [tık *(yans.)* > tık-ıl-mak] *{eT} dönşl. f. [-ur]* "Tık" diye ses vermek. [DLT]

tıkılmak[2], [tık-ıl-mak] *{eT} dönşl. f. [-ur]* Felakete uğramak; kaygılanmak. [EUTS]

tıkılmak[3], [tık-mak > tık-ıl-mak] *{eT} edil. f. [-ur]* **1.** Tazyik edilmek; sıkışmak. **2.** Bir şeyin içine doldurulmak; tepilmek. [DLT] [Gabain]

tıkım, [tık-ım] *is.* **1.** Yeme; yutma. **2.** Boğazdan geçen yiyecek. **3.** *{ağız}* Yemek sırasında ağzın bir kerede alabileceği yiyecek parçası; lokma. [DS] **4.** *sf. {ağız}* Az; biraz; bir parça. [DS]

tıkın, [tık-m] *is.* → tıkım.

tıkmış, [tık-ın-ış] *is.* Tıkınmak eylemi ve biçimi.

tıkınma, [tık-ın-ma] *is.* Tıkınmak eylemi.

tıkınmak, [tık-ın-mak] *dönşl. f. [-ır] [eT. -ur]* **1.** Kendi kendine tıkmak eylemini yapmak. **2.** *{eT}* Teperek tıkmak; doldurmak. **3.** *{eT}* Oburca yemek yemek; acele olarak yiyecekleri mideye indirmek; fazla yemek. [DLT] **4.** *teklfz.* Yemek yemek.

tıkınnı, [tıkın-lı / tıkınnı] *{ağız} sf.* Sert; katı. [DS]

tıkır[1], [tık *(yans.)* > tık-ır] *is.* **1.** Birbirine vuran, çarpan ya da yere düşen şeylerin çıkardığı hafif ses. **2.** *{ağız}* Para. [DS] **3.** *{ağız}* Küçk zil. [DS] ☞ **tıkır mıkır,** *{ağız} 1. (Ses için) uyumlu ve sürekli. 2. (Gürültü için) hafif.* [DS] **tıkır tıkır,** *1. Tıkırtılı sesler çıkararak. 2. Düzenli ve kesintisiz biçimde; çok düzgün olarak. 3. Kuru ve sert.*

tıkır[2], [tık *(yans.)* > tık-ır] *{ağız} is.* Düzen; uygunluk; tav. [DS] ☞ (işini) **tıkırına koymak,** *teklfz. İşini yoluna koymak.*|| (işi) **tıkırında gitmek,** *teklfz. İşi yolunda gitmek.*|| **tıkırını yoluna koymak,** *Geçim şartlarını iyi biçimde düzeltmek.*|| **tıkırı yolunda,** *teklfz. Geçim sıkıntısı çekmeden; ekonomik durumu iyi.*|| **tıkırı yolunda gitmek,** *argo. Geçim koşulları oldukça iyi olmak.*

tıkır[3], [tık *(yans.)* > tık-ır] *{ağız} is.* **1.** Tahta su kabı. **2.** Küçük testi. **3.** Sürahi. **4.** Teneke. [DS]

tıkırak, -ğı [tıkır-a-k] *{ağız} is.* Küçük çan. [DS]

tıkıramak, [tıkır-a-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-(ı)-yor]* Görüşmek; konuşmak. [DS]

tıkırcın, [tokurcun / tıkırcın] *{ağız} is.* Dokuz taş oyunu. [DS]

tıkırdak, -ğı [tıkı-da-k] *{ağız} is.* **1.** Takunya. **2.** Küçük çan. **3.** Toprak sürahi. **4.** Bir tür yaban ördeği. [DS]

tıkırdaklı, [tıkır-dak-lı] *{ağız} sf.* Geveze. [DS]

tıkırdama, [tık-ır-da-ma] *is.* Tıkırdamak eylemi.

tıkırdamak, [tık-ır-da-mak] *gçsz. f. [-r] [-d(ı)yor]* Çarpma, vurma, düşme gibi sebeplerle hafif ve kuru bir ses çıkarmak; tıkırtı çıkarmak.

tıkırdatma, [tık-ır-da-t-ma] *is.* Tıkırdatmak eylemi.

tıkırdatmak, [tık-ır-da-t-mak] *gçl. f. [-ır]* **1.** Tıkırdamasına neden olmak; özellikle tıkırtı çıkartmak. **2.** (Yemek için) bir taşım kaynatmak.

tıkırtı, [tık-ır-tı] *is.* Hafif hafif çarpma, vurma, düşme ve yuvarlanma sırasında çıkan ya da hareket eden bir şeyin çıkardığı hafif ve kuru gürültü; tıkırdama sesi.

tıkıs[1], [tık-ız / tıkıs] *{ağız} sf.* (Toprak için) çok sert. [DS]

tıkıs[2], [tık-ız / tıkıs] *{ağız} is.* **1.** (Ayakkabı vb. için) sıkılık; darlık. **2.** Parasızlık. [DS]

tıkış[1], [tıkış] *{ağız} is.* Keçi çağırma ünlemi. ☞ **tıkış tıkış,** *{ağız} Keçi çağırma sözü.* [DS]

tıkış[2], [tık-ış] *is.* **1.** Tıkmak eylemi ve biçimi. **2.** Ağzına kadar dolu olma durumu. **3.** *{ağız}* Tok. [DS] ☞ **tıkış tepiş,** *Birbirini itekleyerek sıkışık vaziyette; sıkışıklığın verdiği hareket zorluğu ile; zorla; güç bela.*|| **tıkış tıkış,** *Tıkışmış durumda; dopdolu olarak.*

tıkış[3], [tokuş / tıkış] *{ağız} sf.* (Kişi için) çıkık alınlı. [DS]

tıkış[4], [tıkış] *{ağız} is.* Kuru incir. [DS]

tıkışık, -ğı [tık-ış-ık] *sf.* Bir yere birikip toplanmış, yığılmış; tıkışmış olan.

tıkışıklık, -ğı [tık-ış-ık-lık] *is.* **1.** Tıkışmış olan şeylerin durumu. **2.** Bir yerde aşırı kalabalık yüzünden doğan sıkışıklık; izdiham.

tıkışlamak, [tıkış-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Tabanca ya da tüfek atmak. [DS]

tıkışma, [tık-ış-ma] *is.* Tıkışmak eylemi.

tıkışmak, [tık-ış-mak] *işteş. f. [-ır]* Dar bir yere bir anda pek çok kişi girmek; dar bir yere hep birlikte dolmak.

tıkışmak, [tık-mak > tık-ış-mak] *{eT} işteş. f. [-ur]* Bir yere doluşmak; sıkışmak. [DLT]

tıkıştırma, [tık-ış-tır-ma] *is.* Tıkıştırmak eylemi.

tıkıştırmak, [tık-ış-tır-mak] *gçl. f. [-ır]* **1.** Bir kap ya da mekâna aynı ya da ayrı cinsten pek çok şeyi düzensiz biçimde hiç boş yer kalmamacasına doldurmak; sokmak; tepmek. **2.** Acele ile yeterince çiğnemeden yemek. **3.** Bir kimseye acele ile yemek yedirmeye çalışmak.

tıkıt[1], [tık-ıt] *{ağız} is.* Kayrak oyununda nişan için dikilen küçük taş. [DS]

tıkıt[2], [tık-ıt] *{ağız} sf. dnz.* Sağlam ve kusursuz. [DS]

tıkıtıkına, [tık-ı+tık-ı-n-a] *{ağız} zf.* Tastamam; eşit; tam; uygun. [DS]

tıkıtmak, [tık-mak > tık-ıt-mak] *{eT} gçl. f. [-ur]* Tıktırmak; sıkıştırmak. [DLT]

tıkız[1], [tık-ız] *sf.* **1.** Çok fazla ve sıkıştırılarak doldurulduğu için sert hâle gelmiş; fazla sıkıştırılmış; sıkı; sert. *{ağız} (aynı)* [DS] **2.** Yoğunluğu çok olan; koyu; katı; sert. *{ağız} (aynı)* [DS] **3.** Dolgun ve kısa boylu; kalınlığı boyuna oranla fazla olan; dolgun; şişkin; kalın; yağlı; tıknaz. *{ağız} (aynı)* [DS] **4.** *ağız.* (Meyve için) ağızda buruk bir tat bıraktığı için yenmesi ve yutulması zor olan. **5.** *sf.* Çok. **6.** *gök b.* (Gök ada için) yüzeysel parlaklığı çok yüksek; kompakt. **7.** *{ağız}* Dar. [DS] **8.** *{ağız}* (Toprak için) sert olduğu için ekime elverişli olmayan. [DS] ☞ **tıkızı kırık,** *{ağız} Gözü kör.* [DS]

tıkız[2], [tık-ız ?] *{ağız} is.* Çelme. [DS]

tıkız[3], [tık-ız ?] *{ağız} is.* Pekmez karıştırmaya yarayan uzun saplı tahta araç. [DS]

tıkız[4], [tık-ız] *{ağız} sf.* Zengin. [DS]

tıkızca, [tık-ız-ca] *(tıkı'zca) zf.* Biraz tıkız; tıkıza benzer; tıkızımsı.

tıkızımsı, [tık-ız-ımsı] *sf.* Biraz tıkız olan; tıkızca.

tıkızımak, [tıkız-ı-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r]* Dar gelmek.

tıkızlaşma, [tık-ız-la-ş-ma] *is.* Tıkızlaşmak eylemi.

tıkızlaşmak, [tık-ız-la-ş-mak] *dönşl. f. [-ır]* Tıkız bir duruma gelmek.

tıkızlaştırma, [tık-ız-la-ş-tır-ma] *is.* **1.** Tıkızlaştırmak eylemi. **2.** Metalürjide, toz durumundaki metalleri sıkıştırma ve ısıtma işlemleri ile katı hâle getirme.

tıkızlaştırmak, [tık-ız-la-ş-tır-mak] *gçl. f. [-ır]* Tıkız duruma gelmesini sağlamak; tıkızlaşmasına neden olmak; tıkızlaşmasına yardım etmek.

tıkızlık, -ğı [tık-ız-lık] *is.* **1.** Tıkız olma durumu; tıkız olan şeyin niteliği; sıkılık; aşırı yoğunluk. **2.** Bir kristal gözündeki iyon ya da atom sayısının bu gözün hacmine oranı. **3.** Gözeneksiz ya da çatlaksız bir toprak ya da keseğin gösterdiği özellik.

tıkka, [tık(k)-a ?] *{ağız} is.* Kuş pisliği. [DS]

tıkkal, [? tıkkal] *{ağız} is.* Mezar taşı. [DS]

tıkkım, [tık(k)-ım] *{ağız} is.* Lokma; tıkım; tike. [DS]

tıkkır, [tık(k)-ır] *{ağız} is.* Çocuk ayakkabısı. [DS]

tıklama, [tık-la-ma] *is.* Tıklamak eylemi.

tıklamak, [tık *(yans.)* > tık-la-mak] *gçsz. f. [-r] [-l(ı)-yor]* **1.** Tık sesi çıkarmak; tıkırtı yapmak. **2.** Hafifçe çarpmak; değmek. **3.** *{ağız}* Vurmak. [DS]

tıklatma, [tık *(yans.)* > tık-la-t-ma] *is.* Tıklatmak eylemi.

tıklatmak, [tık *(yans.)* > tık-la-t-mak] *gçl. f. [-ır]* **1.** Tıkırtı yaptırmak; tık sesi çıkarmasını sağlamak. **2.** Hafifçe vurmak.

tıklım, [tık-(ı)l-ım] *is.* Tıkılmak eylemi; doluluk. ☞ **tıklım tıklım,** *1. Ağzına kadar dolu. 2. Hiç boş yer kalmayacak biçimde doldurulmuş.*

tıkma, [tık-mak > tık-ma] *{eT} is.* **1.** Tıkmak eylemi. **2.** Tıpa; kapak. [Mühennâ] **3.** *sf.* Tıkılmış durumda

olan; sıkışık. 🗗 **tıkma üzüm,** *{eT} Birbirine girmiş, sık üzüm.* [DLT]

tıkmaca, [tık-maca] *{ağız} is.* Su mağarası. [DS]

tıkmak[1], [tık-mak] *gçl. f. [-ar]* **1.** Bir şeyi bir şeyin içine zorla bastırarak, iterek sokmaya çalışmak; tıkamak; doldurmak. *{eT} (aynı)* [DLT] [Gabain] [İKPÖy.] **2.** Bir şeyi bir şeyin içine sokarak sıkıştırmak. *{eT} (aynı)* [İKPÖy.] **3.** Bir şeyi acele ile bir yere doldurmak. **4.** Bir kimseyi bir yere kapatmak; hapsetmek. **5.** *{ağız}* Birini bir okul, iş vb. yere yazdırmak; sokmak. [DS] **6.** *{eT}* Boğmak. [İKPÖy.] **7.** *{ağız}* Dikmek. [DS] 🗗 **tıka basa,** *1. Hiç boş yeri kalmayacak biçimde doldurulmuş olarak; zorla iteleyerek doldurulmuş olarak. 2. İyice dolmuş; sıkışmış olarak.*|| **tıka basa yemek,** *Mideyi gereğinden fazla yiyecekle doldurmak; rahatsızlık verecek kadar çok yemek.*

tıkmak[2], **-ğı** [tık-mak] *{ağız} is.* **1.** Kuş gagası. **2.** Fiske. **3.** *sf.* Kısa boylu ve şişmen; tıknaz. **4.** [DS]

tıkmaklamak, [tıkmak-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ı) -yor]* **1.** Gagalamak. **2.** Fiske vurmak. [DS]

tıkmalak, -ğı [tıkma-lak] *{ağız} sf.* Kısa boylu ve şişman; tıknaz. [DS]

tıkman, [tık-man] *{ağız} sf.* Kısa boylu ve şişman; tıknaz. [DS]

tıkmıl, [tık-(ı)m-ıl] *{ağız} sf.* (Kişi için) kendi zayıf, karnı şiş olan. [DS]

tıkna[1], [tık(ı)n-a] *{ağız} sf.* **1.** (Kişi için) kendi zayıf, karnı büyük ve şiş olan. **2.** Çok yemekten sindirim sıkıntısına uğramış kimse; hazımsızlık çeken. [DS]

tıkna[2], [tık-(ı)n-a] *{ağız} is.* **1.** Fiske. **2.** Lokma; dilim; küçük parça. [DS]

tıknak, -ğı [tık-(ı)n-ak] *{ağız} sf.* Kısa boylu ve şişman. [DS]

tıknaz, [tık-(ı)n-az] *sf.* **1.** Şişman; kısa boylu; toplu; kısa ve kalın yapılı. **2.** *{ağız}* Sıska; zayıf. [DS] **3.** *{ağız}* Güç beğenen; titiz. [DS]

tıknazlık, -ğı [tık-naz-lık] *is.* **1.** Tıknaz olma durumu; tombulluk. **2.** Yağ birikiminden doğan kilo fazlalığı.

tıknefes, [tık *(yans.)* + nefes] *sf.* **1.** Solunum güçlüğü çeken; rahat soluk alıp veremeyen; kesik kesik soluk alıp veren. **2.** (At için) soluğan. **3.** *{ağız}* Sinirli. [DS]

tıknefeslik, -ği [tık+nefes-lik] *is.* Tıknefes olma durumu; soluğanlık.

tıksar, [Ar. tıḳṣār تقصار] *(tıksa:r) {OsT} is.* Halka şeklinde taç.

tıksırık, -ğı [tıs *(yans.)* > tıs-kır-ık] *is.* **1.** Tıksırmak eyleminin sonucu çıkan ses; pıhsırık. **2.** Ağız kapalıyken tıksırma sırasında aniden gelen havanın engellenmesiyle oluşan dışarı püskürme hâli. **3.** Ağız kapalıyken meydana gelen aksırma.

tıksırıklı, [tıksır-ık-lı] *sf.* **1.** Sık sık tıksıran; tıksırma alışkanlığı veya huyu olan. **2.** *mecaz.* Hasta; rahatsız; çelimsiz; güçsüz.

tıksırma, [tıksır-ma] *is.* Tıksırmak eylemi.

tıksırmak, [tıs *(yans.)* > tıs-kır-mak] *gçsz. f. [-ır]* Ağzı kapalı iken hafifçe aksırmak; pıhsırmak.

tıktap, [tık+tap ?] *{ağız} is.* Süreğen hastalık. [DS]

tıktıca, [tık-tı(k)-ca ?] *{ağız} is.* Ağaçkakan. [DS]

tıktık[1], **-ğı** [tık+tık] *{ağız} is.* Takunya. [DS]

tıktık[2], **-ğı** [tık+tık] *{ağız} is.* Küçük testi. [DS]

tıktık[3], **-ğı** [tık+tık] *{ağız} is.* Civciv. [DS]

tıktık[4], **-ğı** [tık+tık] *{ağız} is. çoc. d.* Saat. [DS]

tıktıkdeleğen, [tık+tık+del-eğen] *{ağız} is.* Ağaçkakan. [DS]

tıktıkı[1], [tık+tık-ı] *{ağız} is.* Takunya. [DS]

tıktıkı[2], [tık+tık-ı] *{ağız} sf.* **1.** Cimri. **2.** Kararsız; tereddüt eden. [DS]

tıktıkı[3], [tık+tık-ı] *{ağız} is.* Küçük testi. [DS]

tıktıkı[4], [tık+tık-ı] *{ağız} is.* **1.** İncir çiçeği. **2.** Ham incir. [DS]

tıktık[5], [tık+tıtk-ı] *{ağız} is.* Havan. [DS]

tıktıkıcı, [tık+tık-ı-cı] *{ağız} sf.* Cimri; eli sıkı. [DS]

tıkturmak, [tık-mak > tık-tur-mak] *{eT} gçl. f. [-ur]* Tıktırmak; bastırmak. [DLT]

tıl[1], [tıl] *is.* **1.** Haberci; gözcü. [ETY] **2.** Savaşta düşmandan haber almak için yakalanan adam; durumunu öğrenmek üzere karşı taraftan yakalanan tutsak; çaşıt; casus. [DLT] [ETY] **3.** (Düşman hakkında) bilgi. [ETY]

tıl[2], [tıl / dıl] *{eT} is.* **1.** *anat.* Dil; tat alma organı. [EUTS] **2.** Dil; anlaşma aracı; lisan; söz; lügat. [DLT] [Gabain] 🗗 **tıl bilig,** *Dile dayalı bilgi.*|| **tıl tegürmek,** *Dil uzatmak; söz dokundurmak; sözle incitmek.* [DLT]|| **tıl tutmak,** *Düşmanın durumunu öğrenmek üzere bir adam yakalamak.* [DLT]

tıla, [Ar. ṭılā' طلاء] *(tıla:) {OsT} is.* **1.** Yaldız gibi sürülecek nesne; altın yaldız. **2.** Merhem. **3.** Cila. **4.** Altın yaldız ile yapılan süs veya yazılmış yazı. **5.** Sırma. **6.** Saf altın. **7.** Altın yapan. **8.** Eskiden hattatların aharlı kâğıt üzerine sürdükleri eriyik. 🗗 **tılā'-düz,** *{OsT} Altın yaldızla nakış yapan; yaldızcı; sırmakeş.*|| **tılā'-kâr,** *{OsT} Sırma çeken; altın yaldız yapan usta.*|| **tılā'-kârî,** *{OsT} Yaldızcılık; sırmakeşlik.*

tılak, [tıl > tıl-āk طلاق / طلق] *(eT tıla:k) {eT} is.* **1.** Kadının cinsel organı; avret yeri. [DLT] **2.** *{OsT}* Bızır.

tılangurmak, [tıl-añ-ur-mak] *(tılañurmak) {eT} gçsz. f. [-ur]* **1.** Güzel konuşmak; natık olmak; muhakemesi sağlam ve kuvvetli olmak. [EUTS] [Gabain] **2.** Münakaşa etmek. [Gabain]

tılar[1], [? tılar طلار] *{eAT} {ağız} is.* **1.** Beşiğe konulan çocuk yatağı; küçük yatak. [DS] **2.** *{ağız}* Yatak yünü. [DS]

tılar[2], [? tılar] *{ağız} sf.* Obur. [DS]

tılavet, [Ar. ṭılāvet طلاوت] *(tıla:vet)* *{OsT}* *is.* Güzellik; sevimlilik.

tılçı, [tıl-çı ?] *{ağız}* *is.* Sarımsak, kırmızı biber, tuz ve yağ ile yapılan bir tür katık. [DS]

tıldağ, [tıl-dā-mak > tıl-dā-ġ / tıl-dā-k / tıl-tā-ġ] *(tılda:ğ)* *{eT}* *is.* Bahane. [DLT] [KB]

tıldam, [tıl-ḏām] *(tılda:m)* *{eT}* *sf.* Güzel konuşan; hatip. [KB]

tıldamak, [tıl > tıl-dā-mak] *(tılda:mak)* *{eT}* *gçl. f.* *[-r]* Engel olmak.

tılgaz, [tırkaz > tılgaz] *{ağız}* *is.* Kapı mandalı. [DS]

tılgı, [tıl-gı] *{ağız}* *sf.* (Kişi için) karnı şiş; sıtmalı. [DS]

tılı, [tılı] *{ağız}* *is.* Hamur. [DS] ◻ **tılı basmak,** *{ağız}* *is. Hamur açmak.* [DS]|| **tılı tegene,** *{ağız}* *Hamur teknesi.* [DS]

tılık, -ğı [tıl-ık / tıl-ı-k ?] *{ağız}* *sf.* **1.** (Kişi için) yüzü veya vücudu şiş olan. **2.** Yırtık pırtık. [DS]

tılıka, [? tılıka] *{ağız}* *is.* (Kadın için) çocuğu olmama hastalığı; kısırlık. [DS]

tılıkmak, [tıl > tıl-ık-mak] *{eT}* *gçsz. f.* *[-ur]* Konuşmak; haber vermek; dile düşmek. [DLT]

tılır, [tıl-ır ?] *{ağız}* *is.* Alçak dağ veya tepe. [DS]

tılıs, [tırıs / tılıs] *{ağız}* *is.* **1.** Koşarak gitme; tırıs. **2.** Bir çeşit çocuk oyunu. [DS]

tılısm, [Ar. ṭılısm طلسم] *{OsT}* *is.* **1.** Büyü; sihir; tılsım. **2.** Gizli bir güç taşıdığına inanılan şey. **3.** Tedbir; çare; önlem.

tılısmat, [Ar. ṭılısmāt طلسمات] *{OsT}* *is.* Büyüler; sihirler; tılsımlar.

tılik, -ği [tıl-ik ?] *{ağız}* *sf.* Peltek. [DS]

tılk, [tılk] *{ağız}* *is.* Mide şişkinliği; dolgunluk; hazımsızlık.

tılkatmak, [talk-ıt-mak / tılk-at-mak] *{eT}* *gçl. f.* *[-ır]* **1.** İşi geciktirmek. [DTL] **2.** Yükü çarpıtmak; yükle ip arasına ağaç koyarak büktürmek suretiyle yükü düzeltmek. [DLT]

tılkı[1], [tılkı] *{ağız}* *is.* Yayık. [DS]

tılkı[2], [tılkı / tilki] *{ağız}* *is.* Yer altındaki su borularını tıkayan bitki kökleri yumağı. [DS]

tılkı[3], [tılkı] *{ağız}* *is.* Yanık, uçuk vb. sebeplerle deride oluşan içi sıvı dolu kabarcık. [DS]

tılkıcak, -ğı [tılkı-cak] *{ağız}* *is.* Mide şişkinliği; hazımsızlık. ◻ **tılkıcak olmak,** *{ağız}* *Çok yemekten rahatsız olmak; karnı şişmek.* [DS]

tılkımak, [tılk-ı-mak] *{ağız}* *gçsz. f.* *[-ır]* Salatalık, kabak vb. sebzeler kuraklıktan buruşmak, bozulmak. [DS]

tıllamak, [tıl-la-mak] *{ağız}* *gçsz. f.* *[-r]* *[-l(ı)-yor]* **1.** Yavaşlamak. **2.** Hızla koşmak. [DS]

tıllazmak, [tıl-la-z-mak] *{ağız}* *gçsz. f.* *[-ır]* Mızıkçılık etmek. [DS]

tıllığ, [tıl > tıl-lıġ] *{eT}* *sf.* Dilli. [DLT]

tılmaç, [tıl > tıl-maç] *{eT}* *is.* Çevirmen; tercüman. [KB]

tılmak, [tıḏ-mak > tı-l-mak] *{eT}* *edil. f.* *[-ur]* Mani olunmak; engellenmek. [KB]

tılsım, [Ar. tılısm طلسم] *is.* **1.** Doğa üstü bir takım güçleri olduğuna, doğa üstü işler yapabileceğine ve bir takım gizler taşıdığına inanılan şey. **2.** *gnşl.* Taşıyanın üzerinde büyülü etkiler yapacağına inanılan sembolik eşya; büyü yapılmış ya da büyülü olduğu söylenen yazıları olan bir tür takı; muska. **3.** *mecaz.* Gizemli bir etkileme gücü; gizemli bir çekicilik; kuvvet; çare; önlem; tedbir. **4.** Anadolu'da kadınların başlarına taktıkları, takanı nazardan, iftiradan, kötü ruhlardan, büyüden koruduğuna inanılan altın, gümüş vb. madenden yapılma süs eşyası.

tılsımlı, [tılsım-lı] *sf.* **1.** Tılsımı bulunan; tılsım taşıyan. **2.** Kendisinde doğa üstü bir takım güçler olduğuna, bir takım gizler taşıdığına, dolayısıyla doğa üstü işler yapabileceğine inanılan. **3.** *mecaz.* Gizemli bir etkileme gücü, gizemli bir çekiciliği bulunan.

tıltağ, [tıl-dā-mak > tıl-dā-ġ / tıl-dā-k / tıl-tā-ġ] *(tılta:ğ)* *{eT}* *is.* Sebep; aslî sebep; -den dolayı; **mucip.** [EUTS] [Gabain] [Üç İtigsizler]

tıltağlığ, [tıltaġ-lıġ] *{eT}* *sf.* Sebepli. [EUTS]

tıltağsız, [tıl-taġ-sız] *{eT}* *sf.* Sebepsiz. [EUTS] [Üç İtigsizler]

tıltak, [tıl-dā-mak > tıl-dā-ġ / tıl-tā-k / tıl-tā-ġ] *(tılta:k)* *{eT}* *is.* Sebep; mucip. [EUTS]

tıltamak, [tıl-dā-mak / tıl-tā-mak] *(tılta:mak)* *{eT}* *gçsz. f.* *[-r]* **1.** İtiraz etmek. [EUTS] [Gabain] **2.** Sebep olmak. [EUTS] [Gabain]

tıltanmak, [tıl-tā-mak > tıl-ta-n-mak] *{eT}* *dönşl. f.* *[-ur]* Sebep olmak; müsebbip olmak. [EUTS]

tıltap, -bı [? tıltap] *{ağız}* *is.* Güç; derman. ◻ **tıltabı kesilmek,** *{ağız}* *Çok yorulmak; güçsüz kalmak.* [DS]

tıltar, [tırtıl > tıltar ?] *{ağız}* *is.* Tırtıl. [DS]

tıltık, -ğı [tıl-(ı)t-ık] *{ağız}* *sf.* Hoppa; şımarık. [DS]

tımar[1], [Far. tīmār تيمار] *is.* **1.** Binek hayvanlarının derisini ve kıllarını kaşağı, fırça, gebre vb. araçlarla kir, yapışkan madde ve tozlardan temizlemek. **2.** Yarayı temizleme; tedavi etme. **3.** Hasta veya yaralı kimseye bakma; hasta bakımı. **4.** Cariyelerin dinlenmek amacıyla bir yere gitmesi. **5.** Ağaç, tarla, bağ ve bahçeyi işleme ve bakımını yapma; toprağı ıslah etme. ◻ **tımar etmek,** *1. Yara bakımı yapmak. 2. Hastaya bakmak; tedavi etmek; iyileştirmek. 3. Binek hayvanlarının derisinin temizliğini yapmak. 4. Ağaçların bakımını yapmak; budamak. 5. Toprağı ıslah etmek. 6. {ağız} Yıkamak; silmek; temizlemek.* [DS]|| **tımar vermek,** *{eAT} 1. Düzen vermek. 2. Süslemek.*

tımar², [Far. tīmār تيمار] *{OsT}* *is.* Selçuklu ve Osmanlı devletinde belirli görev karşılığında kişilere öşrünü almak üzere tahsis edilen bin ile iki bin akçe arasında öşür geliri bulunan arazilere verilen ad.

tımarcı, [tımar-cı] *is.* **1.** Binek hayvanlarını tımar eden kimse. **2.** Yaralara pansuman yapan sağlıkçı; pansumancı.

tımarcı, [tımar-cı] *is.* Tımar sahibi kimse; tımarlı.

tımarhane, [Far. tīmār-ḫāne تيمارخانه] *(tımarha:ne)* *{OsT}* *is.* **1.** Akıl hastalarının tedavi edildikleri hastahane; akıl hastanesi. **2.** Kargaşa içinde bulunan, kimin ne yaptığı belli olmayan yer. ⧉ **tımarhane kaçkını,** *Dengesiz davranan kimse; ne yaptığı belli olmayan, tutarsız kişi; delice işler yapan kimse.*|| **tımarhane kaçkını gibi,** *Kıyafeti bozuk; giyimi birbirini tutmayan; üstü başı perişan.*

tımarhanelik, -ği [tımarhane-lik] *(tımarha:nelik)* *sf.* **1.** Akıl hastanesinde tedavi görmeyi gerektirecek durumda olan. **2.** *mecaz.* Bunalmış, sıkılmış durumda olan; etrafına çatacak kadar sinirleri bozulmuş.

tımarlama, [tımar-la-ma] *is.* Tımarlamak eylemi.

tımarlamak, [tımar-la-mak تيمارلامق] *gçl. f.* *[-r [-l(ı)-yor]* **1.** Tımar etmek. **2.** *mecaz.* Dövmek; sopa çekmek. **3.** *{OsT}* Çocuğa ve hastaya ihtimam göstermek. **4.** *{eAT}* *{OsT}* Yarayı pansuman etmek.

tımarlı¹, [tımar-lı] *sf.* **1.** Tımar¹ edilmiş olan; bakımı yapılmış; bakımlı. **2.** (Binek hayvanı için) derisi temizlenmiş, kaşağılanmış olan. **3.** (Yara için) bakımı yapılmış; pansuman edilmiş. **4.** (Ağaç, toprak vb. için) gerekli bakımı yapılmış; işlenmiş.

tımarlı², [tımar-lı] *sf.* İmparatorluk döneminde, kendisi yeteri kadar atlı asker besleyerek tımar² sahibi olan kimseye verilen ad; tımar sahibi olan.

tımarsız, [tımar-sız] *sf.* Tımarı yapılmamış; bakımı yapılmamış; bakımsız.

tımaşak, -ğı [tımaş-ak ?] *{ağız}* *sf.* Çıplak; giyimsiz.

tımatım, [tım+a+tım] *{ağız}* *zf.* Tastamam; uygun. [DS]

tımağ, [*eT.* tumağu] *{ağız}* *is.* Nezle. [DS]

tımb, [tamb / tanb / tımb / timb / tömb / tümb *(yans.)*] *is.* Vurarak çalmayı anlatan kök. [Zülfikar] *tımb-ır-da-t-mak, tımb-ır tımbır*

tımbasak, -ğı [tım+bas-ak] *{ağız}* *sf.* Az konuşan; sessiz. [DS]

tımbıl, [tımb-ıl] *{ağız}* *is.* Sapsız bıçak. [DS]

tımbıllı, [tımb *(yans.)* > tımb-ıl-lı] *{ağız}* *sf.* Çabuk küsen; alıngan. [DS]

tımbır, [tımb-ır] *is.* Vurarak çalmayı, vurulan yerden ses vermeyi anlatan yansımalı gövde. ⧉ **tımbır tımbır,** *{ağız}* *(Def. davul vb. derisi için) çok gergin; gevrek.* [DS]

tımbırdatmak, [tımb *(yans.)* > tımbır-da-t-mak] *{ağız}* *gçl. f.* *[-ır]* **1.** Tef, tambur vb. çalgı aletlerine yavaş yavaş vurarak hafif hafif ses çıkartmak. **2.** Gürültü etmek. **3.** Alay etmek. [DS]

tımbırtı, [tımb *(yans.)* > tımb-ır-tı] *{ağız}* *is.* Yavaş yavaş vurulan davul ve deften çıkan hafif ses. [DS]

tımı, [tımı] *{ağız}* *is.* Suyun tazeliği, berraklığı ve soğukluğu. [DS]

tımıs¹, [tımıs / tımız] *{ağız}* *is.* Can; ruh. [DS]

tımıs², [tımıs] *{ağız}* *is.* Keçi yavrusu; oğlak. [DS]

tımışka, [Ar. Dimişk *(Şam)* > dimişkī => tımışka] *{ağız}* *is.* Kendirden yapılan ince sicim. [DS] ⧉ **tımışka gibi,** *{ağız}* *Dümdüz; budaksız.* [DS]

tımışkı¹, [Ar. Dimişk *(Şam kentinin eski adı)* > dimişkī > tımışkı] *is.* **1.** Şapkacıların şapkanın tepesini tutturmakta kullandıkları ince sicim. **2.** Şapkanın tepesi. **3.** *{ağız}* Güreşe çıkacak develerin başını bağlamaya yarayan ince ipten yapılmış başlık. [DS]

tımışkı², [? tımışkı] *{ağız}* *sf.* Çok keskin. [DS]

tımız, [tımıs / tımız] *{ağız}* *is.* Can; ruh. [DS]

tımlamak, [tım-la-mak] *{ağız}* *gçsz. f.* *[-r] [-l(ı)-yor]* Ölmek. [DS]

tımsık, -ğı [tım-sık] *{ağız}* *sf.* Çekingen; utangaç. [DS]

tımsıkmak¹, [tım(ı)-sı-k-mak] *{ağız}* *gçsz. f.* *[-(ğ)-ır]* (Yemek için) ekşimek; kokmak; bozulmak. [DS]

tımsıkmak², [tımsık-mak ?] *{ağız}* *gçl. f.* *[-(ğ)-ır]* Yavaşça vurmak. [DS]

tımsımak, [tım-sı-mak] *{ağız}* *gçsz. f.* *[-ır]* (Yemek için) bozulmak. [DS]

tımsırık, -ğı [tım-sı-r-ık ?] *{ağız}* *sf.* **1.** Güç beğenen; titiz. **2.** Pısırık.[DS]

tımtıkız, [tı(m)+tı/kız] *(tı'mtıkız)* *sf.* Çok tıkız.

tımtım, [hım+hım / tım+tım] *{ağız}* *sf.* Genizden konuşan; hımhım. [DS]

tın¹, [tan / tang / tank / teng / tın / tıng / tin / ting / tink / tong / töng *(yans.)*] *is.* **1.** Çarpmayı, vurmayı; düşmeyi, yuvarlanmayı; çalgı çalmayı; silahla ateş etmeyi; buna benzer biçimde konuşmayı, söylenmeyi, mırıldanmayı anlatan kök. [Zülfikar] *tın tın, tın-ı, tın-ka, tın-la-ma, tın-mak* **2.** Metal levha ya da içi boş şeye küçük bir nesne ile vurulduğunda çıkan yankılı ses. ⧉ **tın tın,** *1. Tınlama sesi. 2. Bilgisiz; boş kafa.*

tın², [tīn] *(tı:n)* *{eT}* *is.* **1.** Soluk; nefes. [DLT] [İKPÖy.] [EUTS] [Gabain] [KB] **2.** İnsan, hayvan ve bitkilerde bulunan canlılık, hayat. [Gabain] **3.** Ruh; can. [DLT] [İKPÖy.] [EUTS] [KB] [Mühennâ] **4.** Ömür. **5.** Cevher; madde. [EUTS] **6.** Rahat; huzur. **7.** *sf.* Dinmiş; işsiz; tembelleşmiş; harınlaşmış. [DLT] ⧉ **tın busgak,** *Nefes darlığı.* [Gabain]|| **tını kesilmek,** *{eT}* *Nefesi kesilmek.*|| **tını uzun,** *{eT}* *Ömrü uzun.*|| **tın tokığlı,** *{eT}* *Nefes alan; canlı.* [KB]|| **tın tın,** *{eT}* *Sus.* [DLT]|| **tın yér,** *{eT}* *Nadasa bırakılmış tarla; dinlendirilmiş arazi.* [Clauson]

tınab, [Ar. ṭınāb طناب] *{OsT}* *is.* Çadırı kazığa bağlayan ip.

tınamak, [kına-mak / tına-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-n(ı)-yor]* Kınamak; ayıplamak. [DS]

tınar, [? tınar] *{ağız} is.* Tınaz. [DS] ⇨ **tınar etmek,** *{ağız} Dövülmüş harmanı savurmak için yığmak; tınaz yapmak.* [DS]

tınas, [Yun. tınas / Far. tīnūs طناس] *{OsT} {ağız} is.* **1.** Tınaz. **2.** Saman yığını. [DS]

tınaz[1], [Yun. tınas / Far. tīnus تینوس => tınaz طناز] *is.* **1.** Yığın. **2.** Ot yığını. **3.** *{OsT}* Savrulmak ve taneleri ayrılmak üzere yığılmış tahıl saman karışımı. ⇨ **tınaz atmak,** *{ağız} Saman ile karışık taneyi rüzgârda savurarak tanelerini samandan ayırmak; harman savurmak.* [DS]|| **tınaz makinesi,** *Tınaz durumundaki tahılı saman ve diğer yabancı maddelerden savurma yöntemi ile ayıran makine.*

tınaz[2], [? tınaz] *{ağız} is.* **1.** Alay; eğlence. **2.** Alaya alma. ⇨ **tınaz almak,** *{ağız}* → tınazaya almak. [DS]|| **tınaz etmek,** *{ağız}* → tınazaya almak. [DS]

tınaza, [? tınaza] *{ağız} is.* Alay, eğlence. ⇨ **tınazaya almak,** *{ağız} Alay etmek.* [DS]

tıncik, -ği [? tıncik] *{ağız} is.* **1.** Taranırken tarakta kalan dökülmüş ve kırılmış saçlar. **2.** Karışmış, dolaşmış saç. [DS]

tınciklenmek, [tıncik-le-n-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* Ağaçların ince kökleri birbirine dolaşarak yumak olmak. [DS]

tınç[1], [tın-mak > tın-ç] *sf.* **1.** *{eT}* Dinlenmiş; dinç. **2.** *{ağız}* Rahat. [DS] **3.** *{ağız}* Sağlıklı. [DS]

tınç[2], **-cı** [? tınç] *{ağız} is.* Büyük tava. [DS]

tınçalmak, [tınç-al-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* Rahatlamak. [DS]

tınçamak, [tınç-ā-mak / tınç-ī-mak / tınç-ġā-mak] *(tınça:mak) {eT} gçsz. f. [-r]* → tınçımak. [DLT]

tınçğamak, [tınç-ā-mak / tınç-ī-mak / tınç-ġā-mak] *(tınçga:mak) {eT} gçsz. f. [-r]* → tınçımak. [DLT]

tınçımak, [tınç-ā-mak / tınç-ī-mak / tınç-ġā-mak] *(tınçı:mak) {eT} gçsz. f. [-r]* Bozulmak; çürümek. [DLT]

tınçışmak, [tınç-ī-mak > tınç-ış-mak] *{eT} dönşl. f. [-ur]* Kokuşmak; bozunmak. [DLT]

tınçlık, -ğı [tınç-lık] *{ağız} is.* Rahatlık. [DS]

tınçlıksız, [tınç-lık-sız] *{ağız} sf.* (Çocuk için) uslu durmayan; yaramaz.[DS]

tınçsız, [tınç-sız] *{ağız} sf.* → tınçlıksız. [DS]

tınçrunmak, [tınç-(ı)r-un-mak] *{eT} dönşl. f. [-ur]* Sessiz olmak. [KB]

tındurmak, [tın-mak > tın-dur-mak] *{eT} gçl. f. [-ur]* Rahat ettirmek; dinlendirmek. [DLT] [KB]

tındurulmak, [tın-dur-mak > tın-dur-ul-mak] *{eT} edil. f. [-ur]* Rahat ettirilmek; dinlendirilmek. [Clauson]

tıng[1], [tan / tang / tank / teng / tın / tıng / tin / ting / tink / tong / töng *(yans.)*] *is.* Çarpmayı, vurmayı; düşmeyi, yuvarlanmayı; çalgı çalmayı; silahla ateş etmeyi; buna benzer biçimde konuşmayı, söylenmeyi, mırıldanmayı anlatan kök. [Zülfikar] *tıng-ır, tıng-ıl-da-mak*

tıng[2], [tıñ] *(tıñ) {eT} is.* **1.** Ses; seda. [ARAT] [EUTS] [ETY] **2.** Sesin perdesi; nağme; ton. [ARAT] [EUTS] [ETY]

tıng[3], [tan *(tane)* > tıng] *{ağız} is.* Üzüm tanesi. [DS]

tınga, [tıng *(yans.)* > tıng-a] *{ağız} is.* Çinko, teneke veya bakırdan yapılma kova, leğen vb. kap. [DS]

tıngacık, -ğı [tıng *(yans.)* > tıng-a-cık] *{ağız} sf.* **1.** Kıvrak. **2.** Güzel. [DS]

tıngaç, -cı [tıng *(yans.)* > tıng-a-ç] *{ağız} is.* Küçük tepe. [DS]

tıngadak, [tıng *(yans.)* > tıng-adak] *zf.* (Düşmek için) birdenbire ve tın sesi çıkararak.

tıngafa, [tın+kafa] *{ağız} sf.* Çabuk öfkelenen; sinirli. [DS]

tıngay, [? tıngay] *{ağız} sf.* → tıngafa. [DS]

tıngaz, [tıng *(yans.)* > tıng-az] *{ağız} sf.* (Kişi, hayvan için) zayıf; dayanıksız. [DS]

tıngçan, [Çin. teng chan] *{eT} is.* Kandil; lamba. [EUTS]

tıngçı, [tıñ > tıñ-çī] *(tıñçı) {eT} is.* **1.** Haberci. [EUTS] **2.** Muhbir; casus. [Gabain]

tıngı, [tıng *(yans.)* > tıng-ı] *{ağız} is.* Metal kap kacak. [DS]

tıngıl[1], [tıng *(yans.)* > tıng *(yans.)* > tıng-ıl] *is.* Çarpmayı, vurmayı; düşmeyi, yuvarlanmayı; çalgı çalmayı; silahla ateş etmeyi; buna benzer biçimde konuşmayı, söylenmeyi, mırıldanmayı anlatan yansımalı gövde. ⇨ **tıngıl elek, tıngıl sac,** *{ağız} Çok yoksul durumda.* [DS]|| **tıngıl mıngıl,** *{ağız} 1. Salkım salkım. 2. (Yuvarlanmak için) tıngırtılı sesler çıkararak.* [DS]|| **tıñgıl mıñgıl,** *{ağız} 1. (At, eşek vb. hayvanların yürüyüşü için) uyumlu. 2. (Kadının gezmesi, dolaşması için) bir sürü çocukla.* [DS]|| **tıngıl tıngıl,** *{ağız} (Yuvarlanmak için) tıngırtılı sesler çıkararak.* [DS]

tıngıl[2], [tıng *(yans.)* > tıng-ıl] *{ağız} is.* Küçük sepet. [DS]

tıngılamak, [tıñ-ı-lā-mak] *(tıñgıla:mak) {eT} gçsz. f. [-r]* (Yere düşen bir şey için) ses çıkarmak; tıngırdamak. [DLT]

tıngıldama, [tıng *(yans.)* > tıng-ıl-da-ma] *is.* Tıngıldamak eylemi.

tıngıldamak, [tıng *(yans.)* > tıng-ıl-da-mak] *gçsz. f. [-r] [-d(ı)-yor]* Tıngırdamak.

tıngıldatma, [tıng *(yans.)* > tıng-ıl-da-t-ma] *is.* Tıngıldatmak eylemi.

tıngıldatmak, [tıng *(yans.)* > tıng-ıl-da-t-mak] *gçl. f. [-ır]* Tıngıldamasına yol açmak; tıngıldamasını sağlamak.

tıngıltı, [tıng *(yans.)* > tıng-ıl-tı] *is.* Tıngıldama sesi.

tıngır[1], [tıng *(yans.)* > tıng-ır] *is.* Çarpınayı, vurmayı; düşmeyi, yuvarlanmayı; çalgı çalmayı; silahla ateş etmeyi; buna benzer biçimde konuşmayı, söylenmeyi, mırıldanmayı anlatan yansımalı gövde. ☞ **tıngır mıngır,** *Yavaş fakat düzenli biçimde.*|| **tıngır tıngır,** *1. (Birbirine çarpan veya düşen nesneler için) sürekli ses çıkararak. 2. (Yer için) bomboş; hiçbir şey bulunmayan.*

tıngır[2], [tıng *(yans.)* > tıng-ır] *is.* **1.** Metal bir şeyin sert bir yere çarpması ya da düşmesi ile çıkan yankılı ses. **2.** *{ağız} argo.* Para. [DS] **3.** *{ağız}* Çinko, teneke veya bakırdan yapılmış leğen, kova vb. kap kacak. [DS] **4.** *{ağız}* İçi boş kap. [DS] **5.** *{ağız}* Kurumuş çam ağacı özü. [DS] **6.** *{ağız}* Leğen. [DS] **7.** *sf. argo.* Parasız; züğürt. **8.** Tamamen boş; bomboş. ☞ **tıngır elek tıngır sac,** *{ağız} Çok yoksul.* [DS]|| **tıngır elek, tıngır tas,** *Hiçbir eşya yok; tamamen boş; bomboş.*|| **tıngırı yolunda,** *argo. Gelir durumu iyi.*

tıngır[3], [tıng *(yans.)* > tıng-ır] *{ağız} sf.* **1.** Kel; dazlak. **2.** Akılsız. [DS] ☞ **tıngırına saymamak,** *{ağız} Başına buyruk olmak; söz dinlememek.* [DS]

tıngırak[1], **-ğı** [tıng *(yans.)* > tıng-ır-a-k] *{ağız} is.* Mayasız ince ekmek. [DS]

tıngırak[2], **-ğı** [tıng *(yans.)* > tıng-ır-a-k] *{ağız} is.* Hayvanların boynuna takılan çan. [DS]

tıngıramak[1], [tıng *(yans.)* > tıng-ır-a-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-r(ı)-yor]* **1.** Tıngırtılı sesler çıkarmak. **2.** (Yuvarlanan para için) yuvarlanma sesi çıkarmak.

tıngıramak[2], [tıng *(yans.)* > tıng-ır-a-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-r(ı)-yor]* Çok kurumak. [DS]

tıngırdak[1], **-ğı** [tıng *(yans.)* > tıng-ır-da-k] *{ağız} is.* Hayvanların boynuna takılan çan. [DS]

tıngırdak[2], **-ğı** [tıng *(yans.)* > tıng-ır-da-k] *{ağız} is.* Havan; dibek. [DS]

tıngırdama, [tıng *(yans.)* > tıng-ır-da-ma] *is.* Tıngırdamak eylemi.

tıngırdamak[1], [tıng *(yans.)* > tıng-ır-da-mak] *gçsz. f. [-d(ı)-yor]* **1.** (Metal ya da camdan yapılma nesneler için) düşme ya da çarpma sonucu kuru ve çınlamalı madenî ses çıkarmak. **2.** *{ağız}* (Çocuk için) yavaş yavaş ağlamak. [DS] **3.** *argo.* Ölmek. **4.** *{ağız}* Sert biçimde karşılık vermek; öfkeli olarak konuşmak. [DS]

tıngırdamak[3], [tıñg-ır-da-mak] *(tıñgırdamak) {ağız} gçsz. f. [-r] [-d(ı)-yor]* **1.** Boş yere, gereksiz konuşmak. **2.** Alay konusu olmak. [DS]

tıngırdamak[4], [tıñg-ır-da-mak] *(tıñgırdamak) {ağız}* **1.** Hafif gürültü etmek. **2.** (Su için) hafifçe kaynamak. [DS]

tıngırdatma, [tıng *(yans.)* > tıng-ır-da-t-ma] *is.* Tıngırdatmak eylemi.

tıngırdatmak[1], [tıng *(yans.)* > tıng-ır-da-t-mak] *gçl. f. [-ır]* **1.** Tıngırdamasını sağlamak; tıngırdamasına neden olmak. **2.** (Telli çalgılar için) acemice çalmak.

tıngırdatmak[2], [tıng *(yans.)* >tıng-ır-da-t-mak] *{ağız} gçl. f. [-ır]* Alay etmek; eğlenmek. [DS]

tıngırdatmak[3], [tıng *(yans.)* >tıng-ır-da-t-mak] *{ağız} gçl. f. [-ır]* Yemeği ateşte hafifçe kaynatmak. [DS]

tıngırdek, -ği [tıng *(yans.)* > tıng-ır-dak / tıngır-dek] *{ağız} is.* Böbrek. [DS]

tıngırlak, -ğı [tıng *(yans.)* > tıng-ır-lak / tıngır-lık] *{ağız} is.* Dört kulplu testi. [DS]

tıngırlık, -ğı [tıng *(yans.)* > tıng-ır-lık] *{ağız} is.* → tıngırlak. [DS]

tıngırtı, [tıng *(yans.)* > tıng-ır-tı] *is.* Tıngırdayan bir nesnenin çıkarmış olduğu ses; tıngırdama sesi.

tıngıy, [tıngıy] *{ağız} is.* Tahta. [DS]

tınglamak, [Çin. t'eng / t'ing *(işitmek)* => tıñ > tıñ-lā-mak] *(tıñlamak) {eT} gçl. f. [-r]* Dinlemek; kulak asmak. [DLT] [ETY] [EUTS] [Gabain] [KB] [Tekin]

tınglaşmak, [tıñ-lā-mak > tıñ-la-ş-mak] *(tıñlaşmak) {eT} işteş. f. [-ur]* Dinleşmek; birlikte dinlemek. [DLT]

tınglatmak, [tıñ-lā-mak > tıñ-la-t-mak] *(tıñlatmak) {eT} gçl. f. [-ur]* Dinletmek. [DLT]

tıngoz, [tıng+göz > tıngoz ?] *{ağız} sf.* Çabuk öfkelenen; sinirli. [DS]

tıngrağ, [tırñ-ak > tıñrāk] *(tıñrağ) {eT} is.* Pençe; tırnak. [EUTS]

tıngrak, [tırñ-ak > tıñrāk] *(tıñra:k) {eT} is.* Pençe; tırnak. [Gabain]

tıngsırık, -ğı [tıs-gır-ık > tıñsırık] *{ağız} is.* Hapşırık; aksırık. [DS]

tınğılamak, [tıñ-lamak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Dinlemek. [DS]

tını, [tıng / tıngı *(ses)* > tını] *is.* **1.** Çeşitli müzik aletlerinin verdiği sesi ayırt etmeyi sağlayan ses özelliği *(1944).* **2.** Yükseklik, şiddet ve süreden bağımsız olarak ses organlarının özel durumu ile belirginleşen ses özgülüğü. **3.** Bir ses işaretine dönüşecek bir elektrik işareti alan aygıtlar üzerinde uygun ayarlamalarla güçlendirilebilen ya da zayıflatılabilen pes veya tiz frekanslar bölgesi.

tınığ, [tīn / tın-ığ] *{eT} is.* Nefes alma; soluk alma. [DLT]

tınıkı, [tınıkı] *{ağız} is.* Ok. [DS]

tınıkmak, [tın-ık-mak] *{eT}* Dinlenmek; nefes almak; rahat etmek. [Clauson]

tınılmak, [tın-mak > tın-ıl-mak] *{eT} edil. f. [-ır]* Dinlenilmek; rahat edilmek. [DLT]

tınış[1], [tınış] *{ağız} is.* Soluk; nefes. [DS]

tınış[2], [tınış] *{ağız} sf.* Kel; dazlak. [DS]

tınka, [tınk-a / tınk-ı] *{ağız} is.* Teneke leğen. [DS]

tınkafa, [tın+kafa] *{ağız} is.* Çabuk öfkelenen; sinirli. [DS]

tınkaz, [tınk-az] *{ağız} is.* Öfke. [DS]

tınkı, [tınk-ı] *{ağız}* *is.* Teneke leğen. [DS]

tınkıldı, [tınk *(yans.)* > tınk-ıl-dı تنقلدی] *{OsT}* *is.* Tıngırtı.

tınkıltış, [tınk-ıl-(ı)t-ış ?] *{ağız}* *is.* Kel; dazlak. [DS]

tınkır[1], [tınk-ır] *{ağız}* *is.* Küçük bakır kova. [DS]

tınkır[2], [tınkır ?] *{ağız}* *is.* Köyün suyunu bölmek için arkın dar yerine takılan delik tahta. [DS]

tınkoz, [tın+göz ?] *{ağız}* *is.* Çabuk öfkelenen; sinirli. [DS]

tınlama, [tın-la-ma] *is.* Tınlamak eylemi.

tınlamak, [tıñ-la-mak > tın-la-mak] *gçsz. f.* *[-r] [-l(ı)-yor]* **1.** Yankılanan bir tın sesi çıkarmak; yankılanmak; çınlamak. **2.** *{ağız}* Ses vermek; söylemek. [DS]

tınlamamak, [tıñ-la-ma-mak] *{ağız}* *gçl. olmsz. f.* *[-z] [-m(ı)-yor]* Oralı olmamak; aldırış etmemek; önemsememek; umursamamak. [DS]

tınlatıcı, [tın-la-t-ıcı] *sf.* **1.** Tınlamayı sağlayan; tınlatan. **2.** *is. dbl.* Ses yolunda, konuşurken sesin yankılı biçim almasını sağlayan ağız, geniz ve gırtlak gibi boşluklar.

tınlatma, [tın-la-t-ma] *is.* Tınlatmak eylemi.

tınlatmak, [tın-la-t-mak] *gçl. f.* *[-ır]* **1.** Tınlamasına yol açmak; tınlamasını sağlamak. **2.** Bir metalde bulunan çatlağı çekiç darbesi ile çıkan ses yardımıyla bulmak.

tınlığ, [tın *(can; soluk)* > tın-lıġ] *{eT}* *sf.* **1.** Can sahibi; canlı; ruhlu; canlı varlık. [EUTS] [Gabain] [İKPÖy.] [KB] [Üç İtigsizler] [Mühennâ] **2.** Yaratık. [EUTS] [İKPÖy.] **3.** Hayvan. [Mühennâ]

tınlığsız, [tın-sız] *{eT}* *sf.* **1.** Cansız. [EUTS] **2.** Çorak. [EUTS] **3.** Kimsesiz. [EUTS]

tınma[1], [tın-ma] *{eT}* *is.* Susma. [DLT]

tınma[2], [tın-ma] *is.* Tınmak eylemi.

tınmağuçı, [tın-mak >tın-ma-ġüçī] *(tınmağu:çı:)* *{eT}* *sf.* Durmayan; dinlenmeyen. [KB]

tınmak[1], [tın-mak] *{eT}* *gçsz. f.* *[-ar]* **1.** Yorgunluk gidermek; dinlenmek. [DLT] [EUTS] [İKPÖy.] [KB] **2.** Derin nefes almak; nefes almak; soluklanmak. [DLT] [Gabain] [İKPÖy.] [KB] **3.** Sonu gelmek. [DLT] **4.** *{ağız}* Susmak. [DS]

tınmak[2], [tın-mak / dınmak طنمق] *gçsz. f.* *[-ar]* **1.** Aldırış etmek; önem vermek; değer vermek; oralı olmak; tepki vermek. **2.** *{eAT}* *{OsT}* Ses çıkarmak. **3.** *{OsT}* Söylemek; konuyu açmak; bahsetmek. **4.** *{ağız}* Alınmak; gücenmek. [DS] **5.** *{ağız}* Anlamak. [DS] ⊡ **tınmaz melaike,** *Kendi hâlinde; sessiz sedasız.*

tınmamak, [tın-ma-mak / dın-ma-mak طنممق] *gçl. olmsz. f.* *[-z]* **1.** *{eAT}* *{OsT}* Ses çıkarmamak; konuşmamak; söylememek. **2.** *{ağız}* Aldırış etmemek; oralı olmamak; önem vermemek. [DS]

tınmasak, [tın-ma-sak] *{ağız}* *sf.* El altından kötü işler yapan; dalavereci. [DS]

tınmata, [? tınmata] *{ağız}* *is.* Talaş. [DS]

tınnak, -ğı [tın-la-k / tınnak] *{ağız}* *is.* Tınlama. [DS]

tınnamak[1], [tın-la-mak] *{ağız}* *gçl. f.* *[-r] [-n(ı)-yor]* Gizlice, sessizce söylemek. [DS]

tınnamak[2], [tın *(yans.)* > tın-la-mak] *{ağız}* *gçsz. f.* *[-r] [-n(ı)-yor]* (Metal bir nesne için) vurulunca ses çıkarmak; tınlamak. [DS]

tınnet, [Ar. ṭınnet طنت] *{OsT}* *is.* **1.** Çınlama. **2.** *fiz.* Tını.

tınnetli, [tınnet-li] *sf.* Tınlayan; çınlayan; çın çın öten.

tınnık[1], **-ğı** [tın(n)-ık] *{ağız}* *sf.* Çabuk darılan; alıngan. [DS]

tınnık[2], **-ğı** [tın-lık] *{ağız}* *is.* Ayran konulan tulum.

tınsırak, -ğı [tıs-kır-mak > tınsır-ak] *{ağız}* *is.* Aksırık; hapşırık. [DS]

tınsıraklı, [tınsırak-lı] *{ağız}* *sf.* (Kişi için) sık sık hapşıran. [DS]

tınsıramak, [tın-sırā-mak] *(tınsıra:mak)* *{eT}* *gçsz. f.* *[-r]* **1.** Çıldırmak; yese kapılmak; hiddetlenmek. [EUTS] **2.** Aklını yitirmek. [EUTS] **3.** Cansız olmak; nefesi kesilmek. [Gabain]

tınsırmak, [tıs-kır-mak > tınsır-mak] *{ağız}* *gçsz. f.* *[-ır]* Aksırmak; hapşırmak. [DS]

tınsız, [tīn > tın-sız] *{eT}* *sf.* Cansız. [EUTS] [Gabain]

tıntı, [? tıntı] *{ağız}* *is.* Küçük, sapsız bıçak. [DS]

tıntın[1], [tın+tın] *{ağız}* *sf.* **1.** Hafif sesle konuşan. **2.** Ağır kanlı. **3.** *zf.* Yavaş yavaş; ağır ağır. [DS]

tıntın[2], [tın+tın] *{ağız}* *is.* Çalgı aletleri. [DS]

tıntınlamak, [tıntın-la-mak] *{ağız}* *gçl. f.* *[-r] [-l(ı)-yor]* Bir işi yüksünerek, isteksizce yapmak. [DS]

tıntırı, [? tıntırı] *{ağız}* *is.* Küçük, sapsız bıçak. [DS]

tıntış, [? tıntış] *{ağız}* *is.* Mısır unundan yapılan çorba. [DS]

tıntos, [? tıntos] *{ağız}* *is.* Kavurma yapılan kazanı karıştırmaya yarayan araç. [DS]

tınturmak, [tın-mak *(soluk almak)* > tın-tur-mak] *{eT}* *gçl. f.* *[-ur]* **1.** Soluk aldırmak. [İKPÖy.] **2.** Dinlendirmek. [EUTS] [İKPÖy.] [Gabain]

tınturulmak, [tın-mak > tın-tur-ul-mak] *{eT}* *edil. f.* *[-ur]* İhya edilmek; canlandırılmak. [EUTS]

tıp[1], [tab / tap / tep / tıp / tip / top / tüp *(yans.)*] *is.* Patırtılı ve düzensiz adım atmayı, ayakla tepmeyi, elle itmeyi, tepinmeyi, basmayı, vurmayı çarpmayı anlatan kök. *tıp-ıl-tı, tıp-ır tıpır, tıp-ış tıpış* ⊡ **tıp tıp,** *Küçük ve hafif vuruşlarla.*

tıp[2], [tap *(istenilen, uygun, memnun eden; yeterli)* > tıp?] *sf.* Yeter miktarda; uygun. ⊡ **tıpı tıpına,** *Tastamam; aynen.*

tıp[3], **-bbı** [Ar. ṭıbb طب] *is.* **1.** Hastalıkları, yaraları ve sakatlıkları iyileştirmek, yatıştırmak ve önlemek amacıyla başvurulan bilimsel ve teknik çalışmala-

rın, yöntemlerin tümü; hekimlik; tababet. **2.** Hekimin mesleği; hekimlik. **3.** Tıp fakültesi.

tıpa, [İt. tappo => tapa / tıpa] *is.* **1.** Şişe, testi vb. kapların ağızlarını kapatmakta kullanılan mantar ya da kauçuktan yapılma yuvarlak tıkaç; tapa. **2.** *tıp.* Drenleri kapatmaya yarayan çeşitli maddelerden yapılmış tıkaç. ▭ **tıpası atmak,** *Birdenbire öfkelenmek; patlamak.*|| **tıpayı atmak,** *Ansızın öfkelenmek; patlamak.*

tıpadak, -ğı [tıp *(yans.)* > tıp-adak] *{ağız} zf.* (Uymak için) tıpatıp. [DS]

tıpadan, [tıp *(yans.)* > tıp-adan] *{ağız} zf.* Tıpatıp. [DS]

tıpalama, [tıpa-la-ma] *is.* Tıpalamak eylemi; tapalamak.

tıpalamak, [tıpa-la-mak] *gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Şişe vb. ağzını tapa ile kapatmak; tapalamak.

tıpalanma, [tıpa-la-n-ma] *is.* Tıpalanmak eylemi.

tıpalanmak, [tıpa-la-n-mak] *edil f. [-ır]* **1.** Tıpa ile kapatılmak; tapalanmak; tıpa takılmak. **2.** [tapalan-mak] *gçsz. f.* Tıpa sahibi olmak; tıpa edinmek.

tıpalı, [tıpa-lı] *sf.* **1.** Tıpası bulunan; tapalı. **2.** Tıpa ile kapatılmış olan; tapalı. **3.** (Belirtilen nitelikte) tıpası olan; tapalı.

tıpasız, [tıpa-sız] *sf.* Tıpası olmayan; tapa takılmamış olan; tapasız.

tıpatıp, [tap *(istenilen, uygun, memnun eden; yeterli)* > tap-a+tap > tıp-a+tıp?] *(tı'patıp) zf.* (Benzerlik, uygunluk için) bütünüyle her bakımdan; tastamam; upuygun.

tıpbıltı, [tıp(b)-ıl-tı] *{ağız} is.* Hafif gürültü; tıpırtı. [DS]

tıpıl, [? tıpıl] *{ağız} sf.* Çok akıllı. [DS]

tıpıltı, [tıp *(yans.)* > tıp-ıl-tı] *{ağız} is.* Hafif gürültü; tıpırtı. [DS]

tıpıltu, [tıp *(yans.)* > tıp-ıl-tu تپلتو] *{OsT} is.* Tıpırtı; patırtı.

tıpır, [tıp *(yans.)* > tıp-ır] *is.* Patırtılı ve düzensiz adım atmayı, basmayı anlatan ikincil yansıma sözcüğü. ▭ **tıpır tıpır,** *1. (Ses için) hafif ve düzenli aralıklarla çıkan. 2. (Gürültü için) hafif fakat sürekli.*

tıpırdama, [tıp-ır-da-ma] *is.* Tıpırdamak eylemi.

tıpırdamak, [tıp *(yans.)* > tıp-ır-da-mak] *gçsz. f. [-r] [-d(ı)-yor]* **1.** Tıpır tıpır ses çıkarmak. **2.** (Yürek için) hafifçe çarpıntı yapmak: **3.** *{ağız}* (Küçük hayvanlar için) hareket ederken ses çıkarmak. [DS]

tıpırdatma, [tıp-ır-da-t-ma] *is.* Tıpırdatmak eylemi.

tıpırdatmak, [tıp-ır-da-t-mak] *gçl. f. [-ır]* Tıpırtılı ses çıkarmasına yol açmak.

tıpırtı, [tıp-ır-tı] *is.* Hafif ve düzenli aralıklarla çıkan sesler; yavaşça yürüme sırasında çıkan hafif ayak sesleri.

tıpış, [tıp *(yans.)* > tıp-ış] *is.* Yavaş basarak ve kısa adımlarla çabuk çabuk yürümeyi anlatan ikincil yansıma sözcüğü. ▭ **tıpış tıpış,** *(Yürümek için) kısa fakat yavaş basarak çabuk çabuk atılan adımlarla.*|| **tıpış tıpış yürümek,** *Çocuklar gibi kısa ve çabuk adımlarla yürümek.*|| **tıpış tıpış gitmek,** *Zorunluluk yüzünden gitmek.*

tıpışlama, [tıp-ış-la-ma] *is.* Tıpışlamak eylemi.

tıpışlamak, [tıp-ış-la-mak] *gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* **1.** Çocuğu uyutmak için arkasına hafif hafif, aralıklarla vurmak. **2.** *{ağız}* Hafifçe vurmak. [DS]

tıpışmak, [tıp-ış-mak] *{ağız} gçsz. f. [-ır]* İki yana sallanarak yürümek. [DS]

tıpıştımak, [tıp-ış-ta-mak ?] *{ağız} gçsz. f. [-r]* (Küçük çocuk için) yeni yeni yürümeye başlamak. [DS]

tıpıtıpına, [tıp-ı+tıp-ı-n-a] *{ağız} zf.* Tıpatıp. [DS]

tıpkı, [Ar. ṭıbḳ] *is.* **1.** Bir şeyin tam benzeri; aynısı; ikizi. **2.** *zf.* Benzer; özdeş. ▭ **tıpkısı tıpkısına,** *Tümüyle benzer durumda; aynen; hiç farksız.*

tıpkıbasım, [Ar. tıbk-ı + T. bas-ım] *is.* **1.** Kopya. **2.** Bir yazı ya da resmin tam taklidi. **3.** Eski metinleri açıklamasız ve yorumsuz olarak veren kitap. **4.** Bir el yazması kitabın çeşitli basım tekniklerinden yararlanarak aynısının çoğaltılması işi; faksimile.

tıpkıçekim, [Ar. tıpk-ı + T. çek-im] *is.* **1.** Bir yazı, kitap ya da resmin fotoğraf tekniği ile bir örneğini alma; fotokopi; eşçekim. **2.** Bu yöntemle elde edilen kopya; fotokopi.

tıptıp, [tıp+tıp] *{ağız} zf.* Tıpkı. [DS]

-tır-, [-dır- / -dir- / -dür- / -dur- / -tir- / -tır- / -tur- / -tür] *yap. e.* → -dır-.

-tır, [-dır / -dir / -dür / -dur / -tir / -tır / -tur / -tür] *çek. e.* → -dır.

tır[1], [tır *(yans.)*] *is.* Sürtünerek dönmeyi, fırlayıp gitmeyi anlatan kök. [Zülfikar] *tır-ıl-da-k, tır-la-mak, tır-la-n-mak*

tır[2], [tır / tırt / tor / tör *(yans.)*] *is.* Kuvvetle sürtünmeyi, yırtılmayı; gazların dışarı atılmasını; cıvık şeylerin basınçla fışkırışını; çok konuşmayı anlatan kök. [Zülfikar] *tır-ıh, tır-ıh-la-mak, tır-ık, tır-ık-lı, tır-ık-la-mak, tır-la-mak, tır-la-t-mak, tır-ık tırak, tır-tık-çı, tır-tık-la-mak, tır tır*

tır[3], [Fr. transports international routier *(uluslar arası taşımacılık)*] *kısalt. is.* **1.** Sözleşmesi gereğince yapılan uluslar arası eşya ve mal taşımacılığı. **2.** Bu tür taşımacılıkta kullanılan ve mavi zemin üzerine beyaz TIR yazılı plakayı taşıyan uzun araç; çekici ve konteyner.

tır[4], [tır] *{ağız} is.* Eğimi çok, dik yer. [DS]

tır[5], [tır] *{ağız} is.* Bağırsak gazı; osuruk. [DS]

tırabazan, [Far. dārābzīn / darbazīn] *{ağız} is.* → tırabzan. [DS]

tırabızan, [Far. dārābzīn / darbazīn] *{ağız} is.* Tahta ayakkabı sergeni. [DS]

tırabuzan, [Far. dārābzīn / darbazīn] *{ağız}* → tırabzan. [DS]

tırabzan, [Far. dārābzīn / darbazīn] *is.* Merdiven boyunca uzanan parmaklıklı korkuluk. ⊟ **tırabzan ayağı,** *Korkulukları merdivene bağlayan küçük sütun ya da çubuklar.*|| **tırabzan babası,** *Merdiven başlarında yer alan korkulukları desteklemeye yarayan kalın ve yuvarlak başlıklı dayanak.*

tıraç, -cı [Ar. dürrāc => turaç] *{ağız} is.* Sülüne benzer, eti yenen bir tür kuş. [DS]

tırad, [Ar. ṭard > ṭırād طراد] *(tıra:d) {OsT} is.* **1.** İleri atılma; saldırma. **2.** Kovalayarak vahşi hayvan avı. **3.** Kısa av mızrağı; harbe.

tıraf, [Ar. ṭarrif طريف] *{ağız} is.* Döven sürerken öküzleri geri döndürme. [DS]

tırağazlamak, [tırağaz-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ı) -yor]* **1.** Gizlice bakmak; gözetlemek. **2.** Nişan almak. [DS]

tırahus, [Far. derivās => tırahūs] *{eT} is.* **1.** Kapıları kilitlemekte kullanılan ucu halkalı demir. **2.** Kapı sürgüsü. [Bahşayiş]

tırak[1], **-ğı** [tır *(yans.)* > tır-ak] *is.* Sert, kuru bir şeyin çarpma ya da kırılması anında çıkan ses.

tırak[2], **-ğı** [tırak] *{ağız} sf.* Kel. [DS]

tıraka[1], [Ar. ṭarāḳa => ṭıraḳa طراقة] *is.* **1.** *{eAT}* Gürültü. **2.** *{ağız}* Muska biçimindeki kâğıtlara barut konulup törenlerde patlatılan bir tür fişek. [DS] **3.** *{ağız}* Hayvanların boynuna takılan çan. [DS]

tıraka[2], [Far. derīvas / tır *(yans.)* > ṭır-aḳ-a طرقه] *{ağız} is.* **1.** *{eAT} {OsT}* Kapı sürgüsü; tırkaz. **2.** Buz tutan gölün buzlarını kırmaya yarayan ağaç parçası. **3.** Bakır kaplara son perdahını vermekte kullanılan ağaç takoz. **4.** Bakırlara verilmiş olan son perdah. [DS] ⊟ **tıraka tutmak,** *dnz. 1. Kaldırılan yükün dönmemesi için yanlarından halat bağlayarak çekmek. 2. Düz olarak çalışmayan bir ipe çaprazlama hareket yaptırarak çalışmasını sağlamak.*

tıraka[3], [Lat. trachia *(soluk borusu)*] *(tı'raka) is. argo.* **1.** Korku. **2.** Gösteriş; kabadayılık. **3.** *{ağız}* Çalım; kibir. [DS] **4.** *{ağız} sf.* (Kişi için) iri yarı. [DS]

tıraka[4], [tıraka] *{ağız} is.* Oda duvarlarında, lamba koymaya yarayan küçük sergen. [DS]

tırakalı, [tıraka-lı] *sf.* **1.** *{ağız}* İyi giyimli; çalımlı; gösterişli. [DS] **2.** *argo.* Korkak.

tırakka, [tırak(k)-a] *{ağız} is.* **1.** Çalım; kibir. **2.** Aşağılama sözü. [DS]

tırakkalı, [tırakka-lı] *{ağız} sf.* **1.** Çalımlı; edalı; kibirli. **2.** Öfkeli; huysuz. [DS] ⊟ **tırakkalı saat,** *{ağız} Yüksek sesle işleyen saat.* [DS]

tıraklı, [tırak-lı] *{ağız} sf.* (İp, tel vb. için) gergin. [DS]

tırakpat, [? tırakpat] *{ağız} is.* Taştan yapılan dam saçağı. [DS]

tıraku, [Far. derīvas / tır *(yans.)* > ṭır-aḳ-ū طرقو] *{eAT} is.* Kapı sürgüsü; tırkaz.

tıram, [? tıram] *{ağız} is.* **1.** Topraktaki kil tabakası. **2.** Tebeşir. **3.** Kazılması zor, çakıllı sert toprak. [DS]

tıramba, [İt. tra-ambo] *{ağız} is.* Mal değiştirme; trampa. [DS]

tıramık, -ğı [tıra-mık] *{ağız} is.* Çam kabuğu. [DS]

tıramola, [İt. tiramolla] *(tıramo'la) is. dnz.* → tiramola.

tırana, [? tırana] *{ağız} is.* Alay; eğlence. [DS]

tırancı, [tıran-cı] *{ağız} is.* Hallaç. [DS]

tırandaz, [Far. tīr-endāz => tırandaz] *{ağız} sf.* (Kişi için) şık giyimli; süslü. [DS]

tırandıl, [Yun. trekhantiri] *{ağız} is.* Bir tür yelkenli kayık. [DS]

tırangak, [tırñ-ā-k] *(tıraña:k) {eT} is.* Tırnak. [EUTS]

tırangımak, [tırangı-mak] *{ağız} gçsz. f. [-ır]* (Kapı için) hızlı çarpmak. [DS]

tırankadak, -ğı [tırank-adak] *{ağız} zf.* (Kapatmak için) çarpma sesi çıkartarak. [DS]

tıranlamak, [tıran-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* (Kapı, pencere vb. için) sürmelemek. [DS]

tıraş, [Far. terāşiden *(kıl yolmak)* > terāş / tirāş تراش] *{OsT} is.* **1.** Vücudun herhangi bir yerinde bulunan kılları dibinden kesme, kazıma. **2.** (Erkek için) saçını belli uzunlukta kestirme. **3.** Kesilme zamanı gelmiş saç ya da sakal. **4.** Üretilmiş bir şeyin üzerindeki pürüzleri alma; bir kütleye belli bir biçim verme. **5.** *argo.* Kandırmak için söylenmiş sözler; sözü bıktıracak kadar uzatma. **6.** Mücevher taşlarına verilen biçim. **7.** Basılmış ve ciltlenmiş bir kitabı, kendi boyutlarına indirmek için kenarlarından kesme işi. ⊟ **tıraşa tutmak,** *argo. Bir kimseyi konuşması ile oyalayarak iş yapmasına engel olmak.*|| **tıraş bıçağı,** *Tıraş olmakta kullanılan çelikten yapılma ince bıçak; jilet; ustura.*|| **tıraş etmek,** *1. Saç ve sakalını keserek biçim vermek. 2. Vücudun belli bölgelerinde uzamış olan kılları kesmek. 3. argo. Usandıracak kadar uzun konuşmak; yalan uydurmak; palavra atmak.*|| **tıraş eylemek,** *{eAT} Elde etmek; yarar sağlamak.*|| **tıraş fırçası,** *Tıraş edilecek sakalı sabunlamakta kullanılan ince kıllı fırça.*|| **tıraş geçmek,** *argo. Karşısındakini uzun ve oyalayıcı sözlerle kandırmaya çalışmak; boş konuşmak.*|| **tıraşı gelmek,** *Saçı veya sakalı tıraş olmasını gerektirecek kadar uzamış olmak.*|| **tıraş köpüğü,** *Tıraş edilecek sakalı yumuşatmakta kullanılan köpük hâlindeki hazır sabun.*|| **tıraş kremi,** *Tıraş edilecek sakalı yumuşatmakta kullanılan krem kıvamındaki sabun.*|| **tıraş losyonu,** *1. Elektrikli tıraş makinesi ile tıraş olmadan önce sakalı yumuşatmakta kullanılan losyon. 2. Tıraştan sonra cilde yumuşaklık ve rahatlık vermek için kullanılan losyon.*|| **tıraş makinesi,** *1. Saç kesmekte, kesilmiş saç kenarlarını düzeltmekte kullanılan birbirine ters yönde sürtünen kesici taraklardan oluşmuş mekanik araç. 2.*

Sakal kesmekte kullanılan elektrikle çalışan yüksek devirli aygıt.|| **tıraş olmak,** *1. Saçını, sakalını berbere kestirmek. 2. Kendi sakalını tıraş etmek.*|| **tıraş sabunu,** *Sakal tıraşı olurken sakalı yumuşatmak için fırça ile köpürtülerek sakala sürülen sabun.*|| **tıraş takımı,** *Tıraş olurken kullanılan araçlardan oluşan takım.*|| **tıraş tası,** *Sakalı sabunlamak için içine ılık su ve tıraş fırçası konulan küçük kap.*

tıraşçı, [tıraş-çı] *sf.* ve *is.* **1.** Sanayide kullanılan tıraşlama makinelerini kullanan işçi ya da usta. **2.** *argo.* Sözü dinleyeni bıktırıncaya kadar uzatan **3.** *argo.* Yalan ve asılsız sözlerle dinleyenin canını sıkan kimse; palavracı.

tıraşlama, [tıraş-la-ma] *is.* Tıraşlamak eylemi.

tıraşlamak, [tıraş-la-mak] *gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* **1.** Üretilmiş bir ürünün ya da üretime girecek bir ham maddenin üzerindeki fazlalıkları, pürüzleri gidermek; düzeltmek; yontmak. **2.** (Saç, sakal **vb.** kıllar için) kesmek, kısaltmak; seyreltmek. **3.** Bir orman alanındaki ağaçları bütünüyle kesmek. **4.** *argo.* Bir kimseyi bıktırıncaya kadar uzun konuşmak. **5.** *argo.* Asılsız sözlerle karşısındakinin canını sıkmak; asılsız, abartılı konuşmak. **6.** *{ağız}* Çıkar ummak amacıyla birini övmek. [DS]

tıraşlanma, [tıraş-la-n-ma] *is.* Tıraşlanmak eylemi.

tıraşlanmak, [tıraş-la-n-mak] *edil. f. [-ır]* Tıraşlamak eylemine uğramak; tıraş edilmek; tıraşlamak eylemi yapılmak.

tıraşlı, [tıraş-lı] *sf.* **1.** (Kişi için) tıraş olmuş. **2.** (Saç, sakal ya da vücudun bir bölümü için) tıraş edilmiş. **3.** (Kişi için) saçı sakalı iyice uzamış; tıraş olma zamanı gelmiş. **4.** (Nesne için) fazlalıkları kesilip alınmış; pürüzleri giderilmiş; yontulmuş.

tıraşsız, [tıraş-sız] *sf.* **1.** (Kişi için) tıraş olmamış; tıraşı gelmiş. **2.** (Saç, sakal ya da vücudun bir bölümü için) tıraş edilmemiş. **3.** (Nesne için) fazlalıkları kesilmemiş; pürüzleri giderilmemiş; yontulmamış.

tırata, [? tırata] *{ağız} is.* İki boy eninde, uzun balık ağı. [DS]

tıravacı, [tırava-cı] *{ağız} sf.* İsteğini kabul ettirmek için karşısındakine dil döken; sevimli görünmeye çalışan. [DS]

-tıraz, [Far. ṭırāz طراز-] *(tıra:z) {OsT} son ek.* Farsça isimlerden süsleyen, donatan anlamında birleşik sıfatlar yapan son ek.

tıraz[1], [Far. ṭırāz طراز] *(tıra:z) {OsT} sf.* **1.** Süsleyen; donatan. **2.** *is.* Giysilerin yaka, kol ya da etek kenarlarına sırma ile yapılan işleme; süs. **3.** *mecaz.* Tutulan yol. **4.** Döviz. **5.** *{ağız}* Dağınık; karışık. [DS]

tıraz[2], [? tıraz] *{ağız} is.* Mağara; in. [DS]

tırazende, [Far. tırāzende طرازنده] *(tıra:zende) {OsT} sf.* Süs yapan; süsleyen; donatan. ⧉ **tırāzende-i arūsān,** *{OsT} Gelinleri süsleyen.*

tırcan, [tır+can] *{ağız} sf.* Zayıf; cansız. [DS]

tırcı[1], [tır-cı] *is.* Tır kamyonları ile taşımacılık yapan kimse; tır sürücüsü.

tırcı[2], [tırcı] *{ağız} sf.* Besili; semiz; tavlı. [DS]

tırcılık, -ğı [tır-cı-lık] *is.* Tır taşımacılığı; tır sürücülüğü.

tırcihale, [Ar. ṭırciḥāle طرجحاله] *(tırciha:le) {OsT} is. anat.* Hançerenin üst kısmında bulunan iki kıkırdaktan biri.

tırçılmak, [tırç-ıl-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* (Elbise için) yırtılacak kadar eskimek. [DS]

tırendes, [Far. tīrendaz] *{ağız} sf.* Süslü. [DS]

tırfıl, [Yun, triphyllos] *{ağız} is.* Tirfil; üç yapraklı yonca; üçgül. [DS]

tırgaz, [Far. derīvās => tırkaz / tırgaz] *{ağız} is.* Kapı sürgüsü. [DS]

tırgıç, -cı [? tırgıç] *{ağız} is.* Parmaklıklı bahçe kapısı. [DS]

tırgın, [tır-gın] *{ağız} sf.* Zayıf; güçsüz; çelimsiz. [DS]

tırğıç, -cı [? tırğıç] *{ağız} sf.* (Yemek için) suyunu çektiği için taneleri birbirine yapışmış hâlde. [DS]

Tırhallı, [Tırhala *(Yunanistan'da bir kent)* > tırhalalı] *sf.* Tırhala kentinden olan; Tırhala kentinden gelmiş göçmen. ⧉ **Tırhallı, hep aynı hallı,** *(Topluluk için) aynı durum ve koşullar altında bulunan; aynı koşulları paylaşan.*

tırhandil, [Yun. trekhantiri] *is. dnz.* Ege denizinde kullanılan başı kıçı bir iki direkli yelkenli.

tırhaz, [Far. derīvās => tırkaz / tırhaz] *{ağız} is.* **1.** Kapı sürgüsü. **2.** Bodrum. [DS]

tırhıç[1], **-cı** [tırḫıç / tırḫış] *{ağız} is.* Parmaklıklı bahçe kapısı. [DS]

tırhıç[2], **-cı** [tırhıç / tırğıç] *{ağız} is.* → tırğıç. [DS]

tırhımak, [tırḫı-mak] *{ağız} gçsz. f. [-ır]* **1.** (Meyve ve sebze için) buruşmak; pörsümek. **2.** (Yemek için) ekşimek; bozulmak. [DS]

tırhış[1], [tırḫıç / tırḫış] *{ağız} is.* → tırhıç[1]. [DS]

tırhış[2], [Far. turş => ? tırhış / tırış] *{ağız} is.* Çiçekbozuğu yüzlü kimse. [DS]

tırhıt, [tırhıt] *{ağız} is.* **1.** Bir tür erişte yemeği; hamur. **2.** Tirit; papara. [DS]

tırhız, [Far. derīvās => tırkaz / tırhız] *{ağız} is.* Kapı sürgüsü. ⧉ **tırhız taşı,** *{ağız} 1. Eski evlerde kapıyı içerden kapamaya yarayan ortası delik, yuvarlak taş. 2. Mağara kapılarına konan delikli değirmen taşı.* [DS]

tırıb, [? tırıb] *{ağız} is.* Ölçü. [DS]

tırıh, [tırık / tırıḫ] *{ağız} is.* **1.** İshal; sürgün. **2.** Eti yenmeyen hayvanların dışkısı. [DS]

tırıhlamak, [tırıḫ-la-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(ı)-yor]* İshal olmak. [DS]

-tırık, [durmak / turmak > dur-uk > -dirik / -dırık / -tırık / -tirik / -dürük / -duruk / -türük / -turuk] *yap. e.* → -dırık.

tırık[1], [tır *(yans.)* > tır-ık] *is.* Bir şeyi başka bir şeye iki kez çarpması ile çıkan hafif ve kuru ses. ⇨ **tırık tırak,** *Nesneler arasında iki kez çarpışmakla çıkan kuru ve hafif sürekli ses.*

tırık[2], [tırık] *{ağız} sf.* **1.** Zayıf; çelimsiz. **2.** (Çocuk için) hastalıklı. [DS]

tırık[3], **-ğı** [tır-ık] *{ağız} is.* **1.** İshal; sürgün. **2.** Eti yenmeyen hayvanların dışkısı. [DS]

tırık[4], **-ğı** [? tırık] *{ağız} is.* Sedir. [DS]

tırık[5], **-ğı** [? tırık] *{ağız} sf.* **1.** Çok eski. **2.** Çürümüş; işe yaramaz. [DS] ⇨ **tırık tırık,** *{ağız} Çok eski.* [DS]

tırık[6], **-ğı** [tır-ık / tirik] *{ağız} is.* Sincap. [DS]

tırık[7], **-ğı** [tırık] *{ağız} sf.* Gereken ilgiyi göstermeyen; savsak. [DS]

tırıka, [tırıka] *{ağız} is.* Şiniğin dörtte biri. [DS]

tırıklama, [tır-ık-la-ma] *is.* Tırıklamak eylemi.

tırıklamak[1], [tır-ık *(yans.)* > tır-ık-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Haber vermeden almak; aşırmak; çalmak. [DS]

tırıklamak[2], [tır-ık-la-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(ı)-yor]* İshal olmak; sürgüne yakalanmak. [DS]

tırıklamak[3], [tır-ık-la-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Çok zayıflamak. [DS]

tırıklı[1], [tırık-lı] *{ağız} sf.* Edepsiz; ağzı bozuk.[DS]

tırıklı[2], [tırık-lı] *{ağız} sf.* (Kumaş için) özürlü; yırtık. [DS]

tırıklı[3], [tırık-lı] *{ağız} sf.* (Kişi için) ishal olmuş. [DS]

tırıl[1], [tır *(yans.)* > tır-ıl طرل] *sf. teklfz.* **1.** *{OsT}* Çıplak. **2.** *{ağız}* Zayıf; kansız cansız; sıska. [DS] **3.** *{OsT} {ağız}* Parasız; züğürt. [DS] **4.** *{ağız}* Sinirli; alıngan; kavgacı. [DS] **5.** *{ağız}* Sözünde durmayan. [DS] **6.** *{ağız}* Dargın; küskün. [DS] ⇨ **tırıl olmak,** *{ağız} İshal olmak.* [DS]|| **tırıl tırıl,** *Hiç parasız; çok züğürt; çok zayıf.*

tırıl[2], [tır-ıl] *{ağız} is.* Taşlı tarla. [DS]

tırıl[3], [tır-ıl] *{ağız} sf.* Çok eski. [DS]

tırıl[4], [tır-ıl] *{ağız} sf.* Köpek. [DS]

tırıldak, -ğı [tır-ıl-da-k] *{ağız} is.* **1.** Zil. **2.** Topaç; fırıldak. [DS]

tırıllama, [tır-ıl-la-ma] *is.* Tırıllamak eylemi.

tırıllamak, [tır *(yans.)* tır-ıl-la-mak] *gçsz. f.]-r] [-l(ı)-yor]* Çıplak kalmak; parasız kalmak.

tırıllık, -ğı [tırıl-lık] *{ağız} is.* Köpeklik. ⇨ **tırıllık etmek,** *{ağız} Boyun eğip yalvarmak.* [DS]

tırıltı, [tırıl-tı] *{ağız} is.* Dışkı; pislik. [DS]

tırım, [tırım] *{ağız} is.* Sık ağaçlı orman. [DS] ⇨ **tırım toprak,** *{ağız} Ekime elverişli olmayan, sert toprak.* [DS]

tırın[1], [tır-ın] *{ağız} sf.* Genizden konuşan; hımhım. [DS]

tırın[2], [tırın] *{ağız} sf.* Gergin. [DS]

tırın[3], [tırın] *{ağız} is.* Köy evlerinin yanındaki otsuz, kıyısı çevrili bahçe. [DS]

tırın[4], [tırın] *{ağız} is.* Sıkıntılı hava. [DS]

tırına, [? tırına] *{ağız} is.* Alay. [DS]

tırınç, -cı [tırınç] *{ağız} is.* Kuşburnundan yapılan salça. [DS]

tırındaz, [Far. tīr-endāz] *{ağız} sf.* Temiz, titiz ve süslü giyinen. [DS]

tırındı, [? tırındı] *{ağız} is.* Kapıların üstüne konulan uzun taş. [DS]

tırıngak, [tırñ-ā-k] *(tırña:k) {eT} is.* Tırnak. [ETY]

tırıngez[1], [Far. tīr-endāz] *{ağız} sf.* Temiz, titiz ve süslü giyinen. [DS]

tırıngez[2], [Far. tīr-endāz] *{ağız} sf.* Temiz, titiz ve süslü giyinen. [DS]

tırıngı, [tırıngı] *{ağız} is. folk.* Bayburt ve Kars dolaylarında tek kişi tarafından oynanan bir oyun. [DS]

tırınk, [tır *(yans.)* > tır-ınk / tir-ink] *is.* Sert bir yüzeye çarpan para ya da onun gibi bir şeyin çıkardığı ses; tirink. ⇨ **tırınk saymak,** *Aldığı mal ya da yaptırdığı işin bedelini peşin olarak vermek.*|| **tırınk tırınk parasını almak,** *Peşin peşin parasını almak.*

tırınmak, [tır-ın-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* Silinmek. [DS]

tırıntaz, [Far. tīr-endāz] *{ağız} sf.* İnce; kibar. [DS]

tırıp[1], [? tırıp] *{ağız} sf.* **1.** Çok; bol; dolu. **2.** Düzgün. [DS]

tırıp[2], [? tırıp] *{ağız} is.* Keyfi yerinde olma. [DS]

tırıs[1], [tır *(yans.)* > tırıs] *is.* Atın kısa adımlarla yaptığı yavaş koşu. ⇨ **tırısa kalkmak,** *(At için) tırıs yürüyüşe başlamak.*|| **tırıs gitmek,** *Koşarcasına hızlı adımlarla yürümek.*|| **tırısı gaymak** (kaymak), *{ağız} Uzaklaşmak; gitmek.* [DS]|| **tırıs tırıs,** *1. Utanmış bir vaziyette. 2. Hızlıca.*

tırıs[2], [tırıs] *{ağız} is.* **1.** Takma ad; lakap. **2.** Gerçek olmayan söz; abartı. [DS]

tırısa, [tırıs-a] *{ağız} zf.* Hiç durmadan. [DS] ⇨ **tırısa gelmek,** *{ağız} Koşarak gelmek.* [DS]|| **tırısa gitmek,** *{ağız} Bilinmeyen durumda olmak.* [DS]|| **tırısa kalkmak,** *{ağız} Sıçrayarak gitmek.* [DS]

tırıskı, [tırıs-kı] *{ağız} is.* Dayak; tokat; sopa. [DS]

tırış, [Far. turş => tırış] *{ağız} is.* **1.** Pelte. **2.** Gül pekmezi. **3.** Tam olmuş incir. **4.** Çiçekbozuğu yüzlü kimse. [DS] ⇨ **tırışa dönmek,** *{ağız} Yaşlılık yüzünden derisi buruşmak; pelteye dönmek.* [DS]

tırışık, -ğı [tırış-ık] *{ağız} sf.* **1.** Buruşuk; kırışık. **2.** *is.* Çiçek bozuğu. [DS]

tırışmak[1], [tırış-mak] *{ağız} gçsz. f. [-ır]* **1.** Buruşmak. **2.** Yüzünü ekşitmek. [DS]

tırışmak[2], [tırış-mak] *{ağız} gçsz. f. [-ır]* Zayıflamak. [DS]

tırıt, [tır-ıt ?] *{ağız} sf.* (Kişi için) güçsüz; hâlsiz. [DS]

tırıtmak, [diret-mek > tır-ıt-mak] *{ağız} gçsz. f. [-ır]* Karşı gelmek; diretmek. [DS]

tırız, [tır-ız] *{ağız} is.* Yırtmaç. [DS]

tırik, -ği [tır-ık / tırik] *{ağız} is.* Peklik; kabızlık. [DS]

tırk, [tırk *(yans.)*] *{ağız} sf.* Peşin. [DS]

tırka[1], [tırka] *{ağız} is.* Kapı sürgüsü; mandal. [DS] ⧉ **tırkayı tırkalamak,** *{ağız}* → tırkazlamak. [DS]

tırka[2], [tırka] *{ağız} is.* Titiz, her şeye çabuk kızan; sinirli. [DS]

tırka[3], [tırka] *{ağız} is.* Sıra; dizi. [DS]

tırka[4], [tırka] *{ağız} is.* Harman yerinde dövülmek için yapılan sap yığınları. [DS]

tırkaç, [Far. derivās / tırk *(yans.)* > tırkaç طرقاچ] *{OsT} is.* → tırkaz.

tırkadak, -ğı [tırk-adak] *{ağız} zf.* Çat diye. [DS]

tırkala, [Far. derivās => tırkala] *{ağız} is.* Kapı sürgüsü. [DS]

tırkalamak, [tırka-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Kapıyı arkadan sürgülemek; dayaklamak. [DS]

tırkanaş, [tırkan+aş] *{ağız} sf.* (Yemek için) suyunu çekerek lapalaşmış. [DS]

tırkas[1], [Far. derivās => tırkas طرقاس] *{OsT} is.* → tırkaz.

tırkas[2], [tırkas] *{ağız} is.* **1.** Yer altındaki mağara ve yollar. **2.** Ahırda yatmak için yapılan yüksekçe yer; ahır sekisi. [DS]

tırkaslamak, [tırkas-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* → tırkazlamak. [DS]

tırkatırık, -ğı [tırk-a+tır-ık] *{ağız} sf.* Uygun; tıpatıp.DS]

tırkaz[1], [Erme. dŕgoc' / Far. derivās *(kapı sürgüsü)* / tırk *(yans.)* > ṭırḳaz ترقاز / طرقاز / طرقز] *{OsT} is.* **1.** Kapı sürgüsü; kapı mandalı; kapı dayağı. *{ağız} (aynı)* [DS] **2.** İki kanatlı kapı ya da pencereyi kapalı konumda tutmaya yarayan ahşap ya da demir çubuk. **3.** *{ağız}* Kilit. [DS]

tırkaz[2], [tir-mek *(dermek)* > tır-ka-z] *{ağız} is.* İki derenin birleştiği dar yer. [DS]

tırkaz[3], [tıkız / tırkaz] *{ağız} sf.* Çok dolu; sıkışık; sıkı. [DS]

tırkaz[4], [tırkas / tırkaz] *{ağız} is.* Ahırda yatmak için yapılmış seki. [DS]

tırkazlama, [tırkaz-la-ma] *is.* Tırkazlamak eylemi.

tırkazlamak, [tırkaz-la-mak ترقازلامق] *{eAT} {OsT} {ağız} gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* **1.** Kapı ya da pencereyi arkadan sürgülemek; tırkazını sürmek; tırkaz takmak; dayaklamak; mandallamak. **2.** Kilitlemek. [DS]

tırkazlanma, [tırkaz-la-n-ma / tırkaz-lan-ma] *is.* Tırkazlanmak eylemi.

tırkazlanmak, [tırkaz-la-n-mak] *edil f. [-ır]* **1.** Tırkazı takılmak; tırkaz sürülmek. **2.** [tırkaz-lan-mak] *gçsz. f.* Tırkaz edinmek; tırkaz sahibi olmak.

tırkazlatma, [tırkaz-la-t-ma] *is.* Tırkazlatmak eylemi.

tırkazlatmak, [tırkaz-la-t-mak] *gçl. f. [-ır]* Tırkazlama eylemini yaptırmak; kapı ya da pencereye tırkaz takılmasını, sürülmesini sağlamak.

tırkeli, [tırka[3]-lı] *{ağız} sf.* Sıralı. [DS]

tırkı[1], [tırk-ı] *{ağız} is.* Kapı mandalı; sürgü; dayak; mandal; tırkaz. [DS]

tırkı[2], [tırk-ı] *{ağız} is.* Tahıl ölçeğinin dörtte biri. [DS]

tırkıç[1], **-cı** [tırk-ı-ç ?] *{ağız} is.* **1.** İçerisini göstermeyen parmaklıklı, kafesli kapı. **2.** Ahırda yavruları analarından ayırmak için yapılan parmaklıklı yer. [DS]

tırkıç[2], **-cı** [tırk+aş > tırkıç ?] *{ağız} is.* Yarma, soğan ve yağ ile yapılan bir yemek. [DS]

tırkık, -ğı [tırk-ık] *{ağız} is.* Seki. [DS]

tırkılamak, [tırkı-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Kapı veya pencereyi arkasından sürgülemek; tırkazlamak. [DS]

tırkıldamak, [tırk-ıl-da-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r]* **1.** (Düşen nesneler için) tıkırtı çıkarmak. **2.** (Sıçan vb. için) tıkırtı yapmak. [DS]

tırkıs, [tırkıs] *{ağız} is.* **1.** Tırkaz. **2.** Kilit. [DS]

tırkış[1], [tırk-ı-ç / tırkış] *{ağız} is.* Pencere kafesi. [DS]

tırkış[2], [tırkış] *{ağız} sf.* **1.** (Çocuk için) büyüyememiş; zayıf. **2.** Çiçekbozuğu yüzlü. [DS]

tırkış[3], [tırk+aş] *{ağız} is.* **1.** Suyunu çekerek lapalaşmış yemek. **2.** Asma yaprağı kurusundan yapılan bir yemek. **3.** Lahana, biber ve bulgurla yapılan bir çorba. [DS]

tırkız[1], [tırkız] *{ağız} is.* Kapı sürgüsü; dayak; mandal. [DS]

tırkız[2], [tırkız] *{ağız} is.* Kalemlerdeki çengel. [DS]

tırla, [tır-la] *{ağız} is.* Makara. [DS]

tırlak[1], **-ğı** [tır-lak] *{ağız} is.* **1.** Kızmış erkek deve. **2.** Üç yaşında deve. [DS]

tırlak[2], **-ğı** [tır-lak] *{ağız} is.* Topaç. [DS]

tırlak[3], **-ğı** [tır-lak] *{ağız} sf.* **1.** Korkak. **2.** Titiz; sinirli. **3.** Fırlak. [DS]

tırlak[4], **-ğı** [tır-lak] *{ağız} is.* İshal; sürgün. [DS] ⧉ **tırlak olmak,** *{ağız} İshal olmak.* [DS]

tırlama, [tır-la-ma] *is.* **1.** Tırlamak eylemi. **2.** *{ağız}* Dışkı; pislik. [DS]

tırlamak[1], [tır *(yans.)* > tır-la-mak] *gçsz. f. [-r] [-l(ı)-yor]* **1.** Kedi gibi mırıltılı sesler çıkarmak. **2.** *argo.* Sınıfta kalmak.

tırlamak[2], [tır-la-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(ı)-yor]* **1.** Gizliden gitmek; kaçmak; bir yerden hızlıca kaçmak; sıvışmak; uzaklaşmak. **2.** Fırlamak. **3.** Yitmek; kaybolmak. [DS] **4.** *argo.* Ölmek.

tırlamak[3], [tır-la-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(ı)-yor]* **1.** Birdenbire öfkelenmek; kızmak. **2.** Sövmek; küfretmek. [DS]

tırlamak[4], [tır-la-mak] *{ağız} gçz. f. [-r] [-l(ı)-yor]* İshal olmak. [DS]

tırlamak[5], [tır-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ı-yor]* (Erkek deve için) dişisini kovalamak. [DS]

tırlanmak, [tır-la-n-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* **1.** Dönmek. **2.** Sövmek. [DS]

tırlap, -bı [? tırlap] *{ağız} is.* Eğitim; görgü. [DS]

tırlaşmak, [tır-la-ş-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* Sataşmak; tedirgin etmek. [DS]

tırlatmak, [tır-la-t-mak] *{ağız} gçl. f. [-ır]* **1.** Örülmüş şeyleri sökmek. **2.** Yumağı boşaltmak. [DS]

tırlık, -ğı [tır-lık] *{ağız} is.* **1.** Kalın pamuk ipliği. **2.** Kelep yapılmış pamuk ipliği. **3.** Pamuk ipliğinden dokuma kumaştan yapılan şalvar. **4.** Kalın iplikten dokunmuş çuval. [DS]

tırma, [tır-ma] *{ağız} is.* Çalı. [DS]

tırmaçlamak, [tır-maç-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ı) -yor]* Yük,. çocuk vb.ni sırtına bağlamak; sarınmak. [DS]

tırmalama, [tır-ma-la-ma] *is.* Tırmalamak eylemi.

tırmalamak, [tır-ma-la-mak] *gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* **1.** Tırnakları ile çizmek; yırtmak; koparmak kanatmak. **2.** (Tırnak gibi çıkıntılı bir pürüz için) bir yüzeyi ya da cildi çizmek. **3.** *mecaz.* Rahatsız etmek. **4.** Acıdan kıvranmak; tırmalama hareketlerinde bulunmak. **5.** (Ses için) kulakta hoş olmayan, rahatsız edici etkide bulunmak.

tırmalanma, [tır-ma-la-n-ma] *is.* Tırmalanmak eylemi.

tırmalanmak, [tır-ma-la-n-mak] *edil. f. [-ır]* **1.** Tırmalamak eylemine uğramak; tırmalanmak eylemine konu olmak. **2.** *dönşl. f.* Acıdan kıvranmak.

tırmalatma, [tır-ma-la-t-ma] *is.* Tırmalatmak eylemi.

tırmalatmak, [tır-ma-la-t-mak] *gçl. f. [-ır]* Tırmalamak eylemini yaptırmak; tırnakla çizilmesine, kanatılmasma yol açmak.

tırmalmak, [tırma-l-mak] *{eT} edil. f. [-ur]* Tırmalanmak. [DLT]

tırmamak, [tır-ma-mak] *gçl. f. [-r] [-m(ı)-yor] eski.* Çengel takarak çekmek.

tırman, [tır-man ?] *{ağız} is.* **1.** Tarla, bağ ve bahçe sınırı. **2.** İki tarla arasındaki boş yer. **3.** Bağın meyilli kıyısı. [DS]

tırmananlar, [tır-ma-n-an-lar] *is. zool.* Tırmanıcılar.

tırmanda, [tırman-da] *{ağız} sf.* Asalak. [DS]

tırmanıcı, [tır-ma-n-ıcı] *sf.* **1.** Tırmanma özelliği taşıyan; tırmanan. **2.** *bot.* (Bitki için) sapı kendisinin dik durmasına yetecek kadar sert olmayan, yükselmek için yanında bulunan bir desteğe ve duvara tutunan. **3.** *spor.* Dik kayalara tırmanan.

tırmanıcılar, [tır-ma-n-ıcı-lar] *is. zool.* İki parmağı öne, iki parmağı da arkaya yönelik olduğundan papağan ve guguk kuşu gibi kuşları kapsayan takım; tırmananlar.

tırmanış, [tır-ma-n-ış] *is.* Tırmanmak eylemi ve biçimi.

tırmanma, [tır-ma-n-ma] *is.* **1.** Tırmanmak eylemi. **2.** *spor.* Dağcıların el ve kol güçlerini kullanarak dik bir kaya üzerinde yukarı doğru ilerlemesi. **3.** *mecaz.* Güç bir sorunun hızla büyümesi; tehlikeli ve ciddi boyutlara ulaşması; gücünü ve etkisini artırması. **4.** Ülkeler arasındaki çatışmalarda hızla silahlanmaya gidilmesi; nükleer silahlanmanın önlenemez biçimde hızlanması. ☞ **tırmanma şeridi,** *Karayollarında ağır taşıtlara ayrılmış en sağdaki şerit.*

tırmanmak, [tır-ma-n-mak] *dönşl. f. [-ır]* **1.** El ve ayaklarını kullanarak kendi gücü ile tutuna tutuna yükselmek, tırnaklarını takarak dik bir yere çıkmak; ilerlemek. **2.** Zorlukla ilerleyip yükselmek. **3.** (Taşıt ya da yaya için) arazinin yapısına uygun eğimi izleyerek yükselmek ya da ilerlemek; yokuş çıkmak. **4.** (Uçak için) havalandıktan sonra yükselmek; yükseğe çıkmak. **5.** (Bitki için) yanındaki desteklere tutunarak yükselmek. **6.** (Yol için) yukarı doğru önemli bir eğime sahip olmak. **7.** Daha yüksek bir düzeye ulaşmak. **8.** *mecaz.* Belli bir durum ya da olgu giderek tehlikeli olacak biçim almak; boyutları büyümek; güç kazanmak; giderek artmak. **9.** *gçl. f.* Üzerine çıkmak; güçlükle çıkmak.

tırmantı, [tırma-n-tı طرمنتى] *{OsT} is.* İnsanın içini tırmalayan ağrı. [Kamus]

tırmaşık, -ğı [tır-ma-ş-ık] *sf.* Tırmaşma özelliği olan; tırmanan; tırmanıcı. ☞ **tırmaşık kuşu,** *Sırtı benekli, esmer, karnı açık esmer, kuyruğu kızıl tüylü ince uzun, eğri gagalı, ağaç gövdelerindeki böceklerle beslenen çok küçük ötücü kuş,(Certhia familiaris, C. brachiydactyla).*

tırmaşma, [tır-ma-ş-ma] *is.* Tırmaşmak eylemi.

tırmaşmak[1], [tır-ma-ş-mak طرمشمق] *dönşl. f. [-ır]* **1.** Tırmanmak; tutunarak yükselmek. *{OsT} (aynı)* **2.** *{ağız}* (Asma, sarmaşık, diken vb. bitkiler için) bir yere sarılarak tırmanmak. [DS]

tırmaşmak[2], [tırma-ş-mak] *{eT} dönşl. f. [-ur]* Kaşınmak; tırmaşmak. [DLT]

tırmı, [? tırmı] *{ağız} is.* Beş köşeli yüzey; beşgen. [DS]

tırmık[1], **-ğı** [tar-mak *(parmak, tırnak, pençe)* > tırmık] *is.* **1.** Tırnakla cilt vb. yüzeylerde yapılan derin olmayan yırtık. **2.** Kedinin vurduğu tırmalayıcı pençe. **3.** Bir tür dikenli bitki.

tırmık[2], **-ğı** [tır-mık] *is.* **1.** Bellenmiş ya da çapalanmış tarla ya da bahçeyi düzeltmek, keseklerini ezmekte kullanılan seyrek dişli tarağa benzer tarım aracı. **2.** Hayvan ya da traktörle çekilen ve sürülmüş tarlayı düzlemek, gübre ve tohumu toprağa karıştırmakta kullanılan bir eksene tutturulmuş dişlerden oluşan tarım aracı. **3.** Ot, ekin demeti, kuru

yaprak vb. toplamakta kullanılan çeşitli boy ve şekillerdeki tarım aracı.

tırmıklama, [tırmık-la-ma] *is.* **1.** Tırmıklamak eylemi. **2.** Sürülmüş tarlanın yüzeyinin tırmıkla işlenmesi.

tırmıklamak, [tırmık-la-mak] *gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* **1.** Bir kimsenin yüz el vb. derisini tırnakla yüzeysel olarak yırtmak; tırmalamak; tırnaklamak. **2.** Tırmıkla temizlemek ya da düzeltmek.

tırmıklanma, [tırmık-la-n-ma] *is.* Tırmıklanmak eylemi.

tırmıklanmak, [tırmık-la-n-mak] *edil. f. [-ır]* **1.** El veya yüzü tırnakla yüzeysel olarak yırtılmak; tırmalanmak; tırnaklanmak; tırmıklamak eylemine uğramak. **2.** (Tarla, bahçe vb. için) tırmıkla işlenmek. **3.** *dönşl. f.* Tırmık sahibi olmak; tırmık edinmek; tırmıklı hâle gelmek.

tırmuk, [tır-muk طرموق] *{OsT} is.* Tırnak veya pençe yarası; tırmık[1].

tırnak, -ğı [tırna-mak *(kaşınmak)* > tırñā-k > tırnak] *is.* **1.** İnsan ve bazı hayvanların el ve ayak parmaklarının üst ucunda yüzeysel olarak yer alan boynuzsu tabaka. *{eT} (aynı)* [EUTS] **2.** Kimi araçların etkin parçalarının ucunda bulunan kıvrıklık. **3.** *anat.* Göz çukurunun iç çeperinde bulunan küçük dört köşe ince kemik. **4.** Bir ateşli silahta, ateşleme sonunda mermi kovanının geri itilmesini sağlayan küçük çıkıntı. **5.** Ciltçilikte tek sayfaları tutturmak için sayfanın kenarında bırakılan şerit. **6.** Bir dam örtüsünü yerinde tutturmaya yarayan madenî parça. **7.** Mücevhercilikte, yüzük kaşını tutturmak için kaşın üzerine dönen madenî parça. **8.** Sütun gövdesini oturtmalığa bağlayan pençe biçimindeki kavrayıcı öge. **9.** Böceklerin ayağında bulunan çengel biçimindeki uzantıların her birine verilen ad. **10.** *dnz.* Gemi demirinin dibe tutunmasını sağlayan yassı ve çıkıntılı kısım. **11.** Bir duvar yüzeyinde çıkıntı yapan taş, tuğla vb. **12.** Heykel dökümünde kalıp parçalarının birbirine birleştirilmesinde kolaylık sağlayan çıkıntıların her biri. **13.** Kanun çalmakta kullanılan ve parmak ucuna getirilerek kullanılan mızrap. **14.** Tenekecilerin delik açmakta kullandıkları alet; keski. **15.** *{ağız}* Kalem ucu. [DS] ⧉ (birinin) **tırnağı** (bile) **olamamak,** *Ölçü ve değer bakımından o kimseden çok aşağıda kalmak.*|| **tırnağı dibinde,** *{eAT} {ağız} Peşin.* [DS]|| **tırnağı dibinde vermek,** *{OsT} Satın alınan malın parasını hemen ödemek.*|| **tırnağı karıncalı,** *{ağız} Belalı.* [DS]|| (bir kimsenin) **tırnağına** (veya attığı tırnağa) **değmemek,** *Değer yönünden o kimse ile karşılaştırılamayacak kadar aşağıda olmak.*|| (birinin) **tırnağını uzatmamak,** *{ağız} O kişinin iyi olmasını, yükselmesini istememek veya buna engel olmak.* [DS]|| **tırnağın varsa başını kaşı,** *Kendi işini kendin yapmaya bak.*|| **tırnak açmak,** *dbl. Bir sözcüğü belirtmek için başlangıç belirten tırnak işaretini ("...) koymak.*|| **tırnak altı fırçaları,** *zool. Örümceklerde tırnağın hemen altında bulunan kıl demeti.*|| **tırnak atmak,** *1. Tırnakla çizmek. 2. argo. Oyun kâğıtlarını belli olması için tırnakla çizmek.*|| **tırnak besleyicisi,** *Ojeden önce kullanılan ve tırnakların yıpranmasını önleyen bir tür kozmetik.*|| **tırnak çalmak,** *{eAT} Kavgayı kızıştırmak için iki tarafı tahrik etmek; tırnak kaşımak.*|| **tırnak çekişmek,** *{ağız} Lades tutuşmak.* [DS]|| **tırnak çekmek,** *{ağız} Yazmacılıkta, boyalı çiçeklerin arasına renkli çizgiler çekmek.* [DS]|| **tırnak derisi,** *anat. Tırnakların etrafındaki ince deri.*|| **tırnak ekmeği,** *{ağız}* → tırnaklı pide. [DS]|| **tırnak içine almak,** *dbl. Bir sözü açma ve kapama tırnakları (".... ") arasına alarak belirtmek.*|| **tırnak iliştirmek,** *Bir kimseye askıntı olmak; ondan ayrılmamak.*|| **tırnak işareti,** *dbl. Bir cümle içinde bir sözcüğü belirtmek için kullanılan üstten kullanılan çift virgüle benzer noktalama işareti; (".... ").*|| **tırnak kadar,** *Çok küçük; pek az.*|| **tırnak kakmak,** *{ağız} 1. (Binek hayvanı için) güçsüz kalmak. 2. (Binek hayvanı için) tırnağı uzadığı için ayağını yere vurmak.* [DS]|| **tırnak kapamak,** *dbl. Cümle içinde belirtilmek istenen sözcük ya da sözcükler bittikten sonra bitiş belirten tırnak işaretini (....") koymak.*|| **tırnak kemiği,** *anat. Tırnağı taşıyan parmak kemiği.*|| **tırnak kökü,** *anat. Tırnağın gömülü olduğu ve büyümesinin sağlandığı yer.*|| **tırnak kör olmak,** *{OsT} Tırnak aşınmak; büyümesi durmak.*|| **tırnaklarını göstermek,** *Bir kimseyi korkutmak; göz dağı vermek.*|| **tırnaklarını sökmek,** *mecaz. Bir kimseyi her türlü güçten yoksun bırakmak; olanaklarını elinden almak.*|| **tırnak makası,** *El ve ayak tırnaklarını kesmekte kullanılan bir tür çakı.*|| **tırnak sürtüştürmek,** *İki kişi arasında var olan anlaşmazlığı tırmandırmak.*|| **tırnak tablası,** *anat. Tırnağın görünen bölümü.*|| **tırnak takmak,** *1. Bir kimseye askıntı olmak; ondan ayrılmamak. 2. Kötülük yapmak için bahane uydurmak.*|| **tırnak yeri,** *1. Çakı vb. şeyleri kolayca açabilmek için yapılmış tırnak takılacak çentik. 2. {OsT} İtiraz için, ilişmek için yakalanan açık.*

tırnaka, [tırnak > tırnak-a] *is. argo.* Oyunda kâğıtlara tırnak atmak suretiyle yapılan hile.

tırnakçı, [tırnak-çı] *is.* **1.** Oyunda tırnak atarak hile yapan oyuncu. **2.** *argo.* Para alıp verirken içinden bir veya birkaçını aşırmayı beceri hâline getirmiş yankesici. **3.** İmparatorluk döneminde her perşembe günü padişahın tırnaklarını kesmekle görevli saray has odalısı. **4.** *{ağız}* Fırında pide açıp tırnak süsü yapan işçi. [DS]

tırnakçık, -ğı [tırnak-çık] *is.* **1.** Küçük tırnak. **2.** *anat.* Göz çukurunun iç yüzünde bulunan dört köşe ince kemik.

tırnakçılık, -ğı [tırnak-çı-lık] *is.* Tırnakçının yaptığı iş.

tırnaklama, [tırnak-la-ma] *is.* Tırnaklamak eylemi.

tırnaklamak, [tırnak-la-mak] *gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* **1.** Tırnağını batırarak yırtmaya çalışmak. **2.** Tırmalamak.

tırnaklanma, [tırnak-la-n-ma / tırnak-lan-ma] *is.* Tırnaklanmak eylemi.

tırnaklanmak, [tırnak-la-n-mak] *edil. f. [-ır]* **1.** Tırnaklamak eylemine uğramak. **2.** Tırmalanmak. **3.** *dönşl. f.* Tırnak sahibi olmak; tırnakları oluşmak; tırnakları çıkmak; tırnaklı hâle gelmek.

tırnaklı, [tırnak-lı] *sf.* **1.** Tırnağı olan; tırnağı bulunan; tırnak sahibi olan. **2.** (Belirtilen nitelikte) tırnağı bulunan. ⊡ **tırnaklı pide,** *{ağız} Üzerine tırnakla iz yapılarak pişirilen pide.* [DS]

tırnaklık, -ğı [tırnak-lık] *is.* **1.** Kimi kutuların ya da ambalajların kenarında tırnakla tutarak çekip açmaya yarayan küçük çentik. **2.** Çakı, bıçak vb.ni tırnak takarak açmak için bir kenarına açılmış kertik.

tırnaklılar, [tırnak-lı-lar] *is. zool.* Toynaklılar.

tırnaksı, [tırnak-sı] *sf.* Tırnağa benzer; tırnağı andıran; tırnak gibi. ⊡ **tırnaksı kemik,** *anat. Gözyaşı kemiği.*

tırngak, [tırñ-ā-k] *(tırña:k) {eT} is.* Tırnak. [DLT] [ETY] [EUTS] [Gabain] [KB]

tırnık[1], **-ğı** [tır-(ı)n-ık ?] *{ağız} is.* Çok küçük parça. [DS]

tırnık[2], **-ğı** [tır-(ı)n-ık ?] *{ağız} sf.* (Hastalık için) bulaşıcı. [DS]

tıro, [? tıro] *{ağız} is.* Bir düşünceyi yaymak, ondan yana olanları çoğaltmak amacıyla söz, yazı veya başka araçla yapılan etkinlik; propaganda. [DS]

tırpada, [tırp-a-da] *{ağız} zf.* (Kâğıt vb. düşmek) birdenbire ve ses çıkararak. [DS]

tırpadak, -ğı [tırp-adak] *{ağız} zf.* Birdenbire; ansızın. [DS]

tırpağılanmak, [tırpağı-la-n-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* Karın şişliği, beniz solgunluğu yapan bir hastalığa yakalanmak. [DS]

tırpan, [Yun. drepanı] *is.* **1.** İki elle tutularak ekin ve ot biçmekte kullanılan, uzun bir sopa ucuna bağlı eğik bir çelik lamadan oluşan alet. **2.** Delici ve dürtücü eski bir silah. **3.** *spor.* Güreşte rakibin dengesini bozmak için uyluklarına kendi ayağı ile çengel takmak suretiyle uygulanan oyun. **4.** *ed.* Azrail'in ölüm simgesi. ⊡ **tırpan atmak,** *1. {ağız} Bir topluluğu yok etmek; topluca yok etmek; kırıp geçirmek.* [DS] *2. {ağız} Çok yemek; sofradaki bütün yemekleri bitirmek; silip süpürmek.* [DS] *3. İstemediği kişilerin görevine son vermek veya uzaklaştırmak.* || **tırpandan geçirmek,** *Tırpanlamak.*

tırpana, [Yun. dropanion *(küçük orak)*] *is. zool.* Tırpanagillerden daha çok kuzey denizlerinde bulunan, sırtı kurşuni, iki metre kadar boylu, dikensiz ve pulsuz, kıkırdaklı balık, *(Raja batis).*

tırpane, [Yun. dropanion] *{ağız} is.* Delgi kolu; matkap kolu. [DS]

tırpancı, [tırpan-cı] *is.* **1.** Tırpan yapan ve satan kimse. **2.** Tırpan kullanarak ekin ve ot biçen kimse.

tırpanlama, [tırpan-la-ma] *is.* Tırpanlamak eylemi.

tırpanlamak, [tırpan-la-mak] *gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* **1.** (Ot ve ekin için) tırpan ile biçmek. **2.** *mecaz.* Yok etmeye, ortadan kaldırmaya çalışmak.

tırpanlanma, [tırpan-la-n-ma] *is.* Tırpanlanmak eylemi.

tırpanlanmak, [tırpan-la-n-mak] *edil f. [-ır]* **1.** Tırpanlamak eylemine uğramak; tırpanlamak eylemi yapılmak; tırpandan geçirilmek. **2.** *mecaz.* Yok edilmek; ortadan kaldırılmak. **3.** *dönşl. f.* Tırpan sahibi olmak; tırpan edinmek; tırpanlı hâle gelmek.

tırpanlatma, [tırpan-la-t-ma] *is.* Tırpanlatmak eylemi.

tırpanlatmak, [tırpan-la-t-mak] *gçl. f. [-ır]* Tırpanlamak işini yaptırmak.

tırpıldamak, [tırp-ıl-da-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-d(ı) -yor]* (Hafif şeyler için) yere düşüp ses çıkarmak. [DS]

tırpıltı, [tırp-ıl-tı] *{ağız} is.* Hafif şeylerin yere düşerken çıkardığı ses. [DS]

tırpışlamak, [tırp-ış-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Dövmek. [DS]

tırrih, [Ar. ṭırrīḫ طرّيخ] *(tırri:h) {OsT} is.* Tuzlu balık; sardalye.

tırs[1], [Ar. ṭırs طرس] *{OsT} is.* Abadi ve aharlı yazı kâğıdı.

tırs[2], [tırs] *{ağız} sf.* (Kişi için) sinirli; titiz. [DS]

tırsak, -ğı [tırs-mak > tırs-ak] *sf. argo.* Korkak.

tırsalanmak, [Bul. *tırskam [Tietze] => tırsa-la-n-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* **1.** Sallanmak. **2.** Silkelenmek. [DS]

tırsıldamak, [Bul. *tırskam [Tietze] =>tırs-ıl-da-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-d(ı)-yor]* Sendelemek. [DS]

tırsımak, [tırs-ı-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r]* **1.** (Yaş sebze, meyve vb. için) tazeliğini yitirmek; buruşmak. **2.** (Kişi için) canı sıkılmak. **3.** (Yemek için) ekşimek; bozulmak. [DS]

tırsi, [Yun. trissi] *{ağız} is. zool.* → tirsi. [DS]

tırsma, [tırs-ma] *is.* Tırsmak eylemi; korkma; ürkme.

tırsmak, [Far. tersīden *(korkmak)* => tırs-mak] *gçsz. f. [-ar]* Korkmak; ürkmek.

tırş, [Far. turş] *{ağız} sf.* Ekşi. [DS]

tırşık, -ğı [Far. turş => tırşık] *{ağız} is.* Yaban pancarı ile yapılan bir yemek. [DS]

tırşımak, [Far. turş => tırş-ı-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r]* (Yemek için) ekşimek; kokmak; bozulmak. [DS]

tırşıtmak, [tırşı-t-mak] *{ağız} gçl. f. [-ır]* **1.** Buruşturmak; kırıştırmak. **2.** Yüzünü buruşturmak; suratını ekşitmek. [DS]

-tırt-, [-dır-t- / -dir-t- / -dür-t- / -dur-t- / -tir-t- / -tır-t- / -tur-t- / -tür-t-] *yap. e.* → -dırt-.

tırt[1], [tır / tırt / tor / tör *(yans.)*] *is.* Kaba saba olmayı anlatan kök. [Zülfikar] *tırt-la-k*

tırt[2], [tır / tırt / tor / tör *(yans.)*] *is.* **1.** Kuvvetle sürtünmeyi, yırtılmayı; gazların dışarı atılmasını; cıvık şeylerin basınçla fışkırışını; çok konuşmayı anlatan kök. [Zülfikar] *tırt tırt, tırt etmek, tırt-mak, tırt-ıl* **2.** *{eT}* Yırtma sesi; cırt. [DLT]

tırtar, [tırt-ar ?] *{ağız} sf.* Ahmak. [DS]

tırtaş, [tır-(ı)t-a-ş] *{ağız} sf.* Zayıf; cılız. [DS]

tırtı, [tırt-ı] *{ağız} is.* Ev eşyası. [DS]

tırtıba, [? tırtıba] *{ağız} is.* Kavga; gürültü. [DS]

tırtık, -ğı [tır *(yans.)* > *tır-(ı)t-mak > tırt-ık] *is.* Çentik; pürüz; küçük çıkıntı.

tırtıkçı, [tırt-ık-çı] *is. argo.* **1.** Oyun kâğıdına tırnak atan kimse. **2.** Saymakta olduğu paraların içinden bir veya birkaçını el çabukluğu ile aşıran kimse; yankesici; tırnakçı.

tırtıkçılık, -ğı [tırt-ık-çı-lık] *is.* Tırtıkçının yaptığı iş; yankesici.

tırtıklama, [tırt-ık-la-ma] *is.* Tırtıklamak eylemi.

tırtıklamak, [tırt-ık-la-mak] *gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* **1.** Tırtıklı hâle getirmek. **2.** *{ağız}* Tırmalamak. [DS] **3.** *{ağız}* Delik deşik etmek. [DS] **4.** *{ağız}* Berelemek; örselemek. [DS] **5.** *{ağız}* Kumarda azar azar kazanmak. [DS] **6.** *argo.* Azar azar çalmak; yavaş yavaş aşırmak. **7.** *{ağız}* Kurnazlıkla para çekmek; bir şeyler koparmak. [DS] **8.** *{ağız}* Yemeğin üstünde yemek. [DS]

tırtıklanma, [tır-t-ık-la-n-ma / tır-tı-k-lan-ma] *is.* Tırtıklanmak eylemi.

tırtıklanmak, [tır-t-ık-la-n-mak] *edil. f. [-ır] argo.* **1.** Tırtıklamak eylemine uğramak; azar azar parası ya da bir şeyi çalınmak; yavaş yavaş aşırılmak. **2.** *{ağız}* Kumarda yenilmek; para vermek. [DS] **3.** *dönşl. f.* Tırtıklı hâle gelmek; çentiklenmek.

tırtıklatma, [tırt-ık-la-t-ma] *is.* Tırtıklatmak eylemi.

tırtıklatmak, [tırt-ık-la-t-mak] *gçl. f. [-ır]* **1.** Tırtıklamak eylemini yaptırmak; tırtıklanmasını sağlamak. **2.** Tırtıklı hâle getirtmek.

tırtıklı, [tırt-ık-lı] *sf.* Tırtıkları olan; çentikleri bulunan.

tırtıl[1], [Erme. t'rt'ur] *is. zool.* Pul kanatlı böceklerin larvası. ⚘ **tırtıl gibi çekmek,** *{ağız} Hiç durmaksızın taşımak.* [DS]

tırtıl[2], [tırt-ıl] *is.* **1.** Çevresinde kertikler bulunan ve işlenecek parça üzerine bastırılarak kertiklerin izini çıkarmaya yarayan tekerlek. **2.** Pul ve para kenarlarında bulunan küçük çıkıntıların her biri. **3.** Tank gibi araçların arazide yol almasını kolaylaştırmak için bir zincirsel çember etrafında yer alan çıkıntılı parçalardan her biri. **4.** Bir şeyin kenarına çekilen zincirimsi süs ögesi. **5.** Maraş işi giyim ve süs eşyalarında kullanılan altın veya gümüş malzeme. **6.** *{ağız}* Yazma çevresine örülen ince oya. [DS] ⚘ **tırtıl çekmek,** *Henüz yumuşak durumda olan metal üzerine tırtıllar oluşturmak.*|| **tırtıl kesmek,** *Bir şeyin kenarlarını diş diş çıkıntılı ve girintili olarak kesmek.*

tırtıl[3], [tırt-ıl] *{ağız} is.* **1.** Çınar ağacı kozalağı. **2.** Ceviz, meşe ve fındık ağacı çiçeği. [DS]

tırtıl[4], [tırıt-ıl / tırtıl] *{ağız} sf.* **1.** Hasta; zayıf. **2.** Çopur. [DS]

tırtıl[5], [tır-ıt-ıl / tırtıl] *{ağız} sf.* Parasız. [DS]

tırtıl[6], [tırt-ıl *(eski kenarı çentikli kırk para)*] *{ağız} is. folk.* Çocukların ramazan öncesinde ev ev dolaşarak para toplamaları geleneği. [DS]

tırtılcıl, [tırtıl-cıl] *sf.* **1.** (Hayvan için) tırtılla beslenen; tırtılı seven. **2.** *is.* Tropikal ormanlarda yaşayan ve bu bölgedeki böceklerle beslenen tırtıl yiyenler familyasından donuk renkli ötücü kuşlar, *(Campephaga).*

tırtıllanma, [tırtıl-la-n-ma] *is.* Tırtıllanmak eylemi.

tırtıllanmak[1], [tırtıl-la-n-mak] *edil. f. [-ır]* Tırtıllı hâle getirilmek; üzerinde veya kenarında tırtıllar oluşturulmak.

tırtıllanmak[2], [tırtıl-la-n-mak] *dönşl. f. [-ır]* (Ağaç, bitki için) üzerinde tırtıllar görülmek.

tırtıllı, [tırtıl-lı] *sf.* Tırtılı bulunan; kenarında tırtılları olan. ⚘ **tırtıllı araç,** *Hareket etmek için tırtıl denilen geniş ve sürekli bir bant ile yere basma veya tırmanma özelliği olan araç.*|| **tırtıllı bıçak,** *Kesilen sebze ve meyveleri süslemek için ağzının kenarı kertikli olan bıçak.*|| **tırtıllı para,** *Kenarları dişli dişli kesilmiş paralar.*

tırtılölçer, [tırt-ıl+ölç-er] *is.* Bir posta pulunun kenarındaki tırtılların sayısını ve cinsini belirlemekte kullanılan taksimatlı küçük cetvel; odontometre.

tırtılsı, [tırt-ıl-sı] *sf.* Tırtıla benzeyen; tırtıl gibi; tırtılı andıran.

tırtılsılar, [tırt-ıl-sı-lar] *is. bot.* Çiçekleri tırtıla benzeyen bitkiler.

tırtır[1], [tırt-ıl / tır+tır] *is. zool.* **1.** Uzun gövdeli, uzun duyargalı, kurtçuk evresini tarım bitkisi zararlıları üzerinde geçiren asalak arı, *(İchneumon piserius).* **2.** *{OsT} {ağız}* → tırtıl[1]. [DS]

tırtır[2], [tır+tır] *{ağız} is.* Motosiklet. [DS]

tırtır[3], [tır+tır] *{ağız} is.* **1.** Boncuk. **2.** Yemeni ya da gelin kesesi çevresine dikilen kıvrımlı sarı tel. [DS]

tırtır[4], [tır-(ı)t-ır] *{ağız} is.* Yay. [DS]

tırtır[5], [tır+tır] *{ağız} is.* **1.** İshal. **2.** Yellenme. ⚘ **tırtır damı,** *{ağız} Ayakyolu; hela.* [DS]

tırtış, [tır(ı)t-ış / tırtaş] *{ağız} sf.* (Kişi için) zayıf; cılız; kuru. [DS]

tırtız, [Far. derivās => tırkaz / tırtız] *{ağız} is.* Kapı sürgüsü; mandal. [DS]

tırtlak, -ğı [tırt-la-k] *{ağız} sf.* Söz dinlemez; başına buyruk. [DS]

tırtmak[1], [tır(ı)t-mak] *{ağız} gçl. f. [-ar]* Hafifçe kazmak; deşmek. [DS]

tırtmak[2], [tır(ı)t-mak] *{ağız} is.* Pürüz; küçük çıkıntı.

tırtnik, -ği [? tırtnik] *{ağız} is.* Kuyruksokumu. [DS]

tıs[1], [tıs / tos / tös / tus *(yans.)*] *is.* **1.** Yavaşça seslenmeyi, tıslamayı anlatan kök. [Zülfikar] *tıs tıs, tıs etmek, tıs+bağa, tıs+burun, tıs-ıl tısıl, tıs-mak, tısla-mak* **2.** *is.* Kedi, kaz vb. hayvanların düşmanlarını ürkütmek için çıkardığı ıslıklı ses. ⊡ **tıs tıs,** *{ağız} (Hareket, davranış için) yavaş yavaş.* [DS]|| **tıs yok,** *Ortalıkta hiçbir sesin duyulmadığını, konuşan kimsenin bulunmadığını anlatır.*

tıs[2], [tıs / tis *(yans.)*] *is.* Aksırmayı, hapşırmayı anlatan kök. [Zülfikar] *tığ-sır-mak < tıs-gır-mak, tık-sır-mak < tıs-kır-mak, tıs-gır-ık-lı*

tıs[3], [tıs *(yans.)*] *{ağız} sf.* Soluk benizli; zayıf; kuru; kansız. [DS]

tıs[4], [tıs *(yans.)*] *{ağız} sf.* Dargın; küskün. [DS] ⊡ **tıs etmek,** *{ağız} (Çocuk oyunlarında) oyundan çıkarmak.* [DS]

tısang, [Çin. tsang] *is.* **1.** Ambar; depo; antrepo; zahire deposu. [EUTS] **2.** Hazine; servet. [EUTS]

tısburun, [tıs+burun] *{ağız} sf.* Çabuk küsen; alıngan. [DS]

tısdan, [tıs-(ı)t-an / tısdan] *{ağız} is.* Karafatma. [DS]

tısdayaza, [tıs+dayaza *(teyze)*] *{ağız} is.* Karafatma. [DS]

tısga[1], [sıs-ka / tıs-ka / tısga] *{ağız} sf.* Sıska. [DS]

tısga[2], [Yun. iska / Ar. ġizḥa => ıska / tısga] *{ağız} is.* Tohumluk soğan. [DS]

tısga[3], [tıs-ga / fiske] *{ağız} is.* Bir yere vurmak için kıvrılmış durumdaki işaret parmağı; fiske. [DS]

tısgalı, [tısga-lı] *{ağız} sf.* Hastalıklı; kansız; cansız. [DS]

tısgırmak, [tıs-gır-mak] *{ağız} gçsz. f. [-ır]* Hapşırmak. [DS]

tısı, [Çin. ti'tsu] *{eT} is.* Talebe; öğrenci. [Gabain]

tısık, -ğı [tıs-ık] *{ağız} sf.* **1.** Küçük. **2.** Zayıf; sıska.[DS]

tısıl, [tıs *(yans.)* > tıs-ıl] *is.* Tıslama bildiren yansıma kökünün ikincil biçimi. ⊡ **tısıl tısıl,** *1. Tıslama sesleri çıkararak; tıslayarak. 2. (Burnu tıkanmış kimse için) zor nefes alarak.*|| **tısıl tısıl ötmek,** *{ağız} 1. Çok yemek yüzünden rahatsız olmak. 2. Yük altında zor nefes almak.* [DS]

tısılamak, [tıs-ı-la-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(ı)-yor]* **1.** Ağır yük altında dar soluklu iniltiye benzer sesler çıkarmak. **2.** Çok yemek yüzünden rahat nefes alamayarak tısıltılı sesler çıkarmak. **3.** (Çocuk için) uykudan uyandıktan sonra huysuzluk ederek ağlamaklı sesler çıkarmak. **4.** (İşten kaçmak isteyen kişi için) sözde bahaneler bulmak. **5.** (Yılan için) ses çıkarmak. [DS]

tısıldama, [tıs-ıl-da-ma] *is.* Tısıldamak eylemi.

tısıldamak, [tıs-ıl-da-mak] *gçsz. f. [-r] [-d(ı)-yor]* **1.** Tıslama sesi çıkarmak. **2.** *{ağız}* Ağır yük altında zor nefes alıp vermek. [DS]

tısıldayış, [tıs-ıl-da-y-ış] *is.* Tısıldamak eylemi ve biçimi.

tısıltı, [tıs-ıl-tı] *is.* Tıslama sesi.

tısıltılı, [tıs-ıl-tı-lı] *sf.* Tısıltısı bulunan; tısıldayan.

tısır, [tıs *(yans.)* > tıs-ır] *is.* Yavaşça seslenmeyi, tıslamayı anlatan yansımalı gövde. ⊡ **tısır tısır,** *{ağız} 1. Sessiz soluksuz. 2. Güç soluk alarak.* [DS]

tısırık, -ğı [tıs-gır-mak > tīsır-ık] *(tı:sırık) {ağız} is.* Aksırık; hapşırık. [DS]

tısırmak, [tıs-gır-mak / tīsır-mak] *(tı:sırmak) {ağız} gçsz. f. [-ır]* Hapşurmak. [DS]

tısıtmak, [tıs-ıt-mak] *{ağız} gçsz. f. [-ır]* Yellenmek; osurmak. [DS]

tıska[1], [Ar. istisḳā' => sıska / tıska] *{ağız} sf.* (Kişi için) sarı benizli; zayıf; sıska. [DS]

tıska[2], [tıs-ka] *{ağız} is.* Fiske. [DS]

tıska[3], [Yun. iska / Ar. ġizḥa] *{ağız} is.* Soğan tohumu. [DS]

tıskalı, [tıska[1]-lı] *{ağız} sf.* Hastalıklı; kansız. [DS]

tıskalılık, -ğı [tıskalı-lık] *{ağız} is.* Kansızlık. [DS]

tıskırmak, [tıs-kır-mak] *{ağız} gçsz. f. [-ır]* Hapşırmak. [DS]

tıslama, [tıs *(yans.)* > tıs-la-ma] *is.* **1.** Tıslamak eylemi. **2.** Bu eylem sırasında çıkan ses.

tıslamak, [tıs *(yans.)* > tıs-la-mak] *gçsz. f. [-r] [-l(ı)-yor]* **1.** (Kedi, kaz ve yılan için) düşmanını korkutmak için tıs diye ses çıkarmak. **2.** *{ağız}* Ağır bir yük altında kesik ve kısa nefes alıp vermek ve bu sırada bir tür iniltiye benzer ses çıkarmak. [DS] **3.** Haksızlığını ve yanlışlığını anlayıp susmak; mahcup olmak. **4.** Tısıltılı ses çıkarmak. **5.** *{ağız}* Hafifçe yellenmek. [DS]

tıslayış, [tıs-la-y-ış] *is.* Tıslamak eylemi ve biçimi.

tıslı, [tıs-lı] *{ağız} sf.* Sarı benizli; sıska; zayıf. [DS]

tıslık, -ğı [tıs-lık] *{ağız} is.* Isınmak amacıyla kullanılan tandır kıyısına serilen bir metrekare büyüklüğündeki hasır. [DS]

tısmak, [tıs-mak] *{ağız} gçsz. f. [-ar]* Korkup susarak bir köşeye büzülmek; sinmek. [DS]

tısnık[1], **-ğı** [tıs-(ı)n-ık] *{ağız} is.* Fiske. [DS]

tısnık[2], **-ğı** [tıs-(ı)n-ık] *{ağız} sf.* İnsanlardan kaçan; çekingen; ürkek. [DS]

tıssak, -ğı [tıs(s)-a-k ?] *{ağız} is.* Tırkaz; kapı mandalı. [DS]

tıstan[1], [tıs-(ı)t-an] *{ağız} is.* Karafatma. [DS]

tıstan[2], [tıs-(ı)t-an] *{ağız} sf.* Hastalıklı; kansız. [DS]

tıstık, -ğı [tıs-(ı)t-ık] *{ağız} is.* Hasırdan yapılan bir tür tahıl ambarı. [DS]

tıstımbıl, [tı(s)+tı/mbıl] *{ağız} pekşt. sf.* İyi beslenmiş; tombul; yusyuvarlak. [DS]

tıstıramba, [? tıstıramba] *{ağız} sf.* (Karın için) çok şişkin. [DS]

tıstırık, -ğı [tıs-tır-ık] *{ağız} is.* Gübre. [DS]

tıstırmak, [tıs-tır-mak] *{ağız} gçl. f. [-ır]* Susturmak; yıldırmak; sindirmek. [DS]

Tısuen-ni, [Çin. ts'uen-ni] *{eT} is.* Konfiçyüs'un adı. [EUTS]

tış[1], [tīş] *(tı:ş) {eT} sf.* (At için) alın akıntısı gözü önüne varıp kulaklarına çıkmayan ve burnuna inmeyen ikisi ortasında kalan. [DLT]

tış[2], [tīş] *(tı:ş) {eT} is.* Diş. [DLT]

tış[3], [tīş] *(tı:ş) {eT} is.* Saban demiri. [DLT]

tış[4], [tış] *{ağız} is.* Dış. [DS]

tışarı, [tış-arı] *{ağız} zf.* Dışarı. [DS] ⊡ **tışarı rüzgârı,** *{ağız} Giresun dolaylarında geceleri karadan denize doğru esen rüzgâra verilen ad.* [DS]

tışı, [tışı / tişi] *{eT}* Dişi; her hayvanın dişisi; kadın. [DLT] ⊡ **tışı takagu,** *Tavuk.* [DLT]

tışıkmak, [tış / taş > tış-ık-mak] *{eT} gçsz. f. [-ur]* Dışarı çıkmak. [DLT]

tışıruu, [*eT.* tışı > tışıruu] *{ağız} is.* → tışıruv. [DS]

tışıruv, [*eT.* tışı > tışıruu / tışıruv] *{ağız} is.* Kadın; hanım. [DS]

tışıruvluk, [tışıruv-luk] *{ağız} is.* Kadınlık. [DS]

tışkartın, [tış-kar-tın] *{eT} zf.* Dışardan. [ARAT]

tışlamak, [tış-lā-mak / tiş-lē-mek] *(tışla:mak) {eT} gçl. f. [-r]* Dişlemek; ısırmak. [Clauson]

tışlatmak, [tış-la-t-mak] *{eT} gçl. f. [-ur]* Dişletmek. [DLT]

tışlık, -ğı [tış-lık] *{ağız} is.* Dirlik; rahat; erinç. [DS] ⊡ **tışlığı gelmek,** *{ağız} 1. Dirlik, düzen bulmak; rahata ermek. 2. Neşeli, mutlu zaman geçirmek.* [DS]

tıştık[1], **-ğı** [? tıştık] *{ağız} is.* Bilmece. [DS]

tıştık[2], **-ğı** [tış+tık] *{ağız} is.* Eşya. [DS]

tıt, [tīt] *{eT} is.* **1.** Çam fıstığı, *(Pinus larix).* [DLT] **2.** Çam ağacı. [EUTS]

tıtak, -ğı [tıt-a-k] *{ağız} sf.* (Kişi için) yan yan yürüyen. [DS]

tıtı, [tıt-ı] *{ağız} sf.* Beceriksiz. [DS]

tıtığ, [tīḏ-mak > tıt-ıg] *{eT} is.* Engel; mania; set. [EUTS]

tıtığlığ, [tıtıg-lıg] *{eT} sf.* Engelli; manialı; hudutlu; yasaklanmış; yasak. [EUTS]

tıtığsız, [tıtıg-sız] *{eT} sf.* Yasaksız; engelsiz; maniasız. [EUTS]

tıtılmak[1], [tīḏ-mak > tıḏ-ıl-mak] *{eT} edil. f. [-ur]* Yasaklanmak; durdurulmak; men edilmek. [EUTS]

tıtılmak[2], [tıt-mak > tıt-ıl-mak] *{eT} edil. f. [-ur]* Ditilmek. [DLT]

tıtınmak[1], [tīḏ-mak > tıḏ-ın-mak] *{eT} dönşl. f. [-ur]* **1.** Tutunmak. **2.** Dayanmak. [ETY] **3.** Mani olunmak; yasaklanmak; engellenmek. [EUTS]

tıtınmak[2], [tıt-mak > dıt-ın-mak / tıt-ın-mak] *{eT} dönşl. f.* **1.** Yırtılmak; didik didik olmak; parçalanmak. [ETY] **2.** Çekilmek. [ETY]

tıtır, [? tıtır] *{ağız} is.* Kireç. [DS]

tıtırak,-ğı [tıt-ır-a-k ?] *{ağız} is.* Çokgen. [DS]

tıtıre, [? tıtıre] *{ağız} sf.* Çok büyük. [DS]

tıtırış, [? tıtırış] *{ağız} sf.* (Kişi için) ablak ve şişman yüzlü.[DS]

tıtırtaş, [tıtır+taş] *{ağız} is.* Kireç taşı. [DS]

tıtışmak, [tıt-mak > tıt-ış-mak / tit-iş-mek] *{eT} işteş. f. [-ur]* Birlikte birbirini ditmek; didişmek. [DLT]

tıtlanmak, [tīt > tıt-la-n-mak] *{eT} dönşl. f. [-ur]* Fıstık çamı sahibi olmak; çamlanmak. [DLT]

tıtmak[1], [tīḏ-mak / tıy-mak] *{eT} gçl. f. [-ar]* **1.** Engellemek; mani olmak; men etmek; yasaklamak. [EUTS] **2.** Geri koymak; uzaklaştırmak. [EUTS] [DLT] **3.** Vazgeçmek; terk etmek. [Gabain]

tıtmak[2], [tıt-mak] *{eT} gçl. f. [-ar]* Küçük küçük parçalara ayırmak; aşırı derecede parçalamak; ditmek; parçalamak; ayırmak. [DLT] [EUTS]

tıtsı, [Çin. ti-tsu] *{eT} is.* Öğrenci. [EUTS]

tıval, [Ar. ṭavīl > ṭıvāl طوال] *(tıva:l) {OsT} is.* Uzun.

tıvar, [tavār / tawar] *{eT} is.* **1.** Davar. [EUTS] [Gabain] **2.** Mal; mülk; ticaret eşyası. [EUTS] [Gabain] **3.** Çin kumaşı. [EUTS]

tıvga, [tıv-ga ?] *{ağız} is.* **1.** Çocuğu yaşamayan kadınlarda görülen bir hastalık. **2.** Çocuk bedeninde mor lekelerle beliren bir hastalık. [DS]

tıvgalı, [tıvga-lı] *{ağız} sf.* Hastalıklı. [DS]

tıvgı, [tıv-gı] *{ağız} is.* Tetanos. [DS]

tıvgıtmak, [tıv-gı-t-mak] *{ağız} gçl. f. [-ır]* Kırıştırmak; buruşturmak. [DS]

tıvğa, [tıvga] *{ağız} is.* → tıvga.[DS]

tıvınmak, [tıv-ın-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* Kötü bir olayda elinden bir şey gelmemek; üzülmek. [DS]

tıvırmak, [tıv-ır-mak] *{ağız} gçl. f. [-ır]* İttirmek. [DS]

tıvka, [tıv-ka / tıvga] *{ağız} is.* Mor lekelerle beliren bir çocuk hastalığı. [DS]

tıy[1], [tay / tıy *(yans.)*] *is.* Sürtünmeyi, kaymayı; yırtılmayı; gaz çıkarmayı ve bu biçimde cayırtılı sesleri anlatan kök. [Zülfikar] *tıy-ır tıyır*

tıy[2], [tıy] *{ağız} sf.* **1.** Az; biraz. **2.** Çok az. [DS]

tıyamak, [tıy-a-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-y(ı)-yor]* Kesmek. [DS]

tıyan, [Yun. tīghani => dığan] *{ağız} is.* Kazandan küçük, tencereden büyük kap. [DS]

tıyannamak, [tıyan-la-mak / tıyanna-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-n(ı)-yor]* Yılmak; usanmak. [DS]

tıyere, [Ar. ṭıyere طيره] *(tıyere) {OsT} is.* Uğursuz sayılan şey.

tıyılma, [tıy-ıl-ma] *{ağız} is.* Perhiz. [DS]

tıyınçlı, [tıyınç-lı] *{ağız} sf.* **1.** Rahat. **2.** Uygun. [DS]

tıyınçsız, [tıyınç-sız] *{ağız} sf.* Rahatsız. [DS]

tıyır, [tıy *(yans.)* > tıy-ır] *is.* Sürtünmeyi, kaymayı; yırtılmayı; gaz çıkarmayı ve bu biçimde cayırtılı sesleri anlatan yansımalı gövde. ☞ **tıyır tıyır,** *{ağız} 1. Birdenbire. 2. Sessizce.* [DS]

tıyırdamak, [tıy-ır-da-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r [-d(ı)-yor]* Sessizce gitmek. [DS]

tıyırtdak[1], **-ğı** [tıy-ır-t-dak] *{ağız} zf.* (Yellenmek, gaz çıkarmak için) sesli olarak. [DS]

tıyırtdak[2], **-ğı** [tıy-ır-t-dak] *{ağız} zf.* (Gelmek, gitmek, bir iş yapmak vb. için) birdenbire ve sessizce. [DS]

tıyırttak, -ğı [tıyır-t-tak] *{ağız} zf.* Birdenbire; sessizce. [DS]

tıyırttanak, [tıyır-t-ta(na)k] *{ağız} zf.* → tıyırttak. [DS]

tıylak, -ğı [tıy-la-k] *{ağız} sf.* Zayıf. [DS]

tıymak, [tī̱d-mak / tīy-mak / dıy-mak] *(tı:ymak) {eT} gçl. f. [-ar]* Engel olmak. [DLT] [Mühennâ]

tıyn, [Ar. ṭıyn طين] *{OsT} is.* Balçık; çamur. ☞ **tıyn-ı ahmer,** *{OsT} Kırmızı aşı boyası.*|| **tıyn-ı asfer,** *{OsT} Sarı aşı boyası.*|| **tıyn-ı ebyāz,** *Tebeşir.*|| **tıyn-ı hadîdî,** *{OsT} Aşı boyası.*|| **tıyn-ı hikmet,** *{OsT} Hattatlarca tebeşire verilen ad.*

tıynak, [tırñak > tıynak طيناق] *{eAT} {OsT} is.* Tırnak.

tıynet, [Ar. ṭıyn > ṭıynet طينت] *{OsT} is.* Yaradılış; huy; tabiat.

tıynetsiz, [tıynet-siz] *sf.* Kötü yaradılışlı.

tıynî, [Ar. ṭıyn > ṭıynī طيني] *{OsT} (tıyni:) sf.* **1.** Çamurla ilgili. **2.** Yaradılıştan; doğal; tabii.

tıyrak[1], **-ğı** [tıy-(ı)r-a-k / tır-la-k] *{ağız} sf.* Korkak. [DS]

tıyrak[2], **-ğı** [tıy-(ı)r-a-k] *{ağız} is.* Altı taşlı verimsiz toprak. [DS]

tıyramak, [tıy-(ı)r-a-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-r(ı)-yor]* Korkmak; çekinmek. [DS]

tıyre, [Ar. ṭıyre طيره] *{OsT} is.* **1.** Darılma; gücenme. **2.** *sf.* Gücenen; darılan.

-tız-, [-tız-] *{eT} yap. e.* Ettirgen çatı kuran fiilden fiil türetme eki. [ETY]

tız[1], [tız *(yans.)*] *is.* Hızlıca gitmeyi, koşmayı anlatan kök. [Zülfikar] *tız-ar-mak, tız-ıh-mak, tız-ık-la-mak*

tız[2], [tız *(yans.)*] *is.* Mızıkçılık yapmayı anlatan kök. [Zülfikar] *tız-ık-çı*

tız[3], [tız] *{ağız} is.* Kene. [DS]

tızan, [tız-an] *{ağız} sf.* Dağılma. ☞ **tızan düşmek,** *{ağız} Darmadağın olmak.* [DS]|| **tızan tızan,** *{ağız} 1. Tek tek. 2. Küçük küçük; parça parça.* [DS]

tızarmak, [tız-ar-mak] *{ağız} gçsz. f. [-ır]* Koşmak; seğirtmek. [DS]

tızıhmak, [tız-ık-mak / tızıẖ-mak] *{ağız} gçsz. f. [-ır]* Koşup gitmek. [DS]

tızıkçı, [tız-ık-çı] *{ağız} sf.* İki kişinin arasını açan; kavga etmelerine sebep olan. [DS]

tızıklamak, [tız-ık-la-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Koşmak; seğirtmek. [DS]

tızıkmak, [tız-ık-mak] *{ağız} gçsz. f. [-ır]* Koşmak; seğirtmek. [DS]

tızıktırmak, [tızık-tır-mak] *{ağız} gçl. f. [-ır]* Kışkırtmak. [DS]

tızman, [tız-man] *{ağız} sf.* İri; kocaman. [DS]

tıztızman, [tı(s)+tı/zman > tıztız-man] *{ağız} sf.* Koskocaman. [DS]

tızvızıke, [? tızvızıke] *{ağız} sf.* (Davranış için) birdenbire şaşırarak; dengesizce. [DS]

-ti, [-dı / -di / -du / -dü / -tı / -ti / -tu / -tü] *çek. e.* → -dı.

-ti, [-tı / -ti / -tu / -tü] *yap. e.* → -tı.

Ti. [Yun. titanos *(alçı taşı) / Lât. titanium* > Fr. titane] *kısalt. kim.* Atom numarası 22 , atom ağırlığı 47,90 olan, doğada beş ayrı izotopu bulunan, 1660°C'de ergiyen, yoğunluğu 4,54 gr/cm^3 geçiş metallerinden olan bir elementin kısaltması.

ti[1], [ti *(yans.)*] *(ti:) is. as.* Askerlikte, bir törenin başladığını bildirmek, askerleri bir araya toplamak vb. amaçlarla çalınan borazanın çıkardığı tiz ses. ☞ **ti borusu,** *Ti işareti vermekte kullanılan boru.*|| **ti işareti,** *Borazanla ti sesi çıkararak verilen işaret.*|| **tiye almak,** *argo. Alaya almak; eğlenmek; dalga geçmek.*

ti[2], [tı / ti] *{eT} zf.* **1.** Sürekli olarak. [ETY] **2.** Uzun süre. [ETY]

ti[3], [ti تى] *{OsT} e.* İşte bak; işte.

tiabendazol, [Fr. tiabendazole] *is. ecz.* Yuvarlak kurtlara karşı kullanılan solucan ilacı.

tiamin, [Fr. thiamine] *is. biy. kim.* B_1 vitamini.

tian, [Çin. tian *(gökyüzü)*] *is.* Herkesin ve her şeyin boyun eğmek zorunda kaldığı yüce güç.

tiara, [Yun. tiara / Lat. tiara] *is.* **1.** Eski Mezopotamya'da ululuk derecesine göre üst üste konmuş 1 ile dört sıra boğa boynuzu ile süslü tanrı ve tanrıçaların simgesi sayılan tören başlığı. **2.** Bizans krallarının hükümdarlık simgesi olan tören başlığı. **3.** Eskiden papaların giydiği tören başlığı.

tib[2], [Ar. ṭīb طيب] *(ti:b, t kalın söylenir) {OsT} is.* Güzel koku.

tib[2], [tüb / tip *(dip)* ? تيب] *is.* Dip. ☞ **tib incir,** *{OsT} Erkek incir; iğlek inciri.*

tiba, [Wietnam d. tiba] *is.* Armut biçimli, ipek telli bir tür lavta.

tiber, [? tiber] *{ağız} is.* Kasım ayı. [DS]

Tibet, [*eT.* töpö *(tepe)* > töpüt] *öz. is.* Asya'nın Hindistan yarımadasına yakın ve Dünya'nın en yüksek

dağlarının (Himalaya) bulunduğu bölge. ⊡ **Tibet öküzü,** *zool. Yak, (Bos mutus).*

Tibetçe, [tibet-çe] *is.* Tibetlilerin konuştuğu dil.

Tibetli, [tibet-li] *is.* Tibet halkından ya da bu halkın soyundan olan kimse.

tibia, [Lat. tibia] *(ti'bia) is. anat.* Kaval kemiği.

tibik, -ği [tibik] *{ağız} is.* Kuş gagası. [DS]

tibili[1], [tepe-li > tibi-li] *{ağız} is.* Tepeli toygar; tarla kuşu. [DS]

tibili[2], [Ar. tilbīs =>tibi-li] *{ağız} sf.* Açıkgöz; kurnaz. [DS]

tibn, [Ar. ṭibn تبن] *{OsT} is.* Saman.

tibnî, [Ar. ṭibnī تبنى] *{OsT} sf.* Saman renkli.

tibr, [Ar. tibr تبر] *{OsT} is.* **1.** Altın tozu. **2.** Külçe altın.

tibya, [Lat. tibia] *(ti'bya) is. anat.* → tibia.

tibyan, [Ar. tibyān تبيان] *(tibya:n) {OsT} is.* Açıkça anlatma; açık açık bildirme.

tic, [Ar. tāc > tīc تيج] *(ti:c) {OsT} is.* Taçlar.

tican, [Ar. tāc > tīc > tīcān تيجان] *(ti:ca:n) {OsT} is.* Taçlar.

Ticani, [Ahmet et-Ticānī *(Tarikatın kurucusu)* > Ar. tīcānī تيجانى] *(tica:ni:) {OsT} is.* **1.** On dokuzuncu yüzyılın başlarında kurulmuş ve Kuzey Afrika ile Sudan'da yayılmış, sabah namazından kuşluk, akşam namazından yatsı vaktine kadar 100'er defa *estağfirullah, salavat* ve *tevhit kelimesi*ni söyleyerek yapılan zikir esasına dayanan, Halvetilik tarikatının kollarından biri; *Tarikat-ı Ahmediye; Tarikat-ı Muhammediye; Tarikat-ı İbrahim-i hanifiye.* **2.** Bu tarikattan olan kimse. **3.** *sf. mecaz.* (Baş harfi küçük yazılır) gerici; yobaz.

Ticanilik, -ği [ticani-lik] *(tica:ni:lik) is.* **1.** Ticani tarikatı; Ticaniye. **2.** *mecaz.* (Baş harfi küçük yazılır) gericilik; yobazlık.

Ticaniye, [Ar. tīcānī > tīcāniyye تيجانيه] *(t:ica:niye) {OsT} is.* Ticanilik.

ticaret, [Ar. ticāret تجارت] *(tica:ret) {OsT} is.* **1.** Çeşitli mal, ürün, hizmet ve değerlerin alım satım işlerinin yürütüldüğü etkinlik; alış veriş işleri; tecim. **2.** Çeşitli malları alıp satan kimsenin uğraşısı. **3.** Kazanç amacını güden alış veriş etkinliği. **4.** Ticarete dayanan mesleklerin, kuruluşların ve tüccarların tümü. **5.** Bu konu ile ilgili bilim. **6.** *eski.* Büyük alışverişlerde, fiyat farkından yararlanma. **7.** Alış verişte yararlanılan fiyat farkı; kâr; kazanç. **8.** (Tamlayan olarak) etkinliği ticaret olan; ticarî alanda kullanılan. **9.** Bir oyuncunun bilinmeyen bir kartının açık artırılmasına dayanan kumar oyunu. ⊡ **ticaret ataşesi,** *Yurt dışında, herhangi bir ülke ya da bölgede kendi ülkesinin ticarî ilişkileri için görevlendirilmiş görevli.*|| **ticaret bankaları,** *Ticaret ve sanayi alanında faaliyet gösteren işletmelerin kısa vadeli kaynak gereksinimlerini karşılamak, bunların ticarî işlemlerine aracılık ederek kolaylaştırmak amacıyla kurulmuş bankaların tümü.*|| **ticaret borsası,** *Özel yasa ile kurulan, alıcı ve satıcıların belli zamanlarda bir araya gelmesi ile büyük çapta ticaret mallarının işlem gördüğü kamu kurumu niteliğinde ve tüzel kişiliğe sahip meslek kuruluşu.*|| **ticaret coğrafyası,** *Bir ülkenin ticarî ilişkilerini ve bunun nedenlerini inceleyen coğrafya dalı.*|| **ticaret dengesi,** *Bir ülkenin belirli bir dönem sonunda dış alım ve dış satımları arasındaki değer farkı.*|| **ticaret etmek,** *Kazanmak; kâr sağlamak.*|| **ticaret filosu,** *dnz. Aynı bayrak altında çalışan yolcu, yük, balıkçı ve tanker gibi her türden ticaret gemisinin oluşturduğu topluluk.*|| **ticaret hadleri,** *Bir ülkenin dış satımını yaptığı mallar ile dış alımını yaptığı malların toplam değerleri arasındaki oran.*|| **ticaret gemileri,** *dnz. Yalnızca ticaret amacıyla kullanılan özel ve kamu sektörüne ait gemilerin tümü.*|| **ticaret gemisi,** *dnz. Yalnız ticaret amacıyla kullanılan özel kişilere ait gemi.*|| **ticaret hukuku,** *Ticarete ilişkin işleri düzenleyen ve ticarî kuruluşların statülerini belirleyen hukuk dalı.*|| **ticaret işletmesi,** *Kazanç elde etmek amacıyla çalışan işletme.*|| **ticaret kanunu,** *Ticaret hukukuna ilişkin hükümleri kapsayan yasa.*|| **ticaretle uğraşmak,** *Meslek olarak ticareti seçmek; tüccarlık yapmak.*|| **ticaret limanı,** *Ticaret gemilerinin yükleme ve boşaltma işlemlerini yapmaları için ayrılmış liman.*|| **ticaret mahkemesi,** *Ticaretle ilgili davalara bakmakla görevli yargı yeri.*|| **ticaret merkezi,** *Çeşitli ticarî ilişkilerin yürütüldüğü, çok sayıda mal ve ürünün satışa sunulduğu yer.*|| **ticaret odası,** *Tüccarlar arasındaki ilişkiyi pekiştirmek, dayanışmayı sağlamak ve yabancı tüccarlarla bağlantı sağlamak ve ortak çıkarları korumak amacıyla özel yasa ile kurulmuş meslek birliği.*|| **ticaret sicili,** *Ticaretle uğraşacak kişi ve kuruluşların kayıt ve tescil edildiği Ticaret Mahkemelerince tutulan resmî kütük.*|| **ticaret yapmak,** *(Ülke veya bir kimse ile) ticarî alış verişte bulunmak; alış verişi olmak.*

ticaretgâh, [Ar. ticāret + Far. -gāh تجارتگاه] *(tica:retgâ:h) {OsT} is.* Ticaret yapılan yer; ticarete uygun yer.

ticarethane, [Ar. ticāret + Far. -ḫāne تجارتخانه] *(tica:retha:ne) {OsT} is.* **1.** Ticaret yapılan iş yeri; tecimevi. **2.** *huk.* Ticarî işletme.

ticarî, [Ar. ticāret > ticārī / ticāriyye تجارى / تجاريه] *(tica:ri:) {OsT} sf.* **1.** Ticaretle ilgili; ticarete ilişkin; ticarete dayanan. **2.** (Mal ya da ürün için) kazanç sağlamak ve büyük bir halk kitlesinin gereksinimini karşılamak üzere satışa sunulmuş. ⊡ **tica-**

rî ataşe, *Ticaret ataşesi.*|| **ticarî dava,** *Konusu ticarî olan ve ticaret mahkemelerinin görev alanına giren dava.*|| **ticarî defter,** *Ticaret işletmesine ilişkin kayıtların tutulduğu defter.*|| **ticarî işletme,** *Ticaret yapmak amacıyla kurulmuş ve ticarî esaslara göre işletilen kuruluş ya da işletme.*|| **ticarî mümessil,** *Bir ticarî işletmenin yetkili organınca, ticaret işlerinde kuruluşu temsil etmek üzere görev ve yetki verilmiş kimse.*|| **ticarî örf ve âdet,** *Ticaret alanında sürekli uygulama ile yerleşmiş ve yazılı olmayan kurallar bütünü.*|| **ticarî senet,** *Bono, çek; poliçe gibi kambiyo senetlerine verilen ad.*|| **ticarî tüketim,** *Ticaret mallarının tüketimi.*|| **ticarî unvan,** *Ticarî kuruluş ve işletmelerin kullanmak zorunda oldukları isim ve unvan.*|| **ticarî vekil,** *Temsil yetkisi olmaksızın bir işletmenin kimi işlerini yürütmekle görevlendirilmiş kimse.*

ticarileşme, [ticari-le-ş-me] *(tica:ri:leşme) is.* Ticarileşmek eylemi.

ticarileşmek, [ticari-le-ş-mek] *(tica:ri:leşmek) dönşl. f.* **1.** (Mal ya da ürün için) ticarî duruma gelmek. **2.** Ticarî gereklere uygun hâl almak.

ticarileştirme, [ticari-le-ş-tir-me] *(tica:ri:leştirme) is.* Ticarileştirmek eylemi.

ticarileştirmek, [ticari-le-ş-tir-mek] *(tica:ri:leştirmek) gçl. f. [-ir]* **1.** Ticarî mal ya da ürün durumuna getirmek. **2.** Ticaret hukukunun gereklerine uygun hâle getirmek.

ticarilik, -ği [ticari-lik] *(tica:ri:lik) is.* **1.** Ticarî olma durumu. **2.** Ticaret hukukunun gereklerine uygun olma.

tiç, -ci [Far. dāşt => teç / tiç] *{ağız} is.* Büyük leğen. [DS]

tidan, [? tidan] *{ağız} is.* Keçi yavrusu; oğlak. [DS]

tidmek[1], [tīḏ-mak] *{eT} gçl. f. [-er]* Engel olmak; tutmak [Tekin]

tidmek[2], [tid-mek] *{eT} gçl. f. [-er]* **1.** Teberru etmek; bağışlamak; vermek. [EUTS] **2.** Adlandırılmak; değerlendirilmek. [EUTS]

tifdruk, -ğu [Alm. tief-druck] *(ti'fd'ruk) is. matb.* Baskı kalıplarının fotoğraf tekniği ile kimyasal yoldan elde edildiği fotomekanik baskı tekniği.

tifil, [Ar. ṭıfl => tıfıl / tifil] *{ağız} sf.* **1.** Çocuk. **2.** Genç. [DS]

tifirmek, [tif-ir-mek] *{ağız} gçsz. f. [-ir]* Tükürmek. [DS]

tiflektazi, [Fr. typhlectasie] *is. tıp.* Kör bağırsağın genişlemesi.

tifleme, [tif-le-me] *{ağız} is.* Hayvanların bilek kemiğinde oluşan bir hastalık. [DS]

tifli, [tif-li] *{ağız} sf.* Huysuz; hırçın. [DS]

tiflim, [tif-(i)l-im] *{ağız} sf.* Parçalanmış; dağılmış; ditilmiş. ⊡ **tiflim tiflim olmak,** *{ağız} Parça parça olmak; karışmak; didiklenmek.* [DS]

tiflit, [Fr. typhlite] *is. tıp.* Kör bağırsak iltihabı.

tiflograf, [Fr. typhlo-graphe] *is.* Körlerin yazı yazmakta kullandıkları araç.

tiflokolit, [Fr. typhlo-colite] *is. tıp.* Kör bağırsak koliti.

tiflopeksi, [Fr. typhlo-pexie] *is. tıp.* Kör bağırsağı sabitleştirmek için uygulanan cerrahi uygulama.

tifmek, [tif-mek] *{ağız} gçl. f. [-er]* Yün eğirmek. [DS]

tifo, [Yun. typhos *(kendinden geçme; sersemlik)* + eidos *(şekil)* > Fr. typhoïde / typho] *(ti'fo) is. tıp.* Salmonella typhi *(Eberth basılı)* ya da salmonella paratyphi *(paratifo basili)* denilen basillerin kirli su ve bu hastalığa yakalananların dışkıları ile kirlenmiş çiğ sebze ve diğer besinlerle bulaşan devre devre yükselen ateş, sinir ve bağırsak bozuklukları ile birlikte görülen bağırsak kanaması ile kendini belli eden, ortalama üç hafta süren ağır intani hastalık; kara humma. ⊡ **tifo hâli,** *Bazı ağır intanlarda görülen dalgınlık durumu.*

tifobasiloz, [Fr. typho-bacillose] *is. tıp.* Genel belirtileri tifoya benzer görüntü veren tanecikli had tüberküloz.

tifomani, [Fr. typho-manie] *is. tıp.* Tifo ya da tifüs hastalığına yakalananlarda görülen sayıklama hâli.

tifoz, [Yun. typhos *(kendinden geçme; sersemlik)*] *is. tıp.* Tifo mikrobundan ileri gelmemesine rağmen tifoya benzer ateşli hastalık hâli.

tifrek, -ği [tif-(i)r-e-k] *{ağız} is.* Tükürük. [DS]

tifsik, -ği [tif-si-k] *{ağız} sf.* Eski; aşınmış. [DS]

tifsimek, [tif-si-mek] *{ağız} gçsz. f. [-r]* **1.** Lif lif olmak. **2.** (İp, halat, kumaş, elbise gibi şeyler için) yıpranmak; eskimek. [DS]

tiftani, [? tiftāni] *(tita:ni:) {ağız} sf.* Alıngan. [DS]

tiftik, -ği [Far. teftīk] *is.* **1.** Ankara keçisinin, kıl ile yün arası elyaf özelliği taşıyan, ince uzun, parlak ve yumuşak kılları; moher. **2.** *{ağız}* Kıl keçilerinin kıllarının dibinde bulunan ince ve yumuşak kıllar. [DS] **3.** *sf.* Tiftikten yapılmış olan. ⊡ **tiftik keçisi,** *zool. Vücut rengi beyaz, kılları çok ince, parlak, uzun ve kıvırcıklı olan bir keçi türü; Ankara keçisi, (Copra hircus angoriensis).*|| **tiftik tiftik,** *Telleri birbirinden ayrılmış ve kabarmış durumda.*|| **tiftik tiftik olmak,** *Tiftiklenmek.*

tiftikar, [? tiftikar] *{ağız} is.* Yeni fındık yetiştirilen bahçe. [DS]

tiftikleme, [tiftik-le-me] *is.* Tiftiklemek eylemi.

tiftiklemek, [tiftik-le-mek] *gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* **1.** Liflerini birbirinden ayırıp kabartmak. **2.** *{ağız}* Kumaşın havını elle kabartmak. [DS] **3.** Hah dokurken düğümlenen ilmek ipliklerini makasla kesmeden önce, parmakla didikleyip kabartmak.

tiftiklenme, [tiftik-le-n-me] *is.* Tiftiklenmek eylemi.

tiftiklenmek, [tiftik-le-n-mek] *dönşl. f. [-ir]* **1.** (Yün, yapağı, iplik, halat vb. için) lifleri birbirinden ay-

rılmak; bükümü bozulmak. **2.** Tiftik sahibi olmak; tiftik edinmek; tiftik satın almak; içine tiftik karışmak.

tiftilenmek, [tifti-le-n-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* (Kumaş için) eskimek; lif lif olmak; ipliklenmek. [DS]

tiftinmek, [tifti-n-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* → tiftilenmek. [DS]

tifüs, [Yun. typhos *(kendinden geçme; sersemlik)* / Lat. typhus] *is. tıp.* Bitlerle bulaşan *rickettsia* türü mikropların neden olduğu yüksek ateş, şiddetli ağrı, dalgınlık halleri ve vücutta pembe lekelerle kendini belli eden tehlikeli salgın hastalık; lekeli humma.

tig[1], [Far. tīġ تيغ] *(ti:g, g kalın söylenir) {OsT} is.* **1.** Kılıç. **2.** Dağ zirvesi. **3.** Işın. **4.** *ed.* Divan şiirinde sevgilinin kaşının, kirpiğinin, bakışının, cefasının simgesi. **5.** Kitap süslemelerinde başlıkların üzerine ya da kitap kenarlarına çekilen ince çizgi; kılıç.☞ **tîg-bend,** *{OsT} Kılıç kuşanan.*|| **tîg-dār,** *{OsT} Kılıçlı.*|| **tîg-i ābdār,** *{OsT} Keskin, sivri kılıç.*|| **tîg-i aftāb,** *{OsT} Işık demeti; ışın.*|| **tîg-i āteş-bār,** *{OsT} Ateş yağdıran; keskin kılıç.*|| **tîg-i bürrān,** *{OsT} Keskin kılıç.*|| **tîg-i dudestî,** *{OsT} Kuvvetli ışık.*|| **tîg-i Efrāsyāb,** *{OsT} Alp Er Tunga'nın kılıcı; şarap bardağının parıltısı.*|| **tîg-i güştîn,** *{OsT} Etten kılıç; dil.*|| **tîg-i kûh,** *{OsT} Dağ zirvesi.*|| **tîg-i sitem,** *{OsT} Zulüm kılıcı.*|| **tîg-i tîz,** *{OsT} Keskin kılıç.*|| **tîg-i zebān,** *{OsT} Yaralayıcı, kırıcı söz.*|| **tîg-zebān,** *{OsT} Etkili konuşan.*|| **tîg-zen,** *{OsT} İyi kılıç kullanan.*

tig[2], [İng. **t**ungsten **i**nert **g**az *(tungsten eylemsiz gaz)*] *kısalt.* Ateşe dayanıklı elektrotla koruyucu bir gaz altında yapılan ark kaynağı tekniği.

tig[3], [tig] *{eT} sf.* Sarı; sarımtırak. [ETY]

tiggat, [Ar. dikkat] *{ağız} is.* Dikkat. [DS]

tigi, [tikī / tigī] *(tigi:) {eT} is.* **1.** Ses; ün. **2.** Eski Türk inanışına göre, ruhlar sağ iken yaşadıkları şehirlerde her sene bir gece toplanırlar ve halkı ziyaret ederlermiş, bu ziyaret sırasındaki ses. *(Bu sesi duyan ölürmüş.)* [DLT]

tigildek, -ği [ting *(yans.)* > tig-il-dek] *{ağız} sf.* Yerinde duramayan; harekeli; tingildek. [DS]

tigilemek, [tigī-lē-mek] *(tigi:le:mek) {eT} gçsz. f. [-r]* Hışırtı çıkarmak; ses çıkarmak. [DLT]

tigileşmek, [tigī-lē-mek > tigi-le-ş-mek] *{eT} işteş. f. [-ür]* Birlikte ses çıkarmak; hışırdaşmak. [Clauson]

tigilig, [tigī > tigī-lig] *(tigi:lig) {eT} sf.* Sesli; gürültülü; hışırtılı. [Clauson] ☞ **tigilig yañkulug,** *{eT} Gürültülü ve yankılı.*

tigin, [Çin. tu-ki *(prens)* > tégin / tigin] *{eT} is.* Bey oğlu; prens. [ETY] [KB]

tigir, [tig / tik > tig-ir / tik-ir] *{eT} is.* Tıkırtı. [DLT]

tigirtsiz, [tigir-t-siz] *{eT} sf.* Tıkırtı yaptırmadan; tıkırtısız. [DLT]

tigisiz, [tigī > tigi-siz] *{eT} sf.* Tıkırtısız; sessiz.

tigişmek, [tig-iş-mek] *{eT} işteş. f. [-ür]* Dövüşmek. [Nevâyî]

tigit, [tigi(n) > tigi(n)-t] *{eT} is.* **1.** Prensler. [ETY] [Gabain] [KB] **2.** Vekil; vezir; nazır. [EUTS]

tigli, [ti-g-li] *{eT} sf.* Denen.

tigme, [té-me > ti-g-me] *{eT} sf.* ... denen; ... isimli. [Gabain]

tigmek, [tig-mek] *{eT} gçl. f. [-er]* Eğmek. [DLT]

tigratmak, [tig-ra-t-mak] *{eT} gçl. f. [-ur]* → tigretmek. [ETY]

tigremek, [tigir > tigr-ē-mek] *(tigre:mek) {eT} gçsz. f. [-r]* Ses çıkarmak. [DLT]

tigreşmek, [tigrē-mek > tigre-ş-mek] *{eT} işteş. f. [-ür]* **1.** Birlikte ses çıkarmak. **2.** (Çocuk için) serpilmek, büyümek. [DLT]

tigretmek, [tig-re-t-mek] *{eT} gçl. f. [-ür]* **1.** (At için) yelleninceye kadar koşturmak. [ETY] **2.** Ses çıkartarak, hışırdatarak yürütmek. [DLT]

tigü, [tik-mek > tik-ü / tik-gü] *(tigü:) {eT}* Lokma. [KB]

tigüçi, [ti-mek > ti-gūçī] *(tigü:çi:) {eT} sf.* Diyen; söyleyen; deyici. [KB]

tiğ[1], [Far. tīğ تيغ] *(ti:ğ) {OsT} is.* → tig[1].

tiğ[2], [tiki / tike / tiğ] *{ağız} is.* Lokma; yiyecek parçası; dilim. [DS]

tiğdirmek[1], [tiğ-dir-mek] *{ağız} gçl. f. [-ir]* **1.** Sıvıyı dar ve ince bir yerden fışkırtmak. **2.** *gçsz. f.* (Erkek için) kavis çizdirerek işemek. [DS]

tiğdirmek[2], [tiğ-dir-mek] *{ağız} gçl. f. [-ir]* Baş belası etmek; saldırtmak. [DS]

tiği, [tike / tiği / tiki] *{ağız} is.* Lokma; yiyecek parçası; dilim. [DS]

tiğin, [tiğin / teğin] *{ağız} is.* Sincap. [DS]

tiğinmek, [téğ-mek > tiğ-in-mek تكينمك] *{eAT} dönşl. f. [-ür]* Ulaşmak; kavuşmak; nail olmak; vasıl olmak.

tiğmek, [tiğ-mek] *{ağız} gçl. f. [-er]* Yün eğirmek. [DS]

tiğsirmek, [tis-kir-mek > tiğsir-mek] *{ağız} gçl. f. [-ir]* Hapşırmak; aksırmak. [DS]

tiğteber, [Far. tīğ-teber] *{ağız} sf.* **1.** Parasız pulsuz. **2.** Donanımsız; eşyasız. [DS]

tih[1], [tih] *{ağız} ünl.* **1.** Usanma, bıkma bildirir. **2.** Pişmanlık bildirir. [DS]

tih[2], [Ar. tīh تيه] *(ti:h) {OsT} is.* Çöl.

tih[3], [tiḫ] *{ağız} is.* Çürük üzüm taneleri. [DS] ☞ **tih pekmezi,** *{ağız} Salkımında kurumuş, çürümüş üzüm tanelerinden yapılan bir tür pekmez.* [DS]

tiha, [ti+ha] *{ağız} ünl.* İşte; şurada. [DS]

Tihame, [Ar. tihāme تهامه] *(tiha:me) {OsT} öz. is.* Mekke şehri.

tihilmek, [tih-il-mek] *{ağız}* *gçsz. f. [-ir]* Girmek. [DS]

tihleme, [tih-le-me] *{ağız} is.* Direnme. [DS]

tihu, [Far. tīhū تيهو] *(ti:hu:) {OsT} is. zool.* Çil kuşu.

tij, [Far. tīz / tij] *{ağız} sf.* **1.** Keskin. **2.** (Yağ, peynir vb. şeyler için) bozulmuş; tadı çok kötü olmuş. [DS]

tijit, [Sansk. desita] *{eT} is.* Tövbe; bağış; kusur açıklama. [EUTS]

-tik, [-dık /-dik / -dük / -duk / -tik / -tık / -tuk / -tük] *yap. e.* → -dık.

tik[1], [tag / tah / tak / tıg / tıh / tık / tik / toh / tok *(yans.)*] *is.* Çarpma, vurma, kakma, çalma; kendi kendine vurarak, çarparak işleme ve çalışma anlatan kök. [Zülfikar] *tik-ir tikir*

tik[2], [Çin. chih / ḍiək ? => tik / dik] *{eT} {ağız} sf.* Dik. [EUTS] [DS] ⊞ **tikine goşmak** (koşmak), *İşi güç duruma sokmakta direnmek; işi yokuşa sürmek.*

tik[3], [Fr. tic] *is.* **1.** *tıp.* Yüz, boyun, kol, bacak, solunum ve yutkunmada ansızın beliren, sık yinelemeli, istem dışı hareket. **2.** Farkına varmaksızın yapılan yüz ve el kol hareketi.

tik[4], [Port. teca > Fr. teck / İng. teak] *is.* **1.** *bot.* Doğu Hindistan'da yetişen, doğal rengi sarı, zamanla havanın etkisi ile koyulaşan sert ve dayanıklı kerestesinden kaplama yapılan bir sıcak iklim ağacı, *(Tecdona grandis).* **2.** *sf.* Bu ağacın kerestesinden yapılmış olan. ⊞ **tik ağacı,** *Tik*[4].

tikan[1], [Ar. ṭaḳ > ṭīḳān طيقان] *(ti:ka:n) {OsT} is.* Taklar.

tikan[2], [tiken / tikān] *(tika:n) {ağız} is.* Diken. [DS]

tike[1], [tik-mek > tik-gū > tik-ü / tike تكه] *is.* **1.** *{ağız}* Lokma; parça; dilim. [DS] **2.** Küçük parça. **3.** Cüz. **4.** Ekmek ufağı. **5.** *{OsT}* Kuşbaşı doğranmış et parçaları. **6.** *{ağız}* Pirzola. [DS] **7.** *{ağız}* Ceviz içinin dörtte biri. [DS] **8.** *{ağız} sf.* Az; azıcık. [DS] ⊞ **tike tike,** *1. Parça parça; lime lime. 2. {ağız} Küçük küçük; parça parça.* [DS]

tike[2], [dik / tik > tik-e] *{ağız} zf.* Dik olarak. ⊞ **tike tike bakmak,** *{ağız} Dikkatle bakmak; dik dik bakmak.* [DS]

tikeç, -ci [tik-eç] *{ağız} is.* Çit yapmaya yarayan kazık. [DS]

tikel[1], [tike-l] *sf.* **1.** *fel.* Bir bütünün parçası olan; cüzi. **2.** Bir bütünün bir kısmına uygulanabilen; kısmî. **3.** *man.* Bir genelliği değil de sadece bir bölüme ilişkin olan. ⊞ **tikel önerme,** *man. Bir konunun kapsamına giren bütün üyeler için değil de sadece birini kapsam alanına alan önerme; "bir" ile başlayan önerme.*

tikel[2], [Yun. dikhelli] *{ağız} is.* Çatal kazma. [DS]

tikele, [tikele] *{ağız} sf.* Büyük. [DS]

tikellik, -ği [tikel-lik] *is.* Tikel olma durumu.

tikemek, [tik-ē-mek] *(tike:mek) {eT} gçl. f. [-r]* Dikmeğe gücü yetmek. [DLT]

tiken, [tik-mek > *tik-gēn > tiken] *{eT} {ağız} is.* Diken. [DLT] [EUTS] [KB] [DS]

tikenek, [tik-mek > tik-enek] *{eT} is.* → tiken.

tikenmek, [tüke-n-mek / tike-n-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* Tükenmek; bitmek. [DS]

tiket, [tiket] *{ağız} is.* Isırılıp bırakılmış artık ekmek. [DS]

tikgozluh, [dik+göz-lük] *{ağız} is.* Dik kafalılık. [DS]

tikgüçi, [teg-mek > tik-gūçī] *(tikgü:çi:) {eT} sf.* Değici; değen. [KB]

tiki[1], [tig-ī / tik-ī] *(tiki:) {eT} is.* → tigi. [DLT] [EUTS] [Gabain]

tiki[2], [tike / tiki] *{ağız} is.* **1.** Lokma; yemek parçası. **2.** Küçük doğranmış, kuşbaşı et kavurması. [DS]

tikig, [tik-mek > tik-ig] *{eT} is.* Kaşıntı; iğnelenme; batma hissi. [Clauson]

tikiglig, [tikig-lig] *{eT} sf.* Dikilmiş; dikili. [DLT]

tikilemek, [tiki-lē-mek] *(tikile:mek) {eT} gçsz. f. [-r]* Ses çıkarmak; hışırdamak. [DLT]

tikileşmek, [tiki-le-ş-mek] *{eT} işteş. f. [-ür]* Fısıldaşmak. [EUTS]

tikileyü, [tiki-lēyū] *(tikile:yü:) {eT} zf.* Tekrar; ikinci defa. [EUTS]

tikilig[1], [tiki-lig] *{eT} sf.* (Elbise için) dikilmiş. [DLT]

tikilig[2], [tiki-lig] *{eT} zf.* Hızlı; yüksekten; ses çıkararak; gürültülü patırtılı. [EUTS]

tikilmek, [tik-mek > tik-il-mek] *edil. f. [-ür]* **1.** (Ağaç için) dikilmek; bir şeyi dikine soymak. [DLT] [KB] **2.** *{ağız}* Dikilmek. [DS]

tikim, [tik-im] *{eT} is.* Parça. [DLT]

tikine, [tik-i-n-e] *{ağız} zf.* Yokuş yukarı. [DS]

tikir, [tik *(yans.)* > tik-ir] *{eT} is.* Tıkırtı sesi. ⊞ **tikir tikir,** *At nalının çıkardığı ses.* [DLT]

tikisiz, [tik-i-siz] *{eT} sf.* Gürültüsüz; patırtısız. [EUTS]

tikişme, [tik-iş-me] *{ağız} is.* Tartışma; inatlaşmak. [DS]

tikişmek[1], [tik-mek > tik-iş-mek] *{eT} işteş. f. [-ür]* (Ağaç, elbise vb. için) birlikte dikmek; dikmekte yardım ve yarış etmek. [DLT]

tikişmek[2], [tik-mek > tik-iş-mek] *{eT} işteş. f. [-ür]* İtişmek; kakışmak; vuruşmak. [EUTS]

tikken, [tik-mek > tik-kēn] *(tikke:n) {eT} is.* Diken. [DLT]

tikkü, [tik-kū] *(tikkü:) {eT} is.* Parça; lokma. [DLT]

tikle, [tik-le] *{ağız} is.* Evlerin çatılarında kiremit yerine kullanılan kayrak taş. [DS]

tiklinmek, [tik-mek > tik-(i)l-ün-mek] *{eT} edil. f. [-ür]* (Ağaç vb. için) dikilmek. [DLT]

tiklişmek, [tik-mek > tik-il-mek > tik-(i)l-iş-mek] *{eT} işteş. f. [-ür]* **1.** Birlikte dikmek; dikmek eyleminde yardımlaşmak. [DLT] **2.** *dönşl. f.* (Ağaç vb. için) dikilmek. [DLT]

tikloz, [? tikloz] *{ağız} sf.* Çıplak. [DS]

tikme, [tik-mek > tik-me] *{eT} sf.* **1.** Dikilmiş olan; dikilen. [DLT] **2.** Üç değnek üzerindeki bir heykel; dikme. [Mühennâ] **3.** *{ağız}* Fidan. [DS] ☞ **tikme neñ,** *{eT} Dikili nesne; dikilmiş herhangi bir şey; dikme.*

tikmegince, [tik-me(k)-inçe] *{eT} zf.* Dikilmedikçe. [DLT]

tikmek, [tik *(delme, dürtme, sokma)* > tik-mek / dikmek] *{eT} {ağız} gçl. f. [-er]* **1.** Bir şeyi delmek; dürtmek; sokmak. [DLT] [KB] **2.** (Ağaç, taş, yazıt vb. için) dikmek; dikey hale getirmek; dik olarak yerleştirmek. [DLT] [Gabain] [KB] [Tekin] **3.** *{eT}* (Bitki için) kökleşmesi için toprağa sokmak; dikmek. [Mühennâ] **4.** (Dikiş için) dikmek; iğne iplik yardımıyla iki ve daha çok parçayı birleştirmek. [DLT] [ETY] [EUTS] [KB] **5.** Uzunca bir şeyi yere dik duracak biçimde bir yere tutturmak. [DS] ☞ **tike birmek,** *Dikivermek.*

tikni, [tekne] *{ağız} is.* Ağaçtan oyularak yapılmış tekne. [DS]

tikre, [teg-re / tikre] *{eT} is.* **1.** Daire. [EUTS] **2.** Çevre; civar; dört taraf; bölge. *{ağız} (aynı)* [EUTS] [DS]

tikremek, [tigir >tig(i)r-ē-mek] *(tikre:mek) {eT} gçsz. f. [-r]* Ses vermek; gelişmek; yetişmek. [DLT]

tikreşmek, [tigrē-mek > tigre-ş-mek] *{eT} dönşl. f. [-ür]* **1.** Ses vermek. **2.** Büyüyüp gelişmek; serpilmek. [DLT]

tikretmek, [tigrē-mek > tigre-t-mek] *{eT} gçl. f. [-ür]* Ses çıkartmak; hışırdatarak yürümek. [DLT]

tikri, [? tikri] *{ağız} is.* Küçük çamaşır teknesi. [DS]

tiksindirici, [tis *(yans.)* > tis-kin-mek > tiksin-mek > tiksin-dir-ici] *sf.* Mide bulandıran; tiksinilecek durumda olan; tiksindiren; menfur.

tiksindirme, [tis *(yans.)* > tis-kin-mek > tiksin-mek > tiksin-dir-me] *is.* Tiksindirmek eylemi.

tiksindirmek, [tis *(yans.)* > tis-kin-mek > tiksin-mek > tiksin-dir-mek] *gçl. f. [-ir]* **1.** Bir kimsenin iğrenmesine, tiksinti duymasına yol açmak. **2.** Bir kimseden ya da bir şeyden tiksinmesine, nefret etmesine neden olmak.

tiksinilme, [tis *(yans.)* > tis-kin-mek > tiksin-mek > tiksin-il-me] *is.* Tiksinilmek eylemi.

tiksinilmek, [tis *(yans.)* > tis-kin-mek > tiksin-mek > tiksin-il-mek] *edil. f. [-ir]* Tiksinmek eylemine uğramak; tiksinti ve nefret ile karşılanmak; iğrenilmek.

tiksiniş, [tis *(yans.)* > tis-kin-mek > tiksin-mek > tiksin-iş] *is.* Tiksinmek eylemi ve biçimi.

tiksinme, [tis *(yans.)* > tis-kin-mek > tiksin-mek > tiksin-me] *is.* Tiksinmek eylemi; ikrah; istikrah; nefret.

tiksinmek, [tis *(yans.)* > tis-kin-mek > tiksin-mek] *dönşl. f. [-ir]* **1.** Bir şeyden midesi bulanmak; iğrenmek. **2.** Bir şeyi, bir olayı, bir kimseyi, bir düşünceyi vb.ni kötü, iğrenç ve aşağılık bularak uzak durma duygusuna kapılmak; yoğun biçimde nefret etmek; ikrah getirmek; istikrah etmek.

tiksinti, [tis *(yans.)* > tis-kin-mek > tiksin-mek > tiksin-ti] *is.* **1.** Tiksindiren bir şeyin yol açtığı mide bulantısı. **2.** İğrenç sayılan şeyin yol açtığı nefret etme duygusu.

tiksirmek, [tis-kir-mek > tiksir-mek] *{ağız} gçsz. f. [-ir]* Hapşırmak. [DS]

tiksotrop, [Fr. thixotrope] *sf. fiz. kim.* Cıvıyan.

tiktaka, [Skr. tiktaka] *{eT} is.* Acı. [EUTS]

tiktürmek, [tik-tür-mek] *{eT} gçl. f. [-ür]* (Dikiş için) diktirmek. [DLT]

tikü, [tik-mek > tik-ū / tik-gū] *(tikü:) {eT} is.* Parça; lokma. [DLT]

tiküç, [tik-mek > tik-güç > tiküç] *{eT} is.* Ekmekçilerin ekmek üzerine şekil yapmak için kullandıkları nesne; kuş teleği. [DLT]

tikülemek, [tikū > tikū-lē-mek] *(tikü:le:mek) {eT} gçl. f. [-r]* **1.** Lokma lokma vermek. [DLT] **2.** Rüşvet vermek. [DLT]

tikvi, [tik > tikvi] *{eT} zf.* Dikine. [ARAT]

tikvisinçe, [tikvi-sinçe] *{eT} zf.* Dikine; dik olarak; dikelmiş hâlde. [ARAT]

til[1], [til / tıl] *{eT} is.* **1.** Dil; tat alma organı. [Mühennâ] **2.** Dil; lisan. [EUTS] [Gabain] [İKPÖy.] [KB] **3.** Söz; nutuk. [EUTS] [KB] [Mühennâ] ☞ **tilin sözlemek,** *{eT} Konuşmak.*|| **til bezegi,** *{eT} Dilin süsü.*

til[2], [til / tıl] *{eT} is.* **1.** Haberci; gözcü. [ETY] **2.** (Düşman hakkında) bilgi. [ETY]

til[3], [Yun. thylas (torba) > Fr. thylle] *is. bot.* Ağaç üzerinde kalmış ölü yaprak saplarındaki damarların çeperlerinde oluşan ve geliştikçe damar kanallarını tıkayan kesecik.

til[4], [Erme. tel => til] *{ağız} is.* Tel. [DS] ☞ **til gaçığı** (kaçığı), *{ağız} Örgüde, ilmek kaçığı.* [DS]

tilak, -ği [*eT.* tıl-ak > tilak] *{ağız} is. anat.* → dılak. [DS]

tilaka, [Sansk. tilaka *(susam tanesi)*] *is.* Hintlilerin bağlı oldukları tarikatı belirlemek amacıyla kül ya da renkli toz ile alınlarına çizdikleri işaret.

tilal, [Ar. tell > tilāl تلال] *(tilâ:l) {OsT} is.* Tepeler.

tilamiz, [Ar. tilmīẕ > tilāmīẕ / tilāmīẕe تلاميذ / تلاميذه] *(tilâ:miz) {OsT} is.* Çıraklar; öğrenciler.

tilavet, [Ar. tilāvet تلاوت] *(tilâ:vet) {OsT} is.* Kur'an-ı Kerim'in usulüne göre makamla okuma. ☞ **tilavet etmek,** *{OsT} Kur'an-ı Kerim'i usulüne göre ve makamla okumak.*|| **tilavet eylemek,** *{OsT} Kur'an-*

ı Kerim'i usulüne göre ve makamla okumak.|| **tilavet odası,** *{OsT} tasvf. Tekkelerde dervişlerin Kur'-an okudukları oda.*|| **tilavet secdesi,** *{OsT} Kur'an-ı Kerim okunurken secde ayetleri geldiğinde ayağa kalkılarak yapılan secde.*

tilbe[1], [tilbe / tilve / telve] *{eT} is.* Deli; divane. [Nevâyî] [Mühennâ]

tilbe[2], [tilbe] *{ağız} sf.* **1.** Kurnaz; uyanık. **2.** Duygulu. **3.** Ölçülü; tutumlu. **4.** Yemekte titizlik gösteren; herkesin pişirdiği yemeği yemeyen. [DS]

tilbi, [Ar. telbīs تلبيس] *{ağız} sf.* Çıkarını düşünen; kurnaz. [DS]

tilçi, [til-çi] *{ağız} sf.* Ağrısı, sancısı olan; sızlanan; yakman. [DS]

tildag, [tıl-dā-mak > tıl-dā-ġ / tıl-dā-k / tıl-tā-ġ] *(tilda:ğ) {eT} is.* Sunma; takdim. [Mühennâ]

tildam, [til-dā-m] *(tilda:m) is.* Tercüman; dilmaç. [Mühennâ]

tildem, [til-dēm] *(tilde:m) {eT} is.* **1.** Haberci. [KB] **2.** İyi konuşan; hatip. [KB] **3.** Peygamber. [KB]

tildürmek, [til-mek > til-dür-mek] *{eT} gçl. f. [-ür]* Dildirmek. [DLT]

tile, [? tile] *{ağız} is.* Yorgan ipliği. [DS]

tilegey, [tilē-mek > tile-gey] *{eT} sf.* İsteyecek.

tilegülük, [tilē-mek > tile-gǖ-lük] *(tilegü:lük) {eT} sf.* Dileyen; arzu eden; dilenen; istenen. [EUTS]

tilek, [tilē-mek > tile-k] *{eT} {ağız} is.* Dilek; arzu. [DLT] [EUTS] [Gabain] [KB] [Mühennâ] [DS]

tilekçi, [tilek > tilek-çī] *(tilekçi:) {eT} is.* Dilekte bulunan; dileyen. [KB]

tilemek, [tilē-mek] *(tile:mek) {eT} gçl. f. [-r]* Çok istemek; dilemek; aramak; istemek. [DLT] [ETY] [EUTS] [Gabain] [İKPÖy.] [KB] [Mühennâ]

tilemsinmek, [tilē-mek > *tile-m > tilem-sin-mek] *{eT} dönşl. f. [-ür]* Diler gibi görünmek; ister görünmek. [DLT]

tilenmek, [tilē-mek > tile-n-mek / dile-n-mek] *{eT} dönşl. f. [-ür]* **1.** Aranmak; dilenmek; arzu edilmek. [DLT] [EUTS] **2.** Dilemek. [KB]

tiler[1], [tilē-mek > tile-r] *{eT} sf.* Dileyen. [Gabain]

tiler[2], [til-mek > til-er] *{eT} is.* **1.** Bazı hayvanların azı dişi veya yılan gibi hayvanların zehir dişi. [Clauson] **2.** Yırtıcı kuşların pençesi. [Clauson] **3.** Kın kanatlı böcek veya karınca türü böcekler. [Clauson] [Gabain]

tiler[3], [? tiler] *{ağız} is.* Terlik. [DS]

tileşmek, [tilē-mek > tile-ş-mek / dile-ş-mek] *{eAT} işteş. f. [-ür]* **1.** Birbirinden dilemek. **2.** Birlikte dilemek. [DLT]

tiletmek[1], [tilē-mek > tile-t-mek] *{eT} gçl. f. [-ür]* İstetmek; diletmek. [DLT] [EUTS] [KB]

tiletmek[2], [tile-t-mek] *{ağız} gçsz. f. [-ir]* Sızlanmak; yakınmak. [DS]

tilf, [Ar. tüfl تفل] *{ağız} is.* Posa. [DS]

tilfara, [? tilfara] *{ağız} is.* Kara ve küçük taneli, ekşimsi bir tür üzüm. [DS]

tilfe, [tilve / tilbe] *{eT} is.* Tilbe; aptal; âşık; deli. [EUTS] [Gabain]

tilfilenmek, [tilfi-li-n-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* İpliklenmek; eskimek; lime lime olmak. [DS]

tilfir, [Lat. trifolium => tirfil / tilfir] *{ağız} is.* **1.** Yaban yoncası; üçgül. **2.** Kavun karpuz teveği gibi yerde kollar atarak yetişen bir tür sarmaşık. [DS]

tilge, [til-mek > til-gē] *(tilge:) {eT} is.* Dilim; uzunlamasına kesilen şey. [DLT]

tilgen, [til-gēn] *(tilge:n) {eT} is.* **1.** Çark; daire; teker-lek. [EUTS] [Gabain] **2.** Ay ağılı; hale. [Mirşan] [Üç İtigsizler]

tili[1], [til-mek > til-ī] *(tili:) {eT} is.* Ok temreni üzerine sarılan sırım. [DLT]

tili[2], [tili] *{ağız} is.* **1.** Çingene. **2.** Eski püskü giyinen. **3.** Aşırı derecede titizlik gösteren; temizlik hastası. [DS]

tili[3], [? tili] *{ağız} is.* Yakı. [DS]

tilifli, [tilif-li ?] *{ağız} is.* İşlemeli yün örgü örneği. [DS]

tilik[1], [tilē-mek > tile-k / tilik] *{eT} is.* Dilek; arzu. [EUTS] [Gabain]

tilik[2], **-ği** [til-ik / dil-ik] *{ağız} sf.* **1.** Kulağı kesik. **2.** Dudağı yarık. **3.** Enine veya boyuna kopmadan dilinmiş; parçalanmış. [DS]

tilik[3], **-ği** [? tilik] *{ağız} is.* Tiftik keçisi. [DS]

tilik[4], **-ği** [til-ik] *{ağız} sf.* Hoppa; şımarık. [DS]

tilil, [? tilil] *{ağız} zf.* Gerçekten; gerçek. [DS]

tilim, [til-mek > til-im] *{eT} is.* Dilim. [DLT]

tilimçi, [til > til-im-çi] *{eT} is.* Tercüman; mütercim. [EUTS]

tilimsinmek, [til-mek > til-im-sin-mek] *{eT} dönşl. f. [-ür]* Dilim yapar görünmek. [DLT]

tilinmek, [til-mek > til-in-mek] *{eT} edil. f. [-ir]* **1.** Dilim haline getirilmek; uzunlamasına dilinmek. [DLT] **2.** *dönşl. f. [-ir]* Dilim haline gelmek.

tiliş, [til-iş] *{ağız} is.* Parça; dilim. [DS]

tilişge, [tiliş-ge ?] *{ağız} is.* Odun kırıntısı; kıymık; tahta parçası.[DS]

tilişmek, [til-mek > til-iş-mek] *{eT} işteş. f. [-ür]* Dilmekte yardım etmek; birlikte dilimlemek; dilmekte yardımlaşmak. [DLT]

tilitombak, [tü-lü+tombak] *{ağız} is.* Şeftali. [DS]

tiliz, [*eT.* talız *(bir bitki adı)* / Ar. tellīs / tilīs تليس [Tietze]] *{ağız} is.* Kilim, çuval, kanaviçe gibi dokunmuş kumaşlar. [DS]

tilka, -a'i [Ar. tilḳā' تلقاء] *(tilka:) {OsT} is.* **1.** Taraf; yön; hiza. **2.** Görüşme; buluşma.

tilkecek, [tilke-cek] *{ağız} is.* Kağnıda koşu ile tekerleği birbirine bağlayan eğri ağaç. [DS]

tilki[1], [*eT.* tilkü > tilki] *is.* **1.** *zool.* Köpekgiller familyasından, bir metre kadar boyunda, güzel ve bol tüylü uzun kuyruklu, kümes hayvanlarına saldıran, etçil memeli hayvan, *(Vulpes)*. **2.** Bu hayvanın kürkü. **3.** *mecaz.* Çok kurnaz kimse. **4.** Yer altındaki su borularını tıkayan ince bitki kökleri; yosun. **5.** *{ağız}* Ağacın ince kökleri. [DS] **6.** *sf.* (Kaban, manto vb. için) tilki postundan yapılmış olan. ⊟ **tilki gibi,** *Çok kurnaz.*|| **tilki kuyruğu,** *spor. Güreşte bir oyun.*|| **tilki toprağı,** *{ağız} Killi toprak.* [DS]|| **tilki uykusu,** *Uyanık ve tetik bulunma.*|| **tilki uykusuna yatmak,** *Uyuyormuş görünüp fırsat kollamak.*|| **tilki üzümü,** *bot. İt üzümü, (Paris incompleta).*|| **tilki yolu,** *{ağız} Eğri büğrü, inişli yokuşlu yol.* [DS]

tilki[2], [tilki] *{ağız} is.* **1.** Hamur leğeni. **2.** Kulplu tahta veya bakır kap. **3.** Yayık. **4.** Yarım karpuz kabuğu biçiminde ağaçtan oyulmuş ekmek kabı. [DS]

tilki[3], [tilki] *{ağız} is.* **1.** Kağnının önünde, boyundurukla kağnıyı bağlayan eğri ağaç. **2.** Kağnıda, koşu ile tekerleği birbirine bağlayan eğri ağaç. **3.** Kapı kasalarının sıkıca tutturulması için duvara konulan tahta parçaları; ağaç takoz. **4.** Sabanda kılıcı sıkıştıran parça. [DS]

tilkiburnu, [tilki+burnu] *{ağız} is.* Koltuk altında çıkan kan çıbanı. [DS]

tilkice, [tilki-ce] *{ağız} is.* Araba okları arasındaki uzaklığı koruyan ağaç. [DS]

tilkicek, -ği [tilki-cek] *{ağız} is.* **1.** Kağnıda, koşu ile tekerleği birbirine bağlayan eğri ağaç. **2.** Kağnıda iki oku birleştiren ağaç çivi. **3.** Kağnıda eğsenin üstüne konulan ağaç. [DS]

tilkicik, -ği [tilki-cik] *{ağız} is.* Kağnıda, koşu ile tekerleği birbirine bağlayan eğri ağaç.

tilkiçik, -ği [tilki-çik] *{ağız} is.* Kağnıda, koşu ile tekerleği birbirine bağlayan eğri ağaç.

tilkidüğünü, [tilki+düğünü] *{ağız} is.* Güneşli havada yağan yağmur. [DS]

tilkikuyruğu, [tilki+kuyru(k)-u] *is. bot.* **1.** Buğdaygillerden, nemli çayırlarda yetişen, değerli bir hayvan yemi olarak kullanılan çok yıllık otsu bitki, *(Alopecurus agrestis)*. **2.** Birleşikgillerden bir karış boyunda, tazesi sebze olarak kullanılan bir yıllık otsu bitkilerin genel adı, *(Amaranthus albus, A. blitoides, A. graecizans, A. retroflexus)*. **3.** Atkuyruğu. **4.** Civanperçemi. **5.** *{ağız}* Uzun salkımlı bir çeşit beyaz üzüm. [DS] **6.** *{ağız}* Kırağı. [DS]

tilkileşme, [tilki-le-ş-me] *is.* Tilkileşmek eylemi.

tilkileşmek, [tilki-le-ş-mek] *dönşl. f. [-ir]* Tilki durumuna gelmek; kurnazlaşmak.

tilkilik, -ği [tilki-lik] *is.* **1.** Kurnazlık. **2.** Tilkilerin çok bulunduğu yer. **3.** *{ağız}* Kağnı oku ile boyunduruğu bağlayan ağaç bölüm. [DS]

tilkişen, [tilki-ş-en] *is. bot.* Zambakgillerden, dalları yeşil renkli ve dikenli, meyveleri küre biçiminde, olgunlaştığında siyah renkli, Batı Anadolu'da taze sürgünleri salata olarak kullanılan çok yıllık bitki; yabani kuşkonmaz, *(Asparagus acutifolius)*.

tilkü, [tilkü / tülkü] *(tilkü:) is. zool.* Tilki. [DLT] [ETY] [EUTS] [Gabain] [KB]

tilkülenmek, [tilkü-le-n-mek] *{eT} dönşl. f. [-ür]* Tilkilik etmek; yaltaklanmak. [DLT]

tille[1], [Ar. tille تلّه] *{OsT} is.* **1.** Basamak. **2.** Sıradağ. **3.** *{ağız}* Dağ veya ağaç tepesi. [DS]

tille[2], [Far. tille تلّه] *{OsT} is.* İşlenmemiş altın.

tille[3], [? tille] *{ağız} is.* **1.** Semere bağlı, üstüne yük sarılan urgan. **2.** İp; sicim. [DS]

tille[4], [? tille] *{ağız} is.* Baston; değnek. [DS]

tille[5], [? tille] *{ağız} is.* Et asılan çengel. [DS]

tille[6], [til-le] *{ağız} is.* Çocuk. [DS]

tillemek, [til-le-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* **1.** Sigara içmek; sigara dumanını savurmak. **2.** Parçalara bölerek dağıtmak. [DS]

tilli[1], [til-li] *{ağız} is.* Toygar; tarla kuşu. [DS]

tilli[2], [tel-li / tilli] *{ağız} is.* Simli kumaş. [DS]

tilliğ, [til-lig] *{eT} sf.* Açık, anlaşılır konuşan; güzel konuşan; dilli. [Mühennâ]

tillim, [til-li-m ?] *{ağız} sf.* Eskimiş; lime lime olmuş. [DS] ⊟ **tillim tillim,** *{ağız} Yırtık pırtık.* [DS]

tilmaç, [til-maç] *{eT} is.* Tercüman; dilmaç. [Mühennâ]

tilmek, [til-mek] *{eT} gçl. f. [-er]* Dilmek; uzunluğuna yarmak veya kesmek. [DLT]

tilmiz, [Ar. tilmīẕ تلميذ] *(tilmi:z) {OsT} is.* Öğrenci; çırak.

tilmizane, [Ar. tilmīẕ + Far. -āne تلميذانه] *(tilmi:za:ne) {OsT} zf.* Bir öğrenciye yakışır biçimde; öğrenci gibi.

tilmiziyyet, [Ar. tilmīẕ > tilmīẕiyyet تلميذيت] *(tilmi:ziyet) {OsT} is.* Öğrenci olma; öğrencilik; çıraklık.

tilngeng, [telgē-mek > telgē-k / tilñeñ] *(tilñeñ) {eT} is.* Kargaşalık. [EUTS]

tilsiz, [til-siz] *{eT} sf.* **1.** Peltek. **2.** Konuşması anlaşılmayan; açık ve güzel konuşamayan; fesahatsiz. [Mühennâ] **3.** *{ağız}* Dilsiz. [DS]

tiltak, -ğı [? tiltak / tiltek] *{ağız} sf.* **1.** Hoppa; şımarık. **2.** Kekeme. [DS]

tiltek, -ği [til-te-k] *{ağız} sf.* Kekeme. [DS]

tiltombak, [tü-lü+tombak] *{ağız} is.* Şeftali. [DS]

tiltombalak, [tü-lü+tombalak] *{ağız} is.* Şeftali. [DS]

tiltürmek, [til-mek > til-tür-mek] *{eT} gçl. f. [-ür]* Dildirmek. [DLT]

tilve, [tilbe / tilve / télve] *{eT} is.* Aptal; âşık; deli. [EUTS] [KB]

tilye, [Yun. tilie] *{ağız} is.* Ihlamur. [DS]

tim[1], [? tīm] *(ti:m) {eT} is.* **1.** Şarap dolu tulum. [DLT] **2.** Şarap satan. [DLT]

tim^2, [? tim] *{ağız} is.* Dip; en alt; temel. [DS]

tim^3, [? tim] *{ağız} is.* Dokumacılıkta kullanılan ipliklerin her biri. [DS] ⇗ **tim vermek,** *{ağız} Örgüde zincir çoğaltmak.* [DS]

tim^4, [İng. team *(takım)*] *is.* **1.** Özel bir görev için birbiri ile sıkı bir işbirliğine girmiş topluluk. **2.** *as.* Bir silahı ya da bir telsiz istasyonunu çalıştırmak için görevlendirilmiş grup. **3.** *as.* Bir piyade mangasında *ateş* ve *manevra* olmak üzere beşer kişiden oluşan bölümlerin her biri. **4.** *as.* Birlikte hareket etmek üzere paraşütle indirilen 8-15 kişilik savaşçı grubu. **5.** *spor.* Karşı takım.

tim, [tim] *{ağız} is.* **1.** Belirti; iz; im. **2.** Kalıntı; eser. [DS]

tima, [? tima] *{ağız} is.* Küçük köpek yavrusu; enik. [DS]

timar, [Far. tīmār تيمار] *(ti:ma:r) is.* **1.** *{OsT}* Eskiden, sipahi adı verilen atlı asker sınıfına verilen beylik arazi. **2.** *{ağız}* Bölge. [DS] **3.** Budama, belleme vb. ağaç bakımı. [DS] **4.** *{ağız}* Hayvan bakımı. [DS] ⇗ **timar etmek,** *{ağız} 1. (Ağaç için) budamak. 2. (Yara için) bakımını yapmak.* [DS]

timarhane, [Far. tīmār-ḫāne تيمارخانه] *(ti:ma:rha:ne) {OsT} is.* → tımarhane.

timb, [tamb / tanb / tımb / timb / tömb / tümb *(yans.)*] *is.* Vurarak çalmayı anlatan kök. [Zülfikar] *timb-il-de-mek*

timbal, -li [Ar. ṭabl *(davul)* > İsp. atabal > Fr. tambale > timbale] *is. müz.* Bakırdan yapılma bir yarım küre üzerine gerilmiş ve gerginliği ayarlanarak akordu değiştirilebilen, yerde duran ve iki eldeki tokmakla çalınan bir tür davul; nekkare; tembal; timpani.

timbildemek, [timb *(yans.)* > timb-il-de-mek] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-d(ı)-yor]* Kımıldamak; sallanmak; oynamak. [DS]

timbilti, [timb-il-ti] *{ağız} is.* **1.** Yumuşak hareketlerin çıkardığı ses. **2.** Yürek çarpıntısı. **3.** Hafifmeşrep kadın; oynak. [DS]

timburi, [Ar. Far. tambūrī] *{eT} is.* Tamburcu; tambur çalan. [EUTS]

timçi, [tīm > tim-çī] *(timçi:) {eT} is.* Şarap satan; meyhaneci. [DLT] [KB]

timeç, [time-ç ? تيمج] *is.* **1.** *{OsT}* İşlenmiş yumuşak deri; sahtiyan. [Bürhan-ı Katı'] **2.** *{ağız}* Beşiklere konan bebek yatağı. [DS]

timeg, [timē-mek > timeg] *{eT} is.* Hazır ilaç. [Clauson]

timek^1, [tē-mek / ti-mek] *{eT} gçl. f. [-r]* **1.** Demek; söylemek; dilemek. [DLT] [ETY] [EUTS] [Gabain] [KB] [Tekin] [Üç İtigsizler] **2.** Nutuk; konuşma; mükâleme. [EUTS] **3.** Aldanma. [EUTS]

timek^2, [ti-mek] *{eT} gçl. f [-r]* Hazırlamak. [EUTS]

timemek, [timē-mek] *(time:mek) {eT} gçl. f. [-r]* Hazırlamak. [Gabain]

timenmek, [timē-mek > time-n-mek] *{eT} dönşl. f. [-ür]* Hazırlanmak. [EUTS] [Gabain]

timi^1, [tim-i / tin] *{ağız} sf.* Sağlam vücutlu. [DS]

timi^2, [Yun. dimito] *{ağız} is.* **1.** İç donu yapılan, sıkı dokunmuş bir tür bez; dimi. **2.** İç donu; dizlik. [DS]

timin^1, [Soğd. tymn *(şu an)* => tēmin / timin] *{eT} zf.* **1.** O zaman; o sırada o anda. [İKPÖy.] **2.** Hemen; derhal. [EUTS] [Gabain] [Üç İtigsizler] **3.** Demin; az önce. [EUTS] **4.** Yeniden. [EUTS] **5.** Mümkün olduğu kadar. [EUTS] **6.** Ancak; ancak o zaman. [Üç İtigsizler] **7.** Gerçekten. [İKPÖy.]

timin^2, [Ar. s̱ümn / (Sur.) timn [Tietze] ثمن] *{ağız} is.* Anadolu'nun çeşitli yerlerinde iki, iki buçuk, dört veya yirmi dört kg'lık tahıl ölçeklerine verilen ad. [DS]

timinna, [Ar. s̱ümn / (Sur.) timn [Tietze] ثمن] *{ağız} is.* Buğday ölçeği. [DS]

timinnağı, [Ar. s̱ümn / (Sur.) timn [Tietze] ثمن] *{ağız} is.* Altı okkalık tahıl ölçeği. [DS]

timinni, [Ar. s̱ümn / (Sur.) timn [Tietze] ثمن] *{ağız} is.* İstanbul kilesinin on altıda biri. [DS]

timişka, [? timişka] *{ağız} is.* Fırın tepesi. [DS]

timli, [Yun. lamli ?] *{ağız} is.* Sapsız çakı. [DS]

timokrasi, [Yun. time *(gelir tahmini)* + kratos *(erk)* > timokratia > Fr. timocratie] *is.* Siyasi hakların yalnız varlıklı kimselere tanındığı siyasi yönetim biçimi; plutokrasi.

timon, [? timon] *{ağız} is.* Araba kolu. [DS]

timpan, [Fr. tympan] *is. anat.* Kulak davulu.

timpani, [İt. timpano] *is müz.* Nakkare.

timpanist, [İng. timpanist] *is. müz.* Vurmalı çalgı kullanan çalgıcı.

timpanit, [Fr. tympanite] *is. tıp.* Kulak davulu iltihabı.

timpanizm, [Fr. tympanisme] *is. tıp.* **1.** Göğüs ya da karın ötümlülüğünün artması. **2.** Bağırsak gazları yüzünden karnın gerilmesi; şişkinlik.

timsah, [Ar. timsāḥ تمساح] *{OsT} is. zool.* **1.** Timsahgillerden, sıcak ülkelerin akarsularında yaşayan, uzun kuyruklu, yassı bedenli, kısa ve yatay bacaklı, kalın derili, çoğunlukla su içmeye gelen kara hayvanlarını avlayarak beslenen vahşi hayvan, *(Crocodilus)*. **2.** *sf.* (Giyim eşyası için) bu hayvanın derisinden yapılmış. ⇗ **timsah bekçisi,** *zool. Bataklık kırlangıcıgillerden, Tropikal Afrika ormanlarında yaşayan, timsahların sırtlarındaki asalakları avlayan böcekçil kuş, (Pluvianus aegyptius).*

timsahgiller, [timsah-gil-ler] *is. zool.* Sürüngenler sınıfının, timsahlar takımından, bacakları çok kuv-

vetli, suda yaşayan vahşi hayvan familyası, *(Crocodilidae).*

timsahiye, [Ar. timsāḥ > timsāḥiyye تمساحيه] *(timsa:hiye) {OsT} is. zool.* Timsahlar familyası; timsahgiller.

timsahlar, [timsah-lar] *is. zool.* Sürüngenler sınıfından, kiminin soyu tikenmiş, büyük boylu, uzun kuyruklu, ayakları yüzmeye ve yürümeye elverişli, derisinin üzeri pullarla örtülü, kuvvetli ve keskin dişlere sahip vahşi hayvanlar takımı, *(Crocodilia).*

timsal, -li [Ar. mis̱l > tims̱āl تمثال] *(timsa:l) {OsT} is.* **1.** Resim; tasvir; fotoğraf. **2.** Simge; sembol. ▣ **timsāl-ger,** *{OsT} Ressam.*|| **timsāl-i cehālet,** *{OsT} Bilgisizlik simgesi.*|| **timsāl-i mücessem,** *{OsT} 1. Heykel. 2. Örnek.*

timsalî, [Ar. tims̱ālī تمثالى] *(timsa:li:) {OsT} sf.* Sembolik.

timsirikli, [tims-ir-ik-li] *{ağız} sf.* Yemeği beğenmeyen; titiz; müşkülpesent. [DS]

timtik, -ği [ti(m)+ti/k] *{ağız} zf.* Dimdik. [DS]

timtimi, [tim+tim-i ?] *{ağız} sf.* Cimri. [DS]

timür, [temür / tīmūr تيمور] *{OsT} is.* Demir. ▣ **timür gömlek,** *{OsT} Zırh.*

timüs, [Yun. thymos *(etli ur)* > Fr. thymus] *(ti'müs) is. anat.* Göğüs kemiğinin hemen arkasında yer alan, çocukta oldukça büyük olmasına rağmen yaş ilerledikçe küçülen, ilk zamanlar lenfosit üreten bir iç salgı bezi; özden.

timya, [Ar. sīmyā => timya] *{ağız} is.* Az bulunan şey. [DS]

-tin, [-tin / -tın / -din / -dın] *{eT} çek. e.* -den (ayrılma durumu eki). [Üç İtigsizler]

tin^{1}, [tan / tang / tank / teng / tın / tıng / tin / ting / tink / tong / töng *(yans.)*] *is.* Çarpmayı, vurmayı; düşmeyi, yuvarlanmayı; çalgı çalmayı; silahla ateş etmeyi; buna benzer biçimde konuşmayı, söylenmeyi, mırıldanmayı anlatan kök. [Zülfikar] *tin tin,* ▣ **tin tin,** *Hiç patırtı yapmaksızın; parmak uçlarına basarak sessiz, hızlı ve sık adımlarla.*

tin^{2}, [tīn / tīn تن] *(eT: ti:n) is.* **1.** *{eT}* Soluk; nefes. [EUTS] **2.** İnsan varlığının, beden ve maddeye karşıt olan kısmı; can; ruh; maneviyat *(1935). {eT} {OsT} {ağız} (aynı)* [EUTS] [DS] **3.** *{eT}* Cevher; madde. [EUTS] **4.** *fel.* Bazı fizik ötecilerin evreni ve gerçeği açıklamak için her şeyin özü ve yapıcısı olarak benimsedikleri varlık; cevher. **5.** *sf. {ağız}* Sağlam vücutlu. [DS]

tin^{3}, [tīn] *(ti:n) {eT} is.* Dizgin; yular. [DLT] [EUTS] [Gabain] ▣ **tin tizgin,** *{eT} Yular dizgin.* [DLT]

tin^{4}, [Ar. tīn تين] *(ti:n) {OsT} is.* İncir. ▣ **Tin Suresi,** *Kur'an-ı Kerim'in 95. suresinin adı.*

tin^{5}, [? tin] *{ağız} is.* **1.** Dokuma tezgâhlarında çözgü unutularak dışarda kalmış tek ilmek. **2.** Tel. **3.** İlmik. [DS]

tin^{6}, [tin / ting-il] *{ağız} is.* Bir şeyin tepesi. [DS] ▣ **tin düşmek,** *{ağız} Utanmak.* [DS]|| **tin gabak,** → tingabak.|| **tin gelmek,** *{ağız} Dosdoğru gelmek.* [DS]

tin^{7}, [tin] *{ağız} is.* Su vb. sıvılarda soğukluk, keskinlik; sertlik. [DS]

tinbal, [Ar. tinbāl تنبال] *(tinba:l) {OsT} sf.* (Kişi için) kısa; bodur.

tinar, [? tinar] *{ağız} is.* Dışı teneke, içi çamurdan yapılmış, ızgaralı ocak. [DS]

tinat, [Ar. ṭıynet => tīnat] *(ti:nat) {ağız} is.* Yaradılış; huy. [DS]

tinaz, [Yun. tınas / Far. tīnus] *{ağız} is.* Savrulmayı bekleyen harman yığını; tınaz. [DS]

tincalaz, [tin-ce-lez / tincalaz] *{ağız} sf.* Çok küçük. [DS]

tincik, -ği [tin-cik] *{ağız} sf.* **1.** Dolaşık karışık. **2.** *is.* Bitkilerin ince emici kökleri. [DS]

tincikli, [tincik-li] *{ağız} sf.* Saçı dağınık. [DS]

tine, [tin^{6}-e] *{ağız} is.* Asmanın körpe filizleri; yeni sürgünleri. [DS]

tinek, -ği [tin-ek] *{ağız} is.* → tine. [DS]

tiner, [İng. thinner] *is.* Boya, vernik gibi maddeleri inceltmekte, bazı kir ve lekeleri temizlemekte kullanılan sıvı; inceltici.

tinerci, [tiner-ci] *is. argo.* Tiner koklama alışkanlığı olan kimse.

ting^{1}, [tan / tang / tank / teng / tın / tıng / tin / ting / tink / tong / töng *(yans.)*] *is.* Çarpmayı, vurmayı; düşmeyi, yuvarlanmayı; çalgı çalmayı; silahla ateş etmeyi; buna benzer biçimde konuşmayı, söylenmeyi, mırıldanmayı anlatan kök. [Zülfikar] *ting-il-de-mek, ting-il+taş, ting-i-mek, ting-ir-de-mek*

ting^{2}, [teñ / tiñ] *(tiñ) {eT} sf.* Denk; eşit.

ting^{3}, [ting] *(tiñ) {eT} is.* Takat; iktidar. [ETY]

ting^{4}, [tiñ] *(tiñ) {eT} sf.* Dik. [DLT] ▣ **ting turmak,** *{eT} Dik durmak.* [DLT]

tingabak, -ğı [tiñ+kabak] *{ağız} sf.* Saçsız baş. [DS]

tingafa, [tın+kafa] *{ağız} sf.* Çabuk öfkelenen; sinirli. [DS]

tingaz, [ting-az] *{ağız} sf.* Alıngan; titiz; huysuz. [DS]

tingç, [? tiñç] *(tiñç) {eT} is.* Vasıl olma; erişme; yetişme; varma. [EUTS]

tingçi, [? tiñ-çī] *(tiñçi:) {eT} is.* **1.** Casus. [EUTS] **2.** Haberci. [EUTS]

tingegli, [teng-e-g-li] *{eT} sf.* **1.** Mukayese eden; karşılaştıran. **2.** Tartan.

tingeltmek, [ting-el-t-mek] *{ağız} gçl. f. [-ir]* Gerginleştirmek. [DS]

tingemek, [teng-ē-mek] *(tinge:mek) {eT} gçl. f. [-r]* **1.** Karşılaştırmak; mukayese etmek. **2.** Tartmak.

tinggabak, [tiñ+kabak] *{ağız}* *is.* (Kişi için) kel kafalı; dazlak. [DS]

tinggelmek, [tiñ-ge-l-mek] *{ağız}* *dönşl. f.* *[-ir]* Gerginleşmek. [DS]

tingil[1], [ting *(yans.)* > ting-il] *is.* Çarpmayı, vurmayı; düşmeyi, yuvarlanmayı; çalgı çalmayı; silahla ateş etmeyi; buna benzer biçimde konuşmayı, söylenmeyi, mırıldanmayı anlatan yansımalı gövde. ☞ **tingil dönmek,** *{ağız}* *Takla atmak.* [DS]

tingil[2], [ting-il] *{ağız}* *is.* **1.** Fare. **2.** Peynir kurdu. [DS]

tingil[3], [ting-il] *{ağız}* *is.* Bir şeyin tepesi. [DS]

tingildek, -ği [ting-il-dek] *{ağız}* *sf.* Yerinde durmayan; sürekli kımıldayıp sallanan; kıpırdak. [DS]

tingildemek, [ting *(yans.)* > ting-il-de-mek] *{ağız}* *gçsz. f.* *[-r]* *[-d(i)-yor]* **1.** Zıplayarak yürümek; koşmak. **2.** Yerinde durmamak; kıpırdamak; sıçramak; zıplamak. **3.** Titremek. [DS]

tingilemek, [ting *(yans.)* > ting-lē-mek] *(tingle:mek)* *{eT}* *gçsz. f.* *[-r]* (Yere düşen ağır şey için) ses çıkarmak; tıngırdamak. [DLT]

tingili, [ting-i-li] *{ağız}* *is.* Kuyruksallayan. [DS]

tingiltaş, [ting-il+taş] *{ağız}* *is.* Tahterevalli. [DS]

tingimek, [ting-i-mek] *{ağız}* *gçsz. f.* *[-ir]* (Hayvan için) zıplamak; sıçramak. [DS]

tingir[1], [ting-ir / tıng-ır] *{ağız}* *is.* Teneke vb. şeyden yapılmış kova, leğen gibi şeyler. [DS]

tingir[2], [ting-ir] *{ağız}* *sf.* Öfkeli; sinirli. [DS]

tingirdemek, [ting-ir-de-mek] *{ağız}* *gçsz. f.* *[-r]* *[-d(i)-yor]* (Teneke vb. şeyler için) vurulunca ses çıkarmak. [DS]

tingiremek, [ting-ir-e-mek] *{ağız}* *gçsz. f.* *[-r]* *[r(i)-yor]* Zayıflıktan güçsüz kalmak. [DS]

tingiş, [ting-iş] *{ağız}* *sf.* Ufak tefek. [DS]

tingkimek, [tiñ(k)-i-mek] *{ağız}* *gçsz. f.* *[-r]* (Hayvan için) sıçramak; zıplamak. [DS]

tinglemek, [tıñ-lā-mak / tiñ-lē-mek] *(diñle:mek)* *{eT}* *gçl. f.* *[-r]* Dinlemek. [DLT] [Tekin] [ETY]

tinglenmek, [tiñ-le-n-mek] *{eT}* *dönşl. f.* *[-ür]* Dinlenmek; yorgunluk atmak. [Mühennâ]

tingoz, [tingoz / tingaz] *{ağız}* *sf.* **1.** Çabuk öfkelenen; sinirli. **2.** Alıngan; titiz; huysuz. **3.** Çok zayıf; güçsüz. **4.** Çevik. [DS]

tingözlük, [tin+göz-lük] *{ağız}* *is.* Açıkgözlük. [DS]

tingrek, -ği [tiñ-rek] *{ağız}* *sf.* Çok dik. [DS]

tingsirmek, [tis-kir-mek > tiñ-sir-mek] *{ağız}* *gçsz. f.* *[-ir]* Hapşırmak. [DS]

tingsiz, [teñ-siz / tiñ-siz] *{ağız}* *sf.* Terbiyesiz; huysuz. [DS]

tingürük, -ğü [ting-ür-ük / tin+gör-ük] *{ağız}* *sf.* Tez davranan; çevik. [DS]

tinğil, [ting-il] *{ağız}* *is.* Fesin tepesinde püskül takılan yer. [DS]

tinğildek, -ği [ting-il-de-k] *{ağız}* *sf.* Yerinde durmayan; kıpır kıpır; oynak. [DS]

tinğir, [ting-ir] *is.* Yere düşen metal para gibi küçük parçaların çıkardığı sesi anlatan yansımalı gövde. ☞ **tinğir tinğir,** *(Yere düşen metal paranın çıkardığı ses için) tıngırdama sesi çıkararak.*

tini, [tin-i] *{ağız}* *sf.* Küçük. [DS] ☞ **tini mini,** *{ağız}* *Ufak tefek.* [DS]

tinik, -ği [tin-ik] *{ağız}* *sf.* Küçük. [DS]

tinil, [tin-il] *{ağız}* *sf.* Yalın; yalnız; tek. [DS]

tink[1], [tan / tang / tank / teng / tın / tıng / tin / ting / tink / tong / töng *(yans.)*] *is.* Çarpmayı, vurmayı; düşmeyi, yuvarlanmayı; çalgı çalmayı; silahla ateş etmeyi; buna benzer biçimde konuşmayı, söylenmeyi, mırıldanmayı anlatan kök. [Zülfikar] *tink, tink-i, tink-ir*

tink[2], [tink] *{ağız}* *is.* Gergin. [DS]

tink[3], [Far. ding *(soku)*] *{ağız}* *is.* Tahılın ve pirinç kabuklarını yumuşatarak ayırmaya yarayan değirmen. [DS]

tinkafa, [tin+kafa] *{ağız}* *sf.* Çabuk öfkelenen; sinirli. [DS]

tinkir, [tink-ir / tin-kir] *{ağız}* *is.* Teneke, bakır vb. şeylerden yapılma kova, bakraç, leğen gibi eşya. [DS]

tinkletmek, [tink-le-t-mek] *{ağız}* *gçl. f.* *[-ir]* Pirincin kabuğunu değirmende ayırtmak. [DS]

tinkmek, [tink-mek] *{ağız}* *gçsz. f.* *[-(g)-er]* Zıplayarak koşmak. [DS]

tinko, [? tinko] *{ağız}* *sf.* Çabuk darılan; alıngan. [DS]

tinkoz, [tin+koz ?] *{ağız}* *sf.* **1.** Çabuk öfkelenen; sinirli. **2.** (Kişi için) değersiz; adi. **3.** Sabırsız. **4.** Beceriksiz. **5.** Züğürt. [DS]

tinnin, [Ar. tinnīn تنين] *(tinni:n)* *{OsT}* *is.* **1.** Büyük yılan. **2.** Ejderha. **3.** (Baş harfi büyük yazılır) Ejderha burcu. **4.** Samanyolu.

tinor, [? tinor] *{ağız}* *is.* Üstünde yemek pişirilen, altı ızgaralı teneke ocak. [DS]

tinpir, [? tinpir] *{ağız}* *sf.* Şaşkın; uyuşuk. [DS]

tinsel[1], [tin-sel] *sf.* **1.** Ruhsal. **2.** Madde ile ilgili olmayan; duyularla algılanamayan; ruh, zekâ ve düşünceye ilişkin.

tinsel[2], [İng. tinsel] *is.* Balıkçılıkta, yapay yemleri sarmada kullanılan madensel tel.

tinselci, [tin-sel-ci] *is.* ve *sf.* Ruhun maddeden daha üstün olduğunu ve daha önce var olduğunu öne süren öğretiden yana olan.

tinselcilik, -ği [tin-sel-ci-lik] *is.* *fel.* Ruhun maddeden daha üstün olduğunu ve daha önce var olduğunu öne süren öğreti.

tinsirmek, [tis-gir-mek > tinsir-mek] *{ağız}* *gçsz. f.* *[-ir]* Hapşurmak; aksırmak. [DS]

tinsiz[1], [dil-siz > tin-siz] *{ağız}* *sf.* Konuşamayan; dilsiz. [DS]

tinsiz², [den-siz / tin-siz] *{ağız} sf.* Anlayışsız; aptal. [DS]

tintin¹, [tin *(yans.)* + tin] *{ağız} is.* Semerin öne kaymaması için hayvan kuyruğu altından kabalarını dolaşarak semere bağlanan kolan veya kayış. [DS] ⊡ **tintin bağı,** *{ağız} Hayvanın kuyruğu altından geçirilip semere bağlanan kolanın aşağı kaymaması için hayvanın omaları üstünden dolaşan kolanı semere bağlayan ip; aşırtmaç ipi.* [DS]

tintin², [tin+tin] *{ağız} is.* **1.** Hayvanın sarsıntılı yürüyüşü; tırıs. **2.** Birinin ya da bir şeyin ardından koşma. [DS]

tintin³, [tin+tin] *{ağız} is.* Gürültü. [DS]

tintin⁴, [tin+tin] *{ağız} sf.* (Kişi için) gereksiz işler yapan. [DS]

tintin⁵, [tin+tin] *{ağız} is.* Toygar; tarla kuşu. [DS]

tintin⁶, [tin+tin] *{ağız} sf.* Dinç; canlı. [DS]

tintini, [tin+tin-i] *{ağız} is.* Küçük topaç. [DS]

tintirik, -ği [tin-tir-ik] *{ağız} is.* Fiske. [DS]

tintiris, [? tintiris] *{ağız} sf.* (Kişi için) güçlü ve hareketli. [DS]

tinton¹, [tin *(yans.)* + ton *(yans.)*] *is.* Göç sırasında deve hatabına takılan büyük çan.

tinton², [tin+ton] *{ağız} sf.* **1.** (Kişi için) çok sinirli. **2.** Yaşlı. **3.** Kendini beğenmiş, sorumsuz. **4.** (Kişi için) işe yaramaz.[DS]

tinton³, [tin+ton] *{ağız} is.* Oyuncak. [DS]

tintoz, [? tintoz] *{ağız} is.* Büyük kazanlarda pişen yemekleri karıştırmaya yarayan değnek. [DS]

tinyan, [? tinyan] *{ağız} is.* Dibi dar, ağzı geniş tencere. [DS]

tip¹, [tab / tap / tep / tıp / tip / top / tüp *(yans.)*] *is.* Patırtılı ve düzensiz adım atmayı, ayakla tepmeyi, elle itmeyi, tepinmeyi, basmayı, vurmayı çarpmayı anlatan kök. [Zülfikar] *tip tip, tip-si-mek*

tip², **-bi** [tūb / dūb > dip] *is.* Dip.

tip³, [tē-mek *(demek)* > tē-p > tip] *bağ.* ..... diye; ... için; ... amacıyla; ... amacı ile. [ETY] [Tekin]

tip⁴, [Yun. typos *(kalıp)* / Lat. typus > Fr. type] *is.* **1.** Aynı cinsten varlıkların veya nesnelerin tümünün temel özelliklerini büyük ölçüde kendinde toplayan kalıplaşmış ideal örnek. **2.** Varlıkları, nesneleri sınıflandırmada, benzerlerinden ayırmada ölçüt olarak kullanılan kategori; tür; cins; çeşit. **3.** İnsan gruplarını ayırt ettiği düşünülen fizik ya da karakter özelliklerinin tümü. **4.** *biy.* Bir ırkın, bir türün vb. çeşitli karakterlerini taşıyan genel örnek. **5.** *bot.* Bir türe özgü karakterlerin en çoğunu kendinde toplayan bitki. **6.** *tıp.* Bir hastalığa ilişkin belirtilerin ardışık olarak gelişme ve belirme düzeni. **7.** *zool.* Bir hayvan ırkını belirleyen ya da bir üretime karşılık gelen yapısal karakterlerin tümü. **8.** *tiy.* Hayatta hemen her yerde rastlanabilen, gerçek bir kişiliği olmayan, ancak bilinen kalıplardaki insanları canlandıran tiyatro kişisi. **9.** *ed.* Roman, hikâye, tiyatro gibi anlatıma dayalı uzun edebî eserlerde kişi kadrosu içinde yer alan, belli bir düşünce, topluluk ve ideolojinin temsilciliğini üstlenen kişi. **10.** *dbl.* (Cümle için) bildirme, soru, emir ve ünlem, olumlu, olumsuz olarak alabileceği biçimlerden her biri. **11.** Dış görünüş. **12.** *teklfz.* Kişi; insan. **13.** *sf. mecaz.* (Kişi için) ilgi çekici; tuhaf; değişik. ⊡ **tipini kaydırmak,** *argo. Dövme, yaralama vb. yollarla bir kimsenin görünüşüne zarar vermek.*

tip⁵, [tip] *{ağız} is.* **1.** Pancar. **2.** Turp. [DS]

tipenti, [tipi > tipenti] *{ağız} is.* Çisenti. [DS]

tipi, [*eT.* tüp-ī > tipi] *is.* Kar fırtınası. ⊡ **tipi yüzlü,** *{ağız} Suratı sürekli asık; gülmez.* [DS]

tipik, -ği [Fr. typique] *sf.* **1.** Bir şeyin temel özelliği olan; söz konusu olan şeyi tam olarak belirleyen. **2.** Kalıplaşmış bir yapının, kategorinin, karakterin tüm özelliklerini taşıyan; bu konuda somut örneklik edebilen; karakteristik. **3.** Son derece özgün olan. **4.** *is.* Karakteristik olay.

tipileme, [tipi-le-me] *is.* Tipilemek eylemi ve durum.

tipilemek, [tipi-le-mek] *gçsz. f. [-r] [-l(ı)-yor]* (Kar yağışı için) tipiye dönmek; kar fırtınasına dönüşmek.

tipili, [tipi-li] *sf.* Kar fırtınası görülen; kar fırtınalı.

tipir, [Erme. tepur => tipir] *{ağız} is.* Hurma yaprağından örülmüş, üstüne un elenen bir tür tepsi. [DS]

tipit, [teb-it / tipit] *{ağız} is.* Un ve kepek karışımından yapılan bir köpek yiyeceği. [DS]

tipleme, [tip-le-me] *is.* **1.** Tiplemek eylemi. **2.** Bir film, tiyatro ya da radyo ve televizyon yayım için en uygun oyuncunun seçimi. **3.** *tıp.* Bakterileri antijenlerine göre sınıflandırma. **4.** *dbl.* Dilleri, eş süremli incelemeyle ortaya çıkan özelliklerine göre sınıflandırma. **5.** *psikol.* Bireyleri bedensel ya da ruhsal durumlarına göre sınıflandırma.

tiplemek, [tip-le-mek] *gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* **1.** Tipleri seçmek. **2.** Tiplerine göre ayırmak ya da tiplerini belirlemek.

tipleşme, [tip-le-ş-me] *is.* Tipleşmek eylemi.

tipleşmek, [tip-le-ş-mek] *dönşl. f. [-ir]* Tip özelliği kazanmak; bir tipin temsilcisi durumuna gelmek.

tipleştirme, [tip-le-ş-tir-me] *is.* **1.** Tipleştirmek eylemi. **2.** *ed.* Bir edebî eserde bir tipe özgü belirleyici özellikleri en iyi temsil edecek biçimde bir kişide toplayarak canlandırma.

tipleştirmek, [tip-le-ş-tir-mek] *gçl. f. [-ir]* Tip özelliği kazanmasını sağlamak; bir tipin özelliğini vermek.

tipo, [Fr. typo] *kısalt. is.* Tipografi; bir baskı türü.

tipocu, [tipo-cu] *is.* Tipo baskı işlerini yürüten basım ustası.

tipografi, [Yun. typos *(şekil)* + graphein *(yazmak)* > Fr. typographie] *is.* **1.** Erkek kalıplar üzerinde dizgi ve baskı yöntemi. **2.** Bir matbaada tipo dizgi ve baskının yapıldığı bölüm.

tipografya, [Fr. typographie] *is.* Tipografi.

tipoloji, [Yun. typos *(şekil)* + logos *(bilim)* > Fr. typologie] *is.* **1.** İnsan tiplerini belirleme ve ayırt etme metodu. **2.** *psikol.* Bir bireyi, fizik ya da ruhsal tipe göre sınıflandırmayı amaçlayan sistem.

tipolojik, -ği [Fr. typologique] *sf.* **1.** Tiplerin ve tipik olguların incelenmesine dayanan. **2.** Tipoloji ile ilgili. ◻ **tipolojik tasnif,** *1. İnsan tiplerini sınıflandırma. 2. ed. Uzun anlatıma dayalı hikâye, roman ve tiyatro gibi eserlerin şahıs kadrosunu tipleşme özelliklerine göre sınıflandırma.*

tipsimek, [tip(i)-si-mek] *{ağız} gçsz. f. [-r]* Yağmur çiselemek. [DS]

tipsirmek, [tep-si-r-mek] *{ağız} gçsz. f. [-ir]* Solmak; bozulmak. [DS]

tiptip, [tip+tip] *{ağız} is.* Küçük etmek. [DS]

tiptiri, [ti(p)+ti/rī] *(tiptiri:) {eT} sf.* Dipdiri. [KB]

-tir-, [-dır- / -dir- / -dür- / -dur- / -tir- / -tır- / -tur- / -tür-] *yap. e.* → -dır-.

-tir, [-dır / -dir / -dür / -dur / -tir / -tır / -tur / -tür] *çek. e.* → -dır. *{eT} (aynı)* [ETY]

Tir, [Far. tīr] *{eT} is.* Merkür gezegeni; Utarit. [Bahşayiş]

tir[1], [tir *(yans.)*] *is.* Titremeyi anlatan kök. [Zülfikar] *tir tir, tir-il tiril, tir-il-de-mek* ◻ **tir tir,** *(Üşümek ve korkmak için) çok; aşırı.*

tir[2], [Far. tīr تیر] *(ti:r) {OsT} is.* **1.** Ok. **2.** *ed.* Divan edebiyatında sevgilinin kirpiğini simgeler. **3.** *{ağız}* Sebze tarhı. [DS] **4.** *{ağız}* Ekilmiş bostanın bir bölümü. [DS] **5.** *{ağız}* Evlek. [DS] **6.** *{ağız}* Ekin sulamak için açılan ark. [DS] **7.** *{ağız}* Su kenarına yapılan set. [DS] **8.** *{ağız}* Pirinç tarlasının evleklerini ayıran sınır. [DS] **9.** *{ağız}* Tarla sınırlarını belirleyen set veya yol. [DS] ◻ **tîr-bārān,** *{OsT} Ok yağdıran.*|| **tîr-dān,** *{OsT} Ok torbası.*|| **tîr-endāz,** *{OsT} 1. Ok atıcı; ok atan. 2. mecaz. Şık giyinmiş.*|| **tîr-endāzān,** *{OsT} Ok atıcılar; ok atanlar.*|| **tîr-endāzî,** *{OsT} Ok atıcılığı; okçuluk.*|| **tîr geçimi,** *{OsT} spor. Atış sırasında okun dayandığı üst kabza boğazına verilen ad.*|| **tîr-ger,** *{OsT} Ok yapan sanatkâr.*|| **tîr-gerān,** *{OsT} Ok yapan sanatkârlar.*|| **tîr-gerî,** *{OsT} Ok yapma işi; ok üretimi.*|| **tîr-i kazā,** *{OsT} 1. Kaza oku. 2. Kaza ve kader.*|| **tîr-keş,** *{OsT}* → tirkeş.|| **tîr-i māh,** *{OsT} Haziran.*|| **tîr-i terāzū,** *{OsT} Terazi kolu.*|| **tîr ü kemān,** *{OsT} 1. Ok ve yay. 2. ed. Sevgilinin kirpiği ve kaşı.*|| **tîr-zen,** *{OsT} Ok vuran; okçu.*|| **tîr-zenān,** *{OsT} Ok vuranlar; okçular.*

tir[3], [tir] *{ağız} is.* Patlamamış pamuk kozası. [DS]

tir[4], [tir] *{ağız} is.* Üstü toprakla örtülü taşlık, kayalık yer. [DS]

tir[5], [tir] *{ağız} is.* Büyük heybe. [DS]

tirad, [Fr. tirade] *is.* → tirat.

tiraj, [Fr. tirage] *is.* **1.** Bir kitap ya da derginin bir kerede basılan sayısı. **2.** Kaydı yapılmış bir plak, kaset ya da benzeri eserin orijinalinden elde edilen kopyaların tümü. **3.** Pul ve değerli kâğıtların baskı miktarı. **4.** *tıp.* Soluk alma bronşlarındaki bir tıkanıklık yüzünden göğüs kafesinin yumuşak kısımlarının içe doğru çökmesi.

tiraje, [Far. tīrāje تیراژه] *(ti:ra:je) {OsT} is.* Gökkuşağı.

tiraki, [Ar. tiryākī] *{ağız} sf.* Tiryaki. [DS]

tiramola, [İt. tira-molla] *(tiramo'la) is. dnz.* **1.** Yelkenli gemilerde, rüzgârı bir bordadan diğerine geçirmek için yelkenlerden bazısını gevşetme, bazısını da germe işlemi. **2.** Makaraları birbirine kavuşan palangayı açıp uzatmak işi.

tiran, [Yun. tyrannos / Lat. tyrannus > Fr. tyran] *is.* **1.** Eski Yunan'da mutlak yönetim gücünü elinde tutan kimse. **2.** Zor kullanarak ele geçirdiği yönetimi mutlak biçimde kullanan kimse. **3.** Âdil olmayan; acımasız hükümdar; despot. **4.** Elinde bulunan yönetim olanaklarını ve gücünü kötüye kullanan; diktatör. **5.** *tiy.* Melodramlarda kötü, cani rolünü oynayan oyuncu. **6.** *sf.* Acımasız; gaddar; despot.

tiranlık, -ğı [tiran-lık] *is.* **1.** Eski Yunan'da, tiranın sahip olduğu mutlak siyasal erk. **2.** Zor kullanarak ele geçirilmiş siyasal iktidar; despotluk; diktatörlük. **3.** Bir kişi ya da topluluğun şiddet ve zorbalık dolu sultası.

tirantis, [Far. tīr-endāz => tirantis] *{ağız} is.* Hallaç. [DS]

tiras, [Ar. türs > tirās تراس] *(tira:s) {OsT} is. as.* Kalkanlar.

tirase, [Ar. tirāse تراسه] *{OsT} is. as.* Kalkanlar.

-tiraş, [Far. tiraş تراش] *(tira:ş) {OsT} son ek.* Eklendiği Farsça isimlerden "yontma işini yapan" anlamında birleşik sıfatlar ve isimler yapan son ek.

tiraş, [Far. tiraş تراش] *(tira:ş) {OsT} is.* **1.** Tıraş. **2.** Üstten yontma; yüzeysel olarak düzeltme. **3.** *sf.* Yontma işini yapan.

tiraşan, [Far. tiraşān تراشان] *(tira:şa:n) {OsT} is.* Tıraş edenler; yontanlar.

tiraşe, [Far. terāşe تراشه] *(tira:şe) {OsT} is.* Yonga; talaş.

tiraşende, [Far. tirāşende تراشنده] *(tira:şende) {OsT} sf.* Tıraş edici; tıraş eden.

tiraşide, [Far. tirāşīde تراشیده] *(tira:şi:de) {OsT} sf.* **1.** Tıraş olmuş. **2.** Tıraş edilmiş. **3.** Yontulmuş.

tirat, -dı [Fr. tirade] *is. ed.* **1.** Tiyatroda, bir oyuncunun sözü kesilmeksizin söylediği uzun parça. **2.** Uzun konuşma; bir defada söylenen ve yazılan tumturaklı uzun anlatım.

tiraz, [Far. tiraş] *{ağız} is.* Kayadan oyulmuş ev. [DS]

tiraz, [Far. tırāz] *{ağız} is.* Tutulan, gidilen yol. ◻ **tiraz etmek,** *{ağız} Dolaşmak; gezmek.* [DS]

tirazuk, [Far. terāzū] *{eT}* *is.* Terazi. [EUTS]

tirban, [Ar. türāb > tirbān ترباں] *(tirba:n)* *{OsT}* *is.* Topraklar.

tirbitli, [tirbit-li] *{ağız}* *is.* Bir yanı çatallı çiçek çapası. [DS]

tirbuşon, [Fr. tirer *(çekmek)* + bouchon *(tıpa)* > tire-bouchon] *is.* Şişelerin ağzındaki mantar tıpaları çekip çıkarmaya yarayan, kulplu, ince, metal bir burgudan oluşan araç.

tirbuton, [Fr. tire-bouton] *is.* Düğmeli ayakkabılar için düğme çekeceği.

tirçe, [tir-çe] *{ağız}* *is.* Kınnap biçiminde kesilmiş deri; sırım. [DS]

tirçilmek, [tirçi-l-mek / tirç-il-mek] *{ağız}* *dönşl. f. [-ir]* (Kumaş için) eskimek; lif lif olmak. [DS]

tirdan, [Far. tīr *(ok)* + -dān *(-lik)*] *(ti:rda:n)* *is.* Ok torbası; okluk; tirkeş.

tire[1], [Far. tīre تیره] *(ti:re)* *{OsT}* *is.* **1.** Karanlık; kara. **2.** Bulanık. **3.** Hiçbir yumuşak tonu olmayan ve yalnızca iki uç yoğunluğu bulunan fotoğraf. ☞ **tîre-baht,** *{OsT} Bahtı kara; kötü talihli.*|| **tîre-batn,** *{OsT} İçi kara; üzüntülü.*|| **tîre-dil,** *{OsT} Kötü yürekli.*|| **tîre-ger,** *{OsT} Ok yapan sanatkâr.*|| **tîre-gûn,** *{OsT} Rengi bulanık.*|| **tîre-hāl,** *{OsT} Ümitsiz.*|| **tîre-mağz,** *{OsT} Aptal.*|| **tîre-re'y,** *{OsT} 1. Düşüncesiz. 2. Tedbirsiz.*|| **tîre-şeb,** *{OsT} Karanlık gece.*|| **tîre-zamîr,** *{OsT} Ruhu karanlık.*

tire[2], [Fr. tiret] *is.* **1.** Konuşma çizgisi; uzun çizgi. **2.** Satır sonu hece kesme çizgisi; kısa çizgi.

tire[3], [Tire *(İzmir'in ilçesi)* > Tire ipliği > tire] *is.* **1.** Dikişte kullanılan pamuk ipliği; iplik. **2.** *{ağız}* İplik masurası. [DS] **3.** *sf.* Pamuk ipliğinden yapılmış. ☞ **tire tili** (teli), *{ağız} Dikiş ipliği.* [DS]

tire[4], [tire] *{eT}* *zf.* Hep birden; beraber; müştereken. [EUTS] [Gabain]

tire[5], [tire] *{ağız}* *is.* Mahalle. [DS]

tire[6], [tire] *{ağız}* *is.* Saban oku. [DS]

tirebüzen, [Far. darābzīn] *{ağız}* *is.* Merdiven parmaklığı, tırabzan. [DS]

tiregî, [Far. tīre-gī تیرگی] *(ti:regi:)* *{OsT}* *is.* **1.** Karanlık. **2.** Bulanıklık.

tiregü, [tirē-mek > tirē-gü] *(tire:gü:)* *{eT}* *is.* Direk; kendisine bir şey dayanan, kendisiyle bir şey durdurulan her nesne; direcen. [DLT]

tiregük, [tirē-mek > tirē-gük / tir-gük] *{eT}* *is.* Direk. [Gabain]

tirek[1], [Far. tīre-k] *(ti:rek)* *is.* **1.** Küçük ok. **2.** Silah yarasının verdiği sızı.

tirek[2], **-ği** [tirē-mek *(dayamak)* > tire-k] *{eT}* *{ağız}* *is.* **1.** Direk. [DLT] **2.** Kavak. [DLT] **3.** *{ağız}* Ağaç. [DS]

tirek[3], **-ği** [Ar. tiryāk => tīrek] *(ti:rek)* *{ağız}* *is.* İlaç; em. [DS]

tirek[4], **-ği** [Far. tīr / *eT.* tīre-k] *{ağız}* *is.* **1.** Sobadan kömür çekmeye yarayan ucu eğri ağaç. **2.** Uzun eğri ağaç. [DS]

tireklig, [tirēk > tirek-lig] *{eT}* *sf.* Direk sahibi olan; direkli. [DLT]

tireklik, [tirēk > tirek-lik] *{eT}* *is.* Direklik ağaç yetişen yer; kavaklık; ağaçlık. [DLT]

tirelelli, [tiril > tirelel-li ?] *{ağız}* *sf.* Kendisini varlıklı gösteren. [DS]

tirelmek, [tirē-mek > tire-l-mek] *{eT}* *edil. f. [-ür]* Desteklenmek; dimdik ayakta tutulmak; direk veya dayak dikilmek. [KB]

tirem, [tire-mek > tire-m] *{ağız}* *is.* Killi, çorak ve sert toprak. [DS]

tiremeç, -ci [tire-meç] *{ağız}* *is.* Destek; dayak. [DS]

tiremek, [tir-mek > tir-ē-mek] *(tire:mek)* *{eT}* *{ağız}* *gçl. f. [-r]* Bir şeyi düşmesin diye desteklemek; payanda vurmak; dayak dikmek; direk dikmek; diremek. [DLT] [EUTS] [Gabain] [İKPÖy.] [DS]

tiremen, [tire-men] *{ağız}* *sf.* İyi huylu. [DS]

tirempe, [tire-me > tirem(p)e] *{ağız}* *is.* Arabaya yüklenen ekin demetlerinin düşmemesi için kullanılan uzun sırık. [DS]

tirendaz, [Far. tīr-endāz] *(ti:renda:z)* *sf.* **1.** Ok atan. **2.** Elinden iş gelir; hamarat. **3.** *mecaz.* İyi giyinmiş; güzel görünüşlü.

tirendazi, [Far. tīr-endāz-ī] *(ti:renda:zi:)* *is.* Okçuluk.

tirendez, [Far. tīr-endāz => tirendez] *{ağız}* *sf.* Temiz, titiz, süslü giyinen. [DS]

tirendiz, [Far. tīr-endāz => tirendiz] *{ağız}* *sf.* → tirendez. [DS]

tireng, [tir-e-ñ] *(tireñ)* *{ağız}* *sf.* Sağlam; diri; canlı. ☞ **tireñ tireñ,** *Sapasağlam; dipdiri.*

tirengez, [Far. tīr-endāz => tirengez] *{ağız}* *sf.* **1.** → tirendez. **2.** Huysuz; sinirli. **3.** Tutumlu. [DS]

tirenmek, [tir-ē-mek *(desteklemek)* > tire-n-mek] *{eT}* *dönşl. f. [-ür]* **1.** Dayanmak; direnmek; çekinmek. [DLT] [KB] **2.** *{ağız}* Düşmemek için tutunmak. [DS]

tirenti, [İt. tirante] *(tira'nti)* *is. dnz.* **1.** Palangada halatının ucu. **2.** Bir yere bağlı olmayan, çekilip uzatılabilen ve yeri gerektiğinde değiştirilebilen yelken ve arma ipi.

tiretmek, [tire-t-mek] *{ağız}* *gçl. f. [-ir]* Sataşmak. [DS]

tireşmek, [tirē-mek > tire-ş-mek] *dönşl. f. [-ür]* Direşmek; çekinmek; diremek; (hayvan için) sıkıntıdan yürümez olmak; çekişmek. [DLT]

tireze, [Far. derīçe => tireze] *{ağız}* *is.* Pencere. [DS]

tirfil, [Yun. triphyllos *(üç yapraklı)* > triphyllon *(üçgül; yonca)* / Lat. trifolium] *is. bot.* **1.** Yabani yonca; üçgül. **2.** Küçük tekneleri karaya çekmeyi, ağır yükleri kaldırmayı kolaylaştırmak amacıyla

altlarına konulan küçük yuvarlak ağaç kütüklere verilen ad. **3.** Sıva perdahlamada kullanılan duvarcı aracı. **4.** Hat sanatında, harflerin üzerine konulan ucu kıvrık v gibi süslere verilen ad.

tirfillenme, [tirfil-le-n-me] *is.* Tirfillenme eylemi ve durumu.

tirfillenmek, [tirfil-le-n-mek] *dönşl. f. [-ir]* (Kumaş vb. için) havı dökülmek.

tirfon, [Fr. tirefond] *is.* Büyük ahşap vidası.

tirgemek, [tir-kē-mek / tir-gē-mek *(araştırmak)*] *(tir-ge:mek) {eT}* **1.** Sormak; sual etmek; aramak; araştırmak. **2.** Direk dikmek; destek vermek; dayamak. **3.** Engellemek; tenkit ve tekdir etmek; azarlamak. [Nevâyî] **4.** *{ağız}* Bir sıraya dizmek. [DS]

tirgemetası, [tirge-me+tas-ı] *{ağız} is.* Sefertası. [DS]

tirger, [Far. tīr-ger تيرگر] *(ti:rger) {OsT} is.* Ok yapan usta.

tirgeran, [Far. tīr-ger > tīrgerān تيرگران] *(ti:rgera:n) {OsT} is.* Saray için süslü ok yapan usta.

tirgerî, [Far. tīr-ger > tīrgerī تيرگرى] *(ti:rgeri:) {OsT} is.* Ok yapma işi; okçuluk.

tirgin, [tér-mek > tir-gīn] *(tirgi:n) {eT} is.* **1.** Yığın. [Üç İtigsizler] **2.** Dernek; topluluk; güruh; cemaat. [EUTS]

tirgüçi, [tir-mek > tir-gūçī] *(tirgü:çi:) {eT} sf.* Deren; dizen; toplayan; derici. [KB]

tirgüdmek, [tirig-üd-mek] *{eT} gçl. f. [-ür]* Canlandırmak; ihya etmek; diriltmek. [EUTS]

tirgük, [tirē-mek > tirē-gük / tirgūk] *(tirgü:k) {eT} is.* Direk. [ARAT] [EUTS] [KB] [Üç İtigsizler]

tirgürmek, [*tir-mek *(yaşamak)* > tir-gür-mek] *{eT} {eAT} gçl. f. [-ür]* Canlandırmak; ihya etmek; diriltmek; hayatta tutmak. [DLT] [ETY] [EUTS] [KB] [Gabain] [Tekin]

tirgüverte, [Yun. trikubertos] *is. dnz.* **1.** Üç ambarlı bir tür tekne. **2.** Denize indirilecek teknenin geçici tayfası. **3.** Eskiden, yelkenli gemilerin ağır donanım işlerini yapan armador. **4.** Eskiden, deniz subaylığında bir rütbe.

tirhal, [Ar. tirhāl ترحال] *(tirha:l) {OsT} is.* Yola çıkma; göç etme.

tirhandil, [Yun. trekhantiri] *is.* Bodrum'a özgü yelken ve kürekle yürütülen zarif bir tekne.

tirhos, [Yun. trikhios] *is. zool.* Ateş balığı; sardalye. ◘ **tirhos vohozu,** *Küçük sardalye balığı.*

tiri[1], [téri / tiri] *{eT} is.* Deri; cilt. [Mühennâ]

tiri[2], [tir-mek *(yaşamak)* > tir-ig > dir-i] *{eT} sf.* → tirig.

tiriça, [Yun. tritsa] *{ağız} is.* Sardalye balığı. [DS]

tirig, [*tir-mek > tir-ig] *{eT} sf.* **1.** Canlı; diri; yaşayan. [DLT] [ETY] [EUTS] [İKPÖy.] [Gabain] [KB] [Tekin] **2.** *is.* Hayat; canlılık. [ETY] [Tekin]

tirigle, [tir-ig-le] *zf.* Diri iken; hayatta iken; diri olarak. [DLT]

tiriglemek, [tirig > tirig-lē-mek] *(tirigle:mek) {eT} gçl. f. [-r]* → tirgürmek.

tiriglig, [tirig-lig] *{eT} is.* Canlılık; dirilik.

tiriglik, [tirig > tirig-lik] *{eT} is.* **1.** Dirilik; canlılık. [KB] **2.** Var olma; var oluş.

-tirik, [durmak / turmak > dur-uk > -dirik / -dırık / -tırık / -tirik / -dürük / -duruk / -türük / -turuk] *yap. e.* → -dırık.

tirik[1], [tir-ig / tir-ik] *sf.* **1.** *{eT}* Canlı; diri. [Mühennâ] **2.** *{ağız}* Çevik; atik. [DS]

tirik[2], [tér-mek > ter-ig / tir-ik] *{eT} is.* **1.** Derme; deriş; dernek; derge. [DLT] **2.** Halktan toplanan vergi. [Mühennâ]

tirik[3], **-ği** [? tirik] *{ağız} is.* Sincap. [DS]

tirik[4], **-ği** [tir-ik ?] *{ağız} is.* İnsan dışkısı; pislik. [DS]

tiriklik, [tir-ik-lik] *{eT} is.* Canlılık; dirilik; hayat. [Mühennâ]

tiril[1], [tir *(yans.)* > tir-il] *is.* Titreme bildiren yansımalı gövde. ◘ **tiril tiril,** *1. (Üşümek ve korkmak için) çok; aşırı; tir tir. 2. Temiz ve özenli. 3. (Giysi için) ince kumaştan yeni dikilmiş olarak dalgalanan.*

tiril[2], [tir-il] *{ağız} sf.* Kendini varlıklı gösteren. [DS]

tirildek, -ği [tiril-dek] *{ağız} sf.* (Kişi için) sürekli titreyen. [DS]

tirildeme, [tir-il-de-me] *is.* Tirildemek eylemi.

tirildemek, [tir-il-de-mek] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-d(i)-yor]* Sürekli olarak titremek. [DS]

tirilgen, [tir-mek > tir-il-mek > tir-il-gēn] *(tirilge:n) {eT} sf.* Her zaman yaşayan. [DLT]

tirilmek[1], [*tir-mek *(yaşamak)* > tir-il-mek] *{eT} dönşl. f. [-ür]* **1.** Sağ kalmak. [ETY] **2.** Canlanmak; dirilmek; hayata dönmek. [DLT] [İKPÖy.] [Gabain] [KB] [Tekin] **3.** Yaşamak. [DLT] [KB]

tirilmek[2], [tér-mek > tér-il-mek] *{eT} {eAT} dönşl. f. [-ür]* Bir araya gelmek; toplanmak; derilmek. [ETY] [EUTS] [Gabain] [Tekin]

tiriltmek, [tir-il-mek > tir-il-t-mek] *{eT} gçl. f. [-ür]* → tirgürmek.

tirim, [İng. trim] *is. dnz.* Bir geminin baş ve kıç taraflarının çektiği su farkı. ◘ **tirim tutturmak,** *Gemiyi dengeli tirim tutacak biçimde yüklemek.* || **tirim yapmak,** *Dökme yükleri gemi içine yayarak tirim dengesini sağlamak.*

tirimek, [*tir-mek > tir-ī-mek] *(tiri:mek) {eT} gçsz. f. [-r]* Canlanmak; yeniden hayat bulmak. [Clauson]

tirimli, [tirim-li] *sf.* (Gemi için) baş ve kıç tarafından çektiği sular arasında fark bulunan.

tirimsiz, [tirim-siz] *sf.* (Gemi için) baş ve kıç tarafından çektiği su eşit olan.

tirin[1], [tē'r-mek > tir-gin / tir-in] *{eT} is.* Güruh; sürü;

müfreze; kalabalık; dernek; topluluk; cemaat. [EUTS] [Gabain] [Üç İtigsizler]

tirin², [tiri-n] *{ağız} sf.* Sağlam. [DS]

tirindez, [Far. tīr-endāz] *{ağız} sf.* (Kişi için) ince duygulu, ince davranışlı; kibar; nazik. [DS]

tirindi, [? tirindi] *{ağız} is.* Kapı ve pencerelerin alt ve üstünde yer alan tek parça taş veya ağaçtan yapılma kirişler. [DS]

tiring, [tiriñ *(yans.)*] *(tiriñ) {eT} is.* Çınlama sesi; kulak çınlamasını andırır ses; tın. [DLT] ⊡ **tiring etmek,** *{eT} Tın etmek.* [DLT]|| **tiring ettirmek,** *{eT} Tın ettirmek.* [DLT]

tiringa, [İt. trinca] *(tiri'nga) is. dnz.* Yelkenli gemilerde cıvadra cundasını alttan talimara bağlayan halat ya da zincir.

tiringala, [? tiringala] *{ağız} is.* Saban. [DS]

tirink, [tır *(yans.)* > tır-ınk / tir-ink] *is.* Sert bir yüzeye çarpan para ya da onun gibi bir şeyin çıkardığı ses; tırınk.

tirinket, [İt. trinchetto *(üç yelken)*] *is. dnz.* **1.** Yelkenli gemilerde pruva direğinin en alt sereni. **2.** Latin yelkenli gemilerde hafifçe öne doğru eğik olan pruva direği.

tirinmek, [tēr-mek > tir-in-mek] *{eT} dönşl. f. [-ür]* Toplanmak; derlenip toplanmak. [EUTS] [Gabain] [KB]

tiris, [Ar. tillīs] *{ağız} is.* Köy evlerinde yere serilen çuval parçaları. [DS]

tiristor, [İng. **thyr**atron + tran**sistor** > thyristor] *is. elkt.* Üç yarı iletken ve bir kumanda elektrotundan meydana gelmiş tek yönlü akım geçirici eklem.

tiriş, [Far. turş => tiriş] *{ağız} sf.* Ekşi. [DS]

tirişe¹, [Far. terāşe => tirişe] *{ağız}* tis. Deri veya köseleden yapılan ince şerit; kaytan. [DS]

tirişe², [? tirişe] *{ağız} is.* Pencere çerçevelerini tutmaya yarayan ince çıta. [DS]

tirit¹, **-di** [Ar. tirīd / Far. terīt ترىت] *{eT} is.* **1.** Kızartılmış ekmek üzerine et suyu dökülmek suretiyle yapılan bir yemek. [Bahşayiş] **2.** Kızartılmış ekmeğe meyve suyu ya da şurup dökülerek üzerine pişmiş meyve konularak yapılan bir tür tatlı. **3.** *{ağız}* Etin sinirli bölümü. [DS] **4.** *{ağız}* Çok zayıf, güçsüz ve yaşlı kimse. **5.** *{ağız} Her şeyini satarak yoksul kalmış kimse.* [DS] **6.** *{ağız} sf.* (Kişi için) her şeye burnunu sokan. [DS] ⊡ **tirit gibi,** *Aşırı ölçüde yaşlı ve yerinden kımıldayamayacak durumda olan.*|| **tiridi çıkmak,** *Çok yaşlanmak; zayıf kalmak; mecalsiz kalmak.*

tirit², **-di** [? tirit] *{ağız} is.* Fiyat; eder; değer. [DS]

tiritak, -ğı [? tiritak] *{ağız} sf.* Yoksul. [DS]

tiritken, [tir-it-mek > tiri-t-ken] *{eT} sf.* (Allah için) dirilten; muhyi. [Mühennâ]

tiritlenme, [tirit-le-n-me / tirit-len-me] *is.* Tiritlenmek eylemi.

tiritlenmek, [tirit-le-n-mek] *dönşl. f. [-ir]* **1.** İyici yaşlanmak ve güçten düşmek. **2.** Tirit olmak; tirit bulaşmak.

tiritleşme, [tirit-le-ş-me] *is.* Tiritleşmek.

tiritleşmek, [tirit-le-ş-mek] *gçsz. f. [-ir]* İyici yaşlı ve güçsüz duruma gelmek.

tiritlik, -ği [tirit-lik] *{ağız} is.* Pastırmacılıkta kullanılan, sığırın bel kemiği bölümündeki et. [DS]

tiritmek, [tiri-t-mek] *{eT} gçl. f. [-ür]* Yanmak; yakmak. [EUTS]

tiriz¹, [Far. tīrīz تیریز] *(ti:ri:z) {OsT} is.* Biçim verme; kalıba sokma.

tiriz², [Far. tīrīz / Ar. dıḫris => tiriz تریز] *is.* **1.** Elbiselerin etek ya da yırtmaçlarına eklenen ince kumaş parçası. **2.** Kumaşın çapraz dikişi. **3.** *{OsT}* Entari peşi.

tiriz³, [Yun. trésa] *is.* **1.** İnce tahta parçası; çıta. *{ağız} (aynı)* [DS] **2.** *dnz.* Çarpma ve sürtmelerden korumak amacıyla teknelerin, dubaların, direklerin dış kenarlarına takılan tahta çıta. **3.** *{ağız}* Duvara yapılan ince birinci sıva. [DS]

tirizul, [Sansk. trisūl => trizul] *{eT} is.* Üç dişli bir tür yaba. [EUTS]

tirkazlamak, [tirkaz-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Dürtüklemek. [DS]

tirkelenmek, [tirke-le-n-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* **1.** Birbiri arkasına bağlanmak. **2.** Sıralanmak. [DS]

tirkemek¹, [tir-ke-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-k(i)-yor]* **1.** (Vagon, deve vb. için) arka arkaya sıralamak; arka arkaya bağlamak; katarlamak. **2.** Çok dolmak. **3.** Germek.[DS]

tirkemek², [tir-(i)k-e-mek] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-k(i)-yor]* Sıçrayıp koşmak; atılmak. [DS]

tirkenmek, [tirkē-mek > tirke-n-mek تركلمك] *dönşl. f. [-ür]* **1.** *{eAT}* Yinelenmek; arka arkaya gelmek. **2.** *{ağız}* Ardına düşmek; izlemek. [DS] **3.** *{ağız}* Birbiri arkasına bağlanmak; katarlanmak. [DS] **4.** *{ağız}* Yaslanmak; dayanmak. [DS] **5.** *{ağız}* Kalabalıklaşmak; birikmek; toplanmak; yığılmak. [DS]

tirkeş¹, [tér-mek > tir-kē-mek > tir-ke-ş] *{eT} is.* Yığılışma; kalabalık yüzünden yürümekte çekilen güçlük. [DLT] ⊡ **suv tirkeşi,** *{eT} Dere kollarının suyunun toplandığı yer.* [DLT]

tirkeş², [Far. tīr-keş تیرکش] *(ti:rkeş) {OsT} is.* **1.** Ok atan kimse; okçu. **2.** *{eT}* Okluk; sadak. [Bahşayiş]

tirkeş³, [? tirkeş] *{ağız} sf.* Şaşı. [DS]

tirkeşimek, [tirkeş-i-mek] *{ağız} gçsz. f. [-r]* Sataşmak. [DS]

tirkeşmek¹, [tér-mek > tir-ke-ş-mek] *işteş. f. [-ir] [eT. -ür]* **1.** *{eT}* Toplanmak; toplaşmak; derleşmek. [DLT] **2.** *{ağız}* Birbirine fazla yanaşmak; sıkışmak; yığılışmak. [DS]

tirkeşmek², [tir-(i)k-eş-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* **1.** Ayak diremek; direnmek. **2.** Tedirgin etmek; sataşmak. [DS]

tirkeşmek³, [tir-ke-ş-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* Sık sık nefes almak. [DS]

tirki¹, [tir-mek > tir-kī] *(tirki:) is.* **1.** *{eT}* Sofra. [KB] **2.** *{ağız}* Büyük yemek kabı; karavana. [DS] **3.** *{ağız}* Leğen. [DS] **4.** *{ağız}* Derin bakır tepsi. [DS] **5.** *{ağız}* Ağaçtan yapılmış hamur teknesi. [DS] **6.** *{ağız}* Un, yağ vb. şeyleri koymaya yarayan ağaç kap. [DS] **7.** *{ağız}* Kısa saplı ağaç kaşık. [DS] **8.** *{ağız}* Ağaç havan. [DS] **9.** *{ağız}* Ekmek kabı. [DS] ⊟ **tirki tabak,** *{eT} Sofra.* [Mühennâ]

tirki², [? tirki] *{ağız} is.* Çizme; postal. [DS]

tirki³, [tir-ki / dir-gi] *{ağız} sf.* (Yemek için) az pişmiş. [DS]

tirkilemek, [tirki-le-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* Deve, vagon gibi şeyleri arka arkaya sıralamak; katarlamak. [DS]

tirkin¹, [tir-kin] *{eT} zf.* Hemen; derhal; hemencecik. [EUTS]

tirkin², [tér-(i)k-in] *{eT} is.* Dernek. [EUTS]

tirkiş, [tér-mek *(dermek)* > tir-(i)k-iş] *is.* **1.** Kervan; kafile. [ETY] [EUTS] [Tekin] **2.** Haber getiren adam; büyük elçi; haberci. [EUTS] [Gabain]

tirkmek, [tirk-mek] *{ağız} gçsz. f. [-er]* (Ağustosböceği için) ötmek. [DS]

tirle, [Fr. tirer *(çekmek)* + lait *(süt)* > tire-lait] *is.* Meme başına konulan bir cam koni ile bir emiciden oluşan ve memeden sütü almaya yarayan aygıt.

tirlek, -ği [tir-le-k] *{ağız} sf.* Yüksekten akan su. [DS]

tirlemek¹, [tér-mek > tir-lē-mek] *(tirle:mek) {eT} gçl. f. [-r]* Derlemek; toplamak. [EUTS]

tirlemek², [tir-le-mek] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Fırlamak. [DS]

tirlemek³, [tir-le-mek] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(i)-yor]* (Kızgın deve için) köpük saçarak kükremek. [DS]

tirlik¹, [tir-ig-lik > tir-lik] *{eT} is.* → tiriglik.

tirlik², [tir-lik] *{eT} is.* Hafif ter gömleği; ev ayakkabısı; terlik; başlık; arakçın; ter örtüsü; teğelti. [Nevâyî]

tirlin, [Fr. tire-ligne] *is.* Çizimcilerin kullandığı içine mürekkep konulan iki lamdan ibaret aygıt; çizgi çizer.

tirlinli, [tirlin-li] *sf.* Üzerinde tirlin bulunan. ⊟ **tirlinli pergel,** *Üzerine tirlin takılmış çizim pergeli.*

tirmek¹, [*tir-mek] *{eT} gçsz. f. [-ür]* Canlı olmak; yaşamak; sağ kalmak; diri olmak. [ETY] [İKPÖy.] [Gabain] [Tekin]

tirmek², [tē'r-mek / ti-r-mek] *gçl. f. [-ür]* Dermek; toplamak. [ETY] [Gabain] [KB] [Tekin] ⊟ **tirmek kubratmak,** *{eT} Dermek toplamak.*

tirmen, [teğirmen > tīrmen] *(ti:rmen) {ağız} is.* Değirmen. [DS]

tirnegül, [*tir-mek > tir(i)n-ē-mek > tirn-e-gü-l] *{eT} sf.* Toplayan. [Gabain]

tirnek, [tér-mek > tér-(i)n-mek > dir-(i)n-ek] *{eT} is.* **1.** Toplantı; dernek. [KB] **2.** Düğün.

tirnerf, [Fr. tire-nerf] *is. tıp.* Diş kanalından diş özünü çekip çıkarmaya yarayan tırtıklı iğne.

tiroid, [Yun. thyreos *(kalkan)* + eidos *(biçim)* > thyroeides > Fr. thyroïde] *is. anat.* → tiroit.

tiroidektomi, [Fr. thyroïdectomie] tis. tıp. Tiroit bezinin çıkartılması işlemi.

tiroidit, [Fr. thyroïdite] *is.* Tiroit iltihabı.

tiroidizm, [Fr. thyroïdisme] *is.* Tiroit zehirlenmesi.

tiroit, -di [Yun. thyreos *(kalkan)* + eidos *(biçim)* > thyroeides > Fr. thyroïde] *is. anat.* Gırtlağa yapışık durumda boynun ön ve alt kısmında soluk borusunun ilk halkaları önünde yer alan bir iç salgı bezi; kalkan bezi. ⊟ **tiroit hormonları,** *biy. Tiroit bezi tarafından salgılanan tiroksin, kalsitonin gibi hormonlar.*

tirokalsitonin, [Fr. thyrocalcitonine] *is.* Tiroit tarafından salgılanan ve kandaki kalsiyum oranını azaltan hormon.

tiroksin, [Fr. thyroxine] *is.* Oksijenin dokularda kullanımım artıran bir özellik içeren ve içeriğinde iyot bulunan ilk tiroit hormonu; 3-5-3-3 tetra-iyadotironin.

tirol, [Tirol *(Avusturya'da eski bir il adı)* > tirol] *is.* **1.** İki engebe arasındaki boşluğu gergin bir iple geçmeyi sağlayan dağcılık tekniği. **2.** Serpme.

tirpi, [kirpi / tirpi] *{ağız} is.* Kirpi. [DS]

tirpidil, [? tirpitil] *is.* → tirpidin.

tirpidin, [? tirpitin] *is.* İki ağızlı, ağızlarından birisi iki çatallı küçük bahçe çapası; tirpit; tirpidil.

tirpit, [? tirpit] *{ağız} is.* Küçük çapa. [DS]

tirpitil, [? tirpitil] *is.* → tirpidin.

tirsgek, [tirsgēk] *(tirsge:k) {eT} is.* **1.** Dirsek. [DLT] **2.** Göz kapaklarında çıkan sivilce; it dirseği; arpacık. [DLT]

tirsi, [Yun. trissa] *is. zool.* Hamsigillerden üremek için tatlı sulara, beslenmek için de denizlere göç eden, uzunluğu 60 cm. kadar olan, alosa cinsi balıkların genel adı; tirsi balığı; tersi balığı; tersi, *(Alosa alosa).*

tirşe¹, [Far. terāşe *(kazınmış)* تراشه] *{OsT} is.* **1.** Eskiden yazı yazmak için hazırlanan deriye verilen ad; parşömen. **2.** Yeşil ile mavi arası renk; camgöbeği. **3.** Altını yaprak hâline getirmek için kullanılan deri. **4.** Tüyleri yolunmuş, etlenmiş ve hiçbir işlem yapılmadan kurutulmuş sığır derisi. **5.** *{ağız}* Ayakkabı yaması gibi küçük deri parçası. [DS] **6.** *{ağız}* Nal kayışı. [DS] **7.** *sf.* Camgöbeği renginde olan. ⊟ **tirşe gözlü,** *Gözünün rengi yeşil ile mavi arası bir renkte olan.*

tirşe², [Yun. trikhia] *{ağız} is.* **1.** Boyundurukta zel-

veleri bağlamaya yarayan ip. **2.** Tahıl çuvalı. **3.** Sepet örmek için fındık, söğüt vb. ağaçların dallarından çıkarılan şerit biçimindeki lif. [DS]

tirşe^3, [Yun. trésa] *{ağız} is.* Küçük tahta parçası. [DS]

tirşelemek, [tirşe-le-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* Çarık kıyılarına sırım geçirmek için delik açmak. [DS]

tirşeleşme, [tirşe-le-ş-me] *is.* Tirşeleşmek eylemi.

tirşeleşmek, [tirşe-le-ş-mek] *dönşl. f. [-ir]* Rengi mavi ile yeşil arası duruma gelmek; camgöbeği rengini almak.

tirşemsi, [tirşe-msi] *sf.* Tirşeye benzer; tirşe rengine yakın.

tirşimek, [tirşi-mek] *{ağız} gçsz. f. [-r]* (Kumaş için) dikiş yerinden açılmak; atmak. [DS]

-tirt-, [-dır-t- / -dir-t- / -dür-t- / -dur-t- / -tir-t- / -tır-t- / -tur-t- / -tür-t-] *yap. e.* → -dırt-.

tirtak, -ğı [? tirtak] *{ağız} is.* Büyük köpek balığı. [DS]

tirti, [Sansk. tīrtika] *{eT} is.* Yanlış itikat hocası; yanlış yola sevkeden inanç hocası. [EUTS] [Gabain]

tiryak, [Yun. ther *(yaban hayvanı)* > theriakos *(vahşi hayvanlara ilişkin)* > Ar. / Far. tiryāķ ترياق] *(tirya:k) {OsT} is.* **1.** Eskiden, birçok hastalık tedavisinde ya da zehirli hayvan sokmalarına karşı ağızdan alınarak ya da dıştan uygulanarak kullanılan elli kadar bitkisel ve madensel, iki hayvansal madde karışımıyla meydana gelmiş macun. **2.** *{eT}* Panzehir. [Bahşayiş] **3.** *{eT}* İlaç. [Bahşayiş] **4.** Afyon sakızı. *{ağız} (aynı)* [DS] ⊡ **tiryāk-ı Farsî,** *{OsT} Panzehir taşı.*|| **tiryāk-ı fāruk,** *{OsT} Panzehir.*|| **tiryāk-ı rustāiyān,** *{OsT} Sarımsak.*|| **tiryāk-ı Türkî,** *{OsT} Mineral zıft.*

tiryakat, [Ar. tiryāķāt ترياقات] *(tirya:ka:t) {OsT} is.* **1.** Tiryaklar. **2.** Panzehirler. **3.** Afyonlar.

tiryaki, [Ar. tiryāķī ترياقى] *(tirya:ki:, k kalın söylenir) {OsT} sf.* **1.** Afyon, kahve, çay gibi keyif verici maddelere karşı alışkanlığı olan. **2.** *is. tiy.* Karagöz oyununda yaşlı ve afyon kullanmaya alışkanlık kazanmış kimse. **3.** *mecaz.* Bir şeye çok alışmış; vazgeçemeyen. ⊡ **tiryaki fincanı,** *Ağzı geniş, kulpsuz kahve fincanı; kallavi fincan.*|| **tiryaki koşusu,** *{OsT} Kaz yürüyüşü; ağır yürüyüş.*|| (bir şeyin) **tiryakisi olmak,** *Vazgeçemeyecek ölçüde bağımlı olmak; bağımlılık kazanmak.*

tiryakilik, -ği [tiryaki-lik] *(tirya:kilik) is.* tiryaki olma durumu; tutkunluk; iptila; bağımlılık.

tis^1, [tıs / tis *(yans.)*] *is.* **1.** Aksırmayı, hapşırmayı anlatan kök. [Zülfikar] *tiğ-sir-mek < tis-gir-mek, tis-kir-mek, tin-sir-mek < tis-gir-mek* **2.** Yağmur yağışını, sıvıların ince ince dökülüşünü anlatan kök. [Zülfikar] *tis-e-le-mek, tis-e-mek, tis-en-ti* **3.** Fışkırmayı, kabarmayı, püskürmeyi, dışa atılmayı anlatan kök. [Zülfikar] *tis-ir-mek.*

tis^2, [tis] *{ağız} is.* İsli kandil. [DS]

tis^3, [? tis] *{ağız} is.* Para. [DS]

tis'a, [Ar. tisʿa تسعه] *(tis-a) {OsT} sf.* Dokuz.

tise, [tise / çise] *{ağız} is.* **1.** İnce ince yağan yağmur. **2.** Yağmur damlacığı. [DS]

tiselemek, [tise-le-mek] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(i)-yor]* Çiselemek. [DS]

tiseme, [tise-me] *{ağız} is.* İnce ince yağan yağmur; çisenti. [DS]

tisemek, [tise-mek] *{ağız} gçsz. f. [-r] [s(i)-yor]* Çiselemek. [DS]

tisenlemek, [tise-n-le-mek] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(i)-yor]* Çiselemek. [DS]

tisenmek, [tise-n-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* Çiselemek. [DS]

tisenti, [tise-nti] *{ağız} is.* Çisenti. [DS]

tisge, [tis-ge / tis-ke] *{ağız} is.* İdare lambası. [DS]

tisik, [tiz-ik / tis-ik ?] *{eT} is.* Gezi; seyahat. [EUTS]

tis'in, [Ar. tisʿīn تسعين] *(tis-i:n) {OsT} sf.* Doksan.

tiskeler, [tis+keler] *{ağız} is.* Kertenkele. [DS]

tiskilemek, [tis-ke-le-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* Fiske vurmak. [DS]

tiskinmek, [tis-kin-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* Bıkmak; usanmak; istememek. [DS]

tiskirmek^1, [tis-kir-mek] *{ağız} gçsz. f. [-ir]* **1.** (Ağaç için) filizlenmek. **2.** (Tomurcuk için) patlamak. [DS]

tiskirmek^2, [tis-kir-mek] *{ağız} gçl. f. [-ir]* Kovalamak. [DS]

tislik, -ği [tis-lik] *{ağız} is.* Ahırın pisliğini atmaya yarayan sepet. [DS]

tispir, [? tispir] *{ağız} is.* Huy. [DS]

tist, [Far. dāşt => tist] *{ağız} is.* Yarım küre biçiminde büyük kazan. [DS]

tis'un, [Ar. tisʿūn تسعون] *(tis-u:n) {OsT} sf.* Doksan.

tisun, [Çin. ts'un > tsun] *{eT} is.* **1.** Vergi; rüsum. [EUTS] **2.** Uzunluk ölçüsü. [EUTS]

tisuy, [Çin. tsui => tsuy] *{eT} is.* Günah; suç; kabahat. [EUTS]

tisuyluğ, [tsuy-luğ] *{eT} sf.* Suçlu; kabahatlı; günahkâr. [EUTS]

tisuyurkamak, [tsuyur-kā-mak] *(tisuyurka:mak) {eT} gçsz. f. [-r]* Acımak; merhamet etmek. [EUTS]

tiş, [tiş] *{eT} {ağız} is.* Diş. [EUTS] [Gabain] [KB] [Mühennâ] [DS]

tişe, [Far. tīşe تيشه] *(ti:şe) {OsT} is.* **1.** Keser; kazma; külünk. **2.** Balta; nacak.

tişek, [tiş-ē-mek > tiş-e-k] *{eT} sf.* **1.** Süt dişlerini dökmüş olan. **2.** İki yaşını bitirerek üçüne basmış olan koyun. [DLT]

tişelmek, [tiş-ē-mek > tişe-l-mek] *{eT} edil. f. [-ür]* Dişenmek; keskinletilmek; bilenmek. [DLT]

tişemek, [tiş > tiş-ē-mek] *(tişe:mek) {eT} gçl. f. [-r]* Dişemek. [DLT]
tişetmek, [tiş > tiş-ē-mek > tişe-t- mek] *{eT} gçl. f. [-ir]* Dişetmek. [DLT]
tişi[1], [tışī / tişi] *{eT} is.* Dişi; kadın. [DLT] [EUTS] [Gabain] [KB] [Mühennâ] ⧉ **tişi kişi,** *Kadın.*|| **tişi yıl,** *{eT} Dişi yılı; kadın yılı.* [EUTS]
tişi[2], [tişi] *{ağız} is.* Öreke; kirman. [DS]
tişice, [tişi-ce] *{ağız} is.* Şeytan tırnağı. [DS]
tişlemek, [tīş > tiş-lē-mek] *(tişle:mek) {eT} gçl. f. [-r]* Dişle ısırmak; dişlemek. [DLT] [EUTS] [KB]
tişlenmek, [tiş-lē-mek > tiş-le-n-mek] *{eT} edil. f. [-ür]* Dişlenmek; dişenmek; bilenmek. [DLT]
tişletmek, [tiş > tiş-lē-mek > tiş-le-t-mek] *{eT} gçl. f. [-ür]* Dişletmek.
tişmek, [té-mek > ti-ş-mek] *{eT} işteş f. [-ür]* Sözleşmek; birbiri ile konuşmak. [EUTS]
tişon, [? tişon] *{ağız} is.* Maşa. [DS]
tişört, [İng. T-shirt / tee- shirt *(T gömlek)*] *is.* T biçimli gömlek; kesimi T harfine benzeyen kısa kollu pamuklu gömlek.
tiştir, [? tiştir] *{ağız} is.* **1.** Kısır keçi. **2.** Dişi keçi. [DS]
tit, [? tit] *{ağız} is.* Ceviz oyununda dikilen en büyük ceviz. [DS]
tita, [? tita] *{ağız} is.* Alacalı başörtüsü. [DS]
titak, -ğı [? titak] *{ağız} is.* Dirsek. [DS]
titan[1], [Yun. titanos *(alçı taşı)* / Lat. titanium > Fr. titane] *kısalt. kim.* Atom numarası 22 , atom ağırlığı 47,90 olan, doğada beş ayrı izotopu bulunan, 1660°C'de ergiyen, yoğunluğu 4,54 gr/cm^3 geçiş metallerinden olan bir element; kısaltması: Ti
titan[2], [? titan] *{ağız} is.* Keçi yavrusu. [DS]
titanat, [Fr. titanate] *is. kim.* Titanik asidin tuzu.
titanik, -ği [Fr. titanique] *sf. kim.* (Asit için) boyamacılıkta mordan olarak kullanılan H_2TiO_2 olan; metatitanik (asit).
titanil, [Fr. titanyl] *is. kim.* = TiO formüllü kök.
titanit, [Fr. titanite] *is. kim.* Titanik asidin H_3TiO_3 formüllü tuzu.
titanlama, [titan-la-ma] *is.* **1.** Titanlamak eylemi. **2.** Bir cisim üzerine titan ya da titan birleşiği etkileme işlemi.
titanlamak, [titan-la-mak] *gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Bir cisim üzerine titan ya da titan birleşiği etkilemek.
titanlı, [titan-lı] *sf. kim.* Birleşiminde titan ya da titanlı birleşik bulunan.
titer, [? titer] *{ağız} is.* Kelebek. [DS]
titig[1], [tit-ig] *{eT} is.* (Yara, ağrı vb. için) acıma; acıyış. [DLT]
titig[2], [titig] *{eT} is.* Çamur; balçık. [ETY] [EUTS] [Gabain] [KB]
titig[3], [*eT.* tét-mek > tē't-ik] *{eT} sf.* **1.** Akıllı; zeki; mahir; tetikte olan. [EUTS] **2.** Saçılmış kan; akıtılmış kan. [EUTS]
titigçi, [titig-çi] *{eT} is.* Alçıcı; duvarcı. [EUTS]
titik[1], [titig / titik] *{eT} is.* Çamur. [DLT] ⧉ **oçaklık titik,** *{eT} Ocak yapılacak çamur vb. şeyler.* [DLT]
titik[2], [*eT.* tét-mek > tē't-ik] *{eT} sf.* Akıllı; zeki. [Gabain] [Mühennâ]
titik[3], **-ği** [titik] *{ağız} is.* Tepe; doruk. [DS]
titik[4], **-ği** [tit-ik / didik] *{ağız} sf.* Ditilmiş; didiklenmiş. ⧉ **titik titik,** *{ağız} Parça parça; didik didik.* [DS]
titim, [tıt-mak > tit-im] *{eT} is.* **1.** İnat; sebat; azim. [KB] **2.** *sf.* Cesaretli. [Gabain]
titimlig, [titim-lig] *{eT} sf.* **1.** İnatçı. [KB] **2.** Cesaretli; cesur; kahraman. [Üç İtigsizler]
titinmek, [tīt-mak > tit-in-mek] *{eT}* **1.** Atılmak; ceht etmek; cesaret etmek. [EUTS] [Gabain] **2.** Didinmek. [EUTS] [Gabain] **3.** Dayanmak; direnmek. [DLT] **4.** Dik bakmak. [DLT]
titir, [?titir] *{eT} is.* Dişi deve. [DLT] [ETY] [KB]
titiregızım, [titre+kız-ım] *{ağız} is.* Gelincik. [DS]
titirek, -ği [tit-ir-e-k] *{ağız} sf.* **1.** Beceriksiz; dikkatsiz. **2.** (Kişi için) sürekli titreyen. **3.** Teneke şamdan. [DS]
titiremek, [tit-ir-e-mek] *{ağız} gçl. f. [-r]* Sarmak; kaplamak; örtmek. [DS]
titireşmek, [tit-re-ş-mek] *{ağız} işteş. f. [-ir]* Titreşmek. [DS]
titirge, [titir-ge] *{ağız} is.* Meyve ağaçlarının çatlak ve yaralı yerlerinden akan zamk. [DS]
titirik, -ği [tit-ir-ik] *{ağız} sf.* (Kişi için) sürekli titreyen. [DS]
titirmek, [tit-ir-mek] *{eT} gçsz. f. [-ür]* Sert ve dik bakmak; keskin bakışla bakmak. [EUTS]
titirti, [titir-ti] *{ağız} is.* Titreme. [DS]
titirü, [tit-ir-mek > titir-ū] *(titirü:) {eT}* Dikkatle; dik; keskin; sabit. [EUTS]
titişmek, [tīt-mak > tit-iş-mek] *{eT} dönşl. f. [-ür]* Didişmek; yırtılmak. [DLT]
titiz[1], [*eT.* tı-t-mak *(dağıtmak)* / ti-t-mek > ti-t-iz] *sf.* **1.** Yaptığı işlerde en küçük ayrıntılar da dahil olmak üzere büyük dikkat ve özen gösteren, başkalarının da aynı dikkat ve özeni göstermesini isteyen. **2.** Aşırı özeni sebebiyle kolay memnun edilemeyen; kolay beğenmeyen; müşkülpesent. **3.** Temizliğe aşırı düşkün olan ve bunu hastalık derecesine vardıran; aşırı temiz ve derli toplu. **4.** Huysuz; geçimsiz; öfkeli. **5.** *{eAT}* Uzaklaştırılmış. **6.** *{ağız}* Çevik. [DS]
titiz[2], [tét-mek > tét-iz / tit-iz] *{eT} sf.* Tadı halile gibi kekremsi olan; kekre. [DLT]
titiz[3], [? titiz] *{ağız} is.* Arpa konulan yer. [DS]
titizce, [titiz-ce] *sf.* **1.** Biraz titiz. **2.** *zf.* Titiz biçimde; titiz olarak.
titizlenme, [titiz-le-n-me] *is.* Titizlenmek eylemi.

titizlenmek, [titiz-le-n-mek] *dönşl. f. [-ir]* **1.** Huysuzlanmak; rahatsız olmak; öfkelenmek. **2.** Bir konuda çok titiz davranmak ya da böyle davranılmasını istemek. **3.** Zor beğenir bir davranış sergilemek; titizlik göstermek.

titizleşme, [titiz-le-ş-me] *is.* Titizleşmek eylemi.

titizleşmek, [titiz-le-ş-mek] *dönşl. f. [-ir]* Titizce davranışlar göstermeye başlamak; titiz olmak.

titizlik[1], **-ği** [titiz-lik] *is.* **1.** Bir işte gösterilmesi gereken aşırı özen ve dikkat. **2.** Zor beğenir olma durumu. **3.** Aşırı temizlik; hastalık derecesinde temizliğe düşkünlük. **4.** Huysuzluk.

titizlik[2], [titiz-lik] *{eT} is.* Kekrelik. [DLT]

titizlikle, [titiz-lik-le] *zf.* Titiz olarak; kılı kırk yararak; aşırı dikkat ve özen göstererek.

titlitombak, [tü-lü+tombak] *{ağız} is.* Şeftali. [DS]

titmek[1], [töt-mek / tit-mek] *{eT}* (Yara için) acımak; sızlamak. [DLT]

titmek[2], [tıt-mak *(dağıtmak)* / tit-mek] *{eT} gçl. f. [-er]* **1.** Teberru etmek; bağışlamak; vermek. [EUTS] **2.** Kabul etmemek; geri çevirmek; reddetmek. [İKPÖy.] **3.** Vazgeçmek; son vermek; terk etmek. [Gabain] [İKPÖy.] **4.** Direnmek; karşı koymak. [DLT] [KB] **5.** Dik bakmak. [DLT] ☞ **titinü bakmak,** *Dik bakmak; sert bakmak; keskin bakmak.* [DLT]

titmek[3], [tit-mek] *{ağız} is.* Gaga. [DS]

titmek[4], [té-mek *(demek)* > ti-t-mek] *{eT} gçsz. f. [-er]* Adlandırılmak; değerlendirilmek; denmek; denilmek; -dir / -dır. [EUTS] [Gabain] [Üç İtigsizler]

titmik, [tit-mik] *{ağız} is.* Lif; iplik. ☞ **titmik titmik olmak,** *{ağız} (Kumaş eskimek; lif lif olmak, iplik-lenmek.* [DS]

titmiklemek, [tit-mik-le-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* Lif lif, ince ince ayırmak; didik didik etmek. [DS]

Titocu, [Tito, (Josip Broz) *(Yugoslav devlet adamı)* > Titocu] *sf.* **1.** Titoculukla ilgili. **2.** *is.* Titoculuk yanlısı kimse.

Titoculuk, -ğu [Tito-cu-luk] *is.* Tito döneminde Yugoslavya'da uygulanan milliyetçilikle sosyalizmi bağdaştıran, Atlantik ve Sovyet bloklarından tümüyle bağımsız bir dış siyaset izleme yolunu güden sosyalizm biçimi.

titr, [Fr. titre] *is.* Ad; unvan; etiket.

titrag, [tit(i)-re-k] *{eT} is.* Titreme. [Mühennâ]

titre, [Lat. titulus > Fr. titre] *is kim.* Çözeltinin içinde bulunan çözünmüş maddenin çözeltinin toplam ağırlığına oranı. ☞ **titre etmek,** *kim. Bir çözeltinin birleşenlerini belirlemek için üzerine belli miktarda ayrıştırıcı eklemek.*

titregen, [tit(i)-re-gen / dit(i)-re-gen تترگن] *{eAT} sf.* Çok titreyen.

titregüç, [tit-re-güç] *is.* Kavuk ve sorguçların önüne takılan altın ve değerli metallerden yapılma sorguç.

titrek, -ği [tit-re-k] *sf.* **1.** Küçük ve hızlı salınım hareketleri yapan; titreyen. **2.** Kesik kesik hareket eden; kendi kendine titreme hareketi yapan. **3.** (Yazı, resim vb için) titreyen bir elle yapılmış. **4.** Alçalıp yükselen; titreyen. **5.** *tıp.* (Ağrı için) hastaya sinirleri titriyormuş gibi gelen. **6.** *dbl.* (Ses için, /r/ gibi) ciğerlerden gelen havanın dil ucunu titretmesi ile çıkan. **7.** *is.* Helezon biçimli bir tel üzerine tutturulmuş değerli taşlardan yapılma baş süsleme iğnesi. ☞ **titrek başçık,** *bot. İpçiği ile çok küçük bir noktasal bağlantısı olduğu için durmadan titreyerek denge durumunu koruyan başçık.*|| **titrek kavak,** *bot. Söğütgillerden, boyu 20-25 m'yi bulan, en ufak bir esintide titreyen yapraklarını kışın döken, yozlaşmış ormanlarda, bol güneşli alanlarda yetişen, beyaz ve yumuşak odunu kibrit ve kâğıt sanayiinde kullanılan bir tür kavak, (Populus tremula).*|| **titrek ses,** *Yeğinliği hızla değişen ses.*|| **titrek tüycük,** *biy. Kirpikli hücrelerin zarını kaplayan titrek uzantı.*

titrekleşme, [tit-re-k-le-ş-me] *is.* Titrekleşmek eylemi ve durumu.

titrekleşmek, [tit-re-k-le-ş-mek] *gçsz. f. [-ir]* Titrek duruma gelmek.

titreklik, -ği [tit-re-k-lik] *is.* Titrek olma durumu.

titreleme, [Fr. titrer *(oranını belirleme)* > titre-le-me] *is.* Titre etme.

titrelemek, [Fr. titrer *(oranını belirleme)* > titre-le-mek] *is.* kim. Bir çözeltinin birleşenlerini belirlemek için üzerine belli miktarda ayrıştırıcı eklemek; titre etmek.

titrem, [tit-re-m] *is. dbl.* Duyguyu ifade etmek için sesin titreşimine alçaklık yükseklik verme işi; ton; perde.

titreme, [tir-re-me] *is.* Titremek eylemi. ☞ **titreme gelmek,** *Titremeye başlamak; titremeye tutulmak.*

titremek, [tit-rē-mek / tit-rī-mek] *(eT. titre:mek) gçsz. f. [-r] [-r(i)-yor]* **1.** Küçük fakat hızlı salınım hareketi yapmak. **2.** (Kişi için) bedeninin bütününün ya da bir kısmının kasları küçük ve hızlı kasılma gevşemelerle aralıksız sarsılmak. *{eT} (aynı)* [Gabain] [EUTS] [Mühennâ] **3.** (Ses için) sık olarak alçalıp yükselmek; kısık ve kesikli olarak çıkmak. **4.** (Nesne için) yinelen sarsılmalarla kımıldamak; sık ve hızlı, küçük gidip gelme hareketi yapmak. **5.** (Işık için) gücü sık aralıklarla azalıp çoğalmak; gözün algılayamayacağı hızda sönüp yanmak; ışık kaynağının alevi alçalıp yükselmek. **6.** *mecaz.* Büyük bir korkuya kapılmak; birinden ya da bir şeyden çekinmek. **7.** *mecaz.* Aşırı heyecan duymak; çok şiddetli bir duygunun yarattığı heyecana kapılmak. **8.** (Yürek ile birlikte kullanıldığında) Endişe duymak; kaygılanmak. **9.** Çok üşümek. ☞ **titreye titreye,** *Titreyerek; titreme ile birlikte.*

titremleme, [titre-m-le-me] *is.* **1.** Titremlemek ey-

lemi. **2.** *dbl.* Konuşmada, düşünce veya duyguya bağlı olarak sese sertlik veya yumuşaklık verme; tonlama.

titremlemek, [titre-m-le-mek] *gçl. f. [-r] [-l(i)-yor] dbl.* Konuşmada, düşünce ve duyuştan gelen yumuşak ve sert söyleyiş özelliklerini belirtmek; titremleri belirtmek; titrem vermek; tonlamak.

titrenmek, [titre-n-mek] *{eT} dönşl. f. [-ür]* Titremek. [Mühennâ]

titreşim, [titre-ş-im] *is. fiz.* **1.** Hızlı salınım hareketi; ihtizaz. **2.** Hızlı bir düzende yinelenen sarsıntı. **3.** Bir ses ya da tınının saniyedeki dönüm sayısı. *(la için 440).*

titreşimli, [titreşim-li] *sf.* **1.** Titreşim yapan; titreşim oluşturan; titreşimi bulunan. **2.** *dbl.* Ötümlü.

titreşimlileşme, [titreşim-li-le-ş-me] *is.* **1.** Titreşimlileşmek eylemi. **2.** *dbl.* Titreşimsiz bir ünsüzün titreşimli duruma gelmesi; ötümlüleşme.

titreşimlileşmek, [titreşim-li-le-ş-mek] *gçsz. f. [-ir]* **1.** Titreşimli duruma gelmek; titreşim kazanmak. **2.** *dbl.* (Titreşimsiz ünlü için) titreşimli duruma gelmek; ötümlüleşmek.

titreşimlilik, -ği [titreşim-li-lik] *is.* **1.** Titreşimli olma durumu. **2.** *dbl.* Ses tellerinde titreşme yaparak meydana gelme durumu; ötümlülük.

titreşimsiz, [titreşim-siz] *sf.* **1.** Titreşim yapmayan; titreşim oluşturmayan. **2.** *dbl.* (Ses için) ses tellerinde titreşme olmaksızın, ses yolunda herhangi bir tıkanma sırasında ya da bir engele çarpma ile çıkan; ötümsüz.

titreşimsizleştirme, [titreşimsizle-ş-tir-me] *is.* **1.** Titreşimsizleştirmek eylemi. **2.** *dbl.* Titreşimli bir sesi titreşimsiz hâle getirme; ötümsüzleştirme.

titreşimsizleştirmek, [titreşimsizle-ş-tir-mek] *is.* **1.** Titreşimsiz hâle getirmek; titreşimsizlik kazandırmak. **2.** *dbl.* Titreşimli bir sesi titreşimsiz hâle getirmek; ötümsüzleştirmek.

titreşimsizlik, -ği [titreşim-siz-lik] *is.* **1.** Titreşimsiz olma durumu. **2.** *dbl.* Ses tellerinde titreşme olmaksızın meydana gelme durumu; ötümsüzlük.

titreşken, [titre-ş-ken] *sf.* Titreşme özelliği bulunan.

titreşme, [titre-ş-me] *is.* Titreşmek eylemi.

titreşmek, [titre-ş-mek] *işteş. f. [-ir] [eT. -ür]* **1.** Hep birlikte titremek; titremek eylemini birlikte yapmak. *{eT} (aynı)* [DLT] **2.** *dönşl. f.* Titreme hâlinde olmak; titreşim yapmak; ihtizaz etmek.

titreştirici, [titre-ş-tir-ici] *sf.* Titreştirme özelliği olan; titreştiren; titreşim sağlayan.

titreştirme, [titre-ş-tir-me] *is.* Titreştirmek eylemi.

titreştirmek, [titre-ş-tir-mek] *gçl. f. [-ir]* **1.** (Çok şeyin ya da kişilerin) titreşmelerine neden olmak. **2.** Her yanını titretmek. **3.** *fiz.* Titreşim durumuna getirmek; titreşmesini sağlamak.

titretiş, [titre-t-iş] *is.* Titretmek eylemi ve biçimi.

titretme, [titre-t-me] *is.* Titretmek eylemi.

titretmek, [titre-t-mek] *gçl. f. [-ir] [eT. -ür]* **1.** (Kişi, nesne vb. için) titremesine neden olmak; titremesini sağlamak; titrer hâle getirmek. *{eT} (aynı)* [EUTS] [Mühennâ] **2.** Hafifçe salınmasına, kımıldamasına yol açmak. **3.** *mecaz.* (Kişi için) korkutmak; korku salmak. ⊡ **titrete titrete,** *Titreterek.*

titreyik, -ği [tit-re-y-ik] *{ağız} sf.* (Kişi için) sürekli titreyen. [DS]

titreyiş, [tit-re-y-iş] *is.* Titremek eylemi ve biçimi.

titrimek, [tit-rē-mek / tit-ri-mek] *{eT} gçsz. f. [-r]* Titremek. [EUTS]

titrimetri, [Fr. titrimétrie] *is. kim.* Ayarlanmış çözeltilerle, diğer çözeltilerin titrelerinin ölçümü.

titrü, [tét-ür-mek > tét(ü)r-ū / titrū] *(titrü:) {eT} zf.* **1.** Dikkatle; dik; keskin; sabit. [EUTS] [Gabain] **2.** *sf.* Dikkatli; doğru. [KB] **3.** Tam; sabit. [Gabain] ⊡ **titrü bakmak,** *Dik bakmak; sert gözle bakmak; keskin gözle bakmak.* [DLT]

titrüm, [tét-ür-mek > tütrüm / titrüm] *{eT} sf.* Kesin; kati. [EUTS]

titsi, [Çin. ti-tsu] *{eT} is.* **1.** Talebe; öğrenci; şakirt. [EUTS] [Gabain] **2.** Muallim; öğretmen. [EUTS]

titsingen, [tit-sin-gen تتسنكن] *{eAT} {OsT} sf.* Çok tiksinen; her şeyden iğrenen.

titsinmek, [tit-sin-mek تتسنمك] *{OsT} {ağız} dönşl. f. [-ir] [eT. -ür]* Tiksinmik. [DS]

tittirmek, [tit-tir-mek] *{ağız} gçl. f. [-ir]* Didikletmek; dittirmek. [DS]

titürmek, [ti-mek > ti-tür-mek] *{eT} gçl. f. [-ür]* Söyletmek; dedirtmek. [KB]

tivadar, [Sansk. devadāru] *{eT} is.* Deodor ağacı. [EUTS]

tivdik, -ği [tivdik] *{ağız} sf.* Lif; parça; iplik. ⊡ **tivdik tivdik etmek,** *{ağız} Didik didik etmek; lif lif ayırmak.* [DS]

tive, [tiwe] *{eT} is.* Deve. [KB] [Mühennâ]

tivermek[1], [tiv-er-mek] *{ağız} gçl. f. [-ir]* İtivermek. [DS]

tivermek[2], [té-mek / ti-mek + ver-mek] *{ağız} gçl. f. [-ir]* Söylemek; anlatmak. [DS]

tivi, [tevi / tivi] *{eT} is.* Deve. [DLT]

tivil[1], [tiv-il] *{ağız} sf.* Kıpırtı; titreme. ⊡ **tivil tivil etmek,** *{ağız} Yerinde duramamak; sürekli kıpırdamak.* [DS]

tivil[2], [tiv-il] *{ağız} is.* Lif; tel; iplik. ⊡ **tivil tivil olmak,** *{ağız} (Kumaş için) eskimek; ipliklenmek; lif lif olmak.* [DS]

tivirmek, [tiv-ir-mek / tiv-er-mek] *{ağız} gçl. f. [-ir]* İtivermek. [DS]

tivremek, [tivrē-mek] *(tivre:mek) {eT} gçsz. f. [-r]* Batmak; saplanmak. [Nevâyî]

tivriz, [tivriz] *{ağız} is.* Çok uzak yer. [DS]

tivsemek, [tiv-se-mek] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-s(ı)-yor]*

(Kumaş için) eskimek; ipliklenmek; lif lif olmak. [DS]

tivsilmek, [tiv-si-l-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* → tivsemek. [DS]

tivsimek, [tiv-si-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* → tivsemek. [DS]

tivtik, -ği [tiftik] *{ağız} is.* Tiftik. [DS]

tivtiklenmek, [tiftik-le-n-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* → tivsemek. [DS]

tivtimek, [tifti-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* → tivsemek. [DS]

tiy, [tiy] *{ağız} ünl.* Şaşkınlık belirtir ünlem.

tiyamin, [Fr. thiamine] *is. biy.* Tohum embriyosunda ve bira mayasında bulunan, noksanlığı beriberi hastalığına sebep olan, suda çözünen bir vitamin; B_1 vitamini.

tiyan, [Yun. tīghani => tığan / tiyan] *{ağız} is.* Orta büyüklükte bakır kazan. [DS]

tiyar, [? tiyar] *{ağız} is.* Başlık; serpuş. [DS]

tiyatora, [İt. teatro] *{ağız} is.* Tiyatro. [DS]

tiyatoru, [İt. teatro] *{ağız} is.* Tiyatro. [DS]

tiyatro, [Yun. theatron / Lat. theatrum > İt. teatro] *(tiya'tro) is.* **1.** Komedi, dram, trajedi, vodvil vb. gibi edebî ve sanat ürünlerinin sahnelendiği, oynandığı yer ya da yapı. **2.** Bu tür eserleri seyirciler önünde oynama sanatı. **3.** İzleyicilere sunulan bu tür oyunun bizzat kendisi; temsil. **4.** Bu tür oyunları düzenleyen, sunan kurum. **5.** Oyun yazma sanatı. **6.** Bu türden yazılmış oyunların tümü.

tiyatrocu, [tiyatro-cu] *is. halk.* **1.** Tiyatro oyuncusu; oyuncu. **2.** Tiyatro işleten kimse.

tiyatroculuk, -ğu [tiyatro-cu-luk] *is.* **1.** Tiyatro sanatçılığı. **2.** Tiyatro işletmeciliği.

tiyatrohane, [tiyatro+ Far. ḫāne] *(tiyatroha:ne) is.* Tiyatro binası.

tiyatrosallık, -ğı [tiyatro-sal-lık] *is.* Tiyatronun özüne uygun düşen nitelik; sözle anlatılamayan şey.

tiyatrosever, [tiyatro + sev-er] *sf.* Tiyatrocu olmamakla birlikte tiyatroya düşkünlük gösteren.

tiyaturu, [İt. teatro] *{ağız} is.* Tiyatro. [DS]

tiyazin, [Fr. thiazine] *is. kim.* Yapısında ayrık halka bulunan ve özellikle metilen mavisi içeren boyar maddelerin genel adı; $C_4H_4NS^+C^-$

tiyazitli, [Fr. thiazidique] *sf. tıp.* İdrarla yüksek miktarda potasyum ve sodyum atılmasını sağlayan idrar söktürücü ilaç grubu.

tiyazol, [Fr. thiazole] *is. kim.* Formülü C_3H_3NS olan ayrı halkalı boyar maddelerin genel adı.

tiyazolidin, [Fr. thiazolidine] *is. kim.* Formülü C_3H_7NS olan ve tiyazol türevi ayrı halkalı, doymuş boyar madde.

tiyazolin, [Fr. thiazolidine] *is. kim.* Formülü C_3H_5NS olan ve tiyazol türevi, ayrı halkalı, doymuş boyar madde.

tiyazon, [Fr. thiazone] *is. kim.* Tiyo-di-fenil-aminin fenol türevleri olan boyar maddelerin genel adı.

tiydili, [? tiydili] *{ağız} is.* Küçük cep çakısı. [DS]

tiydirmek, [tiğ-dir-mek / tiy-dir-mek] *{ağız} gçsz. f. [-ir]* **1.** (Sıvı için) dar bir yerden basınçla fışkırmak. **2.** Fışkırtarak işemek. [DS]

tiyek, -ği [tevek / tiyek] *{ağız} is.* → tevek. [DS]

tiyese, [Ar. teys > tiyese تيسه] *{OsT} is.* Erkek keçiler; tekeler.

tiyhleme, [tik-le-mek / tiyh-leme] *{ağız} is.* Yokuş. [DS]

tiyhsinmek, [tis-kin-mek / tiyhsin-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* İrkilmek; ürpermek. [DS]

tiyik, -ği [tiyik] *{ağız} is.* Sivri doruk. [DS]

tiyin[1], [tē-mek *(demek)* > tē-yin > tiyin] *bağ.* Diye; için; amacıyla; diyerek. [ETY] [Gabain] [Tekin]

tiyin[2], [tiyi / teyin تين] *{eT} {OsT} {ağız} is.* Sincap. [Mühennâ] [DS]

tiyis, [Ar. teys > tiyīs تييس] *{OsT} is.* Bir keçi hastalığı.

tiying, [tiyiñ] *(tiyiñ) {eT} is.* Sincap. [KB]

tiyirmek, [tiyir-mek] *{ağız} gçl. f. [-ir]* Yemek suyuna ekmek batırmak. [DS]

tiyişlemek, [tiyiş-le-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* İki kişinin konuşmasını üçüncü kişi gizlice dinlemek. [DS]

tiylak, -ğı [taylak / tiylak] *{ağız} is.* At yavrusu; tay. [DS]

tiymek[1], [tiy-mek] *{ağız} gçl. f. [-er]* Dikmek. [DS]

tiymek[2], [teğ-mek / değ-mek / tiy-mek] *{ağız} gçsz. f. [-er]* Dokunmak; değmek. [DS]

tiyo- [Yun. theion *(kükürt)* > thio-] *ön ek. kim.* Bir birleşikte oksijen ile yer değiştirmiş kükürt bulunduğunu belirten ön ek.

tiyo, [Fr. tuyau] *is.* → tüyo.

tiyrek, -ği [Ar. tiryāḳ => tiyrek] *{ağız} sf.* Az bulunan; pahalı. [DS]

tiyreki, [Ar. teryākī => tiyreki] *{ağız} is.* Tiryaki; düşkün; alışmış. [DS]

tiyşmek, [té-mek > ti-y-iş-mek] *{eT} işteş. f. [-ür]* Söyleşmek. [EUTS] [Gabain]

-tiz, [-dız / -diz / -düz / -düz] *yap. e.* → -dız.

tiz[1], [Far. tīz تيز] *{eT} {eAT} {OsT} zf.* **1.** Çabuk; tez; acele. *{ağız} (aynı)* [Bahşayiş] [DS] **2.** Tez; yakında; hemen; derhal. **3.** *{eT}* Ani. [Bahşayiş] ⊡ **tiz ayaklu,** *{eAT} Ayağına çabuk.*|| **tiz azablu,** *{eAT} Hızla cezalandıran; azabı çabuk olan.*|| **tiz canlı,** *{ağız} Canı tez; ivecen.* [DS]|| **tiz deprenici,** *{OsT} Atik; çevik.*|| **tîz-dest,** *{OsT} Eli çabuk.*|| **tîz-fehm,** *{OsT} Çabuk kavrayışlı.*|| **tiz günde,** *{eAT} Az zamanda; kısa sürede.*|| **tîz hisāb eyleyici,** *{eAT} Hesabı çabuk olan; çabuk hesap gören.*|| **tîz hisāblu,** *{eAT} Hesabı çabuk gören; hesabı çabuk olan.*|| **tîz-**

intikal, *{OsT} Çabuk kavrayan; anlayışlı.*|| **tîz-ive,** *{eAT} Acele ederek; mütemadiyen; hiç durmadan.*|| **tîz-meşreb,** *Aceleci.*|| **tîz-mizâc,** *{OsT} Sabırsız.*|| **tiz ola kim,** *{eAT} Yakında.*|| **tiz olmak,** *{eAT} {OsT} {ağız} Çabuk davranmak; acele etmek.* [DS]|| **tîz-pa,** *{OsT} Ayağına çabuk.*|| **tîz-per,** *{OsT} Hızlı uçan.*|| **tîz-pervāz,** *{OsT} Hızlı uçan.*|| **tîz-refter,** *{OsT} Çabuk giden; hızlı yürüyen.*|| **tîz-rev,** *{OsT} Yürüyüşü çabuk; çabuk yürüyüşlü.*|| **tîz-revan,** *{OsT} Çabuk giden; hızlı yürüyen.*|| **tîz-tāb,** *{OsT} Tez canlı; aceleci; sabırsız.*|| **tiz tiz,** *{eAT} Çabuk çabuk.*|| **tîz-vîr,** *{OsT} Zeki; çabuk sezen.*|| **tiz yürimek,** *{eAT} 1. Koşmak; süratle gitmek. 2. Kayıp gitmek; yüzmek; yüzer gibi gitmek.*|| **tîz-zebān,** *{OsT} Çabuk ve güzel konuşan.*

tiz^{2}, [Far. tīz تیز] *(ti:z) sf.* **1.** *{eT} {OsT}* Keskin; sivri; ince uçlu. [Bahşayiş] **2.** *{OsT}* Öfkeli; alıngan. **3.** *{eT}* Çok keskin acı, ekşi ve kokulu. [Bahşayiş] **4.** (Ses için) ince, keskin ve yüksek. **5.** *fiz.* (Ses için) frekansı yaklaşık 5 000 Hz. üzerinde olan. **6.** *{eT}* Şiddetli. [Bahşayiş] ☞ **tîz-bîn,** *{OsT} 1. Keskin bakışlı. 2. Delici bakışları olan.*|| **tîz-çeşm,** *{OsT} Keskin gözlü.*|| **tîz sayrulık,** *{eT} Acı verici ağır hastalık.* [Bahşayiş]|| **tîz-vîr** *1. Kurnaz. 2. Hızlı. 3. Keskin.*

tiz^{3}, [tīz] *{eT} is.* Diz. [DLT] [ETY] [EUTS] [Gabain] [KB]

tiz^{4}, [Far. tīj / dij] *(ti:z) {eT} is.* Yüksek yer. [DLT] ☞ **tarıg art tiz,** *{eT} Kaşkar'a yakın bir yayla.* [DLT]

tiz^{5}, [Çing. tiz] *is. argo.* Kıç; makat.

tiza, [? tiza] *{ağız} is.* Kene. [DS]

tizab, [Far. tīz-āb *(keskin su)* تیزاب] *(ti:za:b) {OsT} is.* Kezzap.

tizak, -ğı [tezek / tizak] *{ağız} is.* Tezek. [DS]

tizar, [? tizar] *{ağız} is.* Karşı. [DS]

tizberi, [tez+beri] *{ağız} zf.* Kolay kolay. [DS]

tizce, [tiz-ce] *{OsT} zf.* Çabucak.

tizcecük, [tiz-ce-cük تزجه جك] *{eAT} zf.* Çabucak; derhal; hemen.

tizceğez, [tiz-ceğez تزجكز] *{eAT} zf.* Çabucak; hemen.

tizceğin, [tiz-ceğin تزجكين] *{eAT} zf.* Çabucak; hemen.

tizcek, [tiz-cek تیزجك] *zf.* Acele olarak; alelacele; çabucak.

tizde, [tiz-de تیزده] *{eAT} {OsT} zf.* Çabucak; pek çabuk; hemen; az zamanda.

tizden, [tiz-den] *{eAT} zf.* Hemen; derhal.

tizgin, [tiz-mek *(dizmek)* > tiz-gin] *{eT} is.* Dizgin. [DLT] [Mühennâ]

tizi, [Far. tīzī تیزی] *(ti:zi:) {OsT} is.* **1.** Çabukluk; hızlılık. **2.** *eski.* Keskinlik; incelik. **3.** *{eT}* Telli çalgılarda ince tel. [Bahşayiş]

tizig, [tiz-mek > tiz-ig / diz-ig] *{eT} is.* **1.** Dizi; sıra; saf; silsile. [DLT] [EUTS] [Gabain] [Üç İtigsizler] **2.** Gerdanlık. [EUTS]

tiziglig, [tiz-ig-lig] *{eT} is.* Süs zinciri; gerdanlık. [Gabain]

tizik^{1}, [tez-mek > tez-ik / tiz-ik] *{eT} is.* Seyahat; gezi. [EUTS]

tizik^{2}, [tiz-mek > tiz-ik] *{eT} is.* İnci vb. dizisi. [Mühennâ]

tizikmek, [tiz-ik-mek] *{ağız} gçsz. f. [-ir]* Çabuk olmak; acele etmek; ivmek. [DS]

tizildürük, [tiz-il-dürük] *{eT} is.* Çedik ve mest gibi şeylerin ucuna takılan pullar. [DLT]

tizilmek, [tiz-mek > tiz-il-mek] *{eT} edil. f. [-ür]* Dizilmek. [DLT] [KB]

tizim, [tiz-mek > tiz-im] *{eT} is.* Dizi; sıra; dizim. [DLT]

tizinmek, [tiz-mek > tiz-in-mek] *{eT} dönşl. f. [-ür]* Kendisi için dizmek, dizinmek. [DLT]

tizirek, [tiz-i-rek تیزیرك] *{eAT} zf.* **1.** Derhal; çabucak. **2.** Daha hızlı; en hızlı şekilde.

tizişmek, [tiz-mek > tiz-iş-mek] *{eT} işteş. f. [-ür]* Birlikte dizmek işini yapmak; dizmekte birbirine yardım etmek. [DLT]

tiziye, [tiz-iye تزیه] *{eAT} {OsT} zf.* Tezce; çabucak; hemen.

tizle, [tiz-le تزله] *{eAT} zf.* Çabucak; derhal.

tizlemek^{3}, [tīz^{3} > tiz-lē-mek] *(tizle:mek) gçl. f. [-r]* Dizle ezmek; dizle çiğnemek. [DLT]

tizlemek^{1}, [tīz^{1} > tiz-le-mek تزلمك] *{eAT} {OsT} gçl. f. [-r]* Acele ettirmek; aceleye getirmek.

tizlenmek, [tīz^{2} > tiz-le-n-mek تیزلنمك] *{eAT} dönşl. f. [-ür]* Hiddetlenmek.

tizleşme, [tiz-le-ş-me] *is.* Tizleşmek eylemi.

tizleşmek, [tiz^{2}-le-ş-mek] *gçsz. f. [-ir]* Tiz duruma gelmek; tizlik kazanmak.

tizletmek, [tīz^{3} > tiz-le-t-mek] *{eT} gçl. f. [-ür]* Dizletmek; dizle teptirmek. [DLT]

tizlig, [tīz^{3} > tiz-lig] *{eT} sf.* **1.** Dizli; dizi olan. [ETY] **2.** *mecaz.* Güçlü; kuvvetli. [ETY] [Tekin]

tizlik, [tīz^{1} > tiz-lik] *{eAT} is.* Çabukluk; sür'at; hız.

tizlik, -ği [tīz^{2} > tiz-lik] *{eT} is.* **1.** Tiz olma durumu; incelik ve keskinlik. [Bahşayiş] **2.** *{eAT}* Sertlik. ☞ **tizlik etmek,** *{OsT} Kırıcı davranmak.*

tizlinmek, [tiz-il-mek > tiz(i)l-in-mek] *{eT} dönşl. f. [-ür]* Dizilmek. [DLT]

tizme, [tiz-me] *{eT} is.* Şalvarın uçkurluğu; torbanın bağı; buna benzer şeyler. [DLT]

tizmek^{1}, [tiz-mek] *{eT} gçl. f. [-er]* Dizmek; sıralamak. [DLT] [EUTS] [Gabain] [KB] [Mühennâ]

tizmek^{2}, [téz-mek > tiz-mek] *{eT} gçsz. f. [-er]* Kaçmak; firar etmek. [EUTS]

tizna, [Far. tīz-nā تیزنا] *(ti:zna:)* *{OsT}* *is.* Bıçak, kılıç gibi araçların keskin tarafı; bıçak ağzı.
tizrek, [tīz[1] > tiz-(i)rek] *{eAT}* *{OsT}* *zf.* **1.** Derhal; çabucak. **2.** Daha çabuk; en çabuk.
TL [Türk Lirası] *kıslat.* Türk Lirasının kısaltması.
Tl [Yun. thallos *(filiz, sürgün, dal)* > İng. thallium] *is. kim.* Atom numarası 81, atom kütlesi 204,3 olan, kurşun renginde, dövülerek yassılaştırılabilen, yoğunluğu 11,85 olan, 303,5°C'de ergiyen, özellikleri bakımından alkali metallere benzeyen, hava ile temas ettiğinde bozunarak havanın nemi ile talyum hidroksiti veren talyum elementinin simgesi.
tlf. [Fr. téléphone] *is kısalt.* Telefonun kısaltması.
tlg. [Fr. télégraphe] *is kısalt.* Telgrafın kısaltması.
tlks. [Fr. telex] *is kısalt.* Teleksin kısaltması.
TM [Türk+ mal-ı] *kısalt.* Türk sınai ürününü ifade eden kelimelerin kısaltması.
Tm, [Fr. thulium] *is. kim.* Nadir topraklar grubundan atom numarası 59, atom ağırlığı 169.4 olan, özellikleri iyi bilinmeyen, tuzları yeşil renkli bir element olan tulyumun simgesi.
Tn, [Fr. thoron] *is. kim.* Toryum elementinin kütle sayısı 220 olan izotopu olan toronun simgesi.
tnt, [Fr. tri-nitro-toluène] *kısalt.* Patladığında, bir gramından 1000 kalori (4,18 x 10^3 jul) açığa çıkan, $C_6H_2(NO_2)_3CH_3$ formülü ile gösterilen (üç kez nitrolanmış toluen türevi) *trinitrotoluen*'in kısaltması.
to[1], [to] *{eT}* *is.* Bulamaç gibi pişirilen bir un. [DLT]
to[2], [to] *{ağız}* *is.* Kemik iliği. [DS]
tob, [tōb] *(to:b)* *{eT}* *is.* Top. [Clauson]
toba, [Ar. tevbe => tövbe / toba] *{ağız}* *is.* Tövbe. [DS]
tobak, -ğı [tob-ak] *{ağız}* *sf.* Toparlak. [DS]
tobalak, [tob-alak طوبالق] *{OsT}* *is.* Havlıcan.
toban, [tob-an] *{ağız}* *is.* Sac altına konan bir tür toprak sacayak. [DS]
tobengi, [? tobengi] *{ağız}* *is.* Kuzey yeli; poyraz. [DS]
tobık, [tōb > tob-ık] *{eT}* Topuk. [EUTS] ⊡ **tobık süñük,** *{eT}* *Topuk kemiği.*
tobra, [Far. tōbra] *{eT}* *{eAT}* *is.* Torba. [Bahşayiş]
tobuçak, [tob-u-çak / top-çak] *{eT}* *is.* Uzun bacaklı ve uzun boyunlu Ön Asya türü at. [Nevâyî]
tobuk, -ğu [tob-uk] *{ağız}* *is.* Çorak yerlerde biten bir çeşit ot. [DS]
tobulğak, [tob-ul-ğāk] *(tobulga:k)* *{eT}* *is.* Yumruları taze iken yenilen çok yıllık otsu bitki; topalak; abdülleziz, *(Cyperus esculentus).* [EUTS]
tobun, [tōb > tob-un / tobun-luğ] *{eT}* *is.* Bir parça yemek. [DLT]
tobunluğ, [tōb > tob-un-luğ] *{eT}* *is.* → tobun.
toca, [İt. tocca] *(to'ca)* *is.* Bir halat ya da zincirin dolaşıp kör düğüm olması.
tod[1], [tōd̲] *(to:d)* *{eT}* *is.* Toy kuşu. [DLT]
tod[2], [tod / tot / tut] *{eT}* *sf.* Değersiz; kıymetsiz; kötü; sefil; ucuz. [ARAT] [EUTS]
tod[3], [tō-mak > to-d] *{eT}* *zf.* **1.** Tam; dolu; tamam. [EUTS] [Gabain] **2.** Bütün; hep; tekmil. [EUTS]
todagma, [tod-a-ġma] *{eT}* *sf.* Hakir gören. [ARAT]
todamak, [tod-ā-mak] *(toda:mak)* *{eT}* *gçl. f.* *[-r]* Hakir görmek; değersiz saymak; değersiz telakki etmek. [EUTS] [ARAT]
todan, [toda-n] *{ağız}* *sf.* **1.** Uyuşuk. **2.** Hantal. [DS]
todanlık, -ğı [todan-lık] *{ağız}* *is.* Rahatlık; durgunluk; dinginlik. [DS]
todarmak, [toda-r-mak ?] *{ağız}* *gçl. f.* *[-ır]* Hatırlamak; ansımak. [DS]
todgurçı, [tōd̲-ğur-çī] *(todgurçı:)* *{eT}* *sf.* Doyuran. [DLT]
todğun, [tōd̲-mak > tod̲-ġūn [Clauson *böyle okumuş*] [DLT'te *tadgūn biçimindedir*]] *(todgu:n)* *{eT}* *sf.* Irmak. [DLT]
todğurdaçı, [tōd̲-ğur-daçī] *(todgurdaçı:)* *{eT}* *sf.* Doyuran; doyurucu. [DLT]
todğurmak, [tōd̲-ġur-mak] *{eT}* *gçl. f.* *[-ur]* Doyurmak; bıktırmak. [DLT] [EUTS]
todğurmuş, [tōd̲-ġur-muş] *{eT}* *sf.* Doyurulmuş. [DLT]
todğurtmak, [tōd̲-ġur-t-mak] *{eT}* *gçl. f.* *[-ur]* Doyurtmak. [DLT]
todğuruğlı, [tōd̲-ġur-uğlı] *{eT}* *sf.* Doyuran. [DLT]
todğurumsınmak, [tōd̲-ġur-umsın-mak] *{eT}* *dönşl. f.* *[-ur]* Doyurur görünmek. [DLT]
todğurunmak, [tōd̲-ġur-un-mak] *{eT}* *dönşl. f.* *[-ur]* Doyurur görünmek. [DLT]
todğuruşmak, [tōd̲-ġur-uş-mak] *{eT}* *işteş. f.* *[-ur]* Birlikte doyurmak; doyurmakta yardım ve yarış etmek; doyuruşmak. [DLT]
todi, [Çing. todi] *{ağız}* *is.* **1.** Çingene. **2.** Yaramaz çocuk. [DS]
todlıç, [tōd̲-mak > tod̲-lıç] *{eT}* *is.* Kuğu veya pelikan türü bir kuş. [KB]
todmak, [tōd̲-mak] *(to:dmak)* *{eT}* *gçsz. f.* *[-ar]* Doymak; dolmak. [ETY] [DLT] [EUTS] [Gabain] [KB] [Tekin]
todu, [? todu] *{ağız}* *is.* Su kıyılarında yetişen küçük ağaçların oluşturduğu orman. [DS]
todum, [tōd̲-mak > tod̲-um] *{eT}* *is.* Doyum. [KB]
todun[1], [tōd̲-mak > tod̲-un / Çin. t'u t'un / tou duen] *{eT}* *is.* **1.** Köyün ileri gelen kişisi; büyüğü; başkan. **2.** Su dağıtıcı. [DLT]
todun[2], [? todun] *{ağız}* *is.* Çorak yerlerde biten bir tür ot. [DS]

toduņçsuz, [tod̲-un-mak > tod̲-un-ç-suz] *{eT} sf.* Doymaz. [EUTS] [Gabain]

todunmak, [tōd̲-mak > tod̲-un-mak] *{eT} dönşl. f. [-ur]* Doyar gibi görünmek; doymak. [DLT] [KB]

todurğan, [tōd̲-mak > tod̲-ur-ġān] *(todurga:n) {eT} sf.* Her zaman doyuran. [DLT]

todurmak, [tōd̲-mak > tod̲-ur-mak] *{eT} gçl. f. [-ur]* Doyurmak. [DLT] [EUTS] [KB]

tof, [? tof] *{ağız} is.* Badem ve ceviz kabukları üstündeki etenli bölüm. [DS]

tofar, [? tofar] *{ağız} is.* Yaşıt. [DS]

tofdamak, [tok-ta-mak > tof-ta-mak / tof-da-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-d(u)-yor]* **1.** Dinlenmek; rahatlamak. **2.** Serinlemek. [DS]

toflamak[1], [top-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(u)-yor]* Toplamak. [DS]

toflamak[2], [tof-lȧ-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(u)-yor]* Ceviz ve bademin yeşil kabuklarını çıkarmak. [DS]

toflan, [Yun. daphne / daphnélio] *{ağız} is.* Karayemiş; taflan, *(Laurocerasus officinalis).* [DS]

toflanmak, [top-la-n-mak > toflan-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* Toplanmak. [DS]

tofran, [? tofran] *{ağız} is.* Testi biçiminde iki kulplu yayık. [DS]

toftamak, [tok-ta-mak > tof-ta-mak / tof-da-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-d(u)-yor]* **1.** Dinlenmek; rahatlamak. **2.** Serinlemek. [DS]

toftaşmak, [top-la-ş-mak > toftaş-mak] *{ağız} işteş. f. [-ır]* Derlenip toplanmak. [DS]

tofu, [Jap. tofu] *is.* Soya peyniri.

tofur, [tohur / tofur] *{ağız} is.* **1.** Ürün. **2.** İnek yavrusu; buzağı. [DS] ⇗ **tofur etmek,** *{ağız} (Aile içindeki bireylerden birisi için) ortak gelir ve kazancın bir bölümünü diğerlerinden gizli olarak ayırmak ve biriktirmek.* [DS]

tofus, [Yun. tophos > F. tofus] *is. tıp.* Gutlu hastalarda, dokulardaki ürik asit birikiminin göstergesi olan taşlar.

toga[1], [Lat. toga] *(to'ga] is.* İhram.

toga[2], [toġ-mak > tog-a] *{ağız} is.* Kendiliğinden yetişen ve yenilebilir otlar. [DS]

toga[3], [Far. dūġ-bā > toğ-va توغا ? / *eT* to-d-mak *(doymak)* > to-d-ga tōga] *(to:ga) {ağız} is.* Toyga. [DS]

togsunmak, [tok-sun-mak > tog-sun-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ur]* Doymak. [DS]

togu, [togu] *{ağız} is.* Küçük kulaklı keçi. [DS]

toğ[1], [tō-mak *(kısır olmak)* > tō-ġ] *(to:ğ) is.* Engel; sırt; tıkama. [ETY]

toğ[2], [tōġ] *(to:ğ) {eT} is.* **1.** At ayaklarının kazdığı çukurdan çıkan toz. [DLT] **2.** Toz duman. [KB]

toğ[3], [toġ-u] *is.* Doğu. [ETY]

toğ[4], [tok / toğ] *{ağız} sf.* **1.** (Tane için) iri ve dolgun. **2.** Çimen. [DS]

toğa[1], [toġ-mak > toġ-a] *zf.* **1.** Doğuştan; doğduğundan beri. [İKPÖy.] **2.** Doğarak; doğumla. [İKPÖy.] ⇗ **toğa turmak,** *{OsT} Doğmak üzere olmak.*

toğa[2], [tuġ-mak / toġ-mak > tuġ-a] **1.** Hastalık; sakatlık. [EUTS] [Gabain] [KB] **2.** İç ağırlığı. [DLT] **3.** Kör. [EUTS] **4.** Uğursuzluk.

toğa[3], [toġ-a] *{eT} sf.* Geçen. [Gabain]

toğa[4], [tok-u / toġ-a] *{eT} is.* Toka. [Clauson]

toğa[5], [Far. dūġ-bā > toğ-va توغا ? / *eT* to-d-mak *(doymak)* > to-d-ga > toyġa > toġā تغا] *{OsT} is.*→ toyga.

toğa[6], [toğa] *{ağız} is.* Erkek oğlak. [DS]

toğaç, -cı [tok-aç / toğaç] *{ağız} is.* Fasulye tanelerini kabuğundan çıkarmakta kullanılan kalın ve uzun sopa. [DS]

toğaklık, [*toġāk > toġak-lık] *{eT} is.* Süzgeç yapılabilecek ağaç. [DLT]

toğalığ, [toġā > toġa-lıġ] *{eT} is.* Hastalıklı; illetli. [Clauson]

toğan, [toġ-an / doğan] *{eT} is. zool.* Doğan. [ETY] [Gabain] [KB] [Bahşayiş] ⇗ **toğan avazı,** *{eT}* Doğan sesi. [Bahşayiş]

toğar, [toġ-ar] *{eT} is.* Doğu. [KB]

toğasız, [toġā-sız] *{eT} sf.* Hastalıksız; sıhhatli; sağlıklı. [EUTS]

toğay, [toka / toğay] *{ağız} is.* Halka. [DS]

toğdaç, [toġ-daç طوغداج] *{eAT} is.* Doğacak yavru; ana karnındaki yavru.

toğdah, [toğdak > toğdaḫ] *{ağız} is.* Leylekten iri, eti yenen, kızıl tüylü bir göçmen kuş; toy kuşu. [DS]

toğdak, [toġ-da-k] *{eT} is.* Toy kuşu. [Nevâyî]

toğdı, [toġ-mak > toġ-dı] *{eT} is.* Doğdu. [İKPÖy.]

toğduk, [toġ-duk] *{eT} is.* Ana bir kardeş. [Mühennâ]

toğka, [toy-ga > toğka] *{ağız} is.* → toyga. [DS]

toğla, [toğla] *{ağız} is.* Yünü veya kılı alınmış ham deri. [DS]

toğlamak, [tōġ > toġ-lā-mak] *(toğla:mak) {eT} gçl. f. [-r]* Kapatmak; engellemek; set çekmek. [DLT]

toğlı, [tok-lu / toğlı / toğlu] *{ağız} is.* → toğlu. [DS]

toğlu, [tok-lu / toğlu] *{ağız} is.* Bir yaşında erkek kuzu. [DS]

toğmak, [toġ-mak / tuġ-mak] *{eT} gçsz. f. [-ar]* **1.** Dünyaya gelmek; doğmak. *{eAT} (aynı)* [ARAT] [DLT] [EUTS] [İKPÖy.] [KB] [Üç İtigsizler] [Mühennâ] **2.** Meydana çıkmak; belirmek; çıkmak; neşet etmek. [DLT] [ETY] [KB] **3.** Yükselmek; havalanmak; göğe ağmak; ufukta yükselmek. *{eAT} (aynı)* [DLT] [KB] **4.** Üzerinden geçmek; aşmak. [ETY] **5.** *is.* Doğuş; çıkış. *{eAT} (aynı)* [EUTS] ⇗ **toğa durmak,** *{eAT} Doğmak üzere olmak.*

toğmış, [toġ-mak > toġ-mış طوغمش] *{eT} is.* **1.** *{eT}* Akraba. [EUTS] **2.** *sf.* Dünyaya gelmiş; doğmuş. [İKPÖy.] **3.** *{eAT}* Ufukta yükselmiş. ☞ **toğmışım,** *Akrabam; uruğum.* [EUTS]

toğom, [Far. tohm => tohum / toğom] *{ağız} is.* Tohum. [DS]

toğot, [toġ-mak > toġ-ut / toġ-ot] *{eT} is.* Güneşin doğması. [EUTS]

toğradaçı, [toġrā-mak > toġrā-dāçī] *(toğra:da:çı:) {eT} sf.* Doğrayan; doğrayıcı. [DLT]

toğrağ, [toġrā-mak > toġrāġ [Clauson *böyle okumuş*] [DLT'te tuġraġ / tuġzaġ]] *(toğra:ğ) {eT} is.* Dönüşte, geri alınmak üzere hakan tarafından binmeleri için askerlerine verdiği at.

toğrağan, [toġrā-mak > toġra-gān] *(toğrağa:n) {eT} sf.* Daima doğrayan. [DLT]

toğrağı, [toġrā-mak > toġra-ġī] *(toğrağı:) {eT} is.* Doğrama; doğrama biçimi; doğrayış. [DLT]

toğrağlanmak, [toġraġ-la-n-mak] *{eT} dönşl. f. [-ur]* (Savaşa giden asker için) hakan tarafından kendisine sonra iade edilmek üzere biniş için verilen ata sahip olmak.

toğrağlı, [toġrā-mak > toġra-ġ-lı] *{eT} sf.* Doğramayı düşünen. [DLT]

toğrağlık, [toġrā-mak > toġra-ġ-lık] *{eT} sf.* Doğramak hakkı olan. [DLT]

toğrağsak, [toġrā-mak > toġraġ-sāk] *(toğrağsa:k) {eT} sf.* Doğramak isteyen. [DLT]

toğrağsık, [toġrā-mak > toġra-ġ-sık] *{eT} sf.* Doğramak hakkı olan. [DLT]

toğrağu, [toġrā-mak > toġra-ġū] *(toğrağu:) {eT} sf.* Doğranacak olan; doğranmaya uygun; doğranmak için ayrılmış. [DLT]

toğrağuçı, [toġrā-mak > toġra-ġū-çī] *(toğrağu:çı:) {eT} sf.* Doğrayan; doğrayıcı. [DLT]

toğrak, [toġ-mak > toġ-ra-k] *is. bot.* Kavak ağacı; kavak. [DLT] [ETY] [Gabain]

toğralmak, [toġrā-mak > toġra-l-mak] *{eT} dönşl. f. [-ur]* **1.** Doğranmak; parçalanmak. [DLT] **2.** (Ayak için) yarık oluşmak. [DLT] **3.** (Kumaş için) yırtıklar oluşmak. [DLT]

toğram, [toğ-ra-mak > toğ-ra-m] *{ağız} is.* Parça; tutam. [DS]

toğrama, [toġrā-ma] *(toğra:ma:) {eT} is.* Doğrama. [DLT]

toğramadaçı, [toġrā-mā-mak > toġra-ma-daçī] *(toğramadaçı:) {eT} sf.* Doğramayıcı. [DLT]

toğramağlı, [toġrā-mak > toġra-maġ-lī] *(toğramağlı:) {eT} sf.* Doğrayan. [DLT]

toğramak, [toġrā-mak] *(toğra:mak) {eT} gçl. f. [-r]* Doğramak. [DLT]

toğramış, [toġrā-mak > toġrā-mış] *(toğra:mış) {eT} sf.* Doğranmış. [DLT]

toğranmak, [toġrā-mak > toġra-n-mak] *{eT} dönşl. f. [-ur]* Doğrar görünmek. [DLT]

toğraşmak, [toġrā-mak > toġra-ş-mak] *{eT} işteş. f. [-ur]* **1.** Birlikte doğramak; doğraşmak; doğramakta yardımlaşmak. [DLT] **2.** Parçalanmak; yarılmak. [DLT]

toğratmak, [toġrā-mak > toġra-t-mak] *{eT} gçl. f. [-ur]* Doğratmak. [DLT]

toğrı, [toġ-u-rī / toġ-rī] *(toğrı:) {eT} sf.* Doğru. [EUTS]

toğrıl, [toġrā-mak > toġr-ıl] *{eT} is.* **1.** Et ve baharatla doldurulan bağırsak; bumbar dolması. [DLT] **2.** Bir yırtıcı kuş. [DLT]

toğru, [toġ-mak > toġ-(u)r-ū طوغرو] *(toğru:) {eT} {eAT} sf.* **1.** Yalan ve yanlış olmayan; gerçek; doğru. [EUTS] [KB] **2.** Yalancı olmayan; sadık. **3.** Hak yol; İslamiyete uygun. **4.** Hileli ve bozuk olmayan. **5.** Dik; dimdik. **6.** *{ağız}* Doğru; düzgün. [DS] ☞ **toğru durıcırak,** *{eAT} Hidayete ermiş; doğru yolu bulmuş.*|| **toğru dutmak,** *{eAT} Tasdik etmek; onaylamak.*|| **toğru eylemek,** *{eAT} 1. Yerine getirmek; gerçekleştirmek. 2. Düzenlemek; düzeltmek; tanzim etmek. 3. Ayağa kaldırmak; doğrultmak. 4. Asıl yüzüne çevirmek; döndürmek. 5. Islah etmek.*|| **toğru kılmak,** *{eAT} Gerçekleştirmek; yerine getirmek.*|| **toğru olmak,** *{eAT} 1. Doğru davranmak; doğrulukla hareket etmek. 2. Doğrulmak; dikilmek.*|| **toğru söylemek,** *{eAT} Doğru konuşmak.*|| **toğru tanuk,** *{eAT} 1. Doğruyu, gerçeği söyleyen tanık. 2. (Allah için) her şeyi gözetleyen, her şeyi kontrol eden; (el-Müheymin 'Esmâü'l-Hüsna'-dan).*|| **toğru yol,** *{eAT} Doğru yol; hidayet.*|| **toğru yol bulmak,** *{eAT} Kurtuluşu bulmak; hidayete ermek.*|| **toğru yol dutmak,** *{eAT} Doğru yolu seçmek; hidayet üzere olmak.*|| **toğru yol dutıcı,** *{eAT} Doğru yolu seçen; hidayet üzere olan.*|| **toğru yol dutıcırak,** *{eAT} Kurtuluşa en çok ermiş kimse; daha doğru yolda olan.*|| **toğru yol dutmak,** *{eAT} Doğru yolu seçmek; akıllı davranmak.*|| **toğru yol dutmaklık,** *{eAT} Doğru yolu seçme; akıllı davranma; akl-ı selim.*|| **toğru yolu göstermek,** *{eAT} Doğru yolu göstermek; kurtuluşa yöneltmek.*|| **toğru yol gösterici,** *{eAT} Doğru yolu gösteren; mürşit.*|| **toğru yolı göstericirek,** *{eAT} Daha doğru yolu gösteren; doğru yolu daha iyi gösteren.*|| **toğru yol göstermek,** *{eAT} Doğru yol göstermek.*|| **toğru yollurak,** *{eAT} Yollar içinde doğru olanı; hidayete en çok erdireni.*

toğrul, [toġrıl / toġrul] *{eT} is. zool.* Bir tür yırtıcı kuş; toğrul; çakır kuşu; çakırdoğan. [Mühennâ]

toğrulmak, [toġrā-mak > toġr-ul-mak] *{eT} dönşl. f. [-r]* Doğranılmak; parçalanmak. [EUTS]

toğruluş, [toġru-l-uş طوغرولش] *{eAT} sf.* Düz.

toğrumak, [toġrū>toġrū-mak] *(toğru:mak) {eT} gçsz. f. [-ur]* Doğrulmak; yönelmek. [DLT]

toğruşmak, [toğrū-mak > toğru-ş-mak] *{eT} işteş. f. [-ur]* Birlikte yola çıkmak; yürümekte yarış etmek. [DLT]

toğsuk, [toġ-mak > toġ-sūk] *{eT} is.* Doğuş. [EUTS] ⊕ **kün toğsığ,** *Gün doğusu; doğu.* [DLT]

toğşalmak, [toğ-(u)ş-al-mak ?] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* Öfkesi geçmek; yatışmak; durulmak. [DS]

toğşanık, -ğı [toğ-(u)ş-an-ık] *{ağız} sf.* Kullanılmış; eski. [DS]

toğtaşmak[1], [toğ-(u)t-aş-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* Hafiflemek. [DS]

toğtaşmak[2], [tokta-ş-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* Çevreye ve işe alışmak; uymak. [DS]

toğturmak, [toġ-mak > toġ-tur-mak] *{eT} gçl. f. [-ur]* Doğurtmak. [DLT]

toğu, [toġ-ū] *(toğu:) is.* **1.** *{eT}* Örf; âdet; gelenek; düzen; nizam; kanun. [EUTS] **2.** *{ağız}* Vatan; toprak. [DS]

toğuk, -ğu [tavuk / toğuk] *{ağız} is.* Tavuk. [DS]

toğukgöti, [tavuk+göt-ü] *{ağız} is.* El ve ayaklarda oluşan küçük sivilce. [DS]

toğulmak, [toġ-mek > toġ-ul-mak] *{eT} dönşl. f. [-ur]* Doğulmak; ... in sulbünden gelmek. [KB]

toğum, [toġ-mak > toġ-um] *{eT} is.* Doğum; tevellüt. [EUTS]

toğurcun, [tokur-cun] *{ağız} is.* İç içe halkalar; hare. [DS]

toğurdınılmak, [toġ-ur-(t)-ın-ıl-mak] *{eAT} dönşl. f. [-ur]* Doğurulmuş; doğum yapılmış.

toğurğuluk, [toġ-ur-mak > toġ-ur-ġū-luk] *(toğurgu:luk) {eT} is.* Doğurma; doğum zamanı. [EUTS]

toğurıcı, [toġ-ur-ıcı طوغرجى] *{eAT} sf.* Doğurucu. ⊕ **toğurıcı ata,** *{eAT} Çocuğun doğmasına sebep olan baba.*

toğurılmak, [toġ-ur-ıl-mak طوغرلق] *{eAT} edil. f. [-ur]* Doğurulmak.

toğurkan, [toġ-ur-kan طوغرقن] *{eAT} sf.* Çok doğuran; doğurgan.

toğurmak, [toġ-mak > toġ-ur-mak] *gçl. f. [-ur]* **1.** Doğurmak. [DLT] [EUTS] [KB] [Üç İtigsizler] **2.** Atlamak; ilerlemek. [EUTS] [Gabain] **3.** Tecavüz etmek. [EUTS] [Gabain]

toğurmayıcı, [toġ-ur-ma-y-ıcı طوغرميجى] *{eAT} sf.* **1.** Kısır. **2.** *mecaz.* Yararı dokunmayan; hayırsız.

toğurmaz, [toġ-ur-maz طوغرمز] *{eAT} sf.* Kısır.

toğurtturmak, [toġ-ur-mak > toġ-ur-t-tur-mak] *{eT} [-ur]* Doğurtmak. [DLT]

toğuru, [toğur-mak > toğur-ü / toğr-ū] *(toğuru:) zf.* ... a doğru; . ... a istikametinde. [ETY]

toğuz, [tokk-uz] *{eT} sf.* Dokuz. [EUTS]

toğuzlan, [domuz-lan] *{ağız} is.* Domuzlan. [DS]

toh[1], [toh *(yans.)*] *is.* Öksürmeyi anlatan kök. [Zülfikar] *toh-kur-mak, toh-mur-uk-lu*

toh[2], [tag / tah / tak / tıg / tıh / tık / tik / toh / tok *(yans.)*] *is.* Çarpma, vurma, kakma, çalma; kendi kendine vurarak, çarparak işleme ve çalışma anlatan kök. [Zülfikar] *toh toh, toh-la-mak, toh-u-mak, toh-ta-mak*

toh[3], [Ar. ṭavḳ طوق] *{ağız} is.* Çoban köpeklerinin boyunlarına takılan dikenli halka. [DS]

toh[4], [toh] *{ağız} is.* Ekilmemiş tarla. [DS]

toh[5], [tok > toḫ] *{ağız} sf.* (Renk için) koyu. [DS]

toh[6], [tok > toḫ] *{ağız} sf.* (Tane için) dolu; çok. [DS]

toh[7], [tuh / toh] *{ağız} is.* *"Yazıklar olsun"* anlamında üzüntü ve pişmanlık bildiren ünlem; tüh; eyvah. [DS]

toh[8], [toh] *{ağız} is.* Yeni doymuş tay. [DS]

toha, [toha] *{ağız} is.* Yaşlı manda. [DS]

tohaç, [tok *(yans.)* > tok-aç / toḫaç توخاچ] *{OsT} {ağız} is.* **1.** Çamaşır tokmağı; tokaç. **2.** Mısır dövmekte kullanılan kalın sopa. [DS]

tohafsınmak, [Ar. tuḥaf => tohaf-sın-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* Tuhafına gitmek; yabansımak. [DS]

tohan, [? toḫan] *{ağız} is.* Aşığın tümsek yanı. [DS]

tohana[1], [Far. ṭabḫ-ḫāne] *{ağız} is.* Mutfak. ⊕ **tohana olmak,** *{ağız} Çok yiyerek şişmek.* [DS]

tohana[2], [Far. tāb-ḫāne] *{ağız} is.* **1.** Kışlık oda. **2.** Sofa. [DS]

Toharca, [Yun. tokharoi / es. Uyg. Tokrı / Tugrı > Tohar-ca] *is.* Çin Türkistam'mn kuzeyinde V-X. yy.lar arasında konuşulan eski bir Hint-Avrupa dili.

tohaş, [tok-a-ç > tohaş] *{ağız} is.* Çamaşır tokacı. [DS]

tohdamak, [toḫ-da-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-d(u)-yor]* **1.** Kendini bulmak; akıllanmak. **2.** Sıkıntıdan kurtulmak. [DS]

tohdur, [Fr. docteur => doktor / toḫdur] *{ağız} is.* Doktor; hekim. [DS]

tohımak, [tok *(yans.)* > tok-ī-mak / toḫī-mak] *(tohı:-mak) {eT} gçl. f. [-r]* Vurmak. [EUTS]

tohinik, -ği [? tohinik] *{ağız} is.* Pekmez ve bulgur unundan yapılan helva. [DS]

tohkurmak, [top-kur-mak] *{ağız} gçsz. f. [-ur]* (At için) öksürür gibi ses çıkarmak. [DS]

tohlamak[1], [toh-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(u)-yor]* **1.** Koça tos vurmayı öğretmek. **2.** Durdurmak. [DS]

tohlamak[2], [toḫ[7]-la-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(u)-yor]* Acımak; üzülmek. [DS]

tohlı, [tok-lı / toḫ-lı] *{eT} is.* Bir yıllık koyun yavrusu; toklu. [Mühennâ]

tohli, [tok-lu] *{ağız} is.* **1.** Erkek buzağı. **2.** Büyük kuzu. [DS]

tohlu[1], [Far tıklī => tok-lı / toḫlu طوخلو] *{eAT} {ağız} is.* **1.** Toklu. [DS] **2.** *{ağız}* Koç. [DS]

tohlu[2], [Ar. ṭavḳ طوق > tok-lu] *{ağız} is.* Köpeğin ipini kesmemesi için boynuna bağlanan değnek. [DS]

tohlubaşı, [toklu+baş-ı] *{ağız} is.* Yemeği yapılan bir ot. [DS]
tohlucu, [toḫlu-cu] *{ağız} is.* Batı yeli. [DS]
tohluman, [toklu-man] *{ağız} is.* Bir yaşında doğuran koyun. [DS]
tohm, [Far. toḫm] *{eT} is.* Tohum. [Bahşayiş]
tohma[1], [Ar. tuḫma تخمه] *{ağız} is.* Çok yemekten ileri gelen mide şişkinliği. [DS] ◻ **tohma olmak,** *{ağız} Çok yemekten dolayı mide şişkinliği rahatsızlığına uğramak.* [DS]
tohma[2], [? tokma] *{ağız} is.* Manda. [DS]
tohma[3], [doğ-ma ?] *{ağız} sf.* **1.** (İnsan veya hayvan için) ana veya babasına benzemeyen. **2.** Evlilik dışı doğan çocuk; piç. [DS]
tohma[4], [tok-ma] *{ağız} is.* Bulgur, pirinç, karaciğer ve un ile yapılarak yağda kızartılan köfte. [DS]
tohma[5], [tohma] *{ağız} sf* Genç; delikanlı. [DS]
tohmah, [tok-mak / toḫmaḫ] *{ağız} is.* Dibek taşında bulgur, yarma dövmekte kullanılan büyük, ağaç tokmak. [DS]
tohmalamak, [tohma[1]-la-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(ı)-yor]* **1.** Çok yiyerek şişmek. **2.** *gçl. f.* Bir şeyi elde sıkıştırmak; topak yapmak. [DS]
tohmaz, [toh-ma-z] *{ağız} is.* Şişkinlik; kabarıklık; ur. [DS]
tohmürüklü, [toh-mur-uk-lu] *{ağız} sf* Öksürüklü. [DS]
tohna[1], [? tohna] *{ağız} is.* Damlardaki yatay tahta. [DS]
tohna[2], [? tohna] *{ağız} sf.* Bir kimseyi çekemeyen; kıskanç. [DS]
tohnamak, [tokta-mak / tok-ı-n-a-mak ? > tohnamak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-d(u)-yor]* **1.** Dinlenmek; rahatlamak. **2.** Serinlemek. [DS]
toholcu, [tofur / tohul > tohol-cu] *{ağız} is.* Hırsız. [DS]
tohruk, -ğu [tok-ur-uk] *{ağız} is.* Yayık. [DS]
toht[1], [? toht] *is.* Kurtlara saldırdığında üstünlük sağlamaları için çoban köpeklerinin boyunlarına takılan sivri kancaları bulunan demir halka; tasma.
toht[2], [toht] *{ağız} is.* 160 gramlık ağırlık ölçüsü. [DS]
toht[3], [? toht] *{ağız} is.* Tortu. [DS]
tohtamak[1], [tok-ı-mak > *tok-(ı)-t-a-mak / toḫtamak طوختمق] *gçsz. f. [-r]* **1.** *{OsT}* Sebat etmek; durmak; sürmek; payidar olmak. **2.** *{eAT}* Uymak; tabi olmak. **3.** Yaşlanmak; ihtiyarlamak.
tohtamak[2], [tokta-mak > toḫ-ta-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-d(u)-yor]* **1.** Durmak; beklemek; kalmak; dinlenmek. **2.** Serinlemek. [DS]
tohtaşmak, [tokta-mak > toh-ta-ş-mak] *{ağız} dönşl. f. [-r] [-d(u)-yor]* **1.** Dinlenmek; rahatlamak. **2.** Serinlemek. **3.** Mutlu olmak. [DS]
tohtatmak, [tohta-t-mak] *{ağız} gçl. f. [-ır]* Durdurmak. [DS]
tohtay, [tokta-mak > tokta-y] *{ağız} is.* Dinlenmek üzere çalışmaya ara verme. ◻ **tohtay vermek,** *{ağız} Hayvanları dinlendirmek için çalışmalarına ara vermek.* [DS]
tohtur, [Far. docteur] *{ağız} is.* Doktor; hekim. [DS]
tohuç, -cu [tok-uç] *{ağız} is.* Çamaşır tokacı. [DS]
tohul[1], [? tohul] *{ağız} is.* Bir kimsenin, ailesi içinde çaldığı para, eşya vb. şeyler. [DS]
tohul[2], [? tohul] *{ağız} is.* Birisinden yardım isteme; birisine sığınma *(aman ile birlikte kullanılır, aman tohul).* [DS]
tohum[1], [Far. tuḫm تخم ? / eT. tokum / tukum] *is.* **1.** Bitkilerde, döllenmiş yumurtacığın gelişmesini tamamladıktan sonra filizlenerek yeni bir bitkinin oluşumunu sağlayan organ; çekirdek. *{OsT} (aynı)* **2.** *mecaz.* Soy; sop; nesil; sülale. **3.** *{ağız}* Meni; döl; spermatozoit; sperma. **4.** *mecaz.* Gelecekte meydana gelebilecek bir takım olay ve durumlara yol açacak olan ve onların hazırlayıcısı durumunda olan eylem ya da tutum; ortaya bir sonuç çıkaran şey; bir sonucun meydana gelmesine neden olan şey. **5.** *{ağız}* Damızlık erkek at; aygır. [DS] **6.** *{ağız} folk.* Oğlan evinden geline giden armağan. [DS] ◻ **tohuma gaçmak,** *{ağız}* → tohuma kaçmak. [DS]|| **tohuma kaçmak,** *1. Tohum üretme çağı gelmiş olmak. 2. {ağız} Kartlaşmak.* [DS] *3. {ağız} (Kişi için) yaşlanmak; kartlaşmak; evlenme çağı gelmiş ve geçmek üzere olmak.* [DS]|| **tohum avı,** *{ağız} Ekilen tarlaya tohum yemek için gelen kekliğin avlanması.* [DS]|| **tohum bitkisi,** *bot. Tohum elde etmek amacıyla olgunlaşıp tohumu oluncaya kadar tarlada bekletilen bitki.*|| **tohum davarı,** *{ağız} folk. Düğünden bir hafta önce oğlan evinden kız evine gönderilen çeyiz.* [DS]|| **tohum günü,** *{ağız} folk. Gelinin mutluluğunu sağlayacağı inancı ile düğünden bir hafta önce kız evinde yapılan tören.* [DS]|| **tohum hakkı,** *{ağız} Miras; kalıt.* [DS]|| **tohum iç zarı,** *bot. İki kabuklu tohumların içteki zarı.*|| **tohum kargası,** *zool. Geniş tarım alanlarında, kışın tohum, tane ve bitkisel gıdalarla, ilkbaharda böceklerle beslenen ve yurdumuzun hemen her tarafında rastlanan her tarafı siyah, kalın ve kuvvetli gagalı bir karga; ekin kargası, (Corvus frugilegus).*|| **tohum kavudu,** *{ağız} folk. Kız evinin damada verdiği para vb. armağanlar.* [DS]|| **tohum kavut,** *{ağız} folk. Oğlan evinden kız evine yollanan koyun, keçi vb. armağan.* [DS]|| **tohum körüdü,** *{ağız} Enenmiş bir yaşındaki teke.* [DS] **tohumu dökülmek,** *Aşırı korku yüzünden çocuk yapma gücünü yitirmek.*|| **tohum suyu,** *{OsT} Döl; meni; sperma.*|| **tohum taslağı,** *bot. Yumurtacık.*|| **tohum tutmak,** *{eAT} 1. (Dişi hayvan için) gebe kalmak; döllenmek. 2. (Kuş için) yumurtasından civciv çıkacak hâlde olmak.*|| **tohum yaprağı,** *Çenek.*|| **tohum zarı,** *bot. Tohumu dıştan sararak onunla bütünleşen kılıf.*

tohum², [toġ-um / toḫum] *{eT}* *is.* Doğum. [EUTS]

tohumak, [tokï-mak > toḫumak] *{ağız} gçl. f. [-r]* Dokumak. [DS]

tohumcu, [tohum-cu] *is.* Bitki tohumu yetiştiren ve satan kimse.

tohumcuk, -ğu [tohum-cuk] *{ağız} is. zool.* Sarı gagalı, kara karga; tohum kargası. [DS]

tohumculuk, -ğu [tohum-cu-luk] *is.* **1.** Tohum üretme ve satma işi; tohumcunun yaptığı iş. **2.** Tohum üretme tekniği.

tohumlama, [tohum-la-ma] *is.* Tohumlamak eylemi.

tohumlamak, [tohum-la-mak] *gçl. f. [-r] [-l(u)-yor]* **1.** Döllemek; döllenmesini sağlamak. **2.** Bir dişi hayvanı, erkekten alınan spermalarla yapay olarak döllemek; aşılamak.

tohumlanış, [tohum-la-n-ış] *is.* Tohumlanmak eylemi ve biçimi.

tohumlanma, [tohum-la-n-ma] *is.* Tohumlanmak eylemi.

tohumlanmak, [tohum-la-n-mak] *edil. f. [-ır]* **1.** (Hayvan için) tohumlamak eylemi yapılmak; kendisine tohumlama eylemi uygulanmak; bir hayvan tarafından kendisine dölleme eylemi gerçekleştirilmek. **2.** *dönşl.* Tohumu olmak; tohum bağlamak; tohuma durmak. **3.** Tohum sahibi olmak; tohumu olmak; tohumlu hâle gelmek.

tohumlaşma, [tohum-la-ş-ma] *is.* Tohumlaşmak eylemi.

tohumlaşmak, [tohum-la-ş-mak] *dönşl. f. [-ir]* Tohum durumuna gelmek; tohum olmak.

tohumlayıcı, [tohum-la-y-ıcı] *sf.* **1.** Tohumlama işini gerçekleştiren. **2.** Dölleyici.

tohumlayış, [tohum-la-y-ış] *is.* Tohumlamak eylemi ve biçimi.

tohumlu, [tohum-lu] *sf.* **1.** Tohumu bulunan. **2.** Tohum ile üreyen. **3.** Dölleme yeteneği bulunan. ⊡ **tohumlu bitkiler,** *bot. Tohumla üreyen ve tohum yapan bitkilere denir; spermatofit.*

tohumluk, -ğu [tohum-luk] *is.* **1.** Üretimde kullanılmak üzere ayrılmış tohum; ekim için ayrılan tane. **2.** *{ağız}* Damızlık at; aygır. [DS] **3.** Tohum konulan yer. **4.** *{ağız} folk.* Kız evindeki yatılı konukların ağırlanması için oğlan evinden alınan gider karşılığı. [DS] **5.** *sf.* Tohum olarak ayrılan. **6.** Tohum olarak kullanılmaya elverişli nitelikte olan. **7.** (Kişi için) ayrılıp kayrılan. **8.** (Kız için) yaşı ilerlemiş ve evlenmemiş; kart; geçkin.

tohumsuz, [tohum-suz] *sf.* **1.** Tohumu olmayan. **2.** (Meyve, bitki için) tohum vermeyen; döllenmesiz. ⊡ **tohumsuz bitkiler,** *bot. Eşeyli ya da eşeysiz olarak üreyen, eşeyli üremede zigot ve embriyonun etrafında yedek besin deposu olmayan, dolayısıyla tohum meydana getirmeyen algler, mantarlar, yosunlar, kibrit otları ve eğreltiler gibi bitkiler, (Cryptogamae).*

tohunmak, [tok-un-mak / toḫun-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ur]* Dokunmak; değmek. [DS]

tohur, [toġ-mak > toġ-ur > tohur] *{ağız} is.* **1.** Ürün. **2.** Mısır püskülü. **3.** Daha gonca olmamış çiçek tomurcuğu. [DS]

tohurmak, [toġ-ur-mak / toḫur-mak] *{eT} gçsz. f. [-ur]* Doğurmak. [EUTS]

toi, [toy] *(toy) {eT} is.* **1.** Şehir; karargâh. [EUTS] **2.** Eğlence; ziyafet. [EUTS]

tok¹, [tag / tah / tak / tıg / tıh / tık / tik / toh / tok *(yans.)*] *is.* **1.** Çarpma, vurma, kakma, çalma; kendi kendine vurarak çarparak işleme ve çalışma anlatan kök. [Zülfikar] *tok-a, tok-aç, tok-a-la-mak, tok-ı-mak, tok-mak, tok tok, tok-ta-kı, tok-ul-mak, tok-ur, tok-ur-da-mak, tok-uş-mak* **2.** *{eT} is.* Vurma, çarpma sesi. ⊡ **tok tok etmek,** *{eT} "Tok tok" ses çıkarmak.* [DLT]|| **tok tok bolmak,** *{eT} Arada geçimsizlik olmak.* [DLT]

tok², [Ar. ṭavḳ طوق] *is.* **1.** *{OsT}* Boyuna geçirilen zincir vb. halka; tasma. **2.** *{ağız}* Üstüne altın dikilmiş kısa gerdanlık. [DS] **3.** *{eT}* Yüz örtüsü; peçe. [Bahşayiş]

tok³, [*eT.* tö-mak *(doymak)* > to-k طوق] *sf.* **1.** Açlığını gidermiş; karnı doymuş olan; aç olmayan. *{eT} (aynı)* [DLT] [ETY] [EUTS] [Gabain] [KB] [Mühennâ] [Tekin] **2.** *{eT}* Dolu. [Gabain] [Tekin] **3.** *{eAT}* Koyu. **4.** (Kumaş için) sık ve kalın dokunmuş; sağlam. *{ağız} (aynı)* [DS] **5.** (Ses için) kalın ve güçlü. *{ağız} (aynı)* [DS] **6.** *mecaz.* Başarı, para ve mal gibi maddî nimetlere kavuşmuş, sevgi, sevecenlik ve mutluluk gibi manevi doyumlara ulaşmış. **7.** (Sigara için) nikotin oranı düşük olup yüksek yanma özelliği dolayısıyla dumanı çok çıkan. **8.** *{ağız}* Kibirli, burnu büyük. [DS] ⊡ **tok evin aç kedisi,** *(Çocuk için) evde beğenip yemediği şeyleri başkalarının evinde veya yanında isteyen.*|| **tok gözlü,** *Mala, mülke değer vermeyen.*|| **tok gözlülük,** *Mala, mülke, maddî değerlere önem vermeme; tok gözlü olma durumu.*|| **tok karnına,** *Doymuş hâlde iken; açlığını gidermiş durumda iken.*|| **tok olmak,** *{ağız} Bir cisim bir deliğe sığmamak; büyük gelmek.* [DS]|| **tok sözlü,** *Hiçbir şeyden çekinmeden, hatır gönül dinlemeden söyleyeceğini söyleyen.*|| **tok sözlülük,** *Tok sözlü olma durumu.*|| **tok tok,** *(Ses için) kalın ve gür.*|| **tok tutmak,** *(Yiyecek için) uzun süre açlık duyurmamak.*

tok⁴, [tok] *{eT} sf.* **1.** (İnsan için) saçsız. [DLT] **2.** (Hayvan için) boynuzsuz. [DLT] ⊡ **tok yılkı,** *{eT} Boynuzsuz hayvan.* [DLT]

tok⁵, [Fr. toque] *is.* Binicilerin bir düşme sırasında başlarını bir yere çarpmaktan korumak için giydikleri kenarsız başlık.

tok⁶, [tavuk > toyuk > tōk] *(to:k) {ağız} is.* Tavuk. [DS]

tok⁷, [tok] *{ağız} is.* **1.** Sabanı oka bağlayan ağaç. **2.**

Sabanın uç demirini tahta bölümüne bağlayan demir bilezik. **3.** Aşık kemiğinin çıkıntılı yanı. [DS]

toka[1], [Ar. ṭavḳ ? / tok *(yans.)* > tok-ı-mak > toku > tokka / toğa] *(to'ka) is.* **1.** *{ağız}* Halka; çember. [DS] **2.** Kemer, kayış gibi bağları birbirine iliştirmeğe ve istenilen genişlikte tutmaya yarayan, küçük bir dili bulunan halka; at kolanı halkaları. *{eT} (aynı)* [Nevâyî] [Bahşayiş] **3.** Kadınların saçlarını tutturmakta kullandıkları süs eşyası. *{ağız} (aynı)* [DS] **4.** Çığırtkan olarak kullanılan ördeklerin ayaklarına geçirilen pirinç ya da kösele bilezik. **5.** *{ağız}* Yemliklere hayvan bağlamak için takılan demir halka. [DS] **6.** *{ağız}* Kalem çengeli. [DS] **7.** *{ağız}* Çoban köpeklerinin boynuna takılan mahmuzlu demir halka. [DS] ⊡ **toka dili,** *Bir tokanın ortasına yerleştirilen, kemer ya da kayışın deliğine geçerek kaymasını önleyen küçük çivi.*

toka[2], [İt. tocare *(dokunmak)* > tocca *(dokun)*] *is.* **1.** El sıkışma. **2.** Birbirinin sağlığına kadeh kaldırma. **3.** Elinin içine gizlice koyma. **4.** Dokuma tezgâhlarındaki iplik makarası. ⊡ **toka etmek,** *1. El sıkışmak. 2. Kadeh kaldırmak. 3. dnz. Karşılıklı iki şeyi gerip birbirine dayamak. 4. argo. Vermek. 5. dnz. (Sancak için) direğin tepesine kadar çekmek.*

toka[3], [tok-a] *{eT} is.* **1.** Hastalık; sakatlık. [EUTS] **2.** *sf.* Kör. [EUTS]

toka[4], [tok-a] *{ağız} is.* **1.** Bilye. **2.** Topaç. [DS]

toka[5], [? toka] *{ağız} is.* Taze mısır koçanı. [DS]

tokaç, -cı [tok *(yans.)* > tok-ī-mak / tok-ā-mak *(dövmek; vurmak; savaşta mağlûp etmek)* > tok-a-ç] *is.* **1.** Köylerde çamaşır yıkamakta kullanılan tahtadan yapılma yassı gövdeli, saplı araç. **2.** Kurşun boruları düzeltmekte kullanılan, sert ağaçtan yapılmış araç. **3.** Tahıl dövmekte kullanılan tarım aracı. **4.** *{eT}* Çörek. [DLT] **5.** *{ağız}* Kayık küreğinin şişkin bölümü. [DS] **6.** *{ağız}* Toprağı pekiştirmeye yarayan ağaç tokmak. [DS] ⊡ **tokat balığı,** *{ağız} Yeni yumurtadan çıkmış kurbağa yavrusu; iribaş.* [DS]

tokaçlama, [tokaç-la-ma] *is.* Tokaçlamak eylemi.

tokaçlamak, [tokaç-la-mak] *gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Tokaçla döverek yıkamak; tokaç vurmak. *{ağız} (aynı)* [DS]

tokaçlanış, [tokaç-la-n-ış] *is.* Tokaçlanmak eylemi ve biçimi.

tokaçlanma, [tokaç-la-n-ma / tok-a-ç-la-n-ma] *is.* Tokaçlanmak eylemi.

tokaçlanmak, [tokaç-la-n-mak] *edil. f. [-ır]* **1.** Tokaçla dövülmek; tokaç vurulmak. **2.** *dönşl. f. [-ır]* Tokaç edinmek; tokaç sahibi olmak.

tokaçlayış, [tokaç-la-y-ış] *is.* Tokaçlamak eylemi veya biçimi.

tokaj, [Tokaj *(Macaristan'da bir kent)*] *is.* → tokay.

tokalaç[1], [toka-la-ç طوقلاج] *is.* **1.** *{OsT}* Tekerleğimsi başlık; agel. **2.** *{ağız}* Eğrilmek üzere bilezik biçimi verilmiş yün topağı. [DS] **3.** *{ağız} sf.* (Öküz boynuzu vb. için) düz olmayan; eğri. [DS] **4.** *{ağız}* (Çocuk için) bodur; şişman. [DS]

tokalaç[2], **-cı** [toka-la-ç] *{ağız} is.* Tabaklanmış deri artıklarının ıslatılıp topak yapıldıktan sonra yakılmak için kurutulmuş durumu. [DS]

tokalak[1], **-ğı** [toka-la-k] *{ağız} is.* Topak; küçük parça. [DS]

tokalak[2], **-ğı** [toka-la-k] *{ağız} sf.* **1.** Kısa boylu; tıknaz. **2.** Yuvarlak; yumru. [DS]

tokalak[3], **-ğı** [toka-la-k] *{ağız} is.* Koyun, keçi vb. hayvanların kuyruk altındaki tüylerine yapışan pislik. [DS]

tokalama, [tok-a > toka-la-ma] *is.* Tokalamak eylemi.

tokalamak[1], [tok-a > toka-la-mak] *gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* **1.** Toka takmak. **2.** (Kemer vb. için) tokasını iliştirmek. **3.** (Saç için) toka ile tutturmak. **4.** *argo.* (Para için) vermek; toka etmek.

tokalamak[2], [tok > tok-a-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r]* (Ceviz için) silkmek. [DS]

tokalan, [toka-lan] *{ağız} is. folk.* Değnekle oynanan bir tür çocuk oyunu. [DS]

tokalanma, [tok-a > toka-la-n-ma] *is.* Tokalanmak eylemi.

tokalanmak, [tok-a > toka-la-n-mak] *edil. f. [-ır]* **1.** Toka takılmak. **2.** Tokası iliştirilmek; toka ile tutturulmak. **3.** *dönşl. f.* Toka sahibi olmak; toka edinmek; tokalı hâle gelmek.

tokalaşma, [toka-la-ş-ma] *is.* **1.** Tokalaşmak eylemi. **2.** Tokalaşmak durumu.

tokalaşmak[1], [toka[1]-la-ş-mak] *dönşl. f. [-ır]* Toka durumuna gelmek; toka gibi olmak.

tokalaşmak[2], [toka[2]-la-ş-mak] *işteş. f. [-ır]* Tanışma, vedalaşma vb. sırasında karşılıklı olarak birbirinin elini sıkmak; el sıkışmak.

tokalı, [toka[1]-lı] *sf.* Tokası bulunan; toka takılmış olan; tokası iliştirilmiş olan.

tokalmak, [tok-al-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* Kalınlaşmak; dolgunlaşmak. [DS]

tokama, [tok-a-ma] *{ağız} is.* Tarla, bağ bahçe veya mandıra kapısı. [DS]

tokamak[1], [tok-ā-mak] *(toka:mak) {eT} gçl. f. [-r]* **1.** Vurmak; dövmek; ezmek; tokmaklamak. [EUTS] **2.** Sokmak; tepmek. [EUTS] **3.** *{ağız}* Uğramak. [DS]

tokamak[2], [Rus. **to**roydalnaya **ka**mera s **mak**nitnıym polem *(manyetik alanlı toroidal oda)*] *kısalt. is.* Rus fizikçilerinin termonükleer araştırmalarda kullanmak üzere tasarladıkları bir makine türü.

tokana, [Far. ṭabḫ-ḫāne] *{ağız} is.* **1.** Mutfak. **2.** Kiler. [DS]

tokanak, -ğı [Far. ṭabḫ-ḫāne] *{ağız} is.* Mutfak. [DS]

tokar, [Yun. dokhári] *{ağız} is.* Ağaç çengel. [DS]

tokara[1], [Bul. kótara] *{ağız} is.* **1.** Akarsularda balık

toksikoloji, [Fr. toxicologie] *is.* Zehirlerle, zehirlerin tanınması ya da organizma üzerindeki etkilerinin incelenmesi vb. bilimsel çalışmalar; ağı bilimi.

toksikoman, [Fr. toxicomane] *is.* Dışardan alınan bir takım ağılı ve uyuşturucu maddelere karşı bağımlılık kazanmış ve bunların vücutta yarattığı etkilerin arayışı içinde olan kimse.

toksikomani, [Fr. toxicomanie] *is.* Dışardan alınan bir takım ağılı ve uyuşturucu maddelere karşı kazanılmış bağımlılık; uyuşturucu tutkunluğu; ağı tutkunluğu.

toksin, [Fr. toxine] *is.* **1.** Bazı canlı organizmalarda bulunan zehir; ağı. **2.** Bakteriler tarafından üretilen zehirli çözünür madde.

toksisite, [Fr. toxicité] *is.* Zehirleyicilik niteliği; zehirlilik.

toksiyoloji, [Fr. toxiologie] *is.* Tıbbın zehirlerle ilgili bölümü.

toksoit, [Fr. toxoïde] *is.* Aktifliği giderilmiş zehir.

tokson, [tokkuz + ōn] *(tokso:n) {eT} is.* Doksan.

toksun, [tokkuz+on] *{eT} is.* Doksan sayısı. [DLT]

toktamak, [tokī-mak > tok(ı)-t-a-mak > tokta-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-d(u)-yor]* **1.** Dinlenmek; rahatlamak. **2.** Serinlemek. [DS]

toktağan, [tok-ī-t-mak > tok(ı)t-ağan] *sf.* (Kar için) yaz kış erimeden kalan; üst üste yığılarak sıkışıp sertleşmiş.

toktok, -ğu [tok+tok] *{ağız} is.* Havan. [DS]

toktoku[1], [tok+tok-u] *{ağız} is.* Kulpsuz küçük su testisi. [DS]

toktoku[2], [tok+tok-u] *{ağız} is.* Ahlat kurusu ile kavrulan dövülmüş mısır. [DS]

toktur, [Fr. docteur => doktor > toktur] *{ağız} is.* Doktor; hekim. [DS]

toku[1], [tokü] *(toku:) {eT} is.* **1.** Toka; kemer tokası. [DLT] [Gabain] **2.** Kuşak süsü. [Gabain]

toku[2], [tokū] *(toku:) {eT} is.* **1.** Hediye; dürü; bohça. **2.** Merasim; tören. [EUTS] [Gabain] **3.** Töre; düzen; örf; âdet. [EUTS] [KB]

toku, [tok-u] *{ağız} is.* Çamaşır tokacı. [DS]

tokuç[1], [tok > tok-aç / tok-uç] *{eT} is.* Çörek. [DLT]

tokuç[2], **-çu** [tok *(yans.)* > tok-ī-mak / tok-ā-mak > tok-u-ç / tok-a-ç] *is.* **1.** *{OsT}* Çamaşır tokmağı; tokaç. *{ağız} (aynı)* [DS] **2.** *{ağız}* Et döveceği. [DS] **3.** *{ağız}* Değnek. [DS] ⊡ **tokuç balığı,** *{ağız} Yumurtadan yeni çıkmış kurbağa yavruları.* [DS]

tokuç[3], **-cu** [tok-uç] *{ağız} sf.* **1.** (Kişi için) başı büyük, zekâsı gelişmemiş. **2.** (Kişi için) alnı çıkık olan. [DS]

tokuç, -cu [tok-uç] *{ağız} is.* İki üç yaşlarındaki çocuk. [DS]

tokuçlamak, [tokuç-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(u)-yor]* Çamaşırı tokaçla vurarak yıkamak.[DS]

tokuğu, [tok-ī-mak > tok-u-ġū] *(tokuğu:) {eT} is.* Def tokmağı; davul tokmağı. [EUTS]

tokuk, -ğu [tok-u-k ?] *{ağız} is.* Gül goncası. [DS]

tokula, [toku-la] *{ağız} is.* Değnekle yuvarlak taşa vurarak oynanan bir çocuk oyunu. [DS]

tokulamak[1], [tokū > tokū-lā-mak] *(toku:la:mak) {eT} [-r] is.* Toka yapmak. [DLT]

tokulamak[2], [toku-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(u)-yor]* Ham ipliği tokaçla dövmek. [DS]

tokuldamak, [tok-ul-da-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-d(u) -yor]* (Su için) kaynamak; fokurdamak. [DS]

tokuldaşmak, [tok-ul-da-ş-mak] *{ağız} işteş. f. [-ır]* **1.** Konuşmak; sohbet etmek; yarenlik etmek. **2.** Birini kandırmak, inandırmak için konuşmak. **3.** Gizli konuşmak. [DS]

tokulığ, [tokū[2] > toku-lığ] *{eT} sf.* Kanunî; nizami; örfe uygun; yasal. [EUTS]

tokulmak, [tok-ul-mak] *{eT} dönşl. f. [-ur]* → tokılmak. [DLT]

tokuluğ, [tokū[2] > toku-lüğ] *(tokulu:ğ){eT} sf.* Kanunî; nizami; örfe uygun; yasal; faziletli. [EUTS] [Gabain]

tokum[1], [tokī-mak > toku-m] *{eT} is.* Boğazlanacak hayvan; boğazlanarak kesilen hayvanın derisi. [DLT]

tokum[2], [Moğ. tokom] *{eT} is.* Teğelti; semer. [Nevâyî]

tokum[3], [toġ-mak > toġ-um] *{eT} is.* Doğum; tevellüt. [EUTS]

tokum[4], [tokī-mak > toku-m] *{eT} is.* Dayanak; destek. [KB]

tokumak, [tok-ī-mak *(vurmak)* / tok-ā-mak / tok-u-mak طوقمق] *gçl. f. [-r]* **1.** *{eT}* Dövmek. [EUTS] [Gabain] **2.** *{eT}* Tepinmek. [EUTS] [Gabain] **3.** *{eT}* Bez dokumak. [Mühennâ] **4.** *{eAT}* Vurarak birbirine geçirmek. **5.** *{eAT} {OsT}* Çakmak; kakmak. **6.** *{ağız}* (Ceviz, erik vb. meyveleri sırıkla vurarak düşürmek; sopa ile silkmek. [DS]

tokun, [tok-un] *{eT} zf.* Tok olarak.

tokunmak, [tok-ī-mak > tok-u-n-mak] *{eT} dönşl. f. [-ur]* (Hayvan için) kesmek; boğazlanmak. [DLT]

tokur[1], [tok-u-r] *{ağız} is.* **1.** Büyük bilye. **2.** Taş bilye. [DS]

tokur[2], [tok-u-r] *{ağız} is.* Küçük bağlama; cura. [DS]

tokur[3], [tok-u-r] *{ağız} sf.* **1.** (Kişi için) kısa boylu ve şişman; cüce. **2.** (Kişi için) kısa boylu fakat güçlü. **3.** (Kişi için) kaba. **4.** (Kişi için) durgun. **5.** (İnsan veya hayvan için) yaşlı. **6.** Toparlak. **7.** Gelişmemiş; sıska. [DS] ⊡ **tokur etmek,** *{ağız} Hoşnutsuzluğunu belli ederek soğuk davranmak.* [DS]

tokur[4], [tok-u-r] *{ağız} is.* Su kabı. [DS]

tokura, [Bul. kótara] *{ağız} is.* İnek ahırı. [DS]

tokurcak, -ğı [tokur-cak] *{ağız} is.* Çamaşır tokacı. [DS]

tokurcu, [tokur-cu(n)] *{ağız} is.* **1.** Damların kıyılarına konulan yassı ağaç. **2.** Verevine dokunan şayak kumaş. **3.** Başları aşağıya gelmek üzere dizilen ekin demetleri. [DS]

tokurcuk, -ğu [tokur-cuk] *{ağız} is.* Toprak damlara döşenen çalı çırpının yerlere dökülmemesi için altlarına yerleştirilen ağaçlar. [DS] ⊟ **tokurcuğu düzgün olmak,** *{ağız} İşi yolunda olmak.* [DS]

tokurcun[1], [tokuz / toku(r)-cun *(dokuzlu)* طوقرجون] *is.* **1.** *{eAT}* Ekin demetlerinden yapılan yığın. **2.** *{ağız}* Başakları iç yana gelecek şekilde dokuz bağlamdan yapılmış ekin yığını. [DS] **3.** *{eAT} {OsT} {ağız}* Yirmi dört evli bir tahta üzerinde dokuz taşla oynanan bir oyun; dokuz taş oyunu. [DS]

tokurcun[2], [tokur-cun] *{ağız} is.* **1.** Dört köşe; kare. **2.** Kirizma yapılan bağda, birer metre ara ile ip çekme işi. **3.** Çizgili, desenli çarşaf. **4.** Bez dokuma biçimi. [DS]

tokurcun[3], [tokur-cun] *{ağız} is.* **1.** Dam kıyısı. **2.** Damların kıyısına konan yassı ağaçlar. [DS] ⊟ **tokurcun etmek,** *{ağız} Çiğnemek.* [DS]|| **tokurcunu düzgün olmak,** *{ağız} İşleri yolunda gitmek.* [DS]

tokurdak[1], [tok-ur-da-k] *{ağız} is.* **1.** İçi boş incir kurusu. **2.** Özü olmayan; içi boş meyve. [DS]

tokurdak[2], **-ğı** [tok-ur-da-k] *{ağız} is.* Deve veya katırlara takılan büyük çan. [DS]

tokurdak[3], **-ğı** [tok-ur-da-k] *{ağız} is.* Erkeklik bezi. [DS]

tokurdama, [tok *(yans.)* > tok-ur-da-ma] *is.* Tokurdamak eylemi.

tokurdamak, [tok *(yans.)* > tok-ur-da-mak] *gçsz. f. [-r] [-d(u)-yor]* Kaynama durumundaki sıvılar içinden çıkan hava kabarcıkları tok bir ses çıkarmak; tokurtu ile kaynamak; fokurdamak.

tokurdatma, [tok *(yans.)* > tok-ur-da-t-ma] *is.* Tokurdatmak eylemi.

tokurdatmak, [tok *(yans.)* > tok-ur-da-t-mak] *gçl. f. [-ır]* **1.** Tokurtu çıkartmak; tokurtu çıkararak kaynamasını sağlamak; tokurdamak eylemini yaptırmak. **2.** *{ağız}* Nargile içmek. [DS] **3.** *{ağız}* Su içerken ses çıkarmak. [DS]

tokurdum, [tukur-dum] *{ağız} is.* **1.** Örgüt; düzen. **2.** Tertip. [DS]

tokurga, [Moğ. toğurka] *{eT} is.* İbrik ve benzeri şeylerin emziği; emzik. [DLT]

tokurka, [Moğ. toğurka] *{eT} is.* → tokurga.

tokurkak, [tok-urkā-mak > tokurka-k] *{eT} sf.* Kendini tok sayan. [ETY]

tokurkamak, [tok > tok-urkā-mak] *(tokurka:k) {eT} gçsz. f. [-r]* Kendini tok saymak. [ETY]

tokurşak, -ğı [tok-ur-(u)ş-ak ?] *{ağız} is.* **1.** Meşe palamudu. **2.** Servi kozalağı. [DS]

tokurtu, [tok *(yans.)* > tok-ur-tu] *is.* Kaynama sırasında sıvının dibinden çıkan kabarcıkların çıkardığı tok ses.

tokusınç, [tokuz-unç / toku(s)-ınç] *{eT} sf.* Dokuzuncu. [ETY]

tokuş[1], [tok-ī-mak > tok-ı-ş / tok-u-ş] *is.* **1.** *{eT}* Savaş; muharebe. [DLT] [Mühennâ] **2.** Tokuşmak eylemi. **3.** İliştirme; verme (değiş tokuş).

tokuş[2], [tok-u-ç] *{ağız} is.* Tokaç. [DS]

tokuşgan, [tok-u-ş-gān] *(tokuşga:n) {eT} sf.* Her zaman çarpışan; kavgacı. [DLT]

tokuşlag, [tokuş-lağ] *{eT} is.* Savaş yeri. [Mühennâ]

tokuşma, [*eT.* tok-ı-ş-ma] *is.* Tokuşmak eylemi.

tokuşmak, [*eT.* tok-ī-mak > tok-ı-ş-mak] *işteş. f. [-ur]* **1.** Kafalarını birbirine vurmak; kafa kafaya vuruşmak. **2.** *{eT} {eAT} {OsT}* Vuruşmak; çarpışmak; harp etmek. [DLT] **3.** *dönşl. f. {eT}* Yayılmak; bulaşmak. [DLT]

tokuşturma, [tokuş-tur-ma] *is.* Tokuşturmak eylemi.

tokuşturmak[1], [tokuş-tur-mak] *gçl. f. [-ur]* **1.** Tokuşmak eylemini yaptırmak; tokuşmalarını sağlamak. **2.** Kafa kafaya vuruşturmak. **3.** Çarpıştırmak.

tokuşturmak[2], [tukuş-tur-mak] *{ağız} gçl. f. [-ur]* Değiş tokuş etmek; değiştirmek. [DS]

tokutma, [tok-u-t-ma] *{ağız} is.* Köy yolu ağzı. [DS]

tokutmak[1], [tok-ī-mak > toku-t-mak طوقودمق] *gçl. f. [-ur]* **1.** *{eAT}* Çaktırmak. **2.** *{ağız}* Dokutmak. [DS] **3.** *{ağız}* (Ceviz, erik vb. için) sırıkla dallarına vurarak düşürmek; sırıkla silkmek. [DS]

tokutmak[2], [tok-u-t-mak] *{ağız} is.* Köy yolu ağzı. [DS]

tokuz[1], [tokūz / tokkūz / tokz] *(toku:z) {eT} is.* Dokuz; 9. [DLT] [EUTS] [ETY] [Gabain] [KB] [Bahşayiş] [Mühennâ] [Üç İtigsizler] [Tekin] ⊟ **tokuz biñ,** *{eT} Dokuz bin.* [Bahşayiş]|| **tokuz düzen,** *{OsT} Dokuz felek.*|| **tokuz kırk,** *{eT} Otuz dokuz.*|| **tokuz on,** *{eT} Doksan.* [DLT]|| **tokuz otuz,** *{eT} Yirmi dokuz.*

tokuz[2], [tok-uz] *sf.* (Kumaş için) sık ve kalınca dokunmuş; katı; dayanıklı.

tokuzar, [tokkūz > tokuz-ār] *(tokuza:r) {eT} sf.* Dokuzar.

tokuzınç, [tok-uz-ınç / tok-uz-unç] *{eT} sf.* Dokuzuncu. [ETY]

tokuzlatmak, [tok-uz-la-t-mak طوقزلدمق] *{eAT} gçl. f. [-ur]* Döverek cezalandırmak.

tokuzunç, [tok-uz-unç / tok-uz-mç] *{eT} sf.* Dokuzuncu. [ETY] [EUTS] [Tekin]

tokyo, [Tokyo *(Japonya'da kent)*] *(to'kyo) is.* Plastikten yapılma üstü açık bir tür terlik.

tol[1], [Yun. tolos *(tonoz)*] *{ağız} is.* **1.** Taş kemer; taş kemerle yapılmış kapı, oda ya da ev. **2.** Kapalı çarşı. **3.** Bahçe evi; kulübe. **4.** Duvar. **5.** Temel. **6.** Yer altındaki ev veya ahır. **7.** Samanlık. **8.** Kuzuluk. **9.**

datmak; dümen. [DS] 🗗 **toloza düşürmek,** *{ağız} Düzen kurarak bir kimseyi zarara uğratmak; tuzağa düşürmek.* [DS]

toloz[3], [? toloz] *{ağız} is.* Tipi; kar. [DS]

tolp, [tōl-mak > tol-up / tolp] *{eT} sf.* Bütün; hep; tamamıyla. [ARAT] [EUTS] [Gabain]

tolpı, [tolp-ī] *(tolpı:) {eT} zf.* Bütünü; her tarafı; bütün mahiyeti. [ARAT] 🗗 **tolpu tüzün,** *Her bakımdan tam; her tarafı düzgün; pürüzsüz.*

tolturmak, [tōl-mak > tol-tur-mak / tol-dur-mak] *{eT} gçl. f. [-ur]* Doldurmak. [DLT]

tolu[1], [tōl-mak > tol-ū طولو] *(tolu:) {eT} sf.* **1.** Dolmuş olan; dolu; (boş olmayan); çok. *{eAT} (aynı)* [DLT] [İKPÖy.] [Gabain] [KB] **2.** Bir şeyin etrafı; çevresi. [EUTS] **3.** *{eAT} {OsT}* İçki dolu kadeh; sağrak. 🗗 **tolu ay,** *{eAT} {OsT} 1. Dolunay. 2. Ay ışığı; mehtap.* 🗗 **tolu suyu,** *{ağız} Çamaşır yıkamakta kullanılan küllü su.* [DS]

tolu[2], [tol-u] *{eT} e.* **1.** (Pekiştirme edatı) tam; bütün; tamamıyla; hep; tekmil. [ARAT] [EUTS] [Gabain] [İKPÖy.] **2.** *sf.* Mükemmel; isabetli. [Gabain]

tolu[3], [tol-u] *{eAT} {ağız} is.* (Yağış biçimi) dolu. [DS] 🗗 **tolu kesmek,** *{ağız} folk. O yıl az dolu yağması dileğiyle, yağan ilk dolu tanesi ailenin ilk çocuğu tarafından bıçakla ikiye kesilmek.* [DS]|| **tolu tolu,** *{ağız} Tane tane.* [DS]

tolu[4], [tol-u / tol-a] *{ağız} is.* Kuyudan su çekmekte kullanılan tahta veya çinko kova. [DS]

tolu[5], [*eT.* taluy > tolu] *{ağız} is.* Deniz. [DS]

toluk[1], [tolu-k تولوق] *{OsT} is.* Çiy; jale.

toluk[2], [töl-ük / tol-uk ?] *{ağız} is.* Koyun ve keçi yavrusu. [DS]

toluk[3], [tolkuk > toluk] *{ağız} is.* Davar derisinden yapılmış yayık. [DS]

toluklamak, [toluk-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(u)-yor]* Çevirmek; dolamak; sarmak. [DS]

tolukmak, [tolu-k-mak طولقمق] *gçsz. f. [-ur]* **1.** Köpürüp taşmak. **2.** *{OsT}* Hiddetlenmek. **3.** *{eAT}* Gözleri yaşla dolmak; ağlayacak hâle gelmek; dolukmak.

tolulamak, [töl-mak > tol-ū > tol-u-lā-mak] *(tolula:mak) {eT} gçl. f. [-r]* Doldurmak. [KB]

toluluk, -ğu [tōl-mak > tol-ū > tol-u-luk طولولق] *{eT} is.* **1.** Dolu olma durumu. [KB] **2.** *{eAT}* Ayın on dördü; bedir.

tolum[1], [tōl-mak > tol-um] *{eT} is.* Silah. [DLT] [KB]

tolum[2], [tōl-mak > tol-um] *{eT} sf.* Tam; mükemmel. [EUTS]

tolumlanmak, [tolum-la-n-mak] *{eT} dönşl. f. [-ur]* Silahlanmak. [DLT]

tolumluğ, [tolum-luğ] *{eT} sf.* Silahlı. [DLT]

tolun[1], [tōl-mak > tol-un] *{eT} sf.* **1.** Dopdolu; hep. [EUTS] **2.** *is.* Bütünlük; mükemmellik. [Gabain] **3.** (Ay için) tam yuvarlak hâlde; yusyuvarlak; dolun; ayın on dördü; dolun. [DLT] [KB] 🗗 **tolun ay,** *{eT} {OsT} Ayın on dördü.* [DLT]

tolun[2], [*eT.* tuluñ > tolun] *{ağız} is.* Kulak ile kaş arasındaki bölüm; dulun. [DS]

tolunay, [tol-un+ay] *is.* Dolunay.

tolunmak[1], [tol-un-mak طولنمق] *{eAT} dönşl. f. [-ur]* (Ay için) dolu hâle gelmek; dolunay olmak. [YE]

tolunmak[2], [tul-un-mak / tol-un-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ur]* (Güneş için) batmak. [DS]

tolup, [tōl-mak > tol-up / tol-p] *{eT} sf.* → tolp.

tolursuk, [tol-ar-suk / tolur-suk] *{eT} is.* **1.** Ayak ökçesi. **2.** Hayvanın art ayağı. [DLT]

toluy, [Çin. ta *(büyük)* + lywi *(asıl su)*] *{eT} is.* Deniz. [Gabain] [EUTS]

tolüen, [Fr. toluène] *is.* Taş kömürü katranından elde edilen, kimyasal formülü $C_6H_5–CH_2$ olan benzen türevi hidrokarbon; metilbenzen; fenilmetan.

tolvır, [talp-ır-mak > talpar / talvır / talvar / talfar / tolvır (Clauson *böyle okumuş)*] *{eT} is.* Keklik. [DLT]

tolyan, [? tolyan] *{ağız} is.* Geniş alan. [DS]

tom[1], [tom / tomb *(yans.)*] *is.* Şişmanlığı, iri olmayı ve kabarıklığı anlatan kök. [Zülfikar] *tom tom, tomuş tomuş*

tom[2], [tom] *{ağız} is.* İnce tahta yapmaya uygun küçük tomruk. [DS]

tom[3], [Far. toḫm => tōm] *(to:m) {ağız} is.* Tohum. [DS]

toma[1], [tō-mak > to-mā [Clauson *böyle okumuş*] [DLT'te *tuma*]] *(toma:) {eT} is.* Köpük. [DLT] 🗗 **toma buḫsun,** *Küpte bulunan darı şarabının köpüren kısmı.* [DLT]

toma[2], [tom-a] *{ağız} sf.* Tombul; toparlak; tıknaz. [DS]

toma[3], [tom-a] *{ağız} is.* Kuyruksuz tavuk. [DS]

toma[4], [Meksik d. tomatto / Yun. tomata] *{ağız} is.* Domates. [DS]

tomafil, [Fr. otomobil] *{ağız} is.* Otomobil. [DS]

tomahavk, [Kızıld.d. tamahacan > İng. tomahawk] *is.* **1.** Kuzey Amerika yerlileri olan Kızılderililerin kullandığı savaş baltası. **2.** *as.* Denizden fırlatılan Amerikan yapısı Cruise tipi güdümlü füzelerden biri.

tomak[1], **-ğı** [tom *(yuvarlak şey)* > tom-ak طوماك] *is.* **1.** Ağaçtan yapılmış top. **2.** Ağaç gürz. **3.** Kısa konçlu, yandan kopçalı, ökçesiz, altı kösele bir tür çizme. *{OsT} {ağız} (aynı)* [DS] **4.** *spor.* İçi keçe, üstü meşin kaplı yuvarlak oyun aracı. **5.** *{ağız}* Kütleşmiş, körlenmiş sivri uç. [DS] **6.** *{ağız}* Dayak; kötek. [DS] 🗗 **tomak oyunu,** *Tomak adı verilen top ile rakip oyuncuları vurma esasına dayanan altışar kişilik iki ekip arasında oynanan bir spor karşılaşması.*

tomak[2], [tom-ak] *{ağız} sf.* **1.** Yuvarlak. **2.** (Kişi için) kısa boylu. **3.** (Bebek için) çok şişman. [DS]

tomak[3], [tō-mak / tū-mak] *(to:mak) gçsz. f. [-r]* **1.** Dolmak; dolu olmak. **2.** Doymak. [Gabain] [ETY] [Tekin]

tomaka[1], [tomak-a] *is.* **1.** *folk.* Türkmen kadın süslerinde önemli bir yeri olan, çene altından ve yanaklar üzerinden dolanarak baş örtüsüne kancalarla tutturulan altın ya da gümüş takı. *{ağız} (aynı)* [DS] **2.** *{ağız}* Çocuk oyunlarında kamçı yerine kullanılan, ucuna düğüm atılmış büyük mendil. [DS]

tomaka[2], [tomak-a] *{ağız} sf.* Güdük; yuvarlak; küçülmüş. [DS]

tomakçı, [tomak-çı] *is. spor.* **1.** Tomak oyuncularına verilen ad. **2.** *sf.* Eli çabuk; hızlı iş gören.

tomalacık, -ğı [toma-la-cık] *{ağız} sf.* Tombul; toparlak. [DS]

tomalaç, [tom-al-aç طومالاج] *{eAT} sf.* **1.** Tümsek; yumru; kambur. [TS] **2.** Yokuş.

tomalak, -ğı [toma-l-ak] *{ağız} sf.* Tombul; tıknaz; toparlak. [DS]

tomalan, , [tom-al-an طوملن] *{eAT} is. bot.* Domalan mantarı.

tomalıç, [tom-al-ıç طومالج] *{eAT} {OsT} sf.* **1.** → tomalaç. **2.** *{ağız}* Tepe; tümsek. [DS] ⊟ **tomalıç gözlü,** *{OsT} Fırlak gözlü; patlak gözlü.*|| **tomalıç olmak,** *{OsT} 1. Yumrulaşmak; tümsekleşmek. 2. (Göz için) fırlak olmak; pırtlak olmak.*

tomalmak[1], [tom *(yans.)* > tom-al-mak طوملمق] *gçsz. f. [-ur]* **1.** *{eAT} {OsT}* Yusyumru kabarmak; tümsek oluşturmak. **2.** *{ağız}* Secde eder gibi durmak. [DS]

tomalmak[2], [tom-al-mak] *{ağız} gçsz. f. [-ır]* → tomsumak. [DS]

toman, [Far. tunbān] *{ağız} is.* **1.** Don; şalvar. **2.** Kadın şalvarı. **3.** Bol pantolon. [DS]

tomanı, [? tomanı] *{ağız} is.* Mısır sapları tutamlarının bir kazık çevresinde toplanması ile oluşturulan yığın.[DS]

tomar, [Yun. tomos *(kitap cildi)* / tomarios > Ar. tūmār] *is.* **1.** Dürülerek boru biçimine getirilmiş deri ya da kâğıt, karton. **2.** Eskiden topların içini temizlemekte kullanılan ucu fırçalı büyükçe çubuğa verilen ad. **3.** Yastık ya da minder üzerine geçirilen kalın kumaş. **4.** Emme basma tulumba gövdesi. **5.** Kaba, parlak tüylü köpek. **6.** *sf.* Sarılıp silindir biçimine getirilmiş olan.

tomara, [? tomara] *{ağız} is.* Bir tür yaban pazısı. [DS]

tomarı, [tomar-ı] *{ağız} zm.* Tamamı; tümü; hepsi. [DS]

tomarlamak, [tomar-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ı) -yor]* **1.** Bir araya yığmak; toplamak. **2.** Deste yapmak. [DS]

tomarmak, [tom-ar-mak] *{ağız} gçsz. f. [-ır]* Somurtmak. [DS]

tomas, [tomas] *{ağız} is.* Kaymaktan yapılan bir tür tulum peyniri. [DS]

tomaşmak, [tom-aş-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* Darılmak. [DS]

tomat, [Meksik d. tomatto / Yun. tomata] *{ağız} is.* Domates. [DS] ⊟ **tomat ekşisi,** *{ağız}* Salça. [DS]

tomata, [Meksik d. tomatto / Yun. tomata] *{ağız} is.* Domates. [DS]

tomatça, [Yun. tomata] *{ağız} is.* Patates. [DS]

tomate, [Yun. tomata] *{ağız} is.* Domates. [DS]

tomatır, [? tomatır] *{ağız} is.* **1.** Yığın. **2.** Elli bağlamdan oluşan keten yığını. [DS]

tomati, [Yun. tomata] *{ağız} is.* Domates. [DS]

tomatisma, [Fr. romatisme] *{ağız} is.* Romatizma. [DS]

tomatos, [Yun. tomata] *{ağız} is.* Domates. [DS]

tomaz, [tom-az] *{ağız} sf.* **1.** Tombul; toparlak; tıknaz. **2.** (Kişi için) eğri burunlu. **3.** (İnsan ya da hayvan için) çok küçük; yavru. **4.** Güldürücü; şen; şakacı. [DS]

tomb[1], [tom / tomb *(yans.)*] *is.* Şişmanlığı, iri olmayı ve kabarıklığı anlatan kök. [Zülfikar] *tomb-al-ak, tomb-ul, tomb-iş, tomb-uş*

tomb[2], [tomb / tömb / tönb / tumb / tümb *(yans.)*] *is.* Yuvarlanmayı, takla atmayı, dengeyi kaybederek düşmeyi anlatan kök. [Zülfikar] *tomb-ak, tomb-al-ak, tomb-ul*

tombadız, [tomb *(yans.)* > tomb-ad-ız] *{ağız} sf.* Şişman ve kısa boylu.[DS]

tombak[1], **-ğı** [Tayca. tambac > Fr. tombac] *is.* **1.** Birleşiminde % 80 bakır, % 20 çinko bulunan, el işçiliğinde genellikle şerit ya da tel biçiminde kullanılan alaşım. **2.** Altın-cıva amalgamıyla sıvandıktan sonra ısıl yöntemlerle cıvanın uzaklaştırılmasıyla yapılan altın kaplama işlemi. **3.** *{ağız}* Bakır ya da tuncun altınla alaşımından elde edilen maden. [DS] **4.** *sf.* Bu metalden yapılmış olan.

tombak[2], **-ğı** [tomb *(yans.)* > tomb-ak] *{ağız} sf.* **1.** Toparlak, küre biçiminde. **2.** Tombul; toparlak; tıknaz. **3.** *is.* Bilye; zıpzıp. [DS] ⊟ **tombak tombak,** *{ağız} Top top; topak topak.* [DS]

tombak[3], **-ğı** [tomb *(yans.)* > tomb-ak] *{ağız} is.* Yüksek toprak yığını; tümsek; tepe. [DS]

tombak[4], **-ğı** [tomb *(yans.)* > tomb-ak] *{ağız} is.* **1.** Şeftali. **2.** Kayısı. [DS]

tombak[5], **-ğı** [tomb *(yans.)* > tomb-ak] *{ağız} is.* Tek taşlı değersiz yüzük. [DS]

tombak[6], **-ğı** [tomb-ak] *{ağız} sf.* Başı açık. [DS]

tombala, [İt. tombola] *(to'mbala) is.* **1.** Üzerinde 1'den 90'a kadar karmaşık rakamlar bulunan 24 kart ve üzerinde rakamlar yazılı 90 küçük taşın çekilmesi ile oynanan bir oyun. **2.** Bir kart üzerindeki bütün rakamların doldurulması ile yapılan en bü-

yük oyun. **3.** *ünl.* Bütün rakamları dolduran oyuncunun tombala yaptığını haber vermek için söylediği söz. ⮺ **tombaladan çıkmak,** *Beklenmedik bir durumla karşılaşmak; umulmadık bir anda meydana gelmek.*|| **tombala yapmak,** *Tombala oyununda bir karttaki bütün rakamları doldurmak.*

tombalacı, [tomb *(yans.)* > tomb-ala-cı] *is.* Sokaklarda tombala çektirerek para kazanan kimse.

tombalacılık, -ğı [tomb *(yans.)* > tomb-ala-cı-lık] *is.* Tombalacının yaptığı iş.

tombalak[1], **-ğı** [*eT.* tomb *(yans.)* > tomb-al-ak] *is.* Takla. ⮺ **tombalak aşmak,** *{ağız} Takla atmak.* [DS]|| **tombalak atmak,** *{ağız} Takla atmak.* [DS]

tombalak[2], **-ğı** [tomb *(yans.)* > tomb-al-ak] *{ağız} sf.* **1.** Toparlak; küre biçiminde. **2.** (Kişi için) kısa boylu ve şişmanca; tombul. [DS]

tombalak[3], **-ğı** [tomb *(yans.)* > tomb-al-ak] *{ağız} is.* Domates. [DS]

tombalak[4], **-ğı** [tomb *(yans.)* > tomb-al-ak] *{ağız} is.* **1.** Pervane. **2.** Kelebek. [DS]

tombalak[5], **-ğı** [tomb *(yans.)* > tomb-al-ak] *{ağız} is.* Dana. [DS]

tombarlak, -ğı [tomb *(yans.)* > tomb-ar-la-k] *{ağız} sf.* Yuvarlak; küre biçiminde. [DS]

tombatın, [Yun. tompáta / Ar. ṭummāṭım طماطم] *{ağız} is.* Pancar. [DS]

tombatıya, [tomb *(yans.)* > tomb- *(yans.)* > tomb-at-ı-y-a] *{ağız} zf.* Boş yere; gereksiz olarak. [DS]

tombay, [dombay] *{ağız} is.* Manda. [DS]

tombaz, [tomb *(yans.)* > Az. tombaz طومباز] *is.* **1.** Irmaklarda çalışan altı düz güvertesiz tekne; altı düz borda kayığı. *{OsT} {ağız} (aynı)* [DS] **2.** Fıçı biçiminde yapılmış küçük duba. **3.** Yan yana bağlanarak üzerine tahtalar serilmek suretiyle köprü yapılan kayıktan dubalara verilen ad. **4.** *{ağız}* Yuvarlak biçimde bağlanmış saz demeti. [DS] ⮺ **tombaz kılmak,** *{ağız} Takla atmak.* [DS]

tombik[1], **-ği** [tomb *(yans.)* > tomb-ik] *is.* Kuzey Afrika kıyılarında yaşayan bir tür orkinos yavrusu; tombilya.

tombik[2], **-ği** [tomb *(yans.)* > tomb-ik] *sf.* **1.** Küçük çocukları severken söylenen söz. **2.** *{ağız}* Şişmanca; tombul. [DS]

tombil, [? tombil] *is. zool.* **1.** Küçük ton balığı. **2.** *{ağız}* Küçük tür yunus balığı. [DS]

tombilik[1], **-ği** [? tomb-il-ik] *is. zool.* → tombil.

tombilik[2], **-ği** [tomb *(yans.)* > tomb-il-ik] *{ağız} sf.* Şişmanca; tombul. [DS]

tombilya, [tombil-ya ?] *is.* Orkinos yavrusu.

tombiş, [tomb *(yans.)* > tomb-iş] *{ağız} is.* Sevimli şişman; tombul. [DS]

tombu, [tomb *(yans.)* > tomb-u] *{ağız} is.* Küçük tepe; tümsek. [DS]

tombul[1], [tomb *(yans.)* > tomb-ul] *sf.* **1.** (Kişi için) toplu; dolgun; şişmanca. **2.** (Bedenin bir bölümü için) şişmanlık belirtisi olan. **3.** (Sebze için) etli ve dolgun. **4.** *{ağız}* Sevimli. [DS]

tombul[2], [tomb *(yans.)* > tomb-ul] *{ağız} is.* İki tekerlekli at arabası. [DS]

tombul[3], [tomb-ul] *{ağız} is.* Küçük üzüm salkımı. [DS]

tombulca, [tombul-ca] *sf.* Biraz tombul; tombula yakın.

tombullaşma, [tombul-la-ş-ma] *is.* Tombullaşmak eylemi.

tombullaşmak, [tombul-la-ş-mak] *dönşl. f. [-ır]* Tombul duruma gelmek; şişmanlamak.

tombulluk, -ğu [tombul-luk] *is.* **1.** Tombul olma durumu. **2.** Tombul bir kimsenin niteliği.

tombulmak, [tomb *(yans.)* > tomb-ul-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ur]* Sıçramak. [DS]

tombulşak, -ğı [tomb *(yans.)* > tomb-ul-cak] *{ağız} is.* Gonca. [DS]

tombuluş, [tomb *(yans.)* > tomb-ul+uç] *{ağız} is.* Ense kökü ile sırtın birleştiği yer. [DS]

tomburcak, -ğı [tomur-cuk] *{ağız} is.* Tomurcuk. [DS]

tomburlak, -ğı [tomb *(yans.)* > tomb-ur-la-k] *{ağız} sf.* Küre biçiminde olan; toparlak. [DS]

tomburmak, [tomb *(yans.)* > tomb-ur-mak] *{ağız} gçl. f. [-ur]* Tomurcuk vermesi için ağacı kesmek. [DS]

tomburt, [tomb *(yans.)* > tomb-ur-t] *{ağız} is.* Beş altı taneli üzüm salkımı. [DS]

tombustan, [tombustan] *{ağız} is.* Bok böceği. [DS]

tombuş[1], [tomb *(yans.)* > tomb-uş] *{ağız} is.* Şişmanca; tombul; toplu. [DS]

tombuş[2], [tomb *(yans.)* > tomb-uş] *{ağız} is.* Koyu pembe renkli, büyük çekirdekli bir çeşit kiraz. [DS]

tombuz, [tomb *(yans.)* > tomb-uz] *{ağız} is.* **1.** Bir avuç; bir tutam. **2.** Yumruk; boks. **3.** Çoban değneğinin kalın ucu. [DS]

tombuzlamak, [tombuz-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(u)-yor]* Yumruklamak. [DS]

tomçak, -ğı [tom-çak] *{ağız} is.* Gonca. [DS]

tomdurcuk, -ğu [tom-dur-cuk] *{ağız} is.* Gonca. [DS]

tomeç, -ci [tom-eç] *{ağız} is.* Su soğutmaya yarayan toprak kap. [DS]

tomekan, [Far. tüḫmügān] *{ağız} is.* Semizotu. [DS]

tomelya, [? tomelya] *{ağız} is.* Yanan odunların bir ucunu dayamak için ocak başına konulan taş.[DS]

tomes, [? tomes] *{ağız} is.* Kaburga kemiği. [DS]

tomgavıt, [tom+kavut] *{ağız} is. folk.* Düğünde, damat evinden kız evine gönderilen yiyecek vb. armağan. [DS]

-tomi, [Fr. -tomie] *son ek.* Latin kökenli organ adlarından, o organların ameliyatla alınma işlemine ilişkin birleşik kelimeler yapan son ek.

tomik, -ği [? tomik] *{ağız}* *is.* Tilki avı için yapılan avcı pusu yeri. [DS]

tomku, [tumku] *{ağız}* *sf.* Asık suratlı. [DS]

tomkurmak, [tom-kur-mak] *{ağız}* *gçsz. f. [-ur]* Surat asmak; somurtmak. [DS]

tomlımak, [tum > tum-lī-mak] *(tomlı:mak)* *{eT}* *gçsz. f. [-r]* Soğumak. [EUTS]

tomlıtmak, [tum > tum-lı-t-mak] *{eT}* *gçl. f. [-ur]* Soğutmak. [EUTS]

tomludu, [tum-lı-t-mak > tum-lı-t-ū] *(tomlıdu:)* *{eT}* *sf.* Doğru; dürüst; adilane. [EUTS]

tomluğ, [tūm > tum-lī-mak > tum-lı-ġ] *{eT}* *sf.* **1.** (Su için) soğuk. **2.** (Yüz için) somurtkan. [EUTS]

tomofil, [Fr. otomobile] *{ağız}* *is.* Otomobil. [DS]

tomografi, [Fr. tomographie] *is. tıp.* **1.** Bir organın iki santim kalınlığında taranarak filmini çekmeye yarayan röntgen. **2.** Bu şekilde çekilmiş röntgen filmi.

tomp, [tomb / tomp] *{ağız}* *is.* **1.** Küçük tepe; tümsek. **2.** Tarlanın çevresini belirtmek için yapılan toprak sınır. [DS]

tompuz, [tomp-uz] *{ağız}* *is.* Yumru; ur. [DS]

tomra, [tom-ra] *{ağız}* *is.* **1.** Kurumuş çamur. **2.** Ayak topuğunda oluşan çatlak. [DS]

tomru, [tom-ru] *{ağız}* *is.* Dağlardaki küçük tepeler. [DS]

tomruk[1], **-ğu** [tom *(yuvarlak şey)* > tom-ur-mak *(ağacı keserek kütük hâline getirmek)* > tom-(u)r-uk طومروق] *is.* **1.** Kereste hâline getirmek için belli bir uzunlukta kesilerek, dalları budanmış biçilmeye hazır ağaç gövdesi; ağaç kütüğü; kütük. *{eAT} {OsT} (aynı)* **2.** Kalınlaşmış ağaç gövdesi. **3.** Tomurcuk. **4.** *{ağız}* Tutuk evi. [DS] **5.** Doğu ülkelerinde uygulanan bir tür işkence aracı. **6.** Taş ocağında kabaca yontulmuş taş parçası. **7.** *{eAT} {OsT} {ağız}* Eskiden tutsakların ve tutukluların ayaklarına takılan tahta kelepçe. [DS] ⧉ **tomruğa atmak,** *es. Tutuk evine koymak.*|| **tomruğa vermek,** *Suçlunun ayaklarını işkence aracına geçirmek.*|| **tomruk ağası,** *{ağız} Tutukevi yöneticisi.* [DS]

tomruk[2], **-ğu** [tom-(u)r-uk] *{ağız}* *is.* Yumru; ur. [DS]

tomruk[3], **-ğu** [tom-(u)r-uk] *{ağız}* *is.* Gonca; tomurcuk. [DS]

tomrukçu, [tomruk-çu] *{ağız}* *is.* Tutukevi bekçisi; gardiyan. [DS]

tomruklama, [tomruk-la-ma] *is.* **1.** Tomruklamak eylemi. **2.** Kesilen ağaçları tomruk hâline getirmek için parçalara ayırmak.

tomruklamak, [tomruk-la-mak] *gçl. f. [-r] [l(u)-yor]* (Ağaç için) kestikten sonra dallarını ve baş tarafını keserek kereste yapılabilecek duruma getirmek.

tomruklanma, [tomruk-la-n-ma / tomruk-lan-ma] *is.* Tomruklanmak eylemi.

tomruklanmak, [tomruk-la-n-mak] *edil. f. [-ır]* **1.** (Ağaç gövdesi için) tomruk hâline getirilmek; tomruk yapılmak. **2.** *dönşl. f.* (Bitki için) tomurcuklanmak.

tomrum, [tom-ur-mak >tom(u)r-um طومروم] *{eT} {OsT}* *is.* Tomruk; kütük. ⧉ **tomrum tomrum,** *{OsT} (Kabarıp çıkmak için) domur domur; art arda.*|| **tomrum yığaç,** *{eT} Üzerinde deri, gön ve sahtiyan kesilen kütük.* [DLT]

tomruşmak, [tom-ur-mak > tom(u)r-uş-mak] *{eT}* *işteş. f. [-ur]* Birlikte tomruk yapmak. [DLT]

tomsa, [tom-sa] *{ağız}* *is.* Kısa boylu; şişman. [DS]

tomsalak, -ğı [tom-sa-lak] *{ağız}* *is.* Odunun yarılamayan sert parçası. [DS]

tomsek, -ği [tomsek] *{ağız}* *is.* Gübre dökülen çukur. [DS]

tomsu, [tom-su] *{ağız}* *is.* **1.** Küçük tepe; tümsek. **2.** Yükseklik. **3.** (Çoğunlukla salatalık için) kısa ve kalın. [DS]

tomsuk[1], **-ğu** [tom-su-k] *{ağız}* *is.* Küçük tepe; tümsek. [DS]

tomsuk[2], **-ğu** [tom-su-k] *{ağız}* *is.* Kısa kütük. [DS]

tomsumak, [tom-su-mak] *{ağız}* *gçl. f. [-r]* Surat asmak; somurtmak. [DS]

tomsurmak, [tom-su-r-mak] *{ağız}* *gçl. f. [-r]* Surat asmak; somurtmak. [DS]

tomsurtmak, [tom-su-r-t-mak] *{ağız}* *gçl. f. [-r]* Surat asmak; somurtmak. [DS]

tomsuruk[1], **-ğu** [tom-su-r-uk] *{ağız}* *sf.* (Kişi için) asık yüzlü. [DS]

tomsuruk[2], **-ğu** [tom-su-r-uk] *{ağız}* *is.* Tohumun çatlayarak baş vermiş durumu. [DS]

tomşak, -ğı [tom-çak / tom(u)ş-ak] *{ağız}* *is.* Gonca. [DS]

tomşuk, [tumış-mak > tum(ı)ş-uk] *{eT}* *is.* Kuş gagası. [DLT]

tomta[1], [tom-ta] *{ağız}* *is.* Kemikli büyük et parçası. [DS]

tomta[2], [tom-ta] *{ağız}* *is.* Bağlam; tutam. [DS]

tomta[3], [domates] *{ağız}* *is.* Domates. [DS]

tomto, [tomto] *{ağız}* *is.* Süt paparası. [DS]

tomtok, -ğu [to(m)+to/k] *{ağız}* *pekşt. sf.* Doymuş. [DS]

tomtom[1], [tom+tom] *{ağız}* *is.* Böbrek. [DS]

tomtom[2], [tom+tom] *{ağız}* *is.* Tırtıl. [DS]

tomtom[3], [tom+tom] *{ağız}* *is.* Erkek hindi. [DS]

tomtom[4], [tom+tom] *{ağız}* *is.* Yığın; tümsek. ⧉ **tomtom olmak,** *{ağız} Tümsek tümsek, yığın yığın olmak; yığılmak.* [DS]

tomtu[1], [tom-tu] *{ağız}* *is.* Et, bulgur ya da pirinçle karıştırılarak yapılan sulu köfte. [DS]

tomtu[2], [tom-tu] *{ağız}* *is.* Kulplu küçük testi. [DS]

tomturak[1], **-ğı** [tom-tu-r-ak] *{ağız}* *is.* Çan; zil. [DS]

tomturak[2], **-ğı** [Far. ṭumṭurāḳ] *{ağız}* *is.* Alım; gösteriş. [DS]

tomur, [tom-ur] *is.* **1.** *biy.* Koni biçimindeki herhangi bir çıkıntı; papilla. **2.** *{ağız}* Katı. [DS] **3.** *{ağız}* Yumru; ur. [DS]

tomurcuk, -ğu [tom-ur-uk > tom-ur-u(k)-cuk > tom-ur-(u)-cuk / tom-ur-mak > tom-ur-cuk] *is.* **1.** *bot.* Bitkide bir sürgünün büyüme noktasında, çiçek ya da pek çok yaprak ve dal vermek üzere genç yapraklarla sarılmış organ. **2.** Açılmadan önceki çiçek durumu; gonca. **3.** *biy.* Çok hücreli bazı hayvanlarda eşeysiz üremeyi sağlayan çıkıntı biçimindeki hücre grubu. **4.** Süslemecilikte, kıvrık dalların, yaprakların ucuna yerleştirilen goncaya benzer motif.

tomurcuklanma, [tomurcuk-la-n-ma] *is.* **1.** Tomurcuklanmak eylemi. **2.** *biy.* Bira mayasında olduğu gibi, bazı çok hücreli hayvanların eşeysiz üreme biçimi.

tomurcuklanmak, [tomurcuk-la-n-mak] *dönşl. f. [-ır]* (Bitki için) tomurcukları oluşmak; tomurcuk bağlamak.

tomurcuklu, [tomurcuk-lu] *sf.* (Bitki için) tomurcuğu bulunan; tomurcuk bağlamış olan.

tomurma, [tom *(yans.)* > tom-ur-ma] *is.* **1.** Tomurmak eylemi. **2.** *{ağız}* Ağacı tomruk biçiminde parçalama. [DS]

tomurmak[1], [tom *(yans.)* > tom-ur-mak] *gçl. f. [-ur]* **1.** *{eT}* Ağacı dibinden keserek tomruk yapmak. [DLT] **2.** *{ağız}* Ağacı dibinden kesmek. [DS] **3.** *{ağız}* Ağaç dallarını kesmek. [DS] **4.** *{ağız}* (Çoğunlukla ağaç için) uzunluğuna yarmak. [DS]

tomurmak[2], [tom-ur-mak / tam-ur-mak طومورمق] *gçsz. f. [-ur]* **1.** *{eT}* (Kan için) kan akmak; kanamak. [EUTS] **2.** *{eAT}* Küçük kabarcık oluşturmak; şişip kabarmak; şişmek. **3.** (Bitki için) filiz vermek üzere tomurcuk uçları belirmek; tomurcuk oluşmaya başlamak.

tomurşak, -ğı [tom-ur-cak] *{ağız} is.* **1.** Tomurcuk. **2.** Meşe ağacının meyvesi. [DS]

tomurtlamak, [tom-ur-t-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(u)-yor]* Ağacın dallarını budayarak tepesini düzeltmek. [DS]

tomuruk, -ğu [tom-ur-uk] *{ağız} is.* Tomruk. [DS]

tomuş, [tom-uş] *{ağız} sf.* **1.** Küt. **2.** (Dudaklar için) büzülmüş. ⊡ **tomuş tomuş,** *{ağız} (Çocuk için) sevimli ve şişman.* [DS]

tomuz[1], [toñ *(şişman, yağlı)* > toñ-uz > doñuz > tomuz [EREN]] *{eT} is. zool.* Domuz.

tomuz[2], [temmuz] *{ağız} is.* Temmuz. [DS]

tomuzlan, [tomuz-lan] *{ağız} is.* Domuzlan böceği. [DS]

tomuzlanböceği, [tomuz-lan+böce(k)-i] *{ağız} is.* Kın kanatlılardan, bitkilere zarar veren bir böcek, mayıs böceği. [DS]

ton[1], [ton *(yans.)*] *is.* İri, şişman olmayı ve sevimliliği anlatan kök. [Zülfikar] *ton ton, ton+tin, ton+toş*

ton[2], [tōn / don طون] *(to:n) {eT} {eAT} {OsT} {ağız} is.* **1.** Elbise; giyecek; kürk; üst giysisi; don. [DLT] [EUTS] [Gabain] [İKPÖy.] [KB] [Mühennâ] [DS] **2.** *{eAT} {ağız}* Renk; hayvanın rengi. [DS] **3.** *{ağız}* Kürk. [DS] ⊡ **ton başı,** *{eT} Elbisenin baş tarafı.* [Mühennâ]|| **ton biçmek,** *{eAT} Elbise kesmek.*|| **ton bozma,** *{ağız} folk. Düğün öncesinde yapılan gelin elbisesi biçme töreni.* [DS]|| **tondan tona girmek,** *{eAT} 1. Sık sık biçim değiştirmek. 2. Dilden dile dönmek.*|| **ton değşürmek,** *{eAT} Kıyafet değiştirmek.*|| **ton dürmek,** *{eT} Elbiseyi çevirmek.* [Mühennâ]|| **ton eylemek,** *{eAT} Elbise yapmak.*|| **ton içine bürünmiş,** *{eAT} Örtüye sarınmış.*|| **ton idinmek,** *{eAT} Kendisine örtü yapmak; örtü edinmek.*|| **ton ini,** *{eT} Elbisenin genişliği; giyimin eni.* [Mühennâ]|| **ton örtünmiş,** *{eAT} Örtüye bürünmüş.*|| **ton tikiçi,** *{eT} Terzi.* [Mühennâ]|| **ton tutakı,** *{eT} Elbisenin kenarı.* [Mühennâ]

ton[3], [toñ / doñ > don] *{eT} is.* Don; buz.

ton[4], [Lat. tonna > Fr. tonne] *is.* **1.** Bin kilograma eşdeğer kütle ölçüsü birimi; + 4°C'deki bir metre küp saf suyun ağırlığı. **2.** İngiliz ölçü sistemine göre 1016 kg'lık ağırlık ölçüsü birimi; İngiliz tonu; long ton. ⊡ **tonla,** *Pek çok.*

ton[5], [Yun. thunnos / Lat. thunnus > Fr. thon] *is.* Ton balığı. ⊡ **ton balığı,** *zool. Ton balığıgiller familyasından, ılık denizlerde yaşayan, mekiksi gövdeli, eti değerli bir kemikli balık; orkinoz, (Thunnus thynnus / Thynnus vulgaris).*

ton[6], [Yun. tonos / Lat. tonus *(gerilim)* > Fr. ton] *is.* **1.** Bir sesin tını, yoğunluk, yükseklik gibi özelliklerini belirleyen titreşim niteliği; titrem. **2.** Bir ruhsal durumu ya da duyguyu veren konuşma biçimi. **3.** Bir rengin açıktan koyuya kadar algılanabilen farklılıkları. ⊡ **ton ayrımı,** *Fotoğraf basımında bir rengin açıklık ve koyuluk durumunu belirleme işlemi.*|| **ton bilimi,** *Tonlu dillerde, tonların incelemesini esas alan bilim dalı.*|| **ton birimi,** *Yazılışları aynı olduğu hâlde anlamları ayrı iki kelimeyi ya da heceyi birbirinden ayırmakta kullanılan gösterge.*

ton[7], [ton] *{ağız} is.* Koyun ve keçilere takılan büyük çan. [DS]

tonağu, [tōn > ton-ā-mak > tonā-ġū] *(tona:ğu:) {eT} is.* Giyecek; elbise; giyim. [EUTS] [Gabain]

tonaj, [Fr. tonnage] *is.* **1.** Bir taşıtın ton cinsinden taşıyabildiği yük miktarı. **2.** *dnz.* Bir ticaret gemisinin, iç hacminin belirlenmiş uluslar arası standartlara göre hesaplanmış yük taşıma kapasitesi.

tonak, [ton-ā-mak > ton-a-k طوناق] *{OsT} is.* Süs; bezek.

tonaka, [ton-ak-a ?] *{ağız} sf.* **1.** Büyük; iri. **2.** Sığırların aşık kemiği; büyük aşık. [DS]

tonal, -li [Fr. tonale] *sf.* **1.** Ton ile ilgili; tonaliteye ilişkin. **2.** *dbl.* Bir dildeki tonların işlevine ilişkin.

tonalit, [Fr. tonalite] *is.* Biotitli ve amfibollü kuvarslı diyorit.

tonalite, [Fr. tonalité] *is. müz.* **1.** Majör ve minör dizilerle bu dizilerin oluşturduğu sistem; eksenlilik; tonal sistem. **2.** Belirli bir tonda yazılmış olan müzik parçasının özelliği. **3.** Bir elektronik alıcının tiz ve pes tonların tümünü verebilme özelliği.

tonalitik, -ği [Fr. tonalitique] *sf.* (Kayaç için) tonalit özelliği gösteren.

tonaltmak, [ton-ā-mak > ton-a-l-t-mak طونالتمق] *{eAT} gçl. f. [-ur]* Elbise giydirmek; donatmak.

tonamak[1], [tōn > ton-ā-mak] *(tona:mak) {eT} gçl. f. [-r]* Donatmak; çekidüzen vermek; giydirmek. [EUTS]

tonamak[2], [tona-mak ?] *{ağız} gçl. f. [-r] [n(u)-yor]* Yağma etmek; çiğnemek. [DS]

tonan, [ton-ā-mak > ton-a-n] *{eT} sf.* Giyimli. [Mühennâ]

tonanğu, [tonā-mak > tona-n-mak > tonan-ġū] *(tonangu:) {eT} is.* Giyim eşyası; giyecek; elbiseler; giyim; sarılan şey. [EUTS]

tonanma, [ton-a-n-ma طونانمق] *{eAT} sf.* Donanmış; silahlanmış.

tonanmak, [ton-ā-mak > ton-a-n-mak / don-a-n-mak طونانور] *{eT} {eAT} {OsT} dönşl. f. [-ur]* Donanmak; süslenmek; giyinip kuşanmak. [KB]

tonatmak, [ton-ā-mak > tona-t-mak] *{eT} {eAT} {OsT} gçl. f. [-ur]* **1.** Giydirmek; donatmak; süslemek. *{eAT} (aynı)* [DLT] **2.** Teçhiz etmek; donatmak. **3.** *{eAT}* Bir kimseyi kötü sözlerle batırmak.

tonaz, [? tonaz] *{ağız} is.* Birbirine eklenmiş balık ağları. [DS]

tonbaç, -cı [ton-maç / tonbaç ?] *{ağız} is.* Kulpsuz küçük su testisi. [DS]

tonbatın, [Ar. ṭummāṭım طماطم => tonbatın] *{ağız} is.* Ak pancar. [DS]

tonbay, [Kafkas dll. tombay => tonbay طونبى] *{eAT} is.* Manda.

tonbayan, [Ar. ṭummāṭım طماطم] *{ağız} is.* Ak pancar. [DS]

tonbu, [? tonbu] *{ağız} is.* Meyvenin olgunlaşmamış yeri. [DS]

tonç[1], [*eT.* tong *(içi boş olmayan; som olan)* > tong-ç > toñ-ç] *is.* Çile adı verilen yay kirişinin iki ucundan her biri. ⊡ **tonç kertiği,** *Yay başlarının dış kenarlarında, çilenin ilmeklerini oturtmaya yarayan oyuklara verilen ad.*

tonç[2], [tonç] *{ağız} is.* **1.** Tarlalar arasındaki sınırı belli eden toprak yığını. **2.** İki tarla ya da bahçe arasındaki boş yer. **3.** Suyun dağılması için evlek çevrelerine yapılan toprak setler. [DS]

tonç[3], [tonç] *{ağız} is.* Yırtıcı hayvan ini. [DS]

tonç[4], [tonç] *{ağız} is.* Bir tür iskambil oyunu. [DS]

tonçı, [ton > ton-çī] *(tonçı:) {eT} is.* **1.** Elbiseci. [KB] **2.** *{eT}* Dokumacı; çulha. [Mühennâ]

tonçukmak, [*tonç > tonç-uk-mak / ton-mak > ton-çuk-mak] *{eT} gçsz. f. [-ur]* **1.** Soluğu kesilmek; soluyamaz olmak. **2.** (Hayvan için) saklanmak; kışı geçirmek üzere inine çekilmek.

tondura, [Fr. toundra] *is.* Kuzel kutbu yakınlarındaki bitkisiz, geniş düzlükler; tundra.

tondurmak, [ton-mak > ton-dur-mak [Clauson *böyle okumuş*] [DLT'*te* tundurmak]] *{eT} gçl. f. [-ur]* Kapatmak; örtmek. [DLT]

toner, [İng. toner] *is.* Mineral ve organik pigment karışımı boya; baskı mürekkebi.

tong[1], [tan / tang / tank / teng / tın / tıng / tin / ting / tink / tong / töng *(yans.)*] *is.* **1.** Çarpmayı, vurmayı; düşmeyi, yuvarlanmayı; çalgı çalmayı; silahla ateş etmeyi; buna benzer biçimde konuşmayı, söylenmeyi, mırıldanmayı anlatan kök. [Zülfikar] *tong-ur, tong tong, tong-ur-a-k, tong-ur-da-k.* **2.** *{eT} is.* Katı bir şeyin yere düşmesi ile çıkan sesi anlatan yansımalı kök. ⊡ **tong tung etmek,** *(Katı bir şey için) sert bir yere düşünce "tangur tungur" ses çıkarmak.* [DLT]

tong[2], [toñ] *(toñ) {eT} sf.* (Soğuk için) donmuş; don. [DLT]

tong[3], [to-mak *(doymak)* > to-ñ] *(toñ) {eT} sf.* **1.** İçi boş olmayan; som olan. [DLT] **2.** Kaba; hantal. [Clauson] **3.** Sert; katı. [KB] ⊡ **toñ kamış,** *Halfa otu; kandıra otu.* [DLT]

tonga[1], [to-mak *(doymak)* > to-ñ-ġā > toñā] *(toña:) {eT}* **1.** Yiğit; kahraman; kuvvetli; şevketli. [EUTS] [Gabain] [KB] **2.** Bir rütbe ve unvan. [EUTS] **3.** Bebür; kaplan cinsinden bir hayvan. [DLT]

tonga[2], [tonga] *{ağız} is.* **1.** Kurumuş ağaç gövdesi. **2.** İpe dizilmiş tütün demetleri. **3.** Bozuk tütün. [DS]

tonga[3], [tonga] *is.* **1.** *{ağız}* Kayrak oyununda dikilen yuvarlak taş. [DS] **2.** *(to'nga) argo.* Hile; düzen; tuzak. **3.** *{ağız}* Tehlike; çekince. [DS] ⊡ **tongaya basmak,** *Kandırılmak; düzene gelmek; kendisine hile yapılmak.*

tonga[4], [tonga] *{ağız} is.* **1.** Dağın en yüksek yeri; doruk. **2.** Dere kıyılarındaki tümsek yerler. [DS]

tonga[5], [tonga] *{ağız} sf.* Akılsız. [DS]

tongadak, -ğı [tong *(yans.)* > tong-adak] *zf.* **1.** (Vurmak, çarpmak için) şiddetle. **2.** *{ağız}* (Düşmek için) büyük bir gürültü ile. [DS]

tongal[1], [tong-a-l ?] *{ağız} sf.* **1.** (Kişi için) çok yaşlı. **2.** Zengin. [DS]

tongal[2], [tong-a-l ?] *{ağız} is.* Sivri ağaç parçası. [DS]

tongalak, -ğı [tong-ala-k] *{ağız} sf.* (Çocuk için) yaşından iri. [DS]

tongalamak, [toña-lā-mak] *(toñala:mak) {eT} gçl. f. [-r]* Yiğitlerin, güçlü kuvvetlilerin yaptığı işi yapmak. [DLT]

tongalanmak, [tong-a-la-n-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* Yuvarlanmak. [DS]

tongaldak, -ğı [tong-al-da-k] *{ağız} is.* (Nesne için) yuvarlak; küçük. [DS]

tongalığ, [toña-lığ] *(toñalığ) {eT} sf.* Güçlü; kuvvetli. [EUTS]

tongallaşmak, [tongal-la-ş-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* Yeni zengin olmak. [DS]

tongallı, [tongal-lı] *{ağız} sf.* Zengin. [DS]

tongar, [tongar] *{ağız} is.* Tarla kuşu. [DS]

tongarlamak, [tong-ar-la-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Yaşlanmak. [DS]

tongaylı, [tongay-lı] *{ağız} is.* Tarla kuşu. [DS]

tongdarılmak, [toñ-dar-ıl-mak/töñ-der-il-mek] *(toñdarılmak) {eT} edil. f. [-ur]* Yuvarlanmak; çevrilmek; devrilmek.

tongdarmak, [toñ-dar-mak / töñ-der-mek] *(toñdarmak) {eT} gçsz. f. [-ur]* Dönmek; çevrilmek. [EUTS]

tongdurmak, [toñ-dur-mak طكدرمك] *{eAT} gçl. f. [-ur]* Dondurmak.

tonge, [tonge] *{ağız} is.* Biçilen ekinlerden yapılan tutam. [DS]

tongırak, -ğı [tong *(yans.)* > tong-u-ra-k] *{ağız} is.* Hayvanların boynuna takılan tok sesli çan. [DS]

tongıtmak, [toñ-ıt-mak / töñ-it-mek] *(toñıtmak) {eT} gçl. f. [-ur]* **1.** Gözlerini aşağıya indirmek. [ETY] **2.** Aşağıya dönük olmak; aşağıya meyletmek [Tekin]

tongkuz, [toñ-(u)k-uz طوكقوز] *(toñkuz) {OsT} sf.* Donmuş; donuk hâle gelmiş.

tonglamak, [toñ-lā-mak] *(toñla:mak) {eT} gçl. f. [-r]* Vurmak; dövmek; dayak atmak. [EUTS] [Gabain]

tongluğ, [toñ-luğ] *(toñluğ) {eT} sf.* Vurulmuş olan. [EUTS]

tongmak, [toñ > toñ-mak / ton-mak] *(toñmak) {eT} gçsz. f. [-ar]* Soğuktan donmak. [DLT] [Gabain] [ETY] [Mühennâ]

tongra[1], [toñ-rā [Clauson *böyle okumuş*] [DLT'*te* tuñ-rā]] *(toñra:) {eT} zf.* (Düşmek için) yüz üstü.

tongra[2], [*eT.* tuñ-ra > tong-ra] *{ağız} is.* **1.** Deri üzerinde biriken kir tabakası. **2.** El ve ayaklardaki kirli çatlaklar. [DS]

tongralı, [tongra-lı] *{ağız} sf.* Kirli; pis; pasaklı. [DS]

tongşalmak, [tong-(u)ş-a-l-mak ?] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* Kızgınlığı geçmek; durgunlaşmak. [DS]

tongtamak, [toñ-tā-mak] *(toñta:mak) {eT} gçsz. f. [-r]* Aşağı inmek. [ETY]

tongtarılmak, [toñ-ta-r-ıl-mak] *(toñtarılmak) {eT} edil. f. [-ur]* Yuvarlanmak; çevrilmek; devrilmek. [EUTS]

tongtarmak, [toñ-ta-r-mak] *(toñtarmak) {eT} gçsz. f. [-ur]* Dönmek; çevrilmek. [EUTS] [Gabain]

tongu[1], [toñ-ü / tuñ-u] *(toñu:) {eT} sf.* Sağır. [DLT]

tongu[2], [tong-u] *{ağız} is.* Düz yerlerdeki tepeler; tümsekler. [DS]

tonguç[1], **-cu** [tong-uç] *{ağız}* **1.** En büyük çocuk. **2.** En küçük çocuk. [DS]

tonguç[2], **-cu** [tong+kuş > tonguç] *{ağız} is.* Baykuş. [DS]

tongul[1], [tong-ul] *{ağız} is.* Susuzluk ve hastalık gibi sebeplerle sararmış hıyar. [DS]

tongul[2], [tong-ul] *{ağız} is.* Ponpon. [DS]

tongur[1], [tong-ur] *{ağız} sf.* **1.** (Kişi için) zor anlayan; kalın kafalı. **2.** (Erkek için) ahlaksız. **3.** (Kişi için) çirkin sesli. [DS]

tongur[2], [tong-ur] *{ağız} is.* Köpek yavrusu. [DS]

tongur[3], [tong-ur] *{ağız} sf.* Yuvarlak. [DS]

tongur[4], [düğün + Far. kār ? > tongur] *{ağız} is.* Düğünleri yöneten kimse. [DS]

tongura, [tong-ur-a] *{ağız} is.* Davar ve köpeklerin boyunlarına takılan çan. [DS]

tongurak, [tong *(yans.)* > tong-ur-a-k] *is.* At arabalarına, deve kuyruğuna ya da keçi ve köpeklerin boyunlarına bağlanan küresel çan.

tongurdak, -ğı [tong-ur-da-k] *{ağız} is.* **1.** → tongurak. **2.** Elbise ve saçlardaki süsler. [DS]

tongurşak, -ğı [tong-ur-cak] *{ağız} is.* Meşe ağacının meyvesi. [DS]

tonguşmak, [toñ-uş-mak / töñ-üş-mek / tüñ-üş-mek] *(toñuşmak) {eT} dönşl. f. [-ür]* **1.** Gözlerini dikerek bir şeye saldırmak. [DLT] **2.** Bir işi kabulden çekinmek; emreden kişiye tiksinerek, iğrenerek bakmak. [DLT]

tonguz, [toñ-uz] *(toñuz) {eT} {eAT} {OsT} is.* **1.** Domuz. [DLT] [ETY] [EUTS] [Gabain] [KB] [Bahşayiş] [Mühennâ] [Nevâyî] **2.** On iki hayvanlı Türk takviminde bir yılın adı. [EUTS] **3.** Kurt; böcek. [EUTS] **4.** Boyun şişmesi ile belirginleşen guatr hastalığı; sıraca. [Bahşayiş] ⊡ **toñuz avāzı,** *{eT} Domuz sesi; domuzun çıkardığı ses.* [Bahşayiş]|| **toñuz merdegi,** *{eT} Domuz yavrusu.* [DLT]|| **toñuz yılı,** *{eT} On iki hayvanlı Türk takviminde yıllardan birinin adı.* [DLT]

tonguzçı, [toñuz-çī] *(toñuzçı:) {eT} is.* Domuz besleyen. [EUTS]

tonguzlan, [toñuz-lan طوكزلان] *{eAT} is.* → donguzlan. ⊡ **toñuzlan böceği,** *{OsT} Domuzlan böceği.*|| **toñuzlan kurdu,** *{OsT}* → toñuzlan böceği.

tongül, [tong+gül ?] *{ağız} is.* Yaramaz kız çocuğu. [DS]

tongür, [düğün+ Far. kār => tonkar / tongür] *{ağız} is.* Düğünleri yöneten kimse. [DS]

tonıdmak, [ton > ton-ıd-mak] *{eT} gçl. f. [-ur]* Giydirmek; elbise göndermek; donatmak. [DLT]

tonik[1], **-ği** [Yun. tonikos *(gerilen)* > Fr. tonique] *sf.* **1.** Güçlendirici; uyarıcı; kuvvetlendirici. **2.** Tonusla ilgili. **3.** *is.* Güçlendirici ilaç. **4.** Deriyi güçlendirmek amacıyla yüze ve boyuna sürülen, büzücü özellikleri olan hafif losyon. **5.** *müz.* Durak; eksen.

tonik[2], **-ği,** [İng. tonic water] *is.* Acı portakal esansı ile kınakına içeren bir tür sodalı içecek.

tonilato, [İt. tonnellata] *(tonilâto) is. dnz.* Gemilerin alabileceği yükü belirlemekte kullanılan ton cinsinden birim.

tonilatoluk, -ğu [tonilato-luk] *sf.* (Gemi için) bir geminin ton birimi cinsinden alabileceği yük miktarı.

tonka[1], [Guyana d. tonca] *is. bot.* Amerika'nın tropikal bölgelerinde yetişen, damarlı, ince dokulu, sarı renkli ve çok ağır olan odunu torna, kaplama ve kakmacılıkta kullanılan bir ağaç; kokulu coumarauna, *(dipreryx).* ◘ **tonka baklası,** *Tonka ağacının, verdiği vanilya kokusu nedeniyle enfiye tütününü kokulandırma ve parfümeride kullanılan meyveleri.*

tonka[2], [tonk-a] *{ağız} is.* Dağın en yüksek yeri; doruk; zirve. [DS]

tonka[3], [tonk-a] *{ağız} is.* Pusu; tuzak. [DS]

tonka[4], [? tonka] *{ağız} is.* Yatak; döşek. [DS]

tonkal, [tonk-a-l ?] *{ağız} sf.* (Mal için) çok; bol. [DS]

tonkar, [düğün + Far. kār ?] *{ağız} is.* Düğünü yöneten kimse. [DS]

tonkurdak, -ğı [tonk-ur-da-k] *{ağız} is.* Deve ve katırlara takılan büyük çan. [DS]

tonlama, [ton-la-ma] *is.* **1.** Tonlamak eylemi. **2.** Bir sözce ya da cümlede frekans ve melodinin anlamlı işleyişi. **3.** Ses tellerindeki titreşim ritminin değişimi ile belirlenen ve ünlülerin yüksekliğindeki değişimlerle açıklanabilen cümlenin müzikal akışı; titremleme. ◘ **tonlama bilimi,** *dbl. Tonlamanın özelliklerini ve işlevlerini inceleyen ses bilgisi bölümü.*|| **tonlama birimi,** *dbl. Kimi dillerde, bürün birimi niteliği ya da anlam ayırıcı değer taşıyan, titremleme ile anlam değiştiren tümce düzeyinde yer alan birim.*

tonlamak, [ton-la-mak] *gçl. f. [-r] [-l(u)-yor]* Konuşmada, duygu ve ruhsal durumu belirtecek biçimde sesi alçaltıp yükseltmek; titremlemek.

tonlığ, [ton-luġ / ton-lıġ] *{eT} sf.* Donlu; elbiseli; giyinik; giyimli. [ETY] [Mühennâ]

tonlu, [ton-lu] *sf.* Ton taşıyan; tonu bulunan. ◘ **tonlu ünsüz,** *dbl. Ciğerlerden gelen havanın ses tellerini titreştirmesiyle meydana gelen ünsüz türü; ötümlü ünsüz; yumuşak ünlü; (b, c, d, g, ğ, j, l, m, n, r, v, y).* || **tonlu vurgu,** *Hem yükseklik hem de yeğinlik belirten vurgu.*

tonluğ, [ton-luġ / ton-lıġ] *{eT} sf.* Donlu; elbiseli; giyinik; giyimli. [ETY] [EUTS] [Tekin]

tonluk[1], [ton-luk طونلوق] *is.* **1.** *{eT} {OsT}* Elbiselik. [DLT] **2.** *{ağız}* Bir yıllık hizmetçi ücreti. [DS]

tonluk[2], **-ğu** [ton-luk] *sf.* Belirtilen ton miktarında ağırlık taşıyabilecek veya alabilecek kapasitede olan.

tonluluk, [ton-lu-luk] *is.* Tonlu olma durumu.

tonmak, [ton > ton-mak / tun-mak] *{eT} gçsz. f. [-ar / -ur]* Kapanmak; örtülmek. [DLT]

tonmayster, [İng. tonmaister] *is.* (Tv, radyo vb. için) ses yönetmeni.

tonmık, [ton-mık] *{eT} sf.* Elbiseli; giyimli. [Mühennâ]

tonograf, [Fr. tonographe] *is.* Göz içi basıncını ölçmeye yarayan aygıt.

tonografi, [Fr. tonographie] *is.* Göz içi basıncı ölçümü.

tonoliz, [Fr. tonolyse] *is. biy.* Geçişme geriliminin değişmesi ile ortaya çıkan hücre bozulması.

tonometre, [Fr. tonomètre] *is.* Göz içi basıncını ölçemeye yarayan aygıt.

tonometri, [Fr. tonomètrie] *is.* Göz içi basıncı ölçümü.

tonoplast, [Fr. tonoplaste] *is.* Canlı hücrede, kofulu sınırlayan çok ince sitoplazma çeperi.

tonoz, [Yun. tholos *(kubbe)*] *is.* **1.** Bir mekânı uzunlamasına örten kemerli yapı. **2.** Bir kemerin devam etmesi ile oluşan örtü biçimi. **3.** Birbirine eklenerek uzatılan büyük ağın her bir parçası. ◘ **tonoz atmak,** *Gemiyi istenilen yönde tutmak için kıçtan tonoz demiri atmak.*|| **tonoz demiri,** *dnz. Gemiyi istenilen yönde tutmak için göz demiri ile birlikte kıçtan atılan demir.*

tonozlama, [tonoz-la-mak] *is.* Tonozlamak eylemi.

tonozlamak, [tonoz-la-mak] *gçl. f. [–r] [-l(u)-yor] dnz.* Gemiyi bir demir yerinden başka bir demir yerine getirmek için tonoz demirini istenilen yönde atıp gemiyi lava ederek ilerlemek.

tonsız, [ton-suz / ton-sız] *{eT} sf.* Donsuz; elbisesiz; giysisiz; çıplak. [ETY]

tonsuz[1], [ton-suz] *sf.* Tonu olmayan. ◘ **tonsuz ünsüz,** *Ciğerlerden gelen hava ses tellerinde bir titreşim yapmaksızın ses yolunun uygun bir yerinde boğumlanarak çıkan ünsüz; sert ünsüz; ötümsüz ünsüz.*

tonsuz[2], [ton-suz] *{eT} sf.* Donsuz; elbisesiz; giysisiz; çıplak. [EUTS] [Tekin]

tonsuzlaşma, [ton-suz-la-ş-ma] *is.* **1.** Tonsuzlaşmak eylemi. **2.** *dbl.* Akciğerlerden gelen havanın ses tellerini titreştirmemesi durumu. **3.** *dbl.* Tonlu bir ünsüzün boğumlanma sırasında ses tellerindeki titreşimini yitirerek tonsuz hâle gelmesi.

tonsuzlaşmak, [ton-suz-la-ş-mak] *dönşl. f. [-ır]* Tonsuz duruma gelmek.

tontik, -ği [tont-ik ?] *{ağız} sf.* Sevimli ve tombul. [DS]

tontin, [Lorenzo Tonti *(İtalyan bankacısı)* > Fr. tontine] *is.* Toplanan aidatların ve nemalarının belirli süre sonunda hayatta kalanlara ödenmesini esas alan bir tür ihtiyarlık sigortası. *(Türk hukukunda yasaktır.)*

tontoloş, [ton+to(n)-oş ?] *{ağız} sf.* (Çocuklar için) tombul; sevimli. [DS]

tonton, [Fr. tonton] *sf.* **1.** Çok sevimli ve hoş. **2.** Yaşlı. *(1890)* **3.** *{ağız}* Sevimli ve tombul. [DS] ⧉ **tonton kemiği,** *{ağız} Kuyruksokumu kemiği.* [DS]

tontoroş, [Erme. t'ort'ŕuš] *{ağız} sf.* (Çocuklar için sevgi sözü olarak) tombul; sevimli; güzel. [DS]

tontoş, [Erme. t'ort'oš] *{ağız} sf.* Sevimli. [DS]

tontu, [tont-u ?] *{ağız} is.* **1.** Suda haşlanmış et; söğüş. **2.** *sf.* (Nesne için) yuvarlak; küçük. [DS]

tonu, [ton-u] *{ağız} sf.* Aptal; sersem. [DS]

tonuk, [ton-uk طونق] *{eAT} sf.* **1.** Kederli. **2.** *{OsT} is.* Keder.

tonurmak, [tom-ur-mak > tonur-mak] *{ağız} gçl. f. [-ur]* Ağacı tomruk yapmak. [DS]

tonus, [Yun. tonos *(gerilim)* / Lat. tonus] *is.* **1.** *biy.* Dinlenme anında bilinçli olduğu sürece bir organın çizgili kaslarının biraz kasılı durması hâli. **2.** Canlılık; gerilim; enerji; dinamizm.

tonus, [Yun. tholos] *{ağız} is.* Ağaç tavan. [DS]

tonuz, [? tonuz] *{ağız} is.* Ağustos. [DS]

tonuzlan, [tomuz-lan] *{ağız} is.* Domuzlan böceği. [DS]

tonüs, [Fr. tonüs] *is.* Bazı kasların bazı yerlerdeki sürekli gerilimi; tonus.

toom, [Far. toḫm => tohum > töm] *(to:m) {ağız} is.* Tohum. [DS]

top[1], [tab / tap / tep / tıp / tip / top / tüp *(yans.)*] *is.* Patırtılı ve düzensiz adım atmayı, ayakla tepmeyi, elle itmeyi, tepinmeyi, basmayı, vurmayı çarpmayı anlatan kök. [Zülfikar] *top-an*

top[2], [to-mak *(dolmak, dolu olmak)* > top / top-ık] *is.* **1.** *{eT}* Çevgenle vurulan top; topaç. [DLT] [Bahşayiş] **2.** Futbol, tenis, voleybol, basketbol gibi spor karşılaşmalarında kullanılan üstü meşin, plastik ya da kauçuk kaplı, zıplayabilen küre. **3.** Bu araçla oynanan her hangi bir oyun. **4.** Bazı araçlarda kullanılan küre biçimindeki parça. **5.** *as.* Barut gazının gücüyle gülle ya da şarapnel atmaya yarayan geniş çaplı, elde taşınması olanaksız büyük silah. **6.** Belli miktardaki kumaş, kâğıt vb. şeyler düzenli şekilde bir araya getirilerek bağlanmış paket ya da bağ; ferde. **7.** *{eAT} {ağız}* Bir arada bulunan kişi ve nesnelerin tümü; birçok şeyin hepsi; cemaat; küme. [DS] **8.** *{ağız}* Araba tekerleği başlığı. [DS] **9.** *{ağız}* Yığın; demet. [DS] **10.** *{ağız}* Beş arşın (yaklaşık 3,5 m.) uzunluğunda bez. [DS] **11.** *{ağız}* Erkek incir; iğlek. [DS] **12.** *{ağız}* Kilim ortalarına yapılan süslü desen. [DS] **13.** *sf.* Biçimi yuvarlak olan; toparlak. **14.** Top hâline getirilmiş kâğıt, kumaş vb. birimi; belirtilen miktarda toptan oluşan. **15.** *argo.* (Erkek için) edilgen eş cinsel. ⧉ **top ağaç,** *Yüksek bir yerden dallanmış ve uzaktan dallarının sıklığı ve düzenliliğiyle yuvarlakça görünen ağaç.*|| **top altı,** *1. Bir kale toplarının menzili içinde, dolayısıyla koruması altında bulunan çevresi. 2. Bir şehrin yakın çevresi.*|| **top arabası,** *Üzerine sahra topu oturtulmuş tekerlekli taşıt.*|| **top atımı,** *1. Top atma işi ve biçimi. 2. Bir top mermisinin ulaşabileceği uzaklıkta olan.*|| **top atmak,** *1. İflas etmek; batkınlığa uğramak; batmak. 2. Sınıfta kalmak.*|| **top atsan duymaz,** *1. Sağır. 2. Uykusu çok ağır.*|| **topa tutmak,** *1. Üzerine top ile ateş etmek. 2. Sürekli ve ağır eleştirilerde bulunmak; kızarak ağır ve kırıcı sözler söylemek.*|| **top baş,** *{ağız} 1. Beyaz ve yumuşak, iyi cins bir tür buğday. 2. Akasya fidanı.* [DS]|| **top başı,** *Kumaş topunun başı ve sonu.*|| **top başı,** *{ağız} 1. İri taneli bir çeşit arpa. 2. Beyaz, yumuşak ve iyi cins bir buğday.* [DS]|| **Top başı!** *as. Topçulara görev yerlerinde bulunmaları için verilen komut.*|| **top baş üzümü,** *{ağız} İri taneli, şıralık bir üzüm çeşidi.* [DS]|| **top çam,** *Dalları düzenli ve toplu biçimde gelişen bir tür çam.*|| **top çehre,** *Yuvarlak ve dolgun yüz.*|| **top don,** *{ağız} is. Geniş ağlı, uçkurlu, kısa zeybek donu.* [DS]|| **top etmek,** *Bir şeyi yığın ya da bağ durumuna getirmek; tostoparlak yapmak.*|| **top gibi gürlemek,** *Birden gür ve yüksek sesle konuşmak, bağırmak.*|| **top gibi olmak,** *{ağız} Sapasağlam ve dinç olmak.* [DS]|| **top gibi patlamak,** *(Ansızın duyulan haber için) şaşırtmak; ürkütmek.*|| **top gövdesi,** *as. Topun ağzından kuyruk bölümüne kadar olan parçası.*|| **top kandil,** *Birçok kandilden meydana gelmiş avize.*|| **top keçe,** *{ağız} Hayvan semeri yapmaya yarayan keçe.* [DS]|| **top kilit,** *{ağız} Asma kilit.* [DS]|| **top mermisi,** *Top ile atılan sivri uçlu, silindir biçiminde etkisi, güçlü çapı 20 mm. veya daha büyük mermi.*|| **top** (birinde) **olmak,** *1. Topu ilk kullanma hakkına sahip olmak. 2. Yetki ve sorumluluk o kimsede bulunmak.*|| **top olmak,** *1. {OsT} Toplu hâle gelmek; toplanmak; birikmek. {ağız} (aynı)* [DS] *2. {ağız} Kötürüm olmak.* [DS] *3. (Civciv için) yumurtadan çıkamamak; ölmek.*|| **top otu,** *{eAT} {OsT} Barut.*|| **top pancar,** *{ağız} Lahana.*[DS]|| **top patlıcan,** *Yuvarlak ve etli bir patlıcan türü.*|| **top sağır,** *Tam sağır.*|| **top sakal,** *1. Alttan yusyuvarlak kesilmiş olan gür ve uzun sakal. 2. Top sakallı kimse.*|| **top sakallı,** *Top sakalı olan.*|| **top sürme,** *spor. Topu, kısa vuruşlarla rakip kale ya da potaya doğru götürme; dripling.*|| **top sürmek,** *spor. Kısa vuruşlarla topu rakip kaleye ya da potaya doğru götürmek.*|| **top şeker,** *{ağız} Nöbet şekeri.* [DS]|| **top taşı,** *{OsT} Gülle.*|| **top tarlası,** *{ağız} Ayaktopu oynanan alan; stadyum.* [DS]|| **top tekniği,** *spor. Oyuncunun topla oynama, topu dilediği gibi ve en iyi biçimde oynayabilme becerisi.*|| **top top,** *1. Top gibi; top biçiminde; yuvarlak. 2. Birçok top hâlinde; yığın yığın; öbek öbek.*|| **top tüfek,** *Çok çeşitli silahlar.*|| **topu atmak,** *Sınıfta kalmak.*|| **topu dikmek,** *Sınıfta kalmak.*|| **topun ağzında,** *Tehlikeye çok yakın yerde.*|| **top urmak,** *{OsT} Top atmak.*|| **topu topu,** *Az olan bir şeyin hepsi; bütü-*

nü; tümü; olup olacağı; ne kadar varsa; olanı.|| **top üzüm,** *{ağız} Yuvarlak taneli, kalın kabuklu şıra ve pestil yapımına uygun bir üzüm türü.* [DS]

top[3], [*to-p طوب / طوپ] *{eT} {eAT} {ağız} zf.* Bütün; bütünüyle; büsbütün; toptan; tamamen; hep; top yekûn. [ARAT] [EUTS] [Gabain] [DS]

top[4], [top] *is.* **1.** *{eT}* Arpa hamuru ile yoğrulan kaynamış buğdayın keçeye sarılarak sıcak bir ortamda mayalandırılması suretiyle hazırlanan bir yiyecek. [DLT] **2.** *{ağız}* Kepek veya undan yapılan yuvarlak deve hamuru; hap. [DS] **3.** *{ağız}* Kepek ve yumurtadan yapılıp yuvarlak biçim verilen hayvan yemi. [DS]

top[5], [top طوپ] *{eAT} {OsT} {ağız} is.* Burma bilezik; bilezik. [DS]

top[6], [top] *{ağız} is.* **1.** Pencere. **2.** Pencereye konulan tahta korkuluk. [DS]

top[7], [top] *{ağız} is.* Minder. [DS]

top[8], [İng. top] *(tap) sf.* Tepede; zirvede; üstün.

Topa, [Tabgaç > Çin. topa] *(to'pa) is.* **1.** Tavgaç. **2.** Hindistan'da, yerli ve Avrupalı karışığı kimse; melez.

topa[1], [top-a(k)] *{ağız} sf.* Yuvarlak, küre biçiminde. [DS]

topa[2], [top-a ?] *{ağız} sf.* **1.** Beceriksiz. **2.** (Kişi için) kötü. [DS]

topacık, -ğı [top-a(k)-cık] *{ağız} is.* Çiğdem vb. bitkilerin yumru kökleri. [DS]

topaç, -cı [top-aç طوپاچ] *sf.* **1.** *{OsT}* Top gibi; yuvarlak; toparlak. **2.** Etrafına sarılan ipin birden boşandırılması ile döndürülen armut biçimli, sivri uçlu oyuncak. **3.** Basık ve toparlak sepet veya küfe. **4.** *dnz.* Küreğin tutamacı ile kürek boğazı arasında kalan bölümü. **5.** Kurşun boruların ağzını genişletmekte kullanılan sert ağaçtan yapılma bir tür takoz. **6.** Akrobatın kendi çevresinde düşey olarak yaptığı dönme hareketi. **7.** *{ağız}* Tencerede pişirilerek kendi yağıyla kızartıldıktan sonra kış için saklanan et. [DS] **8.** *{ağız}* Taş dibekte dövüldükten sonra pişirilen et, bulgur ve soğan karışımı bir tür yemek. [DS] **9.** *{ağız}* Yumruk büyüklüğünde kuru toprak parçası; kesek. [DS] **10.** *{ağız}* Çevresine altın dizilmiş kadın fesi. [DS] **11.** *{ağız}* Yoğurt çalkamakta kullanılan üstten kulplu toprak küp. [DS] **12.** *{ağız}* İbrik. [DS] **13.** *{ağız}* Küfe. [DS] **14.** *{ağız}* Kayık küreklerinin elle tutulan üst bölümü. [DS] **15.** *{ağız}* Sıkışmış toprak parçası; kesek. [DS] **16.** *sf. {ağız}* Kötürüm. [DS] ⊞ **topaç döğmek,** *{ağız} Kesekleri tokmakla ezmek.* [DS]|| **topaç gibi,** *(Çocuk için) toplu ve sağlıklı.*

topaçça, [topaç-ça / Yun. papadia] *{ağız} is.* Papatya. [DS]

topaççı, [topaç-çı] *is.* Topaç yapan ve satan kimse.

topaçlanmak, [topaç-la-n-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* Yumru bir hâl almak; topaklanmak. [DS]

topak[1], **-ğı** [top-ak طوپاق] *{OsT} {ağız} sf.* Yuvarlatılarak top biçimine sokulmuş; küre biçiminde; yuvarlak; top gibi; toparlak. [DS] ⊞ **topak ev,** *Kimi göçebe Türk topluluklarının yaşadığı, keçeden yapılma, örtüsünün görünümü kubbeyi andıran yuvarlak çadır; yurtluk.*|| **topak kömür,** *Üretim sırasında toz hâline gelmiş kömürler sıkıştırılmak suretiyle topak hâle getirilerek satışa sunulmuş kömür.*|| **topak topak,** *1. Topak biçiminde; topak olarak. 2. İçinde pek çok topaklar bulunan. 3. {ağız} Küme küme.* [DS] *4. {ağız} Top top.* [DS]

topak[2], **-ğı** [top-ak] *is.* **1.** Yufka açmak için avuç içine alınan ve ovuşturularak yuvarlak bir duruma getirilen hamur parçası. *{ağız} (aynı)* [DS] **2.** Küçük top hâlinde bulunan katı şey. **3.** Hamur ya da özenmiş yoğurt içinde bulunan eriyip karışmamış sert topçuklar. **4.** Hayvanlarda tırnağın arkasında bulunan ve topuğu andıran çıkıntı. **5.** Kadeh; cam bardak; şişe. **6.** *{ağız}* Kitle; külçe. [DS] **7.** *{ağız}* Kalın, ufak ve yuvarlak yufka ekmeği. [DS] **8.** *{ağız}* Bir kiloluk rakı şişesinin dörtte biri. [DS] **9.** *{ağız}* Kar topu. [DS]

topak[3], **-ğı** [top-ak] *{ağız} is.* Ceviz, kestane, fındık gibi bitkilerin taze iken yeşil, olgunlaşınca kuruyup dökülen dış kabuğu. [DS]

topak[4], **-ğı** [top-ak] *{ağız} is.* Kabakulak. [DS]

topakçık, -ğı [topak-çık] *is.* **1.** Küçük topak. **2.** *coğ.* Görünür yapısı 0,2 mm'den küçük kireçli topak. **3.** *bot.* Çiçek tozu kütleciği.

topaklama, [topak-la-ma] *is.* Topaklamak eylemi.

topaklamak, [topak-la-mak] *gçl. f. [-r][-l(ı)-yor]* Toz ya da küçük parçalar hâlindeki maddeleri uygun işlemlerle topak hâline getirmek.

topaklanma, [topak-la-n-ma] *is.* Topaklanmak eylemi.

topaklanmak, [topak-la-n-mak] *edil f. [-ır]* **1.** Topak durumuna getirilmek; topak yapılmak. **2.** *dönşl.* Topak hâline gelmek; topak oluşmak.

topaklaşma, [topak-la-ş-ma] *is.* **1.** Topaklaşmak eylemi veya durumu. **2.** *fiz.* Küçük veya toz hâlindeki parçacıkların birbirine bağlanması ile topak oluşma hâli.

topaklaşmak, [topak-la-ş-mak] *dönşl. f. [-ır]* **1.** Topak durumuna gelmek; topak oluşturmak. **2.** *fiz.* (Küçük ve toz hâlindeki parçacıklar için) birbirine bağlanarak topak meydana getirmek.

topaklaştırıcı, [topak-la-ş-tır-ıcı] *is.* Topaklaşmayı sağlayan madde.

topaklaştırma, [topak-la-ş-tır-ma] *is.* Topaklaştırmak eylemi.

topaklaştırmak, [topak-la-ş-tır-mak] *gçl. f. [-ır]* Toz hâlindeki ya da daha küçük parçalar hâlindeki bir maddeyi birbirine yapışık parçalar hâline getirmek.

topaklı, [topak-lı] *sf.* İçinde topak bulunan.

topal, [top-al] *sf.* **1.** (İnsan ya da hayvan için) bacağındaki bir sakatlık yüzünden vücudunu diğer yana göre daha çok eğen ve bir o yana bir bu yana sallayan; aksak. **2.** *mecaz.* (Masa, sandalye vb. için) ayaklarından biri kısa olan. **3.** *is.* Topal kimse. **4.** *müz.* Türk halk müziğinde, serbest ritimli öz bölümü bittikten sonra oyun havasına geçen koşma türü; topal koşma. ⊡ **topal eşekle kervana katılmak,** *Gücünün üstünde bir işi yapmaya kalkışmak.*

topalak[1], **-ğı** [top-a(k)-la-k / topa-r-la-k] *{ağız} sf.* **1.** Yuvarlak; küremsi. **2.** *is.* Yumruk büyüklüğünde sert ve kuru toprak parçası; kesek. **3.** Yufka ekmeği hamuru; pazı. **4.** Küçük kalın ekmek. **5.** Yağış türü olan dolu. [DS]

topalak[2], **-ğı** [*eT.* tap-ul-ġak > topalak تويلاق / طويالق] *{eAT} {OsT} is. bot.* Hünnapgillerden, yapraklarından yeşil boya çıkartılan bir bitki; cehrinin bir türü, *(Rhamnus chlorophorus globosus).*

topalak[3], **-ğı** [topalak] *{ağız} is. bot.* **1.** Pembe veya beyaz çiçekli, yumrulu çok yıllık otsu bitkiler; domuz ağırşağı, *(Cyclamen).* **2.** Beyaz çiçekli, yumruları çiğ veya pişirildikten sonra yenilebilen çok yıllık, otsu bitki, *(Bunium microcarpum, B. paucifolium).* **3.** Yumruları taze iken yenilen yumrulu, otsu bitki; incirop, *(Cyperius rotundus).* [DS]

topalak[4], **-ğı** [topalak] *{ağız} is.* **1.** Domates. **2.** Sulu köfte. [DS]

topalan, [top-al-an] *{ağız} is.* **1.** Sindirim güçlüğünün yarattığı mide ve karın ağrısı. **2.** Bir tür keçi hastalığı. **3.** Uzun yapraklı bir çayır otu. **4.** Tespih böceği. [DS]

Topalar, [Tabgaç > Çin. topa > Topa-lar] *is.* Kuzey Çin'de 3. yy. sonlarından 6. yy. sonlarına kadar hüküm süren, siyasi ve askerî alanda başarı kazanmalarına rağmen dillerini ve kültürlerini yitirdikleri için Çin halkı içinde eriyip kaybolan bir Türk boyu; Vey Hanedanı.

topallak, -ğı [top-ar-la-k] *{ağız} sf.* Yuvarlak; toparlak. [DS]

topallama, [topal-la-ma] *is.* Topallamak eylemi.

topallamak, [topal-la-mak] *gçsz. f. [-r] [-l(ı)-yor]* **1.** (İnsan ya da hayvan için) ayağında ya da bacağında bulunan bir rahatsızlıktan dolayı vücudunu diğer yana doğru eğerek ve sallanarak yürümek. **2.** (Masa, sandalye vb. için) bir ayağının kısalığı dolayısıyla sallanmak; düz durmamak. **3.** *mecaz.* (İş için) gereği gibi yürümemek; yolunda gitmemek; kesintiye uğramak; aksamak.

topallayış, [topal-la-y-ış] *is.* Topallamak eylemi ve biçimi.

topallık, -ğı [topal-lık] *is.* **1.** Topal olma durumu. **2.** Aksaklık.

topamak, [top-a-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-p(u)-yor]* Toplamak. [DS]

topan[1], [top-a-n] *{ağız} sf.* **1.** Top gibi olan; küt veya yuvarlak. **2.** (Kişi için) şişman; tombul. **3.** *is.* Çayırda ayrılmış bölümleri belirlemekte kullanılan küçük tümsek şeklindeki işaret. **4.** İplik yumağı. **5.** Köşe yastığı. **6.** *zool.* Kefal. [DS]

topan[2], [tapan] *{ağız} is.* **1.** Tahta tekne. **2.** Damların toprağını sıkıştırmakta kullanılan silindir. **3.** Ekilen tarlayı düzleme ve sıkıştırmaya yarayan merdane. [DS]

topana[1], [? topana] *{ağız} is.* Bıçak. [DS]

topana[2], [top-a-n-a ?] *{ağız} is.* Makara. [DS]

topana[3], [top + Far. -āne] *{ağız} is.* → topane. [DS]

topane[4], [top + Far. -āne] *{ağız} is.* Yağ sürülerek yenilen, çok kabarmış bir tür pide. [DS]

topar, [top-ar] *{ağız} is.* Tepe; tümsek. [DS] ⊡ **topar topar,** *{ağız} Yuvarlak yuvarlak; top top.* [DS]

toparlacık, -ğı [topar-la-(k)-cık] *(topa'rlacık) sf.* **1.** Pek yuvarlak; yusyuvarlak. **2.** (Kişi için) boyu kısa ve şişmanca.

toparlak, -ğı [topar-la-k] *sf.* **1.** Top biçiminde olan; yuvarlak; küre gibi. **2.** *is.* Top cephanesi taşıyan araba. ⊡ **toparlak hesap,** *Yuvarlak hesap.*|| **toparlak rakam,** *Toparlak sayı.*|| **toparlak sayı,** *Yüze kadar sadece onlukları, bine kadar da sadece yüzlükleri bildiren sayı; yuvarlak sayı.*

toparlakça, [topar-la-k-ça] *sf.* Toparlağa yakın; oldukça toparlak; biraz toparlak.

toparlama, [topar-la-ma] *is.* **1.** Toparlamak eylemi. **2.** *sf.* Toparlanmış olan.

toparlamak, [topar-la-mak] *gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* **1.** *eski.* Top hâline getirmek; top yapmak. **2.** (Eşya, mal, para vb. için) bir araya getirmek; toplu bir duruma sokmak; toplamak. **3.** (Yer için) oranın dağınıklığını gidermek; eşyaları yerli yerine koymak; düzenlemek; çeki düzen vermek. **4.** (Dikkat, ilgi vb. için) bir konuda yoğunlaştırmak. **5.** (Düşünce için) birbiri ile ilgisi olmasına rağmen dağınık durumda bulunan düşünceleri bir düzen içinde belli bir konu etrafında birleştirmek. **6.** (Kafa için) düşünmeye engel olan şeylerden sıyrılarak sakin ve sağlam düşünebilir duruma gelmek. **7.** (Kişi için) sağlığına kavuşmak; iyileşmek; biraz kilo almak. **8.** (Kişi için) üzüntü ve şaşkınlık veren şeylerin etkisinden kendini kurtarmak; kendine gelmek. **9.** (Konuşma için) anlatılanların kısaca özetini yaparak bir sonuca bağlamak ve bitirişe geçmek. **10.** *{ağız}* Yığmak; toplamak.[DS]

toparlanış, [topar-la-n-ış] *is.* Toparlanmak eylemi ve biçimi.

toparlanma, [topar-la-n-ma] *is.* Toparlanmak eylemi.

toparlanmak, [topar-la-n-mak] *edil. f. [-ır]* **1.** Toparlamak eylemi yapılmak; toparlamak eylemine konu olmak. **2.** Bir araya getirilmek. **3.** Düzenleme işi yapılmak; düzenlenmek; düzene sokulmak. **4.** *dönşl. f.* Kendine çeki düzen vermek; kendini to-

parlamak. **5.** Sağlığı düzelmek. **6.** Para yönünden durumu düzelmek. **7.** Bir işi yapmak için hazır duruma gelmek.

toparlatma, [topar-la-t-ma] *is.* Toparlatmak eylemi.

toparlatmak, [topar-la-t-mak] *gçl. f. [-ır]* Toparlamak eylemini birine yaptırmak; toparlamasını sağlamak.

toparlayıcı, [topar-la-y-ıcı] *sf.* Toparlama işini yapan; işlevi toparlamak olan. ⊡ **toparlayıcı krem,** *Esnekliğini yitirmiş cildi sıkılaştırıp düzelten krem.*

toparlayış, [topar-la-y-ış] *is.* Toparlama eylemi ve biçimi.

topatan, [top+at-an] *is. bot.* Marmara, Ege ve Akdeniz bölgelerinde yetiştirilen, sarı kabuklu, turuncu renkli ve güzel kokulu, dayanıksız, erkenci bir kavun türü.

topaz[1], [Topazos *(Kızıldeniz'de bir ada)* > Yun. topadzos > Fr. topaze] *is. min.* **1.** Ortorombik sistemde billurlaşan kahverengi soluk sarı renkli, saydam, fluorlu alüminyum silikat; $Al_2SiO_4F_2$ **2.** Mücevhercilikte, sarı renkli herhangi bir değerli taş.

topaz[2], [topaz] *{ağız} is.* Arının en son verdiği oğul. [DS]

topazak, -ğı [top-a-rak > topazak] *{ağız} sf.* Sulu köfte. [DS]

topbaş, [top+baş] *is.* **1.** Baş kısmı yuvarlak olan. **2.** *bot.* Tokat bölgesinde yetiştirilen açık renkli, tatlı içimli bir tütün çeşidi. ⊡ **topbaş balık,** *zool. Kefal.*

topca, [top-ça] *{ağız} sf.* Toplu hâlde; toplanmış. [DS]

topça, [top-ça] *{ağız} is.* Süt ve yoğurt konulan toprak kap. [DS]

topçeker, [top+çek-er] *is.* **1.** *dnz.* Ağır topla donatılmış küçük savaş gemisi; gambot. **2.** *sf. as.* (Hayvan ya da araç için) top çektirilen.

topçıka, [top+çık-a] *{ağız} is.* Ekmek sarılan mendil. [DS]

topçu, [top-çu] *is.* **1.** Top yapan ya da satan. **2.** *halk.* Topla oynanan sporlardan birinde oynayan oyuncu; özellikle futbolcu. **3.** *as.* Topların, cephanelerinin taşınması, çekilmesi ve kullanılması ile görevli askerî sınıf. **4.** Bu sınıfta görev yapan asker. **5.** *argo.* İflas edeceği düşünülen tüccar ya da iş adamı. **6.** *argo.* Sınıfta kalan öğrenci. ⊡ **topçu ocağı,** *İmparatorluk döneminde, top yapımı ve kullanımıyla görevli olup kapıkulu ocağına bağlı ocak.*

topçubaşı, [top-çu+baş-ı] *is.* İmparatorluk döneminde topçu ocağının en büyük subayına verilen ad.

topçukal, [top+çukal ?] *{ağız} is. folk.* Kıza dünür giden kimse. [DS]

topçuluk, -ğu [top-çu-luk] *is.* **1.** *as.* Topçu sınıfı. **2.** *halk.* Futbolculuk.

topeş, [top-aç > topuş] *{ağız} sf.* Tombul; şişman. [DS]

tophana, [top+ Far. āne] *{ağız} is.* Yağ sürülerek yenen, çok kabarmış bir tür pide. [DS]

tophane[1], [top + Far. ḫāne طوپخانه] *(topha:ne) {OsT} is.* Eskiden top döküm atölyelerine verilen ad.

tophane[2], [top + Far. -āne] *{ağız} is.* Yağ sürülerek yenen, çok kabarmış bir tür pide. [DS]

topık, [tō-mak > to-p-ık] *{eT} is.* **1.** Topuk. [DLT] **2.** Top; çevgenle vurulan top; topaç. [DLT] [Gabain] [KB] ⊡ **topık süñük,** *Topuk kemiğinden yapılan yemek; paça.* [DLT]

topınmak, [top-(ı)n-mak / tob-(ı)n-mak] *{eT} dönşl. f. [-ur]* Delinmek; yırtılmak. [İKPÖy.]

topi, [Moğ. topi] *{eT} is.* Baş giyimi. [Nevâyî]

topik[1], **-ği** [Yun. topos *(yer)* > topikos > Fr. topique] *is.* **1.** Cilde sürülerek kullanılan değişik özellikleri bulunan ilaç. **2.** *dbl.* Üzerine bir şeyler söylenen, tema olarak verilen sözce bölümü; özne. **3.** *mant.* Ortak değerler. **4.** *psikol.* Freud psikanalizinde, çatışmalı ve dinamik bir etkileşimi olan ruhsal işleyişin uzaysal bir düzen içinde yer aldığı var sayılan kuramsal tasarım biçimi.

topik[2], **-ği** [Erm.? t'op'ig] *is.* Tahin ile yoğrulan haşlanmış nohut ve patates ezmesi çöreklerinin ortasına soğan, karabiber, kimyon, çam fıstığı karışımı konularak pişirilen bir tür zeytinyağlı meze.

topik[3], **-ği** [tomb-ik > top-ik ?] *{ağız} sf.* Tombul; şişman. [DS]

topikal, -li [İng. topical] *sf.* Yerel.

topilik, -ği [top-il-ik ?] *{ağız} sf.* Yuvarlak; küremsi. [DS]

topla, [topla] *is.* Üç parmaklı dirgen.

toplaç, -cı [top-la-ç] *is.* **1.** Toplama işlevini yürüten parça ya da kuruluş. **2.** *fiz.* Elektrik dinamolarında hareketli bölüm üzerinde oluşan akımı devreye veren ileten uç; kolektör.

toplak, -ğı [top-la-k] *{ağız} is.* Cami. [DS]

toplalak, -ğı [top-a-lak] *{ağız} is. bot.* → topalak[3]. [DS]

toplam, [top-la-m] *is.* Toplama işleminin sonucu; mecmu; yekûn *(1937).*

toplama[1], [top-la-ma] *is.* **1.** Toplamak eylemi. **2.** *mat.* Bir takım sayıları birbirine ekleyerek bir sonuç elde etme işlemi, *(1935).* **3.** Bir tür kalın bazlama. **4.** Bir takım parçalarını ya da ögelerini başka başka yerlerden sağlayarak bir bütün meydana getirme. **5.** *{ağız}* Altı okkalık sepet. [DS] **6.** *{ağız}* Kaymak, yoğurt vb. yapımı için her gün azar azar sağılarak bir kapta biriktirilen süt. [DS] **7.** *sf.* Bu şekilde meydana getirilmiş; markasız. ⊡ **toplama işareti,** *mat. Toplama işleminin yapılacağını ifade eden + işareti.* || **toplama kampı,** *Savaş hallerinde düşmana ait halk, esir, siyasi tutuklu vb. kimselerin topluca tutuldukları yer; temerküz kampı.*

toplama[2], [tap-la-ma] *{ağız} is.* **1.** Yufka ekmeği. **2.** Mısır ekmeği. [DS]

toplamak[1], [tōp / tōb > top-lā-mak] *(topla:mak) {eT} gçl. f. [-r]* **1.** Buruşturarak top gibi yapmak. [Cla-

uson] **2.** Ayrı ayrı yerlerde bulunan nesneleri bulundukları yerlerden tek tek alıp bir araya getirmek; öbek hâlinde birleştirmek. *{eT} (aynı)* [ETY] **3.** Kişileri bulundukları değişik yerlerden alarak ya da çağırarak bir yerde, toplu hâlde bulunmalarını sağlamak; bir araya getirmek; derlemek; biriktirmek. **4.** Bir arada bulunması gereken ve bir bütünü oluşturan parçaları, ögeleri birbirine tutturmak, bağlamak; bir bütünün sökülmüş parçalarını tekrar birleştirmek. **5.** (Sebze, meyve, çiçek vb.) devşirmek. **6.** (Yer için) düzen vermek; dağınıklığını gidermek; toplu bir görünüş kazandırmak; dağınıklıktan kurtarmak; her şeyi yerli yerine koymak. **7.** (Örtü, etek, paça vb. için) katlamak; kaldırmak. **8.** *mat.* (Sayı ve nicelik için) birbirine ekleyip tek bir sonuç elde etmek; toplama işlemini yaparak toplamını bulmak. **9.** (İnsan için) ortak bir eylem için davet etmek; bir iş veya görev için birlikte hareket etmek üzere çağırmak; hizmete çağırmak. **10.** (Kurul, komisyon, meclis vb. için) üyelerini bir araya getirerek toplantı yapmak. **11.** Gerekli olan ve bir bütün oluşturacak yazı evrak vb.ni sağlamak, bir araya getirmek. **12.** (Vergi, bağış, aidat vb. için) yükümlülerinden ya da isteklilerinden almak. **13.** Birleştirmek; bir araya getirmek; derlemek. **14.** Dağınıklıktan ve gereksiz uzunluktan kurtarıp özet hâlinde sunmak. **15.** (Dikkat, güç, yeti vb. için) bir noktada yoğunlaştırmak. **16.** (İlgi, sevgi vb. için) elde etmek; kazanmak. **17.** (Para, mal vb. için) biriktirmek; yığmak. **18.** (Miktarı az para için) bulup buluşturmak; sağlamak; temin etmek. **19.** (Bir kişi için) onu sürekli olarak bir yerden alıp gelmek; bulup getirmek. **20.** Kendini bir yıkımın, bir acının etkisinden kurtarmak; toparlanmak. **21.** (Bir özellik ya da nitelik için) o özellikle ilgili sayılabilecek her şeyi kendinde bulundurmak; sahip olmak; kazanmış olmak; kendinde taşımak. **22.** (Direksiyon için) ortadaki konuma gelecek biçimde çevirmek. **23.** Kumarda ortaya sürülmüş olan bütün parayı almak. **24.** (Meyve için) olgunlaşınca dallarından koparıp almak. **25.** *gçsz. f.* (Hava için) yağışa hazırlanmak. **26.** (Çıban, yara vb. için) irinlenmek. **27.** Kilo almak; biraz şişmanlamak; toparlanmak.

toplamak^{2}, [top-la-mak طوپلامق] *{OsT} gçl. f. [-r]* Top ateşine tutmak.

toplamak^{3}, [top-la-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(u)-yor]* Yayık yayarken yağlar, ayran ve yoğurttan ayrılıp bir araya toplanmak. [DS]

toplamalı, [toplama-lı] *sf.* **1.** Toplaması bulunan; toplaması yapılmış olan. **2.** *mat.* Toplama ile gösterilen.

toplanan, [topla-n-an] *sf.* **1.** Toplanma işini yapan; toplanmış olan. **2.** *mat.* Toplama işlemine katılan sayılardan her biri.

toplanık, -ğı [topla-n-ık] *sf.* **1.** Toplanmış durumda olan. **2.** Toplantı durumunda olan.

toplanılma, [topla-n-ıl-ma] *is.* Toplanılmak eylemi.

toplanılmak, [topla-n-ıl-mak] *edil. f. [-ır]* **1.** (Kişiler için) bir araya gelinmek; toplanmak eylemi yapılmak. **2.** *gçsz. f.* (Nesneler için) toplamak işi yapılmak.

toplanırlık, [topla-n-ır-lık] *is.* Toplama ve çıkarmaya elverişli bir büyüklüğün değerlerinin taşıdığı özellik.

toplanış, [topla-n-ış] *is.* Toplanmak eylemi veya biçimi.

toplanma, [topla-n-ma] *is.* **1.** Toplanmak eylemi. **2.** *istk.* Bir niceliğin ya da istatistik kütlenin birim ya da bireyleri arasında zaman ve mekân içinde dağılış oranı. **3.** *tıp.* Doğal bir boşlukta patolojik birikme. **4.** *psikol.* Dikkatin tek nesne ya da daha sınırlı bir nesneler grubu üzerinde yoğunlaşması durumu. ☞ **toplanma borusu,** *as. Dağınık hâlde bulunan askerlerin bir yerde toplanması için verilen emri bildirmek üzere çalınan boru.*

toplanmak, [topla-n-mak] *edil. f. [-ır]* **1.** Tek tek alınarak bir araya getirilmek; biriktirilmek; birleştirilmek. **2.** Düzgün, derli toplu hâle getirilmek; kaldırılmak; katlanmak. **3.** (Sayı için) birbirine eklenerek toplamı bulunmak. **4.** (Çiçek, meyve, vb. için) devşirilmek. **5.** (Bağış, vergi, aidat) alınmak. **6.** (Dikkat, ilgi vb. için) üzerinde yoğunlaştırılmak. **7.** *dönşl. f.* Bir araya gelmek; bir topluluk oluşturmak. **8.** Kendine çeki düzen vermek; toparlanmak. **9.** Bir yerde birikmek; yığılmak. **10.** Büzüşmek; sıkışmak. **11.** Bir yere taşınmak için eşyalarını toplamak. **12.** Sağlığına kavuşmak; eski gücünü elde etmek. **13.** Toplu hâle gelmek; şişmanlamak. **14.** *dönşl. f.* Top sahibi olmak; top edinmek.

toplantı, [topla-n-tı] *is.* **1.** Birden çok kimsenin belirli amaçla bir araya gelmesi; içtima. **2.** Kimi kararları almak üzere belirli bir gündem çerçevesinde ilgili kimselerin katılımıyla gerçekleşen birleşim; oturum. **3.** Bir meclis ya da kurulun belirli bir dönem içindeki birleşimlerinin tümü. ☞ **toplantı salonu,** *Toplantının yapıldığı, katılanları alacak büyüklükte kapalı alan.*|| **toplantı yeri,** *Toplantıların yapıldığı yer ya da merkez.*

toplardamar, [top-la-r+damar] *is. anat.* Kanı organlardan toplayarak kalbe götüren damar.

toplaşış, [topla-ş-ış] *is.* Toplaşmak eylemi veya biçimi.

toplaşma, [topla-ş-ma] *is.* Toplaşmak eylemi.

toplaşmak, [topla-ş-mak] *işteş. f. [-ır]* **1.** Bir araya gelmek; top olmak; birikmek; üşüşmek. *{ağız} (aynı)* [DS] **2.** Ögeleri bir araya gelmek; büzüşmek; sıkışmak. **3.** *dönşl. f.* Top gibi olmak; top hâline gelmek. **4.** *argo.* (Erkek için) edilgin eş cinsel olmak. **5.** *{ağız}* (İp, saç vb. için) dolaşmak. [DS]

topaştırmak, [topla-ş-tır-mak] *{ağız} gçl. f. [-ır]* Toplayıp düzene koymak. [DS]

toplatılış, [topla-t-ıl-ış] *is.* Toplatılmak eylemi veya biçimi.

toplatılma, [topla-t-ıl-ma] *is.* Toplatılmak eylemi.

toplatılmak, [topla-t-ıl-mak] *edil. f. [-ır]* Toplatmak eylemi yapılmak; hakkında toplatma işlemi yapılmak; toplatmak eylemine konu olmak.

toplatış, [topla-t-ış] *is.* Toplatmak eylemi veya biçimi.

toplatma, [topla-t-ma] *is.* **1.** Toplatmak eylemi. **2.** *huk.* Yargı kararı ya da yetkili organın emri üzerine süreli ya da süresiz yayınlara el konulması. **3.** Taklit ürünlerin piyasadan çekilmesi işlemi.

toplatmak, [topla-t-mak] *gçl. f. [-ır]* **1.** Toplamak eylemini yaptırmak. **2.** (Gazete, dergi vb.) bütün nüshalarını dağıtım yerlerinden, piyasadan almak; satışını toplama yolu ile engellemek.

toplattırma, [topla-t-tır-ma] *is.* Toplattırmak eylemi.

toplattırmak, [topla-t-tır-mak] *gçl. f. [-ır]* Toplamak eylemini biri aracılığıyla başka birisine yaptırmak.

toplayıcı, [topla-y-ıcı] *is.* **1.** Toplamak eylemini yapan kişi ya da araç. **2.** *bsy.* İki ikili sayıyı toplamayı sağlayan fonksiyonları gerçekleştiren elektronik devre. **3.** Bir basımevinde, provalar üzerinde yapılan düzetmeleri uygulamakla görevli kimse. **4.** *sf.* Toplama görevi yapan; toplama işlevini üstlenen. **5.** *sosy.* Tarım ya da sanayinin gelişmediği toplumlarda görülen toplama işini yapan. ☞ **toplayıcı kanal,** *biy. Böbreklerde, nefronlardan süzülen sidiğin toplanıp böbrek havuzcuğuna taşındığı kanal.*

toplayıcılık, -ğı [topla-y-ıcı-lık] *is. sosy.* Tarımsal yaşama geçememiş ilkel kavimlerin yiyecek toplama yoluyla beslenme ve yaşamlarını sürdürme biçimi.

toplayış, [top-la-y-ış] *is.* Toplamak eylemi ve biçimi.

toples, [Ame. İng. topless] *sf.* (Kadın elbisesi için) üstsüz.

toplu[1], [top-lu] *sf.* **1.** Topu bulunan; topu olan. **2.** Üzerinde ya da içinde top biçiminde yuvarlak parçası bulunan. **3.** Toplanmış olan; hepsi bir arada bulunan. **4.** Derlenip toplanmış; düzenli; tertipli; dağınık olmayan. **5.** Bütünlüğü içinde ele alınan; bir bütün olarak değerlendirilen; hepsini içine alan; bütünü kapsayan. **6.** Birçok kişinin çalışması ile ortaya konan; toplanılarak bir araya getirilmiş olan. **7.** Bir topluluğun bütün üyelerini ilgilendiren. **8.** (Para için) oldukça çok; çok fazla. **9.** (Kişi için) şişman; tombul. **10.** (Bedenin bir bölümü için) tombul. **11.** *is. halk.* Toplu iğne. **12.** *halk.* Toplu tabanca. **13.** *{ağız}* Kısa saplı derin tencere. [DS] **14.** *{ağız}* Firkete. [DS] **15.** *{ağız}* Dokuma tezgâhlarında ipliğin sarıldığı kumaş. [DS] ☞ **toplu çalışım,** *1. Seminer. 2. Şölen.*|| **toplu çalışma,** *Bir iş veya konu için birlikte yapılan çalışma; seminer.*|| **toplu davranış,** *sosy. Grup veya kalabalık içinde yer alan bireylerin davranışları.*|| **toplu durum,** *1. Genel görünüm; konjonktür. 2. Marxçılara göre, sınıf çatışmasının yaşanmakta olan anı.*|| **toplu görüşme,** *Açık oturum; panel.*|| **toplu hâlde,** *Pek çok kişi bir araya gelmiş olarak; toplu olarak; hep birlikte.*|| **toplu iğne,** *Saplarken ele batmaması için bir ucunda yuvarlak bir topuzu bulunan iğne.*|| **toplu işlem,** *bsy. Programların geliş sırasına göre depolandığı, daha sonra da önceliklerine göre dönemsel olarak art arda yürütüldüğü bilgisayar işletim sistemi; harman işlemi.*|| **toplu iş sözleşmesi,** *Toplu sözleşme.*|| **toplu konut,** *Önceden planlanmış ve alt yapısı tamamlanmış bir alanda devletin açtığı kredi ile gerçekleştirilen konutlar bütünü.*|| **toplu sözleşme,** *İş yasalarına göre, bir yerde çalışan işçilerin bağlı olduğu sendika yetkilileri ile işveren arasında ücret ve çalışma koşulları ile ilgili olarak yapılan belli süreli anlaşma.*|| **toplu tabanca,** *Mermi yuvası bir eksen etrafında dönen silindir etrafında yer alan bir tabanca türü; toplu.*|| **toplu tartışma,** *Forum.*|| **toplu taşıma,** *Büyük yerleşim birimlerinde yaşayan insanları belli yollar ve duraklar arasında toplu olarak büyük araçlarla ulaştırmayı amaçlayan taşımacılık sistemi.*|| **toplu taşımacılık,** *Birçok insanı bir defada ulaşmak istediği yere götürme işi.*|| **toplu yerleşim,** *coğ. Köy evleri ile eklentilerinin birbirine yakın biçimde yer aldığı köy yerleşim tipi.*|| **toplu yerleşme,** *coğ. Toplu yerleşim düzenini kurmak.*|| **toplu yöntem,** *eğit. Bir cümle, sözcük ya da deyimin bütün olarak ve görsel yolla tanınmasından sonra hece ve harflere ayırarak okuma yazma öğretme tekniği.*

toplu[2], [top-lü] *(toplu:) {eT} is.* Mezar. [DLT]

toplu[3], [top-lu] *{ağız} is.* **1.** Pencere. **2.** Pencerelere yapılan ağaç veya demir parmaklık. [DS]

toplu[4], [top-lu] *{ağız} is.* Boncuktan örülerek yapılan nazarlık. [DS]

topluca, [top-lu-ca] *(toplu'ca) zf.* **1.** Toplu olarak; hep birlikte. **2.** *sf.* (Kişi için) biraz şişman; vücutça biraz dolgun; şişmanca.

topluk[1], **-ğu** [top-luk] *sf.* **1.** Top yapımına uygun. **2.** Belirtilen sayıda toptan ibaret olan.

topluk[2], **-ğu** [top-luk] *{ağız} is.* Ağırlık merkezi. [DS]

topluluk, -ğu [top-lu-luk] is. **1.** Toplu olma durumu. **2.** Bir iş, amaç için bir araya gelmiş insanların tümü. **3.** Nitelikleri açısından bir bütün oluşturan insanların tümü; cemiyet; camia; toplum. **4.** Aynı yerde bulunan insan kalabalığı; kalabalık; cemiyet. **5.** Bir eseri izlemek için bir araya gelmiş insan topluluğu; dinleyici; seyirci. **6.** Vücut dolgunluğu; şişmanlık. **7.** müz. Bir müzik eserini seslendiren sanatçılar grubu. **8.** Sanatçı grubu. **9.** Bir arada ve iş bölümü içinde yaşayan hayvan grubu. **10.** Bulundukları ortamda birbiri ile birlikte, dengeli ve yerleşik yaşayan bitki kümesi. ☞ **topluluk adı,** *dbl. Dilbilgisi özellikleri bakımından teklik özelliği göstermesine rağmen bir varlık ya da nesne bütününü, yığınını, bireyler toplamını gösteren ad.*||

topluluk eki, *dbl. İsimlere topluluk anlamı kazandıran ek.*|| **topluluk ismi,** *Topluluk adı.*|| **topluluk sayısı,** *Topluluğu oluşturan sayı.*

toplum, [top-lu-m] *is. sos.* **1.** Aynı toprak parçası üzerinde, ortak yasalara uyarak yaşayan örgütlenmiş insanların oluşturduğu topluluk; cemiyet, *(1942).* **2.** *sosy.* Aralarında örgütlenme bağları ve karşılıklı görevler bulanan bilinçli bireylerden kurulu topluluk; topluluk. **3.** İnsanın yaşadığı çevrede kendisini bağlı kılan yasalar, kurallar ve kurumlar bütününün oluşturduğu ortam. **4.** *fel.* Aralarında düzenli ve tanımlanabilir ilişkiler bulunan insanların oluşturduğu grubun tümü; insanın ortak yaşamını düzenleyen bütün. **5.** Marx'a göre, insanların ortak yaşamalarının zorunlu kıldığı, iktisadî ve siyasi sisteme göre şekillenen, sınıf mücadelelerinin belirlediği ortam. ⊟ **topluma kazandırma,** *huk. Ceza sürelerini doldurup salıverildiklerinde dışarıdaki hayata uyum sağlamalarını kolaylaştırmak amacıyla cezaevindeki hükümlülere uygulanan eğitim.*|| **toplum bilimci,** *sosy. Toplum bilim uzmanı; sosyolog.*|| **toplum bilimcilik,** *sosy. İnsan hayatındaki olayları toplumsal yapı ve toplumsal kuruluş biçimlerine göre açıklamaya çalışan görüş; sosyolojizm.*|| **toplum bilimi,** *sosy. Toplumların oluşum, gelişim ve işleyişi ile ilgili yasaları belirlemeye çalışan bilim dalı; sosyoloji; içtimaiyat.*|| **toplum bilimsel,** *sosy. Toplum bilimi ve toplum biliminin incelediği olay ve olgularla ilgili; sosyolojik; içtimaî.*|| **toplum dışı,** *Toplum dışında kalan; toplum ile ilgisi bulunmayan; marjinal.*|| **toplum dil bilimci,** *sosy. Toplum dilbilimi alanında uzmanlaşmış kimse.*|| **toplum dil bilimi,** *dbl. Bir dilin, o dili konuşan insanların kullanımdaki ayrılıklarının hangi toplumsal etkenden kaynaklandığını araştıran dil bilimi kolu; sosyo-lengüistik.*|| **toplum eleştiri,** *Edebî metinlerde ideolojinin payını araştırma işi.*|| **toplum felsefesi,** *fel. Toplumcu görüşe dayanarak yapılan inceleme ve değerlendirme.*|| **toplum içincilik,** *fel. İnsanın kendini evrenin merkezi sayma eğilimi.*|| **toplumlar arası,** *sosy. Birden çok toplumu ilgilendiren ve bu toplumlar arasında gelişen.*|| **toplum polisi,** *huk. Toplum hareketlerini bastırmak ya da düzen altında tutmakla görevlendirilmiş polis örgütü.*|| **toplum yapısı,** *sosy. Birbirinden çok farklı, küçük ya da büyük pek çok sosyal grubun ortaya koyduğu yapı.*

toplumcu, [toplum-cu] *is.* **1.** Toplum yanlısı olan; toplumu ön plana çıkaran. **2.** *siy.* Toplumsal refahın devletin elinde olduğunu savunan, hür teşebbüsü devlet, sendika ve çalışanların baskısı altında tutmaya çalışan, bütün propaganda ve telkinlerini bu yönde yoğunlaştıran; sosyalist. **3.** Çalışan sınıfın durumunu iyileştirmesini savunan kişi, kurum vb. ⊟ **toplumcu gerçekçi,** *fel. ed. Toplumcu gerçekçilik yanlısı olan.*|| **toplumcu gerçekçilik,** *fel. ed. Toplumsal olayları, ilişkileri toplum bilimi verilerine dayandırarak hem gerçekçilik hem de gelişme süreci içinde işleyen edebî roman yazma işi.*

toplumcul, [toplum-cul] *sf.* **1.** Toplu hâlde yaşama eğiliminde olan; kolonist. **2.** Toplumcu ile ilgili; toplumcuya ilişkin.

toplumculluk, -ğu [toplum-cul-luk] *is.* **1.** Bir toplum içinde yer alan kişiler arasındaki ilişkilerin özelliği. **2.** Kişinin sosyal bir gruba uyarlanması durumu.

toplumculuk, -ğu [toplum-cu-luk] *is. siy.* **1.** Toplumsal refahın devletin elinde olduğunu savunan, hür teşebbüsü devlet, sendika ve çalışanların baskısı altında tutmaya çalışan, bütün propaganda ve telkinlerini bu yönde yoğunlaştıran siyasi faaliyetlere verilen ad; sosyalizm. **2.** Çalışan sınıfların durumunun iyileştirilmesinden yana olma.

toplumdaş, [toplum-daş] *is.* Aynı toplumun bireylerinden her biri.

toplumlaşma, [toplum-la-ş-ma] *is.* Toplumlaşmak eylemi.

toplumlaşmak, [toplum-la-ş-mak] *dönşl. f. [-ır]* Toplum durumuna gelmek.

toplumlaştırma, [toplum-la-ş-tır-ma] *is.* Toplumlaştırmak eylemi.

toplumlaştırmak, [toplum-la-ş-tır-mak] *gçl. f. [-ır]* **1.** Toplum durumuna getirmek; toplum oluşturmasını sağlamak. **2.** (Özel teşebbüse ait bir işletme vb. için) toplumculuk ilkeleri çerçevesinde topluluğa mal etmek.

toplumsal, [toplum-sal] *sf.* **1.** Toplumla ilgili; topluma ilişkin; topluma dayanan; içtimai; sosyal. **2.** (Kişi için) toplum içinde yaşayan, toplum içinde yaşamanın gereklerini uygulayan. **3.** Toplum içindeki bireyler arasındaki ilişkilere ait olan; bu ilişkilerden kaynaklanan. ⊟ **toplumsal ahlak felsefesi,** *İnsanların toplumsal ilişkilerinden doğan ahlak ve töre sorunlarını, ahlakî görevlerini inceleyen ahlak bilimi.*|| **toplumsal algı süreci,** *sosy. psikol. Başkaları ve çoğunlukla toplum hakkında bir şeyler öğrenme süreci.*|| **toplumsal bilim,** *Toplum bilimi.*|| **toplumsal bunalım,** *Bütün toplumun genel bir sıkıntıya düşmesi.*|| **toplumsal bütünleşme,** *1. Toplum bireylerinin aynı amaçlar çerçevesinde birleşmesi. 2. Ortak amaçların belirlenmesinde aynı ölçütlerin kullanılır olması.*|| **toplumsal cinsiyet,** *sosy. Erkek ile kadın arasındaki kültürel farklılaşım.*|| **toplumsal çözülme,** *Aynı amacı gerçekleştirmesi beklenen bireyler ve gruplar arasında görevlerin yapılamaması sebebiyle ortaya çıkan ilişki bozukluğu.*|| **toplumsal davranış,** *1. Toplum bireyleri ya da kurumları arasında sağlanan ilişki ve iletişim etkinliği. 2. Bazı hayvan topluluklarını bireyleri arasında sağlanan bir iletişim sistemi ile gerçekleşen ilişki ve etkinliklerin tümü.*|| **toplumsal dayanışma,** *Bir toplumun bütün birey, kurum ve kuruluşları ile ortak değerlerde birleşmesi ve bir-*

likte hareket etmesi.|| **toplumsal değer,** *Toplumun bütün bireylerince, her grup ve katmanınca benimsenen değer.*|| **toplumsal değişme,** *Bir toplumun yaşadığı siyasi, ekonomik ve toplumsal gelişmelere paralel olarak gösterdiği eğilim.*|| **toplumsal denge,** *Bir toplumun, çeşitli kesimleri arasında bir bütünlük ve uyum içinde bulunmasını sağlayan toplumsal ve kültürel barışıklık ortamı.*|| **toplumsal farklılık,** *Bir toplum bireyleri, grupları ve kurumları arasında ayrı özelliklerin topluca meydana getirilmesi, tanınması ve benimsenmesi durumu.*|| **toplumsal gelişme,** *Bir toplumun bütün olarak gelişme ve bu gelişmeye bağlı olarak ortaya koyduğu değişim.*|| **toplumsal ilişki,** *Bir toplumun değişik ögeleri arasında geçen ilişki ya da etkileşim.*|| **toplumsal olay,** *İnsanlar arasındaki ilişkilerden doğan ve bir defada olup biten oluşum; sosyal hadise.*|| **toplumsal ruh bilimi,** *psikol. İnsan davranışlarının, sosyal grupla bağlantıları bakımından incelenmesi; sosyal psikoloji.*|| **toplumsal sınıflar,** *siy. Bir toplum içinde, yaşama biçimi, maddî imkânları, öğrenim durumu vb. bakımdan birbirine benzeyen kişilerin oluşturduğu sınıflar.*|| **toplumsal yapı,** *sosy. İçinde toplumsal ilişkilerin ve toplumsal olayların meydana geldiği, toplumsal grup ve kurumların yer aldığı toplumun şekil ve çerçevesi ile biçimlenen sosyal varlık; sosyal yapı.*|| **toplumsal yardım,** *Yoksul kesim ve kişilere onların yiyecek, giyecek, tedavi, ilaç gibi zorunlu ihtiyaçlarını karşılamak üzere yapılan yardım; sosyal yardım.*|| **toplumsal yaşam,** *sosy. İnsanın toplum içinde yaşam biçimi; sosyal hayat.*

toplumsallaşma, [toplumsal-la-ş-ma] *is.* **1.** Toplumsallaşmak eylemi. **2.** *sos* Bireyin, kişilik bakımından içinde yaşadığı topluma uyması ve bütünleşmesi; içinde bulunduğu toplumun gereklerini yerine getirebilir bir durum kazanması süreci; sosyalleşme.

toplumsallaşmak, [toplumsal-la-ş-mak] *dönşl. f. [-ır]* (Kişi için) toplumsal bir nitelik kazanmak; toplumsal olmak; topluma uyar, toplumla bütünleşir ve o toplumun değer yargılarını benimser duruma gelmek; sosyalleşmek.

toplumsallaşmazlık, -ğı [toplumsalla-ş-maz-lık] *is.* Toplum dışında kalan, toplumla bütünleşemeyen, toplumun ortak değerlerini benimseyemeyen kimsenin tutumu.

toplumsallaştırma, [toplumsal-la-ş-tır-ma] *is.* **1.** Toplumsallaştırmak eylemi. **2.** *siy.* Kaynakları, üretim ve değişim araçlarını, kredileri ortaklaşa duruma getirme; topluma mal etme; sosyalleştirme; sosyalizasyon. **3.** (Akıl hastası için) topluma kazandırmak için uygulanan tedavi ve eğitimlerin tümü.

toplumsallaştırmak, [toplumsal-la-ş-tır-mak] *gçl. f. [-ır]* **1.** Toplumsal duruma getirmek. **2.** (Kişi için) toplum ile uyumlu duruma gelmesini, toplum ile bütünleşerek o topluma ait değer yargılarını benimsemesini sağlamak. **3.** Üretim araç ve kaynaklarını, kredileri, enerji kaynaklarını ortaklaşa duruma getirmek; sosyalleştirmek; sosyalize etmek.

toplumsallık, -ğı [toplum-sal-lık] *is.* **1.** Toplumsal yaşama, toplumsal olma yatkınlığı. **2.** *fel.* İnsanları, bir dizi ortak yaşam kuralları ile aralarında barışı ve bağlılığı sağlayacak biçimde birlikte yaşamaya iten ortak eğilim.

toplumsever, [toplum+sev-er] *sf.* **1.** (Davranış için) kişinin girişimlerinden kendi çıkarlarından çok toplum yararına olan. **2.** (Kişi için) toplum yararına çalışan; toplum yararını gözeten.

topmak, [tōb / tōp > top-mak] *{eT} gçl. f. [-ar]* **1.** Bağlamak. [ETY] **2.** Yığmak; toplamak. [Gabain]

topo-, [Yun. topos *(yer)*] *ön ek.* Latince kelimelerin başına getirilerek Yer'le ilgili kelimeler yapan ön ek.

topoç[1], **-cu** [top-aç > topoç ?] *{ağız} is.* Karpuz. [DS]

topoç[2], **-cu** [top+aş > topoç] *{ağız} is.* Kavrulduktan sonra yağı ile dondurulan kıyma. [DS]

topograf, [Fr. topographe] *is.* Yeryüzünün haritasını çıkaran uzman; haritacı.

topografik, -ği [Fr. topographique] *sf.* Topografyaya ait olan. ⊡ **topografik harita,** *Topografya haritası.*

topografya, [Fr. topographie] *(topo'ğrafya) is.* Bir kara parçasının doğal engebe ve diğer özelliklerini bir kâğıt üzerinde gösterme işi. ⊡ **topografya haritası,** *Yeryüzü biçimlerini ayrıntıları ile gösteren büyük ölçekli harita.*

topoloji, [Fr. topologie] *is. mat.* Geometrik cisimlerin nitelikleriyle ilgili özelliklerini ve bağıl konumlarını büyüklük ve biçimlerinden ayrı olarak ele alıp inceleyen geometri dalı.

topolojik, -ği [Fr. topologique] *sf.* Topoloji ile ilgili olan.

topolu, [topö-lū] *(topo:lu:) {eT} sf.* Toplu; bir arada. [EUTS]

topometri, [Fr. topomètrie] *is.* Harita için gerekli olan bilgileri yer yüzünden sağlama işlemi; yer ölçümü.

toponim, [Fr. toponyme] *is. dbl.* Yer adı.

toponomi, *is.* Yer adlarını, bunların kökenlerini, orada konuşulmakta olan dille veya ortadan kalkmış dillerle bağlantılarını inceleyen dil bilimi dalı; yer adı bilimi.

toppuh, [top-uk] *{ağız} is.* Topuk. [DS]

topra, [Far. tōbra => topra طوپره] *{eAT} is.* Torba.

topracuk, [toprak-cık > topra-cuk طوپراجق] *{OsT} is.* **1.** Bir parça toprak. **2.** Önemi olmayan toprak.

toprağan, [tob-ur-ġān [DLT*'te böyle,* Clauson *topraġān okumuş*]] *(tobrağa:n) {eT} sf.* → topurğan.

toprak, -ğı [top-rā-mak *(kurumak)* > top-rā-k [Clauson] / topur *(toprak)* > topur-ak [EREN] طوپراق] *(eT topra:k) is.* **1.** Yer kabuğunun atmosferin etkisi ile dağılıp organik maddelerle karışması ile meydana gelen canlıların yaşamasına elverişli yüzeysel tabakası. *{eT} (aynı)* [DLT] [EUTS] [KB] [Bahşayiş] [Mühennâ] **2.** Bir kimsenin mülkiyetinde bulunan sınırları belli yer; arazi; tarla. **3.** Tarımsal etkinliklere uygun ve bu amaçla kullanılan alanlar. **4.** Çiftçilik ve hayvancılıkla ilgili etkinliklere dayanan. **5.** Deniz ve gökyüzü karşıtı olan şey; kara. **6.** Ulus olarak egemenlik altında tutulan yeryüzü parçası; ülke; vatan. **7.** Kişinin bizzat kendisine ait olmasa bile bir süre yaşadığı, ömrünü geçirdiği ve yerleşim yeri olarak benimsediği yer; memleket; yurt; il. *{OsT} (aynı)* **8.** Tellürik bir gezegenin kabuğundaki yüzeysel tabaka. **9.** *fiz.* Elektrik devrelerindeki kaçakları ya da elektrostatik enerjiyi sıfırlamak için toprak ile bağlantı hâlinde olan uç ya da iletken; şasi. **10.** *kim. eski.* Eskiden suda çözünmeyen, tatsız, kokusuz, kararlı, aslında birer element olan alümin, silis gibi maddelere verilen ad. **11.** *argo.* Bozuk esrar. **12.** *sf.* Topraktan yapılmış olan. ⊟ **toprağa bakmak,** *(Kişi için) ölümü yakın tahmin edilmek.*|| **toprağa düşmek,** *1. (İnsan için) ölmek. 2. (Tohum için) ekilmek. 3. (Kar, kırağı vb. için) ilk defa yağmak.*|| **toprağa girmek,** *1. Ölmek. 2. Gömülmek.*|| **toprağa vermek,** *(Ölen kişi için) gömmek; defnetmek.*|| **Toprağı bol olsun!** *Müslüman olmayan ölmüş bir kimseden söz ederken söylenen iyi dilek sözü.*|| **toprağı çekmek,** *Sürekli oturduğu yerden ayrılarak başka bir yere gittiğinde orada ölmek.*|| **Toprağına ağır gelmesin.** *Ölen birinin kötü yönlerinden söz edileceği zaman söylenen söz.*|| **toprağın su kapasitesi,** *biy. Su ile doyurulmuş bir toprakta, yer çekimi sebebiyle alt katlara iletilen suyun dışında kalan topraktaki su miktarı.*|| **toprak açısı,** *yer b. Toprak düzlemi ile yatay düzlem arasındaki açı.*|| **toprak altı,** *Toprak içinde bulunan; toprağın içi.*|| **Toprak bile kabul etmez!** *Çok kötü ve günahkâr olduğu düşünülen kimseler için kullanılır.*|| **toprak bilimci,** *Toprak bilimi uzmanı; pedolog.*|| **toprak bilimi,** *Toprakların fiziksel, kimyasal, biyolojik yapısını ve özelliklerini inceleyen bilim; pedoloji.*|| **toprak boya,** *1. İçinde demir oksit bulunan kırmızı boya. 2. Minerallerden elde edilen boyar madde.*|| **toprak çal,** *{ağız} Üzerinde bitki yetişmeyen dağ; çıplak dağ.* [DS]|| **toprak çekmek,** *Bir yerdeki toprağı başka bir yere taşımak.*|| **toprak çimento,** *Toprak, çimento ve su karışımı.*|| **Toprak doyursun gözünü!** *Gözünü toprak doyursun.*|| **toprak hattı,** *fiz. Kişileri elektrik kaçaklarına karşı güvenceye almak, donanımları korumak gibi amaçlarla döşenmiş, sürekli nemli kalan bir yere gömülü iletken levha ile bağlantı sağlayan iletkenler zinciri.*|| **toprak hukuku,** *Toprak üzerindeki mülkiyeti, bu toprakların işletilmesini, işletenler arasındaki ilişkileri düzenleyen hukuk.*|| **toprak kadısı,** *isl. huk. Araziye ilişkin anlaşmazlıkları yerinde çözümleyen, arazi sınırlarını belirleyen kadı.*|| **toprak kayması,** *Yağışların etkisi ile toprağın alt kısımlarının yumuşaması sonucu üst tabakanın yer değiştirmesi olayı.*|| **toprak kaynağı,** *{ağız} Kumlu, sert toprak.* [DS]|| **toprak köleliği,** *Toprağa bağlı kölelik düzeni.*|| **toprak kölesi,** *Toprağa bağlı köle.*|| **toprak olınmak,** *{eAT} Toprak hâline getirilmek.*|| **toprak olmak,** *Öldükten sonra çürüyüp toprağa karışmak; ölmek.*|| **toprak oluşumu,** *Biyosferin etkisinde kalan karasal mineral ortamda taş küre malzemesinin uğradığı fiziksel ve ardından kimyasal değişim ya da ayrışımların tümü; torağın oluşumu ve evrimi.*|| **toprak öküzü,** *{ağız} Kısa boylu, şişman, çıft sürmeye elverişli öküz.* [DS]|| (birini) **toprak paklamak,** *(Çok kötü kimse için) kötülükleri ancak ölümle son bulmak.*|| **toprak rengi,** *1. Sarı ve yeşil arası renk. 2. Bu renkte olan.*|| **toprak renklü,** *{eT} Hakî; toprak rengi.* [Bahşayiş]|| **toprak sıçanı,** *zool. Toprak altında yaşayan bir tür sıçan.*|| **topraktan kaldırmak,** *{eAT} Yükseltmek.*|| **toprak yummak,** *{eAT} Toprak doldurmak; toprakla örtmek.*|| **toprak yol,** *Hiçbir yabancı malzeme kullanılmadan, arazinin kendi doğal şekliyle kazıp düzelterek trafiğe sunulan yol.*|| **toprak yultuz,** *{eT} Sarı Bayraklı; Sekentir; Zuhal; Satürn; Sarıg Orunglug.*

toprakbastı, [toprak+bas-tı] *is.* Ayakbastı.

toprakçalık, -ğı [toprak-ça-lık] *is.* Halı kilim.

toprakçıl, [toprak-çıl] *sf.* (Hayvan için) toprakta yaşayan.

topraklama, [toprak-la-ma] *is.* **1.** Topraklamak eylemi. **2.** Elektrikli bir aletin insan için tehlike yaratmaması için kaçaklara karşı bir ucunu toprak ile bağlatılama işlemi. **3.** Sürümü kolaylaştırmak, verimi artırmak gibi amaçlarla tarlanın üzerini kalın bir toprak tabakası ile kaplama.

topraklamak, [toprak-la-mak] *gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* **1.** Toprakla doldurmak; toprakla karıştırmak. **2.** Toprak örtmek.

topraklandırma, [toprak-la-n-dır-ma] *is.* Topraklandırmak eylemi.

topraklandırmak, [toprak-la-n-dır-mak] *gçl. f. [-ır]* Toprak sahibi yapmak; geçimini sağlaması için işletip üretebileceği toprak vermek.

topraklanma, [toprak-la-n-ma] *is.* Topraklanmak eylemi.

topraklanmak, [toprak-la-n-mak] *edil. f. [-ır]* **1.** Toprak olmak; toprak bulaşmak. **2.** Toprak katmanı ile örtülmek. **3.** *fiz.* (Elektrik devresi için) toprak hattına bağlanmak; toprak hattı kurulmak. **4.** *dönşl. f.* Toprak sahibi olmak; toprak edinmek; toprağı olmak.

topraklaşma, [toprak-la-ş-ma] *is.* Topraklaşmak eylemi.

topraklaşmak, [toprak-la-ş-mak] *dönşl. f. [-ır]* Toprak durumuna gelmek; toprak olmak.

topraklı, [toprak-lı] *sf.* **1.** İçinde toprak bulunan; toprak karışmış olan. **2.** (Çiftçi için) ekecek, işleyecek toprağı olan. **3.** *fiz.* (Elektrik devresi için) toprak ile bağlantısı kurulmuş olan; toprak hattına bağlı olan.

topraklığ, [toprāk-lıġ / tuprāk-lıġ] *(topra:klığ) {eT} sf.* Topraklı. [Clauson]

topraksı, [toprak-sı] *sf.* Toprağı andıran; toprak gibi olan.

topraksız, [toprak-sız] *sf.* **1.** İçinde toprak bulunmayan; toprak olmayan. **2.** (Çiftçi için) ekeceği ve işleyeceği toprağı olmayan.

topramak, [top-rā-mak] *(topra:mak) {eT} gçsz. f. [-r]* Kurumak. [DLT]

topraşmak, [toprā-mak > topra-ş-mak] *{eT} dönşl. f. [-ur]* Kuruyup tozlaşmak; toz ola yazmak. [DLT]

topratmak, [toprā-mak > topra-t-mak] *{eT} gçl. f. [-ur]* (Hayvan için) yeri kurutasıya kadar otunu yemek. [DLT]

toprik, -ği [? toprik] *{ağız} is.* Küçük torba. [DS]

top-spin, [İng. top-spin] *is.* Masa tenisinde topun etki ve gücünü artırmak amacıyla aşağıdan yukarı doğru yapılan vuruş.

topşa, [? topşa] *{ağız} is.* Tavan arası. [DS]

toptan, [top-tan] *(to'ptan) zf.* **1.** Toplu olarak; hep birlikte; topluca; hepsi. **2.** Bütünüyle; tümüyle; tamamen. **3.** *sf.* (Alış ya da satış için) perakende olmayan; büyük miktarda; toplu olarak.

toptancı, [top-tan-cı] *is.* **1.** Toptan satış yapan tüccar. **2.** *sf.* (Tüccar için) toptan satış yapan.

toptancılık, -ğı [top-tan-cı-lık] *is.* **1.** Toptan yapılan alış veriş. **2.** Ürünün üreticiden büyük miktarlarda alınması ve perakendeci esnafa satılması işi.

toptık, [top-(ı)t-ık] *{eT} is.* Delik. [İKPÖy.]

toptınmak, [top-(ı)t-ın-mak] *dönşl. f. [-ur] f.* Delinmek; yırtılmak. [İKPÖy.]

topti, [? topti] *{ağız} is.* Çengelli iğne. [DS]

topton, [top+ton] *{ağız} is.* Uçkurlu efe şalvarı. [DS]

toptop, [top+top ?] *{ağız} is.* Sebze. [DS]

toptopallah, [to(p)+to/parlak] *{ağız} pekşt. sf.* Yusyuvarlak; tostoparlak.[DS]

toptu[1], [? toptu] *{ağız} is.* Başa ya da yakaya takılan süs iğnesi. [DS]

toptu[2], [top-lu > toptu] *{ağız} is.* Su testisi. [DS]

topu, [top-u] *is.* **1.** Tümü; hepsi. **2.** (Azımsanan nesneler için) olup olacağı; yalnızca.

topuç[1], **-cu** [top-uç] *{ağız} sf.* (Kişi için) boyuna göre kol ve bacakları kısa, vücudu şişman. [DS]

topuç[2], **-cu** [top-uç] *{ağız} is.* Bir çeşit tandır ekmeği; çörek. [DS]

topuğ, [top-ık] *{eT} is.* Diz kapağı (?). [Mühennâ]

topuh, [top-uk / topuḫ] *{ağız} is.* Ayak bileği. [DS]

topuk[1], **-ğu** [eT. top-ık > top-uk] *is.* **1.** İnsan ayağının toparlakça olan alt arka bölümü. **2.** Ökçe. **3.** Çorabın, ayakta bu bölüme gelen kısmı. **4.** Bir kamanın iri ucu. **5.** *dnz.* Denizin dibindeki bazı arazi kıvrımlarına verilen ad; belli bir derinliği olan deniz dibinin, bir tümseğe bağlı olarak birden yükselmesi ile oluşmuş sığlık; dalganın kıyıya yakın çatladığı yer. *{ağız} (aynı)* [DS] **6.** *{ağız}* Deniz ve göllerde sonradan oluşan adacıklar. [DS] **7.** Direk, seren vb. şeylerin yere dayanan alt ucu. **8.** Maden ocaklarında çökmeleri önlemek için galeri içinde bırakılan maden yatağı tümseği. **9.** Çift ve tek tırnaklı hayvanlarda incik ile bukağılık arasında kalan bölümün arkası. **10.** *müz.* Kemanın yay yükselteceğine verilen ad. ⊡ **topuğuna basmak,** *Birini çok yakından izlemek; peşi sıra gitmek.*|| **topuk ağrısı,** *tıp. Topukta duyulan ve çoğunlukla yürümeyi engelleyen ağrı; talalji.*|| **topuk atlamak,** *dnz. (Gemi ya da tekne için) bir sığlığa sürtünerek geçmek.*|| **topuk çalmak,** *1. Ayakların içinde bulunan kemikleri yürürken birbirine çarpmak. {OsT} (aynı) 2. (Atlar için) yürürken ayaklarını birbirine çarpmak.*|| **topuk çatlatmak,** *Çok hızlı gitmek.*|| **topuk demiri,** *Kapılarda, üzerinde menteşenin döndüğü yuvarlak ve dirsekli madenî erkek parça.*|| **topuk kemiği,** *anat. Topuk çıkıntısını meydana getiren, ayak bileği kemiklerinin en irisi.*|| **topuklarına kadar,** *Aşık çıkıntılarına kadar.*|| **topuk kemiği,** *biy. Ayak bileği kemiklerinden en iri olanı.*|| **topuk vurma,** *dnz. Bir sığlıktan geçerken geminin omurga topuğunun dibe vurması.*

topuk[2], **-ğu** [top-uk] *{ağız} is.* Tepe; uç; en yüksek yer. [DS]

topuk[3], **-ğu** [top-uk] *{ağız} is.* Deve yavrusu. [DS]

topuk[4], **-ğu** [top-uk] *{ağız} is.* Ceviz büyüklüğünde yumru kökleri olan bir çeşit ot. [DS]

topukdöven, [top-uk+döv-en] *is.* Etekleri yere kadar inen kadın elbisesi.

topuklama, [top-uk-la-ma] *is.* **1.** Topuklamak eylemi. **2.** *{ağız}* Kısa çorap. [DS]

topuklamak, [top-uk-la-mak] *gçl. f. [-r] [-l(u)-yor]* **1.** Binek hayvanını topukla sertçe dürtmek. **2.** *argo.* Hızla uzaklaşmak; kaçmak. **3.** *{ağız}* Alışverişte fiyat indirmek; pazarlık etmek. [DS]

topuklu, [top-uk-lu] *sf.* **1.** Topuğu olan. **2.** Topuğu belirtilen nitelikte olan. **3.** Yüksek ökçeli. **4.** *{ağız} is.* Güzel kadın; beğenilen kadın. [DS] ⊡ **topuklu tiken,** *{ağız} Sapı sert tüylerle kaplı, yumru köklü, meyvesi koza biçiminde olan bir tür diken.* [DS]

topuksuz, [top-uk-suz] *sf.* **1.** Topuğu olmayan. **2.** Ökçesi yüksek olmayan.

topul, [top-ul] *{ağız} is.* Domates. [DS] ⊡ **topul topul,** *{ağız} (Çocuk için) tombul ve sevimli.* [DS]

topulan, [topul-an] *{ağız} is.* Sulak yerlerde yetişen bir tür ot. [DS]

topuleç, -ci [topul+aş] *{ağız} is.* Ekşili hamur köftesi. [DS]

topulgak, [topul-mak > topul-ġāk / tupul-ġāk] *(topulğa:k) {eT} sf.* **1.** Yuvarlak; küresel. **2.** *is.* Kulunç; ağrı; sancı. **3.** Keskin bitkisel koku. **4.** Topalak otu; yaraya konulur, *(Cyperus).* [DLT]

topulğuluk, [topul-ġu-luk] *{eT} zf.* Delmek için. [ETY]

topulmak, [top-ul-mak / tub-ul-mak / tob-ın-mak] *{eT} dönşl. f. [-ur]* **1.** Yarılarak delinmek; yırtılmak. [ETY] [İKPÖy.] [KB] **2.** *gçl. f.* (Demiri) yarıp delmek. [ARAT] [KB] **3.** (Orduyu) dağıtmak. [ARAT] **4.** *edil. f.* Delinmek. [ARAT] **5.** (Elbise için) çıkartılmak. [ARAT] ☞ **kök topulgan,** *Kanatlarının ucunda bulunduğu söylenen tunç ile dağları bile delip geçebilen kırlangıç büyüklüğündeki efsanevi bir kuş.*

topur[1]**,** [top-ur] *{ağız} is.* Kestane ve fındığın dışındaki yeşil kabuk. [DS]

topur[2]**,** [top-ur] *{ağız} is.* **1.** Pürüzlü, engebeli alan. **2.** Yumruk büyüklüğünde sert ve kuru toprak parçası. [DS]

topur[3]**,** [Bul. topór] *{ağız} is.* Kök sökmekte kullanılan bir tür büyük balta. [DS]

topur[4]**,** [top-ur] *{ağız} is.* Topuk. [DS]

topur[5]**,** [top-ur] *{ağız} is.* Beygirlerde diz kapağı şişmesiyle beliren bir hastalık. [DS]

topurak, [top-ur-ġak > topurak طپوراق] *{eAT} is.* Toprak.

topurgan, [toprā-mak > topra-ġān / top(u)r-ġān] *{eT} sf.* (Toprak için) ayak basıldığında tozan; yumuşak. [DLT] ☞ **topurğan yer,** *{eT} Ayak basıldığında tozuyan yumuşak toprak.* [DLT]

topuş, [top-aç / top-uç / top-uş] *{ağız} is.* Topaç. ☞ **topuş gibi,** *{ağız} Toplu; şişman.* [DS]|| **topuş topuş,** *{ağız} (Çocuk için) tombul ve sevimli.* [DS]

toput, [top-ut] *is.* Bir çözeltide ağırlığın etkisi ile dibe çöken tortu; çökelti; tortu; rüsup.

topuz, [top > top-uz] *sf.* **1.** *{eT}* Top hâline getirilmiş. **2.** Bir ucu top gibi olan zincire bağlı silah. **3.** Bir aletin elle tutulmaya yarayan topu andırır yuvarlak ucu. **4.** Uzun saçın toplandıktan ve kendi etrafında dolandıktan sonra top gibi bağlanmış şekli. **5.** *dnz.* Ulusal bayramlarda gemi direklerinin tepesine çekilen ulusal bayrak. **6.** Davulu tınlatmak için kullanılan yuvarlak uçlu bir tür çomak. **7.** Bir ayak, sütun ya da şapkalı desteğin üst kısmı. **8.** *biy.* Bir organın üst kısmındaki şişkinlik. **9.** Eski Türk eyerlerinde ön kaşın ortasındaki çıkıntı. **10.** *{ağız}* Ucu yumru biçiminde yuvarlak değnek vb. şeyler. [DS] **11.** *{ağız}* Saç örgüsü. [DS] **12.** *{ağız} sf.* Eli, ayağı büzülmüş, şişmiş. [DS] **13.** *{ağız}* Kısa boylu; bodur. [DS] **14.** *{ağız}* Büyük taş ya da demirci çekici; balyoz. [DS] ☞ **topuz altında,** *Baskı altında.*|| **topuz arpa,** *{ağız} 1. Başağı dört ya da beş sıralı iyi cins arpa. 2. Kırmızımsı, yassı renkli bir tür buğday.* [DS]|| **topuz gibi,** *Kısa boylu ve şişman; tıknaz.*|| **topuz yük,** *{eT} Üzerinde durulamayan, üstüne binilemeyen hayvan yükü.* [DLT]

topuza, [topuz-a] *{ağız} is.* Topacın üzerinde döndüğü koni biçimindeki sivri, demir uç. [DS]

topuzcuk, -ğu [top-uz-cuk] *is.* **1.** Küçük topuz. **2.** *biy.* Bir organ ya da organizmanın yüzeyinde çıkıntı yapan tümseklik; yumrucuk. **3.** Öğütücü dişlerin üzerindeki çıkıntılar; tüberkül.

topuzlu, [top-uz-lu] *sf.* **1.** Topuzu bulunan; topuzu olan. **2.** Saçını topuz yapmış olan. ☞ **topuzlu kilit,** *Kilit sistemini bünyesinde bulunduran kapı kolu.*

topyekûn, [top+ Ar. yekūn] *(to'pyekûn) zf.* **1.** Eksiksiz olarak; tamamıyla; bütün. **2.** *sf.* Eksiksiz; bütün.

tor[1]**,** [tır / tırt / tor / tör *(yans.)*] *is.* Kuvvetle sürtünmeyi, yırtılmayı; gazların dışarı atılmasını; cıvık şeylerin basınçla fışkırışını; çok konuşmayı anlatan kök. [Zülfikar] *tor tor*

tor[2]**,** [tırt / tor *(yans.)*] *is.* Kaba saba olmayı anlatan kök. [Zülfikar] *tort mort*

tor[3]**,** [tör تور] *(to:r) {eT} {eAT} {OsT} is.* **1.** Balık ağı; sık örgülü balık ağı. *{ağız} (aynı)* [Gabain] [DLT] [EUTS] [KB] [DS] **2.** Balık ağı. [DLT] [EUTS] **3.** Av ağı; tuzak. *{ağız} (aynı)* [DLT] [EUTS] [KB] [DS] **4.** *{OsT} {ağız}* Elbise ya da örgü giyeceklerde kese ağzı gibi büzülen kısım; lastik örgü. [DS] **5.** *{OsT}* Ağ gibi seyrek örgülü bir tür dokuma. **6.** *{eAT} {OsT} {ağız}* Büyük başörtüsü veya çarşaf. [DS] **7.** *{ağız}* İnce balık ağı gibi örülmüş para kesesi. [DS] **8.** *{ağız}* Saman taşırken kağnı arabasına takılan ve kendirle örülmüş ağ. [DS] **9.** *{ağız}* Peştamal. [DS] **10.** *{ağız}* Hamam havlusu.[DS] **11.** *{ağız}* Bir metre uzunluğunda, dört santimetre eninde örgü ip. [DS] **12.** *{ağız}* Örgü sırası. [DS] **13.** *{ağız}* Süzgeç. [DS] **14.** *sf.* Ağ örgüsü ile örülmüş. ☞ **tora düşürmek,** *{ağız} Tuzağa düşürmek; aldatmak.*

tor[4]**,** [Far. tör ? تور] *sf.* **1.** Olgunlaşmamış; ham. **2.** (Yabani hayvan için) henüz eğitilmemiş; torlak. **3.** *{eAT} {OsT} {ağız}* (Kişi için) görgüsüz; işe alışkın olmayan; acemi; toy. [DS] **4.** *{ağız}* Utangaç; ürkek; çekingen. [DS] **5.** *{ağız}* Soğukkanlı. [DS] **6.** *{ağız}* (Kişi için) ters; aksi. [DS] **7.** *{ağız}* Kendini beğenmiş; kibirli. [DS] **8.** *{ağız}* Tok sözlü. [DS] **9.** *{ağız}* Aptal. [DS] **10.** *{ağız}* Çok hareketsizlikten ileri gelen hamlık. [DS] **11.** *{ağız}* Buzağılamamış üç yaşındaki inek yavrusu. [DS]

tor[5]**,** [Gael d. tor] *is.* On metrenin üstünde boyutları olan köşeleri yıpranıp yuvarlaklaşmış kayaç.

tor[6]**,** [Fr. tors] *is.* Soğukta burulmak suretiyle esneklik sınırı ve dayanımı yükseltilmiş özel beton demiri; burulmuş çelik.

tor[7], [Fr. tore] *is. mat.* Bir dairenin, kendi düzleminde bulunan fakat merkezinden geçmeyen bir eksenin çevresinde dönmesiyle meydana gelen cisim; simit.

tor[8], [tor] *{ağız} is.* **1.** İnci gerdanlık. **2.** Boncuktan yapılma bilezik. [DS]

tor[9], [tor] *{ağız} is.* **1.** Çözülemeyen ilmek; düğüm. **2.** Uçkur uçlarına yapılan düğümler. [DS]

tor[10], [tor] *{ağız} is.* Fidan. [DS]

tor[11], [Bul. tor] *{ağız} is.* Yakılmış sığır tezeği. [DS]

tor[12], [tor] *{ağız} sf.* (Kişi için) cinsel gücü yüksek olan. [DS]

tor[13], [tor] *{ağız} sf.* Deneyimsiz; toy. [DS]

tora[1], [tura / doruk ? > tora طوره] *{eAT} is.* Tepe; zirve; doruk.

tora[2], [tur-a / tor-a] *{ağız} is.* Duvarı korumak için üzerine kaplanan tahta. [DS] 🗗 **tora çekmek,** *{ağız} Pusuya düşürmek; aldatmak.* [DS]

tora[3], [tor-a ?] *{ağız} is.* Süpürge sapı. [DS]

tora[4], [tor-a ?] *{ağız} is.* Fidan. [DS]

torağ, [torağ] *{ağız} is.* Yağı alınmış yoğurt. [DS]

Torah, [İbr. thorah *(yasa)*] *is.* İbrani Kutsal Kitabının ilk beş kitabı.

torak[1], **-ğı** [? torak] *is.* **1.** Kapalı kömür yakma amacıyla içi odunla doldurulmuş ve üzeri toprakla sıvanmış kümbet. **2.** Eskiden dolu tuğla pişiriminde kullanılan üstü çamur sıvalı kümbet.

torak[2], **-ğı** [Far. dūrāğ => torak طوراق] *{eAT} {OsT} {ağız} is.* Yağı alınmış süt ya da yoğurdun kestirilmesi ile elde edilen katık; çökelek. [DS]

toraka, [torak-a ?] *{ağız} is.* Kalın çoban ya da bekçi sopası. [DS]

torakometri, [Fr. thoracométrie] *is.* Göğüs kafesinin ölçülmesi.

toraks, [Yun. thoraks / Lat. thorax > Fr. thorax] *is.* Böceklerde baş ile karın arasında kalan ayak ve kanatları taşıyan göğüs bölümü.

toralak, -ğı [tor-a-la-k] *{ağız} sf.* Donsuz. [DS]

toraman[1], [tor *(toy)* > tor-a-man > toraman] *sf.* **1.** Tombulca; iri yarı; genç irisi. **2.** Cahil; kaba; serkeş. **3.** *{ağız}* Güçlü kuvvetli. [DS] **4.** *{ağız}* Sarhoş. [DS] 🗗 **toraman çıkarmak,** *{ağız} 1. Hokkabazlık etmek. 2. Kavga çıkarmak.* [DS]

toraman[2], [tor-a-man] *{ağız} is.* **1.** Küçük bazlama. **2.** Küçük mısır ekmeği. [DS]

toraman[3], [tor-a-man] *{ağız} is. argo.* Erkeklik organı. [DS]

toramani, [toraman + Ar. -ī] *{ağız} sf.* (Kişi için) azgın.

toramanlık, -ğı [toraman-lık] *{ağız} is.* Otları çok gelişmiş, boylanmış yerler. [DS]

torana, [Sansk. torana *(kemer, tonoz)*] *is.* Üzerinde çok dilimli bir dekor ya da tonoz bulunan giriş sundurması.

torapa, [? torapa] *{ağız} is.* Ekmek yapılan sacın altına konulan topraktan yapılmış kerpiç biçimindeki destek. [DS]

toraş, [tor+aç] *{ağız} is.* Çok yiyen; obur. [DS]

torba, [Far. tōbra => torba] *is.* **1.** İplik, kıl vb.nden dokunmuş, içine çeşitli şeyler koymakta kullanılan, çoğunlukla ağzı büzülerek bağlanabilen küçük çuval. **2.** Naylondan yapılmış kese; poşet. **3.** Böyle bir torbanın içindeki madde. **4.** *anat.* Erkekte erbezlerinin bulunduğu kese; husye; testis. **5.** *tıp.* Vücudun herhangi bir yerinde oluşan, içi irin, su vb. dolu şişlik. **6.** *sf.* Bir torbanın alabileceği miktarda. 🗗 **torba çay,** *İşlendikten sonra torba içinde sunulan çay; poşet çay.*|| **torbada keklik,** *Elde edilmesi çok kolay; elde edilmiş sayılabilir; çantada keklik.*|| **torba eylemek,** *Torba etmek.*|| **torba kadro,** *Gerektiği zaman yetkili amir tarafından kullanılmak üzere kenarda saklı tutulan kadroların tümü.*|| **torba oğlanları,** *İmparatorluk döneminde, acemi ocağına yazılarak inşaat, nakliyat ve gemi işlerinde çalıştırılan kimselere verilen ad.*|| **torbaya koymak,** *teklfz. Sağlamak; elde etmek.*|| **torba yoğurdu,** *Torbaya konularak süzdürülmüş yoğurt.*

torbalama, [torba-la-ma] *is.* Torbalamak eylemi; torbalara doldurma; torba hâline getirme.

torbalamak, [torba-la-mak] *gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* **1.** Torba içine koymak. **2.** Torba hâline getirmek.

torbalanma, [torba-la-n-ma / torba-lan-mak] *is.* Torbalanmak eylemi.

torbalanmak, [torba-la-n-mak] *edil. f. [-ır]* **1.** Torba içine konulmak. **2.** Torba hâline getirilmek. **3.** *dönşl. f.* (Göz altı ve yanak için) gevşeyip sarkmak; pörsümek. **4.** [torba-lan-mak] *gçsz. f.* Torba sahibi olmak; torba edinmek.

torbalatma, [torba-la-t-ma] *is.* Torbalatmak eylemi.

torbalatmak, [torba-la-t-mak] *gçl. f. [-ır]* **1.** Torba içine koydurmak. **2.** Torba hâline getirtmek.

torbalı, [torba-lı] *sf.* **1.** Torbası bulunan. **2.** Elinde ya da sırtında torba taşıyan. **3.** *{ağız}* Çingene. [DS]

torcu, [tor-cu] *{ağız} is.* Balıkçı. [DS]

torcuman, [torcu-man] *{ağız} is.* Hayvanların beslendiği sulak yer. [DS]

torç[1], **-cu** [torç] *{ağız} is.* Sınır. [DS]

torç[2], **-cu** [torç] *{ağız} is.* Kayşamış, göçmüş yer. [DS]

torç[3], **-cu** [torç] *{ağız} is.* Suyu alınmış üzüm, pancar posası. [DS]

torçı, [tōr > tor-çī] *(torçı:) {eT} sf.* Ağ ile kuş tutan; kuşbaz. [İKPÖy.] Ağla avlanan; avda ağ kullanan. [EUTS]

toreador, [İsp. toreador] *is.* **1.** Boğa güreşçisi; matador. **2.** Boğa güreşine katılan herkes.

torero, [İsp. torero] *is.* → toreador.

torf, [? torf] *is.* Su birikmesi sonucunda havasızlık yüzünden oluşan bitki çürüğü.

torga, [tor-ga] *{ağız} is.* İpe dizilmiş tütün demetleri. [DS]

torgu, [toğ(u)r-u / torğu طورغو] *{eAT} sf.* Doğru.

torgay, [torıǧ > torıǧ-ā / torıǧ-ay] *is.* **1.** *{eT}* Tarla kuşu; toygar, *(Alauda arvensis).* **2.** *{ağız}* Serçe. [DS]

torhlamak, [torh-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(u)-yor]* Değirmen taşını çemberlemek. [DS]

torhul, [? torhul] *{ağız} is.* Olmadan sararmış hıyar. [DS]

torhuluk, -ğu [torhu-luk / tohur-luk ?] *{ağız} is.* Tohuma kaçmış salatalık, patlıcan gibi sebzeler. [DS]

torı, [toḫrī] *(torı:) {eT} is.* Toharca. [EUTS]

torığ, [tōr-uğ / tōr-ıǧ] *(to:rığ) {eT} sf.* (At donu için) doru; kızılımsı kahverengi. [ETY] [EUTS] ⊡ **torığ at,** *Doru renkli at.* [DLT]

torik[1], **-ği** [Yun. torıkı] *is. zool.* Palamudun 40-45 cm boyunda olanlarına verilen ad, *(Palemye sarda / Sarda sarda).*

torik[2], **-ği** [Fr. thorique] *sf. kim.* (Asit için) kararsız oluşuyla bilinen ThO_2 anhidritinden türeyen.

toril, [İsp. toril] *is.* Boğaların kapalı tutuldukları, arenaya bitişik ahır.

toriş, [? toriş] *{ağız} is.* Arabayı çekemeyen hayvanlara yardımcı olarak koşulan başka hayvan. [DS]

torkara, [? torkara] *{ağız} is.* Pire. [DS]

torko, [Moğ. torğa / torğan] *{eT} is.* İpek kumaş; ipekli. [KB]

torku, [Moğ. torga / torğan] *{eT} is.* İpek kumaş; ipek. [DLT] [EUTS] [Gabain] [KB] [Mühennâ]

torkuçu, [torku-çu] *{eT} is.* İpekçi. [Mühennâ]

torlak[1], **-ğı** [tör *(acemı)* >tor-la-mak >tor-la-k طورلاق] *sf.* **1.** *{OsT} {ağız}* Genç ve acemi; toy. [DS] **2.** Terbiye olmamış; alışmamış; hergele. **3.** Henüz evcilleşmemiş. **4.** *{ağız}* Çıplak; donsuz. [DS] **5.** *is. tasvf.* Bektaşi tekkelerine yeni girmiş olanlara verilen ad.

torlak[2], **-ğı** [tor *(ağ)* > tor-la-k] *{ağız} is.* Şalvar. [DS]

torlak[3], **-ğı** [tor-la-k] *{ağız} is.* İyi gelişmiş ağaç fidanı. [DS]

torlak[4], **-ğı** [tay-la-k > torlak] *{ağız} is.* İki ile üç yaş arasındaki deve. [DS]

torlak[5], **-ğı** [*eT.* taylañ > torlak] *{OsT} sf.* **1.** *{ağız}* Güzel; yakışıklı; tüysüz. **2.** *{ağız}* (Çocuk için) yaşından iri, gösterişli. [DS]

torlak[6], **-ğı** [tor-lak طورلق] *{eAT} is.* Küçük bir kuş.

torlaklar, [torlak-lar] *is.* Gezginci, batinî nitelikli kalender dervişlere verilen ad.

torlama, [tor-la-ma] *{ağız} is.* Boyna takılan altın. [DS]

torlamak[1], [tor-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(u)-yor]* Toplamak; derlemek; düzene sokmak. [DS]

torlamak[2], [tor-la-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(u)-yor]* (Kuş veya balık için) ağa düşüp kalmak. [DS]

torlanmak[1], [tor-la-n-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* Utanmak; ayıpsınmak. [DS]

torlanmak[2], [tor-la-n-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* Donunu çıkarmak. [DS]

torlanmak[3], [tor-la-n-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* (Göz için) yaşarmak; nemlenmek. [DS]

torlık, [tor-lık] *{eT} is.* **1.** Kıl çadır; Türkmen çadırı. **2.** Çadır direği; herhangi bir direk. [Bahşayiş]

torluğ, [tor-luğ] *{eT} is.* Perde; yurt kapısını örten perde; torlık. [Nevâyî]

torluk[1], **-ğu** [tor-luk طورلق / تورلق] *{eAT} {OsT} is.* **1.** Toyluk; acemilik. *{ağız} (aynı)* [DS] **2.** *{ağız}* Terslik. [DS]

torluk[2], **-ğu** [tor-luk] *{ağız} is.* Kömür yakmak için toprak içine açılan çukur; kömür ocağı. [DS]

torluk[3], **-ğu** [tor-luk تورلق] *{OsT} sf.* **1.** Ağ ve benzeri şeyler yapımında kullanılan. **2.** Ağ yapımına uygun.

torluk[4], **-ğu** [tor-luk تورلق] *is.* **1.** *{OsT} {ağız}* Kıl çadır. [DS] **2.** *{ağız}* Dağdaki çoban kulübesi. [DS] **3.** *{ağız}* Mısır koymak için direklere oturtulmuş bağdadi kulübe. [DS]

torluk[5], **-ğu** [tor-luk] *{ağız} is.* Tahıl ve eşya yığını. [DS]

torluk[6], **-ğu** [tor-luk] *{ağız} is.* Fidanlık. [DS]

tormak, [tōr-mak] *(to:rmak) {eT} gçsz. f. [-ur]* Bitap düşmek; zayıflamak. [ETY] ⊡ **tormak ölmek,** *Bitap düşmek ve ölmek.*

tormuk[1], **-ğu** [tomruk] *{ağız} is.* **1.** Tutuk evi. **2.** Tutukluların ayağına vurulan demir. [DS]

tormuk[2], **-ğu** [tormuk] *{ağız} is.* Emir, buyruk. [DS]

tormurmak, [tor-mur-mak طورمرمق] *{eAT} gçsz. f. [-ur]* Tomurcuklanmak.

tormuş, [tur-muş ? > tor-muş] *{ağız} is.* Hayat; yaşam. [DS]

torna, [İt. tornare *(çevirmek, döndürmek)* > İt. tornio] *is.* Ağaç ve metal bir parçayı bir eksen etrafında döndürerek yandan sürülen bir kesici yardımıyla parça kaldırmak suretiyle şekil vermede kullanılan takım tezgâhı.

tornacı, [torna-cı] *is.* Torna tezgâhında çalışan usta.

tornacılık, -ğı [torna-cı-lık] *is.* **1.** Tornacının işi ve mesleği. **2.** Torna da parçalara biçim verme ustalığı.

tornado, [İsp. tornado] *(torna'do) is.* Kuzey Afrika kıyılarında esen çok şiddetli boran.

tornahit, [İng. turn head] *ünl. dnz.* İleri!

tornalama, [torna-la-ma] *is.* Tornalamak eylemi.

tornalamak, [torna-la-mak] *gçl. f. [-l(ı)-yor]* (Bir parça için) tornada işlemek, tornadan geçirmek.

tornalanma, [torna-la-n-ma] *is.* Tornalanmak eylemi.

tornalanmak, [torna-la-n-mak] *edil. f. [-ır]* **1.** Torna

ile işlenmek; tornadan geçirilmek. **2.** *dönşl. f. [-ır]* Torna sahibi olmak; torna edinmek; torna satın almak.

tornalı, [torna-lı] *sf.* **1.** (Parça için) tornada işlenmiş; tornadan geçirilmiş. **2.** (Bir bütün için) parçaları tornadan geçirilmiş olan. **3.** (Kişi için) tornası bulunan; torna edinmiş olan.

tornavida, [İt. tonare *(döndürmek)* + vide *(vida)*] *is.* Sıkılmak ya da gevşetilmek istenen başı düz ya da yıldız yivli vidaları döndürmeye yarayan metal saplı el aleti; vida döndürücü.

tornet, [İt, tornare] *is.* Küçük bir sandığa takılmış küçük tekerleklerden oluşan taşıma aracı.

tornistan, [İng. turn *(dönmek)* + stern *(kıç)*] *ünl.* **1.** *dnz.* Geri! **2.** *is. dnz.* Gemilerin geriye gidiş hareketi. **3.** Bir giyeceği ters yüz etme. **4.** Bir söz ya da görüşten vazgeçme. ⊡ **tornistan etmek,** *1. (Gemi için) geri dönmek. 2. Elbiseyi ters yüz etmek. 3. Söz ya da düşünceden vazgeçmek.*

torno, [Lat. tornare > İt. tornio] *is.* **1.** Gemilerde yük kaldırmakta kullanılan tek dilli makaralara verilen ad; makara. **2.** Çıkrık; çark.

toroğlu, [? toroğlu] *{ağız} is.* Kar ve çamurda giyilen boğazlı bir çeşit ayakkabı; şoson. [DS]

toroidal, [Fr. toroïdal] *sf.* Simit biçiminde olan.

toron, [Fr. thoron] *is. kim.* Toryum elementinin kütle sayısı 220 olan izotopu; simgesi Tn.

toros, [? toros] *{ağız} sf.* Kaba. [DS]

torpah, [toprak > torpaḫ] *{ağız} is.* Toprak. [DS]

torpak, -ğı [toprak > torpak] *{ağız} is.* Toprak. [DS]

torpedo, [İsp. torpedo] *(torpe'do) is.* **1.** Açık karoserli otomobil. **2.** Motorlu taşıtlarda, sürücünün önünde ve camın tam altında yer alan, bir takım gösterge ve aletlerin üzerine yerleştirildiği karoseri ögesi. ⊡ **torpido gözü,** *Motorlu taşıtlarda torpidonun bir yerinde bulunan kapaklı küçük bölme.*

torpınlamak, [turbın-lā-mak / torpın-lā-mak [Clauson *böyle okumuş*]] *(torpınla:mak) {eT} gçl. f. [-r]* Araştırmak. [DLT]

torpido, [Lat. torpedo *(çarpan balığı)* > İng. / İsp. torpedo] *(torpi'do) is. dnz.* **1.** Torpil taşıyan ve atan kendinden hareketli, hızlı bir su altı silahı; torpidobot. **2.** → torpedo.

torpidobot, [İng. torpedo-boat] *is. as. dnz.* Ana silahı torpil olan, hızlı, küçük tonajlı savaş gemisi.

torpidocu, [torpido-cu] *is.* Savaş gemilerinde ya da torpil atölyelerinde çalışan usta er.

torpil, [Lat. torpedo *(çarpan balığı)* > Fr. torpille] *is.* **1.** *as. dnz.* Su altında patlayarak düşman gemilerine zarar veren hareketli veya sabit su altı silahlarına verilen genel ad. **2.** Dip mayını; deniz lağımı. **3.** Birinci Dünya Savaşında kullanılan, bombaya benzer uçak bombası. **4.** *mecaz.* Bir kimseyi kayıran ya da ona arka çıkan kimse; arka; dayı. ⊡ **torpil balığı,** *zool. Başındaki iki organdan elektrik çıkararak başka balıkları öldüren bir tür tırpana balığı; elektrik balığı; uyuşturan balığı; çarpan balığı, (Raia torpedo / Torpedo marmorata).*|| **torpil koymak,** *Bir kayırıcı bulmak.*|| **torpil patlatmak,** *İltimas yaptırmak.*|| **torpil yapmak,** *1. Birinin kayırıcılığını yapmak; birini kayırmak; iltimas yapmak. 2. Bir kayırıcı yardımı ile işini yürütmek; iltimas yaptırmak.*|| **torpil yaptırmak,** *İltimas yaptırmak.*

torpilci, [torpil-ci] *is.* **1.** *as. dnz.* Torpil işleri ile uğraşan kimse. **2.** *mecaz.* Kayırıcı; iltimas geçen. **3.** *mecaz.* İşini kayırma ile yaptıran kimse; iltimasçı.

torpilleme, [topil-le-me] *is.* Torpillemek eylemi.

torpillemek, [torpil-le-mek] *gçl. f. [-r] [-l(i)-yor] dnz. as.* **1.** (Gemi vb.deniz hedefi için) torpil ile batırmak. **2.** *argo.* Sınıfta kalmak.

torpillenme, [torpil-le-n-me / torpil-len-me] *is.* Torpillenmek eylemi.

torpillenmek, [torpil-le-n-mek] *edil. f. [-ir]* **1.** Torpil ile batırılmak; torpil atılmak. **2.** *dönşl. f.* Torpil sahibi olmak; torpil edilmek.

torpilli, [torpil-li] *sf.* **1.** *dnz. as.* (Savaş gemisi için) torpili bulunan; torpil ile silahlandırılmış olan. **2.** *mecaz.* Kayrılan; iltimas geçilen.

torpiyör, [Fr. torpilleur] *is. dnz.* Torpil atmakta kullanılan hızlı bir savaş gemisi.

torplamak, [*torp > torp-lā-mak [Clauson*'un okuyuşu*] [DLT'te turp-lā-mak]] *(torpla:mak) {eT} gçl. f. [-r]* Bir şeyin örneğini çıkarmak; ölçümlemek. [DLT]

torpuç, -cu [? torpuç] *{ağız} is.* Bir yaşında doğuran koyun, inek veya keçi. [DS]

torpul, [Fr. torpille] *{ağız} is.* Torpil. ⊡ **torpul oynamak,** *{ağız} Birbiri ardınca şimşek çakmak.* [DS]

torpun, [torp-mak > torp-un [Clauson*'un okuyuşu*] / turb-un [DLT*'teki şekli*]] *{eT} is.* Araştırma; inceleme; ölçme.

torpunlamak, [turbın-lā-mak / torpun-lā-mak] *(topunla:mak) {eT} gçl. f. [-r]* → torpınlamak. [DLT]

torr, [Torricelli] *is.* 1 mm'lik normal cıva yüksekliğine denk düşen basınca eşit basınç birimi.

tors, [İt. torso] *is.* Baş, kol ve bacaklar dışında kalan insan gövdesinden oluşan heykel.

torsiyometre, [Fr. torsiomètre] *is.* Burulma ölçer.

torsiyon, [Fr. torsion] *is.* Göz kürelerinin ön arka eksen etrafında birlikte dönmesi olgusu.

tort[1], [tort] *{ağız} is.* Peynir suyunu kaynatarak yapılan çökelek. [DS]

tort[2], [Far. dürdī > tort] *{ağız} is.* Yağ vb. tortusu. [DS]

tort[3], [tort] *{ağız} sf.* **1.** (Yüz için) asık; çatık. **2.** Biçimsiz. [DS] ⊡ **tort mort,** *{ağız} Kaba saba; biçimsiz.* [DS]

tort[4], [tort] *{ağız} is.* Çoban köpeğinin boynuna takılan demir halka. [DS]

torta[1], [Far. dürdī] *{ağız}* *is.* **1.** Eritilen yağın dibe çöken beyaz tortusu. **2.** Tortu. [DS]

torta[2], [Fr. tourte / Yun. tourte] *{ağız}* *is.* Külde pişmiş mayasız ekmek. [DS]

tortamış, [tort-a-mış] *{ağız}* *sf.* (Sanatçı için) yaşlı. [DS]

tortellini, [İt. tortellini] *is.* Burmalı küçük taç biçimi verilmiş makarna.

tortilla, [İsp. tortilla] *is.* **1.** Mısır unu ile yapılan küçük bisküvi. **2.** İçi çeşitli malzeme ile doldurularak zeytinyağında pişirilen omlet.

tortmaç, -cı [tort-maç] *{ağız}* *sf.* Yumru yumru; kalm veya pişkin. [DS]

tortman, [tort-man] *{ağız}* *sf.* Tombul; şişman. [DS]

tortop, [to-(r)+to/p طورطوب] *(to'rtop)* *sf.* **1.** Toplanarak bir araya getirilmiş; yusyuvarlak olan. **2.** *{OsT}* *zf.* Derlenip toparlanmış olarak. ⊡ **tortop olmak,** *Toplanmak; yusyuvarlak olmak.*

tortor[1], [tor+tor] *{ağız}* *sf.* **1.** Çok şişman. **2.** (Yanak için) şişman; tombul. [DS]

tortor[2], [tor+tor] *{ağız}* *is.* Şimşek çaktığında oluşan ışıklar. [DS]

tortu, [Far. dürdī دردی] *is.* **1.** Bozulma ya da dinlenme sebebiyle bazı sıvıların dibinde oluşan koyu birikinti. **2.** *kim.* Katı parçacıkların dibe çökmesi ile meydana gelen madde. **3.** *fiz.* Damıtma sonucu, kazanda kalan katı madde. **4.** *mecaz.* Bir şeyin işe yaramaz en kötü kısmı. **5.** *mecaz.* Bir topluluğun soysuzlaşmış üyeleri. **6.** *mecaz.* Kalıntı. **7.** *{ağız}* Sütten yapılan bir yiyecek; kesik. [DS]

tortul, [tortu-l] *sf.* **1.** Tortu durumuna gelmiş olan; tortu niteliği kazanmış olan. **2.** Tortullaşma sonucunda meydana gelen. ⊡ **tortul bilimi,** *Yer biliminin tortulları inceleyen bölümü; sedimantoloji.*|| **tortul kayaç,** *yer bil. Tortuların çökelmesi ile oluşan kayaç; çökel kayaç.*

tortulanma, [tortu-la-n-ma] *is.* Tortulanmak eylemi.

tortulanmak, [tortu-la-n-mak] *edil. f.* *[-ır]* (Sıvı için) dibinde tortu oluşmak.

tortulaşma, [tortu-la-ş-ma] *is.* Tortulaşmak eylemi.

tortulaşmak, [tortu-la-ş-mak] *dönşl. f.* *[-ır]* Tortu durumuna gelmek.

tortullaşma, [tortul-la-ş-ma] *is.* Tortullaşmak eylemi.

tortullaşmak, [tortul-la-ş-mak] *dönşl. f.* *[-ır]* Tortul oluşmak; tortul hâline gelmek.

tortullu, [tortul-lu] *sf.* İçinde veya üzerinde tortul bulunan.

tortulu, [tortu-lu] *sf.* **1.** İçinde tortu bulunan. **2.** Berrak olmayan; bulanık.

tortusuz, [tortu-suz] *sf.* **1.** Tortusu olmayan; saf; berrak. **2.** (Sıvı için) tortu yapmamış olan.

tortuşmak, [tort-uş-mak] *{ağız}* *dönşl. f.* *[-ur]* Korkuyu atmak; alışmak; yatışmak. [DS]

toru[1], [tor-u طوری] *{OsT}* *is.* **1.** Tepe; zirve. **2.** Ağaç tepesindeki körpe filiz. **3.** *{ağız}* Yeni yetişen çam ağacı. [DS]

toru[2], [tor-uġ] *{ağız}* *sf.* (At için) koyu kırmızı; doru. [DS]

toru[3], [tur-u / duru / toru] *{ağız}* *sf.* Parlak; temiz. [DS]

toruğ, [tör > tor-uğ] *{eT}* *sf.* (At donu için) doru; kızılımsı kahverengi; doru renk; at rengi. [DLT] [ETY] [Gabain] [Tekin] ⊡ **tüm torug at,** *Düz, tamamıyla doru at.* [DLT]

toruk[1], [tōr-mak *(zayıflamak)* > tor-uk] *{eT}* *sf.* Güçsüz; zayıf; kuvvetsiz; mecalsiz. [ETY] [EUTS] [Tekin]

toruk[3], [tur-uk / tor-uk] *{eT}* *sf.* Berrak; duru; ışıklı. [ETY] [EUTS]

toruk[2], [tor-uk طوروق] *{eAT}* *is.* **1.** En yüksek yer; tepe; doruk. *{ağız} (aynı)* [DS] **2.** Ağaçların tepe filizi. **3.** *{ağız}* Çam fidanı. [DS] **4.** *{ağız}* Tütün, mısır gibi bitkilerin en üst yaprakları; uç. [DS] ⊡ **toruk vurmak,** *{ağız} Yaprakların iyi yetişmesi için tütün bitkisinin ucundaki tohumları kırmak.* [DS]

toruk[4], [tor-uk] *{ağız}* *sf.* (Kişi için) dik kafalı; inatçı. [DS]

toruklamak, [toruk-la-mak] *{ağız}* *gçl. f.* *[-r] [-l(u)-yor]* Bir şeyi tepeleme doldurmak. [DS]

torukturmak, [toruk-tur-mak] *{ağız}* *gçl. f.* *[-ur]* Kararlaştırmak. [DS]

toruldurmak, [toru-l-dur-mak / turu-l-dur-mak] *{eT}* *gçl. f.* *[-ur]* Süzmek; berraklaştırmak. [EUTS]

torulmak[1], [toru-l-mak / turu-l-mak] *{eT}* *dönşl. f.* *[-ur]* Durulmak; süzülmek; berraklaşmak. [EUTS]

torulmak[2], [toru-l-mak طورلمق] *{eAT}* *dönşl. f.* *[-ur]* Doğrulmak.

torulturmak, [toru-l-tur-mak / duru-l-tur-mak] *{eT}* *gçl. f.* *[-ur]* Tenkil etmek; galip gelmek; yenmek. [EUTS]

torum[1], [tor-um طورم / طوروم] *{eT} {eAT} {OsT} {ağız}* *is.* Dorum; deve yavrusu. [DLT] [DS]

torum[2], [tor-um] *{ağız}* *sf.* Kibar. [DS]

torum[3], [tor-um] *{ağız}* *is.* Uydurma söz; yalan. [DS] ⊡ **torum atmak,** *{ağız} Kendini övmek.* [DS]

torumluğ, [turum-luġ] *{eT}* *sf.* Dorumlu. [DLT]

torun, [Erme. t'orn] *is.* **1.** (Dede ve nine için) çocuğunun çocuğu. **2.** *{ağız}* Yeğen. [DS] ⊡ **torun torba,** *Çocuklar ve torunlardan oluşan grup.*|| **torun torba sahibi olmak,** *1. Çocukları ve onlardan da torunları olmak. 2. Yaşlanmak.*

torunlar, [tor-un-lar] *is.* Bir soydan gelenler ya da gelecek olanların tümü.

toruş[1], [tor-mak > tor-uş / tur-uş] *{eT}* *is.* Kavga; niza. [EUTS] [Gabain]

toruş[2], [tor-uş ?] *{ağız}* *is.* **1.** Sürüklenerek taşınacak

büyük kütüklerin başlarına ip takmak için açılan delik. **2.** Arabaya koşulan yedek hayvan. [DS]

toryum, [Thor *(İskandinav şimşek tanrısı)* > Fr. thorium] *(to'ryum) is. kim.* Aktinitler grubundan atom numarası 90, atom ağırlığı 232,12 yoğunluğu 12,1 olan, 1700°C'ta ergiyen, oldukça sert beyaz renkli bir element, sembolü: Th.

tos[1], [tıs / tos / tös / tus *(yans.)*] *is.* Yavaşça seslenmeyi, tıslamayı anlatan kök. [Zülfikar] *tos tos, tos + bağa, tos olmak, tos-kur-mak, tos-ur tosur.*

tos[2], [tos *(yans.)*] *is.* **1.** Birden vurmayı ve çarpmayı anlatan kök. [Zülfikar] *tos-la-mak, tos-la-k, tos-mak, tos-ul-da-ş-mak* **2.** *is.* Alın ya da boynuz ile vurulan ağır darbe. **3.** *{ağız}* Topaç oyunu. [DS] ☞ **tos vurmak,** *Alın ya da boynuzu ile vurmak.*

tosa, [tos-a] *{ağız} is.* Sopayla vurularak oynanan yuvarlak taş. [DS]

tosak, -ğı [tos-ak] *{ağız} is.* Tahtası yapılarda kullanılan sert, kırmızı renkli, değerli bir ağaç. [DS]

tosarık, -ğı [tos-ar-ık] *{ağız} sf.* (Yüz için) asık; çatık. [DS]

tosarmak[1], [tos-ar-mak] *{ağız} gçsz. f. [-ır]* Görüşmek; kavuşmak. [DS]

tosarmak[2], [tos-ar-mak] *{ağız} gçsz. f. [-ır]* Surat asmak. [DS]

tosba, [tos+bağa] *{ağız} is.* Kaplumbağa. [DS] ☞ **tosba soluğu,** *{ağız} Azıcık dinlenme.* [DS]

tosbağa, [tos *(yans.)* + bağa *(kurbağa)*] *{ağız} is.* Kaplumbağa. [DS]

tosbağa, [tos+bağa] *{ağız} is.* Bağ kapılarında kullanılan ağaç kilit. [DS] ☞ **tosbağa küstere,** *{ağız} Rende.* [DS]

tosbağı[1], [tos *(yans.)* +bağa *(kurbağa)*] *{ağız} is.* Kaplumbağa. [DS]

tosbağı[2], [tos+bağ-ı] *{ağız} is.* Tıkanan su yollarını, künkleri temizlemekte kullanılan birbirine sarılmış çuval parçaları. [DS]

tosbağu, [tos *(yans.)* +bağa *(kurbağa)*] *{ağız} is.* Kaplumbağa. [DS]

tosbo, [tos *(yans.)* +bağa *(kurbağa)*] *{ağız} is.* Kaplumbağa. [DS]

tosboğu, [tos+bağa] *{ağız} is.* Kaplumbağa. [DS]

toscu, [toz-cu / tos-cu ?] *{ağız} is.* Değirmen işçisi. [DS]

tosdömbelek, -ği [tos+dömb-el-ek] *{ağız} is.* Takla. ☞ **tosdömbelek olmak,** *{ağız} Takla atmak.* [DS]

tosgaba, [tos *(yans.)* +bağa *(kurbağa)*] *{ağız} is.* Kaplumbağa. [DS]

tosık, [tö-mak *(doymak)* > to-sık] *{eT} is.* **1.** Mutlak doyacak olma; doyma. [ETY] **2.** Tokluk. [ETY] **3.** *sf.* Tok; doymuş. [ETY] [Gabain]

toska[1], [? toska] *{ağız} is.* **1.** İki üç yaşındaki genç manda. **2.** Bir yaşından küçük domuz yavrusu. [DS]

toska[2], [? toska] *{ağız} sf.* (Kişi için) soluk yüzlü; zayıf. [DS]

toskaba, [tos *(yans.)* + bağa *(kurbağa)*] *{ağız} is.* Kaplumbağa. [DS]

toskabağa, [tos *(yans.)* + bağa *(kurbağa)*] *{ağız} is.* Kaplumbağa. [DS]

toskal, [Moğ. toska-mak > toska-l] *{eT} is.* Himaye; koruma; refakat; refakatle muhafaza etme. [Nevâyî]

toskallamak, [toskal-la-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(ı) -yor]* Yerinde saymak; ilerleyememek. [DS]

toskaylı, [toskay-lı] *{ağız} sf.* Çok eski; hurda. [DS]

tosku, [tos-kü] *(tosku:) {eT} is.* Engel; mania. [EUTS]

toskur, [tos-kur] *{ağız} is.* Erkek hindi.[DS]

toskurmak, [tos-kur-mak] *{ağız} gçsz. f. [-ur]* Uyumak. [DS]

toslak[1], **-ğı** [tos-la-k] *{ağız} sf.* **1.** (Çocuk için) yaşından büyük görünen; gürbüz; iri. **2.** Solunum güçlüğü çeken yaşlı. [DS]

toslak[2], **-ğı** [tos-la-k] *{ağız} is.* **1.** Bir yaşını geçkin dana. **2.** Erkek hindi. [DS]

toslama, [tos *(yans.)* > tos-la-ma] *is.* Toslamak eylemi.

toslamak, [tos *(yans.)* > tos-la-mak] *gçsz. f. [-r] [-l(u)-yor]* **1.** (Taşıt için) ön taraftan hafifçe bir yere vurma. **2.** *mecaz.* (Kişi için) yapmakta olduğu usulsüz bir iş sırasında güvenlik güçleri ile karşılaşmak. **3.** *{ağız}* Karşısındakine yersiz ve dokunacak söz söylemek; pot kırmak. [DS] **4.** *argo.* Sınavda başarısız olmak. **5.** *argo.* Sınıfta kalmak. **6.** Tos vurmak. **7.** *argo.* Para vermek. **8.** *gçl. f. {ağız}* Gizlice izlemek. [DS] **9.** *{ağız}* Gaz çıkarmak; yellenmek. [DS]

toslanmak, [tos-la-n-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* Hazırlanmak. [DS]

toslaşma, [tos-la-ş-ma] *is.* Toslaşmak eylemi.

toslaşmak, [tos-la-ş-mak طوسلاشمق] *işteş. f. [-ır] [OsT. -ur]* **1.** *{OsT}* Çarpışmak. **2.** (İki hayvan için) karşılıklı birbirine tos vurmak. **3.** (Araç vb. eşya için) birbirine hafifçe çarpmak.

tosmak[1], [tōs-mak] *gçsz. f. [-ar] [eT. -ur]* **1.** *{eT}* İnatçılık etmek; geçimsizlik etmek; hırçınlık etmek. [EUTS] **2.** Darılmak; küsmek.

tosmak[2], [tos *(yans.)* > tos-mak] *{ağız} gçl. f. [-ar]* **1.** Başı ile vurmak; tos vurmak. **2.** Dövüşmek; vuruşmak. **3.** Başvurmak. **4.** Görmeye gitmek; ziyaret etmek. [DS]

tosmak[3], [tos-mak] *{ağız} sf.* (Çocuk için) yaşından iri görünen; gürbüz. [DS]

tosmak[4], **-ğı** [tos-mak] *{ağız} is.* Genç manda. [DS]

tosmak[5], **-ğı** [tös-mek / tos-mak] *{ağız} is.* Odun kütüğü. [DS]

tosmalak, -ğı [tos-ma-la-k] *{ağız} sf.* (Çocuk için) yaşından iri ve gürbüz. [DS]

tosmarık, -ğı [tos-ma-r-ık] *{ağız} sf.* (Kişi için) asık suratlı. [DS]

tosmuk, [tos-muk] *{ağız} is.* **1.** Tarladaki anız, ot veya kamış kökü yığını. **2.** *sf.* Darılan; küsen. [DS]

toso, [? toso] *{ağız} sf.* **1.** Pis. **2.** Aptal. **3.** Açgözlü. [DS]

toson, [tos-un / tos-on] *{eT} is.* → tosun.

tospalık, -ğı [tosbağa-lık] *{ağız} is.* Verimsiz, kumlu toprak. [DS]

tossaklamak, [tutsak-la-mak ?] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Yolunu kesip parasını veya malını almak; soymak. [DS]

tostağan, [tōs-mak > tos-ta-ğan] *{eT} sf.* **1.** Terbiye edilmemiş; uysallaşmamış; vahşi. **2.** İnatçı. [Bahşayiş]

tost, [Lat. tostare *(kızartmak)* > Fr. tostee *(kızarmış ekmek dilimi)* > İng. toast] *is.* **1.** Arasına peynir, sucuk vb. konularak özel makinelerde ısıtılmış yağlı iki ekmek diliminden oluşan ayak üstü yiyecek. **2.** Birinin şerefine içme. ⊡ **tost ekmeği,** *Tost yapımında kullanılan ortasından kesilmek suretiyle iki dilim hâline getirilebilen özel ekmek.*|| **tost makinesi,** *Tost yapmakta kullanılan her iki parçası da ısıtılabilen, üs üste kapanır elektrikli mutfak aracı.*

tostak, -ğı [tos-ta-k ?] *{ağız} is.* Tahta sigara sehpası. [DS]

tostanböceği, [tostağan+böcek-i] *{ağız} is.* Kendisini çıkardığı pis koku ile savunan böcek; osuruk böceği. [DS]

tostçu, [tost-çu] *is.* Tost yapan ya da satan kimse.

tostçuluk, -ğu [tost-çu-luk] *is.* Tostçunun yaptığı iş.

tostopan, [to(s)+to/p-an] *(to'stopan) {ağız} pekşt. sf.* Yusyuvarlak. [DS]

tostoparlak, -ğı [to(s)+to/p-ar-la-k] *(to'stoparlak) sf.* Tam bir top biçiminde olan; top gibi; yusyuvarlak.

tostorguru, [to(s)+to/r-ğu-ru طوس طورغری] *{OsT} is.* Dosdoğru.

tostos[1], [tos+tos] *{ağız} sf.* (Çocuk için) şişman.[DS]

tostos[2], [tos+tos] *{ağız} sf.* Yüzü gülmez; somurtkan. [DS]

tostos[3], [tos+tos] *{ağız} is.* Kaplumbağa. [DS]

tosturmak, [tos-tur-mak] *{ağız} gçl. f. [-ur]* Çarpmak; vurdurmak. [DS]

tosu, [tusuğ / tosū] *(tosu:) {eT} is.* Fayda; semere; kazanç. [EUTS]

tosulamak, [tos-u-la-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(u)-yor]* Güç ve hırıltılı soluk almak. [DS]

tosuldaşmak, [tos-ul-da-ş-mak] *{ağız} işteş f. [-ır]* Kafa kafaya vuruşmak. [DS]

tosun[1], [tōs-mak *(haşarılık etmek)* > tos-un / توسون تسون] *{eT} {eAT} {OsT} is.* **1.** (Tay vb. için) haşarı; serkeş. [DLT] [KB] **2.** (Kişi için) vahşi; kaba; yontulmamış; utanmaz. [EUTS] **3.** *argo.* Duvar yazılarını yazan. ⊡ **tosun edebiyatı,** *argo. Duvar yazıları ve resimleri.*

tosun[2], [tos-un] *is.* **1.** Sütten kesilen erkek buzağının ilk süt dişini atıncaya kadar aldığı ad; genç boğa; üç yaşında öküz. *{ağız} (aynı)* [DS] **2.** *mecaz.* Sağlıklı ve tıknaz delikanlı. **3.** Genç sığırlardan elde edilen deri. **4.** *ünl.* Sağlıklı ve gürbüz delikanlılara seslenme sözü. ⊡ **tosun gibi,** *Güçlü kuvvetli, sağlıklı, gürbüz ve tıknaz.*

tosuncuk, -ğu [tos-un-cuk] *is.* Olağandan daha iri doğmuş bebek.

tosunluk, -ğu [tosun-luk توسونلق] *{eAT} is.* Gürelik; haşarılık.

tosur, [tos *(yans.)* > tos-ur] *is.* Homurdanma, söylenme bildiren yansımalı gövde. ⊡ **tosur tosur,** *{ağız} Homurdanarak.* [DS]

tosurdamak[1], [tos-ur-da-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-d(u)-yor]* Kendi kendine söylenmek; homurdanmak. [DS]

tosurdamak[2], [tos-ur-da-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-d(u)-yor]* **1.** (Kuş için) kanatlarını kabartmak. [DS] **2.** Kollarını kabartarak kibirli kibirli yürümek veya durmak.

tosurdanmak, [tos-ur-da-n-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* Kendi kendine söylenmek; homurdanmak. [DS]

tosurdatmak, [tos-ur-da-t-mak] *{ağız} gçl. f. [-ır]* Gaz çıkarmak; yellenmek. [DS]

tosvağa, [tos *(yans.)* +bağa *(kurbağa)*] *{ağız} is.* Kaplumbağa. [DS]

tosya, [Tosya *(yer ismi)*] *{ağız} is.* İpekli kumaş. [DS]

toş, [Sansk. doşa] *{eT} is.* **1.** Tabiat; doğa; huy. [EUTS] **2.** Memba. [Gabain] **3.** Dağ üzerinde birikmiş su; gölcük. [ETY] **4.** *{ağız}* Irmaktan çözülüp akan buz parçaları. [DS] ⊡ **toş başı,** *Göl başı; dere ve ırmak başı, kıyısı.* [EUTS]

toşarmak, [toş-ar-mak] *{ağız} gçsz. f. [-ır]* **1.** Kibirlenmek; böbürlenmek. **2.** Küskün durmak [DS]

toşğurmak, [toş-mak > toş-ğur-mak] *{eT} gçl. f. [-ur]* **1.** Taşırarak doldurmak. [DLT] **2.** Baskın yapmak. [EUTS]

toşkurmak, [toş-mak > toş-kur-mak] *{eT} gçl. f. [-ur]* Doldurmak. [EUTS]

toşlanmak, [toş-la-n-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* (Parmak uçları için) duyarlığını kaybetmek; uyuşmak. [DS]

toşmak, [tō-mak > to-ş-mak / do-ş-mak] *{eT} dönşl. f. [-ur]* **1.** Dolmak; dolmuş olmak. [EUTS] **2.** Doldurmak; bütünlemek. [Gabain] **3.** Doyurmak.

toşur[1], [toş-ur] *{ağız} sf.* (Baş için) büyük ve yuvarlak. [DS]

toşur[2], [toş-ur] *{ağız} sf.* (Kişi için) fıtıklı. [DS]

toşurlanmak, [toşur-la-n-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* (Ağaç için) gövdesinde, dalında şişkinlik meydana gelmek; ur olmak. [DS]

tot[1], [tō-mak > to-t] *{eT} sf.* **1.** Bütün; hep; tekmil. [EUTS] **2.** Değersiz. [Clauson]

tot[2], [to-t] *{ağız} is.* **1.** Top. **2.** Topaç. **3.** Hokey oyunu gibi değnekle yuvarlak bir taşa vurularak oynanan bir oyun. [DS]

tot^{3}, [to-t] *{ağız} sf.* **1.** Kısa. **2.** Şişman. [DS]

tot^{4}, [to-t] *{ağız} is.* **1.** Dört ayaklı hayvanlarda bacağın dizden aşağı bölümü. **2.** Köpeğin ön ayakları. [DS]

tot^{5}, [tot] *{ağız} is.* Pas. [DS]

totaba^{1}, [tot+aba] *{ağız} is.* Hizmetçi kadın. [DS]

totaba^{2}, [tatava / totaba] *{ağız} sf.* **1.** Yüze gülen; dalkavuk. **2.** Beceriksiz. [DS]

totabaz, [tot-a + Far. baz] *{ağız} sf.* Güler yüz gösteren; hoş davranan. [DS]

total, -li [Lat. totalis / totus *(bütün)* > Fr. total] *sf.* Bütün bölümlerin toplamı olarak; nicelik bakımından bütünü ele alınan; bütünsel.

totalitarizm, [Fr. totalitarisme] *is. siy.* Bir ideoloji adına devletin bütün vatandaşları sıkı bir denetim altında tuttuğu yönetim biçimi; bu tür yönetimi öngören kuram.

totaliter, [Fr. totalitaire] *sf. siy.* (Devlet düzeni için) demokratik hak ve özgürlüklerin, bir ideoloji adına hareket eden küçük bir siyasal grup tarafından kontrol ve baskı altında tutulduğu, demokratik olmayan; bütüncül.

totalizatör, [Fr. totalisateur] *is. spor.* Yarış ve karşılaşmalarda sayıları kendiliğinden toplayan alet.

totamak, [tot-ā-mak] *(tota:mak) {eT} gçl. f. [-r]* Değersiz saymak; değersiz telakki etmek; kötülemek; küçük düşürmek. [EUTS]

totaş, [? totaş] *{ağız} is.* İşveren; patron. [DS]

totem, [Amer. yer. Algokin d. ototeman *(benim kavmim)* > İng. / Fr. totem] *is.* **1.** İlkel toplumlarda topluluğun ondan doğduğu kabul edilen ve kendisine kutsallık atfedilen, hayvan, bitki ya da başka bir varlık; ongun. **2.** Bu varlığın tasviri.

totemcilik, -ği [totem-ci-lik] *is.* Bir toteme inanma biçiminde kurulan toplumsal birlik; inanma biçimi; ongunculuk; totemizm.

totemizm, [Fr. totémisme] *is.* Totemcilik.

totemsel, [totem-sel] *sf.* Totemciliğe, toteme ilişkin

totgurmak, [tod̲-mak / tot-ġur-mak] *{eT} gçl. f. [-ur]* Doyurmak. [EUTS]

totik^{1}, **-ği** [? totik] *{ağız} is.* **1.** Dört ayaklı hayvanların bacaklarının dizden aşağı bölümü. **2.** Çocukların taş oyunlarında ortaya koyduğu yuvarlak hedef taşı. [DS] ⧉ **totik paçası,** *{ağız} Koyun ayağından yapılan paça.* [DS]

totik^{2}, **-ği** [? totik] *{ağız} is.* Akıl; zekâ. [DS]

totmak, [tō-mak > to-d̲-mak / tot-mak] *{eT} gçsz. f. [-ur]* Doymak. [Gabain]

toto^{1}, [Yun. tauto / İt. totolise *(bütünleme)*] *is.* Futbol karşılaşmalarının sonuçlarını önceden kestirmeye dayanan bir tür kumar oyunu; spor toto.

toto^{2}, [? toto] *is. argo.* Kıç; popo.

totok, [Çin. tou-tok / tu-tu] *{eT} is.* **1.** Genel vali. [İKPÖy.] **2.** Askerî vali. [ETY] [Tekin]

totoloji, [Yun. tautologia > Fr. tautologie] *is.* **1.** Aynı düşünceyi değişik kelimelerle tekrarlamaya dayanan bir anlatım kusuru. **2.** *mant.* Öznesi ile yükleminin içlemi aynı olan önerme.

totolojik, -ği [Fr. tautologique] *sf.* Aynı düşünceyi değişik kelimelerle tekrarlamaya dayanan; totoloji niteliğinde olan; apaçık.

totoş, [tot-u-ş] *{ağız} sf.* Toplu; dolgun. [DS]

totunçsuz, [tot-mak > tot-unç-suz] *{eT} zf.* Doymak bilmeden; doyumsuzca. [EUTS]

totruk, -ğu [tot-(u)r-uk] *{ağız} sf.* (Kişi için) asık suratlı. [DS]

totsak, -ğı [tut-sak / tot-sak] *{ağız} is.* Tutsak; esir. [DS]

tottirik, -ği [tot-tir-ik] *{ağız} sf.* Yeğni; hoppa. [DS]

totuk^{1}, **-ğu** [tot-uk] *{ağız} sf.* Güçlü; yiğit. [DS]

totuk^{2}, **-ğu** [tot-uk] *{ağız} is.* Bir çocuk oyunu. [DS]

totuk^{3}, **-ğu** [tot-uk] *is.* Ahududu.

toturamak^{1}, [totur-a-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-r(u) -yor]* (Yoğurt için) ekşiyip bozulmak. [DS]

toturamak^{2}, [totur-a-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-r(u) -yor]* Kendi kendine söylenmek; homurdanmak. [DS]

totuş, [tot-u-ş] *{ağız} sf.* **1.** (Kişi için) biçimsiz; çirkin. **2.** Yüzü gülmeyen; somurtkan. [DS]

tova, [tava > tova] *{ağız} is.* Toprak tencere. [DS]

tovan, [tavan > tovan] *{ağız} is.* Tavan. [DS]

tovga, [Far. dūġ-bā > toğ-va توغا ? / *eT.* to-d-mak *(doymak)* > to-d-ga] *{OsT} {ağız} is.* **1.** Yoğurtlu pirinç ya da bulgur çorbası; toyga. **2.** Hamur yemeği. [DS]

tovgumak, [tovgu-mak] *{ağız} gçl. f. [-ur]* Ayran yapmak. [DS]

tovhana, [Far. tāb-ḫāne] *{ağız} is.* Büyük oda. [DS]

tovıl, [Ar. ṭabl / tovıl (Kâşgarlı *Araplardan uzak bölgede işittiğini yazıyor)*] *{eT} is.* Davul; avda doğan kuşu için çalınan davul. [DLT]

tovka, [Far. doġ-bā => tovka] *{ağız} is.* Yoğurtlu tarhana çorbası. [DS]

tovlamak, [tav-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(u)-yor]* Nemlendirmek; ıslatmak; tavlamak. [DS]

tovramak, [tovuz/r > tov(u)r-ā-mak [Clauson'un okuyuşu] / tuvrā-mak [DLT'te]] *(tovra:mak) {eT} gçsz. f. [-r]* (Kuzu vb. küçük şeyler için) büyümek; gelişmek; serpilmek. [DLT]

tovuca, [tovu-ca / tovu-ça طووجه] *{OsT} is.* → tovuça.

tovuça, [tovu-ca / tovu-ça طووچا] *{OsT} is.* Gönüllü asker.

tovuk, [tavuk] *{ağız} is.* Tavuk. [DS] ⧉ **tovuk götü,** *{ağız} Saçkıran.* [DS]

tovulga, [tuġ-luġ-ā > tuġ-ul-ġā > tovulğa تولغه] *{eAT} is.* Çelik başlık; miğfer.

toy[1], [to-ḏ-mak *(doymak)* > to-ḏ > tōy طوى] *{eT} is.* **1.** Bayram; bayram ziyafeti. [EUTS] **2.** Düğün yemeği. [Clauson] **3.** Büyük toplantı. [Clauson] **4.** Ordu karargâhı; ordugâh; karargâh. [DLT] [EUTS] [KB] **5.** Şehir. [EUTS] [Gabain] **6.** Halk; topluluk; kalabalık. [KB] [Mühennâ] **7.** *{eAT} {OsT}* Yemekli eğlence; ziyafet; şölen. **8.** Eskiden Türk hükümdarları tarafından yılın belli günlerinde devlet ileri gelenleri ile halktan çağrılı olanlara verilen yağmayı andırır ziyafet. **9.** *{ağız}* Düğün. [DS] **10.** *{ağız}* Davul. [DS] ☐ **toy babası,** *{ağız} Düğün sahibi.* [DS]|| **toy düğün,** *{ağız} Gösterişli, yemekli düğün.* [DS]|| **toy düğün etmek,** *Yemekli düğün yapmak.*|| **toy etmek,** *{eAT} {OsT} Ziyafet vermek; ağırlamak.*|| **toy eylemek,** *{OsT}* → toy etmek.

toy[2], [tor > toy] *sf.* Gençliği sebebiyle beceriksiz ve görgüsüz davranan.

toy[3], [tōḏ / tōy توى / طوى] *(to:y) is. zool.* Tavukgillerden, böcek ve tanelerle beslenen, orta büyüklükte av kuşu; toy kuşu, *(Otis tarda). {eT} {eAT} {OsT} (aynı)* [DLT] [KB] [Bahşayiş] ☐ **toy kuşu,** *zool. Toy.*|| **toy kuşugiller,** *zool. Toygiller.*|| **toyu tokmakla vurmak,** *{ağız} Bir işi sıkıntısızca yapmak.*

toy[4], [tōy] *(to:y) {eT} is.* Çanak yapılan çamur; balçık. [DLT] [Gabain] ☐ **toy aşıç,** *Toprak tencere.* [DLT]

toy[5], [töy] *(to:y) {eT} is.* İlaç yapılan bir ot. [DLT]

toy[6], [toy / tay] *{ağız} is.* Denk; yük; çuval.[DS]

toya, [toya] *{ağız} is.* Sapından ayrılmış çeltik yığıları. [DS]

toyağa, [Bul. tojaka] *{eAT} {ağız} is.* Sopa; kalın değnek. [DS]

toyaka, [*eT.* tay-a-k *(dayak, sopa)* > Bulg. tojaga => toyaka طويغه] *{OsT} is.* **1.** Sopa; kalın değnek. **2.** Bükerek gerginlik vermek için iki kat edilmiş bir ipin ucuna geçirilmiş sopa.

toyca, [toy[1]-ca] *(to'yca) zf.* **1.** Toya yakışır biçimde; beceriksiz olarak; acemice. **2.** *sf.* Beceriksizce olan; toy gibi.

toycu, [toy[2]-cu] *is.* Ziyafet çeken; ziyafet veren.

toyçu, [toy[2]-çu] *{ağız} is.* Davulcu. [DS]

toydan, [toy-dan] *is. zool.* Toyun iri bir türü.

toydurmak, [toy-dur-mak طويدرمق] *{eAT} gçl. f. [-ur]* Doyurmak.

toyga, [Far. dūġ-bā > toğ-va توغا ? / *eT* to-d-mak *(doymak)* > to-d-ga] *is.* **1.** Yoğurtlu un çorbası; toyga çorbası. **2.** *{ağız}* Yoğurtlu, pirinç, buğday veya bulgur çorbası. [DS] **3.** *{ağız}* Hamur yemeği. [DS] **4.** *{ağız}* Sebze yemeği. [DS] **5.** *{ağız}* Kabuğu çıkarılmış beyaz buğday. [DS]

toygar[1], [*eT.* torgay / toygar طويغار] *{OsT} is. zool.* Yerden ok gibi fırlayıp dikine yükselen ve uçarken kendine has bir sesle öten bir kuş; tarla kuşu; çayır kuşu; turgay, *(Alauda arvensis).*

toygar[2], [toy-gar] *{ağız} is.* Gösterişli, yemekli düğün. [DS] ☐ **toygar çorbası,** *{ağız} Haşlanmış ve ditilmiş yağlı etle pişirilen terbiyeli pirinç çorbası.* [DS]

toygaşı, [toyga+aş-ı] *{ağız} is.* **1.** Tarhana çorbası. **2.** Süzme yoğurtla yapılan ve üstüne tereyağı, nane dökülerek yenen bir çorba; toyga.[DS]

toygırmak, [toy-gır-mak] *{eT} gçl. f. [-ur]* Doyurmak. [Mühennâ]

toygiller, [toy-gil-ler] *is. zool.* Bataklık kuşları takımından, örnek hayvanı toy kuşu olan familya, *(Otididae).*

toygun[1], [Çin. t'ay *(büyük)* + kuan *(memur)* / t'ay *(büyük)* + T. -ġün] *(toyğu:n) {eT} {eAT} is.* → taygun [Gabain] [ETY]

toygun[2], [toy-ğun تويغون] *{OsT} is.* Ak doğan; çakır doğan.

toygun[3], [toy-gun] *{ağız} is.* Genç. [DS]

toygut, [Çin. t'ay *(büyük)* + kuan *(memur)* / t'ay *(büyük)* + T. -ġut] *{eT} is.* Yüksek rütbeli memurlar. [ETY]

toyhane, [toy[2] + Far. ḫāne] *is.* Divriği evlerinde büyük kış odasına verilen ad.

toyın, [Çin. tao-jên] *{eT}* **1.** Rahip. [EUTS] [Gabain] **2.** Budizm'de din büyüğü. [DLT]

toyka[1], [*eT.* tay-a-k *(dayak, sopa)* > Bul. tojaga تويغه] *{OsT} {ağız} is.* **1.** → toyaka. **2.** Büyük sopa. **3.** Çevresine zarar vermemesi için hayvanların ayaklarına takılan zincirli ağaç toka. [DS]

toyka[2], [Far. dūġ-bā > toğ-va توغا ? / *eT* to-d-mak *(doymak)* > to-d-ga > toyka] *{ağız} is.* Yoğurtlu pirinç çorbası. [DS]

toykaç, -cı [toyga+aş > toykaç] *{ağız} is.* Yoğurtlu pirinç çorbası; toyga. [DS]

toykalamak, [toyka[1]-la-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(ı) -yor]* Amaçsız dolaşmak. [DS]

toykun, [toy-kun طويقون] *{OsT} is.* Çakır doğan; ak doğan.

toykurmak, [toy-kur-mak] *{ağız} gçsz. f. [-ur]* **1.** (Köpek, tavşan vb. hayvanlar için) oturmak. **2.** Ürkerek kulak kabartmak. **3.** Vücudu dik tutarak biraz arkaya doğru bükmek. **4.** Yaslanmak; kaykılmak. **5.** Kafa tutmak. **6.** Şımarıklık etmek. [DS]

toykurtmak, [toykur-t-mak] *{ağız} gçsz. f. [-ur]* Kendini beğenmek; kibirlenmek. [DS]

toyla, [toyla] *{ağız} is.* **1.** Bitki yetişmeyen taşlı toprak. **2.** Kumlu tepe. **3.** Küçük tepe. **4.** Kaba topraklı yamaçlar. **5.** Karın çabuk eridiği yer. [DS] ☐ **toyla olmak,** *{ağız} Yıkılacak duruma gelmek; kullanılamayacak kadar eskimek.* [DS]

toylahana, [tavla + Far. ḫāne ?] *{ağız} is.* At ahırı; tavla. [DS]

toylak, -ğı [toy / tay > toy-lak] *{ağız} sf.* Toy; genç; deneyimsiz. [DS]

toylamak[1], [toy-la-mak طويلامق] *gçsz. f. [-r]* **1.** *{eAT} {OsT}* Ziyafet vermek; yedirip içirmek; ağırlamak. **2.** *{ağız}* Bağışta bulunmak. [DS]

toylamak[2], [toy-la-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(u)-yor]* Hızlı koşmak. [DS]

toylan[1], [toyran / toylan] *{ağız} is.* **1.** Rüzgâra açık olan yer. **2.** Ormansız, çıplak alan. **3.** Bitki yetişmeyen taşlı, kumlu toprak. **4.** Zeytin yetiştirmeye elverişli toprak. [DS]

toylan[2], [toylan] *{ağız} is.* Tipili, fırtınalı hava. [DS]

toylan[3], [toy[3]-lan] *{ağız} is.* Gelişmiş, yakışıklı, gösterişli kız; delikanlı. [DS]

toylanmak, [toy-la-n-mak طويلنمق] *{eAT} dönşl. f. [-ur]* Kendisine ziyafet çekilmek.

toylığ, [toy-luk] *{ağız} is.* Düğün yemeği. [DS]

toylu, [toy-lu] *{ağız} sf.* (Bükülmüş ip için) sert. [DS]

toyluk, -ğu [toy[1]-luk] *is.* **1.** Toy olma durumu; deneyimsizlik; beceriksizlik; cahillik. **2.** Toy bir kimsenin ve davranışlarının niteliği. ⧉ **toyluk etmek,** *Acemice davranmak; beceriksizlik etmek.*

toylun, [toylun] *{ağız} sf.* **1.** Değerli. **2.** Yosma. [DS]

toymak, [tö-ḏ-mak / toy-mak] *{eT} gçsz. f. [-r]* Doymak. [DLT] [Mühennâ]

toymalamak, [toyma-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ı) -yor]* Ağacın dalını budağını kırmak. [DS]

toyman, [toy-man] *{ağız} is.* Kırkılan koyunun sırtında kalmış olan parça parça tüyler.[DS]

toynak, -ğı [*eT.* toy-ın-ak] *is. zool.* At ve eşek gibi hayvanların parmaklarının uç bölgesinde, ön tarafını korumaya yarayan boynuzsu kısım; duynak; zılıf. *{eAT} (aynı)*

toynaklı, [toynak-lı] *sf.* (Memeli hayvan için) ayağında toynak bulunan.

toynaklılar, [toynak-lı-lar] *is. zool.* Memeliler sınıfının, eteneliler bölümünden otla beslenen, büyük boylu, azı dişleri geniş ve üzeri topuzcuklu ya da taçlı, genellikle boynuzları bulunan, değişik sayıda olan parmakları toynak ile sonlanan, Dünya'nın her tarafına yayılmış türleri olan bir üst takım, *(Ungulata).*

toyra[1], [? toyra] *{ağız} is.* Su kaynağı. [DS]

toyra[2], [? toyra] *{ağız} is.* Verimsiz, killi toprak. [DS]

toyran[1], [toyran] *{ağız} sf.* Rüzgâra açık alan. [DS]

toyran[2], [toyran] *{ağız} is.* Verimsiz toprak. [DS]

toyteriye, [İng. toy *(oyuncak)* > toy-terrier] *is. zool.* Kara kızıl teriyenin minyatür bir çeşidi olan, sevimli ve çok ufak bir süs köpeği.

toytoklu, [toy+toklu] *{ağız} is.* Toy kuşu. [DS]

toytuk, -ğu [toy-(u)t-uk] *{ağız} sf.* Kesik; kırpık. [DS]

toyuh, [taduk > toyuẖ] *{ağız} is.* Tavuk. [DS]

toyuk[1], **-ğu** [taduk / tavuk] *{ağız} is.* Tavuk. [DS]

toyuk[2], **-ğu** [toy-uk] *{ağız} sf.* Sersem; aptal. [DS]

toyukçin, [toyuk-çin] *{eT} is.* Nalbant. [ETY]

toyum, [toy-um طويم] *is.* **1.** *{eAT}* Ganimet. **2.** *{ağız}* Yeter bulma; yetinme; doyum. [DS] **3.** *{eAT} {OsT} sf.* Ganimet almış olan. ⧉ **toyum olmak,** *{eAT} Ganimete konmak; zengin olmak.*

toyumca, [toyum-ca طويمجه] *{OsT} is.* Ganimet sahibi.

toyumluk, [toyum-luk طويملق] *{eAT} {OsT} is.* **1.** Ganimet. **2.** Ziyafet. **3.** Bahşiş; ödül.

toyun, [Çin. tao-jên] *{eT} is.* Rahip. [EUTS]

toyunmak, [toy-un-mak طوينمق] *{eAT} {OsT} dönşl. f. [-ur]* Kendini doyurmak; açlığını gidermek.

toz[1], [tōz] *(to:z) is.* **1.** Çok küçük ve havada uçacak kadar hafif parçalara bölünmüş kuru toprak. *{eT} {eAT} (aynı)* [DLT] [EUTS] [ETY] [Bahşayiş] [Gabain] [KB] [Mühennâ] **2.** *{eAT}* Duman. **3.** Bir maddenin öğütülme, dövülme gibi fiziksel yollarla çok küçük parçalara bölünmüş hâli. **4.** Eşyalar üzerinde biriken ve kirli görünmesine yol açan küçük tanecikler. **5.** Herhangi bir maddenin çok küçük taneciği. **6.** Toz hâlinde kullanılan ilaç. **7.** *argo.* Eroin. **8.** *sf.* Öğütme, ezme vb. türlü işlemlerden geçirerek küçük tanecikler hâline getirilmiş olan. ⧉ **toz alıcı,** *Sağlığı korumak amacıyla çeşitli nedenlerle havaya ya da ortama karışan tozları toplamaya veya çöktürmeye yarayan düzeneklerin genel adı.*|| **toz almak,** *Üzerine toz konarak kirlenmiş olan yerleri veya eşyaları silerek temizlemek.*|| **toz bezi,** *Toz alma işlerinde kullanılan özel temizlik bezi.*|| **toz boya,** *Sulandırılarak kullanılan toz hâlindeki boya.*|| **toz bulutu,** *Havayı kaplayan yoğun toz tabakası.*|| **toz çapa,** *{ağız} Yüzeyden yapılan bağ çapası.* [DS]|| **tozdan dumandan ferman okunmamak,** *(Ortalık, durum vb. için) kimin ne söylediği, ne anlatıldığı anlaşılamayacak biçimde karışık ve düzensiz olmak.*|| **toz duman,** *Rüzgâr etkisi ile yerden kalkarak havayı kaplayan yoğun toz.*|| **toz duman içinde kalmak,** *1. Çevresini göremeyecek kadar toz bulutu içinde kalmak. 2. (Yer için) yoğun bir toz bulutu kaplamak.*|| **toz etmek,** *1. Çeşitli işlemlerle toz hâline getirmek. 2. mecaz. Ortadan kaldırmak; ezmek; yıkmak; yok etmek; mahvetmek.*|| **toz evlekçi,** *{ağız} Değirmende, un boşaltan işçi.* [DS]|| **toz fırçası,** *Toz almakta kullanılan yumuşak kıllı özel fırça.*|| **toz hücreleri,** *biy. Solukla içeri giren toz veya mikroorganizmaları fagosite ederek vücudu koruyan akciğerdeki sabit makrofajlar.*|| **toz kepir,** *{ağız} Az verimli toprak.* [DS]|| **toz kondurmamak,** *Bir kişi ya da toplumsal değeri olan bir şeye bir kusur yüklenmesini kabul etmemek; kusurlu olabileceğini kabul etmemek.*|| **toz koparmak,** *Toz kaldırmak; tozutmak. {eAT} (aynı)*|| **toz kopmak,** *{eAT} Toz kalkmak; tozlar havaya uçuşmak.*|| **toz kömür,** *Sanayi fırınlarında kullanılmak üzere ufalanarak*

toz hâline getirilmiş kömür.|| **toz kübür,** *{ağız} Toz toprak; çer çöp; gübrelik; çöplük.* [DS]|| **toz künge,** *{ağız} Toz toprak; çer çöp; çöplük.* [DS]|| **toz olmak,** *1. (Madde için) toz hâline gelmek. 2. argo. Ortalıktan çekilmek; gözden kaybolmak; kaçmak.*|| **toz parası,** *{ağız} İş yeri devir parası; hava parası.* [DS]|| **toz pembe,** → tozpembe.|| **toz renklü,** *{eT} Kirli beyaz.* [Bahşayiş]|| **toz sabun,** *Toz hâline getirilmiş sabun.*|| **toz şeker,** *Ufak billurlar hâlindeki şeker.*|| **toz toprak,** *Bulut hâlinde havaya yükselmiş toz.*|| **tozu dumana katmak,** *1. Toz kaldırarak hızla kaçıp uzaklaşmak. 2. (Yer için) karmakarışık duruma sokmak; alt üst etmek; darmadağın etmek.*|| (birinin) **tozunu almak,** *argo. İyice dövmek; hırpalamak.*|| (bir şeyin) **tozunu almak,** *Silme, silkme vb. yollarla tozunu gidermek; tozdan temizlemek.*|| (birinin) **tozunu atmak,** *argo. İyice dövmek; hırpalamak.*|| **tozunu çırpmak,** *{ağız} Dövmek.* [DS]|| **tozunu göğe savurmak,** *{eAT} Bütünüyle yok etmek; mahvetmek; herhangi bir belirtisini bırakmamak.*|| (birinin) **tozunu silkmek,** *argo. İyice dövmek; hırpalamak.*

toz², [tōz / Far. tūj توز] *(to:z) {eT} is.* **1.** Kayın ağacı. [EUTS] [Gabain] **2.** Ağaç kabuğu. [Clauson] **3.** Yaylara sarılan sırım. [DLT] **4.** *{eAT} {OsT}* Yayın kabzası üzerine sarılan kayın ağacı kabuğu ve kirişi. ⊡ **toz koparan,** → *Tozkoparan.*|| **toz koparmak,** *1. {eAT} {OsT} Ortalığı alt üst etmek. 2. {OsT} Ad bırakmak; iyi bir nam bırakmak.*

toz³, [*eT.* töz *(kök; damar; asıl öge)*] *{eT} is.* Kök. [Bahşayiş]

toz⁴, [Ar. ḫūz خوز] *{OsT} is.* Deniz kıyısında yetiştiği ve damlayan reçinesinin dalgaların etkisi ile kehribara dönüştüğü söylenen bir ağaç. [Ahter-i Kebîr] ⊡ **toz ağacı,** *{OsT}* → toz⁴.

toz⁵, [toz] *{ağız} zf.* Karşı; karşıdan. [DS]

toz⁶, [tiz *(diz)* > toz ?] *{ağız} is.* Diz. [DS]

toza, [Far. tāze => tōza] *(to:za) {ağız} sf.* Taze. [DS]

tozağacı, [toz+ağa(ç)-ı] *{ağız} is.* Kavak ağacı. [DS]

tozak, -ğı [*eT.* toz-ġa-k *(çiçek tozu)*] *is.* **1.** Havada toz hâlinde uçuşan küçük nesneler. **2.** Toz fırtınası. **3.** İnce, yumuşak kuş tüyü; hav. **4.** *{OsT} {ağız}* Bazı bitkilerin havada uçuşan tüylü tohumları. [DS] **5.** *{ağız}* Yanık yaraların iyileşmesi için kullanılan kamışların tepesindeki boru biçimindeki tüylü bölüm. [DS] **6.** *{ağız}* Tozları süpürmeye yarayan ince dallı bitki. [DS] **7.** *{ağız}* Uzun tüy. [DS] **8.** *{ağız}* Mantar türünden asalak bir bitki. [DS] **9.** *{ağız}* Toz gibi ince yağan kar; tozantı. [DS] **10.** İnce ince yağan yağmur. **11.** *{ağız}* Kırağı. [DS] **12.** *{ağız}* Tozlu yer. [DS] **13.** *{ağız}* Serpiştirilen harman ve saman tozu. [DS] **14.** *{ağız}* Harmanda döven sürüldükten sonra savrulmadan kaldırılan saman. [DS] **15.** *{ağız}* Sıva çamuruna katmaya yarayan ince saman. [DS] **16.** *{ağız}* Düğünlerde gelinin başına takılan çeşitli renge boyanmış kuş tüyleri. [DS] **17.** *{ağız}* Renkli ipliklerden yapılmış ponpon; püskül. [DS] **18.** *sf. {ağız}* Tozlu. [DS] **19.** *{ağız}* Toz çıkaran. [DS] **20.** *{ağız}* (Kişi için) tozu dumana katarak giden. [DS] ⊡ **tozak süpürgesi,** *{ağız} Toz alınan süpürge; tavan süpürgesi.* [DS]

tozaklamak, [tozak-la-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(ı) -yor]* **1.** (Kar için) ince ince toz hâlinde savrularak yağmak. **2.** (Yerdeki kar için) tozumak. [DS]

tozaklanmak, [tozak-la-n-mak توزاقلانمق] *{OsT} {ağız} dönşl. f. [-ur]* (Bitki için) tüylü tohumlarını havaya salmak; tozaklı hâle gelmek. [DS]

tozaklı, [tozak-lı] *{ağız} is.* Kaba tüylü, büyük kedi ya da köpek. [DS]

tozalak, -ğı [koza-la-k / toza-la-k] *{ağız} is.* Çam ağacı meyvesi; kozalak. [DS]

tozalamak, [toza-la-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(ı)-yor]* (Kar için) ince ince yağmak. [DS]

tozalatmak, [toza-la-t-mak] *{ağız} gçl. f. [-ır]* Bir yere toz dökmek; toz serpmek. [DS]

tozama, [toz-a-ma] *is.* Tozamak eylemi.

tozamak, [toz-a-mak] *gçl. f. [-r] [-z(u)-yor]* **1.** Toz kaldırmak; tozutmak. **2.** *{ağız} gçsz. f.* Toz bulutu hâlinde çevreye yayılmak; tozumak. [DS] **3.** *{ağız}* Kaçmak; kaçıp gitmek; savuşmak; toz olmak. [DS]

tozan, [toz-an] *is.* **1.** Toz tanesi; zerre. **2.** Çok tozlu yer. **3.** *{ağız}* Kar fırtınası. [DS]

tozanak, -ğı [toz-an-ak] *{ağız} is.* Kasırga. [DS]

tozanlamak, [toz-an-la-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(ı) -yor]* Saçmak; tozutmak. [DS]

tozarma, [toz-ar-ma] *is.* Tozarmak eylemi.

tozarmak, [töz > töza-r-mak] *gçsz. f. [-ır] [eT. -ur]* **1.** *{eT}* Tozmak; toz yükselmek. [DLT] **2.** Toz durumuna gelmek; toz olmak; tozlaşmak. **3.** *dönşl. f. {ağız}* Tozlanmak. [DS]

tozarramak, [tozar(r)-a-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-r(ı)-yor]* Fırlatmak. [DS]

tozcu, [toz-cu] *{ağız} is.* Değirmenlerde unu çıkaran işçisi; değirmen bekçisi. [DS]

tozgak, [toz-mak > tōz-ġāk] *(tozga:k) {eT}* **1.** Çiçek tozu. [EUTS] [Gabain] **2.** Toz ağacı, *(Populas tremula).* [EUTS]

tozgırmak, [toz-mak > toz-ġır-mak] *{eT} gçsz. f. [-ar]* Toz kalkar gibi olmak; tozarmak. [DLT]

tozı, [tozī] *(tozı:) {eT} is.* Hayvan kesicisi; kasap. [KB]

tozıtgan, [toz-ıt-ġān] *(tozıtga:n) {eT} sf.* Çok tozutan. [DLT]

tozıtmak, [toz-ıt-mak] *{eT} gçl. f. [-ur]* Tozutmak; tozu dumana katmak. [DLT] [KB]

tozkoparan, [toz+kop-ar-an] *sf.* (Yer için) çok rüzgârlı.

tozkovan, [toz+kov-an] *{ağız} is.* Süpürge. [DS]

tozla, [? tozla] *{ağız} is.* Kısır koyun. [DS]

tozlama, [toz-la-ma] *is.* **1.** Tozlamak eylemi. **2.** Tarımda, bitkileri zararlı böceklerden korumak için toz hâlinde ilaç püskürtme işlemi.

tozlamak, [toz-la-mak] *gçl. f. [-r] [-l(u)-yor]* **1.** Toz hâlinde ilaç püskürtmek. **2.** *{ağız}* Savurmak. [DS] **3.** *{ağız}* Karı eritmek için üzerine toprak dökmek.

tozlanma, [toz-la-n-ma] *is.* Tozlanmak eylemi.

tozlanmak, [toz-la-n-mak] *edil. f. [-ır]* **1.** İçinde ya da üzerinde toz birikmek; toz konmak. **2.** Tozlu hâle gelmek.

tozlaşma, [toz-la-ş-ma] *is.* **1.** Tozlaşmak eylemi. **2.** *biy.* Çiçek tozunun rüzgâr, su, böcek gibi etkenlerle dişi organın tepeciğine ulaşması.

tozlaşmak, [toz-la-ş-mak] *işteş. f. [-ır]* **1.** *biy.* (Çiçek için) döllenmek. **2.** *dönşl. f.* Toz hâline gelmek; toz durumuna girmek; toz olmak; tozarmak.

tozlaştırma, [toz-la-ş-tır-ma] *is.* Tozlaştırmak eylemi.

tozlaştırmak, [toz-la-ş-tır-mak] *gçl. f. [-ır]* Toz hâline getirmek.

tozlu, [toz-lu] *sf.* **1.** Tozu olan; içinde toz bulunan. **2.** Üzerine toz konmak suretiyle kirlenmiş olan; üstünde toz bulunan; toza bulanmış.

tozluğ[1], [tōz[1] > töz-luġ] *(to:zluğ) {eT} sf.* Tozlu; tozu bulunan. [DLT]

tozluğ[2], [tōz[2] > töz-luġ] *(to:zluğ) {eT} sf.* Sırımla sarılmış; sağlam. [DLT]

tozluk, -ğu [toz-luk طوزلق] *is.* **1.** Tozlu yer. **2.** Bir ortamdaki tozları tutmaya ya da ortamı tozdan korumaya yarayan şey. **3.** *{OsT}* Çadır kapısına asılan perde. **4.** Ayağı ve bacakları tozdan korumak için giyilen bir tür paçalık; getr. **5.** Eskiden, tozdan korumak için ayakkabı üzerine geçirilen deri kılıf. **6.** *{ağız}* Değirmen taşının dibine yerleşen un, kepek vb. şeyler. [DS] **7.** *{ağız}* Biçerdöverin ayırdığı tozlu topraklı tane. [DS]

tozlurak, [toz-lu-rak توزلورق] *{OsT} sf.* Toz renginde; boz.

tozma, [toz-ma] *is.* Tozmak eylemi.

tozmak[1], [tōz > toz-mak طوزمق / توزمق] *{eT} gçsz. f. [-ar]* **1.** Tozarmak; toz bulutu hâlinde yükselmek; toz yükselmek; toz hâlinde savrulmak. *{eAT} {OsT} {ağız} (aynı)* [DLT] [KB] [DS] **2.** Buharlaşmak. [Clauson] **3.** (Koku) çıkmak; yükselmek. [EUTS] [Gabain] **4.** Bitirmek. [EUTS] **5.** Toz hâline gelmek; tozarmak.

tozmak[2], [toz-mak] *{ağız} gçsz. f. [-ar]* **1.** Gözden kaybolmak. **2.** Eskimek. [DS]

tozpembe, [toz + Far. penbe] *is.* **1.** Açık pembe renk. **2.** *sf.* Açık pembe renkte olan. 🗗 (ortalığı) **tozpembe görmek,** *Aşırı iyimser olmak.*

tozsu, [toz-su] *sf.* Toz biçiminde olan; tozu andıran.

tozuma, [toz-u-ma] *is.* Tozumak eylemi.

tozumak, [toz-u-mak] *gçsz. f. [-r]* **1.** (Toz için) havaya karışıp ortalığa yayılmak. **2.** *{ağız}* Koşarak yürümek. [DS]

tozunmak, [toz-un-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ur]* Abuk sabuk söylenmek. [DS]

tozuntu, [toz-u-n-tu توزندی / طوزندی] *is.* **1.** Havaya karışan toz bulutu. **2.** Toz gibi ince şey; toz zerreleri. *{OsT} (aynı)* **3.** İnce ince, toz hâlinde yağan kar ya da yağmur çisentisi. **4.** *{OsT}* Silkilen veya savrulan şeyden oluşan toz.

tozutma, [toz-u-t-ma] *is.* Tozutmak eylemi. 🗗 **tozutma kullanmak,** *{ağız} Yapılmakta olan işi bozmak.* [DS]

tozutmak, [tōz-mak > toz-ut-mak طوزتق] *gçl. f. [-ur]* **1.** Tozu yayarak oranın havasını bozmak; havayı tozlandırmak; toz kaldırmak. *{eT} (aynı)* [DLT] **2.** *{OsT}* Toz hâline getirmek; savurmak. **3.** (Rüzgâr, fırtına vb. için) yerdeki karı havaya kaldırmak; savurmak. **4.** (Karada yaşayan hayvan için) kaçarken çok toz kaldırmak. **5.** *argo.* Aklını kaçırmak; saçma sapan konuşmak veya öyle davranmak; delirmek. 🗗 **tozuta tozuta,** *1. Çok toz kaldırarak. 2. (Bir şeyi savurmak eylemi için) toz durumunda.*

tozzak, -ğı [toz(z)-ak] *{ağız} is.* **1.** Sorguç biçimindeki tüy. **2.** Atların kuyruğundaki düğüm. **3.** Kozalak. **4.** Büyük tomurcuk. [DS]

töbeç, -ci [top / topaç > töbeç] *{ağız} is.* Sürülen tarlada ezilmeyerek kalan toprak parçaları; kesek. [DS]

töbek, -ği [töbek] *{ağız} is.* Tepe. [DS]

töbü, [töb-ū / töb-ō] *(töbü:) {eT} is.* Tepe; zirve; üst. [EUTS]

töbün, [töb-ün] *{eT} zf.* **1.** Baş aşağı; tepesi ile. [EUTS] **2.** *sf.* Alt; aşağı. [KB]

töbür, [kübür ? > töbür] *{ağız} is.* **1.** Keçi gübresi. **2.** Su içindeki çerçöp. [DS]

töbüre, [töbū-rē] *(tübü:re:) {eT} zf.* Aşağı; baş aşağı. [EUTS]

tög, [tök / tög] *{ağız} is.* Aşığın tümsek yanı. [DS]

tögerek[1], -ği [tög-er-ek ?] *{ağız} is.* Yan; yön. [DS]

tögerek[2], -ği [teg-er-ek / tögerek] *{ağız} sf.* Yuvarlak. [DS]

tögergi, [töger-gi] *{ağız} is.* **1.** Çerçeve. **2.** Çerçeve süsü. [DS]

tögezek, -ği [tög-ez-ek ?] *{ağız} is.* Kıymalı tatar böreği. [DS]

tögi, [tög-mek > tög-ī /dög-ī] *(tögi:) {eT} is.* Dövülerek kabuğu çıkarılmış mısır ya da pirinç; darının kabuğu çıkarıldıktan sonra kalan özü. [DLT] [Gabain]

tögmek, [tōg-mek / dög-mek] *(tö:ğmek) {eT} gçl. f. [-er]* Dövmek; inceltmek. [DLT]

tögnemek, [tögün > tög(ü)n-ē-me [Clauson*'un okuyuşu;* DLT'te tügnē-mek]] *(töğne:mek) {eT} gçl. f. [-r]* Dövme yapmak; yakmak; dağlamak. [DLT]

tögön, [tög-mek > tög-ōn / dögōn] *(tögö:n) {eT}* → tögün.

tögü, [tōg-mek > tög-ū] *(tögü:) {eT} is.* Darı. [EUTS]

tögül, [tök-mek > tök-ül / tög-ül] *{eT} is.* Akaçlama. [Gabain]

tögün, [tōg-mek > tög-ün] *{eT} is.* Dövme; dağlama; damga. [DLT]

tögünlüğ, [tōg-mek > tög-ün-lüğ] *{eT} sf.* Damga vurulmuş; dağlanmış; dağlı. [ETY]

tögüşmek, [tōg-mek > tōg-üş-mek / dōg-üş-mek] *(tö:ğüşmek) {eT} işteş. f.* Döğüşmek; birlikte dövmek. [DLT]

töğmek, [tüğ-mek / töğ-mek] *{ağız} gçsz. f. [-r]* Atlamak. [DS]

töğmekan, [Far. tüḫmügān] *{ağız} is.* Semizotu. [DS]

töğmeken, [Far. tüḫmügān] *{ağız} is.* Semizotu. [DS]

töh, [tüh / töh] *{ağız} is.* "Yazık" anlamına kullanılır. [DS]

töhem, [Ar. töhmet > töhem تهم] *{OsT} is.* Sanılan suçlar; yüklenen kabahatler; töhmetler.

töhme, [tök-me] *{ağız} is.* Yufka ekmeğin üstüne pilav dökerek yapılan yiyecek. [DS]

töhmeken, [Far. tüḫmügān] *{ağız} is.* Semizotu. [DS]

töhmelemek[1], [Ar. tuḫma => töhme-le-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* **1.** (Genellikle hayvan için) çatlarcasına yemek; hazımsızlığa uğramak. **2.** (Kişi için) çok yemekten hasta olmak; sindirememek. [DS]

töhmelemek[2], [Ar. töhme(t) => töhme-le-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* Suçlamak; töhmet altında bırakmak. [DS]

töhmet, [Ar. vehm > töhmet تهمت] *{OsT} is.* **1.** İşlenildiği sanılan, ancak henüz ispatlanmamış suç; birine yüklenen suç; suç isnadı; suçlama. **2.** Kabahat; suç. **3.** *huk.* Kanıtların durumuna göre bir kimseyi, belirli bir suçu işlemiş olmakla itham etme. **4.** *{ağız}* Sitem. [DS] ☞ **töhmet altında bırakmak,** *Suçsuz bir kimseyi suçlu imiş gibi göstermek.*|| **töhmet-i zahire,** *{OsT} İspatı gerektirmeyecek kadar açık suç.*|| **töhmet-i zina,** *{OsT} Zina şüphesi bulunan suç.*

töhmetlendirme, [töhmet-le-n-dir-me] *is.* Töhmetlendirmek eylemi.

töhmetlendirmek, [töhmet-le-n-dir-mek] *gçl. f. [-ir]* **1.** Bir kimseye işlemediği bir suç yüklemek; suçlama. **2.** Bir suçu işleyenin yüzüne vurma.

töhmetli, [töhmet-li] *sf.* **1.** Bir suç ya da kabahat işlediği sanılan; suçlanan. **2.** İşlemediği bir suçun yükü altında kalan; suçlanan. **3.** Belli bir suçu işlemiş olan; suçlu; kabahatli.

töhmürük, -gü [töhm-ür-ük] *{ağız} is.* Kesik kesik öksürük. [DS]

töhmürüklü, [töhmürük-lü] *{ağız} sf.* (Kişi için) sürekli kesik kesik öksüren. [DS]

tök[1], **-ğü** [tök / tög توك] *{OsT} {ağız} is.* Aşık kemiğinin tümsek tarafı. [DS] ☞ **tök gelmek,** *{ağız} Aşığın tümsek yanı üste gelmek.* [DS]

tök[2], [tök] *{ağız} is.* Geri; arka. [DS] ☞ **tök gelmek,** *{ağız} Yüzükoyun gelmek; yüzüstü düşmek.* [DS]

tök[3], [tök] *{ağız} sf.* **1.** (Kişi için) hatır gönül dinlemeden konuşan; kırıcı konuşan; tok sözlü; kaba. **2.** (Kişi için) saygısız ve ters. [DS] ☞ **tök konuşmak,** *{ağız} Ters, kırıcı konuşmak.* [DS]

tök[4], [tök / tök-e] *{ağız} is.* Hindi. [DS]

töke[1], [tök / tök-e] *{ağız} is.* Hindi. [DS]

töke[2], [tök-e ?] *{ağız} sf.* Saf; temiz. [DS]

töke[3], [töke] *{ağız} sf.* Yaşlı. [DS]

tökecimek, [tök-ez-i-mek / tökeci-mek] *{ağız} gçsz. f. [-ir]* Tökezlemek; tökezimek; sendelemek; sürçmek. [DS]

tökedi, [tükē-mek > tüke-dī] *(tükedi:) {eT} zf.* Tamamıyla; tamamı. [EUTS]

tökek, -ği [tökek] *{ağız} is.* Ağaç halka. [DS]

tökel, [tükē-mek > tüke-l / töke-l] *zf.* **1.** *{eT}* Tam; tamamıyla; tamam; iyi bir halde. [EUTS] **2.** *{ağız}* Çok. [DS]

tökeli, [töke-li] *{ağız} zf.* Hep; sürekli. [DS]

tökelliğ, [tükē-mek > tükel-lig] *{eT} sf.* Tekmil; kâmilen; noksansız, eksiksiz. [EUTS]

tökemek, [tökē-mek] *(töke:mek) {eT} gçl. f. [-r]* İşba hâline getirmek; doyurmak; açlığını gidermek. [Gabain]

tökennemek, [tök-ez-i-mek / töken-le-mek] *{ağız} gçsz. f. [-ir]* Tökezlemek; tökezimek; sendelemek; sürçmek. [DS]

töker, [töker] *{ağız} sf.* Kötürüm. [DS]

tökesemek, [tök-ez-i-mek / tökese-mek] *{ağız} gçsz. f. [-ir]* → tökezimek. [DS]

tökesimek, [tök-ez-i-mek / tökesi-mek] *{ağız} gçsz. f. [-ir]* → tökezimek. [DS]

tökeşmek, [tök-ez-i-mek / töke-ş-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* → tökezimek. [DS]

töketi, [tükē-mek > tüke-tī] *(töketi:) {eT} zf.* → tüketi. [EUTS]

tökezemek, [tök-ez-i-mek / tökez-e-mek] *{ağız} gçsz. f. [-ir]* → tökezimek. [DS]

tökezime, [tök-ez-i-me] *is.* Tökezimek eylemi.

tökezimek, [tök-ez-i-mek توكزيمك] *{OsT} {ağız} gçsz. f. [-ir]* Yürürken ayak bir yere takılıp düşer gibi olmak; tökezlemek; sendelemek; sürçmek. [DS]

tökezleme, [tök-ez-le-me] *is.* **1.** Tökezlemek eylemi. **2.** Binicilikte, atın düşmesine neden olabilecek yanlış adım atış.

tökezlemek, [tök-ez-le-mek] *gçsz. f. [-r] [-l(i)-yor]* **1.** Yürürken ayağı bir yere takılıp sendelemek; ayağı sürçmek. **2.** *mecaz.* Bir işte, bocalamaya sebep olacak kimi engellerle karşılaşmak. **3.** (At için) yanlış adım atarak düşmek.

tökezlenme, [tök-ez-le-n-me] *is.* Tökezlenmek eylemi.

tökezlenmek, [tök-ez-le-n-mek] *edil. f. [-ir]* Tökezlemek eylemi yapılmak.

tökezme, [tök-ez-me] *is.* Tökezimek eylemi.

tökezmek, [tök-ez-i-mek / tökez-mek] *{ağız} gçsz. f. [-ir]* → tökezimek. [DS]

tökezmek, [tök-ez-mek] *gçsz. f. [-ir]* Tökezlemek.

tözekmek, [tök-ez-i-mek / tözek-mek] *{ağız} gçsz. f. [-ir]* → tökezimek. [DS]

tügezlemek, [tök-ez-le-mek / tügez-le-mek] *{ağız} gçsz. f. [-ir]* → tökezimek. [DS]

tökgüçi, [tök-mek > tök-gūçī] *(tökgü:çi:) {eT} sf.* Döken; dökücü. [KB]

tökleşmek, [tök-ül-mek >tök-(ü)l-eş-mek] *{eT} dönşl. f. [-ür]* Dökülüp akmak. [DLT]

töklü, [tök-lü] *{ağız} sf.* Görgüsüz; kaba. [DS]

töklünmek, [tök-mek > tök-ül-mek / tök-(ü)l-ün-mek] *{eT} dönşl. f. [-ür]* **1.** Dökülmek; dökülmüş olmak. [DLT] **2.** Ayrılmak. [DLT] [EUTS]

töklüşmek, [tök-mek >tök-ül-mek >tök-(ü)l-üş-mek] *{eT} işteş. f. [-ür]* (Sıvılar için) dökülmek; akmak. [DLT]

tökmek, [tök-mek توكمك] *{eT} gçl. f. [-er]* **1.** Dökmek. *{eAT} {OsT} {ağız} (aynı)* [DLT] [ETY] [Gabain] [KB] [Mühennâ] [DS] **2.** Dağıtmak. [EUTS] [Mühennâ]

tökşümek, [tök(ü)ş-ü-mek] *{ağız} gçsz. f. [-ür]* Koşmaktan soluğu kesilmek; solumak. [DS]

töktök, [tök+tök] *{ağız} is.* Hindi. [DS]

töktürmek, [tök-mek > tök-tür-mek] *{eT} gçl. f. [-ür]* Döktürmek. [DLT]

töküglüg, [tök-ük-lüg] *{eT} sf.* Dökülmüş; dökülü. [DLT]

tökük, [tök-mek > tök-ük] *{eT} is.* **1.** Eski Türklerde, göksel tanrılara ayinler sırasında sunulan içki; [Mirşan] [Gabain] **2.** İlahların şerefine yerlere içki dökme; içki dökme töreni [EUTS] [Mirşan]

töküklüg, [tök-mek > tök-ük-lüg] *{eT} sf.* Dökülmüş. [DLT]

tökül, [tök-ül] *{ağız} is.* Hindi. [DS]

tökülmek, [tök-mek > tök-ül-mek توكلمك] *{eT} {eAT} dönşl. f. [-ür]* Dökülmek. [DLT] [EUTS] [Gabain] [KB]

tökümlü, [tök-üm-lü] *{ağız} sf.* Verimli; bereketli. ⊟ **tökümlü olmak,** *{ağız} Bereketli, artırımlı olmak.* [DS]

tökün, [tök-mek > tök-ün] *{eT} sf.* Dökülmüş olan. [EUTS]

tökünmek, [tök-ün-mek] *{eT} dönşl. f. [-ür]* Doldurmak. [EUTS]

töküşmek[1], [tög-mek > tög-üş-mek] *{eT} işteş. f. [-ür]* Birlikte dövmek. [DLT]

töküşmek[2], [tök-mek > tök-üş-mek / dök-üş-mek] *{eT} işteş. f. [-ür]* Birlikte dökmek veya birbirine dökmekte yardım etmek. [DLT]

tökütmek, [tök-üt-mek] *{eT} gçl. f. [-ür]* Döktürmek; akıtmak. [ETY]

töl[1], [tōl / dōl] *(tö:l) {eT} is.* **1.** Döl. [DLT] [EUTS] [Gabain] **2.** Yavrulama zamanı. [DLT] **3.** Yavru. [DLT] **4.** Nesil; torun; zürriyet. [DLT] [EUTS] [Gabain] **5.** *{ağız}* Çocuk. [DS]

töl[2], [töl] *{ağız} is.* Güç kuvvet; erk. [DS]

töl[3], [töl] *{ağız} is.* Çelik çomak oyununda çeliğin değnekle vurulup atılması. [DS]

töl[4], [töl] *{ağız} is.* Elverişli, uygun durum. [DS] ⊟ **tölüne gelmek,** *{ağız} Uygun gelmek; sırasına gelmek.* [DS]

töl[5], [töl] *{ağız} is.* Tutumluluk. [DS]

töl[6], [töl] *{ağız} is.* Mahalle; semt; bölüm. [DS]

tölçek, [töl-çek] *{eT} sf.* Çok çocuk doğuran. [Mühennâ]

töleç, [tölē-mek[2] > töle-ç] *{eT} sf.* **1.** Veresiye. [ARAT] **2.** *is.* Rehin; ipotek. [ARAT] **3.** Tazminat; ödenek. [EUTS]

tölek[1], **-ği** [*tölē-mek > töle-k تولك] *{eT} sf.* **1.** Dölek; gönlü sakin kişi; sakin. [DLT] **2.** Sabit; kakarlı; baki. **3.** Mutemet; dürüst. **4.** Sükûn ve asayiş içinde. **5.** Temkinli. **6.** İtaatli. **7.** *{OsT}* Elverişli; uygun. **8.** *{OsT}* Usta; kurnaz. **9.** *{ağız}* Düzenbaz. [DS]

tölek[2], **-ği** [tölek] *{ağız} is.* Yaşlı hayvan. [DS]

tölemek[1], [töl > töl-ē-mek] *(töle:mek) dönşl. f. [-r]* **1.** *{eT}* Döllenmek; kuzulamak. [DLT] **2.** *{ağız}* Çoğalmak. [DS] ⊟ **tölemeyesice,** *{ağız} (İlenç olarak) "Allah seni büyütmesin!"* [DS]

tölemek[2], [Moğ. tölö-mek] *{eT} {ağız} gçl. f. [-r]* Ödemek; karşılığını vermek; tediye etmek. [ARAT] [EUTS] [DS]

tölep, [töl-ep ?] *{ağız} sf.* Yerinde; biçimli; uygun; doğru. [DS]

tölet, [*tölē-mek > töle-t] *{eT} is.* Yatak; yatak takımı. [Gabain]

töletmek, [tölē-mek > töle-t-mek] *{eT} gçl. f. [-ür]* (Koyun için) kuzulatmak; yavrulatmak. [DLT]

tölit, [*tölē-mek > töle-t / töli-t] *{eT} is.* Yatak takımı. [Gabain]

töllek, -ği [töl-le-k ?] *{ağız} is.* İshal. ⊟ **töllek tutmak,** *{ağız} İshal olmak.* [DS]

tölleşmek, [töl-le-ş-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* Düzenini bulmak; yoluna girmek. [DS]

töllü, [töl-lü] *{ağız} sf.* **1.** Çok iyi; güçlü; erkli; paralı. **2.** Ucuz; uygun; elverişli. [DS]

töllüg, [töl-lüg] *{eT} sf.* Döl sahibi olan; soyu devam eden; çocukları ve torunları bulunan. [Mühennâ]

töltemek, [tölet > töl(e)t-ē-mek] *(tölte:mek) {eT} gçl. f. [-r]* Yatak takımı sağlamak; yatak yapmak. [DLT]

töltüpsüz, [tertip > töltüp-süz] *{ağız} sf.* Düzensiz; dağınık. [DS]

tölü, [töl-ü] *{ağız} is.* Yeni doğan kuzu veya oğlak. [DS]

tölüg, [tö-lüg] *{eT} is.* Kuvvet; dinçlik. [Gabain]

tölük, [tö-mek > tö-lük] *{eT} is.* **1.** Dalgınlık; heyecan; süzme; bakma; seyretme; huşu. [EUTS] **2.** Kuvvet; güç. [EUTS]

tölüp, [? tölüp] *{ağız} is.* Kural; düzen; yol; usul. [DS] ⊡ **tölübüne gelmek,** *{ağız} Uygun biçimde gelmek; sağına gelmek.* [DS]

töm[1], [töm] *{ağız} sf.* Eğik; akıntılı; eğimli. [DS]

töm[2], [töm] *{ağız} is.* Küçük toprak yığını. [DS] ⊡ **töm töm,** *{ağız} 1. (Gitmek, birini ardından izlemek için) kısa adımlarla. 2. (Yürümek için) yalpalaya yalpalaya.* [DS]

töm[3], [töm] *{ağız} is.* Hayvan. [DS]

töm[4], [töm] *{ağız} is.* Küçük orman. [DS]

tömb[1], [tamb / tanb / tımb / timb / tömb / tümb *(yans.)*] *is.* Vurarak çalmayı anlatan kök. [Zülfikar] *tömb-ür-de-k, tömb-ek*

tömb[2], [tomb / tömb / tönb / tumb / tümb *(yans.)*] *is.* Yuvarlanmayı, takla atmayı, dengeyi kaybederek düşmeyi anlatan kök. [Zülfikar] *tömb-el-ek, tömb-er-le-mek, tömb-ül-de-mek*

tömbe, [tömb-e] *{ağız} is.* (Kişi için) göbekli. [DS]

tömbek[1], **-ği** [tömb-ek] *{ağız} is.* **1.** Testi ağzına deri gerilerek yapılan bir vurmalı çalgı. **2.** Trampet. [DS]

tömbek[2], **-ği** [tömb-ek] *{ağız} is.* **1.** Küçük toprak yığınları veya yuvarlak tepecikler; tümsek. **2.** Tarlanın tümsek yerleri. **3.** *folk.* Gelin çıkarken başına konulan süslü sepet. [DS]

tömbek[3], **-ği** [tömb-ek] *{ağız} is.* Böbrek. [DS]

tömbeki, [Far. tenbākū] *is. bot.* İran'da yetişen ve nargile ile içilen bir tütün çeşidi; nargile tütünü, *(Nicotiana alata persica).*

tömbeksepek, [tömb-ek+sepek] *{ağız} is.* Köstebek. [DS]

tömbelemek, [tömb-e-le-mek ?] *{ağız} is.* Hoplayarak, zıplayarak koşmak. [DS]

tömbeletös, [tömb-el-e + tös] *{ağız} zf.* Tepe üstü. ⊡ **tömbeletös gelmek,** *{ağız} Tepetakla düşmek.* [DS]

tömbelmek, [tömb-el-mek] *{ağız} gçsz. f. [-ir]* Eğilmek.

tömbez, [tömb-ez] *{ağız} is.* İki tepe arası; koyak. [DS]

tömbü, [tömb-ü] *{ağız} is.* Tümsek. [DS]

tömbül, [tömb-ül] *{ağız} is.* Dört beş taneli küçük üzüm salkımı. [DS]

tömbüldek, -ği [tömb-ül-de-k] *{ağız} sf.* **1.** (Eşya için) yere tam oturmayan; sallanan. **2.** (Kişi için) taşkın davranan. [DS]

tömbüldemek, [tömb-ül-de-mek] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-d(ü)-yor]* **1.** Hızlı hızlı ve hoplayarak yürümek. **2.** Yere tam oturmamak; sallanmak. [DS]

tömbürdek, -ği [tömb-ür-de-k] *{ağız} is.* Büyük çan. [DS]

töme, [töm-e] *{ağız} is.* **1.** Küçük toprak yığını; tepecik. **2.** Ur. **3.** Kabarcık. [DS] **4.** Sivri; çıkıntılı; tümsek. [DS]

tömek[1], [tö-mek] *{eT} gçl. f. [-r]* Oluşturmak; yaratmak. [İKPÖy.]

tömek[2], **-ği** [? tömek] *{ağız} is.* **1.** Ahırdan gübre atmaya yarayan delik; samanlık penceresi. **2.** Küçük camlı veya camsız ev penceresi. **3.** Gübrelik. [DS]

tömek[3], **-ği** [töm-ek] *{ağız} is.* **1.** Ekin yığını. **2.** Küçük toprak yığını; yuvarlak tepecik. **3.** Dağ üstündeki küçük tepeler. **4.** Küçük ardıç ağacı. **5.** İplik yumağı. **6.** *sf.* Top gibi; topak. **7.** Kaba. **8.** Alçak; kısa. [DS]

tömeken, [Far. tüḫmügān] *{ağız} is.* Semizotu. [DS]

tömelmek, [töm-el-mek] *{ağız} gçsz. f. [-ir]* Kabarmak. [DS]

tömge, [töm-ge / tönge ?] *{ağız} is.* Tırpanla ekin biçenlerin korumak için sol ayaklarına bağladıkları sert otlardan yapılmış demet.[DS]

tömke, [töm-kē] *(tömke:) {eT} is.* **1.** Hile. **2.** Büyü. [EUTS]

tömkesiz, [tömke-siz] *{eT} sf.* Hilesiz; büyüsüz. [EUTS]

tömmek, [töm-mek] *{ağız} gçsz. f. [-er]* Deride kabarıklık, şişkinlik oluşmak. [DS]

tömrü, [töm-(ü)r-ü] *{ağız} is.* Küçük toprak yığını; tümsek. [DS]

tömrük, -ğü [töm-(ü)r-ük] *{ağız} is.* **1.** Ova. **2.** Küçük toprak yığını; tümsek. [DS]

tömsek, -ği [töm-se-k] *{ağız} is.* **1.** Odunun parçalanmayan kalın ve yumru yeri. **2.** Dirsek; çıkıntı. **3.** Kabarık; tümsek. **4.** Dallanmamış yabani zeytin. [DS]

tömsü, [tömsü] *{ağız} is.* Sevgi; dostluk; yarenlik. [DS]

tömtöm[1], [töm+töm] *{ağız} sf.* (Kişi için) zamanından önce yaşlanmış; zayıflamış; güçten düşmüş. [DS]

tömtöm[2], [töm+töm] *{ağız} is.* Papatya. [DS]

tömtömü, [töm+töm-ü] *{ağız} sf.* (Kişi için) birini izleyen; peşinden giden. [DS]

tömzek, -ği [töm-(ü)z-ek] *{ağız} is.* Ahırdan gübre atmaya yarayan delik. [DS]

tönb, [tomb / tömb / tönb / tumb / tümb *(yans.)*] *is.* Yuvarlanmayı, takla atmayı, dengeyi kaybederek düşmeyi anlatan kök. [Zülfikar] *tönb-er-le-mek*

tönbel, [tönb-el] *{ağız} is.* Tümsek. [DS]

tönberlemek, [tönb-er-le-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ü) -yor]* Yuvarlamak. [DS]

töng, [tan / tang / tank / teng / tın / tıng / tin / ting / tink / tong / töng *(yans.)*] *is.* Çarpmayı, vurmayı; düşmeyi, yuvarlanmayı; çalgı çalmayı; silahla ateş etmeyi; buna benzer biçimde konuşmayı, söylenmeyi, mırıldanmayı anlatan kök. [Zülfikar] *töng-e-mek, töng-e-le-mek, töng-er-ek-mek, töng-ül töng-ül*

töngderilmek, [töñ-der-il-mek] *(töñderilmek) {eT} edil. f. [-ür]* Döndürülmek; çevrilmek. [Clauson]

töngdermek, [töñ-der-mek] *(töñdermek) {eT} gçl. f. [-ür]* Döndürmek; altını üstüne getirmek. [DLT]

töngdi, [*töñ-mek > töñ-dī] *(töñdi:) {eT} is.* Ters hareket; ters davranış; yasalara aykırılık; kanunsuzluk. [KB]

tönge¹, [töng-e ?] *{ağız} is.* Tırpanla ekin biçenlerin sol ayaklarını tırpan darbesinden korumak için bu bacaklarına sardıkları sağlam otlardan yapılma demet. [DS] ⮺ **tönge bağı,** *{ağız} Tönge.* [DS]

tönge², [töng-e] *{ağız} is.* **1.** Bazlama. **2.** Mayasız hamurdan yapılan çörek. **3.** *sf.* (Kişi için) kosa boylu; şişman. [DS]

töngek, -ği [töng-e-k ?] *{ağız} is.* Vücut. [DS]

töngel, [töng-e-l / döngel] *{ağız} is.* **1.** Muşmula. **2.** Alıç. [DS]

töngelemek, [töng-e-le-mek] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(i)-yor]* **1.** Yokuş aşağı koşmak. **2.** Zenginlikten yoksulluğa düşmek. **3.** (Kuşlar için) sonbaharda göç etmek. [DS]

töngelenmek, [tönge-le-n-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* Yuvarlanmak. [DS]

töngellenmek, [tönge-l-le-n-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* Yuvarlanmak. [DS]

töngeme, [töng-e-me] *{ağız} sf.* Çok genç; deneyimsiz; toy. [DS]

töngemek, [töng-e-mek] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-g(i)-yor]* Bir yükseklikten atlamak; zıplamak; sıçramak. [DS]

töngemen, [töng-e-men] *{ağız} sf.* **1.** Bencil; şımarık. **2.** Toplumsal yaşamdan hoşlanmayan. **3.** Çok genç; toy. **4.** Küçük; ufak. **5.** *is.* Küçük çocuk. [DS]

töngerekmek, [tönge-rek-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* Yuvarlanmak. [DS]

töngidmek, [töñ-id-mek / DLT'te tüñ-it-mek] *(töñidmek) {eT} gçsz. f. [-ür]* → töngitmek.

töngitmek, [töñ-it-mek / DLT'te tüñ-it-mek] *(töñitmek) {eT} gçsz. f. [-ür]* **1.** Eğilmek; dönmek. [KB] **2.** Başını eğmek; yüzünü yere doğru eğmek. [DLT] [İKPÖy.] **3.** Yıkmak; yıkılmak. [Gabain]

töngterilmek, [töñ-ter-il-mek] *(töñterilmek) {eT} edil. f. [-ür]* → töngderilmek. [Clauson]

töngü¹, [töng-ü] *{ağız} is.* → tönge¹. [DS]

töngü², [töng-ü] *{ağız} is.* **1.** Doğal veya yığma tepeler; yığıntılar. **2.** Küçük tepe. **3.** Süprüntü. [DS]

töngül¹, [töng *(yans.)* > töng-ül] *is.* Çarpmayı, vurmayı; düşmeyi, yuvarlanmayı; çalgı çalmayı; silahla ateş etmeyi; buna benzer biçimde konuşmayı, söylenmeyi, mırıldanmayı anlatan kök. ⮺ **töngül töngül,** *{ağız} (Yürümek için) yaşlılık ve güçsüzlük yüzünden sendeleye sendeleye.* [DS]

töngül², [töng-ül] *{ağız} is.* **1.** Püskül. **2.** Kiraz, vişne gibi meyvelerin daldaki kümeleri. **3.** *sf.* (Kız çocuğu için) yaramaz.[DS]

töngüldemek¹, [töng-ül-de-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* **1.** Yuvarlanmak. **2.** Zıplayarak yürümek veya koşmak. [DS]

töngüldemek², [töng-ül-de-mek] *{ağız} gçsz. f. [-r [-d(ü)-yor]* **1.** Yaşlılıktan güçsüz düşmek; ağır ağır yürümek. **2.** Kocamak. **3.** Yaşlılıktan boynu çöküp omuzları çıkmak. [DS]

töngüldürmek, [töñ-ül-mek > töñ-ül-dür-mek] *(töñüldürmek) {eT} gçl. f. [-ür]* Ümit kesmek. [KB]

töngüllemek, [töng-ül-le-mek] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(ü)-yor]* Yaşlılıktan güçsüzleşmek. [DS]

töngülmek, [töñ-mek > töñ-ül-mek] *(töñülmek) {eT} dönşl. f. [-ür]* **1.** Ümit kesmek; vazgeçmek. [KB] **2.** Dönmek. [KB]

töngümen, [töng-ü-men] *{ağız} sf.* **1.** Üç beş yaşlarındaki çocuk. **2.** Genç; toy. [DS]

töngürdemek, [töng-ür-de-mek] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-(d)-ü-yor]* Atlamak. [DS]

töngürlemek, [töng-ür-le-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ü)-yor]* Yaşlılıktan dolayı güçsüz düşmek. [DS]

töngüşge, [Far. / Gençek. döñüşgē] *(töñüşge:) {eT} is.* → tüngüşge.

töngüşmek, [töñ-mek > töñ-üş-mek] *(töñüşmek) {eT} dönşl. f. [-ür]* **1.** Gözlerini dikerek bir şeye saldırmak. [DLT] **2.** Bir işi kabulden çekinmek. [DLT] **3.** Emreden kişiye tiksinerek, iğrenerek bakmak. [DLT]

töngüremek, [töng-ür-e-mek] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-r(ü)-yor]* Yuvarlanmak. [DS]

tönke, [tön-ke] *{eT} sf.* Güçlü kuvvetli. [Mühennâ]

tönmek, [tȫn-mek / dȫn-mek] *(tö:nmek) {eT} gçsz. f. [-er]* Dönmek. [DLT]

tönörge, [töñ-(ö)r-gē] *(tönörge:) {eT} is.* Ağaç gövdesi; ağacın kütük kısmı. [Clauson]

tönteriş, [tön-ter-iş] *{ağız} sf.* Ters; aksi. [DS]

tönzek, -ği [? tönzek] *{ağız} is.* Ahırdan gübre atmaya yarayan delik. [DS]

töp¹, [top² [DLT*'teki yazılışı*] / töp [Clauson*'un okuyuşu*]] *{eT} is.* Kaynamış buğday. [DLT]

töp², [töp] *{ağız} is.* İyi çekilmemiş, iri un. [DS]

töpbe, [töpe / töp(b)e] *{ağız} is.* Tepe. [DS]

töpe, [töpē / töpṻ / töpō̈] *(töpe:) {eT} is.* **1.** Tepe.

[ETY] **2.** Baş tepesi. [Mühennâ] **3.** *{ağız} zm.* Bütünü; tümü. [DS] **4.** *{ağız}* Sonuna kadar. [DS]

töpel, [töpē > töpe-l تپل] *{eAT} is.* Alnı akıtmalı at.

töpelek, -ği [töp-e-le-k] *{ağız} sf.* Yuvarlak; toparlak. [DS]

töpellek, -ği [töp-el-le-k] *{ağız} sf.* Yuvarlak; toparlak. [DS]

töpellenmek, [töpel-le-n-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* Yuvarlanmak. [DS]

töperlek, -ği [töp-er-le-k] *{ağız} sf.* Yuvarlak; toparlak. [DS]

töperlemek, [töp-er-le-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* Yuvarlamak. [DS]

töperlenmek, [töp-er-le-n-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* Yuvarlanmak. [DS]

töpö, [töpō / töpū / töpē] *(töpö:) {eT} is.* Tepe; doruk; zirve. [ETY] [EUTS]

töpretmek, [topra-t-mak] *{eT} gçl. f. [-ur]* → topratmak. [DLT]

töpsürmek, [töpsü-r-mek] *{ağız} gçsz. f. [-ür]* Kabarmak; şişmek. [DS]

töpü, [töpō / töpū / töpē / tüpū [DLT'te]] *(töpü:) {eT} is.* Tepe; doruk; zirve. [Gabain] [KB] [Tekin]

töpülemek, [töpū > töpū-lē-mek / tüpū-lē-mek] *(töpü:le:mek) {eT} gçl. f. [-r]* Tepelemek; tepesine vurmak. [DLT]

töpün, [töpū / töpün] *{eT} is.* → töpü.

töpürdemek, [töp / tüp > töp-ür-de-mek] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-d(ü)-yor]* Yürek çarpmak. [DS]

töpüre, [töpü-rē] *(töpüre:) {eT} zf.* Tamamen. [Gabain]

töpüt, [töpū > töpü-t ?] *{eT} is.* Tibet. [Gabain]

tör¹, [tır / tırt / tor / tör *(yans.)*] *is.* Kuvvetle sürtünmeyi, yırtılmayı; gazların dışarı atılmasını; cıvık şeylerin basınçla fışkırışını; çok konuşmayı anlatan kök. [Zülfikar] *tör-le-mek, tör-lek*

tör², [tōr] *(tö:r) {eT} {ağız} is.* **1.** Evin veya odanın en iyi yeri; sedir; baş köşe; şeref yeri; en iyi yer; ön; şeref makamı. [DLT] [EUTS] [İKPÖy.] [DS] **2.** Anadolu evlerinde en saygın kişilere ayrılan yer; baş köşe. **3.** Topak ev veya altın ev adı verilen çadırlarda, girişin tam karşısına gelen, heybe, çuval ve bohça gibi eşyaların dizildiği, önüne halı serilerek hatırlı konukların oturtulduğu yer.

törçimek, [törçī-mek] *(törçi:mek) {eT} gçsz. f. [-r]* Türemek; doğmak; neşet etmek; meydana gelmek. [EUTS] [Gabain]

törçitmek, [törçī-mek > törçi-t-mek [Clauson] / türçitmek [DLT'te]] *{eT} gçl. f. [-ür]* Başlatmak. [DLT]

töre¹, [tö-mek *(oluşturmak; yaratmak)* > tö-r-mek / tö-r-ü-mek *(yaratılmak; şekillenmek)* > tö-r-ü > töre / türe *(düzen, görenek)* توره] *is.* **1.** Bir toplumda benimsenmiş ve yerleşmiş yaşama ve davranış biçimleriyle kuralların, ortak tutum, alışkanlık ve geleneklerin ve buna benzer uygulamaların bütünü; yerleşmiş davranışlar bütünü; âdet; toplum veya kültürün onayladığı davranış standardı. *{eAT} {OsT} (aynı)* **2.** (Dar anlamda) bir toplumdaki ahlakî davranış biçimi. **3.** *{ağız}* Terbiye; görgü. [DS] **4.** *{ağız} gnşl.* Geline verilen armağan. [DS] **5.** *{ağız} gnşl.* Mahkeme. [DS] ⊡ **töre bilimi,** *sos. Hangi davranışın iyi, hangisinin kötü; neyin uğrunda savaşılmaya değer olduğu, yaşama neyin anlam kazandırdığı gibi sorunları kendine konu edinen; yararlı, iyi, kötü gibi sorunları inceleyen, töre ile ilgili bazı davranış yasaları geliştiren bilim; ahlak bilimi; ilm-i ahlak; etik.*|| **töre çıkarmak,** *{ağız} Huy değiştirmek.* [DS]|| **töre dışı,** *fel. Töreyle hiçbir ilgisi bulunmayan, töre ile ilgili yanı olmayan; töreye aykırı olan; ahlak dışı.*|| **töre dışıcılık,** *1. fel. Töreyi inkâr eden öğretilerin genel adı, ahlak dışçılık, amoralizm. 2. Töre dışı bir kimsenin tutumu. 3. Herhangi bir evrensel törenin yadsınması. 4. Hiçbir değer yargısına önem vermeyen ahlak anlayışı.*

töre², [tör / tör-ē] *(töre:) {eT} is.* Evin veya odanın en iyi yeri; sedir; baş köşe. [DLT]

töredi, [töre-di] *{ağız} sf.* Asalak. [DS]

töreci, [töre-ci] *sf.* Töreyi ilke edinen, töreyi amaç olarak alan.

törecilik, -ği [töre-ci-lik] *is.* Töreyi ilke edinen, töreyi amaç olarak alan kuram; ahlakçılık.

törel, [töre-l] *sf.* **1.** Töreye uygun olan. **2.** Töreye ilişkin; ahlakî.

törelcilik, -ği [töre-l-ci-lik] *is. fel.* Ahlakçılık.

töreli¹, [töre-li] *sf.* **1.** Töreye uygun olan. **2.** Töreye ilişkin; ahlakî.

töreli², [töre-li] *{ağız} sf.* **1.** İyi. **2.** Uygun. **3.** Düzgün. **4.** Güzel. **5.** (Kişi için) konuk ağırlamayı seven. **6.** (Kişi için) iyi eğitilmiş. **7.** Soylu. **8.** Eksiksiz; tam. [DS]

törelilik, -ği [töre-li-lik] *is.* Ahlaklılık.

törellik, -ği [töre-l-lik] *is.* İnsanların davranışlarını, toplum yaşamını düzenleyerek insanların birbirlerine ve topluma karşı ödevlerini belirleyen kural ve ölçütler bütünü; ahlaklılık.

törelsiz, [töre-l-siz] *sf.* Töreye aykırı; gayri ahlakî.

törelsizcilik, [töre-l-siz-ci-lik] *is.* **1.** Töreye aykırı tutum ve davranış içinde bulunma durumu; töre tanımazlık; ahlak dışıcılık. **2.** *fel.* Bazı ahlak kurallarına karşı çıkan ve bunları tanımak istemeyen görüş.

töreme, [töre-me] *{ağız} is.* Torun. [DS]

töremek, [tör-e-mek] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-r(ü)-yor]* **1.** Büyümek. **2.** Çoğalmak; üremek. [DS]

tören, [töre-n] *is.* **1.** Toplumun hayatında önemi olan gün ve olayları kutlamak amacıyla yapılan toplantı, eğlence vb. etkinlik; merasim, *(1942)*. **2.** Evlenme, uğurlama, karşılama, anma, ödül verme gibi amaç-

larla düzenlenen toplantı; böyle bir toplantıda önceden belirlenmiş kurallara göre gerçekleştirilen eylemlerin bütünü. ⮳ **tören birliği,** *as. Devlet büyükleri ya da komutanların garnizona geliş ya da ayrılışları sırasında karşılama ve uğurlama törenlerine katılan birlik.*|| **tören düzeni,** *Tören yapılacak yerde, katılan kişilerin sosyal mevkilerine göre oluşturulan sıra; protokol.*

törene, [töre-n-e ?] *{ağız} is.* Âdet; alışkı. [DS]

törenli, [töre-n-li] *sf.* **1.** Tören ile yapılan; merasimli. **2.** *mecaz.* Görkemli biçimde toplu olarak yapılan.

törensel, [töre-n-sel] *sf.* **1.** Törenle ilgili; törene ilişkin. **2.** Törene uygun; resmî.

törenti, [töre-nti] *{ağız} is.* Döl; çocuk. [DS]

töresel, [töre-sel] *sf.* **1.** Töreye uygun olan. **2.** Töreye ilişkin.

töresizce, [töre-siz-ce] *(töresi'zce) zf.* Töresiz olarak; töresiz biçimde; ahlaksızca.

töresizci, [töre-siz-ci] *sf.* Töretanımaz.

töresizcilik, -ği [töre-siz-ci-lik] *is.* Töretanımazlık.

töretanımaz, [töre+tanı-maz] *sf.* **1.** Töre kurallarına aykırı olan. **2.** Daha üstün saydığı bir değer uğruna töreleri geçerli görmeyen; töresizci; immoral. **3.** Töretanımazlığa ilişkin.

töretanımazlık, -ğı [töre+tanı-maz-lık] *is. fel.* Toplum tarafından benimsenmiş olan kuralları değiştirmeyi amaçlayan görüşlerin genel adı; töresizcilik; immoralizm.

törimek, [tö-mek *(oluşturmak; yaratmak)* > tö-r-mek / tö-r-ī-mek] *(töri:mek) {eT} gçsz. f. [-r]* Yaratılmak; türemek. [KB] [Tekin]

törkân, [terken] *{eT} is.* Hükümdar karısı. [Mühennâ]

törlek[1], **-ği** [tör *(yans.)* > tör-le-k] *{ağız} sf.* İshal olmuş. [DS]

törlek[2], **-ği** [tor-la-k / tör-le-k] *{ağız} sf.* Donsuz; çıplak. [DS]

törlemek, [tör *(yans.)* > tör-le-mek] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(ü)-yor]* **1.** Bağırsağı bozulmak; ishal olmak. **2.** (Çocuk veya hayvan için) işemek. [DS]

törlög, [tör-lüg / tör-lög] *{eT} sf.* → törlüg. [Clauson]

törlüg, [tö-mek *(oluşturmak; yaratmak)* > tö-r-mek *(yaratılmak; şekillenmek)* > tü-r *(görünüm; renk; tür; çeşit)* > tü-r-lüg / tö-r-lüg] *sf.* **1.** Türlü; çeşitli. [EUTS] [İKPÖy.] [Gabain] [Üç İtigsizler] **2.** *is.* Tür. [İKPÖy.] [Üç İtigsizler]

törmek, [tör-mek] *{eT} gçsz. f. [-ür]* Yaratılmak; şekillenmek. [İKPÖy.]

törö, [tö-mek *(oluşturmak; yaratmak)* > tö-r-mek / tö-rū-mek *(yaratılmak; şekillenmek)* > tör-ū] *(törö:) is.* **1.** Kanun; merasim; akide. [Gabain] **2.** Sözlü yasalar; gelenekler, görenekler. [ETY] **3.** Tören; merasim. [ETY] **4.** Hükümet. [Gabain]

törömek, [tör-ū-mek/törō-mek] *(törö:mek) {eT} gçsz. f. [-r]* → törümek. [Clauson]

törös, [? törös] *{ağız} is.* Tomrukların başına balta ile açılan yarık. [DS]

törösüz, [törū-süz / törö-süz] *{eT} sf.* → törüsüz. [Clauson]

törpig, [törpī-mek > törpi-g] *{eT} is.* Törpü; keser. [DLT]

törpigü, [törpī-mek > törpi-gū] *(törpigü:) {eT} is.* Ağaç yontacak keser. [DLT]

törpimek, [törpī-mek] *(törpi:mek) {eT} gçl. f. [-r]* Yontmak; törpülemek. [DLT]

törpişmek, [törpī-mek > törpi-ş-mek] *{eT} işteş. f. [-ür]* Birlikte yontmak. [DLT]

törpitmek, [törpī-mek > törpi-t-mek] *{eT} gçl. f. [-ür]* Törpületmek; yontturmak. [DLT]

törpü, [*eT.* törp-i-mek *(yontmak)* > törp-iğ / törp-i-gü] *is.* **1.** Ağaç ve kurşun, kalay gibi yumuşak metallerden yapılmış eşyaların kabasını sıyırmaya yarayan aralıklı ve iri dişli bir tür eğe. **2.** Tırnak, boynuz vb. şeylerin çıkıntılarını düzeltmek, şekil vermek gibi amaçlarla kullanılan, kısa, yüzeyi pürtüklü, metal el aracı.

törpüleme, [törpü-le-me] *is.* Törpülemek eylemi.

törpülemek, [törpü-le-mek] *gçl. f. [-er] [-l(ü)-yor]* **1.** Törpü ile düzeltmek. **2.** *mecaz.* Sivrilikleri aşındırmak; aşırı yanlarını gidermek. **3.** *mecaz.* Duygularını azar azar yok etmek; köreltmek. **4.** *mecaz.* Terbiye etmek; kibarlaştırmak; inceltmek. **5.** *mecaz.* (Ömür için) azaltmak; çok üzmek.

törpülenme, [törpü-le-n-me] *is.* Törpülenmek eylemi.

törpülenmek, [törpü-le-n-mek] *edil. f. [-ir]* **1.** Törpü ile yontulmak; pürüzleri düzeltilmek; inceltilmek. **2.** (Tırnak için) tırnak törpüsü ile düzeltilmek; pürüzleri giderilmek. **3.** Aşırılıkları, sorunlu yanları giderilmek. **4.** (Duygu için) yavaş yavaş yok edilmek; silinmek; köreltilmek. **5.** *dönşl. f.* Törpü edinmek; törpü almak; törpüsü olmak; törpülü hâle gelmek.

törpületme, [törpü-le-t-me] *is.* Törpületmek eylemi.

törpületmek, [törpü-le-t-mek] *gçl. f. [-ir]* Bir törpü aracılığıyla törpülenmesini sağlamak; birine törpülemek eylemini yaptırmak.

törpülmek, [törpī-mek > törpü-l-mek] *{eT} edil. f. [-ür]* Yontulmak; törpülenmek. [DLT]

törpülü, [törpü-lü] *sf.* **1.** Törpüsü bulunan; üzerine törpü yerleştirilmiş olan. **2.** Törpü ile işlemden geçirilmiş olan; törpüyle düzeltilmiş; törpülenmiş.

törpüşmek, [törpī-mek > törpü-ş-mek] *{eT} işteş. f. [-ür]* Birlikte törpülemek. [DLT]

törselemek, [tör-se-le-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Yuvarlayıp atmak. [DS]

törsengi, [tör-se-n-gi ?] *{ağız} sf.* İnatçı; ters. [DS]

törslemek, [törs-le-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ü)-yor]* Kavgaya engel olmak; kavgayı önlemek. [DS]

tört, [tŏrt] *(tö:rt) {eT} is.* Dört sayısı; 4. [DLT] [ETY] [EUTS] [İKPÖy.] [KB] [Üç İtigsizler] [Gabain] [Mühennâ] [Tekin] ⧉ **tört buluñ,** *On yönlü eski Türk mekân belirlemesinde dört ara yönün (kuzey doğu, güney doğu, kuzey batı, güney batı) genel adı.*|| **tört tümen,** *Kırk bin.*|| **tört yıngak** *On yönlü eski Türk mekân belirlemesinde dört ana yönün (doğu, batı, kuzey, güney) genel adı.*

törtdin, [tört-din] *{eT} zf.* Dört taraftan. [EUTS]

törtegü, [tŏrt > tört-egū / dört-egū] *(törtegü:) {eT} zf.* **1.** Dördü birden; her dördü; dördü birlikte. [Üç İtigsizler] [KB] **2.** Dörder dörder. **3.** Dörtlü olarak.

törtgil, [tŏrt > tört-gil / dört-gil] *{eT} is.* Dört köşeli; dörtgen; murabba; kare. [DLT]

törtgül, [tŏrt > tört-gil / dört-gil] *{eT} is.* → törgil.

törtinç, [tört-inç] *{eT} sf.* Dördüncü. [KB]

törtkil, [tŏrt > tört-gil / dört-gil] *{eT} is.* → törgil. [EUTS] [Gabain]

törtlü, [tört-lü] *{ağız} is.* Dört yaşında tay. [DS]

törtör, [tör+tör] *{ağız} is.* İshal. [DS]

törtünç, [tört-ünç] *{eT} sf.* **1.** Dördüncü. [Üç İtigsizler] [DLT] [EUTS] [ETY] [KB] [Mühennâ] **2.** *zf.* Dördüncü olarak [Tekin]

törtünçi, [tört-ünç-ī] *(törtünçi:) {eT} sf.* Dördüncü. [KB]

törü, [tö-mek *(oluşturmak)* > tō-r-mek / tö-rü-mek *(yaratılmak)* > tör-ū] *(törü:) {eT} is.* **1.** Kurumlar; gelenekler; alışkanlıklar. [Gabain] [İKPÖy.] **2.** Yasa; kamu düzeni; nizam; töre; gelenekler, görenekler; düzen; âdet; sözlü yasa; kanun; kaide; örf; usûl; akide; anane; türe. [DLT] [ETY] [EUTS] [Gabain] [İKPÖy.] [KB] [Tekin] [Üç İtigsizler] **3.** Hükûmet. [EUTS] **4.** Tören; merasim. [ETY] [Gabain] **5.** *{ağız}* Yol yöntem; düzen. [DS]

törüçe, [törü-çē] *(törüçe:) {eT} zf.* Örfçe; törece. [EUTS]

törüçi, [törü-çī] *(törüçi:) {eT} is.* **1.** Kanun yapan. [EUTS] **2.** Muallim. [EUTS] [Gabain]

törülüg, [törü-lüg] *{eT} sf.* Kaideli; kanunlu; kanunî; yasal. [EUTS] [Üç İtigsizler] [Gabain]

törülük, [törü-lük] *{eT} sf.* Kanunî; yasal. [EUTS]

törümek, [tö-mek *(oluşturmak)* > tö-r-mek / tö-r-i-mek / tö-r-ū-mek] *(törü:mek) {eT} gçsz. f. [-ür]* Yaratılmak; biçimlenmek; teşekkül etmek; türemek; husule gelmek. [DLT] [ETY] [İKPÖy.] [Gabain] [KB] [Tekin]

törün, [törū > törü-n] *{eT} is.* Düğün; tören; merasim. [ETY]

törüsüz, [törū > törü-süz] *{eT} sf.* Kanunsuz; nizamsız; usulsüz; yasasız. [EUTS] [Gabain]

törüsüzlük, [törüsüz-lük] *{eT} is.* Düzensizlik; nizamsızlık; yasa dışılık. [KB]

törüsüzün, [törü-süz > törüsüz-ün] *{eT} zf.* Yasalara, kurallara aykırı olarak. [Clauson]

törüteçi, [törū-mek > törü-teçī] *(törüteçi:) {eT} sf.* Yaratıcı; yaratan; Halık. [Mühennâ]

törütgen, [törü-t-mek > törüt-gēn] *(törütge:n) {eT} sf.* Yaratan; yaratma gücünde olan. [KB]

törütmek, [törū-mek > törü-t-mek [Clauson] / türūtmek [DLT]] *{eT} gçl. f. [-ür]* **1.** Yaratmak. [DLT] [KB] **2.** Meydana getirmek; türetmek. [Gabain] [EUTS] **3.** (Bir şey için) takdir ve ıslah etmek. [DLT] **4.**Yaptırmak. [ETY]

törütülmek, [törüt-mek > törüt-ül-mek] *{eT} edil. f. [-ür]* Yaratılmak; meydana getirilmek. [KB]

tös[1], [tıs / tos / tös / tus *(yans.)*] *is.* Yavaşça seslenmeyi, tıslamayı anlatan kök. [Zülfikar] *tös-le-mek, tös-ül tösül, tös-ür tösür* ⧉ **tös tös,** *{ağız} (Yürümek için) başı önde, asık suratla ve sessizce.* [DS]

tös[2], [tis / tös / tüs *(yans.)*] *is.* Fışkırmayı, kabarmayı, püskürmeyi, dışa atılmayı anlatan kök. [Zülfikar] *tös-kür-mek, tös-le-mek*

tös[3], [tös *(yans.)*] *is.* **1.** Hayvan çağırma ve kovalama ünlemi. [Zülfikar] *tös-le-mek.* **2.** Binek veya koşum hayvanını geri geri yürütmek için söylenen söz. ⧉ **tös bilmez,** *{ağız} Yasağa önem vermeyen; aldırış etmeyen; dinlemeyen.* [DS]

tös[4], [tö-mek *(oluşturmak; yaratmak)* > tö-z / tö-s] *is.* → töz.

tös[5], [tös] *{ağız} is.* Boyunla başın birleştiği yer. [DS]

tös[6], [tös] *{ağız} is.* Demirci örsü. [DS]

tösbermek, [tösbe-r-mek] *{ağız} gçsz. f. [-ir]* Soğuktan üşümek; büzülmek. [DS]

tösgel, [tös-ge-l] *{ağız} sf.* **1.** Dikkatsiz. **2.** Beceriksiz.

töske, [tös-ke] *{ağız} is.* **1.** İşlenmek üzere hazırlanan ağaçtan dikkatsiz vuruşlarla gereksiz yonga çıkarma; odun keser gibi kesme. **2.** Ocağa konulabilecek büyüklükte kesilmiş odun. [DS]

töskel, [tös-ke-l] *{ağız} sf.* **1.** Dikkatsiz. **2.** Beceriksiz. **3.** Patavatsız. **4.** Alıngan; kavgacı. **5.** Yolsuz birleşmelere aracılık eden. [DS]

töskertmek, [tös-ker-t-mek] *{ağız} gçl. f. [-ir]* Bir işin, olayın zamanını, tavını geçirtmek; gevşetmek. [DS]

töskürme, [tös *(yans.)* > tös-kür-me] *is.* Töskürmek eylemi.

töskürmek, [tös *(yans.)* > tös-kür-mek] *gçsz. f. [-ür]* **1.** (Binek hayvanı için) geri geri gitmek. **2.** (Düşman için) geri çekilmek. **3.** *{ağız}* Kavgadan yılıp geri çekilmek. [DS]

töskürtme, [tös-kür-t-me] *is.* Töskürtmek eylemi.

töskürtmek, [tös-kür-t-mek] *gçl. f. [-ür]* **1.** (Hayvan için) geri geri gitmesini sağlamak. **2.** (Düşman için) sürmek; püskürtmek; geri çekilmeye zorlamak. **3.** *{ağız}* Karşısındakini yıldırarak kavgadan kaçırtmak. [DS]

töskürü, [tös-kür-ü] *zf.* Geri geri; gerisin geriye.

töslek[1], **-ği** [tös-le-k] *{ağız} sf.* (Ekmek vb. için) yeterince açılmamış, küçük. [DS]

töslek[2], **-ği** [tös-le-k] *{ağız} sf.* Okuması, yazması olmayan; cahil; bilgisiz. [DS]

töslemek, [tös-le-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ü)-yor]* **1.** Durdurmak; susturmak; önlemek; engellemek. **2.** Kötü davranışlarına engel olmak; yapmaması gerektiğine inandırmak. **3.** (Hayvan için) geri çevirmek; durdurmak. **4.** Kovmak. **5.** Kavga edenleri ayırmak. **6.** Ortadan kaldırmak; gidermek. **7.** Güç vermek. **8.** (Kişi için) avutmak. [DS]

töslü, [tös-lü] *{ağız} is.* Küçük tepe; tümsek. [DS]

töslük, -ğü [tös-lük] *{ağız} is.* Gübre yığılı olan yer. [DS]

tösmek[1], [tos-mak / tös-mek] *{ağız} gçsz. f. [-er]* Darılmak; küsmek. [DS]

tösmek[2], [tös-mek] *{ağız} gçsz. f. [-er]* Geri dönmek. [DS]

tösmek[3], [tös-mek] *{ağız} is.* **1.** Odun kütüğü. **2.** Kesilmiş ağacın toprakta kalan bir karış yükseklikteki kökü. [DS]

tösmuk, -ğu [tos-muk] *{ağız} is.* Dirsek vuruşu. [DS]

töstös, [tös+tös] *{ağız} sf.* Sinsi; içten pazarlıklı; kötü. [DS]

tösül, [tös *(yans.)* > tös-ül] *is.* Yavaşça seslenmeyi, tıslamayı anlatan yansımalı gövde. ⊡ **tösül tösül,** *{ağız} (Yeni konuşmaya başlayan çocuğun sözleri için) yavaş ve anlaşılmaz.* [DS]

tösüldek, -ği [tös-ül-de-k] *{ağız} is.* Anlaşılmaz sözler söyleyen, yeni konuşmaya başlamış çocuk. [DS]

tösüldemek, [tös-ül-de-mek] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-d(ü)-yor]* Sessiz ve sinsi davranmak. [DS]

tösür, [tös *(yans.)* > tös-ür] *is.* Yavaşça seslenmeyi, tıslamayı anlatan yansımalı gövde. ⊡ **tösür tösür,** *{ağız} (Davranış için) suçlu olduğunu bilerek sessiz ve sinsice.* [DS]

tösürdemek, [tös-ür-de-mek] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-d(ü)-yor]* Sessiz ve sinsi davranmak. [DS]

töş[1], [tōş / tuş / döş] *(tö:ş) is. {eT} is.* Göğüs; döş; göğsün başı; göğsün üst tarafı. [ARAT] [DLT] [Mühennâ] ⊡ **töş bağı,** *{eT} Göğüs bağı.* [Mühennâ]

töş[2], [töş] *{ağız} is.* Demirci örsü. [DS]

töşek, [Far. tūşek ? [Bürhan-ı Katı'] / töş-ē-mek > töş-ē-k تۉشك] *(töşe:k) {eT} {eAT} is.* **1.** Döşek. [DLT] [KB] [Mühennâ] **2.** Yatak. [Gabain] [KB] **3.** Yastık. [EUTS]

töşekçi, [töşēk > töşek-çī] *(töşekçi:) {eT} is.* Döşekçi. [KB] [Mühennâ]

töşeklig, [töşē-k > töşe-k-lig] *{eT} sf.* **1.** Döşekli; döşek sahibi olan. **2.** Döşeli; döşenmiş. [DLT]

töşeklik, -ği [töşē-k > töşe-k-lik / döşe-k-lik] *{eT} sf.* (Kumaş için) döşek yapmaya uygun; döşek yapmak için ayrılmış olan; döşeklik. [DLT] ⊡ **töşeklik barçın,** *Döşeklik ipek kumaş.* [DLT]

töşelmek, [töşē-mek > töşe-l-mek] *{eT} edil. f. [-ür]* Döşenmek. [DLT] [Nevâyî]

töşemek, [tōş > töş-ē-mek] *(töşe:mek) gçl. f. [-r]* Döşemek. [DLT] [EUTS] [KB] [Mühennâ]

töşenmek, [töşē-mek > töşe-n-mek] *dönşl. f. [-ür]* **1.** Döşenmek; kendi kendine döşemek. [EUTS] [DLT] [KB] **2.** *edil. f.* Kullanılmak. [EUTS]

töşengi, [töşe-n-gi] *{eT} is.* Minder. [Mühennâ]

töşetmek, [töşē-mek > töşe-t-mek] *{eT} gçl. f. [-ür]* Döşetmek. [DLT] [KB]

töşlemek, [tōş > tōş-lē-mek] *{eT} gçl. f. [-r]* Göğsüne vurmak; döşüne vurmak; döşe vurmak; göğse vurmak. [DLT]

töşletmek, [tōş-lē-mek > töşle-t-mek] *{eT} gçl. f. [-ür]* Birinin göğsüne vurdurtmak; döşüne vurdurmak. [DLT]

töşnek, [töşen-mek > töşn-ē-mek > töşnē-k [Clauson] / tüşnē-k [KB]] *{eT} is.* **1.** Dinlenme yeri; yatak; yer yurt; döşek. [Clauson] **2.** *mecaz.* Mezar.

tötmek, [töt-mek [Clauson] / tut-mak [DLT]] *{eT} gçsz. f. [-er]* (Baş vb. için) ağrı tutmak; ağrımak. [DLT]

Tötonik, [Lat. teutonus / teutoni > Fr. teutonique] *sf.* Germanya ile ilgili.

tötökçi, [tötök-çī] *(tötekçi:) {eT} is.* Gardiyan. [Clauson]

tötükçi, [tötük-çī] *(tütükçi:) {eT} is.* Hâkim. [EUTS]

tötürmek, [töt-ür-mek / tuy-tur-mak] *{eT} gçl. f. [-ür]* → tuyturmak.

tötüş, [töt-üş] *{eT} is.* Kavga; mücadele. [Gabain]

tötüşlüğ, [töt-üş-lüg] *{eT} sf.* Düşman; düşmanlık eden. [Gabain]

tötüşlük, [tötüş-lük] *{eT} sf.* **1.** Düşman kalpli. [EUTS] **2.** *is.* Düşmanlık; düşman. [EUTS]

tövbe, [Ar. tevbe توبه] *{OsT} is.* **1.** Dönme; vazgeçme; terk etme. **2.** Günahtan iyi davranışlara, isyandan Allah'ın buyruklarına uymaya yönelme; günah ve kötü işler yapmaktan vazgeçme. **3.** İşlediği bir suç veya günahtan büyük bir pişmanlık duyup bir daha yapmamaya karar verme. **4.** *ünl.* *"Bir daha yapmam!"* anlamında kullanılan pişmanlık bildirir söz. ⊡ **tövbe ayları,** *isl. Arabî aylardan cemaziyelevvel (büyük tövbe ayı) ve cemaziyelahir (küçük tövbe ayı) aylarına verilen ad.*|| **tövbe bozmak,** *Bir şey yapmayacağına dair tövbe ettiği hâlde tekrar aynı suçu veya günahı işlemek.*|| **Tövbe estağfurullah!** *Günah sayılacak bir şey söylendiği zaman söylenen yadırgama sözü.*|| **tövbe etmek,** *1. İşlemiş olduğu bir günahı bir daha yapmayacağına dair söz vermek. 2. Kötü alışkanlıklarından kurtulmuş olmak.*|| **tövbe-güzar,** *{OsT} Tövbe eden.*|| **tövbe-i mey,** *{OsT} İçki içmemek için edilen tövbe.*|| **tövbe-i nasuh,** *{OsT} Bir daha bozmamak üzere edilen tövbe.*||

tövbe istiğfar etmek, *İşlediği bir günahtan dolayı büyük pişmanlık içinde bir daha yapmamaya söz vererek, işledikleri için Allah'tan af dilemek.*|| **tövbe-i şikeste,** *{OsT} Bozulmuş tövbe.*|| **Tövbeler olsun!** *Yaptığı bir şeyden büyük bir pişmanlık duyan kimsenin bu eylemi bir daha yapmayacağına dair söz verirken söylediği söz.*|| **Tövbeler tövbesi!** *Yaptığı bir şeyden büyük bir pişmanlık duyan kimsenin bu eylemi bir daha yapmayacağına dair söz verirken söylediği söz.*|| **tövbe-şiken,** *Tövbesini bozan.*|| **Tövbe tövbe!** *Günah sayılacak bir şey söylendiği zaman söylenen yadırgama sözü.*|| **tövbeye gelmek,** *Tövbe etmek; uslanmak.*

tövbekâr, [Ar. tevbe + Far. -kār توبه كار] *(tövbekâ:r) {OsT} sf.* Günah sayılan bir işi bir daha yapmamak üzere söz vermiş kimse; tövbe eden; tövbeli. ⊡ **tövbekâr etmek,** *{OsT} Bir kimseyi yapmakta olduğu kötü bir iş ya da alışkanlıktan vazgeçirmek.*|| **tövbekâr olmak,** *{OsT} Kötü bir işi yapmaktan vazgeçmek; tövbe etmek; bir daha yapmayacağına dair söz vermek.*

tövbeli, [tövbe-li] *sf.* **1.** Yaptığı bir kötü işten dolayı pişmanlık duyarak tövbe etmiş olan. **2.** Bir şeyi yapmamaya karar vermiş olan. ⊡ (bir şeye) **tövbeli olmak,** *Zarar gördüğü bir şeyi bir daha yapmamaya karar vermiş olmak.*

töy, [toy / töy] *{ağız} is.* Şölen; toy. [DS]

töyfe, [töyfe] *{ağız} sf.* **1.** Ters; yaramaz; söz dinlemez. **2.** *is.* Armağan. [DS]

töyge, [töyge] *{ağız} sf.* Ters; yaramaz; söz dinlemez.

töymek, [tök-mek / töy-mek] *{ağız} gçl. f. [-er]* Dökmek.

töymekan, [Far. tüḫmügān] *{ağız} is.* Semizotu. [DS]

töymeken, [Far. tüḫmügān] *{ağız} is.* Semizotu. [DS]

töymel, [töy-me-l ?] *{ağız} sf.* Salkım. [DS]

töymüklenmek, [töy-mük-le-n-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* Yaşlılık yüzünden güçsüz düşmek. [DS]

töz[1], [tö-mek *(oluşturmak)* > tō-z توز] *(tö:z) {eT} is.* **1.** Yaratılmış nesne; mahluk. **2.** Tabiat. *{eAT} (aynı)* [Üç İtigsizler] **3.** İlk ruhlar; ezelden beri var olan. **4.** Kök; köken; esas; menşe; mebde. [İKPÖy.] [KB] [Üç İtigsizler] **5.** Damar; unsur; aslî cevher. [EUTS] [Gabain] **6.** Asalet. [EUTS] **7.** *{eAT}* Temel; esas; asıl. **8.** Umde *(1935).* **9.** *fel.* Değişen nesnelerin hiçbir değişikliğe uğramadan kaldığı kabul edilen kavram; cevher, *(1942).* ⊡ **töz birliği,** *hrist. Teslis'te Baba, Oğul, Ruhuludüs'ün tözce aynı olması görüşü; homousios.*

töz[2], [toz / töz] *{ağız} is.* Kulak arkasındaki çukur yer. [DS]

tözcü, [töz-cü] *is.* **1.** Tözcülüğü savunan kimse. **2.** *sf.* Tözcülüğe ilişkin. **3.** Tözcülük yanlısı olan.

tözcülük, -ğü [töz-cü-lük] *is.* **1.** *fel.* Nesnelerin özünde bir tözün varlığını kabul eden felsefe akımı. **2.** Ruhun bir töz olduğunu kabul eden öğreti.

tözekmek, [tökezi-mek / töz-ek-mek] *{ağız} gçsz. f. [-(ğ) -ir]* Ayağı takılıp sendelemek; sürçmek; düşer gibi olmak. [DS]

tözel, [töz-el] *sf. fel.* **1.** Töze ilişkin; tözle ilgili. **2.** Nesnelerin içinde değişmez sayılan bir tözle ilgili olan. **3.** Yalnız bir tözden ibaret olan. ⊡ **tözel şekil,** *fel. Aynı tür nesnelerin gerçek bir varlık gibi düşünülen ortak içeriği.*

tözkerinçsiz, [töz-(ü)k-er-inç-siz] *{eT} sf.* Aslına erişilemeyen; anlaşılamayan; pek derin; temelli olmayan; temelleştirilmeyen; bilinemez; temelsiz. [ARAT] [EUTS] [Gabain]

tözkermek, [töz-(ü)k-er-mek] *{eT} gçl. f. [-ür]* Bir şeyin aslına ermek; künhüne vakıf olmak. [ARAT]

tözlüg, [töz-lüg] *{eT} sf.* Esaslı; asıllı; köklü; unsurlu; cevherli; temelli; asaletli; aslî olan. [ETY] [EUTS] [Üç İtigsizler]

tözmek[1], [tō̈z-mek] *(tö:zmek) {eT} gçsz. f. [-er]* **1.** Dayanmak; tahammül etmek; dayanmak; sabretmek. **2.** Soğuktan acıkmak. [DLT]

tözmek[2], [tüz-mek / tiz-mek] *{eT} gçl. f. [-er]* **1.** Düzmek; düzelmek; düzenlemek. **2.** Dizmek. [Nevâyî]

tözsel, [töz-sel] *sf. fel.* Töze ait; tözle ilgili.

tözselce, [töz-sel-ce] *(tözse'lce) zf.* **1.** Töze ilişkin biçimde; tözle ilgili olarak. **2.** Tözü belirleyen ya da niteleyen tarzda.

tözsellik, -ği [töz-sel-lik] *is. fel.* **1.** Tözsel olma durumu. **2.** Tözsel ya da kendiliğinden var olanın taşıdığı nitelik.

tözsüz, [töz-süz] *{eT} sf.* Köksüz. [Üç İtigsizler]

tözü, [tō̈z > töz-ü] *{eT} zm.* Hepsi; tekmili; tamamı; bütün; hep; tamam. [EUTS] [KB]

tözügü, [tō̈z > tözü-gṻ] *(tözgü:) {eT} zf.* Tamamıyla; büsbütün. [EUTS]

tözün, [tō̈z > töz-ün] *{eT} sf.* **1.** Asil; asil soydan; asaletli. [EUTS] [Üç İtigsizler] [Gabain] **2.** *zf.* Kâmilen; büsbütün; tamamıyla. [EUTS]

Trabzon, [Yun. Trapezus > Trabzon *(kent adı)*] *(tˈra'bzon) is.* Trabzon, Akçaabat ve Şebinkarahisar'da yetiştirilen büyük yapraklı, ince dokulu ve sert içimli bir tütün türü. ⊡ **Trabzon bezi,** *Rize bezi.*|| **Trabzon hurması,** *bot. Abanozgillerden, Japonya kökenli, sarımsı beyaz çiçekler açan, parlak sarı renkte meyveler veren orta boylu bir meyve ağacı, (Diospyros kakı). 2. Bu ağacın iri, düzgün yuvarlak, turuncu kabuklu meyvesi.*

trader, [İng. trader] *(tˈre:dˈr) is.* Uluslar arası piyasalarda işlem yapan kişi; tüccar.

tradisyon, [Fr. tradion] *(tˈradisyon) is.* Gelenek.

tradisyoner, [Fr. tradionelle] *(tˈradisyonel) is.* Geleneksel.

tradünyon, [Fr. trade-union] *(tˈradünyon) is.* İngiliz işçi sendikası.

trafik, -ği [İt. traficco > Fr. trafic / İng. traffic] *(t'rafik) is.* **1.** Ulaşım yollarının yayalar ve taşıtlar tarafından kullanılması; yaya ve taşıtların gidiş gelişi; seyrüsefer. **2.** Belirli bir anda ulaşım yollarında bulunan yaya ve taşıtların tümü. **3.** Taşıtların yola çıkması için gerekli işlemleri yapan, yolda seyreden araçları ve ulaşım yollarını denetleyen resmî kurum; bu kurumda görevli herhangi bir kimse. **4.** *mecaz.* Önemli görevlerde bulunan kişilerin bir yere gidiş ve gelişi. ☞ **trafik akımı,** *Ulaşım yolu üzerinde araç ve yayaların seyretme durumu.*|| **trafik akışı,** *Trafikteki araçların bir tıkanma ya da sıkışıklığa meydan vermeden kurallara uygun biçimde yürümesi.*|| **trafik cezası,** *Belirlenmiş trafik kurallarına uygulanan ve yasalarla düzenlenmiş ceza.*|| **trafik işaretleri,** *Karayolu üzerindeki araç ve yaya akış düzenini sağlamak, bilgilendirmek ve olası tehlike ve yasaklara karşı sürücüleri uyarmak amacıyla konulmuş özel anlamlı işaretlere verilen ad.*|| **trafik lambası,** *Yaya ve taşıtların kavşaklardan geçişlerini düzenleyen "uyarı, dur ve geç" anlamlarına gelen üç renk ışıkla düzenlenmiş lamba sistemi.*|| **trafik müfettişi,** *Trafiğin düzenlenmesinde polise yardımcı olan ve bu işi karşılıksız olarak yapan kimse.*|| **trafik sigortası,** *Motorlu araçların kullanılmaları sırasında olan kazalardan doğan zararları karşılamak üzere Karayolları Trafik Yasası gereğince yaptırılma zorunluluğu bulunan sigorta.*|| **trafik şeridi,** *Karayolu üzerinde taşıtların güvenle seyredebilmeleri için işaretlerle gidiş ya da gelişe ayrılmış bölüm.*

trafikçi, [trafik-çi] *(t'rafikçi) is.* Trafiği düzenlemekle görevli kimse; trafik zabıtası.

trafo, [Fr. **trans**f**o**rmatör] *(t'ra'fo) is.* **1.** Transformatör kelimesinin kısaltılmışı. **2.** *halk.* Bir şehre ya da semte elektrik veren transformatör kuruluşu.

tragedya, [Yun. tragodia / Lat. trageodia > Fr. tragédie] *(t'rage'dya) is.* Trajedi.

trahom, [Yun. trakhus *(pürtüklü)* + ome *(şişkinlik)* > trakhoma > Fr. trachome] *(t'rahom) is. tıp.* Göz kapaklarının içinde bir takım kabarcıkların çıkması ile başlayan ve gözün saydam tabakasında yaralar oluşması sonucu körlüğe sebep olan hastalık.

trahomlu, [trahom-lu] *(t'rahomlu) sf.* Trahom hastalığına yakalanmış olan.

trajedi, [Yun. trágos *(keçi)* + oidia *(şarkı söyleme)* > tragoidia / Lat. trageodia > Fr.-tragédie] *(t'rajedi) is.* **1.** Konusunu tarihten ya da efsanelerden alan, sonu felaketle biten acıklı olayları işleyen tiyatro oyunu. **2.** Bu tür oyunları kapsayan tiyatro türü. **3.** *mecaz.* Acıklı sonla biten olay; facia.

trajedyen, [Fr. tragédien] *(t'raje'dyen) is.* Trajedi oyuncusu.

trajik, -ği [Fr. tragique] *(t'rajik) sf.* **1.** Trajedi ile ilgili olan; trajediye ilişkin. **2.** *mecaz.* Büyük bir üzüntü uyandıran; acıklı; feci. **3.** Korkuyu, üzüntüyü belirten.

trajikleşme, [trajik-le-ş-me] *(t'rajikleşme) is.* Trajikleşmek eylemi.

trajikleşme, [trajik-le-ş-mek] *(t'rajikleşmek) dönşl. f. [-ir]* Acıklı duruma gelmek.

trajikomedi, [Fr. tragi-comédie] *(t'rajikomedi) is.* Klasik tiyatroda hem acıklı hem de güldürücü olayları bir arada işleyen eserlere verilen ad; acıklı güldürü.

trajikomik, -ği [Fr. tragi-comique] *(t'rajikomik) sf.* **1.** (Oyun için) trajikomedi türünden olan. **2.** Acıklı ve güldürücü özellikleri bir arada olan.

trake, [Fr. tarchée] *(t'rake) is.* **1.** *anat.* Soluk borusu. **2.** *biy.* Karada yaşayan eklem bacaklıların solunum organı.

trakeli, [trake-li] *(t'rakeli) sf.* Trakesi olan.

trakeliler, [trake-li-ler] *(t'rakeliler) is. biy.* Kırkayak, örümcek vb. gibi eklem bacaklıların solungaç yerine özel bir soluk borusu taşıyan takımı.

traking, [İng. tracking] *(t're:king) is.* İzleme.

trakit, [Fr. trachyte] *(t'rakit) is. jeol.* Yanardağ kayalıkları arasında bulunan alkali feldspat türü.

trakonya, [Yun. trakhinos] *(t'rakonya) is. zool.* → trakunya.

traksiyon, [Fr. traction] *(t'raksiyon) is. tıp.* Çekme; germe.

traktomi, [Fr. tractomie] *(t'raktomi) is. tıp.* Ağrılı bir durumu ortadan kaldırmak amacıyla beyin sapı içinde omurilik-talamus demetini kesme ameliyatı.

traktör, [Fr. tracteur] *(t'raktör) is.* **1.** Çekme gücü olan araç; çekici. **2.** Tekerlekleri, gevşek arazide tutunmayı sağlayacak biçimde imal edilmiş, römork gibi motorsuz araçları ve pulluk, mibzer vb. tarım araçlarını çekmek için kullanılan motorlu araç.

traktörcü, [traktör-cü] *(t'raktörcü) is.* **1.** Traktör kullanan kimse; traktör sürücüsü. **2.** Traktör ile taşımacılık yapan kimse.

trakunya, [Yun. trakhinos] *(t'raku'nya) is. zool.* Çarpan balığı, *(Trachinus draco).*

tram, [Fr. trame] *(t'ram) is.* **1.** Bir dokumayı oluşturan atkı ve çözgü ipliklerinin tümü; doku. **2.** *matb.* Baskıda kullanılacak resmin koyu ve açık tonlarını belirlemek amacıyla duyar tabaka önüne konulan küçük karelere ayrılmış ekran. **3.** *tv.* Çerçeve. **4.** Mimarlık ya da şehircilik ağını oluşturan ızgara.

trambolin, [İng. trampoline] *(t'rambolin) is.* **1.** Üzerinde atlayarak, zıplayarak gösteri yapılan çelik yaylar üzerine gerilmiş bez. **2.** Bu alette yapılan gösteri ya da spor.

tramlama, [tram-la-ma] *is.* **1.** Tramlamak eylemi. **2.** Bu teknikle elde edilmiş klişe ya da film.

tramlamak, [tram-la-mak] *(t'ramlamak) gçl. f. [-r]*

[-l(ı)-yor] (Film ya da klişe için) değişen noktalı ya da dairesel yüzey tonları elde etmek.

tramlı, [tram-lı] *(t'ramlı) sf.* Tramlanmış olan.

trampa, [İt. tra-ambo *(her ikisi arasında)* / Yun. trámpa] *(t'ra'mpa) is.* Arada hiç para kullanılmaksızın bir malın başka bir mal karşılığında değiştirilmesi suretiyle yapılan alış veriş; değiş tokuş; takas.

trampet, [Fr. trompette] *(t'ra'mpet) is.* İki değnekle çalınan küçük davul. ⊡ **trampet çalmak,** *Değnekle vurarak trampeti seslendirmek.*|| **trampet** (< gramper) **yağı,** *{ağız} Krem.* [DS]

trampetçi, [trampet-çi] *(t'rampetçi) is.* **1.** Trampet çalan kimse. **2.** Trampet yapan ve satan kişi.

trampetçilik, -ği [trampet-çi-lik] *(t'rampetçilik) is.* Trampetçinin yaptığı iş.

trampete, [Fr. trompette] *(t'rampete) is.* → trampet.

tramplen, [İt. trampoline > Fr. tremplin] *(t'ramplen) is. spor.* **1.** Yüzmede yüksekten atlama sırasında kullanılan bir ucu serbest, esnek sıçrama tahtası; atlama tahtası. **2.** Kayakta, kayakçının çıkışını sağlayan eğik yüzey. **3.** Jimnastikte sıçramayı kolaylaştıran esnek sehpa; sıçrama tahtası. **4.** *mecaz.* Daha iyi bir duruma gelmek, bir atılım yapmak, bir amaca ulaşmak için kendisinden yararlanılan kişi, olay ya da durum.

tramvay, [İng. tram *(düz ray)* + way *(yol)* > tramway] *(t'ramvay) is.* **1.** Şehir içi yolcu taşımacılığında kullanılmak üzere karayolu üzerine çıkıntı yapmayacak biçimde döşenmiş demiryolu. **2.** Bu raylar üzerinde çalışan toplu taşıma aracı. ⊡ **tramvay hattı,** *Tramvay için tahsis edilmiş yol.*

trança, [Yun. trikhia => ? trança] *(t'ra'nça) is. zool.* İzmaritgillerden, sıcak denizlerde yaşayan oval gövdeli, sırtı pembe, karnını altın gümüş renginde, tamamen etçil kemikli balık, *(Pagrus ehrenbergii).*

trans-, [Lat. trans *(ötesi)*] *(t'rans) ön ek.* Önüne getirildiği Latince kelimelere *"değişiklik, kat etme, öteye ya da bir şeyin arasından geçme"* gibi anlamlar katarak bilimsel terimler türeten ön ek.

trans, [Lat. transire *(aşmak)* > Fr. transe] *(t'rans) is.* Medyumların ruhlarla ilişki kurduklarında içine girdikleri değişik bilinç durumu.

transandantal, -li [Fr. trancendantal *(yükselerek aşma)*] *(t'ransandantal) sf.* Deneyüstü.

transandantalizm, [Fr. trancendantalisme] *(t'ransandantalizm) is. fel.* Deneyüstücülük.

transatlantik, -ği [Fr. transatlantique] *(t'ransatlantik) sf* **1.** Atlantik'i aşan. **2.** *is.* Atlantik'i aşarak eski ve yeni Dünya arasında çalışan gemilere verilen ad.

transdüksion, [Fr. transduction] *(t'ransdüksiyon) is. biy.* Bir bakteriyofaj aracılığı ile gerçekleşen gen alış verişi.

transept, [İng. transept] *(t'ransept) is. mim.* Çapraz sahın.

transfer, [Fr. transfert] *(t'ransfer) is.* **1.** Bir kimseyi ya da nesneyi bir yerden başka bir yere götürme; geçirme; taşıma; aktarma. **2.** Bir hakkı, yasal işlemleri tamamlayarak başka birine devretme; aktarım. **3.** Bir işten başka bir işe geçme. **4.** *bank.* Bir parayı bir aktarma yazısı ile bir hesaptan başka bir hesaba geçirme işlemi; aktarım. **5.** *spor.* Profesyonel oyuncuların para karşılığında kulüp değiştirmesi. ⊡ **transfer harcamaları,** *Devletin sosyal amaçlı harcamaları; karşılıksız harcamalar.*

transformasyon, [Fr. transformation] *(t'ransformasyon) is.* Biçim değişimi; bir şekilden başka bir şekle geçme; dönüşüm.

transformatör, [Fr. transformateur] *(t'ransformatör) is. fiz.* Dalgalı elektrik akımını, aynı frekansta fakat farklı değerlerde başka bir gerilim hâline dönüştürmekte kullanılan iki ya da daha çok sargıdan oluşmuş elektromanyetik indüklemeli durağan aygıt; dönüştürücü; trafo; muhavvile.

transforme, [Fr. transformer] *is.* Şekil değiştirme. ⊡ **transforme etmek,** *Şeklini değiştirmek; dönüştürmek.*

transformizm, [Fr. transformisme] *(t'ransformizm) is.* Dönüşümcülük.

transfüzyon, [Fr. trancefusion] *(t'ransfüzyon) is. tıp.* Kan nakli.

transgen, [İng. transgene] *(t'ransgen) is. biy.* Bir bitki veya hayvana sokulan ve başarılı bir şekilde döllere geçirilebilen klonlanmış gen.

transistor, [İng. **trans**fer res**istor** *(aktarma direnci)* > Fr. transistor] *(t'ransistor) is. fiz. elkt.* Germanyum ve silisyum elementlerinin yapışık olarak kullanıldıklarında tek yönlü akım iletme özelliklerinden yararlanarak üzerlerine gelen küçük akımları yükseltmeye, elektrik titreşimleri oluşturmaya, kipleme ve algılama işlevlerini yerine getirmeye yarayan yarı iletken düzenek.

transit, [Lat. transire *(öbür yana geçme)* > transitus > İt. transito > Fr. transit] *(t'ransit) is.* **1.** Bir yerde beklemeden, durmadan geçme. **2.** Bir ülkeye giriş noktası ile çıkış noktası arasında o ülke topraklarında durmaksızın ve denizden taşınmaksın bir ülkeden başka bir ülkeye taşınan ticarî mal; bu mallara tanınan gümrük bağışıklığı. **3.** Bir demiryolu katarının bir gardaki art arda gelen yol bölgelerinden beklemeksizin geçmesi. **4.** Bir ülke toprakları üzerinde kat edilen, ancak başlangıç ve bitişi başka devlet topraklarında olan kara ve demir yolu uzantısı. ⊡ **transit bayrağı,** *dnz. Transitte bekleyen geminin bu durumu belirtmek üzere çektiği, üzerinde T harfi bulunan bayrak.*|| **transit eşya,** *Yabancı bir ülkeden başka bir yabancı ülkeye gönderilmek üzere ulusal topraklara girmiş olan ticaret eşyası.*|| **transit geçmek,** *1. (Yolcu için) durmadan geçmek.*

2. (Ticarî mal için) gümrük bağışıklığından yararlanmak. 3. argo. (Sürücü için) trafik kurallarına uymadan geçmek.|| **transit limanı,** *Kara yolu, ırmak vb. yollarla gönderilmek üzere yüklerin boşaltıldığı liman.*|| **transitte bekleme,** *dnz. Bir geminin yiyecek, su, yakıt vb. ikmali yapmak üzere açıkta beklemesi.*|| **transit yük,** *Bir limana girmiş geminin limanında bulunan ve bu limanda boşaltılmayacak olan yük.*

transkripsiyon, [Lat. transcribere *(yazıya dökme)* > Fr. transcription] *(t'ransk'ripsiyon) is.* Bir yazıyı, başka bir biçimdeki yazıya çevirme; yazı çevirimi; çevriyazı.

transliterasyon, [Lat. translittera *(harf. aktarımı)* > Fr. translittération] *(t'ransliterasyon is.* Yabancı yazıların okunuşları dikkate alınmadan harf harf aktarılması işlemi; harf çevirisi.

transmisyon, [Lat. transmittere *(gönderme)* > Fr. transmission] *(t'ransmisyon) is.* **1.** Aktarma; iletme. **2.** Motorlu araçlarla elektrikli aygıtlarda motorun dönme hareketini istenilen doğrultu ve güçte başka organlara aktarma işi.

transparan, [Lat. transparare *(içinden öbür yanı görünme)* > Fr. transparant] *sf.* **1.** Şeffaf. **2.** (Giyim için) giyenin vücudunu gösteren.

transplant, [Lat. trans + İng. to plant *(dikmek, ekmek)*] *(t'ransp'lant) is.* **1.** Cerrahi yollarla bir organ ya da dokuyu başka bir yere nakletme; organ ve doku nakli. **2.** Bu işlemle nakledilen organ ya da doku.

transplantasyon, [Lat. transplantation] *(t'ransp'lân-tas-yon) is.* Doku nakli.

transport, [Fr. transport] *(t'ransport) is.* **1.** Taşıma; nakil; aktarım. **2.** Taşımacılık; nakliyat.

transseksüel, [Fr. transsexuel] *(t'ransseksüel) sf.* **1.** Normal üreme organlarına sahip olmasına rağmen kendini genç yaştan itibaren karşı cinsle özdeşleştiren ve onlara özgü davranışlarda bulunan. **2.** (Erkek için) kadınlıkla özdeşleşen. **3.** Cerrahi müdahale ile kadın olmuş.

transseksüellik, -ği [transseksüel-lik] *(t'ransseksüellik) is. psikol.* Bireyin kendi sahip olduğu cinsiyetten memnun olmayarak karşı cinsten olmaya özenmesi biçiminde gelişen cinsel sapma.

tranş, [Fr. tranche *(dilim)*] *(t'ranş) is.* Kasaplık sığır budunun ortasında ve iç uyluk kaslarının toplandığı yerdeki et parçası.

trap[1], [Fr. trappe] *(t'rap) is.* **1.** Hendek; tuzak. **2.** Tiyatro sahnesinde yerde bulunan kapak.

trap[2], [İng. trap] *(t'rap) is. spor.* **1.** Atıcılıkta hedefi havaya fırlatmaya yarayan düzenek. **2.** Böyle bir düzenekle yapılan atıcılık yarışı.

trapez, [Fr. trapèse] *(t'rapez) is.* **1.** Alt uçlarına bir sopa bağlanmış iki ipten meydana gelmiş cambazlık aleti. **2.** Bu aletle gösteri yapan jimnastikçi.

trapezci, [trapez-ci] *(t'rapezci) is.* Trapezle gösteri yapan jimnastikçi.

tırapeze, [Yun. trapeza] *(t'rapeze) is.* Masa; sofra.

tras, [Holl. tiras *(çimento)* > Fr. trass] *is.* Volkanik tüf.

trata, [İt. (Venedik L.) trata] *(t'ra'ta) is.* Sürütme ağı; torbalı balık ağı.

trattoria, [İt. trattoria] *(t'ratto'riya) is.* İtalya'da ucuz lokantalara verilen ad.

travay, [Fr. travail] *(t'ra'vay) is.* Üzerinde çalışılmakta olan konu ile ilgili meydana getirilen eser; çalışma ürünü.

travers, [Fr. traverse *(çapraz)*] *(t'ravers) is.* **1.** Bir yapının temel ögeleri arasında bulunan açıklığı kapamaya yarayan, bu ögelere dik ağaç ya da metal parça. **2.** Demiryolunda, yola dik olarak yerleştirilen ve üzerine rayların döşendiği, ağaç, metal ya da beton parçalardan her biri. **3.** Telgraf ve telefon direklerinde izoletörleri taşıyan kiriş.

traverten, [İt. travertino > Fr. travertin] *(t'raverten) is.* Bazı kaynak sularının içindeki kirecin çökmesi ile oluşmuş gözenekli, sarı ile krem arası renkte tortul kayaç.

travesti, [Lat. transvestito *(tiyatroda kadın rolündeki erkek)* > Fr. travesti] *(t'ravestı) is.* Karşıt cinsin kılığına bürünmüş eş cinsel.

travestizm, [Fr. travestisme] *(t'ravestizm) is. psikol.* Bazı kimselerin karşı cinsin kılık ve davranışlarını benimsemesi durumu.

travma, [Yun. trauma *(yara)*] *is. tıp.* **1.** Doku ve organlarda dış etkenlerin sebep olduğu yaralanmaların tümü. **2.** Bu biçimde yerel yaralanmalara sebep olan şiddet eylemi. **3.** *psikol.* Kişide beden ve ruh açısından sürekli bir sarsıntıya yol açan yaşantı.

travmatoloji, [Fr. traumatologie] *is. tıp.* Beden yaralanmaları ile ilgilenen ve tedavisini amaçlayan cerrahi tıp dalı.

tre, [? tre] *(t're) is. kim.* **1.** Bir maddedeki kükürt oranını belirlemeye yarayan alet. **2.** *fiz.* Bir elektrik devresindeki gizil güç farkını volt cinsinden ölçmeye yarayan alet. **3.** Manyetik momentleri ve manyetik alanların momentlerini ölçmeye, karşılaştırmaya yarayan alet.

tredünyon, [Fr. trait-d'union] *(t'redünyon) is. dbl.* Ayrı kelimeler olduğunu belirtmek için birleşik kelimeler arasına konan çizgi; birleştirme çizgisi (-).

trefl, [Fr. trèfle] *(t'refl) is.* **1.** Üç yapraklı yonca deseni. **2.** Bu şekilde yapılmış oyma veya işleme; tirfil.

trekking, [İng. trekking] *(t'reking) is.* Bir gün süren uzun yürüyüş; menzil yürüyüşü.

trema, [Fr. tréma] *(t'rema) is.* Kendinden önce gelen harflerle karışmaması için Fansızcada E, I, O, U gibi harflerin üzerine konulan yan yana iki nokta.

trementin, [Yun. trementina] *(t'rementin) is.* Çam sakızından çıkarılan yağ.

tremolit, [Fr. Tremola *(Fransa'da vadi)* > trémolit] *(t'remolit) is. jeol.* Asbest ve amyant gibi türleri bulunan monoklinik sistemde yer alan, birleşiminde magnezyum, kalsiyum, demir ve alüminyum bulunan, amfibol türü doğal silikat.

tremolo, [İt. tremolo] *(t'remo'lo) is. müz.* Yaylı çalgılarda kesintiye yer vermeyecek biçimde yayın süratli olarak çekilip itilmesi gerektiğini belirten müzik icra terimi.

tren, [Fr. traîner *(sürüklemek)* > train] *(t'ren) is.* Lokomotif tarafından çekilen demiryolu taşıt dizisi; demiryolu ulaşım aracı; şimendifer. ☞ **treni kaçırmak,** *1. Trenin kalkış saatine yetişememek. 2. mecaz. Ele gelmiş olan bir fırsatı değerlendirememek; geç kalmak.*

trençkot, [İng. trench coat *(siper paltosu)*] *(t'rençkot) is.* İçi astarlı, su geçirmez yağmurluk; pardösü.

trençkotlu, [trençkot-lu] *(t'rençkotlu) sf.* Trençkot giymiş olan; trençkotu olan.

trend, [İng. trend] *(t'rend) is. istk.* → trent.

treno, [Fr. traîneau] *(t'reno) is.* Kızak.

trent, -di [İng. trend] *(t'rent) is. istk.* Uzun dönemde oluşan hareket; eğilim; yönelim.

trepan, [Yun. trypanon > Fr. trépan] *(t'repan) is. tıp.* Kemikleri delmekte kullanılan cerrah aleti.

tretman, [İng. tretman] *(t'retman) is.* **1.** İşlem; muamele. **2.** Senaryo özeti; geliştirim.

treyler, [İng. trailer *(eklenti)*] *(t're'yler) is.* Motorlu araçlarla çekilen yük taşıtı; römork.

tri-, [Lat. tres / tria] *(t'rı) ön ek.* Üçlü ve üç kez anlamlarına gelen, birçok Latince kelimenin başına getirilerek terimler üretilen ön ek.

trias, [Lat. trias *(üçlü grup)*] *(t'rias) is. jeol.* İkinci zamanın 45 milyon yıl süren dönemi.

triatlon, [Yun. treis *(üç)* + athlon *(yarış)*] *(t'riatlon) is. spor.* Yürüme, yüzme ve bisiklet yol yarışlarını kapsayan yarış.

triboloji, [Fr. tribologie] *(t'riboloji) is.* Birbirine sürtünen cisimlerin karşılıklı etkileşimlerini inceleyen bilim dalı; sürtünme bilimi.

tribün, [Lat. tribunalis *(makam koltuğu)* > Fr. tribune] *(t'ribün) is.* Yarış ve gösteri yapılan yerlerde seyirciler için yapılmış yüksekçe ve basamaklı oturma yeri.

trifaz, [Fr. triphase] *(t'rifaz) sf.* Üç fazlı.

triftong, [Fr. triphtongue] *(t'riftong) is. dbl.* Üçlü ünlü.

trigona, [Yun. trigona] *(t'rigona) is.* Üç köşeli kremalı pasta.

trigonometri, [Fr. trigonomètrie] *(t'rigonome'tri) is. mat.* Üçgenleri hesaplamayı konu edinen matematik dalı; müsellesat.

trigonometrik, -ği [Fr. trigonomètrique] *(t'rigonometrik) sf. mat.* Trigonometriye ilişkin; trigonometriye dayanan.

triklinik, -ği [Fr. triclinique] *(t'rik'linik) sf. kim.* (Billur için) hiçbir bakışım ekseni ve düzlemi olmayan.

triko, [Fr. tricot] *(t'ri'ko) is.* **1.** İp veya iplik ilmeklerini birbiri içinden geçirmek suretiyle meydana getirilmiş kumaş; örgü. **2.** Bu tür kumaştan yapılma giyim eşyası.

trikoloji, [Fr. trichologie] *(t'rikolojı) is. tıp.* Saçları ve kılları inceleyen tıp dalı.

trikosefal, -li [Fr. trichocéphale] *(t'rikosefal) is.* Kırbaç kurdu.

trikotaj, [Fr. tricotage] *(t'rikotaj) is.* Örme işleri.

trikotajcı, [trikotaj-cı] *(t'rikotajcı) is.* Örgücü.

trikotajcılık, -ğı [trikotaj-cı-lık] *(t'rikotajcılık) is.* Örgücülük.

trilyon, [Fr. **tri** *(üç defa)* + **million** *(milyon)*] *(t'rilyon) is.* **1.** Milyarın bin katı; 10^{12}; 1.000.000.000.000 **2.** Bu sayının adı.

trilyoner, [Fr. trillionaire] *(t'rilyo'ner) sf.* Trilyonlarca lira parası olan.

trilyonerlik, -ği [trilyoner-lik] *(t'rilyonerlik) is.* Trilyoner olma durumu; çok zengin olma durumu.

trilyonlar, [trilyon-lar] *(t'rilyonlar) is.* Trilyon ile ifade edilen para; çok miktardaki para.

trilyonluk, -ğu [trilyon-luk] *(t'rilyonluk) sf.* **1.** (Servet için) trilyon değerinde olan. **2.** (Nicelik için) trilyon ile ölçülebilen.

trinitaz, [Lat. trinitas] *(t'rinitaz) is. hrist.* Teslis.

trinitrin, [Fr. trinitrine] *(t'rinitrin) is. kim.* Nitrogliserinin eczacılıktaki adı.

trinitrotoluen, [Fr. tri-nitro-toluène] *(t'rinitrotoluen) is. kim.* Patladığında bir gramı 1000 kalori (4,18 x 10^3 jul) açığa çıkaran, formülü $C_6H_2(NO_2)_3CH_3$ olan üç kez nitrolanmış toluen türevi; kısaltması: TNT.

trinketa, [İt. trinchetta] *(t'rinke'to) is. dnz.* Yelkenli gemilerde, pruva direğinin en alttaki sereni ve bu serene bağlı olan yelkene verilen ad.

trinom, [Fr. trinom] *(t'rinom) is. mat.* Üç terimden oluşan polinom *($ax^2 + bx + c$)*.

trio, [İt . trio] *(t'ri'yo) is. müz.* **1.** Üçlü. **2.** *sf.* Üç kişiden oluşan.

trioksit, -di [Fr. trioxyde] *(t'rioksit) is. kim.* Her molekülünde üç oksijen atomu bulunan birleşik.

trimestr, [Fr. trimestre] *(t'rimestr) is.* Üç ayda bir alınan aylık; üç aylık.

trip, [İng. trip] *(t'rip) is.* **1.** Kısa gezi. **2.** *argo.* Tavır takınma; olduğundan başka davranmaya çalışma; havaya girme. **3.** *argo.* Uyuşturucu madde kullanma.

tripleks, [Lat. tri-plex] *(t'ripleks) sf.* Üç katlı.

tripo, [Fr. tripot] *(t'ripo) is.* Kumar evi; batakhane.

tripoli, [Fr. tripoli] *(t'ri'poli) is. jeol.* Ufalanmış haldeki tozları ile metal, mermer, cam ve taşı temizlemekte, parlatmakta kullanılan silisli kaya.

triportör, [Fr. triporteur] *(t'riportör) is.* Yük taşımakta kullanılan, üzerine kasa yerleştirilmiş üç tekerlekli motosiklet.

tripsin, [Yun. tripsis *(sürtünme)* >Fr. trypsine] *(t'ripsin) is. biy. kim.* Pankreas tarafından etkisiz olarak salgılanan ve bir bağırsak enzimi tarafından etkinleştirilen bir enzim.

triptik, -ği [Fr. triptyque] *(t'riptik) sf.* **1.** Üç kanatlı. **2.** (Evrak için) üç nüsha. ⊡ **triptik belgesi,** *Turist olarak Türkiye'ye gelenlerin araçlarına verilen geçici gümrük belgesi.*

trisiklik, -ği [Fr. tricyclique] *(t'risiklik) sf.* Üç halkalı.

trismus, [Lat. trismus] *(t'rismus) is. tıp.* Çene kilitlenmesi.

trişin, [Fr. trichine] *(t'rişin) is.* Larvaları ara konak olarak seçtiği bir memelinin kas kütlelerini ayırarak bağ dokusuna yerleşerek kistleşen, bu memeli bir başka hayvan ya da insan tarafından yendiği takdirde gelişimini tamamlayarak olgunlaşan dişisinin bağırsaklara geçerek bıraktığı larvaları lenf sistemine ve oradan kalbe ve bütün vücuda dağılan asalak bir ipsi solucan, *(Trichinella spiralis).*

trişinoz, [Fr. trichinose] *(t'rişinoz) is. tıp.* Trişinin insan ve etçil hayvanlarda neden olduğu asalak hastalığı.

trişör, [Fr. tricheur] *(t'rişör) sf.* Oyunda, özellikle pokerde hile yapan; üçkâğıtçı.

triton, [Fr. triton] *(t'ri'ton) is.* Hidrojenin ağır izotopu olan trityumun bir proton ve iki nötrondan oluşmuş ışın etkin çekirdeği.

trityum, [Yun. tritos *(üçüncü)* > Fr. tritium] *(t'ri't-yum) is. kim.* Yarı ömrü yaklaşık 12,3 yıl, atom ağırlığı 3 olan, yerkürede çok az miktarda bulunan, nükleer enerji ve silah üretimi araştırmalarında kullanılan, çekirdeği bir proton ile iki nötrondan oluşan ışın etkin hidrojen izotopu; (3_1H), sembolü: T

triumvira, [Fr. triumvirat] *(t'riumvira) is.* Üç egemen kişi tarafından yönetilen yönetim sistemi.

triyot, -du [Fr. tri *(üç)* + électrode] *(t'ri'yot) is. fiz.* Üç elektrotu bulunan elektron tüpü.

triyör, [Fr. trieur] *(t'ri'yör) is.* Tarımsal ürünleri temizlemek ve ayıklamakta kullanılan aygıt.

trizomi, [Fr. trisomie] *(t'rizomi) is.* Diploit bir organizma ya da hücrede tam bir kromozom ya da kromozom parçasının üç kopya olarak bulunması durumu; 21. kromozom trizomisi mongolizm adını alır.

trofe, [Fr. trophée] *(t'rofe) is.* Ganimet.

trok, [Fr. troc] *(t'rok) is.* Mal değişimi; değiş tokuş; değiş; trampa.

trokar, [Fr. trocart] *(t'ro'kar) is. tıp.* Bazı boşluklara endoskopi aleti sokmaya yarayan silindirik kama biçimindeki alet.

trol, -lü [İng. trawl] *(t'rol) is. dnz.* Teknelerle suyun dibinde sürüklenerek çekilen huni biçiminde geniş ağızlı sürütme ağı.

trolcü, [trol-cü] *(t'rolcü) is.* Trol ile balık avlayan kişi.

trolcülük, -ğü [trol-cü-lük] *(t'rolcülük) is.* Trol ile balık avlama işi.

troley, [İng. trolley] *(t'roley) is.* Bir tel boyunca hareket eden küçük araba.

troleybüs, [İng. trolley-bus] *(t'role'ybüs) is.* Bir havai hattan elektrik alarak çalışan şehir içi toplu taşıma aracı.

trombin, [Fr. thrombine] *(t'rombin) is. tıp.* Kanın pıhtılaşması sırasında fibrinojenin fibrine dönüşmesini sağlayan enzim.

tromboliz, [Fr. trombolyse] *(t'romboliz) is.* **1.** Kan pıhtısının erimesi. **2.** Damarı tıkayan kan pıhtısını eritmek için uygulanan tedavi yöntemi.

trombon, [Fr. trombone] *(t'rombon) is.* Değişik yükseklikte sesler elde edebilmek için icracı tarafından çalgının boru boyu (sürgü kolu) uzatıp kısaltılarak kullanılan nefesli bakır çalgı.

tromboncu, [trombon-cu] *(t'romboncu) sf.* Trombon çalan (kişi).

trombosit, [Fr. thrombocyte] *(t'rombosit) is. tıp.* Memelilerin kanında bulunan, ilikten türeyen, pıhtı oluşumunda önemli rolü olan, küçük, renksiz, menekşe rengine boyanabilen, çekirdeksiz, bol sitoplazmalı, 2 veya 3 mikron çaplı yuvarlak kan hücresi; pulcuk.

trombositemi, [Fr. thrombocytémie] *(t'rombositemi) is. tıp.* Trombosit sayısının 1 mm^3 kanda 450.000'in üzerine çıkması; trombositoz; hipertrombositemi.

trombositopeni, [Fr. thrombocytopénie] *(t'rombositopeni) is. tıp.* Trombosit sayısının 1 mm^3 kanda 150.000'in altına düşmesi; trombopeni.

tromboz, [Fr. thrombose] *(t'romboz) is. tıp.* Canlı iken kan damarları içinde kan pıhtısının oluşması.

tromp, -bu [Fr. trompe] *(t'romp) is. mim.* Kare planlı yapının üzeri kubbe ile örtüldüğünde, köşelerden kubbeye geçişi sağlayan örtü; tonoz bingi.

trompet, [Fr. trompette] *(t'rompet) is. müz.* **1.** Kendi üzerine bükülmüş ve bir kalakla biten silindir biçimindeki ses borusundan oluşan, ağızlıklı ve nefesli bakır çalgı. **2.** *sf.* Trompet biçiminde kendi üzerine bükülmüş olan. ⊡ **trompet kavşak,** *Bir ana yol ile bir tali yol arasında hiçbir kesişme olmadan tüm yönlerde trafik akışını sağlayan kavşak.*

trompetçi, [trompet-çi] *(t'rompetçı) is. müz.* Trompet çalan sanatçı.

tropik, -ği [Yun. tropikós *(dönence)* > Fr. tropique]

(t'ropik) sf. (Zaman için) dönencel. ⊡ **tropik kuşu,** *zool. Tropik kuşugiller familyasından pembemsi beyaz tüylü, uzun ve ince kuyruk teleği olan, dört parmağı da perdeli, zarif uçuşlu, yorulduğunda dalgalar üstüne konan, ancak yuva yapmak için karaya çıkan, kısa bacaklı üç deniz kuşunun ortak adı, (Phaeton).*

tropika, [İt trapoco] *(t'ropi'ka) is.* **1.** Dönencelerden her biri. **2.** Tropikal kuşak.

tropikal, -li [Fr. tropical] *(t'ropikal) sf.* **1.** Tropiklerde bulunan. **2.** Dönenceler arasında yer alan. ⊡ **tropikal bitki,** *Dönenceler arası bölgelerde yetişen gür bitki örtüsü.*|| **tropikal bölge,** *Dönenceler arasında yer alan bölge.*|| **tropikal iklim,** *Dönenceler arasında kalan bölgelerde görülen iklim.*|| **tropikal kuşak,** *Dünya'nın dönenceler arasında kalan bölgelerini kapsayan kuşak.*|| **tropikal orman,** *Dönenceler arasında yer alan kuşakta yetişen gür ve yüksek orman topluluğu.*

tropizm, [Yun. tropos *(çevre)* > Fr. tropisme] *(t'ropizm) is. biy.* Bitki ve hayvanların ısı, ışık, besin, nem gibi çeşitli uyarıcı etkenlere doğru yön değiştirmesi biçiminde görülen biyolojik eylem; doğrulum; yönelim.

troplar, [Yun. tropos *(tarz, usul)*] *(t'roplar) is.* **1.** *fel.* Bilginin olanaksızlığını göstermeye çalışan ilk çağ şüphecilerinin ortaya attıkları kanıtlar. **2.** *müz.* Ton.

tropopoz, [Fr. tropopause] *(t'ropopoz) is.* Hava küreде, üst kesimi ile troposferin düzensiz bölgelerini sınırlayan ve strotosferin başlangıcını belirleyen ideal düzey.

troposfer, [Yun. tropos *(değişiklik)* + sphaira *(küre)* > Fr. troposphère] *(t'ropo'sfer) is.* Atmosferin yer yüzeyinden itibaren 11.000 km kalınlığındaki ilk katmanına verilen ad.

trotinet, [Fr. trottinette] *(t'rotinet) is.* Bir ayakla üzerine binilip diğer ayakla itilen ve elle kumanda edilen bir tür direksiyonu bulunan çocuk oyuncağı.

trotuvar, [Fr. trottoir] *(t'rotuvar) is.* Kaldırım.

troy, [İng. troy-weight] *(t'roy) is.* Değerli maden ve taşlar için kullanılan ingiliz ağırlık ölçü birimi; yaklaşık 373 g.

troyka, [Rus. troika] *(t'ro'yka) is.* **1.** Rusya'da kullanılan yan yana koşulmuş üç atın çektiği kızak ya da araba. **2.** Bir devlet ya da şirketin üç kişiden oluşan yönetim kurulu. **3.** *dnz.* Deniz dibi fotoğrafını çekmek için dipte çekilerek hareket ettirilen kızak biçimindeki bir tür aygıt.

tröst, [İng. trust *(güven)*] *(t''röst) is.* **1.** Tek bir ortaklık tarafından denetlenen işletmelerin oluşturduğu hukuksal bağımsızlıkları olan tekelci sermayeye dayanan topluluk. **2.** Ekonominin yönlenmesinde büyük bir etkisi olan güçlü işletme.

truakar, [Fr. trois-quarts *(üç çeyrek)*] *(t''ru'akar) is.* **1.** Kısa manto. **2.** *sf.* (Kadın elbisesi için) kol boyu dirsek ile bilek arasında olan.

trubadur, [Fr. troubadour] *(t''rubadur) is. ed.* Fransa'da 11 ve 13. yy.larda güney lehçelerinden biri ile şiirler yazmış olan gezginci şairlere verilen ad.

truck, [İng. truck] *(t''ruk) is.* Kereste ya da büyük boyutlu malzemeleri taşımakta kullanılan platformlu küçük vagon.

truka, [İt. trucco] *(t''ru'ka) is. tiy.* **1.** Sahnede değişiklik yapmayı sağlayan düzenek. **2.** *sin.* Etki.

trup, [Lat. truppus *(sürü)* > Fr. trouppe] *(t''rup) is. tiy.* Aynı tiyatroda çalışan oyuncu ve sanatçılar topluluğu; topluluk.

truvakar, [Fr. trois-quarts] *(t''ru'akar) is.* → truakar.

trük, -ğü [Fr. truc] *(t''rük) is. tiy. sin.* Tiyatro ve sinemada büyük bir teknik ustalıkla yapılan gösteri.

tsang, [Çin. ts'ang => tısañ] *(t'sañ) {eT} is.* **1.** Ambar. [Clauson] **2.** Hazine; servet. [EUTS]

tsangçı, [tsañ-çī] *(t'sañçı:) {eT} is.* **1.** Ambar bekçisi. [Clauson] **2.** Hazinedar. [EUTS]

tsoyurkamak, [Çin. tz'ü / Moğ. soyur-kā-mak] *(t'soyurka:mak) {eT} gçl. f. [-r]* Şefkat göstermek; bağışlamak. [Clauson]

tsun, [Çin. ts'un] *(t'sun) {eT} is.* İnç. [Clauson]

tsunami, [Jap. tsunami *(depremin yarattığı deniz dalgası)*] *(t''sunami) is.* Deprem, denizaltı volkanı patlaması ve yer kayması sonucu oluşan sarsıntının yarattığı, açık denizlerde alçak, kıyılarda ise 20 metreye kadar yükselebilen okyanus yüzeyi dalgası.

tsuy, [Çin. tsui] *(t'suy) {eT} is.* Günah; kusur. [Clauson]

tsuylug, [tsuy-luġ] *(t'suyluğ) {eT} sf.* Günahkâr. [Clauson]

-tu[1], [-dı / -di / -du / -dü / -tı / -ti / -tu / -tü] *çek. e.* → -dı.

-tu[2], [-dı / -di / -du / -dü / -tı / -ti / -tu / -tü] *yap. e.* → -dı.

Tu, [İsveç. tungsten *(ağır taş)* > Fr. tungsténe] *is. kim.* Atom numarası 74, atom ağırlığı 183.92, özgül ağırlığı 19,2 olan, 3660C°'de ergiyen ağır bir element olan tungsten (wolfram)'ın eski sembolü; yenisi W.

tu[1], [tu *(yans.)* / tü] *ünl.* **1.** "Yazıklar olsun, vah vah!" anlamında kullanılır. **2.** Aşağılama belirtir. ⊡ **tu kaka,** *Bir şeyin berbat ve kötü hâlde olduğunu belirtmekte kullanılan söz.*|| **tu kaka edilmek,** *1. Kötülenmek; beğenilmemek. 2. Hafife alındığı için ilgilenilmemek; kenara itilmek.*|| **tu kaka etmek,** *1. Kötülemek; beğenmemek; kötü ve berbat olduğunu söylemek. 2. Hafife alıp kenara itmek; ilgilenmemek.*

tu[2], [Far. tū / tūy توی / تو] *(tu:) {OsT} is.* Kat; katmer. ⊡ **tū-ber-tū,** *{OsT} Kat kat.*

tu'am, [Ar. ṭuʿme > ṭuʿam طعم] *{OsT} is.* **1.** Yiyecekler; azıklar. **2.** Tatlar; çeşniler; lezzetler.

tub, [Ar. ṭub طوب] *(tu:b)* *{OsT}* *is.* **1.** Tuğla. **2.** Kiremit.

Tuba, [Ar. ṭūbā طوبا] *(tu:ba:)* *{OsT}* *is.* Cennette var olduğuna inanılan kökleri yukarıda dalları aşağıda bir ağaç.

tuba[1], [Ar. ṭūbā طوبى] *(tu:ba:)* *{OsT}* *is.* **1.** İyilik. **2.** Rahatlık. **3.** Güzellik. ⊡ **tūbā leke,** *{OsT}* *Sana ne âlâ, ne güzel!*

tuba[2], [İt. tuba] *(tu'ba)* *is.* Koni biçiminde ses borusu ve pistonları olan nefesli bakır çalgı.

tub'an, [Ar. ṭubʿān طبعان] *(tub-a:n)* *{OsT}* *is.* Mühür mumu.

tuban, [Far. tunbān] *{ağız}* *is.* Don; şalvar. [DS]

tubba, -a'ı [Ar. ṭubbaʿ طبع] *{OsT}* *is.* Eski çağlarda Yemen'de egemen olan Arap hükümdarların unvanı.

tubeless, [İng. tubeless *(borusuz)*] *sf.* (Otomobil lastiği için) içsiz.

tubeş, [top-aç / tubeş ?] *{ağız}* *sf.* (Ağaç için) büyümemiş; küçük kalmış.[DS]

tubul, [Ar. ṭubul طبل] *{OsT}* *is.* **1.** Davullar. **2.** Trampetler.

tublu, [tub-lū] *(tublu:)* *{eT}* *is.* Mezar; kabir. [DLT]

tubulgan, [tub-ul-ġān] *(tubulga:n)* *{eT}* *sf.* Her zaman yarıp yırtan; delen. [DLT]

tubulmak, [tu-mak *(tıkamak)* > tub-ul-mak] *dönşl. f.* *[-ur]* **1.** Elbise çıkarmak. [DLT] **2.** Delinmek. [DLT] **3.** *gçl. f.* Delmek. [İKPÖy.]

tubun, [tub-un] *{eT}* *is.* Yemekte bulunan çer çöp parçaları; buğday kesmiği. [DLT]

tubunluğ, [tubun-luġ] *{eT}* *sf.* Kesmikli; çöplü. [DLT] ⊡ **tubunluğ tarığ,** *Kesmikli buğday.* [DLT]

tuc, [tuc] *{eT}* *{ağız}* *is.* Tunç. [Bahşayiş] [DS]

tucak, -ğı [? tucak] *{ağız}* *is.* Lodos. [DS]

Tucüe, [Çin. tujue] *is.* Göktürklere Çinlilerin verdiği ad.

tuç[1], [tūç توج / توچ] *(tu:ç)* *{eT}* *{eAT}* *{OsT}* *{ağız}* *is.* **1.** Tunç. [DLT] [Mühennâ] **2.** *{OsT}* *{ağız}* Su değirmeninde üst taşı döndüren mili taşa bağlayan balta şeklindeki döküm parça; değirmen baltacığı. [DS]

tuç[2], [tuç] *{ağız}* *is.* **1.** Boyunla başın birleştiği yer. **2.** İki tarla arasındaki sınırı belirten yükseklik. **3.** Bayır. [DS]

tuççı, [tuç-çı] *{eT}* *is.* Tunççu.[Mühennâ]

tuçı, [tutşī / tutçı / tuçı] *{eT}* *zf.* Devamlı; daima; sürekli; her zaman. [KB]

tuda, [tuḏa] *{eT}* *is.* Tehlike; engel. [EUTS] [Gabain] [İKPÖy.]

tudak, [tud-ak طداق] *{eT}* *{OsT}* *is.* Dudak. [Bahşayiş]

tudamak, [tudā-mak] *(tuda:mak)* *{eT}* *gçl. f.* *[-r]* Değersiz saymak; değersiz telakki etmek. [EUTS]

tudasız, [tuḏa-sız] *{eT}* *sf.* Tehlikesiz. [EUTS]

tudaş, [tū-daş طوداش] *{eT}* *sf.* Birbirine benzeyen; eş; denk; müsavi. [KB] ⊡ **tudaş olmak,** *{eAT}* *1. Karşılaşmak; tesadüf etmek. 2. Yaklaşmak; mukarin olmak. 3. Meşgul olmak; çalışmak.*

tuddasız, [tuḏḏa-sız] *{eT}* *sf.* Tehlikesiz. [EUTS]

tude, [Far. tūde توده] *(tu:de)* *{OsT}* *is.* Yığın; küme. ⊡ **tūde-ber-tūde,** *{OsT}* *Yığın üstüne yığın.*|| **tūde-be-tūde,** *{OsT}* *Yığın yığın.*

tudmak, [tut-mak / tud-mak] *{eT}* *gçl. f.* *[-r]* **1.** Tutmak. [EUTS] **2.** Yakalamak. [EUTS] **3.** *is.* Sap; tutamak. [EUTS]

tudrıç, [Argu. tudrıç] *{eT}* *is.* Fışkı; çöp; zibil. [DLT]

tudrug, [tut-ur-uġ > tuḏr-uġ] *{eT}* *is.* Teslim etme; tutturma. [ARAT]

tudulturmak, [tud-ul-tur-mak] *{eT}* *edil. f.* *[-ur]* Tutulmak; hapsettirilmek. [EUTS]

tudun, [töḏ-mak > tōḏ-un / Çin. t'u t'un / tou duen] *{eT}* *is.* **1.** Köyün büyüğü; köyün tanınmışı; köylülere kaynaktan içme suyu dağıtan adam. [DLT] **2.** Unvan [Tekin]

tudunç, [tud-unç] *{eT}* *is.* Haya; utanç. [EUTS]

tudunçsuz, [tudunç-suz] *{eT}* *sf.* Hayasız; utanmaz. [EUTS]

tudunmak, [tud-un-mak] *{eT}* *edil. f.* *[-ur]* **1.** Yakalanmak; tutulmak. [EUTS] [Gabain] **2.** *dönşl.* Tutunmak. [EUTS]

tudurmak, [tud-ur-mak] *{eT}* *gçl. f.* *[-ur]* Tutturmak; eline vermek. [ARAT]

tudya, [? tudya] *{ağız}* *is.* Çinko levha. [DS]

tuf, [Far. tūf توف] *(tu:f)* *is.* **1.** *{OsT}* Yankı; aksiseda. **2.** *{ağız}* *ünl.* Aşağılama bildirir. [DS] ⊡ **tūf-i tesliyet,** *{OsT}* *Avunma yankısı.*

tufa[1], [? tufa] *is.* *argo.* **1.** Vurgun; hırsızlık. **2.** Hırsızlık yolu ile elde edilmiş mal ya da para vb. **3.** Herhangi bir emek ve çaba harcamadan elde edilmiş çıkar; kolayca sağlanan menfaat. ⊡ **tufaya gelmek,** *1. Soyulmak. 2. Aldatılmak; oyuna gelmek.*

tufa[2], [? tufa] *{ağız}* *is.* **1.** Çene. **2.** Çene kemiği. **3.** Yanak çukuru. [DS]

tufa[3], [tefe] *{ağız}* *is.* Dokunan ipliği sıkıştırmaya yarayan araç; tefe. [DS]

tufa[4], [? tufa] *{ağız}* *is.* **1.** Çöplük. **2.** Çalı kümeleri. [DS]

tufacı, [tufa-cı] *is.* *argo.* **1.** Özellikle geceleri çalışan silahlı usta hırsız. **2.** Çıkar sağlamak isteyen kimse; çıkarcı; menfaatçi. **3.** *{ağız}* Kelepirci. [DS]

tufacılık, -ğı [tufa-cı-lık] *is.* *argo.* Tufacının yaptığı iş; hırsızlık.

tufak, -ğı [? tufak] *{ağız}* *is.* Maltız. [DS]

tufal, [? tufal] *is.* **1.** Isıl işlem uygulanan metal yüzeylerde yüksek ısı nedeniyle oluşan oksitli yüzey.

2. Dövme, çekiçleme ya da kalaycıların yaptığı gibi kumla sıyırma sırasında metal yüzeylerden kaldırılan parçacıklar.

tufalama, [tufa-la-ma] *is.* Tufalamak eylemi.

tufalamak, [tufa-la-mak] *gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor] argo.* Silah zoru ile hırsızlık yapmak; soygun yapmak.

tufalık, -ğı [tufa-lık] *{ağız} is.* Ağaç kökü ve fidanlarla kaplı olduğu için ekilemeyen yer. [DS]

tufallaşma, [tufal-la-ş-ma] *is.* Tufallaşmak eylemi; kalaminleşme.

tufallaşmak, [tufal-la-ş-mak] *gçsz. f. [-ır]* Kalaminleşmek.

tufallı, [tufal-lı] *sf.* Kalaminli.

tufan, [Ar. ṭavf / ṭavāf > ṭūfān طوفان] *(tu:fa:n) {eT} {OsT} is.* **1.** *din.* Nuh peygamber zamanında, inkârcı ve sapkın insanları cezalandırmak için Allah tarafından yağdırıldığına inanılan yağmur ve kasırga afeti. [Bahşayiş] **2.** *mecaz.* Sel getiren şiddetli yağmur. **3.** *mecaz.* Çok yoğun ve şiddetli; niceliği çok fazla; boğacak ve mahvedecek kadar çok olan şey. ⊕ **ṭūfān-zede,** *Tufana yakalanmış; tufan görmüş.*

tufana, [? tufana / difana] *is. dnz.* **1.** Üç katlı balık ağı. **2.** *{ağız}* Büyük balık ağı. [DS] **3.** *{ağız} sf* Yiğit; iriyarı. [DS]

tufara, [? tufara] *{ağız} is.* Baca. [DS]

tufeyl, [Ar. ṭıfl > ṭufeyl طفيل] *{OsT} is.* **1.** Küçük çocuk. **2.** Yemeğe gelen misafir.

tufeyli, [Ar. Tufeyl bin Zilāl adından > ṭufeylī / ṭufeyliyye طفيليه / طفيلى] *(tufeyli:) {OsT} sf.* **1.** Bir kimsenin yanından hiç ayrılmayarak onun sırtından geçinen; asalak. **2.** *biy.* Asalak.

tufeylaniyet, [Ar. ṭufeylāniyyet طفيلانيت] *(tufeyla:niyet) {OsT} is.* Başkasının sırtından geçinme; asalaklık.

tufeylilik, -ği [tufeyli-lik] *(tufeyli:lik) is.* Asalaklık.

tufeyliyat, [Ar. ṭufeyliyāt طفيليات] *(tufeyliya:t) {OsT} is.* **1.** Asalaklar. **2.** *biy.* Asalak bitki ya da parazit canlılar.

tufeyliyet, [Ar. ṭufeyliyyet طفيليت] *{OsT} is.* Asalaklık.

tuffah, [Ar. ṭuffāḥ طفاح] *(tuffa:h) {OsT} is.* Elma.

tuffahi, [Ar. ṭuffāḥ>ṭuffāḥī/ṭuffāḥiyye طفاحيه / طفاحى] *(tuffa:hi:) {OsT} sf* Elma ile ilgili; elmaya ilişkin; elmaya ait.

tuffahiyet, [Ar. ṭuffāḥiyyet طفاحيت] *(tuffa:hiyet) {OsT} is.* Elma asidinden oluşan tuz.

tufran, [tufran / tofran] *{ağız} is.* Testi biçiminde kulplu yayık. [DS]

tufranda, [turfanda] *{ağız} sf.* Yeni; taze; turfanda. [DS]

tufu[1], **-u'i** [Ar. ṭufu' طفوء] *(tufu:) {OsT} is.* Ateşin sönmesi.

tufu[2], [Ar. tufū تفو] *(tufu:) {OsT} is.* **1.** Tükürme. **2.** *ünl.* "Tuh; eyvah; yazık" anlamlarında yazıklanma sözü. ⊕ **tufū-zen,** *{OsT} Bir kimseye "tu!" diye tüküren.*

tufuh, [Ar. ṭufuḥ طفوح] *(tufu:h) {OsT} is.* (Kap için) ağzına kadar dolu olma.

tufulˡ, [Ar. ṭıfl > ṭufūl طفول] *(tufu:l) is.* **1.** *{OsT}* Çocuklar. **2.** *{ağız}* Ağacında satılan meyve. [DS]

tuful[2], [Ar. ṭufūl طفول] *(tufu:l) {OsT} is.* Güneşin guruba yaklaşması.

tufulane, [Ar. ṭufūl + Far. -āne طفولانه] *(tufu:la:ne) {OsT} zf.* Çocukça; çocuklar gibi.

tufulet, [Ar. ṭufūlet طفولت] *(tufu:let) {OsT} is.* Çocukluk; küçüklük.

tufuliyet, [Ar. ṭufūl > ṭufūliyyet طفوليت] *(tufu:liyet) {OsT} is.* **1.** Çocukluk. **2.** Tazelik; körpelik. ⊕ **tufūlîyet-i sāniye,** *{OsT} Çocuğun bir buçuk yaş ile on beş yaş arasındaki çağı.*|| **tufūlîyet-i ūlā,** *{OsT} Çocuğun doğumundan bir buçuk yaşına kadar geçen çağı.*

tufur, [? tufur] *{ağız} is.* Torun. [DS]

tug, [tu-mak *(kapamak)* > tu-ġ] *{eT} is.* **1.** Engel; mania. [ETY] **2.** Herhangi bir nesnenin tıkacı; kapak; su bendi; büvet; germeç. [DLT]

tuga, [tuġa] *{eT} is.* Hastalık. [EUTS]

tugaklık, [tuġak-lık] *{eT} is.* Süzgeç yapılacak ağaç. [DLT]

tugat, [Ar. ṭuġāt طغات] *(tuğa:t) {OsT} is.* Azgınlar; asiler.

tugay, [tug-ay] *is.* Türk kara kuvvetlerinde alaydan büyük, tümenden küçük birliğe verilen ad, *(1935).*

tugel, [? tugel] *{ağız} is.* Darı sapı. [DS]

tugıl, [tuġ-mak *(yükselmek)* > tuġ-ıl] *{eT} sf.* Parlak; ışıltılı.

tuglamak, [tuġ-lā-mak] *(tuġla:mak) {eT} is.* Suyun gediğini, yarığını kapatmak. [DLT]

tugrik, -ği [Moğ. tugrik] *is.* Moğolistan'ın 100 möngö değerindeki para birimi.

tugsuk, [tuġ-mak *(doğmak)* > tuġ-sık] *sf* → tugsık. [ETY]

tugum, [tuġ-mak > tuġ-um / tuk-um] *{eT} is.* **1.** Doğum; yeniden doğma. [Gabain] [EUTS] **2.** Tohum. [Clauson]

tuğ[1], [Çin. tu > tuğ / tūğ توغ / طوغ] *(tu:ğ) is.* **1.** Hükümdarlık sembolü olarak hakanın yanında çalınan kös ve davul; nöbet davulu. [DLT] [ETY] [EUTS] [Gabain] **2.** Eskiden doğu ülkelerinde hükümdarlık, vezirlik, beylik paşalık gibi unvanları belirten at ya da yak kılından yapılma alamet. **3.** Bayrak; sancak.

[DLT] [ETY] [EUTS] [Gabain] [KB] **4.** *{eAT}* Eskiden sancak tepesine ve başa takılan at kuyruğu. **5.** Paranın tuğra yüzündeki elif harfi biçimindeki çizgi. **6.** *{ağız}* Üstünlük belgesi [DS] ⊡ **tuğ dikmek,** *{ağız} 1. Üstün gelmek; yenmek. 2. Dileği olmak.* [DS]|| **tūğ-i şāhî,** *{OsT} Bir tür lale.*|| **tuğ tulp,** *{eAT} Maiyetinde adam çalıştıran asker; leşker.* [TS]

tuğ², [tuğ] *{ağız} is.* **1.** Kamışın tepesindeki püskül. **2.** Mısır bitkisinin erkek organı. [DS]

tuğ³, [tuğ] *{ağız} is.* **1.** Sabanın ok ve eneğini tutturmak için takılan halka. **2.** Tavuğun kuluçka durumu. [DS] ⊡ **tuğa yatmak,** *{ağız} (Tavuk için) kuluçkaya yatmak.* [DS]

tuğamiral, -li [tuğ+amiral] *is.* Deniz kuvvetlerinde, kara ve hava kuvvetlerindeki tuğgenerale eş albay ile tümamiral arasındaki rütbe. Bu rütbeyi taşıyan amiral.

tuğamirallik, -ği [tuğ+amiral-lik] *is.* **1.** Tuğamiralin rütbesi. **2.** Tuğamiralin görevi.

tuğar, [tavar / tuğar] *{ağız} is.* Sığır. [DS]

tuğbay, [tuğ+bay] *is.* Eskiden tugay komutanlığı yapan albay.

tuğbaylık, -ğı [tuğ+bay-lık] *is.* **1.** Tuğbayın rütbesi. **2.** Tuğbayın görevi.

tuğcu, [tuğ-cu] *is.* İmparatorluk döneminde padişahın tuğlarını taşımakla görevli süvari; tuğkeşan; tuğcuyan.

tuğcuyan, [tuğ-cu+ Far. -ān] *(tuğcuya:n) is.* Tuğcular.

tuğçı, [tuġ > tuġ-çī] *(tuğçı:) {eT} is.* Tuğcu; tuğ taşıyan. [KB]

tuğgeneral, -li [tuğ+general] *is.* **1.** Türk kara kuvvetlerinde tugay ve eşiti birliklere, hava kuvvetlerinde üs komutanlıklarına komuta eden albaylıktan sonra gelen general rütbesi. **2.** Bu rütbedeki general.

tuğgenerallik, -ği [tuğ+general-lik] *is.* **1.** Tuğgeneralin rütbesi. **2.** Tuğgeneralin görevi.

tuğkun, [*eT.* taygun] *{ağız} sf.* (Kişi için) varlıklı ya da mevki sahibi olduğu için yanına izin alınarak varılan; saygın; itibarlı. [DS]

tuğla, [İt. tegola / Yun. touvla] *(tu'ğla) is.* **1.** Duvar örmekte kullanılan çeşitli boyutlarda pişmiş kilden kesme. **2.** *sf.* Tuğladan yapılmış olan. ⊡ **tuğla harmanı,** *Tuğla yapılan yer.*

tuğlacı, [tuğla-cı] *is.* Tuğla yapan veya satan kimse.

tuğlacılık, -ğı [tuğla-cı-lık] *is.* **1.** Tuğlacının işi ve mesleği. **2.** Tuğla üretim sanayii ve tekniği.

tuğlak, -ğı [tuğ-la-k] *{ağız} is.* Ceviz. [DS]

tuğlan, [tuğ-lan] *{ağız} sf.* (Saç için) kabarık. [DS]

tuğlatmak, [tuġ-la-t-mak طوغلتمق] *{eAT} gçl. f. [-ur]* Kapattırmak.

tuğlemek¹, [tüğ-mek > tüğ-le-mek] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(ü)-yor]* Savuşmak; gitmek. [DS]

tuğlemek², [tüg-mek > tüg-le-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ü)-yor]* Düğümlemek. [DS]

tuğlığ, [tuġ-lıġ] *{eT} sf.* Bayraklı; sancaklı; tuğlu. [DLT] [ETY] [EUTS]

tuğlığa, [tuġ-lıġ-ā توغليغه] *{OsT} is.* Çelik başlık; miğfer.

tuğlu, [tuğ-lu] *sf.* **1.** Tuğu bulunan; tuğ sahibi olan. **2.** Belirtilen nitelik ve sayıda tuğu bulunan. **3.** *{ağız}* Şımarık. [DS]

tuğluğa, [tuġ-luġ-ā] *(tuğluğa:) {eT} is.* Zırh. [EUTS]

tuğlut, [tuğlut] *{ağız} is.* Veresiye defteri. [DS]

tuğmak, [tuġ-mak] *{eT} gçsz. f. [-ar]* **1.** Yükselmek; kalkmak. **2.** (Güneş için) doğmak. [ETY] **3.** Doğurmak. [Gabain] [EUTS]

tuğmen, [tuğ-man] *{ağız} is.* Tavuğun başındaki kabarık tüy. [DS]

tuğra, [*eT.* tuğraġ > tuġrā طغرا] *is.* **1.** Hükümdar mührü. *{eT} {OsT} (aynı)* [Mühennâ] **2.** İmparatorluk döneminde yığma yazı ile padişahın ve babasının adının yazılı olduğu hükümdar simgesi. **3.** Paranın resimli yüzü; tura. ⊡ **tuğrā-yı garrā,** *{OsT} Parlak tuğra.*|| **tuğrā-yı hümāyūn** *{OsT} Padişah tuğrası.*

tuğrağ¹, [toġrā-mak > toġrāġ (Clauson*'un okuyuşu)* (DLT*'te tuġrāġ / tuġzaġ)*] *(tuğra:ğ) {eT} is.* Dönüşte geri alınmak üzere savaş zamanında askerin binmesi için hakan tarafından verilen at. [DLT]

tuğrağ², [tuġrāġ] *(tuğra:ğ) {eT} is.* Tuğra; hükümdar mührü. [DLT]

tuğrağlanmak, [tuġraġ-la-n-mak] *{eT} dönşl. f. [-ur]* **1.** (Alay ve biniş günlerinde sonra geri alınmak üzere han tarafından) at verilmek. [DLT] **2.** Atlandırılmak; tuğra ile mühürlenmek. [DLT]

tuğrağlı, [tuġraġ-lı] *{eT} sf.* Damgalı; damgalanmış. [Mühennâ]

tuğra'i, [tuğra + Ar. -ī طغرائ] *(tuğrai:) {OsT} is.* Tuğra çeken görevli.

tuğrakeş, [tuğra + Far. -keş طغراكش] *{OsT} is.* Sarayda resmî belgelere tuğra çeken görevli.

tuğrakeşlik, -ği [tuğrakeş-lik] *{OsT}is.* **1.** Padişahın tuğrasını çekme işi. **2.** Tuğrakeşin yaptığı iş.

tuğralı, [tuğra-lı] *sf.* **1.** Üzerinde tuğra bulunan; tuğra çekilmiş olan. **2.** (Para için) üzerinde padişahın tuğrası bulunan.

tuğranüvis, [tuğra + Far. -nüvīs طغرا نويس] *(tuğra:-nüvi:s) {OsT} is.* Sarayda resmî belgelere tuğra çeken görevli.

tuğrayi, [tuğra + Ar. -ī طغرائى] *(tuğrayi:) {OsT} is.* → tuğrai.

tuğru, [tu-mak *(tıkamak)* > tu-ġ-rū] *(tuğru:) {eT} is.* **1.** Bir kılıç veya kamanın kabza içinde kalan kısmı. [İKPÖy.] **2.** Kılıç, bıçak, hançer gibi şeylerin saplarının içine geçirilen ince demir. [DLT]

tuğs, [? tuğs] *{ağız} is.* Kuluçka tavuk. [DS]
tuğsak, [tuġ-sāk] *(tuğsa:k) {eT} is.* Dul kadın. [DLT]
tuğsamak, [tuġ-sā-mak] *(tuğsa:mak) {eT} gçsz. f. [-r]* Zayıflamak. [EUTS]
tuğsık, [tuġ-mak *(doğmak)* > tuġ-sık] *{eT} sf.* **1.** (Güneş için) doğma; doğuş; doğu. [Tekin] **2.** (Yön olarak) doğan; doğma; doğuş; doğacak; doğu. *kün tug-sık (gün doğusu, doğu taraf).* [ETY]
tuğturmak, [tuġ-mak > tuġ-tur-mak] *{eT} gçl. f. [-ur]* Doğdurmak; doğurtmak. [DLT]
tuğulga, [tuġ-luġ-ā > tuġ-ul-ġā توغلغه] *{eAT} {OsT} is.* Çelik başlık; miğfer.
tuğulka, [tuġ-luġ-ā > tuġ-ul-ḳā توغولقه] *{OsT} is.* → tuğulka.
tuğum, [tokī-mak > tokū-m] *(toku:m) {eT} is.* Kesilecek hayvan. [DLT]
tuğurmak, [tuġ-mak > tuġ-ur-mak] *gçl. f. [-ur]* **1.** (Güneş için) doğmak. [ETY] **2.** Doğurmak; dünyaya getirmek. [DLT] [Gabain]
tuğülmek, [tuğ-ül-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ür]* (Kartal vb. kuş, uçak için) gökten aşağıya süzülüp inmek. [DS]
tuğyan, [Ar. ṭuġyān طغيان] *(tuğya:n) {OsT} is.* **1.** Coşma; taşma; kabarma. **2.** Günahkâr. **3.** *{ağız} sf.* Şişman. [DS] ⊡ **tuğyan etmek,** *Taşmak; coşmak; kabarmak.*
tuğzağ, [toġrā-mak > toġrāġ [Clauson*'un okuyuşu*] [DLT'te tuġrāġ / tuġzāġ]] *(tuğza:ğ) {eT} is.* Dönüşte geri alınmak üzere savaş zamanında askerin binmesi için hakan tarafından verilen at. [DLT]
tuğzağlanmak, [tuġzaġ-la-n-mak] *{eT} is.* (Alay ve biniş günlerinde sonra geri alınmak üzere han tarafından) at verilmek; atlandırılmak. [DLT]
tuh, [tuh *(yans.)* / tüh] *ünl.* **1.** *"Yazıklar olsun, vah vah!"* anlamında kullanılır. **2.** Aşağılama belirtir.
tuhaf, [Ar. tuḥfe *(hediye)* > tuḥaf تحف] *{OsT} sf.* **1.** Alışılagelene uymadığı için yadırganan; gülünç bulunan; şaşkınlık uyandıran; acayip; garip; şaşırtıcı; şaşılacak. **2.** Anlaşılması güç olan; bir anlam verilemeyen; anlaşılmaz. **3.** Görülmemiş; benzersiz. **4.** Güldürücü; eğlendirici; eğlenceli. **5.** Gülünç; komik; acayip. **6.** Hoşa gitmeyen; yersiz; gereksiz; münasebetsiz. **7.** *zf.* Değişik ve şaşırtıcı biçimde; acayip bir tarzda; garip şekilde. **8.** *ünl.* Şaşkınlıkla, hayranlıkla karşılandığını belirtir; şaşılacak şey; ne garip. ⊡ **tuhafına gitmek,** *Yadırgamak; tuhaf bulmak; garipsemek.*|| **tuhaf olmak,** *1. Kendini güçsüz hissetmeye başlamak. 2. mecaz. Tuhaf davranışlarda bulunmak; bir garip olmak; bir acayip olmak; şaşırmak.*
tuhafiye, [Ar. tuḥfe *(hediye)* =>tuḥāfiyye تحافيه] *{OsT} is.* Çorap, mendil, eldiven gibi giyime, dantel, düğme, iplik gibi kumaş süslerine verilen ad. ⊡ **tuhafiye dükkânı,** *{OsT} Tuhafiye satılan dükkân.*
tuhafiyeci, [tuhafiye-ci] *is.* **1.** Tuhafiye satılan dükkân. **2.** Tuhafiye dükkânı işleten kişi.
tuhafiyecilik, -ği [tuhafiye-ci-lik] *is.* Tuhafiyecilik işi.
tuhaflaşma, [tuhaf-la-ş-ma] *is.* Tuhaflaşmak işi ve durumu.
tuhaflaşmak, [tuhaf-la-ş-mak] *gçsz. f. [-ır]* **1.** Yadırgatıcı durum almak; tuhaf olmak; tuhaf duruma gelmek; acayipleşmek; garipleşmek. **2.** Başkalaşmak; huyu değişmek. **3.** Şaşırmak. **4.** Kendini rahatsız ya da başka türlü hissetmek.
tuhaflık, -ğı [tuhaf-lık] *is.* **1.** Yadırgatıcı, şaşırtıcı şeyin niteliği; tuhaf olma durumu; gariplik; acayiplik; yabansıllık; garabet. **2.** Şaşırtıcı, yadırgatıcı davranış. ⊡ (bir) **tuhaflığı olmak,** *Kendini iyi hissetmemek.*|| **tuhaflık etmek,** *Güldürecek davranışlarda bulunmak.*
tuhfe, [Ar. tuḥfe تحفه] *{OsT} is.* **1.** Armağan; hediye. **2.** Hediyelik; hoş ve güzel şey.
tuhla, [Ar. ṭuḥla طحله] *{OsT} sf.* Gök ile kara arası bir renkte; gökçül.
tuhm, [Far. tuḫm تخم] *is.* Tohum. ⊡ **tuhm-i mürg,** *{OsT} Yumurta.*|| **tuhm-dān,** *{OsT} Tohum döşenen yer; fidan ocağı.*
tuhmak, [tuġ-mak > tuh-mak] *{ağız} gçsz. f. [-ar]* Sinmek; gizlenmek. [DS]
tuhme, [Ar. tuḫme تخمه] *{OsT} is.* Sindirim zorluğu; mide şişkinliği.
tuhr, [Ar. ṭuhr طهر] *{OsT} is.* **1.** Temizlik. **2.** Kadınların iki âdet arasındaki temiz halleri.
tuhs, [? tuhs] *{ağız} is.* Kuluçka tavuk. [DS]
tuht, [? tuht] *{ağız} is.* **1.** Terazi. **2.** Elli dirhemlik eski bir ağırlık ölçüsü *(yaklaşık 15.5 g).* [DS]
tuhtaşmak, [tuht-a-ş-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* (Ağrı, sızı vb. için) hafiflemek; azalmak; rahatlamak. [DS]
tuhur, [tohur / tuhur] *{ağız} is.* **1.** Ürün. **2.** Bir yıllık ürün. [DS]
tujık, [Sansk. tuşita] *{eT} is.* Göklerin en üst tabakası. [ARAT]
tuji, [Skr. tusita] *{eT} is.* → tujit.
tujit, [Skr. tusita] *{eT}* Kasap. [EUTS]
-tuk, [-dık /-dik / -dük / -duk / -tik / -tık / -tuk / -tük] *yap. e.* → -dık.
tuk, [tuk] *{ağız} is.* İçine süt yoğurt konan bir tür küçük kazan; bakraç. [DS]
tukaklık, [tuġak-lık] *{eT} is.* Süzgeç yapılacak ağaç; süzeklik. [DLT] ⊡ **tukaklık yığaç,** *{eT} Süzgeç yapmak için ayrılmış ağaç.* [DLT]
tukulga, [*eT.* tuğulga] *{ağız} is.* Örtü. [DS]
tukum, [tuġ-um / tuk-um] *is.* **1.** *{eT}* Doğum; yeniden doğma. [Gabain] **2.** *{ağız}* Soy; nesil. [DS]

tukurcum, [tokur-cun / tukurcum] *{ağız} is.* Tarladaki ekin demeti yığınları; dokurcun. [DS]

tukye, [Ar. tuḳye تقيه] *{OsT} is.* Sakınma.

tul[1], [tu-mak *(kapamak)* > tu-l] *{eT} {ağız} sf.* Dul. [DLT] [ETY] [EUTS] [Gabain] [KB] [Mühennâ] [DS] ⊟ **tul tuğsak,** *{eT} Dul kadın.* [DLT]

tul[2], **-lü** [Ar. ṭūl طول] *(tu:l) {OsT} is.* **1.** Boy; uzunluk. **2.** Zaman çokluğu. **3.** Çokluk; fazlalık. **4.** *coğ.* Boylam. ⊟ **tūl dairesi,** *{OsT} coğ. Meridyen; boylam dairesi.*|| **tūl derecesi,** *{OsT} coğ. Boylam derecesi.*|| **tūl-i belde,** *{OsT} coğ. Bir yerin boylam derecesi.*|| **tūl-i belde tayini,** *{OsT} coğ. Bir yerin boylam derecesinin ölçülmesi.*|| **tūl-i emel,** *{OsT} Tükenmez istek; hırs; tamah.*|| **tūl-i garbî,** *{OsT} Batı boylamları.*|| **tūl-i hayāt,** *{OsT} Hayatın uzunluğu.*|| **tūl-i mevc,** *{OsT} 1. fiz. Dalga boyu. 2. coğ. Aynı boylam üzerinde bulunma durumu.*|| **tūl-i müddet,** *{OsT} Uzun zaman.*|| **tūl-i ömr,** *{OsT} Ömür uzunluğu.*|| **tūl-i rakkās,** *{OsT} fiz. Sarkacın boyu.*|| **tūl-i şarkî,** *{OsT} Doğu boylamları.*|| **tūl saati,** *{OsT} Kronometre.*

tul[3], [tül] *{ağız} is.* Tül. [DS]

tula[1], [Ar. ṭūl > ṭūlā طولى] *(tu:lâ:) {OsT} sf.* **1.** Çok uzun; pek uzun. **2.** En uzun.

tula[2], **-a'i** [Ar. ṭūlā' طولاء] *(tu:lâ:) {OsT} is. anat.* Boynun arkası; ense; ense kökü.

tula[1], [tuġ-ul-ġā > tuvulka > tulā تولغه] *{eAT} is.* Çelik başlık; miğfer.

tula[2], [tul-a طوله] *{ağız} is.* **1.** Yüzülmüş deri. **2.** *{eAT}* Sepilenmemiş deri. **3.** Yanak; yüz. **4.** *sf.* Yüzsüz; utanmaz; çekintisi olmayan. [DS]

tula[3], [Far. töla طوله] *{ağız} is.* **1.** Köpek yavrusu. **2.** Küçük köpek. **3.** Köpek ile tazının birleşmesinden doğan yavru. [DS]

tula[4], [tula] *{ağız} is.* Tuzak için kurulan alet. [DS]

tula[5], [Far. tōla] *{ağız} is.* Çocuk. [DS]

tulamak, [tula-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(u)-yor]* Çok çoğalmak. [DS]

tulan, [Moğ. tulan] *{eT} is.* Beş yaşında at. [Nevâyî]

tulanî, [Ar. ṭūl > ṭūlānī طولانى] *(tu:la:ni:) {OsT} sf.* Uzunlamasına; boyuna.

tulas, [tul-a-s / tul-a-z] *{eT} sf.* Soluk; sönük; solgun. [DLT] [KB]

tulaz, [tul-a-z طولاز] *{eAT} sf.* İşsiz güçsüz; âciz; derbeder.

tulazdamak, [tulaz-da-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-d(ı)-yor]* Fırlatmak; atmak. [DS]

tulazlamak, [tulaz-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Fırlatmak; atmak. [DS]

tulba, [Ar. ṭaleb > ṭulba] *is.* Mısır'da mütegallibenin halktan aldığı vergi.

tuldramak, [tuld-rā-mak] *(tuldra:mak) {eT} gçsz. f. [-r]* Herhangi bir şey her yanından dağılmak. [DLT]

tuldurmak, [tul-dur-mak] *{eT} gçl. f. [-ur]* Çarpmak. [DLT]

tulen, [Ar. ṭūl > ṭūlen طولاً] *(tu':len) {OsT} zf.* **1.** Uzunluğuna; boyca. **2.** Boylam bakımından.

tulga, [tuġ-luġ-ā > tuġ-ul-ġā > tūlġa تولغه] *{OsT} is.* Çelik başlık; miğfer.

tulguk, [tulk-uk > tulġ-uk تولغق] *{OsT} is.* Tulum.

tulğumak, [tulğu-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r]* Durmak. [DS]

tulhane, [Ar. ? ṭul+Far. ḫāne طلخانه] *(tulha:ne) {OsT} is.* Yağhane; süt ürünlerinin işlendiği, satıldığı yer.

tulhum, [? tulḫum] *{ağız} sf.* **1.** Sarı benizli; sıska. **2.** (Hıyar vb. için) sararmış; pörsümüş. [DS]

tuh, [tuġ-lī / tu-lī] *(tulı:) {eT} sf.* Dul. [ETY]

tuli, [Ar. ṭūl > ṭūlī طولى] *(tu:li:) {OsT} sf.* **1.** Boyla ilgili; boya ait. **2.** Boylam bakımından; boylamla ilgili.

tulıncak, [tul-ın-cak طولنجاق] *{eAT} is.* Perde.

tulınmak, [tul-ın-mak طولنمق] *{eAT} dönşl. f. [-ur]* (Güneş, Ay ve yıldızlar için) batmak; kaybolmak; sönüp gitmek.

tulınıcı, [tul-ın-ıcı] *{eAT} sf.* Batan; sönüp giden; batıcı.

tulku, [tul-kū] *(tulku:) {eT} sf.* Tek parça; yekpare; bütün. [ETY]

tulkuk[1], [tul-ku-k] *{eT} is.* Hastalık; eziyet; ıstırap; sıkıntı; keder; sancı. [EUTS]

tulkuk[2], [tulk-uk تولغوق] *{eT} {eAT} {OsT} is.* Tulum; ürülmüş ya da şişirilmiş tuluk. [DLT]

tulkuk[3], **-ğu** [tulk-uk] *{ağız} is.* Gelincik çiçeği. [DS]

tulkuklanmak, [tulkuk-la-n-mak] *{eT} dönşl. f. [-ur]* Tulum gibi şişmek. [DLT]

tulkumak, [tulk-u-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r]* Uzun süre yatmaktan veya iş yapmamaktan dolayı tutulmak, bezmek; sağlığı bozulmak. [DS]

tulla, [? tulla] *{ağız} is.* Abla. [DS]

tullab, [Ar. ṭāleb > ṭullāb طلاب] *(tulla:b) {OsT} is.* **1.** İstekliler; talipler. **2.** Öğrenciler.

tullamak, [tul-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(u)-yor]* Fırlatmak; atmak. [DS]

tullaşa, [? tullaşa] *{ağız} sf.* Becerikli. [DS]

tulleb, [Ar. ṭāleb > ṭulleb طلب] *{OsT} is.* İstekliler; talipler; istekliler.

tulluk, -ğu [Far. tūn => tun-luk / tulluk] *{ağız} is.* **1.** Çoban kulübesi veya çadırı. **2.** Bağ kulübesi. [DS]

tulmak[1], [tul-mak] *{eT} dönşl. f.* Kapanmak; kapatılmış olmak; tıkanmak. [EUTS] [Gabain] [KB]

tulmak[2], [tul-mak] *{eT} gçl. f. [-ar]* Topa vurmak. [DLT]

tulp, [Yun. touloup => tulup / tulp طلپ] *{eAT} is.* Yığın; küme; top.

tulsak, [tul > tul-sāk] *(tulsa:k) {eT} is.* Dul kadın. [KB]

tulū, -u'ı [Ar. ṭulūʿ طلوع] *(tulû:) {OsT} is.* Güneşin doğması. ⊡ **tulū etmek,** *{OsT} Güneş doğmak.*|| **tulū-i fecr,** *{OsT} Tan ağarması.*|| **tulū-i galle,** *{OsT} isl. huk. Vakıf gelirlerinin toplanacak hâle gelmesi.*|| **tulū-i haşr,** *Kıyamet günü.*|| **tulū-i kamer,** *{OsT} Ayın doğuşu.*|| **tulū-i şems,** *{OsT} Güneşin doğuşu.*|| **tulū-i zihn,** *{OsT} Zihne doğma; akla geliverme.*

tulu[1], [tulu] *{ağız} is.* İki omuz arası. [DS]

tulu[2], [tulu] *{ağız} is.* **1.** Duvak. **2.** Perde. [DS]

tulūat, [Ar. ṭulūʿ > ṭulūʿāt طلوعات] *(tulû:a:t) {OsT} is.* **1.** Doğuşlar; doğmalar. **2.** Bir metne dayanmaksızın, genel bir taslağa göre oyuncuların oynadığı tiyatro oyunu. ⊡ **tulūat tiyatrosu,** *Oyuncuların kararlaştırılmış bir taslağa göre, herhangi bir metne dayanmaksızın doğaçlama oynadıkları tiyatro.*|| **tulūat yapmak,** *Bir metne bağlı kalmaksızın içinden geldiği gibi oynamak.*

tulūatçı, [tulûat-çı] *(tulû:a:tçı) is.* Tuluat sanatçısı.

tulūatçılık, -ğı [tulûat-çı-lık] *(tulû:a:tçılık) is.* Tuluat sanatçısı olma durumu.

tuluğ, [tuluk > tuluğ] *{ağız} is.* Tuluk. [DS]

tuluh, [tuluk > tuluḫ] *{ağız} is.* Tuluk. [DS]

tuluk[1], [tu-mak *(kapamak)* > tu-l-(u)k-uk > tu-l-uk طولوق / تولوق] *{eT} {eAT} is.* **1.** İçine peynir, yağ, yoğurt, su vb. konulan deri kese; tulum. *{ağız} (aynı)* [DS] [EUTS] **2.** (Yol, akarsu vb. için) engel; kapatıcı şey. [Clauson] **3.** Deriden yapılma yayık. **4.** Şişirilmiş hayvan derisi. **5.** *{ağız}* Ağaç yayık. [DS] ⊡ **tuluk çıkarmak,** *{ağız} Kesilen hayvanın derisini yarmayarak bütün olarak çıkarmak.* [DS]|| **tuluk gibi,** *{ağız} Şişman.* [DS]|| **tuluk olmak,** *{ağız} (Meyve vb. için) iyice sulanmak; yumuşamak.* [DS]

tuluk[2], **-ğu** [tuluk] *{ağız} sf.* Tombul; şişman. [DS]

tuluk[3], **-ğu** [*eT.* tuluñ > tuluk / tulun / tulup] *{ağız} is.* **1.** Yanak. **2.** Şakak. [DS]

tulukmak, [tul-uk-mak / tur-uk-mak ?] *{ağız} gçsz. f. [-(ğ)ur]* **1.** Olduğu yerde kalmak; durmak. **2.** Asılıp kalmak; takılmak. [DS]

tulum[1], [*eT.* tu-mak *(kapamak)* > tu-l-um] *is.* **1.** Bütün olarak yüzülüp çıkarılmış, kuyruk ve ayakları dikilerek torba haline getirilmiş koyun ya da keçi derisi. **2.** Göğüs ve pantolon kısmı bitişik olarak dikilmiş iş elbisesi. **3.** Bazı ilaç ve diş macunu gibi şeylerin konulduğu metal tüp. **4.** *{ağız}* Kadın elbisesi. [DS] **5.** *{ağız}* Avcıların gölde ıslanmamak için giydikleri çoğunlukla keçi derisinden yapılmış bir tür pantolon. [DS] **6.** *müz.* Hava deposu bulunan bir tür nefesli çalgı. **7.** *sf. mecaz.* (Kişi için) aşırı şişman; etleri sarkmış; tombul. **8.** Belirtilen sayıda tulumun alabileceği miktarda. **9.** Tulum biçiminde olan. ⊡ **tulum borusu,** *{OsT} Gayda.*|| **tulum çıkarmak,** *1. Hayvanın derisini yarmaksızın olduğu gibi bütünce yüzüp çıkarmak. 2. (Bir partinin listesinde bulunan adayların tümü) seçimi kazanmak.*|| **tulum çıkmak,** *(Bir işte) amacını eksiksiz elde etmek.*|| **tulum gibi,** *Şişman; her yanı şiş.*|| **tulum peyniri,** *Tulum içine yerleştirilerek olgunlaştırılmış bir tür peynir.*

tulum[2], [tulum] *{eT} is.* Askerî teçhizat; silah. [KB]

tulum[3], [tuluñ / tul-um] *{eT} {ağız} is.* Şakak. [Clauson] [DS] ⊡ **tulum kabası,** *{ağız} tıp. Kabakulak.* [DS]|| **tulum şişi,** *{ağız} tıp. Kabakulak.* [DS]

tulum[4], [tol-un > tulum] *{ağız} is.* Ayın on dördü; bedir. [DS]

tulum[5], [tulum] *{ağız} is.* **1.** Dik kafalılık; şımarıklık. **2.** Çalım; naz. [DS]

tulumba, [İt. tromba *(av borusu)*] *(tulu'mba) is.* **1.** Sıvıları bir yerden başka bir yere aktarmaya ya da daha yükseğe çıkarmaya yarayan aygıt. **2.** Bir sıvıyı püskürtmeye ya da otomobil lastiği, futbol topu gibi şeyleri hava ile şişirmeye yarayan aygıt. **3.** Silindir biçimindeki bir depodan su püskürterek başlangıç hâlindeki yangını söndürmekte kullanılan elle çalışır düzenek. **4.** Tulumba tatlısı yapımında kullanılan üzeri yivli kalıp. **5.** Kol ve masa saatlerinin zemberek kutusu. **6.** *{ağız}* Kasırga; hortum. [DS] ⊡ **tulumba kolu,** *Kuyu tulumbası ile kuyudan su çekmek için basmaya yarayan kol.*|| **tulumba tatlısı,** *Özel bir makineden sıkılarak ince oluklu biçim verilen hamur tatlısı.*

tulumbacı, [tulumba-cı] *is.* **1.** Su tulumbalarını yapan, takan ya da onaran usta. **2.** İmparatorluk döneminde, günümüzdeki itfaiyenin görevini yürüten kuruluşta görev alan kimse. **3.** *{ağız} mecaz.* Topluluk törelerine aykırı davranışlarda bulunan; terbiyesiz; külhanbeyi. [DS] **4.** *{ağız}* Ökçesi basılarak giyilen bir tür ayakkabı. [DS] ⊡ **tulumbacı koğuşu,** *Tulumbacıların yatakhanesi.*|| **tulumbacı ocağı,** *Yeniçeri tulumbacıların bağlı olduğu kuruluş.*

tulumbacılık, -ğı [tulumba-cı-lık] *is.* **1.** Tulumbacının yaptığı iş; tulumba takma, onarma işi. **2.** Yangın tulumbası ile yangın söndürme işi. **3.** *mecaz.* Külhanbeylik.

tulumcu, [tulum-cu] *is.* **1.** *müz.* Tulum çalan kimse. **2.** İmparatorluk döneminde yapılan şenliklerde, oyun alanına giren seyircileri ellerindeki tulumlarla iterek hizaya sokan, gerektiğinde bu tulumlardan su vererek sulayan gülünç davranışlı kişilere verilen ad.

tulumcuk, -ğu [tulum-cuk] *is.* **1.** Küçük tulum. **2.** *anat.* Omurgalıların iç kulağında, denge organlarını taşıyan dolambacın üstündeki küçük kese; kırbacık. **3.** *bot.* Bitkilerde yüzmeyi kolaylaştıran ve tuzak rolü oynayan tulum biçimindeki küçük organ. **4.**

zool. Gömleğine yapışık kum tanecikleriyle kaplı, kumcul, basit yapılı hayvan.

tulumcuklu, [tulum-cuk-lu] *sf.* Tulumcuğu bulunan; tulumcuk biçiminde olan.

tulumlanmak, [tulum-la-n-mak] *{eT} dönşl. f. [-ur]* Silahlanmak. [DLT]

tulumlu, [tulum-lu] *sf.* **1.** Tulumu bulunan. **2.** *is. zool.* Gömleklilerin tulumlular sınıfından bir kordali türü, *(Ascidia).* ⊡ **tulumlu yaprak,** *bot. Ucunda tuluma benzer bir şişlik bulunan yaprak.*

tulumluğ, [tulum-luğ] *{eT} sf.* Silahlı; teçhizatlı. [DLT]

tulumlular, [tulum-lu-lar] *is. zool.* Denizin dibinde, gömlekli larvası başkalaşma geçirdikten sonra bir yere bağlı tulum biçimli bir erişkine dönüşen, tek başına ya da koloni hâlinde yaşayan gömlekliler sınıfı, *(Ascidiacea).*

tulumpata, [Fr. trompette=>tulumpata تولومپته] *{OsT} is.* Boru; nefir.

tulumsu, [tulum-su] *sf.* Tulumu andıran; tulum gibi olan.

tulumsular, [tulum-su-lar] *is. zool.* Tulumlular.

tulumşak, -ğı [tulum+şakak / tulum-çak ?] *{ağız} is. tıp.* Kabakulak. [DS]

tulun[1], [tol-un / tul-un] *is.* **1.** *{eT}* Dolunay; bedir. [EUTS] **2.** *{ağız} sf.* Bütün. [DS]

tulun[2], [tuluñ / tulun] *{eT} is.* **1.** Kulakla ağız arasındaki kemik; kulak altı; dulun; şakak. *{ağız} (aynı)* [DLT] [EUTS] [Gabain] [Mühennâ] [DS] **2.** *{ağız}* Yanak. [DS] **3.** Gemin iki yanında bulunan halkalar. [DLT] ⊡ **tulun kabası,** *{ağız} tıp. Kabakulak.* [DS]

tulundurmak, [tul-un-dur-mak طولندرمق] *{eAT} gçl. f. [-ur]* Gözden kaybetmek.

tulung, [tuluñ طولنك] *(tuluñ) {eT} is.* **1.** Dulun. [DLT] [Mühennâ] **2.** *{eAT} {OsT}* Şakak.

tulunglamak, [tuluñ-lā-mak] *(tuluñla:mak){eT} gçl. f. [-r]* Kulak altına vurulmak. [DLT]

tulunmak, [tul-un-mak طولنمق] *{eAT} {OsT} dönşl. f. [-ur]* **1.** Görünmez olmak; kaybolmak. **2.** Batmak; gurup etmek.

tulup[1], **-bu** [Yun. touloup => tulup / tulp طلب] *{ağız} is.* **1.** Atılarak eğrilmeye hazırlanmış yün ya da pamuk yumağı. **2.** Pamuk. [DS] **3.** *{eAT}* Yığın; küme; top. ⊡ **tulup etmek,** *{OsT} (İp için) çile hâline getirmek; yumak yapmak.*

tulup[2], **-bu** [*eT.* tuluñ > tuluk / tulun / tulup] *{ağız} is.* Şakak. [DS]

tulup[3], **-bu** [? tulup] *{ağız} is.* Kürk. [DS]

tuluş[1], [? tuluş] *{ağız} is.* Fırtına. [DS]

tuluş[2], [? tuluş] *{ağız} is.* Yağma; vurgun; çapul. [DS]

tulutombak, -ğı [tüy-lü+tomb-ak] *{ağız} is.* Şeftali. [DS]

tulyum, [Fr. thulium] *is. kim.* Nadir topraklar grubundan, atom numarası 59, atom ağırlığı 169.4 olan, özellikleri iyi bilinmeyen, tuzları yeşil renkli bir element; simgesi Tm.

tu'm, [Ar. ṭuʿm طعم] *{OsT} is.* **1.** Azık; yiyecek. **2.** Tat; lezzet; çeşni.

tum[1], [tum / tum-lıġ / tum-luġ] *{eT} is.* Soğuk. [DLT]

tum[2], [tum] *{eT} sf.* **1.** Bütün; tam; büsbütün; tüm. [DLT] **2.** *{ağız} zf.* Bütün hepsi; eksiksiz. [DS]

tum[3], [tum] *{ağız} is.* **1.** Ham incir. **2.** Erkek incir. **3.** Olgunlaşmış bir ocak fındık. [DS]

tum[4], [Erme. t'ump] *{ağız} is.* **1.** İki tarla arasına taş, toprak vb. ile yapılan sınır. **2.** Tarla kıyılarında ekilmeyerek bırakılan dar yer. [DS] ⊡ **tum etmek,** *{ağız} Saldırmak.* [DS]

tum[5], [tum] *{ağız} is.* Arı kovanının kapağı. [DS]

tuma, [tō-mak > to-mā [Clauson'*un okuyuşu*] [DLT'te tuma]] *(tuma:) {eT} is.* Köpük. [DLT] ⊡ **tuma buḫsun,** *Küpte bulunan darı şarabının köpüren kısmı.* [DLT]

tumaç, -cı [tumaç] *{ağız} is.* Sepilenerek boyanmış, cilalanmış deri. [DS]

tumağan, [tuma-ğan] *{ağız} is. zool.* Karabatak. [DS]

tumağı, [*eT.* tu-mak *(kapamak)* > tu-m-ağu] *{eT} {eAT} {OsT} is.* Dumağı; nezle. [Mühennâ]

tumağu, [tum > *tum-ā-mak *(kapamak)* > tum-ā-ġū] *(tuma:gu:) {eT} {OsT} is.* Nezle; ingi; dumağı. [DLT] [EUTS]

tumak, [tu-mak] *{eT} gçl. f. [-r]* **1.** Kaplamak. [KB] **2.** Kapatmak; tıkamak; seddetmek; ağzını kapamak. [ARAT] [DLT] [ETY] [EUTS] [Gabain] [İKPÖy.] [KB] **3.** Tutmak. [ETY]

tuman[1], [tu-mak *(kapanmak)* > tu-mān طمان / طومان] *(tuma:n) {eT} {eAT} {OsT} is.* **1.** Duman; sis. *{ağız} (aynı)* [DLT] [EUTS] [ETY] [Gabain] [KB] [DS] **2.** Zifiri karanlık. [EUTS] **3.** *{ağız}* Nem; çiy. [DS]

tuman[2], [Far. tunbān / tūmān => tuman تومان / تمان] *{eAT} {OsT} {ağız} is.* **1.** İç donu; don. **2.** Şalvar. **3.** Pantolon. **4.** Eteklik. [DS] **5.** Pehlivan kıspeti. ⊡ **tuman bozan,** *{ağız} Tenya; şerit.* [DS]

tumançalı, [tuman-ça-lı] *{ağız} sf.* Donsuz; çıplak. [DS]

tuma'nînet, [Ar. ṭuma'nīnet طمأنينت] *(tumani:net) {OsT} is.* Gönlü rahat olma; emin olma.

tumanlığ, [tuman-lıġ] *{eT} sf.* Dumanlı; sisli. [EUTS] ⊡ **tumanlığ kün,** *{eT} Bulutlu gün.* [Mühennâ]

tumar[1], [Ar. ṭūmār طومار] *(tu:ma:r) {OsT} is.* Dürülmüş nesne; tomar.

tumar[2], [timar] *{ağız} is.* (Ağaç, at vb. için) bakım; temizlik. [DS] ⊡ **tumar étmek,** *{ağız} Hayvanı kaşağılayıp temizlemek.* [DS]

tumarmak, [tırma-mak > tumar-mak ?] *{ağız} gçl. f.*

[-ır] (Köpek için) ısırmak; kapmak; yaralamak. [DS]

tumaş, [? tumaş] *{ağız} is.* Ayakkabı yapılacak özellikteki meşin. [DS]

tumaşmak, [tum *(yans.)* > tum-aş-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* Darılmak. [DS]

tumayum, [? tumayum] *{ağız} is.* **1.** Yatkınlık; alışkanlık. **2.** Yordam. [DS]

tumb[1], [tomb / tömb / tönb / tumb / tümb *(yans.)*] *is.* Yuvarlanmayı, takla atmayı, dengeyi kaybederek düşmeyi anlatan kök. [Zülfikar] *tumb-a, tumb-a-dak*

tumb[2], [Erme. t'ump] *{ağız} is.* Bahçelerde topraktan yapılma yüksekçe bölme. [DS]

tumba[1], [İt. tombo] *(tu'mba) is.* **1.** Yatma; yatağa girme. **2.** *dnz.* Altüst etme; altüst olma. **3.** Maden ocaklarında vagonların devrilerek boşaltıldığı yer. **4.** *{ağız}* El arabası. [DS] ⊟ **tumba etmek,** *1. Arabaları ya da vagonları devirerek boşaltmak. 2. Bir sandalı tamir etmek için omurgası yukarı gelecek biçimde devirmek.*

tumba[2], [Bantu d. tumba] *is.* Tek yüz deri kaplı davul.

tumba[3], [Bul. tumba] *{ağız} sf.* **1.** (Yatak vb. için) kabarık. **2.** *is.* Dağ üstlerindeki tepecikler. [DS]

tumba[4], [Yun. tomata / Ar. ṭumāṭum طماطم] *{ağız} is.* Pancar.

tumbadak, -ğı [tumb-a-dak] *{ağız} zf.* Birdenbire. [DS]

tumbadız, [tumb *(yans.)* > tumb-a-dız] *sf.* (Kişi için) kısa ve şişman.

tumbak[1], **-ğı** [Yun. stomakhos] *{ağız} is.* Karın. [DS]

tumbak[2], **-ğı** [tumb-ak] *{ağız} sf.* **1.** Şımarık. **2.** Davranışlarında hafif. [DS]

tumbalak[1], **-ğı** [tumb-a-la-k] *{ağız} is.* Takla. [DS]

tumbalak[2], **-ğı** [tumb-a-la-k] *{ağız} sf.* Şişman; semiz. [DS]

tumbanki, [? tumbanki] *{ağız} is.* Küçük kadayıf tepsisi. [DS]

tumbat[1], [? tumbat] *{ağız} sf.* Babası ölmüş; yetim. [DS]

tumbat[2], [? tumbat] *{ağız} is.* **1.** Gidip de dönülmeyecek kadar uzak yer. **2.** En derin dip. *cehennemin tumbatı.* [DS]

tumbaz, [? tumbaz] *{ağız} is.* Dere yatağını yükseltmek için yapılan kalın, yüksek taş duvar. [DS]

tumbek, -ği [tümb-ek] *{ağız} sf.* **1.** Kümeleşme; toplu bulunuş. **2.** Kabarık yer; tümsek. [DS]

tumbuş, [Bul. tumbak / Yun. stomakhos] *{ağız} is.* **1.** Mide. **2.** İşkembe. [DS]

tumcukmak, [tum-cuk-mak ?] *{ağız} gçsz. f. [-ur]* Düş kırıklığına uğramak. [DS]

tumçuk, [tum-çuk / tum-(u)ş-uk] *{eT} is.* Burun.

tu'me, [Ar. ṭuʿme طعمه] *{OsT} is.* **1.** Yiyecek; azık. **2.** Bir lokma. **3.** Tat; lezzet.

tume'a, [Ar. ṭāmiʿ > ṭumeʿā طمعا] *(tumea:) {OsT} sf.* Tamahkârlar; açgözlüler.

tumeci, [? tumeçi] *{ağız} is.* Kaburga kemiği. [DS]

tumguyun, [tumguyun] *{eT} is.* Nilüfer. [Mühennâ]

tumılmak, [tum > tum-ıl-mak] *{eT} dönşl. f. [-ur]* Soğumak; donmak. [EUTS]

tumla, [tum-la] *{ağız} is.* Höyük. [DS]

tumlı, [tum-lı] *{ağız} sf.* Çıkıntı. [DS]

tumlığ, [tum-lığ] *{eT} sf.* **1.** Soğuk. [DLT] [EUTS] [Gabain] [KB] [Mirşan] **2.** *is.* Uygurlarda, kesin adı bir yılın altıda biri süresince belirlenen zaman bölümlerinden beşincisinin adı. [Mirşan]

tumlımak, [tum-lī-mak] *(tumlı:mak) {eT} gçsz. f. [-r]* Soğumak; üşümek. [DLT] [KB]

tumlıtmak, [tum-lı-t-mak] *{eT} gçl. f. [-ur]* Akarları soğutmak. [DLT] [KB]

tumlıtu, [tumlıt-ü] *(tumlıtu:) {eT} zf.* Bütün.

tumlu, [tum-luġ > tum-lu طملو] *{eAT} sf.* **1.** (Hava için) sert ve soğuk. **2.** *is.* Soğuk havadaki yağış.

tumluğ, [tum / tum-lıg / tum-luğ] *{eT} is.* **1.** Soğuk. [DLT] [EUTS] [Mühennâ] **2.** Soğuk şey. [DLT] [EUTS] **3.** Soğukluk. [EUTS]

tumluğlanmak, [tumluġ-la-n-mak] *{eT} dönşl. f. [-ur]* Soğuk bulmak; soğuk davranmak; surat asmak. [DLT]

tumluk, [tum-luk] *{eT} is.* Soğukluk; soğuk. [EUTS]

tumlutmak, [tum-lu-t-mak] *{eT} gçl. f. [-ur]* → tumlıtmak.

tummak[1], [tum-mak] *{ağız} gçsz. f. [-ar]* Suya batmak; suya dalmak. [DS]

tummak[2], [tum-mak] *{ağız} gçsz. f. [-ar]* **1.** Saldırmak. **2.** Koşmak. [DS]

tummak[3], [tum-mak] *{ağız} gçsz. f. [-ar]* Körebe oyununda gözlerini yumarak duvara yaslanmak. [DS]

tumman, [Far. tunbān / tūpān => tumman تومان] *{eAT} is.* Don.

tumoy, [tumağu > tumoy] *{ağız} is.* Soğuk algınlığı; nezle. [DS]

tump[1], [Erm. tʿump] *{ağız} is.* **1.** Toprak yığını; tümsek. **2.** Tarlaları veya evlekleri birbirinden ayıran tümsek. **3.** Tarla kenarlarında ekilmeyerek bırakılan dar yerler. [DS]

tump[2], [tump] *{ağız} is.* Yuva. [DS]

tumpe, [tumpe] *{ağız} sf.* Yuvarlak; toparlak; şişman. [DS]

tumru, [tum-ru] *{ağız} sf.* Tümsek; kambur. [DS]

tumsa[1], [tümse / Argu. tumsā] *(tumsa:) {eT} is.* Minber. [DLT]

tumsa[2], [tumsa] *{ağız} is.* Bahçe ve tarlaların sulanması için yapılan toprak set. [DS]

tumsuğ, [tumış-mak>tumış-ık] *{eT} is.* Gaga. [EUTS]

tumşık, [tumış-mak > tum-(ı)ş-ık] *{eT} is.* Gaga. [EUTS] [Gabain]

tumşuk, [tumış-mak > tum(ı)ş-uk] *is.* Gaga. [EUTS] [Gabain] [KB]

tumşuk, -ğu [*eT.* tu-mak *(kapamak)* > tum-ı-ş-ık] *is.* **1.** Gaga. **2.** *zool.* Papağan, kartal gibi kuşların kısa ve kemerli gagalarına verilen ad.

tumşukluğ, [tumşuk-luġ] *{eT} sf.* Gagalı; gagası olan. [EUTS]

tumulmak, [tum-ul-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ur]* Suya batmak; suya dalmak. [DS]

tumuşgun, [tum-uş-kun] *{ağız} sf.* Korkusuz; yürekli. [DS]

tumuşmak[1], [tum-uş-mak] *{ağız} gçsz. f. [-ur]* **1.** Dadanmak; alışmak. **2.** Tutkun olmak. [DS]

tumuşmak[2], [tum-uş-mak] *{ağız} işteş. f. [-ur]* Karşılaşmak; rastlamak. [DS]

tumuşmak[3], [tum-uş-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ur]* Korkusuz olmak; cesaret bulmak; yürekli olmak. [DS]

tumutma, [tum-ut-ma] *{ağız} is.* İçine pancar konulmuş çömleği, ağzı tandıra veya ocağa gelecek biçimde koyarak pişirme. [DS]

tumturak, [Far. ṭumṭurāḳ طمطراق] *is.* **1.** Gösteriş; debdebe. **2.** *ed.* Anlama ve anlatıma bir katkısı olmamakla birlikte kulağa hoş gelen süslü sözler kullanma. **3.** Cümlenin ögelerinden birini vurgulama; üsteleme vurgusu. ⊡ **tumturak yapmak,** *Vurgulamak; önemini belirtmek.*

tumturaklı, [tumturak-lı] *sf.* **1.** Gösterişli; süslü. **2.** *ed.* Anlama bir şey katmamakla birlikte kulağa hoş gelen süslü sözlerle dolu olan.

tumuh, [Ar. ṭumūḥ طموح] *(tumu:h) {OsT} is.* Yüksek bir şeye göz dikip bakma.

tumum, [Ar. ṭumūm طموم] *(tumu:m) {OsT} is.* Su baskını.

tumur, [Ar. ṭumūr طمور] *(tumu:r) {OsT} is.* (Göz kapağı vb.için) seğirme.

tumus, [Ar. ṭumūs طموس] *(tumu:s) {OsT} is.* Bir şeyin mahvolması.

tumut, [tum-ut] *{ağız} is.* Tümsek. [DS]

tumutmak[1], [tum-ut-mak] *{ağız} gçsz. f. [-ur]* Uyumak. [DS]

tumutmak[2], [tum-ut-mak] *{ağız} gçsz. f. [-ur]* Saklanmak. [DS]

tun[1], [tūn] *(tu:n) {eT} sf.* **1.** İlk. **2.** (Bir kadına ait çocuk ve koca için) ilk olan. [DLT] **3.** *{ağız}* Saygı gösterilen; saygın. [DS] **4.** İlk çocuk. [Mühennâ] ⊡ **tun beg,** *İlk koca.*|| **tun kız,** *İlk doğan kız.*|| **tun oğul,** *İlk doğan oğul.*|| **tun-yukuk,** *İlk vezir.*

tun[2], [tūn / tīn] *(tu:n) {eT} is.* Dinlenme. [DLT]

tun[3], [Far. tūn *(külhan)* تون => ṭūn طون] *is.* **1.** *{OsT} {ağız}* Köşe bucakta kalmış, her zaman girilip çıkılmayan, hemen hemen hiç uğranılmayan yer; gizli yer. [DS] **2.** *{eAT}* Taraf; semt; yan; yer. **3.** *{ağız}* Fırın üstü. [DS] **4.** *{ağız}* Fırın kapağı. [DS] ⊡ **tundan tuna,** *{OsT} 1. Uzak yerlere. 2. Felaketten felakete.*|| **tundan tuna atmak,** *{eAT} Uzaklara sürmek; diyar diyar dolaşmak zorunda bırakmak.*|| **tun tun,** *Kimse görmeden; gizli gizli.*|| **tun tun gitmek,** *{ağız} Uzak uzak ülkelere gitmek; gezmek.* [DS]|| **tun tun kaçmak,** *{ağız} Köşe bucak kaçmak.* [DS]

tuna[1], [? tuna] *{ağız} sf.* Bol; çok. [DS]

tuna[2], [? tuna] *{ağız} is.* Sebze. [DS] ⊡ **tuna dilkisi** (tilkisi), *{ağız} Çok kurnaz.* [DS]

tuna[3], [? tuna] *{ağız} is.* (İnsan için) yavru. [DS]

tunağ, [* tunāġ] *(tuna:ğ) {eT} is.* Toynak. [Clauson]

tunaz, [tınaz] *{ağız} is.*→ tınaz. [DS]

tunbatın, [Yun. tomata / Ar. ṭumbatum طمبطم] *{ağız} is.* Pancar. [DS]

tunbur, [Ar. ṭunbūr طنبور] *is.* Tambur.

tunburi, [Ar. ṭunbūrī طنبوری] *is.* Tamburi.

tuncamak, [tunc-a-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-(u)-yor]* (Kömür için) tavı kaçmak. [DS]

tuncarmak, [tunc-ar-mak] *{ağız} gçsz. f. [-ır]* (Tarla için) taban suyu yüze vurmak. [DS]

tuncer, [? tuncer] *{ağız} is.* İncir. [DS]

tuncıkmak, [tu-n-mak > tun-cık-mak طونجقمق] *{eAT} gçsz. f. [-ur]* → tuncukmak.

tuncınmak, [tu-n-mak > tun-cın-mak طونجنمق] *{OsT} dönşl. f. [-ur]* Havasızlıktan bunalmak.

tuncuk, -ğu [tun-cuk] *{ağız} sf.* **1.** Azgın. **2.** (Erkek için) aşırı cinsel istek duyan. **3.** (Kedi, köpek için) kızışmış; kızana gelmiş. [DS]

tuncukmak, [tu-n-mak > tun-cık-mak طونجقمق] *{ağız} gçsz. f. [-ur]* **1.** Havasızlıktan bunalmak. *{eAT} {OsT} (aynı)* **2.** (Uzun süre ahırda kapalı kalmış ve çok dinlenmiş hayvan için) tepinmek; koşmak; aşırı davranışlarda bulunmak. **3.** Sıkıntıdan bunalmak. **4.** Şaşmak. **5.** Üzülmek; tasalanmak. **6.** Körelmek; sönmek; donuklaşmak. **7.** (Kadın için) aşırı cinsel istek duymak. **8.** (Dişi hayvan için) kızışmak; erkek istemek. **9.** (Tütün, saman, buğday yığını vb. için) havasızlıktan kızışıp bozulmak. [DS]

tuncukturmak, tun-cuk-tur-mak طنجقدرمق] *{eAT} {OsT} gçl. f. [-ur]* Soluk almasını engellemek; nefesini kesmek; bunaltmak.

tuncumak, [tun-cu-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-c(u)-yor]* Kapalı yerin havası bozulmak. [DS]

tunç[1], **-cu** [Çin. tung-dzu *(bakır)*] *is.* **1.** Bakır, çinko ve kalay alaşımı; bronz. **2.** *sf.* Bu alaşımdan yapılmış olan. **3.** Koyu kızıl renkte olan. ⊡ **tunç bilekli,** *Bileği, kolu çok güçlü olan.*|| **Tunç Çağı,** *Bakır çağının ardından gelen, bakır ile kalay alaşımından alet ve süs eşyalarının yapıldığı, Milattan önce*

dördüncü ve ikinci bin yılları arasını kapsayan ve demir çağından önce gelen tarihî çağa verilen ad.|| **tunç kafiye,** *ed. Kafiyeli kelimelerdeki ses benzerliğinin üç sesten fazla olması ya da biri diğerinin içinde kelime oluşturabilen kafiye türü.*

tunç[2], **-cu** [Erme. t'ump ? > tunç] *{ağız} is.* **1.** İki tarlayı veya evlekleri birbirinden ayıran set. **2.** Tarla kenarında ekilmeden bırakılan dar şerit. [DS] ⊡ **tuncunu ırmak,** *{ağız} 1. Adam yerine koymak; adamdan saymak. 2. Korkmak.* [DS]

tunçımak, [tunç-ī-mak] *(tunçı:mak) {eT} gçsz. f. [-r]* Kokmak; bozulmak. [DLT]

tunçlama, [tunç-la-ma] *is.* Tunçlamak eylemi.

tunçlamak, [tunç-la-mak] *gçl. f. [-r] [-l(u)-yor]* Tunç durumuna getirmek.

tunçlaşma, [tunç-la-ş-ma] *is.* Tunçlaşmak eylemi.

tunçlaşmak, [tunç-la-ş-mak] *dönşl. f. [-ır]* **1.** (Cisim için) rengi tunç rengini almak; bronzlaşmak. **2.** (Beden için) güneş altında koyulaşarak esmer kızıl renk almak; bronzlaşmak.

tunçlaştırma, [tunç-la-ş-tır-ma] *is.* Tunçlaştırmak eylemi.

tunçlaştırmak, [tunç-la-ş-tır-mak] *gçl. f. [-ır]* Renginin tunç rengini almasını sağlamak; bronzlaştırmak.

tunçu[1], [tançū / tunçū] *(tunçu:) {eT} is.* Tıkım; lokma. [DLT]

tunçu[2], [tu-mak *(tıkama)* > tu-n-mak > tu-n-çu] *{eT} is.* **1.** Tıkanma; kapanma. [İKPÖy.] **2.** Hayvanlar için kış uykusu. [İKPÖy.] **3.** *sf.* Kapalı. [ARAT]

tunçukmak, [tun-mak > tun-çuk-mak] *{eT} gçsz. f.* **1.** Nefes alamamak; nefesi tıkanmak; kaygıdan soluyamaz olmak. [DLT] [İKPÖy.] **2.** (Hayvan için) kış için inine girip bahara kadar çıkamamak; kış uykusuna yatmak. [DLT]

tundar, [Far. düm-dār => tundar طوندار] *{OsT} is.* Ordu savaşta veya seferde iken geriden yapılabilecek saldırılara karşı gözetleme ve koruma görevi yapan asker; dündar; dümdar.

tundra, [Fin. tunturi *(çıplak dağ)* > Rus. / Fr. tundra] *(tu'ndra) is.* **1.** Yarı kutup bölgelerinde görülen bitki topluluğu. **2.** Bu bitkilerle örtülü geniş alan.

tundurmak, [tun-dur-mak] *{ağız} gçl. f. [-ur]* Buğulandırmak. [DS]

tuner, [İng. to tune *(ayarlamak)* > tuner] *is.* Bir radyo ve televizyon alıcısında yüksek frekansa göre ayar edilmiş ve hoparlörleri ile birlikte kullanılan güç yükselteci olmayan alıcı.

tungar, [Fr. **tung**sten **ar**gon] *is.* Büyük yeğinlikli dalgalı akımları doğru akıma çeviren aygıt.

tungra[1], [tuñ-rā] *(tuñra:) {eT} is.* Bedendeki kir. [DLT]

tungra[2], [tuñ-rā] *(tuñra:) {eT} zf.* Yüzükoyun. ⊡ **tungra düşmek** (yatmak), *Yüz üstü düşmek.* [DLT]

tungsten, [İsveç. tung-sten *(ağır taş)* > Fr. tungstène] *is. kim.* Atom numarası 74, atom ağırlığı 183.92, özgül ağırlığı 19,2 olan, 3660 C°'de ergiyen ağır bir element; wolfram, eski sembolü: Tu; yenisi W.

tungşu, [Çin. têng *(lâmba)* => tuñşü] *(tuñşu:) {eT} is.* Şamdan. [DLT]

tungu, [tuñū] *(tuñu:) {eT} sf.* Sağır. [DLT] [KB]

tunguç[1], [tun-ġuç] *{eT} is.* İlk çocuk. [Mühennâ]

tunguç[2], **-cu** [tung-uç] *{ağız} sf.* Düzenli giyinmeyen. [DS]

tungul, [tung-ul] *{ağız} is.* Daldaki kiraz topluluğu, salkım. [DS]

Tunguzca, [tunguz-ca] *is.* Bugünkü Mançurya'nın doğusunda yaşayan Türk halkının konuştuğu, Altay dil ailesinden dil öbeği.

tuni, [Far. tūn *(külhan)* > tūnī تونى] *(tu:ni:) {OsT} sf.* **1.** Külhanbeyi. **2.** (Kişi için) rezil; alçak. **3.** Hırsız.

tunkal, [Moğ. tunkal] *{eT} is.* Asker için celp. [Nevâyî]

tunmak, [tu-mak *(tıkama)* > tu-n-mak] *dönşl. f. [-ar]* **1.** Tıkanmak; kapanmak. [İKPÖy.] [EUTS] [Gabain] [KB] **2.** Bulutlanmak. [DLT] [KB] **3.** Sönmek [KB]

tunna, [ton > ton-la / tunna] *{ağız} sf.* Çok; bol. [DS]

tunnuk, -ğu [tun-luk] *{ağız} is.* Kimsenin olmadığı, bulunmadığı yer. ⊡ **tunnuk tunnuk gitmek,** *{ağız} Çok uzaklara gitmek.* [DS]

tunp, [Erme. t'ump] *{ağız} is.* → tump. [DS]

tuntur, [? tuntur] *{ağız} is.* Yakışıklı. [DS]

tunturmak, [tun-mak > tun-tur-mak] *{eT} gçl. f. [-ur]* Kapatmak; örtmek. [DLT]

tunub, [Ar. ṭınāb > ṭunub طنب] *{OsT} is.* Çadır ipleri.

tunuk, -ğu [tun-uk طونوق] *sf.* **1.** *{eAT}* Kederli. **2.** *{ağız}* (Hava için) kapalı; puslu. [DS] **3.** *{ağız}* Parlak olmayan; mat; donuk. [DS] **4.** *{ağız}* Güçsüz. [DS] **5.** *{eAT} {OsT} is.* Keder; üzüntü.

tunuklu, [tun-uk-lu طونقلو] *{OsT} sf.* Parlak olmayan; donuk; bulanık.

Tunuslu, [Tunus-lu] *sf.* **1.** Tunus halkından ya da bu halkın soyundan olan. **2.** Tunus kentinden olan ya da bu kentte bir müddet bulunmuş olan.

tupi, [? tupi] *{ağız} is.* Kurşun boruların ağzını açmak için kullanılan bir tür konik ağaç tapa. [DS]

tuplu, [tup-lū / tub-lū] *(tuplu:) {eT} is.* Mezar. [DLT]

tuplunmak, [tup(u)l-un-mak] *{eT} dönşl. f. [-ur]* Delinmek. [DLT]

tuprak, [top-rā-k] *(tupra:k) {eT} is.* Toprak. [EUTS] [Gabain]

tupulğak, [tup-ul-ġā-k] *(tupulğa:k){eT} is.* → topulğan.

tupulğan, [tup-ul-ġān] *(tupulga:n) {eT} sf.* Her zaman yarıp yırtan; delen. [DLT] ⊡ **kök tupulğan,** *Bir kuş adı.* [DLT]

tupulmak, [tup-ul-mak] *{eT} dönşl. f. [-ur]* Delinmek. [DLT]

tupun, [tup-un] *{eT}* *is.* Buğday kesmiği. [DLT]

tupunluğ, [tupun-luğ] *{eT}* *sf.* Kesmikli; çöplü. ☞ **tupunluğ tarığ,** *{eT} Kesmikli buğday.* [DLT]

-tur-, [-dır- / -dir- / -dür- / -dur- / -tir- / -tır- / **-tur-** / -tür *{eT} (son ikisi)*] *yap. e.* → -dır- [ETY]

-tur, [-dır / -dir / -dür / -dur / -tir / -tır / -tur / -tür] *çek. e.* → -dır.

Tur, [Far. ṭūrān > ṭūr طور] *{OsT}* *is.* Turan.

tur[1], [Ar. ṭūr طور] *(tu:r)* *{OsT}* *is.* **1.** Dağ. **2.** *öz. is.* Sina yarımadasında Allah'ın Hz. Musa'ya tecelli ettiği dağ. ☞ **Tur Suresi,** *Kur'an-ı Kerim'in 52. suresinin adı.*

tur[2], [Fr. tourner *(dönmek, dolaşmak)* > tour] *is.* **1.** Gezmek, eğlenmek ya da biraz hava almak için yapılan kısa gezinti; gezme dolaşma. **2.** Bir yeri görmek amacıyla bir yerden çıkarak yine aynı yere gelmekle yapılan gezi; bu şekilde alınmış olan yol. **3.** Bir seçimde, sonuca ulaşıncaya kadar art arda yapılan oylamalardan her biri. **4.** Her oyuncuya sırayla el gelecek biçimde oynanmış oyun sayısı. **5.** *spor.* Eleme yöntemi ile yapılan karşılaşmalardan her biri. **6.** Vida ya da somun gibi döndürerek sıkılan şeylerde 360°'lik bir dolanım. **7.** *{ağız}* Fincan ya da yüzük oyununda söylenen mâni. [DS] ☞ **tura çıkmak,** *Geziye çıkmak; gezinti yapmak.*|| **tur atlamak,** *spor. Spor karşılaşmalarında puan ya da kura sonucu bir sonraki tura katılmaya hak kazanmak.*|| **tur atmak,** *Geniş bir yay çizerek dolaşıp gelmek.*|| **tur bindirmek,** *spor. Atletizmde orta ve uzun mesafe koşularında, bisiklet pist yarışlarında rakiplerinden 400. m daha ileri geçmek.*|| **tur lideri,** *Turist grubuna eşlik ederek gezecekleri yerleri tanıtan, konaklama yerlerinde ve gezilerde yardımcı olan rehber; turist rehberi.*|| **tur operatörü,** *Tur düzenleyicisi.*

tur[3], [tohur / tuhur / tur] *{ağız}* *is.* **1.** Verim; kazanç; gelir. **2.** Delikanlı; genç. [DS]

tura[1], [tur-mak > tura طوره] *{eAT}* *ünl.* (Teslim sırasında) "oldu!" anlamında kullanılır.

tura[2], [*eT.* tuğrağ > tuğra > tura طوره] *is.* **1.** Paranın resimli yüzü; tuğra. **2.** Halat gibi örülmüş iplik çilesi. **3.** *{OsT}* Deriden ve ipten örülen kamçı. **4.** *{ağız} folk.* Kimi oyunlarda vurmak için kullanılan ucu düğümlü mendil. [DS] **5.** *folk.* Yanılanların ebe tarafından ucu düğümlü mendille vurularak cezalandırıldığı çocuk oyunu.

tura[3], [tur-ā] *(tura:)* *{eT}* *is.* **1.** Kalkan; siper; düşmandan gizlenmek için kullanılan şey. [DLT] [KB] **2.** Kale. [Mühennâ] **3.** *{ağız}* Dış etkenlerden korumak için kapı, duvar üstlerine çakılan tahta perde. [DS] **4.** *{ağız}* Bahçe kapısını korumak için beşik örtüsü biçiminde tahtadan yapılan örtü. [DS] **5.** *{ağız}* Çatı; dam. [DS] **6.** *{ağız}* Çatı arası. [DS] **7.** *{ağız}* Odalardan başka evdeki diğer bölümler. [DS] **8.** *{ağız}* Sergen. [DS] ☞ **tura altı,** *{ağız} Ev.* [DS]

tura[4], [tura] *{eT}* *is.* **1.** Batı rüzgârı; meltem. **2.** Yel; soluk. [Clauson]

tura[5], [Ar. ṭurra طره] *{ağız}* *is.* Kadınların başlarına taktıkları küçük altın dizisi. [DS]

tura[6], [tuğra] *{ağız}* *is.* **1.** Kıvrılarak sıkıştırılmış iplik çilesi. **2.** Kılıç balığının yırtarak dolaştırdığı balık ağı.[DS]

tura[7], [tura] *{ağız}* *is.* On taneden oluşan tabaklanmış deri demeti. [DS]

turabiye, [Ar. turābiyye ترابيه] *(tura:biye)* *{OsT}* *is.* *zool.* Kara kaplumbağaları.

turaç, -cı [Ar. dürrāc دراج => tūrāc توراج] *is.* *zool.* Sürüngillerden, Asya ve Afrika'nın sıcak bölgelerinde yaşayan, erkeklerinin bacaklarında iki mahmuz bulunan, hepçil, iri yapılı, boyu 34 cm. kadar olan kuş; çil kuşu; *(Francolinus francolinus).* *{eAT}* *{OsT} (aynı)*

turafe, [? turafe] *{ağız}* *is.* Mendil. [DS]

turagelmek, [tur-mak+gel-mek طوره كلمك] *{eAT}* Ayağa kalkmak; kıyam etmek.

turağ, [tur-ā-ğ] *(tura:ğ)* *{eT}* *is.* **1.** Sığınak. [DLT] **2.** İnilecek yer; durak. [Mühennâ]

turah, [? turah] *{ağız}* *is.* Kaynatılarak koyulaştırılan ayran. [DS]

turak[1], **-ğı** [tur-ak طوراق] *{eAT}* *{OsT}* *is.* Yerleşilen yer; yurt; makar; barınılacak yer. ☞ **turak olınmak,** *{eAT} Mesken olarak kullanılmak; oturulmak.*|| **turak otu,** *{OsT} Dereotu.*|| **turak tutmak,** *{eAT} Yerleşmek; oturmak; ikamet etmek.*|| **turak yir,** *{eAT} Durulacak, barınılacak yer; yurt.*|| **turak yiri eylemek,** *{eAT} Barınak edinmek; mesken tutmak; sığınmak.*

turak, -ğı [turak / turuk] *{ağız}* *is.* Yonga. [DS]

turakdurmak, [turak-dur-mak طوراقدرمق] *{eAT}* *gçl. f.* *[-ur]* **1.** Durmak. **2.** Yapmağa başlamak.

turaklandurmak, [turak-la-n-durmak] *{eAT}* *gçl. f.* *[-ur]* Yerleştirmek; iskân etmek.

turalama, [tura-la-ma / tur-a-la-ma] *is.* Turalamak eylemi.

turalamak[1], [tur *(dolanma)* > tur-a-la-mak] *gçsz. f* *[-r] [-l(ı)-yor]* Dolaşmak; gezinmek; tur atmak.

turalamak[2], [tura-la-mak] *gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* **1.** İplik çilelerini turalar hâline getirmek; turalara ayırmak. **2.** *{ağız}* Düzene sokmak. [DS] **3.** (Oyunda) tura ile vurmak. **4.** *{ağız}* Saçı iplik, inci, altın dizisiyle birlikte örmek. [DS] **5.** *{ağız}* İpi katlamak. [DS]

turalamak[3], [tura-la-mak] *{ağız}* *gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Hayvanı koşturmak; hızlandırmak. [DS]

turalığ, [tura[1] > tura-lığ] *{eT}* *sf.* Hareketli; canlı; oynak. [EUTS]

turam, [turam] *{ağız}* *is.* Kuru kil tabakası. [DS] ☞ **turam turam,** *{ağız} Yığın yığın; küme küme.* [DS]

turaman, [tora-man / turaman] *{ağız} is.* İri ve güçlü delikanlı. [DS]

Turan, [Far. ṭūrān *(Tur ülkesi)* طوران] *(tu:ran) is.* **1.** Eski İranlıların Türklerin Orta Asya'daki eski yurtlarına verdiği ad; İran dışı topraklar; Ehrimen ve kötü ruhların bulunduğu ülke. **2.** İkinci Meşrutiyet sonrası gelişen milliyetçilik akımlarının, yeryüzündeki bütün Türkleri tek bayrak altında birleştirmeyi amaçladıkları hayalî ülke. **3.** Yeryüzünde Türklerin yaşadığı yerlerin bütününü içine alan toprakların tümü.

turana, [? turana] *{ağız} is.* Çatının üstündeki eğimli bölüm. [DS]

Turancı, [Turan-cı] *is. ve sf.* Turancılık yanlısı kişi ya da görüş.

Turancılık, -ğı [Turan-cı-lık] *is.* İkinci Meşrutiyet sonrası ortaya çıkan İslamcılık ve Osmanlıcılık akımlarına karşı bütün Türkleri tek bayrak ve tek devlet altında toplamayı amaçlayan siyasi idealist akım.

Turani, [Far. tūrān + Ar. -ī طورانى] *(tu:ra:ni:) {OsT} sf.* **1.** Turan topraklarından olan; Turanlı. **2.** *is. dbl.* Eskiden Ural-Altay dil ailesine verilen ad.

Turanlı, [turan-lı] *(tu:ranlı) sf. ve is.* Orta Asya'da yaşamış olan kimse; bu ülke halkından ya da soyundan olan kişi.

turası, [tur-mak > tur-asī] *(turası:) {eT} sf.* Duracak. [DLT] ⊡ **turası yer,** *{eT} Duracak yer.* [DLT]

turaş, [Ar. dürrāc => turaç / turaş] *{ağız} is.* Turaç. [DS]

turat, [? turat] *{ağız} is.* Yığın. [DS]

turba, [Fr. tourbe *(toprak yakıt)*] *is. jeol.* Bakterilerce az çok kömürleştirilmiş siyah veya kahverengi bitki lif ve parçalarının keçeleşmesi ile oluşmuş toprak.

turbalı, [turba-lı] *sf.* Turba bulunan; turba içeren.

turbalık, -ğı [turba-lık] *is.* **1.** Turba oluşan yer. **2.** Yakıt olarak çıkarılan turbaların konulduğu depo.

turbı, [turbī] *(turbı:) {eT} is.* Yardımcı; yaver; uyuntu; tosun. [DLT]

turbınlamak, [torp-ın-lā-mak / turbın-lā-mak] *(tubınla:mak) {eT} gçl. f. [-r]* Araştırmak; kıyas etmek; ölçümlemek. [DLT]

turbiyon, [Fr. tourbillon] *is.* Kasırga.

turbo, [Lat. turbo *(burgaç)*] *sf.* Hava içine katılmış yakıt karışımını üfleyerek düzenli akışını ya da ortama katılışını sağlayan. ⊡ **turbo fan,** *İkincil akışın dolanımı bir fan tarafından sağlanan çift akışlı aygıt.*|| **turbo fırın,** *İçinde, sıcak havanın bir fan aracılığıyla dolaştırıldığı fırın.*|| **turbo körük,** *Buhar türbini, elektrik enerjisi ile çalışan dönme hızı 2000-9000 dev/dk gibi çok yüksek olan körük.*

turbojet, [İng. turbo-jet] *is. havc.* Sıcak gazları büyük bir hızla dışarı atarak gerekli itme kuvvetini doğrudan sağlayan uçak motoru.

turbokompresör, [Fr. turbo-compresseur] *is.* Bir çark aracılığıyla girişten alınan gaza iletilen kinetik enerjinin daha sonra bu çarkı çevreleyen boru kümesi içinde basınca dönüştürüldüğü ve aynı tür aygıtların seri olarak birkaç tanesinin bağlanması ile oluşturulan basınç üreten makine.

turbokompresörlü, [turbokompresör-lü] *sf.* Turbo kompresörlerle donatılmış olan.

turbomakine, [Fr. turbomachine] *is.* Bir eksen etrafında değişmez hızda dönen bir çark ile sürekli akış hâlindeki bir akışkan arasında enerji alış verişi sağlanan her türlü aygıt.

turbomotor, [Fr. turbomoteur] *is.* **1.** Milinden iş alınan her türlü gaz türbini. **2.** Basıncı 5-7 bar arasında olan hava akımının bir lüleden çıkışı ile kanatçıklar hâlindeki bir çarkı çevirdiği türbin.

turbopompa, [Fr. turbopompe] *is.* **1.** İçinden geçen sıvının basıncını yükseltmeye yarayan hidrolik turbomakine. **2.** Bir türbine bağlı merkezkaç pompa.

turboprop, [İng. turbo-prop] *is.* Bir veya daha çok redüktör tarafından yeteri kadar pervaneyi döndüren bir gaz türbininden oluşan itici.

turboreaktör, [Fr. turboréacteur] *is.* Doğrudan doğruya atmosfere tepki yaparak çalışan ve havacılıkta kullanılan bir gaz türbini.

turbotren, [Fr. turbotrain] *is.* Gücünü bir ya da birçok gaz türbininden alan kendinden hareketli tren.

turbovantilatör, [Fr. turboventilateur] *is.* Bir vantilatör ile bir türbinin birleşiminden oluşan düzenek.

turbun, [turbun] *{eT} is.* Araştırma; ölçme; kıyas etme. [DLT]

turbunlamak, [torp-un-lā-mak / turbun-lā-mak] *(turbunla:mak) {eT} gçl. f. [-r]* → turbınlamak.

turbunlanmak, [turbun-la-n-mak] *{eT} dönşl. f. [-ur]* Bir şey hakkında araştırmalarda bulunmak. [DLT]

turç, -cu [turç] *{ağız} is.* Yeni açmış; taze yaprak. [DS]

turdaçı, [tur-mak > tur-daçī] *(turdaçı:) {eT} sf.* Durucu; duran. [DLT]

turdukı, [tur-mak > tur-dukī] *(turdukı:) {eT} bağ.* Durduğu; kalktığı. [DLT] ⊡ **turdukı turmadukı bir,** *{eT} Kalktığı kalkmadığı bir.* [DLT]

turdurmak, [tur-dur-mak] *{eT} {ağız} gçl. f. [-ur]* Ayağa kaldırmak. [Mühennâ] [DS]

turfa, [Ar. ṭurfe طرفه] *sf.* **1.** Az görülmüş; az bulunur; nadir. **2.** Şaşılacak; acayip. **3.** *yahud.* Kaçınılması gereken; haram sayılan. **4.** *mecaz.* Değersiz; değeri düşük. **5.** *{ağız}* Yeni açmış; taze yaprak. [DS] ⊡ **turfa olmak,** *Değerini yitirmek; çürümek.*

turfalama, [turfa-la-ma] *is.* Turfalamak eylemi.

turfalamak, [turfa-la-mak] *gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Değer vermemek; değer vermez olmak.

turfanda, [Far. ter-vende ترونده] *sf.* **1.** (Meyve, sebze vb. için) mevsimin hemen başında yetişen; erkenci. **2.** *mecaz.* Yeni çıkan; ilk olarak görülen. ⊡ **turfanda meyvecilik,** *Mevsim dışında meyve yetiştirme işi.*|| **turfanda sebzecilik,** *Mevsim dışında sebze yetiştirme işi.*

turfandacı, [turfanda-cı] *is.* **1.** Erkenci sebze ve meyve yetiştiren ya da satan kimse. **2.** Erkenci ürünlere düşkün olan kimse.

turfandacılık, -ğı [turfanda-cı-lık] *is.* Turfanda sebze ve meyve yetiştirme ya da satma işi; turfandacının işi.

turfandalık, -ğı [turfanda-lık] *is.* Erkenci sebze veya meyve yetiştirilen bahçe, tarla vb. yer.

turfe, [Ar. ṭurfe طرفه] *{OsT} sf.* **1.** Az görülmüş. **2.** Acayip; garip. **3.** *din.* Yahudilerce yenilmesi haram olan. **4.** Kaçınılması gereken. ⊡ **turfe-güftār,** *{OsT} İşitilmedik şeyler söyleyen.*|| **turfe-güzār,** *{OsT} İşitilmedik veya az duyulmuş şeyler söyleyen.*|| **turfe-kâr,** *{OsT} Acayip işler yapan.*|| **turfe-nevā,** *{OsT} Benzersiz güzel sesli.*

turfegî, [Ar. ṭurfe + Far. -gī طرفگی] *(turfegi:) {OsT} is.* **1.** Az görülmüşlük. **2.** Gariplik; acayiplik.

turgak, [tur-mak *(durmak)* > tur-ġāk] *(turga:k) {eT} is.* **1.** Durak. **2.** Gündüz devriyesi. [ETY] **3.** Kapıcı; nöbetçi. [KB]

turgay, [*eT.* tor-ġay > turġay] *is. zool.* **1.** *{eT} {eAT} {OsT}* Çayır kuşu; toygar; ispinoz. [Bahşayiş] **2.** *{ağız}* Serçe. [DS]

turgıklanmak, [tur-ġık-la-n-mak] *{eT} dönşl. f. [-ur]* Üstelemekten çekinmek; gocunmak; saygı göstermek. [DLT]

turgınça, [tur-mak > tur-ġınçā] *(turğınça:) {eT} zf.* Derhal. [Gabain]

turgınçara, [turġınçā-rā] *(turgınça:ra:) {eT} zf.* Derhal; behemehal; ne olursa olsun. [EUTS]

turgor, [Lat. tourgor *(gerginlik)*] *is. biy.* Az yoğun ortama konulan hücrenin su emmesi ile sitoplazma ve kofulların şişmesi olayı.

turgu, [tur-mak > tur-ġū] *(turğu:) {eT} is.* Duracak. [DLT] ⊡ **turğu oğur,** *Duracak zaman.* [DLT]

turguçı, [tur-mak > tur-ġūçī] *(turğu:çı:) {eT} sf.* → turdaçı. [DLT] [KB]

turguklanmak, [tur-ğuk-la-n-mak] *{eT} dönşl. f. [-ur]* → turğıklanmak. [DLT]

turguluk, [tur-ġū > turġu-luk] *{eT} sf.* Durmak hakkı olan; durmayı dileyen. [DLT]

turgurmak[1], [tur-mak[1] > tur-ġur-mak طورغورمق] *{eT} gçl. f. [-ur]* **1.** Ayağa kaldırmak; ayakta tutmak; dikmek. *{eAT} {OsT} (aynı)* [DLT] [ETY] [İKPÖy.] [Gabain] **2.** Dik durdurmak; diktirmek; rekzetmek. [EUTS] **3.** Doğrultmak. [ETY] **4.** Meydana getirmek; yapmak; inşa etmek; hâsıl etmek. [DLT] [EUTS] [Gabain] [Üç İtigsizler] **5.** Tahrik etmek; ayaklandırmak. [EUTS] [Gabain] **6.** Uyandırmak. [Üç İtigsizler]

turgurmak[2], [tur-mak[2] > tur-ġur-mak طورغورمق] *{eT} gçl. f. [-ur]* **1.** Durdurmak. *{eAT} {OsT} (aynı)* [DLT] [KB] [Üç İtigsizler] **2.** Zayıflatmak; yordurmak; durgunlaştırmak. [DLT] **3.** Esirgememek. [KB]

turgurmak[3], [tur-gur-mak] *{ağız} gçl. f. [-ur]* Bir işi başkasının yardımı ile yapmak. [DS]

turgurmak[4], [toy-gur-mak ? > tur-gur-mak] *{ağız} gçl. f. [-ur]* Doyasıya içirmek. [DS]

turguzmak, [tur-guz-mak / tur-gur-mak] *{eT} gçl. f. [-ur]* Ayağa kaldırmak. [Mühennâ]

turha, [? turha] *{ağız} sf.* Ekşi. [DS]

turhun, [? turhun] *{ağız} is.* Eski evlerde kapıyı kilitlemekte kullanılan ortası delik yuvarlak taş. ⊡ **turhun taşı,** *{ağız} Turhun.* [DS]

turhunlamak, [turhun-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(u)-yor]* Kapıyı açılamayacak biçimde iyice kapamak. [DS]

turı, [tur-ī] *(turı:) {eT} sf.* **1.** Sert. [KB] **2.** Tatsız. [KB] **3.** Tadı kekre olan. [KB]

turıcı, [tur-mak > tır-ıcı] *{eAT} sf.* **1.** Sürekli; devamlı; kalıcı. **2.** Kalan; duran; bulunan. **3.** Ayakta duran. **4.** Bekleyen; gözetleyen; göz kulak olan. **5.** Hareket etmeyen.

turıga, [turıġa] *{eT} is.* Turga kuşu; bir tür serçe. [DLT]

turıgsak, [tur-mak > tur-ıġ-sāk] *(turığsa:k) {eT} sf.* → turguluk. [DLT]

turığ, [tur-uġ] *{eT} sf.* Duru; beyaz. [Gabain]

turık, [tur-ık طوریق] *{OsT} is.* Maya; damızlık.

turımak, [tur-ı-mak طوریمق] *{eAT} gçsz. f. [-r]* Durup düşünmek; teemmül etmek.

turing, [İng. touring] *is.* Gezi.

turist, [Fr. touriste] *is.* **1.** Bilmediği yerleri gezmek, görmek, tanımak, eğlenmek ve dinlenmek amacıyla geziye çıkan kimse; gezgin; gezmen; seyyah. **2.** *argo.* Gece yatısına gelen konuk. ⊡ **turist gibi,** *1. Üzerinde soğuk ya da sıcağa karşı koruyacak giysi bulunmadan. 2. Hazırlıksız olarak.*

turistik, -ği [Fr. touristique] *sf.* **1.** Turizmle ilgili; turiste hizmet eder nitelikte. **2.** Turistlerin ilgisini çeken; görülmeğe değer. **3.** Turistlerin gereksinmelerini karşılayan. **4.** *mecaz.* Pahalı olan. ⊡ **turistik mevki,** *Yolcu gemileri ile uçaklarda turistler için ayrılmış indirimli fiyat uygulanan bölüm.*

turizm, [Fr. tourisme] *is.* **1.** Bir yerin doğal güzelliklerini görmek, tanımak, eğlenme ve dinlenmek için yapılan gezilerin tümü; seyahat. **2.** Gezi ve yolculuklar düzenlemekle ilgili çalışma ve yöntemlerin tümü.

turizmci, [turizm-ci] *is.* Turizm işi ile uğraşan kimse.

turk, [tur-mak > tur-k] *{eT} is.* Bir cismin uzunluğu; boy; uzunluk. [DLT] [EUTS]

turkak, -ğı [tur-ka-k ?] *{ağız} is.* Tokat. [DS]

turkarmak, [tur-mak > tur-kar-mak] *{eT} gçl. f. [-ur]* **1.** Durdurmak; diktirmek; rekzetmek. [EUTS] **2.** Meydana getirmek. [EUTS] **3.** Tahrik etmek. [EUTS] **4.** Boyunca yürümek; uzunluğuna devam etmek. [Gabain]

turkaru, [Moğ. torkara / tu-r-mak *(sürüp gitmek)* > turk-ġar-ū] *(turkaru:) {eT} sf.* Aralıksız; sürekli; durmadan; daima; hep; durmadan; sürgit. [EUTS] [Gabain] [İKPÖy.]

turkınmak, [tur-mak >tur-uk-mak >tur(u)k-ın-mak] *{eT} dönşl. f. [-ur]* Utanmak; sıkılmak; çekinmek. [DLT]

turklamak, [turk > turk-lā-mak / durk-lā-mak] *(turk-la:mak) {eT} gçl. f. [-r]* Bir şeyin enini boyunu ölçmek. [DLT]

turkmak, [tur-(u)k-mak] *{ağız} gçsz. f. [-ur]* **1.** Takılıp kalmak; durmak. **2.** Konuşurken tutulmak; donup kalmak. [DS]

turku, [Moğ. torkan / torġān] *{eT} is.* İpek kumaş. [DLT]

turkuaz, [Türk > Fr. turcois / turquoise] *is.* → Türkuaz.

turkuğ, [turuk-mak > tur(u)k-uğ] *{eT} is.* Haya; utanma. [DLT] ⊡ **turkuğ bolmak,** *{eT} Utanır olmak.* [DLT]

turkuğlanmak, [turk-uġ *(utanma, çekinme)* > turkuġ-la-n-mak] *{eT} dönşl. f. [-ur]* Utanmak; çekinmek. [DLT]

turkun[1]**,** [tur-mak > tur-uk-mak > tur(u)k-un] *{eT} sf.* Durgun. [DLT]

turkun[2]**,** [tur-kun] *{ağız} is.* Çoban köpeğinin boynuna takılan mahmuzlu demir halka. [DS]

turkunmak, [turuk-mak >tur(u)k-ın-mak] *{eT} dönşl. f. [-ur]* Çekinmek; utanmak; duraklamak. [DLT]

turkurmak, [tur-mak > tur-kur-mak طورقورماق] *{eT} gçl. f. [-ur]* **1.** Durdurmak; diktirmek; rekzetmek. *{OsT} (aynı)* [EUTS] **2.** Meydana getirmek. [EUTS] **3.** Tahrik etmek. [EUTS] **4.** Boyunca yürümek; uzun devam etmek. [Gabain] **5.** *{eAT} {OsT}* Kaldırmak; ayakta tutmak; dikmek.

turkuru, [turk *(uzunluk)* > turk-u-rū] *(turkuru:) {eT} zf.* (Gitmek için) uzunluğu yönünde; boyunca. [İKPÖy.]

turkutmak, [tur(u)k-ut-mak] *{ağız} gçl. f. [-ur]* **1.** Bir nesneyi bir yere kıstırmak; tutturmak; asmak. **2.** (Kapı, pencere vb. için) kapatmak. [DS]

turkuvaz, [Türk > Fr. turcois / turquoise] *is.* → Türkuaz.

turla, [? turla] *{ağız} is.* Şalgam. [DS]

turlak, [tūr-mak > tur-lā-k] *(turla:k) {eT} sf.* **1.** Zayıf. **2.** (Hayvan için) arık. **3.** (İnsan için) ihtiyarlıktan dolayı zayıflamış. [DLT]

turlama, [tur-la-ma] *is.* Turlamak eylemi.

turlamak[1]**,** [tur-la-mak] *gçsz. f. [-r] [-l(u)-yor]* **1.** Tur atmak; dolaşmak; dönüp durmak. **2.** *gçl. f.* Yufka yapmak için hamuru değişik biçimlerde katlayıp üzerinden oklava ile geçmek.

turlamak[2]**,** [tur-u-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(u)-yor]* Çamaşırın sabununu gidermek; durulamak. [DS]

turluk, -ğu [tor-lug *(perde)*] *{ağız} is.* **1.** Topak ev adı verilen çadırların kubbesini örten keçe. **2.** Keçi ağılı. **3.** Çadır. **4.** Çubuk ve dallarla çevrilip üzerine çul veya keçe örtülerek yapılan küçük çadır. **5.** Ağıl yanındaki küçük çoban evi. **6.** Bostan ya da bahçe kulübesi. **7.** Kulübe. [DS]

turma[1]**,** [tur-mak > tur-mā طورمه] *(turma:) {eT} is.* **1.** Durma; duruş. **2.** Takdim; sunma; saygı duruşu. [Clauson] **3.** *{OsT} zf.* Durmadan; sürekli.

turma[2]**,** [tār-mak *(dallanmak)* > tar-mā / turmā] *(turma:) {eT} {ağız} is.* Turp. [DLT] [EUTS] [DS]

turma[3]**,** [Bul. tjurma] *{ağız} is.* Tutukevi. [DS]

turmak[1]**,** [tur-mak] *{eT} {eAT} yard. f. [-ur]* (Bugünkü ek fiilin görevinde) sürüp gitmek; devam etmek; öyle olmak; bildirmek. [Bahşayiş] [İKPÖy.] *kétip tur (gidiyor), kélip tur (geliyor), ol taş turur (o taştır), ol kuş turur (o kuştur), ol evde turur (o evdedir).*

turmak[2]**,** [tur-mak طورمق] *{eT} gçsz. f. [-ur]* **1.** Kalmak; durmak; beklemek; mukim olmak; bulunmak. [DLT] [ETY] [İKPÖy.] [KB] [Bahşayiş] [Üç İtigsizler] **2.** Oturmak; kalmak; karar kılmak; eğlenmek. *{eAT} (aynı)* [İKPÖy.] **3.** Hayatta olmak; yaşamak. *{OsT} (aynı)* [ETY] **4.** *{eAT}* Sebat etmek. **5.** *{eAT}* Vazgeçmek; geri durmak. **6.** *{eAT} {OsT}* Bağlanmak; kendini vermek; mülazemet etmek. **7.** *{OsT}* Çok yaşamak. **8.** *{eAT}* Erişmek; yetişmek; ulaşmak. **9.** Zayıflamak. [DLT] ⊡ **turacak yir,** *{eAT} Kalacak yer; durak.*

turmak[3]**,** [tu-r-mak طورمق] *{eT} gçsz. f. [-ur]* **1.** Kalkmak; yükselmek. [DLT] [KB] **2.** Ayağa kalkmak; doğrulmak; kıyam etmek. *{eAT} {OsT} {ağız} (aynı)* [DLT] [ETY] [DS] **3.** Çıkmak. [DLT] [İKPÖy.] [Üç İtigsizler] **4.** Ayakta olmak; ayakta durmak. *{eAT} {ağız} (aynı)* [DLT] [EUTS] [İKPÖy.] [KB] [Üç İtigsizler] [DS] **5.** *{OsT}* Kurulmak; yapılmak. **6.** *{eAT}* Bir işi yapmağa başlamak; teşebbüs etmek. **7.** *{eAT}* Karşı durmak; karşı koymak. **8.** *{eAT}* (Kıyamet için) meydana gelmek; kopmak. ⊡ **tur tut oyunu,** *{OsT} Daire içine giren ebeyi oyuncuların dışarı çıkarmaya, ebenin de dışarıdakilerden birini yakalayarak içeri çekmeye ve ebe yapmaya çalıştığı bir çocuk oyunu.*

turmak[4]**,** [tür-mek > tür-ü-mek / tur-mak] *{eT} gçsz. f. [-ur]* Toplanmak. [DLT]

turmalin, [Seylan d. toramalli > Fr. tourmaline] *is. min.* Romboedrik sistemde kristalleşen, flüor, demir, manganez, magnezyum, lityum ve alüminyum

borosilikattan ibaret, birleşimine göre kahverengi, sarı, pembe, siyah ve kırmızı renkle alan değerli taş.

turmuz, [tār-mak *(dallanmak)* > tar-maz / tur-muz] *{eT} is.* Bir çeşit hıyar. [DLT]

turna, [*eT.* turñā طورنه] *(eT turna:) is. zool.* Turnagiller familyasının örnek tipi, siyah, gri veya beyazımsı benekli, uzun bacaklı ve uzun boyunlu, çok geniş kanatlı, Güney Amerika dışında bütün Dünya'da yaygın olarak yaşayan büyük bir göçmen kuş, *(Grus grus). {eT} (aynı)* [Bahşayiş] [Mühennâ] ⧉ **turna alayı,** *{OsT} Turna dizisi; turna katarı.*|| **turna balığı,** *zool. Turna balığıgiller familyasından serin tatlı sularda yaşayan boyu bir buçuk metreyi, ağırlığı yirmi kilogramı bulan bir kemikli yırtıcı balık, (Esox lucius).*|| **turna donuna girmek,** *{eAT} Turna kılığına bürünmek; turna biçimini almak.*|| **turna gözü,** *{OsT} Pek duru; pek saf.*|| **turna gözü gibi,** *Duru sarı.*|| **turna katarı,** *Arka arkaya ve teker teker dizilmiş olarak.*|| **turna kırı,** *1. Kırmızımsı gri. 2. {OsT} Siyahı beyazından fazla olan at donu.*|| **turna telli,** *{OsT} Turna saçlı.*|| **turnayı gözünden vurmak,** *Fırsatları iyi değerlendirerek çok önemli bir çıkar sağlamayı başarmak.*

turnaayağı, [turna+aya(k)-ı] *is. bot.* Düğün çiçeği.

turnacı, [turna-cı] *is.* **1.** Padişahla beraber ava çıkan, av köpekleri ile tazıları besleyen ve birkaç turna taşıyan saray görevlisi. **2.** *{ağız}* Asker toplayan görevli. [DS]

turnacıbaşı, [turna-cı+baş-ı] *is.* İmparatorluk döneminde, turnacıların komutanına verilen ad.

turnaçı, [turna-çī] *(tunaçı:) {eT} is.* Turna avcısı. [Nevâyî]

turnagagası, [turna+gaga-s-ı] *is. bot.* Turnagagasıgillerden, ayrı taç yapraklı, düzgün çiçekler açan çok yıllık otsu bitki, *(Geranium).*

turnagagasıgiller, [turna+gaga-s-ı-gil-ler] *is. bot.* Tek ya da şemsiye biçiminde toplu büyük çiçekler açan otsu ya da çalımsı bitkiler familyası, *(Geraniaceae).*

turnageçidi, [turna+geçi(t)-i] *is.* Baharda, turnaların geldiği sırada esen bir fırtına.

turnagiller, [turna-gil-ler] *is. zool.* Örnek türü turna olan, gagası, kanatları ve boynu uzun, kuyruğu kısa, yerde yuva yapan bataklık kuşu, *(Gruidae).*

turnagözü, [turna+göz-ü] *is.* Berrak ve parlak sarı.

turne, [Fr. tournée *(dolaşma)*] *is.* Şarkıcı ve tiyatro sanatçılarının bulunduğu yerden başka yerlerde bir dizi gösteri yapmak üzere çıktıkları gezi. ⧉ **turneye çıkmak,** *(Sanatçılar için) bir dizi gösteri yapmak üzere geziye çıkmak.*

turnga, [turñā] *(turña:) is. zool.* Turna. [ETY]

turngya, [turñya] *(turñya) is.* Turna. [ETY]

turnike, [Fr. tourniquet *(dönme dolap)*] *is.* Düşey bir eksen etrafında dönen kollar arasından bir kerede bir kişinin geçmesini mümkün kılacak giriş düzeneği.

turno, [İt. turno] *(tu'rno) is.* Tek dilli, bir tekerlekli makara.

turnusol, -lü [İt. tornare *(dönmek)* + sole *(güneş)* > Fr. tournesol *(güne bakan)*] *is. kim.* Kuzukulağından elde edilen bazik ortamda mavi, asitli ortamda kırmızıya dönen, çözelti durumunda ya da kâğıda emdirilerek renkli belirteç olarak kullanılan boyarmadde karışımı. ⧉ **turnusol boyası,** *Asit ortamda kırmızıya, baz ortamda maviye dönüşen bitkisel boya.*|| **turnusol kâğıdı,** *Turnusol boyası emdirilmiş süzgeç kâğıdı.*

turnuva, [Fr. tournoi] *is. spor.* **1.** Karşılaşmalar dizisi. **2.** Çeşitli spor dallarından pek çok takımı ya da yarışmacıyı aynı sürede bir araya getiren spor karşılaşmaları. **3.** Dostluk karşılaşmaları.

turnür, [Fr. tournure] *is.* Kabarık göstermek için jüp altına konulan esnek süngerimsi parça.

turp, [Far. turub / turb / turf] *is.* **1.** Turpgiller familyasından alt yaprakları yayvan ve genişçe, üst yaprakları tırtıklı, çanak yaprakları dik, dipteki ikisi kıvrık, taç yapraklar mor veya beyaz, meyvesi hardalsı, yabanilerinde kökler kazık, bahçe tiplerinde ise yumrulu, kökleri yenen tarım bitkisi, *(Raphanus sativus). {eT} (aynı)* [Bahşayiş] **2.** Bu bitkinin yenen etli yumru hâlindeki kökü. ⧉ **turp gibi,** *Sağlam.*|| **turp filizi,** *Turp rengi.*|| **turp otu,** *1. bot. Yarım metre boyunda, beyaz, pembe ve sarı çiçekli, rozet yaprakları ve çiçek durumları haşlandıktan sonra salata olarak yenen bir yıllık otsu bitki; yabani hardal; hardal otu, (Raphanus raphanistrum). 2. Yarım metre boyunda sarı çiçekli, genç dalları salata hâlinde yenilen bir yıllık otsu bitki, (Sinapis arvensis).*|| **turp salatası,** *Turp yumrularının rendelenmesi ile yapılan salata.*

turpgiller, [turp-gil-ler] *is. bot.* Çiçeklerinde dört çanak yaprak, dört taç yaprak, ikisi küçük altı erkek organ bulunan, meyveleri dört parçaya ayrılarak açılan lahana, turp, şalgam. tere, kolza, hardal, şebboy vb. dört bin türü kapsayan familya, *(Cruciferae / Brassicaceae).*

turpı, [torp-ī / turp-ī] *(turpı:) {eT} is.* Dana. [EUTS]

turplamak, [turp-lā-mak] *(turpla:mak) {eT} gçl. f. [-r]* Örneğini yapmak; ölçümlemek. [DLT]

turpuna, [turp-u-n-a] *{ağız} sf.* (İnek için) ilk kez doğuran. [DS]

turra, [Ar. ṭurra / ṭurre طره] *{OsT} is.* **1.** Alna düşen saç buklesi; kâkül. **2.** Kıvırcık saç lülesi. **3.** Kumaş kenarına geçirilen süs.

turre, [Ar. ṭurra / ṭurre طره] *{OsT} is.* → turra.

turş, [Far. turş / türş ترش] *{eT} {OsT} {ağız} sf.* **1.** Ekşi. [Bahşayiş] [DS] **2.** Suratsız; aksi. **3.** Güzel olmayan; çirkin. [Bahşayiş] **4.** Sert. [Bahşayiş] ⧉ **turş yüz,**

{eT} Ekşi suratlı; sert ve aksi. [Bahşayiş] ⊡ **turş kiraz,** *{ağız} Vişne.* [DS]

turşaşirin, [Far. turş > turşaşirin] *{ağız} sf.* Ekşimsi. [DS]

turşı, [Far. turş > turşī] *{eT} {ağız} is.* Turşu. [Bahşayiş] [DS]

turşi, [Far. turş > turşī / türşī ترشى] *{OsT} sf.* **1.** Ekşilik. **2.** Turşu.

turşu[1], [Far. turş *(ekşi)* > turşī ترشى] *{OsT} is.* **1.** Bazı sebze ve meyveleri tuzlu su ya da sirke ve tuzlu su karışımında bekleterek yapılan ekşi yiyecek. **2.** *argo.* Çok sarhoş. ⊡ **turşu aşı,** *{ağız} Ekşili dövme aşı.* [DS]|| **turşu balığı,** *Turşusu kurulan balık türü.*|| **turşu destisi,** *{eAT} Turşu küpü.*|| **turşu gibi olmak,** *Çok yorulmak; yorgunluktan hâlsiz düşmek.*|| **turşu kurmak,** *Turşuluk sebze ve meyveyi sirkeli ya da tuzlu su içine yatırmak.*|| **turşu olmak,** *1. (Yiyecek için) bozulmak; ekşimek. 2. mecaz. Güçsüz, bitkin düşmek.*|| **turşusu çıkmak,** *1. (Yiyecek) ekşimek; bozulmak. 2. (Kişi için) çok yorgun ve bitkin düşmek.*|| (bir şeyin) **turşusunu kur!** *Harcanması, elden çıkarılması gereken bir şeyi kıyamayanlara söylenen alaylı ayıplama sözü.*|| **turşu suyu,** *Turşunun olması ile birlikte oluşan ekşimsi veya kekre su.*|| **turşuya dönmek,** *Yorgunluktan ayakta duramayacak kadar bitkin düşmek.*|| **turşu yapmak,** *Turşu kurmak.*

turşu[2], [turuş-mak > tur(u)ş-ü / tuşū] *(turşu:) {eT} ünl.* Çüş! ⊡ **tuşu tuşu,** *{eT} Eşeği durdurmak için söylenen söz.* [DLT]

turşucu, [turşu-cu] *is.* **1.** Turşu yapan veya satan kimse. **2.** Turşu satılan dükkân. ⊡ **turşucu dükkânı,** *Turşu satılan dükkân.*

turşuculuk, -ğu [turşu-cu-luk] *is.* **1.** Turşu yapma ve satma işi. **2.** Turşu üretim teknik ve sanayii.

turşulaşma, [turşu-la-ş-ma] *is.* Turşulaşmak eylemi.

turşulaşmak, [turşu-la-ş-mak] *dönşl. f. [-ır]* **1.** İyice ezilmek. **2.** Ekşimek.

turşuluk, -ğu [turşu-luk] *sf.* **1.** (Sebze ve meyve için) turşu yapmaya uygun. **2.** Turşu yapımı için ayrılmış olan.

turşumak, [turş-u-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r]* Ekşimek. [DS]

turt, [? turt] *{ağız} is.* Çoban köpeklerine takılan bir tür dikenli halka. [DS]

turta[1], [Fr. tourte / Yun. tourta] *is.* Kesilip parçalanarak servis yapılmak üzere katmer ya da bisküvi hamuru üzerine peynir, meyve, vb. malzeme döşenerek kalıpta pişirilen hamur işi yiyecek. *{ağız} (aynı)* [DS] ⊡ **turta kalıbı,** *İçinde turta pişirilen yuvarlak metal kalıp.*

turta[2], [? turta] *{ağız} is.* Sarı yağ tortusu. [DS]

turtar, [turtar] *{ağız} is.* Tırtıl. [DS]

turturu, [tur+tur-u ?] *{ağız} is.* Üveyik kuşu. [DS]

turu[1], [tur-uġ > tur-ī / tur-ū] *(turu:) {eT} sf.* Bütünü; hepsi; tamamı; yekûnu. [EUTS]

turu[2], [tur-u طرو] *{eAT} {OsT} sf.* **1.** Duru; saf; temiz; berrak. *{ağız} (aynı)* [DS] **2.** Durgun. **3.** *{ağız}* Saydam. [DS]

turuçı, [tur-mak > tur-uçī] *(turuçı:) {eT} sf.* Durucu; durmayı iş edinen. [DLT]

turudu, [türedi ? > turudu] *{ağız} sf.* Sıkmtı ve yokluk görmemiş kimse. [DS]

turug[1], [tur-mak > tur-uġ] *{eT} is.* **1.** Durulacak yer; durak. [EUTS] [KB] **2.** Dağlarda sığınma yerleri. [DLT] **3.** Sığınak; melce. [EUTS] **4.** Otlak. [EUTS]

turug[2], [tur-uġ] *{eT} sf.* Temiz; duru; açık; şeffaf; beyaz; saf; berrak. [ARAT] [ETY] [EUTS] [Gabain]

turugelmek, [tur-u+gel-mek طورى كلمك] *{eAT} {OsT} gçsz. f. [-ür]* Ayağa kalkmak.

turuglag, [tur-uġ > *tur-uġ-lā-mak > tur-uġ-lā-ğ] *(turuğla:ğ) {eT} is.* Durulacak yer; durulan yer. [DLT] [KB]

turuglanmak, [turuġ-la-n-mak] *{eT} dönşl. f. [-ur]* Durgun saymak; argın saymak. [DLT]

turuglı, [turuġ-lī] *(turuğlı:) {eT} sf.* Durmayı düşünen; durmayı tasarlayan. [DLT]

turugluk, [turuğ-luk] *{eT} is.* Zayıflık; cılızlık. [DLT]

turugsak, [turuġ-sā-mak > turuġ-sā-k] *(turuğsa:k) {eT} sf.* Durmayı seven; durmak dileğinde olan. [DLT]

turugsamak, [turuġ > turuġ-sā-mak / duruġ-sā-mak] *(turuğsa:mak) {eT} gçsz. f. [-r]* Durmak istemek. [DLT]

-turuk, [durmak / turmak > dur-uk > -dirik / -dırık / -tırık / -tirik / -dürük / -duruk / -türük / -turuk] *yap. e.* → -dırık.

turuk[1], [tur-mak > tur-uk] *{eT} is.* **1.** Konut; mesken. [ETY] **2.** Durulacak yer. [ETY] ⊡ **turuk otı,** *{eT} Dere otu, (Anethum graveolens).*

turuk[2], [tur-mak > tur-uk] *{eT} sf.* **1.** Gelişmesi durmuş; zayıf. [KB] **2.** Güçsüz. [DLT]

turuk[3], [tur-mak > tur-uk] *{eT} is.* **1.** Işık; aydınlık. [EUTS] **2.** *sf.* (Su için) duru. [Clauson] ⊡ **turuk süzük,** *{eT} Temiz; saf.*|| arık **turuk süzük,** *{eT} Arı duru saf.*

turuk[4], [Ar. ṭārik > ṭurūk طروق] *(turu:k) {OsT} is.* **1.** Yollar. **2.** Tarikatlar. ⊡ **turūk-i aliye,** *{OsT} Yüce yollar; tarikatlar.*|| **turūk-i ihtilātiye,** *{OsT} Erişim yolu.*

turuk[5], **-ğu** [tuturak > turuk] *{ağız} is.* Yonga; talaş. [DS]

turukalmak, [tur-u+kal-mak طورقلمق] *{eAT} {OsT} gçsz. f. [-ur]* Dikilip kalmak.

turuklamak, [turuk-lā-mak] *(turukla:mak) {eT} gçl. f. [-r]* Durgunlaştırmak; zayıflatmak. [DLT]

turuklanmak, [turuk-la-n-mak] *{eT} dönşl. f. [-ur]* Arık saymak.

turukluk, [turuk-luk] *{eT} is.* **1.** Durgunluk. [DLT] **2.** Cılızlık. [DLT]

turukmak, [tur-uk-mak طروقمق] *{eT} gçsz. f. [-ar]* **1.** Durmak; karar kılmak; *{eAT} (aynı).* [DLT] **2.** Toplanmak. [DLT] **3.** *{eAT} {OsT}* Duraklamak.

turukturmak, [tur-uk-tur-mak] *{ağız} gçl. f. [-ur]* Suyu dinlendirerek bulanıklığını gidermek; durultmak. [DS]

turuldurmak, [turul-dur-mak] *{eT} gçl. f. [-ur]* Süzmek; berraklaştırmak; saflaştırmak. [EUTS]

turulmak, [tur-ul-mak طرولمق] *{eT} dönşl. f. [-ur]* **1.** Durulmak; süzülmek; berraklaşmak; saydamlaşmak. *{eAT} {OsT} {ağız} (aynı)* [EUTS] [Gabain] [DS] **2.** Usanmak; bıkmak. [DLT]

turulturmak, [tur-ul-mak > tur-ul-tur-mak] *{eT} gçl. f. [-ur]* → turuldurmak.

turuluk, [turu-luk طوروی لق] *{OsT} is.* Duruluk; berraklık; saflık; safiyet.

turum[1], [tur-mak > tur-um] *{eT} is.* **1.** Ayakta durma eylemi. **2.** Durum. [EUTS] [DLT] **3.** Birinin boyu kadar olan uzunluk. [DLT] ⊡ **turum ara,** *1. Derhal; behemehal.* [EUTS] *2. Esnasında; bu arada.* [EUTS] [Gabain]|| **turum yeri,** *{OsT} Durak yeri; tevekkuf mahalli.*

turum[2], [tur-u-m / tor-u-m] *{eT} is.* Anası yeni gebe kalmış deve yavrusu. [Mühennâ]

turumlamak, [turum-lā-mak] *(turumla:mak) {eT} gçl. f. [-r]* (Suyun derinliği için) insan boyu ile ölçmek. [DLT]

turumsunımak, [turum-sın-mak] *{eT} dönşl. f. [-ur]* Kalkar görünmek. [DLT]

turumtay, [Moğ. turimtay تورمطای] *{eT} {OsT} is.* Yırtıcı bir kuş; bozdoğan, *(Falco columbarius aesalon).* [DLT]

turun, [? turun] *{ağız} is.* İkindi. [DS]

turunc, [Far. turunc ترنج] *{eT} {OsT} is.* → turunç. [Bahşayiş]

turuncu, [Far. turuncī ترنجی] *{OsT} is.* **1.** Kızıl sarı; portakal rengi. **2.** Güneş ışığı tayfında sarı ile kırmızı arasında yer alan renk. **3.** *sf.* Kızıl sarı renkte olan.

turunculaşma, [turuncu-la-ş-ma] *is.* Turunculaşmak eylemi ve rengi.

turunculaşmak, [turuncu-la-ş-mak] *dönşl. f. [-ır]* Turuncu bir renk almak; sarı kırmızı renge bürünmek.

turunç, -cu [Far. turunc] *is.* **1.** *bot.* Turunçgillerden, yaz kış yapraklarını dökmeyen, Akdeniz ülkelerinde yetiştirilen bir ağaç, *(Citrus aurantium).* **2.** Bu ağacın sarı kırmızı renkli, kabuğu acı, içi ekşi meyvesi. ⊡ **turunç heybesi,** *{ağız} folk. Nurdağı Yörüklerine ait bir heybe çeşidi.* [DS]|| **turunç kilimi,** *{ağız} Nurdağı Yörüklerine ait bir tür kilim.* [DS]

turunçgiller, [turunç-gil-ler] *is. bot.* Sedefotugillerin turunç, portakal, mandalina, altıntop, limon gibi meyve ağaçlarını içeren alt familya; narenciye, *(Rutaceae).*

turundurmak, [tur-un-dur-mak طرندرمق] *{eAT} gçl. f. [-ur]* Durmasına fırsat ve zaman tanımak.

turungaya, [turñaya] *(turñaya) {eT} is.* Turna. [Gabain]

turunmak[1], [tūr-mak > tur-un-mak] *{eT} dönşl. f. [-ur]* Durup direnmek; diretmek; dayatmak; dayanmak. [DLT]

turunmak[2], [tur-mak > tur-un-mak] *{eT} dönşl. f. [-ur]* Arıklaşmak; durgunlaşmak; zayıflamak. [DLT]

turur, [tur-mak > tur-ur] *{eT} ek fiil.* -dir. [DLT]

tururıcı, [turur-ıcı] *{eAT} sf.* Yerine getiren; ifa eden.

tururınılmak, [turur-m-ıl-mak] *{eAT} edil. f. [-ur]* Durdurulmak.

tururınılmış, [turur-ın-ıl-mış] *{eAT} sf.* Durdurulmuş.

tururmak, [tur-ur-mak طوررمق] *gçl. f. [-ur]* **1.** *{eAT}* Hareketine engel olmak; durdurmak. **2.** *{eAT}* Ayakta durdurmak; sabit kılmak; dikmek; tespit etmek; koymak. **3.** Bir hizmete memur etmek. **4.** Yerine getirmek; ifa etmek; dosdoğru yapmak. **5.** (Yön, yüz için) doğrultmak; çevirmek. **6.** Kaldırmak; diriltmek. **7.** (Namaz için) kıldırmak.

turuş[1], [tur-mak > tur-uş طرش] *{eT} is.* **1.** Duruş; vaziyet; tavır; tutum. [Clauson] **2.** Kavga; çekişme. [EUTS] ⊡ **turuş vermek,** *{OsT} Karşı koymak; direnmek.*

turuş[2], [Far. turuş ترش] *{OsT} sf.* Ekşi.

turuş[3], [Fan. turunc] *{ağız} is.* Turunç. [DS]

turuşçu, [turuş-çu] *{eT} is.* **1.** Savaşçı. [EUTS] **2.** Davacı. [EUTS]

turuşgan, [turuş-ġān] *(turuşga:n) {eT} sf.* Daima karşı koyan. [DLT]

turuşluğ, [turuş-luġ] *{eT} sf.* Müdafaa edilen; savunulan. [EUTS]

turuşmak, [tur-uş-mak *(yüzleşmek)* > dur-uş-mak طورشمق] *{eT} {eAT} {OsT} {ağız} dönşl. f. [-ur]* **1.** Karşı karşıya gelmek; çarpışmak; savaşmak; karşı çıkmak; direnmek. [DLT] [EUTS] **2.** Savunmak. **3.** Uğraşmak. [DS]

turutmak, [tur-ut-mak طوروتمق] *{OsT} gçl. f. [-ur]* Durdurmak; kaim kılmak.

tuturmak, [tur-u+tur-mak طورودرمق] *{eAT} gçsz. f. [-ur]* Durmakta devam etmek; durmayı sürdürmek.

turuvarmak, [tur-u+var-mak طورو وارمق] *{OsT} gçsz. f. [-ur]* **1.** Birdenbire kalkıp gitmek; kendini ileri atmak. **2.** *{eAT}* Boşa gitmek.

turuyaya, [tur-ña / turuyaya] *{eT} is. zool.* Turna kuşu. [ETY]

turvan, [? turvan توروان] *{eAT} is.* Yoğurt çalkamaya mahsus küp.

turvanda, [Far. ter-vende => turvanda تروندە / طروندە] *{eT} {eAT} {OsT} is.* **1.** Bir ağacın veya bitkinin verdiği yılın ilk meyvesi; nevbar. **2.** Erken çıkan yemiş. [Bahşayiş]

turya, [Sansk. turya] *{eT} is.* Dörtte bir; çeyrek. [EUTS]

tus[1]**,** [tıs / tos / tös / tus *(yans.)*] *is.* Yavaşça seslenmeyi, tıslamayı anlatan kök. [Zülfikar] *tus+bağa, tus-ur-da-mak*

tus[2]**,** [tus / tos] *{eT} is.* Sürtünme ve fıslama sesi. ◘ **tus tus,** *Keçe ve elbise gibi yumuşak her şeye vurmakla çıkan ses.* [DLT]

tusaklamak, [tut-sa-k-la-mak ?] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(u)-yor]* İşinden alıkoymak. [DS]

tusba[1]**,** [tosbağa] *{ağız} is.* Kaplumbağa. [DS]

tusba[2]**,** [toş+baş-ı / tusba] *{eT} is.* → toş.

tusbağa, [tos+bağa] *{ağız} is.* Kaplumbağa. [DS]

tusdah, [? tusdah] *{ağız} sf.* Tutuklu. [DS]

tusen, [Far. tūsen توسن] *(tu:sen) {OsT} sf.* (At için) sert başlı; harın.

tusk, [? tusk] *{ağız} is.* Kuluçka. ◘ **tuska vurmak,** *{ağız} Tavuğu kuluçkaya yatırmak.* [DS]

tuslak, -ğı [tos-la-k / tuslak] *{ağız} is.* (Yüz için) etli. [DS]

tusmak[1]**,** [tus-mak] *{eT} gçsz. f. [-ar]* Yararlı olmak. [KB]

tusmak[2]**,** [tus-mak] *{ağız} gçsz. f. [-ar]* **1.** Gizlenmek; saklanmak; kabuğuna çekilmek. **2.** Anlamak; sezmek. [DS]

tusnak, -ğı [tut-sak] *{ağız} is.* Tutsak. [DS]

tuspa, [? tuspa] *{ağız} is.* Sahan. [DS]

tussak, -ğı [tut-sak / tussak] *{ağız} is.* Tutsak. [DS]

tustalmak, [tusta-l-mak ?] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* Havasızlıktan soluk alamamak; bunalmak. [DS]

tusu, [Moğ. tusa => tusu / tuzu] *{eT} is.* Fayda; semere; kazanç; yarar; çıkar; kâr; yararlılık; menfaat; şifa. [DLT] [EUTS] [ETY] [Gabain] [İKPÖy.] [KB] [Mühennâ] ◘ **tusu bolmak,** *{eT} Yaramak; fayda vermek.* [ARAT] [DLT]

tusug, [Moğ. tusa => tusuġ] *{eT} is.* Yarar; fayda; menfaat. [KB]

tusuglı, [tusuġ-lī] *(tusuğlı:) {eT} sf.* Kabiliyetli; yetenek sahibi; istidatlı. [KB]

tusuglug, [tus-mak > *tusuġ > tusuġ-lūġ] *{eT} sf.* Yararlı; kârlı; çıkarlı. [KB]

tusukmak, [tusu-k-mak] *{eT} gçsz. f. [-ar]* İyi gelmek; yararı olmak; yaraşmak. [ARAT] [DLT]

tusulmak, [tus-mak > tus-ul-mak] *{eT} edil. f. [-ur]* **1.** Fayda vermek; yaramak; fayda etmek. [ARAT] [DLT] [Gabain] [KB] [Mühennâ] **2.** *dönşl. f.* Faydalanmak; yararlanmak. [EUTS]

tusulug, [tusu-luġ] *{eT} sf.* Faydalı; yararlı. [EUTS]

tusurmak, [tos-ur-mak / tus-ur-mak] *{ağız} gçsz. f. [-ur]* Kendi kendine söylenmek. [DS]

tuş[1]**,** [tū-mak *(kapamak)* > tū-ş طوش] *(tu:ş) {eT} sf.* **1.** Denk; eşit; öğür; benzer; uygun; yaşıt. *{ağız} (aynı)* [DLT] [Gabain] [KB] [DS] **2.** Rastlayan. [Gabain] **3.** *is.* Eş; arkadaş; yoldaş. *{ağız} (aynı)* [EUTS] [KB] [DS] **4.** Uygunluk; denklik. [Gabain] **5.** Zaman; vakit. [EUTS] [Gabain] **6.** Keyfiyet. [EUTS] **7.** Tesadüf. [EUTS] **8.** Karşı; bir şeyin karşısı; karşı taraf. [DLT] **9.** *{eAT} {OsT}* Yön; cihet; yol. **10.** *{ağız}* Hedef. [DS] ◘ **tuşa gelmek,** *{eAT} 1. Hemen gelivermek; birdenbire gelmek. 2. Rastlayıvermek; karşılaşıvermek.*|| **tuş etmek,** *1. {eAT} Rast getirmek; karşı karşıya getirmek. 2. {OsT} İşi birine bırakmak; havale etmek.*|| **tuş eylemek,** *{eAT}* → tuş etmek.|| **tuş gelmek,** *{eAT} {OsT} Rast gelmek; tesadüf etmek.*|| **tuş kılmak,** *{eT} 1. Kavuşmak; inmek.* [DLT] *2. {eAT} {OsT} Rast getirmek; karşı karşıya getirmek.*|| **tuş olmak,** *{eT} 1. Rast gelmek; rastlamak; karşılaşmak. {ağız} (aynı)* [DS] *2. {eAT} Yönelmek. 3. {eAT} Rast gelmek; isabet etmek; karşılaşmak.*|| **tuş tuşa,** *{eAT} {OsT} Taraf taraf.*|| **tuş tutmak,** *{OsT} Bir tarafa yönelmek.*|| **tuşuna çıkmak,** *{eAT} Karşısına çıkmak.*

tuş[2]**,** [tū-mak > tū-ş طوش] *(tu:ş) {eT} is.* **1.** Kemer kayışları ucuna veya başa takılan altın veya gümüş toka; kemer tokası; kemerin bağlantı yeri. [DLT] [İKPÖy.] [KB] **2.** *{OsT}* Ayak bağı; köstek; bağ.

tuş[3]**,** [Fr. toche] *is.* **1.** Bir alette, herhangi bir mekanizmayı harekete geçirmek için parmakla basılan küçük düğme. **2.** *müz.* Klavyeli çalgılarda, parmakların bastırılması ile inip kalkan ve ses veren ögeleri harekete geçiren itme dili. **3.** Bilardoda, karşıdan gelen topların çarpışması. **4.** *spor.* Eskrimde, eldeki silahla rakibe dürtme ve bu şekilde alınan sayı. **5.** *spor.* Güreşte, üç saniye süre ile rakibin her iki omzunu birden minderde tutma suretiyle kazanılan galibiyet. **6.** Yağlıboya ressamlığında fırçanın tuvale sürülme biçimi. ◘ **tuşa gelmek,** *1. (Güreşte) sırt üstü gelerek yenilmek. 2. mecaz. Yenilmek; mağlup olmak.*|| **tuşa getirmek,** *1. (Güreşte) rakibini sırt üstü getirerek yenmek. 2. mecaz. Yenmek; mağlup etmek.*|| **tuş olmak,** *Güreşte, sırt üstü gelerek yenilmek.*

tuş[4]**,** [tuş] *{ağız} is.* Tutsak; kul. [DS]

tuşag, [tuşā-mak > tuşā-ġ] *(tuşa:ğ){eT} is.* Köstek; at ayağına vurulan bukağı. [DLT] [KB]

tuşaglıg, [tuşāġ > tuşaġ-lıġ] *{eT} sf.* Köstekli; tuşaklı. [KB]

tuşagu, [tuşā-mak > tuşā-ġū] *(tuşa:ğu:)* *{eT}* *is.* Köstek. [DLT]

tuşak, [tuşā-ġ > tuşa-k طوشاق] *{eAT}* *{OsT}* *is.* **1.** Ayak bağı; köstek. **2.** *{ağız}* Hayvanın sakıncalı yerlere gitmemesi için ön ayaklarına bağlanan ip. [DS] ⊞ **tuşağını kesmek,** *{ağız} Çocuğun dayısı tarafından, yeni yürümeye başladığında, düşmemesi inancıyla iki ayağına bağlanan ipi kesmek.* [DS]

tuşaklamak, [tuşak-la-mak] *{ağız}* *gçl. f.* *[-r] [-l(ı)-yor]* Hayvanın, sakıncalı yerlere gitmemesi için ön ayaklarını bir karış aralık kalacak kadar iple bağlamak. [DS]

tuşalmak, [tuşā-mak > tuşā-l-mak] *(tuşa:l-mak)* *{eT}* *edil. f.* *[-ur]* Dolaşmak; kösteklenmek. [DLT]

tuşamak, [tūş > tuş-ā-mak] *(tuşa:mak)* *{eT}* *gçl. f.* *[-r]* (At vb. için) bukağı vurmak; köstеklemek. [KB]

tuşanmak, [tuşā-mak>tuşa-n-mak طوشنمق] *{eT}* *{eAT}* *dönşl. f.* *[-ur]* Ayağına ip dolaşmak; bağlanmak; kösteklenmek. [DLT]

tuşba[1], [? tuşba] *{ağız}* *is.* Çürümüş, ezilmiş meyve. [DS]

tuşba[2], [? tuşba] *{ağız}* *sf.* (Kişi için) çok şişman. [DS]

tuşdan, [Far. tūşe-dān توشدان] *(tu:şda:n)* *{OsT}* *is.* Azık torbası.

tuşe[1], [Far. tūşe توشه] *(tu:şe)* *{OsT}* *is.* Ölmeyecek kadar yenen yiyecek; azık. ⊞ **tūşe-dān,** *{OsT}* → tuşdan.|| **tūşe-i rāh,** *{OsT} Yol yiyeceği; azık.*

tuşe[2], [Fr. toucher] *is.* *müz.* **1.** Tuşlara parmakla yapılan vuruş; dokunuş. **2.** *tıp.* Eldiven takılmış bir parmağı herhangi bir beden boşluğuna sokmak suretiyle yapılan muayene.

tuşek, -ği [döşek / tuş-ek ?] *{ağız}* *is.* Değirmen taşını kaldırıp indirmeye yarayan taşın altındaki kaldıraç. [DS]

tuşgurmak, [tuş-mak > tuş-ġur-mak] *{eT}* *gçl. f.* *[-ur]* Kavuşturmak. [DLT]

tuşgutlanmak, [tuşġut-la-n-mak] *{eT}* *dönşl. f.* *[-ur]* Çırak, çömez sahibi olmak. [DLT]

tuşıkmak, [tūş > tuş-ık-mak] *{eT}* *gçsz. f.* *[-ur]* Rastlamak; uğramak; düçar olmak; düşmek. [KB]

tuşik[1], **-ği** [? tuşik] *{ağız}* *is.* Avurt. [DS]

tuşik[2], **-ği** [? tuşik] *{ağız}* *sf.* Yumuşak; tombul. [DS]

tuşkun, [? tuşkun] *{ağız}* *is.* Karların savrulduğu esintili hava. [DS]

tuşkurmak, [toş-mak > toş-kur-mak] *{eT}* *gçl. f.* *[-ur]* → toşkurmak. [EUTS]

tuşlama, [tuş-la-ma] *is.* Tuşlamak eylemi; tuşa getirme.

tuşlamak, [tūş > tuş-lā-mak] *(tuşla:mak)* *{eT}* *gçsz. f.* *[-r]* **1.** Hizasına; karşısına durmak. [DLT] **2.** *{ağız}* Öne çıkmak; karşılamak; göğüslemek. [DS]

tuşlamak, [tuş-la-mak] *gçl. f.* *[-r] [-l(u)-yor]* **1.** Parmak uçları ile tuşa basarak gerekli mekanizmayı harekete geçirmek. **2.** *spor.* Eskrimde, rakibe kılıçla dokunarak sayı almak. **3.** *spor.* Güreşte, rakibinin iki omuzlarını da yere getirmek suretiyle yenmek.

tuşlanmak, [tūş > tuş-la-n-mak] *{eT}* *dönşl. f.* *[-ur]* **1.** Yönelmek; karşılaşmak. [DLT] **2.** Duçar olmak.

tuşlatmak, [tūş > tuş-la-t-mak] *{eT}* Karşısına gelecek şekilde durdurmak. [DLT]

tuşlu, [tūş-lū طوشلو] *{eAT}* *sf.* Karşı karşıya gelen; tesadüf edilen. ⊞ **tuşlu tuşuna,** *{eAT} 1. Rast gelen tarafa. 2. Beğendiği yöne.*

tuşmak, [tu-mak *(kapamak)* > tu-ş-mak] *gçsz. f.* *[-ar]* **1.** *{eT}* *{ağız}* Rast gelmek; rastlamak karşılaşmak. [ARAT] [DLT] [EUTS] [Gabain] [İKPÖy.] [KB] **2.** Yakalanmak; tutulmak; düçar olmak. [KB] **3.** Kavuşmak; yetişmek. [DLT] [KB]

tuşman, [Far. düşmān => tuşman طشمان] *{eAT}* *is.* Düşman. ⊞ **tuşman tutmak,** *{eAT} Düşman saymak.*

tuşnamak, [tuş-(u)n-ā-mak] *(tuşuna:mak)* *{eT}* *dönşl. f.* *[-r]* Karşılaşmak; harekete geçmek. [DLT]

tuşulmak, [tuş-mak > tuş-ul-mak] *{eT}* *dönşl. f.* *[-ur]* Rast gelmek. [ETY]

tuşumak, [tuşu-mak] *{ağız}* *gçsz. f.* *[-ur]* Kurumaya yüz tutmak. [DS]

tuşurmak, [tuş-mak > tuş-ur-mak] *{eT}* *gçl. f.* *[-ur]* **1.** Karşılaştırmak; rast getirmek. **2.** Kavuşturmak. [DLT] [KB]

tuşurlamak, [tuşur-la-mak] *{ağız}* *gçl. f.* *[-r] [-l(u)-yor]* Yumruklamak. [DS]

tuşuşmak, [tuş-mak > tuş-uş-mak] *{eT}* *işteş. f.* *[-ur]* Karşılaşmak; kavuşmak; rast gelmek. Buluşmak. [ARAT] [EUTS]

tut[1], [tut / tat] *{eT}* *is.* → tat[3]. [DLT]

tut[2], [Far. tūt توت] *(tu:t)* *{eT}* *{OsT}* *{ağız}* *is.* *bot.* Dut. [Bahşayiş] [DS] ⊞ **tūt-i şevkî,** *{OsT} bot. Böğürtlen.*

tuta[1], [tut-a طوته] *is.* **1.** Tehlike. **2.** *{OsT}* Hastalık nöbeti; sara.

tuta[2], [tut-a طوته] *{eAT}* *ünl.* **1.** Tutsan a! **2.** *is.* *{ağız}* Meyveleri elle toplama. [DS]

tuta[3], [? tuta] *{ağız}* *is.* Kara dut.[DS]

tutabilirlik, -ği [tut-a+bil-ir-lik] *is.* *fiz.* Bir maddenin bir şeyi yüzeyde tutabilme yeteneği.

tutacak, -ğı [tut-acak] *is.* **1.** Sıcak kapları tutmakta kullanılan kalın, ısı geçirmez eldiven ya da birbirine iple bağlı iki bez parçasından oluşan mutfak gereci; tutaç; tutak. **2.** *{ağız}* Bir tür maşa. [DS]

tutaç, -cı [tut-aç] *is.* **1.** Tutacak. *{ağız}* *(aynı)* [DS] **2.** Laboratuar maşası.

tutağaç, -cı [tut-ağaç] *{ağız}* *is.* Tutacak. [DS]

tutağan, [tut-ağan طوتغان] *{eAT}* *{OsT}* *sf.* **1.** İyice tutan; sıkıca tutan. **2.** Çok tutan.

tutaj, [? tutaj] *{ağız} is.* Genç kız. [DS]

tutak[1]**, -ğı** [tut-ak طوتق] *is.* **1.** Bir eşyayı tutmak, kaldırmak için özel olarak yapılmış tutma yeri; sap; kulp. *{ağız} (aynı)* [DS] **2.** *{eAT} {OsT} {ağız}* Sabanın elle tutulacak yeri. [DS] **3.** Maşanın, kerpeten, makas vb. eşyaların kollarından her biri. **4.** Tutacak. **5.** Rehine; tutsak. **6.** *{ağız}* İskambilde, karşısındakinin elindekini aldıran aynı cins oyun kâğıdı. [DS]

tutak[2]**,** [tōt-ak / tut-ak طوطق] *{eT} {eAT} {OsT} is.* Dudak. [Mühennâ]

tutak[3]**, -ğı** [tut-ak] *{ağız} sf.* Cimri. [DS]

tutak[4]**, -ğı** [tut-ak] *{ağız} is.* Tandırın hava deliği tıkacı. [DS]

tutak[5]**, -ğı** [tut-ak] *{ağız} is.* **1.** Önlük. **2.** El bezi. **3.** Bulaşık bezi. [DS]

tutak[6]**, -ğı** [tut-ak] *{ağız} is.* Sara hastalığı. [DS] ⊡ **tutak bal,** *{ağız} Ağılı bal; deli bal.* [DS]

tutak[7]**, -ğı** [tut-ak] *{ağız} is.* Rehin; tutu. [DS]

tutak[8]**, -ğı** [tut-ak] *{ağız} is.* Saç örgülerinin uçlarındaki bağlar. [DS]

tutaklamak, [tutak-la-mak] *{eT} gçsz. f. [-r]* **1.** Birine veya bir yere sıkı sıkıya bağlanma. **2.** Bir işe girmek için önceden ücretsiz olarak işe başlamak. [Mühennâ]

tutalak[1]**, -ğı** [tut-a-lak] *{ağız} is.* Bir kimsede zaman zaman görülen terslik veya huysuzluk. [DS]

tutalak[2]**, -ğı** [tut-a-la-k] *{ağız} is.* Uçurumlu yollardaki dönemeçler. [DS]

tutalga[1]**,** [tut-al-ġa طوتالغه] *{OsT} {ağız} is.* Hastalık nöbeti; sara nöbeti. [DS]

tutalga[2]**,** [tut-al-ga] *{ağız} is.* Sözde sebep; bahane. [DS]

tutalık, -ğı [tut-a-lık] *{ağız} is.* Sara hastalığı. [DS]

tutam[1]**,** [tut-am طوطام] *is.* **1.** Deste; demet. *{eT} {OsT} (aynı)* [KB] **2.** Birbirine çok yakın, bir elle hepsi de yakalanabilecek durumda bulunan bitki ya da filiz topluluğu. **3.** Bankacılıkta, borsadan pay alabilmek için gerekli olan en az şirket sermayesi; hisse, lot. **4.** *sf.* (Sayı sıfatı ile birlikte) baş parmakla diğer parmakların uçlarından değecek biçimde birleştirildiği anda avuç içinin alabileceği miktarda olan. **5.** Çok az; azıcık. ⊡ **tutam tutam,** *El içi ile tutulabilecek miktarda olan şeylerden pek çoğu bir arada; demet demet.*|| **tutam yeri,** *{OsT} Kabza; tutamak.*

tutam[2]**,** [tut-am] *{ağız} is.* Belge. [DS]

tutam[3]**,** [tut-am] *{ağız} is.* Durum. [DS]

tutamaç, -cı [tut-a-maç] *{ağız} is.* Bir şeyin tutmaya, çekmeye yarayan parçası; tutamak; kulp. [DS]

tutamak[1]**, -ğı** [tut-a-mak طوتاماق] *is.* **1.** Bir şeyi tutmaya, çekmeye, kaldırmaya yarayan parçası; kulp; tutamaç; kabza. *{OsT} {ağız} (aynı)* [DS] **2.** Bir balık oltasında kamışın ucundaki topuz kısmı. **3.** *spor.* Dağcıların tırmanma ya da iniş sırasında destek aldıkları az ya da çok doğal çıkıntı. **4.** *spor.* Jimnastikçilerin hareketleri sırasında elleriyle tuttukları yatay çubuk parçaları. **5.** *mecaz.* Bir görüşü savunurken kullanılabilecek dayanak; delil; beyyine; ip ucu. *{ağız} (aynı)* [DS] **6.** *mecaz.* Tutunacak, dayanacak güvenecek şey. **7.** *{ağız}* Sebep; bahane. [DS] **8.** *{ağız}* Tutacak. [DS]

tutamak[2]**,** [tot-ā-mak] *(tuta:mak) {eT} gçl. f. [-r]* → totamak. [EUTS]

tutamak[3]**,** [tut-a-mak] *{ağız} is.* Kilit. [DS]

tutamak[4]**,** [tut-a-mak] *{ağız} is.* İş güç; meslek. [DS]

tutamak[5]**,** [tut-a-mak] *{ağız} is.* Kolayca tutuşan, ince, kuru dal. [DS]

tutamak[6]**,** [tut-a-mak] *{ağız} is.* Bir kimseye ait toprak parçası. [DS]

tutamaklı, [tutamak-lı] *{ağız} sf.* **1.** Eli işe yatkın; becerikli. **2.** Tutumlu. **3.** Temiz. [DS]

tutamaksız, [tut-a-mak-sız] *sf.* **1.** Tutamağı olmayan. **2.** *{ağız}* Eli işe yatkın olmayan. [DS]

tutamık, -ğı [tut-a-mık] *{ağız} is.* Yardımcı. [DS]

tutamlama, [tut-am-la-ma] *is.* Tutamlamak eylemi.

tutamlamak, [tut-am-la-mak] *gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* **1.** Tutamla almak. **2.** Bir şeyi, baş parmağı ile diğer parmakları birbirine kavuşacak biçimde el içine alarak tutmak.

tutamlık, [tut-am-lık] *sf.* (Belirtilen miktarda) tutam gelecek kadar olan.

tutanak[1]**, -ğı** [tut-anak] *is.* **1.** Bir toplantıda konuşulanların yazıya aktarılarak tespitini sağlayan belge; zabıt ceridesi. **2.** Herhangi bir olayı ya da durumu açıklar nitelikte düzenlenen ve ilgili kişilerin imzasını taşıyan belge; zabıt, *(1945).* **3.** *{ağız}* Kanıt; delil. [DS] **4.** *{ağız}* Sebep. [DS]

tutanak[2]**, -ğı** [tut-anak] *{ağız} is.* Rehin. [DS]

tutanak[3]**, -ğı** [tut-anak] *{ağız} is.* **1.** Yardımcı. **2.** Yaptırma gücü; yaptırım. [DS]

tutanka, [? tutanka] *{ağız} is.* İbrik kulpu. [DS]

tutar[1]**,** [tut-ar طوتار] *{eAT} {ağız} is.* Hastalık nöbeti; sara nöbeti. [DS]

tutar[2]**,** [tut-ar] *is.* **1.** Nicelik bakımından bir şeyin bütünü. **2.** Birden çok ürün alışverişi veya hizmetle ilgili parasal değerin toplamı; meblağ. *{ağız} (aynı)* [DS] **3.** *dbl.* Bir dilsel bildirinin ya da birimin gerçekleştirilmesi için gerekli enerji ya da nicelik olarak kapladığı alan. **4.** *{OsT}* Tutarak. ⊡ **tutarı tutmak,** *Tutarağı tutmak.*

tutar[3]**,** [tut-ar] *{ağız} is.* Dayanak. [DS]

tutar[4]**,** [tut-ar] *{ağız} is.* Arapça kelimelerde bir harfin önceki harfle birlikte okunacağını belirten işaret; cezim. [DS]

tutarak, [tut-ar-ak طوتاراق] *{eAT} is.* **1.** Ruh hastalığı nöbeti. **2.** Sara. **3.** *{ağız}* Direnme; inat. [DS] ⊡ **tu-**

tarağı tutmak, *Zaman zaman sinirliliği ya da huysuzluğu depreşerek olmadık işler yapmak.*

tutarca, [tutar-ca] *{ağız} is.* Karın ağrısı. [DS]

tutarga[1], [tut-ar-ga] *{ağız} is.* Sinir hastalıkları nöbeti. [DS]

tutarga[2], [tut-ar-ga] *{ağız} is.* **1.** Yol; yöntem. **2.** Sebep. **3.** Elverişli durum. **4.** Düzenli ve kararlı durum. [DS]

tutarga[3], [tut-ar-ga] *{ağız} is.* Pay. [DS]

tutarık, [tut-ar-ık طوتارق] *{eAT} {ağız} is.* Hastalık nöbeti; sara nöbeti. [DS]

tutarıklı, [tutarık-lı] *{ağız} sf.* Saralı. [DS]

tutarlı, [tut-ar-lı] *sf.* **1.** Bölümleri arasında mantıklı bir uyum ve bağlantı bulunan; aralarında çelişme bulunmayan; her yönden bağdaşmış; insicamlı, *(1942).* **2.** (Kişi için) davranış, düşünce ve sözleri arasında sürekli olarak mantıklı bir bağlantı ve uyum bulunan; dengeli. **3.** *zf.* Mantıklı bir bağlantı bulunacak biçimde; dengeli olarak.

tutarlık, -ğı [tut-ar-lık] *is.* Ögeleri ve bölümleri arasında mantıklı bir bağ bulunma; birbirini tutma hâli; uyuşma durumu; bağdaşım; uygunluk; düzgünlük; insicam.

tutarlılık, -ğı [tut-ar-lı-lık] *is.* **1.** Tutarlı olma durumu. **2.** Bir düşünce, konuşma, kuram vb.nin kendi iç mantığı; çelişmezlik. **3.** *psikol.* Kişinin tutum ve davranışları arasında çelişme bulunmaması durumu.

tutarsız, [tut-ar-sız] *sf.* **1.** Tutarı olmayan; tutarlı olmayan; insicamsız. **2.** Birlikten, bütünlükten yoksun olan; insicamsız, *(1942).* **3.** Birbiri ile bağlantılı ögeleri arasında bir uyum ve bütünlük bulunmayan; uyumluluk göstermeyen. **4.** Mantıksal bir düzen içinde gelişmeyen. **5.** (Kişi için) davranış, söz ve düşünceleri arasında çelişki bulunan.

tutarsızlık, -ğı [tut-ar-sız-lık] *is.* Tutarsız olma durumu; çelişme durumu; mantığa uymayan; insicamsızlık.

tutaş[1], [tut-aş طوطاش] *is.* **1.** *{eAT}* Tesadüf; karşılaşma. **2.** *{ağız} sf.* Bitişik; aralıksız. [DS] ⊡ **tutaş etmek,** *{eAT} Karşılaştırmak; tesadüf etmelerini sağlamak.*|| **tutaş eylemek,** *{eAT}* → tutaş etmek.|| **tutaş olmak,** *{eAT} 1. Rastlamak; karşılaşmak. 2. Yaklaşmak.*

tutaş[2], [tutaş] *{ağız} is.* Henüz evlenmemiş kız. [DS]

tutaşı, [tutuş-mak > tutuş-ī / tutaş-ī] *(tutaşı:) {eT} is.* **1.** Yakın; komşu. **2.** *zf.* Her zaman; daima; muttasıl. [DLT] [KB]

tutaşmak, [tut-a-ş-mak] *{eT} işteş. f. [-ur]* Karşılıklı olarak bağlanmak; birbirine bağlanmak. [Mühennâ]

tutaya, [*eT.* tutayağ] *{ağız} is.* Elle meyve toplama. [DS]

tutayağ, [tutayağ] *{eT} is.* Zaptetme. [EUTS]

tutayak, [tutayak / tutyak] *{eT} is.* **1.** Tutunma; sağlam bağlanmış olma. [Gabain] **2.** Zaptetme. [EUTS]

tutçak, -ğı [tut-cak] *{ağız} is.* **1.** Bir tür maşa. **2.** Tutacak. [DS]

tutça, [tut-ça] *{ağız} sf.* (Nesne için) çok değerli. [DS]

tutçı, [tutuş-mak > tutaş-ī / tutçī] *(tutçı:) {eT} zf.* Durmadan; arkası kesilmeden; daima; mütemadiyen; her vakit; her zaman; muttasıl. [DLT] [EUTS] [Gabain] [KB]

tuten, [düden / tuten] *{ağız} is.* Çağlayan. [DS]

tutgak[1], [tut-mak > tut-ġāk / tutak] *(tutğa:k) {eT} is.* Geceleyin düşmanın gözcülerini ve ileri karakollarını yakalamak için çıkarılan atlı bölük; öncü. [DLT] [KB]

tutgak[2], [tut-mak > tut-ġāk] *(tutga:k) {eT} is.* **1.** İnilti; nale; feryat. [EUTS] **2.** Sara nöbeti.

tutgan, [tut-mak > tut-ġān] *(tutğa:n) {eT} sf.* Daima tutan. [DLT]

tutgetir, [tut+get-ir] *{ağız} is.* Maşa. [DS]

tutgu, [tut-ğū] *(tutğu:) sf.* **1.** *{eT}* Tutacak. **2.** *{ağız}* Mahkeme kararını gösterir belge; ilam. [DS]

tutguç, [tut-mak > tut-ğüç] *(tutğu:ç) {eT} is.* Kahvaltı; bir parça yemek. [DLT]

tutguçı, [tut-mak > tut-ġuçī] *(tutğuçı:) {eT} sf.* Tutucu. [DLT]

tutguluk, [tut-ġuluk] *{eT} sf.* Tutma hakkı olan; tutma isteği olan. [DLT]

tutgun, [tut-mak > tut-ġün طوتغون] *(tutğu:n) {eT} {eAT} {OsT} is.* Tutkun; yakalanan; esir; tutsak. [DLT] [KB]

tutgurmak, [tut-mak > tut-ġur-mak] *{eT} gçl. f. [-ur]* Yapmak; ifa etmek; kurmak. [EUTS]

tutguruglı, [tut-ġur-uğ-lī] *(tutğuruğlı:) {eT} sf.* Kurucu bilgi; yaratıcı düşünce. [ARAT]

tutıya, [? tutıya] *{ağız} is.* Değerli eşya. [DS]

tuti, [Far. ṭūṭī طوطی] *(tu:ti:) {eT} {OsT} is. zool.* Bir cins papağan; dudu kuşu. [Bahşayiş] ⊡ **tūtî-gûyā,** *{OsT} Konuşan papağan.*|| **tūtî-i mu'cize-gûy,** *{OsT} Mucize söyleyen papağan.*|| **tūtî-i şekker-hā,** *{OsT} 1. Şeker çiğneyen papağan. 2. Güzel sözler söyleyen sevgili.*

tutiname, [Far. ṭūṭī-nāme طوطی نامه] *(tu:ti:na:me) {OsT} is.* **1.** Dudu kuşlarını konu edinen manzum hikâye kitapları. **2.** Asılsız ve anlamsız uydurma sözler ve hikâyeler.

tutiya, [Ar. tūtiyā توتيا] *(tu:tiya:) {eT} {OsT} is. kim.* **1.** Çinko. [Bahşayiş] **2.** Göz sürmesi; sürme. [Bahşayiş]

tutiyan, [Far. ṭūṭīyān طوطیان] *(tu:ti:ya:n) {OsT} is.* Papağanlar; dudu kuşları.

tutiye, [Far. tūtīyye توتيه] *(tu:ti:ye) {OsT} is. bot.* Dutgiller.

tutka, [tut-ka] *{ağız} is.* Parmakta çıkan çıban. [DS]

tutkaç, -cı [tut-kaç] *{ağız} is.* **1.** Tutacak. **2.** Deri terbiyesinde, gönleri parlatmak için kullanılan cila. [DS]

tutkal[1], [tut-ġan / tut-ġal > tutkal] *is.* **1.** Tahta, kâğıt, mukavva gibi şeyleri yapıştırmakta kullanılan kıkırdak ve deri gibi hayvansal maddelerden yapılma kuruyup sertleşme özelliği bulunan yapışkan madde; yelim. **2.** Yapıştırıcı özelliği nedeniyle aynı işlerde kullanılan plastik sentetik madde. ⊡ **tutkal gibi,** *(Kişi için) sırnaşık ve yapışkan.*|| **tutkal şerbeti,** *İçine çok az eritilmiş tutkal katılan ılık su.*

tutkal[2], [? tutkal] *{ağız} is.* Yüke dayanıklı hayvan. [DS]

tutkalcı, [tutkal-cı] *is.* Tutkalla yapıştırma işleriyle uğraşan kimse.

tutkalcılık, -ğı [tutkal-cı-lık] *is.* Tutkalcının işi.

tutkallama, [tutkal-la-ma] *is.* Tutkallamak eylemi.

tutkallamak, [tut-kal-la-mak] *gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* **1.** Üzerine tutkal sürmek. **2.** Tutkalla yapıştırmak.

tutkallanma, [tutkal-la-n-ma] *is.* Tutkallanmak eylemi.

tutkallanmak, [tutkal-la-n-mak] *edil. f. [-ır]* **1.** Tutkal sürülmek; tutkal ile yapıştırılmak. **2.** Tutkal bulaşığı olmak. **3.** [tutkal-lan-mak] *gçsz. f.* Tutkal sahibi olmak; tutkal edinmek.

tutkallı, [tutkal-lı] *sf.* **1.** Tutkalı olan; içeriğinde tutkal bulunan. **2.** Tutkal sahibi olan. **3.** Tutkal sürülmüş olan; tutkal ile yapıştırılmış olan.

tutkalsız, [tutkal-sız] *sf.* **1.** Tutkalı bulunmayan. **2.** Tutkal sürülmemiş, tutkalla yapıştırılmamış olan. **3.** İçeriğinde tutkal bulunmayan.

tutkan, [tut-kan] *{ağız} is.* İlme denilen dikenli çalı. [DS]

tutkap, [tut+kap] *{ağız} is.* Polis veya jandarma. [DS]

tutku[1], [tut-mak > tut-kü] *is.* **1.** *(tutku:) {eT}* Kapama; zaptetme. [EUTS] **2.** Aşk, nefret, yükselme hırsı, cimrilik gibi bir kimseye egemen olan irade ve yargıları aşan yoğun ve güçlü istek; ihtiras. **3.** Kişiyi bir şeye eğilime ya da ona karşı olmaya iten güçlü duygu. **4.** Karşı konulmaz derecede şiddetli eğilim ya da sevgi; iptila. ⊡ **tutkuya kapılmak,** *Aşırı istek ya da eğilim içinde olmak.*

tutku[2], [tut-ku] *{ağız} is.* Perde. [DS]

tutku[3], [tut-ku] *{ağız} is.* Saç tokası. [DS]

tutkuç, -cu [tut-kuç] *{ağız} is.* Tutacak. [DS]

tutkug, [tut-mak > tut-ku-ġ] *{eT} is.* Rehin. [EUTS]

tutkulaşma, [tut-ku-la-ş-ma] *is.* Tutkulaşmak eylemi.

tutkulaşmak, [tut-ku-la-ş-mak] *dönşl. f. [-ır]* Tutku durumuna gelmek; ihtiras hâlini almak.

tutkulu, [tut-ku-lu] *sf.* **1.** Tutku dolu; ateşli. **2.** Tutkuların etkisi ile hareket eden; tutkusu olan; ihtiraslı.

tutkun[1], [tut-kun طوتقون] *sf.* **1.** *{OsT}* (Dil vb. için) tutuk; tutulmuş. **2.** Bir şeye aşırı bağlı olan; tutku ile bağlanmış olan; meftun. *{ağız} (aynı)* [DS] **3.** (Kişi için) ona gönül vermiş, bağlanmış olan; âşık olan. **4.** Çekingen; utangaç. **5.** Felçli; inmeli. **6.** (Kişi için) dilinde tutukluk olan. **7.** Tıkanmış; tıkalı. **8.** Tutulmuş; uğramış. **9.** *is.* Kötü bir şeye aşırı ölçüde bağlı olan kimse; düşkün; müptela. **10.** Durgunluk; tıkanma; tıkanıklık. ⊡ **tutkun avlamak,** *Aptal birini kandırmak.*|| **tutkun vermek,** *Yakayı ele vermek; yakalanmak.*

tutkun[2], [tut-kun] *{ağız} sf.* **1.** (Ürün için) verimli; bol. **2.** (Renk için) koyu. **3.** (Gökyüzü için) bulutlu. [DS]

tutkunluk, -ğu [tut-kun-luk طوتقونلق] *is.* **1.** Tutkun olma durumu; meftunluk; meftuniyet. **2.** *{OsT}* Tutukluk.

tutlaştırmak, [tut-la-ş-tır-mak] *{ağız} gçl. f. [-ır]* Karşısındaki, istemediği hâlde eline bir şey sıkıştırmak; tutuşturmak. [DS]

tutma[1], [tut-ma] *is.* **1.** Tutmak eylemi. **2.** Bir yıllığına anlaşmalı çiftlik işçisi; geçici işçi; yanaşma. **3.** *{ağız}* Hizmetçi; uşak; işçi. [DS] **4.** *{ağız}* Metres; dost. [DS] **5.** Toprağın yağış sularını akarsulara ulaşmadan alıkoyma gücü ve olgusu. **6.** *psikol.* Belleğin bilgileri saklama özelliği. **7.** *spor.* Rakibi yakalama biçimi veya hareketi. **8.** (Peynir ya da yoğurt için) süt mayalandıktan sonra pıhtılaşmaya başlaması. **9.** *{ağız}* Kesilmiş ayran. [DS] **10.** Bir yapıştırıcının sürüldüğü yerde katılaşma durumu ya da yapıştırma etkisi. **11.** *{ağız}* Konukların götürüldüğü düğün hamamı. [DS]

tutma[2], [tut-mak > tut-mā] *(tutma:) {eT} is.* Sandık. [DLT]

tutmaç[1], **-cı** [tutma+aş / tut-mak > tut-maç تتماج] *is.* **1.** *{eT} {eAT} {OsT}* Makarna veya şehriye ile yapılan bir yoğurtlu çorba. [DLT] [Bahşayiş] **2.** Dört köşe kesilmiş ve kurutulmuş hamur parçaları ve mercimekle yapılan çorba; erişte çorbası. *{ağız} (aynı)* [DS] **3.** *{ağız}* Kurumuş yufka. [DS] **4.** *{ağız}* Kesilmiş hamur içine kavurma konularak yapılan bir çeşit çorba. [DS] ⊡ **tutmaç aşı,** *{ağız} Üstüne kavrulmuş kıkırdak dökülerek yenilen bir tür hamur çorbası.* [DS]

tutmaç[2], **-cı** [tut-maç] *{ağız} is.* Çoban. [DS]

tutmak[1], [tu-mak *(tıkamak; kapamak)* > tu-t-mak] *gçl. f. [-ar]* **1.** *{eT}* Tutmak; elinde bulundurmak; eliyle kavramak; kavrayarak eline almak; almak. [EUTS] [İKPÖy.] [Gabain] [KB] [Mühennâ] [Üç İtigsizler] **2.** *{eT}* Takdim etmek. [Gabain] **3.** *{eT}* (Makam için) ele geçirmek; denetimi ya da etkisi altına almak; idare etmek; yönetmek. [ETY] [Gabain] **4.** *{eAT}* Ele geçirmek; istila etmek; kaplamak. **5.** *{eT}* Yakalamak. [DLT] [EUTS] [Tekin] **6.** *{eT} {eAT} {OsT}* Korumak; muhafaza etmek; saklamak; giz-

lemek. [Gabain] [Tekin] **7.** (Bir şeyi) bedeninin bir yerine sıkıştırarak durdurmak. **8.** (Duygu, tepki, gülme, ağlama, gözyaşı vb. için) açığa vurmamak; saklamak; göstermemeye çalışmak; bastırmak. **9.** (Kişi, nesne için) düşmesine engel olmak; yakalamak. **10.** (Kişi, hayvan vb. için) kaçmasına engel olmak. **11.** (Kişi, hayvan, sıvı, para vb. için) gitmesine, akmasına, çıkmasına engel olmak; alıkoymak. *{eAT} {OsT} (aynı)* **12.** Bir yerinden kavrayarak hareketini engellemek ya da yönlendirmek; idare etmek. **13.** (Av için) avlamak; yakalamak. **14.** (Eşya ve nesneler için) onu yerinde sabitleştirmek; yerinde durmasını sağlamak; sabit kılmak. *{eAT} (aynı)* **15.** (Kişi ya da hayvan için) çıkamayacağı bir yere kapamak; tevkif etmek; hürriyetinden mahrum edip bir yere kapamak; tutuklamak. **16.** Yanında bulundurmak, alıkoymak. **17.** (Bir nitelik için) öyle kalmasını sağlamak; öyle bulundurmak; herhangi bir durumda bulundurmak. *temiz tutmak.* **18.** (Beden ya da organ için) belli bir durum aldırmak ve bu durumu sürdürmek. *başını dik tutmak.* **19.** (Kişi için) bir yerden gitmemesi için bir engel ya da neden oluşturmak. **20.** (Verdiği söz, ettiği yemin vb. için) yerine getirmek; gereğini yapmak; gerçekleştirmek. **21.** (Öğüt, söz vb. için) dinlemek; uygulamak; dışına çıkmamak. **22.** (Bir kişi ya da grup için) destek olmak; ondan yana çıkmak; desteklemek. **23.** (Bir kişiyi, bir şeyi vb.) değer vermek; beğenmek; takdirle karşılamak; önemsemek; benimsemek. **24.** (Farklı öge ya da bölümler için; genellikle olumsuz biçimde kullanılır) tutarlılık içinde bulunmak; mantıksal uyum içinde olmak; uygun gelmek, çelişmez olmak. *bir dediği ötekini tutmamak.* **25.** (Yer için) ayırmak ya da ayırtmak. **26.** (Bir kişi için) yapmakta olduğu işte oyalamak; işinden alıkoymak; bekletmek. **27.** (İşçi vb. için) bir kimseyi çalıştırmak üzere ücret vererek anlaşmak; para ile çalıştırmak; hizmetine almak. **28.** (Ev, araba, dükkân, tarla, bahçe vb. için) kiralamak. **29.** (Yol, geçit vb. için) işgal etmek; gidiş gelişi engellemek; denetim altına almak; kapamak; seddetmek. *{eAT} (aynı)* **30.** (Ün, söz vb. için) yayılmak; herkesçe bilinir olmak. **31.** *{eAT} {ağız}* İlk defa kullanmak. [DS] **32.** (İçki vb. için) aşırı derecede sarhoş etmek; dokunmak; etkisini göstermek; etkilemek. **33.** (Uyuşturucu, ağrı kesici vb. madde için; genellikle olumsuz olarak) etkisini göstermek. *morfin tutmadı.* **34.** (Taşıt için) midesini bulandırmak. **35.** (Yer için) oraya varmak; ulaşmak. **36.** (Mermi, ok, taş vb. için) hedefe isabet etmek. **37.** (Kişi için) çok sayıda atmak; hedef olarak seçmek; nişan alarak atmak. *taşa tutmak.* **38.** Oluşmak; bağlamak. *Ekinler başak tuttu.* **39.** Kazanmak; edinmek; elde etmek. *{eAT} (aynı) biraz et tutmak.* **40.** (Para ya da mal için) bir alacak ya da verecek bedeli saymak; karşılık saymak. *önceki verdiklerime tut.* **41.** Öyle saymak; öyle kabul etmek; addetmek; var saymak; farz etmek. *{eAT} {OsT} (aynı) Bunları geçmişte yaşadıklarına tut. Tut ki gelmedi.* **42.** Başlamak. *Müdüründen tut, ta kapıcısına kadar...* **43.** (İlenç, lanet vb. için) hedefine ulaşmak; gerçekleşmek. **44.** (Ağrı, hastalık vb.) etkisini göstermeye başlamak; tekrar ortaya çıkmak; musallat olmak. **45.** (Boya, yapıştırıcı vb. için) verilen biçimi korumak; istenilen şekli almak; olduğu gibi kalmak. *pantolon ütü tutmuyor.* **46.** (Yalan, hile vb. için) farkına varmak; sezmek; anlamak; yakalamak. **47.** (İş için) çalışmaya başlamak; herhangi bir anlayışla işe girişmek; çalışmak. **48.** İstenilen biçimde yapmak; bir işi şu veya bu biçimde sürdürmek; içine girmek; girişmek; yapmak; amel etmek. *{eAT} (aynı) işi sıkı tutmak.* **49.** (Yer için) rüzgâr, yağmur vb. etkisinde kalmak; etkisine açık olmak; uğramak. *rüzgâr tutmak.* **50.** (Kişi için; olumsuz biçimde) yükselişine engel olamamak. **51.** (Nitelik için; karşılaştırmalarda) onun değerinde olmak; yerini almak; niteliklerine erişmek. **52.** (Sorumluluk için) bir şeyden dolayı bir kimseye sorumluluk yüklemek; onu sorumlu saymak. **53.** (Bitki için) kök salmak; büyümek; gelişmek. **54.** *{eAT}* (Dişi hayvan için) çiftleştikten sonra gebe kalmak. **55.** (Bir şeyin ucundan, kıyısından vb.) yapılan işe yardım etmek. **56.** *gçl. f.* (Yol, iz, teknik vb. için) o yolu izlemek; o yoldan gitmek; onu benimsemek. **57.** (Yiyecek, içecek vb. için) takdim etmek; sunmak; vermek; ikram etmek. **58.** (Ceket, palto vb. için) giymesine yardımcı olmak. **59.** *{OsT}* Kullanmak; örtünmek. *yaşmak tutmak.* **60.** (El ile kullanılan alet için) kullanmak; onunla iş yapmak. **61.** *as.* Bir yeri savunmak; işgal altında bulundurmak. **62.** (Sayı için) zihninde kararlaştırmak; o sayıyı düşünmek. *{eAT} (aynı)* **63.** Yöneltmek; doğrultmak; yaklaştırmak; etkisine bırakmak. *fener tutmak.* **64.** Yönelmek. **65.** (Bankacılıkta) durdurmak, bloke etmek. **66.** Biriktirmek, tasarruf etmek. **67.** Beklenen sonucu vermek; yadırganmamak. **68.** Bir işlevi yerine getirebilecek durumda olmak; iş görebilecek durumda olmak. *bacakları tutmamak.* **69.** (Bir duygu, durum vb. için) etkisi altına almak. *inatçılığı tutmak.* **70.** Başarılı olmak; belli bir sonuç vermek; iyi sonuçlanmak. **71.** (Kitap, yayın vb. için) çok satmak; ilgi görmek; çok beğenilmek; benimsenmek. **72.** Belli bir süreyi kaplamak; doldurmak. **73.** (Kırağı, çiy, kar vb. için) yeryüzünde görünür hâle gelmek; örtmek; erimeden kalmak. **74.** Denk gelmek; isabet etmek. *Attığın tutmadı.* **75.** (Boya, yapışkan vb. için) sürüldüğü, yapıştığı yerden çıkmaz olmak; üstünde kalmak. *Boya tuttu.* **76.** (Yemek için) hafifçe dibi yanmak. **77.** Kaplamak; bürümek. *Yolları duman tuttu.* **78.** (Hesap için; para olarak) belli bir değere, niceliğe ulaşmak. **79.** *{eAT} {OsT}* Bir şeyi karşısına koymak. **80.** (Erkek için) bir kadın eşi olmak. *Ağanın kızını tutuyor.* **81.** *yard. f.* (Tutanak, not vb. ile) belirlemek; tespit etmek;

yazmak; saptamak; kaydetmek. **82.** (Hesap, muhasebe için) yazmak; kaydetmek. **83.** (Tavla için) istenen zarı atmak. **84.** (Nöbet vb. için) o görevi yerine getirmek. **85.** (Oruç için) ibadeti yerine getirmek. **86.** (...eceği zarf fiili ile) beklenmedik bir zamana gelmek; uygun olmayan bir durumla karşılaşmak. ⮺ **tuta birmek,** *{eT} Tutuvermek.*|| (iler) **tutar yeri kalmamak,** *1. Çok eskimek; delik deşik olmak. 2. Savunulamayacak durumda olmak.*|| **tut kap,** *{eAT} Kavga; mücadele.*|| **tut etmek,** *{ağız} Alıkoymak.* [DS]|| **tut kelin perçeminden,** *Çözümlenmesi güç bir durum karşısındaki çaresizlik.*|| **tut ki...** *Var sayalım; farz et.*|| **tutmak kapmak,** *{eAT} Atıp tutmak.*|| **tuttuğu dal elinde kalmak,** *Güvendiği kişi ya da umut bağladığı bir iş beklendiği gibi olumlu çıkmamak; değerini ve önemini kaybetmek; güvendiği dağlara kar yağmak.*|| **tuttuğunu koparmak,** *Çok becerikli olmak; giriştiği her işte başarılı olmak.*

tutmak[2], [tu-mak *(kapamak)* > tu-t-mak] *gçl. f. [-ar] {eT} is.* Tutamak; sap. [EUTS] [Gabain]

tutmak[3], [tut-mak طوتمق] *{OsT} is.* Emanet; geçici olarak bırakılan nesne. ⮺ **tutmağa vermek,** *{OsT} Emanet bırakmak; geçici bir süre için vermek.*

tutmalı, [tut-ma-lı] *sf.* **1.** Tutması bulunan. **2.** (Geçme için) sıkı birleştirmeli.

tutmalık, -ğı [tut-ma-lık] *is.* **1.** Tutmaya, tutunmaya yarayan nesne. **2.** *spor.* Spor ayakkabılarının kaymaması için altlarına yerleştirilen küçük konik pütürler; krampon.

tutnak, -ğı [tut-(a)nak] *{ağız} is.* Mahkeme kararını gösteren belge; ilam. [DS]

tutoşmak, [tut-uş-mak / tut-oş-mak] *{eT}* → tutuşmak.

tutrak, [tut-(u)r-ak توترق] *{eAT} is.* Ateşi tutuşturmakta kullanılan çerçöp.

tutruğ, [tut-mak > tut-(u)r-uğ / tutzuğ / tutsuğ] *{eT} is.* Vasiyet. [DLT]

tutruk[1], [tut-mak > tut-ur-mak > tut(u)r-uk] *{eT} is.* Dayanak. [KB]

tutruk[2], [tut-(u)r-uk طترق] *{eAT} {ağız} is.* Ateşi tutuşturmakta kullanılan çerçöp. [DS]

tutsak[1], **-ğı** [tut-sak طوتساق] *is.* **1.** Savaş sırasında ele geçirilen düşman askeri; esir. *{eAT} {OsT} (aynı)* **2.** *mecaz.* Bir kimseye veya bir şeye körü körüne bağlanmış kimse; iradesini özgürce kullanamayan kişi. **3.** *sf.* Özgürlüğü olmayan; esaret altında bulunan.

tutsak[2], **-ğı** [tut-sak] *{ağız} is.* Rehin; tutu. [DS] ⮺ **tutsak etmek,** *{ağız} Engel olmak; alıkoymak.* [DS]

tutsaklık, -ğı [tut-sak-lık طوتساقلق] *is.* **1.** Tutsak olma durumu; esaret. *{eAT} {OsT} (aynı)* **2.** Tutsak kimsenin durumu. **3.** *mecaz.* Baskıcı, zorba bir buyruğun altında bulunma. **4.** *mecaz.* Bir kimseye duyulan, özgürce davranmayı engelleyen bağımlılık. **5.** *as.* Savaşta düşman eline düşen askerlerin statüsü.

tutsık, [tut-mak > tut-sık] *{eT} sf.* **1.** (Devlet, yurt için) tutacak; kurulacak. [ETY] **2.** Tutma. [Gabain]

tutsuğ, [tut-mak > tut-suğ] *{eT} is.* Vasiyet; vasiyetname. [DLT]

tutsuk[1], [tut-mak > tut-suğ] *{eT} is.* → tutsuğ. [ETY]

tutsuk[2], **-ğu** [tut-suk] *{ağız} is.* Rehin; tutu. [DS]

tutsukmak, [tut-mak > tut-suk-mak] *{eT} edil. f. [-ar]* **1.** Tutulmak; yakalanmak. [DLT] [Gabain] **2.** Hapsedilmek. [EUTS]

tutşı, [tut-mak > tut-āş-ī / tut-uş-ī / tut-şī] *(tutşı:) {eT} is.* **1.** Yakın komşu. [DLT] **2.** Devamlı; her zaman; daima. [KB]

tutşukmak, [tut-(u)ş-uk-mak] *{eT} gçsz. f. [-ur]* Toplanmak. [EUTS]

tuttacı, [tut-tacī] *(tuttaçı:) {eT} sf.* Tutucu. [DLT]

tutti, [İt. tutti *(herkes)*] *is. müz.* Bir orkestradaki bütün çalgıların katılımı ile seslendirilen bölüm.⮺ **tutti frutti,** *Meyve şekerlemeleriyle süslenmiş, çilekli dondurma ile kaplı vanilyalı dondurma.*

tuttuk, -ğu [tut(t)-uk] *{ağız} is.* Rehin; tutu. [DS]

tutturabildiğine, [tut-tur-a+bil-di(k)-i-n-e] *zf.* (Satış için) belli bir fiyatı olmaksızın; kabul ettirebildiği kadara.

tutturaç, -cı [tut-tur-aç] *is.* Bir şeyi bir yere bağlayıp tutturmaya yarayan küçük nesne.

tutturgaç, [tut-tur-gaç] *is.* Kâğıtları birbirine tutturmak için kullanılan kıvrımlı küçük tel parçası; ataç.

tutturma, [tut-tur-ma] *is.* Tutturmak eylemi.

tutturmak, [tut-tur-mak] *gçl. f. [-ur]* **1.** Tutmasını sağlamak. *{eT} (aynı)* [DLT] **2.** Bir şeyi bir şey ile bir yere iliştirmek. **3.** Birden çok ögeyi bir araya getirmek ve birbirine bağlamak. **4.** Bir kimseyi veya nesneyi hedef almalarını sağlamak. *taşa tutturmak.* **5.** (Atış için) isabet ettirmek; denk getirmek; değdirmek. **6.** (Tahmin için) denk getirmek. **7.** (Kazanmak için) gerekli olan sayıda puanı ya da rakamı elde etmek; puana ulaşmak. **8.** Yakalatmak; avlatmak. *{eT} (aynı)* [DLT] **9.** Birinin biri tarafından görevlendirilmesini sağlamak; kiralatmak. **10.** Yapmaya devam etmek; sürdürmek. *Bir deniz muhabbetidir tutturmuşlar...* **11.** (Köpek için) birini ısırtmak veya yakalatmak. **12.** *{ağız}* Yazmacılıkta, boyayı beze çıkmayacak biçimde emdirmek. [DS] **13.** *{ağız}* Sezdirmek. [DS] **14.** *gçsz. f.* Herhangi bir konuda diretmek; aklına koyduğu şeyi ısrarla istemek; ayak diremek. *{ağız} (aynı)* [DS]

tutturmalık, -ğı [tut-tur-ma-lık] *is.* İki şeyi birbirine tutturmaya yarayan küçük nesne; iğne; toka; kopça; düğme vb.

tutturuk, -ğu [tut-tur-uk] *{ağız} is.* **1.** Raptiye. **2.** Ateşi tutuşturmaya yarayan çıra, çalı vb. şey; tuturuk. [DS]

tutturuş, [tut-tur-uş] *is.* Tutturmak eylemi ve biçimi.

tutu[1], [tut-u توطو] *{eAT} {OsT} {ağız} is.* **1.** Rehin; ipotek. [DS] **2.** *{ağız}* Paranın veya bir malın değeri; kıymet. [DS] **3.** *{ağız}* Güvey evinden gelin evine gönderilen ilk armağan. [DS] **4.** *{ağız} folk.* Nişanlılara tarafların gönderdiği armağanlar. [DS] **5.** *{ağız} folk.* Nişan. [DS] **6.** *{ağız}* İki kişi arasında önceden belirlenen ve üçüncü bir kişi araya girdiğinde anlaşmalı kişilerden diğerinin bilgisi dahilinde olduğuna dair üçüncü kişiye verilen mendil, çakı gibi bir teslim tesellüm eşyası. *"Şu mendili tutu olarak eve götür de sana bastonumu versinler."* [DS] **7.** *{ağız}* Belirti; iz; işaret. [DS] ☞ **tutu komak,** *{eAT} {OsT} Rehin olarak bırakmak.*|| **tutuya koymak,** *(Borçlu için) alacaklıya, borcuna güvence olması için borcunu ödediğinde geri almak üzere değerli bir malı geçici olarak bırakmak.*

tutu[2], [tut-u] *{ağız} is.* Halay. [DS]

tutuba, [tut-u + aba / tut-ma ? > tutuba] *{ağız} is.* Hizmetçi. [DS]

tutucu[1], [tut-ucu] *sf.* **1.** Tutma işini yapan; tutan. **2.** *is.* Bir madde içindeki istenmeyen şeyleri tutup ayıklamaya yarayan şey. **3.** Elle tutulması mümkün olmayan şeyleri tutmaya, yapılan işte kullanmaya yarayan parça. **4.** *{ağız}* Ateş maşası. [DS] **5.** *gnşl.* Yerleşik değerlere ve kurulu düzene sıkı sıkıya bağlı olan; değişimi kabul etmeyen; muhafazakâr. **5.** *spor.* Durmalı çıkışlarda, bisikletçiye yardım eden kişi.

tutucu[2], [tutu-cu] *is.* Rehin tutan kimse; rehinedar.

tutucu[3], [tut-ucu] *{ağız} sf.* Tutumlu. [DS]

tutuculaşma, [tut-ucu-la-ş-ma] *is.* Tutuculaşmak eylemi.

tutuculaşmak, [tut-ucu-la-ş-mak] *dönşl. f. [-ır]* Tutucu durumuna gelmek; tutucu olmak; tutuculuk yapmak.

tutuculuk, -ğu [tut-ucu-luk] *is.* **1.** Tutucu olma durumu; tutucu bir kimsenin niteliği. **2.** Güven duyulan yerleşik düzene, değerlere ve siyasal düzene sıkı sıkı bağlı olmaktan dolayı toplumda görülen değişikliklere karşı çıkma durumu. **3.** Uzlaşmaz tutucu siyasi eğilim; muhafazakârlık.

tutug, [tut-mak > tut-uğ] *{eT} is.* **1.** Efsun; büyü tutması. [DLT] **2.** Rehin. tutu. [DLT] [ETY] [EUTS] [KB]

tutuglı, [tut-uğ-lī] *(tutuğlı:) {eT} sf.* **1.** Zapteden; tutan. [ARAT] **2.** Tutmaya azmeden. [DLT]

tutuglug[1], [tut-uğ-luğ] *{eT} sf.* **1.** Tutulu; engelli; manialı. [Üç İtigsizler] **2.** Büyülü; efsunlu; cinli. [DLT] ☞ **tutuglug yer,** *Tekin olmayan yer; cin çarpan yer.* [DLT]

tutuglug[2], [tutuk-luğ] *{eT} sf.* Başbuğlu; reisli. [EUTS]

tutugsak, [tutuğ-sāk] *(tutuğsa:k) {eT} sf.* Tutmak isteyen. [DLT]

tutuk[1], **-ğu** [tut-uk توطوق > Ar. تتق] *sf.* **1.** *{eT} {eAT}* Kapalı; tıkalı; örtülü. [DLT] **2.** Konuşması rahat ve akıcı olmayan; akıcı ve rahat konuşamayan. **3.** Duygu ve düşüncelerini ortaya koymaktan çekinen; sıkılgan; çekingen; durgun; utangaç. *{ağız} (aynı)* [DS] **4.** (Organ için) eski işlevini yerine getiremez duruma gelmiş olan. **5.** (Ses için) kısılmış. **6.** (Yol için) kapatılmış; tutulmuş olan; kesik. **7.** *{eT}* Enenmiş; iğdiş edilmiş. [DLT] **8.** *is.* Tutuklu; hapis.☞ **tutuk evi,** *Tutukluların konduğu yer; ceza evi; tevkifhane.*|| **tutuk su,** *biy. Toprağa düşen suyun, toprağın üst tabakasında kalan kısmı.*

tutuk[2], **-ğu** [Çin. tu-tu(k) => tutuk] *{eT} is.* **1.** Vali; idare amiri; askerî vali. [ETY] [Gabain] **2.** Bir rütbe. [EUTS] **3.** *{ağız}* Görevli. [DS]

tutuk[3], **-ğu** [tut-uk توطوق > Ar. تتق [Lehçe-i Osmānî]] *{eAT} {OsT} is.* **1.** Perde. **2.** Yüzü örten şey; yaşmak; peçe; duvak. **3.** *{ağız}* Gelin duvağı. [DS]

tutuk[4], **-ğu** [tut-uk] *{ağız} is.* Katılaşmamış yoğurt. [DS]

tutuk[5], **-ğu** [tut-uk / tüt-ük] *{ağız} is.* Duman. [DS]

tutuklama, [tut-uk-la-ma] *is.* **1.** Tutuklamak eylemi. **2.** *huk.* Geçici bir süre yargıç kararı ile sanığın tutuk evine kapatılması; tevkif.

tutuklamak[1], [tut-uk-la-mak] *gçl. f. [-r] [-l(u)-yor]* Sanığı, bir önlem olarak geçici bir süre için yargıç kararı ile özgülüğünden mahrum bırakmak; tevkif etmek, *(1955).*

tutuklamak[2], [tutuk-lā-mak] *(tutukla:mak) {eT} gçl. f. [-r]* Enemek; enenmişliğe nispet etmek. [DLT]

tutuklanış, [tut-uk-la-n-ış] *is.* Tutuklanmak eylemi ve biçimi.

tutuklanma, [tut-uk-la-n-ma] *is.* Tutuklanmak eylemi; tevkif edilme.

tutuklanmak[1], [tut-uk-la-n-mak] *edil. f. [-ır]* Yargıç kararı ile geçici bir süre, bir önlem olarak özgürlüğünden mahrum bırakılmak; tevkif edilmek.

tutuklanmak[2], [tutuk-la-n-mak] *{eT} dönşl. f. [-ur]* Hadım köle sahibi olmak. [DLT]

tutuklaşmak, [tutuk-la-ş-mak طوتقلشمق] *{eAT} {OsT} işteş. f. [-ur]* (Savaş için) tutuşmak.

tutuklatma, [tut-uk-la-t-ma] *is.* Tutuklatmak eylemi; tevkif ettirme.

tutuklatmak, [tut-uk-la-t-mak] *gçl. f. [-ır]* Bir kimsenin tutuklanmasını sağlamak; tevkif ettirmek.

tutuklu, [tut-uk-lu] *is.* **1.** *huk.* Mahkemece, suç işlediği hakkında kesin bir yargıya varılamadığı için kesin bir mahkûmiyet kararı verilmeden önce geçici bir önlem olarak özgürlüğü kısıtlanmış ve tevkif evine kapatılmış olan kimse; mevkuf. **2.** *sf.* Bir yere sıkıştırılmış olan; kapatılmış olan; hareket edemeyen. **3.** *zf.* Tutuklu olarak.

tutukluk, -ğu [tut-uk-luk] *is.* **1.** Tutuk olma durumu. **2.** Rahat ve akıcı konuşamama hâli. **3.** Çekingenlik;

utangaçlık. **4.** (Beden için) eski işlevini yerine getiremez olma hâli. **5.** (Makine, silah vb. için) işleyişinde oluşan aksaklık.

tutukluluk, -ğu [tut-uk-lu-luk] *is.* Tutuklu olma durumu; tutuklu olan kişinin durumu; mevkûfiyet.

tutukmak, [tutuk-mak] *{eT} gçsz. f. [-ur]* Paslanmak. [DLT]

tutuksamak, [tutuk-sa-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-s(u)-yor]* **1.** Duraksamak. **2.** Kuşkulanmak. [DS]

tutuksuz[1], [tut-uk-suz] *sf.* **1.** Tutuk durumu olmayan. **2.** Tutuklanmadan yargılanan.

tutuksuz[2], [tutuk-suz] *{eT} sf.* Desteksiz. [Clauson]

tutuldurmak, [tut-ul-dur-mak] *{eT} gçl. f. [-ur]* Tutturmak; zaptetmek; alıkoymak; dahil ettirmek; dahil bulundurmak. [Üç İtigsizler]

tutulma, [tut-ul-ma] *is.* **1.** Tutulmak eylemi. **2.** Popüler hâle gelme. **3.** *gök b.* Bir gök cisminin önüne başka bir gök cisminin geçmesi ile ya da gölgesi altında kalarak görülmez olması.

tutulmak, [tut-ul-mak طوتولمق / طوتلمق / طتلمق] *edil. f. [-ur]* **1.** Hakkında tutmak eylemi gerçekleştirilmek; tutulmak; alıkonulmak. *{eT} (aynı)* [EUTS] [KB] [Üç İtigsizler] **2.** Elle kavranmak. **3.** Hareketi engellenmek ya da yönlendirilmek. **4.** Ele geçirilmek; yakalanmak. *{eT} (aynı)* [DLT] **5.** Alıkonulmak ya da bir yere kapatılmak. **6.** Bir durumda bulunması sağlanmak. **7.** *{eAT}* (Yol, bel, kanal vb. için) kapanmak; tıkanmak; kapatılmak. **8.** *{eAT}* (Mal, mülk, davar vb. için) ileride kullanmak üzere elde bulundurulmak; hazırda bekletilmek. **9.** Avlanmak. **10.** Denetim altına alınmak; işgal edilmek. **11.** Beğenilmek; ilgiye değer bulunulmak; popüler olmak. **12.** Desteklenmek. **13.** Ayırtılmak. **14.** Hizmete alınmak; bir iş ile görevlendirilmek. **15.** Kiralanmak. **16.** *{eAT}* (Eşya için) kullanılmak. **17.** Bir şeye yöneltilmek. **18.** Etkisine bırakılmak. **19.** (Gök cismi için) tutulma eylemi gerçekleşmek. **20.** *dönşl. f.* Hareket edemez olmak; bir şey yapamaz duruma gelmek; işlevini yerine getiremez olmak. *Kolu tutuldu.* **21.** *{ağız}* Felç olmak. [DS] **22.** *{eAT} {OsT}* (Göz için) donuklaşmak; kararmak. **23.** *{eAT} {OsT}* (İç, gönül, kalp vb. için) daralmak; sıkılmak. **24.** *{eAT}* Konuşamaz olmak. **25.** Birine âşık olmak. *{ağız} (aynı)* [DS] **26.** (Yer için) orayı çok sevmek; beğenmek. **27.** (Yağmur, dolu, fırtına vb. şeye) etkisi altında kalmak; yakalanmak. **28.** (Bir kişiye, bir şeye) çok fena sinirlenmek; çok kızmak. **29.** (Hastalık için) yakalanmak.

tutulmaz, [tut-ul-maz] *sf.* Yakalanmaz; ele avuca gelmez.

tutulmazlık, -ğı [tut-ul-maz-lık] *is.* Tutulmaz olma durumu.

tutulmuş, [tut-ul-muş] *sf.* Ele geçirilmiş; engellenmiş. ⧉ **tutulmuş para,** *Kontrol altına alınmış para; bloke para.*

tutulturmak, [tut-ul-dur-mak] *{eT} gçl. f. [-ur]* Tutulmak; hapsettirilmek. [EUTS]

tutulu[1], [tut-ul-u طوتولو] *sf.* **1.** Tutulmuş hâlde olan. **2.** *{eAT}* Kapalı; müphem.

tutulu[2], [tutu-lu] *sf.* Rehin olan; tutu olarak bırakılmış olan; merhun.

tutulum, [tut-ul-um] *is.* *gök b.* Bir yıl içinde Güneş'in gök küresi üzerinde çizdiği çemberin sınırladığı daire.

tutuluş, [tut-ul-uş] *is.* Tutulmak eylemi ve biçimi.

tutum[1], [tut-mak > tut-um] *is.* **1.** *{eT}* Avuç. [Gabain] **2.** *{ağız}* Tutam. [DS]

tutum[2], [tut-um طوتم / طتوم / طوتوم] *is.* **1.** Tutulan yol; izlenen usul. **2.** Bir kimsenin herhangi bir olay ve durum karşısında sergilediği davranış; davranış biçimi. *{eAT} (aynı)* **3.** Bireyin geçmiş deneyimine dayanarak kendisinde geliştirdiği kanaat, inanç veya ön eğilim. **4.** Bir toplumun etkin olaylar karşısında sergilediği siyaseti yansıtan görüşlerin tümü. **5.** *{eAT} {OsT}* Durum; hâl; vaziyet. ⧉ **tutum değişikliği,** *bilş. Var olan tutumların gözden geçirilerek değiştirilme veya tümüyle farklı tutumlara yerlerini bırakma süreci.*|| **tutum testi,** *sosy. Bireylerin, grupların belirlenen bir konudaki tutumlarını ölçmek üzere tasarımlanan ölçüm aracı.*

tutum[3], [tut-um] *is.* Gereksiz harcamalardan kaçınma; tasarruf; iktisat; ekonomi.

tutumlu, [tut-um-lu] *sf.* Parasını gereksiz yere harcamayan; hesaplı; idareli; muktesit.

tutumluluk, -ğu [tut-um-lu-luk] *is.* Tutumlu olma durumu.

tutumsuz, [tut-um-suz] *sf.* Gereksiz yere harcamada bulunan; hesaplı davranmayan; savurgan; müsrif.

tutumsuzluk, -ğu [tut-um-suz-luk] *is.* Tutumsuz olma durumu; müsriflik; savurganlık; israf.

tutuncak, -ğı [tut-un-(a)cak] *{ağız} is.* Kabza. [DS]

tutunçsuz, [tutunç-suz] *{eT} sf.* Tutulamayan. [EUTS]

tutunçu, [tutun-mak > tutun-çü] *(tutunçu:) {eT} sf.* Tutulmuş olan. ⧉ **tutunçu oğul,** *{eT} Evlatlığa alınmış oğul.* [DLT]

tutung, [Çin. tu-tu] *{eT} is.* **1.** Vali. [Gabain] **2.** Bir memuriyet unvanı. [EUTS]

tutunma, [tut-un-ma] *is.* **1.** Tutunmak eylemi. **2.** Bir uçağı ya da helikopteri havada tutan kuvvet. **3.** *bot.* Bir dayanağa tutunan bitkilerin ve hayvanların durumu.

tutunmak[1], [tut-mak > tut-un-mak طوتنمق / طتنمق / طوتنمق] *dönşl. f. [-ur] [eT. tutnur, tutnumaz]* **1.** (Düşmemek için) sıkıca yapışmak; elleriyle sıkıca kavramak. *{eT} (aynı)* [DLT] [ETY] [EUTS] [KB] **2.** Umut bağlamak; güvenmek. **3.** *{ağız}* Sığınmak; dayanmak. [DS] **4.** Kendini kabul ettirmek; kendine iyi bir yer edinmek. **5.** Aynı yerde ve durumda kal-

mak; durumunu korumak; direnmek; dayanmak. **6.** Sataşmak; çıkışmak. **7.** *{eT}* Tutmak; yalnız başına tutmak; tutuşmak. [DLT] **8.** *{eT} {eAT} {OsT}* Edinmek; ittihaz etmek. [DLT] **9.** *edil. f. {eT} {eAT}* Yakalanmak; tutulmak. [DLT] [EUTS] [Gabain] ⊡ **tutunacak dalı olmamak,** *Güveneceği, destek alacağı kimsesi bulunmamak.*

tutunmak[2], [tut-un-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ur]* Kendi üzerinde kullanmak; örtünmek; sarınmak; giyinmek. [DS]

tutunucu, [tut-un-ucu] *sf.* (Bitki için) yakınlarındaki bitki ya da cisimlere tutunan.

tutunuş, [tut-un-uş] *sf.* Tutunmak eylemi ve biçimi.

tuturak, -ğı [tut-ur-ak] *{ağız} is.* Ateş tutuşturucu çıra veya çalı türü şeyler. [DS]

tuturgan, [Moğ. tuturğan] *{eT} is.* Pirinç. [Mühennâ]

tuturgu, [tut-ur-mak > tutur-ğü] *(tuturgu:) {eT} is.* Emanet. [DLT]

tuturkam, [Moğ. tuturğan] *{eT} is.* Pirinç. [Gabain]

tuturkan, [Moğ. tuturğan] *{eT} is.* Pirinç. [EUTS]

tuturmak, [tut-mak > tut-ur-mak [Clauson] / tüt-ürmek [DLT]] *{eT} gçl. f. [-ur]* **1.** Ele geçirmek; yakalamak; tutmak. [DLT] **2.** *{eT}* Ismarlamak. [Mühennâ] **3.** *{eT}* Tavsiye etmek. [Mühennâ]

tuturuh, [tut-ur-uk / tuturuḫ] *{ağız} sf.* (Saç için) kabarık ve kıvırcık. [DS]

tuturuk[1], [tut-ur-mak *(tutturmak)* > tut-ur-uk توتورق / طوتورق] *is.* **1.** *{eAT} {OsT} {ağız}* Ateşi tutuşturmakta kullanılan kâğıt, çıra, çalı vb. şeyler. [DS] **2.** *{ağız}* Ateş ya da sigara yakmak için sürterek tutuşturulan madde. [DS]

tuturuk[2], **-ğu** [tetir ? > tutur-uk] *{ağız} sf.* Çok ekşi. [DS]

tuturuz, [tut-mak > tut-ur-uz ?] *{ağız} is.* Rehin; tutsak. ⊡ **tuturuz etmek,** *{ağız} Kendine ait olmayan bir şeyi gereksiz yere elde tutmak; bekletmek; sahibine vermekte gecikmek.* [DS]

tutuş, [tut-uş] *is.* **1.** Tutmak eylemi ve biçimi. **2.** Araçlardaki dinamik davranış.

tutuşabilir, [tut-uş-a+bil-ir] *sf.* **1.** Tutuşma, kolayca alev alma özelliği olan. **2.** (Kömür için) yükseltgenme yoluyla yanma noktasına kadar ısınabilen.

tutuşkan, [tut-uş-kan] *sf.* Kolayca alev alabilen; hızla yanma özelliği taşıyan; parlama noktası 40°C'nin altında olan.

tutuşkanlık, -ğı [tut-uş-kan-lık] *is.* Tutuşmaya yatkın bir maddenin belirgin niteliği.

tutuşlamak[1], [tutuş-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(u)-yor]* **1.** Yalancı tanıklık etmek. **2.** İki kişinin arasını açmak; birbirine karşı kışkırtmak. [DS]

tutuşlamak[2], [tutuş-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(u)-yor]* Eline geçeni, yanındakine vermek. [DS]

tutuşlamak[3], [tutuş-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(u)-yor]* (Ateş için) yakmak; tutuşturmak. [DS]

tutuşma, [tut-uş-ma] *is.* **1.** Tutuşmak eylemi. **2.** Bir ışık yayarak alevle yanma. ⊡ **tutuşma noktası,** Bir maddenin tutuşarak yanabildiği en düşük sıcaklık.

tutuşmak, [tut-mak > tut-uş-mak / tüt-mek > tüt-üş-mek] *işteş. f. [-ur]* **1.** Karşılıklı olarak birbirini tutmak; birbirinin ellerini tutmak. *{eT} (aynı)* [EUTS] [DLT] [KB] **2.** (Kavga, laf vb. için) karşılıklı başlamak; girişmek. **3.** *dönşl. f.* Ateş almak; yanmaya başlamak. **4.** *mecaz.* Alev rengine bürünmek. **5.** *mecaz.* Heyecanlanmak; coşku duymak. **6.** *{eT}* Sinir çekilmesine duçar olmak; kramp hastalığına tutulmak. [Gabain] **7.** *{ağız}* (Yara için) azmak; ateşlenmek. [DS]

tutuşturma, [tut-uş-tur-ma] *is.* Tutuşturmak eylemi.

tutuşturmak, [tut-uş-tur-mak] *gçl. f. [-ur]* **1.** Karşılıklı olarak birbirlerini tutmalarını sağlamak. **2.** Bir kimsenin isteyip istemediğine bakmaksızın eline alelacele vermek. **3.** Alev almasını sağlamak; yanmasına neden olmak. **4.** *mecaz.* Alev rengine bürünmesine neden olmak. **5.** (Gönül, kalp için) heyecanlandırmak; coşku duymasına neden olmak.

tutuşturucu, [tut-uş-tur-ucu] *sf.* Tutuşturmaya yarayan nesne.

tutuz, [tut-mak > tut-uz] *{ağız} sf.* Bir işi veya şeyi tekeline alan; başkasını işten alıkoyan; oyalayan. [DS]

tutuzmak, [tut-mak *(tutmak, yakalamak)* > tut-uz-mak] *{eT} gçl. f. [-ur]* **1.** Salık vermek; tavsiye etmek; nasihat etmek. [DLT] [İKPÖy.] [KB] **2.** Emretmek. [DLT] [ARAT] [EUTS] **3.** Yakalatmak; tutturmak. [ETY] [Tekin] **4.** Teslim etmek; emanet etmek. [ETY] [Gabain] [İKPÖy.] **5.** Havale etmek. [EUTS] **6.** İdare etmek. [Gabain]

tutya, [Ar. tūtiyā توتيا] *(tut'ya:) is. kim.* **1.** Çinko. **2.** Göze çekilen sürme.

tutyağ, [tut-mak > tut-uk > tutuyağ] *{eT} is.* Zaptetme,

tutyak, [tut-mak > tut-uk / tut-u(y)-uk > tut-yak ?] **1.** Varlığa bağlanma; yakalanma. [Üç İtigsizler] **2.** Sağlam bağlanmış olmak; tutunma. [EUTS] [Gabain] **3.** Zaptetme. [EUTS]

tutyaklanmak, [tutyak-la-n-mak] *{eT} dönşl. f. [-ur]* Tutunmak. [ARAT] [Gabain]

tutyakmak, [tutyak-mak] *{eT} gçsz. f. [-ur]* Varlığa bağlanmak. [EUTS]

tutyaksız, [tutyak-sız] *{eT} sf.* Varlığa bağlanmasız. [Üç İtigsizler]

tutzuğ, [tut-mak > tut-suğ] *{eT} is.* → tutsuğ.

tu'um, [Ar. ṭaʿām > ṭuʿūm طعوم] *(tuu:m) {OsT} is.* **1.** Yemeler. **2.** Tatlar; lezzetler; zevkler.

tuuş, [tüş / tuuş] *{eT} is.* **1.** Eş; arkadaş. [EUTS] **2.** Tesadüf. [EUTS] **3.** Zaman; an. [EUTS] [Üç İtigsizler] **4.** Keyfiyet; durum. [EUTS] [Üç İtigsizler]

tuvak, [tü-mak > tu-ğ > tuğ-a-k طوواق / طواق] *{eAT} {OsT} is.* **1.** Duvak. **2.** Peçe.

tuval, -li [Fr. toile *(seyrek dokuma)*] *is.* Ressamların kullandığı, üzeri bezir yağı ile yağlanmış kasnağa geçirilmiş bez.

tuvalanmak, [yuvar-la-n-mak > tuva(l)lan-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* Yuvarlanmak. [DS]

tuvalet, [Fr. toilette] *is.* **1.** Giyinip kuşanıp süslenerek hazırlanma işi. **2.** Kadınların giydiği gösterişli gece elbisesi. **3.** Vücut temizliği, bakımı için gerekli olan nesne. **4.** Hela; yüznumara; ayakyolu. ⧉ **tuvalet ispirtosu,** *Hekimlikte temizlik amacıyla kullanılan binde 966 oranında alkol bulunan ispirto; beyaz ispirto.*|| **tuvalet kâğıdı,** *Ayakyolunda temizlenmek için kullanılan özel kâğıt.*|| **tuvalet masası,** *Kadınların tuvalet esnasında kullandıkları aynalı masa.*|| **tuvalet sabunu,** *Tuvalette temizlik için kullanılan sabun.*|| **tuvalet takımı,** *Tuvalet ve makyaj malzemeleri bulunan çanta ya da kutu.*

tuvaletçi, [tuvalet-çi] *is.* Genel tuvalet işleten kimse.

tuvallah, [yuvar-la-k > tuvallaḫ] *{ağız} sf.* Yuvarlak. [DS]

tuvallamak, [yuvar-la-mak > tuvalla-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Yuvralmak. [DS]

tuvaltı, [? tuvaltı] *{ağız} is.* Sofrada artan ekmek parçası. [DS]

tuvan¹, [tavan / tuvan] *{ağız} is.* Tavan. [DS]

tuvan², [tuman > tuvan] *{ağız} is.* Köylü pantolonu. [DS]

tuvar¹, [duvar] *{ağız} is.* Duvar. [DS]

tuvar², [tavar / davar / duvar] *{ağız} is.* **1.** Davar. **2.** Sığır sürüsü; sığır. [DS]

tuvarlak, -ğı [yuv-ar-la-k / top-ar-la-k > tuvarlak] *{ağız} sf.* Yuvarlak. [DS]

tuvarlamak, [yuv-ar-la-mak / top-ar-la-mak > tuvarla-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Yuvarlamak. [DS]

tuvarlanmak, [yuv-ar-la-n-mak / top-ar-la-n-mak > tuvarlan-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* Yuvarlanmak. [DS]

tuvermek, [tüğ-mek+ver-mek > tuğ-u+ver-mek] *{ağız} gçsz. f. [-ir]* Atlamak. [DS]

tuveys, [Ar. ṭuveys طويس] *{OsT} is.* Küçük tavus kuşu.

tuvgan, [? tuvgan] *{ağız} is.* **1.** Akraba. **2.** Dost. [DS]

tuvırmak, [tuvır-mak] *{eT} gçsz. f. [-ar]* Kulak dikmek; kulak kabartmak. [DLT]

tuvramak, [tuv-rā-mak] *(tuvra:mak) {eT} gçsz. f. [r]* Davranmak; büyümek; kuvvetlenmek. [DLT]

tuvrenk, -gi [? tuvrenk] *{ağız} is.* Toprak su kabı. [DS]

tuvulga, [tuġ-luġ-ā > tuġ-ul-ġā > tuvulġa تولغه] *{OsT} is.* Tolga; miğfer.

tuvulka, [tuġ-luġ-ā > tuġ-ul-ġā > tuvulka تولقه] *{OsT} is.* Tolga; miğfer.

tuvurmak, [tuvur-mak] *{eT} gçsz. f. [-ur]* Kulak dikmek; kulak kabartmak. [DLT]

tuvuz, [tuv-mak > tuv-uz] *{eT} sf.* Büyük; iri. [DLT]

tuy¹, [? tuy] *{eT} is.* Halk. [DLT]

tuy², [Far. tūy توی] *(tu:y) {OsT} is.* Kat. ⧉ **tūy-ber-tūy,** *Kat kat.*

tuy³, [tüy] *{ağız} is.* Tüy. [DS]

tuyağ, [tuyāġ / tuñāġ] *(tuya:ğ) {eT} is.* At tırnağı; hayvan tırnağı; toynak. [DLT]

tuyağlığ, [tuyaġ-lıġ] *{eT} sf.* Tırnaklı. [DLT]

tuyamıya, [tuyamı-y-a ?] *{ağız} zf.* Yaklaşık olarak; aşağı yukarı; tahminen. [DS]

tuyan, [Ar. ṭuġyān] *{ağız} sf.* **1.** Zengin. **2.** Şişman; semiz. **3.** Büyüklük taslayan; kibirli. [DS]

tuydurmak, [tuy-mak>tuy-dur-mak طيدرمق / طويدرمق] *{eAT} {OsT} gçl. f. [-ur]* **1.** İşittirmek; duyurmak. **2.** Sezdirmek.

tuygun, [*eT.* taygun] *{ağız} sf.* **1.** Genç; güçlü. **2.** Çılgın; şımarık. **3.** Âşık; vurgun; tutkun. **4.** *is.* Bir kimsenin genç, güzel, varlıklı zamanı. [DS]

tuygurmak, [tuy-mak > tuy-ġur-mak طويغرمق] *{OsT} gçl. f. [-ur]* **1.** İşittirmek; duyurmak. **2.** Sezdirmek.

tuyın, [*tū-mak > tu-yın] *{eT} sf.* Pinti; sıkıntılı. [DLT]

tuylamak, [tuy-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(u)-yor]* Alıp götürmek. [DS]

tuylanmak, [tuy-la-n-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* Ardına düşmek; izlemek. [DS]

tuyluk, -ğu [tun-luk / tuy-luk] *{ağız} is.* Çadır.[DS]

tuylumlamak, [tuylum-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(u) -yor]* Tahmin etmek; kestirmek; oranlamak. [DS]

tuylumluğuna, [tuylum-lu(k)-u-n-a] *{ağız} zf.* Gelişigüzel; uluorta. [DS]

tuylumuna, [tuylum-u-n-a] *{ağız} zf.* Gelişigüzel; uluorta. [DS]

tuymak, [tuy-mak] *gçl. f. [-ar]* **1.** Duymak; sezmek. [ARAT] [ETY] [EUTS] [DLT] [Gabain] **2.** Tanımak; hissetmek. [EUTS]

tuynak, [tuynak / tuyak / tuñāġ طويناق] *{eT} is.* **1.** Toynak. [Mühennâ] **2.** *{eAT}* Tırnak.

tuysukmak, [tuy-mak > tuy-suk-mak] *{eT} gçsz. f. [-ar]* Duyar gibi olmak. [DLT]

tuytrum, [tuy(u)t(u)r-um] *{eT} is.* → tütrüm.

tuytu, [? tuytu] *{ağız} sf.* Uyuşuk; tembel. [DS]

tuytuklu, [tuytuk-lu] *{ağız} sf.* (Kişi için) çok kıllı.[DS]

tuyturmak, [tuy-tur-mak] *{eT} gçl. f. [-ur]* Duyurmak; anlatmak. [DLT]

tuyu, [tuy-mak > tuy-u طويو / طويو] *{OsT} is.* Duyu; his.

tuyucu, [tuy-u-cu طويجى] *{OsT} sf.* Duygulu; hassas

tuyuf, [Ar. ṭayf > ṭuyūf طيوف] *(tuyu:f) {OsT} is.* **1.** Uykuda görülen hayaller. **2.** Korkudan karanlıkta görülen hayaletler. **3.** *fiz.* Tayflar; spektrumlar.

tuyuğ, [*eT.* tuyuk] *is.* Halk edebiyatından Divan edebiyatına geçmiş bulunan, rubai gibi dört mısradan oluşan, aruzun *filatün, fâilatün, fâilün* kalıbıyla yazılmış, Türk kökenli manzumelere verilen ad.

tuyuglug, [tuy-uġ-luġ] *{eT} sf.* **1.** Nallı. [ETY] **2.** Tırnaklı. [ETY]

tuyugsuz, [tuy-mak > *tuy-uġ > tuy-uġ-suz / duy-uġ-suz طويوغسز] *{eT} {eAT} sf.* **1.** İdraksiz; anlayışsız; algılaması yetersiz. [Gabain] **2.** Duygusuz; hissiz. [EUTS] **3.** Görgüsüz. [EUTS]

tuyuk[1], **-ğu** [tū-mak / tō-mak > tu-y-uk] *{eT} sf.* **1.** (Hava için) sisli; puslu; kapalı. **2.** Canı sıkılmış. [DLT] **3.** *{ağız}* (Kişi için) uyuşuk; tembel. [DS] **4.** *{ağız}* Saf; bön; aptal. [DS]

tuyuk[2], **-ğu** [tuy-mak > tuyuk تويوق] *is.* **1.** *{eT}* Cinas. [Nevayî] **2.** *{eAT}* Anlam aktarımı. [Kadı Burhaneddin] **3.** *{OsT}* Şiir; şarkı; türkü.

tuyuklamak, [tuyuk-la-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(u) -yor]* Uyuşup kalmak; ağırlık basmak. [DS]

tuyum, [tuy-um ?] *{ağız} is.* **1.** Ezber. **2.** *sf.* Gelişigüzel; özensiz. [DS]

tuyumak, [tuy-ū-mak] *(tuyu:mak) {eT} gçsz. f. [-r]* Bitmek; tükenmek; arkası kesilmek. [KB]

tuyumcu, [tuy-um-cu] *{ağız} sf.* Düşünmeden laf eden; gelişigüzel konuşan. [DS]

tuyumlamak, [tuyum-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(u) -yor]* Ezberlemek. [DS]

tuyumuna, [tuyum-u-na] *{ağız} zf.* Bilir bilmez; uluorta; gelişigüzel; ezbere; özensizce. [DS]

tuyunmak, [tuy-mak > tuy-un-mak] *{eT} dönşl. f. [-ur]* Anlamak; hissetmek; idrak etmek; duymak. [Gabain] [EUTS]

tuyur, [Ar. ṭayr > ṭuyūr طيور] *(tuyu:r) {OsT} is.* Kuşlar. ☞ **tuyūr-i asāfîr,** *{OsT} zool. Ötücü kuşlar.*|| **tuyūr-i cāriha-i leyliye,** *{OsT} zool. Gece yırtıcıları.*

tuyusuz, [tuy-mak > toy-u-suz طويى سز] *{OsT} sf.* Duygusuz; hissiz.

tuyuzmak, [tuy-ur-mak / tuy-uz-mak] *{eT} gçl. f. [-ur]* Anlatmak; duyurmak. [EUTS] [Gabain]

tuz[1], [*eT.* tūz] *(eT. tu:z) is.* **1.** Yiyeceklere tat vermek ya da onları korumak için yaygın olarak kullanılan, billursu, ufalanabilir, suda eriyen, dili yakıcı, kokusuz madde; sodyum klorür; NaCl, sofra tuzu. *{eT} (aynı)* [DLT] [Gabain] [EUTS] [Mühennâ] **2.** *kim.* Bir asit ya da asit oksitteki hidrojenin yerini bir bazın alması ile oluşan kimyasal birleşik. ☞ (üstüne, bir şeye) **tuz biber ekmek,** *Bir üzüntüyü artıracak ya da kusurun ağırlığını artıracak yeni davranışlarda bulunmak.*|| **tuz buzalamak** (buzağılamak), *{ağız} Korkmak; heyecan duymak.* [DS]|| **tuz buz olmak,** *Küçük parçalara ayrılarak kırılmak; dağılmak.*|| **tuz düzenlemesi,** *biy. 1. Uzun süreli tuzun etkisinden kurtulmak için tuzun hücreden uzaklaştırılması. 2. Vücudun tuz dengesinin bozulmaması için alınan fazla tuzun dışarı atılması.*|| **tuz ekmek dostu,** *{ağız} Arkadaş; dost.* [DS]|| **tuz ekmek doymamak,** *{ağız} Geçim sıkıntısı çekmek.* [DS]|| **tuz ekmek düşmanı,** *İyilik gördüğü bir yere veya kimseye karşı hainlik eden; kendisine yapılan iyiliği inkâr eden.*|| **tuz ekmek hakkı,** *İyiliğini gördüğü, yemeğini yediği bir kimseye karşı duyulan gönül borcu.*|| **tuz falı,** *Serpilen tuzun oluşturduğu şekillerden anlam çıkarılarak bakılan fal çeşidi.*|| **tuz giderme,** *1. Bir maddenin içinde bulunan tuzu uzaklaştırma. 2. Toprakta bulunan fazladan sodyum, potasyum, magnezyum tuzlarını art arda yıkayarak ya da kireç karıştırarak tarıma elverişli duruma getirme işlemi.*|| **tuzla buz etmek,** *(Bir şeyi) onarılamayacak biçimde kırmak, bozmak.*|| **tuzla buz olmak,** *(Şişe, cam, seramik vb. için) çok ince parçalara ayrılacak kadar kırılmak.*|| **tuz ruhu,** *Klor ile hidrojenin birleşmesinden oluşan yakıcı asit olan hidroklorik asidin yaygın adı; HCl.*|| **tuz taşı,** *{ağız} Kırıldığı zaman tuz gibi dağılan bir tür taş.* [DS]|| **tuzu kuru,** *Bir şeyden zarar görmeyen; işleri yolunda giden; dertsiz; kaygısız.*|| (bir şeyde) **tuzu olmak,** *Katkıda bulunmuş olmak; katkısı olmak.*|| **tuz yumurtlamak,** *{ağız} 1. Sabırsızlık, merak gibi sebeplerle yerinde duramamak veya uyuyamamak; korkmak; heyecan duymak. 2. Çok zor duruma düşmek.* [DS]

tuz[2], [tu-mak > tū-z] *(tu:z) {eT} is.* Ağ. [EUTS]

tuz[3], [tūz طوز] *(tu:z) {eT} {eAT} is.* Güzellik; şirinlik; hüsn. [DLT]

tuz[4], [tōz / Far. tūz / tūj] *{eT} is.* **1.** İnce kabuk. **2.** Yay veya eyer üzerine konulan kayın ağacı kabuğu; toz[2]. [Bahşayiş]

tuzak[1], [*eT.* tūz *(ağ)* > tuz-ā-k] *(eT. tuza:k) is.* **1.** Yaban hayvanı ya da kuş avlamak için kurulan düzenek ya da bu iş için yapılmış araç. *{eT} (aynı)* [DLT] [Gabain] [KB] [Mühennâ] **2.** *mecaz.* Bir kimseyi ya da topluluğu sıkıştırmak, zor duruma sokmak, bağımlı hâle getirmek ya da ona zarar vermek amacıyla kurnazca kurulan gizli düzen; komplo. **3.** Bir sınavda, yeterince bilgisi olmayanları yanıltabilecek nitelikte sunulan seçenek. **4.** *as.* Bubi tuzağı. ☞ **tuzağa düşmek,** *Birinin hazırladığı kötü niyetli düzene yakalanmak; komploya kurban gitmek.*|| **tuzak kurmak,** *1. Bir şeyi yakalamak için tuzak hazırlamak ve uygun yere yerleştirmek. 2. mecaz. Bir kimseyi zor duruma düşürmek için gizlice ve kurnazca düzen kurmak; komplo kurmak.*

tuzak[2], [tuz-ā-k] *(tuza:k) {eT} is.* Sevgili; sevgi için söylenen söz. [DLT]

tuzak[3], [Far. dūzaḫ => ṭuzaḳ طوزق] *{eAT} is.* Cehennem.

tuzak[4], [tüz / tüze ? > tuzak] *{ağız} is.* Yasa; kanun. [DS]

tuzakçı, [*eT.* tuzak-çī] *(tuzakçı:) is.* Tuzak ile kuş tutan; tuzak kurucu. *{eT} (aynı)* [EUTS] [İKPÖy.] [KB]

tuzakı, [tuzak-ī] *(tuzakı:) {eT} sf.* Sevgili. [DLT]

tuzaklama, [tuzak-la-ma] *is.* Tuzaklamak eylemi.

tuzaklamak, [tuz-ak-la-mak] *gçl. f. [-] [-l(u)-yor]* **1.** Tuzak kurmak. **2.** Tuzağa düşürmek.

tuzaklanma, [tuzak-la-n-ma] *is.* Tuzaklanmak eylemi.

tuzaklanmak, [tuzak-la-n-mak] *edil. f. [-ır]* Tuzak durumuna getirilmek. *Mayınlarla etraf tuzaklanmış.*

tuzamak, [tüz > tuz-ā-mak] *(tuza:mak) {eT} gçl. f. [-r]* Tuzlamak. [DLT]

tuzar, [? tuzar] *{ağız} is.* Evlerde genellikle kapı üstlerinde bulunan, açılıp kapanmayan kör pencere. [DS]

tuzatüküren, [tuz-a+tükür-en] *{ağız} is. zool.* Duvar kertenkelesi. [DS]

tuzcu, {tuz-cu] *is.* Tuz üreten ya da tuz alıp satan kimse; tuz tüccarı.

tuzcul, [tuz-cul] *sf. bot.* Tuzlu toprakları seven; tuzlu topraklarda yetişen; halofit; halofil.

tuzçı, [tūz > tuz-çī] *8tuzçı:) {eT} is.* Tuz satan; tuzcu. [EUTS]

tuzgu, [tuz-ġū] *(tuzgu:) {eT} is.* Yoldan geçen hısımlara veya tanıdıklara armağan olarak çıkarılan yemek. [DLT]

tuzgulanmak, [tuzġū > tuzġu-la-n-mak] *{eT} dönşl. f. [-ur]* Yemek hediye etmek. [DLT]

tuzgun, [tuz-ġūn] *(tuzgu:n) {eT} is.* Armağan. [DLT]

tuzkıya, [tuz-kıyā] *(tuzkıya:) {eT} sf.* Sevgili; güzel. [DLT]

tuzla, [tuz-la] *(tu'zla) is.* **1.** Tuzlu su rüzgâr ve güneş enerjisi ile deriştirilerek tuz elde edilen yer. **2.** Derişik haldeki tuzlu suyun tuzunun arıtılıp alındığı sanayi işletmesi. **3.** *{ağız}* Davara tuz verilen düz taşların bulunduğu yer. [DS] **4.** *{ağız}* Tuzlak. [DS]

tuzlacılık, -ğı [tuz-la-cı-lık] *is.* Tuzla işletmeciliği.

tuzlak, -ğı [tuz-lak طوزلاق] *is.* **1.** Tuzlu ve çorak arazi. **2.** *{OsT} {ağız}* Tuzla. [DS] **3.** *sf.* (Arazi için) tuzlu ve çorak olan.

tuzlalık, -ğı [tuzla-lık] *{ağız} is.* Çorak arazi. [DS]

tuzlama, [tuz-la-ma] *is.* **1.** Tuzlamak eylemi. **2.** Deri, yiyecek vb. şeyleri bozulmaması için tuzla işlemden geçirme. **3.** Bir tür işkembe yemeği. **4.** *{ağız}* Suda haşlanmış kestane. [DS] **5.** *{ağız}* Sütle yapılan un bulamacı. [DS] **6.** *{ağız}* Davarların iştahını artırmak için yemlik olarak kurutulmuş meşe yapraklarına tuzlu su serperek hazırlanmış yem. [DS] **7.** *sf.* Tuza yatırılarak hazırlanmış olan.

tuzlamak, [tuz-lā-mak] *(eT. tuzla:mak) gçl. f. [-r]* **1.** Üzerine tuz serpmek. *{eT} (aynı)* **2.** Korumak, bozulmadan saklamak için tuza yatırmak. **3.** Kara yoluna, buz ve kar tutmasını önlemek için tuz serpmek. ⧉ **Tuzlayayım da kokmasın!** *(Düşünce için) pek beğenilir bulmadım.*

tuzlanma, [tuz-la-n-ma / tuz-lan-ma] *is.* Tuzlanmak eylemi.

tuzlanmak, [tuz-la-n-mak] *edil. f. [-ır] [eT. -ur]* **1.** Tuzlu hâle getirilmek; tuz serpilmek; tuza yatırılmak. **2.** *dönşl. f.* Tuzlu hâle gelmek. *{eT} (aynı)* [DLT]

tuzlaşır, [tuz-la-ş-ır] *sf.* (Asit, baz için) tuza dönüştürülebilen.

tuzlaşma, [tuz-la-ş-ma] *is.* Tuzlaşmak eylemi.

tuzlaşmak, [tuz-la-ş-mak] *dönşl. f. [-ır]* Tuz hâline gelmek.

tuzlaştırma, [tuz-la-ş-tır-ma] *is.* Tuzlaştırmak eylemi.

tuzlaştırmak, [tuz-la-ş-tır-mak] *gçl. f. [-ır]* Tuz durumuna dönüştürmek; tuz oluşmasını sağlamak.

tuzlatma, [tuz-la-t-ma] *is.* Tuzlatmak eylemi.

tuzlatmak, [tuz-la-t-mak] *{eT} gçl. f. [-ur]* Tuzlatmak. [DLT]

tuzlatmak, [tuz-la-t-mak] *gçl. f. [-ır]* Tuzlanmasını sağlamak.

tuzlayış, [tuz-la-y-ış] *is.* Tuzlamak eylemi ve biçimi.

tuzlu, [*eT.* tuz-luġ > tuz-lu] *sf.* **1.** Tuzu olan; içinde tuz bulunan; tuz içeren ya da tuzlanmış olan. *{eT} (aynı)* [Bahşayiş] **2.** İçine gereğinden çok tuz katılmış olan. **3.** Tuzlulukla ilgili. **4.** *mecaz.* Fiyatı aşırı ölçüde yüksek olan; çok pahalı. ⧉ **tuzlu ayran,** *{ağız} Yağı alınmış sütten peynir gibi yapılan bir tuzlu yiyecek; lor.* [DS]|| **tuzlu balgam,** *tıp. Egzama türü deri hastalıklarına eskiden verilen ad.*|| **tuzlu kek,** *Şeker konulmadan yapılan kek.*|| **tuzlu su,** *İçilemeyecek derecede içinde tuz bulunan su; deniz suyu.*|| **tuzluya gelmek,** *Pahalı gelmek.*|| **tuzluya mal olmak,** *Çok para ödenmesi gerekmek.*|| **tuzluya oturmak,** *Çok para ödenmesi gerekmek.*|| **tuzluya patlamak,** *Çok para ödenmesi gerekmek.*

tuzluca[1], [tuz-lu-ca] *(tuzlu'ca) zf.* **1.** Tuzu biraz fazla olan; biraz çok tuzlu. **2.** *mecaz.* Biraz pahalı gelen; oldukça pahalı. **3.** *is. {ağız}* Kavrulmuş tuzlu nohut. [DS]

tuzluca[2], [tuz-lu-ca طوزلجه] *{eAT} {OsT} sf.* Güzel; tatlı; hoşa giden.

tuzlug, [tūz > tuz-luġ] *{eT} sf.* Tuzlu. [DLT] [Mühennâ]

tuzluk, -ğu [tuz-luk] *is.* **1.** İçinde tuz bulunan kutu

veya kap; tuz kabı. *{eT} (aynı)* [Mühennâ]. **2.** İnsanda köprücük kemiğinin ardındaki çukur yer. **3.** Atlarda, gözün üstündeki çukurluk. **4.** Otlayan hayvanların tuz ihtiyacını karşılamak üzere düzenlenmiş üstü kapalı yer. **5.** (Arazi için) tuzlu yer. **6.** *{ağız}* Ufak tefek eşya konan küçük kap; kutu. [DS]

tuzlukara, [tuz-lu+kara] *{ağız} is.* Kavrulmuş tuzlu nohut. [DS]

tuzlukçu, [tuz-luk-çu] *is.* Tuzluk yapan veya satan kimse.

tuzluluk, -ğu [tuz-lu-luk] *is.* **1.** Tuzlu olma durumu. **2.** *coğ.* Ergimiş hâlde bulunan tuz miktarı.

tuzölçer, [tuz+ölç-er] *is.* Tuz çözeltilerinin derişimini gösteren yoğunlukölçer.

tuzsuz, [tuz-suz] *sf.* **1.** Tuzu olmayan. **2.** İçinde tuz bulunmayan; tuz içermeyen. **3.** *mecaz.* Hoş olmayan, tatsız şakalar yapan. ▭ **tuzsuz rejim,** *Sağlık açısından sakıncalı durumlarda uygulanan tuz içermeyen beslenme tarzı.*

tuzsuzlaşma, [tuz-suz-la-ş-ma] *is.* Tuzsuzlaşmak eylemi.

tuzsuzlaşmak, [tuz-suz-la-ş-mak] *dönşl. f. [-ır]* Tuzsuz hâle gelmek.

tuzsuzlaştırma, [tuz-suz-la-ş-tır-ma] *is.* Tuzsuzlaştırmak eylemi.

tuzsuzlaştırmak, [tuz-suz-la-ş-tır-mak] *gçl. f. [-ır]* Tuzsuz hâle getirmek; tuzunu arıtmak; tuzunu gidermek.

tuzu, [Moğ. tusa => tusu / tuzu] *{eT} is.* Fayda; semere; kazanç. [EUTS] [İKPÖy.]

tuzumçu, [tuz-um-çū] *(tuzumçu:) {eT} is.* Yol kesen. [EUTS]

tuzun, [tüz-ün ? / tuzun] *{ağız} sf.* Güzel çocuk. [DS]

-tü, [-dı / -di / -du / -dü / -ti / -tı / -tu / -tü] *çek. e.* → -dı.

-tü, [-dı / -di / -du / -dü / -ti / -tı / -tu / -tü] *yap. e.* → -dı.

tü[1], [tü *(yans.)*] *is.* Tükürmeyi anlatan kök. [Zülfikar] *tük-ür-mek, tük-ür-ük*

tü[2], [tū / tüü / tüg / tük تو] *(tü:) {eT} is.* **1.** Tüy; saç; ince kıl. *{eAT} {OsT} {ağız} (aynı)* [DLT] [ETY] [EUTS] [Gabain] [KB] [DS] **3.** Renk; at donu. [DLT] [KB] ▭ **tüsü oñmamak,** *{eAT} Tüyü düzelmemek; işi yoluna koyamamak.*

tü[3], [tü] *{eT} is.* Her türlü; çeşitli; türlü türlü. [EUTS] [KB]

tüb, [tüb] *{eT} is.* Dip; esas; temel; kök; son; zemin; asıl. [EUTS] [DLT]

tübaj, [Fr. tubage] *is. tıp.* Doğal bir deliğe ya da boşluğa tüp sokulması işlemi.

Tübbet, [Ar. tübbet تبت] *{OsT} is.* Tibet ülkesi.

tübemek, [tübe-mek] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-b(ü)-yor]* Karşılaşmak. [DS]

tübençik, [tüben-çik] *{eT} sf.* Tabi olan; uyan. [EUTS]

tüberkül, [Fr. tubercule] *is. tıp.* Alt deride derinde meydana gelmesine rağmen yavaş yavaş ilerleyerek yüzeyde sivri düğümcükler oluşturan birikinti.

tüberkülemi, [Fr. tuberculémie] *is. tıp.* Kanda tüberküloz basillerinin bulunması durumu.

tüberkülin, [Fr. tuberculine] *is. tıp.* Tüberküloz enfeksiyonu teşhisinde kullanmak amacıyla tüberküloz basili kültüründen elde edilen gliserinli karışım.

tüberkülinleme, [tüberkülin-le-me] *is. vet.* Tüberküloz teşhisi koyabilmek için sulandırılmış tüberkülin şırınga etmek.

tüberkülit, -di [Fr. tuberculide] *is. tıp.* Tüberküloza bağlı deri hastalığı.

tüberküloz, [Fr. tuberculose] *is.* Koch basilinin sebep olduğu, insan ve hayvanlarda görülen bulaşıcı hastalık; verem.

tüberkülozlu, [tüberküloz-lu] *sf.* Tüberküloza yakalanmış olan; veremli.

tübgermek, [tūb > tüb-ger-mek] *{eT} gçl. f. [-ür]* Araştırmak; izine düşmek.

tüblemek, [tūb > tüb-lē-mek] *(tüble:mek) {eT} gçl. f. [-r]* **1.** Diplemek. **2.** Kökten aramak.

tübles, [İng. tubeless] *sf.* → tubeles.

tübleşmek, [tūb > tüb-le-ş-mek] *{eT} dönşl. f. [-ür]* Aslını araştırmak.

tübletmek, [tūb > tüb-le-t-mek] *{eT} gçl. f. [-ür]* Aratmak.

tüblüğ, [tūb > tüb-lüğ] *{eT} sf.* **1.** Köklü; dipli; esaslı; temelli. [EUTS] **2.** Asaletli. [DLT]

tübsüz, [tūb > tüb-süz] *{eT} sf.* **1.** Çok derin; dipsiz. **2.** Sahte; asılsız; temelsiz. [KB]

tübün, [tüb-ün / tup-un / tub-un] *{eT} is.* Yemekte bulunan çerçöp; buğday kesmiği. [DLT]

Tübütlemek, [tübüt-lē-mek] *(tübütle:mek) {eT} gçl. f. [-r]* Tibetli saymak; Tibet'e nispet etmek. [DLT]

Tübütlenmek, [tübüt-le-n-mek] *{eT} dönşl. f. [-ür]* Tibetli kılığına girmek. [DLT]

tücah, [Ar. tücāh تجاه] *{OsT} is.* Karşı yön; karşı taraf.

tüccar, [Ar. tācir > tüccār تجار] *{OsT} is.* **1.** Büyük çapta alım satım işi yapan, ticaretle uğraşan kimse; tacir. **2.** *mecaz.* Yaptığı işlerde yalnız kâr peşinde koşan kimse. **3.** *mecaz.* Böyle bir kimseye özgü kafa yapısı.

tüccaran, [Ar. tüccār > tüccārān تجاران] *(tücca:ra:n) {OsT} is.* Tüccarlar; tacirler.

tüccarlaşma, [tüccar-laş-ma] *is.* Tüccarlaşmak eylemi.

tüccarlaşmak, [tüccar-laş-mak] *gçsz. f. [-ır]* **1.** Tüccar olmak; tüccar durumuna gelmek. **2.** Tüccar gibi davranır olmak.

tüccarlık, -ğı [tüccar-lık] *is.* **1.** Büyük ölçüde alım

satım yapma; tüccarın işi ve mesleği. **2.** Tüccar olma durumu.

tücce, [? tücce] *{ağız}* *is.* Salça. [DS]

tücer, [tüy-ce-r ?] *{ağız}* *is.* Tüyü uzamayan bir tür koyun. [DS]

tüdelek, -ği [tüd-e-le-k ?] *{ağız}* *sf.* (Nesne için) küçük ve yuvarlak. [DS]

tüdeş, [tǖ > tǖ-deş] *(tü:deş)* *{eT}* *sf.* Aynı renkte olan; birbirine benzeyen. [DLT]

tüdürmek, [tüğ-dür-mek] *{ağız}* *gçl. f.* *[-ür]* Kaçırmak. [DS]

tüdüş, [tut-mak > tut-uş] *{eT}* *is.* Savaş; harp; mücadele. [EUTS]

tüdüşmek, [tut-mak > tut-uş-mak] *{eT}* *işteş. f.* *[-ür]* Tutuşmak; savaşmak; çarpışmak. [EUTS]

tüf, [Lat tofus > İt. tufo > Fr. tuf] *is.* **1.** *jeol.* Madenî bir cisimle üzerine vurulduğunda boğuk bir ses veren, gözenekli yapıda tortul ve volkanik kayaçlara verilen ad. **2.** *{ağız}* Tortu. [DS]

tüfe[1]**,** [tefe / tüfe] *{ağız}* *is.* Dokuma tezgâhlarında tarağı tutan ve mekik ipliklerini sıkıştırmaya yarayan araç; tefe. [DS]

tüfe[2]**,** [Ar. ʾes̱fiya [Tietze] أثفيه => tüfe] *{ağız}* *is.* **1.** Ocak başı. **2.** Topraktan yapılmış bir tür ocak. [DS] ◘ **tüfe taşı,** *{ağız}* *Sacayağı yerine kullanılan üç taş.*

tüfe[3]**,** [tüfe] *{ağız}* *is.* Bilezik. [DS]

tüfek[1]**, -ği** [Far. tüfeng تفنگ] *is.* Savaşlarda ve avlanmakta kullanılan ağaç bir dipçik üzerine oturtulmuş uzun bir namlu, ateşleme ve nişan alma düzenekleriyle donatılmış uzun namlulu ateşli silah. ◘ **Tüfek as!** *as.* *Askere, tüfeğini omzuna asması için verilen komut.*|| **tüfek atmak,** *Tüfekle bir hedefe ateş etmek.*|| **tüfek çatmak,** *(Askerler için) dinlenme sırasında tüfeklerini üçerli olarak dipçikleri ayrık, namlu uçları birbirini tutacak şekilde koymak.*|| **Tüfek omza!** *as.* *Askere, tüfeği dipçik tabanından tutarak omzuna dayaması için verilen komut.*|| **tüfek patlamaksızın,** *Hiç savaşmadan; çarpışma olmaksızın.*

tüfek[2]**, -ği** [tüt-ek / tüfek] *{ağız}* *is.* **1.** Tandır bacası. **2.** Ocak kemeri. [DS]

tüfekçi, [tüfek-çi] *is.* **1.** Tüfek yapan, onaran ya da satan kimse. **2.** İmparatorluk döneminin sonlarına doğru sarayı ve padişahı korumakla görevli muhafız birliğinden olanlara verilen ad. ◘ **tüfekçi takımı,** *İmparatorluk döneminde vezir dairelerinde görevli piyade erlerinden oluşan takım.*|| **tüfekçi yamağı,** *Padişahın, saray görevlilerinin ve önde gelen devlet adamlarının tüfeklerini korumak, bakımlarını yapmak ve kullanıma hazır hâle getirmekle görevli kimse.*

tüfekçibaşı, [tüfek-çi+baş-ı] *{OsT}* *is.* İmparatorluk döneminde, sarayda görevli tüfekçi yamaklarının amirlerine verilen unvan.

tüfekçilik, -ği [tüfek-çi-lik] *is.* **1.** Tüfek yapım ve onarım zanaatı. **2.** Tüfek satıcılığı.

tüfekhane, [tüfek-ḫāne] *(tüfekha:ne)* *{OsT}* *is.* **1.** Tüfeklerin korunduğu yer; silah deposu. **2.** İmparatorluk döneminde, ordunun gereksinimi olan tüfeklerin yapıldığı atölye.

tüfeklik, -ği [tüfek-lik] *is.* **1.** Tüfekleri düzenli biçimde koymak için yapılmış yer; silahlık. **2.** Tüfek kılıfı.

tüfeng, [Far. tüfeng تفنگ] *{OsT}* *is.* Tüfek. ◘ **tüfeng-endāz,** *{OsT}* → tüfenkendaz.|| **tüfeng-hāne,** *{OsT}* *Silah deposu.*

tüfengk, [Far. tüfenk => tüfeñk] *{ağız}* *is.* Tüfek. [DS]

tüfenk, [Far. tüfeng => tüfenk تفنك] *{eAT}* *{ağız}* *is.* Tüfek. [DS] ◘ **tüfenk serpmek,** *{OsT}* *Tüfekle ateş etmek; yaylım ateşine tutmak.*

tüfenkendaz, [Far. tüfeng-endāz تفنگ انداز] *(tüfenkenda:z)* *is.* Tüfek kullanan asker.

tüfez, [? tüfez] *{ağız}* *is.* Yapraklı dal yığınları. [DS]

tüffah, [Ar. tüffāḥ تفاح] *(tüffa:h)* *{OsT}* *is.* *bot.* Elma.

tüfit, [Fr. tüffite] *is.* *jeol.* Yanardağ püskürükleri ile kil ya da kireç taşı gibi bir çökelden oluşan kayaç.

tüflek, -ği [tüf-lek ?] *{ağız}* *is.* Çuval bezinden yapılan ot minder. [DS]

tüftüfü, [tüf+tüf-ü] *{ağız}* *is.* Üfleme ile saçma fırlatan bir tür tüfek. [DS]

tüfümsü, [tüf-ümsü] *sf.* Tüf görünümünü andıran.

tüg[1]**,** [tǖ / tüg] *{eT}* *is.* → tü[1].

tüg[2]**,** [tüg / düg / tük] *{eT}* *sf.* Çok; birçok. [KB] ◘ **tüg miñ,** *{eT}* *Birkaç bin; binlerce.*

tüge, [tügē] *(tüge:)* *{eT}* *is.* Düve; iki yaşına girmiş dişi sığır. [DLT]

tügek, [tüg-mek > tüg-ek / tük-ek] *{eT}* *is.* **1.** Halka. **2.** Yük sarılırken yükü sıkıştırmakta kullanılan ipe takılı ağaç halka. [DLT]

tügel, [tük-e-mek *(tam olmak)* > tüke-l / tüge-l] *{eT}* *zf.* Tam; tamamıyla; tamam; iyi bir halde. [EUTS]

tügezlemek, [tökez-le-mek] *{ağız}* *gçsz. f.* *[-r [-l(i)-yor]* Tökezlemek. [DS]

tüglünmek, [tüg-mek > tüg-(ü)l-ün-mek] *{eT}* *dönşl. f.* *[-ür]* Düğümlenmek; düğülmek. [DLT]

tüglüşmek, [tüg-mek > tüg-(ü)l-üş-mek] *{eT}* *işteş. f.* *[-ür]* Birbiriyle düğümlenmek. [DLT]

tügme, [tüg-mek > tüg-mē تكمه] *(tügme:)* *{eT}* *{eAT}* *{OsT}* *is.* Düğme. [DLT]

tügmek, [tüg-mek] *{eT}* *gçl. f.* *[-er]* Düğüm atmak; düğümlemek; çatmak; bağlamak; düğmek. [DLT] [ETY] [Gabain] [İKPÖy.] [KB] [Üç İtigsizler]

tügmelenmek, [tüg-mek > tüg-mē > tüg-me-le-n-mek] *{eT}* *dönşl. f.* Düğmelenmek; ilikleri iliklemek. [DLT].

tügnemek, [tüg(ü)n-ē-mek] *(tügne:mek)* *{eT}* *gçsz. f. [-r]* Yanmak. [EUTS]

tügsin, [tüg-mek > *tüg-sī-mek > tüg-sī-n] *(tügsi:n)* *{eT}* *is.* Dört köşeli düğümlenen bir tür düğüm. [DLT]

tügük, [tüg-mek > tüg-ük] *{eT}* *sf.* Düğümlü; çatık. [KB] ☞ **tügük yüz açıg söz,** *Asık surat, acı söz.* [KB]

tügül, [teg-ül / tügül] *{eT}* *e.* Değil. [ETY]

tügülgen, [tü-ül-mek > tüg-ül-gēn] *{eT}* *sf.* Her zaman düğülen; her zaman can sıkıntısından kaşı gözü düğülen; çatılan. [DLT]

tügülmek, [tüg-mek > tüg-ül-mek] *{eT}* *edil. f. [-ür]* **1.** Düğüm yapılmak; bağlanmak; düğülmek. [KB] **2.** Yemek boğazda kalmak. [DLT]

tügüm, [tüg-mek *(düğümlemek)* > tüg-ün / tüg-üm] *{eT}* *is.* Düğüm.

tügün, [tüg-mek *(düğümlemek)* > tüg-ün] *is.* **1.** Düğüm; bağ. [DLT] **2.** Düğün; evlenme töreni. [DLT] [ETY] [EUTS] [Gabain] [İKPÖy.] [KB]

tügünlüğ, [tüg-ün-lüg] *{eT}* *sf.* (At için) kuyruğu düğümlü. [ETY]

tügünmek, [tüg-mek > tüg-ün-mek] *{eT}* *dönşl. f. [-ür]* **1.** (Düğüm vb. için) düğümlenmek; düğüm olmak. **2.** Kendi başına düğüm yapmak. [DLT]

tügünük, [tügün-mek > tügūn-ük] *(tügü:nük)* *{eT}* *is.* Çadırın en tepesinde yer alan duman deliği; çadır bacası; otağların tepesindeki duman deliği. [ETY] [Mirşan]

tügüşmek, [tüg-mek > tüg-üş-mek] *{eT}* *işteş. [-ür]* Birlikte düğüm atmak; yardımlaşarak bağlamak veya düğüm atmak; düğüm yapmakta yardım ve yarış etmek. [DLT]

tügüz, [tüg-üz / tük-üz] *{eT}* *sf.* (At için) alnında bir parça beyazlık bulunan.

tügüzlük, [tügüz-lük / tüküz-lük] *{eT}* *is.* Atın alnındaki akıtma. [DLT]

tüğ, [tü / tüğ توك] *{OsT}* *{ağız}* *is.* Tüy; kıl. [DS]

tüğdürmek, [tüğ-dür-mek] *{ağız}* *gçl. f. [-ür]* Bir kimseyi korkutup ya da aldatıp kaçırmak. [DS]

tüğelmek, [tüğ-el-mek] *{ağız}* *dönşl. f. [-ir]* **1.** Karşı koymak; dik başlılık etmek. **2.** Öfkelenmek. [DS]

tüğlemek[1], [tüng > tüğ-le-mek] *{ağız}* *gçsz. f. [-r] [-l(ü) -yor]* **1.** Sıçramak. **2.** Atlamak. [DS]

tüğlemek[2], [tüğ-le-mek] *{ağız}* *gçl. f. [-r] [-l(ü)-yor]* Düğümlemek; bağlamak. [DS]

tüğme, [tüg-mek > tüg-mē تكمه] *(tüğme:)* *{eAT}* *{OsT}* *is.* Düğme.

tüğmek[1], [tüng > tüğ-mek توكمك] *gçsz. f. [-er]* **1.** Yukarı doğru fırlamak; fırlayıp yukarı çıkmak; yükselmek. **2.** *{ağız}* Savuşup gitmek. [DS] **3.** *{ağız}* Görünmeden gitmek; kaçmak. [DS] **4.** *{ağız}* Ansızın fırlayıp koşmak. [DS]

tüğmek[2], [tüğ-mek] *{ağız}* *is.* **1.** En uç boğum; çıkıntı. **2.** Püskül. [DS]

tüğmen, [tüğ-men] *{ağız}* *is.* **1.** Bazı kuşların tepelerinde bulunan uzun tüy; sorguç. **2.** Perçem. [DS]

tüğtü, [tük-tü / tüğ-tü] *{ağız}* *is.* Keser ya da nacak başı; düğdü. [DS]

tüğül, [tüğ-ül] *{ağız}* *is.* **1.** Kirazlı küçük dal. **2.** Ardıç sakızı. [DS]

tüğülmek, [tüng > tüğ-ül-mek] *{ağız}* *dönşl. f. [-r] [-l(ü)-yor]* **1.** Sıçramak. **2.** Atlamak. **3.** Saldırmak. [DS]

tüğümlemek, [tüğüm-le-mek] *{ağız}* *gçl. f. [-r] [-l(ü)-yor]* Bağlamak; düğümlemek. [DS]

tüğün, [tüğ-mek > tüğ-üm / tüğün] *{ağız}* *is.* Düğüm. [DS]

tüğündürmek, [tüğün-dür-mek] *{ağız}* *gçl. f. [-ür]* Bir şeyi gereğinden çok yapmak. [DS]

tüğünlemek, [tüğüm-le-mek / tüğün-le-mek] *{ağız}* *gçl. f. [-r] [-l(ü)-yor]* Bağlamak; düğümlemek. [DS]

tüğünnemek, [tüğüm-le-mek] *{ağız}* *gçl. f. [-r] [-n(ü) -yor]* Bağlamak; düğümlemek. [DS]

tüğünnük, -ğü [tüğ-mek > tüğüm-lük / tüğünnük] *{ağız}* *is.* Düğüm. [DS]

tüğürcük, -ğü [tüğür-cük] *{ağız}* *sf.* **1.** İyice inceltilmemiş; kalın kalmış. **2.** Vücutta oluşan kabarcıklar. [DS]

tüh, [tüh *(yans.)*] *ünl.* → tuh.

tühem, [Ar. töhmet > tühem تهم] *{OsT}* *is.* Töhmetler.

tühen, [Far. dükkān] *{ağız}* *is.* Dükkân. [DS]

tühetmek, [tüke-t-mek / tühet-mek] *{ağız}* *gçl. f. [-ir]* Tüketmek; bitirmek. [DS]

tühmeken, [tohum+ek-en > tühmeken] *{ağız}* *is.* Semizotu. [DS]

tühmet, [Ar. töhmet => tühmet] *{ağız}* *is.* Karalama amacıyla asılsız suç yükleme; töhmet. [DS]

tühüm, [tüğ-mek > tüğ-üm / tühüm] *{ağız}* *is.* Düğüm. [DS]

tühümlemek, [tüğüm-le-mek] *{ağız}* *gçl. f. [-r] [-l(ü) -yor]* Bağlamak; düğümlemek. [DS]

-tük, [-dık /-dik / -dük / -duk / -tik / -tık / -tuk / -tük] *yap. e.* → -dık.

tük[1], [tü-k] *{eT}* *zf.* **1.** Tamamen; tam olarak. [İKPÖy.] **2.** Çok; fazla; en ziyade. [KB]

tük[2], [tū / tüg / tük توك] *{eT}* *{eAT}* *{OsT}* *is.* **1.** Tüy; saç; kıl. **2.** Yün. [EUTS] **3.** *{ağız}* Yosun. [DS]

tük[3], [tük] *{eT}* *is.* On bin. [EUTS]

tük[4], [tük] *{ağız}* *is.* Hindi. [DS]

tük[5], [tuğ > tük] *{ağız}* *is.* Soğanın tohum taşıyan erkek organı. [DS]

tükan, [Far. dükkān => tükān] *(tüka:n)* *{ağız}* *is.* Dükkân. [DS]

tükedi, [tük-et-mek > tüket-ī] *(tükedi:)* *{eT}* *zf.* → tüketi. [EUTS]

tükegü, [tük-ē-gü] *(tüke:gü:)* *{eT}* *is.* Tükenme. [EUTS]

tükek, [tüg-mek > tük-ek] *{eT}* *is.* Halka; yük yükletilirken yükü sıkıştırmaya yarayan ve ipe takılan halka. [DLT]

tükel, [tükē-mek *(tam olmak)* > tüke-l] *{eT}* *sf.* **1.** Bütün; tam; tamam; eksiksiz; tüm. *{ağız}* *(aynı)* [DLT] [ETY] [EUTS] [Üç İtigsizler] [İKPÖy.] [DS] **2.** Tamamıyla; hep; tamamen; büsbütün. [ETY] [EUTS] [DLT] [KB] **3.** İyi bir hâlde; sağlam. [EUTS] **4.** Zarar görmemiş. dokunulmamış. [İKPÖy.] **5.** Mükemmel. [Üç İtigsizler] **6.** Sağ salim. [ETY] ⊡ **tükel ağızlılar,** *zool. Ağızları başın ucunda bulunan kemikli balıklar alt sınıfı, (Teleostomi).*|| **tükel cümle,** *mat. Limit elemanlarının tümüyle çakışan cümle.*

tükeli, [tüke-l-i تكلى] *{eAT}* *zf.* **1.** Hepsi; tamamı. **2.** *zm.* Herkes. **3.** *sf.* Bütün.

tükelliğ, [tüke-l-lig] *{eT}* *sf.* **1.** Sahip olan; mücehhez; techiz edilmiş; kudretli. [Gabain] [Üç İtigsizler] **2.** Tekmil; kâmilen; noksansız. [EUTS] **3.** Hissedar. [Gabain]

tükemek, [tük-ē-mek] *(tüke:mek)* *{eT}* *gçl. f.* **1.** Tamamlamak; icra etmek. [ETY] [Gabain] **2.** Tam ve tüm olmak. [İKPÖy.] **3.** Bitmek; sona ermek; tükenmek. [DLT] [ETY] [EUTS] [İKPÖy.] [KB] **4.** Yeterli olmak; yetmek; kifayet etmek. [DLT] [Gabain] [İKPÖy.]

tükemeyük, [tüke-me-y-ük] *{eT}* *sf.* Tükenmemiş. [EUTS]

tüken, [Far. dükkān] *{ağız}* *is.* Dükkân. [DS]

tükendi, [tüken-di] *{ağız}* *is.* Cinsel güçten yoksun olma durumu. [DS]

tükenik, -ği [tük-e-n-ik] *sf.* **1.** Tükenmiş; bitmiş; kalmamış. **2.** *zf.* Çok az olarak.

tükeniş, [tük-e-n-iş] *is.* Tükenmek eylemi veya biçimi.

tükenlemek, [tüken-le-mek ?] *{ağız}* *gçl. f.* *[-r] [-l(i) -yor]* Birini yoklamaya gitmek; ilgi göstermek; hatır sormak. [DS]

tükenme, [tük-e-n-me] *is.* Tükenmek eylemi.

tükenmek, [*eT.* tük-e-mek *(tam olmak; yeterli olmak)* > tük-e-n-mek] *dönşl. f.* *[-ir]* [*eT.* *-ür]* **1.** *{eT}* Kalmamak; tümüyle bitmek; sona ermek; hiç kalmamak. *{eT}* *(aynı)* [KB] [Mühennâ] **2.** (Ticarî mal için) son ürün dahil bütünüyle satılmak; satılmış olmak. **3.** (Sıkıntı, sevinç vb. soyut kavramlar için) sona ermek; bitmek. **4.** *mecaz.* (Kişi için) bedensel ve ruhsal gücünü yitirmek; bitkin düşmek; güçsüzleşmek. **5.** (Sabır, dayanıklılık, güç için) son sınırına dayanmak. **6.** Verimliliğini yitirmek; söyleyecek sözü, hünerini sergileyecek durumu kalmamak. **7.** (Av hayvanları için) uzun süre koştuktan sonra yorulup durmak.

tükenmez, [tük-e-n-mez] *sf.* **1.** Tükenmeyen; bitmeyen. **2.** Bir fıçıya yerleştirdikten sonra ekşitilen muşmula, ayva, elma, armut, vişne, üzüm gibi meyvelerden her alındıkça üzerine şeker ve su dökülerek yapılan şerbet. **3.** Peynirle yapılan bir tür çorba. **4.** *mecaz.* Sonsuz. **5.** Tükenmez kalem. ⊡ **tükenmez kalem,** *Ucunda sert bir metalden küçük bir bilyeciği bulunan bir borucuk içinde kalın, özel bir mürekkeple dolu kalem türü; tükenmez.*

tükenmezlik, -ği [tük-e-n-mez-lik] *is.* Tükenmez olma durumu.

tükenmişlik, -ği [tük-e-n-miş-lik] *is.* Gücünü ve direncini yitirmiş olma durumu; çaba gösterememe.

tükenti, [tüken-ti] *{ağız}* *is.* Son; bitim. [DS]

tükesigçe, [tük-e-z-ig-çe / tük-e-s-ig-çe] *{eT}* *zf.* **1.** Sonuna kadar; tamamınca. **2.** Her biri; her tarafı. [ARAT] **3.** Her bakımdan. [ARAT]

tüketi, [tükē-mek *(tam olmak)* > tük-e-t-mek > tük-e-t-ī] *(tüketi:)* *zf.* **1.** Tümüyle; tamamen; sonuna kadar tamamıyla; bütünüyle; baştan sona kadar [Tekin] [ETY] [EUTS] [İKPÖy.] **2.** Tam; tamam. [Gabain] **3.** Yetinceye kadar. [İKPÖy.]

tüketici, [tük-e-t-ici] *sf.* **1.** Tüketme işini yapan; tüketen. **2.** *mecaz.* Mahveden; tüketen. **3.** Gücü, direnci yok eden. **4.** *is.* Herhangi bir ürünü kullanmak üzere satın alan kimse; yoğaltıcı; müstehlik. ⊡ **tüketici sayacı,** *Tüketiciler tarafından kullanılan su, elektrik, doğal gaz sayaçlarının genel adı.*

tüketicilik, -ği [tük-e-t-ici-lik] *is.* Tüketici olma durumu.

tüketilme, [tük-e-t-il-me] *is.* Tüketilmek eylemi.

tüketilmek, [tük-e-t-il-mek] *edil. f.* *[-ir]* **1.** Tüketmek eylemi yapılmak. **2.** (Harcanan şeyler için) geriye hiç kalmayacak biçimde tümü kullanılmak. **3.** Kullanılarak, harcanılarak yok edilmek; bitirilmek. **4.** (Ticarî ürün için) hepsi satılmak.

tüketim, [tük-e-t-im] *is.* **1.** Tüketmek eylemi. **2.** Var olan ya da üretilen malları kullanarak yok etmek eylemi; istihlak; yoğaltmak. **3.** Tüketicilerin emrine ücretli ya da ücretsiz olarak sunulan mal ve hizmetlerin tümü. **4.** (Bir yiyecek, içecek, giyecek enerji kaynağı vb. için) kullanmak eylemi. **5.** Gereksiz yere harcama; israf. ⊡ **tüketim kültürü,** *sosy. Mal ve hizmet tüketimine doğru temayülün kültürel bakımdan hâkim duruma gelmesi.*

tüketme, [tük-e-t-me] *is.* Tüketmek eylemi.

tüketmek, [tükē-mek *(tam olmak)* > tüke-t-mek] *gçl. f.* *[-ir]* **1.** *{eT}* Tam ve yeterli kılmak. [İKPÖy.] **2.** Tamamlamak; sona erdirmek. *{eT}* *(aynı)* [KB] [Üç İtigsizler] **3.** Bir şeyi kullanarak, harcayarak yok etmek; yoğaltmak; istihlak etmek; bitirmek. *{eT}* *(aynı)* [DLT] [ETY] [Gabain] [İKPÖy.] [KB] **4.** Geriye hiç kalmayacak biçimde tümünü kullanmak; hiç bırakmamak. **5.** (Yol için) yürüyerek aşmak; yolun sonuna gelmek; bitirmek. **6.** (Ticarî mal için) tümünü satmak. **7.** *mecaz.* Bir kişiyi güçsüz bırak-

mak; zayıf düşürmek. **8.** Bir kişiyi bıktırmak; canından bezdirmek. **9.** Bir şeyden son sınırına kadar yararlanmak. **10.** (Konu, sorun vb. için) kapsamlı olarak her yönden incelemek. **11.** Binicilikte, bir atı gereğinden çok ve fazla sert çalıştırarak bitkin düşürmek.

tükezinmek, [tök-ez-i-mek / tükezin-mek] *{ağız} gçsz. f. [-ir]* Tökezlemek; tökezimek; sendelemek; sürçmek. [DS]

tükezmek, [tök-ez-i-mek / tükez-mek] *{ağız} gçsz. f. [-ir]* Tökezlemek; tökezimek; sendelemek; sürçmek. [DS]

tüki, [tükī] *(tüki:) {eT} is.* **1.** Pirinç. **2.** Pirinç kabuğu. **3.** Soyulmuş mısır. [EUTS]

tüklenmek, [tük-le-n-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* (Yoksul kişi için) biraz parası olmak; kalkınmak. [DS]

tüklüg[1], [tük-lüg] *{eT} sf.* Kör. [DLT]

tüklüg[2], [tük-lüg] *{eT} zf.* Tamamıyla; tam. [EUTS]

tüklük, -ğü [tök / tük-lük] *{ağız} is.* Hindi. [DS]

tükme, [tüg-mek > tüg-me / Far. tükme ? تكمه] *{eT} {OsT} is.* Düğme. [Mühennâ]

tükmek[1], [tük-mek / tök-mek] *{eT} gçl. f. [-er]* Dökmek; dağıtmak; bozmak. [ETY]

tükmek[2], [tüg-mek] *{eT} gçl. f. [-er]* **1.** → tügmek. **2.** Buruşmak; somurtmak. [EUTS]

tükmek[3], [tüng-mek > tük-mek] *{ağız} gçsz. f. [-er]* (Yırtıcı kuş için) gökyüzüne yükseldikten sonra aşağıya ok gibi inmek. [DS]

tüknemek, [tük(ü)n-ē-mek] *(tükne:mek) {eT} gçl. f. [-r]* (Yara için) dağlamak; kızgın demir basmak. [DLT] [Mühennâ]

tükrük, [tü *(yans.)* > tü-kür-mek > tük-ür-ük] *{eT} is.* Tükürük. [Bahşayiş] ⊟ **tükrüğü goyalmak** (koyulmak), *{ağız} Yaşlanmak.* [DS]

tüksin, [tük-sī-n] *(tüksi:n) {eT} is.* Halktan olup handan üç kat aşağı bulunan kişi. [DLT]

tüktü, [tüg-dü / tük-tü] *{ağız} is.* Keser ya da balta başı. [DS]

tükü, [tükū *(yans.)*] *(tükü:) {eT} ünl.* Köpek çağırma ünlemi. ⊟ **tükü tükü,** *{eT} Köpek eniğini çağırmak için kullanılan kelime.* [DLT]

tükümcek, -ği [tük-üm-cek] *{ağız} is.* Tükürük. [DS]

tükün[1], [tük-ē-mek > tük-ü-n] *{eT} zf.* Bütün; her türlü. [ARAT]

tükün[2], [tük-ün] *{eT} is.* Dağlama; dağ. [DLT]

tükünmek, [tük-ün-mek] *{eT} dönşl. f. [-ür]* **1.** Doldurmak. [EUTS] **2.** Tamamlanmak. [Gabain]

tükürme, [tü *(yans.)* > tü-kür-me] *is.* Tükürmek eylemi.

tükürmek[1], [tü *(yans.)* > tü-kür-mek] *gçsz. f. [-ür]* **1.** Ağızda toplanan salgıyı sesli olarak dışarı atmak. *{eT} (aynı)* [Mühennâ] **2.** *mecaz.* Tiksinti ve öfke ifadesi olarak küfür etmek istediğini belirtmek. **3.** *gçl. f.* Ağızdaki bir şeyi, ağız, çene, dudak ve soluk etkisi ve gücüyle dışarı fırlatmak. **4.** Ağız yolu ile dışarı atmak. ⊟ **tükürdüğünü yalamak,** *Kendi benliğini küçük düşürerek ya da hiçe sayarak verdiği sözden dönmek.*

tükürmek[2], [tük > tük-ür-mek] *gçsz. f.* Tüylenmek.

tükürük, -ğü [tü *(yans.)* > tü-kür-mek > tük-ür-ük] *is.* Ağızda bulunan ya da kanallar ile ağza açılan çeşitli bezlerin salgıladığı, yüzde 95 su, eser miktarda globulin bulunan yüzde üç organik madde ve yüzde iki oranında alkali maden klorürleri ile fosfat ve bikarbonat içeren açık renkli, alkali ve biraz akıcı sindirim salgısı. ⊟ **tükürüğünü yutmak,** *Gördüğü veya duyduğu bir şeye imrenip ağzı sulanmak.*|| **tükürük bezleri,** *anat. Her biri ayrı türden tükürük salgılayan kulak altı, çene altı ve dil altı bezlerine verilen ad.*|| **tükürük hokkası,** *Hastaların ağızlarında biriken tükürükleri ya da balgamları tükürdükleri bir kap.*|| **tükürük köftesi,** *Sokakta seyyar köftecilerin yapıp sattığı ızgara köfte.*|| **tükürük otu,** *bot. Zambakgillerden, bir karış boyunda, talkım veya salkım biçiminde küçük sarı veya beyaz çiçekler açan çok yıllık, soğanlı otsu bir bitki; ak yıldız, (Ornithogalum umbellatum).*|| **tükürük taşı,** *Tükürük bezlerinde oluşan taş.*|| **tükürük uyarıcı,** *Tükürük salgısını uyarmak için çiğnenen maddelerin genel adı.*|| **tükürük uyarıcı eylem,** *Ağızda bulunan dil, diş ve yumuşak dokular gibi çiğnemeye katılan organların yaptığı iş.*

tükürükleme, [tü-kür-ük-le-me] *is.* Tükürüklemek eylemi.

tükürüklemek, [tü-kür-ük-le-mek] *gçl. f. [-r] [-l(ü)-yor]* **1.** Tükürük ile ıslatmak. **2.** Tükürük bulaştırmak; tükürük sürmek.

tükürüklenme, [tü-kür-ük-le-n-me / tü-kür-ük-lenme] *is.* Tükürüklenmek eylemi.

tükürüklenmek, [tü-kür-ük-le-n-mek] *edil f. [-ir]* **1.** Tükürüklemek eylemine uğramak; üzerinde tükürüklemek eylemi uygulanmak. **2.** Tükürükle ıslatılmak. **3.** Tükürük bulaştırılmak. **4.** *dönşl. f.* Tükürüklü hâle gelmek; tükürüğü olmak.

tükürüklü, [tü-kür-ük-lü] *sf.* **1.** Tükürükle ıslatılmış olan. **2.** Tükürük bulaştırılmış, üzerine tükürük sürülmüş olan. **3.** Çok tükürük çıkaran; tükürüğü bol olan; çok tüküren.

tükürüksüz, [tü-kür-ük-süz] *sf.* **1.** Tükürüğü olmayan veya az olan. **2.** Tükürükle ıslatılmamış ya da tükürük bulaştırılmamış olan; tükürüklenmemiş.

tüküz, [tüg-üz / tük-üz] *{eT} sf.* (At için) alnındaki akıtma bulunan. [DLT] ⊟ **tüküz at,** *Alnında bir parça beyaz olan at.* [DLT]

tükzimek, [tökez-i-mek / tükzi-mek] *{ağız} gçsz. f. [-r]* Tökezlemek. [DS]

tül[1], [Tulle *(Fransa'da şehir)* > Fr. tülle] *is.* **1.** İnce pamuk, ipek ya da naylon ipliklerden çiçek veya geometrik dekorlarla süslenmiş saydam dokuma. **2.**

Bu kumaştan yapılma ince pencere perdesi. **3.** *mecaz.* Perde gibi saran şey. **4.** Şapkacıların, yüzün tamamını ya da bir kısmını örtecek biçimde şapkanın kenarına koydukları küçük tül parçası. **5.** *sf.* Tülden yapılma. ⊡ **tül-grek,** *Duvak vb. yapımında kullanılan bir tül çeşidi.*|| **tül işi,** *Dantelde, çiçek motifleri ya da zemin örgüsü oluşturmak için sıra ile ipliğin bir altından bir üstünden geçmek suretiyle yapılan iğne işine verilen ad.*

tül[2], [tül] *{eT} is.* Düş; rüya. [EUTS] [Gabain]

tülbent, -di [Far. dül-bend] *is.* **1.** Çok ince pamuklu dokuma. **2.** Bu kumaştan yapılma baş örtüsü. **3.** *sf.* Bu kumaştan yapılmış olan. ⊡ **tülbent bozmak,** *Okun bütün menzil taşlarından daha ileri bir uzaklığa ulaşması; rekor kırmak.*|| **tülbent ağası,** *{OsT} Padişahların sarık ve çamaşırlarını koruyan, temizleyen ve padişahı giydiren görevli; tülbent gulamı; tülbent oğlanı.*

tülbentçi, [tülbent-çi] *is.* Tülbent satan kimse.

tülbentli, [tülbent-li] *sf.* **1.** Başına tülbent bağlamış kimse. **2.** Üzerinde tülbent bulunan şey.

tülbermek, [tülb-er-mek ?] *{ağız} gçsz. f. [-ir]* (Saç için) esintiden, uzun süre taranmamaktan dolayı dolaşmak; karışmak; kabarmak. [DS]

tülbür, [tülb-ür] *{ağız} sf.* **1.** (Saç için) dağınık; karışık. **2.** (Kişi için) saçı dağınık. [DS]

tülce, [tülce] *{ağız} is.* Çift tırnaklı hayvanları arasında çıkan ve topallamalarına neden olan küçük kabarcıklar. [DS]

tüle[1], [? tüle] *{ağız} is.* Kümes. [DS]

tüle[2], [? tüle] *{ağız} is.* Çam fidanı. [DS]

tüleg, [tǖ > tü-lē-mek > tüle-g] *{eT} is.* → tülek. [DLT]

tülek[1], [tǖ > tü-lē-mek > tüle-k تولك] *{eT} is.* **1.** Dört ayaklı hayvanların tüylerini attıkları zaman; koyun kırkımı. [DLT] **2.** *{ağız}* Çok tüylü bir tür deve. [DS] **3.** *{ağız}* Kül süpürmeye yarayan tavuk, ördek vb. kuş kanadı. [DS] **4.** *{ağız}* Kanatlı hayvanların kanat ve kuyruk tüyleri. [DS] **5.** *sf. {eAT} {OsT}* (Tüylü hayvan ve kuşlar için) tüy değiştirmiş; tüyü dökülmüş. **6.** *{eAT}* (Avcı kuşlar için) ava alıştırılmış.

tülek[2], [*tölē-mek > töle-k / tüle-k / döle-k] *{eT} sf.* Sakin; barışıklık içinde. [Mühennâ] ⊡ **tüleğe gelmek,** *{eAT} {OsT} En uygun duruma gelmek; kıvamını bulmak.*

tülek[3], **-ği** [tölek / dölek / tülek] *{ağız} sf.* **1.** Kurnaz; açıkgöz; düzenci. **2.** (Kişi için) saygın. **3.** Alıngan; kuşkulu. **4.** Korkak. **5.** Efe. **6.** Dönek. [DS]

tülek[4], **-ği** [tü-lek] *{ağız} is.* **1.** Bir yaşındaki keklik. **2.** Yavru keklik. **3.** Yaşlı, kart keklik. **4.** Erkek keklik. **5.** Yuvasını unutmayıp geri dönen kuş. **6.** Evlenmemiş, yaşlı kız. **7.** Çok genç delikanlı. [DS] ⊡ **tülek olmak,** *{ağız} Ocak başından kalkmamak; soğuğa dayanıksız olmak.* [DS]

tülel, [? tülel] *{ağız} is.* Güç. [DS]

tüleme, [tü *(tüy)* > tü-le-me] *is.* Tülemek eylemi.

tülemek[1], [tǖ *(tüy* > tü-lē-mek تولە ملك] *(eT tüle:mek) gçsz. f. [-r] [-l(ü)-yor]* **1.** *{eT}* Döllemek; kuzulamak; çoğalmak; doğurtmak. [DLT] **2.** *{eT} {OsT} {ağız}* (Kuş, tavuk vb. kanatlı hayvanlar için) tüy değiştirmek; tüyünü dökmek. [DLT] [DS] **3.** (Yavru kuş için) tüy çıkarmak. **4.** *{ağız} mecaz.* Kumarda veya ticarette para yitirmek. [DS] **5.** *{ağız} mecaz.* Yoksul düşmek. [DS] **6.** *gçl. f. {ağız}* Kumarda yenmek. [DS]

tülemek[2], [tüğ-le-mek] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(ü)-yor]* **1.** Sıçramak. **2.** Atlamak. [DS]

tülemek[3], [tüle-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ü)-yor]* **1.** Bir şeyi sona erdirmek. **2.** *gçsz. f.* (Ocaktaki ateş için) kendi kendine sönmek. [DS]

tülemek[4], [tüle-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ü)-yor]* Bir işin hilesini, kolayını öğrenmek; ustalaşmak. [DS]

tülemen, [tü-le-men] *{ağız} sf.* Kabarık tüylü. [DS]

tülen, [tülen] *{ağız} is.* **1.** İlk kez çocuk doğuran kadın. **2.** Bir yaşında kuzulayan keçi. [DS]

tülenk, -gi [tün-e-k / tülenk] *{ağız} is.* Kümes. [DS]

tülenmek[1], [tüle-n-mek تلنمك] *dönşl. f. [-ür]* **1.** *{eAT} {ağız}* Tüylenmek. [DS] **2.** *{ağız} mecaz.* Zenginleşmek. [DS]

tülenmek[2], [üte-le-n-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* (Kaş, kirpik, saç için) birden gelen yalımdan biraz yanmak; uçları yanmak; ütelenmek. [DS]

tülep, -bi [? tülep] *{ağız} sf.* Yerinde; uygun; yaraşır; münasip. [DS]

tülermek, [tüle-r-mek] *{ağız} gçsz. f. [-ir]* **1.** (Kuş, tavuk vb. için) tüylenmek. **2.** (Kumaş için) tüylenmek. **3.** *mecaz.* Zenginleşmek. **4.** Karmakarışık olmak. [DS]

tülerük, -ğü [tü-le-r-ik] *{ağız} sf.* Üşümüş; donmuş. [DS]

tületmek, [tüle-t-mek] *{ağız} gçl. f. [-ir]* **1.** Derisini yüzmek. **2.** Kumarda karşısındakinin parasını tümüyle almak; ütmek. [DS]

tüleyka, [? tüleyka] *{ağız} is.* Saban demirinin çamurunu temizlemekte kullanılan araç; üvendire demiri. [DS]

tülfir, [? tülfir] *{eT} is.* Kumaştan ve ipekten yapılan örtü; örtü; perde. [DLT]

tülgemek, [tüng-ü-mek / tüğ-le-mek > tülge-mek] *{ağız}* **1.** Sıçramak. **2.** Atlamak. [DS]

tülgümek, [tüng-ü-mek] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(ü)-yor]* Atlamak. [DS]

tülik, -ği [? tülik] *{ağız} is.* Doldurulmak için oyulmuş patlıcan, kabak vb. sebzeler. [DS]

tülit, [tölet / tülit] *{eT} is.* Baş yastığı; yatak takımı. [EUTS]

tülke, [tülke] *{ağız} is.* **1.** Salkım. **2.** Mısır hevengi. [DS]

tülkemek, [tüng-e-mek] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(ü)-yor]* **1.** Sıçramak. **2.** Atlamak. [DS]

tülki, [tülki / tülkü] *{ağız} is.* Tilki. [DS]

tülkü, [tülkü / tilkü] *{eT} {ağız} is. zool.* Tilki. [Mühennâ] [DS]

tüllemek[1], [tüng-le-mek / tüğ-le-mek] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(ü)-yor]* **1.** Sıçramak; zıplamak. **2.** Atlamak. [DS]

tüllemek[2], [tüy-le-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ü)-yor]* Süslemek.[DS]

tüllemek[3], [tülle-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ü)-yor]* Yuvarlamak. [DS]

tüllenme, [tül-le-n-me] *is.* Tüllenmek eylemi.

tüllenmek, [tül-le-n-mek] *dönşl. f. [-ir]* Tül görünümü almak; tül gibi olmak.

tüllü[1], [tül-lü] *sf.* Üzerinde tül bulunan; tül takılmış olan.

tüllü[2], [tür-lü > tüllü] *{ağız} sf.* Türlü. [DS]

tüllü[3], [tül-lü ?] *{ağız} is.* İncir. [DS]

tüllüm, [dil-li > tül-lü] *{ağız} sf.* Dilli. ⊡ **tüllüm düdük etmek,** *{ağız} Duyurmak; yaymak.* [DS]

tülpermek, [ürper-mek / tülper-mek] *{ağız} gçsz. f. [-ir]* Titreyerek tüyleri diken diken olmak; ürpermek. [DS]

tült[1], [tölet / tülit] *{eT} is.* Yastık. [EUTS]

tült[2], [? tült] *{ağız} is.* **1.** Üçte bir parça. **2.** Bölüm; parça. [DS]

tülteklemek, [tülte-k-lē-mek] *(tültekle:mek) {eT} gçl. f.* Huzur getirmek; rahatlatmak. [ARAT]

tültemek, [töltē-mek/tültē-mek] *(tülte:mek) {eT} gçl. f. [-r]* **1.** Rahat ve iç açıcı hâle getirmek. [ARAT] **2.** Güzelleştirmek. [EUTS]

tültürmek[1], [tül-tür-mek] *{eT} gçl. f. [-ür]* Çarpmak; vurmak. [EUTS]

tültürmek[2], [*tül-mek > tül-tür-mek] *{eT} gçl. f. [-ür]* Rüya görmesini sağlamak. [Clauson]

tülü[1], [tü-lü تولو] *{eAT} {ağız} sf.* **1.** Tüylü. **2.** (Saç vb. için) kabarık; dağınık. **3.** Tüyü uzun ve çok olan. [DS] ⊡ **tülü baş,** *{ağız} Eş; kadın; karı.* [DS]|| **tülü tepe,** *{ağız} Çevresi çıplak, üzeri ağaçlı olan tepe.*

tülü[2], [tü(y)-lü] *{ağız} is.* **1.** Uzun tüylü erkek deve. **2.** Buğur ve adi devenin çiftleşmesinden doğan erkek deve. **3.** Erkek davar. **4.** Bir yaşında iken doğurmuş koyun, keçi. **5.** Boynu uzun tüylü, iri yapılı deve. **6.** Bir buçuk iki ay önce kırkılmış koyun. [DS] ⊡ **tülü davar,** *{ağız} Koyun.* [DS]|| **tülü deve,** *1. {OsT} İki hörgüçlü erkek ile Arap cinsi dişi deveden meydana gelen deve. 2. Tek hörgüçlü, iri yapılı deve.*|| **tülü maya,** *{ağız}* Uzun tüylü, dişi deve. [DS]

tülü[4], [tü(y)-lü] *{ağız} is.* Şeftali. [DS]

tülü[3], [tü(y)-lü] *{ağız} is.* **1.** Uzun tiftiklerden aralıklı dokunan bir çeşit seccade. **2.** Halı. **3.** İnce eşarp. **4.** Yaşlı kadınların düğünlerde başlarına örttükleri uzun tül. **5.** Hamam havlusu. [DS]

tülübe, [? tülübe] *{ağız} zf.* Pek çok; yığın yığın.[DS]

tülüce[1], [tülü-ce] *{ağız} is.* **1.** Yün yatak örtüsü. **2.** Tüylü, saçaklı kilim. **3.** Uzun tiftikten dokunan seccade. [DS]

tülüce[2], [tülü-ce] *{ağız} is.* Davarların tırnaklarında oluşan bir hastalık. [DS]

tülüdombak, -ğı [tü(y)-lü+tomb-ak] *{ağız} is.* Şeftali. [DS]

tülüdombalak, -ğı [tü(y)-lü+tomb-al-ak] *{ağız} is.* Şeftali. [DS]

tülüdömbelek, -ği [tü(y)-lü+tömb-el-ek] *{ağız} is.* Şeftali. [DS]

tülüdü, [türe-di / türü-dü > tülüdü] *{ağız} sf.* **1.** (Kişi için) düzenci; vurguncu. **2.** Kötü özellikleri bulunan. [DS]

tülüg, [tü > tü-lüg] *{eT} sf.* **1.** Tüylü. [DLT] [Gabain] **2.** Şeftali. *{ağız} (aynı)* [EUTS] [DS] **3.** Baharat. ⊡ **tülüg yadıg,** *{eT} Tüylü yaygı; halı.* [DLT]|| **tülüg erük,** *{eT} Şeftali.* [DLT] [Mühennâ]

tülügeç, [tülü-geç] *{eT} is. zool.* Çaylak. [Mühennâ]

tülük[1], [tü-lük ?] *{eT} is.* Güç; kuvvet. [ARAT]

tülük[2], **-ğü** [tü-lüg] *{ağız} is.* Piliç. [DS]

tülük[3], **-ğü** [tü-lüg] *{ağız} is.* Kilim gibi dokunmuş torba; dağarcık. [DS]

tülümek, [tü(y)-le-mek > tü-lü-mek] *{ağız} gçsz. f. [-r]* (Tavuk, kuş vb. için) tüy dökmek; tüy değiştirmek. [DS]

tülümen, [tülü-men] *{ağız} is.* **1.** Bir çeşit kamış. **2.** *sf.* (Kişi için) kaba saba. [DS]

tülüng, [Far. tülüng تلنگ] *{OsT} is.* Yoksulluk.

tülüngî, [Far. tülüngī تلنگی] *(tülüngi:) {OsT} sf.* Yoksul; dilenci.

tülüngü, [? tülüngü] *{ağız} sf.* **1.** Sahipsiz, başıboş köpek. **2.** *sf.* (Kadın için) utanma ve sıkılması olmayan; edepsiz; şirret. **3.** (Kişi için) düzenci; vurguncu. [DS]

tülünkü, [? tülünkü] *{ağız} sf.* Yaşlanmış; kocamış. [DS]

tülüp, [Yun. touloupa] *{ağız} is.* **1.** Pamuk. **2.** Örekeden çıkmış ip yumağı. [DS]

tülürek, [tülü-rek تولورك] *{OsT} sf.* Tüylüce.

tülüş, [tülü-ş] *{ağız} is.* Kabarık, karışık saç. [DS]

tülüşah, [tülü+şah *(filiz)*] *{ağız} is.* Çiçekleri eflatun renkli, kokulu bir bitki. [DS]

tülüşmen, [tülü-ş-men] *{ağız} is.* Kabarık, karışık saç. [DS]

tülütombak, -ğı [tü(y)-lü+tomb-ak] *{ağız} is.* Şeftali. [DS]

tülütümbal, [tü(y)-lü+tomb-al] *{ağız} is.* Şeftali. [DS]

tülütombalak, -ğı [tü(y)-lü+tomb-al-ak] *{ağız} is.* Şeftali. [DS]

tülütonbak, -ğı [tü(y)-lü+tomb-ak] *{ağız} is.* Şeftali. [DS]

tülütopalak, -ğı [tü(y)-lü+top-al-ak] *{ağız} is.* Şeftali. [DS]

tülütömbek, -ği [tü(y)-lü+tömb-ek] *{ağız} is.* Şeftali. [DS]

tülvir, [? tülvir] *{eT} is.* Gelin odası tülleri. [DLT]

tülyum, [Fr. thulium] *is. kim.* → tulyum.

tüm. [tüm-en] *kısalt.* Tümen sözünün kısaltması.

tüm[1], [tüm تم] *is.* **1.** Yumru. **2.** *{ağız}* Tepe; tümsek. [DS] **3.** *{eAT}* Küme. **4.** *sf.* Hep; bütün; büsbütün; toptan; kül. *{eT} (aynı)* [KB] ⧉ **tüm başkalaşma,** *zool. Böceklerde, bütün başkalaşma evrelerini kapsayan başkalaşma şekli.*|| **tüm başkalaşmalı,** *zool. Tam başkalaşma geçiren.*|| **tüm başlılar,** *zool. Solungaçları bir deri kıvrımı ile örtülü, kemikleri kıkırdak olan omurgalı balıklar takımı, (Holocephali).*|| **tüm benzeşme,** *dbl. Sözcükteki bir sesin tamamen değişerek başka bir sese dönüşmesi olayı.*|| **tüm beyin,** *1. zool. Omurgalılarda, kafatasının içinde bulunan merkez sinir sistemi ve onu saran zarların tümü. 2. anat. İnsan beyni; beyin.*|| **tüm cahil,** *Hiçbir şey bilmez; büsbütün cahil.*|| **tüm devre,** *fiz. Silisyumdan yapılma bir ağ levhası üzerinde çok sayıda etkin ve edilgin birleşen taşıyan küçük boyutlu devre; entegre devre; tümleşik devre.*|| **tüme varım,** *1. Bilinen bir takım gözlem ya da bilgilere dayanarak bunları özetleyen bir önermeye geçme işlemi. 2. fel. Tek tek olgulardan genel önermelere, tekil veya özel olandan daha genel olana giden yöntem; istikra; endüksiyon* || **tüm gözlü,** *zool. Gözleri bütün olan.*|| **tüm gün,** *Günlük çalışma saatini kapsayan; tam gün.*|| **tüm kirpikliler,** *zool. Kirpikli bir hücrelilerin alt takımı, (Protozoa).*|| **tüm mantıkçılık,** *fel. Her şeyin mantıksal ilişkilerden oluştuğunu savunan öğreti.*|| **tüm sayı,** *Bir topluluğu kuruluşunda oluşturan üyelerin tamamı; aded-i mürettep.*|| **tüm tanrıcı,** *Var olan her şeyin tanrıdan var olduğunu ve onunla özdeş olduğunu savunan.*|| **tüm tanrıcılık,** *fel. 1. Var olan her şeyin tanrıdan var olduğunu ve onunla özdeş olduğunu savunan öğreti; panteizm. 2. Tanrının, doğanın ruhu ve bütünüyle doğada belirmiş olduğunu savunan duyarlılık biçimi.*

tüm[2], [tüm] *{eT} is.* At donunda düz renk. [DLT]

tüm[3], [tuñ ? > tüm] *{ağız} sf.* Saf; bön. [DS]

tümamiral, -li [**tümen+amirali**] *is.* **1.** Kara kuvvetlerindeki tümgeneral dengi ve tuğamiral ile koramiral arasındaki deniz kuvvetleri rütbesi. **2.** Bu rütbeyi taşıyan deniz kuvvetleri üst subayı.

tümamirallik, -ği [tümamiral-lik] *is.* **1.** Tümamiralin taşıdığı rütbe. **2.** Tümamiralin görevi.

tümb[1], [tamb / tanb / tımb / timb / tömb / tümb *(yans.)*] *is.* Vurarak çalmayı anlatan kök. [Zülfikar] *tümb-ek, tümb-el-ek*

tümb[2], [tomb / tömb / tönb / tumb / tümb *(yans.)*] *is.* Yuvarlanmayı, takla atmayı, dengeyi kaybederek düşmeyi anlatan kök. [Zülfikar] tümb-ül-de-mek, tümb-ül-de-k

tümbe, [tümb-e] *{ağız} is.* Tepe; tümsek. [DS]

tümbek, [tümb *(yans.)* > tümb-ek] *{ağız} is.* **1.** Küçük tepe; tümsek; höyük. **2.** Dümbelek; darbuka. **3.** Baca. [DS]

tümbet, [tümb-et] *{ağız} is.* Tepe; tümsek; höyük. [DS]

tümbez, [tümb-e-z] *{ağız} is.* Tepe; tümsek. [DS]

tümbül, [tümb-ül] *{ağız} is.* **1.** Bir şeyin en yüksek yeri; tepe; doruk. **2.** Tepe; tümsek; höyük. [DS]

tümbüldek, -ği [tümb-ül-de-k] *{ağız} is.* Davar veya köpeklere takılan çan. [DS]

tümbüldemek, [tümb-ül-de-mek] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-d(ü)-yor]* **1.** (Yürek için) hızlı hızlı çarpmak. **2.** (Çocuk ve yaşlı için) düşecekmiş gibi sallanarak yürümek. [DS]

tümbütün, [tüm+bütün] *{ağız} zf.* Eksiksiz; bütün. [DS]

tümce[1], [tüm-ce] *is. dbl.* Bir duyguyu, bir düşünceyi veya eylemi tam olarak bir hüküm halinde anlatan kelimeler dizisi; cümle, *(1966).* ⧉ **tümce bilimi,** *dbl. Sözcüklerin tümce oluşturacak biçimde bir araya gelme, tümcelerin birbirine bağlanma, üretilme, dönüştürülme gibi kurallarını inceleyen dil bilgisi bölümü; söz dizimi.*|| **tümce bilimsel,** *dbl. Tümce bilimine ilişkin; tümce bilimi ile ilgili.*|| **tümceden bağlaç,** *dbl. Bağlaç olarak kullanılan iki veya üç kelimeli cümleler. (kim bilir, ne de olsa vb.)*|| **tümce ötesi,** *Birden çok tümceyi kapsayan, bir tümcenin boyutlarını aşan anlatım birimleri, cümleden daha büyük yapılarla ile ilgili olan.*|| **tümce titremi,** *dbl. Cümlenin anlamına uygun olarak düzenlenen titrem.*|| **tümce vurgusu,** *dbl. Konuşma sırasında cümlenin anlamına uygun olarak, kelimelerde yer değiştiren ve kelimelerin kendi vurgularından daha güçlü olan vurgu.*

tümce[2], [tüm-ce توجه] *{eAT} zf.* Küme hâlinde.

tümcemsi, [tüm-ce-msi] *is. dbl.* Bir cümlenin anlamını tamamlayan, genellikle filimsilerle, dilek-şar kipiyle, çekimli eylemler ve ek eylemle birleşmiş ad soylu sözcüklerle kurulan ve ona bağlı bir yargı içeren birimler bütünü; yan cümle; cümlemsi.

tümcesel, [tüm-ce-sel] *sf.* Tümceye ilişkin; tümce ile ilgili.

tümçek, -ği [tüğ-üm > tüğüm-çek / tümçek] *{ağız} is.* Düğüm.[DS]

tümden, [tüm-den] *(tü'mden) zf.* Bütünüyle; tümüyle; baştan sona.

tümdengelim, [tüm-den+gel-im] *is. fel.* Genelden özele, tümel bir önermeden tikele, yasalardan olaylara, etkenden etkiye, ilkeden sonurguya geçme yolu; talil; dedüksiyon.

tümdengelimli, [tüm-den+gel-im-li] *fel.* **1.** Tümden-

gelimle ilgili olan. **2.** Tümdengelim yolu kullanılan.

tümedek, -ği [tüm-e-dek] *{ağız} zf.* Tümünü birden. [DS]

tümeden, [tüm-e-den] *{ağız} zf.* Bütünüyle; toptan; tümüyle. [DS]

tümek[1], [tü-mek ?] *{eT} is.* **1.** Süs. [ARAT] **2.** Nizam. [ARAT] **3.** *{ağız}* Ekin yığını. [DS]

tümek[2], [tömek / tümek] *{ağız} is.* **1.** Ahırdan gübre atmak veya saman koymak için kullanılan küçük delik. **2.** Ahırın hava alması için açılan delik. [DS]

tümel[1], [tüm-el] *sf.* **1.** (Terim için) bir sınıfın bütün bireylerine uyan; külli, *(1935).* **2.** (Önerme için) öznenin bütün kaplamıyla ele alındığı ve bu kaplamın içerdiği bütün bireyler için doğru olan bir bağıntıyı ileri süren. **3.** (Özellik için) yerel olmayan; belli bir noktaya ya da çevreye ilişkin olmayan. ⊡ **tümel kavram,** *Kapsamına aldığı bütün bireyleri içine alan kavram*|| **tümel önerme,** *Konunun kapsamına giren bütün bireyler için yargı bildiren önerme.*

tümel[2], [Yun. themelios [Ahmet Vefik Paşa] => tümel تومل] *{OsT} is.* Temel.

tümeller, [tüm-el-ler] *is.* **1.** *fel.* Genel kavramlar. **2.** *dbl.* Yeryüzündeki bütün dillerde ortak olarak bulunan kavram ya da ögeler.

tümellik, -ği [tüm-el-lik] *is.* **1.** *mant.* Tümel bir önermenin özelliği. **2.** *fel.* Bir yargı ya da özelliğin, bir sınıfın bütün bireylerine dağılımsal olarak uygun düşme durumu.

tümelmek[1], [tüm-el-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* **1.** Tamamlanmak; bütünleşmek. **2.** Çoğalmak. [DS]

tümelmek[2], [dom-al-mak / döm-el-mek / tüm-el-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* Ellerini dizlerine dayayarak eğilmek. [DS]

tümen[1], [temen / tümen] *{eT} is.* Büyük iğne. [DLT]

tümen[2], [Çin. / Toharca. tmān / tumane ? / tüm + ming *(bin)* تومن] **1.** *{eT} {eAT} {OsT}* On bin. 10.000. [ETY] [EUTS] [Gabain] [İKPÖy.] [KB] [Tekin] **2.** *{eT} {eAT}* Pek çok. [DLT] [ETY] **3.** *is. {eAT}* On bin askerden oluşan askerî birlik; fırka. **4.** *as.* Türk Silahlı Kuvvetleri kuruluşundaki, çeşitli muharip ve destek birlikleri ile yardımcı sınıflardan oluşan tugay ile kolordu arasında yer alan kara kuvvetlerine ait temel muharebe birliğine verilen ad; fırka, *(1935).* ⊡ **tümen ban,** *{eT} Binlerce.* [ARAT]|| **tümen komutanı,** *as. Tümenin taktik ve idarî harekâtını sevk ve idare etmekle sorumlu tümgeneral rütbesindeki komutan.*|| **tümen miñ,** *Bin kere bin.* [DLT]

tümen[3], [tüm-en] *{ağız} is.* Yığın; küme; sürü. [DS] ⊡ **tümen tümen,** *1. Pek çok. 2. {ağız} Çeşit çeşit.* [DS]

tümen[4], [tüm-en ? / tüm-den] *{ağız} zf.* Toptan; hepsi birden. [DS]

tümen[5], [tü(y)-men] *{ağız} is.* Kınalı kuş. [DS]

tümenat, [tümen + Ar. -āt تومنات] *(tümena:t) {OsT} is.* **1.** Tümenler. **2.** Kendisine yüz köy bağlı olan kasabalar.

tümenliğ, [tümen-lig] *{eT} sf.* On binli. [EUTS]

tümez, [tüm-ez] *{ağız} e.* **1.** Üstelik. **2.** Karşın; rağmen. **3.** Tersine. [DS]

tümge, [tüm-ge] *{eT} sf.* Zayıf; ağır; akılsız; gabi; ahmak. [Üç İtigsizler]

tümgeneral, -li [**tümen+generali**] *is. as.* **1.** Türk Silahlı Kuvvetlerinde tuğgeneral ile korgeneral arasındaki üst subay rütbesi, *(1935).* **2.** Asıl görevi tümen komutanlığı olan bu rütbedeki üst subay.

tümgenerallik, -ği [tümgeneral-lik] *is.* **1.** Tümgeneral rütbesi. **2.** Tümgeneralin görevi.

tümilemek, [*tümī >tümī-lē-mek] *(tümi:le:mek) {eT} gçsz. f. [-r]* Sekerek koşmak; tüngüldemek. [DLT]

tümke, [tüm-kē] *(tümke:) {eT} sf.* **1.** Cahil; bilgisiz. [EUTS] **2.** Aptal. Akılsız; aklı başında olmayan; deli; kaçık. [ARAT] [Gabain] **3.** Zayıf. [EUTS]

tümleç, -ci [tüm-le-ç] *is* **1.** Tamamlayan şey; tam kılan. **2.** *dbl.* Cümlede, yüklemin anlamını tamamlayan, sınırlarını belirleyip kesinleştiren sözcük ya da sözcük öbeklerine verilen ad. **3.** *bsy.* Değişmez tabanlı bir sayılamada, bir sayının her rakamından belirli bir rakam çıkarılmakla elde edilen sayı. ⊡ **tümleç birliği,** *dbl. Arka arkaya gelen ve aralarında anlam ilişkisi olan cümlelerdeki tümleçlerin birbiri ile uyum içinde olması.*

tümlek, -ği [tüm-le-k] *{ağız} is.* Bir tenekelik tahıl ölçeği. [DS]

tümleme, [tüm-le-me] *is.* **1.** Tümlemek eylemi. **2.** *bsy.* Verilen bir sayılama tabanında yazılmış bir sayının, her rakamından belirli bir rakam çıkararak tümlecini bulma işlemi. **3.** *dbl.* Üretici dil bilgisinde, bir ad ya da fiil diziminde tümleyen işlevi gören cümleyi yerleştirmeyi amaçlayan dönüşüm; tümleyen dönüşümü.

tümlemek, [tüm-le-mek] *gçl. f. [-r [-l(ü)-yor]* **1.** Bir şeyi tüm hâline getirmek; bütünlemek; tamamlamak. *{ağız} (aynı)* [DS] **2.** *bsy.* Verilen bir sayılama tabanında yazılmış bir sayının, her rakamından belirli bir rakam çıkararak tümlecini bulmak.

tümlenme, [tüm-le-n-me] *is.* Tümlenmek eylemi.

tümlenmek, [tüm-le-n-mek] *edil. f. [-ir]* **1.** Bütün hâline getirilmek. **2.** *dönşl. f.* Bütün hâline gelmek; bütünlenmek.

tümler, [tüm-le-r] *sf.* Tümleyen; bütünleyen; mütemmim. ⊡ **tümler açı,** *Bir dar açıyı dik açı hâline getiren açı.*

tümleşen, [tüm-le-ş-en] *sf.* **1.** Tümleşme durumunda olan; tümleşmek eylemini yapan. **2.** Birbirini tüm hâline getiren.

tümleşik, -ği [tüm-le-ş-ik] *sf.* Bir bütün hâlinde olan;

birçok bileşenden oluşan. ⊡ **tümleşik devre.** *fiz. Silisyumdan yapılma bir ağ levhası üzerinde çok sayıda etkin ve edilgin birleşen taşıyan küçük boyutlu devre; entegre devre.*

tümleşme, [tüm-le-ş-me] *is.* Tümleşmek eylemi veya durumu.

tümleşmek, [tüm-le-ş-mek] *dönşl. f. [-ir]* Bütün hâline gelmek; bütün olmak.

tümleştirme, [tüm-le-ş-tir-me] *is.* **1.** Tümleştirmek eylemi. **2.** *fiz.* Bir tümleşik devre hazırlama.

tümleştirmek, [tüm-le-ş-tir-mek] *gçl. f. [-ir]* Bir bütün hâline getirmek; tüm olmasını sağlamak.

tümlev, [tüm-le-v] *is.* **1.** Parçalardan oluşmuş bütün. **2.** *mat.* Bir diferansiyel ya da diferansiyel denkleminin çözümü olan fonksiyon; türevi bilinen fonksiyon; tümlev.

tümleyen, [tüm-le-y-en] *sf.* **1.** Tümleme işini yapan; tüm durumuna getiren. **2.** *dbl.* Fiil öbeğini tümleyen edat dizimi. **3.** *bsy.* "Değil"in eş anlamlısı. **4.** *mat.* Değişmez tabanlı bir sayılamada, bir sayının her rakamından belirli bir rakam çıkarılmakla elde edilen sayı; tümleç.

tümleyici, [tüm-le-y-ici] *sf.* **1.** Tümleme durumunda olan. **2.** *is. dbl.* Üretici dil bilgisinde, bir ad ya da fiil diziminde tümleyen işlevi gören cümleyi yerleştirmeyi amaçlayan dönüşüm sırasında tümleyenin yerleşmesini sağlayan öge. **3.** Biri olumsuzluk, diğeri olumluluk içeren karşıt anlamlı sözcükler arasındaki bağıntı, *yok / var, alçak / yüksek* .

tümleyicilik, -ği [tümleyici-lik] *is.* **1.** Tümleyici olma durumu. **2.** *psikol.* İnsanın kendinde olmayan ve kendisini tamamlayan niteliklere sahip kişilere karşı duyduğu cazibe.

tümmek[1], [tüm-mek تومك] *{OsT} gçsz. f. [-er]* **1.** Tomurup çıkmak. **2.** Kabarmak. **3.** Yumrulanmak. **4.** *{ağız}* (Sivilce için) kabarıp şişmek. [DS] **5.** *{ağız}* (Tohum için) topraktan çıkıp baş vermek. [DS]

tümmek[2], [tümb-ek] *{ağız} is.* Küçük tepe; tümsek. [DS]

tümör, [Lat. tumor > Fr. tumeur] *is. tıp.* Hücrelerin aşırı ve denetimsiz çoğalmasıyla dokularda oluşan ve büyüme eğilimi gösteren yumru; ur.

tümörlenme, [tümör-le-n-me] *is.* Tümörlenmek eylemi.

tümörlenmek, [tümör-le-n-mek] *gçsz. f. [-ir]* Tümörlü duruma gelmek; urlanmak.

tümörleşme, [tümör-le-ş-me] *is.* Tümörleşmek eylemi; urlaşma.

tümörleşmek, [tümör-le-ş-mek] *dönşl. f. [-ir]* Tümör durumuna gelmek.

tümrü[1], [tǖmrǖg / tümrüg / tümrǖ] *(tümrü:) {eT} is.* Def. [Mühennâ]

tümrü[2], [tüm-rü] *{ağız} is.* Küçük tepe; tümsek. [DS]

tümrüçü, [tümrü-çü] *{eT} is.* Davulcu. [Mühennâ]

tümrüg, [tǖmrǖg / tümrüg / tümrī] *(tü:mrü:g) {eT} is.* Def.

tümrük, [tümrük] *{eT} is.* **1.** Def. [DLT] **2.** Davul. [Mühennâ]

tümse, [tüm-sē] *(tümse:) is.* **1.** *{eT}* Minber. [DLT] **2.** *{ağız}* Küçük tepe; tümsek. [DS]

tümsecik, -ği [tümse(k)-cik] *is.* Küçük tümsek; küçük kabartı.

tümsek, -ği [*eT.* tum-şuk *(çıkıntı, burun)* > tümsek] *is.* **1.** Çıkıntılı yer; kabarık yer; şişkinlik; yığın; küme. **2.** Ufak tepe. **3.** Bir dağın yamacında yer alan kayalık çıkıntı. **4.** *sf.* Tepeyi andıran biçimde kabarık olan; şişkin. **5.** *fiz.* Dışbükey. ⊡ **tümsek gaga,** *{ağız} Dağ çıkıntısı.* [DS]

tümsekleşme, [tümsek-le-ş-me] *is.* Tümsekleşmek eylemi.

tümsekleşmek, [tümsek-le-ş-mek] *gçsz. f. [-ir]* Tümsek hâle gelmek; tümsek oluşturmak.

tümsekli, [tümsek-li] *sf.* Tümseği olan; biraz şişkin yeri bulunan.

tümseklik, -ği [tümsek-lik] *is.* **1.** Tümsek olma durumu. **2.** Tümsek. **3.** Dışbükey.

tümselemek, [tümse-le-mek] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(i) -yor]* Kamburlaşmak. [DS]

tümselme, [tümse-mek > tümse-l-me] *is.* Tümselmek eylemi.

tümselmek, [tümse-mek > tüm-se-l-mek] *gçsz. f. [-ir]* Tümsek biçimini almak; tümsek oluşturmak.

tümsü, [tüm-sü] *{ağız} is.* Tümsek; küçük tepe. [DS]

tümsük, -ğü [tüm-sük] *{ağız} is.* Yumruk. [DS]

tümşük, [tüm-(ü)ş-ük / tom-(u)ş-uk ?] *{eT} is.* Erkek memesi. [Mühennâ]

tümtüm, [tüm+tüm] *{ağız} sf.* **1.** (Eşya için) eskimiş. **2.** (Kişi için) yaşlanmış. [DS]

tümtüzlenmek, [tüm-(ü)t-üz-le-n-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* Bir şey yapmayı düşünmek; tasarlamak. [DS]

tümü, [tumağū > tümü] *{ağız} is.* Nezle. [DS]

tümük, -ğü [tüm-ük] *{ağız} is.* Höyük. [DS]

tümül, [tüğ-mek > tüğ-ül ? / tümül] *{ağız} is.* Düğüm. [DS]

tümülüs, [Lat. tumulus] *is.* Bir mezar odasının üzerini örten toprak ya da taş yığını; höyük.

tümün, [tüm-ün] *{ağız} zf.* Bütün; hep. [DS]

tümüne, [tümüne] *{ağız} is.* Tahıl ölçeği. [DS]

tümürlevü, [tüm-ür-leği] *{ağız} is.* Yirmi kiloluk tahıl ölçeği. [DS]

tümür, [*eT.* tüm / tim *(şiş; ur)* > tüm-ür] *is. anat.* Bağırsak gibi bazı organların dış yüzeylerini kaplayan tüy görünümündeki ufak pürtük ya da çıkıntılara verilen ad; villus.

tümürlü, [tümür-lü] *sf.* Tümürü olan.

tün[1], [tün] *{eT} {ağız} is.* Gece; geceleyin; karanlık. [DLT] [ETY] [EUTS] [Gabain] [KB] [Mühennâ] [Tekin]

[DS] ⊡ **tün buçuğu,** *{eT} Gece yarısı.* [Mühennâ]|| **tünlü künli,** *{eT} Gece ve gündüz.*|| **tün ortusı,** *{eT} 1. Gece ortası; gece yarısı. 2. Kuzey; yukarı.*|| **tün sonu,** *{eT} Gecenin sonu.* [Mühennâ]|| **tün tün,** *{ağız} Akşama doğru.* [DS]|| **tün tünle,** *{eT} Dün gece.* [Mühennâ]

tün², [Far. tūn تون] *{OsT} is.* Külhan.

tünaydın, [tün+aydın] *ünl. "İyi akşamlar"* anlamında kullanılan seslenme sözü.

tünban, [Far. tünbān تنبان] *(tünba:n) {OsT} is.* **1.** İç donu. **2.** Tuman; don.

tüncük, -ğü [tüy-cük ? tüncük] *{ağız} is.* **1.** Taranırken tarakta kalan dökülmüş saçlar. **2.** Çırpıldıktan sonra geriye kalan kendir döküntüsü. [DS]

tünç¹, [tın-ç / tünç] *{eT} sf.* **1.** Dinç. **2.** Dinçlik; refah; sükûnet. [EUTS]

tünç², **-cü** [? tünç] *{ağız} is.* Dağ eteklerinde, sellerin getirdiği topraklarla oluşan tarla.[DS]

tünbek, [Far. tünbek تنبك] *{OsT} is.* Dümbelek; darbuka. ⊡ **tünbek-zen,** *Darbuka çalan.*

tünd, [Far. tünd تند] *{OsT} sf.* **1.** Katı; sert. **2.** Şiddetli; haşin. ⊡ **tünd-çehre,** *{OsT} Yüzü gülmez.*|| **tünd-çihre,** *{OsT}* → tünd-çehre.|| **tünd-hūy,** *{OsT} Sert huylu; huysuz.*|| **tünd-inān,** *{OsT} Çabuk giden.*|| **tünd-licām,** *{OsT} (At vb. için) başı sert; yönetimi zor.*|| **tünd-ligām,** → tünd-licām.|| **tünd-meşreb,** *{OsT} Sert yaradılışlı; huysuz; titiz.*|| **tünd-mizāc,** *{OsT} Sert huylu.*|| **tünd-pervāz,** *{OsT} Hızlı uçan.*|| **tünd-reftār,** *{OsT} Hızlı yürüyen; hızlı giden.*|| **tünd-rūy,** *{OsT} Sert yüzlü; yüzü gülmez.*|| **tünd-zebān,** *{OsT} Düzgün söz söyleyen.*

tündî, [Far. tündī تندى] *(tündi:) {OsT} sf.* Öfkeli ve sert oluş; katılık.

tündürmek, [tüñ-dür-mek] *{ağız} gçl. f. [-ür]* **1.** Birini korkutup kaçırmak. **2.** Daldaki meyveyi sopa ile bir vuruşta düşürmek. [DS]

tüne, [tün-e] *{ağız} is.* Küçük dere. [DS] ⊡ **tüne çayı,** *{ağız} Çok; bol.* [DS]

tünek, -ği [tün-ē-me-k > tün-e-k] *(tü:nek) {eT} {eAT} is.* **1.** Tünek; in. [DLT] [KB] **2.** Hapishane; zindan. [DLT] [KB] [Mühennâ] **3.** *{ağız}* Geceyi geçirecek, yatılacak yer; ev. [DS] **4.** Tavukların gecelemesi için yüksekçe yere konulmuş ızgara vb. şeyler. **5.** Çiftlikte tavukların tünemesi için yapılmış olan yer. **6.** Kuşların konması için yapılmış desteklere verilen ad. ⊡ **tünek direği,** *{ağız} Aşık direklerinin ayrılmaması için çakılan direkler; aşırma.* [DS]|| **tünek dutmak** (tutmak), *{ağız} Kendisine ev bark vb. barınacak yer edinmek.* [DS]

tünekçi, [tünek¹-çi] *{eT} is.* Hapishaneci; zindancı; gardiyan. [Mühennâ]

tünekleme, [tün-e-k-le-me] *is.* Tüneklemek eylemi.

tüneklemek, [tün-e-k-le-mek] *gçsz. f. [-r] [-l(ı)-yor]* (Kümes hayvanı, kuş vb. için) geceleyin uyumak üzere yüksekçe bir yere konmak; sinmek; tünemek.

tünel, [İng. / Fr. tunnel] *is.* **1.** Her türlü yer altı geçidi. **2.** Bir ulaşım yolu üzerine çıkan dağ ve büyük tepelerin öbür tarafına ulaşabilmek için bu dağ içinde açılan büyük yer altı galerisi. **3.** Bir yere ulaşmak ya da kapalı yerden kaçmak için yer altında açılan geçit. **4.** Kent içinde ulaşım sağlamak amacıyla yeraltında işleyen taşıt ve bu taşıtın işlediği yol. **5.** Çevresi kapalı yol. **6.** Kafes biçiminde sardırılmış bitkilerle kaplı üstü örtülü beşik gibi çardak. **7.** Çiçekçilikte kullanılan yarım yuvarlak sera. ⊡ **tünel geçmek,** *argo. Aklını yaptığı işe vermemek.*

tünelleme, [tünel-le-me] *is. tıp.* Yapay bir kanal oluşturmaya yönelik cerrahi işlem.

tüneme, [tün-e-me] *is.* Tünemek eylemi.

tünemek, [tün > tün-ē-mek] *(tüne:mek) gçsz. f. [-r] [-n(ü) -yor]* **1.** *{eT}* Gecelemek. [DLT] **2.** (Kuş, tavuk vb. için) uyumak için bir dal ya da sırık üzerine konmak. **3.** (Kişi için) yüksekçe bir tabure vb. şeye iğreti olarak oturmak. **4.** *{ağız} mecaz.* Ölmek. [DS]

tünerig, [tün-er-mek > tün-er-ig] *{eT} is.* Karanlık; zulmet. [EUTS] [Gabain] [KB]

tünerik, [tün-er-ik] *{eT} is.* Karanlık; mezar. [DLT]

tünermek, [tün > tün-er-mek] *{eT} gçsz. f. [-ür]* Gece basmak; karanlık basmak. karanlık olmak; kararmak; gece olmak. [DLT] [EUTS] [Gabain] [KB]

tünertmek, [tüne-r-mek > tüne-r-t-mek] *{eT} gçl. f. [-ür]* Karartmak. [KB]

tünetmek, [tünē-mek > tüne-t-mek] *gçl. f. [-ür]* **1.** *{eT}* Geceletmek. [DLT] **2.** *{ağız}* (Tavuk için) geceleyin kümese sokmak. [DS]

tüneyici, [tün-e-y-ici] *sf.* (Kuşlar için) tüneme alışkanlığı olan.

tüney, [tün-e-y] *{ağız}* is. **1.** Güneşin batmasına yakın zaman; akşam üzeri. **2.** İki dağ arası. **3.** Yok. [DS]

tünge, [tüng-e] *{ağız} is. folk.* Akhisar dolaylarında oynanan bir halk oyunu. [DS]

tüngelmek, [tüng-el-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* **1.** Sıçramak; yükselmek. **2.** Bir hendekten ya da yüksekten atlamak. [DS]

tüngemek, [tüng-e-mek] *{ağız} gçsz. f. [-ir]* **1.** Sıçramak; yükselmek. **2.** Bir hendekten ya da yüksekten atlamak. [DS]

tüngitmek, [töng-(i)t-mek / tüng-(i)t-mek] *{eT} gçl. f. [-ür]* → töngitmek. [DLT] [İKPÖy.]

tünglük, [Çin. têng *(lâmba)* => tüñ-lük / tügün-mek > tügün-ük] *(tüñlük) {eT} is.* **1.** Çadırın en tepesinde yer alan duman deliği; çadır bacası; otağların tepesindeki duman deliği. [ETY] [Mirşan] **2.** Pencere; evdeki delikler. [DLT] **3.** Ocak; baca; vb. [DLT]

tüngmek, [*tüñ-mek] *(tüñmek) {eT} gçsz. f. [-er]* Dönmek; vazgeçmek; ümidini kesmek. [Clauson]

tüngsek, -ği [tüm-sek / tüñsek] *{ağız} is.* Küçük tepe; tümsek. [DS]

tüngşü, [Çin. têng *(lâmba)* => tuñşü] *(tünşü:) {eT} is.* → tungşu. [DLT]

tüngüldürmek, [töñ-ül-dür-mek / tüñül-dür-mek] *(tüñgüldürmek) {eT} gçl. f. [-ür]* → töngüldürmek. [KB]

tüngülmek[1], [*tüñ-mek > tüñ-ül-mek] *(tüñülmek) {eT} dönşl. f. [-ür]* Ümidini kesmek; vazgeçmek; dönmek. [DLT] [KB]

tüngülmek[2], [tüng-ül-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* **1.** Sıçramak; zıplamak; yükselmek. **2.** Bir hendekten ya da yüksekten atlamak. [DS]

tüngür, [töng-ül / tüngür] *is.* Yuvarlanma; takla atma bildiren yansımalı gövde. ☞ **tüngür tüngür,** *{ağız} (Yüksek bir yerden aşağı doğru uçan kuş için) takla atarak.* [DS]

tüngür[1], [tüg-ün > tün-gür / tüñür] *(tüñür) {eT} is.* Evlilikten kaynaklanan akrabalar; dünür; sıhriyet; karının hısımları. [DLT] [EUTS] [ETY] [İKPÖy.]

tüngür[2], [tüng-ür] *{eT} is.* Kam davulu; şaman davulu. [EUTS]

tüngürlemek, [tüñür > tüñür-lē-mek] *(tüñürle:mek) {eT} gçl. f. [-r]* Birini kendisine dünür saymak; dünürlüğe nispet etmek. [DLT]

tüngürlenmek, [tüñür-lē-mek > tüñür-le-n-mek] *(düñürlenmek) {eT} edil. f. [-ür]* **1.** Birisi tarafından dünür sayılmak; kendisi dünürlüğe nispet edilmek. **2.** *dönşl. f.* Kendini birine dünür saymak. [DLT]

tüngüşmek, [tüñ-mek > tüñ-üş-mek] *(tüñüşmek) dönşl. f. [-ür]* Baş eğmek. [DLT] [İKPÖy.]

tüngütmek[1], [töñ-it-mek / tüñ-üt-mek] *(tüñütmek) {eT} gçl. f. [-ür]* **1.** Eğmek. [DLT] **2.** Başını eğmek. [İKPÖy.]

tüngütmek[2], [tüng-ü-t-mek] *{ağız} gçl. f. [-ür]* Hoplatmak; sıçratmak; atlatmak. [DS]

tünik, -ği [Lat. tunica>Fr. tunique] *is.* **1.** Biraz uzunca kolsuz gömlek. **2.** Jimnastik yapılırken giyilen kolsuz, kısa etekli, esnek giysi. **3.** Pantolon üzerine giyilen kolsuz kısa ya da uzun etekli kadın giysisi.

tünkmek, [tüng-mek] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(ü)-yor]* **1.** Sıçramak. **2.** Atlamak. [DS]

tünlemek, [tün-le-mek] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(ü)-yor]* Bir yerde gecelemek; geceyi geçirmek.[DS]

tünmek, [tüng-mek / tüğ-mek] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(ü)-yor]* **1.** Sıçramak. **2.** Atlamak. [DS]

tünle, [tün-lē] *(tünle:) {eT} zf.* Geceleyin. [DLT] [EUTS] [ETY] [Gabain]

tünlük, [Çin. têng *(lâmba)* => tüñ-lük] *{eT} is.* **1.** Ak ev parçalarından, yurdun duman deliği; yurdun çatı penceresi. [Nevâyî] **2.** Bu ev çadırların duman deliği üzerinde bulunan gündüzleri açılan, geceleyin ve kötü havalarda örtülen keçe. **3.** Evin duvarındaki delik; pencere. [EUTS] [Mühennâ]

tünmek, [tün-mek] *gçsz. f. [-er]* Gece olmak; karanlık basmak.

tünnük[1], **-gü** [tun-luk / tünnük ?] *{ağız} sf.* **1.** Katı sert. **2.** Güçlü. [DS]

tünnük[2], **-gü** [tün-lük] *{ağız} is.* Koyu karanlık.[DS]

tünte, [Far. tünte تنته] *{OsT} is.* Eşek arısı.

tünük,- ğü [tüğ-mek > tüğ-ün-ük / tünük] *{ağız} is.* Düğüm. [DS]

tününgemek, [tünün-ge-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-g(ü)-yor]* (Yük vb. için) devirmek. [DS]

tünür, [tuñür > tünür] *{eT} is.* Akraba; dünür. [Gabain]

tünyeli, [tün+yel-i] *{ağız} is.* Gece yarısı başlayıp kuşluk vaktine kadar esen batı rüzgârına Samsun dolaylarında verilen ad. [DS]

tüp[1], [tab / tap / tep / tıp / tip / top / tüp *(yans.)*] *is.* Patırtılı ve düzensiz adım atmayı, ayakla tepmeyi, elle itmeyi, tepinmeyi, basmayı, vurmayı, çarpmayı anlatan kök. [Zülfikar] *tüp-ül-de-mek, tüp-ür-de-mek*

tüp[2], [tüp] *is. {eT}* **1.** Kök; dip; temel; alt. *{ağız} (aynı)* [DLT] [EUTS] [KB] [Gabain] [Üç İtigsizler] [DS] **2.** Herhangi bir şeyin aslı, kökeni; insanın aslı; esas; son. [DLT] [EUTS] [KB] [Üç İtigsizler] **3.** Zemin. [DLT]

tüp[3], [Lat. tubus > Fr. tube] *is.* **1.** Laboratuarlarda kullanılan cam ya da metalden yapılmış, bir ucu kapalı silindir şeklinde boru kap. **2.** İçine toz hâlinde ilaç ya da kimyasal maddeler konulan bükülmez plastikten yapılma kap. **3.** Kapalı ucu büküldüğünde ağzından içine konulmuş bulunan krem kıvamında madde çıkan uzunca kap. **4.** İçine sıvılaştırılmış akışkan maddeler konulan dayanıklı metal kap. **5.** Bu kabın içeriği. **6.** *fiz.* Elektrotları arasında elektrik yükleri dolaştırılan, elektrik işaretleri üretmeye, bunları yükseltmeye, kiplemeye ya da kiplenmiş işaretleri çözmeye yarayan cam ya da seramikten yapılma kap; lamba. **7.** Şaşırtmanın kolay yapılabilmesi için bitki fide ve fidanlarının içine yerleştirildiği plastik kap. **8.** *sf.* Tüp biçiminde olan. ☞ **tüp bebek,** *Üreme organlarındaki rahatsızlık yüzünden, yumurta üreme organları dışında laboratuarda sperma ile döllendirildikten sonra ana rahmine yerleştirmek suretiyle doğan bebek.*|| **tüp gaz,** *Mutfakta ya da ısıtmada kullanılan içine sıvılaştırılmış petrol gazı ya da doğal gaz doldurulmuş, basınca dayanıklı metal kap.*|| **tüp geçit,** *1. Bir yolu, nehir ve denizin altından iki yakasına bağlayan boru biçimindeki geçit. 2. Karayolu üzerinde, taşıtların geçişine engel olmayacak kadar yükseklikte ve boru biçiminde, üzeri kapalı olarak yapılmış yaya geçidi.*

tüpçil, [tüpi > tüp(i)-çil] *{eT} is.* Tipisi çok olan yer. [DLT]

tüpçü, [tüp-çü] *is.* Tüp gaz dağıtıcısı.

tüpçül, [tüp-çül] *sf. zool.* (Solucammsı hayvanlar için) korunmak için, bedeninin etrafına kireç taşından yaptığı tüpte yaşayan.

tüpçülük, -ğü [tüp-çü-lük] *is.* Tüp gaz satıcılığı veya dağıtıcılığı.

tüpgermek, [tüp-ger-mek] *{eT} gçl. f. [-ür]* Esaslı araştırmak; künhüne varmak; derinleştirmek. [EUTS]

tüpi, [tüp-ī] *(tüpi:) {eT} is.* Tipi. [DLT]

tüpiçil, [tüpī > tüpi-çil] *{eT} sf.* Tipisi çok olan yer. [DLT]

tüpirmek, [tüpī > tüpi-r-mek / tüpü-r-mek] *{eT} gçl. f. [-ür]* (Rüzgâr için) toprağı savurtmak. [DLT]

tüpkermek, [tüp *(dip)* > tüp-ker-mek] *{eT} gçsz. f. [-ür]* **1.** Dibine erişmek. [ARAT] **2.** Bir şeyin aslına ermek; zirveye ulaşmak. [ARAT] [EUTS] **3.** Aslını araştırmak; araştırmak; izine düşmek. [DLT] [İKPÖy.] [Gabain]

tüpleme[1], [tüp[1] *(yans.)* > tüp-le-me] *{ağız} is.* Karında su toplayarak şişme yapan bir hastalık. [DS]

tüpleme[2], [tüp[2]-le-me] *is.* **1.** Tüplemek eylemi. **2.** Tüpe yerleştirme.

tüplemek[1], [tüp[1]-le-mek] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(ü)-yor]* (Yürek için) korku veya heyecan yüzünden aşırı çarpmak. [DS]

tüplemek[2], [tüp[2]-lē-mek] *(tüple:mek) {eT} gçl. f. [-r]* Diplemek; kökten aramak. [DLT]

tüplemek[3], [tüp[3]-le-mek] *gçl. f. [-r] [-l(ü)-yor]* Tüp içine yerleştirmek; tüpe koymak.

tüplenme, [tüp-le-n-me] *is.* Tüplenmek eylemi.

tüplenmek, [tüp > tüp-le-n-mek] *{eT} dönşl. f. [-ür]* **1.** Kökleşmek. [DLT] **2.** Zenginleşmek. [DLT]

tüplenmek, [tüp-le-n-mek] *edil. f. [-ir]* **1.** Tüp içine yerleştirilmek; tüpe konulmak. **2.** *dönşl. f.* Tüp sahibi olmak; tüp edinmek.

tüpleşmek, [tüp[2]-le-ş-mek] *{eT} dönşl. f. [-ür]* Aslını araştırmak. [DLT]

tüpletmek, [tüp[1]-le-t-mek] *{ağız} gçl. f. [-ir]* Karnı şişen çocukların iyileşeceği inancıyla karınlarının üstüne ılık kül döküp ovmak veya oklava ile hafifçe vurmak. [DS]

tüplü, [tüp-lü] *sf.* **1.** Tüpü bulunan. **2.** Tüp içinde bulunan; tüplenmiş olan. **3.** (Fidan için) tüp içinde yetiştirilen.

tüplüg, [tüp-lüg] *{eT} sf.* **1.** Asaletli. [DLT] **2.** Köklü; dipli; esaslı; temelli. [EUTS] ☞ **tüplüg yıldızlıg,** *Asaletli; köklü.* [DLT]

tüplük, -ğü [tüp-lük] *is.* Laboratuarlarda tüplerin konulduğu tahtadan ya da metalden yapılma oyuklu sehpa.

tüpsü, [tüp-sü] *sf. zool.* (Hayvan organı için) tüp biçiminde olan.

tüpsüz[1], [tüp-süz] *{eT} {ağız} sf.* Dipsiz; asılsız; esassız; köksüz; temelsiz. [EUTS] [Üç İtigsizler] [DS]

tüpsüz[2], [tüp-süz] *{ağız} sf.* **1.** Tüpü olmayan; tüpü bulunmayan. **2.** Tüp sahibi olmayan. [DS]

tüptüz, [tü(p)+tü/z] *{eT} pekşt. sf.* Düpedüz; dümdüz. [KB]

tüpü, [tüp-ū] *(tüpü:) {eT} is.* Tepe; insan başının üst tarafı. [DLT]

tüpükmek, [tüp *(dip)* > tüp-ü-k-mek] *{eT} gçl. f. [-ür]* **1.** Dibine ermek. **2.** Aslına ulaşmak. [ARAT] **3.** Son bulmak; bitmek. [Üç İtigsizler] **4.** Kökleşmek; kök atmak. [KB]

tüpüldeme, [tüp-ül-de-me] *{ağız} is.* Yürek çarpıntısı. [DS]

tüpüldemek, [tüp-ül-de-mek] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-d(ü) -yor]* (Yürek için) hızlı hızlı çarpmak. [DS]

tüpülemek, [tüp-ü-lē-mek] *(tüpüle:mek) {eT} gçl. f. [-r]* Tepelemek; tepesine vurmak. [DLT]

tüpülmek, [tüp-ül-mek] *{eT} dönşl. f. [-tüplür]* Dibine inmek. [KB]

tüpültü, [tüp-ül-tü] *{ağız} is.* **1.** Hafif ses; pıtırtı. **2.** Koşan hayvanların ayak sesleri. **3.** Yürek çarpıntısı. [DS]

tüpümsü, [tüp-üm-sü] *sf.* Tüpe benzeyen; tüpü andıran; tüp gibi olan.

tüpürdemek, [tüp-ür-de-mek] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-d(ü) -yor]* (Yürek için) korku, heyecan vb. yüzünden hızlı hızlı çarpmak. [DS]

tüpürmek[1], [tüpī > tüpür-mek] *{eT} gçl. f. [-ür]* (Rüzgâr için) toprağı savurtmak. [DLT]

tüpürmek[2], [tü-kür-mek / tüpür-mek] *{ağız} gçsz. f. [-ür]* Tükürmek. [DS]

tüpürtü, [tüp-ür-tü] *{ağız} is.* **1.** Hafif gürültü; ses. **2.** Yürek çarpıntısı. [DS]

Tüpüt, [töpö *(tepe)* > töpö-t / tüpü-t] *{eT} is.* Tibet. [EUTS]

-tür-, [-dır- / -dir- / -dür- / -dur- / -tir- / -tır- / -tur- / -tür] *yap. e.* → -dır-.

-tür, [-dır / -dir / -dür / -dur / -tir / -tır / -tur / -tür] *çek. e.* → -dır.

tür, [*eT.* tūr] *(eT tü:r) is.* **1.** Aynı cins varlıklar ya da nesneler bütünü içinde ortak özellikleri bulunan grup ya da özdeş tip; cins. *{eT} (aynı)* [EUTS] **2.** *{eT}* Kalite. [EUTS] **3.** *biy.* Birbiri ile döllenme yoluyla çoğalabilen bitki ya da hayvan bireylerinin oluşturduğu bütün. **4.** *ed.* Eserlerin biçim ve içerik yönüyle ayrıldıkları bölümlerden her biri. **5.** Sanatta özgün anlatım biçemi. **6.** *sf.* Aynı cinsten varlık ya da nesnelerin belirgin niteliğini taşıyan; türlü; çeşit. **7.** Bir nesneye benzeyen; ya da o gruba bağlı olan. *Börk bir tür külâhtır.* ☞ **tür adı,** *Aynı türden varlıkların birden çoğunu karşılayan ad; cins adı.*|| **tür altı,** *biy. Bir türün altında yer alan bireyler grubu; alt tür; varyete.*|| **tür dönüştürücü,** *fiz. 1. Elektriksel bir tür işareti başka bir elektriksel işarete dönüştüren aygıt. 2. Bir ölçü aletiyle belirlenmiş ve değişmeyen bir nicel büyüklüğün birimini başka bir nicel büyüklük birimi cinsinden veren aygıt.*

yer suyu.|| **Türk işi,** *El sanatlarında sayı ile yapılan bir nakış türü.*|| **Türk kâğıdı,** *Ebrulu kâğıt.*|| **Türk kıyması,** *Yumuşak, esnek ve dayanıklı bir tür sünger; ipek süngeri.*|| **Türk kupası,** *Türk kıyması.*|| **Türk mermeri,** *Ebrulu kâğıt.*|| **Türk meşesi,** *Yurdumuzda yetişen bir meşe türü, (Quercus cerris).*|| **Türk otu,** *{OsT} Eğir; andız; zencefil.*|| **Türk üçgeni,** *mim. Kare planlı yapılarda, köşeden kubbeye geçişi sağlamak amacıyla kullanılan, tepesi aşağı gelmiş üçgen yapı ögesi.*

türk[1], [törǖ-mek / tür-ǖ-mek > tür-ü-k / türk تورك] *{eT}* **1.** Güç; kuvvet. [DLT] [EUTS] [KB] **2.** Vakit; çağ; zaman. [DLT] **3.** Genç ve güzel kimse. **4.** Savaşçı, gözü pek kimse. **5.** *sf.* Kudretli. [Gabain] **6.** *{eAT} {OsT}* Güzel; civan. **7.** *ed.* (Teninin beyazlığı ve âşığa karşı acımasızlığı ile canlandırılan) güzel. ⧉ **türk-i aşkar,** *Mars gezegeni.*|| **türk-i muarbid,** *Mars gezegeni.*|| **türk-i çarh,** *Mars gezegeni.*|| **türk-i çeşm,** *Güzel göz.*|| **türk-i çin,** *1. Güneş. 2. Göz.*|| **türk-i nîmrūz,** *Güneş.*|| **türk-i rustāyān,** *bot. Sarımsak.*|| **türk-i sultan şükûh,** *Dünyayı aydınlatan güneş.*|| **türk-i taze,** *Genç ve güzel kız ya da oğlan.*|| **türk kuyaş ödi,** *{eT} Gün ortası; güneşin en etkili zamanı.* [DLT]|| **türk tengri,** *{eT} Kuvvetli gök tanrısı; güçlü tanrı.*|| **türk üzüm ödi,** *Üzümün olgunluk vakti.* [DLT]|| **türk yiğit,** *Gençlik çağının ortasında olan genç.* [DLT]

türk[2], [törǖ-mek / tür-ǖ-mek > tür-ü-k / türk تورك] *{eT} is.* **1.** Kır insanı; göçebe. [Bahşayiş] **2.** *{ağız}* Adam; insan. [DS] **3.** *sf.* Köylü. [Bahşayiş] **4.** Şehirden uzakta çadır veya barakada yaşayan. [Bahşayiş]

Türkân, [Türk > Far. Türk-ān توركان] *(türkâ:n) {OsT} is.* Türkler. ⧉ **Türkân-ı çerh,** *{OsT} Yedi gezegen.*

Türkânî, [Türk>Far. Türk-ān >*OsT* türkānī توركانى] *(türkâ:ni:) {OsT} is.* Türk kadınlarının giydiği bir tür ferace.

türkcuş, [Türk > Far. cūş تورك جوش] *(türkcu:ş) {OsT} sf.* (Et için) yarı pişmiş.

Türkçe, [*eT.* türk-çē] *(eT türkçe:) (tü'rkçe) is.* **1.** Türkler tarafından konuşulan Ural-Altay dil öbeğine bağlı dil. *{eT} (aynı)* [EUTS] **2.** Türkiye Cumhuriyetinin resmî dili; Türkiye Türkçesi.

Türkçeci, [Türk-çe-ci] *is.* **1.** Türkçecilik akımının ilkelerini benimsemiş olan kimse. **2.** İlköğretim kurumlarmda Türkçe dersini okutan öğretmen.

Türkçecilik, -ği [Türk-çe-ci-lik] *is.* Türkçeye yabancı dillerden yerleşmiş olan sözcük ve kuralları ayıklamayı, onların yerine eski Türkçe sözcüklerden Türkçe yapım ekleri ile yenilerini yapmayı ilke edinen dil akımı.

Türkçeleşme, [Türk-çe-le-ş-me] *is.* Türkçeleşmek eylemi.

Türkçeleşmek, [Türk-çe-le-ş-mek] *dönşl. f. [-ir]* (Sözcük ya da terimler için) Türkçeye özgü bir nitelik kazanmak; kök, yapı, kullanış bakımından Türkçe olmak.

Türkçeleştirme, [Türk-çe-le-ş-tir-me] *is.* Türkçeleştirmek eylemi ve uygulaması.

Türkçeleştirmek, [Türk-çe-le-ş-tir-mek] *gçl. f. [-ir]* **1.** (Metin için) Türkçeye aktarmak; Türkçeye çevirmek. **2.** (Yabancı dildeki bir kavram ya da terim için) Türkçe bir karşılık bulmak.

Türkçesi, [Türk-çe-s-i] *zm.* **1.** Türkçedeki karşılığı. **2.** *zf.* Açık söylemek gerekirse.

Türkçü, [Türk-çü] *is.* Türkçülük akımını benimsemiş kimse.

Türkçülük, -ğü [Türk-çü-lük] *is.* On dokuzuncu yüzyıl sonlarında gelişen Türk Milliyetçiliği akımı; Türk Milliyetçiliği; Turancılık.

türke, [türkü] *{ağız} is.* Türkü. [DS]

türkek, [tür-mek *(dürmek)* > tür-kē-mek > tür-ke-k] *{eT} is.* Bohça. [DLT]

türkeklenmek, [türkek-le-n-mek] *{eT} dönşl. f. [-ür]* Dürülmek; bohçalanmak; bohçaya sarılmak. [DLT]

Türkeli, [Türk+el-i] *is.* Türk yurdu; Türkistan.

Türkeş, *is.* → Türgiş

türkeş, [türkeş] *{ağız} is.* İşe yaramayan koyun veya keçi derisi. [DS]

Türkî, [Türk + Ar. -ī > Türkī / Türkiyye تركى / تركيه] *(türki:) {eT} {OsT} sf.* **1.** Türklerle ilgili; Türklere ait. **2.** Türkçe; Türkçe yazılmış, söylenmiş olan. *{eT} (aynı)* [KB] [Bahşayiş] **3.** *{ağız} c. is.* Türkü. [DS] ⧉ **Türkî-i basit,** *{OsT} On beş ve on altıncı yüzyıllarda bazı divan şairlerinin Arapça ve Farsça sözcükler ve tamlamalar yerine Türkçelerini kullanmaları ile başlayan dil akımına ve edebiyat zevkine verilen ad; yalın Türkçecilik akımı.*|| **türki takmak,** *{ağız} Türkü yakmak.* [DS]

Türkistan, [Türk + Far. -istān > Türkistān توركستان] *(türkista:n) {OsT} is.* Tarihte, Orta Asya'da Türklerin yaşadığı, bugün Kırgızistan, Özbekistan, Türkistan ve Tacikistan topraklarına denk düşen yerin tarihteki adı. *{eT} (aynı)* [KB]

Türkistanlı, [Türkistān-lı] *(Türkista:nlı) sf.* Türkistan halkından olan; Türkistan'dan gelmiş olan.

Türkiyat, [Türk + Ar. -ī > Türkiyyāt توركيات] *(-iya:tı) {OsT} is.* Türk dili, edebiyatı ve kültürü bilimi; Türkoloji; Türklük bilgisi.

Türkiye, [Türk + Ar. -īyye توركيه] *(Tü'rkiye) {OsT} is.* Bugünkü Türkiye Cumhuriyeti topraklarına verilen ad. ⧉ **Türkiye Türkçesi,** *Türkiye'de, Balkanlarda, Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyetinde, Irak ve Suriye'nin bazı bölgelerinde ve Batı Avrupa'da Türk işçilerinin bulunduğu yerlerde konuşulan Türk dili.*

Türkkâri, [Türk + Far. kār-i تورككارى] *(Türkkâ:ri)*

{OsT} *sf.* **1.** Türk'ü andıran; Türk yapısına benzeyen. **2.** Türk sanat üslubunu taşıyan.

Türklemek, [Türk-lē-mek] *(türkle:mek)* *{eT}* *gçl. f.* *[-r]* Türklerden saymak. [DLT]

Türkler, [Türk-ler] *is.* Turan kavimlerinin Altay grubu içinde Moğol ve Tunguzlarla birlikte yer alan, batıda Balkanlardan doğuda Büyük Okyanusa, kuzeyde Kuzey Buz Denizinden güneyde Tibet'e kadar uzanan geniş bir alana yayılmış, beyaz ırktan brakisefal kavim.

Türkleşme, [Türk-le-ş-me] *is.* Türkleşmek eylemi.

Türkleşmek, [Türk-le-ş-mek] *gçsz. f.* *[-ir]* Türk olmak; Türk dilini, kültürünü ve Türklüğü benimsemek.

Türkleştirme, [Türk-le-ş-tir-me] *is.* Türkleştirmek eylemi.

Türkleştirmek, [Türk-le-ş-tir-mek] *gçl. f.* *[-ir]* Türk dilini ve Türk kültürünü benimsetmek; Türkleşmesini sağlamak.

türklik, [türk-lik] *{eT}* *is.* **1.** Köylülük; kır hayatı. **2.** Çadır hayatı. [Bahşayiş]

türklüğ, [türk-lüg] *{eT}* *sf.* Güçlü; kuvvetli. [EUTS]

Türklük, -ğü [Türk-lük تركلك] *is.* **1.** Türk olma durumu. **2.** Türklerin meydana getirdiği topluluk. **3.** *{OsT}* Türklerin oturduğu yer; köy. ⊡ **Türklük bilgisi,** *Türk dili, tarihi, kültürü ve halk bilimi araştırmalarını konu edinen bilim dalı; Türkiyat; Türkoloji.*

Türkman, [Türk > Far. mān توركمان] *(Türkma:n)* *{OsT}* *is.* → Türkmen.

Türkmani, [Türk > Far. mānī توركمانى] *(Türkma:ni:)* *{OsT}* *is.* *müz.* Kendine özgü güfte ve bestesi olan Azerî ve Çağatay halk müziği şekillerinden biri.

Türkmen, [Türk + Far. -mān توركمان] *{OsT}* *is.* Türkmenistan Cumhuriyetinde yaşayan Türklerin Oğuz boyundan bir halk ve bu halktan olan kimse.

türkmen, [türk-men] *{eT}* *sf.* Çok kuvvetli.

Türkmence, [Türkmen-ce] *is.* Türkmenistan'da konuşulan Türk lehçesi.

Türkolog, -ğu [Türk + Yun. logos > Fr. Turcologue] *is.* Türklük bilimi uzmanı.

Türkoloji, [Türk + Yun. logos > Fr. Turcologue] *is.* Türklük bilimi.

Türkoman, [Türkmen > Fr. Turcoman] *is.* Batıda Türkmenlere verilen ad.

türkopol, [Türk > Yun. Turkopulos *(Türk oğlu)*] *is.* Orta Çağda doğu Latin devletlerindeki hafif süvarilere verilen ad.

Türköri, [Fr. turqueurie] *is.* Türklük sevgisi; Türkperestlik.

türktaz, [Türk + Far. tāz *(saldıran)* تورك تاز] *(türkta:z)* *{OsT}* *is.* Hücum eden kimse.

türktazi, [Türk + Far. tāzī *(saldıran)* تورك تازى] *(türkta:zi:)* *{OsT}* *is.* Ani baskın; hücum.

türkuaz, [Türk > Fr. turcois / turquoise] *is* **1.** Fransa'ya Türkiye üzerinden gönderildiği için bu şekilde adlandırılan, gök mavisi ile yeşilimsi mavi arasında değişen renklerde bulunan, saydamsız değerli bir taş olan, hidratlı doğal alüminyum ve bakır fosfat; firuze; $CuAl_6(PO_4)_4(OH)_8+4H_2O$. **2.** Yeşile çalan açık mavi renk; firuze rengi. **3.** *sf.* Yeşile çalan açık mavi renkte olan. ⊡ **türkuaz yeşili,** *Yeşile çalan açık mavi; türkuaz.*

türkuvaz, [Türk > Fr. turcois / turquoise] *is.* → türkuaz.

türkü, [Türk + Ar. -ī *(Türk'e ait; Türk'e özgü)* توركى *{OsT}* > türkü] *is.* Türk halk müziğinde ezgi ile okunan ve hece ölçüsü ile yazılmış manzume ⊡ **türkü çağırmak,** *Türküyü seslendirmek; türkü söylemek.*|| **türkü çārmak** (çağırmak), *{ağız}* *Türkü söylemek.* [DS]|| **türkü kaldırmak,** *{ağız}* *Türkü söylemek.* [DS]|| (birinin) **türküsünü çağırmak,** *O kimsenin yanında yer almak; onun hoşuna gidecek davranışlarda bulunmak; dalkavukluk yapmak.* *{ağız}* *(aynı)* [DS] || **türkü tutturmak,** *Türkü söylemek.*|| **türkü yakmak,** *Türkü için ezgi oluşturmak; türkü meydana getirmek; türkü bestelemek.* *{OsT}* *(aynı)*|| **türkü yırlatmak,** *{OsT}* *Türkü söyletmek; çığırtmak.*

türkücü, [türkü-cü] *is.* Türkü söyleyen ses sanatçısı.

türkücülük, -ğü [türkü-cü-lük] *is.* Türkücünün yaptığı iş ve uğraşı.

türküleme, [türkü-le-me] *is.* Türkülemek eylemi.

türkülemek, [türkü-le-mek] *gçl. f.* *[-r]* *[-l(ü)-yor]* Hakkında türkü yakmak veya yakılmış olan türküyü söylemek.

türküleşme, [türkü-le-ş-me] *is.* Türküleşmek eylemi.

türküleşmek, [türkü-le-ş-mek] *dönşl. f.* *[-ir]* Türkü durumuna gelmek; ezgi ile söylenebilir duruma gelmek.

türküleştirme, [türkü-le-ş-tir-me] *is.* Türküleştirmek eylemi.

türküleştirmek, [türkü-le-ş-tir-mek] *gçl. f.* *[-ir]* Türkü durumuna getirmek.

türkün, [tür-kün] *{eT}* *is.* Oymakların, hısımların toplandığı yer; ana baba evi. [DLT]

türkünlenmek, [türkün-le-n-mek] *{eT}* *dönşl. f.* *[-ür]* Kendini bir yerden saymak ve o yeri kendinin sayıp oturmak. [DLT]

türlemek, [tür-le-mek] *{ağız}* *gçl. f.* *[-r]* *[-l(ü)-yor]* Atlamak. [DS]

türleşme, [tür-le-ş-me] *is.* **1.** Türleşmek eylemi. **2.** Döl verebilen melezlerin üretimini önleyen üreme engelleri yaratarak yeni türlerin oluşumu; evrim.

türleşmek, [tür-le-ş-mek] *gçsz. f.* *[-ir]* Tür durumuna gelmek; yeni bir tür oluşturmak.

türlon, [**türk**+nay**lon** *(Sentetik İplik Fabrikasının patent aldığı isim)*] *is.* Türk patentli suni elyaf olan poliamit 6; Türk naylonu, *(ε-caprolactam).*

türlü, [*eT.* tür-lüg > tür-lü] *sf.* **1.** Birden çok çeşitliliği bulunan; çeşitli; muhtelif. **2.** Değişik türleri içinde bulunduran. **3.** Bilinen bir niteliğiyle belirginleşen; tür; cins. **4.** *is.* (Tamlanan olarak) bir şeyin pek çok çeşidi. **5.** Belli bir türü; çeşidi. **6.** Mevsim sebzelerinden kuşbaşı etle yapılan bir yemek. **7.** *zf.* (*bir türlü* ...) Bir işin yapılmasındaki imkânsızlığı belirtmek için söylenir. **8.** *zf.* (Belgisiz sıfat, işaret zamiri ile birlikte) o biçimde; belirtilen yolda; şekilde; tarzda. ⌗ **türlü tevür,** *{ağız} Çeşitli renk.* [DS]|| **türlü türlü,** *Çok değişik özellikleri olan nesneleri ve durumları bir arada bulunduran; çeşit çeşit.*

türlüğ, [tö-mek *(yaratmak)* > tö-r-mek *(şekillenmek)* > tü-r *(görünüm; renk; tür; çeşit)* > tür-lüg / törlüg] *sf.* Türlü; çeşitli. [DLT] [ETY] [İKPÖy.] [KB]

türlük, [tür-lük] *{eT} is.* Çeşitlilik; türlülük. [EUTS]

türlünmek, [tür-mek *(dürmek)* > tür-(ü)l-ün-mek] *{eT} dönşl. f. [-ür]* Dürülmek; bükülmek. [DLT]

türme, [tür-me] *{ağız} is.* İnce ipekli dokumadan yapılmış, çok renkli ve yollu bir tür başörtüsü. [DS]

türmek[1], [tür-mek] *{eT} gçl. f. [-er]* Dürmek; katlamak; bükmek. [ARAT] [DLT] [EUTS] [Gabain] [KB] [Nevâyî] ⌗ **türe büke kılmak,** *{eT} Dürüp bükerek yapmak.* [ARAT]

türmek[2], [tür-mēk] *(türme:k) {eT} is.* Kadınbudu; dürüm. [DLT]

türmeklenmek, [türmek-le-n-mek] *{eT} edil. f. [-ür]* Dürüm yapılmak. [DLT]

türmüntü, [tür(ü)m-üntü] *{ağız} sf.* Beceriksiz; aptal. [DS]

türmüs, [Ar. türmüs ترمس] *{OsT} is. bot.* Acı bakla.

türrehat, -ti [Ar. türrehe > türrehāt ترهات] *(türreha:t) is.* Saçma sözler. ⌗ **türrehat-ı bî-mana,** *Anlamsız, saçma sözler.*

türrehe, [Ar. türrehe ترهه] *is.* Saçma söz.

türs, [Ar. türs ترس] *{OsT} is. as.* Kalkan.

türsel, [tür-sel] *sf.* Türe ait; türle ilgili; özgül.

türş, [Far. turş / türş ترش] *{OsT}sf.* → turş.

türşi, [Far. turş > turş-ī ترشى] *{OsT} is.* **1.** Turşu. **2.** Ekşilik.

-türt-, [-dır-t- / -dir-t- / -dur-t- / -dür-t- / -tır-t- / -tir-t- / -tur-t- / -tür-t-] *yap. e.* → -dırt-

türt, [türt *(yans.)*] *is.* Kuvvetlice dürtmeyi, dürtüklemeyi ve sürtmeyi anlatan kök. [Zülfikar] *türt-mek, türt-üş-mek.*

türtmek[1], [türt-mek] *{eT} gçl. f. [-r]* **1.** Sürtmek; sıvamak; çalmak; yakmak; merhem sürmek. [DLT] [EUTS] [KB] **2.** Dürtmek. [ETY] [Gabain]

türtmek[2], [türt-mek] *{ağız} is.* Tepecik. [DS]

türtük, -ğü [türt-ük] *{ağız} is.* Eşeği yürütmek için kullanılan ucu çivili sopa. [DS]

türtülmek, [türt-ül-mek] *{eT} edil. f. [-ür]* Sürülmek. [DLT]

türtüm, [türt-üm] *{eT} sf.* Zeki; kabiliyetli. [EUTS]

türtüngü, [türt-ün-gǖ] *(türtüngü:) {eT} is.* Merhem; pomat. [EUTS] [Gabain]

türtünmek, [türt-mek *(sürmek)* > türt-ün-mek] *{eT} dönşl. f. [-ür]* **1.** (Yağ) sürünmek; sürünür görünmek. [DLT] **2.** Merhem sürünmek; pomat sürmek. [Gabain] [EUTS]

türtüşmek, [türt-üş-mek] *{eT} işteş. f. [-ür]* **1.** Birlikte yağ sürünmek. [DLT] **2.** Yarış etmek. [KB]

türus, [Ar. türs > türūs تروس] *(türu:s) {OsT} is. as.* Kalkanlar.

türü, [turī / türǖ / türī] *(türü:) {eT} sf.* Tadı kekre olan; buruşturan. [DLT]

türü'at, [Ar. türʿa > türüʿāt ترعات] *(türüa:t) {OsT} is.* **1.** Suyun taştığı yerler. **2.** Kanallar.

türüdü, [tür-ü-dü / türe-di] *{ağız} is.* **1.** Başkasının sırtından geçinen. **2.** Sonradan görme. **3.** Saygısız; haylaz; serseri. [DS]

-türük, [durmak / turmak > dur-uk > -dirik / -dırık / -tırık / -tirik / -dürük / -duruk / -türük / -turuk] *yap. e.* → -dırık.

Türük, [törǖ-mek / tür-ǖ-mek > türü-k / türk] *{eT} is.* Türk; Türkler. [ETY] [EUTS] [Tekin] ⌗ **türük bodun üçün,** *Türk halkı için.*

türük[1], [törǖ-mek / tür-ǖ-mek > tür-ü-k / türk] *{eT} is.* Güç; kuvvet. [EUTS]

türük[2], **-ğü** [tor-uk > tür-ük] *{ağız} is.* **1.** Yünden ya da keçi kılından dokunmuş küçük azık torbası. **2.** Süt kabı. [DS]

türük[3], **-ğü** [türü-mek > türü-k] *{ağız} sf.* Gebe. [DS]

türül, [tir / tür *(yans.)* > tür-ül] *ün.* Parlama ve yansıma bildirir. ⌗ **türül türül tütmek,** *{ağız} 1. Parlak olmak; albenili olmak. 2. Hoş kokmak.* [DS]

türülmek, [tür-mek > tür-ül-mek] *{eT} edil. f. [-ür]* Dürülmek. [DLT]

türüm[1], [dür-ü-m] *{eT} is.* İç; muhteva; içerik.

türüm[2], [tür-ü-m] *is.* **1.** Dünyadaki varlıkların meydana gelişi; sudur. **2.** *fel.* Bütün sonradan var olanların, Tanrı'dan, onda bir eksiklik meydana getirmeden çıkması; tekevvün. **3.** Medyumların, büyücülerin vücudundan çıktığı ve bazı durumlarda maddesel nitelik kazandığına inanılan maddesiz akışkan.

türüm[3], [tür-üm] *{ağız} is.* **1.** Güzel koku. **2.** Özlem. ⌗ **türüm türüm tütmek,** *{ağız} 1. Etrafa güzel kokular saçmak. 2. Birini veya bir şeyi çok özlemek. 3. Albenili olmak; parlamak.* [DS]

türümcü, [tür-ü-m-cü] *is. fel.* Evrenin türümsel olarak oluştuğunu ileri süren öğreti yanlısı.

türümcülük, -ğü [tür-ü-m-cü-lük] *is. fel.* Evrenin türümsel olarak oluştuğunu ileri süren öğreti.

türümek, [tür-ṻ-mek] *(türü:mek) {eT} gçsz. f. [-r]* Toplanmak. [DLT]

türümsel, [tür-ü-m-sel] *sf.* Türümle ilgili olan; tekevvünî.

türün, [tür-ün] *{ağız} is.* Güzel kokma bildirir. ⊡ **türün türün,** *{ağız} (Koku için) hoş; güzel.* [DS]

türünc, [Far. türünc] *is. bot.* Turunç.

türüncü, [Far. türünc + Ar. ī] *sf.* Turunç renginde olan; turuncu.

türüng, [tür-üñ] *(türüñ) {eT} sf.* Gayretli; çalışkan; faal. [EUTS]

türünmek, [tür-ün-mek] *{eT} dönşl. f. [-ür]* Kendi başına dürmek; dürünmek. [DLT]

türüş, [Far. türüş ترش] *{OsT} sf.* Ekşi. ⊡ **türüş-mizāc,** *{OsT} 1. (Kişi için) ekşi huylu. 2. Geçimsiz.*|| **türüş-rū,** *{OsT} Asık suratlı.*|| **türüş-rūy,** → türüş-rū.|| **türüş-rūyān,** *{OsT} Asık suratlılar.*|| **türüş-rūyî,** *{OsT} Asık suratlılık.*|| **türüş-şîrîn,** *{OsT} Ekşi ve tatlı karışık.*|| **türüş-tā,** *{OsT} Tadı ekşi olan.*

türüşba, [Far. türüş-bā ترشبا] *is.* Ekşili çorba.

türüşmek, [tür-mek > tür-üş-mek] *{eT} dönşl. f. [-ür]* Birlikte dürmek; dürmekte yardım ve yarış etmek. [DLT]

türütenç, -ci [türü-t-en-ç] *{ağız} sf.* Yitik; kayıp. ⊡ **türütenç olmak,** *{ağız} Yok olmak; yitmek.* [DS]

türütken, [türü-t-ken] *{eT} sf.* (Allah'ın adlarından) yoktan var eden. [Mühennâ]

türütmek, [törṻ-mek > türü-t-mek] *{eT} gçl. f. [-ür]* Yaratmak; (bir şey için) takdir ve ıslah etmek. [DLT]

tüs[1], [tis / tös / tüs *(yans.)*] *is.* Fışkırmayı, kabarmayı, püskürmeyi, dışa atılmayı anlatan kök. [Zülfikar] *tüs-kür-mek*

tüs[2], **-s'ı** [Ar. tisʿa *(dokuz)* > tüsʿ تسع] *{OsT} sf.* Dokuzda bir.

tüs[3], [tṻs] *(tü:s) {eT} is.* **1.** Görünüş; manzara. [ETY] **2.** Mükâfat; semere; netice; sonuç. [EUTS] **3.** Yemiş; ürün; meyve. [EUTS] **4.** Renk; güzel koku; rayiha. [KB]

tüs[4], [tüs] *{ağız} is.* Tüy. [DS]

tüsemek, [tüş > tüş-ē-mek] *(tüşe:mek) {eT} gçsz. f. [-r]* Rüya görmek; düş görmek. [EUTS]

tüsgü, [tüt-sü / tüsgü] *{ağız} is.* Duman.[DS]

tüsig, [tṻ > tü-sig / tṻ-süg] *{eT} is.* Güzel koku; rayiha. [KB]

tüskü, [tüt-sü / tüskü] *{ağız} is.* Duman. [DS]

tüsküre, [tüskür-e] *{ağız} is.* Rende. [DS]

tüskürelemek, [tüsküre-le-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ü)-yor]* Rendelemek. [DS]

tüsküri, [tüsk-ü-ri ?] *{ağız} zf.* Gerisin geriye. [DS]

tüskürmek[1], [tüs-kür-mek توسكرمك] *{eAT} {OsT} gçl. f. [-ür]* Geri çevirmek; püskürtmek.

tüskürmek[2], [tüsk-ür-mek توسكرمك] *{OsT} gçsz. f. [-ür]* Hapşurmak; tıksırmak.

tüskürmek[3], [tüs-kür-mek] *{ağız} gçl. f. [-ür]* Atmak. [DS]

tüskürtmek, [tüskür-t-mek توسكردمك] *{OsT} gçl. f. [-ür]* Geri çevirmek; püskürtmek.

tüskürü, [tüs-kür-ü] *{ağız} zf.* Gerisin geriye. [DS]

tüsmek[1], [tüs-mek] *{ağız} is.* Sigara izmariti. [DS]

tüsmek[2], [tüs-mek] *{ağız} gçl. f. [-er]* **1.** Hayvanı bir iki adım geri yürütmek. **2.** *gçsz. f.* Vuruşla yere yıkılmak. [DS]

tüsor, [Fr. tussore] *is.* Hafif, ipekli kumaş.

tüspür, [? tüspür] *{ağız} is.* Biçim. [DS]

tüssü[1], [tüt-sü / tüssü] *{ağız} is.* **1.** Tütsü. **2.** Arı kovanlarına duman vermeye yarayan araç. [DS]

tüssü[2], [tüssü] *{ağız} sf.* Kahverengi. [DS]

tüssülemek, [tüt-sü-le-mek / tüssü-le-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ü)-yor]* Duman çıkartmak; tütsü yapmak. [DS]

tüsü, [tüt-sü / tüsü] *{ağız} is.* Tütsü. ⊡ **tüsü vermek,** *{ağız} Kovan açılacağı zaman arıların dışarı çıkmasını ve arıcıya saldırmasını önlemek için kovana duman püskürtmek.* [DS]

tüsükmek, [tüz > tüz-ük-mek / tüsük-mek] *{eT} gçl. f. [-ür]* Düzeltmek. [Gabain]

tüsülmek, [tüz > tüz-ül-mek / tüsül-mek] *{eT} dönşl. f. [-ür]* Dizilmek; sırada olmak. [EUTS]

tüş[1], [tṻş] *(tü;ş) {eT} is.* **1.** Düş; rüya. [DLT] [KB] [Nevâyî] **2.** Düş azması; ihtilam. [DLT] ⊡ **tüş yürgüçü,** *{eT} Rüya yorumcusu.* [Mühennâ]

tüş[2], [tüş] *{eT} is.* **1.** Zaman; vakit. [DLT] **2.** Eğlek; durak; yolculukta dinlenilecek yer; konaklama yeri. [DLT] **3.** Kuşluk vakti; öğle vakti. [Nevâyî] ⊡ **tüş kılmak,** *İnmek; toplanmak.* [DLT]|| **tüş ödi,** *Konulacak zaman; kuşluk vakti.* [DLT]

tüş[3], [tüş] *{eT} is* **1.** Mükâfat; semere; netice; sonuç; emek karşılığı. [EUTS] [Üç İtigsizler] **2.** Yemiş; ürün; mahsul; meyve. [EUTS] [Gabain] [Üç İtigsizler] ⊡ **tüş tartmak,** *Netice vermek; sonuç çıkarmak.* [Üç İtigsizler]

tüş[4], [tuş / tüş توش] *{eAT} {OsT} is.* Cihet; yön; yol.

tüşek, [töşē-k / tüşē-k] *(tüşe:k) {eT} is.* Döşek. [EUTS]

tüşelge, [tüş-el-ge] *{ağız} is.* Pay. [DS]

tüşemek, [tṻş > tüş-ē-mek] *(tüşe:mek) {eT} gçsz. f. [-r]* **1.** Düş görmek; rüya görmek. [DLT] [EUTS] [Gabain] [KB] **2.** İhtilam olmak; düşü azmak. [DLT]

tüşgün, [tüş-mek > tüş-gün] *{eT} sf.* → tüşkün. [DLT]

tüşgünlenmek, [tüş-gün > tüş-gün-le-n-mek] *{eT} dönşl. f. [-ür]* → tüşkünlenmek. [DLT]

tüşkün, [tüş-mek > tüş-kün] *{eT} sf.* **1.** Düşkün; çökmüş; bozulmuş. **2.** *is.* Dikenli kitre ağacı. [DLT]

tüşkünlenmek, [tüş-gün > tüş-kün-le-n-mek] *{eT} dönşl. f. [-ür]* (Dağ için) kitre ağaları oluşmak; ağaçlanmak. [DLT]

tüşlenmek, [tüş² > tüş-le-n-mek] *{eT} dönşl. f. [-ür]* **1.** (Yolcu, konuk vb. için) inmek; konaklamak. [DLT] **2.** (Kuşlar için) yere inmek, su veya yem başına toplanmak. [DLT]

tüşlüg, [tüş³ > tüş-lüg] *{eT} sf.* Semereli; verimli; yemişli. [EUTS]

tüşlük, [tüş² > tüş-lük] *{eT} is.* Konulacak yer; konak. [DLT] ☞ **tüşlük ödi,** *Konulacak zaman; kuşluk vakti.* [DLT]

tüşman, [Far. duşmān => tüşman] *{ağız} is.* Düşman. [DS]

tüşmançılıh, [tüşman-çı-lıẖ] *{ağız} is.* Düşmanlık. [DS]

tüşmek, [tüş-mek] *{eT} gçsz. f. [-er]* **1.** Bir şey üzerinde devam etmek. *"yolga tüşmek"* [ARAT] **2.** Düşmek. [EUTS] [DLT] [İKPÖy.] [Üç İtigsizler] [Nevâyî] [Gabain] [Tekin] *Ögüzke tüşdi. Et tamdın tüşdi.* **3.** (Binekten) inmek. *{ağız} (aynı)* [ETY] [DLT] [EUTS] [İKPÖy.] [KB] [Nevâyî] [Üç İtigsizler] [DS] **4.** Ölmek. [Üç İtigsizler] *Uluğ ölüğ bargū tüşti.* **5.** Dinlenmek. [ETY] **6.** Konmak. [ETY] *Yurtıka üyke tüşti kétti.* **7.** (Karanlık için) çökmek.

tüşnek, [tüş-(ü)n-e-k] *is.* **1.** Konak; konaklama yeri; ikamet yeri; oturma yeri; yerleşme merkezi. [EUTS] [Gabain] **2.** Tünek. [ETY] **3.** Dost; arkadaş. [ETY] **4.** Yuva. [KB] **5.** Mezar. [KB]

tüşnemek, [tüş-(ü)n-ē-mek] *(tüşne:mek) {eT} gçsz. f. [-r]* Konak yerine inmek; konaklamak. [DLT]

tüşrük, [tüş-ür-mek > tüş(ü)r-ük] *{eT} sf.* Dizilmiş; dizili.

tüşrüm, [tüş-ür-mek > tüş-(ü)r-üm] *{eT} is.* Eğrilmiş ip yumağı. [DLT]

tüşsüz, [tüş³ > tüş-süz] *{eT} sf.* Neticesiz; semeresiz; sonuçsuz. [EUTS]

tüşük, [tüş-mek > tüş-ük] *{eT} sf.* **1.** İşten güçten kalan; güçsüz; düşkün. [DLT] [KB] **2.** *is.* Bir tür vergi. [EUTS]

tüşümen, [tüşü-men ?] *{eT} is.* Bir memuriyet unvanı. [EUTS]

tüşün, [tüş-mek > tüş-ün] *{eT} is.* Yolculukta gece kalınacak yer; han; konak yeri; durak. [KB]

tüşünmek, [tüş-ün-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ür]* Düşünmek. [DS]

tüşürgü, [tüş-mek > tüş-ür-mek > tüş-ür-gü] *(tüşürgü:) {eT} is.* **1.** Çayın ırmağa dökülen ağzı. **2.** Değirmenin bir ırmağa olan savağı. [DLT]

tüşürgün, [tüş-ür-mek > tüş-ür-gün] *{eT} is.* Kitre ağaççığı. [DLT]

tüşürmek, [tüş-mek > tüş-ür-mek] *{eT} gçl. f. [-ür]* **1.** İndirmek; düşürmek. [ETY] [DLT] [KB] **2.** Sevk etmek. [EUTS]

tüşürülmek, [tüş-ür-ül-mek] *{eT} edil. f. [-ür]* Düşürülmek. [Üç İtigsizler]

tüşütlenilmek, [tüşüt-le-n-il-mek] *{eT} edil. f. [-ür]* Hayal edilmek; düşünülmek. [Clauson]

tüşütlenmek, [tüşüt-le-n-mek] *{eT} dönşl. f. [-ür]* Tahayyül etmek; hayal kurmak; mülahaza etmek. [EUTS]

tüşütmek, [tüş-mek > tüş-üt-mek] *{eT} gçl. f. [-ür]* **1.** Düşürmek. [KB] **2.** Uğratmak. [KB]

tüte¹, [? tüte] *{ağız} is.* Samanlık. [DS]

tüte², [tüte] *{ağız} is.* Çağlayan. [DS]

tütek¹, [tütē-mek > tüte-k] *{eT} is.* İbrik vb. şeylerin emziği; emzik. [DLT]

tütek², **-ği** [tüt-ek] *{ağız} is.* Marsık. [DS]

tütek³, **-ği** [tüt-ek ?] *{ağız} sf.* (Renk için) çekici; parlak. [DS]

tüteklik, **-ği** [tüt-ek-lik] *is.* **1.** İçerdeki bacasız ocakların dumanının dışarı çıkmasını ve iç mekânın aydınlanmasını sağlayan, çatının ortasındaki delik. **2.** Hamamlarda, duvar içinde duman ve sıcak hava dolaşımını sağlamak için döşenmiş olan künk düzeni.

tütemek¹, [tüt-mek > tüt-ē-mek] *(tüte:mek) {eT} gçsz. f. [-r]* Buhar ve duman salmak; tütmek. [Clauson]

tütemek², [tüy-mek ? / tüte-mek] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-t(ü)-yor]* Kaçmak. [DS]

tütetmek¹, [tütē-mek > tüte-t-mek] *{eT} gçl. f. [-ür]* Tütütmek; tüttürmek. [DLT]

tütetmek², [tut+et-mek > tütet-mek] *{ağız} gçl. f. [-(d)-er]* Bir şeyi bir süre tutmak; alıkoymak. [DS]

tütitmek, [tütē-mek > tüte-t-mek] *{eT} gçl. f. [-ür]* → tütetmek¹. [DLT]

tütkun, [tut-kun] *{ağız} is.* Âşık. [DS]

tütkürmek, [tut-ur-mak / tüt-kür-mak] *{eT} gçl. f. [-ür]* Saldırtmak; kışkırtmak. [DLT]

tütlek, **-ği** [tüt-le-k ?] *{ağız} is.* Çıkıntı. [DS]

tütme, [tüt-me] *is.* Tütmek eylemi.

tütmek¹, [tütē-mek > tüt-mek تۆتك] *gçsz. f. [-er]* **1.** *{eT}* Dumanı çıkmak; tütmek. [İKPÖy.] [Gabain] [KB] **2.** *{eT}* Duman olup çıkmak. *{eAT} {OsT} (aynı)* [EUTS] **3.** Duman çıkarmak. **4.** (Sıvılar için) buhar çıkarmak. **5.** (Duman, buhar için) havaya yükselmek. **6.** (Baca, boru vb. için) dumanı çekmeyip geri vermek. **7.** (Deyimlerde) çok özlemek. **8.** (İyi veya kötü) kokmak. **9.** *mecaz.* Varlığım sürdürmek; yaşamak. **10.** *{ağız}* İyi veya kötü kokmak. [DS] **11.** *{ağız}* Göreceği gelmek; özlemek. [DS]

tütmek², [tüt-mek] *{ağız} gçsz. f. [-er]* Kaçmak; koşmak. [DS]

tütrüm, [tüt(ü)r-üm] *{eT} sf.* **1.** Derin. [EUTS] **2.** Kesin; kati. [EUTS] **3.** Zeki. [Gabain]

tütselik, **-ği** [tüt-sü-lük] *{ağız} is.* Baca. [DS]

tütsü, [*eT.* tüt-süg] *is.* **1.** Yanan cisimlerden çıkan is veya duman. **2.** Duman ve koku çıkarması için ateşte yakılan madde; buhur. **3.** Bu maddeyi yakma eylemi. **4.** Büyü, nazar vb.ne hedef olduğu düşünülen kişi veya nesneyi yakılan bu maddenin dumanına tutma işlemi. **5.** Bazı yiyecekleri, daha uzun süre saklayabilmek için odun ya da saman isine tutma işlemi. **6.** *argo.* İçki. **7.** *{ağız}* Kutsal günlerde yapılıp dağıtılan yağlı ekmek. [DS] ⊕ **tütsü bardağı,** *{ağız} Arı kovanlarını tütsülemekte kullanılan ve içinde tezek yakılan, ince uzun bir kap.* [DS]|| **tütsü gözü,** *Çadırlarda yakılan ateşin dumanının çıkmasını sağlayan delik.*|| **tütsü yapmak,** *1. Dinî törenlerde tütsü yakmak. 2. Et ve balık gibi yiyecekleri dumana tutmak.*

tütsüg[1], [tütüz-mek > tüt-züg / tütsüg] *{eT} is.* Tütsü; tütsülenen nesne. [EUTS] [KB]

tütsüg[2], [tüt-süg] *{eT} sf.* Kinci. [DLT]

tütsüglüg, [tütsüg-lüg] *{eT} sf.* Tütsü olarak kullanılan; tütsülük.

tütsüglük, [tütsüg-lük] *{eT} is.* Buhurdan; tütsülük. [EUTS]

tütsük[1], [tütüz-mek > tüt-züg / tütsük] *{eT} is.* **1.** → tütsüg[1]. [EUTS] [Gabain] [Mühennâ] **2.** Buhur demeği. [Gabain]

tütsük[2], [tüt-sük] *{eT} sf.* → tütsüg[2]. ⊕ **tütsük kişi,** *Kinci adam; yaman düşman.* [DLT]

tütsüklemek, [tüt-sük-le-mek] *{eT} gçl. f. [-r] [-l(ü)-yor]* **1.** Tütsülenmek; tütsü yakmak. [Mühennâ] **2.** *{ağız}* Sigara veya içki içmek. [DS]

tütsüleme, [tütsü-le-me] *is.* **1.** Tütsülemek eylemi. **2.** Et ve balık türü yiyecekleri birkaç hafta odun veya saman dumanına tutarak kurutma işlemi ve yöntemi.

tütsülemek, [tütsü-le-mek] *gçl. f. [-r] [-l(ü)-yor]* **1.** Bir yerde tütsü yakarak orayı duman ve koku ile doldurmak. **2.** Bir şeyi veya kimseyi tütsü dumanına tutmak. **3.** (Et ve balık için) bozulmadan uzun süre saklayabilmek için odun ya da saman dumanına tutarak kurutmak; islemek. **4.** *argo.* (Kafa ile birlikte) sarhoş olmak.

tütsülenme, [tütsü-le-n-me] *is.* Tütsülenmek eylemi.

tütsülenmek, [tütsü-le-n-mek] *edil. f. [-ir]* **1.** Tütsülemek eylemine uğramak; üzerinde veya içinde tütsüleme işlemi uygulanmak. **2.** (Yer için) tütsü dumanı ile doldurulmak. **3.** (Kişi, nesne vb. için) tütsü dumanına tutulmak. **4.** (Yiyecek için) odun ya da saman dumanına tutularak kurutulmak; islenmek. **5.** *mecaz.* Tütsüye benzer dumana tutulmak. **6.** [tütsü-len-mek] *gçsz. f.* Tütsü edinmek; tütsü sahibi olmak.

tütsületme, [tütsü-le-t-me] *is.* Tütsületmek eylemi.

tütsületmek, [tütsü-le-t-mek] *gçl. f. [-ir]* **1.** Tütsülemek eylemini uygulatmak. **2.** Bir yerin veya bir kimsenin tütsülenmesini sağlamak.

tütsüleyici, [tütsü-le-y-ici] *is.* Tütsü yapmakta kullanılan özel aygıt.

tütsüleyiş, [tütsü-le-y-iş] *is.* Tütsülemek eylemi veya biçimi.

tütsülü, [tütsü-lü] *sf.* **1.** Tütsüsü olan. **2.** Tütsü yapılmış olan. **3.** (Yiyecek için) tütsü yapılarak kurutulmuş olan. **4.** *argo.* Sarhoş.

tütsülük, [tütsüg-lük] *{eT} is.* **1.** Günnük; günlük. **2.** Buhur kabı; buhurluk; tütsülük. [Gabain] [EUTS]

tütsülük, -ğü [tütsü-lük] *is.* İçinde tütsü yakılan kap; buhurdan.

tüttürme, [tüt-tür-me] *is.* Tüttürmek eylemi.

tüttürmek, [tüt-tür-mek] *gçl. f. [-ür]* **1.** Duman çıkarmasını, tütmesini sağlamak. **2.** Tütmesine yol açmak; duman çıkarmasına neden olmak. **3.** (Sigara, pipo, puro vb. için) yakıp içmek.

tütuk, [Far. tütuk توتق] *{OsT} is.* Perde; örtü.

tütü[1], [Fr. cucu *(küçük kıç)* => tütü] *is.* Askılı bir mayoya tutturulmuş, kabarık ve dik duracak biçimde kolalanmış beyaz ya da çok açık pembe kumaştan yapılma bir etekten ibaret bale elbisesi.

tütü[2], [tütü] *{eT} sf.* Türlü. [DLT]

tütü[3], [tüt-mek > tüt-ü] *{ağız} is.* **1.** Koku. **2.** Duman. [DS]

tütük, -ğü [tutuk] *{ağız} is.* Peçe; duvak. [DS]

tütümek, [tütē-mek / tütü-mek] *{eT} gçsz. f. [-r]* (Duman için) tütmek. [DLT]

tütün[1], [tütē-mek *(tütmek)* > tüt-ün] *{eT} {ağız} is.* **1.** Duman. [DLT] [EUTS] [Gabain] [KB] [Bahşayiş] [Mühennâ] [DS] **2.** Buhar. [İKPÖy.] **3.** Bina vergisi; mesken sayımında alınan vergi. [EUTS] ⊕ **tütünü çıkmak,** *Dumanı yükselmek; ... den duman çıkmak.*|| **tütünü doğru çıkmak,** *İşleri yolunda olmak.*|| **tütününü tüttürmek,** *Ev ve aile düzenini sürdürmek; ocağını tüttürmek.*|| **tütünü tepesinden çıkmak,** *Bir acının etkisi ile yanıp kavrulmak.*

tütün[2], [tüt-mek > tüt-ün] *is.* **1.** *bot.* Patlıcangiller familyasından, bir kısmı süs bitkisi, bir kısmı da yapraklarının taşıdığı nikotin sebebiyle sigara üretiminde kullanılmak üzere yetiştirilen bir yıllık tarım bitkisi, *(Nicotiana tabacum).* **2.** Bu bitkinin kurutulup kıyıldıktan sonra sigara olarak ya da pipo ile içilen yaprakları. ⊕ **tütün balığı,** *Tütsülenerek satışa sunulan balık; füme balık.*|| **tütün çizmek** (dizmek), *{ağız} Yeni toplanmış tütün yapraklarını ipe dizmek.* [DS]|| **tütün içmek,** *Sigara, pipo ve puro gibi tütün ürünü keyif verici şeyleri yakarak dumanını içine çekmek.*|| **tütün iynesi** (iğnesi), *{ağız} Tütün yapraklarını ipe dizmekte kullanılan uzun iğne.* [DS]|| **tütün kesesi,** *{ağız} Eskiden kullanılan, içine tütün, kâğıt, kav, çakmak konulan kadife ya da örme, ağzı büzgülü kese.* [DS] **tütün rengi,** *Koyu pas rengi; bu renkte olan.*

tütünaltı, [tütün+alt-ı] *{ağız} is.* Kahvaltı. [DS]

tütüncü, [tüt-ün-cü] *is.* **1.** Tütün yetiştiricisi. **2.** Kıyılmış tütün satan kimse.

tütüncübaşı, [tüt-ün-cü+baş-ı] *is.* İmparatorluk döneminde, padişahın tütün işlerini yürüten, pipo ve ağızlıkların bakımı ve temizliği ile uğraşan saray görevlilerinin amiri.

tütüncülük, -ğü [tüt-ün-cü-lük] *is.* Tütün yetiştirme ya da satma işi.

tütünlenmek, [tütün-le-n-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* (Göz için) dumandan rahatsız olmak. [DS]

tütünlik, [tütün-lik] *{eT} is.* Duman borusu; baca. [Bahşayiş]

tütünlüğ, [tütün-lüg] *{eT} sf.* Dumanlı; tütünlü. [EUTS]

tütünlük, -ğü [tüt-ün-lük تتونلك] *is.* **1.** Tütün konulan kap ya da yer. **2.** Tütün tarlası. **3.** Sığırın sırt bölümündeki kuyruğa yakın etlerden yapılan, birinci sınıf pastırma. **4.** *{OsT} {ağız}* Baca. [DS] **5.** *{ağız}* Tütün tarlası. [DS] **6.** *{ağız}* Kadınların iş yaparken giydikleri önlük. [DS]

tütünmek, [tüt-ün-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ür]* Tütsülenmek. [DS]

tütünselik, -ği [tütün-se-lik] *{ağız} is.* Baca. [DS]

tütünsüz, [tütün-süz] *{eT} sf.* Dumansız. [DLT] *Ot tütünsüz bolmas (ateş dumansız olmaz).*

tütürmek, [tut-ur-mak / tütür-mek] *{eT} gçl. f. [-ür]* Saldırtmak; kışkırtmak. [DLT]

tütüsçü, [tütü-s-çü ?] *{eT} is.* Aktar. [Mühennâ]

tütüş, [tut-mak > tut-uş / tüt-üş] *{eT} is.* Savaş; harp; mücadele; kavga. [EUTS] [KB]

tütüşlüğ, [tütüş-lüg] *{eT} sf.* Düşman kesilmiş; kavgacı; muhalif. [EUTS]

tütüşmek, [tut-uş-mak / tüt-üş-mek] *{eT} işteş. f. [-ür]* **1.** Kavga etmek; tutuşmak; çekişmek; savaşmak; çarpışmak. [EUTS] [DLT] [KB] **2.** Birlikte av yakalamak. [DLT]

tütütmek, [tüt-üt-mek] *{ağız} gçl. f. [-ür]* Duman çıkartmak; tütsü yapmak. [DS]

tütüzdürmek, [tütüz-dür-mek توتزدرمك] *gçl. f. [-ür]* **1.** *{eAT} {OsT}* Koku vermek için bir şeyi yakıp tüttürmek; tütsülemek. **2.** *{ağız}* Kor üzerine kocakarı ilacını atarak çıkan dumanı hastaya koklatmak. [DS] **3.** *{ağız}* Ateşle tutuşturmak. [DS]

tütüzlemek, [tütüz-le-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ü)-yor]* Koyun, keçi ayağını veya yolunmuş tavuğun kalan ince tüylerini ateşe tutarak yakmak. [DS]

tütüzmek, [tütē-mek > tütüz-mek توتزمك] *{eT} {eAT} dönşl. f. [-ür]* Tüttürmek; yakmak; tütsülenmek. [Gabain]

tütye, [Ar. tūtiyā] *{ağız} is.* Çinko. [DS]

tützüg, [tüt(ü)z-üg] *{eT} sf.* → tütsüg[1].

tützük, [tüt(ü)z-ük] *is.* → tütsüg[1].

tüü, [tū / tüü] *{eT} is.* Tüy; saç. [EUTS]

tüvan, [Far. tüvān توان] *(tüva:n) {OsT} is.* Dinçlik; kuvvet; güç; takat. ⧉ **tüvān-fersā,** *{OsT} Güçsüz bırakan; yoran; takatsiz bırakan.*|| **tüvān-ger,** *{OsT} Zengin; paralı.*|| **tüvān-gerî,** *{OsT} Zenginlik; paralı oluş.*|| **tüvān-ger ü dervîş,** *{OsT} Zengin ve fakir; herkes.*

tüvana, [Far. tüvānā توانا] *(tüva:na:) {OsT} sf.* Güçlü; kuvvetli; dinç.

tüve, [tüge / tüve] *{ağız} is.* **1.** Düve. **2.** Deve. [DS]

tüvek, -ği [tüve-k] *{eT} is.* **1.** Üfleme borusu. **2.** Patlangıç. [DLT] **3.** *{ağız}* Tüfek. [DS]

tüveklik, [tüvek-lik] *{eT} is.* Patlangıç için oyulan ağaç dalı. [DLT]

tüverek, -ği [tüve-rek] *{ağız} sf.* Yuvarlak; daire. [DS]

tüvermek, [it-i+ver-mek ? > tüver-mek] *{ağız} gçl. f. [-ir]* İtmek. [DS]

tüveyc, [Ar. tāc > tüveyc تويج] *{OsT} is.* **1.** Küçük taç. **2.** *bot.* Taç yaprak. ⧉ **tüveyc-i ceresî,** *{OsT} bot. Çan biçimindeki taç yaprak.*|| **tüveyc-i cülculî,** *{OsT} bot. Çıngırak biçimindeki taç yaprak.*|| **tüveyc-i firaşî,** *{OsT} bot. Sedir biçimindeki taç yaprak.*|| **tüveyc-i kam'î,** *{OsT} bot. Huni biçimindeki taç yaprak.*|| **tüveyc-i karanfulî,** *{OsT} bot. Kenarları çentikli taç yaprak.*|| **tüveyc-i miğferî,** *{OsT} bot. Miğfer biçimindeki taç yaprak.*|| **tüveyc-i munfasılatü'l-vüreykat,** *{OsT} bot. Ayrı taç yaprak.*|| **tüveyc-i salîbî,** *{OsT} bot. Haç biçimindeki çiçek tacı.*|| **tüveyc-i şefevî,** *{OsT} bot. Birbirinden ayrı iki dudak biçimindeki taç yaprak.*

tüveycat, [Ar. tüveycāt تويجات] *(tüveyca:t) {OsT} is.* Çiçek taçları.

tüveycî, [Ar. tüveyc > tüveycī تويجى] *(tüveyci:) {OsT} sf.* Taç yaprakla ilgili; taç yaprağa ilişkin.

tüvişmek, [tüv-iş-mek] *{eT} işteş. f. [-ür]* Birlikte şişe et dizmek. [DLT]

tüvit, -di [İng. tweed] *is.* Bez ayağı armürle karde yünden iki renkli olarak dokunmuş mantoluk kumaş.

tüvmek, [tüng-mek] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(ü)-yor]* **1.** Sıçramak. **2.** Atlamak. **3.** Kaçmak. [DS] ⧉ **tüve tüve,** *{ağız} Koşa koşa; hoplayarak.* [DS]

tüvşemek, [tüv(i)ş-ē-mek] *(tüvşe:mek) {eT} gçsz. f. [-r]* (Ter için) tane tane olmak. [DLT]

tüvülmek, [tüv-ü-l-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ür]* Büzülmek. [DS]

tüvünmek, [tüv-ün-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ür]* Bir şeye asılmak. [DS]

tüvüş, [? tüvüş] *{ağız} is.* Kurdele. [DS]

tüy[1], [*eT.* tū / tüü / tüg / tük / tüy توى] *is.* **1.** İnsan ve hayvanlarda deri üzerinde bulunan çok ince kıl. *{eT} {eAT} (aynı)* **2.** Kuşların vücudunu örten ince ve tarazlı boynuzsu uzantıların her biri. **3.** Bazı bitki-

lerde, dokuların ve meyvelerin üzerlerini örten ince iplikçikler. **4.** Bazı hayvanların yumuşak kılları. **5.** Bazı tekstil ürünlerinin yüzeyinde bulunan yumuşak , sık ve kısa kıllar; hav. **6.** Kadın giysilerinin süslenmesinde kullanılan büyük, sert ve yassı kuş tüylerine verilen ad. **7.** *sf.* Çok hafif. **8.** Tüyden yapılma. ⊡ **tüy ağırlık,** *1. 57 kiloda dövüşen boksör. 2. En az kilo ile yarıştırılan at.*|| **tüy atmak,** *(Hayvan için) mevsim gereği tüylerini değiştirmek.*|| **tüy bitleri,** *zool. Sıcak kanlı omurgalılar üzerinde yaşayan ağız parçaları çiğneyici tipte bir takım dış asalakları içeren böcekler takımı, (Mallophage).*|| **tüy değiştirmek,** *1. (Hayvanlar için) mevsim gereği eski tüyleri dökülerek yeni tüy çıkmak. 2. (Yavru için) ana tüyleri dökülerek yeni tüyleri çıkmak.*|| **tüy demeti,** *Bazı bitkilerde tohumların rüzgârda dağılmasını kolaylaştıran ince ve yumuşak kıl ve tüylerden oluşan yumak.*|| **tüy demiri,** *{ağız} Derinin kıllarını temizlemekte kullanılan bir sepici aracı.* [DS]|| (üstüne) **tüy dikmek,** *Mevcut olan kötü bir durumu daha da ağırlaştıracak bir eylemde bulunmak.*|| **tüy düzmek,** *1. (Hayvan için) dökülme, hastalık vb. sebeplerle bozulan tüyleri düzelmek. 2. (Keklik, horoz vb. için) yavru tüylerini dökerek süslü anaç tüyleri çıkmak. 3. (İnsan için) kılık ve kıyafetini düzeltmek.*|| **tüy gabası** (kabası), *{ağız} Kendini yürekli veya varlıklı göstermeye çalışan kimse.* [DS]|| **tüy gibi,** *Çok hafif.*|| **tüy kalem,** *Süslemeciler ve hattatlar tarafından ucu sivriltilerek kalem olarak kullanılan kartal, kaz ve ördek tüyleri.*|| **tüyleri diken diken olmak,** *1. Üşüme ve korku gibi sebeplerle irkilerek vücudundaki tüyler dikleşmek. 2. Tiksinti duymak; dehşet ve korku içinde kalacak bir durumla karşılaşmak.*|| **tüyleri ürpermek,** *Bir olay ya da durumdan korku ve ürperti duymak.*|| **tüy sıklet,** *1. 57 kiloda dövüşen boksör. 2. En az kilo ile yarıştırılan at. 3. mecaz. Zayıf; çelimsiz.*|| **tüy tüs,** *{ağız} Sakal ve bıyık.* [DS]|| **tüyü bile kıpırdamamak,** *Duyarsızlık göstermek; aldırmamak; hiç oralı olmamak.*|| **tüyü bitmedik,** *(Çocuk için) çok küçük.*|| **tüyü bozuk,** *Kızgınlık anında sarışın kimselere söylenen söz.*|| **tüyüne dokunmak,** *(Olumsuz biçimde) bir kimseye zarar verecek küçük bir davranışta bulunmak.*|| **tüyü düzmek,** *{ağız} Yoksulluktan, darlıktan kurtulmak.* [DS]|| **tüyünü değiştirmek,** *{ağız} Beğenmediği hayvanı satıp yerine başka birini almak.* [DS]|| **tüyü tümürü düzmek,** *{ağız} Giyinip kuşanmak veya süslenmek.* [DS]|| **tüyü tüsü atmak,** *{ağız} 1. Saçı sakalı dökülmek. 2. Varlığını yitirmek; yoksullaşmak.* [DS]|| **tüyü tüsü olmamak,** *Henüz saçı sakalı bitmemiş olmak.*|| **tüy yolma makinesi,** *Kesilmiş kümes hayvanlarının tüylerini yolmakta kullanılan alet.*

tüy[2], [Far. tīğ => tüy] *{ağız} is.* İğne. [DS]

tüy[3], [düğün > tüy ?] *{ağız} is.* Düğün. [DS]

tüy[4], [? tüy] *{ağız} is.* Kabuğu çıkarılmış mısır. [DS]

tüycük, -ğü [tüy-cük] *is.* Küçük tüy; çok ince ve hafif tüy.

tüydürme, [tüy-dür-me] *is.* Tüydürmek eylemi.

tüydürmek, [tüy-dür-mek] *gçl. f. [-ür]* **1.** *argo.* Kaçmasını sağlamak; kaçmasına yardım etmek. **2.** *{ağız}* Göndermek; yollamak. [DS] **3.** *{ağız}* Gizlice kaçırmak. [DS] **4.** Çalmak; aşırmak.

tüye, [teve / tüye] *{ağız} is.* Deve. [DS]

tüyeme, [tüye-me] *{ağız} zf.* El ayak yordamıyla; görmeden. [DS]

tüyeng, [Far. tüfeng] *{ağız} is.* Tüfek. [DS]

tüyer, [Fr. tuyére] *is.* Yüksek fırınlara sıcak hava üflemekte kullanılan boru.

tüyge, [tüng-e > tüyge] *{ağız} sf.* (Çocuk için) arsız; şımarık. [DS]

tüygüç, -cü [tüy-güç] *{ağız} is.* Çamaşır tokmağı; tokaç. [DS]

tüylemek[1], [tüg-le-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ü)-yor]* Bağlamak; düğümlemek. [DS]

tüylemek[2], [tüy-le-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ü)-yor]* Tavuğun tüylerini yolmak. [DS]

tüylemek, [tüğ-le-mek] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(ü)-yor]* → tüğlemek. [DS]

tüylendirme, [tüy-le-n-dir-me] *is.* Tüylendirmek eylemi.

tüylendirmek, [tüy-le-n-dir-mek] *gçl. f. [-ir]* Tüylenmesine yol açmak.

tüylenme, [tüy-le-n-me] *is.* Tüylenmek eylemi.

tüylenmek, [tüy-le-n-mek] *edil f. [-ir]* **1.** Tüylü hâle getirilmek. **2.** *dönşl. f.* Tüyü çıkmak; üzerinde tüyler oluşmaya başlamak. **3.** (Kumaş vb. için) eskime ve aşınma gibi sebeplerle üzerinde tüy tabakası oluşmak. **4.** Tüy sahibi olmak; tüyü olmak. **5.** *mecaz.* Para sahibi olmak; zenginleşmek.

tüylü, [tüy-lü] *sf.* **1.** Tüyü bulunan; üzerinde tüyler bulunan. **2.** (Bedenin bir bölümü için) kıllı. **3.** (Kişi için) kıl bulunan beden bölümlerinin dışında da kılları oluşan ya da mevcut kıl sistemi aşırı gelişmiş olan. **4.** (Kumaş vb. için) uzun tüyleri olan. **5.** (Meyve, bitkisel organ vb. için) üzeri pamuksu bir tüy tabakası ile kaplı olan. **6.** (Belirtilen nitelikte) tüyleri olan. ⊡ **tüylü dalak otu,** *bot. Dallarında tüyler bulunan bir tür dalak otu türü, (Tuecrium polium).*|| **tüylü darı,** *bot. Buğdaygiller familyasından, az ya da çok tüylü, düz yapraklı, başakçıkları koçanı andıran silindirik topaklar hâlinde bir arada bulunan, ılıman ve tropikal bölgelerde yetişen bir yıllık otsu bitkiler; (Setaria).*|| **tüylü meşe,** *bot. Yapraklarında tüyler bulunan bir tür meşe.*

tüylüce, [tüy-lü-ce] *{ağız} sf, argo.* Zengin; varlıklı. [DS]

tüylük, -ğü [tüy-lük] *is.* Yeniçeri başlıklarının önünde tüy takmaya yarar metal parçaya verilen ad.

tüylülük, -ğü [tüy-lü-lük] *is.* **1.** Tüylü olma durumu;

tüylü olan şeyin niteliği. **2.** *biy.* Tüylerle kaplı bitkisel ya da hayvansal dış yüzeyin karakteri.

tüylüceyumru, [tüylü-ce+yumru] *{ağız} is.* Şeftali. [DS]

tüylüdumbak, [tüy-lü+tombak] *{ağız} is.* Şeftali. [DS]

tüylütapan, [tüy-lü+tapan] *{ağız} is.* Şeftali. [DS]

tüylütombak, [tüy-lü+tombak] *{ağız} is.* Şeftali. [DS]

tüylütombalak, [tüy-lü+tombalak] *{ağız} is.* Şeftali. [DS]

tüylütoparlak, [tüy-lü+toparlak] *{ağız} is.* Şeftali. [DS]

tüyme[1], [tüg-me] *{ağız} is.* Düğme. [DS]

tüyme[2], [tüy-me] *is.* Tüymek eylemi.

tüymek[1], [tüng-mek / tüğ-mek / tüy-mek] *{ağız} gçsz. f. [-er]* **1.** Görünmeden gitmek; gizlice kaçmak. **2.** Ansızın fırlayıp koşmak. **3.** Sıçramak. **4.** Atlamak. **5.** Çalınmak; aşırılmak. **6.** (Kuş için) yukarı doğru uçmak. [DS]

tüymek[2], [*eT.* tōg-mek] *{ağız} is.* Dövmek. [DS]

tüymek[3], **-ğü** [tüğ-mek / tüymek] *{ağız} is.* Düğüm. [DS]

tüymelemek, [düğme-le-mek] *{ağız} gçl. f. [-r [l(i)-yor]* Düğmelemek; iliklemek. [DS]

tüymük, -ği [tüğ-mek > tüğ-mük] *{ağız} is.* Düğüm. [DS]

tüymüklemek, [tüğmük-le-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ü)-yor]* Düğümlemek; bağlamak. [DS]

tüymüklenmek, [tüğmük-le-n-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* Düğümlenmek; karışıp dolaşmak. [DS]

tüynemek, [tüng-le-mek] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(ü)-yor]* **1.** Sıçramak. **2.** Atlamak. [DS]

tüynek, -ği [tüğ-mek > tüynek] *{ağız} is.* Düğüm. [DS]

tüyo, [Fr. tuyau *(kulak deliği)*] *is.* **1.** İpucu verme; gizliden bilgi fısılama. **2.** Sınavda başkasından küçük yardımlar alarak kopya çekme; kopya. **3.** *spor.* Yarışmalar, yarışçılar hakkında ya da sonucun tahminine ilişkin verilen küçük ipuçları.

tüysü, [tüy-sü] *sf.* **1.** Tüye benzeyen; tüyü andıran. **2.** *bot.* (Birleşik yapraklar için) kuş tüyüne benzer, bir ana eksenin iki yanına dizili yaprakçıklardan oluşan.

tüysüz, [tüy-süz] *sf.* **1.** Tüyü olmayan. **2.** (Genç için) henüz sakalı veya bıyığı çıkmamış; sakalsız. **3.** *{ağız}* Palamut balığı. [DS]

tüysüzlük, -ğü [tüy-süz-lük] *is.* Tüysüz olma durumu.

tüyus, [Ar. teys > tüyūs تيوس] *{OsT} is.* Tekeler.

tüyülen, [tüğ-ül-en] *{ağız} is.* Çağlayan. [DS]

tüyülmek, [tüng-ül-mek > tüyül-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ür]* **1.** Sıçramak. **2.** Atlamak. [DS]

tüyüm, [tüğ-mek > tüğ-üm / tüyüm] *{ağız} is.* Düğüm.[DS]

tüyümlemek, [tüğüm-le-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ü)-yor]* Bağlamak; düğümlemek. [DS]

tüyüş, [tōgüş / tüyüş] *{ağız} is.* Dövüş. [DS]

tüyüşmek, [tōg-üş-mek > tüyüş-mek] *{ağız} işteş. f. [-ür]* Dövüşmek. [DS]

tüyüşücü, [tüyüş-ücü] *{ağız} sf.* Dövüşken. [DS]

-tüz, [-tüz] *{eT} yap. e.* Zaman zarfı türetir. [ETY] *kün-tüz (gündüz)*

tüz[1], [tüz-mek > tǖz] *(tü:z) sf.* **1.** Düz; doğru; kusursuz. [DLT] [EUTS] [ETY] [Gabain] [KB] [Üç İtigsizler] **2.** Doğru kişi; asil. [KB] **3.** İtaatli; barışık; uyumlu; kavgasız; sakin. [ETY] [Tekin] [Gabain] **4.** *{ağız}* Yasaya ve kurallara uyan; adil. [DS] **5.** *is.* Bir topluluğun gerekleri. [Nevâyî]

tüz[2], [tǖz] *(tü:z) {eT} is.* Düzlük; ova.

tüz[3], [tǖz] *(tü:z) {eT} is.* **1.** Irk; nesil; asıl; kök; soy sop. [DLT] [EUTS] **2.** Halk; reaya. [DLT]

tüz[4], [tǖz] *(tü:z) {eT} zf.* O kadar; tamam. [Gabain]

tüzdem, [tüz-dem] *{eT} sf.* (Vücut için) oranlı; güzel. [Clauson]

tüze[1], [*eT.* tüz-mek *(düzenlemek; düzlemek; eşitlemek)* > tüz-e] *is.* Adalet; adliye; hukuk *(1935).*

tüze[2], [tüz-ē] *(tüze:) {eT} zm.* Bütünü; hepsi; tamamı. [EUTS]

tüzel, [tüze-l] *sf.* **1.** Hukukla ilgili; hukuka ilişkin; hukuksal; hukukî. **2.** Hükme, karara dayanan; hükmî, *(1935).* ⊡ **tüzel kişi,** *huk. Çok sayıda kişi ya da maldan oluşmasına rağmen hukuk açısından tek bir kişi sayılan varlık; hükmî şahıs.*|| **tüzel kişilik,** *huk. Tüzel kişinin durumu.*

tüzelmek, [tüz > tüz-el-mek] *{eT} dönşl. f. [-ür]* Düzelmek. [ETY]

tüzermek, [tüz > tüz-er-mek] *{eT} gçsz. f. [-ür]* Düzelmek; düz hâle gelmek. [DLT]

tüzeşmek, [tüz > tüz-ē-mek > tüze-ş-mek] *işteş. f. [-ür]* Birlikte düzlemek. [DLT]

tüzetmek, [tüz-ē-mek > tüz-e-t-mek] *{eT} gçl. f. [-ür]* Düzeltmek; tanzim etmek. [KB]

tüzgermek, [tüz-ger-mek / tüz-gür-mek] *gçl. f. [-ür]* Armağan vermek.

tüzgüçi, [tüz-mek > tüz-gǖçī] *(tüzgü:çi:) {eT} sf.* Tanzim eden; düzenleyen. [KB]

tüzgürmek, [tüz-gür-mek] *{eT} gçl. f. [-ür]* Armağan vermek. [DLT]

tüzlinmek, [tüz > tüz(i)l-in-mek] *{eT} dönşl. f. [-ür]* Düzleşmek; eşitlenmek; müsavileşmek. [DLT]

tüzlük, -ğü [tüz-lük] *{ağız} is.* **1.** Adalet. **2.** Tüze. [DS]

tüzlünmek, [tüz-mek > tüz-ül-mek > tüz-(ü)l-ün-mek] *{eT} dönşl. f. [-ür]* Düzelmek.

tüzmek[1], [tǖz > tüz-mek] *{eT} gçl. f. [-er]* **1.** Düzmek. [DLT] [Gabain] **2.** Düzeltmek; tesviye etmek.

[EUTS] **3.** Düzenlemek; tanzim etmek. [İKPÖy.] [Nevâyî] **4.** Düzlemek; eşitlemek. [İKPÖy.] [EUTS] [İKPÖy.] **5.** (Saz vb. için) akort etmek. [Nevâyî]

tüzmek², [tüz-mek توزمك] *{eAT} gçsz. f. [-er]* İçine işlemek; içine sinmek.

tüzsiz, [tüz > tüz-siz] *{eT} sf.* **1.** Düzensiz; intizamsız; kusurlu; doğru olmayan. [ETY] **2.** İtaatsiz, uyumsuz; kavgalı. [ETY] [Tekin]

tüzü, [tüz *(doğru)* > tüz-mek *(düzenlemek)* > tüz-ǖ] *(tüzü:) zf.* **1.** Eşit ve tam olarak. [İKPÖy.] [Üç İtigsizler] aynı ölçüde; mütenasip. [Gabain] **2.** Tamamen; bütün; hepsi; tekmili; tamamı; bütünü; hep. [EUTS] [İKPÖy.] [Üç İtigsizler] [Gabain] **3.** Kusursuz. [EUTS] **4.** Hakikatli. [EUTS]

tüzügü, [tüz > tüz-ü-gǖ] *(tüzügü:) {eT} zf.* Bütün; hep. [Gabain]

tüzük¹, **-ğü** [*eT.* tüz-mek *(düzenlemek; düzlemek; eşitlemek)* > tüz-ük] *is. huk.* **1.** Yasaların uygulanmasına açıklık getirmek için Bakanlar Kurulu tarafından çıkarılan hukuksal düzenleme; nizamname, *(1935)*. **2.** Tüzel kişiliği bulunan organların çalışma biçimlerine ilişkin hukuksal düzenleme.

tüzük², [tüz-mek > tüz-ük] *{eT} sf.* Durulmuş. [KB]

tüzükmek¹, [tüz *(doğru)* > tüz-ük-mek] *{eT} gçsz. f. [-ür]* **1.** Eşit kılmak; eşitlemek; müsavi kılmak. [EUTS] **2.** Düzletmek. [Gabain]

tüzükmek², [tegzinmek > tazig-mek / tüzük-mek] *{ağız} gçsz. f. [-ir]* Hızlı koşmak. [DS]

tüzülmek, [tüz-mek > tüz-ül-mek] *{eT} dönşl. f.* **1.** Dizili olmak; sırada olmak. [EUTS] **2.** Sıraya girmek. **3.** Anlaşmak; uyuşmak; ilişkileri düzeltmek; anlaşılmak; barış yapılmak. [ETY] [Tekin] [Gabain] **4.** Düzelmek; tertip ve tanzim edilmek. [DLT] [Gabain] [KB] **5.** *is.* Sükûnet; tevekkül. [Gabain]

tüzün, [tüz-mek > tüz-ǖn] *(düzü:n) {eT} sf.* **1.** Doğru; dürüst; adil. [ARAT] **2.** Asil; necip; soylu; asil soydan; asaletli. [EUTS] [KB] **3.** Hakiki. [EUTS] **4.** Uslu; terbiyeli; yumuşak huylu; sakin; yavaş; halim. [DLT] [KB] [Mühennâ] **5.** *zf.* Tekmil; kâmilen; büsbütün; tamamıyla; bütün, hep. [EUTS] [Gabain] 🗗 **tüzün kuvrag,** *{eT} İtaatkâr cemaat; dinin buyruklarına tamamen uyan topluluk.* [ARAT]

tüzünlüg, [tüzün-lüg] *{eT} sf.* Yumuşak. [DLT]

tüzünlük, [tüz-ǖn > tüz-ün-lük] *{eT} is.* **1.** Yumuşak huyluluk; yumuşaklık. [DLT] [KB] **2.** Asillik. [KB]

tüzüşmek, [tüz-mek > tüz-üş-mek] *{eT} işteş f. [-ür]* Bir şeyi düzeltmekte birbirine yardım etmek; birlikte düzeltmek; birlikte düzlemek. [DLT]

tv. [Fr. télévision] *(té-vé) kısalt.* Televizyon kelimesinin kısaltması.

tvinset, [İng. twin-set] *(t'vinset) is.* **1.** İkiz takım. **2.** Birbirine uygun ceket ve pantolondan oluşan örgü takım.

tvist, [İng. to twist *(bükmek)*] *(t'vist) is.* Amerikan kökenli bir tür müzik ve bu müziğin hareketli dansı.

ÖTÜKEN
TÜRKÇE
SÖZLÜK

U

u, [u / U] *is.* **1.** Latin asıllı Türk alfabesinin yirmi beşinci harfi olup kalın, dar, yuvarlak bir ünlü. **2.** Arap asıllı Türk alfabesinde elif (ا) ve ayn (ع) ile başlayan ötreli ve kalın sesli harflerin karşılığıdır. ⊡ **U borusu,** U *biçiminde yapılmış boru.*|| **U dönüşü,** *Yüz seksen derecelik bir dönüş.*|| **U dönüşü yapmak,** *Trafikte yol alırken geldiği yöne dönüş yapmak.*

-u-, [-ı- / -i- / -ü- / -u-] *yap. e.* → -ı-.

-u[1], [-ı / -i / -u / -ü; -s-i / -s-ı / -s-u / -s-ü] *çek. e.* → -ı.

-u[2], [-ı / -i / -u / -ü; -y-i / -y-ı / -y-u / -y-ü] *çek. e.* → -ı.

-u[3], [-ı / -i / -ü / -u] *yap. e.* → -ı.

U, [Uranüs > Fr. uranium] *is.* Atom numarası 92, atom kütlesi 238.03 olan, demir görünümünde katı bir radyoaktif element olan uranyumun simgesi.

u[1], [ū / uḏ / uḏu / uu / uv] *(u:) {eT} is.* Uyku. [DLT] [EUTS] [ETY] [Gabain] [Tekin]

u[2], [o / u] *{ağız} zm.* ve *sf.* O. [DS]

u[3], [ağu > ü] *{ağız} is.* Zehir; ağı. [DS]

uba, [oba / uba] *{ağız} is.* Komşu. [DS]

ubab, [Ar. ʿubāb عباب] *(uba:b) {OsT} is.* **1.** Sel suyu; taşkın. **2.** Coşkun akan su.

ubalanmak, [uba-la-n-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* Oyalanmak. [DS]

ubanmak, [uba-n-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* Yatmak. [DS]

ubandırmak, [uba-n-dır-mak] *{ağız} gçl. f. [-ır]* Zaman harcatmak; oyalamak. [DS]

ubanmak, [uba-n-mak] *dönşl. f. [-ır] [eT. -ur]* **1.** *{eT}* Gizlenmek. [DLT] **2.** *{ağız}* Oyalanmak. [DS]

ubar, [Far. ūbār اوبار] *(u:ba:r) {OsT} is.* Ağlama sesi; inilti; ağlama.

ubarmak, [oba-r-mak / uba-r-mak] *{ağız} gçl. f. [-ır]* Abartmak. [DS]

ubartmak, [ubar-t-mak] *{ağız} gçl. f. [-ır]* Abartmak. [DS]

ubatmak, [uv-mak *(ufalamak)* > ub-a-t-mak / uv-a-t-mak / uv-a-t-mak] *{eT} gçl. f.* İnceltmek; parçalamak; ufaltmak. [İKPÖy.]

ubeyd, [Ar. ʿabd > ʿubeyd عبيد] *{OsT} is.* **1.** Değersiz köle; küçük köle. **2.** Allah'ın değersiz kulu; kulcağız.

ubeydane, [Ar. ʿubeyd + Far. āne عبيدانه] *(ubeyda:ne) {OsT} zf.* Değersiz kula veya köleye yakışır biçimde.

ubu, [uv-mak *(ufalamak)* > ub-ü] *(ubu:) {eT} is.* Üstübeç. [EUTS]

ubuca, [ubu-ca] *{ağız} is.* Küçük tencere. [DS]

ubud, [Ar. ebed > ubūd ابود] *(ubu:d) {OsT} is.* Sonsuzluklar; ebetler.

ubudiyet, [Ar. ʿabd > ʿubūdiyyet عبوديت] *(ubu:diyet) {OsT} is.* **1.** Köle olma durumu; kölelik; kulluk. **2.** Aşırı bağlılık. **3.** *tasvf.* Kulun bütün varlığıyla kendini Allah yoluna adaması.

ubur[1], [Ar. ʿubūr عبور] *(ubu:r) {OsT} is.* **1.** Karşıdan karşıya geçme. **2.** Başka tarafa atlama. ⊡ **ubur etmek,** *{OsT} Karşıya geçmek.*

ubur[2], [ob-ur / ubur] *{ağız} sf.* Obur. [DS]

ubur[3], [? ubur] *{ağız} is.* Hortlak. [DS]

ubus, [Ar. ʿubūs عبوس] *(ubu:s) {OsT} is.* Somurtma; surat asma.

ubuset, [Ar. ʿubūset عبوست] *(ubu:set) {OsT} is.* Somurtkanlık.

ubut, [ubut] *{eT} is.* Utanç. [ETY]

ubuz[1], [op-uz / ubuz] *{ağız} is.* Dere. [DS]

ubuz[2], [? ubuz] *{ağız} sf.* Korkak. [DS] ⊡ **ubuz etmek,** *{ağız} Korkutmak.* [DS]

uc[1], [üç / uc] *(u:c){eT} is.* Uç. [Bahşayiş] ⊡ **uca çıkmak,** *{eAT} Sona erişmek; hitam bulmak.*

uc[2], [*eT.* uç] *{ağız} is.* Amaç. [DS]

uc[3], [uç] *{ağız} is.* Sicim, ip veya tel parçası. [DS]

uc[4], [uç] *{ağız} is.* Dal. [DS]

uca[1], [yüce > uca] *{ağız} sf.* **1.** Yüce; yüksek. **2.** Issız. [DS]

uca[2], [*eT.* uç-a اوجا] *is.* **1.** *{eAT} {OsT}* Arka; kıç; kuyruk sokumu; pöç. **2.** *{ağız}* But. [DS] **3.** *{eAT} {OsT} {ağız}* Oturak yeri; kaba et. [DS] ⊡ **uca kemiği,** *{OsT} Kuyruk sokumu.*

ucab, [Ar. ʿucbe > ʿucāb عجاب] *(uca:b) {OsT} is.* Çok gülünç; komik.

ucak, -ğı [uç-mak > uc-ak / uç-uk] *{ağız} is.* Çökmek üzere olan ev. [DS]

ucale, [Ar. ʿacele > ʿucāle عجاله] *(uca:le) {OsT} is.* **1.** Acele olarak hazırlanmış şey. **2.** Çabucak hazırlanmış el kitabı.

ucalet, [Ar. ʿucālet عجالت] *(uca:let) {OsT} is.* → ucale.

ucaleten, [Ar. ʿucāleten عجالةً] *(uca:leten) {OsT} zf.* Aceleyle; çarçabuk.

ucalmak, [uca-l-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* Yücelmek; yükselmek. [DS]

ucaltmak, [uca-l-t-mak] *{ağız} gçl. f. [-ır]* Yüceltmek; yükseltmek. [DS]

ucam, [Ar. ʿucām عجام] *(uca:m) {OsT} is.* Çekirdek.

ucar, [uç > uc-ar] *{ağız} is.* "Belirti, ip ucu" anlamında "haber" kelimesi ile birlikte *"haber ucar"* ikilemesinde kullanılır. [DS]

ucara, [uç-a-ra] *{ağız} sf.* Issız. [DS]

ucarmak, [uç > uc-ar-mak] *{ağız} gçl. f. [-ır]* Başarmak. [DS]

ucarramak, [uç > uç-ar-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-r(ı) -yor]* Bir konunun üstünde çok durmak; kurcalamak. [DS]

ucb, [Ar. ʿucb عجب] *{OsT} is.* Kendini beğenmişlik; kibir.

ucbe, [Ar. ʿucbe عجبه] *{OsT} is.* Şaşılacak şey.

ucca, [uç-mak > uç-çak ?] *{ağız} sf.* Çok hafif; yeğni; boş. [DS] ⊡ **ucca ucca,** *{ağız} Yavaş yavaş.* [DS]

uccab, [Ar. ʿucbe > ʿuccāb عجاب] *(ucca:b) {OsT} is.* → ucab.

uccam, [? uccam] *{ağız} is.* Çörekotu. [DS]

ucgillenmek, [işkil-le-n-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* Kuşkulanmak; işkillenmek. [DS]

ucgur, [uçkur] *{ağız} is.* → uçkur. [DS]

ucik, -ği [uç > uç-ik] *{ağız} is.* Köşe; kenar. [DS]

uckun, [uç-mak > uç-kun] *{ağız} sf.* Hızlı. [DS]

uclandırmak, [uç > uç-la-n-dır-mak] *{ağız} gçl. f. [-ır]* **1.** Saklı tutulmuş bir olayı açıklığa kavuşturmak. **2.** Kaybolan bir şeyin izini bulmak. **3.** Ocağı, sobayı tutuşturmak. **4.** Çalmak; aşırmak; alıp götürmek. [DS]

uclanmak[1], [uç > uç-la-n-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ur]* **1.** Yararlanmak. **2.** Çalmak; aşırmak. **3.** Yalan ve düzenle birinden çıkar sağlamak. [DS]

uclanmak[2], [uç-la-n-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* Filiz vermek. [DS]

ucle, [Ar. ʿucle عجله] *{OsT} is.* Acele ile, çarçabuk yapılan iş.

ucm, [Ar. ʿacmā > ʿucm عجم] *{OsT} is.* Dilinde tutukluk olanlar.

ucme, [Ar. ʿucme عجمه] *{OsT} is.* Dil tutukluğu; tutuk tutuk konuşma.

ucra, [uç-ra] *{eAT} is.* Uç yer; tenha; sakin; kimsesiz yer.

ucrak, -ğı [uç > uç-rak] *{ağız} is.* Issız yer. [DS]

-ucu, [-ıcı /-ici / -ücü / -ucu] *yap. e.* → -ıcı.

ucu, [? ucu] *{ağız} is.* **1.** Usta hırsız. **2.** Yankesici. [DS]

u'cube, [Ar. aʿceb > uʿcūbe اعجوبه] *(u-cu:be) {OsT} is.* → ucube.

ucube, [Ar. aʿceb > uʿcūbe اعجوبه] *(ucu:be) is.* **1.** Şaşkınlık verecek kadar çirkin olan. **2.** *biy.* Önemli biçim bozukluğu olan yaratık; genetik yapısı kendi türünden olanlara benzemeyen.

ucubelik, -ği [ucube-lik] *(ucu:belik) is.* **1.** Çirkinlik; gariplik. **2.** Bir canlının vücut yapısındaki büyük anormallik.

ucubuluk, -ğu [ucube-lik] *{ağız} sf.* Özensiz giyinen. [DS]

ucuf, [? ucuf] *{ağız} is.* Uğur. [DS]

ucufsuz, [ucuf-suz] *{ağız} sf.* Uğursuz. [DS]

ucuk, -ğu [uç-uk / ucuk] *{ağız} is.* Uçuk. [DS]

ucukmak[1], [uç-uk-mak] *{ağız} gçsz. f. [-ur]* **1.** Uç vermek; uçlanmak; belirmek; gözükmek. **2.** İşin sonuna gelmek. **3.** Ucu, sonu görünmek. [DS]

ucukmak[2], [uç-uk-mak] *{ağız} gçsz. f. [-ur]* **1.** Gizlice savuşup gitmek. **2.** (Mal için) çalınmak. [DS]

uculamak, [uç-u-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(u)-yor]* **1.** İşi sonuna kadar sürdürmek. **2.** Yinelemek. [DS]

ucumah, [uç-u-mak / ucu-maḫ] *{ağız} gçsz. f. [-r]* **1.** İncinmek. **2.** Ağrımak. **3.** Gücenmek. [DS]

ucumak[1], [uç-u-mak / ucu-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r]* **1.** Yılmak; ürkmek. **2.** Soğumak; nefret etmek. [DS]

ucumak[2], [acı-mak] *{ağız} gçsz. f. [-ur]* Çok acımak veya ağrımak. [DS]

ucun, [uç-un *(ucu)* > uc-un] *zf.* Uçta olarak; uca doğru. ⊡ **ucun kıyın,** *{ağız} Kıyısından köşesinden, azar azar.* [DS]|| **ucun ucun,** *1. Yan yan; uzak uzak. 2. {ağız} Azar azar; yavaş yavaş.* [DS] *3. {ağız} Kıyıdan; uçtan uçtan.* [DS]

ucundan, [uç *(sebep)* > uc-u-n-dan] *{eAT} {OsT} {ağız} zf.* ... sebebiyle; ... yüzünden; ...-den dolayı. [DS]

ucunmak, [uç-mak > uç-un-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ur]* Çekinmek. [DS]

ucuraca, [uç-u-ra-ca اجوره جه] *{OsT} zf.* Uzakça.

ucurdum, [uç-mak > uç-ur-dum اوچوردوم] *{OsT}* *is.* Uçurum.

ucuslamak, [uçuz-la-mak] *{eT}* *gçl. f.* *[-r]* İstihkar etmek; aşağı görmek. [Gabain]

ucutmak, [uç-ut-mak / uc-ut-mak] *{ağız}* *gçl. f.* *[-ur]* **1.** Nefret ettirmek; soğutmak. **2.** Yıldırmak; ürkütmek. [DS]

ucuz, [*eT.* uç-uz اوچوز] *sf.* **1.** Piyasada benzerlerine göre daha düşük fiyatla satılan; pahalı olmayan. *{eT}* *(aynı)* [Bahşayiş] **2.** *{eT}* Fiyatı uygun olan. [Bahşayiş] **3.** *{eT}* Bol; rahat. [Bahşayiş] **4.** *mecaz.* Kolay ve zahmetsiz elde edilen; az emek ürünü olan. **5.** Saygınlığı olmayan. **6.** Değeri olmayan. **7.** *zf.* Düşük fiyatla. ▭ **ucuz atlatmak,** *(Tehlike vb. için) en az zararla kurtulmak.*|| **ucuz dutmak** (tutmak), *{eAT} Değer vermemek; aşağı görmek.*|| **ucuz halkçılık,** *Halkçılığı basit ve kolay yoldan yapma işi.*|| **ucuz pahalı,** *Fiyatına bakılmaksızın; fiyatı ne olursa olsun.*

ucuza, [ucuz-a] *zf.* Ucuz olarak; düşük bir fiyatla. ▭ **ucuza çıkmak,** *Yaptırılan bir şeye beklenenden daha az para ödemiş olmak.*|| **ucuza gitmek,** *1. Ucuz satılmak. 2. Değeri bilinmemek. 3. Basit, kolay ve önemsiz sayılmak.*|| **ucuza kapatmak,** *Ucuz bulup hemen satın almak; satıcı malının satış değerini araştırmadan düşük fiyatla almak.*

ucuzca, [ucuz-ca] *(ucu'zca)* *zf.* Ucuz olarak; biraz ucuz sayılacak biçimde.

ucuzcu, [ucuz-cu] *is.* **1.** Mallarını daha düşük fiyata satan kimse. **2.** Her şeyin ucuzunu almak eğiliminde olan kimse.

ucuzlama, [ucuz-la-ma] *is.* Ucuzlamak eylemi.

ucuzlamak, [ucuz-la-mak] *gçsz. f.* *[-r]* **1.** Fiyatı düşmek. **2.** *mecaz.* Değerini yitirmek; kolay elde edilir olmak. **3.** *mecaz.* Saygınlığı kalmamak.

ucuzlatılma, [ucuz-la-t-ıl-ma] *is.* Ucuzlatılmak eylemi.

ucuzlatılmak, [ucuz-la-t-ıl-mak] *edil. f.* *[-ır]* Fiyatı düşürülmek; ucuzlatmak eylemi gerçekleştirilmek.

ucuzlatma, [ucuz-la-t-ma] *is.* Ucuzlatmak eylemi.

ucuzlatmak, [ucuz-la-t-mak] *gçl. f.* *[-ır]* **1.** Fiyatını düşürmek; indirim yapmak. **2.** *mecaz.* Kolay elde edilir hâle getirmek; değerini yitirtmek. **3.** *mecaz.* Saygınlığını yitirmesine neden olmak.

ucuzlık, [ucuz-lık] *{eT}* *is.* **1.** Ucuzluk. [Bahşayiş] **2.** Bolluk; refah; zenginlik. [Bahşayiş]

ucuzluk,-ğu [ucuz-luk] *is.* **1.** Ucuz olma durumu. **2.** Temel ihtiyaç maddelerinin düşük fiyata sağlanır olması. **3.** Belli dönemlerde bazı malları elden çıkarmak amacıyla uygulanan fiyat indirme işi; indirim.

ucuzsunmak, [ucuz-sun-mak] *{OsT}* *{ağız}* *dönşl. f.* *[-ur]* Ucuz saymak; ucuz görmek; ucuz bulmak. [DS]

ucuzuna, [ucuz-u-n-a] *(ucuzu'na)* *zf.* Ucuz olarak; ucuzca.

-uç, [-aç / -eç / -ıç / -iç / -uç / -üç] *yap. e.* → -ç.

uç[1], **-cu** [*eT.* üç اوچ] *(eT. u:ç)* *is.* **1.** Bir şeyin bitim noktası, son; baş; tepe; nihayet. *{eT}* *{eAT}* *(aynı)* [EUTS] [ETY] [DK] **2.** Kesici ya da delici bir aletin sivri ve batıcı yeri. **3.** Gittikçe daralan ya da incelen şeylerin bittiği yer. **4.** Uzunluğuna düşünülen şeylerin başlangıç ve bitim noktası. **5.** Bir organın hafifçe kabarık bitim noktası; baş; tepe kısmı. **6.** Genişliğine düşünülen şeylerin en kenarda kalan kıyısı; kenar; kıyı; yan. *{eT}* *{eAT}* *{ağız}* *(aynı)* [DLT] [Gabain] [DS] **7.** Bir uzaklığın son noktası; en uzak nokta; son; nihayet. **8.** *{eAT}* *{OsT}* *{ağız}* Sınır; hudut; serhat. [DS] **9.** Uzamda bir şeyin sınırı; hudut. *{eT}* *(aynı)* [Üç İtigsizler] **10.** *{eT}* (Ordu için) kanat; cenah. [ETY] **11.** Eski Türk devletlerinde sınırdaki eyalet ve sancaklara verilen ad. **12.** *as.* Savaşta birliklerin düşman yönünde ilerleyen en öndeki güvenlik birliği. **13.** *fiz.* Bir elektrik devresinin bağlantı kurmaya yarayan bölümü. **14.** Meteorolojide, en düşük ve en yüksek değer. **15.** *kim.* Zincirleme birleşiklerde zincirin ucundaki işlevsel grup. **16.** Kalemin yazı yazan ince ve sivri bölümü. **17.** Bir nesnenin tükenmesi, bitmesi. [DLT] **18.** *{ağız}* Sonuç. [DS] **19.** *sf.* Olağan sınırları aşan; aşırıya varan; aşırı. **20.** En uzakta bulunan; uzak; ıssız. *{eT}* *{ağız}* *(aynı)* [EUTS] [Gabain] [DS] ▭ **ucu bağlı,** *tekst. Gül bağlı.*|| **ucu birine dokunmak,** *(Bir iş ya da durum için) ilgisi en az olan birine zarar vermek.*|| **ucu bucağı,** *{ağız} Göz alabildiğine.* [DS]|| **ucu bucağı bulunmamak,** *Sonsuzmuş gibi görünmek.*|| **ucu bucağı görünmemek,** *Çok geniş olmak.*|| **ucu bucağı olmamak,** *Sonsuzmuş gibi görünmek.*|| **ucu gaçmak** (kaçmak), *{ağız} Bir işin yapılması, problemin çözümü güçleşmek.* [DS]|| **ucu gelmek,** *{ağız} (İş için) sonu gelmek; bitmek.* [DS]|| **ucuna ermek,** *{eAT} Sonuna gelmek; nihayet bulmak.*|| **ucu ortası belli olmamak,** *Karmaşıklığından dolayı, yapılması istenen işe neresinden başlanılacağını kestiremez durumda bulunmak.*|| **ucu ucuna,** *1. En son anda; ancak; güç bela. 2. Gerekene ancak yetecek kadar; ne eksik ne de fazla, kıtı kıtına.*|| **ucu ucuna yetişmek,** *Bir şeye veya bir yere güçlükle veya son anda yetişmek.*|| **ucunda bir şey olmak,** *İşin özünde, şu anda belirtilmeyen gizli bir amaç bulunmak.*|| **ucunda** (cezayı gerektiren) **bir şey olmak,** *Kötü bir şeye sebep olmak.*|| **ucundan tutmak,** *Yardımcı olmak; yardım etmek; katkıda bulunmak.*|| **ucunda ölüm olmamak,** *(Yapılacak, ya da girişilecek bir iş için) yaşamı tehlikeye atan bir durum bulunmamak; korkulacak bir durum söz konusu olmamak; her türlü tehlike giderilebilir.*|| **ucunu altına kaçırmak,** *(İş için) kötüye gitmek; bozulmak; çıkmaza girmek; büyük zarar etmek.*|| **ucunu bırakmak,** *Artık ilgilenmez olmak.*||

ucunu bırakmamak, *Sürekli ilgilenmek; izlemek.*|| **ucunu bulmak,** *Yapılmakta olan işi kolaylamak; bitirmek.*|| **ucunu gaçırmak** (kaçırmak), *{ağız} İşi güçleştirmek.* [DS]|| **ucunu göstermek,** *Çıkar sağlanacak bir şeyden imalı şekilde söz etmek.*|| **ucunu kaçırmak,** *Artık yaptığı işe hakim olamaz duruma gelmek; karıştırmak.*|| **ucunu ortasını bulmak,** *Bir sorunu köklüce çözüme kavuşturmak.*|| **uç beği,** *{OsT} Hudut komutanı.*|| **uç beyi,** *Sınır boyundaki eyalet ve sancakların yönetiminden sorumlu bey.*|| **uç beyliği,** *1. Uç beyinin görevi; makamı. 2. Uç beyine bağlı topraklar.*|| **uç birimi,** *bsy. Uzaktaki bilgisayara bilgi vermeye ya da ondan bilgi almaya yarayan erişim aygıtı; terminal.*|| **uç demiri,** *Toprağı yatay kesmesi için pulluk kulağının tabanında bulunan yassı demir.*|| **uç dil-diş ünsüzü,** *dbl. Dil ucunun üst kesici dişlere dokunduğu ya da bunlara yaklaştığı anda çıkan ünsüzler.*|| **uç dil-diş etsil,** *dbl. Dil ucunun diş yuvalarına değdiği ya da bunlara yöneldiği durumlarda teşekkül eden ünsüzler.*|| **uç halkası,** *1. Olta kamışının ucuna takılan küçük halka. 2. Köprü biçiminde çok yüksek bir desteğe yerleştirilen kamış halkası.*|| **uç kurusu,** *{ağız} Genellikle portakal, limon ağaçlarının uç yapraklarından başlayarak her yanını sarıp kurumasına sebep olan hastalık.* [DS]|| **uç meristem,** *biy. Kök, gövde gibi organların uç kısmında bulunan ve devamlı olarak bölünen, böylece boyuna büyümeyi sağlayan noktalar; büyüme noktaları.*|| **uç plağı,** *anat. Bir sinir ucunun kas teli ile temas yeri.*|| **uçtan uçtan,** *{ağız} Kıyıdan kıyıdan.* [DS]|| **uçta yatıp ortada bulunmak,** *Bir işten çıkar beklemediği hâlde kendisi en büyük paya sahip duruma gelmek.*|| **uç uca,** *Bir şeyin son noktasını başka bir şeyin ilk noktasına ekleyerek.*|| **uç uca gelmek,** *Ancak yetmek; yetişmek.*|| **uç ürün,** *kim. Damıtma sırasında en önce ve en sonra ayrıştırılan ürün.*|| **uç vermek,** *1. (Bitki için) yeşerip filizlenmek; sürgün vermek; filizlenmek. 2. (Çıban, sivilce vb. için) baş vermek. 3. Ucu görünmek, ortaya çıkmak, belirmek. {ağız} (aynı)* [DS] *4. (Gizli, bilinmeyen şey için) açıklığa kavuşturacak bazı belirtiler görünmek. {ağız} (aynı)* [DS] *5. Büyüme, gelişme başlangıcı göstermek; kabarmak. {eAT} (aynı)*

uç², [uç] *is.* **1.** *{eT} {eAT}* Sebep; vesile. **2.** *{ağız}* Amaç. [DS] 🗗 **ucumuzdan,** *{eAT} Yüzümüzden.*|| **ucuñuzdan,** *{eAT} Yüzünüzden; sizden dolayı.*|| **ucun tutmak,** *{eAT} O yana doğru gitmek; o tarafa yönelmek.*

uç³, [uç] *{eT} is.* Kalem, baston, kirmen gibi araçların yapıldığı bir ağaç. [DLT]

uç⁴, [avuç > ūç] *(u:ç) {ağız} is.* Avuç. [DS]

uça, [uç-a] *{eT} is.* **1.** Sırt; arka; kuyruk; kuyruk sokumu arka. [DLT] [EUTS] [KB] **2.** Örfe göre baş misafire ikram edilen et parçası; kuyruk sokumu. [EUTS] **3.** Bacakların vücutla birleştiği ve üzerine oturulan vücut kısmı; kalça; kaba; kıç. [Bahşayiş]

uçagelmek, [uç-mak+gel-mek اوچه كلمك] *{eAT} gçsz. b. f. [-ür]* Uçar gibi acele etmek.

uçağan, [uç-mak > uç-ağan] *{ağız} is.* **1.** Bir tür sinek. **2.** Aşırı rahvan yürüyen at. **3.** Yumuşak topraklı yar. [DS]

uçak¹, **-ğı** [uç-mak > uç-ak] *is.* **1.** Kanat altlarına havanın yaptığı basınç ile yükselip havada tutunabilen, ilerleyebilen hava taşıtı; tayyare, *(1935).* **2.** *{ağız}* Salıncak. [DS] 🗗 **uçak alanı,** *Uçakların inip kalktığı, yolcu ve yüklerini aldıkları özel donanımlı yer; hava alanı.*|| **uçak gemisi,** *Üzerinde uçak ve helikopterlerin inip kalkması için bir platformu bulunan yüzer hava üssü oluşturan büyük gemi.*|| **uçak vermek,** *{ağız} Uçma konumuna geçmek; uçmaya davranmak.* [DS]

uçak², **-ğı** [uç-mak > uç-ak / uç-uk] *{ağız} is.* **1.** Çökmüş veya çökmek üzere olan ev. **2.** Heyelan vb. sebeplerle göçmüş toprak; göçük. [DS]

uçak³, **-ğı** [uç-mak > uç-ak] *sf* **1.** *{ağız}* Uçarı; çapkın; oynak. [DS] **2.** *argo.* Sarhoş. **3.** *argo.* Orospu; fahişe.

uçaksavar, [uç-ak+sav-ar] *is. as.* Uçaklara ve her türlü hava saldırılarına karşı kullanılabilen silahların genel adı.

uçan¹, [uç-an] *sf.* Uçma özelliği bulunan. 🗗 **uçan balık,** *zool. Uçan balıkgiller familyasından su dışında havada süzülmesine olanak verecek kadar uzun göğüs yüzgeçleri bulunan kemikli balıkların ortak adı, (Exocoetus).*|| **uçan daire,** *Atmosferde, gözlemlenen fakat gözlemleyen tarafından ya da ilgili kurumlarca ne olduğu bilinemeyen geçici cisim ya da olaya verilen ad: ufo.*|| **uçan kale,** *as. İkinci Dünya Savaşında Amerikan ordusu tarafından kullanılan ağır bombardıman uçaklarına verilen ad.*|| **uçan kefal,** *zool. Uçar kefal.*|| **uçan top,** *Voleybol.*

uçan², [uç-mak > uç-ğān > uç-ān] *(uça:n) {eT} is.* İki yelkenli gemi. [DLT]

uçar¹, [uç-ar اوچار] *sf.* Uçmakta olan; uçan. *{OsT} (aynı)* 🗗 **uçar akıllı,** *{ağız} Unutkan.* [DS]|| **uçar birlik,** *as. Uçak, helikopter vb. ile intikal ettirilen askerî güçlere verilen ad.* || **uçar kefal,** *zool. Turna balığıgillerden, sıcak ve ılık denizlerin enginliklerinde yaşayan, hızla yüzerken sudan fırlayarak bir planör gibi süzülen kefala benzer, eti lezzetli bir kemikli balık, (Exocoetus mento).*

uçar², [uç-mak > uç-ar] *is.* Uçan av hayvanı; avlanabilen kuşlar; kuş. *{eT} (aynı)* [KB] 🗗 **uçara atmak,** *{ağız} Uçan av hayvanlarına ateş etmek.* [DS]|| **uçara kaçara atmak,** *Avcılık kurallarına uymadan her önüne gelen canlıya ateş ederek öldürmek.*|| **uçar avı,** *{ağız} Kuş uçarken atış yapılarak vurulan av.* [DS]|| **uçarda,** *{eAT} Kuşlar arasında; kuşlardan.*

uçar[3], [uç-ar] *{eT} is.* Pazar yeri. [Mühennâ]

uçarı, [uç-ar-ı] *sf.* **1.** Ağırbaşlı ve kararlı davranmayan. **2.** Çapkın ve eğlence düşkünü; sefih. **3.** Ele avuca sığmaz. **4.** *{ağız}* Eşsiz; benzersiz. [DS]

uçarılık,-ğı [uç-ar-ı-lık] *is.* **1.** Uçarı olma durumu; hafiflik. **2.** Çapkınlık ve eğlence düşkünlüğü; sefahat. **3.** Yaramazlık; taşkınlık. **4.** Uçarı bir kimsenin davranışı.

uçarsu, [uç-ar+su] *{ağız} is.* Çağlayan. [DS]

uçayak, -ğı [üç+ayak] *{ağız} is.* Sacayağı. [DS]

uçça, [uç-ca] *(u'çça) {ağız} zf.* Çok yavaş; usul. [DS] ⧉ **uçça uçça,** *{ağız} Yavaş yavaş.* [DS]

uççuğaz, [uç > uç-çuğaz اوجچوغز] *{OsT} is.* Küçük uç; uçcağız.

uçdan, [uç-mak > uç-ut-an] *{ağız} is.* İnce ve uzun bir değneği yere çarpmak suretiyle oynanan bir oyun. [DS]

uçgan, [uç-ğān] *(uçga:n) is.* **1.** *{eT}* Kuş gibi (hızlı) köpek. [Mühennâ] **2.** *{ağız} sf.* Çok uçan; uçucu. [DS]

uçguk, [uç-mak > uç-ġuk] *{eT} is.* Uçuk. [DLT]

uçgun[1], [uç-mak > uç-gun] *is.* **1.** Uçurum. **2.** Uçmaya uygun yer veya durum. **3.** *{ağız}* Çağlayanın yüksekliği. [DS] ⧉ **uçguna binmek,** *{ağız} (Keklik için) kanat açıp hızla uzaklaşmak.* [DS]|| **uçgun vermek,** *{ağız} (Keklik için) uçmaya davranmak; uçma konumuna geçmek.* [DS]

uçgun[2], [uç-mak > uç-gun / uç-kun] *{ağız} sf.* **1.** Gelgit akıllı. **2.** Bunak. [DS]

uçgunmak, [uç-gun-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ur]* (Çocuk için) sevinçle atılmak. [DS]

uçgur, [uçkur] *{ağız} is.* → uçkur. [DS]

uçıcı, [uç-mak > uç-ıcī] *(uçıcı:){eT} is.* Uçan hayvan; kuş.

uçkaç, -cı [uç-mak > uç-kaç] *{ağız} is.* Uçak. [DS]

uçkumak, [uç-ku-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r]* Ürkmek; korkmak. [DS]

uçkun[1], [uç-mak > uç-kun] *is.* **1.** Ateşten yükselen küçük parçacık; kıvılcım. **2.** *{ağız}* Çağlayanın yüksekliği. [DS] **3.** *{ağız}* Anası tarafından uçmaya alıştırılan yavru kuş. [DS] **4.** *{ağız}* Uçar durumdaki çekirge sürüsü. **5.** Çok hızlı yürüyen hayvan. [DS]

uçkun[2], [uç-mak > uç-kun] *{ağız} sf.* (Fiyat için) yüksek; pahalı. [DS]

uçkun[3], [uç > uç-kun] *{ağız} is.* Sürüsünü yitirerek başıboş kalmış hayvan. [DS] ⧉ **uçkun tezgin,** *{ağız} (Hayvan için) kaçıp kurtulmuş, başıboş hayvan.* [DS]

uçkun[4], [uç-mak > uç-kun] *{ağız} is.* **1.** Çökmüş veya çökmek üzere olan ev. **2.** Heyelan vb. sebeplerle göçmüş toprak parçası; göçük. [DS]

uçkun[5], [uç-mak > uç-kun] *{ağız} sf.* **1.** Uçarı; çapkın. **2.** Yaramaz. **3.** Becerikli; eli tez. [DS]

uçkunmak[1], [uç-kun-mak اچقنمق] *dönşl. f.. [-ur]* **1.** *{eAT}* Vermemek için geri çekmek; esirgemek. **2.** *{ağız}* Kıskanmak. [DS]

uçkunmak[2], [uç-mak > uç-kun-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ur]* **1.** Bir şeyi çok isteyerek ve sevinerek yapmak. **2.** Bir şeye aşırı istek duymak. [DS]

uçkunmak[3], [uç-(u)k-un-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ur]* Korkmak; ürkmek; çekinmek. [DS]

uçkur[1], [*eT.* iç + kur *(kuşak)*] *is.* **1.** Şalvar, iç donu gibi giyeceklerin beline geçirilen ve aşağı inmesini önleyen bağ. *{eT} (aynı)* [Bahşayiş] **2.** Bir kese ya da torbanın ağzını büzmeye yarayan bağ. **3.** *{eT}* Bel bağı veya kemeri. [Bahşayiş] ⧉ **uçkur başı,** *{ağız} folk. 'Eskiden, erkek uçkurlarının uçlarına işlenen nakış.* [DS]|| **uçkur çizmek,** *{ağız}* → uçkur çözmek. [DS]|| **uçkur çomağı,** *{ağız} Dona uçkur, lastik takmakta kullanılan ucuna ip bağlı çubuk.* [DS]|| **uçkur çözmek,** *Cinsel ilişkide bulunmak.*|| **uçkur evi,** *{OsT} Donun uçkur geçirilen yeri; uçkurluk.*|| **uçkur havası,** *{ağız} Cinsel duyguları coşturan türkü veya maniler.* [DS]|| **uçkuru gevşek olmak,** *Cinsel ilişkiye düşkün olmak.*|| **uçkuruna sağlam,** *İffetli; namusunu korumakta titizlik gösteren; cinsel duygularına tutsak olmayan. {ağız} (aynı)* [DS]|| **uçkuru sarkmak,** *dnz. (Gemi donanımını bağlayan halat için) gevşeyerek çirkin bir görünüm sergilemek.*|| **uçkur üstü,** *{ağız} Ahlaka aykırı; ahlak dışı.* [DS]

uçkur[2], [uç-kur ?] *{eT} is.* Mütehassıs; uzman; bilirkişi. [EUTS]

uçkur[3], [uç+kur(u-s-u)] *{ağız} is.* Hiç su verilmemiş ekin. [DS]

uçkurluk, -ğu [uç-kur-luk] *{ağız} is.* **1.** İçinden uçkur geçirmek için şalvar ya da don kumaşının bele gelen yerine katlanarak yapılan kenar. **2.** Uçkur geçirmeye yarayan bir ucu ilmekli çubuk. [DS] **3.** Bayrak ya da sancağın, direk tarafında bulunan ve içinden bayrak direği ipi geçirilen beyaz ince kenarlık. **4.** *{ağız}* Uçkur yapmak için kumaşın kıyısından kesilen parça. [DS]

uçkurutan, [uç+kuru-t-an] *is. bot.* Turunçgillerde dal uçlarına ve yapraklara yerleşerek kurumasına ve uca yakın yaprakların dökülmesine neden olan bir mantar hastalığı, *(Deuterophom traceiphila).*

uçlamak, [uç-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(u)-yor]* Bitirmek. [DS]

uçlandırmak, [uç-la-n-dır-mak] *{ağız} gçl. f. [-ır]* Bir şeyi başkasının yararlanmasına sunmak. [DS]

uçlanma, [uç-la-n-ma / uç-lan-ma] *is.* Uçlanmak eylemi.

uçlanmak, [uç-la-n-mak] *dönşl. f. [eT. -ur]* **1.** Uç meydana getirmek; uçlanmak; uç vermek. *{eT} (aynı)* [DLT] **2.** *{ağız}* Sonuçlanmak; bitmek. [DS] **3.** Uç sahibi olmak; ucu olmak; uç edinmek. **4.** *{ağız}* Yararlanmak. [DS] **5.** *argo.* Vermek.

uçlu, [uç-lu] *sf.* **1.** Ucu olan; ucu bulunan; uç sahibi

olan. **2.** Ucu belirtilen nitelikte olan. **3.** *is. argo.* Filtreli sigara. 🗗 **uçlu kalem,** *Ucu değiştirilebilir kurşunkalem.*

uçlug, [uç-luġ] *(uçluğ) {eT} sf.* Uçlu. [Üç İtigsizler] [EUTS]

uçluk, -ğu [uç-luk] *is.* **1.** Uca takılan nesne. **2.** Fırlatmalı oltaların ucuna takılan plastik top. **3.** Dokumacılıkta makineden çıkan ya da vargeller bağlanırken elle sarılan ilk ipliklerin ucunun tutturulmasına yarayan iplik. **4.** Eksik çözgü ipliklerinin yerine kullanılmak üzere tezgâh arkasmda asılı yedek iplik. **5.** *{ağız}* İğneye bir kere saplanacak kadar iplik; kısa iplik. [DS]

uçma[1], [uç-mā] *(uçma:) {eT} is.* Uçurum. [Nevâyî]

uçma[2], [uç-ma] *is.* Uçmak eylemi.

uçmağ, [Soğd. uştmaḫ] *{eT} {eAT} is.* Cennet. [DK]

uçmah, [Soğd. uştmaḫ => uçmaḫ] *{eAT} is.* Cennet.

uçmak[1], [*eT.* uç-mak] *gçsz. f. [-ar]* **1.** *{eT}* Havalanıp gitmek. [ETY] [DLT] [Bahşayiş] [DK] **2.** *{eT}* Vefat etmek; bu dünyadan göçüp gitmek; ölmek; vefat etmek. [ETY] [Gabain] [Tekin] **3.** *{eT}* Yok olmak; sona ermek. *anıñ kutī uçtı.* **4.** (Kuş ve kanatlı böcekler için) kanatlar yardımı ile havada ilerlemek. **5.** (İnsanlar için) kanat ya da kanat yerini tutan aygıtlarla havada durmak ve ilerlemek. **6.** (Hava taşıtı için) havada yer değiştirmek. **7.** (Uçak personeli için) uçakla hareket etmek; uçuş yapmak. **8.** (Yolcu için) uçakla gitmek. **9.** (Nesneler için) rüzgâr ve diğer hava akımları ile havalanmak; havada yer değiştirmek; havada sürüklenmek. **10.** (Uçurum, pencere vb. yüksek yerde bulunan kişi için) aşağı düşmek. **11.** (Dam, çatı, ağaç vb. için) fırtınanın etkisi ile yerinden kopmak; kopup gitmek; devrilmek. **12.** (Bayrak, perde, etek vb. için) uçuyormuş gibi dalgalanmak. **13.** Patlayıcı bir madde ile parçalanmak; yıkılmak; havaya uçmak. **14.** *mecaz.* (Ermişler için) göğe yükselmek. **15.** *mecaz.* (Ruh için) havaya yükselmek; çıkmak, ölmek. **16.** *argo.* Ortadan yok olmak; çalınmak. **17.** *{ağız}* (Yapı, duvar, yar için) göçmek; çökmek; yıkılmak. [DS] **18.** *mecaz.* Aşırı derecede sevinmek. **19.** *{ağız}* Bir şeyi aşırı derecede sevinerek, isteyerek yapmak. [DS] **20.** Belirmek; görünmek. **21.** Uyuşturucu etkisi ile hayallere dalmak. **22.** Çapkınlıkta ileri gitmek. **23.** (Renk için) solmak; atmak. **24.** (Beniz, yüz, surat rengi için) kanı çekilmek; benzi solmak. **25.** Gerçekleşmesi olanaksız tasarılarda bulunmak; hayal dünyasında gezmek. **26.** (Umut, neşe vb. soyut şeyler için) yok olmak; kaybolup gitmek. **27.** (Taşıt için) büyük bir hızla gitmek. **28.** (Sıvılar için) gaz hâline geçerek havaya karışmak. **29.** *argo.* (Kişi için) beklenmedik bir yerde görünmeden gitmek; kaybolmak; kaçmak. **30.** *argo.* Bir uyuşturucu maddenin etkisi ile kendinden geçmek. **31.** *argo.* Abartmak. 🗗 **uça barmak,** *{eT} 1. Uçup gitmek. 2. Vefat etmek; ölmek.*|| **uça gelmek,** *Uçar gibi gelmek; acele gelmek. {eAT}*|| **uçan kuşa borcu olmak,** *Hemen her yere borcu bulunmak; çok borçlu olmak.*|| **uçan kuştan medet ummak,** *İçinde bulunduğu güç durumdan kurtulmak için yardımı olup olmayacağına bakmaksızın yardım ummak.*|| **uçar gibi,** *Çok hızlı.*|| **uçayu,** *{eAT} Uçarak.*|| **Uç baba torik!** *argo. Söylenenlere inanmanın mümkün olmadığını belirtmek için "atıyorsun" anlamında kullanılır.*|| **uçsa da kuş değil,** *Her türlü beceriye sahip olmasına rağmen makbul bir kimse değil, anlamında kullanılır.*|| (havalarda) **uçuyor,** *Gerçekçi değil, olmayacak işlerin üstesinden gelebileceğini söylüyor, anlamında kullanılır.*|| **uçup gitmek,** *Yok olmak.*

uçmak[2], [uç-mak] *{ağız} gçsz. f. [-ar]* Çok üşümek. [DS]

uçmak[3], [Soğd. uştmaḫ] *{eT} {eAT} {OsT} is.* Cennet. [DLT] [EUTS] [KB] [Mühennâ] [Bahşayiş] [DK]

uçmak[4], [uç-mak] *{ağız} is.* Yar; uçurum. [DS]

uçmuş, [uç-mak > uç-muş] *{ağız} is.* Kar, yağmur vb. sebeplerle çukurlaşmış, çökmüş gevşek toprak. [DS]

uçrug, [uç-(u)r-uġ] *{eT} is.* **1.** Doruk; uç; zirve; baş. [EUTS] **2.** Bayrak şeridi. [Gabain] **3.** Bayrak. [ETY]

uçruglug, [ūç-(u)r-ūğ-lüğ] *{eT} sf.* **1.** Uçlu; zirveli. [ETY] **2.** Son haddinde olan; son dereceli. [ETY] **3.** *is.* Yükseklik; zirve; doruk. [EUTS]

uçrum, [uç-mak > uç-(u)r-um اوجروم] *{OsT} is.* Uçurum.

uçruşmak, [uç-ur-mak > uç-(u)r-uş-mak] *{eT} işteş. f. [-ur]* Birlikte uçurmak. [DLT]

uçsuz, [uç-suz] *sf.* **1.** Ucu olmayan; hudutsuz; sonsuz; uçsuz bucaksız. *{eT} (aynı)* [EUTS] [Üç İtigsizler] **2.** *{ağız}* Sonsuz. [DS] **3.** (Kalem için) uç takılmamış. **4.** (Sigara için) filtresiz. 🗗 **uçsuz bucaksız,** *1. Pek geniş; sonu görünmeyen. 2. Çok fazla; pek çok.*|| **uçsuz kıdıgsız,** *{eT} Sınırsız; sonsuz; uçsuz bucaksız.* [Üç İtigsizler]

uçtan[1], [uç > uç-tan اوجدن] *{eAT} zf.* Baştan sona kadar; tamamıyla. 🗗 **uçtan uca,** *{eAT} Baştan başa.*

uçtan[2], [uç-mak > uç-ut-an]] *{ağız} is.* Çitme oyunu ve bu oyunda kullanılan çubuklar. [DS]

uçtan[3], [uç *(sebep)* > uç-tan اوجدن / اجدن] *{eAT} zf.* ... yüzünden; ... sebebiyle.

uçtu[1], [uç-tu] *{ağız} is.* **1.** Çökmüş veya çökmek üzere olan ev. **2.** Heyelan gibi sebeplerle kaymak üzere olan toprak. [DS]

uçtu[2], [uç-tu] *{ağız} is.* **1.** Renkli krep. **2.** İnce sargı bezi. [DS]

uçtum, [uç-tu-m] *{eT} {ağız} is.* Çok ince ipek tül. [DS]

uçtuuçtu, [uç-tu+uç-tu] *is.* Çok sayıda çocuk tarafından oynanan, uçan şeyler sayılırken arada uçmayan şeylerde söylenerek şaşırtmaya dayanan oyun.

uçucu, [uç-ucu] *sf.* **1.** Uçan, uçma özelliği olan. **2.** Havada hareket edebilen. **3.** (Sıvı için) bulunduğu ortamda gaz hâline gelebilen. **4.** Uçma görevi yapan; uçak vb. hava taşıtında görev yapan. **5.** *bsy.* (Bellek için) elektrik beslemesi kesildiği zaman içeriği silinen. ⊡ **uçucu maddeler,** *Belli bir sıcakta gaz hâline geçebilen madde.*

uçuculuk, -ğu [uç-ucu-luk] *is.* **1.** Uçucu olma durumu; uçucu olan şeylerin taşıdığı nitelik. **2.** Kolayca gaz hâline geçebilme özelliği.

uçuç, [uç+uç] *ünl.* Bir şeyin uçması için söylenen teşvik sözü. ⊡ **uçuç böceği,** *zool. Uğur böceği; hanım böceği.*

uçugma, [uç-uğma] *{eT} sf.* Uçan. [EUTS] ⊡ **uçugma tınlıg,** *{eT} Uçan canlılar.* [EUTS]

uçuğumsu, [uç-u(k)-umsu] *sf.* Uçuğu andırır; uçuk gibi.

uçuhlu, [uçuk-lu] *{ağız} sf.* Korkak; korkulu. [DS]

uçuk[1], **-ğu** [uç-uk] *sf.* **1.** Rengi soluk olan; rengi uçmuş olan. **2.** (Beniz için) solmuş; soluk. **3.** *argo.* Hayal ürünü olan; olağandan öte.

uçuk[2], **-ğu** [*eT.* uç-ġuk > uçuk] *is.* Deride ya da mukozanın herhangi bir yerinde herpes virüslerinden ileri gelen yangılı kabarcıklara verilen ad.

uçuk[3], [uç-mak > uç-uk] *is.* **1.** *{eAT}* Ateşli hastalık; havale. **2.** *{eAT}* Sara. **3.** *{ağız}* Cin; peri. [DS] **4.** *{ağız}* Korku. [DS] ⊡ **uçuğu depreşmek,** *{eAT} Kendini kaybetmek; sarası tutmak.*|| **uçuk dutmak** (tutmak), *{eAT} {OsT} Sara tutmak.*

uçuk[4], [uç-uk] *{eT} is.* Çorap. [EUTS]

uçuk[5], [uç-uk] *{eT} zf.* Uçarak. [Gabain]

uçuk[6], [uç-mak > uç-uk] *{eT} is.* Avcı kuşu; kuş. [ETY]

uçuk[7], **-ğu** [uç-uk] *{ağız} is.* **1.** Çökmüş veya çökmek üzere olan ev. **2.** Doğal sebeplerle kaymak üzere olan toprak. **3.** *sf.* (Yer, yapı vb. için) kaymış; yıkılmış; çökmüş. [DS]

uçuk[8], **-ğu** [uç-uk] *{ağız} sf.* İyi. [DS]

uçuk[9], **-ğu** [uç-uk] *{ağız} is.* Yem; kepek. [DS]

uçuklama, [*eT.* uç-ġuk > uçuk-la-ma] *is.* Uçuklamak eylemi.

uçuklamak, [*eT.* uç-ġuk > uçuk-la-mak] *gçsz. f. [-r] [-l(u)-yor]* Uçuk oluşmak.

uçuklanmak[1], [uçuk-la-n-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* Kuşkulanmak; ürkmek. [DS]

uçuklanmak[2], [uçuk-la-n-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* Sevinmek; coşmak. [DS]

uçuklaşma, [uç-uk-la-ş-ma] *is.* Uçuklaşmak eylemi.

uçuklaşmak, [uç-uk-la-ş-mak] *dönşl. f. [-ır]* **1.** Rengi solmak; tonu açılmak. **2.** Uçuk durumuna gelmek.

uçuklaştırma, [uç-uk-la-ş-tır-ma] *is.* Uçuklaştırmak eylemi.

uçuklaştırmak, [uç-uk-la-ş-tır-mak] *gçl. f. [-ır]* Uçuk duruma getirmek; rengini soldurmak; tonunu açmak.

uçuklu, [uçuk-lu اوچقلي] *{eAT} {OsT} sf.* **1.** Cin tutmuş; saralı. **2.** Sersem; derbeder; sarsak; deli.

uçukluk, -ğu [uç-uk-luk] *is.* Uçuk olma durumu; renk açıklığı; ton açılması.

uçukmak[1], [üç > uç-uk-mak] *{eT} gçsz. f. [-ar]* (İş, çalışma vb. için) sonuna varmak; sona ermek. [DLT] [KB]

uçukmak[2], [uç-uk-mak اوچقمق] *{eAT} gçsz. f. [-ur]* Yükselmek istemek.

uçukmak[3], [uç-uk-mak اوچقمق] *{eAT} gçsz. f. [-ur]* Korku veya heyecandan benzi sararmak.

uçukmak, [uç-uk-mak] *{ağız} gçsz. f. [-ur]* Görünmek. [DS]

uçulma, [uç-ul-ma] *is.* Uçulmak eylemi.

uçulmak, [uç-ul-mak] *edil. f. [-ur]* **1.** Uçmak eylemi yapılmak. **2.** Uçakla gitmek eylemi yapılmak; uçuş yapılmak.

uçum, [uç-mak > uç-um] *is.* Bayrağın uçkurluk karşısına gelen kenarı.

uçumak, [uç > uç-u-mak / üçümek] *{eT} gçl. f. [-r]* Hedef almak. [Gabain]

uçun[1], [uç > uç-un] *{eT} {ağız} e.* Sebep bildirir; için; sebepten; nedenle. [DLT] [Gabain] [DS]

uçun[2], [uç > uç-un] *is.* Bayrağın uçkurluk karşısındaki kenarı.

uçundan, [uç > uç-u-ñ-dan] *{eT} zf.* ... yüzünden; sebebiyle. [DK]

uçunma, [uç-un-ma] *is.* Süblimleşme.

uçunmak[1], [uç-un-mak اوچنمق] *dönşl. f. [-ur]* **1.** *{eAT} {OsT}* Korkudan sararmak; rengi uçmak. **2.** *{ağız}* Sakınmak; çekinmek; korkmak. [DS] **3.** *{ağız}* Uykuda iken, korku yüzünden bağırarak uyanmak. [DS] **4.** *{ağız}* Korkudan, birdenbire bağırmak. [DS]

uçunmak[2], [uç-un-mak] *gçsz. f. [-ur]* Süblimleşmek.

uçunmak[3], [uç-un-mak] *{ağız} dönşl. [-ur]* Sevinmek; coşmak. [DS]

uçuntu, [uç-untu] *is.* İplik fabrikalarında toz hâlinde uçuşan elyaf parçaları.

uçunum, [uç-mak > uç-un-um] *is.* Süblimleşme.

uçur, [uç-ur] *{ağız} is.* Artık; parça. ⊡ **uçur buçur etmek,** *{ağız} Bölük pörçük etmek.* [DS]

uçurak[1], **-ğı** [uç-ur-ak] *{ağız} is.* **1.** Çökmüş veya çökmek üzere olan ev. **2.** Yer göçüğü. **3.** Dağlardan ve ormanlardan inen sarp ve dik yol. [DS]

uçurak[2], **-ğı** [uç-ur-ak] *{ağız} is.* Uçurtma. [DS]

uçurgaç, -cı [uç-ur-gaç] *{ağız} is.* Uçurtma. [DS]

uçurgan[1], [uç-mak > uç-ur-ġan] *{eT} sf.* Çok uçuran. [DLT]

uçurgan[2], [uç-mak > uç-ur-gan] *{ağız} is.* Uçurtma. [DS]

uçurgan[3], [uç-ur-gan] *{ağız} is.* Hırsız. [DS]

uçurma, [uç-ur-ma] *is.* **1.** Uçurmak eylemi. **2.** *{eAT}* Kuru, boş laf; uydurma söz.

uçurmak, [uç-ur-mak اوچرمق] *gçl. f. [-ur]* **1.** Bir şeyin uçmasını, uçup gitmesini sağlamak. *{eT} {eAT} (aynı)* [DLT] [KB] [DK] **2.** Rüzgâr, hava akımı vb. tarafından sürüklenmek, havaya kaldırılmak. **3.** Uçurumdan, yüksek bir yerden aşağı doğru düşürmek; yuvarlamak. **4.** Patlayıcı madde ile yok etmek; parçalamak; tahrip etmek; yıkmak. *{ağız} (aynı)* [DS] **5.** Kesici bir alet ya da silahla bir parçasını kopartmak; bir araçla vurup düşürmek; kesip atmak; düşürmek. *{ağız} (aynı)* [DS] **6.** Hızla götürmek; hızlı sürmek; koşturmak; süratle göndermek. *{eAT} (aynı)* **7.** Çalmak; aşırmak. **8.** Kaçırmak; gözden uzaklaştırmak. *{eAT} (aynı)* **9.** (Haber için) gizlice ulaştırmak. **10.** *{eT} {eAT}* At, kaya vb.den düşürmek. [DLT] [KB] [DK] **11.** *{eAT}* Yüksek göstermek; abartmak; çok övmek. **12.** *{ağız}* Söz çıkarmak; uydurmak. [DS] **13.** *{ağız}* Över gibi görünüp alay etmek. [DS] **14.** *{ağız}* Salıvermek; bırakmak; koyuvermek. [DS] **15.** *{ağız}* (Kuş için) yavrusuna uçmayı öğrettikten sonra serbest bırakmak. [DS] **16.** *{ağız}* Çalmak; aşırmak. [DS] **17.** *{ağız}* Yitirmek. [DS]

uçursamak, [uç-ur-sa-mak] *{eT} gçl. f. [-r]* Uçurmak istemek. [DLT]

uçurtma[1], [uç-ur-t-ma] *is.* Uzun bir ucuna bağlanmış kâğıt ya da naylon gerili bir çatkıya kuyruk bağlandıktan sonra rüzgâr gücü ile havlandırılan oyuncak.

uçurtma[2], [uç-ur-t-ma] *is.* Uçurtmak eylemi.

uçurtmak, [uç-ur-t-mak] *gçl. f. [-ur]* **1.** Uçurulmasını sağlamak. **2.** Uçmak eylemini yaptırtmak; uçurmak eylemini yaptırmak. **3.** Uçurulmasına neden olmak.

uçuru, [uç *(sebep)* > uç-u-ru] *{eT} is.* Talep etme. [EUTS]

uçurulma, [uç-ur-ul-ma] *is.* Uçurulmak eylemi.

uçurulmak, [uç-ur-ul-mak] *edil. f. [-ur]* Uçurmak eylemi yapılmak.

uçurum[1], [uç-ur-um] *is.* **1.** Yeryüzü şekli olarak dik inen, derin ve sarp yamaç. **2.** *mecaz.* Büyük fark; uzlaşmaz ayrılık. **3.** *mecaz.* Felaket getiren sonuç. **4.** *{ağız}* Su değirmenlerinde çarka çarpan suyun içinden geçtiği çok eğimli kalın oluk. [DS]

uçurum[2], [uçur-um] *{ağız} sf.* Çok topal. [DS]

uçurumlaşma, [uç-ur-um-la-ş-ma] *is.* Uçurumlaşmak eylemi.

uçurumlaşmak, [uç-ur-um-la-ş-mak] *dönşl. f. [-ır]* Uçurum durumuna gelmek.

uçurumlu, [uçurum-lu] *{ağız} sf.* Küçük olayları korkuyla büyüten; kuruntulu. [DS]

uçuş, [uç-uş] *is.* **1.** Uçmak eylemi ya da biçimi. **2.** Uçan hayvanların havada kalış ve yer değiştiriş sırasında yaptıkları kanat hareketleri dizisi. **3.** Hava taşıtının havada yer değiştirme olayı. **4.** Hava taşıtının kalkıştan inişe kadar aldığı yol. **5.** Hava taşıtı ile yapılan yolculuk. **6.** *argo.* Bir uyuşturucu madde etkisi ile kendinden geçme. ⊡ **uçuşa gitmek,** *argo. (Erkek için) geneleve veya randevu evine gitmek.*

uçuşma, [uç-uş-ma] *is.* Uçuşmak eylemi.

uçuşmak. [uç-uş-mak] *işteş. f. [-ur]* **1.** Birlikte uçmak. **2.** *{ağız}* Üşüşmek. [DS] **3.** *dönşl. f.* Havada oradan oraya kısa aralıklarla gidip gelmek; havada dolaşmak. **4.** Rüzgârla sürüklenmek. **5.** (Göz kararması sırasında) bazı parıltılar görmek. **6.** *{ağız}* Küçük balık sürüsü, büyük balıktan kaçmak. [DS]

uçuz, [üç > uç-uz] *(u:çuz) {eT} sf.* **1.** Kolay; basit. [ETY] [Üç İtigsizler] **2.** (Soyut ve somut) hafif. [ARAT] [EUTS] **3.** Aşağılık; hor görülen; hor ve alçak. [DLT] [İKPÖy.] **4.** İhmal edilmiş. [EUTS] **5.** Sefil. [Gabain] **6.** Değeri düşük olan; değersiz; ucuz. [EUTS] [DLT] [Gabain] [İKPÖy.] [KB] [Mühennâ]

uçuzlamak, [uç-uz-la-mak] *{eT} gçsz. f. [-r]* **1.** Değerden düşmek; ucuzlamak. [EUTS] **2.** *gçl. f.* Hor ve alçak görmek; hakaret etmek; istihkar etmek; aşağı görmek. [DLT] [Gabain] [KB] **3.** Küçültmek. [KB]

uçuzlanmak, [uç-uz-la-n-mak] *{eT} dönşl. f. [-ur]* Ucuz bulmak; ucuz saymak. [DLT]

uçuzluk, [uç-uz-luk] *{eT} sf.* **1.** Değersizlik; onursuzluk. [KB] **2.** Küçüklük. **3.** Ucuzluk. [DLT]

ud[1], [üd] *(u:d) {eT} is.* Uyku. [DLT]

ud[2], [üd̲] *(u:d) {eT} is.* **1.** Sığır; inek; öküz. [EUTS] [İKPÖy.] [DLT] [Üç İtigsizler] [Gabain] [KB] **2.** On iki hayvanlı Türk takviminde bir yılın adı. [EUTS] **3.** Boğa burcu. [KB] ⊡ **ud yılı,** *{eT} Türklerin on iki hayvanlı takvimlerine göre bir yılın adı.* [DLT]

ud[3], [ut / ud اود] *{eT} is.* **1.** Hayâ; edep; terbiye; ar; hicap; utanma; utanç. *{eAT} {OsT} (aynı)* [DK] [DS] **2.** *{eAT}* Kaygı. **3.** *{OsT}* Şeref. **4.** *{ağız}* Gönül borcu. [DS] **5.** *{ağız}* Suç; günah. [DS] ⊡ **ud küşüm,** *{ağız} Utanma; saygı.* [DS]|| **ud yeri,** *{eAT} {ağız} İnsanda, cinsel organların bulunduğu bölge; üreme organı.* [DS]

ud[4], [Ar. ʿūd عود] *(u:d) {OsT} is.* **1.** Odun; ağaç. **2.** Öd ağacı; *(Aloexylon agallocum). {eT} (aynı)* [Bahşayiş]

ud[5], [ud] *{ağız} is.* İş. [DS]

udaçı, [u-mak *(yapabilmek)* > u-dāçī] *(uda:çı:) {eT} sf.* Yapıcı; muktedir; kādir; gücü yeten. [EUTS]

udagsık, [udag-sık] *{eT} sf.* Hürmete layık; hürmetli; adlı sanlı; saygıdeğer. [EUTS]

udak, -ğı [ud̲-ī-mak > uda-k] *{ağız} is.* Saklambaç oyununda, haber veren. [DS]

udal, [Ar. ʿużāl عضال] *(uda:l) {OsT} is.* **1.** Zorluk. **2.** Çaresizlik. **3.** Çaresiz hastalık.

udçı, [ud-çı] *{eT}* *is.* Sığırtmaç; çoban. [İKPÖy.] [Gabain] [EUTS]

udeş, [ud-eş ?] *{ağız}* *is.* İri ve toplu insan. [DS]

udgarmak, [ūḏ *(uyku)* > uḏ-ğar-mak] *{eT}* *gçl. f.* Uyandırmak; uyarmak. [DLT]

udguratı, [udġura-tı] *{eT}* *zf.* Tamamıyla; hep. [EUTS]

udgurmak, [ūḏ *(uyku)* > uḏ-ğar-mak] *{eT}* *gçl. f.* **1.** Uyandırmak. [EUTS] **2.** Peşini bırakmamak. [EUTS] **3.** Galebe çalmak; yenmek. [EUTS]

udhiye, [Ar. uḏḥiyye اضحيه]*{OsT}* *is.* **1.** Kurban bayramı. **2.** Sabah ile öğle arasında kesilen kurban.

udhuk, [Ar. ḏıḥk > uḏḥūk اضحوك] *{OsT}* *is.* → udhuke.

udhuke, [Ar. ḏıḥk > uḏḥūke اضحوكه] *(udhu:ke)* *{OsT}* *is.* Gülünç şey; komedi; güldürü. ⊡ **udhūke-perdāz,** *{OsT} Güldüren; komik.*

udhume, [Ar. ḏaḥm > uḏḥūme اضحومه] *(udhu:me)* *{OsT}* *is.* **1.** Şişman görünmek ya da beli daha ince göstermek için kalça üzerine kadınların bağladıkları yastık. **2.** Yastık; bohça.

udıgma, [ūḏ-ığ-ma] *{eT}* *sf.* Uyuyan. [ETY]

udık, [ūḏ *(uyku)* > uḏ-ī-mak > uḏı-k] *{eT}* *is.* Uyku. [EUTS] ⊡ **udık er,** *{eT} Uyuklayan kişi.* [DLT]

udıklamak, [ūḏ *(uyku)* > uḏ-ı-k-lā-mak] *(udıkla:-mak)* *{eT}* *gçsz. f. [-r]* Uyuklamak. [DLT] [EUTS]

udımak, [ū *(uyku)* > u-ḏī-mak] *(udı:mak)* *{eT}* *gçsz. f. [-r]* Uyumak. [DLT] [ETY] [EUTS] [İKPÖy.] [Gabain] [Tekin] [KB]

udınmak, [uḏī-mak *(uyumak)* > uḏı-n-mak] *{eT}* *dönşl. f. [-ur]* **1.** (Ateş için) sönmek. [DLT] [KB] **2.** (Devir, dönem, ikbal vb. için) sona ermek. *Anıñ kutī uḏındī (onun bahtı söndü).* [DLT]

udısık, [uḏī-mak > uḏı-sık] *{eT}* *is.* Uyku hâli.

udısıkmak, [uḏī-mak > uḏı-sık-mak] *{eT}* *gçsz. f. [-ur]* Uyuyası gelmek. [ETY]

udışmak, [uḏī-mak > uḏı-ş-mak] *{eT}* *işteş. f. [-ur]* **1.** Birlikte uyumak. [DTL] **2.** *dönşl.* Uyuşmak; koyulaşmak; pıhtılaşmak. [DLT]

udıtgan, [uḏī-mak > uḏı-t-ġān] *(udıtga:n)* *{eT}* *sf.* Çok uyutan; hep uyutan. [DLT]

udıtmak, [uḏī-mak > uḏı-t-mak] *{eT}* *gçl. f. [-ur]* **1.** Uyutmak. [DTL] [KB] **2.** Katılaştırmak. [DTL] **3.** Peynir yapmak. [DTL] **4.** Söndürmek. [DLT]

udızmak, [ud-ız-mak] *{eT}* *gçl. f.* **1.** Sevk etmek. [ETY] **2.** İdare etmek. [ETY]

udi, [Ar. ʿūd > ʿūdī عودی] *(u:di:)* *{OsT}* *is.* **1.** *müz.* Ut çalan sanatçı; utçu. **2.** *sf. bot.* (Yaprak için) biçimi ut gibi olan.

udku, [uḏ-ku] *{eT}* *is.* Uyku. [KB]

udlamak, [uḏ > uḏ-lā-mak] *(udla:mak)* *{eT}* *gçsz. f. [-r]* Sığırlaşmak; sığır gibi olmak; öküzleşmek. [KB]

udlanmak, [ud-la-n-mak] *{ağız}* *dönşl. f. [-ır]* Utanmak; çekinmek. [DS]

udlaşmak, [uḏu-lā-mak > uḏla-ş-mak] *{eT}* *işteş. f. [-ur]* Birbiri ardınca yürümek. [DLT]

udlatmak, [uḏu-lā-mak > uḏla-t-mak] *{eT}* *gçl. f. [-ur]* Uydurmak; arkasına düşürmek. [DLT]

udlek, -ği [ödlek] *{ağız}* *sf.* Korkak; ödlek. [DS]

udlık, [ūḏ > uḏ-lık / uḏ-luk] *{eT}* *is.* Uyluk; kalça [ETY] [Tekin]

udli, [udli / utlı] *{eT}* *is.* **1.** Teşekkür; minnettarlık; karşılık. [Gabain] **2.** Netice. [Gabain]

udlu, [ud-lu] *{eT}* *sf.* **1.** Utangaç; mahcup; çekingen. *{eAT}* *{OsT}* *{ağız}* *(aynı)* [Bahşayiş] [DK] [DS] **2.** Saygılı. [Bahşayiş] **3.** *{eAT}* Utanılacak; utanç verecek. ⊡ **udlu düşmek,** *{eAT} Mahcup olmak; utanır duruma düşmek.* || **udlu itmek,** *{OsT} Mahcup düşürmek; utandırmak.*

udlug, [ūḏ > uḏ-luk / uḏ-luġ] *{eT}* *is.* Uyluk; kalça kemiği. [EUTS]

udluk[1], [ud *(sığır)* > ud-luk] *{eT}* *is.* Sığırların ahırda yattığı yer. [DLT]

udluk[2], [ūḏ > uḏ-lık / uḏ-luġ / uḏ-luk] *{eT}* *is.* Kalça kemiği. [Gabain]

udlule, [Ar. uḏlūle اضلوله] *(udlu:le)* *{OsT}* *is.* Doğru yoldan sapma; sapıtma.

udmak[1], [ūḏ-mak] *{eT}* *gçl. f. [-ar]* **1.** Kovalamak. [ETY] **2.** Uygun olmak; uymak. [İKPÖy.] [ETY] **3.** Birinin arkasından gitmek; ardında olmak; uymak; takip etmek; izlemek; sürmek. [EUTS] [ETY] [Gabain] [İKPÖy.] [KB] **4.** Birisinin idaresi altına girmek. [EUTS] ⊡ **udu barmak,** *Ardından gitmek.* [DLT]|| **udu kelmek,** *Ardı sıra gelmek; takip edip durmak.* || **udu yorımak,** *Uzun süre izlemek.*

udmak[2], [ūḏ-mak *(uymak)* > uḏ-mak] *{eT}* *is.* Bir öncüye, ustaya uyan; şakirt; çırak; uşak; ırgat. [DLT]

udmak[3], [ud-mak / yud-mak] *{ağız}* *gçl. f. [-ar]* (Oyunda, kumarda kazanmak; ütmek. [DS]

udmaklanmak, [uḏ-mak-la-n-mak] *{eT}* *dönşl. f. [-ur]* Uşak veya şakirt sahibi olmak. [DLT]

udru, [öḏrü] *{eT}* *sf.* Aksine; tersine; bilakis. [EUTS]

udrunmak, [öḏrü-n-mek] *{eT}* *dönşl. f. [-ur]* Karşı gelmek; muhalefet etmek; karşı koymak; mukavemet etmek; dayanmak. [EUTS]

udsuz, [ud-suz] *{eT}* *{eAT}* *sf.* Utanmaz; ahlaksız; saygısız; kaba. [Bahşayiş]

udşurmak, [ūḏ-mak *(izlemek)* > uḏ-(u)ş-ur-mak]

{eT} gçl. f. [-ur] Kovalamak; grup hâlinde kovalamak. [ETY] [Tekin]

udu, [uḏ-ū] *(udu:) {eT} zf.* **1.** Arkası sıra; arkasından; müteakip. [DLT] **2.** Yüzünden; dolayı. [DLT]

udu[1]**,** [uḏ *(uyku)* > ud-u] *{eT} is.* Uyku. [DLT]

udu[2]**,** [uḏ-ū] *(udu:) {eT} is.* Tepe; yığın. [DLT] ⮺ **kum udu,** *{eT} Kum tepesi.* [DLT]

udu[3]**,** [ūḏ-mak *(izlemek)* > uḏ-u] *{eT} is.* **1.** Art; arka. **2.** *is.* Maiyet; ast; bağlı olanlar. [EUTS] [Gabain] **3.** *zf.* Arkası sıra; müteakip; arkasından Bundan sonra; sonra. [DLT] [EUTS] [Gabain] **4.** Bunun üzerine; ...yüzünden; dolayı. [DLT] **5.** *bağ.* Ve. [ETY] **6.** Ancak. [EUTS] [Gabain]

udubet, [gudubet] *{ağız} sf.* Çirkin ve dağınık görünümlü. [DS]

udug[1]**,** [uḏ *(uyku)* > uḏ-uğ] *{eT} is.* Uyanık. [DLT] ⮺ **udug köngüllüg er,** *{eT} Uyanık gönüllü adam; anlayışlı adam.* [DLT]

udug[2]**,** [ūḏ-mak *(uymak)* > uḏ-uğ] *{eT} is* **1.** Tabi olma; tabiiyet; uyrukluk; uyduluk. [EUTS] **2.** Hürmet; ihtiram; saygı. [EUTS] [Gabain] **3.** Büyük hayranlık; büyük saygı; yüceltme. [İKPÖy.]

udugçu, [uḏuğ-çū] *(uduğçu:) {eT} sf.* İtaatkâr; saygılı. [Clauson]

udugluk, [ūḏ *(uyku)* > uḏ-uğ-luk] *{eT} is.* İşlere karşı uyanıklık. [DLT]

udugsak, [uḏ-uğ-sak] *{eT} is.* Davranma. [EUTS]

uduk, -ğu [uḏ-mak > ud-uk] *{ağız} is.* Saklambaç oyununda haber verme. [DS]

uduklamak, [ūd *(uyku)* > uḏ-uk-la-mak] *{eT} gçsz. f. [-r]* Uyuklamak. [DLT]

udukluk, [ūb *(uyku)* > uḏ-uk-luk] *{eT} is.* Gaflet; dalgınlık. [DLT]

udukmak, [uḏ-mak *(takip etmek)* > uḏ-uk-mak] *{eT} gçl. f. [-ur]* Ardına düşmek; kovalamak. [DLT]

udul[1]**,** [Ar. ʿādil > ʿudūl عدول] *(udu:l) {OsT} is.* Adil olanlar; adiller.

udul[2]**,** [Ar. ʿudūl عدول] *(udu:l) {OsT} is.* **1.** Yoldan çıkma; sapma. **2.** Geri dönme; vazgeçme.

udulamak, [ūḏ-mak *(takip etmek)* > uḏ-ū-lā-mak] *(udu:la:mak) {eT} gçsz. f. [-r]* Birine uymak; tabi olmak. [DLT]

udulmak[1]**,** [ūḏ-mak > uḏ-ul-mak] *{eT} edil. f. [-dlur]* **1.** Takip edilmek; uyulmak. [KB] **2.** *dönşl. f.* Takip etmek. [KB]

udulmak[2]**,** [yud-ul-mak / ud-ul-mak] *{ağız} edil. f. [-ur]* Oyunda, kumarda yenilmek; kaybetmek. [DS]

udum, [ud-u-m] *{ağız} is.* El uzluğu; yetenek; beceri. [DS]

udumak, [ūḏ *(uyku)* > uḏ-ī-mak] *{eT} gçsz. f. [-r]* Uyumak. [DLT] [Mühennâ]

udumbar, [Sansk. udumbara] *{eT} is.* İncir ağacı ve meyvesi.[EUTS]

udun, [uḏ-mak *(takip etmek)* > uḏ-un] *{eT} sf.* Küstah; günahkâr; utandırıcı. [Gabain]

udundurmak, [ūḏ-mak *(takip etmek)* > uḏ-un-dur-mak] *{eT} gçl. f. [-ur]* Taptırmak; tapındırmak; hürmet ettirmek; saydırtmak. [EUTS]

udunmak[1]**,** [uḏī-mak *(uyumak)* > uḏı-n-mak] *{eT} dönşl. f. [-ur]* **1.** (Ateş için) sönmek. [DLT] [KB] **2.** (Devir, dönem, ikbal vb. için) sona ermek. [DLT]

udunmak[2]**,** [ūḏ *(uyku)* > uḏ-un-mak] *{eT} dönşl. f. [-ur]* Uyanmak. [DLT]

udunmak[3]**,** [ūḏ-mak *(uymak)* > uḏ-un-mak] *{eT} dönşl. f. [-ur].* **1.** Hürmet etmek; ihtiram etmek; tapınmak; saymak. [EUTS] [Gabain] **2.** Teslim olmak; takip etmek; ardına düşmek; peşine takılmak. [EUTS] [Gabain] **3.** Hayran olmak; yüceltmek. [İKPÖy.]

unturmak, [ūḏ-mak *(uymak)* > uḏ-un-tur-mak] *{eT} gçl. f. [-ur]* Hürmet ettirmek; saydırmak. [Gabain]

udura, [ud > ud-ur-a] *{eT} is.* Hisse; pay; parça; bir şeyin yarısı. [EUTS]

udurmak, [öḏ-ür-mek] *{eT} gçl. f. [-ur]* Seçip ayırmak. [DLT]

uduru, [öḏür-ü] *{eT} zf.* Tersine; aksine; bilakis; karşı karşıya. [EUTS]

udusmak, [ūḏ-mak *(takip etmek)* > uḏ-us-mak / uḏ-uz-mak] *{eT} gçl. f. [-ur]* **1.** Sevk etmek; götürmek. [EUTS] **2.** Takibe mecbur kılmak. [EUTS]

uduş, [ūḏ-mak *(takip etmek)* > uḏ-uş] *{eT} is.* Takip etme; ardından gitme; uyuş; uyma. [EUTS]

uduşmak, [ūḏ-mak > uḏ-uş-mak] *{eT} işteş. f. [-ur]* **1.** Uymakta yarış etmek; birbirine uymak. [Clauson] **2.** Birbirini arkadan takip etmek; birlikte izlemek. [ETY] **3.** *{ağız}* Lades tutuşmak. [DS]

uduşru, [ūḏ-mak *(takip etmek)* > uḏ-uş-rū] *(uduşru:) {eT} zf.* Takip ederek; peş peşe; ardı ardına. [Gabain]

uduşurmak, [ūḏ-mak > uḏ-uş-mak > uḏuş-ur-mak] *{eT} gçl. f. [-ur]* Sıraya koymak; arka arkaya getirmek; bir şeyi peş peşe uygulamak. [ETY]

uduz, [uḏ-uz] *{eT} is.* Uyuz. [DLT] [EUTS] [Gabain]

uduzlamak, [uḏ-uz-lā-mak] *(uduzla:mak) {eT} gçl. f. [-r]* Uyuzuna ilaç yapmak. [DLT]

uduzlug, [uḏuz-luğ] *{eT} sf.* Uyuzlu. [DLT]

uduzmak[1]**,** [ūḏ-mak *(izlemek)* > uḏ-uz-mak] *{eT} gçl. f. [-ur]* **1.** Sevk etmek; önderlik etmek; liderlik et-

mek; kumanda etmek. [ETY] [EUTS] [İKPÖy.] [Gabain] **2.** Takibe mecbur kılmak; izletmek. [EUTS] [İKPÖy.]

uduzmak², [ut-uz-mak / ud-uz-mak] *{ağız} gçsz. f. [-ur]* Kumarda veya oyunda yenilmek; kaybetmek; ütülmek. [DS]

udvan¹, [Ar. ʿudvān عدوان] *(udva:n) {OsT} is.* **1.** Düşmanlık. **2.** Zalimlik; haksızlık etme.

udvan², [? udvan] *{ağız} is.* İbrik. [DS]

uf¹, [uf *(yans.)*] *is.* **1.** Acı duymayı, rahatsız olmayı anlatan kök. *uf-la-mak, uf-ul-da-mak* **2.** Acı duyunca söylenen söz. **3.** *is. {ağız}* (Çocuk dilinde) yara. [DS] ⊡ **uf olmak,** *(Çocuk dilinde) acımak; yanmak.*

uf², [uf] *{ağız} is.* (Çocuk dilinde) yemek. [DS]

ufacık, -ğı [ufa-(k)-cık] *sf.* **1.** Çok ufak; küçücük. **2.** *is. {ağız}* At; eşek; katır. [DS] ⊡ **ufacık tefecik,** *(Kişi için) kısa boylu, zayıf.ve çelimsiz.*

ufağrek, -ği [ufak-rak] *{ağız} sf.* Ufakça; az ufak. [DS]

ufak, -ğı [*eT.* uv-mak *(parçalamak; ufalamak)* > uf-a-mak > ufa-k] *sf.* **1.** Alışılmıştan dana küçük boyutta olan. **2.** (Kişi için) yaşça daha küçük olan. **3.** *mecaz.* Nicelik ve nitelik bakımından önemsiz sayılabilir durumda olan. **4.** Makam ve derece bakımından daha alt basamaklarda bulunan. **5.** *is.* Ufak olan şey. **6.** Kırıntı; küçük parça. **7.** *{ağız}* Ekmek kırıntısı. [DS] **8.** *{ağız}* Küçük odun parçaları. [DS] ⊡ **ufak çapta,** *Aslına ya da benzerlerine göre küçük boyutta.*|| **ufak para,** *Bozuk para.*|| **ufaktan doğramak,** *{ağız} Pazarlık sırasında az fiyat verip azar azar artırmak.* [DS]|| **ufaktan ufağa,** *Küçük küçük; azar azar; yavaş yavaş; ufak ufak.*|| **ufaktan ufaktan,** *Azar azar.*|| **ufak tefek,** *1. Fazla yer kaplamayan eşyalar topluluğu. 2. Pek gerekli olmayan, her zaman kullanılmayan eşyalar. 3. (Kişi için) kısa ve zayıf 4. Önemsiz.*|| **ufak ufak,** *1. Azar azar. 2. Küçük parçalar hâlinde. 3. Yavaş yavaş.*

ufakça, [ufa-k-ça] *sf.* Oldukça ufak; ufarak.

ufaklamak, [ufak-la-mak اوفاقلامق] *gçl. f. [-r]* Ufaltmak; parçalamak. *{OsT} (aynı)*

ufaklı, [ufa-k-lı] *sf.* **1.** İçinde ufaklar bulunan; ufak taneli. **2.** Büyük küçük karışık. **3.** *{ağız}* İçinde küçük tanelerle taş, toprak bulunan. [DS]

ufaklık, -ğı [ufa-k-lık] *is.* **1.** Ufak şeylerin özelliği. **2.** Bozuk para; bozukluk. **3.** *argo.* Bit; bit yavrusu. *{ağız} (aynı)* [DS] **4.** *ünl.* Çocuklar için kullanılan seslenme sözü. *{ağız} (aynı)* [DS] **5.** *argo.* Erkeklik organı.

ufaktan, [ufak-tan] *{ağız} sf.* Küçük yapılı. [DS]

ufalama, [ufa-la-ma] *is.* Ufalamak eylemi.

ufalamak¹, [*eT.* uv-mak *(parçalamak)* > uv-a-mak > ufa-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* **1.** Kırıp parçalayarak küçük tanecikler hâline getirmek; ezmek. **2.** *argo.* Dayak atmak; dövmek; hırpalamak. [DS]

ufalamak², [üf / uf > uf-a-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ı) -yor]* Üflemek. [DS]

ufalanma, [ufa-la-n-ma] *is.* Ufalanmak eylemi.

ufalanmak, [ufa-la-n-mak] *edil. f. [-ır]* **1.** Küçük parçalara ayrılmak; küçük parçalar hâline getirilmek. **2.** *dönşl. f.* Ufak parçalar hâline gelmek; parçalanmak.

ufalayıcı, [ufa-la-y-ıcı] *sf.* Ufalama işini yapan.

ufalma, [ufa-l-ma] *is.* Ufalmak eylemi.

ufalmak, [*eT.* uv-mak *(parçalamak; ufalamak)* > uf-a-mak > ufa-l-mak] *dönşl. f.* **1.** Önceden normalken çeşitli nedenlerle küçük hâle gelmek; küçülmek. **2.** Büzülmek; daralmak; çekmek. **3.** *mecaz.* Bazı değerleri çiğnemek; kendi değerini, önemini yitirmek; saygınlığını kaybettirecek davranışlarda bulunmak. **4.** Önemsiz işlerle uğraşır olmak.

ufaltma, [ufa-l-t-ma] *is.* Ufaltmak eylemi.

ufaltmak, [ufa-l-t-mak] *gçl. f. [-ır]* Büyük bir şeyi ufak duruma getirmek; küçültmek; daraltmak; büzmek.

ufam, [ufa-m اوفام] *{OsT} is.* Zerre; çok küçük parça. ⊡ **ufam ufam,** *{OsT} Zerre zerre; ufacık ufacık.*

ufanmak, [uv-mak > uf-an-mak اوفانمق] *dönşl. f. [-ır] [eT. eAT. OsT. -ur] {eT} {eAT} {OsT} {ağız}* Küçük küçük parçalanmak; ufalanmak. [DK] [DS]

ufantı, [ufan-tı اوفانتی] *is.* **1.** *{OsT} {ağız}* Ufalanan şeyin kırıntıları; ufanmış. [DS] **2.** *{ağız}* Saman. [DS] **3.** *{ağız}* Ayrıntı. [DS] **4.** *{ağız}* Küçük odun parçaları. [DS]

ufanuk, [ufa-n-uk اوفانق] *{OsT} sf.* Kırık; ufanmış.

ufarak,-ğı [ufa-(k)-rak] *{ağız} sf.* Ufakça; az ufak. [DS]

ufatmak¹, [ufa-t-mak اوفاتمق] *gçl. f. [-ur]* **1.** *{OsT}* Kırmak; parçalamak. **2.** *{ağız}* Ufaltmak. [DS]

ufatmak², [abart-mak > ufat-mak] *{ağız} gçl. f. [-ır]* Yalan söylemek; abartmak. [DS]

ufculamak, [avuç > ovcu-la-mak / ufcu-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(u)-yor]* Ovmak. [DS]

ufk, [Ar. ufḳ افق] *{OsT} is.* → ufuk. ⊡ **ufk-ı a'lā,** *{OsT} tasvf. Manevi olgunluk açısından dünya insanının yükselebileceği son aşama; ruh makamının son mertebesi.*|| **ufk-ı hayāt,** *{OsT} Hayat ufku; görüş açısı.*|| **ufk-ı meserret,** *{OsT} Sevinç ufku.*|| **ufk-ı mübhem,** *{OsT} Belirsiz ufuk.*|| **ufk-ı mübîn,** *{OsT} tasvf. Kalp makamının son mertebesi.*|| **ufk-ı münevver,** *{OsT} Parlak ufuk.*|| **ufk-ı saādet,** *{OsT} Mutluluk ufku.*|| **ufk-ı sevda,** *{OsT} Sevgi ufku.*|| **ufk-ı şām,** *{OsT} Akşam ufku.*

ufka, [Ar. ufḳa افقه] *{OsT} is.* **1.** İnce deri. **2.** Sünnet edilen deri; gulfe.

ufki, [Ar. ufḳ > ufḳī / ufḳiyye افقيه / افقى] *(ufki:)* *{OsT}* *sf.* Yatay. ⊡ **ufkî mürtesem,** *{OsT} Yatay izdüşüm.*|| **ufkî müstakim,** *{OsT} Yatay doğru.*|| **ufkî müstevi,** *{OsT} Yatay düzlem.*|| **ufkî zelzele,** *{OsT} Depremin yatay salınımları.*

uflak, -ğı [? uflak] *{ağız}* *is.* Büyük mutfak bıçağı; ekmek bıçağı. [DS]

uflama, [uf *(yans.)* > uf-la-ma] *is.* Uflamak eylemi.

uflamak, [uf *(yans.)* > uf-la-mak] *gçsz. f.* *[-r] [-l(u)-yor]* Çektiği acı ya da düştüğü sıkıntı sebebiyle iç çekmek; "uf" demek. ⊡ **uflamak puflamak,** *Sürekli iç çekerek, of puf diyerek sıkıntısını belli etmek.*

uflaz, [oflaz / uflaz] *{ağız}* *sf.* En iyi; en güzel.[DS]

ufo, [İng. **u**nidentified **f**lying **o**bject *(kimliği belirlenemeyen gök cismı)*] *kısalt.* Uçan daire.

ufolog, [Fr. ufologue] *is.* Kimliği belirlenemeyen gök cisimlerini ve uzay olaylarını inceleyen bilim adamı.

ufoloji, [Fr. ufologie] *is.* Kimliği belirlenemeyen gök cisimlerini ve uzay olaylarını inceleyen bilim dalı.

uvra, [uğra > ufra] *{ağız}* *is.* Uğra. [DS]

ufraza, [ufra-z-a] *{ağız}* *is.* Kandırmaca; düzen. [DS]

ufruk, -ğu [uf *(yans.)* > uf(u)r-uk] *{ağız}* *is.* Su aygırı. [DS]

ufşak, [uv-mak *(ufalamak)* > uvşa-mak > uv-şa-k] *{eT}* *sf.* → uvşak.[EUTS]

ufuk, -fku [Ar. ufḳ افق] *{OsT}* *is.* **1.** Gözlemcinin gözleri hizasından geçen çekül doğrultusuna dik düzlem sınırı; göz erimi; çevren. **2.** Bu düzlemin sınırladığı gökyüzü ile yeryüzü parçası. **3.** Düz arazide ya da denizde gökle yerin birleşmiş gibi göründüğü hayalî çizgi; göz erimi; çevren. **4.** Çevre; dolay. **5.** Bir kimsenin düşünce ve etkinlik alanı. **6.** Aklın alabileceği mesafe; uzam. **7.** Herhangi bir etkinliğin uzamı. **8.** Gelecekten beklenenler ya da geleceğin bu günden görünüşü. **9.** *gök b.* Gök küresinin, belli bir yerde yatay düzlem ile bu kürenin ara kesitinin oluşturduğu büyük dairesi. ⊡ **ufku dar,** *Uzağı göremeyen; bakış açısı geniş olmayan.*|| **ufku geniş,** *Uzağı görebilen; görüş açısı geniş.*|| **ufkunu genişletmek,** *Görüş alanını genişletmek; bilgi ve görgüsünü artırmak.*|| **ufuk çizgisi,** *Bakış noktasından geçen yatay düzlemle resim düzleminin kesişmesinden oluşan yatay çizgi.*|| **ufuk düzlemi,** *gök b. Gözlemcinin gözünden geçen ve çekül doğrultusuna dik olan düzlem.*

ufulamak, [uf *(yans.)* > uf-u-la-mak] *{ağız}* *gçl. f.* *[-r] [-l(ı)-yor]* Üşüyen elleri ısıtmak için hohlamak. [DS]

ufuldamak, [uf *(yans.)* > uf-ul-da-mak] *{ağız}* *gçsz. f.* *[-r] [-d(u)-yor]* "Uf uf!" diye söylenmek. [DS]

ufunet, [Ar. ʿufūnet عفونت] *(ufu:net)* *{OsT}* *is.* **1.** Canlı organizmaların çürümesi sırasında çıkan pis koku; kokuşma belirtisi olan koku. **2.** Yaranın iltihaplanıp kötü koku yayması. **3.** İrin; iltihap.

ufunetlendirme, [ufunet-le-n-dir-me] *(ufu:netlendirme)* *is.* Ufunetlendirmek eylemi.

ufunetlendirmek, [ufunet-le-n-dir-mek] *(ufu:netlendirmek)* *gçl. f.* *[-ir]* **1.** İrin toplamasına neden olmak; irinlendirmek; cerahatlendirmek. **2.** *mecaz.* Düzenini bozmak; illetli hâle getirmek.

ufunetlenme, [ufunet-le-n-me] *(ufu:netlenme)* *is.* Ufunetlenmek eylemi.

ufunetlenmek, [ufunet-le-n-mek] *(ufu:netlenmek)* *gçsz. f.* *[-ir]* **1.** (Yara için) irin toplamak; irinlenmek; cerahat toplamak. **2.** Kötü kokmak.

ufunetli, [ufunet-li] *(ufu:netli)* *sf.* **1.** İrini olan; cerahatli; irinli. **2.** Kokuşma kokusu olan.

ufusat, [Ar. ʿufūṣet عفوصت] *(ufu:set)* *{OsT}* *is.* Kekrelik.

ufut, [uy-mak / uv-mak *(sıkmak)* > uv-ut ?] *{eT}* *is.* Hayâ; utanma. [DLT] ⊡ **ufut bolmak,** *{eT} Utanmak.* [DLT]

ug, [ug] *{ağız}* *is* Yuvarlak taş. [DS]

Ugan, [ü-mak > u-ġān] *(uga:n)* *{eT}* *öz. is.* (Allah'ın sıfatlarından) her şeye gücü yeten; Tanrı; Allah. [ARAT] [DLT] [EUTS] [Gabain] [KB]

ugan[1], [ū-mak *(gücü yetmek)* > u-ġān] *(uga:n)* *{eT}* *sf.* **1.** Bir şeyi yapmaya gücü yeten; güç sahibi; muktedir. [ARAT] [KB] **2.** Her şeye gücü yeten; kadir. [DLT] ⊡ **ugan tengri,** *{eT} Her şeye gücü yeten Tanrı.* [DLT]

ugan[2], [? ugan] *{ağız}* *is.* Ateş. [DS]

ugança, [u-ġan-ça] *{eT}* *zf.* Gücü yetinceye kadar. [DLT]

ugar, [uġar] *{eT}* *sf.* Sakar. ⊡ **ugar at,** *{eT} Alnında akı olan at.* [DLT]

ugdaş, [ūg > uġ-daş] *{eT}* *sf.* Aym boydan; aynı kabileden. [ETY]

uglı, [uġ-lī] *(uğlı:)* *{eT}* *is.* Kâşgar'da yetişen beyaz ve tatlı bir havuç. [DLT]

uglıtmak, [oġ-(ı)l-ıt-mak [DLT'*te böyle,* Clauson uġl-ıt-mak *okumuş*]] *{eT}* *gçl. f.* *[-ur]* (Mal için) çoğaltmak; artırmak. [Clauson]

ugluta, [Ar. ġalaṭ > uġlūṭa اغلوطه] *(uglû:ta)* *{OsT}* *is.* **1.** Yanıltmak için düzenlenmiş bilmece. **2.** Bilginlerin birbirlerini sınamak veya yanıltmak için sordukları soru.

uglutat, [Ar. ġalaṭ >uġlūṭāt اغلوطات] *(uglû:ta:t)* *{OsT}* *is.* Bilmeceler; bulmacalar; yanıltmacalar.

ugniye, [Ar. ġmā > uġniyye اغنيه] *{OsT}* *is.* İlâhi; şarkı. ⊡ **ugniyetü'l-agani,** *{OsT} 1. Şarkıların şarkısı. 2. Hz. Süleyman'a inen kitap.*

ugru[1], [uġru] *{ağız}* *is.* Yol kesen; hırsız. [DS]

ugru[2], [ug-ru] *{ağız}* *is.* Ön. [DS]

ugrümbeç, -ci [ırga-la-mak > ugrü-m-beç] *{ağız} is.* Beşiğin üstünde uzunlamasına duran ve beşiği sallamaya yarayan ağaç. [DS]

ugrun, [uğru-n] *{ağız} sf.* Gizli. [DS]

ugtube, [Ar. uġtūbe اغتوبه] *(uğtu:be) {OsT} is.* Tevbih; tekdir; azar.

ugundurma, [uġ-un-dur-ma] *{ağız} is.* Ermenilerin tuttuğu oruç. [DS]

ugundurmak, [uġ-un-dur-mak] *{ağız} gçl. f. [-ur]* **1.** İçin için ağlatmak. **1.** Birini döverek bayıltma derecesine getirmek. [DS]

ugunmak, [uġ-un-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ur]* Ağlaya ağlaya bayılmak. [DS]

ugut, [ug-ut] *{ağız} is.* Mayasız hamurdan yapılarak fırında pişen bir ekmek. [DS]

uğ[1], [ug / uğ *(yans.)*] *is.* **1.** Bağırmayı, haykırmayı ve uğuldamayı anlatan kök. *ug-un-mak, ug-un-uk* **2.** *{ağız}* Buyur; efendim; ey! [DS]

uğ[2], [ūġ اوغ] *(u:ğ) {eT} is.* **1.** Çadırın üst yanındaki köşelerden her biri. [DLT] **2.** Çadırın üstündeki kaburgalardan her biri. **3.** *{eAT}* Direk (?).

uğ[3], [uġ اوغ] *{OsT} is.* Çakşır; şalvar.

uğ[4], [uġ اوغ] *{OsT} is.* Zahire ambarı; kiler.

uğa, [oña > uğa] *{ağız} zm.* Ona. [DS]

uğalmak, [uğ-al-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* (Çocuk için) öksüre öksüre sesi çıkmaz olmak. [DS]

Uğan, [uġan] *{ağız} is.* Tanrı. [DS]

uğarlamak, [oñar-mak > uğar-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* **1.** Onarmak; düzeltmek. **2.** Toplamak. **3.** Tamamlamak; tümlemek. [DS]

uğatlamak, [oñat-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Düzenlemek. [DS]

uğdu, [uğdu] *{ağız} is.* Sıcaktan yanma. [DS]

uğkuş, [uğ+kuş] *{ağız} is.* Baykuş. [DS]

uğlama, [uğ-la-ma] *is.* Uğlamak eylemi.

uğlamak, [uğ *(yans.)* > uğ-la-mak] *gçsz. f. [-r] [-l(u)-yor]* Uğuldamak.

uğmaç, [oğ-ma+aş > uğmaç] *{ağız} is.* Avuçta ufalanmış hamurdan yapılan çorba; oğmaç. [DS]

uğmak[1], [oğ-mak / uv-mak / uğ-mak] *{ağız} gçl. f. [-ar]* Ovmak. [DS]

uğmak[2], [uğ-mak] *{ağız} gçsz. f. [-ar]* Hızla dönmek. [DS]

uğnak, -ğı [uğ-(u)n-ak] *{ağız} is.* Sara. [DS]

uğra, [*eT.* urva / uvra *(kalın un)* > uğra] *{ağız} is.* Yufka yapımı sırasında hamurun tahtaya yapışmaması için kullanılan kalın un. [DS] ⊡ **uğra çekmiş,** *{ağız} Çok kuru.* [DS]|| **uğra kabı,** *{ağız} Küçük un kabı.* [DS]

uğrağ, [uġrā-mak > uġrā-ġ] *(uğra:ğ) {eT} is.* Yolculukta konaklanan yer; konak; durak; uğrak. [DLT]

uğrağan, [uġ-rā-ġan اوغراغان] *{OsT} sf.* Çok uğrayan; çok karşılaşan.

uğrah, [ugra-k / uğraẖ] *{ağız} is.* → uğrak[2]. [DS]

uğrak[1], **-ğı** [uğra-mak > uğra-k] *is.* **1.** Yol üstünde geçerken uğranılan veya durulan yer; konak; han; otel. *{ağız} (aynı)* [DS] **2.** Sık sık gidilen, uğranılan yer. ⊡ **uğrak virmek** (vermek), *{ağız} Uğrayıp geçmek.* [DS]

uğrak[2], **-ğı** [uğra-k] *{ağız} is.* Cin çarpması; sara. [DS] ⊡ **uğrağa basmak,** *{ağız} Cin, peri bulunduğu sanılan bir yere basmak.* [DS]|| **uğrağa gelmek,** *{ağız} Cin ve peri tarafından çarpılmak.* [DS]|| **uğrağa uğramak,** *{ağız} Çarpılmak.* [DS]

uğrak[3], **-ğı** [uğru > uğra-k] *{ağız} is.* Hırsız. [DS]

uğraklatmak, [ūġrāġ > uġrak-la-t-mak] *{eT} gçl. f. [-ur]* Uğrak yeri seçmek; konaklatmak.

uğraklı, [uğra-k-lı] *{ağız} sf.* Çarpılmış; felçli; inmeli; çalık; çalgın. [DS]

uğralama, [uğra-la-ma] *is.* Uğralamak eylemi.

uğralamak, [uğra-la-mak] *gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* **1.** Hamur açarken yapışmaması için un serpmek. *{ağız} (aynı)* [DS] **2.** *{ağız}* (Kar için) ancak yeri beyazlatacak kadar yağmak. [DS] **3.** *{ağız}* Tozlamak. [DS]

uğralanmak[1], [uğra(k) > uğra-la-n-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* Gelincik hastalığı adı verilen verem, yılancık, böbrek, kalp, lenf düğümü iltihabı hatalıklarından birine yakalanmak. [DS]

uğralanmak[2], [ırga-la-n-mak / uğra-la-n-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* Sallanmak; ırgalanmak. [DS]

uğralanmak[3], [uğra-la-n-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* Kurumak.[DS]

uğralı, [uğra-lı] *{ağız} sf.* **1.** (Bebek için) burnunun çevresinde beyaz serpinti bulunan. **2.** Bol un serpilerek açılmış hamur. [DS] ⊡ **uğralı toprak,** *{ağız} Keseksiz, toz toprak.* [DS]

uğralık, -ğı [uğra-lık] *{ağız} is.* Hamur açarken uğra olarak kullanmak üzere önceden ayrılmış un. [DS]

uğralmak, [uġrā-mak > uğra-l-mak (Clauson'un okuyuşu; DLT'te oġra-l-mak)] *{eT} edil. f. [-ur]* Uğranılmak.

uğrama, [uğra-ma] *is.* **1.** Uğramak eylemi. **2.** *{ağız}* Cin çarpma. ⊡ **uğrama olmak,** *{ağız} Cin, şeytan tarafından çarpılmak.* [DS]

uğramak, [*eT.* uğur > uġ(u)r-ā-mak اوغرامق / اغرمق] *{eT} gçsz. f. [-r] [-r(u)-yor]* **1.** *{eT}* Bir şeyi kast ve niyet etmek; tasarlamak; planlamak; niyetlenmek; arzulamak. [EUTS] [Üç İtigsizler] [Gabain] **2.** *{eT}* Uymak. [Gabain] **3.** *{eAT} {OsT}* Rast gelmek; rastlamak; tesadüf etmek. [DK] **4.** *{OsT}* Karşılaşıp geçmek; uzaklaşmak. **5.** *{eAT} {OsT}* Üstüne varmak; birden hücum etmek; saldırmak. **6.** Bir olay ve durumla karşılaşmak; bir şeye maruz kalmak. **7.** (Kişi için) kısa bir süre kalmak üzere bir yere gitmek, varmak. **8.** (Kişi ya da taşıt için) yolculuk sırasında gideceği yolun güzergâhını bir yerden geçirmek; yanından geçmek; içinden geçmek. **9.** (Ta-

şıt ve yolcu için) yolculuk sırasında bir yere saparak, girerek kısa süre durmak, dinlenmek. **10.** (Gemi için) yolu üzerinde bulunan bir limana girmek. **11.** Kapalı mekândan dışarı fırlamak; yerinden fırlayıp çıkmak. *{ağız} (aynı)* [DS] **12.** (Hastalık, bela vb.) kendini o durumun içinde bulmak; onunla karşılaşmak; kötü bir duruma konu olmak; hastalığa tutulmak. *{ağız} (aynı)* [DS] **13.** (Cin, peri vb. şeylerin) etkisinde kalmak; çarpılmak. **14.** Yanına yaklaşmak. **15.** *{ağız}* Cine, şeytana çarpılmak. [DS]

uğramsınmak, [uğrā-mak > uğram-sın-mak] *{eT} dönşl. f. [-ur]* Uğrar görünmek; uğramış gibi yapmak. [DLT]

uğran, [uğra-n] *{ağız} is.* Su yatağı. [DS]

uğranma, [uğra-n-ma] *is.* Uğranmak eylemi.

uğranmak[1], [uğra-n-mak] *edil. f. [-ır]* Uğramak eylemi yapılmak.

uğranmak[2], [ırga-n-mak / uğra-n-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* Sallanmak; ırgalanmak. [DS]

uğrantı, [uğra-ntı] *{ağız} is.* Kalabalık. [DS]

uğrasa, [uğra-mak > uğra-sa] *{ağız} is.* Hastalığa karşı okuyup üfleme. [DS]

uğraş, [uğ-ra-ş اوغراش] *is.* **1.** Sürekli yapılan iş; çalışma; meşguliyet; meslek, *(1935)*. **2.** Bir güçlüğü yenmek, bir kötülüğü ortadan kaldırmak için harcanan azimli ve sürekli çaba; mücadele. **3.** *{eAT} {OsT}* Savaş; kavga; dalaş. **4.** *{ağız}* Anlaşmazlık. ⊟ **uğraş etmek,** *1. {eAT} {OsT} Savaşmak. 2. {ağız} (Hayvan için) dövüşmek.*|| **uğraş eylemek,** *{eAT} Savaşmak.*|| **uğraş yeri,** *{eAT} {OsT} Savaş meydanı.*

uğraşçı, [uğraş-çı اوغراشجى] *{eAT} is.* Savaşçı; muharip.

uğraşı, [uğ-ra-ş-ı] *is.* Uğraşılan şey; yapılan iş.

uğraşılma, [uğ-ra-ş-ıl-ma] *is.* Uğraşılmak eylemi.

uğraşılmak, [uğ-ra-ş-ıl-mak] *edil. f. [-ır]* Uğraşmak eylemi yapılmak.

uğraşma, [uğ-ra-ş-ma] *is.* Uğraşmak eylemi.

uğraşmak, [*eT.* uğ-ur *(niyet)* > uğ(u)rā-mak > uğ(u)-ra-ş-mak اوغراشمق] *dönşl. f. [-ır]* **1.** *{eAT}, {OsT}* Karşılaşmak; rast gelmek; rastlamak; kavuşmak. **2.** *{eAT}* Savaşmak; çarpışmak. **3.** Bir sonuç elde edebilmek için sürekli çaba harcamak. *{eT} {eAT} (aynı)* [DLT] [DK] **4.** Bir şeyi iş edinmek; uğraş olarak seçmek; meslek edinmek; çalışma alanı olarak seçmek. **5.** Bütün gücü ile çalışmak; gayret etmek; çabalamak. **6.** Zamanını, çalışmasını bir şeye vermek; onunla meşgul olmak; ilgilenmek. **7.** Bir plan dahilinde bir kimseye rahatsızlık vermek; huzursuz etmek; tedirgin etmek; rahatını kaçırmak.

uğraştırma, [uğraş-tır-ma] *is.* Uğraştırmak eylemi.

uğraştırmak, [uğraş-tır-mak] *gçl. f. [-ır]* **1.** Bir kimsenin bir şeyle sürekli uğraşmasını, sürekli çaba harcamasını gerektirmek; uğraşmasına yol açmak. **2.** Çok zamanını almak.

uğratma, [uğra-t-ma] *is.* Uğratmak eylemi.

uğratmak, [uğrā-mak > uğra-t-mak اوغراتمق] *gçl. f. [-ır] [eT. eAT. -ur]* **1.** *{eT}* Göndermek; uğurlamak. [DLT] [DK] **2.** *{eAT}* Rastlatmak. [DK] **3.** *{eAT}* Uğramak eylemini yaptırmak; uğramasını sağlamak; maruz kılmak; dûçar etmek. *{eAT} (aynı)* **4.** Bir yerden dışarı çıkmasını, fırlamasını sağlamak; dışarı çıkartmak; atmak. **5.** *{ağız}* Savmak; kovmak. [DS]

uğrayu, [uğrā-yū] *(uğra:yu:) {eT} zf.* Bilhassa; özellikle; niyetlenerek. [Üç İtigsizler]

uğrayugelmek, [uğra-y-u+gel-mek] *{eAT} gçsz. f. [-ir]* Rastgelmek.

uğrelenmek, [ırga-la-n-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* Salına salına yürümek.[DS]

uğru[1], [*eT.* oğrı > uğru اوغرى] *{eAT} {OsT} {ağız} sf.* Hırsız; yol kesen. [DS]

uğru[2], [uğru] *{ağız} is.* Yol. [DS] ⊟ **uğruna düşmek,** *{ağız} Yoldan çıkarmak; kandırmak.* [DS]|| **uğrunu kesmek,** *{ağız} Yolda giden bir kimsenin önünden çaprazlama geçmek.* [DS]

uğru[3], [uğru] *{ağız} is.* Ön, arka ve sağ, sol gibi yanlardan her biri; yan. [DS] ⊟ **uğruna durmak,** *{ağız} Bir şeyin ardına gizlenmek.* [DS]|| **uğruna gitmek,** *{ağız} İçgüdü ile davranmak.* [DS]

uğru[4], [uğru] *{ağız} sf.* Gizli. [DS] ⊟ **uğru kapu,** *{eAT} Gizli kapı.*|| **uğru yol,** *{eAT} 1. Gizli yol. 2. Kestirme yol; kısa yol.*

uğru[4], [uğru] *{ağız} sf.* (Yiyecek için) en küçük parça. [DS]

uğruladın, [uğru-la-dın اوغرلدن] *{OsT} zf.* Gizlice.

uğrulama, [uğru-la-ma] *is.* Uğrulamak eylemi.

uğrulamak, [uğru-la-mak اوغرلامق] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(u)-yor]* **1.** Çalmak; aşırmak. *{eAT} {OsT} (aynı)* **2.** Gizlemek; saklamak. [DS]

uğrulanmak, [uğru-la-n-mak اوغرلنمق] *{eAT} {OsT} edil. f. [-ur]* **1.** Çalınmak. **2.** *dönşl. f.* Gizlenmek.

uğrulayıcı, [uğru-la-y-ıcı] *{ağız} is.* Yol kesen; hırsız. [DS]

uğrulayın, [uğru-layın اوغرلين] *{eAT} {OsT} zf.* Hırsız gibi; gizlice ve sessizce.

uğrulaymcacık, [uğrulaym-ca-cık اوغرلين جه جق] *{OsT} zf.* Pek gizli olarak; hiç sezdirmeden.

uğruluk, -ğu [uğru-luk اوغرلق] *{eAT} {OsT} is.* Hırsızlık.

uğrumak, [uğru-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r]* Salına salına yürümek. [DS]

uğrun, [*eT.* oğr-ı > oğr-ı-n > oğr-u-n / uğrun اوغرن] *{eAT} {OsT} zf.* **1.** *{ağız}* Kimseye sezdirmeden; gizlice. [DS] **2.** İçten içe. ⊟ **uğrundan uğrundan,**

{ağız} Gizliden gizliye. [DS]|| **uğrun eşkere** (aşikare), *{ağız} Yarı gizli, yarı açık olarak.* [DS]|| **uğrun kapı,** *Kalelerdeki gizli kapı.*|| **uğrun kapı,** *{eAT} Binanın ana kapısından başka göze çarpmayan bir yerindeki kapı; gizli kapı.*|| **uğrun katık,** *{ağız} Evin hanımının, kocasından habersiz sakladığı çerezler.* [DS]|| **uğrun uğrun,** *{ağız} 1. Gizli olarak; gizlice; gizli gizli. {eAT} {OsT} (aynı) 2. Sessizce; yavaşça. 3. Süze süze.* [DS] *4. Sezdirmeden; içten içe.*|| **uğrun yol,** *{OsT} 1. Gizli yol. 2. Kestirme yol. {ağız}(aynı)* [DS]

uğrunca, [uğrun-ca اوغرنجه] *{OsT} {ağız} zf.* Gizlice. [DS]

uğrunda, [uğru-n-da] *{ağız} zf.* **1.** Hizasında; çizgisinde. **2.** Önünde. [DS]

uğrunmak, [uğru-n-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ur]* (Otlar için) rüzgârdan sallanmak. [DS]

uğruz, [uğ(u)r-uz] *{ağız} sf.* Gizli. [DS]

uğu[1], [uğ *(yans.)* > uğ-u] *{ağız} is.* Baykuş. [DS] 🗗 **uğu kuş,** *{ağız} Baykuş.* [DS]|| **uğu kuşu,** *{ağız} Baykuş.* [DS]

uğu[2], [uğ-u] *{ağız} sf.* Boş; tenha; ıssız. [DS]

uğuk[1], [uğ > uğ-uk] *{eT} is.* Keçe tozluk; getr. [DLT]

uğuk[2], [uğu-k] *{ağız} sf.* Uğurlu. [DS]

uğul, [uğ *(yans.)* > uğ-ul] *is.* Bağırmayı, haykırmayı ve uğuldamayı anlatan yansımalı gövde. 🗗 **uğul uğul,** *Uğultulu olarak.*

uğuldama, [uğ *(yans.)* > uğ-ul-da-ma] *is.* Uğuldamak eylemi.

uğuldamak, [uğ *(yans.)* > uğ-ul-da-mak] *gçsz. f. [-r] [-d(u)-yor]* **1.** Uğultu sesi çıkarmak. **2.** (Kulak, beyin için) sürekli bir uğultu sesi duymak. **3.** Kalın ve boğuk bir ses çıkarmak.

uğultu, [uğ *(yans.)* > uğ-ul-tu] *is.* Kalın, gürültülü ve boğuk ses.

uğultulu, [uğ-ul-tu-lu] *sf.* Uğultusu olan; uğultu yapan.

uğum, [uğ-um] *is.* **1.** *{eAT}* Huzur; sabır. **2.** *{ağız}* Kanıklık. [DS] **3.** *{ağız}* İçe kapanıklık; durgunluk; suskunluk. [DS] **4.** *sf.* (Çocuk için) uslu; iyi düşünen ve iyi gören. 🗗 **uğumunu uçurmak,** *{eAT} Huzurunu kaçırmak; tahammülünü kaçırmak.*

uğumak, [uv-mak / uv-u-mak > uğu-mak] *{ağız} gçl. f. [-r]* Ovmak. [DS]

uğumca, [uğum-ca اوغومجه] *{OsT} sf.* **1.** Uysal. **2.** Kanaatkâr; mütevazı. 🗗 **uğumca olmak,** *{OsT} 1. Geçimli olmak; uysal davranmak. 2. Mütevazı olmak; kanaat etmek.*

uğumlanmak, [uğum-la-n-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* Kanmak. [DS]

uğumlu, [uğum-lu اغملو] *{ağız} sf.* **1.** Ağırbaşlı; uslu. **2.** Kanaatkâr; azla yetinen. **3.** Onurlu. **4.** Uğur getiren; uğurlu. [DS] **5.** *{eAT}* Sabırlı; tahammüllü.

uğumsuz, [uğum-suz اوغومسز] *sf.* **1.** *{OsT}* Geçimsiz. **2.** *{OsT} {ağız}* Düzensizlik, açgözlülük gibi kötü huyları olan. [DS] **3.** *{ağız}* Çocuğu olmayan; özellikle oğlu olmayan. [DS]

uğundurma, [uğun-dur-ma] *{ağız} is.* **1.** Üç gün süren Ermeni orucu. **2.** Otuz dört saatlik orucun son günü. [DS]

uğundurmak[1], [uğ-un-dur-mak اوغوندرمق] *{eAT} {OsT} gçl. f. [-ur]* Bayılacak hâle getirmek; döverek bayıltmak; kendinden geçirmek. *{ağız} (aynı)* [DS] **2.** *{ağız}* Canını yakmak. [DS]

uğundurmak[2], [uğun-dur-mak] *{ağız} gçl. f. [-ur]* **1.** (Fırıldak vb. için) çok hızlı döndürmek. **2.** Eli boş çıkarmak; umarsızlığı düşürmek. [DS]

uğunduruk, -ğu [uğun-dur-uk] *{ağız} is.* **1.** Ekinin kökten süren çatal sapı. **2.** Yağmursuzluk yüzünden büyüyememiş ekin. **3.** *sf.* Gelişmemiş; bodur kalmış. [DS]

uğunlamak, [uğun-la-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(u)-yor]* Ağlamaktan kendini kaybetmek. [DS]

uğunma, [uğ-un-mak > uğun-ma] *is.* Uğunmak eylemi.

uğunmak[1], [uğ-un-mak > uğ-un-mak اوغنمق] *{ağız} gçsz. f. [-ur]* **1.** (Topaç, kirmen vb. için) hiç hareket etmiyormuş gibi görünecek şekilde hızlıca dönmek. **2.** Bayılmak; kendinden geçmek. *{eAT} {OsT} (aynı)* **3.** Ağlaya ağlaya kendini kaybetmek. **4.** Ağrıdan, acıdan kıvranmak. **5.** Olağanüstü üzülmek; kederlenmek. **6.** Duyduğu olağanüstü acıyla sessiz, şikâyetsiz ağlamak. **7.** Yorgun düşmek; durgunlaşmak. **8.** Keyiflenmek; haz duymak. **9.** Çok gülmekten kendinden geçmek. [DS]

uğunmak[2], [uv-un-mak / uğ-un-mak] *{eT} dönşl. f. [-ur]* Bir şeyi kendisi için ufalamak; avuçlarında ezerek ufalamak; ovunmak.

uğunt, [uğun-t] *{ağız} is.* Çimlenmiş buğdayın kaynatılması ile yapılan bir yiyecek. [DS]

uğunuk, -ğu [uğ-un-uk اوغنوق] *{eAT} is.* Baygınlık.

uğur[1], [uğur] *{eT} {ağız} is.* Zaman; vakit; fırsat; sebep; vesile; vasıta; dolayı; tesadüf. [ETY] [EUTS] [Gabain] [Üç İtigsizler] [DS] 🗗 **uğura gelmek,** *{ağız} (İnek için) çiftleşmek istemek.* [DS]

uğur[2], **-ğru** [*eT.* uğur / oğur اوغر / اغور] *is.* **1.** *{eAT} {OsT}* Yol; yolculuk. [DK] **2.** *{eAT} {OsT} {ağız}* Ön. [DS] **3.** *{eAT} {OsT} {ağız}* Yön. DS] **4.** *{ağız}* Kıyı. [DS] **5.** *{ağız}* Yakın; çevre. [DS] **6.** *{ağız}* Bölge. [DS] **7.** *{ağız}* Çizgi; hiza. [DS] **8.** *{ağız}* Rüzgârdan, yağmurdan korunulacak yer. [DS] 🗗 **uğruna,** *(Bir kimsenin, bir şeyin) yoluna; onun için.*|| **uğrunda,** *(Bir kimsenin, bir şeyin) yolunda; onun için.*|| **uğrunu açmak,** *{eAT} Yolunu açmak.*|| **uğrunu kesmek,** *{ağız} Yolda giden kimsenin yolunu kapatmak; önünden çaprazlama geçmek.* [DS]|| **uğur**

kesme, *{ağız} 1. (Tavşan için) avcının önünden çaprazlama geçme. 2. (Düğüne yabandan gelen davetlilerle, karşılayıcı atlılar için) birbirinin yolunu, önünü kesme.* [DS] || **uğur kesmek,** *{ağız} 1. Yola giden birinin yolunu kapatmak. 2. Yoldan giden bir kişinin önünden geçmek. 3. folk. Düğünde, bahşiş almak için gelin ile damadın yolunu kesmek.* [DS]|| **uğuruna çıkmak,** *{ağız} Sabah, ilk kez birinin önüne çıkmak.* [DS]|| **Uğurun nereye?** *{ağız} Nereye gidiyorsun?* [DS]

uğur[3]**, -ğru** [*eT.* uğur / oğur] *is.* **1.** İnsanlara iyilik, şans getirdiğine, ya da böyle bir şeyin habercisi, nedeni olduğuna inanılan gizli güç. **2.** Böyle bir gücü bulunduğuna inanılan şey; fetiş. **3.** *{eT} {eAT}* Meymenet; kadem; kut; devlet. [ETY] [DK] 🗗 **uğru açık,** → uğuru açık. || **uğru açılmak,** *{ağız} İşleri yolunda gitmek; bahtı açılmak.* [DS]|| **uğur böceği,** *zool. Yarım küre biçiminde olan, üzerinde yedi adet siyah nokta bulunan, kırmızı kabuklu, kın kanatlı böcek; hanım böceği; uçuç böceği, (Coccinella septempunctata).*|| **uğur böcekleri,** *zool. Örnek türü uğur böceği olan, larvaları ve erişkinleri yaprak bitleri ile kabuklu bitleri yiyen etçil kın kanatlılar familyası; gelin böceğigiller, (Coccinellidae).*|| **uğur eri,** *{OsT} İyi bir amaçla yola çıkan yolcu.*|| **uğur kesme,** *{ağız} 1. Bir kadının, yoldan geçmekte olan bir erkeğin yolunu çaprazlamasına geçmesi hâlinde ortaya çıkacağına inanılan kötülük; uğursuzluk. 2. folk. (Güvey için) gelin gelirken kurban kesme.* [DS]|| **uğurlar olsun,** *{ağız} 1. Yolcuya, evden ayrılan misafire "Güle güle git" anlamında kullanılan iyi dilek sözü. 2. Başkasının yaptığı bir işin hiç umurunda olmadığını anlatmak için kullanılır.* [DS]|| **uğur ola,** *"Güle güle, yolun açık olsun!" anlamında kullanılır.*|| **uğur olsun,** *1. {eAT} Uğurlar olsun. 2. "Ne olursa olsun umurumda değil!" anlamında kullanılır.*|| **uğur parası,** *{ağız} folk. Geziye çıkanın kendisini uğurlayana verdiği para.* [DS]|| **uğur suyu,** *{ağız} folk. Yolcunun ardından, ev halkınca kapı önünde dökülen su.* [DS]|| **uğuru açık,** *{ağız} Bahtı açık; işleri yolunda giden.* [DS] || **uğuru dutmak,** *{ağız} Kumarda şansı iyi gelmek.* [DS]

uğura, [*eT.* urva / uvra *(kalın un)* > uğra / uğura] *is.* Uğra.

uğuramak, [uğur > uğ(u)r-ā-mak] *(uğra:mak) {eT} gçsz. f. [-r]* Uymak; planlamak; niyetlenmek. [Gabain]

uğurcalık, -ğı [uğur-ca-lık] *{ağız} is.* Çocukların yemek önlüğü. [DS]

uğurkan, [*eT.* urğan > uġur-kān اوغرقان] *{OsT} is.* Urgan.

uğurlama, [uğur-la-ma] *is.* Uğurlamak eylemi; yolcu etme; teşyi.

uğurlamak[1], [uġur-lā-mak /oğur-lā-mak] *(uğurla:-mak) {eT} gçl. f. [-r]* Bir işi yapmak için zaman ve fırsat kollamak; işini tam vaktinde yapmak. [DLT]

uğurlamak[2], [uğur-la-mak] *gçl. f. [-r] [-l(u)-yor]* **1.** (Ev sahibi için) ziyarete gelen birini veya konuğu giderken kapıya kadar geçirmek. **2.** Bir yolcuyu, yola çıkarken yanında bulunarak iyi yolculuk ve esenlik dileğinde bulunmak; teşyi etmek.

uğurlamak[3], [uğru-lā-mak اوغورلامق / اوغورلق] *{eAT} {ağız} gçl. f. [-r]* Çalmak; aşırmak. [DS]

uğurlanış, [uğur-la-n-ış] *is.* Uğurlanmak eylemi ve biçimi.

uğurlanma, [uğur-la-n-ma / uğur-lan-ma] *is.* Uğurlanmak eylemi.

uğurlanmak[2], [uġur-la-n-mak / oğur-la-n-mak] *{eT} dönşl. f. [- :]* **1.** (Yapılacak olan iş için) vakti yaklaşmak. **2.** *edil. f.* (Verilen bir hediye için) karşılık verilmek. [DLT]

uğurlanmak[2], [uğur-la-n-mak] *edil. f. [-ır]* Uğurlamak eylemi yapılmak; yolcu edilmek; geçirilmek; teşyi edilmek.

uğurlanmak[3], [uġru-la-n-mak اغورلنمق / اوغرلنمق] *{eAT} edil. f. [-ur]* Çalınmak; aşırılmak.

uğurlanmak[4], [uğur-la-n-mak] *dönşl. f. [-ır]* Uğur sahibi olmak; uğurlu hâle gelmek.

uğurlatmak, [uġru-la-t-mak اوغرلدمك] *{eAT} {OsT} gçl. f. [-ur]* Çaldırtmak; hırsıza aldırmak.

uğurlayıcı, [uğur-la-y-ıcı] *is.* Uğurlamak eylemini yapan kişi; birini uğurlayan kimse.

uğurlayın, [uġru-layın اوغيرلين] *{eAT} zf* Hırsız gibi; sessiz ve gizlice.

uğurlayınca, [uğrulayın-ca اوغرلاينجه] *{OsT} {ağız} zf.* Gizli gizli; gizlice. [DS] 🗗 **uğurlayın bakmak,** *{ağız} Gizlice bakmak.* [DS]

uğurlayış, [uğur-la-y-ış] *is.* Uğurlayış eylemi ve biçimi.

uğurlu, [uğur-lu] *sf.* **1.** İyilik ve uğur getirdiğine inanılan; kutlu; tekin; kademli; meymenetli. **2.** Şansın açık olduğu an. **3.** Kutlu bir olayın yaşandığı an. **4.** *{ağız}* (Kişi için) yararlı. [DS] 🗗 **Uğurlu kademli olsun!** *Yeni alınan bir mal ya da kazanılan bir sınav vb. kutlu bir olay karşısında iyi dilekte bulunulduğunu belirten söz.*|| **uğurlu seki,** *{ağız} Atın bir, iki veya üç ayağındaki beyazlık.* [DS]

uğurluğ, [uğur-luğ / oğur-luğ] *{eT} sf.* Zamanında ve yerinde yapılan; uğurlu. [DLT]

uğurluk[1]**, -ğu** [uğur-luk] *is.* **1.** Maskot. **2.** *{ağız}* Uğur getirdiğine inanılan şey. [DS]

uğurluk[2]**, -ğu** [uğur-luk] *{ağız} is.* Çocukların yemek önlüğü. [DS]

uğurluk[3]**, -ğu** [uğru-luk] *{ağız} is.* Avlu duvarı; çit. [DS]

uğurmak, [uğur-mak اوغرمق] *{eAT} gçsz. f. [-ur]* Yollanmak; yürümek.

uğursak, -ğı [uğur-sak] *{ağız}* *is.* **1.** Çiftleşmek isteyen dişi hayvan. **2.** Yavrusu ölen koyun veya keçi. [DS]

uğursama, [uğur-sa-ma] *is.* Uğursamak eylemi.

uğursamak, [uğur-sa-mak] *gçl. f. [-r] [-s(u)-yor] {ağız}* Bir şeyi uğurlu saymak; onun uğur getirdiğine inanmak; uğurlu bilmek. [DS]

uğursuz, [uğur-suz] *sf.* **1.** Uğur bulunmayan; uğur sahibi olmayan. **2.** Kendisinin uğursuzluk getirdiğine inanılan; kademsiz; meymenetsiz; menhus; musibet; meşum. **3.** Kötü veya acı bir olayı anımsatan zaman dilimi. **4.** *is.* Uğursuzluk getirdiğine inanılan ya da kötü olduğu, kötülüğünün çevresine bulaşacağı düşünülen kimse. ☞ **uğursuz gelmek,** *Şanssızlık getirmek.*|| **uğursuz seki,** *{ağız} At veya kısrağın dört ayağında birden var olan beyazlık.* [DS]

uğursuzluk, -ğu [uğur-suz-luk] *is.* **1.** Uğursuz olma durumu; kademsizlik; meymenetsizlik; nuhuset; şemaat. **2.** Bazı olaylarda var olduğu sanılan ve insanlara kötülük getirdiğine inanılan güç ya da kötülük belirtisi. **3.** Uğursuz bir şeyin ya da kimsenin niteliği. ☞ (birine, bir şeye) **uğursuzluk getirmek,** *Onun için kötü ve uğursuz sonuçlar doğurmak; şanssızlık getirmek; şansını kırmak.*

uğurun, [uğur-un] *{ağız}* *zf.* Gizlice; gizliden; uğrun. [DS]

uğuş, [oġ-uş / uġ-uş] *{eT}* *is.* **1.** Büyük aile; kabile; nesil; akrabalık; boy; grup soy; sop; aşiret; klan. [DLT] [ETY] [EUTS] [Gabain] [Tekin] [Üç İtigsizler] **2.** Alan. [Üç İtigsizler] **3.** Benzeyiş. [EUTS]

uğuşlanmak, [oğuş-la-n-mak / uğuş-la-n-mak] *{eT} dönşl. f. [-ur]* Aile, akraba ve hısım sahibi olmak; bir kabileye mensup olmak.

uğuşluğ, [oğuş-luġ / uğuş-luġ] *{eT}* *sf.* Kabileye, soya mensup. [EUTS]

uğuşmak[1], [uğuş-mak / uyuş-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ur]* Keçeleşmek; sertleşmek. [DS]

uğuşmak[2], [uğ-uş-mak] *{ağız} işteş. f. [-ur]* Yarışmak. [DS]

uğut[1], [uv-mak *(oğmak)* > uğ-ū-mak > uğu-t اوغد] *{eT}* *is.* **1.** İçki yapımında kullanılan bir tür hamur topağı; maya. [DLT] **2.** *{OsT}* İri öğütülmüş un. **3.** *{ağız}* Çimlenmiş buğdayı kaynatarak yapılan bir tür yemek. [DS] **4.** *{ağız}* Yağmuru bol yılların buğdayı ve unu; bu undan yapılmış kara ve kabarmamış ekmek. [DS] **5.** *{ağız}* Kara un. [DS] **6.** *{ağız}* Islak buğdaydan elde edilen un. [DS]

uğut[2], [uv-mak / uğ-mak > uğ-ut اوغت] *sf.* **1.** *{OsT}* Baygın; keyif sarhoşu. **2.** *{ağız}* Kuru. [DS] **3.** *{ağız}* (Yüz, cilt için) renksiz; solgun; ak. [DS] **4.** *{ağız}* Rengi atmış, yanmış, kullanılmaz hâle gelmiş. [DS]

uğutlamak, [uğut-lā-mak] *(uğutla:mak) {eT} gçl. f. [-r]* Mayalamak. [EUTS]

uğuz[1], [uġ-uz / aġ-uz] *{eT}* *is.* İlk süt; ağız. [EUTS]

uğuz[2], [uğ-uz] *{ağız}* *sf.* **1.** Uslu; akıllı; uysal.**2.** Anlayışsız; ahmak; saf; bön. **3.** Uyuşuk. **4.** Kaba. **5.** Başıboş; serseri. [DS]

uğviye, [Ar. uğviye اغويه] *{OsT}* *is.* Bela; musibet.

uhak, [uẖak] *{eT}* *is.* Kayısı, erik gibi meyvelerin sıkılmış suyu. [DLT]

uharı, [yok-ar-ı > aẖarı] *{ağız}* *zf.* Yukarı; yukarıya. [DS]

uhbuşe, [Ar. uẖbüşe احبوشه] *(uhbu:şe) {OsT}* *is.* Değişik kabilelerden oluşan topluluk.

uhcuye, [Ar. uẖciyye احجيه] *{OsT}* *is.* Bilmece; yanıltmaca; lugaz.

uhcuve, [Ar. uẖcuvve احجوه] *{OsT}* *is.* Bilmece; yanıltmaca; lugaz.

uhde, [Ar. ʿahd > ʿuhde عهده] *{OsT}is.* **1.** Bir işi yapacağına dair söz verme; işi üstlenme. **2.** Bir işin altından kalkma; işi becerme; yapma; ifa etme. **3.** Sorumluluk; iş; görev. ☞ **uhdesinde olmak,** *{OsT} Sorumluluğu altında olmak.*|| **uhdesinden gelmek,** *{OsT} Yapmak; başarmak; altından kalkmak; becermek.*|| **uhdesine almak,** *{OsT} Sorumluluk yüklenmek; üstüne almak.*

uhdud, [Ar. uẖdūd اخدود] *(uhdu:d) {OsT}* *is.* Hendek; topraktaki yarık.

uhduse, [Ar. uẖdūṣe احدوثه] *(uhdu:se) {OsT}is.* Şaşılacak derecede uydurma haber.

uhf, [İng. **u**ltra **h**igh **f**requencies *(aşırı yüksek frekans)*] *kısalt. is.* Frekansları 300 ile 3.000 MHz arasında yer alan radyoelektrik dalgaları.

uhkuk, [Ar. uẖḳūḳ اخقوق] *(uhku:k) is.* Hendek; topraktaki yarık.

uhlan, [T. oğlan > Fr. / Pol. / Litv. uhlan] *is.* Eskiden, Avrupa ordularındaki mızraklı süvarilere verilen ad.

uhlum, [? uhlum] *{ağız}* *is.* Yol; yordam. [DS]

uhmak, [uẖ-mak / uk-mak] *{eT} gçl. f. [-ar]* **1.** Anlamak; öğrenmek; kavramak. [EUTS] **2.** Bilmek; tasavvur etmek. [EUTS]

uhra, [Ar. āẖer > uẖrā اخرى] *(uhra:) {OsT}* *sf. (dişil)* Diğer; başka.

uhre[1], [Ar. āẖer > uẖre اخره] *{OsT}* *is.* **1.** Bir şeyin sonu. **2.** Gözün kuyruğu; göz ucu. **3.** Eyerin ardındaki sivri uç.

uhre[2], [uğra > uhre] *{ağız}* *is.* Değirmen taşının çevresindeki un kalıntıları. [DS]

uhrevi, [Ar. uẖra > uẖrevī / uẖreviyye اخرويه / اخروى] *(uhrevi:) {OsT}* *sf.* Ahret ile ilgili; öbür dünya ile ilgili.

uhreviyat, [Ar. uẖrevī > uẖreviyyāt اخرويات] *(uhre-*

ukuz, [oğ-uş / uğ-uş] *{eT} is.* Kabile; nesil; akrabalık. [Gabain]

-ul-, [-l- / -i-l- / -ı-l- / -u-l- / -ü-l-] *yap. e.* → -l-.

-ul, [-l / -i-l / -ı-l / -u-l / -ü-l] *yap. e.* → -l.

ul, [ūl] *(u:l) {eT} is.* **1.** Toprak; dip; zemin. [EUTS] [Gabain] [İKPÖy.] **2.** Temel; esas; başlangıç. [ARAT] [ETY] [İKPÖy.] [KB] **3.** Duvar temeli. [DLT] [Mühennâ] ⊡ **ula urmak,** *{eT} Temel atmak.*

ula[1], [oğlan > ulan / ulā] *{ağız} ünl.* **1.** Çoğunlukla erkek çocuklara kabaca seslenmekte, çağırmakta kullanılır. **2.** Şaşkınlık bildirir. [DS]

ula[2], [ulā] *(ula:) {eT} is.* Kırda yolu bulmak için konulan işaretler. [DLT] ⊡ **Ulā bolsā yōl azmās.** *{eT} İşaret olsa yol sapıtmaz.*

ula[3], [ula-k > ulā] *(ula:) {ağız} is.* **1.** Başa takılan ekleme saç veya toka. **2.** Parça ip. **3.** Yama. [DS] ⊡ **ula vurmak,** *{ağız} Kovana, yeni kovan veya sepet eklemek.* [DS]

ula[4], [ula-mak > ula] *{ağız} is.* Oluk. [DS]

ula[5], [Yun. oúra [Tietze]] *{ağız} is. bot.* At kuyruğu bitkisi. [DS]

ula[6], [Ar. evvel > ūlā اولى] *(u:lâ:) {OsT} sf.* Birinci; ilk.

ula[7], [Ar. ʿulā علی] *(ulâ:) {OsT} is.* İmparatorluk döneminde, Anadolu ve Rumeli kazaskerlerinden sonra gelen ve askerî rütbelerden ferik ile eş değer sayılan sivil rütbe.

ulaç[1], **-cı** [ula-mak > ula-ç] *is. dbl.* Bağ fiil; zarf fiil; gerundium; rabıt sigası.

ulaç[2], **-cı** [ula-mak > ula-ç] *{ağız} is.* **1.** Sınır. **2.** Şose. [DS]

ulaçlı, [ulaç-lı] *{ağız} is.* Yük hayvanını kiraya veren; katırcı. [DS]

uladi, [ulā-mak > ula-tı / ula-dı] *{eT} bağ.* Ve başkaları; vs; ve daha. [Gabain]

ulaf, [yulaf > ulaf] *{ağız} is.* Yulaf. [DS]

ulagu, [ulā-mak > ulā-ġü] *(ula:gu:) {eT} sf.* Ekleyici; ulayıcı. ⊡ **ulagu neng,** *{eT} Kendisiyle bir şey ulanan nesne.* [DLT]

ulağ[1], [ulā-mak > ulā-ġ اولاغ] *(ula:ğ) {eT} is.* **1.** Zincir; silsile; sıra; irtibat. [EUTS] **2.** Beyin emri ile koşa koşa giden habercinin başka bir ata bininceye kadar kullandığı at; menzil atı. [DLT] [İKPÖy.] **3.** Ulak; yük hayvanı. [EUTS] **4.** *{eAT}* Bir yerden başka bir yere posta veya haber götüren. **5.** *{ağız}* Araç. [DS]

ulağ[2], [ulā-mak > ulā-ġ] *(ulâ:ğ) {eT} is.* Yama; elbise yaması. [DLT]

ulağa, [ulā-mak > ulā-ġa] *(ula:ga) {eT} is.* Savaş atı. [DLT]

ulağat, [ulaġ > ulaġ-āt اولغات] *(ulağa:t) {eAT} is.* Ulaklar; postacılar; elçiler.

ulağçı, [ulaġ-çī] *{eT} sf.* **1.** Ulak alan. [Mühennâ] **2.** Postacı.

Ulah, [Slav. Vlach] *is.* İmparatorluk döneminde Eflak, Boğdan'da yaşayan Romenlere verilen isim.

ulah[1], [ula-k > ulaẖ] *{ağız} sf.* **1.** Ekli; eklentili. **2.** *is.* Yama. **3.** Saça yapılan ek veya takılan toka. [DS]

ulah[2], [ulak > ulaẖ] *{ağız} is.* Balıkların su kıyılarındaki yuvaları. [DS]

ulah[3], [? ulaẖ] *{ağız} is.* Öküz. [DS]

Ulahça, [Ulah-ça] *(ula'hça) is.* Romanya'da yaşayan Ulah'ların konuştuğu, Rumencenin güney ağzı.

ulahlamak, [ulak-la-mak > ulaẖ-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Eklemek; uzatmak. [DS]

ulak[1], **-ğı** [ula-mak > ula-k اولاق / اولاق] *is.* **1.** Haber götüren kimse; haberci; posta. *{OsT}{ağız} (aynı)* [DS] **2.** Bir yerden başka bir yere posta maddesi taşıyan kimse. *{eAT} {OsT} (aynı)* **3.** İmparatorluk döneminde haber getirip götüren resmî posta görevlilerine verilen ad. **4.** *{eAT} {OsT}* At. **5.** *{ağız}* Yardım için her zaman el altında bulunan kişi; yardımcı. [DS] **6.** *{ağız}* Tren. [DS] **7.** *{ağız}* İri yarı ve güçlü adam. [DS] **8.** *{ağız}* Aracı. [DS] ⊡ **ulak çıkarmak,** *Haberci göndermek; posta çıkarmak.*|| **ulak gemisi,** *Eskiden deniz yolu ile gidecek olan ulakları götürmekle görevli kırlangıç, kalite, firkate türü gemilere verilen ad.*|| **ulak hükmü,** *Ulakların, yolları üstündeki yerlerden at sağlayabilmeleri, geceledikleri yerde hayvanları ile kendilerinin barınma ve beslenme işlerinin karşılanması için verilmiş bulunan yazılı buyruk.*|| **ulak resmi,** *Posta idaresi kurulmadan önce, halkın özel postalarının taşınmasından alınan ücret.*

ulak[2], **-ğı** [ulā-mak > ula-k اولاق] *is.* **1.** *{OsT}* Parça. **2.** *{ağız}* Ek; yama. [DS] **3.** *{ağız}* Saça takılan ek veya bağ. [DS] **4.** *{ağız}* Kadınların saç beliklerinden her biri. [DS] **5.** *{ağız}* İp; bağ. [DS] **6.** *sf. {ağız}* Ekli; parçalı; yamalı. [DS] ⊡ **ulak vermek,** *{ağız} Eklemek.* [DS]

ulak[3], **-ğı** [ula-k] *{ağız} is.* **1.** Öğrenci. **2.** Aşılı ağaç. [DS]

ulak[4], **-ğı** [ula-k] *{ağız} is.* Sayı. [DS]

ulak[5], **-ğı** [oğlak > ūlak] *(u:lak) {ağız} is.* Oğlak. [DS]

ulak[6], **-ğı** [ula-k] *{ağız} is.* Kışın balık topluluğu; balık kümesi. [DS]

ulak[7], **-ğı** [ula-k] *{ağız} is.* Amaç. [DS]

ulakçı, [ulak-çī اولاقجی] *{eAT} is.* Postacı. ⊡ **ulakçı atı,** *{OsT} Posta beygiri.*

ulaklık[1], **-ğı** [ulak-lık اولاقلق] *is.* **1.** *{OsT}* Ulağın görevi; postacılık. **2.** *{ağız}* Posta. [DS]

ulaklık[2], **-ğı** [ulak-lık] *{ağız} is.* Ek için kullanılan parça; eklik. [DS]

ulalı, [ula-lı] *{ağız} sf.* Ekli; bağlı. [DS]

ulalmak[1], [ulā-mak > ulā-l-mak اولالمق / اوللمق] *(ula:lmak) {eT} edil. f. [-ır] [eT. -ur]* **1.** Ulanmak. [Üç İtigsizler] **2.** *dönşl.* Bağlı ve merbut olmak. [EUTS]

3. *{eAT} {OsT}* Büyümek; gelişmek; yetişmek. [DK] 4. *{eAT} {OsT}* Artmak; çoğalmak. 5. *{ağız}* Birbiri ardınca ortaya çıkmak; uzayıp gitmek; sıralamak. [DS] ☐ **ulalu başlamak,** *{eAT} Büyümeğe başlamak.*

ulalmak[2], [ula-l-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* Üstüne düşmek; zorlamak. [DS]

ulaltmak, [ula-l-t-mak اللتمق / اوللتمق] *{eAT} {OsT} gçl. f. [-ur]* 1. Büyütmek; yetiştirmek. 2. Çoğaltmak. 3. Yükseltmek.

ulam[1], [ulā-mak > ula-m] *zf.* 1. *{eT}* Daimi; kesiksiz. [EUTS] 2. *{ağız} sf.* Ekli; bağlı. [DS] ☐ **ulam yarlıg,** *{eT} Tapu senedi.* [EUTS]

ulam[2], [ula-mak > ula-m] *is.* 1. Ulamak eylemi. 2. Aralarında herhangi bir yönden benzerlik ya da ilgi bulunan şeyler topluluğu; takım; grup; zümre; makule; kategori. 3. *man. fel.* Bilginin ve nesnel gerçekliğin en genel ve esas özelliklerini, ilişkilerini yansıtan temel kavramların her biri; bir şey yükletilebilen sıfatların oluşturdukları en geniş cinslerden her biri; nicelik, nitelik, bağıntı, kiplik gibi, kategori. ☐ **ulam ulam,** *Ardı ardına takım takım; zümre zümre; grup grup; sıra sıra; arka arkaya; akın akın; yığın yığın. {eAT} {ağız} (aynı)* [DS]|| **ulam ulam olmak,** *{ağız} Sürekli istemek; çok yalvarmak.* [DS]

ulam[3], [ula-m] *{eT} is.* Saygı. [KB]

ulam[4], [ula-m] *{ağız} is.* Yüklenti; angarya. [DS]

ulama[1], [ula-ma] *is.* 1. Ulamak eylemi. 2. Bir şeye eklenen parça; eklenti; ilave; katkı. *{ağız} (aynı)* [DS] 3. Dokumacılıkta, kopan ipliği bir iz ve kabartı yapmayacak biçimde birbirine ekleme; iplikleri masuraya sarma. *{ağız} (aynı)* [DS] 4. *ed.* Aruz ölçüsünde, vezin gereği bir sözcüğün sonundaki ünsüzün sonra gelen sözcüğün ilk ünlüsü ile birlikte söylenmesi; vasıl. 5. *dbl.* Art arda gelen sözcüklerden öncekinin son ünlüsünü ikincinin ilk ünlüsü ile birlikte söyleme. 6. El yazması süslemelerinde kenarlara yapılan birbirine geçmeli süsleme. 7. *{ağız}* Art arda eklenmiş ağaç. [DS] 8. *{ağız}* Kısa gelen ağaca yapılan ek. [DS] 9. *sf.* Birbiri ardına eklenmiş; ulanmış.

ulama[2], [ula-ma] *{ağız} is.* Tenya; şerit. [DS]

ulama[3], [ula-ma] *{ağız} is.* 1. Tarlaları ayıran çalılık. 2. Dağ yamacındaki ağaç topluluğu. [DS]

ulama[4], [ula-ma] *{ağız} is.* 1. İşlemeli çevre; peşkir. 2. Geniş telli kuşak. [DS]

ulama[5], [ula-ma] *{ağız} is.* Ağaç aşısı. [DS]

ulama[6], [ula-ma] *{ağız} is.* Başa takılan ek saç. [DS]

ulamak[1], [*eT.* ü-l *(temel)* > ul-ā-mak اولامق / اولمق] *(u-la:mak) {eT} gçl. f. [-r]* 1. Yaklaştırmak; erdirmek; eriştirmek. *{ağız} (aynı)* [DLT] [Mühennâ] [DS] 2. Birleştirmek; bir şeyi başka bir şeye eklemek; üzerine katmak; ilave etmek; eklemek; bağlamak. *{eT} {eAT} (aynı)* [ETY] [İKPÖy.] [KB] 3. Bir araya getirmek; toplamak. [ETY] [KB] 4. Uzatmak; devam etmek. [Gabain] 5. Takip etmek; arkasından gelmek. [ETY] 6. İlişki kurmak; buluşmak. [DLT] [İKPÖy.] 7. Yerini almak. [İKPÖy.] 8. *{eAT}* Ulaştırmak. 9. *{ağız}* Halı tellerini birbirine düğümsüz bağlamak. [DS] 10. *{ağız}* (Ağaç için) aşı yapmak. [DS] 11. *{ağız} gçsz. f.* Uzamak. [DS]

ulamak[2], [ulī-mak] *{eT} {ağız} gçsz. f. [-r]* İnlemek; ulumak. [Gabain] [DS]

ulamak[3], [ula-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(u)-yor]* 1. Balta, keser gibi araçların bozulan ağızlarını kızdırarak düzeltmek; onarmak. 2. Lehimlemek. [DS]

ulamsız, [ulam-sız] *{eT} sf.* Kesikli; sürekli değil.

ulan, [oğlan > ulan] *(u'lan) ünl.* 1. *"Hey, ey!"* anlamında kullanılan çağırma, seslenme ünlemi. 2. Öfke ve nefret ifade eden kaba söz. 3. *{ağız} "Vay vay!.."* yerine kullanılan bir şaşkınlık ünlemi. [DS]

ulandı, [ulā-mak > ulā-n-dı] *(ula:ndı) {eT} sf.* Ulanan; eklenen. ☐ **ulandı neñ,** *{eT} Eklenen, ulanan nesne.*

ulanılmak, [ulan-ıl-mak] *{eT} edil. f. [-ur]* Ulaşılmak; bağlanılmak. [KB]

ulanma, [ula-n-ma] *is.* Ulanmak eylemi.

ulanmak[1], [ulā-n-mak اولانمق] *(ula:nmak) dönşl. f. [-ur]* 1. *{eT}* Ulanmak; vasıta olmak; aracılık etmek. [DLT] 2. *{eT} {ağız}* Ulaşmak; kavuşmak. [KB] [DS] 3. *{eT} {OsT}* Bağlanmak; eklenmek. [KB] 4. *{ağız}* Uzamak; yayılmak. [DS] 5. *edil. f.* Ulamak eylemi gerçekleştirilmek; hakkında ulamak eylemi yapılmak. 6. Birbirine eklenmek; zincir oluşturulmak.

ulanmak[2], [ü-la-n-mak اولنمق] *{OsT} dönşl. f. [-ur]* Büyüklük taslamak; kibirlenmek.

ulanmak[3], [ula-n-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* Koyulaşmak; koyulmak. [DS]

ulantı, [ula-n-tı] *is.* 1. Ulanan nesne; ek; ilave; eklenti. *{ağız} (aynı)* [DS] 2. *ed.* Bir dizede tamamlanmamış cümlelerin diğer dizelerde sürdürülmesi; anjambman.

ular[1], [u-lar] *{eT} zm.* Onlar. [EUTS]

ular[2], [ulār] *(ula:r) {eT} is.* 1. Keklik. [EUTS] [Mühennâ] 2. Erkek keklik. [DLT]

ularlıg, [ular-lığ] *{eT} sf.* (Yer için) kekliği çok olan; keklikli. [DLT] ☐ **ularlıg tāg,** *{eT} Keklikli dağ.*

ulas, [ulas] *{eT} sf.* Süzgün. ☐ **ulas köz,** *{eT} Süzgün ve yakışıklı göz.* [DLT]

ulaşdırı, [ulaş-dır-ı اولاشدرى / اولشدرى] *{eAT} zf.* Ardı kesilmeksizin; sürekli; devamlı; aralıksız.

ulaşdırmak, [ulaş-dır-mak اولشدرمق] *{eAT} gçl. f. [-ur]* 1. Bağlamak; bitiştirmek; birleştirmek. 2. Yetiştirmek; eriştirmek; ulaştırmak.

ulaşdıru, [ulaş-dır-ı الشدر] *{eAT} zf.* → ulaşdırı.

ulaşdurmak, [ulaş-dur-mak اولشدرمق] *{eAT} gçl. f.*

[-ur] **1.** Bağlamak; bitiştirmek; birleştirmek. **2.** Yetiştirmek; eriştirmek; ulaştırmak.

ulaşduru, [ulaş-dur-u اولشدرو] *{eAT} zf.* → ulaşdırı.

ulaşgan, [ulaş-ġan اولشغان] *{eAT} sf.* Sıkıca yapışan; yapışkan; sırnaşık.

ulaşı, [ula-ş-mak > ula-ş-ı / ulaş-u] *{eT} sf.* Sürekli; devamlı.

ulaşıh, [ulaş-ık / ulaş-ıḫ اولاشخ] *{eAT} sf.* Bitişik.

ulaşık[1], **-ğı** [ulaş-mak > ulaş-ık اولشق / اولاشق] *{eAT} {OsT} sf.* **1.** İleriden beri sürüp gelen; mütevali. **2.** Bitişik; birbirine bağlı; merbut. **3.** *{ağız}* Birbiri ardına gelen; ardından yetişen. [DS] **4.** *is.* Yakınlık; akrabalık. **5.** Bağlılık; irtibat. **6.** *zf.* Birbiri ardınca; kesilmeksizin.

ulaşık[2], **-ğı** [ulaş-ık] *{ağız} sf.* Nişanlı. [DS]

ulaşık[3], **-ğı** [ulaş-ık] *{ağız} is.* Bir tür peynir. [DS]

ulaşılma, [ula-ş-ıl-ma] *is.* Ulaşılmak eylemi.

ulaşılmak, [ula-ş-ıl-mak] *edil. f. [-ır]* **1.** Bir yere varılmış olmak; ulaşmak eylemi yapılmak; erişilmek. **2.** (Amaç için) gerçekleştirilmek; hedeflenen şey elde edilmek; erişilmek. **3.** (Düzey, boyut, durum vb. için) erişilmek; o kadar gelişmek.

ulaşım, [ula-ş-ım] *is.* **1.** Ulaşmak eylemi; ulaştırmak eylemi. **2.** İki yer arasındaki taşıma ve geliş gidiş; bağlantı; münakale; muvasala, *(1944).*

ulaşkan, [ulaş-kan اولشقن] *{OsT} sf.* Yapışkan; sıkıca yapışan; sırnaşık.

ulaşma, [ula-ş-ma] *is.* Ulaşmak eylemi.

ulaşmak, [*eT.* ulā-mak > ula-ş-mak اولشمق / الشمق] *dönşl. f. [-ur]* **1.** *{eT} {eAT} {OsT}* Ulaşmak; bitişmek; yapışmak. [DLT] [KB] [Bahşayiş] **2.** *{eT}* Katılmak; dahil olmak. [Bahşayiş] **3.** *{eAT} {OsT}* Yakınlık oluşturmak; yaklaşmak. **4.** (Yer için) oraya varmak; oraya kadar yayılmak. **5.** (Düzey, nokta vb. için) erişmek. **6.** (Bir yerdeki kişi için) onlara erişmek; yetişmek. **7.** (Posta maddesi vb. için) alıcısının eline geçmek. **8.** Gideceği yere varmak; vasıl olmak; kavuşmak. *{eAT} {OsT} (aynı)* **9.** Yapılması düşünülen şeyi gerçekleştirmek; çaba harcayarak başarmak; elde etmek. **10.** (Durum, özellik, mevki vb. için) kazanmak; elde etmek; o duruma gelmek; erişmek. **11.** (Nehir vb. için) birbirine katılmak; denize dökülmek. **12.** *{eAT} {OsT}* Bulaşmak; sirayet etmek; tesir etmek. **13.** *{eAT}* Akraba olmak. **14.** *{ağız}* Nişanlanmak. [DS] **15.** *{eAT}* Eline geçmek; kendisinin olmak. **16.** *{ağız}* Takılmak; nişan yapılmak. [DS] ⧉ **ulaşası olmak,** *{eAT} Ulaşacak olmak; ulaşmak.*

ulaşmaklık, [ulaş-mak-lık اولشمقلق] *{eAT} is.* Kavuşma; vuslat.

ulaştırılma, [ula-ş-tır-ıl-ma] *is.* Ulaştırılmak eylemi.

ulaştırılmak, [ula-ş-tır-ıl-mak] *edil. f. [-ır]* Ulaştırmak eylemi yapılmak.

ulaştırma, [ula-ş-tır-ma] *is.* **1.** Ulaştırmak eylemi. **2.** İnsanların mallarını, haberlerini yerine iletme işleri; münakalat. **3.** Ulaşım işlerini yerine getiren araç ve gereçlerin tümü. **4.** *as.* Orduda malzeme ve personel taşıma işlerini gerçekleştiren sınıf.

ulaştırmak[1], [ula-ş-tır-mak] *gçl. f. [-ır]* **1.** Ulaşmasını, varmasını sağlamak. **2.** Yetişmesini, zamanında ulaşmasını sağlamak. **3.** Belli bir düzeye ya da yüksekliğe çıkarmak; erişmesini sağlamak. **4.** Belli bir boyut kazanmasına yol açmak. **5.** Belli bir duruma ulaşmasını sağlamak; bu durumu almasına yardımcı olmak. **6.** *{eAT} {OsT}* Bağlamak; birleştirmek; bitiştirmek; ilsak etmek; ilhak etmek. **7.** *{eAT}* Vardırmak; iletmek; yetiştirmek; eriştirmek.

ulaştırmak[2], [ula-ş-tır-mak] *{ağız} gçl. f. [-ır]* Evlendirmek. [DS]

ulaşu, [ulaş-u اولاشو] *is.* Bitişik; bağlı; merbut; muttasıl.

ulaşuk, -ğu [ulā-mak > ula-ş-uk اولاشوق / اولشوق] *{eAT} is.* **1.** Bağlılık; irtibat. **2.** *sf.* Bitişik; merbut. **3.** *is.* Yakınlık; akrabalık.

ulaşukluk, -ğu [ulaşuk-luk اولاشقلق] *{eAT} {OsT} is.* Akrabalık; yakınlık; karabet.

ulatı, [ulā-mak > ulā-tī] *(ula:tı:) {eT} bağ.* Ve; ve daha; ve diğerleri; ve başka; müteakiben; ve başkaları; daha; ve saire; ilaahiri; ilaveten; ...den başka. [EUTS] [İKPÖy.] [Üç İtigsizler]

ulatmak, [ulā-mak > ula-t-mak] *{eT} gçl. f. [-ur]* **1.** Birleştirmek; yetiştirmek; ulatmak. [DLT] [KB] **2.** *{ağız}* Ulaştırmak. [DS]

ulatu, [ülē-mek > ülē-tü [Clauson] / DLT'te ulā-tū] *(ula:tu:) {eT} is.* Burun temizlemek için koyunda taşınan ipek kumaş parçası; mendil. [DLT]

ulayı, [ulā-mak *(birleştirmek)*>ulā-yī اولایی / اوله یی] *(ula:yı:) {eAT} zf.* **1.** Arkası kesilmeksizin; sürekli olarak. **2.** Birbirine bitişik olarak.

ulayıcı, [ula-y-ıcı] *sf.* Ulamayı gerçekleştiren; ulayan; ulamaya yarayan.

ulayu, [ulā-mak *(birleştirmek)* > ulā-yū اولایو] *(ula:yu:) {eT} bağ.* **1.** Ve; dahi; ve de. [ETY] [Gabain] **2.** *zf.* Önce; ilk olarak; ilk önce; en başta. [ETY] [Tekin] **3.** *{eAT}* Arkası kesilmeksizin; sürekli olarak. **4.** *{eAT}* Birbirine bitişik olarak.

ulbe, [Ar. ʿulbe علبه] *{OsT} is.* **1.** Kap; kâse. **2.** Büyük kutu. **3.** Fıçı. **4.** Sandık. **5.** *bot.* Kapsül.

uldang, [ül *(temel)* > ul-dañ] *(uldañ) {eT} is.* Pabuç altı; ayakkabı tabanı; mestin alt yanı. [DLT]

uldımak, [oldī-mak [Clauson] / uldī-mak [DLT]] *(uldı:mak) {eT} gçsz. f. [-r]* Yalın ayak kalmak; nalsız kalmak; ayağı yaralanmak; ayağı aşınmak. [DLT]

ulduk, [oldī-mak > oldu-k [Clauson] / uldī-mak > uldı-k [DLT]] *{eT} sf.* Nalsız; yalın ayak. [DLT]

uleb, [Ar. ʿulbe > ʿuleb عُلَب] *{OsT} is.* **1.** Kaplar; kâseler. **2.** Kutular. **3.** Fıçılar. **4.** Sandıklar. **5.** *bot.* Kapsüller.

ulema, [Ar. ʿālim > ʿulemā علماء] *(ulema:) {OsT} is.* **1.** Bilginler; âlimler. **2.** İslam ülkelerinde, Kur'an-ı Kerim, Hadis ve bu iki ana kaynağa dayalı din bilimleriyle uğraşan bilginlere ve daha sonraki dönemlerde din adamlarına verilen unvan; din bilginleri. ⊡ **ulemā-yı āmilîn,** *{OsT} Bilgisine göre davranan kimse.*|| **ulemā-yı rüsūm,** *{OsT} İslamiyet ile ilgili yargıları yalnızca şekilci açıdan, mantıksal çıkarımlar olarak temellendiren, bunların içeriğine girmemiş, derinliğine inmemiş din bilginleri için kullanılan terim.*|| **ulemā-yı ullām,** *{OsT} 1. Fıkıh bilgini. 2. Avukat.*

ulemalık, -ğı [ulema-lık] *(ulema:lık) is.* Bilgin olma durumu; bilginlik; âlimlik. ⊡ **ulemalık taslamak,** *Her şeyi bilir görünmek; bilgiçlik etmek.*

ulfar, [Yun. noufaro] *{ağız} is. bot.* Süsen. [DS]

ulgadmak, [uluġ > ul(u)ġ-ād-mak] *(ulga:dmak) {eT} gçsz. f. [-ur]* Büyümek; ulu olmak; neşvünema bulmak. [DLT] [EUTS] [ETY] [Gabain]

ulgalamak, [oyulga-la mak > ulga-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(u)-yor]* Elle, seyrek dikmek; oyulgamak. [DS]

ulgamak[1], [uluġ > ul(u)ġ-ā-mak] *(ulga:mak) {eT} gçsz. f. [-r]* Büyümek. [ETY]

ulgamak[2], [oyul-ga-mak > ulga-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-g(u)-yor]* Oyulgamak. [DS]

ulgar, [Yun. noufaro] *{ağız} is. bot.* Süsen.[DS]

ulgartmak, [uluġ > u-l(u)ġ-a-r-t-mak] *{eT} gçl. f. [-ur]* Yüceltmek; terfi ettirmek. [ETY]

ulgatmak, [uluġ > ul(u)ġ-ad-mak / ulġ-at-mak] *{eT} gçsz. f. [-ur]* Büyümek. [DLT]

ulgaymak, [uluġ > ul(u)ġ-ād-mak] *{eT} gçsz. f. [-ur]* → ulgadmak.

ulgulamak, [oyulga-mak > ulgu-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(u)-yor]* İri ve aralıklı olarak dikmek. [DS]

ulgun, [ul-gun] *{ağız} sf.* Çürümeye yüz tutmuş; çürümüş. [DS]

ulgut, [ul-gut] *{ağız} sf.* Kendinden geçmiş; Allahlık. [DS]

ulguze, [Ar. luġāz > ulġüze علغوزه] *(ulgu:ze) {OsT} is.* Kapalı söz; bilmece; yanıltmaca.

ulıç, [uluç / olıç] *{eT} is.* Erkek çocuklara sevgi ifade eden bir kelime. [DLT]

ulıg[1], [ulī-mak > ulī-ġ] *(ulı:ğ) {eT} is.* **1.** İnleme; sızlanma; uluma. [EUTS] **2.** Eziyet; zahmet. [ARAT]

ulıg[2], [ulī-mak > ulī-ġ] *(ulı:ğ) {eT} is.* Tabi olma; boyun eğme; uyma. [EUTS]

ulıgu, [ulī-mak > ulī-ġū] *(ulı:ğu:) {eT} is.* Uluyacak zaman. [DLT]

ulımak, [u-mak > u-lī-mak] *(ulı:mak) {eT} gçsz. f. [-r]* **1.** (Kurt için) ulumak. [İKPÖy.] [EUTS] [KB] **2.** (İnsan için) feryat etmek; yüksek sesle ağlamak; sızlanmak; inlemek. [ARAT] [EUTS] [İKPÖy.] [KB]

ulınç, [ulı-n-mak > ulı-n-ç] *{eT} sf.* Eğri; kıvrımlı. ⊡ **ulınç yol,** *{eT} Kıvrımlı yol; eğri büğrü yol; büküntülü yol; düz olmayan yol.* [DLT]

ulınçıg, [ulī-mak > ulı-n-ç-ıġ] *{eT} zf.* **1.** İhata edilerek; çevirerek; kuşatılarak. [EUTS] **2.** Devamlı. [EUTS]

ulınmak, [ulī-mak > ulı-n-mak] *{eT} dönşl. f. [-ır]* **1.** Kıvrılmak; bükülmek; dolanmak. [DLT] **2.** Kıvranmak; inlemek. [EUTS] **3.** Usanmak; bıkmak. [DLT] [KB] **4.** Çevirmek; ihata etmek; kuşatmak. [EUTS]

ulışmak, [ulī-mak > ulı-ş-mak] *{eT} işteş. f. [-ur]* **1.** Uluşmak; bağrışmak. [DLT] [DK] **2.** Ağlaşmak; sızlaşmak. [EUTS] **3.** İnleşmek. [EUTS]

ulıtgan, [ilī-mak > ulı-t-ġān] *(ulıtga:n) {eT} sf.* Çok ulutan. [DLT]

ulıtmak[1], [*ulī-mak / ulā-mak > ulı-t-mak / ūlı-t-mak] *{eT} gçl. f. [-ur]* Eğdirmek; büktürmek. [DLT]

ulıtmak[2], [ulī-mak > ulī-t-mak / ūlı-t-mak] *{eT} gçl. f. [-ur]* Ulutmak; bağırtmak. [DLT] [KB]

uli, [Ar. ūlī اولى] *(u:li:) {OsT} is.* Sahip. ⊡ **uli'l-ebsār,** *{OsT} Görüşü güçlü kimseler.*|| **uli'l-emr,** *{OsT}* → ulülemr.

ulk[1], [ul-k] *{ağız} is.* Kök. [DS]

ulk[2], [ul-k] *{ağız} sf.* Doğru; dik. [DS]

ulkaş, [ulk-a-ş] *{ağız} zf.* Sıra sıra; art arda; küme küme. [DS]

ulku[1], [ul-ku] *{ağız} sf.* **1.** Doğru; düzenli; kusursuz. **2.** Yönelik. [DS] ⊡ **ulkuna gelmek,** *{ağız} Hizasına gelmek; düzen almak.* [DS]

ulku[2], [ulk-u] *{ağız} sf.* Sıra sıra; küme küme; art arda. [DS]

ulkun, [ul-kun] *{ağız} sf.* Çürümeye yüz tutmuş; çürümüş. [DS]

ulkup, [? ulkup] *{ağız} is.* İşin yolu yordamı; yöntem. [DS]

ulkus, [Lat. ulcus] *is. tıp.* Onikiparmak bağırsağı ülserlerine verilen ad.

ulleyk, [Ar. ʿulleyḳ عليق] *{OsT} is. bot.* Çit sarmaşığı; kahkaha çiçeği.

ulluğ, [ul(l)uğ] *{eT} sf.* Büyük.

ulma, [olma] *{eT} is.* Testi; çanak çömlek. [DLT] [Mühennâ]

ulmak, [ul-mak] *gçsz. f. [-ar]* **1.** *{eT}* (Kumaş vb. için) dağılacak hale gelmek; eprimek; eriyecek duruma gelmek; eskiyerek yıpranıp yırtılmak; eskimek; dağılmak; incelip kırılmak; eskiyip üzülmek; parçalanmak. *{ağız} (aynı)* [DLT] [KB] [DS] **2.** *{ağız}*

Çürümek; bozulmak; ezilmek; kokmak. [DS] **3.** *{ağız}* (Deri için) yaralanmak; çürümek. [DS]

ulmuş, [ul-muş] *{eT} sf.* (Et için) çok pişme sonucu dokusu dağılmış olan. [Mühennâ]

ulnatmak, [ulun > ul(u)n-a-t-mak] *{eT} gçl. f. [-ur]* (Yay için) altını üstüne getirerek düzelttirmek; çevirtmek. [DLT]

ulsuz, [ūl > ūl-suz] *(u:lsuz) {eT} sf.* Dipsiz; köksüz; zeminsiz.[EUTS]

ultra-, [Lat. ultra *(ötesi)*] *ön ek.* Latince kelimelerin başına eklenerek, "*ötesinde, uç noktada, aşırı derecede*" anlamları katan ön ek.

ultasız, [ulta-sız] *{ağız} sf.* **1.** Terbiyesiz. **2.** Kaba görünüşlü. [DS]

ultung, [ūl > ultuñ] *{eT} is.* Sütun. [EUTS]

ultunlug, [ultuñ-luğ] *{eT} sf.* Çizmeli.

ulturmak, [ul-mak > ultur-mak] *{eT} gçl. f. [-ur]* Yıpratmak; epritmek. [DLT]

-ulu, [-ı-lı / -ili / -ulu / -ülü] *yap. e.* → -ılı.

ulu[1], [*eT.* uluğ / ulu اولو] *sf.* **1.** Benzerlerine göre çok büyük olan; çok büyük; yüce; büyük; iri. *{eT} {eAT} (aynı)* [Bahşayiş] [DK] **2.** *{eAT}* Pek önemli. **3.** Erdemleri bakımından benzerlerinden çok üstün olan; yüce; soylu; şerefli; itibarlı. *{eT} {eAT} (aynı)* [Bahşayiş] **4.** *{eT}* (Kişi için) bilgin ve faziletli, aynı zamanda yaşlı. [Bahşayiş] **5.** *{eAT}* Ağır; dokunaklı. **6.** *is.* Saygı duyulan, sözü dinlenen kimse; yol gösterici; büyük kişi; önemli; ileri gelen. *{eT} (aynı)* [Bahşayiş] **7.** *{eT} {eAT}* Zengin; varlıklı. [Bahşayiş] **8.** *{eT} is.* Lider; başkan. [Bahşayiş] ⊡ **ulu barmak,** *{eT} Baş parmak.* [Bahşayiş]|| **ulu asıl,** *Yüce soydan gelen.* [Bahşayiş]|| **ulu asıllu,** *{OsT} Asilzade.*|| **ulu başlu,** *{OsT} Yüce; yüksek mertebeli; serfiraz.*|| **ulu bayram,** *{OsT} Ramazan bayramı.*|| **ulu boy,** *{OsT} Boydan daha büyük topluluk; kabile; aşiret.*|| **ulu boydan,** *{ağız} Yüksek perdeden.* [DS]|| **ulu dutmak,** *{eT} Değer vermek; saygı göstermek; büyük saymak; yüceltmek.* [Bahşayiş]|| **ulu gici,** *{ağız} Büyük küçük herkes.* [DS]|| **ulu hatun,** *{eAT} {OsT} Hanımefendi; kadın.*|| **ulu işlü,** *{eAT} Büyük işler başaran.*|| **ulular yolu,** *{eAT} Büyüklerin yolu; büyük adamların uyguladığı usul.*|| **ulu leşker,** *{eAT} Çok sayıda asker.*|| **ulu orta,** *{ağız} 1. Sonucunu düşünüp taşınmadan; ölçüp tartmadan; gelişigüzel. 2. Herkesin görüp işitebileceği şekilde. 3. Herkesin gelip geçtiği yerde; ayak altı. 4. Bir ayakkabı kalıbı.* [DS]|| **ulu söz,** *{eAT} Kendine fazla güvenilerek söylenmiş söz; büyük söz.*|| **ulu su,** *{eT} Irmak; nehir.* [Mühennâ]|| **ulu şehr,** *{eT} Büyük şehir; metropol; fustat.* [Bahşayiş]|| **ulu tutmak,** *{OsT} İtibar etmek; saygı göstermek.*|| **ulu uslu,** *{ağız} Köy yaşlılar kurulu.* [DS]|| **ulu yol,** *{eAT} {OsT} {ağız} Büyük yol; işlek yol; cadde.* [DS]|| **ulu yollu,** *{eAT} {OsT} Derecesi yüksek olan.*

ulu[2], [Çin. lung *(ejderha)*] *{eT} is.* Ejderha (yıl adı).

ulu[3], [Ar. ulü اولو] *(ulu:) {OsT} is.* Sahipler. ⊡ **ulū'l-azm,** *{OsT} 1. Azim sahipleri. 2. Peygamberlik görevlerini büyük bir azim ve gayretle yerine getirenler.*|| **ulū'l-ebsār,** *{OsT} İleriyi gören, temkinli kimseler.*|| **ulū'l-elbāb,** *{OsT} Akıllı kişiler.*|| **ulū'l-emr,** *{OsT} 1. Emir sahipleri. 2. Halifeler ve onlar adına hüküm veren kadılar ve her derecedeki yöneticiler.*

uluf, [Ar. elf > ülūf الوف] *(u:lu:f) {OsT} is.* **1.** Binler. **2.** Binler basamağı.

ulufe, [Ar. ʿalef *(at yemi)* > ʿulūfe علفه] *(ulû:fe) {OsT} is.* **1.** Yem parası. **2.** İmparatorluk döneminde, kapıkulu askerlerine, acemi ocağı mensuplarına, bazı saray görevlilerine, devlet memurlarına, ilmiye mensuplarına üç ayda bir verilen maaş. ⊡ **ulūfe defteri,** *Kapıkulu askerlerinin ve acemi ocağı mensuplarının künyeleri ile günlük ulufe miktarlarının yazılı olduğu defter.*|| **ulūfe divanı,** *{OsT} Sarayda ulufe dağıtımı sırasında yapılan tören.*|| **ulūfe-har,** *{OsT} Ulufe yiyen; ulufesi olan.*|| **ulūfe-hārān,** *Ulufe yiyenler; ulufeciler.*|| **ulufe vermek,** *1. Ulufe dağıtmak. 2. mecaz. Bol keseden yerli yersiz harcamak.*

ulufeci, [ulufe-ci] *(ulû.feci) is.* İmparatorluk döneminde bir tür atlı asker sınıfına verilen ad.

ulufeciyan, [Ar. ʿulūfe + T. -ci + Far. -ān علوفه جيان] *(ulû:feciya:n) {OsT} is.* Ulufeciler. ⊡ **ulūfeciyān-ı yemîn,** *{OsT} İmparatorluk döneminde kapıkulu süvari bölüklerinden üçüncüsüne verilen ad.*|| **ulūfeciyān-ı yesār,** *{OsT} Kapıkulu süvari bölüklerinden dördüncüsünün adı*

ulufeçi, [Ar. ʿulūfe + T. -ci] *(ulû.feçi) {eAT} is.* **1.** Süvari ocağı. [DK] **2.** Süvari ocağından olan; süvari. [DK]

ulufeli, [ulufe-li] *(ulû:feli) {OsT} sf.* **1.** Ulufesi olan; ulufe alan. **2.** *is.* İmparatorluk döneminde devletten maaş aldıkları için yeniçerilere verilen ad.

ulufesiz, [ulufe-siz] *(ulû:fesiz) {OsT} sf.* **1.** Ulufesi olmayan; ulufe almayan. **2.** *is.* İmparatorluk döneminde, maaş almayan yeniçerilere verilen ad.

uluğ, [ū / ū-mak > u-luğ اولوغ] *{eT}{OsT} sf.* **1.** Büyük; seçkin; ulu; çok büyük. [DLT] [ETY] [İKPÖy.] [KB] [Mühennâ] [Üç İtigsizler] [Gabain] [Tekin] **2.** Seçme; asil. [EUTS] **3.** Yaşlı. [ETY] **4.** *is.* Bir kavmin büyüğü; başkan. [İKPÖy.] [Mühennâ] **5.** Büyüklük; ululuk. [DLT] ⊡ **uluğ ana,** *{eT} Nine.* [Mühennâ]|| **uluğ asığ tusu,** *{eT} Büyük yarar; büyük kazanç.*|| **uluğ aş,** *{eT} Ziyafet; toy; şölen.* [EUTS]|| **uluğ ata,** *{eT} 1. Büyük baba.* [Mühennâ] *3. Âdem peygamber.*|| **uluğ atlığ,** *{eT} Adlı sanlı kimse.* [EUTS]|| **uluğ ay,** *{eT} Yaz ortası.* [DLT]|| **uluğ bitikçi,** *İlhanlı devletinde büyük divanda başkâtiplik görevi.*|| **uluğ erñek,** *{eT} Baş parmak.* [EUTS]|| **uluğ iliğ,** *{eT} Büyük hükümdar.* [EUTS]|| **uluğ kün,**

{eT} Kıyamet günü. [Mühennâ]|| **uluğ oğlak ay,** *{eT} Oğlakların büyüdüğü ay; ilk yaz.* [DLT]|| **uluğ pusuş,** *{eT} Felaket.* [EUTS]

uluğadmak, [uluġ-ad̠-mak] *{eT} dönşl. f. [-ur]* **1.** Yaşlanmak; kocalmak. [EUTS] **2.** Büyümek. [Gabain] **3.** Yükselmek. [KB]

uluğaymak, [uluġ-ad̠-mak] *{eT} dönşl. f. [-ur]* → ulugadmak. [Mühennâ]

uluğlamak[1], [uluġ-lā-mak] *(uluğla:mak) {eT} gçl. f. [-r]* Yüceltmek. [DLT] [KB]

uluğlamak[2], [uluğ-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(u)-yor]* Saygı göstermek. [DS]

uluğluk, [uluġ-luk] *{eT} is.* Büyüklük; ululuk; irilik; yaşça büyüklük. [DLT] [KB]

uluğrak, [uluġ-rāk] *(uluğra:k) {eT} zf.* Daha büyük; büyükçe. [KB]

uluğsa, [loğusa > uluğsa] *{ağız} is.* Loğusa. [DS]

uluğsamak, [uluġ-sā-mak] *(uluğsa:mak) {eT} gçl. f. [-r]* Bir şeyin büyüğünü istemek; daha büyük olanı dilemek. [DLT]

uluğsığ, [uluġ-sıġ] *{eT} sf.* Büyüklük taslayan; kibirli. [KB]

uluğsınmak, [uluġ-sın-mak] *{eT} dönşl. f. [-ur]* Büyüklük taslamak.

uluhiyet, [Ar. ilāh > ulūhiyyet اولوهيت] *(ulû:hiyet) is.* **1.** Tanrı olma durumu; ilâhlık. **2.** Tanrılık sıfatı; tanrıya ilişkinlik.

uluk[1], [uluk / ol-mak > ol-uk [Clauson]] *sf.* **1.** *{eT}* (Elbise için) eskimiş; yıpranmış. [DLT] **2.** *{ağız}* Çürümeye yüz tutmuş; işe yaramaz; bozuk; çürük. [DS]

uluk[2], [uluk / oluk [Clauson]] *{eT} is.* Atın omuz başı. [DLT]

uluk[3], **-ğu** [ul-uk] *{ağız} sf.* **1.** Miskin; tembel; pasaklı. **2.** Hastalıklı; ince; dayanıksız. **3.** Uyuşuk; ağır canlı. [DS]

uluk, -ğu [ul-uk] *{ağız} sf.* İlaçsız. [DS]

ulukuş, [uğ-lu+kuş > ulukuş] *{ağız} is.* Baykuş. [DS]

uluIadmak, [ulā-mak > ulu-l-ad̠-mak] *{eT} edil. f. [-ur]* Nakledilmek.[EUTS]

ululama, [ulu-la-ma] *is.* Ululamak eylemi.

ululamak, [ulu-la-mak اولولمق / اولولامق] *gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* **1.** Ulu saymak; ulu tutmak; saygı göstermek; yüceltmek. *{eAT} (aynı)* **2.** Ağırlamak. **3.** *{eAT}* Üstün kılmak. **4.** *{eAT}* Gerekli ilgiyi göstermek; taltif etmek; şereflendirmek.

ululanma, [ulu-la-n-ma] *is.* Ululanmak eylemi.

ululanmak, [ulu-la-n-mak اولولنمق] *edil. f. [-ır]* **1.** *{OsT}* Ululamak eylemi yapılmak; ululamak konumunda olmak. **2.** *dönşl. f. [-ur] {eAT} {OsT}* Büyümek. **3.** Büyüklük taslamak; kibirlenmek.

ululatmak, [ulu-la-t-mak اولولتمق] *{OsT} gçl. f. [-ur]* Büyütmek.

ululık, [ulu-lık] *{eT} is.* Büyüklük; yücelik; soyluluk. [Bahşayiş]

ululmak, [ulā-mak > ulā-l-mak] *(ula:lmak) {eT} gçl. f. [-ur]* İlave etmek. [Gabain]

ululuk,-ğu [ulu-luk اولولق] *is.* **1.** Ulu olma durumu. **2.** Ulu olan şeyin niteliği; büyüklük; yücelik; izzet; azamet. *{OsT} (aynı)* ⊟ **ululuk etmek,** *{OsT} Büyüklük taslamak; kibirlenmek.*

ulum, [Ar. ʿilm > ʿulūm علوم] *(ulû:m) {OsT} is.* Bilimler; ilimler. ⊟ **ulūm-i akliye,** *{OsT} Akla, mantığa dayanan bilgiler.*|| **ulūm-i âliye,** *{OsT} Tefsir ve hadis bilimleri.*|| **ulūm-i cüz'iye,** *{OsT} Dinî bilimlerden ayrılan bilim dalları.*|| **ulūm-i dîniye,** *{OsT} Dinî bilgiler.*|| **ulūm-i edebiye,** *{OsT} Edebî bilgiler; edebiyat bilgisi.*|| **ulūm-i gaibe,** *{OsT} Fal, remil gibi gaibe ilişkin bilgiler.*|| **ulūm-i hikemiye,** *{OsT} Felsefe konuları.*|| **ulūm-i hikmet-i tabîiye,** *{OsT} Fizik bilimleri.*|| **ulūm-i hukūkiye,** *{OsT} Hukuk bilgisi.*|| **ulūm-i külliye,** *{OsT} Din bilimleri.*|| **ulūm-i nakliye,** *{OsT} Hadis, tefsir ve fıkıh bilimleri.*|| **ulūm-i nefsâniye,** *{OsT} Ruh bilimleri.*|| **ulūm-i riyâziye,** *{OsT} Matematik bilimleri.*|| **ulūm-i siyāsiye,** *{OsT} Siyasal bilgiler.*|| **ulūm-i şer'iye,** *{OsT} Şeriat bilimleri.*|| **ulūm-i tabîiye,** *{OsT} Doğa bilimleri; tabiat bilimleri.*|| **ulūm-i ta'lîmiye,** *{OsT} Matematik bilimleri.*|| **ulūm-i tāliye,** *{OsT} Liselerde öğretilen bilgiler.*|| **ulūm u fünūn,** *{OsT} Bilimler ve fenler; teorik ve pratik bilgiler.*

uluma, [ulu-ma] *is.* **1.** Ulumak eylemi. **2.** Uluyan hayvanın çıkardığı ses.

uluma, [ul-u-ma] *{ağız} is.* Deride kaşıntılı kabartılarla beliren bir çeşit hastalık; kurdeşen. [DS]

ulumak[1], [eT. u *(yans.)* > u-lī-mak] *gçsz. f. [-r]* **1.** (Kurt, köpek, çakal vb. hayvanlar için) uzun uzun iniltili ve boğuk ses çıkarmak. *{eT} (aynı)* [Gabain] **2.** (İnsan için) feryat etmek; sızlanmak; iniltili sesler çıkararak yüksek sesle ağlamak. *{eT} (aynı)* [Gabain] **3.** *argo.* Yüksek sesle konuşmak.

ulumak[2], [ul-u-mak] *{ağız} gçsz. f. [-ur]* Çürümek; ezilmek; kokmak. [DS]

u'lūme, [Ar. uʿlūme اعلومه] *(ulu:me) {OsT} is.* Nişan; alamet; işaret.

ulun, [ul-un] *{eT} is.* **1.** Sap; sak; filiz. [Gabain] **2.** İnce çubuk. [Clauson] **3.** Temrensiz ok. [DLT]

ulung, [ul-uñ] *{ağız} is.* **1.** Buğday, arpa kökü. **2.** Ekinin ana sapı etrafında oluşan kardeş sapları. [DS]

ulunlug, [ulun-luğ] *{eT} sf.* Temrensiz okları bulunan; yeleksiz oku olan. [DLT]

ulunmak, [ulī-mak > ulı-n-mak / ulu-n-mak] *{eT} dönşl. f. [-ur]* **1.** Kıvrılmak; dolanmak. **2.** Usanmak; bıkmak. [DLT] **3.** *{ağız}* (Güneş için) batmak. [DS]

ulurak, [ulu-rak اولوراق] *{eAT} {OsT} sf.* **1.** Daha büyük; daha iri. **2.** En büyük.

ulurmak[1], [ulu-r-mak] *{ağız} gçl. f. [-ur]* Büyütmek. [DS]

ulurmak[2], [olur-mak > ulur-mak] *{ağız} gçsz. f. [-ur]* Oturup dinlenmek. [DS]

ulus, [*eT.* ul *(toprak ; zemin)* > ul-(u)ş *(bir araya gelmiş topraklar)* > Moğ. ulus اولوس] *is.* **1.** *{eT}* Memleket; devlet; ülke. [EUTS] **2.** *{eT} {eAT} {OsT}* Ulus; halk; kavim; millet; aşiret. *{ağız} (aynı)* [ETY] [DS] **3.** Aynı topraklar üzerinde yaşayan, kökenleri aynı, tarih, kültür ve gelenek bakımından ortak mirasa sahip ve çoğunlukla aynı dili konuşan insan topluluğu; millet. **4.** Kendisini meydana getirmiş bulunan bireylerden soyutlanmış, ortaklaşa egemenlik sahibi, bölünmez bir bütün. **5.** Türklerde ve Moğollarda oymakların birleşmesinden oluşan topluluk. **6.** *{ağız}* Göçebe. [DS] **7.** Oba. ⊡ **ulus devlet,** *Belli bir ulus tarafından kurulmuş ve uyruğu tek bir ulus olan devlet.*|| **ulus ümerası,** *Moğollar Türkleşip Müslüman olduktan sonra, geniş yetkilerle donatılmış genel vali.*

ulusal, [ulus-al] *sf.* **1.** Bir ulusa özgü; bir ulusla ilgili; millî; nasyonal. **2.** Bir ulusun tümünün duygularını anlatan; millî; nasyonal. ⊡ **ulusal bayram,** *O ulusun geçmişinde yaşanan güzel bir olayı kutlamak için yapılan bayram; millî bayram.*|| **ulusal dil,** *Bir ülkede konuşulan ve bu ülkenin ulusal kimliğinin bir ögesi olarak değerlendirilen ve resmî dilden farklı olabilen dil.*|| **ulusal egemenlik,** *Egemenlik hakkını kullanma yetkisinin, kendisini oluşturan bireylerden ayrı bir kişiliği bulunan soyut ulusa ait olduğunu kabul eden anaya ilkesi.*|| **ulusal ekonomi,** *Bir ülkenin, kendi imkân ve şartlarına göre uygulanmakta olan ekonomik siyaset sonucu oluşan ekonomik durumu.*|| **ulusal giysi,** *Bir ülkenin çeşitli yörelerinde giyilen, ulusal süs ögelerini ve folklor özelliklerini yansıtan giysi; millî kıyafet.*|| **ulusal harcama,** *Bir ülkede, bir yıl içinde kişilerin ve kamu kesiminin tüketim harcamaları ile yatırım harcamalarının toplamı.*|| **ulusal hukuk,** *İç hukuk.*

ulusalcı, [ulus-al-cı] *is.* ve *sf.* **1.** Ulusallık taraftarı olan kimse; ulusal değerlere önem veren; milliyetçi; nasyonalist. **2.** Ait olduğu ulusun değerlerini benimseme ve koruma bilincini taşıyan.

ulusalcılık, [ulus-al-cı-lık] *is.* **1.** Bir ulustan olma bilinci ve duygusu. **2.** Ulusalcı olma durumu; milliyetçilik; nasyonalizm. **3.** Ulusal çıkarları, ulusu her şeyin önünde ve üstünde tutan, öteki ulusların çıkarlarından daha önde geldiğini ileri süren siyasi akım.

ulusallaşma, [ulus-al-la-ş-ma] *is.* Ulusallaşmak eylemi.

ulusallaşmak, [ulus-al-la-ş-mak] *gçsz. f. [-ır]* **1.** Bir ulusa özgü nitelikler kazanmak; ulusal duruma gelmek; millîleşmek. **2.** Mülkiyet hakkı özel kişi ve kuruluştan millet adına kullanılmak üzere devlete geçmek.

ulusallaştırma, [ulus-al-la-ş-tır-ma] *is.* **1.** Ulusallaştırmak eylemi. **2.** Ulusal nitelik kazandırma. **3.** Mülkiyet hakkı özel kişi, özel bir kuruluş ya da yabancılara ait olan bir malı onlardan alarak ulusal girişim ve mülkiyete dönüştürme işlemi. **4.** Üretim ve değişim araçlarının, enerji kaynaklarının, kredilerin ulusa mal edilmesi. **5.** Yabancı dillerden giren sözcüklerin kalıcı biçimde benimsenmesi durumu.

ulusallaştırmak, [ulus-al-la-ş-tır-mak] *gçl. f. [-ır]* **1.** Ulusa mal etmek; millîleştirmek. **2.** Ulusal nitelik kazandırmak. **3.** (Kurum, kuruluş vb. için) özel mülkiyetten ya da yabancı girişimciden alarak ulusal işletme hâline getirmek; millîleştirmek.

ulusallık,-ğı [ulus-al-lık] *is.* Ulusal olma durumu.

ulusçu, [ulus-çu] *is.* ve *sf.* **1.** Ulusçuluktan yana olan. **2.** Ulus olma, ulus ortamı oluşması için çaba harcayan kimse.

ulusçuluk, -ğu [ulus-çu-luk] *is.* Ulusçu olma durumu; ulusuna bağlı olan; ulus haklarını ön planda tutan; milletçilik.

uluslar, [ulus-lar] *is.* Birden çok ulus; birçok ulus; milletler. ⊡ **uluslar arası,** *1. Birden çok ulusu kapsayan; enternasyonal. 2. Birden çok ulusu ilgilendiren. 3. Çeşitli uluslardan olan insanları ilgilendiren. 4. Bir ulusun sınırları dışına taşan.*|| **uluslar arasıcılık,** *Uluslar arası olma durumu; uluslar arası olan şeyin durumu; enternasyonalizm.*|| **uluslar üstü,** *(Otorite için) ulusal hükûmetlerin üstünde yer alan ya da birçok ulusal hükûmeti bünyesinde toplayan.*|| **uluslar üstücü,** *Uluslar üstücülükten yana olan.*|| **uluslar üstücülük,** *Uluslar üstü olan görüş ve düşünce eğilimi.*|| **uluslar üstülük,** *Uluslar üstü olan şeyin niteliği; üye devletlerin değil, onların dışındaki ülke insanlarının da hakkında karar alabilen kuruluşların taşıdığı nitelik.*

uluslaşma, [ulus-la-ş-ma] *is.* Uluslaşmak eylemi; ulus durumuna gelme.

uluslaşmak, [ulus-la-ş-mak] *gçsz. f. [-ır]* **1.** Ulus durumuna gelmek; ulusal birliğini kurmak; ulusal nitelikler kazanmak. **2.** Ulus olarak kendini kabul ettirmek.

ulussever, [ulus+sev-er] *sf.* Ulusunu çok seven; ulusuna gönülden bağlı olan; ulusu için özveriden çekinmeyen; milletperver.

ulusseverlik,-ği [ulus+sev-er-lik] *is.* Ulusunu çok sevme, ulusu için özveride bulunma durumu; milletperverlik.

ulusu, [? ulusu] *{ağız} is.* Evlere yakın tarla. [DS]

uluş, [ul *(toprak; zemin)* > ul-uş] *{eT} is.* **1.** Bir araya gelmiş topraklar; ülke; bölge; eyalet; memleket. [İKPÖy.] [Mühennâ] **2.** Millet; ulus; devlet. [EUTS] [Gabain] **3.** Şehir; köy. [DLT] [EUTS] [ETY] [Tekin] [KB] **4.** Vilayet. [Mühennâ]

uluşar, [ulu+ Far. şār] *{ağız}* *is.* İl merkezi. [DS]

uluşlug, [uluş-luğ] *{eT}* *sf.* Memlekete ait; memleketle ilgili. [EUTS]

uluyan, [ulu-y-an] *sf.* Uluma eylemini yapan. ⊡ **uluyan maymun,** *zool.* Haykırışı ulumaya benzeyen, Latin Amerika'da yaşayan yassı burunlu bir tür maymun, *(Alonatta seniculus).*

uluz, [ulu-z] *{ağız}* *is.* **1.** Zarar veren, azgın hayvan. **2.** Yoldan çıkmış, yaramaz, zararlı insan. **3.** Etli hayvan. [DS]

ulüf, [Ar. ʿalef > ʿulūf علف] *{OsT}* *is.* **1.** Yemler. **2.** Yeniçeri maaşları.

ulülemr, [Ar. ūlü'l-emr اولى الامر] *{OsT}* *is.* Yasa koyucu; padişah.

ulüv, -vvü [Ar. ʿulüvv علو] *{OsT}* *is.* Büyüklük; yücelik. ⊡ **ulüvv-ü cenāb,** *{OsT} Alicenaplık; cömertlik.*|| **ulüvv-ü himmet,** *{OsT} Aşırı gayret.*|| **ulüvv-ü neseb,** *{OsT} Soyu sopu yüksek.*|| **ulüvv-ü şān,** *{OsT} Yüce şan.*|| **ulüvv-ü tıynet,** *{OsT} Yaradılış yüceliği.*

ulvan, [Ar. ʿulvān علوان] *(ulva:n)* *{OsT}* *is.* **1.** Övünme; iftihar etme. **2.** Mektup ve yazı başlığı. ⊡ **ulvān satmak,** *1. {OsT} Kendini övmek. 2. {ağız} Çalım satmak.* [DS]

ulvi, [Ar. ʿulüvv > ʿulvī / ʿulviyye علوى / علويه] *(ulvi:)* *{OsT}* *sf.* **1.** Yüce; yüksek. **2.** Göksel; göğe ait; ilahî. **3.** Jüpiter ve Satürn gibi, Güneş'ten uzaklıkları Dünya'nınkinden fazla olduğu için bütün gökyüzünü dolaşıyormuş gibi görünen gezegenlere verilen ad. ⊡ **ulvî nihādān,** *{OsT} Yüksek yaradılışlılar.*

ulviyan, [Ar. ʿulvīyān علويان] *(ulvi:ya:n)* *{OsT}* *is.* **1.** Büyük melekler. **2.** Jüpiter ve Satürn gezegenleri.

ulviyat, [Ar. ʿulvī > ʿulvīyyāt علويات] *(ulvi:ya:t)* *{OsT}* *is.* Yücelikler; yükseklikler.

ulviyet, [Ar. ʿulvī > ʿulvīyet علويت] *(ulvi:yet)* *{OsT}* *is.* Yücelik; yükseklik.

ulya, [Ar. aʿlā > ʿulyā عليا] *(ulya:)* *{OsT}* *sf.* Çok yüksek; çok yüce.

ulyak, [ul-ḏa-ñ > ulyak] *{eT}* *is.* **1.** Temel. [EUTS] **2.** Ayakkabı pençesi; taban. [EUTS] [Gabain] **3.** Ayakkabıda taban astarı. [ARAT]

ulyan, [Ar. el-rebal / al-rāl => ulyan [Clauson]] *{eT}* *is.* Kokulu bir bitkinin köküdür ki yenir. [DLT]

-um¹, [men / ben > -ım / -im / -um / -üm] *çek. e.* → -ım.

-um², [-ı-m / -i-m / -u-m / -ü-m] *çek. e.* → -m.

-um³, [-ı-m / -i-m / -u-m / -ü-m] *yap. e.* → -m.

um, [ū-mak > ū-m / ōm [Clauson]] *(o:m)* *{eT}* *is.* Karın şişkinliği; mide bozukluğu. [DLT] ⊡ **um bolmak,** *{eT} (Mide için) bozulmak; çok yemekten mide bozulmak; bulanmak.* [DLT]

uma¹, [Tibet. umā / omā [Clauson]] *(uma:)* *{eT}* *is.* Anne. [EUTS]

uma², [umā / ömē [Clauson]] *(uma:)* *{eT}* *is.* Eve gelen konuk. [DLT]

uma³, [oma > uma] *{ağız}* *is.* Kalça. [DS]

uma⁴, [uma] *{ağız}* *is.* Armağan. [DS]

uma⁵, [uv-ma > uma] *{ağız}* *is.* Yağı çıkarılmış ayranın kestirilmesi ile yapılan peynir; çökelek. [DS]

umac, [um-mak > um-aç / omac اوماج] *{eAT}* *is.* Hedef; amaç; gaye.

umaca¹, [omca > umaca] *{ağız}* *is.* Asma kütüğü. [DS]

umaca², [um-mak > um-a-ca] *{ağız}* *is.* Umduğunu bulamamaktan doğan fiziksel ve psikolojik bozukluk. ⊡ **umaca olmak,** *{ağız} 1. Hayal kırıklığına uğramak. 2. Çok arzulanan şeyin elde edilmemesinden dolayı loğusada meme, erkekte cinsel organ şişmesi.* [DS]

umacı, [*eT.* umay *(bir ana tanrıça)* / u-mak *(muktedir olmak)* > u-ma-cı] *is.* **1.** Yaramazlık yapan küçük çocukları korkutmak için söylenen uydurulmuş, korkutucu hayalî yaratık. **2.** *{ağız}* Korkuluk. [DS] **3.** *{ağız}* Cin, peri gibi korkutan yaratık. [DS] ⊡ **umacı gibi,** *Çirkin ve korkunç.*

umacık, -ğı [uva-cık > uma-cık] *{ağız}* *sf.* Küçücük; ufacık. [DS]

umaç, -cı [öğ-meç / ov-maç / oğma+aş] *{ağız}* *is.* **1.** Ufalanmış hamur topakları ve un ile yapılan bir çorba. **2.** Yağ, tuz ve un karışımı çörek. **3.** Nohut büyüklüğünde yapılan hamur topağı. **4.** Ufalanmış yufka kızartması ile yapılan yemek. **5.** Çöreğin içine konulan yağ ve un karışımı. [DS] ⊡ **umaç çorbası,** *{ağız} İçine ovmaç konulmuş çorba.* [DS]

umaça, [oma-ça] *{ağız}* *is.* Kuyruk sokumu kemiği. [DS]

umaçlı, [umaç-lı] *{ağız}* *is.* İçinde ovmaç bulunan. ⊡ **umaçlı çorba,** *{ağız} İçinde ovmaç bulunan çorba.* [DS]|| **umaçlı kete,** *{ağız} İçine kavrulmuş un konulan bir tür pide.* [DS]

umak¹, [ū-mak] *(u:mak)* *{eT}* *gçsz. f.* **1.** Muktedir olmak; kudreti olmak; gücü yetmek. [ARAT] [DLT] [ETY] [İKPÖy.] **2.** Mahir olmak. [ETY] **3.** *yard. f.* Yeterlilik fiili yapan yardımcı fiil; yapabilmek; edebilmek; -ebilmek; bilmek. [ETY] [EUTS] [Gabain] [Üç İtigsizler] [Tekin]

umak², [u-mak] *{eT} gçl. f. [-r]* Geciktirmek. [DLT]

umak³, [ō-mek / ü-mak] *(u:mak)* *{eT} gçl. f. [-r]* Anlamak.

umak⁴, [um-mak > um-ak اوماق] *{eAT}* *is.* **1.** İstek; arzu. **2.** Amaç; maksat.

umak⁵, [uğ-mak > umak] *{ağız}* *is.* Çağlayan. [DS]

umalamak, [uva-la-mak / uma-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Yoğurmak. [DS]

umale, [Ar. ʿumāle عماله] *(uma:le)* *{OsT}* *is.* İşçi ücreti.

umamak, [ū-mak > ū-ma-mak] *{eT}* *gçl. f.* *[-z]* Muktedir olmamak; yapamamak; edememek. [Tekin]

umar, [*eT.* u-mak *(muktedir olmak)* > u-m-ar] *{ağız}* *is.* Çare; çıkar yol. [DS]

umarlanmak, [um-mak > um-ar-la-n-mak اومارلنمق] *{eAT}* *dönşl. f.* *[-ur]* Umutlanmak.

umarsamak, [umar-sa-mak / umur-sa-mak] *{ağız}* *gçl. f.* *[-r]* *[-s(ı)-yor]* Değer vermek; önemsemek. [DS]

umarsız, [umar-sız] *{ağız}* *sf.* Çaresiz; onulmaz. [DS]

umarsızlık,-ğı [umar-sız-lık] *is.* Umarsız olma durumu; çaresizlik.

umavarmak, [um-mak+var-mak اومه وارمق] *{OsT}* *gçsz. b. f.* *[-ur]* Beklenti içinde varmak; umu içinde gitmek; ümit ederek gitmek.

umay, [Far. humay ? => umay] *{eT}* *is.* **1.** Son; etene. [DLT] **2.** Rahim; döl yatağı. [EUTS] **3.** Çocukların ve yavruların koruyucusu olduğu sanılan bir tanrıça adı. [Tekin] [Gabain]

umaysız, [umay-sız] *{ağız}* *sf.* **1.** Avanak; aptal; bön. **2.** Beceriksiz. **3.** Düşüncesiz; saygısız. [DS]

umaz, [ū-mak > ü-maz] *(u:maz)* *{eT}* *sf.* Çaresiz. [Gabain]

umazcadan, [umaz-ca-dan] *{ağız}* *zf.* Haber vermeksizin; birden; sesizce. [DS]

umbal[1], [Yun. emvole] *{ağız}* *is.* Üvendirenin ucundaki başsız çivi; nodul. [DS]

umbal[2], [Yun. ámpoli] *{ağız}* *is.* **1.** Hendek. **2.** Bağ ve bostanlarda, evleğin enine bölümlere ayrılmasından ortaya çıkan eşit büyüklükteki parçalar. [DS]

umballamak, [umbal-la-mak] *{ağız}* *gçl. f.* *[-r]* *[-l(u)-yor]* **1.** Hayvanı nodulla dürtmek. **2.** İnsanı çalıştırmak için ağır konuşmak. [DS]

umbul, [Yun. ámpoli] *{ağız}* *is.* → umbal[2]. [DS]

umcur, [? umcur] *{ağız}* *is.* **1.** Üç beş okka buğday alan ölçek. **2.** Şiniğin dörtte biri. [DS]

umça, [omca > umca / umça] *{ağız}* *is.* **1.** Kesilmiş ağacın toprak üstünde kalan köke yakın kısmı; kütük. **2.** Asma kütüğü. [DS]

umde, [Ar. ʿumde عمده] *{OsT}* *is.* **1.** Temel olarak alınan şey; esas; ilke; prensip. **2.** Dayanılacak şey; dayanak. **3.** Herkesin güvendiği, itimadı olan kimse. ⧉ **umdetü'l-İslām,** *{OsT}* *İslamın dayanağı; İmam Gazalî.*|| **umdetü'l-ma'nevî,** *{OsT}* *tas. Gökleri yüksekte tutan güç.*

umdu, [um-mak > um-dū] *(umdu:)* *{eT}* *is.* İstek; dilek; tamah. [DLT] [KB]

umduçı, [um-dū-çī] *(umdu:çı:)* *{eT}* *is.* **1.** Umucu; dilenci. [DLT] [KB] **2.** Tamahkâr. [KB]

umduçu, [um-dū-çū] *(umdu:çu:)* *{eT}* *sf.* Tamahkâr. [Mühennâ]

umduk, [umdū > umdu-k] *{eT}* *is.* Ümit; umut; beklenti. [Gabain]

umdumak, [um-dū-mak] *(umdu:mak)* *{eT}* *gçl. f.* *[-r]* Ummak. [Mühennâ]

umdurma, [um-mak > um-dur-ma] *is.* Umdurmak eylemi.

umdurmak, [um-mak > um-dur-mak] *gçl. f.* *[-ur]* Umdurmak.

umdurmak, [um-mak > um-dur-mak] *gçl. f.* *[-ur]* Ummak beklentisinin doğmasına neden olmak; ummasını sağlamak; umutlandırmak. *{eT}* *{ağız}* *(aynı)* [DLT] [DS]

umdusuz, [umdū > umdu-suz] *{eT}* *sf.* Gözü, gönlü tok; hırssız. [KB]

umgu, [um-mak > um-gu] *{ağız}* *is.* **1.** Umut. **2.** İyi dilek.[DS]

umınç, [um-mak > um-ın-mak > um-ın-ç] *{eT}* *is.* Umut. [KB]

umk, [Ar. ʿumḳ عمق] *{OsT}* *is.* Derinlik.

umkan, [Ar. ʿumḳ > ʿumḳan عمقاً] *(u'mkan)* *zf.* Derinliğine; derinlemesine.

umki, Ar. ʿumḳī عمقی] *(umki:)* *{OsT}* *sf.* Derinlikle ilgili. ⧉ **umkî sahrā,** *{OsT}* *yer b. Derinlik kültesi.*

umkiyet, [Ar. ʿumḳiyyet عمقیت] *{OsT}* *is.* Derinlik.

-umlu, [-m-lı / -mli / -mlu / -mlü / -imli / -ımlı / -umlu / -ümlü] *yap. e.* → -mlı.

umma, [um-ma اومه] *is.* **1.** Ummak eylemi. **2.** *{OsT}* Umduğu eline geçmeyen kimsenin uğradığı hastalık; imrendiği yemeği yiyemediğinden veya özendiği şeyin ele geçmemesinden dolayı loğusada meme, erkekte husyelerde oluşan şişkinlik. *{ağız}* *(aynı)* [DS] **3.** *{ağız}* Özenme, imrenme ve bundan dolayı duyulan üzüntü. [DS] **4.** *{ağız}* Erkekte cinsel güç yoksunluğu. [DS] ⧉ **umma olmak,** *{ağız}* *Özenilen şeyin ele geçmemesi yüzünden loğusa kadında meme, erkekte husye şişmek.* [DS]|| **ummaya uğramak,** *{ağız}* → umma olmak. [DS]|| **ummaya varmak,** *{ağız}* *İstemeye gelmek; isteyici olmak.* [DS]

ummaca, [um-ma-ca] *{ağız}* *is.* **1.** Hayal kırıklığı. **2.** Özenilen şeyin ele geçmemesinden dolayı loğusalarda meme, erkekte husye şişmesi. [DS]

ummacı[1], [umacı / ummacı] *{ağız}* *is.* Korku verici yaratık; hayalet. [DS]

ummacı[2], [umma-cı] *{ağız}* *sf.* İmrenen; özenen. ⧉ **ummacı olmak,** *{ağız}* *İmrenmek; özenmek.* [DS]

ummadık, -ğı [um-ma-dık] *sf.* **1.** Hiç umulmayan; beklenmedik. **2.** *{ağız}* (Kişi ve nesne için) yaptığı iş ve davranış kendisinden beklenmeyen. [DS]

ummağ, [um-ma(k)] *{ağız}* *is.* → ummaca. [DS]

ummak, [*eT.* u-mak *(muktedir olmak)* > u-m-mak امق / اومق] *gçl. f.* *[-ar]* **1.** Olmasını istemek; beklemek;

temenni etmek; özenmek; ümit etmek. *{eT} {eAT} {OsT} {ağız} (aynı)* [DLT] [DK] [KB] [Mühennâ] [DS] **2.** Olabileceğini sanmak ya da düşünmek. *{ağız} (aynı)* [DS] **3.** (Kişiden bir davranışı için) öyle davranmasını beklemek; kendisine söylemeden, kendisinden talep etmeden o davranışı sergilemesini gönülden arzulamak. **4.** Böyle bir davranışın olacağını düşünerek kendini ona göre hazırlamak; bel bağlamak. **5.** (Olumsuz durumlar için) beklediği, düşündüğü durumun tersi olmak; taşıdığı sanılan niteliklerden yoksun olmak. **6.** *{ağız}* İstemek; dilemek. [DS] **7.** *{ağız}* Hayal kırıklığına uğramak. [DS] **8.** *{ağız}* İmrenmek; özenmek. [DS] **9.** *{ağız}* Özenilen şeyin elde edilememesinden dolayı loğusada meme, erkek çocukta husyeler şişmek. [DS] ⊡ (.... nı) **umarım!** *Öyle olmasını isterim; onu beklerim.*|| **Uma uma döndük muma.** *Beklenti yüzünden çekilen sıkıntıyı ve usancı dile getiren söz.*|| **uma varmak,** *{eAT} Umarak gitmek; ümitle varmak.*|| **umduğu gibi çıkmamak,** *Beklenilen veya taşıdığı sanılan nitelik ve özelliklerden yoksun olduğu sonradan anlaşılmak.*

ummal, -li [Ar. ʿāmil>ʿummāl عمال] *(umma:l) {OsT} is.* **1.** Tahsildarlar. **2.** Valiler. **3.** Mutasarrıflar.

umman, [Ar. ʿummān عمان] *(umma:n) {OsT} is.* Engin deniz; okyanus. ⊡ **ummān-ı adem,** *{OsT} Yokluk denizi.*

ummazcadan, [um-maz-ca-dan] *{ağız} zf.* Habersizce. [DS]

umra, [Ar. ʿömr > ʿumrā عمرا] *(umra:) {OsT} is. huk.* Kendisine bağış yapılan kimsenin ölümü hâlinde mirasçılara geri verilmek şartıyla yapılan bağış.

umran, [Ar. ʿumrān عمران] *(umra:n) {OsT} is.* **1.** Bayındır olma durumu; bayındırlık. **2.** Uygar, ileri ve mutlu olma durumu.

umrani, [Ar. ʿumrān > ʿumrānī / ʿumrāniyye عمرانیه / عمرانی] *(umra:ni:) {OsT} is.* Bayındırlık ve medeniyet ile ilgili.

umraniyet, [Ar. ʿumrāniyyet عمرانیت] *(umra:niyet) {OsT} is.* Bayındırlık.

umre, [Ar. ʿumre عمره] *{OsT} is. isl.* Hac zamanı dışında Mekke'de Mikad mahalli denilen sınırlar dışında ihrama girildikten sonra Kabe'nin tavafı ve Safa ile Merve tepesi arasını say etmek. ⊡ **umre-i nebevî,** *{OsT} Hz. Muhammed'in hac farz olmadan önceki haccı.*

umsalak, -ğı [um-sa-lak] *{ağız} sf.* **1.** (Kişi için) umutsuz. **2.** Her gördüğünü isteyen. [DS]

umsalık, -ğı [um-sa-lık] *{ağız} is.* Özenti. ⊡ **umsalığı düşmek,** *{ağız} Özenmek.* [DS]

umsanmak, [um-sa-n-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* Umutlanmak. [DS]

-umsu, [-m-sı / -msi / -msu / -msü / -imsi / -ımsı / -umsu / -ümsü] *yap. e.* ➔ -msı.

umsuk, -ğu [um-suk] *{ağız} sf.* **1.** Umutsuz; üzgün. **2.** Ürkek. [DS]

umsuluk, -ğu [um-su-luk] *{ağız} is.* Umutsuzluk; hayal kırıklığı. ⊡ **umsuluk olmak,** *{ağız} 1.*➔ umsunmak. *2. Hayal kırıklığına uğramak.* [DS]

umsumuk, -ğu [um-su-mak > umsu-muk] *{ağız} sf.* (Kişi için) cinsel isteğini gideremeyen. [DS]

umsundurmak, [um-su-n-dur-mak اومسندرمق] *{eAT} {ağız} gçl. f. [-ur]* Umutlandırmak; ümitlendirmek; ümide düşürmek. [DS]

umsunluk, -ğu [um-su-n-luk] *{ağız} is.* ➔ umsuluk. [DS]

umsunma, [um-su-n-ma] *{ağız} is.* **1.** Umsunmak eylemi; umu; bekleme; canı çekme. **2.** Özenilen şeyin ele geçmemesinden dolayı loğusada meme, erkekte husye şişmesi. [DS]

umsunmak, [um-su-n-mak اومصونمق] *gçl. f. [-ur]* **1.** *{eT} {eAT} {OsT}* Beklemek; ummak; canı çekmek. *{ağız} (aynı)* [Nevâyî] [DS] **2.** *{ağız}* İstemek; dilemek. [DS] **3.** *{ağız}* ➔ umma olmak. [DS]

umsunuk, -ğu [um-su-mak > umsu-n-uk] *{ağız} sf.* (Kişi için) canı isteyip de yiyemeyen. [DS] ⊡ **umsunuk olmak,** *{ağız} Özendiği şeyi elde edememekten dolayı hasta olmak.* [DS]

umsuruk, -ğu [um-su-r-uk] *{ağız} is.* **1.** Hayal kırıklığı; umut kırıklığı. **2.** ➔ umsunuk. [DS] ⊡ **umsuruk olmak,** *{ağız}* ➔ umsunmak. [DS]

umsutmak, [um-su-t-mak] *{ağız} gçl. f. [-ur]* Umutlandırmak; ümit vermek; umdurmak. [DS]

-umsuz, [-m-sız / -msiz / -msuz / -msüz / -imsiz / -ımsız / -umsuz / -ümsüz] *yap. e.* ➔ -msız.

-umtırak, [-m-tır-ak / -imtırak / -ımtırak / -umtırak / -ümtırak] *yap. e.* ➔ -mtırak.

umu[1], [um-mak > um-uğ > um-u اومو / اومه] *{eAT} {OsT} {ağız} is.* **1.** Umma; ümit; umut. [DK] **2.** İstek; beklenti; arzu; rica. [DS] **3.** Emel. **4.** Beklenen şey. ⊡ **umu küsü etmek,** *{ağız} Darılmak; küsmek.* [DS]|| **umu vermek,** *{eAT} Ümide düşürmek.*

umu[2], [Ar. umum => um-u ?] *{ağız} zf.* Bütün; tüm; hepsi. [DS]

umuca, [um-u-ca] *{ağız} is.* Umut. [DS]

umucar, [um-u-ca-r] *{ağız} is.* Umut etme; beklenti. [DS]

umucu, [um-ucu اوموجی / اوجی] *{eAT} {OsT} {ağız} sf.* **1.** Bir şey isteyen; bekleyen; uman; ümit eden; ümitvar. **2.** Bahşiş bekleyen. [DS]

umucuk, -ğu [um-u-cuk اوموجق] *{eAT} is.* Umulan şey; beklenen.

umug, [um-mak > um-uğ] *{eT} is.* **1.** Umut; ümit; umu. [ARAT] [Gabain] **2.** Mesnet; sığmak; melce; dayanak. [EUTS]

umugsuz, [umuğ-suz] *{eT} sf.* Dayanaksız; sığınaksız; melcesiz. [EUTS]

umuhet, [Ar. ʿumūhet عموهت] *(umu:het) {OsT} is.* Yapılacak işte, tutulacak yolda tereddüt etme; duraksama.

umuk[1], [um-mak > um-uk] *{eT} is.* Dost; eş; arkadaş. [EUTS]

umuk[2], [? umuk] *{ağız} sf.* **1.** Ilık; sıcak. **2.** Kuytu. [DS]

umuk[3], [yum-mak > um-uk] *{ağız} sf.* Yumuk. [DS]

umukluk, -ğu [um-uk-luk] *{ağız} is.* **1.** Ilık yer; sıcak yer. **2.** Kuytu yer; kuytuluk. [DS]

umul, [um-ul] *{ağız} sf.* Sessiz; yavaş; ımıl. ☞ **umul umul,** *{ağız} Usul usul.* [DS]

umulca, [um-ul-ca] *{ağız} sf.* (Nesne ve davranış için) beklenen; umulan. [DS]

umulcama, [um-mak > um-ul-ca-ma] *{ağız} is.* Beklenen, olması istenen şey; umulan şey. [DS]

umulma, [um-ul-ma] *is.* Umulmak eylemi.

umulmadık, -ğı [um-ul-madık] *sf.* Kendisinden öyle bir şey umulmayan; beklenmeyen; düşünülmeyen.

umulmak, [um-mak > um-ul-mak] *edil. f. [-ur]* Ummak eylemi yapılmak; umut edilmek; beklenmek; öyle sanılmak. *{eT} (aynı)* [EUTS]

umultmak, [um-ul-t-mak] *{ağız} gçl. f. [-ur]* **1.** (Sakız için) yumuşatarak çiğnenecek duruma getirmek. **2.** Afyon sakızını özleştirmek. [DS]

umum, [Ar. ʿām > ʿumūm عموم] *(umu:m) {OsT} sf.* **1.** Tüm; bütün. **2.** Genel. **3.** Bütün halk; bütün insanlar; kamu. ☞ **umūm müdür,** *{OsT} Genel müdür.*|| **umūm müdürlük,** *Genel müdürlük.*

umumak, [um-u-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r]* (Soğuk için) biraz kırılmak; ılımak. [DS]

umumen, [Ar. ʿumūm > ʿumūmen عموما] *(umu:men) {OsT} zf.* Tam olarak; bütünüyle; herkesçe.

umumet, [Ar. ʿumūmet عمومت] *(umu:met) {OsT} is.* Amca olma; amcalık.

umumhane, [Ar. ʿumūm + Far. ḫāne عموم خانه] *(umu:mha:ne) {OsT} is.* Genel ev. ☞ **umumhāne sermāyesi,** *{OsT} Genel ev kadını.*

umumi, [Ar. ʿumūm > ʿumūmī / ʿumūmiyye عمومیه / عمومی] *(umu:mi:) {OsT} sf.* Umuma ilişkin; herkese ait; herkesle ilgili; genel. ☞ **umumî af,** *{OsT} Genel af.*|| **umumî efkâr,** *{OsT} Kamu oyu.*|| **umumî heyet,** *{OsT} Genel kurul.*|| **umumî kâtip,** *{OsT} Genel yazman; genel sekreter.*|| **umumî kongre,** *{OsT} Genel kongre.*|| **umumî vekâletname,** *{OsT} Genel vekâletname.*

umumiyat, [Ar. ʿumūmī > ʿumūmiyyāt عمومیات] *(umu:miyya:t) {OsT} is.* Genel konular.

umumiye, [Ar. ʿumūmī > ʿumūmiyye عمومیه] *(umu:miye) {OsT} sf.* Umuma ilişkin; herkese ait; herkesle ilgili; genel.

umumiyet, [Ar. ʿumūmī > ʿumūmiyyet عمومیت] *(umu:miyet) {OsT} is.* Bir şeyin umuma ilişkin olması; herkesle ilgili; kamuya ilişkin; genel. ☞ **umūmiyet itibariyle,** *{OsT} Genellikle; genel olarak.*|| **umūmiyet üzere,** *{OsT} Her zaman ve her yerde olduğu gibi; genel olara; cümleten.*

umumiyetle, [umumiyet-le] *zf.* Genel olarak; genellikle.

umunca, [um-un-mak > umun-ca] *{ağız} is.* **1.** Olması istenen, beklenen şey; umulan şey. **2.** *sf.* (Davranış ve nesne için) beklenen; umulan. [DS]

umunç, [um-mak > um-un-mak > um-un-ç] *{eT} {ağız} is.* Beklenti; umma; umut etme. [DLT] [EUTS] [Gabain] [KB] [DS]

umunçlug, [um-un-ç-luğ] *{eT} sf.* **1.** Umulan; beklenen. [DLT] **2.** Umutlu. [DLT]

umundurmak, [um-un-dur-mak اوموندورمق] *{eAT} gçl. f. [-ur]* Ümitlendirmek; ümide düşürmek.

umunmak, [um-mak > um-ın-mak] *dönşl. f. [-ur]* **1.** *{eT}* Umutlanmak. [KB] **2.** *{ağız}* İstemek; dilemek. [DS] **3.** *{ağız}* Özenmek. [DS]

umunmak, [um-un-mak] *{eT} dönşl. f. [-ur]* **1.** Umutlanmak; ummak; ümit etmek; beklemek. [EUTS] [DLT][Gabain] **2.** Tamah etmek. [Nevâyî]

umur[1], [Ar. emr > umūr امور] *(umu:r) {OsT} is.* İşler; görevler. ☞ **umūr-āşinā,** *{OsT} İş bilir.*|| **umūr-aşnā,** *{OsT} İşten anlar; iş bilir.*|| **umūr-āşnāyān,** *{OsT} İş bilirler.*|| **umūr-dîde,** *{OsT} İş görmüş; işten anlar.*|| **umūr-dîdegân,** *{OsT} İşten anlayanlar; tecrübeli olanlar.*|| **umūr görmüş,** *{OsT} Deneyimli.*|| **umūr-i ādiye,** *{OsT} Her zamanki işler.*|| **umūr-i adliye,** *{OsT} Adaletle ilgili işler.*|| **umūr-i akliye,** *{OsT} Akla yatkın, akla dayanan işler.*|| **umūr-i āmme,** *{OsT} Kamu işleri.*|| **umūr-i askeriye,** *{OsT} Askerlikle ilgili işler.*|| **umūr-i beytiye,** *{OsT} Ev işleri.*|| **umūr-i cumhūr,** *{OsT} Ulusal işler.*|| **umūr-i dāhiliye,** *{OsT} İçişleri.*|| **umūr-i devlet,** *{OsT} Devlet işleri.*|| **umūr-i dünyeviye,** *{OsT} Dünya işleri.*|| **umūr-i hāriciye,** *{OsT} Dışişleri.*|| **umūr-i hayriye,** *{OsT} Hayır işleri.*|| **umūr-i maārif nezāreti,** *{OsT} Millî eğitim bakanlığı.*|| **umūr-i māliye,** *{OsT} Para ile ilgili işler; malî işler.*|| **umūr-i māliye nezāreti,** *{OsT} Maliye bakanlığı.*|| **umūr-i mühimme,** *{OsT} Önemli işler.*|| **umūr-i mülkiye,** *{OsT} Devlet yönetimi ile ilgili işler.*|| **umūr-i mülkiye nezāreti,** *{OsT} İçişleri bakanlığı.*|| **umūr-i müsbite,** *{OsT} Sabit olmuş işler.*|| **umūr-i nāfia,** *{OsT} Bayındırlık işleri.*|| **umūr-i seyfiye,** *{OsT} Askerlikle ilgili işler.*|| **umūr-i sıhhiye,** *{OsT} Sağlık işleri.*|| **umūr-i tevliyet,** *{OsT} Vakıf mütevellisinin yükümlü olduğu işler.*|| **umūr-i tıbbiye,** *{OsT} Tıpla ilgili işler.*|| **umūr-i zabtiye,**

{OsT} Güvenlik işleri; polisle ilgili işler.|| **umūr-i zātiye,** *{OsT} Kişisel işler.*|| **umūr-i zihniye,** *{OsT} Zihinle ilgili işler.*

umur², [Ar. umūr أمور] *(umu:r) {OsT} is.* Aldırış etme; önem verme; işten sayma. ⧉ **umura gelmek,** *(Bir şey için) meraklanmak; endişe etmek.*|| **umur etmek,** *Düşünmek; önemsemek; aldırmak.*|| **umur etmemek,** *Aldırmamak; oralı olmamak.*|| **umurumda değil!** *"Beni ilgilendirmiyor; aldırmam" anlamında kullanılır.*|| **Umurumun teki!** *İlgisizlik belirten söz.*|| **umurunda olmamak,** *İlgilenmemek; aldırmamak; oralı olmamak.*

umur³, [? umur] *{ağız} is.* Küçük tane. [DS]

umur⁴, [umur] *{ağız} is.* Sıkıntı. [DS]

umurlamak, [umur-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r]* Ufalamak. [DS]

umursama, [umur-sa-ma] *is.* Umursamak eylemi.

umursamak, [umur-sa-mak] *gçl. f. [-r] [-s(u)-yor]* **1.** Önem vermek; ilgiye değer bulmak; aldırış etmek. **2.** *{ağız}* Kırılmak; darılmak; gönüllenmek. [DS]

umursamaz, [umur-sa-maz] *sf.* **1.** Hiçbir şeye aldırmayan; önem vermeyen; oralı olmayan; endişe etmeyen; umursamayan. **2.** Bir şeye gereken dikkati göstermeyen; vurdumduymaz. **3.** Böyle bir kimsenin tutum ve davranışının niteliği.

umursamazca, [umur-sa-maz-ca] *(umursama'zca) zf.* Umursamaz bir biçimde.

umursamazlık,-ğı [umur-sa-maz-lık] *is.* Umursamaz olma durumu; umursamaz bir kimsenin tutumu; vurdumduymazlık.

umursanma, [umur-sa-n-ma] *is.* Umursanmak eylemi.

umursanmak, [umur-sa-n-mak] *edil. f. [-ır]* **1.** Umursamak eylemi yapılmak; önem verilmek; üstünde durulmak. **2.** *dönşl. f.* Kendi kendine umursamak.

umursanmayan, [umur-sa-n-ma-y-an] *is. fel.* Ne değerli ne de değersiz olan ve ahlak açısından kayıtsız kalınacak şey.

umursunmak, [umur-su-n-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ur]* Özenmek. [DS]

umursuz, [umur-suz] *{ağız} sf.* Kaygısız. [DS]

umusuz, [um-u-suz اوموسز] *{OsT} sf.* Ümitsiz.

umuş, [um-mak > um-uş] *{eT} is.* Umma. [EUTS]

umut, -du [um-mak > um-ut / Far. ümīd] *is.* **1.** Kişiyi, bir şeyi ummaya, gerçekleşeceğine inanıp geleceğe güven duyarak beklentiye iten, rahatlık ve ferahlık verici duygu; umma; ümit. *{eT} (aynı)* [DK] **2.** Böyle bir duyguyu veren kişi ya da nesne. **3.** Belli bir alanda başarı göstereceğine inanılan ve bu başarı kendisinden beklenen kimse. **4.** *istk.* Beklenti. ⧉ **umuda düşmek,** *Bir şeyin olacağına, gerçekleşeceğine inanmak; umuda kapılmak.*|| **umuda kapılmak,** *Bir şeyin olacağına, gerçekleşeceğine inanmak; umuda düşmek.*|| **umudu boşa çıkmak,** *Umduğu şey gerçekleşmemek; ümidi boşa çıkmak.*|| **umudu (.... de) olmak,** *Ona bel bağlamak; güvenmek; büyük bir beklentiye girmek.*|| **umudu kırılmak,** *Beklentisinin olacağına, gerçekleşeceğine dair inancı sarsılmak; umudunu yitirmek; umudu kalmamak.*|| **umudunu kesmek,** *Beklediği şeyin gerçekleşmeyeceği kanısına varmak; ümidini kesmek.*|| **umudunu kırmak,** *Güvenini sarsmak; beklentisini kaybettirmek; ümidini kırmak.*|| **umudunu yitirmek,** *Hiçbir beklentisi kalmamak; ümidini yitirmek.*|| **umudu sönmek,** *Beklentisinin olacağına, gerçekleşeceğine dair inancı sarsılmak; umudunu yitirmek; umudu kalmamak; ümidi sönmek.*|| **umudu suya düşmek,** *Umduğu şey gerçekleşmemek; ümidi suya düşmek.*|| **umut bağlamak,** *Bir kişi ya da şeyden bir şeyler beklemek; ondan ummak; ona güvenmek; ümit bağlamak.*|| **umut beslemek,** *Umut etmek; ummak; ümit beslemek.*|| **umut dünyası,** *Olması imkânsız şeyleri bile beklemenin doğal karşılanması gerektiğini belirten söz; ümit dünyası.*|| **umut etmek,** *Bir şeyin gerçekleşeceğini umarak beklemek; ümit etmek.*|| **umut fakirin ekmeği,** *Beklentileri gerçekleşmediği hâlde beklentiyi sürdürenlerin durumunu açıklamak için söylenen söz; ümit fakirin ekmeği.*|| **umut gapısı,** *{ağız}* → umut kapısı. [DS]|| **umut ışığı,** *Beklenen, umut edilen şeyin gerçekleşeceğine dair beliren işaret.*|| **Umut Kaf dağının ardında.** *Bir şeyin gerçekleşmesinin imkânsızlığını belirten söz; olanaksız.*|| **umut kapısı,** *Umulan şeyin gerçekleşeceği sanılan yer veya durum; umut bağlanan varlık; ümit kapısı.*|| **umut kaynağı,** *Beklentiye yol açan durum; ümit kaynağı.*|| **umut kesmek,** *Beklentiden vazgeçmek; gerçekleşmeyeceği düşüncesi ile beklemekten, umut beslemekten vazgeçmek; ümit kesmek.*|| **umut uyanmak,** *Beklenti gerçekleşir gibi olmak; umut doğmak; ümit uyanmak.*|| **umut üzmek,** *{eT} Ümit kesmek; beklentiyi bırakmak.* [DK]|| **umut vermek,** *Bir kimsenin bir şeyi ummasını sağlamak; umdurmak; umutlandırmak; ümit vermek; ümitlendirmek.*|| **umut yok,** *Hiçbir olumlu belirti yok; umut kesik; ümit yok.*

umutlandırma, [umut-lan-dır-ma] *is.* Umutlandırmak eylemi; ümitlendirme

umutlandırmak, [umut-lan-dır-mak] *gçl. f. [-ır]* Bir kimsenin umutlanmasına, umuda kapılmasına neden olmak; umut vermek; ümitlendirmek.

umutlanma, [umut-lan-ma] *is.* Umutlanmak eylemi; ümitlenme.

umutlanmak, [umut-lan-mak] *gçsz. f. [-ır]* Bir şeyin olmasını, gerçekleşmesini inançla beklemek; umut beslemek; ümitlenmek.

umutlu, [umut-lu] *sf.* **1.** Umudu olan; umut besleyen; ümitli. **2.** Gerçekleşmesi umulan; umut veren.

umutsuz, [umut-suz] *sf.* **1.** Umudu olmayan; umut beslemeyen; ümitsiz. **2.** Umudunu yitirmiş olan. **3.** Hayattan hiçbir beklentisi olmayan. **4.** Bir şeyden, gerçekleşmesinden umudunu kesmiş olan. **5.** (Hasta için) iyileşmesi olanaksız sayılan. **6.** (Durum ya da olgu için) düzelmesi, iyileşmesi, iyi bir sonuca ulaşması mümkün olmayan. ⧉ **umutsuz kalmak,** *{ağız} Üreme organlarında üremeyi önleyen aksaklık olmak.* [DS]

umutsuzluk,-ğu [umut-suz-luk] *is.* Umutsuz olma durumu; tüm umutların yitirilmiş olması hâli; ümitsizlik.

umyan, [Ar. aʿmā > ʿumyān عميان] *(umya:n) is.* Körler.

umye, [Ar. ʿumye عمية] *is.* Azgın; gümrah.

-un-, [-n- /-in- / -ın- / -un- / -ün-] *yap. e.* → -n-.

-un¹, [-n / -ın / -in / -un / -ün] *çek. e.* → -n.

-un², [-n / -ın / -in / -un / -ün] *yap. e.* → -n.

un¹, [*eT.* un] *is.* Buğday ve diğer tahıl tanelerinin öğütülmesinden oluşan toz hâlindeki besin maddesi. *{eT} (aynı)* [DLT] [DK] [Mühennâ] [Bahşayiş] ⧉ **un aşı,** *{eAT} Bulamaç; hamur işi.*|| **un böceği,** *zool. Kın kanatlı böceklerden, ev, değirmen ve fırınların karanlık köşelerinde yaşayan, bir buçuk santimetre kadar uzunlukta bir eklem bacaklı, (Tenebrio molitor).*|| **un çorbası,** *Yağda kavrulmuş unu et suyu ya da suda pişirerek elde edilen çorba.*|| **un çuvalı gibi tozmak,** *Bazı kimselerin, parasız görünmelerine rağmen, biraz zorlanırlarsa kıyıdan köşeden biraz para çıkarabileceklerini anlatan söz.*|| **un evi,** *{ağız} Baklava ununun konulduğu keçi derisinden yapılma torba.* [DS]|| **un evine indirmek,** *{ağız} (Evde bulunan yiyecekler için) gelişigüzel harcamak.* [DS]|| **un güvesi,** *zool. Pul kanatlı böceklerden, tırtılları un ve tahıl içinde yaşayan, ön kanatları uzun bir üçgen biçiminde, art kanatları yuvarlak bir eklem bacaklı, (Uphestia kuhniella).*|| **un helvası,** *Yağda kavrulmuş una şerbet katılarak yapılan tatlı.*|| **un ilegi,** *{eT} Un eleği.* [Mühennâ]|| **un kapanı,** *Un ve zahire ticareti yapılan kapalı mekân; zahireciler çarşısı.*|| **un kurabiyesi,** *Un, yağ ve pudra şekeri ile karıştırılıp fırında pişirildikten sonra üzerine pudra şekeri dökülerek sunulan bir tür kurabiye.*|| **un kurdu,** *Un içinde yaşayan böcek.*|| **un oluğu,** *{ağız} Değirmende, unun içinden aktığı oluk.* [DS]|| **un özü,** *{eAT} Nişasta.*|| **un ufak etmek,** *Ezmek; parçalamak; en küçük toz parçalarına ayırmak.*|| **un ufak olmak,** *Çok küçük parçalara ayrılmak; parçalanmak.*|| **Ununu elemek, eleğini duvara asmak,** *1. Bütün işlerden ve isteklerden el çekmek. 2. Cinsel güçten düşmek.*

un², [ün / un] *{ağız} is.* Ses; ün. [DS]

una¹, [una] *{eT} ünl.* **1.** Bak! **2.** *zf.* Şimdi; hemen. [EUTS] **3.** Daha. [EUTS] ⧉ **una basa,** *{eT} Derhal!* [Gabain]

una², [oña / uña] *{eT} zf.* Ona. [EUTS]

unak, -ğı [on-a-k / un-a-k ?] *{eAT} sf.* İyi; elverişli. [TS]

unakaya, [una-kıyā] *(unakaya:) {eT} zf.* Derhal. [Gabain]

unakına, [una-kınā] *(unakına:) {eT} zf.* Hemen hemen; neredeyse. [ETY]

unalmak, [uğ-al-mak > unal-mak / uva-l-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* Bayılmak. [DS]

unamak¹, [unā-mak] *(eT una:mak) gçl. f. [-r]* **1.** *{eT}* Onaylamak; onamak; kabul etmek; doğru bulmak; tasvip etmek; razı olmak; muvafakat etmek. *{ağız} (aynı)* [DLT] [ETY] [EUTS] [Gabain] [İKPÖy.] [KB] [DS] **2.** *{ağız}* Değer vermek; önemsemek; saymak. [DS]

unamak², [anla-mak > una-mak ?] *{ağız} gçl. f. [-r]* Anlamak. [DS]

unamamak, [una-ma-mak] *{ağız} gçsz. f. [-z]* Benimsememek; ısınamamak. [DS]

unarmak, [oñar-mak > unar-mak] *{ağız} gçl. f. [-ır]* Düzeltmek; onarmak. [DS]

unartça, [oñar-mak > unar-t-ça] *{ağız} zf.* Güzelce; iyice. [DS]

unartmak, [oñar-t-mak > unar-t-mak] *{ağız} gçl. f. [-ır]* Onarmak; düzeltmek. [DS]

unaşmak, [unā-mak > unā-ş-mak] *(una:şmak) {eT} işteş. f. [-ur]* Uyuşmak; kabullenmek. [DLT]

unaştırmak, [una-ş-tır-mak] *{ağız} gçl. f. [-ır]* Ara bulmak; barıştırmak. [DS]

unat, [Ar. ʿanī > ʿunāt عنات] *(una:t) {OsT} is.* **1.** Tutsaklar; esirler. **2.** Aşağılık kimseler; adiler.

unatça, [oña-t-ça > unat-ça] *{ağız} sf.* Doğru; güzel. [DS]

unbal, [? unbal] *{ağız} is.* Yan yana bulunan bağ karıklarının dörder ve altışar bölümü. [DS]

unatmak, [unā-mak > unā-t-mak] *(una:tmak) {eT} gçl. f. [-ur]* Razı etmek. [DLT]

unayk, [Ar. ʿunayḳ عنيق] *{OsT} is.* **1.** Gerdancık; boyuncuk. **2.** *anat.* Dişin taç kısmı ile kökü arasındaki küçük düğüm.

-unca, [-ınca / -ince / -unca / -ünce] *yap. e.* → -ınca.

unca, [o-n-ca > unca] *{ağız} zf.* O kadar çok; onca; o kadar. [DS]

uncam, [unca-m] *{ağız} zf.* O kadar çok; onca. [DS]

-uncu, [-ncı / -nci / -inci / -ıncı / -uncu / -üncü] *yap. e.* → -ncı.

uncu, [un-cu] *is.* **1.** Un ticareti yapan kimse; un tüccarı. **2.** *{ağız}* Değirmenci. [DS]

unculuk,-ğu [un-cu-luk] *is.* Un alıp satma işi; un ticareti.

uncus, [Lat. uncus *(çengel)* / Yun. onkos] *is. anat.* Boyun omurlarının gövde kısmındaki çıkıntı.

-unç, [-n-ç / -nç / -ınç / -inç / -unç / -ünç] *yap. e.* → -nç.

unç, [u-mak > unç] *{eT} is.* **1.** Olabilir; mümkün. [ETY] **2.** Emin. [ETY]

unçsuz, [ū-mak > *un-mak > un-ç-suz / onç-suz] *{eT} sf.* Minnetsiz. [EUTS]

unçu, [un-çu] *{eT} is.* Tahıldan un yapan; değirmenci. [Mühennâ]

undurmak[1], [*eT.* ong-mak > on-dur-mak] *gçl. f. [-ur]* → ondurmak.

undurmak[2], [un-dur-mak] *{ağız} gçl. f. [-ur]* (Top vb. için) zıplatmak.[DS]

UNESCO, [İng. **U**nited **N**ations **E**ducational **S**cientific and **C**ultural **O**rganization] *kısalt.* Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Örgütü'nün kısa yazılışı.

unf, [Ar. ʿunf عنف] *{OsT} is.* Sertlik; kabalık; şiddet.

unfen, [Ar. ʿunf > ʿunfen عنفاً] *(u'nfen) {OsT} zf.* Kaba biçimde; şiddetle; sert olarak.

unfî, [Ar. ʿunfī / ʿunfiyye عنفيه / عنفى] *(unfi:) {OsT} sf.* Şiddetli; sert; kaba.

unfuvan, [Ar. ʿunfuvān عنفوان] *(unfuva:n) {OsT} is.* **1.** Gençlik başlangıcı; tazelik. **2.** Güzellik; parlaklık; yakışıklılık.

ungamuk, [oñ > oñ-ā-muk] *(uña:muk) {eT} sf.* Solak. [DLT]

ungan, [on-gan > un-gan] *{ağız} sf.* **1.** (Kişi için) onmuş. **2.** Yürekli; yiğit. [DS]

ungarmak, [oñ-mak >oñ-ar-mak / uñ-ar-mak اوكارمق] *(uñarmak) gçl. f. [-ur]* **1.** *{eAT}* Rast getirmek; yoluna koymak. **2.** *{ağız}* Düzeltmek; onarmak. [DS]

ungat, [oñ-at / uñ-at اوكات] *(uñat) {eAT} sf.* Doğru; uygun; muvafık.

ungdurmak, [oñ-dur-mak / uñ-dur-mak] *(uñdurmak) {eAT} gçl. f. [-ur]* İyileştirmek; şifa vermek.

ungmak, [oñ-mak / uñ-mak اوكمق] *(uñmak) {eAT} gçsz. f. [-ar]* Uygun olmak; uygun gelmek.

ungra[1], [uñ-ra] *(uñra) {eT} zf.* Sırt üstü. ⧉ **ungra yatmak,** *Sırt üstü yatmak.* [DLT]

ungra[2], [*eT.* urva / uvra *(kalın un)* > uğra] *{ağız} is.* **1.** Ekmek yapılırken hamurun tahtaya, oklavaya yapışmaması için serpilen un. **2.** İnce elekten geçirilmiş, çok ince ve çok temiz un. [DS]

ungun[1], [ongun > ungun] *{ağız} is.* Belirti; iz; im. [DS]

ungun[2], [oñ-mak > oñ-gun > un-gun] *{ağız} zf.* Sağlığı yerinde. [DS]

ungunmak, [uğ-un-mak > un-gun-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ur]* **1.** Acıdan kıvranmak. **2.** Dayanmak. [DS]

ungut, [ung-ut] *{ağız} sf.* Sessiz. [DS]

unıtgan, [unıt-mak > unıt-ġan] *{eT} sf.* Çok unutan. [DLT] [KB]

unıtmak[1], [unıt-mak] *{eT} gçl. f. [-ur]* Unutmak. [DLT] [DK] [EUTS] [ETY] [Gabain] [KB]

unıtmak[2], [un > un-ıt-mak / un+ét-mek] *{ağız} gçl. f. [-ır]* Ezip un yapmak; öğütmek. [DS]

uniat, [Lat. union *(birlik)* > uniat > Rus. unyiat] *sf.* **1.** Papanın üstünlüğünü tanımakla birlikte millî ayinlerini koruyan; Ortodoks; Yunan Katolik Birliği. **2.** Yunan Katolik birliğine dahil olan kimse.

UNİCEF, [İng. **U**nuted **N**ations **İ**nternational **C**hildren's **E**mergency **F**und] *kısalt.* Birleşmiş Milletler Çocuklara Yardım Fonu'nun kısa yazılışı.

unk, [Ar. ʿunḳ عنق] *{OsT} is.* Boyun.

unkua, [Ar. unḳūʿa انقوعه] *(unku:a) {OsT} is.* **1.** Su oluğu sandığı. **2.** Suyun akarken biriktiği yer; birikinti yeri.

unkud, [Ar. ʿunḳūd عنقود] *(unku:d) {OsT} is.* Meyve salkımı; salkım. ⧉ **unkūd-i heremî,** *{OsT} 1. Üzüm salkımı. 2. Üzüm salkımı gibi.*

unkudi, [Ar. ʿunḳūdī عنقودى] *(unku:di:) {OsT} is.* **1.** Salkım gibi. **2.** *bot.* Salkımsı.

unlama, [un-la-ma] *is.* Unlamak eylemi.

unlamak, [un-la-mak] *gçl. f. [-r] [-l(u)-yor]* **1.** Bir şeyin üzerine un serpmek; onu ona bulamak. **2.** Un bulaştırmak.

unlanma, [un-la-n-ma / un-lan-ma] *is.* Unlanmak eylemi.

unlanmak, [un-la-n-mak] *edil. f. [-ır]* **1.** Üzerine un bulaştırılmak; un serpilmek; una bulanmak; unlamak eylemi yapılmak. **2.** *dönşl. f.* Un sahibi olmak; un edinmek; unlu hâle gelmek.

unlaşmak, [un-la-ş-mak] *{ağız} işteş. f. [-ır]* Bulaşmak. [DS]

unlu, [un-lu] *sf.* **1.** İçeriğinde ya da üzerinde un bulunan; un bulaşmış olan; una bulanmış olan. **2.** Unu olan; un sahibi olan. **3.** Un ile yapılan.

unluca, [un-lu-ca] *sf.* **1.** Biraz unlu; üzerinde az un bulunan. **2.** *is. bot.* Kazayağıgillerden, 2 m. kadar yükselebilen, dal ve yaprakları unlu gibi tüylü, sebze olarak yemeği yapılan, bir yıllık otsu bir bitki, *(Atriplex nitens).*

unluk, -ğu [un-luk] *is.* **1.** Değirmende öğütülen unun toplandığı yer. **2.** Un konulan yer; un kabı. **3.** *{ağız}* Yer katındaki oda. [DS] **4.** *sf.* (Tahıl için) un yapımına uygun; un yapımı için ayrılmış.

unmadık, -ğı [on-ma-dık >un-ma-dık] *{ağız} sf.* Dertli. [DS]

unmak, [*eT.* ong-mak / oñ-mak > on-mak] *{ağız} gçsz. f. [-ar]* **1.** (Hasta, yaralı için) iyileşmek; onmak. **2.** Mutlu olmak. [DS]

unnab, [Ar. ʿunnāb عناب] *(unna:b) {OsT} is. bot.* Hünnap.

unnabi, [Ar. ʿunnāb >ʿunnābī عنابى] *(unna:bi:) {OsT} sf.* Hünnap rengi; koyu kahverengi.

unnabiye, [Ar. ʿunnāb > ʿunnābiyye عنابيه] *(unna:biye) {OsT} is. bot.* Hünnapgiller.

urasıya, [*eT.* ūr-mak *(vurmak)* > ur-sı-y-a] *zf.* Okçulukta, vurmak amacıyla; hedefe, menzile yönelik.

urasız, [ura-sız] *{ağız} sf.* Çirkin; suratsız. [DS]

urat, [Ar. ʿurāt عرات] *(ura:t) {OsT} is.* Çıplaklar; soyunmuşlar.

uray, [*eT.* ur *(kale hendeği)* > ur-ay] *is.* Belediye.

uraza, [Ar. ʿurāżā عراضه] *(ura:za:) {OsT} is.* **1.** Armağan; hediye. **2.** Misafire sunulan yiyecekler; ikram edilen yiyecekler.

urba, [İt. roba] *is.* Giyecek, giysi. ☞ **urba görmek,** *folk. {ağız} Düğün için giyim eşyası satın almak.* [DS]|| **urbası tirakkoş,** *{ağız} Elbisesi gösterişli, alımlı; şık.* [DS]

urbak, [? urbak] *{eT} is.* Elbise; giyecek. [EUTS]

urban, [Ar. ʿarab > ʿurbān عربان] *(urba:n) {OsT} is.* **1.** Çöl Arapları; Bedeviler. **2.** *{ağız}* Göçmen kuş sürüsü. [DS]

urbanist, [Fr. urbaniste] *is.* Şehircilik uzmanı.

urbanizm, [Fr. urbanizm] *is.* Mimarlığın şehir düzeni ile uğraşan dalı.

urbuş, [? urbuş] *{ağız} is.* Demir. [DS]

urcalık, -ğı [uğur-ca-lık > ūr-ca-lık] *(u:rcalık) {ağız} is.* Çocukların yemek önlüğü. [DS]

urcan, [Ar. aʿrec > ʿurcān عرجان] *(urca:n) {OsT} is.* Topallar; aksaklar.

urcuk, -ği [? urcik] *{ağız} is.* Dağın bir yanından dışarıya doğru fırlamış kaya parçası. [DS]

urcun, [Ar. ʿurcūn عرجون] *(urcu:n) {OsT} is.* **1.** Kurumuş hurma dalı. **2.** *bot.* Ak ot.

urçuk, -ğu [ağırşak > ūrçuk / ūrşuk] *(u:rçuk) {ağız} is.* **1.** Öreke. **2.** Kirmen; iğ. [DS]

urda, [o-r(a)-da > ūr-da] *(u:rda) {ağız} zf.* Orda; orada. [DS]

Urdu, [Hint. urdu *(askerî toplanma bölgesi)*] *is. dbl.* Kuzey Hindistan ve Pakistan'da konuşulan Hint-Ari dili.

urdun, [urdun] *{eT} is.* Örs. [Gabain]

urdurmak, [ur-dur-mak اوردرمق] *{eAT} {OsT} gçl. f. [-ur]* **1.** Yağma ettirmek; talan ettirmek; vurdurmak. **2.** Sokturmak.

urdutal, [urdu+tal] *{eT} is.* Hamam otu. [DLT]

urecik, -ği [? urecik] *{ağız} is.* Ceviz, badem, fıstık sucuğu. [DS]

urefa, [Ar. ʿārif > ʿurefā عرفا] *(urefa:) {OsT} is.* Sezgisi güçlü kimseler; akıllılar; arifler.

urelenmek, [ure-le-n-mek] *{ağız} edil. f. [-ir]* Düzenlenmek. [DS]

urelenmek, [urga-la-n-mak > uğra-la-n-mak > ure-le-n-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* Sallanmak; ırgalanmak. [DS]

urf, [Ar. ʿurf عرف] *{OsT} is.* Örf.

Urfa, [Urfa] *öz. is.* Güney Doğu Anadolu Bölgesinde bir ilimiz; Şanlıurfa. ☞ **Urfa çıbanı,** *Doğu Anadolu ve özellikle Urfa çevresinde görülen, karasinekler tarafından bulaştırılan bir mikrobun sebep olduğu, iyileştiğinde çukur bir iz bırakan yüz çıbanı; şark çıbanı.*|| **Urfa kebabı,** *Bol maydanoz, domates ve soğan konulmuş koyun kıymasından yapılma şiş köfte.*|| **Urfa peyniri,** *Urfa yöresinde koyun sütünden özel yöntemlerle yapılan yumruk biçiminde salamura peynir.*

urfadan, [Ar. rüfedān رفدان] *{OsT} is.* Rafadan.

urga, [urġa] *{eT} is.* Büyük ağaç. [DLT]

urgaç, -cı [ur-gaç] *{ağız} is.* Çocukların, büyükleri içine düşürmek için hazırladıkları çukur; tuzak. [DS]

urgan[1], [*eT.* uruk / urk > urk-an > ur-ġān] *(eT urga:n) is.* Sentetik ya da keten, kenevir, pamuk, alfa otu gibi doğal lif iplerinin iki ya da daha çoğunun bir arada bükülmesiyle elde edilen kalın ip; ince halat. *{eAT} (aynı)* [Bahşayiş]

urgan[2], [ur-gan] *{ağız} is.* Asma, bostan kolu. [DS]

urgancı, [urgan-cı] *is.* Urgan yapan ya da satan kimse.

urgancılık,-ğı [urgan-cı-lık] *is.* Urgan yapım ve satım işleri; urgan ticareti.

urgandere, [Yun. boukhentra] *{ağız} is.* Üvendire. [DS]

urganlamak, [urgan-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* İpe çekmek; asmak. [DS]

urgu, [ur-mak > ur-ġū] *(urgu:) {eT} is.* **1.** Vurma. [Mühennâ] **2.** Vurmakta kullanılan nesne; sopa. [DLT] **3.** Bayrak ve bayrak ucu. [Mühennâ]

urguçı, [ur-mak > ur-ġü-çī] *(urgu:çı:) {eT} sf.* Vurucu; vuran. [KB]

urgul, [? urgul] *{ağız} is.* Çift öküz koşulan kızak. [DS]

urgulamak, [ırga-la-mak > urgu-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(u)-yor]* Sallamak; ırgalamak. [DS]

urgun[1], [ur-mak > ur-ġūn] *(urgu:n) {eT} is.* **1.** Vurgun; yağma. [DK] **2.** Sürek avı; av. [DK] **3.** Vurguncu; fedai. [DK] ☞ **urgun malı,** *{OsT} Yağmada ele geçirilen mal; ganimet.*

urgun[2], [ur-mak > ūr-ğūn اورغون] *{OsT} sf.* **1.** Vurulan; vurulmuş. **2.** Âşık; karşı cinsten birine vurgun olan. *{ağız} (aynı)* [DS]

urgun[3], [ur-gun / uğrun] *{ağız} sf.* Gizli. [DS] ☞ **urgun urgun,** *{ağız} Gizli gizli; uğrun uğrun.* [DS]

urgun[4], [ur-gun] *{ağız} is.* Karşı taraf. [DS]

urguncu, [urgun-cu اورغونجى] *{OsT} is.* Yağmacı; vurguncu.

urguy, [? urguy] *{ağız} is.* Sivrisinek. [DS]

urğ, [urğ / urk] *{ağız} is.* Ön. [DS]

urğamak, [uğra-mak > urğa-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-r(u)-yor]* Uğramak. [DS]

urğan, [urgan > urğan] *{ağız} is.* Urgan. [DS]

urğun, [uğrun > urğun] *{ağız} sf.* Gizli. [DS]

urhuç, -cu [ur-mak > ur-kuç > ur-ḫuç] *{ağız} is.* Saldırı. ⊕ **urhuç atmak,** *{ağız} Saldırmak.* [DS]

urı[1], [urī] *(urı:) {eT} is.* **1.** Erkek evlat; oğul; oğlan. [DLT] [Gabain] [KB] [Tekin] **2.** *sf.* Genç. delikanlı. [ARAT] [EUTS] ⊕ **urı oglan,** *{eT} Erkek evlat.* [DLT]|| **urı oğul,** *{eT} Erkek evlat.* [ARAT]

urı[2], [ürī] *(u:rı:) {eT} is.* Dere; yol. [DLT] ⊕ **tering urı,** *{eT} Geniş dere; derin dere; geniş yol.* [DLT]

urı[3], [orī / urī] *(urı:) {eT} is.* Ses; gürültü. [DLT] [KB] ⊕ **urı kıkı,** *{eT} Gürültü; haykırış.* [DLT]

urıcak, [ur-mak > ur-ıcak] *{eT} zf.* Vurunca. [Bahşayiş]

urılamak, [urī > urı-la-mak] *{eT} gçsz. f. [-r]* Bağırmak; sesini yükseltmek. [DLT] Kendini övmek; kendini övmekte aşırı gitmek. [DLT]

urılanmak, [urī > urı-la-n-mak] *{eT} dönşl. f. [-ur]* Erkek çocuk doğurmak; erkek çocuk sahibi olmak. [ETY]

urılaşmak, [urī > urī-la-ş-mak] *(urı:laşmak) {eT} işteş. f. [-ur]* Bağrışmak; çağrışmak. [DLT]

urılmak, [ur-mak > ur-ıl-mak] *{eT} edil. f. [-ur]* Vurulmak. [DK]

Urıslum, [Jarusalem] *{eT} is.* Kudüs şehri. [EUTS]

urışlum, [Jarusalem] *{eT} is.* Kudüs şehri. [EUTS]

urışma, [ur-mak > ur-ış-ma] *{eT} is.* Vuruşma; çarpışma; savaşma. [DK]

urışmak, [ur-mak > ur-ış-mak] *{eT} işteş f. [-ur]* Vuruşmak. [DLT]

urk[1], [ur-mak > ur-uk / urk اورق] *{eT} is.* **1.** İp; urgan. [DLT] **2.** *{ağız}* Asma ve bostanın attığı kol. [DS] ⊕ **urk olmak,** *{eAT} 1. Uzayıp gitmek. 2. Önden gitmek.*

urk[2], [urk / urğ] *{ağız} is.* Ön. [DS]

urkan, [ur-mak > ur-kan ارقان / اورقان] *{eAT} {OsT} is.* Urgan.

urkub, [Ar. ʿurḳūb عرقوب] *(urku:b) {OsT} is. anat.* Topuk siniri.

urlamak[1], [ur-la-mak] *{eT} gçsz. f. [-r]* **1.** Bağırmak. [EUTS] [Mühennâ] **2.** Ulumak. [DLT]

urlamak[2], [uğru > uğru-la-mak > ūr-la-mak] *(u:rlamak) {ağız} gçl. f. [-r] [-l(u)-yor]* Çalmak. [DS]

urlaşma, [ur-la-ş-ma] *is.* Urlaşmak eylemi.

urlaşmak[1], [ur-la-ş-mak] *dönşl. f. [-ır]* Ur durumuna gelmek; ur oluşmak.

urlaşmak[2], [urla-mak > urla-ş-mak] *{eT} işteş. f. [-ur]* Bağrışmak; çağrışmak; büyük gürültü çıkarmak; uluşmak. [DLT] [DK]

urlatmak, [uğru > ūr-la-t-mak] *(u:rlatmak) {ağız} gçl. f. [-ır]* **1.** Çaldırmak. **2.** Yitirmek. [DS]

urlu, [ur-mak > ur-(u)l-u اورلو] *{eAT} sf.* (Damga vb. için) vurulmuş; basılmış.

urlug, [ur > ur-uġ-luk > ur-luk / ur-luğ / ur-uk] *{eT}* Aile; soy sop.[EUTS]

-urluk, [-r-lık /-rlik / -rluk / -rlük / -ırlık / -irlik / -urluk / -ürlük / -arlık / -erlik] *yap e.* → -rlık.

urmak[1], [ōr-mak / ūr-mak اورمق] *(u:rmak) {eT} gçl. f. [-ur]* **1.** Vurmak; saldırmak; dövmek; çarpmak. *{eAT} {OsT} {ağız} (aynı)* [DLT] [ETY] [DK] [Gabain] [İKPÖy.] [DK] [KB] [Bahşayiş] [Mühennâ] [DS] **2.** Nişan alarak atmak; isabet ettirmek; vurmak. *{OsT} (aynı)* [DLT] [Gabain] [İKPÖy.] **3.** Yerleştirmek; koymak; dikmek; doldurmak. [DLT] [İKPÖy.] [Bahşayiş] **4.** Bindirmek. [ETY] **5.** Tayin etmek. [ETY] **6.** Tahkim etmek. [ETY] **7.** Atmak. [İKPÖy.] **8.** Kurmak; yasa çıkarmak; koymak; tanzim etmek; düzenlemek; vazetmek. *{eAT} {OsT} (aynı)* [EUTS] **9.** Taşa yazdırmak; hakkettirmek. [Tekin] **10.** Yarmak; kesmek. [Bahşayiş] **11.** *{eAT} {OsT}* (Silah vb. için) sokmak; batırmak; delmek; yaralamak. **12.** Etkilemek; tesir etmek. *{eAT} (aynı)* [Bahşayiş] **13.** *{eAT} {OsT}* Baskın yapmak; yağmalamak; gasbetmek. **14.** *{eAT} {OsT}* (Ses, boru vb. için) yüksek sesle bağırmak veya öttürmek; haykırmak. **15.** Giydirmek; üzerine örtmek; takmak; giymek. *{eAT} {OsT} (aynı)* [Bahşayiş] **16.** *{eAT} {OsT}* Bildirmek; ifade etmek; beyan etmek. **17.** *{eAT} {OsT}* Sürmek; sürüştürmek; sıvamak. ⊕ **ura başlamak,** *{eAT} Vurmaya başlamak.*|| **ur kılışmak,** *{eT} Vuruşmak; dövüşmek.* [Mühennâ]|| **urmak tokımak,** *{eT} Vurmak dövmek.* [DLT]|| **ur tut,** *{OsT} Pazarlık ederek; üç aşağı beş yukarı.*|| **uru durmak,** *{ağız} Ayakta durmak.* [DS]|| **urup tutmak,** *{eAT} Ne yapıp yapmak.*|| **uru yazmak,** *{eT} Vurayazmak; döveyazmak.* [DLT]

urmak[2], [uğru-mak > ūr-mak] *(u:rmak) {ağız} gçl. f. [-ur]* Çalmak; aşırmak. [DS]

urmak[3], [? urmak] *{ağız} is.* Kuyudan su çekmekte kullanılan ahşap kova. [DS]

Urmizt, [? urmizt] *{eT} is.* Jüpiter. [ETY]

urna, [Lat. urna] *(u'rna) is.* **1.** Antik Çağda, ölülerin küllerini saklamakta kullanılan vazolara verilen ad. **2.** Kuyudan su çekmekte kullanılan değişik biçim ve büyüklükte toprak ya da bronz kap.

urne, [Ar. ʿurne عرنه] *{OsT} is. vet.* Bıcılgan hastalığı.

urodel, [Yun. urodela] *is. zool.* Kuyruklular.

urra, [Ar. udra] *{eT} is.* Erkeklerde olan kasık yarıklığı; kavlıç. [DLT]

urret, [Ar. ʿurret عرت] *{OsT} is.* Uyuz hastalığı; cereb.

urs, [Ar. ʿurs عرس] *{OsT} is.* Düğün yemeği; toy.

ursamak, [ur-mak > ur-sa-mak] *{eT} gçl. f. [-r]* Vurmak istemek. [DLT]

ursan, [? ursan] *{ağız} sf.* Kısır. [DS]
ursu, [ur-su] *{ağız} sf.* Yapışkan. [DS]
ursukmak, [ur-mak > ur-suk-mak] *{eT} edil f. [-ar]* **1.** Dövüşte yenilmek; dövülmek; yenilmek. [DLT] [KB] **2.** Dövülmüş olmak; vurulmuş olmak. [EUTS] **3.** Vurulmak. [Gabain]
ursuz, [ur-suz] *{ağız} sf.* Tembel. [DS]
urşat, [? urşat] *{ağız} sf.* Çirkin; yakışıksız. [DS]
urşuk, -ğu [ağırşak > urçuk / urşuk] *{ağız} is.* **1.** Öreke. **2.** Kirmen. [DS]
urt, [urt] *{eT} is.* İğne deliği; iğne yurdu. [DLT]
urtmak, [ört > urt-mak] *{ağız} gçl. f. [-ar]* Tutuşturmak. [DS]
urtu, [ortu] *{eT} is.* Orta. [EUTS]
urturmak, [ur-mak > ur-tur-mak] *{eT} gçl. f. [-ur]* Vurdurmak; taş üzerine hâkkettirmek; kazıtarak yazdırmak; nakşettirmek. [ETY] [Tekin]
Uru, [uru] *{eT} is.* Şeytan adı. [EUTS]
uru, [ur-u] *{eT} is.* Bağırma çağırma. [Mühennâ]
uruba, [İt. roba] *is.* → urba.
urubar, [? urubar] *{ağız} is.* Deney; karşılaştırma. [DS]
uruc, [Ar. ʿurūc عروج] *(uru:c) {OsT} is.* → uruç.
uruç, -cu [Ar. ʿurūc عروج] *(uru:ç) is.* **1.** Yükselme; yukarı çıkma. **2.** *din.* Hz. İsa'nın, yeniden dirilişinden kırk gün sonra havarilerinin gözü önünde göğe yükselmesi olayı. **3.** Kilisenin bu olayı kutsamak üzere paskalyadan kırk gün sonra perşembe günü yaptığı yortu. **4.** Hz. İsa'nın göğe yükselişini gösteren sanat eseri. ⊡ **uruç etmek,** *Yukarı çıkmak; yükselmek.*
urug[1], [uruġ / uruk] *{eT} is.* **1.** Nesil; kuşak; soy; torunlar; döl. [ETY] [EUTS] [Gabain] [KB] [DK] **2.** Tane; tohum; evin. [DLT] [KB] [Mühennâ] **3.** Ekin. [EUTS] [Gabain] ⊡ **urug turıg,** *{eT} Hısımlar.* [DLT]
urug[2], [ur-mak > ur-uġ] *{eT} is.* Dövüş; vuruş. [DLT]
Urugini, [Sansk. rohini] *{eT} is.* Bir yıldız adı. [EUTS]
uruglamak, [uruġ-la-mak] *{eT} gçl. f. [-r]* Çekirdeğini çıkarmak; çekirdekten ayırmak. [DLT]
uruglanmak, [uruġ-la-n-mak] *{eT} dönşl. f. [-ur]* (Tahıl için) tane tutmak. [DLT]
uruglug[1], [ur-mak > uruġ-luġ] *{eT} sf.* (Altın için) para olarak kesilmiş olan; sikke yapılmış. [DLT]
uruglug[2], [uruġ-luġ] *{eT} sf.* Soylu. ⊡ **uruglug tarıglıg,** *{eT} Soy sop.* [KB]
urugluk, [uruġ-luk] *{eT} sf.* **1.** (Buğday için) tohumluk olarak ayrılmış. [DLT] **2.** *is.* Soyluluk; asalet.
urugsıramak, [uruġ-sıra-mak] *{eT} gçsz. f. [-r]* Dölsüz kalmak. [ETY]
urugsıratmak, [uruğ-sıra-t-mak] *{eT} gçl. f. [-ur]* Dölsüz bırakmak; kökünü kurutmak; zürriyetsiz bırakmak; ahfadından mahrum etmek. [ETY] [Gabain] [Tekin]
urugsuz, [uruġ-suz] *{eT} sf.* Soysuz. [KB]
uruh, [Ar. rūḥ] *{ağız} is.* Ruh. [DS]
uruk[1], [uruġ / uruk اوروق / اروق / اوروق] *{eT} {eAT} is.* **1.** Soy; sülale. **2.** Hanedan. **3.** Aile. **4.** Nesil. **5.** *{OsT}* Aşiret kolu; boy; oymak. ⊡ **uruk atmak,** *{eAT} (Bitki için) filiz atmak; dallanmak; kol salmak.*
uruk[2], [ur-mak > ur-uk / urk] *{eT} is.* İp; urgan. [DLT]
uruk[3], **-ğu** [Ar. ʿırḳ > ʿurūḳ عروق] *(uru:k) {OsT} is.* **1.** Irklar. **2.** Damarlar. **3.** Kökler. **4.** *sos.* Aynı kökten çıkan ve bir başkan yönetiminde yaşayan aileler topluluğu; kabile. ⊡ **urūk-ı beşer,** *{OsT} İnsan ırkları.*
urukçul, [uruk-çul] *{ağız} is.* Arı kuşu. [DS]
uruklug, [uruk-luġ] *{eT} sf.* İpli. [DLT]
urukluk, [uruk-luk] *{eT} is.* İp yapmak için ayrılmış iplik. [DLT]
urukmak, [uru-k-mak] *{ağız} gçsz. f. [-ur]* (Hayvan için) çok çalışıp yorulmak. [DS]
urul, [ur-mak > ur-ul] *{eT} is.* Örs. [Mühennâ]
urulmak, [ör-ül-mek / or-ul-mak / ur-ul-mak] *{eT} edil. f. [-ur]* (İp vb. için) örülmek. [DLT]
urulmak, [ur-mak > ur-ul-mak اورولق] *{eT} edil. f. [-ur]* **1.** Vurulmak; dövülmek. *{eAT} (aynı)* [DLT] [KB] [Mühennâ] **2.** Kurulmak; yapılmak; vazolunmak. *{eAT} {OsT} (aynı)* [DLT] [KB] [Mühennâ] **3.** *{eAT} {OsT}* Dikilmek. **4.** *{eAT}* Yüzüne vurulmak; çarpılmak. **5.** *{eAT} {OsT}* Giydirilmek; takılmak; konulmak.
Urum, [Lat. roma > Ar. rūm > urum] *öz. is. halk.* Rum. ⊡ **urum alası,** *{ağız} Bir çeşit kilim.* [DS]
urum[1], [ur-mak > ur-um اورم] *{eAT} is.* Vurum; vuruş.
urum[2], [? urum اوروم] *{OsT} is.* Hacim; oylum.
urum[3], [Ar. urūm / urūme اورومه / اروم] *(uru:m) {OsT} is.* **1.** Belirti; iz; nişane. **2.** Başın tepesi. **3.** Dip; kök. **4.** Ad kavminin mezarları.
urumday, [urumdāy] *{eT} is.* Kendisi ile ağının zararı giderilen bir taş; panzehir. [DLT]
urumunca, [urum-u-n-ca] *{ağız} zf.* Hizasınca. [DS]
Urumuki, [Sansk. urumkha] *{eT} is.* Bir şeytan adı. [EUTS]
urun[1], [orun / urun اورن] *is.* **1.** *{eAT}* Makam; mevki; yer. **2.** *{ağız}* Yüce kat. [DS]
urun[2], [uğrun > ūrun] *(u:run) {ağız} sf.* Gizli. ⊡ **urun urun,** *{ağız} İçin için.* [DS]
urunca, [urun-ca] *{ağız} is.* Emanet; vedia. [DS]
uruncak, -ğı [urun-ç-ak] *{ağız} is.* Emanet; vedia; saklam. [DS]

urunç, [urun-mak > urun-ç] *{eT}* *is.* Rüşvet. [DLT]

urunçak, [urun-mak > urun-ç-ak] *{eT}* *is.* Rehin; emanet; vedia. [EUTS] [Gabain]

urundı, [urun-mak > urun-dï] *(urundı:)* *{eT}* *is.* Anlaşmazlık; çekişme.

urunduk, -ğu [urun-duk] *{ağız}* *is.* Karyola. [DS]

urundulamak, [urundu-la-mak] *{ağız}* *gçl. f.* *[-r] [-l(u) -yor]* Ayıklamak; seçmek. [DS]

urungu[1], [urun-mak > urun-ġü] *(urungı:)* *{eT}* *is.* Savaşçı; muharip. [EUTS]

urungu[2], [Moğ. oronġa] *{eT}* *is.* Sancak. [Gabain]

urungut, [urun-ġu-t] *{eT}* *is.* Savaşçı; muharip; komutan. [EUTS] [Üç İtigsizler]

urunmak[1], [ur-mak > ur-un-mak] *{eT}* *dönşl. f.* *[-ur]* **1.** Çarpışmak; vuruşmak; [Gabain] **2.** Pişman olup dövünmek. [DLT] **3.** Dikilmek; kalkmak. [DLT]

urunmak[2], [ur-mak > ur-un-mak اورونمق] *{eT}* *{eAT}* *{OsT}* *dönşl. f.* *[-ur]* **1.** Takınmak. [DLT]. **2.** Örtünmek; giyinmek; sarınmak. [DLT] [KB] **3.** *{eAT}* *edil. f.* Konulmak; takılmak; oturtulmak.

urunt, [ur-mak > urun-t] *{eT}* *is.* Kavga; tecavüz; çarpışma. [EUTS] [Gabain]

urunulmak, [ur-un-ul-mak اورونلمق] *{eAT}* *edil. f.* *[-ur]* Giyinilmek.

urup[1], **-bu** [Ar. rubʿ *(dörtte bir)*] *{ağız}* *is.* **1.** Arşının sekizde biri. **2.** El gergin durumda iken başparmakla işaret parmağı arasındaki uzaklık; sele; sere. **3.** Bir çeşit tahıl ölçeği. **4.** *sf.* Yarım. **5.** Dörtte bir. [DS] ⊟ **urup buçuk,** *{ağız}* *Azar azar; perakende.* [DS]

urup[2], **-bu** [urub] *{ağız}* *ünl.* Karganın, yavrusuna yem vereceği zaman çıkardığı ses. [DS]

urup[3], **-bu** [ur-mak > ur-up / ör+ip] *{ağız}* *is.* Halıda ilmik sayısı. [DS]

uruplağı, [urup-lağı] *{ağız}* *is.* **1.** Yarım tahıl ölçeği. **2.** Tahıl ölçeğinin dörtte biri. [DS]

Urus, [Slav. Ruse > Rus > Urus اوروس] *{eAT}* *öz. is.* Rus.

urus[1], [Ar.ʿurus عرس] *{OsT}* *is.* Düğün yemeği; toy.

urus[2], [Ar. ʿurūş عروس] *(uru:s)* *{OsT}* *is.* Tarım ürünlerinin zekâtı.

urusat, [Ar. ʿurus > ʿurusāt عرسات] *(urusa:t)* *{OsT}* *is.* Düğün yemekleri.

urusbu, [Far. rūspī] *{ağız}* *is.* Orospu. [DS]

urusvay, [Far. rüsvāy] *{ağız}* *sf.* Utanılacak durumda olan. ⊟ **urusvay olmak,** *{ağız}* Utanılacak duruma düşmek. [DS]

urusvayçılık, -ğı [rüsvay-cı-lık] *{ağız}* *is.* Utanmazlık. [DS]

uruş[1], [ur-mak > ur-uş اوریش / اوروش] *{eT}* *{eAT}* *{OsT}* *is.* Mücadele; vuruşma; savaş; harp; vurma; vuruş. [DLT] [EUTS] [Gabain] [KB] ⊟ **uruş etmek,** *{eAT}* *{OsT}* *Savaşmak; cenk etmek.*|| **uruş kılmak,** *{eT}* *Savaş etmek.*|| **uruş tokuş,** *{eT}* *Uğraşma; savaşma.* [DLT]|| **uruş yarağı,** *{eAT}* *1. Savaş gereçleri. 2. Savaş hazırlığı.*

uruş[2], [Ar. ʿarş > ʿurūş عروش] *(uru:ş)* *is.* Gökler; arşlar.

uruşçu, [ur-mak > uruş-çu اوروشجی] *{eAT}* *is.* Savaşçı; muharip.

uruşmak, [ur-mak > ur-uş-mak اوروشمق] *{eT}* *işteş. f.* *[-ur]* **1.** Vuruşmak; dövüşmek; savaşmak. *{eAT}* *{OsT}*, *{ağız}* *(aynı)* [DLT] [KB] [Mühennâ] [DS] **2.** *{eAT}* *{OsT}* Hepsi birleşerek vurmak. ⊟ **uruşu ölmek,** *{eAT}* *Çarpışa çarpışa ölmek; savaşta ölmek.*

uruşman, [ur-uş-man] *{ağız}* *is.* Savaşçı. [DS]

urut, [arut / urut] *{eT}* *sf.* (Geçen yıldan kalan ot için) kuru. [DLT]

uruturmak, [ur-u+tur-mak] *{ağız}* *gçsz. b. f.* (Hayvan için) koşmaya hazır olmak; eşinmek. [DS]

uruz, [Ar. ʿurūż عروض] *(uru:z)* *{OsT}* *is.* **1.** Bildirmeler; durumunu açıklamalar; arzlar. **2.** Geçici olarak gelme; arız olma.

uruzlama, [uruz-la-ma] *{ağız}* *is.* Ölçüsüz, gelişigüzel söz. [DS]

urva[1], [uv-mak > uv-ra / urva اووره / اوره] *{ağız}* *is.* **1.** Hamur açılırken yapışmaması için hamurun altına saçılan un; uğra. *{eAT}* *(aynı)* **2.** Çorbalık un. **3.** Çok sulu hamur. **4.** Su ve un karışımı bulamaç. **5.** Çift sürerken bulgur gibi dağılan tavlı toprak. [DS] ⊟ **urva bezi,** *{ağız}* *İçine uğra konulan bez.* [DS]

urva[2], **-ai** [Ar. ʿurvāʾ عرواء] *(urva:)* *{OsT}* *is. tıp.* **1.** Sıtma. **2.** Sıtmaya tutulma.

urvalamak, [urva-la-mak] *{ağız}* *gçl. f.* *[-r] [-l(ı)-yor]* Unla çorba yapmak. [DS]

urvalık, -ğı [urva-lık] *{ağız}* *is.* **1.** Uğra. **2.** Böreklik, baklavalık un. [DS]

urvat, [? urvat] *{ağız}* *is.* Değer; önem. [DS]

urve, [Ar. ʿurve عروه] *{OsT}* *is.* Sap; kulp; tutamak. ⊟ **urve-i vuska,** *{OsT}* *Sağlam sap; Müslümanlık.*

urvuya, [Ar. rubʿiyye => urubiye] *{ağız}* *is.* Yarım Mahmudiye altını. [DS]

ury, [Ar. ʿury عری] *{OsT}* *is.* Çıplaklık.

urya[1], [Ar. rüʾyā] *{ağız}* *is.* Rüya; düş. [DS]

urya[2], [? urya] *{ağız}* *is.* İki buçuk yaşındaki dişi tay. [DS]

uryan, [Ar. ʿuryān عریان] *(urya:n)* *{OsT}* *sf.* → üryan.

uryani, [Ar. ʿuryānī عریانی] *(urya:ni:)* *{OsT}* *is.* **1.** Çıplaklık. **2.** Kabuğu pek ince olan bir tür erik.

urza[1], [Ar. ʿurża عرضه] *{OsT}* *is.* Hedef; amaç; gaye.

urza[2], [? urza] *{ağız} is.* Yiyecek; besin; gıda; rızık. [DS]

us[1], **-su** [us اوس / اوص] *{eT} {eAT} {OsT} is.* **1.** Akıl. [DLT] [EUTS] [DK] [Bahşayiş] **2.** Doğruyu, yanlışı ayırt ediş; rüşt. [DLT] **3.** Bilinç. [Bahşayiş] **4.** Edep; terbiye; iyi davranış. **5.** *{eAT}* Fikir; düşünce. **6.** *fel.* Duyarlılığın karşıtı olarak düşünme, anlama, kavrama yetisi; usa vurma ve çıkarımlar yapma yetisi; olaylar veya kavramlar arasında zorunlu bağıntılar kurma yetisi; bu bağlantıları algılama yetisi. ▭ **usa vurma,** *fel. 1. Bilinen ve doğruluğu kabul gören önermelerden yeni hükümler çıkarma; akıl yürütme; muhakeme; uslamlama. 2. Akıl ve mantık süzgecinden geçirmek.*|| **usa vurmak,** *psikol. Bir konu hakkında iyice düşünüp taşınarak karar vermek; muhakeme etmek.*|| **us bahası olmak,** *{ağız} Bir olaydan, bir durumdan deneyim kazanmış olmak; aklı başına gelmek.* [DS]|| **usdan alu,** *{eAT} Akıldan yoksun; akılsız.*|| **us dışı,** *1. Akla ve mantığa aykırı olan. 2. Akıl ve mantık ile kavranamayan; akıl dışı.*|| **us dışıcılık,** *Akıl dışıcılık.*|| **us dışılık,** *Akıl dışı olma durumu.*|| **us pahası,** *Us payı.*|| **us payı,** *Düşünüp taşınmadan yapılan bir davranışın kişiye ileride aynı tür davranışı bir daha göstermeme biçiminde kazandırdığı deneyim; akıl dersi; us pahası. {ağız} (aynı)* [DS] || **us payı vermek,** *Akıllı davranması için gerekli deneyimi kazandırmak. {ağız} (aynı)* [DS]|| **ussı gitmek,** *{eT} Aklını, bilincini yitirmek.* [Bahşayiş]|| **ussu divşürmek,** *{eAT} Aklını başına toplamak.*|| **ussu gitmek,** *{eAT}* → usu gitmek.|| **usu azmak,** *{eAT} Çıldırmak.*|| **usu gitmek,** *1. Aklını yitirmek. 2. {ağız} Başı dönmek.* [DS]

us[2], [us] *{ağız} sf.* **1.** Sessiz; yavaş. **2.** Özenli. **3.** *is.* Sessizlik. [DS] ▭ **us yürümek,** *{ağız} Ses çıkarmadan yürümek; yavaş yürümek.* [DS]

us[3], [us] *{ağız} is.* Yarar; çıkar. [DS]

us[4], [us] *{eT} is.* **1.** Kuyruk sokumu. [ETY] **2.** Atın kuyruğu. [ETY]

us[5], [us] *{eT} is.* Akbaba, kerkenez gibi leş yiyici kuş. [DLT]

usag, [us-mak > us-a-ğ] *{eT} sf.* Susuz(luk). [EUTS]

usa, [Ar. ġussa] *{ağız} is.* Tasa; üzüntü. [DS]

usaba, [? usaba] *{ağız} is.* Toprak çömlek. [DS]

usak[1], [us-mak > us-a-k] *{eT} is.* Susuzluk. [Clauson]

usak[2], [us-a-k] *{ağız} is.* Kuzusu ölen sağmal koyun. [DS]

usal[1], [*osā-mak > osā-l / usā-l اوصال] *{eT} sf.* **1.** Gamsız; kedersiz; keyifli. [EUTS] **2.** İhmalkâr. **3.** Gafil. [KB] ▭ **usal kişi,** *{eT} Gafil; iş bilmeyen.* [DLT] ▭ **usal olmak,** *{eAT} Gevşek davranmak; ihmal etmek.*

usal[2], [usa-l اوصال] *{eAT} sf.* Hesaba katılmayacak derecede önemsiz; ihmal edilebilir.

usallık, [usal-lık] *{eT} is.* Gafillik.

usamak, [*osā-mak / usā-mak] *(usa:mak) gçsz. f. [-r]* **1.** *{eT}* Bıkmak. **2.** *{ağız}* Tasalanmak; kederlenmek. [DS]

usamak, [usā-mak] *(usa:mak) {eT} gçsz. f. [-r]* Uzamak. [EUTS]

usan, [*osā-mak > usā-n / usa-ñ اوصانك / اوسان] *{eAT} {OsT} sf.* **1.** Gevşek; tembel. **2.** İsteksiz. **3.** Gafil. ▭ **usan gelmek,** *{OsT} Bıkkınlık gelmek; usanç duymak.*|| **usañ olmak,** *{eAT} 1. Bıkmak. 2. Dalgınlık göstermek; gaflet etmek; ihtiyatsız bulunmak. 3. Gevşek davranmak.*|| **usañ tutmak,** *{eAT} Gevşek tutmak; gevşeklik göstermek; ihmal etmek.*|| **usan vermek,** *{eAT} Usanç vermek; usandırmak.*

usanç, -cı [us-an-ç] *is.* **1.** Usanma duygusu; bıkkınlık; bezginlik duygusu. **2.** *sf.* Bıktıran; usandıran. **3.** *eski.* Usanan; bıkan. ▭ **usanç getirmek,** *Usanç duyulacak duruma gelmek; usanmak.*|| **usanç vermek,** *Bıktırmak; usandırmak.*

usançlık, -ğı [usanç-lık] *is.* Usanma durumunda olma; bıkkınlık; bezginlik. ▭ **usançlık getirmek,** *Tamamen bıkmak; iyice usanmak.*

usandırıcı, [us-an-dır-ıcı] *sf.* **1.** Uzama, yineleme gibi sebeplerle insana usanç veren; usandıran; bıktıran. **2.** (Kişi için) rahatsızlık veren; can sıkılmasına sebep olan; bıktıran; bezdiren.

usandırma, [us-an-dır-ma] *is.* Usandırmak eylemi; bıktırma; bezdirme.

usandırmak, [us-an-dır-mak] *gçl. f. [-ır]* (Kişi için) usanmasına, bıkmasına, bezmesine neden olmak; bezdirmek; bıktırmak.

usandurmak, [usa-n-dur-mak] *{eT} gçl. f. [-ur]* Bıktırmak. [KB]

usangan, [us-an-gan] *{ağız} is.* Çabuk usanan. [DS]

usangın, [us-an-gın] *{ağız} sf.* Usanmış; bıkmış; bıkkın; bezgin. [DS]

usangınlık, -ğı [usan-gın-lık] *{ağız} is.* Bezginlik; bıkkınlık. ▭ **usangınlık gelmek,** *{ağız} Bıkkınlık, bezginlik gelmek.* [DS]

usanılma, [usan-ıl-ma] *is.* Usanılmak eylemi.

usanılmak, [us-an-ıl-mak] *edil. f. [-ır]* Usanmak eylemi oluşmak; bıkılmak; bezilmek.

usang, [usañ اوصانك] *(usañ) {eAT} {OsT} is.* **1.** Bıkkınlık. **2.** İhmal; gaflet. **3.** İhtiyatsızlık. ▭ **usañ olmak,** *{eAT} {OsT} 1. Bıkmak; usanmak. 2. İhmal etmek.*|| **usañ tutmak,** *{eAT} {OsT}* → usañ olmak.

usanglık, [usañ-lık اسانكلق / اسنكلق] *{eAT} {OsT} is.* Tembellik; gafillik; gevşeklik; ihmal.

usanma, [us-an-ma] *is.* Usanmak eylemi.

usanmak[1], [*eT.* *osā-mak > usa-n-mak] *dönşl. f. [-ır] [eT. -ur]* **1.** Bir şeyin uzamasından ya da yinelenmesinden dolayı canı sıkılır olmak; bıkkınlık gelmiş olmak; katlanamaz olmak; bezmek; bıkmak. *{eT} {eAT} (aynı)* [Mühennâ] **2.** *{eAT}* Doymak. [DK] **3.** (Kişi için) varlığından ve davranışlarından rahat-

sız olur duruma gelmek. **4.** *{eT}* Gafil olmak; gaflet etmek. [KB] [Mühennâ]

usanmak[2], [us > us-ā-mak > us-a-n-mak] *{eT} dönşl. f. [-ır]* İnanmak; itimat etmek. [EUTS]

usanmak[3], [us-mak > us-an-mak] *{eT} gçsz. f. [-ır]* Susamak. [EUTS]

usantı, [usan-tı / usa-ntı] *is.* Usanma durumu; bıkma; usanç.

usar, [u-mak *(muktedir olmak)* > u-sar] *{eT} zf.* Muktedir olursa; gücü yeterse. [EUTS]

usare, [Ar. ʿuṣāre عصاره] *(usa:re) {OsT} is. biy.* Öz su. ⊡ **usāre-i hücreviye,** *{OsT} bot. Hücre öz suyu.*|| **usāre-i ineb,** *{OsT} Üzüm suyu; şıra.*|| **usāre-i mi'deviye,** *{OsT} Mide salgısı.*|| **usāre-i müstahzara,** *{OsT} bot. Ongun besi suyu.*|| **usāre-i nevātiye,** *{OsT} bot. Çekirdek öz suyu.*||

usareli, [usare-li] *(usa:reli) sf.* Öz suyu bulunan; öz suyu çıkan; öz su salgılayan.

usat, [Ar. ʿāṣī > ʿuṣāt عصات] *(usa:t) {OsT} is.* **1.** Asiler; baş kaldıranlar. **2.** Zorbalar. **3.** Günahkârlar.

usayık, [usāyuk / usāyık] *(usa:yık) {eT} sf.* Gafil. [Mühennâ]

usayuk, [*osā-mak > osāñ-uk / osān-yok / us-āyuk] *(usa:yuk) {eT} sf.* Gafil. [DLT] [KB]

usbad, [Tibet. sbad / spad] *{eT} is.* İlaç olarak kullanılan bir bitki. [EUTS]

usban, [Tibet. sbad / spad] *{eT} is.* → usbad.

usbarı, [Başk. döş+pörü / aş+pöri [Atalay] / Far. ? [Clauson]] *{eT} is.* Üzerine şeker dökülerek yenen, külde pişirilip yağ üzerine doğranan ekmek.

usbu, -u'ı Ar. aṣābīʿ > uṣbuʿ اصبع] *{OsT} is. anat.* Parmak.

usca, [us-ca] *(u'sca) {ağız} zf.* Yavaşça; sessizce. [DS]

usçu, [us-çu] *is.* **1.** Akılcı. **2.** Aklını kullanmasını bilen kimse. **3.** *fel.* Usçuluk yanlısı olan kimse; rasyonalist.

usçuluk,-ğu [us-çu-luk] *is. fel.* **1.** Doğruluğun ölçütünü duyularla değil tümdengelimci bir akıl yürütme ile çıkarmalarda bulunan öğretilerin genel adı; rasyonalizm; akılcılık; akliye. **2.** Aklın verileri dışında hiçbir şeye inanmama durumu; akliye; rasyonalizm. **3.** Evrensel bilginin deneylerden değil sadece aklın verileri ile çıkartılabileceğini savunan görüş; akılcılık.

usdacı, [us-dacı] *{eT} is.* Kurtarıcı; halaskâr. [EUTS]

usdun, [? usdun] *{ağız} is.* Çatı yapımında kullanılan kalın direk. [DS]

usdura, [Far. üsdüre] *{ağız} is.* Ustura. [DS]

usefa, -ai [Ar. ʿasīf > ʿusefāʾ عسفا] *(usefa:) {OsT} is.* **1.** Irgatlar. **2.** Çiftçiler.

useyb, [Ar. ʿuṣeyb عصيب] *{OsT} is. anat.* Gelişmiş omurgalılarda embriyon eklentisi; alantoit.

useybat, [Ar. ʿuṣeybe > ʿuṣeybāt عصيبات] *(useyba:t) {OsT} is. bot.* Yapraklardaki küçük damarlar. ⊡ **useybāt-ı ūlā,** *{OsT} bot. Yaprağı ikiye bölen damarlar.*|| **useybāt-ı sāniye,** *{OsT} bot. İkincil yaprak damarları.*|| **useybāt-ı sālise,** *{OsT} bot. Üçüncül yaprak damarları.*

useybe, [Ar. ʿuṣeybe عصيبه] *{OsT} is. bot.* Yaprak damarı.

useyle, [Ar. ʿuseyle عسيله] *{OsT} is.* **1.** Bal kadar tatlı olan küçük bir nesne. **2.** Cinsel ilişki.

useyye, [Ar. ʿuṣeyye عصيه] *{OsT} is.* Çomak; cop.

usfur[1], [Ar. ʿuṣfūr عصفور] *{OsT} (usfu:r) is.* Serçe kuşu.

usfur[2], [Ar. āṣfūr آصفور / āṣpūr آصپور => ʿuṣfūr] *{eT} is.* **1.** Yalancı safran; aspur, *(Carthamus tinctorius).* [Bahşayiş] **2.** Bu bitkini çiçeklerinden elde edilen kırmızı boya. [Bahşayiş] **3.** Çiçek halindeki safran. [Bahşayiş] ⊡ **usfur renklü,** *{eT} Kırmızıya yakın sarı; safran sarısı.* [Bahşayiş]

usgura, [? üsküre / usgura] *{ağız} is.* Topraktan yapılma çorba tası. [DS]

ushuru, [İng. scarev] *is.* → uskuru.

usıç, [us-īç] *{eT} sf.* Tehlikeli. [ETY]

usıtgan, [us-ıt-ğān] *(usıtga:h) {eT} sf.* Susatan; çok susatan. [DLT]

usıtmak, [us-mak > us-ıt-mak] *{eT} gçl. f. [-ur]* Susatmak. [DLT]

usik, [Çin. tsü *(harf)* / Soğd. wjk'k => ujik / usik / üjük] *{eT} is.* Hece; harf. [EUTS]

uskada, [Tibet. sbad / spad] *{eT} is.* İlaç olarak kullanılan bir bitki. [EUTS]

uskuf, [Yun. skuphia] *{ağız} is.* İpekli kadın elbisesi. [DS]

uskufa, [Yun. skuphia] *is.* **1.** Tayfaların başlarına giydiği eski bir külah çeşidi. **2.** Ticaret gemilerinde, tonoz demiri atmaya yarar küçük filika. **3.** *{ağız}* → uskuf. [DS]

uskuk, [us-(u)k-uk ?] *{eT} is.* Kunduracı bıçkısı. [Mühennâ]

uskumru, [Yun. skombrus] *(usku'mru) is. zool.* **1.** Uskumrugillerden, sıcak ve ılık denizlerde yaşayan, boyu kırk santime kadar varan, sürüler hâlinde yaşayan, aralık ayından mart başına kadar avlanan, siyah etli oldukça sindirimi zor kemikli balık, *(Scomber scombrus).* **2.** *argo.* Geçimini, birlikte olduğu hayat kadınının parası ile sürdüren erkek; jigolo. ⊡ **uskumru çaparisi,** *Daha çok uskumru avında kullanılan bir tür olta.*|| **uskumru dolması,** *Uskumrudan yapılan bir tür balık dolması.*|| **uskumru pilakisi,** *Kılçığı temizlenmiş ve doğranmış uskumru etlerinin bir tepside soğan ve maydanoz katılarak çok az ateşte pişirilmesi ile yapılan ye-*

mek.|| **uskumru yahnisi,** *Kılçıkları temizlenmiş ve doğranmış uskumru etine soğan, salça ve su katılarak yapılan bir yemek.*

uskumrugiller, [uskumru-gil-ler] *is. zool.* Örnek türü uskumru olan, sıcak ve ılık denizlerde yaşayan, mekik biçimli vücutları ve güçlü kuyrukları olan, kuyruk altı yüzgeçlerinden sonra pinullaları bulunan kemikli balıklar familyası, *(scombridae).*

uskumrumsugiller, [uskumru-msu-giller] *is. zool.* Sıcak ve ılık denizlerin üst kesimlerinde yaşayan, örnek hayvanı kırlangıç balığı ve zargana olan, kemikli balıklar takımından kefaller alt takımına giren kemikli balıklar familyası, *(Scombresdcidae).*

uskun, [us-mak > us-kun] *{eT} is.* Sarımsak; soğan. [EUTS] [Gabain]

uskuna, [İng. sconner] *is. dnz.* Pruva direğine kare, grandi direğine yan yelkenleri çekilen iki direkli yelkenli.

uskundura, [İt. scontro] *(usku'ndura) is. dnz.* Pervane çıkmaları.

uskup, [Üsküp > uskuf / uskufa] *{ağız} is.* İpekli kadın elbisesi. [DS]

uskupador, [İt. scopatore] *is. dnz.* Temizlik yapmak üzere görevlendirilmiş tayfa.

uskur, [İng. screw] *is. dnz.* Pervane.

uskuru[1], [? üsküre / uskura] *{ağız} is.* Topraktan yapılmış çorba tası. [DS]

uskuru[2], [İng. screw] *is.* **1.** Cıvata ve somunlardaki yiv. **2.** Yuvarlak çubuklar üzerine açılan helezonlu dişlere verilen ad.

uskurufa, [Yun. skhropha] *{ağız} is.* Bir tür domuz. [DS]

uskut, [Ar. sükūt => uskut] *{ağız} sf.* Sessiz; uslu. [DS]

uskuta, [İt. scota] *(usku'ta) is.* Yelkenleri açmak ya da rüzgâr alan yakalarını sabitleştirmekte kullanılan donanım ipleri.

uslamak[1], [us > us-lā-mak] *(usla:mak) {eT} gçl. f. [-r]* Anlamak; hayrı şerden ayırt etmek. [DLT]

uslamak[2], [us > us-lā-mak] *(usla:mak) {eT} gçsz. f. [-r]* Akbaba gibi saldırmak. [Clauson]

uslamlama, [us-la-m-la-ma] *is.* **1.** Akıl yürütme; usa vurma. **2.** *fel.* Zekânın bireşimci yetisinin ürünü olarak belirli verilerden yola çıkarak bir sonuca ulaşma işlemi.

uslamlamak, [us-la-m-la-mak] *gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Usa vurmak; akıl yürütmek.

uslanma, [us-la-n-ma] *is.* Uslanmak eylemi.

uslanmak, [us-la-n-mak] *dönşl. f. [-ır]* **1.** (Kişi için) hoş karşılanmayan davranışlarından, uçarılıklarından vazgeçmek. **2.** (Çocuk için) yaramazlığı bırakmak. **3.** Söz dinler olmak. **4.** (Hayvanlar için) uysallaşmak; sakinleşmek. **5.** Herhangi bir olumsuz davranıştan, olaydan ders almak; aklı başına gelmek; akıllanmak. **6.** *{ağız}* Eğitilmiş olmak; büyümek. [DS]

uslayu, [uslā-mak > uslā-yu] *(usla:yu) {eT} zf.* (Saldırmak; davranmak) akbaba gibi. [DLT]

uslu[1], [us-lu] *sf.* **1.** Toplumu ve çevresini rahatsız etmeyen; edepli; müeddep. **2.** (Çocuk için) yaramazlık etmeyen; söz dinleyen. **3.** (Hayvan için) huysuz olmayan; sakin. **4.** Akıllı; zeki. **5.** *{ağız}* Sözü dinlenir yaşlı. [DS] ⧉ **uslu akıllı,** *Olgun ve ağırbaşlı olan kimse.*|| **uslu durmak,** *Zarar verici davranışlarda bulunmamak; yaramazlık etmemek.*|| **uslu oturmak,** *(Çocuk için) yaramazlık etmeden oturmak, durmak.*|| **uslu uslu,** *Uslu olarak; uslu biçimde.*

uslu[2], [us-luġ > us-lu] *{eT} sf.* Akıllı; bilinçli. [Bahşayiş]

uslubiber, [uslu+biber] *{ağız} is.* Karabiber. [DS]

usluc, [Ar. ʿuslūc عسلوج] *(uslu:c) {OsT} is.* Yeni belirmiş ağaç budağı.

usluk, -ğu [us-luk] *{ağız}* Bilinç. ⧉ **usluğu çekilmek** (geçmek / gitmek / kaçmak), *{ağız} Bayılmak; içi geçmek.* [DS]

uslug, [us > us-luġ] *{eT} sf.* İyiyi kötüden ayırt edebilen; sağlam kararlı. [Clauson]

usluluk, -ğu [us-lu-luk] *is.* Uslu olma durumu.

uslup[1], **-bu** [? uslup] *{ağız} sf.* Akıllı. [DS]

uslup[2], **-bu** [Ar. uṣṭuble / üstübü] *{ağız} is.* Gaza batırılmış paçavra. [DS]

usluplu, [uslup-lu] *{ağız} is.* Uslu; terbiyeli. [DS]

uslurak, -ğı [uslu-rak] *{ağız} sf.* Biraz uslu; usluca. [DS]

usmak[1], [us-mak / suv-sā-mak] *{eT} gçsz. f. [-ar]* Susamak. [DLT] [EUTS] [KB]

usmak[2], [us > us-mak] *{eT} gçsz. f. [-ar]* **1.** Sanmak; ummak. *{eAT} (aynı)* [DLT] [DK] **2.** Kastetmek. [Mühennâ] **3.** *{eAT} {ağız}* Kıyas etmek; ölçmek. [DS] **4.** *{eAT}* Benzetmek. **5.** *{ağız}* Akıl etmek.[DS]

usmak[3], [us-mak] *{ağız} gçsz. f. [-ar]* Bıkmak; usanmak. [DS]

usmak[4], [us-mak] *{ağız} gçl. f. [-ar]* Ummak. [DS]

usmak[5], [us-mak] *{ağız} gçsz. f. [-ar]* Susmak. [DS]

Usmanî, [Ar. ʿuṣmānī عثمانى] *(usma:ni:) {OsT} is.* **1.** Osmanlıya ilişkin. **2.** Hz. Osman'a ait.

Usmaniyan, [Ar. ʿuṣmāniyān عثمانيان] *(usma:niya:n) {OsT} is.* Osman Oğulları; Osmanlılar.

usmuh, [Ar. uṣmūḫ اصموخ] *(usmu:h) is.* **1.** Kulak. **2.** Kulak deliği.

usmuk, -ğu [us-muk] *{ağız} sf.* Utangaç. [DS]

usnatmak, [ösnē-mek > ösne-t-mek / usna-t-mak] *{eT} gçl. f. [-ur]* Benzetmek. [DLT]

usot, [ıssı+ot > isot / usot] *{ağız} is.* Yeşil biber. [DS]

usr, [Ar. ʿusr عسر] *{OsT} is.* **1.** Zorluk; güçlük. **2.** Darlık; sıkıntı. **3.** Zor iş. ⧉ **usrü'l-bevl,** *{OsT} Sidik zoru.*|| **usrü'n-nefes,** *{OsT} Nefes darlığı.*

usret, [Ar. ʿusr > ʿusret عسرت] *{OsT} is.* Zorluk; güçlük; sıkıntı. 🗗 **usret-i bel',** *{OsT} tıp. Yutma zorluğu.*|| **usret-i bevl,** *{OsT} tıp. Sidik zoru.*|| **usret-i hayz,** *{OsT} tıp. Aybaşı bozukluğu.*|| **usret-i hazm,** *{OsT} tıp. Sindirim güçlüğü.*|| **usret-i teneffüs,** *{OsT} tıp. Nefes darlığı.*

usrık, [us-rı-k] *{eT} sf.* Uyuklayan. [DLT] [KB]

ussal, [us-sal] *sf.* **1.** Akla uygun. **2.** Yalnız akla dayanan; aklî; rasyonel.

ussallaştırma, [us-sal-laş-tır-ma] *is.* Herhangi bir işi ya da davranışı akla uygun hâle getirme; aklileştirme; rasyonelleştirme.

ussallık,-ğı [us-sal-lık] *is.* **1.** Akla dayanan şeyin niteliği; rasyonalite. **2.** Bir amaca en etkin ve uygun biçimde ulaştıracak olan araçları kullanmayı gerektiren tutum.

usta, [Far. üstād اوستاد] *is.* **1.** Belli bir çıraklık ve kalfalık dönemini geçirdikten sonra bir işi veya zanaatı çok iyi öğrenmiş olan ve bu işi kendi başına yapabilen kimse. **2.** Sanat, zanaat öğreticisi. **3.** Bir zanaatı başarı ile yapabilen ve başkalarına öğreten kimsenin unvanı; zanaatçının sanı. **4.** Üstün bir yeteneğe ve bilgiye sahip olan; bunu başkalarına öğretebilen ve onlara önderlik etmiş olan kimse. **5.** Büyük sanatçı; büyük yazar. **6.** *eski.* Selatin meyhanelerinde çalışan garsonlara verilen ad. **7.** Yeniçeri ocağında görevleri aşçıbaşılık olan küçük rütbeli subaylara verilen ad. **8.** Eskiden, genç kızları evine kabul ederek dikiş nakış öğreten kadın. **9.** İmparatorluk döneminde saraydaki hizmetli ve cariyelerin kıdemlilerine verilen unvan. **10.** Bir okul kuran ve belli bir üne ulaşmış olan sanatçılara eskiden verilen unvan. **11.** *sf.* Yaptığı işi iyi bilen; yetkin; eli uz; işinin eri; becerikli; mahir. **12.** Başkaları ile olan ilişkilerinde zekice davranan, ilişkileri zekice yürüten. **13.** *mecaz.* Akıl veren; akıl öğreten. **14.** *{ağız}* Düzenci; hileci: alcı. [DS] 🗗 **usta çıkmak,** *{ağız} Bir zanaatı, bir ustanın yanında çalışarak öğrenip usta olmak; ustalık kazanmak.* [DS]|| **usta elinden çıkmak,** *(Bir iş için) işi bilen, uzman bir usta tarafından yapılmak; usta işi olmak.*|| **usta er,** *as. Temel eğitimi tamamlamış muvazzaf asker.*|| **usta işi,** *Usta bir kimsenin yaptığı hemen belli olan iş.*|| (bir şeyin, işin) **ustası olmak,** *O işi çok iyi yapmak; çok iyi bilmek.*|| **ustaya gitmek,** *{ağız} Zanaat etmek için bir usta yanına sürekli gitmek.* [DS]|| **ustaya virmek** (vermek), *(Çocuğu için) zanaat öğrenmesi için bir usta yanına vermek; çıraklığa vermek.*

ustabaşı, [usta+baş-ı] *is.* **1.** Bir atölyede çalışan usta ve işçileri yöneten, onlara yol gösteren usta. **2.** İnşaatta çalışan işçi ve ustaları gözetim ve denetim altında tutmakla görevli kimse.

ustaca, [usta-ca] *(usta'ca) zf.* **1.** Ustaya yakışır biçimde; usta olan bir kimseye yakışır beceriyle. **2.** Kurnazlıkla.

ustad, [Far. üstād اوستاد] *{OsT} is.* → üstat / üstad.

ustah, [Far. üstāḫ اوستاخ] *{OsT}is.* → üstah.

ustalaşma, [usta-la-ş-ma] *is.* Ustalaşmak eylemi.

ustalaşmak, [usta-la-ş-mak] *gçsz. f. [-ır]* **1.** Usta durumuna gelmek; usta olmak. **2.** Yaptığı işi ve zanaatı iyi öğrenmek, iyi yapabilmek. **3.** Yaptığı iş ile ilgili olarak geniş bilgi ve beceri edinmek.

ustalık, -ğı [usta-lık] *is.* **1.** Usta olma durumu. **2.** Ustanın yaptığı iş karşılığı aldığı ücret. **3.** Bir tekniği ya da sanatı başarı ile uygulama becerisi; işteki üstünlük; el uzluğu; maharet. **4.** Usta bir kimsenin iş yapış niteliği ya da davranışı. **5.** Kurnazlık; düzencilik. *{ağız} (aynı)* [DS]

ustalıkla, [usta-lık-la] *(ustalı'kla) zf.* **1.** Büyük bir beceri göstererek; ustaca. **2.** Kurnazca.

ustalıklı, [usta-lık-lı] *sf.* **1.** Ustalıkla yapılmış ya da düşünülmüş olan. **2.** *{ağız}* Şeytanca bir ustalıkla yapılmış iş veya davranış. [DS]

ustam, [Far. üstām اوستام] *{OsT} is.* **1.** Altın, gümüş gibi değerli madenden yapılmış eyer ve üzengi. **2.** *sf.* Güvenilir; emin.

ustaz, [Far. üstāẕ اوستاذ] *{eT} sf.* Derin bilgili; bilgin; üstat. [Bahşayiş]

ustuble, [Ar. uşṭuble اصطبله] *{OsT} is.* Üstüpü.

ustubu, [Ar. uşṭuble] *{ağız} is.* Ketenin işe yaramayan çöpü. [DS]

ustuful, [? ustuful] *{ağız} is.* Anlaşma; uyuşma. 🗗 **ustuful olmak,** *{ağız} Anlaşmak; uyum sağlamak.* [DS]

ustul, [Rus. stol] *{ağız} is.* Masa. [DS]

ustuluk, -ğu [üst > üst-lük] *{ağız} is.* Kağnıda, teker üstündeki bölüm. [DS]

ustumme, [Ar. uşṭumme اصطمه] *is.* İnsanın ırkı ve nesebi.

ustun[1], [Far. sütūn / üstūn] *{ağız} is.* **1.** Yapılarda çatının ortasına konan ve makasları bağlayan ana direk; mertek. **2.** Kereste. **3.** Sergen; raf. **4.** Tavana dayanak olarak duvara yatay çakılan ağaçlar. **5.** Tavan tahtası. [DS]

ustun[2], [us > us-tun] *{ağız} is.* Kaba ve anlayışsız kimse. [DS]

ustunç, -cu [İt. astuccia *(kılıf)*] *is.* Bir koruyucu içinde taşınabilir cerrah aletleri.

ustura, [Far. üstüre] *is.* **1.** Tıraş olmakta kullanılan, keskin ağızlı açılır kapanır çelik bıçak. **2.** *argo.* Yalan; palavra. 🗗 **ustura çalıştırmak,** *argo. Yalan söylemek; palavra atmak.*|| **ustura taşı,** *Ustura bilemekte kullanılan bileği taşının yapıldığı bir tür sert jest.*|| **ustura tutunmak,** *Vücudun kimi yerlerindeki kılları ustura ya da jiletle temizlemek.*

usturlab, [Yun. astrolabion > Ar. uşṭurlāb اسطرلاب] *(usturlâ:b) {OsT} is.* → usturlap.

usturlap, -bı [Yun. astrolabion/Ar. usṭurlāb اسطرلاب] *(usturlâ:p) is.* Gök cisimlerinin yüksekliğini ölçmekte kullanılan aygıt.

usturmaça, [İt. strumazza] *(usturma'ça) is. dnz.* Deniz araçlarının rıhtım ya da iskeleye yanaşmaları sırasında çarpmaları önlemek için araya konulan lastik, tahta, plastik vb.nden yapılma yastık.

usturmak, [us-mak > us-tur-mak] *{ağız} gçl. f. [-ur]* Çocuk büyütmek. [DS]

usturpa, [İt. stroppa] *(ustu'rpa) is. dnz.* **1.** İnce bir halatın ucuna bir kurşun parçası bağlanarak yapılan bir tür kırbaç. **2.** Gemilerde temizlik işlerinde kullanılan, bez ya da kaba kenevir liflerinden yapılmış halat parçası.

usturup, [Ar. üslūb => usturup] *{ağız} is.* **1.** Dürüst davranış. **2.** Ustalık. [DS]

usturuplu, [usturup-lu] *sf.* **1.** Derli toplu; düzenli; uygun. **2.** *zf.* Ustalıklı biçimde; ustaca.

usu, [su > usu] *{ağız} is.* Su. [DS]

usubet, [Ar. aṣabe > ʿuṣūbet عصوبت] *(usu:bet) {OsT} is.* Akrabalık.

usug, [us > us-uğ] *{eT} is.* Zekâ. [Mühennâ]

usukmak[1], [us-mak[1] > us-uk-mak] *{eT} gçsz. f. [-ar]* Susamak. [DLT]

usukmak[2], [us > us-uk-mak اوصقمق] *{OsT} gçsz. f. [-ur]* **1.** Aklı erecek çağa gelmek; akıllanmak; uslanmak. *{ağız} (aynı)* [DS] **2.** *{ağız}* Bir suçtan, öfkeden sonra sessizleşmek; uslu görünmek. [DS] **3.** *{ağız}* Ağrısı azalmak; ağrısı dinmek. [DS] **4.** Susmak. **5.** *{ağız}* Şaşkınlıktan susup kalmak; konuşamamak. [DS]

usukmak[3] [usuk-mak] *{ağız} gçsz. f. [-ur]* Hafiflemek; yeğnileşmek. [DS]

usul[1], [us > us-u-l ? اصول] *{eAT} {ağız} sf.* Yakışıklı; göze hoş gelen; uyumlu. [DS] ⊡ **usul boy,** *{OsT} Yakışıklı ve düzgün vücuda sahip boy.*|| **usul usul,** *Usulca.*

usul[2], -lü [Ar. aṣl > uṣūl اصول] *(usu:l) {OsT} is.* **1.** Bir amaca ulaşmak için güdülen yol; tutulan yol; izlenen yöntem. **2.** Bilimde sonuca ulaşmak için izlenen teknik; metot. **3.** *mecaz.* Yol; yöntem. **4.** Biçim; tarz. **5.** *müz.* Türk sanat müziğinde tempoya verilen ad. **6.** Gereğine uygun, nazikçe tavır. **7.** *huk.* Bir hukuksal işlemin yürütülmesi sırasında uyulması gereken biçimsel kural. **8.** *sf.* Yavaş; alçak olarak. ⊡ **usūl erkân,** *{OsT} Yol yöntem.*|| **usūl hukuku,** *{OsT} huk. Yargılama işlemlerini düzenleyen hukuk dalı.*|| **usūl-i aşere,** *{OsT} tasvf. Salikin Allah yolunda ilerleyişi sırasında uyması gereken on kural (tövbe, züht, tevekkül, kanaat, uzlet, zikir, teveccüh, sabır, murakabe, rıza) ya da aşması gereken on makam.*|| **usūl-i fıkıh,** *{OsT} fıkh. Fıkıh biliminin kurallarından, yöntemlerinden bahseden bilim; fıkıh metodolojisi.*|| **usūl-i muzāafa,** *{OsT} İtalyan usulü defter tutma.*|| **usūl-i terbiye-i mevāşî,** *{OsT} tarım. Zootekni.*|| **usul tutmak,** *Dümtekle tempo tutmak.*

usul[3], -lü [Ar. aṣl > uṣūl اصول] *(usu:l) {OsT} is.* **1.** Üst soylar; ana ya da baba tarafından atalar. **2.** Kökler; asıllar. ⊡ **usūl ve fürū,** *{OsT} Üst soylar ve alt soylar.*

usul[4], [? usul] *{ağız} is.* Kadınların kıldıkları sabah namazı. [DS]

usulca, [usul-ca] *(usu'lca) zf.* **1.** Yavaşça. **2.** Sessiz olarak. **3.** *{ağız}* Yöntemiyle; yoluyla. [DS]

usulcacık, [usul-ca-cık] *(usu'lcacık) zf.* **1.** Yavaşça; yavaşçacık. **2.** Kendini belli etmeden; sessizce.

usulcacım, [usul-ca-cım] *{ağız} zf.* Usulcacık. [DS]

usulce, [usul-ce] *(usu'lce) zf.* Usul yönünden.

usuldan, [usul-dan] *zf.* Yavaş olarak; yavaşça; sessizce.

usulen, [Ar. uṣūl > uṣūlen اصولاً] *(usu:len) {OsT} zf.* **1.** Kuralına uygun olsun diye; kural gereği; usul gereği. **2.** Âdet yerini bulsun diye; şeklen.

usuli, [Ar. uṣūl > uṣūlī/ uṣūliye اصولی / اصولیه] *(usu:li:) {OsT} sf.* Usule ait; usul ile ilgili.

usuliyat, [Ar. uṣūlī > uṣūliyāt اصولیات] *(usu:liya:t) {OsT} is.* Yöntem bilimi.

usuliyun, [Ar. uṣūlī > uṣūliyyūn اصولیون] *(usu:liyu:n) {OsT} is.* **1.** Fıkıh ve hadis bilginleri. **2.** Metodistler.

usullacık, [usul-ca-cık > usullacık] *(usu'llacık) {ağız} zf.* Usulcacık. [DS]

usullu, [usul-lu اوصوللو] *{eAT} sf.* Uslu; yol yordam bilir; kibar.

usulsüz, [usul-süz] *sf.* **1.** Yönteme uygun olmayan; usul dışı; kurala aykırı. **2.** Yasalara aykırı; yolsuz.

usulsüzlük,-ğü [usul-süz-lük] *is.* **1.** Yönteme ve kurallara aykırı olma durumu; kurala aykırılık. **2.** Yasaya aykırılık; yolsuzluk.

usuluk, -ğu [usu-luk] *{ağız} is.* Gücünü tam göstermе. [DS]

usumuna, [us-um-u-n-a] *{ağız} zf.* Yersiz; gereksiz; boş yere. [DS]

usun, [uzun / usun] *{eT} sf.* Uzun; daimî. [EUTS]

usunmak, [us-un-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ur]* Hafiflemek; yeğnilmek. [DS]

usur, [Ar. ʿuṣūr عصور] *(usu:r) {OsT} is.* Yüzyıllar; asırlar.

us'us, [Ar. ʿuṣʿuṣ عصعص] *{OsT} is. anat.* Kuyruk sokumu.

usuz, [ū > ū-suz] *(u:suz) {eT} sf.* Uykusuz. [DLT]

-uş-, [-ş- / -iş- / -ış- / -uş- / -üş-] *yap. e.* → -ş-.

-uş, [-ş / -iş / -ış / -uş / -üş] *yap. e.* → -ş.

uş[1], [uş] *{eT} ünl.* Sığır sularken söylenir. ⊡ **uş uş,** *{eT} Öküzü suvarmak için söylenen söz.* [DLT]

uş[2], [uş / oş] *{eT} is.* Ağaç, dal, boynuz gibi şeylerin özü; öz. [DLT] ⊡ **müngüz uşı,** *{eT} Boynuz özü.* [DLT]

uş[3], [oş / uş] *{eT} zf.* **1.** Şimdi; işte. *{eAT} (aynı)* [DLT] [KB] **2.** Bu; şu; işbu. [DK] **3.** Gibi. [DLT] [KB]

uş[4], [uş] *{ağız} ünl.* Şaşkınlık, imrenme ve üzüntü bildirir. [DS]

uş[5], [uş] *{ağız} sf.* Kötü. [DS]

uş[6], **-şşu** [Ar. ʿuşş عش] *{OsT} is.* Kuş yuvası.

uşacık, -ğı [uşak > uşa(k)-cık اوشاجق / اوشجق] *{eAT} {OsT} is.* **1.** Küçük çocuk. **2.** *sf.* Küçük; ufacık.

uşacuh, [uşak > uşacuḫ اوشاجوخ] *{eAT} sf.* → uşacuk.

uşacuk, [uşak > uşa(k)-cuk اوشاجق] *{eT} {eAT} {OsT} sf.* Çok küçük; küçücük. [Bahşayiş] ⊡ **uşacuk eyegü,** *{eT} Küçük ve kısa kaburga.* [Bahşayiş]

uşağki, [uşak+ki اوشاغكى] *{eAT} zf.* Çocukluktaki.

uşak[1], [uşak] *{ağız} ünl.* *"Hey, bura bak!"* anlamında seslenme ünlemi. [DS]

uşak[2], [uv-mak > uvşā-mak > uvşā-k / uşak اوشاق / اوشق] *{eT} {eAT} {OsT} sf.* **1.** Küçük; ufak. [DLT] [EUTS] [Gabain] [KB] [Bahşayiş] **2.** *is.* Küçük çocuk; çocuk. [Mühennâ] [DK] ⊡ **uşak balık,** *{eT} Küçük balık.* [Mühennâ]|| **uşak devşek,** *{eAT} {OsT} {ağız} 1. Çoluk çocuk. 2. Küçümsenen kimseler; kul; köle.* [DS] *3. Ufak tefek.*|| **uşak evi,** *{ağız} Rahim; döl yatağı.* [DS]|| **uşak nakışlu,** *{eT} Küçük süsleri olan.* [Bahşayiş]|| **uşak oglan,** *{eT} Küçük çocuk.* [DLT]|| **uşak otuñ,** *{eT} Küçük odun; odun kırıntıları.* [DLT]

uşak[3], [uşak] *{eT} is.* Kov; kovuculuk; dedikodu; kovucu. [DLT] [KB] [Mühennâ] ⊡ **uşak söz,** *{eT} Kovu olarak söylenen söz.* [DLT]

uşak[4], **-ğı** [*eT.* uşak] *is.* **1.** Bir bölgenin halkından olan kişi. **2.** Para ile tutulmuş erkek hizmetçi. **3.** Bir kimsenin emrinde bulunan rütbeli kişi. **4.** Çıkar amacı ile bir kimseye yaltaklanan kimse. **5.** Tayfa. ⊡ **uşak olmak,** *1. Birinin özel işlerini yapma hizmetini üzerine almak. 2. mecaz. Köle olmak.*

uşak[5], **-kı** [Far. uşaḳ اوشق] *{OsT} is. kim.* Amonyak.

uşak[6], **-ğı** [uşak] *{ağız} is.* Kuzusu ölen sağılır koyun. [DS]

uşakçı, [uşak-çı] *{eT} sf.* Kovucu; iftiracı; nemmam. [KB] [Mühennâ]

uşakkapan, [uşak+kap-an] *is.* Halk arasında çocukları kapıp kaçtığı söylenen bir tür akbaba.

uşaklamak[1], [uşak-lā-mak] *{eT} gçl. f. [-r]* Kovlamak; dedikodu etmek. [DLT]

uşaklamak[2], [uşak-la-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(u)-yor]* Doğurmak. [DS]

uşaklık[1], [uşak-lık] *{ağız} is.* Rahim; döl yatağı. [DS]

uşaklık[2], **-ğı** [uşak-lık] *is.* **1.** Uşak olma durumu. **2.** Uşağın yaptığı iş. **3.** *mecaz.* Bir kişinin, çıkarı için birine gösterdiği bağımlılık. **4.** Çocukluk. **5.** *{eT}* İşte yapılan çocukça davranış. [DLT] **6.** *{ağız}* Döl yatağı. [DS] ⊡ **uşaklık etmek,** *1. Birinin özel hizmetlerini yapmak; kulluk yapmak. 2. Ne pahasına olursa olsun birinin her istediğini yerine getirmek.*

uşalmak, [uvşā-l-mak / uşa-l-mak] *{eT} dönşl. f. [-ur]* Ufalanmak. [DLT]

uşaltmak, [uşal-t-mak] *{eAT} gçl. f. [-ur]* Parçalamak; ufaklamak.

uşamak, [uv-şā-mak / uşā-mak] *(uşa:mak) {eT} gçl. f. [-r]* Ufalamak; parçalamak.[EUTS]

uşandırmak, [uşa-n-dır-mak] *{eAT} gçl. f. [-ur]* Parçalamak; ufaklamak.

uşanmak[1], [uv-şā-mak > uşa-n-mak اوشانمق / اوشانمق] *{eT} edil. f. [-ur]* **1.** Ufalanmak; parçalanmak; dökülmek; dağılmak. *{eAT} {OsT} (aynı)* [Mühennâ] **2.** *{eAT} {OsT}* Toz hâline gelmek. **3.** *{eAT} {OsT}* Kopmak; kırılmak.

uşanmak[2], [us > us-ā-mak > us-a-n-mak] *{eT} dönşl. f. [-ur]* İnanmak; güvenmek; itimat etmek. [EUTS]

uşatmak, [uv-mak > uvşā-t-mak / uşat-mak اوشتمق / اوشدمق / اوشاتمق] *{eT} {eAT} {OsT} gçl. f. [-ur]* Ufaltmak; parçalamak. [DLT] [KB]

uşb, [Ar. ʿuşb عشب] *{OsT} is.* Taze ot.

uşbu, [uş / oş > uş+bu] *{eT} zf.* İşbu. [EUTS]

uşda, [uş-ta > uş-da] *{eT} e.* İşte. [DK]

uşdum, [? uşdum] *{ağız} is. folk.* Kadınların fes üstüne sardıkları ipekli mendil. [DS]

uşeyya, [Ar. eşyā > uşeyyā اشيا] *(uşeyya:) {OsT} is.* Küçük şeyler; eşyacıklar.

uşgun[1], [Far. aşḫuvān => ışgun / uşgun / uşkun / ışkın] *{eT} {ağız} is.* Ekşi bir tür ot; ravent; ışkın, *(Rheum officinale).* [DLT] [DS]

uşgun[2], [uç-gun] *{ağız} sf.* Çapkın. [DS]

uşgunmak, [uç-gun-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ur]* (Çocuk için) sevinçle, coşkuyla atılmak. [DS]

uşgur, [uçkur] *{ağız}* tis.Uçkur. [DS]

uşıç, [us-īç / uş-īç] *(uşı:ç) {eT} sf.* Tehlikeli. [ETY]

uşır, [Skr. usıra] *{eT} is.* Bir bitki adı, *(Andropogon muricatus).* [EUTS]

uşir, [Ar. ʿuşīr عشير] *(uşi:r) {OsT} is.* Taze ot ve çayır.

uşkartmak, [uş-kar-t-mak] *{ağız} gçl. f. [-ır]* Abartmak. [DS]

uşkun, [Far. aşḫuvan => uşgun] *is. bot.* Karabuğdaygillerden, yaprakları yürek biçiminde, kökü dıştan sincabi, içten sarı renkte, kabukları soyulduktan sonra çiğ olarak yenilen, ravent türü çok yıllık otsu bir bitki; ışkın; labada, *(Rheum rhaponticum).*

uşkur, [uçkur / uşkur] *{ağız} is.* Uçkur. [DS] 🗗 **uşkur evi,** *{ağız} Don veya şalvarın bele gelen kesimine uçkur geçirmek için yapılan yer; uçkurluk.* [DS]

uşlak, -ğı [uş-la-k] *{ağız} is.* Mendil. [DS]

uşluk, -ğı [uç-luk] *{ağız} is.* Bir saplamalık iplik. [DS]

uşluklamak, [uşluk-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(u)-yor]* İğneye iplik saplamak. [DS]

uşmak, uç-mak / uş-mak اوشمق] *{eAT} {ağız} gçsz. f. [-ar]* **1.** Uçmak; havalanmak. **2.** Yıkılmak. [DS]

uşşak, [Ar. ʿāşıḳ > ʿuşşāḳ عشاق] *(uşşa:k) {OsT} is.* **1.** Âşıklar. **2.** *müz.* Klasik Türk müziğinde bir basit makam.

uşt, [oşt / uşt] *{ağız} ünl.* Köpek kovalama ünlemi. [DS]

uşta, [oş / uş > uş-ta] *{eT} e.* İşte.

uştmah, [Soğd. ʿwštmy > uştmaḫ] *{eT} is.* Cennet. [KB]

uştu, [uştu] *{ağız} is.* Süslenmek için kadınların alınlarına bağladıkları ipekli kumaş. [DS]

uşum, [uş-um ?] *{ağız} sf.* Aptal; akılsız. [DS]

uşun, [öşün [Clauson] / uşun] *{eT} is.* Omuz başı; çiğin başı. [DLT] [KB]

uşuşmak, [üş-mek > uş-uş-mak اوشوشمق] *{OsT} {ağız} işteş. f. [-ur]* Üşüşmek; yığılışmak. [DS]

uşve, [Ar. ʿuşve عشوه] *{OsT} is.* Geceleyin uzaktan görünen ateş.

-ut-, [-t- /-it- / -ıt- / -ut- / -üt-] *yap. e.* → -t-.

-ut, [-t /-it / -ıt / -ut / -üt] *yap. e.* → -t.

ut[1], [ūd / üt] *(u:t) {eT} is.* Öküz. [ETY]

ut[2], **-du** [*eT.* uv-ut > ut اوط] *{ağız} is.* **1.** Utanma duygusu; ar; hayâ; hicap; edep; utanç. *{eAT} {OsT} (aynı)* **2.** Saygı; terbiye. **3.** *{eAT}* Kaygı. **4.** Şeref. **5.** *{ağız}* Cinsel organlar. [DS] 🗗 **ut açıcı,** *psik. Cinsel organlarını göstererek cinsel zevk duyan sapık; teşhirci; gösterici.*|| **ut açıcılık,** *Cinsel organlarını teşhir ederek cinsel zevk duyma şeklinde görülen sapıklık; göstericilik; teşhircilik.*|| **ut altında kalmak,** *{ağız} İyiliğin karşılığını yapamamak; minnet duymak.* [DS]|| **ut yeri,** *İnsan vücudunun örtülmesi zorunlu olan yeri; cinsel organların bulunduğu yer; edep yeri.*

ut[3], [Ar. ʿūd *(ağaç; öd ağacı)*] *{OsT} is. müz.* Türk müziğinden kullanılan beşi çift, biri tek olmak üzere on bir telli, mızrapla çalınan bir saz.

utağ, [otağ / utağ] *{ağız} is.* Otağ; çadır. [DS]

utalmak, [ut-al-mak] *{eAT} dönşl. f. [-ur]* Utanmak.

utamak, [ot > ot-ā-mak [Clauson] / ut-ā-mak] *(uta:-mak) {eT} gçl. f. [-r]* Yapraklarını kesmek; başağını kesmek; (ekin için) biçmek; budamak. [DLT]

utancak, -ğı [utan-cak اوتانجق] *{OsT} {ağız} sf.* Utangaç; mahcup. [DS]

utanç[1], **-cı** [utan-mak > utan-ç] *is.* **1.** Onur incinmesinden kaynaklanan küçülme, alçalma duygusu; onursuzluk; yüz karası; hicap. **2.** Yersiz bir davranışta bulunduğu için olumsuz eleştirilere uğrayacağını düşünen kimsenin taşıdığı psikolojik hâl; hacalet. 🗗 **utancından yere geçmek,** *Çok utanmak.*|| **utancından yerin dibine geçmek,** *Çok utanmak; utanarak gizlenecek yer aramak; aşırı utanmak.*|| **utanç biti,** *Kasık biti.*|| **utanç duygusu,** *psikol. İnsanın ruh dünyasında yer alan utanma duygusu.*|| **utanç duymak,** *Utanmak.*|| **utanç duvarı,** *İkinci Dünya Savaşı sonrasında Doğu ve Batı Berlin'i ayırmak için yapılmış olan duvar.*

utanç[2], [utan-mak > utan-ç / utun-ç] *{eT} sf.* (İş ve durum için) utanılacak. [DLT]

utandırıcı, [utan-dır-ıcı] *sf.* Utanç veren; utandıran; utanmaya sebep olan.

utandırma, [utan-dır-ma] *is.* Utandırmak eylemi.

utandırmak, [utan-dır-mak] *gçl. f. [-ır]* **1.** Utanmasına sebep olmak; utanç duymasına yol açmak; utanılacak duruma düşürmek. **2.** Kendisine güvenen kimseyi zor durumda bırakmak; onun yüzünü kara çıkarmak. **3.** Bir kimsede, minnet duygusu ya da yetersizliğe bağlı tedirginlik duygusu uyandırmak; mahcup etmek.

utangaç, -cı [utan-gaç] *sf.* **1.** Çekingenlik, ürkeklik, sıkılganlık gibi nedenlerle başkalarının yanında yeterince rahat ve özgür davranamayan, konuşamayan; sıkılgan; çekingen; mahcup. **2.** Utangaçlığı ortaya koyan.

utangaçlık,-ğı [utan-gaç-lık] *is.* **1.** Utangaç olma durumu; sıkılganlık. **2.** Utangaç bir kimsenin niteliği; sıkılganlık.

utangan, [utan-ğān اوتانغان] *{ağız} sf.* Utanan; çok utangaç; sıkılgan. *{eAT} (aynı)* [DS]

utanış, [utan-ış] *is.* Utanmak eylemi ve biçimi.

utanma, [*eT.* uv-ut > uv-ut-an-mak > ut-an-ma] *is.* **1.** Utanma eylemi; teeddüp. **2.** Utanma duygusu; hicap. 🗗 **utanma duygusu,** *psikol. İnsanın ruh dünyasında yer alan utanma duygusu.*

utanmak, [*eT.* uv-ut *(edep; hayâ)* > uv-ut-an-mak > utan-mak] *gçsz. f. [-ır]* **1.** Onur kırıcı bir durum nedeniyle ezici bir küçüklük, bir alçalma duygusu içinde bulunmak; utanç duymak; hicap etmek; mahcup olmak. *{eT} (aynı)* [DLT] [Mühennâ] **2.** Onuru kırılmak, ayıplanmak, gülünç olmak korkusu içinde bulunmak; sıkılmak. *{eT} (aynı)* [DLT] [Mühennâ] **3.** Herhangi bir sebeple bir kimseye karşı utanç duygusu içinde bulunmak. **4.** Kendisini yakından ilgilendiren bir kimsenin davranış ya da yaşam biçiminden utanacak biçimde rahatsız olmak. **5.** Çekingen davranmak; çekinmek. 🗗 **utana sıkıla,** *Çok utanmış biçimde; utanarak ve sıkılarak.*|| **utanıp arlanmak,** *Çok utanmak; mahcup olmak.*|| **utanıp sıkılmak,** *Çok utanmak; mahcup olmak.*

utanmaz, [utan-maz] *sf.* Utanması, sıkılması olmayan; utanmayan; utanç duymayan; arsız; yüzsüz.

utanmazca, [utan-maz-ca] *(utanma'zca) zf.* Utanmaz bir biçimde; utanmadan, sıkılmadan; arsızca; yüzsüzce.

utanmazlık,-ğı [utan-maz-lık] *is.* Utanmaz olma durumu; arsızlık; yüzsüzlük.

utansak, -ğı [utan-sak اوتانسق] *{eAT} {OsT} {ağız} sf.* Mahcup; utangaç. [DS]

utarabatiravat, [Sansk. uttarabhadrapada] *{eT} is.* Bir yıldız adı. [EUTS]

Utarid, [Ar. ʿuṭārid] *{eT} is.* Merkür gezegeni. [Bahşayiş]

Utarit, [Ar. ʿuṭārid عطارد] *{OsT} is. gök b.* Merkür gezegeni.

utaşmak, [uta-ş-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* Ulaşmak; yetişmek. [DS]

utaştırmak[1], [uta-ş-tır-mak] *{ağız} gçl. f. [-ır]* Yetiştirmek; ulaştırmak. [DS]

utaştırmak[2], [utaş-tır-mak] *{ağız} gçl. f. [-ır]* Ateşi alevlendirmek. [DS]

utat, [Ar. ʿātī > ʿutāt عتات] *(uta:t) {OsT} is.* Asiler; serkeşler.

utçu, [ut-çu] *is.* **1.** Ut yapan ve satan kimse; ut yapımcısı; ut satıcısı. **2.** Ut çalan kimse; ut sanatçısı.

utçuluk, -ğu [ut-çu-luk] *is.* **1.** Ut yapım ve satım işi. **2.** Ut sanatçılığı.

uteka, [Ar. ʿatīḳ > ʿutekā عتقا] *(uteka:) {OsT} is.* Serbest bırakılmış, özgürlüğüne kavuşturulmuş cariye ve köleler.

uterus, [Lat. uterus] *is. anat.* Döl yatağı.

utganmak, [uvut > uv(ut)-an-mak / ut-ġan-mak] *{eT} dönşl. f. [-ur]* Utanmak. [Clauson]

utguçı, [ut-mak > ut-ġū-çī] *(utgu:çı:) {eT} sf.* Yenmiş olan; yenen. [KB]

utgun, [ut-ġun / ot-ġun] *{eT} is.* Eyerin solunda kolan halkası geçirilen enli bir kayış. [DLT]

utgurag, [ut-mak > ut-ġu-raġ] *{eT} zf.* Hep; tamamıyla; kesin olarak; kat'i. [EUTS]

utgurak, [ut-mak > ut-ġu-rak] *{eT} zf.* Kesin; açık; kat'i; kararlı; hep; tamamıyla; kesin olarak. [ARAT] [EUTS]

utguratı, [ut-mak > ut-ġu-ra-tı] *{eT} zf.* Köklü; esaslı; temelli; muhakkak; şüphesiz; tamamıyla. [EUTS]

utımak, [uḏī-mak] *{eT} gçsz. f. [-r]* Uyumak. [Gabain]

utırmak, [*ut-ır-mak / *ut-ur-mak / Moğ. uçira-mak] *{eT} gçsz. f. [-ur]* Karşı gelmek; rastlamak; karşılamak. [Clauson]

utku, [*eT.* ut-mak *(yenmek)* > ut-ku] *is.* Savaş ya da birçok tehlikeli mücadele ve emek sonunda elde edilen mutlu son; galibiyet; zafer; yengi, *(1935)*.

utkuçı, [utku-çı] *{eT} sf.* Güler yüzle karşılayan.

utkulu, [ut-ku-lu] *sf.* Zafer kazanmış; muzaffer.

utkurak, [ut-mak > ut-ku-rak] *{eT} zf.* Hep; tamamıyla; kesin olarak; kat'i. [EUTS]

utlanmak, [ut-la-n-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* Utanmak. [DS]

utlı, [ut-lı] *{eT} is.* Ödül; mükâfat; karşılık; teşekkür; netice; minnettarlık. [EUTS] [Gabain]

utlılıg, [ut-lı-lıġ] *{eT} sf.* Müteşekkir; teşekkür borçlusu; medyun. [EUTS]

utlu, [*eT.* uv-ut *(edep; hayâ)* > ut-lu اودلو] *{eAT} {OsT} sf.* **1.** Utangaç; mahcup; sıkılgan. *{ağız} (aynı)* [DS] **2.** İffetli. **3.** *{ağız}* Eksik; aşağı. [DS]

utluluk, -ğu [utlu-luk اودلولق] *{eAT} {OsT} is.* Utangaçlık; mahcubiyet.

utlusuz, [utlu-suz] *{eT} sf.* Karşılıksız; mükâfatsız. [EUTS]

utm, [Ar. ʿutm عتم]*{OsT} is. bot.* Yabani zeytin ağacı.

utma, [*eT.* ut-mak > ut-ma] *is.* Utmak eylemi.

utmak, [ut-mak اوتمق] *{eT} gçl. f. [-ar]* **1.** (Bir oyun, yarış veya kumar için) kazanmak; galip gelmek; ütmek; başarı ile karşı durmak; yenmek; kazanmak; galebe çalmak. *{eAT} {OsT} {ağız} (aynı)* [DLT] [ETY] [EUTS] [İKPÖy.] [Gabain] [KB] [Mühennâ] [DS] **2.** Takip etmek; ardını bırakmamak; birisinin arkasına gitmek. [EUTS] **3.** *{OsT}* Yararlanmak.

utmat, [Sansk. unmada] *{eT} is.* Cinnet; delilik; çılgınlık. [EUTS]

utme, [Ar. ʿutme عتمه] *{OsT} is. bot.* Zeytinimsi meyve.

utpatti, [Sansk. utpatti] *{eT} is.* Menşe. [EUTS]

utra[1], [ut-rā] *{eT} zf.* Doğru. [KB]

utra[2], [otra / utra] *{eT} sf.* Orta. [EUTS]

utraşadi, [Sansk. uttarasadha] *{eT} is.* Bir yıldız adı. [EUTS]

utrıkı, [utrū > utru-kī] *(utrıkı:) {eT} zf.* Önündeki. [KB]

utru, [ut-mak *(kazanmak)* > *ut-(u)-r-mak > ut-(u)r-ū] *{eT} zf.* **1.** Tersine; karşısında; karşı gelerek; karşı; karşıda. [ETY] [KB] **2.** ...ya doğru. [ETY] [İKPÖy.] **3.** *sf.* Ters; karşı; aykırı; mukabil. [EUTS] [DTL] [İKPÖy.] [Gabain] **4.** Önce. [DLT] ⊡ **utru utru,** *{eT} Derhal; olur olmaz.* [Gabain]

utrufe, [Ar. ṭurfe > uṭrūfe اطروفه] *(utru:fe) {OsT} is.* Az bulunur, nadir şeyler; tuhaf şeyler; turfalar.

utrulanmak, [utrū > utru-la-n-mak] *{eT} dönşl. f. [-ur]* Yüz yüze gelmek. [DLT]

utrulmak, [otur-mak > ot(u)r-ul-mak [Clauson] / utru-l-mak] *{eT} edil. f. [-ur]* Kesilmek; kırkılmak; kısaltılmak. [DLT]

utrunmak, [ut-mak > ut-ur-mak > utru-n-mak] *{eT} dönşl. f. [-ur]* Dayatmak ve karşı koymak istemek;

karşı gelmek; muhalefet etmek; mukavemet etmek. [DLT] [EUTS] [Gabain]

utrunuk, [ut-mak > ut-ur-mak > utru-n-uk] *{eT} zf.* **1.** Karşı karşıya. [EUTS] **2.** Karşıda. [Gabain]

utruş, [Ar. uṭrūş اطروش] *(utru:ş) {OsT} is.* Sağır.

utruşmak, [ut-mak > ut-ur-mak > utru-ş-mak] *{eT} işteş. f. [-ur]* **1.** Birlikte makaslamak; birlikte makasla kesmek. [DLT] **2.** Karşı koymak; karşı gelmek; karşılaşmak. [DLT]

utsukmak, [ut-mak > ut-suk-mak] *{eT} edil. f. [-ar]* Kaybetmek; mağlup olmak; yenilmek; oyunda ütülmek. [DLT] [EUTS] [Gabain]

utsuz, [ut-suz اوتسز] *{eAT} {OsT} sf.* Saygısız; hayasız; kaba davranışlı.

utsuzluk, -ğu [ut-suz-luk اودسزلق] *{eAT} {OsT} is.* Utanmazlık; hayâsızlık.

utturmak, [ut-tur-mak اوتدرمق] *{eAT} gçl. f. [-ur]* Kumarda kaybetmek.

utufet, [Ar. ʿuṭūfet / ʿaṭūfet عطوفت] *(utu:fet) {OsT} is.* Nezaket; şefkat; lütuf.

utuk, -ğu [Moğ. utuk] *is.* Moğollarda, ulus ile oymak arasında yer alan yönetimsel ve sosyal birim.

utulma, [ut-ul-ma] *is.* Utulmak eylemi.

utulmak[1], [ot > ot-ul-mak / utul-mak] *{eT} edil. f. [-ur]* **1.** (Yabancı otlar için) kesilmek. **2.** Başı vurulmak. [DLT]

utulmak[2], [ut-ul-mak اوتلمق] *{ağız} edil. f. [-ur]* **1.** Yenilmek. **2.** Oyunda yenilmek; kumarda kaybetmek; ütülmek. *{eAT} {OsT} (aynı)* [DS]

utum[1], [Ar. uṭum اطم] *{OsT} is.* **1.** Taş duvar; taş yapı. **2.** Köşk.

utum[2], [Ar. ʿutum عتم] *{OsT} is. bot.* Yabani zeytin ağacı.

utum[3], [utum] *{ağız} is.* Sebep; neden. [DS]

utumladan, [utum-la-dan] *{ağız} zf.* Boşuna. [DS]

utumuna, [utum-u-n-a] *{ağız} zf.* Gelişigüzel; aptalca; düşünmeden. [DS]

utun, [ut-mak > ut-ūn] *(utu:n) {eT} sf.* **1.** Küstah; utanmaz. [EUTS] [DLT] **2.** Günahkâr; utandırıcı. [Gabain] **3.** Değersiz; alçak. [DLT] **4.** *{ağız}* Bela. [DS]

utunç, [uv(u)t-an-mak > utun-ç] *{eT} sf.* Utanılacak. [DLT]

utunluk, [otun-luk / utun-luk] *{eT} is.* Alçaklık; küstahlık. [KB]

uturmak[1], [ot-ur-mak / ut-ur-mak] *{eT} gçl. f. [-ur]* (Saç, kumaş için) kesmek; biçmek. [DLT] [İKPÖy.]

uturmak[2], [ut-mak *(kazanmak)* > ut-(u)-r-mak] *{eT} gçl. f. [-ur]* **1.** Karşı karşıya getirmek; karşı durdurmak. [İKPÖy.] **2.** Karşı olmak; muhalif olmak. [Gabain] ◘ **uturu uturu bakmak,** *{eAT} Dik dik bakmak; dikkatli dikkatli bakmak.*

utuşmak, [ut-mak > ut-uş-mak اوتشمق] *{eT} {eAT} işteş. f. [-ur]* Oyunda birbirini ütmek. [DLT]

utuzmak, [ut-mak > ut-uz-mak اوتزمق] *{eT} {eAT} {OsT} {ağız} gçsz. f. [-ur]* Oyunda yenilmek; bahiste kaybetmek; üttürmek; yenilmek. [ETY] [EUTS] [Gabain] [DS]

utuzmaksız, [utuz-mak > utuzmak-sız] *{eT} sf.* Namağlup; yenilmeyen; yenilmez. [EUTS]

utüv, -vvü [Ar. ʿutüv عتو] *{OsT} is.* **1.** Kibir ve azametle karışık serkeşlik. **2.** Ayaklanma.

utzuhamak, [utuz-mak > utzuḫa-mak] *{eT} edil. f. [-ur]* Mağlup olmak; yenilmek. [EUTS]

utzukmak, [ut-uz-mak > ut(uz)-uk-mak] *{eT} edil. f. [-ur]* Yenilmek. [Gabain]

uulamak, [ū-l > ū-l-ā-mak] *(u:la:mak) {eT} gçl. f. [-r]* Bağlamak; raptetmek. [EUTS]

uulımak, [ū *(yans.)* > ū-lı-mak] *(u:lımak) {eT} gçsz. f. [-r]* Ulumak. [DLT]

uv, [uv] *{eT} is.* Uyku. [EUTS] [Gabain]

uva, [uv-mak > uv-ā] *(uva:) {eT} is.* Soğuk olarak yenen bir tür şekerli pirinç yemeği. [DLT]

uvacık, -ğı [uvak-cık اووجق] *{eAT} {OsT} {ağız} sf.* Ufacık. [DS]

uvacuğ, [uvak-cık اووجغ] *{OsT} sf.* Ufacık.

uvacuk, [uvak > uva(k)-cuk اووجق] *{eT} {OsT} sf.* Ufacık; küçücük. [Bahşayiş]

uvağırak, -ğı [uva(k)-ı-rak اوغرق] *{eAT} zf.* Daha küçük; pek ufak.

uvak, [uv-mak > uv-ak اوواق / اواق / اوق] *sf.* **1.** *{eT} {eAT} {OsT} {ağız}* Ufak; küçük. [Bahşayiş] [DS] **2.** *{eAT}* Kırıntı. ◘ **uvak devek,** *{eAT} {OsT} Ufak tefek.*|| **uvak tefek,** *{ağız} Ufak tefek.* [DS]

uvaklu, [uvak-lu اوقلو] *{OsT} sf.* Ufaklı; küçüklü. ◘ **uvaklu irilü,** *{OsT} Küçüklü büyüklü; irili ufaklı.*

uvakrak, -ğı [uvak-rak اوقرق] *{OsT} sf.* Daha küçük; pek ufak.

uvala, [Hırv. uvala] *(uva'la) is. yer b.* Birçok dolinin kaynaşması ile oluşan çöküntü.

uvalama, [uv-a-la-ma] *{ağız} is.* Ovma. ◘ **uvalama lazut,** *{ağız} Koçanından elle ovalamak suretiyle tanelenmiş mısır.* [DS]

uvalamak, [uv-mak > uv-a-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Ovmak. [DS]

uvalmak[1], [uv-mak > uv-al-mak اوالمق] *{eAT} dönşl. f. [-ur]* Parçalanmak; ufalanmak.

uvalmak[2], [uva-l-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* Bayılmak. [DS]

uvanak, -ğı [Erme. hawanak *(sıpa)*] *{ağız} sf.* Budala. [DS]

uvandırmak, [uva-n-dır-mak اوواندرمق] *{eAT} gçl. f. [-ur]* Parçalamak; ufaltmak.

uvanık[1], **-ğı** [uvan-mak > uvan-ık / uvan-uk اوانق / اووانق] *{eAT} sf.* Kırık; parçalanmış.

uvanık[2], **-ğı** [uva *(yans.)* > uva-n-ık] *{ağız} is.* Üç dört yaşındaki öküz. [DS]

uvanmak, [uv-mak > uv-an-mak اووانق] *{eT} {eAT} {OsT} dönşl. f. [-ur]* Parçalanmak; ufalanmak. [DK]

uvanta, [Ar. ʿavente ?] *{ağız} sf.* Parasız; bedava; avanta. [DS]

uvanuk, -ğu [uvan-mak > uvan-ık / uvan-uk اووانق / اوانق] *{eAT} {OsT} sf.* Kırık; parçalanmış.

uvarıcı, [uvar-ıcı] *{ağız} sf.* Onarıcı; tamirci. [DS]

uvarlamak, [uvar-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Ovmak. [DS]

uvarmak, [oñar-mak > uvar-mak] *{ağız} gçl. f. [-ır]* Onarmak; düzeltmek. [DS]

uvatlamak, [oña-t-la-mak > uvat-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r]* Onarmak; düzeltmek. [DS]

uvatmak, [uv-mak > uv-at-mak اووتق] *{eT} {eAT} {OsT} {ağız} gçl. f. [-ur]* **1.** Parçalamak; ufaltmak; kırmak. [Gabain] [DK] [DS] **2.** *{ağız}* İkiye bölmek. [DS]

uvaz, [uvaz / üvez] *{ağız} is.* Üvez denilen yemiş. [DS]

uvculuk, -ğu [ūv-cu-luk] *{ağız} is.* Avcılık. [DS]

uved, [Ar. vādī > uved اود] *{OsT} is.* Kurak bölgelerde yalnızca sel suları ile beslenen, çoğu zaman kuruyan akarsulara verilen ad.

uvendere, [Yun. boukhentra] *{ağız} is.* Üvendire. [DS]

uvertür, [Lat. opertura > apertura > Fr. ouveture] *is.* **1.** Açış; giriş; başlangıç. **2.** Büyük boyutlu müzik eserinin başında yer alan araçsal parça. **3.** Kâğıt oyunlarında oyunu açma ya da oyuna girişi sağlayan el. ⊡ **uvertür yapmak,** *Giriş yapmak.*

uvez, [uvez / uyaz / üyez اوز] *{eAT} {ağız} is.* Küçük sinek; at sineği; tatarcık. [DS]

uvmaç, -cı [uv-maç / oğ-maç] *{ağız} is.* **1.** Un çorbası. **2.** Hamur çorbası. [DS]

uvmak, [uv-mak] *{eT} gçl. f. [-ar]* **1.** Ufalamak. [DLT] **2.** Ovuşturmak. [KB]

uvra, [uv-ra اوره] *{eAT} {ağız} is.* Uğra. [DS]

uvşak, [uv-mak > uv-(u)ş-ā-mak > uvşā-k] *(uvşa:k) {eT} sf.* Ufak. [EUTS] [Gabain]

uvşamak, [uv-mak > uv-(u)ş-ā-mak] *(uvşa:mak) {eT} gçl. f. [-r]* Ezmek; ufalamak. [Clauson]

uvşatmak, [uvşa-t-mak] *{eT} gçl. f. [-ur]* Ufaltmak; ezmek; parçalamak. [DLT]

uvuk, -ğu [uv-mak > uv-uk] *{ağız} sf.* Öğütülmüş; ezilmiş. [DS]

uvula, [Lat. uvula *(küçük salkım)*] *is. anat.* Beynin altta bulunan lopçuğu.

uvulamak, [uvu-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(u)-yor]* Saldırmak. [DS]

uvulmak, [uv-mak > uv-ul-mak] *{eT} edil. f. [-ur]* Ufalanmak; ezilmek. [DLT]

uvumlağı, [uvum-lağı اوملاغى] *{eAT} sf.* Ümit veren; bir kanaat uyandıran.

uvunmak[1], [uv-mak > uv-un-mak] *{eT} dönşl. f. [-ur]* Kendine ufalamak. [DLT]

uvunmak[2], [ov-mak > ov-un-mak] *{eT} dönşl. f. [-ur]* Ovunmak. [DLT]

uvunmak[3], [*eT.* uğ-un-mak > uğ-un-mak > uv-un-mak اوونق] *{eAT} {ağız} dönşl. f. [-ur]* Bayılacak duruma gelmek; aklı başından gitmek; bayılmak. [DS]

uvusuz, [uv-ut-suz > uvu-suz] *{eT} sf.* Terbiyesiz; utanmaz. [EUTS]

uvuş, [uv-mak > uv-uş] *{eT} is.* Ufalanmış nesne. [DLT] ⊡ **uvuş etmek,** *{eT} Ufalanmış ekmek.* [DLT]

uvuşmak, [uv-mak > uv-uş] *{eT} işteş. f. [-ur]* Birlikte ufalamak; ufalamakta yardımlaşmak. [DLT]

uvuşturmak, [uv-uş-tur-mak] *{ağız} gçl. f. [-ur]* Ovuşturmak. [DS]

uvut[1], [uv-muk > uv-ut] *{eT} is.* **1.** Utanma; hayâ; ut; ar; iffet. [DLT] [KB] **2.** Ayıp. [Gabain] **3.** Edep yeri. [EUTS]

uvut[2], [uv-ut] *{eT} is.* Yemeğe çağırma; beyin yanma çağırma. [DLT]

uvutgarmak, [uvut-ġar-mak] *{eT} gçl. f. [-ur]* Utandırmak. [DLT]

uvutlanmak, [uvut-la-n-mak] *{eT} dönşl. f. [-ur]* Utanmak. [DLT]

uvutlu, [uvut-luġ] *{eT} sf.* Edepli; terbiyeli. [EUTS]

uvutlug, [uvut-luġ] *{eT} sf.* Utanan; utangaç. [DLT]

uvutsuz, [uvut-suz] *{eT} sf.* Terbiyesiz; utanmaz. [EUTS] [Mühennâ]

uvutsuzluk, [uvut-suz-luk] *{eT} is.* Terbiyesizlik: utanmazlık; hayâsızlık. [KB]

uvuz, [ağız / uvuz] *{ağız} is.* İlk süt; ağız. [DS]

uvvar, [Ar. ʿuvvār عوار] *(uvva:r) {OsT} is.* **1.** Dağ kırlangıcı. **2.** *sf.* (Kişi için) korkak.

uy[1], [uy] *{ağız} ünl.* Korku, acı, acıma bildirir ünlem. [DS]

uy[2], [ūḏ / uy] *{eT} is.* Sığır; öküz; inek.

uy[3], [ūy] *(u:y) {eT} sf.* Çukur. [EUTS]

uya[1], [uyā] *(u:ya) {eT} {ağız} is.* **1.** Kuş yuvası; yuva. [DLT] [EUTS] [ETY] [Gabain] [Mühennâ] [DS] **2.** Çukur; mağara; in. [DLT] [EUTS] [ETY] [Gabain]

uya[2], [uyā اويا] *(uya:) is.* **1.** *{eT} {eAT}* Akraba; hısım; kardeş. [DLT] [ETY] **2.** *{eAT}* Arkadaş.

uya[3], [uyā اويا] *{eAT} {OsT} sf.* **1.** Uysal. **2.** Ahmak; sersem; ebleh. **3.** Tembel; kahil.

uya[4], [üye / öğe > uya] *{ağız} is.* Organ. [DS]
uya[5], [oya > uya] *{ağız} is.* Oya. [DS]
uyaca, [uya-ca اویه جه] *{eAT} sf.* Uysal (?); muti. [TS]
uyadmak, [uy-ad-mak] *{eT} gçsz. f. [-ur]* Utanmak. [DLT] [KB]
uyadsılık, [uyad-sı-lık] *{eT} sf.* Utangaç; utanan. [DLT]
uyağ, [ud-ı-mak > uy-ā-mak >uy-a-ġ اویاغ] *{eT} {eAT} sf.* Uyanık.
uyah, [uyā-mak > uyā-h اویخ] *{eAT} sf.* → uyak[2].
uyahmak, [uyah-mak اویخمق] *{eAT} gçsz. f. [-ır]* (Yıldız, Güneş, Ay vb. için) batmak; gurup etmek.
uyak[1], **-ğı** [uy-mak > uy-ak] *is. ed.* **1.** Şiirlerde, manzum yazılarda dize sonlarında bulunan ses benzerliği; kafiye, *(1945)*. **2.** Herhangi bir yerdeki sözcüklerin son hecelerinin taşıdığı ses benzerliği.
uyak[2], **-ğı** [uyā-mak > uya-k اویاق] *{eAT} sf.* **1.** Uyanık. **2.** Uykusuz. **3.** *is.* Uykusuzluk.
uyakdurmak, [uyak-dur-mak اویاقدرمق] *{eAT} gçl. f. [-ur]* Batırmak; gurup ettirmek.
uyaklı, [uy-ak-lı] *sf.* Uyakları bulunan; kafiyeli.
uyakmak[1], [uyā-mak > uya-k-mak اویقمق] *{eT} {eAT} gçsz. f. [-ar, -ur]* (Yıldızlar için) gurup etmek; batmak; ışığı kararmak. [EUTS] ⚮ **uyakmağa varmak,** *{eAT} Işığı kararır gibi olmak.*
uyakmak[2], [uyā-mak > uya-k-mak] *{eT} gçsz. f. [-ar]* Utanmak. [EUTS]
uyaksız, [uy-ak-sız] *sf.* Uyakları bulunmayan; kafiyesiz.
uyalamak, [uyā > uyā-lā-mak] *(uya:la:mak) {eT} gçsz. f. [-r]* Yuva yapmak. [DLT]
uyalanmak, [oya-la-n-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* Oyalanmak. [DS]
uyaldırmak, [uyal-dır-mak] *{ağız} gçl. f. [-ır]* Utandırmak. [DS]
uyalmak, [uyā-mak > uya-l-mak اویالمق] *{eT} {eAT} dönşl. f. [-ur]* Çekinmek; utanmak. [DLT]
uyalmaz, [uyal-maz] *{ağız} sf.* Utanmaz. [DS]
uyaltmak, [uyal-t-mak] *{ağız} gçl. f. [-ır]* Utandırmak. [DS]
uyamak, [uya-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-r]* Uzaklaştırmak. [DS]
uyan, [uyā-n اویان] *(uya:n) {eT} {eAT} {ağız} is.* **1.** Gem; kantarma. [Bahşayiş] [DK] **2.** Dizgin; yular. [Bahşayiş] [DS] ⚮ **uyan tamağı,** *{eAT} Gemin ağza giren kısmı.*|| **uyan urmak,** *{eAT} {OsT} Gem takmak; dizgin takmak.*|| **uyan urulmak,** *{eAT} {OsT} Gem takılmak; dizgin takılmak.*|| **uyar vurulmak,** *{eAT}* → uyan urulmak.
uyancı, [uyan-cı] *{eT} is.* Gem ve dizgin yapıp satan kimse; gem ustası. [Bahşayiş]
uyandırma, [uyan-dır-ma] *is.* **1.** Uyandırmak eylemi. **2.** *psikol.* Geçmişi, geçmişte olanları zihinde canlandırma.
uyandırmak, [uyan-dır-mak اویاندرمق] *gçl. f. [-ır]* **1.** Uyanmasını sağlamak; uyku durumundan çıkarmak. **2.** Uyanmasına, uyku durumundan çıkmasına neden olmak. **3.** *mecaz.* (Topluluk, kişi vb. için) gerçekleri görmesini sağlamak; bilinçlendirmek; aklını başına toplamasını sağlamak; gözünü açmak. *{eAT} {OsT} {ağız} (aynı)* [DS] **4.** Uyuşukluktan kurtarmak. **5.** (Duygu vb. için) duymasını sağlamak; içinde hissettirmek. **6.** (Dernek üyesi için) üyeliğini askıya almaktan vazgeçerek çalışmalara katılmasını sağlamak. **7.** (Bitki için) canlanıp sürmelerini sağlamak. **8.** (Soba, lamba vb. için) yanmasını, harlamasını sağlamak; alevlendirmek; tutuşturmak. *{eAT} {OsT} {ağız} (aynı)* [DS]
uyanıgelmek, [uyan-ı+gel-mek اویانوكلمك] *{eAT} gçsz. b. f. [-ür]* Uyanıvermek.
uyanık, [uyan-ık اویانق] *sf.* **1.** Uyku durumunda olmayan; uyanmış; uyumamış; uyumayan. *{eT} (aynı)* [Bahşayiş] **2.** *mecaz.* Parlak bir zekâya sahip olan; açıkgöz; kurnaz; zeki; kolay aldatılamayan. **3.** *mecaz.* Yapacağı işi iyi bilen; sağduyulu; bilinçli ve zeki; her şeyden haberli; agâh; haberdar. *{eAT} {ağız} (aynı)* [Bahşayiş] [DS] **4.** *mecaz.* Dikkatli ve tetikte olan; müteyakkız. **5.** *mecaz.* Bilgisizlikten kurtulmuş; bilgili. **6.** *mecaz.* Karşısındakini kandırmaya çalışan; kurnaz. ⚮ **uyanık olmak,** *{eAT} Uykusuz kalmak; uyumamak.*
uyanıklaşma, [uyan-ık-la-ş-ma] *is.* Uyanıklaşmak eylemi.
uyanıklaşmak, [uyan-ık-la-ş-mak] *gçsz. f. [-ır]* Uyanık duruma gelmek; uyanık hâlde bulunur olmak.
uyanıklık,-ğı [uyan-ık-lık] *is.* **1.** Uyanık olma durumu; uyanık bir kimsenin durumu. **2.** Uykuda olmayan kimsenin durumu. **3.** Açıkgöz olma durumu. **4.** Kurnazlık. **5.** Sağduyulu olma. **6.** Aldatmaya yönelik kurnazlık.
uyanış, [uyan-ış] *is.* **1.** Uyanmak eylemi ve biçimi. **2.** Uykudan uyanmak olgusu. **3.** Bir şeyin durgunluk döneminden sonra tekrar etkin duruma geçmesi hâli veya biçimi; intibah. **4.** *mecaz.* Cahillikten, bilgisizlikten kurtulup gerçeği kavrama durumu ve biçimi. **5.** Avrupa'da Orta Çağın sonunda görülen Rönesans hareketi.
uyanlamak, [uyan-la-mak اویانلامق] *{eAT} {OsT} gçl. f. [-r]* Hayvana gem vurmak.
uyanlanmak, [uyan-la-n-mak اویانلانمق] *{eAT} {OsT} edil. f. [-ur]* (At için) gem takılmak; dizgin vurulmak.
uyanma, [uyan-ma] *is.* **1.** Uyanmak eylemi. **2.** Uyanış.

uyanmak[1], [*eT.* udī-mak > uy-an-mak] *dönşl. f. [-ur]* **1.** Uyku durumundan çıkmak. *{eT} (aynı)* [Bahşayiş] **2.** *mecaz.* (Kişi ve toplum için) gerçekleri kavrar duruma gelmek; bilinçlenmek. **3.** *mecaz.* Gevşeklikten, uyuşukluktan kurtulmak. **4.** *mecaz.* Bilgisizlikten kurtulmak. **5.** (Duygu için) ortaya çıkmak; belirmek; yeniden kendini göstermek; doğmak; depreşmek. **6.** (Bitki örtüsü için) yeniden canlanmak; yeşillenmek. **7.** (Yanardağ vb. için) yeniden etkinleşmek. **8.** (Hasta için) ameliyat sonrası narkoz etkisinden kurtulmak; kendine gelmek; ayılmak. **9.** Ergenlik çağına gelmek. **10.** Cinsel ilişki için tahrik olmak. **11.** (Cinsel organ için) cinsel ilişkiye hazır duruma gelmek.

uyanmak[2], [uyan-mak اویانمق] *{eAT} {OsT} dönşl. f. [-ur]* (Işık için) parlamak; yanmak.

uyanugelmek, [uyan-u+gel-mek اویانوکلمك] *{eAT} gçsz. b. f. [-ür]* Uyanıvermek.

uyanuk, -ğu [uyan-uk اویانوق] *{eAT} {OsT} sf.* Uyanık; haberdar; agâh.

uyar, [uy-mak > uy-ar] *{ağız} sf.* **1.** Uygun; denk. **2.** Kolay uzlaşılan; uyaroğlu. [DS] **3.** *is.* Eş; benzer. ⮺ **uyar akıllı,** *{ağız} Kendi iradesini kullanmayıp başkasının sözüne göre hareket eden.* [DS]|| **uyarına gitmek,** *{ağız} Uysal davranmak; aykırı gitmemek.* [DS]

uyaran, [uyar-mak > uyar-an] *sf.* **1.** Uyarma işini yapan; uyarma işlevi gören: münebbih. **2.** Organizmada uyarım yaratan; uyarıcı. **3.** *is.* Duyu organlarını harekete geçiren dış etki; uyarıcı; münebbih. **4.** Organizmanın bütününü ya da bazı organların işleyişini güçlendiren, zihinsel ya da fiziksel etkinliği artıran yapay ya da doğal madde; uyarıcı.

uyarcı, [uy-mak > uy-ar-cı] *is.* Uyumlu bir davranış gösteren, çevresine uyum sağlayan kimse.

uyarcılık,-ğı [uy-ar-cı-lık] *is.* Uyarcı olma durumu.

uyarı, [uyar-ı] *is.* **1.** Tehlikeli ve yanlış bulunan bir eylem ya da davranıştan vazgeçmesi için bir kimsenin dikkatini çekme; ikaz; ihtar; tembih, *(1974).* **2.** Kurallara, emirlere uyulması için yapılan çağrı. **3.** Bir öğrenciye, sporcuya cezayı gerektiren bir davranışta bulunduğunun bildirilmesi; ihtar. **4.** *biy.* Organizmada uyarım yaratan güç. ⮺ **uyarı cevabı,** *biy. Bir hücre, organizma veya organın, herhangi bir uyarıya karşılık olmak üzere gösterdiği durum değişikliği; oryantasyon.*|| **uyarı ses,** *fel. Sokrates'e göre, akla uygun gelmediği veya kişiliği ile bağdaşmadığı için onları yapmaması gerektiğini uyaran fakat yapması gerekenin ne olduğunu belirtmeyen, kişinin içinden duyduğu ses.*

uyarıcı, [uyar-ıcı اویارجی] *sf.* **1.** Uyarma işlevi gören; uyaran; münebbih. **2.** Bir kimseyi fiziksel yönden güçlendiren. **3.** Bir kimseyi coşturan, yüreklendiren ya da yönlendiren. **4.** *is.* Organizmayı ya da bazı organların çalışmasını hızlandıran, ruhsal faaliyetleri canlandıran yapay ya da doğal madde. **5.** Uyarıcı madde. **6.** *fiz.* Bir elektrik düzeneğini uyaran cihaz. **7.** *{eAT}* Mürşit; uyandırıcı. ⮺ **uyarıcı besin,** *Organizmayı uyaran, organizmanın başka besin almadan kendi kaynaklarını kullanarak çaba göstermesini sağlayan çay, kahve, kola vb. besinler.*

uyarıcılık, -ğı [uyar-ıcı-lık] *is.* Uyarıcı olma durumu.

uyarılgan, [uyar-ıl-gan] *sf.* Uyarılmaya elverişli olan; çabuk uyarılan.

uyarılganlık, -ğı [uyar-ıl-gan-lık] *is.* **1.** Uyarılgan olma durumu. **2.** *biy.* Bir sinir ya da kas hücre hücresinin,, nöronların bir uyartıya tepki gösterme durumu; tepkinlik.

uyarılı, [uyar-ı-lı] *sf.* **1.** Uyarılmış olan. **2.** Uyarısı bulunan; uyarı veren.

uyarılış, [uyar-ıl-ış] *is.* Uyarılmak eylemi ve biçimi.

uyarılma, [uyar-ıl-ma] *is.* Uyarılmak eylemi.

uyarılmak, [uyar-ıl-mak اویارلمق] *edil. f. [-ır]* **1.** Uyarmak eylemi yapılmak; uyarmak eylemine konu olmak; hakkında uyarmak eylemi yapılmak. **2.** Uyandırılmak. **3.** *{OsT}* (Işık için) yakılmak; parlatılmak.

uyarım, [uyar-ım] *is.* **1.** Uyarma; uyandırma; harekete geçirme. **2.** Bir uyaran karşısında organizmanın verdiği tepki; tembih. **3.** *biy. psikol.* Mekanik, fizik ve kimyasal etkenlerin yaptığı uyarıya karşı bir kas ya da iç salgı bezinde görülen açık ya da gizli değişme.

uyarınca, [uy-mak > uy-ar-ınca] *(uyarı'nca) zf.* (Bir durum veya şey için) onun gerektirdiği biçimde; onun gerektirdiğine göre; gereğince; mucibince. *{ağız} (aynı)* [DS]

uyarısız, [uyar-ı-sız] *sf.* **1.** Herhangi bir uyarısı bulunmayan. **2.** Uyarma olmaksızın.

uyarısızlaşma, [uyar-ı-sız-la-ş-ma] *is.* **1.** Uyarısızlaşmak eylemi. **2.** *fiz.* Bir atom, çekirdek ya da her tür kuvantal sistemin uyarılmış bir durumdan fotonlar yayarak asıl ya da daha az uyarılmış hâle geçmesi durumu.

uyarısızlaşmak, [uyar-ı-sız-la-ş-mak] *dönşl. f. [-ır]* **1.** Uyarısız duruma gelmek. **2.** Herhangi bir uyarı vermez duruma gelmek.

uyarısızlaştırma, [uyar-ı-sız-la-ş-tır-ma] *is.* Uyarısızlaştırmak eylemi.

uyarısızlaştırmak, [uyar-ısız-la-ş-tır-mak] *gçl. f. [-ır]* Uyarısız duruma getirmek.

uyarış [uyar-ış] *is.* Uyarmak eylemi ve biçimi.

uyarlaç,-cı [uy-mak > uy-ar-la-ç] *is.* Ayrı büyüklük ve ayrı yapılardaki parçaları birbirine bağlamak, birleştirmek için kullanılan özel aygıt; adaptör.

uyarlama, [uy-ar-la-ma] *is.* **1.** Uyarlamak eylemi; adaptasyon. **2.** Farklı yapı, büyüklük ve özellikte olan parçaları birbirine uygun duruma getirme işlemi. **3.** *ed.* Belli özellikteki kişilere hitap etmek

üzere yazılmış bir eseri ya da yazılı metni başka bir özellikteki kişilere sunmak için yapılan düzenleme işi. **4.** Belli bir sanat etkinliği için yazılmış bir eseri başka bir teknikle sunulur hâle getirmek işi. **5.** Yabancı bir eseri yerli kişi ve çevre ile sunmak işi. **6.** Bir edebiyat ürünü eseri, sinema, televizyon, radyo ve sahneye aktarma işi. **7.** *istk.* Bir seride, gözlem yoluyla elde edilen veriler yerine kuramsal olarak sağlanan verileri koymaya ilişkin istatistik yöntemi. **8.** Uyarlama yolu ile meydana getirilmiş eser. **9.** *sf.* Uyarlanmış olan; adapte.

uyarlamacı, [uy-ar-la-ma-cı] *is.* Uyarlama işini yapan kimse; uyarlayıcı.

uyarlamak, [uy-mak > uy-ar-la-mak] *gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* **1.** Özellikleri ve büyüklükleri farklı iki ya da daha çok şeyi birbirine uygun duruma getirmek; uyar duruma getirmek; intibak ettirmek, *(1944)*. **2.** Belli bir alan için ya da tekniğe göre meydana getirilmiş bir sanat eserini başka bir alan için ve onun gerektirdiği tekniğe göre yeniden düzenleyerek üzerinde değişiklikler yapmak; adapte etmek. **3.** Yabancı dildeki bir eseri yerli kişi ve çevrelere uydurarak yeniden düzenlemek; adapte etmek. **4.** (Bitki için) yeni ortamın koşullarına uymasını sağlamak.

uyarlanabilir, [uy-ar-la-n-a+bil-ir] *sf.* Uyarlamaya uygun olan; uyarlanabilen.

uyarlanabilirlik, -ği [uy-ar-la-n-a+bil-ir-lik] *is.* Uyarlanabilir olma durumu.

uyarlanma, [uy-ar-la-n-ma] *is.* Uyarlanmak eylemi.

uyarlanmak, [uy-ar-la-n-mak] *edil. f. [-ır]* **1.** Uyarlamak eylemi yapılmak; uygun duruma getirilmek. **2.** (Belli bir alan için ya da tekniğe göre meydana getirilmiş bir sanat eseri için) başka bir alan için ve onun gerektirdiği tekniğe göre yeniden düzenlenerek üzerinde değişiklikler yapılmak; adapte edilmek. **3.** (Yabancı dildeki bir eser için) yerli kişi ve çevrelere uydurularak yeniden düzenlenmek; adapte edilmek. **4.** (Bitki için) yeni ortamın koşullarına uymasını sağlanmak.

uyarlayıcı, [uy-ar-la-y-ıcı] *is.* **1.** Uyarlama işini yapan kimse. **2.** *fiz.* Adaptör.

uyarlıg, [uyar-lıg] *{eT} sf.* Nüfuzlu. [ETY]

uyarlık,-ğı [uy-ar-lık] *is.* Uygun olma durumu; uygunluk.

uyarma, [uyar-ma] *is.* **1.** Uyarmak eylemi. **2.** *biy.* Organizma dışında bulunan bir nesne ya da olayın, bir organı ya da bütün bir sinir düzenini bir tepkide bulunmaya yöneltmesi; bir organ ya da dokuda çalışma meydana getirilmesi; tembih. **uyarma komutu,** *spor. Jimnastikte, ilk ve uzunca olan uyarı komutu.*

uyarmak, [*eT.* uḏ *(uyku)* > uḏ-ġār-mak / oḏ-ġur-mak >uyar-mak اوبرمق] *gçl. f. [-ır] [eT.-ur]* **1.** Uyandırmak; uykudan kaldırmak. *{eT} {eAT} {OsT} {ağız} (aynı)* [DS] **2.** *{eAT}* Harekete geçirmek; işleyişini teşvik etmek. **3.** (Kişi için) tehlikeli bir durumu bildirmek; bu konuda dikkatini çekmek; ikaz etmek. **4.** Bir kimseye, özellikle bir davranışta bulunmamasını söylemek; öğütle yola getirmeye çalışmak; öğütle, eğitimle yola getirmeye çalışmak; ikaz etmek; irşat etmek; uyandırmak. *{eAT} {OsT} {ağız} (aynı)* [DS] **5.** Görevini gereği gibi yapmayan kişiye yapması gerekenleri hatırlatmak; tembihte bulunmak. **6.** *biy.* Bir canlı organı dıştan etki ile görev yapmaya zorlamak. **7.** *{eAT} {OsT}* Işığı parlatmak; yakmak. **8.** *{ağız}* Sönmüş ateşi canlandırmak. [DS]

uyarmaklık, -ğı [uyarmak-lık اویارمقلق] *{eAT} is.* Yola getirme; uyarma; irşat etme; ikazda bulunma.

uyaroğlu, [uyar+oğlu] *{ağız} sf.* Kolay uzlaşılabilen; geçimli; uysal. [DS]

uyarsız, [uy-mak > uy-ar-sız] *sf.* Uyumu olmayan; uyum gösteremeyen.

uyartı, [uyar-tı] *is.* **1.** Uyarmak amacıyla söylenen söz; ikaz. **2.** Uyarma işi; uyarı. **3.** Bireyin davranışı üzerinde etki yapan; uyaran. **4.** *biy.* Canlı protoplazmanın çalışmasına etki yapan herhangi bir etki ya da ortam değişikliği; bir sinirde uyartı meydana getiren etmen.

uyartısız, [uyar-tı-sız] *sf.* **1.** Kendisine karşı herhangi bir uyarıda bulunulmayan. **2.** Bir uyarıda bulunulmadan; uyarılmadan.

uyartısızlık, -ğı [uyar-tı-sız-lık] *is.* **1.** Uyartısız olma durumu. **2.** Uyartılardan yoksun bireyin durumu.

uyartma, [uyar-t-ma] *is.* Uyartmak eylemi.

uyartmak, [uyar-t-mak] *gçl. f. [-ır]* Uyarmak işini yaptırmak; uyandırmak.

uyat, [uyāḏ-mak > uyāt / uvut اویات] *{eT} is.* **1.** Edep yeri. [EUTS] **2.** Hayâ; utanma; ayıp; hicap; utangaçlık; sıkılganlık. *{eAT} {ağız} (aynı)* [Gabain] [DS]

uyatlıg, [uyat-lıg] *{eT} sf.* Edepli; hayırlı; terbiyeli. [EUTS]

uyatlık, -ğı [uyat-lık اویادلق] *is.* **1.** *{eAT}* Mahcubiyet; mahcupluk. **2.** *{ağız}* Örtülmesi, saklanması gereken cinsel organlar; edep yeri. [DS] **3.** *{ağız}* Gizlenen şeyler. [DS]

uyatmak[1], [uy-aḏ-mak / uyat-mak اویاتمق] *{eT} {eAT} gçsz. f. [-ur]* Utanmak; mahcup olmak. [DLT] [EUTS] [Gabain]

uyatmak[2], [uḏ *(uyku)* > uya-t-mak] *{OsT} {ağız} gçl. f. [-ır]* Uykudan uyandırmak. [DS]

uyaz, [uya-z] *is.* **1.** *{eT}* Küçük sinek; tatarcık; üvez. *{ağız} (aynı)* [DS] **2.** *{ağız}* Sivrisinek. [DS] **3.** *{ağız}* At sineği. [DS]

uydaş, [uy-daş] *{ağız} sf.* Kolay uzlaşılabilen; geçimli; uysal. [DS]

uydek, -ği [uy-dek ?] *{ağız} is.* Ütü. [DS]

uydeş, [uy-deş] *{ağız} is.* → uydaş. [DS]

uydu, [uy-mak > uy-du] *is.* **1.** Fizik kurallarına bağlı olarak bir büyük gezegenin çevresinde dönen gök cismi; peyk, *(1974).* **2.** Türlü amaçlarla Yer'den fırlatılan ve Dünya'nın çevresinde kapalı yörünge çizerek dolanan araç. **3.** Başka bir kimsenin güdümü altında yaşayan kimse. **4.** *mecaz.* (Devlet, kişi vb. için) bağımlı olan. **5.** *biy.* Bir kromozomun yanına veya ucuna bağlı küçük kromozom parçacığı. **6.** *anat.* (Toplardamar için) bir atardamarın gittiği yoldan giden ve ona eşlik eden. **7.** *sf.* Uyduluk eden. ⊡ **uydu kent,** *Büyük bir şehre yakın olan kendine özel yönetimi bulunmasına rağmen her türlü kültürel ve ekonomik girişimini büyük kentten sağlayan yerleşim birimi.*

uydulaşma, [uy-du-la-ş-ma] *is.* Uydulaşmak eylemi.

uydulaşmak, [uy-du-la-ş-mak] *gçsz. f. [-ır]* Uydu durumuna gelmek.

uydulaştırma, [uy-du-la-ş-tır-ma] *is.* Uydulaştırmak eylemi.

uydulaştırmak, [uy-du-la-ş-tır-mak] *gçl. f. [-ır]* **1.** Uydu durumuna getirmek; uydu olmasını sağlamak. **2.** (Devlet için) siyasi, ekonomik ve kültürel yönden bağımlı kılmak. **3.** (Kurum ve kuruluş için) kendine bağımlı duruma getirmek. **4.** *havc.* Bir cismi, uzayda bir gök cisminin çekim gücünün etkisi ile bir yörüngede dolanacak biçimde hızla fırlatmak.

uyduluk, -ğu [uy-du-luk] *is.* Uydu olma durumu; peyklik.

uydum, [uy-mak > uy-dum] *{ağız} sf.* **1.** Şaşkın. **2.** Uyuşuk. [DS] ⊡ **uydum akıllı,** *{ağız} Başkasının sözüne göre hareket eden; kendi aklını kullanmayan.* [DS]

uydurak, -ğı [uy-dur-ak] *{ağız} sf.* Yalan; düzme; uydurma. [DS]

uyduran, [uy-dur-an] *{ağız} sf.* (Erkek için) bir kadınla cinsel ilişkide bulunan; kadının namusunu kirleten. ⊡ **uyduran olmak,** *{ağız} (Kız ve oğlan için) anlaşarak birlikte kaçmak.* [DS]

uydurma[1], [uy-mak > uy-dur-ma] *is.* **1.** Uydurmak eylemi. **2.** Hayal ürünü şeyleri gerçek gibi sunma. **3.** *sf.* Gerçek olmayan; uydurulmuş; düzme; sahte. **4.** Hayal gücünün etkisi ve yardımı ile bulunmuş olan.

uydurma[2], [uy-dur-ma] *{ağız} is.* Üvey çocuk. [DS]

uydurmaca, [uy-dur-maca] *sf.* **1.** Gerçek olmayan; uydurulmuş. **2.** *fel.* Karşısındakini aldatma ve yalan söyleme amacı olmaksızın gerçekliğine inanılarak anlatılan hayalî ve gerçek dışı olay.

uydurmacı, [uy-dur-ma-cı] *is.* Uyduran kimse; yalancı.

uydurmacılık,-ğı [uy-dur-ma-cı-lık] *is.* Uydurmacının yaptığı iş ve o işin özelliği.

uydurmaç, -cı [uydur-maç] *{ağız} sf.* **1.** Uydurma. **2.** Uydurmacı. [DS]

uydurmak[1], [uy-dur-mak] *gçl. f. [-ur]* **1.** Bir şeyin başka bir şeye uygun hâle gelmesini sağlamak; denk gelmesini sağlamak. **2.** (Kişi için) kendine benzer hâle getirmek; kendine uygun davranır hâle getirmek; etki ile kendisi gibi olmasını sağlamak; benzetmek. *{ağız} (aynı)* [DS] **3.** Gerçekte olmadığı hâlde hayal gücünü kullanarak olmuş gibi anlatmak. **4.** Bazı yollardan yararlanmak; elde etmek; kolayını bulmak; yolunu bularak ele geçirmek. *{ağız} (aynı)* [DS] **5.** *dbl.* Sözcüklere dil bilgisi kurallarını uygulamak. **6.** Kurala uygun ya da aykırı olmasına bakmaksızın yeni bir kelime üretmek.

uydurmak[2], [uy-dur-mak] *{ağız} gçl. f. [-ur]* Benzetmek. [DS]

uydurmak[3], [uy-dur-mak] *{ağız} gçl. f. [-ur]* Ara bulmak; anlaşmazlığı gidermek; ortamı düzeltmek. [DS]

uydurmak[4], [uy-mak[4] > uy-dur-mak] *{ağız} gçl. f. [-ur]* **1.** (Erkek için) kız kaçırmak. [DS] **2.** *{ağız} argo.* (Erkek için) zorla veya kandırarak genellikle bir kızla cinsel ilişkide bulunmak; becermek. [DS]

uydurmasyon, [uy-dur + Fr. -mation] *is.* ve *sf.* Uydurma.

uyduruh, [uy-dur-uk > uyduruẖ] *{ağız} sf.* **1.** Yalan; düzme. **2.** Benzetme.[DS]

uyduruk, -ğu [uy-dur-uk] *sf.* **1.** Uydurulmuş; aslı olmayan; asılsız; uydurulmuş; uydurma; sania. **2.** Özenle hazırlanmamış; değersiz; sıradan. **3.** İşe yaramaz; köklü değil. **4.** *{ağız}* Düzme; uydurma; yalan. [DS]

uydurukça, [uyduruk-ça] *is.* Kök ve ek bakımından yanlış ya da uydurma olarak türetilerek resmî kurumlarca kullanıma zorlanan kelime; galat.

uydurukçu, [uyduruk-çu] *sf.* Hayal gücünde yarattığı şeyleri gerçekmiş gibi anlatma alışkanlığında olan kimse; yalancı. *{ağız} (aynı)* [DS]

uydurulma, [uy-dur-ul-ma] *is.* Uydurulmak eylemi.

uydurulmak, [uy-dur-ul-mak] *edil. f. [-ur]* Uydurmak işi yapılmak; uydurulmak eylemine konu olmak.

uyduruş, [uy-dur-uş] *is.* **1.** Uydurmak eylemi ve biçimi. **2.** *argo.* Aldatma; kandırma. ⊡ **uyduruşa gelmek,** *argo. Yalana kanmak; aldanmak.*|| **uyduruşa getirmek,** *argo. Aldatmak; kandırmak.*

uydusavar, [uy-du+sav-ar] *is. as.* Düşman tarafından silah olarak kullanılan uyduları ya da üzerindeki tesisleri yok etmeye yarayan savunma silahlarının genel adı.

uye, [? uye] *{ağız} is.* Kız kardeş. [DS]

uyfat, [? uyfat] *{ağız} is.* İç sıkıntısı. [DS]

uyga, [uy-ga] *{ağız} sf.* Kendisi ile kolay uzlaşılabilen; geçimli; uysal. [DS]

uygal[1], [uy-ga-l] *{ağız} sf.* → uyga. [DS]

uygal[2], [uy-ga-l] *{ağız} sf.* **1.** Alıngan. **2.** Dövüşken. [DS]

uygar, [uy-mak > uy-gar] *sf.* **1.** (Toplum için) düşünce, kültür, sanat, endüstri, teknik ve toplumsal yaşayış alanlarında ideal sayılabilen düzeye ulaşmış olan; medeni; mütemeddin; medenileşmiş, *(1935).* **2.** (Kişi için) kültürlü; eğitimli; görgü kurallarına uyan; medeni.

uygarlaşma, [uy-gar-la-ş-ma] *is.* Uygarlaşmak eylemi; medenileşme.

uygarlaşmak, [uy-gar-la-ş-mak] *dönşl. f. [-ır]* **1.** İdeal uygar düzeyine ulaşmış toplum olmak; uygar ülkeler düzeyine erişmek. **2.** (Kişi için) daha kibar, daha nazik davranmaya başlamak.

uygarlaştırma, [uy-gar-la-ş-tır-ma] *is.* Uygarlaştırmak eylemi; medenileştirme.

uygarlaştırmak, [uy-gar-la-ş-tır-mak] *gçl. f. [-ır]* **1.** (Toplum için) uygar duruma getirmek; uygar olmasını sağlamak; medenileştirmek. **2.** (Kişi için) daha nazik ve kibar olmasını sağlamak; eğitmek.

uygarlık,-ğı [uy-gar-lık] *is.* **1.** Barbarlığı bırakıp törelere bağlı olarak belirli bir yurt içinde birlikte yaşama. **2.** Toplumların ekonomik, siyasi, toplumsal bakımdan ideal sayılan gelişme durumu; medeniyet. **3.** Bir ülkenin, toplumun maddî, toplumsal, ahlakî, kültürel yaşayış bakımından kendine özgü yaşayış biçimi ve niteliklerin tümü; medeniyet. **4.** *fel.* Bilim ve tekniğin ilerlemesi ile yaratılan yaşama şartları ve bunun sonucu ortaya çıkan yaşamada kolaylık sağlama, akla, mantığa ve sağduyuya uygun davranmaya ve yetkinleşmeye dayalı yaşama biçimi. ⊡ **uygarlık hastalığı,** *Bilim ve teknikte ulaşılan kolaylık ve rahatlığın insan bünyesinde meydana getirdiği hastalıklar, kaza, bedensel bozukluk, metabolizma bozukluğu, vb. olumsuzlukların tümü.*

uygu, [uy-gu] *is. fel.* **1.** Birbirine uyan iki şey arasındaki ilgi. **2.** İki şey arasındaki uygunluk; uyum.

uyguç, -cu [oy-mak > oy-guç] *{ağız} is.* Tahta kaşıkların içini oymakta kullanılan araç. [DS]

uygulama, [uy-gu-la-ma] *is.* **1.** Uygulamak eylemi. **2.** Bilim, teknik ve sanatta kuralların, ilkelerin kullanıma geçirilmesi; tatbik. **3.** (Kural, yasa, yönetmelik vb. için) uygulanan şeyin kendisi; tatbikat. **4.** Eğitimde, kuramsal olarak öğrenilen şeylerin okul içinde ya da dışarıda denenip pekiştirilmesi, doğrulanması için yapılan çalışma; pratik; tatbikat. **5.** *tiy.* Oyunun, temsilin düzenlemesi ve yönetimi. ⊡ **uygulama alanı,** *bsy. İşlenmesi için program yazılan sınırlı alan.*|| **uygulama okulu,** *Öğretmen adaylarının eğitimi için örnek derslere girdikleri okul.*|| **uygulama programı,** *bsy. Belirli bir kullanım için hazırlanmış program.*

uygulamacı, [uy-gu-la-ma-cı] *is.* Bir işi uygulamaya döken kimse; uygulayıcı; uygulayan.

uygulamak, [uy-gu-la-mak] *gçl. f. [-r] [-l(u)-yor]* **1.** İki şeyi üst üste gelecek biçimde yerleştirmek; üst üste getirmek; bir şeyin üstüne koymak; aplikasyon yapmak. **2.** Bir şeyi başka bir şeyin üzerine yapışacak, iz bırakacak biçimde sürmek. **3.** Kuramsal bir bilgiyi, ilkeyi, düşünceyi ilgili olduğu alanda hayata geçirmek; tatbik etmek. **4.** Bir şeyin gerektirdiği yolu, tekniği yerine getirmek; gerçekleştirmek. **5.** *mat.* Bir eğriyi, bir şekli, bir yüzeyi bir başkasıyla çakıştırmak.

uygulamalı, [uy-gu-la-ma-lı] *sf.* Yalnız düşünce alanında kalmayıp uygulama olanağı bulunan; işe dönüşen; uygulanarak yapılan; tatbikî; pratik. ⊡ **uygulamalı bilimler,** *Uygulaya ağırlık veren bilimler.*|| **uygulamalı dil bilimi,** *Başka bilim dallarının dille ilgili sorunlarına çözüm bulmak için dil biliminden yararlanan araştırma ve uygulamalar bütünü.*|| **uygulamalı ruh bilimi,** *Ruh biliminin psikolojik araştırmalarını, insan üzerinde gerçekleştirmeye yönelik konu alan bilim dalı.*|| **uygulamalı sanatlar,** *Mobilya, iç dekorasyon, mücevhercilik gibi sanatlara verilen ad; süsleme sanatları.*|| **uygulamalı toplum bilimi,** *Toplum biliminin uygulamaya yönelik araştırma dalı.*

uygulanabilir, [uy-gu-la-n-a+bil-ir] *sf.* **1.** Uygulanma imkânı bulunan. **2.** *mat.* (İki yüzey için) bütün noktalarından çıkan yaylar ikişer ikişer birbirine denk gelen.

uygulanabilirlik,-ği [uy-gu-la-n-a+bil-ir-lik] *is.* Yapılabilir olma durumu; uygulanabilme olanağı bulunma; yapılabilirlik; fizibilite. ⊡ **uygulanabilirlik raporu,** *Yapılabilir raporu.*

uygulanış, [uy-gu-la-n-ış] *is.* Uygulanmak eylemi ve biçimi.

uygulanma, [uy-gu-la-n-ma] *is.* Uygulanmak eylemi.

uygulanmak, [uy-gu-la-n-mak] *edil. f. [-ır]* Uygulamak eylemi yapılmak; uygulanmak eylemine konu olmak.

uygulayıcı, [uy-gu-la-y-ıcı] *is.* **1.** Uygulayan; gereğini yapan; tatbikatçı. **2.** *dbl.* (Eylem ya da sözce için) söylendiği anda belirttiği eylem de gerçekleşen; konuşucunun sözünü ettiği anda yerine getirilen; işlevi kendine dönük olan.

uygulayım, [uy-gu-la-y-ım] *is.* **1.** Fizik, kimya, biyoloji, matematik bilimlerden elde edilen verilerin iş ve yapım alanında kullanılması; teknik. **2.** Bir bilim, sanat ve meslek dalında kullanılan yöntem ve yolların tümü; genel anlamda bir işin doğru yolu; yöntem; araç. **3.** *sf.* Uygulamaya ilişkin. ⊡ **uygulayım bilimi,** *1. İş ve yapım alanında kullanılan aygıtların, yapım yöntemlerinin tümünü kapsayan bilgi; teknoloji. 2. Bilim ve uygulayımın verilerini işe, yapıma yansıtma bilgisi.*

uygulayımcı, [uy-gu-la-y-ım-cı] *is.* **1.** Bir işin bilimsel yönünden daha çok uygulama ve yapım yönü ile uğraşan uzman; uygulayımla ilgili herhangi bir alanda bilgi ve becerisi olan kimse; teknisyen; tek-

niker; teknikçi; teknokrat. **2.** Bilimsel verileri işe ve yapıma dönüştüren kimse.

uygulayımsal, [uy-gu-la-y-ım-sal] *sf.* Bir bilim, sanat, meslek alanında kullanılan uygulamalara ilişkin; uygulayımla ilgili; yöntemlere, tekniklere ilişkin.

uygun, [uy-mak > uy-gun] *sf.* **1.** (Eylem, durum ve nesne için) beklenene, istenene, gereksinim duyulana elverişli olan; yakışır; yaraşır; uz; mutabık; mütenasip; münasip. **2.** (Bir kimse için) tam ona denk düşen; tam gelen. **3.** Birbiri ile uyumlu olan. **4.** Tam istenildiği gibi olmasa da yeterli olan. **5.** *mecaz.* Oranlı; orantılı. **6.** *fel.* Doğası, başka bir şeyin doğası ile örtüşen. ⧉ **uygun adım,** *as. Toplu yürüyüşlerde adım atarken sağlanan beraberlik.*|| **uygun bulmak,** *Uygun olduğunu benimsemek; yakışır, yaraşır görmek; elverişli bulmak.*|| **uygun düşmek,** *Yakışmak; yaraşmak; denk gelmek; elverişli olmak; uygun bulunmak; münasip düşmek.*|| **uygun gelmek,** *1. Elverişli olmak. 2. Yakışmak; yaraşmak. 3. Uymak.*|| **uygun görmek,** *Uygun olduğunu benimsemek; yakışır, yaraşır görmek; elverişli bulmak.*|| **uygun katmanlaşma,** *yer b. Birbirine paralel istiflenmiş katmanların durumu.*|| **uygun olmak,** *1. Bağdaşmak; uyuşmak. 2. Sakıncalı görülmemek.*

uygunlaştırma, [uy-gun-laş-tır-ma] *is.* Uygunlaştırmak eylemi.

uygunlaştırmak, [uy-gun-laş-tır-mak] *gçl. f. [-ır]* Uygun duruma getirmek.

uygunluk, -ğu [uy-gun-luk] *is.* **1.** İki ya da daha çok şey arasındaki benzerlik, tutarlılık ilişkisi; uyuşma; denklik; benzerlik; mutabakat; mukarenet. **2.** *dbl.* Yan cümledeki fiil zamanının temel cümledeki fiil zamanına uyması. **3.** Söz dizimsel olarak birbirine bağlı ve birbirinin biçimleri üzerine etki yaptığı dilsel birimlerin uyuşması. **4.** Bir dilin yazıl biçimiyle sözlü biçimi arasındaki bağlantılar bütünü. ⧉ **uygunluk bildirimi,** *Sayıştay'ın muhasebe hesapları ile ödeme emri verenlerin hesapları arasındaki uygunluğu belirten belge.*

uygunsuz, [uy-gun-suz] *sf.* **1.** Uygun düşmeyen; uygun olmayan. **2.** Yakışık almayan; kötü. **3.** (Kişi için) kötü, çirkin ve ayıp davranışlarda bulunan; çirkin hareketleri olan. **4.** *{ağız}* (Kadın için) kötü yola sapmış. [DS] ⧉ **uygunsuz kadın,** *Cinsel hayatını yasa dışı yollardan yaşayan kadın.*|| **uygunsuz vaziyette,** *Ayıplanacak ya da suç sayılabilecek bir durumda.*

uygunsuzluk, -ğu [uy-gun-suz-luk] *is.* **1.** Uygunsuz olma durumu; yakışıksızlık; uymazlık; uyuşmazlık. **2.** Uygun olmayan durum; kötü davranış. *{ağız} (aynı)* [DS] **3.** *{ağız}* Kötü yola sapma. [DS]

uygur, [od̲-ġur / uy-ġur] *sf.* **1.** *{eT}* Uyarılmış. **2.** *öz. is.* Kavim adı; Uygur; Uygurlar [EUTS] [Gabain] [Tekin] **3.** Doğu Türkistan'da yaşayan Türk soylu halk. **4.** Bu halktan olan kimse. **5.** Orta Asya'da yaşamış, devlet ve medeniyetler kurmuş, yazılı anıtlarla sanat eserleri bırakmış olan bir Türk kolu.

Uygurca, [Uygur-ca] *is.* **1.** Uygurların kullandığı yazı dili. **2.** Türk dillerinin güney doğu grubuna bağlı, Doğu Türkistan (Sinkiang Özerk Bölgesi), Özbekistan, Kazakistan ve Kırgızistan'da konuşulan dil.

uygurmak, [od̲-ġur-mak / uy-ġur-mak] *{eT} gçl. f. [-ur]* Uyarmak. [DLT]

uyh, [uyh] *{ağız} ünl.* Şaşkınlık, üzüntü ve özenme bildirir. [DS]

uyha, [uyhā] *(uyha:) {ağız} ünl.* Zararlı hayvanları kovmak, kaçırmak için söylenir. [DS]

uyhu, [ud̲-ī-mak > ud̲-ku > uyẖu اويخو] *{eAT} {OsT} is.* **1.** Uyku. *{ağız} (aynı)* [DK] [DS] **2.** *{eAT}* Rüya. ⧉ **uyhusu alınmadık,** *{eAT} Uykusunu almamış; uykusu geçmemiş.*|| **uyhuya varmak,** *{eAT} Uyumaya başlamak; uykuya dalmak; uyumak.*

uyırkanmak, [uyır-ka-n-mak] *{eT} dönşl. f. [-ur]* **1.** Kuvvetten düşmek; zayıflamak; yorulmak; donakalmak. [EUTS] **2.** Feryat etmek; ağlamak; ağıt yakmak. [Gabain]

uyışmak, [ud̲ī-mak > uyı-ş-mak] *{eT} dönşl. f. [-ur]* Pıhtılaşmak; katılaşmak. [Bahşayiş] ⧉ **uyışmış kan,** *{eT} Pıhtılaşmış kan.* [Bahşayiş]

uyku, [*eT.* ud̲-mak *(uyumak)* > ū-d̲ī-mak > ud̲-ı-ku / ud̲-ku / uyuku / uyku] *is.* **1.** Organizmada organik işlevin, sinir duyumunun, istemli kas hareketlerinin azalması ve bilincin kaybolması ile ortaya çıkan, normal, geçici, düzenli durum. *{eT} (aynı)* [Bahşayiş] **2.** Bu durumda geçen süre; uyuma süresi. **3.** Uyuma isteği; uyuma gereksinimi. **4.** Doğada veya herhangi bir yerde görülen dinginlik; sakinlik; hareketsizlik durumu ve dinlenmeyle geçen dönem. **5.** *mecaz.* İleriyi görememe; çevrede olup bitenin farkına varamama; gerçeği görememe; tehlikeyi sezmekten uzak olma durumu; dalgınlık; uyuşukluk; tembellik; gaflet; aymazlık. **6.** Bilgisizlik; cehalet. **7.** *{eAT}* Rüya. **8.** *zool.* Böceklerde gömlek değiştirmeden önce görülen durgunluk devresi. **9.** *biy.* Metabolizmanın çok yavaşlatıldığı veya istirahat durumu. **10.** *psikol.* Algısal etkinliği ve istençli hareketin kaybolması ile çevrimsel olarak ortaya çıkan fizyolojik durum. ⧉ **uyku basmak,** *Çok uykusu gelmek; aşırı ölçüde uyuma isteği duymak.*|| **uyku bastırmak,** *Çok uykusu gelmek; aşırı ölçüde uyuma isteği duymak.*|| **uyku başa vurmak,** *{ağız} Yeterince uyuyamadığı için sersemlemek.* [DS]|| **uyku çekmek,** *İyice uyumak; uzunca süre uyumak; derin derin uyumak. {ağız} (aynı)* [DS]|| **uyku dağıtmak,** *Uyumasına engel olmak.*|| **uykudan galmak** (kalmak), *{ağız} 1. Uyuyamaz olmak. 2. Uyu-*

[-r] [-l(u)yor] Çalmak; aşırmak; hırsızlık etmek. [DS]

uyrum, [uyrum] *{ağız} is.* Beden. [DS]

uysak, -ğı [uy-sak] *{ağız} sf.* Başkasının sözüne göre hareket eden; aptal; bön. [DS]

uysal[1], [uy-mak[1] > uy-a > uy-sal] *sf.* **1.** Başkalarına kolayca uyan; onlara uyum sağlayabilen. **2.** Başkaları tarafından yönlendirilmeye, yönetilmeye karşı koymayan; yumuşak başlı; başkasının sözlerini dinleyen. *{ağız} (aynı)* [DS] **3.** *{ağız}* Evcil. [DS]

uysal[2], [uy-mak[2] > uy-a > uy-sal] *{ağız} sf.* Geçimsiz; kavga çıkaran; ona buna takılan, sataşan. [DS]

uysalca, [uy-sal-ca] *(uysa'lca) zf.* **1.** Uysal biçimde; uysal olarak. **2.** *sf.* Biraz uysal.

uysallaşma, [uy-sal-la-ş-ma] *is.* Uysallaşmak eylemi.

uysallaşmak, [uy-sal-la-ş-mak] *dönşl. f. [-ır]* **1.** Uysal duruma gelmek; uysal olmak. **2.** (Hayvan için) huysuzluğu bırakıp sahibine itaat eder duruma gelmek.

uysallık, -ğı [uy-sal-lık] *is.* **1.** Uysal olma durumu. **2.** Uysal bir kimsenin ya da hayvanın davranışlarının taşıdığı nitelik; uysalca davranış.

uytun, [uytun] *{ağız} sf.* Kutlu; kutsal. [DS]

uyturmak, [uy-mak[1] > uy-tur-mak [Clauson] / oy-tur-mak] *{eT} gçl. f. [-ur]* Bastırtmak; sıkıştırtmak. [DLT]

uyub, [Ar. ʿayb > ʿuyūb عيوب] *(uyu:b) {OsT} is.* Utanılacak şeyler; ayıplar.

uyucu, [uy-mak > uy-ucu اويوجى] *{eAT} {OsT} sf.* **1.** Dalkavuk; uyuntu. **2.** Tabi; metbu; uyruk.

uyugan, [uyu-ġan اويوغن] *{eAT} {OsT} sf.* Çok uyuyan.

uyugen, [uyu-gen اويوكن] *{eAT} sf.* Çok uyuyan.

uyuglug, [uġ / uyuġ > uyuġ-luġ] *{eT} sf.* (Yapı için) kemerli. [DLT]

uyuğ, [uyu-ğ] *{ağız} is.* Suyun durgun durumu. [DS]

uyuk, -ğu [uy-uk] *{ağız} is.* Tezgâhta dokunan yün çorap. [DS]

uyuklama, [uyuk-la-ma] *is.* **1.** Uyuklamak durumu ve eylemi. **2.** Şişman, yaşlı ve hasta kimselerde uyku saatleri dışında görülen hafif uyku.

uyuklamak, [*eT.* ud-ık-la-mak] *gçsz. f. [-r] [-l(u)yor]* Oturduğu ya da dayandığı yerde hafi ve kısa süreli bir uykuya dalmak; yarı uyur yarı uyanık durmak; ımızganmak.

uyuklaşmak, [uyuk-la-ş-mak اويوقلشمق] *{eAT} işteş. f. [-ur]* Birlikte uyuklamak.

uyuku, [*eT.* uḏ-mak *(uyumak)* > ü-ḏī-mak > uḏ-ı-ku / uḏ-ku / uyuku / uyku اويوقى] *{eAT} is.* Uyku.

uyulma, [uy-mak > uy-ul-ma] *is.* Uyulmak eylemi.

uyulmak[1], [uy-mak > oy-ul-mak / uy-ul-mak [Clauson]] *{eT} edil. f. [-ur]* Basınç uygulanmak; basılmak; sıkıştırılmak; bastırılmak. [DLT]

uyulmak[2], [uy-mak > uy-ul-mak] *{eT} edil. f. [-ur]* Uyuşmak; kesilmek. [EUTS]

uyulmak[3], [uy-ul-mak] *edil f. [-ur]* Uymak işi yapılmak.

uyum, [uy-mak > uy-um] *is.* **1.** Bir bütünün ögeleri ya da birbiri ile ilgisi bulanan ve aynı amacı güden bireyler arasında var olan uygunluk; birbirini tutarlık ilişkisi; ahenk, *(1935)*. **2.** Duygu, düşünce ve istekleri birbirine uygun düşen kişiler ve toplum bireyleri ya da grupları arasındaki ilişkinin özelliği; geçim; anlaşma. **3.** İki ve daha çok şey arasındaki tutarlılık ve uygunluk ilişkisi. **4.** *biy.* Göz merceğinin, bir cismin görüntüsünü ağ tabaka üzerine düşürebilmesi için dışbükeylik özelliğini artırıp eksilmesi; mutabakat. **5.** *biy.* Kademeli farklılaşma gösteren çevre şartlarına uyabilmek için canlıların gösterdiği değişiklik. **6.** *biy.* Organizmanın çevresine uyumu ile gelişen evrim süreci. **7.** *dbl.* Bir sözcükteki ünlülerin kalınlık-incelik, düzlük-yuvarlaklık-darlık-genişlik, ünsüzlerin sertlik-yumuşaklık bakımından birbirine uygunluk göstermesi olayı. **8.** *psikol.* Bireyin içinde yaşadığı ortam koşullarına göre kendini aylayabilme durumu. ⊡ **uyum etmek,** *{ağız} Ağlar gibi yapmak; kendini ağlamak için zorlamak.* [DS]|| **uyum sağlamak,** *Bir ortama ya da topluma alışmak.*

uyuma, [uyu-ma] *is.* Uyumak eylemi.

uyumak[1], [*eT.* uḏ *(uyku)* > üḏ ī-mak] *gçsz. f. [-r]* **1.** (İnsan ve hayvan için) uykuya dalmış olmak; uyku durumunda bulunmak. *{eAT} (aynı)* [Mühennâ] [DK] **2.** İlaç verilerek ağrı ve acı duymayacak kadar kendinden geçmiş olmak. **3.** (Doğa ya da rüzgâr, deniz vb. herhangi bir yer için) hareketsiz olmak; sessiz ve dingin olmak; bir etkinlikte bulunulmamak. **4.** *gnşl.* Hareketsiz gibi olmak; hareketsiz görünmek. **5.** (Kişi için) çalışmamak. **6.** *mecaz.* (Kişi için) düşlere dalmak. **7.** *mecaz.* (Kişi için) dikkatini yaptığı işe verememek. **8.** *mecaz.* (Kişi için) dalgın olmak; çevresinde olup bitenlere ilgisiz kalmak; fark etmemek. **9.** *mecaz.* (İş için) herhangi bir işlem görmemek; bir kenarda unutulmak; ilgi gösterilmeden durmak; bekletilmek. **10.** (Duygu ya da herhangi bir iç güç için) ortaya çıkmaksızın, gizliden gizliye varlığını sürdürmek. **11.** Ölmüş olmak. **12.** *bot.* (Bitki için) besi suyu yürümediği zaman yaprak ve çiçekleri kıvrık durumda bulunmak. **13.** *argo.* Kanmak; aldanmak. **14.** *argo.* (Erkeklik organı için) sertleşmemek; inik hâlde bulunmak. ⊡ **uyuyan yılanın kuyruğuna basmak,** *Kötü birinin tekrar kötülük yapmasına neden olacak davranışta bulunmak.*

uyumak[2], [uḏ-ī-mak > uḏ-ū-mak اويمق] *(udu:mak) gçsz. f. [-r]* **1.** *{eT} {eAT} {OsT}* (Yoğurt yapılan süt

için) koyulaşmak; yoğurt olmak. [Mühennâ] **2.** *{eAT} {ağız}* (Kan için) pıhtılaşmak. [DS] **3.** *{eAT}* (İçine damızlık konulan pekmez için) koyulaşmak.

uyumazlanmak, [uyu-maz-la-n-mak اويومزلنمق] *{OsT} dönşl. f. [-ur]* Uyumaz görünmek.

uyumlu, [uyum-lu] *sf.* **1.** Başkaları ve çevresi ile kolayca anlaşabilen; uyum sağlamakta sıkıntı çekmeyen. **2.** (Farklı şeyler için) birbiri ile uyum içinde bulunan; aralarında uyum bulunan; ahenkli; mevzun.

uyumluluk, -ğu [uyum-lu-luk] *is.* **1.** Uyumlu olma durumu. **2.** Uyumlu olan şeylerin taşıdığı nitelik.

uyumsamak, [uyum-sa-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-s(u) -yor]* Uyur gibi yapmak. [DS]

uyumsuz, [uyum-suz] *sf.* **1.** Başkaları ve çevresi ile anlaşmakta güçlük çeken; uyum sağlamakta sıkıntı çeken. **2.** (Farklı şeyler için) birbiri ile uyum içinde bulunmayan; aralarında uyum bulunmayan; birlik içinde bulunmayan; ahenksiz. **3.** (Toplum için) üyeleri ve bireyleri arasında uyum bulunmayan.

uyumsuzluk, -ğu [uyum-suz-luk] *is.* **1.** Uyum bulunmama durumu; uyum yokluğu. **2.** Uyumsuz olan kişi ya da nesneler arasındaki bağlantının özelliği; ahenksizlik. **3.** *dbl.* Ses, sözcük ve heceler arasında kulağa hoş gelmeyecek biçimde uyum bulunmama durumu; kakofoni. **4.** *müz.* Kakışma.

uyun[1], [uyu-n] *{ağız} is.* Yoğurt. [DS]

uyun[2], [uy-un] *{ağız} is.* Boyun bükme; yakarma; dilenme. [DS]

uyun[3], [Ar. ʿuyn > ʿuyūn عيون] *(uyu:n) {OsT} is.* **1.** Gözler. **2.** Kaynaklar. ⧉ **uyūnü'l-bakar,** *{OsT} İri ve siyah taneli bir cins üzüm.*|| **uyūnü't-tevārīh,** *{OsT} Tarihlerin kaynağı.*

uyundu, [uy-mak > uy-un-du اويوندى] *{eAT} sf.* → uyuntu.

uyundurmak, [uyu-n-dur-mak] *{ağız} gçl. f. [-ur]* Mayalamak. [DS]

uyunma, [uyu-n-ma] *is.* Uyunmak eylemi.

uyunmak[1], [uyu-mak > uyu-n-mak] *dönşl. f. [-ur]* **1.** Kendi kendine uyumak. **2.** *edil. f.* Uyumak eylemi yapılmak.

uyunmak[2], [uyu-n-mak اويونمق] *dönşl. f. [-ur]* **1.** *{eAT} {ağız}* (Yoğurt, pekmez, kan vb. için) koyulaşmak; katılaşmak; pıhtılaşmak. [DS] **2.** *{ağız}* Kanı uyuşmak; yavaşlamak. [DS] **3.** *{ağız}* (Süt için) kaymak bağlamak. [DS] **4.** *{ağız}* (Süt için) kesilmek. [DS]

uyunmak[3], [uyu-n-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ur]* Bayılır gibi olmak. [DS]

uyunmak[4], [uy-un-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ur]* Sürekli sataşmak. [DS]

uyuntu[1], [uyu-mak > uyu-n-tu اويندو / اويندى] *sf.* **1.** *{eAT} {ağız}* Uyuşuk; tembel; miskin; beceriksiz. [DS] **2.** *{OsT} {ağız}* (Kişi için) Başkalarının peşine takılan; asalak; tufeyli. [DS] **3.** *{ağız}* İşsiz güçsüz; tembel; uyuşuk. [DS] **4.** *{ağız} is.* İstenmeyen, çağrısız gelen konuk. [DS]

uyuntu[2], [uy-mak > uy-un-tu اويونتى] *{eAT} {OsT} {ağız} sf.* (Kişi için) kendi başına değil de başkasının yönlendirmesiyle hareket eden; kişiliksiz. [DS]

uyuntu[3], [uy-un-tu] *{ağız} is.* Dul kadın, yeniden kocaya vardığında yanında getirdiği çocuğu; taygeldi. [DS]

uyuntu[4], [uyu-n-tu] *{ağız} sf.* Kötü; bozuk. [DS]

uyuntu[5], [uyu-n-tu] *{ağız} is.* Bir çeşit peynir. [DS]

uyuntulanmak, [uyun-tu-la-n-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* İş yaparken çok oyalanmak; işi yavaş yapmak. [DS]

uyuntulu, [uyuntu-lu] *{ağız} sf.* **1.** → uyuntu[1]. **2.** → uyuntu[2]. [DS]

uyur[1], [uyu-mak > uyu-r اویر / اویور] *sf.* **1.** Uyku hâlinde olan; uyumakta olan; uyuyan. *{eAT} {OsT} (aynı)* **2.** Kendini belli etmeyen; varlığını sezdirmeyen. **3.** *sf.* (Su için) durgun. ⧉ **uyura urmak,** *{eAT} {OsT} Uyur gibi yapmak.*|| **uyur göz.** *bot. Normal hâlde uyur görünen fakat gerektiği zaman sürerek filiz veren bitki gözü.*|| **uyur uyanık,** *Yarı uykuda olan; yarı uyur, yarı uyanık durumda.*

uyur[2], [ū-mak > u-yur] *{eT} sf.* **1.** Adil; dürüst; amir. [EUTS] **2.** Kudretli; asil; muktedir. [ETY] [Gabain] ⧉ **uyur kadın,** *{eT} Muktedir dünür.*|| **uyur kadaş,** *{eT} Muktedir akraba.*

uyurgezer, [uy-ur+gez-er] *sf.* ve *is.* **1.** Uyku sırasında farkında olmadan ayağa kalkarak gezip dolaşan, konuşan ruh hastası; sair-fi'l-menam. **2.** *mecaz.* Çevresinde olup bitenlerden habersiz olan.

uyurgezerlik, -ği [uyu-r+gez-er-lik] *is.* Uyurgezer olma durumu.

uyurlama, [uyur-la-ma] *{ağız} is.* Uyku ile uyanıklık arası; uyur vaziyette. ⧉ **uyurlama etmek,** *{ağız} Uyur gibi yapmak; uyurlanmak.* [DS]

uyurlanmak, [uyur-la-n-mak اويورلنمق] *{OsT} dönşl. f. [-ur]* Uyur gibi yapmak; uyur görünmek.

uyurulmak, [uyu-r-ul-mak اويورلمق] *{OsT} edil. f. [-ur]* Uyutulmak.

uyuruyormak, [uyur-u+yor(ı)-mak] *{ağız} gçsz. b. f. [-ur]* Uyumak; uykuya dalmak. [DS]

uyuryılan, [uyur+yılan] *{ağız} sf.* Sinsi. [DS]

uyuşkan, [uy-mak > uy-uş-kan] *sf.* (Herkesle, her şeyle) kolayca uzlaşabilen.

uyuşma, [uy-uş-ma] *is.* Uyuşmak eylemi. ⧉ **uyuşma dizisi,** *biy. Birbirinden farklı olan organizma ve genlerde, farklı yer ve biçimde bulunmasına karşılık aynı işleve sahip ideal bir DNA dizisi.*

uyuşmak[1], [oy-mak > oy-uş-mak / uy-mak > uy-uş-mak [Clauson]] *{eT} işteş. f. [-ur]* Bir şeyi birlikte basmak; basmak ve sıkıştırmakta yardımlaşmak. [DLT]

uyuşmak², [ud̲ī-mak > udı-ş-mak / uyu-ş-mak] *{eT} işteş. f. [-ur]* Birlikte uyumak. [DTL]

uyuşmak³, [uyu-mak > uyu-ş-mak اويوشمق] *dönşl. f. [-ur]* **1.** *{eT} {eAT}* (Süt, pekmez, kan vb. için) koyulaşmak; pıhtılaşmak. [DLT] **2.** (Vücudun bir bölgesi ya da organ için) basınç, soğuk vb. etkilerle geçici bir süre hareketsiz kalmak; duyu almaz olmak; hissizleşmek; karıncalanmak.

uyuşmak⁴, [üd̲-mak>ud̲-uş-mak / uy-uş-mak اويوشمق] *{eT} işteş. f. [-ur]* **1.** *{eT} {eAT}* Uymakta yarış etmek; birbirine uymak. [Clauson] **2.** *{eT}* Birbirini arkadan takip etmek; birlikte izlemek. [ETY] **3.** *{eAT}* Uygun adım yürümek. **4.** (Kişiler için) karşılıklı olarak düşünce ve duygu bakımından uygun olmak; birbirine uygun düşmek; birbirinden hoşlanmak; imtizaç etmek; uyum ve uygunluk içinde bulunmak; bağdaşmak. *{OsT} (aynı)* **5.** (Fiyat, zaman, iş vb. için) birden fazla kişi birbiri ile anlaşmak; uzlaşmak; mutabakata varmak; mutabık olmak.

uyuşmaz, [uy-mak > uy-uş-maz] *sf.* Uyuşması, bağdaşması olanaksız olan; uyuşamayan.

uyuşmazlık, -ğı [uy-uş-maz-lık] *is.* **1.** Uyuşmama durumu; nesneler arasında bağdaşım yokluğu; bağdaşmama. **2.** Kişiler ve topluluklar arasında görüş, düşünce ve inanç ayrılığı yüzünden ortaya çıkan anlaşmazlık; geçimsizlik; ihtilaf. **3.** *dbl.* Bir kelimede aynı sesin art arda bulunmayışı, *(küçük-cük > küçü(k)-cük. Türkçede -k ile biten bir kelimeye, -k ile biten bir ek getirilemez.)* **4.** *huk.* Bir hakkın kullanımı, varlığı ya da sonuçları konusunda ortaya çıkan anlaşmazlık; ihtilaf. **5.** *huk.* Bir davanın görüleceği mahkemenin belirlenememesi hâlinde mahkemeler arasında ortaya çıkan durum; ihtilaf. ☞ **uyuşmazlık çıkmak,** *Anlaşmazlık olmak; ihtilaf çıkmak.*|| **uyuşmazlık mahkemesi,** *Adlî, idarî ve askerî mahkemeler arasındaki görev ve hüküm uyuşmazlıklarını çözmeye yetkili yüksek mahkeme.*

uyuşturan, [uyu-ş-tur-an] *sf.* Uyuşturma eylemini yapan. ☞ **uyuşturan balığı,** *zool. Elektrikli balık.*

uyuşturma, [uyu-ş-tur-ma / uy-uş-tur-ma] *is.* **1.** Uyuşturmak eylemi. **2.** *biy.* İlaç, hastalık veya hipnotizma ile canlılarda duygunun yok edilmesi; geçici süre ile kısmen veya tamamen duygusuzluk, bilinçsizlik veya baygınlık meydana getirilmesi; anastezi, narkotizasyon.

uyuşturmak¹, [uyu-ş-tur-mak] *gçl. f. [-ur]* **1.** Bedenin bir bölümünün ya da bir organın duyarsızlaşmasına, duyarsızlaşmasına neden olmak; hissetmez duruma getirmek. **2.** *tıp.* Bir uyuşturucu yaparak ağrı duymayacak hâle getirmek. **3.** *mecaz.* (Beyin vb. için) gevşekliğe itmek; durgunluğa ve bitkinliğe sürüklemek.

uyuşturmak², [uy-mak > uy-uş-tur-mak] *gçl. f. [-ur]* Arabuluculuk yaparak anlaşmalarını, uzlaşmalarını sağlamak.

uyuşturmak³, [uyu-ş-tur-mak] *{ağız} gçl. f. [-ur]* Yoğurt yapmak için sütü mayalamak.[DS]

uyuşturucu, [uyu-ş-tur-ucu] *sf.* **1.** Uyuşturan; uyuşukluk veren. **2.** Organizmaya girdikten sonra merkezî sinir sistemini etkileyerek dikkatin dağılmasına, düşünsel etkinliğin azalmasına ya da kalkmasına, bilinç bulanıklığına, uykuya benzer bir işlevsel değişikliğe ya da duyarlılığın ortadan kalkmasına, kasların gevşemesine yol açan; narkotik. **3.** İnsanı gerektiği gibi hareket etmekten alıkoyan. **4.** *is.* İnsana verdiği bir tür sahte esenlik duygusu ile sürekli aynı anı yaşamak isteyen kişilerin almak zorunda oldukları madde; narkotik. **5.** *ecz.* Ağrı kesici özelliği ve insana verdiği mutluluk duygusu ile bağımlılık yapan herhangi bir madde. ☞ **uyuşturucu balığı,** *{ağız} Uyuşturan balığı.* [DS]|| **uyuşturucu madde,** *Morfin, kokain, esrar, eroin, afyon gibi duyumlarda uyuşukluk, zihinde bilinçsizlik meydana getiren madde; narkotik madde.*

uyuşturulma, [uyu-ş-tur-ul-ma / uy-uş-tur-ul-ma] *is.* Uyuşturulmak eylemi.

uyuşturulmak¹, [uyu-ş-tur-ul-mak] *edil. f. [-ur]* Uyuşturmak eylemi yapılmak; hissedemez duruma getirilmek.

uyuşturulmak², [uy-uş-tur-ul-mak] *edil. f. [-ur]* Uyuşmaları sağlanmak; anlaştırılmak.

uyuşuk, -ğu [uyu-ş-uk اويوشوق] *sf.* **1.** (Beden ve organ için) duyarlılığını, hareket etme yeteneğini yitirmiş; uyuşmuş. **2.** *mecaz.* Gerekli çabayı göstermeyen; gevşek; tembel; sünepe; uyuntu. **3.** *{OsT}* Pıhtılaşmış. **4.** *{ağız} is.* Bir peynir çeşidi. [DS] ☞ **uyuşuk uyuşuk,** *Uyuşuk olarak; uyuşuk bir biçimde.*

uyuşukluk, -ğu [uyu-ş-uk-luk] *is.* **1.** Uyuşuk olma durumu. **2.** Uyuşmuş bedenin ya da bir organın durumu. **3.** Uyuşuk, miskin bir kimsenin, bir toplumun durumu; miskinlik. **4.** Bu tür kimseye özgü davranış. **5.** *psikol.* Uyanıklığın ve hareketlerin azalmasıyla birlikte bedende görülen ilgisizlik.

uyuşum, [uy-uş-um] *is.* **1.** Tam bir uyum içinde bulunma; birbirine uygun düşen şeylerin durumu; uyuşma durumu; denklik; benzerlik. **2.** *biy.* Yakında ya da uzakta bulunan cisimleri açık ve seçik olarak görebilmeyi sağlamak için göz merceğinin kirpiksel kaslarının esnekliğiyle biçim değiştirmesi. **3.** *sin.* İki çekim arasında hareket, anlam, söz, dekor, ışık vb ögeler arasındaki uygunluk.

uyuşumsuz, [uy-uş-um-suz] *sf.* **1.** Aralarında uyuşum bulunmayan. **2.** Kulağa hoş gelmeyen.

uyuşumsuzluk, -ğu [uy-uş-um-suz-luk] *is.* Uyuşumsuz olma durumu.

uyuşunmak, [uyu-ş-un-mak] *{eAT} dönşl. f. [-ur]* Uygun gelmek.

uyuşurluk, -ğu [uy-uş-ur-luk] *is.* Uyuşum.

uyut[1], [uy-ut] *{ağız} sf.* Başkalarının yönlendirmesine göre hareket eden; uydum. ⧉ **uyut aḫıl** (akıl), *Başkasının sözüne göre hareket eden; kendi aklını kullanmayan.* [DS]

uyut[2], [uyut] *{ağız} is.* Dağ eteğindeki su kaynağı. [DS]

uyutma, [uyu-t-ma] *is.* **1.** Uyutmak eylemi. **2.** *{ağız}* Süt ve incirle yapılan bir tatlı. [DS]

uyutmak[1], [uyu-t-mak] *gçl. f. [-ur]* **1.** Uykuya dalmasını sağlamak; uyumasını sağlamak; uykuya daldırmak. *{eT} (aynı)* [Mühennâ] **2.** Anestezi vb. yöntemlerle uyku durumuna getirmek; hissizleştirmek. **3.** *mecaz.* (Kişi ve toplum için) güven duygusu vererek kandırmak; aldatmak; kandırmak. *{ağız} (aynı)* [DS] **4.** *mecaz.* Uyuma isteği uyandıracak kadar sıkmak; ilgisini çekememek. **5.** *mecaz.* (İş için) ilgi konusu olmaktan çıkarmak; bir kenarda bekletmek; geciktirmek; oyalamak; unutturmak. **6.** *{ağız}* Unutturmak. [DS] **7.** *{ağız}* Çalmak; aşırmak; hırsızlık etmek. [DS] **8.** *argo.* Aldatmak; kandırmak.

uyutmak[2], [uyu-t-mak اويوتمق] *{OsT} {ağız} gçl. f. [-ur]* **1.** Sütü mayalayıp yoğurt hâline getirmek; pıhtılaştırıp dondurmak. [DS]

uyutmak[3], [uyu-t-mak] *{ağız} is.* Sütle dut pişirilerek yapılan bir tatlı; sütlü dut tatlısı. [DS]

uyutucu, [uyu-t-ucu] *sf.* **1.** Uyutma ve uyuşturma özelliği bulunan; uyku veren; uyutan. **2.** Uyutacak derecede can sıkıcı olan; hiç ilgi çekici gelmeyen.

uyutulma, [uyu-t-ul-ma] *is.* Uyutulmak eylemi.

uyutulmak, [uyu-tu-ul-mak] *edil. f. [-ur]* Uyutmak eylemi yapılmak; uyutmak eylemi üzerinde uygulanmak; uyutmak işine konu olmak.

uyuyakalmak, [uyu-y-a+kal-mak] *b. gçsz. f.* Zamansız ve yersiz olarak uyumak; uyuması gerekmeyen bir yerde uyumak.

uyuyuş, [uyu-y-uş] *is.* Uyumak eylemi ve biçimi.

uyuz, [*eT.* uḍ-uz] *is.* **1.** Uyuz böceği denilen bir akarın insan ve hayvanda deri altına yerleşmesi ile oluşan bir bulaşıcı deri hastalığı. *{eT} (aynı)* **2.** Bu hastalığa yakalanmış kimse. **3.** Hareket ve canlılıktan yoksun, uyuşuk ve pısırık kimse; beceriksiz kişi. **4.** *sf.* Uyuz olan; uyuz hastalığına yakalanan. **5.** *argo.* Uyuşuk; miskin. **6.** *argo.* Parasız; züğürt. **7.** *argo.* (Kişi için) hoşlanılmayan; sevimsiz. **8.** *argo.* Tedirgin; kuşkulu. ⧉ **uyuz böceği,** *zool. Uyuz hastalığı yapan, tıknaz bedenli, ağzında bir emme konisi bulunan asalak bir akar, (Sarcoptes scabiei, Acarus siro hominis).*|| **uyuz böcekleri,** *zool. Memelilerde ve kuşlarda uyuz hastalığına sebep olan asalaklar familyası, (Sarcoptidae).*|| **uyuz etmek,** *Sinirlendirmek.*|| **uyuz ilacı,** *Uyuz hastalığı yapan akarlara karşı kullanılan bir tür ilaç.*|| **uyuz merhemi,** *Uyuz hastalığının tedavisinde kullanılan bir tür merhem.*|| **uyuz olmak,** *1. Uyuz hastalığına yakalanmak. 2. argo. Parasız kalmak. 3. Çok kızmak; öfkelenmek.*|| **uyuz otu,** *bot. Hekimlikte uyuz hastalığının tedavisinde kullanılan, karşıt yapraklı, çok yıllık birkaç otsu bitki, (Scabiosa rotata, S. argentea, S. colombaria).*|| **uyuz sineği,** *zool. Kın kanatlılardan bazı tarım zararlısı böceklerle beslenen bir sinek, (Cicindela).*|| **uyuz uykusu,** *{ağız} Derin uyku.* [DS]

uyuzlanma, [uyuz-la-n-ma] *is.* Uyuzlanmak eylemi.

uyuzlanmak, [uyuz-la-n-mak اويوزلنمق] *gçsz. f. [-ır]* **1.** *argo.* Kuşkulanmak; huylanmak. **2.** *{OsT}* Sokulup sürtünmek. **3.** *{ağız}* Yoksulluğa düşüp uyuşuklaşmak. [DS]

uyuzlaşma, [uyuz-la-ş-ma] *is.* Uyuzlaşmak eylemi.

uyuzlaşmak, [uyuz-la-ş-mak] *dönşl. f. [-ır]* **1.** (Hayvan için) tüyleri dökülerek çirkin bir durum almak. **2.** (Kişi için) beceriksizleşmek; pısırıklaşmak. **3.** Kılıksızlaşmak.

uyuzlu, [uyuz-lu اويوزلو] *sf.* Uyuz hastalığına tutulmuş olan; uyuz. *{OsT} (aynı)*

uyuzluk, -ğu [uyuz-luk] *is. argo.* **1.** Beceriksiz ve pısırık bir kimsenin niteliği. **2.** Uyuz kimseye özgü davranış. **3.** Parasızlık; züğürtlük.

uyvanmak, [uyva-n-mak ?] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* **1.** Maddî ve manevi bir acı veya kayıp yüzünden çok sarsılmak. **2.** Kıvranmak; bayılacak gibi olmak. [DS]

uyvaşık, -ğı [uyva-ş-ık] *{ağız} sf.* Ağır davranışlı; uyuşuk.[DS]

uyvatlanmak, [uyva-t-la-n-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* Sıkılmak; çekinmek. [DS]

-uz[1], [biz > -ız / -iz / -uz / -üz] *çek. e.* → -ız.

-uz[2], [-z / -iz / -ız / -uz / -üz] *yap. e.* → -z.

-uz[3], [-z / -iz / -ız / -az / -ez / -uz / -üz] *yap. e.* → -z.

uz[1], [ū-mak *(muktedir olmak)* > ū-z اوز] *(u:z) {eT} sf.* **1.** Usta; becerikli; mahir; akıllı; iyi; sanatkâr; anlayışlı. *{eAT} {OsT} {ağız} (aynı)* [EUTS] [DLT] [ETY] [İKPÖy.] [KB] [Mühennâ] [DS] **2.** (Anlatım için) düzgün, doğru ve amaca uygun; fasih. **3.** *{ağız}* Doğru; temiz, uslu; dikkatli. [DS] **4.** *{eAT} {OsT} zf.* Ustaca; çevikçe; doğru; isabetli. [DK] **5.** *is.* Sanatçı. [İKPÖy.] **6.** *{ağız}* Öğretmen. [DS] **7.** Yetenek; kabiliyet. [Gabain] **8.** Kabiliyetli kadın. [Mühennâ] **9.** Sanat eseri; süs; tezyinat; desen dekor. [ETY] [Tekin] **10.** Barış. ⧉ **uz at,** *{eT} Çevik, uyanık ve sadık at.* [Bahşayiş]|| **uz atıcı,** *{OsT} İyi nişancı.* || **uz bilimi,** *Uzmanlık için gerekli olan bilgi; bir bilim kolunda gerekli bilgilerin tümü; ihtisas.*|| **uz dillü,** *{eAT} Güzel ve düzgün söz söyleyen.*|| **uz dirilmek,** *{OsT} Güzel geçinmek.*|| **uz düşmek,** *1. {eAT} Uygun gelmek. 2. {OsT} Uyuşmak; imtizaç etmek.*|| **uz elli,** *{eAT} {OsT}* → uz ellü.|| **uz ellü,** *{eT} {eAT} {OsT} Yetenekli; eli işe yatkın; mahir; usta.* [Bahşayiş]|| **uz gelmek,** *{eAT} Uygun gelmek; muvafık*

olmak.|| **uz kişi,** *1. {eT} {eAT} {OsT} Eli uz; eli işe yaraşıklı; mahir.* [DLT] *2. Akıllı; temkinli; dirayetli.*|| **uz kullanmak,** *{ağız} Dikkatli, özenli kullanmak; temiz ve iyi kullanmak.* [DS]|| **uz kuş,** *{eAT} Kelebek kuşu.*|| **uz söylemek,** *{eAT} Sözü, düşünüp tartarak dikkatle söylemek.*

uz², [*eT.* u-z] *is.* **1.** Uzunluk. **2.** *sf.* Uzak. *"Az gittik, uz gittik."* ⊡ **uz iletişim,** *İletişimde kullanılan resim, yazı, ses vb. sinyallerin radyoelektrik dalgaları ile uzak yerlere ulaştırılması, yayımı ve alınması işlemi; telekomünikasyon.*

uz³, [uz] *{eT} is.* Yol; geçit; dar boğaz. [EUTS]

uz⁴, [uz] *sf.* **1.** *{eAT} {ağız}* Uygun; mutabık; muvafık; münasip. [DK] [DS] **2.** *{ağız}* İyi; yolunda. [DS] ⊡ **uz düşmek,** *{eAT} 1. Anlaşmak; mutabık kalmak.* [DK] *2. Uygun gelmek; uygun düşmek.*|| **uz gelmek,** *{eAT} {ağız} Denk gelmek; uygun düşmek; muvafık düşmek.* [DS]

uz⁵, [öz / uz] *{ağız} sf.* Yakın; içten. [DS]

uz⁶, [uz] *{ağız} sf.* **1.** Epeyce; çokça. **2.** Çok. [DS]

uz⁷, [uz] *{ağız} sf.* **1.** Sinsi; kurnaz. **2.** Hırsız. [DS] ⊡ **uz uz,** *{ağız} 1. Sinsice. 2. Yavaş yavaş.* [DS] **uz yılan,** *{ağız} Sinsi kişi.* [DS]

uz⁸, [uz] *{ağız} is.* Suların çekilerek bıraktığı toprak. [DS]

uz⁹, [uz] *{ağız} sf.* **1.** (Kişi için) yumuşak başlı; uysal; saygılı. **2.** Yavaş. **3.** Saf; bön. [DS] ⊡ **uz uz,** *{ağız} Yavaş yavaş.* [DS]

uz¹⁰, [uz] *{ağız} sf.* Eşit; denk. [DS] ⊡**uz gelmek,** *{ağız} Eşit gelmek; denk gelmek.* [DS]

uza, [uz-ā] *(uza:) is.* **1.** *{eT}* Geçmiş zaman. [DLT] **2.** *{ağız}* Uzay. [DS] ⊡ **uza devim,** *psikol. Medyumların el sürmeksizin hareket ettirişleri; telekinezi.*|| **uza duyum,** *Telepati.*

uzacık, -ğı [uza-cık] *{ağız} is.* Lastik. [DS]

uzadıya, [uza-dı-y-a اوزادیه] *{OsT} zf.* Uzunlamasına; uzunluğuna.

uzadusına, [uza-dı-s-ı-n-a اوزادسنه] *{eAT} zf.* Uzunlamasına; uzunluğuna.

uzagut, [uz-ā-ġut] *(uza:gut) {eT} sf.* Madrabaz; mahir; eli çabuk. [EUTS]

uzak¹, -ğı [uz *(uzunluk)* > uz-ā-mak > uz-a-k اوزاق] *{eT} sf.* **1.** Eski; ırak. [DLT] [Gabain] [KB] **2.** Uzun; uzun devam eden; uzayan; süren. [EUTS] [Gabain] **3.** Uzamda çok ötelerde olduğu düşünülen; gidilmesi, varılması çok süren; ırak. **4.** Zaman bakımından çok gerilerde ya da çok ilerilerde bulunduğu düşünülen. **5.** Benzerlik ve ilişki bakımından çok ayrı olan; hemen hiç benzemeyen. **6.** Eli ve gücü yetişmez. **7.** Olup bitenlere katılmayan; dışta kalan. **8.** (Akraba için) doğrudan değil de dolaylı olan. **9.** İhtimali çok zayıf olan. **10.** Birbiri ile ilgisi bulunmayan; ayrı. **11.** *is.* Kişiye ve bulunduğu yere göre çok ötelerde bulunan yer. **12.** *zf.* Ayrı, uzak ve farklı olarak. **13.** *zf.* İleride; ötede; ırakta. ⊡ **uzağı görmek,** *Bir sorunun ileride nasıl bir durum alacağını, nasıl gelişeceğini kestirmek.*|| **uzak akraba,** *Yakınlığı ve derecesi az olan akraba.*|| **uzak benzeşme,** *dbl. Bir kelimede uzakta bulunan bir sesin etkisi ile meydana gelen benzeşme. e(t)mek > ekmek.*|| **uzak benzeşmezlik,** *dbl. Bir kelimede birbirinden ayrı yerlerde bulunan seslerin birbirini değiştirmesi olayı. keh(r)ibar >keh(l)ibar.*|| **Uzak Doğu,** *Asya'nın doğu ve güneydoğusu.*|| **uzak durmak,** *Bir işe karışmamak; bir kimseyle ilgilenmemek.*|| **uzak düşmek,** *Yakınında bulunmamak; uzak olmak; uzak yerde bulunmak.*|| **uzak göçüşme,** *dbl. Yan yana bulunmayan ünsüzlerin yer değiştirmesi olayı; uzak metatez. ödünç > öndüç.*|| **uzak görüş,** *İleride olabilecekleri önceden düşünüp sezme.*|| **uzak görüşlü,** *Uzak görüş sahibi olan.*|| **uzak görüşlülük,** *Uzak görüşlü olma durumu.*|| **uzak ış,** *{eT} Uzayan bitmeyen iş.* [DLT]|| **uzaklara gitmek,** *1. Bulunduğu yerden ayrılmak. 2. Konudan ayrılmak; konu dışına çıkmak. 3. Dalıp gitmek; gözleri dalmak.*|| **uzak metatez,** *dbl. Uzak göçüşme.*|| **uzak ölçümü,** *Bir havuz ya da tank içindeki sıvı miktarını radyoelektriksel bir aktarıcı ile ölçme işi.*|| **uzak sağınç,** *{eAT} Bitmek tükenmek bilmez istek; tūl-i emel.*|| **uzaktan,** *1. Uzak mesafeden; uzak yerden. 2. Uzak olarak.*|| **uzaktan bakmak,** *Bir şeyi yapmaya gücü yeterken, sorumluluktan kaçarak seyirle yetinmek; seyirci kalmak; karışmamak.*|| **uzaktan merhaba,** *Yakın bir ilişki içinde bulunmama.*|| **uzaktan uzağa,** *1. Yaklaşmadan. 2. İlgisi az olarak.*|| **uzaktan yakından,** *Belli bir yönden ya da hiçbir yandan.*|| **uzak uçmak,** *{eAT} Kısa zamanda uzun yol almak.*|| **uzak yol,** *dnz. Bütün dünya denizlerini kapsayan ve uzun zaman alan seyrüsefer.*

uzak², [Çin. ujik / uzik] *{eT} is.* Hece; harf. [EUTS] [Gabain]

uzakça, [uzak-ça] *(uza'kça) zf.* **1.** Biraz uzak olarak; uzak sayılabilecek. **2.** *sf.* Biraz uzak; oldukça uzak.

uzakgörmez, [uzak+gör-mez] *is. tıp.* Uzak bir cisimden göze gelen ışınlar ağ tabakaya ulaşmadan görüntü oluşturarak bulanık görmeye sebep olan göz hastalığı; miyop.

uzakı, [uzāk-ī / ōz-mak > oz-ā-kī] *(uza:kı:) {eT} zf.* Sürekli; devamlı; uzun süren. [EUTS]

uzaklama, [uzak-la-ma] *{ağız} is.* Masal. [DS]

uzaklanma, [uzak-la-n-ma] *is.* Uzaklanmak eylemi.

uzaklanmak, [uzak-la-n-mak] *dönşl. f. [-ır]* Nazlanmak.

uzaklaşılma, [uzak-la-ş-ıl-ma] *is.* Uzaklaşılmak eylemi.

uzaklaşılmak, [uzak-la-ş-ıl-mak] *edil. f. [-ır]* **1.** Uzaklaşmak eylemi yapılmak; uzağa gidilmek. **2.** Uzak durulmak; yabancılaşılmak.

uzaklaşma, [uzak-la-ş-ma] *is.* Uzaklaşmak eylemi.

uzaklaşmak, [uzak-la-ş-mak] *gçsz. f. [-ır]* **1.** Gittikçe daha uzakta bulunur olmak; uzağa doğru gitmek. **2.** Ayrılarak öteye doğru gitmek. **3.** Zaman bakımından geriye doğru gitmek. **4.** Sapmak; dışına çıkmak; ayrılmak. **5.** (Kişi için) ondan yüz çevirmek; duymuş olduğu sevgi ve ilgi azalmak. **6.** Etkinliklere katılmaz olmak; yakın olmamak. **7.** Yabancılaşmak; ilgisiz kalmak.

uzaklaştırıcı, [uzak-la-ş-tır-ıcı] *sf.* **1.** Uzaklaştırma işini yapan; uzaklaştıran. **2.** (Kas için) uzaklaştırma, uzağa götürme eylemini yapan. **3.** *zool.* İki çenetli yumuşakçalarda çenetlerin açılmasını sağlayan esnek bağ. ⧉ **uzaklaştırıcı kas,** *biy. Bacakta olduğu gibi bir organı veya herhangi bir bölgeyi dışa doğru çeken kas; abdüktör kas.*

uzaklaştırılma, [uzak-la-ş-tır-ıl-ma] *is.* Uzaklaştırılmak eylemi.

uzaklaştırılmak, [uzak-la-ş-tır-ıl-mak] *edil. f.* **1.** Uzaklaştırmak eylemi yapılmak; uzak kalması veya uzak durması sağlanmak. **2.** Görevden alınması sağlanmak.

uzaklaştırma, [uzak-la-ş-tır-ma] *is.* Uzaklaştırmak eylemi.

uzaklaştırmak, [uzak-la-ş-tır-mak] *gçl. f. [-ır]* **1.** Uzaklaşmasını sağlamak. **2.** Araya belli bir uzaklık koymak veya uzağa götürmek. **3.** (Ayna, mercek vb. için) uzak göstermek; uzakta imiş gibi görünmesini sağlamak. **4.** Konunun dışına çıkartmak; saptırmak; ayırmak; yol ve yön değiştirtmek. **5.** (Kişiler için) aralarında görüş ayrılıkları, uyuşmazlıklar doğmasına neden olmak; aralarını açmak. **6.** (Kişi için) bulunduğu yerden görevden atmak; girmesini ve kalmasını engellemek; çıkarmak; ayırmak. **7.** Zaman olarak uzakta kalmasına neden olmak. **8.** (Tehlike vb. için) önlemek; gerçekleşmesine engel olmak; uzak tutmak. **9.** (Kişi için) yabancılaştırmak; ilgisiz bıraktırmak.

uzaklık^{2}, [uzak-lık] *{eT} is.* İşte ağırlık. [DLT]

uzaklık^{2}, **-ğı** [uzak-lık] *is.* **1.** Uzak olma durumu; ıraklık. **2.** Uzamda iki ayrı noktayı birbirinden ayıran aralık; mesafe; yol. **3.** Uzayda bir yerden bir başka yere gitmek için alınan yol. **4.** Kişilerin konumlarına göre birbirlerine olan aralıkları. **5.** *dbl.* Konuşucunun kendisi ile sözceleri arasında kurduğu bağıntı.

uzaklıkölçer, [uzak-lık+ölç-er] *is.* Uzakta bulunan iki noktanın uzaklığını ölçmeye yarayan alet; telemetre.

uzaksama, [uzak-sa-ma] *is.* Uzaksamak eylemi.

uzaksamak, [uzak-sa-mak] *gçl. f. [-r] [-s(ı)-yor]* Uzak saymak; uzak olarak kabul etmek; istibat etmek.

uzaksınmak, [uzak-sı-n-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* Uzak saymak; uzak bulmak. [DS]

uzakyazar, [uzak+yaz-ar] *is.* Çeşitli teknik ve yöntemleri kullanarak uzaktan yazı yazmaya yarayan aygıt.

uzala, [uza-l-mak > uzal-ā] *(uzala:) {eT} zf.* Uzanmış olarak. [Clauson]

uzalmak^{1}, [uzā-mak > uza-l-mak [Clauson] / üzel-mek / özel-mek] *{eT} dönşl. f. [-ur]* **1.** Çok yorulmak; bitkin düşmek. [DLT] **2.** Can çekişmek; ıstırap çekmek. [DLT]

uzalmak^{2}, [uzā-mak > uza-l-mak] *{eT} dönşl. f. [-ur]* Uzun sürmek. [KB]

uzam, [uz-a-m] *is.* **1.** Bir canlının ya da herhangi bir varlığın bulunduğu uzaysal ortam; mekân, *(1935).* **2.** *fel.* Algılanan bir nesnenin uzayda yer almak ve orada belli bir yer tutmakla belirginleşen temel özelliği; hayyiz; vüs'at.

uzama, [*eT.* uz *(uzunluk)* > uz-a-ma] *is.* **1.** Uzamak eylemi. **2.** *bot.* Bazı genç bitkisel hücrelerin yan çeperlerinin boyuna büyümesi. **3.** Bir metal parçasının sıcak soğuk gibi fiziksel etkilerle biçim değiştirebilme özelliği. ⧉ **uzama ölçümü,** *Gerilmelerin etkisi ile boyutlarda meydana gelen değişmeleri çeşitli aygıtlarla belirlemeye yarayan ölçme bilimi dalı.*

uzamak, [*eT.* uz *(uzunluk)* > uzā-mak اوزامق] *(eT: uza:mak) gçsz. f. [-r] [-(u)-yor]* **1.** *{eT}* Uzunluğu artmak. [EUTS] [Gabain] [KB] [Bahşayiş] **2.** *{eAT}* Uzaklaşmak. **3.** Boyca büyümek; boy uzunluğu artmak; biraz daha uzun duruma gelmek; uzun boylu olmak. **4.** (İş, eylem, durum vb. için) beklenenden daha uzun zaman sürmek; daha çok zaman almak; çok zaman tutmak; uzun sürmek. **5.** Sürüncemede kalmak. **6.** Mekânda sürüp gitmek; devam etmek; uzanmak. **7.** *{ağız}* Gitmek. [DS]

uzamaölçer, [uz-a-ma+ölç-er] *is.* Bir katı cismin boyutlarında meydana gelen değişmeyi ölçmeye yarayan aygıt.

uzamdaş, [uz-a-m-daş] *sf.* Uzamları çakışan; aynı uzamda bulunan.

uzamdaşlık, -ğı [uz-a-m-daş-lık] *is. mat.* Uzamdaş iki cismin ya da yolun özelliği; uzamdaş olma durumu.

uzamlılık, -ğı [uz-a-m-lı-lık] *is.* Yer kaplayan şeyin taşıdığı nitelik; kevnî.

uzamsal, [uz-a-m-sal] *sf.* Uzamla ilgili; uzama ilişkin.

uzamsalcılık, -ğı [uz-a-m-sal-cı-lık] *is. dbl.* Uzamı şiirin yapısal ögesi, dili ise malzemesi olarak alan şiirsel anlatım biçimi.

uzangaç, [uz-a-n-gaç] *sf.* (Omurgalıların dili için) öz gücü ile uzayabilen.

uzanılma, [uz-a-n-ıl-ma] *is.* Uzanılmak eylemi.

uzanılmak, [uz-a-n-ıl-mak اوزنلمق] *edil. f. [-ır]* **1.** Uzanmak eylemi yapılmak. **2.** *{eAT}* Uzatılmak.

uzanım, [uz-a-n-ım] *is.* **1.** Uzanma durumu. **2.** Ölçü;

boyut; nitelik; özellik. **3.** *gök b.* Yer'de bulunan bir gözlemciye göre bir gök cisminin Güneş'e olan açısal uzaklığı. **4.** Bir gezegenin uydusunun, gezegen ile olan yer merkezli açısal uzaklığı. **5.** *fiz.* Titreşim hareketi yapan bir noktanın belli bir andaki apsisi. **6.** *yer b.* Ara kesit.

uzanış, [uz-a-n-ış] *is.* Uzanmak eylemi ve biçimi.

uzanma, [uz-a-n-ma] *is.* Uzanmak eylemi.

uzanmak[1], [uzā-mak > uza-n-mak اوزانمق] *dönşl. f. [-ur]* **1.** *{eT}* Bir yere boylu boyunca yatmak; uzanmak. **2.** Bir yere erişmek için bedenini oraya yönelterek el ve kollarını uzatmak. **3.** (Uzak bir yer için) oraya kadar gitmek. **4.** (Halı, kilim, yol vb. için) bir yerde uzayıp gitmek; oraya yayılmak; uzunlamasına serilmek; bir alana yayılmak. **5.** (Yol, dere, cadde, kıyı vb. için) boyunca dizilmek; sıralanmak. **6.** Belirtilen bir yere kadar sürmek veya gitmek; ta oraya ulaşmak. *{ağız} (aynı).*[DS] **7.** Yetişmek; ulaşmak. **8.** Etkisi belirtilen yere, kuruma kadar ulaşmak. **9.** *{eT}* Tembelleşmek; gevşemek. [EUTS] **10.** *{eT}* Uzun olmak. [Mühennâ] **11.** *{eAT} {OsT}* Uzun sürmek; uzamak. [DK] **12.** *{ağız}* Boy sürmek; boy atmak; uzamak. [DS] **13.** Boy vererek değmek, ellemek veya tutmak. **14.** Boyundan yüksek ağaçtan meyve koparmak.

uzanmak[2], [üz > uz-an-mak] *{eT} dönşl. f. [-ur]* Ustalaşmak; meslek edinmek. [Clauson]

uzannamak, [uza-n-la-ma] *{ağız} is.* Masal. [DS]

uzantı, [uz-a-n-tı] *is.* **1.** Bir şeyin üzerinde bulunan bir çıkıntı oluşturacak kadar uzun görünen bölümü; çıkıntı, *(1935).* **2.** Bir bütünün devamı olarak uzayan kısmı. **3.** Bir olay ya da durumun devamı; daha sonraları da süren etkisi.

uzar[1], [uz-a-r] *{ağız} is.* Başörtüsü. [DS]

uzar[2], [uz-a-r] *{ağız} is.* Siğil. [DS]

uzatı, [uzā-mak > uza-t-mak > uzat-ī] *(uzatı:) {eT} zf.* Daima; mutat; uzun müddet; uzunluğuna; sürekli; uzun; devamlı. [Gabain]

uzatıcı, [uz-a-t-ıcı] *sf.* Uzatmaya yarayan; uzatan.

uzatılma, [uz-a-t-ıl-ma] *is.* Uzatılmak eylemi.

uzatılmak, [uz-a-t-ıl-mak] *edil. f. [-ır]* Uzatmak eylemi yapılmak; uzatmak eylemine konu olmak.

uzatılmak, [uzat-mak > uzat-ıl-mak] *{eT} edil. f. [-ur]* Uzatılmak. [KB]

uzatım, [uz-a-t-ım] *is.* **1.** Uzatmak eylemi; uzatılma olgusu. **2.** Tanınan yeni vade; ek süre. **3.** *spor.* Karşılaşmada berabere kalan iki takımın beraberliğini bozmak için ek süre verme.

uzatış, [uz-a-t-ış] *is.* Uzatmak eylemi ve bizimi.

uzatma, [uz-a-t-ma] *is.* **1.** Uzatmak eylemi; temdit. **2.** *dbl.* Ünlülerin uzun söylenmesi. **3.** Bir ucu kıyıya bırakılmış balık ağı. **4.** *spor.* Berabere kalan takımların beraberliğinin bozulması için oyun süresine ek yapma. **5.** Sıhhî tesisatçılıkta kısa boruları uzatmakta kullanılan kısa boru parçaları. **6.** *{ağız} balıkç.* Palamut, uskumru avlamak için kullanılan ağ. [DS] **7.** *{ağız}* Dokunmak için tezgâha gerilmiş iplik; çözgü. [DS] ⧉ **uzatma işareti,** *dbl. Düzeltme işareti.*|| **uzatmaları oynamak,** *1. spor. Futbol karşılaşmalarında, çeşitli sebeplerle karşılaşmadan sayılmayan bekleme sürelerinin toplamını, 90 dakikalık sürenin üzerine eklemek. 2. argo. Yapılan işin sonuna yaklaşmış olmak.*

uzatmak[1], [uz-a-t-mak] *gçl. f. [-ır]* **1.** Bir şeyin uzunluğunu artırmak. **2.** (Kesilen, saç, sakal, tırnak vb. için) uzamasını sağlamak; uzaması için serbest bırakmak. **3.** Süresini artırmak; ek süre vermek; geciktirmek. [DLT] [EUTS] [KB]. **4.** Sürdürüp götürmek; devam ettirmek. **5.** (Boy için) uzamasını sağlamak; ya da uzun göstermek. **6.** (Kişi için) yere boylu boyunca yatırmak. **7.** (Kol, bacak, boyun vb. için) bir yere değmek, birine dokunmak için açmak, germek ya da yöneltmek. **8.** (Nesne için) bir şeyi birinin alması için ona yöneltmek. **9.** (Söz için) gereksiz yere sürdürmek; uzun konuşmak. **10.** *spor.* (Top için) yerden ya da havadan bir başka oyuncuya atmak. ⧉ **uzatmayalım,** *Kısacası; özetle.*

uzatmak[2], [uzā-mak > uza-t-mak] *{eT} gçl. f. [-ur]* **1.** Refakat etmek; eşlik etmek; götürmek. [EUTS] **2.** Uğurlamak; yolcu etmek; eşlik etmek. [İKPÖy.] **3.** Refakat ettirmek; yola koymak. [Gabain] **4.** *{eAT}* Uzaklaştırmak.

uzatmalı, [uz-a-t-ma-lı] *sf.* Süresi uzatılan. ⧉ **uzatmalı çavuş,** *as. Uzman çavuş.*|| **uzatmalı nişanlı,** *Nişanlılık süresi gereğinden çok uzamış olan.*|| **uzatmalı sevgili,** *Bir türlü evlenmeye karar veremeyip uzun süre birbirini seven kimselerden her biri.*

uzay, [uz-ay] *is.* **1.** *gök b.* Bütün sınırlı genişlikleri içine alan sonsuz boşluk; feza; mekân, *(1937).* **2.** bütün gök cisimlerinin içinde bulunduğu sınırsız boşluk. ⧉ **uzay adamı,** *Uzay gemisini uzayda yöneten pilot; astronot; kozmonot.*|| **uzay adamlığı,** *Uzay adamı olma durumu uzay adamının işi.*|| **uzay eğrisi,** *Bütün noktaları aynı düzlem üzerinde bulunmayan eğri.*|| **uzay gemisi,** *Uzaya yolculukta kullanılan taşıt.*|| **uzay geometri,** *Üç boyutlu biçimleri inceleyen geometri dalı.*|| **uzay hukuku,** *Uzay yolculuklarında uyulması gereken kuralları ele alan uluslar arası geleneksel hukuk.*|| **uzay istasyonu,** *Uzayla ilgili çalışmaların yapıldığı yer; uzay üssü.*|| **uzay kapsülü,** *Uzay gemilerinde, oldukça küçük, füzenin gürültüsüne ve atmosfer ile sürtünmeden doğan ısıya karşı yalıtılmış bölme.*|| **uzay pilotu,** *Uzay araçlarını kullanan pilot.*|| **uzay savaşı,** *1. Uzay çalışmalarında öne geçme yarışı. 2. Modern teknikleri kullanarak uzaya hakim olmak ve askerî alanda üstünlük sağlama yarışı.*|| **uzay taşı,** *Uzayda dolaşan, Dünya'nın havaküresine gi-*

rince tutuşarak yanan ve yere düşen taş; gök taşı, meteorit.|| **uzay uçuşu,** *Uzay gemisi ile dünyadan uzaklaşıp uzaya çıkmak.*|| **uzay üssü,** *Uzay istasyonu.*|| **uzay-zaman,** *Uzayın bir noktasının x, y, z gibi üç koordinatına bir de zaman boyutunun eklenmesi ile elde edilen dört boyutlu uzay.*

uzaycı, [uz-ay-cı] *is.* Uzayda araştırma yapılmasını düzenleyen, yerden uzay gemisi ile ilişki kuran, onu yöneten kimse.

uzaycılık,-ğı [uz-ay-cı-lık] *is.* **1.** Uzaycının yaptığı iş. **2.** Uzay araçları ile uzaya gitme işi. **3.** Uzayla ilgili olma.

uzaylı, [uz-ay-lı] *sf.* **1.** Uzaya ait olan. **2.** Uzayda var olduğu ya da yaşadığı sanılan varlık.

uzaysal, [uz-ay-sal] *sf.* Uzayla ilgili; uzaya değgin.

uzaysallık, -ğı [uz-ay-sal-lık] *is.* Uzaysal olan şeyin niteliği.

uzbet, [Ar. ʿuzbet عزبت] *{OsT}is.* **1.** Bekârlık. **2.** Gençlik; ergenlik.

uzca[1], [uz-ca] *{ağız} sf.* Uygun, yerinde, eşit, doğru, iyi, ustaca; düzgün. [DS]

uzca[2], [uz-ca] *(u'zca) {ağız} zf.* Ustaca; becerikli olarak. [DS]

uzdaşmak, [uz-da-ş-mak اوزدشمق] *{eAT} işteş. f. [-ur]* Anlaşmak; uyuşmak; uzlaşmak.

uzden, [uzden] *{ağız} is.* Küpe. [DS]

uzema, [Ar. ʿaẓīm > ʿuẓemā عظماء] *(uzema:) {OsT} is.* Mevkii yüksek olan kimseler. ☞ **uzemā-yı devlet,** *{OsT} Devlet büyükleri.*

uzeym, [Ar. ʿuzeym عظيم] *{OsT} is.* Kemikçik.

uzeymat, [Ar. ʿuzeymāt عظيمات] *{OsT}is.* Kemikçikler.

uzeyvat, [O.T. ʿużeyve > ʿużeyvāt عضيوات] *(uzeyva:t) {OsT} is.* Küçük uzuvlar. ☞ **uzeyvāt-ı hurdebîniyye,** *{OsT} tıp. Bakteriler.*

uzfur, Ar. uẓfūr ظفور[ع] *(uzfu:r) {OsT} is.* **1.** Tırnak. **2.** Asma filizi.

uzgören, [uz+gör-en] *sf.* Uzgörür.

uzgörür, [uz+gör-ür] *sf.* Gerçeği ve gelecekte olacakları önceden kestirebilen; durendiş.

uzıtı, [uzat-mak > uzat-ī / uzıt-ī] *(uzıtı:) {eT} zf.* Sürekli; devamlı; uzun süren. [EUTS]

uzik, [Çin. ujik / uzik] *{eT} is* Harf; hece. [EUTS] [Gabain] ☞ **uzik bitig,** *{eT} Mukaddes yazı.* [EUTS]|| **uzik nom,** *{eT} Mukaddes kanun.* [EUTS]

uzima, [Ar. ūẕīmā اوذيما] *(uzi:ma:) {OsT} is. tıp.* Vücutta bir yerin ağrısız ve ateşsiz olarak şişmesi. ☞ **uzîmā-i mizmār,** *{OsT} tıp. Soluk borusunun üst kısmındaki şişlik.*

uziş, [ūz+iş] *{eT} is.* Sanat. [EUTS]

uzkıya, [ūz > uz-kıyā] *(uzkıya:) {eT} zf.* Ustalıkla; maharetle. [Clauson]

uzla, [uzla] *{ağız} is.* Öfke; sinirlilik. [DS]

uzlama[2], [uz-la-ma] *{ağız} is.* Masal. [DS]

uzlama[1], [uz-la-ma] *{ağız} sf.* Ahmak; bön. [DS]

uzlamak, [uz-la-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(u)-yor]* Nişan almak; doğrultmak. [DS]

uzlamasma, [uz-la-ma-s-ı-n-a] *{ağız} zf.* Kararlamasına; gelişigüzel. [DS]

uzlanmak, [ūz > üz-la-n-mak] *dönşl. f. [-ur]* **1.** *{eT}* Ustalaşmak. [DLT] **2.** *{ağız}* Üstesinden gelmek; başarmak. [DS]

uzlaşı, [uz-la-ş-ı] *is.* Uzlaşma; uyuşma.

uzlaşıcı, [uz-la-ş-ıcı] *sf.* Uzlaşmaya açık olan; uzlaşma sağlayan; uzlaşmacı.

uzlaşılma, [uz-la-ş-ıl-ma] *is.* Uzlaşılmak eylemi.

uzlaşılmak, [uz-la-ş-ıl-mak] *edil. f. [-ır]* Uzlaşmaya varılmak; uzlaşma sağlanmak.

uzlaşım, [uz-la-ş-ım] *is.* Karşılıklı ödün vererek anlaşmaya varma.

uzlaşımcı, [uz-la-ş-ım-cı] *is.* Uzlaşım sağlayan.

uzlaşımcılık, -ğı [uz-la-ş-ım-cı-lık] *is.* Birçok karşıt öğretiyi uzlaştırıp kaynaştırmaya çalışan felsefe.

uzlaşımsal, [uz-la-ş-ım-sal] *sf.* Uzlaşıma dayanan; uzlaşımla ilgili.

uzlaşma, [uz-la-ş-ma] *is.* **1.** Uzlaşmak eylemi; uyuşma. **2.** Çıkarları ya da görüşleri birbirine ters gelen kişilerin ödünler vererek yaptıkları anlaşma.

uzlaşmacı, [uz-la-ş-ma-cı] *sf.* **1.** Uzlaşma sağlayan. **2.** Uzlaşmacılık yanlısı.

uzlaşmacılık,-ğı [uz-la-ş-ma-cı-lık] *is.* **1.** Görüş ve çıkar ayrılığını ve çatışmalarını ortadan kaldırarak uzlaşma sağlamayı yeğleyen tutum. **2.** Toplumla uyuşma eğilimi.

uzlaşmak[1], [uz[1]-la-ş-mak] *gçsz. f. [-ır]* Karşılıklı ödünler vererek anlaşmaya varmak; uyuşmak.

uzlaşmak[2], [uz[2]-la-ş-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* Ara açılmak; uzaklaşmak. [DS]

uzlaşmalı, [uz-la-ş-ma-lı] *sf.* **1.** Aralarında uzlaşma bulunan. **2.** Bir uzlaşma sonunda yazılan.

uzlaşmaz, [uz-la-ş-maz] *sf.* **1.** Uzlaşma yanlısı olmayan; uzlaşmayı kabul etmeyen. **2.** Birbiri ile bağdaşmayan; uyuşmayan.

uzlaşmazlık,-ğı [uz-la-ş-maz-lık] *is.* (Kişiler, toplumlar, uluslar, öğretiler vb. için) aralarında uzlaşma bulunmaması durumu.

uzlaştırıcı, [uz-la-ş-tır-ıcı] *sf.* Uzlaşma sağlayan; uzlaştıran.

uzlaştırma, [uz-la-ş-tır-ma] *is.* **1.** Uzlaştırmak eylemi; sulh. **2.** Uluslar arası problemleri barışçı yollardan çözme yöntemi. ☞ **uzlaştırma kurulu,** *Toplu sözleşme görüşmelerinde tarafların uyuşmazlığa gitmeleri hâlinde uzlaşma sağlamak amacıyla yasaya göre kurulan ve kararlarının yaptırım gücü olmayan kurul.*

uzlaştırmak, [uz-la-ş-tır-mak] *gçl. f. [-ır]* Kendi aralarında anlaşamayan, uzlaşamayan kimselerin birbiri ile anlaşmalarını, uzlaşmalarını sağlamak.

uzlet, [Ar. ʿuzlet عزلت] *{OsT} is.* **1.** Yalnızlık. **2.** Köşesine çekilme; insanlardan uzak kalma. ⊡ **uzlet-güzîn,** *{OsT} Yalnızlığı seçen.*|| **uzlet-nişîn,** *{OsT} İnsanlardan uzaklaşıp yalnız yaşayan.*

uzletgâh, [Ar. ʿuzlet + Far. -gāh عزلتگاه] *(uzletgâ:h) {OsT} is.* Yalnız kalmak için çekilinen yer.

uzletgeh, [Ar. ʿuzlet + Far. -geh عزلتگه] *{OsT} is.* → uzletgâh.

uzlufe, [Ar. uẓlūfe اظلوفه] *(uzlu:fe) {OsT} is.* Yalçın kaya; kayalık.

uzluk[1], **-ğu** [u-mak *(muktedir olmak)* > ū-z *(usta, mahir)* > uz-luk اوزلق / اوزلوق] *is.* **1.** *{eT}* Zanaat. [DLT] [Mühennâ] **2.** *{eT} {eAT} {OsT}* Bir işte usta olma durumu; ustalık; ehliyet; hazakat; maharet. [KB] **3.** *{eAT} {OsT}* İhtiyat; yumuşaklık; teenni. **4.** *{OsT}* Uyuşma; anlaşma; barışma; sulh. **5.** *{OsT}* Kusursuz iş.

uzluk[2], **-ğu** [uz-luk] *{ağız} sf.* Gizli. [DS]

uzluk[3], **-ğu** [üz-lük / uz-luk] *{ağız} is.* Küçük, kulpsuz toprak çömlek. [DS]

uzm, [Ar. ʿuẓm عظم] *{OsT} is.* Gururlanma; kibirlenme.

uzma, [Ar. aʿẓam > ʿuẓmā عظمى] *(uzma:) {OsT} sf.* **1.** Çok büyük; çok iri. **2.** Yüce.

uzmak, [üz-mak / ōz-mak [Clauson]] *(u:zmak) {eT} gçsz. f. [-ar]* Başkasından ileri geçmek. [DLT]

uzman, [u-mak *(muktedir olmak)* > u-z *(usta)* > uz-man] *is.* **1.** Bir bilim ya da sanat dalında geniş bilgisi olan; o konunun söz sahibi kişisi; mütehassıs; kompetan, *(1935)*. **2.** Bir konuda uygulama, deneyim ve diğer öğrenme yolları ile geniş bir bilgi ve beceri kazanmış olan kimse. **3.** (Hekim için) çalışmalarını belli bir hastalık alanında yoğunlaştırmış olan. **4.** Bir şeyi yapmaya alışmış kimse. **5.** Bir yere uğramayı alışkanlık edinmiş kimse. ⊡ **uzman çavuş,** *as. Askerlik yükümlülüğü sona erdikten sonra kendi isteğiyle ve yasalar çerçevesinde orduda kalarak görevini sürdüren erbaş.*|| **uzman doktor,** *tıp. Devletçe açılan uzmanlık sınavını kazandıktan sonra, uzmanlık eğitimi vermeye yetkili bir hastahane ya da tıp fakültesinde araştırma görevlisi olarak çalışıp, sınava girip başarı sağlayarak o tıp dalında çalışma hakkını kazanan hekim.*|| **uzman hekim,** *Uzman doktor; mütehassıs hekim.*|| **uzman sistem,** *bsy. 1. Belli bir alandaki yeni problemleri çözme yeteneği. 2. Bir alanda ortaya çıkan yeni problemleri çözmede uzman bir kişinin yeteneğine benzer yazılımlar kümesi.*

uzmanlaşma, [uz-man-la-ş-ma] *is.* Uzmanlaşmak eylemi.

uzmanlaşmak, [uz-man-la-ş-mak] *dönşl. f. [-ır]* **1.** Uzman durumuna gelmek; uzman olmak; ihtisas yapmak. **2.** Etkinliğini belli bir alana yöneltmek; mütehassıs olmak.

uzmanlık,-ğı [uz-man-lık] *is.* **1.** Uzman olma durumu; ihtisas. **2.** Bir uzmanın görevi. **3.** Uzmanın görev yaptığı yer. ⊡ **uzmanlık alanı,** *1. Belirli bir alanda derinleştirilmiş bilgiler bütünü. 2. Bir kimsenin kendisini özel olarak verdiği ve başarılı olduğu etkinlik.*

uzme, [Ar. ʿuzme عزمه] *{OsT} is.* **1.** Birinin mensup olduğu aile. **2.** Akraba. **3.** Aşiret.

uzo [Yun. ozo *(anason)*] *is.* Yunan rakısı.

uzrak, -ğı [uz > uz-rak اوزراق] *{eAT} sf.* Daha uygun; daha elverişli.

uzret, [Ar. ʿuẕret عذرت] *{OsT} is.* Perçem.

uzsamak, [üz-mek > üz-se-mek] *{eT} gçl. f. [-r]* Koparmak istemek. [DLT]

uztumme, [Ar. uẓṭumme اضطمه] *{OsT} is.* **1.** Her şeyin aslı. **2.** İnsanın ırk ve nesebi.

uzubet[1], [Ar. ʿuẕūbet عذوبت] *(uzu:bet) {OsT} is.* Hoşluk; şirinlik; tatlılık. ⊡ **uzūbet-i ifāde,** *{OsT} Anlatım güzelliği.*|| **uzūbet-i lisān,** *{OsT} Dil tatlılığı.*

uzubet[2], [Ar. ʿuzūbet عزوبت] *(uzu:bet) {OsT} is.* Bekârlık; ergenlik.

uzulmak, [uz-ul-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ur]* **1.** Üzülmek. **2.** (Loğusa için) erken kalkıp tekrar hastalanmak. [DS]

uzun, [uz *(uzunluk)* > uzā-mak > uzun اوزون / ازن] *{eT} sf.* **1.** *{eT}* Uzunluk sahibi; boylu. [DLT] [ETY] [Üç İtigsizler] [KB] [Mühennâ] [Bahşayiş] [DK] **2.** *{eT}* Uzak. [ETY] **3.** *{eT}* Daimî. [EUTS] **4.** İki ucu arasındaki uzunluk çok fazla olan. **5.** Boyu benzerlerine göre daha fazla gelen. **6.** (Süre, zaman için) başlangıcı ile bitimi arasında fazla zaman aralığı bulunan; yavaş geçtiği için çok zaman olmuş gibi görünen. **7.** (Konuşma, metin vb. için) kapsamı çok geniş olduğu için insana bitmeyecekmiş izlenimi veren. **8.** *dbl.* (Ses, hece vb. için) söylenme süresi görece çok süren. **9.** *{eAT} {OsT}* Uzunluk; tul. **10.** *{ağız}* Yılan. [DS] **11.** *zf.* Ayrıntılara inme yüzünden çok şey söyleyerek. ⊡ **uzun araç,** *Kara yolunda yük taşımakta kullanılan fakat boyu normal araçlara göre daha uzun olan araç.*|| **uzun atlama,** *1. Vücudun, bacakların sıçrama gücü ile olabildiğince uzağa konması. 2. spor. Hız alma koşusundan sonra bir kenarı atlama çizgisini oluşturan sıçrama tahtası ile en uzağa atlamaya dayanan bir atletizm yarışması.*|| **uzun bacaklılar,** *zool. Sulak ya da bataklık alanlarda yaşayan uzun bacaklı kuşlar.*|| **uzun boylu,** *1. Boyu uzun olan. 2. mecaz. Ayrıntılara inerek; derinleştirme yüzünden uzatarak. 3. mecaz. Uzun süre. 4. Çok uzun süren. 5. Ayrıntısı*

çok olan. || **uzun böcü,** *{ağız}* → uzunböcü. [DS]|| **uzun çizgi,** *ed. Yazıda konuşmaları belirtmek için konuşanlar değiştikçe sözün başına konulan çizgi işareti; tire.*|| **uzun dalga,** *fiz. Dalga boyu 1000-2000 m. arasında olan dalga.*|| **uzun dilli,** *Çok konuşan; geveze.*|| **uzun diş,** *Boruları döndürmeden eklemeye yarayan, bir ek bileziği ile bir ters somunu alacak uzunlukta açılmış vida.*|| **uzun dişli,** *mecaz. Tamahkâr; aç gözlü; hırslı.*|| **uzun don,** *Paçaları diz altına kadar inen don.*|| **uzun elyaf,** *Boyu diğerlerine göre biraz daha uzun olan iplik teli.*|| **uzun etek,** *Eteği diz altına kadar inen elbise.*|| **uzun etmek,** *1. Sözü çok uzatmak. 2. Tartışmayı sürdürmek. 3. Direnmek; nazlanmak. 4. Aşırı gitmek.*|| **uzun eylemek,** *{eAT} Uzatmak.*|| **uzun far,** *Uzak mesafeleri aydınlatma gücüne sahip otomobil farı.*|| **uzun film,** *sin. Süresi bir saati aşan film.*|| **uzun gün bitkisi,** *bot. Çiçek açmak için uzun günlere ihtiyaç duyan bitki.*|| **uzun hava,** *Türk halk müziğinden, bölgesel karakteri olmayan çeşitli etkilerin altında kalarak gelişmiş ağıt ve gurbet havalarına eşlik eden müzik.*|| **uzun hayvan,** *Yılan.*|| **uzun hece,** *İçinde uzun ünlü bulunan hece.*|| **uzun hikâye,** *ed. 1.Olay ve kişi sayısı çok olan hikâye. 2. "Ayrıntısı çok olduğu için anlatılması uzun sürer" anlamında kullanılır.*|| **uzun itmek** (étmek), *{ağız} Uzlaşmayı geciktirmek; aşırı gitmek; uzatmak.* [DS] || **uzun kafalı,** *Kafa tasının ön art ekseni, yan eksenine göre uzun olan kimse; dolikosefal.*|| **uzun kılmak,** *{eAT} Uzatmak.*|| **uzun kulaklı,** *Eşek.*|| **uzun kulaktan haber almak,** *Bir haberi ya da bilgiyi ilgisi olmayan, beklenmeyen bir kimseden ya da dolaylı yoldan öğrenmek.*|| **uzun lafın kısası,** *Özet olarak; kısaca.*|| **uzun levrek,** *zool. Avrupa karasularında yaşayan, kemirici balıklar takımından 50-100 cm. boyunda etçil, yırtıcı bir balık, (Luciperca sandra).*|| **uzun menzilli,** *(Uçak ya da silah için) uzak mesafelere gidebilen ya da ulaşabilen.*|| **uzun oturmak,** *1. {ağız} Ayaklarını uzatarak oturmak; yarı yatmış durumda oturmak.* [DS] *2. Yatmak.*|| **uzun öksürük,** *{ağız} Boğmaca.* [DS]|| **uzun ömürlü,** *Yaşam süresi uzun olan.*|| **uzun öykü,** *ed. Uzun hikâye.*|| **uzun sağınç,** *{eAT} Bitmek tükenmek bilmeyen istek.*|| **uzun sağış,** *{eAT}* → uzun sağınç.|| **uzun sesli,** *dbl. Uzun ünlü.*|| **uzun sözün kısası,** *Özet olarak; kısaca.*|| **uzun sürmek,** *1. Bitmeyecekmiş izlenimi vermek; 2. Yapılması çok zaman almak. 3. Süre olarak uzamak.*|| **uzun tonluğ,** *{eT} 1. Manastıra çekilen kimse; târik-i dünya; rahip.* [Gabain] *2. Kadın* [EUTS] [Gabain]|| **uzun tutmak,** *1. (Süre için) çok zaman tanımak. 2. Uzatmak.*|| **uzun uyku,** *{eT} Rahat ve dinlendirici uyku.* [Bahşayiş]|| **uzun uzadıya,** *1. Derinleştirip ayrıntılara inerek. 2. Genişleterek; uzatarak.* || **uzun uzak,** *{eAT} Uzun uzadıya; devamlı; sürekli.*|| **uzun uzun,** *1. Çok uzun olarak; uzatarak. 2. Çok uzun; uzun süre. 3. Uzunca.*|| **uzunu uzunu,** *{eAT} Uzun parçalar hâlinde; uzunlamasına.*|| **uzun ünlü,** *dbl. Söylenme süresi uzun olan ünlü.*|| **uzun vokal,** *dbl. Uzun ünlü.*|| **uzun yol sürücüsü,** *Uzun mesafeli yollarda araç kullanan sürücü.*|| **uzun yol şoförü,** *Uzun yol sürücüsü.*

uzunalma, [uzun+elma] *{ağız} is.* Armut. [DS]

uzunböcü, [uzun+böcü] *{ağız} is.* Yılan. [DS]

uzunbucu, [uzun+böcü] *{ağız} is.* → uzunböcü [DS]

uzunca, [uzun-ca] *is.* Biraz uzun; oldukça uzun.

uzunçalar, [uzun+çal-ar] *is. müz.* Üzerine düşük devirle ses kaydı yapılmış olan büyük boyutlu plak; longpley.

uzunçı, [ozun-çı] *{eT} sf.* İftiracı. [KB]

uzuneşek, -ği [uzun+eşek] *is.* Açık havada bir grubu eğilerek diğerlerinin onların sırtına binmesi ile iki grup hâlinde oynanan bir çocuk oyunu.

uzungelin, [uzun+gelin] *{ağız} is.* Yılan. [DS]

uzunguylu, [uzun+guy-lu] *{ağız} zf.* Yokuş aşağı. [DS]

uzunışık, -ğı [uzun+ışık] *{ağız} is.* Projektör. [DS]

uzunilik, -ği [uzun+ilik] *{ağız} is.* Omurilik. [DS]

uzunkuyruk, -ğu [uzun+kuyruk] *is. zool.* Bir tür iskete kuşu.

uzunlak, -ğı [uzun-lak] *{ağız} sf.* Biraz uzun; uzunca. [DS]

uzunlama, [uzun-la-ma] *{ağız} is.* Masal. [DS]

uzunlamaç, -cı [uzun-la-maç] *{ağız} zf* Uzunlamasına; uzunluğuna. [DS]

uzunlamasına, [uzun-la-ma-s-ı-n-a] *zf.* Uzunluğu doğrultusunda; uzunluğuna.

uzunlamasıya, [uzun-la-ma-s-ı-y-a] *{ağız} zf.* Uzunlamasına.[DS]

uzunleyin, [uzun-leyin] *{ağız} sf.* Biraz uzun; uzunca. [DS]

uzunluk, -ğu [uzun-luk] *is.* **1.** Uzun olma durumu. **2.** Bir şeyin bir ucundan öbür ucuna kadar olan uzaklık. **3.** *mat.* İki nokta arasındaki uzaklık ölçümü; tul. **4.** İki boyutlu bir yüzeyin kenarlarından en büyük olanı. **5.** Cisimlerin ya da düzlem üzerindeki şekillerin boyutlarının ölçüsü. **6.** Yazı veya sözün kapsam bakımından taşıdığı genişlik. **7.** Zaman açısından sürenin çok olma durumu. ⊡ **uzunluk ölçüsü,** *Uzunlukları ölçmekte kullanılan metre, yarda gibi birim.*

uzunnama, [uzun-la-ma] *{ağız} is.* Masal. [DS]

uzunoğlan, [uzun+oğlan] *{ağız} is.* Yılan. [DS]

uzunsuz, [uzun-suz ازنسز] *{eAT} zf.* Sözün kısası; kısacası.

uzunu, [uzun-u اوزونی] *{eAT} is.* Uzunluk.

uzunumeşşek, -ği [uzun-um+eşek] *{ağız} is.* Birdirbir oyunu. [DS]

uzunurak, -ğı [uzun-u-rak] *{ağız} sf.* Uzunca. [DS]

uzutgan, [uzu-t-mak] *{eT} sf.* Her zaman uzatan. [DLT]

uzutmak, [uzut-mak] *{eT} gçl. f. [-ur]* Uzatmak. [DLT]

uzuv, -zvu [Ar. ʿużv عضو] *{OsT} is.* **1.** Vücutta belli bir görevi üstlenen parça; organ; üye. **2.** Bir bütünü oluşturan parçalardan her biri; öge; unsur.

uzuvculuk, -ğu [uzuv-cu-luk] *is. tıp.* Her hastalığın bir organdan kaynaklandığını ileri süren tarihî tıp öğretisi.

uzv, [Ar. ʿużv عضو] *{OsT} is.* → uzuv. ⊡ **uzv-i te'nis,** *{OsT} bot. Dişi organı.*|| **uzv-i tezkir,** *{OsT} bot. Erkek organı.*

uzvî, [Ar. ʿużv > ʿużvī / uzviyye عضويه /عضوى] *(uzvi:) {OsT} sf.* Organlarla ilgili; organik. ⊡ **uzvî kimyā,** *{OsT} Organik kimya.*

uzviyet, [Ar. ʿużv > ʿużviyyet عضويت] *{OsT} is.* Canlılık; örgenlik; organizma.

Uzza, [Ar. ʿuzzā *(kuvetli; kudretli)*] *(uzza:) {OsT} öz. is.* İslamlık öncesi Arapların üç büyük tanrıçalarından en küçüğü olmasına rağmen gücü ve kudreti sayesinde en başa geçtiği kabul edilen ve Araplar tarafından Allah'ın kızları olarak adlandırılan, aynı zamanda Mekke'nin koruyucusu sayılan, Süryanilerce de kutsal tanınan ve Kavkabta (dişi yıldız) denilen, Kâbe'de heykeli bulunan tanrıça.

uzzal, [Ar. ʿuzzāl عزال] *(uzza:l) {OsT} is.* Klasik Türk müziğinde, Hicaz beşlisine uşşak dörtlüsü eklemek suretiyle meydana getirilmiş bir basit makam.

ÖTÜKEN
TÜRKÇE
SÖZLÜK

ü

ü, [ü / Ü] *is.* **1.** Latin asıllı Türk alfabesinin yirmi altıncı harfi. Ses bilgisi bakımından ince, dar, yuvarlak ünlüdür. Sıralamada kullanıldığı zaman yirmi altıncı sırayı belirtir. **2.** Osmanlı alfabesinde ا "elif" ve ع "ayn" ile başlayan kelimelerden hafif zemmelilerin sesini karşılar.

-ü-, [-ı- / -i / -ü / -u] *yap. e.* → -ı-.

-ü[1]**,** [-ı / -i / -u / -ü; -s-i / -s-ı / -s-u / -s-ü] *çek. e.* → -ı.

-ü[2]**,** [-ıg > -i / -ü / -u] *yap. e.* → -ı.

ü, [ü و] *{OsT} bağ.* Ve.

üb, [üb *(yans.)*] *is.* İbibik (çavuş) kuşu vb. kuşların ötüşünü anlatan kök. *üb+üp, üb+üb-ük*

übab, [übāb اباب] *{OsT} is.* Şiddetli, taşkın sel suyu.

übbehet, [Ar. übbehet ابهت] *{OsT} is.* Ululuk; yücelik.

übbehetlü, [Ar. übbehet + T.-li] *{OsT} sf.* İmparatorluk döneminde görevden ayrılmış olan sadrazamlara verilen resmî unvan.

übeyd, [Ar. ʿabd > ʿübeyd عبيد] *{OsT} is.* Kölecik; kulcağız.

übeydane, [Ar. ʿübeyd + Far. āne عبيدانه] *(übeyda:ne) {OsT} zf.* → ubeydane.

übgük, [üp+gük *(yans.)*] *{eT} is.* İbibik kuşu; hüthüt. [DLT] [Gabain]

übhet, [Ar. übbehet ابهت] *{OsT} is.* → übbehet.

übübük, -ğü [üb+üb-ük / üb+gük] *{ağız} is.* İbibik. [DS]

übük, -ğü [üb-gük > übük / ibik] *{ağız} is.* İbik. [DS]

übüklemek, [übük-le-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ü)-yor]* **1.** (Kuş için) gagası ile vurmak; gagalamak; yem toplamak. **2.** Baş parmak ile işaret parmağını kap içine daldırarak yemek yemek. [DS]

übülük, -ğü [übü(k)-lük] *{ağız} is.* Çelik çomak oyununda kısa değnek; çelik. [DS]

übüp, [üp+gük *(yans.)*] *{eT} is.* → übgük. [DLT]

übüvvet, [Ar. ebb *(baba)* > übüvvet ابوّت] *{OsT} is.* Babalık.

übüvveten, [Ar. übüvvet > übüvveten ابوّةً] *{OsT} zf.* Baba olarak; babalık sıfatıyla.

ücac, [Ar. ücāc اجاج] *(üca:c) {OsT} is.* Tuzlu su; acı su.

ücbe, [ücbe] *{ağız} is.* Öfke. [DS]

üce, [uç-a > üce اوجه] *{eAT} {OsT} {ağız} sf.* Yüce; yüksek; en uç. [DS]

ücek, -ği [üc-ek] *{ağız} is.* İki tepe arasındaki çukur alan; boğaz. [DS]

ücelmek, [uç-a > üce > üce-l-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* Yücelmek; büyümek. [DS]

ücem, [Ar. ecme > ücem اجم] *{OsT} is.* Sık ağaçlıklar.

ücra, [uç > uç-ra > ücra / Ar. hücre] *(ücra:) sf.* Oturulan ve işlek olan yerlerden uzaktan bulunan; çok uçta, kenarda bulunan; ıssız; tenha.

ücret, [Ar. ücret اجرت] *is.* **1.** Bir emeğin, iş gücünün karşılığı olarak verilen para. **2.** Bir hizmet ya da malın para olarak değeri. **3.** Kiralanan ya da satın alınan mala ödenen para. ▭ **ücret-i kademiyye,** *{OsT} Ayak teri adı ile verilen bahşiş.*|| **ücrete tutmak,** *{eAT} Kiralamak.*|| **ücret-i sukûk,** *{OsT} Eski hukuka göre, kadılar tarafından alınan harç ve resim.*

ücretlendirme, [ücret-le-n-dir-me] *is.* **1.** Ücretlendirmek eylemi. **2.** Posta işlemlerinde taşıma ücretlerinin önceden ödenmesi. ▭ **ücretlendirme makinesi,** *Posta maddelerine pul yerine ücreti gösterir damgayı basan makine.*

ücretlendirmek, [ücret-le-n-dir-mek] *gçl. f. [-ir]* Bir malın, bir işin ücretini belirlemek; rayicini tayin etmek.

ücretli, [ücret-li] *sf.* **1.** Ücretle yapılan; ücret karşılığı olan. **2.** *is.* Ücretle çalıştırılan kimse.

ücretliler, [ücret-li-ler] *is.* Bir ülkede ya da bir iktisadî kesimde ücretle çalışanların toplamı.

ücretlilik, -ği [ücret-li-lik] *is.* **1.** Ücretlinin yaşama biçimi ve toplumsal durumu. **2.** Emeğin veya iş gücünün ücretle karşılanması.

ücretsiz, [ücret-siz] *sf.* **1.** Bir karşılık ödemeden alınan; ücret ödemeyi gerektirmeyen. **2.** Parasız. **3.** *zf.* Parasız olarak; para ödenmeden; para alınmadan; bedava. ⊡ **ücretsiz izin,** *Çalışanlara, kendi isteği üzerine belli bir süre için ücret ödemeden verilen izin.*

ücum, [Ar. ücūm أجوم] *(ücu:m) {OsT} is.* Kale.

ücun, [Ar. ücūn أجون] *(ücu:n) {OsT}* is. Suyun renginin, tadının bozulması.

ücur, [Ar. ecr > ücūr أجور] *(ücu:r) {OsT} is.* Ahrette ödüllendirilecek iyi davranışlar; sevaplar. ⊡ **ücūr-ı cezîle,** *{OsT} Bol sevaplar.*

ücurat, [Ar. ücret > ücūrāt أجورات] *(ücu:ra:t) {OsT} is.* Ücretler.

-ücü, [-ıcı /-ici / -ücü / -ucu] *yap. e.* → -ıcı.

ücü, [öcü / ücü] *{ağız} is.* **1.** (Kişi için) kısa boylu. **2.** Umacı. **3.** Ölü yıkayıcı. [DS]

ücübet, [Ar. uᶜcūbe] *{ağız} is.* Kendine çirkin bir görünüm veren sıra dışı kimse. [DS]

ücük[1], **-ğü** [ücük] *{ağız}* is. Civciv.[DS]

ücük[2], **-ğü** [az(ı)cık > ücük] *{ağız} sf.* Azıcık. [DS]

ücüklenmek, [ücük-le-n-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* (Kuru soğan için) yeşillenmek. [DS]

ücümük, -ğü [ücü-mük] *{ağız} sf.* Beceriksiz. [DS]

ücümünük, -ğü [ücü-m-ün-ük] *{ağız} is.* Obur insanın midesinde var olduğu sanılan hayalî varlık. [DS]

-üç, [-aç / -eç / -ıç / -iç / -uç / -üç] *yap. e.* → -ç.

üç, [*eT.* üc / üç] *sf.* **1.** İkiden bir fazla, dörtten bir eksik olan. *{eT} (aynı)* [DLT] [EUTS] [ETY] [İKPÖy.] [Üç İtigsizler] [Gabain] [Tekin] **2.** *is.* Üç sayısı ve üç rakamı. ⊡ **üç adım,** *spor. Atletizmde üç adımla yapılan yarışma dalı.*|| **üç aşağı beş yukarı,** *Yaklaşık olarak; az bir farkla.*|| **üç aşağı beş yukarı dolaşmak,** *Ne yapacağını bilemeden, nereye gideceğini kestiremeden, kararsız olarak dolaşmak.*|| **üç ayaklı,** *1. Üç ayak üzerinde duran. 2. is. Üç ayaklı nesne.*|| **üç aylar,** *Müslümanlarca kutsal sayılan recep, şaban ve ramazan aylarının üçüne birden verilen ad.*|| **üç aylık,** *Üç ayda bir alınan maaş; emekli maaşı.*|| **üç başlı,** *anat. Üç başı olan.*|| **üç başlı kas,** *anat. Uçlarından biri üç baş hâlinde yapışan kaslara denir.*|| **üç beş,** *Nicelik bakımından küçük olan; çok az.*|| **üç beyaz,** *Besin maddelerinden şeker, un ve yağa toptan verilen ad.*|| **üç bir,** *Tavlada atılan zarlardan birini üç diğerinin bir benekli gelmesi durumu; se-yek.*|| **üç birlik kuralı,** *tiy. Yer, zaman ve konu birliğini esas alan kural.*|| **üç boyutlu,** *Üç boyutu olan; eni, boyu ve derinliği olan.*|| **üç boyutlu film,** *Görüntüsü, en ve boydan başka derinlik duygusu uyandıran film.*|| **üç bölmeli,** *bot. İçi üç gözlü olan.*|| **üç bucak,** *{ağız} Üçgen.* [DS]|| **üç buçuk,** *Yarım yamalak; iyi kötü; üstünkörü.*|| **üç buçuk atmak,** *argo. Olumsuz bir durum meydana gelir korkusu içinde bulunmak; çok korkmak.*|| **üç buçuk guruş** (kuruş), *{ağız} Biraz varlık; geçimini sağladıktan sonra çok olmamakla beraber kıyıda duran para.* [DS]|| **üç budak,** *İzmir'de üretilen bir tütün çeşidi.*|| **üç buutlu,** *Üç boyutlu.*|| **üç çatal,** *Büyük balıkları avlamakta kullanılan ucu üç çatallı zıpkın.*|| **üç çeyrek,** *Çocuklar için yapılmış bir tür keman.*|| **üç dallı,** *bot. (Bitkisel organ için) üç eşit dala ayrılan.*|| **üç daş** (taş) **oyunu,** *{ağız} Bir kareyi dörde bölen iki çizgi ile kare kanarlarının kesişim noktaları üzerinde ileri geri hareketle karşılıklı üçer taş ile oynanan bir oyun.* [DS]|| **üçde birisi,** *{eT} Üçte bir.* [Bahşayiş]|| **üç değerli,** *kim. (İyon için) değeri üç olan.*|| **üç değerlik,** *kim. Üç değerli maddelerin belirgin özelliği.*|| **üç demire vurmak,** *{ağız} Tarlayı üç kez ekmek.* [DS]|| **üç demirli,** *{ağız} Saban.* [DS]|| **üç denecik,** *{ağız} Pek az; birkaç tane.* [DS]|| **üç dik açılı,** *mat. Üç dik açısı bulunan.*|| **üç dilimli,** *bot. (Organ için) derin bölünmelerle üç parçaya ayrılmış olan.*|| **üç dilli,** *(Belge için) üç ayrı dilde yazılmış olan.*|| **üç direkli,** *dnz. (Yelkenli gemi için) üç direği bulunan.*|| **üç dört,** *1. Birkaç. 2. müz. Zaman birimi dörtlük olan üç zamanlık ölçü.*|| **üç durumlu,** *dbl. (Sözcük için) bükünlü dillerde ad çekimi üç durum içeren.*|| **üç durum yasası,** *fel. Auguste Compte tarafından ileri sürülen toplumun, Tanrı bilimi, fizik ötesi ve tanıtlı olmak üzere üç durumdan geçerek geliştiğini savunan yasa; üç hâl yasası.*|| **üç düzlemli,** *1. (Kesme için) üç yüzü bulunan. 2. mat. (Açı için) iki düzlem kesiştikten sonra üçüncü bir düzlemi eğik olarak kesince ortaya çıkan.*|| **üçe beşe bakmamak,** *1. Bir malı fiyatının ucuz veya pahalı olmasına bakmadan almak. 2. Pazarlık etmeksizin almak.*|| **üç eksenli,** *Üç eksen üzerine yapılan.*|| **üç elde bir,** *{eT} Üçte bir.* [Bahşayiş]|| **üç elig,** *Kırk üç.*|| **üç eş bölme,** *Bir büyüklüğü üç eşit parçaya ayırma.*|| **üç etek,** *{ağız} Eskiden erkeklerin, şimdi kadınların giydiği, etek kısmı üç parçadan oluşan elbise.*[DS]|| **üç fazlı,** *fiz. Aralarında birbirlerine göre üçte bir dönemlik kayma bulunan üç tek fazlı büyüklükten oluşmuş birçok fazlı gerilim ya da akım sistemi; trifaze.*|| **üç güllü,** *{ağız} Süslemecilikte, üç köşeli, üç yapraklı veya üç dallı motif.* [DS]|| **üç günleme,** *{ağız} folk. (Yeni gelin için) üç gün sonra el öpmeye gitme.*[DS]|| **üç günlücek,** *{OsT} Üç gün olan süre içinde.*|| **üç günlük,** *{ağız} Pek kısa süre.* [DS]|| **üç günlük ömür,** *Yaşamın kısalığını anlatmak için kullanılan söz.*|| **üç günlük seyisliği varken kırk yıllık at boku eşelemek,** *Deneyimi ve bilgisi az olmasına karşın altından kalkamayacağı alanlarda bilgiçlik taslamak.*|| **üç gün yatak, dördüncü gün toprak,** *Yatalak olmadan ölmeyi isteyen kişinin dileğini anlatan söz.*|| **üç halkalı,** *kim. (Birleşik için) yapısında üç kapalı halka bulunan: trisiklik.*|| **üç harfli,** *dbl. 1. (Sözcük) üç harften oluşan. 2. Sami dillerinde ünlülere dayanak oluşturan üç ün-*

süzden oluşan kök.|| **üç hâl kanunu,** *Üç durum yasası.*|| **üç heceli,** *dbl. (Sözcük için) üç heceden oluşmuş.*|| **üç iki,** *Tavlada, atılan zarlardan birinin üç, diğerinin iki gelmesi durumu; sebayüdü.*|| **üç kanat,** *Eskiden Yunanistan'da yazılan birbiri üzerine katlanan üç kanatlı tablet.*|| **üç kanatlı,** *havc. (Uçak için) üst üste yerleştirilmiş üç kanadı bulunan.*|| **üç karındaşlar,** *{OsT} Üç kardeşler.*|| **üç kat,** *Bir dokumada üç ipliğin tek iplik yerine kullanılması.*|| **üç katlı,** *Üç katı olan.*|| **üç köşe,** *{ağız} Üçgen.* [DS]|| **üç kulak,** *{ağız} Yaban yoncası; tirfil.* [DS]|| **üç mercekli,** *Birbirinden ayrı üç objektiften oluşan.*|| **üç motorlu,** *Üç motoru olan.*|| (iş) **üç nalla bir ata kalmak,** *Değersiz bir şey elde eden birisinin bunu, umduğu daha değerli bir şeyin parçası sayması durumunda söylenen söz.*|| **üç nişan,** *{ağız} folk. Üç taş oyunu.* [DS]|| **üç nokta,** *dbl. Tamamlanmamış cümleleri belirtmek için kullanılan yan yana üç adet nokta.*|| **üç ornatmalı,** *kim. Üç kez ornatma işlemine uğramış olan.*|| **üç otuz,** *Yirmi üç.*|| **üç otuzunda olmak,** *Çok yaşlı olmak.*|| **üç palalı,** *(Pervane için) üç palası bulunan.*|| **üç parça,** *Pantolon, ceket ve yelekten oluşan takım.*|| **üç parçalı,** *zool. Birbirine benzer üç parçadan oluşan.*|| **üç parmaklı,** *zool. (Hayvan için) bir ayağında üç parmak bulunan.*|| **üç renk,** *fiz. Mavi, yeşil ve kırmızıdan oluşan üç ana rengin uygun oranda karışımından bütün renk duyumlarını veren teknik.*|| **üç renkli,** *Mavi, kırmızı, yeşilin uygun oranda birleşimi ile elde edilmiş olan.*|| **üç renklilik,** *Üç renkli olma durumu.*|| **üç tekli,** *{ağız} Üç buçuk.* [DS]|| **üç tümen,** *Otuz bin.*|| **üç üstün,** *mat. Bir harfin sağ üst yanında bulunan üç küçük kesme (m''') işareti.*|| **üçten dokuza,** *Kocanın her birinde üç kez olmak üzere ayrı ayrı üç defa karısına "Boş ol!" demesi ile ortaya çıkan boşanma olayı.*|| **üç yaşar,** *{eT} Üç yaşında.* [Bahşayiş]|| **üç yegirmi,** *On üç.*|| **üç yıllık,** *Üç yılda bir yinelenen.*|| **üç yüzlü,** *mat. Üç düzlemli.*

üçayak,-ğı [üç+ayak] *is.* **1.** Fotoğraf makinesi, televizyon kamerası gibi aletlerin üzerine oturtulduğu üç ayaklı düzenek; sehpa. **2.** Üç ayaklı tabure. **3.** Sacayağı. **4.** Ağır yükleri kaldırmakta kullanılan tepede birleşen üç metal ya da ahşap destekten oluşan düzenek. **5.** *folk.* Bir halay ve horon türü. **6.** *{ağız}* Üç ayaklı merdiven. [DS]

üçayaklı, [üç+ayak-lı] *sf.* Üçayak üzerinde duran.

üçegü, [üç-ēgü] *(üçe:gü:) {eT} zf.* **1.** Üçü bir arada; üçü birlikte; üçü. [EUTS] [ETY] [Üç İtigsizler] **2.** Her üçü. [ETY] [KB]

üçegün, [üç-egü-n] *{eT} zf.* Üçümüz birlikte. [ETY]

üçelleme, [üçer-le-me] *{ağız} is.* Tırıs koşma. [DS]

üçer, [üç-er] *sf.* **1.** Her bir gruba ya da kişiye bir şeyden üç tane düştüğünü belirten üleştirme sayı sıfatı. **2.** Her defasında üçü bir arada bulunan. ⊡ **üçer üçer,** *Üçerli gruplar hâlinde.*|| **üçer beşer,** *Üç ile beş arasında ya da biraz fazla olacak biçimde.*

üçerdek, -ği [üçer-dek / üçür-de-k] *{ağız} dnz.* Yelkenleri yukarı basan makaralara dolanan ip. [DS]

üçerleme, [üç-er-le-me] *is.* **1.** *dnz.* Karadeniz'e özgü, art arda üçerli gruplar hâlinde gelen dalgalara verilen ad. **2.** *{ağız}* Üçer üçer ayırma. [DS] **3.** *{ağız}* Ramazan ayının başında, ortasında ve son günü birer gün oruç tutma. [DS]

üçerli, [üç-er-li] *sf.* **1.** (Kümelenmeler için) her kümede üç birim (birey, tane) bulunan. **2.** *zf.* Her kümede üç birim bulunacak biçimde.

üçetek, -ği [üç+etek] *{ağız} is.* → üç etek. [DS]

üçgen, [üç-gen] *is. mat.* **1.** Aynı doğrultuda bulunmayan üç noktanın ikişer ikişer birleştirilmesi ile meydana gelen üç kenarlı ve üç açılı kapalı yüzey *(1937).* **2.** *sf.* Bu biçimde olan. ⊡ **üçgen piramit,** *mat. Tabanı üçgen olan piramit.*|| **üçgen prizma** *Tabanı üçgen olan kesme; üçgen kesme.*

üçgencik, -ği [üçgen-cik] *sf.* Küçük üçgen.

üçgenel, [üçgen-el] *sf.* Üçgen biçiminde olan.

üçgenleme, [üçgen-le-me] *is.* **1.** Üçgenlemek eylemi. **2.** Bir yüzeyi üçgenler oluşturan bölgelere ayırmak; nirengileme.

üçgenlemek, [üçgen-le-mek] *gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* Bir yüzeyi üçgenlerden oluşan alanlara bölmek.

üçgenlenir, [üçgen-le-n-ir] *sf.* Üçgenler oluşturulabilen.

üçgenleşme, [üçgen-leş-me] *psikol. is.* Oidipus şemasına uygun libido örgütü.

üçgensi, [üçgen-si] *sf.* Üçgen biçiminde olan; üçgene benzer; üçgeni andırır.

üçgil, [üç+gil] *{eT} is.* Üçgen; üç köşeli şey; müselles. [DLT]

üçgül, [üç+gil / üç+kül *(köşe)* اوچ كول] *is.* **1.** *{eT}* Üçgen; üç köşeli şey; müselles. *{ağız} (aynı)* [DLT] [DS] **2.** *{ağız}* Üç köşeli yer. [DS] **3.** *bot.* Kelebekçiçeğigillerden, yaprakları kalp biçiminde üç küçük yaprağın birleşmesi ile oluşan kimisi bir yıllık, kimisi çok yıllık üç yüzden fazla türün ortak adı; yaban yoncası; tirfil, *(Trifolium). {OsT} (aynı)* ⊡ **üçgül otu,** *{ağız} bot.* → üçgül. [DS]

üçinci, [üç-inci} *{eT} sf.* Üçüncü. [Mühennâ]

üçkâğıt, [üç+ Far. kāgaz > kâğıt] *is.* **1.** Oynatan kişi tarafından kapalı olarak konulan, ikisi aynı biri farklı olan üç adet iskambil kâğıdından farklı olanı bulmaya dayanan hileli oyun. **2.** *mecaz.* Hile; kandırmaca; düzen; dolap. ⊡ **üçkâğıda bağlamak,** *Karşısındakini çeşitli yollarla şaşırtarak hile yapıp kandırmak.*|| **üçkâğıda getirmek,** *Karşısındakini çeşitli yollarla şaşırtarak hile yapıp kandırmak.*|| **üçkâğıt açmak,** *Karşısındakini dolandırmak.*

üçkâğıtçı, [üç+kâğıt-çı] *is.* **1.** Üçkâğıt denilen oyunu oynatan kimse. **2.** *mecaz. sf.* Yalan dolan ve başkalarını kandırma ile işlerini yürüten kimse.

üçkâğıtçılık,-ğı [üç-kâğıt-çı-lık] *is.* **1.** Üçkâğıt oynatma işi; üç kâğıtçının yaptığı iş. **2.** *mecaz.* Yalan dolan, hile vb. yollarla işini yürütme. **3.** *mecaz.* Üçkâğıtçıya özgü davranış; dolandırıcılık; düzenbazlık.

Üçkardeş, [üç+kardeş] *öz. is. gök b.* Üçü bir arada görülen yıldız kümesi.

üçkil, [üç+kil *(köşe)*] *{eT} is.* Üç köşeli; üçgen. [E-UTS] [Gabain]

üçkül, [üç+kül *(köşe)*] *is.* Yabani yonca.

üçleç, [üç-leç] *{eT} is.* Başları bir demirle birleştirilerek üç çubukla yapılan tavşan tuzağı. [DLT]

üçleme, [üç-le-me] *is.* **1.** Üçlemek eylemi. **2.** Birbiri ile ilgisi olan üç şeyin bir araya gelmesi durumu; üçe tamamlama. **3.** *ed.* Konuları birbirini izleyen üç eserden oluşan oyun dizisi. **4.** *dbl.* Aynı kelimelerden olan ikilemeyle yine aynı kökten olan fiille kurulan kelime grubu. *sürüm sürüm süründürmek; inim inim inlemek.* **5.** *ed. {ağız}* Kıtaları üçer dizeden oluşan halk türküsü biçimi. [DS] **6.** Tarlayı üçüncü defa işleme. **7.** *{ağız}* Üçü bir arada biten fındık, elma vb. yemiş. [DS] **8.** *{ağız}* Üçgen. [DS] **9.** *{ağız}* Üç taş oyunu. [DS] **10.** *sf.* Üçe katlanmış.

üçlemek, [üç-le-mek] *gçl. f. [-r] [-l(ü)yor]* **1.** Bir şeyin sayısını üçe çıkarmak; üçe tamamlamak; üç tane yapmak. **2.** *{ağız}* Bir eylemi art arda üç defa yapmak. [DS] **3.** Ürünün üçte birini vererek toprağı kiralamak. **4.** Tarlayı üç defa işlemek. **5.** *{ağız}* Üç taş oyununda, taşları aynı çizgi üzerindeki köşelere getirerek oyunu kazanmak. [DS] **6.** *{ağız}* İçki içmek.[DS]

üçlenme, [üç-le-n-me] *is.* Üçlenmek eylemi.

üçlenmek, [üç-le-n-mek] *dönşl. f. [-ir]* **1.** *{eT}* Üç olmak. [DLT] **2.** *edil. f.* Sayısı üçe çıkarılmak; üçü bir araya getirilmek; üçe tamamlanmak. **3.** (Tarla için) üs üste üç defa sürülüp işlenmek.

üçlenmiş, [üç-le-n-miş] *sf.* (Tarla için) üç defa işlenmiş.

üçler, [üç-ler] *çok. is.* **1.** Üç kişiden oluşan topluluk. **2.** Halk inanışına göre, dünya işlerini gizlice yönettiklerine inanılan en seçkin üç kişiden oluşan ermiş topluluğu. ⊡ **üçler, yediler, kırklar,** *Ermişler topluluğu.*

üçleşme, [üç-leş-me] *is.* Üçleşmek eylemi.

üçleşmek, [üç-leş-mek] *gçsz. f. [-ir]* Sayısı üçe çıkmak; üç tane olmak.

üçlü, [üç-lü] *sf.* **1.** Birbirinin aynısı olan üç öğeden oluşmuş. **2.** Üç taraflı. **3.** Üç parçadan oluşan. **4.** (Oyun kâğıdı, zar, domino taşı vb. oyun araçları için) üzerinde üç sayısı ya da bunu belirten üç adet beneği bulunan. **5.** *müz.* Üç ses için düzenlenmiş olan; trio. **6.** *mecaz.* Üç kişiden oluşmuş. **7.** *is. ed.* Üç dizeden oluşan şiir bendi. **8.** *is. müz.* Bu parçayı seslendiren üç kişiden oluşan topluluk; trio. ⊡ **üçlü bahis,** *At yarışlarında ilk üç sıradaki atları tahmin etmeye dayanan bahis oyunu.*|| **üçlü ganyan,** *Üç yarışın birincisini tahmin etmeye dayanan bahis oyunu.*|| **üçlü kalbur,** *{ağız} Leblebi yapılmadan önce nohudu, boy boy ayırmakta kullanılan bir kalbur türü.* [DS]|| **üçlü mercek,** *Üç mercekten oluşan birleşik mercek.*|| **üçlü uyak,** *ed. Terza rima.*

üçlüce, [üç-lü-ce] *{ağız} is. bot.* Üç yapraklı yonca; tirfil. [DS]

üçlüç, [üç-lüç] *{eT} is.* → üçleç.

üçlük, -ğü [üç-lük] *is.* ve *sf.* **1.** Üç birimden oluşan; üç taneden oluşmuş. **2.** Üç birim alabilen. **3.** *spor.* Basketbolde ceza sahası dışından yapılan ve basket olduğu takdirde üç puan kazandıran atış. **4.** *{ağız}* Üçü bir arada biten, fındık, elma vb. yemiş. [DS] ⊡ **üçlük sakar,** *{ağız} Alnında, beşibiryerde büyüklüğünde sakarı olan sığır.* [DS]

üçtaş, [üç+taş] *is.* **1.** Üç tane taş ile oynanan bir çocuk oyunu. **2.** İki taşıyıcı taş kütle üzerine uzunlamasına yerleştirilmiş bir üçüncü taştan oluşan tarih öncesi anıtı. **3.** *{ağız} folk.* Halk inanışına göre, âşıklara biri erlik, biri pîrlik, biri aşk için Hızır'ın içirdiği içki. [DS]

üçteker, [üç+teker] *is.* **1.** İkisi arkada olan üç tekerlekli çocuk arabası. **2.** Yük ve yolcu taşımakta kullanılan üç tekerlekli, kasalı motosiklet; triportör.

üçügü, [üç-ü-gü] *{eT} sf.* Üçü bir arada. [EUTS]

üçügün, [üç-ü+gün] *{ağız} is.* Pazartesi günü. [DS]

üçük, -gü [uç > uç-uk > üç-ük] *{ağız} is.* Köşe. [DS]

üçükmek, [üç-ük-mek / öç-ük-mek [Clauson]] *{eT} gçsz. f. [-er]* Sesi, soluğu kesilmek. [DLT]

üçül, [üç-ül] *sf. dbl.* Kimi dillerde, tekil, ikil ve çoğul kavramından ayrı olarak "üç" anlamı katan dilbilgisel işlev.

üçüm, [üç-üm] *{ağız} is.* Üçgen. [DS]

üçün, [üç-ün] *{eT} zf.* **1.** İçin; nedeniyle; olduğundan; uğruna; dolayısıyla; -den dolayı. *{ağız}* [ETY] [KB] [Üç İtigsizler] [DS] **2.** Çünkü. [İKPÖy.] [Gabain] [Tekin] **3.** Sebep. [EUTS]

üçüncü, [üç-üncü] *is. sf.* **1.** Benzerler arasında sıralama yapıldığında sırası üç olan. **2.** Değerlendirmede ikinciden sonra gelen. **3.** *is.* İkincinin arkasında yer alan kişi veya nesne. ⊡ **üçüncü çağ,** *Zamanımızdan 65 yıl önce başlamış ve bir milyon yıl önce bitmiş olan, kendi içinde değişik sürelerde olmak üzere Pliyosen, Miyosen, Oligosen, Eyosen adında dört döneme ayrılan, kapalı tohumlu bitkilerle damarlı sporlu bitkilerin egemen olduğu, kuşların uçmağa alıştığı, sürüngenlerin dev cüsselerini kaybettiği, insanın ortaya çıkışının hazırlandığı, bugünkü yeryüzünü oluşturan tektonik hareketlerin meydana geldiği en uzun jeolojik zaman; tersiyer.*|| **üçüncü dünya ülkeleri,** *Dünya nüfusunun üçte ikilik bölümünü oluşturan ve sömürgelikten yeni kurtulmuş, gelişme çabaları içinde bulunan ülkelere verilen ad.*|| **üçüncü kesim,** *ekon. Ticaret, taşımacılık, sigortacılık gibi teknik ilerlemeden en az etki-*

lenen ya da ilerlemeyen ekonomik kesim.|| **üçüncü kişi,** *1. dbl. Fiil çekimlerinde hakkında söz söylenen teklik ve çokluk kişileri (o, onlar) belirten şahıs çekim biçimi; hakkında konuşulan kimse. 2. huk. Bir hukuk işleminin, sözleşmenin ya da davanın dışında bulunan, taraf olmayan kimse.*|| **üçüncünün olmazlığı,** *mant. Aynı köke bağlı biri olumsuz, ikincisi olumlu iki önermeden birinin doğru olduğu, üçüncü bir önermenin bulunmasının mümkün olmadığı durumu belirten mantık yasası.*

üçüncül, [üç-ün-cül] *sf.* **1.** Üçüncü ile ilgili olan. **2.** Üçüncü olarak ortaya çıkan. **3.** *kim.* (Alkol, türev, amin ya da amit için) organik bir birleşiğin formülünde öbür üç karbon atomuna bağlı olan; tersiyer. **4.** *tıp.* (Belirtiler için) bir hastalığın bilinen iki devresinden sonra ortaya çıkan. **5.** (Ekonomik etkinlikler için) kooperatif, yardımlaşma sandıkları gibi özel ve kamu kesimlerinin kesiştiği yerde ortaya çıkan ve ekonominin kendi mantığı içinde gelişen.

üçüncülük,-ğü [üç-ün-cü-lük] *is.* **1.** Sıralamada üçüncü olma durumu. **2.** Yarışta üçüncü gelme.

üçünç, [üç-ünç] *{eT} sf.* **1.** Üçüncü. [ETY] [Üç İtigsizler] **2.** Üçüncü olarak. [ETY] [DLT] [EUTS] [KB] [Tekin]

üçünçi, [üç-ünç-i] *{eT} sf.* Üçüncü. [EUTS]

üçürdek, -ği [üçür-de-k / üçer-de-k] *{ağız} is.* → üçerdek. [DS]

üçürdüm, [üç-ür-düm اوچردم] *{ağız} zf.* **1.** Ürünü eşit olarak üçe bölüşülmek üzere; üç kişi ortaklaşa. **2.** Üçe bölme. **3.** *{OsT}* (Yün, iplik vb. için) üç kat. **4.** *is.* Ürünün üçte ikisi tarla sahibine, üçte biri ekiciye verilmek suretiyle yapılan ortaklık; üçte bir payla yapılan ortaklık. **5.** Üçte bir. **6.** Yapılan bir işten elde edilen kazancın üçte birine sahip olma. **7.** Pirinç, bulgur, mercimek karışımı pilav. **8.** Bölme direği yapmakta kullanılan kereste. **9.** Çorap örmede kullanılan üç çift (altı adet) şiş. [DS]

üçürgen, [üç-ür-gen / öç-ür-gen [Clauson]] *{eT} sf.* Çok söndüren. [DLT]

üçürgü, [üç-ür-gü / öç-ür-gü [Clauson]] *{eT} is.* **1.** Eyer altına konulan keçe. [ETY] **2.** At örtüsü. [Gabain] **3.** Kilim; halı. [ETY]

üçürmek[1], [üç-ür-mek / öç-ür-mek [Clauson]] *gçl. f. [-ür].* Söndürmek. [DLT] [EUTS]

üçürmek[2], [iç-ir-mek > üç-ür-mek] *{ağız} gçl. f. [-ür]* **1.** İçirmek. **2.** Sulamak. [DS]

üçüz, [üç-üz] *sf.* **1.** Bir batında üçü birden doğan. **2.** Üç yanlı; üç kollu; üç parçalı. **3.** (Kol, dal vb. için) aynı kök veya gövdeden ayrı ayrı üç dal hâlinde çıkan. **4.** *bot.* (Organ için) üç parçalı olan. ⊡ **üçüz sinir,** *anat. Varol köprüsünün dış yan yüzünden çıkan, göz, üst çene ve alt çeneye ait üç dala ayrılan beşinci çift kafa siniri.*|| **üçüz yiv,** *mim. Dor üslubunda iki yiv ile iki köşeye açılmış iki yarım yivli dikdörtgen biçiminde hafif taşkın öge.*

üçüzleme, [üç-üz-le-me] *is. ed.* Üç bölüme ayrılabilen bir dizenin ritmine denir.

üçüzlü, [üç-üz-lü] *sf.* **1.** Aynı işlevi yüklenmiş üç parçadan oluşan. **2.** *{ağız}* (Sap, kol, dal için) aynı soydan, aynı çeşitten üç birimi üstünde taşıyan. [DS]

üçyaprak, -ğı [üç+yaprak] *{ağız} is.* Üç yapraklı yonca; tirfil. [DS]

üd[1], [öd / üd] *{eT} is.* Zaman; öd. [Üç İtigsizler]

üd[2], [üt / üd] *{eT} is.* Delik; oyuk.

üdeba, -a'i [Ar. edīb > üdebā' ادباء] *(üdeba:) {OsT} is.* Yazarlar; edipler.

üdegi, [üy-de-ki] *{ağız} is.* Aile. [DS]

üdemek, [üde-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-d(ü)-yor]* Dallarını kesmek; budamak. [DS]

üdermek, [éd-er-mek / üḏ-er-mek] *{eT} gçsz. f. [-ür]* Uymak; izinden gitmek. [DLT]

üdig, [üḏ-mek > üḏ-ig] *{eT} is.* → üdik.

üdiglig, [üdig-lig] *{eT} sf.* Aşırı tutkuları olan; tutkun; âşık.

üdik, [üḏ-mek > üḏ-ik] *{eT} is.* Aşk ve sevgi coşması; sevda; hasret. [DLT] [KB]

üdlenmek, [üḏ-le-n-mek] *{eT} dönşl. f. [-ür]* **1.** (Dişi hayvan için) kösnümek; erkek istemek. [DLT] **2.** Sevinmek; memnun olmak. [EUTS] [Gabain]

üdleşmek [üḏ-le-ş-mek / öḏ-le-ş-mek [Clauson]] *{eT} işteş. f. [-ür]* Birbiri ardınca yürümek. [DLT]

üdlüg[1], [üd-lüg / öd-lüg] *{eT} sf.* Zamanlı; zamana ait. [Üç İtigsizler]

üdlüg[2], [ǖt-mek / ō̈t-mek *(delmek, geçmek)* > ǖt-lüg / ǖd-lüg] *{eT} sf.* Delik; delinmiş. [DLT]

üdmek, [üḏ-mek] *{eT} gçl. f. [-ür]* Öğüt vermek.

üdre, [Ar. üdre ادره] *{OsT} is. anat.* Kasık yarığı.

üdreg, [üḏ-rē-mek > üḏre-g] *{eT} sf.* Artan; az iken çoğalan şey; üreyen. [DLT]

üdremek, [üḏ-rē-mek] *{eT} gçsz. f. [-r]* Üremek; çoğalmak. [DLT] [KB]

üdreşmek [üḏ-re-ş-mek] *{eT} dönşl. f. [ür]* Artmak. [DLT]

üdretmek, [üḏ-re-t-mek] *{eT} gçl. f. [-ür]* Çoğaltmak; artırmak; üretmek. [DLT]

üdrülmek, [üḏ-ür-mek > üḏ-(ü)r-ül-mek] *edil. f. [-ür]* Seçilip ayrılmak. [Üç İtigsizler]

üdrüm, [üḏ-ür-mek > üḏ-(ü)r-üm] *{eT} is.* Seçkin şey.

üdründi, [üḏ-ür-mek > üḏ-(ü)r-ür-di] *{eT} sf.* Seçkin; seçilmiş.

üdrüş, [üḏ-ür-mek > üḏ-(ü)r-üş] *{eT} is.* Tercih; seçim.

üdrüşmek, [üḏ-ür-mek > üḏ-(ü)r-üş-mek / öḏ-(ü)r-üş-mek] *{eT} işteş f. [-ür]* Seçmekte, ayırmakta yardımlaşmak. [DLT]

üdsüz, [üd-süz / öd-süz] *{eT} sf.* Zamansız. [Üç İtigsizler]

üdüber, [üdüber] *{ağız} sf.* Kirli ve çirkin. 🗗 **üdüber yüzlü,** *{ağız} (Kişi için) çirkin ve kirli.* [DS]

üdüberlik, -ği [üdüber-lik] *{ağız} is.* Yorgunluktan dolayı rahatsızlık. [DS]

üdük, -ğü [üd-ük] *{ağız} is.* **1.** Meme ucu. **2.** Soluk borusu. [DS]

üdüklemek, [üd-ük-le-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ü)-yor]* İnek, koyun ve keçinin memesini, süt getirinceye kadar sıvazlamak. [DS]

üdül, [ög-mek > ög(ü)d-ül > üğdül / üdül] *{ağız} is.* **1.** Düğün armağanı. **2.** Ödül. [DS]

üdülmek, [üd-ül-mek / üt-ül-mek] *{ağız} edil. f. [-ür]* Oyunda yenilmek. [DS]

üdürgü[1], [üdür-gü] *{ağız} is.* **1.** Delgi; matkap. **2.** Tornavida. **3.** Anahtar. **4.** Keskin bıçak. **5.** Tıpa çekmekte kullanılan burgu. [DS] 🗗 **üdürgü gibi,** *{ağız} Ayağına çabuk; çevik; girişken.* [DS]

üdürgü[2], [üdür-gü] *{ağız} is.* Korkunç ve saldırgan yaratık; canavar. [DS]

üdürgücü, [üdürgü-cü] *{ağız} is.* Dülger; marangoz. [DS]

üdürmek, [üḏ-(ü)r-mek] *{eT} gçl. f. [-ür]* Seçmek; üstün tutmak. [DLT]

üdürt, [üḏ-ür-mek > üḏ-ür-t] *{eT} is.* Seçme; ayırma.

üdürtlemek, [üḏ-ür-t-lē-mek] *{eT} is. gçl. f. [-r] [-l(ü) -yor]* Seçim yapmak; ayırmak.

üf, [üf *(yans.)*] *is.* Rüzgârın esişini ve üflemeyi anlatan kök. *üf-le-mek, üf-(ü)r-ük, üf-ür-ük, üf-ür-ük boncuğu* 🗗 **üf dimek,** *{OsT} Üflemek.*

üf, [Ar. üff اف] *{OsT} ünl.* Of!

üfçe, [Far. üfçe افچه] *{OsT} is.* Bostan korkuluğu.

üfe, [? üfe] *{ağız} is.* Kan bozukluğu. [DS]

üfelek, -ği [Erme. avel *(çalı çırpı)* > efelek / avelek] *{ağız} is.* Labada, pazı gibi yaprağından dolma yapılan bir bitki. [DS]

üfelemeç, -ci [uv-mak >uv-ala-maç] *{ağız} is.* **1.** Yufka ekmeğin ufalanıp, yağda kızartılmasıyla yapılan bir tür yemek. **2.** Ufak hamur parçalarından veya yufkadan yapılan bir çorba. [DS]

üfelemek[1], [uv-mak > uv-ala-mak / üfele-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* **1.** Ufalamak. **2.** Baş parmakla işaret parmağı arasında sıkarak ezmek, parçalamak; ufalamak; ovmak. **3.** Azarlamak. [DS]

üfelemek[2], [üf *(yans.)* > üf-e-le-mek] *{ağız} gçsz. f. [-r [-l(i)-yor]* Üflemek. [DS]

üfelenmek, [ufa-la-n-mak/üfe-le-n-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* **1.** Ufalanmak. **2.** Kırılmak; dağılmak. [DS]

üfelmek[1], [üfe-l-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* Gelişmek; büyümek. [DS]

üfelmek[2], [ufa-l-mak / üfel-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* Yavaş yavaş küçülmek. [DS]

üfentire, [Yun. boukhentra => üvendire] *{ağız} is.* Üvendire. [DS]

üferlenmek, [üfer-le-mek] *{ağız} gçsz. f. [-ir]* Hastalık öncesi kırgınlık duymak; ürpermek. [DS]

üfhud, [Ar. üfhūd افهود] *(üfhu:d) {OsT} is.* Yetişmiş, serpilmiş çocuk.

üfkûhe, [Ar. üfkūhe افكوهه] *(üfkû:he) {OsT} is.* Şaşılacak nesne.

üflaz, [? oflaz / üflaz] *{ağız} sf.* **1.** İyi; güzel. **2.** Çabuk.

üfleç, -ci [üf *(yans.)* > üf-le-ç] *is.* **1.** Sanayide eritme ve kaynak yaparken, laboratuarlarda yüksek sıcaklık elde etmek için kullanılan alev fışkırtan alet; üfleç; şalumo. **2.** Bir ortamdaki kirli havayı boşaltan ya da temiz hava veren aygıtlara verilen ad. **3.** Bir buhar kazanının ocağına sıkıştırılmış gaz ya da hava vermeye yarayan aygıt; körük. **4.** Kuyumculukta ocağa üflemekte kullanılan eğri boru; kamışçık. **5.** Harman makinelerinde tanelerin samandan ayrılması için hava üfleyen aygıt; vantilatör.

üflek, [üf-le-k] *is. müz.* Bazı nefesli çalgılara eklendiğinde dil için ağızlık ve destek işlevi gören kıvrık metal borucuk.

üfleme, [üf *(yans.)* > üf-le-me] *is.* **1.** Üflemek eylemi. **2.** Şişe gibi içi boş ve dar girişli cam eşyaları basınçlı havayla biçimlendirme yöntemi. **3.** Sıcak hava dağıtımında bir ortama hava vermeye dayanan işlem.

üflemek, [üf *(yans.)* > üf-le-mek] *gçsz. f. [-r] [-l(ü)-yor]* **1.** Dudakları büzerek dışarıya basınçla soluk vermek. **2.** *tıp.* Güçlükle nefes almak; sesli olarak solumak. **3.** Nefes etmek; okuyup üflemek. **4.** *gçl. f.* Mum vb. yanan şeyi söndürmek için kuvvetle soluk vermek; üfleyerek söndürmek. **5.** Zayıf yanan bir ateşi canlandırmak için dudakları büzerek kuvvetli bir soluk vermek. **6.** (Nefesli çalgı için) çalmak; öttürmek. **7.** *{ağız}* Cinsel ilişkide bulunmak. [DS]

üflemeli, [üf-le-me-li] *sf. müz.* (Çalgı için) üflenerek çalınan. 🗗 **üflemeli çalgı,** *Üflenen havanın titreşimi ile seslendirilen çalgılara verilen ad.*

üflenme, [üf-le-n-me] *is.* Üflenmek eylemi.

üflenmek, [üf-le-n-mek] *edil. f. [-ir]* **1.** Üflemek eylemine uğramak; kendisine üflemek eylemi yapılmak; üflemek eylemine konu olmak. **2.** Üflemek eylemi yapılmak.

üfletme, [üf-le-t-me] *is.* Üfletmek eylemi.

üfletmek, [üf-le-t-mek] *gçl. f. [-ir]* Üflemek eylemini yaptırmak.

üfleyici, [üf-le-y-ici] *is.* **1.** Üfleyen kimse. **2.** Her-

hangi bir yere toz, sıvı vb. püskürtmeye yarayan alet. **3.** Hava vb. bir akışkanı harekete geçirmeye yarayan düzenek.

üflez, [üf-le-z] *{ağız} sf.* **1.** Zayıf; cılız. **2.** *is.* Işığı az idare lambası. [DS]

üflük, -ğü [üf-lük] *{ağız} is.* Islık. [DS]

üfnun, [Ar. üfnūn افنون] *(üfnu:n) {OsT} is.* **1.** Tür; çeşit; cins. **2.** Saçma sapan söz; dedikodu. **3.** Karışık dallar.

üfrelmek, [üf(ü)r-el-mek] *{ağız} gçsz. f. [-ir]* Gelişmek; büyümek. [DS]

üfrük, -ğü [üf-(ü)r-ük] *{ağız} is.* Islık. [DS]

üfrüntü, [üf *(yans.)* > üf-(ü)r-üntü] *{ağız} is.* Çalı çırpı. **2.** İnce toz. [DS]

üfrüz, [üfür-mek > üf(ü)r-üz] *{ağız} is.* **1.** İnce toz. **2.** Toz bulutu. [DS]

üftade, [Far. üftāde افتاده] *(üfta:de) {OsT} sf.* **1.** Düşmüş; düşkün. **2.** *is.* Gönül vermiş kimse; âşık.

üftadegân, [Far. üftāde-gān افتادگان] *(üfta:degâ:n) {OsT} is.* **1.** Düşkünler. **2.** Âşıklar.

üftadegî, [Far. üftāde-gī افتادگی] *(üfta:degi:) {OsT} is.* **1.** Düşkünlük; zavallılık. **2.** Âşık olma.

üftan, [Far. üftāden > üftān افتان] *(üfta:n) {OsT} sf.* **1.** Düşen. **2.** *zf.* Düşmek suretiyle; düşerek. ⊡ **üftān ü hîzān,** *{OsT} Düşe kalka.*

üftermek, [üfter-mek ?] *{ağız} gçl. f. [-ir]* İtmek; kakmak. [DS]

üful, -lü [Ar. üfūl افول] *(üfu:l) {OsT} is.* **1.** Batma. **2.** Sönme. **3.** *mecaz.* Ölme. ⊡ **üfūl etmek,** *{OsT} 1. Yok olmak; ölmek. 2. Sönmek.*|| **üfūl eylemek,** *{OsT} 1. Yok olmak; ölmek. 2. Sönmek.*

üf'ule, [Ar. üfʿūle افعوله] *(üf-u:le) {OsT} is.* **1.** Görev; vazife. **2.** İşlev; fonksiyon.

üf'ulevî, [Ar. üfʿūlevī افعولوی] *(üf-u:levi:) {OsT} sf.* Görevle ilgili. ⊡ **üf'ūlevî terbiye,** *{OsT} Görevsel eğitim.*

üfunet, [Ar. ufūnet عفونت] *(üfu:net) {OsT} is.* → ufunet.

üfunetli, [üfunet-li] *(üfu:netli) sf.* İçinde irin bulunan.

üfunetsiz, [üfunet-siz] *(üfu:netsiz) sf.* İçinde irin bulunmayan.

üfülemek, [üf(ü)-le-mek] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(ü)-yor]* Üflemek. [DS]

üfülük, -ğü [üf-(ü)r-ük] *{ağız} is.* Islık. [DS]

üfümek, [üf *(yans.)* > üf-ü-mek] *{ağız} gçsz. f. [-r]* Üflemek. [DS]

üfürgeç, -ci [üf-ür-geç] *{ağız} is.* **1.** Mangal, ocak vb. üflemekte kullanılan kamış. **2.** Körük. [DS]

üfürgirik, -ği [üfür+girik ?] *{ağız} is.* Küçük gaz lambası. [DS]

üfürme, [üf-ür-me] *is.* Üfürmek eylemi.

üfürmek, [üf *(yans.)* > üf-ür-mek] *[-ür] gçl. f.* **1.** Nefesi, dudakları büzerek hızla ve basınçla dışarı vermek; üflemek. *{ağız} (aynı)* [DS] **2.** (Hava akımı veya rüzgâr için) bir şeyi yerinden uzaklaştırmak. **3.** (Müzik aleti için) üfleyerek çalmak. **4.** *gçsz. f.* (Esinti için) açık bir yerden içeri girmek; esmek.

üfürtme, [üf-ür-t-me] *is.* Üfürtmek eylemi.

üfürtmek, [üf-ür-t-mek] *gçl. f. [-ür]* **1.** Üfürmek eylemini yaptırmak. **2.** (Rüzgâr için) bir şeyi sürükleyerek savurmak; dağıtmak.

üfürtücü, [üf-ür-t-ücü] *sf.* Üfürtmek eylemini yapan; üfürmek eylemini yaptıran. ⊡ **üfürtücü kas,** *Üfürme sırasında yanakları enlemesine geren kas.*

üfürücü, [üf-ür-ücü] *sf.* **1.** Üfürme eylemini yapan. **2.** Harman makinelerinde dönerek meydana getirdiği rüzgâr sayesinde samanı savuran palaların tümü.

üfürük, -ğü [üf *(yans.)* > üf-ür-mek > üf-ür-ük] *is.* **1.** Üfürülmek suretiyle verilen soluk. *{ağız} (aynı)* [DS] **2.** Üfürükçülerin okuduktan sonra hastanın üzerine verdikleri soluk; nefes; arpağ. *{ağız} (aynı)* [DS] **3.** *{ağız}* Islık. [DS] **4.** *{ağız}* Üfleme sırasında çıkan güçlü soluk; soluk. [DS] **5.** *{ağız}* Yel; rüzgâr. [DS] **6.** *{ağız}* Balkon. [DS] **7.** *{ağız}* Yelken. [DS] **8.** *{ağız}* Anlamsız, boş söz. [DS] ⊡ **üfürük boncuğu,** *{ağız} Taşıyan kişiye albeni sağlayacağına inanılan, üzerine üfürükçünün okuyup üflediği boncuk.* [DS]|| **üfürük gibi,** *{ağız} Hafif: yeğni.* [DS]

üfürükçü, [üf-ür-ük-çü] *sf.* Hastaları iyi edeceği sanılarak okuyup üzerlerine üfüren ve bu işten çıkar sağlayan kimse.

üfürükçülük, -ğü [üf-ür-ük-çü-lük] *is.* Üfürükçünün yaptığı iş.

üfürülmek, [üfür-ül-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ür]* Şişmek; kabarmak. [DS]

üfürüntü, [üfür-üntü] *{ağız} is.* **1.** İnce toz. **2.** Tipi sırasında savrulan ince kar. [DS]

üfürüm, [üf-ür-üm] *is. tıp.* Kulakla muayene sırasında iç organlardan üfürme sesini andırır biçimde duyulan hastalık belirtisi.

üg, [üg / üğ / üng *(yans.)*] *is.* Ötme ve uğuldama bildiren kök. *üg-i*

üge, [ü-gā] *{eT} is.* **1.** Yaşlı; tecrübeli; akıllı. [ETY] **2.** Teginden daha alt görevde olanların unvanı; nazır; vekil; inal. [EUTS] [ETY]

ügi[1], [ügī] *(ü:gi:) {eT} is.* Baykuş. [DLT] [KB] ⊡ **ügi teg usuz,** *{eT} Baykuş gibi uyumaz.*

ügi[2], [ügi] *{ağız} sf.* **1.** Sersem. **2.** Korkak. [DS]

ügi[3], [ügi] *{ağız} is.* Leke. [DS]

ügimek, [ü-gī-mek / üg-ī-mek] *{eT} gçl. f. [-r]* Öğütmek. [DLT]

ügin, [ük-mek *(biriktirmek)* > üg-in / ük-ün / ük-in] *{eT} sf.* Yığın halinde; küme; yığın; toplu halde. [EUTS] [Gabain]

üginmek, [ügi-n-mek] *{eAT} dönşl. f. [-ür]* **1.** Katılaşmak. **2.** Mayalaşmak. **3.** Uyuşmak. **4.** Pıhtılaşmak. [DK]

ügit, [ögī-mek > ögi-t / ügi-t] *{eT} is.* Tahıl öğütme işi; öğütme. [DLT]

ügitçi, [ögī-t-çi / ügi-t-çi] *{eT} is.* Un öğüten kimse; öğütücü. [DLT]

ügitmek, [ögī-mek / ügī-mek > ügi-t-mek] *{eT} gçl. f. [-ür]* **1.** Öğüttürmek. [DLT] **2.** *{eAT}* Öğütmek. [DK]

ügitsemek, [ügit-se-mek] *{eT} gçl. f. [-r]* Öğütmek istemek. [DLT]

üglimek, [ü-gli-mek] *{eT} gçsz. f. [-r]* Çoğalmak; artmak.

üglitmek, [ü-gli-t-mek] *{eT} gçl. f. [-ir]* Çoğaltmak. [EUTS]

ügmek[1], [ü-g-mek] *{eT} gçl. f. [-er]* Yığmak. [KB]

ügmek[2], [ü-g-mek] *{eT} is.* Yığınak; küme. [EUTS]

ügra, [ügrē] *{eT} is.* Bulamaç; öz; lapa.[EUTS]

ügre, [ügrē] *(ügre:) {eT} is.* Tutmaca benzer ve ondan suyu daha az şehriye çorbası; erişte çorbası. [DLT]

ügrilmek, [ügrī-mek > ügri-l-mek] *{eT} edil. f. [-ür]* Sallanmak. [DLT]

ügrimek, [üg-ür-mek > üg-(ü)r-i-mek] *{eT} gçl. f. [-ir]* **1.** Sallamak. [DLT] **2.** Kımıldatmak. [DLT] **3.** Hilesini saklamak için birine karşı yaltaklanmak. [DLT]

ügrişmek, [ügrī-mek > ügri-ş-mek] *{eT} işteş. f. [-ür]* **1.** Birlikte sallamak. **2.** Sallamakta yardım etmek. [DLT]

ügritmek, [ügrī-mek > ügri-t-mek] *{eT} gçl. f. [-ür]* Sallatmak. [DLT]

ügrügen, [ügrī-mek > ügrü-gēn (Clauson) / egürgēn] *(ügrüge:n) {eT} is.* **1.** Karluk Türklerinin yediği taneli bir bitki. **2.** *sf. (Clauson'un okuduğu biçimde algılanırsa)* Sallayan; çok sallayan; sallamayı alışkanlık hâline getirmiş olan.

ügrük, [ügrī-mek > ügrü-k] *{eT} is.* (Çocuk beşiği için) sallama. [DLT]

ügrümük, [ügrī-mek > ügrü-mük] *{eT} is.* Salıncak veya salıncak beşik.

ügrünmek, [ügrī-mek > ügrü-n-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ür]* Salınmak. ⊕ **ügrünü ügrünü,** *{ağız} Salına salına.* [DS]

ügşürü, [ük-mek >*ük-(ü)ş-ür-mek >ükşür-ü(g) [Clauson]] *{eT} is.* Tekerrür eden; tekrarlanan. [EUTS]

ügük[1], [ög > ög-(ü)k *(k: küçülme eki)* / ög-mek *(övmek)* > ög-(ü)k *(k: sonuç bildiren ek)* / üg-(ü)k] *{eT} is.*→ ögük. [İKPÖy.]

ügük[2], [ük-mek / üg-mek > üg-ük] *{eT} sf.* Dolu; yığılı. [KB]

ügülmek, [üg-mek > üg-ül-mek] *{eT} edil. f. [-ür]* Yığılmak. [KB]

ügün, [ük-mek / üg-mek > üg-ün] *{eT} is.* Küme; yığın; topluluk. [EUTS]

ügür, [üg-mek > üg-ür / üyür] *{eT} is* **1.** Toplanan, biriktirilen, yığılan nesneler. **2.** Sürü; topluluk. [KB] **3.** Cemiyet; soy sop birliği; millet. [EUTS] **4.** Kısrak sürüsü. [ETY] **5.** Darı. [DLT] ⊕ **ügür olmak,** *{ağız} (Hayvan için) birine alışmak.* [DS]

ügürlüg, [ügür-lüg] *{eT} sf.* Darı sahibi olan. [DLT]

ügürlük, [ügür-lük] *{eT} is.* Darı konulan yer. [DLT]

ügürmek, [ügrī-mek > ügrü-mük / ügrü-mek] *{eT} is.* Deve üzerine iki taraflı yükletilerek içerisine binilen sepet vb. şey. [DLT]

ügüş, [ük-mek > ük-üş / ügüş] *{eT} sf.* Çok. [EUTS]

ügüşmek[1], [ögī-mek > ögi-ş-mek / ügü-ş-mek] *{eT} işteş. f. [-ür]* Birlikte öğütmek; öğütmekte yarışmak. [DLT]

ügüşmek[2], [ügī-mek > ügü-ş-mek] *{eT} dönşl. f. [-ür]* **1.** Yolunmak. [ETY] **2.** Yıpranmak. [ETY]

ügüz, [ög-üz / üg-üz] *{eT} is.* Irmak; nehir; dere. [ETY] [EUTS] [Tekin]

üğ, [üg / üğ / üng *(yans.)*] *is.* Ötme ve uğuldama bildiren kök. *üğ-ü-l-de-ş-mek*

üğdül, [öğ-mek > öğ(ü)d-ül / üğdül] *{ağız} is.* Ödül. [DS]

üğe, [üğe] *{ağız} is.* Bir ölçek dolusu tahıl. [DS]

üğen[1], [oyan / üğen] *{ağız} is.* Gem. [DS]

üğen[2], [üğen] *{ağız} is.* Sokak. [DS]

üğez, [üğ-ez] *{ağız} sf.* Sinsi. [DS]

üği, [üg *(yans.)* > üğ-ī اوكى] *(ü:ği:) {eAT} is.* Baykuş.

üğlek, -ği [üğ-le-k] *{ağız} is.* **1.** Yumuşak; gevşek. **2.** Az ıslak toprak. [DS]

üğme, [üğ-mek > üğ-me] *{ağız} sf.* Çok dolu; tepeleme; yığılı. [DS]

üğmeç[1], **-ci** [oğ-maç / üğ-meç] *{ağız} is.* Ufalanmış yufkanın yağda kızartılması ile yapılan yemek. [DS]

üğmeç[2], **-ci** [üğ-meç] *{ağız} is.* Arpa tarlasına öbek öbek dökülen kül. [DS]

üğmek[1], [üğ-mek] *{ağız} gçsz. f. [-er]* Uyumak. [DS]

üğmek[2], [üğ-mek] *{ağız} gçl. f. [-er]* Yığmak. [DS]

üğrelenmek, [üğ-re-le-n-mek] *{ağız} dönşl. [-ir]* İki yana sallanarak kabadayıca yürümek. [DS]

üğremek, [üğ-re-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-r(ü)-yor]* Yavaşça sallamak. [DS]

üğren, [Ar. ʿuryān] *{ağız} sf.* Çıplak. [DS]

üğrendire, [Yun. voukhentrea] *{ağız} is.* Üvendire. [DS]

üğrimek, [üğ-ri-mek اوكرملك] *{eAT} gçl. f. [-r]* Sallamak; ırgalamak.

üğrülemek, [üğrü-le-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ü)-yor]* Yavaşça sallamak. [DS]

üğrülenmek, [üğrü-le-n-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* Sallanmak; ırgalanmak. [DS]

üğrülmek, [ür-mek > üğr-ül-mek] *{ağız} edil. f. [-ür]* Şişmek. [DS]

üğrüm, [üğ-rü-mek > üğ-rü-m] *is.* **1.** *gök b.* Yerin dönme ekseninin, yaptığı koni hareketi boyunca yaptığı küçük dalgalanmalar; nütasyon. **2.** *bot.* Bitki saplarında rastlanan sarmal hareketler. **3.** *{ağız}* Beşiğin üstünde örtüyü yüksek tutmaya ve gerektiğinde elle tutarak sallamaya yarayan uzunlamasına ağaç. [DS] **4.** *{ağız}* Beşiğin kolayca sallanmasını sağlayan alttaki yarım ay biçimindeki ayaklar. [DS] ⊡ **üğrüm üğrüm,** *{ağız} 1. (Yol için) kıvrım kıvrım; çok dönemeçli. 2. Sessiz sessiz; ağır ağır. 3. Çok sık; çok bol.* [DS]

üğrümbeç, -ci [üğrü-meç > üğrü-m(b)eç] *{ağız} is.* Beşiğin üstünde örtüyü yüksek tutmaya yarayan ağaç kol. [DS]

üğrümbüz, [üğrüm-üz > üğrüm(b)-üz] *{ağız} sf.* Sinsi. [DS]

üğrümcek, -ği [üğrü-mek > üğrü-m-cek] *{ağız} is.* Beşiğin üstünde örtüyü yüksek tutmaya yarayan ağaç kol. [DS]

üğrümek, [üğ-ri-mek / üğ-rü-mek اوگرومك] *{eAT} {OsT} {ağız} gçl. f. [-ür]* Yavaşça sallamak. [DS]

üğrümük, -ğü [üğrü-mek > üğrü-mük اوگروموك] *is.* **1.** *{OsT}* Salıncak veya beşiğin sallanma merkezi. **2.** *{ağız}*. Beşiğin üstünde örtüyü yüksek tutmaya yarayan ağaç kol. [DS]

üğrünbeç, -ci [üğrü-n-meç > üğrü-n-(b)eç] *{ağız} is.* Beşiğin üstünde örtüyü yüksek tutmaya yarayan ağaç kol. [DS]

üğrünmek[1], [üğrü-n-mek اوگرنمك] *{eAT} {ağız} dönşl. f. [-ür]* **1.** Sallanmak; ırgalanmak. **2.** Salına salma yürümek. [DS] ⊡ **üğrüne üğrüne gitmek,** *{ağız} Salına salına yürümek.* [DS]|| **üğrünü üğrünü,** *{eAT} Salına salına.*

üğrünmek[2], [üğ(ü)r-ün-mek] *{ağız} gçsz. f. [-ür]* İstekle yapmak. [DS]

üğrüntü, [üğ(ü)r-üntü] *{ağız} is.* Talaş. [DS]

üğü, [üg *(yans.)* >ügī >üğü اوگو] *{eAT} {OsT} {ağız} is.* Baykuş cinsinden olan puhu kuşunun bir türü. [DS]

üğücek, -ği [üğü-cek / üyü-cek] *{ağız} is.* Büyük, yığma toprak tepe; üyük. [DS]

üğüdeşmek, [üğ *(yans.)* > üğ-ü-de-ş-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* (Çocuk için) kendi kendine konuşmak. [DS]

üğüdmek, [üğ-üt-mek / öğ-üt-mek] *{ağız} gçl. f. [-ür]* Öğütmek. [DS]

üğük, -ğü [üğ-ük / üyük] *{ağız} is.* Büyük, yığma toprak tepe; höyük. [DS]

üğüldeşmek, [üğ *(yans.)* > üğ-ül-de-ş-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* Körpe çocuk ses ve mırıltısına benzer bir sesle konuşmak. [DS]

üğülemek, [üğ-ü-le-mek] *{OsT} gçl. f. [-r]* Sallamak; ırgalamak.

üğüllemek[1], [üğ-ül-le-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-r(ü)-yor]* Yavaşça sallamak. [DS]

üğüllemek[2], [üğülle-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ü)-yor]* Saklamak. [DS]

üğüm, [üğ-üm] *{ağız} is.* **1.** Fındık ağacı. **2.** Sık çalı kümesi; fundalık. [DS]

üğünek, -ği [üğü-n-ek] *{ağız} is.* Dik bayırdan akan toprak. [DS]

üğünlük, -ğü [üğün-lük] *{ağız} is.* Değirmene götürülen üç beş şinik tahıl. [DS]

üğünmek[1], [üğün-mek] *{ağız} edil. f. [-ür]* Öğütülmek. [DS]

üğünmek[2], [üğün-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ür]* Ufalanıp dökülmek. [DS]

üğünmek[3], [üğün-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ür]* (Süt için) kesilmek. [DS]

üğünmek[4], [üğün-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ür]* (Ekin için) dalgalanmak. [DS]

üğünmek[5], [üğün-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ür]* Üzülmek. [DS]

üğüntü[1], [öğü-mek > öğü-ntü] *{ağız} is.* Bulantı. [DS]

üğüntü[2], [üğü-n-tü] *{ağız} is.* **1.** Talaş. **2.** Çok ince döküntü. **3.**Yonga. [DS]

üğür[1], [üğ-mek > üğ-ür] *{ağız} is.* Depo; ambar. [DS] ⊡ **üğür olmak,** *{ağız} (İki ayrı malzeme için) katılmak; karışmak.* [DS]

üğür[2], [öğür > üğür] *{ağız} sf.* Evcil; alıştırılmış. [DS] ⊡ **üğür olmak,** *{ağız} Alışmak; kaynaşmak; anlaşmak.* [DS]

üğürlemek, [üğ-ür-le-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-r(ü)-yor]* Yavaşça sallamak. [DS]

üğürleşmek, [üğür-le-ş-mek] *{ağız} işteş. f. [-ir]* Çok sıkı dost olmak; kaynaşmak. [DS]

üğürmek[1], [üğ-ür-(e)-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-r(ü)-yor]* Yavaşça sallamak. [DS]

üğürmek[2], [üğür-mek / yüğrü-mek] *{ağız} gçsz. f. [-ür]* (Hayvan için) çiftleşmek. [DS]

üğürmük, -ği [üğrü-mük > üğür-mük] *{ağız} is.* Beşiğin üstünde örtüyü yüksek tutmaya yarayan ağaç kol. [DS]

üğürtlemek, [öğürt-le-mek / üğürt-le-mek اوگورتلمك] *{eAT} {OsT} {ağız} gçl. f. [-r]* İyisini seçmek; ayırmak; tercih etmek. [DS]

üğürtlenmek, [üğürt-le-n-mek اوگورتلنمك] *{OsT} edil. f. [-ür]* Seçilmek.

üğürtmek[1], [yüğrü-t-mek > üğür-t-mek] *{ağız} gçl. f. [-ür]* Hayvan çiftleştirmek. [DS]

üğürtmek[2], **-ği** [üğür-t-mek] *{ağız} is.* **1.** Soğanın tohum veren sapı; soğan erkeği. **2.** Yeni çıkan filiz. [DS]

üğürük, -ğü [üğ-ür-ük] *{ağız} is.* Dokumacılıkta üzerine iplik sarılan alet. [DS]

üğüşmek, [üğü-ş-mek اوگشمك] *dönşl. f. [-ür]* **1.** *{eAT}*

(Maya katılmış süt için) yoğurt olmak; mayalanmak. **2.** *{ağız}* Uyuşmak. [DS]

üğütlemek, [üğüt-le-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ü)-yor]* İyisini ayırmak; seçmek. [DS]

üğütmek[1], [üğ-ü-t-mek / öğ-ü-t-mek] *{ağız} gçl. f. [-ür]* **1.** Öğütmek. **2.** Ezmek, lokma durumuna getirmek. **3.** Ara vermeden, birbiri ardınca konuşmak. **4.** Çok istekli ve çabuk çabuk yemek. [DS]

üğütmek[2], [üğ-ü-t-mek] *{ağız} gçl. f. [-ür]* Sütü yoğurt yapmak için mayalamak. [DS]

üğütmek[3], [uyu-t-mak] *{ağız} gçl. f. [-ür]* Uyutmak. [DS]

üğüz[1], [*eT.* uḏuz > uyuz > üğüz] *{ağız} is.* Uyuz. [DS]

üğüz[2], [üğ-mek > üğ-ü-z] *{ağız} is.* Kökten sürmüş taze meşe filizi. [DS]

ühlemek, [yük / ük > üḫ-le-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ü) -yor]* Yüklemek. [DS]

ühbe, [Ar. ühbe أهبه] *{OsT} is.* Yolculuk veya askerlikle ilgili araç ve gereç.

ühciyye, [Ar. hicv > ühciyye أهجيه] *{OsT} is.* **1.** Yerilecek durum, söz, yazı vb. şeyler. **2.** Yerme; taşlama.

ühcüvve,[Ar. hicv > ühcüvve أهجوه] *{OsT}is.* → ühciyye.

ühi, [üg *(yans.)* > ūgī / ūhī] *{eT} is.* Baykuş. [DLT]

ühkûme, [Ar. ühkūme أهكومه] *(ühkû:me) {OsT} is.* Alaycı söz; alaycı tavır.

üjek, [Çin. tsū *(harf)* / Soğd. wjk'k => ujik / uzik / üjük] *{eT} is.* Hece; harf. [EUTS]

üjik, [Çin. tsū *(harf)* / Soğd. wjk'k => ujik / uzik / üjük] *{eT} is.* Hece; harf. [EUTS]

üjme, [? ücme / üjme] *{eT} is.* Dut ağacı; dut. [DLT]

üjük, [Çin. tsü *(harf)* / Soğd. wjk'k => ujik / uzik / üjük] *{eT} is.* Hece; harf. [DLT]

üjüklemek, [üjük-le-mek] *{eT} gçl. f. [-r]* Hecelemek. [DLT]

üjümlenmek, [üjme-le-n-mek / üjüm-le-n-mek] *{eT}* (Dut ağacı için) dutlanmak; dut vermek. [DLT]

-ük-, [-ik- / -ık- / -uk- / - ük-] *yap. e.* → -k-.

-ük, [-ı-k / -i-k / -ü-k / -u-k] *yap. e.* → -ı-k.

-ük, [-ik / -ık / -uk./ -ük] *yap. e.* → -k.

ük, -kü [yük > ük] *{ağız} is.* **1.** Yük. **2.** Yatak, yorgan yığını. [DS]

ükâf, [Ar. ükāf أكاف] *(ükâ:f) {OsT} is.* Palan.

ükek, [ük-mek > ük-ük / ük-ek / üg-ek] *{eT} is.* **1.** Tabut. **2.** Sandık. [DLT] **3.** Şehrin etrafında savaş için hazırlanmış burç. [DLT] [KB] ⧉ **ükeklig tam,** *{eT} Burçları bulunan kale.* [DLT]

ükeklemek, [ükek-lē-mek] *{eT} gçl. f. [-r]* **1.** Burç yapmak. **2.** Sandık yapmak. [DLT]

ükeklig, [ükek-lig] *{eT} sf.* **1.** Sandığı olan; sandıklı. **2.** (Kale vb. için) burcu olan; burçlanmış.

ükeklik, [ükek-lik] *{eT} is.* Sandık yapmak için seçilen ağaç. [DLT]

ükel, [ükle > ükel أكل] *{OsT} is.* Lokmalar.

ükeyrah, [Ar. ükeyrāh أكيراه] *{OsT} is.* Hristiyanlarca kutsal tanınan su kaynağı; ayazma.

ükil, [ük-mek > ük-il] *{eT} sf.* Çok sayıda; pek çok.

ükl, [Ar. ükl أكل] *{OsT} is.* **1.** Meyve. **2.** Yiyecek; azık. **3.** Zekâ.

-ükle-, [-a-k-la / -ekle / -ıkla- / -ikle- / -ukla- / -ükle-] *yap. e.* → -akla-.

ükle, [Ar. ükle أكله] *{OsT} is.* Lokma.

üklemek, [ük-le-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ü)-yor]* **1.** Yüklemek. **2.** Toplamak; dermek. [DS]

üklimek, [ükil > ük-lī-mek] *{eT} gçsz. f. [-r]* **1.** Çoğalmak; artmak. [Üç İtigsizler] **2.** Büyümek; gelişmek; neşvünema bulmak.[EUTS]

üklitmek, [üklī-mek > ükli-t-mek] *{eT} gçl. f. [-ir]* Artırmak; çoğaltmak. [EUTS]

üklünmek, [ük-mek > ük-ül-mek > ük(ü)l-ün-mek [Clauson] / ökl-ün-mek] *{eT} dönşl. f. [-ür]* Üst üste yığılmak.

üklüşmek, [ükül-mek > ükl-üş-mek] *{eT} işteş. f. [-ür]* **1.** Üst üste yığılışmak. **2.** Bir yere birbiri ardınca toplanmak; akın akın toplaşmak. [DLT]

ükme, [ük-mek > ük-me [Clauson] / ök-me] *{eT} sf.* Yığma; yığılmış; biriktirilmiş. [DLT]

ükmek[1], [yü-mek / ü-mek *(yayılmak; uzamak)* > yü-k-mek / ük-mek / ök-mek] *gçl. f. [-er]* (Mal, para vb. için) üst üste yığmak; biriktirmek; toplamak. [İKPÖy.]

ükmek[2], [ük-mek [Clauson] / ök-mek] *{eT} is.* **1.** Yığın. **2.** Toplanmış, biriktirilmiş eşya; derlenmiş şey. **3.** Küpe. ⧉ **uluġ emgeklig ükmek,** *{eT} Büyük emekli birikim.*

ükmeklenmek, [ükmek-le-n-mek] *{eT} dönşl. f. [-ür]* (Kadın için) küpe sahibi olmak; küpelenmek.

ükre, [Ar. ükre أكره] *{OsT} is.* **1.** Çukur. **2.** Yuvarlak şey; top.

ükrume, [Ar. kerem>ükrūme أكرومه] *(ükru:me) {OsT} is.* Kerem; lütuf; bahşiş.

üksemek, [ük-mek > ük-se-mek] *{eT} gçl. f. [-r]* Yığmak istemek; biriktirmek istemek. [İKPÖy.]

üksum, [Ar. üksūm أكسوم] *(üksu:m) {OsT} is.* Çayırı, çimeni çok güzel olan bahçe.

üksus, [Ar. üksūs أكثوث] *(üksu:s) {OsT} is. bot.* Sarmaşık.

ükşuş, [Ar. ükşūş أكشوش] *(ükşu:ş) {OsT} is.* Bağ sarmaşığı; tohumsuz sarmaşık.

ükşürüg, [ük-mek > *ük(ü)ş-ür-mek > üşür-üg] *{eT} sf.* **1.** Yığılmış; üst üste konulmuş. **2.** Mükerrer; tekrar tekrar.

üktürmek, [ük-mek > ük-tür-mek] *{eT} gçl. f. [-ür]* Biriktirtmek; toplattırmak. [DLT]

ükü, [üg *(yans.)* > ūgī > ūkū] *(ü:kü:) {eT} is.* Baykuş. [Mühennâ]

ükül[1], [ük-mek > ük-ül] *{eT} is.* Artış; artma. [EUTS]

ükül[2], [Ar. ükül أكل] *{OsT} is.* **1.** Meyve. **2.** Rızk; azık; nasip. **3.** Zekâ.

ükülmek, [ük-mek > ük-ül-mek] *{eT} edil. f. [-ür]* Yığılmak; biriktirilmek. [DLT]

üküm, [ük-mek *(yığmak, biriktirmek)* > ük-ün / ük-üm] *{eT} is.* → ükün. [İKPÖy.]

ükün, [ük-mek *(yığmak, biriktirmek)* > ük-ün / ük-üm] *{eT} is.* Yığın. [EUTS] [İKPÖy.]

ükünmek, [ük-mek > ük-ün-mek] *{eT} dönşl. f. [-ür]* Büyük bir güç oluşturmak için hep beraber toplanmak; yoğun olarak birikmek.

üküş, [ük-mek / yük-mek > ük-(ü)ş / öküş] *sf.* Çok; pek çok; sayısız. [ETY] [EUTS] [Gabain] [İKPÖy.] [Üç İtigsizler] [Tekin]

üküşlemek, [üküş > üküş-lē-mek] *(üküşle:mek) {eT} gçl. f. [-r]* Bir şeyi çok sanmak veya çok olduğunu sanmak.

üküşmek, [ük-üş-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ür]* Çökmek; yıkılmak. [DS]

üküşti, [üküş > üküş-tī] *(üküşti:) {eT} zf.* Sık sık.

üküz, [ög-üz / üg-üz] *is.* Deniz. [EUTS]

ükzube, [Ar. ükẕūbe أكذوبه] *(ükzu:be) {OsT} is.* Uydurma söz; yalan.

-ül-, [-il- / -ıl- / -ul- / -ül-] *yap. e.* → -l-.

-ül, [-ıl /-il / -ül / -ul] *yap. e.* → -ıl.

-ül, [-il / -ıl / -ul / -ül] *yap. e.* → -l.

ül[1], [? ül] *{ağız} is.* Yumurtadan yeni çıkan civcivlere yedirilen tavlanmış mısır unu. [DS]

ül[2], [? ül] *{ağız} is.* **1.** Köşe. **2.** Yön. [DS]

ülazim, [? ülazim] *{ağız} is.* Bir yaşındaki keçinin yavrusu. [DS]

ülbe, [Ar. ülbe ألبه] *{OsT} is.* **1.** Açlık. **2.** Kıtlık.

ülbub, [Ar. ülbūb ألبوب] *(ülbu:b) {OsT} is.* Kiraz çekirdeği.

ülçermek, [ölç-er-mek / ülç-er-mek] *{ağız} gçl. f. [-ir]* Ateşi veya lamba ışığını canlandırmak. [DS]

ülçük, -ğü [ül-çük] *{ağız} is.* Köşe; bucak. [DS]

ülçümlük, -ğü [ülçüm-lük] *{ağız} is.* Beceriksizlik. [DS]

üle[1], [o+ile > öyle > ūle] *(ü':le) {ağız} ünl.* Değil mi? [DS]

üle[2], [oğul > üle] *{ağız} ünl.* **1.** Seslenme ünlemi. **2.** Efendi; bey! [DS]

ülefe, [Ar. ʿulūfe] *{ağız} is.* Para. [DS]

ülefesiz, [ülefe-siz] *{ağız} sf.* Kılıksız. [DS]

ülek, -ği [ülek] *{ağız} is.* **1.** Testi. **2.** *sf.* Geniş. [DS]

üleme, [üle-me] *{ağız} is.* Bölme. [DS] ⊡ **üleme çıkımı,** *{ağız} Payın dışarı gitmesi.* [DS]

ülemek[1], [ü-mek > ü-lē-mek] *{eT} gçl. f. [-r]* Parçalamak; bölmek; taksim etmek; dağıtmak; yaymak; üleştirmek; paylaştırmak. [DLT] [EUTS] [Gabain] [KB]

ülemek[2], [üğ-re-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-r(ü)-yor]* Yavaşça sallamak. [DS]

ülemek[3], [üle-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ü)-yor]* Balta, satır, bıçak gibi araçları keskinletmek; bilemek. [DS]

ülen, [oğlan > ülēn] *(üle:n) {ağız} ünl.* **1.** Seslenme ünlemi. **2.** Beğenme, sevgi bildirir. [DS]

üleş[1], [*eT.* ülē-mek *(paylaştırmak)* > üle-ş-mek > üle-ş] *is.* **1.** Birden çok kişi arasında bölüşülen bir bütünden her birine düşen miktar; hisse; hak; pay. **2.** Eşit bölümlerden her biri; eşit kısım; hisse; pay. *{ağız} (aynı)* [DS] **3.** *{ağız}* Bölüşme; paylaşma. [DS]

üleş[2], [Far. lāşe => leş > üleş] *{ağız} is.* Hayvan ölüsü; leş. [DS]

üleşik, -ği [üle-ş-ik اولشك] *{ağız} is.* **1.** *{eAT}* Pay etme; bölüşme. **2.** Pay. **3.** Sulama suyunun dengeli dağılımını sağlamak için kanal üzerine konulmuş çizgi; su terazisi. **4.** *sf.* Paylaşılmış. [DS]

üleşilme, [ül-e-ş-il-me] *is.* Üleşilmek eylemi.

üleşilmek, [ül-e-ş-il-mek] *edil. f. [-ir]* Paylaşmak eylemi yapılmak; kendisi paylaşma eylemine konu olmak; bölüşülmek.

üleşme, [ül-e-ş-me] *is.* Üleşmek eylemi.

üleşmek, [ülē-mek > üle-ş-mek اولشمك] *{eT} {eAT} {OsT} {ağız} işteş. f. [-ir]* (İki ve daha çok kişi için) bir şeyi aralarında bölüşmek; o şeye belirli oranda ortak olmak; pay etmek; paylaşmak. [DLT] [EUTS] [DK] [DS]

üleştirilme, [üleş-tir-il-me] *is.* Üleştirilmek eylemi.

üleştirilmek, [üleş-tir-il-mek اولشدرلك] *{OsT} edil. f. [-ir] [OsT -ür]* Üzerinde paylaştırmak eylemi uygulanmak; paylaştırmak eylemine konu olmak; bölüştürülmek; pay edilmek; paylaştırılmak.

üleştirim, [üleş-tir-im] *is.* **1.** Üleştirmek, paylaştırmak eylemi. **2.** Bir ticarî ürünün ticarî etkinlikler aracılığıyla topluma dağıtılması.

üleştirimli, [üleş-tir-im-li] *sf.* Bir ürünün halka dağıtımı ile ilgili olan. ⊡ **üleştirimli tüze,** *fel. Ödül ya da cezanın herkesin hakkına göre dağıtılmasına dayanan tüze.*

üleştirme, [üleş-tir-me] *is.* **1.** Üleştirmek, paylaştırmak eylemi. **2.** Bir şeyi paylara ayırarak dağıtma eylemi. ⊡ **üleştirme sıfatı,** *dbl. Dağıtımı yapılacak bir yığın nesneden, kişiden hak sahibi olarak bilinen varlık ya da kişilere kaçar tane düştüğünü belirten sayı sıfatı, üç-er, yedi-ş-er.* || **üleştirme zarfı,** *dbl. Zarf görevinde kullanılan üleştirme sıfatı.*

üleştirmek, [üleş-tir-mek اولشدرمك] *gçl. f. [eAT. -ür] [-ir]* Paylaşmak eylemini yaptırmak; paylaşmalarını sağlamak; her birine payını vermek; bölüştürmek; pay ettirmek; paylaştırmak; taksim etmek. *{eAT} {OsT} {ağız} (aynı)* [DS]

üleştirmeli, [üleş-tir-me-li] *sf.* Bir üleştirme eylemine ya da biçimine ilişkin.

üleştürmek, [ülē-mek >üle-ş-tür-mek اولشدورمك] *{eT} gçl. f. [-ür]* Paylaştırmak. [EUTS]

üleşük, [üleş-ik / ūlēş-ūk اولاشوك] *is.* **1.** *{eAT}* Pay; hisse. **2.** *{OsT}* Pay etme; taksim; tevzi.

ület, [Bul. ládja] *{ağız} is. dnz.* Yelkenli. [DS]

ületmek[1], [ülē-mek > üle-t-mek] *{eT} gçl. f. [-ür]* Paylaştırmak; dağıtmak. [DLT] [KB]

ületmek[2], [üle-t-mek] *{ağız} gçl. f. [-ir]* Balta, satır, keser, bıçak gibi araçların ağzını keskinlettirmek; biletmek. [DS]

ületmek[3], [ile-t-mek] *{ağız} gçl. f. [-ir]* Ulaştırmak; iletmek. [DS]

ülez, [öl-mek > ül-ez] *{eT} sf.* (Güneş için) sönük. [EUTS]

ülezmek, [ülez-mek] *{ağız} gçsz. f. [-ir]* Hastalık yüzünden incelmek, zayıflamak. [DS]

ülfer, [Yun. noupharo > Nilüfer *(Bursa'da akarsu)* > ülfer] *{ağız} is.* **1.** Irmak; dere. **2.** Nilüfer çiçeği. [DS]

ülfertmek, [ülfer-t-mek] *{ağız} gçl. f. [-ir]* Abartmak. [DS]

ülfet, [Ar. ülfet الفت] *{OsT} is.* **1.** Alışma; kaynaşma. **2.** Görüşüp konuşma. **3.** Dostluk, arkadaşlık. ☞ **ülfet etmek,** *1. Görüşmek, konuşmak. 2. Arkadaşlık etmek, 3. Alışmak.*|| **ülfet-ger,** *Arkadaşlık eden.*

ülgen, [Kırgız. - Kaz. ül-gen > ül-gēn / ülken] *{eT} sf.* **1.** Büyük; ulu; yüce. [ETY] **2.** *is.* Ulu yer.

Ülger, [ülker] *{ağız} is.* Sabah yıldızı; Ülker. [DS]

ülger, [Far. rūy-i kār > ürker > ülger اولكر] *is.* **1.** Kadife, şeftali gibi şeylerin üzerinde bulunan küçük tüyler. **2.** *{OsT}* Kumaşın yüzü veya havı.

ülgudür, [ülgu-d-ür ?] *{ağız} is.* **1.** Varlık; cisim. **2.** Beden. [DS]

ülgûze, [Ar. lüğāz > ülğüze الغوزه] *(ülğu:ze) {OsT} is.* Kapalı söz; bilmece; yanıltmaca.

ülgü[1], [ül-mek / ül-ē-mek *(paylaştırmak)* > ül-gṻ] *(ülgü:) is.* **1.** Hisse; kısım; parça; pay. [EUTS] **2.** Ölçü; miktar; adet; sayı. [EUTS] [Gabain] [Üç İtigsizler] **3.** Tartı; terazi. [ARAT] [KB] **4.** Terazi burcu. [KB] **5.** *{ağız}* Tutum; davranış; durum; eğitim. [DS]

ülgü[1], [ül-gü] *{ağız} sf.* **1.** İsteğe uygun olmayan; uydurulamayacak olan. **2.** (Kişi için) yakışıklı. [DS]

ülgüç, -cü [ül-güç] *{ağız} is.* Ustura. [DS]

ülgüdür, [ülgü-d-ür] *{ağız} is.* Örnek. [DS]

ülgülemek, [ül-gṻ > ül-gü-lē-mek] *(ülgüle:mek) gçl. f. [-r]* **1.** Ölçmek; tartmak. [EUTS] [Üç İtigsizler] [KB] [Mühennâ] **2.** Düzenlemek. [KB] **3.** Hesaplaşmak. [Üç İtigsizler]

ülgülençsiz, [ülgü-lē-mak > ülgü-le-nç-siz] *{eT} sf.* Ölçülemeyecek kadar büyük, ölçüsüz; hadsiz; ölçülemez; ölçülemeyen. [ARAT] [EUTS] [Gabain]

ülgülüg, [ül-gṻ > ül-gü-lüg] *{eT} sf.* **1.** Ölçülü; ölçüde. [Üç İtigsizler] **2.** Tartılmış. [Mühennâ]

ülgüsüz, [ülgṻ > ül-gü-süz] **1.** Nasipsiz; kısmetsiz. [EUTS] **2.** Ölçüsüz; sayısız; çok; tartılamaz; hadsiz hesapsız. [ARAT] [EUTS] **3.** *{ağız}* (Kişi için) biçimsiz; kılıksız; çirkin. [DS]

ülgüt, [ülgü-t] *{ağız} is.* **1.** Örnek. **2.** İşaret; belirti; im; nişan. [DS]

ülhiyye, [Ar. ülhiyye الهيه] *{OsT} is.* Çocuk oyuncağı; oyuncak.

ülhüvve, [Ar. ülhüvve الهوه] *{OsT} is.* → ülhiyye.

ülike, [ölī-ge / ülī-ge] *{eT} is.* Ökse otu. [DLT]

ülilebsar, [Ar. üli'l-ebṣār اولى الابصار] *(ülilebsa:r) {OsT} is.* Görüşü güçlü kimseler.

ülilemr, [Ar. üli'l-emr اولى الامر] *{OsT} is.* **1.** Yasa koyucu; padişah. **2.** Müslümanların halife, kadı, kumandan gibi amirleri.

ülinnüha, [Ar. üli'n-nühā اولى النها] *(ülinnüha:) {OsT} is.* Akıllı kimseler.

ülitmek, [öl-ī-t-mek / ülī-t-mek] *{eT} gçl. f. [-ür]* Islatmak. [Mühennâ]

ülke, [Moğ. ölke / Türkm. ülke / Far. ulkā] *is.* **1.** Bir ulusun barındığı ve sahip olduğu devletin topraklarının tümü; yurt; memleket; diyar. **2.** İklim, verimlilik vb. özellikleri bakımından düşünülen topraklar. **3.** Sınırları belli toprak parçası; vatan. **4.** Devlet. **5.** Belirli bir özelliğiyle söz edilen bölge. ☞ **ülke açmak,** *Savaşarak bir ülkeyi ele geçirmek; topraklarına katmak.*|| **ülke coğrafyası,** *Ülkeler coğrafyası.*|| **ülke dışı,** *Bir devletin sınırlarının dışı ile ilgili olan; yurt dışında bulunan.*|| **ülke dışılık,** *huk. Kimi kişileri bulundukları ülkenin yargı denetimi dışında tutan bağışıklık.*|| **ülkeler arası,** *İki ve daha çok ülkeyi ilgilendiren; çok sayıda ülkeye ilişkin.*|| **ülkeler coğrafyası,** *Yeryüzündeki değişik yerlerin toplumsal olayları ile coğrafya arasındaki ilişkiyi inceleyen bilim dalı.*

ülkeyen, [ürk-mek > ürk-eğen / ülke-y-en] *{ağız} sf.* Korkak; ürkek. [DS]

ülken, [Kırgız. - Kaz. ül-gen > ül-gēn / ülken] *sf.* Yüksek; büyük. [ETY]

Ülker, [ülker] *öz. is. gök b.* Boğa takım yıldızında yedi yıldızdan meydana gelen yıldız kümesi; Civciv Kafesi; Süreyya. ☞ **ülker çiçeği,** *{ağız} Yıldız biçiminde küçük parçaları olan, iri bir çiçek.* [DS]||

Ülker fırtınası, *Gerçekleşme olasılığı yüzde on üç dolayında olan 22 Mayısta meydana gelen fırtına.*|| **Ülker dönümü fırtınası,** *Gerçekleşme olasılığı yüzde kırk üç dolayında olan genellikle 29 Kasımda meydana gelen sayılı fırtına.*

ülker[1], [ül-ker / ül-ger] *{eT} is.* **1.** Tunç ustası; tunç yapan. **2.** *öz. is.* Ülker yıldızı; Süreyya yıldızı. *{eAT} (aynı)* [DLT] [EUTS] [KB] ⊡ **ülker çerig,** *Savaşta düşmanı pusuya düşüren askerler.* [DLT]

ülker[2], [Far. rūy-ikār => (ü)rker > ülker] *is.* **1.** Kadife, şeftali vb. üzerinde bulunan ince tüyler; tüycük. **2.** *{ağız}* Kumaşın yüzü. [DS]

ülkesel, [ülke-sel] *sf.* Ülkeye ilişkin; ülke ile ilgili.

ülkesellik, -ği [ülke-sel-lik] *is.* Ülkeye ilişkin olma durumu.

ülkü[1], [*eT.* ül-mek > ül-gü / ül-kü] *is.* **1.** *{eT}* Ahit; peyman; söz verme. [DLT] **2.** Amaç edinilen, ulaşılmak için çaba harcanan şey; ideal; mekûre, *(1935).* **3.** *fel.* Gerçekte var olmayıp yalnız düşüncede tasarım hâlinde var olan ve yalnızca düşünce ile kavranabilen şey; ideal. **4.** Bir topluluğun ya da kişinin yüksek amaçlarına uygun bulduğu ve ulaşmayı hedeflediği düşünsel, siyasal ve ahlakî değerlerin tümü; ideal; mefkûre. **5.** İnsanı, duyular dünyasının üstüne yükselten, hiçbir zaman tam olarak gerçekleşmesi mümkün olmayan fakat amaç olarak belirlenen ve öyle kalan kılavuz ilke; örnek değer yargısı; ideal; mefkûre.

ülkü[2], [ül-kü / ülgü] *{ağız} is.* Giyim; kuşam; kılık. [DS]

ülkü[3], [ürk-ü] *{ağız} is.* Ürküntü; ürkme. [DS]

ülkücü, [ülkü-cü] *is.* **1.** İnsanlığı ve içinde bulunduğu toplumu daha iyiye götürmek için toplumsal, siyasal, ahlaksal ve düşünsel değerlere inanan ve böyle bir ideale bağlanan kimse; idealist; mefkûreci. **2.** *sf.* Ülkücülükten kaynaklanan; ülkücülüğe dayanan.

ülkücülük,-ğü [ülkü-cü-lük] *is.* **1.** Ülkücü olma durumu. **2.** Belli bir ülküye bağlamış olarak sürdürülen yaşama biçimi; idealizm; mefkûrecilik. **3.** *siy.* Ülkü Ocakları ve MHP kadroları mensuplarının benimsedikleri Dokuz Işık öğretisini uygulamaya geçirme uğraşısı.

ülküdaş, [ülkü-daş] *is.* Aynı ülküye bağlanan kişilerden her biri.

ülküdeş, [ülkü+deş] *is.* → ülküdaş.

ülküleştirilme, [ülkü-leş-tir-il-me] *is.* Ülküleştirilmek eylemi.

ülküleştirilmek, [ülkü-leş-tir-il-mek] *edil. f. [-ir]* Ülküleştirmek eylemi yapılmak; ülkü durumuna getirilmek.

ülküleştirme, [ülkü-leş-tir-me] *is.* **1.** Ülküleştirmek eylemi. **2.** *psikol.* Bir kişi veya nesnenin kusurlu yanlarını dikkate almayarak özel bir yaklaşımla yetkinmiş gibi görme hâli.

ülküleştirmek, [ülkü-leş-tir-mek] *gçl. f. [-ir]* **1.** Ülkü durumuna getirmek. **2.** Ülküsel bir yetkinlik yüklemek; ülkü sayılabilecek değere yüceltmek.

ülkün, [ül-kün] *{ağız} is.* **1.** Evin, damın köşesi. **2.** Köşe taşı.[DS]

ülküsel, [ülkü-sel] *sf.* **1.** Ülkü ile ilgili; ülküye dayanan. **2.** Gerçekte var olmayıp yalnızca düşüncede var olan; ideal; mefkûrevi.

ülküsüz, [ül-gü > ülgü-süz] *{eT} sf* Hadsiz hesapsız; sayısız. [EUTS]

ülküt, -dü [ül-gü-t / ül-kü-t] *{ağız} is.* Örnek. [DS]

ülkütmek, [ürk-üt-mek] *{ağız} gçl. f [-ür]* Ürkütmek. [DS]

ülle[1], [üğ-re-mek > üğre / ülle] *{ağız} is.* Yeni doğmuş, henüz kırkı çıkmamış çocuk. [DS]

ülle[2], [ül-le ?] *{ağız} is.* Yüksek ev. [DS]

üllemek, [üğ-re-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-r(ü)-yor]* Yavaşça sallamak. [DS]

üllük[1], **-ğü** [ül-lük / ülük] *{ağız} is.* Testi, ibrik gibi kapların emziği. [DS]

üllük[2], **-ğü** [öl-lük] *{ağız} is.* Öllük. [DS]

üllük[3], **-ğü** [ül-lük] *{ağız} is.* Baş parmakla işaret parmağı arasındaki açıklık. [DS]

üllüp[1], [? üllüp] *{ağız} sf.* Kaygan anlamında sabunla birlikte kullanılır; sabun gibi. [DS]

üllüp[2], [? üllüp] *{ağız} is.* Hile; düzen; dolap; göz boyama. [DS]

üllüpçü, [üllüp-çü] *{ağız} is.* Dolandırıcı; hilebaz. [DS]

üllüz, [öl-ez / üllüz] *{ağız} sf.* Cılız; işe yaramaz; güçsüz. [DS]

ülp, [ülp اولپ] *{OsT} is.* Hayvanın erkeklik organı.

ülpek, -ği [ülp-ek] *{ağız} is.* Birkaç kaynağın bir arada bulunduğu yer. [DS]

ülpermek, [ürp-er-mek اولپرمك] *{OsT} gçsz. f. [-ür]* Ürpermek.

ülpü, [ülp-ü] *{ağız} is.* İnek, davar memesi. [DS]

ülser, [Yun. elkos / Lat. ulcus – eris > Fr. ulcère] *is. tıp.* **1.** Doku kaybı durumu. **2.** Sindirim organlarında görülen deri ya da mukoza yarası; karha. ⊡ **ülser yapıcı,** *Mide ve onikiparmak bağırsağı ülserine neden olan maddeler.*

ülserasyon, [Fr. ulcération] *is. tıp.* Deri ya da mukoza üzerinde görülen doku kaybı.

ülserli, [ülser-li] *sf. tıp.* Ülseri bulunan.

ülserojen, [Fr. ulcérogène] *sf.* Ülser yapıcı.

ülserokanser, [Fr. ulcérocancer] *is. tıp.* Mide ülseri sonucunda gelişen kanser.

ültimatom, [Lat. ultimus *(son olarak)* > ultumatus > Fr. ultimatum] *is.* **1.** Bir devletin, belirli bir süre içinde yerine getirilmesi isteğiyle başka bir devlete verdiği, yerine getirilmediği takdirde savaş sebebi sayılacak nota; şartlı savaş ilanı. **2.** Herhangi bir görüşmede bir devletin karşı devletten istediği şey-

leri belirttiği buyurucu belge. **3.** Hiçbir tartışmaya girmeden kabul ya da reddedilecek kesin öneri. ▭ **ültimatom vermek,** *İsteklerinin kesin olarak yerine getirilmesini sert biçimde istemek; nota vermek.*

ültimatomsu, [ültimatom-su] *sf.* Ültimatom gibi; ültimatoma benzer; ültimatom tarzında.

ültra-, [Lat. ultra *(ötesi, ..den çok)*] *ön ek.* Önüne getirildiği Latince kökenli kelimelere *"ötesinde, uç noktada, aşırı derecede bulunan"* anlamları katan ön ek.

ültrafiltrasyon, [Fr. ultra-filtration] *is.* Peynir yapımını kolaylaştırmak amacıyla uygulanan ileri derecede süzme işlemi.

ültrafiltre, [Fr. ultra-filtre] *is.* İleri derecede süzme işlemini gerçekleştiren aygıt.

ültramikroskop, [Fr. ultramicroscope] *is.* Normal mikroskopla görünemeyen çok küçük boyutlu maddeleri özel ışıklandırma sistemi ile görmeyi sağlayan bir tür mikroskop.

ültramikroskopi, [Fr. ultra-microscopie] *is.* Ultramikroskop tekniği ile yapılan inceleme ve araştırma.

ültramodern, [Fr. ultra-modern] *is.* (Düşünce, eğilim, üslup için) en üst sınırda bulunan; ileri derecede çağdaş; çok modern.

ültrason, [Fr. ultrason] *is.* **1.** Ses üstü; ses ötesi. **2.** Ses ile aynı yapıda olmasına rağmen insan kulağının algılayamayacağı kadar yüksek frekanslı titreşim.

ültrasonografi, [Fr. ultrasonographie] *is. tıp.* **1.** Ses üstü dalgaların organlardan yansıyan görüntülerinin incelenmesine dayanan tıbbî araştırma yöntemi. **2.** Bu yöntemle elde edilen görüntü; ekografi.

ültrasonoskopi, [Fr. ultrasonoscopie] *is. tıp.* Ses üstü dalgalar kullanarak insan vücudunun muayene edilmesi.

ültrasonoterapi, [Fr. ultrasonothérapie] *is. tıp.* Ses üstü dalgalar kullanılmak suretiyle yapılan tedavi yöntemi.

ültraviyole, [Fr. ultravidlet] *is.* **1.** Mor ötesi. **2.** Güneş ışığının tayfında mor ışınların dışında kalan ve gözle görülmeyen ışınlar.

ül'ube, [Ar. ülʿūbe العوبه] *(ül-u:be) {OsT} is.* Oyun; piyes.

üluf, [Ar. elf > ülüf] *(ülû:f) is.* Binler; sayıları bin olanlar.

üluhiyet, [Ar. ilāh > ülūhiyyet الوهيت] *(ülû:hiyet) {OsT} is.* İlah olma; ilahlık; tanrılık niteliği; tanrısallık.

-ülü, [-ılı / -ili / -ulu / -ülü] *yap. e.* → -ılı.

ülü[1], [ülü] *(ülü:) {ağız} ünl.* Şaşma bildirir. [DS]

ülü[2], [ül-ü / ül-üş اولو] *is.* **1.** *{eAT} {OsT} {ağız}* Hisse; pay. [DS] **2.** *{eAT} {OsT} {ağız}* Kısmet. [DS] **3.** *{eAT} {OsT}* Kısım; bölük. **4.** *{ağız}* Düğünde, armağan olarak gönderilen çerez. [DS] **5.** *{ağız}* Çocuklara verilen küçük armağan. [DS] **6.** *{ağız}* Komşuların birbirine gönderdiği yemek. [DS] **7.** *{ağız}* Yoksul komşuya gönderilen yemek. [DS] **8.** *{ağız}* Ölü evine gönderilen akşam yemeği. [DS] **9.** *{ağız}* Kurban etinden verilen sadaka. [DS] **10.** *{ağız}* Yiyecek. [DS] **11.** *{ağız}* Armağan. [DS]

ülü[3], [üğ-ü-lü > ülü] *{ağız} is.* Elenmiş bulgurun incesi. [DS]

ül'üban, [Ar. ülʿübān العبان] *{OsT} is.* Oyuncu; aktör.

ülübe, [? ülübe] *{ağız} is.* **1.** Patates. **2.** Fasulye. [DS]

ülübü, [? ülübü] *{ağız} is.* **1.** Fasulye; kuru fasulye. **2.** Börülce. [DS]

ülübüsük, -ğü [ülübü-sük] *{ağız} sf.* Sersem; tembel; beceriksiz. [DS]

ülüç, -cü [ülü-ş / ülü-ç] *{ağız}* is. Komşunun komşuya yaptığı karşılıksız yardım. [DS]

ülüg, [ül-ē-mek *(paylaştırmak)* > ül-üg] *{eT} is.* **1.** Pay; hisse; nasip. [DLT] [ETY] [EUTS] [Gabain] [İKPÖy.] [KB] **2.** Bölüm; bölük; kısım. [ETY] **3.** Talih; kader; kısmet; kut; saadet. [ETY] [EUTS] [Gabain] [Tekin] [İKPÖy.] ▭ **eki ülügi atlıg erti bir ülügi yadag erti,** *İki kısım atlı, bir kısım yaya idi; üçte iki atlı, üçte bir yaya idi.*

ülüglemek, [ülüg > ülüg-lē-mek] *{eT} gçl. f. [-r]* Paylaşmak; taksim etmek; bölmek. [EUTS]

ülüglüg, [ül-üg > ül-üg-lüg] *{eT} sf.* **1.** Üleştirilmiş; pay edilmiş; dağıtılmış. [DLT] **2.** Kutlu; bahtlı; mutlu; kısmetli; iyi kısmetli; mesut. [EUTS] [Gabain] **3.** Bir unvan. [EUTS]

ülügsüz, [ülüg > ülüg-süz] *{eT} sf.* Kısmetsiz; mutsuz; [Gabain]

ülük[1], [ül-mek / ül-ē-mek *(paylaştırmak)* > ül-üg / ül-ük] *is.* Pay; nasip; hisse. [DLT] [KB]

ülük[2], **-ğü** [ül-ük اولوك] *{ağız} is.* **1.** İbrik, testi, çaydanlık vb. emziği. *{OsT} (aynı)* **2.** Çeşme musluğu. [DS]

ülük[3], **-ğü** [öl-ük / ülük] *{ağız} sf.* Zayıf. [DS]

ülük[4], **-ğü** [öñ-lük > ülük] *{ağız} is.* Önlük. [DS]

ülüklenmek, [ülük-le-n-mek اولوكلنمك] *{eAT} dönşl. f. [-ür]* Filizlenmek.

ülül, [*ül-mek > ül-ül] *{eT} sf.* Tartıp ölçerek paylaştıran.

ülülebsar, [Ar. ülü'l-ebṣār اولى الابصار] *(ülülebsa:r) {OsT} is.* Görüş sahibi kimseler.

ülülelbab, [Ar. ülü'l-elbāb اولى الالباب] *(ülülelba:b) {OsT} is.* Sağduyu sahibi kimseler.

ülülemek, [ülü-le-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [l(ü)-yor]* Bulguru eleyerek incesini ayırmak. [DS]

ülülemr, [Ar. ülü'l-emr اولى الامر] *{OsT} is.* **1.** Yasa koyucu; padişah. **2.** Müslümanların, halife, kadı ve kumandan gibi amirleri.

ülülü, [ülü-lü اولولو] *{OsT} sf.* Pay sahibi; ortak.

ülüm, [Far. ülüm الم] *{OsT} is.* Bölük; cemaat; takım. ⊡ **ülüm ülüm,** *{OsT} Bölük bölük; takım takım.*

ülüngür[1], [öl-ün-mek > ülün-gür] *{ağız} sf.* **1.** Zayıf. **2.** (Eşya için) eski; yıpranmış. [DS]

ülüngür[2], [ülün-gür] *{ağız} is.* Fidanların canlı, güçlü filizi. [DS]

ülünğür, [ülünğür] *{ağız} sf.* (Kişi için) Güçsüz, beceriksiz ve pis. [DS]

ülünkörü, [ölün+kör-ü] *{ağız} is.* Eskiden ocaklara konulan demir ızgara; sacayak. [DS]

ülüs, [ülüs] *{ağız} is.* Kalabalık. [DS]

ülüş, [ül-ē-mek *(paylaştırmak)*>ül-üş اولوش] *{eT} {eAT} {OsT} is.* **1.** Pay; bölüm; fasıl; kısım; parça; halk arasında taksim; hisse. *{ağız} (aynı)* [DLT] [EUTS] [Gabain] [KB] [Mühennâ] [Üç İtigsizler] [DS] **2.** Kesilen hayvanın etinden alınan pay. **3.** Eski Türk ve Moğol devlet düzeninde pay sistemi. **4.** *{ağız}* Komşuların birbirine gönderdiği yemek. [DS] ⊡ **tüz ülüş,** *{eT} (Düz pay) eşit pay.*

ülüşlüg, [ülüş-lüg] *{eT} sf.* **1.** (Mal ve nesne için) pay edilmiş; eşit olarak paylaştırılmış. **2.** (Kişi için) eşit pay verilmiş; pay sahibi olan; hissedar.

ülütmek[1], [ülü-t-mek / yülüt-mek اولتمك] *{eAT} {OsT} gçl. f. [-ür]* Tıraş etmek; yolmak.

ülütmek[2], [öl[2] > ül-üt-mek] *{ağız} gçl. f. [-ür]* (Küçük bebek için) sidiğini kundaktan taşırmak. [DS]

ülüz, [ül-üz / ülüz] *{ağız} sf.* (Işık için) güçsüz. [DS]

ülüzgâr, [Far. rūz-gār] *{ağız} is.* **1.** Rüzgâr; yel. **2.** Romatizma ağrısı. [DS]

ülvan, [Ar. ʿunvān] *{ağız} is.* **1.** Şan; san; ad. **2.** Kibir; onur. **3.** Övünç; övünme. **4.** Gösteriş, tantana; saltanat. [DS]

-üm, [-ı-m / -i-m / -u-m / -ü-m] *yap. e.* → -m.

-üm, [-i-m / -i-m / -u-m / -ü-m] *çek. e.* → -m.

-üm, [men > ben > -ım / -im / -um / -üm] *çek. e.* → -ım.

üm[1], [üm] *is.* **1.** İç donu. [EUTS] **2.** Pantolon; don; şalvar [DLT] [Gabain]

üm[2], **-mmü** [Ar. ümm ام] *{OsT} is.* **1.** Anne. **2.** Çıkış noktası; kaynak. **3.** Yol.

ümdud, [Ar. ümdūd امدود] *(ümdu:d) {OsT} is.* Görenek; âdet; usul.

ümduha, [Ar. ümdūḥa امدوحه] *(ümdu:ha) {OsT} is.* Övülmeye sebep olan şey.

üme, [ümē] *(üme:) {eT} is.* Misafir. [KB]

ümece, [Yun. imitsea / *eT.* emgek *(emek)* > emgece > imece / ü-mek > ü-mece] *{ağız} is.* İmece. [DS]

ümeci, [ü-mek > ü-me-ci] *{ağız} is.* Yardımcı. [DS]

ümek, [üg-mek / ū-mek] *{eT} gçl. f. [ür]* **1.** Yığmak; biriktirmek. [ETY] **2.** Yayılmak. [İKPÖy.] **3.** Gerinmek. [İKPÖy.] **4.** *{ağız}* Asker. [DS]

ümelemek, [ümē-lē-mek] *{eT} gçsz. f. [-er]* Misafirliğe gitmek. [ETY]

ümem, [Ar. ümmet > ümem امم] *{OsT} is.* İnsan toplulukları; ümmetler. ⊡ **ümem-i kadîme,** *{OsT} Eski zaman toplumları.*|| **ümem-i sābıka,** *{OsT} Geçmiş zaman toplumları.*

ümena, -a'i [Ar. emīn >ümenā' امناء] *(ümena:) {OsT} is.* **1.** Kendilerine güvenilir kişiler; emanet edilebilir kişiler. **2.** Alay ya da sandık hesaplarını tutan görevliler; tahsildarlar. ⊡ **ümenā-yı kavm,** *{OsT} Bir kavmin güvenilir kişileri.*

ümera, [Ar. emīr > ümerā امرا] *(ümera:) is.* **1.** Beyler; emirler. **2.** Fermanlı subaylar. ⊡ **ümerā-yı askeriye,** *İmparatorluk döneminde albaydan daha yüksek rütbeli subaylara verilen unvan; paşalar.*|| **ümerā-yı bahriye,** *İmparatorluk döneminde, donanmadaki yüksek rütbeli subaylara verilen ad.*

ümeşmek, [üme-ş-mek] *{ağız} işteş. f. [-ir]* Toplanmak; üşüşmek. [DS]

ümgük, [üm-gük] *{eT} is.* İmik; çocukların tepesinde bulunan yumuşak yer. [DLT]

ümhud, [Ar. ümhūd امهود] *(ümhu:d) {OsT} is.* **1.** Çömlek. **2.** Tuzluk.

ümid, [Far. ümīd امید] *(ümi:d) {OsT} is.* → ümit. ⊡ **ümîd-i cānān,** *{OsT} Sevgilinin geleceğine dair beklenti ümidi.*|| **ümîd-i istikbāl,** *{OsT} Yarına ilişkin ümit.*|| **ümîd-bahş,** *{OsT} Ümit veren.*|| **ümîd-bahşā,** *Ümit verecek biçimde.*|| **ümîd-bahşāne,** *{OsT} Ümit verene yakışır tarzda.*|| **ümîd-bahşî,** *{OsT} Ümit verme; umutlandırma.*|| **ümîd-beste,** *{OsT} Ümitlenmiş.*|| **ümîd-gâh,** *{OsT} Ümit bağlanılan yer veya makam; ümit kapısı.*|| **ümîd-geh,** *{OsT}* → ümid-gâh.|| **ümîd-vār,** *{OsT} Ümitli; uman.*|| **ümîd-vārāne,** *{OsT} Ümitli olana yakışacak durumda.*|| **ümîd-vārî,** *{OsT} Ümitli oluş.*

ümit, -di [Far. umīd / ummīd امید] *(-mi:di) is.* **1.** Çok istenen bir şeyin gerçekleşeceğine ilişkin inançtan doğan ferahlatıcı güven duygusu; umma; beklenti; umut. **2.** Bu güven duygusuyla kendisine bağlanılan kişi ya da şey. ⊡ **ümide düşmek,** *Gerçekleşeceğine inanmak; umutlanmak.*|| **ümide kapılmak,** *Olacağı, gerçekleşeceği hayalini beslemek; boş yere ümitlenmek.*|| **ümidi boşa çıkmak,** *Beklentisi gerçekleşmemek; boş yere ümitlenmiş olmak.*|| **ümidi kırılmak,** *Beslediği umutlar yok olmak.*|| **ümidini kesmek,** *Beklentiyi bırakmak; olacağına ilişkin bir şey beklemez, ummaz olmak.*|| **ümidini yitirmek,** *Hiçbir beklentisi kalmamak.*|| **ümidi sönmek,** *Beklentisinin olacağına, gerçekleşeceğine dair inancı sarsılmak; umudunu yitirmek; umudu kalmamak; umut kalmamak; beklentisini yitirmek.*|| **ümidi suya düşmek,** *Umduğu şey gerçekleşmeyecek gibi görünmek; ümit kalmamak.*|| **ümit bağla-**

mak, *Bir kişi ya da şeyden bir şeyler beklemek; ondan ummak; ona güvenmek; olmasını ya da olacağını kuvvetle beklemek.*|| **ümit bırakmak,** *Ümitlendirmek; ümit vermek.*|| **ümit dünyası,** *Gerçekleşmeyecek şeyleri ummanın hoş görülmesi gerektiğini belirten söz.*|| **ümit etmek,** *Bir şeyin gerçekleşeceğini umarak beklemek ummak; beklemek.*|| **ümit kapısı,** *Ümit bağlanılan yer ya da makam.*|| **ümit serpmek,** *Umutlandırmak; umut vermek.*|| **ümit uyanmak,** *Beklenti gerçekleşir gibi olmak; umut belirmek; umut doğmak.*|| **ümit yok,** *Hiçbir olumlu belirti yok; umut kesik.*

ümitlendirme, [ümit-le-n-dir-me] *is.* Ümitlendirmek eylemi; umutlandırma.

ümitlendirmek, [ümit-le-n-dir-mek] *gçl. f. [-ır]* Bir kimsenin umutlanmasına, umuda kapılmasına neden olmak; umut vermek; umutlandırmak.

ümitleniş, [ümit-le-n-iş] *is.* Umutlanmak eylemi ve biçimi; umutlanış.

ümitlenme, [ümit-le-n-me] *is.* Ümitlenmek eylemi; umutlanma

ümitlenmek, [ümit-le-n-mek] *dönşl. f. [-ır]* Bir şeyin olmasını, gerçekleşmesini inançla beklemek; umut beslemek; umutlanmak.

ümitli, [ümit-li] *sf.* **1.** Umudu olan; umut besleyen; umutlu. **2.** Gerçekleşmesi umulan; umut veren.

ümitsiz, [ümit-siz] *sf.* **1.** Umudu olmayan; umut beslemeyen; umutsuz. **2.** Umudunu yitirmiş olan. **3.** Hayattan hiçbir beklentisi olmayan. **4.** Bir şeyden, gerçekleşmesinden umudunu kesmiş olan. **5.** (Hasta için) iyileşmesi olanaksız sayılan. **6.** (Durum ya da olgu için) düzelmesi, iyileşmesi, iyi bir sonuca ulaşması mümkün olmayan.

ümitsizlik,-ği [ümit-siz-lik] *is.* Umutsuz olma durumu; tüm umutların yitirilmiş olması hâli; umutsuzluk.

ümiz, [Far. ümiz] *{eAT} is.* Ümit. [DK]

ümleşmek, [üm-le-ş-mek] *{eT} işteş. f. [-ür]* Şalvarını ortaya koyarak kumar oynamak. [DLT]

ümluc, [Ar. ümlūc أملوج] *(ümlû:c) {OsT} is.* **1.** Servi yaprağına benzer uzun, karışık bir ot. **2.** Yaprak.

ümlud, [Ar. ümlūd أملود] *(ümlû:d) {OsT} is.* **1.** Taze fidan veya dal. **2.** İnce, narin vücut. **3.** *sf.* Güzel; genç.

-ümlü, [-m-lı / -mli / -mlu / -mlü / -imli / -ımlı / -umlu / -ümlü] *yap. e.* → -mlı.

ümlüg, [üm-lüg] *{eT} sf.* Pantolonlu; şalvarlı.

ümm, [Ar. ümm أم] *{OsT} is.* → üm². ⊡ **ümm-i dünyā,** *{OsT} Mısır; Kahire.*|| **ümm-i sulbe,** *{OsT} anat. Beyin zarlarından en dışta bulunanı ve en kalını.*|| **ümm-i veled,** *{OsT}* → ümmü'l-veled.|| **ümmü'd-dem,** *{OsT} Atar damarlarda görülen şişme.*|| **ümmü'd-dünyā,** *{OsT} Mısır, Kahire ve Bağdat.*|| **ümmü'l-bilad,** *{OsT} Mekke-i Mükerreme.*|| **ümmü'l-ecdād,** *{OsT} 1. Vücutların anası. 2. kim. Cıva.*|| **ümmü'l-fazāil,** *{OsT} Bilim; ilim.*|| **ümmü'l-habāis,** *{OsT} 1. Kötülüklerin anası. 2. Şarap; içki.*|| **ümmü'l-hat,** *{OsT} 1. Çizgilerin anası. 2. Nesih yazı.*|| **ümmü'l-hücre,** *{OsT} anat. Ana hücre.*|| **ümmü'l-kitāb,** *{OsT} 1. Kitabın anası. 2. Fatiha Suresi. 3. tasvf. Akl-ı evvel. 4. Arşın üzerindeki kaza ve kader levhası.*|| **ümmü'l-kurā,** *{OsT} Mekke-i mükerreme.*|| **ümmü'l-Kur'an,** *{OsT} 1. Kur'an'ın anası. 2. Fatiha Suresi.*|| **ümmü'l-mü'minîn,** *{OsT} 1. Mü'minlerin anaları. 2. Hz. Muhammed'in eşleri.*|| **ümmü'l-müslimîn,** *{OsT} 1. Müslümanların anaları. 2. Hz. Muhammed'in eşleri.*|| **ümmü'l-veled,** *{OsT} isl. huk. Efendisinden çocuğu olan cariye.*|| **ümmü'n-nücūm,** *{OsT} gök b. Samanyolu.*|| **ümmü'r-re's,** *{OsT} anat. Beyin; dimağ.*|| **ümmü'r-rezāil,** *{OsT} 1. Rezilliklerin anası. 2. Bilgisizlik; cahillik.*

ümmehat, [Ar. ümm > ümmehāt امهات] *(ümmeha:t) {OsT} is.* **1.** Anneler. **2.** Çıkış noktaları; kaynaklar; asıllar; esaslar. **3.** Değerli kitaplar. ⊡ **ümmehāt-ı esmā,** *{OsT} Allah'ın dört ismi.*|| **ümmehāt-ı kütüb,** *{OsT} Ana kitaplar.*|| **ümmehāt-ı mü'minîn,** *{OsT} Hz. Muhammed'in zevceleri.*|| **ümmehāt-ı müslimîn,** *{OsT} Hz. Muhammed'in eşleri.*|| **ümmehāt-ı ulviye,** *{OsT} İnsan için gerekli olan akıl, ruh, tutku gibi temel ögeler.*|| **ümmehātü'l-evlād,** *{OsT} Doğurdukları çocukların kendilerinden olduğu efendisi tarafından kabul ve ikrar edilen cariyeler.*

ümmek, [üm-mek] *{eT} gçsz. f. [-r]* Yükselmek. [Gabain]

ümmet, [Ar. ümmet امت] *{OsT} is.* **1.** Bir peygambere inanıp onun yolunu seçen insanların tümü. *{eAT} (aynı)* [DK] **2.** Aynı dili konuşan insanlar topluluğu. ⊡ **ümmet-i cemaat,** *{OsT} Kendilerine gönderilen peygambere uyan insan topluluğu.*|| **ümmet çağı,** *İslam dininin ilke ve kurallarının tamamen uygulandığı dönem.*|| **ümmet-i davet,** *{OsT} Bir peygamber tarafından imana çağrılan topluluk.*|| **ümmet-i icabet,** *{OsT}* → ümmet-i cemaat.|| **ümmet-i İsa,** *{OsT} Hz. İsa'ya uyanlar; Hristiyanlar.*|| **ümmet-i Muhammed,** *{OsT} Hz. Muhammed'in ümmeti; Müslümanlar.*|| **ümmet-i Musa,** *{OsT} Hz. Musa'ya uyanlar; Museviler.*|| **ümmet'ullah,** *{OsT} Halk.*

ümmetçe, [ümmet-çe] *(ümme'tçe) zf.* Ümmet olarak.

ümmetçi, [ümmet-çi] *is.* **1.** Ümmetçilikten yana olan kimse. **2.** *sf.* Ümmetçiliği savunan. **3.** Ümmetçilikle ilgili.

ümmetçilik, -ği [ümmet-çi-lik] *is.* Bir İslam toplumu ve siyasi yönetimi olarak kalmayı savunan siyasal görüş.

ümmi, [Ar. ümm > ümmī / ümmiyye امى / اميه] *(ümmi:) {OsT} sf.* **1.** Anadan doğduğu gibi kalmış olan.

2. Okuma yazma bilmeyen; okur yazar olmayan. 3. Bilgisiz; cahil. 4. Hz. Muhammed'in, okur yazar olmadığı için din konusundaki bilgilerinin Allah vergisi olduğunu ifade eden sıfatı.

ümmid, [Far. ümmīd امید] *(ümmi:d)* *{OsT}* *is.* Ümit.

ümmilik,-ği [ümmi-lik] *(ümmi:lik)* *is.* Okuma yazma bilmeme; okuma yazma bilmeyen kimsenin durumu.

ümmiyane, [Ar. ümmī + Far. -āne امیانه] *(ümmi:ya:-ne)* *{OsT}* *zf.* Okuma yazma bilmeksizin.

ümmiye, [Ar. ümmī > ümmiyye امیه] *{OsT}* *sf.* Anneye ait; anne ile ilgili.

ümmiyet, [Ar. ümmī > ümmiyyet امیت] *{OsT}* *is.* Okuma yazma bilmeyiş.

ümmük, -ğü [*eT.* üm-gük > ümük / ümmük] *{ağız}* *is.* **1.** Boğaz; gırtlak. **2.** İbik. [DS]

ümniye, [Ar. ümniyye امنیه] *{OsT}* *is.* **1.** Umut. **2.** Arzu; istek. **3.** Kuruntu.

ümran, [Ar. umrān عمران] *(ümra:n)* *{OsT}* *is.* **1.** Bayındır olma durumu. **2.** Uygar, ileri ve mutlu olma.

ümsule, [Ar. ümsūle امثوله] *(ümsu:le)* *{OsT}* *is. ed.* Örnek nazım parçası.

-ümsü, [-m-sı / -msi / -msu / -msü / -imsi / -ımsı / -umsu / -ümsü] *yap. e.* → -msı.

-ümsüz, [-m-sız / -msiz / -msuz / -msüz / -imsiz / -ımsız / -umsuz / -ümsüz] *yap. e.* → -msız.

-ümtırak, [-m-tır-ak / -imtırak / -ımtırak / -umtırak / -ümtırak] *yap. e.* → -mtırak.

ümumet, [ar. ümm >ümūmet امومت] *(ümu:met)* *{OsT}* *is.* Analık; ana olma durumu. ◻ **ümūmet ve übüvvet,** *{OsT} Analık ve babalık sıfatları.*

üm'uz, [Ar. üm'ūz امعوز] *(üm-u:z)* *{OsT}* *is.* **1.** Keçi. **2.** Karaca. **3.** Keçi veya karaca sürüsü.

ümük[1], **-ğü** [*eT.* üm-gük] *is.* Yeni doğmuş bebeklerde alnın yukarı tarafında, baş kemiklerinin birleştiği yumuşak olan yer; bıngıldak; imik. [DLT]

ümük[2], **-ğü** [Ar. 'unḳ *(boğaz)*] *{ağız}* *is.* **1.** Boğaz; soluk borusu; gırtlak; imik. [DS] **2.** *{ağız}* Çene. [DS] ◻ **ümüğü düşmek,** *{ağız} Aşırı istek duymak.* [DS]|| **ümüğüne çökmek,** *{ağız} Boğazına sarılmak; boğmaya çalışmak.* [DS]

ümüklemek, [ümük-le-mek] *{ağız}* *gçl. f.* *[-r] [-l(ü) -yor]* Gırtlağını sıkmak. [DS]

ümüklü, [ümük-lü] *{ağız}* *sf.* Dolu. [DS]

ümüldan, [Ar. ümüldān املدان] *(ümülda:n)* *{OsT}* *is.* **1.** Taze fidan; dal. **2.** İnce ve narin beden. **3.** *sf.* Genç; güzel.

ümüldani, [Ar. ümüldānī املدانی] *(ümülda:ni:)* *{OsT}* *is.* → ümüldan.

ümürmek, [üm-ür-mek] *{ağız}* *gçl. f.* *[-ür]* Yemek; yutmak. [DS]

ümürtlek, -ği [ümürt-le-k] *{ağız}* *is.* **1.** Soluk borusu; gırtlak. **2.** Soğanın tohuma kaçmış sapı. [DS]

ümzük[1], [üm-(ü)z-ük] *is.* **1.** *{eT}* Eyerin ön ve arka uçları. **2.** *{ağız}* İbrik, testi gibi kapların emziği. [DS]

ümzük[2], [üm(ü)z-ük] *{ağız}* *is.* İplik kırıntısı; iplik tozu. [DS]

-ün-, [-n- / -in- / -ın- / -un- / -ün-] *yap. e.* → -n-.

-ün[1], [-n / -ın / -in / -un / -ün] *çek. e.* → -n.

-ün[2], [-n / -ın / -in / -un / -ün] *yap. e.* → -n.

ün[1], [*eT.* ün / ūn اون] *is.* **1.** Ses; seda. *{eT} {eAT} {OsT} (aynı)* [EUTS] [KB] [Gabain] [Mühennâ] [Üç İtigsizler] [DK] **2.** Bir kimsenin topluluk tarafından tanınması; onlar üzerinde bıraktığı iyi izlenim; şöhret; şan; nam. *{eT} {eAT} {OsT} (aynı)* [ETY] [KB] [DK] **3.** San. *{eT} {eAT} {OsT} (aynı)* [DLT] [KB] ◻ **atı üni,** *{eT} Adı sanı.*|| **ün almak,** *Herkesçe bilinip tanınır olmak; meşhur olmak; şan salmak.*|| **ün boğulmak,** *{eAT} Ses kısılmak.*|| **ün çekici,** *{eT} 1. Seslenen. 2. Bağıran. 3. Öten.* [Bahşayiş]|| **ün çekmek,** *{eT} {eAT} {OsT} 1. Seslenmek. 2. Bağırmak; haykırmak. 3. Feryat etmek. 4. Ötmek.* [Bahşayiş]|| **ün dartmak,** *{eAT} Ses çıkarmak; bağırmak.*|| **üne kavuşmak,** *Ün sahibi olmak; şöhret bulmak; ünlenmek.*|| **ün kazanmak,** *Herkesçe bilinip tanınır olmak; meşhur olmak; şan salmak.*|| **ün etmek,** *{eAT} {OsT} Bağırmak; haykırmak; seslenmek; ses çıkarmak; çağırmak.*|| **ün eylemek,** *{OsT}* → ün etmek.|| **ün kopmak,** *{eAT} Ses yükselmek.*|| **ün salmak,** *1. {eAT} Haber göndermek 2. Herkesçe bilinip tanınır olmak; meşhur olmak; şan salmak.*|| **ün tün,** *{ağız} Belirti; iz; işaret; im.* [DS]|| **ün urmak,** *{eAT} {OsT} Yüksek ses çıkarmak; bağırmak; haykırmak.*|| **ünü malim** (malum), *{ağız} Şaşkınlık bildirir ünlem.* [DS]|| **ün ünnetmek** (ünletmek), *{ağız} Tellal bağırtmak.* [DS]|| **ününü almak,** *{ağız} Adı, gerektiği kadar yayılıp, iyiden iyiye tanınmış olmak.* [DS]|| **ün vermek,** *{eAT} {OsT} Seslenmek; ses çıkarmak.*|| **ün yapmak,** *Herkesçe bilinip tanınır olmak; meşhur olmak; şan salmak.*

ün[2], [ün] *{ağız}* *is.* Ağıl. [DS]

ün[3], [ün] *{ağız}* *is.* Öğüt. [DS]

ün[4], [ün] *{ağız}* *is.* Diken topluluğu; dikenlik. [DS]

ünan, [Ar. enīn > ünān انان] *(üna:n)* *{OsT}* *is.* İnleme.

ünanimizm, [Fr. unanisme] *is.* **1.** Ortak duygu; iki yanlı anlaşma. **2.** Bireyi toplumsal ilişkiler içinde ele almaya, toplumların özünü anlatmaya yönelik edebiyat öğretisi.

ünas, [Ar. ins > ünās اناس] *(üna:s)* *{OsT}* *is.* İnsanlar; halk; nas.

ünbub, [Ar. enbūb / enbūbe انبوب / انبوبه] *(ünbu:b)* *{OsT}* *is.* **1.** Boğum; kamışın boğumu. **2.** *anat.* İnce

boru; borucuk. ⊡ **ünbūbe-i bevliye,** *{OsT} anat. Sidik borucukları.*|| **ünbūbe-i gırbāliye,** *{OsT} anat. Eleksi boru.*|| **ünbūbe-i hazmiyye,** *{OsT} anat. Sindirim borusu.*|| **ünbūbe-i şa'riye,** *{OsT} anat. Kılcal boru.*|| **ünbūbe-i tal'iye,** *{OsT} bot. Çiçek tozu borusu.*|| **ünbūb-i mi'devî,** *{OsT} tıp. Mide yıkama amacıyla mideye salınan boru.*|| **ünbūbü'l- habl,** *{OsT} İnce yol; patika; keçi yolu.*

ünbubî, [Ar. ünbūbī انبوبى] *(ünbu:bi:) {OsT} sf.* Boru gibi; boruyu andırır; borumsu.

ünbuse, [Ar. ünbūse انبوثه] *(ünbu:se) {OsT} is.* Çocukların oyunu.

ünbuş, [Ar. ünbūş / ünbūşe انبوش / انبوشه] *(ünbu:ş) {OsT} is.* **1.** *bot.* Bitki kökü. **2.** Kökü ile birlikte yerden sökülen ağaç veya fidan.

-ünce, [-mca / -ince / -unca / -ünce] *yap. e.* → -mca.

-üncü, [-ncı / -nci / -inci / -ıncı / -uncu / -üncü] *yap. e.* → -ncı.

-ünç, [-n-ç /-nç / -ınç / -inç / -unç / -ünç]] *yap. e.* → -nç.

ünçü, [yinçü] *{eT} is.* İnci. [EUTS]

ündemek, [ün-dē-mek اندہ ملک] *{eT} {eAT} {OsT} gçl. f. [-r]* Çağırmak; ünlemek; seslenmek. [DLT] [KB] [Mühennâ]

ündeş, [ün-deş] *sf. dbl.* Aynı ses ile biten.

ündeşlik, -ği [ün-deş-lik] *is. ed.* Aynı ses ile bitme durumu; sonu aynı ses ile biten cümlelerin özelliği.

ündeşmek, [ünde-ş-mek] *{eT} işteş. f. [-ür]* Çağrışmak; ünleşmek. [DLT]

ündiçmek, [ünde-ş-mek / ündiç-mek] *{ağız} gçsz. f. [-er]* Öğüt vermek. [DS]

ündüner, [öñ-dün+er] *{ağız} zf.* Geçen gün. [DS]

ündürme, [ün-dür-me] *{ağız}* is. Felç; inme. [DS]

ündürmek, [ün-dür-mek] *{eT} gçl. f. [-ür]* **1.** Çıkartmak. [Üç İtigsizler] **2.** Çıkarmak. [EUTS]

ünek[1], **-ği** [ün-ek] *{ağız} is.* Ünlü; yiğit. [DS]

ünek[2], **-ği** [öñ-ek] *{ağız} is.* Avcı kulübesi. [DS]

ünelmek, [ün > ün-e-l-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* Gelişmek; büyümek; güçlenmek. [DS]

ünemek, [ün-e-mek] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-n(ü)-yor]* Gelişmek; büyümek; güçlenmek. [DS]

üneze, [öñ-ez-e] *{ağız} is.* Avcı kulübesi. [DS] ⊡ **üneze bağlamak,** *{ağız} Pusu kurmak; yol kesmek.* [DS]

üng, [üg / üğ / üng *(yans.)*] *is.* Ötme ve uğuldama bildiren kök. *üng-ül-de-t-mek*

üngel, [Yun. emvole => embel] *{ağız} is.* Üvendire. [DS]

üngendire, [Yun. boukhentra] *{ağız} is.* Üvendire. [DS]

üngmek, [üñ-mek] *(üñmek) {eT} gçl. f. [-r]* Delmek. [DLT]

üngtürmek, [üñ-tür-mek] *(üñtürmek) {eT} gçl. f. [-ür]* Deldirmek. [DLT]

üngü, [aña / o+ki] *{ağız} zm.* Bu; şu; o. [DS]

üngücü, [öñ-ü+uç-u] *{ağız} zf.* Eninde sonunda; kesinlikle. [DS]

üngüjin, [? üngüjin] *{eT} is.* Çölde insanı öldüren umacı; gulyabani. [DLT]

üngük, [üñ-ük اوكوك] *{eAT} is.* Hançere. ⊡ **ünük başı,** *{eAT} Boğaz deliğinin başladığı yer.*

üngüldetmek, [üngül-de-t-mek] *{ağız} gçl. f. [-ir]* (Çocuk için) yaramazlık yapmak. [DS]

üngüle, [aña+ile ?] *{ağız} zf.* O şekilde; öyle. [DS]

üngülmek, [üñ-ül-mek] *(üñülmek) {eT} edil. f. [-ür]* Oyulmak. [DLT]

üngülük, [ün-mek > ün-gü-lük] *{eT} is.* İnat. [Mühennâ]

üngür, [üñ-ür] *{eT} is.* İn; mağara. [DLT] [EUTS] [KB] [Gabain] ⊡ **üñürde turuglı,** *{eT} Mağarada kalmayı düşünen.*

üngürde, [añar-da] *{ağız} zm.* Orada; şurada. [DS]

öngüre, [aña-ra] *{ağız} zm.* Orası; ora. [DS]

üngürmek, [üñ-ür-mek] *{eT} gçl. f. [-ür]* Deldirmek; deştirmek; delik açtırmak. [EUTS]

üngürüş, [üngürüş] *{ağız} is.* Et bıçağı. [DS]

üngüşmek, [üñ-üş-mek] *(üñüşmek) işteş. f. [-ür]* Bir hayvanın derisini birlikte yolmak; yoluşmak. [ETY]

üngüz, [üng-üz] *{ağız} is.* Et bıçağı. [DS]

üni-, [Lat. uni *(bir)*] *ön ek.* Başına getirildiği Latince kökenli kelimelere *"beraber, bir, birlik"* anlamları katan ön ek.

üniforma, [Fr. uniforme] *is.* **1.** Bir toplulukta aynı işi yapan kimselerin giydiği bir örnek giysi; tek tip giysi. **2.** Silahlı kuvvetlerin görevlerini yürütürken giymek zorunda oldukları biçimi kararname ile belirlenmiş kıyafet; askerî kıyafet.

üniformalı, [üniforma-lı] *sf.* Üniforma giymiş olan; üzerinde üniforma bulunan.

üniformitarizm, [Fr. üniformitarizm] *is. Jeol.* Her olayı tek bir nedene bağlayan bilimsel düşünce; güncelcilik.

ünik, -ği [Fr. unique] *sf.* Eşi ve benzeri olmayan; tek.

üniseks, [Fr unisexe] *sf.* (Giysi için) hem kadınların hem de erkeklerin giyebileceği biçimde olan.

ünite, [Lat. unitas > Fr. unité] *is.* **1.** Birleşmiş olma durumu; birlik. **2.** Yapısal bir özellik taşıyan bir bütünün her elemanı; birim. **3.** Bir çokluğu oluşturan bireylerin her biri. **4.** *eğit.* Bir ders programının ya da ders kitabının bölümlerinden her biri.

üniversal,-li [İng. universal] *sf.* Evrensel.

üniversalizm, [İng. üniversalisme] *is.* Evrenselcilik.

üniversite, [Lat. universitas *(topluluk)* > Fr. université] *is.* **1.** Bilimsel özerkliğe ve tüzel kişiliğe sahip, yüksek düzeyde eğitim ve öğretim veren, bilimsel araştırma ve yayın yapan yüksek okul, enstitü ve fakülte gibi aynı rektörlüğe bağlı birimlerden oluşan öğretim kurumu. **2.** Bu tür eğitim ve araştırma

yapan kurumun bulunduğu yer ve binaların tümü. **3.** Bu kuruluşta çalışan ve öğrenim görenlerin tümü. ☞ **üniversiteler arası,** *Birden çok üniversiteyi ilgilendiren.*|| **üniversite sonrası,** *Üniversite öğreniminden sonra gelen ve meslekî bilgileri tamamlamayı amaçlayan öğretim.*

üniversiteli, [üniversite-li] *sf.* **1.** Üniversitede ya da bir yüksek öğretim kurumunda öğrenim gören. **2.** Bir üniversiteye mensup olan; üniversite çalışanı.

ünke, [Ar. uḳḳa] *{ağız} is.* Elli dirhem. [DS]

ünkü[1], [öñü > ünkü / üngü] *{ağız} zm.* Bu; şu; o. [DS]

ünkü[2], [ünkü] *{ağız} is.* Direnme. [DS]

ünkür, [üñ-ür > ünkür] *{eT} is.* Mağara.[EUTS]

ünkürü, [öñ > öñü-rü] *{ağız} zm.* **1.** Orası; ora. **2.** *zf.* Yukarı. [DS]

ünlem, [ün-le-mek > ün-le-m] *is. dbl.* **1.** Güçlü bir duyguyu, canlı bir tepkiyi belirten bağırış, haykırış ya da herhangi bir doğa sesi; nida *(1944)*. **2.** Böyle bir duygu ya da tepkiyi dile getiren bağımsız cümle. **3.** Ünlem işareti. ☞ **ünlem cümlesi,** *dbl. Bir sevinci, korkuyu, şaşkınlığı veya heyecanı anlatan cümle.*|| **ünlem grubu,** *dbl. Çoğunluğu kalıplaşmış olan ve birden çok sözcükten oluşan ünlem. Hadi canım sende!*|| **ünlem işareti,** *dbl. Sevinme, acı, korku gibi duyguları ya da doğadan alınma yansıma sesleri bildiren cümlelerin sonuna konulan noktalama işareti, (!).*|| **ünlem öbeği,** *dbl.* → ünlem grubu.|| **ünlem vurgusu,** *dbl. Ünlem veya ünlem amaçlı özel isimlerde önce yükselen daha sonra alçalan bir baskı ile belirlenen vurgu.*

ünleme, [ün-le-me] *is.* Ünlemek eylemi.

ünlemek[1], [ün-lē-mek اونلامك] *{eAT} {OsT} {ağız} gçl. f. [-r] [-l(ü)-yor]* **1.** Yüksek sesle çağırmak; seslenmek. **2.** Yüksek sesle bildirmek. [DS]

ünlemek[2], [ünle-mek] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(ü)-yor]* İlenmek; kargışlamak. [DS]

ünlemek[3], [ünle-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ü)-yor]* Aldatmak; şaşırtmak; gözünü boyamak. [DS]

ünlemek[4], [ünle-mek] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(ü)-yor]* (Ay için) doğup yükselmeye başlamak. [DS]

ünlen, [ün-le-n] *{ağız} is.* Müezzin. [DS]

ünlenme, [ün-le-n-me] *is.* Ünlenmek eylemi.

ünlenmek[1], [ün-le-n-mek] *edil. f. [-ir]* **1.** Yüksek sesle çağrılmak; bildirilmek. **2.** *dönşl. f.* Çağırmak; seslenmek.

ünlenmek[2], [ün-le-n-mek] *dönşl. f. [-ir]* **1.** Ün kazanmak; herkesçe tanınır bilinir olmak; ünlü olmak; meşhur olmak. **2.** *{ağız}* Dile düşmek; adı kötüye çıkmak. [DS] **3.** *{ağız}* Kibirlenmek; onurlanmak.[DS]

ünleşmek, [ün-lē-ş-mek اونلشمك] *{eAT} {OsT} işteş. f. [-ür]* Birbirine bağırmak; bağrışmak.

ünletme, [ün-le-t-me] *is.* Ünletmek eylemi.

ünletmek, [ün-le-t-mek] *gçl. f. [-ir]* **1.** (Kişi için) yüksek sesle birine çağırtmak. **2.** Bildirtmek; yüksek sesle duyurtmak.

ünlü, [ün-lü] *sf.* **1.** Ün salmış olan; herkesçe bilinip tanınan; meşhur; şanlı; namlı; namdar. **2.** *is. dbl.* Ses yolunda bir engele çarpmadan sadece ses tellerinin titreşimi ile çıkan ses; sesli: vokal; sedalı, *a, e, ı, i, o, ö, u, ü*. **3.** Ünlü harf. ☞ **ünlü arası,** *dbl. İki ünlü arasında bulunan ünsüz.*|| **ünlü atlaması,** *dbl. Ünlü ile biten bir kelimeye çekim ya da yapım eki getirildiğinde kelimenin son ünlüsünün bağlı olduğu sıra (kalın-ince, düz-yuvarlak, dar-geniş)'ya uygun (kalın-ince, dar-geniş, düz-yuvarlak) sıradan bir ek getirilmesi anında ünlünün boğumlanma noktasının, ağız açıklığının ya da dudakların durumunun değişmesi olayı. gel-ir-im / oku-r-um (gelir kelimesine eklenen -im ekindeki (i) ön, dar ve düz sıradan bir ünlü iken aynı ek okur kelimesine getirildiğinde (u) arka, dar ve yuvarlak sıradan bir ünlü durumuna atlamıştır).*|| **ünlü benzeşmesi,** *dbl. Ünlü uyumu.*|| **ünlü boşluğu,** *dbl. Birleştirme ya da ekleme sırasında iki ünlünün yan yana gelmesi ile meydana gelen boşluk, ne[]ise.*|| **ünlü çatışması,** *dbl. Ekleme ve birleştirmelerde iki ünlünün yan yana gelmesi durumu. ne ise > neyse.*|| **ünlü daralması,** *dbl. Çeşitli sebeplerle geniş ünlülerin dar ünlü karşılıklarına dönüşmesi olayı. geymek > giymek.*|| **ünlü düşmesi,** *dbl. Çeşitli nedenlerle bir kelimenin iç ya da son ünlüsünün düşmesi. oyun > oynamak.*|| **ünlü düzleşmesi,** *dbl. Yuvarlak bir ünlünün düz ünlü durumuna gelmesi olayı.*|| **ünlü genişlemesi,** *dbl. Dar bir ünlünün geniş bir ünlüye dönüşmesi durumu.*|| **ünlü ikizleşmesi,** *dbl. Çeşitli nedenlerle bir kelimede iki ünlünün yan yana gelmesi durumu. saat, vaat.*|| **ünlü incelmesi,** *dbl. Çeşitli nedenlerle bir kalın ünlünün incelmesi olayı. bıçkı > biçki.*|| **ünlü kalınlaşması,** *Çeşitli nedenlerle ince bir ünlünün kalın ünlüye dönüşmesi olayı. değirmen > derman.*|| **ünlü kaynaşması,** *Birleştirmelerde yan yana gelen iki ünlümün kaynaşarak tek sese dönüşmesi. sütlü aş > sütlaş > sütlaç.*|| **ünlü kısalması,** *Aslı uzun olan bir ünlümün zamanla kısa söylenir olması. beyāz > beyaz.*|| **ünlü sonrası,** *dbl. Bir kelime ya da cümledeki herhangi bir ünlünün ardından gelen ses birimi.*|| **ünlü türemesi,** *dbl. Söylenim güçlüğü dolayısıyla bazı kelimelerin başında ya da içinde bir ünlünün ortaya çıkması durumu. skarpin > iskarpin.*|| **ünlü uyumu,** *dbl. Türkçede bir kelimedeki ünlülerin incelik-kalınlık, düzlük-yuvarlaklık, darlık-genişlik bakımından uyum göstermesi olayı.*|| **ünlü uzaması,** *dbl. Aslında kısa olan bir ünlünün zamanla uzun söylenir olması durumu.*|| **ünlü-ünsüz uyumu,** *dbl. Bir kelimeye ünsüzle başlayan bir ek getirildiğinde ekin başındaki ünsüzün ünlünün özelliklerine uyması olayı. su-tan > su-dan*|| **ünlü yuvarlaklaşması,** *dbl. Çeşitli nedenlerle düz bir ünlünün yuvarlak söylenir*

olması durumu. bedük > beyük > büyük, bıçuk > buçuk, çamır > çamur.

ünlüg, [üñ-lüg] *{eT} sf.* Sesli; ses sahibi. [DLT]

ünlük, [öñ > ön-lük / ün-lük] *{ağız} is.* Orta; ortalık; meydan. [DS] ✪ **ünlüğe getirmek,** *{ağız} Yapmak; meydana getirmek; ortaya çıkarmak; yaratmak.* [DS]

ünlüleşme, [ün-lü-le-ş-me] *is.* **1.** Ünlüleşmek eylemi. **2.** *dbl.* Bir ünsüzün yanındaki ünlülerin etkisi ile ünlü durumuna gelmesi; bir ünsüzün ünsüz özellikten ünlü özelliğe geçmesi. **3.** Sami dillerinde ünsüz köke kimi ünlülerin katılması.

ünlüleşmek, [ün-lü-le-ş-mek] *dönşl. f. [-ir]* Ünlü durumuna gelmek; ünlü özelliği kazanmak.

ünma, [Ar. ünmā أنمى] *(ünma:) {OsT} is.* İçi ot veya samanla doldurulmuş yastık, yatak gibi eşya.

ünme, [ün-me] *{ağız} is.* Övme. [DS]

ünmek[1], [ü n-mek > (y)ün-mek] *(ü:nmek) {eT} gçsz. f. [-er]* **1.** (Yukarı, dışarı) çıkmak; tırmanmak; yükselmek. [ETY] [EUTS] [Gabain] [Üç İtigsizler] **2.** Belirmek. [ETY] **3.** Kalkmak. [ETY]

ünmek[2], [ün-mek] *{eT} gçsz. f. [-er]* İnat etmek. [Mühennâ]

ünnab, [Ar. ʿunnāb عناب] *(ünna:b) {OsT} is.* → ünnap.

ünnabi, [Ar. ʿunnābī عنابى] *(ünna:bi:) {OsT} sf.* Hünnap renginde.

ünnabiye, [Ar. ʿünnābiyye عنابيه] *(ünna:biye) {OsT} is. bot.* Hünnapgiller.

ünnap, [Ar. ʿunnāb عناب] *is. bot.* **1.** Ayrı çanak yapraklı iki çeneklilerden büyük bir ağaç, *(Zizyphus jujuba)*; çiğde; hünnap, çubakan *(Uyg.)*. **2.** Bu ağacın kırmızı kabuklu, sert çekirdekli, zeytin iriliğinde, güzün olgunlaşan meyvesi.

ünnemek, [ün-lē-mek اونلمك] *{eAT} {ağız} gçl. f. [-r] [-n(ü)-yor]* Çağırmak; seslenmek. [DS]

ünnemen, [ünne-men ?] *{ağız} is.* Battaniye. [DS]

ünnengeme, [ünneñge-me] *{ağız} is.* Gürültü; patırtı; uğultu. [DS]

ünnenmek, [ün-le-n-mek] *{ağız} edil. f. [-ir]* **1.** Çağrılmak. **2.** *dönşl. f.* Acıyla bağırmak; ağlamak. [DS]

ünneşmek, [ün-le-ş-mek] *{ağız} işteş. f. [-ir]* **1.** Seslenmek; bağırmak. **2.** *dönşl. f.* İlenmek; beddua etmek. [DS]

ünnü, [ün-lü] *{ağız} sf.* Ünlü. [DS]

üns, [Ar. üns انس] *{OsT} is.* **1.** Alışma. **2.** Alışkanlık. **3.** *tasvf.* Allah'ın insan gönlünde görünüş alanına çıkışı. ✪ **üns olmak,** *{ağız} Tutkun olmak.* [DS]|| **üns tutmak,** *{OsT} Alışmak.*

ünsa, [Ar. ünsā انثى] *(ünsa:) {OsT} sf.* **1.** (Hayvan için) dişi. **2.** (İnsan için) kadın; kız.

ünsî, [ar. üns>ünsī/ünsiyye انسى / انسيه] *(ünsi:) {OsT} sf.* **1.** Sokulgan. **2.** *is.* Arkadaş. **3.** Hattatların kullandığı kamış kalemin iki parçalı ucundan kısa ve hattattan tarafta olanı.

ünsiyet, [Ar. üns > ünsiyyet انسيت] *{OsT} is.* **1.** Yakınlık; dostluk. **2.** Alışkanlık. ✪ **ünsiyet peyda etmek,** *Arkadaşlık kurmak; yakınlık duymaya başlamak.*

ünsüz, [ün-süz] *sf.* **1.** Ünü olmayan; gösterişsiz; şöhretsiz. **2.** *dbl.* (Ses için) ünsüz olan; ünlü olmayan. **3.** *is. dbl.* Ses tellerinden titreşimsiz olarak geçen havanın ağızda bir engele çarpması suretiyle meydana gelen ses; konson; konsonant; sessiz. **4.** *{ağız}* Cılız; cansız; güçsüz. [DS] ✪ **ünsüz arası,** *dbl. Kelime ya da cümlede iki ünsüz arasında bulunan ses.*|| **ünsüz atlaması,** *dbl. Bir ünsüzün, bulunduğu hecedeki ünlüye bağlı olarak boğumlanma noktasının değişmesi. kaya (ḳ sesi, arka (kalın) ünlü olan a'ya bağlı olarak dil kökü art damaktan ayrılırken çıkar ve kalın söylenir) kedi (k sesi, ön (ince) ünlü olan e'ye bağlı olarak dil kökü ön damaktan ayrılırken çıkar ve ince söylenir)*|| **ünsüz benzeşmesi,** *dbl. Yan yana gelen iki ünsüzün boğumlanma noktaları bakımından uyum içine girmesi. çarşanba > çarşamba.*|| **ünsüz değişmesi,** *dbl. Çeşitli nedenlerle ünsüzün değişikliğe uğraması olayı; ötümlüleşme. ağaç > ağac-ı.*|| **ünsüz düşmesi,** *dbl. Kaynaşma sırasında yan yana gelen iki ünsüzden birinin düşmesi olayı. küçük-cük > küçücük.*|| **ünsüz göçüşmesi,** *dbl. Bir kelime içinde birbirini izleyen iki ünsüzün yer değiştirmesi olayı. çömlek > çölmek.*|| **ünsüz ikizleşmesi,** *dbl. Halk ağızlarında iç sesteki bazı ünsüzlerin önceki hecenin sonuna ve sonraki hecenin başına gelmesiyle oluşan ikizleşme olayı. eşek > eşşek.*|| **ünsüz sonrası,** *dbl. Söz içinde bir ünsüzün hemen ardından gelen ses.*|| **ünsüz tekleşmesi,** *dbl. Bazı yabancı dillerden girmiş kelimelerde art arda gelen aynı ya da yakın iki ünsüzün tek ses hâline dönüşmesi olayı. hammam > hamam, hiss > his, afv > af.*|| **ünsüz türemesi,** *dbl. Kelime içinde ya da başında bir ünsüzün ortaya çıkması olayı. ırak > yırak.*|| **ünsüz uyumu,** *dbl. Sonu sert ünsüz ile biten Türkçe kelimelere c, d, g ile başlayan bir ek getirildiğinde bu ünsüzlerin ç, t, k seslerine dönüşmesi olayı. kitap-ci > kitapçı, çocuk-den > çocuktan, baş-gen > başkan.* || **ünsüz yumuşaması,** *dbl. Türkçe sözcüklerin sonunda bulunan sert (ötümsüz) ünsüzlerin (p, ç, t, k) iki ünlü arasında ötümlüye (b, c, d, ğ) dönüşmesi olayı. kitap > kitabı, ağaç > ağacı, yurt > yurdu, çocuk > çocuğu.*|| **ünü tünü,** *{ağız} (Çoktandır görünmeyen kimse için) ses; haber; bilgi; eser; iz.* [DS]

ünsüzleşme, [ün-süz-le-ş-me] *is.* **1.** Ünsüzleşmek eylemi. **2.** *dbl.* Ünlü ya da yarı ünlü durumunda olan bir sesin ünsüz duruma dönüşmesi.

ünsüzleşmek, [ün-süz-le-ş-mek] *dönşl. f. [-ir]* **1.** Ünsüz duruma gelmek; şöhretini yitirmek. **2.** *dbl.* (Ünlü için) ünsüz ses durumunu almak.

ünşude, [Ar. neşād > ünşüde انشوده] *(ünşu:de) {OsT} is.* Söylenmiş şiir.

ünşuta, [Ar. ünşūṭa انشوطه] *(ünşu:ta) {OsT}* is. İlmik; düğüm.

üntemek, [ün *(yans. / ses)* > ün-te-mek] *{eT} gçsz. f. [-r]* Bağırmak; sesini yükseltmek; çağırmak, cevap vermek; ses vermek; seslenmek; ünlemek. [EUTS] [Gabain] [İKPÖy.]

-üntü, [-n-tı /-nti / -ıntı / -inti / -untu / -üntü] *yap. e.* → -ntı.

üntürmek[1], [ün-tür-mek] *{eT} gçsz. f. [-ür]* **1.** (Tan için) atmak; (şafak için) sökmek. [ETY] **2.** Çıkmak.[EUTS] **3.** (Güneş için) çıkmak. yükseltmek. [ETY] [EUTS] [Gabain] **4.** Çıkartmak. [Gabain]

üntürmek[2], [ün-tür-mek] **1.** (Malzeme ve ekin için) sunmak; göndermek. **2.** Uzaklaştırmak [EUTS] **3.** (Uğurlarken) refakat etmek. [Gabain]

üntüz, [ün-tüz] *{ağız} sf.* (Erkek için) yılışık; çapkın. [DS]

üntüzlenmek, [üntüz-le-n-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* Çapkınlık yapmak; yılışmak; yaltaklanmak. [DS]

ünuf, [Ar. enf > ünūf انوف] *(ünu:f) {OsT} is.* Burunlar.

ünuset, [Ar. ünūset انوثت] *(ünu:set) {OsT} is.* Dişilik.

ünuşe, [Ar. ünūşe انوشه] *(ünu:şe) {OsT} is.* **1.** Huzur; refah; rahatlık. **2.** Şarap. **3.** Mecusi ayini. **4.** Beğenme; aferin. **5.** Merhamet; adalet.

ünü, [ünü] *{ağız} is.* Öcü; umacı. [DS]

ünüge, [ünüge اونگه] *{eAT} {OsT} is.* Tartısı yerine göre değişen bir ağırlık ölçüsü.

ünük, -ğü [ümük / ünük] *{eAT} {ağız} is.* Soluk borusu; gırtlak; boğaz. [DS]

ünüklemek, [ünük-le-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ü)-yor]* Gırtlağını sıkmak. [DS]

ünüklü, [ünük-lü] *{ağız} sf.* Obur. [DS]

ünüm, [ün-üm] *{ağız} is.* **1.** Bağırma; yankılı ses. **2.** Ün; san. ☞ **ünüm ünüm,** *{ağız} Bağıra bağıra.* [DS]

ünüs, [Yun. 'Ioúnios] *{ağız} is.* Haziran. [DS]

ünüş, [ün-mek > ün-üş] *{eT} is.* Yükseliş. [Gabain]

ünüşlüg, [ünüş-lüg] *{eT} sf.* Yokuşlu; yükselen.

-ünüz, [-ınız / -iniz / -unuz / -ünüz] *çek. e.* → -ınız.

ünvan, [Ar. ʿunvān عنوان] *(unva:n) {OsT} is.* **1.** Kitap, dergi, yazı başlığı. **2.** Ad; isim; lakap. **3.** Şöhret. ☞ **ünvan sıfatı,** *dbl. Özel adlarla birlikte kullanılan rütbe, meslek, saygı ifade eden sıfat.*

ünzuha, [Ar. ünzūha انزوهه] *(ünzu:ha) {OsT} is.* Kibir; gurur; büyüklük.

-üp, [-ıp /-ip / -up / -üp] *yap. e.* → -ıp.

üp, [üp] *{eT} e.* Renkte pekiştirme edatı. [DLT]

üpçük, -ğü [? üp-çük] *is.* Havudun arka bölümü.

üperizasyon, [Uper *(İsviçreli sanayici)* > Fr. upérisation] *is.* Süt vb. ürünü aşırı derecede sıcak bir hava akımı içinden hızla geçirerek bir saniye gibi kısa zamanda sterilize etme yöntemi.

üpgük, [übük / üp-gük] *{eT} is.* İbibik kuşu; hüthüt. [ETY]

üplelmek, [üp-lē-mek > üp-le-l-mek] *{eT} edil. f. [-ir]* Yağma edilmek; yağmalanmak. [DLT]

üplemek, [üp-lē-mek] *{eT} gçl. f. [-r]* Yağma etmek; yağmalamak. [DLT]

üplenmek, [üp-le-n-mek] *{eT} edil. f. [-ür]* Yağmalanmak. [DLT]

üpleşmek, [üp-le-ş-mek] *{eT} işteş. f. [-ür]* Birlikte yağma etmek; yağmalaşmak. [DLT]

üpletmek, [üp-le-t-mek] *{eT} gçl. f. [-ür]* Yağma ettirmek; yağmalatmak. [DLT]

üpremek[1], [üpr-e-mek / epri-mek] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-r(ü)-yor]* Yıpranmak; eskimek; kullanılmaz duruma gelmek. [DS]

üpremek[2], [üp-re-mek] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-r(ü)-yor]* (Ekin için) topraktan yeşerip çıkmak. [DS]

üpremek[3], [ürp-e-mek > üpre-mek] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-r(ü)-yor]* Birden korku, tiksinti duymak; ürpermek. [DS]

üpüp, [üp-üp / üp-gük] *{eT} is.* İbibik kuşu; hüthüt.

üpürüng, [üp+ürüñ] *{eT} sf.* Apak; bembeyaz. [DLT]

-ür-, [-ır- / -ir- / -ur- / -ür-] *yap. e.* → -ır-.

-ür, [-ır / -ir / -ur / -ür] *yap. e.* → -ır.

-ür, [-r / -ir- / -ır- / -ur- / -ür- / -ar- / -er] *çek. e.* → -r.

-ür, [-r / -ir- / -ır- / -ur- / -ür- / -ar- / -er] *yap. e.* → -r.

ür[1], [yü-mek > ü-mek *(uzamak)* > ü-r / ö-r] *zf.* **1.** Uzun zaman; uzun müddet; her zaman; uzun süre. [ARAT] [Gabain] [İKPÖy.] [İKPÖy.] **2.** Müddet; süre. [EUTS] **3.** Ekin. [EUTS] ☞ **ür keç,** *Çok uzun zaman sonra; uzun gecikme ile.*

ür[2], [ügür / üyür > ür] *{eT} is.* Akdarı.

ür[3], [ōr / ur / ür] *{ağız} is.* Hendek. [DS] ☞ **ür keklik,** *{ağız} Büyük keklik.* [DS]

üranizm, [Fr. uranisme] *is.* Erkekte kadına benzeme biçiminde görülen cinsel sapıklık.

ürat, [Fr. urate] *is.* Ürik asidin tuzu ya da esteri.

ürbanizm, [Fr. urbanisme] *is.* Şehircilik.

ürbe, [Ar. ürbe اربه] *{OsT} is.* **1.** Düğüm. **2.** Büklüm. **3.** Hile; düzen.

ürbelenmek, [bere-le-n-mek / örse-le-n-mek ? > ürbe-le-n-mek] *{ağız} dönşl.f. [-ir]* Karışmak; bozulmak; kırılmak; zedelenmek. [DS]

ürbun, [Ar. ʿürbūn عربون] *(ürbu:n) {OsT} is.* Pey akçesi.

ürce, [ür-ce ارجه] *{eAT} zf.* Boş yere; beyhude.

ürcik, [Erme. rŏcik] *{ağız}* *is.* Cevizli sucuk. [DS]

ürcufe, [Ar. ürcūfe اُرجوفه] *(ürcu:fe)* *{OsT}* *is.* Uydurma söz; yalan.

ürcuhe, [Ar. ürcūḥa اُرجوحه] *(ürcu:he)* *{OsT}* *is.* Salıncak.

ürcuze, [Ar. recez > ürcūze اُرجوزه] *(ürcu:ze)* *{OsT}* *is.* Aruz ölçüsünün recez bahrinde yazılmış manzume.

ürcüvan, [Far. ergevān > Ar. ürcüvān اُرجوان] *(ürcüva:n)* *{OsT}is.* *bot.* Erguvan.

ürd, [Far. ürd اُرد] *{OsT}* *e.* Gibi. ⧉ **ürd-i Behişt,** *{OsT} Cennet gibi.*

ürde, [ür-de] *{eT}* *zf.* Çoktan. [ARAT]

ürdegi, [ür-de-gi] *{eT}* *sf.* Çoktan geçmiş olan. [ARAT]

ürdübehişt, [Far. ürd *(gibi)* -i behişt *(cennet)*] *is.* Nisan ayı.

ürdüm, [ür-düm] *{ağız}* *is.* Pay; hisse. [DS]

Ürdünlü, [ürdün-lü] *sf.* ve *is.* Ürdün halkından ve bu halkın soyundan olan kimse.

üre[1], [Fr. urine *(sidik)* > urée] *is.* *kim.* Azotlu artıkların dışarı atılması gereği olarak memelilerin metabolizması sonucunda oluşan karbonik asit diamidinin yaygın adı; $H_2N\text{-}CO\text{-}NH_2$

üre[2], [üre] *{ağız}* *is.* İki buçuk üç yaşında, henüz doğurmamış dişi tay. [DS]

üre[3], [üre] *{ağız}* *is.* Otlak. [DS]

üre[4], [üre] *{ağız}* *is.* Devrim. [DS]

üreğen, [ürü-mek > üre-ğen] *{ağız}* *sf.* (Köpek için) havlayan. [DS]

üreğentili, [üre-mek > üre-ğen-ti-li] *{ağız}* *sf.* Çok üreyen; bereketli. [DS]

üreh, [yürek / ürek / üreḫ] *{ağız}* *is.* Yürek. [DS]

ürek[1], **-ği** [üre-k] *{ağız}* *sf.* **1.** Üremeye uygun; çok üreyen. **2.** Eli çabuk; çok iş çıkaran. **3.** Hızlı. [DS]

ürek[2], **-ği** [örek[1] > ürek] *{ağız}* *is.* At, kısrak sürüsü. [DS]

ürek[3], **-ği** [üre-mek > üre-k] *{ağız}* *is.* Faiz; getiri. [DS]

ürek[4], **-ği** [yürek / ürek] *{ağız}* *is.* Yürek. [DS] ⧉ **ürek başı,** *{ağız} Hayvan yüreği.* [DS]|| ⧉ **üreyi yanmak,** *{ağız} Çok acımak; üzülmek.* [DS]

üreklemek, [üre-mek > üre-k-le-mek] *{ağız}* *gçsz. f.* *[-r] [-l(ı)-yor]* Çoğalmak; üremek; artmak. [DS]

ürelenmek, [üğrī-mek > üre-le-n-mek] *{ağız}* *dönşl. f.* *[-ir]* Yavaş yavaş sallanmak; ırgalanmak. [DS]

üreleşmek[1], [üğrī-mek > üre-le-ş-mek] *{ağız}* *dönşl. f.* *[-ir]* Yavaş yavaş sallanmak; ırgalanmak. [DS]

üreleşmek[2], [üğ-mek > üğe-le-ş-mek] *{ağız}* *işteş. f.* *[-ir]* Birikmek; yığılmak. [DS]

ürem, [üre-mek > üre-m] *is.* Faiz; getiri.

üreme, [üre-me] *is.* **1.** Üremek eylemi. **2.** *biy.* Hayvanlarda ve bitkilerde, cinsel hücrelerin birleşmesinden ortaya çıkan tohum ya da doğrudan sporlarla ana ve babaya benzeyen, maddeten onlardan ayrı ve beslenme bakımından bağımsız yeni bir neslin türemesini sağlayan biyolojik süreç; çoğalma; tenasül. ⧉ **üreme organları,** *Canlılarda üreme işlevini yerine getiren organların tümü.*

üremek[1], [üre-mek] *gçsz. f.* *[-r] [-r(ü)-yor]* **1.** *biy.* (Canlılar için) kendine özgü çoğalma biçimiyle kendi türünden bireyler meydana gelmesini sağlamak; doğmak; çoğalmak. **2.** Üreme yoluyla çoğalmak. **3.** Çoğalmak; artmak. **4.** Yetişmek. **5.** *{ağız}* (İş için) hızlı ilerlemek. [DS]

üremek[2], [ür-ē-mek] *{eT}* *gçsz. f.* *[-r]* **1.** Uzun zaman kullanılmak. [ARAT] **2.** Eski olmak; yıpranmış olmak. [ARAT]

üremek[3], [üḏ-rē-mek > üre-mek] *{eT}* *[-r]* → üdremek.

üremek[4], [üre-mek] *{ağız}* *gçsz. f.* *[-r] [-r(ü)-yor]* (Köpek için) havlamak; ürümek. [DS]

üremi, [Fr. Yun uron *(sidik)* + haima *(kan)* > Fr. urémie] *is.* *tıp.* **1.** Kanda normal olarak yüksek oranda üre bulunması. **2.** Ağır böbrek yetersizliği ile ortaya çıkan biyolojik belirtilerin tümü.

üremik, -ği [Fr. urémique] *sf.* **1.** *tıp.* Üremi ile ilgili olan. **2.** (Kişi için) böbrek yetersizliği olan.

üremsel, [üre-m-sel] *sf.* **1.** Üremle ilgili; faizle ilgili; getiriye ilişkin. **2.** *biy.* Üreme ile ilgili.

üren[1], [Moğ. üren] *{eT}* *is.* Tohum; çekirdek; meyve.

üren[2], [ören / üren] *{ağız}* *is.* **1.** Susuz ve kurak yer. **2.** Ören; yıkıklık. [DS]

üren[3], [Kaz. üren] *{ağız}* *is.* Şimşek. [DS]

üren[4], [ev-ir-en > evren > ǖren] *(ü:ren)* *{ağız}* *is.* Evren. [DS]

üren[5], [ür-mek > ür-en] *{ağız}* *is.* Köpek. [DS]

ürende, [Yun. voukhentrea] *{ağız}* *is.* **1.** Üvendire. **2.** Dövene bağlanan iki üç metre uzunluğundaki ağaç; ok. [DS]

ürendelemek, [üḏür-mek *(seçmek)* > ürende-le-mek ?] *{ağız}* *gçl. f.* *[-r] [-l(i)-yor]* **1.** Seçmek; ayırmak. **2.** Açığa çıkarmak için incelemek. [DS]

ürendire, [Yun. voukhentrea] *{ağız}* *is.* Üvendire. [DS]

ürenmek, [öğre-n-mek > ǖre-n-mek] *{ağız}* *dönşl. f.* *[-ir]* Öğrenmek. [DS]

ürenti, [üre-mek > üre-nti] *{ağız}* *is.* Artış; artım. [DS]

ürentili, [ürenti-li] *{ağız}* *sf.* (Nesne için) çoğalabilen; artımlı. [DS]

üretan, [Fr. uréthane] *is.* *kim.* Genel formülü $NH_2\text{-}CO\text{-}OR$ olan karbamik eterlerin genel adı.

üreteç, -ci [üre-t-eç] *is.* **1.** Üretme işini yapan araç. **2.** Mekanik enerjiyi elektrik enerjisine dönüştüren makine; jeneratör.

üreter, [Fr. uretér] *is. anat.* İdrarı böbrekten idrar torbasına götüren kanal; idrar borusu.

üreterit, [Fr. urétérite] *is. tıp.* Üreter iltihabı.

üretici, [üre-t-ici] *sf.* **1.** Üretmeyi sağlayan; üreten. **2.** Üretmeyle ilgili. **3.** *dbl.* Bir dili, cümle üretme yeteneği açısından ele alan. **4.** *is.* Üretim işiyle uğraşan kimse; tarımsal üretim yapan kimse. **5.** *ekon.* Bir iktisadî mal üreten kişi ya da işletme. **6.** Marxçı ekonomide emeğiyle ürettiği değerlerden kendisi yararlanamayan kimse; işçi. **7.** *dbl.* Söz dizimi, anlam bilimi ve ses bilimi bileşenlerine ilişkin kuralların uygulanması ile bir dilin dil bilgisine uygun oluşturulmuş tümcelerle dil bilimsel örnek ve kavramların tümü. ⊡ **üretici alan,** *ekon. Maddî refahın yaratılması, dağılımı ve değişimi konularını kapsayan ekonomik etkinliklerin tümü.*|| **üretici anlam bilimi,** *dbl. Üretimci dönüşümsel dil bilgisinde, anlamı derin yapıda üretici bir öge olarak gören yaklaşımların egemen olduğu anlam bilimi kuramı.*|| **üretici dil bilgisi,** *dbl. Bir dilin kurallarından hareketle sonsuz sayıda cümle üretebilme gücünü belirleyen dil bilgisi.*|| **üretici olmayan alan,** *ekon. Sonunda maddî ürünler değil de hizmetlerin doğduğu etkinlikleri kapsayan ekonomik alan.*|| **üretici ses bilimi,** *dbl. Dilin ses yönünü üretimci dönüşümlü dil bilgisi çerçevesinde ele alan ses bilim türü.*|| **üretici tüketim,** *ekon. Yeni bir ürün meydana getirmek için yapılan tüketim.*

üreticilik,-ği [üre-t-ici-lik] *is.* Üretici olma durumu.

üretilme, [üre-t-il-me] *is.* Üretilmek eylemi.

üretilmek, [üre-t-il-mek] *edil. f. [-ir]* Üretmek eylemi yapılmak

üretim, [üre-t-im] *is.* **1.** Üretmek eylemi. **2.** Yeni bir mal ya da hizmetin ortaya konmasını sağlayan etkinliklerin tümü, *(1935).* **3.** Bu etkinlikler sonunda elde edilen ürün. **4.** Belli bir dönemde ya da süre içinde üretilen mal ve hizmet toplamı; istihsal. **5.** Ekonominin mal ve hizmet üretme evresi. **6.** Bitki ya da hayvanların tarımsal faaliyetler sonucu çoğaltılması, yetiştirilmesi ve bu işlemlerin sonunda elde edilen verim; üretme düzeyi. **7.** Tüketim mallarını meydana getirmek için yapılan işlerin tümü. ⊡ **üretim aracı,** *ekon. Üretim sürecinde insan emeğinin tamamlayıcısı olarak kullanılan fabrika, iş makineleri, ham maddeler vb. nesne.*|| **üretim araçları,** *Üretim sürecinde kullanılan iş, araç ve gereçlerin bütünü.*|| **üretim artığı,** *ekon. Ekonomide üretim fazlalığı.*|| **üretim biçimi,** *ekon. Kölecilik, sermayecilik, toplumculuk gibi insanların yaşamları için gerekli olan şeyleri elde etmelerinin tarih içinde gösterdiği türlü düzenlemelerin her biri; üretim tarzı.*|| **üretim bölüşümü,** *ekon. Bir üreticinin bir üretim süreci için temel mal ve hizmetleri bizzat üretmek yerine dışardan satın alarak üretim yapması.*|| **üretim evi,** *Fabrika.*|| **üretim güçleri,** *Bir toplumda, insan ögesi, üretim araçları, üretim deneyleri ve alışkanlıkların tümü.*|| **üretim ilişkileri,** *ekon. Toplum hayatında, maddî zenginliklerin üretimi, değişimi ve dağılımı süreci içinde toplum hayatı içinde ortaya çıkan ve insan bilincinden bağımsız olarak var olan nesnel ve maddî ilişkiler.*|| **üretim kooperatifi,** *ekon. Ana malı olmayan, işçilere kendi aralarında ortaklık kurma olanağı sağlayan kooperatif sistemi.*|| **üretim süreci,** *ekon. Bir üretimin gerçekleştirilmesi için gerekli olan evrelerin tümü.*

üretimci, [üre-t-im-ci] *sf.* Üretimde bulunan; üretime yönelik olan. ⊡ **üretimci dönüşümcü dil bilgisi,** *Bir dilde, sözcük bilgileri deposu demek olan sözlükçe ile bağlantılı olarak derin yapıyı oluşturan soyut cümle yapılarını, ses ve anlam yorumu biçiminde yüzey yapılara dönüştürümü öngören dil bilgisi modeli.*

üretimlik,-ği [üre-t-im-lik] *is.* Fabrika.

üretimsel, [üre-t-im-sel] *sf.* Üretimle ilgili.

üretiş, [üre-t-iş] *is.* Üretmek eylemi ve biçimi.

üretken, [üre-t-ken] *sf.* **1.** Çok üreten. **2.** Üretme gücü yüksek olan; verimli. **3.** Yeni şeyler ortaya koyabilen; yaratıcı. **4.** *dbl.* (Yapım eki için) çok sayıda yeni sözlüksel birim verebilen. ⊡ **üretken emek,** *fel. Marx'a göre hem maddî malları hem de artı değeri üreten emek.*

üretkenlik, -ği [üre-t-ken-lik] *is.* **1.** Üretken olma durumu. **2.** *dbl.* Bir dilsel işlemin yüksek gerçekleşme sergilemesi. **3.** *psikol. biy.* Erinliğin ortaya çıkması ile birlikte cinsel organlarda görülen üreme fonksiyonlarının tamamlanması durumu.

üretme, [üre-t-me] *is.* **1.** Üretmek eylemi. **2.** *{ağız}* Maya. [DS]

üretmek[1], [üḏ-rē-mek > üre-t-mek] *gçl. f. [eT. -ür] [-ir]* **1.** Üremek eylemini gerçekleştirmek; üremesini, çoğalmasına sağlamak; çoğaltmak. *{eT} (aynı)* **2.** Yeni bir canlı varlığın doğmasını sağlamak. **3.** Gerekli tarımsal faaliyetlerde bulunarak bitki ve hayvanları çoğaltmak ve onlardan ürün almak; aynı türden canlıları çoğaltmak. **4.** *ekon.* Tüketim malı olarak, pazara sunmak amacıyla tarım, imalat, işleme gibi ekonomik etkinliklerle ürün elde etmek; imal etmek. **5.** *mecaz.* Yeni bir şey ortaya koymak; yaratmak; oluşturmak; meydana getirmek. **6.** *bsy.* Bilinen programlar yardımı ile özel bir program veya işletim sistemi bulmak. **7.** *dbl.* Bir dildeki cümlelerin, sınırlı sayıdaki kurallar aracılığıyla dökümünü çıkarmak. **8.** *{ağız}* Maya yapmak. [DS]

üretmek[2], [ür-ē-mek > ür-e-t-mek] *gçl. f. [-ür]* **1.** *{eT}* (Elbise için) uzun süre kullanmak; eskitmek. [ARAT] **2.** *{ağız}* (Yol, iş için) çoğaltmak; uzatmak. [DS] **3.** *{ağız}* (Konuşulan konu için) gereğinden fazla uzatmak; üstünde çok durmak. [DS] **4.** *{ağız}* Abartmak. [DS]

üretmek[3], [öğre-t-mek > üre-t-mek] *{ağız} gçl. f. [-ir]* Öğretmek. [DS]

üretmek[4], [üre-t-mek] *{ağız} gçl. f. [-ir]* (İş için) kolaylaştırmak. [DS]

üretra, [Yun. urethra > Fr. urethra] *is. anat.* İdrar torbasından dışarıya kadar uzanan kanal; siyek.

üretrit, [Fr. urétrite] *is. tıp.* Siyek iltihabı.

üreyiş, [üre-y-iş] *is.* Üremek eylemi ve biçimi.

ürge, [ürge] *{ağız} is.* **1.** Binek atı. **2.** Dört yaşına kadar olan erkek at. [DS]

ürgeç, -ci [ür-geç] *{ağız} sf.* **1.** Çok şişman. **2.** *is.* Yaşına girmemiş kuzu. [DS]

ürgelenmek, [üğ-re-le-n-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* (İnsan, ekin vb. için) yavaş yavaş sallanmak. [DS]

ürgen[1], [ürgen] *{ağız} is.* Kebap. [DS]

ürgen[2], [urgan / ürgen] *{ağız} is.* İp. [DS]

ürgen[3], [Yun. boukhentra] *{ağız} is.* Üvendire. ⊡ **ürgen deyneği,** *{ağız}* Üvendire. [DS]

ürgendere, [Yun. boukhentra] *{ağız} is.* Üvendire. [DS]

ürgi, [ürgī] *{eT} sf.* Yüksek. [EUTS]

ürgü, [ürgü] *{ağız} is.* Ölçü; hesap. [DS]

ürgülemek, [üğ-re-le-mek / ürgü-le-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-r(ü)-yor]* **1.** Yavaşça sallamak. **2.** Savsaklamak; askıda bırakmak. [DS]

ürgülenmek, [üğre-le-n-mek / ürgü-le-n-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* Yavaş yavaş sallanmak. [DS]

ürgün, [ür-mek > ür-gün] *{ağız} sf.* Şişkin; dolu. [DS]

ürgünlük, [ürgün-lük] *{ağız} is.* Şişkinlik. [DS]

ürgürmek[1], [ür-mek > ür-gü-r-mek] *{eT} gçl. f. [-ür]* Vaktinde yetişmek; vaktinde gelmek. [Üç İtigsizler]

ürgürmek[2], [ür-gür-mek] *{ağız} gçl. f. [-ür]* (Hamur için) mayalamak. [DS]

ürgüt, [ür-güt] *{ağız} is.* **1.** Yoğurt mayası. **2.** Bir şeyden kalan son parça. [DS]

ürik, [Fr. urique] *sf.* Üre ile ilgili. ⊡ **ürik asit,** *Hayvansal besinlerin tümünde meyveler, lahana ve ekmek dışındaki bütün bitkisel besinlerde bulunan, bu besinlerden ve protitlerin katabolitik parçalanmasından doğan, suda çok az eriyen, böbrekler tarafından süzülerek dışarı atılan, kan plazmasında litrede 0,03-0,05 gr arasında bulunan organizma sıvısı; trihidroksipürin;* $C_5H_4N_4O_3$

ürimek[1], [ür-ī-mek] *{eT} gçl. f. [-r]* Takmak; urmak. [DLT]

ürimek[2], [ürī-mek] *{eT} gçsz. f. [-r]* İçten çürümek. [DLT]

ürisemi, [Yun. uran *(sidik)* + haima *(kan)* > Fr. uricémie] *is. tıp.* Kanda ürik asit birikmesi sonucu ortaya çıkan beslenme bozukluğu.

üriye, [ürye / üriye] *{ağız} is.* Dişi tay. [DS]

ürke, [ür-ke] *{eT} zf.* **1.** Eskiden; vaktiyle. [EUTS] **2.** Zaman; müddet; süre. [EUTS] **3.** Daima. [Gabain]

ürkeğen, [ürk-mek > ürk-eğen] *{ağız} sf.* Ürkek. [DS]

ürkek, [ürk-mek > ürk-ek] *sf.* **1.** Çekingen; korkan; ürken. *{eT} (aynı)* [Bahşayiş] **2.** Çabuk ürken, korkan. **3.** Korkuyu, çekingenliği belirten. ⊡ **ürkek ürkek,** *Çekinerek.*

ürkekçe, [ürk-ek-çe] *(ürke'kçe) zf.* **1.** Ürkek biçimde. **2.** Ürker gibi; ürkeğe benzer.

ürkekleşme, [ürk-ek-le-ş-me] *is.* Ürkekleşmek eylemi.

ürkekleşmek, [ürk-ek-le-ş-mek] *dönşl. f. [-ir]* Ürkek durum almak; ürkek olmak.

ürkeklik,-ği [ürk-ek-lik] *is.* **1.** Ürkek olma durumu. **2.** Ürkme duygusu. **3.** Ürkekçe davranış. **4.** Çekingenliği ve korkuyu belirten şey.

ürken[1], [ürk-en] *{ağız} is.* Su birikintisi. [DS]

ürken[2], [urgan / ürken] *{ağız} is.* Kıldan örülmüş ip. [DS]

ürkitmek, [ürk-mek > ürk-it-mek] *{eT} {eAT} gçl. f. [-ür]* Ürkütmek; korkutmak. [ETY] [EUTS] [Gabain] [DK]

ürkme[1], [ürk-me] *is.* Ürkmek eylemi.

ürkme[2], [ürk-me] *{ağız} is.* Kayşa. [DS]

ürkmek[1], [*eT.* ü-mek *(gerinmek)* > ürk-mek / ürki-mek] *gçsz. f. [-er]* **1.** (Kişi için) bir şeyden korkup ansızın sıçramak; korkmak; korkup kaçmak; tevahhuş etmek. *{eT} {eAT} (aynı)* [ETY] [DLT] [EUTS] [Gabain] [Bahşayiş] [DK] **2.** (Hayvan için) bir şeyden korkarak sıçrayıp kaçmak. **3.** *mecaz.* (Kişi için) şaşkınlıkla karışık bir korku ve kaygı içine düşmek. **4.** Çekinmek. **5.** (Ağaç için) meyve vermemek. **6.** *{ağız}* Yıkılmak; çökmek. [DS] ⊡ **ürke düşmek,** *{eAT} Birdenbire ürkmek; ürküp kalmak.*

ürkmek[2], [ürk-mek] *{ağız} gçsz. f. [-r]* **1.** (Yara için) başka yere sıçramak. **2.** Sırçan denilen iğden çıkma bükülmüş iplik topağı, birbirine karışmak; dolaşmak. **3.** Saç taranırken zorlama sonucu dipten kopan tellerin yerinde kellik olmak. [DS]

ürkü, [ürk-mek > ürk-ṻ اوركو] *{eAT} {OsT} is.* **1.** Ürkmek eylemi ve edimi. **2.** Bir topluluğu saran ortak korku; panik; dehşet. **3.** Bir kimseyi derinden etkileyen aşırı korku hâli; panik. **4.** *{ağız}* Çekingenlik. [DS]

ürkülemek, [ürgü-le-mek / ürkü-le-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-r(ü)-yor]* Yavaşça sallamak. [DS]

ürkülmek, [ürk-ül-mek] *{eT} edil. f. [-ür]* Ürkmek eylemine uğramak. [DLT]

ürkülük, [ürkü-lük اركولك] *{eAT} {OsT} is.* Tehlike; kendinden korkulan şey; fitne; iğtişaş.

ürkün[1], [irk-mek *(toplamak)* > irk-in / ürk-ün] *{eT} sf.* Toplayan.

ürkün[2], [ürk-mek > ürk-ün] *{eT} is.* Ürkme; panik.

ürkün[3], [ürk-ün] *{ağız} is.* Köşe başı; dönemeç. [DS] ⊡ **ürkün taşı,** *1. {eAT} Dam kenarına sıralanan korkuluk taşı. 2. {ağız} Köşe taşı.* [DS]

ürkünç, [ürk-mek > ürk-ünç] *is.* **1.** *{eT}* Ürküntü;

kargaşalık. [DLT] **2.** *sf.* Ürküten; korkutan; ürkme ve korkma duygusu veren; dehşetengiz.

ürkündülük, [ürk-üntü-lük اوركونتولك] *{eAT} is.* Panik.

ürkünmek, [ürk-ün-mek] *dönşl. f. [-ür]* **1.** *{eT}* (Halk için) düşman saldırısı yüzünden korku ve telaşla kale ve sığınaklara kaçışmak; panik yapmak. [DLT] **2.** *{ağız}* Alay etmek; ağız eğmek. [DS]

ürküntü[1], [ürk-üntü] *is.* Çok korkunç ya da beklenmedik bir kötü durum karşısında duyulan aşırı korku; yoğun tedirginlik. ☞ **ürküntü vermek,** *Ürkütmek.*

ürküntü[2], [ürk-üntü] *{ağız} is.* **1.** Yüzde çıkan ve yüzün başka yerlerine dağılan yara. **2.** Ergenlik. **3.** Sıkıntıdan çıkan sivilce; alerji. [DS]

ürküntülü, [ürküntü-lü] *sf.* Ürküntü veren; ürkütücü.

ürkürük, -ğü [ürk-ür-ük] *{ağız} sf.* (İnsan ve hayvan için) ürkek. [DS]

ürkürmek, [ürk-ür-mek] *{eT} gçl. f. [-ür]* Ürkütmek; korkutmak. [EUTS] [Gabain]

ürkürük, -ğü [ürk-ü-r-ük] *sf.* İnsana sokulmayan; insandan kaçan; ürkek.

ürküsüz, [ürk-ü-süz] *sf.* Ürkü vermeyen.

ürküş, [ürk-üş] *is.* Ürkmek eylemi ve biçimi.

ürküşmek, [ürk-ü-ş-mek] *{eT} dönşl. f. [-ür]* Korku ve telaşa kapılmak. [DLT]

ürkütme, [ürk-üt-me] *is.* Ürkütmek eylemi; tedhiş.

ürkütmek, [ürk-üt-mek] *gçl. f. [-ür]* **1.** (İnsan ya da hayvan için) ürkmesine neden olmak; ürküntü vermek. *{eT} (aynı)* [DLT] [ETY] **2.** Korkutup kaçırmak. **3.** *mecaz.* (Kişi için) korku uyanmasına neden olmak; korkutmak. **4.** (Bitki için) gelişmesini engelleyici etkide bulunmak. **5.** *mecaz.* Kuşkulandırmak.

ürkütücü, [ürk-üt-ücü] *sf.* Ürküntüye sebep olan; ürküntü veren; ürküten.

ürlemek, [üğ-re-mek / ür-le-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-r(ü)-yor]* Yavaşça sallamak. [DS]

ürlenmek, [ür-le-n-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* Biraz iyileşmek; toparlanmak; kendine gelmek. [DS]

ürlü, [ür-lü] *{ağız} sf.* Şanlı; şerefli. [DS]

ürlüg, [ür-lüg] *{eT} zf.* Daima. [Gabain]

-ürlük, [-r-lık /-rlik / -rluk / -rlük / -ırlık / -irlik / -urluk / -ürlük / -arlık / -erlik] *yap e.* → -rlık.

ürlük[1], [ür-lüg] *{eT} sf.* Sonsuz kalıcı; ebedî; sabit; değişmez; daimî; sonsuz; sürekli; devamlı. [ARAT] [Gabain] [Üç İtigsizler] [EUTS]

ürlük[2], [ür-lük] *{ağız} is.* Baş örtüsü. [DS]

ürlüklüg, [ürlük-lüg] *{eT} sf.* Sabit; ebedî; ölümsüz; daimî. [EUTS]

ürlüksüz, [ürlük-süz] *{eT} sf.* **1.** Geçici; süreksiz. [ARAT] [Üç İtigsizler] **2.** Fani; ölümlü; geçici. [ARAT] [EUTS] [Gabain] ☞ **ürlüksüz emgek,** *{eT} Geçici zahmet.*

ürlüm, [ür-lüm] *{ağız} is.* Ekilen yer. [DS]

ürmek[1], [yü-mek > ü-mek *(gerinmek; uzamak)* > ü-r-mek اورمك] *{eT} {eAT} {OsT} gçl. f. [-ür]* **1.** Kabartmak; üfleyerek şişirmek; üflemek. *{ağız} (aynı)* [EUTS] [DLT] [Gabain] [KB] [Mühennâ] [DS] **2.** (İlaç için) sürmek. [EUTS]

ürmek[2], [ür-mek] *gçsz. f. [-er]* **1.** *{eT} {eAT}* Havlamak. *{ağız} (aynı)* [EUTS] [DLT] [Gabain] [KB] [Mühennâ] [DK] [DS] **2.** *{ağız}* Kavgada bağırmak, kötü sözler söylemek. [DS] **3.** *{ağız}* Gevezelik etmek; söze karışmak. [DS] **4.** *{ağız}* Konuşmak. [DS]

ürmek[3], [üdür-mek > ür-mek اورمك] *{eT} {eAT} {OsT} gçl. f. [-er]* Seçmek; ayırmak.

ürmen, [ür-men] *{eT} is.* Bir tür hastalık. [EUTS]

ürmule, [Ar. ürmūle اورموله] *(ürmu:le) {OsT} is.* Ergen; delikanlı.

ürmük[1], [ür-mük] *{ağız} is.* Beşik sapı. [DS]

ürmük[2], [ür-mük] *{ağız} is.* Saplı, küçük çömlek. [DS]

ürmüklemek, [ür-mük-le-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ü)-yor]* İrisini seçmek; ayırmak. [DS]

ürngek, [ürüñ *(beyaz)* > *ürñ-ē-mek > ürñē-k] *{eT} is.* Kireç. [DLT]

ürngermek, [ürüñ > ürñ-er-mek] *{eT} gçsz. f. [-ir]* Ağarmak. [DLT]

ürnük, -ğü [ür(ü)n-ük] *{ağız} is.* Kulplu, küçük çömlek. [DS]

ürobilin, [Fr. urobiline] *is. kim.* Safra pigmentlerinin bağırsakta indirgenmesi sonucu oluşan pigment; $C_{33}H_{45}N_4O_6$.

ürobilinüri, [Fr. urobilinurie] *is. tıp.* İdrarda aşırı ürobilin bulunması durumu.

ürografi, [Fr. urographie] *is. tıp.* İdrar yollarının röntgen ile muayene edilmesi yolu.

ürojenital, [Fr. urogénital] *is. anat.* Embriyonda ortak kökenleri, erişkinde ortak kısımları olan üreme ve idrar salgı organlarının tümü.

ürokrom, [Fr. urochrome] *is. kim.* İdrara sarı rengini veren başlıca idrar pigmenti.

ürolog, -ğu [Fr. urologue] *is. tıp.* İdrar yollarının tedavisi ile ilgili uzman hekim; bevliyeci.

üroloji, [Fr. urologie] *is. tıp.* Böbreğin, idrar yollarının ve erkek üreme organlarının hastalıklarını inceleyen tıp dalı; bevliye.

ürpek, [ürp-ē-mek > ürp-e-k اورپك] *{eT} {OsT} sf.* (İnsan ve hayvan için) tüyleri diken diken olmuş; ürpermiş. [DLT]

ürpeleşmek, [ürpe-le-ş-mek اورپلشمك] *{eAT} {OsT} işteş. f. [-ir]* Kaynaşmak; hareketlenmek.

ürpemek[1], [ür-mek[1] > ür(ü)p > *ürp-ē-mek] *{eT} gçsz. f. [-r]* Darmadağın olmak; karmaşmak. [Clauson]

ürpemek[2], [ürp-e-mek] *{ağız} gçsz. f. [-ir]* Ürpermek. [DS]

üsbaş[1], [üst+baş] *{ağız}* *is.* Elbise; giyecek; giysi. [DS]

uskutussat, [Ar. usḳuṭussāt اسقطسات] *(uskutussa:t)* *{OsT}* *is.* Özler; cevherler; unsurlar.

üsbaş[2], [üst+baş] *{ağız}* *zf.* Yukarı yan; üst taraf. [DS]

üsbekes, [üz-mek + kes-mek > üz-me+kes] *{ağız}* *zf.* Kesinlikle. [DS]

üsbertemek, [üsber-te-mek] *{ağız}* *gçsz. f. [-r] [-t(i) -yor]* Üstüne düşmek; üstelemek; ayak diremek. [DS]

üsbitken, [üst+bit-ken] *is.* → üst bitken.

üsbu, -u'ı [Ar. sebᶜa > üsbūᶜ اسبوع] *(üsbu:)* *is.* Yedi günlük süre; hafta.

üsbu'î, [Ar. üsbüᶜ > üsbūᶜī اسبوعى] *(üsbu:i:)* *{OsT}* *sf.* Haftalık.

üsbube, [Ar. üsbūbe اسبوبه] *(üsbu:be)* *{OsT}* *is.* Sövme; küfür.

üsbu'iye, [Ar. üsbüᶜ > üsbūᶜiyye اسبوعيه] *(üsbu:iyye)* *{OsT}* *sf.* Haftalık.

üsbüş, [Far. üsbüş اسبش] *{OsT}* *is.* Bit; kehle.

üsçavuş, [üst+çavuş] *is.* → üstçavuş.

üsçene, [üst+deri] *is.* → üst çene.

üsdelemeyh, [üste-le-mek] *{ağız}* *gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* Üstünde durmak; üstelemek. [DS]

üsdeliyh, [üste-lik] *{ağız}* *zf.* Üstelik; fazladan. [DS]

üsdeng, [üst-e-ñ] *(üsdeñ)* *{eT}* *sf.* Üstün; galip. [A-RAT]

üsderi, [üst+deri] *is.* → üst deri.

üsdudak, [üst+dudak] *is.* → üst dudak.

üsdülük, [üst-(ü)-lük] *{ağız}* *is.* Kağnı ve arabanın tekerlek üzerine konulan bölümü. [DS]

üsdün, [üst-ün] *{eT}* *zf.* **1.** Üstte; üst. [Üç İtigsizler] **2.** Üstün; yukarıda. [EUTS] [Gabain]

üsdürti, [üst-ür-ti] *{eT}* *zf.* Üstten; yukarıdan. [EUTS]

üse, [üse] *{ağız}* *sf.* Bön. [DS]

üsece, [üse-ce] *{ağız}* *sf.* Bön; saf. [DS]

üsekes, [üz-mek + kes-mek > üz-e+kes] *{ağız}* *zf.* Kesinlikle. [DS]

üselemek, [is > üse-le-mek] *{ağız}* *gçl. f. [-r] [-l(i)yor]* Aleve tutmak. [DS]

üsera, -a'i [Ar. esīr > üserā' اسراء] *(üsera:)* *{OsT}* *is.* Esirler; köleler.

üsfeke, [üz-mek + kes-mek > üz-me+ke(s)] *{ağız}* *zf.* Kesinlikle. [DS]

üsfekes, [üz-mek + kes-mek > üz-me+kes] *{ağız}* *zf.* Kesinlikle. [DS]

üsge, [üz-ge / üsge] *{ağız}* *sf.* Başka; özge. [DS]

üsgek, -ği [yük-se-k / üs-ge-k] *{ağız}* *sf.* Yüksek. [DS]

üsgüf[1], [Yun. skuphia] *{ağız}* *is.* **1.** Kadın başlığı. **2.** Nargile başlığı. [DS]

üsgüf[2], [? üsgek] *{ağız}* *sf.* Yüksek. [DS]

üsgülü[1], [Yun. skhoulí] *{ağız}* *is.* İplik yapılabilir hâle getirilmiş keten lifi. [DS]

üsgülü[2], [özgü-lü ? > üsgülü] *{ağız}* *sf.* Sevgili; değerli. [DS]

üsgüre, [Far. sukre / sukkere] *{ağız}* *is.* → üsküre. [DS]

üsk[1], [üsk] *{eT}* *is.* **1.** Ön; huzur; kat; makam; nezd. [EUTS] [KB] **2.** *zf.* Karşısında. [Gabain]

üsk[2], [üsk] *{ağız}* *is.* Kuru odun vb. yakacak. [DS]

üskadim, [Ar. ez-ḳadīm] *{ağız}* *zf.* Eskiden beri. [DS]

üskat, [üst+kat] *is.* → üst kat.

üske, [? üske] *{ağız}* *sf.* Kısır; doğurmayan. [DS]

üskebeç, [? üskebeç] *{eT}* *is.* Kuru üzüm. [DLT]

üskek, [yüksek / üskek] *{ağız}* *sf.* Yüksek. [DS]

üsker, [Far. sukre / sukkere] *{ağız}* *is.* → üsküre, üskere. [DS]

üskere, [Far. sukre / sukkere] *{eT}* *is.* Bakır veya topraktan yapılmış tas veya kap. [Bahşayiş]

üskes, [üz-mek + kes-mek > üz+kes] *{ağız}* *zf.* Kesinlikle. [DS]

üskinde, [üsk-i-n-de] *{eT}* *zf.* Huzurunda; katında; nezdinde. [EUTS]

üskinte, [üsk-i-n-te] *{eT}* *zf.* → üskinde. [EUTS]

üskûb, [Ar. üsküb اسكوب] *(üskû:b)* *{OsT}* *sf.* **1.** Eşik bekleyen. **2.** *is.* Pabuççu; kunduracı. **3.** Dökülüp akan su. **4.** Sıra ile dikili ağaçlar. **5.** Demirci.

üskûbe, [Ar. üskūbe اسكوبه] *(üskû:be)* *{OsT}* *is.* Ağırşak; tapa.

üskuf, [Ar. usḳuf اسقف] *{OsT}* *is.* Papaz.

üskutus, -ssu [Yun. stokhieio > Ar. üsḳuṭuss اسقطس] *{OsT}* *is.* **1.** Madde; cevher. **2.** Asıl; unsur.

üsküdar[1], [Far. üsküdār اسكدار] *(üsküda:r)* *{OsT}* *is.* **1.** Konak yapılan yer. **2.** *sf.* Çalışkan.

üsküdar[2], [Yun. skhoutâri] *{ağız}* *is.* Kağnı tekerleğinin ağaç bölümü. [DS]

üsküf[1], [Yun. skuphia *(külah, takke)* / İt. scuffia اوسكوف / اسكف / اسكوف / اوسكف] *{eT}* *{eAT}* *{OsT}* *is.* **1.** Başlık; serpuş. [Bahşayiş] **2.** *{OsT}* Kenarları sırma ile işlenmiş, tepesi devrik, ucu püsküllü yeniçeri börkü. **3.** *{ağız}* Kenarları işlemeli başörtüsü. [DS] **4.** *{ağız}* Yünden örme başlık. [DS] **5.** *{ağız}* Avda kullanılan doğan, şahin gibi yırtıcı kuşların gözlerini kapalı tutmak için başlarına geçirilen deri başlık. [DS] **6.** Atmaca, doğan vb. avcı kuşların ayağına bağlanan bağ. [DS] **7.** *{ağız}* Yüksük. [DS] **8.** *{ağız}* Büyük elek. [DS] **9.** *{ağız}* Nargile başlığına geçirilen madensel kafes. [DS] **10.** *{ağız}* Gazyağı lambalarında kullanılan başlık. ⊡ **üsküf dikici,** *{eT}* *Üsküf diken; üsküf dikici.* [Bahşayiş]

üsküf[2], [üsküf] *{ağız}* *is.* **1.** Çalım. **2.** Ağırbaşlılık; sessizlik. **3.** Düzen. **4.** Davranış; tutum. [DS]

üsküf[3], [? üsküf] *{ağız} is.* Boyun. [DS]

üsküfe, [üsküf-e] *{ağız} is.* **1.** Eskiden gelinlik yapılan, sırmalı bir tür kumaş. **2.** Eskiden değerli, kalın ve ipekli kumaşlardan yapılan kolsuz düğün elbisesi. [DS]

üsküffe, [Ar. üsküffe اسكفّه] *{OsT} is.* Eşik tahtası.

üskül[1], [Yun. skouli] *{ağız} is.* Taranmış ve demet yapılmış temiz keten. [DS]

üskül[2], [üskül] *{ağız} is.* Mısır koçanı. [DS]

üsküle[1], [Yun. skhílla] *{ağız} is.* **1.** Sapları ile birlikte örülerek askı yapılmış soğan demeti. **2.** Küçük soğan; büyümemiş soğan. [DS]

üsküle[2], [Far. sukre / sekkere] *{ağız} is.* Ağzı yayvan toprak kap. [DS]

üskülü[1], [Yun. skouli] *{ağız} is.* Taranmış, temiz keten demeti. [DS] ⊡ **üskülü bezi,** *{OsT} {ağız} İnce, düzgün dokulu yumuşak keten bezi.* [DS]

üskülü[2], [üz-gü-lü / üskülü] *{ağız} sf.* **1.** Değerli; sevgili. **2.** Çok ağır hasta. [DS]

üskür, [Far. üskür اسكر] *{OsT} is.* Kirpi.

üsküre[1], [Far. sukre / sukkere اسكوره] *is.* **1.** *{eAT} {OsT} {ağız}* Ağzı yayvan toprak kap. [DS] **2.** *{ağız}* Tabak, tencere gibi ev eşyası. [DS] **3.** *{ağız}* Gövdesi toprak darbuka. [DS] **4.** *{ağız}* Büyükçe bakır tas. [DS]

üsküre[2], [Yun. ksystra] *{ağız} is.* Marangoz rendesi. [DS]

üsküre[3], [köz+küre(k)-i] *{ağız} is.* Ateş küreği. [DS]

üskürey, [? üskürey] *{ağız} is.* Davulun tokmakla vurulan deri yüzeyi. [DS]

üskürmek, [üsk-ür-mek / üskür-mek] *{ağız} gçsz. f. [-ür]* Öksürmek. [DS]

üskütmek, [üskü-t-mek ?] *{ağız} gçl. f. [-ür]* Kovmak. [DS]

üslekes, [üz-mek + kes-mek > üz-le+kes] *{ağız} zf.* Kesinlikle. [DS]

üsleme, [üs-le-me] *is.* **1.** Üslemek eylemi. **2.** *mat.* Bir sayıya üs verme. **3.** Üslü bir sayının, üs sayısınca kuvvetini alma işlemi; kuvvetini alma.

üslemek, [üs-le-mek] *gçl. f. [-r] [–l(ü)-yor]* **1.** Bir sayıya üs vermek. **2.** Üslü bir sayıyı, üs miktarı kadar çarpmak ya da çarpım hâlinde göstermek.

üslenkes, [üz-mek + kes-mek > üz-le-n+kes] *{ağız} zf.* Kesinlikle. [DS]

üslenme, [üs-le-n-me] *is.* Üslenmek eylemi.

üslenmek, [üs-le-n-mek] *dönşl. f. [-ir]* Bir yeri kendine üs seçerek oraya yerleşmek.

üslub, [Ar. üslūb اسلوب] *(üslû:b) {OsT} is.* → üslup. ⊡ **üslūb-ı ādî,** *{OsT} ed. Gelişigüzel anlatım biçim.*|| **üslūb-ı âlî,** *{OsT} ed. Üstün anlatım biçimi.*|| **üslūb-ı hakîm,** *{OsT} ed. Hikmetli söz söyleme biçimi.*

üslup, -bu [Ar. üslūb اسلوب] *(üslû:p) is.* **1.** Olma, deme veya yapma biçimi; tarz. **2.** Kişilerin olayları, düşünce ve duygularını anlatma biçimi; ifade tarzı; anlatım biçimi. **3.** Bir sanatçıya, çağa ya da toplumlara özgü biçimlendirme, renklendirme ya da teknik özellikler; biçem. **4.** Bazı özel durumlarda kullanılan görevsel dil biçimi. **5.** Bir şeyin kendine özgün yanları. **6.** Yol; yöntem; tarz. **7.** *müz.* Klasik Türk müziğinde bir sanatçının kendine özgü okuyuşu ya da saz çalışı. **8.** *ed.* Bir yazarın, kendi düşüncelerini açıklarken kimi etkiler yaratmak için dilin kaynaklarından yararlandığı kendine özgü yöntemlerin tümü; görüş, duyuş ve anlatıştaki özgünlüğü; biçem; tarz; stil.

üslupçu, [üslup-çu] *(üslû:pçu) sf.* **1.** Üsluba önem veren. **2.** Üslubunun güzelliğiyle tanınmış olan.

üslupçuluk,-ğu [üslup-çu-luk] *(üslû:pçuluk) is.* Üsluba aşırı özen gösterme durumu.

üsluplaştırma, [üslup-la-ş-tır-ma] *(üslû:plaştırma) is.* Üsluplaştırmak eylemi.

üsluplaştırmak, [üslup-la-ş-tır-mak] *(üslû:plaştırmak) gçl. f. [-ır]* Doğal bir biçimi yalınlaştırarak ya da güzellik yaratmak amacıyla değiştirerek kullanmak.

üsluplu, [üslup-lu] *(üslû:plu) sf.* Üslubu olan.

üslupsuz, [üslup-suz] *(üslû:psuz) sf.* Üslubu olmayan; herhangi bir üslup taşımayan.

üslupsuzluk, -ğu [üslup-suz-luk] *(üslû:psuzluk) is.* Üslupsuz olma durumu.

üslü, [üs-lü] *sf. mat.* **1.** Üssü olan. **2.** Sayıların kuvvetleri ile ilgili olan.

üslük[1], **-ğü** [üst-lük] *{ağız} is.* **1.** Başörtüsü; başa örtülen peştamal. **2.** Kadın önlüğü. **3.** Yabanlık kadın elbisesi. [DS]

üslük[2], **-ğü** [üst-lük] *{ağız} is.* Kağnıda üst bölüm. [DS]

üsmek[1], [üs-mek اسمك / اوسمك] *{OsT} gçsz. f. [-ür]* Yetişip büyümek.

üsmek[2], [üs-mek] *{eT} gçsz. f. [-ür]* Yüzmek. [İKP-Öy.]

üsmek[3], [süs-mek > üs-mek] *{ağız} gçl. f. [-er]* Tos vurmak; süsmek.[DS]

üsmekes, [üz-mek + kes-mek > üz-me+kes] *{ağız} zf.* Kesinlikle. [DS]

üsne, [üs-n-e اوسنه] *{eAT} zf.* Üstüne; üzerine.

üsnemek[1], [ös(ü)n-ē-mek] *{eT} gçsz. f. [-r]* Benzemek. [DLT]

üsnemek[2], [öz(ü)ñ-ē-mek / üznē-mek] *{eT}* → üznemek. [EUTS]

üsr, [Ar. üsr اسر] *{OsT} is.* Sidik zoru; sidik tutulması.

üsre, [Ar. üs̱re اثره] *{OsT} is.* **1.** Söz nakletme. **2.** Hadis nakli. **3.** Seleflerden gelen şan ve şeref.

ya da kötü bir şeyden söz ederken) konuşanın dinleyene söylediği iyi dilek sözü.|| **üstüme şifalar,** *1. Allah korusun; kötülüklerden uzak tutsun. 2. (Şaşılacak bir durum karşısında) "Öyle şey olur mu?" anlamında kullanılır. 3. (Olumsuz bir durum ya da kötü bir şeyden söz ederken) konuşanın dinleyene söylediği iyi dilek sözü.*|| **üstümüze iyilik sağlık,** *1. Allah korusun; kötülüklerden uzak tutsun. 2. (Şaşılacak bir durum karşısında) "Öyle şey olur mu?" anlamında kullanılır. 3. (Olumsuz bir durum ya da kötü bir şeyden söz ederken) konuşanın dinleyene söylediği iyi dilek sözü.*|| **üstümüze şifalar,** *1. Allah korusun; kötülüklerden uzak tutsun. 2. (Şaşılacak bir durum karşısında) "Öyle şey olur mu?" anlamında kullanılır. 3. (Olumsuz bir durum ya da kötü bir şeyden söz ederken) konuşanın dinleyene söylediği iyi dilek sözü.*|| **üstün almak,** *{eAT} Üzerine, çevresine toplanmak; etrafına yığılmak.*|| **üstünde durmak,** (bir şeyin) *O işle sürekli olarak ilgilenmek; önem vermek; yakından izlemek.*|| **üstünde durmak,** *Bir konu ile ayrıntılı olarak ilgilenmek.*|| **üstünde galmak** (kalmak), *{ağız} 1.* → üstünde kalmak. *2. Borçlu kalmak.* [DS]|| **üstünde kalmak,** *1. (İhaleli satışta) malı satın alma işi o kişinin olmak. 2. Yapılan görev dağıtımında bir görev birine verilmek. 3. İstenmeyen bir şey birine yüklenmek.*|| **üstündeki üstünde, başındaki başında,** *Bir iş yerinden, bir çalışanın hiçbir şey almadan ayrılmak zorunda bırakıldığını anlatan söz.*|| **üstünden akmak,** *(Olumsuzluk, kötülük için) her davranış ve durumundan açıkça anlaşılır olmak.*|| **üstünden atmak,** *Bir görevi ya da işi kendi sorumluluğunda olmadığını belirterek başkasına verdirmek.*|| **üstünden çıkmak,** *{ağız} Suçunu birine atıp kendini temize çıkarmak.* [DS]|| **üstünden dökülmek,** *(Giyecek) bol ve biçimsiz görünmek; yakışmamak. {ağız} (aynı)* [DS]|| **üstünden gaçmak** (kaçmak), *{ağız}* → üstünden dökülmek. [DS]|| **üstünden geçmek,** *(Erkek için) zor kullanarak bir kadın veya kızla cinsel ilişkide bulunmak; ırzına geçmek; tecavüz etmek.*|| **üstünden** (zaman) **geçmek,** *Aradan o kadar zaman geçmiş olmak.*|| (bir şeyi) **üstünde olmak,** *(Kişi için) olumsuz yönünü yansıtır durumda olmak.*|| **üstünde olmak,** *(Yaş için) o yaştan daha ileri yaşta bulunmak.*|| **üstüne ağlamak,** *{eAT} Ölüsüne ağlamak.*|| **üstüne alınmak,** *Bir söz ya da davranıştan incinmek; gocunmak.*|| **üstüne almak,** *1. Bir davranış ya da sözden alınmak. 2. Bir işi yapmayı kabul etmek; buna söz vermek.*|| **üstüne atmak,** *(Suç için) suçsuz olan birine yüklemek; iftira etmek.*|| **üstüne basmak,** *1. Doğru tahmin etmek. 2. Durum tahmin ettiği gibi çıkmak.*|| **üstüne başına etmek,** *1. Büyük abdestini tutamayarak üzerini kirletmek. 2. Birine ağır küfürlerle hakarette bulunmak.*|| **üstüne bir bardak soğuk su içmek,** *1. Başkasına verilen bir malın bir daha geri gelmeyeceğini ifade eden söz; zararı sineye çekmek. 2. Bir kayıp ya da ele geçirilemeyen, elden kaçırılan herhangi bir durum ya da şey için "artık uğraşma boşuna" anlamında kullanılan söz.*|| **üstüne bir iki güneş doğmak,** *Çok erken kalkıyor olmak.*|| **üstüne çekmek,** *1. (Kapı için) kapatmak. 2. (Dikkat, şüphe vb. için) kendisine yönelmesine neden olmak. 3. (Kadın için) başka bir erkeği ayartarak cinsel ilişkide bulunmak.*|| **üstüne çevirmek,** *Kendi malı olmasını sağlamak; kendi adına kaydını yaptırmak; üstüne geçirmek.*|| **üstüne düşmek,** *1. Aşırı ilgi göstermek. 2. Bir konuda direnmek. 3. Birine sevgide ileri gitmek. 4. Korumada aşırı gitmek.*|| (birinin) **üstüne evlenmek,** *(Erkek için) karısından boşanmadan bir başka kadın ile evlenmek; karısına kuma getirmek; çok eşli yaşamı seçmek.*|| **üstüne fenalık gelmek,** *Aşırı ölçüde sıkılmak; bunalmak.*|| **üstüne fenalıklar gelmek,** *Aşırı ölçüde sıkılmak; bunalmak.*|| **üstüne geçirmek,** *1. Bir şeyi kendi malı durumuna getirmek; kendi adına tescil ettirmek. 2. (Evlat edinilen çocuk için) kendi nüfusuna yazdırmak.*|| **üstüne gelmek,** *1. (Kovalanan av hayvanı için) yüz geri dönerek avcıya doğru koşmak. 2. (Kendisini de ilgilendiren bir konuşma ya da iş için) yapıldığı sırada çıkagelmek. 3. (Giyecek için) uygun gelmek; ölçüleri tutmak. 4. {ağız} Saldırmak; üstüne varmak.* [DS]*5. {ağız} Zorlamak.* [DS]|| **üstüne girmek,** *{eAT} Yanına girmek; nezdine varmak.*|| **üstüne gitmek,** *1. Uğraşmak. 2. {ağız} Suç atmak; suç yüklemek.* [DS]|| **üstüne gomak** (komak), *{ağız} (Fiyat için) sürekli artmak.* [DS]|| **üstüne görmek,** *(Kadın için) hamile iken âdet görmek.*|| **üstüne gül koklamak,** *Birini severken başka birini daha sevmek.*|| **üstüne gül koklamamak,** *(Kocası için) başka bir kadınla yakın ve uzak ilişki içinde bulunmamaya özen göstermek.*|| **üstüne güneş doğmamak,** *Çok erken kalkmayı alışkanlık edinmiş olmak.*|| **üstüne iyilik sağlık,** *1. Allah korusun; kötülüklerden uzak tutsun. 2. (Şaşılacak bir durum karşısında) "Öyle şey olur mu?" anlamında kullanılır. 3. (Olumsuz bir durum ya da kötü bir şeyden söz ederken) konuşanın dinleyene söylediği iyi dilek sözü.*|| **üstüne kalmak,** *Bir işin güçlükleri, sıkıntıları ya da yükümlülükleri bir kimseye yüklenmiş olmak.*|| **üstüne kapanmak,** *O iş ile sürekli uğraşmak.*|| **üstüne koymak,** *O şeyi çoğaltmak; eklemek; katmak.*|| **üstüne mal etmemek,** *O işi kendisi ile ilgili saymamak; görev edinmemek.*|| **üstüne malitmek,** *{ağız} Önemsemek; benimsemek.* [DS]|| **üstüne olmamak,** *1. Yeteri kadar ilgilenmemek. 2. O şeyden daha üstünü, daha iyisi bulunmamak.*|| **üstüne oturmak,** *Hakkı olmadığı hâlde onu kendi malı saymak; kendine mal etmek.*|| **üstüne ölü toprağı serpilmiş gibi,** *Cansız; uyuşuk; tembel.*|| **üstüne perde çekmek,** *Bir şeyi bilerek gizlemek; unutmaya çalışmak.*|| **üstüne sevmek,** *Birini severken gizlice başka biri ile de gönül ilişkisi kurmak.*|| **üstüne sür-**

mek, *{eAT} Israr etmek; üstelemek.*|| **üstüne şifalar,** *1. Allah korusun; kötülüklerden uzak tutsun. 2. (Şaşılacak bir durum karşısında) "Öyle şey olur mu?" anlamında kullanılır. 3. (Olumsuz bir durum ya da kötü bir şeyden söz ederken) konuşanın dinleyene söylediği iyi dilek sözü.*|| **üstüne titremek,** *Çok sevdiği bir kimsenin veya bir şeyin zarara uğramaması için özen göstermek.*|| **üstüne toz kondurmamak,** *Çok sevdiği bir şeyin ya da kimsenin eksik ve kusurunun bulunabileceğini kabul etmemek; her türlü eleştiriye karşı savunmak; aleyhinde olacak fikirleri kabul etmemek.*|| **üstüne tuz biber ekmek,** *Herhangi bir acı ya da kusurun derecesini artırıcı davranışlarda bulunmak.*|| **üstüne uğramak,** *Saldırmak; hücum etmek.*|| **üstüne üstüne gitmek,** *Sonu tehlike bile olsa sürekli olarak çekinmeden, yılmadan uğraşmak.*|| **üstüne varmak,** *1. Bir kimsenin bir şey yapmasını ısrarla istemek; baskı yapmak; ısrar etmek. 2. (Kadın için) evli bir kadına kuma olmak; ikinci eş olmak. 3. {ağız} Saldırmak.* [DS]|| **üstüne vazife olmamak,** *Görevi sayılmamak; görevi olmamak.*|| **üstüne yaptırmak,** *(Tapu için) adına kaydını yaptırmak; adına tescil ettirmek.*|| **üstüne yatmak,** *1. Hakkı olmadığı hâlde onu kendi malı saymak; kendine mal etmek. 2. {ağız} Borcunu ödememek; aldığını geri vermemek.* [DS]|| **üstüne yıkmak,** *1. Ağır bir işi birinin sorumluluğuna ve yükümlülüğüne bırakmak. 2. Bir suçu başka birine yüklemek.*|| **üstüne yok!** *"Ondan daha üstünü bulunmaz." anlamında söylenir.*|| **üstüne yormak,** *1. Söylenen bir sözden ya da yapılan bir davranıştan alınmak. 2. İyi veya kötü bir hâli bir kimseye veya kendine mal etmek.*|| **üstüne yüklenmek,** *1. Bir kimseye saldırmak. 2. Bir kişiyi bir işe yöneltmek için ısrar etmek.*|| **üstüne yürümek,** *Bir kimseyi korkutmak, yıldırmak için saldırmak.*|| **üstünü görmek,** *(Kadın için) hamile iken âdet görmek.*|| **üstünü kirletmek,** *{ağız} Dışkısını donuna yapmak.* [DS]|| **üstünüzden ırak,** *Ölüm, hastalık, afet gibi durumlardan söz ederken dinleyenin bunlara uğramaması dileği.*|| **üstünüze afiyet,** *(Hastalıktan söz ederken) dinleyenin aynı hastalığa yakalanmaması dileğiyle söylenen söz.*|| **üstünüze iyilik sağlık,** *1. Allah korusun; kötülüklerden uzak tutsun. 2. (Şaşılacak bir durum karşısında) "Öyle şey olur mu?" anlamında kullanılır. 3. (Olumsuz bir durum ya da kötü bir şeyden söz ederken) konuşanın dinleyene söylediği iyi dilek sözü.*|| **üstünüze sağlık,** *(Hastalıktan söz ederken) dinleyenin aynı hastalığa yakalanmaması dileğiyle söylenen söz.*|| **üstünüze şifalar,** *1. Allah korusun; kötülüklerden uzak tutsun. 2. (Şaşılacak bir durum karşısında) "Öyle şey olur mu?" anlamında kullanılır. 3. (Olumsuz bir durum ya da kötü bir şeyden söz ederken) konuşanın dinleyene söylediği iyi dilek sözü.*|| **üstün yan,** *{eAT} Üst taraf; yukarı taraf.*|| **üstü örtülü,** *Açıkça söylenmeyen; dinleyenin kavrayışına bırakılan; anıştırma yoluyla söylenen; ima yollu.*|| **üst üretkenlik,** *fiz. Kimi nükleer reaktörlerin verimli bir maddeden hareketle, tükettiklerinden fazla parçalanabilir madde ürettikleri süreç.*|| **üst üste,** *1. Birbiri ardından; arka arkaya; ara vermeden. {ağız} (aynı)* [DS] *2. Birbirinin üzerine konulmuş biçimde. 3. Çok sıkışık olarak; sıkış tepiş. 4. {ağız} Ortalama.* [DS]|| **üst yapı,** *1. dnz. Üst güvertede yer alan, gemi eni boyunca uzanan ve tekne ile birlikte bir bütün oluşturan yapı. 2. Bir yapının toprak üstünde uzanan kısmı. 3. Kayma ve kırıklarla oluşan dağlık alanlar. 4. fel. Marxçı görüşte, siyasal sistem ile ideolojik sistemden oluşan ve belli bir ekonomik temele dayanan toplumsal yapıya verilen ad.*|| **üst yetkinlik,** *Yüksek lisans.*|| **üst yüzey,** *havc. Uçak kanadının üst bölümü.*

üst², [? üst] *{ağız} is.* Kadınların âdet hâli. [DS] ⊡ **üst kirlenmek,** *{ağız} (Kadın için) aybaşı olmak.* [DS]|| **üstü kirlenmek,** *{ağız}* → üst kirlenmek. [DS]|| **üstü kirli,** *{ağız} Aybaşlı.* [DS]|| **üstünü görmek,** *{ağız} Aybaşı olmak.* [DS]

üsta, [Far. üstā استا] *(üsta:) {OsT} is.* → üstat.

üstad, [Far. üstād استاد] *(üsta:d) {OsT} is.* → üstat. ⊡ **üstād-ı a'zām,** *1. Büyük üstat. 2. Mason localarının başkanı.*|| **üstād-ı küll,** *Bir çok şeyi çok iyi bilen.*|| **üstādü'd-dār,** *{OsT} Memluk sultanlarının özel işlerine bakan görevli.*|| **üstādü'd-dāri'l-āliye,** *{OsT} Abbasi, Memluk ve Harizmşahlarda sultanın özel mallarını koruyan ve onlara ait bütçeleri yönetmekle görevli kimse.*

üstadane, [Far. üstād-āne استادانه] *(üsta:da:ne) {OsT} zf.* **1.** Üstada yakışır biçimde; ustaca. **2.** Üstadın yaptığına benzer; üstat gibi.

üstadî, [Far. üstād > üstādī استادى] *(üsta:di:) {OsT} is.* Ustalık; üstatlık.

üstah, [Far. üstāḫ استاخ] *(üsta:h) {OsT} sf.* Edepsiz; utanmaz; hayâsız.

üstahane, [Far. üstāḫ-āne استاخانه] *(üsta:ha:ne) {OsT} zf.* Edepsizce; utanmazca; hayâsızca.

üstam, [Far. üstām استام] *(üsta:m) {OsT} is.* **1.** Altın veya gümüşten yapılmış at eyeri. **2.** *sf.* Güvenilir; emin.

üstat, -dı [Far. üstād استاد] *(-a:dı) is.* **1.** Herhangi bir bilim ve sanat alanında üstün bilgisi olan kimse; başkaları için bir örnek oluşturan usta. **2.** Bir şeyi en iyi yapan kimse; en iyi başaran kişi. **3.** Erkekler arasında senli benli konuşmalarda seslenme sözü olarak kullanılır. **4.** Üçüncü dereceden mason. **5.** *sf.* Bilgili; usta olan.

üstatlık, -ğı [üstat-lık] *is.* Üstat olma durumu.

üstaz, [Ar. ustāẕ استاذ] *(üsta:z) {OsT} is.* Usta; üstat.

üstaziyet, [Ar. ustāẕ > ustāẕiyyet استاذيت] *(üsta:ziyet)* *{OsT}* *is.* Ustalık; üstatlık.

üstbekes, [üz-mek + kes-mek > üz-me+kes] *{ağız}* *zf.* Kesinlikle. [DS]

üstçavuş, [üst+çavuş] *is.* *as.* **1.** Astsubay çavuş ile astsubay başçavuş arasında bulunan astsubay rütbesi. **2.** Bu rütbeyi taşıyan astsubay.

üstçavuşluk,-ğu [üst+çavuş-luk] *is.* **1.** Üstçavuşun rütbesi. **2.** Üstçavuşun görevi.

üste, [üst-e] *zf.* **1.** Fazladan; fazla olarak. **2.** *{ağız}* *Mal değişimi biçiminde yapılan alışverişte, malı daha değerli olanın ek olarak almış olduğu para.* [DS] ⊡ **üste almak,** *Alış verişte bir şey için verilen para ile ek bir şey daha almak.*|| **üste istemek,** *Alacağı dışında başka bir şey daha istemek.*|| **üste olarak,** *Ekstra.*|| **üstesinden gelmek,** *Üzerine aldığı bir işi başarmak; becermek.*|| **üste vermek,** *Alış verişte verilen bir şeye ek olarak bir şey daha katmak.*|| **üste vurmak,** *1. Fiyatı artırmak. 2. Eklemek; katmak.*

üstecelik,-ği [üst-e-ce-lik] *is.* Üste verilen, alınan şey; üstelik.

üstecilik, -ği [üst-e-ci-lik] *is.* → üstecelik.

üsteğmen, [üs(t)-teğmen] *is.* *as.* **1.** Bölük ve takıma komuta edebilen teğmen ile yüzbaşı arasındaki rütbe. **2.** Bu rütbede bulunan subay.

üsteğmenlik,-ği [üsteğmen-lik] *is.* **1.** Üsteğmenin rütbesi. **2.** Üsteğmenin görevi.

üstek, [üst-ē-k] *{eT}* *is.* Üstelik; ziyadelik. [DLT]

üsteker, [? üsteker] *{ağız}* *is.* Duvarcı ustası; yapıcı; usta. [DS]

üsteklik, -ği [üst-ek-lik] *{ağız}* *is.* Mal değişiminde, malı daha değerli olanın aldığı para. [DS]

üstel[1], [üst-e-l] *sf.* *mat.* Değişken, belirsiz veya bilinmeyen bir üssü olan.

üstel[2], [Rus. stol] *{ağız}* *is.* Masa. [DS]

üsteleme, [üst-e-le-me] *is.* **1.** Üstelemek eylemi. **2.** Yerine getirilmesinde ısrar etme; emri yineleme; tekit. **3.** *mant.* İlk kanıta verilen yanıtı çürütmeyi amaçlayan yeni kanıt. **4.** Halk oyunlarında bir kimseyi oyuna çağırmak için önünde oynama. **5.** Karşılıklı dizi hâlinde oynanan oyunlarda dizilerin birbiri üzerine yürüme figürü. ⊡ **üsteleme halayı,** *Orta ve Doğu Anadolu'da oynanan delikanlının sevgilisine ısrarını anlatan halay türü oyun.*|| **üsteleme horonu,** *Karadeniz yöresinde oynanan bir tür horon.*|| **üsteleme vurgusu,** *dbl.* *Dikkati etkilediği hece ya da kelime üzerine çekmek için yapılan anlatımsal vurgu.*

üstelemek, [üst-e-le-mek] *gçl.* *f.* *[-r]* *[-l(i)-yor]* **1.** Daha önce yapılması istenen, verilen emri yinelemek; ısrar etmek; tekit etmek; üstüne düşmek. *{ağız}* *(aynı)* [DS] **2.** *gçsz.* *f.* (Hastalık için) depreşmek; yenilemek; yeniden ortaya çıkmak. *{ağız}* *(aynı)* [DS] **3.** *{ağız}* Karşı koymak. [DS]

üstelenme, [üst-e-le-n-me] *is.* Üstelenmek eylemi.

üstelenmek, [üst-e-le-n-mek] *edil.* *f.* *[-ir]* Üstelemek eylemi yapılmak; bir buyruk ya da istek üzerinde ısrar edilmek.

üstelik, -ği [üst-e-lik] *is.* **1.** Üste verilen ya da alınan şey. *{ağız}* *(aynı)* [DS] **2.** *{ağız}* Kağnının üst bölümü. [DS] **3.** *sf.* Güçlü; kuvvetli; sağlam. **4.** *zf.* Buna ek olarak; bir de; ayrıca.

üstelmek, [üst-ē-mek > üst-e-l-mek] *{eT}* *edil.* *f.* *[-ür]* **1.** Artmak; çoğalmak; artırılmak. [DLT] [Gabain] **2.** *gçl.* *f.* Çoğaltmak; büyütülmek. [EUTS]

üstem, [Far. üstām استام] *{eT}* *is.* Eyerlere, kemerin başına, tokalara işlenen altın veya gümüş; saht. [DLT] [KB]

üstembelik, [üste-me-lik] *{ağız}* *zf.* Üstelik; fazladan. [DS]

üstemek, [üst > üst-ē-mek] *gçl.* *f.* *[-r]* **1.** Eklemek; artırmak; çoğaltmak. [EUTS] [Üç İtigsizler] [KB] **2.** *gçsz.* *f.* Çoğalmak. [Gabain]

üstencelik, -ği [üst-en-ce-lik] *{ağız}* *zf.* Fazladan; üstelik. [DS]

üstenci, [üst-en-ci] *is.* Müteahhit; yüklenici.

üstencilik,-ği [üst-en-ci-lik] *is.* Müteahhitlik; yüklenicilik.

üstenek, -ği [üsten-ek ?] *{ağız}* *is.* Palto. [DS]

üsteng, [üst-eñ] *(üsteñ)* *{eT}* *sf.* Üstün; galip. [KB]

üstenkuplu, [üst-ten+kulp-lu] *{ağız}* *is.* Tek saplı toprak kova. [DS]

üstenlemek, [üst-en-le-mek] *{ağız}* *gçsz.* *f.* *[-r]* *[-l(i)-yor]* Üstelemek. [DS]

üstenme, [üst-en-me] *is.* Üstenmek eylemi; taahhüt; angajman.

üstenmek, [üst-en-mek] *gçl.* *f.* *[-ir]* Bir işi yapmayı üstüne almak; taahhüt etmek.

üsterlik, -ği [üst-er-lik] *{ağız}* *is.* Kağnının üst bölümü. [DS]

üsterme, [üst-er-me] *is.* İhale.

üstermek, [üst-e-r-mek] *{eT}* *gçsz.* *f.* *[-ür]* Üstün gelmek için yarışmak; inkâr etmek; kafa tutmak. [DLT] [KB]

üstesi, [üst-e-s-i اوستەسى] *{OsT}* *sf.* Üstelik olarak ödenen; üste ödenen.

üstetmek, [üst-e-t-mek] *{ağız}* *gçl.* *f.* *[-ir]* Köpeği saldırtmak [DS]

üstikmek, [üst-ik-mek] *{eT}* *gçl.* *f.* *[-ür]* İstemek. [KB]

üstin, [üst > üst-in] *{eT}* *sf.* Üst tarafa ait. [Bahşayiş] ⊡ **üstin tudak,** *{eT}* *Üst dudak.* [Bahşayiş]

üstlenen, [üst-le-n-en] *sf.* Üstlenmek işini yapan.

üstlenim, [üst-le-n-im] *is.* Üstlenmek eylemi; taahhüt.

üstlenme, [üst-le-n-me] *is.* **1.** Üstlenmek eylemi; taahhüt. **2.** *fel.* Bir önermeyi tanıtlayabilmek için

herhangi bir şeyi olumlama işlemi. **3.** Yetersiz kalan bir organın görevini bir başka organın yüklenmesi durumu.

üstlenmek, [üst-le-n-mek] *gçl. f. [-ir]* Bir işi yapmayı, görevi yerine getirmeyi söz vererek kabul etmek; yüklenmek; sorumluluğu üstüne almak; angaje olmak *(1935 /1944).*

üstlenmiş, [üst-le-n-miş] *sf. fel.* (Önerme için) bir önermenin doğruluğunu tanıtlayabilmek amacıyla doğru kabul edilerek kullanılan.

üstlük[1], **-ğü** [üst-lük اوستلك] *is.* **1.** Üst olma durumu. **2.** *{OsT}* En üste giyilen elbise. **3.** *{ağız}* Sokağa çıkarken kadınların giydiği uzun üst elbisesi. [DS] **4.** *{ağız}* Başörtüsü; yeldirme. [DS] **5.** *{ağız}* Kadınların iş yaparken giydikleri elbise. [DS] **6.** *{ağız}* Hamam havlusu. [DS] **7.** *{ağız}* Kadın başörtüsü. [DS]

üstlük[2], **-ğü** [üst-lük] *{ağız} is.* Tahterevallinin üst bölümü. [DS]

üstöm, [üst-em / üst-öm] *{eT} sf.* Üstün; galip; hâkim. [ARAT] ⊡ **üstüm kelmek,** *Üstün gelmek.* [ARAT]

üstsubay, [üst+subay] *is. as.* Türk ordusunun kara, deniz ve hava kuvvetlerinde binbaşı, yarbay, albay rütbesindeki subaylara verilen ad.

üstsüz, [üst-süz] *sf.* (Kadın, kız için) dans, denize girme ve güneşlenme anında göğsü açık olan.

üstten, [üst-ten] *zf.* **1.** Ayrıntılarına inmeden; yüzeysel olarak. **2.** Kendini üstün görerek; böbürlenerek.

üstudan, [Far. üstūdān استودان] *(üstu:da:n) {OsT} is.* Mecusi mezarı.

üstun, [Far. üstūn استون] *(üstu:n) {OsT} is.* Direk; sütun.

üstur, [Far. üstūr استور] *(üstu:r) {OsT} is.* Davar, at, katır vb. dört ayaklı hayvan.

üsture, [Yun. historia *(tarih)* > Ar. üsṭūre اسطوره] *(üstu:re) {OsT} is.* **1.** Doğru olmayan; uydurma söz. **2.** Masal; efsane. **3.** Ziya Gökalp tarafından mit ile eş anlamlı olarak kullanılan kelime.

üsturevi, [Ar. üstūre > üstūrevī اسطوروى] *(üstu:revi:) sf.* Efsanevi; masalımsı.

üstübeç, -ci [Far. isfīdāc / Yun. stumpetsi => isbiteç > üstübeç] *is.* Boyacılıkta kullanılan, kuvvetli bir zehir olan bazik kurşun karbonat; $2PbCO_3$, $Pb(OH)_2$. ⊡ **üstübeç macunu,** *Dövülmüş tebeşir tozu, tutkal ve üstübeç karışımından yapılmış boya macunu.*

üstühan, [Far. üstüḫᵛān / üstüḫvān استخوان] *(üstüha:n) {OsT} is.* Kemik. ⊡ **üstühān-bend,** *{OsT} Kırıkçı çıkıkçı.*|| **üstühān-pāre,** *{OsT} Kemik parçası.*

üstükus, [Ar. üsṭüḳus اسطقس] *{OsT} is.* **1.** Madde; cevher; asıl. **2.** Gök cisimleri. **3.** Geometri.

üstükusat, [Ar. üsṭüḳusāt اسطقسات] *(üstükusa:t) {OsT} is.* **1.** Asıllar; cevherler; maddeler. **2.** Gök cisimleri. **3.** Geometriler.

üstün[1], [üz *(üst)*>üz-tün/üstün اوستون / استن / استون] *{eT} zf.* **1.** Yukarı; üstte; yukarıda. [DLT] [ETY] [EUTS] [Gabain] [Mühennâ] **2.** *sf. {eAT}* Üstteki. **3.** *is. {eAT}* Üst. **4.** Bir değerlendirme ve sıralamada benzerlerini geride bırakan; onlara göre üst sırada bulunan. **5.** Birine veya bir şeye göre nitelik ve nicelik bakımından daha yüksek ve elverişli olan; faik; süper; ekstra; âla. ⊡ **üstün bitirme,** *Tezgâhta işlenmiş bir yüzeyi taşlayarak bütün pürüzlerini giderme ve karbonu kaçmış metal katmanı kaldırmayı amaçlayan işlem.*|| **üstün bulmak,** *Birini veya bir şeyi diğerlerinden daha değerli bulmak.*|| **üstün bulunmak,** *Diğerlerinden daha değerli bulunmak.*|| **üstün dişi,** *biy. Anormal kromozom formülü bulunan, ara eşeyli dişi; 2A+3X* || **üstün erkek,** *biy. Görünüşte erkek olan ancak kromozom yapısında anormallik bulunan erkek birey; 3A + 1 X* || **üstün gelmek,** *1. Benzerlerine göre daha üst düzeyde bulunmak. 2. Birinden veya bir şeyden daha değerli, daha yüksekte olmak.*|| **üstün görmek,** *Birini veya bir şeyi diğerlerinden daha değerli bulmak.*|| **üstün ıraksak,** *Yatay ve birbirine paralel iki eksen üzerinde birbirine ters yönde dönen ve dönüşlerin üst yarısında birbirinden uzaklaşan iki döner parça.*|| **üstün olmak,** *1. Benzerlerine göre daha üst düzeyde bulunmak. 2. Birinden veya bir şeyden daha değerli, daha yüksekte olmak.*|| **üstün tutmak,** *Birine veya bir şeye diğerlerinden daha fazla değer vermek.*|| **üstün yalıtma,** *Derin soğutma tekniğinde kullanılan ve ısı iletkenliği çok az olan yalıtma; süper izolasyon.*|| **üstün yapılı hayvanlar,** *Vücut yapıları ve işlevleri çok karmaşık olan, yer yüzünün çok yakın bir zamanında uzun bir evrim sonucu ortaya çıkmış bulunan hayvanlar.*|| **üstün yapım,** *sin. Çok büyük paralar harcayarak çok süslü ve göz kamaştırıcı giysili kalabalık oyuncu topluluğu ile çevrilen, büyük reklamlar yapılarak piyasaya sürülen, ancak sanat yönü zayıf film.*|| **üstün yıngak,** *On yönlü eski Türk mekân belirlemesinde üst tarafı belirten yön; yukarı; üst; gök.*|| **üstün zekâ,** *Başkalarına göre daha çabuk kavrayan; çabuk, kıvrak iyi zekâ.*|| **üstün zekâlı,** *Üstün zekâya sahip olan.*|| **üstün zekâlılık,** *Üstün zekâlı olma durumu.* **andan üstün,** *Ondan üstün.* [DLT]

üstün[2], [Ar. üstün] *is. dbl.* Arapçada harfleri önünde *-e* veya *-a* varmış gibi okutmaya yarayan ve harflerin üstüne konulan işaret; fetha. ⊡ **üstünlü esreli,** *Harekeleri konulmuş olan; harekeli.*

üstün, [Far. sütūn استون] *is.* Sütun. ⊡ **üstün ağacı,** *{OsT} Üzerine binanın çatısı oturtulan büyük atma.*

üstünde, [üst-ü-n-de] *e.* ve *is.* Herhangi bir tutum ya

da davranışı başka yollarla dışa yansıtıyor olma ya da böyle bir durum içinde bulunma. *aksiliği üstünde olmak.*

üstüne, [üst-ü-n-e] *zf.* **1.** İlişkin; dair; üzerine. **2.** Hesabına. **3.** ...-e göre; ....-e uygun olarak. **4.** ....-den sonra. **5.** Pekiştirme sıklık anlatır. *çorap çorap üstüne.* ⊡ **üstüne üstlük,** *Fazla olarak; artırarak.*

üstünki, [üst-ün-ki اوستنکی] *{eT} sf.* **1.** Üstün; yüksek. [ARAT] **2.** En üstteki; en yüksekteki. [EUTS] **3.** *{eAT}* Yukarıki. **4.** *e.* Pekiştirme edatı. [ARAT]

üstünkör, [üst-ün+kör] *{ağız} zf.* Yüzeyden; gelişigüzel. [DS]

üstünkörü, [üst-ün+kör-ü] *sf.* **1.** Yüzeysel olan; gereği gibi yapılamayan; şöyle böyle; sathî. **2.** *zf. (üstünkö'rü)* İnceliklerine inmeksizin; özen gösterilmeksizin; gelişi güzel biçimde.

üstünköyü, [üstün+gör-ü اوستون کویی] *{OsT} zf.* Üstünkörü.

üstünleşme, [üst-ün-le-ş-me] *is.* Üstünleşmek eylemi.

üstünleşmek, [üst-ün-le-ş-mek] *gçsz. f. [-ir]* Üstün konuma ve duruma gelmek.

üstünlük,-ğü [üst-ün-lük] *is.* **1.** Üstün olma durumu; rüçhan. **2.** Sayı, yetki ve değer bakımından daha üstün olma durumu. **3.** Daha önemli bir niteliğin ya da tartışmasız büyük bir gücün sağladığı egemen konum. **4.** *as.* Savaşta kuvvet, bulunulan yer, arazi ve iklim koşulları ile ateş ve taktik durumu sayesinde düşmana karşı sağlanan denetimi elde tutma durumu. ⊡ **üstünlük derecesi,** *dbl. Sıfat ve zarfların "en", "pek" ve "pek çok" gibi nicelik zarfları ile birlikte kazandıkları karşılaştırma durumu.*|| **üstünlük duygusu,** *psikol. Kişinin kendisini bazı yönlerden ve bazı insanlardan daha üstün görme eğilimi.*|| **üstünlük karmaşası,** *psikol. Kişinin kendisini olduğundan fazla ve abartılı biçimde yetenekli, yeterlikli ve güçlü görmesi saplantısı; üstünlük kompleksi.*|| **üstünlük kompleksi,** *psikol. Üstünlük karmaşası.*|| **üstünlük sağlamak,** *1. Nicelik ya da nitelik bakımından üstün duruma gelmek. 2. Gücünü, değerini karşısındakine kabul ettirmek.*|| **üstünlük sağlamak,** *Başkalarını küçük görerek onlara yukarıdan bakmak.*

üstünrek, [üst-ün-rē-k] *{eT} zf.* Üstün olarak. [Gabain]

üstüpü, [Yun. stoupi *(tüfek sıkısı)* / Lat. stoppa] *is.* **1.** İşliklerde yağlı ve kirli parçaları silme ve temizlemede kullanılan döküntü iplik parçaları. **2.** Top ve tüfek temizlemekte kullanılan bir çubuk ucuna bağlanmış iplik demeti. **3.** Gemilerde tahta aralarını doldurarak üzerine zift dökülen kenevir lif parçaları. **4.** *{ağız}* Kendirden çıkarılan tarak artıkları.[DS]

üstüpüleme, [üstüpü-le-me] *is.* Üstüpülemek eylemi.

üstüpülemek, [üstüpü-le-mek] *gçl. f. [-er] [-l(ü)-yor]* **1.** (Gemi kalafatlamak için) üstüpü ile doldurmak, ziftli üstüpü ile kaplamak. **2.** (Parça, makine için) üstüpü ile temizlemek; üstüpü ile silmek.

üstüpülü, [üstüpü-lü] *sf.* **1.** Üstüpü ile kaplanmış olan. **2.** Üstüpü ile silinmiş olan.

üstüre, [Far. üstüre استره] *is.* Ustura.

üstürti, [üst-ür-tī] *{eT} zf.* **1.** Yukarıdan; üstten; yukarıdan. [ARAT] [EUTS] **2.** Yukarı. [Gabain] ⊡ **üstürti kodı,** *{eT} Yukarıdan aşağıya doğru.*

üstüvan, [Far. üstüvān استوان] *(üstüva:n) {OsT} sf.* **1.** Sağlam; güçlü; dayanıklı. **2.** Güvenilir.

üstüvane, [Far. sütūn > Ar. üsṭüvāne اسطوانه] *(üstüva:ne) {OsT} is.* **1.** Direk; sütun. **2.** Boru. **3.** *mat.* Silindir.

üstüvani, [Ar. üstüvānī اسطوانی] *(üstüva:ni:) {OsT} is.* **1.** Sütun biçiminde olan. **2.** Boruya benzeyen. **3.** *mat.* Silindirik.

üstüvar, [Far. üstüvār استوار] *(üstüva:r) {OsT} is.* **1.** Sağlam; kuvvetli. **2.** Güven verme.

üstüvari, [Far. üstüvār > üstüvārī استواری] *(üstüva:ri:) {OsT} is.* **1.** Kuvvetlilik; sağlamlılık. **2.** Güven verme.

üsüglemek, [Gencek. *üsüg-lē-mek] *(üsügle:mek) {eT} gçl. f. [-r]* Hile ile anahtarsız olarak kilit açmak. [DLT]

üsüksüz, [üzük-süz] *{eT} sf.* Durmadan; daima; kopmadan; fasılasız; aralıksız. [EUTS]

üsülmek, [üzül-mek] *{eT} edil. f. [-ür]* Kesilmek; kopmak; sonu gelmek.[EUTS]

üsüm[1], [üz-mek > üz-üm] *{eT} is.* Üzüm. [EUTS]

üsüm[2], [? üsüm] *{ağız} is.* Şubat. [DS]

üsün, [Far. sütūn] *{ağız} is.* Çatının en üstüne konan ve çatıyı tutan ağaç. [DS]

üsür, [Ar. üsūr اثر] *{OsT} is.* Yara izi.

üsürgelenmek, [üsürge-le-n-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* Korkmak. [DS]

üsürgü, [üsür-gü] *{ağız} is.* Kadınların başlarına örttükleri yarım çarşaf; başörtüsü. [DS]

üsürmek, [üs-ür-mek] *{eT} gçl. f. [-ür]* Şişirmek. [Gabain]

üsüt, [üs-üt] *{eT} is.* Ruh; can. [EUTS]

üsve, [Ar. üsve اسوه] *{OsT} is.* Örnek alınacak insan.

-üş-, [-ş- / -iş- / -ış- / -uş- / -üş-] *yap. e.* → -ş-.

-üş, [-ş / -iş / -ış / -uş / -üş] *yap. e.* → -ş.

üş[1], [üş *(yans.)*] *ünl.* Köpek çağırma ünlemi. *üş üş.* ⊡ **üş üş,** *{ağız} Köpek çağırma ünlemi.* [DS]|| **üş üş bakmak,** *{ağız} Yadırgayarak bakmak.* [DS]

üş[2], [üş / uş اوش] *{eAT} {OsT} e.* **1.** İşte; şimdi. **2.** *bağ.* Çünkü. **3.** Ancak. ⊡ **üş şunda,** *{eAT} İşte şurada; ha şurada.*|| **üş... üş...** *{eAT} Ha... ha...*|| **üş üş,** *{eAT} Hemen şimdi; derhal.*

üş³, [üç / üş] *{ağız}* *sf.* Üç. [DS]

üşabe, [Ar. üşābe اشابه] *(üşa:be)* *{OsT}* *is.* **1.** Karışık cemaat. **2.** Nesebi karışık kimse. **3.** Yasa dışı yollardan elde edilen kazanç. **4.** İlaçlı şerbet.

üşbe, [Ar. üşbe اشبه] *{OsT}* *is. zool.* Solucan.

üşböle, [uş+bu-la اشبلا] *{eAT}* *zf.* Böyle; böylece; işte böyle; bu şekilde.

üşbu, [üş *(işte)* + bu > işbu / üşbu اشبو / اوشبو] *(i'şbü)* *{eAT}* *{OsT}* *sf.* (Eski metinlerde geçer) işte bu; özellikle bu; işte bu; bu. ☞ **üşbu ara,** *{OsT} Bura; bu ara.*|| **üşbu üşbu,** *{eAT} Şöyle şöyle; şu şu.*|| **üşbu üşbu,** *{eAT} Şu şu; şöyle şöyle.*

üşbula, [üş + bu + ile > iş bula / üşbula / üşböle اشبلا] *{eAT}* *zf.* Böyle; böylece; işte böyle; bu şekilde.

üşbular, [üş + bu-lar > işbu-lar / üşbu-lar اشبولر] *{eAT}* *zm.* Bunlar.

üşbuña, [uş+bu-ñ-a اشبوکا] *{eAT}* *zm.* Buna.

üşbunca, [uş+bu-n-ca اشبونجه] *{eAT}* *zf.* Bunca.

üşbunda, [uş+bu-n-da اوش بونده] *{eAT}* *zm.* Burada; bu yerde.

üşbundan, [uş+bu-n-dan اوشبوندان] *{eAT}* *zm.* Buradan.

üşbunları, [uş+bu-n-lar-ı اشبونلری] *{eAT}* *zm.* Şunları; şunları.

üşbunu, [uş+bu-n-u اشبونی] *{eAT}* *zm.* Bunu.

üşbunun, [uş+bu-n-uñ اشبنك] *{eAT}* *zm.* Bunun. ☞ **üşbuñuñ gibi,** *Bu gibi; böyle.*

üşbununla, [uş+bu-n-uñ-la اشبونکله] *{eAT}* *zf.* Bununla; bu kadarıyla.

üşde, [uş-de اوشده] *{eAT}* *{OsT}* *e.* İşte.

üşdürmek, [üş-dür-mek] *{ağız}* *gçl. f.* *[-ür]* Bağışlamak; armağan etmek. [DS]

üşegelmek, [üş-mek + gel-mek اوشه کلمك] *{eAT}* *gçsz. f.* *[-ür]* Topluca gelmek; toplanıvermek; üşüşmek.

üşeğen, [üş-mek > üş-eğen اوشکن] *{OsT}* *sf.* Çok üşüşen; şiddetle üşüşen.

üşek, [üş-mek > üş-ek ? اوشك] *{eT}* *{eAT}* *{OsT}* *{ağız}* *is.* Vaşak. [Mühennâ] [DS]

üşelemek¹, [üş-mek > üş-e-le-mek اوشلمك] *{eAT}* Kişelemek; kiş diye kovmak.

üşelemek², [üşe-le-mek] *{ağız}* *gçl. f.* *[-r]* *[-l(i)-yor]* Parçalamak; ufalamak. [DS]

üşelmek, [üş-ē-mek > üşe-l-mek] *{eT}* *dönşl. f.* *[-ir]* Aranmak. [DLT]

üşem, [üşe-m ?] *{ağız}* *sf.* Yaramaz; tembel. [DS]

üşemek, [üş-mek > üş-ē-mek] *{eT}* (Aramak üzere yeri veya benzeri şeyleri) eşmek; eşelemek. [DLT]

üşencek, -ği [üşe-n-mek > üşen-cek] *{ağız}* *sf.* Tembel; üşengeç. [DS]

üşenci, [üşe-n-mek > üşen-ci] *{ağız}* *sf.* Tembel; üşengeç. [DS]

üşenç, -ci [üş-en-mek > üş-en-ç] *is.* Üşenme; isteksiz, gevşek olma durumu; tembellik etme.

üşendirmek, [üşen-dir-mek اشندرمك] *{eAT}* *{OsT}* *gçl. f.* *[-ür]* Tedirgin etmek; rahatsız etmek.

üşendürmek, [üşen-dür-mek اشندرمك] *{eAT}* *gçl. f.* *[-ür]* Rahatsız etmek; tedirgin etmek; usandırmak. [DK]

üşeng, [üş-ē-mek > üşe-ñ] *{eT}* *sf.* Düz; düzgün. [DLT]

üşengeç, -ci [üş-en-geç-lik] *sf.* İş yapma konusunda gevşek ve isteksiz davranan; tembel. *{ağız} (aynı)* [DS]

üşengeçlik,-ği [üş-en-geç-lik] *is.* Üşengeç olma durumu; üşengeç bir kimsenin tutumu; tembellik.

üşengen, [üşe-n-gen اوشنکن] *{OsT}* *{ağız}* *sf.* Çok üşenen; tembel; ihmalci; üşengeç. [DS]

üşengenlik, [üşe-n-gen-lik اوشنکنلك] *{eAT}* *is.* Tembellik.

üşengenlik,-ği [üş-en-gen-lik] *is.* Üşengeçlik; tembellik.

üşenik,-ği [üş-en-ik] *sf.* Üşenmiş olan; tembel; üşengeç.

üşenme, [üş-en-me] *is.* Üşenmek eylemi.

üşenmek¹, [*eT.* üş-ē-mek > üşe-n-mek اوشنمك] *dönşl. f.* *[eAT. -ür]* *[-ir]* **1.** Bir işi yapmakta isteksiz davranmak; gevşeklik etmek; tembellik etmek; erinmek. **2.** *{eAT}* *{OsT}* Üzülmek; sıkılmak; rahatı kaçmak; tedirgin olmak; fütur getirmek. **3.** *{eAT}* *{OsT}* *{ağız}* Çekinmek; korkmak; ihtiraz etmek. [DS] **4.** *{eAT}* *{OsT}* *{ağız}* Usanmak; bıkmak. [DS]

üşenmek², [üşe-n-mek] *{ağız}* *dönşl. f.* *[-ir]* Gıdıklanmak; huylanmak. [DS]

üşenti, [üşen-ti] *{ağız}* *is.* İş yapmaktan kaçınma; üşenme; üşengeçlik. [DS]

üşermek, [üş-ē-mek > üşe-r-mek] *{eT}* *gçl. f.* *[-ür]* Çekmek; sürmek; yaklaştırmak; mecbur etmek; zorunda bırakmak; sevk etmek. [Nevâyî]

üşetmek¹, [üşē-mek > üşe-t-mek] *{eT}* *gçl. f.* *[-ür]* Araştırmak. [DLT]

üşetmek², [uvşa-t-mak] *{eT}* *gçl. f.* *[-ür]* Ufalamak; parçalamak. [DLT] [EUTS]

üşgule, [Ar. üşğūle اشغوله] *(üşğu:le)* *{OsT}* *is.* Uğraşılacak iş. ☞ **üşgūle-i hasene,** *{OsT} Güzel işler; iyi işler.*

üşgur, [Far. üşğur اشغر] *{OsT} is. zool.* Oklu kirpi.

üşgü, [üş-mek *(delmek)* > üş-gü] *{eT} is.* Delgi; delecek. [Clauson]

üşgüreyh, [üş-gür-ek] *{ağız} is.* **1.** Bekçi düdüğü. **2.** Islık. [DS] ⊡ **üşgüreyh atmak,** *{ağız} Islık çalmak.* [DS]

üşgürmek, [üş-kür-mek] *{eT} gçsz. f. [-ür]* Hatırlamak. [DLT] [KB]

üşik, [üşī-mek > üşi-k] *{eT} is.* Yemişleri kavurarak büyümekten alıkoyan soğuk. [DLT]

üşiklemek, [üşik-lē-mek] *(üşikle:mek) {eT}* (Keklik, tavşan vb.) üşümüşken yakalamak. [DLT]

üşilenmek, [üş-mek > üş-i-le-n-mek اشلنمك] *{eAT} dönşl. f. [-ir]* Yelpazelenmek; nefes vermek; üflemek; hava vermek.

üşimdi, [uş+imdi اوش امدی] *{eAT} zf.* **1.** Şimdi. **2.** Şimdiye kadar.

üşimek, [üşī-mek] *{eT} gçsz. f. [-r]* Soğuktan üşümek. [DLT]

üşkok, [? üşkok] *{ağız} is.* Tüfek.[DS]

üşkûfe, [Far. üşkūfe اشکوفه] *(üşkû:fe) is.* Açmış çiçek; şükûfe.

üşkûh, [Far. şükūh اشکوه] *(şükû:h) is.* Ululuk; şan; şeref.

üşküfte, [Far. şüküften > üşküfte اشکوفته] *(üşku:fte) {OsT} sf.* (Çiçek için) açılmış.

üşkün, [üş-mek > üş-kün] *{ağız} is.* Toplantı. [DS]

üşkürmek[1], [üş-kür-mek] *{eT} gçsz. f. [-ür]* Islık çalmak. [DLT]

üşkürmek[2], [üş-kür-mek] *{eT} gçl. f. [-ür]* Hatırlamak. [DLT]

üşkürtmek, [üş-kür-t-mek] *{eT} gçl. f. [-ür]* Hatırlatmak. [DLT]

üşkürtürmek, [üş-kür-tür-mek] *{eT} gçl. f. [-ür]* Hatırlatmak. [DLT]

üşkütmek, [üş-küt-mek] *{ağız} gçl. f. [-ür]* Düzenini bozmak; kaçırmak. [DS]

üşme, [üş-me] *is.* Üşmek eylemi.

üşmek[1], [üş-mek] *{eT} {eAT} {ağız} gçsz. f. [-ür]* **1.** Bir yerde toplanmak; birikmek; üşüşmek; toplanmak; yığılmak. [DLT] [DK] [DS] **2.** *{ağız}* Bir kişiye topluca saldırmak. [DS] **3.** *{ağız}* (Köpekler için) havlayarak saldırmak. [DS]

üşmek[2], [üş-mek] *gçl. f. [-er]* **1.** *{eT}* Delgi ile delmek. [DLT] **2.** *{ağız}* Eşmek; kazmak. [DS]

üşnan, [Ar. üşnān اشنان] *(üşna:n) {OsT} bot.* Çöğen otu.

üşne, [Ar. üşne اشنه] *{OsT} is. bot.* Ağaç yosunu; her türlü yosun. ⊡ **üşne-i kasabî,** *{OsT} tıp. Suda boğulmalarda görülen akciğerlerdeki beyaz kabarcıklar.*|| **üşne-i karnî,** *{OsT} Boynuza benzer yosun.*|| **üşne-i şeybî,** *{OsT} Sakala benzer yosun.*

üşniye, [Ar. üşne > üniyye اشنیه] *{OsT} is. bot.* Su yosunları. ⊡ **üşniye-i berrî,** *{OsT} Yapraklı kara yosunları.*|| **üşniye-i hadrā,** *{OsT} biy. Diyatome.*

üşşek, -ği [üşek / üşşek] *{ağız} is.* Vaşak. [DS]

üşte, [uş-de اوشده] *{eAT} {OsT} e.* İşte. ⊡ **üşte ma,** *{eAT} Al işte!*

üştülüm, [Far. üştülüm اشتلم] *{OsT} is.* Kavga; gürültü.

üştülümkâr, [Far. üştülüm-kār اشتلمکار] *(üştülümkâ:r) {OsT} is.* Kavgacı; gürültücü.

üştür, [Far. üştür اشتر] *{OsT} is.* Deve. ⊡ **üştür-bān,** *{OsT} Deveci.*|| **üştür-dîl,** *{OsT} Deve huylu; kinci.*|| **üştür-gāv,** *{OsT} Zürafa.*|| **üştür-gāz,** *{OsT} Deve otu.*|| **üştür-hᵛār,** *{OsT} Deve dikeni.*|| **üştür-hū**(y), *{OsT} Deve huylu; kinci.*|| **üştür-mürg,** *{OsT} Devekuşu.*|| **üştür-süvār,** *{OsT} Deve sürücüsü; deveye binen.*

üştürmek, [üş-tür-mek] *{eT} gçl. f. [-ür]* Deldirmek; delik delmeyi emretmek; dar deliği genişletmek. [DLT]

üşuk, -ğu [uyuş-uk / üşük] *(üşu:k) {ağız} sf.* Çelimsiz; cılız; gelişmemiş. [DS]

üşü, [üş-mek > üş-ü] *{ağız} is.* Kazma, kürek gibi araçlara sap yapmakta kullanılan sıyırgı. [DS]

üşük[1], **-ğü** [üşü-mek > üşü-k] *{ağız} is.* **1.** Soğuk algınlığı. **2.** Donma. **3.** Donmaktan morarıp uyuşan organ. **4.** Donmadan sonra el ve ayaklarda süren uyuşukluk ve kaşınma; soğuktan duyulan uyuşma; acıma. **5.** Soğuk. **6.** Üşümüş kimse. **7.** Yeşilken soğuk vurmuş ekin. **8.** *sf.* Soğuk vurmuş; bozulmuş. [DS] ⊡ **üşük vurmak,** *{ağız} Don vurmak.* [DS]

üşük[2], **-ğü** [üş-mek > üş-ük] *{ağız} is.* Çukur. [DS]

üşük[3], **-ğü** [uyu-ş-mak > uyuşuk / üşük] *{ağız} sf.* Uyuşuk; budala. [DS]

üşülemek, [üş-ü-le-mek] *{ağız} gçl. f. [-r]* Kürek, kazma gibi araçların sapını yontmak, sıyırmak. [DS]

üşüme, [üş-ü-me] *is.* **1.** Üşümek eylemi. **2.** Üşüme hissi.

üşümek[1], [üş-ī-mek] *gçsz. f. [-r]* **1.** Isı yokluğu, ısı düşmesi gibi nedenlerden etkilenmek; soğuğun etkisini duymak. *{eT} (aynı)* [DLT] **2.** *{ağız}* Sevgisi sönmek; soğumak. [DS]

üşümek[2], [üşü-mek ?] *{ağız} gçsz. f. [-r]* Etkilenmek. [DS]

üşümlemek, [üş-üm-le-mek] *gçsz. f. [-r] [-l(ü)-yor]* Düşmanlık etmek.

üşümüş, [üşü-müş] *{ağız} sf.* (Sebze ve meyve için) donmuş. [DS]

üşüntü, [*eT.* üş-ündi *(saldırı)* > üş-üntü اوشونتی] *{eAT} {OsT} is.* **1.** Bir yere toplanma; üşüşme. **2.** *sf.* Kalabalık olan; yığın hâlinde; çok sayıda. ⊡ **üşüntü etmek,** *Üşüşmek; saldırmak.*|| **üşüntü eylemek,**

Üşüşmek. || **Üşüntü köpekler mandayı paralar.** *Birlikten kuvvet doğar.*

üşürme, [üş-mek > üş-ür-me] *is.* Üşürmek eylemi.

üşürmek, [üş-mek > üş-ür-mek اوشورمك] *gçl. f. [-ür]* **1.** *{eAT} {OsT}* Toplanmalarını, bir yere yığılmalarını sağlamak; buna sebep olmak; üşüşmelerini sağlamak; üşüştürmek; musallat etmek. [DK] **2.** *{ağız}* Başına toplanmasına sebep olmak. [DS] **3.** (Köpek vb. için) topluca saldırtmak.

üşüş, [üş-mek > üş-üş] *is.* Toplanış.

üşüşme, [üş-mek > üş-üş-me] *is.* Üşüşmek eylemi; hücum.

üşüşmek, [üş-mek > üş-üş-mek] *işteş. f. [-ür]* Birlikte bir yere yığılmak; toplanmak; üşmek eylemini birlikte yapmak.

üşütme, [üş-ü-t-me] *is.* **1.** Üşütmek eylemi. **2.** Soğuk algınlığı. *{ağız} (aynı)* [DS]. **3.** *{ağız}* Sıtma nöbeti başlarında görülen titreme. [DS] **4.** *{ağız}* Zatürrie. [DS] **5.** *{ağız}* Sabah ayazı. [DS]

üşütmek, [üş-ü-mek > üş-ü-t-mek] *gçl. f. [-ür]* **1.** Üşümesine neden olmak. *{eT} (aynı)* [DLT] **2.** Üşümek eylemini gerçekleştirmek. **3.** *{ağız}* Kendinden soğutmak. [DS] **4.** *{eT}* Soğutmak için soğuğa koymak. [DLT] **5.** *gçsz. f.* Soğuk almak; soğuktan hasta olmak. **6.** *argo.* Anlamsız davranışlarda bulunmak; saçma sapan sözler söylemek; aklını oynatmak; delirmek. ⧉ **üşütüp kızdırma,** *{ağız} Sıtma nöbeti.* [DS]

üşütücü, [üş-ü-t-ücü] *sf.* Üşümeye yol açan; üşüten özellikte.

üşütük, -ğü [üş-ü-t-ük] *sf. argo.* **1.** Saçma sapan söz söyleyen ve böyle davranışlarda bulunan.**2.** Deli; aklını yitirmiş.

üşüvermek, [üş-mek + ver-mek] *{ağız} gçl. b. f. [-ir]* Bir kimseye topluca saldırmak. [DS]

-üt-, [-t- / -it- / -ıt- / -ut- / -üt-] *yap. e.* → -t-.

-üt, [-t /-it / -ıt / -ut / -üt] *yap. e.* → -t.

üt[1], [ŭt / ōt [DLT]] *(ü:t) {eT} is.* Delik; deşik; çukur; geçit. [DLT] [EUTS] [Gabain] [KB]

üt[2], [ō-mek > öt] *{eT}* Öğüt; nasihat; ahkâm. [EUTS]

üt[3], [ōt / ōd] *{eT} is.* Zaman; vakit. [EUTS]

üteği, [? iteği / üteği] *{ağız} is.* Üstünde un elenen, gönden yapılmış örtü veya yaygı. [DS]

ütek[1], **-ği** [üt-ek] *{ağız} sf.* **1.** Çok üşüdüğü için ateş başından ayrılmayan. **2.** Sıcağı seven. [DS] ⧉ **ütek olmak,** *{ağız} Sıcağa tutkun olmak.* [DS]

ütek[2], **-ği** [öt-ek / üt-ek] *{ağız} sf.* Korkak; ürkek; ödlek. [DS]

üteklemek, [it-mek > it-ek-le-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* İtmek; itip kakmak; iteklemek. [DS]

ütelek, -ği [üt-e-le-k] *{ağız} sf.* Çok ve çabuk üşüdüğü için ateş başından ayrılmak istemeyen. [DS]

ütelemek, [üt-mek > üt-e-le-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* **1.** Kesilmiş tavuk ve koyun kellesinin ince tüylerini aleve tutarak yakmak. **2.** Taze mısır, buğday veya nohudu ateşe tutup pişirmek. **3.** Az pişirmek. [DS]

ütelenik, -ği [üte-le-n-ik] *{ağız} sf.* Tüyleri yanmış tavuk, kuş vb. [DS]

ütelgi, [Moğ. itelgü] *is. zool.* Yırtıcı bir kuş; balaban.

ütelmek, [üt-el-mek] *{ağız} gçl. f. [-ir]* Seçmek; ayıklamak. [DS]

ütgün, [öt-kün² > üt-gün] *{ağız} sf.* Kendini beğenmiş. [DS]

üti, [üt-mek > üt-ī اوتى] *{OsT} is.* Ütü.

ütilitarist, [Fr. utilitariste] *sf. fel.* Yararcı.

ütilitarizm, [Fr. utilitarisme] *sf. fel.* Yararcılık.

ütimek, [üt-mek > üt-ī-mek] *{eT} gçl. f. [r]* (Kıl için) ütelemek. [DLT]

ütlemek[1], [öt-lē-mek] *{eT} gçl. f. [-r]* Ders vermek; öğretmek; tedris etmek. [EUTS]

ütlemek[2], [üt-le-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ü)-yor]* İyisini seçip ayırmak; ayıklamak. [DS]

ütlenmek, [üt-le-n-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* Gelişmek; büyümek. [DS]

ütlüg, [üt > üt-lüg] *{eT} sf.* Delik; delinmiş.

ütme, [üt-me اوتمه] *is.* **1.** Ütme eylemi; alevden geçirme. **2.** Ütmek suretiyle hazırlanmış. **3.** Kabuğuyla birlikte ateşe tutarak pişirilmiş süt buğday, mısır veya nohut. *{eAT} {OsT} {ağız} (aynı)* [DS]

ütmece, [üt-mece] *{ağız} is.* Gece yanığı. [DS]

ütmek[1], [*eT.* üt-mek *(yakmak)*] *gçl. f. [eT. -ür] [-er]* **1.** Yüksek ısı ya da alevde tutarak yakmak. **2.** (Tavuk, kelle vb. için) ateşte tutarak tüylerini yakıp temizlemek. **3.** *{eT} {eAT}* (Kıllı, tüylü şeyler için) alevden geçirerek kıllarını yakmak. [DLT] **4.** *{eAT} {ağız}* (Buğday, nohut, mısır vb. için) kabuğu ile alevli ateşe atarak pişirmek; az kavurmak. [DS]

ütmek[2], [*eT.* ut-mak اوتمق] *gçl. f. [eAT -ür] [-er]* **1.** Oyunda yenmek; kazanmak. *{eAT} {OsT} {ağız} (aynı)* [DS] **2.** (Para için) kumar ya da bahiste almak.

ütmek[3], [üt-mek ?] *{ağız} is.* Asmanın ilk sürgünleri. [DS]

ütmelemek, [üt-me-le-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* Ütelemek. [DS]

ütmelik, -ği [ütme-lik] *{ağız} is.* Biçme zamanı yaklaşmış buğday ve mısır. [DS]

ütopi, [Fr. utopie] *is.* → ütopya.

ütopik,-ği [Fr. utopique] *sf.* **1.** Ütopya ile ilgili; ütopyaya ilişkin; ütopyaya dayanan. **2.** Ütopya özelliği taşıyan. **3.** Gerçekleştirilmesi olanaksız; hayalî; düşsel.

ütopist, [Fr. utopiste] *is.* ve *sf.* Ütopyacı.

ütopya, [Yun. u *(yok)* + topos *(yer)* > utopia *(İng. devlet adamı ve yazarı Thomas More(16.yy)'un romanı)*] *(üto'pya) is.* **1.** Tasarlayıp düşünen tara-

fından ileri sürülmüş ideal bir siyasal yönetim ya da tutarlı bir toplum düzeni; ideal bir yönetim biçiminin hayali kavramı. **2.** Gerçekleştirilmesi olanaksız tasarı veya düşünce; hayal; düşlem.

ütopyacı, [ütopya-cı] *sf.* **1.** Gerçekleşmesi imkânsız düşüncelere ve tasarımlara kapılan; bunlara inanan. **2.** Gerçekleşmesi imkânsız olan; hayalî. **3.** *is.* Hayalî bir sistem yaratıcısı; ütopist. ⊡ **ütopyacı sosyalizm,** *Sınıfları ortadan kaldırmayı amaçlayan bilimsel sosyalizme karşılık duygusal ve reformcu sosyalizme F. Engels'in taktığı küçültücü isim.*

ütrüc, [Ar. ütrüc اترج] *{OsT} is. bot.* Ağaç kavunu.

ütrücce, [Ar. ütrücce اترجه] *{OsT} is. bot.* → ütrüc.

ütrük, [ötür-mek^2 > öt(ü)r-ük] *{eT} sf.* Hileci; düzenbaz. [DLT]

üttürmek^1**,** [üt-mek^1 > üt-tür-mek] *{ağız} gçl. f. [-ür]* **1.** (Yolunmuş tavuk, kelle vb. için) tüylerini ateşe tutturarak yaktırmak. **2.** (Taze mısır, buğday veya nohut için) kabuğuyla birlikte ateşte pişirtmek. [DS]

üttürmek^2**,** [üt-mek^2 > üt-tür-mek] *{ağız} gçl. f. [-ür]* Oyunda veya kumarda kaybetmek; yenilmek. [DS]

üttürmek^3**,** [üt-tür-mek] *{ağız} gçl. f. [-ür]* Koparmak. [DS]

ütub, [Ar. ütūb اتوب] *(ütu:b) {OsT} is.* Kolsuz ve yakasız kadın gömleği.

ütü, [*eT.* üt-mek *(yakmak)* > üt-üg] *is.* **1.** Ateşe tutma; ütme işi. **2.** Isıtılarak çamaşır ütülemekte kullanılan alet. **3.** Ütülemek işi. **4.** Etüv. **5.** *{ağız}* Isınmış demir. [DS] ⊡ **ütü altlığı,** *Ütü yapılırken ütünün üzerine konulduğu ateşe dayanıklı altlık.*|| **ütü bezi,** *Ütünün kumaşı parlatmaması için ütü yaparken kumaş üzerine serilen ince, ıslak, pamuklu dokuma parçası.*|| **ütü makinesi,** *1. Sıcaklık veren bir levha ile arasına ütülenecek parçayı sıkıştıran bir silindirden ibaret büyük ütü aleti. 2. Bir küvet ile, onun içine oturan silindir arasından kumaş yavaş yavaş ilerlerken verilen sıcak buhar ile kumaşın kırışıklıkları giderilen daha çok sanayide ağartma işlemi ile otel, hastahane gibi yerlerde çarşaf ütülemede kullanılan makine.*|| **ütü masası,** *Ütü tahtası.*|| **ütüsü üzerinde,** *Yeni ütülenmiş.*|| **ütü tahtası,** *Üzerinde ütü yapılan yüksek ve ayaklı, üzeri düz, katlanabilir araç.*|| **ütü ütülemek,** *Ütü yapmak.*|| **ütü yapmak,** *Ütülemek.*

ütücü^1**,** [üt-mek *(ateşe tutmak)* > üt-ü-cü] *is.* Ütü yapan kimse; ütüleme işinde çalışan kimse.

ütücü^2**,** [üt-mek *(ateşe tutmak)* > üt-ücü] *is.* Paça yapılacak olan koyun bacaklarındaki kılları ateşe tutarak yakıp temizleyen kimse.

ütücü^3**,** [üt-mak / üt-mek > üt-ücü] *{ağız} sf.* Dolandırıcı; aldatıcı. [DS]

ütücülük^1**, -ğü** [üt-ü-cü-lük] *is.* Kumaş, giysi, çamaşır vb. ütülemek işi; ütü yapan kimsenin işi.

ütücülük^2**, -ğü** [üt-ücü-lük] *is.* Ateşe tutarak yakıp temizlemek işi.

ütüddürmek, [üt-üt-tür-mek] *{ağız} gçl. f. [-ür]* Ortalığı yıkıp dökmek. [DS]

ütüg^1**,** [ōt-mek > öt-üğ] *{eT} is.* Kusma. [DLT]

ütüg^2**,** [üt-mek > üt-ük] *{eT} is.* Ütü. [EUTS]

ütüğen, [üt-ü-ğen] *{ağız} sf.* Çok ve çabuk üşüyen; ateş başından ayrılmak istemeyen. [DS]

ütük^1**,** [ōt-mek > öt-üğ] *{eT} is.* → ütüg^1. [DLT]

ütük^2**,** [üt-mek > üt-ük] *{eT} is.* → ütüg^2. [DLT]

ütük^3**,** [üt-ük] *{ağız} sf.* Çok ve çabuk üşüyen; ateş başından ayrılmak istemeyen. [DS] ⊡ **ütük olmak,** *{ağız} Soğuğa karşı dayanıksız olmak.* [DS]

ütük^4**, -ğü** [üt-ük] *{ağız} is.* **1.** Genel olarak yanmış nesne. **2.** Orman yangını sonucu açılmış yer; fundalık. [DS]

ütüklenmek^1**,** [üt-ük-le-n-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* **1.** Soğuğa dayanamamak. **2.** Birden bire üşüyüp ürpermek; titremek. [DS]

ütüklenmek^2**,** [ütük-le-n-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* Alışmak; dadanmak. [DS]

ütüklenmek^3**,** [ütük-le-n-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* Kuşkulanmak. [DS]

ütükmek, [üt-ük-mek] *{ağız} gçsz. f. [-ür]* Birdenbire üşüyüp titremek; ürpermek. [DS]

ütülek, -ği [ütü-le-k] *{ağız} sf.* Ele, avuca sığmaz; tetik; tez. [DS]

ütüleme, [üt-ü-le-me] *is.* Ütülemek eylemi.

ütülemek, [ütüğ > ütüğ-lē-mek] *gçl. f. [-r] [-l(ü)-yor]* **1.** (Elbise, kumaş, çamaşır vb. için) ütü ile kırışıklıklarını gidermek. *{eT} (aynı)* [EUTS] **2.** (Kelle, tüyleri yolunmuş kümes hayvanı vb. için) temizlemek için ateşe tutarak tüylerini yakmak; ütmek. *{ağız} (aynı)* [DS] **3.** İşlenmiş bir deriyi parlatmak. **4.** (Çıkık için) yerine konmak. **5.** *mecaz.* (Kafa için) gereksiz ve boş sözlerle rahatsız etmek; dinleyeni ilgilendirmeyen sözler söyleyerek rahatsız etmek. **6.** *{ağız} argo.* Cezalandırmak. [DS]

ütülemek, [üt-ü-le-mek] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(ü)-yor]* Ad, ün yapmak. [DS]

ütülenme, [üt-ü-le-n-me] *is.* Ütülenmek eylemi.

ütülenmek, [üt-ü-le-n-mek] *edil. f. [-ir]* **1.** Ütü ile buruşuklukları giderilmek; ütülemek eylemi uygulanmak. **2.** Alevden geçirilerek tüyleri yakılmak. **3.** *dönşl. f.* Ütü sahibi olmak; ütü edinmek. **4.** *{ağız}* (Tüy, kıl için) hafifçe yanmak. [DS] **5.** *{ağız}* Hafif yanmak. [DS]

ütületme, [üt-ü-le-t-me] *is.* Ütületmek eylemi.

ütületmek, [üt-ü-le-t-mek] *gçl. f. [-ir]* Ütüleme eylemini yaptırmak; ütü yaptırmak.

ütüllemek, [ütül-le-mek] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(ü)-yor]* Yüksekçe bir yerden atlamak. [DS]

ütülme, [üt-ül-me] *is.* Ütülmek eylemi.

ütülmek^1**,** [üt-mek^1 > üt-ül-mek اوتلمق] *{eT} edil. f. [-ür]* **1.** (Kıl, tüy için) ütmek eylemi yapılmak; alev-

den geçirilmek; ateşte pişirilmek; yakılmak; [DLT] **2.** *{OsT}* (Taze, buğday ve nohut vb. için) kabuğuyla ateşe atılarak kebap edilmek.

ütülmek², [ut-mak > ut-ul-mak اوتولمق] *{eAT} {ağız} edil. f. [-ür]* **1.** Oyunda, kumarda yenilmek. [DS] **2.** Kumarda para kaybetmek.

ütülü, [ütü-lü] *sf.* Ütülenmiş olan.

ütümen, [ütü-men] *{ağız} is.* Pişmanlık. ⊡ **ütümen olmak,** *{ağız} Pişman olmak.* [DS]

ütürgü, [üt-mek > üt-ür-mek > ütür-gü] *{eT} is.* Delgi. [Mühennâ]

ütürmek¹, [üt-ür-mek] *{ağız} gçsz. f. [-ür]* Kumarda yitirmek. [DS]

ütürmek², [üt-ür-mek] *{ağız} gçl. f. [-ür]* İtmek; iteklemek. [DS]

ütüsüz, [üt-ü-süz] *sf.* Ütülenmemiş olan; ütüsü bozuk.

ütüş, [üt-mek > üt-üş] *{eT} is.* Bir çeşit çocuk oyunu; bu oyunda ütme. [DLT]

ütüşmek, [üt-üş-mek] *{ağız} işteş. f. [-ür]* Yüz yüze görüşmek. [DS]

ütüt, [? ütüt] *{ağız} is.* Sünger gibi yumuşak ve kabarık nesne. [DS]

ütüz, [üt-üz] *{ağız} sf.* Çok ve çabuk üşüyen; ateş başından ayrılmak istemeyen. [DS]

ütüzdürmek, [üt-mek > üt-üz-mek > üt-üz-dür-mek اوتوزدرمك] *{OsT} gçl. f. [-ür]* Kumarda oyunu kaybetmesini sağlamak.

ütüzlemek, [üt-üz-le-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ü)-yor]* Gizlice izlemek; gözetlemek. [DS]

ütüzlenmek, [üt-üz-le-n-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* Yapmak zorunda olunan işi unutturmak için zaman harcamak; işi ağırdan almak; oyalanmak. [DS]

ütüzmek¹, [üt-mek > üt-üz-mek اوتوزمك] *{eAT} {ağız} gçl. f. [-ür]* Kumarda oyunu kaybetmek; ütülmek. [DS]

ütüzmek², [üt-üz-mek] *{ağız} gçl. f. [-ür]* Gizlice izlemek; gözetlemek. [DS]

üv, [ew > üw / üy] *{eT} is.* Ev. [DLT]

üval, [? üval] *{ağız} is.* Bir tür kilim dokuma örneği. [DS]

üvcek, [üğ-mek > üv-cek] *{ağız} is.* Büyük toprak yığını; hüyük. [DS]

üve, [üve] *{ağız} is.* Tekenin, kırkılırken arka ayaklarında bırakılan kıllar. [DS]

üveç, -ci [öğeç / üveç] *{ağız} is.* **1.** Burulmuş koyun ya da keçi; enenmiş koç. **2.** Birkaç aylık kuzu. **3.** Bir yaşma kadar olan erkek kuzu. [DS]

üvek¹, -ği [üveyik > üvek] *{ağız} is.* Üveyik. [DS] ⊡ **üvek kır,** *{ağız} Gövdesinin yarısı ak, yarısı kara hayvan.* [DS]

üvek², -ği [üğ-mek > üv-ek] *{ağız} is.* Suyu sızdıran toprak. [DS]

üvellemek, [üğ-el-le-mek ? > üvel-le-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Sallamak. [DS]

üvelmek, [üve-l-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* Öfkelenmek; darılmak. [DS]

üvendere, [Yun. voukhentrea] *{ağız} is.* Üvendire. [DS]

üvendire, [Yun. voukhentrea] *is.* Çift öküzlerini dürterek yürütmekte kullanılan bir ucu nodullu, diğer ucu spatula biçiminde kazıyıcı demiri bulunan uzun değnek.

üvendirelik, -ği [üvendire-lik] *sf.* Övendire yapmaya yarayan veya uygun olan.

üvenik, -ği [üven-ik] *{ağız} is.* Avlu. [DS]

üvenlenmek, [üve-n-le-n-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* Ürpermek. [DS]

üventere, [Yun. voukhentrea] *{ağız} is.* Üvendire. [DS]

üvere, [üve-r-e] *{ağız} is.* İğ; kirman. [DS]

üvergeç, -ci [evir-geç / üver-geç] *{ağız} is.* Fırın küreği; pişirgeç.[DS]

üverlenmek, [üver-le-n-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* Ürpermek. [DS]

üvermek¹, [üver-mek] *{ağız} gçsz. f. [-ir]* Cevap vermek. [DS]

üvermek², [üver-mek] *{ağız} gçl. f. [-ir]* Yoğurmak. [DS]

üveteçi, [uv-mak > uv-at-mak > üvet-ē-çi ?] *{eT} sf.* Şişiren; tahriş eden. [EUTS]

üvey, -i [*eT.* ög *(anne)* > ög-ey] *sf.* **1.** (Kardeşler için) anneleri ayrı babaları bir veya babaları ayrı anneleri bir olan. **2.** (Anne veya baba için) önceki evlilikten olan çocuklara göre öz anne veya öz babanın sonraki eşi. **3.** (Diğer akrabalıklar için) bu durumlara göre kazanılan. *üvey amca, üvey hala.* ⊡ **üvey ana,** *Öz babanın sonraki eşi; bir kimsenin, annesinden sonra babasının evlendiği ikinci kadın.*|| **üvey ana dilimi,** *Çok ince kesilmiş ekmek dilimi.*|| **üvey anne,** *Üvey ana.*|| **üvey baba,** *Öz annenin sonraki eşi; bir kimsenin, babasından sonra annesinin evlendiği ikinci erkek.*|| **üvey çocuk,** *(Baba veya anne için) eşinin önceki eşinden olan çocuğu.*|| **üvey evlat,** *Üvey çocuk.*|| **üvey evlat gibi tutmak,** *İyi davranmamak; horlamak; haksızlık etmek.*|| **üvey evlat muamelesi yapmak,** *Üvey evlat gibi tutmak.*|| **üvey kardeş,** *Anne veya babaları ayrı olan kardeşlerden her biri: (1. Öz babanın üvey anneden çocuğu olan kardeş. 2. Öz annenin üvey babadan çocuğu olan kardeş.)*|| **üvey kız,** *Karı veya kocanın her birine göre diğer eşinden olan kız çocuk.*|| **üvey oğul,** *Karı veya kocanın her birine göre diğer eşinden olan erkek çocuk.*

üveyik, -ği [*eT.* ök-e-mek *(söylemek)* > ök-e-y-mek > ök-e-y-ik] *is. zool.* **1.** Kuzey yarım kürede ekili alanlara yakın ormanlarda yaşayan, tanelerle beslenen bir tür yaban kumrusu, *(Streptopelia turtur).* **2.**

Bazı bölgelerde tahtalıya verilen ad, *(Columba palustris)*. **3.** *{ağız}* Bir çeşit buğday. [DS] 🗗 **üveyik kır,** *{ağız} Üveyik kuşu renginde at donu.* [DS]

üveyk, [üveyik] *{ağız} is.* Üveyik. [DS]

üveyke, [üyge / ivike / üveyke] *{eAT} is.* Üveyik kuşu. [DK]

üveyl, [Ar. üveyl اویل] *{OsT} is.* Çığlık; vaveyla.

üveylik, -ği [üvey-lik] *is.* **1.** Üvey olma durumu. **2.** Üvey akrabalar arasındaki ilişki.

üveyme, [üvey-me] *is.* Üveymek eylemi.

üveymek, [*eT.* ök-e-mek *(söylemek)* > ök-e-y-mek] *gçsz. f. [-ir]* (Güvercin, kumru vb. için) göğsünden ötmek.

üveyük, -gü [üveyik] *{ağız} is.* → üveyik. [DS]

üvez[1], [*eT.* uyaz *(küçük sivrisinek)* > uyaz ağacı?] *is. bot.* **1.** Gülgillerden, orman kenarlarında yamaçlarda yetişen yalın ya da birleşik yapraklı, toplu beyaz çiçekli, üzümsü meyveli, kerestesi makbul birkaç tür ağaç, *(Sorbus avia, S. terminalis)*. **2.** Bu bitkinin yumuşayıp kahverengileşince yenilen meyvesi. 🗗 **üvez ağacı,** *{OsT} Kara ağaç.*

üvez[2], [vız / viz *(yans.)* > *eT.* uyaz / üyez / üvez اوز] *is.* **1.** *{eAT}* Sivrisineğe benzer küçük bir tür sinek, *(Sorbus)*. **2.** *{ağız}* Tatarcık. [DS] **3.** *{ağız}* At sineği. [DS]

üvez[3], [üvez] *{ağız} sf.* **1.** Beceriksiz. **2.** Çelimsiz. [DS]

üvez[4], [üvez] *{ağız} sf.* Çirkin. [DS]

üveze, [öñ-ez-e / üveze] *{ağız} is.* Köklek avında kurulan pusu. [DS]

üvezlemek, [üvez-le-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* Ayıklamak; soymak. [DS]

üvezli, [üvez-li] *{ağız} is.* Bir çeşit kavak. [DS]

üvilit, [Fr. uvulite] *is. tıp.*,Küçük dil iltihabı.

üvkünmek, [öt-kün-mek > öykün-mek > üvkün-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ür]* Öykünmek; taklit etmek. [DS]

üvmek[2], [öğ-mek / öv-mek / üv-mek] *{ağız} gçl. f. [-er]* Övmek. [DS]

üvmek[1], [üğ-mek / üv-mek] *{ağız} gçsz. f. [-er]* İçine işlemek. [DS]

üvmük, -ğü [oy-mak / üv-mük] *{ağız} is.* Oymak; topluluk. [DS]

üvre, [? üvre] *{ağız} is.* Geveze. [DS]

üvüllemek, [üğ-rü-le-mek / üvül-le-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-r(ü)-yor]* Yavaşça sallamak. [DS]

üvürmek, [üf *(yans.)* > üf-ür-mek / üvür-mek اورمك] *{eAT} gçl. f. [-ür]* Üflemek.

üvürtlemek, [öğürt-le-mek / üvürt-le-mek اورتلمك] *{eAT} gçl. f. [-r]* İyisini seçmek; tercih etmek.

üvürtlenmek, [üvürt-le-n-mek اورتلنمك] *{eAT} dönşl. f. [-ür]* Seçilmek.

üvüt, [üvüt] *{ağız} is.* Çimlendirilmiş buğdaya un ve pekmez katılarak yapılan bir tür tatlı. [DS]

üvütlemek[1], [üdür-t-le-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ü)-yor]* **1.** Seçmek; ayırmak. **2.** Bulgur, pirinç vb. ayıklamak. [DS]

üvütlemek[2], [üvüt-le-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ü)-yor]* Mısırı, birbirine sürterek tanelemek. [DS]

üvütmek, [üğüt-mek / üvüt-mek] *{ağız} gçl. f. [-ür]* Süte maya katıp yoğurt tutması için sıcak ortama bastırmak. [DS]

üvvab, [Ar. ā'ib > üvvāb اواب] *(üvva:b) {OsT} is.* Allah'a defalarca yalvaranlar; tekrar tekrar ibadet edenler.

üy, [eb / ew / öy / üy] *{ağız} is.* **1.** Ev. **2.** Bostan kulübesi. [LS] 🗗 **üy başı,** *{ağız} Çatı.* [DS]

üye, [*eT.* uya / üy-mek *(ulaşmak)* > üy-e] *is.* **1.** İnsan ya da hayvanların vücutlarında çift olarak bulunan hareket ve tutma işlevlerini yerine getiren uzantılardan her biri; aza *(1935)*. **2.** Herhangi bir topluluğu oluşturan bireylerden her biri; aza. **3.** *huk.* Bir derneğe kayıtlı kişilerin her biri. 🗗 **üye aidatı,** *Bir kurum ya da kuruluşa girişte ve yıllık olarak ödenen para; üyelik aidatı.*|| **üye olmak,** *Bir kuruluşa üye olarak girmek.*|| **üye tam sayısı,** *Bir kurul ya da meclisi oluşturan üyelerin tam sayısı; üyelerin tümü.*

üyelik, -ği [üye-lik] *is.* Üye olma durumu. 🗗 **üyelik aidatı,** *Bir kurum ya da kuruluşa girişte ve yıllık olarak ödenen para; üye aidatı.*

üyeşmek, [üy-eş-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* Bir işi başkasına yükleyip işten kendini sıyırmak. [DS]

üyez, [uyaz / üyez اویز] *{eT} {OsT} is.* **1.** Küçük sivrisinek. [Mühennâ] **2.** *{ağız}* Hayvanlara konup yapışan, onları tedirgin eden bir tür sinek; at sineği. [DS]

üygen, [üy-gen] *{eT} is.* Atın başına geçirilen kayıştan başlık. [Mühennâ]

üygenlemek, [üygen-lē-mek] *{eT} gçl. f. [-r]* Atın başına oyan geçirmek. [Mühennâ]

üyik, [üḏ-ik / üḏ-ig] *{eT} is.* → üdik.

üyimek, [üyi-mek ایمك] *{eAT} gçsz. f. [-r]* Uyumak.

üyitmek, [üyi-t-mek اویتمك] *{eAT} gçsz. f. [-ür]* Uyutmak.

üykerek, -ği [üy *(ev)* + kere-k] *{ağız} is.* Ev eşyası. [DS]

üykü, [uyku > üykü] *{ağız} is.* Uyku. [DS]

üykülmek, [öykü-l-mek / öykün-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ür]* **1.** Uçmayı denemek. **2.** Öykünmek. [DS]

üylek, -ği [üy-le-k] *{ağız} is.* Bakır su kabı. [DS]

üymek[1], [üy-mek] *{eT} gçsz. f. [-ür]* Ulaşmak; vasıl olmak. [Gabain]

üymek[2], [uyu-mak / üy-mek / üyü-mek] *{ağız} gçsz. f. [-ür]* Uyumak. [DS]

üymek[3], [oymak] *{ağız} is.* Karınca veya zararlı kuş kümesi; oymak. [DS]
üymeşmek, [üy-me-ş-mek] *{ağız} işteş. f. [-ir]* (Karınca, zararlı kuş için) toplanmak. [DS]
-üyor, [-yor / -ı-yor /-i-yor- / -u-yor- / -ü-yor] *çek. e.* → -ıyor.
üytübü, [üy *(ev)* + tüb-ü *(dibi)*] *{ağız} is.* Ev döşemesi. [DS]
üytük, -ğü [üy-(ü)t-ük / üt-ük] *{ağız} sf.* Çok ve çabuk üşüyen; ateş başından ayrılmak istemeyen. [DS]
üyü[1], [üy-ü] *{ağız} is.* Tavukları kapıp kaçan bir gece kuşu. [DS]
üyü[2], [üyü] *{ağız} is.* Gövdesi etli, gözleri yumuk köpek. [DS]
üyü[3], [üyü] *{ağız} is.* Tavuk kolerası. [DS]
üyücek, -ği [üyü-cek] *{ağız} is.* Toprak yığını; hüyük. [DS]
üyük[1], [öy-ük[1]] *is.* **1.** *{eT}* Sulak yer; bataklık; kumul. [DLT] [KB] **2.** *{ağız}* Cıvık çamur. [DS] ⊞ **üyük yer,** *{eT} Sulu veya buna benzer yerlerde ayak basıldığı zaman kaybolan ve ayağı çıkarması güç olan kumluk yer.* [DLT]
üyük[2], [öy-mek > öy-ük[2] اويوك] *is.* **1.** *{eT}* Tepe gibi yüksek olan yerler. [DLT] **2.** *{OsT} {ağız}* Büyük, yığma toprak tepe. [DS]
üyük[3], [üḏ-ik / üḏ-ig] *{eT} is.* Aşk coşkusu; sevda; muhabbet; hasret. [Mühennâ]
üyük[4], [üy-ük] *{ağız} is.* Toprak dam kıyısındaki tahta perde. [DS]
üyüklemek[1], [üḏ-ük-le-mek/ ayık-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ü)-yor]* Seçmek; iyisini ayırmak. [DS]
üyüklemek[2], [üyük-le-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ü)-yor]* Ufalamak. [DS]
üyüklüg, [üḏ-ik > üyük-lüg *{eT} sf.* Âşık. [Mühennâ]
üyükmek, [öy-mek > öy-ük-mek] *{eT} gçsz. f. [-ür]* (Ayak için) kum veya bataklıkta gömülmek; incinmek; burkulmak. [DLT]
üyüllemek, [üvül-le-mek / üyül-le-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-r(ü)-yor]* Yavaşça sallamak. [DS]
üyülmek, [öy-mek > öy-ül-mek] *{eT} [-ür]* Batmak. [KB]
üyümek, [üyü-mek ايومك] *{eT} {eAT} {ağız} gçsz. f. [-r]* Uyumak. [Bahşayiş] [DS]
üyünük, -ğü [üyü-n-ük] *{ağız} sf.* Durgun; suskun; sessiz. [DS]
üyür[1], [üyür / ügür / yügür] *{eT}* **1.** Darı. [Gabain] [KB] **2.** Lapa; bulgur. [EUTS] ⊞ **üyür tügisi,** *{eT} Mısır kapçığı.*
üyür[2], [üyü-mek > üyü-r] *{eT} sf.* **1.** Uykuda olan. **2.** Çevresinden habersiz; bilinçsiz. [Bahşayiş] ⊞ **üyür olmak,** *{ağız} Uyumak; uykuya devam etmek.* [DS]|| **üyür uyanık,** *{ağız} Uyku ile uyanıklık arası; uyur uyanık.* [DS]
üyür[3], [öḏür > üyür] *{ağız} is.* Bir aygır yönetimindeki kısrak ve tay sürüsü; yılkı. [DS] ⊞ **üyür olmak,** *{ağız} (Hayvan için) alışmak.* [DS]
üyürmek, [üy-ür-mek] *gçl. f.* Seçmek.
üyürtlemek, [öğürt-le-mek / üyürt-le-mek ايورتلمك] *{eAT} gçl. f. [-r]* İyisini seçmek; tercih etmek.
üyürtmek, [üyür-t-mek] *{ağız} gçsz. f. [-ür]* Koşmak. [DS]
üyütmek, [üyü-t-mek ايوتمك] *{eAT} {ağız} gçl. f. [-ür]* Uyutmak. [DS]
-üz, [biz > -ız / -iz / uz / üz] *çek. e.* → -ız.
-üz, [-iz / -ız / -az / -ez /-uz / -üz] *yap. e.* → -z.
üz[1], [ōz / ūz اوز] *{eT} sf.* Sağır. [DLT]
üz[2], [ǖz] *(ü:z) {eT} is.* Yağ. [DLT]
üz[3], [üz] *{eT} is.* Yukarı; üst; üst taraf. [ETY]
üz[4], [üz-mek > ǖz] *(ü:z) {eT} is.* Nefret; kin. [EUTS] ⊞ **üz boz,** *Nefret; kin.* [Gabain] || **üz buz,** *Yıkılma; çökme.* [EUTS]
üz[5], [üz-mek > ǖz] *(ü:z) sf.* **1.** *{eT}* Aksi; inatçı; başına buyruk. [ETY] **2.** *{ağız}* Katı; sert. [DS]
üz[6], [üz] *{ağız} is.* Ovalık; düzlük. [DS]
üz[7], [üz / yüz] *{ağız} is.* Yüz; surat. [DS] ⊞ **üzü yola,** *{ağız} (Kişi için) söz dinler; uysal.* [DS]|| **üzü yumuşah** (yumuşak), *{ağız}* → üzü yola. [DS]
üz[8], [üz] *{ağız} is.* Dokuz taş oyunu. [DS]
üzani, [Ar. üẕānī اذانى] *(üza:ni:) {OsT} sf.* (Kişi için) büyük kulaklı.
üzbar, [üz *(yüz)* + Far. -bēr] *{ağız} zf.* Yüz yüze. [DS] ⊞ **üzbar itmek,** *{ağız} Zorlamak.* [DS]|| **üzbar olmak,** *{ağız} Yüz yüze gelmek; yüzleşmek.* [DS]
üzbekes, [üz+ Far. be + kes ?] *{ağız} zf.* Göz göre göre. [DS]
üzbelek, -ği [üz+balak] *{ağız} sf.* (Çocuk için) hastalıklı; sıska. [DS]
üzberlemek, [ezber-le-mek / üzber-le-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* İsteğini yinelemek; üstünde çok durmak. [DS]
üzbeüz, [yüz + Far. be + yüz] *{ağız} zf.* Yüz yüze; yüzüne karşı. [DS]
üzdermek, [yüz + der-mek] *{ağız} gçl. f. [-ir]* Ekini üstten biçmek. [DS]
üzdürge, [Far. üstüre] *{ağız} is.* Ustura. [DS]
üzdürmek[1], [üz-mek > üz-dür-mek] *{ağız} gçl. f. [-ür]* **1.** Bir vuruşta koparmak; kesip ayırmak. **2.** İşten el çektirmek. [DS]
üzdürmek[2], [üz-dür-mek] *{ağız} gçl. f. [-ür]* **1.** Koşturmak. **2.** Gezdirmek. [DS]
üzdürüvermek, [üz-dür-mek + ver-mek] *{ağız} gçl. b. f. [-ir]* Gönlünü yapmak; kandırmak. [DS]
üzdüyh, [üst-lük / üzdük] *{ağız} is.* Tiftik kalpak. [DS]
üze, [yü-mek / ü-mek *(yayılmak; uzamak)* > yü-z >

üz-mek *(yüzmek)* > üz-ē] *(üze:)* *{eT}* *is.* **1.** Üst; üst yüzey. [İKPÖy.] **2.** Yüz; çehre. [İKPÖy.] **3.** *zf* Üstünde; üstte; yukarıda; üzerinde; -de, üzeri. [EUTS] [ETY] [İKPÖy.] [Gabain] **4.** Üstüne; üzerine; ....-e göre; ... gereğince. [ETY] [DLT] [Tekin] **5.** Tarafından; aracılığıyla; ile; sebebiyle. [EUTS] [İKPÖy.] [Üç İtigsizler]

üzegelen, [üze+gel-en] *{ağız}* *sf.* Seçkin. [DS]

üzegü, [üzengü / üzegü اوزكو] *{eAT}* *is.* Üzengi. ⊡ **üzegü germek,** *{eAT}* *Şiddetle karşı koymak; at üstünde kahramanca dayanmak.*

üzekes, [üz-mek + kes-mek > üz-e+kes] *{ağız}* *zf.* Kesinlikle. [DS]

üzeki, [üzē-kī] *(üze:ki:)* *{eT}* *zf.* **1.** Üstteki; yukarıdaki. [EUTS] **2.** *e.* İle, -den. [Üç İtigsizler]

üzelemek, [üzē > üze-lē-mek] *{eT}* *gçl. f.* *[-r]* Yüzeysel olarak gözden geçirmek; üstten bakmak.

üzelenmek, [üzelē-mek > üze-le-n-mek] *{eT}* *dönşl. f.* *[-ür]* Birden üstüne atılmak; üstüne çökmek; saldırmak.

üzelenü, [üzele-n-mek > üzelen-ü] *{eT}* *zf.* En yüksekte. [Gabain]

üzelik, [üzē > üze-lik] *{eT}* *is.* Yükseklik. [Gabain]

üzeliksiz[1], [üze-lik-siz] *{eT}* *sf.* En yüksek; ulaşılmaz; ulu; yüce; hâkim. [Gabain]

üzeliksiz[2], [üz-mek > üz-el-ik-siz] *{eT}* *zf.* Kesilmeden; kopmadan; aralıksız; sürekli; daimî. [EUTS]

üzellik, -ği [üzerlik] *{ağız}* *is.* Üzerlik. [DS]

üzelmek, [üz-mek > üz-el-mek / uza-l-mak ?] *{eT}* *dönşl. f.* *[-ür]* Yorulmak; sıkılmak; güç işe düşmek. [DLT]

üzemek, [üz-e-mek] *{ağız}* *gçsz. f.* *[-r]* Girmek. [DS]

üzengi, [*eT.* üz-mek > üz-en-gü] *is.* **1.** Eyerin iki yanında asılı olan ve ata binerken ayakla basılan altı düz demir halka; rikâp. **2.** Bazı inşaat ustalarının bir ağaca veya direğe tırmanmak için ayaklarına bağladıkları ucu kancalı ve çivili bilezik. **3.** *{ağız}* Ayak altı çukuru. [DS] ⊡ **üzengi ağaları,** *İmparatorluk döneminde, padişahın atının yanında yürümelerine izin verilen ağalar; rikâp ağaları.*|| **üzengi kası,** *anat. Üzengi kemiğine bağlı olan kas.*|| **üzengi kayışı,** *Üzengileri eyere bağlayan kayış.*|| **üzengi kayışı halkası,** *Eyer kayışının iki tarafına bağlanmış olan, içinden zahmaların geçtiği çelik desteklerin her biri.*|| **üzengi kemiği,** *anat. Orta kulakta, örs kemiğiyle oval pencere arasında bulunan küçük kemik.*|| **üzengi şakırtısı,** *{ağız} Gözdağı; kuru sıkı; korkutma.* [DS]|| **üzengi tabanı,** *Üzenginin ayağa destek olan tabanı.*|| **üzengi taşı,** *mim. Tonoz boynunun üzerine oturduğu taş.*|| **üzengi yatağı,** *mim. Yapıyı oturtmak için dayanak noktasına yerleştirilen yatay tabanlı taş dizisi.*

üzengileme, [üzengi-le-me] *is.* Üzengilemek eylemi.

üzengilemek, [üzengi-le-mek] *gçl. f.* *[-r]* *[-l(i)-yor]* Koşturmak ya da hızlandırmak için ata üzengi ile vurmak.

üzengilenme, [üzengi-le-n-me] *is.* Üzengilenmek işi.

üzengilenmek, [üzengi-le-n-mek] *edil. f.* *[-ir]* **1.** Üzengilemek eylemi yapılmak; üzengi ile vurulmak. **2.** *dönşl. f.* Üzengi edinmek; üzengi sahibi olmak.

üzengili, [üzengi-li] *{ağız}* *is.* Ayak tabanındaki çukur. [DS]

üzengilik, -ği [üzengi-lik] *is.* **1.** Üzengi takılan kayış; üzengi kayışı. **2.** Eskiden afyon tiryakilerinin yolculuğa çıkarken yuttukları afyon hapına verdikleri ad. **3.** *{ağız}* Ayak altı çukuru. [DS] **4.** *{ağız} folk.* Gelin almaya gelenlerden alınan bahşiş. [DS] **5.** *{ağız} folk.* Geline, erkek evine geldiğinde attan inerken damadın anne ve babasının verdiği armağan. [DS]

üzengisiz, [üzengi-siz] *sf.* Üzengisi olmayan.

üzengü, [üzē > üze-n-mek> üzen-gū] *(üzengü:)* *{eT}* *{eAT}* *is.* Üzengi. [EUTS] [KB] [Mühennâ] [Bahşayiş] [DK] ⊡ **üzeñü dutıcı,** *Padişahın üzengisini tutan görevli; rikâbdar.* [Bahşayiş]|| **üzengü germek,** *{eAT} Şiddetle karşı koymak; at üstünde kahramanca dayanmak.*

üzenkes, [üz-mek + kes-mek > üz-en+kes] *{ağız}* *zf.* Kesinlikle. [DS]

üzenmek[1], [özen-mek] *{ağız}* *dönşl. f.* *[-ir]* Özenmek. [DS]

üzenmek[2], [üz-e-n-mek] *{ağız}* *gçsz. f.* *[-ir]* Başlamak. [DS]

üzer[1], [üzē > üze-r اوزار] *{OsT}* *is.* Üst; üst yan. ⊡ **üzer yer,** *{OsT} Üst taraf.*

üzer[2], [üze-r] *{ağız}* *is.* Süt, yoğurt yüzü; kaymak. [DS]

üzer[3], [üze-r] *{ağız}* *is.* **1.** Faiz; ürem. **2.** Mal takasında üste alınan-verilen para. [DS]

üzer[4], [üz-mek > üz-er] *{ağız}* *sf.* Can sıkıcı. [DS]

üzere, [*eT.* üzē > üze-rē / üzre اوزره] *(eT üzere:)* *zf.* **1.** *{eT}* Üstte; üstünde. **2.** Dolayı. **3.** *{eAT}* Üzerine; üzerinde. **4.** *{eAT}* Süresince; müddetçe; kadar. **5.** *e.* (Mastardan sonra) bir amacı anlatır. *Çalışmak üzere Almanya'ya gitti.* **6.** (Mastardan sonra) bir şartı anlatır. *Yırtmamak, kaybetmemek üzere kitabımı alabilirsiniz.* **7.** (Mastardan sonra) yakın olmayı anlatır. *Ezan okunmak üzere.* **8.** (... dığı bağ fiilinden sonra) gibi; ... yolda; ... biçiminde. *Bildiğiniz üzere....*

üzeri, [*eT.* yüz > üz *(üst)* > üzē > üze-rī] *(eT üzeri:)* *zf.* **1.** *{eT}* Üstü. **2.** *{eT}* Üzerinde. [Bahşayiş] **3.** *is.* Gök yüzüne bakan yüz. **4.** En yüksekte bulunan konum; fevk. **5.** Bir yere ve şeye göre kendisine değmeden yukarıda bulunan. **6.** Bir şeyin dışı, görünen yüzü. **7.** Bedenin üzeri; vücut; beden; gövde. **8.** Bedeni örten giysi; giyecek. **9.** Bir kimsenin be-

deni üzerinde taşıdığı çanta vb. eşya; yan; beraber. **10.** Elbise üzerinde bulunan cep vb. **11.** Alış verişte verilen para ile alınan malın bedeli arasındaki fazlalık; satıcının geri ödemek zorunda olduğu para; artan, geri kalan. **12.** Yiyecek maddesinin üstünde bulunan katman; köpük; kaymak. **13.** Zamanda yakınlığı belirtir. **14.** Uygulama noktası; konum. **15.** Maddî benlik; öz; kendi; ben. **16.** Sorumluluk; görev. **17.** İlgilenilen, üzerinde durulan, ilişkin konu. **18.** Eylemin, yapımın sebebi ve biçimi. **19.** (Yemin, söz vb. için) güvence gösterilen şey; teminat; dayanak noktası. **20.** (-den halinde) ona değin; ona ilişkin; ona göre. **21.** Bir şeyden sonra. **22.** (Yinelemelerden sonra) birikme veya yineleme belirtir. **23.** Kredi hesabı; hesap. **24.** Kendisine göre değer biçilen bir bütün. **25.** Daha yukarıda bulunan nesne. ⧉ **üzerime iyilik sağlık,** *1. Allah korusun; kötülüklerden uzak tutsun. 2. (Şaşılacak bir durum karşısında) "Öyle şey olur mu?" anlamında kullanılır. 3. (Olumsuz bir durum ya da kötü bir şeyden söz ederken) konuşanın dinleyene söylediği iyi dilek sözü.*|| **üzerime şifalar,** *1. Allah korusun; kötülüklerden uzak tutsun. 2. (Şaşılacak bir durum karşısında) "Öyle şey olur mu?" anlamında kullanılır. 3. (Olumsuz bir durum ya da kötü bir şeyden söz ederken) konuşanın dinleyene söylediği iyi dilek sözü.*|| **üzerimize iyilik sağlık,** *1. Allah korusun; kötülüklerden uzak tutsun. 2. (Şaşılacak bir durum karşısında) "Öyle şey olur mu?" anlamında kullanılır. 3. (Olumsuz bir durum ya da kötü bir şeyden söz ederken) konuşanın dinleyene söylediği iyi dilek sözü.*|| **üzerimize şifalar,** *1. Allah korusun; kötülüklerden uzak tutsun. 2. (Şaşılacak bir durum karşısında) "Öyle şey olur mu?" anlamında kullanılır. 3. (Olumsuz bir durum ya da kötü bir şeyden söz ederken) konuşanın dinleyene söylediği iyi dilek sözü.*|| **üzerinden akmak,** *(Olumsuzluk, kötülük için) her davranış ve durumundan açıkça anlaşılır olmak.*|| **üzerinden atmak,** *Bir görevi ya da işi kendi sorumluluğunda olmadığını belirterek başkasına verdirmek.*|| **üzerinden dökülmek,** *(Giyecek) bol ve biçimsiz görünmek; yakışmamak.*|| **üzerinden geçmek,** *(Kız, kadın için) ırzına geçmek; tecavüz etmek.*|| **üzerinden** (zaman) **geçmek,** *Aradan o kadar zaman geçmiş olmak.*|| (bir şeyi) **üzerinde olmak,** *(Kişi için) olumsuz yönünü yansıtır durumda olmak.*|| **... üzerine komak,** *{eAT} {OsT} (Belirtilen) işe memur etmek; o işle ilgi olarak görevlendirmek.*|| **üzerine olmak,** *{eAT} {OsT} Üzerine düşmek; ihmal etmemek; ciddi tutmak.*|| **üzerine sürmek,** *{OsT} Israr etmek; üstelemek.*|| **üzerine uğramak,** *{OsT} Üzerine yürümek; hücum etmek; saldırmak.*|| **üzerine urmak,** *{OsT}* → üzerine uğramak.|| **üzerini görmek,** *(Kadın için) hamile iken âdet görmek.*|| **üzerinizden ırak,** *Ölüm, hastalık, afet gibi durumlardan söz ederken dinleyenin bunlara uğramaması dileği.*|| **üzerinize afiyet,** *(Hastalıktan söz ederken) dinleyenin aynı hastalığa yakalanmaması dileğiyle söylenen söz.*|| **üzerinize iyilik sağlık,** *1. Allah korusun; kötülüklerden uzak tutsun. 2. (Şaşılacak bir durum karşısında) "Öyle şey olur mu?" anlamında kullanılır. 3. (Olumsuz bir durum ya da kötü bir şeyden söz ederken) konuşanın dinleyene söylediği iyi dilek sözü.*|| **üzerinize sağlık,** *(Hastalıktan söz ederken) dinleyenin aynı hastalığa yakalanmaması dileğiyle söylenen söz.*|| **üzerinize şifalar,** *1. Allah korusun; kötülüklerden uzak tutsun. 2. (Şaşılacak bir durum karşısında) "Öyle şey olur mu?" anlamında kullanılır. 3. (Olumsuz bir durum ya da kötü bir şeyden söz ederken) konuşanın dinleyene söylediği iyi dilek sözü.*|| **üzerin urmak,** *{eAT}* → üzerine uğramak.

üzerik, -ği [yoz ildrük] *{ağız} is.* Üzerlik. [DS]

üzerinde, [üz-er-i-n-de] *zf.* **1.** Üstünde. **2.** *e.* ... ile ilgili. **3.** *is.* Varlık; kişilik; kimlik. ⧉ (bir şeyin) **üzerinde durmak,** *O işle sürekli olarak ilgilenmek; önem vermek; yakından izlemek.*|| **üzerinde kalmak,** *Bir işin güçlükleri, sıkıntıları ya da yükümlülükleri bir kimseye yüklenmiş olmak.*|| **üzerindeki üzerinde, başındaki başında,** *Bir iş yerinden, bir çalışanın hiçbir şey almadan ayrılmak zorunda bırakıldığını anlatan söz.*

üzerine, [*eT.* üzerī > üzeri-n-ē] *zf.* **1.** Üstüne. *{eT} (aynı)* **2.** ... den sonra. **3.** *e.* İlişkin; dair; ilgili; hakkında; üstüne. **4.** *{eT}* İçin. [Bahşayiş] ⧉ **üzerine alınmak,** *Bir söz ya da davranıştan incinmek; gocunmak.*|| **üzerine almak,** *Bir işi yapmayı kabul etmek; buna söz vermek; yüklenmek; sorumluluğu almak; deruhte etmek.*|| **üzerine atmak,** *(Suç için) suçsuz olan birine yüklemek; iftira etmek.*|| **üzerine basmak,** *1. Doğru tahmin etmek. 2. Durum tahmin ettiği gibi çıkmak.*|| **üzerine bir bardak soğuk su içmek,** *1. Başkasına verilen bir malın bir daha geri gelmeyeceğini ifade eden söz; zararı sineye çekmek. 2. Bir kayıp ya da ele geçirilemeyen, elden kaçırılan herhangi bir durum ya da şey için "artık uğraşma boşuna" anlamında kullanılan söz.*|| **üzerine bir iki güneş doğmak,** *Çok erken kalkıyor olmak.*|| **üzerine çekmek,** *(Kadın için) başka bir erkeği ayartarak cinsel ilişkide bulunmak.*|| **üzerine çevirmek,** *Kendi malı olmasını sağlamak; kendi adına kaydını yaptırmak; üstüne geçirmek.*|| **üzerine çullanmak,** *Her tarafını kaplamak; sarmak.*|| **üzerine düşmek,** *1. Aşırı ilgi göstermek. 2. Bir konuda direnmek. 3. Birine sevgide ileri gitmek. 4. Korumada aşırı gitmek.*|| (birinin) **üzerine evlenmek,** *Evli olduğu hâlde boşanmadan bir başkası ile evlenmek; çok eşli yaşamı seçmek; karısına kuma getirmek.*|| **üzerine fenalık gelmek,** *Aşırı ölçüde sıkılmak; bunalmak.*|| **üzerine fenalıklar gelmek,** *Aşırı ölçüde sıkılmak; bunalmak.*|| **üzerine geçirmek,** *1. Bir şeyi kendi malı durumuna getir-*

mek; kendi adına tescil ettirmek. 2. (Evlat edinilen çocuk için) kendi nüfusuna yazdırmak.|| **üzerine gelmek,** *(Kovalanan av hayvanı için) yüz geri dönerek avcıya doğru koşmak.*|| **üzerine gelmek,** *1. (Kendisini de ilgilendiren bir konuşma ya da iş için) yapıldığı sırada çıkagelmek. 2. (Giyecek için) uygun gelmek; ölçüleri tutmak.*|| **üzerine gitmek,** *Uğraşmak.*|| **üzerine görmek,** *(Kadın için) hamile iken âdet görmek.*|| **üzerine gül koklamak,** *Birini severken başka birini daha sevmek.*|| **üzerine gül koklamamak,** *(Karısı için) başka bir kadınla yakın ve uzak ilişki içinde bulunmamaya özen göstermek.*|| **üzerine güneş doğmamak,** *Çok erken kalkmayı alışkanlık edinmiş olmak.*|| **üzerine iyilik sağlık,** *1. Allah korusun; kötülüklerden uzak tutsun. 2. (Şaşılacak bir durum karşısında) "Öyle şey olur mu?" anlamında kullanılır. 3. (Olumsuz bir durum ya da kötü bir şeyden söz ederken) konuşanın dinleyene söylediği iyi dilek sözü.*|| **üzerine kapanmak,** *O iş ile sürekli uğraşmak.*|| **üzerine olmamak,** *1. Yeteri kadar ilgilenmemek. 2. O şeyden daha üstünü, daha iyisi bulunmamak.*|| **üzerine oturmak,** *Hakkı olmadığı hâlde onu kendi malı saymak; kendine mal etmek.*|| **üzerine ölü toprağı serpilmiş gibi,** *Cansız; uyuşuk; tembel.*|| **üzerine perde çekmek,** *Bir şeyi bilerek gizlemek; unutmaya çalışmak.*|| **üzerine sevmek,** *Birini severken gizlice başka biri ile de gönül ilişkisi kurmak.*|| **üzerine sürmek,** *{ağız} Üstünde durmak; ayak diremek.* [DS]|| **üzerine titremek,** *Çok sevdiği bir kimsenin veya bir şeyin zarara uğramaması için özen göstermek.*|| **üzerine tuz biber ekmek,** *Herhangi bir acı ya da kusurun derecesini artırıcı davranışlarda bulunmak.*|| **üzerine uğramak,** *Saldırmak; hücum etmek.*|| **üzerine üzerine gitmek,** *Sonu tehlike bile olsa sürekli olarak çekinmeden, yılmadan uğraşmak.*|| **üzerine varmak,** *1. Bir kimsenin bir şey yapmasını ısrarla istemek; baskı yapmak; ısrar etmek. 2. (Kadın için) evli bir kadına kuma olmak; ikinci eş olmak.*|| **üzerine yaptırmak,** *(Tapu için) adına kaydını yaptırmak; adına tescil ettirmek.*|| **üzerine yatmak,** *Hakkı olmadığı hâlde onu kendi malı saymak; kendine mal etmek.*|| **üzerine yıkmak,** *1. Ağır bir işi birinin sorumluluğuna ve yükümlülüğüne bırakmak. 2. Bir suçu başka birine yüklemek.*|| **üzerine yok!** *"Ondan daha üstünü bulunmaz." anlamında söylenir.*|| **üzerine yürümek,** *Bir kimseyi korkutmak, yıldırmak için saldırmak.*

üzerli, [üzer-li] *{ağız} is.* Gebe. [DS]

üzerlik[1], **-ği** [yoz + *eT.* ilrük / eldrük *(sedef otu)* > yoz ilrük > yüzērlik > üzerlik] *is. bot.* Sedef otugillerden yaprakları almaşık, beyaz çiçekli, susama benzer taneleri acımsı halk hekimliğinde uyuşturucu, terletici, adet söktürücü ve kurt düşürücü olarak kullanılan, ipe dizilen meyveleri nazarlık olarak kullanılan, nazara uğradığı sanılan kişilere tütsü yapılan çalı görünümünde otsu bitki; yabani sedef otu, *(Peganum harmala). {eT} (aynı)*

üzerlik[2], **-ği** [üzer-lik] *{ağız} is.* Mavi boncuk, at kestanesi, muska gibi çocuk üstüne takılan nazarlık. [DS]

üzerrik, -ği [üzerlik[1]] *{ağız} is.* Üzerlik. [DS]

üzesinde, [üzē > üze-s-i-n-de] *{eT} zf.* Katında; önünde; huzurunda. [EUTS]

üzeyn, [Ar. üzn > üzeyn أذين] *{OsT} is. anat.* Kulakçık. ⧉ **üzeyn-i eymen,** *{OsT} Sağ kulakçık.*|| **üzeyn-i eyser,** *{OsT} Sol kulakçık.*|| **üzeyn-i kalb,** *{OsT} anat. Kalp kulakçığı; atriyum.*|| **üzeyn-i madenî,** *{OsT} tıp. Hastalık sebebiyle kulakçıklardan işitilen ses.*

üzgeç[1], [*eT.* üz *(üst)* > üz-gi *(merdiven)* > üz-geç] *is.* Yukarı çıkıldıktan sonra toplanan ip merdiven.

üzgeç[2], [üz-mek / yüz-mek > üz-geç اوزكچ] *{eAT} {ağız} is.* Yüzgeç. [DS] ⧉ **üzgece kalkmak,** *{ağız} Yüzmeye başlamak; yüzmek.* [DS]|| **üzgeç vermek,** *{ağız} Yüzmek.* [DS]

üzgörmelik, -ği [yüz+gör-me-lik] *{ağız} is. folk.* Güvey tarafının geline ilk gördüklerinde verdikleri armağan. [DS]

üzgü[1], [üz-mek > üz-gü] *{ağız} is.* Bir kimseye hiç sebep yokken boş yere çektirilen üzüntü; eza; eziyet; cefa. [DS]

üzgü[2], [üz-gi] *{ağız} is.* Merdiven. [DS]

üzgülü, [üz-gü-lü] *sf.* Eziyet veren; üzgü veren; eziyetli.

üzgülük, [üz-mek > üz-gü-lük] *{eT} zf.* Kırmak için. [ETY]

üzgün[1], [üz-mek > üz-gün] *sf.* **1.** Üzülmüş olan; kederli; neşesiz; tasalı; gamlı; mağmum; mahzun; melül; mükedder. **2.** Dermansız; bitkin; hasta. *{ağız} (aynı)* [DS] ⧉ **üzgün balığı,** *zool. Kaya balığıgillerden, bazı dişleri geç iyileşen ve çok acı veren yaralar açan, hepçil, kemikli küçük bir balık, (Callionymus lyra).*

üzgün[2], [üz-mek > üz-gün] *{ağız} sf.* Eskimeye başlamış; yıpranmış. [DS]

üzgünlük, -ğü [üz-gün-lük] *is.* Üzgün olma durumu; neşesizlik.

üzgüsüz, [üz-gü-süz] *sf.* Üzgü vermeyen; üzmeyen; eziyetsiz.

üzilmek, [üz-mek > üz-il-mek] *{eT} {eAT} dönşl. f. [-ür]* **1.** Kopmak; ayrılmak; kurtulmak; kesilmek; yüzülmek. [Bahşayiş] [DK] **2.** Hastalıktan kurtulmak. [Bahşayiş]

üzitmek, [azī-mak / üzī-mek > üzi-t-mek] *{eT} gçl. f. [-ür]* **1.** Çok söylenmekten kulak sağır olmak. **2.** (Sirke için) keskinliğinden dolayı küpten sızmak. [DLT]

üzkelmek, [üz-mek > üz-ük > üz(ü)k-el-mek] *{eT} edil. f. [-ür]* Kırılmak; kopmak. [EUTS]

üzkes, [üz-mek+kes-mek اوزكس] *{OsT} {ağız} zf.* Kesin olarak; kesinlikle; elbette; katiyen; asla. [DS]

üzküre, [Far. sukre / sukkere] *{ağız} is.* Tas. [DS]

üzlemek[1], [üz > üz-lē-mek] *(üzle:mek) {eT} gçsz. f. [-r]* Kalkınmak; kalkmak. [EUTS]

üzlemek[2], [iz-le-mek اوزلك] *{OsT} gçl. f. [-r]* İzlemek; takip etmek.

üzlenmek, [üz-lē-mek > üz-le-n-mek] *{eT} dönşl. f. [-ür]* (Yağ için) yemeğin üstüne çıkmak; kabarmak. [DLT]

üzlentürmek, [üzle-n-tür-mek] *{eT} gçl. f. [-ür]* Kalkmaya mecbur etmek; birisini geçmek; kalkındırmak. [EUTS]

üzlet, [Ar. ʿuzlet] *{ağız} sf.* Uzak. [DS]

üzlüg, [ūz > üz-lüg / öz-lüg اوزلك] *{eT} sf.* **1.** Yağlı. **2.** Şişman; semiz. [DLT]

üzlük[1], **-ğü** [*eT.* üz *(yağ)* > üz-lük] *is.* **1.** *{ağız}* Topraktan yapılmış, içine yağ, yoğurt vb. konulan küçük, kulpsuz çömlek. [DS] **2.** Tütsü; günlük.

üzlük[2], **-ğü** [üz-lük / üst-lük] *{ağız} is.* Kar başlığı. [DS]

üzlünçsüz, [üzlün-ç-süz] *{eT} sf.* Fasılasız; kopmadan; sürekli. [EUTS]

üzlünçü, [üzlün-çū] *{eT} is.* Son; nihayet; sonunda; en sonda. [EUTS] [Üç İtigsizler]

üzlünçüg, [üzlün-çü-g] *{eT} sf.* Fevkalade; üstün; olağanüstü. [EUTS]

üzlünçülüg, [üzlün-çü-lüg] *{eT} sf.* Bitirmiş; sona ermiş. [EUTS] [Gabain]

üzlünmek, [üz-mek > üz-ül-mek > üz(ü)l-ün-mek] *{eT} dönşl. f. [-ür]* **1.** (İp için) üzülmek; kopmak. [DLT] **2.** Sona ermek; bitmek; tükenmek. [EUTS] [Gabain]

üzlüşmek, [üz-ül-mek > üz(ü)l-üş-mek] *{eT} işteş. f. [-ür]* **1.** Üzüşmek; koparmak. **2.** (Karı koca için) ayrılmak. **3.** (Alacaklı için) borçludan ilişiğini kesmek. [DLT]

üzme, [üz-me] *is.* Üzmek eylemi.

üzmek[1], [ūz > üz-mek / yüz-mek اوزمك] *{eT} gçsz. f. [-er]* **1.** Su yüzüne çıkmak; yüzmek. *{ağız} (aynı)* [İKPÖy.] [DS] **2.** Büyümek, yetişmek. [Gabain]

üzmek[2], [üz-mek اوزمك] *{eT} {eAT} {OsT} gçl. f. [-er]* **1.** Kırmak; çeke çeke koparmak; kesmek; parçalamak; delmek; bozmak; uzaklaştırmak; mahvetmek; yok etmek. *{ağız} (aynı)* [DLT] [ETY] [EUTS] [Gabain] [İKPÖy.] [KB] [Bahşayiş] [DK] [DS] [DS] **2.** (Deri, kabuk vb için) soymak; yüzmek. *{ağız} (aynı)* [DK] [DS] **3.** *{ağız}* Kopacak duruma getirmek; sürterek inceltmek; aşındırmak. [DS] **4.** Bir şeyi çekerek gevşetmek.

üzmek[3], [*eT.* üz-mek *(kırmak, koparmak)*] *gçl. f. [-er] [-z(ü)-yor]* Bir kimseye derin acı ve üzüntü vermek; canını sıkmak. 🗗 **üzüm üzüm,** → üzmek; üzülmek. || **üzüm üzün üzmek,** *Çok üzmek; çok acı ve ıstırap vermek.*

üzmelemek, [üz-mek > üz-mē > üzme-lē-mek] *(üzmele:mek) {eT} gçl. f. [-r]* Kökünden çıkarmak; imha etmek. [EUTS] [Gabain]

üzn, [Ar. üẕn اذن] *{OsT} is. anat.* Kulak. 🗗 **üzn-i dāhilî,** *{OsT} anat. İç kulak.* || **üzn-i feres,** *{OsT} 1. At kulağı. 2. Arapçada he harfinin kuyruğu.* || **üzn-i hāricî,** *{OsT} anat. Dış kulak.* || **üzn-i mutavassıt,** *{OsT} anat. Orta kulak.* || **üzn-i hāricî,** *{OsT} anat. Dış kulak.* || **üznü'l-bahr,** *{OsT} Deniz kulağı.* || **üznü'l-himār,** *{OsT} 1. Eşek kulağı. 2. bot. Karakafes otu.*

üznek, -ği [üz(ü)n-ek] *{ağız} is.* Bitmeyen; askıda kalan iş. [DS]

üznemek[1], [ōz[1] > öz-ū-mek > öz-ü-n-mek > öz(ü)n-ē-mek] *{eT} gçsz. f. [-r]* **1.** İtaat etmemek; söz dinlememek. [DLT] [EUTS] **2.** Muhalefet etmek; karşı gelmek; karşı koymak; itiraz etmek. [DLT] [EUTS] [Gabain]

üznemek[2], [üz-mek > üz-(ü)n-e-mek] *{ağız} gçsz. f. [-er]* Yıpranmak. [DS]

üznük[1], **-gü** [üz-mek > üz(ü)n-ük اوزنوك] *{ağız} sf.* **1.** İyileşmeye yüz tutmuşken yeniden hasta olan. *{OsT} (aynı)* **2.** Gücü tükenmiş; yorgun. (Kumaş için) yıpranmış; ezik. [DS]

üznük[2], **-ğü** [öz *(yağ)* > öz-lük] *{ağız} is.* Topraktan yapılmış küçük, kulpsuz çömlek. [DS]

üznük[3], **-ğü** [üz *(üst, yüz)* > üz-lük] *{ağız} is.* Çevresi çitle çevrilmiş ağılın, çadırın üstüne geçirilen keçe. [DS]

üznükmek, [üz-mek > üz-(ü)n-ük-mek] *{ağız} gçsz. f. [-ür]* **1.** Üzülmek. **2.** İyileşmeye başlamışken yeniden hastalanmak. [DS]

üznülmek, [üz-mek > üz(ü)n-ül-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ür]* İncelmek; yıpranmak; eskimek; kopacak duruma gelmek. [DS]

üznümek, [üz-mek > üz(ü)n-ü-mek] *{ağız} gçsz. f. [-ür]* → üznülmek. [DS]

üzre, [ūz > üz-rē] *(üzre:) {eT}* **1.** *zf.* Üstünde; üstte; yukarıda; üzerinde; -de, üzeri. [EUTS] [ETY] [İKPÖy.] [Gabain] **2.** Üstüne; üzerine; .... e göre; ... gereğince. [ETY] [DLT] [Tekin] **3.** Tarafından; aracılığıyla; ile; sebebiyle. [EUTS] [İKPÖy.] [Üç İtigsizler] 🗗 **üzresinde,** *{eAT} Üzerine; üstüne.* || **üzresine,** *{eAT} Üzerine; üstüne.*

üzsemek, [üz-mek > üz-sē-mek] *(üzse:mek) {eT} gçl. f. [-r]* Koparmak istemek. [DLT]

üzsüz[1], [öz-süz > üz-süz] *{ağız} is.* **1.** Yağsız peynir. **2.** Yoğurt. [DS]

üzsüz[2], [üz *(yüz)* > üz-süz] *{ağız} sf.* Utanmaz; yüzsüz. [DS]

üztün, [üz *(üst)* > üz-tün] *{eT} zf.* Yukarı; yukarıda; üstte. [ETY] [EUTS]

üztürmek, [üz-mek > üz-tür-mek] *{eT} gçl. f. [-ür]* Üzdürmek; kopartmak. [DLT]

üzücü, [üz-ücü] *sf.* Üzüntü veren; acı ve ıstırap veren; müessif; esef verici; fena.

üzügsüz, [üz-mek > üz-ük > üzük-süz] *{eT} zf.* Durmadan; kopmadan; fasılasız; aralıksız; daimî; daima. [EUTS] [Gabain]

üzüguylu, [üz *(yüz)* > üz-ü+koy-ul-u] *{ağız} zf.* Yüzüstü; yüzükoyun. [DS]

üzük[1], [üz-mek *(kırmak)* > üz-ük] *{eT} sf.* **1.** Kırık; kopuk; yıpranmış. *{ağız} (aynı)* [ETY] [DS] **2.** Kesik; tamamlanmamış; yarım kalmış. [KB] **3.** Yırtık. [ETY]

üzük[2], **-ğü** [yüz-ük] *{ağız} is.* Yüzük. [DS]

üzük[3], **-ğü** [Soğd. vjk'k] *{ağız} is.* Harf; hece. [DS]

üzük[4], **-ğü** [üz-mek > üz-ük] *{ağız} sf.* Büyümemiş; gelişmemiş. [DS]

üzüklük, [üzük-lük] *{eT} is.* Kesinti; kesiklik. [DLT]

üzüksüz, [üz-mek > üz-ük > üzük-süz] *{eT} zf.* Durmadan; daima; kopmadan; fasılasız; aralıksız. [EUTS]

üzüklemek, [üzük[1]-le-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ü)-yor]* Tarlada, yere dökülmüş olan başakları toplamak. [DS]

üzüklük, -ğü [üzük-lük] *{ağız} is.* Kopukluk; kırıklık. [DS]

üzülgen, [üzül-mek > üzül-gēn] *(üzülge:n) {eT} sf.* Daima üzülen. [DLT]

üzülkes, [üzül-mek + kes-mek] *{ağız} is.* İlişkiyi kesme. ⊡ **üzülkes olmak,** *{ağız} İlgiyi kesmek.* [DS]

üzülme, [üz-ül-me] *is.* Üzülmek eylemi; üzüntü duyma; teessür.

üzülmek[1], [üz-mek *(koparmak)*> üz-(ü)l-mek اوزولك] *{eT} {eAT} {OsT} edil. f. [-ür]* **1.** Kopmak; kesilmek; sökülmek. [DLT] [Gabain] [İKPÖy.] [KB] **2.** Kırılmak; parçalanmak. **3.** *{ağız}* (Kumaş, deri, tulum ip vb. nesneler için) aşınarak incelmek; eskimek; kopacak hâle gelmek. [DS] **4.** Bitmek; sonu gelmek. [EUTS] [Gabain] **5.** Yarıda kalmak. [İKPÖy.] [KB] **6.** *{eAT}* Uzaklaşmak. **7.** *{eAT}* İlişkiyi kesmek. **8.** *{eAT}* Yüzülmek. ⊡ **üzül kesil olmak,** *{ağız} Yakınlığı, arkadaşlığı, ilgiyi kesmek.* [DS]|| **üzülüp kesilmek,** *{eAT} Alakayı kesmek; tamamıyla ayrılmak.*

üzülmek[2], [üz-ül-mek] *gçsz. f. [-ür]* Üzüntü ve acı duymak; canı sıkılmak; müteessir olmak; teessüf etmek; kederlenmek; hayıflanmak. ⊡ **üzüm üzüm üzülmek,** *Çok üzülmek; çok acı ve ıstırap çekmek.*

üzülmek[3], [üz-ül-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ür]* **1.** İyileşmeye yüz tuttuğu hâlde yeniden hastalanmak; hastalık yenilenmek. *{eAT} (aynı)* **2.** Yorulmak; ezilmek. **3.** Zayıflamak. **4.** İnme inmek. [DS]

üzülmüş, [üz-ül-müş] *sf.* Üzüntü ve acı duyan; canı sıkılan; müteessir.

üzüm, [*eT.* üz-mek *(koparmak)* > üz-üm] *is. bot.* **1.** Asmanın salkım hâlinde bir çoğu bir arada bulunan etli, sulu, tatlı meyvesi. *{eT} {eAT} (aynı)* [DLT] [EUTS] [DK] **2.** Böğürtlen vb. bitkilerin üzüme benzeyen meyveleri. ⊡ **üzüm ağacı,** *{eT} Asma; bağ.* [Mühennâ]|| **üzüm aharı,** *{ağız} Üzüm çiğnenen tekne veya yalak.* [DS]|| **üzüm asması,** *Üzümün çubuğu ve dallarının asılmak suretiyle yetiştirilen gövdesi.*|| **üzüm aşı,** *{eT} 1. Kuru üzümden yapılan ekşi bir çorba. 2. Kuru üzümden yapılan hafif alkollü ve asitli bir içecek.* [Bahşayiş] *3. {ağız} Üzümle yapılan reçel.* [DS]|| **üzüm ayı,** *{ağız} Eylül, ekim, kasım ayları.* [DS]|| **üzüm bozmak,** *{ağız} Bağ bozmak; üzüm toplamak.* [DS]|| **üzüm çekirdeği,** *Üzümün özende bulunan tohum kısmı.*|| **üzüm eriği,** *{ağız} Küçük kara erik.* [DS]|| **üzüm eriği kallesi,** *{ağız} Üzüm eriği ve etle yapılan bir yemek.* [DS]|| **üzüm gibi,** *Üzüme benzeyen.*|| **üzüm güneşi,** *Uzun ve ince gövdeli, ön kanatlı ve ince duyargalı bir küçük kelebek.*|| **üzüm hoşafı,** *Kuru üzümün şekerle kaynatılması ile yapılan hoşaf.*|| **üzüm kompostosu,** *Taze üzümün şeker ve su ile kaynatılmasıyla yapılan komposto.*|| **üzüm kurusu,** *Çeşitli yöntemlerle kurutulmuş üzüm.*|| **üzüm pekmezi,** *Üzüm suyunun kaynatılması ile elde edilen tatlı sıvı.*|| **üzüm salkımı,** *Üzüm tanelerinin dizili bulunduğu salkım.*|| **üzüm sirkesi,** *Üzüm suyundan yapılmış sirke.*|| **üzüm suyu,** *Üzümün sıkılması ile elde edilen meyve suyu.*|| **üzüm şekeri,** *Bal, çiçek ve kimi meyvelerin yanı sıra üzümde bol olarak bulunan serbest şeker; glikoz.*|| **üzüm şırası,** *Sıkılmış üzümden dinlendirilerek elde edilmiş şıra; dinlendirilmiş üzüm suyu.*|| **üzüm turşusu,** *Üzümden sirke ile yapılan turşu.*|| **üzümün çöpü, armudun sapı var demek,** *Her şeyde bir kusur bulmak; müşkülpesentlik etmek.*

üzümcü, [üzüm-cü] *is.* Üzüm yetiştiren ya da satan kimse.

üzümcülük,-ğü [üzüm-cü-lük] *is.* Üzüm yetiştiriciliği ya da ticareti.

üzümleme, [üzüm-le-me] *{ağız} is.* **1.** Et, yağ, üzüm ve erikle yapılan bir yemek. **2.** Haşlanmış kuru üzümün üzerine, kızarmış yağ dökerek yapılan bir yemek. [DS]

üzümlenmek, [üzüm-le-n-mek] *{eT} dönşl. f. [-ür]* **1.** Üzümleri olmak. **2.** (Bağ için) ürün vermek. [DLT]

üzümlü, [üzüm-lü] *sf.* **1.** İçinde üzüm bulunan. **2.** *is. {ağız}* Üzüm, et, pekmezle yapılan bir düğün yemeği. [DS] ⊡ **üzümlü kek,** *İçine üzüm konularak yapılan kek.*

üzümsü, [üzüm-sü] *sf.* Üzüme benzeyen; üzüm gibi etli ve sulu olan.

üzümsüz, [üzüm-süz] *sf.* İçinde üzüm bulunmayan; üzüm içermeyen.

üzün, [üz-mek > üz-ün اوزون] *{eAT} is.* Bağlantıyı koparma; ilgisizlik. ◻ **üzün kılmak,** *{eAT} Alakayı kesmek.*

üzünç, -cü [üz-mek > üz-ünç] *is.* Üzüntü; dram; hüzün; mahzunluk.

üzünçlü, [üz-ünç-lü] *sf.* Üzüntülü; dramatik; mahzun.

üzünmek, [üz-ün-mek] *{ağız} gçsz. f. [-ür]* Hile yapmak. [DS]

üzüntü, [üz-mek > üz-üntü] *is.* Olması istenmeyen, hoş olmayan olay, durum ve olumsuzluklardan duyulan iç sıkıntısı; ruhsal tedirginlik; teessür; üzünç; keder; gam; hüzün; ıstırap; elem; yeis. ◻ **üzüntü vermek,** *Sıkıntı ve huzursuzluğa yol açmak; tedirginlik ve iç sıkıntısı yaratmak.*

üzüntülü, [üzüntü-lü] *sf.* **1.** Üzüntüsü olan; üzüntü duyan; müteessir; kederli. **2.** Üzüntü veren; üzüntü kaynağı olan. **3.** Üzüntü içinde geçen; sıkıntılı; eziyetli; sıkıcı.

üzüntüsüz, [üzüntü-süz] *sf.* **1.** Üzüntüsü olmayan; neşeli; sevinçli. **2.** Üzüntü vermeyen; üzüntüden uzak; neşeyle geçen. **3.** Gamsız. **4.** *zf.* Üzüntü duymaksızın; üzüntüden uzak biçimde; üzülmeksizin; üzülmeden.

üzür[1], [Ar. ḥużūr] *{ağız} is.* Rahatlık; huzur. [DS]

üzür[2], [Ar. uᶜẕr / ōᶜẕr] *{ağız} is.* Özür; kusur. [DS]

üzüşmek, [üz-mek > üz-üş-mek اوزشمك] *{eT} işteş. f. [-ür]* **1.** Birlikte üzüm toplamak. **2.** Birlikte ip vb. şeyleri kesmek. [DLT] **3.** *{OsT}* Bir şeyi, birkaç kişi kendi aralarında bozmak.

üzüt[1], [öz-üt ?] *{eT} is.* Ruh; can. [EUTS]

üzüt[2], [üz-üt] *{ağız} sf.* Sıska; hastalıklı; rengi soluk.[DS]

üzüt[3], [üz-mek > üz-üt] *{ağız} is.* İlişiği kesme; kopma. ◻ **üzüt kesit olmak,** *{ağız} Ortaklığı bitirmek; alacağı vereceği kalmamak.* [DS]

üzütlemek, [*üzüt-lē-mek] *(üzütle:mek) {eT} gçl. f. [-r]* Birini pinti görmek. [DLT]

üzütlüg, [üzüt-lüg] *{eT} sf.* Ruha ait; cana ait; ruh ve canla ilgili. [EUTS]

üzütlük, [*üzüt-lük] *{eT} is.* Pintilik; cimrilik. [DLT]

üzütmen, [üz-mek > üz-üt-mek > üzüt-men] *{ağız} sf.* Cılız; ince. [DS]

üzvekes, [üz-mek + kes-mek > üz-me+kes] *{ağız} zf.* Kesinlikle. [DS]

üzzük[1], **-ğü** [üz-ük] *{ağız} is.* Hayvan bağlamakta kullanılan ip parçası; kopuk ip. [DS]

üzzük[2], **-ğü** [öz-lük] *{ağız} is.* Küçük küp. [DS]

ÖTÜKEN TÜRKÇE SÖZLÜK

V

v, [v] *(ve) is. dbl.* **1.** Latin asıllı Türk alfabesinin yirmi yedinci harfi olup ses bilimi bakımından ötümlü, sürtünücü diş-dudak ünsüzüdür. **2.** *sf.* (Yaka için) V görünümünde olan. **3.** (Motor için) silindirleri gövdeye V biçiminde dizilmiş olan. **4.** Romen rakamlarında 5 sayısını gösteren rakam. **5.** Ebcet hesabında "vav" altı sayısının karşılığı. ⧉ **V kayışı,** *Vantilatör kayışı.*|| **V kromozom,** *biy. Ortadan kıvrık iki kollu kromozom.*

-v, [-g / -ġ >? -v *(Kazan T.)* / -av / -ev] *ek.* Eylemlerden, eylemin gerçekleşmesi ya da edimi sonucunda ortaya çıkan iş anlamında isimler türeten yapım eki. *öde-v, gör-ev.*

V^1 [İng. victory] *ünl.* İşaret ve orta parmak açılarak *"zafer"* ifade eden işaret.

V^2 [İskand. Vana-dis *(İskandinav doğurganlık tanrıçası)* > Lat. vanadium] *kısalt. is.* Atom numarası 23, atom ağırlığı 50,94 olan, arı durumda gümüş renginde, yumuşak ve sünek bir metal olan vanadyum elementinin sembolü.

v^1, [Fr. variation] *kısalt. is.* İstatistikte değişkeyi ifade eden kısaltma.

v^2, [Fr. volume] *kısalt. is.* Fizikte oylum (hacim) kelimesinin kısaltması.

v^3, [İt. Volta *(İtalyan fizikçisi)* > volt] *kısalt. is.* Üzerinden bir amperlik sabit bir akım geçen bir iletken telin iki ucu arasında, bu noktalar arasında açığa çıkan enerji bir vata eşit olduğu zaman meydana gelen potansiyel farkına eşit elektromotor kuvvet ve potansiyel farkı veya gerilim birimi olan voltun sembolü.

va-, [Far. vā- وا] *(va:) ön ek.* Başına getirildiği Farsça kelimelere *"arkada, geride"* anlamı katarak sıfatlar türeten ön ek.

VA [Fr. volt+ampère] *kısalt.* Dalgalı gerilimde, 1 voltluk bir gerilim altında 1 amperlik akımın ürettiği güç birimi olan voltamperin kısaltması.

va^1, [Ar. vā وا] *(va:) ünl.* **1.** *{eT} ünl. "Vay"* anlamında söz söyleyen veya emreden kimsenin emrini inkâr yerine kullanılan bir söz. [DLT] **2.** *{OsT} "Vah vah; yazık!"* anlamında üzüntü, yazıklanma ve ayrılık bildiren kelimelerle birlikte kullanılır. *"vā-hayfā* (eyvah), *vā-hasretā* (ah ayrıldı!)*"* **3.** *{eAT} {OsT}* Feryat; ağlama sızlama. **4.** *{ağız}* Şaşma bildirir. [DS] **5.** *{ağız}* Acıma bildirir. [DS]

va^2, -a'ı [Ar. va' وع] *{OsT} is.* Çakal.

va^3, [var > vā] *(va:) {ağız} is.* Var. [DS]

vaat, -di, [Ar. va'd وعد] *is.* **1.** Bir işi yerine getirmek üzere verilen söz; söz verme. **2.** *isl.* Allah'ın ahrette kullarına vereceğini bildirmiş olduğu ödül ya da ceza. ⧉ **vaadinde durmak,** *Verdiği sözü yerine getirmek; sözünü tutmak.*|| **vaadini tutmak,** *Verdiği sözü gerçekleştirmek; sözünde durmak.*|| **vaat edilmiş topraklar,** *Yah. Allah'ın İbranilere vaat ettiği Kenan ülkesi.*|| **vaat edilmek,** *Söz verilmek; adanmak.*|| **vaat etmek,** *Bir kimseye bir şey yapacağına ya da vereceğine dair söz vermek.*|| **vaatte bulunmak,** *Söz vermek.*

vaaz, [Ar. va'ẓ وعظ] *is.* **1.** Tapınaklarda din adamlarının kutsal kitaplara dayanarak verdiği öğütler. **2.** Bir kimseye, onu iyiliğe, doğruluğa, güzelliğe yöneltecek sözler söyleme; öğüt vermek amacıyla yapılan konuşma. **3.** *argo.* Can sıkan öğütler. ⧉ **vaaz etmek,** *Cami, mescit gibi yerlerde dinî konuşma yapmak.*|| **vaaz vermek,** *Cami, mescit gibi yerlerde dinî konuşma yapmak.*

vabeste, [Far. vā-beste وابسته] *(va:beste) {OsT} sf.* (Bir şeye) bağlı bulunan; onunla ilgili olan.

vabil, [Ar. vābil وابل] *(va:bil) {OsT} is.* İri damlalı yağmur.

vac, [vac / vıc / vic *(yans.)*] *is.* Kuşların ötüşünü; buna benzer bir araya gelip konuşmayı ve gürültüleri anlatan kök. *vac-ır-da-mak, vac-ır vacır.*

vacır, [vac *(yans.)* > vac-ır] *is.* Kuş sesini ve bunlara benzer bir araya gelip konuşmayı, gürültü yapmayı anlatan yansımalı gövde. ⧉ **vacır vacır,** *{ağız} Cıvıltılı seslerle; cıvıl cıvıl.* [DS]

vacırdamak, [vac *(yans.)* > vac-ır-da-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [d(ı)-yor]* Cıvıltılı sesler çıkararak konuşmak; cıvıl cıvıl konuşmak. [DS]

vacib[1], [Ar. vücūb > vācib واجب] *(va:cib) {OsT} sf.* → vacip. ⧉ **vācib li-zātihi,** *{OsT} isl. (Allah için) varlığı kendi özünden kaynaklanan ve varlığını sürdürmek için başka hiçbir şeyin yardım ve desteğine ihtiyacı olmayan.*|| **vācibü'l-îfā,** *{OsT} Yapılması gereken.*|| **vācibü'l-ihfā,** *{OsT} Gizlenmesi gereken.*|| **vācibü'l-ihtirām,** *{OsT} Saygıya layık; saygıdeğer.*|| **vācibü'l-izāle,** *Yok edilmesi gereken.*|| **vācibü'l-katl,** *{OsT} Öldürülmesi gereken.*|| **vācibü'l-vücūd,** *{OsT} isl. (Allah için) varlığı zorunlu olan; hiçbir zaman ve hiçbir şekilde yokluğu düşünülemeyen.*|| **vācibü'z-zātihi,** *{OsT} isl. (Allah için) kendi özünü gerektiren; kendi kendisiyle var olan; varlığı kendinden olan.*|| **vācibü'r-riāye,** *{OsT} İmparatorluk döneminde, sadrazam, beylerbeyi, vezir, nişancı gibi üst düzey devlet adamlarının oğulları için kullanılan terim.*

vacib[2], [? vacib] *{ağız} sf.* Çapkın. [DS]

vacibat, [Ar. vācib >vācibāt واجبات] *(va:ciba:t) {OsT} is.* Yapılması gerekli şeyler.

vacibe, [Ar. vācib > vācibe واجبه] *(va:cibe) {OsT} is.* Yapılması gerekli olan şey.

vacibi[1], [? vacibi] *{ağız} sf.* **1.** Çapkın. **2.** Eşcinsel erkek. **3.** Evlilik dışı doğan çocuk; piç. [DS]

vacibi[2], [? vacibi] *{ağız} is.* Talk pudrası. [DS]

vacid, [Ar. vücūd / vācid / vācide واجده / واجد] *{OsT} is.* **1.** Meydana getiren; vücut veren. **2.** Zengin. **3.** Bütün varlıkları meydana getiren anlamında Allah'ın sıfatlarından biri.

vacip, -bi [Ar. vücūb > vācib واجب] *(va:cip) sf.* **1.** Yapılması gerekli olan; gerekli. **2.** *isl.* Kesinlilik ve zorunluluk bakımından farzdan sonra gelen dinî hüküm. **3.** Müslümanlıkta farz sayılan ve uyulmaması günah olan ilâhî emir. ⧉ **vacip olmak,** *Gerekli olmak; gerekmek.*

vaciz, [Ar. vecz > vāciz / vācize واجز / واجزه] *(va:ciz) {OsT} sf.* Kısa.

vacrayana, [Sansk. vacrayana *(elmasın yolu)*] *is.* Ruhu bir noktada yoğunlaşmış olarak tutmak için sürekli yinelen ve söylenen söz.

vaç, [vaç *(yans.)*] *is.* **1.** Kaba ve gürültülü olarak çiğnemeyi, yemeyi anlatan kök. *vaç vaç.* **2.** *is. {ağız}* Gemin bağlı olduğu kayış kolları. [DS] ⧉ **vaç vaç,** *{ağız} (Yemek, çiğnemek için) ağız açık hâlde ve ses çıkartarak.* [DS]

vaçir, [Sansk: vajra] *{eT} is.* **1.** Yıldırım; şimşek. [EUTS] [Gabain] **2.** Elmas. [Gabain]

va'd, [Ar. vaʿd وعد] *(va-d) {OsT} is.* → vaat. ⧉ **va'd-i muallāk,** *{OsT} Gelecekteki bir şarta bağlı olarak verilen söz; kefalet.*|| **va'd-i mücerret,** *{OsT} huk. Bir kimsenin borcunu ödeyeceğine dair söz verme.*|| **va'd-i tehî,** *{OsT} Yerine getirmeyeceği bir söz verme.*|| **va'd-i vuslāt,** *{OsT} Kavuşma sözü verme; randevu verme.*

vad[1], [vad / vıd / vıt / vid *(yans.)*] *is.* Köpek ürümesini; yerli yersiz terbiyesizce konuşmayı anlatan kök. *vad-ır-da-mak, vad-ır vadır*

vad[2], [Ar. vād واد] *(va:d) {OsT} is.* Oğul.

vada, [vada] *{eT} is.* İlaç, *(Ficus indica).* [EUTS]

vadade, [Far. vād-dāde وادداده] *(va:da:de) {OsT} sf.* Geri çevrilmiş; reddolunmuş.

va'de, [Ar. vaʿde وعده] *(va-de) {OsT} is.* → vade. ⧉ **vāde-i ferdā,** *{OsT} Ertesi gün için verilmiş olan söz.*|| **va'de-i yār,** *{OsT} Sevgilinin verdiği söz.*

vade, [Ar. vaʿde وعده] *(va:de) {OsT} is.* **1.** Söz verme. **2.** Üstlenilen bir işin gerçekleştirilmesi, bir borcun ödenmesi için tanınmış bulunan süre; mühlet; mehil. **3.** Böyle bir sürenin bitimini belirleyen tarih, gün ya da saat. **4.** *mecaz.* Ecel; ölüm. **5.** *bank.* Borsada satışa sunulmuş hisse senedi ya da tahvillerin teslimi ya da bedellerinin ödenmesi için belirlenen tarih. **6.** *huk.* Bir yükümlülüğün yerine getirilmesi ya da bir borcun ödenmesinin zorunlu hâle geldiği tarih. ⧉ **vade bitimi,** *Bir işin bitirilmesi ya da borcun ödenmesi için tanınmış olan sürenin sona ermesi.*|| **vadesi gelmek,** *1. Süre tanınmış bir iş ya da borç için süre dolmak; zamanı gelmek. 2. mecaz. Ömrü sona ermek; eceli gelmek.*|| **vadesi yetmek,** *mecaz. Ömrü sona ermek; eceli gelmek; ölmek.*|| **vade sonu,** *Vade bitimi.*

vadelendirme, [vade-le-n-dir-me] *(va:delendirme) is.* Vadelendirmek eylemi; süre tanıma.

vadelendirmek, [vade-le-n-dir-mek] *(va:delendirmek) gçl. f. [-ir]* Borçluya, borcunu ödemesi için belirli bir süre tanımak; süre vermek.

vadeli, [vade-li] *(va:deli) sf.* (Yapılacak iş ya da borç için) süresi sınırlandırılmış olan; süresi belli olan. ⧉ **vadeli borç,** *Belirli bir süre sonra ödenmesi gereken borç.*|| **vadeli hesap,** *Belirli bir süre için açılmış banka hesabı.*|| **vadeli mevduat,** *Vadeli hesap.*|| **vadeli satış,** *Ödemesi hemen değil de belirlenen ileri bir tarihte yapılacak satış.*

vadesiz, [vade-siz] *(va:desiz) sf.* (Yapılacak iş ya da borç için) süresi sınırlandırılmamış olan; süresi belli olmayan. ⧉ **vadesiz hesap,** *Süresi belirlenmemiş ve istenildiği zaman çekilebilme imkânı olan banka hesabı.*|| **vadesiz mevduat,** *Vadesiz hesap.*

vadetme, [Ar. vaʿd+T. et-me] *(va:detme) is.* Vadetmek eylemi veya durumu.

vadetmek, [Ar. vaʿd + T. et-me] *(va:detmek) gçl. f. [-r] [-(d)-iyor]* **1.** Bir işi yerine getireceğine dair söz vermek. **2.** Davranış ve tutumu ile bir işi yapacağına dair umut vermek; umutlandırmak.

vadeyeli, [vade ? + yel-i] *{ağız} is.* Sıcak esen güney yeli. [DS]

vadır, [vad *(yans.)* > vad-ır] *is.* Yerli yersiz ve terbiyesizce konuşmayı anlatan yansımalı gövde. ☞ **vadır vadır,** *{ağız} (Konuşmak için) çirkin, kaba ve gürültülü olarak.* [DS]

vadırdamak[1], [vadır-da-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-d(ı)-yor]* Hoşa gitmeyecek biçimde gürültülü konuşmak; gevezelik etmek. [DS]

vadırdamak[2], [vad *(yans.)*>vad-ır-da-n-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* Homurdanmak. [DS]

vadi, [Ar. vādī وادى] *(va:di:) {OsT} is.* **1.** İki dağ arasında kalan uzun çukurluk; koyak. **2.** Bir akarsu tarafından oyulmuş az ya da çok yatık uzun çukur; nehrin aktığı yatak; mecra. **3.** *mecaz.* Alan; yol; tarz. ☞ **vādî-i aşk,** *{OsT} Aşk vadisi; aşk yolu.*|| **vādî-i hāmūşān,** *{OsT} Susmuşların yeri; mezarlık.*|| **vādî-i haşr,** *{OsT} Kıyamet yeri.*|| **vādî-i kadîm,** *{OsT} Eski edebiyatçıların izlediği yol.*|| **vādî-i kebîr,** *{OsT} 1. Büyük vadi. 2. ed. Eski usul.* **vadiye dökülmek,** *(Sohbet için) hemen herkesin ilgisini çeken bir konuya kaymak.*

vadiyan, [İt. guardiano] *(vardi'yan) is. dnz. as.* Savaş gemilerinde, gemi içindeki haber ve komutları yerlerine ulaştırmakla görevli pasparola.

vaf, [vaf *(yans.)*] *is.* Köpek ürümesini anlatan kök. *vaf vaf,* ☞ **vaf vaf ürmek,** *{eAT} (Köpek için) havlamak.*

vafi, [Ar. vefā/vāfī / vāfiye وافى / وافيه] *(va:fi:) {OsT} sf.* **1.** Yeterli olan; yeten; elverişli; uygun. **2.** Sözünde duran. **3.** Sözüne güvenilir. ☞ **vāfi ve kâfi,** *Bol bol yeter.*

vafid, [Ar. vāfid وافد] *(va:fid) {OsT} is.* Elçi.

vafir, [Ar. vefret > vāfir / vāfire وافره / وافر] *(va:fir) {OsT} sf.* **1.** Fazla; çok. **2.** Bol. **3.** *ed.* Arap aruz ölçülerinden daire-i mutelife içinde bulunan *müfāeletün, müfāeletün, müfāeletün* (. – . . – / . – . . – / . – . . –) bahri.

vaftiz, [Yun. baptisma > baptisis] *is.* **1.** Hristiyanlıkta, ilk günahı silmek ve Hıristiyanlaştırmak amacını güden hukuksal ve kutsal gösterge. **2.** Bu amaçla yapılan tören ve kutlama. ☞ **vaftiz adı,** *Vaftiz edilen kimseye verilen ad.*|| **vaftiz anası,** *Bir çocuğu vaftize hazırlayan ve vaftiz sırasında onu kucağında tutan kadın.*|| **vaftiz babası,** *Bir çocuğu vaftize hazırlayan ve onu vaftiz sırasında kucağında tutan erkek.*|| **vaftiz etmek,** *Bir kimseye vaftiz işlemini uygulamak ve ona ad vermek.*|| **vaftiz teknesi,** *Vaftiz suyunun konduğu, taş, çimento, metal vb.nden yapılma kurna.*|| **vaftiz töreni,** *Vaftiz işleminin yapıldığı tören.*

vaftizhane, [Yun. baptisis + Far. hāne] *(vaftizha:ne) {OsT} is.* Vaftiz tören ve işlemlerinin yapıldığı yer.

vag, [vag / vığ / vık / vik *(yans.)*] *is.* Suyun çağlamasını; bu biçimde ötmeyi, konuşmayı, bağrışmayı ve gevezelik etmeyi anlatan kök. *vag(g)-ıl-da-mak, vag-ıl-da-mak, vag-ıl-tı, vag-ıl vagıl*

vagd, [Ar. vağd وغد] *{OsT} sf.* **1.** Alçak; adi. **2.** Cimri; tamahkâr.

vagıl, [vag *(yans.)* > vag-ıl] *is.* Suyun çağlamasını; bu biçimde ötmeyi, konuşmayı, bağrışmayı ve gevezelik etmeyi anlatan yansımalı gövde.

vagıldamak, [vag *(yans.)* vag-ıl-da-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-(-(ı)-yor]* Çok gürültü yapmak. [DS]

vagina, [Lat. vagina *(km, kılıf)* > Fr. vagin] *is.* Döl yolu; vajina.

vagolitik, -ği [Fr. vagolytique] *sf.* **1.** Soğan ilikten çıkarak gırtlak, yutak, kalp, mide, bağırsak ve karaciğer gibi iç organlara giden kafatasının onuncu sinir demetini felce uğratan. **2.** *is.* Vagolitik madde.

vagon, [Fr. wagon] *is.* **1.** Yolcu ve yük taşımakta kullanılan demiryolu taşıtı. **2.** Maden ocaklarından cevher taşımakta kullanılan araba. **3.** Kablo üzerinde hareket eden havai taşıyıcı. ☞ **vagon restoran,** *Yolculara yemek verilecek biçimde düzenlenmiş vagon.*

vagoncu, [vagon-cu] *is.* Trenleri seçen yankesici.

vagonet, [Fr. wagonnet] *is.* Maden ocaklarında ve endüstri bölgelerinde kullanılan ve indirilip kaldırılabilen kasası bulunan küçük vagon.

vagonli, [Fr. wagon-lit] *is.* Yataklı vagon.

vagus, [Lat. vagus *(belirsiz)*] *is.* Soğan ilikten çıkarak gırtlak, yutak, kalp, mide, bağırsak ve karaciğer gibi iç organlara giden kafatasının onuncu sinir demeti; akciğer mide siniri.

vağıl, [vağ *(yans.)* > vağ-ıl] *is.* Suyun çağlamasını; bu biçimde ötmeyi, konuşmayı, bağrışmayı ve gevezelik etmeyi anlatan yansımalı gövde. ☞ **vağıl vağıl,** *{ağız} 1. (Konuşmak, havlamak, boşalmak için) gürültülü olarak. 2. (Akarsu için) sesli, gürültülü olarak.* [DS]

vağılamak, [vağ *(yans.)* > vağ-ıl-a-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(ı)-yor]* (Köpek ve yavrusu için) acı acı ses çıkarmak; bağırmak. [DS]

vağıldamak, [vağ-ıl-da-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-d(ı)-yor]* **1.** (Coşkun akan su için) çağıldamak. **2.** Gürültülü ve hoşa gitmeyen biçimde konuşmak, söylenmek. [DS]

vağılıdak, -ğı [vağıl-adak] *{ağız} zf.* (Dolmak, boşalmak vb. için) birdenbire ve gürültülü biçimde. [DS]

vağıltı, [vağıl-tı] *{ağız} is.* **1.** Kalabalığın çıkardığı yankılı gürültü; patırtı; şamata. **2.** Bebeğin ağlama sesi. [DS]

vah[1], [vah / vak / vığ / vıh / vık *(yans.)*] *is.* Sıvıların kaynamasını, bu biçimde gülmeyi anlatan kök. *vah-ır vahır, vah-ır-da-mak*

vah[2], [Ar. vāh واه] *(va:h) {OsT} ünl.* (Çoğunlukla yinelenerek) acıma; yakınma bildirir; yazık.

vah[3], [Ar. vāḥ واح] *(va:h) {OsT} is.* → vaha.

vaha, [Ar. vāḥa واحه] *(va:ha) {OsT} is.* **1.** Çöllerin ortasında su bulunması ile birlikte oluşan bitki, insan ve hayvanların yaşamasına elverişli alan. **2.** Çöller ortasında kalmış tarıma elverişli toprak parçası.

vahal, [Ar. vaḥl / vaḥal وحل] *{OsT} is.* Bataklık; çamur yer.

vahalgâh, [Ar. vaḥal + Far. gāh وحلگاه] *(vahalgâ:h) {OsT} is.* Bataklık yer.

vahalnak, -ki [Ar. vaḥal + Far. nāk وحلناك] *(vahalna:k) {OsT} is.* Çamurlu.

vaham, [Ar. vaḥam وحم] *{OsT} is.* (Gebe kadın için) aşerme.

vahama, [Ar. vaḫīm > vaḫāmā وخامى] *(vaha:ma:) {OsT} is.* Çok tehlikeli ve korkulu şeyler.

vahamet, [Ar. vaḫāmet وخامت] *(vaha:met) {OsT} is.* Tehlikeli sonuçlar doğurabilecek güç durum; ürkütücü durum. ⊡ **vahāmet-i havā,** *{OsT} Havanın tehlikeli oluşu (fırtına vb.).*|| **vahamet kesbetmek,** *Git gide korkulacak, tehlikeli bir durum almak.*

vahametli, [vahamet-li] *sf.* Sonucu çok tehlikeli görünen; korkulu; vahim.

vahasreta, [Ar. vā-ḥasretā واحسرتا] *(va:hasreta:) {OsT} ünl.* Çok yazık.

vahat, [Ar. vāḥāt واحات] *(va:ha:t) {OsT} is.* Vahalar.

vahayf, [Ar. vā-ḥayf واحيف] *(va:hayf) {OsT} ünl.* → vahayfa.

vahayfa, [Ar. vā-hayfā واحيفا] *(va:hayfa:) {OsT} ünl.* Eyvah; yazıklar olsun; ne yazık ki.

vahdani, [Ar. vaḥdet > vaḥdānī وحدانى] *(vahda:ni:) {OsT} sf.* **1.** Allah'ın birliği ile ilgili. **2.** Allah'la ilgili.

vahdaniye, [Ar. vaḥdānī > vaḥdāniyye وحدانيه] *(vahda:niye) {OsT} is.* Tek tanrıcılık.

vahdaniyet, [Ar. vaḥdānī > vaḥdāniyyet وحدانيت] *(vahda:niyet) {OsT} is.* **1.** Allah'ın birliği. **2.** *isl.* Allah'ın özü ve nitelikleri bakımından bir tane ve benzersiz olması durumu.

vahdet, [Ar. vaḥdet وحدت] *{OsT} is.* **1.** Bir ve tek olma; birlik. **2.** Yalnızlık ve teklik. **3.** *sf.* Tek; biricik. **4.** *ed.* Anlatımda, konunu dışına çıkılmaması; konuda birlik. **5.** *tasvf.* Allah'a yakın olma; Allah'la bir olma; Allah'a ulaşma. ⊡ **vahdet-ārām,** *{OsT} Huzur veren yer.*|| **vahdet-güzîn,** *{OsT} Yalnızlığı seven.*|| **vahdet-i nikâh,** *{OsT} Tek eşlilik.*

vahdetgâh, [Ar. vaḥdet + Far. -gāh وحدتگاه] *(vahdetgâ:h) {OsT} is.* Yalnız kalınacak yer.

vahdetî, [Ar. vaḥdetī وحدتى] *(vahdeti:) {OsT}is. fel.* Bircilik; monizm.

vahdetivücut, -du [Ar. vaḥdet-i vücūd وحدت وجود] *(vahdet'ivücu:d) {OsT} is. tasvf.* Yaratan (Halik) ile yaratılan (mahluk)'ın bir olduğunu, aynı kaynaktan geldiğini savunan tasavvuf görüşü.

vahdetiye, [Ar. vaḥdet > vaḥdetiyye وحدتيه] *{OsT} is. fel.* Bircilik; monizm.

vahdetname, [Ar. vaḥdet+Far. nāme وحدتنامه] *(vahdetna:me) {OsT} is. tasvf.* Allah'ın birliğini konu edinen manzum veya mensur eser.

Vahhabi, [Ar. Muhammed bin Abdülvahhab *(adından)* > vehhābī وهابى] *(vahha:bi:) sf. {OsT}* Vahhabilik mezhebinden olan.

Vahhabilik, -ği [Vahhabi-lik] *is.* On sekizinci yüzyıl ortalarında Arabistan'da kurulan Kur'an ve Sünnet dışında hiçbir dinsel ve hukuksal kural tanımayan mezhep.

Vahhabiye, [Ar. vehhābī > vehhābiyye وهابيه] *(vahha:biye) {OsT} is.* Vahhabilik.

vahır, [fak *(yans.)* > fak-ır > vaḫır] *is.* Kaynama sesi. ⊡ **vahır vahır,** *{ağız} (Kaynamak için) sesli, gürültülü.* [DS]

vahırdamak, [fak *(yans.)* > fak-ır-da-mak > vaḫırda-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-d(ı)-yor]* Kaynamak. [DS]

vahıtsız, [vakit-siz > vaḫıt-sız] *{ağız} sf.* **1.** Hasta. **2.** Yoksul. [DS]

vahi, [Ar. vehy > vāhī / vāhiye واهى / واهيه] *(va:hi:) {OsT} sf.* **1.** Boş; anlamsız; saçma. **2.** Önemsiz.

vahib, [Ar. vehb > vāhib / vāhibe واهب / واهبه] *(va:hibe) {OsT} sf.* Bağışlayan; veren. ⊡ **vāhibü'l-a'māl,** *{OsT} Emelleri gerçekleştiren; Allah.*|| **vāhibü'l-atāyā,** *{OsT} İhsanda bulunan; Allah.*|| **vāhibü'l-hācāt,** *{OsT} İhtiyaçları gerçekleştiren; Allah.*|| **vāhibü'l-ihsān,** *{OsT} 1. İhsan veren. 2. Allah.*

vahid[1], [Ar. vaḥdet > vāhid / vāḥide واحد / واحده] *(va:hid) sf.* Tek; bir tane. ⊡ **vāhide ircā,** *mat. Bire indirgeme.*|| **vāhide karîb fazlalı hāric-i kısmet,** *{OsT} mat. Bire yakın eksik ile sonuçlanan bölme.*|| **vāhiden ba'de vāhidün,** *{OsT} Birer birer; birbirinin ardından.*|| **vāhid-i kıyasî,** *{OsT} mat. Ölçü birimi; birim.*|| **vāhid-i kıyās-ı nārî,** *{OsT} kim. Kalori.*|| **vāhidü'l-filka nebātāt,** *{OsT} bot. Bir çenekliler.*|| **vāhidü'l-firāş,** *jeol. Ortoklaz,* $KAlSi_3O_8$ || **vāhidü'l-had,** *{OsT} mat. Tek terimli.*|| **vāhidü'l-levn,** *{OsT} fiz. Tek renkli.*|| **vāhidü'l-ma'nā,** *{OsT} ed. Tek anlamlı.*|| **vāhidü'l-mesken,** *{OsT} biy. Bir evcikli.*|| **vāhidü's-sukbe,** *{OsT} zool. Tek delikliler.*

vahid[2], [Ar. vaḥdet > vahīd / vaḥīde وحيد /وحيده] *(vahi:d) {OsT} sf.* Yalnız; tek. ☞ **vahîdü'd-dehr,** *{OsT} Çağının tek insanı.*|| **vahîdü'l-cins,** *{OsT} bot. Erkek ve dişi organlarından yalnız birine sahip olan.*|| **vahîdü'l-filka,** *{OsT} bot. Bir çenekli.*|| **vahîdü'r-rahîm,** *zool. En çok bir tek yavru yapan hayvanlar.*

vahiden, [Ar. vāḥid > vāḥiden واحداً] *(va:hi'den) {OsT} zf.* Tek olarak; yalnız başına olarak.

vahidiyet, [Ar. vāhid > vāhidiyyet واحديت] *(va:hidiyet) {OsT} is.* Bir olma durumu; tek olma durumu; birlik; teklik.

vahim[1], [Ar. vehm > vāhim واهم / واهمه] *(va:him) {OsT} sf.* Vehmeden; kuruntulu; kuran.

vahim[2], [Ar. vaḥāmet > vaḥīm وخيم] *(vahi:m) {OsT} sf.* Üzücü veya korkunç sonuçlar doğurabilecek; tehlikeli; korkulu.

vahime, [Ar. vāhim > vāhime واهمه] *(va:hime) {OsT} is.* Kuruntuya kapılma; evhamlanma hâli.

vahin, [Ar. vehn > vāhin واهن] *(va:hin) {OsT} sf.* Zavallı; zayıf.

vahine, [Tahiti d. vahine] *is.* Tahitili kadın.

vahir, [Ar. vāḫir واخر] *(va:hir) {OsT} is.* **1.** Diken. **2.** İğne.

vahiş, [Ar. vaḥş > vaḥīş وخيش] *(vahi:ş) {OsT} sf.* Yabani; ürkek; vahşi.

vahit, -di [Ar. vāḥid / vāḥide واحد] *(va:hid) {OsT} is.* → vahid[1].

vahiy, -hyi [Ar. vaḥy وحى] *{OsT} is.* **1.** Peygamberlere buyrukların Allah tarafından ilham edilmesi olgusu. **2.** Peygambere gönderilen ilâhî kelâm ve haber.

vahiyat, [Ar. vāhī / vāhiye > vāhiyāt واهيات] *(va:hiya:t) {OsT} is.* Boş ve anlamsız sözler; saçmalıklar.

vahiye, [Ar. vāhī > vāhiye واهيه] *(va:hiye) {OsT} sf.* → vahi.

vahl, [Ar. vaḥl / vaḥal وحل] *{OsT} is.* Bataklık; çamur yer. ☞ **vahl-gâh,** *{OsT} Bataklık.*

vahlı, [vah ? > vah-lı] *{ağız} sf.* Güçlü; canlı; tez büyüyen. [DS]

vahma, [Ar. vaḥmā وحمه / وحما] *(vahma:) {OsT} is.* Aşeren kadın.

vahrat, [? vahrat] *{ağız} sf.* Obur. [DS]

vahs, [Ar. vahṣ وهص] *{OsT} is.* **1.** Ayak altında çiğneme. **2.** Kırma.

vahsınmak, [vah > vah-sın-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* Pişmanlık duymak; üzülmek. [DS]

vahsik, [Far. vaḥşek / vaḥşıg / Soğd. vaxşyk *(ruhani; ruh)*] *{eT} is.* Bir ruh; kut; ilâh. [EUTS]

vahş[1], [Ar. vaḫş وخش] *{OsT} is.* Dört ayaklı hayvanlarda görülen bir hastalık.

vahş[2], [Ar. vaḥş وحش] *{OsT} sf.* **1.** Yabani; ürkek. **2.** Issız.

vahşan, [Ar. vaḥş > vaḥşān وحشان] *(vahşa:n) {OsT} is.* **1.** Yaban hayvanları. **2.** Issız, tenha yerler.

vahşan, [Ar. vaḥş > vaḥşan وحشاً] *(va'hşan) {OsT} zf.* Acıklı; üzüntülü.

vahşega, [Far. vaḥşek / vaḥşıg / Soğd. vaxşyk *(ruhani; ruh)*] *{eT} is.* Bir ruh; kut; ilâh. [EUTS]

vahşet, [Ar. vaḥş > vaḥşet وحشت] *{OsT} is.* **1.** Issızlık; tenhalık; yalnızlık. **2.** Korku ve ürküntü. **3.** Yabani olma durumu. **4.** Acımasızlık; kıyıcılık. ☞ **vahşet-āgîn,** *{OsT} Çok ıssız; korkunç.*|| **vahşet-āver,** *{OsT} Ürküntü getiren; korku veren.*|| **vahşet-gâh,** *{OsT} Korku yeri; ıssız yer.*|| **vahşet-nāk,** *{OsT} {OsT} Korku veren yer; ıssız yer.*|| **vahşet-zār,** *{OsT} Yabani yer; ıssız yer.*

vahşi, [Ar. vaḥş > vaḥşī / vaḥşiyye وحشى / وحشيه] *(vahşi:) {OsT} sf.* **1.** (Hayvan için) evcil olmayan; doğa ile iç içe yaşayan. **2.** (Hayvan için) insana sokulmayan; haşin; hoyrat. **3.** (Yer için) insan eli değmemiş; değiştirilmemiş; işlenmemiş. **4.** (Kişi için) kaba, hırçın veya acımasız olan. **5.** (Kişi için) insanlardan, toplumdan kaçan; insan içine karışmayan; yabani; yabanıl. **6.** (Kişi için) kaba; saygısız; hoyrat. **7.** (Kişi için) çevreye uyum sağlayamayan. **8.** (Toplum için) yaşam biçimleri ilerlemiş toplumlara göre daha ilkel bir düzeyde kalmış olan; yabani. **9.** (Eylem için) şiddet ve saldırganlık dolu; kıyıcı. **10.** Güçlü. **11.** Ürküntü veren; korkunç. **12.** Hattatların kullandığı kamış kalemin ucunun uzun olan yanı. ☞ **vahşi hayvan,** *Evcilleştirilmemiş, doğada kendi başına yaşayan hayvan.*|| **vahşi orman,** *İnsan ayağı ve eli değmemiş, büyük orman.*

vahşice, [vahşi-ce] *(vahşi:'ce) zf.* Vahşi bir biçimde.

vahşig, [Far. vaḥşek / vaḥşıg / Soğd. vaxşyk *(ruhani; ruh)*] *{eT} is.* Cin. [Gabain]

vahşileşme, [vahşi-le-ş-me] *(vahşi:leşme) is.* Vahşileşmek eylemi.

vahşileşmek, [vahşi-le-ş-mek] *(vahşi:leşmek) dönşl. f. [-ir]* Vahşi duruma gelmek; yabanileşmek.

vahşilik,-ği [vahşi-lik] *(vahşi:lik) is.* Vahşi olma durumu; yabanilik.

vahşiyane, [Ar. vaḥşī + Far. -āne وحشيانه] *(vahşi:ya:ne) {OsT} zf.* Vahşice.

vahşiye, [Ar. vaḥşī > vaḥşiyye وحشيه] *{OsT} sf.* **1.** Evcil olmayan; yabani; yabanıl. **2.** Korkak; ürkek. **3.** Katı; duygusuz.

vahşur, [Far. vaḫşūr وخشور] *(vahşu:r) {OsT} is.* Elçi; peygamber; yalvaç.

vahvahlanma, [vah+vah-la-n-ma] *is.* Vahvahlanmak eylemi.

vahvahlanmak, [vah+vah-la-n-mak] *dönşl. f. [-ır]* Acınmak; yakınmak; yazıklanmak.

vahy, [Ar. vaḥy وحى] *{OsT} is.* → vahiy.

vahyolunma, [Ar. vaḥy+T. ol-un-ma] *is.* Vahyolunmak eylemi.

vahyolunmak, [Ar. vaḥy + T. ol-un-mak] *edil. f. [-ur]* Vahiy gelmek.

vahz, [r. vaḫz وخز] *{OsT} is.* **1.** Çimdikleme.**2.** Sivri bir şeyi batırarak acıtma. **3.** Sokma; ısırma.

vaız, [Ar. vaʿẓ وعظ] *{OsT} is.* → vaaz.

va'id, [Ar. vaʿd > vaʿīd وعيد] *(va-i:d) {OsT} is.* Bir kimseyi, kusurlarını söyleyerek kötülükten alıkoyma; doğru yola iletmek için yapılan korkutma, yıldırma hareketi.

vaiduri, [Sansk. vaidürya] *{eT} is.* Tezyinat taşı; süs. [EUTS]

vairokana, [Sansk. vairokana] *is.* Aydınlatan kişi; Buda.

vaituri, [Sansk. vaidūrya] *{eT} is.* Tezyinat taşı; süs. [EUTS]

vaiye, [Ar. vāʿiye واعيه] *(va-iye) {OsT} is.* Feryat.

va'iz, [Ar. vaʿẓ > vāʿiẓ واعظ] *(va:iz) {OsT} is.* → vaiz.

vaiz, [Ar. vaʿẓ > vāʿiẓ واعظ] *(va:iz) {OsT} is.* Cami ve mescitlerde, kutsal kitaplara dayanarak dinî öğüt veren kimse.

va'izan, [Ar. vaʿiẓ > Far. -ān واعظان] *(va:iza:n) {OsT} is.* Dinî öğüt veren kimseler.

va'izîn, [Ar. vaʿiẓ > vāʿiẓīn واعظين] *(va:izi:n) {OsT} is.* Dinî öğüt veren kimseler.

va'iziyye, [Ar. vāʿiẓiyye واعظيه] *(va:iziyye) {OsT} is.* Vaaz veren kimselere ödenen ücret; vaizlik ücreti.

vaizlik,-ği [vaiz-lik] *is.* Vaizin yaptığı iş; vaizin görevi.

vajgun, [Far. vāj-gün / vājgūne واژگونه / واژگون] *(va:j-gû:n) {OsT} sf.* Ters; uğursuz.

vajina, [Fr. vagin] *is.* → vagina.

vajinit, [Fr. vaginite] *is. tıp.* Dölyolu iltihabı.

vajinizm, [Fr. vaginisme] *is. tıp.* Döl yolu çevresindeki kasların, cinsel ilişkiyi güçleştirecek şekilde, ağrılı kasılması.

vajir, [Sansk. vajra] *{eT} is.* Şimşek. [EUTS]

vajra, [Sansk. vajra] *{eT} is.* Şimşek. [EUTS]

vajun, [Far. vājūn / vājūne واژونه / واژون] *(va:jû:n) {OsT} sf.* Ters; uğursuz.

vak[1]**,** [vah / vak / vığ / vıh / vık *(yans.)*] *is.* Sıvıların kaynamasını, bu biçimde gülmeyi anlatan kök. *vak-ır vakır, vak-ır-da-mak, vak-ır-dı*

vak[2]**,** [vak *(yans.)*] *is.* Ördek sesi. ⊟ **vak vak,** *Ördeğin çıkardığı ses.*|| **vak vak etmek,** *Ördek gibi ses çıkarmak.*

vak[3]**, -k'ı** [Ar. vaḳʿ وقع] *{OsT} is.* **1.** Ağırbaşlılık. **2.** Yüksek yer.

vak'a [Ar. vaḳʿa وقعه] *(vak'a) {OsT} is.* → vaka.

vaka [Ar. vaḳʿa وقعه] *{OsT} is.* **1.** Olay; hadise. **2.** Olgu. **3.** *tıp.* Bir kişide bilinen bir hastalığın ortaya çıkması.

vakahat, [Ar. vaḳāḥat وقاحت] *(vaka:hat) {OsT} is.* Terbiyesizlik; arsızlık; küstahlık.

vak'anüvis, [Ar. vaḳʿa + Far. -nüvīs وقع نويس] *(vak-anüvi:s) {OsT} is.* → vakanüvis.

vakanüvis, [Ar. vaḳʿa + Far. -nüvīs وقع نويس] *(vak-anüvi:s) {OsT} is.* İmparatorluk döneminde, devletin resmî tarihini yazan tarihçi.

vak'anüvisan, [Ar. vaḳʿa + Far. nüvīsān وقع نويسان] *(vak-anüvi:sa:n) {OsT} is.* Resmî devlet tarihçileri.

vakanüvislik, -ği [vakanüvis-lik] *is.* Vakanüvisin yaptığı iş.

vakar[1]**,** [Ar. vaḳār وقار] *(vaka:r) {OsT} is.* İnsana saygınlık, soyluluk kazandıran, olgunluk duygusu veren davranış ölçülülüğü; ağırbaşlılık; onurluluk; ciddiyet.

vakar[2]**,** [Sansk. vrsçika] *{eT} is.* Bir yıldız adı. [E-UTS]

vakarlı, [vakar-lı] *sf.* Ağırbaşlı; ciddi; ölçülü.

vakarsız, [vakar-sız] *sf.* Ağırbaşlı olmayan; ciddiyetten uzak; onursuz.

vakayi, -i'ı [Ar. vakʿa > vaḳāyiʿ وقايع] *(vaka:yi:) {OsT} is.* Olaylar; hadiseler; vak'alar.

vakayi'name, [Ar. vaḳāyiʿ +Far. -nāme وقايعنامه] *(va-ka:yi-na:me) {OsT} is.* **1.** Olayların tarih sırasına göre günü gününe sıralanıp yazıldığı eser; kronik. **2.** Bir olayı anlatan eser. **3.** Kronoloji cetveli.

vakd, [Ar. vaḳd / vaḳdān وقد / وقدان] *{OsT} is.* Ateşin yanması; tutuşması.

vaketa, [İt. vachetta *(buzağı)*] *(vake'ta) is.* Ayakkabı yapımında kullanılan sepilenmiş buzağı derisi.

vakf, [Ar. vaḳf وقف] *{OsT} is.* **1.** Durdurma; alıkoyma. **2.** Duruş; durma; kımıldanmama. **3.** Ayırma; bağlama. **4.** *dbl.* Arapça bir kelimenin sonunu harekesiz olarak okuma. **5.** → vakıf. ⊟ **vakf ale'l-āmme,** *{OsT} huk. Kamu yararına yapılan vakıf.*|| **vakf bi's-süknā,** *{OsT} Vakıfta bulunulan kimsenin vakıf. taşınmazda bir süre oturma izni; oturma koşullu vakıf.*|| **vakf bi'z-zarūre,** *{OsT} huk. Vakfı geçerli olmayan bir şeyin vakfedilebilmesi için ona hukuken bağlı olan şeyin de zorunlu olarak vakfedilmesi.*|| **vakf-ı ebnāiye,** *{OsT} huk. Vakfedenin,*

vakfın yararına olmak kaydı ile çocuk ve torunlarından erkek olanlar.|| **vakf-ı ebniye,** *{OsT} Erkek çocuklarla bunların erkek çocukları için yapılan vakıf*|| **vakf-ı ehlî,** *{OsT} huk. Nüfusu yüzden aşağı olan köye ait vakıf*|| **vakf-i evlâdiye,** *{OsT} huk. Evlat yararına yapılan vakıf.*|| **vakf-ı fasîd,** *{OsT} huk. Aslında geçerli olup kimi dış nitelikleri itibariyle geçerli olmayan vakıf.*|| **vakf-ı fuzûlî,** *{OsT} huk. Bir kimsenin sahibi olmadığı bir şeyi sahibinin iznini almaksızın bir yere vakfetmesi.*|| **vakf-ı gayr-i lâzım,** *{OsT} huk. Vakıf yapan, yargıç ya da vârisler tarafından bozulabilen vakıf.*|| **vakf-ı gayr-i sahîh,** *{OsT} huk. Aslında geçerli olmasına rağmen nitelik itibarıyla doğru olmayan vakıf*|| **vakf-ı hayât,** *{OsT} huk. Ömrünü bağlama.*|| **vakf-ı irsadî,** *{OsT} Devlet hazinesinin yetkili kişi tarafından vakfedilmesi.*|| **vakf-ı lâzım,** *{OsT} huk. Vakıf yapan kişi, yargıç ya da mirasçılar tarafından feshedilemeyen vakıf*|| **vakf-ı marîz,** *{OsT} huk. Bir kimsenin ölüm hâlinde yapmış olduğu vakıf.*|| **vakf-ı mevkut,** *{OsT} huk. Belli bir süre ile sınırlı vakıf (geçersiz sayılır).*|| **vakf-ı muallâk,** *{OsT} huk. Bir şarta bağlı olarak yapılan vakıf (geçersiz sayılır).*|| **vakf-ı muzâf,** *{OsT} huk. Gelecek bir tarihte geçerli olmak üzere yapılan vakıf (geçersizdir).*|| **vakf-ı müneccez,** *{OsT} huk. Bir zaman ile kayıtlı olmadan hemen yapılan vakıf.*|| **vakf-ı müstesnâ,** *{OsT} huk. Vakıflar İdaresinin denetim ve etkisi olmaksızın doğrudan doğruya mütevellileri tarafından yönetilen vakıf.*|| **vakf-ı müşa',** *{OsT} huk. Bir kimsenin başkası ile ortak olan bir malını bir yere vakfetmesi.*|| **vakf-ı müşterek,** *{OsT} huk. İki ve daha çok kimsenin ortak oldukları bir malı bir yere vakfetmeleri.*|| **vakf-ı mütearef,** *{OsT} huk. Herkesçe bilinen yöntemlerle oluşan vakıf.*|| **vakf-ı sahîh,** *{OsT} huk. Esas ve nitelik bakımından geçerli vakıf.*|| **vakf li's-sebîl,** *{OsT} huk. Kamu yararına yapılan vakıf*

vakfe, [Ar. vaḳf > vaḳfe وقفه] *{OsT} is.* **1.** Duraklama; duruş. **2.** *ed.* Durak. **3.** Duraklama anı. **4.** *isl.* Kurban bayramında hac için Hicaz'a giden hacıların Kâbe'yi tavaftan önce Arafat'ta bir süre duraklamalarına verilen isim. ☞ **vakfe-i hayret,** *{OsT} Şaşkınlık yüzünden duraklama.*|| **vakfe-gâh,** *{OsT} Durak; durak yeri.*|| **vakfe-gîr,** *{OsT} Duraklayan; duran.*

vakfetme, [Ar. vaḳf + T. et-me] *is.* Vakfetmek eylemi.

vakfetmek, [Ar. vaḳf + T. et-mek] *gçl. f. [-(d)-er]* **1.** Vakıf hâline getirmek; vakıflaştırmak. **2.** *mecaz.* Kendini ya da bir şeyi bütünü ile bir işe vermek; adamak.

vakfî, [Ar. vaḳfī / vaḳfiyye وقفيه / وقفى] *(vakfi:) {OsT} sf.* Vakfa ait; vakıfla ilgili.

vakfiye, [Ar. vaḳf > vaḳfiyye وقفيه] *{OsT} is.* Bir vakfın koşullarını bildiren belge; vakıfname.

vakfiyet, [Ar. vaḳf > vaḳfiyyet وقفيت] *{OsT} is.* **1.** Bir mülkün vakfedilmiş olma durumu. **2.** *isl. huk.* Vakıf yapma.

vakfname, [Ar. vaḳf + Far. nāme وقفنامه] *(vakfna:me) {OsT} is.* Vakıf senedi.

vakı'a[1], [Ar. vuḳūʿ > vāḳıʿa واقعه] *(va:kıa) {OsT} is.* **1.** Olmuş bir şey veya iş; olgu. **2.** Rüya; hayal. **3.** Savaş; kavga. **4.** Olay; musibet.

vakı'a[2], [Ar. vāḳıā واقعا] *(va:kıa:) {OsT} bağ.* Gerçi; ise de. ☞ **Vakıa Suresi,** *Kur'an-ı Kerim'in 56. suresinin adı.*

vakı'at, [Ar. vāḳıʿa > vāḳıʿāt واقعات] *(va:kıa:t) {OsT} is.* **1.** Olan şeyler; başa gelenler. **2.** *isl. huk.* Hanefî bilginlerince getirilen çözüm yolları; fetvalar; görüşler.

vâkıf, [Ar. vaḳf > vāḳıf واقف] *(va:kıf) {OsT} sf.* **1.** Bir işi gereği gibi bilen; öğrenmiş olan. **2.** Malını veya parasını vakıf durumuna getirmiş olan; vakıf sahibi; vakfeden. **3.** *is.* Vakıf yapan kişi. ☞ **vâkıf-ı ahvâl,** *{OsT} Durumdan haberi olan; bilgisi olan.*|| **vâkıf-ı esrâr,** *{OsT} Sırları bilen.*|| **vâkıf olmak,** *Bilmek; öğrenmek; biliyor olmak; bilgi sahibi olmak.*

vakıf, -kfı [Ar. vaḳf وقف] *{OsT} is.* **1.** Bir hizmetin gelecekte de yerine getirilebilmesi için bir kimsenin belli koşullarla resmî olarak malını ya da parasını bağışlaması. **2.** Bu amaçla bağışlanmış para ya da mal mülk. **3.** Bu amaçla oluşturulan kuruluş. **4.** *isl. huk.* Bir mülkü bazı kişi ve kurumların yararına süresiz olarak verme. **5.** *huk.* Başlı başına bir varlığı bulunmak üzere bir malın, belirli bir amaca tahsis edilmesi. **6.** *sf.* Vakıf olarak bağışlanan. ☞ **vakıf arazisi,** *Bir vakfın mülkiyetinde bulunan arazi.*|| **vakıf geliri,** *Bir vakfın çeşitli kaynaklardan elde ettiği gelir.*|| **vakıf gülü,** *Kur'an-ı Kerim'de ayetlerin aralarına konulan süslü çiçek motifi.*|| **vakıf kurmak,** *Belli bir hizmet için vakıf oluşturmak.*|| **vakıf malı,** *Vakfa devlet ya da kişiler tarafından bağışlanan bir üçüncü kişinin kullanamayacağı mal.*|| **vakıf rüûsu,** *İmparatorluk döneminde, bir vakıf yönetimini üstlenen mütevellilere verilen atama ve görevlendirme belgesi.*|| **vakıf senedi,** *huk. Bir vakfın oluşumunu belgeleyen senet.*|| **vakıf toprağı,** *Vakfın mülkiyeti altında bulunan toprak ve arazinin tümü.*

vâkıfan, [Ar. vāḳıf > vāḳıfān واقفان] *(va:kı'fa:n) {OsT} is.* Bir şeyi iyi bilenler; vakıf olanlar; haberi olanlar.

vâkıfane, [Ar. vāḳıf + Far. -āne واقفانه] *(va:kıfa:ne) {OsT} zf.* Bilenlere yakışır biçimde.

vâkıfiyet [Ar. vāḳıf > vāḳıfiyyet واقفيت] *(va:kıfiyet) {OsT} is.* Haberli olma; bilme.

vakıfname, [Ar. vaḳf + Far. nāme وقفنامه] *(vakıfna:-ne) {OsT} is.* Bir vakıfın koşullarını bildiren belge; vakfiye.

vakır, [vak *(yans.)* > vak-ır] *is.* Sıvıların kaynamasını, bu biçimde gülmeyi anlatan yansımalı gövde. ◻ **vakır vakır,** *{ağız} (Kaynamak için) sesli ve gürültülü olarak; fakır fakır.* [DS]

vakıt, [Ar. vaḳt => vakıt] *{ağız} is.* **1.** Güç; kuvvet; takat. **2.** Zenginlik; varlık. [DS] ◻ **vakıt hergi,** *{ağız} Doğu Anadolu bölgesinde, mayıs ile haziran arasında toprağı işleme.* [DS]

vakıtlı, [vakıt-lı] *{ağız} sf.* **1.** Zengin; varlıklı. [DS] **2.** *zf.* Zamanında; erken.

vakıye, [Ar. vāḳıyye واقيه] *(va:kıye) {OsT} is.* Dört yüz dirheme eş değer ağırlık ölçüsü; okka.

vaki[1]**,** [Ar. viḳāye > vāḳī / vaḳıye واقى / واقيه] *(va:ki:) {OsT} sf.* **1.** Koruyan. **2.** Önleyici.

vaki[2]**, -i'ı** [Ar. vuḳūʿ > vāḳiʿ / vāḳıʿa واقع / واقعه] *(va:-ki:, k kalın söylenir) {OsT} sf.* **1.** Meydana gelen; olan; olmuş; olagelen. **2.** Geçmişte olan; geçmişte bulunan.

vaki'a, Ar. vaḳiʿa وقعه] *{OsT} is.* Olay; hadise.

vakid, Ar. vaḳīd وقيد] *{OsT} is.* Odun, kömür gibi yakacak şeyler; yakıt; yakacak.

vakih, [Ar. vaḳīḥ وقيح] *(vaki:h) {OsT} is.* Edepsiz; hayâsız; utanmaz.

vakit, -kti [Ar. vaḳt وقت] *(k kalın söylenir) {OsT} is.* **1.** Akış ve ilerleyiş bakımından ölçülebilir bir nicelik olarak ele alınan süre; zaman. **2.** Önceden belirlenmiş olan an; zaman. **3.** Belli bir şeyin gerçekleştiği saatler. **4.** Belli bir iş için ayrılmış ya da alışılmış saatler. **5.** Bir olayın ya da durumun söz konusu edildiği çağ; devir; zaman. **6.** Kişinin dilediği gibi kullanabileceği zaman; boş zaman. **7.** Bir işin yapımı için tanımış olan süre; tespit edilmiş zaman; mühlet; zaman. **8.** Bir üretim ya da etkinlik türü için belirlenen dönem; mevsim; zaman. **9.** Bir şeyi yapabilmek için uygun, elverişli zaman; fırsat; olanak. **10.** Para bakımından olanak; iyi geçim durumu. **11.** (Zaman bildiren kelime ile birlikte) iken. **12.** (... diği, ...eceği bağfiilleri ile birlikte) aynı zamanda; eş zamanlı olarak. **13.** *isl.* İbadetler için belirlenmiş saatler ve zamanlar. **14.** *tasvf.* Sufinin içinde yaşadığı andaki Allah korkusu, üzüntü ya da sevinç gibi ruhsal durum. ◻ **vakit geçirmek,** *Oyalanmak, can sıkıntısını geçirmek için bir şeyle uğraşmak.*|| **vakit kaybetmeden,** *Hemen; derhâl; çarçabuk.*|| **vakit kazanmak,** *1. Bir sonucu geciktirmek için oyalayıcı nedenler ileri sürerek süreyi uzatmak. 2. Bir şeyi, ayrılmış zamandan daha önce bitirmek.*|| **Vakitler hayrolsun!** *Selamlama ve esenleme sözü olarak kullanılır.*|| **vakit öldürmek,** *Zamanını iş yapmadan ya da yararsız, boş şeylerle harcamak.*|| **vakit saat aramamak,** *Zamana hiç aldırmamak; hangi saatte olursa olsun.*|| **vakit vakit,** *Aralıklarla sürekli olarak; zaman zaman.*|| **vakit yeli,** *{ağız} Karların erimesine sebep olan ılık şubat rüzgârı.* [DS]|| **vaktı düzünmek,** *{eAT} Hoşça vakit geçirmek.*|| **vaktın birliğinde,** *{ağız} Bir zamanlar; eskiden.* [DS]|| **vaktını düzmek,** *{eAT} Hoşça vakit geçirtmek.*|| **vakti gelmek,** *Ölmek üzere olmak; eceli gelmek.*|| **vaktinde,** *Önceden düşünülen, kararlaştırılan zamanda vakitte.*|| **vaktini almak,** *Bir işin yapılması, gerçekleşmesi için çokça zaman harcanmış olmak.*|| **vaktini öldürmek,** *Zamanını iş yapmadan ya da boş şeylerle harcamak.*|| **vaktini şaşmamak,** *Her şeyi aksatmadan tam zamanında yapmak.*|| **vaktini yemek,** *Bir işin yapılması, gerçekleşmesi için çokça zaman harcanmış olmak.*|| **vakti olmak,** *Acele etmeye, telaşa gerek olmamak.*|| **vakti olmamak,** *Herhangi bir iş ya da kimse için ayıracak zamanı bulunmamak.*|| **vaktiyle,** *1. Uygun zamanda; zamanında. 2. Oldukça eski bir zamanda.*

vakitli, [vakit-li] *sf.* **1.** Uygun zamanda yapılan. **2.** Uygun zamanda olan. **3.** *zf.* Erken; erkenden. ◻ **vakitli vakitsiz,** *Uygun bir zaman gözetmeksizin; uygun bir zaman kollamaksızın; rastgele zamanlarda; gelişigüzel zamanlarda.*

vakitsiz, [vakit-siz] *sf.* **1.** Uygun bir zamanda olmayan; zamansız; mevsimsiz. **2.** *zf.* Geç; geç olarak.

vakkad, [Ar. vaḳd *(ateş yakmak)* >vaḳḳād وقاد] *(vakka:d) {OsT} sf.* **1.** Parlak; aydınlık. **2.** Çabuk kavrayan; çabuk anlayan; zeki.

vakkas, [Ar. vaḳḳāṣ وقاص] *(vakka:s) {OsT} is.* **1.** Savaşçı. **2.** Okçu.

vaklama, [vak *(yans.)* > vak-la-ma] *is.* Vaklamak eylemi.

vaklamak, [vak *(yans.)* > vak-la-mak] *gçsz. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Vakvaklamak.

vakr, [Ar. vaḳr وقر] *{OsT} is.* Sağırlık.

vaks, [Al. Wachs] *is.* Mat yüzeyleri parlatmak ya da kayganlaştırmakta ve sanayide kullanılan bir tür bal mumu.

vakşik, [Far. vaḫşek / vaḫşıg / Soğd. vaxşyk *(ruhani; ruh)*] *{eT} is.* **1.** Koruyucu melek. [İKPÖy.] **2.** Ruh; bir ruh; kut; ilâh. [EUTS] [İKPÖy.] **3.** Cin. [İKPÖy.]

vakt, [Ar. vaḳt وقت] *{OsT} is.* → vakit. ◻ **vakt-i āher,** *{OsT} Başka zaman.*|| **vakt-i asr,** *{OsT} İkindi zamanı.*|| **vakt-i fecr,** *{OsT} Tan yerinin ağarma zamanı.*|| **vakt-i fursat,** *{OsT} Şansın, fırsatın ele geçtiği zaman.*|| **vakt-i gurūbî,** *{OsT} Güneşin batışını esas alan saat düzeni; alaturka saat.*|| **vakt-i hācet,** *{OsT} Gerekli zaman.*|| **vakt-i hâl,** *{OsT}*

Şimdiki zaman.|| **vakt-i hazar,** *{OsT} Barış zamanı.*|| **vakt-i kerāhat,** *{OsT} İçki içmeye başlama zamanı.*|| **vakt-i merhūn,** *{OsT} Beklenen zaman.*|| **vakt-i muhtār,** *{OsT} 1. Seçilmiş zaman; uygun zaman. 2. Düğün vb. için belirlenen zaman.*|| **vakt-i nücūmî,** *{OsT} Yıldızlara göre hesaplanan zaman.*|| **vakt-i saādet,** *{OsT} Hz. Muhammed'in yaşadığı çağ.*|| **vakt-i sefer,** *{OsT} Savaş zamanı.*|| **vakt-i zarūret,** *{OsT} huk. Hazinenin zarar etmesi durumunda devlet topraklarının bir kısmının özel kişilere satılması gerekliliği.*|| **vakt-i zevālî,** *{OsT} Güneşin öğle durumuna göre saptanan saat düzeni; alafranga saat.*|| **vakt-i zuhr,** *{OsT} Öğle zamanı.*|| **vakt ü hāl,** *{OsT} Para durumu.*

vaktaki, [Ar. vaḳtākī وقتاكى] *(vakta:'ki) {OsT} zf.* Ne zaman ki; -diği zaman.

vakten, [Ar. vaḳten وقتا] *(va'kten) {OsT} zf.* Vakit ve zaman bakımından.

vaktikerahet, [Ar. vaḳt-i kerāhet وقت كراهت] *(vaktikera:het) {OsT} is.* Kerahet vakti.

vaktiyle, [Ar. vaḳt + T. ile] *(vaktı'yle) zf.* Bir zamanlar; çok eski zamanlarda.

vaktizamanında, [Ar. vaḳt-i zaman + T. -ı-n-da] *zf.* Bir zamanlar; vaktiyle; çok eski zamanlardan birinde.

vakud, [Ar. vaḳūd وقود] *(vaku:d) {OsT} is.* Odun, kömür gibi yakacak nesne; yakıt; yakacak.

vakum, [Lat. vacuum] *(va'kum) is.* **1.** İçinde madde bulunmayan ortam; havasız boşluk. **2.** Seyreltilmiş bir gazın durumu. **3.** Atmosfer basıncından daha düşük basınç yapan çevre ya da aygıt; vakum pompası. ⊡ **vakum pompası,** *fiz. Bir kap içindeki sıvıyı veya havayı boşaltmaya yarayan silindirli pompa; emme pompa.*|| **vakum tüpü,** *fiz. Havası boşaltılmış tüp.*

vakumlama, [vakum-la-ma] *is.* Vakumlamak eylemi.

vakumlamak, [vakum-la-mak] *gçl. f. [-r] [-l(u)-yor]* **1.** Boşluk meydana getirmek. **2.** Vakum ile temizlemek; emmek.

vakumlu, [vakum-lu] *sf.* **1.** Vakumla çalışan. **2.** Vakum içeren.

vakummetre, [Fr. vacuométre] *is.* Bir vakum tüpündeki artık gazların basınç değerini ölçmekte kullanılan aygıt.

vakur, [Ar. vaḳār > vaḳūr وقور] *(vaku:r) {OsT} sf.* Ağırbaşlı; ciddi; onurlu; vakarlı.

vakurane, [Ar. vaḳūr + Far. -āne وقورانه] *(vaku:ra:ne) {OsT} zf.* Ağırbaşlı olarak; vakur bir şekilde.

vaküom, [Fr. vacuome] *is. biy.* Hücredeki kofulların tümü.

vakvak¹, [vak *(yans.)* > vak+vak] *is.* (Çocuk dilinde) ördek. *{ağız} (aynı)* [DS]

vakvak², [Ar. vaḳvāḳ وقواق] *(vakva:k) {OsT} is.* Yemişleri insan biçiminde olduğu söylenen bir masal ağacı. ⊡ **vakvāk ağacı,** *{OsT}* → vakvak².

vakvaka, [Ar. vaḳvaḳa وقوقه] *{OsT} is.* **1.** Kurbağa sesi. **2.** Ördek sesi.

vakvaklama, [vak *(yans.)* > vak+vak-la-ma] *is.* **1.** Vakvaklamak eylemi. **2.** Ördek sesi.

vakvaklamak, vak *(yans.)* > vak+vak-la-mak] *gçsz. f. [-r] [-l(ı)-yor]* (Ördek için) ses çıkarmak.

vala¹, [Far. vālā / vale والا] *(va:la:) is.* **1.** *{OsT}* Baş örtüsü olarak kullanılan bir tür ipekli, renkli kumaş. *{ağız} (aynı)* [DS] **2.** *{eAT} {ağız}* Baş örtüsü; ince kumaş. [DS] **3.** El tezgâhlarında siyah yün ipliği ile dokunan ensiz ve kalın bir tür kumaş. **4.** Elbise yapımında kullanılan iki renkli bir tür ipekli kumaş. **5.** *{ağız}* İpekten dokunan yorgan, yatak yüzü. [DS] **6.** *{ağız}* Yünden dokunmuş yorgan yüzü. [DS] **7.** *{ağız}* Pamuklu dokuma. [DS] **8.** *{ağız}* Dut toplarken yere serilen yaygı. [DS] **9.** *{ağız}* İnce tel elek. [DS] **10.** *{ağız}* Yufka; baklava yufkası. [DS] **11.** *{ağız}* Üstüne kilim geçirilmiş büyük yorgan. [DS] ⊡ **vala eleyh** (elek), *{ağız} İnce dokuma geçirilmiş elek.* [DS]

vala², [Ar. vālā والا] *(va:lâ:) {OsT} sf.* Yüce; ulu. ⊡ **vālā-cāh,** *{OsT} Rütbesi yüksek olan.*|| **vālā-kad,** *{OsT} Uzun boylu.*|| **vālā-kadr,** *{OsT} Değerli; kıymetli.*|| **vālā-nijād,** *{OsT} Yaradılışı yüce olan; soylu.*|| **vālā-şān,** *{OsT} Şanı yüce olan.*

vala'î, [Far. vālā > vālāī والايى] *(va:lâ:i:) {OsT} is.* Yükseklik; ululuk; yücelik.

valayi, [Far. vālāyī والايى] *(va:lâ:yi:) {OsT} is.* Yükseklik; yücelik.

vale¹, [Ar. vālā / vale واله] *{OsT} is.* → vala.

vale², [Far. vāle واله] *(va:le) {OsT} is.* **1.** Serap, **2.** Bir cins ipekli kumaş. **3.** İnleme; inilti.

vale³, [Lat. vasselitus *(erkek)* > Fr. valet] *(va'le) is.* **1.** Oyun kâğıtlarından üzerinde oğlan resmi bulunan; bacak; fanti; oğlan. **2.** Otellerde görevli genç ve acemi eleman.

valf, [İng. valve] *is.* Vana.

vali¹, [Ar. vilāyet > vālī والى] *(va:li:) {OsT} is.* **1.** Gözetici. **2.** Devletin ve her bakanlığın ayrı ayrı temsilcisi olarak en yüksek il görevlisi; il yönetiminin başı; ilbay.

vali², [Ar. vaḳt => vakt-i / vakt-li > vali ?] *{ağız} is.* Vakti. [DS]

valid, [Ar. velādet > vālid والد] *(va:lid) {OsT} is.* Baba.

validan, [Ar. vālid + Far. -ān والدان] *(va:lida:n) {OsT} is.* Valideyn.

valide, [Ar. vālid > vālide والده] *(va:lide) {OsT} is.* Anne. ☞ **valide sultan,** Padişah anası.

valideyn, [Ar. vālid > vālideyn والدين] *(va:lideyn) {OsT} is.* Anne-baba.

validiyet, [Ar. vālid > vālidiyyet والديت] *(va:lidiyet) {OsT} is.* Ana-babalık.

valih, [Ar. veleh > vālih / vālihe والهه / واله] *(va:lih) sf.* **1.** *{OsT}* Şaşırmış; şaşakalmış, **2.** *{ağız}* Çok beğenme. [DS]

valihane, [Ar. vālih + Far. -āne والهانه] *(va:liha:ne) {OsT} zf.* Şaşırmış durumda; şaşkın olarak; şaşırmışçasına.

valilik, -ği [vali-lik] *(va:lilik) is.* **1.** Vali olma durumu. **2.** Valinin görevi. **3.** Valilin görev süresi. **4.** Valinin makamı ve buna bağlı bulunan resmî dairelerin tümü. **5.** Vilayet; il.

valiyan, [Ar. vāli + Far. -ān واليان] *(va:liya:n) {OsT} is.* Valiler.

valiz, [Lat. valiga > Fr. valise] *is.* Elde taşımak için yapılmış küçük bavul.

valka, [? valka] *{ağız} is.* Yelkenlinin ardına bağlı sandal. [DS]

vallahi, [Ar. v'Allāhi واالله] *{OsT} ünl.* **1.** Allah hakkı için. **2.** "Allah'ı tanık gösteririm." anlamında yemin sözü. ☞ **vallāhi billāhi,** *"Allah'a ant olsun ki!"anlamında kullanılan yemin sözü.*|| **vallāhi tallāhi,** *{OsT} "Allah'a ant olsun ki!"anlamında kullanılan yemin sözü.*

vallum, [Lat. vallus > vallum] *is.* Eski Roma'da çevresi kazık duvarıyla çevrili sipere verilen ad.

valok, [? valok] *{ağız} is.* Kızak, döven ve arabalara at koşarken kullanılan bir çeşit araç. [DS]

valör, [Fr. valeur] *is.* **1.** Değer. **2.** *bank.* Bir hesaptaki paranın faiz getirmeye başladığı tarih.

vals, [Fr. valse / Al. Walzer] *is.* **1.** Çiftler tarafından dönerek yapılan, ritmi ağır ¾'lük salon dansı. **2.** *müz.* Bu danasın müziği. **3.** Bazı besteciler tarafından yalnız çalınmak için yapılmış müzik. ☞ **vals yapmak,** *Vals müziği ile dans etmek.*

valsalva deneyi, [İt. Antonio Maria Valsalva *(İtalyan anatomi bilgini)*] *is. t. tıp.* Kalp ritmini ve basıncını artırmak için derin bir soluk aldıktan sonra kendini bir müddet tutup zorla soluk verme işi. ☞ **valsalva sinüsü,** *tıp. Aortun çıkışında, sigmamsı kapakçıkların karşısındaki genişleme.*

valta[1], [Yun. balta / baltos] *{ağız} is.* Bataklık; sazlık. [DS]

valta[2], [? valta] *{ağız} is.* **1.** Karışık ot. **2.** Biçilmiş buğday. [DS]

valtalık, -ğı [valta[1]-lık] *{ağız} is.* Bataklık; sazlık. [DS]

valve, [? valve] *{ağız} is.* İyi cins kestane. [DS]

valvülit, [Fr. valvulite] *is. tıp.* Kalp kapakçıkları iltihabı.

vam, [Far. vām وام] *(va:m) {OsT} is.* Borç. ☞ **vām-cū,** *{OsT} Borç isteyen.*|| **vām-dār,** *{OsT} Borçlu.*|| **vām-hāh,** *{OsT} Alacaklı.*

vamande, [Ar. vāmānde وامانده] *(va:ma:nde) {OsT} is.* Geride kalmış; geride.

vamık, [Ar. vamḳ *(sevme)* > vāmıḳ / vāmıḳa وامقه / وامق] *(va:mık) {OsT} sf.* **1.** Seven; âşık. **2.** *is.* Seven kimse. **3.** *müz.* Türk müziğinde bir birleşik makam.

vami, [Far. vām>vāmī وامى] *(va:mi:) {OsT} sf.* Borçlu.

vamk, [Ar. vamḳ ومق] *{OsT} is.* Sevme.

vamp, [İng. **vampir**] *is. kısalt.* **1.** Dayanılmaz, karşı konulmaz kadın rolleri oynayan sinema oyuncusu. **2.** Çok çekici ve güzel kadın.

vampir, [Slav. upuri > Alm. wampir] *is.* **1.** Mezardan çıkarak geceleri insan kanı emdiği sanılan hayalî hortlak. **2.** Cinsel sapıklık yüzünden çok sayıda cinayet işleyen kimse. ☞ **vampir yarasa,** *Güney Amerika'da yaşayan ve memelilerin kanını emerek beslenen yarasaların ortak adı; kan emici yarasa.*

vampirlik, -ği [vampir-lik] *is.* **1.** Vampir gibi davranma şeklinde beliren akıl hastalığı. **2.** Bu hastanın davranışları.

-van, [Far. -bām > -bān / -vān وان] *ek.* Sonuna getirildiği Farsça kelimelere *"bakıcı, koruyucu"* anlamı katan son ek.

Van, [Urartu. Biaini => Van] *öz. is.* Doğu Anadolu'da bir il. ☞ **Van ağzı,** *{ağız} Yüksekten atıp tutma; kuru gürültü.* [DS]|| **Van ağzı vermek,** [*{ağız} Kandırmak; aldatmak.* [DS]|| **Van gülü,** *{eAT} bot. Ak gül; vetire.*|| **Van kedisi,** *zool. Van Gölü çevresinde yaşayan, beyaz tüylü, suya çekinmeden girip yüzebilen, gözleri farklı renkte saf kan kedi ırkı.*

van[1], [vang / van / vañ / vıng / vıñ *(yans.)*] *is.* Uğuldama ve çınlama bildiren kök. *van-ıl-da-mak* ☞ **van van,** *{ağız} (Bağırmak için) gürültülü ve yüksek sesle.* [DS]|| **van vun etmek,** *{ağız}* Kötü kötü söylenmek. [DS]

van[2], [İng. cara**van**] *is. kısalt.* Atların taşınması için yapılmış kapalı taşıt.

vana, [Lat. venna > Fr. vanne] *(va'na) is.* Bir boru içindeki akışkanı kesmeye veya serbest bırakmaya yarayan dışarıdan kumandalı aygıt; valf.

vanadyum, [İskand. Vana-dis *(İskandinav doğurganlık tanrıçası)* > Lat. vanadium] *kısalt. is.* Atom numarası 23, atom ağırlığı 50,94 olan, arı durumda gümüş renginde, yumuşak ve sünek bir metal olan element; sembolü: V.

vanda, [? vanda] *{ağız} is.* Çocuk. [DS]

vandal, [Fr. vandale *(455 yılında Roma'yı tahrip*

eden kavim)] *sf.* **1.** Vandallara ilişkin. **2.** Tahripkâr; yıkıcı. **3.** *is.* Bilgisizlik yüzünden ya da hoşlanmadığı için sanat eserlerine, kamu binalarına zarar veren, onları bilerek tahrip eden kimse. **4.** Bu işi kendisi için bir amaç edinen kimse.

vandalizm, [Fr. vandalisme] *is.* Vandallık.

vandallık, -ğı [vandal-lık] *is.* **1.** Bir vandalın düşünce ve davranış biçimi. **2.** Vandalın yaptığı iş.

vang, [vang / vañ / vañk / veng / ven / vın / vıñ / vin *(yans.)*] *is.* Bağırıp çağırmayı, ulumayı, inlemeyi; bir eksen etrafında dönen nesnelerin hareketlerini anlatan kök. *vang-ıl-da-mak, vang-ır vangır, vang-ıl-tı, vañ-ı-la-mak (vang-ı-la-mak), vañ-ır-mak (vangk-ır-mak)*

vanggırdak, [vañ *(yans.)* > vañ(g)-ır-dak] *(vañgırdak) {ağız} is.* At sineği. [DS]

vangılamak[1], [vañ *(yans.)* > vañ-ı-la-mak] *(vañılamak) {ağız} gçsz. f. [-r] [-l(ı)-yor]* **1.** Bağırmak. **2.** Yankı yapmak. **3.** İnsanı rahatsız eden bir sesle ağlamak. **4.** (Köpek için) acı acı bağırmak. **5.** (Arı ve sinek için) vızıldamak. **6.** Söylenmek. [DS]

vangılamak[2], [vıñ / vañ *(yans.)* > vañ-ı-la-mak / vıñ-la-mak] *(vañılamak) {ağız} gçsz. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Uzaklaşıp gitmek; kaçmak. [DS]

vangıldamak, [vañ *(yans.)* > vañ(g)-ıl-da-mak] *(vañgıldamak) {ağız} gçsz. f. [-r] [-d(ı)-yor]* **1.** Çok ve yankılı gürültü yapmak. **2.** (Kulak için) uğuldamak. **3.** (Çok sayıda ve iri arı, sinek vb. için) vızıldamak. **4.** (Köpek için) bağırmak. **5.** Kalın ve acıklı ses çıkarmak. [DS]

vangıltı, [vang *(yans.)* > vang-ıl-tı] *{ağız} is.* Gürültü; patırtı; şamata. [DS]

vangır, [vang *(yans.)* > vang-ır] *is.* Bağırıp çağırmayı, ulumayı, inlemeyi; bir eksen etrafında dönen nesnelerin hareketlerini anlatan yansımalı gövde. ⊞ **vangır vangır,** *{ağız} (Bağırmak için) gürültülü ve yüksek sesle: bangır bangır.* [DS]|| **vangır vangır ötmek,** *{ağız} Ortalığı gürültüye boğmak.* [DS]|| **vangır vungur,** *{ağız} Karmakarışık.* [DS]

vangırdak, [vang *(yans.)* > vang-ır-da-k] *{ağız} sf.* (İnsan, hayvan için) ağlamaklı, kalın ses çıkarak. [DS]

vangırdamak, [vang *(yans.)* > vang-ır-da-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-d(ı)-yor]* (Topluluk için) gürültü yapmak. [DS]

vangk, [vañk] *(vañk) {ağız} sf.* (Yer için) ağaçlıklı, sulak, güzel görünümlü. [DS]

vanılatmak, [van *(yans.)* > van-ı-la-t-mak] *{ağız} gçl. f. [-ır]* Canını yakarak bağırtmak. [DS]

vanıldamak, [van *(yans.)* > van-ıl-da-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-d(ı)-yor]* Uğultulu, uzun ses çıkarmak. [DS]

vanilin, [Fr. vanilline] *is. kim.* Eczacılıkta ve pasta yapımında kullanılan, vanilya badıcının kokulu ana maddesini oluşturan metoksi-3 hidroksi-4 benzaldehidin yaygın adı; $C_8H_8O_3$.

vanilya, [İsp. vaina *(kın, kılıf)* > vainilla / İt. vaniglia] *(vani'lya) is. bot.* **1.** Salepgiller familyasından, etli, yeşil, silindirik saplı sarmaşık gövdeli, çiçekleri salkım hâlinde, parmak kalınlığında üç yüzlü badıçları olan kültür bitkisi, *(vanilla)*. **2.** Vanilya türü bitkilerin meyvesi. **3.** Bu meyvelerin çeşitli yiyeceklere koku vermek için kullanılan tozu ya da özütü.

vank, -gı [? vank] *{ağız} is.* Kapalı hava. [DS]

vankıldak, -ğı [vank *(yans.)* > vank-ıl-da-k] *{ağız} sf.* (Hayvan ve insan için) ağlamaklı kalın ses çıkaran. [DS]

vankıldamak, [vank *(yans.)* > vank-ıl-da-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-d(ı)-yor]* (İnsan ve hayvan için) acıklı ve kalın ses çıkarmak. [DS]

vanlamak, [van *(yans.)* > van-la-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-(ı)-yor]* Uğuldamak. [DS]

vant, -dı [? vant] *{ağız} is.* Elbisenin ve eşyanın dış yüzü. [DS]

vantilatör, [Fr. ventiler *(havalandırmak)* > ventilateur] *is.* **1.** Kapalı yerlerdeki durgun havayı harekete geçirerek esinti sağlayan aygıt. **2.** Kapalı bir ortama dışarıdan hava üfleyen aygıt. **3.** Bazı tarım makinelerinde tohumları temizlemek, ayıklamak için hava üfleyen aygıt. **4.** Motorlu taşıtların iç ısısını azaltmakta kullanılan soğutma düzeneğinin hava üfleyen parçası.

vantrilok, -ğu [Lat. ventriloquus > Fr. ventriloque] *is.* Dudaklarını oynatmadan, karnından konuşuyormuş sanısını uyandıran tiyatro sanatçısı.

vantuz, [Fr. vent *(rüzgâr)* > ventouse] *is.* **1.** Şişe çekmede kullanılan ve deri üzerine yapıştırılan şişe ya da boynuz. **2.** *zool.* Çekmen. **3.** Bir boru içindeki havayı boşaltmaya yarayan delik. ⊞ **vantuz balığı,** *zool. Yapışkan balıkgiller familyasından, sıcak ve ılık denizlerin orta sularında yaşayan, başı üzerinde levha hâlinde, oval biçimli 10-12 kg. emme gücü bulunan yapraksı bir çekmen bulunan etçil bir kemikli balık.*|| **vantuz çekmek,** *Şişe çekmek.*

vanvanlamak, [van *(yans.)* > van+van-la-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Çok yaşlanmak; düşkünleşmek. [DS]

vapes, [Far. vā-pes واپس] *(va:pes) {OsT} is.* Son; en sondaki.

vapesîn, [Far. vā-pesīn واپسين] *(va:pesi:n) {OsT} sf.* En sondaki; en son.

vaporizatör, [Fr. vaporisateur] *is.* İçindeki havaya uygulanan basınç ile bir sıvıyı ya da parfümü püskürten aygıt.

vapur, [Lat. vapor *(buhar)* > Fr. vapeur] *is.* **1.** Makine ya da buhar gücü ile işleyen küçük gemi. **2.** *argo.* Çok sarhoş kimse.

vapurculuk,-ğu [vapur-cu-luk] *is.* Vapur işletmeciliği.

vapurdumanı, [Fr. vapeur + T. duman-ı] *is.* **1.** *bot.* Birleşikgiller familyasından, tropikal Amerika kökenli, bahçelerde kenar süsü olarak yetiştirilen, genellikle mavi çiçekli, yarı odunsu yarı otsu bitkilerin genel adı, *(Ageratum).* **2.** Koyu gri renk; füme. **3.** *sf.* Bu renkte olan.

-var, [Far. -vār / -vāre وار / واره] *(va:r) {OsT} son ek.* **1.** Sonuna getirildiği Farsça kelimelere *"gibi"* anlamı katan son ek. **2.** Kez; defa. **3.** *-li / -lı* görevini yapar. **4.** Sahiplik bildirir. **5.** Uygunluk, layıklık bildirir.

var[1], [var *(yans.)*] *is.* Yerli yersiz, terbiyesizce ve kaba konuşmayı anlatan kök. ⊡ **var var,** *{ağız} Geveze.* [DS]

var[2], [*eT.* bar > var وار] *is.* **1.** Evrende veya düşüncede yer alma; mevcut olma. **2.** (Bir isimle birlikte sahiplik bildiren olumlu isim cümleleri kurar) sahip olmak. *İki otomobili var.* **3.** (Bir isimle birlikte hissetme bildiren olumlu isim cümleleri kurar) bir duygu beslemek. *Ona sevgim, saygım var.* **4.** (Bir isimle birlikte bulunma, taşıma bildiren olumlu isim cümleleri kurar) içermek. *Bu yazıda çok yazım yanlışı var.* **5.** (Öznenin bulunduğunu, var olduğunu bildirir) olmak. *İleride köprü var.* **6.** (Bir zarf ya da nicelik bildiren kelimelerle) miktar, sayı, ölçü bildirir. *Bunda daha beş bardak çay var.* **7.** (Zaman bildiren kelimelerle) içinde bulunulan an ile gelecekteki bir an arasındaki zamanı belirtir. *Askerliğine daha iki yıl var.* **8.** (Bir kişi ya da nesne için) bir kimseye göre değer taşıyor olmak. *Öğretmenlere hala büyük saygım var.* **9.** (İki ayrı varlık için; her birinden sonra kullanıldığında) fark bulunmak. *Kargı var, kargıcık var.* **10.** Elde bulunan maddî değeri olan her şey; para; mal; servet. **11.** *{eAT}* Varlık; mevcudiyet. **12.** *{eAT} {OsT}* Servet; mal; varlık. **13.** *sf.* İnsan düşüncesinde soyut olarak, evrende ise somut olarak yer alan; mevcut. **14.** *{ağız}* Zengin; varlıklı. [DS] **15.** *{eAT} {OsT} zf* Hepsi; olancası; mevcudu. **16.** *{eAT} {OsT}* Olanca; hep. **17.** Aşağı yukarı; ... den beri. *Otuz yıl var göremedim.* ⊡ **vara yoğa,** *Her şeye.*|| **var değil,** *{eAT} Yok.* || **var etmek,** *Meydana getirmek; ortaya koymak; yaratmak.*|| **Var git!** *Hiç eğleşmeden uzaklaş, git!*|| **var gücüyle,** *Bütün gücünü kullanarak.*|| **var hızıyla,** *Olanca hızıyla.*|| **varını unutmak,** *{eAT} tasvf. (İnsan için) kendi varlığını kaybetmek; fenafillah mertebesine erişmek.*|| **varını virmek** (vermek), *{ağız} Kendisinde bulunanın tümünü vermek.* [DS]|| **varısa da ... yoğusa da ...,** *{ağız} Ondan daha önemli bir şey yok sayma.* [DS] || (birinin) **varı yoğu,** *Bir kimsenin sahip olduğu her şey.*|| **var imişse,** *{eAT} Var idiyse.*|| **var ise,** *{eAT} Belki; galiba; olsa olsa.*|| **var kuvvetiyle,** *Bütün kuvvetini kullanarak.*|| **var mıdır,** *{eAT} Geleneklere uygun mudur; caiz midir?*|| **Var ol!** *Yaşa!*|| **var ola,** *{eAT} Olsa gerek.*|| **var olan,** *fel. İnsanın kendisi ile onu kuşatan her şey.*|| **var olmak,** *1. Sağ olmak; yaşamak; hayatta olmak. 2. Gerçeklik içinde yer almak. 3. Zaman ve mekânda saptanabilir olmak. 4. {eAT} Bulunmak.*|| **Var olsun!** *(Birlikte olunamayan bir yakını için) "kendisine bir kötülük gelmesini istemem" anlamında kullanılır.*|| **var saymak,** *(Bir şeyin) olduğunu veya bulunduğunu sanmak, farz etmek.*|| **varsa ... yoksa ...,** *(O şey için) her şeyden üstün tutulduğunu anlatır.*|| **var yok,** *1. Belli bir ölçüye ya ulaşır ya ulaşmaz; herhangi bir ölçüye, miktara yakın. 2. Olduğu bile kuşkulu; ya var ya yok. {ağız} (aynı)* [DS] *3. {ağız} (Bir kimseye ait) bütün varlık; var olan her şey.* [DS]

var[3], [var-mak > var وار] *{eAT} {OsT} ünl.* **1.** (Olumlu fiillerle birlikte) yüreklendirme sözü; haydi; durma! **2.** (Olumsuz fiillerle birlikte) sakındırma sözü; sakın; sakın ha! **3.** *{ağız}* Çekil; savul; defol; yıkıl! [DS] ⊡ **var imdi,** *{eAT} Haydi artık.*

var[4], [Fr. volt ampère réactif *(tepkin voltamper)*] *kısalt.* Dalgalı akım geçen devrelerdeki tepkin gücü ölçmekte kullanılan vata verilen ad. ⊡ **var saati,** *Tepkin enerji sayacı.*

var[5], [Mac. vár] *{ağız} is.* Kale. [DS]

varadura, [var-mak+dur-mak > var-a+dur-a] *{ağız} is.* Ahret; öbür dünya. [DS]

varagel, [var-mak+gel-mek > var-a+gel] *{ağız} is.* Bir hat üstünde gidip gelen taşıt. [DS]

varagele, [var-mak + gel-mek > var-a+gel-e] *(varage'le) is. dnz.* **1.** Bir şeyi bir yerden başka bir yere çekerek götürmek için gerilmiş halat. **2.** Bu şekilde düzenlenmiş taşıma sistemi. *{ağız} (aynı)* [DS] **3.** *folk.* Artvin ve çevresinde erkekler tarafından oynanan horon tipi bir halk oyunu; düz horon. ⊡ **varagele bombardımanı,** *İkinci Dünya Savaşında müttefik uçaklarının hem kendi üssünden kalktıktan sonra müttefik ülke üslerine giderken, hem de müttefik ülke üssünden kalktıktan sonra kendi ülkesinin üssüne dönerken düşman üzerine yaptığı bombalama eylemine verilen ad.*|| **varagele botu,** *dnz. İki gemi ya da kıyı ile gemi arasında ulaşım sağlayan bot.*|| **varagele halatı,** *dnz. İki nokta arasında ulaşımı sağlamak amacıyla bu iki nokta arasına gerilmiş halat.*|| **varagele kayığı,** *dnz. İki gemi ya da kıyı ile gemi arasında ulaşım ya da haberleşmeyi sağlayan kayık.*

varak[1], **-ğı** [var-mak > var-ak] *{ağız} is.* Varılacak nokta; durak; konak. [DS] ⊡ **varak varak,** *{ağız} Duraklaya duraklaya; ağır ağır; konaklayarak.* [DS]

varak[2], **-ğı** [Ar. varaḳ ورق] *{OsT} is.* **1.** Yaprak. **2.** Kitap, defter yaprağı; kâğıt yaprağı. **3.** Yazılmış kâğıt. **4.** Cilt ve tezhip işlerinde kullanılan, altın ve gümüşten dövülmek suretiyle yapılmış çok ince levha. ⊡ **varak defteri,** *Yaprakları arasında altın*

varakları saklanan defter.|| **varak-ı keffî,** *{OsT} Ele benzeyen yaprak.*|| **varak-ı ke'sî,** *{OsT} Çanak yaprak.*|| **varak-ı mefsûs,** *{OsT} Oymalı yaprak.*|| **varak-ı minşarî,** *{OsT} Kenarları testere dişi gibi olan yaprak.*|| **varak-ı mürekkebe,** *{OsT} Birleşik yaprak.*|| **varak-ı rîşî,** *{OsT} Telek damarlı yaprak.*|| **varak-ı sümeyrî,** *Meyve yaprak.*|| **varak-ı tüveycî,** *{OsT} bot. Taç yaprak.*|| **varak-ı zehre,** *{OsT} bot. Çiçek yaprağı.*|| **varak-ı zü-zeneb,** *{OsT} Kuyruklu yaprak.*|| **varak zamkı,** *Altın yapraklarını cilt kenarlarına yapıştırmakta kullanılan albümin ve kilermeni karışımıyla hazırlanmış yapışkan.*

varaka, [Ar. varaḳ > varaḳa ورقة] *{OsT} is.* **1.** Üzeri yazılı kâğıt. **2.** Tek yaprak kâğıt.

varakçı, [varak-çı] *is.* Altın, gümüş gibi metalleri tokmakla döverek ince levha hâline getiren sanatçı. ⊡ **varakçı tokmağı,** *Altın, gümüş gibi metalleri döverek ince levha hâline getirmekte kullanılan bir tür çekiç.*

varaki, [Ar. varaḳ>varaḳī ورقى] *(varaki: k kalın söylenir) {OsT} sf.* **1.** Yaprakla ilgili. **2.** Yaprak biçiminde olan; yapraksı.

varaklama, [varak-la-ma] *is.* Varaklamak eylemi.

varaklamak, [varak-la-mak] *gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Altın ya da gümüş varak yapıştırarak süslemek.

varaklanma, [varak-la-n-ma / varak-lan-ma] *is.* Varaklanmak eylemi.

varaklanmak, [varak-la-n-mak] *edil. f. [-ır]* **1.** Altın ya da gümüş varak ile süslenmek. **2.** *dönşl. f.* Varaklı hâle gelmek; varak sahibi olmak; varak edinmek.

varaklı, [varak-lı] *sf.* Varak ile süslenmiş; altın ya da gümüş varak yapıştırılmış olan.

varakpare, [Ar. varaḳ + Far. pāre ورقپاره] *(varakpa:re) {OsT} is.* **1.** Kâğıt parçası. **2.** Pek önemi olmayan yazı; pusula; not. **3.** Küçük bitki yaprağı.

varaktör, [Fr. var + reakteur] *is.* Elektronikte hiper frekanslar bölgesinde armonikler üretmeye yarayan yarı iletken öge.

varan[1], [var-mak > var-an] *sf.* Bir şeyin bitmediğini, devam etmekte olduğunu belirtmek için sayılamada kullanılır. ⊡ **varan bir,** *Bu ilki, daha devamı gelecek anlamında kullanılır.*|| **varan iki,** *Bu ikincisi, daha devamı gelecek anlamında kullanılır.*

varan[2], [Ar. varan] *is. zool.* Varangiller familyasından, tropikal bölgelerde yaşayan, çevik, iri ve etçil kertenkelelerin ortak adı, *(Varanus).*

varangel, [var-an+gel] *{ağız} is.* Vinç. [DS]

varangelen, [var-mak + gel-mek > var-an+gel-en] *{ağız} is.* → vargel. [DS]

varant, [İng. warrant] *is.* Bir umumi mağazaya bırakılmış mal üzerine rehin hakkı kurmaya yarayan emre yazılı senet.

varantlı, [varant-lı] *sf.* Varantı olan.

varavarası, [var-a+var-ası] *{ağız} zf.* Varıp varacağı; eni sonu. [DS]

varaza, [? varaza] *{ağız} is.* **1.** Sinir. **2.** Gövde organları. [DS]

varca, [var-ca وارجه] *(va'rca) {eAT} zf.* Olanın tümü; olanca; mevcut.

varcaları, [var-ca-lar-ı وارجهلرى] *{eAT} zf.* Olancası; ne varsa hepsi.

varcası, [var-ca-s-ı وارجه سى] *{eAT} zf.* Ne varsa hepsi; olancası.

varda, [İt. guarda *(bak)*] *(va'rda) ünl.* Dikkat; yol ver; çekil! ⊡ **varda bandıra,** *dnz. as. Askerî gemilerde, görünür haberleşme işaretleriyle bilgi alış verişini sağlayan, aynı zamanda seyir hâlinde ve limanda gözcülük yapan özel eğitimli personel.*|| **varda baş,** *{ağız} Düzensiz; dikkatsiz; ilgisiz.* [DS]|| **Varda başo!** *Demir alınırken ya da ambara yük indirilirken güvenlik amacıyla çevredekilere uyarı seslenişi.*

vardakosta, [İt. varda-coste] *(vardako'sta) is. dnz.* **1.** Sahil güvenlik gemisi. **2.** *sf.* (Kadın için) iri yarı, gösterişli.

vardala, [Yun. vardulo] *{ağız} is.* Ayakkabının içine konulan meşin vb. [DS]

vardamana, [İt. guarda-mano] *(vardama'no) is. dnz.* **1.** Borda iskelesine yanaşacak tekneden çıkacak personelin tutunması için borda iskelesinin alt tavan puntelinden donatılmış kısa halat çıması. **2.** Branda bezi dikerken kullanılan yüksük.

vardar, [? vardar] *{ağız} is.* Yayla çorbası. [DS]

vardasilo, [İt. guarda-sole] *(vardasi'lo) is. dnz.* **1.** Gemilerin üst güvertelerinde kenar korkulukları ile küpeşte arasında güneşten korunmak için gerilmiş yan tenteler. **2.** Yelken bezinden yapılma bölme. **3.** Köprü üstü açık gemilerde bordadan taşacak biçimde küpeşte boyunca gerilen branda.

vardavela, [İt. guarda-vela] *(vardave'la) is. dnz.* Gemilerde yolcu ve personel güvenliğini sağlamak için güverte ve köprü üstü kenarlarına çakılmış punteller ve bunlara gerilmiş halat ya da demir çubuklardan oluşan korkuluk.

vardela, [Yun. vardulo] *is.* Ayakkabı sayasını tabana yapıştırmakta kullanılan üç santim genişliğinde yumuşak kösele şerit.

vardığınca, [var-dığı-nca واردغنجه] *{eAT} {OsT} zf.* Gittikçe; gitgide.

vardıkça, [var-dık-ça واردقجه] *{eAT} {OsT} zf.* Gittikçe; gitgide.

vardırma, [var-dır-ma] *is.* Vardırmak eylemi.

vardırmak, [var-dır-mak] *gçl. f. [-ır]* **1.** Varmasını sağlamak; ulaştırmak; götürmek; getirmek. *{ağız} (aynı)* [DS] **2.** (Tartışma, tutum ya da eylem için)

aşırı bir noktaya kadar götürmek; istenmeyen bir sonuca varmasına neden olmak.

vardıyan, [İt. guardia] *{ağız}* *is.* **1.** Gözcü. **2.** Ayçiçeği. [DS]

vardi, [var-mak > var-dı *(fayton sürücüsü yol açmak için "vardi" diye bağırır)*] *{ağız}* *is.* Fayton. [DS]

vardiya, [İt. vardia *(nöbet)*] *(vardi'ya)* *is.* **1.** *dnz.* Gemilerde dörder saatlik nöbet dilimleri. **2.** Yirmi dört saatlik iş gününün belli bölümlerinden her biri; posta. **3.** Bir vardiyada çalışan işçilerin tümü.

vardiyacı, [vardiya-cı] *is.* Bir yerde dönüşümlü olarak vardiya hâlinde çalışan işçi.

varduğu, [var+i-dük-ü>varduğu واردوغى] *{eAT}* *{OsT}* *bağ. f.* Olduğu; bulunduğu; mevcudiyeti.

varduğunca[1], [var-duğu-nca واردوغنجه] *{eAT}* *zf.* Gittikçe; gitgide.

varduğunca[2], [var + i-dük-ü-nce > varduğunca واردوغنجه] *{eAT}* *zf.* Olanca .... ile; bütün ... ile. *"...medet... deyü gücü varduğunca (olanca gücü ile) çağırmak"*

varduğundan, [var-du(k)-u-n-dan واردوغندن] *{eAT}* *zf.* Gittikten...

-vare, [Far. -vār / -vāre واره] *(va:re)* *{OsT}* *son ek.* → -var.

vare, [Yun. varéa] *{ağız}* *is.* Çekiç. [DS]

varek, [İskand. vágrek *(denizin kıyıya attığı çör çöp)* > Fr. varech] *is.* Esmer su yosunları topluluğu.

varel, [Yun. varilion] *{ağız}* *is.* Fıçı. [DS]

vareste, [Far. vāz *(bırakma)* + resten *(kurtulmak)* > vāz-reste وارسته] *(va:reste)* *{OsT}* *sf.* **1.** Kurtulmuş. **2.** Rahat. ⊡ **vareste kalmak,** *Kurtulmak.*

varestegî, [Far. vāz *(bırakma)* + resten *(kurtulmak)* > vāz-reste-gī وارسته گى] *(va:restegi:)* *{OsT}* Kurtulma; rahatlık.

varfarin, [Fr. warfarine] *is.* *kim.* Kan pıhtılaşmasına karşı kullanılan 4-hidroksi-3-(3-okso-1-fenilbutil) formüllü sentetik ilaç.

vargel, [varmak+gelmek > var+gel] *is.* **1.** Herhangi bir makinenin bir doğrultuda gidip gelerek iş gören parçası. **2.** Dokumacılıkta, el tezgâhlarında aşağı yukarı hareket ederek çözgülerin bir aşağı bir yukarı geçmesini sağlayan uzunca ağaç çubuk. *{ağız}* *(aynı)* [DS] **3.** Maden ocaklarında dolu arabalar yer çekimi etkisi ile aşağı inerken boşunu yukarı çeken düzenek. **4.** *{ağız}* Mekik. [DS] **5.** *{ağız}* Geminin iskeleye yanaşması sırasında iskeleye atılan halat. [DS] **6.** *{ağız}* Maden ocaklarında taşıma işinde kullanılan tel üstünde çalışan elektrikli araç. [DS] **7.** *{ağız}* Yapıya toprak, taş vb. taşımak için teskerelerin havadan gidip gelmesini sağlayan tellerden kurulu düzen. [DS] ⊡ **vargel tezgâhı,** *Metal parçaların üzerindeki kabarıklıkları almak için kullanılan tezgâh*

vargelci, [var+gel-ci] *is.* Vargel tezgâhında çalışan işçi.

vargı, [var-mak > var-gı] *is.* **1.** Belirli bir yol izlenerek elde edilen sonuç, *(1969)*. **2.** *fel.* Kavramların mantıksal sıralanış ya da art arda gelişi. **3.** *man.* Verilen bir önermeden çıkarsama yoluyla varılan sonuç. **4.** Varsayımların ispatlanmasıyla ortaya çıkan sonuç.

varı, [darı / varı ?] *{ağız}* *is.* Mısır. [DS]

varıduğu, [var+i-dü(k)-ü > vardıgu واردغى] *{eAT}* *zm.* Var olduğu; mevcudiyeti; bulunduğu.

varıgörmek, [var-mak+ görmek وارى كورمك] *{OsT}* *gçsz. f.* *[-ür]* Gide durmak; varmak; gitmek.

varıke, [Erme. varek] *{ağız}* *is.* Piliç. [DS]

varıl, [Yun. barilion] *{ağız}* *is.* Ağaç su kabı. [DS]

varıldamak, [varıl-da-mak] *{ağız}* *gçl. f.* *[-r]* *[-d(ı)-yor]* Söylenmek. [DS]

varılma, [var-ıl-ma] *is.* **1.** Varılmak eylemi. **2.** Belli bir yere ya da düzeye erişilme; ulaşılma.

varılmak, [var-ıl-mak] *edil. f.* *[-ır]* **1.** Varmak eylemi yapılmak. **2.** İstenen yere gelinmek; erişilmek. **3.** Belli bir noktaya, duruma ya da düzeye ulaşılmak.

varım, [var-mak > var-ım وارم] *{eAT}* *is.* Gidiş; varış.

varımlı[1], [var-mak > var-ım-lı] *{ağız}* *sf.* Varan; giden; varmaktan çekinmeyen. ⊡ **varımlı varışlı,** *{ağız}* *Girişken; eli işe yatkın; konuşkan; eli açık.* [DS]

varımlı[2], [var-mak > var-ım-lı] *{ağız}* *is.* Sözü kesilmiş, nişanlı kız. [DS]

varınca[1], [var > var-ı-n-ca ورنجه] *zf.* **1.** *{eAT}* Olanca ... ile; bütün ... ile. **2.** Onlar da dahil; oralar da dahil. ⊡ (birilerine) **varıncaya kadar,** *{ağız}* *Hiç olmaması gereken kişiler de içinde olarak.* [DS]

varınca[2], [var-mak > var-ınca] *zf.* Vardığında; vardığı zaman.

varıncası, [var > var-ı-n-ca-s-ı وارنجسى] *{eAT}* *zf.* Hepsi; tümü.

varını, [var > var-(ı)-n-ı ورنى] *{eAT}* *zf.* Olduğunu; bulunduğunu. ⊡ **varın**(ı) **unutmak,** *{OsT}* *tasvf.* *(İnsan için) kendi varlığını yitirmek; fenafillah mertebesine ulaşmak.*

varısı, [var > var-ı-s-ı واريسى] *{OsT}* *{ağız}* *zf.* Bütün var olanı; mevcudu; hepsi; tümü. [DS]

varış[1], [var-mak > var-ış] *is.* **1.** Varmak eylemi veya biçimi. **2.** Bir ulaşım aracının ya da yolcularının vardığı yer. **3.** *spor.* Spor yarışlarında yarışın bittiği yer; finiş. **4.** *mecaz.* Çabuk ve iyi kavrayış; anlayış; güçlü seziş; irfan. **5.** *{ağız}* Davranış. [DS] ⊡ **varış çizgisi,** *spor.* *Yarış alanında yere çizilen ve yarışçıların buraya ulaşma derecelerini belirlemeye yarayan çizgi.*

varış[2], [? varış] *{ağız} is.* Alçak duvar. [DS]

varışlı, [var-ış-lı] *{ağız} sf.* Her şeyi çabuk ve iyi kavrayan; iyi anlayan; sezgisi güçlü; zeki; arif. [DS]

varışlılık, [var-ış-lı-lık] *is.* Varışlı olma durumu; sezme, kavrama, anlama gücü gelişmiş kimsenin niteliği; irfan; olgunluk.

varışmak, [var-mak > var-ış-mak وارشمق] *{eAT} işteş. f. [-ur]* **1.** Varmak için yarışmak. **2.** Karşılıklı birbirine gitmek. ⊡ **varışub gelişmek,** *{OsT} } Birbirine gidip gelmek.*

varıturmak, [var-mak+tur-mak وارطورمق] *{eAT} gçsz. b. f. [-ur]* Sürekli olarak gitmek.

varıvermek, [var-mak+ver-mek > var-ı+ver-mek] *{ağız} gçsz. f. [-ir]* Birinin ırzına geçmeye kalkışmak. [DS]

-vari, [Far. -vār > -vārī واری] *(va:ri:) {OsT} son ek.* Sonuna getirildiği Farsça kelimelere *"benzer, gibi"* anlamları katan son ek.

variant, [Fr. variant] *is. biy.* Başlangıçtaki bir maddeden mutasyon ile türemiş madde.

varid, [Ar. vürūd > vārid / vāride وارد / وارده] *(va:rid) {OsT} sf.* → varit. ⊡ **vārid-i hātır,** *{OsT} Akla gelen.*

varidat, [Ar. vārid>vāridāt واردات] *(va:rida:t) {OsT} is.* **1.** Gelen şeyler; gelirler. **2.** Gelir. **3.** İçe doğan duygu ve düşünce; insan gönlüne doğan bilgiler; ilhamlar.

varidatçı, [varidat-çı] *is.* Eskiden, maliye bakanlığında devletin gelir işlerine bakan, bu işleri yürüten görevliye verilen ad.

varidatî, [Ar. vāridat + Far. -ī وارداتی] *(va:rida:ti:) {OsT} is.* Varidatçı.

varide, [Ar. vārid > vāride وارده] *(va:ride) {OsT} is.* **1.** Gelmiş olan şey. **2.** Akla gelen fikir. **3.** Resmî daireye gelen evrak.

varidîn, [Ar. vārid > vāridīn واردین] *(va:ridi:n) {OsT} is.* Gelenler.

varik[1], **-ği** [Erme. varek] *{ağız} is.* **1.** Piliç. **2.** Ördek. [DS]

varik[2], **-ği** [? varik] *{ağız} is.* Sakız gibi yapışkan, özlü, kırmızı toprak. [DS]

varikap, [Fr. **variation** *(değişim)* **capacito** *(sığa)*] *sf.* (Yarı iletken diyot için) elektrostatik sığası, uygulanan gerilimle değişen.

varil, [Yun. barilion > Fr. baril] *is.* **1.** Silindir biçiminde metalden yapılmış fıçı. **2.** Petrol ticaretinde kullanılan 158,98 litreye eş değer hacim ölçüsü birimi. **3.** *sf.* Bir varilin alacağı miktar kadar olan.

vâris, [Ar. verāṣet > vāriṣ وارث] *(va:ris) is.* **1.** *{OsT}* Ölen kimseden kendisine miras kalan kimse; mirasçı; kalıtçı. **2.** *{ağız}* Vekil; kefil. [DS]

varis, [Lat. varix > Fr. varice] *is. tıp.* Bir toplardamarın genişlemesi sonucu oluşan rahatsızlık; ordubozan.

vârisli, [vâris-li] *(va:risli) sf.* Mirasçısı olan.

varisli, [varis-li] *sf.* **1.** Kendisinde bir toplardamar genişlemesi rahatsızlığı olan. **2.** (Organ için) toplardamarı genişlemiş olan.

vârissiz, [vâris-siz] *(va:rissiz) sf.* Mirasçısı bulunmayan.

varissiz, [varis-siz] *sf.* Toplardamar genişlemesi rahatsızlığı olmayan.

varit, -di [Ar. vürūd > vārid وارد] *(va:rit) {OsT} sf.* **1.** Gelen; erişen. **2.** Gerçekleşme olanağı bulunan; olabileceği düşünülen. **3.** Hakkında bir şeyler söylenen. ⊡ **varit olmak,** *1. Erişmek, ulaşmak. 2. Gerçekleşebilir olmak. 3. Hakkında söz söylenmiş olmak.*

variyet, [T. var + Ar. -iyyet واریت] *(va:riyet) {OsT} is.* Zenginlik; varlık; servet.

variyetli, [variyet-li] *{ağız} sf.* Zengin; varlıklı; mal mülk sahibi olan. [DS]

vark, [vark *(yans.)*] *is.* Kurbağa sesini ve bazı kuşların ötüşünü bildiren kök. *vark-ıl-da-mak, vark-ıl-tı*

varka, [İt. barca] *(va'rka) is. dnz.* Kıyı ile gemi arasında yük ve yolcu taşımada kullanılan kaba ve iri yapılı bir tür kayık.

varkallamak, [vark-al-la-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(ı) -yor]* Çok yaşlanmak; düşkünleşmek. [DS]

varlı, [var > var-lı وارلی] *{OsT} {ağız} sf.* Zengin; varlıklı. [DS]

varlık, -ğı [var-lık] *is.* **1.** Var olma durumu; bir gerçekliği olma; mevcudiyet. **2.** Bir yerde bulunma olgusu. **3.** Var olan her şey. **4.** Para, mal, mülk, zenginlik. **5.** Önemli, yararlı, değerli şey. **6.** Parasal güçlüklerden uzak, rahat ve iyi yaşayacak kadar geliri yolunda olma durumu, variyet. **7.** Hayatta var olma süresi; ömür, hayat; yaşam. **8.** *mecaz.* Bir kimsenin iç dünyasının derinlikleri; kişinin manevi dünyası. **9.** *fel.* Oluş ve yok oluşun karşıtı olarak, kalıcı olan, gelip geçici olmayan şey. **10.** *bsy.* Veri tabanında, hakkında bilgi saklanan nesne veya olay. ⊡ **varlık bilimci,** *Varlık bilimi uzmanı.*|| **varlık bilimi,** *fel. Varlığı bir bütün olarak ele alan ve var olan şeylerin özüne ilişkin felsefe dalı; varlık felsefesi; ontoloji.*|| **varlık birliği,** *fel. tasvf. Yaratan ile yaratılanın aynı olduğunu ileri süren tasavvuf görüşü; vahdet-i vücut.*|| **varlık nedeni,** *Var oluşun sebeplerini irdeleyen felsefî düşünce.*|| **varlık sebebi,** *Varlık nedeni.*|| **varlık göstermek,** *1. Var olduğunu kanıtlamak. 2. Kendinden beklenilen görevi yerine getirmek. 3. Beğenilir ve göze görünür bir iş yapmak.*|| **varlık içinde yaşamak,** *Bolluk içinde, sıkıntısız yaşamak.*|| **varlığa darlık olmaz,**

Zengin olanın gücü her şeye yeter.|| **varlıkta darlık çekmek,** *Herhangi bir engel yüzünden elindeki imkândan yararlanamayarak sıkıntı içinde yaşamak.*

varlıklar, [var-lık-lar] *is.* Bir işletmenin bir tarihte elinde bulundurduğu bütün mallara verilen ad.

varlıklı, [var-lık-lı] *sf.* Malı mülkü çok olan; bolluk içinde yaşayan; zengin.

varlıklılık,-ğı [var-lık-lı-lık] *is.* Varlıklı olma durumu; zenginlik.

varlıksal, [var-lık-sal] *sf.* **1.** Varlıkla ilgili; varlığa ilişkin. **2.** Var olan şeye bağlı.

varlıksız, [var-lık-sız] *sf.* Yoksul; geçim sıkıntısı çeken.

varlu, [var > var-lu وارلو] *{eAT} sf.* Zengin; varlıklı. ⊟ **varlu varınca,** *{eAT} Gücü yettiğince.*

varma, [var-ma] *is.* Varmak eylemi. ⊟ **varma gelme,** *{ağız} Karşılıklı gidip gelme, görüşme; dostluk.* [DS]

varmak, [bar-mak > var-mak] *gçsz. f. [-ır]* **1.** Erişilmek istenen bir durum ya da noktaya gelmek; yolun hedeflenen yerine ulaşmak; yetişmek; ulaşmak; yanaşmak. *{ağız} (aynı)* [DS] **2.** (Kavga, tartışma vb. için) bir gelişmeden sonra hoş olmayan bir son ile bitmek. **3.** Bir çaba sonunda elde etmek; amacına ulaşmak. **4.** Duyu organları yardımı ile iyice anlamak; özelliklerini ve niteliğini kavramak; duymak; sezmek. *{ağız} (aynı)* [DS] **5.** (Dil, ağız, el vb. için; olumsuz biçimde) söylemeye, yapmaya çekinmek; imtina etmek. **6.** Başka bir duruma geçmek. **7.** Toplumsal durum ve meslek itibariyle iyi bir yere ulaşmak; iyi duruma erişmek; yükselmek. **8.** (Kadın için) bir erkekle evlenmek; kocaya varmak. *{ağız} (aynı)* [DS] **9.** *{eAT}* Geçmek; geçmişe karışmak. **10.** *{eAT} {OsT} {ağız}* Gitmek; yürümek. [DS] **11.** *{eAT}* (Bir nitelik için) yok olmak; gitmek; zail olmak. **12.** *{eAT} {OsT}* Saldırmak; hücum etmek. **13.** *{ağız}* (Bir yere) gelmek. [DS] **14.** *{ağız}* Gönül kırmak; dokunaklı konuşmak. [DS] ⊟ **var,** *1. İstersen; "dilediğin gibi davranabilirsin, ancak sonucuna da katlanman gerekecek" anlamında uyarı sözü. 2. Önüne getirildiği cümleye "tek, yeter ki" anlamı katar.*|| **vara görmek,** *{OsT} Götürmek; iletmek; isal etmek.*|| **varan bir** (iki...) → varan.|| **varan gelenin oğlu,** *{ağız} Beceriksiz; iş bilmez.*|| **vara vara,** *{eAT} {OsT} Git gide; gittikçe.*|| **var geli,** *{eAT} Gide gele; vara gele.*|| (bir şeye, yere) **varıncaya kadar,** *1. Olan her şeyi. 2. Hiç düşünülmeyecek şeyler de dahil olmak üzere.*|| **varır olmak,** *{eAT} Gitmek istemek; gidecek olmak.*|| **varı varı,** *{eAT} Gide gide; git gide.*|| **var sağlıcağlan,** *{ağız} Güle güle; sağlıcakla git.* [DS] **var saymak,** *Bir olgunun sonuçlarından düşünce yoluyla yararlanabilmek, üzerinde akıl yürütebilmek için onu olmuş ya da olacakmış gibi düşünmek ya da kabul etmek; farz etmek.*|| **varsın,** *1. İsterse; "dilediği gibi davranabilir, ancak sonucuna da katlanması gerekecek" anlamında uyarı sözü. 2. Önüne getirildiği cümleye "tek, yeter ki" anlamı katar.*|| **varsınlar,** *1. İsterlerse; "diledikleri gibi davranabilirler, ancak sonucuna da katlanmaları gerekecek" anlamında uyarı sözü. 2. Önüne getirildiği cümleye "tek, yeter ki" anlamı katar.*

varmalu, [var-mak > var-malu وارملو] *{eAT} sf.* Gitmeyi gerektiren.

varoluş, [var+ol-uş] *is. fel.* **1.** Var olma biçimi. **2.** Yaşama; var olma. **3.** Özünün ne olduğu veya nasıl olduğundan daha çok var olma olgusu. ⊟ **var oluşan,** *fel.* Var oluşa sahip varlık.

varoluşçu, [var+ol-uş-çu] *sf.* **1.** Varoluşçulukla ilgili. **2.** Var oluşçuluk yanlısı olan kimse; egzistansiyalist. **3.** İkinci Dünya savaşından sonra Paris'te kahvelerde toplanan ve Kuzey Amerika yerlilerinin müziğini dinlemek için bodrumlarda bir araya gelen geçler için kullanılan terim.

varoluşçuluk, -ğu [var+ol-uş-çu-luk] *is. fel.* Varlığın özünden çok insan yaşantıları üzerinde duran ve varlığın özden önce geldiğini ve sürekli olarak özü yarattığını savunan felsefe öğretisi; egzistansiyalizm.

varoluşsal, [var+ol-uş-sal] *sf.* **1.** Varoluşa ilişkin. **2.** Varoluşçular tarafından ileri sürülen.

varoş, [Mac. város] *is.* **1.** Eski kentlerde sur dışında kalan bölüm. **2.** Kent merkezine uzak semt; kenar mahalle.

varrak, [Ar. varak > varrāḳ وراق] *(varra:k) {OsT} is.* Kâğıtçı.

varroa, [Lat. varroa] *is.* Akarlar takımından arılarda asalak olarak yaşayan ve öldüresiye kan emen ve kovanların sönmesine yol açan asalak akar, *(Varroa jacobsonı).*

varsa, [var > var+i-se وارسه] *{eAT} {OsT} zf.* İhtimal ki; olsa olsa.

varsağı, [Varsak *(Oğuz boyu)* > varsa(k)-ı] *is. ed.* **1.** Güney Anadolu'da yaşayan Üçokların bir koluna bağlı Varsak adlı Türkmen boyunda özel bir ezgi ile söylenen halk şiiri. **2.** Sekizli hece ile yazılmış, genellikle ilk mısraı *"Bre, behey, hey!"* gibi ünlemlerle başlayan bir tür koşma. **3.** Eskiden kullanılan enli bir yatağan türü.

varsak, -ğı [Kırg. bars *(yans.)* > varsak وارساق / وارسق] *{OsT} is.* **1.** Kısa kılıç. **2.** Taşçıların taş kırdıkları büyük çekiç.

varsam, [Yun. barsamı] *{ağız} is.* İstavrite benzer bir balık. [DS]

varsayım, [var+say-ım] *is.* **1.** Kanıtlanmadan, geçici veya kalıcı olarak benimsenen önerme. **2.** Deneyle henüz yeter derecede doğrulanmamış fakat doğrulanacağı umulan teorik düşünce; faraziye; hipotez.

3. Geçmiş ya da şu anda olmakta olan olaylardan hareket ederek gelecekteki olayların gerçekleşme olasılığı ile ilgili tahmin.

varsayımlı, [var+say-ım-lı] *sf.* Bir varsayıma dayanan; varsayımı bulunan.

varsayımsal, [var+say-ım-sal] *sf.* **1.** Varsayımla ilgili; varsayıma ilişkin; farazi; hipotetik **2.** Gerçekleşmesi, doğrulanması kesin olmayan.

varsıl, [var-sıl] *sf.* Parası, malı mülkü çok olan; varlıklı; zengin. ⊡ **varsıl erki,** *Zengin erki; plütokrasi.*

varsıllaşma, [var-sıl-la-ş-ma] *is.* Varsıllaşmak eylemi; zenginleşmek.

varsıllaşmak, [var-sıl-la-ş-mak] *dönşl. f. [-ır]* Varsıl duruma gelmek; varlıklı hâle gelmek; zenginleşmek.

varsıllık,-ğı [var-sıl-lık] *is.* Varsıl olma durumu; zenginlik.

vart[1], [vart *(yans.)*] *is.* Sürtünme, çarpma, itme bildirir. ⊡ **vart vurt,** *{ağız} (Söz için) kaba ve gereksiz.* [DS]

vart[2], [? vart] *{ağız} is.* Çıban. [DS]

varta, [Ar. varṭa ورطه] *(va'rta) {OsT} is.* **1.** Uçurum. **2.** Çamurlu, bataklık yer. **3.** *mecaz.* Maddî ve manevi yıkıma neden olabilecek tehlikeli durum. ⊡ **vartadan atlamak,** *Zor bir durumdan kurtulmak.*|| **vartayı atlatmak,** *Tehlikeli bir durumdan zarar görmeden ya da en az zararla kurtulmak.*

varti, [Sansk. vrtti] *{eT} is.* Yorum; tefsir. [Üç İtigsizler]

vartuvur, [? vartuvur] *{ağız} is.* Ağustos. [DS]

varun, [Far. vārūn / vārūne وارون / وارونه] *(va:ru:ne) {OsT} sf.* Uğursuz; ters; aksi.

varurak, [var-mak > var-ur-ak واروراق] *{eAT} {OsT} zf.* **1.** Gitgide. **2.** Vararak; giderek.

varvara[1], [var+var-a] *{ağız} is.* Gürültü. [DS]

varvara[2], [var-mak > var+var-a] *{ağız} is.* Sonuç. [DS]

varvaracı, [varvara[1]-cı] *{ağız} is.* Abartıcı; gürültücü. [DS]

varvarası, [var-mak > var+var-a-s-ı] *{ağız} zf.* En sonu; varıp varacağı. [DS]

varvarlık, -ğı [varvar-lık] *{ağız} is.* Delikanlılık; gençlik. [DS]

varya, [Yun. varea واریه] *{OsT} {ağız} is.* **1.** Çekiç veya tokmak. [DS] **2.** *{ağız}* Büyük çekiç; balyoz. [DS]

varyans, [Fr. variance] *is.* **1.** Bir sistem içinde aynı anda değer verilebilecek en fazla etken sayısı. **2.** *istk.* Örnek sapmanın karesi; değişke.

varyant, [Fr. varier *(değişiklik göstermek)* > variante] *is.* **1.** Bir yol şebekesinde ana yoldan ayrılarak ilerde tekrar birleşen ikinci derecedeki yol; yan yol. **2.** *ed.* Bir masal, efsane, bilmece, oyun ya da halk hikâyesinin çok az değişiklik gösteren düzenlemelerinden her biri.

varyasyon, [Lat. variatio > Fr. variation] *is.* **1.** Değişim. **2.** *müz.* Çeşitleme.

varyemez, [var+ye-mez] *sf.* Varlıklı olduğu hâlde yoksul gibi yaşayan; cimri; eli sıkı; pinti. *{ağız} (aynı)* [DS]

varyete, [Fr. variétés] *(varye'te) is.* Aralarından bir ilişki bulunmayan şarkı, dans, el çabukluğu gibi değişik dallara özgü oyunlardan oluşan gösteri.

varyeteci, [varyete-ci] *is.* Varyete yapan kimse.

varyimez, [var+yé-mez واریمز] *{eAT} sf.* Cimri; pinti; hasis.

varyos, [Yun. veraia *(ağırlık)* > vareios] *is.* Parke taşlarını yontmak için kullanılan iki ucu az keskin kısa saplı büyük çekiç; balyoz.

varyoz, [Yun. vareios] *{ağız} is.* Balyoz. [DS]

vasab, [Ar. vaṣab وصب] *{OsT} is.* Hastalık; ağrı.

vasafet, [Ar. vaṣāfet وصافت] *(vasa:fet) {OsT} is.* İşçilik; hizmetçilik.

vasaif, [Ar. vaṣīf > vaṣā'if وصائف] *(vasa:if) {OsT} is.* Uşaklar; hizmetçiler.

vasal, [Lat. vassus *(hizmetkâr)* > vassalus > Fr. vassal] *is.* **1.** Bir derebeyine sadakat ve görev borcu ile bağlı olan kimse. **2.** Başka bir devlete bağlı devlet.

vasallık, -ğı [vasal-lık] *is.* **1.** Senyörler ile vasalları arasındaki ilişki. **2.** Bağımlı bir devletin egemen devletle olan hukukî bağı.

vasat, [Ar. vasaṭ وسط] *{OsT} is.* **1.** İki şeyin ortası; orta. **2.** Ortam. **3.** Sırtın ortası; bel. **4.** *mat.* Orta; ortalama. **5.** *sf.* Ortalama; ne iyi ne kötü; orta; sıradan. ⊡ **vasat-ı mütenāsib,** *{OsT} mat. Orantılı orta.*|| **vasatü'l-hāl,** *{OsT} Orta hâlde; orta halli.*|| **vasatü'r-re's,** *{OsT} Başın ortası.*

vasateyn, [Ar. vasaṭ > vasaṭeyn وسطین] *{OsT} is. mat.* İki orta.

vasati, [Ar. vasaṭ > vasaṭī / vasaṭiyye وسطی / وسطیه] *(vasati:) {OsT} sf.* **1.** Ortalama; orta. **2.** Bir şeyin ortasında olan. ⊡ **vasatî irtifa,** *{OsT} coğ. Ortalama yükseklik.*|| **vasatî sür'at,** *{OsT} fiz. Ortalama hız.*|| **vasatî murabbaî hatâ,** *{OsT} istk. Hata oranı; değişke (bir dağılımda, ortalamadan olan uzaklıkların karelerinin toplamının kökünün ortalaması).*

vasektomi, [Fr. vasectomie] *is.* Sperma kanallarının kesilmesi işlemi; kısırlaştırma.

vasf, [Ar. vaṣf وصف] *{OsT} is.* → vasıf. ⊡ **vasf-ı cemîl etmek,** *{OsT} Birinin iyi niteliklerini söylemek.*|| **vasf-ı mutavassıt,** *{OsT} huk. Bir vakıf senedinde vakıftan yararlananlar için vakıf yapan tarafından belirtilen nitelik.*|| **vasf-ı mümeyyiz,** *{OsT}*

fel. Ayırt edici nitelik.|| **vasf-ı tahsinî,** *{OsT} ed. Nitelikleri belirtmekten daha çok anlatıma süs katmak için kullanılan sıfatlar.*|| **vasf-ı terkibî,** *{OsT} Birleşik sıfat.*

vasfi, [Ar. vaṣf >vaṣfī / vaṣfiyye وصفيه / وصفى] *{OsT} sf.* **1.** Nitelikle ilgili. **2.** Tarife ilişkin.

vasıb, [Ar. vāṣıb / vāṣıba واصب / واصبه] *(va:sıb) {OsT} sf.* **1.** Yerinde duran; değişmez. **2.** Sürekli.

vasıb, [Ar. vaṣıb وصب] *{OsT} is.* Hasta.

vâsıf, [Ar. vaṣf > vāṣıf / vāṣıfa واصف / واصفه] *(va:sıf) {OsT} sf.* **1.** Nitelendiren. **2.** Öven.

vasıf, -sfı [Ar. vasf وصف] *{OsT} is.* **1.** Nitelik. **2.** Birinin durumunu özelliklerini anlatarak tanıtma; tanımlama. **3.** Övme. **4.** *dbl.* Sıfat; niteleme sıfatı. ☐ **vasıf ihtilafı,** *huk. Devletler özel hukukunda, içinde yabancılık ögesi bulunan bir olayın niteliği ile ilgili uyuşmazlık.*

vasıflandırma, [vasıf-la-n-dır-ma] *is.* **1.** Vasıflandırmak eylemi. **2.** Nitelendirme.

vasıflandırmak, [vasıf-la-n-dır-mak] *gçl. f. [-ır]* Nitelendirmek.

vasıflanma, [vasıf-la-n-ma] *is.* **1.** Vasıflanmak eylemi. **2.** Nitelenme.

vasıflanmak, [vasıf-la-n-mak] *edil. f. [-ır]* Nitelenmek.

vasıflı, [vasıf-lı] *sf.* Belli bir niteliği olan; nitelikli. ☐ **vasıflı işçi,** *İşinin gerektirdiği bilgi ve beceriyi kazanmış işçi; nitelikli işçi; usta.*

vasıfsız, [vasıf-sız] *sf.* **1.** Niteliksiz. **2.** Herhangi bir işi yapabilecek ustalık ve becerisi olmayan. ☐ **vasıfsız işçi,** *İşinin gerektirdiği bilgi, beceri ve deneyimi kazanmamış olan işçi.*

vasıfsızlaştırma, [vasıf-sız-la-ş-tır-ma] *is.* **1.** Vasıfsızlaştırmak eylemi; niteliksizleştirme. **2.** Bir işin gereği olan uzmanlık, meslekî beceri ya da teknik alışkanlık düzeyinin düşürülmesi.

vasıfsızlaştırmak, [vasıf-sız-la-ş-tır-mak] *gçl. f. [-ır]* Niteliksiz duruma getirmek.

vasık, [Ar. vüsūḳ > vāsıḳ واثق] *(va:sık) {OsT} sf.* İnanan; güvenen.

vasıl[1], [Ar. vaṣl وصل] *{OsT} is.* **1.** Ulaşma; erişme; birleşme. **2.** Ulaştırma; eriştirme; birleştirme. **3.** *dbl.* Ulama. ☐ **vasl-ı Hakk,** *{OsT} tasvf. Bütün aşamalardan geçerek Allah'a ulaşan salik.*

vasıl[2], [Ar. vaṣl > vāṣıl واصل] *(va:sıl) {OsT} sf.* **1.** Ulaşan; varan. **2.** Kavuşan; birleşen. ☐ **vasıl olmak,** *Ulaşmak; kavuşmak; varmak; birleşmek.*

vasıla, [Ar. vāṣıl > vāṣıla واصله] *{OsT} is. fel.* Dıştan gelen bütün ideler.

vasılîn, [Ar. vāṣıl > vāṣılīn واصلين] *(va:sıli:n) {OsT} is.* Allah'a kavuşanlar.

vasıt, [Ar. vasaṭ > vāsıṭ واسط] *(va:sıt) {OsT} sf.* Ortada bulunan; iki şeyin arasında duran.

vasıta, [Ar. vāsıṭ > vāsıṭa واسطه] *(va:sıta) {OsT} is.* **1.** İki şey arasına giren üçüncü şey. **2.** İki taraf arasına girerek anlaşma sağlayan kimse; aracı. **3.** İki şey arasında bağlantı kurarak aracı olan şey. **4.** Ulaşım ve taşıma işlerini gören her türlü taşıt; taşıma aracı. **5.** İş yaparken kullanılan alet vb. şeyler; araç. **6.** Yardım ve destek; aracılık. **7.** Dolay. ☐ **vasıta beyti,** *ed. Terci-i bent ve terkib-i bentlerin bentlerinin arasında bulunan ve bunları birbirine bağlayan beyit.*|| **vasıta hâli,** *dbl. İsmin belirttiği nesnenin eyleme araçlık ettiğini belirten isim durumu.*|| **vasıta hâli eki,** *İsmin vasıta hâlinde kullanılan ek; -le /- la / -yle / -yla*|| **vâsıta-i nakliye,** *{OsT} Taşıma aracı; taşıt.*

vasıtalı, [vasıta-lı] *sf.* **1.** Vasıtası olan; araçlı. **2.** Dolaylı. ☐ **vasıtalı vergi,** *Vergilendirme ve toplama işi, vergiyi ödeyenden başka biri aracılığıyla yapılan vergi toplama sistemi; dolaylı vergi.*

vasıtalık,-ğı [vasıta-lık] *is.* Vasıta olma durumu; aracılık.

vasıtasıyla, [vasıta-s-ı + ile > vasıta-s-ı-y-la] *zf.* Vasıta olarak; aracılığıyla; yoluyla.

vasıtasız, [vasıta-sız] *sf.* **1.** Vasıtası olmayan; araçsız. **2.** Aracısız. **3.** Doğrudan; dolaysız. **4.** *zf.* Hiçbir aracı ya da araç kullanmaksızın; doğrudan. ☐ **vasıtasız vergi,** *Vergi mükellefi önceden bilinen vergi; dolaysız vergi.*

vasıtasızlık,-ğı [vasıta-sız-lık] *is.* Vasıtasız olma durumu; araçsızlık; aracısızlık.

vasıtî, [Ar. Vāsıṭ *(Güney Irak'ta kent)* > vāsıṭī واسطى] *(va:sıti: t, kalın söylenir) {OsT} is.* Hattatların kullandığı nitelikli kamış kalem türü.

vâsi, -i'ı [Ar. vüsᶜat *(genişlik)* > vāsiᶜ / vāsiᶜa واسع / واسعه] *(va:si:) {OsT} sf.* **1.** Geniş; engin; bol. **2.** *is.* Geniş ve müsaadekâr anlamında Allah'ın kudretinin, rahmetinin, diğer bütün sıfatlarının genişliğini, bolluğunu ve sonsuzluğunu anlatan isimlerinden biri.

vasi, -si [Ar. veṣāyet > vaṣī وصى] *(vasi:, s kalın söylenir) is.* **1.** Ölen bir kimsenin vasiyetini yerine getiren kimse. **2.** Vesayet altındaki küçüğü ya da kısıtlıyı gözetip onlara ait malları yöneten yasal temsilci. ☐ **vasî-i guremā,** *{OsT} fıkıh. Borçları bıraktığı mirastan çok olan borçlu kimsenin mirasına hâkim tarafından tayin edilen temsilci.*|| **vasî-i mansūb,** *{OsT} fık. Yetim için hâkim tarafından tayin edilen temsilci.*|| **vasî-i muhtār,** *{OsT} fık. Ölen kimsenin ölmeden önce tayin ettiği vasi.*

vasid, [Ar. vaṣīd وصيد] *(vasi:d) {OsT} is.* Kapı eşiği.

vasif, [Ar. vaṣīf وصيف] *(vasi:f, s kalın söylenir) {OsT} is.* Hizmetçi.

vasik, [Sansk. vāsaka] *{eT}* *is.* Güzel kokulu bir madde. [EUTS]

vasil, [Ar. vaṣl > vasīl وصيل] *(vasi:l, s kalın söylenir)* *{OsT}* *sf.* Bir kimseden hiç ayrılmayan.

vasilik,-ği [vasi-lik] *(vasi:lik)* *is.* **1.** Vasi olma durumu. **2.** Vasinin yürüttüğü görev; vesayet

vasistas, [Al. was ist das *(bu nedir)* / Fr. vasistas *(gişe penceresi)*] *(va'sistas)* *is.* Büyük pencere ya da kapıların üst yanında bulunan, odanın havalanmasını sağlamak amacıyla kullanılan açılır kapanır bölüm.

vasit, [Ar. vasīṭ وسيط] *(vasi:t, t kalın söylenir)* *{OsT}* *is.* Aracı; hakem.

vasiyet, [Ar. vaṣiyyet وصيت] *{OsT}* *is.* **1.** Bir kimsenin ölümünden sonra yerine getirilmesini istediği şey. **2.** Vasiyetname. **3.** *huk.* Bir kimsenin, ölümünden sonra hukukî sonuç doğurmak üzere malları üzerinde tek taraflı olarak tasarrufta bulunması ve bu amaçla yaptığı işlem. ⧉ **vasiyet bi'l-ecnebi,** *{OsT} huk. Mirasçılar dışında bir kimseye yapılan vasiyet.*|| **vasiyet bi'l-galle,** *{OsT} Mülk gelirlerinin vasiyet edilmesi.*|| **vasiyet bi'l-hacc,** *{OsT} Bir kimsenin ölümünden sonra kendi yerine hacca gidilmesi için yaptığı vasiyet.*|| **vasiyet bi'l-muhābāt,** *{OsT} Bir malın belirli bir kişiye değerinden daha düşük fiyatla satılması için edilen vasiyet.*|| **vasiyet bi'l-vāris,** *{OsT} Mirasçılardan birine yapılan vasiyet.*|| **vasiyet bi's-sehm,** *{OsT} Vasiyet edenin malından, miktar belirtmeksizin, bir payı vasiyet etmesi.*|| **vasiyet bi's-semere,** *{OsT} Vasiyet edenin bir bağ veya bahçenin meyvelerini vasiyet etmesi.*|| **vasiyet bi's-süknā,** *{OsT} Bir taşınmazda oturulması için edilen vasiyet.*|| **vasiyet bi's-sülüsi'l-māl,** *{OsT} Vasiyet edenin malının üçte birini vasiyet etmesi.*|| **vasiyet bi'ş-şart,** *{OsT} Bir şarta bağlı olarak yapılan vasiyet.*|| **vasiyet bi't-tasarruf,** *{OsT} Bir kimsenin ölümünden sonra kalan küçük çocuklarının yararı gözetilerek malını yönetmesi için birine yaptığı vasiyet.*|| **vasiyet etmek,** *Herhangi bir şeyin öldükten sonra yapılmasını istemek.*|| **vasiyet-i gayr-ı mürsele,** *{OsT} Vasiyet edenin malından belli bir oranda vasiyette bulunması.*|| **vasiyet-i muallaka,** *{OsT} Geçerliliği, gelecekteki bir olaya bağlı olan vasiyet.*|| **vasiyet-i mukayyede,** *{OsT} Bir yere, zamana ya da olaya bağlı olan vasiyet.*|| **vasiyet-i mutlaka,** *{OsT} Herhangi bir sınırlama getirilmemiş olan vasiyet.*|| **vasiyet-i mürsele,** *{OsT} huk. Bölünmeden, olduğu gibi bütün olarak devreden bir mal üzerindeki vasiyet.*|| **vasiyet li'l-ecnebî,** *{OsT} Mirasçılar dışındaki kişilere yapılan vasiyet.*|| **vasiyet li'l-vâris,** *{OsT} Mirasçılardan birine yapılan vasiyet.*

vasiyetname, [Ar. vaṣiyyet+ Far. -nāme وصيتنامه] *(vasiyetna:ne)* *{OsT}* *is.* **1.** Vasiyet mektubu. **2.** *huk.* Vasiyet işlemlerini içeren ve yasada öngörülen biçimlere uyularak yapılan yazılı irade açıklaması.

vaskal, [? vaskal] *{ağız}* *is.* **1.** Arı oğulunu, konduğu daldan almakta kullanılan sepet. **2.** *sf.* Çok sık. [DS]

vasl, [Ar. vaṣl وصل] *{OsT}* *is.* → vasıl[1]. ⧉ **vasl-ı dildār,** *{OsT} Sevgiliye kavuşma.*|| **vasi ve sāyegân,** *{OsT} ed. Kafiyeyi teşkil eden harften sonra tekrar eden zamir veya edat.*

vasla, [Ar. vaṣla وصله] *{OsT}* *is.* Tuğralarda, padişahların ve babalarının adlarının yanında tamamlayıcı olarak kullanılan şekil ve işaretler.

vasle, [Ar. vāṣle واصله] *(va:sle)* *{OsT}* *is.* *tasvf.* Mevlevilerin giydiği elbise türlerinden birinin adı.

vasm, [Ar. vaṣm / vaṣme وصم / وصمه] *{OsT}* *is.* Eksiklik; kusur.

vasmet, [Ar. vaṣm > vaṣmet وصمت] *{OsT}* *is.* **1.** Eksiklik; kusur. **2.** Hâlsizlik.

vassad, [Ar. vaṣad > vaṣṣād وصاد] *(vassa:d)* *{OsT}* *sf.* Ören; dokuyan.

vassaf, [Ar. vaṣf > vaṣṣāf وصاف] *(vassa:f)* *{OsT}* *sf.* **1.** Bir kimsenin üstün niteliklerini sıralayan; öven. **2.** Niteleyen.

vassal, [Ar. vaṣl > vaṣṣāl وصال] *(vassa:l)* *{OsT}* *sf.* **1.** Bağlayan; birleştiren. **2.** *is.* Bozulmuş kitap ciltlerini ayıran ve onaran kimse.

vassale, [Ar. vaṣṣāl > vaṣṣāle وصاله] *(vassa:le)* *{OsT}* *is.* Sayfaları ve kenarları eskimiş eski el yazması kitapların kenarlarına kâğıt yapıştırarak onaran sanatçı.

vasta, [? vasta] *{ağız}* *is.* Hile; düzen; al. [DS]

vastı, [Sansk. vastu] *{eT}* *is.* Madde. [Üç İtigsizler]

vaş[1], [Far. vāş واش] *(va:ş)* *{OsT}* *is.* Düşman; gammaz.

vaş[2], [vaş] *{ağız}* *ünl.* **1.** Acıma, şaşkınlık, üşüme bildirir. **2.** Sevgi bildirir. **3.** Alay ve eğlenme bildirir. [DS]

vaşak, -ğı [*eT.* üşek ?] *is.* *zool.* **1.** Kedigillerden, Avrupa, Asya ve Amerika'nın kuzey bölgelerinde yaşayan, uzun bacaklı, kısa kuyruklu, kulaklarının ucu tüylü, güçlü, çevik ve tırmanıcı, yırtıcı, etçil memeli hayvan; karakulak, *(Felyx lynx / Lynx lynx)*. **2.** Vaşaktan elde edilen sarı renkli, kahverengi benekli, sık tüylü kürk.

vaşı, [? vaşı] *{ağız}* *is.* Topraktan yapılmış, ağzı geniş leğen veya mangal. [DS]

vaşın, [? vaşın] *{ağız}* *is.* Fahişe. [DS]

vaşig, [Far. vaḥşek / vaḥşıg / Soğd. vaxşyk *(ruhani; ruh)*] *{eT}* *is.* Cin. [Gabain]

vaşüde, [Far. vāşüde واشده] *(va:şüde)* *{OsT}* *sf.* Geri çekilmiş; atılmış.

vat, [İng. watt] *is. fiz.* Saniyede bir jullük iş yapan motorun güç birimi; W. ☞ **vat saat,** *Gücü bir vat olan bir motorun bir saat çalışması ile yapmış olduğu iş.*

vata, -i'i [Ar. vaṭā' وطاء] *(vata:) {OsT} is.* Bir şeyi ayakla çiğneme.

vatan, [Ar. vaṭan وطن] *{OsT} is.* **1.** Bir kimsenin doğup büyüdüğü ya da yurttaşlık bağı ile kendisini bağlı saydığı ülke. **2.** Bir bitki ya da hayvan topluluğunun bol miktarda yetiştiği ya da ilk defa ortaya çıktığı yer. ☞ **vatan borcu,** *mecaz. Askerlik görevi.*|| **vatan haini,** *Yurdunun yüksek menfaatlerini hiçe sayarak onun aleyhinde çalışan kimse.*|| **vatan hainliği,** *Vatan haini olma durumu.*|| **vatanı kurtaran şaban,** *Gereksiz ve yersiz biçimde kahramanlık gösterisine kalkışan kimse.*|| **vatanı kurtarmak,** *argo. Durumu idare etmek.*|| **vatan-ı sānî,** *Sonradan yerleşilen yer; ikinci vatan.*|| **vatan tutmak,** *Bir yeri kendine yurt edinmek; yurt tutmak.*

vatanbezi, [vatan+bez-i] *{ağız} is.* Yemenicilerin kullandığı küçük yastık. [DS]

vatandaş, [Ar. vaṭan + T. daş] *is.* Yurttaş.

vatandaşlık,-ğı [vatandaş-lık] *is.* Kişileri bir devlete bağlayan bağ; yurttaşlık.

vatani, [Ar. vaṭan > vaṭanī / vataniyye وطنى / وطنيه] *(vatani:) {OsT} sf.* Vatanla ilgili; yurtla ilgili. ☞ **vatani görev,** *Askerlik.*|| **vatani vazife,** *Askerlik.*

vatanlandurmak, [vatan-la-n-dur-mak وطنلندرمق] *{eAT} gçl. f. [-ur]* Yurtlandırmak; yerleştirmek.

vatanlaştırma, [vatan-la-ş-tır-ma] *is.* Vatanlaştırmak eylemi.

vatanlaştırmak, [vatan-la-ş-tır-mak] *gçl. f. [-ır]* Vatan durumuna getirmek.

vatanperver, [Ar. vaṭan + Far. -perver وطنپرور] *{OsT} sf.* Yurtsever.

vatanperverane, [Ar. vaṭan + Far. -perver-āne وطنپرورانه] *(vatanpervera:ne) {OsT} zf.* Bir yurtsevere yakışır biçimde.

vatanperverlik, -ği [vatanperver-lik] *is.* Yurtseverlik.

vatansever, [Ar. vaṭan + T. sev-er] *sf.* Yurtsever.

vatanseverlik,-ği [vatansever-lik] *is.* Yurtsever olma durumu; yurtseverlik.

vatansız, [vatan-sız] *sf.* Vatandaşlık hakkını kaybetmesine rağmen başka bir yurttaşlık hakkını elde edememiş kimse; haymatlos.

vatansızlık,-ğı [vatan-sız-lık] *is.* Vatansız olma durumu.

vatar, [Ar. vaṭar وطر] *{OsT} is.* İş.

vatavid, [Ar. vaṭvāṭ > vaṭāviṭ وطاوط] *(vata:vit, t'ler kalın söylenir) {OsT} is.* **1.** Dağ kırlangıçları. **2.** Yarasalar. *mecaz.* Korkak ve geveze kişiler.

vater, [Far. vāter واتر] *{OsT} sf* Çok uzak; en sondaki.

vatı, [? vatı] *{ağız} is.* Sığırlara yem olarak verilen böğürtlen çalısı yaprağı. [DS]

vatid, [Ar. vaṭd > vaṭīd وطيد] *{OsT} sf.* Sağlam; sabit; yerleşmiş.

vatka, [Al. watte *(pamuk)* > Slav. vatka] *(va'tka) is.* Elbiselerin omuzlarının dik durması için, içine pamuk, sünger vb. konulmuş parça.

vatlık, -ğı [vat-lık] *sf.* Niceliği belirtilen vat gücünde olan.

vatm, [Ar. vaṭm وطم] *{OsT} is.* **1.** Ayakla çiğneme. **2.** Perdeyi salıverme.

vatman, [İng. watt-man] *is.* Tramvay sürücüsü.

vatni, [Ar. vatnī وطنى] *(vatni:) {OsT} is.* Üzerine basma; çiğneme.

vatoz [Yun. vatos] *is. zool.* Tırpanagiller familyasından, yassı ve diske benzer gövdeli, solungaç yarıkları karın yüzünde bulunan, sırtında büyük dikenleri bulunan, kuma gömülü olarak yaşayan bir kıkırdaklı balık, *(Raja clavata).*

vattiri, [vat-tir-i] *{ağız} sf.* (Kişi için) hafif ve gürültücü. [DS]

vatvat, [Ar. vaṭvāṭ وطواط] *(vatva:t) {OsT} is.* **1.** Dağ kırlangıcı. **2.** Yarasa. **3.** *mecaz.* Korkak ve geveze kişi.

vatvata, [Ar. vaṭvaṭa وطوطه] *{OsT} is.* Tavukkarası; gece körlüğü.

vaty, [Ar. vaṭy وطى] *{OsT} is.* **1.** Ayak altında çiğneme; basma. **2.** Çiftleşme; cimağ.

vav, [Ar. vāv واو] *(va:v) {OsT} is.* Arap alfabesinin yirmi altıncı harfinin adı. ☞ **vāv-ı ātıfa,** *{OsT} Atıf vavı; bağlaç v'si.*|| **vāv-ı kasem,** *{OsT} Çoğunlukla "Allah" kelimesinin başına gelerek "...için, ...hakkı için" anlamı katan vav; yemin vavı.*|| **vāv-ı makbūze-i hafīfe,** *{OsT} "ü" sesi veren vav.*|| **vāv-ı makbūza-i sakīle,** *{OsT} "u" sesi veren vav.*|| **vāv-i mebsūta-i hafīfe,** *{OsT} "ö" sesi veren vav.*|| **vāv-ı mebsūta-i sakīle,** *{OsT} "o" sesini veren vav.*

vaveyl, [Ar. vā-veyl واويل] *(va:veyl) {OsT} ünl.* Yazık; eyvah!

vaveyla, [Ar. vā-veyl > vāveylā واويلا] *(va:veylâ:) {OsT} is.* **1.** Çığlık; feryat. **2.** *ünl.* Yazık; eyvah! ☞ **vaveyla koparmak,** *Çığlık atmak; feryat etmek; bağırıp çağırmak.*|| **vaveyla kopmak,** *Çığlık, feryat duyulmak.*

vavi, [Ar. vāv > vāvī واوى] *(va:vi:) {OsT} sf.* **1.** Vav harfi ile ilgili. **2.** İçinde vav harfi bulunan.

vavik, [? vavik] *is.* Okçulukta, okun hedefe vurmayarak yana düşmesi.

vaviyen, [Fr. va et vient *(git gel)*] *is.* Bir lambayı iki ayrı yerdeki anahtarlardan yakıp söndürmeye yarayan düzenek.

vay, [vay واى] *ünl.* **1.** Şaşkınlık belirtir. **2.** Acı duyulduğunu anlatır. **3.** Alay belirtir. **4.** (Yönelme durumundaki bir isimle birlikte) o varlığın kötü duruma düşeceğini belirtir. **5.** *{eAT}* Eyvah. **6.** *{ağız}* Seslenme bildirir. [DS] ⧉ **vaya batasın,** *{ağız} (İlenç için) üzüntüye, yasa boğulasın.* [DS]|| **vay aña,** *{OsT} Yazıklar olsun ona!*|| **vay anam vay!** *1. Alay belirtir. 2. Şaşma belirtir.*|| **vay anasını!** *Şaşkınlık ya da kızgınlık hallerinde söylenir.*|| **vay beni;** *{ağız} Üzüntü bildirir; vah ne kötü!* [DS]|| **vay bu,** *{ağız}* → vay beni. [DS]|| **vay canına,** *Şaşkınlık ya da kızgınlık hallerinde söylenir.*|| **vayına oturasın,** *{ağız} "Acısını göresin" anlamında ilenç sözü.* [DS]|| **vayın çoyun,** *{ağız} İster istemez.* [DS]|| **vay ki,** *{eAT} Öfkeyle; köpürerek.*|| **vay saña,** *{eAT} {OsT} Yazıklar olsun sana.*|| **vay sen misin?** *Bir söz ya da davranışın bir kimse üzerinde yarattığı öfke ya da kızgınlığı anlatmakta kullanılır.*|| **vay size,** *{eAT} {OsT} Yazıklar olsun size.*|| **vay vay,** *{ağız} 1. Acı ve üzüntü bildirir. 2. Üzüntü ile birlikte karışık alay sözü; yok canım sen de!* [DS]|| **vay vay tüyü,** *{ağız} Vücuttaki ince, sarı tüyler.* [DS]

vaya, [vay-a] *{ağız} sf.* Yararsız. [DS]

vaybabamcı, [vay+baba-m-cı] *is.* Çok samimi imiş gibi davranarak kucaklama ve sarılma sırasında cüzdan aşıran yankesici.

vaybabamcılık, -ğı [vay+baba-m-cı-lık] *is.* Rastladığı kişiyi önceden tanıyormuş gibi sarılarak kucaklayan ve bu sırada cüzdanını çarpan yankesicinin yaptığı iş.

vaydik, -ği [? vaydik] *{ağız} is.* Don. [DS]

vaye, [Far. vāye وايه] *(va:ye) {OsT} is.* Kısmet; nasip. ⧉ **vāye-dār,** *{OsT} Nasipli; kısmetli.*|| **vāye-gîr,** *{OsT} Nasip almış.*|| **vāye-mend,** *{OsT} Kısmetli; nasipli.*

vayıfsanmak, [hayıf-sa-n-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* Üzülmek; hayıflanmak. [DS]

vayınsamak, [vay-ın-sa-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-s(ı) -yor]* Söylenen sözü tekrar ederek alay etmek, eğlenmek. [DS]

vayış, [vay+iş / vay-ış ?] *{ağız} is.* İş veya ekim dikimde ortak olan kişilerden her biri. [DS]

vaynaça, [vay+nice] *sf.* Çok. ⧉ **vaynaça vaynaça,** *{ağız} Olsa olsa; etse etse.* [DS]

vayturi, [Sansk. vaidūrya] *{eT} is.* Kaya billuru. [EUTS]

vayvasıl, [vay+vasıl ?] *{ağız} is.* **1.** İşi abartma. **2.** Kavga gürültü çıkarma. [DS]

vayvay[1], [vay+vay] *{ağız} is.* Kulpsuz iri fincan. [DS] ⧉ **vayvay çanağı,** *{ağız} Kırılabilir malzemeden yapılmış kap kacak; cam veya porselen mutfak eşyası.* [DS]||

vayvay[2], [vay+vay] *{ağız} is.* **1.** Şubat ayı içindeki don süresi. **2.** Güzlük ekim sırasında, geç kalındığında ekilen tohumlara zarar veren don ve don olan günler süresi. [DS] ⧉ **vayvay tavı,** *{ağız} Bir işin yapılabileceği en uygun zaman.* [DS]|| **vayvay tavu,** *{ağız} Toprağın ekime elverişli olduğu çoğunlukla 10 Kasım- 3 Ocak arasındaki tavı; ekim için en uygun zaman ve tav.* [DS]||

vayvaycı, [vay+vay-cı] *sf.* Yaygaracı; mızmız.

vayvaycılık, -ğı [vay+vay-cı-lık] *is.* Yaygaracılık; mızmızlık.

vayvillim, [? vayvillim] *{ağız} is.* Çığlık; gürültü. [DS]

va'z, [Ar. vaᶜẓ وعظ] *(va-z) {OsT}* → vaaz.

vaz[1], [vaz / vez / vız / viz / voz *(yans.)*] *is.* **1.** Böceklerin uçma sırasında çıkardıkları sesleri, atılan okun çıkardığı sesi, fırlayıp gitme ve yellenme seslerini anlatan kök. *vaz-ır-a-da-k, vaz-ır-a-mak, vaz-ır-da-mak, vaz-ır vazır, vaz(z)-ıl-da-t-mak.* **2.** Vızıltılı bağırma ve çağırma, gevezelik etme, inleme bildiren kök. *vaz-ı-la-mak, vaz-ır-da-mak, vaz vaz*

vaz[2], [Far. vāz واز] *(va:z) {OsT} is.* Bırakma; terk. ⧉ **vaz gele,** *{OsT} Vazgeç: bırakıver.*

vaz[3], **-z'ı** [Ar. važᶜ وضع] *{OsT} is.* **1.** Koyma; konulma; basma. **2.** Bir şey için ayırma; ona ait kılma; tahsis etme. **3.** Bir şey ortaya koyma; oluşturma; tesis etme. **4.** Durum; konum; hâl; tarz; biçim; tavır. ⧉ **vaz etmek,** *Vazetmek.*|| **vaz'-ı esās,** *{OsT} Temellendirme.*|| **vaz'-ı haml,** *{OsT} Doğurma.*|| **vaz'-ı kadem,** *{OsT} Ayak basma.*|| **vaz'-ı kadîm,** *{OsT} Bir yerin eski durumu.*|| **vaz'-ı kanūn,** *{OsT} Kanun yapma; yasa çıkarma.*|| **vaz'-ı lenger,** *{OsT} dnz. Demir atma.*|| **vaz'-ı mühr,** *{OsT} Mühür basmak; mühürlemek.*|| **vaz'-ı sahne,** *{OsT} tiy. Oyunu sahneye koyma.*|| **vaz'-ı ye'd,** *{OsT} El koyma; vaziyet.*

vaz[4], [uyaz / üvez] *{ağız} is.* **1.** Üvez. **2.** Hurma. [DS]

vazaat, [Ar. vaẓāᶜat وضاعت] *(vaza:at) {OsT} is.* Alçaklık; bayağılık.

vazah, [Ar. važāḥ وضاح] *(vaza:h) {OsT} is.* Beyaz, güzel yüzlü adam.

vazahat, -ti [Ar. važāḥat وضاحات] *(vaza:hat) {OsT} is.* Açık seçik olma; açıklık; vazıhlık.

vazaif, [Ar. vaẓīfe > vaẓā'if وظائف] *(vaza:if) {OsT} is.* Vazifeler; görevler; ödevler. ⧉ **vazāif-i kanūniye,** *{OsT} Yasal görevler; yasal yükümlülükler.*|| **vazāif-i milliye,** *{OsT} Millî sorumluluklar.*|| **vazāif-i sagîre,** *{OsT} 1. Küçük görevler. 2. huk. Yargı kuruluşlarında ana görevlerin dışında kalan ikinci dereceden işler; ikincil görevler.*

vazalak[1], **-ğı** [vaz *(yans.)* > vaz-ala-k] *{ağız} sf.* **1.** Sözünü bilmez; yersiz, gereksiz ve kaba konuşan; geveze. **2.** Serseri; aptal. [DS]

vazalak[2], **-ğı** [vaz *(yans.)* > vaz-ala-k] *{ağız} is.* **1.** Oruç yiyen. **2.** Alevi. **3.** Müslüman olmayıp Müslüman görünen. [DS]

vaz'an, [Ar. vażᶜ > vażᶜan وضعا] *(vaz-an) {OsT} zf.* **1.** Vaziyeti itibariyle; asıl durumuna göre. **2.** Asıl sözlük anlamı bakımından.

vazedilme, [Ar. vażᶜ + T. e(t)-il-me] *is.* Vazedilmek eylemi.

vazedilmek, [Ar. vażᶜ + T. e(t)-il-mek] *edil. f. [-ir]* Ortaya konulmak.

vazektomi, [Fr. vasectomie] *is. tıp.* → vasektomi.

vazelin, [Al. wasser *(su)* + Yun. elaion *(zeytin yağı)* + Fr. -ine > Fr. vaseline] *is.* Ham petrolün ağır bölümlerinden elde edilen 30°C'de eriyen, su ile karışmaz, deri tarafından emilmez bir hidrokarbon karışımı; parafin yağı;

vazelinleme, [vazelin-le-me] *is.* Vazelinlemek eylemi.

vazelinlemek, [vazelin-le-mek] *gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* Vazelin sürmek.

vazetme, [Ar. vażᶜ + et-me] *is.* Vazetmek eylemi.

vazetmek, [Ar. vażᶜ + et-mek] *gçl. f. [-(d)-er]* Koymak; konulmak.

vazgeçilme, [Far. vāz *(terk)* + T. geç-il-me] *is.* Vazgeçilmek eylemi.

vazgeçilmek, [Far. vāz *(terk)* + T. geç-il-mek] *edil. f. [-ir]* Vazgeçmek eylemi yapılmak; feragat edilmek.

vazgeçirilme, [Far. vāz *(terk)* + T. geç-ir-il-me] *is.* Vazgeçirilmek eylemi.

vazgeçirilmek, [Far. vāz *(terk)* + T. geç-ir-il-mek] *edil. f. [-ir]* Vazgeçirmek eylemi yapılmak; feragat ettirilmek.

vazgeçirme, [Far. vāz *(terk)* + T. geç-ir-me] *is.* Vazgeçirmek eylemi.

vazgeçirmek, [Far. vāz *(terk)* + T. geç-ir-mek] *gçl. f. [-ir]* Vazgeçmek eylemini yaptırmak; feragat ettirmek.

vazgeçme, [Far. vāz *(terk)* + T. geç-me] *is.* Vazgeçmek eylemi; feragat.

vazgeçmek, [Far. vāz *(terk)* + T. geç-mek] *gçsz. f. [-er]* **1.** Hakkı olan veya hak saydığı bir şeyi artık istememek; feragat etmek. **2.** İleriden beri yapmakta olduğu bir şeyi, bir alışkanlığı bırakmak; yapmaz olmak. **3.** Niyetinden ve kararından dönmek; tasarladığı şeyden dönmek. **4.** İşbirliği, arkadaşlık vb. yaptığı biri ile bağlarını koparmak. **5.** (Olumsuz olarak) sonuna kadar sürdürmek.

vazgeldek, -ği [? vazgeldek] *{ağız} is.* Yaban tavuğu; mezgeldek. [DS]

vazgelme, [Far. vāz *(terk)* + T. gel-me] *is.* Vazgelmek eylemi.

vazgelmek, [Far. vāz *(terk)* + T. gel-mek وازكلمك] *{eAT} {OsT} gçsz. f. [-ir]* Vazgeçmek; feragat etmek. ⊡ **vazgel e!** *{eAT} Vazgeç; bırakıver.*

vazgetirmek, [Far. vāz + T. getir-mek وازكترمك] *{eAT} gçl. f. [-ür]* Vazgeçirmek.

vazgiz, [vaz+gez > vazgiz] *{ağız} is.* **1.** Kırık çizgi; zikzak. **2.** Bir hat üstünde gidip gelen taşıt. [DS]

vazgûn, [Far. vāzgūn / vāzgūne وازگون / وازگونه] *(va:zgû:n) {OsT} is.* → vajgun.

vazı, -ı'ı [Ar. vażᶜ > vāżıᶜ / vāżıᶜa واضع / واضعه] *(va:zı:) {OsT} sf.* **1.** Koyan. **2.** Tesis eden; kuran. ⊡ **vāzı'-ı imzā,** *{OsT} İmza koyan.*|| **vāzı'-ı kanun,** *{OsT} Yasa çıkaran.*

vazı'a, [Ar. vāżıᶜ > vāżıᶜa واضعه] *(va:zıa) {OsT} sf.* Koyan.

vazıh, [Ar. vużūḥ > vāżıḥ / vāżıḥa واضح / واضحه] *(va:zıh) {OsT} sf.* Açık; belli; kapalı olmayan; şüpheye yer bırakmayan; kolay anlaşılır. ⊡ **vāzıh olmak,** *{OsT} Açık ve anlaşılır durumda olmak.*

vaz'ıhamil, -mli [Ar. vażᶜ-ı ḥāmil وضع حامل] *(vaz'ıha:mil) {OsT} sf.* Doğuran.

vazıhan, [Ar. vāżıḥ>vāzıḥan واضحا] *(va:zıhan) {OsT} zf.* Açık ve anlaşılır olarak.

vazı'ıkanun, [Ar. vāżıᶜ-ı ḳānūn واضع قانون] *(va:zıka:nu:n) sf.* Yasa yapan; kanun çıkaran; kanun koyan.

vaz'ıkanun, [Ar. vażᶜ-ı ḳānūn وضع قانون] *(vazıka:nu:n) {OsT} is..* Yasa yapma; kanun çıkarma; kanun koyma.

vazılamak, [vaz *(yans.)* > vaz-ı-la-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(ı)-yor]* **1.** (Köpek için) bağırmak. **2.** Anlamsız, yersiz konuşmak. **3.** (Vücut için) ağrımak. [DS]

vazır, [vaz *(yans.)* > vaz-ır] *is.* **1.** Böceklerin uçma sırasında çıkardıkları sesleri, atılan okun çıkardığı sesi, fırlayıp gitme ve yellenme seslerini anlatan yansımalı gövde. **2.** Vızıltılı bağırma ve çağırma, gevezelik etme, inleme bildiren yansımalı gövde. ⊡ **vazır vazır,** *{ağız} 1. Birbiri ardından. 2. Kolay kolay. 3. Çok çok; sık sık.* [DS]

vazıradak, -ğı [vaz *(yans.)* > vaz-ır-adak] *{ağız} zf.* (Girmek, çıkmak vb. için) Düşünmeden; çekinmeden; birdenbire. [DS]

vazıramak, [vaz *(yans.)* > vaz-ır-a-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-r(ı)-yor]* Def olup gitmek. [DS]

vazırdamak, [vaz *(yans.)* > vaz-ır-da-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-d(ı)-yor]* **1.** Anlamsız ve yersiz konuşmak. **2.** (Sürtünen iki sert ağaç için) ses çıkarmak. [DS]

vazırtdak, -ğı [vaz *(yans.)* > vaz-ır-t-dak] *{ağız} zf.* (Yellenmek için) sesli ve birden. [DS]

vazı'ülyed, [Ar. vażıᶜū'l-yed واضع اليد] *{OsT} sf.* El koyan.

vaz'ıyed, [Ar. vażᶜ-ı yed وضع يد] *{OsT} is.* El koyma.

vaz'î, [Ar. vażᶜ > vażᶜī / vażᶜīyye وضعى / وضعيه] *(vazi:) {OsT} sf.* Kurma, yapma, koyma ile ilgili.

vazî, -i'ı [Ar. vażīᶜ / vażīᶜa وضيعه / وضيع] *(vazi:) {OsT} sf.* Alçak; bayağı; adi; aşağılık.

vazife, [Ar. vaẓīfe وظيفه] *(vazi:fe) {OsT} is.* **1.** Görev. **2.** Ödev. **3.** Günlük ücret; yevmiye. ⊡ **vazife aşkı,** *Mesleğine ve görevine tutkunluk derecesinde bağlılık.*|| **vazife etmek,** *Görev bilmek.*|| **vazife görmek,** *Bir görevi yerine getirmek; görevini sürdürmek.*|| **vazîfe-i makaddes,** *{OsT} Kutsal görev.*|| **vazîfe-i mütehattime,** *{OsT} Yapılması gerekli görev.*|| **vazîfe-i zimmet,** *{OsT} Borç olan görev.*|| **vazife kurbanı,** *Görev başında şehit edilen kimse.*|| **vazife sahibi,** *İşi gücü olan.*|| **vazifesi mi?** *1. Umurunda değil. 2. Onu ilgilendirmez; ona ne.*|| **vazifesinden olmak,** *Görevini yitirmek.*|| **vazife şehidi,** *Görev başında şehit olan kimse.*|| **vazifeyi suiistimal,** *{OsT} Görevi kötüye kullanma.*

vazifedar, [Ar. vaẓīfe + Far. -dār وظيفه دار] *(vazi:feda:r) {OsT} is.* **1.** Görevli. **2.** Memur.

vazifedaran, [Ar. vaẓīfe + Far. -dārān وظيفه داران] *(vazi:feda:ra:n) {OsT} is.* **1.** Görevliler. **2.** Memurlar.

vazifehar, [Ar. vaẓīfe + Far. -hᵛār وظيفه خوار] *(vazi:feha:r) {OsT} is.* Ücretli; maaşlı; ödenekli.

vazifeharan, [Ar. vaẓīfe + Far. -hᵛārān وظيفه خواران] *(vazi:feha:ra:n) {OsT} is.* Ücretliler; maaş alanlar; ödeneği olanlar.

vazifelendirilme, [vazife-le-n-dir-il-me] *is.* Vazifelendirilmek eylemi.

vazifelendirilmek, [vazife-le-n-dir-il-mek] *edil. f. [-ir]* Vazifelendirme eylemi yapılmak; kendisine bir vazife verilmek; görevlendirilmek; ödevlendirilmek.

vazifelendirme, [vazife-le-n-dir-me] *is.* Vazifelendirmek eylemi.

vazifelendirmek, [vazife-le-n-dir-mek] *gçl. f. [-ir]* Bir görev ya da sorumluluk yüklemek; görevlendirmek; ödevlendirmek.

vazifeli, [vazife-li] *sf.* **1.** Vazifesi olan; görevlendirilmiş bulunan; kendisine bir görev verilen; görevli. **2.** Kendisine bir ödev verilmiş bulunan; ödevli.

vazifenaşinas, [Ar. vaẓīfe+Far. nāşinās وظيفه ناشناس] *(vazi:fena:şina:s) {OsT} sf.* Görevini bilmeyen.

vazifesiz, [vazife-siz] *sf.* Vazifesi olmayan; görevsiz; ödevsiz.

vazifesizlik, -ği [vazife-siz-lik] *is.* Vazifesiz olma durumu; görevsizlik; ödevsizlik.

vazifeşinas, [Ar. vaẓīfe + Far. şinās وظيفه شناس] *(vazi:feşina:s) {OsT} sf.* Üzerine aldığı işi büyük bir titizlikle yerine getiren; işine ve görevine bağlı olan.

vazifeşinasane, [Ar. vaẓīfe + Far. şinās وظيفه شناسانه] *(vazi:feşina:sa:ne) {OsT} zf.* İşine, görevine bağlı birine yakışır biçimde.

vazifeşinasi, [Ar. vaẓīfe + Far. şināsī وظيفه شناسى] *(vazi:feşina:si:) {OsT} is.* Göreve bağlılık; görevde titizlik.

vazifeşinaslık, [Ar. vaẓīfe + Far. şinās + T. -lık وظيفه شناسلق] *(vazi:feşinaslık) {OsT} is.* Göreve bağlılık; görevde titizlik.

vazifeten, [Ar. vaẓīfeten وظيفةً] *(vazi:fe'ten) {OsT} zf.* Görev gereği; görevli olarak.

vazih, [Ar. vużūḥ > vażıḥ / vazīḥa وضيح / وضيحه] *(vazi:h) {OsT} sf.* Apaçık; besbelli.

vazilenmek, [vaz *(yans.)* > vaz-i-le-n-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* Ağlamak; sızlanmak. [DS]

vazime, [Ar. vażīme وضيمه] *(vazi:me) {OsT} is.* **1.** Kalabalık toplantı. **2.** Konuklar topluluğu. **3.** Sefere çıkanların oluşturduğu topluluk. **4.** Cenaze sonrasında yoksullara verilen yemek.

vazin, [Ar. vezn > vāzin وازن] *(va:zin) {OsT} sf.* **1.** Doğru tartılmış; tartısı doğru. **2.** Tartısı eşit; denk.

vaziyet, [Ar. vażᶜ => vażᶜiyyet وضعيت] *{OsT} is.* **1.** Konum. **2.** Durum; hâl. ⊡ **vaziyet almak,** *Belli bir tavır takınmak.*|| **vaz'iyet-i ezhār,** *{OsT} bot. Çiçek durumu.*|| **vaz'iyet-i irtika',** *{OsT} gök b. Yücelme durumu.*|| **Vaziyet ne merkezde?** *"Durum nasıl, işler nasıl gidiyor?" anlamında kullanılır.*

vazo, [Lat. vasis > İt. vaso] *is.* İçine kesme çiçek konulan çeşitli biçim ve maddeden yapılmış kap.

vazodilatasyon, [Fr. vasodilatation] *is. tıp.* Damar genişlemesi.

vazolunma, [Ar. vażᶜ + T. ol-un-ma] *is.* Vazolunmak eylemi.

vazolunmak, [Ar. vażᶜ + T. ol-un-mak] *edil. f. [-ur]* Konulmak.

vazomotor, [Fr. vaso-moteur] *sf.* Damar hareketleri ile ilgili. ⊡ **vazomotor sinirler,** *anat. Damar çeperlerine dağılan ve onların kasılmasını, gevşemesini sağlayan sinirler.*

vazotomi, [Lat. vas *(kanal)* +Yun. tome *(kesme)* > Fr. vasotomie] *is. tıp.* Sperma kanallarını keserek kısırlaştırma işlemi.

vazradak, -ğı [vaz *(yans.)* > vaz-(ı)r-adak] *{ağız} zf.* Çabucak; hızla. [DS]

vazvazı, [vaz *(yans.)* > vaz+vaz-ı] *{ağız} is.* Palto. [DS]

vazvazlanmak, [vaz *(yans.)* > vaz+vaz-la-n-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* Yaşlanmak; belleği zayıflamak; aklında iyme oluşmak. [DS]

vazzah, [Ar. vużūḥ > vażżāḥ وضاح] *(vazza:h) {OsT} sf.* **1.** Çok açık ve kolay anlaşılır. **2.** Meydanda; belli. ⊡ **vazzāhü'l-cebîn,** *{OsT} Alnı açık.*

ve, [Ar. > Far. ve و] *{OsT} bağ.* **1.** Aralarında denklik, beraberlik veya ardışıklık bulunan iki kelime, kelime grubu ya da cümle arasına girerek bunları birbirine bağlar. **2.** Karşıtlık bildiren cümleler arasına girerek bunları birbirine bağlar. *Az iş ve çok para.* **3.** Biri diğerinin sonucu olan cümleleri birbirine bağlar. *Çalıştı ve başardı.* **4.** Vurgulama belirtmek amacıyla sonradan eklenen açıklamayı bağlar; üstelik. *Sustu ve o susuş oldu.* **5.** Cümle başlarına gelerek anlama kuvvetlendirme ve süreklilik kazandırır. *Bir daha kent yüzü görmek mi. Ve şimdi dağlarda özgür olmak.* **6.** *is. bsy.* Her iki işlenenin de değeri doğruysa doğru, bunun dışındaki durumlarda yanlış değerini veren Boole işleyeni. **7.** *ed.* Farsçalaşmış olan bu bağlaç eski metinlerde ünlü ile biten kelimeden sonra *vu/vü*, ünsüzle biten kelimeden sonra *u/ü* biçiminde kullanılır. *Leylâ vü Mecnun, Ferhat ü Şirin.* ⊡ **ve ba'dü,** *Ondan sonra; imdi.*|| **ve başkaları,** *Birbirine benzeyen, birbiri ile ilgisi bulunan ögelerden akla gelenleri sıraladıktan sonra aynı durumda olanları da bu sıralamaya dahil etmek amacıyla söylenen söz; kısa yazılışı, vb.*|| **ve benzerleri,** *Birbirine benzeyen, birbiri ile ilgisi bulunan ögelerden akla gelenleri sıraladıktan sonra aynı durumda olanları da bu sıralamaya dahil etmek amacıyla söylenen söz; kısa yazılışı, vb.*|| **ve devamı,** *Birbirine benzeyen, birbiri ile ilgisi bulunan ögelerden akla gelenleri sıraladıktan sonra aynı durumda olanları da bu sıralamaya dahil etmek amacıyla söylenen söz; kısa yazılışı, vd.*|| **ve diğerleri,** *Birbirine benzeyen, birbiri ile ilgisi bulunan ögelerden akla gelenleri sıraladıktan sonra aynı durumda olanları da bu sıralamaya dahil etmek amacıyla söylenen söz; kısa yazılışı, vd.*|| **ve mā fīhā,** *{OsT} Ve onun içindekiler.*

veba, -yı (*OsT.* **a'i**) [Ar. vebā' وباء] *(veba:) {OsT} is. tıp.* **1.** Yersin basilinin sebep olduğu, değişik yollardan bulaşan, bilinç bulanıklığı ve yüksek ateşle ağır seyreden öldürücü bir hastalık; taun. **2.** Domuz, kuş, sığır, at gibi hayvanlarda da büyük kıranlara sebep olan çeşitli bulaşıcı hastalıklara verilen ad. ⊡ **veba otu,** *bot.* Birleşikgillerden, uzun saplı alt yaprakları yürek biçiminde, pembe ya da beyaz, güzel kokulu, kömeçler oluşturan çiçekleri bazen kışın yapraklarından önce açan çok yıllık otsu bitki, *(Petasites fragrans).*

veba'î, [Ar. vebā'ī / vebā'iyye وبائى / وبائيه] *(veba:i:) {OsT} sf.* Vebaya ait; veba ile ilgili.

vebal, -li [Ar. vebāl وبال] *(veba:l) {OsT} is.* **1.** Şiddet. **2.** Ağırlık. **3.** Bir işin olumsuz sonuçları ile ilgili manevi sorumluluğu; günah; azap. ⊡ **vebal altında kalmak,** *Bir manevi sorumluluk altına girmek; borçlanmak.*|| **vebali boynuna,** *(Yapılmakta olan bir iş için) sorumluluğu veya günahı yaptırana aittir, anlamında kullanılır.*|| **vebalini çekmek,** *Yapılan bir işten doğan sorumluluğu yüklenmek; cezasını çekmek; günahını yüklenmek.*

vebalet, [Ar. vebāl / vebālet وبالت] *(veba:let) {OsT} is.* → vebal.

vebalı, [veba-lı] *sf.* Vebaya tutulmuş olan.

veber, [Ar. veber وبر] *{OsT} is.* **1.** Bazı bitkilerde görülen tüycük. **2.** Deve veya tavşan tüyü. **3.** Hav.

vebr, [Ar. vebr وبر] *{OsT} is. zool.* Ak tavşan; Arabistan tavşanı, *(Hyrax syriacus).*

vec, [véc] *{ağız} is.* Umur. [DS] ⊡ **vecine olmamak,** *{ağız} Umurunda olmamak; aldırış etmemek.* [DS]

veca, -a'ı [Ar. veca' وجع] *{OsT} is. tıp.* Bedende duyulan ağrı, sızı. ⊡ **veca'-i batn,** *{OsT} tıp. Karın ağrısı.*|| **veca'-i cenb,** *{OsT} tıp. Göğsün yanlarında görülen ağrı.*|| **veca'-i mafsal,** *{OsT} tıp. Eklem ağrısı.*

vecahet, [Ar. vecāhet وجاهت] *(veca:het) {OsT} is.* **1.** Yüz güzelliği; gösterişlilik. **2.** Şeref; itibar; onur.

vecahetli, [vecahet-li] *(veca:hetli) sf.* **1.** Güzel olan; gösterişli. **2.** Onurlu; şerefli.

vecaib, [Ar. vecībe > vecā'ib وجائب] *{OsT} is.* Yerine getirilmesi zorunlu olan şeyler; boyna borç olan şeyler; vecibeler.

vecazet, [Ar. vecz > vecāzet وجازت] *(veca:zet) {OsT} is.* (Anlatım için) kısa ve özlü olma.

vecd, [Ar. vecd وجد] *{OsT} is.* → vecit. ⊡ **vecd ü istiğrak,** *{OsT} Dünyayı unutma; kendinden geçme.*

vecdalud, [Ar. vecd + Far. -alūd وجد آلود] *(vecda:lû:d) {OsT} sf.* Coşturan; vecde getiren.

vecdan, [Ar. vecdān وجدآن] *(vecda:n) {OsT} is.* Coşma ve kendinden geçme hâli.

vecdaver, [Ar. vecd+Far. -āver وجد آور] *(vecda:ver) {OsT} sf.* Coşkunluk veren; heyecanlandıran; heyecan veren; coşkulu.

vecdet, [Ar. vecdet وجدت] *{OsT} is.* **1.** Coşkunluk. **2.** Zenginlik.

vecdi, [Ar. vecd > vecdī / vecdiyye وجدى / وجديه] *(vecdi:) {OsT} sf.* Vecitle ilgili; coşkuya ilişkin.

vecel, [Ar. vecel وجل] *{OsT} is.* Korkma; ürkme.

vecenat, [Ar. vecne >vecenāt وجنات] *(vecena:t) {OsT} is.* Yanak yumruları; elmacık kemikleri.

vecenî, [Ar. vecne > vecenī وجنى] *(veceni:)* *{OsT}* *sf.* *tıp.* Yanakla ilgili; yanaktaki şişliklerle ilgili.

vecer, [Ar. vecer وجر] *{OsT}* *is.* Fetva. ⊡ **vecer-ger,** *{OsT} Fetva veren; müftü.*

vech, [Ar. vech وجه] *{OsT}* *is.* **1.** Yüz; çehre; surat. **2.** Bir şeyin üst tarafı; yüzey. **3.** Bir şeyin ön tarafı; alın; ön. **4.** Neden; sebep; gibi; ilgi. **5.** Biçim; tarz; üslup; yol; şekil. **6.** Araç; vasıta. ⊡ **vech-i āhar,** *{OsT} Başka bir sebep; diğer neden.*|| **vech-i ahsen,** *{OsT} En güzel yol; en iyi biçim.*|| **vech-i güzîn,** *{OsT} Seçkin, soylu yüz.*|| **vech-i hāl,** *{OsT} Bir kimsenin durumu.*|| **vech-i iğbirār,** *{OsT} Gücenme durumu.*|| **vech-i lāyık,** *{OsT} Uygun biçim.*|| **vech-i māaş,** *{OsT} Geçim yolu.*|| **vech-i maîşet,** *{OsT} Geçim kaynağı.*|| **vech-i mergûb,** *{OsT} Beğenilen biçim; beğenilen tarz.*|| **vech-i meşrūb üzere,** *{OsT} Anlatıldığı gibi.*|| **vech-i mülāhaza,** *{OsT} Bakış açısı.*|| **vech-i müvecceh,** *{OsT} Doğru ve yerinde davranış.*|| **vech-i şebeh,** *{OsT} ed. Benzetme yönü.*|| **vech-i şer'î,** *{OsT} Yasal yol; yasal davranış.*|| **vech-i tafsilî,** *{OsT} Dolaylı anlatım.*|| **vech-i tesmiye,** *{OsT} Adlandırma sebebi.*|| **vechü'l-arz,** *{OsT} Yeryüzü.*|| **vechü'l-Hak,** *{OsT} tasvf. Varlıkların özünde bulunarak var olmalarını sağlayan İlâhî gerçeklik.*

veche, [Ar. vech > veche وجه] *{OsT}* *is.* → veçhe. ⊡ **veche-i azîmet,** *{OsT} Gidiş yolu.*|| **veche-i maksūt,** *{OsT} Amaçlanan sonuç.*

vechen, [Ar. vech > vechen وجهاً] *(ve'chen)* *{OsT}* *zf.* **1.** Görünüş bakımından; görünüşçe. **2.** Bir açıdan; bir yönden.

vecheyn, [Ar. vech > vecheyn وجهين] *{OsT}* *is.* İki yan; iki taraf; sağ ve sol.

vechi, [Ar. vech > vechī > vechiyye وجهى] *(vechi:)* *sf.* Görünüşle ilgili; yüze ait.

vechile, [Ar. vech + T. ile] *zf.* ... nedenle; (belirtilen) sebep dolayısıyla.

veci, -i'ı [Ar. vecaʿ > vecīʿ / vecīʿa وجيع / وجيعه] *(veci:)* *{OsT}* *sf.* Sızlatan; ağrı veren.

vecibe, [Ar. vecībe وجيبه] *(veci:be)* *{OsT}* *is.* Yapılması zorunlu olan iş, görev, ödev; boyun borcu. ⊡ **vecîbe-i nezāket,** *{OsT} Nezaket borcu.*|| **vecîbe-i zimmet,** *{OsT} Boyun borcu.*

vecih, [Ar. vecāhet > vecīh / vecīhe وجيه / وجيهه] *(veci:h)* *{OsT}* *sf.* **1.** Güzel; hoş. **2.** Uygun; münasip. **3.** *is.* Bir kavmin büyüğü.

vecih, -çhi [Ar. vech وجه] *{OsT}* *is.* → vech.

vecihi, [Ar. vecīh > vecīhī وجيهى] *(veci:hi:)* *{OsT}* *sf.* **1.** Güzelle ilgili; güzelliğe ilişkin. **2.** Şefle ilgili.

vecit, -cdi [Ar. vecd وجد] *{OsT}* *is.* **1.** Sevgi, hayranlık gibi ağır basan, yoğun bir heyecan yüzünden doğan coşkunlukla kendinden geçme; sevinçten bayılma. **2.** *isl.* Ruhun doğrudan doğruya Allah'a ulaştığı ve onun varlığının çok yoğun biçimde bilincine vardığı özel ve gizemli durum. ⊡ **vecde gelmek,** *1. Dinî bir duygu ya da heyecan yüzünden kendinden geçmek. 2. Bir şey karşısında aşırı heyecan duymak.*

veciz, [Ar. vecāzet > vecīz / vecīze وجيزه / وجيز] *(veci:z)* *{OsT}* *sf.* **1.** (Anlatım için) az ve öz. **2.** Kısa; derli toplu.

vecize, [Ar. vecīz > vecīze وجيزه] *(veci:ze)* *{OsT}* *is.* *ed.* Söylemi az, anlamı çok anlatım; derin anlamlı, özlü ve güzel söz; özdeyiş; icazlı söz.

vecne, [Ar. vecne وجنه] *{OsT}* *is.* *anat.* Elmacık kemiği.

vecr, [Ar. vecr وجر] *{OsT}* *is.* Mağara.

veç, [veç] *{ağız}* *is.* Güvey evinden gelin evine gelen çeyizlik eşyalar. [DS]

veçhe, [Ar. veche وجهه] *{OsT}* *is.* **1.** Yüz; surat; çehre. **2.** Tutulan yol; gidiş. **3.** Yön. **4.** *as.* Büyük birlikler tarafından uygulanmak üzere genel bir harekât planını açıklayan ya da bunu genel bir yönerge hâlinde belirten özel emir. ⊡ **veçhe vermek,** *Yön kazandırmak; yön vermek.*

veçhişebeh, [Ar. vech-i şebeh وجه شبه] *{OsT}* *is.* *ed.* Benzetme yönü.

ved, -ddi [Ar. vedd ود] *{OsT}* *is.* Sevgi; dostluk; muhabbet.

veda[1], -a'ı [Ar. vedāʿ وداع] *{OsT}* *(veda:)* *is.* **1.** Ayrılırken karşılıklı esenlik dileme. **2.** Uzun sürecek bir ayrılış; ayrılık. **3.** *mecaz.* Sevilen ve ilgi duyulan bir şeyle ilgiyi kesme; vazgeçme. ⊡ **veda etmek,** *1. Vedalaşmak; esenleşmek. 2. mecaz. Sevilen bir şey ile olan ilgisini kesmek.*|| **Veda Haccı,** *Hz. Muhammed'in 632 yılında yerine getirdiği ilk ve son hac görevi.*|| **Veda Hutbesi,** *Hz. Muhammed'in veda haccında söylediği hutbe (6 Mart 632-9 Zilhicce 10, Cuma).*|| **vedā'-ı mülk-i vücūd,** *{OsT} Varlık ülkesine veda etmek; ölmek.*

veda[2], -a'ı [Ar. vedaʿ ودع] *{OsT}* *is.* Katır boncuğu; beyaz boncuk.

veda[3], [Sank. veda *(bilgi)*] *is.* Brahman edebiyatının tümü.

veda'at, -ti [Ar. vedāʿat وداعت] *(veda:at)* *{OsT}* *is.* **1.** Emanet olarak bırakılmış şey. **2.** Sakin olma; durgunluk; rahatlık.

veda'atiyle, [Ar. vedāʿat + T. ile وداعتيله] *(veda:atiyle)* *{OsT}* *zf.* Aracılığıyla; vasıtası ile.

vedacılık, -ğı [veda-cı-lık] *is.* Brahmacılıkta vedaların içerdiği ayin ve inançların tümü.

vedad, [Ar. vedād وداد] *(veda:d) {OsT} is.* → vedat.

vedalaşma, [veda-la-ş-ma] *(veda:laşma) is.* Vedalaşmak eylemi.

vedalaşmak, [veda-la-ş-mak] *(veda:laşmak) işteş f. [-ır]* **1.** Uzun süre görüşmemek üzere birbirine esenlik dileyerek ayrılmak. **2.** *mecaz.* Sevilen bir şey ile olan ilgisini kesmek.

vedaname, [Ar. vedāʿ + Far. nāme وداعنامه] *(veda:na:me) {OsT} is.* Kendisinin ya da selefinin görevinin sona erdiğini bildiren ve elçi tarafından devlet başkanına sunulan mektup.

vedat, -dı [Ar. vedād وداد] *(veda:t) {OsT} is.* Sevgi; dostluk.

vedayi, -i'i [Ar. vedīʿa > vedāyiʿ ودايع] *(veda:yi:) {OsT} is.* Emanet olarak bırakılan şeyler.

veddua, [Ar. ve'd-duʿā والدعا] *(veddua:) {OsT} ünl.* Dualarımız sizinledir.

vede, [Ar. vaʿde => vede] *{ağız} is.* Zaman; süre. [DS]

vedi[1], **-i'ı** [Ar. vedaʿa > vediʿ وديع] *(vedi:) {OsT} sf.* **1.** Kendisine emanet bırakılan; emaneti üstlenen. **2.** *isl.* Başkalarına ait bir malı saklamayı yüklenen; emaneti saklayan kişi.

vedi[2], [Ar. vedī ودى] *(vedi:) {OsT} is.* **1.** İşedikten sonra çıkan su. **2.** Arabistan'ın bazı bölgelerinde alınan vergi.

vedi'a, [Ar. vedīʿ > vedīʿa وديع] *(vedi:a:) {OsT} is.* **1.** Saklanmak üzere bırakılan şey; emanet. **2.** *huk.* Bir kimseye saklaması için bırakılan mal; emanet.

vedid, [Ar. vedd > vedīd / vedīde وديد / وديده] *(vedi:d) {OsT} sf* Sevgisi çok olan; dost.

vedire, [Bulg. vědrò] *{ağız} is.* → vedre. [DS]

vedre, [Bulg. vědrò] *{ağız} is.* **1.** Süt sağılan tahta - kova; külek. **2.** Su kovası. [DS]

vedud, [Ar. vedd > vedūd ودود] *(vedu:d) {OsT} sf.* **1.** Aşırı derecede sevecen. **2.** *isl.* Kullarını seven, iyileri rahmet ve rızasına erdiren ya da sevilmeye, dostluğu kazanılmaya layık tek varlık anlamında Allah'ın güzel adlarından biri.

veduk, -ğu [Ar. vedūḳ ودوق] *(vedu:k) {OsT} sf.* (Hayvan için) kösnük.

vefa, [Ar. vefā وفا] *(vefa:) {OsT} is.* Sevgide bağlılık; dostlukta sebat; sadakat. ⊡ **vefa-bîgâne,** *{OsT} Vefaya yabancı; vefasız.*|| **vefa-dār,** *{OsT} Vefalı.*|| **vefa etmek,** *(Ömür için) yetmek; yetişmek.*|| **vefā-perver,** *{OsT} Sözünde duran; bağlılık gösteren; vefalı.*|| **vefā-peyvest,** *{OsT} Sevgisinde sebat eden; vefalı.*|| **vefā-şiār,** *{OsT} İşi vefa olan; vefa gösteren; bağlı.*|| **vefā-şiārî,** *{OsT} Vefalılık; vefa huyluluk.*

vefakâr, [Ar. vefā+Far. -kār وفاكار] *(vefa:kâ:r) {OsT} sf.* Vefalı.

vefakârlık,-ğı [vefakâr-lık] *(vefa:kâ:rlık) is.* Vefakâr olma durumu.

vefalı, [vefa-lı] *(vefa:lı) sf.* Sevgisi geçici olmayan; sevgide bağlılık gösteren; vefası olan; hakikatli.

vefasız, [vefa-sız] *(vefa:sız) sf* Sevgisi çabuk geçen, vefası olmayan; dostluğu geçici olan; hakikatsiz.

vefasızlık, -ğı [vefa-sız-lık] *(vefa:sızlık) is.* Vefasız olma durumu; hakikatsizlik.

vefat, [Ar. vefāt وفات] *(vefa:t) {OsT} is.* (İnsan için) ölüm. ⊡ **vefat etmek,** *Ölmek.*|| **vefat ilmühaberi,** *{OsT} Ölüm belgesi.*

vefd, [Ar. vefd وفد] *{OsT} is.* **1.** Ulaşma; varma. **2.** Bir yere yerleşmek üzere gelen insan topluluğu. **3.** Özel görevle gönderilen insan topluluğu; kurul; heyet; delegasyon.

vefeyat, [Ar. vefāt > vefiyāt وفيات] *(vefeya:t) {OsT} is.* → vefiyat.

vefi, [Ar. vefā > vefī وفى] *(vefi:) {OsT} sf.* **1.** Sevgisine bağlı; vefalı. **2.** Eksiksiz; tam.

vefik, -kı [Ar. vefḳ > vefīḳ / vefīḳa وفيق / وفيقه] *(vefi:k, k kalın söylenir) {OsT} sf.* Aynı fikirde olan; birbirine uygun olan.

vefiyat, [Ar. vefāt > vefiyāt وفيات] *(vefiya:t) {OsT} is.* Ölümler.

vefk, -kı [Ar. vefḳ وفق] *{OsT} is.* **1.** Uyma; uygun olma. **2.** Barış. **3.** Muska; tılsım. **4.** *sf.* Uygun. ⊡ **vefk-i dilhāh,** *{OsT} Gönlüne uygun.*|| **vefk-i murāt,** *{OsT} İsteğe uygun.*|| **vefk-i rübāî,** *{OsT} Dört çizgi ile çizilmiş, dört kelimelik tılsım.*|| **vefk-i südāsî,** *{OsT} Altıya bölünmüş tılsım veya remil karesi.*|| **vefk-i sülāsî,** *{OsT} Kenarı üç köşeli tılsım.*

vefret, [Ar. vefret وفرت] *{OsT} is.* Bolluk; çokluk.

vega, [Ar. veğā وغا] *{OsT} is.* **1.** Gürültü. **2.** Savaş.

vegadet, [Ar. veğādet وغادت] *(veğa:det) {OsT} is.* **1.** Alçaklık; bayağılık; adilik. **2.** Akılsızlık.

vegayrüha, [Ar. ve ğayruhā / ğayrühu وغيرها] *{OsT} zf.* Ve başkaları; ve diğerleri.

veh, [Ar. veh وه] *ünl.* **1.** *{OsT}* Vah; yazık; ay; vay. **2.** *{ağız}* Üzüntü ve şaşma bildirir. [DS]

vehak, [Ar. vehaḳ وهق] *{OsT} is.* Kement.

vehamet, [Ar. veḥāmet وجامت] *(veha:met) {OsT}* → vahamet.

vehb, [Ar. hibe > vehb وهب] *{OsT} is.* **1.** Bağış; hibe. **2.** Vergi.

vehbi, [Ar. vehb > vehbī / vehbiyye وهبى / وهبيه] *{OsT} sf.* **1.** Tanrı vergisi ile ilgili olan; Tanrı vergisi. **2.** *is. fel.* Doğuştancı.

vehc, [Ar. vehc وهج] *{OsT} is.* Alevli yanma; tutuşma.

vehd, [Ar. vehd / vehde وهد / وهدة] *{OsT} is.* Uçurum; derin vadi.

vehecan, [Ar. vehecān وهجان] *(veheca:n) {OsT} is.* Ateşin alevlenmesi.

vehey, [ve+hey] *{ağız} ünl.* Keçi sürüsünü çağırma ve kovalama, sürme ünlemi. [DS]

vehf, [Ar. vehf وهف] *{OsT} is.* Bitkinin yapraklanması, uzaması, çoğalması.

vehhab, [Ar. vehb > vehhāb وهاب] *(vehha:b) {OsT} sf.* **1.** Çok veren; bağışlayan. **2.** Çeşit çeşit nimetleri sürekli bağışlayıp duran anlamında Allah'ın isimlerinden biri.

vehhac, [Ar. vehc > vehhāc وهاج] *(vehha:c) {OsT} sf.* **1.** Çok parlak; ışıldayan. **2.** Alevlenmiş; tutuşmuş.

vehham, [Ar. vehm > vehhām وهام] *(vehha:m) {OsT} sf.* Aşırı kuruntulu; vehimli.

vehic, [Ar. vehīc وهيج] *(vehi:c) {OsT} is.* Ateşin sıcaklığı.

vehil, [Ar. vehl > vehīl وهيل] *(vehi:l) {OsT} sf.* Çok korkak.

vehim, -hmi [Ar. vehm وهم] *{OsT} is.* **1.** Yersiz korku. **2.** Kuruntu; şüphe; tereddüt. **3.** Yanlış zan; esassız, yanlış düşünce. ⧉ **vehim etmek,** *Vehmetmek.*|| **vehme düşmek,** *Yersiz ve gereksiz korku duymak; yanlış düşüncelere kapılmak.*|| **vehme kapılmak,** *Yersiz ve gereksiz korku duymak; yanlış düşüncelere kapılmak.*

vehimli, [vehim-li] *sf.* Vehim içinde olan; vehme kapılan; kuruntulu.

vehl, [Ar. vehl وهل] *{OsT} is.* **1.** Yanlış anlama. **2.** Bir şeyi ilk görüşte korkma.

vehle, [Ar. vehl > vehle وهلة] *{OsT} is.* **1.** An; dakika. **2.** Bir işin ilk başlangıcı. **3.** İlk görüş tedirginliği; irkilme. ⧉ **vehle-i ulā,** *{OsT} İlk başlangıç.*

vehleten, [Ar. vehle > vehleten وهلةً] *{OsT} zf.* **1.** İlk anda. **2.** Ansızın; birdenbire.

vehm, [Ar. vehm وهم] *{OsT} is.* → vehim. ⧉ **vehm-alūd,** *{OsT} Vehim dolu; vehimle karışık.*|| **vehm-i havas,** *{OsT} Yanılsama.*|| **vehm-nāk,** *{OsT} Vehimli; kuruntulu.*

vehmetme, [Ar. vehm + T. et-me] *is.* Vehmetmek eylemi; kuruntuya kapılma.

vehmetmek, [Ar. vehm + T. et-mek] *gçl. f. [-(d)-er]* **1.** Yersiz olarak bir korkuya ya da şüpheye kapılmak. **2.** Olmayan bir şeyi var sanmak.

vehmi, [Ar. vehm > vehmī / vehmiyye وهمى / وهميه] *(vehmi:) {OsT} sf.* Kuruntu ile ilgili olan.

vehmiyat, [Ar. vehmiyye > vehmiyyāt وهميات] *(vehmiya:t) {OsT} is.* Kuruntular; sanılan şeyler.

vehn, [Ar. vehn وهن] *{OsT} is.* Güçten düşme; güçsüzleşme; gevşeme.

vehs, [Ar. vehş وهص] *{OsT} is.* **1.** Ayak altında çiğneme. **2.** Kırma.

vehub, [Ar. vehūb وهوب] *(vehu:b) {OsT} sf.* Verimli; verimi çok.

vehy, [Ar. vehy وهى] *{OsT} is.* Yıpranma; gevşeme; yırtma.

vejetalin, [Fr. végétalin] *is.* Bazı bitkilerden çıkarılan sadeyağ niteliğindeki bitkisel yağ.

vejetalizm [Fr. végétalisme] *is.* Yalnız bitkisel gıdalara yer veren beslenme düzeni.

vejetan, [Fr. végétant] *sf.* (Ur veya yara için) yüzeysel.

vejetarizm, [Fr. végétarisme] *is.* Sağlığı koruma ve tedavi amacıyla süt, süt ürünleri, yumurta ve bal dışındaki hayvansal besinlerden, özellikle et ve et ürünlerinden uzak durarak bitkisel gıdalarla beslenme düzeni.

vejetaryen, [Fr. végétarien] *sf.* Et yemez.

vejetaryenlik,-ği [vejetaryen-lik] *is.* Et yemezlik.

vejetasyon, [Fr. végétation] *is.* **1.** *tıp.* Deri, mukoza ve organlar üzerinde çıkan karnabahar görünümündeki oluşum; ur; tümör. **2.** *biy.* Bitki örtüsü.

vekahat, -ti [Ar. vekāhat وقاحت] *(veka:hat) {OsT} is.* Utanmazlık; edepsizlik; hayasızlık.

vekâlet, [Ar. vekālet وكالت] *(vekâ:let) {OsT} is.* **1.** Vekil olma durumu; bir başkasının yerine onun işine bakma; birinin herhangi bir işini onun adına yürütme; vekillik. **2.** *huk.* Bir kimsenin işleri için kendisini temsil etmesi amacıyla başkasına verdiği yetki. **3.** *huk.* Bir işin yönetimi, bir hizmetin yerine getirilmesi için iş sahibi ile vekil arasında yapılan sözleşme. **4.** Bakanlık. ⧉ **vekâlet emrine alma,** *Bakanlık emrine alma.*|| **vekâlet etmek,** *Bir kimsenin yerine, onun adına hareket etmek.*|| **vekâlet-i āmme,** *{OsT} Genel vekâlet.*|| **vekâlet-i hāssa,** *{OsT} Belli bir konu ile sınırlandırılmış vekâlet.*|| **vekâlet-i humāyun,** *{OsT} İmparatorluk döneminde, padişah eşlerinin şehzade annesi sıfatıyla saltanata katılmaları.*|| **vekâlet-i muallāka,** *{OsT} Şarta bağlı vekâlet.*|| **vekâlet-i mukayyede,** *{OsT} Bir şart ya da zamanla sınırlı vekâlet.*|| **vekâlet-i mutlaka,** *{OsT} 1. Yetkilerin sınırlanmadığı vekâlet. 2. İmparatorluk döneminde, sadrazamlık.*|| **vekâlet-i mürsele,** *{OsT} Sınırsız vekâlet.*|| **vekâlet-i muzāfa,** *{OsT} Belli bir tarihten sonra yürürlüğe girecek olan vekâlet.*|| **vekâlet-i uzmā,** *{OsT} İmparatorluk döneminde sadrazamlık.*|| **vekâlet ücreti,** *Vekâlet edene ödenen hizmet ücreti.*|| **vekâlet ver-**

mek, *Bir kimseye, işi için kendi adına davranma ve iş yürütme yetkisi tanımak.*

vekâleten, [Ar. vekālet > vekāleten وكالةً] *(vekâ:'leten) {OsT} zf.* Başkasının adına; vekil olarak; vekâlet ederek.

vekâletname, [Ar. vekālet + Far. nāme وكالتنامه] *(vekâ:letna:me) {OsT} is.* Herhangi bir konuda bir kimseye verilen vekâlet yetkisini belirleyen belge.

vekâletpenah, [Ar. vekālet + Far. penāh وكالتپناه] *(vekâ:letpena:h) {OsT} is.* Sadrazam.

vekâletpenahi, [Ar. vekālet + Far. penāh + Ar. -ī وكالتپناهى] *(vekâ:letpena:hi:) {OsT} sf.* **1.** Sadrazamla ilgili; sadrazama ait. **2.** *is.* Sadrazamlık.

vekâletsiz, [vekâlet-siz] *sf.* **1.** Vekâleti olmayan. **2.** *zf.* Vekâlet verilmeden. ⊡ **vekâletsiz iş görme,** *Bir kimsenin vekâleti olmadan başkasının işini görme.*

vekayi, -i'ı [Ar. vaḳʿa > vaḳāyiʿ وقايع] *(vaka:yi:) {OsT} is.* → vakayi.

vekayiname, [Ar. vaḳāyiʿ + Far. -nāme وقايعنامه] *(vaka:yina:me) {OsT} is.* → vakayiname.

vekeb, [Ar. vekeb وكب] *{OsT} is.* Bir işe özenme.

vekil, [Ar. vekālet > vekīl وكيل] *(veki:l) {OsT} is.* **1.** Bir başkasının adına ve yerine iş gören kimse. **2.** Bir başkasının adına söz söyleme yetkisi olan kimse. **3.** Bir iş yerinde asıl görevlinin ya da memurun bulunmadığı zamanlarda onun yerine yetki ve sorumluluğu yüklenen görevli. **4.** Bakan; hükûmet üyesi. **5.** *huk.* Bir vekâlet sözleşmesine dayanarak başkası adına veya hesabına iş gören kimse. **6.** *sf.* Vekillik yapan. ⊡ **vekîl dikmek,** *{eAT} Vekil olarak görevlendirmek.*|| **vekîl-i devlet,** *{OsT} Devlet vekili; vezir-i azam; sadrazam.*|| **vekîl-i harc,** *{OsT} Bir evin veya iş yerinin masraflarını görmekle görevli kimse.*|| **vekîl-i mukayyed,** *{OsT} huk. Yetkileri sınırlı vekil.*|| **vekîl-i mutlak,** *{OsT} huk. Yetkileri tam vekil.*|| **vekîl-i saltanat,** *{OsT} Sadrazam.*|| **vekil vükelā,** *{OsT} İleri gelenler.*

vekilemek, [vek *(yans.)* > vek-i-le-mek] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(i)-yor]* (Tek için) dişisini gördüğünde "vek vek" sesleri çıkarmak. [DS]

vekilharç, -cı [Ar. vekīl-i ḫarc وكيلخرج] *{OsT} is.* Eskiden, bir konağın harcamaların yapmakla görevli kişilere verilen ad.

vekilharçlık, -ğı [vekilharç-lık] *is.* **1.** Vekilharç olma durumu. **2.** Vekilharcın yaptığı iş veya görevi.

vekillik, -ği [vekil-lik] *is.* **1.** Birinin yerine iş görme yetkisi. **2.** Birinin adına davranma yetkisi. **3.** Birinin yerine söz alma hakkı. **4.** Bir görevlinin bulunmadığı zamanlarda onun görevini yürütme, sorumluluğunu yüklenme, yetkisini kullanma durumu. **5.** Bakanlık. ⊡ **vekillik etmek,** *Birinin yerine iş görmek; görevini üstlenmek.*

vekire, [Ar. vekīre وكيره] *(veki:re) {OsT} is.* Yeni yapılan veya satın alınan bina için eşe dosta verilen ziyafet.

vekkad, [Ar. veḳḳād وقاد] *(vekka:d) {OsT} is.* Parlak; aydınlık; ışıklı.

vekn, [Ar. vekn وكن] *{OsT} is.* Kuş yuvası.

vekr, [Ar. vekr وكر] *{OsT} is.* Kuş yuvası.

vektogram, [Fr. vectogramme] *is.* Haritacılıkta olaylara ilişkin değerleri vektörlerle gösteren diyagram.

vektör, [Fr. vecteur] *is. mat.* Üzerinde bir başlangıç ve bitiş noktası belirtilmiş olan yönlü doğru parçası.

vektörel, [Fr. vecteur + T. -el] *sf.* Vektörle ilgili.

vekvekiyan, [vek *(yans.)* > vek+vek-i-y-en] *{ağız} is.* Baykuş. [DS]

vekz, [Ar. vekz وكز] *{OsT} is.* Vurma; kakma.

vel[1], [? vel] *{ağız} is.* Harman döveni. [DS]

vel[2], [? vel] *{ağız} is.* Gürcistan işi kara kalpak. [DS]

vela[1], [Ar. velā ولا] *(velâ:) {OsT} is.* **1.** Yakın olma. **2.** Sahip olma. **3.** *isl. huk.* Soy ya da yakınlık dışında mirasçılık doğuran yakınlık. **4.** Efendisinin, azat ettiği köle ve cariyesi ile ilişkisi ve onlar üzerindeki hakkı. ⊡ **velā-perver,** *{OsT} Dostluk besleyen; dostluk gösteren.*|| **velā-siyyemā,** *{OsT} Özellikle; şöyle ki.*|| **velā-yı atāka,** *{OsT} huk. Azat eden efendiyle köle arasındaki bağ.*|| **velā-yı ni'met,** *{OsT} huk. Köle ile azat eden efendisi arasındaki bağ.*|| **velā-yı mevkuf,** *{OsT} huk. Kim tarafından azat edildiği belli olmayan köleye ilişkin vela.*|| **velā-yı nāfiz,** *{OsT} huk. Azat eden efendisi belli olan köleye ilişkin vela.*

vela[2], [Ar. valā] *{ağız} is.* İpekli, ince ve renkli, değerli bir kumaş. [DS]

veladet, [Ar. vilādet ولادت] *(velâ:det) {OsT} is.* Dünyaya gelme; doğma. ⊡ **velādet-i āliye vukuu resmi,** *{OsT} Osmanlı padişahlarından doğan çocuklar için yapılan tören.*|| **velādet-i hümāyūn,** *{OsT} Padişahın doğum günü.*

veladî, [Ar. vilādet => velādī ولادى] *(velâ:di:) {OsT} sf.* **1.** Doğumla ilgili; doğuma ait. **2.** Anadan doğma; doğuştan; yaradılıştan.

veladika, [Slav. vladika *(üst papaz)*] *is.* İmparatorluk döneminde, Karadağ prenslerine verilen unvan.

velaid, [Ar. velīde > velā'id ولائد] *(velâ:id) {OsT} is.* **1.** Veletler; çocuklar. **2.** Cariyeler.

velaim, [Ar. velā'im ولائم] *(velâ:im) {OsT}* **1.** Düğün ziyafetleri. **2.** Evlenmeler. **3.** Düğünler.

velakârane, [Ar. velā + Far. kār-āne ولاكارانه] *(velâ:kâ:ra:ne) {OsT} zf.* Dostça.

velakin, [Ar. velakin ولكن] *(velâ:kin) {OsT} e.* Fakat; ancak; şöyle ki; ama.

velakinne, [Ar. velakinne ولكن] *(velâ:kinne) {OsT} e.* Ancak; fakat.

velan, [Yun. valeni] *(vela:n) {ağız} is.* Meşe kozalağı. [DS]

velaya, [Ar. velī > velāyā ولايا] *(velâ:ya:) {OsT} is.* Ermiş kadınlar; veliler.

velayet, [Ar. velāyet ولايت] *(velâ:yet) {OsT} is.* **1.** Ermiş olma; velilik; ermişlik. **2.** Sözünü geçirme; otorite. **3.** *isl. huk.* Başkalarının kişiliği ya da malları üzerinde söz sahibi olma yetkisi. **4.** *huk.* Küçüklerin ve kısıtlıların kişilikleri ve malları üzerinde anne ve babalarının sahip oldukları yetkilerin tümü. **5.** *tasvf.* Ermişlik. ◘ **velāyet-i amme,** *{OsT} Devlet başkanı yerine emretme yetkisini taşıyan devlet görevlileri.*|| **velāyet-i cerāim,** *{OsT} Genel güvenliği sağlamak amacıyla zorlayıcı önlemleri alma ve uygulama yetkisi.*|| **velāyet-i gayr-ı zatiye,** *{OsT} Doğuştan değil de sonradan kazanılan velayet.*|| **velāyet-i hāssa,** *{OsT} Belirli bir kişi ya da şey yararına yapılmış velayet.*|| **velāyet-i kısas,** *{OsT} Kısas isteme yetkisi olanın velayeti.*|| **velāyet-i zātiye,** *{OsT} Velayet altındaki kişi ile velisi arasındaki bağdan doğan ve devredilemeyen velayet.*

velayetname, [Ar. velāyet + Far. nāme ولايتنامه] *(velâ:yetna:me) {OsT} is.* Tarikat liderlerinin menkıbeleşmiş hayatlarını anlatan eser.

veldik, -ği [veld-ik ?] *{ağız} is.* Çok konuşan; çok gülen. [DS]

vele¹, [Ar. vālā] *{ağız} is.* **1.** Renkli kumaş parçaları. **2.** Gelinlerin kına bezi. **3.** Bürümcük. **4.** İpek elbise. **5.** Renkli, ince, değerli ipek kumaş. [DS]

vele², [? vele] *{ağız} is.* **1.** Düğün. **2.** Düğünde, güvey evinden gelin evine gelen konukların yaptıkları oyun, gösteri ve konuşma. [DS]

veled, [Ar. veled ولد] *{OsT} is.* → velet. ◘ **veled-i benat,** *{OsT} Kız çocuklarının kız ve erkek çocukları.*|| **veled-i benin,** *{OsT} Erkek çocukların kız ve erkek çocukları.*|| **veled-i fücūr,** *{OsT} Aralarında evlenmelerine engel kan bağı bulunan kişilerin evliliğinden doğan çocuk.*|| **veled-i hadîs,** *{OsT} Vakfın kuruluşundan sonra doğan ve vakıftan yararlanma hakkı olan çocuk.*|| **veled-i mülāna,** *{OsT} Lian nedeniyle babasıyla nesep ilişkisinin bulunmadığına dair yargı kararı bulunan çocuk.*|| **veled-i sulbî,** *{OsT} Öz çocuk.*|| **veled-i zinā,** *{OsT}* → veledizina.

veledeş, [Ar. veled + Far. -eş *(3. t. kişi iy. eki)* ولدش] *{OsT} is.* Kapıkulu süvarilerinin çocuklarına verilen ad.

veledibarka, [İt. vele di barca] *(velediba'rka) is. dnz.* Fırtınalı havalarda yan yelkenli ile birlikte pruva ana istralyası üzerine açılan küçük flok.

veledizina, [Ar. veled-i zinā' ولد زناء] *{OsT} is. argo.* Babası belli olmayan çocuk; piç.

veledizurna, [veledizina] *{ağız} is.* Evlilik dışı doğan çocuk. [DS]

veleh¹, [Ar. veleh وله] *{OsT} is.* Şaşkınlığa düşme; şaşma. ◘ **veleh getirmek,** *Şaşırmak.*|| **veleh-zā,** *{OsT} Şaşkın.*

veleh², [Far. veleh وله] *{OsT} is.* Öfke; hışım; kahır. ◘ **veleh-zede,** *{OsT} Hışma uğramış; sevgilisinin hışmına uğramış ve kahır çeken âşık.*

veleme, [vele-me] *{ağız} is.* Bez kesiklerinden örülmüş kilim. [DS]

velen, [Yun. valani] *{ağız} is.* Palamut. [DS]

velena, [Yun. velalia] *(vele'na) is. dnz.* Yelkenli gemilerde iki direk arasındaki istralyalar üzerine açılan ve açıldığı istralyanın adı ile anılan üçgen yelken.

velence, [velence] *{ağız} is.* El kantarı. [DS]

velense, [İsp. valenciana] *is.* **1.** Bir yüzü tüylü, kalın ve ağır battaniye. **2.** *{ağız}* Pamuk ipliğinden dokunmuş, tahıl kurutmakta kullanılan geniş yaygı. [DS] **3.** Keçi kılından yapılmış gece başlığı.

velespit, -di [Lat velox *(hızlı)* + pède *(ayak)* > Fr. vélocipède] *is.* Ön tekerleği poyraya bağlı pedallarla hareket ettirilen, bir selesi ve iki tekerleği bulunan tek kişilik taşıt aracı. *{ağız} (aynı)* [DS]

velestralya, [İt. vela di straglio] *(velestra'lya) is. dnz.* Direkleri yan yelkenlerle donatılmış bir geminin en baştaki direğine çekilen yan yelken.

velesvit, [Fr. vélocipède] *{ağız} is.* Bisiklet. [DS]

velet, -di [Ar. veled ولد] *is.* **1.** Oğul; çocuk. **2.** Çocukları azarlarken ya da onlardan söz ederken aşağılayıcı bir söz olarak kullanılır. **3.** *{ağız}* Yararsız erkek çocuk. [DS] ◘ **velet oğlunun atı gibi yığılıp kalmak,** *{ağız} Yorulup hâlsiz düşmek.*

velete, [? velete] *{ağız} is.* Kavga, gürültü patırtı, kötülük yapmada yoldaş. [DS]

velev, [Ar. ve-lev ولو] *{OsT} bağ.* Hatta; öyle olsa bile; üstelik. ◘ **velev süllim,** *{OsT} Öyle olduğu kabul edilse bile.*

velfecir, [Ar. ve'l-fecr *(Kur'an-ı Kerim'in 89. suresi olan "Fecr" suresinin ilk kelimesi)*] *{OsT} is.* **1.** Tan yerinin ağarmasına ant olsun. **2.** *"Kurnazlığı gözlerinden anlaşılmak"* anlamına gelen *"gözleri velfecir okumak"* deyiminde geçer.

velfecri, [Ar. ve'l-fecr *(Kur'an-ı Kerim'in 89. suresi olan "Fecr" suresinin ilk kelimesi)* والفجر] *is. {OsT}* → velfecir.

velhan¹, [Ar. velhān ولهان] *(velha:n) {OsT} sf.* Şaşkın; sersem.

velhan², [Ar. (Sur.) felḥān فلحان => velhen ولهن]

{ağız} *is.* **1.** Sürülmüş, ekime hazırlanmış tarla. **2.** Tarlayı sürüp ekime hazırlamak. [DS]

velhâsıl, [Ar. ve'l-ḥāṣıl والحاصل] *(velha:sıl)* *{OsT}* *bağ.* Sözün kısası; kısacası; özet olarak.

velhâsılıkelam, [Ar. ve'l-ḥāṣıl-ı kelām والحاصل كلام] *(velha:sılı'kelâ:m)* *{OsT}* *bağ.* Sözün kısası; velhasıl.

velhem, [Ar. merhem => velhem] *{ağız}* *is.* Merhem. [DS]

velhen, [Ar. (Sur.) felḥān فلحان => velhen ولهن] *{OsT}* *is.* **1.** Tohum ekilmiş yer. **2.** Nadas. **3.** *{ağız}* Sürülmüş, ekime hazırlanmış tarla. [DS] **4.** *{ağız}* Tarlayı sürüp ekime hazırlama. [DS]

veli[1], [Ar. velāyet > velī / veliyy ولی] *(veli:)* *{OsT}* *is.* **1.** Gözetici. **2.** Buyruk sahibi kimse; emir. **3.** Bir çocuğun davranışlarından ve durumundan sorumlu olan, onunla her bakımdan ilgilenmek zorunda olan kimse. **4.** *huk.* Velayet hakkına sahip olan ana ve babadan her biri. **5.** *isl.* İyi kullarına dost olan anlamında Allah'ın adlarından biri. **6.** *tasvf.* Velayet makamına ermiş kimse; ermiş. **7.** *sf.* Ermiş; Allah'a yakın olan. ⊡ **velî-i cinâyet,** *{OsT} İşlenen bir suçun öcünü almaya hakkı olan yakın akraba.*|| **velî-i dem,** *{OsT} Kan davası gütmeye hakkı olan kimse.*|| **velî-i nasır,** *{OsT} 1. Yardım eden; arkadaş. 2. Allah.*|| **velî-yi akreb,** *{OsT} Velayet altındaki kimsenin soyca en yakını.*|| **velî-yi eb'ad,** *{OsT} Velayet altındaki kimsenin soyca en uzak akrabası.*|| **veliyü'l-emr,** *{OsT} Emreden; amir.*|| **veliyü'n-niam,** *{OsT} 1. Dinine çok bağlı olan. 2. Şeyhülislamlar için kullanılan bir deyim.*

veli[2], [Far. velī ولی] *(veli:)* *{OsT}* *e.* Ancak; ama.

veliaht,-dı [Ar. velyy *(ardından gelme)* -i + ʿahd *(söz; devir)* ولی عهد] *{OsT}* *is.* Bir hükümdarın ölümünden sonra ya da çekilmesi üzerine tahta geçmesi gereken kimse; hükümdarlık adayı.

veliahtlık,-ğı [veliaht-lık] *is.* Veliaht olma durumu.

velibağ, [veli+bağ ?] *{ağız}* *is.* Yufka içine haşlanmış patates konularak yeniden açılıp yağda kızartılan bir çeşit börek. [DS]

velid, [Ar. vilādet > velīd وليد] *(veli:d)* *{OsT}* *is.* **1.** Yeni doğmuş çocuk. **2.** Erkek çocuk. **3.** Köle.

velide, [Ar. velīde وليده] *(veli:de)* *{OsT}* *is.* Cariye.

velik, [Ar. ve + Far. -līk وليك] *(veli:k)* *{OsT}* *e.* Fakat; ancak; şöyle ki; ama.

velikin, [Ar. ve + Far. -līkin وليكن] *(veli:kin)* *{OsT}* *e.* Velakin.

velilik, -ği [veli-lik] *(veli:lik)* *is.* **1.** Veli olma durumu. **2.** Velinin görevi ve yetkisi.

velime, [Ar. velm > velīme وليمه] *(veli:me)* *{OsT}* *is.* **1.** Evlenme töreni. **2.** Şölen; toy. **3.** *{ağız}* *folk.* Gelin getiren evin, ölmüşlerinin canı için verdiği yemek. [DS] **4.** *{ağız}* *folk.* Ölümün kırkıncı günü verilen yemek. [DS] ⊡ **velime cemiyeti,** *Yemekli düğün töreni.*

velini'met, [Ar. veliyy-i niʿmet ولی نعمت] *(velinimet)* *{OsT}* *is.* → velinimet.

velinimet, [Ar. veliyy-i niʿmet ولی نعمت] *(velini:met)* *{OsT}* *is.* Birisine, yaşadığı sürece yararını göreceği bir iyilikte bulunmuş kimse.

veliye, [Ar. velī > veliyye وليه] *{OsT}* *is.* Ermiş kadın.

veliyullah, [Ar. veliyy'ullāh ولی الله] *{OsT}* *is.* Veli; eren; evliya.

veliyünni'am, [Ar. velīyyü'n-niʿam ولی النعم] *{OsT}* *sf.* **1.** Dinine aşırı bağlı olan. **2.** Şeyhülislamın unvanı.

velkan, [Ar. (Sur.) felḥān فلحان] *{ağız}* *is.* Çift sürme. [DS]

velodrom, [Fr. vélodrom] *is.* Bisiklet yarışı için gerekli pist ve eklentilerinden oluşan bütün.

velomotör, [Fr. vélomoteur] *is.* **1.** Hafif motosiklet. **2.** Motor takılmış bisiklet.

velosimetre, [Fr. vélocimètre] *is.* Bir top ya da ateşli silahın geri tepme hızını ölçmeye yarayan alet.

velosimetri, [Fr. vélocimétrie] *is.* Kanın damarlardaki dolaşım hızının ölçülmesi işlemi.

velsan, [Ar. velsān ولسان] *(velsa:n)* *{OsT}* *is.* Birbirinin boynuna kolunu dolayarak yürüme.

velu, -u'ı [Ar. velūʿ ولوع] *(velu:)* *{OsT}* *sf.* Bir şeye fazla düşkün olan.

velud, [Ar. velūd ولود] *(velû:d)* *{OsT}* *sf.* **1.** Çok doğuran; doğurgan. **2.** *mecaz.* Çok eser veren.

velum, [Lat. velum *(örtü)*] *is.* *biy.* Bazitli mantarların üzerindeki pulcuklar.

velumsu, [Lat. velum *(yelken)* + T. -su] *sf.* Yelken ya da velum biçiminde olan.

velur, [Lat. villos *(tüylü)* > Fr. velours] *is.* Kadife.

velut, -du [Ar. vilādet > velūd ولود] *(velu:t)* *{OsT}* *sf.* **1.** Çok doğuran; doğurgan. **2.** Verimli. **3.** (Sanatçı için) çok eser veren.

velval, [Ar. velvāl ولوال] *(velva:l)* *{OsT}* *is.* Ağlama; inleme.

velvecis, [? velvecis] *{ağız}* *is.* Kırlangıç. [DS]

velveç, -ci [? velveç] *{ağız}* *is.* Yatak yüzü yapılan dokuma. [DS]

velvele, [Ar. velvele ولوله] *is.* **1.** *{OsT}* Gürültü patırtı; bağrışma. **2.** *{ağız}* Yaramaz çocuk. [DS] **3.** *{ağız}* Kına çiçeği. [DS] ⊡ **velvele-endâz,** *{OsT} Gürültücü; yaygaracı.*|| **velvele-engîz,** *{OsT} Gürültü çıka-*

ran; gürültü koparan.|| **velveleye vermek,** *{OsT} Gereksiz yere telaş ve heyecan yaratmak.*

velveleci, [velvele-ci] *is.* Ortalığı gürültü patırtıya boğan; telaş yaratan kimse; gürültücü. *{ağız} (aynı)* [DS]

velveten, [İng. velvet *(kadife)*] *is.* Yüzü makaslanmamış bir tür pamuklu kadife.

vely, [Ar. vely ولى] *{OsT} is.* Birbirini izleme; birbiri ardınca gelme. ⇨ **vely etmek,** *{OsT} Birbiri ardınca gelmek; ortaya çıkmak.*

vemiz, [Ar. vemīż وميض] *(vemi:z) {OsT} is.* Bulut arasından görünen ışık.

vemye, [Ar. vemye وميه] *{OsT} is.* Sıkıntı; bela; meşakkat.

vemz, [Ar. vemż ومض] *{OsT} is.* (Şimşek için) parlama; çakma.

ven, [vang / vañ / vañk / veng / ven / vın / vıñ / vin *(yans.)*] *is.* Bağırıp çağırmayı, ulumayı, inlemeyi; bir eksen etrafında dönen nesnelerin hareketlerini anlatan kök. *ven-i-le-mek*

vena, [Lat. vena] *(ve'na) is.* Toplardamar.

vendetta, [İt. vendetta *(intikam)*] *is.* Bazı Akdeniz adaları ile kıyılarında bulunan ülkelerde bir kimseye yapılan hakaret ya da öldürme olayının kabilenin bütün üyelerince karşılık verilmesi biçiminde görülen intikam biçimi.

vendire, [Yun. boukhentra] *{ağız} is.* Üvendire. [DS]

venereoloji, [Fr. vénéréologie] *is. tıp.* Cinsel ilişki ile bulaşan hastalıkların tedavisi ile ilgilenen tıp dalı.

veng[1], [vang / vañ / vañk / veng / ven / vın / vıñ / vin *(yans.)*] *is.* Bağırıp çağırmayı, ulumayı, inlemeyi; bir eksen etrafında dönen nesnelerin hareketlerini anlatan kök. *veng-ir-ti, veng-ir-de-mek, veng-il-demek*

veng[2], [veng] *{ağız} is.* Gırtlaktan çıkarılan kaval sesi. [DS]

vengildemek, [veng *(yans.)* > veng-il-de-mek] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-d(i)-yor]* (Canı yanan köpek için) bağırmak. [DS]

vengilemek, [veñ *(yans.)* > veñ-i-le-mek] *(veñilemek) {ağız} gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* (Köpek yavrusu için) bağırmak; ürümek. [DS]

vengirdemek, [veng *(yans.)* > veng-ir-de-mek] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-d(i)-yor]* **1.** (Küçük çocuk için) ağlamak.**2.** (Köpek yavrusu için) bağırmak; ürümek. **3.** Can sıkan sözlerle gevezelik etmek. [DS]

vengirti, [veng *(yans.)* > veng-ir-ti] *{ağız} is.* Bebek ağlaması. [DS]

venilemek, [ven *(yans.)* > ven-i-le-mek] *gçsz. f.[-r] [-l(i) -yor]* **1.** Köpek yavrularının havlamasına benzer ses çıkarmak. **2.** *{ağız}* Can sıkan sözlerle gevezelik etmek. [DS] **3.** *{ağız}* (Küçük çocuk için) ağlamak. [DS]

venk, -gi [? venk] *{ağız} is.* Sulak, ağaçlı yer. [DS]

ventil, [İt.. ventile] *is.* Hava akımını kontrol eden kapakçık.

vento, [İt. vento] *(ve'nto) is. dnz.* Matafora ve bumbaları bir taraftan diğer tarafa çevirmede ya da istenilen doğrultuda tutmaya yarayan donanım.

venturi, [İt. Venturi *(İtalyan fizikçi)*] *is. fiz.* Akışkanların debisini ölçmekte kullanılan aygıt.

Venüs, [Lat. venus] *is.* **1.** Romalıların mitolojik aşk, çekicilik, güzellik tanrıçası. **2.** Bu tanrıçayı canlandıran resim ya da heykel. **3.** *ed. mecaz.* Çok güzel kadın. **4.** *gök b.* Güneş sisteminin Merkür ile Yer arasında, Güneş ve Ay'dan sonra en parlak yıldız olarak gözlemlenebilen gezegenin adı; Zühre; Çulpan; Çoban yıldızı.

venüsçarığı, [venüs+çarı(k)-ı] *is. bot.* Salepgillerden, esmer kırmızımtırak renkli çiçekleri çarığa benzeyen, güzel bir süs bitkisi, *(Ceypripedium calceolus).*

veny, [Ar. veny ونى] *{OsT} is.* İş başında gevşek davranma.

-ver, [Far. -ver ور-] *{OsT} son ek.* Eklendiği Farsça kelimelere *"sahip, malik, usta"* anlamı katan son ek.

ver[1], [Far. ve-er > ver ور] *{OsT} bağ.* Ve eğer.

ver[2], [? ver] *{ağız} is.* **1.** Çapalama. **2.** Ayıklama. [DS]

ver'a, [Ar. verʿa ورعه] *(ver-a) {OsT} is.* Korkaklık.

vera[1], **-a'i** [Ar. verā' وراء] *(vera:) {OsT} is.* **1.** Arka; geri. **2.** Kuyruk sokumu bölgesi; geri. ⇨ **verâ-yı cebel,** *{OsT} Dağın arkası.*

vera[2], **-a'ı** [Ar. veraʿ ورع] *{OsT} is.* **1.** Dinen yasaklanmış olan şeyleri yapmaktan kaçınma; haramdan sakınma. **2.** *tasvf.* Allah korkusu ve ahret kaygısından dolayı günah işlemekten sakınma.

vera[3], [Ar. verā ورى] *(vera:) {OsT} is.* Yaratılmış olanların tümü; âlem; halk; mahluk.

vera'at, -ti [Ar. verāʿat وراعات] *(vera:at) {OsT} is.* Arka; geri.

verakı, [Ar. verḳa > verāḳı وراقى] *(vera:kı) {OsT} is.* Güvercinler.

veram, [? veram] *{ağız} bağ.* Mademki; değil mi ki. [DS]

veran, [Far. vīrān => veran] *{ağız} is.* **1.** Sahipsiz ev. **2.** *sf.* (Yapı için) çürük, yıkılmış, çökmüş. [DS]

veranda, [Port. varanda > Fr. véranda] *(vera'nda) is.* **1.** Uzakdoğu'da evleri güneş ışığından ve yansıyan ışınlardan korumak amacıyla binaların etrafına çepeçevre yapılan üstü kapalı teras. **2.** Üstü kapalı camlı bölme; sera.

veranlamak, [Far. vīrān => veran-la-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Yıkılmaya yüz tutmak. [DS]

veraset, [Ar. verāşet وراثت] *(vera:set) {OsT} is.* **1.** Bir mirasta hak sahibi olma durumu; mirasçılık. **2.** *biy.* Kalıtım. ☞ **verāset-i ırkiye,** *{OsT} biy. Doğan yavrunun atalarına benzemesi.*|| **veraset ilāmı,** *{OsT} huk. Bir kimsenin miras bırakanın mirasçısı olduğunu belgeleyen yargı kararı.*|| **verāset-i selefiye,** *{OsT} biy. Geçmişlerden alınan kalıtım.*|| **verāset-i şahsiye,** *{OsT} biy. Herhangi bir yavrunun ana veya babaya ilişkin nitelikleri taşıması.*|| **veraset ve intikal vergisi,** *mali. Ölenin varislerine kalan maldan alınan vergi.*

veraya, -a'i [Ar. verā > verāyā' ورايا] *(vera:ya:) {OsT} is.* Yaratılmış olanlar; yaratıklar.

verb, [Ar. verb ورب] *{OsT} is.* Yaban hayvanının ini.

verd[1], [Ar. verd ورد] *{OsT} is.* **1.** Doru at. **2.** Doru renkli aslan. **3.** Hz. Muhammed'in atlarından birinin adı. ☞ **verd-i ağbes,** *{OsT} Doru at.*

verd[2], [Ar. verd ورد] *{OsT} is.* Gül. ☞ **verd-i nāz,** *{OsT} Naz gülü.*|| **verd-i riyāh,** *{OsT} meteo. Rüzgâr gülü.*

verdane, [Ar. vardāne وردانه] *(verda:ne) {OsT} is.* **1.** Toplu oklava. **2.** Koca başlı kertenkele.

verdene, [Far. verdene وردنه] *{OsT} is.* **1.** Börekçi okavası; oklava. **2.** Dolap oku.

verdi, [Ar. verd > verdī وردى] *(verdi:) {OsT} sf.* Güle ait; gülle ilgili.

verdi, [ver-mek > ver-di] *is.* **1.** Bir akarsuyun bir noktasından bir saniyede akan su miktarı; debi. **2.** Herhangi bir aygıtın birim zamanda verdiği sıvı miktarı. **3.** *bsy.* Bir bilgisayar biriminin birim zamanda işleyebildiği bilgi miktarı. **4.** *tıp.* Kalp karıncıklarının her birinin dolaşım sistemine dakikada bastığı kan miktarı. **5.** Zamanla orantılı olarak çıkan idrar miktarı. **6.** *ulaş.* Bir iletim hattından birim zamanda gönderilen ortalama sözcük, karakter ya da işaret ögesi sayısı.

verdiölçer, [ver-di+ölç-er] *is.* Verdi ölçmekte kullanılan aygıt; debiölçer.

verdirme, [ver-dir-me] *is.* Verdirmek eylemi.

verdirmek, [ver-dir-mek] *gçl. f. [-ir]* **1.** Birinin aracılığı ile bir şeyin bir kimseye verilmesini sağlamak. **2.** Birine baskı vb. kurarak kendisinin olan ya da kendisinde bulunan bir şeyi başka birine vermesini sağlamak. **3.** Birinin başka birisine bir şey vermesine izin vermek; bunu kabul etmek.

verdiye, [Ar. verd > verdiyye ورديه] *{OsT} is. bot.* Gülgiller.

vere[1], [Slav. vire] *is.* Kuşatılmış bir kale içindeki askerî güçlerin silah, asker ve ağırlıklarını alıp gitmesi koşuluyla kimsenin zarar görmesine meydan vermeden teslim alınması ya da teslim edilmesi.

vere[2], [vere] *{ağız} is.* Sürülmüş iki bölüm arasında kalan tarla parçası. [DS]

vereb, [Erme. verev *(üstten)* ? > vereb] *{ağız} is.* **1.** Eğim. **2.** Dolambaçlı. [DS]

verebine, [vereb-i-n-e] *{ağız} sf.* **1.** Çapraz. **2.** Dolambaçlı. [DS]

vereblenmek, [verev > vereb-le-n-mek وربلنمك] *{eAT} dönşl. f. [-ür]* Aykırı bir yana yönelmek.

verecek, -ği [ver-mek > ver-ecek] *is.* Birine ödenmesi gereken para; borç.

verecekli [ver-ecek-li] *sf.* **1.** Birine para vb. ödemek, vermek zorunda olan kimse; borçlu. **2.** İyilik gördüğü kimseye karşı kendini borçlu sayan kimse; minnettar.

veref, [vereb / verev / veref] *{ağız} is.* **1.** Eğim. **2.** Onur verici, sevindirici durum. [DS]

veregen, [ver-mek > ver-egen] *{ağız} sf.* **1.** Eşcinsel. **2.** Fahişe. [DS]

verek[1], **-ki** [Ar. verek ورك] *is.* Kalça kemiği.

verek[2], **-ği** [ver-mek > ver-ek] *{ağız} sf.* **1.** (Erkek için) eşcinsel. **2.** (Kadın için) erkeklerle kolayca ilişkiye giren; her erkekle düşüp kalkan. [DS]

vereki, [Ar. verek > verekī وركى] *(vereki:) {OsT} sf.* Kalça kemiği ile ilgili.

verelli, [ver+el-li] *{ağız} sf.* Eliaçık; cömert. [DS]

verem, [Ar. verem] *is.* **1.** Yumru; şiş. **2.** Şişme. **3.** *tıp.* İnsan ve hayvanlarda Koch basilinin yol açtığı hastalık; tüberküloz. **4.** *sf.* Bu hastalığa tutulmuş olan; veremli. ☞ **verem etmek,** *mecaz. Bir kimseyi aşırı ölçüde üzmek.*|| **verem evi,** *{ağız} Yoksul evi.* [DS]|| **verem-i ebyāz,** *{OsT} tıp. Büyük eklemlerde ciltte renk değişikliği olmaksızın meydana gelen şişlik.*|| **verem olmak,** *1. Vereme yakalanmak. 2. mecaz. Çok üzülmek; sıkılmak; sabırsızca davranmak.*

veremli, [verem-li] *sf.* Vereme tutulmuş; mütever-rim; tüberkülozlu.

veren, [? veren] *{ağız} sf.* Yokuş. [DS]

verendar, [? verendar] *{ağız} sf.* Varlıklı; geniş toprağı olan. [DS]

verep, [Erme. verev *(üstten)* ?] *{ağız} is.* **1.** Bayır; yokuş; yamaç. **2.** Bayırda yan yol. **3.** Eğri; verev. **4.** Çapraz. **5.** Karşıt. [DS]

vereplemek, [verep-le-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* Eğriltmek. [DS]

verese, [Ar. vāriş > verese ورسه] *{OsT} is.* Mirasçılar.

veresi, [ver-mek > ver-esi ورسى] *{OsT} zf.* Veresiye.

veresiye, [ver-mek > ver-esi-y-e] *zf.* **1.** Karşılığı sonradan ödenmek üzere. **2.** *mecaz.* Özensiz; önemsiz; gönülsüz; baştan savma. ☞ **veresiye akıl,** *{ağız} Aptal; sersem; salak.*|| **veresiye vermek,** *Parasını sonradan tahsil etmek üzere mal satmak.*

veresiyeci, [ver-esi-y-e-ci] *sf.* **1.** Veresiye alış veriş

etmeye alışmış olan. **2.** Malını veresiye satan. **3.** Yaptığı işe özen göstermeyen; baştan savmacı.

veresiyecilik,-ği [ver-esi-y-e-ci-lik] *is.* **1.** Veresiye mal satma işi. **2.** Veresiye mal alma alışkanlığı.

vereş, [? vereş] *{ağız} sf.* Sıska. [DS]

verev[1], [Erme. verev *(üstten)* ?] *{ağız} sf.* **1.** Bir köşeden çapraz köşeye doğru; köşegenleme; yan eğimli. **2.** Yokuş. **3.** Eğri. [DS]

verev[2], [? verev] *{ağız} sf.* Düşünmeden konuşan. [DS]

verevi, [verevi] *{ağız} sf.* **1.** Eğri; verev. **2.** *is.* Bayır; yokuş; yamaç. [DS]

verevine, [verev-i-n-e] *zf.* Verev olarak; köşegenlemesine.

vergel, [vergel] *{ağız} is.* Çekiç. [DS]

vergi, [ver-mek > ver-gi] *is.* **1.** Kamu hizmetlerine harcanmak için hükûmetin, yerel yönetimlerin yasalara göre doğrudan doğruya veya bazı madde fiyatlarının üstüne koyarak dolaylı yoldan mükelleflerden topladığı para. **2.** Bir kimsenin doğuştan sahip olduğu iyi nitelik. **3.** *zf.* Bir kişiye özgü; mahsus. ☞ **vergi alacağı,** *Vergi alacaklısının, vergi borçlusunu kendisine bir ödemede bulunmaya zorlama hakkından doğan alacak.*|| **vergi bağışıklığı,** *Vergi dışı kalma; vergi dışında tutma.*|| **vergi beyannamesi,** *Vergi mükellefinin vergi dönemi için sağladığı kazancı bildiren belge.*|| **vergi dairesi,** *Vergi mükelleflerini belirleyen; vergileri toplayan, denetleyen resmî daire.*|| **vergi denetimi,** *Vergi yasalarına göre, ödenmesi gereken vergiyi ödemeyen yükümlüleri ortaya çıkarıp vergi kayıplarını önlemeye, vergiyi tam olarak toplamaya yönelik çalışma.*|| **vergiden kaçınma,** *Bir mükellefin, yasal olarak vergiyi doğuran olaya yol açmamak, yasalardaki boşluklardan yararlanmak, bağışıklık sınırlarını aşmamak veya istisnalar içinde kalmak yoluyla vergi ödememesi durumu.*|| **vergi dilimi,** *Karşılığında belirli oranda vergi alınan alt ve üst matrah sınırı arası.*|| **vergi hukuku,** *Vergi ve resimlerin hukukî dayanaklarını inceleyen, vergi alacaklarından doğan hak ve ödevleri belirleyen ve bunların yasalarla korunmasını düzenleyen kamu hukuk dalı.*|| **vergi iadesi,** *1. Mükellefin yaptığı ihracattan geri alınan vergi indirimi. 2. Memurların, işçilerin ve bunların emeklilerinin yaptıkları harcamalar karşılığında geri aldıkları belirli orandaki para.*|| **vergi istisnası,** *Vergi alınması gereken bir konunun yasadaki boşluk yüzünden vergi dışı kalması; vergi dışı.*|| **vergi kaçağı,** *Vergiden alınamayan ya da karşılığı bilinemeyen miktar.*|| **vergi kaçakçılığı,** *Vergi kaçırma olayı.*|| **vergi kaçakçısı,** *Vergi kaçıran kimse.*|| **vergi kanunu,** *Devletin vergiyi hangi kaynaklardan ve ne miktarda tahsil edeceğini belirleyen yasa.*|| **vergi matrahı,** *Bir dönemde kendisinden tahsil edilecek vergi miktarının hesaplandığı para tutarı.*|| **vergi muafiyeti,** *Vergi alınması gerektiği hâlde yasada belirtilen özel madde ile vergi dışında bırakılma.*|| **vergi mükellefi,** *Vergi yükümlülüğü altında bulunan özel ya da tüzel kişi.*|| (birine) **vergi olmak,** *Yapabilme gücüne sahip bulunmak.*|| **vergi rekortmeni,** *Bir dönemde en çok vergi veren kimse.*|| **vergi yansıması,** *Devletçe alınan bir verginin, vergi ile doğrudan ilgili başka alanları da etkisi altına alması.*|| **vergiye bağlamak,** *1. Bir kimse ya da bir şeyden vergi almak. 2. (Bir yerden, bir kimseden) yasal olmayan yollardan para almak, haraç almak.*|| **vergi yükü,** *Mükellefin bizzat ödediği vergi ile vergi ödeme gücü arasındaki ilişki.*|| **vergi yükümlülüğü,** *mal. Vatandaşların kamu giderlerine, devletin ya da yerel yönetimlerin harcamalarına katılmaları zorunluluğu.*|| **vergi yükümlüsü,** *Vergi ödemek zorunda olan kimse.*

vergici, [ver-gi-ci] *is.* Vergi toplayan kimse; vergi alımcısı; alımcı; tahsildar.

vergicilik, -ği [ver-gi-ci-lik] *is.* Vergi tahsil etme işi.

vergileme, [ver-gi-le-me] *is.* Vergilemek eylemi.

vergilemek, [ver-gi-le-mek] *gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* Vergi koymak; vergilendirmek.

vergilendirilme, [ver-gi-le-n-dir-il-me] *is.* Vergilendirilmek eylemi.

vergilendirilmek, [ver-gi-le-n-dir-il-mek] *edil. f. [-ir]* Vergilendirmek eylemi yapılmak; vergi konulmak; vergiye bağlanmak.

vergilendirme, [ver-gi-le-n-dir-me] *is.* Vergilendirmek eylemi.

vergilendirmek, [ver-gi-le-n-dir-mek] *gçl. f. [-ir]* Vergilemek eylemini yapmak; vergi koymak; vergiye bağlamak.

vergili[1], [ver-gi-li] *sf.* **1.** Vergisi olan; vergi ödenmesi gereken. **2.** Vergi ödenmiş olan. **3.** *mecaz.* Eli açık; cömert; hayırsever. *{ağız} (aynı)* [DS] **4.** Verimli; velut.

vergili, [vergi-li] *{ağız} sf.* (Kız için) sözü kesilmiş, nişanlı. [DS]

vergisiz, [ver-gi-siz] *sf.* **1.** Vergisi olmayan; vergi ödenmesi gerekmeyen. **2.** Vergi ödenmemiş olan.

verha, [ver-mek > ver+ha] *{ağız} zf.* Durmaksızın. [DS]

veri, [ver-mek > ver-i] *is.* **1.** Bir tartışma, araştırma ve akıl yürütmede temel olarak kullanılan ve olduğu gibi kabul edilen öge; done; muta. **2.** Bir esere temel olan, çıkış noktası görevi üstlenen ana ilkeler. **3.** Üzerine bir şey dayandırılan herhangi bir bilgi. **4.** *mat.* Bir problemde bilinen, belirtilmiş şeylerden hareketle bilinmeyeni bulmaya yarayan bilgiler, *(1959)*. **5.** *bsy.* Otomatik aygıtlarda iletişim, yorum ve işlem yapılabilmesi için bir bütün ya da parçalı hâlde verilen olgu, kavram ya da komutların uzlaşmalı gösterimi. **6.** *istk.* İstatistikte kullanmak üzere istatistik yöntemleri kullanarak ya da

başka yollardan elde edilen sonuçlar. **7.** *fel.* Deney ve duyusal bilginin özneye sağladığı içerik. ☞ **veri adı,** *bsy. Veri öğesini adlandırmak üzere kullanılan kelime.*|| **veri ağı,** *bsy. Kullanıcıların ayrı veri tabanlarını, özel bilgisayar işlemlerini, uzak iletişim sistemlerini tek bir tümleşik sistemde birleştirmelerini sağlayan sistem.*|| **veri akışı,** *bsy. Veri aktarımı sırasında dolanan anlamlı veriler.*|| **veri aktarımı,** *bsy. Verilerin belleğin bir yerinden başka bir yerine kopyalanması veya taşınması işlemi.*|| **veri bağı,** *bsy. Veri işlem araçlarını bir gösterici veya başka bir yerdeki bilgisayara bağlayan bilişim kanalı.*|| **veri bağlaşımı,** *bsy. Bir yazılım verdisinin çıktısının başka bir yazılım verdisinin girdisi olabilme özelliği.*|| **veri bankası,** *bsy. iletş. Doğruluğu, tutarlılığı, güvenirliği sağlanmış belli konulardaki verilerin oluşturulduğu ve düzenli bir şekilde sıralı ve toplu olarak bir araya getirildiği ve saklandığı yer; bu işler için sürdürülen hizmetler.*|| **veri birimi,** *bsy. Bir veri tabanı yapısında anlamlı en küçük veri birimi.*|| **veri bölgesi,** *bsy. Bellekte veriler için ayrılmış alan.*|| **veri çevirici,** *bsy. Verileri bir gösterimden başka bir gösterime dönüştüren aygıt.*|| **veri çoğullayıcı,** *bsy. Bir iletim hattının birden çok veri kaynağı arasında kullanımına olanak sağlayan alet.*|| **veri değiş tokuşu,** *bsy. Mevcut verilerin birden çok sistem veya program tarafından kullanılır oluşu.*|| **veri dosyası,** *bsy. Verilerin düzenli ve sistemli biçimde toplandığı belgeler bütünü.*|| **veri giriş formatı,** *bsy. Kullanıcıya, veri girişinde yardımcı olmak üzere düzenlenmiş ekran veya sayfa.*|| **veri girişi,** *bsy. Bir bilgi işleme sistemine verileri girme.*|| **veri hızı,** *bsy. Verilerin iletilme ve alınma hızı.*|| **veri iletişimi,** *bsy. İletişim teknikleri kullanılarak sayısal verilerin gönderimi ve alınması işlemi.*|| **veri işlem,** *bsy. Bilgisayar gibi makinelerle yapılan bilgi depolama veya kaynaştırma, aktarma işlemlerinin bütünü; bilgi işlem; informatik.*|| **veri kanalı,** *bsy. Bir veri işleme sisteminde merkez ve çevre birimler arasında veri aktarımını sağlayan işlevsel birim.*|| **veri kaynağı,** *bsy. Veri iletim araçlarına veri sunan alet.*|| **veri kirlenmesi,** *bsy. Verilerin, çeşitli amaçlarla ilgili kuruluşun izni dışında kullanılmaz duruma getirilmesi veya değiştirilmesi.*|| **veri koruması,** *bsy. Yetkisiz kişilerin verileri kullanmasına izin vermeyen düzenleme.*|| **veri ortamı,** *bsy. Verilerin bir araya getirildiği yer ya da durum.*|| **veri ögesi,** *bsy.* → veri birimi.|| **veri sağlama,** *bsy. 1. Uzaktan bağlantılar yardımıyla veri bankasına erişimi yönetme. 2. Verilerin doğruluğunu, tamlığını ve mantıksal düzen içinde olup olmadığının sınanması işlemi.*|| **veri sahteciliği,** *bsy. Yasa dışı amaçlarla bir bilgisayar sistemine sahte verilerin girilmesi.*|| **veri sızdırılması,** *bsy. Bir bilgisayardaki bilgilerin ilgilisinden izin alınmaksızın gizlice elde edilmesi.*|| **veri tabanı,** *bsy. 1. Bilgisayar ortamında çözüme ulaştırabilmek için işlenebilir hâle getirilmiş bilgi ortamı. 2. Bir kuruluşa ait veya belli bir konuda önceden edinilmiş verilerden oluşan demet, koleksiyon vb.*|| **veri tableti,** *bsy. Dokunmaya duyarlı düz bir yüzey ile fare, kalem gibi işaretçiden oluşan grafik veri giriş aleti.*|| **veri topağı,** *bsy. Bir anahtarla ulaşılabilen veri birimleri grubu.*|| **veri toplama,** *Verileri bir araya getirme.*|| **veri uç birimi,** *bsy. Bir veri iletim hattı ile giriş-çıkış aygıtı arasında yer alan ve veriler üzerinde kodlama, kipleme, kip çözme ve çoğullama gibi işlemleri yürüten düzenek.*|| **veri yapısı,** *bsy. Veriyi oluşturan sembollerin söz dizimsel yapıları ve bellekte yer alış bilgileri.*|| **veri yedekleme,** *bsy. Verilerin kaybını önlemek için dosyaların bir dış ortamda kopyalanarak saklanması işlemi.*|| **veri yönetmeni,** *bsy. Verileri örgütleyen, saklayan, planlayan, düzenleyen ve kontrol eden kimse.*

veribimek, [vér-mek > verib-i-mek ? ويربمك] *{eAT} {OsT} gçl. f. [-r]* Göndermek; irsal etmek.

veribinilmek, [verib-i-n-il-mek ويربنلمك] *{eAT} {OsT} edil. f. [-ür]* Gönderilmek.

verici[1], [ver-mek > ver-i > ver-i-ci] *is.* **1.** Veri toplayan kimse. **2.** Verileni hazır hâlde tutan kişi ya da aygıt.

verici[2], [ver-mek > ver-ici] *sf.* **1.** Bir şey veren. **2.** Verme eğilimi gösteren; verme yanlısı olan. **3.** Çıkar gözetmeksizin yardım eden. **4.** *dbl.* Bir bildirim şemasında konuşucu ya da konuşan; gönderen. **5.** *fiz.* (Atom ya da atom grubu için) bağ elektronlarını iten. **6.** *is. ulaş.* Bir iletim hattının başlangıcında, istenen biçim ve ölçüde işaretler üretmeye yarayan aygıt. **7.** *tıp.* Organ naklinde, organı alınan kişi. **8.** *argo.* (Erkek için) eşcinsel.

verid, [Ar. verīd ورید] *(veri:d) {OsT} is.* Damar; toplardamar. ☞ **verîd-i bāb,** *{OsT} anat. Kapı toplardamarı.*|| **verîd-i ecvef-i süflā,** *{OsT} anat. Alt ana toplardamar.*|| **verîd-i ecvef-i ulyā,** *{OsT} anat. Üst ana toplardamar.*|| **verîd-i fevka'l-kebed,** *{OsT} Anat. Karaciğer üstü toplardamarı.*|| **verîd-i kelüsî,** *{OsT} anat. İnce bağırsaklara bağlı toplardamar.*|| **verîd-i rievî,** *{OsT} anat. Akciğer toplardamarı.*|| **verîd-i vidācî,** *{OsT} anat. Boyun toplardamarı.*|| **verîd-i taht-ı terkova,** *{OsT} anat. Kürek kemiğinin altından geçen toplardamar.*

veridî, [Ar. verīd > verīdī / verīdiyye وریدی / وریدیه] *(veri:di:) {OsT} sf.* Toplardamar ile ilgili.

veriga, [Bul. veriga] *{ağız} is.* Ocak içine asılan zincir. [DS]

verik[1], [Ar. verīk وریك] *(veri:k) {OsT}* tis. **1.** Sık yapraklı ağaç. **2.** *sf.* (Kişi için) gür sakallı.

verik[2], **-ği** [Erme. varek] *{ağız} is.* Bir yıllık piliç. [DS]

veriklemek, [verik-le-mek] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(i)-yor]* (Küçük çocuk için) sürekli ağlamak. [DS]

verildemek, [veril-de-mek] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-d(i) -yor]* **1.** (Küçük çocuk için) sürekli ağlamak. **2.** Büyüklere karşı gelmek. [DS]

verile, [ver-mek > ver-il-mek > ver-il-e] *is.* **1.** Verilmesi gerekir; verilsin. **2.** *huk.* Kamu kuruluşlarında, ödemelerin yapılabilmesi için yetkili amirler tarafından saymana verilen yazılı emir; ita. **3.** Bu emri içeren belge; verile emri. ⧉ **verile emri,** *Bir ödemenin yapılması için verilen yazılı izin.*

veriliş, [ver-il-iş] *is.* Verilmek eylemi ve biçimi.

verilme, [ver-il-me] *is.* Verilmek eylemi.

verilmek, [ver-il-mek] *edil. f. [-ir]* **1.** Vermek eylemi yapılmak. **2.** Bir şey bir kimseye sunulmak, iletilmek. **3.** Bir şey bir kimsenin yararına sunulmak; bağışlanmak. **4.** Bir şey bir kimseye satılmak ya da ödenmek. **5.** (Hak, yetki vb. için) bir kimseye tanınmak; sağlanmak; sorumluluğuna bırakılmak. **6.** Gönderilmek. **7.** (Gemi, uçak vb. için) yönü bir tarafa döndürülmek. **8.** Kazandırılmak.. **9.** (Bilgi için) iletilmek, duyurulmak; bildirilmek. **10.** (İlaç vb. için) hasta tarafından tüketilmesi sağlanmak. **11.** (Not, puan, ceza vb. için) uygun görülmek. **12.** (Yemek, toplantı, parti vb. için) düzenlenmek. **13.** (Konser vb. için) topluluk önünde icra edilmek. **14.** (Işık, ses vb. için) aydınlanması ya da ses gitmesi sağlanmak. ⧉ **verilmiş sadakası olmak,** *Bir tehlikeyi zarar görmeden atlatmanın sebebini daha önce yaptığı iyiliklere bağlamak.*

verim, [ver-mek > ver-im ورم] *is.* **1.** Vermek eylemi ve bunun sonucu. *{eAT} (aynı)* **2.** Yapılan harcama, emek ve malzemeye göre elde edilen ürün miktarı; randıman. **3.** Bir kimsenin çalışması sonucunda elde ettiği başarı; istenen olumlu sonuç; semere; meyve. **4.** Birim alandan alınan ürün miktarı. **5.** *fiz.* Bir elektrik düzeneğinde yararlı gücün soğurulan güce oranı. **6.** *{eAT}* Vergi. **7.** *{ağız}* İyi dilek. [DS] ⧉ **verimi düşürmek,** *1. Verimli olmaya engel olmak. 2. Verimi belirli bir düzeyin altında tutmak.*|| **veriml yükseltmek,** *Verimi belirli bir düzeyin üstünde tutmak.*

verimay, [ver-im+ay] *{ağız} is.* Eylül. [DS]

verimcek, -ği [ver-im-cek] *{ağız} is.* Verilmesi üstlenilen para. [DS]

verimcil, [ver-mek > ver-im-cil] *{ağız} sf.* Vermek isteğinde olan; vermeyi düşünen. ⧉ **verimcil olmak,** *{ağız} Vermek niyetinde olmak.* [DS]

verimkâr, [ver-im + Far. -kār] *(verimkâ:r) {OsT} sf.* Verme eğiliminde olan; vermeye yatkın; gönüllü.

verimli[1], [ver-im-li] *sf.* **1.** Verimi bol olan; randımanlı; mahsuldar; mümbit; müsmir. **2.** İyi ve çok ürün veren. **3.** İyi para getiren; kazanç sağlayan; kazançlı. *{ağız} (aynı)* [DS] **4.** İyi bir sonuç veren. **5.** (Sanatçı için) çok sayıda eser veren; çok yazan; velut. **6.** (Zaman dilimi için) verimin bol olduğu.

verimli[2], [ver-im-li] *{ağız} sf.* Büyüğe karşı gelen. [DS]

verimlilik, -ği [ver-im-li-lik] *is.* **1.** Verimli olma durumu. **2.** *ekon.* Bir üretim etkinliğinin sonucu ile bu üretime varmak için kullanılan araç ve girdiler arasındaki ilişki.

verimsiz, [ver-im-siz] *sf.* Verimi olmayan, az ya da yetersiz olan; verimi düşük.

verimsizleşme, [ver-im-siz-le-ş-me] *is.* Verimsizleşmek eylemi.

verimsizleşmek, [ver-im-siz-le-ş-mek] *dönşl. f. [-ir]* Verimsiz duruma gelmek; verimi kaybetmek; verimi düşmek.

verimsizlik, -ği [ver-im-siz-lik] *is.* Verimsiz olma durumu.

verinilmek, [ver-in-il-mek ورنلمك] *{eAT} {OsT} edil. f. [-ür]* Verilmek.

verismo, [İt. vero *(gerçek)* > verismo] *(veri'smo) is.* Gündelik yaşamdaki gerçeklerin, toplumsal sorunların olduğu gibi bütün bayağı yanları ile sergilenmesini esas alan İtalyan sanat ve edebiyat akımı; gerçekçilik; yeni gerçekçilik.

verismocu, [verismo-cu] *sf.* Verismo yanlısı olan; verismocu akımı görüşünü savunan.

veriş, [ver-iş] *is.* Vermek eylemi ve biçimi.

verişik, -ği [veriş-ik] *{ağız} is.* **1.** İmece. **2.** Ürün değişimi. [DS]

verişmek, [ver-iş-mek] *{ağız} işteş f. [-ir]* Komşu kadınlar, aralarında süt alıp vermek. [DS]

veriştirme, [ver-iş-tir-me] *is.* Veriştirmek eylemi.

veriştirmek, [ver-iş-tir-mek] *gçsz. f. [-ir]* **1.** Çok konuşmak; söylenmek. **2.** Ağzına geleni söylemek; iyice çıkışmak; ağzına geleni söylemek. *{ağız} (aynı)* [DS] **3.** Dövmek; azarlamak.

verize, [Ar. verīze وريزه] *(veri:ze) {OsT} is. anat.* Mideden ciğere giden damar.

verjans, [Fr. vergences] *is. tıp.* İki gözün eksenleri birbirine paralel olmadığı zaman gözlerin giriştiği yöneşme ve ıraksama hareketi.

verje, [Fr. vergé] *is.* Kâğıt üzerinde paralel ve dik çizgilerden oluşan filigran.

verka, -a'i [Ar. verḳā' ورقاء] *(verka:) {OsT}* **1.** Yabani güvercin, üveyik. **2.** *sf.* Açık boz renk. ⧉ **verkā'-i nāme-ber,** *{OsT} Posta güvercini.*

verkaç, [ver+kaç] *is. spor.* Futbolcuların oyun sırasında sürekli yer değiştirerek yaptıkları kısa paslaşma taktiği.

verker, [? verker] *{ağız} sf.* Görkemli; gelişmiş. [DS]

verlemek[1], [ver *(yans.)* > ver-le-mek] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(i)-yor]* (Tavşan için) bağırmak. [DS]

verlemek[2], [ver[2] > ver-le-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* Toprağı çapalayıp, ayıklamak. [DS]

verme, [ver-me] *is.* Vermek eylemi.

vermek, [*eT.* bér-mek / bir-mek > vermek ويرمك] *gçl. f. [-ir]* **1.** (Üzerinde, elinde veya yakınında olan bir

şey için) birisine eriştirmek; iletmek; alması için ona doğru uzatmak; yararlanmasını sağlamak. **2.** (Kendi mülkiyetinde bulunan şey için) herhangi bir karşılık beklemeksizin birine bırakmak veya bağışlamak; armağan etmek. **3.** Birine istediği ya da arzuladığı bir şeyi sağlamak; imkân tanımak. **4.** Birini bir şeyden sorumlu kılmak; bir şeyi bir kimsenin sorumluluğunda bırakmak. **5.** Ondan bilmek; nedeninin o olduğunu düşünmek; atfetmek; yormak. **6.** (Düşünce veya bilgi anlatan şeyler için) başkalarına iletmek; bir kimseye ya da topluluğa bir bilgiyi iletmek, öğrenmelerini, yararlanmalarını sağlamak; söylemek; bildirmek; ulaştırmak; aktarmak. **7.** Kişi ya da kişiler üzerinde belli bir duygu, izlenim uyandırmak; bir durumun oluşmasına yol açmak. **8.** (Sevgi, ilgi, dikkat, ömür vb. için) döndürmek; çevirmek; yöneltmek; adamak; feda etmek. **9.** (Yön, ön, arka vb. için) yönünü o şeye çevirmek; yöneltmek; döndürmek; çevirmek. **10.** Herhangi bir duruma yol açmak. **11.** Bir şeye önceden sahip bulunmadığı bir özellik kazandırmak. **12.** Sahip kılmak; bir şey sahibi yapmak. **13.** (Konser, resital vb. için) topluluk önünde sanatını sergilemek; icra etmek. **14.** (Eğlenceli toplantılar, yemek, parti, resepsiyon vb. için) düzenlemek; konuk çağırıp ağırlamak. **15.** (Sanatçı için) topluluk önünde sanatını göstermek, icra etmek. **16.** Satmak. **17.** Satın aldığı ya da yararlandığı bir şeyin karşılığını, bedelini ödemek. **18.** (Randevu, gün vb. için) belirlemek; saptamak. **19.** Bir iş ya da durum karşısında ödüllendirmek. **20.** (Kızı için) biriyle evlendirmek. **21.** Okul, çıraklık vb. eğitim kurumuna göndermek; birinden veya bir yerden eğitim öğretim görmesini sağlamak; kaydettirmek. **22.** Ödemek. **23.** Ürün üretmek; ortaya koymak. **24.** Herhangi bir şey ortaya çıkarmak, oluşturmak. **25.** Hepsini herhangi bir duruma sokmak; görünümlerini, durumlarını, renklerini, biçimlerini değiştirmek. **26.** Belli bir eylemle üzerinde bir etki bırakmak. **27.** Sahip olmasını sağlamak. **28.** Sahip olmadığı niteliği kazandırmak; sahipmiş gibi göstermek. **29.** (Telaş, ateş vb. için) herhangi bir duruma sokmak; bunun etkisi altında kalınmasını sağlamak. **30.** (Değer, önem vb. için) diğerlerinden farklı bir nitelik bulmak; sahip olmadığı hâlde öyle olduğunu düşünmek. **31.** (İcra, mahkeme vb. için) ilgili işlemlerin yapılmasını sağlamak. **32.** (Mülk için) kira bedelini alarak hizmete sunmak; kiralamak. **33.** Kendine sahip olma hakkını tanımak. **34.** (Bir şey için) etki yapmak, biçimini değiştirmek. **35.** Kazandırmak, katmak. **36.** (Kadın için) bir erkekle cinsel ilişkiye girmek. **37.** Bir şekilde sonuçlandırmak. **38.** Ayırmak, harcamak. **39.** (Işık, ses vb. için) yaymak; saçmak; herhangi bir duruma sokmak. **40.** Dayamak. **41.** (Emek, zaman vb. için) harcamak; sarf etmek; ayırmak. **42.** (İlaç, kan, oksijen vb. için) hastanın tüketmesini sağlamak; kullandırtmak. **43.** Davranışları dolayısıyla ödüllendirmek ya da cezalandırmak. **44.** Bir kimsenin bilgisine, emeğine değer biçmek. **45.** *{eAT} {OsT}* Göndermek. **46.** *yard. f.* Kök veya gövdelerin sonuna *-ı (-i, -u, -ü)* zarf-fiil eki ile eklendiğinde tezlik bildirir. **47.** Tezlik yapısındaki fiillerle dilek bildirir. *Hadi, bize kadar gidiver.* **48.** Öznenin taşıdığı soyut kavramı kazandırmak, öyle bir durumun içine itmek, düşürmek gibi değişik anlamlar katarak deyimsi yapıda kalıplaşmış sözler oluşturur. *fikir vermek, cesaret vermek, tiksinti vermek.* **49.** *{ağız}* Bir durumu veya eylemi sürekli ve etkin biçimde sağlamak. [DS] **50.** *argo.* Kendisini cinsel ilişki için peşkeş çekmek. ⊡ **ver dağının altında büyümüş,** *{ağız} Hediye almaktan hoşlanan fakat karşılığını vermeyen.*|| **ver elini** (şu veya bu yer), *Ansızın verilen bir kararla ve istekle yola çıkıldığını anlatır.*|| **ver etmek,** *Sürekli biçimde atmak; yağdırmak.*|| **verip alma,** *{eAT} Alışveriş.*|| (birine) **verip veriştirmek,** *Ağzına geleni söylemek; azarlamak.* || **Vermemiş** (/vermeyince) **mabut, neylesin** (Sultan) **Mahmut,** *Şanssız kişiler için söylenir.*

vermeyişin, [ver-me-y-iş-in] *(vermeyi'şin) {ağız} zf.* Vermeyince. [DS]

vermiyon, [Fr. vermillon] *is.* Yapay pigment olarak bulunan kırmızı cıva sülfür; zincifre.

vermut, [Al. wermut] *is.* Bir takım bitkisel öz katılarak kokulandırılmış alkol ile beyaz şaraptan hazırlanan kokteyl içki.

verni, [? verni] *{ağız} is.* Evlerde mutfak bölümünün üstü. [DS]

vernik, -ği [Lat. veronix > vernice / Yun. vernikion > Fr. vernis] *is.* Birleşiminde boya zerrecikleri bulunmayan, inceltici maddelerle karıştırılarak sürüldüğü yüzeylerde yarı saydam ve parlak bir katman oluşturan, yüzey koruyucu madde.

vernikçi, [vernik-çi] *is.* Vernik yapan ya da bunların hazırlanışında çalışan kimse.

vernikleme, [vernik-le-me] *is.* Verniklemek işi.

verniklemek, [vernik-le-mek] *gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* Vernik sürmek; vernik ile kaplamak.

verniklenme, [vernik-le-n-me] *is.* Verniklenmek eylemi.

verniklenmek, [vernik-le-n-mek] *edil. f. [-ir]* **1.** Üzerine vernik sürülmek; vernik ile kaplanmak. **2.** *dönşl. f.* Vernik sahibi olmak; vernik edinmek.

vernisaj, [Fr. vernisage] *is.* **1.** Vernikleme. **2.** Resim sergisinden önce sanatçı ve eleştirmenleri bir araya getiren toplantı.

verniye, [Fr. Pierre Vernier *(Fransız matematikçi)*] *is.* Bir ölçeğin daha hassas okunmasını sağlayan mekanik aygıt.

verone, [? verone] *{ağız} sf.* Yarım akıllı. [DS]

veronika, [Lat. veronica] *(veroni'ka) is.* Yavşan otu.

verrak, [Ar. verrāķ وراق] *(verra:k) {OsT} is.* Kâğıtçı.

verriklemek, [verrik *(yans.)* > verrik-le-mek] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(i)-yor]* (Küçük çocuk) ağlamak. [DS]

versatil, [Fr. versatile] *is.* Eksenindeki boruya kurşun kalem ucu yerleştirilerek kullanılan bir tür kalem.

versek, -ği [ver-sek] *{ağız} is.* Suç bildirme dilekçesi. [DS]

versiyon, [Lat. versio *(dönmek)* > Fr. version] *is.* **1.** Değişik biçim. **2.** Sözlü anlatımla aktarılan metinlerin değişik biçimlerinden her biri. **3.** Değiştirilen ve yorumu başka biçimde yapılan sanat eserlerinin aldığı biçimlerden her biri. **4.** Doğumu kolaylaştırmak için anne karnında dölütün yönünü değiştirmeye yönelik işlem.

versta, [Rus. versta] *is.* Rusya'da kullanılan 1067 metrelik yol ölçü birimi.

verta, [Ar. verṭa ورطه] *{OsT} is.* **1.** Çukur yer; uçurum. **2.** *mecaz.* İçinden çıkılması güç iş.

verügelmek, [ver-mek+gel-mek وروكلمك] *{eAT} gçsz. f. [-ür]* Verip gelmek.

verügelübdurmak, [ver-mek + gel-mek + dur-mak ويروكلوبدورمك] *{eAT} gçl. b. f. [-ur]* İleriden beri veregelmek; sürekli olarak veriyor olmak.

veryansın, [ver+yan-sın] *(ve'ryansın) is.* **1.** (Etmek fiili ile birlikte) sonunu düşünmeden ve acımadan saldırma, tüketme eylemi ve durumu; bol bol harcama. **2.** Acımasızca, ağzına gelen her şeyi söyleme. ⧉ **veryansın etmek,** *1. Sonunu düşünmeden ve acımadan saldırmak, tüketmek; bol bol harcamak. 2. Acımasızca, ağzına gelen her şeyi söylemek.*

verz, [Far. verz ورز] *{OsT} is.* İş; çalışma. ⧉ **verz-ger,** *{OsT} Çiftçi; işçi; rençper.*|| **verz-kâr,** *{OsT}* → verz-ger.

verze, [Far. verze ورزه] *{OsT}is.* İş; meslek.

verzide, [Far. verzīde ورزيده] *{OsT} sf.* Ekilmiş; mezra.

verziş, [Far. verzīş ورزيش] *{OsT} is.* Çalışma; uğraşma. ⧉ **verzîş-kâr,** *{OsT} Çalışkan.*|| **verzîş-kârāne,** *{OsT} Çalışkanlıkla.*|| **verziş-kârî,** *Çalışkanlık.*

ves, [? ves] *{ağız} is.* **1.** Huy. **2.** Davranış.[DS]

vesafet, [Ar. veṣāfet وصافت] *(vesa:fet) {OsT} is.* İşçilik; hizmetçilik.

vesah, [Ar. vesaḫ وسخ] *{OsT} is.* Kir; pislik; murdarlık.

vesaid, [Ar. visāde > vesā'id وسائد] *(vesa:id) {OsT} is.* Şilteler; yastıklar.

vesaif, [Ar. vaṣīf > veṣā'if وصائف] *(vesa:if) {OsT} is.* Uşaklar; hizmetçiler.

vesaik, -kı [Ar. veṣīka > veṣā'iḳ وثائق] *(vesa:ik, ka kalın söylenir) {OsT} is.* Belgeler; vesikalar.

vesail, [Ar. vesīle > vesā'il وسائل] *(vesa:il) {OsT} is.* Vesileler.

vesaire, [Ar. ve sā'ire وسائره] *(vesa:ire) {OsT} is.* Birkaç şey sayıldıktan sonra benzerlerini ifade etmek için kullanılan ifade; ve diğerleri; ve benzerleri; kısaltması: vs.

vesait, [Ar. vāsıṭa > vesā'iṭ وسائط] *(vesa:it) {OsT} is.* **1.** Vasıtalar; araçlar. **2.** Taşıt. ⧉ **vesāit-i harbiye,** *{OsT} Savaş araçları.*|| **vesāit-i nakliye,** *{OsT} Taşıma araçları; taşıtlar.*

vesak, -kı [Ar. veṣaḳ وثاق] *(vesa:k) {OsT} is.* **1.** Bağ. **2.** Karşılıklı antlaşma; kutsalı tanık göstererek söz verme. **3.** Sözleşilen yer.

vesam, [Ar. vesm > vesīm > vesām / vesāmet وسامت / وسام] *(vesa:m) {OsT} is.* Güzellik; güzel oluş.

vesatat, -ti [Ar. vesāṭat وساطت] *(vesata:t, ikinci t ince söylenir) {OsT} is.* Aracılık; aracı olma.

vesavis, [Ar. vesvese > vesāvis وساوس] *(vesa:vis) {OsT} is.* Vesveseler; kuruntular.

vesaya, [Ar. vaṣiyyet >veṣāyā وصايا] *(vesa:ya:) {OsT} is.* **1.** Vasiyetler. **2.** Tavsiyeler. ⧉ **vesāyā-yı müctemia,** *{OsT} huk. Bir kimsenin birden çok vasiyette bulunması.*

vesayet, [Ar. veṣāyet وصايت] *(vesa:yet) {OsT} is.* **1.** Vasi olma; vasilik. **2.** Vasiyet. **3.** Tavsiye; tembih. **4.** *huk.* Velayetin işlemediği, küçüklerin ve mahcurların velileri bulunmadığı durumlarda bu kişileri korumak amacıyla tesis edilen hukukî kurum. ⧉ **vesayet altındaki kişi,** *Yaş küçüklüğü ya da kısıtlama nedeni ile kendisine vasi tayin edilmiş kimse.*|| **vesayet rejimi,** *Manda rejimi; manda.*

vesbe, [Ar. veṣbe وثبه] *{OsT} is.* Bir tek atlama; sıçrayış.

veseb, [Ar. veṣeb وثب] *{OsT} is.* Atlama; sıçrama.

veseban, [Ar. veṣebān وثبان] *(veseba:n) {OsT} is.* Atlama; sıçrama.

vesek, -ği [? vesek] *{ağız} is.* **1.** Rehin; tutu. **2.** Yardımcı. **3.** Karşılık. [DS]

vesen[1], [Ar. vesen / vesene وسن / وسنه] *{OsT} is.* Uyku ağırlığı; uyuklama.

vesen[2], [Ar. veṣen وثن] *{OsT} is.* Put.

vesenî[1], [Ar. vesen > vesenī وسنى] *(veseni:) {OsT} sf.* Uyku ile ilgili; uykuya ait.

vesenî[2], [Ar veṣen > veṣenī / veṣeniyye وثنى / وثنيه] *(veseni:) {OsT} sf.* **1.** Putla ilgili. **2.** Puta tapan.

veseniyyun, [Ar. veṣeniyyūn وثنيون] *(veseniyyu:n) {OsT} is.* Puta tapıcılar; putperestler; putperest taifesi.

vesi, -i'ı [Ar. vüsʿat > vesīʿ / vesīʿa وسيعة / وسيع] *(vesi:) {OsT} sf.* Geniş; bol.

vesic, [Ar. vesīc وسيج] *(vesi:c) {OsT} is.* Hızlı yürüyen deve.

vesik, [Ar. veṡīḳ وثيق] *(vesi:k) {OsT} sf.* Çok sağlam; kuvvetli.

vesika, [Ar. veṡīḳa وثيقة] *(vesi:ka) {OsT} is.* **1.** İnanılacak, sağlam delil. **2.** Belge. **3.** Az bulunur bir ihtiyaç maddesinin halka adil dağıtımını sağlamak için verilen dağıtım belgesi. **4.** Genelev kadınlarına polis müdürlüğü tarafından verilen belge. ⧉ **vesikaya bağlamak,** *Az bulunan bir malın adil dağıtımını sağlamak amacıyla vesika ile vermek.*

vesikacı, [vesika-cı] *(vesi:kacı) is.* Vesika işlemleri ile uğraşan kimse.

vesikacılık,-ğı [vesika-cı-lık] *(vesi:kacılık) is.* Vesikacının yaptığı iş; vesika düzenleme ve verme işi.

vesikalı, [vesika-lı] *(vesi:kalı) sf.* **1.** Vesikası bulunan; vesika sahibi olan; belgeli. **2.** Bir vesikaya dayandırılan; belgelendirilen. **3.** Kendisine herhangi bir konuda vesika verilmiş olan. **4.** Vesika ile sağlanabilen. **5.** *argo.* (Kadın için) genelevde çalışabilmesi için resmî izin belgesi bulunan.

vesikalık, -ğı [vesika-lık] *(vesi:kalık) is.* **1.** Vesikada kullanılan şey; bir vesika için gerekli olan nesne. **2.** Vesika için gerekli olan. **3.** Vesika alması gereken. ⧉ **vesikalık fotoğraf,** *Belgelere yapıştırmakta kullanılan, cepheden baş ve kısmen boyun ve omuzları gösteren 4.5 x 6 cm boyutlu fotoğraf.*|| **vesikalık resim,** *Vesikalık fotoğraf.*

vesikasız, [vesika-sız] *(vesi:kasız) sf.* **1.** Vesikası bulunmayan; vesikası olmayan. **2.** Vesika bulunması gerekmeyen.

vesile, [Ar. vesīle وسيله] *(vesi:le) {OsT} is.* **1.** Neden; sebep; bahane. **2.** Elverişli durum; fırsat. ⧉ **vesîle-cū,** *{OsT} Bahane arayan.*|| **vesîle-cūyāne,** *{OsT} Bahane ararcasına.*|| **vesîle-dār,** *{OsT} Sebeple; vesileli.*|| **vesîle-hāh,** *{OsT} Bahane isteyen.*|| **vesîle-hahāne,** *{OsT} Sebep arayana yakışır biçimde; vesile arar gibi.*|| **vesîle-i cemîle,** *{OsT} Güzel sebep.*|| **vesîle-i hasene,** *{OsT} Güzel sebep.*|| **vesîle-i sāy,** *{OsT} Çalışma bahanesi.*|| **vesîletü'n-necāt,** *{OsT} Kurtuluş yolu.*

vesim, [Ar. vesm > vesīm / vesīme وسيمه / وسيم] *(vesi:m) {OsT} sf.* Güzel.

vesm¹, [Ar. veṡm وثم] *{OsT} is.* Dövüp toz hâline getirme.

vesm², [Ar. vesm وسم] *{OsT} is.* Dağlama; işaret koyma.

vesme, [Ar. vesm > vesme وسمه] *{OsT} is.* **1.** Hayvana kızgın demir basmak suretiyle konulan işaret; damga; eneme. **2.** Rastık. ⧉ **vesme-dār,** *{OsT} 1. Damgalı; damgalanmış; dağlanmış. 2. Rastıklı.*

vesnan, [Ar. vesnān وسنان] *(vesna:n) {OsT} sf.* Uykusu gelmiş; uyuklayan,

vesen, [Ar. vesen وسن] *{OsT} is.* Put.

vesselam, [Ar. ve's-selām والسلام] *(vesse'lâ:m) {OsT} ünl.* **1.** Barış, esenlik için. **2.** "*Son söz budur, o kadar*" anlamlarında kullanılır. **3.** Mektupların sonuna "Bundan sonrası selamdır." anlamında konulan ibare.

vessiz, [ves-siz] *{ağız} sf.* (Söz için) yersiz; ilgisiz. [DS]

vessizlenmek, [ves-siz-le-n-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* Huysuzlanmak; şımarmak. [DS]

vesta, [Far. vestā وستا] *(vesta:) {OsT} is.* Ateşe tapanların kitabı olan Zend'in açıklaması.

vestî, [Far. vestī وستى] *(vesti:) {OsT} is.* Açıklama; şerh; tercüme.

vestibül, [Fr. vestibule] *is. anat.* Dalız.

vestiyer, [Lat. vestiarium *(elbise dolabı)* > Fr. vestiaire] *is.* Otel, lokanta, tiyatro, sinema gibi umumi yerlerde pardösü, şapka, şemsiye vb'nin bırakıldığı, korunduğu yer; askılık.

vestiyerci, [vestiyer-ci] *is.* Vestiyerde çalışan kimse.

vesvas, [Ar. vesvās وسواس] *(vesva:s) {OsT} is.* Şeytan; iblis.

vesvese, [Ar. vesvese وسوسه] *{OsT} is.* Kuruntu; şüphe; işkil. ⧉ **vesvese-dār,** *{OsT} Kuruntulu; vesveseli.*|| **vesvese-hîz,** *{OsT} Kuruntu yaratan; kuruntu koparan.*|| **vesveseye düşmek,** *Kuruntuya kapılmak.*

vesveseli, [vesvese-li] *sf.* Sürekli olarak kuruntu içinde bulunan; kuruntulu; şüpheci; işkilli; evhamlı.

-veş, [Far. -veş] *son ek.* Sonuna getirildiği Farsça kelimelere *"gibi"* anlamı katan son ek.

veşak, [Far. veşaḳ وشق] *{OsT} is.* Vaşak.

veşel, [Ar. veşel وشل] *{OsT} is.* Az su.

veşelan, [Ar. veşelān وشلان] *{OsT} is.* Suyun akışı.

veşi'a, [Ar. veşīʿa وشيعه] *{OsT} is.* **1.** Üzerine iplik sarılan dokumacı aracı; elemye. **2.** *fiz.* Bobin.

veşice [Ar. veşīce وشيجه] *{OsT} is.* **1.** Ağaç kökü. **2.** Lif.

veşime, [Ar. veşīme وشيمه] *(veşi:me) {OsT} is.* Kötülük; düşmanlık.

veşl, [Ar. veşl وشل] *{OsT} is.* Miktarı az su.

veşm, [Ar. veşm وشم] *{OsT} is.* Dövme; dövme yapma.

veşme, [Ar. veşm وشمه] *{OsT} is.* Yağmur tanesi.

veşt, [Far. veşt وشت] *{OsT} sf.* Güzel.

veşy, [Ar. veşy وشى] *{OsT} is.* **1.** Kumaşı süsleme; desenler yaparak bezeme. **2.** Kumaştaki süs; işleme. **3.** Süslü giyecek. **4.** Kılıca verilen suyun özlülüğü. **5.** Yalan söyleme; yalan katma. **6.** Gammazlık.

vet, [vet] *{ağız} is.* Gerek. [DS]

veta, [İt. vetta] *(ve'tta) is. dnz.* Bir palangada, halatın makaralar arasında işleyen bölümü.

vetair, [Ar. vetîre > vetā'ir وتائر] *(veta:ir) {OsT} is.* Meslekler; yollar; vetireler.

veted, [Ar. veted وتد] *{OsT} is.* **1.** Ağaç kazık. **2.** *anat.* Boyun kemiği. **3.** *ed.* Aruz ölçüsünde sebep denilen birimin köküne getirilen üç sessiz harften oluşan birim. ***fāilün (fe+elf) fā** sebep, bu köke getirilen (ayın+lâm+nun) **ilün** veted'dir.*

veter, [Ar. veter وتر] *{OsT} is.* **1.** Yay kirişi. **2.** Saz teli. **3.** *anat.* Kasları hareket ettiren kalın sinir. **4.** *havc.* Bir kanadın havada yer değiştirme yönüne paralel olarak ölçülen boyutu. **5.** *mat.* Kiriş. ⧉ **veter-i kaîme,** *{OsT} mat. Hipotenüs.*

veteranus, [Lat. veteranus] *(vetera'nus) is.* Eski Roma'da emekli askerlere verilen unvan.

veteriner, [Lat. veterinus *(yük hayvanına özgü)* > veterinarus > Fr. vétérinaire] *is.* Hayvan hastalıklarının teşhis ve tedavisini yapan uzman; veteriner hekim; baytar. ⧉ **veteriner hekimliği,** *Veteriner hekiminin işi ve mesleği: baytarlık.*

veterinerlik, -ği [veteriner-lik] *is.* **1.** Veteriner olma durumu. **2.** Veterinerin yaptığı iş; baytarlık.

vetire, [Ar. vetîre وتيره] *{OsT} is.* **1.** Dar yol; keçi yolu; patika. **2.** Süreç. **3.** Yol; üslup; tarz. **4.** *anat.* Burnun iki deliğini birbirinden ayıran zar. ⧉ **vetîre-i necāt,** *{OsT} Kurtuluş yolu.*

veto, [Lat. veto *(karşıyım)*] *(ve'to) is.* **1.** Bir kimsenin ya da bir grubun almış olduğu kararı geçici ya da sürekli olarak karşı koyma hakkı. **2.** Böyle bir hakkı yürürlüğü koyma. **3.** Eski Roma'da pleb temsilcilerinin senato kararlarına karşı çıkmalarını ifade etmek için kullandıkları deyim. **4.** *huk.* Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyinin beş sürekli üyesine, usul sorunları dışında her soruna karşı çıkma yetkisi veren ayrıcalık. ⧉ **veto etmek,** *Veto hakkını kullanarak bir yasa ya da kararın yürürlüğe konmasını önlemek.*|| **veto hakkı,** *Bir yasa ya da kararın yürürlüğe girmesini engelleme hakkı.*

vetsiz, [vet-siz] *{ağız} sf.* **1.** Yersiz konuşan; patavatsız. **2.** Geveze. **3.** Yaramaz. **4.** (Kişi için) uyuşuk. [DS]

vetula, [? vetula] *{ağız} is.* İki yaşına girmiş keçi. [DS]

vey, [Far. ve ey > vey وى] *e.* **1.** *{OsT}* Ey! **2.** *{ağız}* Keçi haylama ünlemi. [DS]

veya, [Ar. ve + Far. yā ويا] *(ve'ya:) {OsT} bağ.* **1.** Ayrı olmakla birlikte aynı değerde sayılan şeylerle ilgili seçenek bildirir. **2.** Olacağı sanılan ve ikiden çok seçime bırakılan şeyleri bağlar. **3.** *mant.* Mantıkta, iki önermeyi "veya" bağı ile birleştirerek yeni bir önerme oluşturma işlemi.

veyahut, [Ar. ve + Far. yāḫūd وياخود] *(ve'ya:hu:t) {OsT} bağ.* Ya da; yahut.

veyh, [Ar. veyḥ ويح] *{OsT} e.* Yazık; heyhat!

veyik, -ği [üveyik] *{ağız} is.* Üveyik. [DS]

veyl, [Ar. veyl ويل] *{OsT} ünl.* Yazık! Vah vah!

veyle, [Ar. veyle ويله] *{OsT} is.* Küstahlık; rezillik.

veyyik, -ği [üveyik] *{ağız} is.* Üveyik. [DS]

vez[1], [vaz / vez / vız / viz / voz *(yans.)*] *is.* Böceklerin uçma sırasında çıkardıkları sesleri, atılan okun çıkardığı sesi, fırlayıp gitme ve yellenme seslerini anlatan kök. *vez-ge-l-dek*

vez[2], [vaz / vez / vız / viz / voz *(yans.)*] *is.* Vızıltılı bağırma ve çağırma, gevezelik etme, inleme bildiren kök. *vez-i-le-mek, vez-il-ti*

vezaif, [Ar. vaẓîfe > veẓā'if وظائف] *(veza:if) {OsT} is.* Vazifeler; ödevler; görevler; sorumluluklar. ⧉ **vezāif-i şagîre,** *{OsT} Boşalan ya da boş bırakılan görev.*

vezail, [Ar. veẕîle > veẕāil وذائل] *(veza:il) {OsT} is.* **1.** Parlak madenî ayna. **2.** Parlak cilalı para.

vezan, [Far. vezān وزان] *(veza:n) {OsT} sf.* Esen; esici. ⧉ **vezān olmak,** *{OsT} Esmek.*

vezanet, [Ar. vezānet وزانت] *(veza:net) {OsT} is.* **1.** Ölçülülük. **2.** Düşünce ve görüş isabeti.

vezani, [Far. vezān > vezānî وزانى] *(veza:ni:) {OsT} is.* Esinti zamanı.

vezaret, [Ar. vezāret وزارت] *(veza:ret) {OsT} is.* **1.** Vezirin görevi; vezirlik. **2.** Vezirin makamı; bakanlık. ⧉ **vezāret-i tefvîz,** *{OsT} Halifenin yetkisi dışında bütün görevlerde bağımsız hareket etme yetkisi olan Abbasî veziri.*|| **vezāret-i tenfîz,** *{OsT} Sadece halifenin verdiği görevlerle sınırlı yetkisi bulunan Abbasî halifesi.*|| **vezāret-i uzmā,** *{OsT} Sadrazamlık; başvekillik.*|| **vezāret-penāh,** *{OsT} Vezir.*

vezb, [Ar. vezb وزب] *{OsT} is.* Su gibi akma.

vezdemek, [vez-de-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-d(i)-yor]* **1.** Dövmek. **2.** Hamur vb.ni avuç içine alarak ovalayıp uzatmak. [DS]

veze, [? veze] *{ağız} is.* Küçük bebeklerin başında çıkan yara. [DS]

vezega, [Ar. vezeġa وزغه] *{OsT} is.* Bir çeşit büyük keler.

vezek, -ği [? vezek] *{ağız} is.* Don ve şalvarda uçkur geçirilen yer; uçkurluk.[DS]

vezgeldek, -ği [vezgel-dek / mezgel-dek] *{ağız} is.* Bir av kuşu. [DS]

vezi, [? vezi] *{ağız} is.* Kaşık oyunu. [DS]

veziden, [Ar. vezīden وزيدن] *(vezi:den) f.* **1.** (Yel için) esmek. **2.** Sıçramak; atılmak. **3.** Koşmak.

vezikül, [Fr. vésicule] *is.* Kabarcık.

vezikülit, [Fr. vésiculite] *is. tıp.* Sperma kesecikleri iltihabı.

veziküleşme, [vezikül-le-ş-me] *is. tıp.* Kabarcık yapıcı bir maddenin yarattığı yerel etki.

vezil, [? vezil] *{ağız} is.* Eğimli arazide, teras duvarları arasında kalan ekime elverişli toprak parçası. [DS]

vezildemek, [vezil-de-mek] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-d(i)-yor]* **1.** Bağırmak. **2.** Melemek. [DS]

vezile, [Ar. vezīle وذيله] *(vezi:le) {OsT} is.* **1.** Parlak madenî ayna. **2.** Parlak cilalı para.

vezilemek, [vez-i-le-mek] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(i)-yor]* Hastalıktan, zayıflıktan ağlar gibi ses çıkarmak. [DS]

vezillemek, [vez-il-le-mek] *{ağız} gçsz. f. [-r [-l(i)-yor]* Hastalıktan, acıdan inlemek. [DS]

vezime, [Ar. vezīme وذيمه] *(vezi:me) {OsT} is.* Kâbe'ye gönderilen hediye.

vezin, -zni [Ar. vezn وزن] *{OsT} is.* **1.** Tartma; tartı. **2.** Ağırlık. **3.** *ed.* Manzum yazılarda mısraların belirli bir ölçü içinde dizilmesi ile oluşan uyum; ölçü.

vezinli, [vezin-li] *sf.* Belli bir ölçüsü olan; ölçülü. ⊡ **vezinli şiir,** *Hece ya da aruz ölçüsü ile yazılmış olan şiir.*

vezinsiz, [vezin-siz] *sf.* Ölçüsü olmayan; ölçüsüz. ⊡ **vezinsiz şiir,** *Herhangi bir ölçü gözetilmeksizin yazılmış olan şiir.*

vezir, [Ar. vezr > vezīr وزير] *(vezi:r) {OsT} is.* **1.** Eskiden bakanlık ya da valilik gibi görevlerde bulunmuş ve paşalık unvanı almış olan kimselere verilen ad. **2.** Satrançta, şahtan sonra gelen en değerli taş. ⊡ **vezir vüzera,** *{OsT} İleri gelenler.*

vezirane, [Ar. vezīr + Far. āne وزيرانه] *(vezi:ra:ne) {OsT} zf.* Vezire yakışacak tarzda; vezir gibi; vezirce.

vezirî, [Ar. vezīr > vezīrī وزيرى] *(vezi:ri:) {OsT} is.* Çoğunlukla kare biçiminde olan küçük el yazmalarına verilen ad.

veziriazam, [Ar. vezīr-i aʿẓām وزير اعظم] *(vezi:ria:-za:m) {OsT} is.* Sadrazam; başbakan.

vezirlik, -ği [vezir-lik] *is.* Vezir olma durumu; vezir görevi; vezaret.

vezirparmağı, [Ar. vezīr + parma(k)-ı] *is.* Yağda kızartılmış un, yumurta ve su ile hazırlanmış hamurdan yapılan parmak biçimindeki lokmalar yağda kızartıldıktan sonra üzerine şurup dökülerek yapılan bir tür hamur tatlısı.

vezirsalkımı, [Ar. vezīr + T. salkım-ı] *{ağız} is.* Akasya. [DS]

vezlek, -ği [vez-le-k] *{ağız} is.* Uçkur yeri; uçkurluk. [DS]

vezlemek, [vez-le-mek] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(i)-yor]* **1.** (Deri için) pul pul kabarmak. **2.** Hastalıktan, acıdan inlemek. [DS]

vezlemük, -gü [vez-le-mük] *{ağız} sf.* Cansız; yorgun; miskin; sıska. [DS]

vezme, [Ar. vezīe وزمه] *{OsT} is.* Kış sonu.

vezn, [Ar. vezn وزن] *{OsT} is.* → vezin. ⊡ **vezn-i āhir,** *{OsT} ed. Halk şiirinde konusu tasavvuf olan musammat.*|| **vezn-i basît,** *{OsT} fiz. Basit tartı.*|| **vezn-i mahsūs,** *{OsT} fiz. Özgül ağırlık.*

vezne[1], [Ar. vezn > vezne وزنه] *{OsT} is.* **1.** Tartı aleti; terazi. **2.** Resmî kurumlarda, banka vb. kuruluşlarda para alınıp verilen yer; kasa. **3.** Ateşli silahlarda barut yuvası; barutluk.

vezne[2], [? vezne] *{ağız}* Vantuz. [DS]

vezneci, [vezne-ci] *is.* **1.** Terazi yapan ve satan kimse. **2.** Veznede para alıp veren kimse; vezne görevlisi; veznedar.

veznecilik,-ği [vezne-ci-lik] *is.* **1.** Vezneci olma durumu. **2.** Veznecinin yaptığı iş veya mesleği.

veznedar, [Ar. vezne + Far. -dār وزنه دار] *(vezneda:r) {OsT} is.* Resmî kurumlarda, banka vb. kuruluşlarda para alıp veren kimse; vezne görevlisi; vezneci.

veznedarlık,-ğı [veznedar-lık] *(vezneda:rlık) is.* **1.** Veznedar olma durumu; veznedarın işi ve görevi. **2.** Veznenin bulunduğu yer.

veznelik, -ği [vezne-lik] *{ağız} is.* Boynuzdan yapılan barut ve saçma kabı. [DS]

veznî, [Ar. vezn > veznī وزنى] *(vezni:) {OsT} sf.* Tartı ile ilgili olan. ⊡ **veznî mallar,** *{OsT} Tartı ile işlem gören mallar.*

vezniyat, [Ar. veznī > vezniyyāt وزنيات] *(vezniya:t) {OsT} is.* Tartılan şeyler.

vezniyet, [Ar. veznī > vezniyyet وزنيت] *(vezniye:t) {OsT} is. fiz.* Moment.

vezzan, [Ar. vezn > vezzān وزان] *(vezza:n) {OsT} is.* Kantarcı; tartıcı; tartan.

VFR, [İng. **V**isual **F**light **R**ule *(görerek uçuş kuralı)*] *is. kısalt.* Hava koşulları uygun olduğu takdirde bir hava taşıtının görerek uçuş yapması gerektiğini bildiren uluslar arası sembol.

VHF, [İng. **V**ery **H**igh **F**requencies *(çok yüksek frekanslar)*] *is. kısalt.* 30 ile 300 MHz arasında yer alan metrelik dalgalar bölgesine ilişkin frekanslar.

vıc[1], [vac / vıc / vic *(yans.)*] *is.* Kuşların ötüşünü;

buna benzer bir araya gelip konuşmayı ve gürültüleri anlatan kök. *vıc-ır-da-mak, vıc-ı vıcı*

vıc[2], [vıc *(yans.)*] *is.* Fırlatma, atma ve fırlama anlatan kök. *vıc-ıt-mak*

vıc[3], [vıc *(yans.)*] *is.* Mızma anlatan kök. *vıc-ı-mak*

vıc[4], [vıc / vıç *(yans.)*] *is.* Sulanmış şeylerin sıkıştırılması sırasında aldıkları durumu, bu maddelerin su salarak birbirine yapışma ve kaynaşma durumlarını anlatan kök. *vıc-ık vıcık, vıc-ı(ğ)-ı-n-ı çıkarmak, vıc-ı-la-mak, vıc-ır vıcır, vıc-ır-da-mak, vıc-ır-gan*

vıccı, [vıc *(yans.)* > vıc(c)-ı] *is.* Fırlatma ve atma bildiren yansımalı gövde. ☞ **vıccı vıccı,** *{ağız} Gelincik çiçeği.* [DS]

vıccıh, [vıc *(yans.)* > vıc(c)-ık] *is.* Sulanmış şeylerin sıkıştırılması sırasında aldıkları durumu, bu maddelerin su salarak birbirine yapışma ve kaynaşma durumlarını anlatan yansımalı gövde. ☞ **vıccıh vıccıh,** *{ağız}* → vıcık vıcık. [DS]

vıccır, [vıc *(yans.)* > vıc(c)-ır] *is.* Sulanmış şeylerin sıkıştırılması sırasında aldıkları durumu, bu maddelerin su salarak birbirine yapışma ve kaynaşma durumlarını anlatan yansımalı gövde. ☞ **vıccır vıccır,** *{ağız}* → vıcık vıcık. [DS]

vıcık, -ğı [vıc *(yans.)* > vıc-ık] *is.* **1.** Sulanmış şeylerin sıkıştırılması sırasında aldıkları durumu, bu maddelerin su salarak birbirine yapışma ve kaynaşma durumlarını anlatan yansımalı gövde. **2.** *sf.* Sulanarak yumuşamış hâlde. ☞ **vıcığını** (vıccığım) **çıkarmak,** *{ağız} Ezmek; içini dışına çıkarmak; içini dışını birbirine karıştırmak.* [DS]|| **vıcık vıcık,** *1. (Kar, çamur, yağ vb. için) sulu ve gevşek, yapışkan bir duruma gelmiş; çok cıvık. 2. Tatsız ve sulu konuşan; tatsız şakalar yapan.*|| **vıcık vıcıklık,** *Ağırbaşlılıktan uzak olmak.*|| **vıcık vıcık olmak,** *Bulaşık ve yapışkan durum almak.*

vıcıklama, [vıc *(yans.)* > vıc-ık-la-ma] *sf.* Vıcıklamak eylemi.

vıcıklamak, [vıc *(yans.)* > vıc-ık-la-mak] *gçsz. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Sulu ve yapışkan şeyleri avuç içinde ezmek; vıcık hâle getirmek; vıcığını çıkarmak.

vıcıklatmak, [vıc *(yans.)* > vıc-ık-la-t-mak] *{ağız} gçl. f. [-ır]* Suyunu çıkartmak. [DS]

vıcıklık, -ğı [vıc *(yans.)* > vıc-ık-lık] *is.* Vıcık olma durumu; vıcık olan şeyin niteliği.

vıcılamak, [vıc *(yans.)* > vıc-ı-la-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(ı)-yor]* **1.** Sulu ve yağlı bir görünüm almak; cıvımak. **2.** Çok ekşimek. [DS]

vıcımak, [vıc *(yans.)* > vıc-ı-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r]* **1.** Oyunbozanlık etmek; caymak; mızmak. **2.** (Peynir vb.için) yumuşamak; cıvımak. [DS]

vıcır[1], [vıc *(yans.)* > vıc-ır] *is.* Sulanmış şeylerin sıkıştırılması sırasında aldıkları durumu, bu maddelerin su salarak birbirine yapışma ve kaynaşma durumlarını anlatan yansımalı gövde. ☞ **vıcır vıcır,** *{ağız}* → vıcık vıcık. [DS]|| **vıcır vıcır etmek,** *{ağız} 1. Cıvık bir şeyle oynamak.* [DS] *2. (Cıvık bir nesne için) herhangi bir hareket veya durumda "vıc vıc" diye ses çıkarmak.*

vıcır[2], [vıc *(yans.)* > vıc-ır] *is.* **1.** Kuşların ötüşünü; buna benzer bir araya gelip konuşmayı, gürültüyü ve kaynaşmayı anlatan yansımalı gövde. **2.** *{ağız} sf.* Durmaksızın oynayan; kımıldayan. [DS] ☞ **vıcır vıcır,** *{ağız} Çok bol; çok.* [DS]|| **vıcır vıcır,** *{ağız} Cıvıl cıvıl.* [DS]

vıcıramak, [vıc *(yans.)* > vıc-ır-a-mak / vıc-ı-la-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-r(ı)-yor]* **1.** Sulu ve yağlı bir görünüm almak; cıvımak. **2.** Çok ekşimek. [DS]

vıcırdama, [vıc *(yans.)* > vıc-ır-da-ma] *is.* Vıcırdamak eylemi.

vıcırdamak[1], [vıc *(yans.)* > vıc-ır-da-mak] *gçsz. f. [-] [-d(ı)-yor]* **1.** (Serçe, kırlangıç gibi küçük kuşlar, böcek vb. için) cıvıltılı sesler çıkararak ötmek. **2.** (Çamur gibi yarı sulu nesneler için) basınca ses çıkarmak.

vıcırdamak[2], [vıc *(yans.)* > vıc-ır-da-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-d(ı)-yor]* **1.** Sulu ve yağlı bir görünüm almak. **2.** Çok ekşimek. [DS]

vıcırdamak[3], [vıc *(yans.)* > vıcır-da-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-d(ı)-yor]* **1.** (Kurt vb. için) kaynaşmak. **2.** Kurtlanmak. [DS]

vıcırdaşma, [vıc *(yans.)* > vıc-ır-da-ş-ma] *is.* Vıcırdaşmak eylemi.

vıcırdaşmak, [vıc *(yans.)* > vıc-ır-da-ş-mak] *{ağız} işteş. f. [-ır]* **1.** (Kuşlar, tavuk, çocuk vb. için) hep birlikte ötmek veya gürültü çıkarmak. **2.** Toplu hâlde bulunmak. [DS]

vıcırdım, [vıc *(yans.)* > vıc-ır-dım] *is.* Kaynaşan canlı topluluğu veya yığını. ☞ **vıcırdım gibi,** *{ağız} Çok kalabalık; kum gibi kaynayan.* [DS]

vıcırgan, [vıc *(yans.)* > vıc-ır-gan] *{ağız} is.* **1.** Bıcılgan denilen sulu yara; akarca. **2.** Bataklık. [DS]

vıcırtı, [vıc *(yans.)* > vıc-ır-tı] *{ağız} is.* Cıvıltı. [DS]

vıcıtmak[1], [vıc *(yans.)* > vıc-ıt-mak] *{ağız} gçl. f. [-ır]* Fırlatmak; atmak. [DS]

vıcıtmak[2], [vıc *(yans.)* > vıc-ıt-mak] *{ağız} gçl. f. [-ır]* Ekşimeye, bozulmaya bırakmak. [DS]

vıç, [vıc / vıç *(yans.)*] *is.* Sulanmış şeylerin sıkıştırılması sırasında aldıkları durumu, bu maddelerin su salarak birbirine yapışma ve kaynaşma durumlarını anlatan kök. *vıç(ç)-ık vıççık, vıç(ç)-ık-la-mak*

vıççıklamak, [vıç *(yans.)* > vıç(ç)-ık-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r]* Cıvık bir şeyle oynamak. [DS]

vıççık, -ğı [vıç *(yans.)* > vıç(ç)-ık] *{ağız} is.* → vıcık.[DS] ☞ **vıççık vıççık,** *{ağız} Çok cıvık; yumuşak.* [DS]

vıd, [vad / vıd / vıt / vid *(yans.)*] *is.* Köpek ürümesini; yerli yersiz terbiyesizce konuşmayı anlatan kök. *vıd-ı vıdı, vıd vıd.* ☞ **vıd vıd,** *{ağız} 1. Dedikodu; gevezelik. 2. Dedikoducu; geveze. 3. (Konuşmak için) sessizce.* [DS]

vıdı, [vıd *(yans.)* > vıd-ı] *is.* Yerli yersiz konuşma, söylenme. ⊡ **vıdı vıdı,** *1. Yerli yersiz konuşma; dır dır. 2. {ağız} Gevezelik; dedikodu.* [DS] *3. Gerekli gereksiz çok konuşmayı seven kimse; bunu huy edinmiş kişi; dedikoducu; geveze. {ağız} (aynı)* [DS] *4. Homurtu; söylenme.*|| **vıdı vıdı etmek,** *1. Çevresindekilerin tedirginliğine yol açacak ölçüde çok konuşmak. 2. Bir şeyi beğenmeyerek söylenip durmak.*

vıdılatmak, [vıd *(yans.)* > vıd-ı-la-t-mak] *{ağız} gçl. f. [-ır]* Fırlatmak. [DS]

vıdırdanmak, [vıd *(yans.)* > vıd-ır-da-n-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* Mırıldanmak. [DS]

vıgvıltı, [vığ *(yans.)* > vığ-ıl-tı] *{ağız} is.* Gürültü. [DS]

vığ[1], [vag /vığ / vık / vik *(yans)*] *is.* Suyun çağlamasını; bu biçimde ötmeyi, konuşmayı, bağrışmayı ve gevezelik etmeyi anlatan kök. *vığ-ıl vığıl, vığ-lamak*

vığ[2], [vah / vak / vığ / vıh / vık *(yans.)*] *is.* Sıvıların kaynamasını, bu biçimde gülmeyi anlatan kök. *vığ-ıl-tı*

vığ[3], [vığ / vıng / ving / vıy *(yans.)*] *is.* Kaynaşma ve çokça kımıldanma anlatan kök. *vığ-ıl vığıl, vığ-ır vığır, vığ-ıl-da-mak*

vığ[4], [vığ / vay] *{ağız} is.* Yazıklanma bildirir; vay! [DS]

vığıl[1], [vığ *(yans.)* > vığ-ıl] *is.* Suyun çağlamasını; bu biçimde ötmeyi, konuşmayı, bağrışmayı ve gevezelik etmeyi anlatan yansımalı gövde. ⊡ **vığıl vığıl,** *{ağız} (Çocuk, arı, böcek topluluğu vb. için) çok gürültülü.* [DS]

vığıl[2], [vığ *(yans.)* > vığ-ıl] *is.* Kaynaşma ve çokça kımıldanma anlatan yansımalı gövde. ⊡ **vığıl vığıl,** *{ağız} 1. (Kurt, karınca, sinek, çocuk vb. için) çok bol ve kımıltılarla kaynaşma durumunda. 2. Fıkır fıkır.* [DS]

vığıldamak[1], [vığ *(yans.)* > vığ-ıl-da-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-d(ı)-yor]* **1.** (Çocuk, köpek, tavuk vb. için) topluca gürültü çıkarmak. **2.** (Bebek için) boğulurcasına ağlamak. [DS]

vığıldamak[2], [vığ *(yans.)* > vığ-ıl-da-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-d(ı)-yor]* (Karınca, kurt vb. için) topluca kımıldamak; kaynaşmak. [DS]

vığıllamak, [vığ *(yans.)* > vığ-ıl-la-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(ı)-yor]* (Köpek, kedi yavrusu için) sürekli bağırmak. [DS]

vığır[1], [vığ *(yans.)* > vığ-ır] *is.* Suyun çağlamasını; bu biçimde ötmeyi, konuşmayı, bağrışmayı ve gevezelik etmeyi anlatan yansımalı gövde. ⊡ **vığır vığır,** *{ağız} (Çocuk, arı, böcek topluluğu vb. için) çok gürültülü.* [DS]

vığır[2], [vığ *(yans.)* > vığ-ır] *is.* Kaynaşma ve çokça kımıldanma anlatan yansımalı gövde. ⊡ **vığır vığır,** *{ağız} (Kurt, karınca, sinek, çocuk vb. için) çok bol; bol bol; kımıltılarla kaynaşma durumunda.* [DS]

vığırdamak, [vığ *(yans.)* > vığ-ır-da-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r [-d(ı)-yor]* Kaynaşmak. [DS]

vığırdaşmak, [vığ *(yans.)* > vığ-ır-da-ş-mak] *{ağız} işteş. f. [-ır]* (Karınca, kurt, böcek vb. için) topluca bulunmak ve kımıldamak. [DS]

vığlamak, [vığ *(yans.)* > vığ-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* (Yeni doğmuş çocuk için) ağlamak. [DS]

vıh, [vah / vak / vığ / vıh / vık *(yans.)*] *is.* Sıvıların kaynamasını, bu biçimde gülmeyi anlatan kök. *vıh-ır-da-mak, vıh-ır vıhır*

vıhır, [vıh *(yans.)* > vıh-ır] *is.* Sıvıların kaynamasını, bu biçimde gülmeyi anlatan yansımalı gövde. ⊡ **vıhır vıhır,** *{ağız} Fıkır fıkır.* [DS]

vıhırdamak, [vıh *(yans.)* > vıh-ır-da-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-d(ı)-yor]* Yerinde duramamak; kıpır kıpır etmek. [DS]

vıjırlıg, [vajir > vıjır-lıġ] *{eT} sf.* Şimşekli. [EUTS]

vıjjıh, [vıj *(yans.)* > vıj(i)-ık / vıjjıḫ] *{ağız} is.* Hayvanların sulu dışkısı. [DS]

vık[1], [vag /vığ / vık / vik *(yans.)*] *is.* Suyun çağlamasını; bu biçimde ötmeyi, konuşmayı, bağrışmayı ve gevezelik etmeyi anlatan kök. *vık vık, vık vık boğulmak, vık-la-mak* ⊡ **vık vık,** *1. Ardı ardına vık sesleri çıkararak. 2. {ağız} Dedikodu; gevezelik.* [DS] *3. {ağız} (Öksürük ve öksürük sesi için) sürekli, boğulurcasına.* [DS]

vık[2], [vah / vak / vığ / vıh / vık *(yans.)*] *is.* **1.** Sıvıların kaynamasını, bu biçimde gülmeyi anlatan kök. *vık-ır vıkır* **2.** *{ağız}* Zor ve baskı sebebiyle birden çıkarılan boğuk ses. [DS] ⊡ **vık dimemek** (dememek), *{ağız} Baskıya, acıya, sıkıntıya ses çıkarmadan dayanabilmek.* [DS]|| **vık vık,** *{ağız} 1. İçte daralma ve bir sıkıntı duyarak. 2. Körpe çocuğun ağlama sesi.* [DS]|| **vık vık boğulmak,** *{ağız} Bunalmak; çok sıkılmak.* [DS]

vık[3], **-ğı** [vık *(yans.)*] *{ağız} sf.* (Kavun, karpuz vb. için) içi sulanmış; bozulmuş; erimiş.[DS]

vıkgır, [vık *(yans.)* > vık(g)-ır] *is.* Sıvıların kaynamasını, bu biçimde gülmeyi anlatan yansımalı gövde. ⊡ **vıkgır vıkgır,** *{ağız} Fıkır fıkır.* [DS]

vıkır, [vık *(yans.)* > vık-ır] *is.* Sıvıların kaynamasını, bu biçimde gülmeyi anlatan yansımalı gövde. ⊡ **vıkır vıkır,** *{ağız} Fıkır fıkır.* [DS]

vıklama, [vık *(yans.)* > vık-la-ma] *is.* Vıklamak eylemi.

vıklamak, [vık *(yans.)* > vık-la-mak] *gçsz. f [-r] [-l(ı) -yor]* Vık sesi çıkarmak.

vıklamamak, [vık *(yans.)* > vık-la-ma-mak] *{ağız} gçsz. olmsz. f. [-z] [m(ı)-yor]* Baskı, sıkıntı ve acıya ses çıkarmadan dayanabilmek. [DS]

vıkvık, -ğı [vık+vık ?] *{ağız} is.* Eldiven. [DS]

vılık, -ğı [Yun. ḫeliki > vılık] *{ağız} is.* Elle tutulup atılabilecek büyüklükteki taş. [DS]

vıllık[1], **-ğı** [? vıllık] *{ağız} is.* Bulgur. [DS]

vıllık[2], **-ğı** [? vıllık] *{ağız} sf.* Alaycı. [DS]

vın, [vang / vañ / vañk / veng / ven / vın / vıñ / vin *(yans.)*] *is.* **1.** Bağırıp çağırmayı, ulumayı, inlemeyi; bir eksen etrafında dönen nesnelerin hareketlerini anlatan kök. *vıñ-ı-la-mak (vıng-ı-la-mak), vıñ-ıl-tı (vıng-ıl-tı), vın vın etmek* **2.** *is. argo.* Kaçma; hemen ortadan kaybolma. ☞ **vın vın etmek,** *{ağız} Rahatsız edici gürültü çıkarmak.* [DS]

vıncıklamak, [vın *(yans.)* > vın-cık-la-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Yoktan kavga çıkarmak. [DS]

vıng[1], [vang / van / vañ / vıng / vıñ *(yans.)*] *is.* Uğuldama ve çınlama bildiren kök. *vıng-ıl-da-mak, vıñ-la-mak (vıng-la-mak)*

vıng[2], [vığ / vıng / ving / vıy *(yans.)*] *is.* Kaynaşma ve çokça kımıldanma anlatan kök. *vıng-ıl vıngıl, vıng-ıl-da-mak*

vıngıl, [vıng *(yans.)* > vıng-ıl] *is.* Kaynaşma ve çokça kımıldanma anlatan yansımalı gövde. ☞ **vıngıl vıngıl,** *{ağız} Çok bol ve kımıltılarla kaynaşma durumunda olan; vığıl vığıl.* [DS]

vıngılamak, [vıñ *(yans.)* > vıñ-ı-la-mak] *(vıñılamak) {ağız} gçsz. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Vınlamak. [DS]

vıngıldamak, [vıñ *(yans.)* > vıñ(g)-ıl-da-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-d(ı)-yor]* Uğuldamak; çınlamak. [DS]

vıngıltı, [vıñ *(yans.)* > vıñ-ıl-tı] *(vıñıltı) {ağız} is.* **1.** Çınlama. **2.** Tedirgin eden vızlama; sızlama sesi. [DS]

vıngır, [vıng *(yans.)* > vıng-ır] *is.* Uğuldama ve çınlama bildiren yansımalı gövde. ☞ **vıngır vıngır,** *{ağız} (Çocuk, arı, böcek vb. için) çok gürültülü; vığıl vığıl.* [DS]

vınglamak, [vıñ *(yans.)* > vıñ-la-mak] *(vıñlamak) {ağız} gçsz. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Vınlamak. [DS]

vınılamak, [vın *(yans.)* > vın-ı-la-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(ı)-yor]* (Atılan taş, kurşun veya dönen topaç vb. için) hızlı dönme ve hareket sırasında ses çıkarmak. [DS]

vınıldamak, [vın *(yans.)* > vın-ı-l-da-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r]* → vınlamak. [DS]

vınıltı, [vın *(yans.)* > vın-ıl-tı] *is.* Havada hızla hareket eden bir şeyin çıkardığı ses; vınlama sesi.

vınkımak, [vın(k) *(yans.)* > vınk-ı-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r]* (Cam yanan köpek için) inler gibi ses çıkarmak. [DS]

vınlama, [vın *(yans.)* > vın-la-ma] *is.* Vınlamak eylemi.

vınlamak, [vın *(yans.)* > vın-la-mak] *gçsz. f. [-r] [-l(ı)-yor]* **1.** (Hızla dönen ya da havada düz doğrultuda hareket eden cisim için) vın sesi çıkarmak. *{ağız} (aynı)* [DS] **2.** *argo.* Kaçmak; hemen oradan uzaklaşmak.

vır[1], [vır *(yans.)*] *is.* Bir eksen çevresinde dönmeyi, rüzgârın esmesini, hava basıncı ile oluşan ötme sesini anlatan kök. *vır vır etmek, vır-ıl-da-mak, vır-ıl-tı, vır-ık*

vır[2], [vır *(yans.)*] *is.* Çok söylenme, gevezelik etme anlatan kök. *vır vır, vır-ıl-da-mak, vır-ıl-tı, vır(r)-ak vırrak, vır+vır-cı, vır(r)-ık vırrık* ☞ **vır vır,** *1. Bıktıracak kadar sürekli ve sinir bozucu konuşma; gevezelik. {ağız} (aynı)* [DS] *2. Dinleyeni sinirlendirecek kadar yinelen konuşma ya da söz. 3. {ağız} Dedikodu.* [DS] *4. {ağız} Geveze; dedikoducu.* [DS] *5. {ağız} Usanç verecek biçimde çıkan ses.* [DS]|| **vır vır etmek,** *{ağız} 1. Usandıracak ya da sinirlendirecek kadar uzun veya yinelemeli konuşmak; söylenip durmak. 2. (Rüzgâr veya dönen şeyler için) ses çıkarmak.*

vır[3], [vır / vir *(yans.)*] *is.* Sulanmış ve sulandırılmış, cıvık hale getirilmiş şeylerin durumunu ve hareketlerini anlatan kök. *vır-ık, vır-ık-la-mak, vır(r)-ık-la-mak* [vır *(yans.)* > vır] *{ağız}* [DS]

vırak[1], **-ğı** [vır *(yans.)* vır-ak] *is.* Kurbağanın öterken çıkardığı ses.

vırak[2], [Ar. varaḳ > vırāḳ وراق] *(vıra:k) {OsT} is.* Yapraklar; evrak.

vıraklama, [vır *(yans.)* vır-ak-la-ma] *is.* Vıraklamak eylemi.

vıraklamak, [vır *(yans.)* vır-ak-la-mak] *gçsz. f. [-r] [-l(ı)-yor]* (Kurbağa için) ötmek; vırak sesi çıkarmak.

vırat, [Ar. varṭa > vırāṭ وراط] *(vıra:t) {OsT} is.* **1.** Çukurlar; uçurumlar. **2.** *mecaz.* İçinden çıkılması güç işler; vartalar.

vırc, [vırc / vırç *(yans.)*] *is.* Sulanmış ve sulandırılmış, cıvık hale getirilmiş şeylerin durumunu ve bu maddelerin sıkıştırılmasını anlatan kök. *vırc-ık*

vırcık, -ğı [vırc *(yans.)* > vırc-ık] *is.* **1.** Sulanmış ve sulandırılmış, cıvık hale getirilmiş şeylerin durumunu ve bu maddelerin sıkıştırılmasını anlatan yansımalı gövde. **2.** *{ağız} sf.* Ezik. [DS] ☞ **vırcığını çıkarmak,** *{ağız} Ezmek; içini dışını birbirine karıştırmak.* [DS]

vırç, [vırc / vırç *(yans.)*] *is.* Sulanmış ve sulandırılmış, cıvık hale getirilmiş şeylerin durumunu ve bu maddelerin sıkıştırılmasını anlatan kök. *vırç-ı(ğ)-ı-n-ı çıkarmak*

vırgıllık, -ğı [vırgıl-lık] *{ağız} is.* Dere boyundaki dikenlik, çalılık yer. [DS]

vırı, [vır *(yans.)*] *is.* Çok söylenme, gevezelik etme anlatan yansımalı gövde. ☞ **vırı vırı,** *{ağız} 1. Dedikoducu. 2. Geveze.* [DS]

vırık[1], **-ğı** [vır *(yans.)* > vır-ık] *is.* **1.** Bir eksen çevresinde dönmeyi, rüzgârın esmesini, hava basıncı ile oluşan ötme sesini anlatan yansımalı gövde. **2.** *{ağız}* Dönek; iş bozan. [DS] **3.** *{ağız}* (Kişi için) şımarık; yaramaz. [DS]

vırık[2], **-ğı** [vır *(yans.)* > vır-ık] *is.* **1.** Sulanmış ve

sulandırılmış, cıvık hale getirilmiş şeylerin durumunu ve hareketlerini anlatan yansımalı gövde. **2.** *{ağız} sf.* Cıvık. [DS] **3.** *{ağız} is.* Cıvık dışkı. [DS]

vırık³, -ğı [vır *(yans.)* > vır-ık] *is.* **1.** Çok söylenme, gevezelik etme anlatan yansımalı gövde. **2.** *is. {ağız}* Ördek yavrusu. [DS] **3.** *{ağız}* Köpek yavrusu. [DS]

vırıklama, [vır *(yans.)* > vır-ık-la-ma] *is.* Vırıklamak eylemi.

vırıklamak¹, [vır *(yans.)* > vır-ık-la-mak] *gçsz. f. [-r] [-l(ı) -yor]* Sulandırılarak cıvık hâle gelmiş olmak.

vırıklamak², [vırık¹ > vırık-la-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(ı)-yor]* **1.** Kavgadan, kavga alanından kaçmak. **2.** Yenilmek. [DS]

vırıldama, [vır *(yans.)* > vır-ıl-da-ma] *is.* Vırıldamak eylemi.

vırıldamak, [vır *(yans.)* > vır-ıl-da-mak] *gçsz. f. [-r] [d(ı)-yor]* **1.** Usandıracak, sinirlendirecek biçimde durmadan konuşmak. **2.** *{ağız}* (Dönen şeyler, yel vb. için) vırıltılı ses çıkarmak. [DS]

vırıldanma, [vır *(yans.)* > vır-ıl-da-n-ma] *is.* Vırıldanmak eylemi.

vırıldanmak, [vır *(yans.)* > vır-ıl-da-n-mak] *gçsz. f [-ır]* Kendi kendine söylenip durmak.

vırıltı, [vır *(yans.)* > vır-ıl-tı] *{ağız} is.* **1.** Usanç veren konuşma; söylenme. **2.** Dönen bir şeyin ve rüzgârın çıkardığı ses. [DS]

vırınık, -ğı [vır *(yans.)* > vır-ın-ık] *{ağız} sf.* Zayıf; çelimsiz. [DS]

vırka, [? vırka] *{ağız} is.* Dirgen. [DS]

vırkadak, -ğı [vırk *(yans.)* > vırk-adak] *zf. "Vırk"* diye ezilme sesi çıkararak.

vırkıtmak, -ğı [vırk *(yans.)* > vırk-ıt-mak] *{ağız} gçsz. f. [-ır]* (Testi için) su boşaltırken hava kabarcıkları kaçırmak. [DS]

vırlama, [vır *(yans.)* > vır-la-ma] *is.* Vırlamak eylemi.

vırlamak, [vır *(yans.)* > vır-la-mak] *gçsz. f. [-r] [-l(ı) -yor]* **1.** Usandıracak, sinirlendirecek biçimde durmadan konuşmak; dırlamak. **2.** *{ağız}* Gevezelik etmek. [DS]

vırrak, -ğı [vır *(yans.)* > vır(r)-ak] *{ağız} is.* Kurbağa, ördek vb. hayvanların sesi. [DS] ⊡ **vırrak vırrak bağırmak,** *{ağız} Sesli olarak katılırcasına ağlamak; çok ağlamak.* [DS]

vırrık, -ğı [vır *(yans.)* > vır(r)-ık] *is.* Çok söylenme, gevezelik etme anlatan yansımalı gövde. ⊡ **vırrık vırrık,** *{ağız} (Çocuk ağlaması için) durmaksızın, can sıkıcı bir sesle.* [DS]

vırrık¹, -ğı [vır *(yans.)* > vır(r)-ık] *{ağız} is.* **1.** Cıvık dışkı. **2.** Kolera. [DS]

vırrık², -ğı [vır *(yans.)* > vır(r)-ık] *{ağız} is.* **1.** Ördek yavrusu. **2.** Arı kuşu. [DS]

vırrık³, -ğı [vır *(yans.)* > vır(r)-ık] *{ağız} is.* Evlilik dışı doğan çocuk; piç. [DS]

vırrık⁴, -ğı [vır *(yans.)* > vır(r)-ık] *{ağız} sf.* **1.** Olur olmaz her şeye sinirlenen; hafif akıllı. **2.** Alıngan. [DS]

vırrıklamak, [vır *(yans.)* > vır(r)ık-la-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(ı)-yor]* **1.** Kavgadan kaçmak; kavga yerinden kaçmak. **2.** Yenilmek. [DS]

vırt¹, [vırt *(yans.)*] *is.* **1.** Hızlı hareket etmeyi, fırlayıp uçmayı anlatan kök. *vırt vırt, vırt gelen, vırt-a-dak* **2.** *zf.* Hemen. ⊡ **vırt zırt,** *Sık sık; ikide birde.*

vırt², [vırt *(yans.)*] *is.* **1.** Söylenmeyi, gevezelik etmeyi anlatan kök. *vırt-la-k* **2.** *is. "Haddine mi düşmüş"* anlamında bir tehdit sözünün karşılığı; pışşık.

vırtgelen, [vırt *(yans.)* + gel-en] *{ağız} is.* Bir yere bağlı olarak gidip gelen alet. [DS]

vırvır¹, [vır *(yans.)* + vır] *is.* **1.** *{ağız}* Usanç verici söz. [DS] **2.** *argo.* Fahişe.

vırvır², [vır *(yans.)* + vır] *{ağız} is.* Pişmiş elma. [DS]

vırvırcı, [vır *(yans.)* + vır-cı] *{ağız} sf.* **1.** Can sıkacak kadar çok konuşan kimse; geveze. **2.** Dedikoducu. [DS]

vıstıvıcırık, -ğı [vıst *(yans.)* -ı + vıc-ır-ık] *{ağız} sf.* Karmakarışık. [DS]

vıt, [vad / vıd / vıt / vid *(yans.)*] *is.* Köpek ürümesini; yerli yersiz terbiyesizce konuşmayı anlatan kök. *vıt vıt* ⊡ **vıt vıt,** *{ağız} Dedikodu; gevezelik.* [DS]

vıta, -a'ı [Ar. vıṭā' وطاع] *(vıta:) {OsT} is.* Razı olma; uygun görme; onama.

vıttırıvızzık, -ğı [vıt *(yans.)* > vıt-tır-ı + vız(z)-ık] *{ağız} sf.* (Kişi için) kişiliksiz; değersiz. [DS]

vıy¹, [vığ / vıng / ving / vıy *(yans.)*] *is.* Kaynaşma ve çokça kımıldanma anlatan kök. *vıy-ır vıyır, vıy-ıl vıyıl*

vıy², [vıy / viy *(yans.)*] *is.* **1.** Seslenmeyi, acı acı bağırmayı, ağlamayı anlatan kök. *vıy-ık-la-mak, vıy-kır-mak, vıy+vıt* **2.** *{ağız}* Üzüntü bildirir. [DS]

vıyıklamak¹, [vıy *(yans.)*>vıy-ık-la-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(ı)-yor]* **1.** (Kedi, köpek, tavşan, çakal, tilki vb. için) ses çıkarmak; viyaklamak. **2.** (İnsan için) kedi, köpek veya tavşan gibi ses çıkarmak. **3.** (Bebek için) ağlamak. [DS]

vıyıklamak², [vıy *(yans.)*>vıy-ık-la-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Hiç etkilenmemek; vız gelmek. [DS]

vıyıl, [vıy *(yans.)* > vıy-ıl] *is.* Kaynaşma ve çokça kımıldanma anlatan yansımalı gövde. ⊡ **vıyıl vıyıl,** *{ağız} (Kurt, karınca, sinek, çocuk vb. için) çok bol ve kımıltılarla kaynaşma durumunda.* [DS]|| **vıyıl vıyıl kaynamak,** *{ağız} Karınca gibi kaynamak.* [DS]

vıyır, [vıy *(yans.)* > vıy-ır] *is.* Kaynaşma ve çokça kımıldanma anlatan yansımalı gövde. ⊡ **vıyır vıyır,** *{ağız} (Kurt, karınca, sinek, çocuk vb. için) çok bol ve kımıltılarla kaynaşma durumunda.* [DS]

vıykırmak, [vıy *(yans.)* > vıy-kır-mak / vıyk-ır-mak]

{ağız} gçsz. f. [-ır] Haykırmak; bağırmak; çığlık atmak. [DS]

vıyvıt, [vıy *(yans.)* + vıt *(yans.)*] *{ağız} is.* Dere kenarında balık avlayarak yaşayan, serçeden biraz büyük bir kuş. [DS]

vıyvıyı, [vıy *(yans.)* + vıy--ı] *{ağız} is.* Acelecilik; kaygı; tasa. [DS] ⊡ **vıyvıyı almak,** *{ağız} Kuşku ile aceleci davranmak.* [DS]

vız[1], [vaz / vez / vız / viz / voz *(yans.)*] *is.* Böceklerin uçma sırasında çıkardıkları sesleri, atılan okun çıkardığı sesi, fırlayıp gitme ve yellenme seslerini anlatan kök. *vız-dır-a-k, vız gelmek, vız vız, vız-la-mak, vız vız böceği* ⊡ (bir şey) **vız gelip tırıs gitmek,** *argo. O şeyi önemsememek; aldırış etmemek.*|| (bir şey, birine) **vız gelmek,** *O şey o kimseye önemsiz gelmek; önemsenecek, aldırılacak, değer verilecek bir yanı bulunmamak.*|| **vız vız,** *{ağız} Bakla büyüklüğünde, yeşil renkli bir böcek.* [DS]|| **vız vız,** *{ağız} El matkabı.* [DS]|| **vız vız,** *{ağız} Çabuk çabuk.* [DS]

vız[2], [vaz / vez / vız / viz / voz *(yans.)*] *is.* Vızıltılı bağırma ve çağırma, gevezelik etme, inleme bildiren kök. *vız vız, vız-mak, vız-la-mak, vız-la(ğ)-an* ⊡ **vız vıza,** *{ağız} (Çocuk için) vara yoğa ağlama.* [DS]|| **vız vız böceği,** *{ağız} Ekinler arasında bulunan bir böcek.* [DS]

vızarı, [? vızarı] *{ağız} is.* **1.** Bir deniz hayvanı kabuğu. **2.** Atların boynuna takılan iri at boncuğu. [DS]

vızdırak, -ğı [vız *(yans.)* > vız-dır-ak] *{ağız} is.* Kayrak oyunu. [DS]

vızga, [vız *(yans.)* > vız-ga] *{ağız} is.* Domuz yavrusu. [DS]

vızgıç, -cı [vız *(yans.)* > vız-gıç] *{ağız} is.* Tahtadan yapılan ve çekildiğinde dönerek ses çıkaran bir oyuncak; yoyo. [DS]

vızgiç, -ci [vız *(yans.)* > vız-giç] *{ağız} is.* → vızgıç. ⊡ **vızgiç oynamak,** *{ağız} Bir yerden gidip, ötekinden çıkmak.* [DS]

vızıdak, -ğı [vız *(yans.)* > vız-ı(d)-ak] *{ağız} zf.* Çabucak; çarçabuk. [DS]

vızıddak, -ğı [vız *(yans.)* > vız-ı(d)-dak] *{ağız} zf.* Çabucak; çarçabuk. [DS]

vızık[1], **-ğı** [vız *(yans.)* > vız-ık] *is.* Vızıltılı bağırma ve çağırma, gevezelik etme, inleme bildiren yansımalı gövde. ⊡ **vızık vızık,** *{ağız} (Çocuk için) ağlamaklı, tedirgin edici bir sesle.* [DS]|| **vızık vızık etmek,** *{ağız} Huysuzluk ederek bunaltmak; sıkıştırmak.* [DS]|| **vızık vızık ötmek,** *{ağız} Darda kalarak sıkıntıdan bunalmak.* [DS]

vızık[2], **-ğı** [vız *(yans.)* > vız-ık] *{ağız} is.* Loğ ağacının, loğ taşına geçen bölümü. [DS]

vızık[3], **-ğı** [vız *(yans.)* > vız-ık] *{ağız} is.* Sigara artığı; izmarit. [DS]

vızık[4], **-ğı** [vız *(yans.)* > vız-ık] *{ağız} is.* **1.** Sivrisinek. **2.** Sinek. [DS]

vızıkçılık, -ğı [vız *(yans.)* > vız-ık-çı-lık] *{ağız} is.* Mızıkçılık. [DS]

vızıklamak, [vız *(yans.)* > vız-ık-la-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Mızıklamak. [DS]

vızıklanmak, [vızık-la-n-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* Oyunda mızıkçılık etmek. [DS]

vızıklı, [vız *(yans.)* > vız-ık-lı] *{ağız} sf.* Zevzek. [DS]

vızıkmak, [vız *(yans.)* > vız-ık-mak] *{ağız} gçsz. f. [-ır]* Savuşup gitmek; kaçmak. [DS]

vızılamak, [vız *(yans.)* > vız-ı-la-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(ı)-yor]* (Arı, sinek vb. böcekler için) uçarken sürekli vızıltı sesi çıkarmak. [DS]

vızıldak, -ğı [vız *(yans.)* > vız-ıl-da-k] *{ağız} is.* Bir düğmenin iki deliğinden iplik geçirip esneterek döndüre döndüre oynanan yoyo benzeri bir oyun. [DS]

vızıldama, [vız *(yans.)* > vız-ıl-da-ma] *is.* Vızıldamak eylemi.

vızıldamak, [vız *(yans.)* > vız-ıl-da-mak] *gçsz. f. [-r] [-d(ı)-yor]* **1.** (Hızla atılan taş veya döndürülen bir nesne, uçan sinek, böcek için) vızıltı çıkarmak. **2.** *mecaz.* Mırıltılı bir sesle birini bıktıracak biçimde ara vermeksizin yakınmak; sızlanmak. **3.** *{ağız}* Sürekli ağlayıp bağırmak. [DS] **4.** *{ağız}* Söylenmek. [DS]

vızıldanma, [vız *(yans.)* > vız-ıl-da-n-ma] *is.* Vızıldanmak eylemi.

vızıldanmak, [vız *(yans.)* > vız-ıl-da-n-mak] *dönşl. f. [-ır]* Bezdirici biçimde hafif bir sesle sızlanmak; yakınmak.

vızılık, -ğı [vız *(yans.)* > vız-ı-lık] *is.* **1.** İki ayrı yerinden açılan delikten geçirilen ip iki ucundan çekilince hızla dönen ve bu sırada vızıltılı bir ses çıkaran tahta parçasından ibaret çocuk oyuncağı. **2.** İki deliğinden ip geçirilen palto, pardösü vb. düğmesinden yapılan ve aynı şekilde oynanan oyuncak.

vızıltı, [vız *(yans.)* > vız-ıl-tı] *is.* **1.** Böceklerin ve uçan nesnelerin çıkardığı ince ve sürekli ses; uçma sesi. **2.** Hafif sesle sürekli biçimde yapılan yakınıp sızlanma; inilti. *{ağız} (aynı)* [DS]

vızır, [vız *(yans.)* > vız-ır] *is.* Vızıltı sesi çıkaracak kadar hızlılık, çabukluk, kolaylık anlatan ikincil yansıma kökü. ⊡ **vızır vızır,** *1. Ara vermeksizin. 2. Pek çabuk ve kolayca.*

vızıradak, -ğı [vız *(yans.)* > vız-ır-adak] *{ağız} zf.* Çabucak; çarçabuk. [DS]

vızırdamak, [vız *(yans.)* > vız-ır-da-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-d(ı)-yor]* **1.** Hızla geçip gitmek. **2.** Aralıklarla ince ince ses çıkarmak. **3.** Anlamsız ve yersiz konuşmak; vazırdamak. [DS]

vızırdayık, -ğı [vız *(yans.)* > vız-ır-da-y-ık] *{ağız} is.* **1.** Topaç. **2.** *sf.* Sızıltı, ince, tedirgin edici bir sesle, sürekli ağlayan. [DS]

vızırıdak, -ğı [vız *(yans.)* > vız-ır-(a)dak] *{ağız} zf.* Çabucak; çarçabuk. [DS]

görüntü işaretlerinin tayf biçimlerine benzer frekans.

videotek, [Fr. vidéothèque] *is.* **1.** Video kaset koleksiyonu. **2.** Bunların yerleştirildiği bölüm ya da mobilya.

vidi[1], [vid *(yans.)* > vid-i] *is.* Köpek ürümesini; yerli yersiz terbiyesizce konuşmayı anlatan yansımalı gövde. ⊕ **vidi vidi,** *{ağız} 1. (Konuşmak için) ara vermeden arsız arsız. 2. (İncelemek için) titiz olarak. 3.* Geveze. [DS]|| **vidi vidi yemek,** *{ağız} Her kusurunun üstünde durup karşısındakini üzmek.* [DS]|| **vidi viran,** *{ağız} Dağınık, bakımsız.* [DS]

vidi[2], [vid *(yans.)* > vid-i] *{ağız} is.* **1.** Hindi, kaz, ördek gibi hayvanların yavrusu. **2.** *ünl.* Tavuk, hindi, ördek, kaz yavrularını çağırmakta kullanılır. [DS]

vidi[3], [vidī] *(vidi:) {ağız} ünl.* **1.** "Çok pahalı, ne bu fiyat" anlamında kullanılır. **2.** Şaşma bildirir. [DS]

vidik[1], **-ği** [vid *(yans.)* > vid-ik] *{ağız} is.* **1.** Kaz yavrusu. **2.** Köpek yavrusu. [DS]

vidik[2], **-ği** [vid *(yans.)* + vid-ik] *{ağız} sf.* Küçük. [DS]

vidikon, [Fr. **vid**éo **icon**oscope] *is.* Antimon sülfürün yarı iletken olarak kullanıldığı ışıl iletimli çözümleyici tüp.

vidil, [vid *(yans.)* > vid-il] *{ağız} sf.* Küçük; ufak. ⊕ **vidil vidil,** *{ağız} Ufacık.* [DS]

vidildemek, [vid *(yans.)* > vid-il-de-mek] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-d(ı)-yor]* (Geveze çocuk için) durmaksızın, ince bir sesle, baş ağrıtana kadar konuşmak. [DS]

vidilemek, [vid *(yans.)* > vid-i-le-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* Gizlice duyurmak. [DS]

vidilik, -ği [vid *(yans.)* > vid-i-lik] *{ağız} sf.* Ufacık. [DS]

vidin, [Bulg. Bidin *(kent)* > vidin] *is.* Eskiden Vidin'de üretilen ve çeliğinin özelliği yüzünden oldukça ünlü bir bıçak.

vidis, [Soğd. wdys] *{eT} is.* Talim; öğretme; ders verme. [Gabain]

vidividi, [vid *(yans.)* > vid-i+vidi] *{ağız} is.* Ördek yavrusu. [DS]

vidlemek, [vid *(yans.)* > vid-le-mek / fit-le-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* Birine karşı kışkırtmak. [DS]

vido, [Lat. video > İt. vedo *(görüyorum)*] *(vi'do) is.* Bezik, tavla vb. oyunlarda ortada bulunan parayı ya da ceza sayısını iki katına çıkarma. ⊕ **vido çekmek,** *Ortadaki parayı ya da ceza sayısını iki katına çıkarmak.*|| **vidoyu görmek,** *Kabul etmek.*

vidolu, [vido-lu] *sf.* Vido çekilerek oynanan.

vidosuz, [vido-suz] *sf.* Vido çekilmeksizin oynanan.

vidvid, [vid *(yans.)* > vid+vid] *{ağız} is.* Atmaca. [DS]

vifadet, [Ar. vifādet وفادت] *(vifa:det) {OsT} is.* Elçilik.

vifak, -kı [Ar. vifāḳ وفاق] *(vıfa:k) {OsT} is.* **1.** Aynı düşünceye sahip olma durumu; düşünce birliği. **2.** Barış.

vigil, [Lat. vigil] *is.* **1.** Bekçi. **2.** Eski Roma'da yangınları söndürmek ve geceleri şehrin güvenliğini sağlamakla görevli kişi.

vigla, [İt. vegliare *(uyanık kalma)* > veglia / Yun. vigla] *(vi'glâ:) is.* **1.** Bazı gemilerin pruva direkleri üzerine yapılmış gözetleme yeri. **2.** Dalyanlarda yere çakılmış güçlü ve sağlam tek direk üzerine yapılmış gözetleme kulesi.

vihad, [Ar. vehde > vihād وهاد] *(viha:d) {OsT} is.* Derin çukurlar; uçurumlar.

viham[1], [Ar. viḥām وحام] *(viha:m) {OsT} is.* Hamilenin aşermesi.

viham[2], [Ar. vahīm > viḫām وخام] *(viha:m) {OsT} sf.* Sonu korkunç olan şeyler.

vihar, [Sansk. viḥāra > virḫar] *{eT} is.* Manastır. [EUTS]

vihara, [Sansk. vhara] *(vi'hara) is.* **1.** Yağmur mevsiminde Burkan rahiplerini korumak amacıyla yapılmış konutlara verilen ad. **2.** Burkancı topluluğa ayrılan tapınak, vaaz, dua ve düşünme odası.

vijır, [Sansk. vajra] *{eT} is.* Şimşek. [EUTS]

vik, [vag /vığ / vık / vik *(yans.)*] *is.* Suyun çağlamasını; bu biçimde ötmeyi, konuşmayı, bağrışmayı ve gevezelik etmeyi anlatan kök. *vik vik* ⊕ **vik vik,** *{ağız} Hindi çağırma ünlemi.* [DS]

vika, -a'ı [Ar. viḳāʿ وقاع] *(vika:) {OsT} is.* **1.** Cinsel birleşme. **2.** Savaş.

vikân, [Ar. vikān وكان] *(vikâ:n) {OsT} is.* Eşek palanı.

vikar, [Lat. vicarus *(başkan yardımcısı)*] *is.* Eski Germen İmparatorluğunda kral vekiline verilen ad.

vikaryans, [Fr. vicariance] *is. tıp.* Bir organ yetersiz duruma geldiğinde başka bir organın aynı görevi üstlenmesi.

vikaye, [Ar. viḳāye وقايه] *(vika:ye) {OsT} is.* **1.** Koruma; esirgeme; gözetme; himaye. **2.** Hastalığın ortaya çıkmasını, yayılmasını, ilerlemesini önleme; önleyici tedbir alma; koruyucu hekimlik. ⊕ **vikāye etmek,** *1. Korumak; himaye etmek. 2. Önlemek.*|| **vikāye harfi,** *{OsT} dbl. Koruyucu ünsüz; kaynaştırma harfi.*|| **vikāye-i nāmūs,** *{OsT} Namusunu koruma.*

vikayet, [Ar. viḳāyet وقايت] *(vika:yet) {OsT} is.* Koruma; sahip çıkma; korumacılık.

vikont, [Fr. vicomte] *is.* Batı ülkelerinde, baron ile kont arasında bir soyluluk unvanı.

vikontes, [Fr. vicomtesse] *is.* **1.** Bir vikontun eşi. **2.** Tek başına bir vikontluğa sahip olan kadın.

vikontluk, -ğu [vikont-luk] *is.* **1.** Vikont olma durumu. **2.** Bir vikontun sahip olduğu topraklar.

vikr, [Ar. vikr وقر] *{OsT} is.* (At, katır, eşek yükü için) ağır yük.

vikvikviyan, [vik+vik+viy-an *(yans.)* ?] *{ağız} is.* Atmaca. [DS]

vila, -â'i [Ar. vely > vilā' ولاء] *(vila:) {OsT} is.* **1.** Birbirinin ardı sıra gelme. **2.** Dostluk; ahbaplık.

vilad, [Ar. vilād ولاد] *(vila:d) {OsT} is.* Doğurma.

viladet, [Ar. vilād > vilādet ولادت] *(vila:det) {OsT} is.* → veladet. ⊡ **vilādet-i hümāyūn,** *{OsT} Padişahın doğumu.*|| **vilādet bi'ş-şakk,** *{OsT} tıp. Ameliyatla yapılan doğum.*

viladi, [Ar. vilād > vilādī / vilādiyye ولادى] *(vilâ:di:) {OsT} is.* Anadan doğma; doğuştan olan.

vilakâr, [Ar. vilā' + Far. -kār ولاكار] *(vilâ:kâ:r) {OsT} is.* Dost; ahbap.

vilaperver, [Ar. vilā' + Far. -perver ولاپرور] *(vilâ:-perver) {OsT} sf.* Dost, yakınlık gösteren.

vilayat, [Ar. vilāyet > vilāyāt ولايات] *(vilâ:ya:t) {OsT} is.* İller; vilâyetler.

vilâyet, [Ar. vilāye *(idare)* > vilāyet ولايت] *(vila:yet) {OsT} is.* **1.** Bir şeyi ele geçirme ve elde tutma yetkisi. **2.** İl. **3.** Valinin görev yaptığı bina; valilik.⊡ **vilayet binası,** *Bir ilde valilik makamının ve bağlı yönetim birimlerinin bulunduğu yapı.*

vilayetli, [vilayet-li] *sf.* Aynı ilden olanlar; hemşehri.

vildan, [Ar. velīd > vildān ولدان] *(vilda:n) {OsT} is.* **1.** Yeni doğmuş çocuklar. **2.** Kullar; köleler.

vilde, [Ar. veled > vilde ولده] *{OsT} is.* Çocuklar; erkek evlatlar; oğullar.

vile, [Far. vīle ويله] *(vi:le) {OsT} is.* Yüksek ses.

vili[1], [vay+le ? > vilī] *(vili:) {ağız} ünl.* **1.** Üzüntü ve şaşma bildirir. **2.** Alo. [DS]

vili[2], [vili] *{ağız} sf.* Küçük. ⊡ **vili vili,** *{ağız} Küçük.* [DS]

viliy, [viliy] *{ağız} ünl.* → vili[1]. [DS]

villa, [Lat. villa *(sayfiye evi)*] *is.* **1.** Kent dışında bulunan bağımsız, bahçeli, gösterişli ev. **2.** Tatil yerinde bulunan ve dinlenmek üzere gidilen ev.

vilvili, [vil *(yans.)* + vil-i] *{ağız} is.* Kaval. [DS]

viman, [Sansk. vimāna] *{eT} is.* Tanrının arabası. [EUTS]

vimana, [Sansk. vimana] *is.* Hint mimarlığında, piramit biçimindeki üst yapısıyla ayırt edilen özel tapınak.

vin[1], [vang / vañ / vañk / veng / ven / vın / vıñ / vin *(yans.)*] *is.* Bağırıp çağırmayı, ulumayı, inlemeyi; bir eksen etrafında dönen nesnelerin hareketlerini anlatan kök. *vin vin, vin vin böceği*

vin[2], [Far. vīn وين] *{OsT} is.* **1.** Renk; boya. **2.** Siyah üzüm.

Vinayaki, [Sansk. Viyanaka] *{eT} is.* Bir tanrı adı. [EUTS]

vinç, -ci [İng. winch] *is.* Ağır yükleri kaldırmaya yarayan araç.

vine, [Sansk. vinaya] *{eT} is.* Rahiplere mahsus tüzük. [EUTS]

ving, [vığ / vıng / ving / vıy *(yans.)*] *is.* Kaynaşma ve çokça kımıldanma anlatan kök. *ving-il vingil*

vingil, [ving *(yans.)* > ving-il] *is.* Kaynaşma ve çokça kımıldanma anlatan yansımalı gövde. ⊡ **vingil vingil,** *{ağız} Çok ve bol olarak kaynaşma durumunda; vığıl vığıl.* [DS]

vinilik, -ği [Fr. vinylique] *sf.* (Etilenik alkol için) organik cam, elektrik yalıtkanı, tekstil elyafı, sun'î deri, yapıştırıcı, apre, vernik türü maddelerin ana maddesi olan, $CH_2 = CHOH$

vinter, [Rus. vénter] *is. dnz.* Ağaç çemberler üzerine örülerek yapılmış torba biçimindeki balık ağı; pinter.

vinterizasyon, [İng. vinterization] *is.* Yağları, içlerindeki dondurucu maddelerden arındırma işlemi.

vinterize, [İng. winterize] *sf.* (Yağ ve yağlı maddeler için) içinde bulunan dondurucu ögeler uzaklaştırılmış olan.

vinvin, [vin *(yans.)* + vin] *is.* Sürekli vınlama sesi. ⊡ **vinvin böceği,** *{ağız} Ağustos böceği; cırcır böceği.* [DS]

vinyet, [Fr. vignette] *is.* Kitap sayfalarını süsleyen desen, harf veya küçük motifler.

vinzo, [vin-z *(yans.)* > vinzo ?] *{ağız} is.* Sığırları tedirgin eden iri bir sinek; sığır sineği. [DS]

viola, [Provence d. viola] *(vio'la) is.* Keman ailesinden telli çalgı; alto.

V.İ.P. [İng. very important person *(çok önemli kişi)*] *kısalt. is.* Önemli kişi.

Vipaşi, [Sansk. vipasyin] *{eT} is.* Yedi burhandan birinin adı. [EUTS]

vipit, [İng. whippet] *is.* İngiliz kökenli küçük tazı.

vir, [vır / vir *(yans.)*] *is.* Sulanmış ve sulandırılmış, cıvık hale getirilmiş şeylerin durumunu ve hareketlerini anlatan kök. *vir-ik*

vira, [İt. virare *(kendi etrafında dönmek)* > vira] *(vi'ra) zf.* **1.** Durmadan; aralıksız; sürekli. *{ağız} (aynı)* [DS] **2.** *ünl. dnz.* Irgat, maçuna ya da palangaları çalıştırmak için verilen komut. ⊡ **vira etmek,** *dnz. Çekmek; kaldırmak; çevirmek; toplamak; almak.*

virad, [Ar. verd > virād وراد] *(vira:d) {OsT} is.* Güller.

viraga, [? viraga] *{eT} sf.* Yalnız; metruk; münzevi. [EUTS]

viraj, [Fr. virer *(dönmek)* > virage] *is.* Bir yolun kıvrıldığı yer; dönemeç; büküntü. ⊡ **viraj almak,** *argo. Yalan söylemek.*|| **virajı almak,** *Virajı dönmek.*

virajlı, [viraj-lı] *sf.* Virajı olan; dönemeçli.

virajsız, [viraj-sız] *sf.* Virajı olmayan; dönemeçsiz.

viran, [Far. vīrān ویران] *(vi:ra:n)* *{OsT}* *sf.* **1.** Yıkık; harap. **2.** Kederli; üzgün. ⊡ **viran etmek,** *1. Bir yeri yakıp yıkmak. 2. Birini üzmek.*|| **viran olmak,** *Yıkık ve harap duruma gelmek.*

virane, [Far. vīrāne ویرانه] *(vi:ra:ne)* *{OsT}* *is.* **1.** Yıkılmış, yıkılacak duruma gelmiş yapı. **2.** Yıkılmış ya da yanmış yapılardan geriye kalan; yıkıntı; ören. ⊡ (bir yeri) **viraneye çevirmek,** *Yıkık dökük duruma getirmek; harap etmek.*

viranelik, -ği [virane-lik] *(vi:ra:nelik)* *is.* Yıkılmış binaları, yıkıklıkları bulunan yer.

virenguşu, [viran+kuş-u] *{ağız}* *is.* Baykuş. [DS]

viranî, [Far. vīrān > vīrānī ویرانی] *(vi:ra:ni:)* *{OsT}* *is.* Yıkılmışlık; haraplık.

viranlamak, [viran-la-mak] *{ağız}* *gçsz. f.* *[-r] [-l(ı)-yor]* Yıkılmaya yüz tutmak. [DS]

viranlaşma, [viran-la-ş-ma] *(vi:ra:nlaşma)* *is.* Viranlaşmak eylemi.

viranlaşmak, [viran-la-ş-mak] *(vi:ra:nlaşmak)* *dönşl. f.* *[-ır]* Viran duruma gelmek; örenleşmek.

viranlık,-ğı [viran-lık] *(vi:ra:nlık)* *is.* Viran yer; yıkıklık; ören.

virbimek, [vér-mek > vérib-i-mek ? ویربك] *{eAT}* *gçl. f.* *[-r]* Göndermek; irsal etmek.

vird[1], [Ar. vird ورد] *is.* **1.** *{OsT}* → virt. **2.** *{ağız}* *is.* Kuruntu. [DS]

vird[2], [Far. vird ورد] *{OsT}* *is.* **1.** Öğrenci. **2.** Mürit.

virdetmek, [vird+et-mek] *{ağız}* *gçsz. f.* *[-d(e)r]* **1.** Kuruntulanmak; içten içe üzülmek. **2.** Ayak diremek; üstünde durmak. [DS]

virdizeban, [Ar. vird-i + Far. zebān ورد زبان] *(vird'i-ziba:n)* *{OsT}* *is.* Dile dolama; dilden düşürmeme. ⊡ **vird-i zebān etmek,** *Bir şeyi veya bir konuyu sık sık tekrar etmek; dile dolamak.*

vire[1], [Slav. vire ویره] *(vi're)* *{eAT}* *{OsT}* *is.* Yenilgiyi kabul etme; üzerinde savaşılan şeyi verme; amana gelme. ⊡ **vire etmek,** *{OsT}* *Teslim bayrağı çekmek; teslim olmak.*

vire[2], [vira] *{ağız}* *zf.* Hiç durmadan; art arda; sürekli. [DS]

virecek, -ği [ver-mek > ver-ecek] *{ağız}* *is.* Borç. [DS]

virecekli, [verecek-li] *{ağız}* *sf.* Borçlu. [DS]

viresi, [ver-mek > ver-esi] *{ağız}* *is.* Vermek isteği. [DS]

virgi, [ver-mek > ver-gi] *{ağız}* *is.* Doğuştan var olan iyi nitelik. [DS]

virgili, [ver-mek > ver-gi-li] *{ağız}* *is.* Sözü kesilmiş, nişanlı kız. [DS]

virgili, [ver-mek > ver-gi-li] *{ağız}* *sf.* Eli açık; cömert. [DS]

virgü, [vér-mek > vir-gü ویرگو] *{eAT}* *{OsT}* *is.* İhsan; bahşiş; atıyye.

virgül, [Lat. virgula *(ince dal)* > Fr. virgule] *is.* Cümlede biraz durmayı belirlemek için kullanılan ucu kıvrık noktalama işareti (,).

virhar[1], [Sansk. viḫāra > virḫar] *{eT}* *is.* Manastır. [EUTS]

virhar[2], [Sansk. vrsçika > virḫar] *{eT}* *is.* Bir yıldız adı. [EUTS]

viribimek, [vér-mek > vérib-i-mek ? ویریبك] *{eAT}* *gçl. f.* *[-r]* Göndermek; irsal etmek.

viribinilmek, [vér-mek > vérib-i-n-il-mek ? ویریبنلمك] *{eAT}* *gçl. f.* *[-r]* Göndermek; irsal etmek.

virinilmek, [vér-mek > vér-in-il-mek ? ویرنلمك] *{eAT}* *{OsT}* *gçl. f.* *[-r]* Verilmek.

virik[1], **-ği** [vir *(yans.)* > vir-ik] *{ağız}* *is.* İshal; sürgün. [DS]

virik, -ği [vir *(yans.)* > vir-ik] *{ağız}* *is.* Arı kuşu. [DS]

virim, [ver-mekk > ver-im] *{ağız}* *is.* Verim. [DS]

virimcil, [verim-cil] *{ağız}* *sf.* Vermeye gönüllü; vermek niyetinde olan. [DS]

virimsemek, [ver-im-se-mek] *{ağız}* *gçl. f.* *[-r] [-s(i)-yor]* Vermek istemek; vermeye gönlü olmak. [DS]

viriş, [Sansk. vrsabhsa] *{eT}* *is.* Bir yıldız adı. [EUTS]

virişti, [Far. ferişte] *{eT}* *is.* Melek. [EUTS]

virka, [? virka] *{ağız}* *is.* **1.** Dişli kürek. **2.** Dirgen. [DS]

virkit, [? virkit] *{ağız}* *is.* Çatıda kullanılan ağaçlar. [DS]

virman, [Fr. virment *(saptırma)*] *is.* *bank.* Bir yerden başka bir yere aktarma.

virmek, [ber-mek > bir-mek > vir-mek] *{eT}* *{ağız}* *gçl. f.* *[-ür]* Vermek. [DS] ⊡ **vire eylemek,** *{eAT}* *Bir kimseyi bol bol azarlamak; verip veriştirmek.*|| **vir eliñi,** *{ağız}* *(Belirtilen şehre, yere) yolculuk etmek; ver elini ...!* [DS]|| **virile galmak,** *{ağız}* *Bol bol yetişmek; çok bitmek.* [DS]|| **virip viriştirmek,** *{ağız}* *Ağzına geleni söylemek; azarlamak; paylamak.* [DS]|| **vir itmek,** *{ağız}* *(Vurmak, sövmek, doldurmak, atmak vb. için) art arda, bol bol ve birden yapmak.* [DS]|| **vir yansın itmek,** *{ağız}* *Hiç düşünmeden bol bol harcayıp tüketmek; acımadan yok etmek.* [DS]

virni, [? virni] *{ağız}* *is.* Sabanın eğri oku. [DS]

virolog, [Fr. virologue] *is.* *tıp.* Virüs ve virüslerin yol açtığı hastalıkların uzmanı.

viroloji, [Fr. virologie] *is.* *tıp.* Virüsleri ve neden oldukları hastalıkları konu edinen mikrobiyoloji dalı.

virolojist, [Fr. virologiste] *is.* *tıp.* Virolog.

virt, -di [Ar. vird ورد] *is.* Belli zamanlarda okunması âdet edinilmiş Kur'an-ı Kerim cüzleri ya da dualar.

⧉ **virt edinmek,** *Bir şeyi sık sık söylemek; dilinden düşürmemek.*

virtli, [virt-li] *{ağız} sf.* **1.** Titiz. **2.** Kuşkucu. [DS]

virtüel, [Fr. virtuel] *sf.* Gücül.

virtüoz, [İt. virtuoso > Fr. virtuose] *is. müz.* **1.** Çabasını dinleyiciye sezdirmeden en zor teknikleri uygulayabilen sanatçı. **2.** Bir sanat ve etkinlikte büyük bir ustalık kazanmış sanatçı.

virtüozluk,-ğu [virtüoz-luk] *is. müz.* **1.** Virtüoz olma durumu. **2.** Virtüozun müzikteki yeteneği ve becerisi. **3.** Bir sanat dalındaki büyük ustalık.

viruni, [Sansk. varuna] *{eT} is.* Bir ilâh adı. [EUTS]

virüs, [Lat. virus *(öz su, suyuk)* > Fr. virus] *(vi'rüs) is.* **1.** *tıp.* Tek tip nükleik asit (DNA veya RNA) içeren, optik mikroskoplarla görünmeyen hastalık yapıcı mikrop. **2.** *bsy.* Bilgisayar programlarında kendi kendine bozulmaya yol açan etken.

virüslü, [virüs-lü] *sf.* **1.** Virüs içeren; virüs bulunduran. **2.** Virüsün neden olduğu.

visab, [Ar. > viṣāb وثاب] *(visa:b) {OsT} is.* **1.** Sıçrama; atlama; zıplama. **2.** Döşek; yatak; şilte.

visad, [Ar. vesd > visād / visāde وساده / وساد] *(visa:d) {OsT} is.* **1.** Baş yastığı. **2.** Şilte. ⧉ **visâde-nişîn,** *Yastığa yaslanıp oturan.*

visak, [Ar. viṣāḳ وثاق] *(visa:k) {OsT} is.* **1.** Bağ; bağlantı. **2.** Yeminle sözleşmek; antlaşma.

visal, -li [Ar. vaṣl > viṣāl وصال] *(visa:l) {OsT} is.* **1.** Ulaşma; varma. **2.** Sevgiliye kavuşma; dosta kavuşma. **3.** *müz.* Türk müziğinde birleşik bir makam.

visam, [Ar. vesīm > visām وسام] *(visa:m) {OsT} sf.* **1.** Damgalılar; nişanlılar. **2.** Güzel yüzlüler. **3.** Rastıklılar.

visamiral, -li [Fr. vice-amiral] *is.* Tümgeneral ya da korgenerale eşit, amiralden bir rütbe küçük deniz subayı. (Türk silahlı kuvvetlerinde yoktur.)

visay, [Sansk. visaya] *{eT} is.* His ve düşünme organı. [EUTS] [Gabain]

visilin, [Fr. viciline] *is. biy.* Baklagillerde bol miktarda bulunan protein.

viski, [İng. whisky] *(vi'ski) is.* Malttan kendine özgü mayalama ve damıtma işlemleri uygulanarak elde edilen İskoçya kökenli alkollü içki. ⧉ **viski bardağı,** *Viski içmekte kullanılan özel bardak.*

viskonsül, [Fr. vice-consul] *is.* **1.** Konsolos yardımcısı. **2.** Konsolosun bulunmadığı yerlerde onun görevini yapan kimse.

viskoz, [Fr. viscose] *is.* Alkali selülozun karbon sülfür ile işlenmesinden elde edilen koloidal selüloz çözeltisi.

viskozite, [Lat. viscositas > Fr. viscosité] *sf.* Ağdalı, yapışkan bir maddenin özelliği; akışmazlık

visnadin, [Fr. visnadine] *is. tıp.* Dişotu *(ammi visnaga)* tohumlarından çıkarılan, düz kaslar üzerindeki etkisi ile atardamar ve kılcal damarları genişleten alkaloit.

visurit, [Fr. tesc. is. visurite] *is.* Otomobillerde kullanılan su verilmiş ön emniyet camı.

viş, [viş] *{ağız} is.* Üzüntü ve şaşma bildirir. [DS] ⧉ **viş etmek,** *{ağız} Köpeği kışkırtmak.* [DS]

vişah, [Ar. vişāḥ وشاح] *(vişa:h) {OsT} is.* Boyuna çapraz takılan üstü sırma ve mücevherlerle işlenmiş muska.

vişaılıg, [Sansk. visaya => vişai-lığ] *{eT} sf.* Anlayışlı; akıllı; duygulu; uslu.

vişak, [Sansk. visākha] *{eT} is.* Bir yıldız adı. [EUTS]

vişam, [Ar. veşm > vişām وشام] *(vişa:m) {OsT} is.* Dövmeler; vücuda yapılan renkli süslemeler.

vişay, [Sansk. visaya] *{eT} is.* His ve düşünme organı. [EUTS] [Gabain]

vişek, -ği [? vişek / vişşek] *{ağız} is.* Yayık. [DS]

vişnab, [Far. vişne-āb وشناب] *(vişna:b) {OsT} is.* Vişne şurubu.

vişne, [Bulg. višna / Yun. vissina / Far. vişne وشنه] *is. bot.* **1.** Gülgiller familyasından, kiraza benzer ekşi meyveler veren, serin iklimli yerlerde yetişen, gövdesi kırmızımsı, yaprakları sivri oval, yaprak kenarları dişli bir meyve ağacı, *(Prunus cerasus).* **2.** Bu ağacın etli, sulu ve ekşi uzun saplı meyveleri. ⧉ **vişne hoşafı,** *Vişne kurusundan yapılan hoşaf.*|| **vişne reçeli,** *Taze vişne meyvelerinden yapılan reçel.*|| **vişne suyu,** *Taze vişnelerin sıkılması ile elde edilen taze veya pastörize ambalajlı olarak tüketilen meyve suyu.*|| **vişne şurubu,** *Vişne suyunun kaynatılması ile elde edilen ve kullanırken içine tatlandırıcı konulan içecek.*

vişneçürüğü, [vuşne+çürü-(k)-ü] *is.* **1.** Çürümüş vişnenin aldığı renk; çok koyu kırmızı. **2.** *sf.* Çok koyu kırmızı renkte olan.

vişneli, [vişne-li] *sf.* İçinde vişne bulunan; vişne katılarak yapılmış olan. ⧉ **vişneli ekmek,** *Vişne suyu emdirilmiş ekmek dilimleri üzerine vişne şurubu döküldükten sonra ateşte koyulaşıncaya kadar tutulan ve soğuduktan sonra kaymakla servis yapılan tatlı.*

vişşek, -ği [? vişşek / vişek] *{ağız} is.* **1.** Yayık. **2.** Yayık kolu. **3.** Yayığın başı. [DS]

vit[1], [vid / vit *(yans.)*] *{ağız} is.* Kaz, ördek, hindi çağırma ünlemi. [DS] ⧉ **vit vit,** *{ağız} 1. Kaz, ördek, hindi çağırma ünlemi. 2. Ördek yavrularının sesi.* [DS]

vit[2], [vad / vıd / vıt / vid / vit *(yans.)*] *is.* Köpek ürümesini; yerli yersiz terbiyesizce konuşmayı anlatan kök. *vıd-ı vıdı, vıd vıd.* ⧉ **vit vit,** *{ağız} Dedikodu; gevezelik.* [DS]

vit[3], [vit *(yans.)*] *is.* Çabukluk bildirir. ⧉ **vit vit,** *{ağız} Çabuk çabuk.* [DS]

vitalium, [Fr. tesç. isim. vitalium] *is.* Yüzde olarak 65 kobalt, 25 krom, 6 molibden ile demir, nikel gibi elementlerden meydana gelmiş ortopedi cerrahisi ve diş protezi yapımında kullanılan alaşım.

vitamin, [Lat. vita *(yaşam)* + amine *(amonyak)* > Fr. vitamine] *is. biy.* Vücut tarafından bireştirilemeyen ancak bedenin gelişmesi, iyi işlemesi için çok az miktarda gerekli olan etkin, yaşamsal organik madde. ⧉ **vitamin bilimi,** *Vitaminleri inceleyen biyokimya dalı; vitaminoloji.*|| **vitamin tedavisi,** *Vitaminlerin tedavi amacıyla kullanılması.*

vitaminli, [vitamin-li] *sf.* Bir ya da daha çok vitamin içeren.

vitaminoloji, [Fr. vitaminoolgie] *is.* Vitamin bilimi.

vitaminsiz, [vitamin-siz] *sf.* Vitamin içermeyen.

vitaminsizlik,-ği [vitamin-siz-lik] *is.* Vitaminleri alma, soğurma ya da kullanma yetersizliğinden kaynaklanan hastalıkların genel adı.

vitellin, [Lat. vitellus *(yumurta sarısı)* > Fr. vitellin] *sf.* **1.** Yumurta sarısı ile ilgili olan. **2.** *is.* Yumurta sarısındaki protitlerin büyük bir kısmını oluşturan ve sütteki kazeine benzeyen fosfoproteit. ⧉ **vitellin çevresi,** *Yumurta sarısını saran yapılar.*|| **vitellin boşluğu,** *Döllenmeden hemen sonra ve onun etkisi ile yumurta ve yumurta zarı arasında oluşan boşluk.*|| **vitellin sıvısı,** *Döllenme sırasında yumurtadan çıkan ve vitellin boşluğunu dolduran sıvı.*

vitellüs, [Lat. vitellus *(yumurta sarısı)*] *(vite'llüs) is.* **1.** Çekirdek ve zar dışında yumurtayı oluşturan maddelerin tümü. **2.** Birçok balık türünde yavruların kendilerini besleyebilecek duruma gelinceye kadar karında taşıdıkları yedek besin deposu.

vitellüssüz, [vitellüs-süz] *sf.* (Yumurta için) tohumunda çok az yumurta sarısı bulunan.

vites, [Fr. vitesse *(hız)*] *is.* **1.** Motorlu taşıtların hızlarını ayarlamakta kullanılan ve vites kutusu içinde bulunan dişli düzeneklerinden her biri. **2.** *argo.* Erkeklik organı. ⧉ **vites büyütmek,** *Vitesi daha hızlı olanına geçirmek.*|| **vites dişlisi,** *Otomobillerde motoru tekerleklere bağlayan ve hızı ayarlayan dişli takımı.*|| **vites kolu,** *Motorlu araçların hızını ayarlamakta kullanılan dişlileri birbirine irtibatlandırmaya ya da birbirinden ayırmaya yarayan bir tür kaldıraç.*|| **vites kutusu,** *Motorlu taşıtlarda vites dişlilerini bir arada bulunduran kutu.*|| **vites küçültmek,** *Aracın çekişini artırmak, hızını düşürmek için vitesi kullanılan dişli düzeninden daha az dönüş hızına sahip olanına geçirmek.*

vitesli, [vites-li] *sf.* **1.** Vitesi bulunan. **2.** Vitesi belirtilen sayı ya da nitelikte bulunan.

vitir, -tri [Ar. vitr وتر] *is.* **1.** Tek, yalnız olan şey. **2.** Kurban bayramı arifesi. ⧉ **vitir namazı,** *Yatsı namazının ardından kılınan üç rekatlık namaz.*

vitr, [Ar. vitr وتر] *{OsT} is.* → vitir.

vitray, [Fr. vitre *(cam)* > vitrail] *is.* Bir açıklığı kapatmak ya da süslü bir görünüm vermek için demir armatüre kurşunla tutturulmuş renkli camlardan oluşan geniş saydam düzenleme.

vitraycı, [vitray-cı] *is.* Vitray yapan sanatçı.

vitrin, [Fr. vitre *(cam)* > vitrine] *is.* **1.** Bir dükkânın sokağa bakan yüzünde, sokaktan cam ile ayrılmış, satışa çıkarılan malları sergiledikleri bölüm; camekân. **2.** Burada sergilenen mallar. **3.** İçine yerleştirilen malları korumak ve görünmesini sağlamak amacıyla kullanılan camlı dolap. **4.** *mecaz.* Güncel konular. **5.** *argo.* Kadın ve kızda önden görünüş, çoğunlukla göğüsler.

vitrinci, [vitrin-ci] *is.* Vitrin düzenleyen kimse.

vitrincilik, -ği [vitrin-ci-lik] *is.* Vitrin düzenleme işi ve sanatı.

vitrinleme, [vitrin-le-me] *is.* Vitrinlemek eylemi.

vitrinlemek, [vitrin-le-mek] *gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* Vitrin durumuna getirmek; vitrinde sergilemek.

vitriyol, [Lat. vitreolus *(cam)* > vitriolum > Fr. vitriol] *is. kim.* **1.** Sülfatlara eskiden verilen ad. **2.** Derişik sülfürik asidin eski adı; vitriyol yağı.

vivaha, [Sansk. vivaha] *is.* Evlenme; Hinduculukta evlenme törenleri.

vivi, [vi *(yans.)* +vi] *{ağız} is.* Hindi ve ördek yavrusu. [DS]

viy, [vıy / viy *(yans.)*] *is.* Seslenmeyi, acı acı bağırmayı, ağlamayı anlatan kök. *viy-ak-la-mak*

viya, [İt. via *(yol)*] *(vi'a) is. dnz.* **1.** Geminin başı istenilen yöne çevrilerek gemi yönlendirildikten sonra dümeni o doğrultuda şaşmadan tutma. **2.** *ünl.* Baş dümenciye, dümeni o noktada şaşmadan tutması için verilen emir.

viyadük, -ğü [Lat. via *(yol)* + ducare *(iletme)* > Fr. viaduc] *is.* Bir vadi üzerinden demir ya da kara yolunu karşıya bağlamak için ayaklar üzerine kurulmuş uzun köprüye verilen ad; köprü yol.

viyak, [viy *(yans.)* > viyak] *is.* Bebeklerin ağlama sesi. ⧉ **viyak viyak,** *Viyaklayarak.*

viyaklama, [viyak-la-ma] *is.* Viyaklamak eylemi.

viyaklamak, [viy *(yans.)* > viyak > viyak-la-mak] *gçsz. f. [-r] [-l(ı)yor]* **1.** Viyak viyak sesleri çıkararak bağırmak; ağlamak. **2.** *{ağız}* (Tavus kuşu için) ötmek; bağırmak. [DS]

viyale, [? viyale] *{ağız} is.* Söğüt ağacı. [DS]

viyola, [İt. viola] *(viyo'la) is. müz.* Boyutları kemandan biraz daha büyük, kemanın pes beşlisine akortlanan dört telli çalgı; alto.

viyolacı, [viyola-cı] *is.* Viyola çalan sanatçı.

viyolonist, [Fr. violoniste] *is.* Keman çalan sanatçı; kemancı.

viyolonsel, [İt violoncelle] *is. müz.* Viyoladan büyük, kontrbastan küçük dört telli bir orkestra çalgısı; çello.

viyolonselci, [viyolonsel-ci] *is. müz.* **1.** Viyolonsel çalan sanatçı; viyolonselist. **2.** Viyolonsel yapan ya da satan kimse.

viyolonselist, [Fr. violoncelliste] *is.* Viyolonsel çalan sanatçı; viyolonselci.

viyra, [vira => viyra] *{ağız} zf.* Sürekli. ⊡ **viyra viyra,** *{ağız} Çok sık; her zaman.* [DS]

viz[1]**,** [vaz / vez / vız / viz / voz *(yans.)*] *is.* Böceklerin uçma sırasında çıkardıkları sesleri, atılan okun çıkardığı sesi, fırlayıp gitme ve yellenme seslerini anlatan kök. *viz-e-le-k, viz-ik, viz-ir vizir, viz viz* ⊡ **viz viz,** *{ağız} İdare lambası; kandil.* [DS]

viz[2]**,** [vaz / vez / vız / viz / voz *(yans.)*] *is.* Vızıltılı bağırma ve çağırma, gevezelik etme, inleme bildiren kök. *viz-i-le-mek, viz(z)-ik*

vize, [Lat. videre *(görmek)* > visa *(görülmüş şey)* > Fr. visa] *(vi'ze) is.* **1.** Bazı evraklara geçerlilik kazandırmak için basılan "Görülmüştür" damgası ya da buna benzer anlam taşıyan imza, işaret vb. **2.** Bu damgayı basmak işi. **3.** Gidilmek istenen ülkenin konsolosluğundan, pasaport sahibinin o ülkeye girmesinde bir sakınca bulunmadığına dair konulan işaret ya da damga; giriş izni. **4.** Bankacılıkta, çekin karşılığının bulunduğunu belirten ve çek üzerine yetkili kişi tarafından konulan işaret. **5.** Yüksek okullarda yıl içinde yapılan sınav; ara sınav. ⊡ **vize almak,** *Bir ülkeye girebilmek için konsolosluktan gerekli izni almak.*|| **vize sınavı,** *Ara sınav.*

vizelek, [viz *(yans.)* > viz-e-le-k] *{ağız} is.* Sığırlara dadanan bir sinek. [DS]

vizik[1]**, -ği** [viz *(yans.)* > viz-ik] *{ağız} is.* Güvercin palazı. [DS]

vizik[2]**, -ği** [viz *(yans.)* > viz-ik] *{ağız} is.* **1.** Sivrisinek. **2.** Tatarcık. [DS]

vizik[3]**, -ği** [? vizik] *{ağız} is.* Sürümün derinliğini ayarlamak için saban okunu bastırmak üzere kılıç üzerindeki deliğe geçirilen ağaç kazık. [DS]

vizilemek, [viz *(yans.)* > viz-i-le-mek] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Hastalık yüzünden sesi cansız çıkmak. [DS]

vizilik, -ği [vizik[3] > vizi(k)-lik] *{ağız} is.* → vizik[3]. [DS] ⊡ **vizilik ağacı,** *{ağız} Sabanda, ok ile enek arasında kalan ve sürüm derinliğini ayarlamakta kullanılan ağaç; kılıç.* [DS]

vizir[1]**,** [viz *(yans.)* > viz-ir] *is.* Böceklerin uçma sırasında çıkardıkları sesleri, atılan okun çıkardığı sesi, fırlayıp gitme ve yellenme seslerini anlatan yansımalı gövde. ⊡ **vizir vizir,** *{ağız} (Bit, böcek yürümesi için) hızlı hızlı ve topluca.* [DS]

vizir[2]**,** [Sansk. vajra] *{eT} is.* Şimşek. [EUTS]

vizir[3]**,** [Ar. vizr => vizir] *{ağız} is.* Günah karşılığı ceza. [DS]

vizite, [Fr. vizita *(ziyaret)*] *(vizi'te) is.* **1.** (Hekim için) hastanın evine giderek yapılan muayene. **2.** Hekim ve tıp öğrencilerinin hastahanede yatan hastaları kontrol ve muayene etme işi. **3.** (Hasta için) muayene olmak için hekime gitme. **4.** Muayene ücreti. **5.** *argo.* Fahişe veya genelev kadını ile bir ilişki için ödenen ücret. ⊡ **vizite defteri,** *Er, erbaş ve öğrencilerin kurum hekimine gönderilirken kayıtlarının tutulduğu basılı defter; hasta sevk ve muayene defteri.*|| **vizite kâğıdı,** *Resmî kurumlarda çalışanlarla sigortalı hastaların doktora sevkleri sırasında doldurulan matbu belge.*|| **viziteye çıkmak,** *(Er, erbaş, öğrenci ve resmî kurum çalışanları için) muayene ve tedavi amacıyla resmî yollardan hekime gitmek.*

viziyer, [Fr. visière] *is.* Kasket siperi.

vizka, [? vizka] *{ağız} is.* Domuz yavrusu. [DS]

vizo, [Fr. vissier *(sıkmak)*] *is.* Matbaacılıkta, sayfanın bağlanması için kullanılan iki ucu delik metal çubuk.

vizon, [Lat. visso *(pis koku)* > Fr. vison *(Saintonge'un uydurduğu sözcük)*] *is.* **1.** Sansargillerden kürkü çok değerli bir memeli hayvan; samur; mink, *(mustela vison)*. **2.** Samurun kürkü. **3.** Bu kürkten yapılma manto. **4.** Vizondan yapılmış olan. ⊡ **vizon kürk,** *Vizondan yapılma iyi işlenmiş kürk.*

vizör, [Fr. visieur] *is.* **1.** Fotoğraf, sinema makinesi, video gibi çekim aygıtlarında görüntüyü sınırlamaya ya da başka türlü ayarları yapmaya yarayan optik düzenek; bakaç. **2.** *as.* Ateşli silahlarda atışın isabetini sağlamak amacıyla kullanılan optik ya da elektronik düzenek; nişan dürbünü.

vizr, [Ar. vizr وزر] *{OsT} is.* **1.** Ağırlık. **2.** Günah.

vizremek, [viz *(yans.)* > viz-re-mek] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-r(i)-yor]* Durmaksızın kıpırdamak. [DS]

vizüskop, [Fr. visuscope] *is. tıp.* Bir gözün bakışının, sarı beneğin merkeziyle gerçekleşip gerçekleşmediğini belirlemeye yarayan optik düzenek.

vizvirik, -ği [viz *(yans.)* > viz+vir-ik] *{ağız} is.* Topaç. [DS]

vizyon, [Fr. vision] *is.* Bir filmin gösterilmesi; gösterim. ⊡ **vizyon sahibi,** *Geniş görüşlü; ileri görüşlü; ufku geniş.*

vizzik[1]**, -ği** [viz *(yans.)* > viz(z)-ik] *{ağız} is.* Güvercin palazı. [DS]

vizzik[2]**, -ği** [viz *(yans.)* > viz(z)-ik] *{ağız} ünl.* Çocukları güldürmek veya kızdırmak için söylenir. [DS]

vo, [vō] *(vo:) {ağız} ünl.* **1.** Üzüntü ve şaşkınlık bildirir. **2.** Koşum hayvanlarını durdurmak için söylenir. [DS]

vod, [vod *(yans.)*] *is.* Söylenmeyi, homurdanmayı anlatan kök. *vod-ur-da-mak, vod-ur-da-n-mak*

vodurdamak, [vod *(yans.)* > vod-ur-da-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-d(u)-yor]* Homurtulu sesler çıkarmak; homurdamak. [DS]

vodurdanmak, [vod *(yans.)* > vod-ur-da-n-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* Homurdanmak. [DS]

vodvil, [Lat. vadere *(gitmek)* > Fr. vaudeville] *is.* **1.** Neşeli, alaycı ve taşlamalı meyhane havası. **2.** *tiy.* Hareketli ve eğlenceli bir konuya dayanan, içinde şarkılara yer verilen küçük hafif güldürü. **3.** *tiy.* Bir takım entrika ve karışıklıklara, yanılmalara yer veren olay örgüsüne dayalı hafif güldürü.

voh, [vōh / vōha] *(vo:h) {ağız} ünl.* Koşum hayvanlarını durdurmak için söylenir. [DS]

voha, [voh / voha] *{ağız} ünl.* → voh. ⊡ **voha gel,** *{ağız} Öküzü sürmekte kullanılan ünlem.* [DS]

vokabüler, [Lat. vocabulum *(ad, sözcük)* > vocabularium > Fr. vocabulaire] *is.* Söz varlığı.

vokal[1]**,- li** [Lat. vocalis > Fr. vocal] *sf.* **1.** *müz.* İnsan sesine ilişkin; sesle ilgili. **2.** *is.* İyi işlenmiş, düzenlenmiş ses. ⊡ **vokal müzik,** *Şarkı, opera, oratoryo gibi insan sesi için yapılmış müzik; ses müziği.*

vokal[2]**,- li** [Al. vokal] *is. dbl.* Ünlü. ⊡ **vokal uyumu,** *dbl. Ünlü uyumu.*

vokalci, [vokal-ci] *is.* Bir caz orkestrasında şarkı söyleyen sanatçı.

vokalist, [Fr. vocaliste] *is. müz.* Bir kişi ya da grup şarkı söylerken belirli bölümlerde eşlik eden ses sanatçısı ya da grup.

vokaliz, [Fr. vocalise] *is.* **1.** Vokallemek eylemi veya biçimi. **2.** Ünlülerle seslendirilen ezgi kalıbı.

vokallemek, [vokal-le-mek] *gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* Bir parçanın müziğini, söz ya da notalarını okumadan seslendirmek.

vokatif, [Fr. vocatif] *is. dbl.* Seslenme durumu.

vokativus, [Lat. vocativus] *is. dbl.* Seslenme durumu.

vol, [? vol] *{ağız} is.* Bir grup işçi ile tarlanın bellenip aktarılması. [DS]

vola, [ula / ulan / vola] *{ağız} ünl.* Seslenme ünlemi. [DS]

volan, [Fr. voler *(uçmak)* > volant] *is.* **1.** Bir motorun ya da dönen bir parçanın hızım ayarlamaya yarayan tekerlek. **2.** Bir mekanizmaya bir hareket iletmeye yarayan çark. **3.** Elbise yaka ya da kol uçlarına geçirilen büzgülü ya da düz kumaş parçası.

volan, [ulān > volan] *{ağız} ünl.* Adam sen de! [DS]

volanlı, [volan-lı] *sf.* Volan dikilmiş olan; volan geçirilmiş.

volapük, [İng. world to speak > wolapük] *is.* Evren dili.

volar, [? volar] *{ağız} is.* Belin çıkardığı kesek. [DS]

volatmak, [vol > vol-at-mak] *{ağız} gçl. f. [-ır]* Toprağı bellemek. [DS]

vole[1], [Fr. voler *(uçmak)* > volé] *sf.* (Koreografide sıçrama adımları için) iki ayak üstünde başlayıp tek ayak üstünde biten.

vole[2], [Fr. voler *(uçmak)* > volée] *is. spor.* **1.** Futbolda, top yere değmeden ayak üstü ile yapılan vuruş. **2.** Teniste, top yere değmeden raketle yapılan vuruş. **3.** Mantar üretiminde belli bir devrede elde edilen mantar miktarı. ⊡ **voleye çıkmak,** *Teniste vole yapmak için fileye yaklaşma.*

voleci, [vole-ci] *is. spor.* Futbol ya da teniste vole vuruşları yapan usta oyuncu.

voleybol, [İng. volley-ball *(uçan top)*] *(vole'ybol) is. spor.* İki rakip takımın arasına gerilmiş bir ağ üzerinden topu elleri ile birbirine atmaya dayanan top oyunu; uçan top.

voleybolcu, [volebol-cu] *is.* Voleybol oynayan sporcu; voleybol oyuncusu.

volfram, [Al. wolf *(kurt)* + rahm *(köpük)*] *is. kim.* Atom numarası 74, atom ağırlığı 183.92, özgül ağırlığı 19,2 olan, 3660C°'de ergiyen ağır bir element; tungsten; eski sembolü: Tu; yenisi W.

voli, [Yun. boli *(atma)*] *(vo'lı) is.* **1.** *dnz.* Balıkçı kayıklarının, balıkları çevirmek için denize fırdolayı ağ salmaları. **2.** *argo.* Vurgun; kazanç; kâr. ⊡ **voli ağı,** *dnz. Kayıkla denize salındıktan sonra iki ucundan karaya çekilen balık ağı.* || **voli çevirmek,** *argo. Birini tuzağa düşürmek; oyun etmek.* || **voli vurmak,** *argo. Vurgun vurmak.* || **voli yeri,** *Deniz kıyılarında ya da iç sularda voli ağı atarak balık yakalamaya uygun alanlar.* || **voliye yatmak,** *argo. Vurgun fırsatı kollamak.* || **voliyi vurmak,** *argo. Vurgun yapmak.*

voliv, [Yun. boli] *{ağız} is.* Başkasına sezdirmeden, zararına davranarak kendine kazanç sağlamak. [DS]

volkan, [Lat. vulcanus *(ateş tanrısı)* > İt. vulcano > Fr. volcan] *(vo'lkan) is.* Yanardağ. ⊡ **volkan bilimi,** *Yanardağ bilimi.*

volkanik,-ği [Fr. vocanique] *sf.* **1.** Volkanla ilgili; volkana ilişkin. **2.** İçinde volkan bulunan.

volontarizm, [Fr. volontarisme] *is.* Ekonomik alanda olayların akışını iradeyle değiştirebileceğini düşünen kişi ya da grubun tutumu; iradecilik; istençcilik.

volt, [İt. Alessandro Volta *(İtalyan fizikçı)*] *is.* **1.** Bir amperlik değişmez bir akım geçen bir iletken telin iki ucu arasında açığa çıkan güç bir vata eşit olduğu zamanki gerilim ya da elektromotor kuvvet birimi; 20°C sıcaklıkta nötr ve doymuş haldeki kadmiyum sülfatlı Weston ölçek pilinin ürettiği elektromotor kuvvetin 1,0186'da biri; kısaltması: V.

volta, [İt. volta *(dolaşma, gidip gelme)*] *(vo'lta) is. dnz.* **1.** Bir halatı herhangi bir yere sarma, dolama işi. **2.** Bir geminin rüzgâra karşı kolayca ilerleyebilmesi için sağa sola zikzak yapması. **3.** Zincirin demire, ya da iki halatın birbirine karışması. **4.** *argo.* Dar bir alanda aşağı yukarı gidip gelme. ⊡ **volta atmak,** *argo. Aşağı yukarı gidip gelmek.* || **voltasını almak,** *argo. Gitmek; çekip gitmek; savuşmak.*

voltaj, [Fr. voltage] *is. fiz.* Bir iletkende iki nokta arasındaki gerilim farkı; gerilim farkı. ⊡ **voltajı düşük,** *argo. 1. Güçsüz. 2. İşe yaramaz; yararsız.*

voltalamak, [volta-la-mak] *gçsz. f. [-r] [-l(ı)-yor]*

argo. **1.** Bir aşağı bir yukarı gezinmek; volta atmak. **2.** Gitmek; uzaklaşmak; çekip gitmek.

voltalı, [volta-lı] *sf.* **1.** *dnz.* (Zincir ve halat için) dolaşmış. **2.** *zf.* Volta atarak.

voltametre, [Fr. voltamètre] *(voltame'tre) is. fiz.* Bir elektrotta açığa çıkan madde miktarına göre devreden geçen elektrik miktarını ölçmeye yarayan aygıt.

voltamper, [Fr. volt-ampère] *is. fiz.* Dalgalı gerilimde, 1 voltluk bir gerilim altında 1 amperlik akımın ürettiği güç birimi.

voltan, [? voltan] *{ağız} is.* **1.** Delik çarığa boydan boya konulan deri parçası. **2.** Çapulada, saya ile köseleyi birbirine tutturan dikiş. [DS]

voltmetre [Fr. volt-mètre]*(voltme'tre) is. fiz.* Bir elektrik devresindeki gizil güç farkını volt cinsinden ölçmeye yarayan aygıt; gerilimölçer.

volüm, [Fr. volüme] *is.* **1.** Hacim. **2.** Ses hacmi.

volümetre, [Fr. volümètre] *(volüme'tre) is. fiz.* Yoğunlukölçer.

vombat, [Fr. wombat] *is. zool.* Keselilerden, Avustralya'da yaşayan, kısa bacaklı ve ağır gövdeli otçul birkaç tür hayvanın ortak adı, *(phascolomys urnisus / wombatus urnisus / lasiorhinus urnisus).*

vomik, -ği [Lat. vomica *(apse, suyuk birikimi)* > Fr. vomique] *is. tıp.* **1.** Delinme ile bronşlara akmış olan irinli birikintiyi balgamla dışarı atma. **2.** Bu yöntemle boşaltılmış olan birikinti.

vonoz, [Yun. gonos] *is.* Uskumru, kolyoz, sardalye gibi balıkların iki yaşını doldurmamış küçüklerine verilen ad.

vore, [? vore] *{ağız} is.* Kar. [DS]

voruk, -ğu [Erme. mōruk => voruk ?] *{ağız} is.* Yaşlı kadın. [DS]

votka, [Rus. voda *(su)* > vodka *(suyun küçültme hâli)*] *(vo'tka) is.* Tahıl tanelerinin damıtılması ile üretilen, Rusya ve Polonya'da çok tüketilen alkollü içki.

vov, [vöh / vov] *{ağız} ünl.* Koşum hayvanlarını durdurmak için söylenir. [DS]

vovola, [İsp. huevo => vovola] *{ağız} is.* (Çocuk dilinde) yumurta. [DS]

voy, [voy] *{ağız} ünl.* Vay! [DS]

voybu, [voy+bu] *{ağız} ünl.* Eyvah! [DS]

voyn, [voyn] *{ağız} ünl.* Hey; ulan! [DS]

voynuk, -ğu [Bul. voynik *(asker)*] *is.* İmparatorluk döneminde, seferde önde gelen devlet adamlarının atlarına bakan, barışta ise has ahır ve çayırlarda çalıştırılmak üzere Bulgarlardan toplanan görevlilere verilen ad.

voysko, [Rus. voysko *(ordu)*] *is.* Kazak cemaati.

voyvo, [İsp. uevo *(yumurta)*] *(vo'yvo) ünl. argo.* Bir kimseyi kızdırmak ya da onunla alay etmek için söylenen söz.

voyvoda, [İsl. voin *(asker)* + vodac *(yönetici)* > voevoda / vojvoda] *(vo'yvoda) is.* **1.** Slavlarda ordu komutanına verilen ad. **2.** Hükümdar. **3.** Eflak ve Boğdan beylerine Türklerin verdiği ad. **4.** İmparatorluk döneminde, mukataa ve hassalardan vergileri toplamakla görevli kimse. **5.** Vezirlerin, haslarının yıllıklarını toplamak üzere gönderdikleri tahsildar. ⊡ **voyvoda kesilmek,** *Kendini bey gibi görmek; kendini bey sanmak.*

voyvodalık,-ğı [voyvoda-lık] *is.* **1.** Voyvoda olma durumu. **2.** Bir voyvoda tarafından yönetilen ülke. **3.** Voyvodanın egemenliği. **4.** Polonya'da il yönetimine verilen ad.

voz[1], [vaz / vez / vız / viz / voz *(yans.)*] *is.* Böceklerin uçma sırasında çıkardıkları sesleri, atılan okun çıkardığı sesi, fırlayıp gitme ve yellenme seslerini anlatan kök. *voz voz-u, voz-ur-t-dak*

voz[2], [vaz / vez / vız / viz /voz *(yans.)*] *is.* Vızıltılı bağırma ve çağırma, gevezelik etme, inleme bildiren kök. *voz-il-de-k*

voz[3], [? voz] *{ağız} is.* Tarladan zahire taşımak için arabanın üzerine konulan parmaklıklı, tahtadan bir alet. [DS]

vozana, [voz *(yans.)* > voz-an-a] *{ağız} is.* Vızıldayan yeşil böcek. [DS]

vozdirek, -ği [? vozdirek] *{ağız} is.* Engerek. [DS]

vozildek, -ği [voz *(yans.)* > voz-il-de-k] *{ağız} is.* Kunduz böceği. [DS]

vozurtdak, -ğı [voz *(yans.)* > voz-ür-t-dak] *{ağız} zf* (Yellenmek için) kalın ve gürültülü bir sesle. [DS]

vozvozu, [voz *(yans.)* > voz+voz-u] *{ağız} is.* İlkbahar sonlarında çıkarak bir ay kadar yaşayan bir böcek. [DS]

vu, [Çin. fu] *{eT} is.* Tılsım.

vual, [Fr. voile] *is.* Banyo hatasından ileri gelen fotoğraf yüzeyinin bozukluğu.

vu'az, [Ar. vāʿiz > vuʿāẓ وعاظ] *(vua:z) {OsT} is.* Vaizler.

vubur, [Ar. vbr > vubūr وبور] *(vubu:r) {OsT} is.* Arabistan tavşanları; ak tavşanlar.

vucut, [Ar. vucūd => vucut] *{ağız} is.* Vücut. ⊡ **vucuttan düşmek,** *{ağız} Zayıflamak.* [DS]

vuçung bitig, *{eT} is.* Kaybolan belge yerine yeniden verilen alındı; senet; suret; kopya. [EUTS]

vufud, [Ar. vufūd وفود] *(vufu:d) {OsT} is.* Gelme; geliş.

vufur, [Ar. vufūr وفور] *(vufu:r) {OsT} is.* Çokluk; bolluk.

vuhufet, [Ar. vuḥūfet وحوفت] *(vuhu:fed) {OsT} is.* **1.** Çok kıllılık. **2.** Kılın yumuşak ve siyah oluşu.

vuhul, [Ar. vaḥal > vuḥül وحول] *(vuhu:l) {OsT} is.* Batak yerler; çamur yerler.

vuhuş, [Ar. vaḥş > vuḥūş وحوش] *(vuhu:ş) {OsT} is.* **1.** Vahşi hayvanlar. **2.** Yabaniler. **3.** Issız yerler. ⊡ **vuhūş-ı berrî,** *{OsT} Karada yaşayan yaban hayvanları.*

vuku, -u'u [Ar. vuḳūʿ وقوع] *(vuku:) {OsT} is.* **1.** Olma; meydana gelme; ortaya çıkma. **2.** Bir olayın meydana çıkışı. **3.** İsabet etme; rastlama. **4.** Düşme. ⊡ **vukua gelmek,** *Vuku bulmak.*|| **vuku bulmak,** *Olmak; meydana gelmek; oluşmak.*|| **vukū'-i hāl,** *{OsT} Bir olayın çıkış ve oluş yeri.*

vukuat, [Ar. vaḳʿa >vuḳūʿāt وقوعات] *(vuku:a:t) {OsT} is.* **1.** Olanlar; olup bitenler. **2.** Olaylar; serüvenler. **3.** Kavga, cinayet gibi polisi ilgilendiren olay.

vukuatlı, [vukuat-lı] *sf.* **1.** Olaylı; olaylarla dolu. **2.** (Kişi için) daha önce bazı olaylara karışmış olan.

vukud, [Ar. vuḳūd وقود] *(vuku:d) {OsT} is.* Yanmalar; tutuşmalar; alevlenmeler.

vukuf, [Ar. vaḳf > vuḳūf وقوف] *(vuku:f) {OsT} is.* **1.** Durma; duruş; duraklama. **2.** Durumunu bozmama; aynı durumda kalma. **3.** Anlama; kavrama; biliş. ⊡ **vukūf-ı adedî,** *{OsT} tasvf. Zikri tarikatta öngörülen sayıda yapmak.*|| **vukūf-ı beşerî,** *{OsT} İnsanlığın anlayışı, kavrayışı.*|| **vukūf-ı kalbî,** *{OsT} tasvf. Kalbin her an Allah ile birlikte olması, uyanık bulunması.*|| **vukūf-ı zamanî,** *{OsT} tasvf. Salikin her an durumunun bilincinde olması.*

vukufdar, [Ar. vuḳūf + Far. -dār وقوفدار] *(vuku:fda:r) {OsT} is.* Bilgili; bilgiç.

vukuflu, [vukuf-lu] *sf.* Bilgisi olan; bilgili.

vukufsuz, [vukuf-suz] *sf.* Bilgisi olmayan; bilgisiz.

vukufsuzluk, -ğu [vukuf-suz-luk] *is.* Bilgisizlik.

vul, [? vul] *{ağız} is.* Kül. [DS]

vula, [ula > vula] *{ağız} ünl.* Hey; hişt! [DS]

vulan, [ulan > vulan] *{ağız} ünl.* Ulan. [DS]

vulva, [Lat. volvere *(sarmak)* > vulva > Fr. vulve] *(vu'lva) is. anat.* Kadın ve dişi hayvanlarda cinsel organın dış kısmı; ferç.

vulvit, [Fr. vulvite] *is. tıp.* Dişilik organın dış kısmının iltihaplanması.

vur, [? vur] *{ağız} sf.* Sersem; aptal. [DS]

vuraç,- cı [vur-mak > vur-aç] *is.* **1.** Raket. **2.** Tokaç.

vuran, [vur-mak > vur-an] *sf.* Vurmak eylemi yapan; attığını hedefine isabet ettiren. ⊡ **vuran ağacı,** *{ağız} Tavan silmekte kullanılan bezin takılı olduğu uzun sopa.* [DS]

vuranak, -ğı [vur-mak > vur-anak] *{ağız} is.* **1.** (Silah vb. için) vurma yeterliliği. **2.** Vuruş. [DS]

vurasıya, [vur-mak > vur-ası-y-a] *{ağız} zf.* Vurmak amacıyla; vurmak için. [DS]

vuravur, [vur-mak > vur+a+vur] *{ağız} is.* Toplu dövüş. [DS]

vurçi, [? vurçi] *{ağız} is.* Domuz kılından yapılma kendir fırçası. [DS]

vurdu, [vur-mak > vur-du] *is.* Şiddet hareketi. ⊡ **vurdulu kırdılı,** *(Film için) şiddet hareketi, kavga, dövüş içeren.*

vurdumduymaz, [vur-dum + duy-maz] *sf.* **1.** Anladığı hâlde anlamamış gibi davranan. **2.** Kaygısız; aldırışsız; aldırmaz; umursamaz. ⊡ **vurdumduymaz kör ayvaz olmak,** *Duygusuz olmak.*

vurdumduymazlık, -ğı [vur-dum+duy-maz-lık] *is.* Vurdum duymaz olma durumu; aldırmazlık; umursamazlık; aldırışsızlık. ⊡ **vurdumduymazlıktan gelmek,** *Aldırış etmemek; umursamamak; önem vermemek.*

vurdurma, [vur-dur-ma] *is.* Vurdurmak eylemi.

vurdurmak, [vur-dur-mak] *gçl. f. [-ur]* **1.** Vurmak eylemini yaptırmak; vurmasını sağlamak; vurmasına yol açmak. **2.** Bir kişiyi silahla öldürtmek. **3.** (İğne veya çivi vb. için) saplatmak. **4.** Bir maddeyi bir yere sürdürtmek; kaplattırmak; boyatmak. **5.** (Destek vb. için) taktırmak; dayatmak. **6.** (Damga, mühür vb. için) bastırtmak; koydurmak. **7.** Top ateşine tutturmak. **8.** *argo.* (Kadın için) kendisiyle cinsel ilişkiye girilmesine izin vermek.

vurgu[1], [vur-mak > vur-gu] *is.* **1.** Vurma işinde kullanılan şey. **2.** *dbl.* Konuşma ve okuma sırasında bir kelimenin bir hecesinin, cümlede bir sözcüğün ötekilerden daha belirgin, daha baskılı kılan ses değişikliği; aksan, *(1944)*. **3.** *müz.* Seslere kazandırılan yoğunluk. ⊡ **vurgu bilimi,** *dbl. Vurgunun özellik ve işlevlerini ele alan bölüm.*|| **vurgu taşı,** *Eski Çağ'da taş yontmakta kullanılan daha sert taş alet.*|| **vurgu uzunluğu,** *dbl. Vurgulu hecenin taşıdığı uzunluk.*

vurgu[2], [vur-mak > vur-gu] *{ağız} is.* **1.** Yara, bere üzerine konulan kocakarı ilacı. **2.** Dudak boyası. **3.** Kadınların feslerine taktıkları gümüş takı. [DS]

vurgulama, [vur-gu-la-ma] *is.* **1.** Vurgulamak eylemi. **2.** *dbl.* Cümlenin bir kelimesini, kelimenin bir hecesini diğerlerinden daha belirgin ve baskılı söyleme ve okuma.

vurgulamak, [vur-gu-la-mak] *gçl. f. [-r] [-l(u)-yor]* **1.** Vurgu yapmak. **2.** *dbl.* Cümlenin bir kelimesini, kelimenin bir hecesini diğerlerinden daha belirgin ve baskılı söylemek ve okumak. **3.** (Düşünce, söz vb. için) dikkati üzerine çekerek daha belirgin ve daha anlamlı kılmak; ortaya çıkarmak; altını çizmek. **4.** (Eylem, durum, duygu vb. için) daha güçlü ve daha yoğun kılmak; büyütmek; artırmak. **5.** Ana çizgileri ile belirtmek; sergilemek; yüklenmek; damgasını vurmak.

vurgulanma, [vur-gu-la-n-ma] *is.* Vurgulanmak eylemi.

vurgulanmak, [vur-gu-la-n-mak] *edil. f. [-ır]* **1.** Vurgu yapılarak söylenmek veya okunmak. **2.** Belirginleştirilmek; yoğunlaştırılmak; belirlenmek.

vurgulu, [vur-gu-lu] *sf.* **1.** *dbl.* Vurgusu bulunan; vurgu ile söylenen. **2.** Üstünde önemle durulan;

dikkat çekilen. **3.** *zf.* Üstünde önemle durularak; dikkat çekilerek. ⇨ **vurgulu hece,** *dbl. Bir kelimede vurgunun bulunduğu hece; vurgulu söylenen hece.*

vurgun[1], [vur-gun ورغون] *sf.* **1.** Herhangi bir şekilde vurulmuş olan; ok vb. silahla yaralanmış olan; yaralı. **2.** Bir hastalığa tutulmuş olan. **3.** Bir kimseye ya da bir şeye bağlanmış, sevmiş olan. **4.** *{ağız}* Büyüyüp gelişememiş. [DS] **5.** *{ağız}* Hastalıklı. [DS] **6.** *is.* Soğuk, sıcak, dolu vb. gibi doğal olayların ürünlere vermiş olduğu zarar. **7.** Su altında basınç değişikliği dolayısıyla hava alamamaktan kaynaklanan inme ya da ölüm. *{ağız} (aynı)* [DS] **8.** Kolay yoldan ya da yasalara aykırı yollardan elde edilen büyük kazanç; karaborsadan elde edilen aşırı kâr; ihtikâr. **9.** (Eyer, semer, ayakkabı vb.nin sebep olduğu) yara. **10.** *{eAT}* Düşman saldırısı; baskın. **11.** *{ağız}* Nazar değdiği, çarpıldığı sanılan algın ve güçsüz kişi. [DS] **12.** *{ağız}* Zatülcenp. [DS] ⇨ **vurguna gelmek,** *{ağız} Kurşunlanmak; kurşun ile vurulmak.* [DS]|| **vurgun olmak,** *{ağız} Âşık olmak.* [DS]|| **vurgun vurmak,** *1. Yolsuzluk yaparak büyük kazanç elde etmek. 2. {ağız} Çok balık tutmak.* [DS]|| **vurgun yemek,** *Vurgun sunucu ölmek ya da sakat kalmak.*

vurgun[2], [vur-mak > vur-gun] *{ağız} is.* **1.** Büyük araba. **2.** İkiden çok at koşulmuş araba. [DS] ⇨ **vurgun arabası,** *{ağız}* → vurgun[2]. [DS]

vurgun[3], [vur-mak > vur-gun] *{ağız} is.* Su arkının başka yerden çıkan sızıntısı. [DS]

vurguncu, [vur-gun-cu] *sf.* **1.** Yolculuk yaparak büyük kazanç sağlayan. **2.** *is.* Vurgun vuran kimse.

vurgunculuk,-ğu [vur-gun-cu-luk] *is.* **1.** Vurgun yoluyla para kazanma; spekülasyon; ihtikâr. **2.** Vurguncuya yakışır eylem. ⇨ **vurgunculuk etmek,** *Haksız kazanç sağlamaya çalışmak; ihtikârcılık etmek.*

vurgunluk, -ğu [vur-gun-luk ووغونلق] *is.* **1.** Bir kimseye veya bir şeye vurgun olma durumu; tutkunluk. **2.** *{eAT} sf.* Çalınan eşya.

vurgunnu, [vur-gun-lu] *{ağız} sf.* Kurşunla vurulmuş; kurşunlanmış. [DS]

vurgusuz, [vur-gu-suz] *sf. dbl.* Vurgu ile söylenmeyen; vurgulu olmayan. ⇨ **vurgusuz hece,** *Bir kelimede vurgu bulunmayan heceler.*

vurkaç, [vur+kaç] *is.* **1.** Vurup kaçmak eylemi. **2.** *as.* Savaşta düşmanın ilerleyişini yavaşlatmak, kayıplar verdirmek ya da kesin sonuçlu bir harekâta girmeden önce küçük çaplı birliklerle baskın biçiminde gerçekleştirilen sürekli ani saldırı ve çekilmeler.

vurkun, [vur-mak > vur-gun] *{ağız} is.* Vurgun. [DS]

vurma, [vur-ma] *is.* **1.** Vurmak eylemi. **2.** Dip oltasına bir balığın dokunması. **3.** Cam eşyanın tabanına bir aletle yapılan içbükey bölümler. **4.** (Gemi için) boylam doğrultusunda yaptığı salınım hareketi. ⇨ **vurma**(lı) **çalgılar,** *Davul, tef, zil gibi vurarak çalınan müzik aletleri.*|| **vurmadan oynamak,** *{ağız} Çok korkak olmak.*|| **vurma sazlar,** *Vurma çalgılar.*

vurmak, [*eT.* ur-mak > vur-mak ورمق] *gçsz. f. [-ur]* **1.** Elini veya elinde tuttuğu bir şeyi bir yere, birine, bir şeye hızla indirmek. **2.** Geldiğini, veya buna benzer bir durumu belli etmek için ses çıkarmak amacıyla bir şeyi başka bir şey üzerine hızlıca değdirmek. **3.** (Yer için) kişi oranın yolunu tutmak; oraya yönelmek. **4.** (Ağrı, sızı vb.) yansıyarak duyulmak; etkisi bir yere kadar uzanmak; sokulmak; girmek; duyulmak; yansımak; aksetmek. **5.** (Piyango vb. için) isabet etmek; çıkmak. **6.** (Yer için) oraya çıkmak; orada görünmek; orada belirmek. **7.** (Gölge, yansıma vb. için) üzerinde görünmek; düşmek. **8.** (Top vb. için) ayağı, eli ya da bedenin bir bölümü ile hızla harekete geçmesini sağlamak; bir organını hızla üzerine indirmek. **9.** (Kalp için) çarpmak; vuru durumunda olmak; atmak. **10.** (Hava içinde bulunan koku, duman, gaz vb. için) kişiye dokunmak; onu hasta etmek. **11.** (Kayık vb. için) karaya oturmak. **12.** (Hayvan için) tepmek; süsmek; toslamak. **13.** (Su, nem vb. için) görünmek; çıkmak. **14.** *{ağız}* (Arktaki su için) sızarak başka yerden çıkmak. [DS] **15.** (Tuş vb. için) uygulamak; basmak; koymak. **16.** *{ağız}* (Yokuş vb. için) sapmak; yönelmek. [DS] **17.** *gçl. f.* (Bir kimseyi, hayvanı vb.ni) silahla yaralamak, öldürmek. **18.** (Hedef vb. için) attığı şeyi hedefe rast getirmek; denk getirmek. *{ağız} (aynı)* [DS] **19.** (Kişi için) büyük bir kötülük yapmak; darbe indirmek; yaralamak. *yüreğinden vurmak.* **20.** (Yük için) hayvana ya da bir taşıta yüklemek. *{ağız} (aynı)* [DS] **21.** *as.* Bir yeri, bir şehri, bir gemiyi kurşun ya da füze atışma tutmak. **22.** *mat.* (Bir sayı için) belirtilen öbür sayı ile çarpma işlemini yapmak. **23.** (Boya vb. için) sürmek. **24.** (Kapı kolu, dayak, çengel vb. için) desteklemek; dayamak. **25.** Olduğundan başka bir biçime çevirmek veya olduğundan başka biçimde görünmek; durumuna başka bir görünüm kazandırmak. *deliliğe vurmak.* **26.** (Hesap için) hesaplamak; hesaba katmak; değerlendirmek. **27.** Batıcı veya kesici cisimleri saplamak; batırmak; kakmak. **28.** *mecaz.* Çok etki etmek, yaralamak. **29.** Hızla değmek; çarpmak; böylece ses çıkartmak. **30.** (Çalgılar için) ses çıkarmak; ses vermek; çalmak. **31.** *argo* (Para, parti, voli vb. için) herhangi bir biçimde haksız yoldan para almak; soymak. **32.** *argo* İçki içmek. **33.** Hızla çarpmak. **34.** (Soğuk, dolu gibi şeyler için) meyve, sebze vb. bitkilere zarar vermek. **35.** Sırtına, omzuna yerleştirmek veya bir şeyi başka bir şey üzerine koymak; koymak; yerleştirmek; yapıştırmak. *{eAT} (aynı)* **36.** (Tencere, çaydanlık vb. için) ocağa koymak; ateşe koymak. *{ağız} (aynı)* [DS] **37.** Yere yatırmak; batırmak. **38.** (Kapı, pencere vb. için) hızla kapatmak. **39.** Daya-

mak; takmak; destek koymak. **40.** (Damga, mühür vb. için) basmak; koymak. **41.** (Saat için) belli bir saati göstermek ya da gonk ile belirtmek. **42.** Tavla oyununda pulu kırmak. **43.** (Bedenini veya bir organını) isteyerek ya da istemeden bir yere, bir şeye veya kimseye şiddetle çarpmak, değdirmek. **44.** (Yama, eyer, kelepçe vb. için) bağlamak; takmak; koymak. ⚇ **vur abalıya,** *Bütün özverinin yumuşak huylu kişiye yüklenmesi, sessiz, güçsüz kişinin hırpalanması, hakkının çiğnenmesi durumu.*|| **vur aşağı tut yukarı,** *Uzun uzun çekişerek, sıkı pazarlık ederek.*|| **Vur dedimse** (dedikse) **öldür demedim** (demedik) **ya!** *Bir dileği yerine getirirken aşırılığa düşene karşı söylenir.*|| **vur deyince öldürmek,** *Kendisinden istenen bir şeyi yerine getirirken zararlı olacak kadar aşırılığa gitmek.*|| **vurduğunu düşürmek,** *{ağız} Giriştiği işte üstün başarı göstermek.* [DS]|| **vurduğu yerden ses gelmek,** *Çok kuvvetli vurmak, eli ağır olmak.*|| **vurdukça tozumak,** *Üzerinde çalışıldıkça, işlendikçe işi artan şeyler için söylenir.* || **vur etmek,** *{OsT} 1. Vur emri vermek. 2. Vurmak.*|| **vurma tutma,** *{ağız} Şap hastalığı.* [DS]|| **Vur patlasın, çal oynasın!** *Aşırı zevk ve eğlenceyi anlatır.*|| **vur turpan** (tırpan) **etmek,** *{ağız} Parayı sorumsuzca harcamak; eşyayı hor kullanmak.* [DS]|| **vur tut,** *Nasıl yapacağını bir türlü kestiremeden.*|| **vurup öldüren,** *{ağız} Büyük fırtına.* [DS]

vurtut, [vur+tut] *is.* **1.** Silahla yaratılan kargaşalık. **2.** *zf.* Uzun uzun çekişerek; sıkı pazarlıkla.

vuru, [vur-u] *is.* **1.** Vurma sonucu ortaya çıkan durum ya da belirti. **2.** *biy.* Kalbin, gevşeyip kasılmasından ileri gelen oynama; nabız; vuruş; daraban. **3.** Birbirine yakın frekansta iki ses aynı anda yayımlandığında düzenli olarak seste meydana gelen azalıp çoğalmalar; batman. **4.** *elkt.* Aynı devrede meydana gelen yakın frekanslı iki titreşimin girişimlerinden doğan olay.

vurucu, [vur-ucu] *sf.* **1.** Silah attığında hedefi en iyi biçimde vuran. **2.** Dokumacılıkta, batörün tekstil maddelerinin içindeki yabancı maddeleri büyük bir hızla dönerek temizleyen parçasına verilen ad. **3.** *is.* *{ağız}* Azrail. [DS] ⚇ **vurucu güç,** *1. as. Silah gücü yüksek, özel eğitim görmüş askerî birlik. 2. Sivil kuruluşlar içinde silahla donatılan birlik.*|| **vurucu kol,** *Dokuma tezgâhında mekiği fırlatmaya yarayan ağaç lama.*|| **vurucu kuş,** *{ağız} Yırtıcı kuş.* [DS]|| **vurucular vurasıca,** *{ağız} (İlenç sözü) kötü bir ölümle ölesice!* [DS]|| **vurucu tim,** *as. Vurucu güç.*

vuruk, -ğu [vur-uk] *is.* **1.** Çarpık; çarpılmış. **2.** Hayvanlarda ayak çevresinde meydana gelen eziklik. **3.** *{ağız}* Vurmak ve çarpmak gibi etkilerle deride oluşan yara; ezik; çürük. [DS] **4.** *sf.* *{ağız}* Büyüyememiş; gelişememiş. [DS] **5.** *{ağız}* Hastalanacak gibi. [DS] **6.** *{ağız}* Vurulmuş. [DS]

vurulma, [vur-ul-ma] *is.* Vurulmak eylemi.

vurulmak, [vur-ul-mak] *edil. f. [-ur]* **1.** Vurmak eylemi yapılmak. **2.** Vurmak eylemine uğramak. **3.** Bir yerine veya üzerine darbeler indirilmek. **4.** Silahla öldürülmek ya da yaralanmak. **5.** Âşık olmak; tutulmak. **6.** Kötülük görmek; yaralanmak. **7.** *{ağız}* Çok üzülmek; yanmak. [DS] **8.** İğne, çivi vb. batırılmak; saplanmak. **9.** Sürülmek; boyanmak. **10.** (Kapı için) hızla kapatılmak. **11.** (Kapı, pencere vb. için) tıklatılmak, çalınmak. **12.** Takılmak. **13.** Mühür, damga vb. basılmak. **14.** *argo.* Bir olanaktan yolsuz olarak yararlanmak. **15.** *{ağız}* Hastalık belirtisi göstermek. [DS]

vuruluş, [vur-ul-uş] *is.* Vurulmak eylemi veya biçimi.

vurum, [vur-um] *is.* **1.** Vurma eylemi; vurma durumu. **2.** Vurma miktarı. **3.** *fiz.* Bir kuvvetin etkidiği zaman aralığı ile şiddetinin çarpımı; vuruş; impuls. **4.** *mat.* Verilen bir tek noktada sıfır olan fonksiyon. **5.** Nükleer bir patlamadan çıkan gama ışınları ile atmosfer etkileşiminden kaynaklanan çok kısa süreli fakat çok yüksek genlikli elektromanyetik dalga.

vurunma, [vur-un-ma] *is.* Vurunmak eylemi.

vurunmak, [vur-un-mak] *dönşl. f. [-ur]* **1.** Pişmanlık, acı vb. duyarak kendi kendine vurmak; dövünmek. **2.** *{ağız}* Giyinmek; örtünmek. [DS] **3.** *{ağız}* (İğne, sülük vb.) kendine uygulatmak veya bizzat kendisi uygulamak. [DS]

vuruntu, [vur-untu] *is.* **1.** Art arda gelen ve sesinden anlaşılan vurma eylem ve durumları. **2.** Yakıtın özelliği motorun çalışma teknik özelliklerine uymadığı zaman motorun çalışması sırasında duyulan vurmayı andırır sesler ve çalışma bozukluğu. **3.** Yağsızlık ya da çeşitli organlardaki aşınmadan doğan bir dizi boğuk gürültü. **4.** Bir mekanizmada bir sarsıntı ve gürültü ile kendini belli eden anî hız değişimi.

vuruş, [vur-uş] *is.* **1.** Vurmak eylemi ve biçimi. **2.** Darbe. **3.** Kavga; dövüş. **4.** Bir merminin yöneltildiği hedefe çarpması. **5.** Bilardoda oyuncunun kendi topu ile hedef aldığı topu vurması. **6.** Bir ressamın tuval üzerine fırça ile boyayı sürme biçimi. **7.** *spor.* Topa vurma ve biçimi; atış. **8.** *müz.* Bir ölçüyü oluşturan eşit süreli parça. **9.** Mekanik saatlerde duyulan çark sesi. **10.** *fiz.* Bir kuvvetin etkileme süresi ile şiddetinin çarpımından çıkan nicelik; vurum; impuls. ⚇ **vuruş kırış,** *Karmakarışık, darmadağınık olma durumu.*|| **vuruş olmak,** *{ağız} Dövüşmek.* [DS]

vuruşgu, [vur-mak > vur-uş-ku] *{ağız} is.* Düşmanla çarpışma. [DS]

vuruşkan, [vur-uş-kan] *sf.* Vuruşmaktan hoşlanan; dövüşmeyi seven; kavgacı.

vuruşkanlık,-ğı [vur-uş-kan-lık] *is.* Vuruşkan olma durumu; dövüşkenlik.

vuruşma, [vur-uş-ma] *is.* Vuruşmak eylemi.

vuruşmak, [vur-uş-mak] *işteş. f. [-ur]* **1.** Karşılıklı olarak birbirine vurmak; çarpışmak. **2.** Birbirini vurmak; öldürmek. **3.** Dövüşmek; savaşmak. **4.** *{ağız}* (Boynuzlu iki hayvan için) birbiri ile toslaşmak. [DS] **5.** *{ağız}* (Kişiler için) sözle kavga etmek. [DS] **6.** *{ağız}* Pazarlık etmek; pazarlıkta çekişmek. [DS] **7.** *argo.* Cinsel ilişkide bulunmak.

vuruşturmak, [vur-mak > vur-uş-tur-mak] *gçl. f. [-ur]* **1.** Karşılıklı olarak birbirine vurdurmak; vuruşmalarını sağlamak. **2.** *{ağız}* Oyunda berabere kalındığında son bir oyunla yeneni, yenileni seçmek. [DS] **3.** *{ağız}* Karşılaştırmak; ölçüştürmek. [DS]

vus, -s'ı [Ar. vusʿ وسع] *{OsT} is.* Bir işi yapabilme gücü.

vusafa, [Ar. vaṣīf > vuṣafā وصفا] *(vusafa:) {OsT} is.* Uşaklar; hizmetçiler.

vusanti, [Sansk. upavasatha > Soğd. wusanti] *{eT} is.* **1.** Oruç. [Gabain] **2.** Haftalık dinî dua oturumu. [EUTS] ⊡ **vusanti olurmak,** *{eT} Vusanti bayramı yapmak.* [Gabain]

vuska, [Ar. vuṣḳā وثقى] *(vuska:) {OsT} is.* Çok sağlam; kuvvetli.

vusla, [Ar. vaṣl > vuṣla وصله] *{OsT} sf.* Bir şeyi başka bir yere ekleyen, ulayan şey; bağ.

vuslat, [Ar. vaṣl > vus lat وصلت] *{OsT} is.* **1.** (Kadın ve erkek için) birbirine kavuşma; birleşme. **2.** Buluşma.

vusta, [Ar. evsāṭ > vusṭā وسطى] *(vusta:) {OsT} sf.* **1.** Orta; ara. **2.** İç. **3.** *is.* Orta parmak.

vusuk, [Ar. veṣaḳ / viṣaḳ > vuṣuḳ وثق] *{OsT} is.* **1.** Bağlar; bağlantılar. **2.** Antlaşmalar. **3.** Sözleşme yerleri.

vusul, -lü [Ar. vaṣl > vuṣūl وصول] *(vusu:l) {OsT} is.* Erişme; yetişme; varma. ⊡ **vusul bulmak,** *Ulaşmak; varmak.*|| **vusūli'l-Allāh,** *{OsT} Allah'a takva ve itaat yolu ile yaklaşma.*

vusum, [Ar. vaṣm > vuṣūm وصوم] *(vusu:m) {OsT} is.* Ayıp şeyler; utanacak durumlar; eksiklikler.

vuş, [vuş] *{ağız} ünl.* Acınma ve şaşkınlık bildirir. [DS]

vuşak, [T. uşak > Far. vuşāk وشاق] *(vuşa:k) {OsT} is.* Uşak.

vuşşen, [vuş(ş)-en] *{ağız} ünl.* Yazık; vah vah! [DS]

vuşum, [Ar. veşm > vuşūm وشوم] *(vuşu:m) {OsT} is.* Vücudun herhangi bir yerine yapılan dövme.

vuud, [Ar. vaʿd / vaʿde > vuʿūd وعود] *(vuu:d) {OsT} is.* Sözler; vaatler.

vuy, [vūy] *(vu:y) {ağız} ünl.* Korku bildirir. [DS]

vuzı, -ı'ı [Ar. vużıʿ وضع] *{OsT} sf.* Ayrılan; tahsis edilen.

vuzu[1], **-u'ī** [Ar. vużū' وضوء] *(vuzu:) {OsT} is.* **1.** Aptes alma. **2.** Şiî ve haricîlerce kısmî yıkanma ile küçük hadesten temizlenmek. ⊡ **vuzu etmek,** *Abdest almak.*

vuzu[2], **-u'ı** [Ar. vużūʿ وضوع] *(vuzu:) {OsT}* Nefsini alçaltma; kendini hakir görme.

vuzuh, [Ar. vużūḥ وضوح] *(vuzu:h) {OsT} is.* **1.** Herhangi bir açıklamaya gerek duymayacak kadar açık ve belirgin, anlaşılır olma durumu. **2.** Açıklık; berraklık. **3.** *ed.* Sözlü ve yazılı anlatımda anlamın açıklığı.

vuzuhlu, [vuzuh-lu] *sf.* Açık; belli; berrak; anlaşılır.

vuzuhsuz, [vuzuh-suz] *sf.* Açık ve anlaşılır olmama; belirsiz.

vuzuhsuzluk,-ğu [vuzuh-suz-luk] *is.* Açık ve anlaşılır olmama durumu; belirsizlik.

vü, [Far. vü و] *{OsT} bağ.* Ve.

vüceha, -a'i [Ar. vecīh > vücehāʿ وجهاء] *(vüceha:) {OsT} is.* **1.** Bir toplumun ileri gelenleri; büyükler. **2.** Uygun olanlar; münasip düşenler. **3.** Güzeller; hoş olanlar; latifler.

vücub, [Ar. vücūb وجوب] *(vücu:b) {OsT} is.* **1.** Gerekli olma; gereklilik. **2.** Bırakılmama. **3.** Layık olma; yaraşma. **4.** *isl.* Yapılması zorunlu görev. **5.** *isl.* Bir kimsenin mal varlığının pasif kısmında yer alan borç. ⊡ **vücūb-i eda,** *{OsT} Yerine getirme ödevi.*

vücubî, [Ar. vücūb>vücūbī/vücūbiyye وجوبى / وجوبيه] *(vücu:bi:) {OsT} sf.* **1.** Gereklilikle ilgili. **2.** *man.* Olumlu. ⊡ **vücubî sıygası,** *{OsT} Gereklilik kipi.*

vücud, [Ar. vücūd وجود] *(vücu:d) {OsT} is.* → vücut. ⊡ **vücūd-dāde,** *{OsT} Vücut veren; can veren.*|| **vücūd-ı aynî** *{OsT}, Gerçek varlık.*|| **vücūd-ı mu'cîz,** *{OsT} Başkalarını âciz bırakarak hayrete düşüren varlık.*|| **vücud hücreleri,** *{OsT} biy. Soma.*

vücudiye, [Ar. vücūd > vücūdiyye وجوديه] *(vücu:diye) {OsT} is. tasvf.* Allah'tan başka hiçbir varlığın bulunmadığını, bütün varlıkların tek varlık olan Allah'ın varlığından ibaret olduğunu savunanlara ve bunların kuramlarına verilen ad.

vücudpezir, [Ar. vücūd *(varlık)* + Far. pezīr *(etme)* وجود پزير] *(vücu:dpezi:r) {OsT} is.* Meydana gelme; olma.

vücuh, [Ar. vech > vücūh وجوه] *(vücu:h) {OsT} is.* **1.** Yüzler; çehreler. **2.** İleri gelenler; bir şehrin eşrafı. **3.** Kur'an'ın okunuşundaki farklar. **4.** İmkânlar. **5.** *mat.* Yüzeyler. ⊡ **vücūh-ı kıraat,** *{OsT} Kur'an-ı Kerim'in değişik biçimlerde okunma kuralları.*|| **vücūh-i vakf,** *{OsT} Vakıftan yararlanacak olanlar.*

vücum, [Ar. vücūm وجوم] *(vücu:m) {OsT} is.* **1.** Darılıp susma. **2.** Tiksinme; iğrenme. **3.** Üzülme; kederli olma. **4.** Göğse yumrukla vurma.

vücur, [Ar. vicār > vücūr وجور] *(vücu:r) {OsT} is.* **1.** Yırtıcı hayvan barınakları; inler. **2.** Sel suyunun oyduğu çukurlar.

vücut, -du [Ar. vücūd *(varlık)* وجود] *(vücu:t) {OsT} is.* **1.** Var oluş; olma; bulunma. **2.** İnsan ya da hayvan gövdesi; beden. **3.** Ruh, can ve zekâya karşıt olarak beden; ten. **4.** *tasvf.* Allah'ın mutlak varlığı. ♦ **vücuda gelmek,** *Ortaya çıkmak; oluşmak; vücut bulmak.*|| **vücuda getirilmek,** *Var edilmek; oluşturulmak; meydana getirilmek.*|| **vücuda getirmek,** *Var etmek; oluşturmak; meydana getirmek.*|| **vücudunu ortadan kaldırmak,** *Öldürmek.*|| **vücut bulmak,** *Olmak; oluşmak; meydana gelmek.*|| **vücut ısısı,** *Bir insan ve hayvan vücudunun normal işleyişi için gerekli olan öz ısı.*|| **vücut vermek,** *Oluşturmak; meydana getirmek.*|| **vücuttan düşmek,** *Gücünü kuvvetini kaybetmek; zayıflamak.*|| **vücut yapmak,** *Kas geliştirici sporlarla bedeni güçlü duruma getirmek.*

vücutça, [vücut-ça] *(vücu'tça) zf.* Vücut bakımından; vücudun durumuna göre.

vücutlu, [vücut-lu] *sf.* **1.** Vücudu belirtilen nitelikte olan. **2.** Vücudu şişman ve iri yarı olan; cüsseli.

vüd, -ddü [Ar. vedd / vüdd ود] *{OsT} is.* Dostluk.

vüdad, [Ar. vüdād / vidād وداد] *(vüda:d) {OsT} is.* **1.** Sevme; sevgi. **2.** Dostluk.

vüffed, [Ar. vāfid > vüffed وفد] *{OsT} is.* Elçiler; temsilciler.

vüfud[1], [Ar. vüfūd وفود] *(vüfu:d) {OsT} is.* Gelme; geliş.

vüfud[2], [Ar. vāfid > vüfūd وفود] *(vüfu:d) {OsT} is.* Elçiler; temsilciler.

vüfur, [Ar. vüfūr وفور] *(vüfu:r) {OsT} is.* Bolluk; çokluk.

vühub, [Ar. vühūb وهوب] *(vühu:b) {OsT} is.* Çok bağışta bulunan ; çok bağışlayan.

vühul, [Ar. vaḥal / vaḥl > vüḥūl وحول] *(vühu:l) {OsT} is.* Bataklıklar; çamurlu yerler.

vühuş, [Ar. vaḥş>vuḥūş/vüḥūş وحوش] *(vühu:ş) {OsT} is.* **1.** Yabani hayvanlar. **2.** Issız yerler; tenhalar.

vükela, [Ar. vekīl > vükelā وكلا] *(vükelâ:) {OsT} is.* **1.** Bakanlar. **2.** Vekiller. ♦ **vükelā vapuru,** *İmparatorluk döneminde, bakanların ve yüksek dereceli devlet adamlarının bindiği özel vapur.*|| **vükelā-yı deavî,** *{OsT} Dava vekilleri; avukatlar.*|| **vükelā-yı devlet,** *{OsT} Bakanlar kurulu; kabine.*|| **vükelā-yı hāzıra,** *{OsT} Görevdeki bakanlar.*

vükûb, [Ar. vükūb وكوب] *(vükû:b) {OsT} is.* Yavaş yürüme.

vükûl, [Ar. vükūl وكول] *(vükû:l) {OsT} is.* Biriyle ortak işe girişme; işbirliği.

vükûn, [Ar. vekn > vükūn وكون] *(vükû:n) {OsT} is.* Kuş yuvaları.

vükûr, [Ar. vekr > vükūr وكور] *(vükû:r) {OsT} is.* Kuş yuvaları.

vülad, [Ar. vülād ولاد] *(vülâ:d) {OsT} is. huk.* Öldürülenin, öldürenin evladı olması durumu.

vülat, [Ar. vālī > vülāt ولات] *(vülâ:t) {OsT} is.* Valiler.

vüleyd, [Ar. vüleyd وليد] *{OsT} is.* Küçük çocuk; çocukçuk.

vülgarize, [Fr. vulgariser] *sf.* **1.** Halk için yapılan. **2.** (Bilgi ya da düşünce için) halkın anlayabileceği düzeye indirgenmiş; basitleştirilmiş.

vülu, -u'ı [Ar. vülūᶜ ولوع] *(vülû:) {OsT} is.* Bir şeye fazla düşkünlük.

vüluc, [Ar. vülūc ولوج] *(vülû:c) {OsT} is.* Sokulup girme.

vülug, [Ar. vülūġ ولوغ] *(vülû:ğ) {OsT} is.* Köpeğin su içmesi.

vürd, [Ar. verd > vürd ورد] *{OsT} is.* Güller.

vüreyd, [Ar. vüreyd وريد] *{OsT} is. anat.* Kılcal damar.

vüreyk, -kı [Ar. vüreyḳ وريق] *{OsT} is.* Yaprakçık.

vüreyka, [Ar. varaḳ > vüreyḳa وريقه] *{OsT} is.* Küçük yaprak; yaprakçık.

vüreykat, [Ar. varaḳ > vüreyḳāt وريقات] *(vüreyka:t) {OsT} is.* Yaprakçıklar; küçük yapraklar. ♦ **vüreykāt-ı tüveyciye,** *{OsT} bot. Küçük taç yapraklılar.*

vürud[1], [Ar. verid > vürūd ورود] *is. (vüru:d) {OsT} is.* Toplardamarlar.

vürud[2], [Ar. vürūd ورود] *(vüru:d) {OsT} is.* Geliş; gelme; yetişme. ♦ **vürūd etmek,** *{OsT} Gelmek; yetişmek.*

vüruk, [Ar. vürūk وروك] *(vüru:k) {OsT} is.* Yan yatma.

vüs, -s'ı [Ar. vüsᶜ وسع] *{OsT} is.* **1.** Kudret; güç. **2.** Zenginlik; varlık. **3.** Bolluk; genişlik. ♦ **vüs'-i beşer,** *{OsT} İnsan gücü.*

vüs'at, -ti [Ar. vüsᶜat وسعت] *(vüs-at) {OsT} is.* **1.** Genişlik; yayılmışlık. **2.** Bolluk. **3.** Zenginlik. **4.** Olanak; fırsat. **5.** *fiz.* Genlik. ♦ **vüs'at-i hâl,** *{OsT} Malî koşulların düzelmesi.*

vüs'atli, [vüs'at-li] *(vüs-atlı) sf.* **1.** Geniş. **2.** Bol. **3.** Zengin. **4.** Elverişli.

vüsema, [Ar. vesīm > vüsemā وسما] *(vüsema:) {OsT} is.* **1.** Yüzü güzel olanlar. **2.** Rastık çekmiş olanlar. **3.** Damgalanmış olanlar.

vüska, [Ar. vüs̱ūḳ > vüs̱ḳā وثقى] *(vüska:) {OsT} sf.* **1.** Çok sağlam olan. **2.** Çok kuvvetli olan.

vüsub, [Ar. vüs̱ūb وثوب] *(vüsu:b) {OsT} is.* Atlama; zıplama; sıçrama.

vüsuk[1], [Ar. ves̱āḳ > vüs̱ūḳ وثوق] *(vüsu:k) {OsT} is.* **1.** Bağlar; rabıtalar. **2.** Yemin vererek anlaşma yapmalar; yeminli sözleşmeler; antlaşmalar.

vüsuk[2], [Ar. vüs̱ūḳ وثوق] *(vüsu:k) {OsT} is.* **1.** Güvenme; inanma; inanç. **2.** Sağlamlık; muhkemiyet. ⊟ **vüsūk bulmak,** *{OsT} Doğrulanmak; sağlamlaşmak; onaylanmak.*

vüsüd, [Ar. visāde > vüsüd وسد] *{OsT} is.* **1.** Yastıklar. **2.** Şilteler.

vüşat, [Ar. veşy > vüşāt وشاة] *(vüşa:t) {OsT} is.* Kov verenler; kovcular.

vüzera, -a'i [Ar. vezīr > vüzerā] *(vüzera:) {OsT} is.* Vezirler.

vüzub, [Ar. vüzūb وزوب] *(vüzu:b) {OsT} is.* Su gibi akma. ⊟ **vüzūb-i dem,** *{OsT} tıp. Kanama.*

ÖTÜKEN
TÜRKÇE
SÖZLÜK

W

w, [w] (çift ve) is. Türk alfabesinde yer almayan ancak batı kökenli bazı kelimelerde geçen söyleniş bakımından bir kapalı çift dudak ünsüzüdür.

W., [Al. wolf (kuru) + rahm (köpük)] kısalt. kim. Atom numarası 74, atom ağırlığı 183.92, özgül ağırlığı 19,2 olan, 3660 C°'de ergiyen ağır bir element olan wolfram(tungsten)ın yeni sembolü; eskisi: Tu;

W., [İng. watt] kısalt. fiz. Saniyede bir jullük iş yapan motorun güç birimi olan vatın sembolü.

WC, [İng. water closet (kapalı su)] kısalt. is. Ayakyolu.

ÖTÜKEN
TÜRKÇE
SÖZLÜK

X

x, [x] (ks) is. 1. Türk Alfabesinde bulunmayan ancak yabancı özel adlarda geçer ve iks diye adlandırılır. 2. Matematikte bilinmeyen terimlerden birini belirtmekte kullanılır. 3. Söz arasında belirsizlik için kullanılır. x tarihinde. 2 x ışınları, Röntgen ışınları.

Xe, [Fr. xénon] (kı'senon) is. kim. Atom numarası 54, atom ağırlığı 131,3 ve yoğunluğu 4.5 olan renksiz, kokusuz, tek atomlu, soy gazlar grubundan bir kimyasal element olan ksenonun sembolü.

ÖTÜKEN TÜRKÇE SÖZLÜK

Y

y, [y / Y] *(yé) is.* Latin asıllı Türk alfabesinin yirmi sekizinci harfi olup sızmalı, titreşimli bir ön damak ünsüzüdür.

-y- [-y-] *çek. e. dbl.* Ünlü ile biten köklere ünlü ile başlayan ek getirildiğinde söyleyişi kolaylaştırmak için araya giren yardımcı ünsüz. *oku-y-uş, bağla-y-ıcı*

Y, [Ytterby *(İsveç'te yer adı)* > Fr. yttrium] *(i'tri-yum) is.* **1.** *kim.* Atom numarası 39, atom ağırlığı 88,92 olan, gri renkte, 4.6 yoğunluğunda nadir topraklar grubuna yakın değerli bir element olan itriyumun sembolü. **2.** Tirozin amino asit. **3.** Erkek eşey kromozomunun simgesi.

ya[1], [Ar. yā ى] *(ya:) {OsT} is.* "Y" (ى) harfinin Arapça adı; Osmanlı alfabesinde otuz birinci harftir. Ebcet hesabında 10 sayısının karşılığıdır. 🗗 **yā-yı masdārî,** *{OsT} Mastar yapan "y".*|| **yā-yı müsennat,** *{OsT} İki noktalı "y".*|| **yā-yı nisbî,** *{OsT} Aitlik bildiren "y".*|| **yā-yı tahtāniye,** *{OsT} Altında iki noktası olan "y".*

ya[2], [yā] *(ya:) ünl.* **1.** *{eT}* Bir çağırma ve uyarma sözü. [EUTS] **2.** *{eT} "Vay"* anlamında söz söyleyen veya emreden kimsenin emrini inkâr yerine bir söz. [DLT] **3.** Söyleyiş özelliğine göre cümleye şaşma, alay, sitem ve soru gibi anlamlar katar. *Kaynana da ne kaynana ya.*

ya[3], [Ar. yā يا] *(ya:) {OsT} ünl.* **1.** Heyecanlı bir duyguyu ifade eden seslenme sözü; ey; hey! **2.** Birtakım duyguları güçlendirmek amacıyla cümlenin başında veya sonunda kullanılır: *Ya Allah!* **3.** Bir şeyi onaylamada *"evet"* anlamında kullanılır. *{ağız} (aynı)* [DS] 🗗 **ya Allah!** *Bir işe başlarken güç kazanmak, Allah'ın yardımını dilemek için söylenen bir söz.*|| **ya Rabbi!** *Allah'a seslenme sözü; Tanrı'm, Allah'ım!* || **ya sabır,** *Katlanılması güç durumlarda sabır gerektiğini anlatır.*|| **ya sabır çekmek,** *Bir sıkıntıya ses çıkarmadan veya ona karşı bir şey yapmadan katlanmaya, kendini tutmaya çalışmak.*

ya[4], [yay / yā] *(ya:) {eT} is.* **1.** Yay. *{eAT} {OsT} (aynı)* [EUTS] [Gabain] [KB] [Mühennâ] **2.** Ok. [DLT] 🗗 **yā ağacı,** *{eT} Yay yapımında kullanılan bir ağaç, (Chadara tenax).* [Bahşayiş]|| **yā bağrı,** *Yayın orta yeri.* [DLT]

ya[5], [Far. yā] *(ya:) bağ.* **1.** *{OsT}* O halde; öyle ise. **2.** *{eT}* Veya. [KB] **3.** Cümle başında onaylama amacıyla kullanılır. *Ya, bana da alındı.* **4.** Soru cümlesinin başında pekiştirme amacıyla soru ögesi olarak kullanılır. *Ya siz ne yapıyorsunuz?* **5.** Şaşma, üzüntü gibi duygular içeren soru cümlelerinde kullanılır. *Ya, bu ne perhiz....?* **6.** Seçim yapılması gerektiği durumlarda kullanılır. *Ya bisiklet, ya gezi?* **7.** Olumlu yargı niteliği taşıyan bir cevap verildiğinde bir sonraki cümle ile karşıtı belirtilmek için kullanılır. *Hoş, iyi arkadaştır ya, biraz uyuşuk olmasa.* **8.** Bir olasılığın, bir düşüncenin karşıtının da hesaba katılması gerektiğini belirtmek için kullanılır. *Geçerim diyorsun, ya suya düşersen.* **9.** Cevap cümlesinin sonuna getirildiğinde, asıl yargının, uyarının arkadan gelen cümle ile anlatılacağını belirtir. *Sokağa çıkabilirsin ya, geç kalma.* **10.** Bilinen, görülen, anımsanan anlatılan bir olay, bir durumla ilgili olan başka olay ya da durumu anımsatan başka bir konu ile ilgili soru cümlelerinin başında kullanılır. *Siz kabul ettiniz diyelim, ya muhalefet?* **11.** İki ayrı yerde kullanılarak seçenek veya karşıtlık belirterek eş değerli ögeleri birbirine bağlar. *Ya istiklal, ya ölüm.* **12.** Sözü edilen konunun dinleyen tarafından bilindiğini, anlaşıldığını bildirmek için kullanılır. *Gördün ya şu anlayışsızlığı.* **13.** *zf.* Dilek ve geniş zaman kiplerinde yargıyı güçlendirir. **14.** *zf.* Bazı çekimli zamanlardan sonra gelerek anlamı pekiştirir; söylenen bir sözdeki yargıyı kuvvetlendirir, olayı hatırlatır. – *İlaçlarım nerde? – Demin içtin ya!* **15.** Bir düşüncede sıra ile yer alan ayrı cins ögelerden biri ötekilerden üstün görüldüğünde, o öge cümle dışına alınır ve başına bir *"ya"* getirilerek *"hele, özellikle"* anlamında kullanılır. *Yağmur, çamur anladık, ya o soğuğu.* **16.** Gereklik ve emir bildiren soru cümlelerinde yargının onaylandığını bildirir; onaylama ve kuvvetlendirme amacıyla kullanılır; elbet. – *Gidelim mi?* –

Gidelim ya. **17.** Dilek şart kipinde yargıyı kuvvetlendirir. *Ucundan biraz da o tutsa ya.* **18.** Anlamı *"e, a"* ile kuvvetlendirilmiş dilek şart ikinci tekil kişiyi tekrar kuvvetlendirmek için kullanılır. *Gitsen e ya.* **19.** Olumsuz yüklemlerden sonra kullanıldığında bir olumsuzluğu vurgular. *Bunu ona duyurmadınız ya.* **20.** Olumlu yüklemden sonra kullanıldığında eylemin olağanlığını belirtir. *Kıştır, yağar ya.* 🗗 **Ya bu deveyi gütmeli, ya bu diyardan gitmeli.** *"Kalacak olan bu koşullara uymak zorundadır, yoksa kendisi uzaklaştırılır." anlamında kullanılır.*|| **ya budur ki... ya budur ki,** *{eAT} Ya... ya da.*|| **ya da,** *1. Ayrı olmakla birlikte aynı değere sahip iki şeyi veya bir başka seçeneği belirtir; veya. 2. Seçeneği ve çeşitliliği belirtir.*|| **ya dakı,** *{eAT} Yahut.*|| **Ya deve, ya deveci, ya deve üstünde hacı.** *Geleceğe yönelik tasavvurlar kolayca söylenebilir, zamanla şartlar değişebilir.*|| **Ya devlet başa, ya kuzgun leşe,** *Girişilen işin ya çok güzel sonuçlanacağını ya da olumsuzlukla sonlanıp kişiyi kötü duruma düşüreceğini belirtir.*|| **Ya herrü ya merrü.** *İçinde bulunulan kötü durum hangi tercih olsa zarar verecek boyutta, onun için her türlü olumsuzluğu göze aldım, anlamında kullanılır.*|| **ya huyundan ya suyundan,** *Çevreden etkilenme bildirir.*|| **ya kim,** *{eT} Veya; veyahut.* [Bahşayiş]

ya, [yağ > yā] *(ya:) {ağız} is.* Yağ. [DS]

yaa, [yaa / yaah] *{ağız} ünl.* **1.** Hayır; olmaz. **2.** Şaşma bildirir. [DS]

ya'afir, [Ar. yaʿfūr > yaʿāfīr يعافير] *(yaa:fi:r) is.* Ceylanlar; ahular.

yaalık, -ğı [yağ-lık] *{ağız} is.* Mendil; çevre. [DS]

ya'alil, [Ar. yaʿlūl > yaʿālīl يعاليل] *(yaa:li:l) is.* **1.** Suyu saf ve berrak akan göller. **2.** Su üzerinde oluşan kabarcıklar. **3.** Beyaz bulutlar. **4.** İki hörgüçlü develer.

-yab, [Far. yāften *(bulmak)* > yāb یاب -] *(ya:b) son ek.* Sonuna getirildiği Farsça kelimelere *"bulan"*, *"bulunan"* anlamı katarak birleşik sıfatlar türeten son ek.

yaba[1], [*eT.* yaba] *is.* Harman savurmakta kullanılan beş parmaklı bir tür ahşap kürek; atkı. *{eT} {ağız} (aynı)* [Bahşayiş] [DS] 🗗 **yaba vakti,** *{ağız} Harman zamanı.* [DS]

yaba[2], [Oğuz. yaba / yebe [Clauson]] *{eT} sf.* Yaş; ıslak. [DLT]

yabaku, [yabā-ku / yapā-ku [Clauson]] *(yaba:ku) {eT} is.* Yün ve yapağı yoluntusu. [DLT] 🗗 **yabaku bolmak,** *{eT} (Baştaki saç için) keçeleşmek.* [DLT]

yabakulak, [yabā-ku-la-k / yapā+kulġak ?] *is.* **1.** *{eT}* Baykuş. [DLT] **2.** *{ağız}* Büyük ve biçimsiz kulaklı kimse. [DS]

yabalama, [yaba-la-ma] *is.* Yabalamak eylemi.

yabalamak, [yaba-la-mak] *gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* **1.** Saman ya da harman yapılmış otları yaba ile bir yerden başka yere aktarmak, savurmak. **2.** *{ağız}* Döven sürüldükten sonra, taneli samanı yabayla aktarmak. [DS]

yabalı[1], [yaba-lı] *{ağız} is.* Ayağı tüylerle süslü olan tavuk veya güvercin; paçalı. [DS]

yabalı[2], [yaba-lı] *{ağız} sf.* Tutumsuz. [DS]

yabaltı, [yaba-l-tı / yaba+alt-ı] *{ağız} is.* **1.** Büyük yaba. **2.** Harman sonu, rüzgâr götüremediği için kalan iri saman. [DS]

yaban, [Far. beyābān => yaban یابان] *(OsT. ya:ba:n) is.* **1.** İnsan eli değmemiş, kimsenin yaşamadığı ıssız yer. **2.** *{eT} {eAT} {OsT} {ağız}* Issız ve şehirden uzak yer; ıssız kır; ıssız ova; çöl; bayır; sahra; tarla; kır. [Bahşayiş] [Mühennâ] [DS] **3.** *{ağız}* Dışarı; uzak; gurbet. [DS] **4.** *{ağız}* Evine bağlı olmayan adam. [DS] **5.** *{ağız}* Yabancı. [DS] **6.** *sf. {eT}* Ev veya şehir hayatından uzak olan; vahşi; yabani. [Bahşayiş] **7.** *{eT} {OsT} {ağız}* Dışarı; başka memleket; uzak yer. [Bahşayiş] [DS] **8.** Bir yerin, bölgenin halkından olmayan; oraya dışarıdan gelen; yabancı; el. *{eAT} (aynı)* **9.** (Tamlayan olarak kullanıldığında) insanlar tarafından ekilip yetiştirilmeyen, doğada kendi hâline yetişen veya yaşayan ürün cinsi; yabani. **10.** *{OsT}* (Yer için) insan eli değmemiş, değiştirilmemiş; yabani; vahşi. **11.** *{OsT}* Yabancı. **12.** *{ağız}* (Kişi için) kaba. [DS] 🗗 **yabana atmak,** *Önemsememek; önem vermemek; dikkate almamak. {eAT} {OsT} {ağız} (aynı)* [DS]|| **yabana atılmaz ihtimaller,** *Dikkate almaya değer olasılıklar.*|| **yaban âdemisi,** *{eAT} Gulyabani.*|| **yabana gitmek,** *1. {ağız} Başka yere, başka köye veya uzağa gitmek.* [DS] *2. Tanınmayan, bilinmeyen bir yere verilmek ya da satılmak. 3. {eAT} {OsT} {ağız} Heder olmak; boşa harcanmak.* [DS]|| **yaban ağası,** *{ağız} 1. Beceriksiz. 2. Hantal.* [DS]|| **yabana oturmak,** *{eAT} Kırda büyük veya küçük aptesini yapmak.*|| **yaban arısı,** *zool. 1. Yaban arısıgillerden, bal arılarına saldıran, dişisi zehirli iğne taşıyan, sokması çok acı veren bir zar kanatlı böcek, (Vespa vulgaris). 2. Bitkilerin döllenmesinde önemli rol oynayan bir yıllık koloniler kuran iri bir arı türü; kıllı arı, (Bombus).*|| **yaban arısıgiller,** *zool. Toplu yaşayan zar kanatlılar, (Vespidae).*|| **yaban armağanı,** *{ağız} Dışarıdan gelen konuğa sunulabilecek veya yabancıya verilebilecek güzel şey.* [DS]|| **yaban armudu,** *bot. Gülgillerden, dağlarda ve sert topraklarda yetişen bir armut türü; ahlat; çakal armudu, (Pyrus elaegnifolia). {ağız} (aynı)* [DS] || **yabana salmak,** *{eAT} 1. Kıra salıvermek; serbest bırakmak. 2. Atmak. 3. Savuşturmak; gidermek; bertaraf etmek.*|| **yaban asması,** *bot. Patlıcangillerden, iki metre kadar boylanabilen, çok yıllık, tabanda odunsu, meyveleri olgunlaşınca kırmızı renkli ve zehirli tırmanıcı bitki; akasma, (Solanum dulcamara).*|| **yabana söylemek,** *Boş yere konuşmak; saçma sapan*

şeyler söylemek. {OsT} (aynı)|| **yaban atı,** *{eAT} Eğitilmemiş, kırdan yeni tutulmuş at.*|| **yabana varmak,** *{eAT} Aptes bozmağa gitmek.*|| **yaban ayvası,** *bot. Ayı fındığı.*|| **yaban baklası,** *bot. Baklagiller familyasından beyaz veya mavi çiçekli, meyveleri suda kaynatıldıktan sonra yenebilen bakla türlerine verilen ad; acı bakla; domuz baklası; kurt baklası; termiye, (Lupinus).*|| **yabanda komak,** *{OsT} Yabancı sayıp dışarıda bırakmak; topluluğa veya içeriye almamak.*|| **yaban defnesi,** *bot. İki çeneklilerden, çiçekleri beyaz, sarı veya pembe renkli, orman ve çayırlarda yetişen bir süs bitkisi; gilaburu; kurt bağı; sırım bağı, (Daphne pontica).*|| **yaban domuzu,** *zool. Domuzgillerden, Avrupa, Asya ve Afrika'nın seyrek ormanlı alanlarında yaşayan, bitki ağırlıklı beslenen, ürünlere zarar veren domuz türü, (Sus scrofa).*|| **yaban dutmak,** *{eAT} Kırlara düşmek.*|| **yaban enginarı,** *bot. Devedikeninin bir türü, (Carduus utans).*|| **yaban eri,** *{eAT} {OsT} Şehir dışında büyümüş, yetişmiş kimse.*|| **yaban eriği,** *bot. Gülgillerden, dikenli, kışın yapraklarını döken, beyaz çiçekli meyveleri 10-15 mm. çapında, siyahımsı mavi renkli meyveleri taze olarak tüketilen, çekirdeklerinden tespih yapılan bir tür erik; çakal eriği, göğem; deli erik, (Prunus spinosa).*|| **yaban eşeği,** *zool. Atgillerden, Hazar denizi çevresinde yaşayan, eşeğe benzer memeli bir hayvan, (Equus onager).*|| **yaban fesleğeni,** *bot. Ballıbabagillerden, yapraklar kuvvetli kokulu, çiçekleri kırmızımsı mor renkli, toprak üstü kısımları bitkisel çay, yemeklere çeşni vermekte kullanılan hoş kokulu, bir veya çok yıllık otsu bitki; dağ reyhanı; nane ruhu; anık, (Ziziphora).*|| **yaban geçisi** (keçisi), *{ağız} Yaban keçisi.* [DS]|| **yaban guşu** (kuşu), *{ağız} Bir kuş.* [DS]|| **yaban gülü,** *bot. Gülgillerden, kırlarda ve ormanlık alanlarda yetişen, 1-5 metre boyunda, dikenli, pembe ya da kırmızı çiçekli, C vitamini bakımından zengin meyveleri olgunlaştıktan sonra toplanıp şurup, peksimet yapılan ya da çay olarak tüketilen bir çalı; kuşburnu; itburnu; öküz götü, (Rosa canina).*|| **yaban havucu,** *bot. Maydanozgillerden, kökleri sebze olarak tüketilen, çok yıllık otsu bitki; kara kavza, (Pastinaca sativa).*|| **yabanı depmek,** *{eAT} Kırda bayırda dolaşmak.*|| **yabanın köpeği,** *Yoksul; fukara.*|| **yaban inciri,** *bot. 1. Dutgillerden, Mısır'da yetişen ve ağacından mumya sandukası yapılan bir ağaç. 2. Bu ağacın meyvesi.*|| **yaban kazı,** *zool. Ördekgillerden, su kenarlarındaki tarla ve çayırlarda yaşayan, yalnızca bitki ile beslenen bir tür kaz; boz kaz, (Anser anser).*|| **yaban keçisi,** *zool. Çift parmaklılar takımından, Ege adaları, Hindistan ve İran'da yaşayan, Anadolu kökenli, erkeklerinde bir tutam sakal bulunan, birbirinden uzaklaşan, burmalı büyük boynuzlara sahip bir tür keçi; kızıl dağ keçisi; (Capra aegagrus). {eAT} {OsT} (aynı)*|| **yaban kedisi,** *zool. Kedigillerden, Avrupa'da ve Anadolu ormanlarında yaşayan, yuvarlak kuyruk uçlu, kırçıl renkli, başı evcil kediden daha iri, köpek dişleri daha gelişmiş, bağırsakları daha kısa bir tür kedi; orman kedisi, (Felis silvestris).*|| **yaban kekiği,** *bot. Mercanköşk.*|| **yaban kekliği,** *zool. Tavuksular takımının, sülüngiller familyasından orta büyüklükte, kınalı kekliğe göre biraz daha ince, gerdanı çevreleyen kolye daha geniş olup gerdanın altında hemen kapanan, kayalık yamaçlarda, seyrek orman kenarlarındaki taşlıklarda ve derin kayalık vadilerde yaşayan bir kuş; dağ kekliği, (Alectoris graeca).*|| **yaban keteni,** *bot. Birleşikgillerden, sulak alanlarda yetişen, bir buçuk metre kadar boylanabilen, pembe çiçekli otsu bitki; su keteni; sıtma otu, (Eupatorium cannabinum).*|| **yaban kobayı,** *zool. Kobaygillerden, Güney Brezilya'da orman kenarlarında sürüler hâlinde yaşayan, arka bacakları uzun, kuyruksuz, bitkicil kobay türü, (Cavia aperea / cutleri).*|| **yaban koyunu,** *zool. Çift parmaklılar takımının boynuzlugiller familyasından, 120 cm. kadar uzunlukta 70 cm. kadar yükseklikte erkeğinin boynuzları büyük, kızıl kahverengi, beyaz ve kasıkları beyaz koyun türü; müflon, (Ovis musimon).*|| **yaban maydanozu,** *bot. Maydanozgillerden, bir metre kadar boyunda, kökü sebze olarak yenen sarı çiçekli iki yıllık otsu bitki, (Smyrnium connatum).*|| **yaban mersini,** *bot. Fundagillerden, kışın yapraklarını döken, 30 cm. kadar yükseklikte, çiçekleri beyaz ya da soluk yeşilimsi pembe renkli, yaprakları tanenli, olgunlaştığında kımızımsı siyah renkli meyveleri çiğ olarak tüketilen, reçel yapılabilen bir bitki; keçi yemişi; ayı üzümü; çay üzümü, (Vaccinium myrtillus).*|| **yaban nanesi,** *bot. Ballıbabagillerden, çok yıllık, tüylü, mor veya morumsu beyaz çiçekleri er dişi, çanak yaprakları ışınsal, taç yaprakları tek simetrili, fındıksı meyveleri olan, yaprakları taze veya kuru olarak yemeklere koku ve lezzet vermekte kullanılan, taşıdığı mentol tıpta kullanılan, çok yıllık otsu bitki; filiskin; yarpuz, (Mentha pulegium).*|| **yaban oğlanı,** *{eAT} Kendi bildiğince yetişmiş, eğitilmemiş genç.*|| **yaban ördeği,** *zool. Ördekgillerden, yarım metre kadar uzunlukta, mavi, beyaz, kara, kahverengi karışık tüylü, erkekleri yeşil başlı, yurdumuzun her tarafında sazlı ve durgun sularda yaşayan yerli bir kuş türü; yeşil baş ördek, (Anas platyrhynchos / boschas).*|| **yaban pancarı,** *bot. Pazı.*|| **yaban pazısı,** *bot. Kazayağıgillerden, yarım metre kadar boyda, çiçekleri gösterişsiz, yaprakları ıspanak gibi sebze olarak kullanılan bir yıllık otsu bitki; sirken; ıştır; tel pancarı; yabani ıspanak, (Chenopodium urbicum).*|| **yaban sığırı,** *zool. Çift parmaklılar takımının, boynuzlugiller familyasından, 380 cm. uzunlukta, 200 cm. kadar yükseklikte, kuyruğu 85 cm. kadar olan, geniş alınlı, kısa ve kalın boyunlu, sırtı esmer, karnı sarı, bacakları beyaz, Hindistan'da kayalık alanlarda yaşayan bir sığır türü; gaur; gevir; (Bibos gaurus). {OsT} (aynı)*

|| **yaban soğanı,** *{ağız} Peynire de konulan sarımsak tadında bir ot.* [DS]|| **yaban sülüğü,** *zool. At sülüğü.*|| **yaban sümbülü,** *bot. Ballıbabagillerden, 25-50 cm. kadar yükseklikte, kuvvetli kokusu kediler tarafından çok sevilen, koyu mor çiçekli çok yıllık otsu bitki; kedi nanesi; nesle otu, (Nepeta cataria).*|| **yaban taşı,** *{eAT} Adi taş.*|| **yaban tavşanı,** *zool. Kemiricigiller takımının, tavşangiller familyasından yarım metre kadar boyda, Akdeniz çevresindeki ülkelerde yer altında kazdığı inlerde yaşayan bir memeli türü; ada tavşanı, (Cuniculus cuniculus).*|| **yaban tavuğu,** *zool. 1. Tavuksular takımının orman tavuğugiller familyasından 45 cm. kadar uzunlukta, Avrupa ve Asya'nın ormanlık alanlarında yaşayan, eti yenen bir tür tavuk; fındık tavuğu, (Tetrastes bonasia). 2. {ağız} Keklik.* [DS] *3. {ağız} Çulluk.* [DS] *4. {ağız} Yaban güvercini.* [DS] *5. {ağız} Sülün.* [DS]|| **yaban teresi,** *bot. Turpgillerden, ıtırlı bir dağ bitkisi; horozcuk, (Lepidium campestre).*|| **yaban tezeği,** *{ağız} Yakacak olarak kullanılan, kırda kendi kendine kurumuş tezek.* [DS]|| **yaban turpu,** *bot. Turpgillerden, 15-20 cm. boyunda, beyaz, pembe ve sarı çiçekli, çiçek durumları ve rozet yaprakları salata olarak yenilen, kökü ve yaprakları baharlı tek yıllık otsu bitki; turp otu, (Raphanus raphanistrum).*|| **yaban yasemini,** *bot. Patlıcangiller familyasından, gölgelik, sulak yerlerde, çit kenarlarında yetişen, mor çiçekli çok yıllık sarılgan bitki; kır yasemini; tilki üzümü; sofur; yaban asması, (Stipites / Solanum dulcamara).*|| **yaban yazı,** *{eAT} {OsT} Kır; ova; sahra; yazı yaban.*|| **yaban yér,** *{eT} {eAT} {OsT} Kır; çöl.* [Bahşayiş]|| **yaban yeri,** *{OsT} Kır; çöl.*|| **yaban yulafı,** *bot. Buğdaygiller familyasından, tarım bitkilerine zarar verdiği için yabancı ot sayılan, tohumları olgunlaştıkça dökülen bir yıllık bitki olan yulaf türü; deli yulaf, (Avena barbata, A. fatua).*

yabanağacı, [yaban+ağa(ç)-ı] *{ağız} is. bot.* Akasya. [DS]

yabancı, [yaban-cı] *sf.* **1.** (Çevre, şehir vb. için) içinde yaşanılmayan. **2.** Başka bir ulusa ait olan; ulusun kendine özgü olmayan. **3.** Bir topluluğa ya da bir kuruluşa özgü olmayan; aileden olmayan; özge. **4.** (Öge için) bir şeyin öz yapısından olmayan; dışardan olan. **5.** Tanınmayan; bilinmeyen; yadırganan. **6.** Aynı türden olmayan. **7.** Bir duyguya kapalı olan ya da ondan yoksun olan. **8.** Belli bir yere özgü olmayan. **9.** Herhangi bir etkinlik alanı ile ilgilenmeyen. **10.** Bir kimsenin duyarsız olduğu, ilgi alanı dışında kalan. **11.** *is.* Bir topluluğun, bir kuruluşun, bir ortamın ya da bir çevrenin üyesi olmayan ya da mensubu sayılmayan kimse. **12.** Başka bir ülkeden ya da başka bir ulustan olan kimse; içinde bulunduğu ülkenin vatandaşı olmayan kişi. **13.** Bir konuda bilgisi, deneyimi ya da ilgisi bulunmayan kimse. ⊡ **yabancı çıta,** *Marangozlukta, kirişli birleştirmelerde iki tarafa açılan yuvaya uygun ölçüde ince ve dar kesilmiş parça.*|| **yabancı dil,** *dbl. Ana dilin dışında olan dillerden herhangi biri.*|| **yabancı ek,** *dbl. Yabancı dillerden girmiş ve Türkçe kelimelere getirilerek kullanılmış ek.*|| **yabancı gelmek,** *Tanıyamamak.*|| **yabancı gelmemek,** *Tanıyabilmek.*|| **yabancı gibi durmak,** *Karışmamak; ilgilenmemek; el gibi durmak; çekinmek.*|| **yabancı gözcüsü,** *{OsT} Kır bekçisi.*|| **yabancı kelime,** *dbl. Bir dilin kendi köklerinden gelmeyen, başka bir dilden alınarak kullanılan kelime; yabancı sözcük; müstear kelime.*|| **yabancı olmak,** *Tanımamak; bilmemek.*|| **yabancı olmamak,** *Tanımak; bilmek.*|| **yabancı ot,** *tarım. Tarım bitkilerinin arasında kendiliğinden biten ve tarım bitkilerine zarar veren her türlü ot.*|| **yabancı saha,** *1. Kendi sahasının dışında kalan; dış saha. 2. spor. Sporcuların daha önce karşılaşma yapmadıkları, ilk defa geldikleri saha.*|| **yabancı saymak,** *Yabancı olarak benimsemek; kendilerinden biri gibi görmemek; yabancı görmek.*|| **yabancı sermaye,** *ekon. Bir ülkeye, yabancı bir ülkede kurulu şirketin yatırımda bulunması ile giren ana para.*|| (bir yerin) **yabancısı olmak,** *Orayı tanımamak; bilmemek; daha önce hiç görmemiş olmak.*|| (bir şeyin) **yabancısı olmak,** *O şeyi daha önce hiç görmemiş, kullanmamış olmak; kullanımla ilgili deneyimi bulunmamak.*|| **yabancı tutmak,** *Yabancı saymak; yabancı görmek.*

yabancıl, [yaban-cıl] *sf.* **1.** Uzak, yabancı ülkelerle ilgili; egzotik. **2.** Uzak, yabancı ülkelerden getirilmiş. **3.** *{ağız}* Göçmen; yabancı. [DS] **4.** Yabancılara yatkın; onlara ilgi gösteren; yabancı seven.

yabancılama, [yaban-cı-la-ma] *is.* Yabancılamak eylemi.

yabancılamak, [yaban-cı-la-mak] *gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* **1.** (Kişi için) onu yabancı görmek; kendinden saymamak; yadırgamak. *{ağız} (aynı)* [DS] **2.** (Yer için) yadırgamak; ısınamamak.

yabancılaşma, [yaban-cı-la-ş-ma] *is.* Yabancılaşmak eylemi.

yabancılaşmak, [yaban-cı-la-ş-mak] *dönşl. f [-ır]* **1.** Üyesi olduğu bir topluluktan ya da yaşadığı çevreden uzaklaşıp ilgisini kesmek; kopmak. **2.** Yabancı gibi olmak; tanımaz bilmez hâle gelmek. **3.** Yabancılık çekmek; alışamamak; yadırgamak.

yabancılaştırma, [yaban-cı-la-ş-tır-ma] *is.* Yabancılaştırmak eylemi.

yabancılaştırmak, [yaban-cı-la-ş-tır-mak] *gçl. f. [-ır]* **1.** Yabancı duruma getirmek. **2.** Bir kimseden ya da bir çevreden koparmak; uzaklaştırmak.

yabancılık, -ğı [yaban-cı-lık] *is.* **1.** Yabancı olma durumu. **2.** Yabancı olan kişinin taşıdığı özellikler. ⊡ **yabancılık çekmek,** *1. Yabancı olmaktan dolayı sıkıntıya düşmek. 2. Yabancı olduğunu davranışlarına yansıtmak.*|| **yabancılık duymak,** *1. (İş, çevre ya da kişiye) alışamamak; ısınamamak; yadırgamak.*

yabancıllık, -ğı [yaban-cıl-lık] *is.* Egzotizm.

yabancısımak, [yabancı-sı-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r]* Kendini yabancı hissetmek; çekingenlik göstermek. [DS]

yabandan, [yaban-dan یباندن] *{eAT} sf.* Yabancı. ☞ **yabandan değil,** *"Kim o?" sorusuna cevap olarak "tanıdık, bildik biriyim; iyi dost, iyi arkadaş" anlamında verilen cevap.*

yabanı, [Far. yabānī] *{ağız} sf.* → yabani.

yabanıl, [yaban-ıl] *sf.* **1.** (İnsan için) ilerlemiş toplumlara göre yaşam biçimi daha ilkel düzeyde kalmış olan; vahşi *(1944).* **2.** İnsandan ve toplum yaşayışından kaçan; insanlarla ilişkisini kesen. **3.** *zool.* (Hayvan için) evcil olmayan; doğa ile iç içe yaşayan; vahşi; yabani. **4.** *bot.* (Bitki için) insan eli ile yetişmemiş; doğada kendi kendine yetişen; yabani. **5.** Görünüşü insana ürküntü veren; vahşi.

yabanıllaşma, [yaban-ıl-la-ş-ma] *is.* Yabanıllaşmak eylemi.

yabanıllaşmak, [yaban-ıl-la-ş-mak] *dönşl. f. [-ır]* Yabanıl duruma gelmek; yabanileşmek; vahşileşmek.

yabanıllık, -ğı [yaban-ıl-lık] *is.* **1.** Yabanıl olma durumu; vahşilik; yabanilik. **2.** Yabanıl olan şeyin taşıdığı özellik. **3.** İnsanların yabanıl olarak yaşadıkları dönem.

yabani, [Far. yābānī یابانی] *(yaba:ni:) (OsT. ya:ba:-ni:) sf.* **1.** *{OsT}* Yabana ilişkin; ıssız yerde yaşayan. **2.** (Bitki için) insan bakımı ile ilgili değil, kendi başına biten, yetişen; doğada kendi hâline yetişen. **3.** (Hayvan için) evcil türleri bulunmasına rağmen evcilleştirilmemiş; evcil olmayan; yabanıl; vahşi. *{OsT} (aynı)* **4.** İlkel durumda yaşayan; vahşi. **5.** İnsana sokulmayan; insandan kaçan. **6.** *mecaz.* Sıkılganlığından dolayı toplumsal ilişkilerden kaçan, yalnız bir yaşam süren; çekingen. **7.** *mecaz.* İnsanları sevmediği için toplumdan uzak duran; insan içine girmeyen; güre. **8.** *mecaz.* Yeteri kadar eğitim almadığı için nezaket kurallarına uymayan; görgüsüz; davranışları kaba; hoyrat. **9.** *{ağız} is.* Kurt, domuz cinsi yabani hayvan. [DS] ☞ **yabani akdiken,** *bot. Hünnapgillerden, yaprakları almaşık, kırmızı renkli yemişi olan, kışın yapraklarını döken, dikenli iki üç metre kadar yükseklikte, gövde ve dal kabukları müshil olarak kullanılan bir ağaç; barut ağacı; cehri; ala cehri, (Frangula alnus / Rhamnus frangula).*|| **yabani, asma,** *bot. Ormanlarda rastlanan asma türü.*|| **yabani defne,** *bot. Gilaburu.*|| **yabani enginar,** *bot. Devedikeninin bir türü; kengel; kenger; domuz dikeni; diken enginarı; büyük deve dikeni, (Carduus utans).*|| **yabani fi** (fiğ), *{ağız} Ekinlerin büyümesini önleyen, fiğ otuna benzer bir tür yabani ot.* [DS]|| **yabani gömeç,** *bot. Hatmi.*|| **yabani gül,** *bot. Yaban gülü, (Rosa canina).*|| **yabani hayvanlar,** *Evcilleşmemiş, yırtıcı ve vahşi hayvanların genel adı.*|| **yabani ıspanak,** *bot. Kazayağıgillerden, kırlarda kendiliğinden yetişen ıspanak; pazı, (Chenopo-dium bonus henricus).*|| **yabani iğde,** *bot. İğdegillerden, genç yaprakları gümüş renkli tüycüklerle kaplı, çiçekleri taç yapraksız, bir türü çit bitkisi olarak yetiştirilen, meyveleri A, B, C ve E vitaminleri bakımından zengin dikenli bir ağaççık, (Hippophae).*|| **yabani incir,** *1. Yaban inciri. 2. İncir ağacının yabani türü.*|| **yabani kereviz,** *bot. Maydanozgillerden, alt yaprakları çok parçalı, üst yaprakları tam, şemsiye biçimindeki çiçekleri sarı renkli, kerevizin kullanılışına kadar sebze olarak tüketilen otsu bitki, (Smyrnium olusatrum).*|| **yabani kimyon,** *bot. Ayrı taç yapraklı iki çeneklilerden, 20-60 cm. boyunda beyaz veya turuncu çiçekli çok yıllık otsu bir bitki; baduz; helmel; Karaman kimyonu, (Zygophyllum fabago).*|| **yabani kimyongiller,** *bot. Ayrı taç yapraklı, iki çeneklilerden yabani kimyon, peygamber ağacı gibi bitkileri içine alan bir familya, (Zygophyllaceae).*|| **yabani kiraz,** *bot. Gülgillerden, üç metre kadar boylanabilen, dikenli veya dikensiz, beyaz ya da pembe çiçekli, ülkemizde iki alt türü yetişen, meyveleri yenilen bir ağaç; acı kiraz; dağ kirazı; mahlep, (Cerasus microcarpa).*|| **yabani lahana,** *bot. Turpgillerden, kumlu yerlerde yetişen, sebze olarak tüketilen otsu bitki, (Moricandia arvensis).*|| **yabani marul,** *bot. Birleşikgillerden, 50-100 cm. kadar boylanabilen, gövde, dal ve kökünden sakız adı verilen beyaz süt damlayan, sarı çiçekli iki yıllık otsu bitki; acı marul; eşek marulu; tahliç; yağ marulu, (Lactuca serriola).*|| **yabani menekşe,** *bot. Menekşegillerden, kırlarda yetişen mor çiçekli çok yıllık otsu bitki, (Viola canina).*|| **yabani mercanköşk,** *bot. Ballıbabagillerden, pembe veya beyaz çiçekler açan, yaprak ve çiçeklerinde kuvvetli koku bulunan, taşıdığı nane yağı dolayısıyla baharat olarak kullanılan, kırda yetişen çalımsı bitki; Çanakkale kekiği; İstanbul kekiği; kara ot; keklik otu; güvey otu, (Origanum vulgare).*|| **yabani tirfil,** *{OsT} Kara yonca; dağ yoncası.*|| **yabani turp,** *bot. Yaban turpu, turp otu, (Raphanus raphanistrum).*|| **yabani yulaf,** *bot. Yaban yulafı; deli yulaf. (Avena barbata, A. fatua).*|| **yabani zeytin,** *bot. Zeytingillerden, yaprakları 3 cm., meyveleri 15 mm. kadar, dal ve sürgünleri dikenli, Batı ve Güney Anadolu dağlarında kendiliğinden yetişen, aşılanarak kültürü yapılan zeytin ağacı; delice; erkek zeytin, (Olea sylvestris / europaea).*

yabanice, [yabani-ce] *(yaba:ni:'ce) zf.* **1.** Yabani olarak; yabani biçimde. **2.** *sf.* Yabani gibi.

yabanileşme, [yabani-le-ş-me] *(yaba:ni:leşme) is.* Yabanileşmek eylemi.

yabanileşmek, [yabani-le-ş-mek] *(yaba:ni:leşmek)*

dönşl. f. [-ir] Yabani bir duruma gelmek; vahşileşmek; yabanıl olmak.

yabanilik, [yabani-lik] *(yaba:ni:lik) is.* **1.** Yabani olma durumu; yabanıllık. **2.** Eğitim görmemişlik; kaba sabalık. **3.** Yabani kişiye özgü davranış ve tutum.

yabanlı, [yaban-lı] *{ağız} sf.* Yabancı; göçmen. [DS]

yabanlık, -ğı [yaban-lık] *is.* **1.** *{ağız}* Gündelik giyeceklere karşılık özel günlerde, toplantılarda ya da evden dışarı çıkarken giyilen elbise; adamlık. [DS] **2.** Ekilip biçilmemiş, yabancı ot ve bitkilerle kaplanmış toprak.

yabansamak, [yaban-sa-mak] *{ağız} gçl. f. [-r [-s(ı)-yor]* Yabancı saymak; yabancı tutmak. [DS]

yabansı, [yaban-sı] *sf.* Alışılagelmişin dışında beklenmedik özellik ve tutumları olan; acayip; tuhaf; garip.

yabansılık, -ğı [yaban-sı-lık] *is.* Yabansı olma durumu; tuhaflık.

yabansıma, [yaban-sı-ma] *is.* Yabansımak eylemi; tuhaf bulma.

yabansımak, [yaban-sı-mak] *gçl. f. [-ır]* Yabansı bulmak; tuhaf bulmak; garibine gitmek.

yabantı, [yaba+alt-ı] *{ağız} is.* → yabaltı. [DS]

yabantırak, -ğı [yaban-tırak] *is. bot.* Sulak yerlerde yetişen bir tür dereotu, *(Anethum graveolens).*

yabarmak, [yaba-r-mak] *{ağız} gçl. f. [-ır]* Göndermek. [DS]

yabaş, [yabā-ş / yavā-ş] *{eT} sf.* Yumuşak huylu; sakin; halim; müşfik; rahim; uysal. [EUTS] [Gabain]

yabçan, [yabçān / yavçān / yavşān] *{eT} is.* Pelin otu, *(Artemisia).*

yabende, [Far. yāften *(bulmak)* > yābende یابنده] *(ya:bende) {OsT} sf.* **1.** Bulan; bulucu. **2.** Keşfeden.

yabgu, [*eT.* yaw-ğu / yab-ğu] *is.* **1.** Yol gösterici. **2.** Eski Türk devletlerinde, "Kağan ve Hakan" unvanları kullanılmazdan önce kullanılan hükümdarlık unvanı.

yabğı, [yab-ğī] *{eT} is.* Çul. [Mühennâ]

yabğu, [yabgū / yaw-gū] *(vabgu:) {eT} is.* Hakandan sonra gelen en büyük unvan; hakan danışmanı. [ETY] [Gabain] [Tekin]

yabı[1]**,** [yab-ı] *{eT} is.* Eyerin üstüne ve altına konulan keçe; eyer yastığı. [DLT]

yabı[2]**,** [yabı] *{ağız} is.* **1.** İğdiş edilmiş at. **2.** Aygır. **3.** Küçük, zayıf, güçsüz at. [DS]

yabık, -ğı [yab-ık] *{ağız} is.* Boynuzu geriye doğru düz olan hayvan. [DS]

yabıldak, -ğı [yap-ıl-dak / yab-ıl-dak] *{ağız} sf.* "Yaya ve yalın ayak" anlamına gelen *"yayan yapıldak"* ikilemesinde geçer. [DS]

yabılgalık, -ğı [yabılga-lık] *{ağız} is.* Üstü kar tutmuş ağaçlık veya çalılık. [DS]

yabılgı, [yabıl-gı] *{ağız} is.* Ağaç ve çalı üstünde biriken kar. [DS]

yabınmak, [yab-ın-mak / yap-ın-mak] *{eT} dönşl. f. [-ur]* Örtünmek. [EUTS]

yabır, [yab-ır / yab-ız] *sf.* **1.** *{eT}* Kötü; fena. [ETY] **2.** *{ağız}* (Hayvan için) boynuzu geriye doğru düz olan. [DS] **3.** (Kişi için) büyük ve biçimsiz kulaklı.

yabırdak, -ğı [yab-ıl-dak / yab-ır-dak] *{ağız} sf.* → yabıldak. [DS]

yabıtak, [yab-ıt-ak] *{eT} sf.* (At için) çıplak; eyersiz. [DLT]

yabız, [yab-ır / yab-ız / yawız] *sf.* **1.** *{eT}* Kötü; yavuz; fena. [EUTS] [ETY] [Gabain] [Tekin] **2.** *{ağız}* Zayıf; güçsüz. [DS] **3.** *{eT} ünl.* Ne kötü; ne fena! **4.** *{ağız} is.* Boynuzları geriye doğru düz olan hayvan. [DS] ⊡ **yabız yablak,** *{eT} Sefil ve perişan.*

yabi, [yab-i] *{ağız} is.* İğdiş edilmiş at. [DS]

yabis, [Ar. yubüset > yābis / yābise یابسه / یابس] *(ya:-bis) {OsT} sf.* **1.** Kuru. **2.** Kısır.

yablak, -ğı [yab-la-k / yaw-la-k / yav-la-k] *{eT} sf.* **1.** Kötü; fena [ETY] [İKPÖy.] [Tekin] **2.** Pek; çok. [Gabain] **3.** Düşmanca. [EUTS] **4.** *{ağız}* Korkak. [DS] **5.** *is.* Kötülük; nifak; düşmanlık. [ETY] [Gabain] [Tekin] ⊡ **yablağ kiğürmek,** *{eT} Nifak sokmak.*

yablım, [yab-(ı)l-ım] *{ağız} sf.* Korkak. [DS]

yablımaz, [yab(ı)l-ım+ağız > yablımāz] *(yablıma:z) {ağız} sf.* Güldürücü; hokkabaz. [DS]

yabnak, -ki [Far. yābnāk یابناک] *(ya:bna:k) {OsT} sf.* Bulan; bulucu.

yabrı, [yab(ı)r-ı] *{ağız} is.* **1.** Düşük ve uzun kulaklı hayvan. **2.** Zayıf; güçsüz. [DS]

yabrımak, [yab-ız > yab-(ı)r-ı-mak] *{eT} gçsz. f. [-r]* Bozulmak; mağlup olmak. [ETY]

yabrıtmak, [yab-ız > yab-(ı)r-ıt-mak] *{eT} gçl. f. [-ur]* **1.** Bozguna uğratmak; mağlup etmek; bozmak; hezimete uğratmak. [ETY] [Tekin] **2.** Meydan okumak. [ETY]

yabu, [yab-ı / yab-u] *is.* **1.** *{eT}* Yük atı; beygir. [Nevâyî] **2.** *{ağız}* Boynuzu geriye doğru düz olan hayvan. [DS] **3.** *{ağız}* Düşük ve uzun kulaklı hayvan. [DS]

yabuç, -cu [yabu-ç] *{ağız} sf.* **1.** (Hayvan için) boynuzu geri doğru düz olan. **2.** Biçimsiz; eğri büğrü. **3.** (İnsan veya hayvan için) ayakları dışa dönük. **4.** Kekeme. [DS]

yabuklatmak, [yap-uk-la-t-mak] *{ağız} gçl. f. [-ır]* Diktirmek; yamatmak; yaptırmak. [DS]

yabuldak, -ğı [yab-ul-da-k] *{ağız} sf.* "Yalın ayak ve yaya olarak" anlamına gelen *"yayan yabuldak"* ikilemesinde geçer. [DS]

yabur, [yav-uz / yab-uz > yabur] *{ağız} sf.* **1.** (Kişi için) kaba; çirkin. **2.** Dik kulaklı. **3.** Bağlarda görülen külleme hastalığı. [DS]

yabuz, [yab-uz / yaw-uz] *{eT} sf* Kötü.

yacan, [*eT.* yaçan-mak > yacan] *{eAT} is.* Utanma; çekinme; korku.

yacandırmak, [yacan-dır-mak] *{ağız} gçl. f. [-ır]* Yıldırmak; korkutmak; ürkütmek. [DS]

yacanmak, [*eT.* yaçan-mak >yacan-mak يجانمق] *{eAT} {OsT} {ağız} dönşl. f. [-ır] [eAT. OsT. -ur]* **1.** Çekinmek; sakınmak; kaçınmak; imtina etmek; ihtiraz etmek. **2.** Korkmak; ürkmek. **3.** Utanmak; sıkılmak. **4.** Bıkmak; usanmak. **5.** Tiksinmek. [DS]

yacht, [İng. yacht] *is.* Yat.

yaçanmak, [yaça-n-mak] *{eT} dönşl. f. [-ur]* Utanmak; gocunmak; sıkılmak. [DLT]

yaçı, [yā > yā-çī] *(ya:çı) {eT} is.* Yaycı; yay ustası. [KB] [Mühennâ]

yâd, [Far. yād ياد] *(ya:d) is.* **1.** *{eT} {OsT}* Hatırlama; akla getirme; anma. [KB] **2.** *{OsT}* Hatır; gönül. 🗗 **yāda düşmeyh** (düşmek), *{ağız} Akla gelmek; hatırlamak; ansımak.* [DS]|| **yād-būd,** *{OsT} Armağan; hediye.*|| **yād-büd,** *{OsT} Bellek gücü.*|| **yād-dār,** *{OsT} Hatırda tutan.*|| **yād-dāşt,** *{OsT} 1. Hatırlanan şey; hatıra. 2. tasvf. Sürekli olarak Allah bilincinde olma; Allah'ı sürekli olarak anarak kalbin güçlenmesi, Allah bilincinin salikte bir meleke hâline alması.*|| **yâd etmek,** *Akla getirmek; anmak.*|| **yād-ı hazîn,** *{OsT} {OsT} Hüzünlü hatıra.*|| **yād-ı şebābet,** *{OsT} Gençlik hatırası.*|| **yād-ı zîşt,** *{OsT} Çirkin anma; birinin arkasından çekiştirme.*|| **yad olmak,** *{ağız} Anılmak.* [DS]|| **yâd olunmak,** *Hatırlanmak; anılmak.*|| **yād ü tezkâr,** *{OsT} Anma; hatırlama.*

yad[1], [*eT.* yāt / yād ياد] *(ya:d) {eT} sf.* **1.** Yabancı; ecnebi; garip. *{eAT} (aynı)* [Gabain] [EUTS] **2.** Hasım; düşman. 🗗 **yada kalmak,** *{ağız} Yabancı kalmak.* [DS]|| **yad dutmak,** *{eAT} 1. Yabancı saymak. 2. Uzak tutmak.*|| **yad el,** *1. Baba ocağından uzak yerlerden her biri; gurbet. 2. Yabancılar; yabancı kimseler.*|| **yad eller,** *1. Baba ocağından uzak yerler. 2. Yabancı kişiler; yabancılar.*|| **yad erk,** *fel. Yasasını, kendisinden türetecek yerde dışarıdan edinen.*|| **yad erklik,** *1. Bir toplumun dışarıdan, başka bir toplum eliyle yönetilmesi durumu; iğtiyar. 2. fel. Dışarıdan gelen yasa ve direktiflere göre davranma.*|| **yad estetik,** *fel. Estetiğe aykırı olan; estetiğe aykırılık.*|| **yad etmek,** *{eAT} 1. Yabancı saymak. 2. Uzak tutmak.*|| **yad eylemek,** *{eAT}* → yad etmek.|| **yad gerekirci,** *fel. Belirlenmezci; indeterminist.*|| **yad gerekircilik,** *fel. Belirlenmezcilik; indeterminizm.*|| **yad il,** *{eAT} {OsT} Yabancı yer; gurbet.*|| **yad kılmak,** *{eAT}* → yad etmek.|| **yad oğul,** *{OsT} Üvey oğul; evlatlık.*|| **yad olmak,** *{eAT} {OsT} 1. Yabancı durumuna düşmek. 2. Uzak olmak; mahrum olmak. 3. {ağız} Unutulmak.* [DS]|| **yad söz,** *{eAT} Başkasına ait söz.*|| **yad!** *{ağız} Yabancı tavuğu kovmak için kullanılır.* [DS]|| **yad yer,** *{eAT} Yabancı yer; gurbet.*

yad[2], [yād / yada] *{eT} is.* Yağmur taşı. [Gabain]

yada, [*eT* yad-ā-mak *(mustarip olmak)* > yada] *is.* Mahrum olma. 🗗 **yada kalmak,** *{eAT} Mahrum kalmak.*

yada, [yād / yada] *{eT} {OsT} is.* Yağmur taşı. [Gabain] 🗗 **yada taşı,** *folk. Orta Asya'da yaşayan Türk toplulukları arasında, yağmur yağdırma, hastalıkları defetme amacıyla büyü gücü bulunduğuna inanılan taş; yeşim.*

yadacı, [yada-cı] *is. folk.* Yada taşı ile yağmur ve kar yağdırdığına, rüzgâr estirdiğine inanılan büyücü.

yadağ, [yad̲-āġ] *(yada:ğ) {eT} zf.* Yaya; yayan; yaya olarak. [DLT] [ETY] [EUTS] [KB] [Mühennâ] 🗗 **yadağın yalañın,** *{eT} Yayan yapıldak.*

yadağlık, [yad̲-aġ-lık] *{eT} is.* Yayalık; yaya yürüyüş. [DLT]

yadak, [yad̲-aġ] *{eT} is.* Yaya; piyade. [Gabain] [Tekin]

yadalmak, [yad̲-mak *(yaymak, yere sermek)* > yad̲-al-mak / yad̲-ıl-mak] *edil. f. [-ur]* **1.** (Saç için) uzamak. [EUTS] **2.** Yayılmak; dağılmak; uzanmak. [EUTS] [Gabain]

yadamak, [yada-mak] *{eT} gçsz. f. [-r]* **1.** Zayıflamak; güçten düşmek; yorulmak. [Nevâyî] **2.** *{eAT}* Mustarip olmak; azap duymak; muazzep olmak.

yadarlık, -ğı [yad-ar-lık] *{ağız} is.* Arka çıkma; kollama. [DS]

yadarmak, [yad-ar- mak] *{ağız} gçl. f. [-ır]* Arka çıkmak. [DS]

yadçı, [yād *(yağmur taşı)* > yād-çī] *(ya:dçı:) is.* Sihirbaz; efsuncu; yadacı; büyücü. [EUTS]

yaddaş, [Far. yād-est => yaddaş] *{ağız} sf* Unutkan. [DS]

yaddetmek, [Far. yād + T. et-mek > yad(d)+et-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-d(i)-yor]* Kovmak; yok olmasını söylemek. [DS]

yade, [Far. yāde ياده] *(ya:de) {OsT} is.* Hatıra; anı.

yadef, [Ar. yā-defʿ] *{ağız} is.* Kovma; kovalama. 🗗 **yadef etmek,** *{ağız} Kovmak.* [DS]

yades, [Far. yādest => yādes] *(ya:des) {ağız} is.* Lades. [DS] 🗗 **yādes çekişmek,** *{ağız} Lades tutuşmak.* [DS]

yadest, [Far. yād-dest / yād-est ياددست / يادست] *{OsT} is.* Lades.

yadey, [? yadey] *{ağız} is.* Yan; yön; taraf. [DS]

yadeyn, [Ar. yedeyn ?] *{ağız} is.* Karşı. [DS]

yadgâr, [Far. yād-gār يادگار] *(ya:dgâ:r) {OsT} is.* **1.** Armağan; andaç. **2.** *mecaz.* Sevilmeyen şey.

yadğuçı, [yad̲-mak > yad̲-ġūçī] *(yadğu:çı:) {eT} sf.* Yayıcı; yayan. [KB]

yadğuk, [Kıpç. yād-mak > yad-ġuk / yaz-ġuk] *{eT} is.* Kısrağın her iki memesinin ucu. [DLT]

yadğun, [yād-mak > yad-ġūn] *(yadğu:n) {eT} sf.* Yaygın. [KB]

yadığ, [yad-mak > yad-ığ] *{eT} sf.* Yayılmış; yayılı. [KB]

yadığan, [yağ+dığan-ı] *(ya:dığan) {ağız} is.* Yağ tavası. [DS]

yadığlığ, [yā-mak *(yaymak, sermek)* >ya-d-mak *(yaymak, yere sermek)* > ya-d-ıġ-lıġ] *{eT} sf.* Yayılı; yayılmış

yadılmak, [yā-mak *(yaymak, sermek)* > ya-d-mak *(yaymak, sermek)* > ya-d-ıl-mak] *{eT} edil. f. [-ur]* **1.** Yayılmak; dağılmak. [EUTS] [İKPÖy.] [KB] **2.** Ayrılmak. [DLT]

yadım, [yā-mak *(yaymak, sermek)* > yā-d-mak *(yaymak, yere sermek)* > ya-d-ım] *{eT} is.* Yaygı; yer örtüsü; döşek; sergi; halı. [DLT] [İKPÖy.] [KB]

yadımak, [yad *(yabancı)* > yad-ı-mak] *{ağız} gçl. f. [-r]* Yabancılık çekmek; alışamamak; yadırgamak. [DS]

yadımlı, [yadım-lı] *{ağız} sf.* Uygun. [DS]

yadımlama, [yad-ım-la-ma] *is.* **1.** Yadımlamak eylemi. **2.** *biy.* Hücreyi meydana getiren karmaşık yapılı moleküllerin canlı hücreden dışarı atılmak üzere enerji çıkararak yanması ve kısmî parçalanması; katabolizma.

yadımlamak, [yad-ım-la-mak] *gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor] biy.* Canlı protoplazmayı meydana getiren büyük ve karmaşık yapılı moleküller enerji çıkararak yanmak ve kalan atıklar dışarı atılmak.

yadın kurun, [yad-ın+kur-un] *ikile. sf.* Başlama ve bitme zamanları farklı olan; eş zamanlı olmayan; asenkron.

yadınğ, [yā-mak *(yaymak, sermek)* > yā-d-mak > ya-d-ıñ] *(yadıñ) {eT} is.* Yere yayılmış olan az şey. [DLT]

yadınmak, [yā-mak *(yaymak, sermek)* > yā-d-mak > ya-d-ın-mak] *{eT} dönşl. f. [-ur]* **1.** Yayılmak. [DLT] **2.** Açılmak; itiraf etmek. [EUTS]

yadırgalamak, [yad-ır-ga-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r]* Yabancılık çekmek; yadırgamak; alışamamak. [DS]

yadırgama, [yad *(yabancı)* > yad-ır-ga-ma] *is.* Yadırgamak eylemi.

yadırgamak, [yad *(yabancı)* > yad-ır-ga-mak] *gçl. f. [-r] [-g(ı)-yor]* **1.** Kendine yabancı gelen bir şeye, kişiye, duruma ya da yere alışamamak; ısınamamak. *{ağız} (aynı)* [DS] **2.** Bir yerde kendini yabancı hissetmek; alışamamak; yabancılık çekmek. *{ağız} (aynı)* [DS] **3.** Tuhaf ve alışılmamış bulmak; kabullenilmez bulmak. **4.** (Çocuk için) bir kimseden çekinmek; korkmak. **5.** *{ağız}* Yerinden, yurdundan soğumak. [DS] **6.** *{ağız}* Gönülden çıkarmak; unutmak. [DS]

yadırganma, [yad-ır-ga-n-ma] *is.* Yadırganmak eylemi.

yadırganmak, [yad-ır-ga-n-mak] *edil. f. [-ır]* **1.** Yadırgamak işi yapılmak. **2.** Birine yadırgatıcı gelmek. **3.** Yabancı, tuhaf alışılmamış bulunmak.

yadırgatıcı, [yad-ır-ga-t-ıcı] *sf.* Yadırgatan; alışılmamış, tuhaf bulunan.

yadırgatma, [yad-ır-ga-t-ma] *is.* Yadırgatmak eylemi.

yadırgatmak, [yad-ır-ga-t-mak] *gçl. f. [-ır]* Bir kimsenin bir şeyi yadırgamasına neden olmak.

yadırgı, [yadır-gı] *{ağız} is.* Yabancı. [DS]

yadırgılamak, [yadır-gı-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Yabancılık çekmek; alışamamak; yadırgamak. [DS]

yadırgımak, [yadır-gı-mak] *{ağız} gçl. f. [-r]* Yabancılık çekmek; alışamamak; yadırgamak. [DS]

yadırgu, [yadır-gı / yadır-gu] *{ağız} is.* Yabancı. [DS]

yadırğı, [yadır-gı] *{ağız} is.* → yadırgı. [DS]

yadırhı, [yadır-gı / yadırḫı] *{ağız} is.* Yabancı. [DS]

yadırkı, [yadır-gı / yadır-kı] *{ağız} is.* → yadırgı. [DS]

yadışmak, [yā-mak *(yaymak, sermek)* > yā-d-mak > ya-d-ış-mak] *{eT} işteş. f. [-ur]* Birlikte yaymak. [DLT]

yadigâr, [Far. yād-gār یادگار] *(ya:digâ:r) is.* **1.** Birine, bir olayı veya bir kimseyi anımsatmak üzere verilmiş olan armağan. **2.** Çok sevilen, ölmüş bir kimsenin ilgilenilmesini istediği ve daima onu anımsatan kimse. ☐ **yadigâr bırakmak,** *Bir kimseyi ya da bir olayı hatırlatan bir şeyi geride bırakmak.*|| **yadigâr kalmak,** *Bir kimseden, onu ya da birlikte olunan bir olayı anımsatmaya yarayan bir nesne kalmak.*|| **yadigâr olmak,** *Anı olarak kalmak; hatıra kalmak.*|| **Yadigâr olmak!** *Hatıra olsun; hatırlatsın.*

yadkerd, [Far. yād-kerd یادکرد] *(ya:dkerd) {OsT} is.* **1.** Hazırlama. **2.** *tasvf.* Bir tarikatın on bir esasından biri.

yadlamah, [yad-la-mak / yad-la-maḫ] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Anmak. [DS]

yadlık, -ğı [yād-lık] *{eAT} {OsT} is.* Yabancılık; bigânelik.

yadlışmak, [yā-mak *(yaymak, sermek)* > yā-d-mak > ya-d-(ı)l-ış-mak] *{eT} işteş. f. [-ur]* Dağılışmak; yayılışmak. [DLT]

yadmak, [yā-mak *(yaymak, sermek)* > yā-d-mak] *{eT} gçl. f. [-ar]* **1.** Döşemek; yaymak; açmak; sermek. [DLT] [EUTS] [KB] **2.** Gelişmek. [EUTS]

yadratmak, [yād-mak > yad-ra-t-mak] *{eT} gçl. f. [-*

ur] **1.** (At için) yere yatırmak; devirmek. [ETY] **2.** Yere atmak. [ETY]

yadsamak, [yā-mak *(yaymak, sermek)* > yā-ḏ-mak > yaḏ-sā-mak] *(yadsa:mak) {eT} gçsz. f. [-r]* Yaymak istemek; dağıtmak istemek. [DLT]

yadseverlik, -ği [yad[1] + sev-er-lik] *is.* Bireylerin inanç, değer, eğitimsel geçmiş, toplumsal statü gibi özelliklerde farklılaşma derecesi.

yadsıl, [yad-sı-l] *sf.* Olumsuz; menfi.

yadsıma, [yad-sı-ma] *is.* **1.** Yadsımak eylemi; inkâr. **2.** *psikol.* Bir düşünceyi, bir isteği, içeriğini reddederek ya da kendisinin olduğunu kabul etmeyerek dile getirme. **3.** *man.* Bir yargıdan onun karşıtı olan yargıya geçiş.

yadsımacılık, -ğı [yad-sı-ma-cı-lık] *is. fel.* Her türlü gerçeği ve inancı reddetme; inkârcılık.

yadsımak, [*eT* yad *(yabancı)* > yad-sa-mak > yad-sı-mak] *gçl. f. [-r]* **1.** Bir şeyin var olmadığını, gerçek olmadığını öne sürmek. **2.** Yaptığı bir işi yapmadığını söylemek; inkâr etmek, *(1935)*. **3.** Söylediği bir şeyi söylemediğini iddia etmek; inkâr etmek. **4.** Bir şeyin değerini ya da gücünü kabul etmemek; hiçe saymak. **5.** (Olumsuz olarak) öyle olduğunu bilmek ve kabul etmek.

yadsın, [yad-sı-n] *sf.* Garip; yadırganan.

yadsınlık, [yad-sı-n-lık] *is.* **1.** Gariplik; acayiplik. **2.** *dbl.* Bir dildeki kelimeleri, başka bir dilin etkisi altında kalarak yanlış söyleme veya kullanma; bozma.

yadsınma, [yad-sı-n-ma] *is.* Yadsınmak eylemi.

yadsınmak, [yad-sı-n-mak] *edil. f. [-ır]* **1.** Yadsımak eylemi yapılmak; inkâr edilmek. **2.** *dönşl. f.* Yabancı saymak; yadırgamak; tedirgin olmak.

yadsıyan, [yad-sı-mak > yadsı-y-an] *sf.* İnkâr eden; münkir.

yadturmak, [yā-mak *(yaymak, sermek)* > yā-ḏ-mak > yaḏ-tur-mak / yat-ır-mak] *f.* **1.** Yaydırmak. [DLT] **2.** Bir şeyi bohça veya benzeri şey içinde saklatmak. [DLT]

yaf[1], [yaf *(yans.)*] *is.* Böbürlenmeyi anlatan kök. *yaf yaf etmek* ⊡ **yaf yaf,** *{ağız} Durmaksızın; durmadan.* [DS]|| **yaf yaf etmek,** *{ağız} 1. argo. Bir şeyi çok istediğini açıkça belli etmek; arar olmak. 2. Böbürlenmek. 3. Pişman olmak. 4. Çok üzülmek.* [DS]

yaf[2], [yaf / yıf *(yans.)*] *is.* Cayır cayır yanmayı, birdenbire sönmeyi anlatan kök. *yaf yaf yanmak, yaf(f)-a-dak* ⊡ **yaf yaf yanmak,** *{ağız} Çok acımak; yüreği yanmak.* [DS]

yafa[1], [yab-a / yaw-a / yafa] *{eT} is.* Kolgan dikeni. [DLT]

yafa[2], [yab-a / yaw-a / yafa] *{eT} is.* Sıcak ve kuytu yer. [DLT]

yafa[3], [Yafa *(İsrail'de bir şehir)*] *(ya'fa) is. bot.* Kalın kabuklu ve çekirdekli bir portakal türü.

yafalamak, [yaba-la-mak/ yepe-le-mek > yafa-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r]* İyilikle yola getirmek; pohpohlamak. [DS]

yafaş, [yabā-mak > yaba-ş > yava-ş / yafaş] *{eT}* Yavaş; yumuşak huylu. [DLT]

yafe, [Far. yāfe یافه] *(ya:fe) {OsT} sf.* (Söz için) anlamsız ve boş; yave.

yafer, [Far. yāfer / yāfir یافر] *{OsT} is.* Çengi.

Yafes, [İbr. Japhet / Yāfeṡ یافث] *(ya:fes) is.* Hz. Nuh'un üçüncü oğlu olup kutsal kitaplara göre Tufan'dan sonra insanlığın, özellikle Hint-Germen kollarının atasıdır.

yafetik, -ği [Fr, japhetique] *sf. dbl.* Marr'ın önce Kafkas ötesi, daha sonra da Akdeniz çevresindeki dilleri de katarak verdiği büyük bir dil ailesiyle ilgili.

yafğu, [yabġū / yawġū / yafġü] *(yafgu:) {eT} is.* Halktan olup hakandan iki derece aşağı bulunan kişinin unvanı. [DLT]

yafışğu, [yab-ış-mak > yab-ış-ġū / yaw-ış-ġü / yafışġū] *(yafışgu:) {eT} is.* Kızılcık; güren. [DLT]

yafir, [Far. yāfer / yāfir یافر] *{OsT} is.* Çengi.

yafmak, [yap-mak / yaf-mak] *{ağız} gçl. f. [-ar]* Yapmak. [DS]

yafşurmak, [yab-(ı)ş-ur-mak / yaw-(ı)ş-ur-mak / yafş-ur-mak / yapş-ur-mak] *{eT} gçl. f. [-ur]* **1.** Yapıştırmak. [EUTS] **2.** Yanaşmak; yapışmak. [EUTS] **3.** Birbirini örtmek. [Gabain]

yafta, [Far. yāfte یافته] *(ya'fta) is.* **1.** Üzerine asıldığı nesnelerle ilgili bilgi veren küçük kâğıt; etiket. *{ağız} (aynı)* [DS] **2.** Mahkûmların boyunlarına asılan kimlikleri ve suçları ile ilgili bilgiler bulunan tabela. **3.** *{ağız}* Askerlikle ilgili bildirim belgesi. [DS] **4.** *{ağız}* Bulaşıcı hastalık için kapıya asılan bildirim belgesi. [DS] **5.** *{ağız}* Bir yerin ad çekme ile yapılan bölüşümü. [DS] **6.** *{ağız}* Ad çekme yoluyla bölüşülmüş yer. [DS] **7.** *{ağız}* Parça. [DS] ⊡ **yaftayı yapıştırmak,** *Yanlış biçimde değerlendirip öyle tanıtmak; kötü olarak tanınmasına yol açmak.*

yaftalama, [yafta-la-ma] *is.* Yaftalamak eylemi.

yaftalamak, [yafta-la-mak] *gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* **1.** Yafta asmak. **2.** *mecaz.* Duyurmak; ilan etmek; ortaya koymak. **3.** Etiketlemek.

yaftalanma, [yafta-la-n-ma] *is.* Yaftalanmak eylemi.

yaftalanmak, [yafta-la-n-mak] *edil. f. [-ır]* **1.** Yafta asılmak; etiketlenmek. **2.** (Bir biçimde) tanınmak; şöhret bulmak; öyle nitelenmek.

-yafte, [Far. yāften *(bulmak)* > yāfte یافته] *(ya:fte) {OsT} son ek. sf.* Sonuna getirildiği Farsça kelimelere *"bulunmuş", "bulmuş"* anlamları katarak birleşik sıfatlar yapan son ek.

yafte, [Far. yāften *(bulmak)* > yāfte یافته] *(ya:fte) {OsT} is.* → yafta.

yaftı, [Far. yāfte => yaftı] *{ağız} is.* Kısa mektup; pusula. [DS]

yafuh, [Ar. yāfūḫ يافوخ] *(ya:fu:h) {OsT} is. anat.* Bıngıldak.

ya'fur, [Ar. yaʿfūr يعفور] *(ya-fu:r) is.* **1.** Yavru ceylan. **2.** Toprak rengindeki ceylan. **3.** Gecenin beş veya altıda birlik bölümü. **4.** *öz. is.* Hz. Muhammed'in Hayber savaşında ganimet aldığı eşeğin adı.

yafuz, [yav-mak > yab-ır / yab-ız / yawız] *{eT} sf.* Kötü; fena; berbat. [DLT]

yagantı, [yağ-mak > yağ-an-tı] *{ağız} is.* Yağmur. [DS]

yagaz, [yañ-az / yan-az / yag-az] *{ağız} sf.* Ters; huysuz; inatçı. [DS]

yagır, [yağ-ır > yag-ır] *{ağız} is.* Kaşıntılı yara. [DS]

yagısak, -ğı [yag-ı-sak] *{ağız} sf.* Budala. [DS]

yagız, [yağız / yagız] *{ağız} sf.* Kara. [DS]

yagi anteni, [Jap. Yagi *(Japon elektronikçi)* + anten-i] *is. t. fiz.* Televizyon yayınlarını almakta kullanılan, ön ve arkasına yöneltici ve yansıtıcı pasif elemanlar yerleştirilmiş kendi üzerine katlanabilir anten; çubuklu anten.

yagin, [Ar. yaḳīn => yagin] *{ağız} zf* Kesinlikle. [DS]

yaglambaç, -cı [yağ-la-maç => yağlam(b)aç] *{ağız} is.* Yağlı ekmek. [DS]

yağ[1], [*eT* yā-ġ] *(eT ya:ğ) is.* **1.** *{eT}* Yağ; iç yağı. [DLT] [EUTS] [Gabain] [KB] [Bahşayiş] [Mühennâ] **2.** Kimyasal yapısında stearik, palmitik ve oleik asitlerle gliserit bulunan, bunların oranlarına göre yumuşak, katı veya sıvı hâlde bulunan, hayvansal ya da bitkisel kaynaklı besin maddesi. **3.** Fiziksel özelliği bakamından yağa benzeyen, sanayide makine ve motor parçalarının sürtünmesini azaltmak amacıyla yağlamada kullanılan mineral madde. **4.** İnsan ve omurgalı hayvanlarda deri altında birikerek yedek besin deposu ve soğuğa karşı koruma görevini üstlenen yağ dokusu. **5.** Itırlı bitkilerden çıkarılan uçucu ve kokulu madde. **6.** Vücudun deriden atılması gereken amonyak ve üre gibi maddelerini içine alarak deriden sızan ve ter kokusu yayan maddelere verilen isim. **7.** *argo.* Yaltaklık etme; aşırı övgü. ⊡ **yağa bala batırmak,** *Bol bol yedirip içirmek; çok güzel ağırlamak.*|| **yağ asitleri,** *biy. Hücrenin yakıt deposu olan, hücre zarlarındaki lipitlerin yapısına giren, formülü $H–(CH_2)_n–COOH$ olan doymuş karboksilik asitler ile bunlara benzeyen doymamış birleşiklere verilen ad.*|| **yağ bağır,** *{eT} {eAT} {OsT} 1. Koyun bağırsağı içine ciğer ve iç yağı doldurularak yapılan bir tür yemek.* [Bahşayiş] *2. {OsT} Mumbar içine doldurulan kıyılmış ciğer ve iç yağı.*|| **yağ bağlamak,** *1. (Süt vb. için) üzerinde biriken yağ katılaşmak. 2. Semirmek; aşırı ölçüde şişmanlamak. {ağız} (aynı)* [DS] || **yağ bal,** *1. Güzel, hoş, istenir nitelikte. 2. {ağız} Sıkı ilişki; aşırı dostluk.* [DS]|| **Yağ bal olsun!** *(Yenilen içilen şeyler için) helal olsun; afiyet olsun; yarasın.*|| **yağ basmak,** *1. Büyük bir kaba yağ yerleştirmek. 2. mecaz. Çok yağlanmak; semirmek; şişmanlamak.*|| **yağ bez,** *{ağız} El bezi.* [DS]|| **yağ bezi,** *anat. Yağ salgılayan bez.*|| **yağ bezleri,** *anat. İçinde yağ bulunan ve yağ salgılayan bezler.*|| **yağ cumruğu,** *{eAT} Yağlı ekmek.*|| **yağ çekmek,** *1. Dokusu içine yağ emmek; yağ ile ıslanmak. 2. argo. Gereksiz yere övmek; koltuklarını kabartmak; dalkavukluk etmek.*|| **yağ çubuğu,** *Yağ kutusundaki yağın seviyesini ölçmekte kullanılan üzeri göstergeli ince tel çubuk.*|| **yağ dığanı,** *{ağız} Yağ tavası.* [DS]|| **yağ dokusu,** *biy. Birleşiminde çok miktarda yağ bulunan ve vücutta yağ tabakalarını oluşturan doku.*|| **yağ dulkukı,** *{eT} Deriden yapılmış yağ kabı; yağ tulumu.* [Bahşayiş]|| **yağ fıçısı,** *Yağı çıkarılmak istenen morina karaciğerinin konulduğu fıçı.*|| **yağ gibi gitmek,** *(Araçlar için) sarsılmadan hızla gitmek.*|| **yağ gibi kaymak,** *(Araçlar için) sarsılmadan hızla gitmek.*|| **yağ giderme,** *Bir çözelti ya da madde içinde bulunan yağları ayırma işlemi; yağdan temizleme.*|| **yağ güvesi,** *zool. Pulkanatlılar takımından, tırtılı evlerde çeşitli artıklar üstünde yaşayan bir böcek, (Aglossea pinguinalis).*|| **yağ hücresi,** *biy. Özünde yağ bulunan hücre.*|| **yağı erimek,** *1. (Şişman kimse için) zayıflamak. 2. (Yürek için) aşırı ölçüde tedirgin olmak; endişe etmek.*|| **yağıyla balıyla,** *Her şeyi ile ve istenilen, düşünülen biçimde olan.*|| **yağ kesesi,** *Vücudun herhangi bir yerinde oluşan içi yağ dolu beze.*|| **yağ kisti,** *Deliğinin tıkanması yüzünden yağ bezinin genişlemesi ile oluşan deri altı uru.*|| **yağ kokmak,** *argo. (Söz ve davranış için) dalkavukluk taşıdığı anlaşılmak.*|| **yağ koyacak,** *{eT} Yağ şişesi; yağ küpü.* [Bahşayiş]|| **yağ kutusu,** *Makine ve otomobillerin yağlanması gereken parçalarına yağ sağlayan küçük depo.*|| **yağ küpü,** *Çok semiz; yağlı.*|| **yağ lambası,** *Otomobillerde yağ düzeyini gösteren, yağın yetersiz kalması durumunda uyaran lamba.*|| **yağ ördeği,** *{eAT} {OsT} Yağda kızartılmış bağırsak dolması.*|| **yağ satarım bal satarım,** *Açık havada oynanan bir tür çocuk oyunu; mendil kapmaca oyunu.*|| **yağ sırçası,** *{ağız} Araba tekerlerini yağlamakta kullanılan, boynuz veya tenekeden yapılma yağ kabı.* [DS]|| **yağ şalgamı,** *bot. Turpgillerden, kokulu çiçekli, tohumlarından ışık araçlarında ve sabun üretiminde kullanılan bir yağ çıkarılan, kolzaya benzer bir bitki; küçük şalgam, (Brassica rapa).*|| **yağ tahtası,** *{eT} Yağ çıkarmakta kullanılan tahtadan ezme ve sıkma aracı.* [Bahşayiş]|| **yağ taşı,** *Üzerine yağ dökülerek kesici aletlerin ağızlarını bilemekte kullanılan bir tür bileği taşı.*|| **yağ tulumu,** *argo. Çok semiz; yağlı; şişman. {ağız} (aynı)* [DS]|| **yağ tutma,** *{ağız} Çok şişmanlamaktan dolayı ortaya çıkan ve birdenbire öldüren bir hayvan hastalığı.* [DS]|| **yağ tutmak,**

{ağız} 1. Yağlanmak; semirmek; şişmanlamak. 2. Çok şişmanlama yüzünden ölmek. 3. Elde bulunan kapların dolusu yağ almak veya yağ çıkartmak. [DS]|| **yağ üğüri,** *Susam.* [DLT]|| **yağ yakıt,** *Ham petrolün damıtılması sırasında elde edilen ve kalorifer yakıtı olarak kullanılan petrol ürünü; fuel-oil.*|| **yağ yakmak,** *1. Tavada yağı çok ısıtmak. 2. (Araç için) pistonlardan kaçan yağlama yağı, yanma odasında yakıta karışarak yanmak. 3. argo Dalkavukluk etmek.*|| **yağ yapmak,** *argo. Gereksiz yere övmek; dalkavukluk etmek.*|| **yağ yarılmak,** *{ağız} Ağır yük kaldırma yüzünden iç organlardan biri sakatlanmak.* [DS]|| **yağ yedirmek,** *Yemek hazırlarken malzemeye azar azar katarak karıştırmak; yedirmek.*|| **ingek yağı,** *{eT} Kaymak.*|| **kara yağı,** *Neft.* [DLT]|| **küncit yağı,** *{eT} Susam yağı.*|| **sāğ yāğ,** *Sade yağ.* [DLT]

yağ[2], [yā-ġ / yā-k] *(ya:ğ) {eT} sf.* Yakın. [ETY]

yağa, [Far. yāve] *{ağız} sf.* Boş gezen. [DS]

yağaç, [yağ-mak > yağ-aç] *{ağız} sf.* Yağmurlu. [DS]

yağada, [yağ > yağ-ad-a] *{ağız} is.* Yağ lekesi; yağlı kir. [DS]

yağadar, [yağ-mak > yağ-ad-ar] *{ağız} sf.* Sürekli yağışlı; hep yağmurlu. [DS]

yağadı, [yağ > yağ-ad-ı] *{ağız} is.* **1.** Yağ kiri; yağlı kir. **2.** Ter ve tozdan oluşan kir. [DS]

yağadılanmak, [yağ > yağ-ad-ī-la-n-mak يغه ديلنمق] *{OsT} dönşl. f. [-ır] [OsT. -ur]* **1.** Yağlı, kirli hâle gelmek. **2.** *{ağız}* Yağ bulaşığı olmak. [DS] **3.** *{ağız}* Yağlı kir birikmek. [DS]

yağadılı, [yağa-dı > yağadı-lı] *{ağız} sf.* **1.** Üstünde yağlı kir bulunan; pis. **2.** (Yemek için) çok yağlı. [DS]

yağadır, [yağ-mak > yağ-ad-mak > yağad-ır] *{ağız} sf.* Sürekli yağmurlu; çok yağışlı. [DS]

yağağan, [yağ-mak > yaġā-ġan يغاغان] *{eAT} sf.* Çok yağıcı.

yağak[1], [yaġ-ā-k] *(yağa:k) {eT} is.* Ceviz. [DLT] [ETY] [EUTS] [Gabain]

yağak[2], [yañak / yağak] *{ağız} is.* Yanak. [DS]

yağaklığ, [yaġak-lıġ] *{eT} sf.* **1.** Cevizli. [DLT] [ETY] **2.** Yapraklı. [ETY]

yağaklık, [yaġak-lık] *{eT} is.* Cevizlik; ceviz biten yer. [DLT]

yağal[1], [yañal > yağal] *{ağız} is.* **1.** Yüzü kahverengi olan hayvan. **2.** Kulağı sarı hayvan. **3.** Parlak kırmızı; yanardöner. [DS]

yağal[2], [yañal > yağal] *{ağız} sf.* Eğri. [DS]

yağalak, -ğı [yağ-alak] *{ağız} sf.* Ören. [DS]

yağalmak, [yañ-al-mak > yağal-mak] *{ağız} edil. f. [-ur]* Yanılmak; kandırılmak. [DS]

yağaltı, [yağ-al-tı] *{ağız} is.* Yağlı kir; Yağ lekesi. [DS]

yağalur, [yağ-mak > yaġ-āl-ūr يغالور] *{eAT} is.* Yağışlı hava.

yağamak, [ya-ġ-ā-mak] *{eT} gçl. f. [-r]* Kurban sunmak. [EUTS]

yağan[1], [Moğ. cağan => yaġān] *(yağa:n) {eT} is.* Fil. [DLT] [Mühennâ]

yağan[2], [yağı > yağa-n] *{ağız} is.* Kin; düşmanlık. ⊡ **yağan etmek,** *{ağız} Birinin üstüne suç atmak; iftira etmek.* [DS]

yağanak[1], **-ğı** [yağ-mak > yağ-anak] *{ağız} is.* Yağışlı hava; yağış.

yağanak[2], **-ğı** [yığ-mak > yığ-ın-ak / yağanak] *{ağız} is.* Yığınak. [DS]

yağanaklı, [yağ-mak > yaġ-ānak-lī يغانقلى] *{OsT} sf.* Şiddetli yağışlı; sağanaklı.

yağanlığ, [yağan-lıġ] *{eT} sf.* Fili olan; filci. [DLT]

yağanmak, [yaġı > yāġ-an-mak ياغه نمق] *{OsT} dönşl. f. [-ur]* **1.** Kin bağlamak; düşmanlık duymak. **2.** Kafa tutmak; horozlanmak; atıp tutmak. **3.** *{ağız}* Yapmak istediği kötülüğü şurada burada söyleyerek karşı tarafı korkutmak; rakibinin aleyhinde atıp tutmak. [DS] **4.** *{ağız}* Dalkavukluk etmek. [DS]

yağannı, [*eT* yaġ(ı)r-ın] *{ağız} is.* Sırt. [DS]

yağannamak, [yağan-la-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-n(ı)-yor]* Yapmadığı, fakat tasarladığı davranışı orada burada söylemek; atıp tutmak. [DS]

yağar[1], [yağ-mak > yāġ-ār ياغار] *{OsT} is.* Yağış; yağmur. ⊡ **yağar yeli,** *{ağız} Ankara dolaylarında, kuzeyden esen ve yağış getiren rüzgârlara verilen ad.* [DS]

yağar[2], [yağır / yağar] *{ağız} is.* Yük ve binek hayvanlarının sırtlarında eyer ve semerin açtığı yara; yağır. [DS]

yağar[3], [yağ-ır / yağ-ar] *{ağız} is.* Çam sakızı; reçine. [DS]

yağar[4], [yağ-ar] *{ağız} is.* Yağ lekesi; yağlı kir. [DS]

yağar[5], [yağar] *{ağız} is.* Et tahtası. [DS]

yağar[6], [yağ-ar] *{ağız} sf.* (Hava için) yağmurlu. [DS]

yağar[7], [yağ(ı)r-ır > yağar] *{ağız} is.* İki omuz arası. [DS]

yağarak, -ğı [yağar-ak] *{ağız} is.* Aralık. [DS]

yağardıç, -cı [yağ+ardıç-(ı)] *{ağız} is.* Güzel kokulu ve kerestesi yağlı bir ardıç türü. [DS]

yağardıllık, -ğı [yağ-mak > yağa-dır-lık] *{ağız} is.* Sürekli yağmur; yağışlılık. [DS]

yağarın, [*eT* yaġ(ı)r-ın] *{ağız} is.* Sırt. [DS]

yağarlı[1], [yağ-mak > yağ-ar-lı] *{ağız} sf.* Sürekli yağmurlu; yağışlı. [DS]

yağarlı[2], [yağrın > yağar-lı] *{ağız} sf.* İri gövdeli; geniş göğüslü. [DS]

yağarlık, -ğı [yağ-mak > yağ-ar-lık] *{ağız} is.* Yağmurlu hava; yağışlı hava. [DS]

yağarnı, [*eT* yaġ(ı)r-ın / yağarnı] *{ağız} is.* Sırt. [DS]

yağarsak, -ğı [yağar-sa-k] *{ağız} is.* Bir tür sığır hastalığı. [DS]

yağartı, [yağ-mak > yağ-ar-tı] *{ağız} is.* Yağış. [DS]

yağaru, [yāk > yak-arū] *(yağaru:) {eT} zf.* Yakına doğru; yakma. [ETY]

yağaş, [yağ-mak > yağ-ış / yağaş] *{ağız} is.* **1.** Yağmur. **2.** Yağış. [DS]

yağaz, [yan-mak *(korkutmak)* > yan-ġā-mak > yaña-z / yağaz / yanaz] *{ağız} sf.* Ters; huysuz; inatçı. [DS]

yağazına, [yağaz-ı-n-a] *{ağız} zf.* Tersine. [DS]

yağazlık, -ğı [yağaz-lık / yañaz-lık] *{ağız} is.* Terslik; huysuzluk. [DS]

yağcı, [yağ-cı] *is. is.* **1.** Yağ çıkaran veya satan kimse. *{eT} (aynı)* [Bahşayiş] **2.** Makineleri yağlamakla görevli usta. **3.** Yağlı güreşlerde, elindeki ibrikte taşıdığı yağ ile sahada pehlivanları yağlayan kimse. **4.** *{ağız} argo.* Dalkavuk. [DS] ⊡ **yağcı bedir,** *Balıkesir'in Sındırgı ve Bigadiç yörelerinin dağ köylerinde dokunan doğal kök boyalı, daha çok kırmızı, lacivert ve bej renklerin hakim olduğu, geometrik desenlerle kuş, yıldız, hayat ağacı, koç boynuzu motiflerinin yer aldığı çözgü ve atkısı yün olan Yörük halılarına verilen ad.*|| **yağcı pelidi,** *{ağız} Kara meşe türlerinin yaprakları üzerinde baharda görülen ve yenebilen sarımtırak, tatlı bir madde; kudret helvası; gezengevi.* [DS]

yağcılık, -ğı [yağ-cı-lık] *is.* **1.** Yağcının işi ve mesleği. **2.** Yağ çıkarma veya satma işi. **3.** Makineleri yağlama işi. **4.** *argo.* Bir kimseden yararlanmak için onu aşırı ölçüde övme; dalkavukluk etme; dalkavuk kimsenin niteliği. ⊡ (birine) **yağcılık etmek,** *argo. Gereksiz yere övmek; dalkavukluk etmek; yağ çekmek.*

yağcumur, [yağ+cumruġ-u یاغجمور] *{OsT} is.* Yağlı ekmek.

yağçalaşmak, [yağça-la-ş-mak] *{ağız} işteş f. [-ır]* Şakalaşmak. [DS]

yağçeker, [yağ+çek-er] *sf.* Dokuları arasına yağ emen; yağ ile ıslanabilen.

yağçekmez, [yağ+çek-mez] *sf.* (Doku ve yüzey için) gazları geçirmesine karşın yağları geçirmeyen, emmeyen.

yağçı, [yaġ-çī] *(yağçı:) {eT} is.* Aktar. [Mühennâ]

yağda, [yağ-ad-a / yağda] *{ağız} is.* Yağlı kir; yağ lekesi. [DS]

yağdaç, -cı [yağ-(a)d-aç] *{ağız} is.* Lamba. [DS]

yağdalı, [yağ-ad-a-lı / yağda-lı] *{ağız} sf.* **1.** (Tiftik ve yapağı için) kirli ve yağlı. **2.** Kirli; yağlı; pis. **3.** (Kişi için) üstü başı, elbisesi yağlı, kirli. [DS]

yağdallı, [yağda-lı] *{ağız} sf.* → yağdalı. [DS]

yağdan, [yağ + Far. -dān یغدان] *is.* **1.** *{eAT} {ağız}* Yağ kabı; yağ çömleği. [DS] **2.** *{ağız}* Makine ve silah yağlarken kullanılan yağ akıtma kabı; yağdanlık. [DS] **3.** *{ağız}* Maşrapa. [DS]

yağdanlık, -ğı [yağ + Far. -dān + T. -lık] *is.* **1.** Makine parçalarının arasına yağ damlatmak için kullanılan ucu ince çubuklu küçük yağ kabı. *{ağız} (aynı)* [DS] **2.** Eskiden Hristiyan hacıların kutsanmış yağ taşımakta kullandıkları süslü toprak şişe. **3.** Balıkçıların olta ipini yağlamakta kullandıkları içi yağlı keçe kaplı deri cüzdan. **4.** *argo.* Dalkavuk; yağcı. **5.** *{ağız} sf.* Çok kirli. [DS]

yağdarlı, [yağ-mak > yağ-ıt-mak > yağad-ar-lı ?] *{ağız} sf.* Yağışlı; yağmurlu. [DS]

yağdarlık, -ğı [yağadar-lık ?] *{ağız} is.* Yağmurlu oluş; yağış. [DS]

yağdılı, [yağ-ad-a-lı / yağdı-lı] *{ağız} sf.* Üstünde yağ kiri bulunan. [DS]

yağdıran, [yağdır-mak > yağdır-an] *{ağız} is.* Yağış getiren lodos. [DS]

yağdırılma, [yağ-dır-ıl-ma] *is.* Yağdırılmak eylemi.

yağdırılmak, [yağ-dır-ıl-mak] *edil. f. [-ır]* Yağdırmak eylemi yapılmak.

yağdırma, [yağ-dır-ma] *is.* Yağdırmak eylemi.

yağdırmak, [yağ-dır-mak] *gçl. f. [-ır]* **1.** Yağmak eylemini yaptırmak. **2.** Yağmasına neden olmak; yağmasına yol açmak. **3.** Bir şeyi aralıksız olarak atmak, göndermek. **4.** Bir şeyi art arda ve aralıksız olarak söylemek; vermek; savurmak. **5.** *mecaz.* Çok sayıda ortaya koymak; sürmek.

yağduran, [yağdır-mak > yağdır-an / yağdur-an] *{ağız} is.* Yağış getiren lodos. [DS]

yağfirullahü, [Ar. yaġfir'ullāhü يغفرالله] *(yağfirulla:hü) {OsT} ünl.* Allah yarlığasın!

yağhane, [yağ + Far. ḫāne ياغ خانه] *(yağha:ne) {OsT} is.* **1.** Yağ üretilen yer. **2.** Yağlı maddelerin arıtıldığı küçük işletme.

yağı, [ḏağı > yaġī ياغى] *(yağı:) {eT} {eAT} {OsT} is.* **1.** Düşman. *{ağız} (aynı)* [DLT] [ETY] [EUTS] [Gabain] [KB] [Tekin] [Mühennâ] [DS] **2.** Savaş. [ETY] ⊡ **yağı bolmak,** *{eT} Düşman olmak.*|| **yağın başı,** *{eT} Düşmanın başı.*

yağıçı, [yaġı-çī] *(yağıçı:) is.* **1.** Savaşı yöneten; kumandan. [ETY] **2.** Muharip; savaşçı. [KB] [Mühennâ] **3.** *sf.* Kinci; kindar. [EUTS]

yağıdmak, [yaġī-mak > yaġı-ḏ-mak / yaġı-t-mak] *{eT} gçsz. f. [-ur]* Düşman olmak; düşman kesilmek; düşmanlaşmak. [ETY] [EUTS] [Gabain]

yağıkmak, [yaġī-mak / yaġı-k-mak] *{eT} dönşl. f. [-ar]* Düşmanlaşmak. [DLT]

yağıladaçı, [yaġı-lā-mak > yaġı-la-daçī] *(yağıladaçı:) {eT} is.* Mücahit; savaşçı; mücadeleci; savaşkan. [EUTS]

yağılamak, [yaġī > yaġī-lā-mak] *(yağı:la:mak) gçl. f. [-r]* **1.** Düşmanla çarpışmak; düşmanla savaşmak. [EUTS] [DLT] [KB] **2.** Düşmanlık etmek. [DLT] [KB] [Mühennâ]

yağılaşma, [yağı-laş-ma] *is.* Yağılaşmak eylemi.

yağılaşmak, [yağı *(düşman)* > yağı-la-mak *(düşmanla çarpışmak)* > yağı-la-ş-mak] *gçsz. f. [-ır]* Düşman olarak karşı karşıya gelmek; çarpışmak; savaşmak; savaşa tutuşmak.

yağıldırık, -ğı [yağıl-dırık] *{ağız} is.* Boyunduruk. [DS]

yağılığ, [yaġī > yaġī-lıġ] *(yağı:lığ) {eT} sf.* Düşmanı olan; düşmanlı. [EUTS]

yağılık[1], [yaġī > yaġī-lık ياغيلق] *(yağı:lık) {eT} {eAT} {OsT} is.* Düşmanlık; hasımlık. [KB]

yağılık[2], [yağ-mak > yağ-ı-lık] *{ağız} is.* Yağmur; yağış. [DS]

yağılmak[1], [yaġ-ıl-mak / yıġ-ıl-mak] *{eT} edil. f. [-ur]* Yığılmak; toplanmak. [ETY]

yağılmak[2], [yaġ-mak > yaġ-ıl-mak] *{eT} edil. f. [-ur]* **1.** Asılı kalmak. [EUTS] **2.** Yağdırılmak. [DLT]

yağıltı[1], [yağ-ıl-tı] *is.* Koyunun derisinde bulunan yağ bezelerince yün üzerine salgılanan ve yün liflerini kaplayan yağlı madde; lanolin.

yağıltı[2], [yağ-ıl-tı] *{ağız} is.* Etek. [DS]

yağımak, [yaġī-mak] *(yağı:-mak) {eT} gçsz. f. [-r]* → yağıdmak.

yağımcur, [yağ-ım+cur-u *(sıvı)* ?] *is.* Tahin pekmez ve yağ ile yapılan bir tür tatlı katık.

yağımsı, [yağ-ım-sı] *is.* Yağı andıran; yağ gibi; yağa benzer.

yağın[1], [yak-mak > yak-ın / yağın] *{eT} sf.* Yakın. [EUTS]

yağın[2], [*eT.* yaġ(ı)r-m] *{ağız} is.* Sırt. [DS]

yağın[3], [yağı > yağı-n] *{ağız} is.* Düşman. [DS]

yağın[4], [yeğin / yağın] *{ağız} sf.* **1.** Hızlı; çevik; çalışkan. **2.** Yiğit. **3.** İyi; uslu. **4.** (Yel için) güçlü. [DS]

yağın[5], [Ar. yaḳīn => yağın] *{ağız} zf.* Kesinlikle; kesin. [DS]

yağınlı, [yağın-lı] *{ağız} sf.* Geniş omuzlu. [DS]

yağınmak, [yağı *(düşman)* > yağı-n-mak / yağanmak] *gçsz. f. [-ır]* **1.** Kötülük etmek istemek; diş bilemek. **2.** Saldırmak için fırsat kollamak. **3.** Bir şeyi önceden tasarlayıp düşünerek hazırlanmak. **4.** *{ağız}* Atıp tutmak; yalan söyleyerek övünmek. [DS] **5.** *{ağız}* Dalkavukluk etmek. [DS]

yağınnı, [*eT* yaġ(ı)r-ın] *{ağız} is.* Sırt. [DS]

yağır[1], [yaġ-ır ياغر] *{eT} is.* **1.** (At ve eşek gibi hayvanlar için) semer, eyer ve yük vurmasından ileri gelen yara. *{eAT} {OsT} {ağız} (aynı)* [DLT] [DS] **2.** *{eAT} {OsT}* (Hayvan için) yaralı. **3.** *{ağız}* Ata uzun süre binenlerin bacaklarında ve kalçalarında açılan yara. [DS] **4.** *{ağız}* Kel. [DS] **5.** *{ağız}* Yara. [DS] ⊡ **yağır olmak,** *{ağız} Yara olmak.* [DS]

yağır[2], [*eT* yaġ-ır] *{ağız} is.* **1.** Sırt; arka. **2.** İki kürek arası. [DS]

yağır[3], [yağ-ır] *{ağız} is.* **1.** Yağlı kir; yağ lekesi. **2.** Üstünde yağ kiri bulunan. [DS] ⊡ **yağır bağlamak,** *{ağız} (Elbise yakası için) ter ve toz karışımı kirden oluşan temizlenmesi zor kir.* [DS]|| **yağır olmak,** *{ağız} Ata eyersiz binmekten dolayı, oturağında yara açılmak.* [DS]

yağır[4], [yağ-ır] *{ağız} is.* Çam sakızı; reçine. [DS]

yağır[5], [yağ-ır] *{ağız} is.* İri, kumlu toprak. [DS]

yağır[6], [yağ-ır] *{ağız} is.* Hoppa, kötü kadın. [DS]

yağırlamak, [yaġır-lā-mak] *(yağırla:mak) {eT} gçl. f. [-r]* Yağırı sağaltmak; iyi etmek. [DLT]

yağırlanmak, [yaġır-la-n-mak] *{eT} dönşl. f. [-ır]* Yağır olmak; yağırı çoğalmak; yağırdan kaşınmak. [DLT]

yağırlı[1], [yağır-lı] *{ağız} sf.* Suçlu. [DS]

yağırlı[2], [yağır-lı] *{ağız} sf.* Üstünde yağlı kir bulunan; kirli. [DS]

yağırlı[3], [yağır-lı] *{ağız} sf.* Sırtı yaralı. [DS]

yağırlığ, [yaġır-lıġ] *{eT} sf.* Yağırlı; sırtı yaralı. [DLT]

yağırlık, [yağır-lık يغيرليق] *{eAT} is.* Eyerin altına konulan keçe.

yağırnı, [*eT.* yaġ(ı)r-ın] *{eAT} {ağız} is.* Sırt. [DS]

yağırsak, -ğı [yağır-sa-k] *{ağız} sf.* (Koku için) yağlı yağlı. [DS]

yağırtmaç, -cı [yağır-t-maç] *{ağız} is.* Çok reçineli ağaç parçası. [DS]

yağısız, [yaġī-sız] *(yağı:sız) {eT} sf.* **1.** Barışık; dost. [ETY] [Tekin] **2.** Düşmansız. [EUTS]

yağış, [*eT.* yā-mak *(yaymak, sermek)* > ya-ġ-mak > yaġ-ış يغش] *is.* **1.** Yağmak eylemi. **2.** Yağmak durumu ve biçimi. **3.** *{eT}* Sıvıların birlikte aşağı dökülüşü. **4.** Havadaki su buharının yoğunlaşarak kar, dolu veya yağmur hâlinde yere düşmesi. **5.** Yağmur. *{eT} {eAT} {OsT} {ağız} (aynı)* [DS] **6.** Yağan kar, yağmur, dolu miktarı. **7.** *{eT}* Tanrılar adına içki dökme; saçı; kurban. [EUTS] [Gabain] **8.** *{eT}* Putlara kesilen kurban. [DLT] **9.** *{eT}* Kurban aşı. [Gabain] ⊡ **yağış düzeni,** *Yağışların bir yıl içinde aylara ve haftalara dağılışı; yağış rejimi.*|| **yağış göstergesi,** *Yağış durumunu ölçen ve gösteren alet.*|| **yağış haritası,** *Bölgelere göre yağışın türünün ve miktarının dağılışını gösteren harita.*|| **yağış ölçümü,** *Belli bir yere, belli bir zamanda düşen yağış miktarını belirleme işlemi; plüviyometri.*|| **yağış rejimi,** *Yağış düzeni.*|| **yağış sıcaklık formülü,** *bot. Bitkiler için yağmur ve sıcaklık gibi iki iklim etmeninin birleştirilmesi ile elde edilen formül.*

yağışak, -ğı [yañşa-k / yağışak] *{ağız} sf.* **1.** Yerli yersiz konuşan; geveze; densiz. **2.** Budala. [DS]

yağışık, -ğı [yağış-ık] *{ağız} is.* Yağmur. [DS]

yağışlamak, [yañşa-la-mak / yağışla-mak] *{ağız} gçl. f. [-r [-l(ı)-yor]* Alay etmek için birinin sözünü aynen tekrar etmek. [DS]

yağışlı, [yağ-ış-lı] *sf.* **1.** Yağışı olan; yağış görülen. **2.**

(Yer için) çok yağış alan. **3.** Yağış olasılığı yüksek olan. **4.** *zf.* Yağış görülerek.

yağışlığ, [yaġ-ış-lıġ] *{eT} sf.* **1.** Saçı ile ilgili; kurbana ait. [EUTS] **2.** Saçılı; kurbanlı. [Gabain]

yağışlık[1], [yaġ-ış-lık] *{eT} is.* Kurban sunma yeri. [EUTS]

yağışlık[2], **-ğı** [yağış-lık] *{ağız} sf.* Yağmurlu. [DS]

yağışölçer, [yağ-ış+ölç-er] *is.* Belirli bir yere atmosferden düşen yağış miktarını mm / m^2 cinsinden ölçmekte kullanılan alet; plüviyometre.

yağışsız, [yağ-ış-sız] *sf.* **1.** (Yer, mevsim vb. için) yağış görülmeyen; yağışı olmayan. **2.** (Yer için) az yağış alan.

yağışsızlık, -ğı [yağ-ış-sız-lık] *is.* Belirli bir zaman dilimi için yeterli yağış düşmemesi durumu; kuraklık.

yağıtğan[1], [yaġı-t-ġān] *(yağıtga:n) {eT} sf.* Her zaman düşmanlık eden. [DLT]

yağıtğan[2], [yaġ-ıt-ġān] *(yağıtga:n) {eT} sf.* Her zaman yağdıran. [DLT]

yağıtmak[1], [yaġī > yaġı-t-mak] *{eT} gçsz. f. [-ur]* Düşman olmak; düşmanlık etmek. [DLT]

yağıtmak[2], [yaġ-mak > yaġ-ıt-mak] *{eT} [-ur]* **1.** Yağdırmak; saçmak. [ARAT] [DLT] [Gabain] [EUTS] **2.** Yağdırtmak. [EUTS]

yağız[1], [ḏaġ-ız > yaġ-ız] *{eT} sf.* **1.** (Yer için) esmer; kara renkli; koyu renkli; kızıl ile kara arası renk. [ETY] [DLT] [EUTS] [Gabain] [KB] [Tekin] **2.** *{ağız}* Kara. [DS] **3.** Menekşe rengi. [Mühennâ] **4.** (Erkek için) esmer. **5.** *{ağız}* Güzel. [DS] **6.** *{ağız}* Güçlü kuvvetli yiğit. [DS] **7.** (At için) siyah donlu. **8.** *{ağız}* (At için) tavlı; bakımlı. [DS] ⊡ **yağız doru,** *(At için) kızıla çalar siyah donlu.*|| **yağız yer,** *{ağız} 1. Cehennem. 2. Mezar.* [DS]

yağız[2], [yañ-az / yanaz / yağız] *{ağız} sf.* Huysuz; ters; inatçı. [DS]

yağızlanmak, [yağız-la-n-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* Yıkanmak. [DS]

yağku, [yaġ-mak > yaġ-kū] *(yağku:) {eT} is.* Yağmurluk. [DLT]

yağla, [yağla] *{ağız} is.* Et kıyılan tahta. [DS]

yağlaç[1], **-cı** [yağ-lı+aş] *{ağız} is.* Un ve su karıştırılarak pişirilip üzerine yağ dökülerek yenilen bir hamur. [DS]

yağlaç[2], **-cı** [yağlı+ağaç] *{ağız} is.* Hamura, ekmeğe yağ sürmekte kullanılan ucu bezli değnek. [DS]

yağlağı, [yağ-lağı] *{ağız} is.* İçinde kağnı dingilini yağlamakta kullanılan sabun ve bezir yağı karışımı saklanan boynuzdan yapılmış kap. [DS]

yağlak, -ğı [yağ-la-k / yağ-lağı] *{ağız} is.* → yağlağı. [DS]

yağlama, [yağ-la-ma] *is.* **1.**Yağlamak eylemi. **2.** Makine elemanlarından çalışma sırasında birbirine sürtünen yüzeyler arasına yağ koymak. **3.** Tavada pişirilen ve aralarına kıymalı iç konulup üzerine sarımsaklı yoğurt dökülerek yenilen küçük tabak biçimindeki yufka. **4.** *{ağız}* Üzerine tereyağı sürülmüş sac ekmeği. [DS] ⊡ **yağlama yağı,** *Makinelerde sürtünmeyi azaltmak amacıyla sürtünen yüzeyler arasına konulan madenî yağ.*|| **yağlama yıkama,** *1. Benzin istasyonlarında, otomobil temizliği ve yağlama işlerinin yapıldığı hizmet bölümü. 2. argo. Dalkavukluk etme.*

yağlamaç, -cı [yağ-la-maç] *{ağız} is.* Üzerine tereyağı sürülmüş sac ekmeği. [DS]

yağlamak, [yāġ > yağ-lā-mak] *(eT yağla:mak) gçl. f. [-r] [-r] [-l(ı)-yor]* **1.** Üzerine yağ sürmek. *{eT} (aynı)* [DLT] **2.** Hareketli makine parçalarının sürtünen yüzeylerine sürtünmeyi azaltmak ve hareketi kolaylaştırmak için yağ koymak. **3.** Yüzeyleri, cildi vb. dış etkilerden korumak için yüzeyini yağla kaplamak. **4.** Bazı yiyeceklerin pişirme sırasında yapışmasını önlemek amacıyla kabın dibine yağ sürmek. **5.** Yağ bulaştırarak kirletmek. **6.** *mecaz.* Bir kimseyi övmek; dalkavukça konuşmak; pohpohlamak. ⊡ **yağlayıp ballamak,** *Bir şeyi abartılı biçimde överek anlatmak.*

yağlaman, [yan-la-man / yağlaman] *{ağız} is.* Balkon. [DS]

yağlambaç, -cı [yağla-maç / yağla-mbaç] *{ağız} is.* → yağlamaç. [DS]

yağlandırmak, [yağla-n-dır-mak] *gçl. f. [-ır]* **1.** Yağlanmasını sağlamak; yağlı hâle getirmek. **2.** Aşırı derecede övmek. ⊡ **yağlandıra ballandıra,** *{ağız} Aşırı derecede överek.* [DS]

yağlanma, [yağ-la-n-ma / yağ-lan-ma] *is.* **1.** Yağlanmak eylemi. **2.** Aşırı beslenme sonucu vücudun bazı bölümlerinde yağ dokusunun aşırı birikmesi; şişmanlama.

yağlanmak, [yaġ > yağ-la-n-mak] *edil. f. [eT. -ur] [-ır]* **1.** Yağlamak eylemi yapılmak; üzerine yağ sürülmek. **2.** (Makine parçaları için) yağ damlatılmak; yağlama işleminden geçirilmek. **3.** *dönşl. f.* Yağlı duruma gelmek. **4.** Yağ oluşmak. **5.** Bedenine yağ sürmek; yağ sürünmek. *{eAT} (aynı)* [DLT] **6.** Yağ kiri oluşmak. **7.** Yağ edinmek; yağ sahibi olmak. **8.** Yağ bağlamak; şişmanlamak.

yağlar, [yağ-lar] *is. biy. kim.* Yağ asitlerinin karışık yapılı alkollerle meydana getirdiği esterler.

yağlaş, [yağ-lı+aş] *{ağız} is.* **1.** Kaynar suya un katarak pişirilmiş hamur üzerine eritilmiş yağ dökülerek yenilen bir yemek. **2.** Nişasta ile yapılan bir yemek. **3.** Kavrulmuş mısır ununu su ile pişirdikten sonra üstüne eritilmiş yağ dökülerek yapılan bir tür yemek. [DS]

yağlatma, [yağ-la-t-ma] *is.* Yağlatmak eylemi.

yağlatmak, [yaġ-la-t-mak] *gçl. f. [eT -ur] [-ır]* **1.** *{eT}* Yağ sürdürmek. [DLT] **2.** Yağlamak eylemini yaptırmak; bir şeyin yağlanmasını sağlamak.

yağlavı, [*eT* yağ-la-ğu] *is.* Sapı uzun tava.

yağlayıcı, [yağ-la-y-ıcı] *sf.* **1.** Yağlama işini yapan. **2.** *is.* Yağlayan ürün. **3.** Makine ve motor benzeri şeyleri yağlamakta kullanılan düzenek.

yağlayıcılık, -ğı [yağ-la-y-ıcı-lık] *is.* Yağlayıcının yaptığı iş; yağlama işi ve işlemi.

yağlı[1], [yağ-lı] *sf.* **1.** Yağ içeren. **2.** Yağdan oluşan. **3.** (Hayvan için) bedeni çok yağ içeren; semiz; besili. **4.** Yağı çok olan. **5.** (Makine parçaları için) yağ sürülmüş olan; yağ damlatılmış. **6.** (Yiyecek için) içinde yağ bulunduran; yağ konularak pişirilmiş olan; yağla yapılmış. **7.** (Cilt için) deri altı yağ bezleri fazla çalışan. **8.** Yağ bulaşmış; yağa bulanmış; yağla kirlenmiş. **9.** *mecaz.* (İş için) bol kazançlı. **10.** *argo.* Zengin; bol paralı. **11.** *{ağız}* (Toprak, harç vb. için) güçlü; canlı. [DS] **12.** *{ağız}* Bol; çok. [DS] **13.** *is.* *{ağız}* Börek. [DS] **14.** *{ağız}* Pide. [DS] **15.** *{ağız}* Yağ sürülmüş ekmek. [DS] **16.** *{ağız}* İçine peynir konup tavada pişirilen ve üzerine şeker dökülerek yenilen yufka. [DS] ⊟ **yağlı ballı,** *Araları çok iyi; içli dışlı.*|| **yağlı ballı olmak,** *Araları çok iyi olmak; aralarından su sızmamak; çok iyi dost olmak. {ağız} (aynı)* [DS]|| **yağlı bitik,** *Mayalı hamurdan el ayası büyüklüğünde yarım ay şeklinde kalınca açılmış hamurun tavada yağda pişirilmesi ile yapılan bir pide çeşidi.*|| **yağlı bitki,** *Özünde yağ bulunan ya da yağ salgılayan bitki.*|| **yağlı boya,** *1. Boyanın özel sıvılarla karıştırılması ile hazırlanan ve eşyaları dış etkilerden korumak için yüzeylerine sürülen koruyucu ve kaplayıcı madde. 2. (Resim için) bu madde ile yapılmış olan. 3. ünl. "Açılın, savulun!" anlamında kullanılır.*|| **yağlı boyacı,** *Binaların yağlı boya işlerini yapan usta.*|| **yağlı boynuz,** *{ağız} Bir balık türü.* [DS]|| **yağlı buğday,** *{ağız} Kılçığı kara, rengi kırmızımsı, iri taneli bir buğday türü.* [DS]|| **yağlı dürülü,** *{ağız} Marul.* [DS]|| **yağlı düzgü,** *{ağız} Krem, pudra gibi makyaj takımı.* [DS]|| **yağlı düzgün,** *{ağız} Pudralı krem.* [DS]|| **yağlı gara** (kara), *{ağız} İftira.* [DS]|| **yağlı göte kuyruk bağlamak,** *argo. 1. Zengin birisine borç vermek. 2. Çıkar sağlanacak birisine iyilik yapar görünmek.*|| **yağlı göz,** *{ağız} Kelebek hastalığı.* [DS]|| **yağlı gözleme,** *{ağız} İçine ceviz konulup kıvrılarak yağda kızartılan gözleme.* [DS]|| **yağlı guyruk** (kuyruk), *{ağız} Kendisinden kolay kazanç sağlanan kimse veya ortam.* [DS]|| **yağlı güreş,** *Vücudu zeytin yağı ile yağlayarak yapılan bir tür serbest güreş.*|| **yağlı güreşçi,** *Yağlı güreş yapan pehlivan.*|| **yağlı hamur,** *Yağ yedirilerek hazırlanmış hamur.*|| **yağlı harç,** *İçinde bol miktarda kireç ve çimento bulunan harç.*|| **yağlı ip,** *Darağacı.*|| **yağlı kâğıt,** *Geçirgenliği az kâğıt.*|| **yağlı kapı,** *Çalıştırdığı kişinin emeğini bol bol ödeyen aile.*|| **yağlı kapıya konmak,** *Geçimini rahat sürdürebileceği bir kişinin yanına yerleşmek.*|| **yağlı kara,** *1. {ağız} Parlak, koyu esmer.* [DS] *2. İçine sinmiş yağları temizlenmeyen; yağdan arındırılamayan. 3. Taşıdığı yağ dolayısıyla temizliği mümkün olmayan kara, kir. vb. 4. {ağız} Halk hekimliğinde yaraların tedavisinde kullanılan is ve yağ karışımı madde.* [DS] *5. {ağız} Yanmış bez külü ile yağ karışımından oluşan merhem.* [DS] *6. {ağız} İftira.* [DS] *7. {ağız} İftira atan.* [DS] *8. {ağız} Sırnaşık.* [DS]|| **yağlı kireç,** *Hacmi büyüyen kireç.*|| **yağlı kömür,** *İçinde bulunan % 20-30 oranındaki uçucu maddeler gaz etkisi ile ayrıştıktan sonra yumuşak bir hâl alan ve kok veren taş kömürü.*|| **yağlı kuyruk,** *Kolay ve bol para kazandıracak iş ya da bunları sağlayacak, sömürülecek kişi.*|| **yağlı misir** (mısır), *{ağız} Patlatılmaya elverişli olmayan, ancak ezmeye uygun yassı taneli bir mısır.* [DS]|| **yağlı müşteri,** *Parası bol ve çok alış veriş yapan kimse; bol kazanç bırakan alıcı.*|| **yağlı tohum,** *Yüksek oranda yağ içeren ve mekanik olarak bu yağı çıkarılabilen tohum.*|| **yağlı toprak,** *{ağız} Gevşek, kaygan ve verimli bir toprak çeşidi.* [DS]|| **yağlı üzlü,** *{ağız} Yağı çok ve lezzetli.* [DS]|| **yağlı yağlı,** *Genellikle kandil günlerinde yapılan piştikten sonra içine peynir konulan çörek.*

yağlı[2], [yağ-lı] *{ağız} is.* Sırtlan. [DS]

yağlıca, [yağlı-ca] *{ağız} is.* **1.** Bir tür yeşil süpürge otu; püren. **2.** Odun tutuşturmakta kullanılan ince, kuru diken. [DS]

yağlıcı, [yağlı-cı] *{ağız} is.* Börekçi. [DS]

yağlığ, [yağ > yağ-lığ] *{eT} sf.* Yağlı. [ETY] [EUTS]

yağlık[1], **-ğı** [yağ > yağ-lık يغلق] *is.* **1.** Yağ konulan yer. **2.** *{ağız}* Yağ konulan kap; yağdanlık. [DS]. **3.** Mendil; çevre. *{eT} {eAT} {ağız} (aynı)* [Nevâyî] [DS] **4.** *{ağız}* Sofrada, el ve ağız silmek için oturanların önüne konulan bez; peçete; peşkir; havlu. [DS] **5.** *{ağız}* Teri emmesi için başa ya da boyuna sarılan büyükçe pamuklu bez; başörtüsü. [DS] **6.** Çarşıdan alınan öte beriyi taşımakta kullanılan işlemeli büyükçe mendil. **7.** *{ağız}* Tencere tutacağı. [DS] ⊟ **yağlık bağlamak,** *{ağız} 1. Nişanlamak. 2. (Kız için) sevgilisine evlenme sözü vermek.* [DS]

yağlık[2], [yağ-lık] *{eT} sf.* Yağlı. [DLT]

yağlıkçı, [yağ-lık-çı] *is.* **1.** Havlu, çarşaf, çamaşır, çevre vb. satan kimse. **2.** Bunların satıldığı yer. **3.** Gelinlik, tel, duvak vb. şeyleri kiraya veren kimse.

yağlıklamak, [yalık-mak / yağlık-mak] *{ağız} gçsz. f. [-ır]* (Dişi köpek için) kızışmak; cinsel azgınlık göstermek. [DS]

yağlılık, -ğı [yağ-lı-lık] *is.* Yağlı olma durumu.

yağlıyaç, -cı [yağ-lı+ağaç] *{ağız} is.* Sac üzerindeki ekmeği yağlamakta kullanılan ucu bezli bir ağaç parçası. [DS]

yağlu, [yağ-lı] *{ağız} sf.* Yağlı. [DS] ⊟ **yağlu ballu,** *{ağız} Senli benli; içli dışlı; çok yakın.* [DS]

yağlufak, -ğı [yağ-lı+ufak] *{ağız} is.* Yumurta ile birlikte yağda pişirilmiş doğranmış yufka yemeği. [DS]

yağluk, -ğu [yağ-lık] *{ağız}* *is.* Kendirden yapılan, sırmalı, nakışlı peşkir. [DS]

yağma[1], [Far. yağmā يغما] *(ya'ğma)* *is.* **1.** Bir yeri topluca basarak orada bulunan malları şiddet kullanarak alıp kaçma; çapul; talan. *{eT}* *(aynı)* [Bahşayiş] **2.** Bir kimsenin elinde bulunan malı zor kullanarak ya da korkutarak ele geçirme. **3.** Eskiden, savaş sonucunda ele geçirilen kent ya da kaleden elde edilen ganimetin komutan tarafından önceden verilen söz gereği askerler tarafından paylaşılması. **4.** *sf.* Yağmalama sonucu ele geçirilmiş olan. ☞ **yağma edilmek,** *1. Yağmalanmak; talan edilmek. 2. (Çok çabuk satılmak; kapış kapan edilmek.*|| **yağma etmek,** *1. Bir çok kimse bir malı şiddet kullanarak alıp kaçmak; yağmalamak. 2. Kurnazlıkla çarpmak; vurgunculuk yapmak. 3. (Savaş sonunda zafer kazanmış asker için) canlıları tutsak olarak almak ve malı ele geçirmek.*|| **yağma gitmek,** *{ağız}* *(Satılık mal için) çok alıcı bulmak, çok satılmak; kapışılmak.* [DS]|| **yağmā-ger,** *{OsT}* *Yağmacı.*|| **yağmā-gerān,** *{OsT}* *Yağmacılar; çapulcular.*|| **yağmā-gerāne,** *{OsT}* *Zorbalıkla; yağmacılıkla.*|| **yağmā-gerî,** *{OsT}* *Yağmacılık; çapulculuk.*|| **Yağma Hasan'ın böreği!** *Kimsenin korumaya yönelmediği ama her önüne gelenin yararlandığı kaynak.*|| **yağma salmak,** *{eAT}* *Yağma etmek üzere saldırmak.*|| **yağmaya boşanmak,** *{eAT}* *Yağma etmek için saldırmak.*|| **Yağma yok!** *"Öyle şey olmaz, buna kimse razı olmaz" anlamında kullanılır.*

yağma[2], [yağ-ma] *is.* Yağmak eylemi.

yağma[3], [yağ-ma] *{ağız}* *is.* Kocayemiş. [DS]

yağmacı, [yağma-cı] *is.* **1.** Bir yeri yağmalayan kimse; yağmacılık yapan kişi; çapulcu. **2.** Kendine ait olmayan malı veya parayı kendi çıkarına kullanan kimse. **3.** *sf.* Yağmacılık yapan.

yağmacılık, -ğı [yağ-ma-cı-lık] *is.* **1.** Yağmalama işi; çapulculuk; talancılık. **2.** Kendine ait olmayan mal ya da parayı kendi çıkarları için kullanma.

yağmacur, [yağ + Ar. mā *(su)* + cur ? ياغمجور] *{OsT}* *is.* Sıcak ekmek, yağ ve pekmezle yapılan bir tatlı.

yağmaçur, [yağ+ Ar. mā+cur ?] *{ağız}* *is.* → yağmacur. [DS]

yağmaî, [Far. yağmāī يغمائى] *(yağma:i:)* *{OsT}* *sf.* Yağma ile ilgili.

yağmak, [*eT.* ya-mak / ḏa-mak *(yaymak)* > ya-ġ-mak] *gçsz. f.* *[-ar]* **1.** *{eT}* Akmak; yağmak. [DLT] [ETY] [EUTS] [KB] [Bahşayiş] [Mühennâ] **2.** *{eT}* Saçı yapmak; kurban sunmak. [EUTS] **3.** (Kar, yağmur, dolu vb. için) gökten yere doğru inmek. **4.** (Nesneler için) yüksekten, çok sayıda ve art arda düşmek. **5.** *mecaz.* Çok sayıda ve birbiri ardınca gelmek; üst üste ve çokça gelmek.

yağmalama, [yağma-la-ma] *is.* Yağmalamak eylemi.

yağmalamak, [yağma-la-mak] *gçl. f.* *[-r]* *[-l(ı)-yor]* **1.** Şiddet kullanarak bir kenti vb. yeri yakıp yıkarak oradaki malları ele geçirmek; yağma etmek; talan etmek; çapullamak. **2.** Şiddet kullanarak ele geçirmek; çalıp çırpmak; talan etmek. **3.** *mecaz.* Kapışırcasına satın almak. **4.** Başkasının ya da kamunun parasını ya da malını kendi çıkarları için kullanmak; talan etmek.

yağmalanma, [yağma-la-n-ma] *is.* Yağmalanmak eylemi.

yağmalanmak[1], [Yağma *(Türk boyu)* > yağma-la-n-mak] *f.* Yağma kılığına girmek; onların huyu ile huylanmak. [DLT]

yağmalanmak[2], [yağma-la-n-mak] *edil. f.* *[-ır]* Yağma edilmek.

yağmalatma, [yağma-la-t-ma] *is.* Yağmalatmak eylemi.

yağmalatmak, [yağma-la-t-mak] *gçl. f.* *[-ır]* Yağma ettirmek; yağmalanmasını sağlamak; yağmalanmasına yol açmak.

yağmır, [yağ-mak > yağ-mır] *{ağız}* *is.* Yağmur. [DS]

yağmırlık, -ğı [yağmır-lık] *{ağız}* *is.* Yağmurluk. [DS]

yağmur, [*eT.* ya-ġ-mak > yağ-mur / yağ-mır] *is.* **1.** Gökten akan su; havaküredeki su buharının yoğuşarak damlacıklar hâlinde yere düşmesiyle oluşan yağış. *{eT}* *(aynı)* [DLT] [EUTS] [Gabain] [KB] [Bahşayiş] [Mühennâ] **2.** Çok ve sık düşen şey. **3.** Art arda ve çok miktarda gelen şeyler. **4.** *mecaz.* Çokluk; bolluk. ☞ **yağmura yakalanmak,** *Aniden bastıran yağmurdan kaçamayarak ıslanmak.*|| **yağmura tutulmak,** *Yağmura yakalanmak.*|| **yağmur bombası,** *Kurak mevsimlerde havaküredeki yağmur bulutlarının oluşmasını hızlandırmak için atılan bomba.*|| **yağmur boşanmak,** *Aniden ve şiddetli olarak yağmur yağmak.*|| **yağmur borusu,** *Binalarda yağmur sularının kanalizasyona akıtılmasını sağlayan boru.*|| **yağmur bulutu,** *Havakürede yağmur yüklü bulutlar.*|| **yağmur büyüsü,** *folk.* *Yağmur yağdırmaya yönelik bir takım su oyunları ile sergilenen büyü.*|| **yağmur çukuru,** *Yağmur sularının toplandığı kuyu.*|| **yağmurdan içer,** *{eAT}* *(Tarla vb. için) ancak yağmur ile sulanabilen.*|| **yağmurdan kaçarken doluya tutulmak,** *Bir tehlikeden kurtulayım derken daha büyük bir tehlike ile karşılaşmak.*|| **yağmur duası,** *folk.* *Kurak zamanlarda halkın toplu olarak yağmur yağdırması için Allah'a yakarması ve bu amaçla yapılan tören.*|| **yağmur gibi,** *1. Yağmurun yağışını anımsatacak biçimde. 2. Birbiri ardınca ve sık olarak.*|| **yağmur ilgintisi** (ilkintisi), *{ağız}* *Geceden yağan yağmur.* [DS]|| **yağmur kapanı,** *Hayvanların su ihtiyacını karşılamak amacıyla meyilli arazilerde içine yağmur suyu biriktirilen setler.*|| **yağmur kuşağı,** *{ağız}* *Gökkuşağı.* [DS]|| **yağmur kuşu,** *zool.* *Yağmur kuşugillerden, uzun bacaklı, baş parmağı bulunmayan, kabarık kısa gagalı, bataklık ve su*

kenarlarında yaşayan, böcekler, kabuklular ve zaman zaman da tanelerle beslenen küçük bir kuş, (Charadrius fluvialis).|| **yağmur kuşugiller,** *zool. Yağmur kuşu ve kız kuşu gibi türleri içine alan, yağmur kuşları takımının çamur koşarları alt takımından ince bacaklı, sivri kanatlı, zayıf gagalı, toplu hâlde yaşayan ve göç eden kuşlar familyası, (Charadriidae).*|| **yağmur mevsimi,** *Yağmurun bol miktarda yağdığı mevsim.*|| **Yağmur olsa kimsenin tarlasına düşmez** (yağmaz). *Elinde iyilik yapma fırsatı varken bundan kaçınanlar için söylenen söz.*|| **yağmur ormanları,** *Bol miktarda, genellikle 250 cm'den fazla yağmur düşen tropik ormanlara verilen ad.*|| **yağmur rejimi,** *Bir akarsu beslenmesinde yağmur sularının ağır basması.*|| **yağmur suyu,** *Yağmur damlalarının yerde toplanması ile oluşan su.*|| **yağmur taşı,** *folk. Yağmur yağdırmak için yapılan törenlerde kullanılmak üzere seçilmiş ve üzerine bir takım semboller işlenmiş, büyülü sözler yazılmış taş; yada taşı.*|| **yağmur yağmak,** *Yağmur yere düşmek.*|| **yağmur yağarken küpünü doldurmak,** *Kazanma imkânı, fırsatı varken bunları iyi değerlendirerek para kazanmak ve mal biriktirmek.*|| **yağmur yakarısı,** *folk.* → yağmur duası.|| **yağmur yemek,** *Yağmurda ıslanmak; sırılsıklam olmak.*

yağmurca, [Ar. yaḥmür *(yaban eşeği)* [Burhan-ı Katı'] => yağmur-ca یاغمرجه] *{ağız} is. zool.* Alageyik; dağ keçisi, *(Dama dama).* [DS] ⊡ **yağmurca geyiği,** *{OsT} Dağ sığırı; bir çeşit sığın geyiği.*

yağmurcak, -ğı [yağmur-cak] *{ağız} sf.* Yağışlı; yağmurlu. [DS]

yağmurcu, [yağmur-cu] *is. folk.* Dua ve büyü ile yağmur yağdırdığına inanılan kimse.

yağmurcun, [yağmur-cun] *is. zool.* Yağmur kuşu; cılıbıt, *(Charadrius fluvialis).*

yağmurcunlar, [yağmur-cun-lar] *is. zool.* Yağmur kuşugiller, *(Charadriidae).*

yağmurça, [Ar. yaḥmur => yağmur-ca] *{ağız} is.* Yağmurca. [DS]

yağmurçıl, [ya-ġ-mak > yaġ-mur-çıl] *{eT} sf.* (Yer için) yağmuru çok olan. [DLT]

yağmurlama, [yağmur-la-ma] *is.* **1.** Yağmurlamak eylemi. **2.** Suyu ince damlacıklar hâlinde püskürtme işi. ⊡ **yağmurlama başlığı,** *Borudan gelen suyun basıncı ile dönerek damlacıklar hâlinde su püskürten sulama musluğu.*

yağmurlamak, [yağmur-la-mak] *gçl. f. [-r] [-l(u)-yor]* **1.** Bir yeri yağmurlama sistemi ile sulamak, ıslatmak. **2.** *gçsz. f.* (Hava için) yağmura çevirmek; yağmur yağacak gibi olmak.

yağmurlanmak, [yağmur-la-n-mak یغمرلنمق] *{eAT} dönşl. f. [-ur]* Yararlanmak; nimetlerden faydalanmak.

yağmurlayıcı, [yağmur-la-y-ıcı] *is.* Yağmurlama işinde kullanılan düzenek.

yağmurlayu, [ya-ġ-mak > yaġ-mur-layū] *(yağmurlayu:) {eT} sf.* Yağmur gibi bol. [Gabain]

yağmurluk, [yağmur-lık] *{eT} is.* Yünden, sıkı dokunmuş, yağmur geçirmeyen bir tür elbise; yağmurluk. [Bahşayiş]

yağmurlu, [yağmur-ul] *sf.* (Gün, mevsim, hava vb. için) yağmuru olan; yağmur yağan; yağmurun yağdığı. ⊡ **yağmurlu mevsim,** *Yağmurun bol miktarda yağdığı mevsim.*

yağmurluk, -ğu [yağmur-luk] *is.* **1.** Yağmurdan korunmak için giyilen su geçirmez kumaş vb.nden yapılmış üstlük. *{ağız} (aynı)* [DS] **2.** Kapı ya da pencere kanadının alt bölümüne yerleştirilen yağmur sularının içeri girmeden uzaklaştırılmasını önleyen taşkın parça.

yağmurölçer, [yağmur+ölç-er] *(yağmu'rölçer) is. is.* Belirli bir yere atmosferden yere düşen yağış miktarını mm / m^2 cinsinden ölçmekte kullanılan alet; yağışölçer; plüviyometre.

yağmursuz, [yağmur-suz] *sf.* Yağmur yağmayan; yağmuru olmayan.

yağnak, -ğı [yañ-ak > yağnak] *{ağız} is.* Ağacın, yer altında çürümüş kökleri içindeki doğal oluk. [DS]

yağnal, [yañ-al] *{ağız} is.* Damga; işaret; im. [DS]

yağnı, [yağrın] *{ağız} is.* Sırt. [DS]

yağnık[1]**, -ğı** [yan > yan-(ı)l-ık] *{ağız} sf.* Az aralık; az açık. [DS]

yağnık[2]**, -ğı** [yay-mak > yay(ı)n-ık] *{ağız} sf.* Yayıktan geçirilmiş; yayılmış. ⊡ **yağnık yağ,** *{ağız} Ayranın yayıkta dövülmesi ile elde edilen yağ.* [DS]

yağnıktırmak, [yanıl-mak > yanıl-ık-tır-mak > yağnık-tır-mak] *{ağız} gçl. f. [-ır]* Şaşırtmak; kandırmak; aldatmak. [DS]

yağnış, [yañlış > yāğnış یاغنش] *{eAT} {ağız} sf.* Yanlış. [DS]

yağnitmek, [yeğni-t-mek] *{ağız} gçl. f. [-ir]* Soğutmak. [DS]

yağölçer, [yağ+ölç-er] *(ya'ğölçer) is.* **1.** Sütte bulunan kaymak miktarını ölçmeye yarayan alet; bütirometre. **2.** Yağlı tohumların yağ oranını belirlemeye yarayan alet.

yağrı, [*eT.* yaġ(ı)r-ın] *{ağız} is.* Sırt. [DS]

yağrıdal, [*eT.* yaġ(ı)r-ın+dal] *{ağız} is.* Sırt. [DS]

yağrık, -ğı [yaġ-rī-mak > yaġrı-k یغرق / یاغرق] *{eAT} {OsT} {ağız} is.* **1.** Üzerinde et ve odun parçalanan kütük. [DS] **2.** *{ağız}* Et satırı. [DS] **3.** *{ağız} sf.* Çok dayak yiyen. [DS]

yağrımak, [yağır > yaġ(ı)r-ī-mak] *(yağrı:mak) {eT} gçsz. f. [-r]* **1.** (Atın sırtı için) yara olmak; yağır olmak. [DLT] [ETY] **2.** Zehirlemek. [ETY]

yağrın, [yaġ-ır > yaġ-(ı)r-ın > yağrın یغرن / یاغرن] *is.*

1. *{eT}* *{eAT}* Sırt; kürek kemiği. [Bahşayiş] **2.** Hayvanların kürek kemiğini ateşte yaktıktan sonra oluşan çizgilerin durumuna göre bakılan fal; bakı. **yağrın eti,** *{eT} Kürek kemiği kıkırdağı.* [Bahşayiş]|| **yağrın küreği,** *{OsT} Kürek kemiği.*|| **yağrın tahtası,** *{eT} Kürek kemiği.* [Bahşayiş]

yağrıncı, [*eT.* yağrın *(kürek kemiği)* > yağrın-cı] *is.* Kürek kemiği ile fala bakan kimse.

yağrındalı, [*eT.* yağ(ı)r-ın+dal-ı] *{ağız} is.* Sırt. [DS]

yağrını, [*eT.* yağ(ı)r-m] *{ağız} is.* Sırt. [DS]

yağrınlaşmak, [yağrın-la-ş-mak يغرنلشمق] *{OsT} işteş. f. [-ur]* Birbirine arka olmak; destek çıkmak.

yağrınlı, [yağrın-lı] *{ağız} sf.* (Erkek için) iri yapılı. [DS]

yağrıtmak, [yağrı-t-mak] *{eT} gçl. f. [-ur]* Yağır etmek; yağırlatmak. [DLT]

yağru, [yaġ > yaġ-ü-mak / yaġ-rū / yak-rū] *(yagru:) {eT} sf.* Yakın; çevre; yakınlık. [DLT] [ETY] [Tekin]

yağsamak, [yaġ-sā-mak] *(yağsa:mak) {eT} gçsz. f. [-r]* Yağ istemek. [DLT]

yağsever, [yağ+sev-er] *sf.* (Molekül grubu için) su sevmez bir organik ortamın moleküllerine karşı büyük bir ilgi gösteren; lipofil.

yağsı, [yağ-sı] *sf.* Yağa benzeyen; yağ gibi görünen.

yağsımak, [yaġ-sī-mak] *(yağsı:mak) {eT} gçl. f. [-r]* Yağ tadını almak. [DLT]

yağsız, [yağ-sız] *sf.* **1.** Yağı olmayan; içinde yağ bulunmayan. **2.** Yağı yok denecek kadar az olan. **3.** (Yemek için) çok az yağ konularak ya da hiç yağ konulmadan pişirilen. **4.** (Cilt için) yağ bezleri yeteri kadar yağ salgılamayan; kuru. **5.** *mecaz.* Zayıf; ince. **6.** (Süt ve süt ürünleri için) yağı alınmış ya da azaltılmış olan. **yağsız tava,** *Yağ konulmadan kızartma yapılabilen içi teflon ile kaplanmış tava.*

yağsızlaştırıcı, [yağ-sız-la-ş-tır-ıcı] *sf.* **1.** Yağsız duruma getiren. **2.** *is.* Seramikçilikte hamurun biçimi bozulmadan kurumasını sağlayan kum ya da şamot.

yağsızlaştırma, [yağ-sız-la-ş-tır-ma] *is.* Yağsızlaştırmak eylemi.

yağsızlaştırmak, [yağ-sız-la-ş-tır-mak] *gçl. f. [-ır]* Yağsız duruma getirmek; yağını gidermek.

yağsızlık, -ğı [yağ-sız-lık] *is.* Yağsız olma durumu.

yağşak, -ğı [yañşa-k] *{ağız} sf.* Çok konuşan; geveze. [DS]

yağşalamak, [yañşa-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* **1.** Birinin söylediği sözü tekrar ederek alay etmek. **2.** Çok konuşmak. **3.** Birinin sözünü kesmek. [DS]

yağşamak, [yañşa-mak] *{ağız} gçl. f. [-r]* Gevezelik etmek. [DS]

yağşanmak, [yañşa-n-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* Gevezelik etmek. [DS]

yağşı[1], [yahşi] *{ağız} sf.* **1.** İyi; güzel; değerli. **2.** Genç. [DS]

yağşı[2], [yağ-cı / yağşı] *{ağız} is.* Büyük çömlek. [DS]

yağşılamak, [yañşa-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* → yağşalamak. [DS]

yağşırmak, [yak-(ı)ş-ur-mak] *{ağız} gçl. f. [-ır]* **1.** Yakıştırmak; uygun görmek. **2.** Başkasının üstüne iş atmak. **3.** Yerleştirmek. [DS]

yağtılı, [yağ-ad-a-lı] *{ağız} sf.* (Tiftik ve yapağı için) kirli, yağlı. [DS]

yağturmak, [yaġ-tur-mak] *{eT} gçl. f. [-ur]* Yağdırmak. [DLT]

yağuk, [yaġ-ü-mak *(yaklaşmak)* > yaġ-ü-k / yavuk] *(yağu:k) {eT} is.* **1.** Yakın; civar. [EUTS] [Gabain] [KB] [Üç İtigsizler] [Tekin] **2.** Yakın; hısım; yakın akraba. [DLT] **3.** İnsanlar arasındaki yakınlık; karabet. [Mühennâ]

yağukluk, [yaġūk > yaġuk-luk] *{eT} is.* Yakınlık. [KB]

yağukrak, [yaġūk > yaġuk-rak] *{eT} zf.* Yakınca olan; daha yakın; yakınrak. [EUTS]

yağuluk, [yağı > yağu-luk یاغولق] *{eAT} is.* → yağlık.

yağumak, [ya-k-mak > yaġ-ü-mak] *gçsz. f. [-ur]* Yakın olmak, yaklaşmak. [DLT] [EUTS] [KB]

yağurmak[1], [yaġ-mak > yaġ-ur-mak] *{eT} gçl. f.* Yağdırmak. [ARAT] [Gabain]

yağurmak[2], [yaġ-ū-mak *(yaklaşmak)* > yaġ-u-r-mak] *{eT} gçsz. f. [-ur]* Yaklaşmak; yakma gelmek; yakın olmak. [ETY]

yağuru, [yaġ-ü-mak *(yaklaşmak)* > yaġ-u-ru / yakuru / yaġrū] *zf.* **1.** Yakın; biraz evvel. [Gabain] **2.** Yakın; kısa. [EUTS]

Yağus, [Ar. yaġūs يغوث] *(yağu:s) {OsT} is.* Aslan biçiminde eski bir putun adı.

yağuş[1], [yañ-ış / yağuş] *{ağız} is.* Süs; nakış. [DS]

yağuş[2], [yağuş] *{ağız} is.* Kalem. [DS]

yağuşmak[1], [yaġü *(düşman)* >yaġu-ş-mak] *{eT} gçsz. f. [-ur]* Düşmanlık etmek. [DLT]

yağuşmak[2], [yaġ-ū-mak > yaġ-u-ş-mak] *{eT} işteş. f. [-ur]* Birbirine yaklaşmak; yaklaşmak. [DLT] [KB]

yağutğan, [yaġ-ü-mak *(yaklaşmak)* > yaġ-u-t-ġān] *(yağutga:n) {eT} sf.* Daima yaklaştıran. [DLT]

yağutmak, [yaġ-ü-mak *(yaklaşmak)* > yag-u-t-mak] *{eT} gçl. f. [-ur]* Yaklaştırmak; yakma getirmek. [DLT] [ETY] [Gabain] [KB] [Tekin]

yah[1], [yā / yāh] *(ya:h) ünl.* **1.** *{eT} {ağız}* Evet; peki! [DLT] [DS] **2.** *{ağız}* Hayır; olmaz; yok! [DS] **3.** *{ağız}* Şaşkınlık ve kararsızlık bildirir. [DS] **4.** *{ağız}* Öküz güderken kullanılan öküzlere seslenme sözü. [DS] **yah etmek,** *{ağız} Bütün gücü ile vurmak.* [DS]|| **yah yah,** *1. {ağız} Vah vah!* [DS] *2. {ağız} Hişt hişt!* [DS]

yah[2], [Far. yaḫ یخ] *{OsT} is.* Buz. **yah-āver,** *{OsT} Buzlu su; buzlu şerbet.*|| **yah-beste,** *{OsT} Buz tutmuş; buzlu.*|| **yah-pāre,** *{OsT} Buz parçası.*

yaha[1], [yak > yaka / yaḫa یاخه / یخه] *{eAT} {OsT} {ağız} is.* Yaka. [DS]

yaha[2], [yaha / yaḫa] *{ağız} ünl.* **1.** Doğru! **2.** Şaşma, küçümseme ve alay bildirir. [DS]

yahamim, [Ar. yaḥmūm > yaḥāmīm یحامیم] *(yaha:-mi:m) {OsT} is.* Kara dumanlar.

yahantı, [yıka-mak > yayka-ntı > yaḫantı] *{ağız} is.* Bulaşık suyu. [DS]

yahcı, [yahşı] *{ağız} sf.* Yahşi. ☐ **yahcı dıda,** *Çok güzel; çok iyi.*

yahçe, [Far. yaḫ-çe یخچه] *{OsT}is.* **1.** Dolu (yağış türü). **2.** Çiy.

yahdu, [yak-dı] *{ağız} is.* Işık. [DS]

yahduluh, [yak-tı-lık] *{ağız} is.* Aydınlık. [DS]

yahey, [Ar. yā-hey یاهی] *(ya:hey) {OsT} ünl.* Sevinç ve coşku ifade etmek için kullanılan söz.

yahı, [yak-ı / yaḫı] *{ağız} is.* Yakı. [DS]

yahıcı, [yak-ıcı] *{ağız} sf.* **1.** Çok sıcak; yakıcı. **2.** Türkü yakan; destancı. [DS]

yahılmah, [yak-ıl-mak / yaḫılmaḫ یخلمخ] *{eAT} edil. f. [-ur]* **1.** Yakılmak. **2.** *dönşl. f.* Yanmak.

yahın, [yakın > yaḫın یاخین / یخن / یاخن / یخین] *{eAT} {OsT} {ağız} sf.* Yakın. [DS] ☐ **yahın kılmak,** *{eAT} Yaklaştırmak.*

yahınmak, [yak-ın-mak / yaḫın-mak یاخنمق] *{eAT} dönşl. f. [-ur]* Kendini yakmak.

yahışmak, [yak-ış-mak / yaḫış-mak یخشمق] *{eAT} dönşl. f. [-ur]* Yaklaşmak; meyletmek.

yahlaşmak, [yak-la-ş-mak > yaḫla-ş-mak یخلشمق] *{eAT} işteş. f. [-ur]* Yaklaşmak.

yahma, [yak-ma] *{ağız} is.* Sonradan yakılan türkü, destan vb. [DS]

yahmak, [yak-mak > yaḫ-mak یخمق / یاخمق] *{eAT} {ağız} gçl. f. [-r]* Yakmak. [DS]

yahmum, [Ar. yaḥmūm یحموم] *(yahmu:m) {OsT} is.* Siyah duman.

yahmur, [Ar. yaḥmūr یحمور] *(yahmu:r) {OsT} is.* Yaban eşeği.

yahnı, [Far. yaḫnī] *{ağız} is.* **1.** Soğanlı et yemeği. **2.** Etli türlü yemeği. **3.** Etli nohut yemeği. [DS]

yahni, [Far. yaḫnī یخنی] *(yahni:) is.* **1.** *{OsT}* Azık; zahire. **2.** Pişmiş şey. **3.** Et yemeği. **4.** *{ağız}* Bol soğanla pişirilen sade ya da sebzeli kuşbaşı et yemeği. [DS] **5.** *{ağız}* Etli fasulye. [DS] **6.** *{ağız}* Sulu, etli sebze yemeği. [DS] **7.** *{ağız}* Sulu köfte. [DS] **8.** *{ağız}* Tas kebabı. [DS] **9.** *argo.* Aptal; bön; budala. ☐ **yahni kapan,** *İmparatorluk döneminin sonlarına doğru bir yolunu bularak ocak dışında ileri gelen kişilerin hizmetinde çalışan ve orada kalan yeniçerilere verilen unvan.*

yahsınmak, [yak-mak *(yaklaşmak)* > yak-sın-mak / yaḫ-sın-mak] *{eT}* Kollarını yenlerine sokmadan, belini iliklemeden elbisesini sırtına almak. [DLT]

yahşak, -ğı [yañşa-k] *{ağız} sf.* Geveze; boşboğaz. [DS]

yahşı, [yak-ış-mak > yak(ı)ş-ī / yaḫşī یخشی] *(yahşı:) {eT} {eAT} {ağız} sf.* İyi; güzel; her şeyin güzeli. [DLT] [Mühennâ] [DS] ☐ **yahşı bolmak,** *{eT} İyi olmak.* [Mühennâ]|| **yahşı işlemek,** *{eT} Düzeltmek.* [Mühennâ]

yahşılığ, [yaḫşı-lıġ یخشیلغ] *{eAT} is.* Yahşilik.

yahşılık, [yaḫşı-lık یخشیلق] *{eAT} is.* Yahşilik.

yahşi, [*eT.* yak(ı)ş-ī / yaḫşi یخشی] *{eAT} {OsT} {ağız} sf.* **1.** Pek güzel; güzel. [DS] **2.** *{ağız} ünl.* Peki, sen görürsün! [DS]

yahşilik, -ği [yaḫşi-lik یخشیلق] *{eAT} {OsT} is.* Yahşi olma durumu.

yahşurmak, [yak(ı)ş-ur-mak / yaḫşur-mak یخشورمق] *{eAT} gçl. f. [-ur]* Yerleştirmek; sabit hâle getirmek; tespit etmek.

yahta, [? yāḫta یاخته] *{OsT} is.* Kavuğun tepesine dikilen düğme.

yahtalanmak, [yahta-la-n-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* Aydınlanmak. [DS]

yahte, [Far. yāḫte یاخته] *(ya:hte) {OsT} is.* **1.** Oda. **2.** Kılıç kını. **3.** Küçük küp. **4.** Eş; benzer.

yahtemil, [Ar. yaḥtemil یحتمل] *{OsT} zf.* Olur a; olabilir; ihtimal.

yahtu, [yak-mak > yaḫ-tū یختو / یاختو] *{eAT} {OsT} is.* Aydınlık; ışık; nur; ziya.

yahtulanmak, [yaḫtū-la-n-mak یختولانمق] *{eAT} dönşl. f. [-ur]* Aydınlanmak; nurlanmak.

yahtulu, [yaḫtū-lü یختولو] *{eAT} sf.* **1.** Işıklı; nurlu; parlak. **2.** Tatlı; güzel.

yahtuluk, [yaḫtū-luk یختولق] *{eAT} {ağız} is.* Aydınlık; ışık; ziya. [DS]

yahu[1], [Ar. yā-hū یاهو] *(ya:hu) ünl.* **1.** *{OsT}* Ey Allah'ım! **2.** Dikkati çekmek için birine seslenme sözü; hey; bana bak; baksana. *{ağız} (aynı)* [DS] **3.** Söylenen sözün anlamını pekiştirmekte kullanılır. *Canımı sıktın yahu!* **4.** Bir hoşnutsuzluk veya bir şeyin inanılmaz göründüğünü belirtmek için kullanılır. *Bu da yapılır mı yahu!* **5.** Rica anlamı taşır. *Gitmeyin yahu!* **6.** *{ağız}* Karı koca birbirini çağırmak için kullanılan ünlem. [DS]☐ **yahu etmek,** *{OsT} Seslenmek.*|| **yahu seni,** *{eAT} Seni, Allah aşkına!*

yahu[2], [Far. yāḫud => yāḫü(z) / yaḫū یاخوز / یاخو] *{eAT} {OsT}} {ağız} bağ.* Yahut. [DS]

yahu[3], [yahu] *{ağız} is.* Bulaşık; leke. [DS]

yahud, [Far. yāḫūd ياخود] *(ya:hu:d) {OsT} bağ.* **1.** → yahut. **2.** Daha doğrusu; daha iyisi.

Yahud, [Ar. yehūd يهود] *(yahu:d) {OsT} öz. is.* Yakup peygamberin oğlu Yahuda soyundan gelenler; İsrailoğulları; Yahudi.

Yahuda, [Ar. Yehūdā يهودا] *(yehu:da:) {OsT} öz. is.* Yakup peygamberin on iki oğlundan en büyüğü.

Yahudhane, [Ar. yahūd + Far. -ḫāne يهودخانه] *(yahu:dha:ne) is.* Yahudilerin oturduğu mahalle ya da ev.

Yahudi, [Ar. Yehūdā *(Hz. Yakub'un oğlu)* > yahūdī يهودى] *(yahu:di:) sf.* **1.** Hz. Musa'nın getirdiği din ile ilgili olan. **2.** Bu dine bağlı olan; Musevi. **3.** *tarih.* Yuda krallığı halkından olan. **4.** Toplumsal ve dinî bir cemaat olarak İsrail dinsel ve kültürel kimliğinden olan. **5.** *mecaz.* (Küçümseme olarak) korkak. **6.** *mecaz.* (Küçümseme olarak) cimri. **7.** *mecaz.* (Küçümseme olarak) tefeci. **8.** Yahudilere ilişkin olan. **9.** *is.* İsrail (Hz. Yakub)in oğlu. **10.** Yuda bölgesine yerleşmiş bulunan eski İsrail halkının yeni kuşakları. **11.** Hz. Musa'nın getirdiği dinden olan kişi; Musevi. ⧉ **Yahudi Almancası,** *Almanya'dan sürülen Yahudi çocuklarının konuştuğu Almanca; Yiddiş.*|| **Yahudi Arapçası,** *Arap ülkelerinde yaşayan Yahudilerin konuştukları bozuk Arapça.*|| **Yahudi baklası,** *Acı bakla.*|| **Yahudi ebegümeci,** *Mühliye.*|| **Yahudi pazarlığı,** *Alıcının çok ucuza, satıcının da çok pahalıya satmak için yaptığı kıyasıya geçen pazarlık.*|| **Yahudi takvimi,** *Yahudilerin kullandığı, İsrail geleneğine göre Milattan 3760 yıl 3 ay önce olduğu sanılan Yaratılış gününden başlatılan, on iki aydan oluşan bir yılı 353 ile 385 gün arasında değişen takvim.*|| **Yahudi yaygarası,** *Önemli bir neden olmaksızın aşırı derecede gürültü koparan kavga.*

yahudi, [Ar. yāhudī] *(ya:hudı) {ağız} is.* Uçurtma. [DS]

Yahudice, [Yahudi-ce] *(yahu:di'ce) is.* **1.** Yahudi dili. **2.** *sf.* Bu dile özgü olan. **3.** Yahudilere özgü olan; Yahudi gibi.

Yahudilik, -ği [yahudi-lik] *(yahu:dilik) is.* **1.** Yahudi olma durumu; dinsel, toplumsal ve kültürel özelliklerle tanımlanan Yahudi kimliği; Musevilik. **2.** Bu özellikleri taşıyan İsrail halkının dinsel düşünce ve kurumlarının tümü; Yahudi dini.

yahuşlu, [yakış-lı / yaḫuşlu] *{ağız} sf.* Yakışıklı. [DS]

yahuşturma, [yak-ış-tır-ma / yaḫuş-tur-ma] *{ağız} is.* Yakıştırma. [DS]

yahut, [Far. yāḫūd ياخود] *(ya:hu:t) bağ.* **1.** Veya; ya da. **2.** Bir düşünceden cayıldığı zaman "daha doğrusu, daha iyisi" anlamında kullanılır.

yahutkine, [yahut-ki-n-e] *{ağız} zf.* Ya da. [DS]

yahuz, Far. yāḫūd => yāḫūz ياخوز] *{eAT} bağ.* Yahut.

yahvisi, [? yahvisi] *{ağız} is.* Ortaklık. [DS]

yai, [yā / yāy] *(yay) {eT} is.* Yaz. [EUTS]

yaikanmak, [yay-mak > yay-kā-mak > yay-ka-n-mak] *(yaykanmak) {eT} dönşl. f. [-ur]* Dalgalanmak; sallanmak; çalkalanmak; sarsılmak. [EUTS]

yail, [? yail] *{ağız} sf.* Parlak kırmızı. [DS]

yailamak, [yay-lā-mak] *(yayla:mak) {eT} gçsz. f. [-r]* Yazı geçirmek; yaylamak. [EUTS]

yailık, [yāy > yay-lık] *(yaylık) {eT} sf.* (Ev için) yazlık. [EUTS]

ya'is, [Ar. ye's > yā'is يائس] *(ya:is) {OsT} sf.* Kederli; ümitsiz.

yak[1], [yāk] *(ya:k) {eT} is.* Çanak ve kap bulaşığı; bulaşık. [DLT] ⧉ **yāk yük,** *{eT} Kaptaki bulaşık.* [DLT]

yak[2], [ya-k] *{eT} is.* **1.** Kenar; taraf; semt. [Nevâyî] **2.** Yakın. [ETY] **3.** Hısım; akraba; yakın. [KB]

yak[3], [Tibetçe. gyak > İng. yak] *is. zool.* Orta Asya'nın yüksek düzlüklerinde yaşayan, ağırlığı 700 kg'a, cıdağında boyu 2 m'ye ulaşan, iri yapılı, tek hörgücü, bol kıllı bir yelesi, kalın ve uzun kıllı postu, at gibi uzun kıllı kuyruğu, bir metreyi bulan kalın boynuzları olan, geviş getiren, evcilleştirilenleri yük taşımacılığında kullanılan bir memeli hayvan; Tibet sığırı; Tataristan öküzü, *(Bos grunniens / B. mutus).*

yaka[1], [*eT.* yā-mak *(yaklaşmak)* > ya-k *(yakın)* > yak-ā] *(eT. yaka:) is.* **1.** *{eT} {ağız}* Uç; kıyı; sınır; hudut. [ETY] [DS] **2.** *{eT} {ağız}* Taraf; yan; yön; civar. [EUTS] [DS] **3.** *{ağız}* Semt. [DS] **4.** Bir giyeceğin boyna gelen, boynu çevreleyen bölümü. **5.** Bir giyeceğin boyun çevresindeki oyukluk; elbisenin boynu kuşatan kıyısı. *{eT} (aynı)* [DLT] [KB] [Bahşayiş] [Mühennâ] **6.** Bir giyeceğin boyuna gelen kısımdaki oyuğun etrafına takılan çeşitli biçim ve görünüşlerde yapılmış parça. **7.** (Erkek için) gömlek ölçüsünü belirlemede kullanılan cm. cinsinden boyun kalınlığı. **8.** (Akarsu, deniz, göl, vb. için) karşılıklı iki kıyıdan birine göre diğeri. **9.** Eğik yerey. **10.** Taraf; kısım. **11.** Binalarda, yağmur sularının içeriye sızmasını önlemek için kiremitlerin altına, oluk kenarlarına konulan sac parçası. **12.** *dnz.* Yelkenlerin kenar ve köşeleri. **13.** *biy.* Pulkanatlılarda, kının başın yanında olan bölümü. **14.** İmparatorluk döneminde, yeniçerilere belirli dönemlerde giyecek bedeli olarak verilen on bir akçeye verilen ad. **15.** *biy.* Bir çok mantarda, mantarın sapını çevreleyen sabit halkaya verilen ad. **16.** *zool.* Güvercin gibi kuşlarda çepeçevre boynu örten tüy şeridi. **17.** *balıkçı.* Ağın en alt ve en üst kesiminde daha kalın iple örülerek sağlamlaştırılmış geniş gözlü mantar ya da kurşun takılan bölüm. **18.** Zırhın boynu koruyan bölümü. **19.** *{ağız}* Yan; yön; taraf. [DS] **20.** *{ağız}* Kadın memesi. [DS] ⧉ **yaka akçesi,** *Yeniçe-*

rilere elbise parası olarak belirli dönemlerde verilen on bir akçe.|| **yaka ayağı,** *Bir şömize yakada kıvrılan bölümün altında kalan ve yaka oyuğuna dikilen bölüm.*|| **yaka bağı,** *balıkçı. Ağlarda, mantar ya da kurşunların geçirildiği ip.*|| **yaka bir tarafta paça bir tarafta,** *(Kılık kıyafet için) perişan; dağınık; düzgün değil.*|| **yakadan atmak,** *Savıp kurtulmak.*|| **yakadan geçirmek,** *Evlatlığa kabul etmek.*|| **yakadan kesip yene ulamak,** *{ağız} Var olanla ancak geçinmek; bir yerden alıp başka bir yere vererek yaşamak.*|| **yaka ısırmak,** *Bir olay ya da durum karşısında şaşkınlığa düşmek.*|| **yaka işareti,** *as. Askerî üniformalarda, yakaya takılan ve bir sınıfı diğer birinden ayırt etmeye yarayan belli renk veya işaret taşıyan kumaş parçası.*|| **yaka kartı,** *Bazı kurum ve kuruluşlarda, personelin tanınmasını kolaylaştırmak için yakalarına taktıkları bir tür kimlik kartı.*|| **yaka olmak,** *{ağız} (Çocuk için) birinin yanından hiç ayrılmamak.* [DS]|| **yaka paça,** *Zorla.*|| **yaka paça etmek,** *Zorla alıp götürmek; atmak; çıkarmak.*|| **yaka paça götürmek,** *Zor kullanarak tutup götürmek.*|| **yaka pençe,** *Zorla.*|| **yakası açılmadık,** *1. Torba biçiminde, bürümcüğe benzer bir tür kumaş ve bu kumaştan yapılan giysi. 2. (Küfür ve nükteli söz için) kimsenin bilmediği; o zamana kadar duymadığı; ayıp.*|| **yakası açılmadık söz,** *{OsT} O güne kadar işitilmedik söz.*|| **yakasına asılmak,** *1. Kavga sırasında yakalayıp bırakmamak. 2. Bir olayın ya da durumun hesabını sormak.*|| **yakasına çökmek,** *Bir kimseyi bir şey için zorlamak; baskı altında tutmak.*|| (birinin) **yakasına sarılmak,** *1. Kavga sırasında yakalayıp bırakmamak. 2. Bir olayın ya da durumun hesabını sormak.*|| (birinin) **yakasına yapışmak,** *1. Kavga sırasında yakalayıp bırakmamak. 2. Bir olayın ya da durumun hesabını sormak.*|| (birini) **yakasından atmak,** *Çeşitli olmadık isteklerle rahatsızlık veren bir kimseyi bir bahane ile uzaklaştırmak; ondan kurtulmak.*|| (birinin) **yakısını bırakmak,** *1. Artık o kimseyi rahatsız etmez olmak. 2. İstediği bir şey için rahatsızlık vermemek; üzerine düşmemek.*|| (birinin) **yakasını bırakmamak,** *Bezdirecek derecede üstüne düşmek; rahat vermemek; ısrar etmek.*|| (birine, bir şeye) **yakasını kaptırmak,** *Kendisini kurtaramayacak biçimde bir işe ya da kimseye bağlanmak.*|| **yakası yırtık,** *{ağız} Utanmaz; arsız.*|| **yaka silkmek,** *Bir kimseden usanarak yakınmada bulunmak; bıkmak; usanmak.*|| **yaka vermek,** *{ağız} (Kadın için) erkeğe cinsel ilişkide teslim olmak.* [DS]|| **yaka yakaya,** *{ağız} Karşı karşıya.* [DS]|| **yaka yakaya gelmek,** *{OsT}* → yaka yakaya olmak.|| **yaka yakaya olmak,** *{eAT} Boğaz boğaza gelmek; birbirinin yakasına yapışarak dövüşmek.*|| **yakaya urmak,** *{eAT} Kıyıya atmak.*|| **yaka yeli,** *{ağız} Kuzeybatı yeli; karayel.* [DS]|| **yakayı dutmak,** *{eAT} Bir tarafa çekilip gitmek.* || **yakayı ele vermek,** *Kaçamayarak ele geçmek; yakalanmak.*|| **yakayı ele vermemek,** *Yakalanmamak; kaçmak.*|| **yakayı kurtarmak,** *1. Gönülsüzce bulunduğu bir işten ayrılmanın yolunu bulmak. 2. Tehlikeli bir işten zarar görmeksizin kurtulmak.*|| **yakayı sıyırmak,** *1. Gönülsüzce bulunduğu bir işten ayrılmanın yolunu bulmak. 2. Tehlikeli bir işten zarar görmeksizin kurtulmak.*

yaka^{2}, [yaka] *{eT} is.* Ücret; icar bedeli; kira karşılığı; icare. [EUTS] [Gabain]

yaka^{3}, [yak-a] *{eT} is.* Şef; reis; iktidar. [Gabain]

yakacak^{1}, **-ğı** [yak-mak > yak-acak] *is.* Isı sağlamak amacıyla yakılarak tüketilen odun, kömür, gaz gibi maddeler; yakıt; mahrukat; yakmaya yarar nesne.

yakacak^{2}, **-ğı** [yak-acak] *{ağız} is.* Türkü, destan. [DS]

yakağan, [yak-mak > yak-āġān يقاغان] *sf.* **1.** *{OsT}* Çok yakan; pek yakan. **2.** *{ağız}* Ṭatarcık. [DS]

yakalama^{1}, [yaka-la-ma] *is.* **1.** Yakalamak eylemi. **2.** *huk.* Suç işlediği sanılan kimsenin yargıç kararı olmaksızın uygulanan koruma yöntemi. **3.** Bir gök cisminin çekim alanına giren bir başka cismi kapması. **4.** Bir şeyi tutma ve ele geçirme eylemi. **5.** Bir hava ya da uzay aracının gönderdiği radyoelektrik dalgalarını algılayabilme. **6.** *spor.* Atılan bir topu bir sporcunun hakimiyeti altına alması.

yakalama^{2}, [yaka-la-ma] *{ağız} sf.* Eğimli. [DS]

yakalamak, [yakā > yakā-lā-mak] *(yaka:la:mak) {eT} gçl. f. [-r]* **1.** Sınırı tutmak. [ETY] **2.** Hudut tayin etmek. [ETY] **3.** Hudutta oturmak; hudutta yaşamak. [ETY] **4.** Tanzim etmek; düzenlemek; düzene koymak. [EUTS] [ETY]

yakalamak, [yaka-la-mak] *gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* **1.** Bir şeyi el ile sıkıca kavramak; tutmak. **2.** Havada ya da yerde hareket hâlindeki bir cismi eliyle, ayağıyla ya da ağzı ile durdurmak; kavramayı başarmak; tutmak. **3.** Birinin gitmesini engellemek; konuşmak için durdurmak; aradığı kişiyi bir yerde bulmak. **4.** Hareket hâlinde ya da kaçan bir kişi ya da hayvanı arkasından yetişerek tutmak; ele geçirmek; derdest etmek. **5.** (Hayvan vb. için) tuzağa düşürmek; avlamak; tutmak. **6.** (Tren, otobüs, uçak vb. için) binmek için tam zamanında yetişmek; kaçırmamak. **7.** (Kişi için) o kimseyi yapmaması gereken veya suç konusu olan bir şeyi yaparken görmek. **8.** (Kişi için) gizlice yaptığı işi durumundan sezmek; farkına varmak. **9.** (Kişi için) gizlice yaptıklarını ortaya çıkarmak. **10.** Arama sonucunda bulmak; rast gelmek. **11.** Ulaşmak; erişmek; onun düzeyine çıkmak. **12.** *spor.* Çeşitli yarışlarda önde giden ve arayı açmış bulunan sporcu ya da ekibe yetişmek. **13.** (Yağmur, fırtına vb. için) birdenbire bastırmak; birden etkisi altına almak; aniden gelmek. **14.** *mecaz.* Bir kimseden yararlanma sağlayacak veya uzun süre kontrolü elinde tutacak bir durumunu belirlemek; anlamak.

yakalan, [yaka-la-n] *{ağız}* *sf.* Sersem. ☞ **yakalan olmak,** *{ağız} Sersemlemek.* [DS]

yakalanış, [yaka-la-n-ış] *is.* Yakalanmak eylemi ve biçimi.

yakalanma, [yaka-la-n-ma] *is.* **1.** Yakalanmak eylemi. **2.** *gök b.* Bir gök cisminin, yakınından geçtiği çok büyük başka bir gök cisminin çekimine kapılarak uydusu durumuna gelmesi.

yakalanmak, [yaka-la-n-mak] *edil. f. [-ır]* **1.** Hakkında yakalamak eylemi gerçekleştirilmek. **2.** Elle tutulmak; ele geçirilmek. **3.** Suç sayılacak bir eylemde bulunurken görülmek; böyle bir davranışı fark edilmek ya da ortaya çıkarılmak. **4.** (Av için) avlanmak; tutulmak; tuzağa düşmek. **5.** (Hastalık için) hastalığa tutulmak; hastalık belirtileri ortaya çıkmak; hasta olmak. **6.** (Yağmur, kar, fırtına vb. için) birden etkisinde kalmak; tutulmak. **7.** Can sıkıcı bir ortamla karşılaşmak. **8.** İstenmeyen birisi ile karşılaşmak. **9.** (Düşünce, görüş, nokta vb. için) üstünde durulmak, irdelenmek; göz önüne alınmak. **10.** [yaka-lan-mak] *gçsz. f.* Yaka sahibi olmak; yakalı hâle gelmek.

yakalatma, [yaka-la-t-ma] *is.* Yakalatmak eylemi.

yakalatmak, [yaka-la-t-mak] *gçl. f. [-ır]* **1.** Yakalamak eylemini yaptırmak. **2.** Kaçan bir hayvan ve insanın yakalanmasını sağlamak; tutturmak. **3.** Hastalığa tutulmasına neden olmak. **4.** Birinin, yapmaması gereken ya da suç sayılan bir eylemi gerçekleştirirken yakalanmasını sağlamak. **5.** Suçluyu ya da suç işlediği sanılan kimseyi ele geçirtmek.

yakalı, [yaka-lı] *sf.* **1.** Yakası olan; yakası bulunan. **2.** Belirtilen nitelikte bir yakaya sahip olan. **3.** *is. {ağız}* İri memeli kadın. [DS] **4.** *{ağız}* Omuzları kanat seviyesinde, manto yakası gibi kürklü bir tür güvercin. [DS] ☞ **yakalı baltacı,** *İmparatorluk döneminde, yalnız önlerini görebilecek şekilde dolama giyen saray baltacılarına verilen ad; teberdaran-ı hassa.*|| **yakalı kamçılılar,** *Deniz ve durgun tatlı sularda yaşayan, kamçısı çevresinde bir yaka bulunan, bakterilerle beslenen bir hücreli kamçılı hayvanlar öbeği, (Choanoflagellata).*

yakalık, -ğı [yaka-lık] *is.* **1.** Erkek gömleklerine iliklenerek tutturulan eğreti yaka. **2.** *{ağız}* Öğrencilerin beyaz yakası. [DS] **3.** *{ağız}* Peçete. [DS] **4.** *{ağız}* Kapı ve pencerenin dayandığı duvar ögesi.[DS] **5.** *{ağız}* Ağların alt ve üst iplikleri. [DS] **6.** *sf.* Yaka yapmaya uygun ya da yaka yapmakta kullanılan.

yakalıklı, [yaka-lık-lı] *sf.* **1.** Yakalığı bulunan. **2.** *is. {ağız}* Takma yakalı gömlek. [DS]

yakalıksız, [yaka-lık-sız] *sf.* Yakalığı olmayan.

yakamoz, [Yun. diakhamos] *is.* Aysız gecelerde görülen, bir kayık veya balık sürüsü geçtiğinde, plankton hâlinde denizlerde yaşayan ateşböceği benzeri *(Noctiluca Milliaris)* adlı canlının vücutlarında bulunan özel bir maddenin sürtünme ile ışık saçmasından oluşan parıltı; yalbırık. ☞ **yakamoz olmak,** *argo. 1. Gizlendiği yer belli olmak. 2. Ele geçmek; yakalanmak.*

yakamozlanma, [yakamoz-la-n-ma] *is.* Yakamozlanmak eylemi.

yakamozlanmak, [yakamoz-la-n-mak] *dönşl. f. [-ır]* (Deniz için) yakamozlar oluşmak; yalbıramak.

yakan, [ak-mak > ak-an > yak-an ?] *{ağız} is.* Çağlayan. [DS]

yakar, [yak-mak > yak-ar] *{ağız} sf.* **1.** Yakıcı; acı. **2.** *is.* Kibrit. [DS]

yakarca, [yak-ar-ca] *(yaka'rca) {ağız} is.* **1.** *zool.* Tatarcık. **2.** Deride oluşan ağrılı, kaşıntılı kabarcıklar; zona. [DS]

yakarı, [yak-mak *(yaklaşmak)* > yak-ar-ı] *is.* Yakarış; dua.

yakarış, [yak-ar-ış] *is.* **1.** Yakarmak eylemi ve biçimi. **2.** Allah'tan bir dilekte bulunurken söylenen söz; dua; yalvarma. *{ağız} (aynı)* [DS] **3.** Kimi dillerde yakarma eylemini anlatan kip. **4.** Eski Roma'da, tanrılar için yapılan toplu tören.

yakarma, [yak-ar-ma] *is.* Yakarmak eylemi.

yakarmak, [yak-mak *(yaklaşmak)* > yak-ar-mak] *gçsz. f. [-ır]* **1.** Bir kimseden bir şeyi ısrarla istemek; yalvarmak. **2.** İsteğini yerine getirilmesi için Allah'a dua etmek; yalvarmak. *{ağız} (aynı)* [DS]

yakasız, [yaka-sız] *sf.* Yakası bulunmayan; yakası olmayan. ☞ **yakasız gömlek,** *1. Yakası olmayan gömlek. 2. mecaz. Kefen. {ağız} (aynı)* [DS]|| **yakasız göynek,** *{ağız}* → yakasız gömlek. [DS]|| **yakasız kalmak,** *{OsT} Pek züğürtlemek.*|| **yakasız mintan,** *Yakasız gömlek.*

yakaşmak, [yak-mak > yak-aş-mak] *{ağız} gçsz. f. [-ır]* Yakışmak. [DS]

yakaza, [Ar. yaḳaẓa يقظه] *{OsT} is.* Uyanıklılık; uyumama.

yakazan, [Ar. yaḳaẓān يقظان] *(yakaza:n) {OsT} sf.* Uyanık; dikkatli.

yakazani, [Ar. yaḳaẓānī يقظانى] *(yakaza:ni:) {OsT} is.* Uyanıklık.

yakazet, [Ar. yaḳāẓet يقاظت] *(yaka:zet) {OsT} is.* Uyanıklık.

yakazi, [Ar. yaḳāẓī يقاظى] *(yaka:zi:) {OsT} is.* Uyanıklar.

yakçırtmak, [yakış-mak > yak(ı)ş-ır-t-mak > yakçır-t-mak] *{eT} gçl. f. [-ur] f.* Düşünmek; tahkik etmek; muhakeme etmek. [EUTS]

yakdulu, [yak-dū-lū يقدولو] *{eAT} sf.* Işıklı; aydınlık; nurlu.

yakdurmak, [yak-dur-mak] *{eT} gçl. f. [-ur]* Ateş yaktırmak. [EUTS]

yakı[1], [yak-ī] *(yakı:) {eT} sf.* Bulaşık. ☞ **yakī yukī,** *(Kişi için) alçak gönüllü ve yaltaklanıcı.* [DLT]

yakı[2], [*eT.* yak-mak *(sürmek)* > yak-ığ > yak-ı] *is.* Bazı hastalıkları iyileştirmek amacıyla bir bez üzerine serilerek vücudun ağrıyan yerlerine yapıştırılan lapa veya macun kıvamında özel eczalı parça. *{ağız} (aynı)* [DS] ⧉ **yakı açmak,** *Tedavi amacıyla bir yarayı açıp işletmek.*|| **yakı ağacı,** *bot. Kabukları yakı olarak kullanılan bir tür defne, (Daphne quidium).*|| **yakı olmak,** *{ağız} Yapışmış gibi yakın olmak.* [DS]|| **yakı otu,** *bot. 1. Küpe çiçeğigillerden, su kıyılarında yetişen bütün yapraklı, kırmızı çiçekli, yüzden çok türü bulunan bir yıllık ya da çok yıllık otsu ya da çalımsı bitki, (Epilobium). {OsT} (aynı) 2. Kökünden yakı yapmakta kullanılan siyah renkli bir sakız elde edilen kalın köklü, sütlü, tüylü ve sarı çiçekli bitkilerin genel adı, (Scorzonera latifolia, S. rigida, S. sosnowskyı). 3. {eAT} Bir tür saz; kındıra; halfa.* || **yakı vurmak,** *Ağrıyan yere yakı yapıştırmak.*

yakı[3], [yak-ı] *{ağız} is.* **1.** Karın ağrısı. **2.** İshal; sürgün. [DS] ⧉ **yakı olmak,** *{ağız} 1. Bayılmak. 2. Sersemlemek. 3. Midesi bozulmak; ishal olmak; kusmak.* [DS]

yakı[3], [yak-ı] *{ağız} is.* Pekmez ve yağ ile yapılan ve loğusalara yedirilen bir tatlı. [DS]

yakı[4], [yak-mak > yak-ı] *{ağız} is.* **1.** Ağıt. **2.** Türkü. [DS]

yakıcak, -ğı [yak-acak] *{ağız} is.* Yakacak. [DS]

yakıcı[1], [yakı-cı] *is.* **1.** Yakı yapan ya da satan kimse. **2.** *{ağız}* Cerrah. [DS]

yakıcı[2], [yak-ıcı] *sf.* **1.** Yakma özelliği taşıyan; yakan. **2.** Çok sıcak olan. **3.** Başka bir madde ile birleşerek o maddenin yanmasını sağlayan. **4.** *mecaz.* İnsanı duygulandıran; içe işleyen; etkili; duygulu. **5.** Çok güçlü. **6.** *is.* Hava almadan çalışan bir iticide oksijen sağlayan madde; yakıcı niteliği olan madde; yakıcı madde.

yakıcılık[1], **-ğı** [yakı-cı-lık] *is.* Yakı yapma veya satma işi.

yakıcılık[2], **-ğı** [yak-ıcı-lık] *is.* Yakıcı olma durumu; yakıcı olan şeyin niteliği.

yakığ, [yak-mak *(dokunmak, bulaşmak)* > yak-ığ] *{eT} is.* Yakı. [DLT]

yakılanmak, [yakı-la-n-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ur]* **1.** Birine tutulmak; sevmek; âşık olmak. **2.** Alışmak; sevgi ile bağlanmak. **3.** Özlenmek. [DS]

yakılma, [yak-ıl-ma] *is.* Yakılmak eylemi.

yakılmak[1], [yak-mak[1] > yak-ıl-mak] *edil. f. [-ır]* **1.** *{ağız}* (Kına, vb. için) sürülmek. [DS] **2.** *{eAT}* Yapıştırılmak.

yakılmak[2], [yak-ıl-mak] *edil. f. [-ır]* **1.** Yakmak eylemi yapılmak. **2.** Alev alması, tutuşması sağlanmak. **3.** Ateşte yakılarak yok edilmek. **4.** Ateşe atılmak. **5.** *dönşl. f. {eAT}* Yanmak.

yakılmak[3], [yak-mak[3] > yak-ıl-mak] *{eT} dönşl. f. [-ur]* **1.** Yakın gelmek; yaklaşmak. [EUTS] [Gabain] **2.** Dokunmak. [ARAT] **3.** *{OsT}* Çok üzülmek; son derece mahzun olmak. **4.** *{OsT}* Derin bir sevgi duymak. **5.** *edil. f.* Dokunulmak; yaklaşılmak. [DLT] **6.** Yaklaştırılmak. [EUTS] [Gabain] **7.** *{ağız}* (Türkü, hava, ağıt vb. için) olay ya da kişiye uygun türkü uydurulmak; yapılmak; söylenmek. [DS]

yakılmak[4], [yak-ıl-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* (Yanmak fiili ile birlikte ikileme olarak) dert yanmak; sızlanmak. [DS]

yakılman, [yak-ıl-man] *{ağız} sf.* Yaramaz; haylaz. [DS]

yakım, [yak-mak[3] > yak-ım] *is.* **1.** Yakma işi. **2.** *{ağız}* Bir olay üzerine söylenmiş türkü. [DS] **3.** *sf.* (Kına, yakı vb. için) bir kerede uygulanacak kadar. ⧉ **yakım yakmak,** *{ağız} 1. Ağıt yakmak. 2. Önemli olaylar, sevgiler üzerine türkü yapmak; türkü yakmak.* [DS]

yakımak, [yak-ı-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r]* Yakınmak; dert yanmak. [DS]

yakımcı, [yak-ım-cı] *{ağız} is.* Türkü yakan kimse. [DS]

yakımsak, -ğı [yak-ım-sak] *{ağız} sf.* Cana yakın; çabuk alışan; uysal. [DS]

yakın, [*eT.* yak-mak[3] > ya-k-ın] *sf.* **1.** Az bir uzaklıkla ayrılmış bulunan; uzak olmayan. *{eT} (aynı)* [ARAT] [DLT] [EUTS] [KB] [Üç İtigsizler] **2.** *{eT}* Civarında; yaklaşık. [Bahşayiş] **3.** Aralarında sıkı ve sıcak bir ilişki bulunan. **4.** Önemsiz ve küçük değişikliklerle birbirinden ayrılan. **5.** Başka bir şeyle ortak yönleri oldukça fazla olan; benzeyen; andıran. **6.** Erişilmesine az kalmış olan. **7.** Olması zaman bakımından yaklaşmış olan. **8.** Oluşu geçmiş zaman bakımından çok geride ya da eski olmayan. **9.** Gerçekleşme olasılığı oldukça yüksek olan. **10.** *is.* Aralarında sıkı bir ilişki bulunan kişilerden her biri; arkadaş; dost; akraba. **11.** Uzak olmayan yer. **12.** *zf.* Yakın olarak; uzak olmayarak. ⧉ **yakın akraba,** *Birinci derecede yakınlığı olan akraba.*|| **yakın anlamlı,** *dbl. (Kelimeler için) aralarında az bir anlam ayrılığı bulunan.*|| **yakın anlamlılık,** *dbl. Yakın anlamlı olma durumu.*|| **yakın benzeşme,** *dbl. Bir kelimede yan yana gelen iki ünsüzün benzeşmesi. bilet-ci > biletçi, Alsancak-**dan** > Alsancak'tan.*|| **yakın benzeşmezlik,** *dbl. Bir kelimede yan yana bulunan aynı ya da yakın iki ünsüzden birinin değişikliğe uğraması olayı. aş-çı > ahçı, attar > aktar.*|| **Yakın Çağ,** *Fransız devriminden (1789) günümüze kadar gelen dönem.*|| **yakın destek,** *as. Muharebede düşmanla savaşa tutuşan düşmana çok yakın birliğe ateşle yardımda bulunmak.*|| **yakın destek ateşi,** *as. Destek sağlayan birliklerin, desteklenen birlik için tehdit oluşturan düşman kuvvetlerini susturmak, tahrip etmek amacıyla giriştikleri ateş etme eylemi.*|| **Yakın Doğu,** *Mısır, Suriye, Filistin, Ürdün; Lübnan gibi Akdeniz'in doğu kıyısında bulunan ülkelere verilen*

isim.|| **yakın dost,** *İçten, samimi ve yalın kimse.*|| **yakın getürmek,** *{eAT} Yaklaştırmak.*|| **yakın gitmek,** *{ağız} Cinsel ilişkide bulunmak.* [DS]|| **yakın göçüşme,** *dbl. Kelime içinde birbirine yakın düşen ünsüzlerin yer değiştirmesi olayı, çömlek > çölmek, köprü > körpü.*|| **yakın ilişki,** *bilş. Kişiler arasında içten gelerek kurulan dostça ilişki.*|| **yakın irmek,** *{OsT} Yaklaşmak.*|| **yakınlar arası cinsel ilişki,** *psikol. Birbiri ile evlenmesi yasak olan kişiler arasında görülen sapık cinsel ilişki.*|| **yakın olmak,** *{OsT} Yaklaşmak.*|| **yakın sesli,** *dbl. Benzer sesli.*|| (birini) **yakın takibe almak,** *denetlemek amacıyla her an gözetim altında tutmak; sürekli izlemek.*|| **yakın türler,** *biy. Birbirine benzerlik gösteren, aralarında yakınlık ilişkisi bulunma ihtimali bulunan türler.*|| **yakın varmak,** *{eAT} 1. Yaklaşmak. 2. Cinsel ilişkide bulunmak.*|| **Yakın Zaman,** *On bin yıl önce başlamış bulunan ve Pleistosen'den sonra gelen yakın jeolojik zaman; Holosen.*

yakıncak, [yakın-cak يقنجاق / ياقنجاق] *{eAT} zf.* Pek yakın; çok yakın; yakıncacık.

yakında, [yakın-da] *sf.* **1.** Yakın bir yerde. **2.** *zf.* Kısa süre sonra; çok geçmeden. **3.** Son günlerde; yakın geçmişte.

yakından, [yakın-dan] *zf.* **1.** Yakın bir yerden; yakın olarak. **2.** *mecaz.* Çok dikkatle ve titiz olarak. ⊟ **yakından bilmek,** *Belirleyici özellikleri ile iyice tanımak; çok iyi bilmek.*

yakıngörmez, [yakın+gör-mez] *is. tıp.* Cisimden göze gelen ışınların ağ tabakanın gerisinde görüntü oluşturmasından dolayı bulanık görmeye sebep olan bir göz hastalığı; hipermetrop.

yakını, [yakın-mak[1] > yak-ın-ı] *is.* Şikâyet; yakınma.

yakınıcı, [yakın-mak[1] > yak-ın-ı-cı] *sf.* Şikâyetçi.

yakınış, [yakın-mak > yak-ın-ış] *is.* Yakınmak eylemi ve biçimi.

yakınlamak, [yakın-la-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Konuk gitmek. [DS]

yakınlar, [yakın-lar] *is.* Yakın yerler; çevre; civar.

yakınlarda, [yakın-lar-da] *is.* **1.** Bu çevrede; yakın yerlerde; etrafta. **2.** *zf.* Yakın geçmişte; son zamanlarda.

yakınlaşım, [yakın-la-ş-ım] *is. folk.* İki ayrı halk kültürünün zamanla birbirine benzemesi.

yakınlaşma, [yakın-la-ş-ma] *is.* **1.** Yakınlaşmak eylemi. **2.** İyi ilişki; yakınlık.

yakınlaşmak, [yakın-la-ş-mak] *işteş. f. [-ır]* **1.** Yakın duruma gelmek; yakına gelmek; yaklaşmak. **2.** Daha kalıcı ve dostça ilişkiler kurmak; aradaki ilgi, sevgi daha güçlü ve kalıcı durum almak.

yakınlaştırma, [yakın-la-ş-tır-ma] *is.* Yakınlaştırmak eylemi.

yakınlaştırmak, [yakın-la-ş-tır-mak] *gçl. f. [-ır]* **1.** Yakınlaşmak eylemini gerçekleştirmek; yakın bir durum almasını sağlamak; yakın duruma getirmek. **2.** (Taşıt, ulaşım aracı vb. için) hızlı ulaşım nedeniyle çok yakınmış izlenimi vermek. **3.** *mecaz.* Aralarında sıkı bir dostluk ya da duygusal ilişkiler kurmaya, uzlaşmaya neden olmak.

yakınlıcık, [yakın-lı-cık يقين ليجق] *{OsT} is.* Yakınlık. ⊟ **yakınlıcık etmek,** *{OsT} Yakınlık göstermek.*

yakınlık, -ğı [yakın > yakın-lık] *is.* **1.** Yakın olma durumu. *{eT} (aynı)* **2.** Yakın olan şeyin özelliği. **3.** Aynı anda gözlemlenen iki şey arasında görülen birleştirici ilgi; benzerlik; ortaklık. **4.** Akrabalık ilişkisi. **5.** Duygusal bağ; gönül birleşmesi. **6.** *biy.* Yakın iki tür arasındaki benzerlik. **7.** *fel.* İki ve daha çok kavram arasındaki anlam benzerliği. **8.** *{ağız}* Cinsel ilişki. [DS] ⊟ **yakınlık durumu,** *Yakın olma durumu.*|| (birine) **yakınlık duymak,** *O kimseye karşı ilgi duymak; kanı kaynamak; duygusal olarak bağlanmak; sevgi beslemek.*|| **yakınlık eylemi,** *dbl. -e yapılı bir zarf fiile yazmak yardımcı fiilini getirmek suretiyle yapılan ve fiilin belirttiği eylemin olmasına çok az kaldığını ifade eden birleşik fiil. kal-a-yaz-mak.*|| **yakınlık fiili,** *dbl. Yakınlık eylemi.*|| (...den) **yakınlık görmek,** *Sevgi ve ilgiyle karşılanmak; itibar edilmek.*|| (birine) **yakınlık göstermek,** *1. İlgiyle karşılamak; sevgi, saygı göstermek; ilgilenmek; alakadar olmak. 2. {ağız} Cinsel ilişkiye rıza göstermek.* [DS]|| **yakınlık kılmak,** *{eAT} {OsT} Cinsel ilişkide bulunmak.*|| **yakınlık kurmak,** *İlgi göstermek; destek vermek; sıkı ilişki içinde bulunmak.*

yakınma[1], [yak-ın-ma] *is.* **1.** Yakınmak[1] eylemi ve durumu. **2.** Bir kimseden, durumdan duyulan huzursuzluğu belirtme; şikâyet.

yakınma[2], [yak-ın-ma] *is.* **1.** Yakınmak[2] eylemi ve durumu. **2.** Bedeninin bir yerine bir şey sürme.

yakınmak[1], [yak-ın-mak] *dönşl. f. [-ır]* **1.** Durumundan hoşnut olmadığını sürekli olarak dile getirmek; şikâyetçi olmak, *(1955)*. **2.** Sızlanmak; sızlanarak anlatmak; şikâyet etmek; şikâyetçi olmak.

yakınmak[2], [yak-ın-mak] *dönşl. f. [-ır] [OsT. -ur]* (Kına, yakı vb. için) vücudunun herhangi bir yerine sürünmek. *{eAT} {ağız} (aynı)* [DS]

yakınsak, -ğı [yakın-sa-k] *sf.* Aynı noktaya yönelen; gittikçe yaklaşan; mütekarip.

yakınsaklık, - ğı [yakın-sa-k-lık] *is.* Yakınsak olma durumu.

yakınsama, [yakın-sa-ma] *is.* **1.** Yakınsamak eylemi ve durum. **2.** *fiz. mat.* Aradaki açı gittikçe küçülerek kesişmeden sonsuz küçüklüğe yaklaşma.

yakınsamak, [yakın-sa-mak] *gçsz. f. [-r] [-s(ı)-yor]* **1.** Yakınsak durum almak. **2.** Bir şeyin oluşunu ya da ortaya çıkışını yakın bir gelecekte sanmak; olmasını yakın görmek. **3.** *mat.* (Değişken bir büyüklük için) hiçbir zaman ulaşmamak kaydıyla, durağan bir büyüklüğe sürekli yaklaşmak.

yakıntı, [yak-ıntı] *is.* Yakılan bir şeyin geriye kalan artıkları.

yakış[1], [yak-ış] *is.* Yakmak eylemi ve biçimi.

yakış[2], [yağ-ış / yak-ış] *{eT} is.* **1.** Yağlı olan şey. [EUTS] **2.** Kurban; kurban aşı. [EUTS] [Gabain]

yakış[3], [yañ-ış] *{ağız} is.* Yün işlerinde motif. [DS]

yakışaklı, [yakış-ak-lı یاقشاقلی] *{OsT} sf.* Pek uygun; yeğ; evla.

yakışık, -ğı [yak-ış-ık یاقشق] *is.* **1.** Uygun düşme; uygun olma; uygunluk; yaraşma; münasip; mütenasip. *{OsT} (aynı)* **2.** Yakışıklı genç. ⊡ **yakışık almak,** *Uygun düşmek; yaraşmak.*|| **yakışık almamak,** *Uygun düşmemek; yerinde olmamak; münasebetsiz düşmek.*

yakışıklı, [yak-ış-ık-lı] *sf.* (Erkek için) davranışları, giyimi, kuşamı göze hoş görünen; gösterişli; güzel.

yakışıklılık, -ğı [yak-ış-ık-lı-lık] *is.* Yakışıklı olma durumu; yakışıklı bir kişinin niteliği.

yakışıksız, [yak-ış-ık-sız] *sf.* **1.** Yere ve zamana uygun düşmeyen; münasebetsiz; uygunsuz; çirkin. **2.** (Erkek için) çirkin. ⊡ **yakışıksız kaçmak,** *Yere ve zamana uygun düşmemek; çirkin kaçmak; münasebetsiz görünmek; çirkin olmak; yakışık almamak.*

yakışıksızlık, -ğı [yak-ış-ık-sız-lık] *is.* Yakışıksız olma durumu; uygunsuzluk; münasebetsizlik; çirkinlik.

yakışma, [*eT.* yak-mak *(hoşa gitmek)* > yak-ış-ma] *is.* Yakışmak eylemi.

yakışmak[1], [yak-mak *(yaklaşmak)* > yak-ış-mak یقشمق] *{eT} {OsT} dönşl. f. [-ur]* **1.** Yaklaşmak; yakına gelmek; dokunmak. [ARAT] [KB] **2.** Meyletmek.

yakışmak[2], [ya-k-mak *(hoşa gitmek)* > yak-ış-mak] *{eT} işteş. f. [-ır] [eT. -ur]* **1.** Uyuşmak. [KB] **2.** Birbirine uygun olmak; birlikte iyi durmak; uymak. **3.** *dönşl. f.* (Kılık, kıyafet için) bir kimsenin üzerinde iyi durmak; güzel göstermek. **4.** (Davranış için) durum ve konuma uygun olmak; iyi karşılanır olmak; yaraşmak; münasip olmak.

yakışmak[3], [yak-mak *(sürmek)* > yak-ış-mak] *{eT} işteş. f. [-ur]* Birlikte yakı yakmak. [DLT]

yakıştırma, [yak-ış-tır-ma] *is.* **1.** Yakıştırmak eylemi. **2.** *ed.* Halk hikâyecilerinin unuttukları bölümler için uydurdukları kahraman ya da olaylar.

yakıştırmaca, [yak-ış-tır-ma-ca] *is.* **1.** Herhangi bir sebeple ortaya atılan gerçek olmayan söz. **2.** *sf.* Yakıştırma olan.

yakıştırmak[1], [yak-ış-tır-mak] *gçl. f. [-ır]* **1.** Yakışmasını sağlamak; yakışmak eylemini gerçekleştirmek. **2.** Yakışacak duruma getirmek. **3.** *mecaz.* Bir davranış ya da sözün bir kimseye ait olabileceğini ummak; bir durum ya da niteliğin bir kimsede bulunduğunu düşünmek; üstüne atmak; ona yormak; yüklemek. **4.** Bir söz ya da davranışı duruma uygun bulmak; iyi karşılamak; münasip bulmak. **5.** (Kişiler için) birbirine uygun bulmak; uyumlu çift oluşturabileceklerini tahmin etmek; birini birine uygun görmek; mehel görmek; münasip görmek. **6.** Gerçek olmayan bir şeyi gerçekmiş süsü vererek anlatmak; uydurmak. **7.** *argo.* İş güç arasında biraz içki içivermek.

yakıştırmak[2], [yak-ış-tır-mak یقشدرمق] *{eAT} gçl. f. [-ur]* Yaklaşmak.

yakıştırmak[3], [yak-mak > yak-ış-tır-mak] *{ağız} gçl. f. [-ır]* Önemli olay, sevgi, ayrılık, acı gibi durumlar için türkü yapmak; ağıt düzmek. [DS]

yakıt, [yak-mak > yak-ıt] *is.* Hava, oksijen ya da birleşiminde oksijen bulunan bir cisim ile karşılaştığında yanarak ısı veren odun, kömür, mazot vb. madde; yakacak; mahrukat, *(1944).* ⊡ **yakıt deposu,** *Yakıt depo edilen yer.*|| **yakıt göstergesi,** *Depodaki yakıtın miktarını göstermeye yarayan alet.*|| **yakıt parası,** *Konutlarda ısınma giderlerini karşılamak için ödenen aylık ücret.*

yakıtçı, [yak-ıt-çı] *is.* Yakıt satıcısı.

yakıtmak, [yak-ıt-mak] *{ağız} gçl. f. [-ır]* (Hayvan için) sulamak. [DS]

yakızlamak, [yak-mak > yak-ız-la-mak] *gçl. f. [-r] [-l(ı) -yor]* Sigarasını yakmak.

yakin, [Ar. yaḳn > yaḳīn یقین] *(yaki:n, k kalın söylenir) {OsT} is.* **1.** Eksiksiz, kesin ve sağlam bilgi. **2.** Herhangi bir kuşkuya yer bırakmayacak biçimde bilme.

yakinen, [Ar. yaḳīn > yaḳīnen یقیناً] *(yaki:nen, k kalın söylenir) {OsT} zf.* (Bilgi ve bilme için) sağlam ve kesin olarak; iyice; şüphesiz; mutlak.

yakinî, [Ar. yaḳīn > yaḳīnī / yaḳīniyye یقینی / یقینیه] *(yaki:ni:, k kalın söylenir) {OsT} sf.* Kesin ve sağlam bilgi ile ilgili.

yakiniyat, [Ar. yaḳīnī>yaḳīniyāt یقینیات] *(yaki:niya:t, k kalın söylenir) is.* Sağlam olarak bilinen şeyler.

yaklanmak, [yak-la-n-mak یقلنمق] *{eAT} dönşl. f. [-ur]* Yaklaşmak.

yaklaşık, -ğı [yak-la-ş-mak > yak-la-ş-ık] *sf.* **1.** Yaklaşmış durumda olan. **2.** Gerçek değeri ya da miktarı değil de ondan biraz az veya çok olabilen; bir tahmin sonucu olan; herhangi bir kesinlik taşımayan; aşağı yukarı; takribî, *(1944).* ⊡ **yaklaşık bilgi,** *Bilimsel bakımdan gerçeklik taşımasına rağmen, bilimsel verilerdeki yeni gelişmelere göre tekrar gözden geçirilmesi, geliştirilmesi gereken bilgi.*|| **yaklaşık değer,** *Bir niceliğin gerçek tutarından az ya da artık olan değer.*

yaklaşıklık, -ğı [yak-la-ş-ık-lık] *is.* **1.** Yaklaşık olma durumu. **2.** Aranılan fakat gerçek değeri elde edilemeyen rakamı bulmak için yapılan yaklaşık değerlendirme.

yaklaşılma, [yak-la-ş-ıl-ma] *is.* Yaklaşılmak eylemi.

yaklaşılmak, [yak-la-ş-ıl-mak] *edil. f. [-ır]* **1.** Yaklaşmak eylemi yapılmak. **2.** Yanma, yakınına gelinmek. **3.** Yakınlık kurulmak. **4.** İletişim kurulmak; ilişki kurulmak. **5.** (Kişi, olay ve konu için) belli biçimde ele alınmak; öyle değerlendirilmek.

yaklaşım, [yak-la-ş-ım] *is.* **1.** Yaklaşmak eylemi. **2.** Bir konu veya sorunu ele alma biçimi; bakış.

yaklaşma, [yak-la-ş-ma] *is.* Yaklaşmak eylemi; iktiran. ⧉ **yaklaşma eylemi,** *Yakınlık eylemi.*|| **yaklaşma fiili,** *Yakınlık eylemi.*|| **yaklaşma görünümü,** *dbl. "Neredeyse, az kaldı" anlamı vermek üzere aynı fiilin biri belirli geçmiş, ikincisi gelecek zaman çekimi ile kurulmuş kelime grubunun taşıdığı anlam özelliği. "düştü düşecek"*

yaklaşmak, [yak-la-ş-mak] *gçsz. f. [-ır]* **1.** Aradaki uzaklığı azaltacak ya da kaldıracak biçimde bir şeye, bir yere ya da birine doğru ilerlemek; yakın gelmek; yanına varmak; yakınlaşmak. **2.** (Belirlenen ya da beklenen zaman, tarih için) süre azalmak; vakit gelmek üzere olmak; gerçekleşmek üzere olmak. **3.** Belli bir sınıra veya duruma varmak; amaca ulaşmak üzere olmak. **4.** (Ses için) daha iyi duyulacak kadar yakına gelmiş olmak. **5.** (Kişi ya da topluluk için) yakınlık kurmak; ilişkiye girmek; iletişim kurmak. **6.** (Konu ya da sorun için) belli biçimde ele almak; öyle değerlendirmek; öyle yorumlamak. **7.** Bir şeyi andırmak; ona yakın biçimde olmak; benzemek; uygun olmak. **8.** Cinsel ilişkiye girmek.

yaklaştırıcı, [yak-la-ş-tır-ıcı] *sf.* Yaklaştırmayı sağlayan; yaklaştıran. ⧉ **yaklaştırıcı kas,** *biy. 1. Bir yapıyı, diğer yapıya yaklaştıran kas. 2. İki çenetli yumuşakçalarda kavkının kapanmasını sağlayan kas.*

yaklaştırım, [yak-la-ş-tır-ım] *is.* **1.** Yaklaştırmak eylemi. **2.** *mat.* Yaklaşıklık.

yaklaştırma, [yak-la-ş-tır-ma] *is.* Yaklaştırmak eylemi.

yaklaştırmak, [yak-la-ş-tır-mak] *gçl. f. [-ır]* **1.** Yaklaşmak eylemini yaptırmak. **2.** Yaklaşmasını, yakına gelmesini sağlamak; yakın duruma getirmek; kendisi ile o şey arasındaki uzaklığı gidermek, azaltmak. **3.** Bir kişinin bir yere ya da birine yakın olmasını sağlamak. **4.** Belirlenen zamanın süresini azaltmak. **5.** (Kişiler ve topluluklar için) aralarındaki ilişkiyi geliştirmek; uzlaşmalarına yardımcı olmak.

yaklık, [yak *(yakın)* > yak-lık] *{eT} is.* Yakınlık. [KB]

yakma[1], [yak-ma] *is.* **1.** Yakmak eylemi. **2.** *{ağız}* Dağlama. [DS] **3.** *sf.* Yakılarak meydana getirilmiş olan. ⧉ **yakma resim,** *Dağlama resim.*

yakma[2], [yak-ma] *{ağız} is.* Türkü; ağıt; destan. [DS]

yakma[3], [yak-ma] *{ağız} is.* Şarbon; kara çıban. [DS]

yakmaca, [yak-maca] *{ağız} is.* Şarbon. [DS]

yakmaç, -cı [yak-maç] *is.* Sıvı yakıtı, kolayca yanabilecek biçimde küçük zerreciklere ayırarak püskürten aygıt; brülör.

yakmak[1], [yak-mak] *{eT} gçl. f. [-ar]* **1.** *{eT}* Sürmek; yağlamak; meshetmek; kına vb. yakmak. [DLT] [EUTS] [Nevâyî] **2.** Dokunmak. *{eT}* [ARAT] [DLT] [EUTS] [Gabain] **3.** *{eT}* Kendini ovmak. [Gabain] **4.** *{ağız}* (Kına, yakı vb. için) bedeninin bir bölümüne uygulamak; koymak; sürmek. [DS]

yakmak[2], [*eT.* yā-mak > ya-k-mak] *gçl. f. [-ar]* **1.** Ateş oluşturmak. **2.** Alev almasını sağlamak; tutuşturmak. *{eT} (aynı)* [Bahşayiş] [Mühennâ] **3.** Ateşin etkisi ile yok etmek ya da zarar vermek. **4.** Güçlü ısı etkisi ile birinin bedenini yaralamak; acı vermek. **5.** (Lamba, mum gibi ışık kaynağı için) aydınlatmasını, ışık vermesini sağlamak. **6.** (Soba, ocak gibi ısı kaynağı için) ısıtma işinin başlamasını, işlemesini sağlamak. **7.** Isı etkisi ya da kimyasal etkisi ile bozmak; zarar vermek; yok etmek. **8.** (Yakacak için) ısı ya da ışık enerjisi elde etmek amacıyla tüketmek. **9.** Kavurucu sıcaklık etkisi ile deride yanıklar ya da yaralar oluşmak. **10.** (Biber vb. acı için) keskin, sert, ısırıcı bir duyum uyandırmak. **11.** (Keskin koku vb. için) genizde yakıcı bir duyuma neden olmak. **12.** (Soğuk, ayaz vb. için) cildini sızlatacak kadar üşütmek; çok üşütmek. **13.** (Güneş, don vb. için) bitkileri kurutmak ya da dondurmak. **14.** *mecaz.* Büyük bir zarar vermek. **15.** *mecaz.* Güçlü bir sevgi uyandırmak. **16.** *mecaz.* Ateşli silahla vurmak. **17.** *mecaz.* Büyük bir yıkıma uğratmak; mahvetmek. **18.** Güneşin etkisi ile teninin esmerleşmesini sağlamak; karartmak. **19.** Geçerliliğini yitirtmek. **20.** (Mermi için) ateşlemek. **21.** (Besin için) enerjiye dönüştürmek. **22.** (Güneş için) çok sıcak olmak. **23.** Acıtmak. **24.** *{ağız}* Oyunda yenmek veya oyun dışı yapmak. [DS] ⧉ **yakıp yıkmak,** *Çok büyük zarar vermek; harap etmek.*

yakmak[3], [yak-mak] *{eT} gçsz. f. [-ar]* **1.** Yaklaşmak. *{OsT} (aynı)* [ARAT] [DLT] [ETY] [EUTS] [Gabain] [KB] **2.** Hoşa gitmek; yakışmak. [EUTS] **3.** İz bırakmak; tesir etmek; isnatta bulunmak. [Nevâyî] **4.** *{ağız}* (Türkü, ağıt vb. için) bir duyguyu dile getirmek için beste yapmak; düzenlemek; söylemek. [DS] **5.** *{eAT}* Yaklaştırmak. **6.** *{ağız}* Isındırıp sevdirmek; alıştırmak. [DS]

yakmalık, -ğı [yak-ma-lık] *is.* Yakmak için ayrılmış madde; yakacak.

yakmuk, -ğu [yak-muk] *{ağız} is.* Asma yaprağı. [DS]

yakrı, [yā / yāk > yak-rī] *(yakrı:) is.* Yağ; iç yağı; yağlı. [DLT] [EUTS] [Gabain]

yakrıkan[1], [yakrī > yakrı-kān] *(yakrıka:n) {eT} is.* Buz yağı. (?) [DLT]

yakrıkan[2], [yakrī > yakrı-kān] *(yakrıka:n) {eT} is.*

Fındık büyüklüğünde kırmızı meyvesi olan bir bitki. [DLT]

yakrılanmak, [yakrī-la-n-mak] *{eT} dönşl. f. [-ur]* Yağlanmak; şişmanlamak. [DLT]

yakru, [yak-mak > yak-ur-mak > yak(u)r-rū] *(yakru:) {eT} is.* Çevre; yakınlık. [DLT]

yaksa, [Sansk. yaksa] *{eT} is.* Şeytan; bir cins şeytan. [EUTS] [Gabain]

yaksun, [yaksun / buhsum] *{eT} is.* Arpa şırası. [Mühennâ]

yakşa, [Sansk. yaksa] *{eT} is.* Şeytan. [EUTS]

yakşak, -ğı [yañşa-k] *{ağız} sf.* Geveze; boşboğaz. [DS]

yakşı, [yak-ış-mak > yak(ı)ş-ī / yaḫşī یاقشی] *(yakşı:) {eT} {eAT} sf.* İyi; güzel; alâ. [EUTS]

yakşıçı, [yakşı-çı] *{eT} is.* İdareci. [EUTS]

yakşi, [*eT.* yakşi] *sf.* Yahşi.

yaktı, [yak-mak > yak-tī] *(yaktı:) {eT} is.* Aydınlık. [Mühennâ]

yaktılık, -ğı [yaktı-lık] *is.* **1.** *{eT}* Aydınlık veren nesne; aydınlatma aracı. [Mühennâ] **2.** *{ağız}* Yakacak. [DS]

yaktırma, [yak-tır-ma] *is.* Yaktırmak eylemi.

yaktırmak[1], [yak-tır-mak] *gçl. f. [-ır]* Yakmak eylemini yaptırmak.

yaktırmak[2], [yak-tır-mak] *gçl. f. [-ır]* (Yakı, kına vb. için) uygulatmak; sürdürmek.

yaktin, [Far. yaḳṭīn یقطین] *(yakti:n, t kalın söylenir) {OsT} is. bot.* Kavun, karpuz gibi yere uzanıcı bitkiler.

yakturmak[1], [yak-mak > yak-tur-mak] *{eT} gçl. f. [-ur]* **1.** Yakına getirmek; yaklaştırmak. [ARAT] **2.** Kolay yararlanılır duruma getirmek. [ARAT]

yakturmak[2], [yak-mak > yak-tur-mak] *{eT} gçl. f. [-ur]* **1.** Dokundurmak. [DLT] **2.** (Yakı için) yaktırmak. [DLT]

yakturmak[3], [yak-mak > yak-tur-mak] *{eT} gçl. f. [-ur]* Ateş yaktırmak; tutuşturtmak. [DLT]

yaku[1], [yağ-mak > ya-kū] *(yaku:) {eT} is.* **1.** Yağmurluk. [DLT] **2.** Çevrilmiş kürk. [Mühennâ]

yaku[2], [yak-mak > yak-ī / yakü یاقو] *(yaku:) {eT} {OsT} {ağız} is.* Yakı. [Bahşayiş] [DS] ⊡ **yaku urmak,** *{OsT} Yakı basmak; dağlamak.*

ya'kub, [İbr. yakob > Ar. yaʿḳūb یعقوب] *(ya-ku:b)sf.* **1.** Tanrı tarafından korunan. **2.** *is.* Erkek keklik. **3.** *öz. is.* Yusuf peygamberin babası olup başına gelenlerden dolayı edebiyatta üzüntü ve kaygının sembolü olmuş bir peygamber.

Ya'kubî, [Ar. yaʿḳūbī یعقوبی] *(ya-ku:bi:) {OsT} sf.* Hz. İsa'nın insan olduğunu ve Allah'ın birliğini savunan Yakub adında bir piskoposun çıkardığı bir Hristiyan mezhebinden olan.

yakud, [Ar. yāḳut یاقوت] *{eT} is.* Yakut. [EUTS]

yakurmak[1], [ya-k-mak *(yaklaşmak)* > yak-ur-mak] *{eT} gçl. f. [-ur]* Yaklaştırmak. [ARAT] [DLT] [KB] [Mühennâ]

yakurmak[2], [yak-ur-mak] *{eT} gçsz. f. [-ur]* Sık sık solumak; yüksek bir solumaya tutulmak. [DLT]

yakuru, [yak-mak *(yaklaşmak)* > yak-ur-mak > yak-ur-ū] *(yakuru:) {eT} zf.* **1.** (Yer ve zaman için) yakın. [EUTS] **2.** Çevre; yakınlık. [ARAT] **3.** Biraz evvel. [Gabain]

yakut, [Ar. yāḳūt یاقوت] *(ya:ku:t) {eT} {OsT} is. min.* **1.** Billurlaşmış alümin türünden meydana gelen pembeden koyu kırmızıya kadar değişik renklerde saydam ve değerli taş. [KB] **2.** *sf.* Yakuttan yapılmış ya da yakut ile süslenmiş. **3.** *argo.* Bir tür uyuşturucu madde; metamfetamin. ⊡ **yākūte-i sahrā,** *tasvf. Bütün kişilik; arş-ı ala; nefs-i külliye.*|| **yākūt-i ādî,** *{OsT} Zımpara taşı.*|| **yākūt-i ahmer,** *{OsT} 1. Kırmızı yakut. 2. mecaz. Şarap.*|| **yākūt-i asfer,** *{OsT} Sarı yakut.*|| **yākūt-i cigerî,** *{OsT} Kırmızılığı siyaha çalan bir çeşit yakut.*|| **yākūt-i gürgânî,** *{OsT} Gürgân şehrinde çıkan bir taş.*|| **yākūt-i hām,** *{OsT} 1. İşlenmemiş yakut. 2. mecaz. Güzelin dudağı.*|| **yākūt-i kebūd,** *{OsT} Mavi yakut; gök yakut.*|| **yākūt-i lāciverdî,** *{OsT} Mavi yakut.*|| **yākūt-i revān,** *{OsT} 1. Akan yakut. 2. mecaz. Gözyaşı. 3. mecaz. Kırmızı şarap. 4. mecaz. Kan.*|| **yākūt-i rümmānî,** *{OsT} 1. Nar tanesi gibi yakut. 2. En değerli yakut.*|| **yākūt-i serbeste,** *{OsT} 1. Bağlı olan yakut. 2. mecaz. Güzelin ağzı; kapalı dudağı.*|| **yākūt-i zerd,** *{OsT} 1. Sarı renkli yakut. 2. mecaz. Güneş.*

Yakutça, [yakut-ça] *is.* Yakutlar tarafından konuşulan Türk dili.

yakzan, [Ar. yaḳaẓa > yaḳẓān یقظان] *(yakza:n) {OsT} sf.* Uyanık.

yal[1], [yalb / yal / yalp / yılb / yılp *(yans.)*] *is.* Birdenbire parıldamayı, yanmayı, ışık saçmayı anlatan kök. *yal-a-mık, yal-ap yalap*

yal[2], [yal یال] *is.* **1.** Kepek, su ve tuz ile hazırlanan inek ve köpek çorbası. *{OsT} {ağız} (aynı)* [DS] **2.** *{ağız}* İçine yal konulan oyuk kütük. [DS] ⊡ **yala dönmek,** *{ağız} Tadı kaçmak; yavanlaşmak.* [DS]|| **yal dostu,** *{ağız} Yiyip içme karşılığında dostluk gösteren kimse.* [DS]|| **yal gibi,** *1. (Soğuk içecekler için) ılık; ılımış. 2. (Yemek için) bol sulu ve yavan.*|| **yal yağısı,** *{ağız} Beceriksiz.* [DS]|| **yal yal yalvarmak,** *{ağız} Çok yalvarmak.* [DS]

yal[3], [yal] *{eT} is.* **1.** Kira. [EUTS] **2.** Maaş; ücret; aylık. [EUTS] ⊡ **yalğa bérmek,** *{eT} Kiraya vermek.*

yal[4], [yal یل] *{eT} {eAT} {OsT} is.* **1.** At yelesi. [DLT] [KB] **2.** Ense. [KB] **3.** Hayvanlarda boyun üzerindeki saç.

yal[5], [yal] *{eT} is.* Ön ayağı ak olan at. [Mühennâ]

yal[6], **-li** [Far. yāl یال *(ya:l) {OsT} is.* **1.** Boyun; gerdan. **2.** Güç; kuvvet; kudret. ⊡ **yāl-i kûpāl,** *{OsT} Şanı büyük olma.*|| **yāl ü bāl,** *Boy bos; endam.*

yala, [yalā-mak > yal-ā] *(yala:) {eT} is.* Biri hakkında kötü sanıda bulunma; töhmet; itham; iftira; şüphe; bühtan; kuşku. [EUTS] [DLT] [Gabain]

yalabaç, [yal-ā-mak + Far. -wāç *(soru)* [Clauson] / yalā-baç] *{eT} is.* **1.** Haberci; yalvaç; ışıkla gönderilmiş; mehdî. [Gabain] [Tekin] **2.** Elçi; sefir. [ETY] **3.** Reis; şef. [ETY]

yalabadak, -ğı [yalab-ı-dak] *{ağız} zf.* **1.** Tek başına. **2.** Çabucak. [DS]

yalabıdak, [yalab-ı-dak یلابدق] *{OsT} {ağız} zf.* Şimşek gibi hızla; birdenbire. [DS]

yalabık[1], **-ğı** [yal / yalb *(yans.)* > yalab-ı-k یلبق] *sf.* **1.** Parlak; ışıltılı; ışıldak; düzgün; cilalı. *{eAT} {ağız} (aynı)* [DS] **2.** *{ağız}* Güzel; yakışıklı; sevimli. [DS] **3.** Kaygan. **4.** *{ağız}* İkiyüzlü; yüze gülücü; kaypak. [DS] **5.** *{ağız}* Girişken. [DS] **6.** *{ağız}* Çevik; atik. [DS] **7.** *{ağız}* (Genç için) tüysüz. [DS] **8.** *{ağız}* Kavgada üstün gelen. [DS] **9.** *argo.* (Erkek için) edilgin eş cinsel. ⊡ **yalabık dilli,** *{ağız} Tatlı dilli, konuşmasıyla insanı büyüleyen.* [DS]

yalabık[2], **-ğı** [yalb *(yans.)* > yalab-ı-k] *{ağız} sf.* İvedi; tez; çabuk. [DS]

yalabık[3], **-ğı** [yalab-ı-k] *{ağız} is.* **1.** Alevin oynayarak yanması; parlama; parıltı. **2.** Şimşek. [DS]

yalabık[4], **-ğı** [yala-muk / yalabık] *{ağız} is.* Çam soymuğu. [DS]

yalabık[5], **-ğı** [yalab-ı-k] *{ağız} is.* **1.** Kayık. **2.** İçinde hamur yoğrulan tekne. [DS]

yalabıma, [yal / yalb *(yans.)* > yalab-ı-ma] *is.* Yalabımak eylemi.

yalabımak, [yal / yalb *(yans.)* > yalab-ı-mak یلابمق] *{ağız} gçsz. f. [-ır]* **1.** Parıldamak; ışıldamak; ışık saçmak. *{eAT} {OsT} (aynı)* **2.** (Şimşek için) çakmak. **3.** Düzgün ve parlak duruma gelmek; güzelleşmek. [DS]

yalabır, [yalab-ı-r] *{ağız} is.* Şimşek. [DS]

yalabırmak, [yalabı-r-mak] *{ağız} gçsz. f. [-ır]* Parlamak. [DS]

yalabıtmak[1], [yalabı-t-mak یلبتمق] *{ağız} gçl. f. [-ır] [eAT. -ur]* **1.** Parlatmak; parıldatmak; cilalamak. *{eAT} (aynı)* **2.** Işık saçarak aydınlatmak. **3.** Tıraş ederek parlatmak. **4.** Güzelleştirmek. [DS]

yalabıtmak[2], [yalabı-t-mak] *{ağız} gçl. f. [-ır]* **1.** İşi çabucak bitirmek. **2.** Öfkeyle, hızlı vurmak, dövmek. [DS]

yalabuk[1], [yalab-ū-k یلبوق] *{eAT} sf.* → yalabık[1].

yalabuk[2], **-ğu** [yalab-ı-k / yalabu-k] *{ağız} is.* Şimşek. [DS] ⊡ **yalabuk atmak,** *{ağız} Şimşek çakmak.* [DS]

yalabuk[3], **-ğu** [yalab-ı-k / yalabu-k] *{ağız} sf.* Çevik. [DS]

yalabuk[4], **-ğu** [yalab-ı-k / yalabu-k] *{ağız} sf.* İvedi; tez; çabuk. [DS]

yalabuk[5], **-ğu** [yalab-ı-k / yalabu-k] *{ağız} sf.* Girişken. [DS]

yalabumak, [yalab-ü-mak یلبومق] *{eAT} gçsz. f. [-r]* → yalabımak.

yalabutmak, [yalabu-t-mak] *{ağız} gçl. f. [-ur]* **1.** Parlatmak; cilalamak. **2.** Tıraş ederek parlatıp güzelleştirmek. [DS]

yalaca, [yala-ca] *{ağız} sf.* Küçük. [DS]

yalacan[1], [yala-can] *{ağız} sf.* **1.** Geveze; boşboğaz. **2.** Söz taşıyan; dedikoducu. **3.** Dalkavuk; çıkarcı. **4.** Şımarık. [DS]

yalacan[2], [yala-can] *{ağız} sf.* (Çanak, tabak vb. için) yayvan; derinliksiz. [DS]

yalacan[3], [yala-can] *{ağız} sf.* (Vida, cıvata vb. için) yalama. [DS]

yalaçan[1], [yala-can / yala-çan] *{ağız} sf.* Dalkavuk; çıkarcı. [DS]

yalaçan[2], [yala-can / yala-çan] *{ağız} sf.* **1.** Derin olmayan; sığ. **2.** Yayvan; derinliksiz. [DS]

yalaçı, [yalā-çī] *(yala:çı:) {eT} sf.* İnsanı her şeyde çarçabuk suçlu gibi gören; itham eden. [DLT] ⊡ **yalāçī yuvğā,** *{eT} Bir tür ince katmerli ekmek.* [DLT]

yalaf, [*eT.* yal-mak *(yanmak)* > yal-av > yalaf] *{ağız} is.* Alev. [DS]

yalafar, [yal-ā-mak + Far. -vār [Clauson] / yalā-var] *{eT} is.* İnsanlar arasındaki elçi; hakanın gönderdiği elçi; elçi. [DLT]

yalagı, [yal-mak > yal-ā-ğı] *{ağız} is.* Alev. [DS]

yalagoz, [yala+goz ?] *{ağız} sf.* **1.** Çanak yalayıcı. **2.** Dalkavuk. **3.** Sürtük. [DS]

yalağan, [yala-ğan] *{ağız} sf.* Çanak yalayıcı. [DS]

yalağı[1], [yal-mak > yal-ağı] *{ağız} is.* Ateş yakmaya, tutuşturmaya yarayan çalı çırpı gibi şeyler. [DS]

yalağı[2], [yol-ak / yolağı] *{ağız} is.* Keçiyolu; patika. [DS]

yalağı[3], [yala-ğı] *{ağız} sf.* Çukur. [DS]

yalağız[1], [yal-mak > yal-az / yalağız] *{ağız} is.* Alev. [DS]

yalağız[2], [yala-k + ağız] *{ağız} sf.* Geveze; boşboğaz; ara bozmak için söz taşıyan. [DS]

yalağu, [yala-ğu] *{ağız} is.* Alev. [DS]

yalağuz[1], [yal-mak > yal-az / yalağuz] *{ağız} is.* Alev. [DS]

yalağuz[2], [yal-mak > yal-añ-ūs / yal-añ-ūz] *{ağız} sf.* Yalnız. [DS]

yalak[1], **- ğı** [*yal-mak > yal-a-mak > yala-k] *is.* **1.** İçinden, üzerinden bir şey yalanan yer veya kap. **2.** Hayvanların su içmesi için ağaç, taş, beton vb.nden yapılmış oyuk genişçe kap; çeşme önlerine bu a-

maçla konulmuş büyük tekne. *{ağız} (aynı)* [DS] **3.** *{ağız}* Hayvanların içinden yem yedikleri taş, ağaç, toprak vb.nden yapılma kap. [DS] **4.** Çeşme, musluk, yağmur iniş borusu vb. suyunun çevreye sıçramaması için altına konulan dibi delik taş tekne. **5.** *{ağız}* Kazılmış geniş çukur. [DS] **6.** *{ağız}* Saksı. [DS] **7.** *{ağız}* Sahan, tabak, çanak, tas gibi kapların genel adı. [DS] **8.** *{ağız}* Ağaç leğen. [DS] **9.** *{ağız}* Küçük su birikintisi. [DS] **10.** *{ağız}* Ahırda hayvan pisliklerinin biriktiği uzun çukur. [DS] **11.** *coğ.* Bir yamacı yaran az ya da çok küremsi çöküntü; buz yalağı. **12.** *{ağız}* Ortası çukur tarla. [DS] **13.** *{ağız}* Vadilerdeki küçük verimli düzlük. [DS] **14.** *{ağız}* Dağ yamaçlarındaki düzlük. [DS] **15.** *{ağız}* Suyun akarken yalayıp yardığı yer. [DS] **16.** *{ağız}* Kalaycılıkta, bakır kapların temizlendiği yer. [DS] **17.** *{ağız}* Kuytu yer. [DS] **18.** *{ağız}* Su oluğu. [DS] **19.** *{ağız}* Musluk. [DS] **20.** *{ağız} sf.* Sığ, derin olmayan. [DS] **21.** *argo.* Fahişe. 🗗 **yalağı günde kalmak,** *{ağız} Başladığı işi bitirememek.*|| **yalak açmak,** *{ağız} 1. Bağ kütüklerinin, meyve ağaçlarının dibini açmak. 2. Ağaçların dibine su gitmesi için küçük su yolları açmak. 3. Atık su kanalı açmak.* [DS]|| **yalak içi,** *{ağız} İki dağ arasındaki dar boğaz.* [DS]

yalak[2]**, -ğı** [yalā-mak *(itham etmek)* > yala-k] *{ağız} sf.* **1.** Dalkavuk. **2.** Asalak; bedavacı. **3.** Yerli yersiz konuşan; boşboğaz; geveze. **4.** İkiyüzlü; tutarsız. **5.** Dönek. **6.** Sırnaşık; terbiyesiz. **7.** Her işe burnunu sokan. **8.** Aşağılık; onursuz. **9.** Sürtük. [DS]

yalaka, [yala-ğü > yalaka ?] *{ağız} is.* **1.** Dalkavuk; çıkarcı. **2.** Arsız; sırnaşık; terbiyesiz. **3.** Geveze; boşboğaz. **4.** Her işe burnunu sokan. **5.** Sürtük; çok gezen. **6.** Dönek. **7.** Asalak; bedavacı. **8.** İkiyüzlü; tutarsız. [DS] 🗗 **yalaka olmak,** *1. Dalkavuklaşmak. 2. Utanma duygusunu yitirmek; arsızlaşmak.*

yalakacı, [yalaka-cı] *{ağız} is.* Bulduğu her şeyi, bulduğu yerde yiyen, pisboğaz köpek. [DS]

yalakalaşmak, [yalaka-la-ş-mak] *dönşl. f. [-ır]* **1.** Dalkavuklaşmak. **2.** *argo.* Aşırı samimiyetin de ötesinde sırnaşık hâle gelmek; yüz göz olmak.

yalakalık, -ğı [yalaka-lık] *{ağız} is.* **1.** Dalkavukluk. **2.** Sürtüklük. [DS] 🗗 **yalakalık etmek,** *{ağız} 1. Gevezelik etmek. 2. Dalkavukluk etmek.* [DS]

yalakçı, [yalak-çı] *{ağız} sf.* **1.** Asalak; bedavacı. **2.** Dalkavuk. **3.** Sırnaşık; terbiyesiz. **4.** Hizmetçi. [DS]

yalakımak, [yalak-ī-mak يالاقيمق] *{eAT} gçsz. f. [-r]* **1.** (Kancık köpek veya kedi için) kızışmak. **2.** Çiftleşmek için erkeğin çevresinde dolaşmak.

yalaklamak, [yalak-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Geçirmek. [DS]

yalaklanmak, [yalak-la-n-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* **1.** Açgözlülük yapmak. **2.** Dalkavukluk yapmak. [DS]

yalaklık, -ğı [yalak-lık] *{ağız} is.* **1.** Dalkavukluk. **2.** Gevezelik. [DS]

yalaktar, [yalak + Far. -dār] *{ağız} sf.* Geveze; boşboğaz; söz taşıyarak ara bozuculuk yapan. [DS]

yalalmak, [yalā-mak > yala-l-mak] *{eT} edil. f. [-ur]* Töhmet altında kalmak; töhmetlenmek; itham edilmek. [DLT]

yalam, [yala-mak > yala-m] *is.* Yalama; yalanma. 🗗 **yalam yalam eylemek,** *{OsT} Dilini çıkarıp dudaklarını yalar gibi yapmak; aç gözlülükle yalanmak.*

yalama[1]**,** [yala-ma] *is.* **1.** Yalamak eylemi. **2.** Sürtünme vb. sebeplerle oluşan aşınma; pürüzleri silinme. *{ağız} (aynı)* [DS] **3.** Cinsel organların ağız ve dille uyarılmasına dayanan cinsel doyum ya da ilişki. **4.** Yivli silahların içindeki yiv ve setlerin çeşitli nedenlerle aşınması. **5.** *sf.* (Cıvata, somun vb. için) aşınıp düzleşerek işlevini yerine getiremez duruma gelmiş olan. *{ağız} (aynı)* [DS] **6.** (Resim için) fırça izleri belli olmayacak biçimde yapılan. **7.** *{ağız}* (Kişi için) sözünde durmayan; dönek; ikiyüzlü. [DS] 🗗 **yalama dudak,** *{ağız} Dudak yarası uzun süren kimse.*[DS]|| **yalama olmak,** *(Araç, gereç için) aşınarak işlevini yerine getiremez duruma gelmek.*|| **yalama resim,** *res. Fırça izlerini belli etmeden yapılan resim.*|| **yalama toprak,** *{ağız} 1. Nehir ve deniz sularının bastığı toprak. 2. Buzlanmış, donmuş, insan ayağının basmadığı yer.* [DS] || **yalama tuzu,** *{eAT} Kaya tuzu.*|| **yalama uçuş,** *Yere yakın olarak yapılan ustaca uçuş.*|| **yalama yazı,** *Erozyon etkisiyle oluşmuş, yumuşak engebeli yeryüzü parçası, yontuk düz, peneplen.*

yalama[2]**,** [*eT.* *yā-mak *(yakmak)* > ya-la-ma] *tıp.* **1.** Dudaklarda ya da birleştikleri yerlerde streptokoklardan ileri gelen müzmin iltihaplı yara. *{OsT} {ağız} (aynı)* [DS] **2.** *{ağız}* Güneş etkisiyle veya mide bozukluğu yüzünden dudakta görülen kuruma ve çatlama. [DS]

yalama[3]**,** [yağ-la-mak > yā-la-ma] *(ya:lama) {ağız} is.* Yağlanmış sac ekmeği; yağlama. [DS]

yalama[4]**,** [yala-ma] *{ağız} is.* **1.** Çamın soyulup çıkarılan iç kabuğu; soymuk; yalamuk. **2.** Atlarda üst dudağa kadar uzanan, alt dudağa inmeyen akıtma. **3.** Kağnılarda kolların dingile değen yeri. [DS]

yalamacı, [yalama-cı] *sf. argo.* Dalkavuk.

yalamaç[1]**, -cı** [yala-maç] *{ağız} is.* **1.** Ağız çevresindeki yemek bulaşığı. **2.** Hayvanlara verilen haşlanmış yeşillik. [DS]

yalamaç[2]**, -cı** [yala-maç] *{ağız} sf.* Kendi işini bırakıp küçük çıkarlar için başkasının işiyle uğraşan kimse. [DS]

yalamak[1]**,** [yal-ġā-mak / yal-ā-mak] *(yala:mak) {eT} gçl. f. [-ur]* Töhmetlemek; itham etmek. [DLT]

yalamak[2]**,** [yalā-mak] *gçl. f. [-r] [l(ı)-yor]* **1.** Geniş bir yüzeyi etkileyecek şekilde fakat derine inmeden üzerinden geçmek; bir şeyi sıyırarak veya ona hafifçe dokunarak geçmek; sıyırmak. **2.** Bir şeyin üzerinden dilini sürüp geçirmek; dil ile silmek; dilini gezdirerek bir şeyin üzerindekini alıp yutmak.

{eT} (aynı) [EUTS] [Gabain] [Mühennâ] **3.** *dnz.* (Dalgalar için) geminin içine girmeyip yalnız bordasını sıyırarak geçmek. **4.** (Hayvan için) dilini bedeni ya da yavrusu üzerinde gezdirerek temizlemek. **5.** *{ağız}* Sıyırarak berelemek. [DS] ☞ **yalayıp geçmek,** *(Rüzgâr, dalga vb. için) sıyırarak, dokunarak hızla geçmek.*|| **yalayıp yutmak,** *1. İştahla yemek. 2. mecaz. Kötü bir davranış, söz karşısında ses çıkarmamak, kabullenmek.*

yalamak[3], **-ğı** [yala-muk] *{ağız} is.* → yalamık. [DS]

yalamakçı, [yalamak-çı] *{ağız} sf.* **1.** Asalak; bedavacı. **2.** Dalkavuk. [DS]

yalamaşçı, [yalamaç-çı] *{ağız} sf.* Söz taşıyarak ara bozan; dedikoducu; geveze; boşboğaz. [DS]

yalamgı, [yala-m-gı] *{ağız} is.* Kendirin, lifi soyulduktan sonra kalan sapı. [DS]

yalamıç, -cı [yala-ma+iç] *{ağız} is.* Derinliği az olan mutfak kabı. [DS]

yalamık[1], **-ğı** [yala-mık] *{ağız} sf.* Bir tadımlık; yalayacak kadar az. [DS]

yalamık[2], **-ğı** [yala-mık] *{ağız} is.* **1.** Taze çam kabuğunun öz suyu tatlı olan soymuk kısmı; yalamuk. **2.** İlkbaharda, çamın budak yerlerinden akan sakızlı, tatlı su. **3.** Çam ağacının çıralı bölümü. **4.** Kabuğu soyulmadan yapılan kabak tatlısı. [DS]

yalamık[3], **-ğı** [yala-mık] *{ağız} is.* Düzgün dörtgen biçme hâlinde kaya tuzu. [DS]

yalamık[4], **-ğı** [yala-mık] *{ağız} sf.* **1.** Parlak; düzgün; cilalı. **2.** Dudakta çıkan yara; uçuk. **3.** Kaygan. [DS] ☞ **yalamık olmak,** *{ağız} Kayganlaşmak.* [DS]

yalamık[5], **-ğı** [yala-mık] *{ağız} sf.* Aşınmış; bozulmuş; yatağı genişlemiş; yalama. [DS]

yalamık[6], **-ğı** [yala-mık] *{ağız} sf.* **1.** Asalak; bedavacı. **2.** Her işe burnunu sokan. [DS]

yalamıkçı, [yalamık-çı] *{ağız} sf.* Dalkavuk. [DS]

yalamsuk, -ğu [yala-msık] *{ağız} sf.* **1.** Dalkavuk. **2.** Asalak; bedavacı. **3.** Açgözlü; arsız. [DS]

yalamtık, [yala-mak > yala-m-tık يلمتق] *{OsT} {ağız} sf.* (Yiyecek için) yalayacak kadar çok az; bir yalayımlık; bir parça. [DS]

yalamuk[1], **-ğu** [yala-mak > yala-muk] *{ağız} is.* **1.** Çam ağacının reçineli ve tatlı öz sulu soymuk tabakası. **2.** Bu soymuktan sızan tatlı ve reçineli öz su. [DS]

yalamuk[2], **-ğu** [yala-muk / yalabı-k] *{ağız} sf.* **1.** Cilalı; parlak; düzgün; ışıldak. **2.** (Hava için) açık; aydınlık. [DS]

yalamuk[3], **-ğu** [yala-muk] *{ağız} is.* **1.** Yemek, yiyecek artığı. **2.** Karşılıksız, parasız yaptırılan şey. **3.** *sf.* Asalak; açgözlü; bedavacı. [DS]

yalamuk[4], **-ğu** [yala-muk] *{ağız} is.* Şimşek. [DS]

yalamuk[5], **-ğu** [yala-muk] *{ağız} is.* Yüzde oluşan güneş yanığı. [DS]

yalamuk[6], **-ğu** [yala-muk] *{ağız} sf.* Yalama olmuş; aşınmış; gevşemiş; bozulmuş. [DS] ☞ **yalamuk olmak,** *{ağız} Aşınmak; gevşemek.* [DS]

yalamukçu, [yala-muk-çu] *{ağız} sf.* **1.** Dalkavuk. **2.** Asalak; bedavacı; açgözlü. **3.** Sürtük. **4.** Gördüğü her şeyden isteyen; yüzsüz. [DS]

yalamukçuluk, -ğu [yalamukçu-luk] *{ağız} is.* Bedavadan geçinme; asalaklık. [DS]

yalan[1], [*eT.* yalğā-mak *(itham etmek)* > yalğā-n > yalan] *sf.* **1.** Gerçek olmayan; uydurulmuş olan; asılsız. **2.** *{eAT}* Sözünde durmaz; yalancı; vefasız. **3.** *is.* Birini aldatmak, gerçeği ve doğru olanı çarpıtmak veya gizlemek amacıyla söylenen söz. **4.** Gerçeği gizlemek, çarpıtmak ya da olmayan bir şeyi varmış gibi göstermek eylemi. **5.** Aldatıcı, yanıltıcı ve boş olan şey; hayal. ☞ **yalana şerbetli,** *Çok rahat yalan söyleyebilen ve bu yüzden hiç sıkıntıya düşmeyen; çok yalan söyleyen.*|| **yalan atmak,** *Yalan söylemek. {ağız} (aynı)* [DS] || **yalan bezemek,** *{OsT} Yalan uydurmak.*|| **yalan çıkarmak,** *{eAT} Birinin yalan söylediğini iddia etmek; yalan isnat etmek.*|| **yalan çıkmak,** *Gerçek olmadığı anlaşılmak.*|| **yalan dolan,** *1. Gerçek olmayan söz. 2. Başta yalan olmak üzere her türlü kötü davranışların yer aldığı iş veya durum; yolsuzluk. 3. {ağız} Aldatıcı söz veya davranış.* [DS]|| **yalan dünya,** *Gelip geçici, ölümlü dünya.*|| **yalan eylemek,** *{OsT} Yalancı çıkarmak.*|| **yalan haber,** *Çeşitli amaçlarla basın ve yayın organlarında yer alan gerçek dışı, uydurma haber.*|| **yalan kılmak,** *{eAT} Yalanlamak; tekzip etmek.*|| **yalan kıvırmak,** *Yalan söylemek.*|| **yalan makinesi,** *1. mecaz. Çok yalan söyleyen kimse. 2. Yalan söyleyen kimsenin bedeninde oluşan elektriklenmeyi belirleyen aygıt.*|| **yalan söylemek,** *Olmayan bir şeyi olmuş gibi, gerçeği çarpıtarak ya da gizleyerek anlatmak.*|| **yalan tanıklık,** *huk. Bir kişinin, resmî makamlar tarafından bir konuda bilgisine baş vurulduğunda o konu ile ilgili olarak gerçek dışı beyanda bulunması.*|| **yalan tanıklık vermek,** *{eAT} Yalancı şahitlik yapmak; yalan şahadette bulunmak.*|| **yalan tanukluk vermek,** *{eAT} Yalancı şahitlik yapmak; yalan şahadette bulunmak.*|| **yalan yağşış,** *{ağız} Yalan yanlış; derme çatma; gelişigüzel.* [DS]|| **yalan yanlış,** *Doğru ve düzgün olması için özen gösterilmeden.*|| **yalan yapıldak,** *{ağız} Uydurarak.* [DS]|| **yalan yarıştırması,** *{ağız} Masal.* [DS]|| **yalan yere yemin etmek,** *Söylediği sözün yalan olduğunu bilerek, doğru olduğu hakkında yemin etmek.*

yalan[2], [yal-mak > yal-ın / yal-an] *{eT} is.* Alev. [EUTS] [Gabain]

yalancı[1], [yalan-cı] *sf.* **1.** Yalan söylemeyi alışkanlık hâline getirmiş olan. **2.** Gerçek ve doğru olmayan; gerçeğine benzetilmiş olan; sahte. **3.** *is.* Yalan söyleyen kimse. ☞ **yalancı akasya,** *bot. Salkım ağacı, (Robinia pseudoacacia).*|| **yalancı ana arı,** *Normal görev yapamayan, asıl ana arı bulunmadığı zamanlarda yumurtlayan, ancak bu yumurtalardan*

sadece erkek arı çıkan ana arı.|| **yalancı ayak,** *biy. Bir hücrelilerde hareket etmeye yarayan sitoplazma uzantısı.*|| **yalancı biber,** *bot. Akdeniz bölgelerinde süs olarak yetiştirilen on metre boyunda, kışın yapraklarını dökmeyen bir ağaç, (Schimus mollis).*|| **yalancı cep,** *1. Gizli cep. 2. Ceket vb. giyeceklere cep varmış gibi görünmesini sağlamak amacıyla parça eklenerek yapılmış süs ögesi.*|| **yalancı çıkarmak,** *1. Birinin yalan söylediğini ortaya koymak. 2. Birinin yalan söylemiş olmasına neden olmak; o kimsenin sözünü yerine getirememesine neden olmak.*|| **yalancı çıkmak,** *1. İstemeden yalan söylemiş olmak. 2. Sözünde duramamak.*|| **yalancı dünya,** *"Bu dünyadaki her şey geçicidir." anlamında kullanılır.*|| **yalancı grip,** *Gribe benzeyen ancak grip virüsünden kaynaklanmayan hastalık.*|| **yalancı inci,** *Gerçek olmayan, sahte ya da yapma inci.*|| **yalancı karanfil,** *bot. Karanfilgillerden, yalın ve dişli karşıt yapraklı demet ya da talkım hâlinde çiçekli bir tür çalı, (Lychnis floscuculı).*|| **yalancı keçi,** *{ağız} Erguvan ağacı ve çiçeği.* [DS]|| **yalancı kemer,** *mim. Bir duvar üzerine destek amacıyla yapılan, göz açıklığı olmayan kemer.*|| **yalancı lavanta çiçeği,** *bot. Karabaş otu, (Lavandula stoechas, L. angustıfolia).*|| **yalancı meyve,** *bot. Çanak ve bürüm gibi dıştaki organlara yapışık olarak oluşan meyve.*|| **yalancı odun,** *bot. Ağaçlarda, gerçek odun ile kabuk arasında bulunan ve her sene yeni bir halka ilavesi ile kalınlaşan, gevrek ve beyazımsı kısım.*|| **yalancı öd ağacı,** *bot. Kalembek.*|| **yalancı pehlivan,** *Yapamayacağı işleri yaptığını veya yapabileceğini ileri süren kimse; palavracı. {ağız} (aynı)* [DS]|| **yalancı safran,** *bot. Aspur.*|| **yalancı sarma,** *{ağız} Lahana yaprağı ile yapılan etsiz sarma.* [DS] || (birinin) **yalancısı olmak,** *Başkasının söylediği sözü yalan veya doğru olup olmadığına bakmaksızın aktarmak; söylenenlerin gerçek dışı oluşunun sebebinin kendisinde olmadığını iddia etmek.*|| **yalancı şahit,** *huk. Yargı önünde gerçek bilgiler değil de gerçeğe aykırı bilgiler veren tanık; yalancı tanık.*|| **yalancı şöhret,** *Birdenbire kazanılmış şöhret.*|| **yalancı tanık,** *huk. Yalancı şahit.*|| **yalancı taş,** *Değerli taşların camdan yapılmış olanlarına verilen ad; sahte taş.*|| **yalancı ur,** *tıp. Ur gibi görünmesine rağmen ur özelliği göstermeyen kabarıklık.*

yalancı[2], [yalan-cı] *{ağız} is.* **1.** Asma yaprağı ile yapılan zeytinyağlı dolma. **2.** Kaburga dolması. [DS] ⊡ **yalancı dolma,** *Patlıcan, biber ve yaprakla yapılan zeytinyağlı dolma.*||

yalancıktan, [yalan-cık-tan] *(yalancı'ktan) zf.* Gerçek olarak değil; şaka ve oyun olarak; yapmacık bir şekilde.

yalancılık, -ğı [yalan-cı-lık] *is.* **1.** Yalancı olma durumu. **2.** Yalan söyleme huyu veya alışkanlığı.

yalançı, [yalan-cı / yalan-çı] *{ağız} sf.* → yalancı. [DS] ⊡ **yalançı pehlivan,** *{ağız}* → yalancı pehlivan. [DS]|| **yalançısı olmak,** *{ağız}* → yalancısı olmak. [DS]

yalançırak, -ğı [yalancı-rak] *{ağız} sf.* Arada bir yalan söyleyen; biraz yalancı. [DS]

yalandan, [yalan-dan] *(yala'ndan) zf.* **1.** Gerçek olmaksızın; kandırmak, aldatmak için; yapmacık bir biçimde; numaradan; sureta. **2.** Özen göstermeden; yapmış olmak için; önem vermeksizin; dikkatsizce; üstünkörü; derme çatma.

yalandırmak, [yalan > yalan-dır-mak] *{ağız} gçl. f. [-ır]* Aldatmak; yalan söyleyerek avutmak; kandırmak. [DS]

yalandurmak, [yal-ġā-mak > yal-ġa-n-dur-mak] *{eT} gçl. f. [-ur]* Yalanlamak. [DLT]

yalang, [yal-mak > yal-añ / yal-ıñ] *(yalañ) {eT} sf.* Çıplak; yalın. [ETY] [EUTS] [İKPÖy.] [Gabain] [Tekin]

yalangı[1], [yal-a-n-gı / yalañı] *{ağız} is.* **1.** Alev. **2.** Tutuşturucu. **3.** Ateş veya güneşin yaydığı sıcaklık; ısı. [DS]

yalangı[2], [yal-a-n-gı] *{ağız} is.* Bağları vuran sam. [DS]

yalangı[3], [yal-a-n-gı / yalañı] *{ağız} is.* Dağlarda biten ve süpürge yapılan bir ot. [DS]

yalangız, [yal-mak > yalañ-uz] *(yalañız) {ağız} sf.* Yalnız. [DS]

yalangoz, [Lat. ailanthus] *{ağız} is.* **1.** Mürver ağacı, *(Pterocarya fraxinifolia).* **2.** Suda yetişen ve kerestesi değerli bir ağaç; aylandız, *(Ailanthus alissima).* [DS]

yalangu[1], [yalan-gu] *{ağız} is.* Sıcak fırında ikinci kez ekmek pişirmek için yakılan ateş. [DS]

yalangu[2], [yalañ-u] *(yalañu) {ağız} is.* Alev. [DS]

yalanguk, [yal-mak > yal-ın-mak > yal-ın-ġuk > yalıñuk] *(yalañuk) {eT}* İnsan. [EUTS] [Gabain]

yalangus, [yal-mak > yal-añ-ūs / yal-añ-ūz] *(yalañu:s) {eT} sf.* Yalnız. [EUTS]

yalanguz, [yal-mak > yal-añ-ūs / yal-añ-ūz] *(yalañu:z) {OsT} {eT} {eAT} sf.* Yalnız. [EUTS] [Gabain] [Bahşayiş]

yalanğı, [yalañ-ı > yalanğı] *{ağız} is.* Alev. [DS]

yalanış, [yala-n-ış] *is.* Yalanmak eylemi ve biçimi.

yalanışlık, -ğı [yala-n-ış-lık] *{ağız} is.* Yaltaklanma. [DS]

yalankı[1], [yalañ-kı] *(yalañkı) {ağız} is.* Yabani süpürge otu. [DS]

yalankı[2], [yalañ-kı] *(yalañkı) {ağız} is.* **1.** Alev. **2.** Ateş ve güneş ısısı; sıcaklık. [DS]

yalankı[3], [yalañ-kı] *(yalañkı) {ağız} is.* Bir tür lokma tatlısı. [DS]

yalankoz, [Lat. ailanthus] *is. bot.* Dişbudak yapraklı kanatlı ceviz, *(Pretocarya fraxinifolia).*

yalanlama, [yalan-la-ma] *is.* **1.** Yalanlamak eylemi.

2. Bir sözün ya da haberin aslının olmadığını belirtme; bu amaçla basın ve yayın organlarında çıkan yazı, söylenen söz; tekzip.

yalanlamak, [yalan-la-mak يلانلامق] *gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* **1.** Önceden yayılmış, duyurulmuş bir haberin, olayın doğru olmadığını öne sürmek; yalan olduğunu açıklamak; tekzip etmek. *{eAT} {OsT} (aynı)* **2.** Bir kimsenin sözlerinin yalan olduğunu bildirmek; o kimsenin gerçeği söylemediğini ileri sürmek; söylediklerinin tersini kanıtlamak. **3.** Kişinin sonraki söz ve davranışları önceden iddia ettikleri ile çelişki yaratmak; ters düşmek; uymamak; çürütmek.

yalanlanma, [yalan-la-n-ma] *is.* Yalanlanmak eylemi ve durumu.

yalanlanmak[1], [yalan-la-n-mak يلانلانمق] *edil. f. [-ır]* **1.** Yalanlama eylemi yapılmak. **2.** Bir haberin, bilginin, sözün gerçek olmadığı, doğru olmadığı bildirilmek. **3.** *{eAT}* Yalancı olduğu söylenmek; söylediklerinin yalan olduğu söylenmek.

yalanlanmak[2], [yalan-la-n-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* Alevlenmek. [DS]

yalanluk, [yalan-luk يلانلق] *{eAT} is.* Yalan söyleme.

yalanma, [yala-n-ma] *is.* Yalanmak eylemi.

yalanmak, [yala-n-mak] *edil. f. [-ır]* **1.** Yalamak eylemi yapılmak; üzerinde yalamak eylemi uygulanmak; yalamak eylemine uğramak. **2.** *dönşl. f.* (Ağız, dudak vb. için) kişi kendi kendine yalamak. **3.** (Hayvan için) kendini yalayarak temizlik yapmak.

yalansığmak, [yalan-sığ-mak] *{ağız} gçsz. f. [-ır]* **1.** Yalan söylemek. **2.** Yalan yakışmak. [DS]

yalansız, [yalan-sız يلانسز] *sf.* **1.** Yalan olmayan; içinde yalan bulunmayan; yalan içermeyen; doğru. *{eAT} (aynı)* **2.** *zf.* Yalan içermeden; yalan söylemekten kaçınarak.

yalap[1], [yal / yalb *(yans.)* > yalap] *is.* **1.** Parıldama anlatır. **2.** *{ağız}* Parıltı. [DS] **3.** *{ağız} zf.* Acele; ivedi. [DS] ☞ **yalap şalap,** *Üstünkörü; özen göstermeksizin. {ağız} (aynı)* [DS]|| **yalap yalap,** *1. {eAT} {ağız} Parıl parıl; alev saçarak; ışıl ışıl.* [DS] *2. (Su için) gürüldeyerek. 3. {ağız} Hızlı hızlı.* [DS] *4. {ağız} Dalga dalga; bölük bölük.* [DS]|| **yalap yalap etmek,** *{eAT} {OsT} {ağız} Parıl parıl parlamak.* [DS]|| **yalap yalap yanmak,** *{OsT} Parıl parıl parlamak.*

yalap[2], [yalb *(yans.)* > yalab] *{ağız} is.* Ekmek pişirirken, fırına atılan odun. [DS]

yalapşap, [yalp *(yans.)* + şap *(yans.)*] *{ağız} zf.* **1.** Üstünkörü; özensiz. **2.** Kirli kalmış; yeterince temizlenmemiş. [DS]

yalaş, [yala-mak > yala-ş] *{ağız} is.* **1.** Yalamak eylemi ve biçimi. **2.** *sf.* Bulaşık. ☞ **yalaş bulaş,** *{ağız} 1. Üstünkörü; gelişigüzel. 2. Kirli kalmış; iyi temizlenmemiş.* [DS]

yalaşık, -ğı [yala-ş-ık] *{ağız} sf.* Yalanacak gibi. ☞ **yalaşık bulaşık,** *{ağız} İyi temizlenmemiş; kirli; bulaşık artıkları bulunan.* [DS]

yalaşmak, [yal-ā-mak > yala-ş-mak [Clauson] / yılı-ş-mak [DLT]] *{eT} işteş. f. [-ur]* Karşılıklı ithamda bulunmak. [DLT]

yalatma, [yala-t-ma] *is.* Yalatmak eylemi.

yalatmak[1], [yala-t-mak] *gçl. f. [eT. -ur] [-ır]* Yalamak eylemini yaptırmak; başkasını yalamağa mecbur tutmak. *{eT} (aynı)* [Mühennâ]

yalatmak[2], [yala-t-mak] *{ağız} gçl. f. [-ır]* Sopayla vurmak; dövmek. [DS]

yalatmak[3], [yala-t-mak] *{ağız} gçl. f. [-ır]* Bir şeyi bir yere sürterek aşındırmak. [DS]

yalatmak[4], [yala-t-mak] *{ağız} gçl. f. [-ır]* Dikkatsizlik sonucu, ocakta demir ve çeliğin bir yanını ateşe tutup dirençsizleştirmek; çeliğin suyunu kaçırmak. [DS]

yalav, [yal-mak *(yanmak)* > yal-av] *{ağız} is.* Alev. [DS]

yalavaç, [yal-ā-mak + Far. -wāç *(soru)* [Clauson] / yalā-baç يلواج] *(yala:va:ç) {eT} {eAT} is.* **1.** Allah'ın elçisi; peygamber. [DLT] [EUTS] [KB] [Mühennâ] **2.** *{ağız}* Alevi. [DS]

yalavaçlık, [yalavaç-lık يلواجلق] *{eT} {eAT} is.* Elçilik. [KB]

yalavar, [yal-ā-mak + Far. vār] *(yala:va:r) {eT} is.* Hükümdarın elçisi. [Clauson] [Mühennâ]

yalavıç[1], **-cı** [yalab-ı-mak > yalabı-ç / yala-guç > yalavıç] *{ağız} sf.* **1.** Söz taşıyarak ara bozan; dedikoducu; geveze; boşboğaz. **2.** Dalkavuk. [DS]

yalavıç[2], **-cı** [yala-guç / yalavuç / yalavıç] *{ağız} is.* Derinliği az olan kap kacak. [DS]

yalavış[1], [yala-mak > yala-guç > yalavıç / yalavış] *{ağız} sf.* Dalkavuk. [DS]

yalavış[2], [yala-guç > yalavış] *{ağız} sf.* Aşınma; gevşeme; yalama. [DS]

yalavu, [yal-ağu / yalavu] *{ağız} is.* **1.** Alev. **2.** Tutuşturucu. [DS]

yalavuç[1], **-cu** [yala-mak > yala-guç > yalavuç] *{ağız} sf.* **1.** Söz taşıyarak ara bozan; dedikoducu; geveze; boşboğaz. **2.** Dalkavuk. [DS]

yalavuç[2], **-cu** [yala-guç / yalavuç / yalavıç] *{ağız} is.* Derinliği az olan kap kacak. [DS]

yalavun, [yala-gun / yalavun] *{ağız} is.* Yüksek alev. [DS]

yalavuş, [yala-mak > yala-guç > yalavuş] *{ağız} sf.* **1.** Dönek. **2.** Cana yakın; tatlı dilli; yumuşak başlı. [DS]

yalavuz, [yalañuz / yalavuz يالوز] *{eAT} sf.* Yalnız.

yalayıcı, [yala-y-ıcı] *sf.* **1.** Yalama işini yapan; yalayan. **2.** *is. zool.* Zar kanatlıların ağız tipi. ☞ **yalayı-**

cı ateş, *Menzili içinde ayakta duran her insanı vuracak biçimde yere paralel olarak yapılan dizi atış.*

yalayıcılık, -ğı [yala-y-ıcı-lık] *is.* **1.** Yalayıcının yaptığı iş; yalama işi veya durumu. **2.** *as.* Mermi yolunu dikleştiren yükseklik ile gözlemlenen hedefin yüksekliği arasındaki oran.

yalayış, [yala-y-ış] *is.* Yalamak eylemi veya biçim.

yalaz[1], [yal-mak *(yanmak)* > yal-az] *is.* Alev; alev dili. *{ağız} (aynı)* [DS] ⊡ **yalaz yalaz yanmak,** *1. Yüksek ateş içinde kalmak; alev alev yanmak.*

yalaz[2], [yal-az] *{ağız} is.* Tiftik ile kıl keçisi arasında yumuşak ve kaba tüylü bir keçi cinsi. [DS]

yalaz[3], [yal-az] *{ağız} is.* Bayrak. [DS]

yalaza, [yal-mak *(yanmak)* > yal-az-a] *{ağız} is.* Alev; alev dili. [DS]

yalazı, [yalaz-ı-mak > yalaz-ı] *{ağız} is.* **1.** Alev. **2.** Tutuşturucu. [DS]

yalazımak, [yal-mak > yal-az-ı-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r]* Alev dokunarak, yalayarak geçmek. [DS]

yalazıman, [yalaz-ı-man] *{ağız} sf.* Yakışıksız. [DS]

yalazlama, [yal-mak *(yanmak)* > yal-az-la-ma] *is.* Yalazlamak eylemi; alazlama.

yalazlamak, [yal-mak *(yanmak)* > yal-az-la-mak] *gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* **1.** Bir şeyi alevden geçirmek; aleve tutmak; alazlamak. **2.** *{ağız}* Alev yalayarak, dokunarak geçmek. [DS]

yalazlanma, [yalaz-la-n-ma] *is.* Yalazlanmak eylemi.

yalazlanmak, [yalaz-la-n-mak] *edil. f. [-ır]* (Ateş için) alev alev tutuşmak; alevlenmek.

yalb, [yalb / yal / yalp / yılb / yılp *(yans.)*] *is.* Birdenbire parıldamayı, yanmayı, ışık saçmayı anlatan kök. *yal(a)b-a-dak, yal(a)b-ımak, yal(a)b-ır, yalb-ır, yab-ır yalb-ır, yalb-ır-tı*

yalbarmak, [yalbar-mak / yalvar-mak] *{eT} gçsz. f. [-ur]* **1.** Yalvarmak; dilemek; istemek; niyaz etmek. [ETY] [EUTS] [Gabain] [Mühennâ] **2.** İstemek. [Mühennâ]

yalbı, [? yalb-ī / yalvī] *(yalbı:) {eT} sf.* Yassı; enli; derinliği olmayan. [DLT]

yalbır[1], [yalb *(yans.)* > yalb-ır] *{ağız} sf.* Parlak. [DS] ⊡ **yalbır yalbır,** *{ağız} Parıl parıl; ışıl ışıl.* [DS]|| **yalbır yalbır yanmak,** *{ağız} Göz alıcı bir şekilde, parıl parıl parlamak.* [DS]

yalbır[2], [yalb-ır] *{ağız} sf.* **1.** Çıplak. **2.** Yarı çıplak; don gömlek. [DS]

yalbıramak, [yalb *(yans.)* > yalb-ır-a-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-r(ı)-yor]* **1.** Işık yansımak. **2.** (Parlak bir nesne için) parlayıp sönmek. **3.** Şimşek çakmak. [DS]

yalbırcak, -ğı [yalb-ır-cak] *{ağız} sf.* **1.** Çıplak. **2.** Yarı çıplak; don gömlek. [DS]

yalbırdak[1], **-ğı** [yalb *(yans.)* > yalbır-da-mak > yalb-ır-dak] *{ağız} sf.* **1.** Yarı çıplak; don gömlek. **2.** Çıplak. **3.** Yalın ayak. **4.** (Bıçak, kılıç, tabanca vb. için) kınsız; kapsız; yalın. **5.** Yalnız. **6.** *zf.* Yalın ayak olarak (yayan kelimesi ile birlikte ikileme hâlinde). [DS]

yalbırdak[2], **-ğı** [yalb-ır-dak] *{ağız} sf.* Parlak; ışılak. [DS]

yalbırdamak, [yalb-ır-da-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-d(ı)-yor]* **1.** Işık yansımak. **2.** Parlak bir şey parlayıp sönmek; parıldamak. **3.** Şimşek çakmak. [DS]

yalbırğak, [yalb-ır-ġāk / yap-ır-ġāk] *(yalbırga:k) {eT} is.* Yaprak. [EUTS]

yalbırt, [yalb *(yans.)* > yalb-ır-t] *{ağız} is.* Rüzgâr ana yönler arasında değişirken ara yönlerden gelen hafif esinti. [DS] ⊡ **yalbırt yalbırt,** *{ağız} Parıl parıl.* [DS]

yalbırtı, [yalb-ır-tı] *{ağız} is.* Parlaklık. [DS]

yalboğan, [yal+boğ-an] *{ağız} sf.* Aç gözlü; obur. [DS]

yalbundak, -ğı [yalb *(yans.)* > yalb-ın-dak] *{ağız} sf.* Kınsız; yalın. [DS]

yalburdak, -ğı [yalb-ur-dak] *{ağız} sf.* Yarı çıplak; don gömlek. [DS]

yalcı, [yal-cı] *{ağız} sf.* Asalak; bedavacı. [DS]

yalç, -cı [yalç] *{ağız} is.* Balta girmemiş orman; sık ağaçlık. [DS]

yalçe, [yal-çe ?] *{ağız} is.* Ocak üstündeki raf. [DS]

yalçı, [yalçu / yalçı يالچى] *is.* **1.** *{eAT}* Alçı. **2.** *{ağız}* Düzgünleştirilmiş, parlak taş. [DS] **3.** *{ağız}* Soğuktan donup kayganlaşmış yol. [DS] **4.** *{ağız}* Yüce dağların eteği. [DS]

yalçık[1], [yal-mak > yal-çī-mak > yal-çık] *{eT} is.* Ay. [KB]

yalçık[2], [yal-çık] *{ağız} is.* Buzun çözülmesinden sonra oluşan yapışkan çamur; don çamuru. [DS]

yalçımak[1], [yal-mak > yal-çī-mak] *(yalçı:mak) {eT} gçl. f. [-r]* Elde etmeği ummak; istemek; arzulamak. [Clauson]

yalçımak[2], [yal-çı-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r]* (Don, buz için) eriyip çözülmek. [DS]

yalçımak[3], [yal-çı-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r]* (Hayvan için) geviş getirmek. [DS]

yalçın, [*yal-mak *(sert olmak)* > yal-çın يالچين] *sf.* **1.** Dik; sarp. **2.** *{OsT}* Düz; kaygan; parlak; cilalı. **3.** *{ağız}* Ekime elverişli olmayan taşlı toprak. [DS]

yalçınlaşma, [yalçın-la-ş-ma] *is.* Yalçınlaşmak eylemi.

yalçınlaşmak, [yalçın-la-ş-mak] *dönşl. f. [-ır]* Yalçın duruma gelmek; dikleşmek; sarplaşmak.

yalçıtmak, [yalçī-mak > yalçı-t-mak] *gçl. f. [-ur]* **1.** Memnun etmek; sevindirmek. [Clauson] **2.** İştirak etmek; katılmak. [EUTS]

yalçu, [yalçı / yalçu يالچو] *{eAT} {OsT} is.* Alçı.

yald, [yald / yıld / yold *(yans.)*] *is.* Parlamayı, ışık saçmayı anlatan kök. *yald-ır-ak, yald-ır-a-mak, yald-ır yaldır*

yaldak[1], [yaltak / yaldak يلداق] *{eAT} {OsT} sf.* Yaltak.

yaldak[2], **-ğı** [al *(hile)* > (y)al-dak] *{ağız} zf.* Aldatmak için. [DS]

yaldakçı, [yaltak-çı] *{ağız} sf.* **1.** Dalkavuk. **2.** Aldatıcı. [DS]

yaldaklanmak, [yaltak-la-n-mak يلداقلانمق] *{eAT} {OsT} dönşl. f. [-ur]* Yaltaklanmak; tabasbus etmek; riyakârlık etmek.

yaldalanmak, [yalda-la-n-mak يلدلنمق] *{eAT} dönşl. f. [-ur]* Yaltaklanmak.

yaldanmak[1], [yalda-n-mak يلدنمق] *{eAT} {OsT} dönşl. f. [-ur]* Yaltaklanmak.

yaldanmak[2], [alda-n-mak > yalda-n-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* Aldanmak. [DS]

yaldatmak, [al-da-t-mak > yalda-t-mak] *{ağız} gçl. f. [-ır]* Kandırmak. [DS]

yaldavuş, [yal+davuş] *{ağız} is.* (Koşmaca oyununda önden koşan oyuncu veya avcıdan kaçan tavşan için) sağa sola saparak şaşırtma. [DS]

yaldır[1], [yald *(yans.)* > yald-ır] *is.* **1.** Parlamayı, ışık saçmayı anlatan yansımalı gövde. **2.** *{ağız}* Patavatsız. [DS] **3.** *{ağız} is.* Becerikli hırsız. [DS] ☞ **yadır yaldır,** *{eAT} {ağız} Parıl parıl.* [DS]|| **yaldır yaldır yaldıramak,** *{ağız} Pırıl pırıl parlamak.* [DS]|| **yaldır yaldır yanmak,** *{ağız} Pırıl pırıl parlamak.* [DS]

yaldır[2], [yald *(yans.)* > yald-ır] *{ağız} is.* Geç ekildiği için körpe kalan haşhaş. [DS]

yaldırağan, [yald *(yans.)* > yald-ır-āğān يالدراغان] *{OsT} sf.* Çok parlayan.

yaldırak, -ğı [yald *(yans.)* > yald-ır-a-k يلدراق] *{OsT} {ağız} sf.* Parlak; ışıltılı; cilalanmış. [DS]

yaldıramak, [yald *(yans.)* > yaldır-a-mak يلدرمق] *gçsz. f. [-r]* **1.** *{eAT} {OsT}* Parlamak; ışıldamak. **2.** *{ağız}* Işık yansımak veya parlayıp sönmek. [DS] **3.** *{ağız}* Şimşek çakmak. [DS]

yaldıran, [yald-ır-a-n] *{ağız} is.* Merdiven başı. [DS]

yaldıratmak, [yald-ır-a-t-mak] *{ağız} gçl. f. [-ır]* Cilalamak. [DS]

yaldırayık, -ğı [yald-ır-a-y-ık] *{ağız} is.* **1.** Şimşek. **2.** Elektrik. [DS]

yaldırbak, -ğı [yald *(yans.)* > yaldırbak ?] *{ağız} zf.* **1.** Çorapsız ayakkabı giymiş olarak. **2.** Başı açık. [DS] ☞ **yaldırbak gezmek,** *{ağız} Ceketsiz gezmek.* [DS]

yaldırdamak, [yald *(yans.)* > yald-ır-da-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-d(ı)-yor]* **1.** Işık yansımak. **2.** Parlak bir nesne parlayıp sönmek. **3.** Şimşek çakmak. **4.** (Su üstündeki yağ vb. için) parıldamak. [DS]

Yaldırık, [yald *(yans.)* > yald-ır-ık] *{ağız} öz. is.* Merih. [DS]

yaldırık, -ğı [yald *(yans.)* > yald-ır-ık] *{ağız} is.* Şimşek. ☞ **yaldırık atmak,** *{ağız} Şimşek çakmak.* [DS]

yaldırış, [yald-ır-a-mak>yaldır-ış يالدرش] *{eAT} {OsT} is.* Parlayış; parıltı.

yaldırmaç, -cı [yald-ır-maç] *{ağız} is.* Hokka. [DS]

yaldıruk, [yalt > yalt-rī-mak > yald(ı)r-uk] *{eT} sf.* Cilalı; parlak; süslü. [DLT]

yaldız, [yald *(yans.)* > yald-ız] *is.* **1.** Bir eşyaya altın veya gümüş süsü vermek için üzerine sürülen bu renklerdeki madde. **2.** Bu madde ile yapılmış süs. **3.** *mecaz.* İç durumunu gizleyen aldatıcı dış görünüş; aldatıcı göz alıcılık; göz boyacılık. ☞ **yaldız altını,** *Fatih Sultan Mehmet tarafından bastırılan ağırlığı ve oranı tam olan altın.*|| **yaldız demiri,** *Yaldız yapmakta kullanılan üzerinde çiçek motifleri bulunan kalıp.*|| **yaldız vurmak,** *Altın yapraklarını yaldızlanacak yüzeylere uygulama işlemi.*

yaldızcı, [yaldız-cı] *is.* **1.** Yaldız yapan ya da eşyaları yaldız ile süsleyen kimse. **2.** *mecaz.* Yalnız gösterişli işleri yapan ve böyle işlerle uğraşmayı seven kimse; gösterişçi; göz boyayıcı.

yaldızcılık, -ğı [yaldız-cı-lık] *is.* **1.** Yaldızcının işi ve zanaatı. **2.** Bir işte gösterişe, süse önem verme; gösterişçilik.

yaldızlama, [yaldız-la-ma] *is.* **1.** Yaldızlamak eylemi. **2.** Saf altından yapılan yaldızlarla kitap sayfalarını süsleme sanatı.

yaldızlamak, [yaldız-la-mak] *gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* **1.** Bir nesneyi ya da bir yüzeyi yaldızla kaplamak; ona altın ya da gümüş süsü vermek. **2.** *mecaz.* Bir şeyin değersiz ve kötü yanını örtecek, hoş görünecek biçimler vermek. **3.** *mecaz.* Parlatmak. **4.** Ciltlenmiş bir kitabın kapağını ya da sayfalarını altın yaldız ile süslemek. **5.** *argo.* (Kadın için) kocasını başka bir erkekle aldatmak; ihanet etmek.

yaldızlanma, [yaldız-la-n-ma / yaldız-lan-ma] *is.* Yaldızlanmak eylemi.

yaldızlanmak, [yaldız-la-n-mak] *edil. f. [-ır]* **1.** Yaldızlamak eylemi yapılmak; yaldızlamak eylemine uğramak; üzerine yaldız uygulanmak. **2.** *dönşl. f.* Kendi üzerine yaldız uygulamak; kendi kendini yaldızlamak. **3.** [yaldız-lan-mak] *gçsz. f.* Yaldız sahibi olmak; yaldız edinmek.

yaldızlatma, [yaldız-la-t-ma] *is.* Yaldızlatmak eylemi.

yaldızlatmak, [yaldız-la-t-mak] *gçl. f. [-ır]* Yaldızlamak eylemini yaptırmak; yaldız yaptırmak.

yaldızlı, [yaldız-lı] *sf.* **1.** Yaldızı olan; yaldız yapılmış olan; yaldızla süslü. **2.** *mecaz.* Göz boyayan; aldatıcı şey. ☞ **yaldızlı hap,** *mecaz. Olumsuzluğu, kötülüğü süslenerek, güzel gösterilmeye çalışılarak veya örtülerek verilen şey.*|| **yaldızlı söz,** *Edebiyat oyunları ile yüklü, süslü, gösterişli söz.*

yaldramak, [yalt > yald-rā-mak / yald-rī-mak] *(yaldra:mak) {eT} gçsz. f. [-r]* Az ışımak; az parlamak; ıldıramak. [DLT]

yaldrımak, [yalt>yald-rī-mak/yald-rā-mak] *(yaldrı:-mak)* *{eT}* *gçsz. f.* *[-r]* Az ışımak; az parlamak; ıldıramak. [DLT]

yale, [Far. yāle یاله] *(ya:le)* *{OsT}* *is.* Sığır boynuzu.

yalelli, [Ar. yā leylī یالیلی] *is.* *alay.* Arapça şarkı. ☞ **yalelli gibi,** *(Konuşma, şarkı, iş vb. için) bıktıracak ve usandıracak biçimde uzayıp giden; Arap'ın yalellisi gibi.*

yaleyte, [Ar. yā-leyte یالیت] *(ya:leyte)* *{OsT}* *e.* Keşke; ne olurdu.

yalfa, [yalp-a / yalfa] *{ağız}* *is.* Yalpa. [DS]

yalger, [yalger ?] *{ağız}* *is.* Yayla. [DS]

yalgı¹, [yal-gı] *{ağız}* *sf.* Yalnız. [DS]

yalgı², [yal-gı] *{ağız}* *is.* Büyü. [DS]

yalgın¹, [yal-mak *(parlamak)* > yal-gın] *{ağız}* *is.* Serap; ılgım; pusarık. [DS]

yalgın², [yal-gın] *{ağız}* *is.* Aşı kalemi almaya veya aşılamaya uygun ağaç, çiçek. [DS]

yalgız, [yalñuz / yalgız] *{ağız}* *sf.* Yalnız. [DS]

yalgu, [yüli-gü / yalgu] *{ağız}* *is.* Ustura. [DS]

yalguz, [yalñuz] *{eAT}* *sf.* Yalnız.

yalguzek, [yañuz > yalguz-ek] *{eAT}* *sf.* Tek; eşsiz; emsalsiz. ☞ **yalguzek dür,** *{eAT}* *Midyesinden tek ve büyük olarak çıkan inci.*

yalğamak, [yalġā-mak / yalvā-mak] *(yalga:mak)* *{eT}* *gçl. f.* *[-r]* **1.** Yalamak. [ETY] [EUTS] [DLT] [İKPÖy.] [Gabain] [KB] **2.** Okşamak. [EUTS]

yalğan, [yal-mak > yal-ġān] *(yalğa:n)* *{eT}* *is.* Yalan. [İKPÖy.] [DLT] [EUTS] [Gabain] [KB] [Mühennâ]

yalğançı, [yal-ġān > yalġan-çī] *(yalğançı:)* *{eT}* *sf.* Yalancı. [Mühennâ]

yalğandurmak, [yalġān > yalgan-dur-mak] *{eT}* *gçl. f.* *[-ur]* Yalanlamak. [DLT]

yalğanmak, [yalgā-mak > yalġa-n-mak] *{eT}* *dönşl. f.* Yalanmak. [DLT]

yalğanturmak, [yalġan-mak > yalġan-tur-mak] *{eT}* *gçl. f* *[-ur]* Yalvartmak; yağ çektirtmek. [Clauson]

yalğaşmak, [yalġā-mak > yalġa-ş-mak] *{eT}* *işteş. f.* *[-ur]* (Bal vb. için) birlikte yalamak; yalaşmak. [DLT]

yalğatmak, [yalġā-mak > yalġa-t-mak / yalva-t-mak] *gçl. f.* *[-ur]* Yalatmak; yutturmak. [DLT]

yalğıl, [yal-mak *(parlamak)* > yal-ġıl] *{eT}* *sf.* (At için) yelesi ak; ak yeleli. [DLT]

yalğız, [yalñuz / yalğız] *{ağız}* *sf.* Yalnız. [DS]

yalğu, [yalk-mak > yalk-ġü > yalġü] *(yalgu:)* *{eT}* *sf.* Ahmak; beyinsiz; aptal. [DLT]

yalğuz, [yal-mak > yal(ı)ñ-üs / yal(ı)ñ-üz / yalġuz] *{eT}* *sf.* Yalnız. [EUTS]

yalhayır, [? yalhayır] *{ağız}* *sf.* **1.** Hayırsız. **2.** Utanmaz. **3.** Uğursuz. [DS]

yalhı¹, [yal-kı / yalḫı / yalhı] *{ağız}* *sf.* **1.** Gevşek; pörsümüş. **2.** Yavan. [DS]

yalhı², [yıl-kı / yal-kı / yalḫı] *{ağız}* *is.* Yılkı. [DS]

yalhi, [yıl-kı / yalhi] *{ağız}* *sf.* (At için) çıplak; eyersiz. [DS]

yalı¹, [*eT.* yal-mak *(yalamak)* yal-ı / Yun. yialı [EREN]] *is.* **1.** Suyun yaladığı yer. **2.** Deniz, göl ya da ırmak kenarındaki açık ve düzlük yer; düz sahil. **3.** Deniz, göl ya da ırmak kenarına yapılmış büyük ve görkemli ev. **4.** *{ağız}* Dik bayır. [DS] ☞ **yalı ağası,** *İmparatorluk döneminde, kıyıların korunması ve buralardaki gümrüklerin yönetimi ile görevli olanların amirine verilen ad.*|| **yalı baskısı,** *Yağmur sularının içeriye sızmasını önlemek için tahtaların kiremit gibi üst üste bindirilerek çakılması ile oluşturulmuş duvar dış kaplaması.*|| **yalı boyu,** *Su kıyısı.*|| **yalı bülbülü,** *Konuşkan kimse; çok konuşan kişi.*|| **yalı çapkını,** *{ağız}* *Çapkın; uçarı.* [DS]|| **yalı geçmek,** *{ağız}* *dnz. (Gemi için) kıyıdan gitmek.* [DS]|| **yalı gitmek,** *{ağız}* *dnz. (Gemi için) kıyıdan gitmek.* [DS]|| **yalı kaplaması,** *Yalı baskısı.*|| **yalı kazığı gibi,** *(Kişi için) uzun boylu ve iri yarı.*|| **yalı kıyı,** *{ağız}* *Deniz kıyısı.* [DS]|| **yalı kütüğü,** *Gemilerde, üst güverte küpeştesinin kenarında bulunan ve karaya bağlanmalarını sağlayan ağaç dikmeler.*|| **yalı taşı,** *Deniz kıyılarında kireçli yer altı sularının etkisi ile çimentolaşmış birkaç santimetre kalınlıktaki tortul oluşumlara verilen ad.*|| **yalı uşağı,** *Deniz kıyısında bulunan yerleşim birimlerinde doğup büyümüş kimse; sahil çocuğu.*|| **yalı yar,** *Denizin aşındırması ile oluşmuş dik ve yüksek kıyı.*|| **yalı yarcık,** *Küçük yalıyar.*|| **yalı zeybeği,** *Bengi.*

yalı², [yalı یلی] *{eAT}* *{OsT}* *{ağız}* *is.* Yele. [DS]

yalı³, [yağlı > yālı] *(ya:lı)* *{ağız}* *is.* Sırlı, küçük bal çömleği. [DS]

yalı⁴, [yalı] *{ağız}* *is.* Halay. [DS]

yalıcan¹, [yal-a-can > yalı-can] *{ağız}* *sf.* Söz taşıyarak ara bozan; geveze; boşboğaz. [DS]

yalıcan², [yal-a-can > yalı-can] *{ağız}* *sf.* Yalama; gevşeme; bozulma. ☞ **yalıcan olmak,** *{ağız}* *Bozulmak; iyi işlemez olmak; yalama olmak.* [DS]

yalıçapkını, [yalı+çapkın-ı] *b. is. zool.* Gök kuzgunumsular takımının yalıçapkınıgiller familyasından, akarsu, göl ve deniz kıyılarıyla kanal ve ark boylarında yaşayan, yuvasını kıyılardaki sağlam toprakta oyduğu derin oyuklara yapan, büyük başlı, kalın gagalı, 16.5 cm. boyunda, mavi ve maviye yakın renklerin hakim olduğu, sularda yaşayan balık, böcek ve kurbağa yavruları ile beslenen, ötücü küçük bir kuş, *(Alcedo atthis).*

yalıçapkınıgiller, [yalı + çapkın-ı-gil-ler] *is. zool.* Gök kuzgunumsular takımından, ön parmakları birbirine yapışık, büyük başlı, kalın ve güçlü gagalı, parlak ve gösterişli renkli, su kıyılarında yaşayan, balık ve su hayvanları ile beslenen, yiyeceklerinin sindiremedikleri bölümünü ağızdan dışarı atan bodur bedenli kuş familyası, *(Alcedinidae).*

yalığ[1], [yāl *(at yelesi)* > yal-ıġ] *{eT} is.* **1.** At yelesi. [DLT] **2.** İbik. [DLT] **3.** Eyer kaşı. [DLT]

yalığ[2], [yal-mak *(parlamak)* > yal-ıġ] *{eT} sf.* **1.** Mutlu. [ETY] **2.** Güler yüzlü. [ETY]

yalığlanmak, [yal-ığ > yal-ıġ-la-n-mak] *dönşl. f. [-ur]* **1.** (Horoz için) ibiklenmek. [DLT] **2.** (At için) yelelenmek. [DLT]

yalık[1], [yağ-lık > yā-lık] *(ya:lık) {ağız} is.* **1.** Mendil. **2.** Başörtüsü. [DS]

yalık[2], [yal-mak > yal-ık] *{eT} is.* Şarap tulumu. [Mühennâ]

yalık[3], [*yal-mak > yal-ık] *{ağız} sf.* **1.** (Dişi köpek, kurt, çakal için) çiftleşme zamanı gelmiş olan. **2.** (Kadın için) hoppa; kötü. **3.** (Kişi için) yüzsüz; utanmaz. [DS]

yalıklamak, [yalık-la-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(ı)-yor]* (Dişi köpek için) çiftleşmek istemek; kızışmak. [DS]

yalıkmak[1], [*yal-mak *(soymak)* > yal-ık-mak] *{eT} gçsz. f. [-ur]* Yalnız başına kalmak; tek kalmak. [ETY]

yalıkmak[2], [yal-ık-mak يالقمق] *{eAT} {OsT} dönşl. f. [-ur]* (Kancık köpek, kedi ve kurt için) kızışmak; çiftleşmek isteği ile erkeğinin etrafında dolanmak.

yalıkmak[3], [yıl-ık-mak / yal-ık-mak يالقمق] *{OsT} gçsz. f. [-ır]* Eğilmek.

yalıksak, -ğı [yalık-sa-k] *{ağız} sf.* **1.** (Köpek için) çiftleşme isteği gösteren. **2.** (Kadın için, aşağılama sözü olarak) cinsel isteği güçlü olan. [DS]

yalıksamak, [yalık-sa-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-s(ı)-yor]* (Kancık köpek için) çiftleşmek isteği göstermek; bu amaçla erkek köpeğin etrafında dolaşmak; kızışmak. [DS]

yalılı, [yalı-lı يالولى] *{OsT} sf.* Yeleli. ◘ **yalılı kurt,** *{OsT} Sırtlan.*

yalım[1], [*eT.* yal-mak *(yanmak)* > yal-ım] *{ağız} is.* **1.** Alev dili. **2.** Sıcaklık; ateş. **3.** Şimşek. [DS] ◘ **yalım atmak,** *{ağız} 1. Işık yansımak; parlayıp sönmek. 2. Şimşek çakmak.* [DS]|| **yalım yalım,** *Alev alev.*

yalım[2], [yal *(yans.)* > yal-mak > yal-ıñ / yalım] *is.* Kesici aletlerin keskin yüzü.

yalım[3], [yal-mak *(parlamak)* > yal-ım يالم] *{eT} sf.* **1.** Bitki örtüsü olmayan; çıplak. [ETY] **2.** Yalın; sert. *{OsT} (aynı)* [ETY] **3.** Dik; bayır; sarp; yalçın. *{eAT} {OsT} {ağız} (aynı)* [DLT] [Gabain] [KB] [DS] **4.** *{ağız}* Taş. [DS] ◘ **yalım kaya,** *{eT} Yalçın kaya.*|| **yalım parça,** *{ağız} Bir avuç.* [DS]

yalım[4], [yal-ım يالم] *is.* **1.** *{eAT} {ağız}* Derece; mertebe; orun. [DS] **2.** *{ağız}* (Kişi için) değer; itibar. [DS] **3.** *{ağız}* Güç; erk. [DS] **4.** *{ağız}* (Kişi için) doğal yapı; huy; tabiat. [DS] **5.** *{ağız}* Onur; gurur; çalım. [DS] ◘ **yalım alçaklığı,** *{ağız} Eziklik; eksiklik.* [DS]|| **yalımı alçak,** *{eAT} {OsT} 1. İtibarı düşük; mevkii olmayan. 2. Yumuşak huylu; yüzü yerde; mütevazı; alçak gönüllü. {ağız} (aynı)* [DS] *3. {OsT} Yüksekliği az; yassı ve yayvan.*|| **yalımı aşşağı** (aşağı), *{ağız} Onursuz; değersiz; aşağılık.* [DS]

yalım[5], [? yalım] *{ağız} zf.* Herhalde; zannıma göre; tahminimce; sanırım. [DS]

yalım[6], [yal-ıñ / yalım] *{ağız} sf.* Zayıf yüzlü. [DS] ◘ **yalım bilek,** *{ağız} Kemikleri gelişmeden doğan çocuk.* [DS]

yalıma[1], [yalım-a] *{ağız} zf.* Herhalde; sanırım.[DS]

yalıma[2], [yala-ma / yalı-ma] *{ağız} is.* Uçuk; dudak yarası. [DS]

yalımak, -ğı [yala-muk / yala-mık] *{ağız} is.* Reçine. [DS]

yalıman, [yél *(cin)* > yel-ī-mēn / yalıman] *{eT} is.* Dağınık bir şekilde yapılan çapul. [DLT]

yalımsak, -ğı [yalım-sa-k] *{ağız} sf.* **1.** (Kişi için) başıboş. **2.** Obur. [DS]

yalın[1], [*eT.* *yal-mak *(soymak)* > yal-ıñ > yal-ın يالن] *sf.* **1.** *{ağız}* Çıplak. [DS] **2.** (Kılıç, kama vb. için) kınından çıkmış; kınından sıyrılmış. **3.** Herhangi bir süs taşımayan; gösterişsiz; sade; düz. *{ağız} (aynı)* [DS] **4.** Özünden başka ek ya da fazlalık taşımayan; sade. **5.** Yapmacıksız; özentisiz; sade. **6.** *{ağız}* İnce. [DS] **7.** *{ağız}* Tek kat. [DS] **8.** *{ağız}* Zayıf yüzlü. [DS] ◘ **yalın aç,** *{eAT} Yoksul ve çıplak.*|| **yalın ad,** *dbl. Yapım eki almamış, birleşime girmemiş kök haldeki isim.*|| **yalın araba,** *{ağız} İki tekerlekli kağnı.* [DS]|| **yalın ayak,** *1. Ayakları çıplak. 2. (At için) nalsız. 3. Çıplak ayakla. 4. {ağız} Yoksul.* [DS]|| **yalın ayak, başı kabak,** *1. Ayağı ve başı çıplak olarak. 2. mecaz. Perişan bir kılıkta.*|| **yalın bacak,** *{ağız} Çıplak ayak.* [DS]|| **yalın belirteç,** *dbl. Yapım eki almamış ya da birleşme yolu ile yapılmamış belirteç.*|| **yalın bıçak,** *{eAT} {OsT} Kınından sıyrılmış bıçak; çekilmiş bıçak.*|| **yalın cümle,** *dbl. Bir tek yüklemle kurulan, tek ve bağımsız yargı içeren cümle; basit cümle.*|| **yalın çiçek,** *bot. Taç yaprak sayısı türdeki normal sayıya uygun olan çiçek.*|| **yalın damar,** *{ağız} Cılız.* [DS]|| **yalın durum,** *dbl. Hiçbir durum eki almaksızın taşıdığı kavramı bildiren isim durumu; yalın hâl.*|| **yalın gat** (kat), *{ağız} Tek kat.* [DS]|| **yalın göz,** *1. Göz kapakları olmayan kimse. 2. zool. Birleşik göze karşıt olarak böceklerin tek bir ya da az sayıda çomakçıktan oluşan küçük gözleri; sade göz; basit göz; nokta göz.* || **yalın hâl,** *dbl. Yalın durum.*|| **yalın isim,** *dbl. Yapım eki almamış ve birleşik kelime biçiminde olmayan isim.*|| **yalın kat,** *1. {OsT} Tek katı olan; tek katlı; tek kat. 2. Dayanıklılığı zayıf olan; dayanıksız; çürük. 3. {ağız} Hafif; ince.* [DS] *4. Sıradan; bayağı; özensiz. 5. Derin olmayan. 6. Süssüz; basit. 7. {OsT} {ağız} (Kişi için) narin; ince; zayıf; cılız.* [DS]|| **yalın kataloğ,** *kit. "Bakınız" fişleri bulunmayan katalog.*|| **yalın kelime,** *dbl. Üze-*

rine herhangi bir yapım eki almamış sözcük; yalın sözcük.|| **yalın kılıç,** *1. Kılıcını kullanmak üzere kınından çıkarmış olan; dalkılıç. 2. Kılıcını çekmiş olarak. 3. {eAT} {OsT} Kınından sıyrılmış kılıç.*|| **yalın kollu,** *{ağız} Tek kulplu küçük testi.* [DS]|| **yalın meyve,** *Tek yumurtalıktan olan meyve.*|| **yalın önerme,** *mant. Zorunluluk düşüncesiyle ilişkilendirilmeden olumluluğun ya da olumsuzluğun doğru kabul edildiği yargı.*|| **yalın ses,** *fiz. Devirli bir titreşim hareketinden doğan ses; basit ses.*|| **yalın sıfat,** *dbl. Yapım eki almamış, kök hâlde bulunan sıfat.*|| **yalın tümce,** *Yalın cümle; basit cümle.*|| **yalın üslûp,** *Herhangi bir süs unsuru taşamayan biçem.*|| **yalın yankı,** *fiz. Sesi yalnız bir kez tekrarlayan yankı.*|| **yalın yalburdak,** *{ağız} Yalın ayak; çıplak ayak.* [DS]|| **yalın yapıldak,** *Üstü başı perişan bir hâlde.*|| **yalın yaprak,** *bot. Tek ayalı yaprak.*|| **yalın yessir olmak,** *{ağız} Aç, çıplak çabalamak, çalışmak.* [DS]|| **yalın yüzlü,** *{eAT} Tüysüz, parlak yüzlü.*|| **yalın zaman,** *dbl. Ek fiil kullanılmadan çekimlenen zaman; basit zaman.*|| **yalın zarf,** *dbl. Yapım eki almamış, kök hâlde bulunan zarf.*

yalın[2], [yal-mak *(parlamak)* > yal-ın / yal-ıñ] *{eT} {ağız} is.* **1.** Alev; yalım. [KB] **2.** Alevin yaydığı sıcaklık; ateş. [DS] **3.** *{ağız}* Yazın esen sıcak yel. [DS] **4.** *{ağız} sf.* Parlak. [DS] ⧉ **yalınlar oynamak,** *{eAT} Alevler dalgalanmak.*

yalın[3], [yal-ın] *{ağız} is.* Dik yer; yokuş; bayır. [DS]

yalınamak[1], [yal-mak *(parlamak)* > yal-ın-mak > yalın-ā-mak] *gçsz. f. [-r]* Alevlenmek; yanmak; parlamak. [EUTS]

yalınamak[2], [yal-mak *(yalamak)* > yal-ın-ā-mak] *gçsz. f. [-r] {eT}* Niyaz etmek; dilemek; yalvarmak. [EUTS]

yalınca, [yalın-ca] *(yalı'nca) zf.* **1.** Yalın olarak. **2.** *sf.* Yalnız; tek. **3.** Arınmış. **4.** Çıplak. **5.** *is. mat.* Kapsama bağıntısı ile sıralanmış bir kümenin parçalar kümesi.

yalıncağ, [yalın-cağ يالنجغ] *{eAT} sf.* → yalıncak.

yalıncak, -ğı [yalın-cak يالنجق / يلنجق] *sf.* **1.** Çırçıplak. *{eAT} {OsT} (aynı)* **2.** Yalnız; tek. ⧉ **yalıncak eylemek,** *{OsT} Soymak; çıplak hâle getirmek.*

yalınç, -cı [yal-ın-mak *(soyunmak)* > yal-ın-ç] *sf.* **1.** Birleşik olmayan; yalnız tek maddeden oluşan; basit. **2.** Karışık olmayan; sade; basit.

yalınçlık, -ğı [yalınç-lık] *is.* Basitlik.

yalınçğa, [*yal-mak *(soymak)* > yal-ınç-ğa] *{eT} is.* Tadı, tuzu ve yağı olmayan yemek. [DLT]

yalındak, [*yal-mak *(soymak)* > yal-ın-dak] *{eT} sf.* Çıplak. [DLT]

yalıng[1], [yal-mak *(parlamak)* >yal-ıñ يالڭ] *{eT} {eAT} {OsT} is.* Alev; meşale; parıltı. [DLT] [EUTS] [Gabain]

yalıng[2], [*yal-mak *(soymak)* > yal-ıñ / yal-añ يالڭ] *(yalıñ) {eT} {OsT} sf.* **1.** Çıplak; yalın; örtüsüz. [DLT] [EUTS] [İKPÖy.] [KB] **2.** (Kılıç için) kınından çıkarılmış; kınından çıkmış; yalın; kapsız; açık. [DLT] ⧉ **yalıñ gat** (kat), *{ağız} 1. Tek kat; hafif; ince. 2. İğreti.* [DS]|| **yalıñ gat,** *{ağız} Ustura.* [DS]

yalıng[3], [yal-ıñ يالڭ] *{OsT} sf.* Yalçın; sarp.

yalıng[4], [yal-ıñ] *{ağız} is.* Erkek domuz. [DS]

yalıngaç[1], **-cı** [yalın-mak *(soyunmak)* > yal-ın-gaç] *sf.* (Ağaç için) kabuğu çatlayarak soyulan.

yalıngaç[2], [yalıñ+aç يالڭاج] *(yalıñaç) {eAT} {OsT} sf.* Yoksul; muhtaç; çıplak.

yalıngı, [yalın-gı] *{ağız} is.* Birden parlayıp geçen çalı çırpı alevi. [DS]

yalıngız, [yalıñ-ız] *(yalıñız) {ağız} sf.* Yalnız. [DS]

yalıngkat, [yalıñ+kat يالڭ قات] *{eAT} sf.* **1.** Tek kat. **2.** Zayıf; cılız.

yalınglamak[1], [yalıñ-la-mak] *(yalıñlamak) {ağız} gçl. f. [-r]* Soymak. [DS]

yalınglamak[2], [yalıñ-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* **1.** Alevlendirmek. **2.** Yara üstünü kavlı çakmakla dağlamak. [DS]

yalınglandırmak, [yalıñ-la-n-dır-mak يالڭلندیرمق] *{eAT} {OsT} gçl. f. [-ur]* Alevlendirmek.

yalınglanmak, [yalıñ-la-n-mak يالڭلنمق / يلڭلنمق] *(yalıñlanmak) {eAT} dönşl. f. [-ur]* **1.** Alevlenmek. **2.** Parlamak; ışıldamak; ışık saçmak.

yalınglaşlı, [yalıñ-la-ş-lī يالڭلشلى] *(yalıñlaştı) {OsT} sf.* Parlayan; ışıklı; yalınlanan.

yalınglatmak, [yalıñ-la-t-mak يالڭلتمق] *(yalıñlatmak) {OsT} gçl. f. [-ur]* Alevlendirmek; harlatmak. [Burhan-ı Katı']

yalınglık, [yalıñ-lık يالڭلق] *(yalıñlık) {eAT} is.* Çıplaklık.

yalıngmak, [yal-mak *(parlamak)* > yal-ıñ-mak] *(yalıñmak) dönşl. f. [-ur]* Alevlenmek. [Gabain]

yalıngöz, [yalın+göz] *is.* **1.** *zool.* Bir tür kertenkele. **2.** *sf.* Göz kapakları olmayan.

yalınguk, [yal-ın-mak > yal-ın-ğuk / yalñuk] *(yalıñuk) is.* İnsan. [EUTS] [DLT]

yalıngulamak, [yal-ın-ğū > yalıñū-lā-mak] *(yalñu:-la:mak) gçsz. f. [-r]* İp veya salıncakla oynamak. [DLT]

yalıngus, [yalıñ[2]-uz] *{eT} (yalıñus) sf.* **1.** Yalnız. [ETY] **2.** *zf.* Yalnız başına.

yalınguz, [yalıñ[2]-uz] *{eT} (yalıñuz) sf.* Yalnız. [EUTS]

yalınız, [yalıñ-uz / yalın-ız] *{ağız} sf.* Yalnız. [DS]

yalınlamak[1], [yalın-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Soymak. [DS]

yalınlamak[2], [yalın-lā-mak] *(yalınla:mak) {eT} gçsz. f. [-r]* **1.** Alevlenmek. [EUTS] **2.** *{ağız} gçl. f.* Alevlendirmek. [DS] **3.** *{ağız}* Yara üstünü kavlı çakmakla dağlamak. [DS]

yalınlanmak, [yalın-la-n-mak] *{eT} dönşl. f. [-ur]* **1.** Alevlenmek. *{OsT} (aynı)* **2.** *{OsT}* Parlamak; ışık saçmak; ışıldamak.

yalınlaşlı, [yalın-la-ş-lı يالكلشلى] *{OsT} sf.* → yalınglaşlı.

yalınlaşma, [yalın-la-ş-ma] *is.* **1.** Yalınlaşmak eylemi. **2.** Karmaşıktan basite, süslü ve gösterişliden sadeye doğru işleyen evrimsel süreç.

yalınlaşmak, [yalın-la-ş-mak] *dönşl. f. [-ır]* Yalın duruma gelmek; fazlalıklardan, süsten, gösterişten arınmak.

yalınlaştırılır, [yalın-la-ş-tır-ıl-ır] *sf.* Yalınlaştırmaya elverişli olan; yalınlaştırılabilen.

yalınlaştırma, [yalın-la-ş-tır-ma] *is.* Yalınlaştırmak eylemi; yalın duruma getirme; sadeleştirme; basitleştirme.

yalınlaştırmak, [yalın-la-ş-tır-mak] *gçl. f. [-ır]* **1.** Yalın duruma getirmek; sadeleştirmek. **2.** Birleşik ve karmaşık durumdan kurtarmak. **3.** *mat.* (Birleşik esirler için) eşdeğeri olan basit bir kesir hâline dönüştürmek; sadeleştirmek.

yalınlatmak, [yalın-la-t-mak يالكلتمق] *{OsT} gçl. f. [-ur]* → yalınglatmak. [Bürhan-ı Katı']

yalınlayan, [yalın-la-y-an] *sf.* Yalın duruma getiren. ⧉ **yalınlayan diller,** *dbl. Sözcükleri tek heceli olup cümle içinde çekime girmeyen, anlamı vurgu ve tonlama yoluyla veren diller; tek heceli diller; tek seslemli diller.*

yalınlı, [yalın-lı] *{ağız} sf.* (Erkek hayvan için) tek taşaklı. [DS]

yalınlığ, [yalın^2 > yalın-lığ] *{eT} sf.* Alevli; parlak. [ARAT] [EUTS] [Gabain]

yalınlık, -ğı [yalın-lık] *is.* **1.** Yalın olma durumu. **2.** *ed.* Gereksiz sayılabilecek süslerden uzak, kolay anlaşılabilir, yapmacıksız, içten bir anlatımın niteliği.

yalınmak[1], [*yal-mak > yal-ıñ-mak > yalın-mak] *{eT} dönşl. f. [-ur]* Soyunmak; çıplak olmak. [DLT] [KB]

yalınmak[2], [yal-mak > yal-ın-mak يالنمق] *{eT} dönşl. f. [-ur]* **1.** Yalvarmak; yaltaklanmak. *{eAT} {OsT} (aynı)* [Nevâyî] **2.** Yakarmak. [Mühennâ]

yalınmak[3], [yal-mak > yal-ın-mak] *{eT} dönşl. f. [-ur]* Yanmak. [KB]

yalınsak, -ğı [yalın-sak] *{ağız} sf.* **1.** (Kurt için) tek gezen; azılı. **2.** (Domuz için) azılı. [DS]

yalınsız, [yalın-sız] *{eT} sf.* Alevsiz; parlak değil.

yalınuz, [yalıñ^2-uz] *{eT} sf.* Yalnız. [Gabain]

yalışmak, [yal-mak > yal-aş-mak / yalış-mak] *{eT} işteş. f. [-ur]* İtham etmek; suçlamak; töhmetlemek. [DLT]

yalıt, [yal-ı-mak > yal-ı-t] *is.* Bağlarından koparma; üstündekileri sıyırma; ilişiğini kesme; mücerret.

yalıtıcı, [yalıt-mak > yalıt-ıcı] *sf.* **1.** Yalıtma işini yapan; yalıtan. **2.** Yalıtkan.

yalıtık, -ğı [yalıt-mak > yalıt-ık] *sf.* İlişiği kesilmiş; bağları koparılmış; sıyrılmış; mücerrit; izole.

yalıtılma, [yalıt-ıl-ma] *is.* Yalıtılmak eylemi; tecrit edilme.

yalıtılmak, [yalıt-ıl-mak] *edil. f. [-ır]* **1.** Yalıtmak eylemi yapılmak. **2.** Yalıtıma uğramak; üzerinde yalıtım uygulanmak; tecrit edilmek.

yalıtım, [yalıt-ım] *is.* **1.** Bir nesne ya da ortamı istenmeyen öge ve etkenlerden korumak için uygulanan teknik işlem; tecrit; izolasyon. **2.** Bir binanın iç ve dış ortam arasındaki ısı farklılığından doğan ısı alış verişini kesme işlemi ve bunun için uygulanan teknikler; ısı tecridi. **3.** Bir ortamın içi ile dışarısı arasında istenmeyen sesleri kesme işlemi; ses izolasyonu. **4.** Ortamlar arasındaki nem geçişini engelleme; su tecridi. **5.** İçinden elektrik akımı geçen tel vb. malzemenin çevreye zarar vermemesi için üzerini elektrik geçirmeyen madde ile kaplamak; elektrik izolasyonu. **6.** *psikol.* Bir tasarım ya da eylemle bireyin düşüncelerinin, etkinliklerinin arasındaki bağın kopması durumu.

yalıtkan, [yalıt-kan] *sf.* **1.** Yalıtma işini yapan. **2.** Geçirimsizlik sağlayan. **3.** (Malzeme için) öz dirençleri nedeniyle ısı, ses, nem ve elektrik yalıtımlarını sağlayan; izolatör. **4.** *is.* Elektrik iletkenliği çok zayıf ya da sıfır olan madde.

yalıtkanlık, -ğı [yalıt-kan-lık] *is.* Yalıtkan olma durumu; yalıtma özelliği.

yalıtma, [yalıt-ma] *is.* Yalıtmak eylemi; izolasyon; tecrit.

yalıtmak, [*eT.* *yal-mak *(soymak)* > yal-ıt-mak] *gçl. f. [-ır]* **1.** Bir ortamı etkileyen fizikî ve sosyal etkenlerle o ortamın ilişiğini kesmek; tecrit etmek; izole etmek, *(1944)*. **2.** *fiz.* Elektrik kaçaklarını önlemek, akımın istenen yere ulaşımını sağlamak vb. amaçlarla bir iletkeni başka iletkenlerden ya da kendini taşıyan desteklerden uygun malzeme kullanarak ayırmak. **3.** Bir bina veya ortama istenmeyen ısı, ses ve nem gibi etkenlerin giriş ve çıkışını uygun malzeme ve teknik kullanarak kesmek.

yalız[1], [*eT.* yal *(parlak)* > yal-ız] *is. anat.* (Kas için) düz ve parlak.

yalız[2], [yal-ız] *{ağız} is.* Kor. [DS]

yalk[1], [yalk / yalk-ı] *{ağız} sf.* İnce; zayıf. [DS]

yalk[2], [yalk / yalk-ı] *{ağız} is.* Tek namlulu tüfek. [DS]

yalkaç, -cı [yalka-mak > yal-ka-ç / yal-mak > yalgaç] *{ağız} sf.* Söz taşıyarak ara bozan. [DS]

yalkamak, [yal-mak > yal-ğā-mak / yal-kā-mak] *{eT} gçl. f. [-r]* **1.** Yalamak. [EUTS] **2.** Okşamak. [EUTS]

yalkandak, -ğı [yalka-n-dak] *{ağız} is.* Yenmeyecek derecede kötü et. [DS]

yalkanmak, [yalkā-mak > yalka-n-mak] *{eT} dönşl. f. [-ur]* Aldanmak. [EUTS]

yalkanturmak, [yalkā-mak > yalka-n-tur-mak] *{eT} gçl. f. [-ur]* Aldatmak; iğfal etmek. [EUTS]

yalkatmak, [yalkā-mak > yalka-t-mak] *{eT} gçl. f. [-ur]* Bağlamak; eklemek. [EUTS]

yalkı^{1}, [yal-mak > yal-kı] *{ağız} is.* **1.** İki tekerlekli kağnı. **2.** Tarlaya gübre taşınan hasır ya da kenevirden örülmüş heybe. [DS]

yalkı^{2}, [yalk-ı] *{ağız} sf.* **1.** Tek başına; yalnız. **2.** İnce; zayıf. **3.** Bir yere eli boş giden. **4.** (Hayvan için) başıboş; sahipsiz. **5.** (Kadın için) herhangi bir çekincesi olmayan; çocuksuz; tek başına. **6.** Tek katlı. **7.** (Ayakkabı, elbise vb. için) altına hiçbir şey giymeden. **8.** (Yiyecek için) katıksız; yavan. **9.** (Et için) yağsız veya besin değeri olmayan. [DS]

yalkı^{3}, [yalk-ı] *{ağız} sf.* **1.** Eğimli yüzey. **2.** Ters. [DS]

yalkı^{4}, [yalk-ı] *{ağız} is.* **1.** Tek tüfek. **2.** Bir yanı kazma, diğer yanı nacak görevi yapan balta. **3.** Keçinin doğurduğu tek oğlak. **4.** İkiz doğmuş oğlak. [DS]

yalkı^{5}, [yalk-ı] *{ağız} is.* Işın. [DS]

yalkı^{6}, [yılkı / yalkı] *{ağız} is.* → yılkı. [DS]

yalkılık, -ğı [yalkı-lık] *{ağız} is.* Yalnızlık. [DS]

yalkımak, [yalkı-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r]* Yaralanıp berelenmek. [DS]

yalkmak^{1}, [yal-k-mak] *{eT} gçl. f. [-ar]* Bir şeyin gerçekleşmesine engel olmak; muhalefet etmek; zıddına gitmek. [EUTS] [Gabain]

yalkmak^{2}, [yal-k-mak] *{eT} gçsz. f. [-r]* Kanmak; bıkmak; yağlı yemekten bıkmak; usanmak. [DLT] [KB]

yalku, [yalk-u] *{ağız} is.* Cevizin yeşil kabuğu. [DS]

yalkuk, -ğu [yalk-uk] *{ağız} is.* Denizanası. [DS]

yallah, [Ar. yā Allāh] *(ya'llah) ünl.* **1.** Bir işi birlikte yaparken hep birlikte ilk eylemi başlatmak için söylenir; haydi; başla! **2.** Bir kimseyi yanından uzaklaştırmak amacıyla söylenir; haydi kalk git; bas git; defol! **3.** Bir işe başlarken hız almayı ifade için kullanılır.🗗 **yallah etmek,** *Hızla atmak, fırlatmak, kovmak.*

yallamak, [yal > yal-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r]* İneklere yal vermek. [DS]

yallanmak, [yal > yal-la-n-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ur]* Dalkavukluk ederek karın doyurmak. [DS]

yallas, [? yallas] *{ağız} sf.* Dalkavuk. [DS]

yallaz, [? yallaz / yalloz] *{ağız} sf.* **1.** Serseri. **2.** Parasız pulsuz. [DS]

yallı^{1}, [yal *(yele)* > yal-lı] *{ağız} sf.* Sırtlan. [DS]

yallı^{2}, [yal > yal-lı] *{ağız} sf.* Bakımlı; semiz. [DS] 🗗 **yallı ballı,** *{ağız} Genç; taze; zarif; görkemli.* [DS]

yallı^{3}, [yallı] *{ağız} is.* Bar, horon, halay gibi el ele tutuşup oyanan oyunların genel adı. [DS]

yallı^{4}, [yal-lı] *{ağız} sf. argo.* Kötü kadın; aşifte; hoppa. [DS]

yallı^{5}, [yağ-lı > yāllı] *{ağız} sf.* (Kişi için) kirli; bakımsız. [DS]

yallıbaş, [yal-lı+baş] *{ağız} is.* Çoban köpeklerine yedirilen kepek ve su karışımı yiyecek; çoban köpeği yalı. [DS]

yallık^{1}, -ğı [yal > yal-lık] *{ağız} is.* **1.** İyi öğütülmemiş, yal yapılan un. **2.** Yal yapılacak kepek. **3.** Hayvanlara pişirilerek yedirilen her türlü sebze. [DS]

yallık^{2}, -ğı [yar > yar-lık] *{ağız} is.* Çocuk önlüğü. [DS]

yallım, [yal(l)-ım ?] *{ağız} is.* Uçurum. [DS]

yallos, [? yallos] *{ağız} sf.* Dalkavuk; ikiyüzlü. [DS]

yalloş, [? yalloş] *{ağız} sf.* **1.** Serseri; yersiz yurtsuz. **2.** Pisboğaz; obur. [DS]

yalloz, [? yalloz] *{ağız} sf.* **1.** Yersiz yurtsuz; serseri. **2.** Parasız pulsuz; züğürt. **3.** Dalkavuk; ikiyüzlü. **4.** Kaba saba; kabadayı. [DS]

yallus, [? yallus] *{ağız} sf.* Yersiz yurtsuz; serseri; berduş. [DS]

yalluş, [? yalluş] *{ağız} sf.* Yersiz yurtsuz; serseri; berduş. [DS]

yalma, [*yal-mak > yal-mā] *(yalma:) {eT} is.* **1.** Kaftan; kalın kaftan. [DLT] [Tekin] [ETY] **2.** Yağmurluk. [DLT] **3.** Atların sırtına örtülen su geçirmez örtü. [ETY] **4.** Miğferin, tepeliği ile gövdesi arasında kalan süslemeli bölüm.

yalmaç, -cı [yal > yal-maç] *{ağız} is.* Yal; sulu hayvan yiyeceği. [DS]

yalmak^{1}, [*yal-mak] *{eT} gçsz. f. [-ar]* Sert, katı ve dayanıklı olmak. [Clauson]

yalmak^{2}, [*yā-mak > ya-l-mak] *{eT} gçsz. f. [-ar]* **1.** Alevlenmek; yalazlanmak. [Gabain] **2.** (Yara için) azmak, iltihaplanmak. [DLT] **3.** (Yüz için) güneş yalayarak karartmak. [DLT] **4.** Parlamak. [KB]

yalmak^{3}, [*yal-mak *(soymak)*] *{eT} gçl. f. [-ur]* Soymak. [Clauson]

yalmak^{4}, [yal-mak] *{eT} is.* İri, alaca keler. [Mühennâ]

yalmak^{5}, [*yal-mak يلمق] *{eAT} is.* Kaftan.

yalman^{1}, [yal-mak^{1} > yal-man] *sf.* **1.** *{ağız}* Dik; sarp. [DS] **2.** Eğik; meyilli. **3.** *{ağız}* (Kesmek, delmek, gitmek için) yanlamasına; eğik olarak; eğri. [DS] **4.** *{ağız}* Kaypak. [DS] 🗗 **yalman çalmak,** *{ağız} Yanlamasına yani eğimli olarak kesmek.* [DS]|| **yalman çıkarmak,** *{ağız} Yanlamasına yani eğik olarak kesmek.* [DS]

yalman^{2}, [yal-mak^{2} > yal-man يالمان / يلمان] *is.* **1.** *{eAT} {OsT}* Kesici ve delici araçların kesen ya da delen bölümü. **2.** *{ağız}* Mızrak ucu. [DS] **3.** *{ağız}* Ağaç parçası. [DS] **4.** *{ağız}* Bulgur dövülürken kullanılan ağaç parçası. [DS] 🗗 **yalman göstermek,** *{OsT} Kınından çekilmiş kılıcı göstererek tehdit etmek.*

yalman[3], [yām *(çöp)* > yam-lān] *(yalma:n)* *{eT}* *is.* → yamlan. [Mühennâ]

yalman[4], [yal-man] *{ağız}* *is.* Düzgün, parlak yassı taş. [DS]

yalman[5], [yal-man] *{ağız}* *sf.* Ufalanmaya elverişli; yumuşak. [DS]

yalmanlı, [yalman-lī يلمانلى] *sf.* **1.** *{OsT}* (Bıçak, kama, kılıç vb. için) sivri; keskin. **2.** *{ağız}* Çuvaldız. [DS]

yalmanlu, [yalman-lū] *{eAT}* *sf.* (Kesici ve delici araçlar için) sivri uçlu; keskin ağızlı.

yalmanmak, [yal-ġā-mak > yal-ġā-n-mak > yalmanmak يلمانمق / يالغنمق] *{eAT}* *{OsT}* *dönşl. f.* *[-ır]* *[eAT. -ur]* **1.** Yalanmak; dili dudakta dolaştırmak. *{ağız}* *(aynı)* [DS] **2.** Yalanarak yiyecek bir şey aramak. **3.** *{OsT}* Bir şey istemek. **4.** *{ağız}* Ağız şapırdatmak. [DS] **5.** *{ağız}* Susuzluk belirtileri göstermek. [DS]

yalmas, [Far. elmās] *is.* Elmas. [Gabain]

yalmend, [Far. yālmend يالمند] *(ya:lmend)* *{OsT}* *is.* **1.** Aile sahibi. **2.** Aile reisi.

yalnayak, -ğı [yalın+ayak] *{ağız}* *zf.* Çıplak ayakla; yalın ayak. [DS]

yalngız, [yalıñ[2] > yalñ-ız يالكز] *(yalñız)* *{eAT}* *sf.* Yalnız. ⧉ **yalñız başı ile,** *{OsT}* *Yalnız olarak; tek başına.*

yalngızın, [yalñız > yalñız-ın يالكزين] *(yalñızın)* *{eAT}* *zf.* Yalnız olarak; tek başına.

yalngu, [yalın-mak > yal(ı)n-ġū > yalñū] *(yalñu)* *is.* Cariyelerin oynadığı bir oyun; salıncak oyunu. [DLT]

yalnguk, [*yal *(yalın)* > yal-ın-mak > yal(ı)n-ġuk / yalñuk] *(yalñuk)* *is* **1.** İnsan; kişi; insanlara verilen genel ad; âdem; Âdem; ilk insan. [DLT] [EUTS] [KB] **2.** Cariye. [DLT]

yalngumak, [yalın > yalñ-ū-mak] *(yalñu:mak)* *{eT}* *gçsz. f.* *[-r]* Tutuşmak. [KB]

yalngus, [yalañ / yalıñ[2] > yalñ-ūz / yalñ-ūs] *(yalñu:s)* *{eT}* *zf.* **1.** Yalnız; yalnızca. [İKPÖy.] **2.** *sf.* Yalnız; kimsesiz. [DLT] [ETY]

yalnguskıya, [yalñus-kıñā] *(yalñuskıya:)* *{eT}* *zf.* Yalnız başına. [Clauson]

yalnguz, [yalıñ[2] > yalñ-ūz / yalñūs] *(yalñu:z)* *{eT}* *zf.* Yalnız. [EUTS] [KB] ⧉ **yalñuz yalñuz,** *{eT}* *Yalnız yalnız.*

yalnguzluk, [yalñuz-luk] *{eT}* *is.* Yalnızlık. [KB]

yalnılamak, [yal-ın-la-mak > yalnı-la-mak] *{ağız}* *gçl. f.* *[-r]* *[-l(ı)-yor]* Ayak soymak; çorap çıkarmak; çıplatmak. [DS]

yalnız, [yalıñ[2] > yalñ-uz / yalñus] *sf.* **1.** *{eT}* Tek. [Mühennâ] **2.** Yanında başkaları bulunmayan. **3.** Günlük yaşantısını paylaşacak eşi, dostu, kimsesi olmayan. **4.** Dışardan kendisine hiçbir yardım ve destek gelmeyen. **5.** *(ya'lnız)* *zf.* Başkaları olmadan; sadece. **6.** *(ya'lnız)* Kimsesiz olarak; belirtilenden başkası bulunmadan; sadece. **7.** *(ya'lnız).* Yardımsız; desteksiz. **8.** *(ya'lnı:z)* Tekliği, yoğunluğu belirtir; yalnızca; salt; bir tek; başka bir amaç gütmeksizin. **9.** *bağ.* Bir cümleyi karşıtlık ya da kısıtlama ve sınırlama ilişkisiyle bir önceki cümleye bağlar; şu kadar ki; fakat; ama. **10.** *is. psikol.* Toplumsal ilişkilerden uzak kalmış ya da bırakılmış kişi. ⧉ **yalnız başına,** *Başkası olmaksızın; tek başına.*|| **yalnız yalnız!** *{ağız}* *(Yeni yürüyen çocuk için) tay tay!* [DS]

yalnızca, [yalnız-ca] *(ya'lnızca)* *zf.* **1.** Başka hiçbir şey bulunmaksızın; başka hiçbir şey değil; tek olarak; sadece; sırf. **2.** Başka bir şey ya da neden olmaksızın. **3.** Belirtilenden ne eksik ne de fazla; tam o kadar; sadece.

yalnızcı, [yanız-cı] *sf.* **1.** (Devlet için) yalnızcılık siyasetinden yana olan. **2.** *is.* Yalnızcılık yanlısı.

yalnızcılık, -ğı [yalnız-cı-lık] *is. siy.* **1.** Uluslararası ilişkilerde, başka ulusların işlerine karışmama ve kendi iç işlerine de başkalarını karıştırmamayı öngören siyasi anlayış; infirad. **2.** Uluslar arası konulara ve anlaşmazlıklara katılmama siyaseti.

yalnızlaşma, [yalnız-la-ş-ma] *is.* Yalnızlaşmak eylemi.

yalnızlaşmak, [yalnız-la-ş-mak] *dönşl. f.* *[-ır]* Yalnız duruma düşmek; yalnız kalmak; kimsesiz duruma düşmek.

yalnızlı, [yalnız-lı] *sf.* *eski.* (Aile için) tek erkeğini de askere yollayan.

yalnızlık, -ğı [yalmz-lık] *is.* **1.** Yalnız olma durumu; yalnız kalma; kimsesizlik. **2.** Günlük yaşantısını paylaşacak eşi, dostu, kimsesi olmamak. **3.** (Yer için) kimse bulunmama; tenhalık; ıssızlık. **4.** Ruhsal yönden kendisini yalnız hisseden kimsenin durumu; yalnızlık duygusu. **5.** Eşi ve ortağı bulunmama. ⧉ **Yalnızlık Allah'a mahsustur.** *"İnsanın toplumsal bir varlık olduğunu, başkaları ile birlikte yaşamak zorunda bulunduğunu." vurgulamakta kullanılır.*

yalo, [yal-av *(alev)* > yalō] *(yalo:)* *{ağız}* *is.* Alev; alev dili. [DS]

yalon, [yalan > yalon] *{ağız}* *sf.* → yalan. [DS]

yalp, [yalb / yal / yalp / yılb / yılp *(yans.)*] *is.* Birdenbire parıldamayı, yanmayı, ışık saçmayı anlatan kök. *yalp-ır-da-mak, yap yalp, yalp-ır yalpır* ⧉ **yalp yalp,** *{ağız}* *Işıl ışıl.* [DS]

yalpa, [yalp *(yans.)* > yalp-a / Far. yāl *(kol)* + pā *(ayak)*] *(ya'lpa)* *is. dnz.* **1.** Dalga ya da rüzgâr etkisi ile geminin karşılıklı bordalar arasında ardışık yatıp kalkma durumu. **2.** Bir merminin havada yol alırken mermi ekseninin yörünge teğeti çevresinde yaptığı salınım hareketi. **3.** Bir demiryolu taşıtının boylama eksene paralel olarak yaptığı almaşık salınım hareketi. **4.** İki yana sallanarak veya eğilerek

yürüme. ⌂ **yalpa attırmak,** *argo. Kalçalarını abartılı biçimde sağa sola sallamak; kırıtmak.*|| **yalpa vurmak,** *1. İki yana sallanmak; yalpalamak. 2. Dağılmak; sağa sola yayılmak.*

yalpacı, [yalp *(yans.)* > yalp-a-cı] *{ağız} sf.* (Kişi için) sözüne güvenilmez; kaypak; kararsız. [DS]

yalpadak, -ğı [yalpa-dak] *{ağız} zf.* Birdenbire. [DS]

yalpak[1], **-ğı** [yalp *(yans.)* > yalp-a-k يالپاق] *sf.* **1.** *{OsT}* Şaşkın; beceriksiz. **2.** *{OsT}* Üstü başı perişan ve kirli olan; kıyafeti dağınık ve kirli. **3.** *{ağız}* Güler yüzlü; yumuşak huylu; sokulgan; şen; sevimli. [DS] **4.** *{ağız}* Yüze gülen; dalkavuk. [DS] **5.** *{ağız}* Dönek. [DS]

yalpak[2], **-ğı** [yalp *(yans.)* > yalp-a-k] *{ağız} is.* **1.** Sarp yer; uçurum. **2.** Eğimli yer. **3.** Kayan yamaç. **4.** Çukur yer. **5.** *{ağız}* Üstü dar altı geniş olduğundan, gömüldüğü yerden çıkmayan taş. [DS]

yalpak[3], **-ğı** [yalpa-k] *{ağız} is.* Başörtüsü. [DS]

yalpak[4], **-ğı** [yalpa-k] *{ağız} is.* Eğri ağaç. [DS]

yalpak[5], **-ğı** [yalp-a-k] *{ağız} sf.* Yassı, düz ve kaygan.[DS]

yalpakçılık, -ğı [yalpak-çı-lık] *{ağız} is.* Döneklik. [DS]

yalpaklanmak, [yalpak-la-n-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* Yaltaklanmak. [DS]

yalpaklık, -ğı [yalpak-lık] *is.* **1.** Yumuşak huyluluk; sokulganlık. **2.** Dalkavukluk. **3.** *{ağız}* Döneklik. [DS]

yalpalama, [yalp *(yans.)* > yalp-a-la-ma] *is.* **1.** Yalpalamak eylemi. **2.** Otomobillerde, ön tekerleklerin ortalama konumları çevresinde oluşan dönemsel salınım hareketi; kafa sallama. **3.** Dengesi iyi kurulmamış hareketli bir sistemde kendiliğinden ortaya çıkan yalpa hareketi. **4.** Kalp simfizi sırasında görülen, kalbin ön bölgesinin uzunlamasına ekseni etrafında yaptığı dalgalı sistol hareketi.

yalpalamak, [yalp *(yans.)* > yalp-a-la-mak] *gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* **1.** Dengede duramayarak bir o yana bir bu yana gidip gelmek. **2.** Bedeni sağa sola eğerek yürümek; sallanarak yürümek. **3.** *dnz.* (Gemi için) yalpa etkisi ile bir bordadan diğer bordaya doğru yatıp kalkmak. **4.** *{ağız}* Kararsızlık içinde kalarak ne yapacağını bilememek; kararsız davranmak. [DS]

yalpalanma, [yalpa-lan-ma] *is.* Yalpalanmak eylemi.

yalpalanmak, [yalpa-lan-mak] *gçsz. f. [-ır]* Yalpalamak.

yalpalatıcı, [yalpa-la-t-ıcı] *sf.* Yalpa hareketi yaptıran; yalpa etkisinde bulunan.

yalpalatma, [yalpa-la-t-ma] *is.* Yalpalatmak eylemi.

yalpalatmak, [yalpa-la-t-mak] *gçl. f. [-ır]* Yalpalamak eylemini yaptırmak: yalpalamasına neden olmak.

yalpan, [yalp-a-n / yalp-añ] *{ağız} is.* Kayan yamaç. [DS]

yalpang, [yalp-añ] *(yalpañ) {ağız} is.* Kayan yamaç. [DS]

yalpatmak, [yelp-i-mek > yelp-et-mek / yalpa-t-mak] *{eT} gçl. f. [-ur]* (Ot, saman ve yem için) ıslatmak. [DLT]

yalpı, [*eT.* yalb-ı *(yassı; enli; yayvan)*] *is.* **1.** İki tepe arasındaki yayvan düzlük. **2.** *mim.* Bir duvarın aşağıdan yukarı ve içten dışa doğru eğimli yüzeyi. **3.** İki düzlem arasında geçişi sağlayan eğik düzlem. **4.** *{ağız}* Yamaç; eğimli yer. [DS] **5.** *{ağız}* Çör çöpten göl üzerinde oluşan adacık. [DS]

yalpıdak, -ğı [yalp-a-dak / yalp-ı-dak] *{ağız} zf.* (Geçmek, gitmek için) hızla; şimşek gibi. [DS]

yalpık[1], **-ğı** [*eT.* yalb-ı *(yassı; enli; yayvan)* > yalb-ı-k] *sf.* **1.** Derinliği az ve geniş; yayvan. **2.** (Eğri ya da yüzey için) bir düzlemden öbürüne geçişi sağlayan. **3.** *{ağız}* Engebeli yer. [DS]

yalpık, -ğı [yalp-ık] *{ağız} is.* Salya. [DS]

yalpılı, [yalpı-lı] *sf.* Bir yanı değer yanından yüksek ya da kalın olan.

yalpımak, [yalp-ı-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r]* Işık yansımak; yanıp sönmek; şimşek çakmak. [DS]

yalpır, [yalp *(yans.)* > yalp-ır] *is.* Parlama, ışıldama, ışık yansıması bildiren yansımalı gövde. ⌂ **yalpır yalpır etmek,** *{ağız} Işık yansımak; yanıp sönmek; şimşek çakmak.* [DS]

yalpırdamak, [yal / yalb *(yans.)* > yalb-ır-da-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r]* **1.** Parıldamak; ışıldamak; ışık saçmak; yalabımak. **2.** (Şimşek için) çakmak; yalabımak. [DS]

yalpırġak, [yalp-ır-mak > yalp-ır-ġāk / yapır-ġāk] *(yalpırġa:k) {eT} is.*Yaprak. [Gabain]

yalpırġaklıġ, [yalpırġak > yalpırġak-lıġ] *{eT} sf.* Yapraklı. [Gabain]

yalpırmak, [yalp-ır-mak] *{ağız} gçsz. f. [-ır]* **1.** Işık yansımak; parlamak; yanıp sönmek. **2.** Şimşek çakmak. [DS]

yalpik, -ği [yalp-ık] *{ağız} sf.* → yalpık[1]. [DS]

yalpuk, -ğu [yalp-ık] *{ağız} is.* İnce, yassı taş. [DS]

yalpız, [yarpuz] *{ağız} is.* → yarpuz. [DS]

yalratmak, [yal-ra-t-mak] *{eT} gçl. f. [-ur]* Parlatmak; yalabıtmak. [DLT]

yalrıtmak, [yal-rı-t-mak] *{eT} gçl. f. [-ur]* Parlatmak; yalabıtmak. [DLT]

yalsığ, [yal-sığ / yıl-sığ] *{eT} sf.* Refah içinde; müreffeh; zengin; mutlu. [ETY]

yalt, [*yal-mak > yal-t] *{eT} sf.* Sert; yalçın. [DLT]

yaltaban, [yal+taban] *{ağız} sf.* Çok yol yürüyen. [DS]

yaltak[1], **-ğı** [*eT.* yalt-ġā-mak > yalt-ġā-k > yaltak يلتق] *sf.* **1.** Bir kimseye yaranmak, ona hoş görünmek için kişiliksizce davranışlarda bulunan; yaltaklanan; riyakâr; dalkavuk; mürai; mütebasbıs. *{OsT} (aynı)* **2.** *{ağız}* Kötü yola düşmüş kadın. [DS]

yaltak[2], **-ğı** [yala-mak > yaltak] *{ağız}* *is.* Köpek yalağı. [DS]

yaltakçı, [yaltak-çı] *{ağız}* *sf.* **1.** Birinin iyiliğine davranan; yaltak; dalkavuk. **2.** Yalancı; dolandırıcı. [DS]

yaltakçılık, -ğı [yaltak-çı-lık] *is.* **1.** Yaltaklık. **2.** *{ağız}* Dolandırıcılık. [DS]

yaltaklanış, [yaltak-la-n-ış] *is.* Yaltaklanmak eylemi ve biçimi.

yaltaklanma, [yaltak-la-n-ma] *is.* Yaltaklanmak eylemi; tabasbus.

yaltaklanmak, [yaltak-la-n-mak] *dönşl. f.* *[-ır]* Bir kimseye karşı, ona hoş görünmek, yaranmak için onursuzca davranışlarda bulunmak; dalkavukluk etmek. *{ağız} (aynı)* [DS]

yaltaklık, -ğı [yaltak-lık] *is.* **1.** Yaltak bir kimsenin niteliği; yaltakçılık; dalkavukluk; tabasbus. **2.** Yaltak birine yaraşır davranış. ⊡ **yaltaklık etmek,** *Yaltaklanmak.*

yaltakmak, [yal-(ı)t-a-k-mak] *{ağız}* *gçsz. f.* *[-ır]* Yaltaklanmak. [DS]

yaltanmak, [yal-(ı)t-a-n-mak] *{ağız}* *dönşl. f.* *[-ır]* Yaltaklanmak. [DS]

yaltğa, [yalt-ġā] *(yaltğa:)* *{eT}* *is.* Bir şeyle alay etme; alay; maskaralık. [DLT] ⊡ **yaltğa kılmak,** *{eT} Alay etmek; maskaraya almak.* [DLT]

yaltğamak, [yalt-ġā-mak] *(yalğa:mak)* *{eT}* *gçsz. f.* *[-r]* Alay etmek.

yaltı, [yal-tı] *{ağız}* *is.* Yamaçtaki az eğimli yer. [DS]

yaltırmak, [yal-mak > yal-tır-mak] *{eT}* *gçsz. f.* *[-ur]* **1.** Parlamak; ışık saçmak. [EUTS] [Gabain]

yaltrak, [yalt-rā-mak > yalt-ra-k] *{eT}* *is.* Işık; parıltı. [EUTS]

yaltramak, [yayt-rā-mak] *(yaltra:mak)* *{eT}* *gçsz. f.* *[-r]* Parlamak. [EUTS]

yaltrık, [yalt-rī-mak > yalt-rī-k] *(yaltrı:k)* *{eT}* *sf.* **1.** Aydın; parlak. [Üç İtigsizler] **2.** Parlaklık; ziya; ışık. [EUTS]

yaltrıklığ, [yaltrık-lık] *{eT}* *sf.* Parlak; ışıklı. [EUTS]

yaltrımak, [yalt-rī-mak] *(yaltrı:mak)* *{eT}* *gçsz. f.* *[-r]* Parlamak; ışık saçmak; ışık vermek. [EUTS]

yaltrırmak, [yaltrī-mak > yalt-rı-r-mak] *{eT}* *gçl. f.* *[-ur]* **1.** Aydınlatmak. [EUTS] **2.** Parlatmak. [Gabain]

yaltrıtmak, [yalt-rī-mak > yalt-rı-t-mak] *{eT}* *gçl. f.* *[-ur]* Parlatmak; aydınlatmak. [EUTS]

yaltruk, [yalt-rū-k] *(yaltru:k)* *{eT}* *is.* Parlaklık; ziya; ışık. [EUTS]

Yalturak, [yalt-ur-a-k] *{ağız}* *öz. is.* Kuyruklu yıldız. [DS]

yalturmak, [yal-mak > yal-tur-mak] *{eT}* *gçl. f.* *[-ur]* (Ateş için) alevlendirmek. [DLT]

yalu, [yel-mek > yül-ū [Clauson] / yal-mak > yal-ū] *(yalu:)* *{eT}* *is.* Kısrakları sağarken tayları bağlamakta kullanılan ip; örük. [DLT]

ya'lūl, [Ar. yaʿlūl يعلول] *(ya:lû:l)* *{OsT}* *is.* **1.** Berrak sulu göl. **2.** Su üzerinde oluşan kabarcık. **3.** Beyaz bulut. **4.** İki hörgüçlü deve.

yalum, [yal *(yans.)* > yal-mak *(parlamak)* > yal-ım / yāl-üm يالوم] *{eAT}*

yalunguz, [yalıñ[2] > yaluñ-uz يلوكز] *(yaluñuz)* *{eAT}* *{OsT}* *sf.* Yalnız.

yalunguzça, [yaluñüz-ça يلكوزچه] *(yalñuzça)* *{eAT}* *{OsT}* *sf.* Biricik; bir tane.

yalunguzsamak, [yalūñuz-sā-mak / يلوكزسمق يلوكوزسمق] *(yaluñuzsamak)* *{OsT}* *gçsz. f.* *[-r]* Yalnızlık duymak.

yalunguzun, [yaluñ-uz-un يلكزن] *(yalñuzun)* *{eAT}* *zf.* Yalnız olarak; bir başına.

yalva, [*eT.* yelve > yava يالوه / يالوا] *is.* **1.** *{eAT}* *{OsT}* Bıldırcın. **2.** *{ağız}* Kör tavuk veya meşe tavuğu denilen bir av hayvanı. [DS]

yalvaç, -cı [*eT.* yal-ā-mak + Far. -wāç *(soru)* [Clauson] / yalā-baç] *{eT}* *{ağız}* *is.* Allah'ın buyruklarını insanlara ileten, kitap getirmiş elçi; peygamber; resul. [DS]

yalvaçlık, -ğı [yalvaç-lık] *is.* **1.** Yalvaç olma durumu; peygamberlik. **2.** Yalvacın görevi; peygamberlik.

yalvamak, [yalġā-mak / yalvā-mak] *(yalva:mak)* *{eT}* *gçl. f.* *[-r]* Yalamak. [DLT]

yalvan, [yayvan / yalvan] *{ağız}* *sf.* Yayvan. [DS]

yalvane, [Far. yālvāne يالوانه] *(ya:lva:ne)* *{OsT}* *is.* *zool.* Kırlangıç.

yalvanmak, [yalgā-mak > yalġa-n-mak / yal-va-n-mak] *{eT}* *dönşl. f.* *[-ur]* Dilini çıkarmak; dili ağız içinde dolaştırmak; yalanmak. [DLT]

yalvarılma, [yalvar-ıl-ma] *is.* Yalvarılmak eylemi.

yalvarılmak, [yalvar-ıl-mak] *edil. f.* *[-ır]* Yalvarmak eylemi yapılmak.

yalvarış, [yalvar-ış] *is.* **1.** Yalvarmak eylemi ve biçimi. **2.** Yalvaran kimsenin söylediği sözler; yakarış. ⊡ **yalvarış yakarış,** *1. Yalvararak; yakararak. 2. Çok yalvarma; bin bir rica.*

yalvarışmak, [yalvar-mak > yalvar-ış-mak يلوارشمق] *{eAT}* *işteş. f.* *[-ur]* Hep birlikte yalvarmak.

yalvarma, [yalvar-ma] *is.* Yalvarmak eylemi.

yalvarmak, [*eT.* yalb-ar-mak / yalv-ar-mak *(dilemek)*] *gçl. f.* *[-ır]* **1.** Kendine acındırarak birinden bir şey yapmasını istemek; dileğini ısrarla istemek; saygılı biçimde bir şey istemek dileğinin yapılmasını istemek; dilemek; istemek; yakarmak. *{eT} (aynı)* [DLT] [EUTS] [Gabain] [KB] **2.** Allah'tan bir di-

lekte bulunmak; niyaz etmek. ⊡ **yalvarıp yakarmak,** *Çok yalvarmak.*|| **yalvar yakar olmak,** *Pek çok yalvarmak.*

yalvartma, [yalvar-t-ma] *is.* Yalvartmak eylemi.

yalvartmak, [yalvar-t-mak] *gçl. f. [-ır]* **1.** Yalvarmasına neden olmak; yalvarmasını sağlamak. **2.** Yalvarmaya zorlamak.

yalvatmak, [yalġa-t-mak / yalva-t-mak] *{eT} gçl. f. [-ur]* Yalatmak. [DLT]

yalvı, [yêl > yél-pī-mek ? > yel-vī / yalvī] *(yalvı:) {eT} {ağız} is.* Büyü; sihir. [DLT] [DS]

yalvacı, [yalvı-cı] *{ağız} is.* Büyücü. [DS]

yalvıçı, [yel-vī > yelvī-çī / yalvī-çī] *(yalvı:çı:) {eT} is.* Büyücü; sihirbaz. [DLT]

yalvırmak, [yêl-pi-r-mek / yalvır-mak] *{eT} gçsz. f. [-ir]* (Yel için) hafif hafif, serin serin esmek; rüzgârlanmak; yel esmek; yelpirmek.

yalyalabuk, -ğu [yal+yalab-uk] *{ağız} sf.* Parlak; cilalı; ışıldak.[DS]

yalyanak, [yalın+ayak] *{ağız} zf.* Yalın ayakla; çıplak ayakla. [DS]

yalyapaluk, -ğu [yal+yap-a-luk] *{ağız} sf.* Eğri büğrü. [DS]

yalyos, [? yalyos] *{ağız} sf.* İkiyüzlü; dalkavuk. [DS]

yalyoş, [? yalyoş] *{ağız} sf.* Yersiz yurtsuz; serseri. [DS]

Yam, [Sansk. yama] *{eT} is.* Bir tanrı adı; Erklig Han. [EUTS]

yam[1], [Çin. chan *(durak)* > *eAT.* yam يام / Far. yām يام] *is.* **1.** *{eT}* Yolcu konaklama yeri; durak. **2.** Posta durağı. **3.** *{eAT} {OsT}* Posta beygiri; menzil atı. **4.** *{OsT}* Posta Arabası.

yam[2], [yām] *(ya:m) {eT} is.* Çerçöp; pislik; çapak; göze kaçan çöp. [DLT] [KB] [Mühennâ]

yam[3], [İng. yam] *is. bot.* Tropikal bölgelerde yetişen, yumru kök sapları nişasta bakımından zengin, sarmaşıcı ve tırmanıcı, iki evcikli, küçük çiçekli bitki türlerinin genel adı, *(Dioscorea).*

Yama, [Sansk. yama] *is.* **1.** Hinduculukta beş buyruktan ibaret birinci aşamanın adı. **2.** Hindistan'ın ilk insan ve ilk ölüler diye adlandırılan ve ata ruhlarının kralı veya ölüler krallığının hükümdarı olan yüce yargılayıcı; Tanrı.

yama[1], [yamā-ġ > yamā يما] *(eT. yama:) is.* **1.** Elbise, ayakkabı gibi giyeceklerle değişik eşyaların ve araçların delinmiş, yırtılmış ya da eskimiş bir yerini uygun bir parça koyarak onarma işlemi. **2.** Bu yamamak eyleminde kullanılan parça; yamalık. *{eT} {OsT} (aynı)* [Bahşayiş] **3.** Ciltte görülen yama izlenimi veren büyükçe leke. ⊡ **yama gibi durmak,** *Bulunduğu yere uymamak; sırıtmak; eklendiği belli olmak.*|| **yama vurmak,** *Yama yapmak.*|| **yama yapmak,** *Yama yaparak onarmak; yama ile deliği kapamak.*|| **yama küçük delik büyük,** *Elde bulunanlar, ihtiyaçları karşılamaktan uzak.*

yama[2], [yama] *{ağız} is.* Dik bayır; yamaç; yokuş. [DS]

yama[3], [yama] *{ağız} is.* Fasulye, bakla tohumlarını karıklara ektikten sonra sabanla ötme. [DS]

yamacı, [yama-cı يماجی] *is.* **1.** Yama yapan kimse. **2.** Özellikle ayakkabı tamircisi. *{OsT} (aynı)*

yamacılık, -ğı [yama-cı-lık] *is.* **1.** Yamacının işi ve mesleği. **2.** Yama yapma işi.

yamaç, -cı [*yā-mak *(yaklaşmak)* > ya-maç يماچ] *is.* **1.** *{eAT} {OsT} {ağız}* Karşı; alnaç. [DS] **2.** Bir dağ, tepe gibi yükseltinin eğimli yan yüzeyi; bayır. **3.** Bir kimsenin ya da şeyin yanı veya yakını; yan; yakın. *{ağız} (aynı)* [DS] **4.** *{ağız}* Bedel; karşılık. [DS] **5.** *{ağız}* Cevap; yanıt. [DS] ⊡ **yamaca çıkmak,** *{ağız} 1. Karşıya geçmek. 2. Karşılamak.* [DS]|| **yamacına çıkmak,** *{ağız} 1. Karşısına çıkmak. 2. Karşılamaya çıkmak.* [DS]|| **yamacına durmak,** *{ağız} Yakınma gelmek, durmak.*[DS]|| **yamacına gelmek,** *{ağız} Yakınına gelmek.* [DS]|| **yamacını vermek,** *{ağız} Karşılığını vermek.* [DS]|| **yamaça çıkmak,** *{ağız}* → yamaca çıkmak. [DS]|| **yamaç çatmak,** *{ağız} İddialaşmak; savunduğu fikirde inat etmek.* [DS]|| **yamaç olmak,** *{ağız} 1. Karşı durmak. 2. Tartışma, oyun veya kavgada karşı tarafı tutmak veya o tarafta olmak.* [DS]

yamaçe, [? yamaçe] *{ağız} is.* Yağ tavası; yağ eritme kabı. [DS]

yamaçlamak, [yamaç-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* **1.** Karşılamak. **2.** Karşılığını yapmak. **3.** Yüz yüze gelmek; karşılaşmak. **4.** Karşı gelmek. [DS]

yamaçlaşmak[1], [yamaç-la-ş-mak] *{ağız} işteş. f. [-ır]* Yüz yüze gelmek; karşılaşmak. [DS]

yamaçlaşmak[2], [yamaç-la-ş-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* Yamaç durumuna gelmek; bayırlaşmak; yokuş oluşmak. [DS]

yamağ[1], [yamā-mak > yamā-ġ] *(yama:ğ) {eT} is.* Yama. [DLT] [Mühennâ]

yamağ[2], [? yamağ] *{ağız} is.* Yağ eritilen kap; yağ tavası. [DS]

yamağlığ[1], [yamāġ > yamaġ-lıġ] *{eT} sf.* Yamalı; yaması olan. [DLT]

yamağlığ[2], [yamāġ > yamaġ-lıġ] *{eT} sf.* Müttefik; ceman; toptan; müctemian. [ETY]

yamağlık, [yamāg > yamağ-lık] *{eT} sf.* Yamalık; yama olmak üzere hazırlanmış. [DLT]

yamağu, [yamā-ġ > yamā-ġū] *(yamağu:) {eT} sf.* Yamanması gereken. [DLT]

yamak[1], [*yā-mak] *{eT} gçl. f. [-r]* Yaymak, sermek.

yamak[2], **-ğı** [* yā-mak *(yaklaşmak)* > yama-mak > yama-k] *is.* **1.** Bir işte yardımcı olarak çalışan kimse; yardımcı uşak. **2.** *mecaz.* Bir kimsenin etkisinde

kalan ve ondan bağımsız iş yapamayan kişi. **3.** Yeniçeri ocağında topçu ve humbaracı adaylarına verilen ad. **4.** Eskiden sefere katılmayarak sınır kalelerinde kalan asker. **5.** *{ağız}* Bağ, bahçe, tarla sulama işlerine bakan kimse. [DS] **6.** *{ağız}* Kalaycı çırağı. [DS] **7.** *{ağız}* Ortak. [DS] **8.** *{ağız} sf.* Başkasının sırtından geçinen; asalak. [DS]

yamak[3], [yamak] *{ağız} is.* **1.** Tenekeden, küpten yağ çıkarmaya yarayan maşrapa. **2.** Büyük maşrapa. **3.** Küçük, derin yağ tavası. **4.** Geniş ağızlı, bakır yemek tenceresi. **5.** Süt ısıtmakta kullanılan tencere. **6.** Güveç. **7.** İbrik. [DS]

yamak[4], [yamak] *{ağız} is.* Yamaç. [DS]

yamaklık, -ğı [yama-k-lık] *is.* **1.** Yamak olma durumu. **2.** Yamağın yaptığı iş. ⊡ **yamaklık etmek,** *Bir işte yardımcı olarak çalışmak.*

yamalak, [yama-l-mak *(çökmek, eğilmek)* > yama-l-ak] *sf.* **1.** (Burun için) basık; kanatları yayvan, ucu basık. **2.** *{ağız}* (İş için, "yarım" ile birlikte) yarım kalmış; gelişigüzel yapılmış. [DS]

yamalama, [yama-la-ma] *is.* Yamalamak eylemi.

yamalamak[1], [yama-la-mak] *gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Yama yapmak; yama koyarak onarmak; yamamak.

yamalamak[2], [yama-la-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Ayağını çekerek yürümek. [DS]

yamalamak[3], [yam-ala-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Eğip büğerek kapatmak; yummak. ⊡ **yamalamak yumalamak,** *{ağız} 1. Eğip bükmek; ezmek; bozmak. 2. Önce bir yanını sonra da diğer yanını çiğnemek.* [DS]|| **yamala yumala,** *{ağız} (Yemek için) ağızda yeteri kadar çiğnemeden.* [DS]

yamalanış, [yama-la-n-ış] *is.* Yamalanmak eylemi ve biçimi.

yamalanma, [yama-la-n-ma / yama-lan-ma] *is.* Yamalanmak eylemi.

yamalanmak, [yama-la-n-mak] *edil. f. [-ır]* **1.** Yama yapılarak onarılmak; yama yapılmak. **2.** [yama-lan-mak] *gçsz. f.* Yama sahibi olmak; yamalı duruma gelmek.

yamalı, [yama-lı] *sf.* **1.** Yama yapılmış; yama ile onarılmış olan. **2.** Yüzünde ve ellerinde geniş lekeler bulunan. ⊡ **yamalı bohça,** *Tutarsız ve birbirine uymayan ögelerden oluşan.*

yamalık, -ğı [yama-lık] *is.* **1.** Yama için kullanılan parça. *{ağız} (aynı)* [DS] **2.** Küçük parçaların bir araya getirilmesinden oluşan deri ya da kürk. **3.** *{ağız}* Abla öldüğünde, eniştesi ile evlendirilen kız kardeş. [DS]

yamalıklı, [yamalık-lı] *{ağız} sf.* **1.** Yamalı. **2.** (Kişi için) miskin; derbeder. [DS]

yamalkan, [yamal-gan / yamal-kan] *{ağız} is.* Çavuşkuşu; hüthüt. [DS]

yamalma, [yam-al-ma] *is.* Yamalmak eylemi.

yamalmak, [yam-al-mak] *gçsz. f. [-ır]* **1.** Eğilerek çökmek. **2.** (Tavuk vb. kuşlar için) çökmek; pusmak; çökerek saklanmak. **3.** *{ağız}* Biçimini ve rengini doğaya uydurarak gizlenmek. [DS] **4.** *{ağız}* Yassılmak. [DS] ⊡ **yamal yamal,** *{ağız} Tavuk yakalamak için kullanılan söz.* [DS]|| **yamal yastık olmak,** *{ağız} Bir kimsenin duvar ya da kaya gibi yüksek yere tırmanması için eğilerek onu omuzları üzerine almak; çökmek.* [DS]

yamalmak, [yamā-mak > yama-l-mak] *{eT} edil. f. [-ur]* Yamanmak. [DLT]

yamama, [yama-ma] *is.* Yamamak eylemi.

yamamak, [*yā-mak *(yaklaşmak)*>ya-mā-mak يامه مق] *(eT. yama:mak) gçl. f. [-r] [-m(ı)-yor)* **1.** Delinmiş, yırtılmış bir giyecek ya da eşyanm delik yerinin üzerine parça koyarak onarmak; yama yapmak; yama koymak. *{eT} (aynı)* [Mühennâ] **2.** *{ağız}* Bozuk ya da kusurlu bir şeyi, birine kandırarak satmak ya da vermek; yutturmak. [DS] **3.** *mecaz.* İstenmeyen bir durum ya da şeyi birine mal etmek. **4.** *mecaz.* Herhangi bir kusuru yüzünden istenmeyen bir kimseyi birinin başına musallat etmek veya evlendirmek. **5.** *{OsT}* Katmak; ilhak etmek. **6.** *{ağız}* Üstüne suç atmak; iftira etmek. [DS]

yaman, [ya-mak > ya-mān / yam-mak *(kötü olumka)* يان] *(eT. yama:n) sf.* **1.** *{eT} {eAT} {OsT} {ağız}* Kötü; fena; korkunç; hoş olmayan. [EUTS] [DLT] [Mühennâ] [DS] **2.** (Kişi için) işini iyi bilen; tuttuğunun koparan; iş bilir; kurnaz; becerikli. *{ağız} (aynı)* [DS] **3.** *{eAT}* Şiddeti ve gücü olağanüstü olan; etkisi yoğun; şiddetli. **4.** *{eAT}* Kötülük; fenalık; musibet. ⊡ **yamanı etmek,** *{ağız} Çok iyi etmek.* [DS]|| **yaman iğ,** *Kötü hastalık; miskinlik hastalığı.* [DLT]|| **yaman işlemek,** *{eT} Bozmak.* [Mühennâ]|| **yaman sanmak,** *{eAT} Bir kötülük düşünmek; kötü düşünce beslemek.*

yamandırmak, [yaman-dır-mak ياندرمق] *{OsT} gçl. f. [-ur]* Yanaştırmak.

yamaneyisi, [yaman+eyi-s-i] *{ağız} is.* Şalgam. [DS]

yamanlamak, [yaman-la-mak يانلمق] *gçl. f. [-r]* **1.** *{eAT} {OsT}* Hakkında kötü şeyler söylemek; kötülemek. **2.** *{ağız}* Alay etmek. [DS]

yamanlık, [yaman-lık يانلق] *{eAT} {OsT} is.* Kötülük; fenalık.

yamanma, [yama-n-ma] *is.* Yamanmak eylemi.

yamanmak[1], [yamā-mak > yama-n-mak يانغق] *dönşl. f. [eT. -ur] [-ır]* **1.** *{eT}* Kendi kendine yamamak. [DLT] **2.** *edil. f.* (Elbise, kap vb. için) yırtığı ya da deliği üzerine parça konularak onarılmak; yama yapılmak. **3.** (İstenmeyen durum ya da kişiler için) bir kimseninmiş gibi gösterilmek; ona mal edilmek; yükletilmek. **4.** *{ağız}* Sıvanmak. [DS]

yamanmak[2], [yama-n-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* **1.** Yüz üstü yere düşmek; yere kapaklanmak. **2.** Yere yatmak. **3.** Dayanmak; yaslanmak. **4.** Eğilip ka-

panmak; abanmak. **5.** Yere, gelişigüzel çöküp oturmak. [DS] **6.** *{OsT}* Bir tarafa, özellikle yere doğru eğilmek; çökmek; yamalmak. [Bürhan-ı Katı'] **7.** *{ağız}* Yaslanmak; abanmak; dayanmak. [DS]

yamanmak³, [yama-n-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* **1.** Çıkar sağlamak için yaklaşmak; sığınmak. **2.** Karşıdaki istemediği hâlde ona yaklaşmaya çalışmak; balta olmak; yük olmak. **3.** Birinin yanına yardımcı olarak girmek. **4.** Asalak olmak. [DS]

yamannamak, [yaman-la-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-n(ı)-yor]* (Öküz için) ön kol kemiğinde şişkinlik oluşmak. [DS]

yamantı, [yama-mak > yama-n-tı / yama-ntı] *{ağız} is.* **1.** Sığıntı. **2.** Hizmetçi; işçi. [DS]

yamaraça, [Sansk. yama-rāja] *{eT} is.* Erlik han. [ARAT]

yamaşak, [yam-aş-mak > yamaş-ak] *{ağız} sf.* Basık; yassı; ezilmiş. [DS]

yamaşaklık, -ğı [yamaşak-lık] *{ağız} is.* Yumuşaklık; gevşeklik. [DS]

yamaşık, -ğı [yamaş-mak > yamaş-ık] *{ağız} sf.* Basık; yassı; ezilmiş. [DS]

yamaşmak¹, [bañ-ış-mak > may-ış-mak > yam-ış-mak / yamaş-mak [Clauson]] *dönşl. f. [-ır] [eT. -ur]* **1.** *{eT}* Tembelliğinden yere yapışıp kalmak; buyrulan işi yapmaktan çekinmek. [DLT] **2.** *{ağız}* Oturup durmak. [DS] **3.** *{ağız}* Baş köşeye saygısızca oturmak. [DS]

yamaşmak², [yamā-mak > yama-ş-mak] *{eT} işteş. f. [-ur]* **1.** Eklenmek; katılmak. [ETY] **2.** Birleşmek. [ETY] **3.** Birlikte yamamak. [DLT]

yamaşmak³, [yam-aş-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* **1.** (Kişi için) eğilip bükülmek; ezilmek. **2.** Yılışmak; sululuk etmek. [DS]

yamaştırmak¹, [yama-ş-tır-mak] *{ağız} gçl. f. [-ır]* Bir şeyi biçimsizce ortalıkta bırakmak. [DS]

yamaştırmak², [yamaş-tır-mak] *{ağız} gçl. f. [-ır]* **1.** Ezmek; bükmek. **2.** Bir tokatta yere yıkmak. [DS]

yamaşuk, -ğu [yama-ş-uk] *{ağız} sf.* **1.** (Çocuk için) sevimli ve yaramaz. **2.** Basık; yassı; ezilmiş. [DS]

yamata, [yamātā / tamātā *(baştaki sesi y, b, t olabilir)*] *(yama:ta:) {eT} is.* Tavuk ve et kızartılacağı zaman, yağının dışarı sızmaması için üzerine sarılan ince hamur veya yufka. [DLT]

yamatma, [yama-t-ma] *is.* Yamatmak eylemi.

yamatmak, [yama-mak >yama-t-mak] *gçl. f. [-ır] [eT. -ur]* **1.** Yama yaptırarak onartmak; yama yapılmasını sağlamak. *{ağız} (aynı)* [DS] **2.** *{eT}* Yamamağa mecbur etmek. [Mühennâ]

yamb, [yamb / yumb *(yans.)*] *is.* Eğilme, bükülme ve bu şekilde yürüme, sallanma bildiren yansıma kökü.

yamba, [yam-a > yam(m)-a / yamba] *{ağız} is.* Yamak; yardımcı. [DS]

yambır, [yamb-ır] *{ağız} sf.* Eğri; yamuk. [DS]

yambul, [yamb *(yans.)* > yamb-ul] *is.* Eğilme, bükülme ve bu şekilde, yürüme sallanma bildiren yansımalı gövde. ⊡ **yambul yumbul,** *{ağız} (Yürümek için) eğri büğrü.* [DS]

yambur, [yamb *(yans.)* > yamb-ur] *is.* Eğilme, bükülme ve bu şekilde yürüme, sallanma bildiren yansımalı gövde. ⊡ **yambur yumbur,** *{ağız} (Yürümek için) eğri büğrü.* [DS]

yamçı, [Çin. chan => yam > yam-çī] *(eT. yamçı:) is.* **1.** *{eT}* Sürücü; menzilci; postacı; posta sürücüsü; ulak. **2.** *{ağız}* Soğuktan, yağmurdan korunmak için kalın yünden veya keçeden dokunmuş, bir yüzü tüylü yağmurluk. [DS] **3.** *{ağız}* Kesmez bıçak; kör bıçak.[DS]

yamçısız, [yam-çı-sız] *is.* Yamçısı olmayan.

yamçuk, -ğu [yam-çuk] *{ağız} sf.* Eğri; yamuk. [DS] ⊡ **yamçuk yumçuk,** *{ağız} (Yürümek için) eğri büğrü.* [DS]

yamdınmak¹, [yam(ı)d-ın-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* **1.** Ağız şapırdatarak iştah belirtmek. **2.** Susuzluktan dudakları çatlamak. **3.** Yutkunmak. [DS]

yamdınmak², [yam(ı)d-ın-mak] *{ağız} gçsz. f. [-ır]* Yalvarmak. [DS]

yamdınmak³, [yam(ı)d-ın-mak] *{ağız} gçsz. f. [-ır]* Birinin ardından konuşmak; hakkında atıp tutmak. [DS]

yamdınmak⁴, [yam(ı)d-ın-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* İsteksizlik göstermek. [DS]

yamdu, [yemdū [Clauson] / yamdü] *(yamdu:) {eT} is.* **1.** Kasık. [DLT] **2.** Kasık kılı. [Mühennâ]

yamgıç, -cı [yam-gıç ?] *{ağız} is.* Yamyam. [DS]

yamğılığ, [yomğī > yamğı-lığ] *{eT} sf.* Toptan; müçtemian; cemian. [ETY]

yamğur, [yağ-mak > yağ-mur / yağ-mur] *{eT} is.* Yağmur. [DLT] [EUTS] [Gabain]

yamı, [yam-ı] *{ağız} is.* Yapılarda kullanılan yumuşak ak taş. [DS] ⊡ **yamı yumu,** *{ağız} Eğri büğrü.* [DS]

yamıcıkkırık, -ğı [yamıc-ı +(k)kır-ık] *{ağız} sf.* Topal; aksak. [DS]

yamıç, -cı [yam-ıç / yam-çuk] *{ağız} sf.* Eğri; yamuk.[DS]

yamığ, [yam-uk / yam-ık] *{ağız} sf.* Eğri; yamuk. [DS] ⊡ **yamığ yumuğ,** *{ağız} Eğri büğrü.* [DS]

yamık¹, **-ğı** [yam-ık / yam-uk] *{ağız} sf.* **1.** Eğri; bükük; çarpık. **2.** (Kişi için) ayağı bir yana doğru çarpık olan. **3.** Basık. [DS] ⊡ **yamık yumuk,** *{ağız} Eğri büğrü.* [DS]

yamık², **-ğı** [yam-ık] *{ağız} is.* Çıban izi; Antep çıbanı izi. [DS]

yamıl, [yam-ıl] *{ağız} sf.* *"Eğri büğrü"* anlamına gelen *"yamıl yumul"* ikilemesinde geçer; eğri. [DS] ⊡ **yamıl yumul,** *{ağız} Eğri büğrü.* [DS]

yamılmak, [yam-ıl-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* **1.** Eğrilmek; bükülmek; çarpılmak. **2.** Bir yana yaslanmak. **3.** Utanmak; sıkılmak. [DS]

yamıltmak, [yamılt-mak] *{ağız} gçl. f. [-ır]* Eğriltmek.

yamıncak, -ğı [yam-ın-cak] *{ağız} is.* Keçeden yapılma bir tür yağmurluk; yamçı. [DS]

yamır, [yağ-mur / yağmır > yāmır] *(ya:mır) {ağız} is.* Yağmur. [DS]

yamıraşmak, [yamrā-mak > yam(ı)ra-ş-mak] *işteş f. [-ur]* Birbirine karışmak. [Üç İtigsizler]

yamırca, [yağmurca / yāmırca] *(ya:mırca) {ağız} is.* → yağmurca. [DS]

yamırlık, [yağmur-luk > yāmır-lık] *(ya:mırlık) {ağız} is.* Yağmurluk. [DS]

yamışgan, [yamış-gan] *{ağız} sf.* Dalkavuk. [DS]

yamışmak[1], [yam-ış-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* **1.** Biraz eğilmek. **2.** Yere yapışmış gibi çöküp oturmak. **3.** (Yüklü eşek için) yürümek istemeyip arka ayaklarını açarak çöker gibi beklemek. **4.** Yıkılmak; devrilmek. **5.** Yere yapışmış gibi yüzükoyun uzanıp yatmak; görünmemek için sinmek. **6.** Bütün ağırlığıyla bir yere yan gelip yaslanmak. **7.** Yassılıp bir yere yapışmak; yamanmak. [DS]

yamışmak[2], [yam-ış-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* **1.** Sözünde durmamak; caymak. **2.** Yalan söylemek. [DS]

yamıtmak, [yam-ıt-mak] *{ağız} gçl. f. [-ır]* Eğriltmek; yamultmak. [DS]

yamız[1], [yam-ız] *{ağız} is.* **1.** Kıyı. **2.** Yan. **3.** Yamaç. [DS]

yamız[2], [yam-ız] *is.* **1.** *{eT}* Kasığın iki tarafı; kalçanın iç yandan uçları. [DLT] **2.** *{ağız}* Baldır. [DS] **3.** *{ağız}* Kalça. [DS] **4.** *{ağız}* Gövdenin yanları. [DS] 🗗 **yamızını yıkmak,** *{ağız} Boynunu bükmek.* [DS]

yamız[3], [yam-ız] *{ağız} is.* Eğim; eğiklik. [DS]

yamız[4], [yam-ız] *{ağız} is.* Arkadaş; kardeş. [DS]

Yami, [Sansk. yami] *is.* İnsanlığın kökeninde, Yama ile birlikte ilkel bir çift oluşturarak yer alan Yama'nın ikiz kardeşi Hint tanrıçası.

yamka, [yam-ka ?] *{ağız} is.* Tütün fidelerini dikerken toprakta çukur açmaya yarayan bir ucu sivri, gövdesi baston sapına yakın eğri bir tarım aracı. [DS]

yamkuduk, -ğu [yam+kuduk] *{ağız} sf.* Eğri burunlu. [DS]

yamlamak, [yām *(çöp)* > yam-lā-mak] *(yamla:mak) {eT} gçl. f. [-r]* Silmek; süpürmek. [DLT]

yamlan, [yām *(çöp)* > yam-lān] *(yamla:n) {eT} is.* Bir tür sıçan; geme; yabani sıçan. [DLT] [Mühennâ]

yamlaşmak, [yam-lā-mak > yam-la-ş-mak] *{eT} işteş. f. [-ur]* Birlikte süpürmek. [DLT]

yamlatmak, [yam-lā-mak > yam-la-t-mak] *{eT} gçl. f. [-ur]* Süpürtmek. [DLT]

yamlığ, [yām *(çöp)* > yam-lığ] *sf.* Çöplü. [DLT]

yammak, [yam-mak] *{ağız} gçl. f. [-ar]* Eğriltmek; bükmek.

yampa, [? yampa] *{ağız} is.* Yamaç. [DS]

yampir, [yan+beri] *{ağız} sf.* Aksi; inatçı. [DS] 🗗 **yampir yampir,** *{ağız} (Yürümek için) yan yan.* [DS]

yampiri, [yan+beri > yampiri] *{ağız} sf.* **1.** Çarpık ya da yan yan yürüyen. **2.** Eğrilmiş; yan; çarpık. **3.** (Kişi için) dürüst davranmayan. [DS] 🗗 **yampiri yampiri,** *Eğri büğrü ve çarpık olarak.*|| **yampiri yumpuru,** *{ağız} Eğri büğrü.* [DS]

yampirilik, -ği [yampiri-lik] *is.* Yampiri olma durumu.

yamramak, [yam-ra-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-r(ı)-yor]* Yayılmak; kaplamak; örtmek. [DS]

yamraşmak[1], [yamrā-mak > yamra-ş-mak] *{eT} işteş. f. [-ur]* (Kuzu ile koyun için) karışmak. [DLT]

yamraşmak[2], [yamra-ş-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* **1.** Yan gelip yatmak; tembellik etmek; işi savsaklamak. **2.** Yerleşip kalmak; çevresinde rahatsızlık yaratmak. [DS]

yamrı, [*yam-mak > yam-rı] *{ağız} sf.* **1.** Eğri; yan; çarpık; eğrilmiş. **2.** Yassı. [DS] 🗗 **yamrı yumru,** *{ağız} Eğri büğrü.* [DS]

yamrılmak, [yamrı-l-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* Eğilmek; bükülmek; eğrilmek. [DS]

yamrımak, [yam-rı-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r]* (Sürü için) yaylıma çıkmak; otlağa dağılmak. [DS]

yamrışmak, [yam-rı-ş-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* **1.** Yan gelip yatmak; tembellik etmek. **2.** Bir yere biçimsiz oturmak. [DS]

yamru, [*yam-mak *(bozuk olmak)* > yam-(u)r-u / yam-(ı)r-ı] *sf.* **1.** Bükülmüş; eğilmiş. **2.** Çökmüş; çukurlaşmış. 🗗 **yamru yumru,** *1. Yumrular ve çukurlarla dolu; engebeli. 2. Çarpık çurpuk. 3. Eğri büğrü. {ağız} (aynı)* [DS]

yamrulma, [yam-(u)r-ul-ma] *is.* Yamrulmak eylemi.

yamrulmak, [*yam-mak *(bozuk olmak)* > yam-(u)r-ul-ak] *edil. f. [-ur]* Eğrilmek; bükülmek; çarpılmak.

yamsalak, -ğı [yam-sa-la-k] *{ağız} sf.* Aşırı uysal; her şeye boyun eğen. [DS]

yamsamak, [yam-sa-mak]. *{ağız} gçl. f. [-r]* **1.** İki şeyi birbirine çatmak. **2.** Yamamak. [DS]

yamsı, [*yam > yam-sı يمسى] *{eAT} sf.* Ezik. 🗗 **yamsı yumsu olmak,** *{eAT} Şaşkınlıktan süklüm püklüm olmak; şaşalamak; ezilip büzülmek.*

yamsılak, -ğı [yamsı-la-k] *{ağız} sf.* Aşırı uysal; her şeye boyun eğen. [DS]

yamsılamak[1], [yansı-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ı) -yor]* → yansılamak. [DS]

yamsılamak[2], [yamsı-la-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(ı) -yor]* Erişmek.[DS]

yamsılmak, [yam-sı-l-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* Boyun büküp, bel kırarak bağlılığını belli etmek; yaltaklanmak. [DS]

yamsuk, -ğu [yam-suk] *{ağız} sf.* **1.** (Burun vb. için) eğri; çarpık; yassılmış. **2.** (Kişi için) basık burunlu. [DS]

yamşak[1], [yam(ı)ş-a-k] *{ağız} is.* **1.** Odun kırarken alta konulan büyük kütük. **2.** Kağnı arabasının yastığı. **3.** Yapıda sıra altına çakılan ince tahta. **4.** Yapıya konan ağaçların dayanıksızlaştığı zaman kıyısına çakılan direk. **5.** İnce ve ensiz tahta. [DS]

yamşak[2], **-ğı** [yaş-mak] *{ağız} is.* Büyük başörtüsü; tülbent. [DS] ⊡ **yamşak bağlamak,** *{ağız} Yaşmak ile yalnız gözler görünecek biçimde başı örtmek.* [DS]

yamşak[3], **-ğı** [yam(ı)-ş-a-k] *{ağız} sf,* Uyuşuk; miskin.

yamşı, [yam-çı / yamşı] *{ağız} is.* Yamçı. [DS]

yamşırık, -ğı [yam(ı)ş-ır-ık] *{ağız} sf.* Saçma sapan konuşan. [DS]

yamtınmak, [yam(ı)t-ın-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* Ağızda kalan yiyecek kırıntılarını dili ile toplamak. [DS]

yamu, [yah *(evet)* > ya(h) > ya-mü] *(yamu:) {eT} e.* Fiilin anlamını pekiştiren bir edat; değil mi? [DLT] ⊡ **sen barğıl yamü?** *{eT} Sen varacaksın değil mi?*

yamuç, -cu [yam-uç] *{ağız} sf.* **1.** Bir yanı yassılmış veya ezilmiş; eğik; çarpık; yamuk. **2.** *is.* Bere; ezik. **3.** Puf böreği. [DS]

yamuk, -ğu [yam-mak *(eğmek, bükmek)* > yam-uk] *sf.* **1.** Esas alınan bir çizgi ya da düzleme göre eğik duran. **2.** *is. mat.* Tabanları birbirine paralel fakat eşit olmayan dörtgen. **3.** *zf.* Eğik ya da eğri olarak. ⊡ **yamuk kas,** *anat. Boyun ve sırtın arka kısmında bulunan geniş ve yassı kas.*|| **yamuk yapmak,** *argo. Kural dışı, ahlak dışı davranmak.*|| **yamuk yüz,** *mat. Yüzleri yamuk biçiminde olan geometrik cisim.*|| **yamuk yumuk,** *Eğrilmiş, çarpılmış; eğri büğrü; çarpık çurpuk.*

yamukluk, -ğu [yam-uk-luk] *is.* Yamuk olma durumu.

yamuksal, [yam-uk-sal] *sf.* Yamuk biçiminde.

yamuksu, [yam-uk-su] *sf.* Yamuğa benzeyen; yamuğu andırır. ⊡ **yamuksu kemik,** *anat. Bileğin ikinci sıra kemiklerinden yamuk kemikle büyük kemik arasında olanı.*

yamul, [yam-ul] *{ağız} sf. "Eğri büğrü"* anlamına gelen *"yamul yumul"* ikilemesinde geçer; eğri. ⊡ **yamul yumul,** *{ağız} Eğri büğrü; yamuk yumuk.* [DS]

yamulma, [yam-ul-ma] *is.* Yamulmak eylemi.

yamulmak, [*yam-mak *(kötü olmak)* > yam-ul-mak] *dönşl. f. [-ur]* **1.** Yamuk duruma gelmek; çarpılmak; eğrilmek; eğilip bükülmek. *{ağız} (aynı)* [DS] **2.** *argo.* Çok beğenmek ve beğendiğini açıkça belli etmek; ağzının suyu akmak. **3.** *argo.* Güç duruma düşmek.

yamultmak, [yam-ul-t-mak] *gçl. f. [-ur]* **1.** Yamuk duruma getirmek. **2.** *argo.* Kendisine hayran etmek.

ya'mur, [Ar. yaʿmür يعمور] *{OsT} is.* Oğlak.

yamur[1], [yağ-mur > yā-mur] *(ya:mur) {ağız} is.* Yağmur. [DS]

yamur[2], [yam-ur] *{ağız} sf. "Eğri büğrü"* anlamına gelen *"yamur yumur"* ikilemesinde geçer; eğri. ⊡ **yamur yumur,** *{ağız} Eğri büğrü.* [DS]

yamurğan, [yamur-ġān *(baştaki harf, t olabilir)*] *(yamurga:n) {eT} sf.* Her zaman damlayan; kanayan. [DLT]

yamurmak, [yam-ur-mak *(baştaki harf. t olabilir)*] *{eT} gçsz. f. [-ur]* Damlamak; kanamak. [DLT]

yamuz, [yam-uz / yam-ız / yomuz] *is.* **1.** *{eT}* Böğür; yan. [Gabain] **2.** *{ağız}* Yanak; yüz. [DS]

yamyam, [Zenci d. yamyam *(Orta Afrika'daki Zenci topluluğunun adı)*] *sf.* **1.** (Kişi için) insan eti yiyen. **2.** *mecaz.* Acımasızca davranan; vahşi; yabani. **3.** *is.* İnsan eti yiyen kişi.

yamyamlık, -ğı [yamyam-lık] *is.* **1.** Yamyam olma durumu. **2.** Yamyamca davranış. **3.** İnsanların kendi türünde varlıkları yeme eylemi ve bu alışkanlık. **4.** *mecaz.* Vahşilik; vahşice davranış. **5.** *sos.* Bir dinî gelenek olarak tapınma biçiminde insan eti yeme.

yamyamsal, [yamyam-sal] *sf. psikol.* İnsanın çeşitli nedenlerle parçalayıp yeme arzularını ve boğuntularını içeren.

yamyásır, [yam(m)+ya/s-ır] *{ağız} sf.* Ezik; bozuk; hırpalanmış. ⊡ **yamyasır olmak,** *{ağız} Hırpalanmak; perişan olmak.* [DS]

yamyassı, [ya(m)+ya/ssı] *(ya'myassı) pekiş. sf.* **1.** Tamamıyla yassı; büsbütün yassı; çok aşırı yassı. **2.** *zf.* Boylu boyunca, dümdüz olarak. ⊡ **yamyassı etmek,** *Bir şeyi dümdüz etmek; iyice yassıltmak.*|| **yamyassı olmak,** *İyice yassılmak; dümdüz olmak.*

yamyaş, [ya(m)+ya/ş] *(ya'myaş) pekiş. sf.* Çok yaş; sırılsıklam. *{ağız} (aynı)* [DS]

yamzımak, [yam(ı)z-ı-mak] *{ağız} sf.* Solmak. [DS]

yan[1], [ya-mak *(yaymak, sermek)* > yā-n / yañ ين] *(eT. ya:n) is.* **1.** *{eT}* Taraf. [DLT] [ETY] [EUTS] [Bahşayiş] [Gabain] [KB] [Nevâyî] **2.** *{eT}* Kalça kemiği; uyluk kemiğinin başı. [DLT] [EUTS] [Gabain] **3.** *{eT}* Kenar. [Nevâyî] **4.** Bir şeyin ön, arka, alt, üst ve ortası dışında kalan bölümü. **5.** İnsan ya da hayvanlarda bedenin sağ ve sol yarı kısmı. **6.** Vücutta sağ ve solun ortak adı; taraf; yön. **7.** Bedenin herhangi bir bölümü. **8.** Bir şeyin belirtilen bölümü; yer; mahal. **9.** Bir kimseye yakın olan yer; o kimsenin yakını. **10.** Bir kimsenin koruması, beraberi veya emri; birlikte bulunma; beraberinde olma. **11.** Bir kimsenin üzerindeki elbisenin cebi ya da çantası; üst; kemer; kese. *{eAT} (aynı)* **12.** Bir şeyin ya da

kişinin belli bir bakış açısı ile ele alman, üzerinde durulan niteliği; taraf; yön. **13.** *mecaz.* Bir tartışmaya, pazarlığa, çatışmaya girmiş istekleri karşıt olan iki kişiden veya topluluktan biri. **14.** *as.* Savaş düzenindeki ordunun iki kanadından her biri. **15.** *mat.* Bir denklemde eşit (=) işaretiyle ayrılmış olan iki anlatımdan her biri. **16.** Madenî para ve madalya gibi şeylerin çevre baskısı; kenar. **17.** *{ağız}* Arkadaş. [DS] **18.** *{ağız}* Sedir; kerevet. [DS] **19.** *{ağız}* Sedir şiltesi; sedir kilimi veya halısı. [DS] **20.** *{ağız}* Dört tekerlekli arabanın, çıkarılabilen parmaklık veya kapakları. [DS] **21.** Kerpiç köy evlerinde boydan boya konulan kalın ağaç. **22.** *sf.* Üstte, altta, arkada veya önde olmayan; yanda, yan tarafta yer alan. **23.** Bir şeye bağlı olarak sonradan olan. **24.** İkinci derece olan; tali. **25.** *anat.* Bir damar ya da sinire eşlik eden, ikincil derecede rolü olan. **26.** *zf.* Bir yana yönelerek. **27.** *zf.* *{eT}* ... yönünden; ...-den doğru. ⧉ (birinden, bir şeyden) **yana,** *1. İçin. 2. -e kalırsa.*|| (birinden) **yana çıkmak,** *O kimsenin yanlısı olmak; onu tutmak; desteklemek.*|| **yan ağacı,** *1. El tezgâhlarında alt ve üst leventleri tutan ve dönmelerini sağlayan ağaçtan yapılma dikey parça. 2. Kağnıda dingil üzerine oturan tablanın ana iskeletini oluşturan ve kağnının çekme, taşıma vb. işlevlerini oluşturan V biçimindeki uzun ve kalın ağaçlardan her biri.*|| **yan ağrısı,** *{eAT} {OsT} Zatülcenp.*|| **yan alan,** *mat. Bir cismin yan yüzeyinin alanı.*|| **yan alma,** *Marangozlukta, bir tahtanın kusurlu kenarlarını çıkarıp düzeltme.*|| **yan altı,** *{ağız} Sedir örtüsü; şilte.* [DS]|| **yan anlam,** *dbl. Bir sözcüğe, temel anlamı dışında çeşitli benzerliklere ve çağrışımlara dayanılarak yüklenen ikincil anlam.*|| **yan anlamsal,** *dbl. Yan anlama ilişkin.*|| (birinden) **yana olmak,** *O kimsenin yanlısı olmak; onu tutmak; desteklemek.*|| **yan ateşi,** *as. Savaşta düşmanın kanatlarına karşı ya da yanlardaki mevzilerden yapılan ateş.*|| **yan atışı,** *Yan olarak yapılan atış.*|| **yan ayrıt,** *Çok yüzlü bir cismin iki yan yüze ait olan ayrıtı.*|| **yan bağdası,** *{ağız} Çelme.* [DS]|| **yan bağı gelmek,** *{ağız} Bir yanına yaslanıp uzanmak; yan gelmek.* [DS]|| **yan bakış,** *1. Belli etmeden göz ucu ile yapılan bakış. 2. Ters ya da kötü niyet beslendiği anlaşılan bakış.*|| **yan bakmak,** *Bir kimseye, onu beğenmeyerek, küçümseyerek bakmak; kötü bir niyet beslemek; düşmanca bakmak.*|| **yan basmak,** *1. Bir işte aldanmak; kanmak. 2. Dürüst davranmamak; oyunbozanlık etmek; kaypaklık etmek. 3. {OsT} Yanında yer almak; tarafını tutmak.*|| **yan bastı,** *{OsT} dnz. Geminin yanı; borda.*|| **yan baş,** *spor. Güreşte bastırılan oyuncunun, ansızın yan dönüp rakibini iterek kurtulmasına dayanan bir oyun.*|| **yan başı,** *{eAT} {OsT} 1. Kalça kemiğinin üst başı; uca. 2. Siyatik ağrısı.*|| **yan başı ağrısı,** *{eAT} Siyatik.*|| **yan başı gelmek,** *{eAT} {OsT} 1. Tokuşmak; çarpışmak. 2. Denk olmak; eşit gelmek.*|| **yan başı komak,** *{eT} Uca koymak.* [Mühennâ]|| **yan başı urmak,** *{eAT} {OsT} Kalça ile çarpmak; yandan vurmak.*|| **yan belirtiler,** *tıp. Hastalığa özgü asıl belirtilere eşlik eden ikincil belirtiler.*|| **yan beri,** *{ağız} (Yürüyüş için) yan yan.* [DS]|| **yan cebine koymak,** *Bir şeyi çok istediği hâlde hiç istemiyormuş gibi davranmak.*|| **yan cızmak,** *{ağız} Kaçmak; kaçınmak; işi gevşek tutmak.* [DS]|| **yan cümle,** *dbl. Temel cümlenin anlamını tamamlayan içinde yargı bulunan ikincil cümle.*|| **yan çalmak,** *{ağız} Kaçınmak; caymak.* [DS]|| **yan çekici,** *{ağız} Nalbantlıkta kullanılan küçük çekiç.* [DS]|| **yan çekmek,** *{ağız} 1. Yan tutmak; yan çıkmak. 2. Birlikte iş yaptığı arkadaşını zamansız bırakmak; güç duruma sokmak.* [DS]|| **yan çıkmak,** *{ağız} Taraf tutmak; birinin yanında yer almak.* [DS]|| **yan çizgisi,** *Bir yerin ya da şeyin yanlarına çekilen çizgi.*|| **yan çizmek,** *{ağız} argo. Bir işten kaçmak; yapmaya yanaşmamak.* [DS]|| **yandan,** *Yan taraftan; profilden.*|| **yandan çarklı,** *1. (Eski buharlı gemiler için) yol almasını sağlayan çarkları iskele ve sancak tarafında yer alan. 2. mecaz. (Kişi için) kollarını aşırı sallayarak yürüyen. 3. (Kişi için) omuzlarını düşürerek yürüyen. 4. (Taşıt için) çok ağır giden. 5. argo. (Çay ya da kahve için) şekeri yanına konulmuş.*|| **yandan fırlama,** *argo. Kendisinden her türlü kötülük beklenebilen kimse.*|| **yandan yanaşmak,** *dnz. (Gemi için) bir rıhtıma borda vererek yanaşmak.*|| **yandan yaralama,** *argo. (Erkek için) cinsel ilişkide bulunma.*|| **yan değişme,** *{ağız} (Hayvan için) yattığı yerde bir yandan öbür yana dönme.* [DS]|| **yan değiştirme,** *{ağız} Döven sürülürken içteki hayvanla dıştakine yer değiştirmek.* [DS]|| **yan dikiş,** *Terzilikte, elbisenin iki yanı boyunca uzanan dikiş ve bu dikişi belli eden çizgi.*|| **yan dikişçi,** *Konfeksiyon sanayiinde elbiselerin yalnızca yan dikişlerini yapmakla görevli işçi.*|| **yan dil,** *dbl. Söze dayanmayan, ancak sözlü anlatıma eşlik ederek tamamlayıcı rol oynayan el, kol, yüz hareketleri gibi bildirişim olanaklarının tümü.*|| **yan dilsel,** *dbl. Yan dile ilişkin.*|| **yan diviti,** *{OsT} Mürekkepliğine bitişik olup içine kalem konulan borusu kuşak arasına sokularak taşınabilen madenden yapılma divit.*|| **yan dolay,** *{ağız} 1. Keçi yolu. 2. Yamacı enlemesine kesen yol.* [DS]|| **yan edebiyat,** *ed. Yerleşmiş edebiyatın yanında bilim kurgu, fantezi roman, çizgi roman, polisiye roman, resimli roman gibi edebî değer taşıma kaygısı olmaksızın kitlesel tüketime yönelik türleri kapsayan edebiyat.*|| **yan etki,** *Dolaylı yoldan oluşan etki.*|| **yan geçiş,** *spor. Dağcılıkta, aşılması mümkün olmayan bir kaya vb. engeli yandan dolaşarak geçmek.*|| **yan gelip oturmak,** *Yapılması gereken hiçbir işle ilgilenmeyerek keyfince yaşamak, rahatına bakmak.*|| **yan gelip yatmak,** *İşlerle ilgilenmeyerek keyfince yaşamak; rahatına bakmak.*|| **yan gelmek,** *Bir işe karışmayarak rahatını düşünmek; keyfince yaşamak.*|| **yan gitmek,** *{eAT} {OsT} Anlaşmaya,*

uyuşmaya yanaşmamak; karşı harekette bulunmak.|| **yan görünüş,** *res. İnsan yüzünün yandan görünüşü; profil.*|| **yan gözle bakmak,** *Belli etmeden, sezdirmeden göz ucuyla bakmak.*|| **yan hakem,** *1. spor. Futbolda, oyun alanının yan çizgisi dışında durarak oyunu takip eden, kuralların yerine getirilip getirilmediğini gözleyen ve orta hakeme yardım eden hakem. 2. Karşılaşmalarda sayıları, uyarmaları tespit eden ve sonuç tutanağını birlikte imza eden hakem.*|| **yanı başına,** *Hemen yanı başında, çok yakınında.*|| **yanı başına,** *Çok yakınına; hemen yanına.*|| **yanı başında,** *Çok yakınında; yanında.*|| **yanı başından,** *Çok yakınından; yanından.*|| **yanı çalma,** *{ağız} Bir ile üç yaş arasındaki katır.* [DS]|| **yanı kara,** *{ağız} 1. Çıban, şarbon ve sıvama cilt yaralarına halk arasında verilen ad. 2. Ağaçlarda görülen kabuk kararması ile beliren ve ağacın kurumasına yol açan bir hastalık. 3. (Kişi için) beceriksiz. 4. Suçlu. 5. (Hayvan için) huysuz. 6. Börülce. 7. Fasulye. 8. Lekelenmiş kimse. 9. İlenç sözü.* [DS]|| **yanma almak,** *1. Yanında çalıştırmak. 2. Kendi tarafına çekmek. 3. Geçimini sağlamak için yanında bulundurmak.*|| **yanına bırakmamak,** *Cezasız bırakmamak, yaptığının karşılığını vermek; öç almak.*|| **yanına kâr kalmak,** *Cezasız kalmak; yaptığı kötülüğün karşılığı verilmemiş olmak.*|| **yanına komamak,** *Cezasız bırakmamak, öç almak.*|| **yanın almak,** *{eAT} {OsT} 1. Yanında bulunmak. 2. Yanına yaklaşmak.*|| **yanına salavatla varılmak,** *1.(Kişi için) çok kibirli, kendini beğenmiş olmak. 2. (Makam sahibi için) çok öfkeli, karşısına çıkanı tersler yapıda olmak.*|| **yanma salavatla varılmamak,** *1. (Mal için) çok pahalı olmak. 2. (Kişi için) kibrinden, gururundan, tersliğinden çekinilmek.* || (...in) **yanında,** *1. Bir şey ya da kimseye göre; oranla. 2. (Bir görüş, akım vb için) paylaşma; katılma; destekleme.*|| **yanında kalmamak,** *{eAT} Yanına kâr kalmamak.*|| (bir şey, bir şeyin) **yanından bile geçmemek,** *O şeyle hiçbir ilgisi olmamak.*|| **yanın dönmek,** *{eAT} Yan tarafa dönmek.*|| **yanım yanın,** *{eAT} Yan yan.*|| **yanım yanım yürümek,** *{eAT} {OsT} Yan yan yürümek.*|| **yanın yatmak,** *{eAT} {OsT} Yan üstü yatmak.*|| **yanın yürümek,** *{eAT} {OsT} Yan yan yürümek.*|| **yanı sıra,** *1. (Bir kimse ya da şeyle) birlikte olarak; beraberinde; birlikte. 2. Yanında.*|| **yanı yevresi,** *{ağız} Çevresi; etrafı.* [DS]|| **yanı yönü belirsiz,** *{ağız} (Kişi için) güvenilmek; kalleş; dönek.* [DS]|| **yanı yöresi,** *{ağız} Çevresi; etrafı.* [DS]|| **yan kabağı,** *Birinin yanından hiç ayrılmayan, sürekli onunla dolaşan kişi.*|| **yan kafa,** *anat. Kafanın yan tarafı.*|| **yan kâğıdı,** *Ciltçilikte, ciltlenecek kitabın başına ve sonuna konulan dayanıklı kâğıt.*|| **yan katman,** *dbl. Dil ve ağızlarda, birbirinden ayrı olmasına rağmen kültürel, siyasal ya da coğrafî etkileşim sonucunda ortaya çıkan uyumlu olgular bütünü.*|| **yan kazıyıcı,** *Taş devrinde görülen bir ya da iki kenarı kesintisiz bilenmiş taş alet.*|| **yan kırma,** *{ağız} Bir yanı uçurum olan yol.* [DS]|| **yan kök,** *bot. Ana kökten dallanan ve başka yan dallar veren kökler.*|| **yan köstek,** *{ağız} Tayları rahvan yürüyüşe alıştırmak ve kaçmalarını önlemek için karşılıklı olarak ön ve arka ayaklarına bağlanan ip.* [DS]|| **yan kulak,** *{ağız} Yeni araba başlıklarını açmak, delmek için kullanılan demir burgu.* [DS]|| **yan olay,** *ed. Bir oyun ya da hikâye ve romanda olayın akışını kesen ikinci derecedeki olay veya anlatı.*|| **yan ödeme,** *Yapılan işe karşılık değil de ona ek olarak verilen para.*|| **yan pala Zeydün,** *Birinin, yeni bir durum karşısında ne yapacağını kestiremeyerek şaşkınlık geçirdiğini teklifsiz ve alaylı olarak anlatmak için kullanılır.*|| **yan peş,** *{ağız} 1. Güreşte çelme. 2. Eğri; çarpık. 3. Üstü kapalı, iğneli söz.* [DS]|| **yan peş olmak,** *{ağız} Yardım etmek; arkalamak.* [DS]|| **yan sanayi,** *Ana sanayii destekleyen yardımcı sanayi kolu.*|| **yan seren,** *{ağız} Yaylada, birkaç süt kovası asmaya yarayan bir buçuk metre yükseklikte üç çatallı ağaç.* [DS]|| **yan sesler,** *fiz. Doğadan kaynaklanan bir ana sese eşlik eden, frekansı ana sesin iki katı olan ikincil sesler.*|| **yan süngek,** *{eT} Kalça kemiği.* [Nevâyî] || **yan taş,** *jeol. Bir oluşum ya da tektonik birimin yerleştiği arazi örtüsü.*|| **yan tesir,** *Dolaylı etki.*|| **yan tutmak,** *Tarafsız olması gerekirken yanlardan yalnızca birini desteklemek; taraflardan birini benimseyerek onu desteklemek; yansız davranmamak.*|| **yan tümce,** *dbl. Yan cümle.*|| **yan ünsüz,** *dbl. Dilin ortası ses yolunu kapatırken dilin iki yanından sızarak oluşan / l / ünsüzü.* || **yan ürün,** *ekon. Bir ana ürünün elde edilişi sırasında elde edilen ekonomik değeri olan ikincil ürün.*|| **yan verme,** *Madenî para imalinde, paranın kenarlarına şekil vermek ya da yazı yazmak için yapılan sıkıştırma işlemi.*|| **yan vermek,** *{eAT} Yan çizmek; uzak durmak; kaçınmak; sırtını dönmek.*|| **yan yan,** *Çarpık biçimde; yampiri.*|| **yan yana,** *Birbirinin yanında; birlikte; beraber.*|| **yan yan bakmak,** *Göz ucuyla bakmak.*|| **yan yancık,** *{ağız} Koltuk altı.* [DS]|| **yan yargıcı,** *spor. Yan hakem.*|| **yan yatma,** *dnz. Bir geminin çeşitli nedenlerle borda üzerine eğilmesi.*|| **yan yatmak,** *1. Bir yana doğru çok eğilmek. 2. {ağız} Karşı çıkmak; itiraz etmek.* [DS] *3. {ağız} Boy ölçüşmek.* [DS]|| **yan yattı, çamura battı demek,** *Bir işin yapılamayışı ile ilgili geçersiz bahaneler ileri sürmek.*|| **yan yol,** *Ana yola paralel fakat trafik akışı daha az olan yol.*|| **yan yöre,** *{ağız} Çevre; etraf.* [DS]|| **yan yürek,** *{ağız} Yufka yürekli; bağışlayıcı.* [DS]|| **yan yürüyüşü,** *as. Hedefteki düşman birliğinin sağ ya da solunu kuşatmak için yapılan yürüyüş.*|| **yan yüz,** *mat. Çok yüzlü bir cismin taban ya da tabanlarının dışında kalan yüzlerinden her biri.*|| **yan yüzergiller,** *zool. Kalkan ve dil balığı gibi vücutları yandan iyice basık olan, sağ ya da sol yanları üzerine yatarak yüzen balıklar familyası, (Pleuronectidae).*||

yan yüzme, *spor. Sağ ya da sol tarafa yatarak yapılan yüzme.*

yan², [Far. yān یان] *(ya:n) {OsT} is.* Hasta sayıklaması.

yana, [yan-mak *(dönmek)* > yan-ā / yen-e / yin-e] *(yana:) {eT} zf.* **1.** Geri dönme bildirir. **2.** Yine; gene; tekrar; ikinci defa olarak; yeniden; dahi; fazladan; üstelik; tekrar. [DLT] [ETY] [EUTS] [İKPÖy.] [Gabain] [KB] [Tekin] [Üç İtigsizler] **3.** *bağ.* Ve. [İKPÖy.]

yanabidildamak, -ğı [yanabi ? + dil+damak] *{ağız} is. bot.* Beyaz ısırgan otu, *(Lamium Amplxicule Labiate).* [DS]

yanabilirlik, -ği [yan-a+bil-mek > yan-a+bil-ir-lik] *is.* Yanma özelliği bulunan maddelerin ayırt edici özelliği.

yanacah, [yan-acak > yan-acaḫ] *{ağız} is.* Yakacak. [DS]

yanacak, -ğı [yan-acak] *{ağız} is.* **1.** Yakacak. **2.** Çakmak. [DS]

yanaç¹, -cı [yan-aç / yamaç] *{ağız} is.* **1.** Karşı. **2.** Yan; yakın. [DS]

yanaç², -cı [yan > yan-aç] *{ağız} is.* Küçük su kurdu. [DS]

yanak, -ğı [*eT.* yañ-mak *(dönmek)* > yañ-ak] *is.* **1.** Yüzün şakak, göz, burun, ağız, çene ve kulak arasında kalan yan bölümü. **2.** Bir kapı veya pencere açıklığında yer alan duvar kalınlığı. **3.** Bir makine ya da eşyada kapak, destek vb. görevler üstlenen yan yüz. **4.** Otomobil lastiğinin yuvarlanma düzleminden yukarı doğru uzanan yüzeylerden her biri. **5.** Marangozlukta, geçme birleştirmelerde diş ya da yivin dışında kalan tahta kalınlığını oluşturan yüzey. ⧉ **yanağına kan gelmek,** *1. Yüzü daha canlı ve renkli görünür olmak. 2. İyi beslenmeden dolayı sağlığına kavuşmak; semirmek.*|| **yanağından kan damlamak,** *Yüzünün renginden sağlıklı olduğu anlaşılmak.*|| **yanak yanağa,** *Yanakları birbirine değerek.*|| **yanak yumrucuğu,** *Elmacık kemiği.*

yanaklanmak, [yanak-la-n-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* (Elma için) kızarmak; pembeleşmek. [DS]

yanaklı, [yanak-lı] *sf.* **1.** Yanağı olan. **2.** Yanağı belirtilen nitelikte olan. **3.** *{ağız}* (Elma için) pembeleşmiş; bir yanı kızarmış. [DS]

yanaklık¹, -ğı [yanak-lık] *{ağız} is.* Allık. [DS]

yanaklık², -ğı [yunak-lık] *{ağız} is.* Çamaşır yıkanan yer; yunak. [DS]

yanal¹, [yan > yan-al / yañal] *sf.* **1.** Yanda olan; yana düşen. **2.** *{ağız}* (İki yan için) karşılıklı. [DS] **3.** *{ağız}* Bir yanı ötekinden daha çok ya da az gelişen. [DS] ⧉ **yanal yüzey,** *mat. Bir cisimde tabanların dışında kalan yüzeyler; yan yüzeyler.*

yanal², [yan+al / yañal] *{ağız}* **1.** Bir yanı al. **2.** Kırmızı; pembe; pembeleşmiş. **3.** Açıklı koyulu kırmızı renkte olan. **4.** (Hayvan için) açıklı koyulu değişik renkli. **5.** *is.* Kulakları sarı ya da kahverengi keçi. [DS]

yanal³, [yan > yan-al] *{ağız} is.* Nehir yatağı. [DS]

yanala, [yanā > yana-lā] *(yanala:) {eT} zf.* Yeniden.

yanalak¹, -ğı [yanal-ak] *{ağız} is.* Meyve kurutma yeri. [DS]

yanalak², -ğı [yamal-ak > yanal-ak] *{ağız} sf.* Bir yanı çökük kavun. [DS]

yanalanmak, [yan > yan-ala-n-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* Yön değiştirmek. [DS]

yanallamak, [yan > yanal-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* İşi azaltmış olmak. [DS]

yanaltı, [yağ-al-tı / yanaltı] *{ağız} is.* Elbise yakasındaki saç kiri. [DS]

yanangar, [yan+angarū] *{ağız} sf.* (Kişi için) kıyıdan giden. [DS]

yanar¹, [yan-mak *(korkutmak)* > yan-ar] *{eT} is.* Tehdit. ⧉ **yanar erñek,** *{eT} İşaret parmağı.*

yanar², [yan-mak > yan-ar] *sf.* **1.** Yanma özelliği olan. **2.** *{ağız} is.* Kibrit. [DS] ⧉ **yanar ayı,** *{ağız} Temmuz.* [DS]

yanar³, [yan-mak > yan-ar] *{OsT} is.* Ilıca; kaplıca.

yanar⁴, [Yun. Ianouários] *{ağız} is.* **1.** Aralık ayı. **2.** Ocak ayı. [DS]

yanarak, [yan > yan-a-rak یکارق] *{OsT} zf.* Daha öteye; öbür yana.

yanarca¹, [yan-ar-ca] *is.* **1.** Meşale. **2.** *{ağız}* Kibrit. [DS]

yanarca², [yanar-ca] *{ağız} is.* Göz bebeği. [DS]

yanarca³, [yanar-ca] *{ağız} is.* Beşparmak çevresindeki Yörüklerin borçlu oldukları kişilere karşı duydukları eziklik ve çekinti; alacaklı korkusu. [DS]

yanarca⁴, [yanar-ca] *{ağız} is.* Bir çeşit balık; ısparoz. [DS]

yanarçırağı, [yan-ar + Far. çerāğ + T. -ı] *{ağız} is.* Sevgili; değerli. [DS]

yanardağ, [yan-ar+dağ] *(yana'rdağ) b. is.* Yer yuvarlağının merkezinden fışkıran lavlardan ya da katı maddelerden oluşan koni biçimindeki dağ; volkan.⧉ **yanardağ ağzı,** *Yanardağların tepesinde püskürtme nedeniyle oluşmuş, çapı bin metreden az, derinliği birkaç yüz metre olan ters konik oyuk; krater.*|| **yanardağ bilimci,** *Yanardağ bilimi ile uğraşan uzman.*|| **yanardağ bilimi,** *Yanardağları ve yanardağ hareketlerini inceleyen bilim dalı; volkanoloji.*|| **yanardağ bölgesi,** *Yanardağların yoğun olarak bulunduğu coğrafi bölge.*|| **yanardağ patlaması,** *Yanardağdan lav ve katı maddelerin püskürmeye başlaması.*|| **yanardağ püskürmesi,** *Yanardağdan lav çıkmaya başlaması.*

yanardöner, [yan-ar + dön-er] *b. sf.* **1.** Kıpırdadıkça ışığın yansıma açılarını değiştirdiği için değişik renklerde görünen. **2.** *mecaz.* Daldan dala atlanan; konudan konuya geçilen. **3.** *is.* İpliklerin özelliği

dolayısıyla değişik renklerde görünmesini sağlayacak biçimde dokunmuş olan kumaş; şanjan; bukalemun. *{ağız} (aynı)* [DS]

yanargün, [yanar+gün] *{ağız} is.* Temmuzun son üç günü. [DS]

yanaş, [yan-aş / yañ-aş] *{ağız} sf.* **1.** Ağırbaşlı; sessiz; soğukkanlı. **2.** (Kişi için) aksi; huysuz. [DS]

yanaşak, -ğı [yan-aş-ak] *{ağız} is.* Huysuz hayvanlar nallanırken burunlarını sıkarak tutmaya yarayan iki ağaçtan ibaret bir tür maşa. [DS]

yanaşdırma, [yanaş-mak > yanaş-dır-ma ينشدرمه] *{OsT} is.* İkilemelerde anlamı olmayan fakat anlamlı kelimeye benzetilerek yapılmış kelime; tabi; mühmel lafız. *"hazır* ***mazır****"*

yanaşı[1], [yanaş-mak > yanaş-ı يناشى] *{OsT} sf.* Yanaşık; bitişik. ⊡ **yanaşı oturmak,** *{OsT} Bitişik oturmak.* [Mütercim Âsım]

yanaşı[2], [yan+aş-ı] *{ağız} is.* Üçgen biçiminde kesilen hamurdan yapılan makarna veya çorba. [DS]

yanaşık[1], **-ğı** [yanaş-mak > yanaş-ık] *sf.* **1.** Birbirine yanaşmış durumda bulunan. **2.** *{ağız}* Az farklı. [DS] ⊡ **yanaşık düzen,** *Birbirinin yanında ya da aynı hizada bulunacak biçimde.*|| **yanaşık nizam,** *Yanaşık düzen.*

yanaşık[2], **-ğı** [yanaş-ık]*{ağız} is.* **1.** Nikâhsız kadın eş. **2.** Arkadaş. **3.** Komşu. **4.** Eş; karı.

yanaşık[3], **-ğı** [yanaş-ık] *{ağız} sf.* **1.** Ortak. **2.** Yardımlaşa iş yapan. [DS]

yanaşık[4], **-ğı** [yanaş-ık] *{ağız} is.* Yarış. [DS]

yanaşıklık, -ğı [yanaş-ık-lık] *is.* Yanaşık olma durumu.

yanaşılabilirlik, -ği [yanaş-ıl-a+bil-ir-lik] *b. is.* Rıhtım, iskele vb. mevkiin, gemilerin yanaşmasına olanak veren özelliği.

yanaşılma, [yanaş-ıl-ma] *is.* Yanaşılmak eylemi.

yanaşılmak, [yanaş-ıl-mak] *edil. f. [-ır]* **1.** Yanına varılmak; yaklaşılmak. **2.** Yanaşmak eylemi yapılmak. **3.** (Kıyı için) varılmak; ulaşılmak. **4.** Bir şeyi yapmak için istekli davranılmak; ilgilenilmek. **5.** Bir kimse ile ilişki kurulmak.

yanaşlamak, [yañşa-la-mak > yanaş-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Öykünmek; taklit etmek. [DS]

yanaşlık, -ğı [yanaş-lık] *{ağız} is.* İskele. [DS]

yanaşma[1], [yanaş-mak > yanaş-ma يناشما] *is.* **1.** Yanaşmak eylemi. **2.** Bir çiftlikte çalışan işçi; tutma; uşak; hizmetçi. **3.** Bir eve sağınmış kedi, köpek gibi evcil hayvan. **4.** Gezgin satıcı. **5.** Kırsal kesimde boğaz tokluğuna çiftçilik yapan tarım emekçisi. **6.** *{OsT} sf.* Asalak; tufeyli. **7.** *{ağız}* Sığıntı. [DS] **8.** *{ağız}* Metres; sevgili. [DS]

yanaşma[2], [yanaş-mak > yanaş-ma] *{ağız} is.* Evlere, ahırlara bitişik yapılan oda, ahır vb. [DS]

yanaşmak, [yan > yan-ā-mak > yana-ş-mak ياناشمق] *işteş. f. [eT. -ur] [-ır]* **1.** *{eT}* Yan yana gelmek; yanlarını birbirine vermek. [KB] **2.** *dönşl. f.* Bir şeyin, bir kimsenin yanına varmak; yakınına gelmek. **3.** *dnz.* (Gemi, tekne vb. için) kıyıya varmak; rıhtıma ulaşmak. **4.** *dnz.* (Gemi, tekne vb. için) bir iskele, rıhtım ya da başka bir gemiye aborda olmak. **5.** *mecaz.* Bir şeyle ya da kimse ile ilgilenmeye başlamak; kabul etmek; karışmak; ilgilenmek; istek göstermek. **6.** *mecaz.* Bir kimse ile konuşmak için yanına gitmek; ilişki kurmaya çalışmak; sığınmak. **7.** *mecaz.* Bir kimse ile birlikte yaşamaya başlamak. **8.** *{OsT}* Hizmetçi veya işçi olarak bir yere girmek. **9.** *{OsT}* Erişmek; belirtilen değere, dereceye ulaşmak. **10.** *{ağız}* İşe koyulmak; başlamak. [DS]

yanaştırıcı, [yanaş-tır-ıcı] *sf.* Yanaştırma işini yapan. ⊡ **yanaştırıcı diller,** *Bantu dilleri gibi dil bilgisi ilişkilerini, asıl kelimenin önüne takılan ögelerle belirten diller.*

yanaştırma, [yanaş-tır-ma] *is.* Yanaştırmak eylemi. ⊡ **yanaştırma aşı,** *Ana saplarından kesmeden iki dalı birbirine temas ettirmek suretiyle yapılan aşı.*

yanaştırmak, [yanaş-tır-mak يناشدرمق] *gçl. f. [-ır] [eAT. -ur]* **1.** Yanaşmasını sağlamak. **2.** Bir şeyi başka bir şeyin yakınma getirmek; yanına yaklaştırmak. **3.** *{OsT}* Hizmete vermek; bir yere hizmetçi olarak vermek.

yanat, [yan > yan-at] *{ağız} is.* Arkadaş. [DS]

yanatmak, [yan > yan-at-mak] *{ağız} gçl. f. [-ır]* Buzağıya, anasını emdirmek. [DS]

yanavkuru, [yan+arkuru] *{ağız} zf.* **1.** Dikine değil; yanlamasına. **2.** Dağ eteğini izleyerek. [DS]

yanay, [yan-ay] *is.* **1.** Yandan görünüm. **2.** *mat.* Bir cismin düşey kesiti. **3.** Bir şeyin katmanlarını gösteren kesit; profil. ⊡ **yanay doğrusu,** *mat. Yer eksenine dik olan doğru; profil doğrusu.*|| **yanay düzlemi,** *Düzlemi yer eksenine dik olan düzlem; profil düzlemi.*

yanaz, [yan-mak *(korkutmak)* > yan-ġā-mak > yañaz] *{ağız} sf.* **1.** Kavgacı; aksi; inatçı; huysuz; ters. **2.** Şımarık. **3.** Geveze. **4.** Cılız; hastalıklı. [DS]

yanazlamak, [yanaz-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Birinin söylediği sözü alay için tekrar etmek. [DS]

yanazlanmak, [yanaz-la-n-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* Olumsuz davranmak; tersleşmek. [DS]

yanazlık, [yañaz > yanaz-lık ينازلق] *{OsT} {ağız} is.* **1.** Terslik; inatçılık; aksilik. **2.** Yaramazlık; hırçınlık. [Burhan-ı Katı'] [DS]

yanbaç, -cı [yan-maç / yan-baç] *{ağız} sf.* Eğri bacaklı. [DS]

yanbağacık, -ğı [yan+bağa-cık] *{ağız} is.* Yengeç. [DS]

yanbağdı, [yan+bağ-(ı)d-ı] *{ağız} is.* Çelme. [DS]

yanbegi[1], [yan+bak-ı > yanbagı / yanbegi / yanbeyi] *{ağız} sf.* **1.** (Yol, gidiş vb. için) yamacın enine; yanlamasına. **2.** Bir yana eğik. [DS]

yanbegi[2], [yan+bak-ı] *{ağız} is.* **1.** Ana yoldan sapan yan yol. **2.** Düz yol. **3.** Az eğimli yer; yamaç. [DS]

yanbegisine, [yanbegi-s-i-n-e] *{ağız} zf.* Bir yana eğik. [DS]

yanbeği, [yan+bak-ı > yanbagı / yanbeği / yanbeyi] *{ağız} sf.* Bir yana eğik. [DS]

yanbeğisine, [yanbeği-s-i-n-e] *{ağız} zf.* Bir yana eğik.[DS]

yanberi, [yan+beri] *{ağız} zf.* (Yürüyüş için) yan yan. [DS]

yanbey, [yan+bak-ı > yanbagı / yanbegi / yanbeyi] *{ağız} is.* Yamaç. [DS]

yanbeyi[1], [yan+bak-ı] *{ağız} is.* Az eğimli yer; yamaç. [DS]

yanbeyi[2], [yan+bak-ı > yanbagı / yanbeği / yanbeyi] *{ağız} sf.* Bir yana eğik. [DS]

yanbeyisine, [yanbegi-s-i-n-e] *{ağız} zf.* Bir yana eğik. [DS]

yanbeysine, [yanbeği-s-i-n-e] *{ağız} zf.* Bir yana eğik. [DS]

yanbol, [Yun. yianpoli] *{ağız} is.* **1.** Keçi kılından dokunmuş tek parça kilim. **2.** Uzun tüylü battaniye. [DS]

yanbolu, [? yanbolu] *{ağız} is.* **1.** Jandarma. [DS] **2.** *argo.* Ahmak, bön kimse.

yanböce, [yan+böce(k)] *{ağız} is.* Yengeç. [DS]

yanbul, [Yun. yianpoli] *{ağız} is.* Keçi kılından dokunmuş tek parça kilim. [DS]

yancak[1], **-ğı** [yan > yan-cak] *{ağız} is.* **1.** Çoban dağarcığı. **2.** Meşin önlük. **3.** Kağnı yanlarına, yükün düşmemesi için konulan tahtalar. **4.** Kızağın yastık döşenmiş bölümü. [DS]

yancak[2], **-ğı** [yan-mak > yan-(a)cak] *{ağız} is.* Yakacak odun. [DS]

yancak[3], **-ğı** [yal-ın-cak / yancak] *{ağız} sf.* Yalınayak. [DS]

yancı[1], [yan-cı] *is.* **1.** Yan ile ilgili. **2.** *as.* Düşmana karşı ilerleyen bir kuvvetin yan taraflardan gelebilecek tehlikeleri, baskınları karşılamak için çıkardığı güvenlik birliği. **3.** *{ağız}* İşçi yardımcısı; yamak. [DS] **4.** *{ağız}* Nişan töreninde kız evine götürülen armağanları korumak için yanında giden delikanlı. [DS]

yancı[2], [yan-cı] *{ağız} sf.* Huysuz; ahlaksız. [DS]

yancık, -ğı [yan-cık ياڭجق] *{eAT} {OsT} is.* **1.** Boyundan geçirilerek yana asılan çanta; torba; kese; çoban çantası. *{ağız} (aynı)* [DS] **2.** *{eAT} {OsT}* At zırhı; çukal. **3.** Oturak yeri; sağrı; kıç. **4.** *{ağız}* Zırh. [DS] **5.** *{ağız}* Köylü kadınların yanlarına sarkıttıkları örme süsler. [DS] **6.** *{ağız}* Kadınların, yün eğirirken sol kalçalarına astıkları ve üstünde iğ çevirdikleri kösele parçası. [DS]

yancıklı, [yancık-lı ياڭجقلى] *{eAT} {OsT} sf.* (Kadın için) kaba etleri büyük olan.

yancılmak, [yanç-mak > yanc-ıl-mak ينجلمق] *{eAT} {OsT} dönşl. f. [-ur]* Ezilip yapışmak; yassılmak; ezilip yassılmak.

yancımak, [yanç-mak > yanc-ı-mak ينجمق] *{eAT} {OsT} gçl. f. [-r]* **1.** Yassıltmak. **2.** Çekip sıkıştırmak. **3.** Yapıştırmak.

yancucuk, [yancuk > yancu(k)-cuk ياڭجوجق] *{OsT} is.* Küçük yan çantası.

yancuk[1], [yan-cuk ينجوق / ياڭجوق] *{eAT} {OsT} is.* **1.** Boyundan geçirilerek yana asılan çanta; torba; kese. *{ağız} (aynı)* [DS] **2.** At zırhı. **3.** *{ağız}* Zırh. [DS]

yancuk[2], [yan-cuk] *{ağız} sf.* (At için) geniş uyluklu. [DS]

yançalaşmak, [yança-la-ş-mak] *{ağız} işteş. f. [-ır]* Çene çalmak. [DS]

yançalma, [yan+çal-ma] *{ağız} is.* **1.** Kağnı yanlarına uzatılan ağaç. **2.** Dik konulan direğin devrilmemesi için yandan direğe vurulan destek. [DS]

yançalmak, [ya-mak *(yaymak)* > ya-nç-al-mak] *{eT} edil. f. [-ur]* Ezilmek. [Gabain]

yançı, [yan-çı] *{ağız} is.* Halı dokurken yanda çalışan yardımcı kadın. [DS]

yançıh, [yan-çık / yan-çıh] *{ağız} is.* Geniş kalça. [DS]

yançık, [yān > yan-çık / yan-çuk] *is.* Torba; kese. [DLT]

yançılmak, [yanç-mak > yanç-ıl-mak] *{eT} edil. f. [-ur]* İncinmek; ezilmek. [DLT]

yançışmak, [yanç-mak > ya-nç-ış-mak] *{eT} işteş. f. [-ur]* Vuruşmak; sancışmak. [EUTS]

yançmak, [ya-mak *(yaymak)* > ya-nç-mak / ya-nç-ī-mak] *{eT} gçl. f. [-ar]* **1.** Ezmek; kırmak; parçalamak. [EUTS] [Gabain] **2.** Günah işlemek; suçlu olmak. [EUTS] [Gabain]

yançuk, [yān > yan-çuk] *{eT} is.* Kese; torba; cep; para kesesi; tütün kesesi. [EUTS] [DLT]

yandağıkı, [yan-da-ki] *{ağız}* sf. Yandaki. [DS]

yandak[1], **-ğı** [yān-dak / yan-dak] *{eT} {ağız} is.* Deve dikeni, *(Alhagi maurorum).* [DS] ⊡ **yandak çeker,** *{eT} Havadan çiy gibi yağan kudret helvası.* [DLT]|| **yandak tiken,** *{eT} Geven dikeni, (Alhagi maurorum).* [DLT]

yandak[2], **-ğı** [yan-da-k ?] *{ağız} is.* Çatıya sonradan yapılan oda. [DS]

yandaklık, -ğı [yandak-lık] *{ağız} is.* Evin bitişiğindeki tarla. [DS]

yandarmak, [yan-dar-mak] *{eT} gçl. f. [-ur]* **1.** Yandırmak. [ETY] **2.** Yakmak. [ETY]

yandaş, [yan-daş] *sf.* **1.** Bir kişi ya da düşünceyi destekleyen; ondan yana olan. **2.** *is.* Taraftar; yanlı,

(1944). **3.** *{ağız}* Kurban bayramında, kız evine gönderilen armağan. [DS]

yandaşlık, -ğı [yan-daş-lık] *is.* Bir kimseden ya da düşünceden yana olma durumu; yandaş olma durumu; taraftarlık.

yandık[1], [yan-dık] *{eT} sf.* Soysuz. [DLT]

yandık[2], **-ğı** [*eT.* yandak] *{eAT} {OsT} {ağız} is. bot.* Baklagillerden, kuru ve sıcak bölgelerde yetişen, küçük sarı tohumlarından Acem kudret helvası elde edilen bir tür diken; deve dikeni, *(Alhagi maurorum)*. [DS]

yandım, [yan-mak > yan-dım] *{ağız} is.* **1.** Çok arzulama. **2.** Kadınların boyunlarına taktıkları parlak boncuklu kolye. **3.** Desenli, çok renkli bir tür kumaş. [DS] ⊡ **yandım olmak,** *{ağız} Çok istenen bir şeyi elde etmeye, bir şeyi gerçekleştirmeye çalışmak.* [DS]

yandıra, [yan-dır-a] *{ağız} is.* Yakacak odun.[DS]

yandıran, [yan-dır-an] *{ağız} is. bot.* Köpek üzümü, *(Solanum nigrum)*. [DS]

yandırası, [yandır-a-s-ı] *{ağız} is.* Yakacak odun. [DS]

yandıraz, [yandır-az] *{ağız} is. bot.* Bir yaban otu; mültüme. [DS]

yandırma, [yan-dır-ma] *is.* **1.** Yandırmak eylemi. **2.** *{ağız}* Tarlayı ertesi yıl ekmek için, yaz ortasında bir kez sürüp bırakma. [DS]

yandırmak[1], [yan-dır-mak ینديرمق] *gçl. f. [-ır]* **1.** Yanmasını sağlamak; yakmak; tutuşturmak. *{eAT} {OsT} {ağız} (aynı)* [DS] **2.** *mecaz.* Perişan olmasına neden olmak. **3.** *{ağız}* Dokunaklı sözlerle karşısındakini üzmek. [DS] **4.** *{ağız}* Gönül vermek. [DS] **5.** *{ağız}* Aşırı istekle, kana kana içmek. [DS] **6.** *{ağız}* Abartmak. [DS]

yandırmak[2], [yan-dır-mak یاندرمق] *{OsT} gçl. f. [-ur]* Eline tutuşturmak; verivermek.

yandru, [yan-tur-mak *(döndürmek)* > yan-t(u)r-ü] *(yandru:) {eT} zf.* Tekrar; yine. [DLT]

yandrumak, [yan-tur-mak] *{eT} gçl. f. [-ur]* **1.** Çevirmek; döndürmek. [EUTS] **2.** Kusmak. [DLT] **3.** Korkutmak. [DLT]

yanduk, [yan-dak / yan-duk] *{eT} is.* **1.** Kayışkıran dikeni; demir delen dikeni; yandak, *(Ononis spinosa)*. [Bahşayiş] **2.** *{eAT} {OsT}* Kenger; deve dikeni; yabani enginar, *(Gundelia tournefortii)*.

yandurmak[1], [yan-mak[1] > yan-tur-mak] *{eT} {eAT} {ağız} gçl. f. [-ur]* Yandırmak; tutuşturmak; yakmak. [Clauson] [DS]

yandurmak[2], [yan-mak *(dönmek)*>yan-tur-mak [Clauson] / yun-dur-mak ینذورمق] *{eT} gçl. f. [-ur]* **1.** Geri çevirmek; döndürmek. [DLT] [ETY] [Gabain] [KB] [Tekin] **2.** (Rüzgâr için) çıkmak. [EUTS]

yandurmak[3], [yan-mak[3] > yan-tur-mak [Clauson] / yun-dur-mak ینْذُرمق] *{eT} gçl. f. [-ur]* Korkutmak; tehdit etmek. [DLT]

yandurmak[4], [yan-mak[4] > yan-tur-mak [Clauson] / yun-dur-mak ینْذُرمق] *{eT} gçl. f. [-ur]* Kusturmak. [DLT]

yanduru, [yan-tur-mak > yan-dur-ü] *(yanduru:) zf.* **1.** Tekrar; karşı. [Gabain] **2.** Geri. [Üç İtigsizler]

yandurunulmak, [yandur-un-ul-mak یاندرنلمق] *{OsT} edil. f. [-ur]* Yakılmak.

yanduz, [yan + Far. düz] *{ağız} sf.* Düzenci. [DS]

yane, [Far. yāne یانه] *(ya:ne) {OsT} is.* Dibek; havan.

yaneç, -ci [Far. naḳş => nakış / yañış] *{ağız} is.* Nakış; süs; işleme. [DS]

yaneçli, [yaneç-li] *{ağız} sf.* Süslü; nakışlı. [DS]

yaneş, [Ar. naḳş => yañış > yaneş] *{ağız} is.* Süs; nakış; işleme. [DS]

yaneşli, [yaneş-li] *{ağız} is.* **1.** Kilim gibi işlemeli heybe. **2.** Heybe için kullanılan kilim örneği. [DS]

yanevre, [? yanevre] *{ağız} is.* Yemeni; ayakkabı. [DS]

yanfiri, [yan+beri / yampiri / yanfiri] *{ağız} sf.* **1.** Yan yan yürüyen. **2.** Eğri; çarpık. [DS]

yang[1], [Çin. yang => yañ] *(yañ) {eT}* **1.** Tarz; sûret; usûl; metot; biçim; üslup; izlenen yol. [KB] [Üç İtigsizler] **2.** Örf; gelenek; usul; nizam; âdet. [EUTS] [Gabain] [KB] **3.** Ölçü; miktar; hacim. [EUTS] [Gabain] **4.** Parlaklık. [EUTS] **5.** Bir şeyin merkezi. [DLT] [KB] **6.** Kalıp. [DLT]

yang[2], [yan-mak *(dönmek)* > yanġ / yañ] *(yañ) is.* Yansıma; yankı. [ETY]

yang[3], [Çin. yang ?] *{eT} is.* Fil. [EUTS] [Gabain]

yanga[1], [Çin. yang ? > yañā] *(yaña:) {eT} is.* Fil. [EUTS] [Gabain]

yanga[2], [yān > yan-kā > yan-ġā > yañā یكا] *(yaña) sf.* **1.** *{eT}* (Irmak için) bir yanı; geçe. [DLT] [Mühennâ] **2.** *{eT} {eAT} {OsT}* Yan. [Mühennâ] **3.** *{eAT} {OsT}* Tarafa.

yangabaz, [yan + Ar. ḳābıż *(çeken)*] *{ağız} sf.* **1.** (Kişi için) çarpık çurpuk, eğri büğrü, biçimsiz vücutlu. **2.** Kötü; kaba; aksi. [DS]

yangaboç, [yan + Ar. ḳābıż *(çeken)*] *{ağız} sf.* → yangabaz. [DS]

yangak[1], [yān > yān-ġāk > yañak] *(yañak) {eT} is.* **1.** Yan; taraf. [DLT] **2.** Ağzın iki tarafında dişlerin oturduğu kemik; yanak. [Bahşayiş] [Mühennâ] **3.** Kapı sövesi gibi her şeyin yanı. [DLT]

yangak[2], **-ğı** [*eT.* yağāk > yanga-k] *{ağız} is.* Ceviz. [DS]

yangal[1], [yan > yan-ga-l] *{ağız} sf.* **1.** (Kişi için) çarpık yürüyüşlü. **2.** *is.* Çarpık yürüyüş. [DS]

yangal[2], [yan-mak > yang-al] *{ağız} sf.* **1.** Çok sıcak. **2.** Sıcakkanlı. [DS]

yangal[3], [yan > yan-al / yañal] *(yañgal)* *{ağız}* *sf.* **1.** (İki yan için) karşılıklı. [DS] **2.** *{ağız}* Bir yanı ötekinden daha çok ya da az gelişen. [DS]

yangal[4], [yan+al / yañal] *(yañal)* *{ağız}* **1.** Bir yanı al. **2.** Kırmızı; pembe; pembeleşmiş. **3.** Açıklı koyulu kırmızı renkte olan. **4.** (Hayvan için) açıklı koyulu değişik renkli. **5.** *is.* Kulakları sarı ya da kahverengi keçi. [DS]

yangal[5], [yan > yañal] *(yañal)* *{ağız}* *is.* Nehir yatağı. [DS]

yangala, [yañal-a] *(yañala)* *{ağız}* *sf.* Yamuk yumuk; eğri büğrü; bozuk düzen. [DS]

yangalamak, [yañī>yaña-lā-mak] *(yañala:mak)* *{eT}* *gçl. f.* *[-r]* Yenilemek. [Mühennâ]

yangalduruk, [yañāk > yaña(l)-duruk] *(yañalduruk)* *is.* Kepenek arkasına dikilen keçe parçası; başlık; kukuleta. [DLT]

yangalıg, [yañā *(fil)* > yaña-lıg] *{eT}* *sf.* Filli; fili olan. ⇨ **yañalıġ sü,** *Filli asker.*

yangalmak, [yañ-al-mak] *(yañalmak)* *{ağız}* *dönşl. f.* *[-ır]* **1.** Aldanmak. **2.**Yanılmak. [DS]

yangan, [Çin. yang => yañā / yañān / yağān ?] *(yaña:n)* *{eT}* *is.* Fil. [DLT] [KB]

yangar, [yan-mak > yang-ar] *{ağız}* *sf.* Çok sıcak. [DS]

yangarmak, [yañ *(yeni)* > yañ-ar-mak] *(yañarmak)* *{eT}* *gçl. f.* *[-ur]* Yenilemek; tazelemek. [EUTS]

yangaru, [yañ > yañ-arū یكارو] *{eAT}* *zf.* Yana; yan tarafa.

yangası, [yañ > yañ-a-s-ı یكاسى] *{eAT}* *zm.* Yanı.

yangasın, [yañ > yañ-a-s-ın یكاسن] *{eAT}* *zm.* Yanını; tarafını.

yangaşurmak, [yañ-aş-ur-mak ?] *(yañaşurmak)* *{eT}* *gçl. f.* *[-ur]* Kışkırtmak.

yangavul, [Moğ. yaña-vul] *(yañavul)* *{eT}* *is.* Hudut muhafızı. [Nevâyî]

yangayış, [yan+kayış] *{ağız}* *is.* Döveni, pulluğu hamuta bağlayan kayış. [DS]

yangaz[1], [yan-mak *(korkutmak)* > yan-ġā-mak > yaña-z ياكز] *(yañaz)* *sf.* **1.** *{eAT}* *{OsT}* (Kişi için) kavgacı; aksi; inatçı; huysuz; ters. **2.** *{ağız}* Yalancı; düzenbaz. [DS] **3.** *{ağız}* Şakalaşmayı, takılmayı seven; güldürücü. [DS] **4.** *{ağız}* Dertli. [DS] **5.** *{ağız}* Ters; tersine. [DS]

yangaz[2], [yan > yan-ga-z] *{ağız}* *sf.* Eğri. [DS]

yangaza, [yangaz-a / yañaza] *(yañaza)* *{ağız}* *sf.* **1.** Geveze. **2.** Takılmayı, şakalaşmayı seven; güldürücü. [DS]

yangazlık, -ğı [yañaz-lık] *{ağız}* *is.* Huysuzluk; terslik; inatçılık. [DS]

yangelmek, [yan+gel-mek] *{ağız}* *gçsz. f.* *[-ir]* **1.** Yatıp uzanmak; dinlenmek. **2.** İşi yolunda olmak; kaygısız olmak. [DS]

yangengeç, -ci [yangen-geç] *{ağız}* *is.* Yengeç. [DS]

yangeşli, [Ar. naķş => yañış > yañeş-li] *{ağız}* *is.* Genellikle heybe için kullanılan kilim örneği. [DS]

yanggala, [yañ(g)a-l-a]*{ağız}* *sf.* Eğri büğrü; yamuk yumuk; bozuk düzen. [DS]

yanggıl, [yañ(g)ı-l]*{ağız}* *sf.* Eğri; çarpık.⇨ **yañgıl yuñgul,** *{ağız}* *Eğri büğrü.* [DS]

yanggılmak, [yañ(g)-ıl-mak] *{ağız}* *gçsz. f.* *[-ır]* Yanılmak. [DS]

yanğğak, [yan-mak *(dönmek)* > yañ-ġāk] *(yañğa:k)* *{eT}* *is.* Yan; taraf. [EUTS]

yangğarığ, [yañ-ġar-ıġ] *(yañğarığ)* *{eT}* *is.* Mukayese; karşılaştırma. [Üç İtigsizler]

yangğu, [yañ-ġū / yañ-kū] *(yañğu:)* *{eT}* *is.* Yankı; ses; aksiseda; eko; şıkırtı; gürültü. [Gabain] [EUTS]

yangğurmak, [yan-mak *(dönmek)* > yañ *(yankı)* > yañ-ġur-mak] *(yañgurmak)* *{eT}* *gçl. f.* *[-ur]* **1.** Ses çıkarmak; şakırdatmak; [EUTS] **2.** Sesi aksettirmek; çınlamak; çınlatmak. [EUTS] [Gabain]

yangı[1], [yañ-ī] *(yañı:)* *{eT}* *sf.* **1.** Yeni; taze. [DLT] [ETY] [EUTS] [Gabain] [İKPÖy.] [KB] **2.** Acemi. [İKPÖy.] **3.** Yeni gün. [EUTS] ⇨ **yañī ay,** *{eT}* *Yeni ay.*|| **yañī kelgüçi,** *{eT}* *(Kişi için) yeni gelmiş.*|| **yañī kün,** *{eT}* *Yeni gün; yılın ilk günü.*|| **yañī neñ,** *{eT}* *Yeni şey.*

yangı[2], [yan-mak > yan-gı] *is.* **1.** *tıp.* İltihap. **2.** *{ağız}* Hastalık ateşi. [DS] **3.** *{ağız}* Ağır üzüntü; etkin keder; acı. [DS]

yangı[3], [yan-mak > yan-gı] *{ağız}* *is.* **1.** Aşk; sevi; bağlılık; tutkunluk. **2.** Candan sevgi. [DS]

yangı[4], [yan-mak > yan-gı] *{ağız}* *is.* **1.** Dert yanma. **2.** Ağıt. [DS]

yangı[5], [yan-mak > yan-gı] *{ağız}* *is.* Yakacak. [DS] ⇨ **yangı yakacak,** *{ağız}* *Yakacak odun.*[DS]

yangı[6], [yan-mak *(dönmek)* > yan-kı / yan-gı] *{ağız}* *is.* Yankı. [DS]

yangı[7], [yangı] *{ağız}* *is.* Yağ, pekmez, su koymakta kullanılan küp. [DS]

yangıboz, [yan+ Ar. ķābıż > yangaboz / yangabuç] *{ağız}* *sf.* → yangabaz. [DS]

yangıç, -cı [yan-gıç / yan+ kıç] *{ağız}* *is.* Yengeç. [DS]

yangıla, [yañ-ī *(yeni)* > yañ-ī-lā] *(yañı:la:)* *{eT}* *zf.* Yenile; yeniden; tekrar; ikinci defa. [DLT]

yangılamak, [yañ-ī *(yeni)* > yañ-ī-lā-mak] *(yañı:la:-mak)* *{eT}* *gçl. f.* *[-r]* Yenilemek. [DLT]

yangılanma, [yan-gı-la-n-ma] *is.* Yangılanmak eylemi; iltihaplanma.

yangılanmak[1], [yan-gı-la-n-mak] *dönşl. f.* *[-ır]* **1.** (Organ ya da doku için) iltihap toplamak; iltihaplanmak. **2.** *{ağız}* Hastalık ateşi ile dudakları uçuklamak; hâlsiz düşmek. [DS]

yangılanmak², [yangı-la-n-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* Dert yanmak. [DS]

yangılaşmak, [yañ-ı-la-ş-mak] *{ağız} işteş. f. [-ır]* Tartışmak. [DS]

yangılğan, [yañ-mak *(aldanmak; yanılmak)* > yañ-ıl-mak > yañ-ıl-ğān] *(yañılga:n) {eT} sf.* Her zaman yanılan; unutan. [DLT] ⊡ **yañılğān er,** *{eT} Unutkan adam.*

yangılı¹, [yangı-lı] *sf.* **1.** İltihap toplamış olan; yangılanmış; iltihaplı. **2.** (Hastalık için) iltihaba yol açan; iltihaplı. **3.** *{ağız}* Ateşli. [DS]

yangılı², [yangı-lı] *{ağız} sf.* **1.** Âşık; sevdalı. **2.** Sıcakkanlı. **3.** Candan seven; çok bağlı; düşkün. **4.** Acılı; dertli; üzgün; tasalı. [DS]

yangılı³, [yangı-lı] *{ağız} sf.* Işığı göz alacak derecede parlak. [DS]

yangıllı, [yañ-ıl(l)-ı ?] *{ağız} is.* Sırt; yağrın. [DS]

yangılmak, [yañ-mak *(aldanmak; yanılmak)* > yañ-ıl-mak] *(yañılmak) {eT} {ağız} dönşl. f. [-ır] [eT. -ur]* Yanılmak; hata etmek; yanlış davranmak; hatalı olmak; yanılgıda olmak. [DLT] [ETY] [EUTS] [Gabain] [İKPÖy.] [KB] [Tekin] [Mühennâ] [DS] ⊡ **yañılıp yazmak,** *{eAT} Yolunu şaşırmak; hata etmek; günah işlemek.*|| **yañılmak yazınmak,** *{eT} Yanılmak ve yoldan çıkmak.*

yangıltaçı, [yañ-ıl-taçī] *(yañıltaçı:) {eT} zf.* Yanılacak. [ETY]

yangıltmaç, [yañıl-mak > yañıl-t-maç] *{eAT} {OsT} is.* Yanıltıcı söz; şaşırtıcı söz; bilmece; lugaz.

yangıluk, [yañ-ıl-mak *(aldanmak)* > yañ-ıl-uk] *(yañıluk) {eT} is.* **1.** Yanlış; hata. [EUTS] **2.** Yanılmış; hata etmiş. [Tekin]

yangın¹, [*eT.* yan-mak > yan-gın] *is.* Yayılarak mal, eşya ve doğaya büyük zararlar veren kontrol edilemeyen büyük ateş. ⊡ **yangına körükle gitmek,** *Tarafları yatıştırmak yerine kışkırtmak.*|| **yangın alayı,** *{ağız} (Çocuk oyunu) sıraya dizilip ip atlama.* [DS]|| (bir şeyi, bir yeri) **yangına vermek,** *Bile bile yakmak; tutuşturmak.*|| **yangın baca,** *{ağız} Tavan arasından dama açılan boşluk.* [DS]|| **yangın bombası,** *Patladığı zaman yangın çıkaracak madde ile doldurulmuş bomba.*|| **yangın çıkarmak,** *Çevreye zarar verecek kadar büyük bir ateşin meydana gelmesine sebep olmak; bir yeri tutuşturmak.*|| **yangın çıkışı,** *Bir yangın ya da başka bir tehlike anında bina içindeki kişilerin en kısa zamanda dışarıya çıkışını sağlayan düzenlemelerin tümü.*|| **yangından mal kaçırır gibi,** *Gereksiz bir telaş göstererek; alelacele.*|| **yangın hortumu,** *Yangına su atmak için itfaiye aracına ya da yangın musluğuna bağlanan kalın hortum.*|| **yangın kulesi,** *Yangın gözetlemesinin yapıldığı yer.*|| **yangın merdiveni,** *1. İtfaiyecilerin yangında kullandıkları yükselebilir merdiven. 2. Binalarda bir tehlike anında dıştan diğer katlara geçmeyi sağlayan özel merdiven.*|| **yangın mermisi,** *Tutuşarak yangın çıkabilecek yerlere karşı kullanılan özel yapılmış mermi.*|| **yangın musluğu,** *1. Cadde ve sokaklarda yangın anında hortum takılarak kullanılabilecek biçimde yapılmış büyük musluk. 2. Binalarda, yangın sırasında kullanılmak üzere hazır tutulan su vanası.*|| **yangın sigortası,** *Yangında, patlama, yıldırım vb. sebebiyle görülen zararları karşılamak üzere yapılmış sigorta.*|| **yangın söndürücü,** *Yangın başlangıcında ateşin hava ile temasını keserek ilk müdahaleyi yapmak ve büyümeyi önlemek için kullanılan içinde çeşitli söndürücü kimyasallar bulunan aygıt; söndürücü.*|| **yangın tulumbası,** *Yangın söndürmekte kullanılan tulumba.*|| **yangın yeri,** *1. Yangının meydana geldiği yer. 2. mecaz. Çok kalabalık yer.*|| **yangın yerine dönmek,** *1. (Ortalık için) karmakarışık olmak; dağılmak. 2. mecaz. Çok kalabalıklaşmak.*

yangın², [yan-gın] *{ağız} is.* **1.** Hastalık sebebiyle yükselen vücut ısısı; hastalık ateşi; ateş. **2.** Sıcak. **3.** Susuzluktan yanmış, kurumuş. [DS]

yangın³, [yan-gın] *{ağız} sf.* **1.** Çok tatlı. **2.** *is.* Tatlı yiyecek. [DS]

yangın⁴, [yan-mak > yan-gın] *{ağız} is.* **1.** Tutkunun verdiği coşkunluk; kendinden geçme; tutku; büyük aşk. **2.** *sf. argo.* Âşık; sevdalı; tutkun; düşkün. **3.** Candan seven; bağlı; düşkün. **4.** *argo.* Acılı; dertli; şikâyetçi; yaslı. [DS] ⊡ **yangın söndürme makinesi,** *argo. Fahişe.*

yangıncı, [yan-gın-cı] *is.* Yangın söndürme örgütünde görevli kişi; itfaiyeci.

yangıncılık, -ğı [yangın-cı-lık] *{ağız} is.* Yakınma; dert yanma. ⊡ **yangıncılık getirmek,** *{ağız} Dert yanmak; yakınmak.* [DS]

yangınlı, [yangın-lı] *{ağız} sf.* (Kişi için) büyük bir kaza yüzünden üzüntülü; yaslı. [DS]

yangınlık¹, **-ğı** [yangın-lık] *{ağız} is.* **1.** Hastalık ateşi. **2.** Sıcak. [DS]

yangınlık², **-ğı** [yangın-lık] *{ağız} is.* Isınmada kullanılan tandırlarda mitilin altına konulan birinci örtü. [DS]

yangınlık, -ğı [yangın-lık] *{ağız} is.* Sevimlilik. [DS]

yangır¹, [yan-gır] *{ağız} sf.* (Ses, söz vb. için) yanık; etkin. [DS] ⊡ **yangır yangır,** *{ağız} 1. (Okumak, konuşmak için) tatlı ve etkili bir sesle. 2. Acındırarak etkileyecek biçimde.* [DS]|| **yangır yungur,** *{ağız} (Söz için) yalan yanlış; saçma sapan.* [DS]

yangır², [*eT.* yağ(ı)r-ın] *(yañır) {ağız} is.* **1.** Sırt. **2.** Böğür. [DS]

yangır³, [yağır > yañır] *(yañır) {ağız} is.* **1.** Hayvanların sırtında açılan yara; yağır. **2.** Tedavi amaçlı olarak vücudun herhangi bir yerinde dağlamak suretiyle açılan yara. **3.** Yara. [DS]

yangır⁴, [yağ-ır / yañır] *{ağız} is.* Yaka kiri. [DS]

yangırak, -ğı [yañ-ı-rak] *{ağız} sf.* Az yanda olan; biraz yanda. [DS]

yangırdamak, [yañır-da-mak] *(yañırdamak) {ağız} gçsz. f. [-r] [-d(ı)-yor]* Çok söylemek; söylenmek; boş sözlerle gevezelik etmek. [DS]

yangırdatmak, [yangır-da-t-mak] *{ağız} gçl. f. [-ır]* Yüksek sesle okumak veya konuşmak. [DS]

yangırı, [*eT.* yağ(ı)r-ın] *{ağız} is.* Sırt. [DS]

yangırtı, [yañ-ır-mak > yañ-ır-tī] *(yañırtı:) {eT} zf.* Yeniden; tazeden; baştan. [EUTS] [Üç İtigsizler] [Gabain]

yangısız, [yan-gı-sız] *sf.* **1.** Yangısı olmayan; iltihapsız. **2.** (Hastalık için) herhangi bir iltihaba yol açmayan.

yangış[1], [yan+kıç > yānış] *{ağız} is.* **1.** Yengeç. **2.** Küçük, tatlı su kurdu. [DS]

yangış[2], [yañıl-ış > yañ-ış] *(yañış) {ağız} sf.* Yanlış. [DS]

yangış[3], [Ar. naḳş => yañış] *(yañış) {ağız} is.* Bir tür kilim örneği. [DS]

yangışak[1], **-ğı** [yañ-(ı)-şa-k] *{ağız} sf.* Geveze. [DS]

yangışak[2], **-ğı** [yavşak > yañışak] *{ağız} is.* Bit yavrusu. [DS]

yangız[1], [yañ-ız] *(yañız) {ağız} is.* Yüz; çehre. [DS]

yangız[2], [yañ-ız] *(yañız) {ağız} sf.* Yüz; çehre. [DS]

yangkı, [yañ-kı] *(yañkı) {ağız} zm.* İşte o; oradaki. [DS]

yangkırmak, [yañ-kū > yañkı-r-mak] *(yañkırmak) {eT} gçsz. f. [-ur]* Aksetmek; yankılanmak. [EUTS] [Gabain]

yangku, [yan-mak *(dönmek)* / yañ-mak *(aldanmak* > yañ-kū] *(yañku:) {eT} is.* **1.** Sesin geri gelmesi; yankı; aks-i savt; aks-i seda; eko. [DLT] [EUTS] [Gabain] [KB] **2.** Ses; gürültü; şakırtı. [EUTS] [Gabain]

yangkulamak, [yañ-kū > yañ-kū-lā-mak] *(yañku:la:-mak) {eT} gçsz. f. [-r]* Ses vermek; yankılamak; ses gelmek. [DLT] [KB] [Mühennâ]

yangkuluğ, [yañ-kū > yañ-ku-luğ] *(yañkulug) sf.* **1.** Akseden; çınlayan; ses çıkaran. [EUTS] **2.** Yankılı.

yangkurmak, [yañ-kū > yañ-ku-r-mak] *(yañkurmak) {eT} gçsz. f. [-ar]* **1.** Seslenmek. [EUTS] **2.** Yankılanmak. **3.** Ses duymuş gibi sağma soluna bakmak. [DLT]

yangkurtmak, [yañkū > yañ-kur-t-mak] *(yañkurt-mak) {eT} gçl. f. [-ur]* Ses aksettirmek; yankılatmak. [EUTS] [Gabain]

yangkuruş, [yañ-kur-mak > yañkur-uş] *(yañkuruş) {eT} is.* Seda; ses. [EUTS]

yangla, [yañ-ī > yañ-ī-lā] *(yañı:la:) {eT} zf.* Yenice.

yanglığ, [Çin. yang *(biçim)* => yañ-lığ] *(yañlığ) {eT} sf.* **1.** ... kabilinden; çeşit; vücuda gelmiş; türemiş. [EUTS] **2.** Örfe uygun. [EUTS] **3.** *zf.* Böyle; gibi. [KB]

yanglık, [yañ-ul-mak *(yanılmak)* > yañ-ul-uk / yañl-ık] *(yañlık) {eT} is.* Yanlış; hata. [EUTS]

yangluğ, [yañ-ul-mak *(yanılmak)* > yañ-ul-uk / yañl-uğ] *(yañlug) {eT} is.* Yanlış; hata. [EUTS]

yangluk, [yañ-ul-mak *(yanılmak)* > yañ-ul-uk / yañl-uk] *(yañluk) {eT} is.* Yanlış; hata; yanlışlık; yanılgı. [DLT] [EUTS] [Gabain] [KB] [Üç İtigsizler]

yangmak[1], [*yañ-mak] *(yañmak) {eT} dönşl. f. [-ar]* Aldanmak; yanılmak. [İKPÖy.]

yangmak[2], [yañ-mak / yay-mak] *(yañmak) {eT} gçl. f. [-ur]* (Düşmanı) yaymak; dağıtmak; bozguna uğratmak; hezimete uğratmak. [ETY] ⊡ **yaña eltmek,** *Dağıtıvermek; bozguna uğratıvermek.*

yangrak, [yañ-rā-mak > yañ-rā-k] *(yañra:k) {eT} is.* Dağ kıvrımı; dağın büklümü. [DLT]

yangramak, [yañ *(yans.)* > yañ-rā-mak] *(yañra:mak) {eT} gçsz. f. [-r]* **1.** Çınlamak; mırıldanmak [DLT] **2.** Saklanması gerekeni açığa vurmak; ifşa etmek; ihanet etmek. [EUTS] [DLT]

yangratmak, [yañ-rā-mak > yañ-rā-t-mak [Clauson] / yañ-zā-t-mak] *(yañratmak) {eT} gçl. f. [-ur]* Gizli kalması gereken sözü söyletmek. [DLT]

yangsağuçı, [yañsā-mak > yañsā-ġūçī] *(yañsa:ğu:-çı:) {eT} sf.* Kıskanç; kıskanan. [KB]

yangsılamak, [yañ-sī-lā-mak یاکسیلامق] *(yañsılamak) {OsT} gçl. f. [-r]* **1.** Taklit etmek. **2.** Muhalefet etmek.

yangşak, [yañşā-mak > yañşa-k / یکشاق / یاکشاق / یکشق] *(yañşak) {eT} sf.* **1.** Yanlış. [EUTS] **2.** Geveze; yanşak; boşboğaz; çok konuşan. *{eAT} {OsT} (aynı)* [DLT] [KB]

yangşamak, [yan-mak *(dönmek)* / yañ *(yans)* > yañ-şā-mak یکشامق] *(yañşa:mak) {eT} {eAT} {OsT} gçsz. f. [-r]* Gevezelik etmek; baş ağrıtmak; saçma sapan konuşmak. [KB]

yangşanmak, [yañşa-mak > yañşa-n-mak یکشنمق] *{eAT} dönşl. f. [-ur]* Gevezelik etmek; saçma sapan konuşmak.

yangşatmak, [yañşā-mak > yañşa-t-mak] *(yañşat-mak) {eT} gçl. f. [-ur]* Bir kimsenin başını gevezelikle ağrıtmak. [DLT]

yangu[1], [yan-mak *(dönmek)* > yan-ku / yangu ینکو] *{eAT} {ağız} is.* Yankı. [DS]

yangu[2], [yan-mak > yan-gu] *{ağız} is.* Hastalık ateşi. [DS]

yangulanma, [yangu-la-n-ma] *{ağız} is.* Hayvanda soğuk algınlığı. [DS]

yangulanmak, [yangu[1] > yangu-la-n-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ur]* Yankılanmak. [DS]

yangun[1], [yan-gun] *{ağız} is.* Hınç; öfke. [DS]

yangun[2], [yan-gun] *{ağız} sf.* Âşık; tutkun. [DS]

yangunlu[1], [yan-gun-lu] *{ağız} sf.* Sevdalı; âşık. [DS]

yangunlu[2], [yan-gun-lu] *{ağız} sf.* (Kumaş için) boya yanığı. [DS]

yanguruş, [yañ *(yans.)* > yañ-ur-uş] *(yañuruş) {eT} is.* Aksiseda; yankı. [Gabain]

yanguz, [* yañ-ız / yañ-uz یاڭز] *(yañuz) {eAT} sf.* Kavgacı; aksi; inatçı; huysuz.

yangzağ, [yañzā-mak > yañz-ā-ġ] *(yañza:ğ) {eT} sf.* Örnek; misal; kıyas. [KB]

yangzamak, [*yañ-ız > yañ(ı)z-ā-mak] *(yañza:mak) {eT} gçl. f. [-r]* Doğruyu söylemek; gerçeği ikrar etmek; beyan etmek; kabul ve ifade etmek. [KB]

yangzatmak, [yañzā-mak > yañza-t-mak] *(yañzatmak) gçl. f. [-ur]* **1.** Saklanan sırrı söyletmek; ikrar ettirmek. [DLT] [KB] **2.** Kastetmek. [KB]

yanğal, [yañ-al] *{ağız} sf.* Eğri büğrü. [DS]

yanğan, [yan-ġān *(baştaki harf yanlış olabilir)*] *(yanğa:n) {eT} is.* Alaca karga; yalnız başı ak olan karga. [DLT]

yanğdök, [yanġ-mak *(dağıtmak)* > yanġ-dök] *{eT} sf.* Bozguna uğrayanlar. [ETY]

yanğı[1], [yan-mak *(dönmek)* > yan-kı] *{ağız} is.* Yankı. [DS]

yanğı[2], [yan-mak *(dönmek)* > yan-ıġ / yan-ġī یانغی] *{eT} {eAT} is.* Cevap.

yanğı[3], [yan-mak > yan-gı / yan-ğı] *{ağız} is.* Acı; ıstırap. ◻ **yanğı vermek,** *{ağız} Üzmek.* [DS]

yanğılanmak, [yanġı-la-n-mak یانغی لانق] *{eAT} dönşl. f. [-ur]* Yankılanmak.

yanğun, [yan-mak > yan-ġūn ينغون] *{eAT} sf.* Yanmış; yanık.

yanı, [yan > yan-a / yan-ı] *{ağız} is.* Yana; o konuda. [DS]

yanıara, [yan-ı+kara > yanıarā] *(yanıara:) {ağız} is.* Veba. [DS]

yanıcı[1], [yan-mak > yan-ıcı] *sf.* Yanma, tutuşma özelliği bulunan.

yanıcı[2], [yan > yan-ıc-ı] *{ağız} sf.* Yana yaslanmış; yana eğik. [DS]

yanıç[1], **-cı** [yan > yan-ıç] *{eAT} zf.* **1.** (Yürüyüş vb. için) yandan; yan olarak. **2.** *{ağız} sf.* Yan yan yürüyen; topal. [DS] **3.** *{ağız}* Yengeç. [DS] **4.** *{ağız}* Biçimsiz. [DS] ◻ **yanıç böcü,** *{ağız} Yengeç.* [DS]|| **yanıç minit,** *{ağız} Kalay parçalarını ergittikten sonra çubuk hâlinde dökmek için kullanılan bir yüzü düzgün demir çubuk.* [DS]|| **yanıç yanıç,** *{OsT} Yan yan; yana doğru.*

yanıç[2], **-cı** [yan+iç] *{ağız} is.* İçine ıspanak, peynir veya yumurta konularak sacda pişirilen bir tür börek. [DS]

yanıç[3], **-cı** [yan+iç] *{ağız} is. folk.* Kız evinden damada gönderilen elbise. [DS]

yanıç[4], **-cı** [yan-mak > yan-ıç] *{ağız} is.* Yangın. [DS]

yanığ[1], [yan-mak *(dönmek)* > yan-ıġ] *{eT} is.* Cevap. [KB]

yanığ[2], [yan-mak *(korkutmak)* > yan-ığ] *{eT} is.* Korkutma; tehdit. [DLT]

yanığ[3], [yan-mak *(kusmak)* > yan-ığ] *{eT} is.* Kusma. [DLT]

yanık, -ğı [yan-ık] *is.* **1.** Yanmış olan veya yanmakta olan şey. **2.** Bedenin veya bir yerin yanmış kısmı; burada yanma sonucu kalan iz; yüksek ısının neden olduğu doku yaralanması. **3.** *{ağız}* Gövdede açılan yara izi. [DS] **4.** *sf.* Yanmış olan. **5.** Yanar durumda bulunan. **6.** (Kişi için) güneş ya da havanın etkisi ile ten rengi koyulaşmış olan. **7.** *mecaz.* İnsanı etkileyen; dokunaklı; içli; acılı; etkili; etkin. *{ağız} (aynı)* [DS] **8.** (Kişi için) sıkıntı, hastalık gibi herhangi bir nedenle yeteri kadar gelişememiş; kavruk. *{ağız} (aynı)* [DS] **9.** *{ağız}* Çok susamış. [DS] **10.** (Toprak için) verimsiz duruma düşmüş, kıraç. **11.** *mecaz.* (Kişi için) herhangi bir şeyden büyük zarar görmüş olan; üzüntülü; bıkkın; dertli. **12.** *zf.* Yanar biçimde; yanar olarak. **13.** *mecaz.* Dokunaklı biçimde. ◻ **yanık al,** *{ağız} Doruya yakın al; kahverengi.* [DS]|| **yanık kokmak,** *1. İs kokmak. 2. Bir şeyin yandığını belirten bir koku duymak.*|| **yanık rüzgâr,** *Uzun süre esmeyen, hemen dinen yel.*|| **yanık ses,** *Dokunaklı ses.*|| **yanık sesli,** *Dokunaklı sesi olan.*|| **yanık yanmak,** *{ağız} Yakınmak; şikâyet etmek.* [DS]

yanık[2], **-ğı** [yan-mak > yan-ık] *{ağız} sf. argo.* Sevdalı; âşık. [DS]

yanık[3], **-ğı** [yan > yan-ık] *{ağız} is.* **1.** *folk.* Nişanlı tarafların birbirine gönderdiği armağan. **2.** Köy düğününde, kız almaya giderken yolda verilen yiyecek veya çörek. [DS]

yanıkçı, [yan-ık-çı] *sf.* Yanıp yakılan; şikâyetçi; müşteki.

yanıkara[1], [yan-ı+kara] *is.* **1.** *{eAT} tıp.* Karakabarcık; şarbon. **2.** *{ağız}* Sığırlarda ve atlarda görülen bir hastalık. [DS] **3.** *{ağız}* Akciğer zarı iltihabı. [DS] **4.** *{ağız}* Bir ekin hastalığı. [DS] **5.** *{ağız}* Ağaçlarda görülen kabuk kararma hastalığı. [DS] **6.** *{ağız}* Bir tür kötü çıban. [DS] **7.** *{ağız}* Lekeli humma. [DS] **8.** *{ağız}* Lekeli bel humması. [DS]

yanıkara[2], [yan-ı+kara] *{ağız} sf.* Beceriksiz. [DS]

yanıkara[3], [yan-ı+kara] *{ağız} sf.* **1.** Suçlu. **2.** (Kişi için) lekelenmiş. **3.** (Hayvan için) huysuz. [DS]

yanıkara[4], [yan-ı+kara] *{ağız} is.* Börülce; karnıkara. [DS]

yanıkara[5], [yan-ı+kara] *{ağız} ünl.* İlenç sözü. [DS]

yanıkararısıca, [yan-ı+kara-r-ası-ca] *{ağız} ünl.* "Yanıkara olasın" anlamında bir ilenç sözü. [DS]

yanıkırık, -ğı [yan-ı+kır-ık] *{ağız} sf.* Geveze. [DS]

yanıklık, -ğı [yan-ık-lık] *is.* **1.** Yanık olma durumu; yanmış olma. **2.** *mecaz.* Acılı, üzüntülü, kaygılı olma durumu. **3.** Tahıllarda görülen biçimsiz, küçük, kırışık tane yapısına neden olan afet.

yanıklu, [yanık-lu] *{ağız} sf.* Âşık; tutkun. [DS]

yanıkmak, [yan-ık-mak] *{ağız} gçsz. f. [-ır]* Sızlanmak; yakınmak; şikâyet etmek. [DS]

yanıksamak, [yan-ık-sa-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-s(ı)-yor]* Acımak. [DS]

yanıksı, [yan-ık-sı] *sf.* Biraz yanığı olan; yanığı andıran.

yanıktırmak, [yan > yan-ık-tır-mak] *{ağız} gçl. f. [-ır]* Korkutup kaçırmak; ürkütmek. [DS]

yanıl, [yan-ıl / yañal] *{ağız} sf.* **1.** Bir yanı al. **2.** Kulakları sarı ya da kahverengi keçi. [DS]

yanılgı, [yanıl-mak > yanıl-gı] *is.* **1.** Yanılma; yanılma olgusu; hata, *(1955)*. **2.** Yanlışı doğru, doğruyu yanlış sanma; gerçeğe aykırı bir şeyi doğru, doğru olan bir şeyi de yanlış olarak öne sürme; hata. **3.** Yanlış davranış. **4.** *istk.* Gözlenen bir değerle onun gerçek ya da beklenen değeri arasındaki çıkarım; hata. **5.** Bir bilim ve sanat dalı ile ilgili kuralların yerinde kullanılmamasından doğan olumsuz sonuç; hata. ⊡ **yanılgı payı,** *Bir bilimsel araştırma yapan kimsenin sonradan düzeltmek şartıyla kendilerine tanıdıkları yanılma hakkı.*|| **yanılgıya düşmek,** *Bilmeyerek hata yapmak.*

yanılış, [yan-ıl-ış] *is.* Yanılmak eylemi veya biçimi.

yanılma, [yan-ıl-ma] *is.* **1.** Yanılmak eylemi; hata. **2.** Gerçeğe uymayan bir düşünceyi benimseme; yanlış olan bir şeyi doğru sayma. **3.** Doğru olan bir şeyi yanlış sayma. **4.** İşin doğrusunu ve gerçeği bilememe.

yanılmak, [*eT.* yan-mak *(dönmek)* > yañ-mak *(aldanmak; yanılmak)* > yañ-ıl-mak] *gçsz. f. [-ır]* **1.** Çeşitli nedenlere bağlı olarak yanlışlık yapmak. **2.** Bir şeyi ya da kimseyi iyi tanıyamamaktan dolayı yanlış kanıya varmak; onları yanlış değerlendirmek; aldanmak; kanmak. **3.** Sonucunu iyi kestirememekten dolayı yanlışlık yapmak; uygunsuz davranışta bulunmak.

yanılmalı, [yanıl-ma-lı] *sf.* Yanılma olan; hatalı. ⊡ **yanılmalı tasım,** *man. Biçim bakımından yanlış usavurma.*

yanılmazlık, -ğı [yanıl-maz-lık] *is.* Herhangi bir yanlışlığa, başarısızlığa yol açması mümkün olmayan şeyin niteliği.

yanılsama, [yanıl-sa-ma] *is.* **1.** Yanlış algılama. **2.** Duyu yanılması. **3.** Yalnızca görüntü olarak var olan bir şeyi gerçekmiş gibi algılama; var olan bir nesneyi olandan başka biçimde algılama; illüzyon; galat-ı his, *(1944)*. **4.** Bir takım hile, sanat ve el çabukluğu gösterilerine dayanan etki; illüzyon. **5.** Tasarlanana uygun, ancak gerçeklere ters düşen yanılgı; kuruntu; düş.

yanılsamacı, [yanıl-sa-ma-cı] *sf.* Yanılsama niteliğinde olan

yanıltı, [yanıl-tı] *is.* Sonucu küçük ve önemsiz sayılabilecek yanlışlık; sehiv.

yanıltıcı, [yanıl-t-ıcı] *sf.* Yanıltma özelliği taşıyan; yanıltan; aldatıcı.

yanıltma, [yanıl-t-ma] *is.* **1.** Yanıltmak eylemi. **2.** *as.* Düşman saldırısını boşa çıkaran her türlü harekât. **3.** *spor.* Gerçek amacı gizleyerek rakibi aldatmaya dayanan her türlü hareket.

yanıltmaca, [yanıl-t-maca] *is.* **1.** Bir tartışmada karşı tarafı yanıltmak için söz söyleme; bu biçemde söylenen söz; mugalata. **2.** *mant.* Gerçek ya da gerçek olduğuna inanılan öncüllere dayandığı hâlde saçma bir sonuca götüren akıl yürütme.

yanıltmacı, [yanıl-t-ma-cı] *sf.* Yanlış yargılamada bulunan kimse.

yanıltmaç, -cı [yanıl-t-maç] *is.* **1.** Karşısındakinin başka bir şey söylemesine yol açacak biçimde, birbirine yakın ve söylenmesi güç seslerin art arda dizilmesi ile düzenlenmiş söz dizisi ya da tekerleme. **2.** *{ağız}* Bulmaca. [DS]

yanıltmak, [yanıl-mak > yanıl-t-mak] *gçl. f. [-ır]* **1.** Bir kimsenin yanılmasına yol açmak. **2.** Gerçeğe uymayan bir kanıya sahip olmasını sağlamak. **3.** Bir şeyi olduğundan farklı sanmasına neden olmak. **4.** Yanlış bir değerlendirme yapmasına neden olmak.

yanınca, [yan > yan-ı-nca ينتجا] *{eAT} {OsT} zf.* Yanında; beraberinde.

yanınçsız, [yan-mak *(dönmek)* > yan-ınç-sız] *{eT} sf.* Dönmeyen; geri gelmeyen. [EUTS]

yanır[1], [*eT.* yaġ(ı)r-ın] *{ağız} is.* **1.** Sırt. **2.** Böğür. [DS]

yanır[2], [yağır] *{ağız} is.* **1.** Hayvanların sırtında açılan yara. **2.** Yara. **3.** Dağlama yarası. [DS]

yanır[3], [yağır] *{ağız} is.* Yaka kiri. [DS]

yanır[4], [yan-mak > yan-ır] *{ağız} sf.* Yanan; yanmakta olan. [DS]

yanır[5], [yañ-ır / yağ-ır] *{ağız} is.* Reçine; çam sakızı. [DS]

yanırlı[1], [*eT.* yaġ(ı)r-ın] *{ağız} is.* Sırt. [DS]

yanırlı[2], [yağır-lı] *{ağız} sf.* Kir bağlamış. [DS]

yanırmak, [yan-mak > yan-ır-mak] *{ağız} gçl. f. [-ır]* Aramak; özlemek. [DS]

yanış[1], [yan-ış] *is.* Yanmak eylemi veya biçimi.

yanış[2], [yan-mak *(dönmek)* > yan-ış] *{eT} is.* Dönüş. [KB]

yanış[3], [yanlış > yānış] *(ya:nış) {ağız} sf.* Yanlış. [DS]

yanış[4], [Ar. nakş => yanış] *{ağız} is.* Bir tür kilim örneği. [DS]

yanışak, -ğı [yañ-ış-ak] *{ağız} sf.* Geveze. [DS]

yanışlamak[1], [yañşā-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Alay etmek için birinin söylediklerini tekrarlamak. [DS]

yanışlamak[2], [nakış-la-mak > yanış-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Süslemek; nakışlamak; işlemek. [DS]

yanışlamak[3], [yanlış-la-mak > yānış-la-mak] *(ya:nışlamak) {ağız} gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* **1.** Yanıltmak. **2.** Yanlışını bulmak; yanlışını çıkarmak. [DS]

yanışölçer, [yan-ış+ölç-er] *b. is.* Yanma durumunu ve bunu etkileyen nedenleri belirlemeye yarayan taşınır aygıt.

yanıt[1], [*eT.* yan-mak *(dönmek)* > yan-ut] *is.* **1.** Bir soruya, bir isteğe verilen karşılık; cevap, *(1935).* **2.** Bir mektuba, mektupla verilen karşılık. **3.** Bir soruna getirilen açıklama ya da bulunan çözüm. **4.** Bir saldırıya, eleştiriye bir eylemle karşı koyma; tepki; karşılık. **5.** Bir eylemin, duygunun veya tutumun karşılığı olarak yapılan şu veya bu şekildeki eylem. **6.** Organizmanın dış etkilere karşı gösterdiği tepki. ⊡ **yanıt vermek,** *Yanıtlamak; karşılamak; karşılık vermek; tepki vermek.*

yanıt[2], [yan-ıt / yan-ık] *{ağız} is. folk.* Nişanlıların birbirine gönderdiği hediyeler. [DS] ⊡ **yanıt elbisesi,** *{ağız} folk. Bayramda kız evine gönderilen armağan elbise.* [DS]

yanıtlama, [yanıt-la-ma] *is.* Yanıtlamak eylemi; yanıt verme; cevaplama.

yanıtlamak, [yanıt-la-mak] *gçl. f. [-l(ı)-yor]* **1.** Bir soruya, bir isteğe karşılık vermek; cevaplamak. **2.** Bir mektuba, bir yazıya karşılık olarak mektup veya yazı yazmak. **3.** Bir soruna açıklama getirmek ya da çözüm bulmak. **4.** Bir saldırıya, eleştiriye bir eylemle karşı koymak; tepki vermek; karşılık vermek. **5.** Bir eylemin, duygunun veya tutumun karşılığı olarak şu veya bu şekilde bir eylemde bulunmak. **6.** (Organizma, organ vb. için) dış etkilere karşı tepki göstermek. **7.** (Yanıt için) sorunun karşılığı o olmak; soru ile uyuşmak.

yanıtlandırılma, [yanıt-la-n-dır-ıl-ma] *is.* Yanıtlandırılmak eylemi; cevaplandırılma.

yanıtlandırılmak, [yanıt-la-n-dır-ıl-mak] *edil. f. [-ır]* Yanıtlandırmak eylemi yapılmak; cevaplandırılmak.

yanıtlandırma, [yanıt-la-n-dır-ma] *is.* Yanıtlandırmak eylemi; cevaplandırma.

yanıtlandırmak, [yanıt-la-n-dır-mak] *gçl. f. [-ır]* Bir sorunun, isteğin, bir söz veya yazının karşılığını vermek; cevaplandırmak.

yanıtlanma, [yanıt-la-n-ma] *is.* Yanıtlanmak eylemi; cevaplanma.

yanıtlanmak, [yanıt-la-n-mak] *edil. f. [-ır]* **1.** Yanıtlama eylemi yapılmak. **2.** Bir soruya, bir isteğe karşılık verilmek; cevaplanmak. **3.** Mektup, yazı, dilekçe vb. için) karşılık yazılmak. **4.** (Sorun vb. için) açıklama getirilmek; çözüm bulunmak. **5.** (Saldırı, eleştiri vb. için) karşı çıkılmak; tepki verilmek; karşılık verilmek. **6.** (Yapılan bir eylem, sergilenen bir davranış, beslenen bir duygu, takınılan bir tutum için) karşılığı olarak şu veya bu şekilde bir eylemle karşılaşılmak. **7.** (Dış etkiler için) organizma veya organ tarafından herhangi bir şekilde tepki verilmek. **8.** Sorunun tam karşılığı verilmek.

yanıtlayıcı, [yanıt-la-y-ıcı] *sf.* **1.** Karşılık verme işini gerçekleştiren. **2.** (Davranış için) uyartıya karşılık oluşturan. **3.** *is.* Yanıtlayıcı davranış.

yanıtlı, [yanıt-lı] *sf.* Yanıtı olan; cevaplı.

yanıtmak, [yan-ıt-mak یانیتمق] *{eAT} gçl. f. [-ır]* (Suç için) cezasını kendi üzerine almak; cezayı karşılamak.

yanıtsız, [yanıt-sız] *sf.* **1.** Yanıtı olmayan; cevapsız. **2.** *zf.* Yanıtı verilmemiş olarak; karşılıksız; cevapsız.

yanıyengeç, -ci [yan-ı+yengeç] *{ağız} is.* Yengeç. [DS]

yanıyingeç, -ci [yan-ı+yengeç] *{ağız} is.* Yengeç. [DS]

yanıyivli, [yan-ı+yiv-li] *{ağız} is.* İstavrit. [DS]

yanızlamak, [yan-ız-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Alay etmek; yansılamak. [DS]

ya'ni, [Ar. ʿanā > yaʿnī يعنى] *(ya-ni:) {OsT} bağ.* → yani.

yani[1], [Ar. ʿanā > yaʿnī يعنى] *(ya:ni:) bağ.* **1.** Ardından gelen bir açıklamayı veya başka türlü bir açıklamayı belirtir; demek; şu demek ki. *{eT} (aynı)* [Bahşayiş] **2.** Sözün kısası; açıkça; tek kelimeyle; doğrusu.

yani[2], [Ar. yānīʿ يانع] *(ya:ni:) {OsT} sf.* Olgunlaşmış; kıvamını bulmuş; pişmiş.

yankabaz, [yan+ Ar. ḳābıż *(çeken)*] *{ağız} sf.* (Kişi için) kötü; aksi; kaba. [DS]

yankabız, [yan+ Ar. ḳābıż *(çeken)*] *{ağız} sf.* **1.** (Kişi için) kötü; aksi; kaba. **2.** Haylaz. **3.** Tembel. **4.** Yalancı; düzenbaz; düzenci. **5.** Ters; hırçın. **6.** Söz ve davranışlarında dengesiz. [DS]

yankabuz, [yan+ Ar. ḳābıż *(çeken)*] *{ağız} sf.* **1.** (Kişi için) yalancı; düzenbaz. **2.** (Kereste için) eğri; işe yaramaz. [DS]

yankal, [yan+kal ?] *{ağız} sf.* Eğri büğrü. [DS]

yankasar, [yan+kas-ar] *{ağız} sf.* (Kereste için) eğri; işe yaramaz. [DS]

yankar, [yan(ı)k-ar] *{ağız} sf.* Çok sıcak. [DS]

yankaz[1], [yan > yan-(ı)k-az] *{ağız} sf.* **1.** Düzenci; yalancı. **2.** Haylaz; yaramaz. [DS]

yankaz[2], [yan(ı)k-az] *{ağız} is.* Şaka. [DS]

yankazlamak, [yankaz-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Düzene başvurmak. [DS]

yankesici, [yan+kes-ici] *b. is.* Bir kimsenin üstündeki para ya da değerli eşyayı fark ettirmeden çalan kimse.

yankesicilik, -ği [yan+kes-ici-lik] *b. is.* **1.** Bir kimsenin üstündeki para ya da değerli eşyayı sezdirmeden çalma. **2.** *huk.* Kişi üzerinde işlenen hırsızlık.

yankeş[1], [yan+ Far. -keş] *{ağız} sf.* **1.** Eğri. **2.** Çapraz. **3.** Gözünün birini kapatarak bakan; şaşı. **4.** Yan yan yürüyen. [DS]

yankeş[2], [yan+ Far. -keş] *{ağız}* *is.* Yengeç. [DS]

yankeş[3], [yan+ Far. -keş] *{ağız}* *sf.* Yalancı; düzenbaz. [DS]

yankı[1], [yan-mak *(dönmek)* > yan-kı] *{eT}* Tazminat; karşılık; bedel. [EUTS]

yankı[2], [*eT.* yan-mak *(dönmek)* > yañ-mak *(aldanmak; yanılmak)* > yañ-ku / yañ-gu / yañ-u يانقو] *is.* **1.** Sesin bir engele çarptıktan sonra geri gelmesi ile duyulan ikinci ses; akis; aks-i seda; inikâs; eko. *{eAT} {OsT} (aynı)* **2.** *mecaz.* Bir olayın, olgunun çevrede duyularak halk üzerinde uyandırdığı duygular, tepkiler; neden olduğu dedikodular; akis; aks-i seda; inikâs. **3.** Başka bir şeyi anımsatan, yansıtan şey; yansıma. **4.** Asıl ve doğru dalgadan daha uzun bir yoldan gelerek daha geç ulaşan dolaylı dalganın televizyon ekranında yaptığı parazit görüntü. ⊡ **yankı bilimi,** *fiz. Sesin oluşumu, yayılması, işitilmesi ve özellikleriyle uğraşan fizik dalı; akustik.*|| **yankı ölçümü,** *fiz. Yansıma dalgalarının fiziksel özelliklerinden yararlanarak bir yankı sondası ile yapılan derinlik ölçümü.*|| **yankı uyandırmak,** *1. (Ses için) yankı olarak duyulmasını sağlamak. 2. (Yer için) sesi yankılandırmak; yansıtmak. 3. (Olay veya olgu için) çevrede tepki uyandırmak.*|| **yankı yapmak,** *1. Yankı oluşturmak. 2. Tepki uyandırmak. 3. Dedikodulara, tepkilere yol açmak.*

yankı[3], [yan-kı] *{ağız}* *is.* Yakacak. [DS]

yankıca, [yan-kı-ca] *is. psikol.* İşitilen söz ve cümleleri hiçbir düşünsel girişimde bulunmadan, anlamsız biçimde bir yankı gibi aynısı ile yineleme; ekolali.

yankıcıl, [yan-kı-cıl] *sf. zool.* (Hayvanlar için) yarasa gibi yankı etkisinden yararlanarak yön bulan.

yankıç, -cı [yan+ kıç] *{ağız}* *is.* Yengeç. [DS]

yankılama, [yan-kı-la-ma] *is.* Yankılamak eylemi.

yankılamak, [yan-kı-la-mak] *gçsz. f. [-r] [-l(ı)-yor]* **1.** Yankı oluşturmak. **2.** *gçl. f.* Sesi yankı olarak geri çevirmek; yansıtmak; yankı vermek; inikâs etmek.

yankılanım, [yan-kı-la-n-ım] *is.* **1.** *fiz.* Sesin kesilmesinden sonra ortamda yankılanma yüzünden sesin bir müddet daha duyulur olması olayı; akustik. **2.** *psikol.* Bir tasarım, bir olay ya da duygunun bireyin duygu alanında bıraktığı iz.⊡ **yankılanım süresi,** *Belirli bir frekansta ses kaynağının kesilmesinden sonra yeğinlik düzeyi 60 desibele düşünceye kadar geçen zaman.*

yankılanımlı, [yan-kı-la-n-ım-lı] *sf.* (Ortam için) içinde yankılanım olan.

yankılanma, [yan-kı-la-n-ma] *is.* Yankılanmak eylemi.

yankılanmak, [yan-kı-la-n-mak ينقلانمق] *dönşl. f. [-ır]* **1.** (Ses için) yansıyarak yankı yapmak. *{eAT} (aynı)* **2.** Yankı yapan sesler çıkarmak.

yankılı, [yan-kı-lı] *sf.* **1.** Yankısı olan. **2.** Yankı yapan.

yankılık, -ğı [yan-kı-lık] *is.* Çan kulelerindeki sesi bir tarafa doğru yöneltmek için yukarıdan aşağı doğru sarkıtılmış bulunan levhalar.

yankılıncı, [yan+kılıncı] *{ağız}* *is.* Yengeç. [DS]

yankın, [yan-kın] *{ağız}* *is.* Lekeli humma. [DS]

yankırma, [yan+kır-ma] *{ağız}* *is.* Bir tarafı uçurum olan yol. [DS]

yankısız, [yan-kı-sız] *sf.* **1.** Yankısı olmayan. **2.** Yankı yapmayan.

Yanki, [İng. yankee] *is.* **1.** İngilizlerin, İngiltere'de baş kaldıran sömürgelere verdiği isim. **2.** Amerika'da Güneylilerin, Kuzeylilere verdiği isim. **3.** Amerika'ya dışarıdan gelen Anglosakson halka yerlilerin verdiği ad. **4.** ABD halkı. **5.** *dnz.* Yelkenli bir yatın, ıskota yakası kalkık geniş yüzeyli büyük floku.

yanku[1], [yan-mak > yan-kū يانقو / ينقو] *{eAT} {ağız}* *is.* Yankı. [DS]

yanku[2], [yan-ku] *{ağız}* *is.* Hastalık ateşi. [DS]

yankuç, -cu [yan+kıç] *{ağız}* *is.* Bir yanı eğri veya yassı nesne. [DS]

yankulamak, [yanku-la-mak ينقولامق] *{eAT} {OsT} gçsz. f. [-r]* Yankı vermek.

yankulandırmak, [yanku-la-n-dır-mak يانقولاندرمق] *{eAT} {OsT} gçl. f. [-ur]* Yankılandırmak; yankı ile çınlatmak.

yankulanmak, [yanku-la-n-mak ينقولنمق] *{eAT} {OsT} dönşl. f. [-ur]* Yankılanmak.

yankulatmak, [yanku-la-t-mak يانقولتمق] *{OsT} gçl. f. [-ur]* Yankı ile çınlatmak; yankılatmak.

yankun, [yan-mak > yan-ḳūn ينقون] *{eAT} sf.* Yanmış; yanık.

yanlama, [yan-la-ma] *is.* **1.** Yanlamak eylemi. **2.** Çatı üçgeninde tepede birleşen eğik yüzeylerden her biri. **3.** *{ağız}* Pulluk. [DS] **4.** *{ağız}* Bir evin çatısına ekleme olarak yapılan oda. [DS] **5.** *{ağız}* Develerin iki yanına asılan büyük çan. [DS] **6.** *{ağız}* Nakışlı kıl kilim. [DS] **7.** *{ağız}* Yapılarda kullanılan dört köşe yontulmuş kereste. [DS] **8.** *folk.* *{ağız}* Tokat yöresinde oynanan Erzurum barına benzer bir halay. [DS] **9.** *zf.* Yan olarak.

yanlamak[1], [yan-la-mak يانلامق] *gçsz. f. [-r] [-l(ı)-yor]* **1.** Yana yatmak; yana dönmek. *{ağız} (aynı)* [DS] **2.** *{ağız}* Bir yana eğilmek. [DS] **3.** Yan olarak durmak. **4.** *mecaz.* Keyfince yaşamak. **5.** *{ağız}* Dayanıp kalmak; yaslanmak. [DS] **6.** *gçl. f.* (Bir şey için) onun yan tarafından geçmek; çekince karşısında yol değiştirmek. *{ağız} (aynı)* [DS] **7.** *{OsT}* Zarardan korunmak için bir tarafa sıvışmak. **8.** *{ağız}* Kaçınmak. [DS] **9.** *{ağız}* Sözünden dönmek. [DS] **10.** *{ağız}* Boş vermek; ilgilenmemek. [DS]

yanlamak[2], [yan-la-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Yaltaklanmak. [DS]
yanlamak[3], [yan-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Hoşafı soğutmak. [DS]
yanlamasına, [yan-la-ma-s-ı-n-a] *zf.* **1.** Yan olarak; yana doğru. **2.** Yan yatmış biçimde.
yanlar, [yan-lar] *is. mat.* Bir orantıda birinci ve sonuncu terim; dışlar; dış terimler.
yanlaşmak, [yan > yan-la-ş-mak يانلشمق] *{eAT} işteş. f. [-ur]* Yaklaşmak; yanaşmak.
yanlı, [yan-lı] *sf.* **1.** Yanı bulunan. **2.** Belirtilen nitelikte yana sahip olan. **3.** Değerlendirmede nesnel davranmayan; yan tutan. **4.** Yan tutma durumu; nesnellik bulunmayan. **5.** (Bir konu ya da sorun için) ele alış biçimi. **6.** Taraftar; destekleyici; yandaş; taraflı.
yanlığ, [yan-mak *(dönmek)* > yan-lığ] *{eT} sf.* Türlü; ahenkli. [Gabain]
yanlık[1], [yān >yan-lık] *{eT} is.* Çoban çantası. [DLT]
yanlık[2], **-ğı** [yan-lık] *is.* **1.** Telli çalgıların teknesinde sırt ile göğsü birleştiren tahta parçalarından her biri. **2.** *{ağız}* Kağnının üst bölümünün yanlarındaki ağaç parçaları. [DS]
yanlık[3], **-ğı** [yan-lık] *{ağız} is.* **1.** Deri ya da tahtadan yapılmış yayık. **2.** Koyun, keçi postundan yapılmış, çiftçilerin yoğurt veya ayran taşıdıkları çanta. **3.** Günlük yoğurdu süzdürmekte kullanılan deri tulum. [DS]
yanlık[4], **-ğı** [yan-lık] *{ağız} is.* **1.** Sedir üstüne serilen ot minder. **2.** Sedir. **3.** Yastık. [DS]
yanlılık, -ğı [yan-lı-lık] *is.* Yanlı olma durumu; taraftarlık; yandaşlık.
yanlış[1], [*eT.* yan-mak *(dönmek)* > yañ-ıl-mak > yañ-ıl-ış يڭلش] *sf.* **1.** Belirlenen kurala, ilkeye ya da gerçeğe uymama durumu; hata; yanılgı. **2.** Doğru olmayan şey. **3.** *fel.* Biçimsel düşünme yasalarına uymayan; düşünülen şeyle uyuşmayan. **4.** *sf.* Doğru olmayan; gerçeğe aykırı olan. **5.** Mantığa uymayan. **6.** Gerçek tarafından doğrulanmayan. **7.** *zf.* Doğru olmayarak; yanlış biçimde; hatalı olarak. ⧉ **yanlış ata oynamak,** *1. Gerçekleşmesi olanaksız bir düşünceye bağlı kalarak zarara uğramak, kaybetmek. 2. Bağlandığı, güvendiği kişilerin de kaybetmesi ile ortaya çıkan durum.*|| **yanlış çıkmak,** *Yanlış olduğu anlaşılmak.*|| **yanlışını çıkarmak,** *Yapılan yanlışı bulup göstermek.*|| **yanlış kapı çalmak,** *1. Başvurusunu yanlış yere yapmak. 2. Kendisi gibi düşünmeyen kimselerden yardım istemek.*|| **yanlış yunluş,** *Yanlışlıklarla dolu olan; doğruluğu için özen gösterilmemiş.*
yanlış[2], [yanlış / yağnış / yānış] *{ağız} sf.* Yiğit; açıkgöz; akıllı; şeytan gibi. [DS]
yanlışlama, [yanlış-la-ma] *is.* Yanlışlamak eylemi.
yanlışlamak, [yanlış-la-mak] *gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Yanlışlığını ortaya koymak.
yanlışlanabilir, [yanlış-la-n-a+bil-ir] *sf.* Yanlışlığı ortaya konulabilir nitelikte olan.
yanlışlanabilirlik, -ği [yanlış-la-n-a+bil-ir-lik] *is.* Yanlışlanabilir olma durumu.
yanlışlık, -ğı [yanlış-lık] *is.* **1.** Yanlış olan şey. **2.** Kötü ya da can sıkıcı bir sonuç doğuracak söz ya da davranış.
yanlışlıkla, [yanlış-lık-la] *zf.* Yanılma sonucu olarak.
yanlucuk, [yan-luk > yan-lu(k)-cuk يانلوجق] *{eAT} is.* Küçük yan çantası; kesecik.
yanma, [yan-ma] *is.* **1.** Yanmak eylemi. **2.** *kim.* Bir cismin oksijen ile birleşmesi sonucu ortaya çıkan kimyasal ya da fiziksel olayların tümü. **3.** Bazı tarım bitkilerinde görülen, bir mantarın neden olduğu, bitkiyi kurutan hastalık. **4.** *tıp.* Dokunma, sıcaklık değişimi, gürültü vb. fiziksel etkilerle ortaya çıkan kavrulmayı andırır şiddetli ve yaygın ağrı. **5.** *{ağız}* Romatizma. [DS] **6.** *{ağız}* Kangren. [DS]
yanmak[1], [yan-mak يانق] *gçsz. f. [-ar]* **1.** *{eT}* Tutuşmak. [EUTS] [Nevâyî] [Mühennâ] **2.** Ateş durumuna geçmek. **3.** (İçinde karbon bulunan maddeler için) ısı ve ışıktan ibaret ateş oluşturarak kül durumuna geçip yok olmak. **4.** Alev alıp tutuşarak büyük zarar görmek; yanma sonucu yok olmak. **5.** (Ateş için) alev saçmak; ısı ve ışık veren konuma geçmek; tutuşmak. **6.** (Işık kaynağı için) ışık vermek; ışık enerjisine dönüşerek tükenmek. **7.** (Isınma araçları için) ısısı artmak; ısıtmak. **8.** (Vücut ya da organ için) ateş ya da yüksek ısıdan etkilenmek; aşırı sıcaklıktan yara olmak; zarar görmek. **9.** Ateş ya da yakıcı bir kimyasalın etkisinde kalarak zarar görmek; kömürleşmek. **10.** (Beden için) ısısı artmak; ateş basmak. **11.** Parlamak; parıldamak. **12.** Ortamdaki sıcaklığın etkisini olumsuz yönde hissetmek; artan sıcaklıktan rahatsız olmaya başlamak. **13.** (Gök cisimleri için) geceleyin ışık saçmak; parlamak; aydınlatmak. **14.** Bedenin herhangi bir yerinde yanmaya benzer bir acı duymak. **15.** (Bitki için) sıcaklıktan, hastalıktan kurumak; kavrulmak; susuz kalmak. **16.** (Yer için) güneşin etkisi ile çok sıcak olmak. **17.** (Ten için) güneşin etkisinde kalarak koyulaşmak. **18.** (Yitik şey için) çok üzülmek; hayıflanmak. **19.** *mecaz.* Geçersiz duruma düşmek veya sayılmak; hükümsüz kalmak; değerini yitirmek. **20.** *mecaz.* (Özlem, sevgi vb. duygu için) yoğun biçimde yaşamak; yanıp tutuşmak. **21.** (Ölen ya da zarar gören bir kişiye) çok üzülmek; acımak. **22.** *mecaz.* Yok olmak; büyük bir tehlikeye düşmek. **23.** *mecaz.* (Kişi için) büyük bir zarara uğramak; çok kötü duruma düşmek. **24.** *mecaz.* Acı çekmek. **25.** *mecaz.* Tutulmak; âşık olmak; çok beğenmek. **26.** *mecaz.* (Çocuk oyunları için) kural gereği oyun dışı kalmak; oyunda yanlış yapmak. **27.** *mecaz.* Derdini dökmek; şikâyette bulunmak; anlatmak. *{OsT} (aynı)* **28.** *{ağız}* Derdine ortak

olmak. [DS] **29.** *mecaz.* Bir şeyi yapmak için güçlü bir istek duymak; kendini göstermek. ⊡ **yana yakıla,** *Sızlanarak; sıkıntısını belirterek; şikâyet ederek.*|| **yana yana,** *1. Döne döne; tekrar tekrar. 2. Yanarak.*|| **yanıp tutuşmak,** *1. Birini güçlü bir aşk ile sevmek. 2. Bir şeyi elde etmek için büyük bir istek duymak. 3. Bir şeyi elde edememekten dolayı büyük bir üzüntü duymak.*|| **yanıp yakılmak,** *Sızlanmak; şikâyet etmek; durumundan memnun olmadığını belirtmek.*|| **yandı gülüm keten helva,** *"Fırsat elden kaçtı, bir daha ele geçmez.*|| **yana yana istemek,** *Israrla istemek; tekrar tekrar istemek; döne döne istemek.*

yanmak[2], [yan-mak] *{eT} gçsz. f. [-ar]* Dönmek; geri dönmek; geri gelmek. [DLT] [ETY] [EUTS] [İKPÖy.] [KB] [Nevâyî] [Tekin] [Mühennâ]

yanmak[3], [yan-mak] *{eT} gçl. f. [-ar]* Tehdit etmek; korkutmak. [EUTS] [KB]

yanmak[4], [yan-mak] *{eT} gçsz. f. [-ar]* Kusmak. [DLT]

yanmak[5], [yan-mak] *{ağız} gçsz. f. [-ar]* **1.** Sevdalanmak; âşık olmak. **2.** Candan, içten üzülmek. [DS]

yanmaönler, [yan-ma+ön-le-r] *b. sf.* **1.** Yanma olayını önleyen. **2.** (Kimyasal madde için) kolay tutuşup yanabilen maddeleri yanmazlaştıran.

yanmaz, [yan-maz] *sf.* Isı ve ateşin yakıcılığından etkilenmeyen; yanmayan.

yanmazlaştırma, [yan-maz-la-ş-tır-ma] *is.* Yanmaz duruma getirme eylemi.

yanmazlaştırmak, [yan-maz-la-ş-tır-mak] *gçl. f. [-ır]* **1.** Yanmaz duruma getirmek. **2.** Bir maddeyi, yanmaz bir madde emdirmek ya da yüzeyini yanmaz madde ile kaplamak suretiyle yanmaz duruma getirmek.

yannama, [yan-la-ma > yanna-ma] *{ağız} is.* Yapıda kullanılan dört köşeli ve düzgün ağaç. [DS]

yannamah, [yan-la-mak > yanna-mah̬] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-n(ı)-yor]* İşten kaçmak; dönmek; caymak. [DS]

yannıh, [yan-lık > yannıh̬] *{ağız} is.* Yapılarda kullanılan dört köşe ve düzgün ağaç. [DS]

yannık, -ğı [yan-lık > yannık] *{ağız} is.* **1.** Deri yayık. **2.** Küçük ayran tulumu. [DS]

yanpeş[1], [yan + Far. peş] *{ağız} sf.* **1.** Eğri; çarpık. **2.** (Yürüyüş için) yan yan. [DS] ⊡ **yanpeş olmak,** *{ağız} Yardım etmek; arka çıkmak.* [DS]

yanpeş[2], [yan + Far. peş] *{ağız} is.* Güreşte çelme. [DS]

yanpir, [yan+beri] *{ağız} sf.* → yampiri. [DS]

yanpiri, [yan+beri > yampiri] *sf.* → yampiri.

yanpuri, [yan+beri] *{ağız} sf.* → yampiri. [DS]

yanrağı, [yan-ra(k)-ı] *{ağız} is.* Efendi; öğretmen. [DS]

yanrı, [*eT.* yağ(ı)r-ın] *{ağız} is.* Sırt. [DS]

yansalamak, [yañ-sı-la-mak > yansa-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Birinin sözünü tekrar ederek alay etmek; yansılamak. [DS]

yansamak, [yan-mak > yan-sā-mak *(baştaki harf t olabilir)*] *(yansa:mak) {eT} gçsz. f. [-r]* **1.** İmrenmek; gıpta etmek. *{ağız} (aynı)* [DS] **2.** *{ağız}* Beğenmek; sevmek. [DS]

yansı, [*eT.* yan-mak *(geri dönmek)* > yan-sı] *is.* **1.** Yansıyan şey; akis; inikâs. **2.** *fiz.* Yansımayla oluşan görüntü; ışığın parlak bir yüzeye çarparak geri dönmesi. **3.** *biy.* Tepki; refleks. **4.** *{ağız}* Ters cevap. [DS] **5.** *sf. {ağız}* (Kişi için) Aksi; ters. [DS]

yansıca, [yansı-ca] *is. psikol.* Başkasının yaptığı hareketleri, davranışları anlamsız olarak tekrar etme; ekopraksi.

yansılama, [yansı-la-ma] *is.* **1.** Yansılamak eylemi. **2.** *sosy.* Örnek alınması istenen davranış biçiminin bilinçli veya bilinçsiz olarak olduğu gibi tekrarlanması; taklit.

yansılamak, [yansı-la-mak] *gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* **1.** (Işık için) yansı yapmak. **2.** *{ağız}* Birinin yaptıklarını taklit ederek onunla alay etmek. [DS] **3.** *psikol.* Başkalarının yaptıklarını, öğrenme amacı gütmeksizin olduğu gibi taklit etmek; benzetmeye çalışmak; öykünmek. *{ağız} (aynı)* [DS] **4.** *{ağız}* Saygısızlık etmek. [DS]

yansılanma, [yansı-la-n-ma] *is.* Yansılanmak eylemi.

yansılanmak, [yansı-la-n-mak] *edil. f. [-ır]* **1.** Yansı ile karşılık verilmek. **2.** Yaptıkları taklit edilerek kendisi ile alay edilmek. **3.** *psikol.* Davranışları olduğu gibi taklit edilmek. **4.** *gçsz. f.* Bir yerde yansıma ile ışıklar oluşturmak.

yansıma, [yan-sı-ma] *is.* **1.** Yansımak eylemi. **2.** *fiz.* Işık, ısı, parçacık, titreşim ya da dalgaların bir yüzeye çarptıktan sonra yön değiştirmesi olayı. **3.** *dbl.* Doğadaki ses ve ışıkların algılanışına bağlı olarak sözcük üretme süreci; bu süreçle meydana getirilmiş nedenli sözcük türü; onomatopi. ⊡ **yansıma çekimi,** *Yansımalı çekim.*

yansımak, [yan-mak *(geri dönmek)* > yan-sı-mak] *gçsz. f. [-ır]* **1.** (Işık dalgaları için) bir yüzeye çarparak yön değiştirmek; aksetmek, *(1935).* **2.** *mecaz.* Belli olmak; anlaşılmak.

yansımalı, [yan-sı-ma-lı] *sf.* **1.** Yansıması olan; yansımaya dayanan. **2.** Yansıtan. **3.** Yansıyan. **4.** *dbl.* (Sözcük için) doğadaki sesleri taklit yoluyla; ses yansımalı; onomatopeik. ⊡ **yansımalı bağıntı,** *mat. Bir küme üzerinde, bu kümenin her elemanının kendisi ile bağıntılı olduğu ikili bağıntı.*|| **yansımalı çekim,** *Belgelerin yansıma etkisi ile çoğaltılması işlemi ya da tekniği.*

yansımalılık, -ğı [yan-sı-ma-lı-lık] *is.* **1.** Yansımalı olma durumu. **2.** *mat.* Yansımalı bağıntının ayırt edici özelliği.

yansımasız, [yan-sı-ma-sız] *sf.* **1.** Yansıtmayan. **2.** Yansımayan. **3.** *is.* Optik aletlerin saydamlık gücünü artırmak için optik cam üzerine sürülen ince katman.

yansır, [yan-sı-r] *sf.* Bir yüzey tarafından yansıtılabilen.

yansırlık, -ğı [yan-sı-r-lık] *is.* Yansır olma durumu.

yansıtaç, -cı [yan-sı-t-aç] *is.* Yansıtıcı; reflektör; kedi-gözü.

yansıtıcı, [yan-sı-t-ıcı] *sf.* **1.** Yansıtan; yansıma yoluyla ileten. **2.** *is. fiz.* Bir kaynaktan gelen ışık, elektromanyetik ve akustik vb. ışıma akısının yönünü yansıma yasalarından yararlanarak değiştirmeye yarayan aygıt.

yansıtılma, [yansı-t-ıl-ma] *is.* Yansıtılmak eylemi.

yansıtılmak, [yansı-t-ıl-mak] *edil. f.* *[-ır]* **1.** (Işık için) bir yansıtıcı ile doğrultusu değiştirilmek; geri çevrilmek. **2.** (Olay vb. için) iletilmek; dile getirilmek.

yansıtırlık, -ğı [yansı-t-ır-lık] *is. fiz.* Bir cismin üzerine düşen ışığı yansıtma gücü; yansıyan ışığın gelen ışık miktarına oranı.

yansıtma, [yansı-t-ma] *is.* **1.** Yansıtmak eylemi; aksetme. **2.** *mecaz.* İletme; duyurma; belli etme. **3.** *psikol.* Kişinin kendisinde bulunduğunu kabullenemediği bir dürtüyü bir başkasına yüklemesi ve bunu bilmezlikten gelmesi. **4.** *sinema.* Daha önceden çekilmiş bir film ekranda oynatılırken oyuncular bu ekranın önünde rol yaparken yeni bir film çekmek suretiyle başvurulan bir sinema hilesi. ☞ **yansıtma çarpanı,** *fiz. Yansıyan akının gelen akıya oranı.*|| **yansıtma kuralları,** *dbl. Üretici anlam biliminde, cümleleri derin yapısında ve sözlük maddelerinde işleyen kurallar dizgesi.*

yansıtmak, [yansı-t-mak] *gçl. f.* *[-ır]* **1.** Yansımasını sağlamak; yansımak eylemini yapmak. **2.** (Parlak cisim, yüzey vb. için) üzerine düşen ışığı geri çevirmek; aksettirmek. **3.** Yansıma yoluyla cisimlerin görüntülerini vermek. **4.** *mecaz.* (Bilgi, olay, haber vb. için) iletmek; dile getirmek; aktarmak; ortaya koymak. **5.** *mecaz.* (Dış görünüş, davranış vb. için) duygu ve düşünceleri belli etmek; dışa vurmak; ortaya çıkarmak.

yansıtmalı, [yansı-t-ma-lı] *sf.* Yansıtma özelliği taşıyan. ☞ **yansıtmalı test,** *Kişilik testi.*

yansıyan, [yansı-y-an] *sf.* **1.** Yansıma sonucu oluşan. **2.** Yansıma özelliği bulunan.

yansız, [yan-sız] *sf.* **1.** (Tutum ve davranışlar için) bir anlaşmazlıkta taraflardan herhangi birinin yanında yer almayan; birinden yana olmayan; bir düşünce ya da isteğe katılmayan; destek vermeyen; tarafsız; bitaraf. **2.** (Yer için) aralarında anlaşmazlık çıkmış iki gruptan hiç birine ait olmayan. **3.** *fiz.* (Elektrik için) hiçbir elektriksel tepki vermeyen; nötr. **4.** *kim.* (Madde ve ortam için) artı ve eksi yükleri birbirine denk ya da pH'si 7 olan; asit ve alkali tepkisi vermeyen; nötr. **5.** *is.* Tarafsızlığı benimsemiş olan kişi ya da ülke. **6.** *is. dbl.* Bir üstünlük ya da denklik gibi anlam derecesi içermeyen durum. **7.** *dbl.* Eril ve dişil olmayan cins.

yansızlaşabilir, [yan-sız-la-ş-a+bil-ir] *sf.* Yansız duruma gelme özelliği bulunan.

yansızlaşma, [yan-sız-la-ş-ma] *is.* **1.** Yansızlaşmak eylemi. **2.** Yansız duruma gelme; tarafsızlaşma; bitaraf olma; nötrleşme.

yansızlaşmak, [yan-sız-la-ş-mak] *dönşl. f.* *[-ır]* Yansız duruma gelmek; tarafsızlaşmak; bitaraf olmak; nötrleşmek.

yansızlaştırma, [yan-sız-la-ş-tır-ma] *is.* Yansızlaştırmak eylemi; yansız duruma getirme; nötrleştirme.

yansızlaştırmak, [yan-sız-la-ş-tır-mak] *gçl. f.* *[-ır]* **1.** Yansız duruma getirmek; nötrleştirmek; bitaraf hâle getirmek; nötrleştirmek. **2.** *dbl.* Ayırıcı karşıtlığı ortadan kaldırmak. **3.** *kim.* Ortamın pH'sini 7'ye getirmek; nötrleştirmek. **4.** Ham yağda bulunan serbest yağ asitlerini uzaklaştırmak.

yansızlık, -ğı [yan-sız-lık] *is.* **1.** Yansız olma durumu. **2.** Hiçbir tarafı tutmayan kişi, grup ya da devletin tutumu. **3.** Hiçbir tarafı tutmayan kişi, devlet ya da grubun tutumunun niteliği. **4.** *kim.* Yansız bir madde ya da ortamın belirgin niteliği; nötrlük; nötralite. ☞ **yansızlık öğretisi,** *Dünyadaki büyük siyasî bloklardan birine katılmayı reddeden öğreti.*

yanşak, -ğı [yañşa-k] *{ağız} sf.* **1.** Rahatsız edecek biçimde yersiz ve çok konuşan; geveze; boşboğaz. **2.** Sarhoş. [DS]

yanşaklamak, [yanşak-la-mak] *{ağız} gçsz. f.* *[-r] [-l(ı)-yor]* Gevezelik etmek. [DS]

yanşaklanmak, [yanşak-la-n-mak] *{ağız} dönşl. f.* *[-ır]* Danışmak. [DS]

yanşaklık, -ğı [yanşa-k-lık] *{ağız} is.* Yanşak olma durumu; gevezelik; boşboğazlık; tatsızlık. [DS]

yanşalamak, [yanşa-la-mak] *{ağız} gçsz. f.* *[-r] [-l(ı)-yor]* Birinin söylediği sözleri alay etmek amacıyla tekrar etmek. [DS]

yanşama, [yanşa-ma] *is.* Yanşamak eylemi.

yanşamak, [*eT.* yañşa-mak] *gçsz. f.* *[-r] [-ş(ı)-yor)* *{ağız}* **1.** Tatsızlık etmek; gevezelik etmek; boşboğazlık etmek. **2.** Azarlamak; söylenmek; çekişmek. **3.** Olur olmaz şeyler söylenmek; mızmızlanmak. **4.** Söze cevap vermemek. **5.** Yalancıktan ağlayarak istemek; sırnaşmak. **6.** Üstelemek; yinelemek. **7.** Sululuk etmek. **8.** Birinin sözünü yineleyerek alay etmek; yansılamak. [DS]

yanşanmak, [yanşa-n-mak] *{ağız} dönşl. f.* *[-ır]* **1.** Gevezelik etmek. **2.** Birinin sözünü alay etmek amacıyla tekrar etmek. [DS]

yanşılamak, [yanşı-la-mak] *{ağız} gçl. f.* *[-r] [-l(ı)-yor]* Alay etmek amacıyla birinin sözünü tekrar etmek. [DS]

yapboz, [yap+boz] *is.* Bir resmin veya desenin değişik biçimlerde ayrılmış parçalarını bir araya getirerek resmi tamamlamayı amaçlayan oyun; puzzle.

yapcacık, -ğı [yap-ca-cık] *{ağız} sf.* Çok yavaş. [DS]

yapcacuk, -ğu [yap-ca-cuk] *{ağız} sf.* Çok yavaş. [DS]

yapça[1], [*eT.* yap *(yavaş)* > yap-ça یاپچه] *(ya'pça) {OsT} {ağız} zf.* Yavaşça; sessizce; ağırca; usulca; nezaketle. [DS] ⊡ **yapça yapça,** *{eAT} {OsT} Yavaş yavaş; usul usul.*

yapça[2], [yap-ça] *{ağız} sf.* Söz taşıyan; arabozucu. [DS]

yapçan[1], [yabçān / yapçān / yavşān] *(yavşa:n) {eT} is.* Yavşan otu. [DLT]

yapçan[2], [yap-ça-n] *{ağız} zf.* Yavaş; yavaşça. [DS]

yapçana, [yap-ça-n-a] *{ağız} zf.* Yavaş; yavaşça. [DS]

yapçınmak, [yapış-mak > yap(ı)ş-ın-mak / yapçınmak] *{eT} dönşl. f. [-ur]* Yapışmak; tutunmak. [DLT]

yapçumak, [yap-ış-mak > yap(ı)ş-ū-mak / yapçūmak] *(yapçu:mak) {eT} gçsz. f. [-r]* Yapışmak. [KB]

yapçunmak, [yapış-mak > yap(ı)ş-ın-mak / yapçunmak] *{eT} dönşl. f. [-ur]* Yapışmak. [DLT]

yapçurmak, [yap-ış-mak > yap(ı)ş-ur-mak / yapçurmak] *{eT} [-ur] f.* Yapıştırmak. [DLT]

yapgı, [yap-gı] *{ağız} is.* Bal peteği. [DS]

yapğak, [yap-mak > yap-ġāk] *(yapga:k) {eT} is.* Tuzak; bir tür kuş tuzağı. [DLT]

yapğuç, [yap-mak > yap-ġuç] *{eT} is.* Değnek. [DLT]

yapğuçı, [yap-mak > yap-ġūçī] *(yapgu:çı:) {eT} sf.* Yapıcı; yapan. [KB]

yapğut, [yap-mak > yap-ġut] *{eT} is.* Yün veya kıl ditintileri doldurulmuş minder vb.; minder. [DLT]

yapı[1], [*eT.* ya-mak *(sermek)* > ya-p-mak *(örtmek)* > ya-p-ığ > yap-ı] *is.* **1.** Barınma başta olmak üzere çeşitli amaçlarla kullanılmak için yapılmış her türlü mimarlık eseri; bina. **2.** Yapımı süren konut, yol, köprü vb. inşaat. **3.** (Tamlanan olarak) bir kimse, bir kuruluş tarafından ya da bizzat el emeği ile yapma, oluşturma, ortaya konulma, meydana getirme. **4.** *biy.* Canlı bir varlığın ruh veya beden özelliklerini oluşturan, direncini sergileyen durum; bünye; strüktür. **5.** *dbl.* Çeşitli dil birimlerinin kurallarına bağlı olarak belirli bir düzen içinde bir araya gelişleri. **6.** Kendi içinde uyum gösteren bütünün çeşitli bölüm ve ögelerinin bir araya getirilişinde uyulan dizge; strüktür. **7.** *fel.* Ögeleriyle somut bağımlılığı olan bütün. **8.** *sos.* Parçaları ve ögeleri arasında yasaya uygunluk, durağan bağlar ve karşılıklı ilişkiler bulunan dizge veya bütün; strüktür. **9.** Herhangi bir topluluğu meydana getiren değişik özellikteki ögelerin dağılış biçimi ya da kendi aralarındaki oran. **10.** *jeol.* Ortak bir hareket sonucunda doğan kayaçların tümü. **11.** *{ağız}* Evin çatısı. [DS] ⊡ **yapı bilgisi,** *dbl. Kelimelerin yapısını, türeme yollarını, çekim biçimlerini inceleyen dil bilgisi bölümü; morfoloji.*|| **yapı bilimi,** *1. biy. Canlılarda, organların yapılarını, biçimlerini, biçimleri ile görevleri arasındaki ilgilerini inceleyen biyoloji dalı; morfoloji. 2. dbl. Kelimelerin yapısını, türeme yollarını, çekim biçimlerini inceleyen dil bilgisi bölümü; yapı bilgisi; morfoloji.*|| **yapı bilimsel,** *Yapı bilimi ile ilgili; yapı bilimine ilişkin.*|| **yapı elemanı,** *Bir yapının meydana gelmesinde görev üstlenen öge.*|| **yapı kooperatifi,** *Üyelerinin konut ihtiyacını karşılamak amacıyla kurulmuş kooperatif şirket.*|| **yapı malzemesi,** *Bir yapının yapımında kullanılan malzeme; inşaat malzemesi.*|| **yapı taslağı,** *mim. Bir yapının tasarımı ile ilgili mimar çizimi.*|| **yapı taşı,** *1. Bir binanın ağırlığını çeken esas taş; çeki taşı. 2. mecaz. Esas; temel.*

yapı[2], [yap-mak *(örtmek)* > yap-ığ / yap-ı] *is.* **1.** *{eT}* Kabuk. [EUTS] **2.** *{ağız}* Yelkenli; kayık. [DS]

yapı[3], [yap-ıg / yap-ı] *{ağız} is.* Bal peteği. [DS]

yapıcak, -ğı [yap-acak / yap-ıcak] *{ağız} is.* Hamur açmaya yarayan tahta. [DS]

yapıcı[1], [yap-mak > yap-ıcı] *sf.* **1.** Yapan; ortaya koyan; oluşturan; meydana getiren. **2.** Bir işin yapılmasında, gelişmesinde olumlu ve somut sonuçlar alınmasını sağlayan; yararlı işler yapan. **3.** Olumlu. ⊡ **yapıcı davranış,** *Olumlu karşılanan, yararı görülen davranış.*

yapıcı[2], [yap-ıġ > yapıġ-çī > yapı-cı یاپیجی] *is.* **1.** Bina ustası; inşaat ustası; yapı yapan. *{eT} {eAT} {ağız} (aynı)* [Bahşayiş] [DS] **2.** *{ağız}* Duvarcı. [DS]

yapıcılık[2], **-ğı** [yapı-cı-lık] *is.* **1.** Yapı ustasının işi ve mesleği. **2.** *mim.* Konut vb. binalarla ilgili bütün sorunları ve konuları ele alan bilim ve sanat dalı; mimari.

yapıcılık[1], **-ğı** [yap-ıcı-lık] *is.* Olumlu davranışların niteliği.

yapıġ, [yap-mak > yap-ıġ] *{eT} is.* **1.** Yapı; bina. [EUTS] [Mühennâ] **2.** Bağlayan; rapteden; yapışkan. [EUTS] [Gabain]

yapıġçı, [yapıġ-çī] *(yapıġçı:) {eT} is.* Yapıcı; mimar. [Mühennâ]

yapıġlıġ, [yap-mak *(örtmek)* > yap-ıġ-lıġ] *{eT} sf.* Kapalı; kapanmış. [DLT]

yapık[1], **-ğı** [*eT.* yap-mak *(örtmek)* > yap-ık یاپق] *is.* **1.** *{OsT}* Atı soğuktan korumak için üzerine örtülen büyükçe örtü; belleme. **2.** Yeniçerilerin giydiği üstlük. **3.** *{eAT}* Eyerin oturma yeri. **4.** *{ağız}* Başörtüsü; yemeni. [DS]

yapık[2], **-ğı** [yap *(yapağı)* > yap-ık] *{ağız} is.* **1.** Dolaşık saç. **2.** Dolaşık, karışık, birbirine girmiş iplik, saç vb. **3.** Tarakta toplanan saç döküntüsü. **4.** Efelerin baş bağlama biçimi. [DS]

yapık[3], **-ğı** [yap-ık] *{ağız} is.* **1.** Asma yaprağı ile yapılan sarma. **2.** Yaprak. [DS]

yapık[4], **-ğı** [yap-ık] *{ağız} sf.* Kısa ve yayvan. [DS]

yapık[5], **-ğı** [yap-ık / yap-az] *{ağız} is.* Boynuzu arkaya yatık öküz veya manda. [DS]

yapıklanmak[1], [yap-mak *(örtmek)* >yapık-la-n-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* Başını örtmek; kapanmak. [DS]

yapıklanmak[2], [yap *(keçe)* > yap-ık-la-n-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* (Dökülmüş saç, yün vb. için) birbirine girmek; karışmak; topaklanmak; keçeleşmek. [DS]

yapıkmak[1], [yap-ık-mak] *{ağız} gçsz. f. [-ır]* (Hayvan için) alışmak. [DS]

yapıkmak[2], [yap-ık-mak یاپقمق] *{eAT} {ağız} gçsz. f. [-ır]* Keçeleşmek; karışmak. [DS]

yapılabilirlik, -ği [yap-ıl-a+bil-ir-lik] *is.* Herhangi bir girişimin, maliyetini ve işletme özelliklerini önceden inceleyip bir tahminde bulunma; uygulanabilme; yapılabilme özelliği; fizibilite.

yapılageliş, [yap-ıl-a+gel-iş] *is.* Bir iş için eskiden beri tutulan yol; teamül.

yapılandırma, [yap-ı-la-n-dır-ma] *is.* **1.** Yapılandırmak eylemi. **2.** *man.* Bir ya da daha çok kavramdan hareketle bir kavram hakkında tanım verme.

yapılandırmak, [yap-ı-la-n-dır-mak] *gçl. [-ır]* Yapılanmasını sağlamak.

yapılanma, [yap-ı-la-n-ma] *is.* **1.** Yapılanmak eylemi. **2.** Değişik ögelerden bir sistem ya da yapı oluşturma.

yapılanmak, [yap-ı-la-n-mak] *dönşl. f. [-ır]* Çeşitleri ögeleri, birbiri ile bağlantılı organize olmuş bir bütün durumuna gelmek.

yapılaşma, [yap-ı-la-ş-ma] *is.* Yapılaşmak eylemi; yapı durumuna gelme.

yapılaşmak, [yap-ı-la-ş-mak] *dönşl. f. [-ır]* **1.** Yapı durumuna gelmek. **2.** Oluşmak; meydana gelmek.

yapılcan, [yap-ıl-can] *{ağız} is.* Dikenli ardıç. [DS]

yapıldak[1], **-ğı** [yap-ıl-dak] *{ağız} is.* Boylanıp gelişmekte olan ekin. [DS]

yapıldak[2], **-ğı** [yap-ıl-dak / yap-ır-dak] *is.* Dökülmüş yaprak.

yapıldak[3], **-ğı** [yap-ıt-ak / yap-ıl-dak یاپلداق] *sf.* **1.** *{eAT}* Çıplak. **2.** *{ağız}* Yalnız. [DS] **3.** Büyük emek ve zahmet çekerek yürümeyi belirtir ve *yayan yapıldak* deyiminde geçer; yalın ayak.

yapıldak[4], **-ğı** [yap-ıl-dak] *{ağız} is.* **1.** Sıcak ve bataklık yerlerde yetişen enli ve çok yapraklı bir kamış. **2.** Bir çeşit çayır. [DS]

yapıldamak, [yap-ıl-da-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-d(ı)-yor]* Kaş göz oynatmak. [DS]

yapıldatmak, [yap-ıl-da-t-mak] *{ağız} gçl. f. [-ır]* Gözlerini açıp kapatarak ışıldatmak. [DS]

yapıldırak, [yepil / yapıl *(yans.)* > yapıl-dır-ak ?] *{eT} is.* Yaprak. [Mühennâ]

yapılgan, [yap-ıl-gan] *{ağız} is.* Ardıç odununa benzeyen bir çeşit odun. [DS]

yapılı, [yap-ıl-ı] *sf.* **1.** Yapılmış olan; bir yapısı bulunan. **2.** Belirtilen nitelikte bir yapıya sahip olan. **3.** (Kişi için) iri yarı ve güçlü. **4.** Herhangi bir kılık ve tipte yaratılan, yapılmış olan.

yapılık[1], **-ğı** [yapı-lık] *{ağız} sf.* (İnşaat malzemesi için) yapıya uygun. [DS]

yapılık[2], **-ğı** [yap-ı-lık] *{ağız} is.* Ekmek, yemek pişirilen ocak. [DS]

yapılırlık, -ğı [yap-ıl-ır-lık] *is.* **1.** Yapılabilme özelliği. **2.** *mant.* Mantıksal bir işlemin belirli bir hesap düzenine göre sonuçlandırılmasını sağlayan özellik.

yapılış, [yap-ıl-ış] *is.* Yapılmak eylemi ve biçimi.

yapılma, [yap-ıl-ma] *is.* Yapılmak eylemi.

yapılmak[1], [ya-ıl-mak] *edil. f. [-ır]* **1.** Yapmak eylemi gerçekleştirilmek. **2.** Var edilmek; ortaya konulmak; gerçekleştirilmek; oluşturulmak; üretilmek; imal edilmek. **3.** Onarma işlemi bitirilmek; tamir edilmek. **4.** (Önceden tasarlanan şeyler ya da verilen emirler için) yerine getirilmek; uygulanmak. **5.** (Eylem için) gerçekleştirilmek. **6.** Bir etkinliği düzenleyip gerçekleştirmek. **7.** Özellikle hazırlanmak; düzene konulmak. **8.** Kişiye zarar verilmek; kötülük yapılmak.

yapılmak[2], [yap-mak *(örtmek)* > yap-ıl-mak / yap-ul-mak یاپلمق] *{eT} edil. f. [-ur]* **1.** *{eAT}* Kapanmak; kapatılmak; örtülmek. **2.** *dönşl. f.* Kapanmak; gizlenmek; örtünmek. [KB]

yapılmak[3], [yap-ıl-mak یاپلمق] *{OsT} dönşl. f. [-ur]* Karışmak; keçeleşmek.

yapılmaklık, -ğı [yapıl-mak-lık] *{ağız} is.* **1.** Yapılış biçimi. **2.** Yapılma. [DS]

yapım, [yap-mak > yap-ım] *is.* **1.** Yapmak, ortaya koymak, üretmek eylemi; inşa; imalat, *(1935)*. **2.** Yapılıştaki nitelik; işçilik. **3.** Ham maddeden elde ya da herhangi bir alet ve makine ile yeni bir mal üretme işi; imal. **4.** *sine. TV.* Bir filmi, bir televizyon ya da radyo yayınını yayınlanabilecek duruma getirme, hazırlama işi; hazırlanan film veya yayın. **5.** *dbl.* Kök ya da gövde hâlindeki bir kelimeden anlamını, bazen de hem anlamını hem türünü değiştirecek yeni bir kelime türetme işi. ⊡ **yapım eki,** *dbl. Kelimelerin kök ve gövdelerinden yeni bir kavramı karşılayacak kelime türeten ekler.* || **yapım evi,** *1. Ham maddeleri işleyerek piyasaya sürülebilecek duruma getiren iş yeri; imalathane. 2. sin. Tv. film yapımı için kurulmuş ortaklık.*

yapımcı, [yap-ım-cı] *is.* **1.** Herhangi bir üretim alanında ham maddeleri el, makine ya da fabrikada işleyerek piyasaya sürülecek hâle getiren kimse. **2.** *sine.* Bir filmin çekimi için giderleri karşılayan kişi ya da grup; prodüktör. **3.** Bir radyo veya televizyon

programını hazırlayan kimse. **4.** *sf.* Herhangi bir alanda imalat işi yapan.

yapımcılık, -ğı [yap-ım-cı-lık] *is.* **1.** Yapımcının işi. **2.** Ham maddeleri işleyerek yeni bir ürün ortaya koyma. **3.** Sinema ve televizyon filmi hazırlama.

yapımsal, [yap-ım-sal] *sf.* Yapımla ilgili; yapıma ilişkin; yapıma dayanan.

yapımsalcı, [yap-ım-sal-cı] *sf. güz. sntl.* Resim ve heykelde geometrik biçimleri ağırlıklı olarak uygulayan sanatçı; kurmacı; konstrüktivist.

yapımsalcılık, -ğı [yap-ım-sal-cı-lık] *is. güz. sntl.* Resim ve heykelde geometrik biçimlerin ağırlıklı olarak uygulandığı son dönem sanat akımı; kurmacılık; konstrüktivizm.

yapın, [yap-mak > yap-ın] *is.* Elle ya da makinede ham maddenin işlenmesi ile üretilmiş ürün; mamulat; masnuat.

yapınca, [yap-mak *(örtmek)* > yap-ın-cak / yapınca] *{ağız} is.* Çoban yağmurluğu; yamçı. [DS]

yapıncak, -ğı [*eT.* ya-p-mak *(örtmek)* > yap-ın-cak] *is.* **1.** Açıkta bırakılan atların üşümemesi için üzerine örtülen uzun tüylü örtü. **2.** İstanbul ve Tekirdağ taraflarında yetiştirilen, orta büyüklükte, konik, seyrek taneli salkımlı, sarımsı yeşil ve ince kabuklu bir üzüm çeşidi; kınalı yapıncak. **3.** *{ağız}* Çoban yağmurluğu; yamçı. [DS]

yapıncı, [yap-ın-cak / yapınca / yapıncı] *{ağız} is.* Çoban yağmurluğu; yamçı. [DS]

yapınçı, [yap-mak *(örtmek)* > yap-ınç > yapınç-ı] *{ağız} is.* Bir tür kadın çarşafı. [DS]

yapındırma, [yap-ın-dır-ma] *{ağız} sf.* (Söz için) uydurma. [DS]

yapındırmak[1], [yap-mak > yap-ın-dır-mak ياپندرمق] *gçl. f. [-ır]* **1.** *{OsT}* Yetiştirmek; eğitmek; alıştırmak. **2.** *{ağız}* Yavaş yavaş alıştırmak. [DS]

yapındırmak[2], [yap-ın-mak] *{ağız} gçl. f. [-ır]* **1.** Bir işi kendi eliyle, özenle yapmak. [DS] **2.** *{ağız}* İşi olur duruma getirebilmek; becerebilmek. [DS] **3.** *{ağız}* (Elbise vb. için) uydurmak; yakıştırmak; benzetmek. [DS]

yapınma, [yap-ın-ma] *is.* Yapınmak eylemi.

yapınmak[1], [yap-ın-mak يپنمق] *dönşl. f.[-ır]* **1.** Kendine yapmak; kendisi için yapmak. *{eAT} {ağız} (aynı)* [DS] **2.** Bir şeyi kendi için yaptırmak. *{ağız} (aynı)* [DS] **3.** Bir şeyi yapmaya hazırlanmak; yapmayı denemek.

yapınmak[2], [yap-mak *(örtmek)* > yap-ın-mak ياپنمق] *{eT} dönşl. f. [-ur]* **1.** Kapanmak; örtünmek; kendi başını kapamak. *{eAT} {OsT} (aynı)* [EUTS] [DLT] **2.** *{ağız}* Yapık denilen dört köşe baş örtüyü, üçgen biçiminde katlayıp başa örterek uçlarını çene altından bağlamak.[DS] **3.** Hazırlanmak; davranmak. *{OsT} (aynı)* [EUTS] **4.** El çırpmak. [Gabain]

yapınmak[3], [yap-ın-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* Alışmak.

yapınmak[4], [yap-ın-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* İşte canla başla çalışmak. [DS]

yapınmak[5], [yap-ın-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* Beslenip kendine gelmek. [DS]

yapınmak[6], [yap-ın-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* Hazırlanmak. [DS]

yapıntı[1], [yap-ıntı] *is. fel.* Olup olmadığı, gerçekliği bilinmemesine rağmen varmış gibi kabul edilen şey; hayal gücü ürünü; gerçek dışı, düşsel olan şey; yapma; düzme; uydurma; tasni.

yapıntı[2], [yap-ıntı] *{ağız} sf.* Dedikoducu; ortalığı karıştıran. [DS]

yapıntıcılık, -ğı [yapın-tı-cı-lık] *is. fel.* Yaşamda ve düşünce dünyasında gerekli olmasına rağmen duyumlar yoluyla gösterilemediği için bu tür tasarımların birer yapıntı olduğunu ileri süren görüş.

yapıntılı, [yapın-tı-lı] *sf. sf.* Yapıntı özelliği taşıyan; musanna.

yapırdak, -ğı [yap-ıl-dak / yap-ır-dak] *{ağız} sf.* Dökülmüş yaprak. [DS]

yapırgan, [*eT.* ya-p-mak *(örtmek)* > yap-ur-ġan *(yaprakçık)*] *is. bot.* Çiçeğin taç yaprağı; taç yaprak.

yapırğak, [yap-ur-mak *(örtmek)* > yap-ır-ġāk / yalp-ır-ġāk] *(yapırğa:k) {eT} is.* Yaprak. [EUTS] [Gabain]

yapırğaklığ, [yapırġāk > yapırġak-lıġ / yalpırġak-lıġ] *{eT} sf.* Yapraklı. [EUTS]

yapırğaklık, [yapırġāk > yapırġak-lıġ / yalpırġak-lıġ] *{eT} sf.* Yapraklı. [Gabain]

yapırkak, [yap-mak *(örtmek)* > yap-ır-ġāk / yalp-ır-ġāk] *(yapırka:k) {eT} sf.* Yaprak. [EUTS]

yapısal, [yap-ı-sal] *sf.* **1.** Bir şeyin yapısı, kuruluşu ile ilgili; strüktürel. **2.** *dbl.* Bir dilin ya da cümlelerinin yapısına ilişkin olan. ⧉ **yapısal dil bilimi,** *dbl. Dillerin yapısını incelemeyi amaçlayan dil bilimi; yapısalcılık.*|| **yapısal kusur,** *Doğuştan gelen önemsiz biçim bozukluğu.*|| **yapısal nedensellik,** *fel. Herhangi bir yapıyı oluşturan ögelerin, yerlerine göre, yapının etkisinde kalması.*

yapısalcı, [yap-ı-sal-cı] *sf.* **1.** Yapısalcılıkla ilgili; yapısalcılığa ilişkin. **2.** Yapısalcılığı benimseyen; yapısalcılık yanlısı olan.

yapısalcılık, -ğı [yap-ı-sal-cı-lık] *is.* **1.** Ele aldığı konuyu, kurulmuş bir yapı olarak gören ve onu geçmişten soyutlayarak eş süremli bir yaklaşımla inceleyen çalışmaların ait olduğu akım. **2.** *fel.* İnsana ilişkin olayların çözümlenmesinde, bireyden çok toplumun bütününe, olayların geçmişinden çok eş süremli oluşlarına, üretenlerin yaratıcılığından çok en son almış olduğu biçime önem veren, teşkilatlanmış bir bütüne göre değerlendiren düşünce akımı; strüktüralizm. **3.** *biy.* Organların ayrı birer yaşantısı olmadığını, bütün içinde yüklendikleri gö-

reve göre tanımladıklarını ileri süren akım. **4.** *dbl.* Dili, eş süremli yaklaşımla oluşum sürecinden soyutlayarak, aralarında biçimsel bağıntılar bulunan ögelerden oluşmuş bütün bir yapı olarak ele alan dil bilimi okulu; yapısal dil bilimi.

yapısallaşma, [yap-ı-sal-la-ş-ma] *is.* Yapısallaşmak eylemi.

yapısallaşmak, [yap-ı-sal-la-ş-mak] *dönşl. f. [-ır]* Yapısal duruma gelmek; yapı özelliği göstermek.

yapısallık, -ğı [yap-ı-sal-lık] *is.* Yapısal olma durumu.

yapış, [yap-ış] *is.* Yapmak eylemi ve biçimi.

yapışacak, [yap-ış-acak یاپشه جق] *{OsT} is.* Tutamak; kulp; sap.

yapışak, [yapış-ak یاپشاق] *{ağız} sf.* **1.** (Nesne için) yapışkan; yapışıcı. *{OsT} (aynı)* **2.** (Kişi için) arsız; sırnaşık; utanmaz. **3.** *is.* → yapışak ot. **4.** Bir bitkinin elbiseye yapışan tohumu. **5.** Dağ tepelerine yapışmış gibi duran beyaz bulutlar. [DS] 🗗 **yapışak ot,** *{ağız} Gövdesindeki küçük dikenleri ile elbiselere yapışan bir tür ot.* [DS]

yapışıcı, [yap-ış-mak > yap-ış-ıcı] *sf.* Yapışma özelliği olan; yapışan. 🗗 **yapışıcı sap,** *bot. Duvarlara, ağaçlara tutunarak yükselen sap türü.*

yapışık, -ğı [yap-ış-ık] *sf.* **1.** Yapışmış olan. **2.** Birbirine değerek, tutunarak yapışmış gibi duran; dokunan; değen. **3.** Fizyolojik yönden birbirine yapışmış olarak doğanlar. **4.** *{ağız}* (Kişi için) arsız; sırnaşık. [DS] **5.** *{ağız}* Uyuşuk; tembel. [DS] 🗗 **yapışık çeneliler,** *zool. Çeneleri gaga biçiminde uzamış ve kemikleşmemiş balıklar takımı; çengel çeneliler.*

yapışıklık, -ğı [yap-ış-ık-lık] *is.* **1.** Yapışık olma durumu. **2.** İki organ ya da dokunun birbirine kaynaması. **3.** *bot.* Çiçeklerde iki çevremin ya da organın birbirine tamamen kaynaşması.

yapışkan[1], [yapış-mak > yapış-kān] *(eT. yapışka:n) sf.* **1.** Yapışma özelliği olan; yapışıcı. *{eT} (aynı)* [Bahşayiş] **2.** Değdiği yere yapışarak güçlükle ayrılan. **3.** *mecaz.* (Kişi için) kendisinden bir türlü kurtulmak mümkün olmayan; ayrılıp gitmek bilmeyen; bıktırıcı; can sıkıcı; usandırıcı; sırnaşık; arsız. *{ağız} (aynı)* [DS] **4.** (Hava için) aşırı ölçüde terlettiği için giysilerin bedene yapışmasına neden olan. **5.** *{ağız}* (Kişi için) uyuşuk; tembel. [DS] **6.** *is.* Birbirine değen iki yüzeyi yapıştırmakta, birleştirmekte kullanılan madde ya da karışım; yapıştırıcı. *{ağız} (aynı)* [DS]

yapışkan[2], [yapış-kan] *{ağız} is. bot.* **1.** Ökse otu. **2.** → yapışkan otu. **3.** Duvar aralarında biten yabancı ot. **4.** Sulu tarlalarda yetişen ve başağı insan ve hayvanlara yapışan bir ot. [DS] **5.** Yakınındaki cisimlere tutunup bağlanan bitki. 🗗 **yapışkan otu,** *bot. Isırgangillerden, duvarlar üzerinde yetişen kırmızımsı dallı, tüylü yapraklı, idrar söktürücü olarak halk hekimliğinde kullanılan çok yıllık otsu bitki; duvar fesleğeni, (Parietaria officinalis).*

yapışkanlaştırma, [yapışkan-la-ş-tır-ma] *is.* Yapışkanlaştırmak eylemi.

yapışkanlaştırmak, [yapışkan-la-ş-tır-mak] *gçl. f. [-ır]* **1.** Yapışkan duruma getirmek; yapışkanlık kazandırmak. **2.** Herhangi bir sıvıya, içine bazı maddeler ekleyerek ya da ısıtma ile kıvamını koyulaştırmak suretiyle yapışkan bir özellik kazandırmak.

yapışkanlık, -ğı [yapışkan-lık] *is.* **1.** Yapışkan olma durumu. **2.** Yapışmayı sağlayan özellik. **3.** *mecaz.* Yapışkan bir kimsenin özelliği; arsızlık.

yapışkanlıkölçer, [yapışkan-lık+ölç-er] *sf.* Yapışkan maddelerin özelliğini belirlemekte kullanılan aygıt.

yapışma, [yap-ış-ma] *is.* **1.** Yapışmak eylemi. **2.** Bir organın başka bir organa tutunması.

yapışmak, [*eT.* yap-mak *(örtmek)*>yap-ış-mak يپشمق] *dönşl. f. [-ır]* **1.** Yapıştırıcı bir maddenin etkisi ile bir yüzeye, oradan ayrılmayacak, kopmayacak biçimde sımsıkı bağlanmak; orada sabitleşmek; kalmak; tutunmak. *{eT} (aynı)* [DLT] [EUTS] [Bahşayiş] **2.** Bir şeye iyice yaklaşmak, sokulup değmek; yaslanmak; dokunmak. **3.** Arada hiçbir boşluk bırakmayacak biçimde değmek. **4.** Bir şeye tutunmak; onu sıkıca yakalamak; sımsıkı tutmak; sarılmak. **5.** Bir yerde yapışkanlık etkisi ile kalmak; takılmak. **6.** (Elbise için) bedeni iyice sarmak; vücut çizgilerini iyice belli etmek; dar olmak. **7.** *mecaz.* (Kişi için) bir yere iyice yerleşmiş gözükmek; kalkmaya niyetli görünmemek. **8.** Hevesle girişmek; büyük bir istekle başlamak. **9.** *mecaz.* Bir kimseyi rahatsız edecek kadar musallat olmak; yanında olmak. **10.** *{eAT}* Bulaşmak; kirli bir şey sürülmek. 🗗 **yapış yapış,** *1. Yapışkan bir maddeye bulandığı için kolay ayrılmayacak biçimde olan. 2. (Hava için) aşırı sıcaklık ya da nemden dolayı terletip elbiseleri bedene yapıştıran; nemli. 3. Islak.*

yapışmaölçer, [yap-ış-ma+ölç-er] *is.* Yapıştırılarak kullanılan eşya ve malzemelerin yapışma derecelerini belirlemeye yarayan aygıt; aderometre.

yapıştırıcı, [yap-ış-tır-ıcı] *sf.* **1.** Yapıştırma özelliği bulunan. **2.** *is.* Birbirine değen iki yüzeyi sıkı sıkıya bağlayarak birleşmesini sağlayan madde. **3.** *sin.* Filmleri birbirine ya da üzerlerine ses kuşaklarını yapıştırmaya yarayan aygıt. **4.** Zamk, kola gibi kâğıt, karton vb. ni yapıştırmakta kullanılan büro gereci.

yapıştırıcılık, -ğı [yap-ış-tır-ıcı-lık] *is.* **1.** Yapıştırıcı bir şeyin özelliği. **2.** Karayolu bağlayıcısının tıkız bir kütle oluşturabilme özelliği.

yapıştırılma, [yap-ış-tır-ıl-ma] *is.* Yapıştırılmak eylemi.

yapıştırılmak, [yap-ış-tır-ıl-mak] *edil. f. [-ır]* Yapıştırmak eylemi yapılmak.

yapıştırma, [yap-ış-tır-ma] *is.* **1.** Yapıştırmak eyle-

mi. **2.** Eskiden gelinlerin yüzüne, çiçek, yaprak biçiminde kesilmiş kumaş parçaları yapıştırmak suretiyle yapılan süs. **3.** Bir duvar ya da döşeme yüzeyine kaplama malzemesi yapıştırmaya dayanan teknik.

yapıştırmak, [yap-ış-tır-mak یاپیشدیرمق] *gçl. f. [-ır]* **1.** Yapışmasını sağlamak. **2.** İki ve daha çok parçadan ibaret bir şeyi bir yapıştırıcı kullanmak suretiyle ayrılmayacak biçimde birbirine sıkıca tutturmak. **3.** Bir şeyi, bir yapıştırıcı ile başka bir şeyin üzerine tutturmak. **4.** Dayamak; yaslamak; birbirine yaklaştırmak. **5.** (Cevap için) geciktirmeksizin vermek; hemen karşılık vermek; gereğini yapmak. **6.** (Tokat, tekme, yumruk vb. için) atmak; hızla vurmak. **7.** *{OsT}* Yamacına getirmek; yakınlaştırmak.

yapıt, [yap-mak > yap-ıt] *is.* **1.** Ortaya konulan, yapılan şey; eser, *(1955)*. **2.** Bir teknik kullanarak sanatçı tarafından üretilmiş resim, heykel, kitap vb.

yapıtak, [yap-mak *(örtmek)* > yap-ıt-ak] *{eT} sf.* (At için) çıplak; eyersiz. [DLT]

yapıtmak, [yap-mak > yap-ıt-mak] *{eT} gçl. f. [-ur]* Yaptırmak. [ETY]

yapıverme, [yap-ı+ver-me] *b. is.* Yapıvermek eylemi.

yapıvermek, [yap-ı+ver-mek] *gçl. b. f. [-ir]* **1.** Kolayca yapmak. **2.** Çabucak yapmak. **3.** (İstek, dilek vb. için) yapmak.

yaplak[1]**, -ğı** [yap-lak] *{ağız} sf.* Ödlek; korkak. [DS]

yaplak[2]**, -ğı** [yapā / yapak *(yapağı)* + kulak / yapalak / yap-lak] *{ağız} is.* Baykuş. [DS]

yapma[1]**,** [yap-ma] *is.* **1.** Yapmak eylemi. **2.** *{ağız}* Bulgurla yapılmış yuvarlak ve yassı köfte. [DS] **3.** *{ağız}* Elle biçim verilen tezek. [DS] **4.** *sf.* Doğadaki varlıklara benzetilerek insan eliyle yapılmış; doğal olmayan; yapay; suni. **5.** İçten olmayan; yapmacık; sahte. ☞ **yapma çiçek,** *Çiçek görünümü verilerek plastik ya da benzeri maddelerden yapılmış süs eşyası.*|| **yapmadığını gomamak** (komamak), *{ağız} Elinden gelen her türlü kötülüğü yapmak.* [DS]|| **yapma dil,** *dbl. Değişik diller konuşan toplulukta birliği sağlamak amacıyla bu doğal dillerden sözcükler alınmak suretiyle oluşturulan dil.*|| **yapma gübre,** *Bitki kalıntılarının ticarî gübre ile karıştırılmasından elde edilen gübre; yapay gübre; suni gübre.*|| **yapma uydu,** *gök b. Herhangi bir gezegenin çevresine yerden fırlatılarak yerleştirilmiş cisim; suni uydu.*

yapma[2]**,** [yap-mak *(örtmek)* > yap-ma] *{ağız} is.* Sır; gizem. [DS]

yapmacık, -ğı [yap-ma-cık] *sf.* **1.** (Davranış, tutum vb. için) doğallıktan ve içtenlikten yoksun; yapay; sahte; suni; zahiri. **2.** (Dil, jest, mimik vb. için) gösterişli ve abartmalı olduğu için uygunsuz düşen; uyumsuz olan. **3.** *is.* İçtenlikten, doğallıktan yoksun tutum; düzmece. ☞ **yapmacık görünümü,** *dbl. Gerçekte yapıldığı hâlde yapılmamış gibi gösterilmeye çalışılan veya böyle bir izlenim verilmeye çalışılan görünüm. "görmezlikten gelmek"*|| **yapmacık gülüş,** *İçten olmayan gülüş; sahte gülüş.*

yapmacıklı, [yap-ma-cık-lı] *sf.* **1.** İçtenlikten, doğallıktan yoksun ve gösterişe yönelik olan. **2.** *zf.* Doğallıktan ve içtenlikten yoksun olarak.

yapmacıksız, [yap-ma-cık-sız] *sf.* **1.** (Davranış, tutum için) doğal olan; içten geldiği gibi olan; samimi. **2.** (Kişi için) içten olan; samimi. **3.** *zf.* Doğal biçimde; içten olarak; samimi.

yapmak, [*eT.* ya-mak *(yaymak)* > yap-mak یاپمق] *gçl. f. [-ar]* **1.** *{eT} {OsT}* Kapatmak; örtmek. [EUTS] [DLT] [KB] [Mühennâ] **2.** *{eT}* İnşa etmek; kurmak; yaratmak. [ETY] [EUTS] [DLT] [Bahşayiş] **3.** Ortaya koymak, gerçekleştirmek, oluşturmak, meydana getirmek. **4.** Olmasına yol açmak. **5.** Bir eylemde bulunmak; eylemi gerçekleştirmek. **6.** Geçici veya sürekli olarak bir işle uğraşmak; belli bir alanda etkinlik göstermek; meşgul olmak. **7.** (Bir spor veya spor dalı için) uyguluyor olmak; gereken çalışma ve yarışmalara katılmak. **8.** (Bir şeyi bir şey biçiminde) gerçek niteliğini vermek; varlığıyla onu oluşturmak. *öğretmeni öğretmen yapan...* **9.** (Bir dilek, istek, görev, emir vb. için) yerine getirmek; uygulamak; ifa etmek. **10.** (Matematik işlemi için) elde edilmek; vermek; eşit olmak. *Dört, üç daha yedi yapar.* **11.** (Nişan, düğün, tören, gösteri vb.) düzenlemek; tertip etmek. **12.** Bir durumdan başka bir duruma dönüştürmek. *Simyacılar, bakırı altın yapmak için uğraştılar.* **13.** Bir düşünceyi, bir davranışı, bir isteği işe dönüştürmek, gerçekleştirmek. **14.** Özel bir çaba ve çalışma ile düzenli bir duruma getirmek; hazır hâle getirmek. **15.** Üretmek. **16.** Bir harekete, işe başlamak veya bir hareketle, işle uğraşmak. **17.** Bir hareketi gerçekleştirmek; oluşturmak. **18.** Kötülükte bulunmak; eziyet etmek; zarara yol açmak. **19.** Etkili olmak; etkisi belli biçimde kendini göstermek. **20.** Salgılamak, çıkarmak. **21.** Belli biçimde davranmak. **22.** Onarmak; eski durumuna getirmek; tamir etmek. **23.** (Öğrenim için) görmek; gerçekleştirmek; uygulamak. **24.** Bir şeyi belli bir fiyata satmak; değeri o kadar olmak. **25.** Birini herhangi bir duruma düşürmek; ... hâle sokmak; ... duruma düşürmek. **26.** Biriyle evlendirmek; onunla evlenmesini sağlamak. **27.** (Belirtilen zaman için) o zamanı bulmak; ulaşmak; erişmek. *Sabahı çeşme başında yaptılar.* **28.** Biriyle geçinmek; dayanmak. **29.** *teklfz.* (Erkek için) bir kadınla cinsel ilişkide bulunmak. *{ağız} (aynı)* [DS] **30.** (Özel kavram) tuvalet ihtiyacını gidermek; dışkı çıkarmak; işemek. *{ağız} (aynı)* [DS] **31.** Özel bir durum almak; belli bir biçim kazanmak. *Kıyı orada çıkıntı yapar.* **32.** Belirtilen biçimde davranmak. **33.** Birine bir görev, unvan vermek. *İlçeye müdür yaptılar.* **34.** *eski.* (Ticarette) biriktirmek. **35.** *yar. f.*

(İsim soyundan bir kelimeyle birlikte) bir durum yaratmak. **36.** *yar. f.* Edinmek; bir şeye sahip olmak. **37.** *yar. f.* Bir kimseye bir meslek kazandırmak; yetiştirmek. **38.** *gçsz. f.* (Belirtilen) davranışta bulunmak; davranmak, hareket etmek. **39.** Olmak; meydana gelmek. *yağış yapmak.* **40.** (İyilik veya kötülük belirten kavram için) iyilik veya kötülükte bulunmak. **41.** (Kilometre, mil, fersah vb. için) belirtilen hıza ulaşmak; o kadar yol almak. **42.** (İş için) kazanç sağlamak; kâr elde etmek. **43.** *alay.* (İş için) bozmak; sözde iyilik etmiş olmak. ☞ **Yapacağım iş kara leyleğe et olsun.** *{ağız} Baştan savma iş yapanlara karşı sitem olarak söylenir.*|| **yapıp etmek,** *Yapmak.*|| **yap, işlet, devret modeli,** *ekon. Devlete ait bir alanda yatırım yaparak belli bir süre işlettikten sonra devlete bırakmayı öngören teşvik sistemi.*|| **Yapma!** *Karşısındakini, ilgilendiği işten alıkoymak için söylenir.*|| **Yapma!** *Şaşma bildirir.*|| **yapmadığı kalmamak,** *Kendisine zarar verecek birçok iş yapmak.*|| **yapmadığını bırakmamak,** *Başkalarına zarar verecek bütün kötülükleri yapmak; onlara her türlü sıkıntıyı yaşatmak.*|| **yapmadığını koymamak,** *Başkalarına zarar verecek bütün kötülükleri yapmak; onlara her türlü sıkıntıyı yaşatmak.*|| (bir şeyi) **yapmak varmış,** *Olumsuz bir sonuçla karşılaşınca, yanlışlığın nerede yapıldığını anlayarak, başka bir davranışta bulunmanın gerektiğini vurgulamak için söylenir.*|| **yapmak yasamak,** *{ağız} Yapıp düzenlemek.* [DS]|| **yapmak yasımak,** *{ağız}* → yapmak yasamak. [DS]|| **Yapmayın!** *Karşısındakileri, ilgilendikleri işten alıkoymak için söylenir.*|| **Yapmayınız!** *Karşısındakini, ilgilendiği işten alıkoymak için söylenir.*|| **yaptığı hayır ürküttüğü kurbağaya değmemek,** *Elde ettiği kazanç verdiği zarardan az olmak.*|| **yaptığını bilmemek,** *Aklı başında olmamak; bilinçsizce davranmak.*

yapracık, -ğı [yap-ra(k)-cık] *is.* Küçük yaprak.

yapracuk, [yapra(k)cuk يپرجوق] *{eAT} {OsT} is.* Küçük yaprak; yaprakçık.

yaprak, -ğı [*eT.* yap-ur-ğak / yalp-ır-gak] *is.* **1.** *bot.* Bitkilerde sapın üzerinde bulunan, bir bitki için gerekli olan solunum, karbon özümlenmesi ve terleme olaylarını gerçekleştiren, çoğu klorofilli, yeşil, iki yanlı bakışımlı, yassı ve değişik biçimdeki uzantılar. *{eT} (aynı)* [Bahşayiş] **2.** Özellikle sarma, dolma yapmakta kullanılan asma yaprağı. **3.** Yaprak görünümündeki bitki organlarına verilen ad. *enginar yaprağı.* **4.** Taç yaprağı. **5.** Börek, baklava gibi şeylerde yufka. **6.** Kitap, defter, dergi gibi şeylerde, birbirine tutturulmuş ve ön ile arka yüzü oluşturan kâğıtlardan her biri; varak. **7.** Kâğıt, karton, metal, kaya vb. şeylerde ince levhalardan her biri. **8.** Kat kat ayrılabilen şeylerde kat. **9.** Belli büyüklükteki kâğıt parçası. **10.** *eski.* Birkaç parça kumaş eklenerek yapılan şeylerde, parçalardan her biri. **11.** Eni 50 cm., boyu 75 cm. olan bayrak ölçüsü. **12.** *{ağız}* Kağnının çevresindeki tahtalar. [DS] **13.** *{ağız}* Kağnı ve arabalarda, dingil başlarının aşınmaması için tekerleğin yuvasına, dingille birlikte konulan demir parçası. [DS] **14.** *{ağız}* Bodur meşe ağacı. [DS] **15.** *{ağız}* Kaçak tütünden yapılmış sigara. [DS] **16.** *sf.* Yaprak biçiminde olan; yaprak gibi; yaprağı andıran. ☞ **yaprak açan,** *{ağız} Mart başında esen yel.* [DS]|| **yaprak arıları,** *zool. Kurtçukları tarım bitkilerine ve ormanlara zarar veren zar kanatlılar familyası, (Tenntheridinidae).*|| **yaprak arısı,** *zool. Yaprak arılarından zar kanatlıların ortak adı.*|| **yaprak aşısı,** *Bir parça ağaç kabuğu ile çıkarılarak anaç dalın kabuğu altına yerleştirmek suretiyle yapılan aşı.*|| **yaprak ayası,** *biy. Yaprağın geniş ve yassı bölümü.*|| **yaprak basmak,** *{ağız} Üzüm yaprağını salamura yapmak.* [DS]|| **yaprak biti,** *zool. Yaprakların üzerinde onların öz sularını emerek yaşayan çok küçük yumuşak bedenli böceklerin ortak adı; ballık, balsıra, karınca marazı, kumuş.*|| **yaprak bitleri,** *zool. Duyargaları ve hortumları eklemli, bir milimetre boyunda yumuşak bedenli böcekler takımı, (Aphididae).*|| **yaprak böceği,** *zool. Sebze ve meyvelerin yapraklarını yiyerek zarar veren böceklerin genel adı.*|| **yaprak böceğigiller,** *zool. Bitkicil kın kanatlı böcekler familyası, (Chrysomelidae).*|| **yaprak çay,** *Çay bitkisinin yaprak kısmı.*|| **yaprak dolması,** *Asma yaprağından pirinç ve kıyma ile hazırlanmış iç ile yapılan dolma.*|| **yaprak döken,** *{ağız} Sonbaharda esen yel.* [DS]|| **yaprak dökümü,** *1. Sonbaharda yaprakların kuruyup dökülmesi durumu. 2. Sonbahar; güz. {ağız} (aynı)* [DS] *3. Aile için dağılma veya perişan olma.*|| **yaprak döner,** *İçinde sıkıştırılmış kıyma bulunan ve piştikten sonra enli olarak kesilen döner.*|| **yaprak gibi titremek,** *Aşırı titremek.*|| **yaprak gübresi,** *Yapraklar üzerine püskürtülen çözelti hâlindeki gübre.*|| **yaprak heybesi,** *{ağız} Bir heybe türü.* [DS]|| **yaprak indisi,** *biy. Bitki yaprak yüzeyinin, bitkinin işgal ettiği toprak yüzeyine oranı.*|| **yaprak izi,** *biy. Yaprakların dökülmesinden sonra dal üzerinde, yaprağın çıktığı yerde kalan iz.*|| **yaprak kını,** *biy. Yaprak sapının gövdeye bağlandığı yüzey.*|| **yaprak kıpırdamamak,** *(Hava için) rüzgârsız, çok durgun olmak.*|| **yaprak koltuğu,** *biy. Yaprağın dibi ile onu taşıyan dalın üst bölümü arasındaki açı.*|| **yaprak kulak,** *{ağız} Kulağı düşük hayvan.* [DS]|| **yaprak kurbağası,** *zool. Yeşil bağa.*|| **yaprak kurdu,** *zool. Yaprak böceği.*|| **yaprak kuşu,** *{ağız} Keklik.* [DS]|| **yaprak makinesi,** *Metalleri bastırıp yaprak hâline getiren baskı makinesi.*|| **yaprak oynamamak,** *(Hava için) rüzgârsız, çok durgun olmak.*|| **yaprak sarması,** *Yaprak dolması.*|| **yaprak sigarası,** *Yaprak tütünün dürülerek sarılmasıyla yapılan bir tür sigara; puro.* || **yaprak taş,** *jeol. İçinde mika parçacıkları bulunan değişime uğramış şist.*|| **yaprak tırnak,** *{ağız} Hay-*

vanlarda ince, yassı ve yaygın tırnak. [DS]|| **yaprak tütün,** *Tütün yaprağının kıyılması ile elde edilen tel tel dökülen tütün.*

yaprakbüken, [yaprak+bük-en] *is. zool.* Tırtılları yaprakları bir boru gibi bükerek içinde yaşayan ve yaprakla beslenen küçük kelebeklerin ortak adı, *(Tortrix, Caccaecia, Evetria, Laspeyresia vb.).*

yaprakbükengiller, [yaprak bük-en-gil-ler] *is. zool.* Tırtılları yaprakları bükerek içinde yaşayan küçük pul kanatlıları içeren familya, *(Tortricidae).*

yaprakçık, -ğı [yaprak-çık] *is. bot.* Bir birleşik yaprağı oluşturan küçük yapraklardan her biri.

yaprakçıl, [yaprak-çıl] *sf.* (Hayvan için) yapraklarla beslenen.

yaprakkesen, [yaprak+kes-en] *is.* Pancarın yapraklarını temizlemekte kullanılan makine.

yaprakkurusu, [yaprak+kuru-s-u] *is.* **1.** Kuru yaprak rengi. **2.** *sf.* Bu renkte olan.

yapraklama, [yaprak-la-ma] *is.* **1.** Yapraklamak eylemi. **2.** *dnz.* Yelkenli gemilerde, teknenin orsaya dönüşü sırasında, rüzgârı boşaltarak yelkenleri dalgalandırma.

yapraklamak, [yaprak-la-mak] *gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* **1.** Yapraklı hâle gelmesini sağlamak; içine veya üzerine yaprak karıştırmak. **2.** *dnz.* (Yelken için) bayrak gibi dalgalandırmak.

yapraklandırma, [yaprak-la-n-dır-ma] *is.* Yapraklandırmak eylemi.

yapraklandırmak, [yaprak-la-n-dır-mak] *gçl. f. [-ır]* **1.** Yapraklanmasını sağlamak. **2.** *dnz.* Yelkenleri şişirmeyerek, rüzgârda bayrak gibi dalgalanmasını sağlamak.

yapraklanma, [yaprak-la-n-ma] *is.* **1.** Yapraklanmak eylemi. **2.** Bitkilerde yaprak çıkması olgusu. **3.** *jeol.* Kayaçların yaprak hâlinde katmanlaşması.

yapraklanmak, [yaprak-la-n-mak] *dönşl. f. [-ır]* **1.** Yapraklı hâle gelmek; yaprak içermek. **2.** (Bitki için) yaprak çıkarmak; yaprak oluşturmak; yaprakla onanmak. **3.** (Metal için) ince levha hâline gelmek. **4.** *jeol.* (Kayaç için) yapraklı katman hâline gelmek. **5.** *dnz.* (Yelken için) bayrak gibi dalgalanmak.

yapraklararası, [yaprak-lar+ara-s-ı] *sf. bot.* İki yaprak arasında yer alan.

yapraklaşma, [yaprak-la-ş-ma] *is.* **1.** Yapraklaşmak eylemi. **2.** *bot.* Çiçek tomurcuklarının gerilen bir evrimle yaprağa dönüşmesi.

yapraklaşmak, [yaprak-la-ş-mak] *dönşl. f. [-ır]* Yaprak durumuna gelmek; yaprak olmak.

yapraklı, [yaprak-lı] *sf.* **1.** Yaprağı olan. **2.** Yaprak içeren. **3.** Belirtilen nitelikte yaprağa sahip olan. **4.** Kat kat yapraklardan oluşan. **5.** Yaprak desenleri ile süslenmiş olan. ⊡ **yapraklı kara yosunları,** *bot. Ağaçların, kayaların üzerinde halı gibi tüylü yüzey oluşturacak biçimde biten klorofilli kara yosunları.*

yapraklık, -ğı [yaprak-lık] *is.* **1.** Su değirmenlerinde poyraya giden suyun içinde bulunan yaprak vb. çöpleri tutmaya yarayan bir tür süzgeç. **2.** *{ağız}* Dolmalık ince bulgur. [DS] **3.** *{ağız}* Kışın keçilere yedirmek için kesilen meşe, çam vb. dalları. [DS]

yapraksı, [yaprak-sı] *sf.* **1.** Yaprağa benzeyen. **2.** Görünüşü yaprağı andıran; yaprak biçiminde olan.

yapraksız, [yaprak-sız] *sf.* **1.** Yaprağı olmayan. **2.** Sapı yapraksız olan.

yapranmak, [yap-ur-mak > yap(u)r-an-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* Yerleşmek. [DS]

yapratmak, [yap-ur-mak *(sermek)* > yapır-ıt-mak] *{eT} [-ur] sf.* (At için) kulağını dikmek. [DLT]

yaprı, [yap-ur-mak *(sermek)* > yap(u)r-ī ياپرى] *(yapr:) sf.* **1.** (Yer için) düz ve geniş. **2.** *{eT} {eAT}* (Kulak için) sarkık; düşük. [DLT] **3.** *{ağız}* (Kulak için) büyük ve yassı. [DS] **4.** *{ağız}* Düzgün olmayan; çarpık. [DS] ⊡ **yaprı kulak,** *{ağız} 1. Baştan ayrı duran kulak; iri kulak. 2. Aşağı doğru sarkan büyük kulak.* [DS]

yaprığ, [yaprı-k / yaprı-ğ] *{ağız} is.* Mil; lığ. [DS]

yaprıtmak, [yapur-mak > yapır(u)t-mak] *{eT} gçl. f. [-ur]* Yaymak; yassıltmak.

yaprulmak, [yapur-mak *(sermek)* > yap(u)r-ul-mak] *{eT} edil. f. [-ur]* **1.** Yapışmak. [DLT] **2.** Yıpranmak. [DLT]

yapruşmak, [yapur-mak *(sermek)* > yap(u)r-uş-mak] *{eT} işteş. f. [-ur]* Birlikte yeri düzeltmek. [DLT]

yapsamak, [yap-mak > yap-sā-mak] *(yapsa:mak) {eT} gçl. f. [-r]* **1.** Örmek istemek; kapamak istemek. [DLT] **2.** Yapmak istemek. [DLT]

yapsatçı, [yap+sat-çı] *is.* Ortalama bir değerde konut üreterek satan müteahhit.

yapsatçılık, -ğı [yap+sat-çı-lık] *is.* Yapıp satma işi.

yapsınmak, [yap-mak > yap-sı-n-mak] *{eT} dönşl. f. [-ur]* Birleşmek; yapışmak. [EUTS]

yapsurmak, [yapış-mak > yap(ı)ş-ur-mak] *{eT} gçl. f. [-ur]* Yapıştırmak. [EUTS]

yapşak, -ğı [yap(ı)ş-ak] *{ağız} is.* **1.** → yapışak otu. **2.** *sf.* (Kişi için) sırnaşık; arsız. [DS]

yapşınmak, [yapış-mak > yap(ı)ş-ın-mak / yapçınmak] *{eT} dönşl. f. [-ur]* Yapışmak; bağlanmak. [EUTS] [Üç İtigsizler] [Gabain]

yapşunmak, [yapış-mak > yap(ı)ş-un-mak] *{eT} edil. f. [-ur]* Yapıştırılmak. [DLT]

yapşurmak, [yapış-mak > yap(ı)ş-ur-mak] *{eT} gçl. f. [-ur]* Yapıştırmak; örtmek. [DLT] [EUTS] [Gabain]

yaptaç, [yap *(yapağı)* > yap-ta-ç] *{eT} is.* Kebe; yağmur ve çamurda çobanların giydiği küçük kepenek. [DLT]

yaptırılma, [yap-tır-ıl-ma] *is.* Yaptırılmak eylemi.

yaptırılmak, [yaptır-ıl-mak] *edil. f. [-ır]* Yaptırmak eylemi yapılmak; yaptırılmak eylemine konu olmak.

yaptırım, [yap-tır-ım] *is.* **1.** Yaptırmak eylemi. **2.** Bir buyruğun yerine getirilmesi için erk sahibi tarafından uygulanan baskıcı önlem; yapmak zorunda bırakan güç. **3.** Bir yasanın uygulanmasını sağlamak amacıyla öngörülen ceza; müeyyide, *(1935).*

yaptırımcı, [yap-tır-ım-cı] *is.* **1.** Yaptırımı uygulayan erk. **2.** *sf. dbl.* (Fiil biçimi) bir çaba düşüncesini anlatmaya yarayan; buyrukçu.

yaptırma, [yap-tır-ma] *is.* Yaptırmak eylemi.

yaptırmak, [yap-tır-mak] *gçl. f. [-ır]* **1.** Yapmasını sağlamak. **2.** Yapması için imkân tanımak. **3.** Bir şeyin birisi tarafından ortaya konulmasını, gerçekleştirilmesini, oluşmasını sağlamak ya da buna izin vermek. **4.** Bozuk bir şeyi eski durumuna getirtmek; onartmak; tamir ettirmek. **5.** (Öğrenim için) görmesini sağlamak.

yaptırtma, [yap-tır-t-ma] *is.* Yaptırtmak eylemi.

yaptırtmak, [yap-tır-t-mak] *gçl. f. [-ır]* Bir şeyin birisi aracılığıyla başkası tarafından yapılmasını sağlamak.

yapturmak, [yap-mak > yap-tur-mak يپتورمق] *{eT} {eAT} {OsT} gçl. f. [-ur]* Kapattırmak; yaptırmak. [DLT]

yapu, [yap-mak > yap-ıġ > yapü / yap-ī يابو] *{eAT} {OsT} is.* **1.** Bina; yapı. **2.** (Kişi için) kılık kıyafet; biçim; şekil. ☞ **yapu yapmak,** *{eAT} Bina inşa etmek.*

yapucu, [yapı-cı / yapu-cu يابوجو] *{eAT} {OsT}* is. Yapıcı; yapı ustası.

yapuk[1], **-ğu** [*eT.* ya-p-mak *(örtmek)* > yap-ık / yap-uk يابوق] *is.* **1.** *{OsT}* Atı soğuktan korumak için üzerine örtülen büyükçe örtü; belleme; çukal. **2.** Yeniçerilerin giydiği üstlük. **3.** Gelinlerin yüzüne yapıştırılan ziynetlerle süslü bezeme; yapıştırma. **4.** *{eAT} {OsT}* Eyerde üzerine oturulacak, beşikte içine yatırılacak yer. **5.** *{eAT} {OsT} {ağız}* Baş örtüsü. [DS]

yapuk[2], **-ğu** [yap-uk / yap-ık] *{ağız} sf.* **1.** (Hayvan için) boynuzu yassı. **2.** *is.* Seyrek saç tarağı. **3.** Dişi hindi. [DS]

yapukcıyan, [*eT.* yap-uk-cı + Fan. -ān > yapukcıyān يپوقجيان] *(yapukcıya:n) is.* İmparatorluk döneminde, saray atlarını eğitmekle görevli kimse.

yapuldak, [yap-mak > yap-ul-dak يپولدق] *{eAT} {ağız} sf.* Çıplak; techizatsız. [DS]

yapulmak, [yap-mak > yap-ul-mak] *{eT} edil. f. [-ur]* **1.** Kapanmak; örtülmek. [DLT] **2.** *dönşl. f.* Örtünmek; kapanmak; gizlenmek. [KB]

yapurğak, [yap-ur-mak *(örtmek)* > yapur-ġāk] *(yapurga:k) {eT} is.* Yaprak. [DLT] [Mühennâ]

yapurğaklığ, [yapurġāk > yapurġak-lıġ] *{eT} sf.* Yapraklı.

yapurğan, [yap-mak *(örtmek)* > yap-ur-ġān] *(yapurga:n) {eT} sf.* **1.** Daima gizleyen; saklayan. [DLT] **2.** *is.* Yorgan.

yapurmak, [yap-mak *(örtmek)* > yap-ur-mak] *{eT} gçl. f. [-ur]* **1.** Parlatmak; süpürtmek. [DLT] **2.** Gizlemek. [DLT]

yapurtmak, [yap-ur-mak > yap-ur-t-mak] *{eT} gçl. f. [-ur]* **1.** Gizlenmesini emretmek. [DLT] **2.** Dağınık bir şeyi toplamak, düzenlemek. [DLT]

yapuşğak, [yap-uş-mak > yap-uş-ġāk] *(yapuşga:k) {eT} is.* **1.** Dikenli bir ot; pıtrak. [DLT] **2.** Her söylenen işe karışan kimse. [DLT]

yapuşğan, [yap-uş-mak > yap-uş-ġān] *(yapuşga:n) {eT} sf.* Daima yapışan; yapışkan. [DLT]

yapuşmak, [yap-mak *(örtmek)* > yap-uş-mak / yap-ış-mak] *{eT} gçsz. f. [-ur]* Yapışmak. [DLT] [KB]

yapuşturmak, [yap-ış-tır-mak] *{ağız} gçl. f. [-ur]* **1.** Yapıştırmak. **2.** Tokat vurmak. [DS]

yapyakın, [ya(p)+ya/kın] *(ya'pyakın) pekşt. zf.* Çok yakın.

yapyalıncak, [ya(p)+ya/l-ın-cak ياپ يالنجاق] *{eAT} pekşt. sf. zf.* Çırılçıplak.

yapyalnız, [ya(p)+ya/lnız] *(ya'pyalnız) pekşt. sf.* Yapayalnız.

yapyapan, [yap+yap-an] *{ağız} is. zool.* Tatarcık. [DS]

yapyalı, [yap+yalı ?] *{ağız} is.* Soğukkanlı davranma. [DS]

yapyassı, [ya(p)+ya/ssı يپياصى] *{eAT} sf.* Yamyassı.

yâr, -ri [Far. yār يار] *(ya:r) {OsT} is.* **1.** Âşık olunan kimse; sevgili. **2.** Dost; arkadaş. **3.** Tanıdık; ahbap. **4.** Yardımcı. **5.** *müz.* Türk Musikisinde birleşik bir makam. ☞ **Yârdan mı geçersin, serden mi?** *Eşdeğerde iki seçenekle karşılaşıldığında söylenir.*|| **yār geçmek,** *{eAT} Birisini çok sever görünmek; dost geçinmek.*|| **yâr güzel,** *folk. Hakkâri ve çevresinde oynanan bir halay.*|| **yār-ı bî-vefā,** *{OsT} Vefasız dost; vefasız sevgili.*|| **yār-ı cān,** *{OsT} Gerçek dost; candan dost.*|| **yār-ı cefākâr,** *{OsT} Cefa eden dost; zalim sevgili.*|| **yār-ı dil-sitān,** *{OsT} Gönül alan sevgili.*|| **yār-ı ğar,** *{OsT} 1. Mağara dostu. 2. Çok vefalı arkadaş. 3. Hicrette Hz. Muhammed'e yoldaşlık etmiş olan Hz. Ebu Bekir.*|| **yār-ı kadîm,** *{OsT} Eski dost.*|| **yār-ı perî-rū,** *{OsT} Peri yüzlü sevgili.*|| **yâr olmak,** *Yardımcı olmak; hayrı dokunmak.*|| **yâr olup bâr olmamak,** *Yardımcı olup yük olmamak.*|| **yār ü ağyār,** *{OsT} Dost ve düşman; herkes.*

yar[1], [ya-mak *(yaymak)* > ya-r] *{eT} is.* Işık. [ETY]

yar[2], [yar يار] *{eT} is.* **1.** İrin; cerahat. [EUTS] **2.** Tükürük; salya. *{eAT} {OsT} (aynı)* [EUTS] [Gabain] [DLT] [İKPÖy.] [Bahşayiş] **3.** *{ağız}* Ağızdan taşan tükürük. [DS] **4.** Hayvanların ağzında oluşan köpük. [Bahşayiş]

yar[3], [yar-mak > yār یار] *(ya:r) is.* **1.** *{eT} {eAT}* Suların açtığı uçurum. [DLT] **2.** Deniz, göl ve akarsu kıyıları ya da dağ yamaçlarındaki dik yüzey biçimi; uçurum. ⊡ **yara uçmak,** *{eAT} Uçuruma düşmek; uçuruma yuvarlanmak.*|| **yardan atmak,** *Birini çıkar sağlamak amacıyla tehlikeye uğratmak.*|| **yardan uçmak,** *{eAT} Uçuruma düşmek; uçuruma yuvarlanmak.*|| **yardan uçurmak,** *{eAT} Bir kimseyi teşvik ederek tehlikeye düşürmek.*|| **yar tuzı,** *Kaya tuzu.* [EUTS]

yar[4], [Far. yār *(yardımcı)*] *kısalt.* Yardımcı sözcüğünün kısaltması olup bazı birleşik sözcükler yapılmakta kullanılır, *yar-bay, yar-kurul.*

yar[5], [yar] *{ağız} is.* Malta taşına benzer, yumuşak bir taş. [DS]

yara[1], [yar-mak > yar-a] *is.* **1.** *{eT}* Yarık; gedik. [DLT] **2.** Delici ve kesici bir şeyin vücudun herhangi bir yerinde açtığı yarık. **3.** Deri örtüsünde oluşan yırtık. **4.** Hastalık nedeniyle vücutta meydana gelen oyuk, yarık. **5.** Uçak ya da gemi dış yüzeyinde çarpma vurma ile meydana gelen uzunlamasına yırtık. **6.** *mecaz.* Derin bir üzüntüye neden olan durum ya da olay; dert; acı. ⊡ **yara açmak,** *1. Yara oluşmasına sebep olmak. 2. mecaz. Büyük üzüntü vermek.*|| **yara almak,** *Yaralanmak.*|| **yara bere,** *Yara, ezik, sıyrık ve çürük.*|| **yara bere içinde,** *Vücudunda yara, ezik, sıyrık ve çürük bulunma.*|| **yara işlemek,** *1. Yara kapanmayarak ilerlemek; azmak. 2. mecaz. Üzücü olayın etkisi geçmemek.*|| **yara izi,** *Yara iyileştikten sonra kalan belirti.*|| **yar kapanmak,** *Yara iyileşmek.*|| **yara otu,** *{ağız} Yaraların, siğillerin üzerine konulan, ırmak kıyılarında yetişen geniş yapraklı bir ot.* [DS]|| **Yarası olan gocunur.** *"Bir sorumlu aranırken kusuru olan kimse telaşa kapılır" anlamında kullanılır.*|| (birinin) **yarasını deşmek,** *Acısını, üzüntüsünü hatırlatmak; derdini yenilemek.*|| **yara suyu,** *{OsT} Cerahat; irin.*|| **yara urmak,** *{eAT} Yara açmak.*|| (bir) **yaraya merhem olmak,** *Bir ihtiyacı karşılamak; işe yaramak; bir sıkıntıyı gidermek.*|| **yara yaprağı,** *{ağız}* → yara otu. [DS]|| **yaraya şifa vermek,** *1. Yarayı iyileştirmek. 2. Kötü durumdan kurtarmak; derde deva olmak.*|| **yaraya tuz biber ekmek,** *Acıyı, kederi, üzüntüyü artırmak; deşmek.*|| **yarayı tazelemek,** *Üzüntüyü, sıkıntıyı hatırlatmak; yeniden ortaya çıkmasına neden olmak.*|| **yara yimek,** *{eAT} Yara almak; yaralanmak.*

yara[2], [yar-mak > yar-a] *{eT} is.* Omuz. [EUTS]

yara[3], [yara] *{ağız} is.* Düğme deliği; ilik. [DS]

yara[4], [Far. yārā یارا] *(ya:ra:) is.* Güç; kuvvet. ⊡ **yārā-yı sühān,** *Güzel konuşma kudreti.*|| **yārā-yı tabiat,** *Doğanın gücü.*

Yarabbi, [Ar. yā rabbī یاربی] *(ya:rabbi:) ünl.* Ey Allah'ım; ey Tanrı'm.

Yaradan, [yarat-mak > yarat-an / yaradan] *öz. is.* Tek yaratıcı Allah. ⊡ **Yaradan'a kurban!** *Bir şeye hayran kalındığında, çok beğenildiğinde söylenir.*|| **Yaradan'a sığınıp...** *Bütün gücünü kullanarak...*|| **Yaradan'a sığınmak,** *{ağız} (Tokat atarken) bütün gücünü kullanmak.* [DS]

Yaradancı, [yaradan-cı] *sf.* Yaradancılık taraftarı olan.

Yaradancılık, -ğı [yaradan-cı-lık] *is. fel. din.* Her türlü vahyi yadsıyan, yalnız inayetle, ahlakla ilgisi, doğa üstü bir gücü olmayan bir yaratıcı Tanrı'nın varlığını kabul eden felsefî-dinî öğreti.

yaradılış, [yarat-ıl-ış > yarad-ıl-ış] *is.* **1.** Bir kimsede doğuştan bulunan özelliklerin tümü; mizaç; huy; tıynet. **2.** Bir şeyin yaratılırken kazanmış olduğu özellikler bakımından durumu; hilkat; fıtrat. ⊡ **yaradılışı düz kişi,** *{eAT} Düzgün vücutlu kimse; mütenasip vücutlu.*|| **yaradılış teorisi,** *Farklı tip canlı organizmaların ilahî yaradılış ile ayrı ayrı oluşması öğretisi; kreasyonizm.*

yaradılışlı, [yaradılış-lı] *sf.* Doğuştan, belirtilen nitelikte vücut ve beden özelliklerini taşıyan.

yaradılıştan, [yaradılış-tan] *zf.* Doğuştan; fıtraten.

yaradılmış, [yarad-ıl-mış یارادلمش] *{eT} {eAT} {OsT} sf.* Yaratılmış her şey; yaratık; mahlukat; kâinat. [Bahşayiş]

yaradmak, [yara-d-mak] *{eT} gçl. f. [-ur]* Yaratmak. [Bahşayiş]

yaragannık, -ğı [yara-ğan-lık] *{ağız} is.* Yararlık; yarayışlılık. [DS]

yarağ, [yarā-mak *(uygun olmak)* > yarā-ġ / yarā-k یراغ] *(yara:ğ) {eT} is.* **1.** Fayda; yarar. [KB] **2.** Uygun; münasip; yakışan; tav. [DLT] [EUTS] [Üç İtigsizler] **3.** *{eAT}* Hazırlık. **4.** Olanak; imkân; fırsat. [DLT] [KB] **5.** Silah. [EUTS] **6.** Gereken. [EUTS] ⊡ **yarağ kılmak,** *{eAT} Hazırlık yapmak; hazırlanmak.*

yarağan, [yar-ağan] *{ağız} is.* Su bölümü çizgisi. [DS]

yarağçı, [yarāġ > yaraġ-çī] *(yarağçı:) {eT} is.* Yarayışlı; becerikli; işe yarar; usta; ehil. [KB]

yarağlığ, [yarāġ > yaraġ-lıġ]] *{eT} sf.* **1.** Yakışan; yarayan; hoş; uygun. [EUTS] [Gabain] **2.** Mümkün. [DLT]

yarağsız, [yarāġ > yaraġ-sız / yarak-sız] *{eT} sf.* **1.** Faydasız; yararsız. **2.** Yakışıksız; yaramaz; hoş olmayan. [EUTS]

yarah, [Far. yār *(kol)* + -ek > yārek *(kolcuk)* > yarak > yaraḫ] *is. kaba.* Erkek cinsel organı; penis.

yarak[1], [*eT.* yarā-mak *(uygun olmak)* > yarā-ġ / yarā-k یراق] *(yara:k) {eT} sf.* **1.** Yakışan; gereken; münasip; tav. [EUTS] **2.** *is.* Silah. *{eAT} {OsT} (aynı)* [ETY] [EUTS] **3.** *{eAT} {OsT}* Hazırlık. **4.** *{eAT} {ağız}* Gerekli araçlar; donanım; levazım; teçhizat. [DS] **5.** Olanak; imkân; fırsat. [DLT] [KB] **6.** *{OsT}*

(At için) hızlı ve binicisini yormadan koşan; rahvan; eşkin. [Bahşayiş] ⊡ **yarağa yapışmak,** *{OsT} Silaha sarılmak.*|| **yarağında olmak,** *{eAT} Gerekli malzemeyi hazır etmek; hazırlık yapmak.*|| **yarağını görmek,** *{eAT} {OsT} Hazırlığını yapmak; hazırlanmak.*|| **yarak dişi,** *{ağız} Yeni çıkan ekin.* [DS]|| **yarak düzmek,** *{OsT} Hazırlık yapmak.*|| **yarak etmek,** *{eAT} Hazırlık yapmak; hazırlık görmek; donanımı tamam etmek.*|| **yarak eylemek,** *{eAT} Hazırlık yapmak; gerekli donanımı düzmek.*|| **yarak görmek,** *Hazırlık yapmak.*|| **yarak idinmek,** *Gerekli malzemeyi hazır etmek.*|| **yarak kılmak,** *{eAT} Hazırlık yapmak; gerekli donanımı tamamlamak.*|| **yarak kuşanmak,** *{OsT} Silah takınmak.*|| **yarak olmak,** *Hazırlık yapmak.*|| **yarak yasak,** *{eAT} Savaş araçları.*|| **yarak yasak dakınmak,** *{eAT} {OsT} Silah taşımak.*|| **yarak yimek,** *{eAT} Gerekli donanımı tamamlamak; hazırlık yapmak.*

yarak², [Far. yār *(kol)* + -ek > yārek *(kolcuk)* > yarak] *is. kaba.* Erkeklik organı.

yarakcı, [yarak-cı يراقجى] *is.* Silah ustası; silahçı.

yaraklamak, [yarak-la-mak يراقلامق] *{eAT} {OsT} gçl. f. [-r]* **1.** Donatmak. **2.** Hazırlamak. **3.** Silahlandırmak.

yaraklanmak, [yarak-la-n-mak / يراقلانمق / يرقلنمق / ياراقلنمق] *{eAT} {OsT} dönşl. f. [-ur]* **1.** Hazırlanmak. **2.** Silahlanmak.

yaraklanmış, [yarak-la-n-mış يراقلنمش] *{eAT} {OsT} sf.* Hazır; amade.

yaraklı, [yarak-lıġ > yarak-lı يراقلى] *sf.* **1.** *{eAT} {OsT}* Silahlı. **2.** *{ağız}* Yararlı. [DS] **3.** *is. {ağız}* Gerekli araçlar. [DS]

yaraklığ, [yarak-lıġ] *{eT} sf.* **1.** Silahlı. [ETY] [Tekin] **2.** Yakışan; yarayan; hoş; uygun. [EUTS]

yaraklığdı, [yarak-lıġ-dī] *(yaraklığdı:) {eT} zf.* Silahlı olarak. [ETY]

yaraklığtı, [yarak-lıġ-tī] *(yaraklığtı:) {eT} zf.* Silahlı olarak. [ETY]

yaraklu, [yarak-lı / yarak-lū يرقلو / يراقلو] *{OsT} sf.* **1.** Silahlı. **2.** Donanımlı. **3.** Hazırlıklı; hazır. ⊡ **yaraklu yağın görmek,** *{eAT} Herkes kendine ait hazırlığını yapmış olmak.*|| **yaraklu yasaklu,** *{eAT} Silahlı ve düzenli.*

yaralama, [yara-la-ma] *is.* Yaralamak eylemi.

yaralamak, [yara-la-mak] *gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* **1.** Silah veya başka bir araçla bir canlıda yara açmak. **2.** *dnz.* Bir deniz teknesinde yarık meydana getirmek. **3.** *mecaz.* Derin bir üzüntü yaratmak; gücendirmek; kırmak.

yaralanış, [yara-la-n-ış] *is.* Yararlanmak eylemi ve biçimi.

yaralanma, [yara-la-n-ma] *is.* Yaralanmak eylemi.

yaralanmak, [yara-la-n-mak] *edil. f. [-ır]* **1.** Bedeninin bir yerinde yara meydana getirilmek; yara açılmak. **2.** Zedelenmek; ezilmek; zarar görmek. **3.** Çok üzülmek; kırılmak; gücenmek.

yaralı, [yara-lı] *sf.* **1.** Yarası bulunan. **2.** Yaralanmış olan. **3.** Derin bir üzüntü verecek olay yaşamış olan; dertli; üzüntülü; gücenik. **4.** *is.* Yaralanmış olan kimse. ⊡ **yaralı parmağa işememek,** *Yardıma ihtiyacı olan kimselere en küçük bir yardımda bile bulunmaktan kaçınmak.*

yaralmak, [yarā-mak > yara-l-mak] *{eT} edil. f. [-ur]* Uygun bulunmak; uydurulmak. [EUTS]

yarama, [yara-ma] *is.* Yaramak eylemi.

yaramak¹, [yar-ā-mak / yır-ā-mak] *(yara:mak) {eT} gçsz. f. [-r]* **1.** Karşı koymak; uzaklaşmak. [DLT] **2.** *gçl. f.* Yarmak; ayırmak.

yaramak², [yarā-mak يرامك] *(eT. yara:mak) gçsz. f. [-r]* **1.** Olumlu sonuç vermek; yararlı olmak; yaptığı, ele aldığı bir şeyi kolaylaştırmak. *{eT} (aynı)* [ETY] [Gabain] [Bahşayiş]. **2.** Belli bir amaca, işe ve eyleme uygun olmak; yaraşmak; gerektiği gibi olmak; yakışmak; elverişli olmak. *{eT} {eAT} (aynı)* [DLT] [EUTS] [İKPÖy.] [Gabain] [KB] [Mühennâ]. **3.** *{eAT} {OsT}* Mümkün olmak; imkân elvermek. **4.** Sağlığını kazandırmak; şişmanlatmak. **5.** Üzerinde olumlu etki yaratmak. **6.** *{eAT} {OsT}* Yakışmak; layık olmak. **7.** *{OsT}* Hak kazanmak. **8.** *{eT}* Bir işi yerine getirmek. [Bahşayiş] **9.** *{eAT}* Uğurlu gelmek. ⊡yol **yarasın**, *(yol dileğine uygun olsun)* [DLT]

yaramak³, [yara-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-r(ı)-yor]* (Tarla sürme, koyun kırkma, ekim işi için) zamanı, sırası gelmek. [DS]

yaramaz, [yarā-mak > yara-maz يرمز / يرامز] *sf.* **1.** Yararlı olmayan; yarar sağlamayan; faydasız. *{eT} {eAT} {OsT} (aynı)* [Bahşayiş] **2.** Olumsuz; kötü; negatif; zararlı. *{eT} {eAT} {OsT} (aynı)* [Bahşayiş] **3.** *{eAT} {OsT}* Boş. **4.** *{eAT} {OsT}* Uygunsuz. **5.** (Çocuk için) ele avuca sığmaz; büyüklerin koyduğu kurallara uymayan. **6.** Çapkın. ⊡ **yaramaz añma,** *{OsT} Arkadan konuşma; çekiştirme; gıybet.*|| **yaramaz dua,** *{OsT} Beddua.*|| **yaramaz göñüllülük,** *{eAT} Kötü düşünceli oluş; kötü kalplilik.*|| **yaramaz göz,** *{OsT} Nazar değdiren göz.*|| **yaramaz hulu** (huylu), *{eAT} Kötü huylu; kötü tabiatlı.*|| **yaramaz kasdeylemek,** *{eAT} Kötü niyet beslemek; suikast etmek.*|| **yaramaz olmak,** *Yaramazlaşmak.*|| **yaramaz sancı,** *{OsT} Şiddetli ağrı.*|| **yaramaz sanıcı,** *{OsT} Kötü zan sahibi; kötüye yoran.*|| **yaramaz sanmak,** *{OsT} Kötü niyet beslemek.*|| **yaramaz sanu,** *{eAT} {OsT} Kötü zan; suiniyet.*|| **yaramaz söz,** *{eAT} Saçma sapan söz; hezeyan.*

yaramazca, [yara-maz-ca] *(yarama'zca) zf.* Yaramaz olarak; yaramaz biçimde.

yaramazlamak, [yaramaz-la-mak يرامزلامق] *{OsT} gçl. f. [-r]* Kötü olduğunu söylemek; fena bildirmek.

yaramazlar, [yaramaz-lar یره مزلر] *{eAT} is.* Kötülükler; seyyiat.

yaramazlaşma, [yara-maz-la-ş-ma] *is.* Yaramazlaşmak eylemi.

yaramazlaşmak, [yara-maz-la-ş-mak] *dönşl. f. [-ır]* **1.** Yaramaz durum almak. **2.** Söz dinlememek; rahat durmamak; yaramazlık etmek; haşarılaşmak; afacanlaşmak.

yaramazlık, -ğı [yara-maz-lık یرامزلق] *is.* **1.** Yaramaz olma durumu; yaramaz bir kimsenin ya da kişinin niteliği. **2.** Yaramaz çocuğa özgü davranış ve nitelik. **3.** Çapkınlık. **4.** Kötü, olumsuz bir haber ya da durum. **5.** *{eAT} {OsT}* Kötülük; fenalık. ⊡ **yaramazlık etmek,** *Yaramazca davranmak.*|| **yaramazlıkta bulunmak,** *{eAT} Fenalık yapmak.*

yaramazrak, [yaramaz-rak یرامزرق] *{OsT} sf.* Daha kötü; beter.

yaramık, [yara-mık] *{eT} sf.* Yaranmak isteyen; temellük eden. [Mühennâ]

yaramış, [yara-mış] *{ağız} is.* Keçilerin kırkılma zamanı. [DS]

yaramışlık, -ğı [yaramış-lık] *{ağız} is.* Dalkavukluk. ⊡ **yaramışlık etmek,** *{ağız} Dalkavukluk etmek.* [DS]

yaramsık, [yara-msık یارمسق] *{eAT} sf.* Yaranmak için kendisine çeki düzen vermeye çalışan; hilekâr.

yaramsınmak, [yarā-mak *(uygun olmak)* > yara-msın-mak] *{eT} dönşl. f. [-ur]* Dalkavuklanmak; dalkavukluk etmek. [DLT]

yârân, [Far. yār > yārān یاران] *(ya:ra:n) is.* **1.** Dostlar; arkadaşlar. **2.** Bir amaç etrafında toplanmış kimselerden oluşan topluluk. ⊡ **yâran boğuş,** *{ağız} Güreşe başlarken yapılan boğuşma.* [DS]|| **yārān-ı bā-safā,** *Keyifli, neşeli dostlar.*|| **yārān-ı aşk,** *Âşıklar.*|| **yārān-ı safā,** *Zevk ve eğlence dostları.*|| **yaran konuşmak,** *{ağız} Anlamsız konuşmak.* [DS]|| **yâran yarış,** *{ağız} Koşu; yarışma.* [DS]

yarana, [Far. yārāne] *{ağız} is.* Asmayı, omcayı tutmak için üzüm bağlarına dikilen ağaç. [DS]

yârane, [Far. yār-āne یارانه] *(ya:ra:ne) is.* Dostça; arkadaşça.

yarandırmak¹, [yara-n-mak>yaran-dır-mak یاراندرمق/ یراندرمق /] *gçl. f. [-ır] [OsT. -ur]* **1.** *{OsT}* Alıştırma yaptırarak atı savaşa hazırlamak. **2.** *{ağız}* Atı, gezdirerek, yemini suyunu azaltarak zayıflatıp koşuya hazırlamak. [DS]

yarandırmak², [yaran-dır-mak] *{ağız} gçl. f. [-ır]* Sevdirmek; saydırmak. [DS]

yaranış, [yara-n-ış] *is.* **1.** Yaranmak eylemi ve biçimi. **2.** Birinin hoşuna gidecek, ona yaranacak biçimdeki davranış.

yaranlık, -ğı [yaren-lik] *{ağız} is.* Şaka; oyun; eğlence; yârenlik. [DS]

yaranma, [yara-n-ma] *is.* Yaranmak eylemi.

yaranmak¹, [yarā-mak > yara-n-mak] *dönşl. f. [-ır] [eT. -ur]* **1.** Hoşa gitmek için yaltaklık etmek; yaltaklanmak. *{eT} {ağız} (aynı)* [DLT] [EUTS] [KB] [DS] **2.** *{ağız}* Karşıdakinin hoşnutluğunu sağlamak. [DS] **3.** Birinin ya da bir grubun hoşuna gidecek, işine yarayacak bir eylemde ya da davranışta bulunmak. **4.** *mecaz.* İçten olmayan davranışlarla bir kimsenin hoşuna gitmeye, gözüne girmeye çalışmak. **5.** *{ağız}* (Hayvan için) çiftleşmeye hazırlanmak. [DS]

yaranmak², [yara-n-mak یرانمق] *{eT} edil. f. [-ur]* (At için) koşu alanında koşturularak alıştırılmak. *{eAT} (aynı)* [DLT] ⊡ **yaranmış at,** *{eAT} Pişkin ve idmanlı at.*

yaranmak³, [yara-n-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* Hak etmek; layığını bulmak. [DS]

yaranmış, [yara-n-mış یرانمش] *{OsT} sf.* (At için) idmanlı.

yarannı, [yaran-lı] *{ağız} sf.* Gösterişli. [DS]

yarar, [yara-mak > yara-r یارر / یرر] *sf.* **1.** Bir şey yapmaya yarayan; o işte kullanılan; elverişli; uygun; işe yarar; faydalı. *{eAT} (aynı)* **2.** *{eAT} {OsT}* Kendine güvenilir; itimat edilir. **3.** *{eAT} {OsT}* Mümkün; muhtemel; olabilir. **4.** *{OsT}* Kahraman; cesur. **5.** *{OsT}* Muktedir; yetkili. **6.** *is.* Bir işten elde edilen sonuç. **7.** Bir işten sağlanan olumlu sonuç; kâr; fayda; kazanç; istifade, *(1955)*. **8.** Bir kişiden veya yerden elde edilen kişisel çıkar; menfaat; yardım.

yararcı, [yara-r-cı] *sf.* **1.** Yarar peşinde koşan. **2.** Yararcılığa ilişkin. **3.** Yararcılığı savunan; utilitarist.

yararcılık, -ğı [yara-r-cı-lık] *is. fel.* Yararı ilke edinen siyaset ve ahlak anlayışı; faydacılık; utilitarizm.

yararlanılma, [yara-r-la-n-ıl-ma] *is.* Yararlanılmak eylemi.

yararlanılmak, [yara-r-la-n-ıl-mak] *edil. f. [-ır]* **1.** Yararlanmak eylemi yapılmak; faydalanılmak. **2.** Kendisinden yarar sağlanır olmak.

yararlanma, [yara-r-la-n-ma] *is.* Yararlanmak eylemi; istifade etme; faydalanma.

yararlanmak, [yara-r-la-n-mak] *dönşl. f. [-ır]* **1.** Bir şeyden, birinden kendisine yarar sağlamak; faydalanmak; istifade etmek. **2.** Bir kimseden, bir şeyden yarar elde etmek; kazanç sağlamak. **3.** Bir şeyin ya da durumun sağladığı olanakları değerlendirebilmek; faydalanmak. **4.** Değerlendirme fırsatı bulabilmek. **5.** (Alet, araç vb. için) kullanabilmek. **6.** (Kişi, kurum, mevki, makam vb. için) olanaklarını

çıkar için kullanmak; sömürmek; istismar etmek. **7.** *teklfz.* Cinsel yönden kullanmak; istifade etmek.

yararlı, [yara-r-lı] *sf.* **1.** Yararı olan; yarar sağlayan; faydalı; istifadeli; kazançlı. **2.** Sonucu iyi olan; olumlu bir durumu olan; faydalı. **3.** Maddî kazanç sağlayan; kazançlı; kârlı. **4.** (Kişi için) niteliği ve işleri dolayısıyla başkalarına ya da çevresine yararı dokunan; kendisinden yararlanılan. ☞ **yararlı kılmak,** *Yararlanılan ve üreten duruma getirmek.*|| **yararlı olmak,** *Yarar sağlamak.*

yararlık, -ğı [yara-r-lık] *is.* Yararlı çalışma; kişilere ve çevresine yararı dokunan çalışma, *(1935).*

yararsız, [yara-r-sız] *sf.* **1.** Yararı olmayan; yarar sağlamayan; faydasız; nafile. **2.** Gereksiz; hiçbir işe yaramayan. **3.** (Eylem ve davranış için) amaca ulaşmayan; sonuçsuz kalan; boş. **4.** Verimsiz. ☞ **yararsız olmak,** *1. Bir işe yaramamak. 2. Gereksiz olmak.*

yararsızlık, -ğı [yara-r-sız-lık] *is.* Yararsız olma durumu.

yarasa, [*eT.* yérsī-mek > yersi-gǖ / yérise > yarasa یراسه] *(yara'sa) is. zool.* Yarasalardan, ön üyeleri perdeli birer kanat olarak gelişmiş, vücudu fare gibi yumuşak kıllarla kaplı, iskeletleri hafif yapılı, yankı ile yön bularak uçabilen, uçarken yakaladığı böceklerle beslenen, gececi memeli hayvan; *(Vespertilio). {eT} {OsT} (aynı)* [Bahşayiş] ☞ **yarasa gözlü,** *{OsT} Gece görüp gündüz görmeyen.*

yarasalar, [yarasa-lar] *is. zool.* Memeliler sınıfının, eteneliler bölümünden, ön ayak parmağı ile ön ayak arasına gerili, vücudun yanlarından arka bacaklara kadar uzanan ve kanat görevini üstlenen, gözleri iyi gelişmemiş, dinlenme sırasında aşağıya doğru asılı duran, en uzun kış uykusuna yatan, gececi takım, *(Chiroptera).*

yarası, [yarā-mak > yara-sī] *{eT} sf.* (Kişi için) itaatli; uysal. [EUTS]

yarasın, [yara-mak > yara-sın] *ünl. "Afiyet olsun!"* anlamında kullanılır.

yaraş, [yara-mak > yara-ş] *sf.* **1.** Birine kendini beğendirmek için alımlı davranan. **2.** *{ağız}* Dalkavuk. [DS] **3.** *{ağız}* Parasız veya az bir ücretle başkasının işini yapan. [DS]

yaraşdurmak, [yaraş-dur-mak یرشدرمق] *{eAT} gçl. f. [-ur]* Yakıştırmak.

yaraşdurubilmek, [yaraş-dur-u + bil-mek یرشدری بیلمك] *{eAT} gçl. f. [-ür]* Uygun düşürmek; münasip düşürmek.

yaraşı, [yarā-ş-mak > yaraş-ī] *(yaraşı:) {eT} is.* **1.** Yakışık; iyi; uygun. [EUTS] [Gabain] [KB] [Üç İtigsizler] **2.** Tabiat; yaratılış. [EUTS] **3.** Süs; bezek; tezyinat. [EUTS] **4.** Sıfat; vasıf. [Gabain]

yaraşık, [yaraş-mak > yaraş-ık یاراشق] *{eT} sf.* **1.** *{eT}* Yakışan; uygun düşen; yakışık. *{eAT} {OsT} {ağız} (aynı)* [KB] [DS] **2.** *{eT} {eAT} {OsT}* Yakışıklı. [Mühennâ] **3.** Uymuş; yakışmış; yaraşmış. **4.** *{ağız}* (Çocuk için) çok bilmiş; yılışık. [DS] **5.** *is.* Yaraşma; yakışma; uygun olma. *{eAT} (aynı)* **6.** *{OsT}* Süs; ziynet; güzellik. ☞ **yaraşık almak,** *Uygun düşmek; yaraşmak; yakışık almak.*|| **yaraşık olmak,** *{eAT} Yakışmak; yaraşmak.*

yaraşıklı, [yaraşık-lı یراشقلی] *sf.* **1.** Uygun düşen; yakışan; yaraşan. **2.** *{OsT}* Yakışıklı; süslü.

yaraşıklık, [yaraşık-lık یرشقلق] *{eT} {OsT} is.* Yakışıklık; uygunluk. [KB] ☞**yaraşıklık vermek,** *{OsT} Yakışır, güzel bir biçim vermek.*

yaraşıklu, [yaraşık-lū یراشقلو] *{OsT} sf.* Yakışıklı; süslü.

yaraşıksız, [yaraşık-sız یراشقسز] *sf.* Uygun düşmeyen; yakışık almayan; yaraşmayan; uygunsuz; yakışıksız; biçimsiz. *{eAT} {ağız} (aynı)* [DS]

yaraşıksızlık, [yaraşık-sız-lık یرشقسزلق] *{OsT} is.* Uygunsuzluk; yakışıksızlık; münasebetsizlik.

yaraşır, [yara-ş-ır] *sf.* Uygun; layık.

yaraşlağ, [yaraş-mak > yaraş-lā-ğ] *(yaraşla:ğ) {eT} sf.* Müzeyyen; tefriş edilmiş. [Gabain]

yaraşlı, [yaraş-lı] *{ağız} sf.* Yararlı. [DS]

yaraşma, [yara-ş-ma] *is.* Yaraşmak eylemi;.yakışma; uygun olma.

yaraşmak, [*eT.* yarā-mak > yara-ş-mak یراشمق] *işteş. f. [-ır] [eT. -ur]* **1.** *{eT}* Uyuşmak; anlaşmak; yakışmak; layık ve münasip olmak. *{eAT} {OsT} (aynı)* [DLT] [EUTS] [KB] [Mühennâ] **2.** *dönşl. f.* (Giyecek veya kılık için) bedene uygun olmak; güzel ve iyi görünmek; yakışmak. **3.** (Kişinin davranışları için) ona uygun olmak; durumu ile aykırılık göstermemek; yakışmak; uygun olmak. **4.** *{ağız}* Yararı dokunmak. [DS]

yaraşmaz, [yaraş-mak > yaraş-maz] *{eT} sf.* Yakışık almaz; yakışmaz. [EUTS]

yaraştırma, [yara-ş-tır-ma] *is.* Yaraştırmak eylemi; tensip.

yaraştırmak, [yara-ş-tır-mak یراشدرمق] *gçl. f. [-ır] [eAT. OsT. -ur]* **1.** Uygun bulmak; münasip görmek; uyduğunu düşünmek; yakıştırmak; tensip etmek; layık görmek. *{eAT} {OsT} (aynı)* **2.** *{eAT}* Tertip ve tanzim etmek; uygun biçimde yapmak. **3.** *{OsT}* Uydurmak; yakıştırmak.

yaraşturmak, [yaraş-mak > yaraş-tur-mak] *{eT} {eAT} gçl. f. [-ur]* Yakıştırmak; faydalı duruma getirmek; uyuşturmak. [EUTS] [KB]

yaraşurmak, [yaraş-mak > yaraş-ur-mak] *{eT} gçl. f. [-ur]* Yakıştırmak. [EUTS]

yaratağ, [yara-t-mak *(yapmak)* > yarat-ığ / yarataġ] *{eT} is.* **1.** Süs; bezek; tezyinat. [EUTS] **2.** Teşebbüs; bir işe girişme. [EUTS] **3.** Teçhizat; donatım. [EUTS]

yaratağlağ, [yara-t-mak *(yapmak)* > yarat-ıġ-lıġ / yarataġ-lā-ġ] *(yaratağla:ğ) {eT} sf.* Mücehhez; donatılmış. [EUTS]

Yaratgan, [yarat-mak > yarat-ġān یرتغان] *{eAT} sf.* Yaratan; Tanrı.

Yaratğan, [yara-t-mak *(yapmak)* > yarat-ġān] *(yaratga:n) {eT} sf.* (Allah'ın adlarından) Yaratan. [DLT] [Mühennâ]

yaratı, [yara-t-mak > yara-t-ı] *is.* **1.** Özel bir yetenek gücü ile özgün bir eser meydana getirme; icat. **2.** Meydana getirilmiş özgün eser; kreasyon.

yaratıcı, [yara-t-mak > yarat-ıcı] *sf.* **1.** Yaratma işini yapan. **2.** Yeni ve özgün bir şeyi bulma, tasarlama, gerçekleştirme gücü ve yeteneği bulunan; yaratma yeteneği olan. **3.** Yaratmaya elverişli olan; yaratıcılığı destekleyen. **4.** *is.* Bilim, teknik, sanat ve edebiyat alanında bir şeyi ilk bulan ve ortaya koyan kimse.

yaratıcılık, -ğı [yarat-ıcı-lık] *is.* **1.** Yaratıcı olma durumu. **2.** Yeni ve özgün bir şey bulma, ortaya koyma, tasarlama gücü veya yetisi. **3.** *dbl.* Bir kimsenin önceden hiç duymadığı cümleleri anlama ve kurma yeteneğini belirten dilsel edim yönü.

yaratığ, [yara-t-mak *(yapmak)* > yarat-ığ] *{eT} is.* **1.** Yaradılış. **2.** Süs; bezek; tezyinat. [EUTS] **3.** Teşebbüs; bir işe girişme. [Gabain] [EUTS] **4.** Teçhizat; donatım. [EUTS]

yaratığlağ, [yarat-ığ > yaratıġ-lıġ / yaratığ-lā-ġ] *{eT} sf.* Mücehhez; donatılmış. [EUTS]

yaratığlı, [yarat-mak > yarat-ıġ-lıġ] *{eT} is.* Yaratıcı. [Gabain]

yaratığlığ, [yaratıġ-lıġ] *{eT} sf.* Süslü; donatılmış.

yaratığma, [yara-t-mak *(yapmak)* > yarat-(ı)ġmā] *(yaratığma:) {eT} sf.* **1.** Süsleyen; bezeyen. [ETY] **2.** *is.* Süsleme sanatçıları; ressamlar, heykeltıraşlar. [ETY]

yaratık, -ğı [yara-t-ık] *is.* **1.** Yaratılmış olan şey. **2.** Tek yaratıcı güç olan Yaradan'a karşıt olarak yaratılmış varlık; mahluk. **3.** Düş ürünü canlı varlık. **4.** Sevecenlikle ele alınan canlı. **5.** Aşağılamak amacıyla kendi adı söylenmeyen canlı.

yaratılğan, [yarat-ıl-ġān] *(yaratılga:n) {eAT} sf.* Yaratılmış; mahluk.

yaratılınmak, [yarat-ıl-ın-mak یرتلنمك] *{eAT} edil. f. [-ur]* Yaratılmak.

yaratılış, [yara-t-ıl-ış] *is.* **1.** Yaratılmak eylemi ve biçimi. **2.** Evrenin yoktan var oluşu; tekvin. **3.** *mit.* Evrenin oluşumunu, ilk insanın ve canlıların, tabiat güçlerinin nasıl meydana geldiğini anlatan destan. **4.** *isl.* Her şeyin Allah tarafından var edilişi inancı. ⧉ **yaratılış doktrini,** *biy. Farklı tip canlı organizmaların ilahî yaratılış ile ayrı ayrı oluşması öğretisi; kreasyonizm.*

yaratılma, [yara-t-ıl-ma] *is.* Yaratılmak eylemi.

yaratılmak, [yara-t-mak *(yapmak)* > yarat-ıl-mak] *edil. f. [-ır] [eT. -ur]* **1.** Yaratmak eylemi yapılmak. **2.** *{eT}* Yapılmak; yaratılmak; hazır olmak. [EUTS] [Üç İtigsizler] **3.** *{eT}* Teçhiz edilmiş olmak; donatılmış olmak. [EUTS] [Üç İtigsizler] **4.** Yoktan var edilmek. **5.** (Daha önceden var olmayan bir şey için) oluşturulmak; ortaya konulmak.

yaratılmış, [yara-t-ıl-mış] *sf.* Yaratmak eylemi sonucu var olan. ⧉ **yaratılmış doğa,** *fel. Tanrısal niteliklerin özünden çıkan yasalara göre zorunlu olarak doğmuş kiplerin tümü; edilgen haliyle düşünülen doğaya Spinoza'nın verdiği ad.*

yaratım, [yara-t-ım] *is.* **1.** Yaratmak, var etmek eylemi ve olgusu. **2.** Özel yetenekle meydana getirilen yeni ve özgün eser veya nesne; kreasyon.

yaratımcı, [yara-t-ım-cı] *is.* **1.** Yaratma, var etme eylem ve olgusu sahibi. **2.** Özel yetenekle yeni, özgün bir eser veya nesne meydana getiren kişi; kreatör.

yaratımcılık, -ğı [yara-t-ım-cı-lık] *is.* **1.** Yaratımcı olma durumu. **2.** *biy.* Evrimciliğin karşıtı olarak, canlıların sabit ve değişmez cins ve türler hâlinde ayrı ayrı ve bir anda yaratıldığını savunan kuram; yaratmacılık; kreasyonizm.

yaratınmak, [yara-t-mak / yarat-ın-mak] *{eT} dönşl. f. [-ur]* **1.** Kendine çeki düzen vermek. [ETY] **2.** Örgütlenmek. [ETY] **3.** Tanzim ve tertip etmek; düzenlemek. [EUTS] **4.** Süslenmek. [EUTS]

yaratış, [yara-t-ış] *is.* Yaratmak eylemi ve biçimi.

yaratışmak, [yarat-mak > yarat-ış-mak] *{eT} dönşl. f. [-ur]* Yaratmak. [EUTS]

yaratıtmak, [yarat-mak > yarat-ıt-mak] *{eT} gçl. f. [-ur]* **1.** (Yazıt) diktirmek. [ETY] **2.** Yaptırtmak; inşa ettirmek, vücuda getirmek. [ETY] [Tekin]

yaratma, [yara-t-ma] *is.* **1.** Yaratmak eylemi. **2.** *{ağız}* Keçilerin kırkılma zamanı. [DS]

yaratmak, [yarā-mak *(uygun olmak)* > yara-t-mak] *{eT} gçl. f. [-ur]* **1.** Yapmak; etmek; teşkil etmek. [ETY] **2.** Yoktan var etmek; kendinden uydurmak; vücuda getirmek; oranlayıp yapmak; gereken duruma getirmek; tanzim etmek; düzene koymak; oranlamak; düzenlemek; hazırlamak; yeniden gözden geçirmek. [DLT] [EUTS] [İKPÖy.] [KB] [Tekin] [Gabain] [Mühennâ] **3.** Donatmak; süslemek. [EUTS] [Gabain] [İKPÖy.] **4.** Beğendirmek; kendisini göstermek. [EUTS] **5.** Teşvik etmek; gayret etmek. [EUTS] **6.** Tercüme etmek. [Gabain] **7.** (Allah için) varlıkları yoktan var etmek; vücuda getirmek; var olma nedeni olmak. **8.** *mecaz.* Zekâ, düşünce ve yeteneğine dayanarak o zamana kadar var olmayan bir şeyi yapmak; üretmek; gerçekleştirmek; ortaya koymak; sağlamak. **9.** *mecaz.* (Bir ruh hâli, duygu

vb. için) doğmasına yol açmak. **10.** *mecaz.* (Sorun, güçlük vb. için) nedeni olmak; ortaya çıkmasına sebep olmak.

yaratmış, [yarat-mış] *{eT} sf.* Yaratılmış; mahluk. [Mühennâ]

yaratturmak, [yarat-tur-mak] *{eT} gçl. f. [-ur]* (Yazıt) diktirmek. [ETY]

yaratu, [yara-t-mak *(düzenlemek)* > yarat-ü] *(yaratu:) {eT} zf. huk.* Tarafların rızası üzerine. [EUTS]

yaratunmak, [yarat-mak > yarat-un-mak] *{eT} dönşl. f. [-ur]* Hazırlanmak; teşkilatlanmak; kendini düzenlemek; düzene sokmak; örgütlenmek. [ETY] [Gabain] [Tekin]

yaraturmak, [yarat-mak > yarat-ur-mak] *{eT} gçl. f. [-ur]* Yaptırmak; vücuda getirtmek. [ETY] [Tekin]

yara-yara, [Fr. yara-yara] *is. kim.* Portakal çiçeği gibi kokan ve parfümcülükte kullanılan sentetik bir madde olan β-metoksinaftalen'in piyasadaki adı.

yarayış, [yara-y-ış] *is.* Yaramak eylemi ve biçimi.

yarayışlı, [yara-y-ış-lı] *sf.* Yararlı; faydalı; yararı olan.

yarbak, -ğı [yaprak / yarbak] *{ağız} is.* Yaprak. [DS]

yarbay, [**yard**ımcı+al**bay**] *is.* **1.** Türk silahlı kuvvetlerinde rütbesi binbaşı ile albay arasında olup alay komutan yardımcılığı, tabur komutanlığı, büyük karargâhlarda karargâh subaylığı, filo komutanlığı, gemi komutanlığı gibi görevleri yürüten üstsubay. **2.** *eski.* Kaymakam.

yarbaylık, -ğı [yarbay-lık] *is.* **1.** Yarbayın rütbesi. **2.** Yarbayın görevi.

yarbı, [? yarbı] *{ağız} is.* **1.** Arkaya doğru kıvrılmış boynuz. **2.** Boynuzları arkaya doğru kıvrılmış hayvan. [DS]

yarcanmak, [yarç-mak > yarca-n-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* Çekinmek; sıkılmak. [DS]

yarculaşmak, [yarçu-la-ş-mak يرجولشمق] *{eAT} {OsT} işteş. f. [-ur]* Tartışmak; münakaşa etmek.

yarçı, [yarçı] *{ağız} is.* Çocukların boncuk oyununda iki boncuğun kuyuya aynı uzaklıkta kalma durumu. [DS]

yarçu, [yar-mak > yar-çü يرجو] *{eAT} is.* Dedikodu. ☞ **yarçu etmek,** *{eAT} Tartışmak.*|| **yarçu kılmak,** *{eAT} Tartışmak.*

yarçulaşmak, [yarçu-la-ş-mak يرجولشمق] *{eAT} işteş. f. [-ur]* Söz atışmak; ağız kavgası yapmak; tartışmak; münakaşa etmek.

yarda[1], [İng. yard] *(ya'rda) is.* **1.** Anglosakson ülkelerinde kullanılan ölçü sisteminde, yaklaşık olarak 91,4399 cm., Amerika'da ise 91,40183 cm'ye denk temel uzunluk birimi, kısaltması: yd. **2.** *{ağız}* Yüz ölçek. [DS]

yarda[2], [? yarda] *{ağız} is.* Boş toprak. [DS]

yardak , -ğı [Far. yārī-dih [EREN]] *is.* **1.** Yardımcı; yamak. *{ağız} (aynı)* [DS]. **2.** Kötü işlerde birine yapılan yardım. **3.** Karagöz oyunlarında şarkı türkü söyleyen kimse. **4.** *{ağız}* Dalkavuk. [DS]

yardakçı, [yardak-çı] *is.* Kötü işlerde birine yardım eden kişi; yardımcı; yamak. *{ağız} (aynı)* [DS]

yardakçılık, -ğı [yardak-çı-lık] *is.* **1.** Yardakçı olma durumu. **2.** Kötü işlerde birine yardımcı ola. ☞ **yardakçılık etmek,** *Kötüye yardımcı olmak; yapılan kötülüğe ortak olmak.*

yardanlı, [yardan-lı] *{ağız} sf.* Kokmuş. [DS]

yardarrıh, -ğı [yardak-lık > yardarrıḫ] *{ağız} is.* Ortaklık. [DS]

yardı, [yar-mak > yar-dī يردى] *{eAT} is.* Ceza.

yardım[1], [*eT.* yar *(yardım)* > *yar-ıḏ-mak > yar(ı)d-ım / yarda-mak > yard-ım ?] *is.* **1.** Kendi gücünü ve olanaklarını başkasının bir sıkıntısını gidermek, sorunlarını çözmek için kullanma. **2.** Yoksulluk çeken kimse ya da ülkeye verilen para ya da maddî destek; bağış; iane. **3.** Yangın, deprem, su baskını vb. zor durumda olan kişi ya da kişileri kurtarmak için gönderilen kurtarma ekibi. **4.** Bir şeyin sağladığı yarar; etki; katkı. ☞ **yardımda bulunmak,** *Yardım etmek.*|| **yardım etmek,** *Gücünü ve olanaklarını başka birinin iyiliği için kullanmak.*|| **yardım görmek,** *1. Bir yerden veya birinden destek almak. 2. Bağış almak.*|| **yardımına koşmak,** *Tehlikede veya sıkıntıda bulunan kimseye istekle yardımcı olmaya çalışmak.*|| **yardım sandığı,** *Sosyal yardımlaşmayı güçlendirmek ve düzenlemek için kurulmuş dernek ya da benzer kurum.*|| **yardım yapmak,** *Yardımda bulunmak.*

yardım[2], [yar-dım] *{ağız} is.* Henüz kurtçuk döneminde bulunan arı. [DS]

yardımcı, [yardım-cı] *is.* **1.** Herhangi bir iş veya çalışmada bir kimseye gerektiğinde yardım eden kimse; muavin; muin; yaver. **2.** Bir kimseye destek olan, sorunlarını çözmede, sıkıntılarını gidermede yardımcı olan kimse. **3.** *huk.* Bir borcun yerine getirilmesine veya bir hakkın kullanılmasına yardım eden kişi. **4.** *sf.* Yardımı olan; yardım eden. **5.** *sf.* Destekleyen; destek olan. ☞ **yardımcı ders,** *Asıl eğitimi ve dersleri destekler nitelikte alınan ve okunan ders.*|| **yardımcı doçent,** *Üniversitelerde, doktora sonrası öğretim üyeliğinin ilk basamağı.*|| **yardımcı eylem,** *dbl. Yardımcı fiil.*|| **yardımcı fiil,** *dbl. Ad soylu sözcüklerle fiilimsilerin fiil işlevinde kullanılmasını sağlayan fiil.*|| **yardımcı fikir,** *ed. Bir eserde olayların akışını ana fikrin oluşmasına götüren ikinci derecedeki düşünceler.*|| **yardımcı hakem,** *spor. Yan hakem.*|| **yardımcı hücre,** *biy. Kırmızı su yosunlarında, döllemede oluşan çekirdeği alarak gelişmeyi sağlayan hücre.*|| **yardımcı kitap,** *Ders kitabındaki veya programdaki konular doğrultusunda hazırlanan ve gerektiği zaman başvurulan kitap.*|| **yardımcı olmak,** *Yardımda bu-*

lunmak; katkıda bulunmak; kolaylaştırmak.|| **yardımcı oyuncu,** *Yedek oyuncu.*|| **yardımcı sınıf,** *as. Barışta ve savaşta, savaşçı sınıfların teknik, idarî, destek ve ikmalini yapan askerî sınıflara verilen ad.*|| **yardımcı teorem,** *mant. mat. Tanıtlanması, bir teoremin tanıtlanmasına hazırlık oluşturan önerme.*|| **yardımcı ünsüz,** *dbl. Ünlüyle biten bir sözcüğe ünlü ile başlayan bir ek getirildiğinde araya giren ünsüz.*|| **yardımcı yargıç,** *Baş yargıca yardımcı olan yetkili.*

yardımcılık, -ğı [yardım-cı-lık] *is.* **1.** Yardımcı olma durumu. **2.** Bir görevde, asıl görevliye yardımda bulunan görevlinin konumu.

yardımlanmak, [yardım-la-n-mak يردملنمق] *{eAT} dönşl. f. [-ur]* Yardım görmek; faydalanmak.

yardımlaşma, [yardım-la-ş-ma] *is.* Yardımlaşmak eylemi.

yardımlaşmak, [yardım-la-ş-mak] *işteş. f. [-ır]* Birbirine yardımda bulunmak; karşılıklı olarak yardım etmek; teavün etmek.

yardımlu, [yardım-lū يردملو] *{eAT} sf.* Yardıma hak kazanmış; mansur.

yardımsama, [yardım-sa-ma] *is.* Yardımsamak eylemi.

yardımsamak, [yardım-sa-mak] *gçsz. f. [-r] [-s(ı)-yor]* Yardım ister durumda bulunmak; yardım istemek; istiane etmek.

yardımsever, [yardım+sev-er] *b. sf.* **1.** Yardım etmeyi seven ve bunu alışkanlık edinmiş olan. **2.** Hiçbir karşılık beklemeksizin ihtiyacı olanlara yardımda bulunan ve bundan hoşlanan kimse; hayırsever.

yardımseverlik, -ği [yardım+sev-er-lik] *b. is.* Yardımsever olma durumu; hayırseverlik.

yardın, [yar-ıḏ-mak > yar(ı)d-m يردن] *{eAT} is.* Yardım.

yardırma, [yar-dır-ma] *is.* Yardırmak eylemi.

yardırmak, [yar-dır-mak] *gçl. f. [-ır]* **1.** Yarmak eylemini yaptırmak. **2.** Yarılmasını sağlamak; yarılmasına neden olmak. **3.** *{ağız}* Buğday, arpa vb. öğüttürmek. [DS] **4.** *{ağız}* (Delikanlılar için) öteden beriden konuşmak. [DS]

yare[1], [yara > yāre یاره] *(ya:re) {OsT} is.* Yara. ⊡ **yāre-i dil,** *Gönül yarası.*|| **yāre-i hicran,** *Ayrılık yarası.*

yare[2], [Far. yāre یاره] *(ya:re) {OsT} is.* Bilezik.

yarek, [Far. yārek یارك] *(ya:rek) {OsT} is.* Döl yatağı.

yarem, [? yarem] *{ağız} is.* Boyunduruğun kıyılarına sokulan demir. [DS]

yâren, [Far. yārān یاران] *(ya:ren) is.* **1.** Arkadaş; dost. **2.** Dostlar. **3.** *{ağız}* Dostların oluşturduğu topluluk. [DS] **4.** *{ağız}* Edilgin sevici kadın. [DS] ⊡ **yâren kilidi,** *{ağız} Kadınların eline çapraz yakılan kına.* [DS]|| **yâren kullanmak,** *{ağız} (Kadın için) kendine sevici eş bulmak.* [DS]|| **yâren otu,** *{ağız} Tütün.* [DS]|| **yâren toplantıları,** *Sohbet toplantıları.*

yârenbaşı, [yâren + T. baş-ı] *b. is.* Yâren toplantılarını düzenleyen ve yöneten kişi.

yârence, [yâren-ce] *(ya:re'nce) zf.* Yârene yakışır biçimde; arkadaşça; dostça.

yarendirmek[1], [yaran-dır-mak] *{ağız} gçl. f. [-ir]* → yarandırmak[1]. [DS]

yarendirmek[2], [yaren-dir-mek] *{ağız} gçl. f. [-ir]* Özletmek. [DS]

yârenlik, -ği [yâren-lik] *(ya:renlik) {ağız} is.* **1.** Yakın arkadaşlık; dostluk. **2.** Dostça yapılan konuşma, görüşme; söyleşme; sohbet; söyleşi. *{ağız} (aynı)* [DS] **3.** *{ağız}* Şakalaşma; şaka. [DS] ⊡ **yârenlik etmek,** *1. Şuradan buradan dostça konuşmak; sohbet etmek. 2. Bir konu üzerinde konuşarak dertleşmek. 3. {ağız} Birlikte eğlenmek.* [DS] *4. {ağız} Şaka yapmak.* [DS] *5. {ağız} Yaramazlık, haylazlık etmek.* [DS] *6. {ağız} Kadın kadına sevişmek.* [DS]

yârenlikli, [yâren-lik-li] *{ağız} sf.* Konuşkan; sözü tatlı. [DS]

yârennik, -ği [yâren-lik] *{ağız} is.* → yârenlik. [DS] ⊡ **yârennik etmek,** *{ağız}* → yârenlik etmek. [DS]

yarga[1], [Bul. járka] *is.* → yarka.

yarga[2], [yar-gan / yar-ga] *{ağız} is.* Bölük; parça. [DS]

yargacı, [yarga-cı] *{ağız} is.* Ağır hastalık. [DS]

yargaç, -cı [yar-gaç] *{ağız} is.* **1.** Çekirdeksiz kuru kayısı. **2.** Sepet örücülerin, çubukları ve kamışları düzgün bölmek için kullandıkları araç. [DS]

yargalaç, -cı [yarga-la-ç] *{ağız} is.* Sırtına alınan yükün acıtmaması için altına konulan bez veya çuval. [DS]

yargan[1], [yar-gan] *{ağız} is.* Kandırılarak alınan mal veya eşya. [DS]

yargan[2], [yağrın / yargan] *{ağız} is.* Sırt. [DS]

yargan[3], [yar-gan] *{ağız} is.* **1.** Uçurum; yar. **2.** Ark veya uzun çukur. [DS]

yargan[4], [yar-gan] *{ağız} is.* Bölük; parça. [DS]

yargeç, -ci [yar-gaç / yar-geç] *{ağız} is.* Sepetçilerin, çubukları ve kamışları düzgün yarmak için kullandıkları araç. [DS]

yargı[1], [*eT.* ya-r-mak *(karar vermek, ayırmak)* > yargū] *is.* **1.** Bir şeyin iyi ve kötü yanları üzerinde araştırma, düşünme ve karara varma işi; hüküm. **2.** Bir olayın oluşu, bir kimsenin durumu ve eylemi üzerine bir değerlendirme yaparak varılan karar; hüküm. **3.** *{ağız}* Didişme; dava. [DS] **4.** Mahkemelerde davalara bakma, yargılama işi. **5.** Mahkemelerde yargılama sonucunda verilen karar; mahkeme kararı. **6.** *fel.* Doğruyu ortaya çıkarmak amacıyla bir önermeyi olumlayan ya da olumsuzlayan düşünce etkinliği. **7.** *huk.* Hukuk düzeninin sağlanma-

sı amacıyla devletin mahkemeler aracılığıyla yerine getirdiği işlev; kaza. ⧉ **yargı alanı,** *huk. Bir mahkemenin yargı yetkisini kullandığı coğrafî alan.*|| **yargı çevresi,** *huk. Bir mahkemenin yargılama yetkisinin sınırlarını belirleyen resmî coğrafî alan; kaza dairesi.*|| **yargı çıkmak,** *{ağız} Kavgada birine arka çıkmak.* [DS]|| **yargı denetimi,** *huk. Yargı düzeninin sağlanması amacıyla yargı kurulları ve organlarınca gerçekleştirilen denetim.*|| **yargı erki,** *huk. Yargı gücü.*|| **yargı gücü,** *huk. Yargı işini yerine getirebilme gücü ve otoritesi.*|| **yargı organları,** *huk. Yargılama işini yürüten kuruluşlar.*|| **yargısını yarmak,** *{ağız} Tartışmada, bir tarafı tutmak.* [DS]|| **yargı usulü,** *huk. Yargılama kural ve tekniklerinin tümü.*|| **yargıya gitmek,** *{ağız} Kavga yüzünden, şikâyet için muhtara başvurmak.* [DS]|| **yargıya varmak,** *Karşılaştırma, değerlendirme ve araştırma yaparak bir sonuca ulaşmak; anlam vermek.*|| **yargı yeri,** *huk. Davaların görüldüğü yer; mahkeme.*|| **yargı yetkisi,** *huk. Yargılama gücünü veren yetki.*|| **yargı yolu,** *huk. Mahkemeye başvurma hakkı.*

yargı², [yar-gı] *{ağız} is.* Nodul vb. yapmak için ayrılan düzgün odun. [DS]

yargı³, [yar-gı] *{ağız} is.* **1.** Patates, fasulye vb. ekmek için açılan ark; karık. **2.** Kanal açma. [DS]

yargıcı, [yar-gı-cı] *is.* Bir anlaşmazlığı çözüme kavuşturmak ya da bir tartışmayı yatıştırmak amacıyla taraflarca belirlenen kimse; hakem. ⧉ **yargıcılar kurulu,** *1. Jüri. 2. Hakem heyeti.*

yargıcılık, -ğı [yar-gı-cı-lık] *is.* **1.** Hakemlik. **2.** Hakemin görevi.

yargıç, -cı [*eT.* ya-r-mak *(karar vermek, ayırmak)* > ya-r-ğu-çı] *is. huk.* Mahkemelerde davalara bakarak hukuksal anlaşmazlıkları yasalara göre çözüme kavuşturan ve bir karara bağlayan kamu görevlisi; hakim.

yargıçlık, -ğı [yargıç-lık] *is.* **1.** Yargıcın görevi; hakimlik. **2.** Yargıcın görevini yaptığı yer.

yargılama, [yargı-la-ma] *is.* **1.** Yargılamak eylemi; muhakeme. **2.** *huk.* Anlaşmazlıkları ortadan kaldırmak ya da kamu ve kamu niteliği taşıyan kişiliklere zarar veren hakkında, infaz edilmek üzere mahkemelerce yapılan araştırma, inceleme ve yasalarda belirlenen kurallara uygun biçimde kesin bir karar verme işi. ⧉ **yargılama giderleri,** *huk. Bir davanın açılışından itibaren karar verilinceye kadar davacı ve davalının harcamış olduğu paraların tutarı.*|| **yargılamanın açıklığı,** *huk. Mahkemelerde yapılan yargılamanın herkese açık olması ve dileyen herkesin izleyebilmesi.*|| **yargılamanın yenilenmesi,** *huk. Kesinleşmiş bulunan bir mahkeme kararında önemli hataların bulunması sebebiyle başvurulan olağanüstü yasal yol.*|| **yargılama usulü,** *huk. Yargılama işinin yöntem ve teknikleri.*

yargılamak¹, [*eT.* yar-ğu-la-mak > yar-gı-la-mak] *gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* **1.** Bir kimse veya şey hakkında delillerden hareketle olumlu veya olumsuz bir karara varmak; onunla ilgili bir değer yargısına ulaşmak; muhakeme etmek. **2.** *huk.* (Yargıç için) kendisine suç isnat edilen bir kimseyi, hakkında ileri sürülen delilleri inceleyerek onunla ilgili bir karara varmak; muhakeme etmek. **3.** *man.* Bir yüklemin, önerme öznesine bağlanıp bağlanmadığını olumlamak.

yargılamak², [yarlı-ğā-mak > yargıla-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Bağışlamak; affetmek. [DS]

yargılanış, [yargı-la-n-ış] *is.* Yargılanmak eylemi ve biçimi.

yargılanma, [yargı-la-n-ma] *is.* Yargılanmak eylemi.

yargılanmak, [yargı-la-n-mak] *edil. f. [-ır]* **1.** Hakkında yargılamak eylemi gerçekleştirilmek; yargılamak eylemine konu olmak. **2.** *huk.* Yargıç tarafından, hakkında ileri sürülen isnatlarla ilgili olarak karar verilmek; muhakeme edilmek. **3.** Kendisi hakkında bir değer yargısına varılmak.

yargıllamak, [yargı-l-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Bir yana aksamak. [DS]

yargın¹, [*eT.* yağ(ı)r-ın > yağrın / yargın] *{ağız} is.* Sırt. [DS] ⧉ **yargın dalı,** *{ağız} Sırt.* [DS]|| **yargın kurdu,** *{ağız} Koyun, keçi gibi hayvanlarda yazın görülen bir çeşit kurt.* [DS]

yargın², [yar-gan / yar-gın] *{ağız} is.* Uzun çukur; ark. [DS]

yargındalı, [*eT.* yağ(ı)r-ın+dal-ı] *{ağız} is.* Sırt. [DS]

yargısal, [yar-gı-sal] *sf.* Yargı ile ilgili; yargıya dayanan.

Yargıtay, [yar-gı-tay] *is.* Adliye mahkemeleri tarafından verilen kararların hukuka uygunluğunu denetlemekle görevli son inceleme yeri ve kendisine verilen davalara ilk ve son derece mahkemesi olarak bakan yüksek yargı organı; Temyiz Mahkemesi.

yarnı, [*eT.* yağ(ı)r-ın > yārnı] *(ya:rnı) {ağız} is.* Sırt. [DS]

yargu, [*eT.* yar-ğü يرغو] *(yarğu:) is.* **1.** Moğollarla İlhanlılarda hukukî, askerî ve yönetsel her türlü yargı işlerine verilen ad. **2.** *{eAT}* Muhakeme; karar; hüküm. **3.** *{OsT}* Dava; kaziye. **4.** *{OsT}* Yasak. ⧉ **yargu yeri,** *{OsT} Dava görülen yer; divan.*

yargucu, [yarğü > yarğu-cü یارغوجی] *{OsT} is.* Dava ve anlaşmazlıklarda karar veren hâkim; yargıç.

yarğan¹, [yar-mak > yar-ğān] *(yarga:n) {eT} sf.* **1.** Sürekli yaran, bölüştüren, ayıran; yargılayan. **2.** *is.* Bir unvan; hâkim. [EUTS] [Tekin] **3.** Zabıta amiri; polis müdürü. [ETY] **4.** Cellat; hafiye. [EUTS]

yarğan², [yar-gan / yar-ğan] *{ağız} is.* Çukur; ark; dere. [DS]

yarğu, [yar-mak > yar-ğü / Moğ. cargü] *(yargu:) {eT} is.* Karar; hüküm. [EUTS]

yarğun, [yar-mak > yar-ğūn] *(yargu:n)* *{eT}* *is.* Bir tür geyik. [ETY]

yarı[1], [*eT.* yar-mak > yar-ı] *is.* **1.** İkiye bölünmüş bir şeyin parçalarından her birisi. **2.** (Süre, uzam, eylem, nesne vb. için) birbirine eşit ya da ona yakın bölümlerinden her biri. **3.** *spor.* Bir karşılaşmanın aralarında dinlenme süresi bulunan iki devresinden her biri. **4.** *{ağız}* Ortak. [DS] **5.** *sf.* Bir şeyin yarısı kadar olan; yarım durumda olan. **6.** *zf.* Niceliği bilinene göre yarı yarıya az olacak biçimde; gereğinden az olacak biçimde; beklenilen, umulandan az olarak. ⊟ **yarı açık ceza evi,** *huk. Dışarıya karşı açık olmasına rağmen kaçmayı önleyici engelleri bulunan ceza evi.*|| **yarı aç yarı tok,** *Karnı iyice doymadan; temel gereksinimlerini yeterince karşılayamadan.*|| **yarı ağır sıklet,** *spor. Boksta 75-81 kg. arası olan sıklet.*|| **yarı akışkan,** *fiz. Birbirine teğetsel etkilerde bulunabilecek şekilde yığın yapılmış küçük cisimler topluluğu.*|| **yarı alan,** *spor. Karşılaşma yapılan sahalarda ortadan ikiye bölünerek her bir takıma ayrılmış alan.*|| **yarı anlamlı kelime,** *dbl. Başka bir kelimenin yardımı olmaksızın kullanılamayan kelime. "sıkı* ***fıkı****, ufak* ***tefek****"*|| **yarı asalak,** *biy. Yarım asalak.*|| **yarı asetal, -li** *kim. Bir alkolün bir aldehit ya da ketona katılması ile elde edilen kimyasal ürün.*|| **yarı asetalleşme,** *kim. Bir aldehit ya da ketondan yarı asetal oluşması.*|| **yarı başkalaşma,** *biy. Böceklerde kurtçuk evresi görülmeyen başkalaşma türü.*|| **yarı başkalaşmalı,** *biy. Yarı başkalaşmaya uğrayan.*|| **yarı başkanlık,** *siy. Devlet başkanının genel seçimlerle seçilmesini ve parlamenter sistemin sorumluluk ve fesih gibi ögelerini birleştiren sistem.*|| **yarı bel,** *Bel hizası.*|| **yarı belgesel,** *Bütünüyle belgesel olmayan; içinde bir parça belgesel ögeler bulunan.*|| **yarı bireşim,** *kim. Mayalanma ve kimyasal bireşimin bir arada uygulandığı karma üretim yöntemi.*|| **yarı borulu kazan,** *Isıtma yüzeyi hem dış yüzeyle hem de bu yüzeyi ısıtan içinden yanma ürünlerinin geçtiği borulardan oluşan kazan.*|| **yarı buçuk,** *1. Önemsiz sayılacak miktarda; biraz. {ağız} (aynı)* [DS] *2. Tam olmadan; bitirip tamamlamadan; yarım yamalak.*|| **yarı can,** *{eAT} Yarı canlı.*|| **yarı çalımsı,** *bot. Çalıyı andıran, çalı görünümünde olan otsu bitki.*|| **yarı çölsü,** *coğ. İklim ve bitki örtüsü bakımından çöle yakın.*|| **yarı çölümsü,** *coğ. Yarı çölsü.*|| **yarı daire,** *mat. Bir yarı düzlemle, merkezi bu yarı düzlemin sınırı üzerinde bulunan dairenin ara kesiti.*|| **yarıda kalmak,** *Bitmemek; tamamlanmamak.*|| **yarı dalga,** *fiz. Bir dalga boyunun yarısını oluşturan kısmı; alternans.*|| **yarı dalgıç,** *(Petrol sondaj platformları için) yirmi metre kadar derine daldırılmış şamandıralara bağlı düşey sütunlar üzerine yerleştirilmiş olan.*|| **yarı damıtık,** *Damıtma işlemi tamamıyla yapılmamış olan.*|| **yarı damıtma,** *kim. Düşük sıcaklıkta uygulanan damıtma işlemi.*|| **yarı doğru,** *mat. Işın; yönlü doğru parçası.*|| **yarı doğrusal,** *mat. Işınsal.*|| **yarı dönü,** *mat. Üç boyutlu bir vektör uzayında vektörel bir doğruya göre dik bakışım.*|| **yarı durgu,** *müz. Çekende bir durak yapıldığını belirten durgu; çekende durgu.*|| **yarı düzlem,** *mat. Düzlem içindeki bir doğrunun bir yanında kalan düzlem parçası.*|| **yarı eklemli,** *Bir yöndeki oynaklığı ortadan kaldırılmış eklemleri olan.*|| **yarı felç,** *tıp. Vücudun sağ ya da sol yanda istemli hareket yapma kabiliyetini yitirmesi durumu.*|| **yarı final,** *spor. Son karşılaşmayı yapacak takımları belirlemek için takımların ya da yarışmacıların katıldıkları sondan önceki karşılaşma; yarı son.*|| **yarı finalist,** *spor. Yarı sona kalmış takım ya da yarışmacı; yarı soncu.*|| **yarı gece,** *Gecenin tam ortası; gece yarısı. {eAT} (aynı)* || **yarı geçirgen,** *fiz. Aynı eritici içindeki iki eriyiği birbirinden ayıran ve eriticiyi geçirdiği hâlde erimiş maddeleri geçirmeyen.*|| **yarı geçirgenlik,** *fiz. Yarı geçirgen olma durumu.*|| **yarı gotik,** *1. Roma harflerinin etkisi ile bozulmuş geç dönem Gotik yazının özelliği. 2. Bu biçimde yazılmış yazı.*|| **yarı göçebe,** *Yılın belli aylarında göçebe, belli aylarında yerleşik hayat süren.*|| **yarı göçebelik,** *Kimi zaman tarımla kimi zaman da hayvancılıkla geçinme.*|| **yarı gölge,** *fiz. Bir ışık kaynağının önüne konulan saydam olmayan cismin ekran üzerine vuran gölgesinin çevresinde tam karanlık olmayan bölge.*|| **yarı iletken,** *fiz. Elektriği tam olarak iletmeyen ancak sıcaklığı arttıkça iletkenliği artan metal olmayan cisim.*|| **yarı iletkenlik,** *fiz. İletkenlik özelliği yalıtkan maddeler ile iletken maddeler arasında bulunan cisimlerin özelliği.*|| **yarı kafes,** *mat. Herhangi iki elemanı ortak bir en küçük üstten sınırlayıcı kabul eden sıralı küme.*|| **yarı karakter,** *Bir dansçının klasik olmayan eserlerde almış olduğu rol.*|| **yarı karanlık,** *Aydınlık ile karanlık arası bir durum; alaca karanlık.*|| **yarı kararlı,** *fiz. (Sistem ve dengesi için) zayıf dış etkilerde kararlı, güçlü dış etkilerde kararsız duruma gelen.*|| **yarı kesit,** *resim. Bakışımlı bir resmin, bakışım ekseni ile sınırlı kesiti.*|| **yarı kırk,** *{ağız} Loğusalıkta doldurulan ilk yirmi gün.* [DS]|| **yarı kirişsi kas,** *anat. Uyluğun arka yüzünde bulunan kas.*|| **yarı kok,** *Sömikok.*|| **yarı konserve,** *Hem soğuk ortamda hem de kapalı kaplarda saklamak suretiyle belirli bir süre dayanabilen konserve.*|| **yarı kristal,** *Kurşunlu kristalden daha düşük kaliteli camın eski adı.*|| **yarı kurak,** *coğ. Yeterince su ve yağış alamayan bölge.*|| **yarı kutuplu bağ,** *kim. Ortak değerlikli bağ.*|| **yarı kübik,** *Parabol.*|| **yarı küre,** *1. Yer veya gök küresinin ekvatorla bölünmüş iki parçasından her biri. 2. Bir küre ile, sınırı merkezinden geçen bir yarı uzayın ara kesiti. 3. anat. Ön beyinin beyin orağı ile birbirinden ayrılan iki bölümünden her biri.*|| **yarı küresel,** *Bir motorun silindir kafasında yakıt hava karışımını sağlamakta kullanılan yarım küreyi andırır boşluk; yarım küresel.*|| **yarılığa vermek,**

{ağız} Ürünün yarısına anlaşarak ortakçıya vermek. [DS]|| **yarı mamul,** *İşlemden geçirilmiş olmasına rağmen henüz bitirilmemiş ve başka işlemlerden geçmesi gereken ürün; yarı işlenmiş.*|| **yarı orta sıklet,** *spor. Boksta 71-75 kg. arasındaki sıklet.*|| **yarı otomatik,** *Çalışma çevrimi dışarıdan müdahalelerle gerçekleştirilen veya devreleri birbirinden elle ayrılan.*|| **yarı otomatik silah,** *as. Merminin namluya sürülmesi, horozun kalkması, boş kovanın dışarı atılması kendiliğinden ancak ikinci merminin ateşlenmesi için elle kumanda edilen silah türü.*|| **yarı ömür,** *1. biy. Belirli bir hayvan türünde bireylerin yarısının ölerek yalnız yarısının eriştiği istatistik yaş. 2. fiz. Bir radyo aktif elementin atom çekirdeklerinin yarısının bozunması için gerekli olan zaman dilimi; yarılanma süresi. 3. biy. Bir hücrenin yarı ömrü.*|| **yarı öz itim,** *as. Silahtan atılan mermi namluyu terk ettikten sonra ateşlenen bir iticinin mermiye verdiği etki.*|| **yarı öz itimli,** *Hem namludaki gazın sıkıştırması ile hem de namluyu terk ettikten sonra ateşlenen bir itici düzenekten yaralanılarak hedefe atılan merminin niteliği.*|| **yarı paralel,** *as. Kuşatma harekâtında görev alanları koruyan birliklere ait siperlerde ve iki askerî bölge arasında kurulan paralellik başlangıcı.*|| **yarı parazitlik,** *biy. Besininin bir kısmını konaktan, bir kısmını da fotosentez yaparak sağlayan asalağın durumu.*|| **yarı römork,** *Tek dingilli römork.*|| **yarı sanayileşme,** *Sanayileşme sistemini tam olarak kuramamış sanayi olgusu.*|| **yarı saydam,** *fiz. Işığı geçirmekle birlikte arkadaki cisimleri göstermeyen.*|| **yarı saydamlık,** *Yarı saydam olma durumu.*|| **yarı sert,** *(Çelik için) karbon oranı binde üç veya dört arasında değişen.*|| **yarı son,** *spor. Yarı final.*|| **yarı sonuç,** *Sonucun yarısı.*|| **yarı tanrı,** *mit. 1. Mitolojide, kır tanrıları, dağ, orman, su perileri gibi tanrı niteliğindeki ölümsüz varlıklar. 2. Mitolojide, bir tanrı ile ölümlü bir kadından, bir tanrıça ile ölümlü bir erkekten olan kahramanlara verilen ad.*|| **yarı tırtıllı,** *Hem tekerlek hem de tırtıllarla donatılmış motorlu araç.*|| **yarı tropikal,** *Tropikal bölgelere yakın olan; subtropikal; astropikal.*|| **yarı uyanıklık,** *psikol. Sistemin işleyiş bozukluğundan ileri gelen tam uyanık olmama durumu.*|| **yarı uzay,** *mat. Bir düzlemin bir yanında kalan uzay parçası.*|| **yarı ünlü,** *dbl. Ünlülerle ünsüzler arasında yer alan ses; yarı ünsüz. "/y/, /ğ/"*|| **yarı ünsüz,** *dbl.* → yarı ünlü.|| **yarı yakınsak,** *mat. Mutlak yakınsak olmayan yakınsak seri.*|| **yarı yapısal,** *(Yeryüzü şekli için) dirençsiz bir katmanın aşınması ile sıyrılan dirençli katmanın hafifçe yarılmış biçimi.*|| **yarı (...) yarı (...),** *(Birleşik ve katışık nesneler için) iki şeyden aynı miktarda katılmış olarak.*|| **yarı yarıya,** *1. İki eşit parçaya bölerek; yarısı birinde diğer yarısı öbüründe olacak biçimde. 2. Yarısı kadar; yarısı ölçüsünde. 3. İkide bir oranında; yüzde elli olasılıkla.*|| **yarı yoğunlaştırıcı,** *Telekomünikasyonda, çok sayıda abonenin merkezinin bağlı bulunduğu yoğunlaştırıcı bölümlerinden her biri.*|| **yarı yolda,** *1. Gidilen yolun ortasında. 2. Başlanılan bir iş bitirilmeden.*|| **yarı yolda bırakmak,** *Söz verdiği yardımı yapmamak; dönmek.*|| **yarı yoldan çevirmek,** *Sonuna kadar gitmesini engellemek.*|| **yarı yumuşak,** *(Çelik için) karbon oranı binde iki ile üç arasında olan.*|| **yarı yünlü,** *(Kumaş için) yarısı yün olan.*|| **yarı zarsı kas,** *anat. Uyluğun arkasında bulunan kaslardan biri.*

yarı[2], [yar-ī یاری] *(yarı:) {eT} {eAT} is.* Yardım. [KB] ⊟ **yarı kılmak,** *{eAT} Yardım etmek.*

yarı[3], [yar-ı] *{ağız} is.* Yağ çömleğinin ağzına gerilen deri. [DS]

yarı[4], [yar-ı] *{ağız} is.* Alan. [DS]

yarıcı[1], [yar-ı > yarı-cı] *is.* **1.** Ürünü topladıktan sonra tarla sahibi ile yarı yarıya bölüşmek üzere çalışan kimse. **2.** *{ağız}* Tarlayı ekip, ürünün yarısını alan ortak. [DS]

yarıcı[2], [yar-mak > yar-ıcı] *sf.* **1.** Yarmak işini yapan kimse; odun yaran ve parçalayan. **2.** *is.* Meşe kütüklerini yararak fıçı tahtası yapan kimse.

yarıcı[3], [yarī[2] > yarı-cī یارجی] *{eAT} {OsT} sf.* Yardımcı; şefaatçi; muin.

yarıcılık[1], **-ğı** [yar-mak > yar-ı > yar-ı-cı-lık] *is.* Ürünü topladıktan sonra tarla sahibi ile yarı yarıya bölüşme biçimindeki ekonomik işleyiş.

yarıcılık[2], **-ğı** [yar-mak > yar-ıcı-lık] *is.* Odun yarma ve parçalama işi; odun yarma işçiliği.

yarıcu, [yarī[2] > yarı-cū یارجو] *{eAT} sf.* Yardımcı.

yarıçap, [yar-ı+çap] *is. mat.* **1.** Bir ucu daire ya da kürenin merkezinde, diğer ucu daire ya da kürenin sınırının bir noktasında bulunan doğru parçası; çapın yarısı. **2.** Bu doğru parçasının uzunluğu.

yarıçapsal, [yar-ı+çap-sal] *sf.* **1.** Bir çemberin yarıçapına ilişkin. **2.** Yarıçap ile bağlantısı olan.

yarıçı, [yarı-çī] *(yarıçı:) {eT} is.* Yardımcı. [KB]

yarığ, [yar-ıġ] *{eT} is.* **1.** Zırh. [EUTS] **2.** Kıyı; kenar. [EUTS]

yarığsamak, [yar-ıġ-sā-mak / yazıġ-sā-mak] *(yarığsa:mak) {eT} dönşl. f. [-r]* Yarlığanmak istemek. [DLT]

yarık[1], **-ğı** [yar-mak > yar-ık] *is.* **1.** Yarılarak açılmış aralık; yarılma sonucu oluşmuş çatlak; gedik; rahne. *{ağız} (aynı)* [DS] **2.** İnce bir çizgi biçiminde açılmış yara ya da çatlak. **3.** *mecaz.* Bölünme; anlaşmazlık. **4.** *anat.* Bir organı loblara bölen, o organın yüzeyindeki derin oluk. **5.** *fiz.* Işık demeti elde etmek için bir ışık kaynağı önüne konulan ekran üzerine açılan küçük dikdörtgensel delik. **6.** Metaller üzerinde aşırı gerilme sonucu meydana gelmiş düzensiz görünümlü kanal; çatlak. **7.** *sf.* Yarılarak açılmış olan. ⊟ **yarık ayaklı,** *zool. Karada*

yaşayan serbest parmaklı memeliler.|| **yarık dırnaklı,** *{eAT} (Hayvan için) çatal tırnaklı.*|| **yarık dilli,** *zool. (Kertenkeleler için) çatallı ve ileri uzatılabilen dili olan.*

yarık[2], [yar-mak > yar-ık / yarā-g يرق] *{eT} is.* **1.** Zırh; kalkan. *{eAT} (aynı)* [DLT] [EUTS] [ETY] [Gabain] [KB] [Tekin] [Mühennâ] **2.** Askerî rütbe. [Gabain] [Tekin] **3.** Kıyı; kenar. [EUTS] **4.** Oylukların çenetlere birleştiği yer; oyluk kemikleri başı. [DLT]

yarık[3], **-ğı** [yarū-mak > yaru-k / yarı-k] *{ağız} is.* Ay ışığı. [DS]

yarık[4], **-ğı** [yar-ık] *{ağız} is.* Kötü yolda kadın. [DS]

yarık[5], **-ğı** [yağ-rī-mak > yağrı-k / yārık] *(ya:rık) {ağız} is.* **1.** Üstünde et kıyılan ağaç. **2.** Üzerinde odun yarılan kütük. [DS]

yarıkçı, [yarık-çī] *(yarıkçı:) {eT} is.* Zırhçı; zırh ustası; zırh satıcısı.

yarıklanmak, [yarık-la-n-mak] *{eT} dönşl. f. [-ur]* Zırhlanmak. [DLT] [KB]

yarıklaşmak, [yarık-la-ş-mak] *{eT} işteş. f. [-ur]* Zırhını ortaya koyarak bahse girmek. [DLT]

yarıklığ, [yarık-lığ] *{eT} sf.* Zırhlı. [ETY]

yarıklığdı, [yarīk-lığ-dī] *(yarıklığdı:) {eT} zf.* Zırhlı olarak.

yarıklık, -ğı [yar-ık-lık] *is.* **1.** Yarık olma durumu. **2.** Yarık olan yer.

yarıkmak, [yarık-mak] *{ağız} gçsz. f. [-ır]* Sağa sola koşup yorulmak. [DS]

yarılabilir, [yar-ıl-mak+bil-mek > yar-ıl-a+bil-ir] *sf. jeol.* (Mineral ya da kayaçlar için) ince yapraklar veya katmanlar hâlinde bölünmeye yatkın olan.

yarılabilirlik, -ği [yar-ıl-a+bil-ir-lik] *is.* Bir maddenin ince yapraklar hâlinde yarılabilme özelliği.

yarılama, [yar-ı-la-ma] *is.* Yarılamak eylemi.

yarılamak, [yar-ı-la-mak] *gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Ele alınan bir şeyin yarısını yapmak; yarısına varmak; yarısını bitirmek; yarıyı bulmak.

yarılanma, [yar-ı-la-n-ma] *is.* **1.** Yarılanmak eylemi. **2.** *fiz.* Bir ışıma demetinin etkisinin, belli bir süre sonra ilk değerinin yarısına inmesi. ⧉ **yarılanma süresi,** *fiz.* → yarı ömür.

yarılanmak, [yar-ı-la-n-mak] *edil. f. [-ır]* Bir bütünün, süre alan bir eylemin yarısına varılmak; yarıya gelinmek.

yarılgamak, [yarlığa-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [g(ı)-yor]* → yarlığamak. [DS]

yarılgan, [yar-ıl-mak > yar-ıl-gan] *{ağız} is.* **1.** Sel sularının açtığı yarık. **2.** Döşeme tahtalarının arası. [DS]

yarılık[1], [Far. yārī => yārı-lık] *(yarı:lık) {eT} is.* Yardım; destek; dostluk. [Bahşayiş]

yarılık[2], **-ğı** [yarı-lık] *{ağız} is.* Yarı yarıya ortak. [DS]

yarılınçığ, [yarıl-ın-mak > yarıl-m-ç-(s)ığ / yarıl-ınçığ] *{eT} sf.* Parçalayıcı; ayırıcı. [EUTS]

yarılkaç, -cı [yarıl-kaç] *{ağız} is.* Taş üzerinde, hayvan ayağı girecek kadar oluşmuş çatlak. [DS]

yarılma, [yar-ıl-ma] *is.* Yarılmak eylemi.

yarılmak[1], [yar-mak > yar-ıl-mak يارلق] *edil. f. [-ır] [eT. -ur]* **1.** Yarmak eylemi yapılmak. **2.** Yarmak eyleminden etkilenmek; üzerinde yarmak eylemi uygulanmak. **3.** *{eT} {eAT}* Ayrılmak; parçalanmak; yirilmek; açılmak. [DLT] [ETY] [EUTS] [Gabain] [KB] **4.** (Odun vb. için) uzunlamasına bölünmek; parçalanmak. **5.** Geçişi engelleyen bir insan topluluğu aralanarak arasından geçilmek. **6.** *dönşl. f.* Kendi kendine yarık, çatlak oluşmak. **7.** Derin bir yara oluşmak. **8.** *{eT}* (Çiçek için) açılmak. [EUTS] **9.** *{eT}* Yarık açılmak. [Mühennâ] **10.** *{eAT}* Yırtılmak. **11.** *{ağız}* (Buğday vb. için) öğütülmek. [DS]

yarılmak[2], [yar-ıl-mak] *{ağız} edil. f. [-ır]* (Çocuk, hayvan yavrusu için) sütten kesilmek. [DS]

yarılmak[3], [yar-ıl-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* Yüreği oynamak; üzülmek. [DS]

yarım, [yar-mak > yar-ım] *is.* **1.** Bir bütünün yarısı; bir şeyin yarısı; herhangi bir şeyin ikiye ayrılmış olan parçalarından her birisi. *{eT} (aynı)* [DLT] [EUTS] [Gabain] [KB] [Üç İtigsizler] [Bahşayiş] **2.** Herhangi bir şeyin ikiye ayrılmış olan parçalarından her birisi. **3.** Tam olmayan; eksikliği bulunan. **4.** *mecaz.* (Kişi için) sağlığını önemli ölçüde yitirmiş olan; vücutça sakatlığı bulunan; fıtıklı; sakat. *{ağız} (aynı)* [DS] **5.** *is.* Bir bütünün yarısı kadar olan miktar. **6.** (Saat için) on iki otuz. **7.** *{eT}* Değeri düşürülmüş sikke. [Bahşayiş] **8.** *{ağız}* Anadolu'da yer yer gaz tenekesinin yarısı, bir gaz tenekesi veya on iki kg. ölçülerinde değişen tahıl ölçeği. [DS] **9.** *{ağız}* Güreşte, rakibin apış arasından alınan künde. [DS] **10.** *{ağız}* Baş örtüsü. [DS] ⧉ **yarım adam,** *Hastalık, sakatlık gibi nedenlerle güçsüz ve zayıf kalmış kimse.*|| **yarım adım,** *as. Dakikada ortalama 114 kısa adım atılmak suretiyle yapılan yürüyüş biçimi.*|| **yarım ağız,** *(İstek, kabullenme vb. için) pek istekli olmama durumu; gönülsüz; içten gelmeyerek; dil ucuyla. {ağız} (aynı)* [DS] || **yarım ağızla,** *İstemeye istemeye; gönülsüz olarak.*|| **yarım ağrı,** *{eT} Yarım baş ağrısı.* [Bahşayiş]|| **yarım akıllı,** *Akılsız; aptal.*|| **yarım asalak,** *biy. Üzerinde yaşadığı klorofilli bitkilerden beslenebilen, gerektiği zaman kendi beslek olabilen asalak; yarı asalak; tam asalak olmayan.*|| **yarım avrat,** *{ağız} Çok bilmiş kız çocuğu.* [DS]|| **yarım avuç,** *{ağız} Avcu doldurmayacak kadar az; tek avuç.* [DS] **yarım ay,** *1. Dördün. 2. Yarım ay biçiminde olan nesne. 3. {ağız} Atın alnındaki yarım ay biçimindeki beyazlık.* [DS]|| **yarım ayak,** *1. mim. Üzerinde yukarıdan aşağı yivler bulunan ve bir duvarda çıkıntı oluşturabilecek biçimde olup taşıyıcı özelliğinden ziyade süs amacıyla yapılmış ayak; gömme ayak. 2. {ağız} A-*

yak tabanının yarısı. [DS]|| **yarım ayalı,** *(Yaprak için) ana damarın yalnız bir tarafında ayası bulunan.*|| **yarım baş ağrısı,** *tıp. Sempatik sinir sisteminin bozulmasından ileri gelen ve baş dönmesi, mide bulantısı, kusma ile birlikte görülen baş ağrısı; migren.*|| **yarım boy,** *1. resim. Bedenin yarısının tasvir edildiği resim ya da heykel. 2. spor. At yarışlarında atın vücudunun yarısı kadar olan mesafe. 3. Boyu bilinen veya belirtilen şeylerin yarısı kadar uzunlukta.*|| **yarım burgu,** *Hava akrobasisinde uçağın, gövde ekseni etrafında 180 derece dönmesi ile yapmış olduğu hareket.*|| **yarım cilt,** *Sırtı ve kapakları ayrı malzeme ile kaplı olan cilt.*|| **yarım daire,** *Bir bütün dairenin yarısı kadar olan.*|| **yarım daire kanalları,** *İç kulakta yer alan ve iç içe üç yarım daire biçiminde görülen kanallara verilen ad; denge organı.*|| **yarım dalga,** *fiz. Genliğin sıfır olduğu bir noktada bir periyotluk dalganın tam yarısına denk gelen uzaklık; dalga boyunun yarısı.*|| **yarım dize,** *ed. Bir dizenin bir durakla belirgin kılınmış olan yarısı.*|| **yarım doğru,** *mat. Bir başlangıç noktasından çıkarak tek yönde sonsuza doğru uzanan doğru parçası.*|| **yarım dördüncü,** *Balede bir duruş biçimi.*|| **yarım elma, gönül alma,** *Armağanın küçüklüğü önemli değil, hatırlanmış olmak önemlidir.*|| **yarım endam,** *{eT} Kesilmiş veya parçalanmış kol ve bacak gibi organlar.* [Bahşayiş]|| **yarım eylemek,** *{eAT} İkiye bölmek; ikiye biçmek.*|| **yarım görünüş,** *resim. Bakışımlı bir nesnenin bakışım ekseninin bir yanında kalan kısmının resmi.*|| **yarım göz,** *Balık ağının ilk başlangıç gözleri.*|| **yarım gün,** *Alışılmış çalışma saatlerinden daha az olan çalışma süresi; parttaym.*|| **yarım hafız,** *{ağız} Kur'an cüzlerinin son on sayfalarını ezberlemiş olan.* [DS]|| **yarım ikinci,** *Balede bir duruş biçimi.*|| **yarım kabartma,** *Bir nesne ya da figürün oylumlarının yarısı kadar belirginleştirilmiş kabartma veya böyle uygulanmış teknik.*|| **yarım kadrat,** *mat. Dizgide, harf yüksekliğinin yarısı kadar olan harf genişliği ve boşluğu.*|| **yarım kafiye,** *ed. Çıkış yerleri birbirine yakın sesteşlerle oluşturulan kafiye.*|| **yarım kalmak,** *(İş ya da eylem için) sonuçlanmamak; bitirilmemek.*|| **yarım kan,** *Bir atın kendi ülkesi dışındaki bir damızlık atla çiftleştirilmesinden doğan atın ırkı.*|| **yarım kanat,** *Bir uçağın kanadının gövde ile kanat ucu arasında kalan bölümü.*|| **yarım kanatlılar,** *zool. Süne, kımıl, tahtakurusu, su akrebi gibi çoğunlukla yassı vücutlu, ön kanatları dipten başlayarak yarıdan çoğu sertleşmiş, son tarafı zarsı, art kanatları zar biçiminde, çok pis kokan bezler bulunan, kan ve bitki öz suyu emerek yaşayan, hortumlu böcekler takımının bir alt takımı, (Hemiptera).*|| **yarım kerte,** *Bir liranın sekizde biri.*|| **yarım kesme,** *Dansta bir adım biçimi.*|| **yarım kubbe,** *mim. Bir kubbenin yarısı biçiminde tasarlanmış örtü.*|| **yarım kuron,** *Yirmi şilin altı peni değerindeki eski İngiliz parası.*|| **yarım kuşlık,** *{eT} Ana yemekten önce atıştırılan hafif yiyecekler.* [Bahşayiş]|| **yarım küre,** *1. İki eşit parçaya bölünmüş bir kürenin bu parçalarından her biri. 2. Dünyanın ya da gök kürenin ekvator düzleminin bir tarafında kalan bölümü; yarı küre.*|| **yarım küresel,** *Bir motorun silindir kafasında yakıt- hava karışımını sağlamakta kullanılan yarım küreyi andırır boşluk; yarı küresel.*|| **yarım maket,** *Bir uçağın bakışım düzlemine göre yalnız bir tarafını gösteren maket.*|| **yarım mesai,** *Tam bir gün çalışılmayan iş saati.*|| **yarım oturak,** *{ağız} Arkalıksız sandalye.* [DS]|| **yarım oyma,** *İncecik oyulmuş altın ya da gümüş üzerine uygulanan şeffaf mineleme işlemi.*|| **yarım pil,** *fiz. Bir elektrolit ile temas hâlinde bulunan elektrot.*|| **yarım pabuçlu,** *Yoksul, kimsesiz ve işsiz kimse.*|| **yarım pansiyon,** *Otel, motel ve pansiyon gibi konaklama tesislerinde konaklama hizmetleri ve kahvaltı ile birlikte yalnız öğle ya da akşam yemeği verme biçimindeki hizmet sistemi.*|| **yarım porsiyon,** *1. Bir tabak yemeğin yarısı kadar. 2. argo. Ufak tefek; çelimsiz.*|| **yarım sağ etmek,** *Biraz sağa dönmek.*|| **yarım sahanlık,** *Katlar arasındaki kolların birbirinden ayrıldığı basamak genişliğindeki merdiven boşluğu.*|| **yarım sarma,** *spor. {ağız} Güreşte, alttan kurtulmak için başvurulan etkili bir oyun.* [DS]|| **yarım seren,** *dnz. Üzerine yan yelken açmak için ana direklerin gerisine eğik olarak konulan seren.*|| **yarım sol etmek,** *Biraz sola dönmek.*|| **yarım somar,** *{ağız} Sekiz teneke buğday.* [DS]|| **yarım sutyen,** *Göğüslerin üst kısmını açıkta bırakan yarım destekli ve askısız sutyen.*|| **yarım süğü,** *{OsT} Kısa mızrak.*|| **yarım tarife,** *Bir tam tarifenin yarısı kadar.*|| **yarım ton,** *müz. Bir tonun yarısı değerindeki aralık.*|| **yarım uyak,** *Yarım kafiye.*|| **yarım vokal,** *dbl. Ünlülerle ünsüzler arasında yer alan ses; yarı ünlü; yarı ünsüz.*|| **yarım yaka,** *{ağız} Takım elbise yeleği.* [DS]|| **yarım yamalak,** *Kusurlu ve eksik olarak; tam olmayan; eksik; özensiz yapılmış; üstünkörü. {ağız} (aynı)* [DS]|| **yarım yamalık,** *{ağız}* → yarım yamalak. [DS]|| **yarım yañgalak,** *{ağız}* → yarım yamalak. [DS]|| **yarım yanıç,** *{ağız} Üç ayaklı bir çeşit ahtapot.* [DS]|| **yarım yantalak,** *{ağız}* → yarım yamalak. [DS]|| **yarım yapıldak,** *{ağız}* → yarım yamalak. [DS]|| **yarım yükseklik,** *Balede bir duruş biçimi.*

yarımada, [yar-ım+ada] *(yarı'mada) b. is.* Bir yanı karaya bağlı diğer üç yanı denizle çevrili kara parçası.

yarımağız, [yarım+ağız] *{ağız} sf.* (Sulama suyu için) bir arktan akanın yarısı. [DS]

yarımak, [*yā-mak / yar-mak > yar-ī-mak یاریمق] *(yarı:mak) {eT} gçsz. f. [-r]* **1.** Açılmak; parlamak. [EUTS] **2.** *{eAT}* Kemale ermek; olgunlaşmak; tam olmak. **3.** *{ağız}* Dileği yerine gelmek; onmak. [DS] ⚄ **yarımak yarcımak,** *{eAT} Allah'ın bağış ve*

yardımına ermek; onmak; yardım görmek; kemal bulmak.

yarıman, [yarī-mak > yarı-man] *{ağız} sf.* Çalışkan. [DS]

yarımca[1], [yarım-ca] *is.* **1.** Vücudun yarısına gelen inme; yarı felç. **2.** *{ağız}* Yarım baş ağrısı; migren. [DS] **3.** *{ağız}* Koyunların kuyruğunda görülen bir tür yara. [DS]

yarımca[2], [yarım-ca] *{ağız} is.* **1.** Puf böreği. **2.** Peynirli, kıymalı sac böreği. **3.** Bir tür bulgur. [DS]

yarımca[3], [yarım-ca] *{ağız} is.* Üç perdeli küçük flüt. [DS]

yarımca[4], [yarım-ca] *{ağız} is.* Saatçilikte, saatin ileri geri alınmasına yarayan aygıt. [DS]

yarımla, [yarım-lağı > yarım-lā] *(yarımla:) {ağız} is.* **1.** Yarım kilelik tahıl ölçü birimi. **2.** Dörtte bir kilelik tahıl ölçeği. [DS]

yarımlağa, [yarım-lağa] *{ağız} is.* **1.** Yarım kilelik tahıl ölçüsü. **2.** Yedi kg. tahıl alan tahtadan ölçek. **3.** On litre tahıl alan ölçek. [DS]

yarımlağı, [yarım-lağı] *{ağız} is.* **1.** Yarım şiniklik ölçek. **2.** Şiniğin dörtte biri. **3.** Yarım kilelik tahıl ölçüsü. **4.** On beş kg. buğday alan ölçek; şinik. [DS]

yarımlama, [yar-ım-la-ma] *is.* Yarımlamak eylemi.

yarımlamak, [yar-ım > yarım-lā-mak] *(yarımla:-mak) gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* **1.** Bir işin yarısını yapmak; yarılamak. *{eT} (aynı)* [DLT] **2.** Bir şeyi yarıya kadar bitirmek; yarılamak.

yarımlanma, [yarım-la-n-ma] *{ağız} is.* Bir kilenin otuz ikide biri. [DS]

yarımlanmak, [yar-ım > yarım-la-n-mak] *dönşl. f. [-ur]* Yarımlanmak. [DLT]

yarımlık, -ğı [yar-ım-lık] *is.* **1.** Yarım olma durumu. **2.** Bütünün yarısı olan şey. **3.** *{ağız}* Sakat ve sağlıksız olma. [DS] **4.** *{ağız}* Kasık fıtığı; fıtık. [DS] **5.** *{ağız}* Şiniğin yarısı. [DS] **6.** *{ağız}* Yarım liralık altın. [DS] **7.** *{ağız}* Çömlek. [DS] **8.** *{ağız}* 17 demetten oluşan bütün. [DS]

yarımmine, [yarım+mine] *{ağız} is.* Felç. [DS]

yarımsağa, [yarım-sağı] *{ağız} is.* Keçi ve koyunlarda görülen felç. [DS]

yarımsalık, -ğı [yarım+sal-ık] *{ağız} sf.* Yarı açık. [DS]

yarımşar, [yar-ım-ş-ar] *sf.* Üleşenlerin her birine, üleştirilen şeyin yarısı kadar miktarda düşerek; yarım yarım olarak.

yarımyağnış, [yarım+yan+kıç] *{ağız} is.* Yengeç.[DS]

yarımyanıç, -cı [yarım+yan-ıç] *{ağız} is.* Yengeç. [DS]

yarımyanış, [yarım+yan-ıç] *{ağız} is.* Yengeç. [DS]

yarımyanuç, -cu [yarım+yan-ıç] *{ağız} is.* Yengeç. [DS]

yarın[1], [*eT.* yağ(ı)r-ın > yarın] *{eT} {ağız} is.* Kürek kemiği; çiğin kemiği; omuz; sırt. [DLT] [KB] [DS]

yarın[2], [*eT.* yar *(ışık)* > yarū-mak > yar-ın یارین] *is.* **1.** İçinde bulunduğumuz günden hemen sonra gelecek olan gün; ertesi gün. *{eT} (aynı)* [EUTS] [DLT] [Gabain] [KB] [Bahşayiş] [Mühennâ] **2.** Gelecek; ilerideki zaman. **3.** *zf.* İçinde bulunduğumuz günden hemen sonra gelen günde. **4.** Sabahleyin; sabah. *{eT} (aynı)* [EUTS] [DLT] [Gabain] **5.** Er geç. [ETY] **6.** *{eAT}* Ahret günü. 🗗 **yarın bürgün** (öbürgün), *{ağız} Yakında.* [DS]|| **yarından kelli** → yarından keri. || **yarından keri,** *{ağız} Yarından sonra; öbür gün.* [DS]|| **yarından tezi yok,** *Gecikmeye meydan vermeden; sonraya bırakmadan; hemen; ivedilikle.*|| **yarın gün,** *{eAT} Ertesi gün.*|| **yarın öbür gün,** *Kısa süre sonra; yakın bir gelecekte.*|| **yarın tünle,** *{eT} Yarın geceleyin.* [Mühennâ]

yarınça, [yar-ın-çā] *(yarınça:) {eT} is.* Harbe; mızrak. [ETY]

yarınçık, [yarın-çık] *{eT} sf.* Kötü; menfur. [EUTS]

yarındak, [yarın-dak] *{eT} is.* Kayış; sırım; Türk sırımı. [DLT]

yarındası, [yarın-da-s-ı یرندسی / یارنداسی / یرنداسی] *{eT} {eAT} {OsT} zf.* Ertesi gün. [Bahşayiş]

yarınkı, [yarın-kı] *zf.* Yarınki.

yarınki, [yarm-ki] *sf.* Yarınla ilgili olan; yarın yapılacak olan.

yarınlamak, [yağrın > yarın-la-mak] *{eT} gçl. f. [-r]* Yarnına vurmak; sırtına vurmak. [DLT]

yarınlık, [yarın-lık] *{eT} is.* **1.** Ertesi günlük. **2.** Ahret. [KB]

yarınmak, [yar-ın-mak] *{eT} dönşl. f. [-ur]* Kendi kendine yarmak. [DLT]

yarıntası, [yarın-da-s-ı] *{ağız} zf.* Yarından sonra; öbür gün. [DS]

yarıntı[1], [yar-mak > yar-mtı] *is.* **1.** Yarılmış olan; yarıklık. **2.** Sel sularının toprakta açmış olduğu oyukluk. **3.** *coğ.* Sel sularının açtığı eğim boyunca uzanan derin, dik ve uzun, oluk biçimindeki yüzey şekli. *{ağız} (aynı)* [DS]

yarıntı[2], [yar-ıntı] *{ağız} sf.* Utanmaz. [DS]

yarıntısı, [yarın-da-s-ı] *{ağız} zf.* → yarındası. [DS]

yarısa, [yersī-mak > yersi-gū > yar-ı-sa ?] *{eT} is.* Yarasa. [DLT]

yarış[1], [yar-mak > yar-ış] *is.* Yarmak eylemi ve biçimi.

yarış[2], [yar-mak *(bölmek)* > yar-ış یارش] *{eT} is.* **1.** İki adam arasında mal üleşme. [DLT] **2.** *{eAT}* Bölüşme; taksim.

yarış[3], [yar-mak *(koşmak)* > yar-ış] *is.* **1.** *{eT}* At yarışı. [DLT] **2.** *spor.* Konulan ödülü almak amacıyla yapılan, rakiplerini geçme çabası ve eylemi. **3.** Hıza dayalı spor karşılaşması. **4.** Yarışma; rekabet etme. 🗗 **yarış arabası,** *Yarışa katılan herhangi bir araba.*|| **yarış atı,** *1. spor. At yarışları için yetiştirilip eğitilen at. 2. mecaz. En iyi olmaya zorlanan*

kişi.|| **yarış etmek,** *Birbirini geçmeye çalışmak; yarışmak.*|| **yarış kamçısı,** *spor. At yarışlarında kullanılan ucuna üçgen deri parçası dikilmiş, uzunluğu 85 cm. olan fiberglas saplı özel kamçı.*|| **yarış kayığı,** *spor. Kayık yarışlarına katılmak için yapılmış kayık.*|| **yarış koymak,** *{ağız} Yarış yapmak.* [DS]|| **yarış makinesi,** *spor. At yarışlarında, atlar içine girdikten sonra hakem tarafından açılarak yarışın başlaması sağlanan özel düzenek.*|| **yarış otomobili,** *spor. Yarış arabası.*|| **yarış tabancası,** *spor. Yarışı başlatmak, yanlış çıkışları bildirmek ya da yarışı durdurmakta kullanılan sesli ateşli silah.*

yarışçı, [yarış-çı] *is.* **1.** Yarışa katılan kimse; müsabık. **2.** *spor.* Bir spor dalında birbirini geçmeye çalışan sporculardan her biri. **3.** *sf.* Yarışan; yarış yapan.

yarışçılık, -ğı [yarış-çı-lık] *is.* Yarışçı olma durumu.

yarışık, -ğı [yarış-ık] *{ağız} is.* Yakınma; dava. [DS] 🗗 **yarışık vermek,** *{ağız} Dedikodu etmek.* [DS]

yarışım, [yarış-mak > yarış-ım] *is.* Yarışma eylemi; yarışma.

yarışımcı, [yarış-ım-cı] *is.* Yarışmacı.

yarışlar, [yarış-lar] *is.* **1.** At yarışları. **2.** At yarışlarının yapıldığı yer. **3.** Üzerinde bahis oynanan at yarışları.

yarışlık, -ğı [yar-ış-lık] *is.* Yarışma yapılan yer; yarış pisti.

yarışma, [yar-ış-ma] *is.* **1.** Yarışmak eylemi. **2.** Bilgi, yetenek ve güzellik gibi özelliklerinde üstünlüğünü göstermek amacıyla girişilen yarış; yarışım; müsabaka. **3.** Ticaret vb. alanlarda rakiplerini geçme, geride bırakma çabası; rekabet. **4.** *spor.* Birden çok ekip ya da rakibin karşı karşıya geldiği sportif etkinlik; yarış; müsabaka.

yarışmacı, [yar-ış-ma-cı] *is.* Yarışmaya katılan kimse; yarışanlardan her biri; yarışımcı; müsabık.

yarışmak[1], [yar-ī-mak > yar-ı-ş-mak] *{eT} {ağız} işteş. f. [-ur]* Yarı yarıya üleşmek. [DLT] [DS]

yarışmak[2], [yar-mak > yar-ış-mak] *işteş. f. [eT. -ur] [-ır]* **1.** *{eT}* Yarış etmek; at yarışı yapmak. [Bahşayiş] **2.** Üstünlük kazanmak amacını güden bir yarışa katılmak. **3.** Katıldığı yarışmada rakiplerinden üstün olmak için çaba harcamak. **4.** Başkalarından üstün olmaya çalışmak; rekabet etmek. **5.** *{ağız}* Koşmak. [DS]

yarıştırma, [yarış-tır-ma] *is.* Yarıştırmak eylemi.

yarıştırmak[1], [yar-ış-tır-mak] *gçl. f. [-ır]* **1.** Yarışmasını sağlamak. **2.** *{ağız}* Koşturmak. [DS] 🗗 **yarışdıru varmak,** *{eAT} Yarıştırarak gitmek.*

yarıştırmak[2], [yarış-tır-mak] *{ağız} gçl. f. [-ır]* **1.** Arkasından konuşmak. **2.** Ters düşülen bir konuda karşılıklı direnmek; söz yetiştirmek; tartışmak. [DS]

yarıtmak[1], [yarū-mak > yarı-t-mak يارتمق] *{eAT} gçl. f. [-ur]* **1.** Ağartmak; parlatmak. **2.** Aydınlatmak.

yarıtmak[2], [yarı-t-mak] *{ağız} gçl. f. [-ır]* İsteğe uygun biçimde, tam ve düzgün olarak yapmak. [DS]

yarıyacı, [yarı-y-a-cı] *{ağız} is.* Tarlayı ekip ürünün yarısını alacak olan; ortakçı. [DS]

yarıyıl, [yarı+yıl] *is.* Bir öğretim yılının birbirini izleyen iki döneminden her biri; sömestr.

yarî, [Far. yār-ī یاری] *(ya:ri:) is.* **1.** Dostluk. **2.** Yardım.

yarka, [Bul. járka] *is.* Tavuklaşmaya başlayan, yumurtlama çağına gelmiş piliç; büyük piliç. 🗗 **yarka çiftliği,** *Yarka yetiştiren tavuk çiftliği.*

yarkamak, [yarka-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-k(ı)-yor]* Yamamak. [DS]

yarkan, [yar-mak *(ayırmak)* > yar-kān] *(yarka:n) {eT} is.* **1.** Cellat; hafiye. [EUTS] **2.** Bir unvan. [EUTS]

yarkı[1], [yar-kı] *{ağız} is.* Tartışma. [DS]

yarkı[2], [yar-kı] *{ağız} bağ.* Öyle ki. [DS]

yarkökü, [yer+kök-ü] *{ağız} is.* Havuç. [DS]

yarkurul, [**yar**dım-cı+**kur-ul** > yarkurul] *is.* Meclis ya da bir kurulda, üyeler arasından seçilerek bazı ön hazırlıkları yapmak, tartışarak genel kurula getirmek gibi görevi bulunan yardımcı kurul; encümen; komisyon; altkurul; komite.

yarlağan, [yarla-ğan] *{ağız} is.* **1.** Taş oyuğu; yarık. **2.** Susuzluktan toprakta oluşan çatlak. **3.** Taş, tuğla veya kerpiçten yapılan ocak; maltız. [DS]

yarlağkançuçı, [yarlığka-n-mak / yarlağkan-çü-çī] *(yarlağkançu:çı:) {eT} sf.* → yarlıkançuçı. [Gabain]

yarlamak[1], [yar *(salya)* > yar-lā-mak] *(yarla:mak) {eT} gçsz. f. [-r]* Tükürmek. [DLT]

yarlamak[2], [yar-lığ-ka-mak] *{ağız} gçl. f. [-r]* → yarlığamak.[DS]

yarlan, [yar-la-ğan > yarlān] *(yarla:n) {ağız} is.* Sel sularının açtığı oyuk. [DS]

yarlanmak, [yar-la-n-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* Tepe gibi yığılmak. [DS]

yarlıgama, [yarlıga-ma] *is.* Yarlıgamak eylemi; mağfiret.

yarlıgamak, [*eT.* yar-(ı)l-mak *(karar verilmek)* > yar-(ı)l-(ı)ġ *(buyruk)* > yarl(ı)ġ-ḳa-mak يارلغقمق] *gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor] {eAT} {OsT}* (Allah için) bir kulunun günahını bağışlamak; suçunu affetmek; mağfiret etmek.

yarlıganmak, [yarlığā-mak > yarlığa-n-mak يرلغانمق] *{eAT} {OsT} dönşl. f. [-ur]* Günahı bağışlanmak; mağfiret olunmak.

yarlıganmaklık, [yarlığan-mak > yarlığan-mak-lık يارلغنمقلق] *{eAT} is.* Günahı bağışlanma; mağfiret olunma.

yarlığ[1], [yar > yar-lıġ] *{eT} sf.* **1.** Acınacak durumda; yürekler acısı; fakir; yoksul; aciz; bedbaht; sefil; perişan. [EUTS] [Gabain] [İKPÖy.] [Mühennâ] **2.** Acı-

nan; yarlıganmış. [DLT] **3.** *is.* Lütuf. [EUTS] **4.** Tarikat; sutra; mukadderat. [EUTS]

yarlığ[2], [yar-(ı)l-mak *(yarılmak; açılmak; kesilmek; karar verilmek)* > yar(ı)l-ığ يرلغ] *{eT} sf.* **1.** Kesilmiş ya da kararlaştırılmış olan. [İKPÖy.] **2.** Üstün asta söyledikleri; buyruk; buyrultu; karar; emirname; irade; hakanın mektubu; ferman. *{eAT} {OsT} (aynı)* [DLT] [ETY] [EUTS] [Gabain] [İKPÖy.] [KB] [Mühennâ] **3.** İzin. [İKPÖy.] **4.** *{ağız}* Yasa. [DS] **5.** *{ağız} sf.* Koruyan. [DS]

yarlığamak, [yarlığ-kā-mak > yarlığā-mak] *(yarlığa:mak) gçl. f. [-r]* **1.** *{eT}* Merhamet etmek. [Mühennâ] **2.** *{ağız}* Bağışlamak. [DS] **3.** *{ağız}* Korumak. [DS]

yarlığan[1], [yarla-ğan / yarlı-ğan] *{ağız} is.* **1.** Taş, tuğla veya kerpiçten yapılma ocak; maltız. **2.** Pişmiş ekmeğin sıcaklığını koruması için tencere ile konulduğu yer. [DS]

yarlığan[2], [yarıl-mak > yar(ı)l-ağan] *{ağız} is.* Yarılan yer. [DS]

yarlığkamak, [yar-lığ > *(emir; buyruk)* > yarlığ-kāmak] *(yarlığka:mak) {eT} gçl. f. [-r]* **1.** (Amir için) dile getirmek; buyurmak; izin vermek. [İKPÖy.] **2.** Yargılamak. **3.** (Tanrı için) buyurmak; emretmek; lütfetmek; vazetmek. [ETY] [Gabain] **4.** Söylemek; düşünmek; yapmak. [İKPÖy.] **5.** Haşmetle yapmak. [EUTS] **6.** Acımak; merhamet etmek.

yarlığkançuçı, [yarlığ *(emir; buyruk)* > yarlığ-ka-n-mak > yarlığ-ka-n-çü-çī] *(yarlığkançu:çı:) {eT} sf.* → yarlıkançuçı. [Gabain]

yarlık[1], **-ğı** [Far. yār > yar-lık] *is.* Yâr olma durumu.

yarlık[2], [yar-(ı)l-mak *(karar verilmek)* > yar(ı)l-ık] *{eT} is.* **1.** Emir; ferman; buyruk. *{ağız} (aynı)* [EUTS] [DS] **2.** Fakir; yoksul; aciz; bedbaht; sefil; perişan. [EUTS] **3.** Tarikat; sutra; mukadderat. [EUTS] **4.** Lütuf. [EUTS]

yarlık[3], [yar[2] > yar-lık يارلق] *{OsT} {ağız} is.* **1.** Çocuk önlüğü. [DS] **2.** *{OsT}* Kadın göğsü. [Burhan-ı Katı']

yarlık[4], [yar-lık] *{ağız} is.* Üstünde odun yarılan kütük.[DS]

yarlıkamak, [yarlı(ġ)-kā-mak] *(yarlıka:mak) {eT} gçl. f. [-r]* **1.** Lütfetmek. [ETY] [Üç İtigsizler] [Tekin] **2.** (Tanrı için) buyurmak; vaaz vermek; öğüt vermek; haşmetle yapmak. [ETY] [EUTS] [Üç İtigsizler] [Tekin] **3.** Korumak; esirgemek; iltifat etmek; şefkat göstermek. [EUTS] [Tekin] **4.** Yardımcı olmak. **5.** Emretmek; ferman eylemek. [ETY] [KB] **6.** Bağışlamak; affetmek. [KB]

yarlıkançsız, [yarlığ-ka-n-mak > yarlı(ġ)-ka-nç-sız] *{eT} sf.* Merhametsiz; taş yürekli; şefkatsiz; katı yürekli. [EUTS]

yarlıkançuçı, [yarlığ > yarlığ-ka-n-mak / yarlıkan-çü-çī] *(yarlıkançu:çı:) {eT} sf.* Merhametli; şefkatli; şevketli. [EUTS] [Gabain]

yarlıkanmak, [yarlığ-ka-n-mak] *dönşl. f. [-ur]* **1.** Zırhlanmak; zırh giymek. [EUTS] **2.** Şefkat göstermek; yardımcı olmak. [EUTS]

yarma[1], [yar-mak > yar-mā] *(eT. yarma:) is.* **1.** Yarmak eylemi. **2.** *{eT}* Uzunlamasına yarılan herhangi bir şey. [DLT] **3.** İri ve gelişigüzel kırılmış veya öğütülmüş tahıl. *{ağız} (aynı)* [DS] **4.** *{ağız}* Hayvan yemi yapmak için iri çekilmiş tahıl. [DS] **5.** *{eT}* Tane. [EUTS] **6.** *{ağız}* Çorba yapmak için iri öğütülmüş mısır veya buğday. [DS] **7.** *{ağız}* İri bulgur. [DS] **8.** *{eT}* Bir tür katmer. [DLT] **9.** *{ağız}* Yarılmış odun. [DS] **10.** *{ağız}* Boyuna yarılarak meydana getirilmiş tahta veya benzer kereste. [DS] **11.** *{ağız}* Kalın odundan kırılarak ayrılmış parça odunlar. [DS] **12.** *as.* Kuşatılan birliğin, düşman cephesini delmek için giriştiği harekât. **13.** Engebeli bir arazide, yol geçirmek için açılmış yer; insanların kazarak açtığı yol, kanal vb. hendek. *{ağız} (aynı)* [DS] **14.** *{ağız}* Yarılarak kurutulmuş meyve. [DS] **15.** *{ağız}* Fidan dikmek için açılan toprak. [DS] **16.** *{ağız}* Güreşçilerin, güreşe başlaması; tutuşma. [DS] **17.** *sf.* Yarılmış, yarılarak meydana getirilmiş olan. **18.** (Meyve için) çekirdeğinden kolayca ayrılabilen. **19.** (Kişi için) çok iriyarı ve kaba davranışlı; görgüsüz. *{ağız} (aynı)* [DS] ⊟ **yarma aşı,** *Kalın anacın tepesi kesildikten sonra tepesinde açılan yarığa kalem yerleştirilerek yapılan aşı.*|| **yarma buğday,** *İrice kırılmış buğday.*|| **yarma çorbası,** *Yarma buğdaydan yapılan çorba.*|| **yarma kereste,** *Damarları doğrultusunda yarılarak şekillendirilmiş kereste.*|| **yarma kütüğü,** *Üzerinde odun kırılan ağaç kütük.*|| **yarma saldırısı,** *as. Yarma taarruzu.*|| **yarma seresi,** *{ağız} Çekirdeği çıkarılarak kurutulmuş erik.* [DS]|| **yarma şeftali,** *Eti çekirdeğinden kolayca ayrılabilen şeftali.*|| **yarma taarruzu,** *as. Kendisini kuşatan düşman birliğinden bir gedik açarak çıkış yapmak için yapılan saldırı harekâtı.*|| **yarma vurmak,** *{ağız} Söz dokundurmak.* [DS]

yarma[2], [yar-mak > yar-ma] *{ağız} is.* Tabaklıkta, içinde sığır derilerinin haşlanmak üzere ıslatıldığı dikdörtgen biçimindeki havuz. [DS]

yarma[3], [yar-ma] *{ağız} is.* Lapa lapa yağan kar. [DS]

yarmaca, [yar-maca] *(yanma'ca) {ağız} is.* **1.** Yarılıp, içi gösterilerek satılan kavun karpuz; kesmece. **2.** Buğday, arpa, mısır kırması. **3.** Yarılıp da kurutulan incir, kayısı. **4.** Döğülmüş kara nohut. [DS]

yarmaç, [yar-maç] *{ağız} is.* **1.** Kara nohudun dövülmüşü. **2.** Buğday, arpa, mısır, bezelye vb.nin çekilmişi. [DS]

yarmaça, [yarma-ça] *{ağız} is.* Kalın odundan kırılmak suretiyle ayrılmış parça odunlar. [DS]

yarmağan, [Far. armağān] *(yarmağa:n) {eT} is.* Armağan.

yarmak[1], [yar-mak يارمق] *gçl. f. [-ar]* **1.** *{eT} {eAT}* Yırtmak; bir şeyi keserek zorla parçalamak; birbi-

rinden uzaklaştırmak; kırmak; parçalamak; ayırmak; bölmek. [ETY] [EUTS] [KB] [Bahşayiş] **2.** *{eT}* Ortadan kesmek. [Mühennâ] **3.** Bir şeyi uzunlamasına bölmek. **4.** Vurma ya da düşme sonucunda derin bir yara açılmasına neden olmak. **5.** (Yara vb. için) kesip açmak. **6.** Geçişi veya ilerlemeyi engelleyen bir topluluğun içine hızla dalarak kendine yol açmak. **7.** Deniz, göl vb. içinde hızla ilerlemek. **8.** *{ağız}* (Buğday vb. taneleri için) değirmende kırmak; kabaca öğütmek. [DS] **9.** *{ağız}* (Anne için) bebeği sütten ayırmak; memeden kesmek. [DS] **10.** *{eT}* Yere sınır çizmek. [DLT] [Gabain] **11.** *{eAT}* Kazmak; oymak; delmek.

yarmak², [yar-mak يارمق] *gçl. f. [-ar]* **1.** *{eT} {eAT}* Öne geçmek; ileri geçmek; yarışı kazanmak. [Mühennâ] **2.** *gçsz. f.* Uğraşmak; emek vermek. **3.** *{ağız}* Ardından konuşmak. [DS]

yarmak³, [yar-mak] *{ağız} gçl. f. [-ar]* Soymak; çalmak. [DS]

yarmak⁴, [yar-māk يرمق] *(yarma:k) {eT} is.* **1.** Sikke; para; akça. *{eAT} (aynı)* [DLT] [EUTS] [KB] **2.** *sf.* Sabit; kımıldamayan. [EUTS]

yarmakan, [Far. armağān] *(yarmaka:n) {eT} is.* Armağan. [DLT]

yarmakçı, [yarmak-çī] *(yarmakçı:) {eT} is.* Para kesen. [Mühennâ]

yarmaklanmak, [yarmak-la-n-mak] *{eT} dönşl. f. [-ur]* Para sahibi olmak. [DLT]

yarmalama, [yar-ma > yar-ma-la-ma] *is.* Yarmalamak eylemi.

yarmalamak, [yar-ma > yar-ma-la-mak] *gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Yarma hâline getirmek; uzunlamasına ikiye bölmek, ayırmak.

yarmalık, -ğı [yar-ma-lık] *is.* **1.** Yarma yapmak için ayrılmış olan buğday. **2.** Kereste yapımına uygun olmadığı için kırılarak odun yapılabilecek nitelikteki ağaç parçası. **3.** Boyuna yarılmış kereste parçaları elde etmeye uygun kereste.

yarmamak, [yarmā-mak] *(yarma:mak) {eT} gçsz. f. [-r ?]* Tırmanmak.

yarman, [yal-man > yar-man] *{ağız} is.* Uçurum. [DS]

yarmanmak, [yarmā-mak>yarma-n-mak] *{eT} dönşl. f. [-ur]* **1.** Tırmanmak. [ARAT] [DLT] [EUTS] **2.** Çıkmak; binmek. [EUTS] [Gabain]

yarmaş, [yar-mak > yar-ma-ş] *{eT} is.* → yarmış. [DLT]

yarmend, [Far. yār-mend يارمند] *(ya:rmend) {OsT} is.* **1.** Dost; arkadaş. **2.** Yardımcı.

yarmık, -ğı [yar-mık] *{ağız} is.* Üzerinde odun kırılan kütük. [DS]

yarmış, [yar-mak > yar-mış] *{eT} is.* İri bulgur; yarma. [DLT] ⊞ **yarmış un,** *İnce un.* [DLT]

yarmurmak, [yer-mür-mek / yar-mur-mak يرمرمق] *{eAT} gçsz. f. [-ur]* Sızlanmak. ⊞ **yarmuru yarmuru,** *{eAT} Acındıra acındıra; yalvara yalvara.*

yarnak¹, -ğı [yar(ı)n-ak] *{ağız} is.* **1.** Büyük kayalardaki yarık. **2.** Küçük su arkı. **3.** Su arklarının kıyısına yapılan küçük engeller. [DS]

yarnak², -ğı [yağrın > yarn-ak ?] *{ağız} is.* Yakalık; önlük. [DS]

yarnak³, -ğı [? yarnak] *{ağız} is.* İlk kez yavrulayacak dişi manda. [DS]

yarname, [Far. yār-nāme يارنامه] *(ya:rna:me) is.* **1.** Adı hayırla, iyilikle anılma; iyi ün sahibi olma. **2.** Bir kimsenin iyi özelliklerini, hayırlı işlerini yazıya geçirme.

yarnaz, [? yarnaz] *{ağız} is.* Kırmızı buğday. [DS]

yarnı, [yağarnı / yārnı] *{ağız} is.* Sırt. [DS]

yarnık, -ğı [yağrın-lık > yarnık] *{ağız} is.* **1.** Kadın göğüslüğü. **2.** Deri yayık. [DS]

yarok, [yar > yar-uk] *{eT} is.* → yaruk. [Gabain]

yarp, [yarp] *{eT} sf.* **1.** Sağlam; güçlü; kuvvetli. [DLT] [EUTS] [KB] **2.** *is.* İnsan sevinince yüzüne gelen parlaklık; yalabıklık. [DLT] **3.** Sağlamlık. [Gabain]

yarpadmak, [yarp-aḏ-mak] *{eT} dönşl. f. [-ur]* İyileşmek; ayağa kalkmak; serpilip büyümek. [DLT]

yarpah, [yaprak > yarpaḫ] *{ağız} is.* Yaprak. [DS]

yarpak, -ğı [yaprak > yarpak] *{ağız} is.* Yaprak. [DS]

yarpaklık, [yaprak-lık] *{ağız} is.* Meşelik. [DS]

yarpatmak, [yarp-aḏ-mak] *{eT} dönşl. f. [-ur]* İyileşmek; ayağa kalkmak; serpilip büyümek. [DLT]

yarpılmak, [yarp-ıl-mak] *{ağız} edil. f. [-ır]* Yassılmak. [DS]

yarpız, [yarp-ız / yarp-uz] *{ağız} is.* **1.** Yaban nanesi; yarpuz. **2.** Oğulotu. **3.** Kuzukulağı. [DS]

yarpsız, [yarp-sız] *{eT} sf.* Kuvvetsiz; güçsüz; istihkâmsız. [EUTS]

yarpuz¹, [yarp-uz] *{eT} is.* Yılan yiyen bir hayvan; firavun sıçanı, *(Ichneumon).* [DLT]

yarpuz², [yarp-uz يارپوز] *is. bot.* **1.** Ballıbabagillerden, sulak çayırlarda, dere kenarlarında yetişen tüylü yapraklı, toplu ve leylak renkli çiçekli, çok yıllık otsu bitki, *(Mentha pulegium).* **2.** *{eT} {eAT}* Güzel kokulu bir ot; kır nanesi, *(Majoran; Mentha aquatica).* [DLT]

yarpuz³, [yarp-uz] *{ağız} is.* **1.** Yabani pancar. **2.** Mısır püskülü. **3.** Talaş; yonga. [DS]

yarres, [Far. yār-res ياررس] *{OsT} sf.* İmdada yetişen.

yarsamak, [yar-sa-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-s(ı)-yor]* **1.** Beğenmek; hoşlanmak; imrenmek; istemek. **2.** Göreceği gelmek; özlemek. **3.** Bir şeyi, bir işi yapmaya heves etmek veya yapmaya başlamak. [DS]

yarsğağ, [yar > *yar-(ı)s-mak > yars-ğā-ğ] *(yars-*

ğa:ğ) {eT} is. Dağda veya başka bir yerde ayağın kayabileceği yer. [DLT]

yarsığak, [yars-ī-mak > yarsı-ġāk] *(yarsığa:k) {eT} sf.* Menfur; çirkin; iğrenç. [EUTS]

yarsığu, [yarsī-ġū] *(yarsı:ğu:){eT} is.* İstikrah, nefret; tiksinti; tiksinme.

yarsık, -ğı [yarsī-mak > yarsı-k] *{ağız} sf.* Tutkun; vurgun. [DS]

yarsıkmak, [yar-mak > yar-sık-mak] *{eT} gçsz. f. [-ur]* Birbirinden ayrı düşmek. [DLT]

yarsımak[1], [yar > yar-sī-mak] *(yarsı:mak) {eT} gçl. f. [-r]* **1.** Murdar bulmak; iğrenmek; istikrah etmek; tiksinmek; nefret etmek. [EUTS] [DLT] [Gabain] [Mühennâ] **2.** Kızmak; hiddetlenmek. [EUTS] [Gabain]

yarsımak[2], [Far. yār > yar-sı-mak] *(ya:rsımık) {ağız} gçl. f. [-ır]* **1.** Benimsemek; bağlanmak. **2.** Beğenmek; hoşlanmak; imrenmek; istemek. **3.** Çok sevmek. **4.** Bir şeyi, bir işi yapmaya heveslenmek veya yapmaya başlamak. **5.** Yardım etmek; korumak. [DS]

yarsımak[3], [yarsı-mak] *{ağız} gçl. f. [-r]* Yün örmek. [DS]

yarsınçığ, [yansī-mak > yarsı-n-çığ] *{eT} sf.* Menfur; tiksindirici; murdar; mekruh; iğrenç; pis. [EUTS] [DLT] [Gabain]

yarsınçık, [yarsī-mak > yarsı-n-çığ / yarsı-n-çık] *{eT} sf.* Menfur; tiksindirici; murdar; mekruh. [EUTS]

yarsınmak, [yarsı-n-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* **1.** Dost olmak. **2.** Yardım etmek; korumak. **3.** Beğenmek; hoşlanmak; imrenmek; istemek. [DS]

yarsıtmak[1], [yarsī-mak > yarsı-t-mak] *{eT} gçl. f. [-ur]* Tiksindirmek. [DLT]

yarsıtmak[2], [yarsı-t-mak] *{ağız} gçl. f. [-ır]* Özendirmek. [DS]

yarsudmak, [yarsī-mak > yarsu-ḏ-mak] *{eT} gçl. f. [-ur]* Tiksindiği şey yüzünden tükürmek. [DLT]

yarşak, -ğı [yarşa-k] *{ağız}* sf. Şımarık. [DS]

yarşamak, [yar-mak > yar-(ı)ş-mak > yarş-ā-mak] *(yarşa:mak) {eT} gçsz. f. [-r]* Yarışmak. [Mühennâ]

yarşı, [yar-mak > yar-(ı)ş-ī] *(yarşı:) {eT} is.* **1.** Bir şeyi yarıya bölen kimse; bir şeyin yarısı; yarı yarıya ortak. [DLT] **2.** Keser. [KB]

yarşım, [yar-mak > yar-ış-ım] *{eT} is.* Bir yarışlık yer. [DLT]

yart, [yart] *{eT} is.* Su içilen bardak. [DLT] ⊡ **yart yurt tutmak,** *Ansızın her yandan yakalanmak.* [DLT]

yartallamak, [yartal-la-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r]* (Konuşurken) yanlış yapmak. [DS]

yartan, [yart-an] *{eT} is.* Bölük; yarım; parça; kısım. [EUTS]

yartı, [yart-ı] *{ağız} is.* Çarık yaması. [DS]

yartım, [yar-mak > yar-t-mak > yar-t-ım] *{eT} is.* Ayrılmış; kısım; parça; bölük. [EUTS] [DLT] [Gabain]

yartımlık, [yartım-lık] *{eT} is.* Yardımcı; muavin. [ETY]

yartlak, -ğı [yart-lak] *{ağız} is.* **1.** Büyük yarık; oyuntu. **2.** Ağaç gövdesinden çıkarılan büyük ve kalın yonga; kavlak. [DS]

yartlan, [yart-lan] *{ağız} is.* Büyük yarık; oyuntu. [DS]

yartlang, [yart-lañ] *(yartlañ) {ağız} is.* Geniş ve derin uçurum. [DS]

yartma, [yart-ma] *{ağız} is.* **1.** Tarlada evlekleri birbirinden ayıran tümsekleri yapmakta kullanılan özel bir tür kürek. **2.** Parça. [DS]

yartmaç, -cı [yart-maç] *{ağız} is.* **1.** Kesilmiş dal veya ağaç parçası; odun. **2.** Çam parçası; çıra. **3.** Kütük. **4.** Kütük gibi iri adam. [DS]

yartmak[1], [yar-t-mak] *{eT} gçl. f. [-ar]* Yarmak; yırtmak. [Gabain]

yartmak[2], [yar-t-mak / yarmāk] *{eT} is.* Sikke; para. [EUTS] [DLT]

yartmak[3], [yart-mak] *{ağız} is.* Erkeklerin giydiği keçe külah. [DS]

yartu, [yart-ü] *(yartu:) {eT} is.* **1.** Üzerine bir şey yazılan tahta; tahta. [DLT] **2.** Yonga; talaş. [DLT]

yarturmak, [yar-tur-mak] *{eT} gçl. f. [-ur]* Yardırmak. [DLT]

yaru, [yar-mak > yar-ū یارو] *(yaru:) {eT} {eAT} {OsT} sf.* Yarım; yarı. ⊡ **yarū yelim,** *Balık tutkalı.* [DLT]

yaruğluk, [yaruk > yaruġ-luk] *{eT} is.* Aydınlık; parlaklık. [KB]

yaruk[1], [yarū-mak *(ışımak)* > yaru-k] *is.* **1.** Güneş. [ETY] **2.** Parlaklık; aydınlık; ışık. [ETY] [EUTS] [DLT] [Gabain] [İKPÖy.] [KB] **3.** *sf.* Aydın; parlak. [Gabain] [Üç İtigsizler] ⊡ **yaruk kün,** *{eT} Açık, bulutsuz gün.* [Mühennâ]|| **yaruk yulduzı,** *{eT} Tan yıldızı.* [DLT]

yaruk[2], [yar-mak > yar-uk] *{eT} is.* Yarık; çatlak; aralık. ⊡ **yaruk yelim,** *Balık tutkalı.* [DLT]

yarukluk, [yaruk-luk] *{eT} is.* Nur; ışık; aydınlık. [DLT]

yaruksuz, [yaruk-suz] *{eT} sf.* **1.** Işıksız; karanlık. [EUTS] [Gabain] **2.** Bulanık. [Gabain]

yarumak, [*yā-mak > ya-r *(ışık)* > yar-ū-mak] *(yaru:mak) {eT} gçsz. f. [-r]* **1.** Ağarmak. [ETY] **2.** Aydınlanmak; ışımak; parlamak; ışıklanmak. [DLT] [ETY] [EUTS] [İKPÖy.] [Gabain] [KB] [Mühennâ] ⊡ **yarumak yaşumak,** *{eT} Keyiflenmek; neşelenmek.* [DLT]

yarun, [yarū-mak > yaru-n] *{eT} sf.* Şafak; gün ağarması; tan atması. [EUTS]

yarunmak, [yarū-mak > yaru-n-mak] *{eT} dönşl. f. [-ur]* Aydınlanmak; parlamak. [KB]

yarutğan, [yarū-mak > yarū-t-ġān] *(yaru:tga:n)* *{eT}* *sf.* Her zaman aydınlatan. [DLT]

yarutmak, [yaru-t-mak] *{eT}* *gçl. f.* *[-ur]* Aydınlatmak; parlatmak. [DLT] [EUTS] [KB] [Mühennâ]

yârüağyar, [Far. yār ü aġyār یار و اغیار] *(ya:rüağya:r)* *is.* Dost ve düşman. ◘ **yârüağyara karşı,** *Dosta düşmana karşı; ele güne karşı.*

yarvalmak, [yalvar-mak / yarval-mak] *{eT}* *dönşl. f.* *[-ur]* Yalvarmak; dilemek; istemek; niyaz etmek. [EUTS]

yaryalabık, -ğı [ya(r)+ya/lab-ık] *{ağız}* *pekşt.* *sf.* Düzgün ve temiz. [DS]

yas[1], [yās] *(eT. ya:s)* *is.* **1.** *{eT}* Ölüm; yıkım; helak. [DLT] **2.** Sevilen bir kimsenin ölümünden duyulan büyük acı; matem. **3.** *{ağız}* Ölü ağıdı. [DS] **4.** Uğranılan bir felaketin verdiği üzüntü. **5.** *psikol.* Bir dış sevgi nesnesinin yitimiyle öznede beliren ruhsal süreç. **6.** *{eT}* (Alış verişte) zarar; ziyan. [EUTS] [DLT] [Gabain] [KB] ◘ **yasa batmak,** *Çok derin bir üzüntü içinde bulunmak.*|| **yasa gömülmek,** *Çok derin bir üzüntü içinde bulunmak.*|| **yas alameti,** *dnz. Gemide yas olduğunu belirtmek için direklerdeki düşey serenlerin başa-kıça çapraz olarak çevrilmesi.*|| **yas etmek,** *{ağız} Ölünün ardından yüksek sesle ağlamak.* [DS]|| **yas giyesisi,** *{eAT} Matem elbisesi.*|| **yas tonu,** *{eAT} Matem elbisesi.*|| **yas tutmak,** *Yaslı durumda bulunmak; yas içinde olmak; aşırı ölçüde üzülmek.*|| **yas vermek,** *{ağız} Baş sağlığı dilemek.* [DS]

yas[2], [yası] *sf.* **1.** *{eT}* Yassı. **2.** *{ağız}* Zayıf deve; güçsüz deve. [DS] **3.** *{ağız}* Bitki yetişmeyen toprak. [DS] ◘ **yas söngük,** *Yassı kemik; düz kemik.* [EUTS]

yas[3], [yāy / yas / yaz ?] *{eT}* Yaz; ilkbahar. [EUTS]

yas[4], [yas] *{ağız}* *is.* Zararlı hayvanları öldürmek için tüfekle hazırlanmış tuzak. [DS] ◘ **yas etmek,** *{ağız} Kuvvetli vurmak.* [DS]

yasa, [*eT.* yasa-mak *(düzenlemek; yapmak)* / Moğ. yasaġ > yasa یاسا] *is.* **1.** Olayların gidişinde, insanlar ve doğadaki nesneler için olağan dışına çıkmayan, kesinlik, değişmezlik ve zorunluluk taşıyan genel kural. **2.** *huk.* Yasa yapmaya yetkisi bulunan güç tarafından konulan yazılı ve genel hukuk kuralı; kanun; ferman; kaide; emir; türe. *{eT}* *{OsT}* *(aynı)* [EUTS]. **3.** Hukuk kuralları. **4.** Herhangi bir alanda çıkartılmış yasaları içine alan kitap. **5.** Yasaların belirlediği sınırlar içinde kalan herhangi bir suç sayılmayan davranış ve eylem alanı; yasalara uygun; yasal olma. **6.** Bilimde çok sayıda gözlem ve deney sonucunda aynı sonucu doğuran ve bu sebeple kesin gözüyle bakılan durum. **7.** Bir bütünün ögeler arası işleyişini yöneten zorunlu ve sürekli değişmez ilişki; ilke; kanun. **8.** Toplum hayatında kendiliğinden oluşan ve bireylerin büyük bir çoğunluğu tarafından kabul gören uyulması zorunlu alışkılar bütünü. ◘ **yasa dışı,** *Yasalara, yasaların belirlediği kurallara uymayan; illegal; gayri kanunî.*|| **yasa koyucu,** *Yasa yapma yetkisi ve yasa koyma gücü bulunan; vazı-ı kanun.*|| **yasa önerisi,** *Yasa yapma yetkisi olan kurula yasalaştırılması için sunulan yasa metni; yasa teklifi; kanun teklifi.*|| **yasa sözcüsü,** *huk. Danıştay savcısı.*|| **yasa tasarısı,** *Hükûmet tarafından meclise sunulan yasa teklifi; kanun tasarısı.*|| **yasa teklifi,** *Yasa önerisi.*

yasadüşmek, [yas-a+düş-mek یاسادوشمك] *{eAT}* *gçl. f.* *[-er]* Gevşetmek; birden gevşetmek; bozmak.

yasağ, [Moğ. yasa / yasaġ یساغ] *{eAT}* *is.* **1.** Yasa; kanun; ferman; türe; emir. **2.** Yasak; yasaklık. *{OsT}* *(aynı)* **3.** Düzen; tertibat. **4.** Ödev olarak verilen iş. ◘ **yasağa değürmek,** *{eAT} Cezaya çarptırmak.*|| **yasağa yetürmek,** *{eAT}* → yasağa değürmek.|| **yasağ etmek,** *{eAT} Buyurmak; emretmek; ferman çıkarmak.*|| **yasağ eylemek,** *{OsT}* → yasağ etmek.

yasağcı, [yasaġ-cı یساغجی] *{OsT}* *is.* Bekçi; muhafız; zabıta memuru.

yasak[1], [yasa-mak *(düzenlemek; yapmak)* > yasa-k یساق] *is.* **1.** *{eT}* *{eAT}* *{OsT}* Kanun; yasa. [EUTS] **2.** Bir işin yapılması için konulmuş engel; memnu. *{eAT}* *{OsT}* *(aynı)* **3.** Bir toplumda yasalar, gelenekler vb. kurumlar tarafından yapılması sakıncalı bulunan durum; memnuiyet. *{OsT}* *(aynı)* **4.** *huk.* Bir şeyin yapılmasına hukuk kuralları tarafından getirilmiş engel. **5.** *{eT}* Bir çeşit vergi. [EUTS] **6.** *sf.* Yapılmaması istenmiş olan; memnu. *{eAT}* *{OsT}* *(aynı)* ◘ **yasak altı,** *{ağız} Polis gözetim yeri; karakol.* [DS]|| **yasak aşk,** *Hukuk, din ve töre bakımından sakıncalı bulunan aşk.*|| **yasak bölge,** *Güvenlik gerekçesiyle üzerinde uçuş yapılamayan, giriş ve çıkışların denetim altında tutulduğu sınırlı yer.*|| **yasak etmek,** *Yapılmamasını istemek; yasaklamak.*|| **yasak kitap,** *Satışı ve dağıtımı yetkili makamlarca yasaklanmış kitap.*|| **yasak kulu,** *{eAT} Zabıta memuru.*|| **yasak meyve,** *Cennette, Allah'ın yasaklamış olmasına rağmen Hz. Âdem ile Havva'nın unutarak veya şeytan tarafından kandırılarak yemiş oldukları ve dolayısıyla Cennetten kovulmalarına neden olan meyve.*|| **yasak olmak,** *Yapılmaması istenmek; yasaklanmak; yasak getirilmek.*|| **yasak savan,** *{ağız} Kolay ve ucuz elde edilip armağan verilen şey.* [DS]|| **yasak savmak,** *1. (Nesne için) bir gereksinimi şöyle veya böyle, şimdilik karşılamak. 2. (İş için) istemeye istemeye, sadece hatır vb. sebeplerle yapmak; üstünkörü iş görmek. 3. {ağız} Verilmesi gereken bir armağanı ucuzundan, kolayından sağlamak.* [DS] *3. Düğünde iki ya da üç gün kutlamaya gelenleri ağırlamak.*

yasak[2], **-ğı** [yasa-k] *{ağız}* *is.* **1.** Köy yanında çitle çevrilmiş tarla. **2.** Ev yanında çitle çevrilmiş bahçe. **3.** Ev dışında, üstü yağmura karşı kapatılmış yer. **4.** Korunmuş, girilmesi yasak orman; koruluk. [DS]

yasakçı, [yasak-çı] *{ağız}* *is.* Bekçi; korucu; nöbetçi. [DS]

yasakcıbaşı, [yasak-cı+baş-ı یساقجی باشی] *{OsT}* *is.* Baş muhafız; zabıta amiri.

yasakçı, [yasak-çı یساقچی] *sf.* **1.** (Kişi için) yasak koyan; yasaklayan; olur olmaz şeylere yasak getiren. **2.** (Tutum, davranış, görüş vb. için) kısıtlayan; yasaklayan. **3.** *is.* Eskiden muhafızlara verilen ad; muhafız; bekçi; zabıta memuru. *{eAT}* *{OsT}* *(aynı)* **4.** Elçilikleri koruyan yeniçeri neferi; kavas. **5.** Bir yeri beklemek ve korumakla görevli olan kimse; bekçi; korucu; nöbetçi.

yasakçılık, -ğı [yasak-çı-lık یساقجلق] *{OsT}* *is.* Bekçilik; koruma işi; muhafızlık.

yasaklama, [yasak-la-ma] *is.* Yasaklamak eylemi.

yasaklamak, [yasak-la-mak] *gçl. f.* *[-r] [-l(ı)-yor]* **1.** Bir şeyin yapılmasına engel koymak; yapılmamasını istemek; yasak etmek. **2.** *huk.* Bir kimsenin haklarını kullanmasına yasal olarak engel olmak.

yasaklanış, [yasak-la-n-ış] *is.* Yasaklanmak eylemi ve biçimi.

yasaklanma, [yasak-la-n-ma] *is.* Yasaklanmak eylemi.

yasaklanmak, [yasak-la-n-mak] *edil. f.* *[-ır]* Yasak konulmak; yapılmasına izin verilmemek; engel konulmak; önlenmek; men edilmek.

yasaklayıcı, [yasak-la-y-ıcı] *sf.* Yasaklama, önleme niteliği bulunan; yasaklamaya yönelik.

yasaklı, [yasak-lı] *sf.* Kendisine herhangi bir şeyi yapması yasaklanmış olan; yasak konulmuş.

yasaklık[1]**, -ğı** [yasak-lık] *is.* Yasak olma durumu.

yasaklık[2]**, -ğı** [yasak-lık] *{ağız}* *is.* **1.** Ev yanında, çitle çevrilmiş büyük bahçe. **2.** Ev veya bahçe çevresindeki çit. [DS]

yasal[1]**,** [yasa-l] *sf.* **1.** Yasaya uygun. **2.** Yasa tarafından belirlenen. **3.** Yasa ile ilgili.

yasal[2]**,** [yasa-mak *(düzenlemek; yapmak)* > yasa-l] *{eT}* *is.* Saf; alay. [Nevâyî]

yasalat, [yas-ala-t ?] *{ağız}* *is.* Baş sağlığı dileği. [DS] ⊡ **yasalata gitmek,** *{ağız}* *Baş sağlığı dilemeye gitmek.* [DS]

yasalaşma, [yasa-la-ş-ma] *is.* Yasalaşmak eylemi.

yasalaşmak, [yasa-la-ş-mak] *dönşl. f.* *[-ır]* Yasa yapma yetkisi bulunan güç tarafından onaylanarak yasa niteliği kazanmak; kanunlaşmak.

yasalaştırılma, [yasa-la-ş-tır-ıl-ma] *is.* Yasalaştırılmak eylemi.

yasalaştırılmak, [yasa-la-ş-tır-ıl-mak] *edil. f.* *[-ır]* Yasalaştırmak eylemi yapılmak; yasalaşması sağlanmak.

yasalaştırma, [yasa-la-ş-tır-ma] *is.* Yasalaştırmak eylemi.

yasalaştırmak, [yasa-la-ş-tır-mak] *gçl. f.* *[-ır]* Yasa niteliği kazandırmak; yasa durumuna getirmek.

yasalı, [yasa-lı] *sf.* **1.** Yasası bulunan; herhangi bir yasaya dayanan. **2.** Yasaya uygun olan; yasal; kanunî.

yasallaşma, [yasa-l-la-ş-ma] *is.* Yasallaşmak eylemi.

yasallaşmak, [yasa-l-la-ş-mak] *dönşl. f.* *[-ır]* Yasal duruma gelmek; yasaya uygun nitelik kazanmak; kanunileşmek.

yasallık, -ğı [yasa-l-lık] *is.* Yasaya uygunluk. ⊡ **yasallık ilkesi,** *huk. İdarî işlemlerin hukuk kurallarına uygun olması gerektiğini belirten kamu hukuku kuralı.*

yasama, [yasa-ma یساما] *is.* **1.** Yasamak eylemi. **2.** Bir ülkenin yasalarını hazırlama, onaylama ve yayımlama işi; teşri. **3.** *huk.* Yasa yapma; yasa çıkarma. **4.** *{eAT}* Salma vergi. ⊡ **yasama dokunulmazlığı,** *Yasama görevlerini serbestçe yapabilmeleri için yasama meclisi üyelerini adlî kovuşturmalardan koruyan anayasa güvencesi.*|| **yasama dönemi,** *Türkiye Büyük Millet Meclisinin bir yıllık çalışma dönemi.*|| **yasama gücü,** *Türkiye Büyük Millet Meclisinin yasa koyma, yasa kaldırma veya değiştirme yetkisi ve gücü.*|| **yasama hakkı,** *Yasama gücü ve yetkisi.*|| **yasama kurulu,** *Gerekli yasaları hazırlayarak onaylayan, kaldıran ya da değiştiren kurum; parlamento.*|| **yasama kuvveti,** *Yasama gücü.*|| **yasama meclisi,** *Yasa çıkaran, değiştiren ve kaldıran kurul; parlamento.*|| **yasama organı,** *Devletin yasa yapma yetkilerini üstlenen organ; parlamento.*|| **yasama yetkisi,** *Yasa yapma, yasa çıkarma yetkisi; teşrii kuvveti.*|| **yasama yılı,** *Türkiye Büyük Millet Meclisinin bir yasama döneminde görev yaptığı süre.*

yasamak[1]**,** [Moğ. casa-mak / yasa-mak یصامق / یسامق] *gçl. f.* *[-r] [-s(ı)-yor]* **1.** *{eT}* *{eAT}* *{OsT}* Tayin etmek; karar vermek; yapmak; tanzim etmek; kurmak; hazırlamak. [ETY] [Gabain] **2.** *{ağız}* Bir yeri düzenlemek; düzen kurmak; çeki düzen vermek; düzenlemek. [DS] **3.** *{eAT}* Toplamak; biriktirmek; yığmak. **4.** *gçsz. f.* Yasa koymak; yasa yapmak; kanun koymak. **5.** *{ağız}* Salma salmak; vergilendirmek. [DS]

yasamak[2]**,** [yas > yas-a-mak] *gçl. f.* *[-r] [-s(ı)-yor]* **1.** *{eAT}* *{OsT}* Yığmak. **2.** *{eAT}* *{OsT}* Yamyassı yatırmak; yere sermek; yaymak. **3.** *{ağız}* Eğmek; çökertmek. [DS] **4.** *{ağız}* Yenmek; yenilgiye uğratmak. [DS]

yasamalı, [yasa-ma-lı] *sf.* Yasa yapmayla ilgili; yasamayla ilgili; teşriî.

yasan[1]**,** [yasa-mak *(düzenlemek)* > yasa-n] *is.* **1.** Yönelim. **2.** *fel.* Niyet. **3.** *{ağız}* Bir işi yapma isteği, kararı ve hazırlığı. [DS] **4.** *{ağız}* Ön görü. [DS] **5.** *{ağız}* Dokuz taş oyununda üç taşı bir sıraya dizerek oyunu alma. [DS] **6.** *{ağız}* Oyunda birdenbire yapılan baskın; korkutma. [DS]

yasan², [yas-an] *{ağız} is.* **1.** Düzen. **2.** Oyun; düzen; dalavere. [DS]

yasandırmak, [yasa-n-dır-mak يصندرمق] *{OsT} gçl. f. [-ur]* Kurulu yayı açtırmak; yayı boşandırmak.

yasanımak, [yasan-ı-mak] *{ağız} gçl. f. [-r]* Tasarlamak; akıldan geçirmek. [DS]

yasanlamak¹, [yasan-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r]* **1.** Bir işi yapmayı tasarlayıp fırsat kollamak. **2.** Gizlice gözlemek, incelemek ve izlemek. **3.** Düzenlemek; gözden geçirmek. **4.** Hazırlamak. [DS]

yasanlamak², [yasan-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ı) -yor]* **1.** Tahminde bulunmak; kestirmek; ön görmek. **2.** Tespit etmek; belirlemek; saptamak. **3.** Sezmek. **4.** Öğrenmek. [DS]

yasanlamak³, [yasan-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ı) -yor]* (Birinin) öfkesini yatıştırmak; sakinleşmesini sağlamak. [DS]

yasanlamak⁴, [yasan-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ı) -yor]* Buyruğu altına almak. [DS]

yasanlamak⁵, [yasan-la-mak / nişan-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Sözlemek; nişanlamak; başını bağlamak. [DS]

yasanlı, [yasan-lı] *{ağız} sf.* Nişanlı. [DS]

yasanmak¹, [yasa-n-mak] *{eT} dönşl. f. [-ur]* Süslenmek. [Nevâyî]

yasanmak², [yasa-n-mak یاصانمق / یصانمق] *{eAT} {OsT} dönşl. f. [-ur]* **1.** Yönelmek; dayanmak. **2.** Yapmayı akıldan geçirmek; niyetlenmek; tasarlamak. **3.** Bir yeri karargâh edinmek.

yasanmak³, [yas-an-mak / yas-ıl-mak يصانمق] *{eAT} {OsT} edil. f. [-ur]* (Yayın kirişi için) gevşetilmek.

yasanmak⁴, [yas-an-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* Yatmak; uzanmak; serilmek; devrilmek. [DS]

yasannamak, [yasan-la-mak > yasanna-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-n(ı)-yor]* → yasanlamak. [DS]

yasar, [yas-ar ?] *{ağız} is.* Bir yaşındaki buzağı. [DS]

yasasız, [yasa-sız] *sf.* **1.** Yasası olmayan. **2.** Yasa ile belirlenmemiş; kanunsuz.

yasasızlık, -ğı [yasa-sız-lık] *is.* Yasası bulunmama durumu; yasa ile belirlenmemiş olma; kanunsuzluk.

yasatmak, [yasa-mak > yasa-t-mak يصاتمق] *{eAT} {OsT} gçl. f. [-ur]* **1.** Kurdurmak; yaptırmak. **2.** Düzenletmek; tertip ettirmek.

yasavul, [Moğ. casağul > yasavul یاصاول / یساول] *is.* **1.** Eskiden yolların güvenliğini sağlayan görevlilere verilen ad. **2.** İlhanlılarda ordu müfettişlerine verilen ad. **3.** *{eT} {OsT}* Hanın hassa alayı; yasakçı; muhafız; emir subayı. [Nevâyî] **4.** *{ağız}* Yürütme erki taşıyan görevli; jandarma; karakol nöbetçisi. [DS] **5.** *{ağız}* Öncü; akıncı vb. [DS]

yasdağaç, [yassı+ağaç يصدغج] *{OsT} is.* → yastığaç.

yasdamak, [yas-da-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-d(ı)-yor]* Yassıltmak; düzeltmek. [DS]

yasdanmak, [yas-da-n-mak یاسدانمق] *{eAT} {OsT} dönşl. f. [-ur]* Yaslanmak; dayanmak; kendine yastık edinmek.

yasdı¹, [yas-dı] *{ağız} sf.* Yassı; basık.[DS]

yasdı², [yas-lı / yasdı] *{ağız} sf.* Yaslı. [DS]

yasdı³, [yat-sı > yasdı] *{ağız} is.* Yatsı. [DS]

yasdıgaç, -cı [yassı+ağaç] *{ağız} is.* → yastığaç. [DS]

yasdıgeç, -ci [yassı+ağaç] *{ağız} is.* → yastığaç. [DS]

yasdığaç, [yassı+ağaç یاصدغاج] *{OsT} {ağız} is.* → yastığaç. [DS]

yasdık, -ğı [yastā-mak > yastık] *{ağız} is.* Sürülmüş tarlanın iki başında dönerken yeterince sürülemeyen yerlerine birkaç sıra hâlinde enine yapılan sürüm. [DS]

yasduk¹, [yas-tā-mak *(yaymak)* > yastu-k] *{eT} is.* Bir çeşit para; sikke. [EUTS]

yasduk², [yasdu-k / yastu-k] *{eT} is.* **1.** Yara üzerine konulan sargı; sargı bezi. [Bahşayiş] **2.** Yastık; minder. *{ağız} (aynı)* [Bahşayiş] [DS] **3.** *{ağız}* Kağnılarda, arabalarda dingil ile gövde adasına konulan yassı ağaç. [DS]

yasem, [Far. yāsem یاسم] *(ya:sem) {OsT} is.* Yasemin.

yasemen, [Far. yāsemen یاسمن] *(ya:semen) {OsT} is.* Yasemin.

yasemin, [Far. yāsemen] *(ya:semin) is.* **1.** Zeytingillerden, dünyada iki yüz kadar türü bulunan, sarmaşık dallı, her zaman yeşil, çoğu beyaz ve sarı çiçekli güzel kokulu ağaççıklar, *(Jasminium officinale, J. friticans). {eT} (aynı)* [Bahşayiş] **2.** Bu bitkinin çiçeklerinden özütlenen parfüm türleri.

yasemun, [Far. yāsemūn یاسمون]*{OsT} is.* Yasemin.

yasgam, [yas-ga-m] *{ağız} is.* Dağ yamacı. [DS]

yasğaç, [yas-mak > yas-ġāç / yasī+yıġāç] *{eT} is.* → yastıgaç. [ARAT] [DLT]

yasğaşmak, [yas-ġa-ş-mak *(ilk harf. t olabilir)* / tasġa-ş-mak] *{eT} işteş. f. [-ur]* Tokatlaşmak; birbirini tokatlamak. [DLT]

yası¹, [yas-mak *(yaymak)* > yas-ī] *(yası:) {eT} sf.* Yassı; enli; düz. [DLT] ⊡ **yası alınlığ,** *{eT} Geniş alınlı.* [Mühennâ]|| **yası yığaç,** *{eT} Yastığaç; hamur tahtası.* [DLT]

yası², [yağ-sı > yāsı] *{ağız} zf.* (Kokmak için) yağ gibi. [DS]

yasıç, [yasī-ç] *(yası:ç) sf.* **1.** Geniş ve uzun ok başı; ok başı; ok; yassı ve uzun temren. [DLT] [ETY] [EUTS] [Gabain] **2.** Mızrak. [ETY]

yasığlığ, [yas-ığ-lığ] *{eT} sf.* Gedeleçli; temrenli. [DLT]

yasık, [yas-ık] *is.* **1.** *{eT}* Gedeleç. [DLT] **2.** *{ağız}*

Dokuz taş oyununda, oynayanlardan birinin taşının saldırıya hazır durumu. [DS]

yasıklığ, [yasık-lığ] *{eT} sf.* Temrenli.

yasılamak, [yasī > yasī-lā-mak] *(yası:la:mak) {eT} gçl. f. [-r]* **1.** Yassılamak; yaymak. **2.** Sözü açık, geniş ve kinayesiz söylemek. [DLT]

yasılmak, [yas-mak > yas-ıl-mak يسلمق / ياصلمق] *{eT} edil. f. [-ur]* **1.** Dağılmak; yayılmak. [DLT] **2.** Terk olunmak; bırakılmak. [DLT] **3.** *{eAT} {OsT}* Yayın kirişi gevşetilmek. **4.** *dönşl. f. {ağız}* Eğilmek. [DS] **5.** *{ağız}* Boyun eğmek. [DS]

yasımak, [yas-ı-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r]* İmrenmek. [DS]

yasıman, [yas-ī-mān] *(yası:ma:n) is.* Su boşaltılırken "gır gır" eden testi. [DLT]

yasımlamak, [yasım-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Gözlemek. [DS]

yasımuk, [yas-ı-muk] *{eT} is.* **1.** Darı. [EUTS] **2.** Mercimek.

yasınlamak, [yasın-la-mak] *{ağız} dönşl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Nişan almak. [DS]

yasır, [yasır / yesir] *{ağız}* is. Esir; tutsak. [DS]

Yasin, [Ar. yā+sin يس] *(ya:sin) is.* Arap alfabesinde yâ ve sin harflerinin bir arada okunuşu. 🗗 **Yasin Suresi,** *Kur'an-ı Kerim'in 36. suresinin adı.*

yaska, [yas-ka ?] *{ağız} is.* Çakı. [DS]

yaskağ, [yaskā-mak > yas-ka-ġ] *{eT} sf.* Yassı; düz. [EUTS] [Gabain]

yaskam, [yaska-m] *{ağız} is.* Eğimli yer. [DS]

yaskamak, [yas-kā-mak / yas-tā-mak] *(yaska:mak) {eT} gçl. f. [-r]* **1.** Yassılamak; düzlemek. **2.** Yaslamak; (yastık) dayamak. [Nevâyî]

yasla, [Rus. / Bul. jásli] *{ağız} is.* Hayvan yemliği. [DS]

yaslaç, -cı [yassı+ağaç => yaslaç] *{ağız} is.* Üstünde yufka açılan, yemek yenen yuvarlak tahta. [DS]

yaslağaç, -cı [yassı+ağaç > yaslağaç] *{ağız} is.* → yaslaç. [DS]

yaslağı, [Rus. / Bul. jásli] *{ağız} is.* Hayvan yemliği. [DS]

yaslam, [yas-la-m] *{ağız} is.* Eğimli arazi. [DS]

yaslama, [yas-la-ma] *is.* **1.** Yaslamak eylemi. **2.** *{ağız}* Hızar tahtası. [DS] **3.** *{ağız}* En. [DS] **4.** *{ağız}* Eğimli arazi. [DS]

yaslamak[1], [yās[1] > yas-lā-mak] *(yasla:mak) gçsz. f. [-r] [-l(ı)-yor]* **1.** *{eT}* Yas tutmak. [Mühennâ] **2.** *{ağız}* Baş sağlığına gitmek. [DS]

yaslamak[2], [yas-la-mak] *gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* **1.** Bir şeyi bir yere veya başka bir şeye değecek, dayanacak biçimde koymak; dayamak. *{ağız} (aynı)* [DS] **2.** (Arka, yan vb. için) bir yerin doğal konumundan yararlanmak. **3.** (Gemi için) rüzgâr ya da akıntının etkisiyle manevra olanağını yitirerek rıhtıma ya da başka bir gemiye yandan bindirmek.

yaslamak[3], [yas-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* **1.** Eğmek; çökertmek; yatırmak. **2.** Bozup dağıtmak. **3.** Dövmek. [DS]

yaslanma, [yas-la-n-ma / yas-lan-ma] *is.* Yaslanmak eylemi.

yaslanmak[1], [yas-la-n-mak] *edil. f. [-ır]* **1.** Yaslamak eylemi yapılmak; bir yere değecek biçimde yerleştirilmek; dayanmak. **2.** *dönşl. f.* Bir yere dayanmak. **3.** *mecaz.* Bir kimsenin yardımına, desteğine güvenmek; güvenmek; ondan güç almak; dayanmak.

yaslanmak[2], [yas-la-n-mak] *dönşl. f. [-ır]* Yasa bürünmek; yas içinde olmak.

yaslanmak[3], [yas-la-n-mak] *{ağız} edil. f. [-ır]* **1.** Çiğnenmek; ezilmek. **2.** *dönşl.* Yere kapanmak; yüzükoyun yatmak. [DS]

yasle, [Rus. / Bul. jásle] *{ağız} is.* Hayvan yemliği. [DS]

yaslı[1], [yas-lı] *sf.* Yas tutan; yasta olan; matemli.

yaslı[2], [yas-lı] *sf.* **1.** Yaslanmış olan; bir yere dayanan. **2.** *{ağız}* Basık. [DS] 🗗 **yaslı balaban,** *{ağız} müz. Üflenerek çalınan, zurnaya benzer küçük bir saz.* [DS]

yaslı[3], [yas-lı] *{ağız} is.* Sac. [DS]

yaslıağaç, -cı [yas-lı+ağaç] *{ağız} is.* **1.** Üzerinde yufka açılan tahta. **2.** Et kıymakta kullanılan tahta. [DS]

yaslığaç, -cı [yas-lı+ağaç] *{ağız} is.* Üzerinde yufka açılan düz ve yuvarlak tahta. [DS]

yaslık[1], [yas-lık] *{eT} is.* Zarar. [KB]

yaslık[2], **-ğı** [yas-lık] *{ağız} is.* Sahur yemeği. [DS]

yasma, [yas-ma] *is.* Yasmak eylemi.

yasmak[1], [yas-mak / yaz-mak] *{ağız} gçl. f. [-ar]* **1.** Düzene koymak; düzenlemek; kurmak. **2.** Dokuz taş oyununda üç taşı bir araya dizmek. [DS]

yasmak[2], [yas-mak ياسمق / يصمق] *gçl. f. [-ar]* **1.** *{eT}* Dağıtıp yaymak; çözmek. [DLT] [KB] **2.** *{ağız}* Bozup dağıtmak. [DS] **3.** *{eT}* Eritmek. [EUTS] **4.** *{ağız}* Eğmek; çökertmek; yatırmak. [DS] **5.** *{ağız}* Bastırmak; sindirmek. [DS] **6.** *{OsT}* Yassı duruma getirmek; düzleştirmek; düz duruma getirmek; yaymak. **7.** *{eAT} {OsT}* Yayın kirişini gevşetmek. **8.** *{ağız}* Yatıştırmak. [DS] **9.** *{eT}* İfrata gitmek. [KB] **10.** *{ağız}* Yüz üstü bırakmak. [DS]

yasman, [yas-man] *{ağız} is.* Çiftçilerin tarlaya içme suyu götürmekte kullandığı, dibi geniş ağzı dar, ağaçtan yapılma kap. [DS]

yasmık, -ğı [*eT.* yas-mak > yas-mık ياصيمق] *{OsT} {ağız} is.* Mercimek. [DS]

yasok, [yāz-mak *(yanılmak)* > yaz-uk / yas-uk / yasok] *{eT} is.* Günah. [Gabain]

yassah, [yasa-k > yassaḫ] *{ağız} is.* Yasak. [DS]

yassanmak, [yas-ta-n-mak > yassa-n-mak ياصّنمق] *{eAT} {ağız} dönşl. f. [-ır]* Yaslanmak. [DS]

yassar, [? yassar] *{ağız} sf.* Pis; uyuşuk. [DS]

yassel, [? yassel] *{ağız} is.* Uçkur. [DS]

yassı^{1}**,** [yasī / yassı] *sf.* Yayvan, düz ve kalınlığı az olan; basık. *{eT} (aynı)* [Bahşayiş] ☞ **yassı balıklar,** *zool. Bedenleri yandan yassı ve bakışımsız kemikli balıklar takımı, (Pleuronectiformes).*|| **yassı kadayıf,** *Yuvarlak ve kalın yufkalardan yapılan kadayıf.*|| **yassı solucanlar,** *zool. Tenya ve kelebek asalağı gibi vücutları yassı ve uzun olan solucanlar takımı, (Platyhelminthes).*|| **yassı solungaçlılar,** *zool. Solungaçları genellikle yassı olduğu için iki çenetli yumuşakçılara verilen ad, (Lamellibranchiata).*|| **yassı yağarnı,** *{ağız}* → yassı yağrınlı. [DS]|| **yassı yağrınlı,** *{ağız} Geniş omuzlu.* [DS]

yassı^{2}**,** [yat-mak > yat-sı / yassı] *{ağız} is.* Yatsı. [DS]

yassı^{3}**,** [yassı] *{ağız} is.* Saman. [DS]

yassıağaç, -cı [yassı+ağaç] *{ağız} is.* Üzerinde yufka açılan düzgün ve yuvarlak tahta. [DS]

yassıca, [yassı-ca] *sf.* **1.** Yassı durumda. **2.** Yassıya yakın özellikte. **3.** *zf.* Yassı olarak.

yassıgelen, [yassı+gel-en] *{ağız} sf.* Yassı gibi; yassıca. [DS]

yassılama, [yassı-la-ma] *is.* Yassılamak eylemi.

yassılamak^{1}**,** [yassı-la-mak] *gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Yassı duruma getirmek.

yassılamak^{2}**,** [yansı-la-mak > yassıla-mak] *{ağız} gçl. f. [-r]* Birinin sözlerini aynen tekrar ederek alay etmek. [DS]

yassılanma, [yassı-la-n-ma] *is.* Yassılanmak eylemi.

yassılanmak, [yassı-la-n-mak] *edil. f. [-ır]* **1.** Yassılamak eylemi yapılmak; yassı duruma getirilmek. **2.** *dönşl. f.* Yassılaşmak.

yassılaşabilir, [yassı-la-ş-mak+bil-mek > yassı-la-ş-a+bil-ir] *sf.* (Metal için) çekiçleme ya da haddeleme ile kolayca işlenerek levha hâline gelebilen.

yassılaşabilirlik, -ği [yassı-la-ş-a+bil-ir-lik] *is.* Metallerin yassılaşabilme özelliği.

yassılaşma, [yassı-la-ş-ma] *is.* Yassılaşmak eylemi.

yassılaşmak, [yassı-la-ş-mak] *dönşl. f. [-ır]* Yassı duruma gelmek; yassı olmak; yassılamak.

yassılaştırma, [yassı-la-ş-tır-ma] *is.* Yassılaştırmak işi.

yassılaştırmak, [yassı-la-ş-tır-mak] *gçl. f. [-ır]* Yassı duruma getirmek; yassıltmak.

yassılık, -ğı [yassı-lık] *is.* **1.** Yassı olma durumu. **2.** Yassı bir şeyin niteliği.

yassılma, [yassı-l-ma] *is.* Yassılmak eylemi.

yassılmak, [yassı-l-mak] *dönşl. f. [-ır]* **1.** Yassı duruma gelmek; yassılaşmak; yassı olmak. **2.** *argo.* Çok hoşlanmak. **3.** *{ağız}* Eğilmek. [DS] **4.** *{ağız} edil. f.* Basılıp ezilerek açılmak. [DS]

yassıltma, [yassı-l-t-ma] *is.* Yassıltmak eylemi.

yassıltmak, [yassı-l-t-mak] *gçl. f. [-ır]* Yassı hâle getirmek; yassılmasını sağlamak; yassılmasına neden olmak; yassılaştırmak.

yassımak, [yar-sı-mak > yassı-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r]* Ağzı sulanmak; imrenmek. [DS]

yassız, [yas-sız] *{eT} sf.* Zararsız. [KB]

yastağaç, -cı [*eT.* yas-ı+yıgaç] *is.* **1.** *{ağız}* Üzerinde hamur açılan düz, geniş ve yuvarlak tahta; hamur tahtası. [DS] **2.** *zool.* Çapak balığı.

yastalmak, [yastā-mak > yasta-l-mak] *{eT} edil. f. [-ur]* **1.** Dayanmış olmak. [DLT] **2.** Hedefin bir yanına dokunmak; ilmek. [DLT]

yastam, [yasta-m] *{ağız} sf.* Eğimli. [DS]

yastama, [yas-ta-ma] *is.* Yastamak eylemi.

yastamak^{1}**,** [yas-tā-mak يستامق / ياصتمق] *(yasta:mak) {eT} gçl. f. [-r] [-t(ı)-yor]* **1.** Yastık dayamak. [DLT] [KB] **2.** Söz dokundurmak. [DLT] **3.** Yaslamak; dayamak. *{eAT} {ağız} (aynı)* [DLT] [DS]

yastamak^{2}**,** [yasta-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-t(ı)-yor]* Ezmek; yere yaymak; çiğnemek. [DS]

yastan, [yas-ta-n] *{ağız} is.* Dört yanı alçak tarla. [DS]

yastancak, [yastā-mak > yabta-n-cak يصتنجق] *{eAT} is.* Dayanacak yer.

yastanma, [yas-ta-n-ma] *is.* Yastanmak eylemi.

yastanmak, [yastā-mak>yasta-n-mak يستنمق /يسدنمق/ يصتنمق] *{eT} {eAT} {OsT} dönşl. f. [-ur]* Dayanmak; yaslanmak. [KB]

yastı^{1}**,** [yassı] *{ağız} sf.* Yassı. [DS]

yastı^{2}**,** [yat-sı > yastı] *{ağız} is.* Yatsı. [DS]

yastıağaç, -cı [yassı+ağaç] *{ağız} is.* → yastığaç. [DS]

yastığaç, [*eT.* yasī + yıġaç > yassı+yığaç > yastı + yığaç > yastığaç يصتغج] *is.* **1.** *{eAT} {OsT} {ağız}* Üzerinde yufka açılan tahta. [DS] **2.** *{ağız}* Üstünde odun kırılan kütük. [DS]

yastık, -ğı [yastā-mak > yastık] *is.* **1.** Yatarken başın altına koymak ya da otururken sırtı, yanları dayamak için kullanılan, içine yün, pamuk, kuş tüyü vb. elyaf konularak torba biçiminde dikilmiş bir tür minder. *{eT} (aynı)* [Mühennâ] **2.** Çeşitli amaçlarla kullanılan bu biçimde yapılmış herhangi bir şey. **3.** Fide yetiştirmekte kullanılan, özel olarak ince toprak ve gübre serilerek yapılmış yüksekçe yer. *{ağız} (aynı)*[DS] **4.** Yapılarda kimi bölümlerin üzerine dayandığı öge. **5.** *zool.* Karasinek gibi bazı böceklerin değişik yüzeylerde tutunmasını sağlayan ayakları altındaki tutunucu yumuşak çıkıntı. **6.** Tarımda, balık sırtı sürümde iki hendek arasında kalan yüksekçe sürülmüş kısım. **7.** Çeşitli alet ve makinelerin işleyişi sırasında darbeyi azaltmak ya da bir açıklığı korumak için kullanılan içi esnek maddelerle dolu gereç. **8.** *{ağız}* Kızağın üstüne döşenen ağaç. [DS] **9.** *{ağız}* Araba ve kağnıda, dingil ile sandık arasında iki ucu delikli, geniş ve kalın tahta. [DS] **10.** *{ağız}* Sürülmüş tarlanın iki başına, enine

çekilen çizgi. [DS] **11.** *{ağız} folk.* Düğünde, kız evinden oğlan evine giden elbise bohçası. [DS] ⌂ **yastık altı,** *{ağız} folk. Gelin ve güveyin ilk gece yedikleri çerez.* [DS]|| **yastık bıyık,** *Yana yatmış ve uzun bıyık.*|| **yastık çerezi,** *{ağız} Gelin ile damadın ilk gece yedikleri tatlı ve yemiş cinsi şeyler.* [DS]|| **yastık kılıfı,** *Yastığın kirlenmesini önlemek için üzerine geçirilen kumaş kılıf.*|| **yastık takoz,** *Maden ocaklarında, direk ile tavan arasına konulan, tavanın yükünü direğe ileten ve esneklik sağlayan parça.*|| **yastık yamamak,** *{ağız} Uzun süre hasta yatmak.*

yastıkaç, -cı [yassı+ağaç] *{ağız} is.* Oklava. [DS]

yastıkçık, -ğı [yastık-çık] *is.* **1.** Küçük yastık. **2.** *zool.* Böceklerin ayağındaki son parça.

yastıklama, [yastık-la-ma] *is.* **1.** Yastıklamak eylemi. **2.** Fide yetiştiriciliğinde yastık yapma işi ve yöntemi. **3.** Ocakta kömürü yastık durumuna getirme; yanmayı kolaylaştıracak biçimde yığma. **4.** *{ağız}* Tarlanın kıyısını iyice sürme. [DS] **5.** *{ağız}* Sürülen tarlanın iki başına ters yünde birkaç çizgi çekme. [DS] **6.** *{ağız}* Destekleme. [DS]

yastıklamak, [yastık-la-mak] *gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Yastık durumuna getirmek; yastık yapmak.

yastılama, [yassı-la-ma / yastı-la-ma] *{ağız} is.* Yapılarda kullanılan yassı taş. [DS]

yastılayın, [yastı-layın] *{ağız} sf.* (Göz için) baygın; süzgün. [DS]

yastılmak, [yasī > yas(ı)t-ıl-mak] *{OsT} gçsz. f. [-ur]* **1.** Yassılaşmak; yassılmak. **2.** Eğilmek.

yastım, [yasī > yas(ı)-t-ım يصتم / ياسِتم] *sf.* **1.** *{eAT} {OsT}* Yüksekliği olmayan; yassı; yayvan ve alçak. **2.** *{ağız}* Yassı; yaygın; basık. [DS]

yastıngaç, -cı [yassı+ağaç] *{ağız} is.* Üzerinde hamur açılan tahta. [DS]

yastırmak, [yas-mak > yas-tır-mak] *{ağız} gçl. f. [-ır]* **1.** Bastırmak; sindirmek. **2.** Yatıştırmak. [DS]

yastuk, [yas-tā-mak > yas-tuk يصتوق] *{eT} {OsT} is.* **1.** Yastık. *{ağız} (aynı)* [DLT] [Bahşayiş] [DS] **2.** Bir çeşit para; sikke. [EUTS]

yastukluğ, [yastuk-luğ] *{eT} sf.* Yastıklı. [Clauson]

yasturmak, [yas-tur-mak] *{ağız} gçl. f. [-ur]* Herhangi bir şeyin yüzünü tıraş etmek, kazımak. [DS]

ya'sub, [Ar. yaʿsūb يعسوب] *(ya:su:b) {OsT} is.* **1.** Arı beyi. **2.** Başkan; reis.

yasuk, [yāz-mak *(yanılmak)* > yaz-uk / yas-uk / yasok] *{eT} is.* Günah; suç; hata; kusur. [EUTS]

yasul, [yas-mak *(yaymak)* > yas-ul] *{eT} sf.* **1.** Yassı; yayvan; yassı ve engin olan her şey. [DLT] **2.** Eğri; yokuşlu. [EUTS] [Gabain]

yasyalabık, -ğı [ya(s)+ya/labık] *{ağız} pekşt. sf.* Çok düzgün; çok güzel. [DS]

yaş[1], [yaş ياش / يش] *is.* **1.** İnsan ve hayvanın doğumundan itibaren bir yıllık devrelerle yaşamış olduğu süre; yaşanan yılların toplamı; sin. *{eT} (aynı)* [DLT] [ETY] [EUTS] [İKPÖy.] [Tekin] [KB] [Bahşayiş] **2.** Bir bitkinin topraktan bitişinden itibaren geçirdiği yıllık devrelerin toplamı. **3.** Bazı kurumların kuruluşundan itibaren geçen yıllık devreler hâlindeki süre. **4.** Bazı şeylerin üretilmesinden itibaren geçen yıllık devreler hâlindeki süre. **5.** İnsan hayatının belirli dönemlerinden her biri. **6.** *gök b.* Bir gök cisminin oluşmaya başladığı günden bu yana geçen süre. **7.** Yaşlılık. ⌂ **yaş baş,** *Bir kimsenin yaşadığı süre boyunca edindiği deneyim, görgü ve bilgilerinin tümü; olgunluk; yetkinlik.*|| **yaş dolmak,** *{eAT} Yaşı olgunluğa ermek; ihtiyarlamak.*|| **yaş dönümü,** *1. (Kadınlar için) doğurma yeteneğinin sona ermesi; menopoz. 2. (Erkek için) erbezlerinin salgısının giderek azalması sonucu ortaya çıkan cinsel güç azalması; andropoz.*|| **yaş günü,** *Bir kimsenin doğduğu günün yıl dönümleri.*|| **yaş haddi,** *Bir kamu görevlisinin görevde kalabilmesi için yasanın izin verdiği en son yaş.*|| **yaş halkası,** *bot. Odunlu bitkilerin gövdelerinde yıllara karşılık gelen halkalar.*|| **Yaşı benzemesin!** *Erken yaşta ölen birisine benzetilen için "o yaşta ölmesin" anlamında söylenen dilek sözü.*|| **yaşında,** *Henüz bir yaşında.*|| **Yaşı ne, başı ne?** *Kendisinden söz edilen bir kimsenin deneyiminin, bilgisinin, görgüsünün yeterli olmadığını belirtmek için kullanılır.*|| **yaşını almak,** *Yaşı ilerlemiş olmak.*|| **yaşını almış, başını almış,** *Yaşı oldukça ilerlemiş ve deneyim kazanmış; olgunlaşmış.*|| **yaşını başını almak,** *Yaşı ilerlemek; yaşla birlikte deneyim sahibi olmak.*|| (...) **yaşını bitirmek,** *Tam belirtilen yıl kadar yaşamış olmak; bir üst yaşa geçecek durumda bulunmak.*|| (....) **yaşını doldurmak,** *Belirtilen sayıdaki yıl kadar yaşamış ve bir üst yaşa geçmek üzere olmak.*|| **yaşını göstermemek,** *Davranış ve görünüşü ile içinde bulunduğu yaştan daha genç birinin görünümünü vermek.*|| **Yaşı toprakta sayılası!** *"Ölsün" anlamında kullanılan bir beddua.*|| **Yaşı yerde sayılası!** *"Ölsün" anlamında kullanılan bir beddua.*|| **yaş ilerlemek,** *Yaşlanmak; ihtiyarlamak.*|| **yaş sınırı,** *Bir kamu görevlisinin görevde kalabilmesi için yasanın izin verdiği en son yaş; yaş haddi.*|| ... **yaş sürmek,** *{OsT} ... yaşı içinde olmak.*|| **yaş uşak,** *{OsT} Aklı ermez çocuk.*|| **yaş yaşamak,** *{ağız} Ömür geçirmek; yaşamak.* [DS]|| ... **yaş yaşlanmak,** *{eAT} .... yaş yaşamak; .... yaş sahibi olmak.*|| **Yaş yetmiş, iş bitmiş.** *Bir kimsenin çok ihtiyar olduğunu belirtmek için kullanılır.*

yaş[2], [yāş ياش] *(eT. ya:ş) is.* **1.** Nemlilik. [DLT] [İKPÖy.] **2.** Ağlama sırasında, gözlerden akan sıvı; gözyaşı. [DLT] [EUTS] [Gabain] [KB] [Mühennâ] **3.** *{OsT}* Deniz. **4.** *sf.* Çok nemli; ıslak. *{eT} (aynı)* [Bahşayiş] **5.** *{ağız}* Çürük; güvenilmez. [DS] ⌂ **yaş ağlamak,** *{eAT} Gözyaşı dökmek.*|| **yaş akıtmak,** *Ağlamak.*||

yaş dökmek, *Ağlamak.*|| **yaş eylemek,** *{eAT} Islatmak.*|| **yaş hava,** *{eAT} Nemli hava; ıslak hava.*|| **yaşı kara,** *{ağız} Kara yazılı.* [DS]|| **yaşını içine akıtmak,** *Duyduğu acıyı ve üzüntüyü sezdirmemek; dışa vuramamak.*|| **yaş kesim,** *Yer altından sızan sular tarafından sürekli olarak ıslanan toprak.*|| **yaşlara boğulmak,** *Çok ağlamak.*|| **yaş pasta,** *Taze meyve ve krem, kremadan yapılmış pasta.*|| **yaş tahtaya basmak,** *Dalgınlık vb. nedenlerden dolayı aldanmak.*|| **yaşta kalmış, kavat pabucu gibi,** *Üzgün; kırgın; perişan; çaresiz.*|| **yaş yere basmak,** → yaş tahtaya basmak.|| **yaş yere yatmak,** *{ağız} Aldanmak.*

yaş[3], [yāş یاش] *(ya:ş) {eT} is.* **1.** Yeşillik; sebze; yeşil ot. [DLT] [ETY] [EUTS] [İKPÖy.] [Bahşayiş] **2.** *sf.* (Sebze, meyve vb. için) kendi özsuyunu yitirmemiş olan; taze; canlı; yeşil. *{eT} {eAT} (aynı)* [EUTS] [ETY] [Gabain] [Mühennâ] **3.** Halim; şefkatli. [EUTS] 🗗 **yaşa vurmak,** *{ağız} Bir süre saman ve kuru ot ile beslenen hayvanlara taze ot yedirmek.* [DS]|| **yaş çayır,** *Bütün yaz boyunca yeşil çayır bitkilerinin yer aldığı otlak.*|| **yaş oğlan,** *{eAT} Genç; delikanlı.*|| **yaş sebze,** *Taze sebze.*|| **yaş üzüm,** *Taze üzüm.*

yaş[4], [yās / yaş] *(ya:ş) is.* **1.** *{eT}* Zarar; ziyan. [EUTS] [Gabain] **2.** *argo.* Yolunda gitmeyen; olumsuz; kötü; korkulu.

yaş[5], [yaş] *{ağız} is.* Akşamla yatsı arası. [DS]

yaş[6], [yaş] *{ağız} sf.* Çok çevik ve sağlam. [DS]

yaşa[1], [yaşa-mak > yaşa] *ünl.* Bir sevinci dile getirmek, bir mutluluğun coşkusunu anlatmak, bir başarıyı kutlamak için söylenen alkış sözü.

yaşa[2], [yaş-a] *{ağız} is.* **1.** Ak koyunların üzerine işaret olarak sürülen kırmızı boya. **2.** Kırmızı toprak. [DS]

yaşağu, [yāş > yaş-ā-mak > yaş-ā-ġū] *(yaşa:ğu:) is.* **1.** Hayat. [EUTS] [Gabain] **2.** Kâinat; varlık; mevcudiyet. [EUTS] **3.** *sf.* Yaşamağa haklı. [DLT]

yaşak[1], [yaş-ā-mak > yaş-a-k] *{eT} sf.* Yaşamış; yaşlı. [Gabain]

yaşak[2], **-ğı** [yaş-ak] *{ağız} sf.* Nemli. [DS]

yaşal, [yaş-al] *{ağız} sf.* Orta yaşı geçmiş; yaşlı. [DS]

yaşalamak, [yaşa-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Boyamak; süslemek. [DS]

yaşam, [yaş-a-mak > yaş-a-m] *is.* **1.** Canlılarda doğumdan ölüme kadar süren yaşama, gelişme, büyüme gibi canlılık işlevlerinin tümünü kapsayan süreç; dirim; hayat, *(1966).* **2.** Doğumdan ölüme kadar geçen süre ve bu süre içinde gelişen olaylar; ömür. **3.** Canlı varlıkları cansızlardan ayıran üreme, özümleme, büyüme ve ölüm gibi biyolojik olayların tümü; hayat; dirim. **4.** İçinde bulunulan ve yaşanılan doğal koşulların bütünü; yaşama biçimi; yaşantı. **5.** Yaşamayı sağlayan şartların tümü; yaşamaya değer kazandıran şey veya nitelik. **6.** Bir ortamda canlıların var oluşlarının belirtisi. **7.** Toplumsal, ekonomik, kültürel, tarihsel vb. koşulların belirlediği bir döneme, bir topluma veya bir bölgeye özgü yaşama biçimi. **8.** Bir yerde insanın ve buna bağlı canlıların yaşama olgusu; hayat. **9.** Canlılığın ifadesi olan hareket ve kaynaşma; dinamizm. **10.** Yaşama biçimini belirleyen, ona yön verdiği kabul edilen güç; kader. **11.** Kişinin geçimini ve yaşmasını sağlayan yiyecek, içecek, giyecek vb. şeylerin tümü. **12.** Geçim araçları; iş ve meslek. **13.** Bir kimsenin geçmişi; hayat hikâyesi; biyografi; yaşam öyküsü. 🗗 **yaşama geçirmek,** *(Düşünce, tasarı vb. için) uygulamaya koymak; gerçekleştirmek; yapmak.*|| **yaşam biçimi,** *Yaşama biçimi; hayat tarzı.*|| **yaşam düzeyi,** *Gelir ve kültür durumunun zorunlu kıldığı yaşama biçimi; hayat seviyesi.*|| **yaşam felsefesi,** *Kişinin hayatını sürdürmede esas aldığı dünya görüşü.*|| **yaşam güvencesi,** *Bir kimsenin yaşlılık durumunda kendisine veya mirasçılarına ödemede bulunulmak üzere yaptığı sosyal güvenlik anlaşması; hayat güvencesi; hayat sigortası.*|| **yaşamını yitirmek,** *Ölmek.*|| **yaşam kavgası,** *Yaşayabilmek ve geçinebilmek için verilen mücadelenin tümü.*|| **yaşam koşulları,** *Yaşamak için gerekli olan koşullar.*|| **yaşam öyküsü,** *Bir kimsenin hayatı boyunca geçirdiği dönemler, yaşadığı önemli olayların anlatıldığı, kişinin tanıtıldığı yazı; hayat hikâyesi; biyografi.*|| **yaşam sigortası,** *Yaşam güvencesi; hayat sigortası.*|| **yaşam standardı,** *Bir toplumun geçim ve kültürel faaliyetler için harcamak zorunda kaldığı en az miktar.*|| **yaşam süresi,** *Bir kimsenin doğumundan ölümüne kadar geçen zaman; ömür.*

yaşama, [yaş-a-ma] *is.* Yaşamak eylemi. 🗗 **yaşam çabası,** *Canlı varlıkların kendi hayatlarını tehdit eden her türlü güçlük ve tehlikeler karşısında yaşayabilmek ve kendi türlerini sürdürebilmek için vermiş oldukları savaş; yaşama savaşı.*|| **yaşama biçimi,** *Bir insan topluluğunun bir yerde yaşamasını sağlayan ve geleneklerce belirlenmiş uygulamaların tümü.*|| **yaşama gücü,** *Hayatın güçlüklerine karşı dayanma ve mücadele etme gücü.*|| **yaşama sevinci,** *1. Sürekli olarak maddî ve manevi mutluluk içinde bulunma. 2. Yaşantısından ve durumundan memnun olma. 3. Güçlük ve zorluklardan yılmayarak, olumsuzluklara aldırmayarak sürekli bir hoşgörü içinde bulunma.*|| **yaşama uğraşısı,** *Yaşama çabası.*|| **yaşama umudu,** *sos. Ortalama ömür süresi.*

yaşamaca, [yaş-a-ma-ca] *zf.* Yaşadığı sürece; yaşadığı kadar; kayd-ı hayatla.

yaşamak, [yāş[1] > yaş-ā-mak] *(eT. yaşa:mak) gçsz. f. [-r] [-ş(ı)-yor]* **1.** Canlılığını sürdürmek; hayatta olmak; sağ olmak; canlılığa ilişkin belirtiler taşımak; diri olmak. *{eT} (aynı)* [DLT] [ETY] [EUTS] [Gabain] [İKPÖy.] [KB] [Tekin] [Bahşayiş] **2.** Varlığını sürdürmek. **3.** Belli bir dönemde, tarihte hayatını

sürdürmüş olmak. *Karacaoğlan 17. yüzyılda yaşamıştır.* **4.** Oturmak; eğleşmek; ikamet etmek. *Uzun yıllar köyde yaşadı.* **5.** Çevrenin ve yaşama ilişkin olanakların verilerinden yararlanmak. *Denizde yaşayan canlılar.* **6.** Hayatını şöyle veya böyle geçirmek; herhangi bir durumda olmak. *Hayatının kalan kısmını bekâr yaşadı.* **7.** Biriyle bir arada oturmak. *Baba evinde, üç kardeşi ile yaşıyor.* **8.** Biri ile evlilik dışı beraberliği sürdürmek. **9.** Belli bir durumda bulunmak; başkaları ile ilişkileri o düzeyde tutmak. *Mutlu yaşamak, özgür yaşamak herkesin hakkıdır.* **10.** *mecaz.* Sürmek; devam etmek. *Anısı daima belleklerde yaşayacak.* **11.** *mecaz.* Zamanını varlık içinde, endişesizce ve eğlenerek geçirmek; hoşça vakit geçirmek; keyif sürmek; yaşamın tadına varmak. *Yazları yalılarda, kışları konaklarda... İşte onlar yaşıyor.* **12.** *mecaz.* (Bir şey için) tüm zamanını ve çabasını ona harcamak; var oluş nedeni saymak. *Öğrencileri için yaşıyordu.* **13.** *mecaz.* Sürekli bir şeyi düşünmek. *Geçmişi ile yaşıyor.* **14.** *mecaz.* İşleri yolunda olmak; keyfi yerine gelmek; mutlu olmak. *Bunu başardık mı yaşadık demektir.* **15.** *mecaz.* Belirtilen bir durumu, duyguyu yaşar gibi olmak; onunla özdeşleşmek; duymak; tatmak; hissetmek. *Bir Doğulu olmasına rağmen tamamen Avrupalı gibi yaşadı.* **16.** *mecaz.* (Bir şeyle) yalnız onunla beslenmek. *Bir bardak sütle yaşanır mı?* **17.** *mecaz.* (Bir şeyle) onunla geçimini sağlamak; hayatını onunla sürdürmek; geçinmek. *Üç aylıkla yaşayamayacağını sanmıştı.* **18.** Canlı imiş izlenimi uyandırmak. *Yaşayan bir kartal resmi.* **19.** Bir canlı gibi doğma, gelişme, değişme ve yok olma özellikleri taşımak. *Türkçe, henüz yaşayan bir dildir.* **20.** (Gelenek, görenek vb. için) canlılığını korumak; etkin olmak. *Bu gelenek hâla yaşıyor mu?* **21.** Çok zaman geçmiş olmasına rağmen ilginçliğini, yararım, etkisini sürdürüyor olmak. *Bu ilkeler, dünya durdukça yaşayacak demektir.* **22.** *teklfz.* Sevinmek; mutlu olmak. *Balık bu yıl çok. Bu mevsim yaşadık!* **23.** *{eT}* (Belirtilen miktar) yaşında olmak; ... yaşında olmak. *{ağız} (aynı)* [EUTS] [ETY] [DS] **24.** *gçl. f* Varlığını belli biçimde sürdürmek; belli bir yaşantısı olmak. *Daha düne kadar göçebe yaşıyorduk.* **25.** *gçl. f.* Görüp geçirmek; başından geçmiş olmak; tanık olmak. *Balkan acısını, Çanakkale ve nihayet Kurtuluş Savaşını yaşadı.* **26.** *gçl. f.* (Bir duygu, olay, durum vb. için) o duyguyu tatmak; içinde bulunmak. *O sıkıntıları atlatmış değiliz bunalımı hâla yaşıyoruz.* **27.** *gçl. f.* (Anı, olay vb. için) hatırlamak; bir kez daha, yeniden oluyormuş duygusu içinde bulunmak; zihninde canlandırmak. *O kazayı günde üç dört defa yaşıyor.*

yaşamaz, [yaşa-maz] *sf.* **1.** Yaşama şansı ve umudu bulunmayan. **2.** (Dölüt için) rahim içi evrimi sırasında yaşamasına yeterli gelişmeyi sağlayamamış olan.

yaşamazlık, -ğı [yaşa-maz-lık] *is.* Yaşamaz bir dölütün durumu.

yaşamba, [yaşamba ?] *{ağız} is.* Limon, portakal sarılan ince kâğıt. [DS]

yaşamışlık, -ğı [yaşa-mış-lık] *is.* **1.** Yaşamış olma durumu. **2.** *psikol.* İçinde bulunulan bir durumun, geçmişte aynı biçimde yaşandığı izlenimi uyandıran anlık sanı.

yaşamsal, [yaşa-m-sal] *sf.* **1.** Yaşamla ilgili; yaşama ilişkin; dirimsel; hayatî. **2.** Yaşamın sürekliliğini sağlayan; hayatî. **3.** Bir kimsenin yaşamında vazgeçilmez olan; yaşamak için zorunlu ve gerekli olan; hayatî. **4.** Bir bölgenin, bir kuruluşun, bir girişimin varlığını sürdürebilmesi için kesin gerekli ve zorunlu olan; hayatî.

yaşamsalcılık, -ğı [yaşa-m-sal-cı-lık] *is. fel.* İlke olarak, hayatı fiziksel ve kimyasal olgularla açıklayan mekanikçi görüşe tam karşı çıkan, hem ruhtan hem de organizmadan ayrı bir yaşama ilkesinin varlığını kabul eden öğreti; dirimselcilik; vitalizm.

yaşan, [yaşa-n] *{ağız} sf.* (Halı, kilim vb. için) eskice; yıpranmış. [DS]

yaşanası, [yaşa-n-ası] *sf.* **1.** Yaşanabilecek durumda olan. **2.** *is.* Yaşama arzusu.

yaşangurmak, [yāş *(ıslak)* > yaş-an-ğur-mak / yaşañ-ur-mak] *{eT} gçsz. f. [-ur]* (Göz için) yaşarmak; yaşlı olmak. [DLT]

yaşanılma, [yaşa-n-ıl-ma] *is.* Yaşanılmak eylemi.

yaşanılmak, [yaşa-n-ıl-mak] *edil. f. [-ır]* **1.** Yaşanmak eylemi yapılmak. **2.** Yaşam sürdürülmek. **3.** Yaşam için elverişli olmak.

yaşanma, [yaşa-n-ma] *is.* Yaşanmak eylemi.

yaşanmak[1], [yaşa-n-mak] *edil. f. [-ır]* **1.** Yaşamak eylemi sürdürülmek. **2.** Yaşamak eylemi gerçekleştirilmek. **3.** (Olumsuz çekimle) yaşamak için elverişli durumda olmak.

yaşanmak[2], [yaşī-mak > yaşa-n-mak ياشنمق] *{eAT} {OsT} dönşl. f. [-ur]* Gizlenmek; örtünmek; saklanmak.

yaşanmak[3], [yañşa-n-mak / yağşa-n-mak > yāşa-n-mak] *(ya:şanmak) {ağız} dönşl. f. [-ır]* → yangşanmak. [DS]

yaşanmışlık, -ğı [yaşa-n-mış-lık] *is.* Geçişte yaşanan, anıları süsleyen ve özlenen hayat.

yaşantı, [yaşa-n-tı] *is.* **1.** İçinde yaşanılan koşulların tümü; yaşama biçimi; hayat tarzı, *(1966).* **2.** Yaşanılan bir an; yaşamın bir parçası. **3.** Yaşanan, görülen, duyulan ve edinilen şeylerden kalan; yaşama ilişkin deneyim; hayat tecrübesi. **4.** Hayat.

yaşar, [yaş-ā-mak > yaşā-r يشر / ياشر / يشار] *(yaşa:r) sf.* **1.** *{eT} {eAT} {OsT} {ağız}* ... yıl yaşamış; ... yaşında; ... yaşını doldurmuş. [Gabain] [Bahşayiş] [DS] **2.** *{ağız}* ... yaşına girmiş. [DS]

yaşar, [yaş-ar] *{ağız} is.* **1.** İki yaşındaki dana; tosun. **2.** Altı ay ile üç yaş arasındaki sıpa. [DS]

yaşarak, -ğı [yaş > yaş-ar-mak > yaşar-ak] *{ağız} is.* Nem; nemlilik. [DS]

yaşarık, -ğı [yaş > yaş-ar-mak > yaşar-ık] *{ağız} sf.* Nemli. [DS]

yaşarlaşmak, [yaşar-la-ş-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* Bir yaşına gelmek; yaşını doldurmak. [DS]

yaşarlık[1], **-ğı** [yaşa-r-lık] *is.* Canlılığını sürdürme işlevi; büyüme ve gelişme yeteneği; yaşayabilme kapasitesi; hayatiyet.

yaşarlık[2], **-ğı** [yaş > yaş-ar-mak > yaş-ar-lık] *{ağız} sf.* **1.** Yaş; ıslak; nemli. **2.** Çamurlu. [DS]

yaşarma, [yaş *(ıslak)* > yaş-ar-ma] *is.* Yaşarmak eylemi.

yaşarmak[1], [yaş *(ıslak)* > yaş-ar-mak] *gçsz. f. [-ır]* **1.** Islanmak; nemlenmek. **2.** (Göz için) gözyaşı ile dolmak.

yaşarmak[2], [yāş *(yeşil olmak)* > yaş-ar-mak / یاشرمق یشارمق] *{eT} {eAT} {OsT} gçsz. f. [-ur]* Yeşermek; yeşillenmek. [DLT] [EUTS] [Gabain] [KB]

yaşartı, [yaş > yaş-ar-mak > yaş-ar-tı] *{ağız} is.* Hafif su sızıntısı; yaşlık; nemlilik. [DS]

yaşartıcı, [yaş-ar-t-ıcı] *sf.* **1.** Nemlenme, ıslanma durumunu yaratan; yaşartan. **2.** Göz yaşının akmasına neden olan.

yaşartma[1], [yaş-ar-t-ma] *is.* Yaşartmak eylemi.

yaşartma[2], [yaş-ar-t-mak[2] > yaş-ar-t-ma] *{ağız} is.* Sekiz on yıl boş bırakıldıktan sonra ekilen tarla. [DS]

yaşartmak[1], [yaş *(ıslak)* > yaş-ar-mak > yaş-ar-t-mak] *gçl. f. [-ır]* **1.** Islanmasına, nemlenmesine neden olmak; yaşarmasını sağlamak. **2.** (Göz için) gözlerin yaşla dolmasına neden olmak. **3.** Ağlamaklı hâle getirmek.

yaşartmak[2], [yāş *(yeşil olmak)* > yaşar-mak > yaşar-t-mak] *{eT} gçl. f. [-ur]* Yeşertmek. [DLT]

yaşartman, [yaş-ar-t-mak] *{ağız} sf.* **1.** Bir yaşını geçmiş. **2.** Altı aylıkla, beş altı yaş arasındaki gürbüz çocuk. [DS]

yaşasın, [yaşa-mak > yaşa-sın] *ünl.* Bir sevinci dile getirmek, bir mutluluğun coşkusunu anlatmak, bir başarıyı kutlamak için söylenen alkış sözü.

yaşatıcı, [yaşa-t-ıcı] *sf.* Yaşamayı sağlayan; yaşatan.

yaşatkan, [yaşa-t-kan] *sf.* **1.** Yaşamayı, yaşamın sürmesini, çoğalmayı sağlayan. **2.** *biy.* Vücutta solunum, dolaşım, iç salgı bezlerinin salgılarını, sindirim, ısı ayarlaması gibi işlevleri sürdürmeyi sağlayan. ☞ **yaşatkan sinir sistemi,** *anat. Sinir sisteminin, bitkisel yaşamın sürmesini ve iç organların çalışmasını sağlayan kısmı; otonom sinir sistemi; vejetatif sinir sistemi.*

yaşatma, [yaş-a-t-ma] *is.* **1.** Yaşatmak eylemi. **2.** *{ağız}* Bir yaşındaki hayvan yavrusu. [DS]

yaşatmak, [yaşā-mak > yaşa-t-mak] *gçl. f. [-ır]* **1.** Yaşamasını sağlamak; yaşamasına olanak sağlamak. *{eT} (aynı)* [KB] **2.** Bir kimsenin hayatını belirli bir biçimde sürdürmesini sağlamak. **3.** *mecaz.* Rahat ve iyi bir yaşam sürmesini sağlamak. **4.** Bir kimsenin, karşılaştığı güçlükleri yenmesine yardımcı olmak; teselli vermek. **5.** *mecaz.* Bir kimsenin ortaya koyduğu eserlerin uzun süre ilginçliğini ve etkinliğini sürdürmesini sağlamak; unutulmamasını sağlamak; sürdürmek; devam ettirmek. **6.** *mecaz.* Keyiflendirmek; mutlu etmek. **7.** Herhangi bir yerde yaşamasına olanak vermek; yaşamasına izin vermek; barındırmak. *{ağız} (aynı)* [DS] **8.** *{ağız}* Birinin iyi vakit geçirmesini sağlamak. [DS] ☞ **yaşatmamak,** *Herhangi bir yerde barınmasına imkân tanımamak.*

yaşayabilirlik, -ği [yaş-a-y-a+bil-ir-lik] *is.* **1.** Yaşayabilir olma durumu. **2.** *biy.* Bir canlının doğduğu anda yaşayabilecek durumda olması.

yaşayan, [yaşa-mak > yaşa-y-an] *sf.* Yaşamakta olan; hayatta olan. ☞ **yaşayan dil,** *dbl. Bir ülkede konuşulmakta olan dil.*

yaşayış, [yaşa-y-ış] *is.* Yaşamak eylemi ve biçimi.

yaşcıl, [yaş-çıl] *{ağız} sf.* Nemli. [DS]

yaşça, [yaş-ça] *(ya'şça) zf.* Yaş bakımından; yaşla ilgili olarak.

yaşçuk, [yaş-çuk] *{eT} is.* Islak göz çapağı; kurumamış çapak. [Bahşayiş]

yaşdak, -ğı [yaş-dak ?] *{ağız} is.* Dilek. [DS]

yaşdaş, [yaş-daş يشداش] *{eAT} {OsT} {ağız} sf.* Yaşıt; akran; emsal. [DS]

yaşdı, [yaş+ Kaz. / Kırg. -dı] *{ağız} sf.* Yaşlı; ihtiyar. [DS]

yaşı, [yaş-ı] *{ağız} is.* Küçük çocuklarda, pislikten oluşan bir deri hastalığı. [DS]

yaşığ[1], [yāş *(canlı)* > yaş-ığ] *{eT} is.* Yaşayış. [EUTS]

yaşığ[2], [yaş-mak *(gizlemek)* > yaş-ığ] *{eT} sf.* Pusuya yatan. [Mühennâ]

yaşık[1], [yaş-mak *(gizlemek)* > yaş-ık] *{eT} is.* Miğfer. [Mühennâ]

yaşık[2], [yaşī-mak > yaşı-k] *{eT} is.* Güneş. [KB]

yaşık[3], **-ğı** [yaş > yaş-ık] *{ağız} sf.* Yaşıt. [DS]

yaşık[4], **-ğı** [yaş-ık] *{ağız} sf.* **1.** (Yavan sözü ile birlikte) yağsız. **2.** Katıksız. [DS]

yaşık[5], **-ğı** [Rus. jáščik] *{ağız} is.* Meyve sandığı. [DS]

yaşıkmak, [yaş-ī-mak / yaşū-mak > yaş-ı-k-mak] *{eT} gçsz. f. [-ur]* (Göz için) yaşarmak; kamaşmak. [DLT]

yaşıl, [yāş *(taze; yeşil ot)* > yaş-ī-mak > yaş-ı-l یاشل] *{eT} {eAT} {OsT} sf.* **1.** Yeşil. *{ağız} (aynı)* [DLT] [EUTS] [ETY] [Gabain] [KB] [Bahşayiş] [DS] **2.** *{ağız}* Erkek ördek; yeşilbaş; suna. [DS] ☞ **yap yaşıl,** *Koyu yeşil.* [DLT]|| **yaşıl yerliğ barçın,** *{eT} Yeşil yüz-*

lü ipek kumaş. [DLT]|| **yaşıl yuşul,** *{eT} Yeşil meşil.* [DLT]

yaşılamak, [yañşa-la-mak / yağşı-la-mak] *(ya:şıla-mak) {ağız} gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* → yağşalamak. [DS]

yaşılgan, [yaşıl-ġān یشلغان] *{OsT} sf.* Yemyeşil.

yaşılistan, [yaşıl+ Far. istān یاشلستان] *{eAT} {OsT} is.* Yeşil bitkilerle kaplı yer; yemyeşil ova veya kır.

yaşıllık, [yaşıl-lık یاشلق / یشللق] *{eT} {eAT} {OsT} is.* Yeşillik. [Bahşayiş]

yaşımak¹, [yaş-mak *(gizlemek)* > yaş-ī-mak یشیمق] *(yaşı:mak) {eT} {eAT} {OsT} gçsz. f. [-r]* Saklanmak; gizlenmek; örtünmek.

yaşımak², [yaşū-mak > yaşu-k / yaşı-k] *{eT} gçsz. f. [-r]* Işımak; ıldıramak. [Mühennâ]

yaşın¹, [*eT.* yaş-mak *(saklamak)* > yaş-ın یاشن] *{eAT} sf.* Gizlenmiş. ◘ **yaşın yaşın,** *{eAT} {OsT} Gizlice; gizli gizli; için için; gizli saklı olarak.*

yaşın², [yaşū-mak *(parlamak)* > yaşı-n] *{eT} is.* Şimşek; ışık. [DLT] [Gabain] [KB]

yaşınak, -ğı [yaşın-ak ?] *{ağız} is.* Ocak üstünde, duvar çıkıntısından veya tahtadan yapılma sergen. [DS]

yaşınıgörmek, [yaşın-mak + gör-mek > yaşın-ı+gör-mek یاشنی کرمك] *{eAT} gçsz. b. f. [-ür]* Gizlenmeye çalışmak; sakınmak.

yaşınlığ, [yaşı-n-lıġ] *{eT} sf.* Şimşekli. [DLT]

yaşınmak, [yaşī-mak > yaşı-n-mak] *dönşl. f. [-ır] [eT. -ur]* **1.** *{eT} {eAT} {OsT}* Gizlenmek; örtünmek; sakınmak. [Mühennâ] **2.** *{ağız}* Yaşmak örtünmek. [DS]

yaşırlığ, [yaşī-mak > yaşı-r-lıġ] *{eT} sf.* Saklı; gizli. [EUTS]

yaşırmak¹, [yaşī-mak > yaşı-r-mak] *{eT} gçl. f. [-ur]* Gizlemek. [Mühennâ]

yaşırmak², [yak-(ı)ş-ur-mak > yağşır-mak / yāşır-mak] *(ya:şırmak) {ağız} gçl. f. [-ır]* **1.** Yakıştırmak; uygun görmek. **2.** Söz uydurmak. **3.** Sabanın demir bölümünü ağaç kısmına eklemek. [DS]

yaşıt¹, [yaş-ıt] *sf.* Yaşları birbirine denk olanların her biri; aynı yaşta olan; akran; yaştaş.

yaşıt², [yaşī-mak > yaşı-t] *{ağız} is.* Bir çocuk hastalığı. [DS] ◘ **yaşıt olmak,** *{ağız}* → yaşıtlık düşmek. [DS]

yaşıtlık¹, -ğı [yaş-ıt-lık] *is.* Yaşıt olma durumu; yaştaşlık; akranlık.

yaşıtlık², -ğı [yaşıt²-lık] *{ağız} is.* Bir çocuk hastalığı. [DS] ◘ **yaşıtlık düşmek,** *{ağız} Yaşıtlık hastalığına yakalanmak.* [DS]

yaşıtmak, [yaşī-mak *(gizlemek)* > yaşı-t-mak] *{eT} gçl. f. [-ur]* Saklamak; gizlemek. [EUTS]

yaşla, [yaş-la یشله] *{eAT} zf.* Yaş iken.

yaşlağ¹, [yaş-la-ġ] *{eT} sf.* Yaşlı; ömürlü; ihtiyar. [EUTS]

yaşlağ², [yaş-la-ġ] *{eT} is.* Pusu. [Mühennâ]

yaşlamak, [yāş *(yaş, taze)* > yaş-lā-mak] *(yaşla:mak) {eT} gçl. f. [-r]* Yaş ot yemek. [DLT]

yaşlamak, [yaşū-mak > yaş(ū)-lā-mak] *(yaşla:mak) {eT} gçsz. f. [-r]* Şimşek çakmak. [ARAT] [Gabain]

yaşlandırma, [yaş-la-n-dır-ma / yaş-lan-dır-ma] *is.* Yaşlandırmak eylemi.

yaşlandırmak¹, [yaş *(ıslak; nemli)* > yaş-la-n-dır-ma] *gçl. f. [-ır]* **1.** Islak ve nemli olmasını sağlamak. **2.** Su verilmiş bir alaşımı oda sıcaklığında tutarak sertleşmesini sağlamak.

yaşlandırmak², [yaş *(yaşanan yıl)* > yaş-lan-dır-mak] *gçl. f. [-ır]* **1.** Yaşının ilerlemesine neden olmak; ihtiyarlatmak; kocaltmak. **2.** Genç olduğu hâlde daha yaşlı görünmesine neden olmak; yaşlı göstermek.

yaşlanma, [yaş-la-n-ma / yaş-lan-ma] *is.* **1.** Yaşlanmak eylemi. **2.** Canlı bir organizmadaki eskime ve yaşlı durumda bulunmayı belirten olguların tümü. **3.** *biy.* Canlılarda, zamanla biyolojik işlevlerin yetersizleşmesine neden olan fizyolojik etkenlerin tümü. **4.** (Metaller için) mekanik özellikleri değişecek derecede sağlamlığını yitirmek.

yaşlanmak¹, [yaş *(ıslak; nemlı)* > yaş-la-n-mak] *dönşl. f. [-ır]* Islak ve nemli duruma gelmek; yaş olmak; ıslak olmak.

yaşlanmak², [yaş *(yaşanan yıl)* > yaş-lan-mak] *gçsz. f. [-ır]* **1.** Yaşı ilerlemek; hayatın sonuna doğru ilerlemek. **2.** Yaşlı görünümü almak. **3.** (Metaller için) sürekli çalışmadan dolayı dayanma özelliklerini yitirmek.

yaşlı¹, [yaş *(ıslak; nemli)* > yaş-lı] *sf.* **1.** Islak; nemli. **2.** (Göz için) yaşla dolmuş; ağlamış.

yaşlı², [yaş *(yaşanan yıl)* > yaş-lı] *sf.* **1.** Yaşı çok ilerlemiş. **2.** Eskimiş; yıpranmış; çok kullanılmış. **3.** *is.* Yaşı ilerlemiş kimse; ihtiyar. ◘ **yaşlı başlı,** *Gün görmüş; deneyim kazanmış; olgun.*

yaşlıca, [yaş-lı-ca] *(yaşlı'ca) zf.* Yaşı biraz ilerlemiş olan; çok yaşlı olmamakla birlikte yaşlanmaya yüz tutmuş. ◘ **yaşlıca başlıca,** *Yaşı biraz ilerlemiş olarak; yaşı biraz geçkince.*

yaşlığ, [yāş > yāş-lıġ] *{eT} sf.* **1.** Canlı. [EUTS] **2.** Yaşlı; ihtiyar; genç olmayan. [DLT] [EUTS] **3.** (Göz için) yaşı olan; yaşlı. [DLT] [EUTS]

yaşlık, -ğı [yaş *(nem)* > yaş-lık] *is.* Yaş olma durumu; ıslaklık; nemlilik; rutubet; höl; öl.

yaşlılar, [yaş *(yaşanan yıl)* > yaş-lı-lar] *is.* Yaşlı kimseler; yaşı ilerlemiş olanlar. ◘ **yaşlılar yurdu,** *Yaşlı kişilerin barındırıldığı sosyal kurum; huzur evi.*

yaşlılık, -ğı [yaş *(yaşanan yıl)* > yaş-lı-lık] *is.* **1.** Yaşlı olma durumu; ihtiyarlık. **2.** Bedensel ve zi-

hinsel güçlerin zayıflamaya yüz tutuğu yıllar; ihtiyarlık. **3.** *psikol.* Hayatta olgunluktan sonra gelen ve etkinlik azalması, direnç düşüklüğü biçiminde kendini gösteren ayırt edici özelliklerin tümü. ⊡ **yaşlılık bilimi,** *tıp. Yaşlanma ile ilgili sağlık sorunları üzerinde duran tıp dalı; geriatri.*|| **yaşlılık sigortası,** *huk. Çalışanlara emeklilik hakkı sağlayan sigorta türü; ihtiyarlık sigortası.*

yaşlu, [yaş-lū ياشلو] *{OsT} sf.* Yaşlı; nemli.

yaşmak[1], [yaş-mak ياشمق] *{eT} gçsz. f. [-ar]* **1.** Sürünerek gizlenmek; sinmek; saklanmak; sürünmek; gizlemek. [DLT] [EUTS] [Gabain] [KB] **2.** *gçl. f. {eAT} {OsT}* Örtmek; kapamak; gizlemek.

yaşmak[2], **-ğı** [*eT.* yaş-mak[1] يشمق] *is.* **1.** *{eT}* Yüz örtüsü. [Bahşayiş] **2.** *{eT}* Kapı kanadı; çadır perdesi. [Bahşayiş] **3.** *{eAT} {ağız}* Kadınların örtünmekte kullandıkları iki parçadan ibaret başla birlikte yüzü, ağzı kapatan örtü. [DS] **4.** *{ağız}* Örtüyü ağzı kapatacak biçimde bağlama. [DS] **5.** *{ağız}* Ocak perdesi. [DS] **6.** *mim.* Konik davlumbazlı ocaklarda, davlumbazın altındaki yarım silindir biçimindeki kısım. **7.** Açık bir ocağın ateşliğini sınırlayan ve oda içine doğru çıkıntı yapan kısım. **8.** *bot.* Yaprak sapının iki yanındaki yarım yaprak ayası. **9.** *{ağız}* Ocak üstündeki sergen ve yanlarındaki gözler. [DS] **10.** *{ağız}* Kapının üst pervazı. [DS] **11.** *{ağız}* Arı kovanlarının önündeki çıkıntı. [DS] **12.** *{ağız}* Tahta oyma; süs. [DS] **13.** *{ağız}* Değirmende unun tekneye boşaltıldığı yer. [DS] ⊡ **yaşmak tutmak,** *{ağız} (Gelin için) eşinin akrabaları yanında fısıltı ile konuşmak.* [DS]|| **yaşmak yaşanmak,** *{OsT} Yaşmak ile örtünmek; yaşmak bürünmek; yaşmak tutunmak.*

yaşmaklama, [yaş-mak-la-ma] *is.* Yaşmaklamak eylemi.

yaşmaklamak, [yaş-mak-la-mak] *gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* **1.** Yüzünü yaşmakla örtmek. *{ağız} (aynı)* [DS] **2.** *{ağız}* Değirmende, ambara ve taş altına serpilen unu toplamak. [DS]

yaşmaklanma, [yaşmak-la-n-ma] *is.* Yaşmaklanmak eylemi.

yaşmaklanmak, [yaşmak-la-n-mak] *dönşl. f. [-ır]* Yaşmakla örtünmek.

yaşmaklı, [yaş-mak-lı] *sf.* **1.** (Kadın için) yaşmakla yüzünü örtmüş olan. **2.** (Ocak için) yaşmağı bulunan. **3.** *{ağız}* Başı ve boynu ak koyun. [DS] ⊡ **yaşmaklı şeytan,** *{ağız} Düzenbaz; hileci.* [DS]

yaşmaklık, -ğı [yaşmak-lık] *{ağız} is.* **1.** Başı, boynu ve yüzü örten kadın baş örtüsü; yaşmak. **2.** Ocak üstündeki sergen ve yanlardaki gözler. [DS]

yaşmaksız, [yaş-mak-sız] *sf.* **1.** (Kadın için) yaşmak örtünmemiş olan. **2.** (Ocak için) yaşmağı bulunmayan.

yaşmalık, -ğı [yaş-ma(k)-lık] *{ağız} is.* Ocak üstündeki sergen ve yanlarındaki gözler. [DS]

yaşmanmak, [yaş-mak *(örtünmek)* > yaş-ma(k)-n-mak ?] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* (Kadın için) utanarak yüzünü örtmek. [DS]

yaşmaş, [yaş+(m)aş] *{ağız} sf.* Belli olmayan; şüpheli; kuşkulu. [DS]

yaşnamak[1], [yāş > yaş(ı)n-mak > yaşn-ā-mak] *(yaşna:mak) {eT} gçsz. f. [-r]* Yaşamak. [EUTS]

yaşnamak[2], [yaşın > yaş(ı)n-ā-mak] *(yaşna:mak) {eT} gçsz. f. [-r]* (Şimşek için) çakmak; parlamak. [DLT] [KB]

yaşnatmak, [yaşnā-mak > yaşna-t-mak] *{eT} gçl. f. [-ur]* (Şimşek) çaktırmak; parlatmak. [DLT]

yaşrak, [yaş > yaş-rak ياشرق] *{OsT} sf.* Tazece; pek taze; körpe.

yaşru, [yaş-mak > yaş-ur-mak > yaş-(u)r-ū] *(yaşru:) {eT} sf.* Gizli. [DLT]

yaşruşmak, [yaş-ur-mak > yaş(u)r-uş-mak] *{eT}* Gizlemekte birleşmek; birlikte gizlemek. [DLT]

yaşsamak, [yaş-mak > yaş-sā-mak] *(yaşsa:mak){eT} gçl. f. [-r]* Gizlemek istemek. [DLT]

yaşsancı, [yaş+sanc-ı] *{ağız} is.* Hayvanda karın ağrısı. [DS]

yaştamak, [yaş-ta-mak يشتامق] *{eAT} gçsz. f. [-r]* Çok yaşamak; yaşlanmak; kocamak.

yaştaş, [yaş *(yaşanan yıl)* > yaş-taş] *sf.* **1.** (Kişi için) yaşları birbirine denk olanların her biri; aynı yaşta olan; akran; yaşıt. *{ağız} (aynı)* [DS] **2.** (Yeryüzü biçimleri için) oluşumları, birikintileri aynı zaman diliminde meydana gelmiş olan; eş yaşlı.

yaşuk[1], [yaş-mak > yaş-uk] *{eT} is.* Miğfer; demir başlık; tulga. [DLT]

yaşuk[2], [yaşū-mak > yaşu-k] *{eT} is.* Parlak; aydın; ışık; ziya; parıltı. [EUTS] [Üç İtigsizler]

yaşukluğ, [yaşuk-luğ] *{eT} sf.* Işıklı; aydınlık.

yaşuksuz, [yaşuk-suz] *{eT} sf.* Işıksız; ziyasız. [EUTS]

yaşumak, [*yā-mak > yaş > yaş-ū-mak] *(yaşu:mak) gçsz. f. [-r]* **1.** Keyiflenmek; sevinmek. [DLT] **2.** Parlamak; ışımak. [EUTS]

yaşurğan, [yaş-ur-mak > yaş-ur-ġān] *(yaşurga:n) {eT} sf.* Örten; gizleyen.

yaşurmak, [yaş-mak > yaş-ur-mak ياشورمق / يشورمق] *{eT} {eAT} {OsT} gçl. f. [-ur]* **1.** Örtmek; gizlemek; saklamak. [DLT] [EUTS] [Gabain] [KB] **2.** *{eAT}* Örtülmek; kapanmak.

yaşuru, [yaşur-mak > yaşur-ū] *(yaşuru:) {eT} sf.* Gizli. [DLT]

yaşurukı, [yaşur-mak > yaşur-u-kī] *(yaşurukı:) {eT} sf.* Gizli; saklı olan. [EUTS]

yaşut, [yaş-ū-mak > yaş-u-t] *{eT} sf.* Gizli. [DLT] [EUTS] [KB]

yaşutluğ, [yaşut-luğ] *{eT} sf.* Işıklı. [KB]

yaşutmak, [yaş-ū-mak > yaşu-t-mak] *{eT} gçl. f. [-ur]* Aydınlatmak; ışıklandırmak. [EUTS] [Gabain]

yat[1], [yāt / yād] *(ya:t) {eT} {ağız} sf.* **1.** Yabancı; el; garip. [ETY] [KB] [Bahşayiş] [DS] **2.** Yabancı yer; yad el. [ETY] [Gabain] [DLT] [EUTS] ⧉ **yāt bāz,** *Yabancı.* [DLT]|| **yāt eren,** *{eT} Yabancı adamlar.*|| **yāt kişi,** *{eT} Yabancı.*|| **yāt yağuk,** *{eT} Yabancı ve tanıdık.*|| **yat yaramaz,** *{ağız} Bilinmeyen, tanınmayan kimseler; yabancı.* [DS]|| **yat yat,** *{ağız} Çekingen; toy.* [DS]

yat[2], [yāt یات] *{eAT} is.* **1.** Bilgi ve uygulama; hüner; usul; üslup; tarz. **2.** Durum; vaziyet. **3.** İş; hizmet.

yat[3], [yat یات] *is.* **1.** *{eAT}* (Çoğunlukla savaş, yolculuk vb. için) hazırlık ve gerekli donanım. **2.** Eskiden kalkan, zırh gibi korunma araçlarına verilen ad. ⧉ **yat yarağ,** *{eAT} {OsT} Savaş araç ve donanımları; harp levazımı; teçhizat; pusat.*|| **yat yarak,** *{eAT} {OsT}* → yat yarağ.

yat[4], [yat یات] *{eAT} is.* Yatak.

yat[5], [yāt / yād] *(ya:t) {eT} is.* **1.** (Yağmur ve rüzgâr için yada taşı ile yapılan) büyü; kâhinlik. [DLT] **2.** Kehanet; fal; sihir. [ETY]

yat[6], [Felemenkçe. jahcht > Fr. yacht / İng. yacht] *is.* Yelkenli ya da motorlu özel gezinti gemisi. ⧉ **yat kulübü,** *Yatçılık sporunun gelişmesi için kurulmuş spor kulübü.*

yatadüşmek, [yat-mak+düş-mek > yat-a+düş-mek] *{ağız} gçsz. b. f. [-er]* Yatıp kalmak; yatıvermek. [DS]

yatağan[1], [Moğ. yatuğan > yatağan] *is.* **1.** Eskiden kara ve deniz askerlerinin kullandığı ve taşırken bellerindeki kuşağa yatay olarak yerleştirdikleri, ucu sivri ve hafifçe eğri, kısa tabanlı, iç kenarı keskin, hem kesici hem de delici işlevi olan silah. **2.** *müz.* Eskiden klasik Türk müziğinde, dizler üzerine yatırılarak çalınan bir telli saza verilen ad; yatuğan. *{ağız} (aynı)* [DS]

yatağan[2], [yat-mak > yat-ağan] *{ağız} sf.* **1.** Çok yatan; çok uyuyan. **2.** Tembel. **3.** (Hayvan için) yük taşırken sık sık yatan. **4.** *is.* Yatalak hasta. **5.** İnme; felç. [DS]

yatak, -ğı [*eT.* yaḏ-mak *(yaymak, yere sermek)* > yat-mak > yat-ġa-ḳ / yat-ak یتاق] *is.* **1.** Uyumak, dinlenmek gibi amaçlarla üzerine ya da içine yatılan şey. **2.** Bu tür eşyanın üzerine konulduğu sabit karyola, somya, sedir vb. **3.** Bir yatağı örten çarşaf, pike vb. örtülerin tümü. **4.** Hastahane ve konaklama tesisleri gibi yerlerde yatabilecek kişi sayısı. **5.** Üzerine yatılan şilte; döşek. **6.** Üzerine uzanılabilecek veya yatılabilecek her şey. **7.** Yerde oluşmuş herhangi bir yatay katman. **8.** Irmak vb. akarsuların içinde aktıkları oyuk arazi; akak; mecra. **9.** Bir katman üzerinde değerli maden sayılan bir cevherin oluşturduğu düşey ya da yatay ince tabaka. **10.** Maden ocaklarında birbirini izleyen iki tabaka arasında uzanan damar. **11.** Çanak biçimindeki bir oluşum içinde birikmiş, toplanmış petrol birikintisi. **12.** Belli nitelikteki kişilerin ya da hayvanların toplu olarak bulunduğu, eğleştiği yer. **13.** *{eAT} {OsT} {ağız}* Yabani hayvan barınağı; hayvan yuvası; in. [DS] **14.** *{ağız}* Koyun ve sığırların yazın, gece veya gündüz dağda kaldıkları, yattıkları yer. [DS] **15.** *{ağız}* Kolluk kuvvetlerince aranan bir kimsenin saklandığı, barındığı yer; eşkıya barınağı. [DS] **16.** *{ağız}* Hırsızı, eşkıyayı barındıran, koruyan kişi. [DS] **17.** Bir makinede oynak bir parçayı içine alan yuva. **18.** Fideleri gömmek için toprağa açılan çukur. **19.** Turunçgiller ve yumurta gibi ürünlerin bozulmadan uzun süre durmasını sağlamak için saman içine konulduğu yer. **20.** Karaya oturmuş bir geminin tabanda açtığı oyuk. **21.** Okun dip tarafında, yay kirişinin üzerinde durmasını sağlamak için açılmış kertik. **22.** *mim.* Kesme taşlardan oluşan bir örgün sırasının üst yüzeyi. **23.** *{ağız}* Yer. [DS] **24.** *{ağız}* Balkon; sayvan. [DS] **25.** *{ağız}* Oda; oturulan yer. [DS] **26.** *{ağız}* Sabanda, saban demiri takılan yer. [DS] **27.** *{ağız}* Değirmende, taşa baltanın geçtiği yer. [DS] **28.** *{ağız}* Koyun sürüsü. [DS] **29.** *sf.* Yatak biçiminde olan. **30.** *{ağız}* (Yük hayvanı için) yük taşırken sık sık yatan. [DS] **31.** *{ağız}* (Hasta için) yatalak. [DS] **32.** *{ağız}* İnmeli hasta. [DS] ⧉ **Yatağa!** *Birine gidip yatmasını isterken söylenen emir sözü.*|| **yatağını yapmak,** *Yataktan kalktıktan sonra yatağını ve üzerindeki örtülerini düzeltmek.*|| **yatağa bağlamak,** *Yataktan kalkamayacak kadar hasta düşürmek.*|| **yatağa bağlanmak,** *Bir hastalık dolayısıyla sürekli yatıyor olmak.*|| **yatağa düşmek,** *Hasta olup yatmak.*|| **yatağa girmek,** *Yatmak.*|| **yatağa serilmek,** *Yorgunluktan bitkin biçimde yatıp uyumak.*|| (birinin) **yatağına girmek,** *(Kadın için) onunla evlilik dışı cinsel ilişkiye girmek.*|| **yatağına itmek** (étmek), *{ağız}* Yatağını kirletmek. [DS]|| **yatağında avlamak,** *{ağız} Hayvanı, ininde, yuvasında bulunduğu sırada bastırıp yakalamak.* [DS]|| **yatağında ölmek,** *Kendi evinde ve doğal biçimde ölmek.*|| **yatağını ayırmak,** *Ayrı yatakta yatmak.*|| **yatağını itmek** (étmek), *{ağız} Yatağını sermek; yatağını düzeltmek.* [DS]|| **yatak çarşafı,** *Yatakta minder üzerine serilen çarşaf.*|| (birini) **yatak çekmek,** *(Kişi için) ayakta duramayacak kadar bitkin ve zayıf düşmek.*|| **yatak delisi,** *{ağız} Cinsel ilişkiye çok düşkün olan.* [DS]|| **yatak hücresi,** *mim. Yatak odalarının bir köşesine karyola konulmak için yapılmış girintili bölüm.*|| **yatak liman,** *dnz. Büyük gemi ve donanmaların barınmasına elverişli liman.*|| **yatak limonu,** *Toplandıktan sonra bir süre özel depolarda tutulmuş ve bazı işlemlere tabi tutulmuş limon.*|| **yatak mobilya,** *Boyutları insan vücuduna uygun, rahat yatmayı sağlayacak biçimde yapılmış mobilya.*|| **yatak odası,** *Yatmak için kullanılan oda.*|| **yatak odası takımı,** *Karyola, aynalı dolap, tuvalet masası gibi yatak odasında kullanılan mobilya türü eşyaların tümü.*|| **yatak örtüsü,**

Yatağın üstüne serilen örtü.|| **yatakta,** *Cinsel davranışlarında.*|| **yatak takımı,** *Minder, yastık, yorgan ve bunların kılıflarından oluşan örtülerin tümü.*|| **yatak yapmak,** *1. Yatılacak yer hazırlamak. 2. (Akarsu için) kendisi için akacak bir oyuk oluşturmak. 3. Düşme, çarpma ve sürtünme sonucu oyuk oluşmak.*|| **yatak yatmak,** *{ağız} Cinsel ilişkide bulunmak.* [DS]

yatakcı, [yatak-cı یتاقجی] *{OsT} is.* Gece bekçisi.

yatakcıl, [yatak-çıl] *{ağız} sf.* Sürekli yatmak isteyen; yatma ihtiyacı içinde bulunan; düşkün. [DS]

yatakçı, [yat-ak-çı] *is.* **1.** Yatak yapan veya satan kimse. **2.** *tarih.* İmparatorluk döneminde, beylerbeyi ve sancak beyleri tarafından geceleyin çarşı ve dükkânları beklemekle görevlendirilen halktan kişi.

yatakçıl, [yatak-çıl] *{ağız} sf.* Cinsel ilişkiye çok düşkün olan. [DS]

yatakhane, [yat-ak + Far. -ḫāne] *(yatakha:ne) is.* **1.** Geceleyin konaklanan kalabalık kuruluşlarda geceleri yatmak için düzenlenmiş bölüm; yatma yeri. **2.** Yatılı okullarda, öğrencilerin yattığı bina ya da bölme.

yataklamak, [yatak-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Yatırmak. [DS]

yataklanma, [yat-ak-la-n-ma] *is.* **1.** Yataklanmak eylemi. **2.** Petrol yataklarının bir havza içine dağılımı.

yataklanmak, [yat-ak-la-n-mak] *dönşl. f. [-ır]* **1.** Yatak edinmek; yatağa sahip olmak. **2.** (Hareketli makine elemanları için) kendine bir yuva, oyuk edinmek.

yataklı, [yat-ak-lı] *sf.* **1.** Yatağı bulunan; yatağı olan. **2.** (Akarsu için) yatağı oldukça derin olan. **3.** (Hastahane, otel vb. için) belirtilen sayıda yatma yeri, yatak kapasitesi bulunan. **4.** *is.* Yataklı vagon; yataklı vagonlardan oluşan yolcu treni. ⊡ **yataklı vagon,** *Yolcuların yatarak uyuyabilecekleri biçimde düzenlenmiş yolcu treni vagonu.*

yataklık, -ğı [yat-ak-lık] *is.* **1.** Üzerine yatak konulan kerevet ya da karyola. *{ağız} (aynı)* [DS] **2.** *{ağız}* Anadolu evlerinde yatakların toplanarak konulduğu bölme veya dolap; yüklük. [DS] **3.** Kolluk güçlerince aranan bir kimseyi barındırma veya yardım etme. **4.** Hayvan barınaklarında yerlere serilen saman, ot vb. örtü. **5.** *sf.* Yatak yapmaya uygun veya yatak yapımı için ayrılmış bulunan. **6.** *sf.* (Otel, hastahane vb. için) belirtilen sayıda yatak kapasitesi bulunan. ⊡ **yataklık etmek,** *Aranan kişiyi evinden gizlice barındırarak ona yardım etmek.*|| **yataklık yapmak,** *Bir suçlunun barınmasını sağlamak.*

yataklu, [yatak-lū یتاقلی / یتقلو] *{eAT} {OsT} sf.* Yatağında olan; yatan.

yataksal, [yat-ak-sal] *sf.* Yataklara ilişkin; yataklarla ilgili.

yatalak, -ğı [yat-mak > yat-al-mak > yat-al-ak] *sf.* **1.** İnme, sakatlık gibi nedenlerle yataktan kalkamayan. *{ağız} (aynı)* [DS] **2.** *{ağız}* Hastalıklı; zayıf. [DS] ⊡ **yatalak olmak,** *Yataktan kalkamayacak bir hastalığa yakalanmak ya da böyle bir sakatlığa uğramak.*

yatalga, [yat-alga] *{ağız} is.* **1.** Yatak odası. **2.** Kış geceleri konuğa verilen yatsı yemeği. [DS]

yatalık, -ğı [yat-al-ık] *{ağız} is.* **1.** Yatalak. **2.** Humma benzeri ateşli hastalık. **3.** Tifo. **4.** Zatülcenp. [DS]

yatamak, [yat-ā-mak ?] *(yata:mak) {eT} gçsz. f. [-r]* Âciz olmak. [Mühennâ]

yatan[1], [yā *(yay)* > ya-tan / yatañ [Clauson] / yeten] *{eT} is.* **1.** Ok atmakta kullanılan tahta yay. **2.** Hallaç yayı. [DLT]

yatan[2], [yat-an] *{ağız} sf.* **1.** Eli yatkın; eli uz. **2.** *is.* Kabak yetiştirilen yer. [DS]

yatang, [yā *(yay)* > yā-tañ [Clauson] / yeteñ] *(yatañ) {eT} is.* Hallaç yayı. [DLT]

yatanlar, [yatan-lar] *{ağız} is.* **1.** Mezarlar. **2.** Ermişler. [DS]

yatar, [yat-mak > yat-ar / yat-ur یتر] *{eT} sf.* **1.** Yatmış hâlde. [KB] **2.** Yatmakta olan; yatan. *{eAT} (aynı)* [KB] **3.** Gerektiği zaman arkalığı geri doğru devrilerek yatak durumuna gelebilen; yatan; yatma özelliği bulunan. ⊡ **yatar koltuk,** *Arkalığı geri doğru devrilerek yatak durumuna getirilebilen koltuk.*

yatay, [yat-ay] *sf.* **1.** Ufuk çizgisine paralel yani düşeye dik bir düzlem boyunca uzanan; ufkî, *(1937).* **2.** Dikine olmayan; yanlara doğru giden. ⊡ **yatay geçiş,** *Eğitimde, bir okuldan eşdeğer ders ve kredileri bulunan başka bir okula geçerek öğrenime devam etme.*|| **yatay seren,** *dnz. Üzerine dört köşeli yelken açılan ve bir direğe yatay olarak takılan seren.*

yatçı[1], [yāt > yāt-çī] *(ya:tçı:) {eT} is.* Yada taşı ile fal bakan, büyü yapan; kam; şaman. [DLT]

yatçı[2], [yat-çı] *is. dnz.* **1.** Yat yapan, satan ya da onarımını yapan kimse. **2.** Yat turizmi işletmeciliği. **3.** Yat yarışlarına ya da yat gezilerine katılan kimse.

yatçılık, -ğı [yat-çı-lık] *is. dnz.* **1.** Yatçının işi ve mesleği. **2.** Yat turizmciliği. **3.** Yat ile yapılan eğlence gezisi.

yatgeberik, -ği [yat-mak+geber-mek > yat+geber-ik] *{ağız} is.* Yatsı yemeği. [DS]

yatgın[1], [yat-kın] *{ağız} sf.* **1.** Becerikli; usta; yetenekli. **2.** Alışkın. [DS]

yatgın[2], [yat-kın] *{ağız} sf.* **1.** (Kumaş vb. için) çok durmuş olmaktan dolayı sağlamlığını, güzelliğini yitirmiş; tez eskiyen. **2.** (Hayvan) uzun süre çalışmadığı için hamlamış. **3.** (Ticarî mal için) çok durmuş; uzun süre alıcı bulamamış. **4.** (Toprak için) uzun yıllar işlenmemiş. **5.** (Tahıl için) tarlada veya

harmanda ıslanmış; özsüz. **6.** (Ekin için) yağmur veya rüzgâr etkisi ile yere yatmış. [DS]

yatgın[3], [yat-kın] *{ağız} sf.* Yerinde; uygun; münasip. [DS]

yatgun, [yat-kın] *{ağız} sf.* (Kumaş vb. için) çok durmuş olmaktan dolayı sağlamlığını, güzelliğini yitirmiş. [DS]

yatğak, [yad-mak *(yaymak, yere sermek)* > yat-mak > yat-ġā-k] *(yatga:k) {eT}* Hakanın ve ülkenin koruyucusu; muhafız. [DLT] [KB]

yatğalmak, [yat-ġā-mak > yat-ġa-l-mak] *{eT} dönşl. f. [-ur]* Uyumak üzere olmak. [KB]

yatğaşmak, [*yad-ġā-mak > yat-ġa-ş-mak] *işteş. f. [-ur]* Birlikte yatmak. [DLT]

yatğaşuk, [yat-ġā-mak > yat-ġa-ş-mak > yat-ġa-ş-uk] *{eT} sf.* Bir yerde başkası ile yatan. [DLT]

yatğırmak, [yat-ġır-mak] *{eT} gçl. f. [-ur]* Yatırmak; uyutmak. [Mühennâ]

yatğu, [yat-mak > yat-ġū] *(yatğu:) is.* Yatılacak yer. [EUTS]

yatğuçı, [yat-ġū > yatğu-çī] *(yatğuçı:) {eT} is.* Bekçi; muhafız. [KB]

yatğun, [yat-kın] *{ağız} sf.* **1.** (Ekin için) yatmış. **2.** (Olay için) yatışmış. [DS]

yatğurmak, [yat-mak > yat-ġur-mak] *{eT} gçl. f. [-ur]* **1.** Yatırmak; uyutmak. [DLT] [İKPÖy.] [KB] **2.** Yatırmak; uzatmak. [EUTS]

yatı, [yat-mak > yat-ı] *is.* **1.** Geceyi de geçirmeyi içine alan konukluk; gece misafirliği. **2.** *{ağız}* Köye dışardan gelen konuk. [DS] **3.** *{ağız}* Gece, dağda veya kırda hayvanların yanında yatma. [DS] **4.** *{ağız} balıkç.* Kıyıdan denize uzatılan ve uskumrudan başka balıkları avlamakta kullanılan ağ. [DS] ⊡ **yatı avı,** *{ağız} Birkaç gece kırda kalınarak yapılan keklik avı.* [DS]|| **yatıya gitmek,** *{ağız} Gece de kalmak üzere konukluğa gitmek.* [DS]|| **yatıya yatmak,** *{ağız} Uyumak için uzanmak.* [DS]

yatığ, [yat-mak > yat-ığ] *{eT} is.* **1.** Uyku. [DLT] **2.** Yatılacak yer; yatak. [DLT]

yatığlı, [yat-mak > yat-ıġ-lıġ] *{eT} sf.* Yatan; uyuyan.

yatığlığ, [yat-mak > yat-ıġ-lıġ] *{eT} sf.* Yatan;, uyuyan. [ETY]

yatık[1], [yat-mak > yat-ık] *{eT} is.* Uyku; yatılacak yer; yatak. [DLT]

yatık[2], **-ğı** [yat-mak > yat-ık / yatuk ياتق] *sf.* **1.** Bir düzleme, bir çizgiye göre eğilmiş, yatmış durumda olan. **2.** Çevrilmiş olan; devrik. **3.** (Bitki sapları için) toprağa yatmış olan. **4.** *dnz.* (Gemi için) bordası üzerine meyletmiş olan. **5.** *{ağız}* (Hayvan için) boynuzları arkaya doğru eğik olan. [DS] **6.** *is.* Çözgüsü yün, atkısı pamuk ipliği ile dokunmuş bir tür kumaş. ⊡ **yatık çit,** *Kışın soğuk olduğu yerlerde, kullanılmadığı zaman bağlantı yerlerinden çıkarılarak yere yatırılan bir tür çit.*|| **yatık doğru,** *Yatık olarak çizilen doğru.*|| **yatık mal,** *{ağız} Yerli mal.* [DS]|| **yatık yazı,** *Sağdan sola doğru eğik olarak yazılmış yazı; italik yazı.*

yatık[3], **-ğı** [yat-mak > yat-ık] *{ağız} is.* **1.** Ağaç testi. **2.** Çamdan yapılmış su fıçısı. **3.** Ağaçtan yapılmış süt veya pekmez fıçısı. **4.** Tahtadan oyularak yapılmış matara. **5.** Büyük üzüm sepeti. **6.** Taze söğüt dallarından örülmüş sele. [DS] **7.** *{eAT} {OsT} is.* Ağzı dar, boğazı kısa, karnı yassı ve yayvan su kabı.

yatık[4], **-ğı** [yat-mak > yat-ık] *{ağız} is.* Lazımlık; ördek; oturak. [DS]

yatık[5], **-ğı** [yat-mak > yat-ık] *{ağız} is.* Ambar; kiler. [DS]

yatık[6], **-ğı** [yat-mak > yat-ık] *sf.* **1.** Çok beklediği için dayanıklılığım yitirmiş olan. **2.** *{ağız}* Durduğu yerde çürümüş; görünüşü iyi ama ezik, bozuk olan. [DS] **3.** *{ağız}* (Kişi için) çok sık hastalanan. [DS]

yatık[7], **-ğı** [yat-ık] *{ağız} is.* **1.** Kese kâğıdı. **2.** Arkasız ayakkabı; terlik. [DS]

yatık[8], **-ğı** [yat-ık] *{ağız} sf.* Usta; becerikli; alışkın. [DS]

yatıkmak, [yāt > yat-ık-mak] *{eT} dönşl. f. [-ar]* Yabancılaşmak; yadlaşmak. [DLT]

yatılı, [yat-ı-lı] *sf.* **1.** (Okul, pansiyon için) geceleri yatılabilen; yatılı öğrenci kabul eden; leylî. **2.** (Konuk, öğrenci vb. için) gece yatısına kalan; yatarak geceleyen; leylî. **3.** *zf.* Yatılı öğrenci olarak. **4.** *{ağız} is.* Geceleyen konuk. [DS]

yatılma, [yat-ıl-ma] *is.* Yatılmak eylemi.

yatılmak[1], [yaḏ-mak *(yaymak, yere sermek)* > yaḏ-ıl-mak] *{eT} edil. f. [-ur]* Yayılmak; dağılmak. [EUTS]

yatılmak[2], [yat-ıl-mak] *edil. f. [-ır]* Yatmak eylemi yapılmak.

yatım[1], [yat-mak > yat-ım ياتيم] *is.* **1.** Bir yana doğru olan yatıklık; devriklik. **2.** *dnz.* Gemi direklerinin geriye doğru olan eğikliğine verilen ad. ⊡ **yatımına bükmek,** *{OsT} Eski büküm yerinin üzerine bükmek.*

yatım[2], [yat-mak > yat-ım] *{ağız} is.* **1.** Durum; tutum. **2.** Usul; yol; yöntem. [DS]

yatım[3], [yat-mak > yat-ım] *{ağız} sf.* (Akıl için) uygun; akla yatkın gelen. [DS]

yatım[4], [yat-mak > yat-ım] *{ağız} is.* Leblebicilikte, leblebiyi boy boy ayırmakta kullanılan kalbur. [DS]

yatım[5], [yat-ım] *{ağız} is.* Becerikli; yetenekli; usta. [DS]

yatımına, [yatım-ı-n-a] *{ağız} zf.* Tartışma çıkmayacak biçimde; oluruna. [DS] ⊡ **yatımına gitmek,** *{ağız} İyi geçinmek için uysal davranmak.* [DS]

yatımkâr, [yatım+ Far. -kār] *{ağız} sf.* Uysal; uslu. [DS]

yatımlı, [yatım-lı] *{ağız} sf.* **1.** Eli işe yatkın; becerikli. **2.** Uysal; uslu. [DS]

yatır[1], [*eT.* yat *(yada taşı)* > yat-mak *(yada taşı ile büyü yapmak)* > yat-ur > yat-ır] *is.* **1.** İnsanlara ölü veya diri yardım ettiğine inanılan mezarı belli ölü; evliya; dede. *{ağız} (aynı)* [DS] **2.** *{ağız}* Ermiş mezarı; evliya mezarı. [DS] **3.** *{ağız}* Kutsal sayılıp kesilmeyen koruluk. [DS]

yatır[2], [yat-mak > yat-ır] *sf.* **1.** Yatar durumda; yere uzanmış olan; ayakta olmayan. **2.** *{ağız} is.* Yıkılmış ve yerde çürümeye yüz tutmuş ağaç gövdesi. [DS] ⧉ **yatır olmak,** *{ağız} Yatar durumda olmak; yatmak.* [DS]

yatır[3], [yat-mak > yat-ır] *{ağız} is.* **1.** Büyük bekçi bıçağı. **2.** Ev eşyası, altın vb. [DS]

yatırcık, -ğı [yatır-cık] *{ağız} is.* Ocak demiri. [DS]

yatırgaç, -cı [yatır-gaç] *{ağız} is.* Hamur tahtası. [DS]

yatırı, [yatır-ı] *{ağız} sf.* Eğimli. [DS]

yatırılma, [yat-ır-ıl-ma] *is.* Yatırılmak eylemi.

yatırılmak, [yat-ır-ıl-mak] *edil. f. [-ır]* **1.** Yatırılmak eylemi. **2.** Bir yere yatması sağlanmak. **3.** Uyuması ve dinlenmesi için yatağa sokulmak. **4.** Yatacak yer sunulmak. **5.** (Para vb. için) kazanç sağlamak amacıyla bir yere verilmek, ödemede bulunulmak; yatırım yapılmak. **6.** (Yiyecek için) terbiyelensin diye bir maddenin içinde bekletilmek.

yatırım, [yat-ır-mak > yat-ır-ım] *is.* **1.** Yatırmak eyleminde bulunulan şey. **2.** Nakdî ve malî bir sermayeyi, belli bir süre için başka mal veya hizmetler üretme gücüne sahip mallar durumuna dönüştürme; mevduat; plasman, *(1944).* **3.** Kendi parasını ya da borç aldığı paraları yeni mal üretimine ayırma. **4.** *mecaz.* Gelecekte çıkar sağlamayı amaçlayan içtenliksiz davranış. ⧉ **yatırım bankası,** *Yatırımları ve harcamaları karşılamak üzere kurulan banka.*|| **yatırım ortaklığı,** *Küçük tasarruf sahiplerinden toplanan paraları bir anonim ortaklık aracılığıyla çeşitli kuruluşların senetlerine yatırılmak suretiyle portföy oluşturan ortaklık.*|| **yatırım şirketi,** *Taşınır değerler satın alan ve bunlarla ilgili işlemler yapan şirket.*|| **yatırım yapmak,** *1. Gelir amacıyla bir işe para vermek ya da harcamada bulunmak. 2. mecaz. Gelecekte elde etmeyi düşündüğü bir çıkar için ortam hazırlayıcı davranışlarda bulunmak.*

yatırımcı, [yat-ır-ım-cı] *is.* **1.** Yatırım yapan kimse. **2.** Yatırım amacıyla malî plasmanlar yapan iktisadî karar birimi ya da kuruluş.

yatırma, [yat-ır-ma] *is.* **1.** Yatırmak eylemi. **2.** *{ağız}* İnce ip. [DS] **3.** *{ağız}* Gövdeden ayırmaksızın toprağa gömülerek köklendirilen asma dalı. [DS] **4.** *{ağız}* Tabakhanelerde taş ve kireçle yapılmış tekne. [DS]

yatırmak, [yat-ır-mak] *gçl. f. [-ır]* **1.** (Kişi için) yatmasını sağlamak; yatağa vb. yere boylu boyunca uzatmak. **2.** Uyuması, dinlenmesi için yatağa sokmak. **3.** Yere ya da yatay bir düzlem üzerine yatay biçimde yerleştirmek. **4.** Bir kimseye yatacak yer bulmak; yatak sunmak. **5.** Yatık duruma getirmek; eğmek; yatay ya da yataya yakın konuma sokmak. **6.** Yassılaştırmak; düzeltmek. **7.** (Yiyecek için) tatlandırmak, terbiye etmek için bir madde içinde bekletmek. **8.** (Para için) kazanç sağlamak üzere bir yere vermek; işletmek; tahsis etmek. **9.** (Para için) güvenilir bir yere koymak. **10.** *mecaz.* (Para için) harcamak; vermek. **11.** *mecaz.* Bir işin olumsuz sonuçlanmasına neden olmak. **12.** *{ağız}* Asma dalını, gövdeden ayırmaksızın toprağa gömerek köklenmesini sağlamak. [DS]

yatırtma, [yat-ır-t-ma] *is.* **1.** Yatırtmak eylemi. **2.** Yeniçeri börklerinin arkaya doğru sarkan kıvrık ucu. **3.** *{ağız}* Üstünde, erimiş lehim parçalarını çubuk hâlinde dökmekte kullanılan uzun ve düzgün demir çubuk. [DS]

yatırtmak, [yat-ır-t-mak] *gçl. f. [-ır]* Yatırmak eylemini yaptırmak.

yatısız, [yat-ı-sız] *sf.* **1.** Yatıya kalmayan. **2.** Yatıya kalınamayan. **3.** (Okul vb. için) yatılı olmayan; gündüzlü.

yatış, [yat-ış] *is.* Yatmak eylemi ve biçimi.

yatışma, [yat-ış-ma] *is.* Yatışmak eylemi.

yatışmak, [yat-ış-mak] *gçsz. f. [-ır]* **1.** Şiddeti, hızı, etkisi azalmak; sakin ve durgun bir duruma gelmek. **2.** (Kişi için) öfke, sinirlilik, heyecan, gerginlik gibi ruhsal durumları geçmek; sakinleşmek. **3.** (Toplumu saran huzursuzluk, kargaşa vb. yaratan olay ve durumlar için) olağan düzene inmek; sakinleşmek; durmak. **4.** *işteş. f.* Yan yana ya da kucak kucağa yatmak; birlikte yatmak.

yatıştırıcı, [yat-ış-tır-ıcı] *sf.* **1.** Yatıştıran; yatıştırma özelliği olan. **2.** (İlaç için) ağrı ve acıyı azaltan; sakinleştirici. **3.** (Konuşma, davranış vb. için) olayların, kargaşanın, heyecanın yatışmasını sağlayan. **4.** *is.* Ağrı kesici; müsekkin.

yatıştırma, [yat-ış-tır-ma] *is.* Yatıştırmak eylemi.

yatıştırmak, [yat-ış-tır-mak] *gçl. f. [-ır]* **1.** Yatışmasını sağlamak; yatışmasına neden olmak. **2.** Bir kargaşa veya ayaklanmayı bastırmak. **3.** Ölçülü, ılımlı ve sakin davranmasını sağlamak. **4.** Yumuşatmak; razı etmek.

yatışturmak, [yatış-tır-mak] *{ağız} gçl. f. [-ur]* Yatıştırmak. [DS]

yatka, [Bul. jadka] *{ağız} is.* Ceviz içi. [DS]

yatkı, [yat-kı] *is.* Bir şeyde bükülme sonucu oluşan iz; bükülme izi.

yatkın[1], [*eT.* yat-kun > yat-kın] *sf.* **1.** Bir yana doğru eğilmiş; yatık. **2.** Çok beklemekten dolayı sağlamlığını yitirmiş; bozulmuş; çürük. **3.** *mecaz.* (Kişi için) bir şeye eğimli; yapmaya alışkın; benimsemiş. **4.** (Kişi için) bir şeyi yapma yeteneği bulunan; o konuda becerisi bulunan; usta; becerikli. *{ağız} (aynı)* [DS] **5.** *{ağız}* Ağırbaşlı; uslu; uysal. [DS]

yatkın[2], [yat-kın] *{ağız} sf.* Akla uygun; yerinde. [DS]

yatkın[3], [yat-kın] *{ağız} is.* **1.** Uzun süre kullanılma-

mış hayvan. **2.** Birkaç yıl sürülmeden bırakılmış tarla. [DS]

yatkınlaşma, [yat-kın-la-ş-ma] *is.* Yatkınlaşmak eylemi.

yatkınlaşmak, [yat-kın-la-ş-mak] *dönşl. f. [-ır]* Yatkın duruma gelmek.

yatkınlık, -ğı [yat-kın-lık] *is.* **1.** Yatkın olma durumu. **2.** Alışkanlıktan doğan yeti; meleke; mümarese.

yatlak, -ğı [yat-la-k ?] *{ağız} sf.* (Kapı, pencere vb. için) aralık. [DS]

yatlamak¹, [yāt *(yabancı)* > yat-lā-mak] *(yatla:mak) {eT} gçsz. f. [-r]* Düşmanca hareket etmek; yabancı saymak; kaçınmak; uzaklaşmak. [EUTS] [DLT]

yatlamak², [yāt *(yada taşı)* > yat-lā-mak] *(yatla:-mak) {eT} gçsz. f. [-r]* Yada taşı ile büyü yapmak; afsunlamak. [DLT]

yatlanmak, [yāt *(yada taşı)* > yat-la-n-mak] *{eT} dönşl. f. [-ur]* Yada taşı ile büyülenmek; büyü yapınmak. [Clauson]

yatlatmak, [yāt *(yada taşı)* > yat-la-t-mak] *{eT} gçl. f. [-ur]* Yada taşı ile büyü yaptırmak; okutmak. [DLT]

yatlı, [yat¹ > yat-lī / yat-lū یاتلی] *{OsT} {ağız} sf.* (Kişi için) kötü; yaramaz; fena; şom; adi; aşağılık. [DS] ⊡ **yatlı yabancı,** *{ağız} Gezgin.* [DS]

yatlık, -ğı [yat¹ > yat-lık] *{ağız} is.* Bilgisizlik. [DS]

yatlu¹, [yat¹ > yat-lī / yat-lū یاتلو] *{eAT} {OsT} {ağız} sf.* → yatlı. [DS] ⊡ **yadlu sanu,** *{OsT} Kötülük içeren düşünce; hıyanet.*|| **yatlu sanu sanmak,** *{eAT} Kötü sanıda bulunmak; su-i zanda bulunmak.*|| **yatlu söz,** *{eAT} {OsT} Kötü söz.*

yatlu², [yat-lu] *{ağız} is.* Gezgin. [DS]

yatluluk, [yatlu-luk یاتلولق] *{eAT} is.* Kötülük; fenalık.

yatma, [yat-ma] *is.* **1.** Yatmak eylemi. **2.** Ekinlerde, rüzgâr ve yağmurun sebep olduğu yere eğilme biçiminde görülen büyüme kusuru.

yatmaç, -cı [yat-maç] *{ağız} is.* İyi bir deri cinsi. [DS]

yatmak, [yat-mak یتمق] *gçsz. f. [-ar]* **1.** Yere ya da bir şeyin üzerine boylu boyunca uzanmak; yatmış olmak. *{eT} (aynı)* [DLT] [ETY] [EUTS] [Üç İtigsizler] [Gabain] [İKPÖy.] [KB] [Tekin] **2.** Uyumak, dinlenmek gibi amaçlarla yatağa girmek; yatıp uyumak. *{eT} (aynı)* [Bahşayiş] [Mühennâ] **3.** Bir yerde yatay olarak durmak veya bulunmak; yatay ya da yataya yakın bir konum almak; bir yana doğru eğilmek; yana yatmak; yatık duruma gelmek *{OsT} (aynı)* **4.** *{OsT}* Yatışmak; sükûnet bulmak. **5.** Geceyi bir yerde uyuyarak geçirmek. **6.** Tedavi amacıyla bir sağlık kuruluşunda yatarak kalmak. **7.** Boş yere beklemek ya da işe yaramadığı için bekletilmek; işlemez hâlde durmak. **8.** (Yiyecek vb. için) belli bir özellik kazanması için bir sıvının içinde beklemek. **9.** Hapiste kalmak. **10.** (Ölü için) gömülmüş olmak. **11.** Gömülü veya saklı olmak. **12.** Düz duruma gelmek; düzelmek. **13.** *mecaz.* Kaynaklanmak; gizli nedeni bir şey olmak; bulunmak; var olmak. **14.** *teklfz.* (İş, girişim vb. için) başarısızlıkla sonuçlanmak; olumsuz çıkmak. **15.** (Piyango, toto, loto vb. için) kazanamamak; tutturamamak. **16.** İşsiz olmak; çalışmamak; işsiz kalmak. **17.** (Biri ile) odasını, yatağını paylaşmak. **18.** *argo.* (Biri ile) cinsel ilişkide bulunmak. **19.** Heves etmek; benimsemek; eğilmek. **20.** (Akıl, kafa vb. için) mantıklı bulmak; açıklamaları yeterli bulmak; uygun gelmek; içe sinmek. *{ağız} (aynı)* [DS] **21.** *dnz.* (Gemi için) sancak ya da iskele bordasına meyletmek. **22.** *{eT}* Bulunmak; durmak; barınmak. [Bahşayiş] **23.** *{ağız}* Loğusa olmak. [DS] **24.** *yard. f.* (Bağ fiillerden sonra) "o şekilde kalmak, durmak" anlamında birleşik fiiller yapar; belli bir vaziyet almak. *{eT} {ağız} (aynı)* [EUTS] *"... bekleyip yatıyor", "... der yatır".* [DS] **25.** *gçl. f. {eT}* Yaymak; sermek. [DLT] ⊡ **Yat!** *Yatması için emir verme sözü.*|| **yatacak yeri olmamak,** *Çok günahkâr olmak.*|| **yat borusu,** *Kışlada yatma zamanını bildirmek için çalınan boru.*|| **yatıp kalkıp,** *Her zaman; her yerde; hep.*|| **yatıp kalkmak,** *1. Bir yerde geceliyor olmak. 2. (Biri ile) cinsel ilişkide bulunmak.*|| **Yattığımız hayat, yediğimiz bayat.** *{ağız} Yoksul olmak.*|| **yattığı yere sıçmak,** *{ağız} kaba. Yakınlarından birisine çirkin ve utanç verici davranışta bulunmak.*|| **yatu kalmak,** *{eT} Yatakalmak; uzun süre yatmak.*

yatmalık, -ğı [yat-ma-lık] *is.* Yatılacak yer; yatma yeri olarak ayrılmış bölüm.

yatnak, -ğı [? yatnak] *{ağız} is.* Yonga. [DS]

yatrum, [yat-ur-mak > yat(u)r-um [Clauson] / yetrüm] *{eT} sf.* **1.** Yatırılmış. **2.** (Saç için) bırakılmış; salınmış. [DLT]

yatsamak, [yat-mak > yat-sā-mak] *(yatsa:mak) {eT} gçsz. f. [-r]* Yatmak veya uyumak istemek. [DLT]

yatsı, [yat-sı] *is.* **1.** Yatma zamanı; yatacak vakit. **2.** Güneşin batışından yaklaşık olarak iki saat kadar sonrası. **3.** Yatsı namazı. ⊡ **yatsı ezanı,** *Yatsı namazı vaktinin girdiğini duyurmak için okunan ezan.*|| **yatsı namazı,** *Yatsıda kılınan namaz.*

yatsığ, [yat-mak > yat-sıg] *{eT} is.* Yatma vakti; yatsı. [Mühennâ]

yatsılık, -ğı [yat-sı-lık] *is.* **1.** Yatsı namazından sonra yenilen hafif yemek. **2.** *{ağız}* Gece yatmadan önce yenilen çerez. [DS]

yatsu, [yat-mak > yat-sū] *(yatsu:) {eT} is.* Gece yatma vakti; yatsı. [Bahşayiş]

yatsun, [yat-mak > yat-su-n یتسون] *{eAT} zf.* Yatsı vakti; yatsıda.

yatturmak, [yaḏ-mak > yaḏ-tur-mak] *{eT} gçl. f. [-ur]* Yaydırmak. [DLT]

yatuğan, [*eT.* yatuğan] *is.* Kanun, santur gibi diz üzerine yatırılarak çalınan sazların genel adı.

yatuk, [yat-mak > yat-uk یاتوق / یتوق] *{eT} sf.* **1.** Yere yatay olarak uzanmış olan; yüzükoyun uzanmış olan. **2.** Atılan ve unutulan (her şey). [DLT] **3.** Tembel; (Oğuzlar için) şehirlerden hiç çıkmayan. [DLT] **4.** Kibar; nazik. **5.** Yassı; yatık. [Bahşayiş] **6.** *is.* Arışı yün, argacı pamuk bir tür dokuma. [DLT] **7.** Kanun, santur gibi diz üzerine yatırılarak çalınan sazların genel adı. **8.** *{eAT} {OsT}* Ağzı dar, boğazı kısa, karnı yassı su kabı. **9.** *{ağız}* Saklanan ve kullanılmayan nesne. [DS] **10.** *{ağız}* Ambar. [DS] ☞ **yatuk bardak,** *{eT} Alt tarafı yassı ve kısa boğazlı testi.* [Bahşayiş]

yatur[1]**,** [yat-mak > yat-ar / yat-ur یاتور / یتور] *{eT} {eAT} {OsT} sf.* **1.** Yatmış hâlde. [KB] **2.** Yatmakta olan. [KB] **3.** *{ağız} is.* Yıkık yapı veya yer. [DS] ☞ **yaturda tururda,** *{eAT} Canlı ve cansız olarak.*|| **yatur elin kaldırmak,** *{eAT} Beddua için el kaldırmak.*

yatur[2]**,** [yat *(yada taşı)* > yat-ur] *{ağız} is.* Ermiş; evliya. [DS]

yaturmak[1]**,** [yaḏ-mak > yaḏ-ur-mak] *{eT} gçl. f. [-ur]* Yaydırmak. [DLT]

yaturmak[2]**,** [yat-mak > yat-ur-mak / yat-ğur-mak] *{eT} gçl. f. [-ur]* Yatırmak. [EUTS]

yatut, [yat-mak > yat-ut [Clauson] / yetüt] *{eT} sf.* **1.** Yatırılmış. **2.** (Saç için) bırakılmış; salınmış. **3.** Yedek asker çağırma; askerî imdat. [DLT]

yatvı, [yat-mak > yat-vı] *{eT} zf.* Boyuna. [ARAT]

yatvısınça, [yat-vı-sınça] *{eT} zf.* Boylamasına; uzunlamasına. [ARAT]

yatyaramaz, [yat+yara-maz] *{ağız} is.* Zararlı yabancı kişi. [DS]

Yauk, [Ar. yaʿūḳ یعوق] *{OsT} is.* Nuh kavminin taptığı putlardan at biçiminde olanın adı.

Yausif, [Ar. yūsūf] *{eT} öz. is.* Hz. Yusuf. [EUTS]

yav[1]**,** [yaw / yab] *sf.* Yavaş.

yav[2]**,** [yağ > yav] *{ağız} is.* Yağ. [DS]

yav[3]**,** [Far. yāve => yava > yav] *{ağız} is.* **1.** (Hayvan için) sahipsiz; buluntu. **2.** İmbikten çekilen rakının artığı. [DS]

yava[1]**,** [Sansk. yava > yawa] *{eT} is.* **1.** Tane; tohum; arpa; ekin. [EUTS] [Gabain] **2.** *bot.* Kolgan dikeni; Hint ayvası; suyu tutmaca renk veren bir bitki. [DLT]

yava[2]**,** [yawa / yaba] *{eT} is.* Sıcak, kuytu yer. [DLT]

yava[3]**,** [Far. yāve => yava / yavu / yavı یوا / یاوه] *zf.* **1.** *{eT}* Boşu boşuna; gereksiz; heder. [KB] **2.** *{eT} sf.* Karışık. [Mühennâ] **3.** *{OsT} {ağız}* Yitik; kaybolmuş. [DS] **4.** *{ağız}* (Hayvan için) sürüden ayrılan; yova. [DS] **5.** *{eAT} {OsT}* (Hayvan için) başıboş gezen; sahipsiz; bulunmuş; yova. **6.** *{ağız}* Bir yere dışarıdan gelip yerleşen; yova. [DS] **7.** *{ağız}* İşsiz. [DS] ☞ **yava kılmak,** *{eAT} Kaybetmek.*|| **yava kılunmak,** *{eAT} Kaybolmak; kaybedilmek.*

yava[4]**,** [yava] *{ağız} sf.* **1.** Peltek; kekeme. **2.** Geveze. [DS]

yava[5]**,** [yava] *{ağız} is.* Kaplumbağa. [DS]

yavacı, [yava-cī یاوه جی] *{OsT} is.* Başıboş hayvanların emanetçisi.

yavalanmak, [yava-la-n-mak ? یوالنمق] *{eAT} dönşl. f. [-ur]* Yalvarmak; tenezzül etmek.

yavalık, -ğı [yava[3]-lık] *{ağız} is.* Şaka; takılma. [DS]

yavalmak, [yaw / yab *(yavaş)* > yavā-mak > yava-l-mak] *{eT} dönşl. f. [-ur]* **1.** Yavaşlamak. [DLT] **2.** Sükûnet bulmak. [Gabain] **3.** Güçlenmek; kuvvetlenmek. [EUTS] **4.** Yumuşamak.

yavalturmak, [yaval-mak > yaval-tur-mak] *{eT} gçl. f. [-ur]* Yumuşatmak; teskin etmek. [EUTS]

yavamak, [yav *(yavaş)* > *yav-ā-mak] *(yava:mak) {eT} gçsz. f. [-r]* Yavaşlamak; yumuşamak. [Clauson]

yavan[1]**,** [*eT.* yav-ġan / yaw-ġan] *sf.* **1.** (Yemek için) yağı az ya da yağsız. **2.** (Ekmek vb. için) yanında katık bulunmayan. **3.** *{ağız}* (Yiyecek için) tatsız. [DS] **4.** *{ağız}* (Söz için) tatsız; anlamsız. [DS] **5.** *{ağız}* Tuzsuz. [DS] **6.** *mecaz.* Can sıkıcı; hoşa gitmeyen; tatsız; anlamsız. **7.** *mecaz.* Hiçbir özgün yanı bulunmayan. **8.** *mecaz.* (Kişi için) görgüsüz; bilgisiz. **9.** *{ağız}* (Aile için) sağılır hayvanı bulunmayan. [DS] **10.** *{ağız}* Çirkin. [DS] **11.** *{ağız}* (Kişi için) tembel; beceriksiz; gevşek. [DS] ☞ **yavan danışmak,** *{ağız} Yersiz ve anlamsız konuşmak.* [DS]|| **yavan gonuşuk** (konuşuk), *{ağız} Yersiz, yararsız, anlamsız söz.* [DS]|| **yavan konuşmak,** *{ağız}* → yavan danışmak. [DS]|| **yavan yahşi,** *{ağız} (Yemek için) yavan, yağsız olmasına aldırmadan karın doyurmak amacıyla.* [DS]|| **yavan yakşı,** *{ağız}* → yavan yahşi. [DS]|| **yavan yaşık,** *{ağız}* → yavan yahşi. [DS]|| **yavan yaşuk,** *{ağız}* → yavan yahşi. [DS]

yavan[2]**,** [Yun. İonia > Sansk. yavana] *is.* **1.** Yabancılar. **2.** (Kutsal kitaplara göre) Yunanlılar.

yavancımak, [yavan-cı-mak] *{ağız} gçsz. f. [-ır]* Açlık yüzünden midesi ezilmek. [DS]

yavanı, [Far. yabānī] *{ağız} sf.* Yabani. [DS]

yavanlaşma, [yavan-la-ş-ma] *is.* Yavanlaşmak eylemi veya durumu.

yavanlaşmak, [yavan-la-ş-mak] *gçsz. f. [-ır]* **1.** Yavan duruma gelmek. **2.** *mecaz.* Can sıkıcı bir duruma gelmek; tatsızlaşmak. **3.** Yozlaşmak.

yavanlaştırma, [yavan-la-ş-tır-ma] *is.* Yavanlaştırmak eylemi.

yavanlaştırmak, [yavan-la-ş-tır-mak] *gçl. f. [-ır]* **1.** Yavan duruma getirmek. **2.** Yavanlaşmasını sağlamak.

yavanlık, -ğı [yavan-lık] *is.* **1.** Yavan olma durumu. **2.** Yemekte yağ azlığı; yağ azlığından doğan tatsızlık. **3.** *mecaz.* Can sıkıcılık; tatsızlık.

yavannık, -ğı [yavan-hk] *{ağız} is.* **1.** Yoksulluk; yiyeceksizlik. **2.** Katık. [DS]

yavansamak, [yavan-sa-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-s(ı) -yor]* Tadını alamamak. [DS]

yavansımak, [yavan-sı-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r]* (Mide için) açlıktan ezilmek. [DS]

yavar, [? yavar] *{ağız} is.* Arkın önüne yığılan toprak. [DS]

yavarlık, [yava > yava-r-lık] *{eT} is.* Boş yere oluş; beyhudelik; gereksizlik; boşluk. [KB]

yavaş, [*eT.* yav *(yavaş)* > yav-ā-mak > yava-ş] *sf.* **1.** *{eT}* (Kişi, hayvan vb. için) yavaş; yumuşak huylu; sakin; uysal; halim; müşfik; rahîm. [EUTS] [DLT] [Gabain] [KB] **2.** (Hareket, gidiş, oluş vb. için) hızlı olmayan; benzerlerine göre daha geç sürede gerçekleşen. **3.** (Ses için) alçak; hafif. **4.** (Kişi için) ağır davranan. **5.** *zf.* Hızlı olmayarak; yavaş bir biçimde. **6.** İşitilmeyecek derecede; sessizce. **7.** *is. {eT}* Yaradılış ve görüşü hoş adam. [Mühennâ] ☞ **Yavaş!** *Dikkat et; acele etme.*|| **Yavaş gel!** *argo. Çok abartma!*|| **Yavaş ol!** *argo. Çok abarttın.*|| **yavaş olmak,** *{eAT} {OsT} Yumuşak huylu ve tahammüllü olmak.*|| **yavaştan almak,** *1. Ilımlı davranmak. 2. Bir işi gereken süreden daha geç yapmak.*|| **yavaş tütün,** *Nikotin oranı yüzde bir ve daha aşağı olan tütün; içimi sert olmayan tütün.*|| **yavaş yavaş,** *1. Ağır ağır. 2. Azar azar. 3. Gitgide.*

yavaşa, [Far. levāşe / levīşe => yavaşa یاواشه] *{eAT} {OsT} {ağız} is.* **1.** Azgın atları zaptetmek ya da yola getirmekte kullanılan, tahtadan yapılma maşaya benzer bir kıskaç; burunduruk. **2.** Kantarma demiri. [DS]

yavaşak¹, -ğı [Far. levāşe => yavaşa] *{ağız} is.* Azgın hayvanları zaptetmek için kullanılan burun kıskacı. [DS]

yavaşak², -ğı [yavaş-ak] *{ağız} sf.* Tembel. [DS]

yavaşça, [yavaş-ça] *(yava'şça) zf.* Hızdan, şiddetten ve sertlikten uzak biçimde; yavaş olarak; usulca. ☞ **yavaşça yavaşça,** *Yavaş yavaş.*

yavaşçacık, [yavaş-ça-cık] *(yava'şçacık) zf.* Çok yavaş olarak; usulcacık.

yavaşı, [Far. levāşe] *{ağız} is.* → yavaşa. [DS]

yavaşılık, -ğı [yavaşı-lık] *{ağız} is.* Mandayı yavaşlatmak için çene altına konulan demir çatal. [DS]

yavaşık, -ğı [yavaş-ık] *{ağız} sf.* Tembel; ağır kanlı. [DS]

yavaşımak, [yavaş-ı-mak یواشیمق] *{eAT} {OsT} {ağız} gçsz. f. [-ur]* Hızını kaybetmek; hafiflemek; sakinleşmek; sükûn bulmak; yavaşlamak. [DS]

yavaşıtmak, [yavaş-ı-t-mak یواشیتمق] *{eAT} {OsT} gçl. f. [-ur]* **1.** Yavaşlamak; hızını ve şiddetini azaltmak. *{ağız} (aynı)* [DS] **2.** *{eAT} {OsT}* İtaat eder hâle getirmek. **3.** *{ağız}* (Ses için) kısmak. [DS]

yavaşlama, [yavaş-la-ma] *is.* **1.** Yavaşlamak eylemi. **2.** *fiz.* Hareket eden bir cismin hızının azalması veya negatif ivme kazanması. **3.** Bir taşıtın çeşitli nedenlerle hızının düşmesi. ☞ **yavaşlama şeridi,** *Taşıtların çıkış yollarına girmeden önce hızlarını düşürmeleri için karayolu kenarına özel olarak yapılmış şerit.*|| **yavaşlama tümseği,** *Taşıtların karayolu üzerinde hızlı seyirlerini engellemek amacıyla yol üzerine enine yapılmış olan yükseklik.*

yavaşlamak, [yavaş-la-mak] *gçsz. f. [-l(ı)-yor]* **1.** Hızını düşürmek. **2.** (Taşıt için) hızını azaltmak; negatif ivme kazanmak. **3.** Normalden daha ağır bir seyir izlemek; gerçekleşmede gecikmek.

yavaşlanmak, [yavaş > yavaş-la-n-mak] *{eT} dönşl. f. [-ur]* Yavaşlanmak; dölekleşmek; yumuşak huylu olmak. [DLT]

yavaşlatıcı, [yavaş-la-t-ıcı] *sf.* **1.** Yavaşlatma özelliği taşıyan; yavaşlatan; hız kesen; geciktiren. **2.** Bir organ ya da işlevin etkinliğini azaltan. **3.** *is. kim.* Kimyasal bir tepkimenin hızım azaltan madde. **4.** *as.* Barutların duyarlılığını azaltmak için itici barut katmanlarının yüzeylerine emdirilen sıvı. **5.** Motorlu taşıtlarda, fren etkisini artıran elektrikli ya da egzoz gazı etkili düzenek.

yavaşlatılma, [yavaş-la-t-ıl-ma] *is.* Yavaşlatılmak eylemi.

yavaşlatılmak, [yavaş-la-t-ıl-mak] *edil. f.* **1.** Yavaşlatılmak eylemi yapılmak. **2.** Üzerine yavaşlatma işlemi uygulanmak. **3.** Hızı azaltılmak. **4.** Temposu düşürülmek.

yavaşlatılmış, [yavaş-la-t-ıl-mış] *sf.* Yavaşlatılma eylemine uğramış. ☞ **yavaşlatılmış hareket,** *Filmlerde, hareketlerin ayrıntılarını gözlemleyebilmek için filmi olağandan daha yavaş hareket ettirmeye dayanan işlem.*

yavaşlatma, [yavaş-la-t-ma] *is.* Yavaşlatmak eylemi.

yavaşlatmak, [yavaş-la-t-mak] *gçl. f. [-ır]* **1.** Yavaşlamasını sağlamak; hızını azaltmak; hızını kesmek; negatif ivme vermek. **2.** Gerçekleşmesini geciktirmek; gelişme hızını düşürmek; verimliliğini düşürmek.

yavaşlayan, [yavaş-la-y-an] *sf.* **1.** Hızı gittikçe azalan. **2.** *fiz.* Hız modülü zamanla azalan; gecikmeli devinim.

yavaşlık¹, -ğı [yavaş-lık یوشلق] *is.* **1.** Yavaş olma durumu. **2.** Hız azalması; hız yoksunluğu. **3.** *mecaz.* Yumuşaklık; hilm; sükûn; vekar. *{eAT} {OsT} (aynı)* **4.** *{ağız}* Soğukkanlılık; sessizlik. [DS] ☞ **yavaşlık etmek,** *{eAT} Gevşek tutmak; gevşeklik etmek.*

yavaşlık², -ğı [yavaşa > yavaş-lık] *{ağız} is.* → yavaşa. [DS]

yavaşmak, [yavaş-mak] *{ağız} gçsz. f. [-ır]* Yorulmak. [DS]

yavaşsınmak, [yavaş-sın-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* Yavaşlar gibi olmak. [DS]

yavaştırma, [yavaş > yavaş-tır-ma] *is.* Yavaştırmak eylemi.

yavaştırmak, [Far. labaşa / yavaş > yavaş-tır-mak] *gçl. f. [-ır]* Azgın atları alıştırmak; yola getirmek.

yavaz, [yaw-ız / yab-ız] *{eT} sf.* Kötü; yavuz; fena. [EUTS] [Gabain]

yavcı, [yav-cı] *{ağız} is.* Görücü. [DS]

yavçan, [yab-çān / yav-çān / yavşān] *(yavça:n) {eT} is.* Yavşan otu, *(Artemisia).* [DLT]

yavçınmak, [yap(ı)ş-m-mak / yavçın-mak] *{eT} edil. f. [-ur]* → yavçunmak.

yavçunmak, [yap(ı)ş-ın-mak / yavçun-mak] *{eT} edil. f. [-ur]* Yapıştırılmak. [DLT]

yavçurmak, [yap(ı)ş-ur-mak / yapçur-mak] *{eT} gçl. f. [-ur]* Yapıştırmak. [DLT]

yave, [Far. yāve یاوه] *(ya:ve) {OsT} is.* **1.** Saçma, anlamsız söz; saçma sapan söz. **2.** Sahipsiz hayvan. **3.** *{ağız}* (Kişi için) patavatsız. [DS] ⊡ **yāve-derāyî,** *{OsT} Saçma konuşma.*|| **yāve-gû,** *{OsT} Anlamsız konuşan.*|| **yāve-gûyān,** *{OsT} Anlamsız, boş konuşanlar.*|| **yāve-gûyāne,** *{OsT} Saçma sapan konuşarak.*|| **yāve-gûyî,** *{OsT} Saçma sapan konuşma.*|| **yāve hanı,** *Kırlarda başıboş hayvanların toplanıp konuldukları yerlere verilen ad.*|| **yāve resmi,** *{OsT} İmparatorluk döneminde, kırlarda başıboş dolaşan hayvanlardan alınan vergi; kaçkın resmi.*|| **yāve-senc,** *{OsT} Boş konuşmaktan, saçma sapan konuşmaktan hoşlanan.*|| **yāve-sencān,** *{OsT} Saçma konuşmaktan hoşlananlar.*

yaver, [Far. yāver یاور] *(ya:ver) {OsT} is.* **1.** Yardımcı. **2.** İmdada yetişen. **3.** *as.* Emir subayı. ⊡ **yaver gitmek,** *(Şans, talih vb. için) uygun gitmek.*|| **yāver-i ekrem,** *{OsT} Saraydaki mareşal yaverler.*|| **yāver-i fahrî,** *{OsT} Aylıksız olarak padişahın yaverliğini yapan kimse.*|| **yāver-i harp,** *{OsT} Savaşta ve barışta komutanın emerlerini bildiren kimse.*

yaveran, [Far. yāver > yāverān یاوران] *(ya:vera:n) {OsT} is.* Yaverler; yardımcılar.

yaverî, [Far. yāver > yāverī یاوری] *(ya:veri:) is.* Yaverlik.

yaverlik, -ği [yaver-lik] *(ya:verlik) is.* **1.** Yaver olma durumu. **2.** Yaverlerin görevi veya makamı.

yaveşi, [Far. lāvāşe] *{ağız} is.* → yavaşa. [DS]

yavğan, [yav-mak > yav-ġān] *(yavga:n) {eT} sf.* Yavan. [DLT] [EUTS]

yavğanlanmak, [yav-ġan-la-n-mak] *{eT} dönşl. f. [-ur]* Yavan bulmak. [DLT]

yavğu, [yabġū / yavġu] *{eT} is.* Halktan olup hakandan iki derece aşağıda bulunan kişiye verilen ad. [KB]

yavı, [Far. yāve => yavı / yavu یاوی] *sf.* **1.** *{eAT} {ağız}* Kayıp; yitik. [DS] **2.** *{ağız}* Akılsız; sersem. [DS] ⊡ **yavı kılmak,** *{eAT} Yitirmek; kaybetmek.*|| **yavı kılınmak,** *{eAT} Yitirilmek; kaybedilmek.*|| **yavı kılunmak,** *{eAT} Yitirilmek; kaybedilmek.*|| **yavı varmak,** *{eAT} Kaybolmak; yitmek.*

yavıklı, [yav-mak / yavı-mak *(yaklaşmak)* > yav-uk *(yakın; akraba)* > yav-uk-lu] *{ağız} is.* Nişanlı; sözlü. [DS]

yavıncamak, [yavınc-ı-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-c(ı) -yor]* (Mide için) açlık duymak; ezilmek. [DS]

yavıncıkmak, [yavınc-ı-k-mak] *{ağız} gçsz. f. [-ır]* (Mide için) açlık duymak; ezilmek. [DS]

yavıncımak[1], [yavınc-ı-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r]* (Mide için) açlık duymak; ezilmek. [DS]

yavıncımak[2], [yavınc-ı-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r]* **1.** Yalvarıcı bir tavır içinde, ezilip büzülerek durumunu anlatmak; yakınarak yalvarmak. **2.** Özür dilemek. **3.** Caymak. **4.** Yavanlaşmak; tatsızlaşmak. [DS]

yavınsımak, [yavan-sı-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r]* Yakınarak yalvarmak. [DS]

yavısku, [yap-ış-mak > yap-ış-ġū / yavıs-kū] *(yavısku:) {eT} is.* Yaprak; çelenk. [EUTS]

yavışak, -ğı [yav-ış-mak *(yaklaşmak)* > yav-(ı)ş-ak / yap-ış-mak > yap-(ı)ş-ak [EREN]] *{ağız} is.* Bit yavrusu. [DS]

yavışğu, [yap-ış-mak > yap-ış-ġū] *(yavışğu:) {eT} is.* **1.** Yaprak; çelenk. [EUTS] **2.** Yapraklı; yeşillik. [Gabain]

yavışmak, [yap-ış-mak / yav-ış-mak] *{eT} gçsz. f. [-ur]* Yaklaşmak. [EUTS]

yavız, [*yav-mak > yav-uz / yab-uz یاوز] *sf.* **1.** *{eT} {eAT}* Kötü; fena. [EUTS] [Gabain] **2.** *{ağız}* Sert; keskin; yabani. [DS] **3.** *{ağız}* İyi; güzel; iyi huylu. [DS]

yavi[1], [Far. yāve] *{ağız} sf.* **1.** Yitik; kayıp. **2.** Şımarık. [DS]

yavi[2], [? yavi] *{ağız} is.* Ot ve saman kaldırmak için kullanılan çatal biçiminde tarım aracı. [DS]

yaviğ, [yaviğ] *{ağız} sf.* Yakın. [DS]

yaviz, [yav-mak > yavuz / yaviz] *{ağız} sf.* İyi; güzel; iyi huylu. [DS]

yavlak[1], [*yav / *yav-mak > yab-lā-k / yav-lā-k یولق] *(yavla:k) {eT} sf.* **1.** Kötü; fena; uğursuz. *{ağız} (aynı)* [İKPÖy.] [Tekin] [KB] [DS] **2.** Pek; çok; çok fazla; gayet. *{eAT} {OsT} {ağız} (aynı)* [Gabain] [DS] **3.** Düşmanca. [EUTS] **4.** *{ağız}* Alışılmamış; yabansı. [DS] **5.** *{eT} is.* Kötülük; nifak; düşmanlık. [Gabain] [Tekin] ⊡ **yavlak ağī,** *{eT} Kötü hazine; yetersiz hazine.*|| **yavlak çulvū,** *{eT} Kötü küfür.*|| **yavlak irü,** *{eT} Kötü kehanet; yanlış tahmin.*|| **yavlak katığ yıġaç,** *{eT} Çok sert ağaç.* [DLT]|| **yavlak kiğürmek,** *Korkak olmak;* [Gabain]|| **yavlak kişi,** *Huyu kötü kişi.* [DLT]|| **yavlak korkmak,** *{eT} Kötü korkmak; çok korkmak.*|| **yavlak sakınmak,** *{eT} Kötü düşünmek.*|| **yavlak yavız bodun,** *{eT} Gidişi kötüye doğru olan halk.*

yavlak[2], -ğı [yav-lak] *{ağız} sf.* Uzun; uzamış. [DS]
yavlan, [yav-la-n] *{ağız} sf.* Sığ; yayvan. [DS]
yavlarmak, [yalvar-mak > yavlar-mak] *{ağız} gçsz. f. [-ır]* → yalvarmak. [DS]
yavmak[1], [yap-mak / yav-mak] *{eT} gçl. f. [-ar]* Yaklaştırmak; yakınlaştırmak; yakına getirmek. [KB]
yavmak[2], [*yav-mak] *{eT} gçl. f. [-ar]* Kötü olmak; yavan olmak. ⊡ **yava kılmamak,** *{eT} Yabana atmamak.*
yavmak[3], [yağ-mak > yav-mak] *{ağız} gçsz. f. [-ar]* Yağmak. [DS]
yavrağzı, [yavru+ağ(ı)z-ı] *{ağız} is.* Sarı çiçekli bir kır bitkisi. [DS]
yavrak, [yavra-k] *{ağız} sf.* Cana yakın. [DS]
yavramak, [yav-rā-mak] *(yavra:mak) {eT} gçsz. f. [-r]* Diğrek olmak; sert olmak; katı olmak. [DLT]
yavraz, [yavru+ağ(ı)z-ı] *{ağız} is.* → yavrağzı. [DS]
yavrı, [yavrī یاوری] *(yavrı:) {eT} {eAT} {OsT} {ağız} is.* Yavru. [Bahşayiş] [DS] ⊡ **yavrı eylemek,** *{eAT} Yavru yapmak; yavrulamak.*|| **yavrı saman,** *{ağız} Harman savrulurken rüzgârın en uzağa götürdüğü küçük saman parçaları.* [DS]
yavrımak, [*yav-mak >yav-rī-mak] *(yavrı:mak) {eT} gçsz. f. [-r]* Durumu kötüleşmek; yoksulluk veya hastalık yüzünden zayıflamak; güçsüz hâle gelmek; sefil olmak; zayıflamak; eğilmek; güçten düşmek. [DLT] [EUTS] [Gabain] [KB] [Mühennâ]
yavrın, [yavrı-mak > yavrı-n] *{ağız} sf.* Yavan. [DS] ⊡ **yavrın yaşık,** *{ağız} Yağsız; katıksız.* [DS]
yavrıtmak, [yavrı-mak > yavrı-t-mak] *{eT} gçl. f. [-ur]* Kötülemek; yıpratmak. [KB]
yavru, [*eT.* yav-rı-ğ *(zayıf)* > yav-rū] *(eT. yavru:) is.* **1.** *{eT}* Kuş yavrusu. [Mühennâ] **2.** Gelişmesini henüz tamamlamamış, yeni doğmuş, küçük hayvan. **3.** *biy.* Bir bireyin meydana getirdiği ve yine kendi tipini meydana getirecek özellikteki bireyler; çocuk; evlat; oğul; döl. **4.** *mecaz.* Bir şeyin küçük boyutlusu; küçük; ufak. **5.** *argo.* Genç ve güzel kadın. **6.** *argo.* Terbiyeli, uslu öğrenci. **7.** *{ağız}* Küçük bakır leğen. [DS] **8.** *{ağız}* Hayvanlara takılan çanın içindeki dil. [DS] **9.** *{ağız}* Kağnı tekerleğinin orta parçası. [DS] **10.** *{ağız}* Civciv. [DS] **11.** *sf.* (Hayvan için) yeni doğmuş, henüz gelişmesini tamamlayamamış. **12.** Küçük boyutlu. ⊡ **yavru atmak,** *(Gebe hayvan için) yavrusunu düşürmek.*|| **yavru kapı,** *Avlu kapılarının kanatları içinde yer alan insanın geçebileceği büyüklükteki küçük kapı; kuzu kapı.*|| **yavru yapmak,** *Yavrulamak.*
yavruağzı, [yavru+ağ(ı)z-ı] *b. is.* **1.** Pembe ile kavun içi arası bir renk. **2.** *{ağız}* → yavrağzı. [DS] **3.** *sf.* Pembe ile kavun içi arası renkte olan.
yavrubaş, [yavru+baş] *{ağız} is.* İnce başaklı bir tür çayır otu. [DS]
yavrucağız, [yavru-ca(k)-ız] *is.* Kendisine acıma ve şefkat duyulan küçük çocuk veya hayvan yavrusu.
yavrucak, -ğı [yavru-cak] *is.* Acıma, sevecenlik ve sevgi duyulan yavru.
yavrucuk, -ğu [yavru-cuk] *is.* → yavrucak.
yavruk, -ğu [yağrık > yavruk] *{ağız} is.* Üstünde odun kesilen büyük kütük. [DS]
yavrukurt, -du [yavru+kurt] *b. is.* Sekiz ile on bir yaş arasındaki küçük izci.
yavrulama, [yavru-la-ma] *is.* Yavrulamak eylemi.
yavrulamak, [yavru-la-mak] *gçsz. f. [-r] [-l(u)-yor]* **1.** (Memeli hayvan için) doğurmak. **2.** (Kuş için) yumurtadan yavru çıkarmak.
yavrulu, [yavru-lu] *sf.* **1.** Yavrusu olan; yavrulamış olan. **2.** Belirtilen sayıda ya da nitelikte yavruya sahip olan. **3.** (Hayvan alım satımlarında) yavrusu da dahil olmak üzere; yavrusu ile birlikte.
yavruluk, [yavru-luk یاورولق] *{OsT} is. anat.* Döl yatağı. [Burhan-ı Katı']
yavrum, [yavru-m] *(ya'vru:m) ünl.* Sevecenlik ifade eden seslenme sözü.
yavrutmak, [yav-rī-mak > yavrı-t-mak] *{eT} gçl. f. [-ur]* Kötületmek; zayıflatmak; arıklatmak. [DLT]
yavsa, [yavsı / yavsa] *{ağız} is.* At sineği. [DS]
yavsak, -ğı [yavsa-k] *{ağız} sf.* **1.** (Kişi için) pis, tembel ve arsız. **2.** *is.* Kene. [DS]
yavsamak, [yav-sā-mak / yov-sā-mak [Clauson]] *(yavsa:mak) {eT} gçsz. f. [-r]* Gönül almak istemek. [DLT]
yavsı[1], [yavsı / yavsu یاوسی] *{eAT} {ağız} is. zool.* **1.** At sineği. *{OsT} (aynı)* [Burhan-ı Katı'] **2.** Kene; sakırga. [DS]
yavsı[2], [yavsı] *{ağız} is.* Yaprak aşısı. [DS]
yavsı[3], [yavsı] *{ağız} is.* Göl ve akarsu kıyılarında yetişen bitkiler. [DS]
yavsu[1], [yavsı / yavsu یوسو] *{eAT} is.* **1.** Bit, böcek yavrusu; sürfe. **2.** Kene. *{ağız} (aynı)* [DS] **3.** At sineği.
yavsu[2], [yavsu] *{ağız} is.* Yaprak aşısı. [DS]
yavsukmak, [yav(ı)s-u-k-mak] *{ağız} gçsz. f. [-ur]* Çok acıkmak; midesi ezilmek. [DS]
yavsun[1], [yavsun] *{ağız} is.* Yosun. [DS]
yavsun[2], [yavsun] *{ağız} is.* Yarasa. [DS]
yavşağan, [yavşa-n / yavşa-ğan] *{ağız} is. bot.* Yavşan otu. [DS]
yavşak[1], -ğı [yav-ış-mak *(yaklaşmak)* > yav-(ı)ş-ak / yap-ış-mak > yap-(ı)ş-ak [EREN] یاوشاق] *{eT} is.* **1.** Bit yavrusu; bit yumurtası; sirke. *{OsT} {ağız} (aynı)* [Bahşayiş] [DS] **2.** *argo.* Çocuk. *{ağız} (aynı)* [DS] **3.** *argo.* Eşcinsel çocuk. **4.** *argo.* Genç kız.
yavşak[2], -ğı [yav(ı)ş-ak] *{ağız} sf.* Geveze, yılışık; yapışkan. [DS]

yavşalamak, [yañşa-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Birinin sözünü, alaylı biçimde tekrar etmek. [DS]

yavşamak, [yav(ı)ş-a-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-ş(ı)-yor]* İncelmek. [DS]

yavşan, [*eT.* yab-çan / yav-çan [EREN] / yap-uş-ġān [Räsänen] > yavşan يوشان] *bot.* **1.** Ülkemizde yirmi kadar türü bulunan sıracagillerden, ılıman bölgelerde yetişen, bazı türleri iştah açıcı, kurt düşürücü, kuvvet verici, ateş düşürücü olarak halk hekimliğinde kullanılan, kırmızımtırak veya sarımtırak renkli çiçekleri olan bir ya da çok yıllık erkek pelin, Kâbe süpürgesi, tarhun, deniz pelini, kara süpürge gibi otsu ve çalımsı bitkilere verilen ad; pelin otu, *(Artemisia abrotanum, A. absinthium, A. annua, A. campestris, A. vulgaris). {eT} {ağız} (aynı)* [Bahşayiş] [DS] **2.** Veronikaya verilen ad. *{eAT} {OsT} {ağız} (aynı)* [DS] ✐ **yavşana yaymak,** *{ağız} Bir kimseyi, sonuç alamayacağı bir işte yormak.*|| **yavşan çeken,** *{ağız} kaba. Eşek.* [DS]|| **yavşan otu,** *bot. Yavşan.*

yavşanlık, -ğı [yavşan-lık] *{ağız} is.* Yavşan otu yetişen yer. [DS]

yavşatmak, [yavşa-t-mak] *{ağız} gçl. f. [-ır]* Yerinden oynatmak. [DS]

yavşı, [yav(ı)ş-ı] *{ağız} is.* Bit yavrusu. [DS]

yavşınmak, [yavşı-n-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* Pişmanlıkla özür dilemek. [DS]

yavşu, [yav(ı)ş-u] *{ağız} is.* Bit yavrusu. [DS]

yavşuk, -ğu [yav(ı)ş-uk] *{ağız} is.* Bit yavrusu. [DS]

yavşumak, [yav(ı)ş-u-mak] *{ağız} gçl. f. [-ur]* Sabanın demirini takmak. [DS]

yavşumur, [yağ+Ar. hamür ?] *{ağız} is.* Tereyağı ile karıştırılmış, sıcak mısır ekmeği. [DS]

yavşurmak, [*eT.* yapşur-mak > yav(u)ş-ur-mak یاوشورمق] *{eAT} gçl. f. [-ur]* **1.** Yapıştırmak; yamamak. **2.** Uydurmak; intibak ettirmek.

yavta, [Far. yāfte] *{ağız} is.* Çağrı kâğıdı. [DS] ✐ **yavta etmek,** *{ağız} Kâğıda yazılmış isim ve numaralarla kura çekmek suretiyle bölüşmek.* [DS]

yavtı, [Far. yāfte] *{ağız} is.* → yavta. [DS] ✐ **yavtısı gelmek,** *{ağız} Askerliği yaklaşmak.* [DS]

yavu[1], [yavı / yavu یاوو] *{OsT} sf.* Kayıp; zayi; yitik. *{ağız} (aynı)* [DS] ✐ **yavu kılınmak,** *{eAT} {OsT} Yitirilmek; kaybedilmek; görünmez olmak.*|| **yavu kılmak,** *{eAT} {OsT} Yitirmek; kaybetmek.*|| **yavu varmak,** *{eAT} {OsT} Kaybolmak; yitmek; zayi olmak.*

yavu[2], [Far. yāve => yava / yavı / yavu] *{ağız} sf.* **1.** (Söz için) yersiz, biçimsiz. **2.** Yersiz, biçimsiz konuşan; geveze. **3.** (İnsan ve hayvan için) insana yaklaşmayan; yabani. **4.** Hareketlerinde yavaş; tembel; ağır kanlı. **5.** Sersem; akılsız; aptal; bön. **6.** Çirkin. [DS] ✐ **yavu yavu konuşmak,** *{ağız} Düşünmeden, bilmeden konuşmak.*

yavuğ, [yuv-mak > yuv-uğ] *{eT} is.* Sel suyunun veya yamaçlarda gezen hayvanların yüksekten yuvarladığı kaya parçası. [DLT]

yavuh, [yak-mak *(yaklaşmak)* > yaġ-uk / yav-uk / yavuḫ یاوخ] *{eAT} is.*Yakın; hısım; akraba.

yavuhlu, [yavuḫ-lu] *{ağız} sf.* → yavuklu. [DS]

yavuhmak, [yak-mak *(yaklaşmak)* > yaġ-uk-mak > yavuḫ-mak] *{ağız} gçsz. f. [-ur]* → yavukmak. [DS]

yavuhturmak, [yavuk-tur-mak > yavuḫ-tur-mak] *{ağız} gçl. f. [-ur]* → yavukturmak. [DS]

yavuk, [yak-mak *(yaklaşmak)* >yaġ-uk / yav-uk یاوخ] *{eT} is.* **1.** Yakın; civar. *{ağız} (aynı)* [EUTS] [Gabain] [Üç İtigsizler] [Tekin] [DS] **2.** Yakın; hısım; yakın akraba. [DLT] **3.** *{eAT}* Nişanlı. **4.** *{ağız}* Aşk; sevi; sevgi. [DS] **5.** *{ağız}* Evlilik sözü; nişan. [DS] ✐ **yavuk olmak,** *{eAT} Nişanlanmak.*|| **yavuk üstüne,** *{ağız} Ozanların, güzeller için söylediği şiir; güzelleme.* [DS]

yavuklama, [yavuk-la-ma] *is.* Yavuklamak eylemi; nişanlama; sözleme.

yavuklamak, [*eT.* ya-ġ-u-mak *(yaklaşmak)* > ya-ġ-u-k > yav-uk *(yakın; akraba)* > yav-uk-la-mak] *gçl. f. [-r] [-l(u)-yor]* Nişanlamak.

yavuklanma, [yavuk-la-n-ma] *is.* Yavuklanmak eylemi.

yavuklanmak, [yavuk-la-n-mak] *dönşl. f. [-ır]* **1.** Nişanlanmak. **2.** Nişanlı olmak.

yavuklu, [*eT.* yak-mak *(yaklaşmak)* > yaġ-uk / yav-uk > yavuk-lu یاوقلو] *{eAT} {OsT} {ağız} sf.* **1.** (Kız için) nişanlı. **2.** Sözlü. **3.** Âşık; seven. **4.** *is.* Sevgili. **5.** *folk.* Geline götürülen elbise ve çamaşır. [DS] ✐ **yavuklu etmek,** *{eAT} Nişanlamak.*

yavukmak, [yak-mak *(yaklaşmak)* > yaġ-uk-mak > yavuk-mak] *{ağız} gçsz. f. [-ur]* Birine veya bir yere alışmak; ısınmak. [DS]

yavukturmak, [yavuk-mak > yavuk-tur-mak] *{ağız} gçl. f. [-ur]* Bir kimseyi birine veya bir yere alıştırmak; ısındırmak. [DS]

yavuncamak, [yav-un-ç >yavunc-a-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-c(u)-yor]* **1.** Ayrılırken üzülmek. **2.** Başkalarının yediği şeyde gözü kalmak; imrenmek. [DS]

yavunci, [yavun-mak > yavun-(ı)cı ?] *{ağız} sf.* Sığıntı. [DS]

yavuncilanmak, [yavunci-la-n-mak ?] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* Yalvarmak. [DS]

yavunculuk, -ğu [yavun-cu-luk] *{ağız} is.* Alttan alma; yumuşak ve anlayışlı davranma. [DS]

yavunç, -cu [yavun-mak > yavun-ç / yava > yava-nç] *{ağız} sf.* Muhtaç. [DS] ✐ **yavunç olmak,** *{ağız} Yavanlaşmak; tatsızlaşmak.* [DS]

yavunçluk, [*yav-mak > yav-un-ç-luk یاونجلق] *{OsT} is.* Kötülük; zarar; kötü muamele.

yavunmak, [yava > yav(u)n-mak یونمق] *{eAT} dönşl. f. [-ur]* Yitmek; kaybolmak.

yavuşak, -ğı [yav-ış-mak *(yaklaşmak)* > yav-(ı)ş-ak / yap-ış-mak > yap-(ı)ş-ak [EREN]] *{ağız} is.* Bit yavrusu. [DS]

yavuşan, [yap-uş-ġān > yavuşan] *{ağız} is. bot.* Yavşan. [DS]

yavutmak[1], [yava > yav(u)-t-mak یوتمق] *{eAT} gçl. f. [-ur]* **1.** Kaybetmek. **2.** Saklamak.

yavutmak[2], [yava > yav(u)t-mak] *{ağız} gçl. f. [-ur]* Aptal gibi davranmak; şaşırmak. [DS]

yavuz[1], [*yav *(kötü)* / *yav-mak > yab-uz / yaw-uz > yav-uz یاوز] *{eT} sf.* **1.** Kötü; fena. *{eAT} {OsT} (aynı)* [DLT] [KB] [Bahşayiş] [Mühennâ] **2.** Pek sert; haşin; gaddar; azgın; keskin; güçlü; çetin; şiddetli; yaman. *{eAT} {OsT} {ağız} (aynı)* [Bahşayiş] [DS] **3.** Kalitesiz. [Bahşayiş] **4.** *{ağız}* Yabani. [DS] **5.** *{ağız}* (Köpek için) ısırgan; saldırgan. [DS] **6.** *is. {eAT}* Kötülük; fenalık. ⊟ **yavuz adlu,** *{eAT} Kötü ünlü; bednam.*|| **yavuz asıllı,** *{eT} Saf kan olmayan; melez.* [Bahşayiş]|| **yavuz bahtlı,** *{eT} Kötü talihli.* [Bahşayiş]|| **yavuz baş,** *{eAT} {OsT} Dik kafa; serkeş; hırçın.*|| **yavuz dil,** *{eAT} {OsT} Nazar değmesine sebep olacak kötü söz.*|| **yavuz dilemek,** *{eT} Haset etmek; haset dilemek.*|| **yavuz dileyici,** *{eT} Başkalarının kötülüğünü isteyen.* [Bahşayiş]|| **yavuz dil vermek,** *{eAT} Acı sözler söylemek.*|| **yavuz dirliklü,** *{eAT} Geçimsiz; huysuz.*|| **yavuz dua,** *{eAT} {OsT} İlenç; beddua.*|| **yavuz dua eylemek,** *{eAT} {OsT} İlenmek; beddua etmek.*|| **yavuz dua kılmak,** *{eAT} {OsT} İlenmek; beddua etmek.*|| **yavuz etmek,** *{eAT} Kötü iş yapmak; kötü davranışta bulunmak.*|| **yavuz göñüllü,** *{OsT} Kötü niyet taşıyan; vicdanı bozuk.*|| **yavuz göz,** *{eAT} {OsT} Nazar değdiren göz; kem nazar.*|| **yavuz güman etmek,** *{eAT} {OsT} Kötü düşünmek; kötü sanıda bulunmak; su-i zanda bulunmak.*|| **yavuz hūlu** (huylu), *{eT} {eAT} {OsT} Kötü yaradılışlı; geçimsiz.* [Bahşayiş]|| **yavuz iş,** *{eAT} {OsT} Kötü iş; suç; günah.*|| **yavuz işli,** *{eAT} {OsT} Kötü davranışlı; fesatçı.*|| **yavuz itikad,** *{eT} Bâtıl inanç.*|| **yavuz kılmak,** *{eAT} Bozmak; kötü hâle getirmek; ifsat etmek.*|| **yavuz sanıcı,** *{eAT} {OsT} Kötü düşünceli; kötü yürekli.*|| **yavuz sanılu,** *{eAT} Kötü düşünceli.* || **yavuz sanmak,** *{eAT} {OsT} 1. Kötülük dilemek; kötü niyet beslemek. 2. Su-i zanda bulunmak.*|| **yavuz sanu sanmak,** *{OsT}* → yavuz sanmak.|| **yavuz yel,** *{OsT} Sert rüzgâr; fırtına; kasırga.*|| **yavuz yılduzlu,** *{eT} Kötü talihli.* [Bahşayiş]|| **yavuz yollu,** *{eAT} Kötü gidişli.*

yavuz[2], [*eT.* yab-uz > yav-uz] *{ağız} sf.* **1.** İyi; güzel; olağanüstü. **2.** Benzerlerinden üstün; gürbüz. **3.** (Kişi için) iyi, güzel huylu. **4.** Yiğit; mert. **5.** Becerikli; çalışkan. **6.** Eli açık; cömert. [DS] ⊟ **Yavuz hırsız ev sahibini bastırır.** *Edepsiz ve şarlatan bir suçlu, zarar verdiği kimseyi suçlu çıkarır, anlamında kullanılır.*

yavuzca, [yavuz-ca] *sf.* Biraz iyi ve güzel olan; yavuz gibi.

yavuzırak, [yavuz-ı-rak یاوزیرق] *{eAT} sf.* Çok kötü; en fena.

yavuzlamak, [yavuz-lā-mak یاوزلامق] *(yavuzla:mak) gçl. f. [-r]* **1.** *{eT}* Kötü bulmak. [DLT] **2.** *{eAT}* Kötülemek; kötü saymak.

yavuzlanma, [yavuz-la-n-ma] *is.* Yavuzlanmak eylemi.

yavuzlanmak, [yavuz-la-n-mak یاوزلنمق] *dönşl. f. [-ır]* **1.** *{eT}* Kötü bulmak. [DLT] **2.** Yavuz duruma gelmek; yavuz gibi olmak. **3.** *{OsT}* Kaba, sert ve hırçın biçimde davranmaya başlamak; hırçınlaşmak; kabalaşmak; tersleşmek.

yavuzlaşma, [yavuz-la-ş-ma] *is.* Yavuzlaşmak eylemi.

yavuzlaşmak, [yavuz-la-ş-mak] *gçsz. f. [-ır]* **1.** Yavuz durum almak. **2.** Sertleşmek; kabalaşmak. **3.** İyi ve güzel olmak; güzel huylu hâle gelmek.

yavuzluk, -ğu [yavuz-luk یاوزلق] *is.* **1.** Yavuz olma durumu. **2.** Yavuzca davranış. **3.** *{eAT} {OsT}* Kötülük; fenalık. **4.** *{eAT} {OsT}* Huysuzluk; azgınlık. **5.** *{eAT} {OsT}* Sertlik; keskinlik; haşinlik. **6.** İyilik, güzellik; seçkin ve iyi huylu olma. ⊟ **yavuzluğa uğratmak,** *{eAT} Kötü duruma düşürmek.*|| **yavuzluk etmek,** *{eAT} 1. Kötülük yapmak; kötü davranmak. 2. Çatışmak; dalaşmak. 3. Azgınlık etmek; haşarı davranmak.*|| **yavuzluk eylemek,** *{eAT}* → yavuzluk etmek.|| **yavuzluk kılmak,** *{eAT}* → yavuzluk etmek.|| **yavuzluk sanmak,** *{eAT} Kötülük dilemek; kötü niyet beslemek; kötü sanıda bulunmak.*

yavuzrak, [yavuz-rak / yavuzı-rak یاوزرق] *{eAT} sf.* En kötü; pek fena.

Yay, [yay] *is.* **1.** Burçlar kuşağı takım yıldızlarının en güneyde Akrep ile Oğlak arasında yer alanı. **2.** Gregoryen takviminde, sonbaharın burçlar kuşağındaki son burcu.

yay[1], [yāy یای] *(eT. ya:y) is.* **1.** *{eT} {eAT} {OsT}* İlkbahar; yaz; sıcak mevsim. [DLT] [ETY] [EUTS] [Gabain] [KB] [Tekin] [Bahşayiş] [Mühennâ] **2.** *{ağız}* Yaz. [DS] **3.** *{ağız}* Yaz mevsiminin 20 Mayıs ile 15 Haziran arasındaki bölümü. [DS] ⊟ **yay armudu,** *{ağız} Erken olgunlaşan bir tür armut.* [DS]|| **yay ayı,** *{ağız} Yaz.* [DS]|| **yay evi,** *{eAT} {OsT} Yazlık ev; sayfiye.*

yay[2], [*eT.* yāy / yā] *(eT. ya:y) is.* **1.** Ok atmakta kullanılan iki ucu arasına kiriş gerilerek eğriltilmiş ağaç ya da metal silah; ok fırlatma aracı. *{eT} (aynı)* [Bahşayiş] [Mühennâ] **2.** Bazı araç ve makinelerde bulunan, biçimi değişebilen, üzerindeki kuvvet

kalkınca ilk hâline dönebilen esnek metal parça. 3. Zemberek. 4. *müz.* Keman, viyolonsel gibi telli çalgılarda, titreşim yoluyla ses çıkarmaya yarayan alet. 5. *mat.* Bir eğriden alınan parça. 6. *{ağız}* Hallaçların yün ya da pamuk atmakta kullandığı, bağırsaktan yapılma bir kiriş gerilmiş alet. [DS] 7. *müz.* Yaylı çalgılar ailesinden bir halk müziği çalgısı. 8. *{ağız}* Kemençede, tellerin bağlandığı tahta. [DS] ☞ **yay ayraç,** *dbl. Metin içindeki bir sözü metinden ayrı tutmaya yarayan, sözün başına ve sonuna konulan yay görünümündeki ayraç; parantez.*|| **yay bağrı,** *{OsT} Kemanın göğsü.*|| **yay gibi,** *1. Eğri. 2. Çok gergin.*|| **yayını yasmak,** *{eAT} Mücadeleden vazgeçmek.*|| **yay kabzası,** *Ok atmakta kullanılan yayların elle tutmaya yarayan şişkince kısmı.*|| **yay kolu,** *Ok atmakta kullanılan yayların iki yanda yer alan esneyen uçlarından her biri.*

yay[3], [ay > yay] *{ağız} is.* Ay. [DS]

yaya[1], [yayā] *(yaya:) {eT} is.* (İnsan için) kuyruk sokumu; kıç. [DLT]

yaya[2], [*eT.* yad-ağ > yayağ / yayak يايا] *is.* **1.** Yürüyerek giden kimse; piyade; yaya. *{eAT} {OsT} (aynı)* [Bahşayiş] **2.** İmparatorluk döneminde, Yeniçeri teşkilatı kurulmadan önce Türk ordusunun büyük bir bölümünü oluşturan askerî birlik. **3.** *{ağız}* Sürüye ayak uyduramayan koyun veya keçi. [DS] **4.** *sf.* Yürüyerek giden. **5.** *{ağız}* Aklı kıt. [DS] **6.** *zf.* Yürüyerek; yaya olarak. ☞ **yaya başı,** *{eAT} {OsT} Piyade askeri komutanı.*|| **yaya bırakmak,** *Verdiği sözü ya da beklenen yardımı yapmamak; desteksiz bırakmak.*|| **yaya çerisi,** *{eT} Yaya asker; piyade asker.* [Bahşayiş]|| **yaya çivisi,** *Kavşaklarda yayaların geçiş yerlerini belirlemek için yol üzerine çakılmış büyük ve parlak başlı çivi.*|| **yaya geçidi,** *Trafiğe açık yerlerde yayaların geçişleri için belirlenmiş yol.*|| **Yaya kaldın tatar ağası.** *İstediğini elde edemeyen, başarısız duruma düşen kimseye söylenen söz.*|| **yaya kaldırımı,** *Caddelerin iki yanında yayaların yürüyebilmesi için ayrılmış, taşıt trafiğine kapalı bölüm.*|| **yaya kalmak,** *1. İstediğini yapamamak. 2. Yardımcısız, desteksiz kalmak.*|| **yaya köprüsü,** *Caddelerde yayaların karşı kaldırıma geçmesi için yapılmış köprü.*|| **yaya yapıldak,** *{ağız} Yaya ve yalınayak olarak.* [DS]|| **yaya yolu,** *Yalnızca yayaların kullanımına ayrılmış olan yol.*

yayağ, [yadağ > yayağ يياغ] *{eAT} is.* Yayan; piyade.

yayak, [yadağ / yadak / yayak يياق] *{eT} {eAT} {OsT} is.* **1.** Yayan. [Mühennâ] **2.** *{ağız}* Atsız asker; piyade. [DS] **3.** *sf. {ağız}* Yaya olarak; binitsiz. [DS] ☞ **yayak yol,** *{ağız} Yaya gidilebilen yol; yaya yolu.* [DS]

yayaklaşmak, [yayak-la-ş-mak يياقلشمق] *{eAT} dönşl. f. [-ur]* Yaya olmak; piyade olmak.

yayakomak, [yaz-mak / yay-mak+ko-mak > yay-a+ko-mak ييه قومق] *{eAT} {OsT} gçl. b. f. [-r]* Yayıp bırakmak; sermek.

yayalamak[1], [yay-mak > yay-a-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Yaymak; sermek; dağıtmak. [DS]

yayalamak[2], [*eT.* yayā > yaya-la-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Kaz gibi iki yana sallanarak yürümek. [DS]

yayalanmak, [yaya-la-mak[2] > yaya-la-n-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* Kaz gibi iki yana sallanarak yürümek. [DS]

yayalık, -ğı [yaya-lık] *is.* Yaya olma durumu; yürüyerek gitme.

yayan, [yaya-n يايان] *zf.* **1.** Yaya olarak; yürüyerek. **2.** *{ağız}* Atsız asker; piyade. [DS] **3.** *{ağız}* Sürü güden; çoban. [DS] **4.** *sf.* Yaya giden; yürüyen; binitsiz. *{eAT} {OsT} (aynı)* **5.** *mecaz.* Herhangi bir konuda yeterli bilgiden yoksun; bilgisiz. ☞ **yayan semen,** *{ağız} Kalender; aldırışsız; alçak gönüllü.* [DS]|| **yayan yalbırdak,** *{ağız} Herhangi bir bineği olmaksızın ve yalın ayakla.* [DS]|| **yayan yapıldak,** *Yaya ve yalın ayak olarak. {ağız} (aynı)* [DS]

yayanca, [yayan-ca ييانجه] *{eAT} zf.* Yaya olarak.

yayas, [yayas] *{ağız} is.* Tasasızlık; kaygısızlık. [DS]

yayasa, [yay-a-sa ?] *{ağız} is.* **1.** Ağacın toprağa yayılan dalı. **2.** Funda. [DS]

yaybalak, -ğı [yay+balak] *{ağız} sf.* Ayakları dışa dönük basan. [DS]

yaycı, [yay-cī] *(yaycı:) {eT} is.* Yay yapıp satan kimse; yay ustası. [Bahşayiş]

yayçizer, [yay+çiz-er] *is.* Uçlarından eklemli iki koldan oluşan çember çizmeye, uzunlukları taşımaya yarayan çizim veya ölçü aleti; pergel.

yaydal, [yay+dal] *{ağız} sf.* **1.** Ayakları dışa dönük basan. **2.** *is.* Oyuncak ok ve yay. [DS]

yaydalak, -ğı [yay+dalak] *{ağız} sf.* Ayakları dışa dönük basan. [DS]

yaydana, [? yaydana] *{ağız} is.* Ahşap evlerin duvar tahtalarından her biri. [DS]

yaydırma, [yay-dır-ma] *is.* Yaydırmak eylemi.

yaydırmak, [yay-mak > yay-dır-mak] *gçl. f. [-ır]* Yaymak eylemini birine yaptırmak.

yaygan[1], [yay-mak > yay-gan] *{ağız} is.* Otlak. [DS]

yaygan[2], [yay-mak > yay-gan] *{ağız} sf.* Dedikoducu; söz taşıyan. [DS]

yaygara, [*eT.* yay-mak > yay-kar-mak > yay-kar-a] *is.* **1.** Önemsiz bir sebepten gereksiz yere daha çok dikkat çekmek için bağırıp çağırma; gereksiz ve aşırı yapmacıklı gürültü. **2.** *mecaz.* Sızlanma; şikâyet. ☞ **yaygara koparmak,** *Bağırıp çağırmak.*|| **yaygarayı basmak,** *Bağırıp çağırmak.*

yaygaracı, [yaygara-cı] *sf.* **1.** (Kişi için) yerli yersiz ve ilgi uyandırmak için bağırıp çağıran; şamatacı; şirret. **2.** Yaygara yapan kimse.

yaygaracılık, -ğı [yaygara-cı-lık] *is.* **1.** Yaygaracı olma durumu. **2.** Gereksiz yere ilgi uyandırmak için bağırıp çağırma; şirretlik.

yaygaz, [yay-ık-mak > yay(ı)k-az > yaygaz ?] *{ağız} sf.* Söylenti çıkarıp yayan. [DS]

yaygı[1], [yay-mak > yay-gı] *is.* **1.** Yere ya da herhangi bir eşyanın üzerine serilen örtü; yazgı. *{ağız} (aynı)* [DS] **2.** *{ağız}* Halı; kilim; yolluk. [DS] **3.** *{ağız}* Pazarda satılmak için serilen mal. [DS] **4.** *mat.* Bir yüzeyin bağlantılı parçası. ☞ **yaygı balığı,** *zool. Serin ve ılık sularda yaşayan beyaz etli, uzunca kuyruklu, kalkana benzer bir balık türü.*

yaygı[2], [yay-lı] *{ağız} is.* At arabası. [DS]

yaygıcı, [yaygı-cı] *{ağız} is.* Gezgin kumaş satıcısı; bohçacı. [DS]

yaygıç[1], -cı [yay+kıç] *{ağız} sf.* Zayıf bacaklı. [DS]

yaygıç[2], -cı [yay-gıç] *is. bot.* Defne. ☞ **yaygıç ökçesi,** *bot. Defne.*

yaygın[1], [yay-mak > yay-gın] *sf.* **1.** Yayılmış durumda olan, *(1935)*. **2.** (Olgu, düşünce, söz vb. için) çok sayıda kişinin bildiği ya da benimsediği; kullandığı. **3.** Kapsamı geniş olan; sınırı genişlemiş. **4.** Çoğu kimsede görülen; beğenilen; tutulan. **5.** *bot.* Dünyanın her tarafında bulunan. **6.** *tıp.* (Hastalık için) sınırlı olmayan. **7.** *is. {ağız}* Yatağından çıkan akarsuyun yayıldığı yer. [DS] ☞ **yaygın eğitim,** *Örgün eğitim olanaklarından hiç yararlanamamış durumda olanlarla, gittikleri okullardan erken ayrılanlara ya da örgün eğitim kurumlarına devam edenlere ve meslek dallarında daha yeterli duruma gelmek isteyenlere verilen eğitim.*|| **yaygın öğretim,** *Yaygın eğitim yoluyla gerçekleştirilen öğretim.*|| **yaygın yanlış,** *dbl. (Sözcük, terim, deyim vb. için) genelleştiği için, yanlışlığı düşünülmeden kullanılan; galat-ı meşhur.*

yaygın[2], [yay+kın] *{ağız} is.* → yaykın. [DS]

yaygınlaşma, [yay-gın-la-ş-ma] *is.* Yaygınlaşmak eylemi.

yaygınlaşmak, [yay-gın-la-ş-mak] *dönşl. f. [-ır]* Bir toplulukta, bir yerde yaygın duruma gelmek; yayılmak.

yaygınlaştırma, [yay-gın-la-ş-tır-ma] *is.* Yaygınlaştırmak eylemi.

yaygınlaştırmak, [yay-gm-la-ş-tır-mak] *gçl. f. [-ır]* Yaygın duruma getirmek; yaygınlık kazandırmak.

yaygınlık, -ğı [yay-gın-lık] *is.* Yaygın olma durumu.

yaygun, [yay-gın / yay-gun] *{ağız} sf.* Yaygın. [DS]

yayğaru, [yāy-ġarū] *(yaygaru.) {eT} zf.* Yaza doğru. [DLT]

yayğu, [yay-gu / yay-ğu] *{ağız} is.* Halı, kilim gibi yere serilen şeyler; yaygı. [DS]

yayğuk, [yay-ġuk] *{eT} is.* Kısrağın meme uçları. [DLT]

yayhanmah, [yay-ka-n-mak > yayẖa-n-maẖ] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* Salına salına yürümek. [DS]

yayıbatımak, [yay-mak + yatur-mak *(yard. f. durmak)* > yay-ıb+yatur-mak > yayıbatı-mak] *{ağız}* Otlatmakta olmak. [DS]

yayıcı, [yay-mak > yay-ıcı] *sf.* **1.** Yayan; yayma özelliği bulunan. **2.** (Kaynak için) dalgalar, parçacıklar yayımlayan. **3.** *is.* Bir akışkanın basıncını artırarak akışını yavaşlatmaya yarayan bir tür boru; difüzör. **4.** *fiz.* Bir akustik dalgayı birçok doğrultuda düzensiz bir biçimde yansıtmak ve kırındırmakta kullanılan aygıt. **5.** *fiz.* Yayılma olayından yararlanarak bir ışık akısının uzaysal dağılımını değiştirmeye yarayan düzenek; difüzör. **6.** Bir benzin motoru karbüratöründe hava ve yakıtın uygun biçimde karışımını sağlayan bölme.

yayıcılık, -ğı [yay-ıcı-lık] *is.* Yayıcı olma durumu.

yayığ, [yay-mak *(sarsmak)* / yañ-mak / yāḏ-mak > yay-ıġ] *{eT} sf.* (Kişi için) dönek; dönek huylu olan. [DLT] [KB]

yayığlık, [yayıġ-lık] *{eT} is.* Döneklik. [KB]

yayık[1], [yay-mak *(sarsmak)* / yañ-mak / yaḏ-mąk > yay-ık] *is.* **1.** Yoğurdu çalkalayarak ayran ve tereyağına ayırmaya yarayan alet. *{eT} {ağız} (aynı)* [DLT] [DS] **2.** *{eT}* Su dalgası veya taşkını. [DLT] ☞ **yayık altı,** *Kaymak yayıkta dövülüp yağı alındıktan sonra altta kalan sütsü sıvı.*|| **yayık ayranı,** *Yayıkta yayılarak yağı alınmış ayran.*|| **yayık dövmek,** *Yayık yaymak.*|| **yayık makinesi,** *Tereyağı elde etmek için kaymak çalkalanan otomatik makine.*|| **yayık yağı,** *Yayıkta yayılarak elde edilen tereyağı.*|| **yayık yaymak,** *Yayıkta süt, yoğurt çalkalamak.*

yayık[2], -ğı [yay-mak > yay-ık] *sf.* **1.** Yayılmış; dağılmış. **2.** *{eT} sf.* Dönek; dönek huylu olan. [DLT]☞ **yayık ağızlı,** *1. (Kişi için) sözü, ağzını yaya yaya söyleyen. 2. {ağız} (Kap için) ağzı yayvan.* [DS]|| **yayık yayık,** *Konuşurken heceleri uzatarak, ağzını yayarak.*

yayıklama, [yay-ık-la-ma] *is.* Yayıklamak eylemi.

yayıklamak, [yay-ık-la-mak] *gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Yayıkta dövmek; yaymak.

yayıkmak[1], [yāy *(yaz)* > yay-ık-mak] *{eT} gçsz. f. [-ar]* Yaz olmak; baharlaşmak. [DLT]

yayıkmak[2], [yay-ık-mak] *{ağız} gçsz. f. [-ır]* Çekinmek. [DS]

yayıkmak[3], [yay-ık-mak] *{ağız} gçsz. f. [-ır]* Yerinden, yuvasından uzaklaşmak veya soğumak; tedirgin olmak. [DS]

yayılgaç, -cı [yay-ıl-gaç] *{ağız} is.* Kokulu, küçük sarı kavun; şamama. [DS]

yayılgan, [yay-ıl-mak > yay-ıl-gan] *sf.* **1.** Yayılmaya elverişli; yayılıcı. **2.** *tıp.* (Ur için) komşu dokulara yayılan. **3.** *{ağız} is.* Yatağından taşan akarsuyun yayıldığı yer. [DS] **4.** *{ağız}* Sarmaşık. [DS]

yayılğan, [yay-mak > yay-ıl-ġān] *(yayılga:n) {eT} sf.* Yayılan; durmayan. [DLT] ☞ **yayılğan kişi,** *{eT}*

Bir kararda durmayan, bir işte sebat etmeyen kişi. [DLT]

yayılı, [yay-ıl-mak > yay-ıl-ı] *sf.* Bir yere yayılmış, serilmiş olan.

yayılım, [yay-ıl-mak > yay-ıl-ım] *is.* **1.** Yayılmak eylemi. **2.** *{ağız}* Otlak. [DS] ⊡ **yayılım yeri,** *{ağız} Otlak.* [DS]

yayılımcı, [yay-ıl-ım-cı] *sf.* Sömürgeci; emperyalist.

yayılımcılık, -ğı [yay-ıl-ım-cı-lık] *is.* Etnik ve kültürel farklılıkları bulunan toplulukların aynı ekonomik ve siyasi yapı içinde hakim toplum tarafından yönetilmesi durumu; sömürgecilik; emperyalizm.

yayılış, [yay-ıl-ış] *is.* Yayılmak eylemi ve biçimi.

yayılma[1], [yay-ıl-ma] *is.* **1.** Yayılmak eylemi. **2.** Bir ülkenin kendi sınırları ötesindeki ülkeleri de egemenliği altına alma ve genişleme siyaseti. **3.** *anat.* Bazı organların eklenti hâlinde genişlemesi. **4.** *as.* Düşman ateşi karşısında zayiatı azaltmak için bir düzen ve plan içinde birliğin muharebe alanına dağıtılması. **5.** *fiz.* Enerjinin, bir ortam içinde ışık, elektromanyetik, akustik vb. dalgalar hâlinde ilerleyerek yer değiştirmesi. **6.** *tıp.* Salgın bir hastalığın başka bir bölgede de görünmesi. **7.** Organik bir sıvının her tarafa akması, dağılması. **8.** Bir ilaç ya da zehrin kan yahut lenf yoluyla vücudun değişik bölgelerine dağılması. ⊡ **yayılma hızı,** *Yayılma işinin gerçekleştiği zaman birimi.*

yayılma[2], [yay-ıl-ma] *{ağız} is.* Otlama. [DS] ⊡ **yayılma yeri,** *{ağız} Otlak.* [DS]

yayılmacı, [yay-ıl-ma-cı] *sf.* **1.** Yayılmayı amaçlayan; emperyalist. **2.** (Ülke için) kendi sınırları ötesinde toprak ve ekonomik çıkarlar edinme siyaseti güden.

yayılmacılık, [yay-ıl-ma-cı-lık] *is.* Kendi sınırlarının ötesindeki ülkelerden toprak ve ekonomik sömürge edinme siyaseti; emperyalizm.

yayılmak[1], [yay-mak *(çalkalamak)* > yay-ıl-mak] *{eT} edil. f. [-ur]* Sallanmak; ırgalanmak; sarsılmak. [DLT] [Gabain] [KB]

yayılmak[2], [*eT.* yaḏ-ıl-mak / yay-ıl-mak] *edil. f. [-ur]* **1.** Yaymak eylemi gerçekleştirilmek; dağıtılmak. *{eT} (aynı)* [Gabain] **2.** Açılıp düzeltilmek suretiyle bir yere serilmek; döşenmek. **3.** Bir yere dağıtılarak serilmek. **4.** *dönşl. f. {eT}* Dökülmek; taşmak; dağılmak. [EUTS] **5.** Bir yere dağılarak orayı kaplamak. **6.** Birçok noktaya ulaşmak. **7.** Genişlemek; dağılmak. **8.** (Bulaşıcı hastalık için) birçok kimseyi etkilemek; bulaşmak. **9.** (Olay vb. için) toplumun bütününü ya da geniş bir bölümünü etkiler duruma gelmek. **10.** Zamanla daha çok kimse tarafından duyulup öğrenilmek; kulaktan kulağa geçmek. **11.** Çok sayıda kişiyi kapsar duruma gelmek; genelleşmek. **12.** *mecaz.* Ayrıntılara girmek; açılmak. **13.** (Duygu için) bir organda belirmek; etkisi görünmek. **14.** Rahat bir şekilde oturmak, yatmak; sere serpe uzanmak.

yayılmak[3], [yay-ıl-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* **1.** (Sürü için) otlamak. **2.** Evli iken başkaları ile cinsel ilişkiye girmek. [DS]

yayılmaksız, [yay-mak *(çalkalamak)* > yay-ıl-mak-sız] *{eT} sf.* **1.** Tereddütsüz; duraklamadan. [EUTS] **2.** Sarsılmaz; daimî. [Gabain]

yayıltmak, [yay-ıl-t-mak] *{ağız} gçl. f. [-ır]* Hayvanları otlatmak. [DS]

yayım[1], [yay-mak > yay-ım] *{eT} is.* Pamuk tohumu; çiğit. [Clauson]

yayım[2], [yay-mak > yay-ım] *is.* **1.** Yaymak eylemi. **2.** Kitap, gazete, dergi gibi okunacak bir şeyi basma ve halka dağıtma işi; neşir, *(1944)*. **3.** Bir haber ya da programın televizyon ve radyo aracılığıyla halka iletilmesi; neşir. **4.** *fiz.* Bir sistemin bir madde ya da enerji taşıyıcı ışıma akısı üretme süreci.

yayım[3], [yay-mak > yay-ım] *{ağız} is.* **1.** Erişte veya makarna kesmek için yoğrulup açılan hamur parçalarından her biri. **2.** Ev makarnası; erişte. [DS] ⊡ **yayım çorbası,** *{ağız} Kaynayan suya salınan çiğ yufkayı çırpacak ile parçalamak suretiyle yapılan bir tür erişte çorbası.* [DS]

yayım[4], [yay-mak > yay-ım] *{ağız} is.* Bölüm; parça; takım. [DS] ⊡ **yayım yasım,** *{ağız} 1. Çok. 2. Dağınık. 3. Dökülüp saçılarak ziyan olmuş.* [DS]

yayım[5], [yay-mak > yay-ım] *{ağız} is.* **1.** Otlak. **2.** Otlatma; yayma. [DS]

yayımcı[1], [yay-ım-cı] *is.* **1.** Yayım işini yapan kimse. **2.** Bir kitabın basılıp dağıtılması işini yapan kimse veya tüzel kişi; yayınevi sahibi; naşir. **3.** Bir yazarın kitabının eleştirel basımını hazırlayıp yayımlayan kimse; editör. ⊡ **yayımcı yazar,** *kit. Kitabını kendisi yayımlayan yazar.*

yayımcı[2], [yay-mak > yay-ım-cı] *{ağız} is.* Gezgin kumaş satıcısı; bohçacı. [DS]

yayımcılık, -ğı [yay-ım-cı-lık] *is.* **1.** Yayımcının işi ve mesleği. **2.** Kitap, dergi basım ve dağıtım işi ve ticareti; naşirlik; tâbilik; editörlük.

yayımlama, [yay-ım-la-ma] *is.* **1.** Yayımlamak eylemi. **2.** Kitap, dergi, gazete gibi yazılan bir şeyi basıp okuyuculara ulaştırma işi. **3.** Bir haber ya da programı kitle iletişim araçları ile halka bildirme, duyurma; neşretme.

yayımlamak, [yay-ım-la-mak] *gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* **1.** (Kitap, dergi, gazete vb. için) basmak ve dağıtmak; satışa sunmak; neşretmek. **2.** (Haber, bilgi vb. için) bir gazete ya da dergide yazarak, basarak halkın bilgisine sunmak; kamuoyuna duyurmak. **3.** Resmen bildirmek; herkesin bilgisine sunmak; açıklamak; ilan etmek. **4.** Radyo ve televizyon aracılığıyla duyurmak; bildirmek.

yayımlanma, [yay-ım-la-n-ma] *is.* Yayımlanmak eylemi.

yayımlanmak, [yay-ım-la-n-mak] *edil. f. [-ır]* **1.** Yayımlamak eylemi yapılmak. **2.** Yazılıp basılmak ve

dağıtılmak. **3.** Radyodan duyurulmak; televizyonda gösterilmek. **4.** İlan edilmek; resmen bildirilmek.

yayımlatma, [yay-ım-la-t-ma] *is.* Yayımlatmak eylemi.

yayımlatmak, [yay-ım-la-t-mak] *gçl. f. [-ır]* Yayımlamak eylemini yaptırmak; yayımlanmasını sağlamak.

yayımlı, [yay-ım-lı] *sf.* Yayımı olan. ⊡ **yayımlı mikroskop,** *Çok ince metal telin sivri ucundaki atomları görüntülemeye yarayan mikroskop.*

yayımsuk, -ğu [yayım-suk] *{ağız} sf.* (Eşya, organ vb. için) içe çökmüş; yamrulmuş. [DS]

yayın[1], [yay-mak > yay-ın] *is.* **1.** Yayılmış olan şey. **2.** Okunmak üzere yazılıp basılmış ve dağıtıma sunulmuş kitap, gazete, dergi vb. neşriyat, *(1935)*. **3.** Radyo ve televizyon aracılığı ile halka iletilen, duyurulan şey. **4.** Radyo ve televizyon programlarının her biri. ⊡ **yayın dışı,** *Yayın yapılmadığı zamanlar.*|| **yayın çayın,** *{ağız} Kıt kanaat; şöyle böyle.* [DS]|| **yayın evi,** *Dergi, kitap vb. basılı eserleri yayınlayan ve satışa sunan kuruluş.*|| **yayın evi dizisi,** *kit. Yayın evlerinin, belirli konular veya türler için sıra numarası vererek aynı biçimde yayınladığı eserler dizisi.*|| **yayın evi kataloğu,** *kit. Yayın evlerinin, yayınladıkları kitapları tanıtmak için düzenledikleri kitap ve fiyat listesini içeren kitapçık.*|| **yayın yeri,** *kit. Bir kitabın yayınlandığı yer.*

yayın[2], [yay-mak > yay-ın] *is. zool.* Yayın balığı. ⊡ **yayın balığı,** *zool. Yayın balığıgillerden, tatlı sularda yaşayan uzun kuyruk altı yüzgeçli balık, kurbağa, kuş ve sularda yaşayan kemiricilerle beslenen, yumurtalara ve yavrulara erkeği bakan, yırtıcı ve en iri kemikli balık; çılpık; gelebicin, (Slurus glanis).*|| **yaym balığıgiller,** *Örnek türü yayın balığı olan, Avrupa ve Asya'daki tatlı sularda yaşayan, altı bıyıklı, uzun kuyruk altı yüzgeçli balıklar familyası, (Sluridae).*|| **yayın çarığı,** *{ağız} Yayın balığının yavrusu.* [DS]

yayın[3], [yāy > yāy-m یاین] *(ya:yın) {eT} {eAT} {OsT} {ağız} zf.* Yazın. [ETY] [DS]

yayınabilir, [yay-m-mak + bil-mek > yay-ın-a+bil-ir] *b. sf.* (Akışkan maddeler için) temas yüzeyleri aracılığıyla kendiliğinden karışan.

yayıncı, [yay-ın-cı] *is.* Yayın işiyle uğraşan kişi ya da kuruluş.

yayıncılık, -ğı [yay-ın-cı-lık] *is.* **1.** Yayıncının işi ve mesleği. **2.** Yayın etkinliği.

yayındırıcı, [yay-ın-dır-ıcı] *sf.* **1.** Yayındırma işini yapan; yayındıran. **2.** *is.* Bir koku giderici ya da böcek öldürücü gazın havada ağır ağır buharlaşarak yayılmasını sağlayan aygıt. **3.** *fiz.* Işığın yayınmasını sağlamak için ışık kaynağı önüne konulan değişik yapıdaki yüzeylere verilen ad.

yayındırma, [yay-ın-dır-ma] *is.* **1.** Yayındırmak eylemi. **2.** Bir ışığı pürüzlü bir yüzeyden karmaşık bir şekilde yansıtma.

yaymdırmak, [yay-ın-mak >yay-ın-dır-mak یایندرمق] *gçl. f. [-ır]* **1.** Yayınmak eylemini yaptırmak. **2.** *fiz.* Bir ışık kaynağı önüne pürüzlü bir yüzey koyarak ışığı yansıtmak. **3.** *{eAT}* Belirsiz, bilinmez ve bulunmaz duruma getirmek. **4.** *{ağız}* Kümes hayvanlarını, barınaklarından soğutmak. [DS]

yayınık, -ğı [yay-ın-ık] *sf.* **1.** Yayınmış olan. **2.** (Işık için) ışınları pürüzlü bir yüzeyden rastgele yansıtılmış olan.

yayınım, [yay-mak > yay-ın-mak > yay-ın-ım] *is.* **1.** Yayınmak eylemi ve süreci. **2.** Bir gazın, bir sıvının moleküllerinin hareketi sayesinde içinde bulunduğu ortamda homojen duruma gelmesi. **3.** (Akustik dalga için) birçok doğrultuda düzensiz olarak yansıması ve kırılması. **4.** *fiz.* Bir gelen çekirdeğin, başka bir çekirdeğe çarpması sonucunda doğrultu ve enerji değişikliğine uğraması süreci; saçılma; difüzyon.

yayınımölçer, [yay-ın-ım+ölç-er] *is.* Işığın bir yüzeyde yayınımını ölçen alet; difüzyometre.

yayınisbî, [Ar. yā-yı nisbī یای نسبی] *(ya:yınisbi:) is. dbl.* Bazı Arapça sıfatların yapılmasını sağlayan *(... ile ilgili; ...ye ait)* anlamındaki ek; nispet eki; nispet 'i'si. *millî; ilmî, ahlakî*

yayınlama, [yay-ın-la-ma] *is.* Yayınlamak eylemi.

yayınlamak, [yay-ın-la-mak] *gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* **1.** Yayın yapmak. **2.** (Haber, program vb. için) radyo, televizyon aracılığıyla dinleyicilere ve izleyicilere sunmak; bildirmek; duyurmak.

yayınlanma, [yay-ın-la-n-ma] *is.* Yayınlanmak eylemi.

yayınlanmak, [yay-ın-la-n-mak] *edil. f. [-ır]* **1.** Yayınlamak eylemi yapılmak. **2.** Radyo, televizyon aracılığı ile halka sunulmak; duyurulmak; bildirilmek.

yayınlatma, [yay-ın-la-t-ma] *is.* Yayınlatmak eylemi yapılmak.

yayınlatmak, [yay-ın-la-t-mak] *gçl. f. [-ır]* Yayınlamak eylemini yaptırmak; yayınlanmasını sağlamak.

yayınma, [yay-ın-ma] *is.* Yayınmak eylemi.

yayınmak[1], [yay-ın-mak یاینمق] *dönşl. f. [-ır]* **1.** *{eAT} {OsT}* Yayılmak; dağılmak. **2.** Yayınıma uğramak. **3.** (Gaz, sıvı için) moleküllerinin hareketi sayesinde içinde bulunduğu ortamda homojen duruma gelmek. **4.** (Akustik dalga için) birçok doğrultuda düzensiz olarak yansımak ve kırılmak. **5.** *fiz.* (Gelen çekirdek için) başka bir çekirdeğe çarparak doğrultu ve enerji değişikliğine uğramak; saçılmak. **6.** *{ağız}* (Satıcı için) mallarını serip göstermek; yaymak; sermek. [DS] **7.** *{ağız}* Açık saçık, yatar

gibi oturmak veya uzanmak. [DS] **8.** *{ağız}* Yerini, tarlasını genişletmek. [DS]

yayınmak², [yay-mak *(salllamak)* >yay-ın-mak] *{eT} dönşl. f. [-ur]* Kendi kendine çalkalamak; sarsınmak. [DLT]

yayınmak³, [cay-mak > yay-ın-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* **1.** Yerinden yuvasından uzaklaşmak, soğumak; tedirgin olmak. **2.** Caymak. **3.** Katlanamamak. [DS]

yayınmaz, [yay-ın-maz] *sf.* (Madde için) organizmanın içinde dağılmayan.

yayıntı, [yay-mak > yay-mtı] *is.* **1.** Çevreye yayılmış olan şeyler; dağılmış şeyler. **2.** *fiz.* Bir nükleer tepkime sırasında yayımlanan parçacık.

yayış, [yay-ış] *is.* Yaymak eylemi ve biçimi.

yayıtmak, [yay-mak *(çalkalamak)* > yay-ıt-mak] *{eT} gçl. f. [-ur]* Sarsmak; titretmek. [EUTS]

yayî, [Ar. yāyī يائى] *(ya:yi:) {OsT} sf.* "Y" harfi ile ilgili; *y*'ye ait.

yaykalmak, [yay-mak *(çalkalamak)* > yay-ka-l-mak] *edil. f. [-ur]* **1.** Çalkanmak; sallanmak; yalpa vurmak; sarsılmak. [DLT] [EUTS] [Gabain] **2.** Her şeye gönlü meyil göstermek. [DLT] **3.** Tereddüt göstermek. [Gabain] [EUTS]

yaykalamak, [yay-ka-l-a-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Suya tutup çalkalayarak yıkamak. [DS]

yaykamak, [yay-mak > yay-kā-mak يايقاموق] *(yay-ka:mak) {eT} {eAT} {OsT} {ağız} gçl. f. [-r]* Su ile çalkalayarak yıkamak. [Clauson] [DS]

yaykan, [yay-kan] *{ağız} is.* Ağzı geniş, yayvan kap. [DS]

yaykanmak¹, [yay-mak *(çalkalamak)* > yay-ka-n-mak يَيقنمق / ييقانمق] *{eT} {eAT} dönşl. f. [-ur]* Sallanmak. [Gabain]

yaykanmak², [yayka-n-mak ييقانمق] *{eAT} {OsT} {ağız} dönşl. f. [-ır] [eAT. -ur]* Yıkanmak. [DS]

yaykantı, [yay-ka-ntı] *{ağız} is.* **1.** Bulaşık suyu. **2.** Yıkanacak kaplar. [DS]

yaykara, [yaymak > yay-kar-mak > yay-kar-a يايقرا] *is.* **1.** *{OsT}* Yaygara. **2.** *{ağız}* Gerçek olmayan haber. [DS]

yaykı, [yay-mak > yay-kı] *{ağız} is.* Yaygı; sergi. [DS]

yaykıldak, -ğı [yaykı-l-dak] *{ağız} sf.* Genişçe; büyükçe. [DS]

yaykın¹, [yay-kın] *{ağız} is.* **1.** Kızılağaç. **2.** Üzerine üzüm asmasının sarıldığı uzun ağaç; herek. [DS]

yaykın², [yay-kın] *{ağız} is.* Dağ eteklerinde veya dere kenarlarında bulunan küçük düzlükler. [DS]

yaykut, -du [yay-kı-t / yayku-t] *{ağız} is.* Akarsuyun sığ ve yayvan yeri. [DS]

yayla, [*eT.* yāy *(yaz)* > yāy-lā-mak > yāy-lā-ğ] *(ya'y-la) is.* **1.** Yaz geçirilecek yer; yazlık yer; yaz geçirilen yer; yaylak. [DLT] [Nevâyî] [Gabain] **2.** Hayvanların, yayılarak otlaması için yazları götürüldüğü yer; otlak. **3.** Hayvanları ile birlikte yaz ve kış yer değiştiren göçebelerin otlak kurdukları geçici yazlık yerleşim yeri. **4.** Dağlar üzerinde bulunan sağlık açısından uygunluğu nedeniyle insanların geçici olarak gelip yazı geçirdikleri yer. **5.** Yüksek yerlerde, vadilerle ayrılmış oldukça düz ya da meyilli engebeli arazi parçası; plato. ⧉ **yayla balığı,** *{ağız} Alabalık.* [DS]|| **yayla basması,** *{ağız} Yazdan, küleklere basılmış az tuzlu tereyağı.* [DS]|| **yayla buzu,** *{ağız} Yazın dağdan getirilen kar.* [DS]|| **yayla çayırı,** *Yüksek olmamakla birlikte dağlarda ya da yaylalarda yetişen yastık ya da öbek biçiminde yetişen çok yıllık otsu bitki ya da çayırlar.*|| **yayla çiçeği,** *bot. Sarı çiçekli, güzel kokulu çok yıllık otsu bitki; ölmez çiçek, (Helichrysum).*|| **yayla çorbası,** *Yoğurt, un, yumurta sarısı, pirinç, yağ, tuz ve et suyu ile yapılan, üzerine nane serpilerek sunulan bir çorba.*|| **yayladaki yoğurda parmak banmak,** *{ağız} Olmayacak iş peşinde koşmak.*|| **yayla gülü,** *bot. 1. Ölmez çiçek. 2. {ağız} Madımak.* [DS]|| **yayla havası,** *Yayla ve yayla gibi yüksek yerlerin temiz havası.*|| **yayla kebabı,** *Koyun ve kuzu etinden yapılan ve sebze ile yenen bir tür kebap.*|| **yayla kekiği,** *bot. Mercanköşk.*|| **yayla marandası,** *{ağız} Çadır.* [DS]|| **yayla salatası,** *Karışık yeşil salata.*|| **yayla yavşanı,** *Tüylü dalak otu.*

yaylacı, [yayla-cı] *sf.* **1.** *{ağız}* Yazın yaylaya çıkan. [DS] **2.** *is.* Kendi hayvanları ile katıntı hayvanları yazları yaylaya götürerek bakıp besleyen ve ürünlerini değerlendiren kişi ya da topluluk. **3.** *argo.* Salonlarda, meclislerde en arka sıralarda oturan kimse.

yaylacılık, -ğı [yay-la-cı-lık] *is.* Hayvancılığa dayalı ekonomide, kışları daha ılık yerlerde geçirdikten sonra yazları yaylalara göç eden topluluğun mevsimlik göç hareketi.

yaylagüzeli, [yayla+güzel-i] *b. is.* Boncuk gibi küçük, kırmızı çiçekli, katmer yapraklı bir bitki.

yaylağ, [ya y-lā-mak *(yazlamak)* > yay-lā-ğ] *(yay-la:ğ) {eT} is.* Yazı geçirecek yazlık yer; yaz geçirilen yer; yaylak; yayla. [DLT] [ETY] [Nevâyî] [Gabain] [Mühennâ]

yaylak, [yāy-la-mak *(ya:ylamak)* > yay-lā-k يايلاق / ييلاق] *(eT. yayla:k)* **1.** *{eT} {eAT} {OsT}* Yaz geçirilecek yer; yayla. **2.** Yazın sürülerin götürüldüğü yayla otlağı. **3.** *{ağız}* Hayvanların yayılıp otlamasına uygun yer; mera; otlak. [DS]

yaylakıye, [yay-la-k + Ar. -iyye > yaylakıye يايلاقيه] *(yayla:kıye) {OsT} is.* İmparatorluk döneminde yaylak sahibi olan kişi ya da tüzel kişilerin sürü sahiplerinden almış oldukları kira ücreti; yaylak kirası.

yaylama, [*eT.* yāy *(yaz)* > yay-la-ma] *is.* Yaylamak eylemi.

yaylamak[1], [yāy *(yaz)* > ya y-lā-mak ياىلامق] *(eT. yayla:mak) gçsz. f. [-r] [-l(ı)-yor]* **1.** *{eT} {eAT} {OsT}* Yazlamak; yazı geçirmek. [ETY] [Mühennâ] **2.** *{ağız}* Yazı geçirmek üzere yaylaya çıkmak; yaylada oturmak; yaylaya çıkmak; yazlığa çıkmak. *{eT} (aynı)* [ETY] [DLT] [EUTS] [Gabain] [DS] **3.** *{eAT} {OsT}* İyi bir yerde vakit geçirmek. **4.** *{eAT}* Bahar olmak.

yaylamak[2], [yay-la-mak] *gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Yay takmak; yay sahibi yapmak.

yaylamak[3], [yay-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Otlatmak. [DS]

yaylan, [yay-la-n] *{ağız} sf.* **1.** Yayvan. **2.** Derin olmayan; sığ. [DS]

yaylandırma, [yay-la-n-dır-ma] *is.* Yaylandırmak eylemi.

yaylandırmak, [yay-la-n-dır-mak] *gçl. f. [-ır]* **1.** Yaylar aracılığıyla hareket ettirmek. **2.** Bir şeyi içinde yay varmış gibi esnetmek.

yaylanma, [yay-la-n-ma] *is.* Yaylanmak eylemi.

yaylanmak, [yay-la-n-mak] *dönşl. f. [-ır]* **1.** Yaylar üzerinde hareket etmek. **2.** Bacakları dizden esneterek bir yay üzerindeymiş gibi sallanmak. **3.** *argo.* Bir yerden çekip gitmek; uzaklaşmak. **4.** Yay sahibi olmak; yaylı hâle gelmek.

yaylatmak, [yay-lā-mak > yay-la-t-mak] *{eT} gçl. f. [-ur]* Yaylatmak; yazı yaylada geçirtmek. [DLT]

yaylı[1], [yay-lı] *sf.* **1.** Yayı olan. **2.** Ok ve yay kuşanarak silahlanmış olan. **3.** Üstü ve yanları kapalı, gövdesi yaylar üzerine oturtulmuş, atla çekilen binek arabası. 🗗 **yaylı araba,** *Askı donanımlı araba; yaylı.*|| **yaylı çalgılar,** *Keman, kemençe, viyolonsel gibi yay ile çalınan telli çalgılar.*|| **yaylı sazlar,** *Yaylı çalgılar.*|| **yaylı tambur,** *Yayla çalınan bir tür tambur.*|| **yaylı terazi,** *Yay düzeni ile yapılmış tartı aleti.*|| **yaylı toplu,** *{ağız} Toplu iğne.*[DS]

yaylı[2], [yay-lı] *{ağız} sf.* Sözünde durmayan. [DS]

yaylı[3], [yay-ıl-mak > yay-(ı)l-ı] *{ağız} is.* Harmanda, yayılarak sürülen ekin sapları. [DS]

yaylık[1], [yāy *(yaz)* > yay-lık] *{eT} sf.* **1.** (Ev için) yazlık; yaza ait. [EUTS] [Bahşayiş] **2.** *is.* Yaz evi. [Gabain] 🗗 **yaylık yér,** *{eT} Yazın gidilen ve yaz boyunca yaşanılan yer; sayfiye; yazlık.* [Bahşayiş]

yaylık[2], **-ğı** [yağ-lık > yay-lık] *{ağız} is.* **1.** Mendil. **2.** Çocuk yemek önlüğü. **3.** Havlu; peşkir. [DS]

yaylım[1], [yay-ıl-mak > yay-(ı)l-ım] *is.* Yayılmak, dağılmak eylemi ve süreci. 🗗 **yaylım ateş,** *1. as. Birden çok silahın aynı anda ateş etmesi. 2. mecaz. Hep birlikte söz ve yazıyla hücum etme.*|| **yaylım ateşi,** *Yaylım ateş.*|| **yaylım atışı,** *Bir otomatik silahın art arda ya da birden çok silahın aynı anda yaptığı toplu atış.*|| **yaylım avı,** *{ağız} Sürek avı.* [DS]|| **yaylım ok,** *{eAT} Birçok kimse tarafından aynı anda atılan ok.*

yaylım[2], [yay-(ı)l-ım ياىلم] *{ağız} is.* **1.** Yayılma; otlama. **2.** Hayvanların otlamak için dağıldıkları, yayıldıkları alan; mera; otlak. *{eAT} {OsT} (aynı)* [DS] 🗗 **yaylım almak,** *{ağız} Şöyle bir gezip dolaşıp gelmek.* [DS]|| **yaylımını almak,** *{ağız} (Sığır, davar vb. için) doymak; semizlemek.* [DS]|| **yaylım yeri,** *{ağız} Otlak; mera.* [DS]

yaylım[3], [yay-(ı)l-ım] *{ağız} is.* Açıklık; düzlük. [DS]

yaylım[4], [yay-(ı)l-ım] *{ağız} is.* Leğen dolusu şıradan kaynaya kaynaya leğenin dibinde kalan pekmez. [DS]

yaylım[5], [yay-(ı)l-ım] *{ağız} is.* Erişte veya makarna kesmek için yoğrulup açılan hamur parçalarından her biri; çiğ yufka. [DS]

yaylım[6], [yay-(ı)l-ım] *{ağız} sf.* Dağınık. [DS]

yaylu, [yay-lı / yay-lu ?] *{ağız} sf.* Utanmaz; kendini beğenmiş. [DS]

yayma[1], [yay-ma] *is.* **1.** Yaymak eylemi. **2.** Ufak tefek şeylerin satıldığı küçük sergi. **3.** *{ağız}* Büyük minder. [DS] **4.** *{ağız}* → yayma çuvalı. [DS] **5.** *{ağız}* Balık ağlarını güneşe sererek kurutma. [DS] 🗗 **yayma çuvalı,** *{ağız} Hayvan sırtına iki taraflı sarkıtılarak konulan büyük ve dolu çuval.* [DS]

yayma[2], [yay-ma] *{ağız} is.* Otlatma; yayılmasını sağlama. [DS]

yaymacı, [yay-ma-cı] *sf.* **1.** Yayma işi yapan kimse. **2.** *{ağız} is.* Pazarlarda ya da sokaklarda sergi açarak ufak tefek satan kimse; gezgin satıcı. [DS]

yaymacılık, -ğı [yay-ma-cı-lık] *is.* Yaymacının yaptığı iş.

yaymaç, -cı [yay-mak > yay-maç] *is.* Radyo.

yaymak[1], [yad-mak / yay-mak ياىمق] *gçl. f. [-ar]* **1.** *{eT}* Sermek; döşemek. *{ağız} (aynı)* [ETY] [ETY] [KB] [Mühennâ] [DS] **2.** Dağıtmak. *{ağız} (aynı)* [ETY] [ETY] [KB] [Mühennâ] [DS] **3.** *{eT} {eAT}* Perişan etmek; dağıtmak; tahrik etmek. [ETY] **4.** (Örtü vb. için) bir yere açarak sermek. *{ağız} (aynı)* [DS] **5.** (Tahıl, yemiş vb. için) dağıtarak sermek. **6.** (Her türlü nesneler için) oraya buraya rastgele koymak, atmak. **7.** Genelleştirmek; yaygın hâle getirmek. **8.** (Haber, söz, söylenti vb. için) herkese duyurmak; başkalarına iletmek; söylenti olarak ortalıkta dolaşmasını sağlamak. *{ağız} (aynı)* [DS] **9.** (Isı, ışık, koku vb. için) kaynaklık etmek; bir kaynaktan etrafa yayılmasını sağlamak; kendinden dışa doğru yayılmasını sağlamak. **10.** (Moda, düşünce vb. için) topluluğun büyük çoğunluğu tarafından benimsenmesini sağlamak; benimsetmek; tanıtmak. **11.** (Hastalık için) çok sayıda kişiye bulaştırmak. **12.** Boyutlarının büyümesine, genişlemesine neden olmak. **13.** (Konu vb. için) dağıtmak; ayrıntılara fazla girmek. **14.** Radyo televizyon yayını ile duyurmak; halka ulaştırmak. 🗗 **yaymak yasımak,** *{ağız} 1. Düzenli bir biçime koymak. 2. Darmadağın etmek.* [DS]

yaymak[2], [yay-mak يايمق] *{eT} gçl. f. [-ar]* **1.** Çalkamak; kımıldatmak; sallamak; meyletmek; meylettirmek; sarsmak; yaymak. [DLT] [EUTS] [Gabain] **2.** *{ağız}* Yoğurdun yağını ve ayranını ayırmak için yayığı iki yana hızlı ve kesik hareketlerle sarsmak; çalkalamak; yayık dövmek. *{OsT} (aynı)* [DS]

yaymak[3], [yay-mak] *{ağız} gçl. f. [-r]* (Sürü için) otlatmak. [DS]

yayman[1], [yay-man] *{ağız} is.* **1.** Ağzı geniş, yayvan kap. **2.** Büyük çuvan. [DS]

yayman[2], [yay-man] *{ağız} sf.* (Öküz vb. için) boynuzları yana doğru büyümüş. [DS]

yaymanak, -ğı [yay-man-ak] *{ağız} is.* Dağınık öteberi. [DS]

yaymancı, [yay-man-cı] *{ağız} is.* Gezgin satıcı. [DS]

yaymantı, [yay-ma-ntı] *{ağız} is.* Dağınık öteberi. [DS]

yaymaşak, -ğı [yay-ma-ş-ık] *{ağız} sf.* Yılışık; sırıtkan. [DS]

yaymayayık, -ğı [yay-ma+yay-ık] *{ağız} sf.* Çok yayılmış; darmadağın. [DS]

yaynak, [yay(ı)n-ā-k ?] *(yayna:k) {eT} is.* Baytar bıçağı; ucu orak gibi eğri bıçak. [Mühennâ]

yaynık[1], **-ğı** [yay-(ı)n-ık] *{ağız} is.* Ayran kabı. [DS]

yaynık[2], **-ğı** [yay-(ı)n-ık] *{ağız} is.* Dağınık öteberi. [DS]

yaynıkmak[1], [yay-(ı)n-ık-mak] *{ağız} gçsz. f. [-ır]* **1.** Yerinden atılmak. **2.** Yerinden, yuvasından uzaklaşmak veya soğumak; tedirgin olmak. [DS]

yaynıkmak[2], [yay-(ı)n-ık-mak] *{ağız} gçsz. f. [-ır]* **1.** Dikkati dağılmak. **2.** Genişlemek; ferahlamak. [DS]

yaynıktırmak[1], [yaynık-tır-mak] *{ağız} gçl. f. [-ır]* **1.** Tedirgin etmek. **2.** Yıldırmak. **3.** Yerinden uzaklaştırmak veya soğutmak. [DS]

yaynıktırmak[2], [yaynık-tır-mak] *{ağız} gçl. f. [-ır]* **1.** Birinin dikkatini dağıtmak. **2.** Genişletmek; ferahlatmak. [DS]

yaynıtmak, [yay-(ı)n-ıt-mak] *{ağız} gçl. f. [-ır]* Ürkütmek. [DS]

yayoku, [yay+ok-u] *{ağız} is. bot.* Öküz kuyruğu denilen bir bitki. [DS]

yaysamak, [yay-sā-mak? / tep-sē-mek] *(yaysa:mak) {eT} gçl. f. [-r]* Haset etmek; çekememek. [DLT]

yaysız, [yay-sız] *sf.* Yayı olmayan; yay bulunmayan. 🗗 **yaysız araba,** *Askı donanımı bulunmayan araba.*

yayşanmak, [yañşa-n-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* Anlamsız konuşmak. [DS]

yayturmak, [yay-mak *(çalkalamak)* > yay-tur-mak] *{eT} gçl. f. [-ur]* Çarpıtmak; kımıldatmak. [DLT]

yayuk, [yay-mak > yay-uk يايوق] *{eT} {ağız} is.* Yayık. [Bahşayiş] [DS] 🗗 **yayuk dokumak,** *{OsT} Yayık çalkamak.*

yayung, [yay > yay-ın / yay-uñ يايوڭ] *(yayuñ) {eAT} zf.* Yazın.

yayvan, [yay-van] *sf.* **1.** Enine geniş olmakla birlikte fazla derin olmayan; basık, geniş ve dibi düz olan. **2.** Enine; yatay. **3.** (Konuşma için) heceleri uzata uzata; sözcüğü yayarak. **4.** *{ağız}* Biçimsiz; geniş; dağınık. [DS] **5.** *{ağız}* Eğri; eğimli. [DS] **6.** *{ağız}* Sersem. [DS] **7.** *{ağız} is.* Ağzı geniş, yayvan kap. [DS] 🗗 **yayvan ağız,** *{ağız} Gereksiz konuşan; boşboğaz; geveze.* [DS]|| *{ağız}* → yayvan ağızlı. [DS] **yayvan yayvan,** *(Konuşmak için) kelimeleri uzatarak, ağzını yayarak.*

yayvanlaşma, [yayvan-la-ş-ma] *is.* Yayvanlaşmak eylemi.

yayvanlaşmak, [yayvan-la-ş-mak] *dönşl. f. [-ır]* Yayvan bir durum almak; giderek yayvan olmak.

yayvanlık, -ğı [yayvan-lık] *is.* **1.** Yayvan olma durumu. **2.** Yayvan olan şeyin niteliği.

yaz[1], [yağız > yāz] *(ya:z) {ağız} sf.* Yağız. [DS]

yaz[2], [yāz ياز] *(eT. ya:z) is.* **1.** *{eT} {eAT} {OsT} {ağız}* Bahar mevsimi; ilkbahar; ilk yaz. [DLT] [EUTS] [ETY] [Gabain] [KB] [Tekin] [Bahşayiş] [Mühennâ] [DS] **2.** (Kuzey yarım küre için) yılın, 21 Haziran-23 Eylül arasındaki dönem; ilkbahar ile sonbahar arasındaki mevsim. **3.** *mecaz.* Isının çoğunlukla yüksek, havanın kurak olduğu günler. 🗗 **yaza çıkmak,** *Yaz mevsimine erişmek.*|| **yaz ağzı,** *{ağız} İlkbahar.* [DS]|| **yaz başı,** *{ağız} İlkbahar.* [DS]|| **yaz doğusu,** *{ağız} Yazın güneşin doğduğu en uç nokta.* [DS]|| **yaz dönemi,** *Yazın yapılan; süresi yaza rastlayan.*|| **yaz evi,** *{eT} 1. İlkbaharı geçirmek için kullanılan ev; baharlık ev.* [Bahşayiş] *2. {eAT} {OsT} Yaz evi; yazlık; sayfiye.*|| **yaz dönencesi,** *Yengeç dönencesi.*|| **yaz getiren,** *{ağız} Küçük taneli dolu; kuzu dişi; kırcı.* [DS]|| **yaz helvası,** *Yaz mevsiminde yapılan helva türü.*|| **yazı getirmek,** *Havalar tam ısınmadan yazlık giyecek giymek.*|| **yazın yazın,** *{ağız} Yazdan yaza.* [DS]|| **yazı yazlamak, güzü güzlemek,** *{ağız} Her işini bitirmek.*|| **yaz kış,** *Bütün bir yıl boyunca.*|| **yaz okulları,** *Okulların tatil olduğu dönemlerde açılan spor kursları.*|| **yaz ördeği,** *Ülkemizin Çukurova bölgesinde görülen, iyi yüzen ve iyi dalan, başının yanları, gerdanı, boynu kahverengi çizgili, ayakları zeytin yeşili göçmen bir ördek. (Anas angustirostris).*|| **yaz saati,** *Günlerin uzun olduğu yaz mevsiminde saatleri bir saat ileri almak suretiyle uygulanan saat düzeni.*|| **yaz sömestri,** *Eğitim ve öğretim kurumlarında ikinci yarı yıla verilen ad.*|| **yaz uykusu,** *biy. Yazın sıcak ve kurak dönemlerinde bazı hayvanların girmiş olduğu uyuşukluk hâli.*|| **yaz yağmuru gibi,** *Süreklilik göstermeyen; geçici.*

yazacak, -ğı [yaz-acak] *{ağız} is.* Kalem. [DS]

yazaç, -cı [yaz-aç] *is.* **1.** *dbl.* Harf. **2.** *{ağız}* Kalem. [DS]

yazadurma, [yaz-a+dur-ma] *is.* Yazadurmak eylemi.

yazadurmak, [yaz-mak+dur-mak > yaz-a+dur-mak] *b. f. [-ur]* Ara vermeden yazmak; yazmaya devam etmek.

yazak[1], [yāz > yaz-ā-mak > yaz-a-k] *{eT} is.* Otlak. [DLT]

yazak[2], [yaz-mak > yaz-ak] *{ağız} is.* Yazıhane. [DS]

yazakomak, [yaz-mak+ko-mak > yaz-a+ko-mak یازه قومق] *{eAT} gçl. b. f. [-r]* Yayıp bırakmak; sermek.

yazalamak, [yaz-a-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r]* Yaymak; sermek. [DS]

yazalanmak, [yaz-a-la-n-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* Düşerek yere uzanmak. [DS]

yazalmak, [yaz-al-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* Eli soğumak; soğumak. [DS]

yazamak, [yāz > yaz-ā-mak] *(yaza:mak) {eT} gçsz. f. [-r]* Yazlamak; yazı geçirmek. [DLT]

yazanak, -ğı [yaz-mak > yaz-anak] *is.* Rapor.

yazanbozan, [yaz-an+boz-an] *{ağız} is.* Yazı tahtası; kara tahta. [DS]

yazar, [yaz-mak > yaz-ar] *sf.* **1.** Yazan; yazı yazan. **2.** Kaydedici. **3.** *is.* Bilim, sanat ve edebiyat dallarından birinde bir kitap yazmış olan kimse; kitabın yazılmasından sorumlu olan kişi veya tüzel kişi; müellif, *(1935).* **4.** *is.* Edebiyatla uğraşan; edebî eserler veren kimse. **5.** *is.* İşi ve mesleği gazete ve dergilerde yazı yazmak olan kimse; muharrir. **6.** *mecaz.* Bir yazarın eserlerinin tümü. **7.** *mecaz.* Bir dönemde yazılmış olan eserlerin tümü. **8.** *{ağız}* Etiket. [DS] ☐ **yazar besteci,** *müz. Söylediği şarkıların sözlerini kendisi yazan besteci.*|| **yazar cildi,** *kit. Yazar tarafından bazı yerlere sunulmak üzere değişik biçimde ve değerde yaptırılmış ciltlerden her biri.*|| **yazar çizer,** *Yazmayı iş ve uğraş edinmiş kimse.*|| **yazar fişi,** *kit. Yazar adlarına göre düzenlenmiş kitap fişi.*|| **yazar hakkı,** *Yazarın emeğinin karşılığı olarak kendisine verilen telif ücreti ve belli sayıdaki kitap.*|| **yazar hattı,** *kit. 1. Yazarın kendi el yazısı ile yazdığı kitap. 2. Yazarın el yazısı.*|| **yazar kasa,** *Alış veriş merkezlerinde hesap işlerini yapan elektronik makine.*|| **yazar kataloğu,** *kit. Yazar adına göre düzenlenmiş fişler kümesi.*

yazarbozar, [yaz-ar+boz-ar] *{ağız} is.* Yazı tahtası. [DS]

yazarlak, -ğı [yazar-lak] *{ağız} is.* Bir yaşındaki domuz yavrusu. [DS]

yazarlık, -ğı [yaz-ar-lık] *is.* **1.** Yazar olma durumu; muharrirlik. **2.** Yazarın mesleği.

yazboz, [yaz-mak+boz-mak > yaz+boz] *is.* Önceden yazılanlar, çok sayıda kişi tarafından silinip yenisi yazılabilen tahta; yazı tahtası. *{ağız} (aynı)* [DS] ☐ **yazboz tahtası,** *1. Okullarda dışarı çıkanların geri döndükleri zaman adlarını sildikleri ve böylece dışarıda bulunanların takip edilebildiği tahta. 2. Kara tahta.*|| **yazboz tahtasına çevirmek,** *Bir konuda birbirini tutmayan kararlar almak.*

yazçiz, [yaz-mak+çiz-mek > yaz+çiz] *is.* Bürokrasi işleri.

yazçizci, [yazçiz-ci] *is.* Bürokrat.

yazçizcilik, -ği [yazçizci-lik] *is.* Kamu yöneticilerinin, sorumluluktan kurtulmak için katı kurallara bağlı kalmaları ve yeni yolları denemekten kaçınmalarına dayanan yönetim anlayışı; kırtasiyecilik; bürokrasi.

yazd, [Far. yezd] *{eT} is.* İlah; tanrı. [Gabain]

yazdeh, [Far. yāz-deh یازده] *(ya:zdeh) {OsT} is.* On bir.

yazdehüm, [Far. yāz-dehüm یازدهم] *(ya:zdehüm) {OsT} sf.* On birinci.

yazdırma, [yaz-dır-ma] *is.* Yazdırmak eylemi.

yazdırmak, [yaz-dır-mak] *gçl. f. [-ır]* **1.** Yazmak eylemini yaptırmak. **2.** Bir şeyi, bir kimsenin yazmasını sağlamak. **3.** Bir kimsenin bir yere kaydolmasını sağlamak; kaydını yaptırmak. **4.** Bir şeyi bir yere serdirmek, yaydırmak.

yazgaç, -cı [yaz-gaç] *{ağız} is.* Kalem. [DS]

yazgı[1], [yaz-gı] *is.* **1.** İnsanın hayatında yer alan olayları değişmez ve kaçınılmaz biçimde düzenlediği düşünülen doğa üstü güç; kader. *{ağız} (aynı)* [DS] **2.** Bütün olmakta olan ve olacakları önceden ve değişmeyecek biçimde düzenlediğine inanılan olağanüstü güç; alın yazısı; kader; mukadderat, *(1942).* **3.** İnsan ve toplum hayatına yön veren ve gizemli bir güç tarafından yönetiliyormuş gibi görünen olayların ve durumların tümü; kader. **4.** Genel olarak insan hayatı. **5.** Bir şeyin, bir dış olgu ya da kendi doğası tarafından belirlenen geleceği; kader. **6.** *isl.* Allah'ın, evrendeki bütün varlık ve olayların nicelik, nitelik ve zamanını mutlak iradesi ile belirlemesi.

yazgı[2], [yaz-mak *(yaymak)* > yaz-gı] *{ağız} is.* Halı, kilim, çul, hasır gibi yere serilen şeyler; yaygı. [DS]

yazgı[3], [yaz-gı] *{ağız} is.* **1.** Yazı. **2.** Mektup. **3.** Levha. **4.** Kalem. [DS]

yazgıcı, [yaz-gı-cı] *is.* **1.** Yazgıcılığa özgü. **2.** Yazgıcılıkla ilgili. **3.** Hayatını ve hayatındaki olayları yazgıya bağlayan kimse; kaderci; fatalist.

yazgıcılık, -ğı [yaz-gı-cı-lık] *is. fel.* Bütün olayların, tek ve doğaüstü bir neden ve mutlak güç tarafından daha önceden değişmeyecek biçimde belirlenmiş olduğunu, insanın böyle önceden belirlenmiş alın yazısını değiştiremeyeceğini ileri süren öğreti; kadercilik; fatalizm; cebriye.

yazgıç, -cı [yaz-gıç] *{ağız} is.* **1.** Kalem. **2.** Yazı; kayıt; belge. **3.** Yazman. [DS]

yazgılı, [yazgı-lı] *{ağız} sf.* Kara yazılı; talihsiz. [DS]

yazgu[1], [yaz-gu] *{ağız} is.* Kalem. [DS]

yazgu[2], [yaz-gu] *{ağız} is.* Alın yazısı. [DS]

yazgurmak, [yaz-mak > yaz-ġur-mak یازغورمق] *{eAT} gçl. f. [-ur]* Suçlamak; itham etmek.

yazğuk, [yaḏ-ġūk] *(yazğu:k) {eT} is.* Kısrağın meme uçları. [DLT]

yazı[1], [yaḏ-mak / yaz-mak *(yaymak; sermek)* > yaz-ī یازی] *(yazı:) is.* **1.** *{eT} {eAT} {OsT} {ağız}* Kır; ova; boş ve açık yer; düzlük boşluk; düz yer; açıklık; alan; step. [DLT] [EUTS] [ETY] [Gabain] [KB] [Tekin] [Bahşayiş] [Mühennâ] [DS] **2.** *{eAT} {OsT}* Issız kır. **3.** Çoğunlukla az engebeli ya da doldukça düz ve geniş arazi; ova. **4.** *{ağız}* Toprak; yer. [DS] **5.** *{ağız}* Bağ; bahçe. [DS] **6.** *{ağız}* Yabancı yer. [DS] ☞ **yazı boyu,** *Düzlük boyunca; ova boyunca.*|| **yazı yaban,** *{eAT} {OsT} {ağız} Ova; kır; bağ bahçe.* [DS]|| **yazı yér,** *{eT} {eAT} Ovalık ve düzlük yer.* [Bahşayiş]|| **yazı yeri,** *{OsT} Düz ova.*

yazı[2], [yaḏ-mak / yaz-mak > yaz-īġ / yazū] *(eT. yazı:) is.* **1.** *{eT}* Yazma eylemi. [Bahşayiş] **2.** Düşüncenin ve sözlü bir ifadenin anlaşmalı görsel işaretlerle tespit edilmesi işi; yazma eylemi. **3.** Düşüncenin, sözün belli işaretlerle kâğıt, taş, kil vb. malzeme üzerine tespit edilmiş görsel şekli; yazma eylemi sonucu. **4.** Harfleri yazma biçimi; belli bir harf sistemi ile yazılmış harf türü. **5.** Yazı sistemi; alfabe. **6.** Bir harf düzeninde biçim ve sanat bakımından özellik gösteren tür. **7.** Yazılmış olan şey; kaleme alınmış eser; yazılı belge; yazılmış olan şey. *{eT} (aynı)* [Bahşayiş] **8.** Yazı ile ifade biçimi. **9.** Bilim, düşünce ve sanat alanında herhangi bir konuda yazılmış türlerden örnek. **10.** Herkesçe bilenen yazıdan farklı olan anlatım aracı. **11.** Metal paranın değerinin yazılı olduğu taraf. **12.** *mecaz.* Alın yazısı; kader; talih; şans. *{eAT} {ağız} (aynı)* [DS] **13.** İmparatorluk döneminde dirliklerin yıllık gelirine verilen ad. **14.** Kapıkulu ocaklarının maaş tutarı. **15.** *{ağız}* Alın yazısı. [DS] **16.** *{ağız}* Marangoz cetveli. [DS] ☞ **yazı alanı,** *Bir şema, plan üzerinde açıklayıcı yazıların yer aldığı bölüm.*|| **yazı bilgisi,** *El yazısından, yazanın karakter ve duygularını anlamayı amaç edinen inceleme yöntemi; grafoloji.*|| **yazı bilimci,** *Yazı bilimi ile uğraşan kimse.*|| **yazı bilimi,** *El yazısından hareketle, yazanın karakterini ve kimliğini çıkarmayı amaçlayan bilim dalı.*|| **yazı çevrimi,** *Bir yazının başka bir dile çevrilmesi ve aktarılması.*|| **yazı değişkesi,** *Bir harfin yazıda kullanılan değişik biçimleri: **A** ~ **a**, **B** ~ **b** gibi.*|| **yazı devrimi,** *Alfabe sisteminde yapılan değişiklik.*|| **yazı dili,** *dbl. Bir dilin konuşma dilinden farklı olarak yazılı anlatımlarda kullanılan biçimi; standart dil.*|| **yazı hayatı,** *Yazarlıkla geçen süre; yazarlık günleri.*|| **yazı işleri,** *1. Bir kurum ya da dairede yazışmaların yapıldığı bölüm; kalem. 2. Bir dergi ya da gazetede yayımlanacak yazı yazma ve bunları düzenleme işi.*|| **yazı işleri müdürü,** *1. Kurumlarda yazışma işlerini yürüten bölümün yöneticisi. 2. Bir gazete ya da dergide yazı işlerinden sorumlu müdür.*|| **yazı kadrosu,** *Bir gazete ve dergide sürekli yazı yazanların listesi.*|| **yazı kâğıdı,** *Mürekkebi dağıtmayan ve arkasına geçirmeyen iyi kaliteli bir kâğıt türü.*|| **yazı kurulu,** *Bir dergi ve gazetede yazı işlerini yürütmekle görevli kişilerin oluşturduğu kurul.*|| **yazı makinesi,** *Bir klavye ile harekete geçirilen ve mürekkepli bir şerit yardımıyla kâğıt üzerine aktarılan harflerle yazı yazmayı sağlayan araç.*|| **yazı masası,** *Üzerinde yazı yazmakta kullanılan masa.*|| **yazının cahili olmak,** *Görgüye dayanan bilgisi çok olmakla birlikte okuma yazma bilmemek.*|| **yazı resim,** *hat. Yazıya resim görünümü verme veya yazı ile resim yapma tekniği.*|| **yazı tahtası,** *Okullarda üzerine yazı yazılan tahta; kara tahta.*|| **yazı takımı,** *Yazı yazmakta kullanılan gereç ve eşyanın tümü.*|| **yazı taşı,** *{ağız} Çömlek sırını karartmakta kullanılan bir taş.* [DS]|| **yazı tura,** *Metal bir paranın havaya atılıp yere düşmesi durumunda üstte kalan kısmı önceden tahmin etmeye dayanan bir tür kumar.*|| **yazı tura atmak,** *Bir oyuna ilk başlayacak olanı yazı tura ile belirlemek.*|| **yazıya dökmek,** *Düşünülen ya da söylenilen bir şeyi yazı ile anlatmak; yazmak.*|| **yazıya gelmemek,** *Yazı ile anlatılabilecek bir yanı veya özelliği bulunmamak.*|| **yazıyı çıkarmak,** *Zor okunur bir yazıyı güç bela okuyabilmek.*|| **yazıyı sökmek,** *1. (Okuma yazma eğitimi alan için) okumaya başlamak. 2. Okunaksız bir yazıyı okuyabilmek.*|| **yazı yitimi,** *tıp. psikol. Hareket sisteminde herhangi bir bozukluk olmadığı hâlde bir beyin yarımküresi lezyonundan ileri gelen yazı karışıklığı; agrafi.*

yazıcı, [yazı-cī یازیجی] *(eT. yazıcı:) sf* **1.** Yazan. **2.** *is.* Kâtip; yazı yazan; sekreter; yazman. *{eT} {eAT} {OsT} {ağız} (aynı)* [Bahşayiş] [DS] **3.** Yazar. **4.** Kurumlarda yazı işlerine bakan ve yazışmaları yürüten kimse. **5.** *bsy.* Bir bilgisayarın işlediği bir programı kâğıt üzerine döken elektronik makine. **6.** Yazılı bildiri üreticisi. **7.** *as.* Orduda yazı işleriyle uğraşan er veya erbaş. **8.** *sin.* Bir filmin yazılarını yazan ve yazıcı makineyi kullanan kimse. **9.** *{ağız}* Dilekçe yazan; arzuhalci. [DS] **10.** *{ağız}* Oyunda ikinci oynayan. [DS] **11.** *{ağız}* Muska yazan. [DS] **12.** *{ağız}* Büyücü. [DS] ☞ **yazıcı cihazı,** *Bir filmin yazılarının film üzerine basılmasını sağlayan makine.*|| **yazıcı kadın,** *Gelinlerin yüzünü boyayıp süsleyen kadın.*

yazıcılık, -ğı [yazıcı-lık یازیجیلق] *is.* **1.** Yazıcının işi; yazı yazma işi; kâtiplik. *{eT} {OsT} (aynı)* [Bahşayiş] **2.** Gelinlerin yüzünü boyayıp süsleme işi.

yazığ[1], [yağız / yazığ] *{eT} sf.* **1.** (At donu için) koyu kahverengi. [ETY] **2.** Donu koyu kahverengi olan at. [ETY]

yazığ[2], [yaz-mak *(çözmek)* > yaz-ığ] *{eT} sf.* Çözülmüş.

yazığçı, [yazıġ-çī] *(yazığçı:)* *{eT}* *is.* Hısımlar arasında mektup getirip götüren. [DLT]

yazığlığ, [yad-mak / yaz-mak *(yaymak)* > yaz-ıġ-lıġ] *{eT}* *sf.* Çözülmüş; bağından çözülmüş. [DLT]

yazığsamak, [yazıġ-sā-mak [Clauson] / yarıġ-sā-mak] *(yazığsa:mak)* *{eT}* *gçsz. f. [-r]* → yarığsamak. [DLT]

yazıhane, [yazı + Far. -ḫāne خانه يزى] *(yazıha:ne)* *is.* **1.** Yazışma ve danışma işlerinin yürütüldüğü oda; büro. **2.** Bir kimsenin çalışma odası. **3.** Çalışma masası.

yazık[1], **-ğı** [*eT.* yāz-mak *(günah işlemek)* > yaz-uḳ / yaz-ık يازق] *is.* **1.** Herkeste üzüntü ve pişmanlık uyandıran, vicdanları inciten, can sıkan şey. **2.** Günah; cürüm; suç. **3.** *ünl.* Acınma, üzüntü bildirir. **4.** *ünl.* Kınama sözü. ⊡ **yazığı gelmek,** *{OsT} Merhamet etmek; acımak.*|| **yazık bağışlamak,** *{eT} Kusuru affetmek.* [Mühennâ]|| **yazık etmek,** *Zarar vermek.*|| **yazık günah,** *Yapılan kötü bir davranış ya da kötü iş karşısında duyulan üzüntü ve kınamayı anlatan söz.*|| **Yazıklar olsun!** *"Çok üzüldüm!" "Kınarım!" anlamında kullanılır.*|| **yazık olmak,** *1. Bir kimseye ya da bir şeye zarar verilmek. 2. Boşa gitmek.*

yazık[2], **-ğı** [yazık] *{ağız}* *is.* Çam kozalağından yapılan ağızlık. [DS]

yazık[3], **-ğı** [yāzık] *(ya:zık)* *{ağız}* *is.* Koridor. [DS]

yazıkçı, [yazık-çī] *(yazıkçı:)* *{eT}* *is.* Yazıcı; hısımlar arasında mektup getirip götüren. [DLT]

yazıklamak, [yazık-la-mak] *{ağız}* *gçsz. f. [-r] [-l(ı) -yor]* Acımak; üzülmek. [DS]

yazıklanma, [yazık-la-n-ma] *is.* Yazıklanmak eylemi; hayıflanma; esef; teessüf.

yazıklanmak, [yazık-la-n-mak] *dönşl. f. [-ır]* Üzülmek; acınmak; hayıflanmak; esef etmek; teessüf etmek.

yazıklı, [*eT.* yāz-uk-lu] *sf.* Günahkâr; suçlu.

yazıklığ, [yazı-k > yazık-lıġ] *{eT}* *sf.* Günahlı; kusurlu. [Mühennâ]

yazıkmak[1], [yāz > yaz-ık-mak] *{eT}* *gçsz. f. [-ar]* Yaz olmak. [DLT]

yazıkmak[2], [yāz-mak > yaz-ık-mak] *{ağız}* *gçsz. f. [-ır]* Acımak; üzülmek. [DS]

yazıksız, [*eT.* yāz-uk-suz] *sf.* Suçsuz; günahsız; masum.

yazıla, [yaz-ıl-mak > yaz-ıl-a] *is.* Devlet dairelerinde bir yazının karalaması düzeltildikten sonra yazılması için verilen emir.

yazılama, [yaz-ı-la-ma] *is.* **1.** Yazılamak eylemi. **2.** Bir filmin gerekli olan yazılarını görüntü biçiminde gerçekleştirme.

yazılamak, [yaz-ı-la-mak] *gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* **1.** Yazılı hâle getirmek. **2.** Yazı ile kirletmek.

yazılcan, [yaz-ıl-can] *{ağız}* *is.* Gidilmesi önceden tespit edilen veya tasarlanan yer. [DS]

yazılı[1], [yaz-mak *(yaymak)* > yaz-ıl-ı] *sf.* **1.** Yayılmış, serilmiş olan. **2.** (Yufka için) açılmış.

yazılı[2], [yaz-ı *(ova)* > yazı-lı] *sf.* Ovalı; ovaya ait.

yazılı[3], [yaz-mak > yaz-ı-lı] *sf.* **1.** Yazısı olan; üzerinde ya da içinde yazı bulunan. **2.** Yazı ile ifade edilen; muharrer. **3.** Yazılmış olan; yazıyla saptanmış; muharrer. **4.** Yazıya geçirilmiş olan; muharrer. **5.** Yazıya ilişkin. **6.** (Sınav, yoklama için) soruları yazı ile yanıtlanacak türden olan. **7.** Önüne geçirilemeyecek, engel olunamayacak olan; alna yazılmış olduğuna inanılan; mukadder. **8.** *{ağız}* Nişanlı. [DS] **9.** *is.* Yazılı sınav. **10.** *{ağız}* Börülce. [DS] **11.** Kasaplık hayvanların kasları arasında bulunan yağ. ⊡ **yazılı bildirim,** *Resmî bir işlemin, ilgili kişiye yazılı olarak bildirilmesi işlemi.*|| **yazılı ebru,** *Üzerinde bir yazı bulunan ebru; Necmettin ebrusu.*|| **yazılı emir,** *Emredilen şeylerin yazıya döküldüğü biçim.*|| **yazılı hani,** *zool. Hanigillerden, ılık denizlerin kıyı kesimlerinde yaşayan, bedeni yanlardan hafifçe basık, eti lezzetli, etçil bir kemikli balık, (Serranus scriba).*|| **yazılı hukuk,** *Yasama organı tarafından kabul edilen ve yayınlanan yasaların egemen olduğu hukuk.*|| **yazılı imtihan,** *Yazılı sınav.*|| **yazılı incir,** *{ağız} Olgunluktan yarılmış mor renkli incir; patlıcan inciri.* [DS]|| **yazılı kâğıdı,** *Yazılı sınavda kullanılan cevapların yazıldığı kâğıt.*|| **yazılı olarak,** *Yazıya dökerek; yazılı hâlde.*|| **yazılı sınav,** *Sorulan sorulara yazılı olarak cevap vermeyi gerektiren türdeki sınav.*|| **yazılı yoklama,** *Yazılı sınav.*

yazılık, -ğı [yazı-lık] *{ağız}* *is.* Düzlük; ova; yazı. [DS]

yazılım, [yaz-mak > yaz-ıl-ım] *is.* **1.** Yazılmak eylemi ve süreci. **2.** *bsy.* Bir bilgisayar donanımının yani veri işleme sisteminin işlemesini sağlayan, bilgi işlemde kullanılan programlar, yordamlar, diller ve belgelemelerin tümü; software, *(1978)*. **3.** *ed.* Değişime uğramış bir eserin durumlarından her biri; değişke. ⊡ **yazılım dizgesi,** *Yazılım sistemi.*|| **yazılım mühendisliği,** *Yazılımların üretilmesi konusunda baştan sona kadar, servis hizmetlerini de kapsayan bilişim, yöntem ve bilimsel katkı ve desteklerin tümü.*|| **yazılım paketi,** *Genel iş uygulamaları için tasarlanıp hazırlanmış yazılım.*|| **yazılım sistemi,** *Bir bilgisayar sisteminde denetim işlerini gerçekleştirmek amacıyla geliştirilen yazılım.*

yazılımölçer, [yaz-ıl-ım+ölç-er] *b. is. bsy.* Yazılımların çalışmasını denetlemeye ve yetkinliklerini belirlemeye yarayan alet.

yazılımsal, [yaz-ıl-ım-sal] *sf. bsy.* Bir bilgisayar sisteminde programlama dili, uygulama programı, işletim sistemi gibi maddesel olmayan şeylere ilişkin; yazılımla ilgili.

yazılış, [yaz-mak > yaz-ıl-ış] *is.* Yazılmak eylemi ve biçimi.

yazılma, [yaz-ıl-ma] *is.* Yazılmak eylemi.

yazılmak[1], [yaḏ-mak > yaz-mak *(yaymak)* > yaz-ıl-mak يازلق] *{eT} {eAT} {OsT} dönşl. f. [-ur]* **1.** Yayılmak; dağılmak; serilmek; açılmak; güzelleşmek; çözülmek. *{ağız} (aynı)* [DLT] [KB] [Mühennâ] [DS] **2.** *{ağız}* Yüzde ferahlama, rahatlama belirtisi olmak. [DS] **3.** (Yufka için) açılmak. **4.** Halsizlikten serilip kalmak; uzanmak; yatmak.

yazılmak[2], [yaz-mak > yaz-ıl-mak] *edil. f. [-ır]* **1.** Yazmak eylemi yapılmak. **2.** Yazıyla kaydedilmek; yazılı olarak belirtilmek. **3.** Yazmak eylemine uğramak. **4.** Belli bir yazımı, yazılışı olmak. **5.** Belli bir dilde, belli bir türde ve belli bir üslupla anlatılmış olmak. **6.** Kaçınılmaz olmak; mukadder. **7.** *dönşl.* Bir yere kaydını yaptırmak; kendini yazdırmak.

yazılmak[3], [yaz-mak *(yanılmak)* > yaz-ıl-mak] *dönşl. f. [-ır]* Yanılmak; şaşmak; yoldan çıkmak.

yazılmak[4], [yar-ıl-mak ? / yaz-ıl-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* (İncir için) olgunluktan kabuğu çatlamak. [DS]

yazılmak[5], [yaz-ıl-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* Alışmak. [DS]

yazılmış, [yaz-mak > yaz-ıl-mış يزلمش] *{eAT} sf.* Takdir olunmuş; mukadder.

yazım[1], [yaz-mak *(yanılmak)* > yaz-ım] *{eT} is.* Şaşma; yanılma; yoldan çıkma. [KB]

yazım[2], [yaz-mak > yaz-ım] *is.* **1.** Yazmak eylemi ve görünümü. **2.** *dbl.* Bir dildeki sözcüklerin nasıl yazılacağını belirleyen kural ve kullanımlar bütünü; imla, *(1974)*. **3.** Sözcüklerin yazılma biçimi. **4.** Bir sözcüğün doğru yazılmış biçimi. **5.** *bsy.* Bir bilginin bir belleğe ya da herhangi bir taşıyıcı gereç üzerine kaydının yapılması. ☞ **yazım yitimi,** *Çocukta değişik etmenlere bağlı olarak yazı öğrenme güçlüğü.*

yazım[3], [yaz-ım] *{ağız} is.* **1.** Yufka, pide vb. açma işi. **2.** *sf.* Belirtilen miktarda yufka açacak kadar. ☞ **yazım ekmeği,** *{ağız} Yufka.* [DS]

yazımcı, [yaz-ım-cı] *is.* Yazmak eylemini bizzat yapan kişi.

yazımlama, [yaz-ım-la-ma] *is.* Yazımlamak eylemi.

yazımlamak, [yaz-ım-la-mak] *gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* **1.** Yazım durumuna getirmek. **2.** *bsy.* Bilgisayarda gerçekleştirilen işlemlerin sonuçlarını, kullanımı kolaylaştıracak biçimde bir taşıyıcı ortam üzerinde göstermek.

yazımsı[1], [yaz > yaz-ımsı] *sf.* Yaza benzer; yaz gibi; yazı andıran.

yazımsı[2], [yaz-mak > yaz-ı > yaz-ı-msı] *sf.* Yazıya benzer; yazı gibi; yazıyı andıran.

yazımsı[3], [yaz-ı *(ova)* > yaz-ı-msı] *sf.* Ovamsı; ovaya benzer; oldukça düz ve geniş.

yazın[1], [yaz-mak > yaz-ın] *is.* **1.** Yazmak eyleminin ürünü; yazarın verdiği ürün, *(1969)*. **2.** Sanat değeri taşıyan yazılı eserlerin tümü. **3.** Yazma sanatı ile ilgili kuralların bütününü ve bu kurallara uygun eserleri içine alan disiplin; edebiyat. **4.** Düşünce, duygu ve hayallerin ses ve yazı ile güzel ve etkili bir biçimde anlatılması sanatı. **5.** Bu sanatın kuralları ve ürünleriyle uğraşan bilim dalı. **6.** Bir milletin, bir ülkenin, bir çağın edebî eserlerinin tümü. **7.** *gnşl.* Bir bilim kolunun çeşitli konuları üzerine yazılmış yazı ve eserlerin tümü; literatür. ☞ **yazın bilimci,** *Edebî eserlerin işleyişini anlatmaya ve açıklamaya çalışan uzman.* || **yazın bilimi,** *Edebî eserleri teknik ve sanat değeri bakımından değerlendiren, bir söz veya yazının edebî eser sayılabilmesi için gerekli bilgi ve kuralları içeren bilim dalı.* || **yazın dili,** *dbl. Edebiyat dili.* || **yazın eri,** *Edebiyatçı.* || **yazın tarihi,** *Tarihî süreç içinde edebî eserleri inceleyen bilim dalı.*

yazın[2], [yaz *(mevsim)* > yaz-ın] *(ya'zın) zf.* Yaz mevsiminde; yaz süresince.

yazıncı, [yaz-ın-cı] *is.* Yazın ile uğraşan kimse; yazınla ilgilenen kimse; edebiyatçı.

yazınç, [yāz-mak *(günah işlemek)* > yaz-ın-mak > yaz-ın-ç] *{eT} is.* Hata; günah; kusur. [EUTS]

yazınçsız, [yazınç > yazınç-sız] *{eT} sf.* Günahsız. [EUTS]

yazınmak[1], [yaḏ-mak / yaz-mak *(yaymak)* > yaz-ın-mak] *{eT} dönşl. f. [-ur]* Kendi kendine çözmek; çözülmek. [DLT]

yazınmak[2], [yaz-mak > yaz-ın-mak يازنمق] *{eAT} {OsT} dönşl. f. [-ur]* **1.** Kendisi için yazmak. **2.** Kopya etmek; istinsah etmek.

yazınmak[3], [yāz-mak > yaz-ın-mak] *{eT} dönşl. f. [-ur]* **1.** Hata etmek; yanılmak, yoldan çıkmak. [ETY] [EUTS] [Gabain] [Tekin] **2.** Kabahat işlemek; günah işlemek; karşı gelmek. [ETY] [EUTS] [Gabain] [Tekin] **3.** İhanet etmek. [EUTS] [Gabain] [Tekin]

yazınmak[4], [yaz-mak > yaz-ın-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* Kendi altına sermek. [DS]

yazınsal, [yaz-ın-sal] *sf.* **1.** (Etkinlik için) yazınla ilgili olan; edebî. **2.** (Yöntem, teknik ve nitelik için) yazına özgü; edebî.

yazınsallık, -ğı [yaz-ın-sal-lık] *is.* **1.** Yazınsal olma durumu. **2.** Bir metnin yazın açısından nitelik, teknik ve yönteme uygunluğu. **3.** Bir yazının yazına bağlantısını sağlayan özellik.

yazıntı, [yaz-ıntı] *{ağız} is.* Bitek olmayan, kurak yer. [DS]

Yazır, [yaz-mak > yaz-ır] *öz. is.* Oğuzlar'ın Bozok kolundan Ayhanoğulları topluluğunu oluşturan ve ongunları kartal olan, dört boydan biri.

yazısal, [yaz-ı-sal] *sf. dbl.* Yazı ile ilgili olan; yazıya dayanan; dilin yazı ile gösterimine ilişkin.

yazış, [yaz-ış] *is.* **1.** Yazmak eylemi ve biçimi. **2.** Yazıya dökme; kaleme alma.

yazışma, [yaz-ış-ma] *is.* **1.**Yazışmak eylemi. **2.** Karşılıklı yazı yazarak haberleşme; mektuplaşma.

yazışmak, [yaḏ-mak / yaz-mak *(yaymak)* > yaz-ış-mak] *{eT} işteş. f. [-ur]* Birlikte çözmek; yaydan kirişi birlikte çıkarmak. [DLT]

yazışmak, [yaz-ış-mak] *işteş. f. [-ır]* Karşılıklı olarak birbirine yazı yazmak; yazı ile haberleşmek; mektuplaşmak.

yazıt, [yaz-mak > yaz-ıt] *is.* **1.** Yazılmış şey. **2.** Çoğunlukla taş, mermer vb. üzerine kazıma ya da oyma tekniği kullanılarak yazılmış metin; kitabe, *(1935)*. **3.** Önemli bir olayın ya da kişinin anısını yaşatmak amacıyla bir anıt vb. üzerine kazılarak yazılmış yazı; kitabe. **4.** Madalya üzerine kazıma tekniği ile yazılmış yazı. **5.** *mim.* Çevresi kabartma silmeli, içinde yazı bulunan taş. ⊡ **yazıt bilimci,** *Yazıt bilimi uzmanı; epigraf.*|| **yazıt bilimi,** *Metal ya da kaya gibi kalıcı gereçler üzerindeki yazıtları inceleyen tarihe yardımcı bir bilim dalı; epigrafi.*

yazıtlı, [yaz-ıt-lı] *sf.* (Sanat yapıları, anıt ve eşyalar için) üzerinde yazıt bulunan.

yazıtlık, -ğı [yaz-ıt-lık] *is.* **1.** Yazıt bulunan öge. **2.** Binalarda ve anıtlarda yazıt için özel olarak hazırlanmış çoğunlukla süs amaçlı öge.

yazıtmak, [yaz > yaz-ıt-mak] *{ağız} gçsz. f. [-ır]* Mevsim yaza dönmek. [DS]

yazla, [yaz-lağ / yay-lağ یازلاغ] *{eAT} {OsT} {ağız} is.* **1.** Yazın göçülen, gezmeye gidilen yüksek ve serin yer; yayla. [DS] **2.** *{ağız}* Balkon. [DS] **3.** *{ağız}* Sofa. [DS] ⊡ **yazla evi,** *{eAT} Yazlık ev; sayfiye.*

yazlak[1], **-ğı** [yaz-la-k] *{ağız} is.* **1.** Bağ, bostan kulübesi; çardak. **2.** Bol otlu ve sulak yer. [DS]

yazlak[2], **-ğı** [yaz-(ı)l-ak] *{ağız} is.* Kalem. [DS]

yazlama, [yaz-la-ma] *is.* **1.** Yazlamak eylemi. **2.** *{ağız}* İki yaşındaki keçi. [DS] **3.** *{ağız}* (Koyun yünü için) kırkılacak duruma gelme. [DS] **4.** *{ağız}* Yayla. [DS]

yazlamak, [yaz > yaz-lā-mak یازلامق] *(yazla:mak) {eT} gçsz. f. [-r] [-l(ı)-yor]* **1.** Yazı geçirmek; ilkbahar geçirmek; yaylada yazı geçirmek. *{eAT} {OsT} (aynı)* [Mühennâ] **2.** Yaz mevsimini bir yerde geçirmek. **3.** *{eAT}* İlkbahar olmak.

yazlatmak, [yaz-lā-mak > yaz-la-t-mak] *{eT} gçl. f. [-ur]* Yazlatmak; yazı geçirtmek; yaylatmak. [DLT]

yazlı, [yaz-lı] *sf.* (Belirtilen nitelikte) yazı olan. ⊡ **yazlı kışlı,** *Hem yazın ham de kışın; yıl boyunca.*

yazlıcak, [yazlı-cak یازلیجاق] *{eAT} is.* Yazın oturulacak yer; yazlık; sayfiye.

yazlık[1], **-ğı** [yay-lık / yaz-lık] *sf.* **1.** *{eT}* İlkbahara ait. **2.** Yaza özgü. **3.** Yaz mevsiminde kullanılan. **4.** (Buğday ekimi için) ilkbaharda ekilen. *{ağız} (aynı)* [DS]. **5.** *bot.* (Bitki için) çiçeklenmek için soğuk bir döneme ihtiyaç duymayan. **6.** *is.* Yazın giyilen elbise. **7.** Yazları oturulan yer. **8.** *{ağız}* Sofa. [DS] **9.** *{ağız}* Balkon. [DS] **10.** *{ağız}* Veranda. [DS] **11.** *{ağız}* Çardak. [DS] **12.** *{ağız}* Teras. [DS] ⊡ **yazlığa çıkmak,** *Yazı geçirmek üzere daha serin bir yere gitmek.*|| **yazlık buğday,** *{ağız} İlkbaharda ekilen, küçük taneli, sert bir buğday türü.* [DS]|| **yazlık yér,** *{eT} Baharda gidilen ve yaşanılan yer.* [Bahşayiş]

yazlık[2], **-ğı** [yay-mak > yay-lık > yaz-lık] *{ağız} is.* Ayran. [DS]

yazlıkçı, [yaz-lık-çı] *is.* **1.** Yaz mevsimini geçirmek için yazlığa giden kimse. **2.** Bir yerde yazları çalışan kimse.

yazlınmak, [yaḏ-mak / yaz-mak *(yaymak)* > yaz-ıl-mak > yaz(ı)l-ın-mak] *{eT} dönşl. f. [-ur]* Çözülmek. [DLT]

yazlışmak, [yaḏ-mak / yaz-mak *(yaymak)* > yaz-ıl-mak > yaz(ı)l-ış-mak] *{eT} dönşl. f. [-ur]* Çözülmek. [DLT]

yazlu, [yaz-mak > yaz(ı)l-u یازلو] *{eAT} sf.* Yazılı; yazılmış.

yazma[1], [yaz-mak > yaz-ma] *is.* **1.** Yazmak eylemi; tahrir. **2.** Elle yazılmış ve yine aynı yolla çoğaltılmış kitap; el yazması. **3.** *sf.* (Kitap için) elle yazılmış. ⊡ **yazma eser,** *kit. 1. Matbaanın olmadığı dönemlerde elle yazılmış eser. 2. Yazarın bizzat daktilo ile yazdığı kitap.*|| **yazma kitaplığı,** *kit. Yazma eserlerden oluşmuş kitaplık.*|| **yazma yitimi,** *Elinde ve parmaklarında herhangi bir kusur bulunmamasına karşın sadece ruhî nedenlerle yazma melekesinin kaybolması; agrafi.*

yazma[2], [yaz-ma] *is.* **1.** Kumaşlar üzerine fırça, kalem ya da kalıpla desen yapma işi. **2.** Kalem ya da kalıp ile desenlendirilmiş baş örtüsü; yemeni. **3.** *{ağız}* Büyükçe mendil. [DS] **4.** *{ağız}* Baş örtüsü. [DS] **5.** *sf.* (Dokuma için) üzerinde kalemle işlenmiş ya da kalıpla basılmış süslemeler bulunan.

yazma[3], [yaz-ma] *{ağız} is.* Kabakulak hastalığı. [DS]

yazma[4], [yaz-ma] *{ağız} is.* **1.** Ezip incelterek genişletme; geniş alana yayma. **2.** Bağ çubuklarını su kıyısına dikip köklendirdikten sonra yatırma yöntemiyle çoğaltma. [DS] ⊡ **yazma ekmeği,** *{ağız} Yufka.* [DS]

yazmacı, [yaz-ma-cı] *is.* Başörtüsü ve yorgan yüzü gibi dokumalara kalem ya da kalıp ile desen yapan ve satan kimse.

yazmacılık, -ğı [yaz-ma-cı-lık] *is.* **1.** Yazmacının işi ve mesleği. **2.** Dokumaları kalem ya da kalıplarla süsleme sanatı.

yazmak[1], [yaḏ-mak / yaz-mak یزمق] *{eT} gçl. f. [-ar]* **1.** (Halı, örtü, yatak vb. için) yaymak; sermek; dağıtmak; açmak. *{eAT} {OsT} {ağız} (aynı)* [EUTS] [DS] **2.** Çözmek; ayırmak. *{ağız} (aynı)* [DLT] [KB]

[DS] **3.** Boş gezmek. [İKPÖy.] **4.** *{ağız}* Hamur açmak. [DS] **5.** *{ağız}* (Et vb. için) ezip incelterek genişletmek. [DS] **6.** *{ağız}* Saç taramak. [DS] **7.** *{ağız}* Sofra hazırlamak. [DS]

yazmak[2], [yaz-mak / āz-mak يزمق] *{eT} {OsT} gçsz. f. [-ar]* **1.** Hata işlemek; yanılmak; kusur işlemek; ihmal etmek; günah işlemek; karşı gelmek. [DLT] [ETY] [EUTS] [İKPÖy.] [Gabain] [KB] [Mühennâ] **2.** Azmak; yoldan çıkmak; şaşmak; şaşırmak. [İKPÖy.] [Gabain] [KB] **3.** (Ok için) hedefe isabet ettirmekte yanılmak. **4.** *{ağız}* Geçmek. [DS] ☞ **yazup yañılmak,** *{eAT} Şaşırıp yanılmak; hata etmek.*

yazmak[3], [yaz-mak يازمق] *gçl. f. [-ar]* **1.** Söz ya da düşünceyi özel işaret ve harflerle ifade etmek. *{eT} (aynı)* [Bahşayiş] **2.** *{eAT} {OsT}* Süsleyip bezemek; resmetmek; nakşetmek. **3.** Yazı ile anlatmak. **4.** Yazıya aktarmak. **5.** Bir yazı içinde anlatmış olmak. **6.** Mektupla bildirmek; yazı ile bildirmek. **7.** Bir bilim ve sanat eseri meydana getirmek. **8.** (Sayaç vb. için) rakam ile niceliği göstermek. **9.** Kayıt etmek. **10.** *mecaz.* (Doğaüstü güçler için) alınyazısı olarak belirlemek. **11.** Yazıda kullanılan işaretleri öğrenmek. **12.** Yazı gereçleri ile harfleri oluşturmak. **13.** (Kalem, tebeşir vb. için) yüzey üzerinde iz bırakmak. **14.** Yazarlık yapmak; yazar olmak. **15.** Yazılarında belli bir üslup kullanmak. **16.** *{ağız}* Gelin yüzü süslemek. [DS] **17.** *{ağız}* Büyü yapmak. [DS]

yazmak[4], [*eT.* yāz-mak *(sapmak)*] *yar. f. [-ar] -a / -e'li bağ fiillere getirilerek "Az kaldı..., nerede ise..., ... durumuna düşmekten zor kurtulmak"* anlamında yaklaşma bildiren birleşik fiiller yapar. *{ağız} (aynı)* [DS] *düş-e+yaz-mak, boğ-ul-a+yaz-mak*

yazmak[5], [yar-mak > yaz-mak] *{ağız} gçl. f. [-ar]* **1.** (Et, balık için) çizmek; yarmak. **2.** Bitki gövdelerini, kalınlaşması için bıçakla boyuna yarmak. [DS]

yazman[1], [yaz-man] *is.* **1.** Yazıları yazmakla görevli olan kimse. **2.** Yazılı haberleşmeyi sağlayan, belgeleri yazıya döken görevli; sekreter; kâtip, *(1935).* **3.** Toplantılarda ele alınan konuları, konuşmaları ve kararları yazıya geçiren görevli; sekreter; kâtip.

yazman[2], [yaz-mak > yaz-man] *{ağız} sf.* Yoz; yavrusuz. [DS]

yazmanlık, -ğı [yaz-man-lık] *is.* **1.** Yazmanın işi, görevi; sekreterlik; kâtiplik. **2.** Yazmanın çalıştığı yer; büro; sekreterlik.

yazmas, [yaz-mak > yaz-mas] *{eT} sf.* Şaşmayan; yanılmayan. [DLT]

yazmış, [yaz-mış] *{ağız} is.* **1.** Doğurma yaşına girdiği hâlde henüz doğurmamış keçi; döl tutmamış, kısır keçi. **2.** Bir veya iki yaşında olan dişi davar. [DS]

yazönü, [yaz+ön-ü] *{ağız} is.* İlkbahar. [DS]

yazsamak, [yad-mak / yaz-mak *(yaymak)* > yaz-sā-mak] *{eT} gçl. f. [-r]* Çözmek istemek. [DLT]

yazseri, [yaz + Far. ser + T. -i] *{ağız} is.* İlkbahar; yaz başı. [DS]

yaztaç, -cı [yassı+ağaç] *{ağız} is.* Hamur tahtası. [DS]

yazturmak[1], [yad-mak / yaz-mak *(yaymak)* > yaz-tur-mak] *{eT} gçl. f. [-ur]* Çözdürmek; yanıltmak. [DLT]

yazturmak[2], [yaz-mak *(yanılmak)* > yaz-tur-mak] *{eT} gçl. f. [-ur]* Yanıltmak; yoldan çıkarmak; günah işletmek.

yazu[1], [yaz-mak > yaz-ū يازو] *(yazu:) {eT} is.* **1.** Yazılmış olan şey. [Bahşayiş] **2.** *{eAT} {OsT}* Alın yazısı; talih; nasip.

yazu[2], [yaz-ı / yazu] *{OsT} {ağız} is.* Düzlük; ova. [DS]

yazuğ, [yāz-mak *(yanılmak)* > yaz-uk / yaz-uğ] *is* Günah; suç; hata; kusur. [EUTS]

yazuh, [yaz-mak *(yanılmak)* > yaz-uk / yazuḫ يازوخ] *{eAT} {OsT} ünl.* Yazık; hayıf!

yazuk[1], [yad-mak / yaz-mak *(yaymak)* > yaz-uk] *{eT} sf.* Boşanmış; bağından çözülmüş. [DLT] ☞ **yazuk et,** *Pastırma.* [DLT]

yazuk[2], [yaz-mak *(yanılmak)* > yaz-uk / yas-uk / yasok] *{eT} is.* **1.** Hata; günah; suç kusur; yanlış. *{eAT} {OsT} (aynı)* [ETY] [EUTS. [İKPÖy.] [DLT] [Gabain] [KB] **2.** Yalan; sahtelik. [İKPÖy.] **3.** *{ağız}* Yazık. [DS] ☞ **yazuğa girmek,** *{OsT} Günaha girmek.*|| **yazuğa koymak,** *{eAT} Günaha sokmak; hataya düşürmek.*|| **yazuğa yazılmak,** *{eAT} Günah sayılmak.*|| **yazuğu gelmek,** *{eAT} Acımak; merhamet etmek.*|| **yazuğu soyulmak,** *{eAT} Günahından sıyrılmak; suçu affolmak.*|| **yazuk keçirmek,** *{eT} Günah affetmek.*|| **yazuk kılmak,** *{eAT} Günah işlemek.*|| **yazuktan çıkmak,** *{eAT} Günahtan kurtulmak.*

yazuklamak, [yazuk[2]-lā-mak] *(yazukla:mak) {eT} gçsz. f. [-r]* **1.** Günah işlemek. [ETY] **2.** Kabahat işlemek; hata etmek. [ETY] [Tekin] **3.** *gçl. f.* Suçu yüzünden yakalamak; suçüstü yapmak. [DLT]

yazuklığ, [yazuk[2]-lıg] *{eT} sf.* Günahkâr; kabahatli. [ETY]

yazuklu, [yazuk-lu يازوقلو] *{eAT} sf.* Günahkâr; suçlu; mücrim. ☞ **yazuklu bitisi,** *{eAT} Günahkârın amel defteri.*

yazukluğ, [yazuk[2]-luğ] *{eT} sf.* Kabahatli; kusurlu; günahkâr; suçlu; günahlı. [DLT] [EUTS] [ETY]

yazuksuz, [yazuk[2]-suz يزوقسز] *{eT} {eAT} sf.* Günahsız; suçsuz; kusursuz; masum. [DLT] [EUTS]

Yb [Ytterby *(İsveç'te yer adı)* > Fr. ytterbium] *(ite'rbiyum) is. kim.* Atom numarası 70, atom ağırlığı 173.04 olan, tuzları soluk turuncu veya yeşilimsi renkte, özellikleri yeteri kadar iyi bilinmeyen nadir topraklar grubundan bir element olan iterbiyumun sembolü.

ye[1], [y] *(ye) is.* **1.** Latin asıllı Türk alfabesinin 28. harfi olan (y)'nin okunuşu. **2.** Arap asıllı Türk alfabesinin otuz birinci harfinin adı; ya.

ye[2], [yeh / ye] *{eT} ünl.* Evet. ☞ **ye mü,** *"Bu sözü kabul ettin mi? Söylediğimi yapmak için kafana koydun mu?" anlamına gelen bir kelime.* [DLT]

yeafir, [Ar. yaʿfūr > yeʿāfīr يعافير] *(yea:fi:r) {OsT} is.* Ceylanlar; ahular.

yeakib, [Ar. yaʿḳūb >yeʿāḳīb يعاقيب] *(yea:ki:b) {OsT} is.* Erkek keklikler.

yealil, [Ar. yaʿlūl > yeʿālīl يعاليل] *(yea:li:l) {OsT} is.* **1.** Suyu saf ve berrak olan göller. **2.** Su yüzeyinde oluşan kabarcıklar. **3.** Beyaz bulutlar. **4.** İki hörgüçlü develer.

yeasib, [Ar. yaʿsūb > yeʿāsīb يعاسيب] *(yea:si:b) {OsT} is.* **1.** Arı beyleri; kraliçe arılar. **2.** Başlar; reisler.

yebab, [Ar. yebāb يباب] *(yeba:b) {OsT} sf.* Yıkılmış; yıkık; bozuk; harap.

yeban, [Far. yebān يبان] *(yeba:n) {OsT} is.* **1.** Issız, tenha yer. **2.** Çöl; sahra.

yebani, [Far. yebānī يبانى] *(yeba:ni:) {OsT} is.* **1.** Kırlarda biten. **2.** Ürkek; sıkılgan. **3.** Görgüsüz; kaba.

yebe, [yaba / yebe [Clauson]] *{eT} sf.* Yaş; ıslak. [DLT]

yebeng, [yebeñ] *(yebeñ) {eT} sf.* Kumlu; batak. [DLT]

yebkin, [yipin / yipün / yip-gün] *{eT} sf.* Menekşe rengi. [EUTS]

yebre, [yelve ?] *{ağız} is.* Çulluk. [DS]

yebruhussanem, [Ar. yebrūḥu's-ṣanem يبروح الصنم] *{OsT} is. bot.* Kan kurutan; adamotu.

yebs, [Ar. yebs يبس] *{OsT} is.* Yaş şeyin kuruması.

Ye'cüc, [Ar. ye'cüc يأجوج] *is.* Kur'an-ı Kerim'de adı geçen zararlı, bozguncu ve kısa boylu iki kavimden biri (diğeri Me'cüc).

yed, [Ar. yed يد] *{OsT} is.* **1.** El. **2.** Kuvvet; kudret; iktidar. **3.** Yardım. **4.** Araç; vasıta. **5.** Mülk. ☞ **yed-be-yed,** *{OsT} Elden ele.*|| **yede almak,** *{ağız} El altında bulundurmak.* [DS]|| **yed-i adl,** *{OsT} Adaletin, hakkın eli.*|| **yed-i beyza,** *{OsT} Beyaz el; Hz. Musa'nın eli.*|| **yed-i emîn,** *{OsT} Güvenilir el (kişi).*|| **yed-i kahhar,** *{OsT} Kahredici el.*|| **yed-i kudret,** *Gücün, kudretin eli.*|| **yed-i lehv,** *{OsT} Eğlence, oyun eli.*|| **yed-i tâir,** *{OsT} Kanat.*|| **yed-i tasarruf,** *{OsT} Sahip olma; sahiplik.*|| **yed-i tūlā,** *{OsT} Uzun el; bir alanda eksiksiz bilgi sahibi olma.*|| **yed-i vāhid,** *{OsT} Tekel.*|| **yed'ullāh,** *{OsT} Allah'ın kudreti.*|| **yedü'd-dehr,** *{OsT} Zamanın eli.*|| **yedü'r-rîh,** *{OsT} Rüzgârın şiddeti.*|| **yedü't-tāir,** *{OsT} Kuşun kanadı.*

yedan, [Ar. yed-ān يدان] *(yeda:n) is.* Eller.

yeddirmek, [yét-mek > yed-dir-mek] *{ağız} gçl. f. [-ir]* Birinin yürümesine yardım etmek. [DS]

yedecek, -ği [yét-mek > yed-ecek] *{ağız} is.* **1.** Saban okunun ön ucundaki deliğe, boyunduruğu tutturmak için geçirilen kalm demir ya da ağaç çubuk. **2.** Önder; kılavuz. [DS]

yedek[1], **-ği** [yét-mek > yed-ek يدك] *is.* **1.** *{eT} {OsT}* Yularından çekilerek arkadan götürülen boş at; yedekte götürülen at. [Bahşayiş] **2.** *dnz.* Akıntıya karşı tekneyi çekmeye yarayan ip. **3.** *dnz.* Yedekte çekilerek götürülen deniz aracı. **4.** *ed.* Şiirlerde kafiyeden sonra kullanılan aynı anlamdaki ek ya da kelime; redif. ☞ **yedeğe almak,** *1. Bir iple bağlayarak peşinden çekip götürmek. 2. Destek verip yanında yürümek; hareketine ya da yürümesine yardım etmek.*|| **yedeğine çekmek,** *{ağız} Hayvanı bağlayıp çekerek ardından götürmek.* [DS]|| **yedek çekmek,** *1. dnz. Akıntılı suda tekneyi bir iple karadan çekmek. 2. {ağız} Güçsüz araba atlarının yanına bir üçüncü atı koşmak.* [DS]|| **yedekte çekmek,** *dnz. Akıntılı suda tekneyi bir iple kıyıdan çekmek.*|| **yedekte götürmek,** *{ağız} 1. Bir insanı elinden tutup götürmek. 2. Bir hayvanı yedeğine alıp götürmek.* [DS]

yedek[2], **-ği** [yét-mek > yéd-gek *(heybe, bohça)* > yéd-ek] *is.* **1.** Şu an ihtiyaç duyulmayan ancak daha sonra gerekli olabilir diye elde bulundurulan şey; ilerisi için ayrılmış olan. *{eT} (aynı)* [Bahşayiş] **2.** Bir şeyin yokluğu durumunda yerine kullanılmak üzere elde bulundurulan eşi. **3.** Bir şirketin kârları üzerinden ayrılarak ilerisi için tutulan para. **4.** *sf.* İleride gerekli olur düşüncesi ile ayrılan; bekletilen. **5.** Bir işi görmek üzere seçilen kişinin ayrılması durumunda onun yerine görev alabilecek olan. ☞ **yedek akçe,** *Gerektiğinde, ileride kullanmak üzere şirket kârından ayrılan para; ihtiyaç akçesi.*|| **yedek besinler,** *biy. Organizmanın sindirdikten sonra ileride kullanılmak üzere depo ettiği yağ, karbonhidrat ve proteinler.*|| **yedek durmak,** *spor. Asıl takımda yer almayarak gerektiğinde takıma girerek oynamak.*|| **yedek lastik,** *Otomobillerde gerektiği zaman kullanılmak üzere bagajda bulundurulan fazladan lastik; stepne.*|| **yedek oyuncu,** *spor. Takımdaki oyunculardan birinin çıkması gerektiği zaman takımda onun yerine oynamak üzere saha dışında bekleyen oyuncu.*|| **yedek parça,** *Bir makinenin ya da otomobilin bozulan parçasının yerine takılan yeni parça.*|| **yedek parçacı,** *Yedek parça üreten ya da satan kimse.*|| **yedek parçacılık,** *Yedek parça üretim ve ticareti.*|| **yedek subay,** *Mesleği askerlik olmamakla birlikte yasalar gereği bir müddet subay olarak grev yapan asker.*|| **yedek tahtası,** *{ağız} Saraçların tezgâh üzerine koydukları tahta.* [DS]|| **yedek teker,** *Yedek lastik.*

yedek[3], **-ği** [yét-mek > yed-ek] *{ağız} is.* **1.** Kahve ocağında, su kaynatılan musluklu teneke. **2.** Küçük

kazan. **3.** Cezve. **4.** Testi. **5.** Çinko ibrik. **6.** Bakır çaydanlık. **7.** Güğüm. **8.** Büyük çay demliği. **9.** Su konan kap; kova. **10.** Yağ kabı. **11.** Küçük sepet. [DS]

yedek[4], **-ği** [yét-mek > yed-ek] *{ağız} is.* **1.** Kağnılarda boyunduruğu oka bağlayan ağaç çivi. **2.** Arabayı çeken çatal ağaç. **3.** Hayvanı yedeğe alan ip veya yular. **4.** İp, kayış veya zincirden yapılan yuların elle tutulan bölümü. **5.** → yedek küreği. [DS] ⧉ **yedek küreği,** *{ağız} Ekmekçilerin, odun çatmakta kullandıkları demir uçlu kürek.* [DS]

yedek[5], **-ği** [yét-mek > yed-ek] *{ağız} is.* **1.** Madensel bilezik. **2.** Koyunlara takılan iri çan. [DS]

yedekçe, [yedek-çe] *{ağız} is.* Kağnılarda, boyunduruğu oka bağlayan ağaç çivi. [DS]

yedekçi, [yedek-çi يدكجى] *is.* **1.** Bir binek hayvanını yedeğine alıp götüren. *{OsT} (aynı)* **2.** Bir aracı yedeğinde götüren. **3.** Tekneleri akıntıya karşı kıyıdan iple çeken kimse. **4.** *{ağız}* Yardımcı. [DS]

yedekçilik, -ği, [yedek-çi-lik] *is.* **1.** Yedeğe alarak çekip götürme işi. **2.** *{ağız}* Çıkarı için birilerinin peşinde dolaşma; dalkavukluk. [DS]

yedekleme, [yedek-le-me] *is.* **1.** Yedeklemek eylemi. **2.** *bsy.* Kesintiye uğramış bir programı daha sonra yeniden ele alabilmek için gerekli ve yeterli bilgileri, kesintiye uğramadan önce yapılan bir işlemle koruma yöntemi. **3.** *dnz.* Bir gemiyi yedekte çekme işlemi.

yedeklemek[1], [yedek-le-mek] *gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* **1.** Bir şeyin yedeğini hazırlamak; yedek yapmak. **2.** *bsy.* Bir bilişim sisteminde yer alan bilgileri zaman zaman kopya ederek ayrı bir yerde yedek olarak tutmak.

yedeklemek[2], [yedek-le-mek يدكلمك] *gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* **1.** (Gemi, tekne, araç, at vb. için) arkasından veya yandan iple çekerek götürmek; yedekte çekmek; yedeğine almak. *{OsT} {ağız} (aynı)* [DS] **2.** *{ağız}* Bir kimseyi elinden tutarak götürmek. [DS] **3.** *{ağız}* Birini kandırıp götürmek. [DS] **4.** *{ağız}* Birini desteklemek; güç vermek; hız kazandırmak. [DS] **5.** *{ağız}* Kolay akması için arktaki suyun önündeki engelleri çapa veya kazma ile açmak. [DS]

yedeklenen, [yedek-le-n-en] *sf.* Yedeğe alınan; yedekte çekilerek götürülen.

yedeklenme, [yedek-le-n-me] *is.* Yedeklenmek eylemi.

yedeklenmek, [yedek-le-n-mek] *edil. f. [-ir]* **1.** Yedeğe alınmak; yedekte götürülmek. **2.** Yedeği hazırlanmak; bir yedeği bulundurulmak.

yedekleşme, [yedek-le-ş-me] *is.* Yedekleşmek eylemi.

yedekleşmek, [yedek-le-ş-mek] *işteş f.* Karşılıklı olarak birbirinin yedeği olmak; birbirine yedeklik etmek.

yedekli, [yedek-li] *sf.* **1.** Yedeği olan; yedeği bulunan. **2.** *is. ed.* Halk şiirinde, dörtlüklerinin sonunda yedek bulunan manzumelere verilen ad; müstezat. *{ağız} (aynı)* [DS]

yedeklik, -ği [yed-ek-lik] *is.* **1.** Yedek olma durumu; yedek olan şeyin niteliği. **2.** Atı yedekte çekmek için başlığa takılan ipten yapılma uzun şerit. **3.** Gerektiğinde kullanılmak üzere yedekte tutulan şey.

yedekte, [yed-ek-te] *zf.* (Götürmek, bulundurmak için) yedek olarak.

yedemek, [yét-mek > yed-e-mek] *{ağız} gçl. f. [-r]* **1.** Bir kimseyi elinden tutup götürmek. **2.** Bir hayvanı yedeğe alarak çekmek. **3.** Bir kimseye destek vermek; desteklemek. [DS]

yedermek, [yét-mek > yed-er-mek] *{ağız} gçl. f. [-ir]* **1.** Bir kimseyi elinden tutup götürmek. **2.** Bir hayvanı yedeğe alarak çekmek. [DS]

yeden, [yed-en] *sf.* **1.** Yedme eylemini yapan; yedici. **2.** *müz.* Türk müziğinde, bir dizide veya makamda karar perdesinden önceki sese verilen ad. **3.** *müz.* Diyotonik sistemde yedinci notaya verilen ad.

yedeyn, [Ar. yed *(el)* > yed-eyn يدين] *{OsT} is.* İki el.

yedgek, [yéḏ-mek > yeḏ-gēk / yét-gēk] *{eT} is.* Torba; çuval; bohça; heybe. [DLT]

yedi, [*eT.* [yétī / yitī > yédī] *(yédi:) is.* **1.** Altıdan sonra gelen sayıyı gösteren rakam ve bu rakamın adı. *{eT} (aynı)* [Bahşayiş] **2.** *sf.* Altıdan bir artık. **3.** Sıralamada yedinciyi belirtir. **4.** *folk. {ağız}* Düğünden yedi gün sonra kaynananın yaptığı çağrı. [DS] ⧉ **yedi ağız,** *{ağız} Birkaç kez meyve veren asma; yediveren.* [DS]|| **yedi baharın yoğurdunu yemiş,** *{ağız} Görmüş geçirmiş; deneyimli.*|| **yedi bela,** *Çok şirret; geçimsiz; küstah kimse.*|| **yedi canlı,** *Birçok kez ölümle yüz yüze gelmiş ve sonra tekrar sağlığına kavuşmuş olan.*|| **yédide birisi,** *{eT} Yedide bir.* [Bahşayiş]|| **yedi denizin dışarı attığı,** *Herkesin kendisinden tiksindiği; hiçbir çevrenin kendisini kabul etmediği.*|| **yediden yetmişe,** *En gencinden en yaşlısına kadar herkes; eli ayağı tutan herkes.*|| **yedi düvel,** *1. Bütün devletler; yedi dünya. 2. mecaz. Herkes; bütün dünya.*|| **yedi gelin,** *{ağız} İşkembenin kırkbayır denilen bölümü.* [DS]|| **yedi göbek,** *Ataların en büyüğü.*|| **yedi gömlek uzak olmak,** *Soyca ve akrabalık bakımından oldukça uzak olmak.*|| **yédi gün,** *{eT} Hafta.* [Bahşayiş]|| **yedi heceli,** *ed. Türk halk edebiyatında 4+3, 3+4 duraklı yedi hece ölçüsü ile yazılmış şiir.*|| **yedi iklim dört bucak,** *Dünyanın her tarafında; her yerde.*|| **yedi imamcı,** *Hz. Ali'den sonra gelen imamların sayısını yedi ile sınırlayan Şiî tarikatından olan kişi.*|| **yedi imamcılık,** *Hz. Ali'den sonra gelen imamların sayısını yedi ile sınırlayan Şiî tarikatı; sebiye.*|| **yedi kat el pek,** *Yabancı.*|| **yedi kat yabancı,** *Hiçbir yakınlığı bulunmayan; büsbütün yabancı.*|| **yedi kat yerin dibine geçmek,** *1. Çok güçlü olarak yere*

çakmak. 2. Çok utanmak; fazlası ile mahcup olmak.|| **yedi kazan mayası,** *{ağız} Çok kötü; yaramaz.*|| **yedi kimesneler,** *{eAT} Yedi kişi.*|| **yedi kubbeli hamam kurmak,** *Gerçekleşmesi güç ve büyük hayaller peşinde koşmak.*|| **yedi mahalle,** *Pek çok kimse; herkes; bütün çevre.*|| **yedisinden yetmişine,** *En gencinden en yaşlısına kadar herkes.*|| **yedi sokağın elekçisi,** *{ağız} Çok gezen; gezenti.*|| **yedi urgan,** *{ağız} Bayram salıncağı.* [DS]|| **yedi yanarlar,** *{ağız} Ağustostan yedi gün önce başlayıp, ağustostan yedi gün sonra biten sıcaklar.* [DS]|| **yedi yüzlü,** *mat. Yedi yüzü bulunan cisim.*|| **yédi yaşar,** *{eT} Yedi yaşında.* [Bahşayiş]|| **yedi yunmuş beze döndermek,** *{ağız} 1. İyice temizlemek. 2. Çok hırpalamak, dövmek.*

yedici, [yed-mek > yed-ici يدجى] *sf.* **1.** Yederek götüren. **2.** *{ağız}* Görme özürlü kimseyi elinden tutup götüren. [DS] **3.** *{eAT} {ağız} is.* Kılavuz; önder. [DS].

yediemin, [Ar. yed-i emin يدامين] *(yediemin) is.* **1.** Güvenilir el; güvenilir kişi. **2.** *huk.* Birden çok kişi arasında uyuşmazlık konusu olan bir malın anlaşmaya varılıncaya ya da yargı kararı çıkıncaya kadar korunması ve işletilmesi için kendisine verilen güvenilir kişi; yed-i adil.

Yedigardaş, [yedi+kardeş] *{ağız} is.* → Yedikardeş. [DS]

Yedigen, [yédi-gen يدكن] *{eT} {ağız} is.* Yedikardeş. [Bahşayiş] [DS] ☞ **Yédigen ıldız,** *{eT} Büyük ayı takım yıldızı.* [Bahşayiş]

yedigen, [yedi-gen] *is. mat.* **1.** Yedi açısı ve yedi kenarı bulunan çokgen. **2.** *sf.* Yedi açısı ve yedi kenarı olan. **3.** (Prizma için) tabanı yedi kenarlı olan.

Yediger, [yedi-ger] *{ağız} is.* → Yedikardeş. [DS]

Yedigir, [yedi-gen / yediger / yedigir ? يدكر] *is. gök b.* Yedikardeş.

Yedikandil, [yedi+kandil] *{ağız} is.* → Yedikardeş. [DS]

Yedikardeş, [yedi+kardeş يدى قرداش] *{ağız} is. gök b.* Kuzey Yıldızı yakınında, Büyükayı yıldız kümesini oluşturan yedi yıldız. [DS]

Yedikardeşler, [yedi+kardeş-ler] *{ağız} is.* Yedikardeş. [DS]

Yediker, [yedi-ger] *{ağız} is.* Yedikardeş. [DS]

Yedikör, [yedi+kör] *{ağız} is.* Yedikardeş. [DS]

yedil, [yedi > yedi-l / Rus. nedélja [Tietze]] *{ağız} is.* Hafta. [DS]

yedileme, [yedi-le-me] *is.* **1.** Yediye çıkarmak ya da yediye tamamlamak. **2.** Yedi parçaya bölme. **3.** *müz.* İkili veya üçlü ölçülü bir zamanın yedi eşit notaya bölünmesi.

Yediler, [yedi-ler] *{ağız} is.* Yedikardeş. [DS]

yediler, [yedi-ler] *is.* Yedi kişilik bir ermiş topluluğuna verilen ad; Hak erenler; ermişler. *{ağız} (aynı)* [DS] ☞ **yediler haftası,** *{ağız} Eylül ortalarından ekim sonuna kadar olan haftalar.* [DS]

yedili, [yedi-li] *sf.* **1.** Yedi parçadan oluşmuş; yedi bölümlü. **2.** Yedi birim içeren. **3.** *is.* Üzerinde yedi rakamı bulunan oyun kâğıdı. **4.** *müz.* Diyatonik ıskalada yer alan yedi derecelik aralık. **5.** Yedi çalgı ya da yedi ses için yapılmış beste. **6.** *ed.* Bentleri yedişer dizeden oluşan şiir; müsebba. **7.** Yahudilikte, yaratılışın sembolü olarak kutsal kitapta yer alan üst üste konulmuş kare ile üçgen resmi.

yedilik, -ği [yedi-lik] *is.* **1.** Yedi birimden oluşan bütün. **2.** *ed.* Yedi dizeden oluşan kıt'a. **3.** *sf.* Yedi birimi alabilen.

yedilme, [yed-mek > yed-il-me] *is.* Yedilmek eylemi.

yedilmek[1], [yéḏ-mek > yéḏ-il-mek] *{eT} edil. f. [-ür]* Dikilmek; içine eşya konulmak. [DLT]

yedilmek[2], [yét-mek > yed-il-mek يديلمك] *edil. f. [-ir]* **1.** Yedeğe alınarak götürülmek. *{eAT} {OsT} (aynı)* **2.** *mecaz.* Yol gösterilmek; yönlendirilmek.

yedin, [? yedin] *{ağız} sf.* **1.** (Yumurta vb. için) bozuk; cılk. **2.** *is.* Nadas. [DS] ☞ **yedin olmak,** *{ağız} (Ekin için) çiçekte yağmur yağma sonucu başak bağlayamamak.* [DS]

yedinci, [yedi-nci] *sf.* Sıralamada yeri yedi ile belirlenmiş olan; yedi ile belirlenen sırada bulunan; kendisinden önce, kendisi gibi altı tane daha birim bulunan. ☞ **yedinci sanat,** *Sinema.*

yedinci, [yédi-ncī] *(yédinci:) {eT} sf.* Yedinci. [Bahşayiş]

yedirgemek, [tedir-ge-mek ? / yedir-ge-mek] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-g(i)-yor]* Korkudan ürpermek; ürkmek; korkmak. [DS]

yedirilme, [ye-dir-il-me] *is.* Yedirilmek eylemi.

yedirilmek, [ye-dir-il-mek] *edil. f. [-ir]* **1.** Yedirmek eylemi yapılmak. **2.** Kendisine veya üzerine yedirmek eylemi uygulanmak.

yedirme, [ye-dir-me] *is.* **1.** Yedirmek eylemi. **2.** *{ağız}* Ham ipek veya iplikle yol yol dokunup çarşaf yapmakta kullanılan bez. [DS]

yedirmek, [ye-dir-mek] *gçl. f. [-ir]* **1.** Yemek yemesi sağlanmak; yiyecek vermek. **2.** Yiyecekleri ağzına tutularak beslemek; karnını doyurmak. **3.** Bir maddeyi bir şeyin üzerine döküp yayarak iyice emmesini sağlamak. **4.** Bir maddeyi bir sıvının içine dökerek iyice karışmasını sağlamak. **5.** Bir şeyin fazlalığını gidermek, belli olmayacak biçimde gidermek düzenlemek. **6.** *{ağız}* Kumaşı daha dar kumaşa kaydırarak dikmek. [DS] **7.** (Nefsine, onuruna) yakıştırmak; yaraştırmak. **8.** Bir çıkar elde etmek ya da yolsuz bir iş yaptırmak için bir görevliye hakkı olmadığı hâlde para veya değerli bir şey vermek; rüşvet vermek. *{ağız} (aynı)* [DS] ☞ **yedi-**

rip içirmek, *1. Besleyip büyütmek. 2. Rüşvet olarak ağırlamak.*

yedirmelik, -ği [ye-dir-me-lik] *is.* İnşaatlarda sızıntıları önlemek, bir boşluğu kapatmak amacıyla kullanılan harç ya da metal şerit.

yedişer, [yedi-ş-er] *sf.* **1.** Her birine ve her defasında, üleştirilen şeylerden yedi tane bulunduğunu belirten üleştirme sayı sıfatı. **2.** Her kümede yedi birim bulunan. ⊡ **yedişer yedişer,** *Yedişer birimlik öbekler hâlinde.*

yedişerleme, [yedi-ş-er-le-me یدیشرله مه] *is.* **1.** Her bir grubu yedi tane yapma; yedi adede tamamlama. **2.** *{OsT}* Çok yüksek dalgalar oluşturan bir fırtına.

yedişmek, [yéd̠-mek > yéd̠-iş-mek] *{eT} işteş. f. [-ür]* Birlikte kenar dikmek. [DLT]

yediveren, [yedi+ver-en] *sf.* (Bitki için) yılda birden çok ürün veren.

Yediyar, [yedi + Far. yār] *{ağız} is.* Yedikardeş. [DS]

Yediyarlar, [yedi+yar-lar] *{ağız} is.* Yedikardeş. [DS]

yediyaşar, [yedi+yaşa-r] *{ağız} is.* Ayakkabıcılıkta kullanılan bir yemeni ölçüsü. [DS]

yediyazma, [yedi+yaz-ma] *{ağız} is.* Zenginlerin kullandığı bir baş örtüsü. [DS]

yediye, [yedi-y-e ?] *{ağız} is.* Kasımın ikinci haftası. [DS]

yediz, [yedi-z] *sf.* (Kardeşler için) bir doğumda, yedi tanesi birden dünyaya gelen.

yedme, [yed-me] *is.* Yedmek eylemi.

yedmek[1], [yéd̠-mek] *(yé:dmek) {eT} gçl. f. [-er]* Bohça veya heybeyi toparlamak; uçlarını birleştirmek. [DLT]

yedmek[2], [yét-mek / yed-mek یدمك] *gçl. f. [-er]* **1.** (Binek hayvanı için) yedeğine alarak çekip götürmek; yedekte götürmek; çekmek. *{eAT} {OsT} {ağız} (aynı)* [DS] **2.** (Tekne için) bir halat yardımı ile kıyıdan çekerek akıntıya karşı götürmek. **3.** *mecaz.* (Kişi için) yanında, beraberinde götürmek; yol göstermek. **4.** *{ağız}* Bir kimseyi elinden tutup götürmek. [DS] **5.** *{ağız}* İzlemek. [DS] **6.** *{ağız}* Yönetmek. [DS]

yedtürmek, [yéd̠-mek > yéd̠-tür-mek] *(yé:dtürmek) {eT} gçl. f. [-ür]* Birine malını bohça veya bohçaya benzer bir şey içinde saklattırmak. [DLT]

yedürge, [yed-ür-mek > yedür-ge] *{ağız} is.* Eklenecek iki kumaştan birinin fazla gelen bölümü. [DS]

yedürmek, [ye-dir-mek] *{ağız} gçl. f. [-ür]* Rüşvet vermek. [DS]

yefa, -a'ı [Ar. yefāʿ یفاع] *(yefa:) {OsT} is.* Yüksek yer.

yefelek, -ği [ef *(yans.)* > ef-ele-k / *eT.* yip / yép *(ip)* > yep-ele-k / yefele-k] *{ağız} sf.* **1.** Gevşek. **2.** İnce. **3.** *zf.* Çabuk. [DS]

yefelemek, [ef *(yans.)* / *eT.* yep / yip *(ip)* > yep-ele-mek / yefele-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* **1.** Yünü elle ditmek. **2.** Yünü büküp iplik yapmak. **3.** Bocalamak. [DS]

yefemek, [yip / yép *(ip)* > yep-e-mek / yef-e-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-f(i)-yor]* Yünü büküp ip yapmak. [DS]

yefen, [Ar. yefen یفن] *{OsT} sf.* (Kişi için) bunak.

yefi, [yağı > yefi ?] *{ağız} is.* Düşman. [DS]

yefiman, [yefi-man] *{ağız} is.* Hırsız. [DS]

yefkinlemek, [yeftin-le-mek / yefkin-le-mek] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(i)-yor]* Zayıflamak. [DS]

yeftin, [Bul. jévtin => yeftin] *{ağız} sf.* Hafif. [DS]

yeftinlemek, [yeftin-le-mek] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(i)-yor]* Ağırlığını üstünden atmak; hafiflemek. [DS]

yeg[1], [yeǵ / yig] *(yé:g) {eT} {ağız} sf.* İyi; daha iyi; daha iyisi; pek iyi; üstün; hayırlı. [DLT] [ETY] [EUTS] [İKPÖy.] [Tekin] [DS]

yeg[2], [yeǵ] *(ye:ğ) {eT} is.* Gem. [Clauson]

yeg[3], [yég / yig] *{eT} sf.* Taze, pişmemiş. [Gabain]

yeg[4], [Far. yek / yeg یك] *{OsT} is.* Bir.

yega, [*eT.* egē-mek *(aşındırmak)* > ege / yega] *{ağız} is.* Eğe. [DS]

yegâh, [Far. yek *(tek)* + āh *(ünl.)* یگاه] *(yegâ:h) {OsT} is. müz.* Türk musikisinde *re* notası karşılığı olan eski bir makam. ⊡ **yegâh perdesi,** *{OsT} müz. Türk musikisinde orta sekizlide (re) sesini veren perde.*

yegân, [Far. yek *(tek)* > yegān یگان] *(yegâ:n) {OsT} is.* **1.** Birler; tekler. **2.** Bir; tek. ⊡ **yegân yegân,** *{OsT} Teker teker; birer birer; ayrı ayrı.*

yegâne, [Far. yegāne یگانه] *(yegâ:ne) {OsT} zf.* Biricik; bir tane; bir tek. ⊡ **yegâne-gû(y),** *{OsT} Allah'ın birliğine inanan.*|| **yegâne-gûyān,** *{OsT} Allah'ın birliğine inananlar.*|| **yegâne-i a'sār,** *{OsT} Hz. Muhammed.*

yegânegî, [Far. yegānegī یگانگی] *(yegânegi:) {OsT} is.* Bir tek olma durumu; biriciklik; teklik.

yegden, [Far. yeg + T. -den یگدن] *(ye'gden) {OsT} zf.* Birden; birdenbire; def'aten.

yegdi, [yég-dī / yeg-tī] *(yégti:) {eT} zf.* Daha iyi bir şekilde. [ETY] [Tekin]

yege, [*eT.* egē-mek *(aşındırmak)* > ege / yege] *{ağız} is.* Eğe. [DS]

yegedmek, [yeǵ > yég-ed̠-mek] *{eT} gçl. f. [-ür]* **1.** Yükseltmek; yüceltmek. [ETY] [EUTS] **2.** İyileşmek; daha iyi olmak; üstün olmak; üstün gelmek; yenmek; galebe çalmak. [EUTS] [Gabain]

yegedmekleşmek, [yéged̠-mek-le-ş-mek] *{eT} dönşl. f. [-ür]* Daha iyiyi elde etmek için uğraşmak; üstün gelmeye çalışmak.

yegemek, [yég-ē-mek] *(yége:mek)* *{eT}* *gçsz. f.* *[-r]* İyileşmek, sağlığına kavuşmak. [Gabain]

yegen, [yegen / yégen] *{eT}* *{ağız}* *is.* Yeğen. [ETY] [İKPÖy.] [DS]

yegennemek, [Far. yegān => yegen-le-mek / yegen-ne-mek] *{ağız}* *[-r]* *[-n(i)-yor]* Oynarken göbek atmak. [DS]

yegi, [ye-mek > ye-(y)-gi] *(ye:gi)* *{ağız}* *is. folk.* **1.** Düğün sırasında, erkek evinden kız evine gönderilen yiyecek. **2.** Yıllık yiyecek. **3.** Yem. **4.** Başlık parası. [DS]

yegiçe, [yeñi > yegi-çe] *{ağız}* *is.* Yeni yetişen üzüm bağı. [DS]

yegilemek, [yegi > yēgi-le-mek] *(ye:gilemek)* *{ağız}* *gçl. f.* *[-r [-l(i)-yor]* Yem vermek; yemlemek. [DS]

yegilgen, [yeñ-mek > yeg-il-gen] *{ağız}* *sf.* Şımarık; sevimsiz. [DS]

yegin, [yeǵ / yig > yeg-in] *sf.* **1.** *{eT}* Üstün; galip. **2.** *{ağız}* Çok; bol; bereketli. [DS] **3.** *{ağız}* Yiğit; çevik; güçlü. **4.** *{ağız}* Titiz. [DS]⊡ **yegin akıllı,** *{ağız}* *Çok akıllı; zeki.* [DS]

yeginlemek, [yeg-in > yegin-le-mek] *{ağız}* *gçsz. f.* *[-r]* *[-l(i)-yor]* **1.** Artmak; çoğalmak. **2.** Güçlenmek. [DS]

yeginlik, [yeg-in-lik] *{eT}* *is.* Üstünlük; galip olma durumu

yeginmek, [yek-in-mek / yeg-in-mek] *{ağız}* *dönşl. f.* *[-ir]* Bir iş yapmaya davranmak; girişmek. [DS]

yegir, [yegir] *{eT}* *is.* **1.** Geyik; genç ceylan. [ETY] **2.** Kestane rengi. [ETY]

yegirmi, [yégirmī / yigirmī] *(yegirmi:)* *{eT}* *is.* Yirmi; 20. [ETY] [EUTS]

yegirminç, [yégirmi-nç] *sf.* Yirminci. [ETY] [EUTS]

yegit, [igit / yigit / yégit] *{ağız}* *sf.* **1.** Yiğit. **2.** *is.* Baba. [DS]

yegli, [yeñil > yeğni / yeğ-li] *{ağız}* *sf.* Hafif; yeğni. [DS]

yeglik, [yeǵ > yég-lik] *{eT}* *is.* Üstünlük.

yegnik, -ği [yeñi-mek > yegni-k] *{ağız}* *sf.* Hafif; yeğni. [DS]

yegniltmek, [yegni-l-t-mek] *{ağız}* *gçl. f.* *[-ir]* Hafifletmek. [DS]

yegrek, [yeǵ *(daha iyi)* > yég-rek] *{eT}* *sf.* En iyi; çok daha iyi. [İKPÖy.] [Bahşayiş]

yegren, [yegir > yeg(i)r-en] *{eT}* *sf.* (At için) kestane renginde; kula. [ETY]

yegsiz, [yeǵ > yég-siz] *{eT}* *sf.* Değersiz; işe yaramaz. [Clauson]

yegti, [yeǵ > yég-dī / yég-tī] *{eT}* *zf.* Daha iyi bir şekilde. [ETY]

yegü[1], [yé-mek > yé-gū] *(yégü:)* *{eT}* *is.* Yiyecek. [KB]

yegü[2], [yülī-mek > y[üli]-gū *(kelimenin silik yerlerini* Clauson *böyle tamamlamıştır)*] *{eT}* Tıraş bıçağı. [EUTS]

yeğ[1], [*eT.* yég / yig يك] *sf.* **1.** Nitelikleri ve yararları dolayısıyla üstün tutulan, tercih edilen; daha üstün; daha iyi; daha uygun; müreccah; evla; efdal. *{eAT}* *{OsT}* *(aynı)* **2.** *{eAT}* *{OsT}* Kuvvetli; yeğin. **3.** *{ağız}* Çok bol; bereketli. [DS] ⊡ **yeğ tutmak,** *Bir şeyi başka bir şeyden üstün saymak; yeğlemek; tercih etmek.*

yeğ[2], [iğ / yiğ / yeğ] *{ağız}* *is.* İğ. [DS]

yeğa, [ye-y-e / yeğe / yeğe] *{ağız}* *is.* Hırsız kedi. [DS]

yeğan, [yeğen / yeğan] *{ağız}* *is.* Yeğen. [DS]

yeğdana, [Far. yek-dāne] *{ağız}* *is.* Tek sıra olarak örülen kerpiç duvar. [DS]

yeğdene, [Far. yek-dāne] *{ağız}* *is.* → yeğdana. [DS]

yeğe, [ye-mek > ye-y-e / yeğe] *{ağız}* *sf.* **1.** (Hayvan ve insan için) azgın; kötü; zararlı. **2.** *is.* Sürüyle gezen yaban domuzlarının öncüsü. [DS]

yeğen, [*eT.* yégēn / yigen] *is.* **1.** Bir kimseye göre kardeşinin çocuğu. **2.** Bazı yörelerde amca, dayı, hala, teyze çocukları. **3.** *zool.* Tüylü dişi deve ile tek hörgüçlü erkek devenin melezlenmesinden elde edilen deve türü. **4.** *{ağız}* Büyük dallardan çıkan ince dallar; filiz. [DS] ⊡ **Yeğenim!** *(yeğe'nim)* *Kendisinden küçük kişilere seslenme sözü.*

yeğid, [yiğit > yeğid] *{ağız}* *is.* **1.** Yiğit. **2.** Erkek. [DS]

yeğil, [yeñil > yeğil] *{ağız}* *sf.* Hafif. [DS]

yeğilgen, [yeğil-gen] *{ağız}* *sf.* Hoppa; şımarık. [DS]

yeğilmek[1], [yeñ-il-mek > yeğ-il-mek] *{ağız}* *edil. f.* *[-ir]* Yenilmek; mağlup olmak. [DS]

yeğilmek[2], [yeğ > yeğ-il-mek] *{ağız}* *dönşl. f.* *[-ir]* Övünmek; şımarıkça davranmak. [DS]

yeğin[1], [*eT.* yég / yig > yeg-in يكن / ييكين] *sf.* **1.** *{eAT}* *{ağız}* Zorlu; şiddetli; acımasız. [DS] **2.** *{eAT}* *{ağız}* Baskın; üstün; yenmiş. [DS] **3.** *{ağız}* Acımasız. [DS] **4.** *{ağız}* Yiğit. [DS] **5.** *{ağız}* Çevik; hızlı; tez davranışlı; atılgan; tez canlı. [DS] **6.** *{ağız}* Güçlü. [DS] **7.** *{ağız}* Çalışkan. [DS] **8.** *{ağız}* Uslu. [DS] **9.** *{ağız}* İyi. [DS] **10.** *{ağız}* İyiliği, yardımı seven. [DS] **11.** *{ağız}* Güzel; yakışıklı; ince. [DS] **12.** *{ağız}* Şişman; besili. [DS] **13.** *{ağız}* Çok bol; bereketli. [DS] **14.** *{ağız}* Zor. [DS] **15.** *dbl.* (Hece ya da ünlü için) yeğinlik vurgusu almış olan. ⊡ **yeğin atı,** *{ağız}* *İyi, çevik, üstün at.* [DS]|| **yeğin olmak,** *{OsT}* *1. Zor ve kuvvetle birisini ezecek durumda olmak. 2. Bir şey üzerinde zor kullanıp ağır basmak; galip durumda bulunmak.*

yeğin[2], [yeñil > yeğni / yeğin] *{ağız}* *sf.* Hafif. [DS] ⊡ **yeğin akıllı,** *{ağız}* *Aklı az; davranışları hafif.* [DS]

yeğin[3], [yeğ > yeğ-in] *{ağız}* *sf.* Uygun; yerinde. [DS]

yeğin[4], [yığ-mak > yığ-ın / yeğin] *{ağız}* *is.* Yığın. [DS]

yeğini, [yeñil / yeğni / yeğini] *{ağız} sf.* Hafif. [DS]

yeğinik, -ği [yeñil / yeğni / yeğini-k] *{ağız} sf.* Hafif. [DS]

yeğinlek, -ği [yeñil / yeğni / yeğin-lek] *{ağız} sf.* Hafif. [DS]

yeğinlemek, [yeğin^1-le-mek] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(i)-yor]* Artmak; güçlenmek. [DS]

yeğinlemek, [yeğin^2-le-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* Küçümsemek. [DS]

yeğinlenmek, [yeğin-le-n-mek یکنلنمك] *{OsT} dönşl. f. [-ür]* Üstün duruma gelmek; galibiyet almak.

yeğinleşme, [yeğin-le-ş-me] *is.* Yeğinleşmek eylemi.

yeğinleşmek, [yeğin-le-ş-mek] *gçsz. f. [-ir]* **1.** Daha şiddetli ve yeğin duruma gelmek; şiddetlenmek. **2.** *mecaz.* Üstün duruma gelmek.

yeğinlik, -ği [yeğin-lik یکینلك / یکین لك] *is.* **1.** Yeğin olma durumu. **2.** *{eAT} {ağız}* İleri gitme; azgınlık; taşkınlık; kıyıcılık; ifrat. [DS] **3.** *{OsT}* Üstünlük; galibiyet. **4.** *fiz.* Bir gücün ya da etkinliğin derecesi; şiddeti. **5.** *dbl.* Bir ses çıkarılırken algılanan ve titreşimlerin genliğinden kaynaklanan özellik. **6.** *{ağız}* Bolluk; bereket. [DS] **7.** *{ağız}* Yardımseverlik. [DS]

yeğinnemek, [yeğin^1-le-mek] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(i) -yor]* Artmak; güçlenmek. [DS]

yeğinrek, [yeğin-rek یکینرك] *{eAT} sf.* Daha ağır; daha şiddetli.

yeğinşek, [yeğin-rek / yeğin-cek] *{ağız} sf.* Hafif. [DS]

yeğintilemek, [ye-y-inti-le-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* Yem vermek; yemlemek. [DS]

yeğirek, [yeğ(i)-rek یکیرك] *{eAT} {OsT} sf.* Daha iyi; üstün; müreccah; efdal; elyak.

yeğitturu, [yiğit+tur-mak > yeğit+tur-u] *{ağız} sf.* Kızgın; öfkeli. [DS]

yeğleme, [yeğ-le-me] *is.* Yeğlemek eylemi; tercih.

yeğlemek^1, [yeğ-le-mek یکلمك] *gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* **1.** Bir kimseyi başka kişi ya da kişilerden üstün tutmak; ötekilerden daha çok değer vermek; ondan yana seçim yapmak; tercih etmek. **2.** Bir şeyi, başka bir şeyden veya şeylerden daha üstün tutmak; tercih etmek. *{eAT} {OsT} (aynı)* **3.** Bir etkinliği diğer etkinliklerden daha iyi ve daha uygun olduğunu düşünüp yapmak; yeğ tutmak.

yeğlemek^2, [yeğ-le-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* **1.** Kışkırtmak. **2.** *gçsz. f.* Hızlanmak; ivmek. [DS]

yeğlenme, [yeğ-le-n-me] *is.* Yeğlenmek eylemi.

yeğlenmek, [yeğ-le-n-mek یکلنمك] *edil. f. [-ir]* **1.** Yeğleme eylemi yapılmak; yeğleme eylemine uğramak; yeğ tutulmak; tercih edilmek. **2.** *dönşl. f. [-ür] {eAT}* Üstünlük iddia etmek.

yeğli^1, [yeğ-li] *{ağız} sf.* Hızlı. [DS]

yeğli^2, [yeñil > yeğli] *{ağız} sf.* Hafif. [DS]

yeğli^3, [yeñ > yeñ-li / yeğli] *{ağız} sf.* Kollu; yenli. [DS]

yeğlik, -ği [yeğ-lik یکلك] *is.* **1.** Yeğ tutulma durumu. **2.** Bir şeyin başkalarından üstün tutulması; yeğlenmiş olma; rüçhan. **3.** *{eAT} {OsT}* Üstünlük; iyilik; tefevvuk; faikiyet. ⧉ **yeğlik vermek,** *{OsT} Üstünlük vermek.*

yeğlü, [yeğ-lü یکلو] *{eAT} sf.* Yüksekli. ⧉ **yeğlü alulu,** *{eAT} 1. Yüksekli alçaklı. 2. İyili kötülü.*

yeğna, [yigne > yeğna] *{ağız} is.* İğne. [DS]

yeğnelmek, [*eT.* yeñil > yeñil-mek / yeğnel-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* Hafiflemek. [DS]

yeğnenmek, [yeñil > yeñil-mek / yeğnel-mek / yeğnen-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* Hafiflemek. [DS]

yeğni, [*eT.* yeñil > yeğni] *sf.* **1.** Ağır olmayan; hafif. *{ağız} (aynı)* [DS] **2.** *mecaz.* Ağırbaşlı olmayan; hafifmeşrep; şımarık. **3.** *{ağız}* Değersiz. [DS]

yeğnicek, -ği [*eT.* yeñil > yeğni > yeğni-cek یکنیجك] *{ağız} sf.* **1.** *{OsT}* Pek hafif; hafif. **2.** Hoppa; hafifmeşrep. [DS]

yeğniceklik, [yeğni-cek-lik یکنى جکلك] *{OsT} is.* Hafifmeşreplik.

yeğnik, [yeğni > yeğni-k] *{ağız} sf.* Hafif. [DS]

yeğniklemek, [*eT.* yeñil > yeğni-k > yeğnik-le-mek] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(i)-yor]* Hafiflemek. [DS]

yeğnikleşmek, [*eT.* yeñil > yeğni-k > yeğnik-le-ş-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* Hafiflemek. [DS]

yeğniklik, -ği [yeğnik-lik] *{ağız} is.* Hoppalık. [DS]

yeğnil, [*eT.* yeñil > yeğnil] *{ağız} sf.* Hafif. [DS]

yeğnileme, [yeğni-le-me] *is.* Yeğnilemek eylemi.

yeğnilemek, [yeğni-le-mek] *gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* Önemsememek; değer vermemek; hafifsemek.

yeğnilik, -ği [yeğni-lik] *is.* **1.** Yeğni olma durumu; hafiflik. **2.** *{ağız}* Hoppalık. [DS]

yeğnilme, [yeğni-l-me] *is.* Yeğnilmek eylemi.

yeğnilmek, [yeğni > yeğni-l-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* **1.** Ağırlığı azalmak; yeğni duruma gelmek; hafiflemek. **2.** *mecaz.* Doğurmak. **3.** Hoppalık yapmak. [DS]

yeğniltme, [yeğni-l-t-me] *is.* Yeğniltmek eylemi.

yeğniltmek, [yeğni-l-t-mek] *gçl. f. [-ir]* Yeğni duruma getirmek; hafifletmek. *{ağız} (aynı)* [DS]

yeğnimek, [*eT.* yeñil > yeğni > yeğni-mek] *{ağız} gçsz. f. [-r]* Hafiflemek. [DS]

yeğniseme, [yeğni-se-me] *is.* Yeğnisemek eylemi; hafifseme; istihfaf.

yeğnisemek, [yeğni-se-mek] *gçl. f. [-r] [-s(i)-yor]* Önemsememek; hafife almak; hafifsemek; istihfaf etmek.

yeğre, [yeğ-re ?] *{ağız} sf.* Soğuk davranan; çekingen. [DS]

yeğrek, -ği [*eT.* yeg *(daha iyi)* > yeg-rek *(-rek: kuvvetlendirme eki)* [İKPÖy.] یکرك] *sf.* **1.** Daha iyi olan; daha üstün bulunan; daha uygun tutulan; en iyi olan; çok daha iyi olan; müreccah; evla. *{eAT} {OsT} {ağız} (aynı)* [DS] **2.** *{ağız}* İyiliksever. [DS] **3.** *{ağız}* Çok. [DS]

yeğseri, [? eñseri / yeğseri] *{eAT} is.* Dövme demir çivi.

yeğsinmek, [yeğ-sin-mek] *{ağız} gçl. f. [-ir]* Azarlayıp dövmek; aşağılamak. [DS]

yeğün, [öteki+gün] *{ağız} zf.* Geçen gün; önceki gün. [DS]

yeh, [yeh] *{eT} e.* Evet. [DLT] ☞ **yeh mü?** Tamam mı?

yehdi, [yekdi / yehdi] *{ağız} sf.* **1.** Yaramaz; haylaz; terbiyesiz. **2.** Yetim; öksüz. [DS]

yeher, [e̱der > eyer / yeher] *{ağız} is.* Eyer. [DS]

yehil, [*eT.* yeñil > yehil] *{ağız} sf.* Hafif. [DS]

yehini, [Far. yaẖni] *{ağız} is.* Yahni; türlü. [DS]

yehli, [? yehli] *{ağız} sf.* Güç; sert. [DS]

Yehova, [Sami d. haveh / hayeh *(olmak)* > yehova *(odur)*] *(ye'hova) öz. is.* Kutsal kitapta Tanrı'ya verilen ad. ☞ **Yehova şahitleri,** *1874 yılında ABD'nde CN. Taze Russell tarafından kurulan, Tevrat'ın Yehova'nın kelamı olduğunu, kendilerinin de Habil'den İsa'ya uzanan dönemin şahitlerinin son temsilcileri olduklarını ileri süren, ileride Tanrı ile şeytan arasında bir savaş olacağını, bu savaşı Tanrı'nın kazanacağını, dünyanın bu savaşta sağ kalanlar ve dirilenlerle dolacağı kehanetinde bulunan bir mezhep.*

Yehovacı, [yehova-cı] *sf.* (Tevrat'ın dört kaynağından biri için) Tanrı'dan Yehova olarak bahseden.

yehşi, [yaẖşi > yehşi] *{ağız} sf.* İyi; güzel; değerli. [DS]

Yehud, [Ar. yehūd يهود] *(yehu:d) öz. is.* → Yahudi.

Yehuda, [Ar. yehūdā يهودا] *{OsT} öz. is.* → Yahuda.

Yehudi, [Ar. yehūdī يهودى] *{OsT} öz. is.* → Yahudi.

yeis, -e'si [Ar. ye's يأس] *{OsT} is.* Umutsuzluk sonucu görülen karamsarlık, üzüntü; elem; keder. ☞ **yeis-āver,** *{OsT} Ümitsizlik veren.*|| **yeis bürümek,** *Üzüntü, karamsarlık kaplamak.*|| **ye'se kapılmak,** *Umutsuzluğa düşerek çok üzülmek.*

yek[1], [yē-mek > *yē-gēk > yēk ? / Sansk. yakşa > Toh. yakeş] *{eT} is.* **1.** Şeytan; doğa üstü varlık. [DLT] [EUTS] [Gabain] [İKPÖy.] [KB] [Mühennâ] **2.** Peri. [EUTS] **3.** Dişi şeytan. [ARAT] **4.** *sf.* Obur. [Gabain] ☞ **yek içgek,** *{eT} Şeytan ve vampir.*|| **yek sakınçı,** *Şeytan fikri; şeytanca düşünce.* [EUTS]

yek[2], [Far. yek يك] *{OsT} sf.* **1.** Bir. **2.** Tek. **3.** *is.* Bir olma; bir oluş; birlik. ☞ **yek-āheng,** *{OsT}* → yekahenk.|| **yek at yek mızrak,** *{ağız} Tek başına; kimsesiz; yalnız.*|| **yek-āvāz,** *{OsT}* → yekavaz.|| **yek-āvîz,** *{OsT} Kısa kılıç; varsak.*|| **yek-ā-yek,** *{OsT}* → yekayek.|| **yek-bār,** *{OsT} Bir defa; bir kez; bir kerede.*|| **yek-bāre,** *{OsT} Bir defa; bir kez; bir kerede.*|| **yek-bāregî,** *{OsT} Bir kerelik; bir defalık.*|| **yek-berg,** *{OsT}* → yekberk.|| **yek-be-yek,** *{OsT} Birer birer; tek tek.*|| **yek-cā,** *{OsT} Aynı yerde; beraber.*|| **yek-cān,** *{OsT} Tek can; arkadaş; can yoldaşı.*|| **yek-cihet,** *{OsT} Aynı yönde; düşünceleri aynı olan.*|| **yek-cihetî,** *{OsT} Fikir birliği.*|| **yek-cins,** *{OsT} Türleri aynı olan.*|| **yek-çend,** *{OsT} Birkaç.*|| **yek-çeşm,** *{OsT}* → yekçeşm.|| **yek-çeşmî,** *{OsT}* → yekçeşmî.|| **yek-dāne,** *{OsT}* → yekdane.|| **yek-dem,** *{OsT} Bir an; kısa bir zaman.*|| **yek-deme,** *{OsT} Bir anlık; geçici; çok kısa.*|| **yek-dest,** *{OsT}* → yekdest.|| **yek-dîger,** *{OsT} Bir diğeri; öbür tarafı; başka taraf.*|| **yek-diğeri,** *{OsT} Öteki.*|| **yek-dil,** *{OsT} Gönül birliği etmiş olan.*|| **yek-dilān,** *{OsT} Gönüldaşlık.*|| **yek-dilāne,** *{OsT} Gönül birliği ile; gönüldaşlıkla.*|| **yek-dile,** *{OsT} Gönül birliği.*|| **yek-dü,** *{OsT} (Tavla zarında) bir ve iki.*|| **yek-dü-se,** *{OsT} Bir, iki, üç.*|| **yek-endāz,** *{OsT}* → yekendaz.|| **yek-engüşt,** *{OsT} Tek parmak.*|| **yek-esbe,** *{OsT} Sadece atı olan; tek başına.*|| **yeke-tāz,** *{OsT} Düşmana tek başına saldıran yiğit.*|| **yek-lāht,** *{OsT} Tek parça.*|| **yek-nesāk,** *{OsT}* → yeknesak.|| **yek-neverd,** *{OsT} Bir defada; bir çırpıda.*|| **yek-pā,** *{OsT} Tek ayaklı; topal.*|| **yek-pāre,** *{OsT}* → yekpare.|| **yek-rān,** *{OsT} Soylu at; kırmızı sarı arası donu olan at.*|| **yek-reh,** *{OsT} Tek yol; bir yol; bir kere; doğru; gerçek.*|| **yek-reng,** *{OsT}* → yekreng.|| **yek-rengân,** *{OsT}* → yekrengân.|| **yek-rengî,** *{OsT}* → yekrengi.|| **yek-rikābî,** *{OsT} 1. Yedeğe alınan at. 2. Bir işe hazır olma.*|| **yek-rişte,** *{OsT} 1. Uygun; layık. 2. Sevecen; şefkatli.*|| **yek-rū(y),** *{OsT} İki yüzlü olmayan; dürüst.*|| **yek-rūye,** *{OsT} İki yüzlü olmayan; dürüst.*|| **yek-rūyî,** *{OsT} Bir yüzlülük; riyasızlık.*|| **yek-rūz,** *{OsT} 1. Bir günlük. 2. Geçici.*|| **yek-rūze,** *{OsT} 1. Bir günlük. 2. Geçici.*|| **yek-sāl,** *{OsT} Bir yıllık; bir yaşında.*|| **yek-sāle,** *{OsT} Bir yıllık; bir yaşında.*|| **yek-sān,** *{OsT}* → yeksan.|| **yek-ser,** *{OsT}* → yekser.|| **yek-sere,** *{OsT} Tek başına olarak.*|| **yek-su,** *{OsT} Yanında.*|| **yek-sūn,** *{OsT} 1. Düz. 2. Beraber; bir.*|| **yek-sūne,** *{OsT} 1. Düz. 2. Beraber; bir.*|| **yek-süvār,** *{OsT}* → yeksüvar.|| **yek-süvārān,** *{OsT}* → yeksüvaran.|| **yek-süvāre,** *{OsT}* → yeksüvare.|| **yek-şāh,** *{OsT}* → yekşah.|| **yek-şebe,** *{OsT} Bir gecelik; bir gece.*|| **yek-şenbih,** *{OsT}* → yekşenbih.|| **yek-tā,** *{OsT} Tek; eşsiz; benzersiz; biricik.*|| **yek-tāy,** *{OsT} Türk müziğinde on beşinci yüzyılda kullanılmış bir telli saz.*|| **yek-tāz,** *{OsT} Düşmana yalnız başına saldıran yiğit.*|| **yek-ten,** *{OsT}* → yekten.|| **yek-tene,** *{OsT} Yalnız başına.*|| **yek-terbiye,** *{OsT} Aynı biçimde eğitilmiş.*|| **yek-vücūd,** *{OsT}* → yekvücut.|| **yek yeke,** *{ağız} (İki kişi için) başkaları karışmadan; teke tek; baş başa.* [DS]||

yek-zebān, *{OsT}* → yekzeban.|| **yek-zebānî,** *{OsT}* → yekzebani.

yek[3], [yeğ > yek] *{ağız}* *sf.* Seçmeye değer; iyi. [DS] ⊡ **yek vermek,** *{ağız} Arka olmak; akıl öğretmek; yol göstermek.* [DS]

yekahenk, -gi [Far. yekāheng یك آهنك] *(yeka:heng)* *{OsT}* *sf.* **1.** Aynı ahenkte olan; hiç değişmeyen. **2.** *ed.* (Gazel için) bütün beyitleri aym değerde, aynı güçte olan. **3.** *zf.* Aynı ahenkte; hiç değişmeksizin.

yekavaz, [Far. yek-āvāz یك آواز] *(yeka:va:z)* *{OsT}* *sf.* **1.** Tek sesli. **2.** *mecaz.* Bir biçim üzerine olan; aynı biçimde. **3.** *ed.* (Gazel için) bütün beyitleri arasında konu birliği bulunan.

yekayek, [Far. yek-ā-yek یكايك] *(yeka:yek)* *{OsT}* *sf.* **1.** Tek tek; birer birer. **2.** *zf.* Ansızın.

yekberg, [Far. yek-berg يكبرك] *{OsT}* *sf.* **1.** Tek yapraklı. **2.** *is.* Küçük tek yapraktan oluşan süsleme motifi.

yekçeşm, [Far. yek-çeşm يكچشم] *{OsT}* *sf.* **1.** Tek gözlü. **2.** *is.* Güneş.

yekçeşmî, [Far. yek-çeşmī يكچشمى] *(yekçeşmi:)* *{OsT}* *sf.* Tek gözlülük.

yekdane, [Far. yek-dāne يكدانه] *(yekda:ne)* *{OsT}* *sf.* **1.** Bir tane; eşi ve benzeri bulunmayan. **2.** *is.* Bir tür gerdanlık.

yekdest, [Far. yek-dest يكدست] *{OsT}* *sf.* **1.** Bir tek eli olan; tek elli. **2.** Bir cinsten olan; aynı tür. **3.** El birliği ederek çalışan. **4.** *is.* Bir tür rende.

yekdiğeri, [Far. yek-diger + T.-i] *zm.* Öteki; öbürü.

yekdirmek, [yek-dir-mek يكدرمك] *{OsT}{ağız}* *gçsz. f.* *[-ür]* Bir ayağı aksayarak yürümek; hafif topallamak. [DS] ⊡ **yekdiri yekdiri,** *{ağız} Topallaya topallaya.* [DS]

yeke[1], [Bizans. Rum. oikhion] *is. dnz.* Dümeni yönetmek için baş tarafa geçirilen ağaç ya da madenî çubuk; dümen kolu. *{ağız} (aynı)* [DS]

yeke[2], [yēk *(obur)* > Moğ. yek-e] *{eT}* *{ağız}* *sf.* **1.** İri; büyük. [DS] **2.** İri, şişman at. [Nevâyî] ⊡ **yeke çalığı,** *{ağız} Bir öküz hastalığı.* [DS]

yeke[3], [Far. yek / yeke] *{ağız}* *sf.* Tek. [DS] ⊡ **yeke yek,** *{ağız} Teke tek.* [DS]

yekek, -ği [yeğ > yeğ-ek / yekek] *{ağız}* *sf.* Seçilmeye değer olan; yeğlenen. [DS]

yekelenmek, [yeke-le-n-mek] *{ağız}* *dönşl. f.* *[-ir]* Kibirlenmek. [DS]

yekelik, -ği [yek-e-lik] *{ağız}* *is.* Topallık. [DS]

yekeltmek, [yeke-l-t-mek] *{ağız}* *gçl. f.* *[-ir]* Büyütmek. [DS]

yekemek[1], [yeke-mek] *{ağız}* *gçsz. f.* *[-r] [-k(i)-yor]* Hafifçe topallamak. [DS]

yekemek[2], [yıka-mak / yeke-mek] *{ağız}* *gçl. f.* *[-r] [-k(ı)-yor]* Yıkamak. [DS]

yeken, [? yeken] *{ağız}* *is.* Para. [DS]

yekendaz, [Far. yek-endāz يك انداز] *(yekenda:z)* *{OsT}* *sf.* **1.** (Atıcı için) attığı ok hedefine ulaşan. **2.** Düz; eşit. **3.** *is.* Küçük ve çatal temrenli ok. **4.** *is.* Dere ya da ırmak kıyısındaki uçurum.

yekennemek, [yeken-le-mek] *{ağız}* *gçl. f.* *[-r] [-n(i)-yor]* Ele geçirmek. [DS]

yekgelmek, [yek+gel-mek] *{ağız}* *gçsz. f.* *[-ir]* Diz çökmek; çömelmek. [DS]

yekiden, [yeñi > yeki-den] *{ağız}* *zf.* Yeniden. [DS]

yekin[1], [? yekin] *{ağız}* *is.* Bağırma. [DS]

yekin[2], [? yekin] *{ağız}* *is.* Kızılağaç. [DS]

yekindirmek, [yekin-dir-mek] *{ağız}* *gçl. f.* *[-ir]* Yerinden kaldırmak; yukarı kaldırmak. [DS]

yekiniş, [yek-in-iş] *is.* Yekinmek eylemi veya biçimi.

yekinme, [yekin-me] *is.* Yekinmek eylemi ve davranışı.

yekinmek, [yek-in-mek] *dönşl. f.* *[-ir]* **1.** *{OsT}* Yerinden kalkmaya davranmak; kalkmak. **2.** *{ağız}* Olduğu yerden fırlayıp ayağa kalkmak; sıçramak. **3.** Bir eylem yapmaya davranmak. **4.** Bir şeyi güç harcayarak yapmaya çalışmak; zorlanmak; ıkınmak. **5.** (Salıncağa binen için) hız almak için ileri doğru hamle etmek. **6.** (Çiftleşen hayvanlardan erkek için) dişisine doğru kendini ittirmek; hamle etmek. **7.** Vurmaya yeltenmek. **8.** *gçl. f.* İtmek. [DS] ⊡ **yekine yekine,** *Çabalayarak; zorla.*|| **yekin yekin,** *1. Birdenbire. 2. {ağız} Zorlana zorlana; zaman içinde.* [DS]

yekinmek[2], [yek-in-mek] *{ağız}* *dönşl. f.* *[-ir]* Çekinmek. [DS]

yekitmek, [yek-it-mek] *{ağız}* *gçsz. f.* *[-ir]* Hafif topallamak. [DS]

yekke, [eke > yekke] *{ağız}* *is.* Yaşlı kadın. [DS]

yekle, [yek-le] *{ağız}* *zf.* Yalandan. [DS]

yeklemcikten, [yek-le-m-cik-ten] *{ağız}* *zf.* Yalandan; yalancıktan. [DS]

yeklemek, [yek-le-mek] *{ağız}* *gçl. f.* *[-r] [-l(i)-yor]* **1.** Bir ağırlığı kaldırmak için güç harcamak. **2.** Üstüne çullanmak ve vurmak. [DS]

yeklenmek, [yek-le-n-mek] *{ağız}* *dönşl. f.* *[-ir]* **1.** Bir yere gücünü harcayarak yüklenmek; dayanmak; bindirmek. **2.** Üstüne yürümek; saldırmak. [DS]

yekli, [yek-li] *{ağız}* *zf.* Yalandan; şakacıktan. [DS]

yeklük, [yēk > yek-lik *{eT}* *is.* Şeytanlık.

yekmek, [yek-mek] *{ağız}* *gçsz. f.* *[-er]* Hafifçe topallamak. [DS]

yekmelenmek, [yek-me-le-n-mek] *{ağız}* *dönşl. f.* *[-ir]* İstekle yüklenmek. [DS]

yekmeti, [? yekmeti] *{ağız}* *is.* Minder. [DS]

yeknesak, [Far. yek + nesak *(biçim)* یکنسق] *{OsT} sf.* **1.** Tekdüze; biteviye; tek örnek; monoton. **2.** *zf.* Tekdüze olarak.

yeknesaklık, -ğı [yeknesak-lık] *is.* Yeknesak olma durumu; tekdüzelik; değişmezlik; biteviyelik; monotonluk.

yekpare, [Far. yek-pāre *(parça)* یك پاره] *(yekpa:re) {OsT} sf.* **1.** Tek parçadan oluşan; bütün hâlinde; tek parça. **2.** *zf.* tek parça olarak; bütün olarak.

yekre, [yeğ > yeğ-re > yekre ?] *{ağız} is.* **1.** Atılıp kabartılmış pamuk. **2.** Keçe yapmak için yayılıp hazırlanmış yün. [DS]

yekrek, -ği [yeğrek > yekrek] *{ağız} sf.* **1.** Çok iyi. **2.** Çok temiz; kar gibi. [DS]

yekreng, [Far. yek-reng یکرنگ] *{OsT} sf.* **1.** Aynı renkte olan; eş renkli. **2.** Sözünün eri olan; sözünde duran; dürüst. **3.** *is.* Bir lale türü.

yekrengân, [Far. yek-rengān یکرنگان] *(yekrengâ:n) {OsT} is.* **1.** Aym renktekiler. **2.** Sözünün eri olanlar; tok sözlüler.

yekrengî, [Far. yek-rengī یکرنگی] *(yekrengi: {OsT} is.* **1.** Eş renkte olma. **2.** Sözünün eri olma; doğruluk; dürüstlük; riyasızlık.

yekrenmek, [yekre-n-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* Bir şey yapmaya davranmak; girişmek; yekinmek. [DS]

yekrimek[1], [yekri-mek] *{ağız} gçsz. f. [-r]* (Hayvan için) geç ve güç doğurmak. [DS]

yekrimek[2], [yekri-mek] *{ağız} gçsz. f. [-r]* Bıkmak; soğumak. [DS]

yeksan, [Far. yeksān یکسان] *(yeksa:n) {OsT} sf.* **1.** Düz. **2.** Düzeyleri eşit olan; eş düzey; eşit. **3.** Her zaman; hep; bir düziye. ⊡ **yeksan olmak,** *Eşit olmak.*

yekser, [Far. yek-ser یکسر] *{OsT} zf.* **1.** Tek başına; yalnız olarak. **2.** Baştan başa. **3.** Ansızın; birdenbire.

yeksere, [Far. yek-sere یکسره] *{OsT} zf.* → yekser.

yeksüvar, [Far. yek-süvār یکسوار] *(yeksüva:r) {OsT} sf.* **1.** Binicilikte usta olan; eşi benzeri bulunmayan. **2.** Ata tek başına binen. **3.** (Kişi için) arkadaşı olmayan. **4.** *is.* Soyalı, tek parçalı kelebek kanadı yelekli menzil oku.

yeksüvaran, [Far. yek-süvār-ān یکسواران] *(yeksüva:ra:n) {OsT} is.* Arkadaşsız olanlar; yalnız atı olanlar.

yeksüvare, [Far. yek-süvāre یکسواره] *(yeksüva:re) {OsT} sf.* → yeksüvar.

yekşah, [Far. yek-şāh یکشاه] *(yekşa:h) {OsT} is.* Ciltlerin altın süslemeli bölümleri üzerindeki nokta. ⊡ **yekşah demiri,** *Yekşah yapmakta kullanılan demir alet; teker.*

yekşembi, [Far. yek şenbih یکشنبه] *{eT} is.* Pazar günü. [EUTS]

yekta, [Far. yek *(tek)* + tā *(büklüm, kat)* یکتا] *(yekta:) {OsT} sf.* Tek; eşsiz; biricik; benzersiz.

yektahtada, [Far. yek-taḫte + T. -da] *{ağız} zf.* Bir defada; toptan. [DS]

yektaptan, [Far. yek + *eT.* tap-tan] *{ağız} zf.* **1.** Birdenbire; birden. **2.** Bir defada; toptan. [DS]

yekte[1], [Far. yektehī => yekte] *{ağız} is.* **1.** Eteklik. **2.** Ferace. [DS]

yekte[2], [yeğ > yek-te] *{ağız} sf.* **1.** Yenen; üstün; galip. **2.** Seçilmeye değer. **3.** Akıllı. [DS]

yekten, [Far. yek + T. -den] *(ye'kten) zf.* **1.** Birden; birdenbire; ansızın; aniden. **2.** *{ağız}* Durup dururken; hiç yoktan. [DS]

yekteyi, [Far. yek-te یکتا/ yek-tehī یکتهی => yekteyi] *{eT} is.* Bir tür gömlek veya ceket. [Bahşayiş]

yekti, [*eT.* iktü > yekti] *{ağız} sf.* **1.** Babasız. **2.** Başıboş büyüyen; serseri. [DS]

yektirmek, [yek-tir-mek] *{OsT} {ağız} gçsz. f. [-ir]* Hafif topallamak. [DS] ⊡ **yektirip gitmek,** *{ağız} Başını alıp gitmek.* [DS]

yekûn, [Ar. yekūn یکون] *(yekû:n) {OsT} is.* → yekün.

yeküm, [Far. yeküm یکم] *{OsT} sf.* İlk; birinci.

yekün, [Ar. yekūn یکون] *(yekû:n) {OsT} is.* Toplam. ⊡ **yekûn çekmek,** *mecaz. Konuşmayı tamamlamak; konuşmaya son vermek.*

yekvücut, -du [Far. yek + Ar. vücūd یك وجود] *(-u:du) {OsT} is.* Birlik.

yekzeban, [Far. yek-zebān یکزبان] *(yekzeba:n) {OsT} sf.* **1.** Tek bir dil konuşan. **2.** Aynı dili konuşan. **3.** Başkaları ile aynı düşüncede olan; ağız birliği eden.

yekzebani, [Far. yek-zebānī یکزبانی] *(yekzeba:ni:) {OsT} is.* **1.** Tek bir dil bilme; tek dili konuşma. **2.** Aynı dili konuşma. **3.** Aynı sözleri söyleme; ağız birliği etme.

yel[1], [yel̄ / yil] *(eT. yé:l) is.* **1.** Havanın yer değiştirmesi ile oluşan esinti; rüzgâr. *{eT} (aynı)* [DLT] [İKPÖy.] [Gabain] [Bahşayiş] **2.** *{eT}* Cin çarpması; cin. [DLT] [Gabain] **3.** *{eT}* Pis koku; taaffün; çürüklük. [EUTS] **4.** *{ağız}* Romatizma ağrısı. [DS] **5.** *{ağız}* Bağırsaklardaki gaz. [DS] **6.** *{ağız}* Ağrı; sızı. [DS] ⊡ **yel ağrısı,** *{eAT} Romatizma ağrısı.*|| **yel almak,** *{ağız} 1. Soğuk almak; soğuktan hasta olmak; hastalanmak. 2. Uzaktan sezmek. 3. Bir anlam çıkarmak; işkillenmek.* [DS]|| **yel alsun,** *{OsT} Telef olsun; mahvolsun.*|| **yel atan,** *{ağız} 1. Kayalık. 2. Savruk; döküp saçan.* [DS]|| **yel atı,** *{ağız} Bisiklet.* [DS]|| **yel avazı,** *{eT} Yel uğultusu.* [Bahşayiş]|| **yel ayaklı,** *{eAT} Hızlı koşan; yüğrük.*|| **yel**

beyin, *{ağız} Ahmak; budala.* [DS]|| **yel beyinli,** *{ağız} Uçarı; havai.*|| **yel bulutu,** *{ağız} Rüzgârla giden bulut.* [DS]|| **yel çalgını,** *{ağız}* → yel çalığı. [DS]|| **yel çalığı,** *{ağız} Çiçek sonrası fazla esen rüzgâr etkisinden başağı cılız kalmış ekin.* [DS]|| **yel çalmak,** *{OsT} Yel çarpmak; soğuk vurmak; rüzgâr dokunmak.*|| **yel değirmeni,** *1. Rüzgâr gücü ile çalışan değirmen. 2. {ağız} Yersiz konuşan; geveze.* [DS]|| **yel devesi,** *{eAT} {OsT} Çok koşan hecin deve.*|| **yele gidenin yengesi,** *{ağız} Boşuna uğraşan; eline bir kazanç geçmeyen; boş işlerle vakit geçiren.*|| **yele gitmek,** *{eAT} {OsT} Heder olmak; boşa gitmek.*|| **yel eleği,** *{ağız} Hoppa.* [DS]|| **yele varmak,** *{eAT} {OsT} Boşa gitmek; heder olmak; havaya gitmek.*|| **yele vermek,** *1. Savurmak. 2. Boşa harcamak. {eAT} {OsT} (aynı)*|| **yele yapışmak,** *{eAT} Köksüz, temelsiz bir şeye güvenmek.*|| **yel gibi,** *Hızla.*|| **yel girmek,** *{ağız} Romatizma ağrısı tutmak.* [DS]|| **yel guşu** (kuşu), *{ağız} Kırlangıç.* [DS]|| **yeline gitmek,** *{ağız} Hoşuna gitmek; hoşlanmak.* [DS]|| **yel kafa,** *{ağız} 1. Baş şişmesi ile beliren bir hayvan hastalığı. 2. Ölçüsüz davranan kimse.* [DS]|| **yel koğmak,** *{eAT} Boş işlerle uğraşmak; boşuna çaba göstermek.*|| **yel kovmak,** *{eAT} Boşa emek harcamak; boşuna çaba göstermek.*|| **yel ölçmek,** *{eAT} Eli boşa çıkmak.*|| **yel önü,** *{ağız} 1. Harman savururken biriken cılız tahıl taneleri. 2. Kırık veya gelişmemiş, cılız tahıl taneleri. 3. İnce; dayanıksız.* [DS]|| **yel tutmak,** *{eAT} Ağrımak.*|| **Yel üfürdü, sel götürdü.** *Ortadan kaybolan ve kayboluşunun sebebi anlaşılamayan mal için söylenir.*|| **yel yağdıya vermek,** *{ağız} 1. Herkese duyurmak. 2. Abartmak.* [DS]|| **yel yefelek,** *{ağız}* → yel yepelek. [DS]|| **yel yepelek,** *1. (Bir yerden başka bir yere koşturmak için) çok acele ve bilinçsizce; çabucak. 2. {ağız} Yırtık pırtık; darmadağınık.* [DS]|| **yel yeperek,** *{eAT} {OsT} {ağız} Acele ve telaş ile; çabucak.* [DS]|| **yel yepildek,** *{ağız} Acele.* [DS]|| **yel yutan,** *{ağız} Boş gezen.* [DS]|| **yel yutmak,** *{eAT} {OsT} Ağzını havaya açmak; hava almak.*|| **yel yuva,** *{ağız} İnsan ve hayvanda görülen ve ağrısız büyüyen şişlik.* [DS]|| **yel yürümek,** *{eAT} Rüzgâr esmek.*

yel[2], [yê̄l / yil] *(yé:l) {eT} is.* Yele. [ETY]

yel[3], [Far. yel یل] *{OsT} is.* Pehlivan; yiğit; kahraman.

yelalim, [yelālim ?] *(yela:lim) zf.* İvedilikle; acele olarak; koşa koşa; telaşla.

yelan, [Far. yel-ān یلان] *(yela:n) {OsT} is.* Pehlivanlar; yiğitler.

yelatan, [yel+at-an] *{ağız} is.* → yel atan. [DS]

yelatı, [yel+at-ı] *{ağız} is.* → yel atı. [DS]

yelbent, [yel+Far. bend] *{ağız} is.* Ottan çıkarılan sakız. [DS]

yelbeyin, [yel+beyin] *{ağız} is.* Budala; ahmak. [DS]

yelbik, -ği [*eT.* yél > yél-vī / yel-pī-mek > yélbik] *{ağız} is.* Tuzlu balgam. [DS]

yelbir, [*eT.* yél > yél-vī / yel-pī-mek > yelbi-r] *{ağız} zf.* (Gitmek için) hızlı. [DS]

yelbirdek, -ği [*eT.* yél > yél-vī / yel-pī-mek > yelpir-mek / yelpir-dek] *{ağız} sf.* (Kumaş, elbise veya eşya için) çok eski veya yırtık. [DS]

yelbirdemek, [*eT.* yél > yél-vī / yel-pī-mek > yelbirde-mek] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-d(i)-yor]* Rüzgârda sallanmak; dalgalanmak. [DS]

yelbiz, [*eT.* yél > yél-vī / yel-pī-mek > yelbi-z] *{ağız} is.* Örümcek. [DS]

yelci, [yel-mek > yel-ici / yelci] *{ağız} is.* Oyunda ebe. [DS]

yelçakgı, [yel+çak-kı] *{ağız} is.* → yel çalığı. [DS]

yelçar, [yel-çe-r ?] *{ağız} sf.* Şımarık. [DS]

yelda, [Far. yeldā یلدا] *(yelda:) {OsT} sf.* Uzun ve karanlık olan.

yeldir, [yel-dir] *{ağız} sf.* **1.** Yerinde duramayan; kımıldayan. **2.** Yeğni; hafif. [DS] ⊡ **yeldir yeldir,** *{ağız} 1. Az az; hafif hafif. 2. Kıpır kıpır.* [DS]|| **yeldir yeldir gezmek,** *{ağız} İşsiz güçsüz ve herhangi bir amaç gütmeksizin dolaşmak.* [DS]

yeldirdek, -ği [yelb-ir-dek / yeldir-dek] *{ağız} sf.* (Elbise, kumaş veya eşya için) çok eski; yırtık veya ince. [DS]

yeldirdemek, [*eT.* yél > yél-vī > yelbi-r-de-mek / yeldir-de-mek] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-d(i)-yor]* Rüzgârda sallanmak; dalgalanmak. [DS]

yeldirgeme, [yeldir-ge-me] *is.* **1.** Yeldirgemek eylemi. **2.** *{ağız}* Uykudan sayıklayarak kalkma, kendini oraya buraya atma hastalığı; karabasan. [DS]

yeldirgemek, [yel-dir-ge-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-g(i)-yor]* **1.** Deli gibi saçma sapan konuşarak sağa sola gidip gelmek. **2.** Sayıklamak. [DS]

yeldirme, [yel-dir-me] *is.* **1.** Yeldirmek eylemi. **2.** Kıra giderken ya da evden acele ile çıkılacağında giyilen mantoya benzer, düğmesiz, geniş kollu ve genellikle ince kumaştan yapılmış kadın üstlüğü. **3.** *{ağız}* Önlük. [DS] **4.** *{ağız}* Yelek. [DS] **5.** *{ağız}* Kadın elbisesi. [DS] **6.** Uskumru ağlarını yan yana eklemekle oluşturulan ağ sistemi.

yeldirmek[1], [yê̄l > yel-dir-mek / yel-tir-mek] *{eT} gçl. f. [-ür]* Estirmek; esmek. [DLT]

yeldirmek[2], [yel-mek > yel-dir-mek یلدیرمك] *{ağız} gçl. f. [-ir]* **1.** (Kişi ya da hayvan için) koşturmak. *{eAT} {OsT} (aynı)* **2.** Koşmaya zorlamak. **3.** Zorlamak. **4.** Bir işin peşinden koşmak. **5.** İzletmek. **6.** *gçsz. f.* Çok yaramazlık yapmak. [DS]

yeldirmek[3], [yel-dir-mek] *{ağız} gçsz. f. [-ir]* **1.** Koşmak; dolaşmak. **2.** Oyunda sürekli ebe olmak. [DS]

yeldirmeli, [yel-dir-me-li] *sf.* Yeldirmesi olan.

yeldirmesiz, [yel-dir-me-siz] *sf.* Yeldirmesi olmayan; yeldirme takınmamış olan.

yeldürme, [yel-dir-me] *{ağız} is. folk.* Baş örtüsü ve değneklerle oynanan bir çocuk oyunu. [DS]

yeldürmek, [yél-mek > yel-dür-mek يلدورمك] *{eT} {OsT} gçl. f. [-ür]* Koşuşturmak. [Bahşayiş]

yeldürüç, -cü [yeldir-ici ?] *{ağız} sf.* **1.** Telaşla oraya buraya gidip gelen. **2.** Aceleci; canı tez. [DS]

yele[1], [*eT.* yel / yāl > yal-ığ] *is.* At, aslan gibi bazı hayvanların boyunlarında bulunan uzun kıllar.

yele[2], [Far. yele يله] *is.* **1.** Otlağa salınmış sürü. **2.** *sf.* Saldırgan. **3.** *sf.* Kuvvetli. **4.** Koşucu; koşan.

yeleb, [yeleb ?] *is.* Demirden yapılmış yuvarlak kalkan.

yelebimek, [*eT.* yél > yél-vī / yel-pī-mek > yel(e)bimek يلابيمك] *{eAT} {ağız} gçsz. f. [-r]* Rüzgâr etkisi ile sallanmak; dalgalanmak. [DS]

yelece, [yele-ce] *{ağız} is.* Toprak su testisi. [DS]

yeleç, -ci [yel-eç] *sf.* **1.** Havadar; yeleken. **2.** *{ağız}* Dağ sırtı. [DS]

yelef, [? yelef] *{ağız} is.* Taştan yapılmış büyük çeşme. [DS]

yelegen[1], [yél-mek > yél-ēgēn] *(yele:ğe:n) {eT} {ağız} sf.* Hızlı; çabuk. [Bahşayiş] [DS]

yelegergen, [yel-e+ger-gen يله كركن] *{OsT} is. zool.* Kerkenez.

yeleğen, [yél-mek > yel-egen يلكن] *{ağız} sf.* **1.** Hızlı koşan; süratle giden; çok yelen. *{eAT} {OsT} (aynı)* **2.** Toprak testi. **3.** Av köpeği; tazı; köpek. [DS]

yeleğence, [yeleğen-ce يله كنجه] *{eAT} sf.* Bir yerde eğleşmeyen; gezip tozan.

yeleğim, [yel > yel-e-mek > yeleğim ? يلكم] *{OsT} sf.* Havadar; yelli; rüzgâr alan.

yelek[1], **-ği** [yel-mek > yel-ek يلك] *{eT} {eAT} {OsT} is.* **1.** *{ağız}* Kuş kanadının sert ve büyük tüyü; kalemli tüy; telek. [Bahşayiş] [DS] **2.** Okun yay girişine takılan ve gidiş yönünü düzenleyen tüylü bölümü; ok tüyü. [Bahşayiş] **3.** *{eAT}* Bir ok atımı uzaklık. **4.** Kesici, dürtücü silahlardan korunmak için elbise altına giyilen yelek biçimindeki örme zırh. **5.** *{ağız}* Horoz kuyruğu. [DS]

yelek[2], **-ği** [yel-mek > yel-ek] *is.* **1.** Gömleğin üzerine, ceketin altına giyilen, ön tarafı takım elbise kumaşından, arkası astarlık kumaştan, önü düğmeli, önden açılır, yakasız, kolsuz giyecek. **2.** Kolsuz ceket. **3.** *{ağız}* Ceket. [DS] **4.** *{ağız}* Gömlek. [DS]

yelek[3], **-ği** [yel-mek > yel-ek] *{ağız} is.* **1.** Bir yaşını geçmiş deve yavrusu ve tay. **2.** Bir yaşında enenmiş teke. **3.** İki yaşındaki keçi. **4.** Bir yaşında dana. [DS] ▫ **yelek tay,** *{ağız} Bir yaşından üç yaşına kadar olan tay.* [DS]

yelek[4], **-ği** [yel > yel-ek] *{ağız} is.* Dağın doruğa yakın bölümü. [DS] ▫ **yelek sırtı,** *{ağız} Yele karşı, havalı yer.* [DS]

yelek[5], **-ği** [yel-ek] *{ağız} is.* **1.** Sabanda, kayışı eskiyen eneğe vurulan peş. **2.** Çadırlarda, rüzgârdan korunmak için tavana döşenen keçe tepeliğin bağına takılan ikincil bağlar. [DS] ▫ **yelek çalığı,** *{ağız} Öküzlerde görülen ve hayvanın başını aşağı indirmesine engel olan bir hastalık.* [DS]

yelekçi, [yelek-çi] *is.* Yelek diken ya da satan kimse; yelek terzisi.

yeleken, [yel-egen / yel-eken] *{ağız} sf.* **1.** (Yer için) yüksek ve çevresi açık, esintili; havadar; yeleç. **2.** *is.* Kerkenez kuşu. [DS]

yelekenlik, -ği [yeleken-lik] *{ağız} is.* Esintili hava; rüzgârlı hava. [DS]

yelekim, [yeleğen > yelekim ?] *{ağız} is.* Yele karşı, havalı yer. [DS]

yelekin, [yeleğen > yelekin] *{ağız} is.* Esintili, yelli hava. [DS]

yelekleme, [yelek-le-me] *is.* Yeleklemek eylemi.

yeleklemek, [yelek-le-mek] *gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* (Ok için) kuyruğuna tüy takmak.

yeleklenme, [yelek-le-n-me] *is.* Yeleklenmek eylemi.

yeleklenmek, [yelek-le-n-mek يلكلنمك] *edil. f. [-ir]* **1.** (Ok için) yelek takılmak. **2.** *dönşl.* (Kuş için) kanatlanmak; kanat açmak. *{OsT} (aynı)* **3.** Yelek sahibi olmak; yelek edinmek.

yeleleği, [yel+elek-i] *{ağız} sf.* → yel eleği. [DS]

yelelek, -ği [yel-e-le-k ? / yel-lik] *{ağız} is.* **1.** Yelpaze. **2.** *sf.* Hoppa; şımarık. [DS]

yelelenme, [yele-le-n-me] *is.* Yelelenmek eylemi.

yelelenmek, [yele-le-n-mek] *dönşl. f. [-ir]* **1.** Yele sahibi olmak; yeleleri uzamak. **2.** (Saç için) rüzgârda yele gibi dalgalanmak; savrulmak.

yeleli, [yele-li] *sf.* **1.** Yelesi olan; yele sahibi olan. **2.** Yelesi belirtilen nitelikte olan. ▫ **yeleli kurt,** *{ağız} Sırtlan.* [DS]

yeleme, [yele-me] *is.* **1.** Yelemek eylemi. **2.** *{ağız}* Ağırbaşlı olmayan; ciddi işlerle uğraşmayan; havai; hoppa. [DS]

yelemek[1], [*eT.* yülī-mek > yülü-mek > yele-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* **1.** Ağacın dallarını gövdeye bitişen yerlerinden keserek budayıp indirmek; budamak. **2.** Eşek, at vb. hayvanların yele ve kuyruk kıllarını kesmek. [DS]

yelemek[2], [yel-i-mek > yele-mek] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(i)-yor]* İş için başvurmak; iş için dolaşmak. [DS]

yelemse, [? yelemse] *{ağız} is.* Gece kuşu. [DS]

yelen[1], [yel-en] *{ağız} is.* Halı, kilim vb. kıyısındaki süs; bordür. [DS]

yelen[2], [yel-en] *{ağız} is.* Kasırga. [DS]

yelen[3], [yel-en / yél-eñ] *{ağız} is.* **1.** Ova; düzlük. **2.** Çöl. [DS]

yelen[4], [yel-en] *{ağız} is.* Aşk; tutku. [DS]

yelengeç, -ci [yele-n-geç] *sf.* (Ağaç için) kabuğu kendiliğinden soyulup dökülen.

yelenmek, [yel-en-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* İğrenmek. [DS]

yelenti, [yele-mek > yele-nti] *{ağız} is.* Kesilmiş ağaç dalı. [DS]

yelep, [*eT.* yél > yél-vī / yel-pī-mek > yelep] *{ağız} is.* Dizi; sıra. ⧉ **yelep yelep,** *{ağız} Dizi dizi; sıra sıra; arka arkaya; dalga dalga. 2. Bağlam bağlam; demet demet.* [DS]

yelepimek, [*eT.* yél > yél-vī / yel-pī-mek] *{ağız} gçsz. f. [r]* Rüzgârdan sallanmak; dallanmak. [DS]

yeler, [? yeler] *{ağız} is.* Günlük defter; el defteri. [DS] ⧉ **yelere düşmek,** *{ağız} Acele ile oraya buraya koşmak.* [DS]

yelere, [yeler-e] *{ağız} is.* Kadın elbisesi. [DS]

yelese, [yele-se] *{ağız} is.* Yarasa. [DS]

yeleşik, -ği [yele-ş-ik] *{ağız} is.* Tatula; boru çiçeği. [DS]

yeleşme, [y'-le-ş-me] *(yéleşme) is.* **1.** Yeleşmek eylemi. **2.** Ünsüzlerin y sesine yaklaştıkları damaksıllaşma ya da yumuşama.

yeleşmek, [y'-le-ş-mek] *(yéleşmek) dönşl. f. [-ir]* (Ünsüzler için) y sesine yaklaşmak; damaksıllaşmak; yumuşamak.

yeleştirme, [y'-le-ş-tir-me] *(yéleştirme) is.* Yeleştirmek eylemi.

yeleştirmek, [y'-le-ş-tir-mek] *(yéleştirmek) gçl. f. [-ir]* Bir ünsüzü yeleşmeye uğratmak; yeleşmesini sağlamak.

yeletten, [yeni-le-den ?] *{ağız} zf.* Yeniden; yeni baştan. [DS]

yelevarmak, [yel-mek+var-mak > yel-e+var-mak يله وارمق] *{eAT} gçsz. b. f. [-ur]* Yel gibi gitmek; koşarak gitmek.

yelevlen, [*eT.* yél > yél-vī > yeleb-le-n ?] *{ağız} is.* Kasırga. [DS]

yeleyen, [yele-ğen ?] *{ağız} is.* Kalınlığı 2,5 cm'den ince olan biçilmiş tahta. [DS]

yelfe, [*eT.* yél > yél-vī > yilvi / yelve > yelfe] *{ağız} is.* **1.** Çulluk. **2.** *sf.* İnce; hafif. **3.** Hoppa; hafifmeşrep. [DS]

yelfirik, -ği [*eT.* yél > yél-vī > yelbī-mek > yelpi-r-ik / yelfirik] *{ağız} sf.* Hoppa; hafifmeşrep. [DS]

yelgi, [yel-gi] *{ağız} is.* Rüzgâr gülü; hava fırıldağı. [DS]

yelgin, [yel-mek > yel-gin] *{ağız} sf.* **1.** (Sürücü veya koşucu için) hızlı; çabuk; tez giden. *{eT} (aynı)* **2.** (İnsan ve hayvan için) dişi peşinde koşan; coşkun; sevdalı. **3.** Çok gezen. **4.** *is.* Sürek atı. [DS]

yelgirdemek, [yel-gir-de-mek] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-d(i)-yor]* **1.** Delirmek. **2.** Sevdalanmak. [DS]

yelgufa, [yel+Ar. ḳafa'] *{ağız} is.* Felce uğramış sığır. [DS]

yelgürmek, [yel-gür-mek / yil-gür-mek] *{eT} gçsz. f. [-ür]* Uçuşmak; çırpınmak. [KB]

yeli, [yele / yelī يلى] *{eT} {eAT} {ağız} is.* **1.** Atın yelesi. [Bahşayiş] [DS] **2.** *{ağız}* Dağın doruğa yakın bölümü. [DS]

yeligen, [yel-mek > yel-eğen / yeligen] *{ağız} is.* Köpek. [DS]

yelik, [yel-mek > yel-ik يلك] *sf.* **1.** *{eAT}* Çok koşan; yelici. **2.** *{ağız}* Oyunda ebe. [DS]

yelikcen, [yel-mek > yel-ik-cen] *{ağız} sf.* **1.** Hoppa; hafif; hafifmeşrep. **2.** Şımarık. [DS]

yelikgen, [yel-mek > yelik-gen] *{ağız} is.* Şaşkınlık. [DS]

yelikken, [yel-mek > yelik-ken] *{ağız} sf.* Hoppa; şımarık; hafifmeşrep. [DS]

yelikmek[1], [yel-mek / yel > yel-ik-mek يلكمك] *dönşl. f. [-ür]* **1.** *{OsT}* Yel gibi koşmak. **2.** *{ağız}* Acele etmek; ivecenlik etmek. [DS] **3.** *{ağız}* Yaramazlık yapmak; şımarmak; şımarık davranmak. [DS] **4.** *{ağız}* Oynamak. [DS] **5.** *{ağız}* (Deve için) oynamak. [DS]

yelikmek[2], [yel-mek > yel-ik-mek] *{ağız} gçsz. f. [-ir]* **1.** (Vücut için) üşüyerek sızlamak. **2.** (Kadın için) aşermek. [DS]

yelim[1], [yéli-m يلم] *{eT} {eAT} {OsT} is.* Tutkal; tüy veya tüye benzer şeyler yapıştırılan tutkal; ökse; zamk; çiriş. [DLT] [Bahşayiş]

yelim[2], [yel-mek > yel-im] *{ağız} is.* Yelmek eylemi. ⧉ **yelim yelim yeldirmek,** *{ağız} Sürekli izlemek.* [DS]

yelimek, [yel-mek > yel-i-mek] *{ağız} gçsz. f. [-r]* **1.** Yaramazlık yapmak; şımarmak. **2.** İş için başvurmak; iş için gezmek. [DS]

yelimen, [yel-mek > yel-ī-mek > yelī-mēn] *(yeli:-me:n) {eT} is.* Dağınık bir şekilde yapılan çapul. [DLT]

yelimkara, [yelim+kara يلم قره] *{OsT} is.* Burç ve bundan yapılan yapışkan; ökse,

yelimlemek[1], [yelim-lē-mek] *(yelimle:mek) {eT} gçl. f. [-r]* Oka yelek (tüy) yapıştırmak.

yelimlemek[2], [yel-mek > yel-ī-mek > yelim-lē-mek] *(yelimle:mek) {eT} gçl. f. [-r]* Yolu araştırmak. [DLT]

yelimlenmek, [yelim-lē-mek > yelim-le-n-mek] *{eT} edil. f. [-ür]* Tutkallanmak. [DLT]

yelimlik, -ği [yel > yel-im-lik ?] *{ağız} is.* Rüzgâr girecek delik. [DS]

yelimsa, [? yelimsa] *{ağız} is.* Koyunda meme şişmesine sebep olan bir hastalık. [DS]

yelimsemek, [yel-im-se-mek] *{ağız} gçsz. f. [-r]* Topallamak. [DS]

yelimşik, -ği [yelim-(i)ş-ik] *{OsT} sf.* Yapışkan.

yelin, [yélin يلن] *{eT} {eAT} {OsT} {ağız} is.* İnek, manda, koyun, keçi ve kısrak gibi hayvanların memelerinde süt toplanan kısım; tırnaklı hayvan memesi. [DLT] [DS]

yelincek, [yél-mek > yél-in-cek يلنجك] *sf.* **1.** *{eAT}* Aceleci. **2.** *{ağız}* Hoppa; şımarık. [DS]

yeling, [yêl > yél-iñ] *{eT} is.* Yeli çok olan yer. [DLT]

yelinlemek, [yelin-le-mek] *{ağız} gçsz. f. [-r [-l(i)-yor]* (Hayvan için) doğumu yaklaşmak; doğurma belirtileri ortaya çıkmak. [DS]

yelinmek, [yel-mek > yel-in-mek يلنمك] *{OsT} dönşl. f. [-ür]* Yoluna devam etmek.

yelinsek, -ği [yelin-sek] *{ağız} is.* **1.** Hayvanlarda meme körlüğü. **2.** Memesi körelmiş hayvan. [DS]

yelis, [yel-is ?] *{ağız} sf.* (Toprak için) henüz tavı gelmemiş; ağır. ⊡ **yelis toprak,** *{ağız} İşlenmesi güç, çamurlu, yaş toprak.* [DS]

yeliş, [yel-mek > yel-iş يلش] *is. {OsT}* Koşuş.

yelişmek, [yel-mek > yel-iş-mek يلشمك] *{eAT} {OsT} işteş. f. [-ür]* Birlikte koşmak; koşuşmak, yarışmak.

yeliştürmek, [yel-mek>yel-iş-tür-mek يلشدرمك] *{eAT} {OsT} gçl. f. [-ür]* Sağa sola koşturmak; koşuşturmak.

yelitmek, [yel-mek > yel-it-mek] *{ağız} gçsz. f. [-ir]* Yaramazlık yapmak; şımarmak. [DS]

yelkafa, [yel+ Ar. ḳafa'] *{ağız} is.* → yel kafa. [DS]

yelkaz, [yel + Far. ġavz] *{ağız} sf.* Bir yerde bir işte durmayan; sebatsız; kararsız. [DS]

yelke[1], [yel-ke] *{ağız} is.* **1.** Yele. **2.** Saç. **3.** Boyunduruğun hayvan ensesine gelen yeri. [DS]

yelke[2], [yel-ik-mek > yel(i)ke] *{ağız} is.* **1.** Dağın doruğa yakın bölümü. **2.** Küçük tepe. **3.** Tütün yaprağının kıyısı. **4.** Balık yüzgeci. [DS]

yelke[3], [yel-mek > yel-ik-mek > yel(i)ke] *{ağız} is.* Kandırmaca. [DS]

yelke[4], [yel(i)k-e] *{ağız} is.* Atılmış pamuk. [DS]

yelkelemek, [yel-ik-mek > yel-(i)k-e-le-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* Kışkırtmak. [DS]

yelken, [yél-mek > yel-kēn] *(eT. yelke:n) is.* **1.** Rüzgâr gücünden yararlanarak bir tekneyi yürütmekte kullanılan, bir serene gerilmek üzere yan yana dikilmiş sağlam bez şeritlerden oluşan kanat. *{eT} (aynı)* [Bahşayiş] **2.** Yelken açılarak yapılan deniz yarışı; yelken yarışı. **3.** İmparatorluk döneminde, saraydaki cücelerin giydiği yelkeni andırır bir tür başlık. **4.** Güneşin ışıma basıncından uzayda yer değiştiren yansıtıcı yüzey. **5.** *{ağız}* → yelken bulutu. [DS] **6.** *{ağız}* Dağın başındaki sis. [DS] **7.** *sf.* Yelken biçiminde olan. ⊡ **yelken açmak,** *dnz. Yelkenleri direklere çekerek tekneyi yürütmek; yola çıkmak için hareket etmek.*|| **yelken altına almak,** *{eAT} Koruma altına almak; himaye etmek.*|| **yelken balığı,** *zool. Pasifik okyanusunun sıcak denizlerinde üst orta sularında yaşayan, bir yelkeni andıran sırt yüzgeci oldukça yüksek, etçil bir kemikli balık; marlin, (Tetrapturus belone).*|| **yelken basmak,** *dnz. (Yelkenli tekne için) hareket etmek; yola çıkmak.*|| **yelken bezi,** *dnz. Yelken yapmakta kullanılan, kenevir elyafından ya da sentetik elyaftan dokunmuş kalın bez.*|| **yelken boğmak,** *dnz. Yelkeni arya ederken içine rüzgâr dolmaması için el ve kolla sereni sıkmak.*|| **yelken bulutu,** *{ağız} Hava açıkken birden beliren ve rüzgâr çıkacağı anlaşılan küçük bulut.* [DS]|| **yelken dikmek,** *dnz. Tekneye yelken kurmak.*|| **yelken eylemek,** *{OsT} Yelken açmak.*|| **yelken gemisi,** *dnz. Yelkenlerin şişmesi ile hareket eden, yol alan gemi; yelkenli.*|| **yelken gönderi,** *dnz. Yelkenlerin çekildiği direk.*|| **yelkeni bırakmak,** *{ağız} Yapılan işi bırakmak; caymak.* [DS]|| **yelken iğnesi,** *dnz. Yelkenleri birbirine tutturmaya yarayan alet.*|| **yelkeni kasmak,** *dnz. Bir yelkeni olabildiğince germek.*|| **yelkeni suda,** *{OsT} Sakin; iddiasız.*|| **yelkeni suya bırakmak,** *{ağız} Yapılan işi bırakmak; caymak.* [DS]|| **yelken kurutmak,** *{ağız} Dinlenmek.*|| **yelkenleri suya indirmek,** *Yumuşayarak direnmekten vazgeçmek.*|| **yelken soymak,** *dnz. Bir teknenin yelken donanımını direk, seren, çubuk ve istralyalardan çözerek arya etmek.*|| **yelken uçurmak,** *dnz. Yelkenleri fırtınada parçalatmak.*|| **yelken yakası,** *dnz. Bir yelkenin kenarı ve köşesi.*|| **yelken yarışı,** *spor. Yelkenli tekneler arasında yapılan yarışma.*|| **yelken yekesi,** *dnz. Yelkenli teknelerde kullanılan uzun ve eklemli özel yeke.*

yelkenci, [yelken-ci] *is.* **1.** Yelken yapan kimse. **2.** Yelkenleri açmak veya indirmek, toplamak gibi işleri yürüten gemici. **3.** *spor.* Yelken sporu ile uğraşan kimse.

yelkencilik, -ği [yelken-ci-lik] *is.* **1.** Yelkencinin yaptığı iş ya da mesleği. **2.** Her tür tekneyle yapılan gezi, spor ve yarışmalar.

yelkenleme, [yelken-le-me] *is.* Yelkenlemek eylemi.

yelkenlemek, [yelken-le-mek] *gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* **1.** Bir tekneyi yelkenli hâle getirmek. **2.** *gçsz.* (Yelkenli bir tekne için) yelkenleri açıp yola çıkmak. **3.** *argo.* Kaçıp gitmek. **4.** (İnsan için) aklî dengesini yitirmek. **5.** *{ağız}* (Elbise, bez vb. için) rüzgâr alarak kabarmak; şişmek. [DS]

yelkenli, [yelken-li] *sf.* **1.** (Deniz taşıtı için) yelkenleri olan; yelkenle yol alan. **2.** *is.* Yelkenle yürütülen gemi. ⊡ **yelkenli gemi,** *Yelkenle yürütülen gemi.*

yelkenlik, -ği [yel-ken-lik] *sf.* **1.** (Kumaş vb. için) yelken yapmaya uygun; yelken yapımı için üretilmiş. **2.** *{ağız} is.* Esintili hava. [DS]

yelkesen, [yel+kes-en] *is.* **1.** *spor.* Yarışlarda rüzgâ-

rın etkisinden korunmak için öne takılan siperlik; rüzgârlık. **2.** *{ağız}* Kerkenez kuşu. [DS]

yelkıran, [yel+kır-an] *is.* Yelkesen.

yelki, [yel-ki] *{ağız} is.* **1.** Uzun kanat. **2.** *sf.* Hoppa; şımarık. [DS]

yelkin, [yel-mek > yel-gin / yel-kin] *{eT} sf.* **1.** Yelici; koşucu. [DLT] **2.** Misafir; yolcu; konuk. [DLT]

yelkimek, [yel-(i)k-in-mek / yek-in-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* Bir iş yapmaya kalkışmak; yeltenmek; girişmek. [DS]

yelkoma, [yel+ko-ma] *{ağız} is.* Öküzlerde geçici topallık. [DS]

yelkovan, [yel+kov-an يل قوان] *is.* **1.** Saatin dakikaları gösteren, akrepten daha uzun ibresi. **2.** Yelin estiği yönü göstermek için dik bir eksen üzerine konulmuş hafif, döner levha. **3.** Soba borusunun ucuna takılan rüzgâr başlığı. **4.** *zool.* Yelkovangillerden, kanatları sivri, balıkla beslenen, siyahımsı ya da kül rengi gövdeli deniz kuşu, *(Puffinus)*. **5.** *{ağız}* Bir tür çatı saçağı. [DS] **6.** *sf. {eAT} {OsT}* Gereksiz işler peşinde koşan; boş gezen; hafifmeşrep; havai. **7.** *{ağız}* Bir yerde, bir işte duramayan; kararsız; sebatsız. [DS] ☐ **yelkovan otu,** *{ağız} 1. Sardunyaya benzer bir yabani ot. 2. Düşünmeden davranan; kararsız.* [DS]

yelkovangiller, [yel+kov-an-gil-ler] *is. zool.* Kuşlar sınıfının fırtına kuşları takımından, burun delikleri iki ayrı boru biçiminde olan, sivri kanatlı sürekli denizde yaşayan, yalnız yumurtlamak için karaya çıkan kuşlar familyası, *(Puffinidae)*.

yelkufa, [yel+ Ar. ḳafa'] *{ağız} is.* Hayvanda kalça çıkıklığı. [DS]

yelkum, [yel+kum] *{ağız} is.* Kumul. [DS]

yelkuyruk, -ğu [yel+kuyruk] *{ağız} sf.* Bir yerde, bir işte durmayan; kararsız. [DS]

yelleh, [yā+leh / Ar. ya Allāh => yelleh] *{ağız} ünl.* Ya; öyle mi? [DS]

yellehçi, [Ar. ya Allāh => yallah-çı] *{ağız} sf.* Dalkavuk. [DS]

yellehlemek, [yelleh-le-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* **1.** Ardı sıra savurup atmak. **2.** Yalpa vurmak; anlamsız ortada dönüp durmak. **3.** Emeklemek. [DS]

yellemçek, -ği [yel-le-n-cek / yel-le-m-cek] *{ağız} is.* Salıncak. [DS]

yelleme, [yel-le-me] *is.* **1.** Yellemek eylemi. **2.** *{ağız}* Bağırsak gazı. [DS] **3.** *{ağız}* Uçurtma. [DS] **4.** *müz. {ağız}* Çalgıda, hızlı tempo. [DS] **5.** *sf. {ağız}* Arsız; yüzsüz; terbiyesiz. [DS]

yellemek, [yel-le-mek يللمك] *gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* **1.** Esinti oluşturmak. **2.** (Ateşi alevlendirmek, tutuşturmak için) körük ya da bir levhayı sallayarak rüzgâr oluşturmak; körüklemek. *{ağız} (aynı)* [DS] **3.** (Kişiyi serinletmek için) yelpaze veya o tür bir araçla esinti oluşturmak; yelpazelemek. *{ağız} (aynı)* [DS] **4.** *{eAT} {ağız}* Teşvik etmek; kışkırtmak. [DS] **5.** *{ağız}* İsteklendirmek; özendirmek. [DS] **6.** *{ağız}* Yele tutmak. [DS] **7.** *{ağız}* Savurmak. [DS] **8.** *{ağız}* Hız vermek. [DS] **9.** *{ağız}* Davarı otlatmak için kaldırmak. [DS] **10.** *{ağız}* Gaz çıkarmak; yellenmek. [DS] **11.** *{ağız}* Kandırmak.[DS]

yellenme, [yel-le-n-me] *is.* **1.** Yellenmek eylemi. **2.** *{ağız}* Sara. [DS]

yellenmek[1], [yél > yél-le-n-mek] *dönşl. f. [-ür]* **1.** *{eT} {ağız}* Gaz çıkarmak. [Bahşayiş] [DS] **2.** Bağırsaklarda sindirimsizlik yüzünden gaz oluşması. *{eT} (aynı)* [Bahşayiş]

yellenmek[2], [yel-le-n-mek] *{eT} dönşl. f. [-ür]* **1.** Hayaları şişmek ve sancımak. [Bahşayiş] **2.** Fıtık olmak. [Bahşayiş] **3.** *{ağız}* Cinsel istek duymak. [DS]

yellenmek[3], [yel-le-n-mek يلنمك] *edil. f. [-ir]* **1.** Yellemek eylemi uygulanmak; yel oluşturulmak; yellemek eylemine konu olmak. **2.** *dönşl. f.* Serinlemek için yelpaze vb. araçla oluşturduğu esintiyi kendi üzerine yöneltmek. **3.** *{OsT}* Havaileşmek. **4.** *{ağız}* Havalanmak; hava almak. [DS]

yellenmek[4], [yel-le-n-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* **1.** Hızlanmak. **2.** Telaşa düşmek. [DS]

yellepe, [*eT.* yel-pi-mek > yellepe ?] *{ağız} is.* Kelebek. [DS]

yelli[1], [yel-li] *sf.* (Yer için) çok rüzgâr tutan yer; rüzgârlı. ☐ **yelli boyun,** *{ağız} Dağ yamacının ovaya bakan bölümü.* [DS]|| **yelli mantar,** *{OsT} Ak mantar.*

yelli[2], [yel-li] *{ağız} sf.* Romatizma ağrıları çeken. [DS]

yelli[3], [yel-li] *{ağız} sf.* Bağırsaklarında çok gaz olan ve bu yüzden sık sık yellenmek zorunda bulunan; osuruklu. [DS]

yelli[4], [yel-li] *{ağız} sf.* **1.** Hızlı. **2.** Kararsız; sebatsız. **3.** (Kadın için) hafifmeşrep; oynak; hoppa; işveli; fıkırdak. [DS] ☐ **yelli dizgin,** *{ağız} Çok hızlı.* [DS]

yelligen, [yelli-gen] *{ağız} is.* Yıl çıbanı. [DS]

yellik[1], **-ği** [yel-lik] *{ağız} is.* **1.** Çok rüzgâr alan tepe vb. yer. **2.** Yelpaze. **3.** Balkon; sundurma. **4.** Toprak evin tepeliğini, yerdeki kazığa bağlayan dört parmak eninde dokuma ip. **5.** Harmanda, saman yığınının arkasına ağaç dallarından örülen çit. **6.** Çatıya çakılan ince tahta. **7.** Keçe çadır. [DS]

yellik[2], **-ği** [yel-lik] *{ağız} is.* **1.** İlaç. **2.** Kuşun kanat ucundaki tüy. [DS] ☐ **yellik yellik,** *{ağız} (Aramak, gezmek için) telaş içinde, heyecanla oradan oraya koşarak; koşturarak; fellik fellik.* [DS]

yellim[1], [yel-li-m] *zf.* Yel gibi; acele. ☐ **yellim yelalim,** *{ağız} Acele olarak; telaşla; koşa koşa; ivedilikle.* [DS]|| **yellim yellim,** *{ağız} Telaşla; ivedilikle.* [DS]|| **yellim yepelek,** *Çok acele, bilinçsiz olarak bir yerden başka bir yere koşturarak.*

yellim², [*eT.* yelim > yellim] *{ağız} is.* Ökse. [DS]

yellimkara, [yellim+kara] *{ağız} is.* **1.** Ökse. **2.** Mor çiçekli, dikenli bir ot. [DS]

yellin, [yelin / yellin] *{ağız} sf.* **1.** Canlı; hızlı. **2.** Tez. [DS]

yellongoz, [yellen+gez] *{ağız} sf.* Gezici; gezgin. [DS]

yelloz, [? yelloz] *{ağız} sf.* **1.** (Kadın için) ahlaksız; hafifmeşrep; aşüfte; şıllık. **2.** İki yüzlü; dönek. [DS]

yellöz, [? yelloz] *{ağız} sf.* Haylaz; aylak. [DS]

yellus, [? yellus] *{ağız} is.* İçi yivli av tüfeği. [DS]

yellü, [yél > yél-lü يللو] *{eAT} sf.* (Yiyecek için) bağırsaklarda gaz yapan. ⧉ **yellü yetüklü,** *{ağız} (Ürün için) düzgün gelişmiş; verimli.* [DS]

yelman, [yel-man ?] *{ağız} sf.* **1.** Sivri. **2.** *is.* Uç. [DS]

yelme¹, [yel-mek > yel-mē] *(eT. yelme:) is.* **1.** Yelmek eylemi. **2.** *{eT}* Keşif kolu; keşif müfrezesi; öncü birlikler; keşif süvarisi; izci; keşşaf; pişdar; öncül. [ETY] [EUTS] **3.** *{eT}* Binici, süvari. [Gabain] **4.** *{eT}* Sefer. [ETY]

yelme², [yel-me يلمه] *sf.* Dik. ⧉ **yelme yokuş,** *{OsT} Dik yokuş.*

yelme³, [yel-me] *{ağız} is.* Eteklik. [DS]

yelmeç, -ci [yel-meç] *{ağız} is.* Yoğurt ve peynir küfü. [DS]

yelmek¹, [yé-mek > yé-l-mek] *(yé:lmek) {eT} edil. f. [-ür]* (Yemek, aş için) yenmek; yenilmek. [DLT]

yelmek², [yel-mek / yél-mek يلمك] *gçsz. f. [-ür]* **1.** (Kişi için) koşmak; acele ile yürümek; telaşla koşturmak; hızla gitmek; tez koşmak. *{eT} {eAT} {OsT} {ağız} (aynı)* [DLT] [Gabain] [KB] [Bahşayiş] [DS] **2.** Acele etmek. [Bahşayiş] **3.** Binmek. [Gabain] **4.** *{eAT} {OsT}* (At için) tırıs gitmek; eşkin yürümek; eşmek. **5.** *{ağız}* Bir kimsenin, bir işin ardından koşturmak. [DS] **6.** *{ağız}* Amaçsız gezip dolaşmak. [DS] **7.** *{ağız}* Oyunda ebe olmak. [DS] **8.** *{ağız}* (Erkek hayvan için) çiftleşmek için dişi istemek. [DS] **9.** *gçl. f.* Atı dört nala sürmek; koşturmak. [ETY] [Gabain] ⧉ **yeler oñmaz,** *{eAT} {OsT} Çok çalıştığı hâlde bir kazanç elde edemez.*|| **yeler yel,** *{eAT} Hızlı esen yel.*|| **yele varmak,** *{OsT} Yel gibi gitmek; koşarak gitmek.*|| **yelü barmak,** *{eT} Dörtnala gitmek.*|| **yelü kör!** *{eT} Dört nala sür!*|| **yele yele,** *{eAT} {OsT} Koşa koşa.*|| **yelip yopurmak,** *{eAT} {OsT} Telaşla koşmak; durmadan koşturmak.*|| **yelip yortmak,** *{eAT} Koşup durmak.*|| **yelmek yopulmak,** *{OsT}* → yelmek yüğürmek.|| **yelmek yopurmak,** *{OsT}* → yelmek yüğürmek.|| **yelmek yüğürmek,** *{OsT} Durmadan koşmak; koşuşturmak.*

yelmeşik, [yelim > yel(i)m-eş-ik يلمشك] *{eAT} {OsT} {ağız} sf.* **1.** Yapışkan; sulu. [DS] **2.** *{ağız}* Bozulmaya yüz tutmuş. [DS] **3.** *{ağız}* (Yiyecek için) çok pişmekten ezilen ve yapış yapış olan. [DS] **4.** *{ağız}* (Kişi için) Sırnaşık. [DS]

yelmeşmek, [yelim > yel(i)m-eş-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* (Yemek için) çok pişmek yüzünden ezilmek. [DS]

yelmeşük, -gü [yelmeş-ik] *{ağız} sf.* **1.** Bozulmaya yüz tutmuş. **2.** Sırnaşık. [DS] ⧉ **yelmeşük otu,** *{ağız} Ağrı gidermede, sancı dindirmede ve tahtakurularına karşı kullanılan bir ot.* [DS]

yelmik, -ği [yem-lik / yelmik] *{ağız} is. bot.* Yemlik. [DS]

yelmük, -gü [yem-lik / yelmük] *{ağız} is. bot.* Yemlik. [DS]

yelnemek, [yélin > yel(i)n-ē-mek] *(yelne:mek) gçsz. f. [-r]* Memesi süt dolup sarkmak. [DLT]

yelögi, [yel+öñ-ü > yelögi] *{ağız} is.* → yel önü. [DS]

yelöğü, [yel+öñ-ü > yelöğü] *{ağız} is.* → yel önü. [DS]

yelölçer, [yel+ölç-er] *is.* Rüzgâr ya da gaz akışkanların akış hızını ölçmekte kullanılan aygıt; anemometre.

yelöngü, [yel+öñ-ü] *(yelöñü) {ağız} is.* → yel önü. [DS]

yelönü, [yel+ön-ü] *{ağız} is.* → yel önü. [DS]

yelöyü, [yel+öñ-ü > yelöyü] *{ağız} is.* → yel önü. [DS]

yelpaze, [yel + Far. (bād)-bezan > yel-beza(n) [Tietze, Rāzānen] / *eT.* yél > yél-vī / yel-pī-mek *(yellenmek)* > yelpise [Brockelmann] / yel + Far. (bād)-vīze > yelpīze > yelpeze > yepaze] *is.* **1.** Eklemli bir çerçeveye geçirilmiş, kırmalı katlanabilir kâğıt ya da kumaştan yapılmış, sallandığında esinti oluşturarak serinletmeye yarayan araç. **2.** *mecaz.* Çeşitlilik; yaygınlık; yayılma. **3.** *matb.* Bir tür matbaa karakteri; Cicero. **4.** *sf.* Yelpaze biçiminde olan. ⧉ **yelpaze bezek,** *Yelpaze biçiminde düzenlenmiş yapraklardan ya da hurma dallarından oluşan süsleme.*|| **yelpaze tonoz,** *Kirişleri açılmış bir yelpazenin çubukları gibi düzenlenmiş çok süslü ve hafif tonoz.*

yelpazeleme, [yelpaze-le-me] *is.* Yelpazelemek eylemi.

yelpazelemek, [yelpaze-le-mek] *gçl. f.* Yelpaze ya da ona benzer bir araçla havayı dalgalandırarak esinti yaratmak.

yelpazelenme, [yelpaze-le-n-me / yelpaze-len-me] *is.* Yelpazelenmek eylemi.

yelpazelenmek, [yelpaze-le-n-mek] *edil. f. [-ir]* **1.** Yelpazelemek eylemi yapılmak; biri tarafından yelpaze sallanmak. **2.** *dönşl. f.* Serinlemek için kendi kendine yelpaze sallamak. **3.** *gçsz. f.* Yelpaze edinmek; yelpaze sahibi olmak.

yelpazemsi, [yelpaze-msi] *sf.* Yelpaze gibi; yelpazeyi andırır biçimde.

yelpelemek, [yepe-le-mek / yelp-ele-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* Ayırıp toplamak. [DS]

yelpelenmek, [*eT.* yél > yél-vī > yelvi-le-n-mek > yelpelen-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* Ürkmek; korkmak. [DS]

yelpeme, [yelp-e-me] *{ağız} is.* Solunum yolu hastalığı. [DS]

yelpenek[1], **-ği** [yelp-enek ?] *{ağız} is.* Hıyar. [DS]

yelpenek[2], **-ği** [yel-pī-mek > yelpe-n-ek ?] *{ağız} sf.* (Gitmek, koşmak için) çok ivedi. [DS]

yelpetme, [*eT.* yél > yél-vī / yel-pi-t-me ?] *{ağız} is.* Sütün içine kızgın taşlar atarak teleme gibi kestirme. [DS]

yelpetmek, [*eT.* yél > yél-vī / yel-pī-mek > yélpi-t-mek / yilpe-t-mek] *{eT} gçl. f. [-ür]* Yelpazelemek; yellendirmek. [DLT]

yelpeze, [yel + Far. (bād)-vīze > yelpīze => yelpeze یلپزه] *{eAT} {OsT} {ağız} is.* **1.** Yelpaze. [DS] **2.** *{ağız}* Altınla birlikte takılan yürek biçiminde ve üstü gümüşle savatlanmış ince bir takı. [DS] ☞ **yelpeze işlemek,** *{OsT} Yelpaze yapmak.*

yelpik, [*eT.* yél > yél-vī > yél-pī-mek > yélpi-k یلپك] *{eT} is.* **1.** Cin çarpması. **2.** Yel çarpması. [DLT] **3.** *{ağız}* Ağrı, sızı; romatizma. [DS] **4.** *{eAT} {OsT} {ağız}* Nefes darlığı; astım; bronşit. [DS] **5.** *{ağız}* Çarpıntı. [DS] **6.** *{ağız}* Tükürük. [DS] **7.** *{ağız} {ağız}* Yelpaze. [DS] **8.** *sf. {ağız}* Aklına eseni yapan; delifişek. [DS] **9.** Nefes darlığı çeken; öksürüklü. [DS]

yelpikli, [yelpik-li] *{ağız} sf.* Nefes darlığı çeken; öksürüklü. [DS]

yelpimek, [*eT.* yél > yél-vī > yél-pī-mek] *{ağız} gçsz. f. [-r]* (Yel için) hafif hafif esmek. [DS]

yelpinmek, [yél-pī-mek > yélpi-n-mek] *{eT} dönşl. f. [-ür]* **1.** Yel çarpmak; yelpazelenmek. [DLT] **2.** Cin çarpmak; cine çarpılmak. [DLT]

yelpirdeme, [yelpir-de-me] *is.* Yelpirdemek eylemi.

yelpirdemek, [yelpir-de-mek] *{ağız} gçsz. f. [-er] [-d(i) -yor]* Kımıldamak; hafif hafif sallanmak; dalgalanmak. [DS]

yelpirdetmek, [yelpir-de-t-mek] *{ağız} gçl. f. [-ir]* **1.** Dalgalandırmak. **2.** Sallatmak. **3.** Çalkalamak. [DS]

yelpirmek[1], [*eT.* yél > yél-vī > yél-pī-mek > yélpi-r-mek] *{eT} gçsz. f. [-er]* **1.** Rüzgâr esmek; [DLT] **2.** Cin tutmuş gibi sağa sola sallanmak. [DLT]

yelpirmek[2], [yél-pī-mek > yelpi-r-mek] *{eT} gçsz. f. [-er]* Nemlenmek; yeri ıslatmak. [DLT]

yelpise, [yélpī-mek > yelpi-se] *{eT} is.* Yelpaze. [EREN]

yelpişmek, [yelpī-mek > yélpi-ş-mek] *işteş f. [-ür]* **1.** Nem çekmek; nem almak; (taneler için) yaşlıktan yapışmak. [DLT] **2.** Birlikte yelpazelenmek. [DLT]

yelpitmek[1], [*eT.* yél > yél-vī > yél-pī-mek > yelpi-t-mek] *{eT} gçl. f. [-ür]* Yellendirmek; yelpazelemek. [DLT]

yelpitmek[2], [yél-pī-mek > yelpi-t-mek] *{eT} gçl. f. [-ür]* (Ot, saman ve yem için) ıslatmak. [DLT]

yelpiyh, [yélp-ik] *{ağız} is.* Yelpaze. [DS]

yelpiz, [? yelpiz] *{ağız} is.* Sümüklü böcek. [DS]

yelpize, [yel + Far. (bād)-vīze => yelpīze یلپیزه] *{eAT} {ağız} is.* Yelpaze. [DS]

yelpizlemek, [yelpiz-le-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(i) -yor]* Yelpazelemek. [DS]

yelpük, -ğü [yelpī-mek > yelpi-k / yelpük] *{ağız} is.* Nefes darlığı; bronşit. [DS]

yelpümek, [yél-vī / yel-pī-mek / yelpü-mek] *{ağız} gçsz. f. [-r]* **1.** Hava alarak bozulmak; bayatlamak. **2.** (Kişi için) hastalanmak. [DS]

yelpüse, [yelpī-mek > yelpi-se / yelpüse] *{ağız} is.* Altınla birlikte takılan kalp biçiminde, üzeri savatlanmış ince gümüş takı. [DS]

yelseme, [yel-se-me] *is.* Yelsemek eylemi; bayatlama; bozulma.

yelsemek, [yel-se-mek] *gçsz. f. [-r] [-s(i)-yor] {ağız}* (Kapalı yiyecekler için) hava alarak bozulmak; bayatlamak. [DS]

yelsen, [yel-se-n ?] *{ağız} is.* Rüzgâr; yel. [DS]

yelsimek, [yel-si-mek] *{ağız} gçsz. f. [-r]* (Kapalı yiyecek için) hava alarak bozulmak; bayatlamak. [DS]

yelte[1], [yel-mek > yel-it-mek > yel(i)t-ē-mek > yelt-e یلته] *{eAT} is.* Teşvik; kışkırtma. ☞ **yeltesine girmek,** *{ağız} Aklını çelmek; kandırmak.* [DS]|| **yelte vermek,** *{OsT} Tahrik etmek; teşvik etmek; kışkırtmak.*

yelte[2], [yel-(i)t-e ?] *{ağız} sf.* (At için) aksak. [DS]

yelte[3], [yel-it-mek > yel-(i)t-e] *{ağız} is.* Çelik çomak oyununda, çomak sağ elde, çelik sol eldeyken vurma. [DS]

yeltek, -ği [yel-mek > yel-it-mek > yel(i)t-ē-mek > yelte-k] *sf.* **1.** İsteğinde kararsız olan; konudan konuya geçen; hercai; sebatsız. **2.** *{ağız}* Haşarı; şımarık. [DS]

yelteklik, -ği [yeltek-lik] *is.* Yeltek olma durumu; yeltek olan kişinin niteliği.

yeltelemek, [yelte[1]-le-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* Kışkırtmak.[DS]

yelteme, [yel-mek > yel-it-mek > yel(i)t-ē-mek > yelte-me] *is.* **1.** Yeltemek eylemi. **2.** *müz.* Akşemseddin tarafından icat edilmiş bir Türk sazı. **3.** *sf. {eAT}* (Saz havası için) şevke getiren.

yeltemek, [yel-mek > yel-it-mek > yel(i)t-ē-mek > yelte-mek یلتمك] *{eAT} {OsT} {ağız} gçl. f. [-r] [-t(i)-yor]* **1.** Teşvik etmek; heveslendirmek; tahrik etmek; kışkırtmak; hırslandırmak. **2.** Özendirmek; isteklendirmek. [DS] **3.** Koşturmak.

yelten, [yel-mek > yel(i)t-mek > yelt-en] *{ağız} is.* Yele karşı, havalı yer. [DS]

yelteniş, [yelte-n-iş] *is.* Yeltenmek eylemi ve biçimi.

yeltenme, [yelte-n-me] *is.* Yeltenmek eylemi.

yeltenmek, [yel-mek > yel-it-mek > yel(i)t-ē-mek > yelte-n-mek یلتنمك] *dönşl. f. [-ir]* **1.** *{eAT} {OsT}* Ö-

yemeklenmek, [yemek-le-n-mek یمكلنمك] *{eAT} {OsT} dönşl. f. [-ür]* Yemek yemek.

yemekli, [yemek-li] *sf.* Yemek yedirilen; yemek de verilen; yemeği de olan. ⧉ **yemekli vagon,** *Yolculara yemek servisi yapılabilecek biçimde düzenlenmiş vagon; vagon restoran.*

yemeklik, -ği [yemek-lik] *sf.* **1.** Yemek yapımında kullanılan; yemek yapılan. **2.** Yemek için ayrılan. **3.** Yemek yapmak için uygun olan. **4.** *{ağız}* Yemek pişirecek kadar. [DS] **5.** *is.* Yiyecek şey; yiyecek maddesi. **6.** *{ağız}* Yemek için ayrılan buğday. [DS] **7.** İmparatorluk döneminde, padişahların sadrazamlığa yeni atananların onuruna verdiği yemek. **8.** *{ağız}* Rüşvet. [DS] **9.** *{ağız}* Yarar, çıkar sağlayan kişi.[DS]

yemeksiz, [yemek-siz] *sf.* **1.** Yemeği olmayan; yemeği bulunmayan. **2.** Yemek yedirilmeyen; yemek verilmeyen.

yemelek, -ği [yeme-le-k] *{ağız} sf.* Yorgun; bitkin. [DS]

yemelemek, [yeme-le-mek یمله‌مك] *{eAT} {ağız} gçsz. f. [-r]* Topallamak; hafifçe aksamak. [DS]

yemelik, -ği [ye-me-lik] *{ağız} is.* Aşlık tahıl. [DS]

Yemen, [Ar. yemen يمن] *öz. is.* **1.** Arap yarımadasının güneyinde bir ülke. **2.** (Tamlayan olarak) Yemen'e ilişkin; Yemen'le ilgili. ⧉ **Yemen dümbeleği,** *Türk müziğinde on yedinci yüzyılda kullanılmış bir tür dümbelek.*|| **Yemen ellerinde Veysel Karanî,** *telmih. (Kişi için) sonuç alınamayacak işler peşinde koşup soluk tüketen.*|| **Yemen taşı,** *Turuncudan kırmızıya kadar değişen zirkon türü değerli bir taş.*

yemeneşi, [Ar. Yemen + éş-i] *{ağız} is.* Kahve. [DS]

yemeni, [Ar. Yemen > Yemenî *(Yemene ilişkin)* يمنى] *is.* **1.** Üzeri elle boyanarak ya da kalıpla desen yapılarak süslenmiş ve baş örtüsü olarak kullanılan büyükçe tülbent; büyük yazma. **2.** Sarı ya da siyah sahtiyandan yapılma kısa konçlu, kaba ve hafif bir erkek ayakkabısı. *{ağız} (aynı)* [DS] **3.** *{ağız}* Hindi. [DS] ⧉ **yemeni çakmak,** *folk. (Delikanlı için) evlenmek istediğini anlatmak için babasının ayakkabısını direğe çakmak.*|| **yemeni yastık,** *{eAT} Yazmadan yüz geçirilmiş yastık.*

yemenici, [yemeni-ci] *is.* Yemeni yapıp satan kimse.

yemenicilik, -ği [yemeni-ci-lik] *is.* Yemeni üretme ve satma işi.

yemenili, [yemeni-li] *sf.* **1.** Yemenisi bulunan; yemeni takınmış olan. **2.** Ayağına yemeni giymiş olan. **3.** Belirtilen renkte yemenisi bulunan.

Yemenli, [Yemen-li] *sf.* **1.** Yemen halkından ya da bu halkın soyundan olan. **2.** *is.* Yemen halkından olan kimse.

yemenmek, [yéme-n-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* **1.** Atılmak. **2.** Sıkılmak; çekinmek. [DS]

yementi, [yeme-nti] *{ağız} is.* **1.** Dikdörtgen biçiminde, iki metre boyunda hasır. **2.** İnce ve küçük minder. [DS]

yemet, [yemet / emet] *{eT} e.* Evet. [DLT]

yemeti, [yemeti] *{ağız} is.* Küçük testi. [DS]

yemin, [Ar. yemîn يمين] *(yemi:n) {OsT} is.* **1.** Sağ taraf; sağ el. **2.** Bir olayın doğruluğu, bir vaadin içten olduğunu belirtmek amacıyla kutsal tanınan bir varlığı tanık göstererek verilen kesin güvence; ant. **3.** *as.* Silahlı kuvvetlere katılan herkesin bir tören sırasında, yapacağı her işi başarı ile bitireceğini, gerekirse canını dahi verebileceğini ifade eden söz. **4.** *isl. huk.* Bir konuyu Allah'ın adıyla teyit ya da inkâr, belirli bir davranışı yine aynı yolla vaat ve taahhüt etmek. **5.** *huk.* Bir dava sırasında, taraflardan birinin, mahkemede yaptığı açıklamanın, tanık olduğu bir olayın doğruluğu hakkında namus, vicdan gibi manevi değerleri ya da Allah'ı tanık göstererek pekiştirmesi. ⧉ **yemin billah,** *Allah'ın adını anarak yemin etme.*|| **yemin billah etmek,** *Allah adını anarak yemin etmek.*|| **yemin çekmek,** *{ağız} Yemin etmek.* [DS]|| **yemin etmek,** *Bir olayın doğruluğunu, bir vaadin içten olduğunu belirtmek için kesin güvence vermek; ant içmek.*|| **Yemin etsem başım ağrımaz.** *"Doğruluğu kesin olduğu için, çekinmeksizin yemin edebilirim." anlamında kullanılan söz.*|| **yemîn fi'l-isbât,** *Bir şey yapmak için içilen ant.*|| **yemîn fi'n-nefy,** *{OsT} Bir şey yapmamak için içilen ant.*|| **yemini basmak,** *Çekinmeden hemen yemin etmek.*|| **yemin içmek,** *Ant içmek; yemin etmek.*|| **yemîn-i fâcire,** *{OsT} Yalan yere içilen ant.*|| **yemîn-i fevr,** *{OsT} Bir davranışı hemen önlemek üzere edilen yemin.*|| **yemîn-i gâmız,** *{OsT} Yalan yere yapılan yemin.*|| **yemîn-i gamûs,** *{OsT} Olmamış bir şeyi olmuş gibi göstererek içilen ant.*|| **yemîn-i gayr-i muvakkat,** *{OsT} Belli bir zaman ile sınırlı olmayan ant; yemin-i mutlak.*|| **yemîn-i istihzâr,** *{OsT} fıkıh. Davada kesin bir kanıya varabilmek için yargıcın davacıya ettirdiği yemin.*|| **yemîn-i kâzibe,** *{OsT} Yalan yere içilen ant.*|| **yemîn-i lağv,** *{OsT} huk. Bilmeyerek olan bir durumun aksine içilen ant.*|| **yemîn-i muallak,** *{OsT} Bir şeyle kayıtlanan ant.*|| **yemîn-i mutlak,** *{OsT} Belli bir zaman ile sınırlı olmayan ant; yemin-i gayr-i muvakkat.*|| **yemîn-i muvakkata,** *{OsT} huk. Belirli bir zamanla sınırlandırılmış ant.*|| **yemîn-i mün'akîde,** *{OsT} Bir şeyi gelecekte yapmak veya yapmamak için içilen ant.*|| **yemîn-i mürsel,** *{OsT} huk. Zamana bağlı olmadan içilen ant.*|| **yemîn-i mütemmim,** *{OsT} Tamamlayıcı yemin.*|| **yemin kasem,** *Yemin ederek.*|| **yemin urmak,** *{eAT} Yemin etmek.*|| **yemîn ü yesâr,** *{OsT} Sağ ve sol.*|| **yemin verdirmek,** *Yemin etmesini sağlamak; ant içirmek.*|| **yemin vermek,** *Bir şeyi yapması için, "Allah aşkına", "çocukların başı için" gibi sözlerle bir kimseyi zorlamak.*

yeminli, [yemin-li] *sf.* **1.** (Kişi için) yapacağı iş veya görev için yemin etmiş olan. **2.** Yemin ederek açıklamada bulunan. **3.** (İfade, beyan vb. için) yemin ettirilerek düzenlemiş bulunan; yemine dayanan. 🗗 **yeminli olmak,** *Bir şey yapmaya ya da yapmamaya dair yemin etmiş olmak.*

yeminsiz, [yemin-siz] *sf.* Yemine dayanmayan; yemin ettirilmeden.

yemirmek, [yé-mir-mek [Clauson] / yemür-mek] *{eT} gçl. f. [-ür]* Ağaç kesmek. [DLT]

yemiş[1], [yé-mek > yé-miş يميش] *{eAT} sf.* Yiyen; yiyici.

yemiş[2], [*eT.* yế-mek > yé-miş / yem *(yiyecek)* > yém-iş *(-ş: çoğaltma anlamı veren ek)*? / yi-miş] *is.* **1.** Bitkilerde, yumurtacıkların döllenmesinden sonra çiçeğin meyve yapraklarından oluşan ve olgunlaştığında tohumları içeren bölüm; meyve. *{eT} (aynı)* [İKPÖy.] [DLT] [Gabain] [Bahşayiş] **2.** *{ağız}* İncir. [DS] **3.** *{ağız}* Kuru yemiş. [DS] **4.** *{ağız}* Leblebi. [DS] **5.** *{ağız}* Kavun. [DS]

yemişan, [yemiş-en] *{ağız} is.* Yemişen. [DS]

yemişçi, [yemiş-çi] *is.* **1.** Yemiş satan kimse. **2.** Yemiş satılan dükkân. **3.** Kuruyemişçi.

yemişçil, [yemiş-çil] *sf.* (Hayvan için) yemişle beslenen; meyvecil.

yemişen[1], [yemiş-en] *is. bot.* **1.** Gülgillerden, meyvesi elmaya benzeyen, yaprakları kısa saplı ve yumurtamsı biçimde kenarları dişli, dikenli bir ağaççık olan bir alıç türü; koca yemişi; geyik elması, *(Crataegus monogyna).* **2.** *{ağız}* Bazı bölgelerde alıca verilen ad. [DS] **3.** *{ağız}* Küçük elma. [DS] **4.** *{ağız}* İğde meyvesi. [DS]

yemişen[2], [yemiş-en] *{ağız} is.* Bir öküz hastalığı. [DS]

yemişgen, [yemiş-gen] *{ağız} is.* Yemişen. [DS]

yemişken, [yemiş-ken] *{ağız} is.* Yemişen. [DS]

yemişlen, [yemiş-len] *{ağız} is.* Yemişen. [DS]

yemişlenme, [yemiş-le-n-me] *is.* Yemişlenmek eylemi.

yemişlenmek, [yemiş-le-n-mek يمشلنمك] *dönşl. f. [-ir] [eT. -ür]* **1.** *{eT}* (Ağaçlar için) yemiş vermek; meyvelenmek. [DLT] **2.** *{eAT}* Yemiş yemek; meyve yemek.

yemişli, [yemiş-li] *sf.* **1.** Yemişi olan; meyveli. **2.** Yemiş veren.

yemişlik, -ği [yemiş-lik] *is.* **1.** Meyve ağaçları olan bağ ya da bahçe; meyve bahçesi; meyve ağaçları; meyvelik. *{eT} (aynı)* [Clauson] **2.** Yemiş konulan kap; yemiş dolabı. **3.** Yemiş saklanan oda ya da bölüm. **4.** İncir bahçesi; incirlik.

yemişlikçi, [yemiş-lik-çī] *(yemişlikçi:) {eT} is.* Meyve bahçesi görevlisi; bahçıvan. [İKPÖy.]

yemişsiz, [yemiş-siz] *{eT} sf.* Meyvesiz. [KB]

yemkirmek, [yem-kir-mek] *{ağız} gçsz. f. [-ir]* Hıçkırarak ağlamak. [DS]

yemlek, -ği [yem-le-mek > yem-le-k] *{ağız} is.* **1.** Tuzağın çevresine dökülen yemler. **2.** Tavuğun kursağı. [DS] 🗗 **yemlek asma,** *{ağız} folk. Bir çocuk oyunu.* [DS]

yemleme, [yem-le-me] *is.* **1.** Yemlemek eylemi; yem verme. **2.** Bir kimseyi aldatmaya, kandırmaya yönelik davranış ya da girişimde bulunma; küçük çıkarlar sağlayarak kandırma. *{ağız} (aynı)* [DS] **3.** Oltaya yem takma. **4.** Ağızdan dolma silahlara konulan barut; ağız otu. **5.** *{ağız}* Avda, tuzağın çevresine dökülen yem. [DS] **6.** *{ağız}* Çok yem yemek yüzünden oluşan bir hayvan hastalığı. [DS]

yemlemek, [yem-le-mek يملمك] *gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* **1.** (Hayvana) yem vermek; yem yedirmek; beslemek. *{eAT} {OsT} {ağız} (aynı)* [DS] **2.** *mecaz.* (Kişi için) onu elde etmek için kandıracak davranışlarda bulunmak; yedirip içirerek isteğini yaptırmak *{ağız} (aynı)* [DS] **3.** (Silah için) ağız otu koymak. **4.** (Olta için) iğnesine yem takmak. **5.** (Balık için) suyun bir bölgesine yem atarak balıkların buraya toplanmasını sağlamak.

yemlenme, [yem-le-n-me] *is.* Yemlenmek eylemi.

yemlenmek, [yem-le-n-mek] *edil. f. [-ir]* **1.** Yemlemek eylemi yapılmak; yem verilmek. **2.** Kendisine yemlemek eylemi uygulanmak. **3.** *teklfz.* Para harcamadan başkasının sırtından geçinmek. **4.** *dönşl. f.* Yem sahibi olmak; yemli olmak; yem edinmek.

yemli[1], [yem-li يملى] *sf.* **1.** Yemi bulunan. **2.** (Hayvan için) yem yemiş olan. **3.** Kırda otlamaktan çok hazır yem ile beslenmiş olan. 🗗 **yemli yemişli,** *{OsT} Sebzeli meyveli; bağlı bahçeli.*

yemli[2], [*eT.* yeñil > yeğnil / yemli] *{ağız} sf.* Hafif. [DS]

yemliğ, [yem-lig] *{eT} sf.* Güzel. [ETY]

yemlik, -ği [yem-lik] *sf.* **1.** Yem için ayrılmış olan. **2.** Yem için uygun olan. **3.** *is.* Hayvanların yem yemeleri için hazırlanmış tekne ya da ona benzer küçük, büyük kap; yem verilen kap; yem kabı. *{ağız} (aynı)* [DS] **4.** *{ağız}* Yem olarak kullanılan tahıl. [DS] **5.** *mecaz.* Rüşvet; arpalık. **6.** *{ağız}* Balık avlarken oltaya takılan balık parçası veya solucan vb. [DS] **7.** *{ağız}* Harman zamanı, çiftçinin yoksula verdiği tahıl. [DS] **8.** *{ağız}* Toprağı bürüyen bütün ekin. [DS] **9.** *mecaz.* Karşılıksız yarar sağlanan kimse ya da yer. **10.** *argo.* Kumarda, sanki kaybetmiş gibi parası kandırılarak alınan kimse. **11.** *{ağız}* Tavla, iskambil vb. oyunlarında yenilenlerle alay etmek için söylenen söz. [DS] **12.** *bot.* Papatyagiller familyasından, yaprakları ipliksi ve paralel damarlı, çiçekleri uzun bir sap üzerinde bulunan, aken tipi meyve taşıyan, ülkemizde 18 türü bulunan, kök ya da yaprakları taze iken yenilen, halk hekimliğinde damar sertliği, tansiyon yüksekliği,

romatizma, böbrek rahatsızlığı, nikris ve diyabet gibi hastalıklarda sebze olarak kullanılan bir ya da çok yıllık otsu bitkiler, *(Tragopogon)*. **13.** *{ağız}* Keklik avlamak için yapılan tuzak. [DS] ☞ **yemlik arpa,** *Hayvanlara yem olarak verilen bir arpa türü.*

yemlikli, [yem-lik-li] *sf.* Yemliği bulunan.

yemliksiz, [yem-lik-siz] *sf.* Yemliği bulunmayan.

yemlük, -ğü [yem-lik] *{ağız} is. bot.* Yemlik, *(Tragopogon)*. [DS]

yemmek, [yem-mek] *{eT} gçl. f. [-er]* Eklemek; katmak; ilave etmek. [ETY]

yemrilmek, [yémir-mek > yém(i)r-il-mek] *{eT} edil. f. [-ür]* Kökünden sökülmek. [Clauson]

yemrüşmek, [yém-ir-mek > yem(i)r-üş-mek] *işteş. f. [-ür]* Ağacı birlikte sökmek. [DLT]

yemsemek, [yem-se-mek] *{ağız} gçsz. f. [-r [-s(i)-yor]* (Hayvan için) biraz aksamak. [DS]

yemsimek, [yem-si-mek] *{ağız} gçsz. f. [-ir]* Sığınmak; kapılanmak. [DS]

yemsinmek, [yém > yém-si-n-mek] *dönşl. f. [-ür]* **1.** *{eT}* Yemeği yer gibi görünmek. [DLT] **2.** *{ağız}* Yemle, yiyecekle aldanmak. [DS] **3.** *{ağız}* Yem istemek. [DS] **4.** *{ağız}* Canı çekmek; isteklenmek. [DS] **5.** *{ağız}* Sığınmak; kapılanmak. [DS]

yemsük, -ğü [yem-sük] *{ağız} is.* Çukur yer. [DS]

yemşen, [yémiş > yém(i)ş-en] *is. bot.* **1.** *{eT}* Kıpçak ülkesinde biten bir kır yemişi; kızılcık. [DLT] **2.** *{ağız}* Yemişen. [DS] **3.** *{ağız}* İncir. [DS]

yemşi, [yem-(i)ş-i ?] *{ağız} is.* Sebze. [DS]

yemürgen, [yémir-mek > yemür-gēn] *(yemürge:n) {eT} sf.* Daima söken; koparan. [DLT]

yemürmek, [yém-ür-mek] *{eT} gçl. f. [-ür]* (Ağaç için) kesmek. [DLT]

yemyeşil, [ye(m)+ye/şil] *{eT} sf.* Aşırı yeşil. [Mühennâ]

yemyeşil, [yem+ye/şil] *(ye'myeşil) pekşt. sf.* **1.** Çok yeşil. **2.** Her yanı yeşil olan.

yen[1], [yeñ / yiñ] *is.* **1.** Giyecek kolunun uç kısmı. *{ağız} (aynı)* [DS] **2.** *bot.* Yılan yastığıgiller, muzgiller gibi bitkilerin çiçeklerinin üzerinde bir örtü gibi duran ve çoğu renkli olan bir çiçek yaprağı.

yen[2], [Jap. yen] *is.* Japon para birimi; sembolü: Y.

yen[3], [yēn] *(ye:n) {eT} is.* **1.** Yan; taraf. [ETY] **2.** *zf.* -den doğru. [ETY]

yen[4], [*eT.* yeñil > yeğni > yēn] *(ye:n) {ağız} sf.* Hafif; yeğni. [DS]

yen[5], [yelin / yen] *{ağız} is.* İnek ve manda memesinin süt toplanan kısmı. [DS]

yen[6], [yeğen > yēn] *(ye:n) {ağız} is.* Arkadaş. [DS]

yen[7], [yég / yeğ] *{ağız} sf.* Daha iyi; iyi; yeğ. [DS]

yenabi, -i'ı [Ar. yenbūʿ > yenābiʿ ينابيع] *(yena:bi:) {OsT} is.* Kaynaklar; pınarlar; çeşmeler.

yenbagi, [Ar. yenbağī ينبغي] *(yenbaği:) {OsT} is.* Uygun; yerinde; münasip; gerekir.

yenbelek, -ği [yan+bel-ek ?] *{ağız} sf.* Çarpık. [DS]

yenbu, -u'ı [Ar. yenbūʿ ينبوع] *(yenbu:) {OsT} is.* Kaynak; pınar; çeşme.

yence, [*eT.* yeñil > yeğni-ce / yence] *{ağız} sf.* Hafif. [DS]

yencecük, -ğü [yeğnice-cik > yence-cük] *{ağız} sf.* **1.** Hoppa; şımarık. **2.** Hafif; yeğni. [DS]

yencecik, -ği [yeğnice-cik / yence-cik] *{ağız} sf.* Hafif. [DS]

yencek[1], **-ği** [*eT.* yeñil > yeğni > yeğni-cek / yēncek] *(ye:ncek) {ağız} sf.* Hafifmeşrep; hoppa. [DS]

yencek[2], **-ği** [yen > yen-cek] *{ağız}* is. Çalışırken kullanılan kolçak. [DS]

yencelemek, [yenc-ele-mek / yinc-ele-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* Sarsmak. [DS]

yenci, [yel-mek > yel-ici > yen-ci ?] *{ağız} is.* Çocuk oyunlarında ebe. [DS]

yencilek, -ği [yeğni > yeğni-ce-lek] *{ağız} sf.* **1.** Hafif. **2.** Hoppa. [DS]

yencilmek, [yenci-l-mek] *{ağız} edil. f. [-ir]* Ezilmek. [DS]

yencilmek, [yenci-l-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* Değer vermek; saygı göstermek. [DS]

yencmek, [yancı-mak / yencmek ينجمك] *{OsT} gçl. f. [-ür]* Ezip yassıltmak.

yençimek, [yenç-ī-mek] *(yençi:mek) {eT} gçl. f. [-r]* Isırmak. [DLT]

yençmek[1], [yenç-mek] *gçl. f. [-er]* **1.** *{eT}* Isırmak; dişle ısırarak parçaları birbirine katmak. [KB] **2.** *{eT} {ağız}* Ezmek; çiğnemek. [DLT] [KB] [DS] **3.** Bir kabın içine doldurmak; basmak. **4.** Bir şeyi kırmak, ezmek. **5.** *mecaz.* (Kişi için) acımasızca davranmak; ezmek; güç durumda bırakmak.

yençmek[2], [yenç-mek] *{ağız} gçl. f. [-r]* Sarsmak; tartaklamak; silkelemek. [DS]

yençü, [Çin. zhen zhu / cnên chu => yençü / yinçü] *{eT} is.* İnci. [İKPÖy.] [Tekin]

yendek, [yan-mak *(dönmek)* > yine > yine-d-mek > yind-ek / yendek ينداك] *{eAT} zf.* Mutlaka; daima; hep.

yendir, [yend-ir / yénd-ir] *{ağız} is.* Önem verme; takdir. ☞ **yendir etmek,** *{ağız} 1. Alçak gönüllülük etmek; alçak gönüllülük göstermek. 2. Birini veya bir şeyi önemsemek; değer vermek.* [DS]

yendirmek[1], [yend-ir-mek / yen-dir-mek ?] *{ağız} gçl. f. [-ir]* Kesmek. [DS]

yendirmek[2], [in-dir-mek > yén-dir-mek] *{ağız} gçl. f. [-ir]* İndirmek. [DS]

yendmek, [ind-mek / yind-mek / yend-mek] *{eT} gçl. f. [-er]* Araştırmak; aramak. [İKPÖy.]

yendürmek, [yön > yön-dür-mek / dön-mek > dön-

dür-mek > yen-dür-mek] *{ağız} gçl. f. [-ür]* İstenilen duruma getirmek; çevirmek; döndürmek. [DS]

yene, [yan-mak *(dönmek)* > yan-ā / yen-ē / yin-ē] *(yene:) {eT} zf.* **1.** Geri dönme bildirir. **2.** Yine; gene; tekrar; ikinci defa olarak; yeniden; dahi; fazladan; üstelik; tekrar. *{eAT} (aynı)* [EUTS] [İKPÖy.] [Gabain] [Tekin] [DLT] [Üç İtigsizler] **3.** *bağ.* Ve. [İKPÖy.]

yenek, -ği [ye-mek > ye-y-in-ek > yen-ek] *{ağız} sf.* (Yiyecek için) istekle yenilen; tadı güzel; mideyi yormayan. [DS]

yenekli, [ye-mek > ye-y-in-ek-li > yenek-li] *{ağız} sf.* → yenek. [DS]

yenelmek, [*eT.* yeñil > yeğnil-mek > yénel-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* Hafiflemek. [DS]

yeng[1], [yeng ینك] *{eAT} is.* **1.** Renk. **2.** Biçim; şekil. **3.** Tarz; usul; üslup. ⮺ **yeng etmek,** *{eAT} Çare bulmak.*

yeng[2], [yéñ ییك / یك] *(yeñ) {eT} {eAT} {OsT} is.* Elbise kolunun el üstüne gelen kısmı; yen. [DLT] [Bahşayiş] [Mühennâ] ⮺ **yeñ başı,** *{eAT} Gömlek, elbise vb. kolunun koltuktan tarafı.*|| **yeñ devşirmek,** *{eAT} Kollarını sıvamak; işe hazırlanmak.*|| **yeñ silkmek,** *{OsT} Vazgeçmek.*

yenge, [yeñe] *(eT. yeñe) (yenge) is.* **1.** *{eT}* Büyük erkek kardeşin karısı. [DLT] [EUTS] **2.** Bir kimsenin kardeşinin, amcasının ya da dayısının karısı. **3.** Kadınlara karşı seslenme sözü. **4.** *{ağız}* Düğünde geline kılavuzluk eden kadın; kılavuz kadın. [DS] **5.** *{ağız}* Düğün çağrıcısı. [DS] **6.** *{ağız}* Evlenme işlerine aracılık eden kadın. [DS] **7.** *{ağız}* Kadın. [DS]

yengeç[1], **-ci** [*eT.* yeñ-geç / yeñeç ینكج] *(eT. yeñeç) is.* **1.** *zool.* Eklem bacaklılardan, birinci ayak çifti iki kıskaç olarak gelişmiş, eti için avlanan, suda yaşayan böcek; pavurya, *(Canser pagurus). {eT} (aynı)* [DLT] [Bahşayiş] **2.** Yengeçler canlı olarak haşlanıp üzerine sos dökerek servis yapılan yemek. **3.** *{OsT}* Değirmen baltacığının altına konan demir. ⮺ **yengeç gibi,** *Yan yan ya da çarpık yürüyen.*

Yengeç[2], [yengeç] *öz. is.* Zodyak üzerinde İkizler ve Aslan burçları arasında bulunan burç. ⮺ **Yengeç dönencesi,** *Güneş'in, gök yüzündeki yıllık hareketinde kuzeyden güneye dönüş yaptığı, ekvatora göre 23° 27' açısal uzaklıkta olan yer; yaz dönencesi.*

yengeçler, [yengeç-ler] *is. zool.* Tıknaz bedenli, birinci kısa duyargaları çukurlar içinde gizlenen, saplı gözleri oyuklar içinde bulunan kabuklular öbeği, *(Brachyura).*

yengeçvari, [yengeç+ Far. -varī ینكچ واری] *(yengeçva:ri) {OsT} zf.* Yengeç gibi.

yengek, [yeñ-ek] *(yeñek) {eT} is.* Heybe; torba. [DLT]

yengel, [ye-n-mek > yen-ik-el > yengel ?] *{ağız} sf.* İstekle yenilen; tadı hoş; mideyi yormayan. [DS]

yengelik, -ği [yenge-lik] *is.* Yenge olma durumu.

yengge, [yéñ-ge] *(yeñge) {eT} is.* Yenge; büyük kardeşin karısı. [DLT] [EUTS]

yenggeç, [yeñ-geç] *(yeñgeç) {eT} is.* Yengeç.

yengi[1], [yañ-ı / yeñ-ī یكی / ینكی] *(yeñi:) sf.* **1.** *{eT} {ağız}* Yeni. [DLT] [Bahşayiş] [Mühennâ] [DS] **2.** *{eT}* Taze. [Bahşayiş] **3.** *{ağız}* Son moda. [DS] ⮺ **yeñi ay,** *{eT} {eAT} {OsT} Yeni ay; hilal.* [Bahşayiş]|| **yeñi bahar,** *{eAT} İlkbahar.*|| **yeñi kün,** *{eT} Nevruz.* [Mühennâ]|| **yeñi yaz,** *{eAT} İlkbahar.*|| **yeñi yetme,** *{ağız} Yeni yetişmekte olan genç; delikanlı.* [DS]|| **yeni yetmiş,** *{OsT} Yeni yetişmiş; genç; nevreside.*|| **yeñi yiğit,** *{eAT} Genç; delikanlı.*

yengi[2], [yen-mek > yen-gi] *is.* Bir savaş, bir yarış ya da oyunun sonunda ulaşılan başarı; zafer; utku; galibiyet, *(1944).*

yengice, [yeñi-ce ینكیجه] *(yeñice) is.* **1.** *{eAT}* Yeni dikilmiş bağ. **2.** *{ağız}* Az önce; henüz. [DS] ⮺ **yeñice güyeğü,** *{eAT} Yeni damat.*

yengil[1], [*eT.* yeñil > yengil] *{ağız} sf.* Hafif; yeğni. [DS]

yengil[2], [yénī-mek > yéñi-l] *(yeñil) {eT} sf.* Hafif.

yengile, [yeñ-ī-le ینكله] *(yeñi:le) {eT} {eAT} {OsT} {ağız} zf.* Henüz. [DS]

yengilçek, -ği [yengi-l-çek] *{ağız} sf.* Hoppa; hafifmeşrep. [DS]

yengilece, [yeñ-ī-le-ce ینكیلجه] *(yeñi:lece) {OsT} zf.* Henüz.

yengilemek, [yeñi-lē-mek] *(yeñile:mek) {eT} gçl. f. [-r]* Yenilemek; tecdit eylemek. [Mühennâ]

yengilice, [yeñ-ī-li-ce ینكی لجه / ینكی لیجه] *(yeñi:lice) {OsT} zf.* Henüz.

yengillemek, [yen-mek > yeñil-le-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Bastırmak; üstün duruma gelmek; ezmek. [DS]

yengirek, -ği [yeñi-rek] *(yeñirek) {ağız} sf.* Az yeni; yeni sayılabilir nitelikte. [DS]

yengişmek, [yeñ-iş-mek ینكشمك] *(yeñişmek) {eAT} işteş. f. [ür]* Yarışmak; müsabaka yapmak.

yengitden, [yeñi > yeñi-(t)den] *(yeñitden) {ağız} zf.* Yeniden. [DS]

yengiyin, [yeñi > yeñi-yin ینكیین] *(yeñi'yin) {eAT} zf.* Yeni olarak; yenile.

yenglicek, -ği [*eT.* yeñil > yeñli-cek] *(yeñlicek) {ağız} sf.* Hafif. [DS]

yenglik, -ği [yeñ-lik] *{ağız} is.* Kolçak; yenlik. [DS]

yenglilik, -ği [yeñli-lik] *(yeñlilik) {ağız} is.* Hoppalık. [DS]

yengmek, [yeñ-mek ینكمك] *(yeñmek) {eT} {eAT} {OsT} gçl. f. [-er]* **1.** Yenmek; alt etmek. [DLT] **2.** Dayanmak; karşı durmak; tahammül etmek.

yengni, [*eT.* yeñil > yeñli / yeñni] *(yeñni) {ağız} sf.* Hafif. [DS]

yengnicek, -ği [*eT.* yeñil > yeñni-cek] *(yeñnicek) {ağız} sf* Hafifmeşrep; hoppa. [DS]

yengnik, -ği [yeñ > yeñ-lik > yeñnik] *(yeñnik) {ağız} is.* Kolçak. [DS]

yengrüşmek, [yeñ-(ü)r-üş-mek] *{eT} gçl. f. [-ür]* Sıcağa soğuk karıştırarak ılıştırmak; ılıştırmak. [DLT]

yengül, [*eT.* yeñil > yeñül يكول / يكل] *(yeñül) {eAT} sf.* Hafif; yeğni.

yeni[1], [*eT.* yan-gı > yañ-ı / yen-gi > yeñi] *sf* **1.** Hiç kullanılmamış olan; yıpranmamış; bozulmamış; eskimemiş. **2.** Benzer şeylerden son olan veya sonra gelen; birinin veya bir şeyin yerini alan. **3.** Uzun zamandan beri var olan şeye karşı, daha yakında ortaya çıkmış olan; oluş veya çıkışından beri çok zaman geçmemiş olan. **4.** Önceden sahip olunan şeylere karşı en son edinilen. **5.** Bir işte, meslekte, bir etkinlikte eski olmayan; işe henüz başlamış. **6.** Özgün nitelikleri bulunan; o güne kadar söylenmemiş, görülmemiş, gösterilmemiş, düşünülmemiş, duyulmamış olan; değişik. **7.** Eskiden var olan duruma göre farklılık gösteren. **8.** Tanınmayan, bilinmeyen. **9.** Daha önceki benzerlerinden farklı olan. **10.** *zf* İçinde bulunulan zamana çok yakın zamanda olan; biraz önce; çok zaman geçmeden. **11.** Kısa bir süreden beri öyle olan. ⊟ **yeni ay,** *Ayça; hilal.*|| **yeni basım,** *kit. Daha önce yayımlanmış bir kitabın tekrar basılması işi.*|| **yeni baştan,** *Baştan başlayarak; yeniden; bir daha.*|| **yeni biçimlenme,** *biy. Bir ya da birçok kromozomda meydana gelen ve kromozom parçalarının yer değiştirmesine, kaybolmasına veya artmasına neden olan yapı değişikliği.*|| **yeni bileşim,** *biy. (Kalıtım için) genlerin, genlere karşılık gelen fenotip karakterlerin bir dölde bir önceki dölden farklı bir bileşimde bulunması durumu.*|| **Yeni Çağ,** *İstanbul'un fethi (1453) ile Fransız Devrimi (1789) arasında kalan tarih dönemi.*|| **yeni dalga,** *sin. İkinci Dünya savaşından sonra Fransa'da gelişen, konudan ziyade teknik üslubun öne çıktığı bir sinema akımı.*|| **yeni Darwincilik,** *biy. Darwinciliğin iki temel ilkesinden, kazanılmış karakterlerin kalıtımı ilkesi dışındaki görüşlerini benimseyen evrim teorisi.*|| **yeni doğan,** *Yeni doğmuş, bir yaşından küçük çocuk.*|| **Yeni Dünya,** *Amerika kıtası.*|| **yeni dünya,** *tiy. Orta oyununda çoğunlukla ev dekoru yerine kullanılan kafesli çerçeve.*|| **Yeni Dünya aslanı,** *zool. Puma.*|| **yeni Eflatuncu,** *fel. Yeni Eflatunculuk yanlısı olan kimse.*|| **yeni Eflatunculuk,** *fel. İskenderiye'de üçüncü yüzyılda ortaya çıkan ve yedinci yüzyıla kadar okullarda okutulan felsefe öğretisi; neo-platonizm.*|| **yeni eleştirici,** *Yeni eleştiricilik yanlısı.*|| **yeni eleştiricilik,** *fel. Kant sistemine göre, eleştiriyi yeni boyutta değerlendiren felsefî akım.*|| **yeni gerçekçi,** *Yeni gerçekçilik yanlısı olan kimse.*|| **yeni gerçekçilik,** *1. Kübizm ve soyutlama gibi gerçek dışı uygulamalara karşıt olarak gerçekçilik akımına geri dönüş ile birlikte ortaya çıkan, eşyanın gerçeğini ışık ve gölgeden yoksun olarak vermeyi amaç edinen resim anlayışı. 2. İkinci Dünya savaşında İtalya'da ortaya çıkan gündelik gerçekleri toplumsal bağlamları çerçevesinde değerlendiren ve nesnel olmayı amaçlayan, Marxçı ideolojiye bağlı sanat ve edebiyat akımı.*|| **Yeni Gineli,** *Yeni Gine halkından ya da o halkın soyundan olan kimse.*|| **yeni gramerci,** *1. On dokuzuncu yüzyıl sonlarında Alman dilbilimcilerinin kurduğu, karşılaştırmalı dil bilgisinin temelini oluşturan ilkelerin kuramsal açıklamasını yapmayı, dil bilimi için değişmez tarihsel yasaları belirlemeyi amaçlayan dil bilimi okulu.*|| **yeni gümüş,** *Alman gümüşü.*|| **yeni ilkelci,** *1. Yeni ilkelcilikle ilgili. 2. Yeni ilkelcilik yanlısı.*|| **yeni ilkelcilik,** *Rus sanatında yirminci yüzyılın başında ortaya çıkan, sembolizme tepki olarak, perspektif kurallarını reddeden, halk sanatından ve çocuk resimlerinden esinlenen resim anlayışı.*|| **yeni izlenimci,** *Yeni izlenimcilik yanlısı olan kimse.*|| **yeni izlenimcilik,** *Güneş ışığının tayflarından bilimsel yöntemle faydalanarak saf renkleri noktalar hâlinde uygulayan, renk karışımlarının seyircinin gözünde oluşmasını sağlayan ve izlenimcilerin bozduğu yapısal kuruluşa yeniden önem veren bir anlayışı amaçlayan resim okulu.*|| **yeni kapitalist,** *Yeni kapitalizmle ilgili olan. 2. Yeni kapitalizm yanlısı olan.*|| **yeni kapitalizm,** *İkinci Dünya savaşından sonra, uluslar arası sermayenin toplanması ve çok uluslu şirketlerin gelişmesi ile kendini gösteren kapitalizmin genişleme aşaması.*|| **yeni kelime,** *dbl.* → yeni sözcük.|| **yeni kent,** *Büyük bir kentin yanında kurulan, oturma ve ekonomik işlevlerin bir arada gelişmesi uygun görülen uydu kent.*|| **yeni klasik,** *1. On dokuzuncu yüzyıl sonlarında görülen iktisatta, karar verenlerin akılcı bir biçimde davranmalarını öngören ekonomi anlayışı. 2. İkinci Meşrutiyetten sonra Türk mimarlarının Osmanlı mimarlığından esinlenerek uyguladıkları mimarlık akımı; ulusal mimarlık dönemi.*|| **yeni klasikçi,** *Yeni klasikçilik yanlısı olan; yeni klasikçiliği savunan.*|| **yeni klasikçilik,** *1. Avrupa'da on sekizinci yüzyıl sonları ile on dokuzuncu asır başlarında klasik Antik Çağ örneklerine dönüşü yansıtan sanat akımı. 2. İkinci Meşrutiyetten sonra Türk mimarlarının uyguladığı öze dönüş üslubu.*|| **yeni kuşak,** *1. sosy. Herhangi bir bireye göre, kendisinden daha genç bireylerin oluşturduğu kuşak. 2. (Aygıt, model ya da teknik için) piyasaya yeni çıkmış.*|| **yeni kültür,** *Bugünkü toplumda var olan değerlere, geleneklere, hiyerarşiye ve kurumlara başkaldırı niteliği taşıyan oluşumların tümü.*|| **yeni odalar,** *İmparatorluk döneminde, eski kışlaların yetmemesi üzerine yapılan yeni kışlalara ve bu kışlalarda kalan yeniçerilere verilen ad.*|| **ye-**

ni oluşum, *biy. Normal ya da anormal olarak ortaya yeni bir doku çıkması.*|| **yeni roman,** *ed. Yirminci yüzyılın ortalarında Fransız yazarlarının oluşturduğu, geleneksel roman anlayışından köklü bir biçimde kopmayı amaçlayan yenilikçi roman anlayışı.*|| **yeni sene,** *Yeni yıl.*|| **yeni sözcük,** *dbl. Bir dilde, önceden bulunmayıp da sonradan yaratılmış veya bir dilden alınmış sözcüklere verilen ad.*|| **Yeni Taş Devri,** *Orta Taş ile Maden devri arasında kalan tarih dönemi; Cilalı Taş Devri.*|| **Yeni Yahudilik,** *On sekizinci yüzyılın sonu ile on dokuzuncu yüzyılın başlarında Almanya'da ortaya çıkan, Yahudi din ve kültürünü çağdaş yaşamın gereklerine uydurmak amacıyla geleneksel Yahudilikten ayrılan dinsel akım.*|| **yeni yazı,** *1. Kasım 1928 tarihinde kabul edilen ve o günden beri kullanılan Latin asıllı Türk alfabesi.*|| **yeni yeni,** *Yeni olarak; bugünlerde; çok yakınlarda.*|| **yeni yerli,** *Yeni evli çiftlerin her ikisinin de ana babalarından ayrı bir yerleşim biriminde oturmalarını anlatan terim.*|| **yeni yetme,** *1. Yeni yetmelik çağında bulunan kimse; yeni yetişen genç; delikanlı; mürahik; mürahika. 2. {ağız} Hırsızlığa, haydutluğa yeni başlayan.* [DS]|| **yeni yetmelik,** *psikol. Çocuklukla yetişkinlik arası dönem; ergenlik.*|| **yeni yıl,** *İçinde bulunulan yıldan bir sonraki yıl.*|| **yeni yıl,** *{ağız} Ocak ayı.* [DS]|| **yeni yirinti,** *{ağız} Denizin gelgit hareketi ile kıyıda yardığı yer.* [DS]|| **yeni zar,** *Yeniden oluşan ve örttüğü ya da birleştiği zarla aynı özellikleri gösteren damar ağlı zar.*|| **yeni zengin,** *Sonradan görme; türedi.*

yeni[2], [yeñi / yeni] *{ağız} is.* **1.** Ürün. **2.** Ürün alma dönemi. 3. Gelecek yıl. [DS]

yeni[3], [yeğni > yēni] *(ye:nı) {ağız} sf.* Hafif. [DS]

yenibahar, [yeni+bahar] *is. bot.* **1.** Mersingillerden, Amerikanın sıcak bölgelerinde yetişen, çok kokulu, hep yeşil, yaprakları karşılıklı bir ağaç, *(Pimenta officinalis).* **2.** Bu bitkinin, birleşiminde tanen, reçine ve uçucu yağ bulunan, karabiberli karanfil kokusunda, iştah açıcı özelliği dolayısıyla bazı yemeklerde bahar ve halk sağlığında peklik verici olarak kullanılan nohut büyüklüğünde koyu esmer kırmızı renkli tohumları.

yenice[1], [yeni-ce] *(yeni'ce) zf.* **1.** Çok yakın bir geçmişte; oldukça yakın zamanda; az önce. *{ağız} (aynı)* [DS] **2.** *sf.* Oldukça yeni; yeni sayılabilecek özellikte.

yenice[2], [yeni-ce] *{ağız} is.* Yeni yetişen bağ. [DS]

yenicek, -ği [yeğni-cek > yēni-cek] *(ye:nicek) {ağız} sf.* Hafif. [DS]

yenici[1], [yeni-ci] *sf.* Yenilik yanlısı; yenilikten yana olan.

yenici[2], [yen-mek > yen-ici] *sf.* Yenen; üstün gelen; mağlup eden; galip gelen.

yeniçeri, [yeni+çeri] *is.* **1.** İmparatorluk döneminde, kaldırıldığı 1826 yılına kadar Türk ordusunun ücretli ve sürekli piyade ordusuna verilen ad. **2.** Bu asker sınıfından olan er. ⮺ **yeniçeri ağası,** *Yençeri ocağının en yüksek subayı ve komutanı.*|| **yeniçeri düğünü,** *Esir düşen yeniçerileri kurtarmak için gereken parayı sağlamak için düzenlenen paralı eğlence.*|| **yeniçeri efendisi,** *Yeniçerilerin maaş defterini tutan kalemin şefi.*|| **yeniçeri fındığı,** *Yeniçerilerin tüfeklerinde kullandıkları kurşunlara verilen ad.*|| **yeniçeri kazanı,** *Yeniçerilerin yemeklerinin pişirildiği ve Hacıbektaş Velî'nin armağanı sayıldığı için kutsal sayılan, zaman zaman isyan ettiklerinde ocaktan alarak At meydanına götürdükleri kazan.*|| **yeniçeri keçesi,** *Yeniçerilerin giydiği ak keçeden yapılma bir başlık; ak börk.*|| **yeniçeri kütüğü,** *Yeniçerilerin künyelerinin yazılı olduğu ana defter.*|| **yeniçeri nizamı,** *Yeniçerilerin orta ve bölük kapılarına, çadır ve bayraklarda, erlerin kollarında, mektuplarda ve mezar taşlarında kullandıkları sembollere verilen ad.*|| **yeniçeri ocağı,** *Yeniçeri askerinin küçükten yetiştirildiği askerî kuruluş.*|| **yeniçeri odaları,** *Yeniçeri kışlalarının tümüne birden verilen ad.*

yeniçerilik, -ği [yeniçeri-lik] *is.* **1.** Yeniçeri olma durumu; yeniçeri askerliği. **2.** Yeniçeri askerî kuruluşunun var olduğu dönem. **3.** Yeniçeri askerî kuruluşu veya ocağı.

yeniçıktı, [yeni+çık-tı] *{ağız} is.* Can; ruh. [DS]

yeniden, [yeni-den] *(ye'niden) zf.* Yine; tekrar; bir daha; gene. ⮺ **yeniden aşılama,** *Çeşit değiştirmek amacıyla aynı ağaca ikinci kez aşı yapma.*|| **yeniden doğmuş gibi olmak,** *Hiçbir derdi, üzüntüsü, tasası kalmamak.*|| **yeniden doğuş,** *Rönesans.*|| **yeniden düzenleme,** *Bir ülkenin sanayi yapısını, yeni teknolojik sistemlerle, yeni pazarlarla nitelikli ve özendirmeli bir destek politikasıyla sağlamlaştırma süreci.*|| **yeniden kurma,** *Yeniden yapılan; tekrar yapılan.*|| **yeniden tasarımlama,** *Bir tasarımı, ilk baştan ele alarak önceki yokmuşçasına gözden geçirmek.*|| **yeniden uyum,** *biy. Bir canlının, türünün, atalarının çok önceleri yaşamış olduğu fakat kendisi için yeni sayılan ortama uyumu.*|| **yeniden yapılanma,** *Bir kurum, kuruluş ya da işletmeyi personel ve çalışma düzeni bakımından yeni bir yapıya kavuşturma.*|| **yeniden yeniye,** *Çok yakın bir zamanda; yakın bir geçmişte.*

yenidünya[1], [yeni+dünya] *is. bot.* 1. Gülgillerden, büyük ve pürüzsüz yapraklı, ilkbahar sonlarında buruk tatlı meyveleri olan bir ağaççık; Malta eriği, *(Eriobotrya japonica).* **2.** Bu ağacın meyve olarak yenilen kalın sarı kabuklu ve beyaz etli meyvesi. **3.** *{ağız}* Börülce. [DS] **4.** *{ağız}* Küçük çekirdekli, ince kabuklu bir karpuz. [DS]

yenidünya[2], [yeni+dünya] *{ağız} is.* **1.** Yeni doğmuş çocuk. **2.** Yeni doğmuş hayvan yavrusu. [DS]

yenidünya[3], [yeni+dünya] *{ağız} sf.* Alafrangalığa özenen. [DS]

yeniğ, [yeni-g] *{eT} sf.* Yeğni; hafif. [DLT]

yeniğü, [yeni-gü] *(yeniğü:) {eT} sf.* (Kadın için) doğurmak üzere olan. [DLT]

yenik[1], **-ği** [ye-mek > ye-n-mek > ye-n-ik] *sf.* **1.** Yenmiş; bir yanı kopmuş; aşınmış. *{ağız} (aynı)* [DS] **2.** *is.* Bir böcek ya da hayvanın bir şeyi yiyerek, ısırarak bıraktığı iz. **3.** *{ağız}* Hesaplardaki açık; zimmet. [DS]

yenik[2], **-ği** [yen-mek > yen-ik] *sf.* **1.** Savaş meydanlarında kaybetmiş olan; yenilmiş; mağlup. **2.** Bir yarışma ya da karşılaşmada başarısız duruma düşmüş olan; yenilmiş; mağlup. **3.** *{ağız}* Yenilmiş; altta kalmış. [DS] ☞ **yenik düşmek,** *Yenilmek; mağlup olmak.*|| **yenik sayılmak,** *Yenilmiş olarak kabul edilmek.*

yenik[3], **-ği** [yéni-k] *(ye:nik) {ağız} sf.* **1.** *{eT}* Yeğni; hafif. [DLT] **2.** Hoppa. [DS]

yenikli, [yenik-li] *{ağız} sf.* (Nohut, mercimek vb. için) içi böcekler tarafından yenmiş olan. [DS]

yenil, [*eT.* yeñil > yēnil] *(ye:nil) {ağız} sf.* Hafif. [DS]

yenilcek, -ği [yēnil > yēnil-cek] *(ye:nilcek) {ağız} sf.* **1.** Hafif; yeğnicek. **2.** Değersiz; ucuz. **3.** Hoppa. [DS]

yenilcik, -ği [yēnil > yēnil-cik] *(ye:nilcek) {ağız} sf.* Hafif. [DS]

yenile, [yeni > yeni-le] *{ağız} zf.* Az önce; demincek. [DS]

yenilek, -ği [yeni > yeni-lek] *{ağız} zf.* Az önce; demincek. [DS]

yenilekten, [yeni-lek-ten] *{ağız} zf.* Yeni baştan. [DS]

yenileme, [yeni-le-me] *is.* Yenilemek eylemi; yeniden yapma.

yenilemek, [yeni-le-mek] *gçl. f. [-l(i)-yor]* **1.** Yıpranmış, eskimiş, özelliğini yitirmiş bir şeyin yerine aynı türden ya da aynı işlevi gören yenisini koymak. **2.** Önceden yapılan bir eylemi, davranışı bir daha yapmak; yinelemek. **3.** (Sözleşme vb. için) süresi dolmuş bir işlemin yerine yenisini yapmak. **4.** (Edebiyatçı ya da bir sanatçı için) tarz, üslup ve yapıca öncekilere göre farklı, daha iyi ve güzelini ortaya koymak. **5.** Giyilmiş bir giysinin bir bölümünü değiştirmek.

yenilen, [yeni > yẹni-len] *{ağız} zf.* Az önce; demincek. [DS]

yenilenebilir, [yeni-le-n-e+bil-ir] *sf.* **1.** Yenilenme özelliği taşıyan. **2.** (Doğal zenginlikler, kaynaklar vb. için) doğal olarak kendi kendine yeniden oluşabilen ve bu sebeple doğada bir azalıma uğramayan.

yenilenme, [yeni-le-n-me] *is.* **1.** Yenilenmek eylemi. **2.** *biy.* Canlı varlıklarda zedelenmiş dokuların yeniden oluşması.

yenilenmek, [yeni-le-n-mek] *edil. f. [-ir]* **1.** Bir şeyin yerine aynı cinsten ya da aynı işlevi yürüten yenisi konulmak. **2.** Yeniden yapılmak; tekrarlanmak; yinelenmek; yeniden meydana gelmek. **3.** *dönşl. f.* Kendini yenilemek. **4.** Yeni biçim almak; değişmek.

yenilerde, [yeni-ler-de] *zf.* Yakın geçmişte.

yenileşme, [yeni-le-ş-me] *is.* Yenileşmek eylemi ve durumu.

yenileşmek, [yeni-le-ş-mek] *dönşl. f. [-ir]* Yeni bir durum almak; yenilik kazanmak; yeniliğe uymak.

yenileştirici, [yeni-le-ş-tir-ici] *sf.* **1.** Yenileştiren; yenileştirme özelliği bulunan. **2.** Dokuların yenileşmesini sağlayan.

yenileştiricilik, -ği [yeni-le-ş-tir-ici-lik] *is.* Yenileştirme özelliği.

yenileştirme, [yeni-le-ş-tir-me] *is.* Yenileştirmek eylemi.

yenileştirmek, [yeni-le-ş-tir-mek] *gçl. f. [-ir]* Yenileşmesini sağlamak; yeni duruma getirmek.

yeniletme, [yeni-le-t-me] *is.* Yeniletmek eylemi.

yeniletmek, [yeni-le-t-mek] *gçl. f. [-ir]* Bir şeyin bir kimse tarafından yenilenmesini sağlamak; yeni duruma getirtmek; yenileme işlemini yaptırmak.

yenileyici, [yeni-le-y-ici] *is.* Yenileme işlevi gören aygıt.

yenilgi, [yen-mek > yen-il-mek > yen-il-gi] *is.* **1.** Bir savaşta kaybetme; mağlubiyet; hezimet, *(1944)*. **2.** Bir yarışma ya da karşılaşmada başarısızlık; mağlubiyet. **3.** *mecaz.* Bir girişimde uğranılan başarısızlık; kaybetme. ☞ **yenilgiye uğramak,** *Yenilmek; mağlup olmak.*

yenilicek, -ği [yenili-cek] *{ağız} sf.* Haşarı; şımarık; terbiyesiz. [DS]

yeniliği, [yeni > yeni-lik-i ?] *{ağız} zf.* Az önce; demincek. [DS]

yenilik[1], **-ği** [yeni-lik] *is.* **1.** Yeni olma durumu. **2.** Yeni olan şeyin niteliği. **3.** Daha önce görülmemiş, duyulmamış, yeni ve yakın zamanda ortaya çıkan şeyin özelliği; güncellik; özgünlük. **4.** Geleneklerde, geçmişle ilgisi açısından köklü değişiklik yapan uygulama. **5.** Artık yetersiz kalmış, eskimiş ve zararlı şeyleri yeni, yeterli ve yararlı olanları ile değiştirme işi; teceddüt. **6.** *ekon.* Bir malın üretim ya da piyasaya sürümünde yeni teknik ve donanım eklenmesi. **7.** *sos.* Mevcut toplumsal kalıplar reddedilip yeni toplumsal kalıplar önerilerek toplumsal değişmeye yol açan etki süreci. ☞ **yenilik doğuran dava,** *huk. Bir hukuksal durumun değiştirilmesi, kaldırılması ya da yaratılmasına ilişkin dava.*|| **yenilik doğuran hak,** *huk. Kişiye, tek taraflı irade beyanıyla bir hukuksal durumu değiştirme, kaldırma ya da yeni bir durum yaratma yetkisi tanıyan hak.*|| **yenilik korkusu,** *psikol. Her yenilikten ve her değişiklikten korkma hastalığı.*|| **yenilik yapmak,** *Değiştirmek; değişiklik yapmak; yenileştirmek.*

yenilik[2], **-ği** [yeni-lik] *{ağız} is.* Yeni yetişen bağ. [DS]

yenilik[3], **-ği** [yeğni-lik > yēni-lik / yéni-lik] *(ye:nilik)* *{ağız}* *is.* Hoppalık. [DS]

yenilikçi, [yeni-lik-çi] *sf.* **1.** Yenilikten yana olan; yenilik yanlısı; yeniliği savunan. **2.** Yenilik getiren; yenileştiren.

yenilikçilik, -ği [yeni-lik-çi-lik] *is.* Yenilikçi olma durumu.

yeniliş, [yen-mek > yen-il-iş] *is.* Yenilmek eylemi ve biçimi.

yenilme, [yen-il-me / ye-n-il-me] *is.* Yenilmek eylemi.

yenilmek[1], [yen-mek > yen-il-mek] *edil. f.* **1.** Bir savaşta başarısızlığa uğramak; mağlup olmak; kaybetmek. **2.** Bir karşılaşma ya da yarışta başarısız olmak; kaybetmek. **3.** *mecaz.* Bir güç karşısında güçsüz, çaresiz kalmak; yenik düşmek; mağlup olmak.

yenilmek[2], [ye-mek > ye-n-il-mek] *edil. f. [-ir]* **1.** Yemek eylemi yapılmak. **2.** (Yiyecek için) yemek eylemine uğramak; yemek eylemine konu olmak. ☞ **yenilir yutulur bir şey değil,** *1. (Yiyecek için) yenmeyecek nitelikte olan. 2. mecaz. Kendisi ile başa çıkılamayacak durumda olan. 3. Hoşa gitmeyen, beğenilmeyen nitelikte olan. 4. (Söz için) çok ağır.*

yenilmek[3], [*eT.* yeñil > yeğnil-mek > yēnil-mek] *(ye:nilmek)* *{ağız}* *dönşl. f. [-ir]* Hafiflemek. [DS]

yenilmez, [yen-il-mez] *sf.* Yenilmesi alt edilmesi çok zor olan; çok güçlü.

yenilmezlik, -ği [yen-il-mez-lik] *is.* Yenilmez olma durumu; yenik duruma düşmeme.

yenim, [ye-mek > ye-n-mek > ye-n-im] *is.* **1.** Yenmek eylemi ve süreci sonucu. **2.** *kim.* Metal yüzeylerde çeşitli nedenlerle oluşan aşınma; korozyon.

yenimek, [yénī-mek] *(yéni:mek)* *{eT}* *gçsz. f. [-r]* **1.** Hafiflemek. [KB] **2.** (Kadın için) doğurmak. [DLT]

yenimsi[1], [yeni-msi] *sf.* Yeni gibi; yeniye benzer; yeni tarzda.

yenimsi[2], [yen-imsi] *sf.* Yen gibi; yene benzer; yeni andırır.

yenir, [ye-mek > ye-n-ir] *{ağız}* *is.* Ekmek. [DS]

yenirce, [*eT.* yiñ *(irin)* > yenirce] *is.* **1.** *tıp.* Kemik ya da diş dokusunun harap olması; rem. **2.** *{ağız}* Gittikçe genişleyen yara. [DS] **3.** *{ağız}* Frengi, şirpençe, cüzam gibi hastalıkların genel adı. [DS]

yenirseği, [yenir-seği] *{ağız}* *is.* Memesi körelmiş koyun, keçi veya inek. [DS]

yenisinden, [yeni-s-i-n-den] *{ağız}* *zf.* Yeniden. [DS]

yeniş, [in-iş / en-iş > yen-iş] *{ağız}* *is.* İniş. [DS] ☞ **yeniş aşşaḫ** (aşağı), *{ağız} İniş aşağı.* [DS]

yenişememe, [yen-iş-e+me-me] *is.* Yenişememek eylemi.

yenişememek, [yen-iş-mek + u-ma-mak] *işteş. f. olmsz. [-z]* Birbirini yenememek; berabere bitmek.

yenişme, [yen-mek > yen-iş-me] *is.* Yenişmek eylemi.

yenişmek[1], [yen-mek > yen-iş-mek] *işteş. f. [-ir]* **1.** Birbirini yenmek. **2.** *{ağız}* (Güreş için) yarışmak. [DS] **3.** *{ağız}* Güreşte yenmek. [DS]

yenişmek[2], [yañ-(ı)ş-a-mak > yeniş-mek ?] *{ağız}* *dönşl. f. [-ir]* Ardından konuşmak; çekiştirmek. [DS]

yenişten, [yeni > yeni-ş-ten ?] *{ağız}* *zf.* Yeniden. [DS]

yenitmek, [yéni-t-mek] *{eT}* *gçl. f. [-ür]* Doğurtmak. [DLT]

yeniyaka, [yeni+yaka] *{ağız}* *is.* **1.** (Evlilik, iş vb. için) yeni kurulmuş; yeni başlamış. **2.** (Kişi için) işe yine başlayan veya yeni evlenen. [DS]

yeniye, [yeni-y-e] *{ağız}* *zf.* Gelecek yıl. [DS]

yeniyetme, [yeni+yet-me] *{ağız}* *sf.* → yeni yetme. [DS]

yeniyitme, [yeni+yét-me] *{ağız}* *sf.* → yeni yetme. [DS]

yenki, [? yenki] *{ağız}* *sf.* Şaşkın; alık; aptal. [DS]

yenkişmek, [yeñ-iş-mek > yenk-iş-mek] *{ağız}* *işteş. f. [-ir]* (Güreş vb.nde) yarışmak. [DS]

yenkmek, [yeñ-mek > yenk-mek] *{ağız}* *gçl. f. [-er]* Kazanmak; yenmek. [DS]

yenksi, [yeğni > ye(ğ)n(i)-k-si] *(ye:nksi)* *{ağız}* *sf.* Hafif. [DS]

yenkta, [? yenkta] *{ağız}* *sf.* Hazır. [DS]

yenlemek, [yen-le-mek] *{ağız}* *gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* (Hayvan için) doğurmaya yakın memesinde ve cinsel organlarında değişiklik olmak. [DS]

yenli[1], [yen[1] > yen-li] *sf.* Yenleri olan.

yenli[2], [*eT.* yeñil > yenli] *{ağız}* *sf.* Hafif. [DS]

yenli[3], [yen[5] > yen-li] *{ağız}* *sf.* (Hayvan için) doğurmak üzere olmak; memeleri büyümek. [DS]

yenlicek, -ği [*eT.* yeñil > yenli > yenli-cek] *{ağız}* *sf.* Hafif. [DS]

yenlik, -ği [*eT.* yeñil > yeğnil-ik / yēnlik] *(ye:nlik)* *{ağız}* *sf.* **1.** Hafif. **2.** *is.* Hafiflik. [DS]

yenme[1], [yen-me / ye-n-me] *is.* Yenmek eylemi.

yenme[2], [in-me > yén-me] *{ağız}* *is.* İnme. [DS]

yenmek[1], [yeñ-mek > yen-mek] *gçl. f. [-er]* **1.** Bir savaşta silah gücüyle ona boyun eğdirmek; üstünlük sağlamak; savaşı kazanmak; galip gelmek; üstün gelmek; zafer kazanmak. *{eT}* *(aynı)* [Bahşayiş] **2.** Bir karşılaşma ya da yarışmada rakibine üstünlük sağlamak; onu alt etmek; galip gelmek. **3.** (Bir güçlük vb. için) üstesinden gelmeyi başarmak; aşmak. **4.** *mecaz.* (Duygu, eğilim vb. için) kendini tutmak; bastırmak. **5.** (Hastalık için) onu ortadan kaldırmak; yok etmek. **6.** Ütmek.

yenmek[2], [ye-mek > ye-n-mek] *edil. f. [-ir]* **1.** Yemek eylemi yapılmak. **2.** (Yiyecek için) tüketilmek. **3.** Aşındırılmak; kemirilmek. ☞ **yenene içine bakılmamak,** *Bir ziyafet sırasında, harcamalara ö-*

nem vermeksizin bol bol tüketilmek.|| **Yenenle yanana dağ dayanmaz.** *"Üretmeden tüketim bütün varlığı götürür, sermayeyi bitirir." anlamında kullanılır.*|| **Yenir yutulur gibi değil.** *1. (Yiyecek için) yenmeyecek nitelikte olan. 2. mecaz. Kendisi ile başa çıkılamayacak durumda olan. 3. Hoşa gitmeyen, beğenilmeyen nitelikte olan. 4. (Söz için) çok ağır.*|| **yenmez etmek,** *{ağız} Çok kötülemek.*

yenmek[3], [in-mek > yén-mek] *{ağız} gçsz. f. [-er]* İnmek. [DS]

yennemek, [yen-le-mek > yen(n)e-mek ينّيمك] *{eAT} {ağız} gçsz. f. [-r]* Doğuracak hayvanın memelerine süt gelmek. [DS]

yenni, [yen[5] > yen-li / yenni] *{ağız} sf.* → yenli[3]. [DS]

yensek, -ği [yeñ-mek > yen-se-mek > yen-se-k] *{ağız} sf.* (Bulunduğu yeri ve makamı dolduramadığı hâlde) kendini beğenmiş. [DS]

yensel, [ye-n-mek > ye-n-sel] *{ağız} sf.* Az tatlı. [DS]

yensemek, [yeñ-mek > yen-se-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-s(i)-yor]* **1.** Aşağılamak; hakaret etmek. **2.** Yenmek. **3.** Ezmek. [DS]

yensimek, [yeñ-mek > yen-se-mek / yen-si-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-s(i)-yor]* → yensemek. [DS]

yensiz, [yen-siz] *sf.* **1.** Yeni bulunmayan. **2.** *is. {ağız}* Kolsuz gömlek. [DS]

yenşek, -ği [*eT.* yeñil > yeğn-cek / yenşek] *{ağız} sf.* Hafif. [DS]

yenti, [ye-mek > ye-y-inti > yenti] *{ağız} is.* Yenecek şeyler; yiyecek. [DS]

yentür, [? yentür] *{ağız} sf.* Hayatına, giyim kuşamına özen göstermeyen; kalender. [DS]

yentüre, [? yentüre ينتره] *{OsT} sf.* **1.** Tiryaki. **2.** Kalender.

yenük, -gü [ye-n-mek > yen-ük] *{ağız} is.* Zimmet; hesap açığı. [DS]

yenür, [yen-ir / yen-ür] *{ağız} is.* Frengi. [DS]

yenürce, [yen-ir-ce / yen-ür-ce] *{ağız} is.* Frengi. [DS]

yep, [yep / yap] *{eT} e.* → yap. [DLT] [KB]

yepelek[1], **-ği** [*eT.* yip *(ip, iplik)* > yep-el-ek] *sf.* **1.** İnce yapılı; zarif; narin. **2.** *{ağız}* Sevimli. [DS]

yepelek[2], **-ği** [yep-e-le-k] *{ağız} sf.* **1.** Dalgalanan; sallanan; yellenen. **2.** (Yel ile birlikte kullanılır) acele; koşturarak, *(yel yepelek)*. [DS]

yepelek[3], **-ği** [yep-e-le-k] *{ağız} is.* **1.** Çok genç; körpe; yavru. **2.** Taze, gür çayır. **3.** Otun başak bölümü. [DS]

yepelek[4], **-ği** [yep-e-le-k] *{ağız} is.* Alçak, geniş yapı. [DS]

yepelemek[1], [yep-e-le-mek يپلمك] *{eAT} {OsT} {ağız} gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* Birinin sırtına hafif hafif vurarak sevmek; okşamak. [DS]

yepelemek[2], [yep-e-le-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* Hamuru elle hafif hafif vurarak açmak. [DS]

yepelemek[3], [yep-e-le-mek] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(i)-yor]* Topallamak. [DS]

yepellemek, [yep-e-(l)le-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* Birinin sırtına hafif hafif vurarak okşamak. [DS]

yepemek, [yep-e-mek يپمك] *{eAT} gçl. f. [-r]* Okşamak.

yepeşlemek, [yep-e-mek > yep-e-ş-le-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* → yepelemek[1]. [DS]

yepezlenmek, [yep-e-z-le-n-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* (Ekin için) büyümeye başlamak. [DS]

yepindi, [yep-inti] *{ağız} is.* **1.** Koyu ve yağlı sütten kaynatılarak yapılan tatlı bulamaç. **2.** Islatılmış ekmeğin üzerine sadeyağ dökerek yapılan bulamaç. [DS]

yepinti, [yep-inti] *{ağız} is.* **1.** Koyu ve yağlı sütten kaynatılarak yapılan tatlı bulamaç. **2.** Koyunun yaz sonuna doğru olan yağlı ve koyu sütü. **3.** Süte ekmek doğranarak yapılan bir yiyecek. [DS]

yepisyeni, [ye(p)-is+ye/ni] *pekşt. sf.* Yepyeni.

yepişlemek, [yep-e-ş-le-mek > yepiş-le-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* **1.** Birinin sırtına hafif hafif vurarak okşamak. **2.** Hamuru elle hafif hafif vurarak açmak. [DS]

yepiştirme, [yep-iş-tir-me] *{ağız} is.* Darı unundan yapılmış börek. [DS]

yepiştirmek, [yep-iş-tir-mek] *{ağız} gçl. f. [-ir]* Değnekle dövmek. [DS]

yepizyeni, [ye(p)-is+ye/ni] *{ağız} pekşt. sf.* Yepyeni. [DS]

yepme, [yep-me] *{ağız} is.* Otlu börek. [DS]

yepmek, [yep-mek يپمك] *gçl. f. [-er]* **1.** *{eAT} {ağız}* Okşamak. [DS] **2.** *{ağız}* Elle dokunmak. [DS] **3.** *{ağız}* Ekmek yaparken hamuru iki yanından elle bastırmak. [DS]

yeprem, [yep-re-m] *{ağız} sf.* Becerikli. [DS]

yeprik, [yepri-k يپرك] *{OsT} sf.* Yıpranmış; yıpramış.

yeprimek, [yepri-mek يپريمك] *{OsT} gçsz. f. [-r]* Eskimek; yıpranmak.

yepyeni, [ye(p)+ye/ni] *(ye'pyeni) sf.* **1.** Çok yeni; yıpranmamış; hiç kullanılmamış. **2.** *mecaz.* Çok kısa önce ortaya çıkan; alışılmamış; görülmemiş. **3.** *zf. mecaz.* Tertemiz; çok yeni.

yer[1], [ıy-mak *(aşağı bastırmak)* > ı-r / i-r *(uzak)* > yır / yir] *is.* **1.** En uzak nokta. [İKPÖy.] **2.** Kuzey. [İKPÖy.] **3.** Sol. [İKPÖy.]

yer[2], [yẽr / yir ير] *(yé:r) is.* **1.** Toprak. *{eAT} {OsT} (aynı)* **2.** Bir şeyin, bir kimsenin kapladığı veya kaplayabileceği boşluk; mahal; mekân; alan. *{eT} (aynı)* [Bahşayiş] **3.** Gezinilen, ayakla basılan taban. **4.** Bulunulan, yaşanılan, oturulan şehir, kasaba, mahalle. **5.** Bir şeyin bulunduğu yere göre taşıdığı özellik; durum; konum; vaziyet. **6.** Bir kimsenin belirtilen bağlama göre konumu veya durumu. **7.** Bir kimse-

nin toplumsal durumuna, çevresine, kültürüne ve zevkine uygun düşen konumu. **8.** Bir kimsenin duygusal yönü; özel yanı. **9.** Bir şeyin özel yanı. **10.** Yurt edinilen, yaşanılan toprak; bölge; ülke; memleket; diyar. *{eT} {eAT} {OsT} (aynı)* [DLT] [ETY] [Gabain] [İKPÖy.] [Tekin] [Bahşayiş] **11.** Görev; makam; mevki. **12.** Önem. **13.** Herhangi bir şeye, bir işe ayrılmış bölüm veya alan. **14.** Otel, motel vb.nde kalınacak oda; yatak. **15.** Bir kimsenin bir kuyruktaki sırası ya da buradaki konumu. **16.** Bir şeyin belirlenmiş, seçilmiş bölümü. **17.** Bir şeyin bıraktığı iz; bellilik. **18.** Bir şeyin etkinliklerini yayabildiği serbest alan. **19.** Üzerine yapı kurulmaya veya ekime elverişli toprak parçası; arazi; arsa. **20.** Bir iş için en uygun zaman veya mekân. **21.** Bir kimsenin konumu ve durumu. **22.** Bir olayın meydana geldiği veya geleceği varsayılan bölüm; alan; mahal. **23.** Sinema ve tiyatroda veya taşıtlarda oturulacak koltuk, sandalye. **24.** *mecaz.* Durum. **25.** Pokerde kâğıt açılmadan önce ortaya konulan para. **26.** *{eT}* Kumaşın bir yüzü; ağacın bir yüzü. [DLT] **27.** (Özel ad olarak) yaşadığımız Güneş sistemi gezegeni; yer yuvarı; yerküre; yeryüzü; Dünya. *{eT} (aynı)* [DLT] [ETY] [İKPÖy.] [Tekin] [Gabain] **28.** *{ağız}* Yatak. [DS] **29.** *{ağız}* Tarla. [DS] ☞ **yer açmak,** *1. Bir kimseye, oturması için biraz sıkışarak yer hazırlamak. 2. mecaz. Bir makama, bir işe erişmek, gelmek isteyenlere yer bırakmak, imkân vermek.*|| **yer adı,** *Yerleşim bölgeleri ile, belli bir yeri, yöreyi, ırmak, deniz, dağ vb. gibi yerleri belirleyen ad; toponim.*|| **yer adı bilimi,** *Yer adlarını, bunların kökenlerini, orada konuşulmakta olan dille veya ortadan kalkmış dillerle bağlantılarını inceleyen dil bilimi dalı; toponomi.*|| **yer alan,** *{ağız} Ovada yükselen küçük tepe; höyük.* [DS]|| **yer alış,** *mant. Bir simgenin bir formülde yer alması.*|| **yer alıştırmaları,** *spor. Yeri bir dayanak gibi kullanarak yapılan her türlü jimnastik hareketleri.*|| **yer almak,** *1. Bir işi hazırlayanlar arasında bulunmak. 2. Ayrılan yerde durmak; bulunmak.*|| **yer alması** (elması), *{ağız} Yer elması.* [DS]|| **yér altı,** *{eT} Yer altı.* [Bahşayiş]|| **yer altı,** *1. Yer yüzeyinin altında ve belli bir derinlikte olan şey. 2. sf. (Tamlayan olarak) gizli ve yasadışı, zararlı olan.*|| **yer altı çarşısı,** *Yerin yüzeyinden aşağıda kurulmuş dükkânlardan oluşan çarşı.*|| **yer altı dünyası,** *Gizli, zararlı ve karanlık, yasa dışı işlerin gerçekleştirildiği ortam.*|| **yer altı ekonomisi,** *Yasa dışı yollardan yürütülen ekonomik faaliyet.*|| **yer altı işletmesi,** *Yeryüzüne dar kesitli girişlerden bağlanan maden ocağı işletmesi.*|| **yer altı kablosu,** *Sızdırmaz ve yalıtkan sağlam bir kılıf içinde yer alan, bir ya da daha çok iletkenden oluşmuş, toprağa gömülü kablo.*|| **yer altı kaynağı,** *Bir yer altı boşluğu içinde akan kaynak suyu.*|| **yer altı kaynakları,** *Petrol, maden, doğal gaz, kömür gibi toprak altında bulunan değerli ham madenler.*|| **yer altı merdiveni,** *İşlek yollarda yayaların geçmesi için karayolunun altından geçmek için yapılmış merdiven; yer altı geçidi.*|| **yer altı su düzeyi,** *Yer altı su örtüsünün kuyularda ölçülebilen yüzeyi.*|| **yer altı suları,** *Geçirimli kayaçlardan yer altına sızarak orada bir düzey oluşturan su birikintileri.*|| **yer altı su örtüsü,** *Kuyuları ya da kaynakları besleyen ve pek derinlerde olmayan yer altı su birikintisi.*|| **yer altı treni,** *Ulaşımı toprak yüzeyinin altında açılan galerilerden sağlayan tren; metro.*|| **yer apkunu,** *{ağız} Yer çöküntüsü.* [DS]|| **yer bağırsağı,** *{eAT} {OsT} {ağız} Solucan.* [DS]|| **yer bakır gök demir kesilmek,** *Tamamen tükenmek; bitmek; yoksul duruma düşmek.*|| **Yer bakır gök demir!** *Şartların zor, imkânların kısıtlı olduğu durumlarda söylenir.*|| **yer basan,** *{ağız} Bütün yaratıklar.* [DS]|| **yer belirteci,** *Yer zarfı.*|| **yer biçim bilimi,** *Jeomorfoloji.*|| **yer biçimi,** *{ağız} Kroki.* [DS]|| **yer biçimleri,** *coğ. İç ve dış güçlerin hepsinin etkisi ile oluşmuş dağ, ova, yayla, vadi, deniz vb. yüzey şekilleri; engebe.*|| **yer bilimci,** *Yer bilimi uzmanı; jeolog.*|| **yer bilimi,** *Yer yuvarlağının yapısını, dağılımını, tarihini ve oluşumunu inceleyen bilim dalı; jeoloji.*|| **yer bilimleri,** *Doğayı ya da yerkürenin tarihini inceleyen bilimlerin tümü.*|| **yer bilimsel,** *Yer bilimi ile ilgili; jeolojik.*|| **yer bozma,** *{ağız} Nadas.* [DS]|| **yer bulmak,** *1. Güçlükle oturacak bir yer sağlamak, ele geçirmek. 2. (Kişi için) bir işe, görev yapacağı bir yere yerleşmek. 3. Bulunduğu yerden bir başka yere geçmek; yer değiştirmek.*|| **yer cevizi,** *bot. Himalaya kökenli bir baklagil türü, (Apios tuberosa).*|| **yer cücesi,** *1. (Kişi için) ufak tefek. 2. Sinsi; kurnaz; çok bilmiş.*|| **yer çamı,** *bot. Bir karış kadar boylu, limon sarısı renkli otsu bitki, (Ajuga chamaepitys).*|| **yer çekirdeği,** *Yer'in merkezinde toplanmış çok yoğun küresel kütle.*|| **yer çekimi,** *Yer kütlesinin çekimi etkisiyle durgun haldeki bir cismin, çeşitli bölümlerine etkiyen ivmelerin bileşkesi; arz cazibesi.*|| **yer çekimi ölçer,** *Yer çekiminin yeğinliğini ölçmeye yarayan alet; gravimetre.*|| **yer çizgisi,** *resim. Figüratif düzlemle yer düzleminin kesişmesinden ortaya çıkan yatay çizgi; resim, tablo ya da desenin alt yatay çizgisi.*|| **yer çöküntüsü,** *Çöküntü hendeği.* || **yer debrenmesi,** *{ağız} Yer sarsıntısı; deprem.* [DS]|| **yer değişimi,** *dbl. Söz zincirinde bitişik iki ses birimin yerlerini değiştirmesi.*|| **yer değişir,** *bsy. (Program için) bir bilgisayar merkezî belleğinin herhangi bir alanına yüklenebilen ya da yürütüm sırasında, bu bellek içindeki yeri değiştirilebilen.*|| **yer değiştirim,** *dbl. Tarihsel dil bilgisinde, bir sözcüğün dilin evrimi sırasında bir başka sözcüğün yerine geçmesi.*|| **yer değiştirme,** *Laboratuarlarda gazları toplamakta izlenen yöntem.*|| **yer değiştirmek,** *Bulunduğu yerden başka bir yere göçmek.*|| **yerde kalmak,** *Saygı görmemek; yüzüne bakılmamak.*|| **yer delen,** *{ağız} Sırrını kimseye açmayan.*|| **Yer demir gök bakır.** *1. (Yer*

için) çorak ve sıcak. 2. mecaz. Hiçbir yardım görme umudu ve imkânının kalmadığı durumlarda söylenen söz.|| **yerden alıp göğe savurmak,** *{ağız}* 1. Dağıtmak. 2. İsraf etmek.|| **yerden bitme,** *1. Çok kısa boylu. 2. Türedi.*|| **yerden göğe kadar,** *1. Pek çok. 2. Tümüyle.*|| **yerden götürmek,** *{OsT} Dağınıklıktan, zilletten kurtarmak; yükseltmek.*|| **yerden havaya güdümlü füze,** *as. Karadan ya da bir gemiden bir hava hedefine fırlatılan füze.*|| **yerden kopmak,** *{eAT} (Kıyamet günü) kabirden kalkmak; tekrar dirilmek.*|| **yerden selam,** *eski. Eli yere kadar uzatarak verilen selam.*|| **yerden temenna,** *Eskiden, el yere doğru uzatılarak verilen selam.*|| **yerden yapma,** *{ağız} Çok kısa boylu; bodur ve şişman.* [DS]|| **yerden yığma,** *{ağız} Bodur ve şişman.* [DS]|| **yerden yere çalmak,** *1. (Kişi için) çok hırpalamak. 2. Değişik yönlerden saldırarak küçük düşürmek; yerden yere vurmak.*|| **yerden yere güdümlü füze,** *as. Karadan ya da bir gemiden kara ya da deniz hedefine fırlatılan füze.*|| **yerden yere vurmak,** *Birine türlü yönlerden saldırarak onu çok aşağılayıcı bir duruma düşürmek.*|| **yer deprenmek,** *{eAT} {OsT} Yer sarsılmak; deprem olmak.*|| **yer deprenmesi,** *{OsT} {ağız} Zelzele; deprem.* [DS]|| **yer depreşmesi,** *{ağız} Deprem; yer sarsıntısı.* [DS]|| **yer dinamiği,** *Jeodinamik.*|| **yer domuzu,** *zool. Afrika'da yaşayan, uzun kulaklı, uzun burunlu bir memeli, (Orycteropus afer).*|| **yer domuzgiller,** *zool. Damarlı dişliler takımından yer domuzları familyasının genel adı.*|| **yér dutıcı,** *{eT} Bir yere alışmış ve orada sürekli yaşayan.* [Bahşayiş]|| **yer dutu,** *{ağız} Böğürtlen.* [DS]|| **yer düzlemsel resim,** *Perspektif görünüşü hesaba katmaksızın, boyutları gerçek büyüklükte ya da orantılı büyüklükte veren, belirli ölçekteki desen ya da plan.*|| **yer düzmek,** *{eAT} Yer hazırlamak.*|| **yere bakan,** *{ağız} İki yüzlü; sinsi.* [DS]|| **yere bakan yürek yakan,** *Uysal ve uslu göründüğü hâlde sinsice kötülük yapan; dolaplar çeviren.*|| **yere bakmak,** *(Yaşlı kişi için) ölümü yakın görülmek.*|| **yere baktırmak,** *Utandırmak; mahcup etmek.*|| **Yere batasıca!** *"Yok olsun!" anlamında bir ilenç.*|| **yere batmak,** *1. Yok olmak. 2. Çok utanmak; mahcup olmak.*|| **Yere batsın!** *"Yok olsun!" anlamında bir ilenç.*|| **yere bırakmak,** *{eAT} Yere yıkmak; sermek.*|| **yere çalmak,** *Hızla yere vurmak; yere fırlatmak; atmak. {eAT} (aynı)*|| **yere depilmek,** *{eAT} Yere vurulmak; çiğnenmek.*|| **yere depmek,** *{eAT} Yere çarpmak; yere vurmak.*|| **yer edinmek,** *Bir ortamda belli bir konum ve saygınlık kazanmak; mevki tutmak. {eAT} {OsT} (aynı)*|| **yere doğrulum,** *Yere yönelim.*|| **yere geçen,** *{ağız}* → yeregeçen. [DS]|| **yere geçmek,** *Çok utanmak.*|| **Yere geçsin!** *"Yok olsun!" anlamında bir ilenç.*|| **yere getürmek,** *{eAT} Yerine getirmek.*|| **Yere gir!** *{ağız} "Öl, geber!" anlamında ilenç sözü.* [DS]|| **yere göğe koyamamak,** *Çok değer verdiği bir kimseyi ağırlamak, memnun etmek için her türlü yola başvurmak; aşırı derecede ilgi ve yakınlık göstermek.*|| **yere göğe koymamak,** *Nasıl ağırlayacağını, nasıl memnun edeceğini bilmemek; çok önem vermek.*|| **yere ısmarlamak,** *{eAT} Toprağa bırakmak.*|| **yer ekseni,** *mat. Tasarı geometride iki izdüşüm düzleminin ara kesiti.*|| **yer eksenli,** *(Uydu için) yerin hareketlerine uygun ve eş zamanlı hareket eden.*|| **yer elması,** *bot. 1. Birleşikgillerden her yıl uzun boylu ve yapraklı sürgünler veren, ay çiçeğine benzer çiçeği olan, yumruları yem ve sebze olarak kullanılan yumrulu çok yıllık otsu bitki, (Helianthus tuberosus). 2. Bu bitkinin besin ve yem olarak kullanılan kök yumrusu. 3. {ağız} Patates.* [DS] *4. {ağız} Bodur bir yaz elması türü.* [DS]|| **yere sağlam basmak,** *Titiz ve dikkatli davranmak.*|| (birini) **yere sermek,** *1. Kötü bir duruma sokmak. 2. Yenmek. 3. Vurup öldürmek.*|| **yer eşeği,** *zool. Geyik böceği.*|| **yer etmek,** *1. İz bırakmak. 2. İyice yerleşmek; mekân tutmak. {eAT} {OsT} (aynı)*|| **yer ev,** *{ağız} 1. Tek katlı ev. 2. Bodrum. 3. Mutfak.* [DS]|| **yer evi,** *1. {OsT} Bodrum. {ağız} (aynı)* [DS] *2. {ağız} Tek katlı ev; kulübe.* [DS] *3. {ağız} Mutfak.* [DS]|| (birini) **yere vurmak,** *Kötü bir duruma sokmak.*|| **yere yamamak,** *{eAT} Yamyassı etmek.*|| **yere yapalak,** *{ağız} (Kişi için) kısa boylu.* [DS]|| **yere yönelim,** *biy. Yer çekiminin bitki kök ve saplarına verdiği büyüme doğrultusu; jeotropizm.*|| **yere yüz urmak,** *{eAT} Secde etmek; secdeye kapanmak.*|| **yer fesleğeni,** *Sütleğengillerden, otsu veya odunsu sürüngen gövdeli ot; sultan otu, (Mercurialis).*|| **yer fıstığı,** *bot. 1. Kelebek çiçeğigillerden, Güney Amerika kökenli, çiçek sapları döllenmeden sonra yere doğru eğilerek meyveyi toprağa gömen, meyvesi kalın kabuk içinde iki ila dört tohum bulunan kültür bitkisi; araşit, (Arachis hypogaea). 2. Bu bitkinin çerez olarak yenilen veya yağı çıkarılan yağlı tohumları.*|| **yer fiziği,** *Jeofizik.*|| **yer geçidi,** *Yer altı geçidi; yer altı merdiveni.*|| **yer geçiği,** *{ağız} Yer altı sularının çökerttiği yer; çukur; obruk.* [DS]|| **yer göbeği,** *{ağız} Bakla tarlasında, köklerden beslenen bir asalak ot; baklakıran; canavar otu; davın otu, (Orabanche anatolica, O. minor).* [DS]|| **yer göceni,** *{OsT} Yer tavşanı.*|| **yer göçmesi,** *{ağız} Heyelan; kayşa.* [DS]|| **yer gök götürmez,** *{OsT} Pek çok.*|| **yer götürmez,** *{eAT} Pek çok.*|| **yer gözü,** *{ağız} Toprakta dar çatlak.* [DS]|| **yér haracı,** *{eT} Arazi vergisi.* [Bahşayiş]|| **yer hareketleri,** *1. Akrobatların hiçbir yardımcı alet kullanmaksızın yerde gerçekleştirdikleri gösteri hareketlerine verilen ad. 2. spor. Uygun bir zeminde erkeklerin 60 saniye, bayanların müzik eşliğinde 90 saniye süren jimnastik yarışması.*|| **yer hostesi,** *havc. Uçağa binecek yolculara yol gösteren ve girişte biletlerini toplayan görevli.*|| **yer ığranmak,** *{ağız} 1. Deprem olmak. 2. Toprak kaymak.* [DS]|| **yer ırganmak,** *{ağız}* → yer ığranmak. [DS]|| **yer ısıl,** *Jeotermal.*|| **yeri başka,** *Daha başka bir değer taşımak; önemi*

olmak.|| **yer içi,** *{eAT} Yer altı.*|| **yeri değil,** *Zamanı ve sırası uygun değil.*|| **yeridir,** *1. Layıktır; uygundur; münasiptir. 2. Yapan haklıdır.*|| **yeri gelmek,** *Sırası gelmek; zamanı uygun olmak.*|| **yeri göğü ben yarattım demek,** *Kendini herkesten üstün görmek; çok gururlu olmak.*|| **yeri göğü birbirine katmak,** *Aşırı telaş ve heyecan yaratmak.*|| **yeri göğü inletmek,** *Yüksek sesle ve olanca güçle bağırmak.*|| **yeri göğü tırmalamak,** *Dayanılmayacak derecede acı, sancı, ağrı çekmek.*|| **yeri göğü tutmak,** *Her tarafı ele geçirmek denetim altında bulundurmak.*|| **yerin bulmak,** *{OsT} Yerine gelmek.*|| **yer incisi,** *{OsT} İnci çiçeği.* [Burhan-ı Katı']|| **Yerinde!** *1. Uygun. 2. İyi. 3. Yeterli.*|| **yerinde değiştirme,** *as. Bir üst komutanın verdiği emirle, bir birliğin tamamının veya bir kısmının yeni gelen birlik tarafından muharebe bölgesinde değiştirilmesi.*|| **yerinde duramamak,** *1. Sürekli kıpırdamak. 2. Sevinçten içi içine sığmamak.*|| **yerinde kalmak,** *1. Başka yere gitmemek. 2. (Makam, aşama için) değişmemek.*|| **yerinden düşmek,** *{eAT} Yerinden olmak; mevkisini kaybetmek.*|| **yerinden fırlamak,** *(Oturan için) hızla kalkmak.*|| **yerinden iletmek,** *{eAT} Yerinden oynatmak; korkudan hoplatmak.*|| **yerinden oynamak,** *1. Yerinden ayrılmak. 2. Coşkulu, gürültülü, karışık bir zaman yaşamak.*|| **yerinden oynatmak,** *Başka yere kaldırmak; yerini değiştirmek.*|| **yerinden üzülmek,** *{OsT} Yerinden kalkmak; yerinden ayrılmak.*|| **yerinden yaynıkmak,** *{ağız} Yerinden oynamak; yerinden ayrılmak.* [DS]|| **yerinden yönetim,** *idare. huk. Kimi kamu hizmetlerinin devletin merkezî yönetimi dışında yer alan organlar tarafından yerine getirilmesi yöntemi; adem-i merkeziyet.*|| **yerinde olmak,** *1. Tamam olmak, iyi durumda bulunmak. 2. {eAT} Yeteri kadar olmak; ne az ne çok olmak; kararınca olmak.*|| **yerinde saymak,** *1. Yürür gibi yaparak hep aynı yerde, sürekli olarak ayağın birini kaldırıp birini basmak. 2. mecaz. Hiç ilerleyememek; gelişememek; değişememek; yükselmemek.*|| **yerinde su çıkmak,** *Haklı bir sebep olmadan yerini bırakmak veya bırakmak istemek.*|| **Yerinde su mu çıktı?** *Haklı bir sebep olmadan yerini bırakanlara veya bırakmak isteyenlere kınama ve engelleme amacıyla söylenir.*|| **yerinde yeller esmek,** *Artık orada bulunmamak; yok olmak.*|| **yerin dibine batmak,** *1. Çok utanıp sıkılmak; mahcup olmak. 2. Arandığı hâlde bir türlü bulunamamak; görünmez olmak; kaybolmak.*|| **yerin dibine geçmek,** *1. Çok utanıp sıkılmak; mahcup olmak. 2. Arandığı hâlde bir türlü bulunamamak; görünmez olmak; kaybolmak.*|| **yerin dibine girmek,** *1. Çok utanıp sıkılmak; mahcup olmak. 2. Arandığı hâlde bir türlü bulunamamak; görünmez olmak; kaybolmak.*|| **yerine geçen,** *jeol. (Bir kayaç içindeki mineral için) başka bir mineralin yerini alan; epijenik.*|| **yerine geçme,** *jeol. Bir kayaç içindeki bir mineralin, başlangıçtaki biçimi korumakla birlikte molekül molekül başka mineralin yerini alması; epijeni.*|| (bir kimsenin) **yerine geçmek,** *Görevden ayrılan birinin yerini almak.*|| (bir şeyin) **yerine geçmek,** *Bulunmayan bir nesnenin veya kavramın yerine kullanılabilmek; işlevini üstlenmek.*|| **yerine gelmek,** *1. Yapılmak; gerçekleştirilmek; olmak; ifa edilmek. 2. Eski duruma dönmek; eski biçimine kavuşmak.*|| **yerine getirmek,** *1. İstenileni, gerekeni yapmak. 2. Eski duruma döndürmek; eski biçimine kavuşturmak. 3. İfa etmek.*|| **yerine iletmek,** *{OsT} Yerine getirmek.*|| (birinin) **yerine kalmak,** *{eAT} {OsT} Onun yerine geçmek; onun yerini tutmak.*|| **yerine komak,** *{eAT} Yerine getirmek; ifa etmek.*|| (bir kimseyi, bir başkasının) **yerine koymak,** *Onun gibi görmek; o kimse saymak.*|| (bir şeyi, başka bir şeyin) **yerine koymak,** *Yitirilen, elden çıkan bir şeyin, benzerini veya eşini sağlamak.*|| **yerine oturmak,** *1. (Nesne için) iyi yerleşmek. 2. (Durum, düşünce vb. için) benimsenmek, yaygın duruma gelmek, yerleşmek.*|| **yerine turmak,** *{OsT} Yerine geçmek; yerini tutmak.*|| **yerini alan,** (bir kimsenin) **yerini almak,** *Görevden ayrılan birinin yerine geçmek.*|| (bir şeyin) **yerini almak,** *Bulunmayan bir nesnenin veya kavramın yerine kullanılabilmek; işlevini üstlenmek.*|| (kendi) **yerini almak,** *Kendisine ayrılmış bulunan yerde durmak.*|| **yerini beğenmek,** *(Bitki için) yeri gelişmesine çok uygun olmak.*|| **yerini beklemek,** *{eAT} Bulunduğu yeri korumak; mevkiini muhâfaza etmek.*|| **yerini bulmak,** *1. Kendisi için ayrılan yere gelmek; yerine gelmek; yerine geçmek. 2. Kendine yakışan, uygun makamı, durumu bulmak. 3. (Bitki için) yeri gelişmesine uygun özellikler taşımak; yerini beğenmek.*|| (kendi) **yerini doldurmak,** *Görevinin gerektirdiği bilgiye, beceriye sahip ve işini başarı ile yapar olmak.*|| (birinin) **yerini doldurmak,** *(Görevinden ayrılan birinin yerine gelen kişi için) önceki görevli kadar başarılı olmak; onu aratmamak.*|| **yerini ısıtmak,** *Bir yerde uzun süre kalmak.*|| **yerini saklamak,** *{eAT} Mevkiini korumak.*|| **yerini sevmek,** *(Bitki için) yeri gelişmesine çok uygun olmak.*|| (bir şeyin) **yerini tutmak,** *(Bulunmayan bir nesne için) onun işlevini yerine getirmek; onu aratmamak.*|| (bir kişinin) **yerini tutmak,** *(Göreve yeni gelen için) önceden o görevde bulunan kişinin yaptığı işi yapabilmek; onun kadar başarılı olmak.*|| **yerini yapmak,** *Bir şey elde etmek amacıyla önceden girişimde bulunmak; ortam hazırlamak.*|| **yerin kolayını almak,** *{eAT} Savaşta en uygun yeri seçerek yerleşmek.*|| **Yerin kulağı var.** *"Ne kadar sakınılırsa sakınılsın, gizli konuşulan bir şey umulmadık bir yoldan başkalarınca duyulabilir" anlamında kullanılır.*|| **yerin yerin,** *{eAT} Her yandan; yer yer.*|| **yeri olmak,** *1. Uygun olmak; sırası, uygun zamanı olmak. 2. (Kişi için) saygınlığı olmak.*|| **yeri öpmek,** *Yüz üstü yere düşmek; yere serilmek.*|| **yeri**

soğumadan, *Ayrılan bir kimsenin hemen ardından; ayrılığından sonra çok zaman geçmeden.*|| **yer istasyonu,** *Uzay araştırmalarında, yeryüzünde çalışmaların yapıldığı merkez.*|| **yer iti,** *zool. Firavun faresi.*|| **Yeri var!** *"Uygundur, iyidir" anlamında kullanılır.*|| **yeri yurdu belirsiz,** *Kaldığı ve bulunabileceği yer belli olmayan; belli bir yeri olmayan; serseri.*|| **yer kabuğu,** *Dünya'nın dışını çepeçevre saran, üzerinde karaların, denizlerin ve yüzey şekillerinin oluştuğu dış bölüm; yeryüzü.*|| **Yer kabul etmez!** *(Kişi için) çok kötü işlere girmiş çıkmış; çok günahkâr.*|| **yer kaplamak,** *Önemli bir hacim tutmak; geniş bir alana yayılmak.*|| **yer kapmak,** *Kalabalık içinde kendine yer bulmak.*|| **yer katı,** *Binalarda toprakla aynı seviyede olan kat; zemin katı.*|| **yer kayması,** *{ağız} Heyelan; kayşa.* [DS]|| **yer kımranmak,** *{ağız} Deprem olmak.* [DS]|| **yer kırtışı,** *Yeryüzü.* [DLT]|| **yer kimyası,** *Jeokimya.*|| **yer kökü,** *{ağız} Havuç.* [DS]|| **yer köpeği,** *{ağız} 1. Tarla faresi. 2. Sansar. 3. Sansara benzer küçük bir hayvan. 4. Domuzlan böceği. 5. Tarla sincabı.* [DS]|| **yer kulağı,** *{ağız} Dibi görünmeyen, derin ve doğal kuyu.* [DS]|| **yer kuşağı,** *Yağmur ya da çiyle oluşan yer yüzüne yansıyan bir tür gökkuşağı.*|| **yer küre,** *Yerküre.*|| **yerle beraber,** *Yer düzeyinde.*|| **yerle bir etmek**. *1. (Yapı için) temeline kadar yıkmak. 2. Yok etmek; tahrip etmek; taş taş üstünde bırakmamak.*|| **yerle bir olmak**. *1. (Yapı için) temeline kadar yıkılmak. 2. Yok edilmek; tahrip edilmek; taş taş üstünde kalmamak.*|| **yerlerde sürünmek,** *Çok perişan olmak; acınacak bir durumda bulunmak; sefil olmak.*|| **yerlere geçmek,** *Çok utanıp sıkılmak; utançtan kahrolmak; büyük bir utanç duymak.*|| **yerlere kadar eğilmek,** *Aşırı ölçüde saygı göstermek.*|| **Yerle gök bir olsa!** *Sonu ne olursa olsun; asla!* || **yerleri süpürmek,** *(Saç, etek, paça vb. için) çok uzun olmak.*|| **yerle yeksan etmek**. *1. (Yapı için) temeline kadar yıkmak. 2. Yok etmek; tahrip etmek; taş taş üstünde bırakmamak.*|| **yerle yeksan olmak**. *1. (Yapı için) temeline kadar yıkılmak. 2. Yok edilmek; tahrip edilmek; taş taş üstünde kalmamak.*|| **yer mantarı,** *Domalan.*|| **yer merkezci,** *Yer özekçi.*|| **yer merkezcilik,** *Yer özekçilik.*|| **yer merkezli,** *Başlangıç noktası Yer'in merkezi olarak alınan bir koordinatlar sistemine ilişkin; yer özekçil; jeosantrik.*|| **yer merkezlilik,** *İkinci yüzyıldan on altıncı yüzyıla kadar benimsenmiş olan ve Evrenin merkezini Yer olarak kabul eden ve diğer gezegenlerin yerin çevresinde döndüklerini ileri süren gök bilimi sistemi; jeosantrizm.*|| **yer meşesi,** *Kurtluca; dalak otu; yer palamudu; kısamahmut.*|| **yer minderi,** *Yere serilerek üzerine oturulan pamuk, yün vb. elyaf ile doldurulmuş minder.*|| **yer mumu,** *jeol. Petrol ve terebentin içinde eriyen doğal hidrokarbonlardan oluşmuş bir tür mum; ozokerit.*|| **yer odası,** *1. Tabanı yerle bir olan oda. 2. {ağız} Toprak damlı oda.* [DS]|| **yer olası!** *{ağız} "Ölesi, geberesi!" anlamında ilenç sözü.* [DS]|| **yer olmak,** *{OsT} Yerle bir olmak.*|| **yer otu,** *{ağız} Havuç.* [DS]|| **yer oynaması,** *{ağız} Yer sarsıntısı; deprem.* [DS]|| **yer ölçme,** *1. Harita alımı için toprakların alansal değerlendirilmesi. 2. Arazi parçalarının geometrik elemanlarını ölçme tekniği.*|| **yer ölçmeci,** *Harita alımı ve yüzey hesaplarını yapan kimse.*|| **yer ölçmeli atış planı,** *as. Topçu atışlarının hazırlanıp yapılması için topçu ateş yönetim merkezinde kullanılacak atış planlarının bir türü.*|| **yer ölçüm bilimi,** *Yerin boyutlarını, biçimini konu olarak inceleyen bilim dalı; jeodezi.*|| **yer ölçümü,** *Topografya.*|| **yer öpmek,** *eski. Bir büyüğün önünde saygı gösterisi olarak eğilmek.*|| **yer örtücü bitki,** *Çıplak bir toprağı kaplamak ya da erozyondan korumak için kullanılan kısa boylu yayılıcı bitkiler.*|| **yer örümceği,** *zool. Toprak içine ağla döşeli yuva yapan iri bir örümcek, (Mygale avicularia).*|| **yer öte,** *Yeröte.*|| **yer özekçil,** *Yer'in merkezini gözlem noktası olarak alan; jeosantrik.*|| **yer özekçilik,** *Yer merkezini evrenin merkezi olarak kabul edenlerin görüşü; jeosantrizm.*|| **yer özgül,** *kim. (Kimyasal tepkime ve yöntem) pek çok izomeri verebilmesine rağmen, tepkimenin özelliği yüzünden bunlardan yalnızca bir tanesini oluşturabilen.*|| **yer özgüllük,** *kim. Yer özgül bir kimyasal tepkimenin özelliği.*|| **yer pacı** (bacı), *{ağız} Yer kirası.* [DS]|| **yer palamudu,** *Kurtluca; dalak otu; yer palamudu; kısamahmut.*|| **yer palmiyesi,** *bot. Güney Amerika kaynaklı, boğumlu ve ince dallı bir tür palmiye, (Geonoma).*|| **yer pelidi,** *Kurtluca; dalak otu; yer palamudu; kısamahmut.*|| **yer pırasası,** *Aslankuyruğu.*|| **yer sağrısı,** *Yeryüzü; yer yaygısı.* [DLT]|| **yer sakızı,** *1. Bitüm. 2. {ağız} Kökünden siyah bir sakız çıkarılan bir ot.* [DS]|| **yer sarmaşığı,** *Ballıbabagillerden, ormanlarda ve serin yerlerde yetişen, dört köşe sürüngen saplı, mor çiçekli, çiçekli sapları halk hekimliğinde ağrı dindirici, öksürük kesici, balgam söktürücü ve kuvvet verici olarak buhar hâlinde kullanılan çok yıllık otsu bitki, (Glechoma).*|| **yer sarsıntısı,** *Deprem; zelzele. {ağız} (aynı)* [DS]|| **yer seçimli,** *kim. (Kimyasal tepkime için) pek çok konum izomeri olmasına karşın baskın olarak yalnız bunlardan bir tanesini veren.*|| **yer seçimlilik,** *Yer seçimli bir tepkimenin özelliği.*|| **yer servisi,** *bot. Yer çamı.*|| **yer sıçanı,** *zool. Köstebek.*|| **yer sofrası,** *Yere çökerek yemek yenilen ve tepsi, sofra tablası ya da sofra örtüsü üzerine kurulan sofra.*|| **yer solucanı,** *zool. Çayırlarda ve nemli yerlerde yaşayan, yeri kazarken toprağı yutarak kendine yol açan, yuttuğu topraktaki besleyici maddeleri sindiren, böylece toprağı havalandıran ve yararlı hâle getiren, erdişi olup çiftleşme sırasında karşılıklı olarak birbirlerini dölleyen halkalı solucan, (Opisthopora).*|| **yer sub,** *{eT} 1. Yer ve su. 2. Yurt; vatan; ülke; memleket. 3. Bir tanrı.*|| **yer teprenmesi,** *{ağız} Yer sarsıntısı; deprem.* [DS]|| **yer**

terpenmesi (teprenmesi), *{ağız}* → yer teprenmesi. [DS]|| **yér tudu** (dutu), *{ağız} Çilek.* [DS]|| **yer tutmak,** *1. Kalabalık bir yerde birisi için oturacak yer ayırmak. 2. Yer kaplamak. 3. İşlevi olmak; önemli sayılmak; önemi olmak. 4. {eAT} Yerleşmek; konut edinip oturmak.*|| **yer tutmamak,** *1. Yer ayırmamak. 2. Yer kaplamamak. 3. İşlevsiz kalmak; önemli sayılmamak; önemi olmamak.*|| **yer üstü,** *1. Toprağın üst bölümü; yer yuvarlağının dış kısmı. 2. Fasulye gibi bazı bitkilerde tohumun çimlenmesinden sonra yer üstüne yaprak gibi çıkan çenekler.*|| **yer üstü tesisleri,** *Yer altı maden ocakları ile ilgili olarak yeryüzünde kurulu bulunan her türlü donanım ve tesisler.*|| **yer vermek,** *1. Kapsamı içinde bulundurmak; grup içine almak. 2. Önemli saymak; önemini belirtmek; saygı göstermek. 3. Bir olaya yol açmak; imkân tanımak. 4. Önemli bir görev vermek. 5. Kendi oturduğu yeri bir başkasına bırakmak.*|| **yér yağı,** *{eT} Petrol; neft yağı.* [Mühennâ]|| **yer yağı,** *Petrol.*|| **yer yanığı,** *{ağız} Sazların gizlice yanığı, hayvanlar için tehlikeli olan çukurluklar.* [DS]|| **yer yarılıp içine girmek,** *1. (Eşya için) yitirilip bir türlü bulunamamak. 2. (Kişi için) çok utanmak.*|| **yer yarılıp yerin dibine girmek,** *1. (Eşya için) yitirilip bir türlü bulunamamak. 2. (Kişi için) çok utanmak.*|| **yer yatağı,** *Yere serilen yatak.*|| **yer yer,** *Aralıklı olarak; bazı yerlerde.*|| **yer yerden,** *{eAT} Her yandan; yer yer.*|| **yer yerin,** *{eAT} {OsT}* → yer yerden.|| **yer yerinden oynamak,** *1. (Bir iş için) çok gürültülü ve telaşla yapılmak. 2. Bir olay toplumda büyük tedirginlik yaratmak. 3. Kargaşa ve karışıklık yaşanmak.*|| **yer yumurtası,** *{ağız} Patates.* [DS]|| **yer yurt,** *Yerleşilen, oturulan, yaşanılan yer.*|| **yer yuvarı,** *Yer yuvarlağı.*|| **yer yuvarlağı,** *Üzerinde yaşadığımız gezegen; yerküre; dünya.*|| **yer yüzeysel,** *Açık havada toprak yüzeyinde oluşmuş.*|| **yér yüzi,** *{eT} Yeryüzü.* [Bahşayiş]|| **yer zarfı,** *dbl. Bir fiilin anlamını yer göstererek belirleyen, sınırlayan zarf; yer belirteci.*

yera, -a'ı [Ar. yerāᶜ يراع] *(yera:) {OsT} is.* **1.** Kamışlar. **2.** Yontulmamış kamış kalemler. **3.** Ateşböcekleri.

yera'a, [Ar. yerāᶜa يراعه] *(yera:a) {OsT} is.* **1.** Kamış. **2.** Yontulmamış kamış kalem. **3.** Ateşböceği. ⧉ **yerā'a-cünbān,** *{OsT} 1. Kamış oynatan. 2. Yazı yazan.*|| **yerā'a-zen,** *{OsT} 1. Kamış vuran. 2. Yazı yazan.*

yerabi, -i'ı [Ar. yerbūᶜ > yerābīᶜ يرابيع] *(yerabi:) {OsT} is.* Tarla fareleri.

yeralması, [yer+alma-s-ı] *{ağız} is.* → yer elması. [DS]

yeranlık, -ğı [yaren-lik] *{ağız} is.* Şaka. [DS]

yerbasan, [yer+bas-an] *{ağız} is.* Zemini sıkıştırmakta kullanılan silindir. [DS]

yerberi, [yer+beri] *b. is. gök b.* Bir gök cismi yörüngesinin, bu cismin Yer'e en az uzaklıkta bulunduğu nokta; perije.

yerbu, -u'ı [Ar. yerbūᶜ يربوع] *{OsT} is.* Tarla fareleri.

yercegöğce, [yer-ce+gök-ce] *{ağız} is.* Kokarca. [DS]

yercegövce, [yer-ce+gök-ce] *{ağız} is.* → yercegöğce.[DS]

yercegüce, [yer-ce+gök-ce] *{ağız} is.* → yercegöğce. [DS]

yercüğez, [yer-cüğez يرجكز] *{eAT} is.* Barınacak küçük yer; yerceğiz.

yerçel, [*yerç-mek > yerç-el ?] *{ağız} sf.* **1.** Suyu süzerek içen. **2.** *is.* Suyun uzun süre süzerek içilmesi. [DS]

yerçellemek, [yerçel-le-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* Beğenmemek; hoşlanmamak. [DS]

yerçi, [yér-çī] *(yérçi:) {eT} is.* Kılavuz; rehber. [ETY] [İKPÖy.]

yerçil, [yerç-il] *{ağız} sf.* Yemek seçen.[DS]

yerçilemek, [yér-çī *(kılavuz)* > yérçi-lē-mek] *(yérçile:mek) gçl. f. [-r]* Yol göstermek; kılavuzluk etmek; rehberlik etmek. [İKPÖy.]

yerçü, [yėr > yér-çǖ] *(yérçü:) {eT} is.* Mezar. [DLT]

yerdegezen, [yer-de+gez-en] *{ağız} is.* Yılan. [DS]

yerdeki, [yer-de-ki] *{ağız} is.* Koltuk altında oluşan şişlik; hıyarcık. [DS]

yerdeş, [yėr > yér-dēş يردش] *(yerde:ş) {eT} {eAT} {OsT} {ağız} is.* Yerleri bir olan; aynı yerden olan; hemşehri. [DLT] [DS] ⧉ **yerdeş kişi,** *{eT} Vatandaş.*

yerdeşlilik, -ği [yer-deş-li-lik] *is.* Eş yerlilik.

yerdük, [yér-mek > yer-dük يردك] *{eAT} sf.* Hor görülen; yerilen; kötülenen.

yere, [yėr > yér-e / yé-rē ?] *{eT} is.* Yöre; çevre. [DLT]

yerebatan, [yer-e+bat-an] *{ağız} b. is. bot.* Havuç. [DS]

yereç, [yer-e+geç > yeréç] *{ağız} ünl.* "Yerin dibine geç!" anlamında ilenme sözü. [DS]

yeregeçen, [yer-e+geç-en] *{ağız} b. is. bot.* Havuç. [DS]

yerekaçan, [yer-e+kaç-an] *{ağız} b. is. bot.* Havuç. [DS]

yerekan, [Ar. yereḳān يرقان] *(yereka:n) is.* **1.** *tıp.* Sarılık. **2.** *bot.* Ekinlerde görülen şap hastalığı.

yerel, [yer-el] *sf.* **1.** Belli bir yere, yöreye ilişkin olan; yöresel; mahallî; mevziî; lokal, *(1942).* **2.** *gök b.* Gözlem yerine veya gözlemcinin bulunduğu yere ilişkin. ⧉ **yerel iklim,** *Bir ana iklim alanı içinde yer biçimi, bakı, kentleşme, orman gibi yerel koşullara bağlı olarak meydana gelen ve alanı bunlara bağlı olan iklim tipi.*|| **yerel radyo,** *Belli bir bölge-*

ye yayın yapan alçak frekanslı radyo verici istasyonu.|| **yerel saat,** *Dünya üzerindeki herhangi bir noktada, Güneş'in oranın meridyeninden geçtiği ana göre düzenlenen saat ayarı.*|| **yerel yayın,** *Yerel radyo.*|| **yerel yönetim,** *Belediyelerle köy halkının, buralardaki ortak ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla genel karar organları bu yerler halkınca seçilen kamu tüzel kişisi; mahalli idare.*

yerelcilik, -ği [yer-el-ci-lik] *is.* Merkezî yönetime veya ulusal düzeye karşılık yerel düzeyde güçlü örgütlenmeyi öngören siyasi görüş.

yerelleşme, [yer-el-le-ş-me] *is.* Yerelleşmek eylemi; yöreselleşme; mahallileşme.

yerelleşmek, [yer-el-le-ş-mek] *dönş. f. [-ir]* **1.** Yerel bir nitelik kazanmak. **2.** Belli bir yere, yöreye, bölgeye özgü nitelikler kazanmak; yöreselleşmek; mahallileşmek.

yerelleştirme, [yer-el-le-ş-tir-me] *is.* Yerelleştirmek eylemi; yöreselleştirme; mahallileştirme.

yerelleştirmek, [yer-el-le-ş-tir-mek] *gçl. f. [-ir]* Yerel duruma getirmek; yöreselleştirmek; mahallileştirmek.

yerellik, -ği [yer-el-lik] *is.* Yerel olma durumu.

yerelmek, [yẽr-mek > yér-il-mek / yérel-mek] *{eT} edil. f. [-ür]* Ayrılmak. [ETY]

yeren, [Far. yāren] *{ağız} is.* Dost; arkadaş. [DS] ⧉ **yeren yoldaş,** *{ağız} Eş dost.* [DS]

yerenlik, -ği [Far. yāren => yaren-lik] *{ağız} is.* Şakalaşma; şaka. [DS]

yerennik, -ği [Far. yāren => yaren-lik] *{ağız} is.* → yarenlik. [DS] ⧉ **yerennik etmek,** *{ağız} 1. Yarenlik etmek; şakalaşmak. 2. Sohbet etmek; söyleşmek.* [DS]

yereşeği, [yer+eşe(k)-i] *{ağız} is. zool.* Geyik böceği. [DS]

yeretmek, [yẽr-mek > yér-it-mek / yéret-mek] *{eT} gçsz. f. [-ür]* Yerinmek; tembellik etmek. [DLT]

yerey, [yer-ey] *is.* Arazi.

yergi, [yér-mek > yer-gi] *is.* Bir kimsenin, bir toplumun, bir nesnenin, bir göreneğin yerildiği, alaya alınarak eleştirildiği söz, yazı, eser; taşlama; hicviye; hiciv; satir, *(1935).*

yergici, [yer-gi-ci] *sf.* **1.** Yergide bulunan. **2.** Yerme huyu olan. **3.** Yerme özelliği olan. **4.** *is.* Yergi yazarı.

yergicilik, -ği [yer-gi-ci-lik] *is.* Yergici olma durumu.

yergin[1], [yer-gin] *sf.* **1.** Beğenilmeyen; kötü görülen; yerilen. **2.** *{ağız}* (Kadın için) aşeren. [DS] **3.** *{ağız}* Yerinen. [DS] **4.** *{ağız}* Yakınan; acınan. [DS] ⧉ **yergin kalmak,** *{ağız} İsteği gerçekleşmemek; hevesi kursağında kalmak.* [DS]

yergin[2], [yér-mek + gün / yer+gün / yer-gin] *{ağız} is.* Çiftçilikte, tohum atılması sakıncalı görülen birkaç gün. [DS]

yerginlik[1], **-ği** [yer-gin-lik] *is.* Ahlak bakımından kötü görülen niteliklere verilen ad.

yerginlik[2], **-ği** [yer-gin-lik] *{ağız} is.* Gebe kadınlarda aşerme durumu. [DS]

yerginmek, [yér-mek > yer-gi-n-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* (Gebe kadın için) aşermek. [DS]

yergü, [yẽr-mek > yér-gü] *(yérgü:) {eT} sf.* Hakir; yerilmiş. [DLT]

yergüç[1], [yer-güç / bür-güç [Clauson]] *{eT} is.* Fırın küreği; evirgeç. [DLT]

yergüç[2], **-cü** [yer-güç ?] *{ağız} sf.* Yoksul. [DS]

yergülüg, [yér-gü > yérgü-lüg] *{eT} sf.* Tiksindirici; iğrenç. [Clauson]

yerhamük, [Ar. yerḥamük يرحمك] *{OsT} ünl.* Merhamet etsin! ⧉ **yerhamük-Allah,** *{OsT} 1. Allah sana merhamet etsin. 2. (Hapşırana iyi dilek sözü) çok yaşa!*

yerhum, [Ar. yerḫūm يرخوم] *(yerhu:m) {OsT} is.* Erkek kartal.

yerısırma, [yer+ısır-ma] *{ağız} is.* Ayak altında oluşan kabarcık. [DS]

yeri, [yér-mek > yer-i > yēri ?] *(ye:rı) {ağız} sf.* Utanmaz. [DS]

yerici, [yer-ici] *sf.* **1.** Yeren; yerme işini yapan. **2.** Yerme huyu olan kimse. **3.** Yergi niteliği taşıyan; yerme özelliği taşıyan. **4.** *{ağız}* Kötüleyici. [DS]

yerik[1], **-ği** [yér-mek > yer-ik] *{ağız} sf.* (Gebe kadın için) aşeren. [DS] ⧉ **yerik yermek,** *{ağız} Aşermek.* [DS]

yerik[2], **-ği** [yeğ > yeğ-rek > yerik] *{ağız} sf.* Uygun; elverişli; yaraşır. [DS]

yerikleme, [yerik-le-me] *{ağız} is.* Aşerme. [DS]

yeriklemek, [yér-mek > yer-ik > yerik-le-mek] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(ı)-yor]* (Gebe kadın için) aşermek. [DS]

yerikli, [yér-mek > yer-ik > yerik-li] *{ağız} sf.* (Gebe kadın için) aşeren. [DS]

yerikmek, [yér-mek > yer-ik-mek] *{ağız} gçsz. f. [-ir]* Her şeyi kendisi için istemek; şımarmak. [DS]

yerilme, [yer-il-me] *is.* Yerilmek eylemi.

yerilmek[1], [yer-il-mek] *edil. f. [-ir]* **1.** Yermek işi yapılmak. **2.** Hakkında yermek eylemi uygulanmak; kınanmak; beğenilmemek; kötülenmek; küçümsenmek; gözden düşmek. *{ağız} (aynı)* [DS] ⧉ **yerilip yeçilmek,** *{eAT} Ayıplanmak; kınanmak.*

yerilmek[2], [yẽr-mek > yér-el-mek / yér-il-mek [Clauson]] *{eT} edil. f. [-ür]* Ayrılmak. [DLT]

yerim, [yér-mek > yer-im [Clauson]] *{eT} sf.* Dilim hâlinde kesilerek oluşturulmuş parçalardan her biri; bütünlüğü olmayan; yarım. [DLT]

yerimek, [*eT.* yér-mek > yér-i-mek / yürü-mek] *(yérimek) {ağız} gçsz. f. [-r]* Yürümek. [DS]

yerince[1], [yer > yer-i-n-ce یرنجه] *{eAT} {OsT} zf.* Yerinde; uygun; düzgün; eksiksiz.

yerince[2], [yér-mek > yer-ince یرنجه] *{eAT} sf.* Yerilmiş; kötülenmiş.

yerincek, -ği [yér-mek > yer-in-mek > yerin-cek] *{ağız} sf.* Alçak gönüllü. [DS]

yerincekli, [yerin-cek-li] *{ağız} sf.* Kederli; üzüntülü. [DS]

yerinç, -ci [yer-in-mek > yer-inç] *is.* Yerinme; teessüf; hayıflanma.

yerinçig, [yér-in-mek > yérin-ç-ig] *{eT} sf.* Acınacak hâlde; zavallı; acıklı. [KB]

yerinde, [yer-i-n-de] *zf.* (Bir şey için) onun durumunda; onun konumunda. ▭ **yerinde vuruş,** *spor. Yerinde yapılan başlama vuruşu.*

yerindelik, -ği [yer-i-n-de-lik] *is.* **1.** Yerinde olma durumu; isabet. **2.** *huk.* Kamulaştırılan bir özel mülk üzerinde, kamu yararının özel çıkara oranla yüksek olması.

yerinden, [yer-in-den] *{ağız} sf.* Soylu. [DS]

yerindi, [yér-in-mek > yérin-dī [Clauson] / irin-di] *(yérindi:) {eT} sf.* İğrenç. [KB]

yerindirmek, [yér-mek > yér-in-dir-mek یرندرمك] *gçl. f. [-ür]* **1.** *{eAT} {OsT}* Üzmek; tasalandırmak. **2.** *{ağız}* Gücendirmek. [DS] **3.** *{ağız}* İmrendirmek. [DS]

yerindürmek, [yér-mek > yér-in-dür-mek یرندورمك] *{eAT} {OsT} gçl. f. [-ür]* Üzmek; tasalandırmak.

yerine, [yer-i-n-e] *zf.* **1.** (Bir şey için) onun karşılığında. **2.** Onun görevini, işlevini üstlenerek. **3.** Onun durumuna; onun konumuna.

yerineği, [yer+inek-i] *{ağız} is. bot.* Havacıva, *(Alkanna tinctoria).* [DS]

yeringen, [yér-in-mek > yérin-gen یرنکن] *{eAT} sf.* Çok üzülen; kederlenen.

yerinme, [yer-in-me] *is.* **1.** Yerinmek eylemi; teessüf. **2.** Pişmanlık.

yerinmek[1], [yḗr-mek *(tiksinmek)* > yér-in-mek / یرنمك یرینمك] *{ağız} dönşl. f. [-ür]* **1.** Acınmak; teessüf etmek; üzülmek; kederlenmek; hoşnutsuzluk duymak. *{eT} {eAT} {OsT} (aynı)* [İKPÖy.] **2.** Pişman olmak. **3.** Yakınmak. **4.** (Çoğunlukla kendini) beğenmemek. *{ağız} (aynı)* [DS]. **5.** Kendine güvenmemek; cesaretsiz olmak. **6.** Gücenmek. **7.** Kıskanmak. **8.** İmrenmek. [DS]

yerinmek[2], [yar-mak > yar-ın-mak / yér-mek > yér-in-mek [Clauson]] *{eT} dönşl. f. [-ür]* Kendisi için yarmak; yarınmak. [DLT]

yerişmek[1], [yér-mek > yér-iş-mek [Clauson] / yir-iş-mek] *{eT} dönşl. f. [-ür]* **1.** Yirilmek; ayrılmak. [DLT] **2.** Gülümsemek. [DLT] **3.** Kuvvetsizleşmek. [DLT]

yerişmek[2], [yet-iş-mek / yer-iş-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* **1.** (Ürün, bitki vb. için) yetişmek; bitmek. **2.** Büyüyüp gelişmek; boylanmak. **3.** Varmak; ulaşmak. [DS]

yeritme, [yürü-t-mek / yerit-me] *{ağız} is.* Geniş saçak. [DS]

yeritmek, [yḗr-mek > yér-it-mek / yéret-mek] *{eT} gçsz. f. [-ür]* Yerinmek; tembellik etmek. [DLT]

yerküç, [yer-küç / bür-güç [Clauson]] *{eT} is.* Fırın küreği; kürek. [DLT]

yerküre, [yer+küre] *is.* Üzerinde yaşadığımız gezegen; yer yuvarlağı; dünya.

yerlemek, [yḗr > yér-lē-mek] *(yérle:mek) {eT} gçsz. f. [-r]* **1.** Yerleşmek. [ETY] **2.** Yerleştirmek. [ETY]

yerlendirme, [yer-le-n-dir-me] *is.* **1.** Yerlendirmek eylemi. **2.** Zihinde uzaklık tahminine dayanarak sesin kaynağının yerini uzamda belirleme işlemi.

yerlendirmek, [yer-le-n-dir-mek] *gçl. f. [-ir]* Yer vermek; yer sahibi yapmak.

yerlendürmek, [yer-le-n-dür-mek یرلندرمك] *{eAT} gçl. f. [-ür]* Yer olarak vermek; yer olarak belirlemek.

yerlenme, [yer-le-n-me] *is.* Yerlenmek eylemi.

yerlenmek[1], [yer-le-n-mek یرلنمك] *dönşl. f. [-ir] [eAT. -ür]* **1.** Yer edinmek; yer sahibi olmak. **2.** *{eAT} {OsT} {ağız}* Yerleşmek; yurt edinmek. [DS]

yerlenmek[2], [yar-ıl-ın-mak > yerlen-mek ?] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* (Tahta, kalas vb. için) güneş veya rüzgâr etkisi ile yarılmak. [DS]

yerleşik, -ği [yer-le-ş-ik] *sf.* **1.** Belli bir yerde yerleşmiş olan. **2.** Yer etmiş, yer edinmiş olan; yerli olmuş; mütemekkin. **3.** (Toplum için) bir yerde sürekli olarak yaşayan; göçebe olmayan. **4.** *mecaz.* Bir yerde sürekli olarak görülen, varlığını orada sürdüren ve sürdürecek olan. **5.** *zool.* (Yaprak biti kuşakları için) aynı bitki üzerinde art arda ortaya çıkan. **6.** *biy.* (Canlılar için) sınırlı ve belirli bir alanda öteden beri yaşayan.

yerleşiklik, -ği [yer-le-ş-ik-lik] *is.* Yerleşik olanın özelliği.

yerleşilme, [yer-le-ş-il-me] *is.* Yerleşilmek eylemi.

yerleşilmek, [yer-le-ş-il-mek] *edil. f. [-ir]* Yerleşmek eylemi yapılmak.

yerleşim, [yer-le-ş-im] *is.* **1.** Yerleşmek eylemi. **2.** İnsanların bir yerde, bir arada ve bir bütün hâlinde oturma durumu; yerleşme; iskân. ▭ **yerleşim alanı,** *Yerleşim merkezi.*|| **yerleşim merkezi,** *İl, ilçe, kasaba, köy gibi halkın bir arada yaşadığı, oturduğu yer; meskûn mahal; yerleşim birimi.*

yerleşke, [yer-le-ş-ke] *is.* Büyük bir yerleşim biriminin yanında üniversite binaları ile öğrencilerin barınmasına ayrılmış tesislerin tümü; kampus.

yerleşme, [yer-le-ş-me] *is.* Yerleşmek eylemi.

yerleşmek, [yer-le-ş-mek] *gçsz. f. [-ir]* **1.** Yer durumuna gelmek; yer olmak. **2.** Geldiği bir yerde kendine yer bulup oturmak; yer edinmek. **3.** Bulunduğu ortamda yerli hâle gelmek. **4.** (Kişi için) kendine sürekli kalabileceği bir yer bulup orada oturmak. **5.** Bir yerde belli bir süre ya da sürekli olarak kalmak; orada yaşamaya, oturmaya başlamak; yurt tutmak. **6.** Bir işe girmek; işte sürekli çalışmaya başlamak. **7.** Yeni geldiği bir yerde eşyalarını düzene sokmak; eşyalarını yerli yerine koymak. **8.** Rahat bir biçimde oturmak, uzanmak. **9.** (Nesneler için) bir yerden kolayca çıkarılamayacak biçimde iyice oturmak; sabitleşmek. **10.** *mecaz.* Toplum tarafından iyice benimsenmek; yaygın duruma gelmek; vazgeçilemez duruma gelmek. **11.** *mecaz.* Alışılmak; kullanılır olmak. **12.** (İstenmeyen bir durum ya da duygu) toplumun bütün üyelerine sinmiş olmak; içine işlemek; üzerine çökmek. **13.** *biy.* (Bir bitki ve hayvan türü için) boş bir alanda özgün bir konumda koloniler edinmek.

yerleştirici, [yer-le-ş-tir-ici] *sf.* **1.** Bir şeyi yerine yerleştirmeye yarayan; yerleştiren; yerleşmeyi sağlayan. **2.** *tıp. is.* Kırık parçalarını yerine yerleştirmeye ve onları orada sabit olarak tutmaya yarayan aygıt.

yerleştirilme, [yer-le-ş-tir-il-me] *is.* Yerleştirilmek eylemi.

yerleştirilmek, [yer-le-ş-tir-il-mek] *edil. f. [-ir]* **1.** Yerleştirmek eylemi yapılmak. **2.** Hakkında yerleştirme işlemi uygulanmak.

yerleştirme, [yer-le-ş-tir-me] *is.* **1.** Yerleştirmek eylemi. **2.** Yurtlandırma; iskân. **3.** *tıp.* Yeri değişmiş bir organı yerine getirme ve oturtma işlemi. **4.** Bir kimseye iş bularak çalışmasını sağlama.

yerleştirmek, [yer-le-ş-tir-mek] *gçl. f. [-ir]* **1.** Yerleşmek eylemini yaptırmak. **2.** Bir kimseye barınacağı, oturacağı, duracağı bir yer göstererek yerleşmesini sağlamak. **3.** (Nesneler, eşyalar için) duracağı uygun bir yer bulup oraya koymak veya dizmek. **4.** (Kişi için) çalışacağı bir iş bulup orada çalışmasını sağlamak; işe girmesini sağlamak. **5.** Bir şeyin zaman ve uzamdaki yerini konumunu belirlemek. **6.** (Söz için) tam sırasında söylemek; taşı gediğine koymak. **7.** (Tokat, şamar vb. için) vurmak; atmak. **8.** (Zihin, kafa, akıl vb. için) bir şeyi aklında tutmak; unutmayacak biçimde öğrenmek. **9.** Deseni kumaş üzerine küçük teyellerle belirlemek.

yerli[1], [yer-li] *sf.* **1.** Yeri olan; belli bir yer sahibi olan. **2.** Belli bir yere bağlı olan; o yere ilişkin olan. **3.** Başka bir yere götürülemeyen, taşınamayan; sabit. **4.** (Ürün için) içinde bulunulan bölgede yetişen; oranın ürünü. **5.** Yurt içinde üretilen. **6.** (Kişi için) oturduğu bölgede doğup büyüyen, ataları da oraya yerleşmiş olan. **7.** *biy.* (Bitki ve hayvan topluluğu için) belli bir bölgede kendiliğinden yetişen. **8.** *is.* O bölgenin insanı; dışarıdan göçmen olarak gelmemiş, orada doğup büyümüş ve ataları da eskiden beri orada yaşamış olan kimse. **9.** Bir bölge sömürgeleşmeden önce orada yaşayan insan toplulukları; oranın eski sakinleri. **10.** *jeol.* Tektonik bakımdan yer değiştirmemiş jeolojik oluşum. **11.** (Tamlayan olarak) yerli halkın malı, ürünü, kültürü. 🗗 **yerli dolap,** *Gömme dolap.*|| **yerli malı,** *Ülke içinde üretilen ve yetiştirilen malların tümü.*|| **yerli yerince,** *{ağız} Düzgün.* [DS]|| **yerli yerinde,** *1. Kendi yerinde. 2. Bulunduğu yere uygun.*|| **yerli yerine,** *Kendine uygun ve özgün yere.*|| **yerli yersiz,** *1. Zamana, yere ve duruma uygun olup olmadığını düşünmeksizin. 2. Ulu orta; saçma sapan; anlamsız.*

yerli[2], [yer-li] *{ağız} zf.* **1.** Hepsi. **2.** Büsbütün. **3.** Hiç. [DS]

yerlice, [yer-li-ce] *{ağız} is.* Türkçe. [DS]

yerlig[1], [yĕr > yér-lig] *(yérlig) {eT} sf.* (Kumaş için) belirtilen renkte yüzü olan; ... yerli. *yaşıl yerlig barçın (yeşil yüzlü ipek kumaş).*

yerlig[2], [*eT.* yar-lıġ > Far. yerliġ يرلغ] *{OsT} is.* Ferman; yarlığ.

yerligen, [yir-il-gen > yerligen ?] *{ağız} is.* Yalınayak gezenlerin ayaklarının altında çıkan yara. [DS]

yerliğen, [yir-il-gen / yerliğen ?] *{ağız} is.* → yerligen. [DS]

yerlik, -ği [yer-lik] *{ağız} is.* Kiler. [DS]

yerlileşme, [yer-li-le-ş-me] *is.* Yerlileşmek eylemi.

yerlileşmek, [yer-li-le-ş-mek] *dönşl. f. [-ir]* **1.** Yerli duruma gelmek; yerli olmak. **2.** Bir yerde çok uzun süre kalarak oranın yerlisi durumuna gelmek; yerliler gibi olmak.

yerlilik, -ği [yer-li-lik] *is.* **1.** Yerli olma durumu. **2.** Yerli olan şeyin özelliği; yerlinin taşıdığı nitelik. **3.** Uzun zamandan beri hep aynı yerde yaşayan insan ırkları ile hayvan ve bitki türlerinin kazandığı özellik.

yerlü, [yer-lü يرلو] *{eAT} sf.* Sabit. 🗗 **yerlü renk,** *{eAT} Esas renk.*

yerme, [yer-me] *is.* Yermek eylemi; zem; hiciv.

yermeci, [yer-me-ci] *is.* **1.** Yerme işini yapan kimse; yergici; heccav. **2.** *sf.* Yerme huyu bulunan; yeren.

yermek[1], [yĕr-mek] *(yé:rmek) {eT} gçsz. f. [-er]* **1.** Tiksinmek; beğenmemek; iğrenmek; hoşlanmamak. *{ağız} (aynı)* [DLT] [İKPÖy.] [DS] **2.** *{eT}* Surat asmak. [İKPÖy.] **3.** (Kişi için) olumsuz yönlerini ortaya koyarak kötülemek; küçümsemek; kınamak; hakir görmek; beğenmemek. *{OsT} {ağız} (aynı)* [DLT] [İKPÖy.] [DS] **4.** Kusurlarını alaylı bir dille anlatmak; taşlamak; hicvetmek. **5.** *{ağız}* Birinin ardından kötülüğünü söylemek; çekiştirmek. [DS] **6.** *{ağız}* Kalabalık içinde kötü davranmak. [DS] 🗗 **yermek yeçişmek,** *{eAT} Birbirini kınamak.*|| **yerip**

yeçmek, *{eAT} Kınamak; kötülemek; aşağı görmek; beğenmemek.*|| **yerip yerçmek,** *{eAT} {OsT}* → yerip yeçmek.

yermek[2], [yér-mek] *{eT} gçl. f. [-er]* Yirmek; yaş bir şeyi demirle kesmek; uzunlamasına yarmak; kolayca yarmak. [DLT]

yermek[3], [yér-mek] *{eT} gçsz. f. [-er]* Ermek; ulaşmak. [Mühennâ]

yermek[4], [yer-mek] *{ağız} gçl. f. [-r]* Seçmek; ayırt etmek. [DS]

yermeksiz, [yér-mek > yér-mek-siz] *(yérmeksiz) {eT} sf.* Duyuların etkisi altında kalmayan; tiksinmeyen.

yermeli, [yer-me-li] *sf.* (Sözcük, terim vb. için) yerici bir özelliği olan; belirttiği nesneyi ya da kavramı aşağılayan; küçük gören; pejoratif.

yermelü, [yerme-lü یرملو] *{eAT} sf.* Yermeğe uygun; yerilebilecek nitelikte. ⊡ **yermelü olmak,** *{eAT} Yermeğe layık olmak.*

yermeşik, -ği [yerme-ş-ik] *{ağız} is.* **1.** Gelincik. **2.** *sf.* Sırnaşık. [DS]

yermük, -ğü [yer-mük] *{ağız} is.* Ekin arasında biten ve yenilebilen bir ot; yemlik. [DS]

yermürmek, [yer-mür-mek یرمورمك] *{eAT} gçsz. f. [-ür]* Sızlanmak; kederlenmek.

yernik, -ği [yer-in-mek > yer(i)n-ik] *{ağız} sf.* **1.** Mutlu olmamış. **2.** *is.* İstediğini alamayan kimse. **3.** İhtiyaç içinde bulunan kimse. [DS]

yeröte, [yer+öte] *is. gök b.* Bir gök cisminin yörüngesinin Yer'e en uzakta bulunduğu nokta; evç.

yerpimek, [epri-mek / yepri-mek > yerpi-mek / yerpi-mek] *{ağız} gçsz. f. [-r]* (Kumaş için) eskilikten dolayı eriyip akmak. [DS]

yerpinti, [yep-inti / yerp-inti] *{ağız} is.* Koyun sütünü koyulaştırarak yapılan bir tatlı. [DS]

yerpiz, [yarpız / yerpiz] *{ağız} is.* Yaban nanesi; yarpuz. [DS]

yerreşmek, [yer-le-ş-mek / yerreş-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* Yerleşmek. [DS]

yersekçi, [yer-mek > yer-sek-çi] *{ağız} sf.* Hevesi çabuk geçen; maymun iştahlı. [DS]

yersel, [yer-sel] *sf.* **1.** Yerle, toprakla ilgili; yere ait; yere özgü. **2.** Belli bir yerle ilgili olan; o yere özgü olan; yerel; yöresel, *(1935)*. **3.** Toprakta oluşan.

yerselemek, [örse-le-mek / yer-se-le-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Hırpalamak; örselemek. [DS]

yersellemek, [yer-mek > yer-se-(l)le-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* Küçük görmek; aşağılamak. [DS]

yersemek[1], [yer-mek > yer-se-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-s(i)-yor]* Beğenmemek. [DS]

yersemek[2], [yer > yer-se-mek] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-s(i) -yor]* Kendi ölümünü istemek. [DS]

yersi, [yer-si] *{ağız} sf.* Topraksı; toprak tadında veya kokusunda olan. [DS]

yersil, [yer+sil] *is.* Bir ıslatma bezi ve sıkma düzeneğinden oluşan, elleri ıslatmadan yerleri silmekte kullanılan bir tür paspas.

yersimek, [yer > yer-si-mek] *{ağız} gçsz. f. [-r]* (Tahıl için) nemlenerek toprak gibi kokmak. [DS]

yersinmek, [yér > yér-sin-mek] *(yérsinmek) {eT} dönşl. f. [-ür]* Bir yeri yurt edinmek. [DLT]

yersiz, [yer-siz] *sf.* **1.** Yeri olmayan; yeri bulunmayan. **2.** Barınacak bir yeri, yurdu olmayan; oturacak yer bulunmayan. **3.** Yeri yeterli olmama durumu **4.** *mecaz.* Yer, zaman ve durum bakımından uygun olmayan; uygunsuz; anlamsız; manasız; saçma; gereksiz. *{ağız} (aynı)* [DS] ⊡ **yersiz yurtsuz,** *1. Barınacak yeri olmayan. 2. Barınacak yeri olmaksızın.*|| **yersiz yurtsuz kalmak,** *1. Barınacak, oturacak yerini kaybetmek. 2. Bütün varlığını yitirerek zor durumda kalmak.*

yersizlik, -ği [yer-siz-lik] *is.* **1.** Yersiz olma durumu. **2.** Barınacak, oturacak yeri olmama durumu. **3.** Yeri yeterli olmama hâli. **4.** *mecaz.* Yersiz olma durumu; münasip düşmeme; uygunsuzluk.

yertincö, [yér > *(yer)* + tu-mak *(tıkama)* > tu-n-mak > tu-n-çu *(tıkanma)* / yirtinçü / yirtünçü] *{eT} is.* Yer; dünya. [Gabain] [İKPÖy.]

yertinçü, [yér > *(yer)* + tu-mak *(tıkama)* > tu-n-mak > tu-n-çu *(tıkanma)* / yértinçü / yirtünçü] *{eT} is.* Dünya; yer. [İKPÖy.] [Gabain]

yertinçülüg, [yértinçü > yértinçü-lüg] *{eT} sf.* Dünyevi. [Clauson]

yertme, [yert-me] *{ağız} is.* Taraça. [DS]

yertmeç[1], -ci [yert-meç] *{ağız} is.* (Kişi için) uyan; tabi olan; bağlı. [DS]

yertmeç[2], -ci [yırt-maç / yért-meç] *{ağız} is.* Yırtmaç. [DS]

yertunçu, [yér > *(yer)* + tu-mak *(tıkama)* > tu-n-mak > tu-n-çu *(tıkanma)* / yirtinçü / yirtünçü] *{eT} is.* Kapalı yer. [İKPÖy.] [Gabain]

yertünçü, [yér > *(yer)* + tu-mak *(tıkama)* > tu-n-mak > tu-n-çu *(tıkanma)* / yirtinçü / yirtünçü] *{eT} is.* Dünya; yer. [İKPÖy.] [Gabain]

yertürmek, [yér-mek > yér-tür-mek] *{eT} gçl. f. [-ür]* Yirdirmek. [DLT]

yerük[1], [yér-mek > yér-ük] *{eT} is.* Yirilmiş; uzunlamasına yırtılmış ve güzelliği gitmiş olan her şey; yirik; gedik. [DLT]

yerük[2], -ğü [yer-mek > yer-ük] *{ağız} sf.* (Gebe kadın için) aşeren. [DS] ⊡ **yerük yerümek,** *{ağız} Aşermek.* [DS]

yerüki, [berü > berü-kī [Clauson] / yerükī] *(yerüki:) {eT} zf.* Beriki; berideki. [ETY]

yerüklü, [yer-mek > yer-ik > yerük-lü] *{ağız} sf.* Aşeren. ⊡ **yerüklü olmak,** *{ağız} Aşermek.* [DS]

yeryaran, [yer+yar-an] *{ağız} is.* Bir tür mantar. [DS]

yeryüzü, [yer+yüz-ü] *is.* **1.** Gezegenimizin kara ve denizlerle kaplı ve üzerinde yaşadığımız yüzeyi; yer kabuğu. **2.** İnsan topluluklarının hayatını sürdürdüğü yaşama ortamı; dünya.

yerzem, [yer+ Ar. zemīn ?] *{ağız} is.* Bodrum. [DS]

ye's, [Ar. ye's يأس] *{OsT} is.* → yeis. ⊡ **ye's-āver,** *{OsT} Ümitsizlik getiren; keder veren; üzüntü kaynağı olan.*|| **ye's-efzā,** *{OsT} Ümitsizliği artıran; keder ve elem artıran.*

yes, -ssi [*eT.* is / issi > yes] *{ağız} is.* Sahip. [DS]

yesag, [T. yasak > Far. yesāġ يساغ] *(yesa:ğ) {OsT} is.* **1.** Kanun; nizam. **2.** Yapılması men edilmiş şey; yasak.

yesar, [Ar. yesār يسار] *(yesa:r) {OsT} is.* **1.** Sol taraf; sol. **2.** Zenginlik; varlık.

yesaret, [Ar. yesāret يسارت] *(yesa:ret) {OsT} is.* **1.** Kolaylık. **2.** Zenginlik.

yesarî, [Ar. yesārī يسارى] *(yesa:ri:) {OsT} sf.* **1.** Sola ait; sola ilişkin. **2.** *is. mat. eski.* Uzay. ⊡ **yesarî hatlar,** *{OsT} mat. Aykırı doğrular.*|| **yesarî münhanî,** *{OsT} Uzay eğrisi.*|| **yesarî mütenāzır,** *{OsT} Ters bakışımlı.*|| **yesarî müstakîmler,** *{OsT} Aykırı doğrular.*

yesemek, [yé-mek > yé-sē-mek] *(yé:se:mek) {eT} gçsz. f. [-r]* Yemek istemek. [DLT]

yesenlik, -ği [es-mek > es-en-lik / yes-en-lik] *{ağız} is.* Çisentili hava. [DS]

yeser, [Ar. yeser يسر] *{OsT} is.* **1.** Kolaylık. **2.** İp, iplik vb. bükümü. **3.** Bir kimsenin sağından gelme. **4.** Okla kumar oynama.

Yeseviye, [Ahmet Yesevi > yeseviyye يسويه] *öz. is.* Hoca Ahmet Yesevî (12. yy.) tarafından Türkistan'da kurulan, Kur'an ve sünnete sıkı sıkıya bağlı, bütün ibadet esaslarına uyan Müslüman Türkler arasında geniş rağbet bulan bir tarikat.

yesikçi, [ye-sik-çi ?] *{ağız} sf.* Kararsız; güç beğenir. [DS]

yesimek, [ye-si-mek ?] *{ağız} gçsz. f. [-r]* Suyu çekilerek buruşmak; pörsümek. [DS]

yesir[1], [Ar. esīr => yesir يسير] *{eT} {OsT} is.* Esir; tutsak. [Bahşayiş] ⊡ **yesir alma,** *{ağız} folk. Karşı takımın elemanlarını esir alma biçiminde oynanan bir çocuk oyunu.* [DS]

yesir[2], [Ar. yüsr > yesīr يسير] *(yesi:r) {OsT} is.* **1.** Kolay. **2.** Az nesne. **3.** Kumarbaz.

yesiz, [yeğ ? > yé-siz] *{ağız} sf.* Terbiyesiz. [DS]

yesmin, [Far. yāsemen] *{ağız} is.* Yasemin. [DS] ⊡ **yesmin yağı,** *{ağız} Vazelin.* [DS]

Yesribî, [Ar. Yesrib *(Medine)* > yesribī] *(yesribi:) sf.* **1.** Medine ile ilgili. **2.** Medine'ye ilişkin.

yessir, [Ar. esīr => yessir] *{ağız} is.* Kul; köle. ⊡ **yessir olmak,** *{ağız} Yolunda ölmek; kul kurban olmak.* [DS]

yestehleme, [yesteh-le-me] *is.* Yestehlemek eylemi.

yestehlemek, [yesteh-le-mek] *{ağız} gçsz. f. (-r] [-l(i)-yor]* **1.** Büyük abdest bozmak; dışkısını yapmak. **2.** *gçl. f.* Kaldırıp atmak; fırlatmak. [DS]

yesti, [? yesti] *{ağız} is.* Kuluçka. [DS]

Yesu'î, [Ar. Yesūʿ *(İsa)* > yesūʿī / yesūʿiyye يسوعيه / يسوعى] *(yesu:i:) sf.* **1.** Hz. İsa ile ilgili. **2.** Hristiyanlıkla ilgili.

yesur, [Ar. yesūr يسور] *(yesu:r) {OsT} is.* Kumarbaz.

yesyeni, [ye(s)+ye/ni] *(ye'syeni) sf.* Çok yeni; hiç kullanılmamış; yepyeni.

yeş, [? yeş] *{ağız} is.* Mayalı hamurdan yapılan bir tür yemek. [DS]

yeşb, [Ar. yeşb يشب] *{OsT} is.* Yeşim taşı. ⊡ **yeşb-i ahdar,** *{OsT} Yeşil şeyim taşı.*|| **yeşb-i ahmer,** *{OsT} Kırmızı yeşim taşı.*|| **yeşb-i asfer,** *{OsT} Sarı yeşim taşı.*|| **yeşb-i hattî,** *{OsT} Damarlı yeşim.*|| **yeşb-i Mısrî,** *{OsT} Esmer yeşim taşı.*

yeşerme, [yeşer-me] *is.* Yeşermek eylemi.

yeşermek, [*eT.* yāş *(yeşil olmak)* > yaş-ar-mak] *gçsz. f. [-ır]* **1.** (Bitkiler için) Yaprak sürmek; yapraklanmak. **2.** (Kır, arazi vb. için) yeşil bitki örtüsü ile kaplanmak. **3.** Rengi yeşile dönüşmek. **4.** (Duygu, düşünce vb. için) oluşmaya başlamak; belirginleşmek.

yeşerti, [yeşer-ti] *is.* Yeşermiş olan yer; yeşillik. *{ağız} (aynı)* [DS]

yeşertme, [yeşer-t-me] *is.* Yeşertmek eylemi.

yeşertmek, [yeşer-t-mek] *gçl. f. [-ir]* **1.** Yeşermesini sağlamak. **2.** Yeşillenmesin sağlamak. **3.** Bir duygu, düşüncenin ortaya çıkmasına, belirmesine neden olmak.

yeşertü, [yeşer-ti / yeşer-tü] *{ağız} is.* Yeşillik; yeşerti. [DS]

yeşge, [? yeşge] *{ağız} is.* Haşarı. [DS]

yeşi, [? yeşil] *{ağız} is.* Bir at donu; koyu al. [DS] [DD]

yeşik, -ği [Bul. jáščik] *{ağız} is.* Meyve sandığı. [DS]

yeşil[1], [*eT.* yāş *(yeşil olmak)* > yaş-ıl > yeşil] *is.* **1.** Beyaz ışığın tayfında sarı ile mavi arasında yer alan renk; *{eT} (aynı)* [Mühennâ] **2.** Bu renkte olan. **3.** Bu rengin değişik tonları. **4.** (Bitki için) henüz öz suyunu yitirmemiş; tazeliğini koruyan; taze. **5.** (Olgunlaştığında rengi değişen sebze ve meyveler için) ham. ⊡ **yeşil alan,** *Bir kent içinde bitki örtüsü ile kaplı her türlü açık alan; park; bahçe.*|| **yeşil bayrak,** *İmparatorluk döneminde şehzadelerin yeşil atlastan yapılmış olan sancaklarına verilen ad.*|| **yeşil birlikler,** *as. Barışta kurulup seferberlik hazırlıkları yapılmış olan, çekirdeği mevcut ve plan-*

lanmış muharip birliklerle idarî lojistik destek birliklerine verilen ad.|| **yeşil bitki,** *Klorofili bulunan ve bu sebepten kendi beslek bir hayat süren bitki.*|| **yeşil çekirge,** [yeşil+çekirge] *b. is. zool. İnce uzun duyargalı, orağımsı yumurtlama borulu, iri bedenli, yeşil ya da yeşile yakın sarı renkli, çok uzun arka ayaklı, erkekleri akşam üzeri ve geceleyin çok şiddetli cırlama sesleri çıkaran sıçrayıcı düz kanatlı, (Tettigonia viridissima).*|| **yeşilden yemek,** *Tarlada henüz olgunlaşmamış ürünü göstererek borç para almak.*|| **yeşil ışık,** *Yolun geçişe açık olduğunu gösteren trafik ışığı.*|| **yeşil ışık yakmak,** *mecaz. Bir işin yapılmasına izin vereceğini belli etmek.*|| **yeşil karga,** *zool. Mavi kuzgun; gök karga.*|| **yeşil kertenkele,** *zool. Yeşil renkli bir kertenkele türü. (Lacerta viridis).*|| **yeşil kurbağa,** *{ağız} is. zool. Otlar arasında yaşayan, küçük, yeşil renkli, zehirli bir kurbağa, (Bufo viridis).* [DS] **yeşil kuşak,** *Ormanlık ve yeşil alanlar.*|| **yeşil maymun,** *zool. Batı Afrika'nın balta girmemiş ormanlarında yaşayan, uzun kollu maymungillerden yeşilli kırçıl tüylü bir maymun türü, (Cercopithecus callitrichus).*|| **yeşil maymun hastalığı,** *Marburg humması.*|| **yeşil nane,** *Taze nane.*|| **yeşil oy,** *Çekimser oy.*|| **yeşil saat,** *Görüşme yapılabilecek uygun zaman dilimi.*|| **yeşil saha,** *Futbol sahası.*|| **yeşil sazan,** *zool. Tatlı su kayası; karabalık, (Tinca tinca, T. vulgaris).*|| **yeşil ten,** *{eAT} Yeşil renkli iri kertenkele.*|| **yeşil zeytin,** *Yeşil iken toplanarak salamurası yapılmış olan zeytin.*

yeşil[2], [yeşil] *{ağız} sf.* (At donu için) koyu al. [DS]

yeşil[3], [yeşil] *{ağız} is.* → yeşilbaş. [DS]

Yeşilay, [yeşil+ay] *b. öz. is.* İçki ve uyuşturucu madde alışkanlıklarının kötülüklerini anlatmak amacıyla 1920 yılında kurulmuş bulunan kamuya yararlı dernek; Yeşilay Cemiyeti.

yeşilaycı, [yeşilay-cı] *is.* **1.** Yeşilay derneği üyesi. **2.** Alkollü içki ve sigara kullanmayan ya da kullanımına karşı olan kimse.

yeşilbağa, [yeşil+bağa] *b. is. zool.* Avrupa ve Türkiye'de yaşayan tek ağaç kurbağası; yaprak kurbağası, *(Hyla arborea).*

yeşilbaş, [yeşil+baş] *b. is.* **1.** *zool.* Ördekgillerden, sazlık ve durgun suların bulunduğu hemen her yerde yaşayan, yeşil bitki, tohum, tahıl, böcek ve solucanlarla beslenen bir yaban ördeği, *(Anas platyrhynchos).* **2.** *{ağız}* Erkek ördek; suna. [DS] **yeşilbaş ördek,** *{ağız} Erkek ördek; suna.* [DS]

yeşilbiber, [yeşil+biber] *b. is. bot.* Yeşil renkli taze ve sivri biber.

yeşilce, [yeşil-ce] *{ağız} is.* Kertenkele. [DS]

yeşilgan, [yeşil-gan ?] *{ağız} is.* → yeşilistan. [DS]

yeşilgelen, [yeşil+gel-en] *{ağız} sf.* Yeşilimsi. [DS]

yeşilimsi, [yeşil-imsi] *sf.* Yeşili andıran; yeşile çalan; yeşilimtırak.

yeşilimsirek, -ği [yeşil-imsi-rek] *{ağız} sf.* Yeşilimtırak. [DS]

yeşilimtırak, -ğı [yeşil-imtırak] *sf.* Yeşili andıran; yeşile çalan; yeşilimsi.

yeşilistan, [yeşil+ Far. istān] *{ağız} is.* Yeşil renkli, bir tür kertenkele. [DS]

yeşilkalamak, [yeşil+kalamak] *{ağız} is.* → yeşilistan. [DS]

yeşilkuşak, -ğı [yeşil+kuşak] *{ağız} is.* Gökkuşağı. [DS]

yeşilleme, [yeşil-le-me] *is.* Yeşil duruma getirme.

yeşillenme, [yeşil-le-n-me / yeşil-len-me] *is.* Yeşillenmek eylemi.

yeşillenmek, [yeşil-le-n-mek] *dönşl. f. [-ir]* **1.** Yeşil duruma gelmek; yeşil olmak; yeşermek. **2.** Yeşil renkli bir giyeceğe sahip olmak; yeşil renkli elbise giymek. **3.** *{ağız} argo.* Birine karşı duyduğu cinsel isteği sezdirmek; sarkıntılık etmek. [DS] **4.** *argo.* Başkasının malında gözü olmak; onu elde etmeye çalışmak.

yeşilli, [yeşil-li] *sf.* **1.** Yeşili bulunan. **2.** Üzerinde yeşil renkli çizgi, desen vb. bulunan. **3.** (Kişi için) yeşil elbise giymiş olan.

yeşillik, -ği [yeşil-lik] *is.* **1.** Yeşil olma durumu; yeşil renkli olan şeyin niteliği. **2.** Yeşil bitkilerle kaplı olan yer. **3.** Çiğ yenen veya salatası yapılan taze sebzeler; sofraya konulan marul, tere, yeşil soğan vb. *{ağız} (aynı)* [DS] **4.** Bir çiçek demetine eklenen yeşil yapraklı dallar. **5.** Yeşil ot; taze ot. **6.** *{ağız}* Hıyar. [DS] **7.** *{ağız}* Sebze bahçesi. [DS] **8.** *{ağız}* Sebze. [DS]

yeşilten, [yeşil+ten یشیل تن] *{eAT} is.* İri ve yeşil kertenkele.

yeşilustan, [yeşil+ Far. istān] *{ağız} is.* İri, yeşil kertenkele. [DS]

yeşim[1], [Ar. yeşb یشب => yeşim] *is.* **1.** *min.* Kusursuz biçimde perdahlanabilen, İlk Çağdan beri değerli taş olduğu kadar kötü ruhları uzaklaştıran bir büyü aracı, hükümdarın egemenliğinin gücü ve simgesi olarak ya da nazara karşı kullanılmış bulunan, siyah, yeşil ya da beyazımtırak renkli, çok sert bir başkalaşım kayacı. **2.** Yeşim renginde mermer benzeri cilalı taş. **3.** Yeşimden yapılmış olan eşya.

yeşim[2], [yaş / yeş-im] *{ağız} is.* Yeşilbaş. [DS]

yeşit, -di [yaş / yeş-it] *{ağız} sf.* Parlak yeşil; yeşil. [DS]

yeşiva, [İbr. yeşiva] *is.* Sürekli ve yoğun biçimde Talmud öğretimi yapılan yüksek öğretim kurumu.

yeşm, [Ar. yeşb / yeşm یشم] *{OsT} is.* → yeşim.

yeşmah, [yaş-mak > yaşmaḫ] *{ağız} is.* Baş örtüsü; yaşmak. [DS]

yeşmak, [yaş-mak] *{ağız} is.* **1.** Yaşmak. **2.** Değirmen taşının önüne konulan ve unun dışarıya sıçramasını engelleyen yay gibi eğri tahta. [DS]

yeşmek[1], [eş-mek / yeş-mek] *{ağız} gçl. f. [-r]* Eşmek; deşmek. [DS]

yeşmek[2], [yaş-mak] *{ağız} is.* Yaşmak. [DS]

yetama, [Ar. yetīm > yetāmā يتامى] *(yeta:ma:) {OsT} is.* Yetimler.

yetameli, [Ar. netāne => netāmeli / yetāmeli] *(yeta:meli) {ağız} sf.* Kavgacı; haylaz. [DS]

yetden, [yeni-den > yē(t)den] *(ye:tden) {ağız} zf.* Yeniden; yeni baştan. [DS]

yete, [yet-e] *{ağız} is.* Sakatlık. [DS] ☞ **yete vurmak,** *{ağız} (At, eşek ve katır için) yürürken arka ayak, ön ayağa çarpmak.* [DS]

yetecekçe, [yet-mek > yet-ecek-ce يتجكجه] *{eAT} sf.* Yetecek kadar; yeterli miktarda.

yetek[1], **-ği** [yet-ek] *{ağız} is.* Küçük delgi; küçük matkap. [DS]

yetek[2], **-ği** [yet-mek > yet-ek] *{ağız} is.* Amaç. [DS]

yetelik, -ği [yet-mek > yet-e-lik] *{ağız} sf.* Yetecek kadar; yeter miktarda. [DS]

yetemeli, [yet-e-me-li ?] *{ağız} is.* Atın ön bacakları arasındaki nişan. [DS]

yeten[1], [yā-mak > yatan / yeten] *{eT} is.* Ok atılan tahta yay; atımcı yayı; hallaç yayı. [DLT]

yeten[2], [yet-mek > yet-en] *{ağız} sf.* (Kişi için) ömrünün süresi dolan; günü gelen. [DS]

yeten[3], [yet-mek > yet-en] *{ağız} sf.* Herkes. [DS]

yetence, [yet-en-ce] *{ağız} is.* Tutum. [DS]

yetenek[1], **-ği** [yet-mek > yet-enek] *is.* **1.** Kişinin bir şeyi yapabilme ve anlayabilme niteliği; kabiliyet, *(1935).* **2.** Bir kimsede, başkalarından daha az bir çaba ile başarılı olmasını sağlayan doğuştan ya da edinilmiş yatkınlık. **3.** Bir kimsenin yeni bir duruma uyma konusunda ya da herhangi bir alanda gösterdiği başarma gücü. **4.** Bir alanda kendini kanıtlamış olan yetenekli kimse; kabiliyet. **5.** *eğit.* Kişinin kalıtıma dayanan ve öğrenmesini çevreleyen sınır. **6.** *eğit.* Dışardan gelen etkiyi alabilme gücü. **7.** *fiz.* Bir fiziksel etkiye yatkın olma durumu; yatkınlık. **8.** Bir malzemenin dış kuvvetlere karşı koyabilme gücü. **9.** *{ağız}* Tutum. [DS]

yetenek[2], **-ği** [yet-mek > yet-enek] *{ağız} is.* **1.** Süresi içinde alınmış ürün dışında yeniden biten tahıl, meyve veya ot. **2.** *sf.* Yeni yetme; taze; genç. [DS]

yetenekli, [yetenek-li] *sf.* **1.** Belli bir alanda gözle görülebilir bir yeteneği olan; kabiliyetli. **2.** Çeşitli alanlarda yeteneği olan; bir işin gerektirdiği yetenekte olan kimse.

yeteneklilik, -ği [yetenek-li-lik] *is.* Yetenekli olma durumu; yetenekli olan bir kimsenin niteliği.

yeteneksiz, [yetenek-siz] *sf.* Yeteneği olmayan; kabiliyetsiz.

yeteneksizlik, -ği [yetenek-siz-lik] *is.* Yeteneksiz olma durumu; kabiliyetsizlik.

yeteng, [yā-mak > yatañ / yeteñ] *{eT} is.* Yün atılıp kabartılan hallaç yayı. [DLT]

yeter, [yet-mek > yet-er] *sf.* **1.** Bir gereksinmeyi karşılayacak nicelikte olan; kâfi. **2.** *ünl.* Sabrın taştığını ya da bir kızgınlığı belirtmek için "buraya kadar, orada dur, yetişir" anlamında kullanılan karşı çıkma sözü. ☞ **yeter ancak,** *{OsT} Yetişir artık!*|| **yeter derecede,** *Yeterli ölçüde.*|| **yeteri kadar,** *Gerekecek kadar; yetecek ölçüde.*|| **yeter ki,** *Bir eylemin gerçekleşmesi için gereken ön koşulu belirtir.*|| **yeter sayı,** *Bir kurul toplantısında oturumun açılabilmesi, karar alabilmesi için bulunması gereken üye sayısı; nisap.*

yeterge, [yet-mek > yet-er-ge] *{ağız} sf.* Yetecek kadar; yeterli. [DS]

yeterince, [yet-er-ince] *(yeteri'nce) zf.* Gereken miktarda; istenildiği kadar; gereğince; yeter sayıda ve ölçüde.

yeterli, [yet-er-li] *sf.* **1.** Bir işi yapabilmeyi sağlayan özel bilgi ve becerisi olan; ehliyetli; kifayetli; ehil. **2.** Bir işlevi, bir görevi yerine getirmek gücü ve etkisi olan. **3.** İhtiyaçlara cevap veren; ihtiyaçları karşılayan. ☞ **yeterli olmak,** *Yönetme gücü bulunmak; iktidar sahibi olmak.*

yeterlik, -ği [yet-er-lik] *is.* **1.** Yeter olma durumu. **2.** Herhangi bir iş için gereken özel bilgi ve beceriye sahip olma durumu; ehliyet, *(1944).* **3.** Bir kimsenin görevini yerine getirebilme gücü; kifayet. ☞ **yeterlik belgesi,** *Uzmanlık belgesi; ehliyet.*|| **yeterlik eğitimi,** *eğit. Herhangi bir meslek dalında ya da belli bir konuda ön bilgisi ve yetenekleri bulunan kişinin bu bilgi ve yetenekleri güçlendirmeye yarayan eğitim.*|| **yeterlik fiili,** *Bir fiilin "-a / -e" yapılı bağ fiil gövdesine "bilmek" yardımcı fiilini eklemek suretiyle oluşturulan birleşik fiil.*|| **yeterlik önergesi,** *Bir toplantıda ele alınıp görüşülen konu üzerinde yapılan konuşmaların yeterli olduğunu ileri süren önerge.*|| **yeterlik sınavı,** *Devlet görevine alınmada ya da memurlukta yükselmede uygulanan sınav.*

yeterlilik, -ği [yet-er-li-lik] *is.* Yeterli olma durumu.

yetersiz, [yet-er-siz] *sf.* **1.** Yeterli olmayan. **2.** Yeter derecede niteliği ve niceliği olmayan; eksiği bulunan; kifayetsiz. **3.** (Kişi için) gerekli yetenek, bilgi ve beceriden yoksun; ehliyetsiz. **4.** Gereken, istenen niteliği olmayan. **5.** Verimli olmayan; verimsiz.

yetesiye, [yet-mek > yet-esi-y-e] *{ağız} sf.* Yetecek kadar; yeterli. [DS]

yetersizlik, -ği [yet-er-siz-lik] *is.* **1.** Yetersiz olma durumu. **2.** Yetersiz olan bir şeyin niteliği veya durumu; kifayetsizlik. **3.** Bir kişide bir işi yapma, bir görevi yerine getirme konusunda gerekli olan nitelik, yetenek, beceri, erk ya da olanakların bulunmayışı; ehliyetsizlik. **4.** Bir organın işlevini yerine getiremeyiş durumu.

yetesi, [yet-mek > yet-esi یتسی] *{eAT} sf.* Yeterli miktarda; yetecek kadar.

yetgek, [yḗḏ-mek > yeḏ-gēk / yét-gēk] *(yétge:k) {eT} is.* Torba; çuval; heybe; bohça. [DLT]

yetgelmek, [yet-mek+gel-mek] *{eT} gçsz. b. f. [-ür]* Yetişmek üzere olmak. [KB]

yetgin, [yet-kin / yet-gin] *{ağız} sf.* Yetkin; olgun; ergin. [DS]

Yeti, [Tibet. yeti] *öz. is.* Himalayalarda karlar arasında yaşadığı söylenen efsanevi hayvan.

yeti[1], [yet-i] *is.* **1.** İnsan ve hayvanlara özgü doğal yetenek; kuvve, *(1942).* **2.** *fel.* İnsanda bulunan bir işi yapabilme gücü; meleke; kuvve. **3.** *psikol.* İnsanın bellek, akıl yürütme, algılama veya hayal gücü gibi doğuştan gelen zihnî güçlerinden herhangi biri; meleke.

yeti[2], [yétī / yitī] *(yéti:) {eT} is.* Yedi; 7. [DLT] [ETY] [Tekin] ⊡ **yeti otuz,** *Yirmi yedi.*

yetice, [*eT.* yıdıġ > yeti-ce] *{ağız} sf.* Tuzu fazla kaçmış. [DS]

yetigen, [yétī > yéti-gēn / yéti-kēn] *(yétige:n) {eT} is. gök b.* Yedi kardeşler; Büyükayı. [DLT]

yetik[1], **-ği** [yét-mek > yet-ik] *sf.* **1.** *{eT} {ağız}* İşlerinde becerikli. [DLT] [DS] **2.** Güç işleri başaran; güçlü. *{ağız} (aynı)* [DLT] [DS] **3.** *{ağız}* Bilgili; olgun; ağırbaşlı. [DS] **4.** *{ağız}* Bir işten, durumdan haberdar olan. [DS] **5.** *{ağız}* Sorumlu. [DS] ⊡ **yetik olmak,** *{ağız} Aslını öğrenmek; anlamak; bilmek.* [DS]

yetik[2], **-ği** [yet-ik] *{ağız} sf.* **1.** Ermiş; erişmiş; olgunlaşmış; yetişmiş; irileşmiş; olmuş. **2.** (Çoğunlukla kız için) yetişkin; evlilik çağına gelmiş. **3.** (Hayvan için) yaşıtlarından daha iri olan. **4.** (Meyve için) süresinden önce olgunlaşmış. **5.** Yaşlı. [DS]

yetik[3], **-ği** [yet-ik] *{ağız} sf.* **1.** Zenginleşmiş. **2.** Geniş. [DS]

yetik[4], **-ği** [yit-mek > yit-ik / yet-ik] *{ağız} sf.* Yitik; kayıp. [DS]

Yetiken, [yétī > yéti-gēn / yéti-kēn] *(yétike:n) {eT} is. gök b.* Yedi Kardeşler; Büyükayı. [DLT]

yetikle, [yetik-le] *{ağız} sf.* Yetecek kadar. [DS]

yetiklik[1], **-ği** [yet-ik-lik] *is.* **1.** Yetik olma durumu. **2.** Yetenek. **3.** *{ağız}* Bir iş veya durumdan haberdar olma. [DS]

yetiklik[2], **-ği** [yet-ik-lik] *{ağız} is.* Yetişmiş deve. [DS]

yetiksiz, [yetik-siz] *{ağız} sf.* (Çocuk için) erken doğan. [DS]

yetilmek[1], [yḗt-mek > yét-il-mek] *{eT} edil. f. [-ür]* Güdülmek; yedilmek. [DLT] [KB]

yetilmek[2], [yét-mek > yét-il-mek] *{eT} edil. f. [-ür]* Erişilmek; yetişilmek. [DLT]

yetilmek[3], [yet-mek > yet-il-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* **1.** *{eAT} {OsT}* Büyümek; yetişmek; olgunlaşmak. **2.** (Kişi için) ermek; ermişlik düzeyine çıkmak. [DS]

yetim[1], [Ar. yetm > yetīm یتیم] *{OsT} sf.* **1.** (Çocuk için) babası ölmüş olan; babadan öksüz. *{eT} (aynı)* [KB] **2.** Tek; yalnız; eşsiz. ⊡ **yetim çemberi,** *{ağız} Sulu olmayan, yağınca yığılan kar.* [DS]|| **Yetimi okşamışlar, "Vay sırtım!" demiş.** *Kimsesi ya da bir koruyucusu olmayan bir kimsenin sürekli sıkıntı içinde bulunacağını ifade etmek için kullanılan söz.*

yetim[2], [yet-mek > yetim] *{ağız} sf.* Yetecek kadar. [DS]

yetimàne, [Ar. yetīm + Far. -āne یتیمانه] *(yeti:ma:ne) {OsT} zf.* Yetim gibi; yetime yakışır tarzda; öksüz gibi.

yetime, [Ar. yetīm > yetīme یتیمه] *{OsT} is.* **1.** Yetim kız çocuğu. **2.** *sf.* Benzersiz; eşsiz. ⊡ **yetimü'd-dehr,** *{OsT} Benzeri olmayan inci.*

yetimhane, [Ar. yetīm + Far. -ḫāne یتیمخانه] *(yetimha:ne) is.* Yetim çocukların barındırıldığı kurum.

yetimlik, -ği [yetim-lik] *is.* **1.** Yetim olma durumu. **2.** Yetim bir çocuğun durumu.

yetince, [yet-mek > yet-ince] *{ağız} is.* Tutum. [DS]

yetinç, [yétti > yeti-nç] *{eT} sf.* Yedinci. [ETY]

yetinçemek, [yet-mek > yet-inç-e-mek] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-c(ı)-yor]* Yetecek gibi olmak. [DS]

yetinçsiz, [yét-mek > yét-in-mek > yétin-ç > yétinçsiz] *{eT} sf.* Sınırsız; geniş. ⊡ **yétinçsiz yétiz yağız yér,** *{eT} Sınırsız genişlikteki kara yer; yeryüzü.*

yetingen, [yet-in-gen] *sf.* (Kişi için) az bir şeyle yetinen; kâfi gören; kanık; kanaatkâr, kanaatli.

yetingenlik, -ği [yet-in-gen-lik] *is.* Yetingen olma durumu; kanaatkârlık.

yetinme, [yet-in-me] *is.* Yetinmek eylemi; kanaat; iktifa.

yetinmek, [yet-in-mek یتنمك] *dönşl. f. [-ir]* **1.** Kendisi için yeterli bulmak; kendisine yeteceği kanaatini taşımak; yeter görmek. *{ağız} (aynı)* [DS] **2.** Elde ettiği şeyi kendisi için yeterli bularak daha çoğunu istememek; isteklerini bu kadarla sınırlamak; iktifa etmek; kanaat etmek. **3.** (Bir eylem ve davranış için) onu yaptıktan sonra başka bir davranış ve eylemde bulunmamak; yalnızca onu yapmak; onunla iktifa etmek. **4.** *{OsT}* Erişmek; yetişmek; ulaşmak; varmak.

yetirgeç, -ci [yetir-mek > yet-ir-geç] *{ağız} is.* Ek; bütünleyici. [DS]

yetirik, -ği [yit-ir-mek > yitir-ik / yetirik] *{ağız} sf.* Ne oldum delisi; şımarık. [DS]

yetirilmek, [yet-ir-mek > yetir-il-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* Olgunlaşmak. [DS]

yetirlemek, [yetir-le-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Bitirmek. [DS]

yetirme, [yet-ir-me] *is.* **1.** Yetirmek eylemi. **2.** *{ağız}* Denk getirme; ayarlama. [DS]

yetirmek[1], [yet-mek > yet-ir-mek يتورمك] *gçl. f. [-ir] [eAT. -ür]* **1.** Tamam etmek; bitirmek; tamamlamak. *{ağız} (ayın)* [DS] **2.** *{eAT} {OsT} {ağız}* Ulaştırmak; götürmek; iletmek; iblağ etmek; vasıl etmek. [DS] **3.** Besleyip büyütmek; yetiştirmek. *{eAT} {OsT} {ağız} (aynı)* [DS] **4.** (Para, yiyecek vb. için) azar azar harcayarak belli bir süre sonuna kadar idare etmek; denk getirmek; yetiştirmek. *{ağız} (aynı)* [DS] ☞ **yetirü olmak,** *{eAT} Ulaşmak; yetişmek; vasıl olmak.*

yetirmek[2], [yit-mek > yit-ir-mek] *{ağız} gçl. f. [-ir]* Kaybetmek; yitirmek. [DS]

yetirmek[3], [yet-ir-mek] *{ağız} gçsz. f. [-ir]* Şımarmak. [DS]

yetirü, [yét-mek > yét-ir-ü / yitirü] *{eT} zf.* ... a kadar; yeteri kadar. [Gabain]

yetişek, -ği [yet-iş-ek] *is.* Yetişme durumu; eğitim; formasyon.

yetişik, -ği [yetiş-mek > yetiş-ik] *{ağız} is.* Delikanlı. [DS]

yetişilme, [yet-iş-il-me] *is.* Yetişilmek eylemi.

yetişilmek, [yet-iş-il-mek] *edil. f. [-ir]* Yetişmek eylemi yapılmak; ulaşılmak.

yetişim, [yet-iş-im] *is.* Yetişmek eylemi sonucu; formasyon.

yetişkin, [yet-iş-kin] *sf.* **1.** Yetişmiş olan. **2.** Biyolojik gelişimini tamamlamış. **3.** (Genç kız için) evlenme çağına gelmiş. **4.** *is. psikol.* Beden, ruh ve duygu bakımından gelişimini tamamlamış; olgunluğa ulaşmış kimse. **5.** *psikol.* Beden ve ruh gelişiminin herhangi birinde olağan duraklama dönemine girmiş olan kimse. **6.** *huk.* Yasaların belirttiği bir yaş sınırını aşmış ve toplumsal sorumluluklarını kavrayacak duruma gelmiş olan genç. ☞ **yetişkin eğitimi,** *Yetişkinlere yönelik eğitim ve öğretim programı.*

yetişkinler, [yet-iş-kin-ler] *çok. is.* **1.** Yetişkin durumda olan kimseler. **2.** Yirmi yaşları dolayında olanlarla bu yaşı geçmiş olanların dahil olduğu grup. ☞ **yetişkinler eğitimi,** *Yetişkin eğitimi; yaygın eğitim.*

yetişkinlik, -ği [yet-iş-kin-lik] *is.* Yetişkin olma durumu.

yetişme, [yet-iş-me] *is.* **1.** Yetişmek eylemi. **2.** *sf.* ..den yetişmiş.

yetişmek, [yét-mek > yét-iş-mek / yétş-mek يتشمك] *işteş. f. [-ir] [eT. -tşür]* **1.** (Bir yere) ulaşmak; erişmek; varmak; vasıl olmak. *{eT} (aynı)* [DLT] **2.** Uzaktaki, yüksekteki ya da derindeki bir yere, bir şeye değmek; dokunabilmek; tutabilmek. **3.** Önde giden, uzaklaşmış, ilerlemiş bulunan bir şey veya bir kimse ile aradaki uzaklığı kapatmak. **4.** Başlama ya da hareket zamanında orada olmak; vaktinde varmak; vaktinde hazır olmak; kaçırmamak. **5.** Bir işe başlamış olanlara sonradan katılmak. **6.** Daha önceden yola çıkmış olanlara arkalarından daha hızlı yol alarak katılmak. **7.** (Düzey için) aradaki farkı kapatmak; aynı düzeye gelmek. **8.** (Yapılan bir iş ya da süren bir işlem için) belirtilen zamanda bitmiş olmak; hazır olmak; tamam olmak. **9.** Başka işlerin çokluğu yüzünden zaman ve güç bulup yapabilmek; üstesinden gelebilmek; olanak bulabilmek. **10.** Yardımda bulunabilmek amacıyla tam zamanında veya en uygun durumda gelmek; yardım etmek; yardıma koşmak. **11.** (Para, mal, malzeme vb. için) yapılacak, alınacak şeyleri karşılayabilecek miktarda olmak; yetmek; yeterli olmak; kâfi gelmek. **12.** (Bitki için) gelişip büyümek; bitmek; üremek; ürün vermek; olgunlaşmak. *{ağız} (aynı)* [DS] **13.** (Çocuklar için) gelişimini tamamlayıp iş görebilecek duruma ve yaşa gelmek; büyümek. **14.** (Uzmanlık gerektiren işte çalışanlar için) iyi bir öğrenim görmüş, uzmanlaşmış olmak; deneyim kazanmış olmak; öğrenmek; gelişmek. **15.** Çocukluk ve gençlik yılları, herhangi bir sıkıntı, savaş vb. döneminde geçmiş olmak; o günleri görmüş, yaşamış, sıkıntısını çekmiş olmak. **16.** Tanınmış bir kimseyi ölmeden önce görmüş, tanımış ya da çocukluğu onun son günlerine denk gelmiş olmak. **17.** *{eAT}* Gelip çatmak; musallat olmak; ârız olmak. ☞ **Yetiş!** *Yardım isteme durumunda söylenen söz; imdat!* || **Yetişin!** *Yardım isteme durumunda söylenen söz; imdat!* || **yetişip yetmeyesi,** *{ağız} "Büyümeden ölsün!" anlamında ilenme sözü.* [DS]|| **Yetişme!** *Kızgınlıkla söylenen ilenme sözü; öl; geber.*|| **Yetişmeyesi!** *Kızgınlıkla üçüncü kişi için söylenen ilenme sözü; ölsün; gebersin!* || **Yetişmeyesice!** *{ağız}* → yetişmeyesi. [DS]

yetişmiş, [yet-iş-miş] *sf.* **1.** Gereken nitelikleri kazanmış; gerekli olgunluğu kazanmış olan. **2.** *{ağız}* Delikanlı. [DS]

yetişmiyesice, [yetiş-me-y-esi-ce] *{ağız} ünl.* "Büyümeden ölsün" anlamında ilenme sözü. [DS]

yetiştiren, [yetiş-tir-mek > yetiş-tir-en] *sf.* Yetiştirme işini üstlenen; yetiştirici; eğitici. ☞ **yetiştiren aile,** *sosy. Kişinin doğup büyüdüğü ana baba ve kardeşlerden oluşan çekirdek aile.*

yetiştirici, [yet-iş-tir-ici] *sf.* **1.** Yetiştirme işini yapan; yetiştiren. **2.** *is.* Tarımsal üretimde bulunan kimse; üretici; müstahsil.

yetiştirilme, [yet-iş-tir-il-me] *is.* Yetiştirilmek eylemi.

yetiştirilmek, [yet-iş-tir-il-mek] *edil. f. [-ir]* **1.** Yetiştirmek eylemi yapılmak. **2.** Belli bir yerde, zamanında bulunması sağlanmak; ulaştırılmak. **3.** Zamanında bitirilmek. **4.** (Bitki, hayvan vb. için) üretilmek. **5.** Yetişkin duruma getirilmek; eğitilmek. **6.** (Haber, bilgi vb. için) kötü bir niyetle başkasına aktarılmak; duyurulmak.

yetiştirim, [yet-iş-tir-im] *is.* **1.** Yetiştirmek eylemi ve tekniği. **2.** Bir hayvana herhangi bir amaçla bazı alışkanlık ve beceri kazandırma işi.

yetiştirme, [yet-iş-tir-me] *is.* **1.** Yetiştirmek eylemi ve uğraşı. **2.** Birinin koruyuculuğunda yetişmiş olan kimse. ⮺ **yetiştirme yurdu,** *Ana ve babası olmayan ya da onların gözetiminden yoksun ve haklarında koruma gözetimi alınan 7-18 yaş arasındaki çocukların barındırıldığı, yetiştirildiği eğitim kurumu.*

yetiştirmek, [yet-iş-tir-mek] *gçl. f. [-ir]* **1.** Yetişmek eylemini sağlamak. **2.** (Bir şey veya kimse için) gitmekte olan veya hareket etmek üzere olan bir kimseye veya taşıta ulaştırmak; ulaşmasını sağlamak. **3.** Zamanında bir yerde bulunmasını sağlamak; ilgili yerde tam zamanında hazır bulundurmak. **4.** (Haber, bilgi vb. için) duyurmak; iletmek; bildirmek. **5.** Belirli bir zamanda hazır olmasını sağlamak; bitirmek; tamamlamak. **6.** (Bitki, hayvan için) üretmek; büyütmek; kullanıma veya tüketime sunulur hâle getirmek. **7.** *mecaz.* (Kişi için) gerekli bilgi ve becerileri kazandırmak; eğitmek. **8.** *mecaz.* (Çocuk için) gelişip büyümesini sağlamak; iş tutacak duruma getirmek; büyütmek. **9.** *mecaz.* Duyulan, görülen vb. yollarla bilinen ve söylenmemesi gereken bir şeyi kötü niyetle ilgilisine haber vermek; ispiyonlamak. **10.** (Para, malzeme vb. için) eldeki ile idare etmek; onunla işi belirli bir zamana ve duruma kadar getirmek.

yetiz, [yét-mek > yét-iz] *sf.* **1.** *{eT}* Mükemmel. **2.** *{eT}* Enli; enine geniş. [DLT] [KB] **3.** *{ağız} zf.* Tamam. [DS] **4.** *{ağız}* Henüz, yeteri kadar. [DS]

yetizlemek[1], [yetiz-le-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* Üstünü doldurmak; tamamlamak. [DS]

yetizlemek[2], [yet-mek *(çekmek, yedeklemek)* > yet-iz-le-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* Gözetmek. [DS]

yetizlik, [yét-iz > yétiz-lik] *{eT} is.* Genişlik; bir şeyin eni. [DLT]

yetke, [yet-mek > yet-ke] *is.* **1.** Yaptırma ve yasak etme gücü ve hakkı; otorite; sulta, *(1935).* **2.** Bir alanda değerlendirme, yargılama gibi bilgi ve görgüsüne başvurulan kimse; otorite; aksakal. **3.** *siy.* Bir ya da birkaç kişiye egemenlik hakkı tanınarak yönetilen ülkenin durumu; bu ülkenin yönetim sistemi; sultanlık. **4.** *psikol.* Bir kimsenin haklarını kullanma bakımından yeterliliğine herkesi inandırarak kendisine sağladığı güven ve itaat; velayet.

yetkecilik, -ği [yet-ke-ci-lik] *is.* Otoriteye dayanan yönetim anlayışı.

yetkeli, [yet-ke-li] *sf.* **1.** Kendisinde yaptırma ve yasak etme gücü bulunan; otoriter. **2.** Bir alanda değerlendirme, yargılama gibi bilgi ve görgüsüne başvurulabilir niteliği bulunan kimse; otoriter.

yetketanımaz, [yet-ke+tanı-maz] *sf.* Her türlü siyasal ya da düşünsel baş eğmeye karşı çıkan.

yetki, [yet-mek > yet-ki] *is.* **1.** Bir işi, bir görevi yasaların verdiği izin ve tanıdığı olanaklar içinde yapma ve yürütme hakkı; salahiyet; mezuniyet, *(1944).* **2.** Bir kimseyi herhangi bir alanda söz sahibi kılan yasal ya da bilimsel güç. **3.** Bir kurul ya da makamın bazı edimleri yerine getirebilme hakkı. **4.** *as.* Sevk ve idare ile ilgili askerî hizmetleri yürütmek amacıyla kararlar almak, emirler vermek ya da yayınlamak üzere askerî görevliye sağlanan hak. **5.** *huk.* Bir mahkemenin coğrafî açıdan bir davayı bakma hakkı; salahiyet. ⮺ **yetki anlaşması,** *huk. Sözleşme gereği tarafların aralarında doğacak olan anlaşmazlığı gidermek üzere belirli bir yerdeki mahkeme ya da icra dairesini belirlemeleri.*|| **yetki belgesi,** *huk. Bir makam ve organ adına bir işi yapabilme yetkisinin bulunduğunu belirten hukukî belge.*|| **yetki devri,** *huk. 1. Bir makam ya da organın kendisine tanınan yetkiyi başka bir makam ya da organa bırakması durumu. 2. Birinci derecede ita amiri durumunda olan bakanın kendisine verilen harcama yetkilerinin bir bölümünü ödeme emri ile ikinci derecedeki ita amirine devir ya da havale itmesi.*|| **yetki gasbı,** *huk. Bir hukuksal işlemin hiçbir yetkisi olmayan bir makam tarafından yapılması.*|| **Yetki Kanunu,** *huk. Bazı konularda TBMM tarafından hükûmete kanun hükmünde kararname çıkarma yetkisi tanıyan kanun.*|| **yetkisini kullanmak,** *Kendisine verilen yetkinin gereğini yerine getirmek.*|| **yetki tecavüzü,** *huk. Bir makamın yetkisi dışındaki işleri yapması.*|| **yetki uyuşmazlığı,** *huk. Bir dava dolayısıyla iki mahkeme arasında davaya bakma açısından çıkan uyumazlık; salahiyet ihtilafı.*|| **yetki vermek,** *Yetki tanımak.*

yetkileme, [yet-ki-le-me] *is.* Yetkilemek eylemi.

yetkilemek, [yet-ki-le-mek] *gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* Yetkili hâle getirmek; birine bir konuda yetki vermek.

yetkilendirilme, [yet-ki-le-n-dir-il-me] *is.* Yetkilendirilmek eylemi.

yetkilendirilmek, [yet-ki-le-n-dir-il-mek] *edil. f. [-ir]* Yetkili hâle getirilmek; yetki verilmek.

yetkilendirme, [yet-ki-le-n-dir-me] *is.* Yetkilendirmek eylemi.

yetkilendirmek, [yet-ki-le-n-dir-mek] *gçl. f. [-ir]* Yetkili hâle getirmek; yetki tanımak.

yetkilenme, [yet-ki-le-n-me] *is.* Yetkilenmek eylemi.

yetkilenmek, [yet-ki-le-n-mek] *edil. f. [-ir]* Yetki sahibi kılınmak; yetkili hâle getirilmek.

yetkili, [yet-ki-li] *sf.* **1.** Yetkisi bulunan; yetki verilmiş olan; salahiyetli; salahiyettar. **2.** (Kişi ya da makam için) bazı işleri ve işlemleri yapma ve yerine getirme hakkını elinde bulunduran; salahiyetli; mezun. **3.** *huk.* (Mahkeme için) bir davaya bakma hakkı olan. **4.** *is.* Kendisine yetki verilmiş olan kimse. ⮺ **yetkili kılmak,** *Yetkisini kullanma olanağı tanımak.*|| **yetkili merci,** *Sorumlu ve yetkili*

makam.|| **yetkili yargıç,** *Bir davayı görmekle ve yürütmekle sorumlu ve ehliyetli kimse.*

yetkin, [yet-kin] *sf.* **1.** *{OsT}* Kendisinden beklenen gerekli olgunluğa erişmiş; eksiksiz; ergin; olgun; kemale ermiş; kâmil; mükemmel, *(1935).* **2.** *{ağız}* (Kız için) evlenecek yaşa gelmiş; yetişkin. [DS] ☞ **yetkin sayı,** *Kendi bölenlerinin hepsinin toplamına eşit olan sayı.*

yetkinleşebilirlik, -ği [yet-kin-le-ş-e+bil-ir] *sf.* Yetkinleşme gücüne sahip olabilen.

yetkinleşme, [yet-kin-le-ş-me] *is.* Yetkinleşmek eylemi; tekemmül.

yetkinleşmek, [yet-kin-le-ş-mek] *dönşl. f. [-ir]* Yetkin bir duruma gelmek; tekemmül etmek.

yetkinlik, -ği [yet-kin-lik] *is.* Yetkin olma durumu; olgunluk; kemal; mükemmel.

yetkisiz, [yet-ki-siz] *sf.* Yetkisi olmayan; kendisine bir konuda yetki verilmiş olan.

yetkisizlik, -ği [yet-ki-siz-lik] *is.* Yetkisiz olma durumu; salahiyetsizlik.

yetle, [yet-le / yet-li ?] *{ağız} is.* Şaka. [DS]

yetme[1], [yet-me] *is.* Yetmek eylemi.

yetme[2], [yet-me ?] *{ağız}* **1.** Dam. **2.** Tahtaboş; balkon. [DS]

yetme[3], [yet-me ?] *{ağız} is.* **1.** Taranmış koyun yönü. **2.** Minder. [DS]

yetmek[1], [yet̃-mek / yéd-mek] *(yé:tmek) {eT} {ağız} gçl. f. [-er]* **1.** Yedmek; yedeğine almak; yedekte götürmek. [DLT] [ETY] [DS] **2.** Götürmek; getirmek. [İKPÖy.]

yetmek[2], [yét-mek یتمك] *gçsz. f. [-er]* **1.** Bir şey başka bir şeyi karşılayabilecek ölçüde ve miktarda olmak; bir ihtiyacı karşılayacak, giderecek nitelikte ve ölçüde olmak; yeterli olmak; kâfi gelmek. *{eT} (aynı)* [KB] [Bahşayiş] **2.** Bir şey başka bir şey için gerekli olan önem ve nitelikleri taşımak. **3.** *{eT} {eAT} {OsT} {ağız}* Erişmek; gelmek; ulaşmak; yetişmek; vasıl olmak. [İKPÖy.] [DLT] [ETY] [KB] [Bahşayiş] [DS] **4.** Yeterli bir neden oluşturmak. **5.** (Kötü davranışlar için) son sınıra ulaşmak; artık tahammül edilemez ve hoş karşılanamaz miktara ulaşmak. **6.** (Yaş, dönem vb. için) ulaşmak; varmak. **7.** Olgunlaşmak. *{eT} {eAT} {OsT} {ağız} (aynı)* [KB] [DS] **8.** *mecaz.* Başkasına ihtiyacı olmamak.

yetmek[3], [yét-mek / yit-mek] *{eT} gçl. f. [-er]* Kaybetmek; yitirmek. [Gabain]

yetmek[4], [yet-mek] *{ağız} gçsz. f. [-er]* Başa çıkmak; gücü yetmek. [DS]

yetmenti, [? yetmenti] *{ağız} is.* Eski, küçük minder. [DS]

yetmezlik, -ği [yet-mez-lik] *is.* **1.** Yeterli olmama durumu; yetmez olma. **2.** Bir kişide bir işi yapma, bir görevi yerine getirme konusunda gerekli olan nitelik, yetenek, beceri, erk ya da olanakların bulunmayışı; ehliyetsizlik. **3.** Bir organın işlevini yerine getiremeyiş durumu; yetersizlik.

yetmesizlik, -ği [yet-me-siz-lik] *{ağız} is.* Doymazlık. [DS]

yetmiş, [yét-mek > yét-miş] *(yétmiş) {eT} sf.* (Yara için) iyileşmiş; kapanmış. [DLT]

yetmiş, [yétti *(tamam; yedi)* + miş *(on)*] *(eT. yétmiş) is.* **1.** Altmış dokuzdan sonra gelen sayı; 70. *{eT} (aynı)* [ETY] [Tekin] [Bahşayiş] **2.** *sf.* Yedi kere on; altmış dokuzdan bir artık olan. **3.** *mecaz.* Pek çok. ☞ **yetmiş iki buçuk millet,** *Bütün milletleri veya karmakarışık toplulukları anlatmak için kullanılır.*|| **yetmiş sekizlik,** *Dönme hızı dakikada yetmiş sekiz devir olan eski bir plak türü.*

yetmişer, [yetmiş-er] *sf.* **1.** Her defasında yetmiş tane bulunan. **2.** Her birine yetmiş tane.

yetmişinci, [yetmiş-inci] *sf.* Sıralamadaki yeri yetmiş olan.

yetmişli, [yetmiş-li] *sf.* **1.** Bir bütünün içinde başka bir nesneden yetmiş adet bulunan. **2.** (Yeniçeri için) yetmişinci orta mensubu.

yetmişlik, -ği [yetmiş-lik] *sf.* **1.** Yetmiş birimden oluşan. **2.** Yetmiş birim alabilen. **3.** Yetmiş yaş civarında olan.

yetmiyesice, [yet-me-y-esi-ce] *{ağız} sf.* "Büyümeden ölsün!" anlamında ilenme sözü. [DS]

yetrü, [yét-mek > yét-rü̃] *(yetrü:) {eT} zf.* İyice. [KB]

yetrülmek, [yét-mek > yét-ür-mek > yét(r)-ül-mek] *{eT} edil. f. [-ür]* Eriştirilmek; ihkak edilmek. [DLT]

yetrüm, [yét-mek > yét-ür-mek > yét(ü)r-üm] *{eT} sf.* Bırakılmış; salınmış. [DLT] ☞ **yetrüm saç,** *Bırakılmış saç; salınmış saç.* [DLT]

yetrüşmek, [yét-mek > yét-ür-mek > yét(ü)r-üş-mek] *{eT} işteş. f. [-ür]* **1.** Birlikte erişmeye çalışmak; yetişişmek. [DLT] **2.** Birbirine yetişmek. [DLT]

yetsemek, [yét-mek > yét-sē-mek] *(yetse:mek) {eT} gçsz. f. [-r]* Yetişeyazmak. [DLT]

yetsikmek, [yét-mek > yét-sik-mek] *{eT} edil. f. [-er]* Erişilmek; yaşlanmak; kocalıp düşkünleşmek. [DLT]

yetti, [yéti / yiti / yéttī] *(yetti:) {eT} sf.* Yedi sayısı. [İKPÖy.] [DLT]

yettürmek, [yéd̠-mek > yéd̠-tür-mek / yét-tür-mek] *{eT} gçl. f. [-ür]* Birine malını bohça veya bohçaya benzer bir şey içinde saklattırmak. [DLT]

yetuk, -ğu [yet-ik / yet-uk] *{ağız} sf.* **1.** Bir işten veya durumdan bilgisi olan; yetik. **2.** *is.* Olgunlaşma; büyüme; yetik. [DS] ☞ **yetuk olmak,** *{ağız} Bir işten veya durumdan bilgisi olmak.* [DS]

yetük[1], **-ğü** [yet-ik / yet-ük] *{ağız} sf.* **1.** Büyümüş; yetişmiş; gelişmiş. **2.** İri; büyük. **3.** Erginlik çağına gelmiş. [DS]

yetük[2], **-ğü** [yet-ik / yet-ük] *{ağız} sf.* Bir işten, durumdan haberi olan. [DS]

yetürmek[1], [yḗ-tür-mek] *{eT} gçl. f. [-ür]* Yedirmek. [KB]

yetürmek[2], [yét-mek > yét-ür-mek يتورمك] *{eT} gçl. f. [-ür]* **1.** Yetiştirmek; yetirmek. [KB] **2.** *{eAT}* Ulaştırmak; eriştirmek; vardırmak; iblağ etmek. **3.** *{eAT}* Büyütüp yetiştirmek; olgun hâle getirmek.

yetürmek[3], [yét-mek / yit-mek] *{eT} gçl. f. [-ür]* **1.** Bitirmek; tüketmek. [ETY] **2.** Mahvetmek; yok etmek. [ETY]

yetümek, [yet-mek > yet-ü-mek] *{ağız} gçl. f. [-r]* Eksik kalan yerini tamamlamak; yetirmek. [DS]

yetüt, [yét-mek > yét-üt] *sf.* (Asker için) yedek; imdat. [DLT] ⊡ **yetüt saç,** *{eT} Sonradan bırakılan saç.* [DLT]

yeüs, [yeʾs > yeʾüs يئوس] *(yeü:s) {OsT} sf.* Ümidi kalmamış; ümitsiz; ümit kesmiş.

yev, [yev *(yans.)*] *is.* Sayıklamayı anlatan kök. *yev-e-le-mek*

yevakit, [Ar. yāḳut > yevāḳit يواقت] *(yeva:kit, k kalın söylenir) {OsT} is.* Yakutlar.

yevek[1], [*yiv-mek > yév-ek] *{eT} is.* **1.** Teçhizat, süs. [Gabain] **2.** Erzak; yiyecek; donatım; teçhizat; malzeme. [EUTS]

yevek[2], **-ği** [? yevek] *{ağız} is.* Asma yaprağı. [DS]

yevelemek[1], [yev *(yans.)* > yev-ele-mek] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(i)-yor]* Sayıklamak. [DS]

yevelemek[2], [yev-ele-mek] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(i)-yor]* Topallayarak veya sürünerek azar azar ilerlemek. [DS]

yevemek, [yev-e-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-v(i)-yor]* **1.** Eğirilmiş ince ipi iki kat edip iğle ya da kirmanla bükmek. **2.** Bellenmiş bir yeri ikinci kez belleyip düzeltmek. [DS] ⊡ **yeve yeve,** *{ağız} Azar azar.* [DS]

yevlen, [Ar. ehven => yev-len] *{ağız} sf.* Yeğni; hafif. [DS]

yevli, [yelve / yevli] *{ağız} is.* Çulluk. [DS]

yevm, [Ar. yevm يوم] *is.* Gün. ⊡ **yevme'l-feth,** *{OsT} 1. Mekke'nin alındığı gün. 2. Kıyamet günü.*|| **yevm-i adha,** *{OsT} Kurban bayramı günü.*|| **yevm-i ahad,** *{OsT} 1. Birinci gün. 2. Pazar günü.*|| **yevm-i ahret,** *{OsT} Ahret günü; öteki dünya.*|| **yevm-i amme,** *{OsT} gök b. Sivil zaman.*|| **yevm-i arefe,** *{OsT} Arife günü.*|| **yevm-i aşure,** *{OsT} Muharremin onuncu günü.*|| **yevm-i elest,** *{OsT} Bedenler yaratılmadan önce ruhların Allah'ın huzurunda sözleştikleri gün.*|| **yevm-i hareket,** *{OsT} Ayrılış zamanı.*|| **yevm-i kamerî,** *{OsT} Ay günü.*|| **yevm-i kebîs,** *{OsT} Artık gün.*|| **yevm-i kevkebî,** *{OsT} Yıldız günü.*|| **yevm-i nücumî,** *{OsT} Yıldız günü.*|| **yevm-i şems,** *{OsT} Güneş günü.*|| **yevm-i küşād,** *{OsT} Açılış günü.*|| **yevm-i şek,** *{OsT} 1. Şüpheli gün. 2. Ramazan ayının hesap edilemeyen günü.*|| **yevmü'd-din,** *{OsT} 1. Din günü. 2. Kıyamet günü.*|| **yevmü'l-ahd,** *{OsT} 1. Sözleşme (ahit) günü. 2. Kıyamet günü.*|| **yevmü'l-Ârib,** *{OsT} 1. Arap günü. 2. İslamlık öncesi Araplarının haftanın belirli bir gününde kendi aralarında yaptıkları toplantı. 3. Cuma günü.*|| **yevmü'l-cem,** *{OsT} 1. Toplanma günü. 2. Kıyamet günü.*|| **yevmü'l-cevab,** *{OsT} 1. Cevap günü. 2. Kıyamet günü.*|| **yevmü'l-cezā,** *{OsT} 1. Ceza günü. 2. Kıyamet günü.*|| **yevmü'l-cum'a,** *{OsT} Cuma günü.*|| **yevmü'l-ehad,** *{OsT} İlk gün; pazar.*|| **yevmü'l-erbaa,** *{OsT} Dördüncü gün; çarşamba.*|| **yevmü'l-fasl,** *{OsT} 1. Kesinti günü. 2. Kıyamet günü.*|| **yevmü'l-fezā'il-ekber,** *{OsT} 1. En büyük fazilet günü. 2. Kıyamet günü.*|| **yevmü'l-fıtr,** *{OsT} Ramazan bayramı günü.*|| **yevmü'l-hamîs,** *{OsT} Beşinci gün; perşembe.*|| **yevmü'l-haşr,** *{OsT} 1. Toplanma ve karışma günü. 2. Kıyamet günü.*|| **yevmü'l-hisāb,** *{OsT} 1. Hesap görme günü. 2. Kıyamet günü.*|| **yevmü'l-hiyāc,** *{OsT} Heyecan günü.*|| **yevmü'l-isneyn,** *{OsT} İkinci gün; pazartesi.*|| **yevmü'l-ivāẓ,** *{OsT} 1. Karşılıkların alınacağı gün. 2. Kıyamet günü.*|| **yevmü'l-karār,** *{OsT} 1. Karar günü. 2. Kıyamet günü.*|| **yevmü'l-karia,** *{OsT} 1. Ansızın gelen fırtına günü. 2. Kıyamet günü.*|| **yevmü'l-kıyām,** *{OsT} 1. Kalkma günü. 2. Kıyamet günü.*|| **yevmü'l-kıyāme,** *{OsT} 1. Ayağa kalkma günü. 2. Kıyamet günü.*|| **yevmü'l-mev'ūd,** *{OsT} 1. Söz verilen gün. 2. Kıyamet günü.*|| **yevmü'l-miād,** *{OsT} 1. Süre sonu. 2. Kıyamet günü.*|| **yevmü'l-misāk,** *{OsT} 1. And günü. 2. Kıyamet günü.*|| **yevmü'l-mizān,** *{OsT} 1. Tartı günü; hesap günü. 2. Kıyamet günü.*|| **yevmü'l-va'd,** *{OsT} 1. Söz verilen gün. 2. Kıyamet günü.*|| **yevmü'l-vākıa,** *{OsT} 1. Mutlak gelecek olan gün.. 2. Kıyamet günü.*|| **yevmün cedîd, rızkun cedîd,** *{OsT} Günü gününe yaşama; kazandığını o gün tamamen harcama.*|| **yevmü'n-nahr,** *{OsT} Zilhicce ayının onuncu günü; kurban günü; kurban bayramı.*|| **yevmü'n-nehr,** *{OsT} Kurban kesme günü.*|| **yevmü's-sebt,** *{OsT} Yedinci gün; cumartesi.*|| **yevmü's-selāse,** *{OsT} 1. Üçüncü gün. 2. Salı.*|| **yevmü's-suāl,** *{OsT} 1. Sorgulama günü. 2. Kıyamet günü.*|| **yevmü't-terviye,** *{OsT} Zilhicce'nin sekizinci günü.*

yevmen, [Ar. yevm > yevmen يوماً] *(ye'vmen) {OsT} zf.* Belirli bir günde. ⊡ **yevmen beter,** *Her gün daha kötü.*|| **yevmen fe yevmen,** *{OsT} Günden güne; gittikçe.*|| **yevmen mine'l-eyyām,** *{OsT} Günlerden bir gün.*

yevmî, [Ar. yevm > yevmī / yevmiyye يومية / يومى] *(yevmi:) {OsT} sf.* Günlük; gündelik.

yevmiye, [Ar. yevmī > yevmiyye يومية] *{OsT} is.* **1.** Bir günlük çalışma karşılığı ödenen ücret; gündelik. **2.** Resmî törenler dışında gündelik olarak kullanılan başlık. **3.** On iki dilimli sufi tacı. **4.** *zf.* Her gün. ⊡ **yevmiye defteri,** *Günlük defter.*|| **yevmiye-

i dekâkîn, *{OsT} İmparatorluk döneminde esnaftan günlük kazanç esasına göre alınan bir tür gelir vergisi.*

yevmiyeci, [yevmiye-ci] *sf.* **1.** Yevmiye ile çalışan. **2.** *is.* Gündelikçi.

yevmiyeli, [yevmiye-li] *sf.* **1.** Yevmiyeye bağlı olan; yevmiye ile çalışan. **2.** Yevmiye esasına göre düzenlenmiş olan.

yevre, [yör-ē > *(Osm. yazılışın bir başka biçimde okunuşu)* yév-re] *{ağız} is.* Çevre; yöre. [DS]

yevtin, [Bul. jévtin] *{ağız} sf.* Hafif. [DS]

yevülmek, [yév-ül-mek] *{eT} dönşl. f. [-ür]* Erişmek; olgunlaşmak. [DLT]

yey, [yéğ / yeğ / yey] *{ağız} sf.* Daha iyi; yeğ. [DS]

yeydana, [Far. yek-dāne] *{ağız} is.* Tek katlı, ağaç ve kerpiçle yapılan ev. [DS]

yeydirmek, [yeğ > yeğ-dir-mek] *{ağız} gçsz. f. [-ir]* Daha iyi olmak. [DS]

yeye, [ye-mek > ye-y-e] *{ağız} is.* **1.** Yılkıdan ayrılan at. **2.** Hızlı giden sürüye, yılkıya ayak uyduramayan hayvan. **3.** Çevreye zarar veren hırsız kedi, köpek. **4.** Erkek domuz. [DS]

ye-ye, [İng. yes *(evet)* > *(halk İng.)* yeah + yeah] *is.* **1.** *müz.* Amerika'da 1960'dan sonra sevilen parçalardan oluşan müzik türü. **2.** Bu modaya uygun ya da bu modayı çağrıştıran. **3.** *sf.* Ye-ye şarkıları söyleyen. **4.** Bu şarkılardan hoşlanan.

yeyek, -ği [ye-mek > ye-y-ek] *{ağız} is.* Çevreye zarar veren, hırsız kedi veya köpek. [DS]

yeyen[1]**,** [yeğen] *{ağız} is.* Yeğen. [DS]

yeyen[2]**,** [yeğ > yey-en ?] *{ağız} sf.* (Akarsu vb. için) hızlı; fazla. [DS]

yeyesi, [ye-mek > ye-y-esi يياسى / ييسى] *{eAT} is.* Yiyecek; azık.

yeygel[1]**,** [? yeygel] *{ağız} is.* Demirci. [DS]

yeygel[2]**,** [ye-mek > ye-y-ge-l] *{ağız} sf.* Lezzetli. [DS]

yeygi, [ye-mek > ye-(y)gi] *{ağız} is.* **1.** Kış için hazırlanıp saklanmış yiyecek. **2.** Un. **3.** Hayvan yemi. **4.** Tilki kapanına konan yem. **5.** Rüşvet. [DS]

yeygilemek, [ye-(y)gi-le-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* Yem vermek; yemlemek. [DS]

yeygilik, -ği [ye-(y)gi-lik] *{ağız} is.* Yiyecek. [DS]

yeygin, [ye-(y)gi-n] *{ağız} sf.* Çapkın; yaramaz. [DS]

yeygü, [ye-(y)gi / ye-(y)gü] *{ağız} is.* Yiyecek. [DS]

yeygülük, -gü [ye-(y)gü-lük] *{ağız} is.* Yiyecek. [DS]

yeyıl, [yeñi+yıl > yeyıl] *{ağız} is.* Gelecek yıl. [DS]

yeyici, [ye-mek > ye-y-ici / yi-y-ici] *{ağız} sf.* Rüşvet alan. [DS]

yeyilgen, [yey-il-mek > yey-il-gen] *{ağız} sf.* Şımarık; nazlı. [DS]

yeyilme, [yey-il-mek > yey-il-me] *{ağız} is.* Kanser. [DS]

yeyilmek, [yey-il-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* Şımarmak; nazlanmak. [DS]

yeyim, [ye-mek > ye-y-im] *{ağız} is.* **1.** Rüşvet. **2.** İştah. [DS] ⧉ **yeyim yemek,** *{ağız} Rüşvet almak.* [DS]

yeyin[1]**,** [yeğ > yeğ-in / yeyin] *{ağız} sf.* **1.** Yiğit; çevik; güçlü; hızlı; çalışkan. **2.** İyi; uslu. **3.** Çabuk. [DS]

yeyin[2]**,** [yığ-ın > yeğin] *{ağız} is.* Orakla biçilmiş ekinden yapılan bağlamlardan oluşan yığın. [DS]

yeyinti[1]**,** [ye-mek > ye-y-inti] *{ağız} is.* **1.** Yiyecek. **2.** Kuru yemiş. **3.** Hayvanların yediği yabani bitkiler; hayvan yemi; otlar. **4.** Rüşvet. **5.** Hesaplardaki açık; zimmet. [DS]

yeyinti[2]**,** [ye-mek > ye-y-inti] *{ağız} is.* Aşınma; kemirilme. [DS]

yeyke, [Bizans. Rum. oikhion] *{ağız} is.* Kayıklardaki dümen kolu. [DS]

yeykinmek, [yek-in-mek > ye(y)k-in-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* **1.** Korkmak; ürkmek; telaşlanmak. **2.** Bir şey yapmaya davranmak. **3.** Kımıldamak. **4.** Çok koşmak; koşuşturmak. [DS]

yeyle, [yay-la / yeyle] *{ağız} is.* Yayla. [DS]

yeyleci, [yayla-cı / yeyle-ci] *{ağız} is.* Yaylaya çıkan kimse; yaylacı. [DS]

yeylik, -ği [*eT.* yeñil > yeğnil-ik > yeylik] *{ağız} sf.* Hafif. [DS] ⧉ **yeylik akıllı,** *{ağız} Sağlıklı düşünemeyen; dengesiz.* [DS]

yeymen, [yey-men] *{ağız} sf.* Acımasız; kıyıcı; zalim. [DS]

yeynemek, [yeğin > yeğin-le-mek / yeğin-e-mek > yeyne-mek] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-n(i)-yor]* (Hız, sayı vb. için) artmak; güçlenmek. [DS]

yeyni, [*eT.* yénī-mek > yeñil > yeğni > yeyni / yé(y)nī ييني] *sf.* **1.** *{eT}* Ağır olmayan; hafif. *{eAT} {OsT} {ağız} (aynı)* [Bahşayiş] [DS] **2.** *{eAT} {OsT}* Saygınlığı olmayan; itibarsız; ehemmiyetsiz. **3.** *{ağız}* [Hoppa. DS] ⧉ **yéyni başlı,** *{eAT} {OsT}* → yeyni başlu.|| **yéyni başlu,** *{eT} {eAT} Ağırbaşlı olmayan; hafifmeşrep; havai.* [Bahşayiş]|| **yéyni dutmak,** *{eAT} Önem vermemek; değer vermemek; istihfaf etmek.*|| **yéyni eylemek,** *{eAT} {OsT} (Yük vb. için) hafif tutmak; hafifletmek.*|| **yéyni görmek,** *{eAT} Küçük görmek; aşağı görmek; değer vermemek.*|| **yéyni kişi,** *{OsT} Hafifmeşrep; boşboğaz.*||

yeynicek, [yéyni-cek يينجك] *{eAT} {OsT} {ağız} sf.* **1.** Hafifçe. **2.** Hafifmeşrep. [DS] ⧉ **yeynicek kılmak,** *{eAT} Düşüncesiz davranmaya veya acele karar vermeye sevk etmek.*

yeyniceklik, [yéyni-cek-lik يينجكلك] *{eAT} {OsT} is.* Ağırbaşlılığa uymayan davranış; hafiflik; hoppalık; hafifmeşreplik.

yeynik, -ği [*eT.* yeñil > yeğnil-ik > yeynik] *{ağız} sf.* **1.** Hafif. **2.** Hoppa. [DS]

yeynilik[1]**, -ği** [yeğni-lik > yéyni-lik يينلك] *{OsT} {a-*

ğız} *is.* Hafiflik; hafif oluş; yeğnilik; hiffet; hoppalık. [DS]

yeynilik[2], **-ği** [yeğni-lik > yeyni-lik] *{ağız} is.* Hastanın, üzüntülünün acısını azaltmak için söylenen söz veya yapılan şeyler. [DS]

yeynilmek, [*eT.* yeñil > yeğnil-mek > yéynil-mek ييڭلمك] *{eAT} {OsT} {ağız} dönşl. f. [-ür]* Ağırlığı azalmak; hafiflemek; hafifleşmek. [DS]

yeyniltmek, [*eT.* yeñil > yeğnil-mek > yéynil-t-mek ييڭلتمك] *{eAT} {ağız} gçl. f. [-ür]* Hafifletmek. [DS]

yeynimek, [*eT.* yeñil > yeğni-mek > yé(y)nī-mek يينيمك] *{eT} {eAT} gçsz. f. [-r]* Hafifleşmek. [Mühennâ]

yeynirek, [*eT.* yeñil > yeğni > yéyni-rek ييني رك] *{eAT} sf.* Daha hafif.

yeynisemek, [*eT.* yeñil>yeğni>yéyni-se-mek يينيسمك] *{eAT} gçl. f. [-r]* Hafif görmek; hafif saymak.

yeyrek, [yeğ-rek > yeyrek] *{ağız} sf.* Üstün güzel; üstün iyi. [DS]

yeysemek, [yé-mek > ye-y-sē-mek] *{eT} gçl. f. [-r]* Yemek istemek. [DLT]

yez[1], [Moğ. yez] *{eT} is.* Bakır; pirinç; madenî kuruş; paranın resimli yüzü. [Clauson]

yez[2], [yéz] *(yé:z) {eT} is.* Çığ otu, *(Artemisia abrotonon)*. [DLT]

yez[3], [Far. yez يز] *is.* Bağ veya bahçe etrafına dikenli çalılar çekilerek yapılmış çit; çalı çit.

Yezdan, [Far. yezdān يزدان] *(yezda:n) is.* **1.** Zerdüştlükte iyilik, hayır tanrısı. **2.** Tanrı.

Yezdanî, [Far. yezdānī يزدانى] *(yezda:ni:) sf.* Tanrı ile ilgili; Tanrıya ait; Tanrısal.

yezek, [ezē-mek *(keşfe çıkmak)* / yezē-mek > yezē-k يزه ك / Far. yezek يزك] *{OsT} (eT. yeze:k) is.* **1.** Öncü; keşif kolu; asker öncüsü. *{eT} (aynı)* [DLT] [ETY] [KB] **2.** Bekçi. **3.** Casus.

yezemek, [yézē-mek] *(yeze:mek) {eT} gçl. f. [-r]* Aramak üzere dolaşmak. [DLT]

Yezidî, [Far. yezdān / yazata *(tapınmaya değer görülen)* > Ar. yezīdī يزيدى] *(yezi:di:) sf.* Hariciliğin ibadilik mezheplerinden türeyerek ayrı bir din hâline gelen kolundan olan kimse.

Yezidiler, [yazidi-ler] *is.* Puta tapıcılık, Zerdüştlük, Yahudilik, Hristiyanlık ve Müslümanlık karışımı bir inanca sahip kimseler topluluğu.

Yezidilik, -ği [yezidi-lik] *is.* Puta tapıcılık, Zerdüştlük, Yahudilik, Hristiyanlık ve Müslümanlık karışımı bir inanç.

yezit, -di [Far. yazad *(tanrı)* / Ar. yezīd *(şeytan)* يزيد] *sf. mecaz.* (Sövgü için) kendisinden nefret edilen kimseye söylenen söz.

yezitlik, -ği [yezit-lik] *is.* Yezit olma durumu; kötülük; hainlik.

yezne, [yeznē] *(eT. yezne:) is.* **1.** *{eT}* Büyük kız kardeşin kocası. [DLT] **2.** *{ağız}* Enişte. [DS]

Y.G. [yüksek+gerilim] *kısalt.* Yüksek gerilimin kısaltması.

yı, [yī / ī] *(yı:) {eT} is.* Ağaç.

yıba, [yıba] *{eT} zf.* Tamamı; bütünü; hepsi. [EUTS]

yıbanmak, [yıba-n-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* Gecikmek. [DS]

yıbba, [? yıbba] *{ağız} is.* Yokuş; yamaç. [DS]

yıbıl, [yıb *(yans.)* > yıb-ıl] *is.* Parlama, parıldama bildiren yansımalı gövde. ☞ **yıbıl yıbıl yanmak,** *{ağız} Pırıl pırıl yanmak; parlamak.* [DS]

yıbrak, -ğı [yıp-ra-k / yıb-ra-k] *{ağız} sf.* (Yiyecek için) acımış; ekşimiş. [DS]

yıbratmak, [yıbra-t-mak] *{ağız} gçl. f. [-ır]* Dayak atmak; dövmek. [DS]

yıbrık, -ğı [Ar. ibrīḳ => ibrik / yıbrık] *{ağız} is.* İbrik. [DS]

yıcıntılamak, [yıc-ın-mak > yıcın-tı-la-mak ?] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Zorluk çıkarmak. [DS]

yıd, [yīḏ / yıt] *(yı:d) {eT} is.* Koku; rayiha; ıtır; misk. [ARAT] [EUTS] [Gabain] [DLT] [Üç İtigsizler] [KB]

yıdar, [? yıdar] *{ağız} is.* Sindirim organı. [DS]

yıdığ, [yīḏ > yıḏ-ī-mak > yıḏı-ġ] *{eT} sf.* Kötü kokan; fena kokan; pis kokan; kokmuş; taaffün etmiş. [DLT] [EUTS] [Gabain] [KB] ☞ **yıdığ ot,** *{eT} Üzerlik otu.* [DLT]

yıdığlık, [yıḏ-ıġ-lık] *{eT} is.* Kokmuşluk; yıpranmışlık. [DLT]

yıdımak, [yīḏ > yıḏ-ī-mak] *(yıdı:mak) {eT} gçsz. f. [-r]* Kötü kokmak; fena kokmak; bozulmak; kokmak. [EUTS] [DLT] [Gabain] [KB]

yıdışmak, [yıḏ-ī-mak > yıḏ-ı-ş-mak] *{eT} işteş. f. [-ur]* Bir şeyin parçaları birbiri içinde çürümek; yıpraşmak. [DLT]

yıdıtmak, [yıḏ-ı-t-mak] *{eT} gçl. f. [-ur]* **1.** Korkutmak. [ETY] [Gabain] **2.** Çürümek. [ETY]

yıdlağ, [yıḏ-lā-ġ] *(yıdla:ğ) {eT} sf.* Kokulu; rayihalı. [EUTS]

yıdlamak, [yīḏ > yıḏ-lā-mak] *(yıdla:mak) {eT} gçl. f. [-r]* Koklamak. [DLT] [EUTS] [Gabain]

yıdlanmak, [yīḏ > yıḏ-la-n-mak] *{eT} dönşl. f. [-ur]* Kokmak; bozulmak. [DLT]

yıdlaşmak, [yıḏ-la-ş-mak] *{eT} işteş. f. [-ur]* Koklaşmak. [DLT]

yıdlığ, [yīḏ > yīḏ-lıġ] *{eT} sf.* Kokulu; rayihalı. [EUTS]

yıdmak, [yıd-mak / ıd-mak / id-mek] *{eT} gçl. f. [-ar]* Göndermek. [ETY]

yıdruk, [yıḍ(u)r-uk] *{eT} is.* Yumruk. [EUTS] [Gabain]

yıffadak, -ğı [yıp *(yans.)* > yıf(f)-adak] *{ağız} zf.* (Sönmek için) birden. [DS]

yıfıtmak, [yıf-ıt-mak] *{ağız} gçl. f. [-ır]* Usanç vermek; bezdirmek. [DS]

yıg, [yıg / yığ *(yans.)*] *is.* Ağlamayı, inlemeyi anlatan kök. *yıg-la-mak, yıg-la-ş-mak*

yıgan, [yıg-an] *{ağız} is.* Kağnıyı dağdan indirirken, firenlemek için teker önüne konulan çalı. [DS]

yıgınç, -cı [yıg-ınç] *{ağız} is.* Isırgan otu.[DS]

yığ[1]**,** [yıg / yığ *(yans.)*] *is.* Ağlamayı, inlemeyi anlatan kök. *yığ-la-mak, yığ-la-t-mak*

yığ[2]**,** [yıg / çığ] *{eT} is.* **1.** Çığ. [EUTS] **2.** Fırsat; vesile. [EUTS] **3.** *{ağız}* Derelerin getirip yığdığı kum ve çamur; mil. [DS]

yığ[3]**,** [iğ > yığ] *{ağız} is.* İğ. [DS]

yığ[4]**,** [yiv > yığ] *{ağız} is.* Saçın ayırma yeri; tarak geçecek boşluk. [DS]

yığ[5]**,** [yeğ > yığ] *{ağız} is.* Daha iyi; daha üstün; yeğ. [DS]

yığa, [yığ-mak > yığ-a] *{ağız} sf.* İçi tepeleme dolu; yığılı. [DS]

Yığaç, [yıġaç] *{eT} is.* Müşteri yıldızı; Jüpiter. [EUTS]

yığaç[1]**,** [ı-ġ *(su)* > ığ-aç *(ağaç)* > y-ıġ-aç] *{eT} is.* **1.** Ağaç; ağaç parçası. [DLT] [ETY] [KB] **2.** Erkeğin cinsel organı. [DLT] **3.** Bir yer uzunluk ölçüsü. [DLT]

yığaç[2]**, -cı** [yığ-aç] *{ağız} sf.* Tombul. [DS]

yığaçlanmak, [yıġaç-la-n-mak] *{eT} dönşl. f. [-ur]* Ağaçlanmak. [DLT]

yığaçlık, [yıġaç-lık] *{eT} is.* Ağaçlık; ağaçlı olan yer; kereste bulunan yer. [DLT]

yığadurmak, [yıġ-mak *(engellemek)* > yıġ-a+durmak يغادورمق] *{eAT} gçl. f. [-ur]* Engeller durumda olmak; geri çeker durumda olmak.

yığak, [yıġ-mak *(engellemek)* > yıġ-ak] *{eAT} is.* Yasak; nehiy; memnuiyet.

yığal, [yığ-al] *{ağız} sf.* (Toprak için) ekilebilir, işlenebilir nitelikte; tavı gelmiş; nemli. [DS]

yığamat, [yığ-mak > yığ-a-mak ?] *{ağız} is.* Köy sandığına toplanan para; salma. [DS]

yığanak, [yıġ-mak *(toplamak)* > yıġ-anak / yıġın-ak / yıġn-ak يغناق] *{eAT} {OsT} is.* **1.** Toplanmış insan kalabalığı; küme; toplantı; yığın; topluluk. *{ağız} (aynı)* [DS] **2.** *{ağız}* Toplantı yeri. [DS]

yığar, [yıġ-mak *(engellemek)* > yığ-ar] *{ağız} is.* **1.** İnişli yolda, arabanın yavaşlaması için arka tekere takılan zincir. **2.** Araba okunun yere değmemesi için uçuna takılan düşey kazık. [DS]

yığda, [yığ-mak > yığ-da] *{ağız} is.* Davara yedirmek için kesilerek üst üste yığılmış meşe dalı. [DS]

yığdaçı, [yıġ-mak > yıġ-daçī] *(yığdaçı:) {eT} sf.* Yığan; toplayan; engel olan; alıkoyan. [DLT]

yığdırma, [yığ-dır-ma] *is.* Yığdırmak eylemi.

yığdırmak, [yığ-dır-mak] *gçl. f. [-ır]* Yığmak eylemini yaptırmak.

yığı, [yığ-mak > yığ-ı] *{ağız} is.* Akan şeylerin önündeki engel yüzünden uğradıkları birikim; yığılma; toplanma. ☞ **yığı vurmak,** *{ağız} Davarı dinlendirmek için bir yere toplayıp yatırmak.* [DS]

yığıcı, [yıġ-mak *(engellemek)* > yıġ-ıcı يغجى] *{eAT} is.* Engel; mani.

yığıklı, [yıġ-ık-lıġ] *{eT} sf.* Engel olan; men eden.

yığıl, [*eT.* yeñil > yeğnil > yığıl] *{ağız} sf.* Hafif. [DS]

yığılgan, [yıġ-mak > yıġ-ıl-ġan] *{eT} sf.* Daima yığılan. [DLT]

yığılı, [yığ-ıl-ı] *sf.* Yığılmış olan.

yığılımak, [yıġ-mak > yıġ-ıl-ī-mak] *(yığılı:mak) {eT} edil. f. [-r]* Yığılmak; toplanmak.

yığılınmak, [yıġ-ıl-m-mak يغلنمق] *{eAT} dönşl. f. [-ur]* **1.** Çekinmek. **2.** Kaçınmak.

yığılışma, [yığ-ıl-ış-ma] *is.* Yığılışmak eylemi; izdiham.

yığılışmak, [yığ-ıl-ış-mak] *işteş. f. [-ır]* Bir yerde toplaşmak; birikmek.

yığılma, [yığ-ıl-ma] *is.* Yığılmak eylemi.

yığılmak[1]**,** [yıġ-mak *(engellemek)* > yıġ-ıl-mak يغلمق] *{eAT} edil. f. [-ur]* **1.** Yasaklanmak; men edilmek. **2.** *dönşl. f. {eT} {eAT}* Çekinmek; kaçınmak. [DLT]

yığılmak[2]**,** [yıġ-mak > yıġ-ıl mak] *dönşl. f. [-ur]* **1.** *{eT}* Çok sayıda birikmek; yığın oluşturmak; toplanmak. *{eT} (aynı)* [EUTS] [DLT] [KB] **2.** *{eT}* Erişmek; olgunlaşmak. [DLT] **3.** (Kişi için) kendini tutamayıp yere çökmek; düşmek; yıkılmak. **4.** *edil. f.* Yığmak eylemi yapılmak; yığmak eylemine uğramak. ☞ **yığıla galmak** (kalmak), *{ağız} 1. Çoğalmak; birikmek. 2. Yığın biçiminde yükselmek. 3. (Kişi için) bayılıp düşmek.* [DS]|| **yığılıp kalmak,** *1. Birikmek; toplanmak. 2. Düşmek; yıkılmak.*

yığılunmak, [yıġ-mak *(engellemek)* > yıġ-ıl-un-mak يغيلونق] *{eAT} dönşl. f. [-ur]* Yapmaktan kaçınmak; kendini engellemek; çekinmek; kaçınmak; içtinap etmek; imtina etmek; nefsini men etmek.

yığım, [yıġ-mak > yıġ-ım] *{eT} sf.* Yığılmış. [DLT] ☞ **yığım toprak,** *{eT} Höyük.*

yığımsa, [yığ-mak > yığ-ım-sa] *{ağız} is.* Harmanda rüzgârı kesmek için ekin saplarından yapılan engel. [DS]

yığın, [*eT.* yıġ-mak > yıġın / yığ-ın] *is.* **1.** Üst üste konulmuş şeylerden oluşan tepe. **2.** Birikmiş, toplanmış şeylerin oluşturduğu küme; küme; yığılmış. *{eT} (aynı)* [DLT] **3.** Ne olduğu anlaşılamayan, pek iyi seçilemeyen kütle. **4.** Birçok kişinin bir araya toplanmasıyla oluşmuş kalabalık. **5.** Birbiri ile top-

lumsal yönden bağdaşık bir bütün ve etkin bir güç oluşturan insan topluluğu; kitle; kütle. **6.** Geçici olarak bir yere toplanarak konik bir görünüm verilmiş tarımsal ürün, ot, ekin, sap veya saman. **7.** *psikol.* Aynı duygu ve düşüncelere kapılarak kendiliğinden bir araya gelmiş sıradan insanlar. **8.** *istk.* İstatistik bilgileri toplanacak belli özellikteki kişiler; grup; küme. ☞ (bir) **yığın,** *Birçok.*|| **yığın bulut,** *Yoğun bulut kümesi; stratokümülüs.*|| **yığın kültürü,** *sos. Toplumsal yapı farklılıkları gözetilmeksizin radyo, televizyon ve basın gibi kitle iletişim aracılığıyla yaygınlaştırılan kültür.*|| **yığın taşı,** *{ağız} Tarlada, toplanıp öbek öbek yığılmış taşlar; taş yığınları.* [DS]|| **yığın toplumu,** *sosy. Kişilik sahibi olmadan, kimliksiz ve bilinçli davranma gücünden yoksun gruplar olarak duyan, düşünen ve davranan toplum.*

yığınak, -ğı [yıġ-mak > yığ-anak > yığ-(ı)nak يغناق] *is.* **1.** Bir şeyin yığıldığı yer; mecma. **2.** Bir şeyin bir yerde çokça toplanması; birikmesi; yığılma; tecemmu; tahaşşüt, *(1935)*. **3.** *bot.* Bir hücreli bitkilerin bir araya gelerek oluşturdukları küme. **4.** *{eAT} {ağız}* Toplantı; küme; yığılmış insan kalabalığı; topluluk. [DS] **5.** *{ağız}* Toplantı yeri. [DS] **6.** *{ağız}* Su birikintisi. [DS] **7.** *{ağız}* Ekin yığını; harman; tınaz, vb. [DS] ☞ **yığınak olmak,** *{ağız} Bir araya gelmek; toplanmak; birikmek.* [DS]|| **yığınak yapmak,** *{ağız}* → yığınak olmak. [DS]

yığıncak, -ğı [yıġ-ın-mak > yığ-ın-cak] *{ağız} is.* Bir araya gelmiş insan topluluğu; toplantı. [DS]

yığınç, -cı [yığ-ınç] *{ağız} is.* Isırgan otu. [DS]

yığınla, [yığın-la] *(yığı'nla) zf.* Birçok; pek çok.

yığınlama, [yığın-la-ma] *is.* Yığınlamak eylemi.

yığınlamak, [yığın-la-mak] *gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Buğday, yulaf, ot gibi tarım bitkilerini biçip kuruttuktan sonra üst üste yığmak; yığın yapmak.

yığınmak[1], [yıġ-mak > yığ-ın-mak] *{eT} dönşl. f. [-ur]* **1.** Kendi kendine yığılmak. [DLT] **2.** Toplamak. [EUTS]

yığınmak[2], [yıġ-mak > yiğ-in-mak يغينمق] *{eAT} dönşl. f. [-ur]* Kendi kendini engellemek; nefsini men etmek; çekinmek; kaçınmak.

yığınsal, [yığın-sal] *sf.* Yığınla ilgili; kitleye ilişkin; kitlesel.

yığınsı, [yığ-ın-sı] *sf.* Yığına benzer; yığın gibi.

yığıntı[1], [*eT.* yıġ-mak > yığ-ın-mak *(kendi kendine yığılmak)* > yığ-ın-tı] *is.* **1.** Üst üste yığılmış şeyler kümesi. **2.** *{ağız}* Birikinti. [DS] **3.** *{ağız}* Toplantı. [DS] **4.** *{ağız}* Yastık. [DS]

yığıntı[2], [yık-ıntı / yığ-ıntı] *{ağız} is.* Yıkıntı. [DS]

yığırık, -ğı [yığ-ır-ık / yığrık] *{ağız} sf.* Utangaç. [DS]

yığış, [yığ-ış] *is.* Yığmak eylemi ve biçimi.

yığışdırmak, [yığ-mak > yığ-ış-tır-mak] *{ağız} gçl. f. [-ır]* Toplamak. [DS]

yığışık, -ğı [yığ-ış-ık] *sf.* Üst üste birikmiş; yığılmış.

yığışım, [yığ-ış-ım] *is.* **1.** Yığışmak eylemi ve sonucu. **2.** Molozların çimento durumuna dönüşmesiyle oluşan kütle; konglomera. **3.** *fiz.* Az sayıda atom, iyon veya molekülden oluşan düzenli birikim.

yığışma, [yığ-ış-ma] *is.* **1.** Yığışmak eylemi. **2.** *dbl.* Söz zincirinde art arda gelen birçok ünsüzün oluşturduğu öbek.

yığışmak, [yıġ-mak > yığ-ış-mak] *işteş. f. [-ır] [eT. -ur]* **1.** *{eT}* Yığışmak; yığmakta yardım ve yarış etmek; birlikte yığmak. [DLT] **2.** Bir yerde çok sayıda toplanmak; birikmek.

yığıştırmak, [yıġ-mak > yığ-ış-tır-mak يغشدرمق] *{eAT} {OsT} edil. f. [-ur]* **1.** Toplamak; biriktirmek. **2.** Türetmek.

yığıt, [yıġ-lā-mak > yıġ-ıt *{eT}* *is.* Ağlama. [EUTS]

yığlamak, [ıġ / ık *(yans.)* > ıġ-lā-mak / yıġ-lā-mak] *(yığla:mak) {eT} {ağız} gçsz. f. [-r]* Hıçkırmak; ağlamak; yakınmak; inlemek. [DLT] [ETY] [Gabain] [İKPÖy.] [KB] [Nevâyî] [DS]

yığlamsınmak, [yıġ-la-m-sı-n-mak] *{eT} dönşl. f. [-ur]* Ağlar gibi yapmak; ağlayıcı olmak. [Nevâyî]

yığlaşmak, [ıġ-lā-mak > y-ıġ-lā-mak > y-ıġ-la-ş-mak] *işteş. f. [-ur]* Ağlaşmak. [EUTS] [DLT] [ETY]

yığlatmak, [yıġ-lā-mak > yıġla-t-mak] *{eT} gçl. f. [-ur]* Ağlatmak. [DLT] [KB]

yığlındırmak, [yıġ-mak *(engellemek)* > yığ(ı)l-ın-dır-mak يغلندرمق] *{eAT} gçl. f. [-ur]* Çekindirmek; sakındırmak; yasaklamak; men etmek.

yığlınmak, [yıġ-mak *(engellemek)* > yıġ-(ı)l-ın-mak يغلنمق] *{eAT} {OsT} dönşl. f. [-ur]* Yapmaktan kendini alıkoymak; çekinmek; kaçınmak; içtinap etmek; imtina etmek.

yığlışmak, [yıġ-mak > yığ-(ı)l-ış-mak] *{eT} işteş. f. [-ur]* Yığılışmak; toplaşmak. [DLT]

yığma[1], [yığ-ma] *is.* **1.** Yığmak eylemi. **2.** *{ağız}* Toprakla doldurularak yapılmış tepe; höyük. [DS] **3.** *{ağız}* Lahana, pazı dolması. [DS] **4.** *{ağız}* Köşe. [DS] **5.** *{ağız}* Üst üste konularak odun ve çivi ile tutturulmuş tahtalardan yapılan oda bölmesi. [DS] **6.** *sf.* Taş ve tuğlaları üst üste koyup birbirine harçla bağlama tekniği ile yapılan. **7.** *{ağız}* (Ölçü ve ölçek için) ceviz, badem vb. satılırken taşırarak doldurulan. [DS] ☞ **yığma tepe,** *{ağız} Höyük.* [DS]

yığma[2], [yığ-ma] *{ağız} sf.* (Kişi için) kısa boylu, etine dolgun; bodur. [DS]

yığmaç, -cı [yığ-maç] *{ağız} sf.* Çok şişman; hantal. [DS]

yığmak[1], [*eT.* yıġ-mak] *gçl. f. [-ar]* **1.** Nesneleri bir tepe oluşturacak biçimde üst üste koymak. *{eT} (aynı)* [EUTS] [DLT] [ETY] [Gabain] [KB] **2.** Nesneleri üst üste gelecek biçimde üst üste dizmek, koymak. **3.** Biriktirmek. **4.** Toplamak; bir araya getirmek. *{eT} (aynı)* [DLT] [EUTS] [ETY] [KB] **5.** *{eT}* Kazan-

mak. [EUTS] **6.** *as.* Savaş ve savunma araç gereçleri ile birlikte çok sayıda askeri bir yerde toplamak; tahşit etmek.

yığmak[2], [yıġ-mak] *{eT} gçsz. f. [-ar]* **1.** Mani olmak; engel olmak; alıkoymak; menetmek. *{eAT} {OsT} (aynı)* [DLT] [KB] **2.** *{eAT} {OsT}* Mahrum etmek; vermemek; esirgemek. **3.** *{ağız}* Dileğini geri çevirmek. [DS]

yığman, [yıġ-man] *{ağız} sf.* (Kişi için) kısa boylu, etine dolgun; bodur. [DS]

yığnak, [yıġ-mak > yıġ-anak / yıġ(ı)n-ak يغناق] *{eAT} {ağız} is.* Toplantı; küme; yığın; yığılmış insan kalabalığı. [DS]

yığnaşmak, [yıġ-mak > yıġ-(ı)-n-aş-mak يغنشمق] *{eAT} dönşl. f. [-ur]* Birbiri üzerine yığılmak.

yığrık, -ğı [yığ-(ı)r-ık] *{ağız} sf.* Utangaç. [DS]

yığrıkmak, [yığ-(ı)r-ık-mak] *{ağız} gçsz. f. [-ır]* Durmadan geçmek; yürüyüp gitmek; eğleşmemek; savuşmak. [DS]

yığrılmak, [yıġ-ur-mak > yıġ-(u)r-ıl-mak] *{eT} dönşl. f. [-ur]* Kötüleşmek; büzülmek; titremek. [DLT]

yığsıkmak, [yığ-sık-mak] *{ağız} gçsz. f. [-ır]* İrkilmek; duraklamak. [DS]

yığturmak, [yıġ-mak > yıġ-tur-mak] *{eT} gçl. f. [-ur]* Yığdırmak; bir şeyden alıkoydurmak. [DLT]

yıh, [yıh / yıḫ] *{ağız} is.* Develeri çöktürmek için kullanılan ünlem. [DS]

yıhamak, [yıka-mak / yıḫa-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-h(ı)-yor]* Yıkamak. [DS]

yıhdurmak, [yık-mak > yık-tır-mak / yıḫ-dur-mak يخدرمق] *{eAT} gçl. f. [-ur]* Yıktırmak.

yıhık, -ğı [yık-ık / yıḫ-ık] *{ağız} sf.* Yıkık. [DS]

yıhılgan, [yık-ıl-gan / yıḫıl-gan] *{ağız} is.* **1.** Su bendi. **2.** Su arklarının çökmüş, bozulmuş, yıkılmış olan yerleri. [DS]

yıhılmak, [yık-mak > yık-ıl-mak / yıḫ-ıl-mak يخلمق] *{eAT} {ağız} edil. f. [eAT. -ur] [-ır]* Yıkılmak. [DS]

yıhım, [yık-ım / yıḫım] *{ağız} is.* Yıkım. ⧉ **yıhım yeme,** *{ağız} Büyük acı görerek çökme.* [DS]

yıhış, [yık-ış / yıḫış] *{ağız} is.* Güreş; yıkış. [DS]

yıhmak, [yık-mak > yık-mak / yıḫ-mak يخمق] *gçl. f. [eAT. -ur] [-ar]* **1.** *{eAT} {OsT}* Yıkmak. **2.** *{ağız}* Yükü indirmek. [DS]

yık[1] [yık] *{eT} is.* **1.** Fırsat; vesile; vasıta. [Gabain] [Üç İtigsizler] **2.** Denk; karşılık. [Üç İtigsizler]

yıkak, -ğı [yıka-mak > yıka-k] *{ağız} is.* Hamam. [DS]

yıkama, [yıka-ma] *is.* **1.** Yıkamak eylemi. **2.** Su ile ya da uygun bir temizleyici ile arındırma. **3.** *kim.* Eriticideki bir veya birkaç maddeyi ayırmak amacıyla toz durumuna getirilmiş başka bir madde içinden geçirme ya da süzgeç üzerinde biriken katı maddelerin içinden damıtık su geçirme suretiyle bir çökeltiyi arılaştırma işlemi. **4.** Film üzerinde kalması istenmeyen maddeleri uzaklaştırmak amacıyla arı su ile işleme tabi tutma.

yıkamak, [*eT.* ıġ *(su)* > y-ıġ > yuġ *(su)* > yuġ-mak / yu-mak > yuy-ḳa-mak] *gçl. f. [-r] [-k(ı)yor]* **1.** Kirli bir şeyi ya da bedenin bir parçasını, bir organını çoğunlukla su ve uygun bir arındırıcı kullanarak temizlemek; kirlerinden bir sıvı yardımı ile arındırmak. **2.** Tertemiz yapmak; arıtmak. **3.** *kim.* Çözünmeyen bir çökeltiden ayrılması istenen maddeleri yıkama yoluyla uzaklaştırmak. **4.** Fiziksel yöntemlerle maden ya da kömür içindeki yabancı maddeleri uzaklaştırmak.

yıkanabilirlik, -ği [yıka-n-a+bil-ir-lik] *is.* Boyalı bir yüzey üzerindeki toz ve kirlerin yıkama yoluyla bozulmadan temizlenebilmesi durumu.

yıkanırlık, -ğı [yıka-n-ır-lık] *is.* Bir cevherin yıkama yöntemleri ile konsantre edilebilme özelliği.

yıkanış, [yıka-n-ış] *is.* Yıkanmak eylemi ve biçimi.

yıkanma, [yıka-n-ma] *is.* Yıkanmak eylemi.

yıkanmak, [yıka-n-mak] *edil. f. [-ır]* **1.** Yıkamak eylemi yapılmak. **2.** Kiri ve pası arındırılmak; temizlenmek. **3.** Belirli bir temizleyici ya da teknik kullanarak temizlenme gerçekleştirilmek. **4.** *dönşl. f.* Kendi kendini yıkamak; kendi bedenini kendisi yıkamak; banyo yapmak.

yıkatma, [yıka-t-ma] *is.* Yıkatmak eylemi.

yıkatmak, [yıka-t-mak] *gçl. f. [-ır]* Yıkamak eylemini gerçekleştirmek; yıkamak eylemini başka birisine yaptırmak; temizletmek; arıttırmak.

yıkayıcı, [yıka-y-ıcı] *is.* **1.** Yıkama eylemini yapan kişi. **2.** Yıkama işinde kullanılan aygıt. **3.** *kim.* Bir gaz içinde bulunan katı ya da sıvı parçacıkları yıkama sıvısı denen özel bir sıvı içinden geçirerek ayıran aygıt. **4.** Sıvı ile temizlik yapan elektrikli süpürge. ⧉ **yıkayıcı ayı,** *Çamaşırcı ayı.*

yıkayış, [yıka-y-ış] *is.* Yıkamak eylemi veya biçimi.

yıkgın, [yığ-mak > yığ-ın / yığ-gın / yıkgın] *{ağız} is.* **1.** Yığın. **2.** Kuş sürüsü. **3.** Çokluk. [DS]

yıkı, [yık-mak > yık-ı] *is.* **1.** Yıkılmış olan bir binanın enkazı; harabe. **2.** Yıkılmış bir kentten arta kalan duvar ya da temel kalıntıları; ören; harabe.

yıkıcı, [yık-mak > yık-ıcı] *sf.* **1.** Yıkma işini yapan. **2.** (Kişi için) bir şeyin zarar görmesine, bozulup yıkıma uğramasına ve böylece ortadan kalkmasına yol açan. **3.** (Bitki topluluğu için) önceden var olan başka bir bitki topluluğunu yok ederek çok güçlü bir gelişme gösteren. **4.** *ed.* Tehlikeli ve zararlı bir yaklaşımda olan. **5.** *is.* Mevcut toplumsal düzeni, devleti yıkmaya çalışan. **6.** *is.* Yıkılması uygun görülen binaların ücreti karşılığında yıkım işini üstlenen kişi ya da firma; yıkmacı; yıkımcı.

yıkıcılık, -ğı [yık-ıcı-lık] *is.* **1.** Yıkma, bozma, yok

etme işi. **2.** Yıkıcı olma durumu. **3.** Yıkıcı bir kimsenin veya şeyin özelliği.

yıkık, -ğı [yık-ık يقق] *{OsT} sf.* **1.** Yıkılmış olan; harap; viran; enkaz. **2.** *{ağız} is. folk.* Üst üste taşlar konup yıkılarak oynanan bir çocuk oyunu. [DS] ◻ **yıkık dökük,** *Çok eski; harabe.*

yıkıklık, -ğı [yık-ık-lık] *is.* **1.** Yıkık olma durumu. **2.** Yıkık şeylerin bulunduğu yer; örenlik.

yıkılgan, [yıkıl-gan] *is.* **1.** Yıkılma huyunda olan; daima yıkılan. **2.** *{ağız}* Toprak kayması; heyelan; kayşa. [DS]

yıkılğan, [yık-ıl-ġān] *(yıkılğa:n) {eT} sf.* Daima yıkılan; yıkılgan. [DLT]

yıkılış, [yık-ıl-ış] *is.* Yıkılmak eylemi ve biçimi.

yıkılma, [yık-ıl-ma] *is.* Yıkılmak eylemi.

yıkılmak, [yık-mak > yık-ıl-mak] *{eT} edil. f. [-ır] [eT. -ur]* **1.** Yıkmak eylemi yapılmak; hakkında yıkmak eylemi gerçekleştirilmek; harap olmak ve düşmek. [DLT] [KB] [Mühennâ] **2.** *mecaz.* Birine yüklenmek. **3.** *{ağız}* Güreşte yenilmek. [DS] **4.** *dönşl. f.* Kendiliğinden çökmek; göçmek; devrilmek. **5.** *{ağız}* (Hasta için) bitkin düşmek; perişan olmak. [DS] **6.** (Kişi için) direnme ve dayanma gücünü yitirmek; devrilmek; yığılmak. **7.** *mecaz.* Yok olmak; mahvolmak. **8.** *mecaz.* (Kişi için) istenmediği yerden çekilip gitmek; terk etmek. **9.** *{ağız}* Birinin evinde, çağrısız yatıya veya yemeğe kalmak. [DS] ◻ **yıkıla yıkıla,** *Düşecekmiş gibi iki yana sallanarak; yalpalayarak.*|| **yıkılmağa durmak,** *{eAT} {OsT} Yıkılmaya yüz tutmak; yıkılmak üzere bulunmak.*

yıkım[1], [yık-ım] *is.* **1.** Yıkmak eylemi. **2.** Bir kimseyi zarara uğratan ya da büyük bir umutsuzluğa düşmesine, başarısız olmasına neden olan olay veya durum; felaket; zarar; kıya. *{ağız} (aynı)* [DS] **3.** Bir binayı ya da binalar topluluğunu yer düzeyine kadar yıkmak işi. **4.** *{ağız}* Yük; ağırlık. [DS] **5.** *{ağız}* Para harcama gücü. [DS] ◻ **yıkım olmak,** *Büyük zarara yol açmak.*|| **yıkım piri,** *{ağız} Zengin; varlıklı; varsıl.* [DS]

yıkım[2], [yık-ım] *{ağız} sf.* İyi; güzel. [DS]

yıkımcı, [yık-ım-cı] *is.* Binaların yıkım işiyle uğraşan, bunu iş edinen kimse; yıkıcı; yıkmacı.

yıkımlık, -ğı [yık-ım-lık] *is.* Bir şeyin bazı yerlerinde meydana getirilen zararlar; tahribat.

yıkınılmak, [yık-mak > yık-ın-ıl-mak يقنلمق] *{eAT} edil. f. [-ur]* Yıkılmak.

yıkıntı, [yık-ıntı] *is.* **1.** Yıkılmak eylemi. **2.** Bir felaket, cinayet vb. sonucu çöküntü; yıkılma; yıkım; mahvolma. **3.** Yıkılmış olan bina vb.nden arta kalan şeyler; yıkıklık kalıntıları; enkaz. **4.** *{ağız}* Yıkılmış ağaç gövdesi; yerde yatan kütük. [DS] **5.** *{ağız}* Miras. [DS] **6.** *{ağız}* Ceza olarak verilen yemek; ziyafet. [DS] ◻ (birine) **yıkıntı olmak,** *O kimseyi büyük zarara sokmak.*

yıkış[1], [? yıkış] *{eT} is.* İmdat. [Mühennâ]

yıkış[2], [yık-ış] *is.* **1.** Yıkmak eylemi ve biçimi. **2.** *{ağız}* Güreş. [DS]

yıkışma, [yık-ış-ma] *is.* Yıkışmak eylemi.

yıkışmak, [yık-ış-mak] *işteş. f. [-ır] [eT. -ur]* **1.** Karşılıklı olarak birbirini yıkmak, devirmek. *{eT} (aynı)* DLT] **2.** *{eT}* Birlikte yıkmak. [DLT] **3.** *{ağız}* Güreşmek. [DS]

yıkkın[1], [yık-kın] *sf.* **1.** Yıkılmak üzere olan. **2.** Yıkılacak duruma gelmiş olan; harap. **3.** *{ağız}* Yıkık; yıkılmış. [DS]

yıkkın[2], [yık-kın] *{ağız} sf.* İyi; güzel. [DS]

yıkkın[3], [yık-kın] *{ağız} is.* Güç; etki. [DS]

yıkkınlık, -ğı [yık-kın-lık] *is.* Yıkkın olma durumu; haraplık; harabiyet.

yıkma, [yık-ma] *is.* Yıkmak eylemi. ◻ **yıkma kararı,** *huk. Teknik yetersizlik, kamu güvenliğini tehlikeye düşürücü ve sağlık bozucu gibi nedenlerle ya da yapı izni alınmadan inşa edildiği için yıkılması uygun görülen binalar için idare organlarınca verilmiş olan karar.*

yıkmacı, [yık-ma-cı] *is.* Yıkılmasına karar verilen yapıların yıkım işini üstlenen ve buradan çıkan kullanılabilir ya da dönüşümlü malzemeleri satın alan ve satan kimse; yıkımcı; yıkıcı.

yıkmak, [yık-mak] *gçl. f. [-ar]* **1.** (İnsan, hayvan ve ağaç için) yere düşürmek; yere sermek; devirmek; yere yatırmak. *{eT} (aynı)* [DLT] [EUTS] [Gabain] [KB] **2.** Kurulu bir yapı vb. şeyi parçalayarak dağıtmak; yerle bir etmek; büyük zarar vermek; bozmak; tahrip etmek. *{eT} {ağız} (aynı)* [DLT] [EUTS] [Gabain] [KB] [DS] **3.** Ortadan kaldırmak; varlığına son vermek; yok etmek. **4.** (Kurum, yönetim vb. için) ortadan kaldırmak; işlemez duruma getirmek; devirmek. **5.** Bir yana eğmek. **6.** *mecaz.* Ruhsal gücünü ve direncini tüketmek; yıkımına yol açmak; mahvına sebep olmak. **7.** (Kişinin malî durumu için) bütçesinde büyük açık meydana getirmek. **8.** (Suç, sorumluluk vb. için) birini sorumlu tutmak; o kimseye atmak; yüklemek. **9.** *{ağız}* (Hayvan üzerindeki yük için) yere indirmek; bir yere gelişigüzel koymak. **10.** (Hatır, gönül için) bir kimseyi gücendirmek; incitmek. **11.** *{eT}* Atmak. [DLT] **12.** *{ağız}* Güreşte, oyunda yenmek. [DS] ◻ **yıkıp yemürmek,** *{ağız} Zarar vermek.* [DS]|| **Yıktın perdeyi, eyledin viran!** *(Karagöz oyunundaki tekerlemeden telmih olarak) "işe yarar, güzel şeyleri de berbat ettin" anlamında söylenir.*

yıksamak, [yık-mak > yık-sā-mak] *(yıksa:mak) {eT} gçl. f. [-ur]* Yıkmak istemek. [DLT]

yıkşırmak, [yığ-(ı)ş-ır-mak / yıkşır-mak] *{ağız} gçl. f. [-ır]* Toplamak; devşirmek. [DS]

yıktıran, [yık-tır-an] *{ağız} sf.* (Kadın için) kötü yola düşmüş; fahişe. [DS]

yıktırılma, [yık-tır-ıl-ma] *is.* Yıktırılmak eylemi.

yıktırılmak, [yık-tır-ıl-mak] *edil. f. [-ır]* **1.** Yıktırmak eylemi yapılmak. **2.** Hakkında yıktırmak eylemi gerçekleştirilmek.

yıktırma, [yık-tır-ma] *is.* Yıktırmak eylemi.

yıktırmak, [yık-tır-mak] *gçl. f. [-ır]* Yıkmak eylemini bir başkasına yaptırmak.

yıkturmak, [yık-mak > yık-tur-mak] *{eT} gçl. f. [-ur]* Yıktırmak. [DLT]

yıl[1], [*eT.* yıl / yil] *is.* **1.** Yer'in, Güneş çevresinde bir dolanımına bağlı olarak ocak ayının birinde başlayıp aralık ayının otuz birinde sona eren on iki aylık uzlaşımsal dönem; sene. *{eT} (aynı)* [DLT] [ETY] [EUTS] [İKPÖy.] [Gabain] [KB] [Tekin] [Bahşayiş] [Mühennâ] **2.** Yer yuvarlağının, Güneş çevresinde tam bir dolanım yapması için geçen 365 gün, 5 saat 49 dakikalık zaman. **3.** *gök b.* (Gezegenin adı ile birlikte) bir gezegenin Güneş çevresindeki dolammını tamamlama süresi. **4.** Başlangıcı belli olmayan on iki aylık süre; sene. **5.** Bir şeyin başlangıcından itibaren ele alınan on iki aylık dönem; sene. **6.** Belli bir alanda iz bırakan olaylar bakımından ele alınan on iki aylık süre; sene. **7.** Bir etkinliğin gerçekleştirildiği, belli bir tarihte başlayarak bir yıl veya daha az süren dönem. **8.** Miladî takvime göre tarihi belirtilen dönem; sene. **9.** Bir anma veya onurlandırmanın sürdürüldüğü dönem. ⊡ **yıl artuğu,** *{eAT} Bir yıldan çok.*|| **yıl aşırı,** *Birer yıl ara ile.*|| **yıldan yıla,** *Her yıl; arka arkaya gelen yıllar.*|| **yıl dönümü,** *Bir olayın üzerinden on iki ay geçtikten sonra başlayan yeni bir yıl.*|| **yıl halkası,** *bot. Ağaçta, bir büyüme döneminde oluşan çembersel bölüm.*|| **yılın adamı,** *O yıl içinde gösterdiği başarı ile kendisinden söz ettiren kimse.*|| **yılına düşmek,** *{ağız} Bol yağmurlu, bereketli bir yıla denk gelmek.* [DS]|| **yıllar yılı,** *Uzun yıllar geçtikten sonra.*|| **yıl on iki ay,** *Yıl boyunca; sürekli olarak; sürekli bir biçimde. {ağız} (aynı)* [DS] || **yıl sonu,** *1. Yılın son günü. 2. Bir yıl süren bir etkinliğin son dönemi.*|| **yıl uğursuzun,** *1. Hakkı olmadığı şeyleri kendisine sağlanan olanakla elde eden kişiyi anlatmak için kullanılır. 2. Layık olmadığı hâlde beğenilip övülen kişi için kullanılır.*|| **yıl yarası,** *{ağız} Antep çıbanı.* [DS]

yıl[2], [yal [2]> yıl] *{eT} is.* At yelesi. [DLT]

yıl[3], [yel̃ > yil / yıl] *{eT} is.* **1.** Yel. [Gabain] **2.** Cin çarpması [Gabain]

yılabazan, [Far. lāf-zan => lafazan > yılabazan] *{ağız} sf.* Çevik. [DS]

yılacan, [yay-la-can / yıla-can] *{ağız} sf.* Yayvan. [DS]

yılagı, [yıl-la-ğı / yılagı] *{ağız} is.* Yıllanmış şarap. [DS]

yılan, [*eT.* yıl-mak *(kaymak; sürünmek)* > yıl-ān / ḏılān] *(eT. yıla:n) sf.* **1.** *{eT}* Kayan. **2.** *zool.* Sürüngenler sınıfının, pullu sürüngenler takımından, omuz ve kalça kemikleri olmayan, ayaksız, bacaksız, derileri pullarla örtülü, çatal dilli, deri değiştiren, işitme organları olmayan etçil uzun hayvanların genel adı. *{eT} (aynı)* [DLT] [ETY] [EUTS] [Gabain] [KB] [Bahşayiş] [Mühennâ] **3.** *mecaz.* Hiç sezdirmeden kötülük eden kimse; sinsi ve hain. ⊡ **yılana ağı veren,** *1. {ağız} Zehirli yeşil kertenkele.* [DS] *2. Kötülük yapmak isteyen kimseye akıl veren, yol gösteren.*|| **yılan akbabası,** *zool. Sekreter kuşu, (Serpentarius secretarius).*|| **yılan avazı,** *{eT} Yılan sesi.* [Bahşayiş]|| **yılan ayağı,** *{eAT} Görülemeyecek kadar ince.*|| **yılan baklası,** *{ağız} Yılana benzer bir tür fiğ otu.* [DS]|| **yılan balı,** → yılanbalı.|| **yılan balığı,** *zool. Yılan balığıgiller familyasından, sonbaharda dişi ve erkekleri Avrupa ırmaklarından denize inen, dişileri yumurtlamak üzere Meksika körfezine göç eden, yumurtadan çıkan larvaları iki yıl içinde Avrupa kıyılarına dönerek olgunlaşmak üzere yine ırmaklara geçen bir kemikli balık, (Anguilla anguilla).*|| **yılan balığıgiller,** *zool. Balıklar sınıfının, kemikli balıklar takımının, karınları yüzgeçsizler alt takımından, vücutları ince, uzun ve yılan biçiminde, çoğunluğu pulsuz, yumurtlamak için denizlere geçen, larvaları olgunlaşıncaya kadar tatlı sularda kalan türlere sahip bir familya, (Anguillidae).*|| **yılan başı,** *{eT}* → yılanbaşı. [Bahşayiş]|| **yılan bıçağı,** *{ağız} 1. Genellikle kayalık yerlerde ve mezarlıklarda biten, enli, uzun parlak yapraklı, ortasında kokmuş et kokusu veren mor bir çiçeği bulunan bir bitki, (Dracunculus vulgaris). 2. Yaprakları uzun saplı ve ok biçiminde, dip kısmı beyaz ve yeşilimsi, üst kısmı yeşil ve esmerimsi lekeli, yumrulu, çok yıllık bir bitki, (Arisarum vulgare).* [DS]|| **yılan cücüğü,** *{ağız} Kök yılan sokmasına karşı kullanılan kırmızı başaklı, çok yıllık bir bitki, (Aristolachia hirta).* [DS]|| **yılan çıyan,** *Yılan ve diğer zehirli hayvan veya böcekler.*|| **yılan çiçeği,** *bot. 1. Kıvrımlı eğrelti otunun bir türü, (Achillea elippica). 2. {ağız} Kokusuz çiçekleri karanfile benzeyen pembe renkli bir saksı çiçeği.* [DS] *3. {ağız} Civanperçemi.* [DS]|| **yılan deliği,** *Yılanın yuvasına giderken girdiği delik.*|| **yılan derisi,** *Deri sanayiinde çok tutulan, işlenmiş yılan derisi.*|| **yılan dili,** *{ağız} 1. Başağında düzgün iki sıra taneleri olan bir tür arpa. 2. Uzun, sivri yapraklı bir ot, (Achillea setacea). 3. Uzun ve düzgün. 4. İnce uzun bir tür fasulye.* [DS]|| **yılan ebesi,** *{ağız} zool. Zehirli yeşil kertenkele.* [DS]|| **yılan ekmeği,** *{ağız}* → yılan bıçağı.|| **yılan gelmez,** *{ağız} Kökünden yakı yapılan bir ot.* [DS]|| **yılan gibi,** *1. Sinsi ve hain. 2. İnsanı ürperten; sevimsiz; soğuk.*|| **yılan gibi sokmak,** *Bir kimseye sinsice kötülük etmek.*|| **yılan gömleği,** *Her yıl değişim sırasında yılanların üzerinden sıyrılıp çıkan derisi; yılan kavı.*|| **yılan göyneği,** *{ağız} Yılan gömleği; yılan kavı.* [DS]|| **yılan gözü,** *{ağız} Yemek üstünde parlayan yağ damlacıkları.* [DS]|| **yılan hikâyesi,** *Bir türlü sonuçlandırılamayan ve birbirine bağlı olarak uzayıp giden*

sorun.|| **yılanın kuyruğuna basmak,** *Kötü bir kimseye, kötülük yapmasına fırsat doğacak bir şey yapmak.*|| **yılan kartalı,** *zool. Kuşlar sınıfının, kartallar takımından yılanların bol olduğu ormanlarda yaşayan, yüksek olmayan ağaçlara yuva yapan, tüyleri kahverengi, kül rengi karışık göçmen bir kuş, (Circaetus gallicus).*|| **yılan kavı,** *Yılanın soyulmuş derisi. {eAT} {ağız} (aynı)* [DS]|| **yılan kovu,** *{ağız}* → yılan kavı. [DS]|| **yılan kemiği,** *İşleyene bir türlü huzur vermeyen, sürekli tedirgin eden suç.*|| **yılan koğudu,** *{ağız} Süslü dokunmuş bir tür Yörük çuvalı.* [DS]|| **yılan kovu,** *{ağız}* → yılan kavı. [DS]|| **yılan kuyruğu,** *{ağız} bot. Baharda biten, sarmaşık gibi uzayan, yılan kuyruğuna benzer bir ot.* [DS]|| **yılan otu,** *bot. {ağız} 1. Baldıran. 2. 15-50 cm .yükseklikte, silindirik köklü, esmer-yeşil renkli, kökü yılan sokmasına karşı halk hekimliğinde kullanılan çok yıllık otsu bir bitki, (Aristolochia hirta) 3. Yaprakları genellikle kalp biçiminde, çiçekleri pipo görünümünde, bazı kökleri tedavide kullanılan çok yıllık otsu bitki, (Aristolochia clematitis). 4. Yaprakları yara iyileştirici olarak kullanılan çok yıllık bir bitki, (Plantago lanceolata).* [DS]|| **yılan oynatmak,** *Genellikle bir kaval eşliğinde yılanlara dansa benzer gösteri yaptırmak.*|| **yılan pancarı,** *{ağız} Vücutta oluşan şişleri indirmekte kullanılan bir ot; yılan yastığı, (Arum dioscoridis, A. italicum).* [DS]|| **yılan taşı,** *Perido ve diğer minerallerin başkalaşması ile oluşan, rengi ve billursu yapısı farklı birçok türü olan kütle; parpı; serpantin.*|| **yılan yastığı**[1], *{ağız} 1.* → yılan bıçağı, *(Dracunculus vulgaris). 2. Sulak yerlerde yetişen, parlak geniş yapraklı, çam kozalağı biçiminde kırmızı tohumları olan zehirli bir bitki. 3. Ekin tarlasında biten fiğe benzer bir ot. 4. Labada cinsinden geniş yapraklı bir bitki, (Arum dioscoridis).* [DS]|| **yılan yastığı,** *{ağız} 1. Kertenkele. 2. Tavan aralarında gezen bir böcek. 3. Salyangoz kabuğu. 4. Yılan kavı.* [DS]|| **yılan yavrısı** (yavrusu), *{ağız} Kötü kimsenin kötü çocuğu.* [DS]|| **yılan yılı,** *{eT} On iki hayvanlı Türk takviminde altıncı yılın adı.* [DLT] [EUTS] [Mühennâ]|| **yılan yumurtası,** *Kelt din adamlarının olağanüstü niteliklere sahip olduğunu sandıkları bir tür yuvarlak taş.*|| **nek yılan,** *{eT} Ejderha.* [DLT]

yılanbalı, [Yun. gianpoly] *{ağız} is.* Meyan kökü. [DS]

yılanbaşı, [yılan+baş-ı] *b. is.* **1.** At takımlarına süs olarak takılan bir tür deniz böceği kabuğu. **2.** *{eT}* Beyaz renkli küçük deniz kabuğundan yapılmış nazar boncuğu. [Bahşayiş]

yılancı, [yılan-cı] *is.* **1.** Yılan besleyen ya da yılan oynatarak gösteriler düzenleyen kimse. **2.** *{ağız}* Çaylarda bulunan ince, küçük bir balık. [DS]

yılancık, -ğı [yılan-cık] *is.* **1.** Küçük yılan. **2.** *tıp.* Streptokokların neden olduğu ve deride şişlikler meydana getiren bir bulaşıcı hastalık; kızılyörük. *{ağız} (aynı)* [DS] **3.** *tıp.* Kemik veremi. *{ağız} (aynı)* [DS] **4.** *{ağız}* Burunda şişme, kızarma ile beliren bir hastalık. [DS] **5.** *{ağız}* Gövdede şişlikler yapan, sıkıntıdan olduğu sanılan bir hastalık. [DS]

yılancıl, [yılan-cıl] *sf.* **1.** *zool.* Çoğunlukla yılanla beslenen. **2.** *is. zool.* Yılan ile beslendiği için ibise verilen ad.

yılancuk, -ğu [yılan-cık / yılan-cuk] *{ağız} is.* Kemik veremi; yılancık. [DS]

yılandili, [yılan+dil-i] *b. is.* **1.** *bot.* Spor keselerinde mekanik tabaka olmayan küçük eğrelti otu, *(Ophioglossum).* **2.** Tropik bölgelerde yetişen, metrelerce uzunlukta tırmanıcı eğrelti otu, *(Lygodium).* **3.** Orta Çağda, prens sofralarında yemekleri denemek ve zehirli olup olmadığını anlatmak için kullanılan muskaya verilen ad. **4.** *{OsT}* İnce, narin bir kayık; piyade; hanım iğnesi. ⧉ **yılandili süğü,** *{eAT} İnce ve keskin süngü.*

yılang, [yılañ] *(yılañ) {ağız} is.* Yılan. [DS]

yılanı, [yalıñ / yılanı] *{ağız} is.* Alev. [DS]

yılaniğnesi, [yılan+iğne-s-i] *b. is.* Kemikli balıklar takımının deniz iğnesigiller familyasından 25 cm. kadar uzunlukta bir balık, *(Syngnathus ophidion).*

yılankavi, [yılan+kav-ı > yılankāvī يلان قاوى] *(yılanka:vi:) sf.* Dolana dolana giden; kıvrılarak giden; dolambaçlı.

yılanlar, [yılan-lar] *is. zool.* Uzun ve silindir biçimli gövdeli, ayaksız, pullu sürüngenler alt takımı, *(Ophidia).*

yılanlı, [yılan-lı] *sf.* **1.** Yılanı bulunan; yılan olan. **2.** *{ağız}* Yılan gibi kıvrım kıvrım süsleri bulunan. ⧉ **yılanlı yelen,** *{ağız} Yörük kilimlerinin kıyılarında yer alan yılan gibi kıvrımlı süsler.* [DS]

yılanmak, [yıl-la-n-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* Geç kalmak; gecikmek. [DS]

yılanyastığı, [yılan+yastı(k)-ı] *is. bot.* **1.** Ülkemizde on bir tür ile temsil edilen, kökten sürme ve ok biçiminde yapraklı, şişkin kök saplı, yumrulu, çok yıllık otsu bitkiler; yılanbıçağı; danaayağı; yılanpancarı, *(Arum).* **2.** Yılanyastığıgiller familyasından, bir metre kadar boylu, parçalı yapraklı, çiçek örtü yaprakları olmayan, meyveleri portakal renginde olan, tek eşeyli, pis kokulu, yakıcı ve acı bir öz su bulunan zehirli bitki, *(Dracunculus vulgaris).*

yılanyastığıgiller, [yılan+yastı(k)-ı-gil-ler] *is. bot.* Basit ya da parçalı yapraklı, mısır koçanı şeklinde çiçeklenen, bakla tipinde meyveleri olan, rizomlu ya da tuberli, çok yıllık otsu bitkiler, *(Araceae).*

yılarbalığı, [yıl-ar+balı(k)-ı] *{ağız} is.* Levreğe benzer küçük bir balık. [DS]

yılarya, [? yılarya] *{ağız} is.* Kefal balığının küçüğü. [DS]

yılavı, [yalav > yılavı] *{ağız} is.* Büyük yangın alevi. [DS]

yılazan, [yalaz > yılaz-an] *{ağız} is.* Şimşek. [DS]

yılb, [yalb / yal / yalp / yılb / yılp *(yans.)*] *is.* Birdenbire parıldamayı, yanmayı, ışık saçmayı anlatan kök. *yılb-ır, yılb-ır-da-t-mak, yılp-ıl-tı*

yılbaşı, [yıl+baş-ı] *is.* **1.** Yılın ilk günü; 1 Ocak günü. **2.** Takvimdeki yılları saymakta başlangıç alınan tarih. **3.** Yeni yılı kutlamak için düzenlenen eğlence ve törenlerin genel adı.

yılbık, -ğı [yılb-ık] *{ağız} sf.* **1.** Öfkeli. **2.** Kötü. [DS]

yılbır, [yılb *(yans.)* > yılb-ır] *{ağız} is.* Parıltı. [DS] ☐ **yılbır yılbır,** *{ağız} 1. (Işık için) pırıl pırıl; yanıp sönerek. 2. Acele; ivedi; tez. 3. (Ağlamak için) içli içli; çaresiz.* [DS]

yılbırdak, -ğı [yılb-ır-dak] *{ağız} sf.* **1.** (Yüzey için) ışığı yansıtan. **2.** (Kumaş, elbise vb. için) eskimiş; incelmiş; yer yer delinmiş. [DS]

yılbırdamak, [yılb-ır-da-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-d(ı) -yor]* Üstünde ışık oynaşmak; parıldamak. [DS]

yılbırlamak, [yılb-ır-la-mak] *{ağız} gçsz. f. –r] [-l(ı) -yor]* Yel gibi hızla gelmek. [DS]

yılbırtmak, [yılb-ır-t-mak] *{ağız} gçsz. f. [-ır]* Arkadan ve önden sıkışınca, yana fırlamak. [DS]

yılçağı, [yıl+çağ-ı] *is.* Mevsim.

yılçalmak, [yılç-al-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* Bilgi ve deney sahibi olmak; olgunlaşmak. [DS]

yılçarık, -ğı [yılç-ar-ık] *{ağız} sf.* Arsız; şımarık. [DS]

yılçarmak[1], [yılç-ar-mak] *{ağız} gçsz. f. [-ır]* **1.** Yüz bulmak; şımarmak. **2.** (Bebek için) yeni yeni gülmeye başlamak. [DS]

yılçarmak[2], [yılç-ar-mak] *{ağız} gçsz. f. [-ır]* Yaşarmak; ıslanmak; su çıkmak. [DS]

yılçıbanı, [yıl+çıban-ı] *{ağız} is.* Halep çıbanı. [DS]

yıld, [yald / yıld / yold *(yans.)*] *is.* Parlamayı, ışık saçmayı anlatan kök. *yıld-ır-ım, yıld-ır-tı, yıld-ır-ık.*

yıldacı, [yıl > yıl-da-cı] *{ağız} sf.* Her yıl doğuran. [DS]

yıldalık, -ğı [yıl-da-lık] *is.* Vakayiname; yıllık.

yıldam, [yıl > yıl-da-m] *{ağız} sf.* Her yıl doğuran. [DS]

yıldamcı, [yıl > yıl-da-m-cı] *{ağız} sf.* Her yıl doğuran. [DS]

yıldır, [yald / yıld / yold *(yans.)* > yıld-ır] *is.* **1.** Parlama ve ışık saçma bildiren gövde. **2.** *{ağız}* İğne gözü. [DS] ☐ **yıldır yıldır,** *1. Sallanarak; koşturarak. 2. {ağız} Pırıl pırıl.* [DS] *3. {ağız} (Hayvan için) bakımlı; semiz.* [DS]|| **yıldır yıldır etmek,** *{ağız} 1. Düz yüzey ve suda ışık oynaşmak. 2. Gökte yıldızlar paylaşmak.* [DS]|| **yıldır yıldır yanmak,** *{ağız} Pırıl pırıl parlamak.* [DS]

yıldırağan, [yıld *(yans.)* > yıld-ır-ağan يلدراغن] *{OsT} sf.* Çok parlayan; çok parlak.

Yıldırak, [yıld-ır-ak] *öz. is. gök b.* Süheyl.

yıldırak, -ğı [yald / yıld / yold *(yans.)* > yıld-ır-a-k] *sf.* **1.** Parıldayan; parıldayıcı; parıldak. **2.** *{ağız}* Çok parlak. [DS] **3.** *is.* Şimşek. **4.** *{ağız}* Parlaklık. [DS]

yıldırama, [yıld-ır-a-ma] *is.* Yıldıramak eylemi.

yıldıramak, [yald / yıld / yold *(yans.)* > yıld-ır-a-mak يلدرمق] *{eAT} {OsT} {ağız} gçsz. f. [-r] [-(ı)yor]* **1.** Işık oynamak; parlamak; parıldamak; ışımak; ışıldamak; ışık saçmak; lemean etmek; [DS] **2.** Şimşek çakmak.

yıldırayık, [yıld-ır-a-mak > yıldıra-y-ık يلدره يق] *{eAT} sf.* Parlak.

yıldırcın, [yıld-ır-cın] *{ağız} is.* Az sayıda yapılarda kullanılan değerli bir ağaç. [DS]

yıldırgan, [yald / yıld / yold *(yans.)* > yıld-ır-ğān] *(yıldırga:n) {eT} is.* Yıldırım.

yıldırı, [yıldır-mak > yıldır-ı] *is.* Terör; tedhiş.

yıldırık[1], **-ğı** [yıld *(yans.)* > yıld-ır-ık] *{ağız} is.* Cam. [DS]

yıldırık[2], **-ğı** [yıl-mak > yıl-dır-ık] *{ağız} sf.* Yılık; eğri. [DS]

yıldırılma, [yıl-dır-ıl-ma] *is.* Yıldırılmak eylemi.

yıldırılmak, [yıl-dır-ıl-mak] *edil. f. [-ır]* Yıldırmak eylemi yapılmak; hakkında yıldırmak eylemi yapılmak.

yıldırım[1], [yıld *(yans.)* > yıld-ır-a-mak > yıld-ır-ım] *is.* **1.** Gök gürültüsü ve şimşek ile birlikte kendini belli eden havadaki iki bulut ya da yer ile bulut arasında meydana gelen elektrik boşalması. *{eT} (aynı)* [Bahşayiş] **2.** Çok çabuk ve hızlı yapılan şey. **3.** *{eT}* Şimşek. [Bahşayiş] **4.** *sf.* Süratle gerçekleştirilen. ☐ **yıldırım aşkı,** *Bir kimseye karşı aniden duyulan güçlü sevgi.*|| **yıldırım gibi,** *Çok hızlı bir biçimde.*|| **yıldırımları üstüne çekmek,** *Başkalarını kızdıracak davranışta bulunarak onların saldırılarına maruz kalmak.*|| **yıldırımla vurulmuşa dönmek,** *Ansızın alınan bir haber ya da karşılaşılan kötü durumla sarsılıp bitkin ve şaşkın hâle gelmek.*|| **yıldırım nikâhı,** *İşlemleri yargı kararı ile gerçekleştirilen evlenme akdi.*|| **yıldırım orağı,** *{ağız} Boylu ve kalın ekini biçmekte kullanılan orak.* [DS]|| **yıldırım siperi,** *Yıldırımkıran.*|| **yıldırım takla,** *spor. Tek elle, başı yere değdirmeden tek omuz üzerinde ansızın atılan takla.*|| **yıldırım telgraf,** *Haberleşmede çok acele gönderilen telgraf.*

yıldırım[2], [yıld-ır-ım] *{ağız} is.* İnme; felç. [DS]

yıldırımkıran, [yıldırım+kır-an] *b. is.* Yıldırımsavar.

yıldırımlık, -ğı [yıldırım-lık] *is.* Yıldırımsavar; paratoner.

yıldırımsavar, [yıldırım+sav-ar] *b. is.* Binalarda, yıldırımın zararını önlemek için en yüksek noktaya konulan sivri uçlu platin ya da bakır çubukla uzun ve kalın bakır tel ile toprağa gömülü bir levhadan oluşan yıldırımı toprağa aktaran iletken düzenek; siper-i saika; yıldırımkıran; paratoner.

yıldırma, [yıl-dır-ma] *is.* **1.** Yıldırmak eylemi. **2.** *{ağız}* Üstün gelme; yenme. [DS] **3.** *{ağız}* Sabanın kesici demirini iki yana çeviren aygıt. [DS]

yıldırmak[1], [yıl-dır-mak] *gçl. f. [-ır]* **1.** Cesaretini kırarak, bir işten, bir tasarıdan vazgeçirmek; onu korkutmak; sindirmek. **2.** Yormak; usandırmak; bezdirmek. **3.** (Kuş için) daha uysal ve söz dinler hâle getirmek. **4.** *{ağız}* Üstün gelerek caydırmak; kaçırmak. [DS] **5.** *{ağız}* Usandırmak. [DS]

yıldırmak[2], [yıl-dır-mak] *{ağız} gçl. f. [-ır]* Fırlatıp atmak. [DS]

yıldırmak[3], [yıl-dır-mak] *{ağız} gçl. f. [-ır]* Eğmek. [DS]

yıldız[1], [ıld *(yans.)* > *eT.* yıld-uz یلدز] *is.* **1.** (Güneş ve Ay dışında) gökyüzünde nokta gibi görülen ışıklı gök cisimlerinden her biri. **2.** *gök b.* Güneş gibi kendi iç enerjisi ile ışıyarak ışık saçan ve aydınlık bir nokta biçiminde görülen gaz kütlesinden ibaret gök cismi. **3.** Geniş bir halk topluluğu tarafından tanınan sinema ve müzik sanatçısı; star. **4.** Bir gösteri topluluğunun baş oyuncusu. **5.** Bir toplulukta, bir meslekte, bir etkinlikte üstün başarı gösteren veya halk tarafından tutulan kimse. **6.** Bir noktadan çevreye doğru çekilmiş birçok kısa çizgiden veya üçgenden oluşan şekil. **7.** *dnz.* Pusulada kuzeyi gösteren yön. **8.** *matb.* Çoğunluğu beş köşeli basım işareti; asteriks; (✻ veya ✯). **9.** *mecaz.* Bir kimsenin ününün, başarısının göstergesi; baht; şans; talih. *{OsT} (aynı)* **10.** *ed.* Bir yazıda, dip notları göstermekte kullanılan işaret. *(*) (**)* **11.** Sözlük, ansiklopedi gibi eserlerde ilgili madde başına gönderme yapmakta kullanılan işaret. **başlık.* **12.** *dbl.* Sözcük türetmelerinde kökün yerine kullanılan işaret. *yağmur > * -luk.* **13.** *dbl.* Dil biliminde, dil bilgisi dışı cümleyi belirtmekte kullanılır. *(*çivi çakmak onu)* **14.** *dbl.* Bir kelimenin kökeni durumunda olduğu tahmin edilen fakat yazılı olarak karşılaşılmayan kelimeleri belirtmek için kullanılır. *ékki > *ékki-le-mek > ikile-mek* [Clauson] **15.** *spor.* Yaşı 13-16 arasında olan sporcuları kapsayan yaş kategorisi. **16.** Kuzeyden esen soğuk rüzgâr; yıldız yeli. **17.** *{ağız}* Alın yazısı. [DS] **18.** *{ağız}* Atın alnında yıldız biçimindeki beyazlık; akıtma. [DS] **19.** *{ağız}* Alın ak lekeli sığır. [DS] **20.** *{ağız}* İğne deliği. [DS] **21.** *{ağız}* Kılık; yakışık. [DS] **22.** *sf.* Yıldız biçiminde olan. ⊡ **yıldız akmak,** *(Yıldız veya gök taşı için) gökyüzünde hızla yer değiştirmek. {ağız} (aynı)* [DS] || **yıldız anahtar,** *Altı köşeli somun ya da cıvataları sökmek ve takmakta kullanılan kapalı ağızlı anahtar.*|| **yıldız anasonu,** *bot. Manolyagillerden, Japonya'da yetişen zehirli bir ağaççık, (İllicium anisatum).*|| **yıldız barışıklığı,** *Birbiri ile anlaşma ve iyi geçinme durumu.*|| **yıldız bilimci,** *gök b. Yıldız bilimi ile uğraşan kimse; astronom.*|| **yıldız bilimcilik,** *gök b. Yıldız bilimi ile uğraşan kimsenin işi ve mesleği.*|| **yıldız bilimi,** *gök b. Yıldızların konumlarını, hareketlerini, aralarındaki uzaklıkların ölçümünü, bunların fiziksel ve kimyasal yapılarını araştıran bilim; felekiyat; astronomi.*|| **yıldız böceği,** *Ateş böceği.*|| **yıldız çiçeği,** *1. bot. Birleşikgillerden, bahçe kenarlarında süs olarak yetiştirilen, kömeç çiçekli, kömeçlerin ortasındaki borumsu çiçekler sarı, çevredeki dilsi çiçekler beyaz, mor veya kırmızı renkli iki yüz kadar çiçeğin ortak adı, (Aster). 2. Amerika kökenli katmerli çiçekli yumru köklü on kadar türü bulunan otsu bitkinin ortak adı, (Dahlia).*|| **yıldız falcılığı,** *Yıldızların insan üzerinde etkileri bulunduğu inancı ile insanların yazgılarını önceden kestirmeye, karakterlerini belirlemeye dayanan uğraşı; müneccimlik; astroloji.*|| **yıldız falcısı,** *Yıldız falcılığı ile uğraşan kimse; müneccim; astrolog.*|| **yıldız göçmek,** *(Yıldız veya gök taşı için) gökyüzünde hızla yer değiştirmek. {OsT} (aynı)* || **yıldız günü,** *gök b. Bir yıldızın bir meridyenden art arda iki geçişi arasındaki zaman.*|| **yıldızı barışık olmak,** *{ağız} Birbiri ile iyi geçinmek; dost olmak.* [DS]|| **yıldızı barışmak** *1. (Bir kimse için) başka biri ile görüş, duygu ve düşünce bakımından anlaşmış, uyuşmuş olmak. 2. {ağız} Birbiri ile iyi geçinmek; dost olmak.* [DS] *3. {ağız} Sevimli, güler yüzlü olmak.* [DS]|| **yıldızı dik,** *{ağız} Alın yazısı kötü olan.* [DS]|| **yıldızı dişi,** *{ağız} 1. Sevimli, cana yakın. 2. İyi alın yazısı.* [DS]|| **yıldızı düşkün,** *{OsT} Talihsiz; bedbaht.*|| **yıldızı düşmek,** *1. {OsT} İşleri ters gitmek; şansı dönmek; talihsizliğe uğramak; işi, durumu bozulmak. 2. {ağız} Ölümü yakın sayılmak.* [DS]|| **yıldızı düşük,** *1. Gözden düşmüş olan. 2. Kötü talihli; bahtsız; şanssız. 3. {ağız} Alın yazısı kötü.* [DS]|| **yıldızı erkek,** *{ağız} Sevimsiz.* [DS]|| **yıldızı hoş,** *{ağız} Sevimli; cana yakın.* [DS]|| **yıldızı parlamak,** *Başarı yönünden herkesin dikkatini çekecek bir duruma gelmek, ün kazanmak.*|| **yıldızı sevmek,** *{OsT} Candan sevmek.*|| **yıldızı sönmek,** *Gözden düşmek; kazanmış olduğu ününü kaybetmek.*|| **yıldızı sönük,** *{ağız} Alın yazısı kötü.* [DS]|| **yıldızı söyünmek,** *{ağız} Alın yazısı kötüleşmek.* [DS]|| (biriyle) **yıldızı tutmamak,** *{ağız} Anlaşamamak.*|| **yıldızı yeğni,** *{ağız} 1. Korkak; ürkek. 2. Hoppa.* [DS]|| **yıldız karayel,** *1. Kuzey ile kuzeybatı arası. 2. Karayel ile yıldız arasından esen yel.*|| **yıldız kaymak,** *(Yıldız veya gök taşı için) gökyüzünde hızla yer değiştirmek.*|| **yıldız kurdu,** *Ateş böceği. {eAT} {OsT} (aynı)* || **yıldız kümesi,** *gök b. Aynı takımdan meydana gelen yıldız topluluğu.*|| **yıldızlar arası,** *Yıldızlar arasında oluşan veya bulunan durum.*|| **yıldızları barışmak** *(Kişiler için) kendi aralarında görüş, duygu ve düşünce bakımından birbiriyle anlaşmış, uyuşmuş olmak.*|| **yıldızları saymak,** *1. Geceleri uyku uyuyamamak. 2. Tokat vb. darbenin etkisi ile gözlerinde şimşek çakar gibi olmak.*|| **yıldızları uymak,** *{ağız} Birbiri ile iyi geçinmek; dost olmak.* [DS]|| **yıldız odu,** *{OsT} Meteor kaymasından doğan ışık.*|| **yıldız omurlular,** *zool.*

Omurgalı hayvanlardan, balıklar sınıfının köpek balıkları takımının omurlarında merkez ışın biçiminde uzanan kireçleşmiş bir kıkırdağı bulunan bir alt takımı, (Asterospondyli).|| **yıldız palas,** *argo. Açık havada gecelenen yer.*|| **yıldız poyraz,** *1. Kuzey ile kuzeydoğu arası. 2. Kuzey ile kuzeydoğu arasından esen serin rüzgâr.*|| **yıldız saati,** *Yıldız zamanını esas alan zaman birimi.*|| **yıldız sağılmak,** *{ağız} Meteor düşmek.* [DS]|| **yıldız savaşı,** *Bilim kurgu filmlerinde yıldızlar arasında geçen savaş.*|| **yıldız sünmek,** *{ağız} Meteor düşmek.* [DS]|| **yıldız tabya,** *as. Girinti ve çıkıntıları yıldızı andıran tabya.*|| **yıldız taşı,** *min. Yapısında ışık altında parlayan mika tanecikleri bulunan sarımsı esmer kuvars türü.*|| **yıldız tornavida,** *Başı haç biçiminde yarık olan vidaları sökmek ve takmakta kullanılan tornavida türü.*|| **yıldız vida,** *Başı haç biçiminde yarık bulunan vida.*|| **yıldız yağmuru,** *Birçok akan yıldızın aynı anda görünmesi olayı.*|| **yıldız yasemini,** *bot. Zakkumgillerden, her mevsim yeşil odunsu bitki.*|| **yıldız yeli,** *Kuzeyden esen soğuk yel.*|| **yıldız yılı,** *gök b. 1. Yer'in Güneşin çevresindeki yörüngesinde bir kez dolanması için geçen zaman. 2. Güneş'in gökyüzünde görülen yıllık hareketinde, bir yıldıza art arda iki kavuşumu arasında geçen zaman.*|| **yıldız zamanı,** *gök b. İlkbahar noktasının saat açısından yola çıkarak elde edilen zaman ölçeği; yıldız saati.*

yıldız[2], [yıld-ız / yılt-ız] *{eT} is.* **1.** Ağacın kökü; ağacın damarı. [DLT] **2.** Esas; kök; temel. [EUTS] [Gabain] [KB]

yıldız[3], [yıldız] *is. bot.* Yıldız çiçeği.

yıldızlama[1], [yıldız + Fa. nâme] *{ağız} is.* Fal kitabı; yıldızname. [DS]

yıldızlama[2], [yıldız-la-mak] *is.* **1.** Yıldızlamak eylemi. **2.** Kuzey rüzgârı; yıldız yeli.

yıldızlamak, [yıldız-la-mak] *gçsz. f. [-r] [-l(ı)-yor]* **1.** (Rüzgâr için) kuzeyden esmeye başlamak. **2.** (Gökyüzü için) bulutlar sıyrılıp yıldızlar görünmeye başlamak.

yıldızlanmak, [yıldız-la-n-mak] *{eT} dönşl. f. [-ur]* Köklenmek; bir yere yerleşmek; soylanmak. [DLT]

yıldızlaşma, [yıldız-la-ş-ma] *is.* Yıldızlaşmak eylemi.

yıldızlaşmak, [yıldız-la-ş-mak] *gçsz. f. [-ır]* Yıldız durumuna gelmek; yıldız olmak.

yıldızlı, [yıldız-lı] *sf.* **1.** (Gece, gökyüzü, hava vb. için) yıldızların göründüğü; bulutsuz; duru; açık. **2.** Üzerinde yıldız desen veya süsleri bulunan. ⊞ **yıldızlı vatoz,** *zool. İğneli vatoz.*

yıldızlığ, [yıldız-lığ] *{eT} sf.* Köklü. [DLT] ⊞ **tüplüğ yıldızlığ,** *Asaletli; köklü.* [DLT]

yıldızlık, -ğı [yıldız-lık] *is.* Yıldız olma durumu.

yıldızname, [yıldız+ Far. nâme يلدزنامه] *(yıldızna:ne) is.* Yıldız falı.

yıldızsı, [yıldız-sı] *sf.* **1.** Yıldızı andıran; yıldız gibi görünen. **2.** (Gök cismi için) görüntüsü yıldıza benzeyen fakat yapısı yıldız olmayan.

yıldızsız, [yıldız-sız] *sf.* **1.** (Gece, gökyüzü, hava vb. için) yıldızların görünmediği; bulutlu; kapalı. **2.** Üzerinde yıldız desen veya süsleri bulunmayan. **3.** Yıldızı olmayan.

yıldramak, [yıld-râ-mak] *(yıldra:mak) {eT} gçsz. f. [-r]* Parlamak. [KB]

yıldrık, [yıld-rık] *{eT} is.* Sirrüs yıldızı. [KB]

yıldumak, [yıl-mak > yıl-dır-mak > yıldû-mak] *(yıldu:mak) {ağız} gçl. f. [-(r)ur]* Usandırmak; bıktırmak; yıldırmak. [DS]

yılduramak, [yıld *(yans.)* > yıld-ur-a-mak يلدورمق] *{eAT} gçsz. f. [-ar]* Parlamak; yıldıramak.

yılduz[1], [yıld *(yans.)* > yıld-uz يلدوز] *{eT} {eAT} {OsT} is.* Yıldız. [Bahşayiş] ⊞ **yılduz añlayıcı,** *{eT} Müneccim.* [Bahşayiş]|| **yılduzu düşkün,** *{OsT} Şanssız; talihsiz; bedbaht.*

yılduz[2], [yıld-ız] *{ağız} is.* İğne deliği. [DS]

yılga, [yıl-ga-m / yıl-ga] *{ağız} is.* Sel. [DS]

yılgalamak, [ır-ga-la-mak / yıl-ga-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Sallamak. [DS]

yılgam, [yıl-ga-m] *{ağız} is.* Sel. [DS]

yılgamak, [*eT.* ıl-ġâ-mak > yıl-ġâ-mak يلغامق] *{eAT} gçl. f. [-r]* Atı dörtnala sürmek; atı koşturmak.

yılganı, [yıl-ga-n-ı] *{ağız} is.* Serap; ılgım. [DS]

yılgı[1], [yıl-mak > yıl-gı] *is.* Bazı nesneler, durumlar veya kişiler karşısında duyulan olağan dışı, güçlü ve büyük korku; ürkme; ürküntü; dehşet; fobi.

yılgı[2], [yılkı / yılgı] *{ağız} is.* At sürüsü. [DS]

yılgı[3], [yuv-mak / yuğ-mak > yuğ-gu / yılgı] *{ağız} is.* **1.** Harman yerini çiğneyip düzeltmekte kullanılan taş merdane. **2.** Merdane. [DS]

yılgıdan, [yıl-gı-t-an ?] *{ağız} sf.* **1.** Bozuk; kokmuş. **2.** *is.* Kuluçkadaki bozuk yumurta. [DS]

yılgıdın, [yıl-gı-t-an / yılgı-dın ?] *{ağız} sf.* Bozuk; kokmuş. [DS]

yılgılamak, [yılgı[3] > yılgı-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Silindir geçirerek yeri düzlemek. [DS]

yılgın[1], [yıl-gın] *sf.* **1.** Yılmış olan; korkmuş. **2.** Morali bozulmuş; çökmüş. **3.** Bıkmış; usanmış. *{ağız} (aynı)* [DS] **4.** *{ağız}* (Hayvan için) yorulmuş. [DS] ⊞ ⊞ **yılgın geçmek,** *{ağız} (Avcılıkta, iki ateş arasında kalmış olan av için) hızla uçarak kaçmak.* [DS]|| **yılgın yılgın,** *Ürkerek.*

yılgın[2], [yıl-ġun / yıl-ġın يلغن] *is.* **1.** *{eAT} {OsT} {ağız}* Ilgın ağacı, *(Tamarix).* [DS] **2.** *{ağız}* Funda. [DS] **3.** *{ağız}* Filiz. [DS]

yılgın[3], [yıl-mak > yıl-ġın يلغن] *{OsT} {ağız} sf.* (Nesneler için) eğilmiş, bükülmüş olan; çarpık; yamulmuş; dönmüş; eğri. [DS]

yılgın[4], [yıl-gın[2]] *{ağız} is.* Üstüne ekmek konulup tavana asılan geniş sele. [DS]

yılgınca, [yıl-gın-ca] *sf.* **1.** Yılmış. **2.** *zf. (yılgı'nca)* Yılmış olarak.

yılgınlık, -ğı [yıl-gın-lık] *is.* **1.** Yılgın olma durumu; cesaret ve istenç yitimi; bezginlik. **2.** Yılgınca davranış. **3.** *{ağız}* Bıkkınlık; usanç. [DS]

yılgun[1], [yıl-gun] *{ağız} sf.* Yılgın; korkak. [DS]

yılgun[2], [yıl-ġun يلغون] *is. {ağız}* **1.** Funda. **2.** Filiz. [DS]

yılğam, [yıl-ğa-m ?] *{ağız} sf.* Sel. [DS]

yılğın[1], [yıl-ġīn / yıl-ġūn] *(yılgu:n) {eT} is.* Ilgın; ılgın ağacı, *(Tamarix).* [DLT] [Bahşayiş]

yılğın[2], [yıl-mak > yıl-gın] *{ağız} sf.* **1.** Yenilmiş; yenik düşmüş; kaybetmiş. **2.** Bıkkın; usanmış. [DS]

yılğınlanmak, [yılġın-la-n-mak] *{eT} dönşl. f. [-ur]* Ilgın ağacına sahip olmak. [DLT]

yılğun, [yıl-ġīn / yıl-ġūn [Clauson] يلغون] *(yılgu:n) {eT} {eAT} is.* Ilgın; ılgın ağacı, *(Tamariska).* [DLT] [Bahşayiş]

yılğunlanmak, [yılġun-la-n-mak [Clauson]] *{eT} dönşl. f. [-ur]* Ilgın ağacına sahip olmak. [DLT]

yılhı, [yıl-kī / yılḫī] *(yılkı:) {eT} {ağız} is.* At sürüsü; davar. [EUTS] [DS]

yılı, [yıl-kī > yıl-ī ييلى] *{OsT} is.* Davar; yılkı.

yılıdmak, [yılī-mak > yılı-ḏ-mak] *{eT} gçl. f. [-ur]* Ilıtmak; ısıtmak. [EUTS]

yılıg, [*eT.* yılıġ] *{eT} sf.* Ilık.

yılığ, [yılī-mak > yılı-ġ] *{eT} sf.* Ilık; sıcakla soğuk arası; sıcak. [Gabain] [EUTS] [DLT]

yılığlık, [yılı-ġ > yılı-ġ-lık] *{eT} is.* Ilıklık; sıcaklık. [DLT]

yılığmak, [yıl-mak > yıl-ık-mak يلغمق] *{OsT} gçsz. f. [-ur]* **1.** Eğilmek; çarpılmak. **2.** Bir yana kaymak; meyletmek; inhiraf etmek.

yılık[1], [yılī-mak > yılı-k] *{eT} sf.* Ilık. ⊞ **yılık su,** *{eT} Ilık su.* [Mühennâ]

yılık[2], **-ğı** [yıl-mak > yıl-ık ييليق / ييلك] *sf.* **1.** *{eAT} {OsT}* Eğik; meyilli. **2.** *{ağız}* (Ağız için) çarpık; çarpılmış. [DS] **3.** *{ağız}* (Göz için) şaşı. [DS] **4.** *{ağız}* (Nesne için) eğri; eğilmiş. [DS] **5.** *{ağız}* Tikli. [DS]

yılık[3], **-ğı** [yıl-mak > yıl-ık] *{ağız} sf.* **1.** Beceriksiz. **2.** Usanmış. **3.** Ürkek. [DS]

yılık[4], **-ğı** [yıl-mak > yıl-ık] *{ağız} sf.* Az aralık. [DS] ⊞ **yılık vermek,** *{ağız} İşe ara vermek; işi aksatmak.* [DS]

yılık[5], **-ğı** [yıl-mak > yıl-ık] *{ağız} sf.* **1.** Her söze karışan; geveze; zevzek. **2.** Sözünde durmayan; dönek. **3.** Başıboş; serseri. **4.** Hoppa; hafifmeşrep. [DS]

yılıkdırmak, [yıl-ık-dır-mak يلقدرمق] *{OsT} gçl. f. [-ur]* Eğmek; meylettirmek.

yılıkkan, [yıl-ık-mak > yılık-kan] *{ağız} sf.* **1.** Kavrama ve tutma yeteneği kalmamış; aşınmış; kaypaklaşmış. **2.** Büyük ve çirkin ağızlı. [DS]

yılıkmak[1], [yılī-mak > yılı-k-mak] *{eT} gçsz. f. [-ır]* Ilımak. [Mühennâ]

yılıkmak[2], [yıl-mak > yılık-mak يلقمق] *{OsT} gçsz. f. [-ur]* **1.** Eğilmek; çarpılmak. **2.** Kaymak; meyletmek. **3.** *{ağız}* Şımarmak. [DS]

yılıkmak[3], [yılık-mak] *{ağız} gçsz. f. [-ır]* (Ekin için) kardeşlenip gürleşmek; güçlenmek. [DS]

yılıkman, [yılık-man] *{ağız} sf.* **1.** Eğri; çarpık. **2.** Aşınmış; kavrama ve tutma yeteneği kalmamış. [DS]

yılımak, [yılī-mak / ılī-mak] *(yılı:mak) {eT} gçsz. f. [-r]* Ilımak. [DLT]

yılım, [yal-ım / yıl-ım] *{ağız} is.* Dik yamaç; uçurum. [DS]

yılın, [yılī-mak > yılı-ġ / yılın / yilin] *{eT} sf.* Sıcak. [Gabain]

yılınçğa, [yılī-mak > yılı-nçġā] *(yılınçga:) {eT} sf.* **1.** (Yemek için) tadı, tuzu ve yağı olmayan. [DLT] **2.** Ilık. [EUTS]

yılınmak, [yılī-mak > yılı-n-mak] *{eT} dönşl. f. [-ur]* Ilıklaşmak; ılınmak; sıcaklaşmak. [EUTS]

yılıntı, [yıl-mak > yıl-ıntı] *{ağız} is.* Korku; yılgınlık. [DS]

yılıp, [yılb *(yans.)* > yıl(ı)p] *{ağız} is.* Acelecilik bildirir. ⊞ **yılıp yılıp,** *{ağız} Tez tez.* [DS]

yılırmak, [yılī-mak > yılı-r-mak] *{eT} gçsz. f. [-ur]* Ilımak; az ısınmak. [DLT]

yılış, [yıl-mak > yıl-ış] *{ağız} sf.* Eğri; çarpık. [DS]

yılışgan, [yıl-ış-mak > yıl-ış-gan] *{ağız} sf.* Dalkavuk. [DS]

yılışığ, [yılī-mak > yılı-ş-mak > yılış-ığ] *{eT} sf.* Isınmış; ılıklaşmış. [ETY]

yılışık, -ğı [yıl-ış-mak > yıl-ış-ık] *sf.* **1.** Yapmacık gülüş ya da davranışlarla hoşa gitmeye çalışan. **2.** *{ağız}* Kendini ilgilendirmeyen işlere burnunu sokan. [DS] **3.** *{ağız}* Şımarık. [DS] **4.** *{ağız}* Sırnaşık. [DS] **5.** *{ağız}* Ters; inatçı. [DS] **6.** *is.* Yılışık bir kimsenin davranışları. ⊞ **yılışık yılışık,** *1. Yılışık biçimde. 2. Yılışık kimseye yakışır.*

yılışıkça, [yıl-ış-ık-ça] *sf.* **1.** Yılışık. **2.** *zf. (yılışı'kça)* Yılışık olarak.

yılışıklık, -ğı [yıl-ış-ık-lık] *is.* **1.** Yılışık olma durumu. **2.** Yılışık davranış.

yılışkan, [yıl-ış-kan] *sf.* Hoşa gitmek amacıyla sürekli olarak yılışık biçimde gülen; sırnaşık.

yılışkanlık, -ğı [yıl-ış-kan-lık] *is.* **1.** Hoşa gitmek amacıyla sürekli ve yılışık yılışık gülme. **2.** Yılışkan birine özgü davranış; yılışıkça davranış.

yılışma, [yıl-ış-ma] *is.* Yılışmak eylemi.

yılışmak[1], [yalā-mak > yala-ş-mak [Clauson] / yılī-ş-mak] *{eT} işteş. f. [-ur]* Birbirini suçlamak; ithamlaşmak. [DLT]

yılışmak[2], [yılī-mak > yılı-ş-mak] *{eT} dönşl. f. [-ur]* Ilışmak; ılıklaşmak. [DLT]

yılışmak[3], [yıl-mak > yıl-ış-mak] *dönşl. f. [-ır]* **1.** Hoşa gitmek amacıyla bayağı ve yapmacık bir şekilde gülmek. **2.** Hoşa gitmek amacıyla yapmacık ve bayağı bir şekilde davranmak. **3.** *{ağız}* Hoşa gitmeyecek biçimde sataşmak. [DS] **4.** *{ağız}* Gülümsemek. [DS]

yılışmak[4], [yıl-mak > yıl-ış-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* Hoşa gitmeyecek biçimde sataşmak. [DS]

yılışmak[5], [yıl-mak > yıl-ış-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* Korkmak; sinmek. [DS]

yılıtmak[1], [yılī-mak > yılı-t-mak] *{eT} gçl. f. [-ur]* **1.** Isıtmak; ılıtmak. [Mühennâ] **2.** Sıtma tutmak; sıtmadan vücudu ısınmak. [DLT]

yılıtmak, [yıl-mak > yıl-ıt-mak] *{ağız} gçl. f. [-ır]* Çarpıtmak; eğriltmek. [DS]

yılkı[1], [yıl > yıl-kī] *(yılkı:) {eT} zf.* (Belirtilen sayıda yıla) ait; o kadar yıllık. [KB]

yılkı[2], [yıl-kī يلقى] *(yılkı:) {eT} is.* **1.** Dört ayaklı hayvanlara verilen genel ad; hayvan; hayvan sürüsü. [DLT] [KB] **2.** At sürüsü. *{ağız} (aynı)* [Tekin] [ETY] [EUTS] [DLT] [DS] **3.** Çiftlik hayvanları; sığır; büyük baş hayvan. [İKPÖy.] **4.** Hayvan sürüsü; davar. *{eAT} (aynı)* [DLT] [ETY] [EUTS[Gabain] **5.** Hayvanlar dünyası. [Gabain] **6.** Cins at; iyi koşan at. *{ağız} (aynı)* [Gabain] [DS] **7.** At, eşek gibi tek tırnaklı hayvan sürüsü. **8.** *{ağız}* Başı boş bırakılmış at ve eşek sürüsü. [DS]

yılkı[3], [yıl-mak > yıl-kı] *{ağız} is.* Çekingen; ürkek; yabani.[DS]

yılkı[4], [yıl-mak > yıl-ık / yılkı] *{ağız} sf.* **1.** Çarpık; eğri. **2.** Şaşı. [DS]

yılkı[5], [yıl-mak > yıl-ık / yılkı] *{ağız} sf.* **1.** Geveze. **2.** Hoppa; şımarık. [DS]

yılkıcı, [yılkı-cı] *is.* Yılkı güden kimse.

yılkıçı, [yılkī > yılkı-çī] *(yılkıçı:) {eT} is.* Çoban; hayvan besleyicisi. [Clauson] [KB]

yılkılık, -ğı [yılkı-lık] *sf.* Yılkıya salınmış; yılkı.

yıllaç, -cı [yıl-la-mak > yıl-la-ç] *{ağız} is.* Yılını doldurmuş saka vb. kafes kuşu. [DS]

yıllama, [yıl-la-ma] *is.* Yıllamak eylemi.

yıllamak[1], [yıl-lā-mak يللامق] *(eT. yılla:mak) gçsz. f. [-r] [-l(ı)-yor]* **1.** *{eT}* Yılı geçirmek. [ETY] [KB] **2.** Üzerinden bir yıl geçmek. *{OsT}{ağız} (aynı)* [DS] **3.** *{ağız} mecaz.* Bir yerde uzun süre kalmak; çok bekletmek; işi uzatmak. [DS]

yıllamak[2], [Ar. yallah => yılla-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Hızla uzağa atmak; fırlatıp atmak. [DS]

yıllanık, -ğı [yılla-n-mak > yıl-la-n-ık] *{ağız} sf.* (Şarap, zeytinyağı vb. için) üzerinden bir yıl geçmiş; yıllanmış. [DS]

yıllanma, [yıl-la-n-ma] *is.* Yıllanmak eylemi.

yıllanmak, [yıl-la-n-mak] *gçsz. f. [-ır]* **1.** Yılını doldurmak. **2.** Üzerinden çok uzun bir zaman geçmiş olmak; eskimek. **3.** (Bazı yiyeceklerle, şarap, sirke vb. için) uzun süre dinlenme ve saklama sonucunda kendine has özel bir tat kazanmak.

yıllanmış, [yıl-la-n-mış] *sf.* **1.** Üzerinden bir yıl geçmiş. **2.** *{ağız}* (Yara için) iyileşmesi uzamış; süreğenleşmiş. [DS]

yıllar, [yıl-lar] *çok. is.* Birden çok yıl; pek çok yıl. ⊡ **yıllar yılı,** *1. Uzun yıllardan beri. 2. {ağız} Yıllarca.* [DS]

yıllarca, [yıl-lar-ca] *(yılla'rca) zf.* Uzun yıllar boyunca; birçok yılı içine alacak kadar uzun bir sürede; yıllar boyu.

yıllatma, [yıl-la-t-ma] *is.* Yıllatmak eylemi.

yıllatmak, [yıl-la-t-mak] *gçl. f. [-ır]* **1.** Yıllamasını sağlamak; yıllandırmak. **2.** (Bazı yiyeceklerle, şarap, sirke vb. için) uzun süre bekletme ve dinlendirme sonucunda özel bir tat kazanmasına sağlamak. *{ağız} (aynı)* [DS]

yıllıgıç, -cı [*eT.* yıḏ > yıd-lı+kıç > yıllıgıç] *{ağız} is.* Kavuna benzer, fakat yenmeyen güzel kokulu bir meyve; şamama. [DS]

yıllığına, [yıl-lı(k)-ı-n-a] *zf.* **1.** Bir yıllık süre ile; bir yıl için; bir yılı kapsayacak kadar. **2.** Belirtilen miktardaki yılı kapsayacak kadar süre ile.

yıllık[1], **-ğı** [yıl-lık] *sf.* **1.** *{eT}* Süresi belirtilen yıl kadar olan. [ETY] **2.** Yılda bir kez olan. **3.** Her yıl yinelenen; ömrü bir yıldan fazla sürmeyen. **4.** Belirtilen kadar yıl süren. **5.** Belirtilen miktarda yılı kapsayan. **6.** *is.* Yılda bir ödenen ücret. *{ağız} (aynı)* [DS] **7.** Yılda bir çıkarılan ve ait olduğu yılın ekonomik, istatistik, yönetimsel ve bilimsel konuları kapsayan kitap; bülten; dergi; salname. **8.** Olayları tarihsel bir sıralama ile veren eser; kronik: salname. ⊡ **yıllık beyanname,** *Gelir vergisi yükümlüsü gerçek kişilerin bir takvim yılı içinde elde ettikleri gelir vergisine tabi kazanç ve iratlarını toplayarak düzenledikleri vergi beyannamesi.*|| (bir) **yıllık bitki,** *Tohumdan filizlendiği yıl içinde çiçek açıp tohum veren bitki.*|| (iki) **yıllık bitki,** *Tohumdan filizlendikten sonra ertesi yıl çiçek açıp tohum veren bitki.*|| **yıllık ortalama,** *Bir yıl boyunca toplanan verilerin toplamını veri sayısına bölmek suretiyle elde edilen oran; bir yılın ortalaması.*

yıllık, -ğı [yıl-lık] *{ağız} is.* Antep çıbanı. [DS]

yıllıkçı, [yıl-lık-çı] *sf.* Yıllık ücretle çalışan; ücreti yıllık olarak verilen. *{ağız} (aynı)* [DS]

yıllıklı, [yıl-lık-lı] *sf.* **1.** Yıllığı olan. **2.** Yıllıkla çalışan; ücreti yıllık olarak verilen.

yıllım, [yıl-lı-m] *{ağız}* *sf.* Parlak. ⮺ **yıllım yıllım,** *{ağız} Işıl ışıl; parıl parıl.* [DS]

yılma[1], [yıl-ma] *is.* **1.** Yılmak eylemi. **2.** *sf.* *{ağız}* Yılgın. [DS]

yılma[2], [yal-mak[1] > yal-ma / yıl-ma] *{ağız}* *sf.* Yokuş; dik bayır. [DS]

yılmak[1], [yıl-mak يلمق] *gçsz. f.* *[-ar]* **1.** Korktuğu, çekindiği ya da cesaretini yitirdiği için bir işi yapmaktan vazgeçmek; çekinmek. **2.** *{ağız}* Bıkmak; usanmak; bezmek. [DS] **3.** *{OsT}* Çekilmek; uzaklaşmak. **4.** *{ağız}* Zorlanınca işten kaçmak. [DS] **5.** *{ağız}* Yorulmak. [DS]

yılmak[2], [yıl-mak] *{ağız}* *gçsz. f.* *[-r]* Yağmur, güneş etkisi ile eğilmek, bozulmak; çarpılmak. [DS]

yılmalamak, [yılma-la-mak] *{ağız}* *gçsz. f.* *[-r]* *[-l(ı)-yor]* Yokuş aşağı inmek. [DS]

yılmalık, -ğı [*eT.* yul-mak *(çekmek, koparmak)* > yılma-lık] *is.* Hamut küpelerini birbirine bağlayan kayış.

yılmancık, -ğı [yılman-cık] *{ağız}* *sf.* Yürekli; yılmaz. [DS]

yılmanık, -ğı [yılma-n-ık] *{ağız}* *sf.* (Yüzey için) düzgün ve parlak. [DS]

yılmatık, -ğı [yılma-t-ık] *{ağız}* *sf.* → yılmanık. [DS]

yılmaz, [yıl-maz] *sf.* Yaptığı işin güçlüklerine aldırmayan; korkup çekinerek vazgeçmeyen; yılmayan; azimli.

yılmazlık, -ğı [yıl-maz-lık] *is.* Bir şeyden, o işten vazgeçmeyi gerektirecek herhangi bir korku ve çekinme duymayan; yılmaz olma durumu;

yılmık[1], [yıl-mık] *sf.* **1.** *{eT}* İnce. [KB] **2.** *{ağız}* (Odun, sabun, tarlada kalan sap vb. için) küçük parça; artık. [DS] **3.** *{ağız}* Tarlada sapların toplandığı yerde kalan her bir tane. [DS]

yılmık[2], **-ğı** [*eT.* yul-mak > yıl-mık] *{ağız}* *is.* Saraçların, köşkerlerin sahtiyandan yaptıkları uzun ince kayış. [DS]

yılmırmak, [yılī-mak > yılı-m > yıl(ı)m-ır-mak] *{eT}* *gçsz. f.* *[-ır]* (Su vb. için) ılımak; ılır gibi olmak.

yılmırt, [yılb *(yans.)* > yılb-ır-t / yılmırt] *{ağız}* *sf.* Parıl parıl. [DS]

yılmuk, [yıl-mık / yıl-muk] *{ağız}* *sf.* Küçük parça; artık. [DS]

yılp, [yalb / yal / yalp / yılb / yılp *(yans.)*] *is.* Birdenbire parıldamayı, yanmayı, ışık saçmayı anlatan kök. *yılp-ır-mak, yılp yılp* ⮺ **yılp yılp,** *{ağız} Pırıl pırıl. 2. (Görünüp kaybolan şey için) çabuk çabuk.* [DS]

yılpağu, [alpā-mak > alpa-ġū > (y)ılpaġū] *(yılpağu:)* *is.* Alp; yiğit; bey. [ETY]

yılpağut, [alpā-mak > alpa-ġu-t > (y)ılpaġut] *is.* Alplar; yiğitler; beyler; cesur savaşçılar; yiğit savaşçılar. [Tekin] [ETY]

yılparık, -ğı [yılp *(yans.)* > yılp-ar-ık] *{ağız}* *is.* **1.** Nemli yer. **2.** Nem. [DS]

yılpığ, [yılp *(yans.)* > yılp-ıġ ?] *{eT}* *is.* Zırnık. [EUTS]

yılpık[1], **-ğı** [yılp *(yans.)* > yılp-ık] *{ağız}* *sf.* Şaşı. [DS]

yılpık[2], **-ğı** [yılp *(yans.)* > yılp-ık] *{ağız}* *sf.* Girgin. [DS]

yılpıldadmak, [yılp *(yans.)* > yılp *(yans.)* > yılp-ıl-da-d-mak يلپلداتمق] *{eAT}* *gçl. f.* *[-ur]* (Göz için) çabuk çabuk açıp kapatmak; kırpıştırmak.

yılpımak, [yılp *(yans.)* > yılp-ı-mak] *{ağız}* *gçsz. f.* *[-r]* (Peynir, mantar vb. için) yumuşayıp bozulmak. [DS]

yılpır, [yılp *(yans.)* > yılp-ır] *{ağız}* *is.* Parıltı. [DS]

yılpırmak, [yılp *(yans.)* > yılp-ır-mak] *{ağız}* *gçsz. f.* *[-ır]* Parlamak. [DS]

yılpız, [yılp *(yans.)* > yılp-ız] *{ağız}* *is.* Sümüklü böcek. [DS]

yılsığ, [yılī-mak > yıl(ı)-sıġ] *{eT}* *sf.* **1.** Ilık; ısınmış. **2.** Refah içinde; müreffeh; zengin; mutlu. [ETY] [Gabain] [Tekin] **3.** Muhteşem; parlak. [ETY]

yılsırtı, [yıl+sırt-ı] *{ağız}* *is.* Yılbaşı. [DS]

yıltar, [Yun. litarı] *is.* **1.** *{OsT}}* Av köpeklerinin boynuna takılan ip vb. **2.** *{ağız}* Yular ipi. [DS] **3.** *{ağız}* Boyun bağı; kravat. [DS]

yıltıramak, [yıld *(yans.)* > yıld-rā-mak / ıldı-rā-mak] *(yıltra:mak)* *{eT}* *gçsz. f.* *[-r]* Parlamak. [EUTS]

yıltırık, -ğı [yılt-ır-ık] *{ağız}* *sf.* Kılıksız. [DS]

yıltırım, [yıld *(yans.)* > yıld-ır-ım يلطرم] *{eAT}* *is.* Yıldırım.

yıltız, [yılt-ız ?] *{eT}* *is.* Esas; kök; temel. [EUTS] [Gabain]

yım, [yım *(yans.)*] *is.* Kımıldanmayı anlatan kök. *yım-ra-n-dır-mak, yım-ra-n-mak*

yımırmak, [yım-ır-mak / yum-ur-mak يمرمق] *{eAT}* *gçl. f.* *[-ur]* Bozmak; harap etmek.

yımırta, [*eT.* yımırt-ġa > yımırta] *{ağız}* *is.* Yumurta. [DS]

yımırtğa, [yum-ur-mak / yımır-mak > yumurt-ġā / yımırt-ġā] *(yımırtğa:)* *{eT}* *is.* Damarsız olan her türlü sebze; hıyar gibi gevşek olan nesne. [DLT]

yımırtlak, -ğı [yımırt-lak] *{ağız}* *is.* Su sineği. [DS]

yımızık, -ğı [yımız-ık] *{ağız}* *sf.* Çirkin. [DS]

yımma, [yım-ma / yalma / yılma] *{ağız}* *zf.* Bayır aşağı. [DS]

yımrak, [amur / amul > am(u)r-ā-mak > amrā-k / yımrā-k] *(yımra:k)* *{eT}* *sf.* Sevgili; sevimli. [Gabain]

yımrandırmak, [yım *(yans.)* > yım-ra-n-dır-mak] *{ağız}* *gçl. f.* *[-ır]* Kımıldatmak. [DS]

yımranmak, [yım *(yans.)* > yım-ra-n-mak] *{ağız}* *dönşl. f.* *[-ır]* Kımıldamak. [DS]

yımrılmak, [yım-ır-ıl-mak يغرلق] *{eAT} edil. f. [-ur]* Kıvrılmak.

yımsa, [? yımsa] *{ağız} is.* Evin ön ve ardındaki alçak, üstü kapalı yer. [DS]

yımşak, [yımş-ā-mak > yımş-ā-k] *(yımşa:k) {eT} sf.* Yumuşak. [ETY]

yımşamak, [*yum-uş > yum(u)ş-ā-mak / yımşā-mak] *(yımşa:mak) {eT} gçsz. f. [-r]* Yumuşamak. [Clauson]

yımzık, -ğı [yımız-ık / yımz-ık] *{ağız} sf.* Çirkin. [DS]

yın[1], [yın / yīn / īn] *{eT} is.* İn. [DLT]

yın[2], [yın] *{eT} is.* Deri; cilt. [EUTS]

yınak[1], [inā-mak > yına-k / yina-k ينلاق] *{eAT} is.* Kendisine inanılır, güvenilir kimse.

yınak[2], **-ğı** [yığ-ın-ak / yīnak] *(yı:nak) {ağız} is.* Koçun çevresinde, koça gelmiş koyunlar topluluğu. [DS]

yıngak, [yan *(yan)* > yan-ġāk / yıñāk] *(yıña:k) {eT} is.* Yan; taraf; cihet; yön; çevre; istikamet. [EUTS] [İKPÖy.] [Üç İtigsizler] [Gabain]

yıngıl, [yın-gıl] *{ağız} is.* Çalı. [DS]

yıngılmak, [yığ-ıl-mak > yıñıl-mak] *(yıñılmak) {ağız} gçsz. f. [-ır]* Yığılmak. [DS]

yıngmak, [yığ-mak > yıñ-mak] *(yıñmak) {ağız} gçl. f. [-ar]* Yığmak. [DS]

yınıkmak, [yığın-ık-mak / yınık-mak] *{ağız} gçsz. f. [-ır]* (İnsan için) toplanıp bekleşmek. [DS]

yınışmaca, [yığılış-mak > yığılış-maca / yınış-maca] *{ağız} is.* Toplantı. [DS]

yınlaşmak, [yın-la-ş-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* İnatçılık yapmak. [DS]

yınnaşık, -ğı [yın-la-ş-ık / yınnış-ık] *{ağız} sf.* Arsız; sırnaşık. [DS]

yınnaşmak, [yın-la-ş-mak/yınnaş-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* **1.** Arsızca gülmek; şımarmak. **2.** İşe hemen girişmemek; ağırdan almak. [DS]

yıntam, [yīn > yin-dem [Clauson] / yıntam / yındam] *{eT} zf.* Daima. [Gabain]

yıp[1], [yıp *(yans.)*] *is.* Çok kıpırdamayı anlatan kök. *yıp-ıl-da-k, yıp-ıl-da-t-mak*

yıp[2], [yıp / yip / ip] *{eT} is.* **1.** İp; tel. [İKPÖy.] [DLT] **2.** Kendisiyle at bağlanan uzun ip; örük. [DLT]

yıpar, [yı-mak > yı-p-mak > yıp-ār / ipār / Moğ. cigar ?] *(eT. yıpa:r) {eT} {ağız} is.* Güzel koku; misk; koku; rayiha; ıtır. [DLT] [ETY] [EUTS] [Gabain] [KB] [Mühennâ] [DS]

yıparçı, [yıpar-çī] *(yıparçı:) {eT} is.* Misçi. [Mühennâ]

yıparlamak, [yıpar-lā-mak] *(yıparla:mak) {eT} gçl. f. [-r]* Yıpar sürmek; mislemek. [Mühennâ]

yıparlığ, [yıpar-lıġ] *{eT} sf.* Misk kokan; misk ve amberi olan; kokulu; ıtırlı; rayihalı. [EUTS] [DLT]

yıparsığ, [yıpar-sıġ] *{eT} zf.* Misk gibi. [KB]

yıpık, -ğı [yıp *(yans.)* > yıp-ık] *{ağız} is.* Kısır koyun. [DS]

yıpıldak, -ğı [yıp *(yans.)* > yıp-ıl-dak] *{ağız} sf.* **1.** Kaçırılmış. **2.** Gözlerini çok kırpan. [DS]

yıpıldatmak, [yıp *(yans.)* > yıp-ıl-da-t-mak] *{ağız} gçl. f. [-ır]* Kaş, göz oynatmak. [DS]

yıpır, [yıp *(yans.)* > yıp-ır] *{ağız} is.* Alındı; makbuz. [DS]

yıpırdak, -ğı [yıp *(yans.)* > yıp-ır-dak] *{ağız} sf.* Boşboğaz; geveze. [DS]

yıplamak, [yıp > yıp-lā-mak] *(yıpla:mak) {eT} gçsz. f. [-r]* **1.** İp üzerinde oynamak; cambazlık etmek. [DLT] **2.** İplik ile kıl aldırmak. [DLT]

yıplaşmak, [yıp-lā-mak > yıp-la-ş-mak] *{eT} işteş. f. [-ur]* İplik ile birbirinin kıllarını almak. [DLT]

yıplatmak, [yıp-lā-mak > yıp-la-t-mak] *{eT} gçl. f. [-ür]* İpletmek; iplik ile kıl aldırtmak. [DLT]

yıppadak, -ğı [yıp *(yans.)* > yıp(p)-a-dak] *{ağız} zf.* (Gitmek için) kayar gibi. [DS]

yıprak, -ğı [yıp-ra-k يپراق] *sf.* **1.** Yıpranmış; eskimiş; aşınmış. *{eAT} {OsT} {ağız} (aynı)* [DS] **2.** *{eAT} {OsT}* (Yara vb. için) ağzı açık; yayvan. **3.** *{ağız}* Zayıf; güçsüz. [DS] **4.** *{ağız}* Kıvrak; çabuk. [DS]

yıprakmak, [yıp-ra-k-mak] *{ağız} gçl. f. [-ır]* Usandırmak. [DS]

yıprama, [yıp-ra-ma] *is.* Yıpramak eylemi.

yıpramak, [*eT.* op-rā-mak > yıp-ra-mak] *gçsz. f. [-r] [-r(ı)-yor]* Aşınmak; eskimek; yıpranmak. *{ağız} (aynı)* [DS]

yıpranma, [yıp-ra-n-ma] *is.* **1.** Yıpranmak eylemi. **2.** *tıp.* Doku bozukluğu; lezyon. **3.** Bulunulan görev ya da meslek yüzünden uğranılan ruhsal ve bedensel kayıplar.

yıpranmak[1], [*eT.* op-rā-mak > yıp-ra-n-mak] *dönşl. f. [-ır] [eT. -ur]* **1.** *{eT}* Örselenmek. [Mühennâ] **2.** (Nesneler için) zamanın etkisiyle ya da çok kullanma yüzünden eskimek; aşınmak. **3.** (Makine için) yanlış kullanım, bakımsızlık gibi nedenlerden ömründen önce aşınıp bozulmak; önceki gibi işlemez olmak. **4.** (Kişinin maddî ve manevi direnci için) eski gücü kalmamak. **5.** (Kişinin) ünü, saygınlığı, etkinliği, erki azalmak.

yıpranmak[2], [yıpra-n-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* Yırtınmak; bağırmak. [DS]

yıpratıcı, [yıp-ra-t-ıcı] *sf.* **1.** Dayanma gücünü yok eden; direnci kıran; yıpratan. **2.** *psikol.* Kişide düşünsel yıpranmaya yol açan.

yıpratma, [yıp-ra-t-ma] *is.* Yıpratmak eylemi.

yıpratmak, [yıp-ra-t-mak] *gçl. f. [-ır]* **1.** Yıpranmasına neden olmak; eskitmek; aşındırmak. **2.** *{ağız}* Yırtmak; koparmak. [DS] **3.** Aşırı ölçüde yormak; psikolojik yönden dayanma gücünü kırmak, azaltmak; aşırı ölçüde yormak; gücünü tüketmek. **4.** (Kişi için) etkisini, saygınlığını, erkini azaltmak. **5.** *{ağız}* Usandırmak. [DS]

yıprık, -ğı [Ar. ibrīķ => ibrik / ıbrık / yıprık] *{ağız} is.* İbrik. [DS]

yır[1], [yır / īr یر] *is.* **1.** *{eT} {eAT} {ağız}* İslamlık öncesi sözlü Türk edebiyatında koşma ve türkülere verilen ad; şarkı; musiki; hava; ır; ırlama; gazel. [EUTS] [İKPÖy.] [DLT] [Gabain] [DS] **2.** Ezgi; nağme. **3.** *öneri.* Şiir. **4.** *{ağız}* Koşuk. [DS]

yır[2], [yır / yırı / ir / yir] *{eT} {eT} is.* **1.** Sol. [Gabain] **2.** (Dağların güneyinde oturanlara göre) kuzey. [Gabain] **3.** *zf.* Orada [Gabain]

yırağ, [ıra-k > yırak > yırağ] *{ağız} sf.* Uzak; ırak. ⊡ **yırağ ola,** *{ağız} Kötülüklerden uzak olsun!* [DS]

yırağu, [yır-ā-ġü] *(yıra:ğu:) {eT} is.* Çalgıcı; şarkıcı; çağırıcı. [DLT]

yırak, [ı-rā-mak *(uzaklaşmak)* > ıra-k / yıra-k یراق] *{eT} {eAT} {ağız} sf.* Uzak; ırak. [ETY] [EUTS] [DLT] [Gabain] [KB] [DS] ⊡ **yırak turmak,** *{eT} Bir kimseden, bir şeyden uzak durmak.*

yıraklanmak, [yırak > yırak-la-n-mak] *{eT} dönşl. f. [-ur]* Uzak bulmak. [DLT]

yıraklık, [yırak > yırak-lık] *{eT} is.* Uzaklık; ıraklık. [DLT]

yıramak, [ı-rā-mak / yı-rā-mak یرامق] *(yıra:mak) {eT} {eAT} gçsz. f. [-r]* **1.** Uzaklaşmak; ıramak; ırak olmak. *{ağız} (aynı)* [DLT] [ETY] [KB] [DS] **2.** Kaçmak. [Gabain] **3.** (Zaman için) geçmek. [ETY] **4.** *{ağız}* Uzamak. [DS]

yıraşmak, [yırā-mak > yıra-ş-mak] *{eT} işteş. f. [-ur]* Birlikte uzaklaşmak. [KB]

yıratmak, [yırā-mak > yıra-t-mak] *{eT} gçl. f. [-ur]* Uzaklaştırmak. [DLT] [KB]

yırçan, [yırç-an] *{ağız} is.* İplik sarılmış iğ. [DS]

yırçarmak, [yırç-ar-mak] *{ağız} gçsz. f. [-ır]* Nemlenmek. [DS]

yırdandayın, [yır-dan-da-yın] *{eT} zf.* **1.** Kuzeyden. [ETY] **2.** Yukarıdan. [ETY]

yırdın, [yır(ı)-dan / yır(ı)-dın] *{eT} zf.* Kuzeyden. [ETY]

yırgalamak, [yır-ga-la-mak / ır-ga-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Sallamak. [DS]

yırgat, [Yun. ergátes] *{ağız} is.* Irgat. [DS]

yırğalamak, [yır-ga-la-mak / ır-ga-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Sallamak. [DS]

yırğalanmak, [yır-ga-la-n-mak / yırğa-la-n-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* Sallanmak. [DS]

yırğaru, [yır *(kuzey)* > yır-ġarū] *(yırğaru:) {eT} zf.* **1.** Kuzeye doğru; kuzeyde. [ETY] [Gabain] **2.** Yukarı doğru. [ETY]

yırı, [yır-ī] *(yırı:) {eT} is.* **1.** Kuzey. [Gabain] [ETY] **2.** *zf.* O yanda; orada. [Gabain] **3.** Solda; kuzey. [Gabain]

yırık[1], **-ğı** [yır-ık یریق] *sf.* **1.** *{eAT}* Yırtılmış; biraz yarık; azıcık yırtık; yirik. *{ağız} (aynı)* [DS] **2.** *is. {ağız}* Aşınmış yer. [DS]

yırık[2], **-ğı** [yıv-(ı)r-ık > yīr-ık] *(yı:rık) {ağız} sf.* **1.** Çekingen; sıkılgan; utangaç. **2.** Girgin. **3.** Sersem; budala. [DS]

yırılma, [yır-ıl-ma] *is.* Yırılmak eylemi.

yırılmak[1], [yır-ıl-mak یرلق] *edil. f. [-ır]* **1.** Yırmak eylemi yapılmak. **2.** Üzerinde yırmak eylemi uygulanmak. **3.** *dönşl. f.* Biraz yarılmak; çatlamak. **4.** *{eAT}* Yarılarak ayrılmak; uzunlamasına yarılmak veya yırtılmak. **5.** *{ağız}* Yırtılmak; sökülmek. [DS]

yırılmak[2], [ır-ıl-mak > yırıl-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* Ayrılıp gitmek. [DS]

yırım, [yır-ım] *is.* **1.** Çatlak; yarık; yırtık. **2.** *{ağız}* Su yatağı; sel yarıntısı. [DS] **3.** *{ağız}* Uçurum. [DS] **4.** *{ağız}* Hendek. [DS] ⊡ **yırım yırım,** *{ağız} Lime lime; parça parça.* [DS]

yırınçık, [yėr-mek > yėr-in-çik / yır-ın-çık] *{eT} is.* Tiksinti veren; menfur; nefret edilen. [EUTS]

yırıya, [yır(ı)-y-ā] *(yırıya:) {eT} zf.* **1.** Kuzeyde. [ETY] [Tekin] **2.** Yukarda. [ETY]

yırkan, [? yırkan] *{ağız} is.* Bir çeşit ekin hastalığı. [DS]

yırlak, -ğı [yır-la-mak > yır-la-k] *{ağız} sf.* Şarkı söyleyen. [DS]

yırlama, [yır-la-ma] *is.* Yırlamak eylemi; taganni.

yırlamak, [yır > yır-lā-mak / ır-lā-mak یرلامق] *(yırla:mak) {eT} {eAT} gçsz. f. [-r]* **1.** Şarkı söylemek; gazel okumak; ırlamak; terennüm etmek. *{ağız} (aynı)* [DLT] [Gabain] [İKPÖy.] [KB] [DS] **2.** *{ağız}* Şiir söylemek; koşuk okumak. [DS]

yırlayıcı, [yır > yır-la-y-ıcı یرلاجی] *{eT} {eAT} sf.* Şarkı söyleyen; hanende. [Mühennâ]

yırlığ, [yır-lık ?] *{ağız} sf.* Yiğit. [DS]

yırma, [yır-ma] *is.* Yırmak eylemi.

yırmak, [yėr-mek > yır-mak یرمق] *{eT} {eAT} {ağız} gçl. f. [-ar]* Yırtıp ayırmak; yirmek. [DLT] [DS]

yırmanmak, [tırma-n-mak / yırma-n-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* Tırmanmak. [DS]

yırmık, -ğı [yır-mak > yır-mık] *{ağız} is.* Küçük tahta parçası; kıymık. [DS]

yırnaşmak, [yır(ı)n-aş-mak ?] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* Şımarmak. [DS]

yırramak, [yır-la-mak / yırra-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-r(ı)-yor]* Şarkı, türkü söylemek. [DS]

yırt, [yırt *(yans.)*] *is.* Yırtma ve yırtılma sırasında çıkan sesi anlatan kök. *yırt-mak, yırt-ıcı, yırt-ıl-mak, yırt-ık, yırt-maç*

yırtak, -ğı [yırt-mak > yırt-ak] *{ağız} sf.* Hakkını almakta mücadeleden çekinmeyen; becerikli. [DS]

yırtal, [? yırtal] *{ağız} is.* Kadınların çene altından geçirdikleri kaytan. [DS]

yırtı, [yırt-mak > yırt-ı] *{ağız} is.* Yırtılan şey. ⊡ **yırtı malı,** *{ağız} Kumaş, basma vb.* [DS]

yıvışma, [yıv *(yans.)* > yıv-ış-ma] *is.* Yıvışmak eylemi; yılışma.

yıvışmak, [yıv-ış-mak] *gçsz. f. [-ır]* **1.** Yapışkan ve kaygan bir duruma gelmek; gevşek bir kıvam kazanmak; cıvıklaşmak. **2.** *mecaz.* Teklifsiz ve laubali olmak; yılışmak.

yıvıtaşı, [yuv-gu+taş-ı] *{ağız} is.* Harman yerini düzeltmede kullanılan taş silindir. [DS]

yıvmak, [yıv-mak / yıw-mak] *{eT} gçl. f.* Methetmek; övmek. [ARAT] [Gabain] [EUTS]

yıyılmak, [yıy-ıl-mak] *{eT} dönşl. f. [-ur]* Dökülmek; taşmak; dağılmak. [EUTS]

yıvıtmak[1], [yıv-ıt-mak] *{ağız} gçl. f. [-ır]* Şaşırtmak; sapıtmak. [DS]

yıvıtmak[2], [yıv-ıt-mak] *{ağız} gçl. f. [-ır]* Usandırmak. [DS]

yıvıtmak[3], [yıv-ıt-mak] *{ağız} gçl. f. [-ır]* **1.** Çalmak. **2.** Örtmek; saklamak. [DS]

yıvlık, -ğı [yıv-lık] *{ağız} is.* Araba tekerinde, demirle tekerlek arasını sıkıştırmada kullanılan ağaç kama. [DS]

yıvmak, [yığ-mak / yıv-mak] *{ağız} gçl. f. [-ar]* Yığmak. [DS]

yıvrık, -ğı [yıv-(ı)r-ık] *{ağız} sf.* **1.** Utangaç; terbiyeli; uslu; sessiz. **2.** Huysuz; kendini beğenmiş. [DS]

yıvşınmak, [yıv-(ı)ş-ın-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* Çekinmek; kaçınmak. [DS]

yıyıtmak, [*eT.* yıḏ > yıḏ-ıt-mak > yıy-ıt-mak] *{ağız} gçl. f. [-ır]* Kokutmak. [DS]

yıykamak, [yı(y)-ka-mak] *{ağız} gçl. f. [-r]* Yıkamak. [DS]

yıykantı, [yıka-mak > yı(y)ka-ntı] *{ağız} is.* Yıkanacak şey. [DS]

yıykık, [yık-mak > yı(y)k-ık] *{eT} sf.* Yıkılmış; harap. [Mühennâ]

yıylağaç, [yıyla-mak > yıyla-ġaç ييلغچ] *{OsT} is.* Limon büyüklüğünde ve kavun gibi güzel kokulu bir meyve; şamama.

yıylağıç, [yıyla-mak > yıyla-ġıç ييلغچ] *{OsT} is.* → yıylağaç.

yıylakaç, [yıyla-mak > yıyla-kaç ييلقچ] *{OsT} is.* → yıylağaç.

yıylamak, [yıḏ *(koku)* > yıy-lā-mak ييلامق] *{eAT} gçl. f. [-r]* Koklamak.

yıylanguç, [yıyla-mak > yıyla-n-ġuç ييلنغوچ] *{OsT} is.* → yıylağaç.

yıylankaç, [yıyla-mak > yıyla-n-kaç ييلنقچ] *{OsT} is.* → yıylağaç.

yıylankıç, [yıyla-mak > yıyla-n-kıç ييلنقچ] *{OsT} is.* → yıylağaç.

yıylankuç, [yıyla-mak > yıyla-n-kuç ييلنقچ] *{OsT} is.* → yıylağaç.

yıylatmak, [yıyla-mak > yıyla-t-mak ييلتمق] *{eAT} gçl. f. [-ur]* Koklatmak.

yıyrık, -ğı [yıv(ı)r-ık / yıy(ı)r-ık] *{ağız} sf.* Utangaç; terbiyeli; sessiz; uslu. [DS]

yi[1], [yī / yiġī] *(yi:) {eT} sf.* **1.** Sık; birbirine girmiş; [DLT] **2.** *is.* Elbisenin yivi; elbisenin dikişi; dikiş; pabuç dikişi. [DLT] **3.** Dağ yivi. [DLT] **4.** Dişlerin birbirine girmesi. [DLT] **5.** Ağaçların birbirine girmesi. [DLT]

yi[2], [yi] *{eT} is.* İki; 2. [ETY]

yi[3], [yi] *{ağız} ünl.* Hayır. [DS]

yi[4], [yi] *{ağız} ünl.* Atı sürme ünlemi; deh! [DS]

yiba, [? yiba] *{ağız} is.* Bağların yeni çıkan gözlerini yiyen böcek. [DS]

yibün, [yip-in / yip-ün / yip-gin / yip-gil] *{eT} sf.* Kırmızı. [EUTS]

yiç, iç / yiç] *{eT} is.* Bağırsaklar. [Clauson]

yiçe, [yi *(iki)* > yi-çē] *(yiçe:) {eT} zf.* Bir kez daha; yeniden; tekrar; daha; bir daha; tekrar. [ETY] [EUTS] [Gabain]

yiçi, [yi *(dikiş)* > yi-çī] *(yiçi:) {eT} is.* Terzi. [DLT]

yid, [yiḏ]] *{eT} is.* Koku; rayiha; ıtır; misk. [EUTS] [DLT]

yidecek, -ği [yét-mek > yid-ecek] *{ağız} is.* Kağnı ve sabanı boyunduruğa bağlayan kayışın çıkmaması için oka ve kayış önüne takılan ağaç parçası. [DS]

yidek, -ği [yét-mek > yed-ek / yid-ek] *{ağız} is.* Yedek. [DS]

yidi, [yédi / yidi يدى] *{eAT} is.* Yedi; 7. ⊞ **yidi** (yedi) **canlı,** *{ağız} Kolay ölmeyen; yedi canlı.* [DS]|| **yidi** (yedi) **düvel,** *{ağız} Bütün batı devletleri.* [DS]|| **yidi** (yedi) **göbek,** *{ağız} Çok eskilere kadar giden soy sop.* [DS]|| **yidi** (yedi) **kuşak,** *{ağız} Çok eskilere kadar giden soy sop.* [DS]

Yiddiş, [Alm. jüdisch *(yahudı)*] *is.* Yahudi Almancası; Yiddiş dili.

yidiler, [yedi-ler / yidi-ler] *{ağız} is.* Dünya işlerini gizlice yönettiklerine inanılan yedi ermiş; yediler. [DS]

yidilmek, [yét-mek > yet-il-mek / yed-il-mek] *{ağız} edil. f. [-ir]* Yedekte çekilerek götürülmek. [DS]

yidin, [*eT.* yiḏ / yıḏ > yidin / yiğdin] *{ağız} is. bot.* Güzelavrat otu, *(Atropa belladonna).* [DS]

yidirgenmek, [*eT.* yiḏ > yid-ir-ge-n-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* İğrenmek. [DS]

yidirmek, [ye-mek > yed-ir-mek / yid-ir-mek] *{ağız} gçl. f. [-ir]* Bir şeyi, başka bir şeyin içinde yavaş yavaş karıştırarak eritip bağdaşık hâle getirmek; emdirmek. [DS]

yidmek[1], [yēḏ-mek] *(yé:dmek) {eT} gçl. f. [-er]* **1.** Bohça veya heybeyi toparlamak; uçlarını birleştirmek. [DLT] **2.** Yetişmek; erişmek; yükselmek. [EUTS]

yidmek[2], [yit-mek] *{eT} gçsz. f. [-r]* Yitmek; kaybolmak. [EUTS]

yidmek[3], [yéd-mek / yet-mek یدمك] *{eAT} gçl. f. [-er]* Yedekte çekerek götürmek.

yidürmek, [yé-mek > yi-dür-mek] *{eT} gçl. f. [-ür]* Yedirmek. [Gabain]

yif, [yip / yıp] *{eT} is.* İp. [Mühennâ]

yiftin, [Bul. jévtin] *{ağız} sf.* Hafif. [DS]

yig[1], [yīg] *(yi:ğ) {eT} sf.* **1.** Çiğ; pişmemiş. [DLT] [EUTS] [Gabain] **2.** *sf.* Taze; ham; olmamış. [DLT] [Gabain] ☐ **yig kerpiç,** *{eT} Pişirilmemiş tuğla.* [Mühennâ]

yig[2], [īg > yig] *{eT} is.* Hastalık; maraz. [Gabain]

yig[3], [yig / yég يك] *{eT} sf.* **1.** İyi; daha iyi; mükemmel; üstün; fevkalade; yeğ. *{eAT} (aynı)* [ETY] [EUTS] [Gabain] [Üç İtigsizler] [KB] **2.** *zf.* Tercihen; yeğ görüp. [EUTS] **3.** Daha iyi; en üstün. [ARAT]

yig[4], [yig يك] *{eT} is.* **1.** İğ. *{eAT} (aynı)* [DLT] **2.** Geminin damağa gelen parçası. [DLT]

yigde, [yig-dē] *(yigde:) {eT} is.* İğde, *(Zizyphus vulgaris).* [DLT] [EUTS] [Mühennâ]

yigdi, [yig-dī] *(yigdi:) {eT} zf.* Daha iyi. [Gabain]

yige, [yég / yig > yig-e يكه] *{eAT} sf.* Güçlü kuvvetli.

yigedmek, [yig / yég > yig-eḏ-mek / yég-eḏ-mek] *{eT} gçl. f. [-ür]* **1.** Yükseltmek; yüceltmek. [EUTS] **2.** İyileşmek; daha iyi olmak; üstün olmak; yenmek; galebe çalmak; üstün gelmek. [EUTS] [Gabain] **3.** Artmak. [KB]

yigen[1], [yigen / yégen] *is.* Yeğen. [EUTS] [Gabain]

yigen[2], [*yig-mek > yig-gen / yigen [Clauson] / yiken] *{eT} is.* Kovalık otu; bir tür kamış. [DLT]

yigetmek, [yig > yig-eḏ-mek] *{eT} gçl. f. [-ür]* Yükselmek; yücelmek. [ARAT]

yiggin, [*eT.* yiḏ > yiy / yīg[1] > yig-gin] *{ağız} is.* Kötü koku. [DS]

yigi, [yig-mek > yig-ī / yī / cig-ī] *(yigi:) {eT} sf.* **1.** Sık; sıkı; birbirine girmiş. [ARAT] [DLT] [EUTS] [Gabain] **2.** Sıralanmış. [ARAT] [DLT] **3.** (Dikiş için) sağlam. [ARAT] [DLT]

yigidmek, [yi *(ikı)* / *(sık)* > yig-ī > yigi-ḏ-mek] *{eT} gçl. f. [-ür]* Artırmak. [EUTS]

yigin, [yig > yig-in يكين] *zf.* **1.** *{eT}* Daha iyi; yeğ. **2.** *{eAT}* Yeğin.

yigirme, [yég-ir-me / yig-ir-mi] *{eT} is.*Yirmi sayısı. [DLT]

yigirmek, [yig-mek > yig-ir-mek ?] *{eT} gçl. f. [-ür]* Azarlamak.

yigirmi, [yég-ir-mī / yig-ir-mī] *(yigirmi:) {eT} is.* Yirmi; yirmi sayısı; 20. [DLT] [EUTS] [ETY] [Üç İtigsizler] [Bahşayiş]

yigirminç, [yigirmi-nç] *sf.* Yirminci. [DLT]

yigit, [yig[3] > yig-it] *{eT} is.* Delikanlı; yiğit; genç; her şeyin genci. [DLT] [EUTS] [ETY] [Gabain] [KB] [Bahşayiş] ☐ **yigit avrat,** *{eT} Genç kadın.* [Bahşayiş]|| **yigit çubanı,** *{ağız} Ergenlik sivilcesi.* [DS]

yigitlik, [yigit-lik] *{eT} is.* Yiğitlik; gençlik. [DLT] [KB]

yigitmek, [ig-iḏ-mek ? / yig-it-mek] *{eT} gçsz. f. [-ür]* Hayatını kazanmak. [EUTS]

yiglemek, [yig-lē-mek] *(yiğle:mek) {eT} gçl. f. [-r]* Tercih etmek; yeğlemek. [KB]

yiglig, [yég *(daha iyi)* > yig-lig] *{eT} sf.* İtibarlı.

yiglik, [yig > yig-lik] *{eT} is.* İyilik. [KB]

yigmek, [yig-mek] *{eT} gçl. f. [-ür]* Men etmek; yasaklamak; engel olmak.

yigne, [yig-mek > yig-(i)n-e ? / igne] *{eT} is.* İğne. [DLT] [EUTS] [Mühennâ]

yigneçi, [yigne-çī] *(yiğçi:) {eT} is.* İğneci. [Mühennâ]

yignelik, [yigne-lik] *{eT} is.* İğne kabı; iğnelik. [Mühennâ]

yigrek, [yég > yig-rē-k] *(yiğre:k) {eT} sf.* Çok iyi; daha iyi. [EUTS] [Gabain]

yigrenmek, [yīg *(hastalık)* > yig-re-n-mek] *{eT} dönşl. f. [-ür]* Tüyü ürpermek; iğrenmek. [DLT] [Mühennâ]

yigrmi, [yég-ir-mī / yigir-mī / yigrmī] *(yigrmi:) {eT} is.* Yirmi. [Gabain]

yigtürmek, [yig-mek > yig-ī > yig(i)t-ür-mek يكتردى] *{eT} gçl. f. [-ür]* (Elbise, ayakkabı vb. için) sıkmak; incitmek. [DLT]

yigü, [yé-mek > yi-gǖ / yiy-gǖ ييكو] *(yigü:) {eT} {eAT} is.* Yemek; aş; yenilecek her şey. [EUTS] [Gabain] [Mühennâ]

yigüçi, [yigǖ > yigǖ-çī] *(yigü:çi:) {eT} is.* Yiyici. [KB]

yiğ[1], [yig / yiğ يك] *{OsT} {ağız} is.* İğ. [DS]

yiğ[2], [yıḏ / yiḏ > yiğ] *{ağız} is.* Koku. [DS]

yiğ[3], [yeğ / yiğ ييك] *{eAT} is.* Daha iyi; üstün; efdal.

yiğ[4], [yiv > yiğ] *{ağız} is.* İz. [DS]

yiğden, [yiğ[2] > yiğ-(i)d-en / yiğ-din] *{ağız} is.* **1.** Kötü koku. **2.** *sf.* (Yumurta vb. için) bozulmuş; cılk; kokuşmuş. [DS]

yiğdin[1], [yiğ[2] > yiğ-(i)d-en / yiğ-din] *{ağız} is. bot.* Güzelavrat otu, *(Atropa belladonna).* [DS]

yiğdin[2], [yiğ[2] > yiğ-(i)d-en / yiğ-din يكدين] *{OsT} {ağız} is.* **1.** Kötü koku. **2.** *sf.* (Yumurta vb. için) bozulmuş; cılk; kokuşmuş. [DS]

yiğdin[3], [yiğ-(i)d-in] *{ağız} sf.* Çok örselenmiş; hırpalanmış. [DS]

yiğe, [yé-mek > yi-y-e / yiğe] *{ağız} sf.* **1.** (Hayvan için) otlaması gereken yerde değil de sağa sola saldırarak otlayan; rahat durmayan. **2.** (Hayvan ve

insan için) ürünlere zarar veren; hırsız. **3.** Hak etmediği parayı alan; yiyici. **4.** Bir yerde duramayan. [DS]

yiğği, [yé-mek > yi-y-gi / yiğ-gi] *{ağız} is.* Uzun süre için hazırlanmış yiyecek veya hayvan yemi. [DS]

yiği, [yiğ² > yiğ-i] *{ağız} is.* Kötü koku. [DS]

yiğiden, [yiğ² > yiğ-it-en] *{ağız} is.* (Yumurta için) bozulmuş; cılk; kokuşmuş. [DS]

yiğin¹, [yeğ-in] *{ağız} sf.* Çok fazla; bol. [DS] ☞ **yiğin gelmek,** *{ağız} Çok zorlamak; aşırı şekilde etkisini göstermek; azgın biçimde belirmek.* [DS]

yiğin², [yeğ-in] *{ağız} sf.* Çabuk; hızlı. [DS]

yiğin³, [*eT.* yeñil > yeğni > yiğin] *{ağız} sf.* Hafif. [DS]

yiğinik, -ği [*eT.* yeñil > yeğnik / yiğinik] *{ağız} sf.* Hafif. [DS]

yiğinlemek, [yeğin-le-mek] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(i)-yor]* Çoğalmak; artmak; taşmak; azgınlaşmak. [DS]

yiğinnemek, [yeğin-le-mek / yiğinne-mek] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-n(i)-yor]* → yiğinlemek. [DS]

yiğir, [yiğ² > yiğ-ir] *{ağız} sf.* (Koku için) pis. ☞ **yiğir yiğir,** *{ağız} (Koku için) pis pis.* [DS]

yiğirek, [yég / yig > yig-i-rek / yegrek يكرك] *{eAT} sf.* → yeğrek,

yiğirmek, [yiğ² > yiğ-ir-mek] *{ağız} gçsz. f. [-ir]* Leş gibi kokmak. [DS]

yiğirmi, [yigirmi يكرمى] *{eAT} {OsT} is.* Yirmi; 20.

yiğit, -di [*eT.* yig > yig-it / igit يكيت] *is.* **1.** *{eAT} {OsT}* Genç erkek; delikanlı. **2.** Kişi. **3.** *sf.* (Kişi için) güçlü; yürekli; cesur. **4.** *mecaz.* Düşüncelerini açıkça söylemekten çekinmeyen; gözü pek. ☞ **yiğit er,** *{eAT} Güçlü delikanlı.*|| **Yiğit hoş, yancık boş.** *(Kişi için) iyi biri fakat parası yok, anlamında kullanılır.*|| **yiğit yiğli,** *{eAT} Gerek sağlıklı, gerek hasta.*

yiğitbaşı, [yiğit+baş-ı يكيت باشى] *is.* **1.** Eskiden, esnaf loncalarında alınan kararları uygulayan, üretilen malın niteliğinin denetimi, malzemenin dağıtımı gibi görevleri yürüten kimse; esnaf kethüdası. *{OsT} (aynı)* **2.** *folk.* Gençler arasında malzemesi ortak sağlanarak düzenlenen toplantıları yöneten, toplantının düzenini sağlayan genç. **3.** Köy seyirlik oyunlarını düzenleyen ve yöneten kişi. **4.** *folk. {ağız}* Düğünde konukları karşılayan ve önderlik eden kimse. [DS]

yiğitcik, [yigit-cik يكيتجك] *{eAT} is.* Yeni yetişmiş genç.

yiğitcük, [yigit-cük يكيتجوك] *{eAT} is.* → yiğitcik.

yiğitçe, [yiğit-çe] *(yiği'tçe) zf.* **1.** Yiğit gibi; bir yiğide yakışacak biçimde; yüreklilikle; delikanlıca. **2.** *sf.* (Davranış için) yiğitliği cesareti ortaya koyan.

yiğitleme, [yiğit-le-me] *is. ed.* Halk edebiyatında kahramanlık konularını işleyen şiirlere verilen ad; koçaklama.

yiğitlendirme, [yiğit-le-n-dir-me] *is.* Yiğitlendirmek eylemi.

yiğitlendirmek, [yiğit-le-n-dir-mek] *gçl. f. [-ir]* Cesaretini artırmak; cesaretlendirmek; yüreklendirmek.

yiğitlenme, [yiğit-le-n-me] *is.* Yiğitlenmek eylemi.

yiğitlenmek, [yiğit-le-n-mek يكيتلنمك] *dönşl. f. [-ir]* **1.** Cesaret gösterisinde bulunmak; cesaretlenmek; yüreklenmek; cesaret etmek. **2.** *{eAT}* Gençlik taslanmak.

yiğitleşme, [yiğit-le-ş-me] *is.* Yiğitleşmek eylemi.

yiğitleşmek, [yiğit-le-ş-mek] *dönşl. f. [-ir]* Cesaret göstermek; yiğitlik etmek; yiğitçe davranmak.

yiğitlik, -ği [yiğit-lik يكيت لك] *is.* **1.** *{eAT}* Gençlik. **2.** Yiğit olma durumu; yiğitçe davranış; yüreklilik. **3.** Bir tehlike karşısında gösterilen yüreklilik; cesaret. ☞ **yiğitliğe leke sürmemek,** *Yiğitliğe ters düşecek bir davranışta bulunmamak.*|| **yiğitlik etmek,** *Cesaret göstermek; mertçe davranışta bulunmak; yüreklilik etmek.*|| **Yiğitlik sende kalsın,** *Karşısındakinin ters ve uyumsuz davranışına karşı, ılımlı davranmayı öğütleyen söz.*|| **yiğitlik taslamak,** *Yiğit olmadığı hâlde yiğitmiş gibi davranmak.*

yiğitmek, [yiğ² > yiğ-it-mek / yıḏ-ıt-mak] *{ağız} gçl. f. [-ir]* Kokutmak. [DS]

yiğlemek, [yég / yig > yig-le-mek يكلمك] *{eAT} {OsT} gçl. f. [-r]* → yeğlemek.

yiğlengeç, [yıḏ / yiy > yiy-le-n-mek > yiylen-ğeç يكلنكج] *{OsT} is.* → yıylağaç.

yiğlenmek, [yég / yig > yig-le-n-mek يكلنمك] *{eAT} dönşl. f. [-ür]* Üstünlük taslamak; yeğinlik taslamak.

yiğli, [*eT.* yeñil > yiğni / yiğli] *{ağız} sf.* Hafif. [DS]

yiğmek, [yiğ > yiğ-i-mek > yiğ-mek] *{ağız} gçsz. f. [-er]* (Çürümüş, kokuşmuş şey için) kötü kokmak. [DS]

yiğnek, -ği [yiğ² > yiğ-(i)n-ek] *{ağız} sf.* Kötü kokulu; bozulmuş; kokuşmuş. [DS]

yiğnemek, [yeğin-e-mek] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-n(i)-yor]* Çoğalmak; coşup taşmak; artmak; azmak. [DS]

yiğni, [*eT.* yeñil > yeğni / yiğni] *{ağız} sf.* Hafif. [DS]

yiğnilmek, [*eT.* yeñil > yeğnil-mek > yiğnil-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* Hafiflemek. [DS]

yiğrek¹, [yég / yig > yig-rek يكرك] *{eAT} {OsT} {ağız} sf.* → yeğrek. [DS]

yiğrek², [eğ-re-k > yiğ-re-k] *{ağız} is.* Öğle sıcağında veya gece hayvanların topluca yatıp dinlendikleri yer; eğrek. [DS]

yiğrelenmek, [yig² > yig-re-le-n-mek] *{eAT} dönşl. f. [-ür]* İğrenmek; nefret etmek.

yiğrencek, -ği [yiğ² > yiğ-re-n-cek] *{ağız} sf.* Her şeyden tiksinmeyi alışkanlık edinmiş kimse. [DS]

yiğrenci, [yig-re-n-mek یگرنجی] *{eAT} {OsT} sf.* İğrenç; pis; murdar. ⊡ **yiğrenci olmak,** *{ağız} Tiksinmek.* [DS]

yiğrendirmek, [yig-re-n-mek > yigre-n-dir-mek یگرندرمك] *{eAT} {OsT} gçl. f. [-ür]* İğrendirmek; nefret ettirmek.

yiğrengen, [yig-re-n-mek > yigre-n-gen یگرنکن] *{OsT} sf.* Çok iğrenen.

yiğrenmek, [yiğ² > yiğ-re-n-mek یگرنمك] *{eAT} {OsT} {ağız} dönşl. f. [-ür]* İğrenmek; tiksinmek. [DS]

yiğrensek, [yig-re-n-mek > yigre-n-sek یگرنسك] *{OsT} sf.* Çok tiksinen; iğrenici.

yiğsi, [yiğ² > yiğ-si] *{ağız} sf.* (Koku için) iğrenç. [DS]

yiğtürmek, [yéğ > yiġ-tür-mek یغتردی] *{eT} gçl. f. [-ür]* Bir şey verdirerek iyilik etmek. [DLT]

yiig, [yīg / yḗg] *(yi:g) {eT} sf.* Daha iyi. [EUTS]

yiil, [yıl / yiil / yḗl] *(yi:l) {eT} is.* Yel; rüzgâr. [EUTS] [Üç İtigsizler] ⊡ **yiil tilğeni,** *Rüzgâr tekerleği.* [Üç İtigsizler]

yik¹, [īk > yīk / yīg] *(yi:k) {eT} is.* İğ. [DLT]

yik², [yīg / yīk] *(yi:k) {eT} sf.* Çiğ; pişmemiş. [DLT]

yik³, [yik] *{ağız} is.* Hafta. [DS]

yiken¹, [*yig-mek > yig-gen / yigen [Clauson] / yiken] *{eT} is.* Hasır yapılan kovalak otu. [DLT]

yiken², [yigen / yiken] *{eT} is.*Yeğen. [EUTS]

yikim, [yiğ² > yik-im ?] *{ağız} sf.* Çirkin. [DS]

yikindirmek, [yeğin-dir-mek / yikin-dir-mek] *{ağız} gçl. f. [-ir]* Yükseltmek. [DS]

yikinmek¹, [yek-in-mek > yik-in-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* Bir şey yapmaya davranmak. [DS]

yikinmek², [yek-in-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* İtmek. [DS]

yikirmek [yḗr-mek > yér-gür-mek > yik-ir-mek / yiğ² > yig-ir-mek] *{eT} gçsz. f. [-er]* İğrenmek; tiksinmek; nefret etmek. [Nevâyî]

yikirmi, [yigirmī] *(yikirmi:) {eT} is.* Yirmi. [EUTS]

yikit, [yig > yig-it / yikit] *{eT} is.* Yiğit; delikanlı. [Mühennâ]

yiklemek, [yik-lē-mek / érk-lē-mek / irk-lē-mek] *(yikle:mek) {eT} gçl. f. [-r]* Ayakla çiğnemek; üzerine basmak. [DLT]

yikte¹, [yig-dē / yik-tē] *(yikte:) {eT} is.* İğde. [DLT]

yikte², [Far. yek-tehī] *{ağız} is.* Eteklik. [DS]

yiktirmek, [yek-tir-mek] *{ağız} gçsz. f. [-ir]* Hafifçe topallamak. [DS]

yiktürmek, [yéġ > yiğ-tür-mek] *{eT} gçl. f. [-ür]* Bir şeyle iyilik etmek. [DLT]

yil¹, [yḗl / yil] *(yé:l) {eT} is.* Yele. [ETY]

yil², [yıl / yiil / yél يل] *{eT} is.* **1.** Yel; rüzgâr. *{ağız} (aynı)* [EUTS] [Gabain] [DS] **2.** Cin çarpması. [EUTS] [Gabain] **3.** Ejderha; cin. [KB] ⊡ **yil algını,** *{ağız} Tane tutmayan ekin; dolmamış cılız tane.* [DS]|| **yil çıbanı,** *{ağız} Antep çıbanı.* [DS]|| **yile varmak,** *{eAT} Boşa gitmek; heba olmak.*|| **yili dutmak** (tutmak), *{ağız} Sar'a nöbeti gelmek.* [DS]|| **yilinden gaçmak** (kaçmak), *{ağız} 1. (O kimseyi) hiç sevmemek. 2. (O kişiden) çok çekinmek.* [DS]|| **yil yarası,** *{ağız} Antep çıbanı.* [DS]

yilar, [*eT.* yul-ā- mak *(çekmek)* > yulār > yilar] *{ağız} is.* Yular. [DS]

yilbik, -ği [*eT.* yilbī-mek *(esmek)* > yilb-ik] *is.* Sara hastalığı.

yilbimek, [yilbī-mek / yilvi-mek] *(yilbi:mek) {eT} gçsz. f. [-r]* Esmek; yelpaze sallamak. [EUTS]

yildirmek¹, [yel-mek > yel-dir-mek] *{ağız} gçl. f. [-ir]* **1.** Koşturmak. **2.** Hızlı çalıştırmak. **3.** *gçsz. f.* Koşmak. **4.** Hızlı çalışmak. [DS]

yildirmek², [yıl-mak > yıl-dır-mak] *{ağız} gçl. f. [-ir]* Gözünü korkutmak. [DS]

yilebimek, [*eT.* yelbī-mek > yil(e)bi-mek يلابمك] *{eAT} gçsz. f. [-r]* Rüzgâr etkisi ile sallanmak veya dalgalanmak.

yileğen, [yél-mek > yel-e-gen يلكن] *{OsT} sf.* Hızlı koşan; süratle giden; çok yelen.

yilek¹, [yel-ek / yilek يلك] *{eT} is.* **1.** Kuş kanadının sert ve büyük tüyü; kalemli tüy; telek. *{eT} {eAT} {ağız} (aynı)* [Bahşayiş] [DS] **2.** Okun yay girişine takılan ve gidiş yönünü düzenleyen tüylü bölümü; ok tüyü. *{eT} {eAT} (aynı)* [Bahşayiş] [Nevâyî] **3.** *{eAT}* Bir ok atımı uzaklık. **4.** *{ağız}* Yelek. [DS]

yilek², -ği [yel-mek > yel-ek] *{ağız} is.* Bir yaşındaki eşek. [DS]

yilek³, -ği [dile-mek > dile-k / yile-k ?] *{ağız} is.* Heves. [DS]

yileklenmek, [yilek³-le-n-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* İsteklenmek. [DS]

yilelek, -ği [yel-e-mek > yel-e-lek] *{ağız} sf.* **1.** Hoppa; hafifmeşrep. **2.** *is.* Kâğıt, kamış veya tahtadan yapılmış fırıldak. [DS]

yilemek, [yıd-mak > yiy-le-mek ییلملك] *{eAT} gçl. f. [-r]* Koklamak.

yilen, [yel-mek > yel-en / yil-en] *{ağız} sf.* Çelik çomak oyununda yenilen. [DS]

yiletmek, [ile-t-mek / yile-t-mek] *{ağız} gçl. f. [-ir]* İletmek. [DS]

yilevarmak, [yel-mek+var-mak > yil-e+var-mak يله ورمك] *{eAT} gçsz. f. [-ur]* Yel gibi gitmek; koşmak.

yileyü, [yil-ē-mek > yile-gü / yileyü [ARAT: yılayü]] *{eT} sf.* Aldatıcı; hayalî; bâtıl. [Üç İtigsizler]

yilgürmek, [yil-gür-mek] *{eT} gçl. f. [-ür]* Uçuşmak; çırpınmak. [KB]

yili, [yéle / yili يلى] *{eAT}* *is.* Yele.

yilig, [yil-mek > yil-iñ / yil-ik] *{eT}* *is.* Kemik iliği. [KB]

yilik[1], [ilēk / elig / yilik] *{eT}* *is.* Bir memuriyet unvanı. [EUTS]

yilik[2], [yil-mek *(iliştirmek)* > yil-ik / yil-ig / yil-iñ] *{eT}* *is.* (Kemik için) ilik; kemik; ilikli kemik. [EUTS] [Gabain] [DLT] [Nevâyî]

yilik[3], [yel-mek > yél-ik يلك] *{eAT}* *sf.* Çok koşan; yelici.

yilikliğ, [yil-ik-li] *{eT}* *sf.* İlikli; iliği olan. [DLT]

yilikmek, [yel-mek > yel-ik-mek / yil-ik-mek] *{ağız}* *gçsz. f. [-ir]* Yaramazlık yapmak; şımarmak. [DS]

yiliksiz, [yilik-siz] *{eT}* *sf.* Kemiğinde iliği olmayan; zayıf. [DLT]

yilim, [yilim / yel-im] *{eT}* *is.* Tutkal; çiriş. [EUTS] [DLT] [Mühennâ]

yilin[1], [yil-in / yıl-ın] *{eT}* *sf.* Sıcak. [Gabain]

yilin[2], [yélin يلن] *{eAT}* *{ağız}* *is.* İnek, manda, koyun, keçi ve kısrak gibi hayvanların memelerinde süt toplanan kısım; tırnaklı hayvan memesi. [DLT] [DS] ☞ **yilin ayı,** *{eAT} Mart ayı.*

yilinmek, [yelin-mek / yilin-mek] *{eT}* *dönşl. f. [-ür]* Takılmak; ilişmek. [Gabain] **2.**Yapışmak. [EUTS]

yilişmek, [yel-mek > yél-iş-mek يلشمك] *{eAT}* *işteş. f. [-ür]* Birlikte koşmak; koşuşmak, yarışmak.

yilkitmek, [yilk-it-mek] *{eT}* *gçl. f. [-ür]* Heyecanlandırmak. [KB]

yilkürmek, [yilk-ür-mek] *{eT}* *gçsz. f. [-ür]* Uçuşmak. [KB]

yilkütmek, [yilk-üt-mek] *{eT}* *gçl. f. [-ür]* Heyecanlandırmak. [KB]

yilleme, [yel-le-me] *{ağız}* *is.* Vantilatör; yelleyici. [DS]

yillenmek, [yel-le-n-mek] *{ağız}* *dönşl. f. [-ir]* Aşırı isteğe, hevese kapılıp havalara uçmak. [DS]

yilli, [yel-li / yil-li] *{ağız}* *sf.* Saralı. [DS]

yillikli, [yel-lik-li / yil-lik-li] *{ağız}* *sf.* (Kişi için) göğüs hastalığı çeken. [DS]

yilmek[1], [yél-mek / yil-mek يلمك] *{eT}* *{eAT}* *gçsz. f. [-er]* **1.** Koşmak. [KB] **2.** Hücum etmek. [Gabain] **3.** *{ağız}* Peşinden koşmak. [DS] **4.** *{ağız}* Kapılmak; uymak. [DS] ☞ **yile yile,** *{eAT} Koşa koşa.*

yilmek[2], [yil-mek / il-mek] *{eT}* *gçsz. f. [-er]* **1.** İliştirmek. [Gabain] **2.** Asmak. [EUTS]

yilmek[3], [yıl-mak > yil-mek] *{ağız}* *gçsz. f. [-er]* Eğilmek; bükülmek; çarpılmak. [DS]

yilmeşik, -ği [yel-(i)m-eş-ik / yilm-eş-ik] *{ağız}* *sf.* Yapışkan; sulu; cıvık. [DS]

yilmirmek, [yılī-mak > yıl(ı)m-ır-mak [Clauson] / yil(i)m-ir-mek] *{eT}* *gçsz. f. [-ür]* Ilımak; ılır gibi olmak. [DLT]

yilmük, -ğü [yıl-mık / yil-mük] *{ağız}* *is.* Küçülmüş, incelmiş sabun parçası. [DS]

yilöngü, [yel+öñ-ü > yilöñü] *(yilöñü)* *{ağız}* *is.* → yel önü. [DS]

yilpağ, [yelpī-k / yilpa-ġ] *{eT}* *is.* Cin; peri; hastalık şeytanı; hastalık getiren şeytan; gulyabani. [EUTS] [Gabain]

yilpigü, [yilpī-gǖ] *(yilpigü:)* *{eT}* *is.* Yelpaze. [Gabain]

yilpik, -ği [yilp-i-k] *{ağız}* *is.* Bronşit. [DS]

yilpikli, [yilpik-li] *{ağız}* *sf.* Öksürüklü. [DS]

yilpimek, [yil-(i)p-ī-mek] *(yilpi:mek)* *{eT}* *gçl. f. [-r]* Yellemek; yelpazelemek. [Gabain]

yilte, [yel-mek > yel-it-mek > yel(i)t-ē-mek > yelt-e يلته] *{eAT}* *is.* Teşvik; kışkırtma.

yiltelemek, [yilt-ele-mek] *{ağız}* *gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* Sürerek yürütmek; itelemek. [DS]

yiltemek, [yel-mek > yel-it-mek > yel(i)t-ē-mek > yilte-mek يلتمك] *{eAT}* *gçl. f. [-r]* Teşvik etmek; heveslendirmek; tahrik etmek; kışkırtmak; hırslandırmak.

yilten, [yid̲ > yid̲-en / yilt-en] *{ağız}* *is.* Bozuk yumurta. [DS]

yiltenmek, [yel-mek > yel-it-mek > yel(i)t-ē-mek > yelte-n-mek يلتنمك] *{eAT}* *dönşl. f. [-ür]* Özenmek; heves etmek; meyletmek.

yiltirmek, [yil-tir-mek] *{eT}* *gçsz. f. [-ür]* **1.** Esmek. [Gabain] [EUTS] **2.** *gçl. f.* Estirmek. [EUTS]

yiltiz, [yil-mek > yil-(i)t-iz] *{eT}* *is.* Esas; kök; temel. [EUTS]

yiltmek[1], [yilt-mek] *{ağız}* *gçl. f. [-r]* Sürerek yürütmek; itelemek. [DS]

yiltmek[2], [yilt-mek] *{ağız}* *gçl. f. [-r]* Kışkırtmak. [DS]

yilvi, [yil-i-p-mek ? > yilv-ī / yelv-ī] *(yilvi:)* *{eT}* *is.* Sihir; büyü. [ARAT] [Gabain] [EUTS]

yilviçi, [yilvi-çī] *(yilviçi.)* *{eT}* *is.* Sihirbaz; büyücü. [ARAT]

yilvilemek, [yilvi-lē-mek] *(yilvi:le:mek)* *{eT}* *gçl. f. [-r]* Kamlamak; sihirlemek; büyülemek. [EUTS]

yilvilemek, [yél *(cin)* > yél-vī > yilvī-le-mek] *(yilvi:mek)* *{eT}* *gçl. f. [-r]* Sihirbazlık yapmak; büyü yapmak; sihir yapmak; büyülemek. [ARAT]

yim, [yế-mek / yi-mek > yi-m] *{eT}* *{ağız}* *is.* **1.** Yem. [Gabain] [EUTS] [DS] **2.** Yemek; yiyecek. [EUTS] ☞ **yim sofrası,** *{ağız} On on beş kişinin yemek yediği büyük sinilerin altına serilen sofra bezi.* [DS]

yime, [yan-mak *(dönmek)* > yan-a / yen-e / yin-e / yime / yme] *{eT}* *e.* **1.** Yine; tekrar; yeniden. [EUTS] [KB] **2.** Dahi; her ne kadar. [Gabain] [KB] **3.** Hep. [KB] ☞ **yime tüğel,** *Tamamıyla; büsbütün.* [EUTS]

yimece, [yé-mek > yi-mece] *{ağız}* *is.* Firengi. [DS]

yimeci, [imece / yimeci] *{ağız}* *is.* İmece. [DS]

yimecük, [yé-mek > yé-me(k)-cük يمجوك] *{eAT}* *is.* Yiyecek.

yimek, [yế-mek / yi-mek] *(ağız. yi:mek)* *{eT}* *{ağız}* *gçl. f.* *[-r]* **1.** Yemek. [ETY] [Gabain] [KB] [Mühennâ] [DS] **2.** *{ağız}* Rüşvet. [DS] ☞ **yimeği sırtına almak,** *{ağız}* *İşçinin yiyeceğini üstlenmek.* [DS]

yimekli, [ye-mek > yimek-li] *{ağız}* *sf.* (İşçi için) yemeği, işi gördürünce verilmek üzere tutulan. [DS]

yimeklik, -ği [yemek-lik] *{ağız}* *is. folk.* Oğlan evinin kız babasına, başlık dışında verdiği harçlık. [DS]

yimelemek, [lime-le-mek / yimele-mek] *{ağız}* *gçl. f.* *[-r]* *[-l(i)-yor]* Parçalamak. [DS]

yimelik, -ği [ye-mek > yime-lik] *{ağız}* *is.* Yemek üzere ayrılan buğday. [DS]

yimeni, [yemeni > yimeni] *{ağız}* *is.* Yumuşak bir tür ayakkabı; yemeni. [DS]

yimez, [yi-mez ?] *{ağız}* *sf.* Kıskanç. [DS]

yimirmek, [yém-ir-mek / yém-ür-mek] *{eT}* *gçl. f.* *[-ür]* Yıkmak; paramparça etmek. [EUTS]

yimiş, [yế-mek > yé-miş / yem *(yiyecek)* yem-(i)ş / yi-miş يميش] *{eT}* *{eAT}* *{OsT}* *{ağız}* *is.* Yemiş; meyve. [EUTS] [Gabain] [KB] [DS]

yimişlenmek, [yemiş-le-n-mek يمشلنمك] *{eAT}* *dönşl. f.* *[-ür]* Yemiş yemek; meyve yemek.

yimişlik, [yimiş-lik] *{eT}* *is.* Bahçe; ağaçlık; yemişlik. [Gabain] [EUTS]

yimki, [? yimki] *{eT}* *is.* Takdis; kutlama; kutlu kılma. [EUTS]

yimlemek[1], [im > yim-lē-mek] *(yimle:mek)* *{eT}* *gçl. f.* *[-r]* Gözle işaret etmek. [DLT]

yimlemek[2], [yém > yem-le-mek / yim-le-mek] *{ağız}* *gçl. f.* *[-r]* *[-l(i)-yor]* Rüşvet vermek. [DS]

yimlenmek, [yim-le-n-mek] *{eT}* *dönşl. f.* *[-ür]* Zevk bulmak. [KB]

yimlik, -ği [yem-lik / yimlik] *{ağız}* *is.* Yemlik. [DS] ☞ **yimlik gibi,** *{ağız}* *Pek yumuşak; yumuşacık.* [DS]

yimlikçi, [yim-lik-çi] *{ağız}* *is.* Harman zamanında, harmanları dolaşarak tahıl dilenen kimse. [DS]

yimrilmek, [yém-(i)r-il-mek] *{eT}* *edil. f.* *[-ür]* Devrilmek; yıkılmak, çökmek. [EUTS] [Üç İtigsizler] [Gabain]

yimsel, [yé-mek > yi-y-im-sel] *{ağız}* *sf.* **1.** Lezzetli. **2.** Yemesi güç. [DS]

yimşak, [yumuş > yum(u)ş-ā-mak > yımş-ā-k] *(yumşa:k)* *{eT}* *sf.* Yumuşak. [ETY] ☞ **yimşak ağı,** *Yumuşak ipekli kumaş.* [ETY]

yin[1], [yīn] *(yi:n)* *{eT}* *is.* **1.** Beden; vücut; insan bedeni; vücudun organları. [DLT] [Gabain] **2.** Tüy; deri; cilt. [DLT] [EUTS]

yin[2], [īn / yīn] *(yi:n)* *{eT}* *is.* İn; hayvan ini. [DLT]

yin[3], [yin] *{eT}* *is.* Koyun pisliği; davar tersi; hayvan pisliği. [DLT] ☞ **koy yini,** *Koyun pisliği.* [DLT]

yin[4], [yeñ / yen / yin / yiñ] *{ağız}* *is.* Elbisenin kol ucu. [DS]

yin[5], [Çin. yin] *is.* Çin düşünce sistemine göre gerçekliğin iki durumundan biri olup toprak, karanlık, edilgenlik ve soğurmayı kapsayan dişi ilke; (diğeri, yang).

yincelemek, [yenc-ele-mek / yinc-ele-mek] *{ağız}* *gçl. f.* *[-r]* *[-l(i)-yor]* Sarsmak; sallamak. [DS]

yincik, [incik / yincik] *{eT}* *is.* Baldırın ince kemiği; incik. [Mühennâ]

yincivermek, [yinc-mek+i-ver-mek] *{ağız}* *gçl. b. f.* *[-ir]* Ovarak yıkamak. [DS]

yincü, [Çin. zhen zhu > yençü / yinçü / yincü] *{eT}* *is.* İnci. [DLT] [Mühennâ]

yinç, -ci [yinç] *{ağız}* *is.* Bakır leğen. [DS]

yinçge, [yinç-mek >yinç-kē] *(yinçge:)* *sf.* İnce. [DLT] [ETY] [EUTS] [KB] ☞ **yinçge kişi,** *Tanrı'ya ibadet eden, tapan.* [DLT]|| **yinçge torku,** *İnce ipek kumaş.* [DLT]|| **yinçge kız,** *Odalık kız.* [DLT]

yinçgelemek, [yinç-kē > yinçge-lē-mek] *(yinçgele:mek)* *{eT}* *gçl. f.* *[-r]* İnce saymak; inceltmek. [DLT]

yinçgelenmek, [yinç-kē > yinçke-le-n-mek] *{eT}* *dönşl. f.* *[-ür]* **1.** Alçak gönüllülük etmek. [DLT] **2.** Tanrı'ya karşı küçüklük göstermek; tapmak; ibadet etmek. [DLT] **3.** Odalık edinmek. [DLT]

yinçke, [yinç-mek > yinç-kē] *(yinçke:)* *{eT}* **1.** İnce. [EUTS] [Gabain] [KB] **2.** Narin; hafif. ☞ **yinçke kız,** *1. Yatağa alınacak, yetişkin cariye ve kız. 2. Kız oğlan kız.* [DLT]

yinçkelemek, [yinç-kē > yinçke-lē-mek] *(yinçkele:mek)* *{eT}* *gçl. f.* *[-r]* İncelemek; parçalamak. [Üç İtigsizler]

yinçmek, [*yinç-mek] *{eT}* *gçl. f.* *[-ür]* (Baş için) eğilmek; bükülmek. [Clauson]

yinçrünmek, [yinç-(ü)r-ün-mek] *{eT}* *dönşl. f.* *[-ür]* Başını eğmek. [KB]

yinçü[1], [Çin. zhen zhu > yençü / yinçü / yincü] *{eT}* *is.* İnci; mücevherat. [DLT] [EUTS] [İKPÖy.] [Tekin] [Gabain] [KB]

yinçü[2], [*yinç-mek > yinç-ǖ] *(yinçü:)* *{eT}* *is.* Cariye. [DLT]

yinçülemek, [yinçǖ-lē-mek] *(yinçü:le:mek)* *{eT}* *gçl. f.* *[-r]* İnci dizmek. [KB]

yinçülüğ, [yinçü-lüg] *{eT}* *sf.* İncili; inci ile süslenmiş. [EUTS]

yinçürmek, [*yinç-mek > yinç-ür-mek] *{eT}* *gçl. f.* *[-ür]* **1.** Secde etmek; eğilmek. [Gabain] **2.** Hürmet etmek; eğilmek; baş eğmek; saygı göstermek. [EUTS]

yindek, [yan-mak *(dönmek)* > yine > yine-d-mek >

yind-ek / yendek ینْدك] *{eAT} {OsT} zf.* Mutlaka; daima; hep.

yindem, [yīn > yin-de-m / yin-te-m] *{eT} zf.* Yalnızca; sadece; ancak; fakat. [Üç İtigsizler]

yindmek, [ind-mek / yind-mek / yend-mek] *{eT} gçl. f. [-r]* Araştırmak; aramak; sormak. [DLT]. [İKPÖy.]

yindürmek, [ind-mek / yind-mek / yend-mek *(araştırmak)* > yind-(ü)r-mek] *{eT} gçl. f. [-ür]* Aratmak; kaybı arattırmak. [DLT] [İKPÖy.]

yine, [yan-mak *(dönmek)* > yan-a / yen-e / yin-e ینه] *zf.* **1.** *{eT}* Geri dönme bildirir. **2.** Yine; gene; tekrar; ikinci defa olarak; yeniden; dahi; fazladan; üstelik; tekrar. *{eT} (aynı)* [EUTS] [İKPÖy.] [Gabain] [Tekin] [DLT] [Üç İtigsizler] **3.** *bağ.* Ve. [İKPÖy.] ☞ **yine yine,** *{OsT} Tekrar tekrar.*

yinedmek, [yīn > yin-ē-mek > yinē-d̠-mek / yinetmek] *(yine:dmek) {eT} gçsz. f. [-ür]* Sağalmak; yeğnilmek. [DLT]

yinekli, [ye-mek > ye-y-(i)n-ek-li / yinek-li] *{ağız} sf.* İstekle yenilen; tadı güzel; mideyi yormayan. [DS]

yinelem, [yine-le-m] *is.* Yineleme; tekrar etmek; tekrir.

yineleme, [yine-le-me] *is.* **1.** Yinelemek eylemi; tekrarlama. **2.** *bsy.* Bir programda yer alan komut dizisine ait bir verinin değerinin yürütülmesi işlemi. **3.** *dbl.* Sıklık. **4.** *ed.* Şiirde ahenk sağlamak amacıyla aynı ünsüz ya da hecenin yinelenmesi ile sağlanan ses uyumu.

yinelemek, [yine-le-mek] *gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* **1.** Bir kez daha yapmak; tekrar etmek; tekrarlamak, *(1955)*. **2.** *gçsz. f.* (Hastalık için) yeniden ortaya çıkmak.

yinelemeli, [yine-le-me-li] *sf.* Arka arkaya birden çok kez yapılan; tekrar tekrar yapılan; yinelenen; tekrarlanan; mükerrer.

yinelemesel, [yine-le-me-sel] *sf.* **1.** Yineleme ile ilgili; yinelemeye dayanan. **2.** *dbl.* Fiil kökünde belirtilen eylemin yinelendiğini gösteren bir ekle donanmış fiil biçimi.

yinelenebilir, [yine-le-n-e+bil-ir] *sf.* Yinelenme özelliği olan.

yinelenebilirlik, -ği [yine-le-n-e+bil-ir-lik] *is.* **1.** Yinelenebilme özelliği. **2.** *bsy.* Yinelemeli bir programın niteliği.

yinelenirlik, -ği [yine-le-n-ir-lik] *is.* **1.** Yinelenir olma durumu. **2.** *dbl.* Üretici dil bilgisinde bir kuralın, oluşturucu bir ögenin türetme sırasında kuramsal olarak sonsuz yineleme yeteneğini belirten özellik.

yineleniş, [yine-le-n-iş] *is.* Yinelenmek eylemi ve biçimi.

yinelenme, [yine-le-n-me] *is.* Yinelenmek eylemi.

yinelenmek, [yine-le-n-mek] *edil. f. [-ir]* **1.** Yinelemek eylemi yapılmak; tekrarlanmak. **2.** Üst üste birkaç kez yapılmak; tekrar tekrar söylenmek.

yineletme, [yine-le-t-me] *is.* Yineletmek eylemi.

yineletmek, [yine-le-t-mek] *gçl. f. [-ir]* Yinelemek eylemini yaptırmak; tekrarlatmak.

yineleyici, [yine-le-y-ici] *sf.* **1.** Yinelemek eylemin yapan; tekrarlayıcı. **2.** *dbl.* (Kelime, gösterge vb. için) yeni bir bilgi getirmeksizin verilen bilgiyi yineleyen. **3.** *is.* Yineleme işlevini yapan aygıt.

yineleyicilik, -ği [yine-le-y-ici-lik] *is.* **1.** Yineleyici olma durumu. **2.** *dbl.* Aynı anlam kapsamını birçok kere değişik biçimlerde ortaya koyan, yineleyen sözcenin özelliği.

yineleyiş,[yine-le-y-iş] *is.* Yinelemek eylemi ve biçimi.

ying[1], [yéñ / yiñ ییك / یك] *(yiñ) {eT} {eAT} {OsT} {ağız} is.* Elbise kolunun el üstüne gelen kısmı; yen. [KB] [DS]

ying[2], [ying / yiñ] *(yiñ) {eT} is.* **1.** Cerahat; irin. [EUTS] **2.** Çıkarılan şey; kusma; kazurat. [Gabain] **3.** Sümük. [DLT] [Mühennâ] ☞ **yiñ atmak,** *{eT} Sümkürmek.* [DLT]

yingdeğü, [yiñ-d̠ē-gü] *(yiñde:gü:) {eT} sf.* (Çocuklara sövgü için) sümüklü. [DLT]

yingedmek, [yiñ > yiñ-ē-mek > yiñē-d̠-mek] *(yiñe:dmek) {eT} dönşl. f. [-ür]* Sümük atmak; sümkürmek. [DLT]

yingi, [yeñ-ī / yiñ-i ییكی / ینكی] *(yiñi:) {eAT} {ağız} sf.* **1.** Yeni. [DS] **2.** Taze. ☞ **yiñi ay,** *{eAT} Yeni ay; hilal.*|| **yiñi bahar,** *{ağız} Yenibahar.* [DS]|| **yiñi yaka,** *{ağız} Yeni ev kuran; evlenen; ocak yakan.* [DS]|| **yiñi yaprak,** *{ağız} Taze asma yapraklarından sarma yapılabildiği günler.* [DS]|| **yiñi yiñi,** *{ağız} 1. Son zamanlarda. 2. O zamana kadar görülmemiş; değişik.* [DS]|| **yiñi yetme,** *{ağız} Yeni yetişmekte olan genç; delikanlı.* [DS]

yingil, [yénī-mek > yiñ-il] *(yiñil) {eT} sf.* Kolay; hafif. [Gabain] [EUTS]

yingile, [yeñi > yiñi-le] *(yiñile) {ağız} zf.* Az önce; demincek. [DS]

yingilenmek, [yiñi-le-n-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* Tazeleşmek; gençleşmek; dinçleşmek. [DS]

yingitmek, [yiñ > yiñ-id̠-mek] *(yiñidmek) {eT} dönşl. f. [-ür]* Sümkürmek. [DLT]

yingni, [*eT.* yeñil > yeğni > yiñni] *(yiñnı) {ağız} sf.* Hafifmeşrep. [DS]

yingsüz, [yéñ > yiñ-süz ینكسز] *{eAT} sf.* Yensiz. ☞ **yiñsüz ton,** *{eAT} Kefen.*

yingşürmek, [yoñ-aş-ur-mak > yoñ-(a)ş-ur-mak / yiñşürmek] *(yiñşürmek) {eT} dönşl. f. [-ür]* **1.** Karıştırmak. **2.** Sıcağa soğuk karıştırarak ılıştırmak. [DLT]

yingteğü, [yiñ > yiñ-dē-gū] *(yiñte:gü:)* *{eT}* *sf.* Burun hastalığı; nezle; sümüklü burun. [EUTS]

yini[1], [yīn / yinī] *(yini:)* *{eT}* *is.* Vücut; vücudun organları; uzuv; aza. [EUTS] [Gabain]

yini[2], [*eT.* ini / yini] *{ağız}* *is.* Güveyin kardeşi. [DS]

yinice, [yeni-ce / yini-ce] *{ağız}* *is.* **1.** Yeni dikilmiş bağ. **2.** (Nohut, mercimek vb. için) içi böcekler tarafından yenilmiş. [DS]

yiniçke, [yinç-mek > yinç-kē / yiniç-kē] *(yiniçke:)* *{eT}* *sf.* İnce. [Mühennâ]

yinik, [yénī-mek > yéni-k] *{eT}* *sf.* **1.** Hafif; kolay. [Gabain] [KB] **2.** Değersiz; ucuz. [EUTS] [Gabain]

yinikleşmek, [yinik-le-ş-mek] *{ağız}* *dönşl. f.* *[-ir]* Büyümek. [DS]

yinil, [*eT.* yeñil > yeğnil > yīnil] *(yi:nil)* *{ağız}* *sf.* Hafif. [DS]

yinilmek, [yeğni-l-mek] *{ağız}* *dönşl. f.* *[-ir]* Ağırlığı azalmak; hafiflemek; yeğnilmek. [DS]

yinir, [ye-n-ir / yinir] *{ağız}* *is.* Frengi. [DS]

yinirmek, [yin-ir-mek] *{ağız}* *gçl. f.* *[-ir]* Bozmak; yıkmak. [DS]

yinitmek, [yini-t-mek] *{eT}* *gçl. f.* *[-ür]* Hafifletmek. [KB]

yingni, [*eT.* yeñil > yeğni > yiñni] *(yiñni)* *{ağız}* *sf.* Hoppa; şımarık; hafifmeşrep. [DS]

yinliğ, [yīn > yin-lig] *{eT}* *sf.* Derili. [EUTS]

yinmek[1], [ind-mek / yind-mek > yin-mek ?] *{eT}* *gçl. f.* *[-r]* Aramak; sormak. [DLT]

yinmek[2], [yén-mek / yin-mek ينمك] *{eAT}* *dönşl. f.* *[-ür]* **1.** (Diş vb. için) aşınmak. **2.** Çürümek.

yinnemek, [yin(n)e-mek يننمك] *{eAT}* *gçsz. f.* *[-r]* Doğuracak hayvanın memelerine süt gelmek.

yinoz, [? yinoz] *{ağız}* *is.* Martı. [DS]

yinsemek, [yen-se-mek / yin-se-mek] *{ağız}* *gçl. f.* *[-r]* *[-s(i)-yor]* Aşağılamak; ezmek. [DS]

yinşelmek, [yinş-el-mek ?] *{ağız}* *dönşl. f.* *[-ir]* **1.** Hafifleşmek. **2.** Tazelenmek. [DS]

yintem, [yīn > yin-de-m / yin-te-m] *{eT}* *zf.* Tamamıyla; büsbütün; tümü ile; sabit. [EUTS]

yintmek, [yint-mek / yind-mek] *{eT}* *gçl. f.* *[-er]* Sormak; aramak. [ARAT]

yintürmek, [yint-ür-mek / yind-ür-mek] *{eT}* *gçl. f.* *[-ür]* Kaybı arattırmak. [ARAT]

yinür, [yé-mek > yi-n-ür ينر] *{eAT}* *is.* **1.** Yenilebilir nesne; yiyecek. **2.** *sf.* Aşınan, açılan; deşilen. ☞ **yinür baş,** *{OsT}* *Gittikçe oyulup derinleşen yara.*|| **yinür maraz,** *{OsT}* → yinür baş.|| **yinür rene,** *{OsT}* → yinür baş.

yip, [yıp / yip / ip] *{eT}* *is.* İp; iplik. [EUTS] [Üç İtigsizler] [Gabain] [KB]

yipar, [yı-mak > yı-p-mak > yıp-ār / ipār / Moğ. ciğar ?] *(yipa:r)* *{eT}* *{ağız}* *is.* Güzel koku; misk. [DLT] [DS]

yipçi, [yip-çī] *(yipçi:)* *{eT}* *is.* İpçi. [Mühennâ]

yipekçi, [yipek-çi] *(yipekçi:)* *{eT}* *is.* İpekçi. [Mühennâ]

yipelemek, [yepe-le-mek] *{ağız}* *gçl. f.* *[-r]* *[-l(i)-yor]* Yüz vermek. [DS]

yipenlemek, [yepe-n-le-mek / yipe-n-le-mek] *{ağız}* *gçl. f.* *[-r]* *[-l(i)-yor]* Hafif hafif vurarak okşamak. [DS]

yipin, [yip-in / yip-ün / yip-gin / yip-gil] *{eT}* *sf.* **1.** Menekşe rengi. [EUTS] [Gabain] **2.** Kırmızı; koyu kırmızı; kızıl. [DLT] [Gabain]

yipke, [yip-kē] *(yipke:)* *{eT}* *is.* İnce ip; iplik. [EUTS] [Gabain]

yipkin, [yip-in / yip-ün / yip-gin / yip-gil] *{eT}* *sf.* Menekşe rengi; erguvan renginde olan; konur; koyu kırmızı. [DLT] [EUTS]

yipmil, [yip-in / yip-ün / yip-gin / yip-gil / yip-mil] *{eT}* *sf.* Erguvan renginde olan. [DLT]

yipün[1], [yip-in / yip-ün / yip-gin / yip-gil] *{eT}* *sf.* **1.** Mor; menekşe rengi. [KB] **2.** Kırmızı. [Gabain] [KB]

yipün[2], [yip-in / yip-ün / yip-gin / yip-gil] *{eT}* *is.* Lotus çiçeği. [EUTS]

yir[1], [yér / yir ير] *{eT}* *{eAT}* *{OsT}* *{ağız}* *is.* **1.** Yer. Dünya. [ETY] [EUTS] [Gabain] [Üç İtigsizler] [KB] [DS] **2.** Toprak; ülke; memleket. [ETY] [EUTS] [KB] ☞ **yir cücesi,** *{ağız}* *(Kişi için) kısa boylu ve çok bilmiş.* [DS]|| **yirden yapalak,** *{ağız}* *(Kişi için) bodur ve şişman.* [DS]|| **yirden yığma,** *{ağız}* *(Kişi için) bodur ve şişman.* [DS]|| **yir gulağı** (kulağı), *{ağız}* *(Kişi için) olayları öğrenmede çok yetenekli.* [DS]|| **yirine düşmek,** *{ağız}* *1. (Tohum, bitki vb. için) gelişip serpilebileceği toprağa düşmek. 2. Geçim derdinden uzak, üzüntüsüz, kaygısız bir eve gelin gitmek.* [DS]|| **yerine gomak** (komak), *{ağız}* *1. Yerine, uygun düşen bir yere koymak. 2. Yenisini edinip, kırılan veya eskiyenle değiştirmek.* [DS]|| (bir şey, bir kimse vb.) **yerine gomak** (komak), *{ağız}* *1. (Onun gibi) değer vermek; saygı göstermek. 2. Onun yerine tutmak.* [DS]|| **yerini yapmak,** *{ağız}* *1. Yatağını hazırlamak; yatağını yapmak. 2. (Kabul ettirilmek istenen bir düşünce, iş vb. için) önceden sözle hazırlığını yapmak; giriş yapmak.* [DS]|| **yir itmek,** *{ağız}* *1. Yer tutmak; yer edinmek. 2. İz bırakmak.* [DS]|| **yir karnı,** *{eAT}* *Yer altı; mezar.*|| **yir kurdu,** *{eT}* *Böcek.* [Mühennâ]|| **yir odası,** *{ağız}* *Tabanı yerle bir olan oda.* [DS]|| **yir tebremeki,** *{eT}* *Yer sarsıntısı; deprem; zelzele.* [EUTS]|| **yir yatağı,** *{ağız}* *Odanın tabanına serilen yatak; yer yatağı.* [DS]|| **yir yir,** *{ağız}* *Yer yer.* [DS]|| **yir yirin,** *{eAT}* *Her taraftan.*

yir[2], [yir / ir / yır-dm / yır-ya] *{eT}* *is.* **1.** Şimal; kuzey. [EUTS] [ETY] **2.** Orada. [Gabain] **3.** Solda. [Gabain]

yirçi, [yér > yir-çī] *(yirçi:)* *{eT}* Rehber; kılavuz; yol

gösteren. [Gabain] [EUTS] ⊟ **yirçi suvçi,** *Denizci kılavuzu.* [EUTS]

yirçilemek, [yirçī > yirçi-lē-mek] *(yirçile:mek) {eT} gçsz. f. [-r]* Yol göstermek; kılavuzluk etmek. [EUTS]

yirdeki, [yér / yir > yir-de-kī] *(yirdeki:) {eT} sf.* Yerdeki. [EUTS]

yirdirmek, [yir-mek > yir-dir-mek] *{ağız} gçl. f. [-ir]* Kabalık etmek; pot kırmak. [DS]

yirenmek, [iğre-n-mek / yiğ-re-n-mek > yīren-mek] *(yi:renmek) {ağız} dönşl. f. [-ir]* İğrenmek. [DS]

yirgeç, -ci [yir-mek > yir-geç] *{ağız} sf.* **1.** Sevilmeyen; beğenilmeyen. **2.** Pis; iğrenç. [DS]

yirgenmek, [iğren-mek / yiğren-mek > yirgen-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* İğrenmek. [DS]

yirgidin, [irī-mek *(çürümek)* > iri-g-id-in ? > yirgid-in] *{ağız} sf.* Kokmuş. [DS]

yirgün, [yir-mek > yir-gün] *{ağız} sf.* Kötü. [DS]

yirgürmek, [yir-mek > yir-gür-mek] *{eT} gçl. f. [-ür]* Nefret ettirmek. [KB]

yiri, [iri > yiri] *{ağız} sf.* İri. [DS]

yiribik, -ği [yir+ibik] *{ağız} is.* Çavuşkuşu; ibibik. [DS]

yirig, [yir-mek > yir-ig] *{ağız} sf.* Yarık; yırtık; yirik. [DS]

yirik, -ği [yir-mek > yir-ik یریك] *{ağız} sf.* **1.** *{eAT} {OsT}* Az yarık; biraz yırtık. **2.** (Kişi için) üst dudağı yırtık olan. **3.** *is.* Kadınlarda dişilik organı. **4.** *ünl.* Kız çocuklarını azarlama sözü. [DS] ⊟ **yirik dudaklı,** *{ağız} Üst dudağı yarık olan.* [DS]

yirikli[1], [yirik-li] *{ağız} sf.* (Elbise, etek vb. için) yırtmaçlı. [DS]

yirikli[2], [yer-mek > yer-ik-li] *{ağız} sf.* (Kadın için) aşeren. [DS] ⊟ **yirik yirmek,** *{ağız} (Kadın için) aşermek.* [DS]

yirikmek, [yér > yir-ik-mek] *{eT}* Yerleşmek. [KB]

yiril, [yir-mek > yir-il] *{ağız} is.* Leş. [DS] ⊟ **yiril yiril,** *{ağız} (Kokmak için) leş gibi; çok kötü.* [DS]

yirilgen, [yir-mek > yir-il-gen] *{eT} sf.* Daima çatlayan; yarılan; yirilen. [DLT]

yirilmek, [yir-il-mek / ir-il-mek یریلك] *edil. f. [-ir] [eT. -ür]* **1.** *{eT} {ağız}* Yarılmak, ayrılmak. [ETY] [Gabain] [DS] **2.** *{eAT} {OsT}* Azıcık yırtılmak. **3.** *{ağız}* İncelmek; kopacak duruma gelmek. [DS]

yirim, [yir-mek > yir-im] *{ağız} is.* Küçük iki sırt arasındaki su yarıntısı. [DS]

yirimek, [yér-mek > yirī-mek] *(yiri:mek) {eT} gçsz. f. [-ür]* **1.** Kızmak. [EUTS] **2.** Öfkelenmek; tekdir etmek. [EUTS] **3.** Parçalanmak; yarılmak. [EUTS]

yirin[1], [yer > yir > yir-in] *{ağız} e.* İçin. [DS]

yirin[2], [*eT.* iriñ > yirin] *{ağız} is.* İrin. [DS]

yirincig, [yér-mek *(yermek)* > yér-in-mek > yir-inç-çig] *{eT} is.* Tiksinti veren; iğrenç. [ARAT] [Gabain] [KB]

yirinçlig, [yér-in-mek > yér-inç > yérinç-lig] *{eT} sf.* İğrenç; kötü. [EUTS]

yirinçülüğ, [yér-in-mek > yérinç-ü-lüg] *{eT} sf.* İğrenç; kötü. [EUTS]

yiring, [irī-mek *(çürümek)* > iri-ñ / yiriñ] *(yiriñ) {eT} is.* İrin; cerahat. [EUTS] [Gabain] ⊟ **yiriñ kan,** *{eT} Cerahat ve kan.* [EUTS]

yiringlig, [iriñ > yiriñ-lig] *{eT} sf.* İrinli; cerahatli. [EUTS]

yiringümek, [yér-mek *(yermek; tiksinmek)* > yér-in-mek > yérin-gü > yéringü-mek] *{eT} gçsz. f. [-r]* **1.** Ağlamak; tasalanmak; feryat etmek. [EUTS] [Gabain] **2.** İğrenmek. [EUTS]

yirinmek[1], [irī-mek *(çürümek)* > yér-in-mek] *{eT} dönşl. f. [-ür]* Cerahatlanmak; irinlenmek. [EUTS]

yirinmek[2], [yér-mek *(tiksinmek)* > yér-in-mek] *{eT} gçl. f. [-ür]* **1.** Tekdir etmek; kızmak. [Gabain] **2.** İğrenmek. [KB]

yirinmek[3], [yer-in-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* İmrenmek. [DS]

yirinti, [yir-mek > yir-inti] *{ağız} is.* **1.** Çatlak. **2.** Küçük iki sırt arasındaki su yarıntısı. [DS]

yirintürmek, [yér-in-mek > yér-in-tür-mek] *{eT} gçl. f. [-ür]* Hakaret etmek. [EUTS]

yirişmek[1], [yir-mek > yir-iş-mek] *{eT} işteş. f. [-ür]* **1.** Yirişmek. [DLT] **2.** *dönşl.* Yirilmek; ayrılmak. [DLT] **3.** Gülümsemek. [DLT] [KB] **4.** Kuvvetsizleşmek. [DLT]

yirişmek[2], [er-mek > yér-iş-mek یرشمك] *{eAT} dönşl. f. [-ür]* Erişmek; ulaşmak; yetişmek.

yiriyememek, [yürü-y-e-me-mek] *{ağız} gçsz. f. [-z]* Yürüyememek. [DS]

yiriynen, [yer-i+ile-n] *{ağız} zf.* (Kaybolmak, gitmek vb. için) hiç iz bırakmadan. [DS]

yirkilmek, [irk-il-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* İrkilmek; ürpermek. [DS]

yirkinmek, [yir-mek > yir-(i)k-in-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* İğrenmek. [DS]

yirmek[1], [yir-mek / ir-mek] *{eT} gçl. f. [-ür]* **1.** Kötülemek; aşağılamak; yermek; tekdir etmek; zemmetmek. *{ağız} (aynı)* [EUTS] [Gabain] [KB] [Mühennâ] [DS] **2.** Kızmak; hiddetlenmek. [EUTS]

yirmek[2], [yér-mek / yir-mek / yır-mak] *{eT} {eAT} {OsT} {ağız} gçl. f. [-er]* Bir şeyi uzunlamasına kolayca ayırmak, yarmak; yirmek; dilmek. [DLT] [DS]

yirmeksiz, [yir-mek > yirmek-siz] *{eT} sf.* Yermeden. [EUTS]

yirmi, [*eT.* ikki + Moğ. arban *(on)* ? / yi-gür-mek *(iki katına çıkarmak)* > yég-ir-me / yigirmi] *sf.* **1.** İki kere on; on dokuzdan bir artık. **2.** *is.* İki kere onu gösteren sayı ve rakam; 20; XX. ⊟ **yirmi beşlik,** *1. Bütün yirmi beş kuruşluk para. 2. Yirmi beş lira değerinde olan. 3. Yirmi beş adetten ibaret olan.*|| **yirmi yaş dişi,** *anat. Akıl dişi.*

yirmili, [yirmi-li] *sf.* Yirmi sayısını esas alan; içinde yirmi bulunan.

yirmilik, -ği [yirmi-lik] *is.* **1.** Yirmi (bin, milyon) lira değerindeki para. **2.** Yirmi (bin, milyon) lira eden. **3.** Yirmi yaşında olan. **4.** İçinde bir şeyden yirmi tane bulunduran. **5.** *is.* Eskiden yirmi para ya da yarım kuruş değerindeki para için kullanılan terim; yirmi para. **6.** *{ağız}* Beş kuruş. [DS]

yirminci, [yirmi-nci] *sf.* Sırası yirmi sayısı ile belirlenen.

yirmişer, [yirmi-şer] *sf.* **1.** Her birine bir şeyden yirmi tane düşen. **2.** Her defasında yirmi tane olan.

yirmişerlik, -ği [yirmi-şer-lik] *sf.* Her birinin içinde yirmi tane bulunan.

yirotu, [yér+ot-u] *{ağız} is.* Havuç. [DS]

yirsimek, [yer-si-mek] *{ağız} gçsz. f. [-ir]* (Un, buğday vb. için) nemlenme sonucu topraksı kokmak. [DS]

Yirsuv, [yér+sub] *{eT} is.* Tanrı. [EUTS]

yirtçi, [yér > yir-çī / yirt-çī] *(yirtçi:) {eT} is.* Kılavuz; rehber; yol gösteren. [EUTS] [Gabain]

yirtimci, [yırt-mak > yırt-ım-cı] *{ağız} is.* Manifaturacı. [DS]

yirtinç, [yer *(yer)* + tu-mak *(tıkama)* > tu-n-mak > tu-n-çu *(tıkanma)* / yirtinçü / yirtünçü] *is.* → yirtinçü.

yirtinçü, [yer *(yer)* + tu-mak *(tıkama)* > tu-n-mak > tu-n-çu *(tıkanma)* / yirtinçü / yirtünçǖ] *(yirtünçü:) is.* **1.** Yer; Dünya. [EUTS] [Gabain] [Üç İtigsizler] **2.** Âlem; kâinat. [EUTS]

yirtinçüdekiler, [yirtinçü-de-ki-ler] *{eT} is.* Bu dünyadaki insanlar. [Üç İtigsizler]

yirtinçülüg, [yirtinçǖ-lüg] *(yirtinçü:lüg) {eT} sf.* Dünyevi; profan; dünya ile ilgili. [EUTS]

yirtünçü, [yér + tu-n-çu / yirtüçǖ] *(yirtünçü:) {eT} is.* Dünya. [ARAT]

yirtmeç, [yırt-maç] *{ağız} is.* **1.** Donda, uçkurun iki ucunun birleştiği yer. **2.** Etek. **3.** Beyaz tülbent. [DS]

yirük, [yér-mek / yir-mek / yır-mak > yir-ük] *{eT} sf.* Yirilmiş; uzunlamasına yirilmiş ve güzelliği gitmiş olan; yirik; gedik. [DLT]

yirümek, [irī-mek *(çürümek)* / yirǖ-mek] *(yirü:mek) {eT} gçsz. f. [-r]* Bozulmak; çürümek. [EUTS] [Gabain]

yisa, [İt. issare *(çekmek)* > issa] *(yi'sa) ünl.* → yısa.

yiş[1], [yiş / yış] *{eT} is.* Ormanlı dağ. [ETY]

yiş[2], [yiş] *{eT} is.* Gayret. [KB]

yişil, [yeşil / yişil] *{ağız} is.* Yeşil. [DS]

yişillenmek, [yeşil-le-n-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* **1.** Yeşermek. **2.** Cinsel isteğini davranışları ile belli etmek. [DS]

yişillik, -ği [yeşil-lik] *{ağız} is.* Sofraya konulan çiğ yenilebilen yeşil sebzeler. [DS]

yişilmek, [ışıl-mak / yışıl-mak / yişil-mek] *{eT} dönşl. f. [-ur]* Eli işe yatışmak. [DLT]

yişim, [*yış-mak / *ış-mak > yış-ım [Clauson] / yişim] *{eT} is.* Soğukta dizlere giyilen nesne; bir tür çakşır. [DLT] [Mühennâ]

yişimlenmek, [yişim-le-n-mek] *{eT} dönşl. f. [-ür]* Yişim giymek; tozluk giymek. [DLT]

yişin, [yiş-in] *{eT} sf.* Çökük; çökmüş. [KB]

yişmek, [yé-mek / yi-mek > yi-ş-mek] *{eT} işteş. f. [-ür]* Birlikte yemek; yiyişmek. [KB]

Yişo, [Ar. iᶜsā / Fr. Jesus] *{eT} is.* Hz. İsa. [ETY]

Yişü, [Ar. iᶜsā / Fr. Jesus] *{eT} is.* Hz. İsa. [EUTS]

yit, [yiğit > yīt] *(yi:t) {ağız} sf.* Yiğit. [DS]

yitdürmek, [yit-mek > yit-tür-mek] *{eT} gçl. f. [-ür]* → yitürmek.

yitegü, [yit-e-gǖ] *(yitegü:) {eT} is.* Yedi. [EUTS]

yiteklemek, [it-ek-le-mek > yit-ek-le-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* İtmek; ittirmek; iteklemek. [DS]

yitelemek, [it-ele-mek > yit-ele-mek] *{ağız} gçl. if. [-r] [-l(ı)-yor]* İtmek; ittirmek; itelemek. [DS]

yitelik, -ği [yet-mek > yet-e-lik > yit-e-lik] *{ağız} sf.* Yetecek kadar; yetişir miktarda. [DS]

yitemek, [it-mek > it-e-mek > yit-e-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-t(i)-yor]* İtmek; iteklemek. [DS]

yiterü, [yét-mek > yit-er-ǖ] *(yiterü:) {eT} zf.* Yetecek kadar; kâfi miktarda; yeterli. [EUTS] [Gabain]

yitgin, [yıt-mak > yit-kin > yit-gin] *{ağız} sf.* Kayıp; kaybolmuş; yitik. [DS]

yiti[1], [yēt-i / yit-ī] *(yiti:) {eT} is.* Yedi; 7. [EUTS] [ETY] [Gabain] [Tekin] [Üç İtigsizler] [Mühennâ]

yiti[2], [yitī-mek > yitī / yiti-g / itī ايتي] *sf.* **1.** *{eT} {eAT}* Keskin; sert; şiddetli. [ARAT] [EUTS [Gabain] [Mühennâ] **2.** *{ağız}* İyi; güzel; yaman. [DS] **3.** *{ağız}* Çok acı. [DS] **4.** Çok ekşi. **5.** *{ağız}* Tadı sertleşmiş, keskinleşmiş. [DS] **6.** *{ağız}* Tatlı. [DS] **7.** *{ağız}* Koyu. [DS]

yitig, [yutī-mek > yiti-g] *{eT} sf.* Keskin. [KB]

yitiglig, [yitī-mek > yiti-g-lig] *{eT} sf.* Muktedir; yeterli; kuvvetli. [ETY] [Gabain]

yitigü, [yit-e-gǖ] *(yitegü:) {eT} is.* Yedi. [EUTS]

yitik[1], [yitī-mek > yiti-g / yiti-k] *{eT} sf.* Keskin; bilenmiş. [ARAT] [DLT]

yitik[2] **-ği** [yit-mek > yit-ük / yit-ik يتوك] *{eT} {eAT} {OsT} {ağız} sf.* **1.** Yitmiş olan; kaybedilen; kaybolmuş; kayıp [DS] **2.** Boşa harcanan. **3.** *is.* Yitirilmiş nesne; kayıp eşya. [DLT]

yitik[3], **-ği** [*eT.* yitī-mek > yiti-k] *{ağız} sf.* Büyük. [DS]

yitikçi, [yitik-çi] *{ağız} si.* Kaybettiği şeyi arayan; yitiğini arayan. [DS]

Yitiken, [yiti-ken] *{eT} is.* Yedi kardeş; Büyük ayı burcu; Dübbü'l-ekber. [ARAT] [EUTS] [Gabain]

yitiklemek, [yit-ük / yit-ik > yitik-lē-mek / yitük-lē-mek] *(yitikle:mek)* *{eT}* *gçl. f.* *[-r]* *[-l(i)-yor]* **1.** Kaybolanı aramak. [DLT] **2.** *{ağız}* Tamam olup olmadığını denetlemek. [DS]

yitiklenmek[1], [it-ek-le-n-mek > yitik-le-n-mek] *{ağız}* *edil. f.* *[-ir]* İtilip kakılmak; iteklenmek. [DS]

yitiklenmek[2], [yitik-le-n-mek] *{ağız}* *dönşl. f.* *[-ir]* Saklanmak; göze görünmemek. [DS]

yitiklik, -ği [yit-ik-lik] *is.* Yitik olma durumu.

yitilik, [yitī / yitig > yiti-lik] *{eT}* *is.* Keskinlik. [KB]

yitilmek[1], [yitī > yiti-l-mek يتيلمك] *{eAT}* *edil. f.* *[-ür]* Sivri hâle getirilmek; sivriltilmek.

yitilmek[2], [yit-mek > yit-il-mek] *{eT}* *dönşl. f.* *[-ür]* Kaybolmak. [EUTS]

yitildmek, [yitil-mek > yiti-l-d-mek يتلدمك] *{eAT}* *gçl. f.* *[-ür]* Sivri hâle getirmek; sivrilmek.

yitim[1], [yit-mek > yit-im] *is.* Yitmek eylemi sonucu; yok olma; kaybolma; yitme; zayi.

yitim[2], [yitim] *{eT}* *zf.* Tamam. [KB]

yitim[3], [yitim] *{eT}* *is.* Keten tohumu. [DLT]

yitim[4], [Ar. yet m => yitim] *{ağız}* *sf.* Yetim; öksüz. [DS]

yitimek[1], [yitī-mek] *(yiti:mek)* *{eT}* *gçl. f.* *[-r]* Keskinletmek; bilemek. [Clauson]

yitimek[2], [*eT.* yitī-mek] *{ağız}* *gçsz. f.* *[-r]* (Yağ için) iyi tuzlanmadığı için ya da çok bekleme yüzünden acımak. [DS]

yitimli, [yit-im-li] *sf.* **1.** Yitimi olan; bir yitim meydana getiren. **2.** *fiz.* (Sistem için) enerji kaybına yol açan.

yitincek, [yét-mek > yit-in-mek > yitin-cek يتنجك] *{eAT}* *sf.* Yeni yetişme; yeni yetişen; sonradan ortaya çıkan.

yitinç[1], [yét-mek > yit-inç] *{eT}* *is.* Ulaşma; erişme. [EUTS]

yitinç[2], [yiti > yiti-nç / yeti-nç] *sf.* Yedinci. [ETY] [EUTS] [Tekin] [Üç İtigsizler]

yitinçsiz, [yét-mek > yit-inç-siz] *{eT}* *is.* Ulaşılamayan; erişilemeyen; ulaşılmaz; uzak. [EUTS] [Gabain]

yitinmek, [it-mek > yit-in-mek] *{ağız}* *dönşl. f.* *[-ir]* Ayak diremek. [DS]

yitirik, -ği [yit-mek > yit-ir-ik] *{ağız}* *sf.* Şımarık; yılışık; hafif akıllı. [DS]

yitirilme, [yit-ir-il-me] *is.* Yitirilmek eylemi.

yitirilmek, [yit-mek > yit-ir-il-mek] *edil. f.* *[-ir]* Yitirmek eylemine uğramak; yitirmek eylemine konu olmak; kaybedilmek.

yitiriş, [yit-ir-iş] *is.* Yitirmek eylemi ve biçimi.

yitirme, [yit-ir-me] *is.* Yitirmek eylemi; zayi.

yitirmek[1], [yit-mek > yit-ir-mek / it-ür-mek / it-ir-mek يتورمك] *{eT}* *{eAT}* *{OsT}* *{ağız}* *gçl. f.* *[eT. -ür]* **1.** (Nesne, eşya vb. için) nerede olduğunu, ne olduğunu bilememek; bulamamak; kaybetmek. [ETY] [DS] **2.** (Önceden var olan, sahip olunan özellik, nitelik vb. için) artık sahip olmamak; yoksun kalmak; kaybetmek. **3.** (Kişi için) ölüm vb. nedenlerle ondan ayrılmak; kaybetmek. **4.** (Zaman, süre vb. için) iyi değerlendirememek; boşa harcamak. **5.** (Yol, yön vb. için) yanlış gitmek; kaybolmak. **6.** *{eAT}* *{OsT}* Telef etmek; mahvetmek. ⊡ **yitirecek şeyi olmamak,** *Bir işe girişirken, başarısızlık söz konusu olsa bile sonucun şu andaki durumdan daha kötü olmayacağını düşünmek.*|| **yitirilecek zamanı olmamak,** *Zamanı değerli olmak; boşa vakit geçirmek istememek.*

yitirmek[2], [yet-mek > yit-ir-mek] *{ağız}* *gçl. f.* *[-ir]* **1.** Eksiğini tamamlamak; denkleştirmek. **2.** Yetiştirmek; olgunlaştırmak. [DS] ⊡ **yitirü ıdmak,** *{eT}* *Yetirivermek; eriştirivermek.*

yitirü, [yét-mek > yēt-ir-ǖ / yit-ir-ǖ] *(yitirü:)* *zf.* ...a kadar; yeteri kadar; yeterli. [EUTS] [Gabain]

yitişkin, [yetiş-mek > yitiş-kin] *{ağız}* *sf.* Yetişkin; olgun; ergin. [DS]

yitişlemek, [it-mek > yit-iş-le-mek] *{ağız}* *gçl. f.* *[-r]* *[-l(i)-yor]* Zor kullanarak ileri sürmek; itelemek. [DS]

yitişmek[1], [it-mek > it-iş-mek > yit-iş-mek] *{ağız}* *işteş. f.* *[-ir]* **1.** İtişmek; kakışmak. **2.** Tartışmak. [DS]

yitişmek[2], [yıḏ-mak > yit-mek > yit-iş-mek] *{ağız}* *dönşl. f.* *[-ir]* Gözden kaybolmak; uzaklaşmak. [DS]

yitiştirmek[1], [yet-iş-tir-mek] *{ağız}* *gçl. f.* *[-ir]* Yetiştirmek; büyütmek; olgunlaştırmak. [DS]

yitiştirmek[2], [it-mek > it-iş-tir-mek] *{ağız}* *gçl. f.* *[-ir]* İtelemek; itiştirmek; itip kakmak. [DS]

yititmek, [yitī-mek > yit-it-mek [Clauson] / yıtı-t-mak] *{eT}* *gçl. f.* *[-ür]* Keskinletmek; bilemek. [DLT]

yitiz, [yét-mek > yét-iz [Clauson] / yit-iz / id-iz] *{eT}* *sf.* **1.** Yüksek; geniş. [DLT] [EUTS] [Gabain] **2.** *{ağız}* Tamam. [DS]

yitizlemek, [yitiz-le-mek] *{ağız}* *gçl. f.* *[-r]* *[-l(i)-yor]* Tamam olup olmadığına bakmak. [DS]

yitlinmek, [yit-mek > yit-il-mek > yit(i)l-in-mek] *{eT}* *dönşl. f.* *[-ür]* **1.** Vakit geçmek. [Gabain] **2.** Yok olmak; mahvolmak; yitmek. [EUTS] [Gabain]

yitlintürmek, [yit(i)l-in-mek > yitlin-tür-mek] *{eT}* *gçl. f.* *[-ür]* Yok etmek. [EUTS]

yitme, [yit-me] *is.* Yitmek eylemi; yitim.

yitmek[1], [ıy-mak *(aşağı bastırmak)* > ıy-ıt-mak > ıt-mak / yıt-mak [Tekin] / Çağ. it-mek (yıḏī-mak) > yit-mek يتمك] *{eT}* *{eAT}* *{OsT}* *{ağız}* *gçsz. f.* *[-er]* **1.** Yok olmak; izi, belirtisi kalmamak; ortadan kalkmak; kaybolmak; fevt olmak. [DLT] [ETY] [EUTS] [KB] [Tekin] [DS]. **2.** Görünmez olmak; fark

edilmemek. **3.** Nerede olduğu bilinmemek; bulunamamak; kaybolmak. **4.** (Sahip olunan şey için) elden çıkmak; ziyan olmak; telef olmak. **5.** (Zaman için) boşa harcanmak; değerlendirilememek. ⮺ **yitip gitmek,** *Gözle görünmez olmak; ortadan kalkmak.*

yitmek², [yét-mek > yit-mek] *{eT} gçsz. f. [-er]* **1.** Yetişmek; erişmek; ulaşmak; yükselmek. [EUTS] [Gabain] **2.** *{ağız}* Olmak; erginleşmek. [DS] **3.** *{ağız}* Yetmek. [DS]

yitmek³, [yéd-mek / yit-mek] *{eT} gçl. f. [-er]* Yedeğinde götürmek; yetmek. [KB]

yitmek⁴, [yit-mek / it-mek يتمك] *{eAT} {ağız} gçl. f. [-er]* İtmek; kakmak. [DS]

yitmiş, [yettī-miş] *{eT} is.* Yetmiş sayısı; 70. [EUTS] [Gabain] [Mühennâ]

yitti, [yitī-mek > yit(t)-ī] *(yitti:) {eT} sf.* Keskin. [ARAT] [Gabain] [EUTS]

yittirmek, [yit-mek¹ > yit-tir-mek] *{eT} gçl. f. [-ür]* Kaybetmek. [EUTS]

yittürmek, [yit-mek¹ > yit-ür-mek / yit-tür-mek] *{eT} gçl. f. [-ür]* Kaybettirmek. [DLT]

yitük, [yit-mek¹ > yit-ük يتوك] *{eT} {eAT} {OsT} {ağız} sf.* Kaybolmuş; kaybolan; yitik. [DLT] [DS]

yitükliğ, [yit-ük > yitük-liğ] *{eT} sf.* Bir şey yitiren; kaybeden. [DLT]

yitümek, [yit-mik > yit-ir-mek > yit-ū-mek] *(yitü:-mek) {ağız} gçl. f. [-ür]* Yitirmek; kaybetmek. [DS]

yitürmek¹, [yitmek¹ > yit-ür-mek / yit-tür-mek / it-ir-mek يتورمك] *{eT} {eAT} {OsT} {ağız} gçl. f. [-ür]* Kaybetmek; elden çıkarmak; yitirmek. [DLT] [EUTS] [Gabain] [Tekin] [KB] [DS]

yitürmek², [yé-mek > yé-tür-mek / yi-tür-mek] *{eT} gçl. f. [-ür]* Yedirmek. [EUTS]

yitürmek³, [yét-mek > yét-ür-mek] *{eT} gçl. f. [-ür]* Artırmak. [EUTS]

yitüt, [yét-mek² > yit-üt يتت] *{eAT} sf.* Ziyade; fazla; aşkın.

yitütlük, [yitüt-lük يتتلك] *{eAT} is.* **1.** İlerilik. **2.** Keskinlik; şiddetlilik.

yiv¹, [yiv / yév ييو] *is.* **1.** *{eT} {eAT} {OsT}* Birbirine bitişik iki şey arasındaki çizgi; çizgi; derz. [Bahşayiş] **2.** *{eT}* Kırışıklık. [Bahşayiş] **3.** *{eT}* Elbise kenarı; zıh. [Bahşayiş] **4.** *{ağız}* Kıyı. [DS] **5.** Bir yüzeyde birbirine paralel ya da sarmal biçimde yer alan ince çizgiler hâlindeki oyukluk; girinti; yarık; çatlak. *{ağız} (aynı)* [DS] **6.** Bir vida ya da dişli çarkta iki diş arasında kalan çukur kısım. **7.** Bir sütun gövdesinde ya da vazoda yer alan uzunlamasına ya da sarmal oyukluklar. **8.** Ek çizgisi; ek yeri; ek. *{ağız} (aynı)* [DS] **9.** *{ağız}* Saçın ayırma yeri. [DS] **10.** *as.* Bir ateşli silahta mermiye kendi ekseni çevresinde dönme hareketi vermek için namlu içine açılmış sarmal oyukluk. **11.** *{ağız}* Kumaşta, büküm yerlerinde oluşan çizgi. [DS] **12.** *{ağız}* İki tarla arasındaki boş alan.[DS] **13.** *{ağız}* [DS] Yara izi. **14.** *{ağız}* Set; çıkıntı. [DS] **15.** *{ağız}* Çamaşır söküğü. [DS] **16.** *{ağız}* İz. [DS] **17.** *{ağız}* Sıra. [DS] **18.** *{ağız}* Küçük dikenlik. [DS]

yiv², [? yiv] *{ağız} is.* Öz su. [DS]

yiv³, [*eT.* yig / yiğ > yiv] *{ağız} is.* Koku. [DS]

yivaçar, [yiv+aç-ar] *is.* Metal boru ya da çubuklara yiv açmakta kullanılan alet; pafta.

yivdim, [*eT.* yig/ yiğ > yiğ-dim / yiğ-din] *{ağız} sf.* **1.** Cılk; kokmuş. **2.** *is. bot.* Mürver. [DS]

yivdin, [*eT.* yig / yiğ > yiğ-dim / yiğ-din] *{ağız} is. bot.* Mürver. [DS]

yivek¹, [*yiv-mek [Clauson] > yév-ek / yéw-ek] *{eT} is.* **1.** Süs. [Gabain] **2.** Erzak; yiyecek. [EUTS] **3.** Donatım; teçhizat; malzeme. [EUTS] [Gabain]

yivek², **-ği** [yiv¹ > yiv-ek] *{ağız} is.* Dağdaki çukur; koyak. [DS]

yivemek, [yiv-e-mek / yeve-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-v(i) -yor]* İpi gevşik bükmek. [DS]

yiveng, [yiv-eñ / yiv-eng] *{ağız} is.* Dağ aralarındaki çukur; koyak. [DS]

yivermek, [yiv-mek > yiv-er-mek] *{ağız} gçsz. f. [-ir]* Şişmanlamak. [DS]

yivetlemek, [iv-mek > yiv-et-le-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* Bir işin yapılması için sıkıştırmak; dürtüklemek. [DS]

yivetmek, [*yiv-mek > yév-ē-mek > yév-e-t-mek / yiv-et-mek] *{eT} gçl. f. [-ür]* Donatmak; teçhiz etmek. [EUTS] [Gabain]

yivi, [yiv-i] *{ağız} is.* Dam başı veya harman yerini düzeltip sertleştirme işi. ⮺ **yivi taşı,** *{ağız} Harman yerini düzeltmekte kullanılan taş silindir.* [DS]

yivig, [*yiv-mek [Clauson] > yév-ek / yiw-ig / yiv-ik] *{eT} is.* **1.** Donatım; teçhizat; malzeme. [EUTS] **2.** Gerdanlık. [EUTS]

yiviglig, [yivig > yivig-lig] *{eT} sf.* Donanımlı; malzemeli. ⮺ **yivikliğ tizikliğ,** *Donanımlı ve ayrıntılı düzenli.* [EUTS]

yivik, [*yiv-mek [Clauson] > yév-ek / yéw-ek / yiw-ik] *{eT} is.* **1.** Süs. [Gabain] **2.** Donatım; teçhizat; malzeme. [EUTS] [Gabain]

yivilemek, [yiv > yiv-i-le-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* Kıvırarak dikmek. [DS]

yivilmek, [*yiv-mek > yiv-il-mek [Clauson] / yév-ül-mek / yuv-ul-ma / yıg-ıl-mak] *{eT} edil. f. [-ür]* **1.** (Asker vb. için) ihtiyaçları karşılanmak; donatılmak; teçhiz edilmek. **2.** (Şarap vb. için) olgunlaşmak. **3.** (Akıl vb. için) olgunlaşmak; bilgi sahibi olunmak. [Clauson] [DLT]

yivimek, [yiv-i-mek] *{ağız} gçsz. f. [-r]* Büyümek. [DS]

yivitmek, [*yiv-mek > yév-et-mek / yiw-it-mek] *gçl.*

f. *[-ir]* *[eT. -ür]* **1.** *{eT}* Teçhiz etmek; donatmak. [EUTS] **2.** *{ağız}* Seyrekleştirmek. [DS]

yivlecek, -ği [yiv-le-mek > yiv-le-(y)ecek] *{ağız}* *is.* Kalem açacağı. [DS]

yivleme, [yiv-le-me] *is.* **1.** Yivlemek eylemi. **2.** *{ağız}* Çatı aralarının tahtalarını geçici kapatmada kullanılan tahtalar. [DS]

yivlemek[1], [yiv-le-mek] *gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* **1.** Yiv açmak. *{ağız} (aynı)* [DS] **2.** *{ağız}* Dikerek eklemek. [DS] **3.** *{ağız}* Dikilmiş nesnenin uçlarını içine büküp teyellemek.[DS]

yivlemek[2], [*eT.* yitī > yiti-le-mek > yivle-mek ?] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* **1.** Bileyerek keskinleştirmek; sivriltmek. **2.** Düz bir şeyde oyarak yarık, çukur vb. açmak. [DS]

yivlemek[3], [*eT.* yıḏ > yıd-ı-la-mak / yiv-le-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* (Köpek için) koklayarak iz sürmek. [DS]

yivlemek[4], [yiv-le-mek] *{ağız} gçsz. f. [-r]* (Hayvan için) tüyünü dökmek. [DS]

yivlen, [yiv-len] *{ağız} is.* **1.** Dağlar arasındaki çukur yer; vadi. **2.** Büklüm. [DS]

yivletmek, [yiv-le-t-mek] *{ağız} gçl. f. [-ir]* (Kesici araçlar için) bilemek; keskinletmek; sivriltmek. [DS]

yivli, [yiv-li] *sf.* **1.** Üzerine yiv açılmış olan; üzerinde yivler bulunan. **2.** *{ağız}* (Kazma, keser, balta vb. için) ağzına sonradan çelik parçasını sıcak dövme ile kaynattıktan sonra keskinletmek; sivriltmek. [DS] **3.** *{ağız}* Yara izi bulunan. [DS]

yivlimek, [yiv-le-mek] *{ağız} gçl. f. [-r]* → yivlemek[2]. [DS]

yivmek, [*yiv-mek] *{eT} gçl. f. [-er]* Maddî ve manevi donanım sahibi olmak. [Clauson]

yivrik, -ği [yiv-(i)r-ik] *{ağız} is.* Koşuya katılan at. [DS]

yivrük, -ğü [yiv-(i)r-ük] *{ağız} sf.* İşinde hızlı; canı tez; kıvrak. [DS]

yivşim, [yiv-(i)ş-im] *{ağız} is.* Bir cismin çeşitli katmanlarının birleşme yeri. [DS]

yivşin, [yiv-(i)ş-in] *{ağız} is.* **1.** Şist tabakalarından her biri. **2.** Bataklığın kurumasından oluşan parçaların her biri. [DS]

yivtin, [Bul. jévtin] *{ağız} sf.* Hafif; yeğni. [DS]

yiy[1], [yıḏ / yıḏī / yiy] *{eT} is.* Koku. [Mühennâ]

yiy[2], [yég / yig / yiy یی] *{eAT} sf.* → yeğ.

yiyden, [yıḏ > yıy-mak > yiy-id-mek > yiy-(i)d-en] *{ağız} is.* Islak toprakta çürüyen tohum. [DS]

yiydin, [yıḏ *(koku)* > yıy-mak > yiy-iḏ-mek > yiy(i)d-in / iğdin ییدین] *{eAT} {OsT} sf.* **1.** Bozulup kokmuş; kokuşmuş. **2.** Çok kötü kokan bir ot. ⊡ **yiğdin olmak,** *{eAT} Bozulup kokmak; kokuşmak.*

yiydün, [yiydin / yiydün] *{OsT} sf.* → yiydin.

yiye[1], [yé-mek > ye(y)-e] *{ağız} sf.* (Hayvan için) otlarken çevresindeki ürünlere de zarar veren; çok obur. [DS]

yiye[2], [iye / yiye] *{ağız} is.* Sahip. [DS]

yiye[3], [eğe / yiye] *{ağız} is.* Eğe. [DS]

yiyecek, -ği [ye-mek > y(i)-y-ecek] *is.* **1.** Canlıların beslenmesine uygun ve yiyerek tükettiği maddeler; azık. **2.** *sf.* Yenmeye elverişli; yenebilen.

yiyecen[1], [eğ-mek > eğ-ecen / yiyecen] *{ağız} is.* Ot başağı. [DS]

yiyecen[2], [yé-mek > yi-y-ecen] *{ağız} sf.* Obur. [DS]

yiyeğen, [yé-mek > yi-y-egen ییکن] *{eAT} {OsT} sf.* Çok yiyen; obur.

yiyeğenlik, [yiyegen-lik ییکنلك] *{OsT} is.* Oburluk; pisboğazlık.

yiyelik, -ği [iye-lik] *{ağız} is.* Sahip. [DS]

yiyen, [yeğen / yiğen > yiyen] *{ağız} is.* Arkadaş. [DS]

yiyesi, [yé-mek > yi-y-esi ییسی / ییاسی] *{eT} {eAT} {OsT} is.* Yemek; yiyecek. [Bahşayiş] ⊡ **yiyesi eylemek,** *{eAT} Yemek yapmak; ziyafet hazırlamak.*

yiygi, [yé-mek > yi-y-gī ییکی] *{OsT} is.* **1.** Yiyecek. **2.** *{ağız}* Genellikle kış için hazırlanan yiyecek ve hayvan yemi. [DS] **3.** *{ağız}* Rüşvet. [DS]

yiygü, [yé-mek > yi-y-gü ییکو] *{eAT} {OsT} is.* Yiyecek.

yiyi, [yıḏī / yiyī ییی] *(yiyi:) {eT} {eAT} {OsT} is.* Koku. [Bahşayiş] ⊡ **yiyi duymak,** *{eAT} 1. Koku almak. 2. Bir şeyler sezmek.*

yiyici[1], [ye-mek > y(i)-y-ici] *sf.* **1.** Yiyen. **2.** *mecaz.* (Kişi için) rüşvet almaya alışık; rüşvetçi; mürtekip; mürteşi. *{ağız} (aynı)* [DS] **3.** *{ağız}* Çok yiyen; obur. [DS] **4.** *{ağız}* Hazır yiyici. [DS]

yiyici[2], [ye-mek > y(i)-y-ici] *{ağız} is. tıp.* Frengi. [DS] ⊡ **yiyici yara,** *{ağız} 1. Frengi. 2. Kanser.* [DS]

yiyicilik, -ği [yiyici-lik] *is.* **1.** Rüşvet almaya alışık olma durumu; irtikâp. **2.** Rüşvetçiye özgü davranış.

yiyig, [yiḏ > yiḏ-ig] *{eT} sf.* Fena kokan. [Mühennâ]

yiyik, -ği [ye-mek > yi-y-ik / yıḏ > yiḏ-i-k] *{ağız} is.* Hastalık. [DS]

yiyilemek, [yiyī-le-mek / yiy-le-mek ییلمك] *{eAT} gçsz. f. [-r]* Koklamak.

yiyilmek, [yé-mek > yi-y-il-mek ییلمك] *{eAT} edil. f. [-ür]* Aşınmak; yenmek.

yiyim, [yé-mek > y(i)-y-im ییم] *is.* **1.** Yemek eylemi. **2.** *{eT} {eAT}* Yiyecek. [KB] **3.** *{ağız}* Rüşvet. [DS] ⊡ **yiyim yeri yapmak,** *Bir yeri veya kişiyi sürekli çıkar sağlama yeri yapmak; sürekli sömürmek.*

yiyimci, [yiyim-ci] *{ağız} sf.* **1.** Rüşvetçi. **2.** Dolandırıcı. [DS]

yiyimek, [yiḏī > yiḏī-mek / yiyī-mek ییمك] *(yiyi:mek) {eT} {ağız} gçsz. f. [-r]* Bozulup kötü ve ağır kokmak. [Mühennâ] [DS]

yiyimli, [yiyim-li] *sf.* Zevkle yenen.

yiyimsel, [yiyim-sel] *{ağız} sf.* Lezzetli. [DS]

yiyimsiz, [yiyim-siz] *{ağız} sf.* İştahsız. [DS]

yiyinmek, [yé-mek > yi-y-in-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* Yemek yemek. [DS]

yiyinti, [ye-mek > y(i)-y-inti] *is.* **1.** Yenecek şeyler; yiyecek maddeleri. **2.** *{ağız}* Çoğunlukla kış için hazırlanan yiyecek maddeleri ve hayvan yemi. [DS] **3.** *{ağız}* Kuru yemiş. [DS] **4.** *{ağız}* Rüşvet. [DS] **5.** *{ağız}* Çalışmadan elde edilen şey. [DS] **6.** *{ağız}* Şölen. [DS] ⊡ **yiyinti olmak,** *{ağız} Dalkavuklara elindekini avcundakini yedirmek.* [DS]

yiyintili, [yiyinti-li] *sf.* Lezzetli.

yiyir, [yıḏ > yıḏ-ıg > yiy-ir ییر] *{eAT} sf.* Pis kokulu; pis.

yiyirce, [yiyir-ce ییرجه] *{eAT} is.* Kokarca. ⊡ **yiyirce göcen,** *{eAT} Kokarca denilen hayvan; gelincik.*

yiyirin, [yiyir-in ییرین] *{eAT} sf.* Kokuşmuş; bozulmuş. ⊡ **yiyirin olmak,** *{eAT} Kokuşmak; bozulmak.*

yiyisi, [yi-y-e-si / yiyi-si] *{ağız} is.* **1.** Yemek. **2.** Yemeklik. [DS]

yiyiş, [ye-mek > y(i)-y-iş] *is.* Yemek eylemi ve biçimi.

yiyişmek, [yé-mek > yi-y-iş-mek ییشمك] *{eAT} işteş. f. [-ür]* Birlikte yemek.

yiyitmek, [yiyi > yiyi-d-mek ییدمك] *{eAT} {ağız} gçl. f. [-ür]* Kötü kokutmak. [DS]

yiyleğen, [yıḏ > yiy-le-gen ییلکن] *{eAT} sf.* Çok kötü kokan.

yiylemek, [yıḏ > yiy-le-mek ییلمك] *{eAT} gçl. f. [-r]* Koklamak.

yiyleşmek, [yiy-le-ş-mek ییلشمك] *{eAT} işteş. f. [-ür]* Koklaşmak.

yiyletmek, [yiy-le-t-mek ییلتمك] *{eAT} gçl. f. [-ür]* Koklatmak.

yiymek, [yıḏ-mak > yiy-mek] *{eAT} {ağız} gçsz. f. [-ür]* Kokmak; kokuşmak; çürümek. [DS]

yiyni, [yénī-mek > yé(y)nī یینی] *{eAT} sf.* Ağır olmayan; yeğni; hafif. ⊡ **yiyni başu,** *{eAT}* → yeyni başlı.|| **yiyni dutmak,** → yeyni dutmak.

yinilmek, [*eT.* yeñil > yeğnil-mek > yinil-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* Hafiflemek. [DS]

yiyü, [yé-mek > yi-y-ū ییو] *{eAT} zf.* Yiyerek. ⊡ **yiyü içe,** *{OsT} Yiyip içerek.*

yiz[1], [Moğ. ces / yez / yiz] *{eT} is.* Bakır; pirinç (metal). [EUTS] [Gabain]

yiz[2], [yéz] *{eT} bot.* Sele otu; çiğ otu; sele sazı, *(Artemisia abrotonon, Panicum dichotomum).* [DLT]

yizek, [yézē-mek > yézē-k / yizē-k] *(yize:k) {eT} is.* Askerin önde giden bölüğü; öncül. [DLT]

yme, [yan-mak *(dönmek)* > yan-a / yen-e / yin-e / yime / yme] *{eT} e.* Her ne kadar; dahi; de; ve. [Üç İtigsizler]

yo[1], [yok > yō] *(yo:) ünl.* **1.** Hayır; değil. **2.** *"Yapmam, etmek, istemem, kabul etmem"* anlamlarında itiraz bildirir.

yo[2], [yol > yo] *{ağız} is.* Kez; defa; yol. [DS]

yob, [yōb] *(yo:b) {eT} is.* Hile; aldatma. [DLT]

yobarmak, [yoba-r-mak ?] *{ağız} gçl. f. [-ır]* Göndermek. [DS]

yobalmak, [yubā-mak > yuba-l-mak [Clauson] / yoba-l-mak] *{eT} edil. f. [-ur]* Kapanmak; seddolunmak. [ETY]

yobatmak, [yobī-mak > yoba-t-mak] *{eT} gçl. f. [-ur]* İhmal ettirmek; savsaklatmak. [KB]

yobaz, [*eT.* yob-ī-mak > *yob-ı-z > yobaz ?] *sf.* **1.** *{ağız}* (Kişi için) kaba saba; eğitilmemiş; incelikten yoksun; nezaketsiz. [DS] **2.** *{ağız}* Aksi; inatçı. [DS] **3.** *{ağız}* Haylaz. [DS] **4.** Bağlandığı inancı veya dini başkalarına zorla kabul ettirmeye çalışan; bağnaz. **5.** *mecaz.* Bir düşünceye körü körüne ve aşırı ölçüde bağlanan; bağnaz. **6.** *is.* Bağnaz kimse.

yobazca, [yobaz-ca] *(yoba'zca) zf.* **1.** Yobaz biçimde. **2.** *sf.* Yobaz gibi.

yobazlaşma, [yobaz-la-ş-ma] *is.* Yobazlaşmak eylemi.

yobazlaşmak, [yobaz-la-ş-mak] *dönşl. f. [-ır]* Bir yobaza yakışır davranışlarda bulunmaya başlamak; yobaz olmaya yönelmek; yobaz duruma gelmek.

yobazlık, -ğı [yobaz-lık] *is.* **1.** Yobaz olma durumu. **2.** Yobaz bir kimsenin davranışlarının niteliği.

yobılamak, [yōb > yob-ī-mak > yobī-lā-mak [Clauson] / yubī-lā-mak] *(yobı:la:mak) {eT} gçl. f. [-r]* Hile yapmak; aldatmak. [DLT]

yocukmak[1], [yocuk-mak] *{ağız} gçsz. f. [-ur]* Usanmak. [DS]

yocukmak[2], [yocuk-mak] *{ağız} gçsz. f. [-ur]* **1.** Yitmek. **2.** Yerinden başka bir yere yerleşmek için ayrılıp gitmek. [DS]

yocumak, [yocu-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r]* Usanmak. [DS]

yocundurmak, [yocu-n-dur-mak] *{ağız} gçl. f. [-ur]* Gözünü korkutmak; yıldırmak. [DS]

yocunmak, [yocu-n-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ur]* **1.** Utanmak. **2.** Çekinmek; sakınmak. [DS]

yoda, [yoḏ-mak > yoḏ-ā / yotā / yot-ē / yōt-é / yodo] *(yoda:) {eT} is.* Bacağın üst kısmı; uyluk. [EUTS]

yodkı, [yoḏ-mak > yoḏ-kī] *(yodkı:)* *{eT}* *sf.* (Surat için) asık; ekşi. [DLT]

yodluşmak, [yoḏ-mak > yoḏ-ul-mak > yoḏ(u)l-uş-mak] *{eT}* *işteş. f.* *[-ur]* Birlikte silmek. [DLT]

yodmak, [*yō-mak *(yok olmak)* > yō-ḏ-mak] *(yo:d-mak)* *{eT}* *gçl. f.* *[-ar]* **1.** Yok etmek. [İKPÖy.] **2.** Silmek; bozmak; mahvetmek. [DLT] [KB] **3.** Sonuçlanmak; sona erişmek. [EUTS] **4.** *dönşl.* Mahvolmak. [Gabain]

yodsamak, [yō-ḏ-mak > yoḏ-sā-mak] *(yodsa:mak)* *{eT}* *gçl. f.* *[-r]* Silmek istemek. [DLT]

yodturmak, [yō-ḏ-mak > yoḏ-tur-mak] *{eT}* *gçl. f.* *[-ur]* Sildirmek. [DLT]

yoduğ, [yoḏ-mak > yoḏ-uğ] *{eT}* *is.* **1.** İftira. **2.** İftira edilen. [KB]

yodulmak, [yō-ḏ-mak > yoḏ-ul-mak] *{eT}* *edil. f.* *[-ur]* Silinmek; yok edilmek. [DLT]

yodun, [yō-ḏ-mak > yoḏ-un] *{eT}* *is.* **1.** İmha etme. [EUTS] **2.** Mahvolma; yok olma; bitme. [Gabain] [KB]

yodunmak, [yō-ḏ-mak > yoḏ-un-mak] *{eT}* *dönşl. f.* *[-ur]* **1.** Silinmek. [DLT] **2.** Bitmek; bitirmek. [Gabain]

yoduşmak, [yō-ḏ-mak > yoḏ-uş-mak] *{eT}* *işteş. f.* *[-ur]* (Leke, kitap yanlışı vb. için) birlikte silmek; beraber gidermek. [DLT]

yodut, [yō-ḏ-mak > yoḏ-ut [Clauson] / yuḏ-ut] *{eT}* *sf.* Yıkıcı; zararlı; hayırsız. [DLT]

yoga, [Sansk. yoga *(birleşme)* / yogah *(birlik)* > Hint. yoga > İng. yoga] *(yo'ga)* *is.* **1.** Hindistan'da bilgi, eylem, çaba ve beden işlevlerini durdurma ve denetim altında tutarak zihnî güçler kazanmayı sağlayan eski bir disiplin. **2.** Uygulama yöntemlerinin rol oynadığı felsefe.

yogalak, -ğı [yoğ-ala-k] *{ağız}* *is.* Çeltik harmanında kullanılan taş silindir. [DS]

yogan, [yorgan > yōgan] *(yo:gan)* *{ağız}* *is.* Yorgan. [DS]

yogi, [Sansk. yogi / yogin] *(yo'gi)* *is.* Yogayı uygulayan çilekeş.

Yoğ, [Sansk. Yoga] *{eT}* *öz. is.* Bir şastranın adı. [EUTS]

yoğ[1], [*yō-mak *(yok olmak)* > yō-ġ / yō-k یوغ] *(yo:ğ)* *{eT}* *{eAT}* *{OsT}* *is.* Yok. [EUTS] ☞ **yoğa saymak,** *{eAT}* *{OsT}* *Yok saymak; hiçe saymak.*

yoğ[2], [yōġ / ḏōġ] *(yo:ğ)* *is.* Eski Türklerde, ölü gömüldükten sonra üç veya yedi gün süre ile verilen yemek; cenaze töreni; cenaze merasimi; yuğ töreni; matem; yas; yuğ. [DLT] [ETY] [EUTS] [Gabain] [Tekin] [KB] ☞ **yoğ aşı,** *{eT}* *Birinin ölümü üzerine verilen ziyafet.* [Mühennâ]|| **yoğ basan,** *Ölü gömüldükten sonra verilen yemek.* [DLT]

yoğa[1], [Far. yāve => yava / yova / yoğa] *{ağız}* *sf.* **1.** Yabancı. **2.** Bal yemek için balarısı kovanlarına saldıran yaban arıları topluluğu. **3.** Köyde başıboş gezen yabancı hayvan. **4.** Geceleri evden kaçarak otlayan ve daha sonra sabaha karşı eve geri dönen hayvan. **5.** İşsiz; başıboş. [DS]

yoğa[2], [Far. yāve => yava / yova / yoğa] *{ağız}* *sf.* (Eşya için) işe yaramayan; eski. [DS]

yoğa[3], [yō-mak > yo-k-a / yoğa] *{ağız}* *ünl.* **1.** Yok; hayır. **2.** Şaşkınlık bildirir. [DS]

yoğaç, [yoġ-mak *(aşmak)* > yoġ-aç] *{eT}* *is.* Öbür dünya; ahret. [İKPÖy.]

yoğadmak, [yōk > yok-aḏ-mak] *{eT}* *gçl. f.* *[-ur]* Yok olmak; ölmek; kaybolmak. [EUTS]

yoğalma, [yoğal-ma] *is.* Yoğalmak eylemi.

yoğalmak, [*eT.* yoġ > yoġ-al-mak یوغلمق] *{eAT}* *{ağız}* *gçsz. f.* *[-ır]* *[eAT. -ur]* Varlığı ortadan kalkmak; yok olmak; yok olup gitmek; kaybolmak; mahvolmak. [DS]

yoğaltıcı, [yoğal-t-ıcı] *is. ve sf.* Yoğaltma işini yapan; tüketici; müstehlik.

yoğaltılma, [yoğal-t-ıl-ma] *is.* Yoğaltılmak eylemi.

yoğaltılmak, [yok > yo(ğ)-al-t-ıl-mak] *edil. f.* *[-ır]* Yoğaltmak eylemi yapılmak; tüketilmek; yok edilmek.

yoğaltım, [yoğal-t-ım] *is.* Yoğaltmak eylemi ve işi; tüketim; istihlak.

yoğaltma, [yoğal-t-ma] *is.* Yoğaltmak eylemi; istihlak.

yoğaltmak, [yok > yo(ğ)-al-t-mak] *gçl. f.* *[-ır]* Kullanarak, harcayarak yok etmek; tüketmek; istihlak etmek.

Yoğalun, [Çin. yü-kia lun] *{eT}* *is.* Bir şastra adı. [EUTS]

yoğan, [yoġ-an] *{eT}* *sf.* Yoğun; ağır; kalın. [ETY] [Tekin]

yoğanta, [yoğa[1] > yoğa-n-t(ı) ?] *{ağız}* *sf.* Başkalarının sırtından geçinen; asalak; beleşçi. [DS]

yoğarmak, [yoġ-ar-mak] *{eT}* *gçl. f.* *[-ur]* Yükseltmek. [Gabain]

yoğaru, [yok-ġarū > yoğarū / yokarū] *(yoğaru:)* *{eT}* *zf.* Yukarı. [ETY]

yoğçı, [yōġ > yoġ-çī] *(yoğçı:)* *{eT}* *is.* Cenaze törenini katılan yasçı; yas tutucu; ağlayıcı; ağıtçı. [ETY] [Tekin]

yoğdu, [yoġ-dū] *(yoğdu:)* *{eT}* *is.* Devenin çenesinin altındaki uzun tüyler. [DLT]

yoğilmek, [Far. yāve => yoğa / yova > yoğa-l-mak > yoği-l-mek] *{ağız}* *dönşl. f.* *[-ir]* Şımarmak; yavanlaşmak. [DS]

yoğlamak, [yoġ-lā-mak] *(yoğla:mak) {eT} gçsz. f. [-r]* **1.** Ölünün ardından yas tutmak. [ETY] [Tekin] **2.** (Ölü için) yemek vermek. [DLT]

yoğlatmak, [yoġ-lā-mak > yoġ-la-t-mak] *{eT} gçl. f. [-ur]* Cenaze töreni düzenlemek. [ETY]

yoğmak[1], [yoġ-mak / oġ-mak] *{eT} gçsz. f. [-ar]* **1.** Yoğunlaşmak; sıkı, yoğun olmak. [İKPÖy.] **2.** Vücut bulmak.

yoğmak[2], [yu-mak / yuğ-mak > yoğ-mak] *{ağız} gçl. f. [-ar]* Yıkamak; yumak. [DS]

yoğrı, [yoġ-(u)r-ī] *(yoğrı:) {eT} is.* Çanak. [DLT] ☞ **yoğrī çanāk,** *Kâse ve çanak.*

yoğrılmak, [yoġur-mak > yoġ(u)r-ıl-mak] *{eT} is.* Yaratılış; huy; mizaç. [Bahşayiş]

yoğrot, [yoġ-mak *(sıkı olmak)* > yoġ-ur-t / yoġrot / yorġud] *{eT} is.* Yoğurt. [Gabain]

yoğru, [yoġ-dü > yoġ-rū] *(yoğru:) {eT} is.* Devenin çenesinin altındaki uzun tüyler. [DLT]

yoğrulma, [yoġ-(u)r-ul-ma] *is.* Yoğrulmak eylemi.

yoğrulmak, [*eT.* yoġ-ur-mak > yoġ-(u)r-ul-mak] *is.* **1.** Yoğurmak işi yapılmak. **2.** *mecaz.* Özellikleri, nitelikleri birbirine karıştırmak. **3.** *mecaz.* Bazı konularda, sürekli uğraşma sonucunda deneyim kazanmak.

yoğrulmak, [yoġ-mak *(sıkı olmak)* > yoġ-(u)r-ul-mak / yuġrul-mak يوغرلمق] *{eT} {eAT} edil. f. [-ur]* Karışmak; meczolmak. [DLT] [Gabain]

yoğrum[1], [yoġ-mak *(sıkı olmak)* > yoġ-(u)r-um] *is.* **1.** Yoğurmak eylemi. **2.** *sf. {eT}* Bir defada yoğrulabilen. [DLT]

yoğrum[2], [yoġ-(u)r-um] *is.* Teşekkül; yetişme.

yoğruşmak, [yoġ-mak *(sıkı olmak)* > yoġ-(u)r-uş-mak] *{eT} işteş. f. [-ur]* Yoğruşmak; birlikte yoğurmak; yoğurmakta yardımlaşmak. [DLT]

yoğrut, [yoġ(u)r-ut] *{eT} is.* Yoğurt. [KB]

yoğruy, [yoġ-dū > yoġ-rūy] *(yoğru:y) {eT} is.* Devenin çenesinin altındaki uzun tüyler. [DLT]

yoğsa, [yoġ > yoġ+i-se يوغسه] *{eAT} {OsT} bağ.* Yoksa.

yoğsul, [yö-k / yoġ > yoġ-sı-l يوغسل] *{eAT} {OsT} {ağız} sf.* Yoksul; fakir. [DS]

yoğsun, [yosun > yoğsun] *{ağız} is.* Yosun. [DS]

yoğsunmak, [yok > yoğ-sun-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ur]* **1.** Aşınmak; eskimek. **2.** Bir şeyin yokluğunu incelikle belirtmek. [DS]

yoğsuz, [yoġ-suz] *{eT} sf.* Nafile; lüzumsuz; boşu boşuna. [EUTS]

yoğşa, [yoğşa] *{ağız} is.* Ekin ekilemeyen, kırmızı renkli toprak. [DS]

yoğşumak[1], [yok > yoğ-(u)ş-u-mak] *{ağız} dönşl. f. [-r]* Yıpranmak. [DS]

yoğşumak[2], [yoğ(u)ş-u-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ur]* Mahmurlaşmak. [DS]

yoğuç, [yoġ-ūç [Clauson] / yuġ-ūç] *(yoğu:ç) {eT} is.* → yuğuç.

yoğulmak, [yoġ / yok > yoġ-ul-mak يغلمق] *{eAT} edil. f. [-ur]* → yoğalmak.

yoğun, [*eT.* yoġ-mak *(sıkı olmak)* > yoġ-un يغون / يوغن] *sf.* **1.** *{eT} {eAT} {OsT}* Şişkin; çapı kalın; kaba; şişman; dolu; sıkı; çok. [DLT] [ETY] [EUTS] [Gabain] [KB] [Bahşayiş] [Mühennâ] **2.** *{eT} {OsT}* Sert; haşin; şedit. [Bahşayiş] **3.** *{OsT}* İri; büyük. **4.** Hacmine oranla ağırlığı fazla olan; kesif. **5.** (Akışkan için) sık ögelerden oluşmuş; koyu; kalın; ağır. **6.** *mecaz.* Çok sayıda, sıkışık ögelerden oluşan; artmış; çoğalmış. **7.** (Koku için) etkisi güçlü olan; ağır. **8.** Varlığını güçlü biçimde duyuran; güçlü. **9.** Alışılmışın dışında büyük bir çaba gerektiren. **10.** Birçok olayla, eylemle dolu olan. **11.** (Düşünce için) az sayıda ögelerden kurulmakla birlikte derin ve karmaşık. **12.** *mecaz.* Şişman; iri; tombul; biçimsiz ve kısa boylu. *{ağız} (aynı)* [DS] **13.** *{eAT} {OsT}* Sesçe kalın. **14.** *{OsT} {ağız}* İşe yaramaz; beceriksiz. [DS] **15.** *{eAT} {OsT}* (Bez, deri vb. için) kalın. **16.** *{ağız}* (Elek, iğne için) kaba; kalın; iri. [DS] **17.** *{ağız}* Ağır. [DS] **18.** *{ağız}* Sağlam. [DS] **19.** *{ağız}* Koyu. [DS] **20.** *{ağız}* İnatçı, ayrı baş çeken. [DS] **21.** *{ağız}* Mankafa. [DS] ☞ **yoğun bakım,** *tıp. Sürekli gözetim altında tutulması gereken hastalara her türlü tıbbî yardımı anında uygulama olanağı veren bakım ve tedavi.*|| **yoğun elek,** *{ağız} Kalın, iri gözlü elek.* [DS]|| **yoğun gönüllü,** *{OsT} Katı yürekli; taş kalpli.*|| **yoğun sözlü,** *{OsT} Kaba konuşan.*|| **yoğun teker,** *bsy. Bilgisayarlarda kullanılan ve büyük ölçülerde bilgi depolayabilen sıkıştırılmış tekerlere verilen ad; yoğun disk; kompakt disk; kısalt. YT; YD; CD.*|| **yoğun yumru,** *{eAT} 1. Şişman; kısa boylu; tıknaz. 2. Kaba saba; biçimsiz; münasebetsiz.*

yoğunadmak, [yoġ-mak *(sıkı olmak)* > yoġun-aḏ-mak] *{eT} gçl. f. [-ur]* Kalınlaştırmak; yoğunlatmak. [EUTS]

yuğuncumak, [yavınc-ı-mak > yoğuncu-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r]* Yalvarmak. [DS]

yoğunlaç, -cı [yoğun-la-ç] *is. fiz.* İçinde akımsız elektrik yükü biriktiren aygıt; kondansatör.

yoğunlamak, [yoğun-la-mak يوغنلمق] *{eAT} gçsz. f. [-r]* Kalınlaşmak.

yoğunlandırmak, [yoğun-la-n-dır-mak يوغنلندرمق] *{eAT} gçl. f. [-ur]* Kalınlaştırmak.

yoğunlanmak, [yoğun-la-n-mak يوغنلنمق] *{eAT} dönşl. f. [-ur]* Kalınlaşmak.

yoğunlaşma, [yoğun-la-ş-ma] *is.* **1.** Yoğunlaşmak eylemi. **2.** *fiz.* Buharın sıvı hâle geçmesi. **3.** *kim.* Birden çok molekülün su yitirerek tek molekül hâline gelmesi.

yoğunlaşmak, [yoğun-la-ş-mak] *dönşl. f. [-ır]* Yoğun duruma gelmek; tekâsüf etmek.

yoğunlaşmış, [yoğun-la-ş-mış] *sf.* Yoğun duruma gelmiş; tekâsüf etmiş.

yoğunlaştırıcı, [yoğun-la-ş-tır-ıcı] *sf.* **1.** Yoğunlaştırmak eylemini yapan. **2.** *is. bsy.* Bir bilgi işlem sisteminde, kendisine birçok veri iletim yoluyla bağlı birçok uç biriminden gelen verileri alarak tek bir yol üzerinden bilgisayara gönderen aygıt.

yoğunlaştırılmış, [yoğun-la-ş-tır-ıl-mış] *sf.* Sıkıştırılmış; yoğun hâle getirilmiş olan.

yoğunlaştırma, [yoğun-la-ş-tır-ma] *is.* Yoğun duruma getirme; yoğunlaştırmak eylemi.

yoğunlaştırmak, [yoğun-la-ş-tır-mak] *gçl. f. [-ır]* **1.** Yoğunlaşmasına neden olmak; teksif etmek. **2.** Yoğunluğunu artırmak.

yoğunlatmak, [yoğun-la-t-mak يغونلتمق] *{eAT} {OsT} gçl. f. [-ur]* Kalınlaştırmak; olgunlaştırmak.

yoğunluk, -ğu [yoğun-luk] *is.* **1.** Yoğun olma durumu. **2.** *{eAT} {OsT}* Kalınlık. **3.** *{OsT}* Şiddet; sertlik. **4.** *{eAT} {OsT}* İrilik. **5.** Yoğun bir şeyin özelliği. **6.** *fiz.* Bir cismin, bir santimetre küplük kütlesinin +4°C'deki bir santimetre küp suya oranı; kesafet. **7.** *müz.* Bir sesin, titreşimlerin şiddetine bağlı olarak uyandırdığı güçlülük duyumu. **8.** (Nüfus için) kilometre kare başına düşen kişi sayısı. **9.** *dbl.* Bir sesçil birimin gerçekleştirilmesi sırasındaki titreşim gücü. **10.** *{ağız}* Kaput. [DS] ⧉ **yoğunluk ölçümü,** *fiz. Sıvıların yoğunluklarının ölçülmesi işlemi.*|| **yoğunluk vurgusu,** *dbl. Yükseklik ve süre vurgusunun tersine fiziksel ve öznel yoğunluklarının artışıyla nitelenen vurgu.*|| **yoğunluk yükselti,** *Hava taşıtlarında, yerel sıcaklığa göre düzeltilmiş basınç yükseltiden yola çıkarak tahmin edilen yükselti.*

yoğunlukölçer, [yoğun-luk+ölç-er] *(yoğunlu'kölçer) b. is.* Bir sıvının yoğunluğunu doğrudan ölçmeye yarayan aygıt; dansimetre.

yoğunmak, [yoğ-mak *(sıkı olmak)* > yoğ-un-mak] *{eT} dönşl. f. [-ur]* Kalınlaşmak. [Gabain]

yoğunrak, [yoğun-rak يغونرق] *{eAT} sf.* Kalınca.

yoğurdum, [yoğur(t)-um] *is. folk.* Eskişehir çevresinde yaygın olarak söylenen bir oyun havası ve bu hava eşliğinde oynanan karşılama türü bir halk oyunu.

yoğurğaç, [yoğ-mak *(sıkı olmak)* > yoğ-ur-ğaç] *{eT} is.* Şehriye vb. hamurunun açılmasında kullanılan özel oklava. [DLT]

yoğurkan, [yoğ-mak *(sıkı olmak)* > yoğ-ur-kān] *(yoğurka:n) {eT} is.* **1.** Üst elbise; giyim; örtü. [EUTS] **2.** Yorgan. [DLT] [Gabain]

yoğurma, [yoğur-ma] *is.* Yoğurmak eylemi.

yoğurmak[1], [yoğ-mak *(sıkı, yoğun olmak)* > yoğ-ur-mak / yuğ-ur-mak] *{eT} gçl. f. [-ur]* **1.** Yoğun, sıkı, koyu duruma getirmek; koyulaştırmak. [DLT] [EUTS] [Gabain] [İKPÖy.] [Mühennâ] **2.** Çamur vb.ni çiğneyerek yol almak, çiğnemek. [ETY] [İKPÖy.] **3.** Yol açmak. [İKPÖy.] **4.** Tehlikeli bir yeri geçmek. [ETY] **5.** Yumuşatmak; yatıştırmak; teskin etmek. [EUTS] **6.** Aykırı gitmek. [EUTS] **7.** Karıştırmak; sentez oluşturmak. [Bahşayiş] **8.** Meydana getirmek; yaratmak. [Bahşayiş] **9.** Katı ya da toz hâlindeki bir maddeyi bir sıvı ile karıştırmak. **10.** *mecaz.* Bir kimseye, yeteneklerini geliştirerek istenilen niteliği kazandırmak; eğitmek. ⧉ **yoğurmuş un,** *{eT} Hamur.* [Mühennâ]

yoğurmak[2], [yöğür-mek / yoğur-mak] *{ağız} gçsz. f. [-ür]* (Hayvan için) çiftleşmek; aşmak. [DS]

yoğurt, -du [yuğ-ur-mak > yoğ-ur-ut > yoğrut / yoğ-ur-t] *is.* Süte, laktik asit bakterilerinden *(Straptococcus thermmophilus ve Lactobacillus bulgaricus)* meydana gelmiş yoğurt mayası kültürü katılarak üretilen, kıvamı koyu, asitliği yüksek süt ürünü. *{eT} (aynı)* [DLT] [EUTS] [Gabain] [Bahşayiş] ⧉ **yoğurdu üfleyerek yemek,** *Kötü bir deneyimden sonra o ve benzeri konularda daha dikkatli davranır olmak.*|| **yoğurt çalmak,** *{ağız} Yoğurt yapmak için uygun sıcaklıktaki süte yoğurt mayası katmak.* [DS]|| **yoğurt çiçeği,** *{ağız} Papatya.* [DS]|| **yoğurt çorbası,** *Yoğurt ve un karışımına yağ ilave edilmek suretiyle pişirilen bir tür çorba.*|| **yoğurt gibi,** *1. Koyu durumuna gelmiş; yoğurt kıvamında. 2. (Yüz için) sararmış; solmuş.*|| **yoğurt gülü,** *{ağız} Papatya.* [DS]|| **yoğurt otu,** *bot. Kök boyasıgillerden, dört köşe saplı, beyaz, kırmızı veya sarı çiçekli, dal uçlarında sütü kestirmekte kullanılan bir maya bulunan bir ya da çok yıllık üç yüze yakın otsu bitki, (Galium).*|| **yoğurt tatlısı,** *Yoğurt, un, şeker ve yumurta ile yapılan bir tür tatlı.*

yoğurtça, [yoğ-ur-t-çā] *(yoğurtça:) {eT} sf.* Yoğurt gibi. [EUTS]

yoğurtçu, [yoğurt-çu] *is.* Yoğurt yapan ve satan kimse.

yoğurtçuluk, -ğu [yoğurt-çu-luk] *is.* Yoğurt yapma ve satma işi.

yoğurthane, [yoğurt + Far. hāne] *(yoğurtha:ne) is.* Yoğurt yapılan yer.

yoğurtlama, [yoğurt-la-ma] *is.* **1.** Yoğurtlamak eylemi. **2.** Üzerine yoğurt dökülmek ya da yoğurda bulanmak suretiyle servis yapılan sebze yemeği.

yoğurtlamak, [yoğurt-la-mak] *gçl. f. [-r] [-l(u)-yor]* Yoğurt katmak.

yoğurtlu, [yoğurt-lu] *sf.* İçine yoğurt katılmış olan. ⧉ **yoğurtlu kebap,** *Üzerine yoğurt dökülerek servis yapılan dilimlenmiş pideli şiş kebap.*

yoğurtluğ, [yoğurt-luğ] *{eT} sf.* Yoğurtlu. ⧉ **yoğurtluğ aş,** *{eT} Sütlü yemek.* [Mühennâ]

yoğurtma, [yoğur-t-ma] *is.* Yoğurtmak eylemi.

yoğurtmak, [yoğ-ur-mak > yoğ-ur-t-mak] *{eT} gçl. f. [-ur]* Yoğurmak işini yaptırmak. [DLT]

yoğurucu,, [yoğur-ucu] *sf.* **1.** Yoğurma işini yapan. **2.** *is.* Sanayide hamur hâline getirilecek ürünleri karıştırmakta kullanılan makinelere verilen ad.

yoğurum, [yoğur-um] *is.* **1.** Yoğurmak eylemi ve sonucu. **2.** *sf.* Bir seferde yoğrulacak kadar olan; yoğrulabilecek miktarda.

yoğusam, [yok+i-se-m > yoğusam] *{ağız} bağ.* Yoksa. [DS]

yoğuş, [? yoğuş] *{ağız} is.* İş. [DS]

yoğuşa, [Far. nakş => yañış > yoğuşa] *{ağız} is.* Koyunları tanımak için sırtlarına vurulan boyalı damga. [DS]

yoğuşak[1], -ğı [yavşak / yoğuşak] *{ağız} is.* At sineği. [DS]

yoğuşak[2], -ğı [yavşak / yoğuşak] *{ağız} is.* Beceriksiz; şaşkın. [DS]

yoğuşku, [yoğ-uş-mak > yoğ-uş-ku] *is.* Yoğuşturularak buharından sıvı hâlde ürün elde edilen madde.

yoğuşma, [yoğ-uş-ma] *is.* **1.** Yoğuşmak eylemi. **2.** Buhar hâlindeki bir maddenin sıvı ya da katı hâline gelmesi. **3.** *kim.* Küçük bir molekülü ortamdan uzaklaştırmak suretiyle daha iri bir molekül oluşturan tepkime.

yoğuşmak, [*eT.* yoğ-mak *(sıkı olmak)* > yoğ-uş-mak] *gçsz. f. [-ur]* **1.** (Buhar hâlindeki maddeler için) fiziksel etkilerle molekülleri sıkışarak sıvı ya da katı hâle geçmek. **2.** Yoğun duruma gelmek.

yoğuşmaz, [yoğ-uş-maz] *sf.* Ortam sıcaklığından yoğuşmayan.

yoğuşmuş, [yoğ-uş-muş] *sf.* (Madde için) molekülleri birbirine daha yakın olan; gazlara göre katı veya sıvı hâlde olan.

yoğuşturma, [yoğ-uş-tur-ma] *is.* Yoğuşturmak eylemi.

yoğuşturmak, [yoğ-uş-tur-mak] *gçl. f. [-ur]* **1.** Yoğuşmak eylemini yaptırmak; yoğuşma işlemini gerçekleştirmek. **2.** Fiziksel yöntemlerle gaz hâlinde bulunan maddeleri sıvı ya da katı hâle geçirmek.

yoğuşturucu, [yoğ-uş-tur-ucu] *sf.* **1.** Yoğuşturma işini yapan. **2.** *is.* Sanayide, soğutma işlerinde kullanılan ve gazların sıkıştırılarak sıvı hâle getirilmesini sağlamakta kullanılan aygıt.

yoğuz, [yoz > yoğuz] *{ağız} is.* Kuzusu ölmüş koyun. [DS]

yoh, [yō-mak > yō-k > yoḫ یوخ] *{eAT} {OsT} {ağız} is.* Yok; hayır. [DS] ⊡ **yoḫ yoḫsa,** *{ağız} Öyleyse; bu durumda.* [DS]

yoha, [yufka > yuka > yoha] *{ağız} sf.* İnce; incelmiş; yufka. [DS]

yohamak, [yok-a-mak / yoḫa-mak یوخمق] *{eAT} gçl. f. [-r]* Yok etmek.

yoharı, [yok-aru > yukarı > yoḫarı] *{ağız} is.* Yukarı. [DS]

yohlamak, [yok-la-mak > yoḫ-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(u)-yor]* Yoklamak. [DS]

yohlu, [yok / yoḫ > yoḫ-lu یوخلو] *{eAT} sf.* Yoklu; fakir; yoksul. ⊡ **yoḫlu kılmak,** *{eAT} Yoksullaştırmak; fakirleştirmek.*

yohna, [? yohna] *{ağız} is.* Ekilmiş nohut, mercimek vb. [DS]

yohsa, [yok / yoḫ > yoḫ+i-se خسه / یوخسه] *{eAT} {OsT} bağ.* Yoksa. ⊡ **yoḫsa yok,** *{eAT} Kendinden önceki olumsuz soru fiilinin, olumsuz soru biçiminin yerine kullanılır. "O size gelen elçilerimiz bizim haberimizi size ulaştırdılar mı, yoḫsa yok? (ulaştırmadılar mı?)"*

yohsamak, [yoḫ-sa-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-s(u)-yor]* Hıçkırarak ağlamak. [DS]

yohsul, [yok-sı-l > yok-sul / yoḫsul خسول / یوخسول] *{eAT} {OsT} {ağız} sf.* Yoksul; fakir. [DS] ⊡ **yoḫsul urganı,** *{OsT} Bir çeşit sarmaşık.*

yohsulluk, [yoksul-luk / yoḫsul-luk خسوللق] *{eAT} {OsT} is.* Yoksulluk; fakirlik.

yohuş, [yok-uş] *{ağız} is.* Yokuş. [DS]

yok[1], [yok] *sf.* **1.** Yükselen; yükselmiş olan. [İKPÖy.] **2.** *sf.* Yokuş yer; tepe; yükseklik. [ETY] [İKPÖy.] **3.** *zf.* Yukarı.

yok[2], -ğu / -ku [yō-mak *(yok olmak)* > yō-k] *(eT. yo:k) is.* **1.** *{eT} {eAT}* Değil. [ETY] [Tekin] [Gabain] [İKPÖy.] [KB] [Üç İtigsizler] [Bahşayiş] [Mühennâ] **2.** *{eT}* Yokluk; yoksun. [İKPÖy.] [Üç İtigsizler] **3.** *{eT}* Kötü; fena. [EUTS] **4.** Var olmayan, bulunmayan, mevcut olmayan nesne, kimse vb.; elde olmayan, bulunmayan, varlığı olmayan şey. **5.** Yasaklanmış olan şey; yasak. **6.** *sf.* Mevcut olmayan; bulunmayan; var olmayan. **7.** *e.* *"Hayır"* anlamında kullanılır. **8.** Savunulan bir düşünceyi doğrulayan sözün başına getirilir. **9.** *bağ.* Birbirine karşıt iki cümleden, olumsuz olan ikincisinin başına pekiştirmek için getirilir. **10.** Birinin söylediği sözlerden kuşkulanıldığında veya sözler hafifsendiğinde kullanılır. ⊡ **Yok ananın örekesi.** *Söylenen bir şeyin inanılamayacak kadar saçma olduğunu belirtmek için söylenen söz.*|| **yōk bolmak,** *{eT} Ölmek; yok olmak.* [Gabain]|| **yōk bolu barmak,** *{eT} Yok olup gitmek.*|| **yok canım,** *1. "Öyle şey olmaz; hayır; inanmam" anlamında inanmama bildirir. 2. "Öyle şey olmaz; hayır; inanmam." anlamında şaşma bildirir.*|| **yōk çığañ,** *{eT} Yok yoksul.*|| **yōk çığay,** *{eT} Yoksul; fakir; sefil.* [EUTS]|| **Yok devenin başı.** *Çok abartılı bir söz karsısında "daha neler; abartıyorsun" anlamında kullanılır.*|| **Yok devenin pabucu!** *Yok devenin başı.*|| **yok etme,** *mat. İki denklem arasında bir değişkeni ortadan kaldırma işlemi.*|| **yok etmek,** *Varlığına son vermek; ortadan kaldırmak; ifna etmek; izale etmek.*|| **yok eylemek,** *{eT} Yok etmek; ortadan kaldırmak.* [Bahşayiş]|| **yok**

iş, *{eAT} Gereksiz iş; köksüz iş.*|| **yōk itmek,** *{eT} Yok etmek.* [Mühennâ]|| **yōk kılmak,** *{eT} Yok etmek; ortadan kaldırmak.* [Mühennâ]|| **Yok oğlu yok.** *Ortalıkta yok; hiç yok; bulma imkânı yok. {ağız} (aynı)* [DS] || **yok olmak,** *Ortadan kalkmak; kaybolmak; varlığı sona ermek.*|| **yok ölümünde ölmek,** *{ağız} Yoksulluk içinde ölmek.*|| **yok pahasına almak,** *Son derece ucuz fiyata almak.*|| **yok pahasına gitmek,** *Son derece ucuz fiyatla satılmak.*|| **yok pahasına satmak,** *Son derece ucuza satmak.*|| **yok satmak,** *(Bir mal için) yokluğu yüzünden satamamak.*|| **yoktan var etmek,** *1. Yaratmak. 2. Kendi çabaları ile ortaya çıkarmak.*|| **Yokum!** *Öznenin bir eyleme ve topluluğa katılmadığını belirtir; karışmam; ilgilenmem.*|| **yok yere,** *Hiçbir gereği ve yararı olmadan; bir neden olmaksızın.*|| **yok yire,** *{ağız} Boş yere; sebepsiz olarak.* [DS]|| **yok yoğsul,** *{ağız}* → yok yoksul. [DS]|| **yok yok,** *1. Ne istersen var; her şey bulunur. 2. Bir öneriye karşı olumsuz tutum belirtmekte kullanılır.*|| **yok yoksa,** *{ağız} Dediğim, istediğim yapılmazsa.* [DS]|| **yok yoksul,** *Zengin olmayan; fakir.*|| **yok yom,** *{ağız}* → yok yoksa. [DS]

yok[3], [yo-mak *(yapışmak, bulaşmak)* > yo-k] *{eT} is.* **1.** Çanak bulaşığı. [DLT] **2.** *{ağız}* Leke; iz; kalıntı; bulaşık. [DS] 🗗 **yoka kadız,** *{eT} Tarçın.* [EUTS]|| **yok yak,** *{eT} Çanak bulaşığı.* [DLT]

yoka, [yufka > yuka / yoka] *{ağız} is.* **1.** Yufka ekmeği. **2.** *sf.* İnce. [DS]

yokadmak, [yō-k > yo k-āḏ-mak] *(yo:ka:dmak) {eT} gçl. f. [-ur]* **1.** Mahvetmek; yok etmek. [EUTS] [Gabain] **2.** *dönşl. f.* Yok olmak; ölmek; kaybolmak. [DLT] [ETY] [EUTS] [Tekin] [KB]

yokadturmak, [yōk-āḏ-mak > yokaḏ-tur-mak] *{eT} gçl. f. [-ur]* Yok ettirmek. [Clauson]

yokalmak, [yök > yok-al-mak يوقالمق] *{eT} {eAT} dönşl. f. [-ur]* Yok olmak; yoğalmak. [KB]

yokamak, [yok > yok-a-mak يوقمق] *{eAT} {OsT} gçl. f. [-r]* Dokunmak; yoklamak; el sürmek.

yokanmak, [yoka-mak > yoka-n-mak يوقنمق] *{eAT} {OsT} edil. f. [-ur]* **1.** Yoklanmak; dokunulmak. **2.** Dokunmak; ilişmek.

yokar, [yok *(yükselen; yükselmiş)* > yok-ġarū / yokar] *{eT} zf.* Yukarı. [DLT]

yokarı, [yok > yok-ġarū] *{ağız} is.* Yukarı; üst kat. [DS]

yokarılak, -ğı [yokarı-rak / yokarı-la-mak > yokarılak] *{ağız} zf.* Yukarı doğru. [DS]

yokarılamak, [yok-arı-la-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Yukarı doğru çıkmak; yükselmek. [DS]

yokarırak, [yok *(yükselen; yükselmiş)* > yokarı-rak] *{eT} zf.* Daha yukarıda.

yokarlak, -ğı [yokarı-la-k / yokar-la-k] *{ağız} zf.* Yukarı doğru; yukarıya kalkık; yüksekçe. [DS]

yokarlamak, [yok-arı-la-mak / yokar-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* → yokarılamak. [DS]

yokartın, [yokar-tın] *{eT} zf.* Yukarıdan. [ARAT]

yokaru, [yok *(yükselen; yükselmiş)* > yok-ġarū > yoġarū / yokarū] *(yokaru:) {eT} zf.* Yukarı. [DLT] [ETY] [EUTS] [Gabain] [KB]

yokatdurmak, [yo -k-aḏ-tur-mak / yokat-dur-mak] *{eT} gçl. f. [-ur]* İmha ettirmek; mahvettirmek; yok ettirmek; ortadan kaldırmak. [EUTS]

yokatmak[1], [yō-k-āḏ-mak] *(yo:ka:dmak) {eT} gçl. f. [-ur]* **1.** Mahvetmek; yok etmek; [Gabain] **2.** *dönşl. f.* Ölmek; kaybolmak. [EUTS] [Gabain]

yokatmak[2], [yoka-mak > yoka-t-mak يوقتمق] *{OsT} gçl. f. [-ur]* El dokundurtmak; yoklatmak.

yokça, [yok-çā] *(yokça:) {eT} zf.* Yok gibi. [EUTS]

yokçu, [yok-çu] *is. fel.* Hiççi; nihilist.

yokçuluk, -ğu [yok-çu-luk] *is. fel.* Hiççilik; nihilizm; inkâriye.

yokğaru, [yok *(yükselen; yükselmiş)* > *yok-ġarū > yoġarū / yokarū] *(yokğaru:) {eT} zf.* Yukarı doğru. [ETY]

yokkaru, [yok *(yükselen; yükselmiş)* > yok-ğarū > yoğarū / yokarū] *(yokkaru:) {eT} zf.* Yukarıya doğru; yukarıda. [İKPÖy.] [ETY]

yoklama, [yok-la-ma] *is.* **1.** Yoklamak eylemi; kontrol. **2.** Bir yerde bulunması gereken kişilerin orada bulunup bulunmadığını ad okuyarak ya da sayarak yapılan denetim işi; kontrol. **3.** Okullarda öğrencilerin bilgi düzeylerinin istenilen ölçüde olup olmadığını denetlemek için yapılan küçük sınav. **4.** *{ağız}* Arama. [DS] 🗗 **yoklama yapmak,** *1. Bir yerde bulunması gereken kişilerin orada bulunup bulunmadığını denetlemek için ad okumak ya da saymak. 2. Okullarda öğrencilerin bilgi düzeylerinin istenilen ölçüde olup olmadığını denetlemek için küçük sınav yapmak.*

yoklamacı, [yok-la-ma-cı] *is.* **1.** Yoklama işini yapan kimse. **2.** İmparatorluk döneminde, kalelerde saklanan cephaneleri korumakla görevli erleri denetlemek için merkezden gönderilen görevli. **3.** Tımar adayının uygunluğunu inceleyip kararlaştıran görevli. **4.** Sefere katılanlarm yoklamasını yapan görevli.

yoklamak[1], [yok *(yükselen; yükselmiş)* > yok-lāmak] *(yokla:mak) {eT} gçsz. f. [-r]* Yükselmek; yukarı çıkmak; çıkmak. [DLT] [ETY] [EUTS] [Gabain] [İKPÖy.] [KB]

yoklamak[2], [yōk-lā-mak] *(eT. yo:kla:mak) gçl. f. [-r] [-l(u)-yor]* **1.** *{eT}* Aramak; taramak. [EUTS] **2.** Bir şeyin durumunu belirlemek amacıyla elle dokunarak incelemek. **3.** Aramak; araştırmak. *{ağız} (aynı)* [DS] **4.** Bir kimsenin ya da şeyin bulunup bulunmadığını gözle inceleyerek belirlemek; bakmak; gözden geçirmek; kontrol etmek. **5.** (Düşünce, niyet, bilgi, durum vb. için) çeşitli yollardan anlama-

ya, belirlemeye çalışmak. **6.** Hâl hatır sormak amacıyla bir kimseyi görmeye gitmek. **7.** *{ağız}* (Hastalık için) ara sıra ağrı sızı şeklinde kendini göstermek. [DS] **8.** *{ağız}* (Nişanlılar ve aileleri için) birbirine armağan vermek. [DS] **9.** *{ağız}* Bir hastayı, loğusayı ziyaret etmek ve armağan vermek. [DS]

yoklamak[3], [yök-lā-mak] *(yo:kla:mak) {eT} gçsz. f. [-r]* **1.** Yok edilmek. [ETY] **2.** Ölmek. [ETY]

yoklamalık, -ğı [yoklama-lık] *{ağız} is.* Bir hastaya veya loğusaya götürülebilecek hediye. [DS]

yoklanma, [yok-la-n-ma] *is.* Yoklanmak eylemi.

yoklanmak, [yok-la-n-mak] *edil. f. [-ır]* **1.** Yoklamak eylemi yapılmak. **2.** El ile dokunularak varlığı ve durumu incelenmek. **3.** Araştırılmak. **4.** Gözden geçirilmek; kontrol edilmek. **5.** (Bilgi, niyet vb. için) ölçülmek; belirlenmek. **6.** Aranmak; sorulmak.

yoklaşdırmak, [yok-la-mak > yokla-ş-tır-mak] *{ağız} gçl. f. [-ır]* Yoklamak; araştırmak. [DS]

yoklaştırma, [yok-la-ş-tır-ma] *is.* Yoklaştırmak eylemi.

yoklaştırmak, [yok-la-mak > yok-la-ş-tır-mak] *gçl. f. [-ır]* **1.** Yoklamak. **2.** Dolaylı yoldan ve belli etmeden anlamaya çalışmak.

yoklatma, [yok-la-t-ma] *is.* Yoklatmak eylemi.

yoklatmak[1], [yok *(yükselen; yükselmiş)* > yok-la-t-mak] *{eT} gçl. f. [-ur]* Yükseltmek; dağa çıkartmak. [DLT] [KB]

yoklatmak[2], [yok-la-t-mak] *gçl. f. [-ır]* **1.** Yoklamak işini yaptırmak. **2.** *{ağız} folk.* loğusaya, evlenene vb.ne armağan götürmek. [DS]

yoklayıcı, [yok-la-y-ıcı] *is.* **1.** Yoklamak eylemini yapan; yoklamacı. **2.** Bir örnek parçaya göre, üretilen ürünlerin durumunu belirlemeye yarayan aygıt.

yoklu, [yok > yok-lu يوقلو] *{eAT} {ağız} sf.* Yoksul; muhtaç; fakir. [DS] ⊡ **yoklu düşmek,** *{ağız} Yoksul düşmek; yoksullaşmak.* [DS]

yokluk[1], **-ğu** [yok-luk] *is.* **1.** Yok olma durumu; bulunmama hâli; adem; gaybubet; fıkdan. *{eT} (aynı)* [KB] **2.** *mecaz.* Parasal sıkıntı içinde bulunma hâli; yoksulluk; fakirlik. *{ağız} (aynı)* [DS] **3.** *fel.* Hiçlik. **4.** *huk.* Bir hukuksal işlemi geçersiz kılan en ileri derecedeki sakatlık. **5.** *tasvf.* İnsanın geçici niteliklerinden arınarak ölmezliğe ulaşması. ⊡ **yokluk eki,** *dbl. Bir ismin önüne gelerek olmadığını, bulunmadığını belirten ek; Farsçadaki* nā-, *Arapçadaki* lâ- *gibi.*

yokluk, -ğu [yok-luk] *{ağız} is.* Çeyiz. [DS]

yoklunmak, [yok-al-mak *(yok olmak)* > yokl-un-mak] *{eT} gçl. f. [-ur]* Mahvetmek. [Gabain]

yoklunmaksız, [yoklun-mak > yoklun-mak-sız] *{eT} sf.* İmha edilemeyen; yok edilemeyen; mahvedilemez. [EUTS] [Gabain]

yokmak[1], [yok *(yükselen; yükselmiş)* > yok-mak] *{eT} gçl. f. [-ar]* Takdir etmek; yükseltmek. [EUTS]

yokmak[2], [yok-mak يوقمق] *{eAT} gçl. f. [-ar]* Yoklamak; el sürmek; dokunmak.

yoksa, [yok+ i-se] *(yo'ksa) bağ.* **1.** Bir düşüncenin, bir davranışın, bir tutumun olumsuzluk, kısıtlama ve tehdit içeren karşıt olasılığını anlatır. **2.** Soru cümlelerinde, merak, kararsızlık ve endişe gibi duyguları anlatır. **3.** Kesinlik kazanmayan iki düşünceyi belirten soru cümlelerinin arasına getirilir. **4.** Sıralanan ihtimallerin dışındaki bir ihtimali belirtmek için kullanılır. **5.** Birbirine zıt iki yargıdan, yanlış olduğu düşünülen cümlenin başına getirilir.

yoksul, [yok > yok-sı-l > yok-sul] *sf.* **1.** Geçinmekte güçlük çeken; parasal olanakları kısıtlı olan; fakir. *{eT} (aynı)* [Bahşayiş] **2.** *sf. mecaz.* İstenilen nitelikte ve özellikte olmayan; yetersiz. ⊡ **yoksul buğday,** *{ağız} Kılçıkları kara, dört köşe ve beyaz bir tür buğday.*[DS]|| **yoksul urganı,** *{eAT} Bir tür sarmaşık.*

yoksullaşma, [yoksul-la-ş-ma] *is.* Yoksullaşmak eylemi.

yoksullaşmak, [yoksul-la-ş-mak] *dönşl. f. [-ır]* Yoksul duruma gelmek; fakirleşmek.

yoksullaştırma, [yoksul-la-ş-tır-ma] *is.* Yoksullaştırmak eylemi.

yoksullaştırmak, [yoksul-la-ş-tır-mak] *gçl. f. [-ır]* Yoksul duruma getirmek; fakirleştirmek.

yoksulluk, -ğu [yoksul-luk] *is.* **1.** Yoksul olma durumu. **2.** Yoksul bir kimsenin niteliği; fakirlik. **3.** Verimsizlik; yetersizlik. ⊡ **yoksulluk çekmek,** *Sürekli yoksulluk içinde bulunmak.*|| **yoksulluk düzeyi,** *sosy. Kişinin ya da ailenin, zaruri ihtiyaçlarını karşılayamaması durumu.*|| **yoksulluk kültürü,** *sosy. Yoksul bireylerden oluşan toplumlarda veya topluluklarda görülen sanat değerinden yoksun kültür.*

yoksun, [yok-sı-n-mak > yok-sun] *sf.* **1.** Bir şeye ihtiyacı olmasına rağmen ona sahip olmayan; kendisinde bulunmayan; o şeyin eksikliğini ve yokluğunu duyan; mahrum, *(1935).* **2.** *{ağız}* Yoksul. [DS] ⊡ (...den) **yoksun bırakmak,** *Yoksun duruma getirmek; o şeyin yokluğunu çektirmek.*|| (...den) **yoksun etmek,** *Yoksun duruma getirmek; o şeyin yokluğunu çektirmek.*|| (...den) **yoksun kalmak,** *O şeyin yokluğunu çekmek.*|| (...den) **yoksun kılmak,** *Yoksun duruma getirmek; o şeyin yokluğunu çektirmek.*|| (...den) **yoksun olmak,** *O şeyin yokluğunu çekmek.*

yoksunlu, [yoksun-lu] *sf. dbl. man.* Yokluk bildiren.

yoksunluk, -ğu [yoksun-luk] *is.* Yoksun olma durumu; mahrumiyet.

yoksunma, [yoksun-ma] *is.* Yoksunmak eylemi.

yoksunmak, [yok-su-n-mak] *gçl. f. [-ur]* **1.** Elde mevcut olmayan bir şeyi kendisi için ihtiyaç saymak; yokluğunu hissetmek; mahrum olmak. **2.** *{ağız}* Yoksulluktan dem vurmak. [DS] **3.** *dönşl. f.*

Yoksun duruma gelmek; yoksun olmak; yoksun kalmak; mahrum olmak; mahrum kalmak.

yoksuz, [yō-k *(yok)* > yok-suz] *{eT} sf.* **1.** Faydasız; boşuna; nafile; manasız; lüzumsuz. [EUTS] [Gabain] [Üç İtigsizler] **2.** Yoksul. [EUTS] **3.** Yok olmuş; yok olan; bulunmayan.

yoksuzluk, -ğu [yok-suz-luk] *is.* **1.** Yoksulluk. **2.** Yoksuz olma durumu; bulunmama.

yokşamak, [yok-(u)ş-a-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-ş(u)-yor]* Eskimek; yıpranmak; kağşamak. [DS]

yoku, [yok-u ?] *{ağız} is.* Dibek taşı. [DS]

yokuç, -cu [yok-uş / yok-uç] *{ağız} is.* Yokuş. [DS]

yokumsama, [yok-um-sa-ma] *is.* Yokumsamak eylemi.

yokumsamak, [yok-um-sa-mak] *gçl. f. [-r] [-s(u)-yor]* Var olan bir şeyi yok saymak; inkâr etmek.

yokunmak, [yok-un-mak یوقنمق] *{eAT} gçl. f. [-ur]* İlişmek; dokunmak.

yokurkanmak, [yō-mak *(yok olmak)* > yök-ur-ka-n-mak] *{eT} dönşl. f. [-ur]* **1.** Kuvvetten düşmek; zayıflamak. [EUTS] **2.** Feryat etmek. [Gabain]

yokurmak, [yok *(yükselmiş)* > yok-ur-mak] *{eT} gçl. f [-ur]* Üste çıkarmak; yükseltmek; yüceltmek.

yokuş, [yok *(yükselmiş)* > yok-uş] *sf.* **1.** Yataya göre yükselerek devam eden yer. *{eT} (aynı)* [Bahşayiş] **2.** *{ağız} mecaz.* Güçlük. [DS] ⊡ **yokuş aşağı,** *1. Yokuştan aşağı doğru; tepeden aşağı. 2. mecaz. Başarısızlığa doğru.*|| **yokuş yemi,** *{ağız} Yorulduktan sonra buyrulan yeni iş; yorgunken verilen iş.* [DS]|| **yokuş yukarı,** *Yokuşta yukarıya doğru.*

yokuşçu, [yok-uş-çu] *is. spor.* Özellikle yokuş yukarı tırmanma başarısı gösteren bisiklet yarışçısı.

yol[1], [yōl یول] *(eT. yo:l) is.* **1.** Karada, havada, suda bir yerden bir yere gitmeyi sağlayan hat; tarik. **2.** Karada insan veya hayvanların geçmesi için açılan veya kendi kendine oluşmuş, yürümeye uygun yer; geçecek ve yürüyecek yer; cadde. *{eT} (aynı)* [DLT] [EUTS] [ETY] [Gabain] [İKPÖy.] [KB] [Tekin] [Bahşayiş] [Mühennâ] **3.** *{eT}* Ani yola çıkma. [DLT] **4.** Bir yerden başka bir yere gitmek için izlenecek güzergâh. **5.** Genellikle yerleşim alanlarını bağlamak için düzeltilerek açılmış ulaşım şeridi. **6.** Bir yerden başka bir yere gitmek için aşılması gereken uzaklık. **7.** İçinden veya üstünden bir sıvının geçtiği, aktığı yer; oluk; kanal. **8.** Yolculuk; seyahat; sefer; gezi. *{eT} (aynı)* [DLT] [EUTS] [ETY] [KB] [Bahşayiş] **9.** (Taşıtlar için) gidiş çabukluğu; hız. **10.** Ensiz ve uzun çizgi. **11.** *{eT} {ağız}* (Sayılardan sonra) kez, defa; kere; kat; sefer; kere. [ETY] [Gabain] [Tekin] [DS] **12.** *mecaz.* Bir amaca ulaşmak için başvurulması gereken çare; bir işte uyulan, uygulanan ilke; sistem; usul; yöntem; metot; tarz; adap; erkân; meslek; kaide. *{eT} {eAT} {OsT} (aynı)* [Üç İtigsizler] **13.** Bir sanat alanında bir ustanın ortaya koyduğu ustalık ve teknik; temel. **14.** *tasvf.* Tarikat liderinin ortaya koyduğu ilke ve temel. **15.** Bir sonuca, bir amaca ulaşmak için geçilen aşamalar; izlenen süreç. **16.** Birinin hayatını yönlendirmek için izlediği davranış biçimi; takındığı tutum; gidiş veya davranış biçimi. **17.** *mecaz.* Gaye; uğur; maksat; erek. **18.** Ahlakî yönden olumlu veya olumsuz hayat biçimi. **19.** Olması gereken durum; düzen. **20.** Doğru olduğu düşünülen davranış biçimi. **21.** *anat.* Organik bir sıvının salgılanmasına ve atılmasına yarayan organ, yapı ve kanalların tümüne verilen ad. **22.** Bir noktadan başka bir noktaya ulaştıran aracılar dizisi; kanal. **23.** Bir aygıtın veya takımın yer değiştirmesini kolaylaştıran her türlü donanım. **24.** Bir kumaşın üzerindeki renkli çizgilerden her biri. **25.** *{ağız}* Elverişli durum; imkân; olanak. [DS] **26.** *{OsT}* İzin; müsaade. **27.** *{ağız} folk.* Düğünde, oğlan evinin kıza ve ailesine verdiği para veya başka armağan. [DS] **28.** *{ağız} folk.* Düğünde, kız evinin oğlan yakınlarına verdiği armağan. [DS] **29.** *{ağız} folk.* Düğün sahibinin, davet ettiği kişiye gönderdiği armağan. [DS] **30.** *{ağız} folk.* Düğüne, çağrılan kimsenin götürdüğü armağan. [DS] ⊡ **yola çıkarmak,** *{ağız} Uğurlamak.* [DS]|| (aynı, bir) **yola çıkmak,** *Aynı sonuca varılır olmak; aynı kapıya çıkmak.*|| **yola çıkmak,** *1. Araca binmek üzere yol üstünde durmak 2. Bir yere varmak için bulunduğu yerden ayrılmak; yolculuğa başlamak. 3. {ağız} Yol kesmek.* [DS]|| **yol açmak,** *1. Yol yapmak. 2. Kapanmış olan yolu geçilir duruma getirmek.*|| (birine) **yol açmak,** *Kalabalık bir yerde genellikle saygı değer bir kişinin geçmesi için kenara çekilip yol vermek.*|| (bir şeye) **yol açmak,** *mecaz. 1. İstenmeyen bir olayın sebebi olmak. 2. mecaz. Davranışlarıyla başkalarına örnek olmak; öncülük etmek.*|| **yola dakılmak,** *{ağız} Yola çıkmak.* [DS]|| **yola dizilmek,** *Yol kenarında sıralanmak.*|| **yola düşmek,** *1. Yola çıkmak; yolculuğa başlamak. 2. Yol almaya başlamak.*|| **yola düzelmek,** *Gidilecek yere doğru yola çıkmak.*|| **yola düzülmek,** *Gidilecek yere doğru yola çıkmak; yola koyulmak.*|| **yola gelmek,** *Ters tutum ve davranışı bırakarak istenileni kabullenmek; direnmeyi bırakmak; düzelmek; uslanmak. {ağız} (aynı)* [DS]|| **yola getirmek,** *Birinin bir konudaki ters tutumunu bıraktırarak uyumlu davranmasını sağlamak.*|| **Yola gidenin heybesi, köye gidenin kömbesi.** *{ağız} Herkesin işini gören; yardım etmeyi seven.*|| **yola girmek,** *{eAT} {OsT} Yola çıkmak; yola düşmek; yola koyulmak.*|| **yola gitmek,** *1. Yolculuk yapmak. 2. {eAT} {OsT} Gelenek ve göreneklere göre davranmak. 3. {ağız} Anlaşmak; iyi geçinmek.* [DS]|| **yol ağzı,** *Bir yolun başlangıcı veya bir yolun başka yollarla kesiştiği yer.*|| **yola koymak,** *1. {ağız} Yolcu etmek; uğurlamak.* [DS] *2. (Bir işi) düzene sokmak, derleyip toplamak.*|| **yola koyulmak,** *Gidilecek yere doğru yola çıkmak.*|| **yol almak,** *1. Yolda ilerlemek. 2. (Bir iş, bir çaba için) ilerlemek; ileri gitmek.*|| **yola merdiven kurmak,**

{ağız} Yolculuğun nasıl geçtiğini anlamamak için havadan sudan konuşmak.|| **yol aramak,** *Bir sorunu istenilen sonuca ulaştırmak, çözüm bulmak için çare ve olanak araştırmak; çare bulmaya çalışmak.*|| **yola revan olmak,** *eski. Yola çıkmak; yola koyulmak.*|| **yola vurmak,** *{ağız} Yolcu etmek; uğurlamak.* [DS]|| **yola yatırmak,** *{ağız} İnadını kırmak; uysallaştırmak; uslandırmak.* [DS]|| **yola yatmak,** *Gösterilen doğru davranış biçimini benimsemek; yola gelmek; uysallaşmak; alışmak. {ağız} (aynı)* [DS]|| **yol ayırdı,** *{eAT} İki yolun ayrıldığı yer.*|| **yol ayrımı,** *1. Yolların birbirinden ayrıldığı, çatallandığı yer. 2. Hayat çizgilerinin ayrıldığı yer.*|| **yol azığı,** *Yolculuk sırasında yemek için hazırlanan yiyecek.*|| **yol azıtmak,** *{eAT} Yolunu sapıtmak; şaşırmak.*|| **yol azmak,** *{eAT} {OsT} Yolunu şaşırmak; doğru yoldan sapmak; yanlış yola gitmek.*|| **yol bacı,** *{ağız} Yol vergisi.* [DS]|| **yol basan,** *{OsT} Yol kesen; eşkıya.*|| **yol basmak,** *{OsT} Yol kesmek; eşkıyalık yapmak.*|| **yol başı,** *{eT} 1. Yolun başlangıcı. 2. Yolculuğun başlangıcı.* [Bahşayiş]|| **yol başlamak,** *{eAT} Çığır açmak; önderlik etmek.*|| **yol bel,** *Geçilen yer; yürünecek yol.*|| **yol boyu,** *1. Kara yolunda kenar. 2. Geçilen yol; gidilecek yol. 3. Yolculuk süresi.*|| **yol bozmak,** *{eAT} Yol şaşırtmak.*|| **yol bulmak,** *1. Çare bulmak; çözüm üretmek. 2. {eAT} {OsT} Fırsat bulmak. 3. {eAT} Benliğine girmek; içine işlemek.*|| **yol çatı,** *{ağız} Yol ayrımı.* [DS]|| **yol çatırı,** *{ağız} Yol ayrımı.* [DS]|| **yol çekmek,** *{eAT} Yol almak; yolda ilerlemek.*|| **yol çizmek,** *Bir konuda nasıl davranılacağı, nasıl çalışılacağı üzerine bir plan yapmak.*|| **yolda görükmez,** *{ağız} Kısa boylu.* [DS]|| **yolda kalmak,** *{ağız} 1. Yolculukta iken ölmek. 2. Amacına ulaşamadan ölmek.* [DS]|| **yoldan azmak,** *{eAT} {OsT} Yoldan çıkmak; yolunu şaşırmak; sapıtmak.*|| **yoldan çevirmek,** *Gideni durdurmak; gitmesine engel olmak.*|| **yoldan çıkmak,** *1. (Belli bir yol izleyen taşıtlar için) herhangi bir sebeple yolundan ayrılmak; o yoldan gitmez olmak 2. mecaz. Doğru yoldan ayrılmak; kötülüğe, azgınlığa sapmak. 3. (Kadın için) yasal olmayan ilişkilerde bulunur olmak.*|| **yoldan eğilmek,** *{eAT} Yoldan ayrılmak; yoldan sapmak.*|| **yoldan iletmek,** *{eAT} {OsT} Yoldan çıkarmak.*|| **yoldan kalmak,** *Gidilmek istenen yere gidememek; bir engel yüzünden çıkacağı yolculuk gecikmek.*|| **yol dartmak,** *{eAT} Yol sıkıntısına katlanmak; yolculuk zahmeti çekmek.*|| **yol depdürmek,** *{eAT} Çok yol yürütmek.*|| **yol devesi,** *{eT} Yolculuğa elverişli deve; seyahat devesi.* [Bahşayiş]|| **yol dokumak,** *{eAT} Sürekli yol yürümek.*|| **yol döğmek,** *{eAT} Yol yürümek; yol tepmek.*|| (bir) **yol dutturmak** (tutturmak), *{ağız} Kendince bir yöntem uygulamak.* [DS]|| **yol eri,** *1. Yolcu. 2. {eAT} {OsT} Salik; tarikat ehli.*|| **yol erkân,** *Davranış kuralları, biçimleri.*|| **yol etmek,** *{OsT} 1. Yol bulmak. 2. Yol açmak.*|| (birini) **yol etmek,** *{ağız} Yolcu etmek; uğurlamak.* [DS]|| (bir yeri) **yol etmek,** *Bir işin sonucunu alabilmek için oraya sık sık ve sürekli olarak gitmek.*|| **yol evladı,** *tasvf. Bir tarikat şeyhinin tarikata aldığı kimse.*|| **yol geçen hanı,** *Girip çıkanı, geleni gideni belirsiz ve çok olan yer. {ağız} (aynı)* [DS]|| **yol gitmek,** *Yolda ilerlemek.*|| **yol görünmek,** *Yola gitmek, yolculuk etmek gerekliliği duymak; yola çıkılmak zorunluluğu belirmek. {ağız} (aynı)* [DS]|| (birine) **yol göstermek,** *1. Kılavuzluk etmek; örnek olmak. 2. Yolu bilmeyene anlatmak; yol tarif etmek.*|| **yol gözlemek,** *1. Bir şeyin olmasını ummak. 2. Uzaktan gelmesi muhtemel bir yolcuyu beklemek.*|| **yol halısı,** *Odalar arasında geçişi sağlamak için serilen dar uzun halı; yolluk.*|| **yol harcı,** *Bir yere gönderilen görevlinin yol boyunca yaptığı harcamaları karşılamak için kendisine verilen para; harcırah.*|| **yol hazırlığı,** *Yolculuğa çıkmak için yapılan hazırlık.*|| **yol iletmek,** *{OsT} Yöneltmek; tevcih etmek.*|| **yol istemek,** *{eT} Bir fırsat istemek; bir şans daha dilemek.* [Bahşayiş]|| **yol işareti,** *spor. Yarış yolunda, yol gösteren oklar veya levhalar.*|| **yol iz bilmek,** *1. Gideceği yolu ve yeri bilmek. 2. Davranışlarına yön verecek görgü ve bilgiye sahip olmak.*|| **yol izlemek,** *{eAT} Yol göstermek; kılavuzluk etmek; rehberlik etmek.*|| **yol kesilmek,** *{OsT} Yol kapanmak.*|| **yol kesmek,** *1. Birinin geçmesine engel olmak; durdurmak 2. Issız, gözden uzak yerlerde soygunculuk yapmak. 3. (Motor vb. için) hızını azaltmak; motor devrini düşürmek. 4. {eAT} {OsT} Yol almak; mesafe kat etmek.*|| **yol kilimi,** *Dar ve uzun kilim.*|| **yol komak,** *{OsT} Yol göstermek.*|| **yollara bakmak,** *{ağız} Özlemle beklemek.* [DS]|| **yollara dökülmek,** *(Birçok kişi için) kalabalık hâlde, topluca yolda olmak; sokaklara dökülmek.*|| **yollara dökülüşmek,** *{ağız} Herkes sokağa çıkmak.* [DS]|| **yollara düşmek,** *1. Yola çıkmak. 2. Yolculuğa başlamak. 3. Bir şeyi ve kimseyi arayıp bulmak için zorunlu olarak dolaşmak.*|| **yollarda kalmak,** *Varacağı yere herhangi bir nedenle vaktinde gidememek.*|| **yolları ayrılmak,** *(İki kişi veya topluluk için) aralarında görüş, düşünce ayrılığı ortaya çıkmak; farklı görüş ve düşünceleri benimsemek; ayrı tutum içinde bulunmak.*|| **yolları tutmak,** *(Polis, jandarma için) genel denetim, (eşkıya için) soygun amacıyla yoldan geçecek kimselere engel olmak; geçmeyi engelleyecek bir düzenleme yapmak.*|| **yol mu?** *{OsT} Yeri var mı; reva mı; layık mı?*|| **yol olmak,** *(Davranış için) başkaları tarafından da benimsenerek gelenek hâline gelmek; kural hâline gelmek. {ağız} (aynı)* [DS]|| **yol ölçümü,** *Bir otomobilin veya bir yayanın almış olduğu yolu belirlemek işi; odometri.*|| **yol parası,** *Yolculuk sırasında harcanmak için ayrılmış para.*|| **yol sıra,** *{eAT} Yol boyunca; yolca.*|| **yol sıra gidip çay sıra gelmek,** *{ağız} 1. Çevre ile fazlaca ilgilenmeden bir yere gidip gelmiş olmak; 2. Yaptığı işten bir çıkar elde edememek; bir şey anlamamak.*|| **yol sürmek,**

{eAT} Bir yolda sürekli yürümek.|| **yol şaşmak,** *(Yol için) çatallaşıp karışmak.*|| **yol tası,** *Sefer tası.*|| **yol tepmek,** *Durmaksızın uzun bir süre yürümek.*|| **yol tezkeresi,** *Pasaport.*|| **yol tutmak,** *1. Yaşayış ve davranışını kendine özgü bir düzende sürdürmek 2. Bir yoldan kimseyi geçirmeyecek biçimde düzen kurmak.*|| **yolu açık,** *Önünde bir engel olmayan.*|| **yolu açmak,** *Geçişi önleyen engelleri kaldırmak; yolu gidiş ve gelişlere müsait hâle getirmek.*|| **yolu almak,** *Gidilmekte olan yolun sonuna varmak.*|| **yolu azmak,** *{eAT} Doğru yoldan çıkmak; yolunu şaşırmak.*|| **yolu başa aparmak,** *{eAT} {OsT} Amacına ulaşmak.*|| **yolu değiştirmek,** *Başka taraftan gitmek.*|| **yolu doğrultmak,** *{ağız} 1. (Hayvan için) kaçarak eve doğru gitmek. 2. (Kişi için) hastalığı hızla ilerlemek; ölümü yaklaşmak.* [DS]|| **yolu** (bir yere) **düşmek,** *O yerden geçmesi gerekmek; gideceği yol üzerinde bulunmak.*|| **yol uğrağı,** *1. Geçerken uğranılan. 2. Yanından yol geçen; yol üstünde bulunan; uğrak.*|| **yolu kaçık,** *{ağız} (Kadın için) kötü yola düşmüş; fahişe.* [DS]|| **yoluna,** *Uğruna.*|| (birinin) **yoluna bakmak,** *Gelmesini ummak; beklemek.*|| **yoluna baş koymak,** *Bir amaca, bir gayeye yönelmek; bütün varlığıyla kendini vermek; uğruna ölümü bile göze almak.*|| **yoluna canını vermek,** *Birinin uğruna ölmek.*|| **yoluna can vermek,** *Birinin uğruna ölmek.*|| (birinin) **yoluna çıkmak,** *1. O kimseyi karşılamaya gitmek 2. Onunla yolda karşılaşmak.*|| **yolun açık olsun,** *Yolculara uğurlama sırasında söylenen "yolda bir kaza ya da engelle karşılaşmamanı dilerim" anlamında bir iyi dilek sözü.*|| **yoluna gelmek,** *1. Başkasına yaptığı kötülük, başka bir zaman kendi başına gelmek. 2. {eAT} Karşısına çıkmak. 3. {OsT} Yolunu kesmek; önüne çıkmak.*|| (iş, işler) **yoluna girmek,** *İstenilen, gerekli olan biçimde gelişmek; düzen almak.*|| **yoluna gitmek,** *Gitmek istediği yöne doğru yönelmek; başka şeylerle ilgilenmemek.*|| (bir işi) **yoluna koymak,** *Gereken ve istenilen biçime getirmek; düzene sokmak.*|| **yolun almak,** *{eAT} {OsT} Yolunu kesmek; yoluna çıkmak.*|| **... yoluna sapmak,** *O şeye başvurmak; ona yönelmek.*|| **yolun azmak,** *{eAT} Yolunu sapıtmak; şaşırmak; yoldan çıkmak.*|| **yolun bağlamak,** *{eAT} {OsT} Yolunu kesmek.*|| **yolunda gitmek,** *Olumlu gelişme göstermek; olumlu sonuçlanmak.*|| **yolundan eğmek,** *{eAT} Doğru yoldan saptırmak; yoldan çıkarmak; şaşırtmak.*|| **yolundan kalmak,** *Gideceği yere varamamak; oraya gidememek.*|| **yolunda olmak,** *Olumlu gelişme göstermek; olumlu sonuçlanmak.*|| **yolun sürmek,** *{eAT} İzinden ayrılmamak; yolunu izlemek.*|| **yolunu beklemek,** *Birinin gelmesini beklemek; yolunu gözlemek.*|| **yolunu bilmek,** *Yöntemini öğrenmek.*|| **yolunu bulmak,** *1. Bir şeyi gerçekleştirmek için gerekli yöntemi bulmak ve uygulamak; gereken çareyi bulmak. 2. Bir sorunu çözmenin, bir işi yapmanın kolayını bulmak. 3. argo. Yasal olmayan yollardan kazanç sağlamak.*|| **yolunu çekmek,** *{ağız} (Arkadaşları arasında uygunsuz bir davranışı görülen veya kötü bir sözü duyulan kişi için) ziyafet vererek kendisini affettirmek.* [DS]|| **yolunu değiştirmek,** *Gitmekte olduğu yoldan herhangi bir nedenle ayrılıp başka bir yola geçmek.*|| **yolunu gözlemek,** *Gelmesini beklemek.*|| **yolunu kaybetmek,** *Hangi yoldan gideceğini, hangi yolu izleyeceğini bilememek.*|| (birinin) **yolunu kesmek,** *Yürümekte olan birinin önüne geçerek yürümesine, geçip gitmesine engel olmak; engellemek.*|| **yolunu paklamak,** *{ağız} (Suçlu kişi için) arkadaşlarına armağan veya ziyafet vererek kendisini affettirmek.* [DS]|| **yolun urmak,** *{eAT} Yolunu kesmek.*|| **yolunu urmak,** *{OsT}* → yolun urmak.|| **yolunu sapıtmak,** *Doğru yoldan ayrılmak; kötü yola sapmak.*|| **yolunu şaşırmak,** *1. Yanlış yola sapmak. 2. Kötü yola sapmak; doğru yoldan ayrılmak.*|| (birinin, bir şeyin) **yolunu tıkamak,** *Engel olmak; gitmesini veya geçmesini engellemek.*|| (bir yerin ya da şeyin) **yolunu tutmak,** *Bulunduğu yerden ayrılarak oraya doğru gitmeye başlamak.*|| (bir işin) **yolunu yapmak,** *Bir işi mümkün kılmak; yapılabilir kılmak; olumlu sonuca ulaştıracak hazırlıkları tamamlamak.*|| **yolun yolcusu,** *Doğru yolda olmayan; kötü yola düşmüş olan.*|| **yolu oñarmak,** *{eAT} Yolu bulabilmek; yolu çıkarabilmek.*|| **yolu tutmak,** *Yoldan geçecek kimselere engel olmak; geçmeyi engelleyecek bir düzenleme yapmak.*|| **yol uran,** *{eAT} {OsT} Yol kesen; eşkıya.*|| **yol urmak,** *{eAT} {OsT} Yol kesmek; yol vurmak.*|| **yol urucu,** *{eAT} {OsT} Yol kesen; eşkıya.*|| **yol uzunluğu,** *fiz. Yüksek enerjili bir parçacığın emildiği yerlerden geçerken saçılmalar yüzünden zikzak çizerek izlediği yolun toplam uzunluğu.*|| **yolu varmak,** *{eAT} Çalışmaları amacına ulaşmak; hedefine ermek; gayreti boşa çıkmamak.*|| **yol üstü,** *1. Geçerken uğranılan. 2. Yanından yol geçen; uğrak.*|| **yol üstün almak,** *{eAT} Yol üstünde durmak; yolda beklemek.*|| **yol varmak,** *{eAT} {OsT} 1. Yola gitmek; devam etmek. 2. Doğru yolda ilerlemek.*|| **yol vermek,** *1. Tıkanmış trafikte düzenleme yaparak taşıtların geçmesine izin vermek 2. Hızını artırmak. {ağız} (aynı)* [DS] *3. İşten çıkarmak; işine son vermek. {ağız} (aynı)* [DS] *4. {eAT} {ağız} İzin vermek.* [DS]|| **yol virmek,** *{ağız}* → yol vermek. [DS]|| **yol vurmak,** *Yol kesmek.*|| **yol yakınken,** *Sezilen veya beliren kötü duruma düşmeden; daha fazla gecikmeden.*|| **yol yapmak,** *Yol durumuna getirmek; yol oluşturmak.*|| **yol yarağı,** *{OsT} Yolculuk için gerekli olan şeyler.*|| **yol yarağın eylemek,** *{eAT} Yol hazırlığını yapmak.*|| **yol yarağın görmek,** *{eAT} {OsT} Yolculuk için gerekli hazırlığı tamamlamak.*|| **yol yarağın kılmak,** *{eAT} Yolculuk için gerekli hazırlığı yapmak.*|| **yol yatı,** *{eAT} Yolculuk için gerekli şeyler.*|| **yol yol,** *1. Çizgili; çizgileri bulunan. 2. Çizgiler biçiminde; çizgi çizgi. {ağız} (aynı)* [DS]|| **yol yolaḫ,** *{ağız} Düğünde gelinin*

anne ve babasına erkek evinin gönderdiği armağan. [DS]|| **yol yolak,** *{ağız} 1. Yol, iz veya geçit. 2. Çözüm yolu. 3. Gelenek, görenek.* [DS]|| **yol yol olmak,** *Çizgili hâle gelmek; üzerinde çizgiler belirmek.*|| **yol yordam,** *1. Davranış veya yapım kuralları; bunlarla ilgili yöntemler. {ağız} (aynı)* [DS] *2. {ağız} Davranış inceliği.* [DS]|| **yol yorgunu,** *Yoldan gelmiş ve henüz dinlenme fırsatı bulamamış kimse.*|| **yol yöndem,** *{ağız} Yöntem; kural; davranış inceliği.* [DS]|| **yol yürümek,** *Yolda gitmek; ilerlemek.*

yol[2], [yōl] *(yo:l) {eT} is.* Memba; kaynak. [ETY]

yol[3], [yōl] *(yo:l) {eT} is.* Şöhret; ün; kut; mutluluk; talih; refah. [ETY] [EUTS]

yolaç, -cı [yol > yol-aç] *{ağız} is.* Kayalıklardaki dar geçit veya delik. [DS]

yolaça, [yol+aç-a] *{ağız} is. folk.* Düğünden sonra yapılan çağrı. [DS]

yoladüşmek, [yol-mak+düş-mek > yol-a+düş-mek يوله دوشمك] *{eAT} gçl. b. f. [-er]* **1.** Yolmağa başlamak. **2.** Çok çok yolmak.

yolagelen, [yol-a+gel-en] *{ağız} is. bot.* Yemeği yapılan bir ot. [DS]

yolağçı, [yol > yol-ā-mak > yola-ġ-çī] *(yolağçı:) {eT} is.* Öncü. [Tekin] [ETY]

yolah, [yol-a-k > yolaḫ] *{ağız} is.* Göllerde saz ve kamışlar arasında kayığın geçebileceği genişlikte aralık yerler; kayık yolu. [DS]

yolak[1], **-ğı** [yöl > yol-ak] *{eT} is.* **1.** Çığır; çılga; kırlardaki küçük yol; geçit; keçi yolu; patika. *{ağız} (aynı)* [DLT] [DS] **2.** Çay. [DLT] **3.** *{ağız}* Kumaş üstündeki uzunlamasına çizgiler veya kıyıdaki çizgi ve süsler. [DS] **4.** *{ağız}* Su yolu; ark; oluk. [DS] **5.** *{ağız}* Kağnı, araba izi. [DS] **6.** *{ağız}* Çözüm yolu. [DS] **7.** *{ağız}* kapı. [DS] ⊡ **yolak barçın,** *{eT} Yol yol çizgileri bulunan ipek kumaş.* [DLT]

yolak[2], **-ğı** [yol-a-k] *{ağız} sf.* Doğru yolda olan; hak yolda olan. [DS]

yolak[3], **-ğı** [yul > yul-a-mak / yolak] *{ağız} is.* Ayakkabının üstüne vurulan yama. [DS]

yolakçı, [*eT.* yolaġ-çī > yolak-çı يولقجى] *{eAT} is.* Yolcu; yolda giden.

yolaklamak[1], [yolak-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* **1.** Yol göstermek; götürmek. **2.** Yolcu etmek; uğurlamak. **3.** Su yolunun önündeki engelleri gidermek. [DS]

yolaklamak[2], [yol-mak > yol-ak-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Saçını yolmak. [DS]

yolaklı, [yolak-lı] *{ağız} sf.* **1.** Çizgili. **2.** Dilimli. [DS]

yolaktar, [yolak + Far. dār ?] *{ağız} sf.* Boşboğaz. [DS]

yolamaç, -cı [yol-ā-mak > yol-a-maç] *{ağız} is.* Keçi yolu; küçük geçit. [DS]

yolamak[1], [yōl > yol-ā-mak] *(yola:mak) {eT} f.* **1.** Yola çıkmak. [Gabain] **2.** Tesadüf etmek; rast gelmek; karşısına çıkmak. [EUTS] **3.** Yol göstermek; sevk etmek. [EUTS]

yolamak[2], [yol > yol-a-mak] *{ağız} is.* Keçi yolu; küçük geçit. [DS]

yolantı, [yol-antı] *{ağız} is.* Sonuna varılmayan yol. [DS]

yolapa, [yulapa ? / yolapa] *{ağız} is.* Davar, sığır vb. parçalandıktan sonraki kalıntısı. [DS]

yolazımak, [yol-az-ı-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r]* Yorulmak. [DS]

yolazmak, [yol-az-mak] *{ağız} gçsz. f. [-ır]* Yolunu şaşırmak; kötü yola gitmek. [DS]

yolbasan, [yol+bas-an] *{ağız} is.* Yol düzeltmekte kullanılan silindir. [DS]

yolbasar, [yol+bas-ar] *{ağız} is.* Haydut. [DS]

yolca, [yol-ca يولجه] *{eAT} {OsT} zf.* **1.** Yoldan ayrılmayarak; yolu takip ederek. **2.** Yol üzerinde. ⊡ **yolca gidü,** *{eAT} Yol boyunca giderek.*

yolcı, [yōl > yol-cı] *{eT} is.* Yolcu. [Bahşayiş]

yolcu, [yol-cu] *is.* **1.** Yolculuk yapan kimse. **2.** Bir taşıtla bir yerden başka bir yere giden kimse. **3.** Yolculuğa çıkmaya hazırlanan kimse. **4.** *mecaz.* Doğması beklenen çocuk. **5.** *mecaz.* İyileşmesi umutsuz, ölmek üzere olan hasta. **6.** *{ağız}* Çerçi. [DS] **7.** *{ağız}* Göze inen perde; boz. [DS] **8.** *sf. {ağız}* (Kişi için) ölümü yakın. [DS] ⊡ **yolcu etmek,** *Yola çıkan kimseyi uğurlamak.*|| **yolcu gemisi,** *Yolcu taşımak üzere yapılmış deniz taşıtı.*|| **yolcu-kilometre,** *Hava trafiğinde, bir kilometre uzaklığa taşınan bir yolcuya karşılık gelen yolcu taşıma ölçü birimi.*|| **yolcu salonu,** *İstasyon, liman, otogar vb. yerlerde yolcuların taşıt bekledikleri, oturup dinlendikleri yer.*|| **yolcu yolakçı,** *{ağız} (Kişi için) gezgin; gezici.* [DS]

yolculuk, -ğu [yol-cu-luk] *is.* **1.** Yerleşim birimi, ülke, bölge vb. yerleri birbirine bağlayan ulaşım yollarında yapılan gidip gelme işi; seyahat; gezi. **2.** Yaya ya da herhangi bir taşıtla bir yere gidiş veya bir yerden geliş. **3.** Bir yerden başka bir yere gidiş veya gelişte geçen süre. ⊡ **yolculuk etmek,** *1. Bir yerden başka bir yere gitmek veya gelmek. 2. Uzak yerleri gezip dolaşarak görmek; gezmek.*|| **yolculuk yapmak,** *Yolculuk etmek.*

yolçı, [yöl > yol-çī] *(yolçı:) is.* **1.** Yolcu. [İKPÖy.] [EUTS] [KB] **2.** Rehber; kılavuz. [EUTS] [İKPÖy.]

yolçılığ, [yolçī > yolçı-lığ] *{eT} sf.* Kılavuzlu. [KB]

yold, [yald / yıld / yold *(yans.)*] *is.* Parlamayı, ışık saçmayı anlatan kök. *yold-ra-mak, yold-rı-mak*

yoldam, [yor-dam / yoldam] *{ağız} is.* Göz kararı ile ölçme; tahmin. [DS]

yoldamlı, [yordam-lı / yoldam-lı] *{ağız} sf.* Eğitim görmüş; incelikli. [DS]

yoldaş, [yol-dāş يولداش] *(yolda:ş) is.* **1.** Bir kimseye çıktığı yolda arkadaşlık, eşlik eden kimse; yol arkadaşı. *{eT} (aynı)* [Mühennâ] **2.** Arkadaş; dost. **3.** *mecaz.* Ortak siyasal görüşü benimseyen kişilerden her biri. **4.** *dar. anl.* Komünist partinin üyesi olmasa da onun ilkelerini benimseyen, ilkelerine uyan kişi. **5.** *{ağız}* Evli eşlerden her biri; eş. [DS] ⊡ **yoldaş koşmak,** *{eAT} Yol arkadaşı yapmak.*

yoldaşlanmak, [yoldaş-la-n-mak يولداشلنمق] *{OsT} dönşl. f. [-ur]* Arkadaşlık etmek.

yoldaşlaşmak, [yoldaş-la-ş-mak يولداشلشمق] *{OsT} işteş. f. [-ur]* Yol arkadaşlığı yapmak.

yoldaşlık, -ğı [yol-daş-lık] *is.* Yol arkadaşlığı. ⊡ **yoldaşlık etmek,** *Birine yolculukta arkadaşlık etmek; yolculuğa beraber katılmak; birlikte gitmek.*

yoldramak, [yold *(yans.)* > yold-rā-mak] *(yoldra:-mak) {eT} gçl. f. [-r]* (Maden vb. için) parlamak. [DLT]

yoldruğa, [yuld *(yans.)* > yuldur-mak > yuld-ur-ġā [Clauson] / yoldruġā] *(yoldruğa:) {eT} is.* Kılıç gibi uzunca bir bitki. [DLT]

yoldruk, [yuld *(yans.)* > yuld-ur-uk / yoldr-uk] *{eT} sf.* Cilalı; parlak; süslü. [DLT]

yoldurğa, [yuld *(yans.)* > yuld-ur-mak > yold-ur-ġā] *(yoldurğa:) {eT} is.* Kılıç gibi uzunca bir bitki. [DLT]

yolduğan, [yuld *(yans.)* > yuld-ur-mak > yold-ur-ġān] *(yoldurğa:n) {eT} sf.* Bir bitki adı. [EUTS]

yoldurma, [yol-dur-ma] *is.* Yoldurmak eylemi.

yoldurmak, [yol-mak > yol-dur-mak] *gçl. f. [-ur]* Yolmak eylemini yaptırmak.

yoldüzer, [yol+düz-er] *{ağız} is.* Buldozer. [DS]

yole, [Holl. jol > Fr. yole] *is.* Sakin sularda yapılan gezi ve yarışlarda kullanılan dar, uzun ve kürekle çalışan hafif tekne.

yolgeçen, [yol+geç-en] *b. is.* Herkesin hiçbir denetime uğramadan girip çıkabildiği yer. ⊡ **yolgeçen hanı,** *Girip çıkanı, geleni gideni belirsiz ve çok olan yer. {ağız} (aynı)* [DS]

yolgu, [yol-mak > yol-gu] *{ağız} is.* Ustura; tıraş bıçağı. [DS]

yolğırmak, [yōl > yol-ġır-mak] *{eT} gçsz. f. [-ur]* Yolda rastlamak. [DLT]

yolğuç, [yol-mak > yol-ġuç] *{eT} is.* Tüy yolma aracı; cımbız. [Mühennâ]

yolı, [yöl > yol-ī] *(yolı:) {eT} zf.* Kat; sefer; yol; kere; kez; defa. [ETY] [Tekin] *"Altı yolı süngüştüm (altı kez savaştım)."*

yolıç, [yov > yov-(ı)l-ıç] *{eT} is.* Keçi kıllarının diplerinde bulunan yumuşak ince yün. [DLT]

yolığ¹, [yöl > yöl-ıg] *(yo:lıg) sf.* Mesut; bahtiyar. [ETY]

yolığ², [yul-mak > yul-uġ [Clauson] / yol-uğ] *{eT} is.* Fidye. [DLT]

yolığ³, [yol-uġ] *{eT} is.* Emir. [EUTS]

yolına, [yol-u-n-ā] *(yoluna:) {eT} zf.* ... amacına; ... amacıyla; ... için. [Bahşayiş]

yolıra, [yol-ı-rā يولرا] *{eAT} zf.* Yol boyunca; yolunca.

yolıtmak, [yulī-mak > yulī-t-mak [Clauson] / yolı-t-mak] *{eT} gçl. f. [-ur]* Yağma ettirmek. [DLT]

yolizler, [yol+iz-le-r] *b. is.* Elektriklenmiş bir taşıyıcının, bir manyetik alan içindeki yörüngesini görünür kılan aygıt; odoskop.

yolkaşmak, [yulk-mak > yulk-uş-mak [Clauson] / yolka-ş-mak] *{eT} dönşl. f. [-ur]* Sıyrılmak. [DLT]

yolkesen , [yol+kes-en] *b. sf.* Yol üzerine koyduğu engellemelerle taşıtları durdurup soygun yapan kimse; şaki.

yolkı, [yōl > yolk-ī] *(yolkı:) {eT} is.* Yolcu; yoldaki; yola çıkmış kimse. [EUTS]

yolkmak¹, [yol-k-mak] *gçsz. f.* Rastlamak; yolda olmak; [Gabain]

yolkmak², [yulī-mak > yul(ı)k-mak [Clauson] / yolk-mak] *{eT} gçl. f. [-ar]* Sıyırmak; çatlatmak; yolmak; bir şeyden herhangi bir şeyi çıkarmak; soymak. [DLT]

yolkunmak, [yul(ı)k-mak [Clauson] / yolk-mak > yol-un-mak] *{eT} dönş. f. [-ur]* Sıyrılmak. [DLT]

yolkuşmak, [yul(ı)k-mak > yulk-ış-mak [Clauson] / yolk-uş-mak] *{eT} işteş. f. [-ur]* Birbirinden kâr veya yarar sağlamak; karşılıklı birbirinden yararlanmak. [DLT]

yollak, -ğı [yol > yol-a-k > yol(l)-a-k] *{ağız} is.* Yöntem. [DS]

yollama, [yol-la-ma] *is.* Yollamak eylemi; gönderme.

yollamak, [yöl > yol-lā-mak يولامق / يوللمق] *(eT. yolla:mak) gçl. f. [-r] [-r] [-l(u)-yor]* **1.** Birinin belli bir amaçla bir yere gitmesini sağlamak; göndermek; yola göndermek. *{eT} (aynı)* [Mühennâ]. **2.** Yolcu etmek; uğurlamak. *{eAT} (aynı)* **3.** Biri aracılığı ile bir şeyin, başka birinin eline geçmesini sağlamak; ulaştırmak; iletmek; göndermek. **4.** Aracılık ederek birini, bir yerde hizmet etmesini sağlamak amacı ile ilgili yere tavsiye ile göndermek; öğütlemek; tavsiye etmek. **5.** İstenmediği, ihtiyaç kalmadığı gerekçesi ile birini işten çıkarmak; yol vermek. **6.** Atmak; fırlatmak; göndermek. **7.** *{eAT}* Yola getirmek; cezalandırmak.

yollamış, [yol-la-mak > yol-la-mış] *{ağız} is.* Yavuklu armağanı. [DS]

yollanma, [yol-la-n-ma] *is.* Yollanmak eylemi.

yollanmak, [yol-la-n-mak] *edil. f. [-ır]* **1.** Yollamak eylemi yapılmak. **2.** Gönderilmek; atılmak; fırlatılmak. **3.** İşten atılmak; yol verilmek. **4.** *dönşl. f.* Bir yere gitmek üzere yola koyulmak; bir yere doğ-

ru yürümek; ayrılıp uzaklaşmak; yola çıkmak; gitmek. *{ağız} (aynı)* [DS] **5.** Yol sahibi olmak; yolu yapılmak.

yollayı, [yol-la-mak > yol-la-y-ı] *{ağız} is.* Yolcu geçirme; uğurlama. [DS]

yollu, [yol-lu] *sf.* **1.** Yolu olan; yolu bulunan. **2.** Yolu belirtilen nitelikte olan. **3.** (Kumaş için) kalın çizgili; çubuklu. *{ağız} (aynı)* [DS] **4.** Kuralına uygun. **5.** (Taşıt ve binek hayvanı için) hızlı giden; iyi yol alan. *{ağız} (aynı)* [DS] **6.** Herhangi bir nitelikte veya biçimde. **7.** *argo.* (Kadın için) kolayca elde edilen; kötü yola düşmüş. *{ağız} (aynı)* [DS] **8.** *zf. {ağız}* Gibi; gibilerden. [DS] ⊡ **yollu olmaḫ** (olmak), *{ağız} 1. Anlayış göstermek. 2. Geleneklere uygun davranmak.* [DS]|| **yollu yolunca,** *{eAT} {OsT} Kurallara göre; usulü dairesinde; gereğine uygun olarak.*

yolluğ, [yo l-luğ] *(yo:lluğ) {eT} sf.* **1.** Yollu; metotlu. [Üç İtigsizler] **2.** Mesut; mutlu; talihli; kutlu. [ETY] [EUTS] [Gabain] [Üç İtigsizler] [Tekin] **3.** Türlü. [Üç İtigsizler]

yolluh, [yol-luk / yolluḫ] *{ağız} is.* → yolluk. [DS]

yolluk, -ğu [yol-luk] *is.* **1.** Yolculuk sırasında yemek için hazırlanan yiyecek. *{ağız} (aynı)* [DS] **2.** *{ağız}* Yolculukta giymek için ayrılan elbise. [DS] **3.** Yolcuya uğurlama sırasında verilen armağan. **4.** Sofa, merdiven gibi yerlere serilen dar, uzun halı, kilim veya keçe. *{ağız} (aynı)* [DS] **5.** Sürekli ya da geçici bir görevle bir yere gönderilen memura yol masraflarını karşılamak üzere ödenen para; yol masrafı; harcırah. **6.** *{ağız} folk.* Geline ve yakınlarına verilen armağan. [DS] **7.** *{ağız} folk.* Başlık parası. [DS] **8.** *{ağız}* Kız evine gönderilen düğün hediyesi. [DS] **9.** *{ağız}* Her türlü armağan. [DS]

yollukçu, [yol-luk-çu] *{ağız} is.* Hayvanla yapılan taşımacılıkta, yaptığı her sefer için belli bir ücretle çalışan işçi. [DS]

yollukçuluk, -ğu [yol-luk-çu-luk] *{ağız} is.* Kendi hayvanı ile sefer başına belli ücret alarak yapılan yük taşıma işi. [DS]

yolma, [yol-ma] *is.* **1.** Yolmak eylemi. **2.** *{ağız}* Ekini elle yolarak biçme işi. [DS] **3.** *{ağız}* Orakla biçilemeyecek kadar kısa kaldığı için elle tek tek yolunabilecek ekin. [DS] **4.** *{ağız}* Ekin yolarken parmak uçlarına takılan gereç. [DS] **5.** *{ağız}* Koyunun sırtından yolunarak alınan yün. [DS] ⊡ **yolma yolmak,** *{ağız} Ekin veya ot yolmak.* [DS]

yolmak[1], [yul-mak [Clauson] / yol-mak] *gçl. f. [-ar]* **1.** (Bitki, kıl vb. için) sabit durduğu yerden çekip çıkarmak; koparmak; yolmak için kaynar suya bırakmak. *{eT} (aynı)* [DLT] [Mühennâ] **2.** *{ağız}* Tırmalamak; yırtmak. [DS] **3.** *{eT}* Kurtarmak; bırakmak; salıvermek; istinsah etmek. [DLT] [Mühennâ] **4.** *mecaz. argo.* Hile ve kurnazlıkla dolandırarak birinin parasını elinden almak; parasını çekmek; ütmek. *{ağız} (aynı)* [DS]

yolmak[2], [yoluġ *(fidye)* > yol-mak] *{eT} gçsz. f. [-ar]* Fidye vermek. [Mühennâ]

yolmuş, [yol-muş / yoluġ-muş] *{eT} sf.* Fidye vererek kurtulmuş olan. [Mühennâ]

yolna, [*eT.* yul-(ı)n-a / yolna] *is.* Miğfer.

yoloğlu, [yol+oğ(u)l-u] *{OsT} is.* Fedai; kurban.

yolölçer, [yol+ölç-er] *b. is.* Otomobilin ya da bir yayanın almış olduğu yolu ölçmekte kullanılan aygıt; odometre.

yolpak[1], **-ğı** [? yolpak] *{ağız} is.* **1.** Sandalye minderi. **2.** Beşiklere konulan küçük döşek. [DS]

yolpak[2], **-ğı** [yalp *(yans.)* > yalp-ak] *{ağız} sf.* **1.** (Kişi için) tatlı dilli; konuşkan. **2.** Konuksever. **3.** Çalışkan; çevik. [DS]

yolpak[3], **-ğı** [yol-la-k ?] *{ağız} is.* Yöntem. [DS]

yolpaz, [yalp *(yans.)* > yalp-a-z] *{ağız} sf.* Dağınık; karmakarışık. [DS]

yolpuk[1], **-ğu** [yol-mak > yol-(u)p-uk ?] *{ağız} is.* Katman katman oluşmuş ve katmanları birbirinden kolayca ayrılan kaya veya taş. [DS]

yolpuk[2], **-ğu** [yalp *(yans.)* > yolp-uk] *{ağız} sf.* Hımbıl; budala. [DS]

yolratmak, [yuld *(parlamak)* > yuld-rā-mak / yol-ra-t-mak] *{eT} gçl. f. [-ur]* Parlatmak. [DLT]

yolrıtmak, [yuld *(parlamak)* > yuld-rā-mak / yol-rı-t-mak] *{eT} gçl. f. [-ur]* Alevlemek; parlatmak. [DLT]

yolsız, [yōl > yol-sız] *{eT} sf.* Yolsuz. [ETY]

yolsızın, [yol-sız-ın] *{eT} zf.* Yolsuz olarak. [ETY]

yolsuz[1], [yöl > yol-suz يولسز] *sf.* **1.** Haksız. *{eT} (aynı)* **2.** Yolunu şaşıran. *{eT} {OsT} (aynı)* [DLT] **3.** *mecaz.* Yerleşik değerlere, toplumun ahlak anlayışına aykırı davranan; bu değerleri hiçe sayan. **4.** *mecaz.* Kurallara, yasalara aykırı; toplum tarafından benimsenmeyen; uygunsuz; yersiz; usulsüz; biçimsiz. *{ağız} (aynı)* [DS] **5.** *argo.* Fahişe; orospu. *{ağız} (aynı)* [DS] **6.** Bazı kuruluşlarda herhangi bir suçundan dolayı ceza olarak birlikten çıkarılmış olan. **7.** *{eAT}* Gümrah.

yolsuz[2], [yol-suz] *sf.* **1.** Yolu olmayan; henüz yolu yapılmamış olan. **2.** (Taşıt için) yavaş giden. **3.** *argo.* Parasız; züğürt. *{ağız} (aynı)* [DS] ⊡ **yolsuz kalmak,** *Parasız kalmak; züğürt kalmak.*|| **yolsuz yöntemsiz,** *Belli bir kurala ve yönteme bağlı kalmayan; usulsüz.*

yolsuzluk, -ğu [yol-suz-luk] *is.* **1.** Yolsuz olma durumu; yolunun yapılmamış olması hâli. **2.** *mecaz.* Görevini ve yetkisini kötüye kullanarak çıkar sağlama; suiistimal. **3.** *argo.* Parasızlık; züğürtlük. **4.** *argo.* Fahişelik; orospuluk.

yoltar, [Yun. lıtarı] *{ağız} is.* Kılıçbalığı ağının ucuna bağlanan 20-25 kulaç uzunluğundaki ip. [DS]

yolturmak, [yul-mak > yul-tur-mak [Clauson] > yoltur-mak] *{eT}* **1.** Yoldurmak. **2.** Köleye kurtuluş

parası verdirmek; para verdirerek kölenin azat olmasını sağlamak. [DLT]

yoluğ, [yul-mak > yul-uğ [Clauson] / yol-uğ] *{eT}* *is.* Fidye; feda; kurban. [DLT] [Mühennâ] ⧉ **yoluğ ermek,** *{eT} Feda olmak.*

yoluğluğ, [yul-uğ-luğ [Clauson] / yol-uğ-luğ] *{eT}* *is.* Fidyeli; fidyesi verilmiş olan. [DLT]

yoluk[1], [yul-mak > yul-uğ [Clauson] / yol-uk] *{eT}* *is.* Feda. [ETY]

yoluk[2], **-ğu** [yol-mak > yol-uk] *sf.* **1.** Yolunmuş olan. **2.** Tüyleri yolunmuş veya dökülmüş. *{ağız} (aynı)* [DS] **3.** *{ağız}* Saçı başı dağınık olan. [DS] **4.** *{ağız}* Az ekin. [DS] **5.** *{ağız}* Çiçek bozuğu. [DS] **6.** *{ağız}* Parasız. [DS] ⧉ **yoluk tavuğa dönmek,** *Saçını, sakalını dibinden kestirmek.*

yoluk[3], **-ğui** [yol > yul-u-mak > yol-u-k] *{ağız}* *sf.* **1.** Beceriksiz; umarsız. **2.** Hoppa; şımarık. **3.** Kötü huylu. [DS]

yoluk[4], **-ğu** [yol-mak > yol-uk] *{ağız}* *is.* **1.** Ekin biçme zamanı. **2.** Deri. [DS]

yolukamak, [yul-mak > yul-uk-mak [Clauson] / yol-uk-ā-mak] *(yoluka:mak)* *{eT}* *gçl. f. [-r]* Feda olmak. [ETY]

yolukmak, [yöl *(yol)* > yol-uk-mak يولقمق] *{eT} {eAT} {OsT}* *gçsz. f. [-ur]* **1.** Yolda karşılaşmak; rastlamak; tesadüf etmek. [ARAT] **2.** İsabet etmek; karşısına çıkmak; uğramak; çatmak.

yolunma, [yol-un-ma] *is.* Yolunmak eylemi.

yolunmak[1], [yōl *(yol)* > yol-un-mak] *{eT}* *dönşl. f. [-ur]* Yolda olmak; yola çıkmak. [EUTS]

yolunmak[2], [yol-mak > yol-un-mak يولنمق] *edil. f. [-ur]* **1.** *{eT}* Kendisine yolmak eylemi uygulanmak; yolmak işi yapılmak. **2.** *{eT}* Azat edilmek; bırakılmak. **3.** (Bitki, tüy vb. için) kökünden sökülüp çıkarılmak. **4.** *mecaz.* Bütün parası, hile ve kurnazlıkla elinden alınmak. **5.** *dönşl. {eT}* Boşanmak. [DLT] **6.** *{eAT}* Kurtulmak; halas bulmak. **7.** *{eT}* Sıyrılmak. [KB] **8.** *{eAT}* Kendi saç ve sakalını yolmak; tıraş olmak. *{ağız} (aynı)* [DS] **9.** *{eAT}* Temizlenmek. **10.** *mecaz.* Kumarda kaybetmek; ütülmek. *{ağız} (aynı)* [DS] **11.** *mecaz.* Büyük bir üzüntünün etkisi ile dövünüp çırpınmak; saçını başım yolmak; dövünmek. *{ağız} (aynı)* [DS]

yoluntu, [yol-mak > yol-untu] *is.* **1.** Yolunmuş, kökünden sökülüp çıkarılmış olan şey. **2.** Kesilmiş, tıraş edilmiş saç veya sakal. **3.** *sf.* Tüyleri yolunmuş olan.

yoluşmak, [yol-mak > yol-uş-mak يولشمق] *işteş. f. [-ur]* **1.** *{eT}* Yağmalaşmak. [DLT] **2.** *{eAT} {OsT} {ağız}* Pençeleşmek; döğüşmek. [DS]

yolutmak, [yol-mak > yol-uk-mak] *{eT}* *gçl. f. [-ur]* Yağma ettirmek. [DLT]

yoluyla, [yol-u+ile] *(yolu'yla)* *b. zf.* **1.** Belirtilen yoldan geçerek. **2.** *mecaz.* Aracılığıyla; vasıtasıyla. **3.** Yöntemine uygun olarak; usulüyle.

yolüstü, [yol+üst-ü] *b. is.* Geçerken uğranılan veya yanından yol geçen yer; uğrak.

yom[1], [yom *(yans.)*] *is.* Homurdanmayı anlatan kök. *yom-(u)k-ul-da-mak*

yom[2], [Ar. yümn *(uğur)* => yom / yum يوم] *{eAT}* *is.* **1.** Uğur; talih; iyi haber; kut. *{ağız} (aynı)* [DS] **2.** *{ağız}* Fal. [DS] **3.** *{ağız}* Boş inanç. [DS] **4.** *{ağız}* Gelenek; örf. [DS] **5.** *{ağız}* Kuşku; sanı. [DS] **6.** *sf.* Uğursuz. ⧉ **yom ağızlı,** *{ağız} Gizliyi bilici; falcı.* [DS]|| **yom tutmak,** *Uğurlu saymak; iyi bulmak.*|| **yom vermek,** *1. {eAT} Kutsamak. 2. {ağız} Düşüncesini söylemek.* [DS]|| **yom yorma,** *{ağız} Düşü kötüye yorma.* [DS]|| **yom yormak,** *{eAT} Kehanette bulunmak.*

yom[3], [yom *(yans)*] *{ağız}* *is.* **1.** Türkü. **2.** Nükte. [DS]

yoma, [Yun. ligoma] *(yo'ma)* *is. dnz.* **1.** Gemileri rıhtım ve şamandıralara bağlamada kullanılan 5-24 burgatalık, üç veya dört kollu sağa bükümlü olarak yapılmış lif halat. **2.** Balıkçıların kullandığı, birçok ipin örülmesiyle oluşturulmuş halat. ⧉ **yoma bükümü halat,** *dnz. Sola bükülmüş halat kollarının bir arada sağa bükülmesiyle oluşturulan üç kollu halat.*

yomak[1], [yo -mak] *(yo:mak)* *{eT}* *gçsz. f. [-r]* **1.** Mevcut olmamak; yok olmak; mahvolmak. [ETY] [Gabain] [İKPÖy.] **2.** Görünmez olmak; o yerde bulunmamak. [İKPÖy.]

yomak[2], [yo-mak / yu-mak] *{eT}* *gçsz. f. [-r]* Yapışmak.

yomak[3], **-ğı** [yo-mak ?] *{ağız}* *is.* Duvar örülürken büyük taşlar arasına sıkıştırılan küçük taş; taş parçası. [DS]

yomalak, -ğı [yama-lak / yoma-lak] *{ağız}* *is.* Yarısı yapılmış iş. [DS]

yomca[1], [oma-ça / omca > yomca] *{ağız}* *is.* Bağ kütüğü; omca. [DS]

yomca[2], [oma-ça / omca > yomca] *{ağız}* *is.* Bir ucu tutuşmuş odun. [DS]

yomdarmak, [yom-ıt-mak > yom-(ı)d-ar-mak [Clauson] / yumd-ar-mak] *{eT}* *gçl. f. [-ur]* Toplamak; bir araya getirip bağlamak, birleştirmek. [Üç İtigsizler]

yomğı, [yo-mak *(yapışmak)* > yom-ī-mak > yom-gī] *(yomgı:)* *{eT}* *zm.* Herkes; her şey; hepsi; bütün; bütünü; hep. [DLT]

yomğığun, [yom-ğī > yomğı-ğun] *(yomğığun)* *{eT}* *zm.* Yığın hâlinde; hepsi. [Clauson]

yomkı, [yo-mak *(yapışmak)* > yom-ī-mak > yom-kī] *(yomkı:)* *{eT}* *zm.* Herkes; her şey; hepsi; bütün; bütünü; hep. [EUTS] [Üç İtigsizler] [Gabain]

yomkuldamak, [yom *(yans.)* > yom-(u)k-ul-da-mak] *{ağız}* *gçsz. f. [r] [-d(u)-yor]* Ses çıkarmak. [DS]

yomlamak[1], [yom-la-mak] *{ağız}* *gçl. f. [-r] [-l(u)-*

yor] **1.** Oranlamak; tahmin etmek; sanmak. **2.** Uygun görmek; münasip bulmak; yakıştırmak. [DS]

yomlamak[2], [yom-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(u)-yor]* Sevmemek; beğenmemek. [DS]

yompar, [? yompar] *{ağız} sf.* Eli işe yakışmayan. [DS]

yomsuk[1], **-ğu** [yom-suk / yoñ-suk] *{ağız} is.* Yosun. [DS]

yomsuk[2], **-ğu** [yon-mak > yom-suk / yom-suk] *{ağız} is.* Kıymık. [DS]

yomsulamak, [yansı-la-mak / yañsı-la-mak > yom-su-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(u)-yor]* Alay etmek. [DS]

yomsurmak, [yum-mak > yum-(u)ş-ur-mak > yom-sur-mak] *{ağız} gçsz. f. [-ur]* → yomşurmak; yuğşurmak. [DS]

yomsuz, [yom-suz] *{ağız} sf.* Uğursuz; meşum. [DS]

yomsuzluk, -ğu [yom-suz-luk] *is.* Yomsuz olma durumu; uğursuzluk.

yomşurmak, [yum-mak > yum-(u)ş-ur-mak > yom-şur-mak] *{ağız} gçsz. f. [-ur]* (Kap için) dıştan gelen basınç, darbe vb. ile çökmek; kamburlaşmak. [DS]

yomukmak, [yomī-mak > yomu-k-mak] *{eT} gçsz. f. [-ur]* Toplanmak. [ARAT]

yomurmak, [yom-ur-mak *(baştaki harf, t olabilir)*] *{eT} gçl. f. [-ur]* Kesmek; tomruk yapmak. [DLT]

yomutmak, [yom-ut-mak] *{ağız} gçl. f. [-ur]* Yenmek. [DS]

yomuz, [yam-ız / yomuz] *{eT} is.* **1.** Böğür; gövde yanı. *{ağız} (aynı)* [Gabain] [DS] **2.** Kasık. [EUTS]

yon[1], [yon] *is.* **1.** *{eT}* İstenen sonuç. [Clauson] **2.** *sf. {ağız}* Uygun; münasip. [DS] ⊡ **yon görmek,** *{ağız} Uygun görmek; yakıştırmak.* [DS]

yon[2], [Sansk. yavana *(Yunan)* => yōn [Clauson] / yun] *(yo:n) {eT} is.* Tavus. [DLT]

yon[3], [yōl > yon] *{ağız} is.* Kez; defa. [DS]

yonacak, -ğı [yon-mak > yon-acak] *{ağız} is.* **1.** Taşçı kalemi. **2.** Nalbant bıçağı; sunturaç. [DS]

yona, [yon-a] *{eT} is.* → yonak. [EREN]

yonak, [yon *(sırt)* > yon-ak] *is.* **1.** *{eT}* Hayvanların semerleri altına konulan keçe, çuval, çul parçası. [DLT] **2.** *{ağız}* Marangoz keseri. [DS]

yonaklamak, [yon-ak-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Yolmak. [DS]

yonalmak, [yön > yön-el-mek / yon-al-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* Yönelmek. [DS]

yonan, [Yun. Yunan > yonan] *{ağız} is.* Bir buğday türü. [DS]

yonat, [yön-et / yon-at / yoñ-at] *{ağız} sf.* İyi; tam; düzgün; sağlam; doğru dürüst. [DS]

yonatça, [yonat-ça / yoñat-ça] *{ağız} sf.* İyi; tam; düzgün; sağlam; doğru dürüst. [DS]

yonca, [*eT.* yor-ınç-ğā > yorınca > yoncā] *(eT. yonca:) {eT} is. bot.* **1.** Baklagillerden, yaprakları üç parçacıktan oluşan, kazık köklü, çiçekleri menekşe renginde ve küçük kömeç biçiminde toplu, proteince zengin olduğu için hayvan yemi olarak kullanılan ve ülkemizde 95 kadar türle temsil edilen çok yıllık otsu bitki; üçgül, *(Trifolium). {eT} (aynı)* [Bahşayiş] **2.** *sf.* Yonca biçiminde olan. ⊡ **yonca yaprağı,** *Her birinin merkezi eşkenar üçgenin köşelerinden birinin üzerinde bulunan ve kesişen üç çemberden oluşan süs unsuru.*|| **yonca yaprağı kavşak,** *Gelen ve ayrılan yolların kesmesi gereken kolun altından geçecek biçimde farklı düzlemlerde akışı kolaylaştıran, dört yapraklı bir yonca görünümünü alan kavşak.*

yoncak, -ğı [yon-acak] *{ağız} is.* Nalbant bıçağı. [DS]

yoncalık, [yonca-lık] *{eT} {ağız} is.* Yoncalı arazi; yonca tarlası. [Bahşayiş] [DS]

yonçğa, [yor-mç-ğā / yonçğā] *(yonçğa:) {eT} is.* Yonca otu. [Mühennâ]

yond, [yond / yund] *{eT} is.* At. [KB]

yonda, [yonda ?] *is.* **1.** Kuşların tüylerinin altındaki ince tüyler. **2.** Hav tüyleri.

yondemli, [yöntem-li] *{ağız} sf.* Eli yatkın; becerikli; hünerli. [DS]

yondurmak, [yon-dur-mak يوندرمق] *{OsT} gçl. f. [-ur]* Yonturmak.

yonelmek, [yön-el-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* Yönelmek. [DS]

yonga, [yon-mak > yon-ga] *is.* **1.** Kesilen, parçalanan, rendelenen şeylerden çıkan küçük parça; yontulmuş küçük odun parçaları; iri talaş; talaş. *{ağız} (aynı)* [DS] **2.** *bsy.* Çok küçük yüzeyler üzerinde çok sayıda devre elemanlarından oluşan ve son derece karmaşık elektronik devrelerin yerleştirildiği, yarı iletken malzemeden yapılmış ince dilim. ⊡ **yonga levha,** *Tutkallı ağaç yongalarını ısı ve basınç altında işleyip sertleştirerek üretilmiş tahta levha.*

yongaç[1], **-cı** [yoñ-aç ?] *(yoñaç) {ağız} e.* **1.** Belki; sanırım. **2.** *is.* Küçük olasılık. [DS]

yongaç[2], **-cı** [yavaş > yoñ-aç ?] *(yoñaç) {ağız} sf.* Yavaş. [DS]

yongağ, [yoñ-ā-mak > yoñ-ā-ġ] *(yoña:g) {eT} is.* **1.** İftira; bühtan; yalan yere suçlama; dedikodu. [ARAT] [EUTS] **2.** Beye birini gammazlama. [DLT]

yongağçı, [yoñ-ā-ġ > yoñaġ-çī] *(yoñaġ-çı:) {eT} is.* Gammazcı. [KB]

yongak, [yoñ-ā-mak > yoñ-ā-k] *(yoña:k) {eT} is.* **1.** İftira. [Gabain] **2.** Gammazlık. [KB] **3.** Kavga; gürültü patırtı. [Mühennâ]

yongakçı, [yoñak-çī] *(yoñakçı:) {eT} sf.* Gammaz. [KB]

yongal, [yon-ga-l] *{ağız} sf.* (Ağaç için) yontmaya elverişli. [DS]

yongalama, [yonga-la-ma] *is.* Yongalamak eylemi.

yongalamak, [yonga-la-mak] *gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]*

Küçük küçük parçalar çıkarmak; yonga çıkarmak; yonga durumuna getirmek. *{ağız} (aynı)* [DS]

yongalayıcı, [yonga-la-y-ıcı] *sf.* **1.** Yongalama işini yapan. **2.** *is.* Yonga balyası yapan işçi.

yongamak, [yoñ-ā-mak] *(yoña:mak) {eT} gçsz. f. [-r]* **1.** Birini haksız yere suçlamak; iftira etmek; itham etmek; yalan yere suçlamak; beye birini gammazlamak; gammazlık etmek; şikâyet etmek. [ARAT] [DLT] [ETY] [EUTS] [Gabain] [KB] **2.** Yanılmak. [DLT]

yongar, [*eT.* yun-ġar > yon-ġar] *is.* Üç telli bağlama; küçük bulgari.

yongaşmak, [yoñ-ā-mak > yoña-ş-mak] *{eT} işteş. f. [-ur]* **1.** Birbirini tahrik etmek. [ETY] **2.** Birbirine iftira etmek. [ETY]

yongaşurmak, [yoñ-ā-mak > yoña-ş-ur-mak] *(yoñaşurmak) {eT} gçl. f. [-ur]* Karşılıklı iftira ettirmek. [ETY]

yongat, [yön-et / yon-at / yoñ-at] *(yoñat) {ağız} sf.* İyi; tam; düzgün; sağlam; doğru dürüst. [DS]

yongatça, [yonat-ça / yoñat-ça] *(yoñatça) {ağız} sf.* İyi; tam; düzgün; sağlam; doğru dürüst. [DS]

yongatmak, [yoñ-ā-mak > yoña-t-mak] *(yoñatmak) {eT} gçl. f. [-ur]* Kov vermek. [DLT]

yonggurt, [yoğur-t > yoñgur-t] *(yoñgurt) {ağız} is.* Yoğurt. [DS]

yonglağılığ, [Çin. yung > yuñ-laġ-lıġ [Clauson] / yoñlaġī-lıġ] *(yoñlagı:lıg) {eT} sf.* Kullanılacak olan; harcanılacak olan. [EUTS]

yonglamak, [Çin. yung > yoñ-lā-mak] *(yoñla:mak) {eT} gçl. f. [-r]* İstifade etmek; yararlanmak; işletmek. [EUTS]

yongsa, [yok-sa > yoñ-sa] *(yoñsa) {ağız} bağ.* Yoksa. [DS]

yongsul, [yoñsul] *(yoñsul) {ağız} is.* Yosun. [DS]

yongşurmak[1], [yiñ-ü-ş-ür-mek / yoñş-ur-mak] *(yoñşurmak) {eT} gçl. f. [-ur]* Sıcak suya soğuk su katarak karıştırmak; ılıştırmak. [ETY]

yongşurmak[2], [yoñ-ā-mak > yoñ(a)-ş-ur-mak] *(yoñaşurmak) {eT} gçl. f. [-ur] is.* İftira ettirmek. [Gabain]

yonğa, [yon-mak > yon-ga] *{ağız} is.* Yonga. [DS]

yonğuç, [yon-mak > yon-ġuç] *{eT} is.* Rende. [Mühennâ]

yonıcı, [yon-mak > yon-ıcı] *{eT} is.* Ağaç yontarak araç gereç yapan kimse; yonma ustası. [Bahşayiş]

yonındı, [yon-ın-dī] *(yonındı:) {eT} is.* Yonuntu; talaş. [DLT]

yonınmak, [yon-mak > yon-ın-mak] *{eT} dönşl. f. [-ur]* Yonar görünmek; yonuyormuş gibi yapmak. [DLT]

yonka, [yon-mak > yon-ga] *{ağız} is.* Yonga. [DS]

yonma, [yon-ma] *is.* **1.** Yonmak eylemi. **2.** *{OsT} sf.* Yontulmuş; yontma.

yonmah, [yon-mak > yon-maḫ] *gçl. f. [-ar] {ağız}* Yontmak. [DS]

yonmak, [yon-mak يونق] *{eT} gçl. f. [-ar]* **1.** Yontmak; tıraş etmek; tıraşlamak; düzeltmek. *{eAT} {OsT} {ağız} (aynı)* [EUTS] [Bahşayiş] [DS] **2.** Yaralamak. [EUTS] **3.** Ziyana sokmak. [EUTS] **4.** Sivriltmek. [Bahşayiş] **5.** *{OsT}* Yok etmek; silmek. **6.** *{ağız}* Birinden çıkar sağlamak. [DS]

yonsul, [yoñsul] *{ağız} is.* Yosun. [DS]

yonsun, [yoñsun] *{ağız} is.* Yosun. [DS]

yonşe, [? yonşe] *{ağız} is.* Kilermeni. [DS]

yont, [yon-t / yun-t] *{eT} is.* **1.** At. [ETY] [EUTS] **2.** On iki hayvanlı Türk takviminde bir yıl adı. [EUTS] **3.** *{ağız}* Hergelede gezen başıboş at. [DS] **4.** *{ağız}* Başıboş hay[illegible]. [DS] ⧉ **yont kuşu,** *zool. Kuyruksallayan.*|| **yont yılı,** *On iki hayvanlı Türk takviminde yedinci yılın adı; at yılı.*

yontacak, -ğı [yon-t-acak] *is.* **1.** Yontma işini yapan alet. **2.** Nalbantlıkta hayvanların tırnaklarını kesip yontmakta kullanılan özel bıçak; suntıraç.

yontaç, -cı [yont-mak > yont-aç] *{ağız} is.* Kalem açacağı. [DS]

yontak, -ğı [yont-mak > yont-ak] *{ağız} is.* Yontmaya, oymaya yarayan gereç. [DS]

yontar, [yont-mak > yont-ar] *{ağız} is.* Marangoz keseri. [DS]

yontarmak[1], [yont-mak > yont-ar-mak] *{ağız} gçl. f. [-ır]* Yontmak. [DS]

yontarmak[2], [yon-mak > yon-t-ar-mak ?] *{ağız} gçl. f. [-ır]* Betimlemek. [DS]

yontma, [yon-t-ma] *is.* **1.** Yontmak eylemi. **2.** *sf.* Yontularak meydana getirilmiş olan. ⧉ **Yontma Taş Çağı,** *Tarih öncesi zamanların en eskisi.*|| **Yontma Taş Devri,** *Yontma Taş Çağı.*

yontmak, [yon-t-mak] *gçl. f. [-ar]* **1.** Bir şeyin dış yüzeyinden keskin bir aletle azar azar parça koparak şekil vermek; biçmek. **2.** *mecaz.* Bir kimseden, sezdirmeksizin azar azar para koparmak; para sızdırmak. **3.** ("Kendine" kelimesi ile birlikte) değerlendirmelerde kendi çıkarını gözetmek; küçük hesap peşinde olmak.

yontu, [yont-mak > yont-u] *is.* Heykel, *(1974).*

yontucu[1], [yontu-cu] *is.* Heykeltıraş; heykelci.

yontucu[2], [yont-mak > yont-ucu] *sf.* **1.** Yontma işini yapan; yontan. **2.** *mecaz.* Kendi çıkarını düşünen.

yontuculuk[1], **-ğu** [yont-u > yontu-cu-luk] *is.* Heykeltıraşlık; yontucu olma durumu.

yontuculuk[2], **-ğu** [yont-ucu-luk] *is.* Yontma işi.

yontuk, -ğu [yon-t-uk] *sf.* **1.** Yontulmuş olan; yontma işleminden geçirilmiş. **2.** *is.* Yontulmuş yer. **3.** Yontulmuş parça. ⧉ **yontuk düz,** *coğ. Toprak aşınması etkisi ile oluşmuş yumuşak engebeli eğik arazi; yalama yazı; peneplen.*

yontulma, [yon-t-ul-ma] *is.* Yontulmak eylemi.

yontulmadık, -ğı [yont-ul-ma-dık] *{ağız} sf.* (Kişi için) kaba saba; nezaketsiz; incelikten yoksun. [DS]

yontulmak, [yon-t-ul-mak] *edil. f. [-ur]* **1.** Yontmak eylemi yapılmak. **2.** Kendisine yontmak eylemi uygulanmak. **3.** (Kişi için) kaba sabalıktan sıyrılarak toplum düzenine uymak; kibarlaşmak; incelmek; nazikleşmek. **4.** *mecaz.* Herkes tarafından kendi hesabına uygun biçimde değerlendirilmek; öznel yorumlanmak.

yontulmamış, [yont-ul-ma-mış] *{ağız} sf.* Yontulmadık. [DS]

yontumak, [yon-t-u-mak] *{ağız} gçl. f. [-r]* Uygun bir yerini bulup yerleştirmek. [DS]

yonu, [yon-mak > yon-u] *is.* **1.** Yontulmuş şey. **2.** *{ağız}* Taş yontma işi. [DS] **3.** *{ağız}* Yontulmuş taş; yontma taş. [DS] **4.** *{ağız}* Tuğla. [DS] **5.** *{ağız}* Yapıda kullanılan yontulması kolay büyük taş. [DS] **6.** *{ağız}* Kolay yontulmuş iri taşlarla yapılmış bina. [DS] ⊡ **yonu daşı,** *{ağız}* → yonu taş. [DS]|| **yonu taş,** *{ağız} Yapıda kullanılan yontulması kolay iri taş.* [DS]

yonucu, [yon-u > yonu-cu] *{ağız} is.* Taş ustası. [DS]

yonulacak, -ğı [yon-ul-acak] *{ağız} sf.* Yontulmadık. [DS]

yonuldu, [yon-ul-du يونولدو] *{eAT} sf.* Kazıntı.

yonulma, [yon-ul-ma] *is.* Yonulmak eylemi. ⊡ **yonulmalı olmak,** *{eAT} Kırılması, parçalanması gerekli olmak.*

yonulmak, [yon-ul-mak يونولق] *{eT} {eAT} {OsT} edil. f. [-ur]* Yontulmak. [DLT]

yonumak, [yon-mak > yon-ū-mak] *(yonu:mak) {eT} gçl. f. [-r]* Yonmak. [DLT]

yonunmak, [yon-mak > yon-un-mak] *{eT} dönşl. f. [-ur]* Yonar görünmek. [DLT]

yonuntu, [yon-mak > yon-untu] *{ağız} is.* Yonga. [DS]

yonuş, [yon-mak > yon-uş] *{eT} is.* Yonma; yonma biçimi. [DLT]

yonuşmak, [yon-mak > yon-uş-mak] *işteş. f. [-ur]* **1.** *{eT}* Birlikte yonmak; yardımlaşarak yonmak. [DLT] **2.** *{ağız}* Dövüşmek. [DS]

yonuz, [yon-uz ?] *{ağız} is.* Komşu. [DS] ⊡ **yonuz eriği,** *{ağız} 1. Ekşi yaban eriği. 2. Malta eriği.* [DS]

yonuzluk, -ğu [yonuz-luk] *{ağız} is.* Değirmende, çarkın bulunduğu bölüm. [DS]

yonyoş, [? yonyoş] *{ağız} is.* Oğlan evinden kız evine gelen armağan. [DS]

yoo, [yok > yoo] *(yo:) {ağız} ünl.* Asla olmaz; hayır. [DS]

yoprı, [yop-rı ?] *{ağız} is.* Büyük kulaklı keçi. [DS]

yopuk, -ğu [yap-ık > yop-uk] *{ağız} is.* Baş örtüsü. [DS]

yopunmak, [yap-ın-mak > yop-un-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ur]* Gece gündüz zorlanarak, çabalayıp çırpınarak çalışmak. [DS]

-yor, [-ı-yor /-i-yor- / -u-yor- / -ü-yor] *çek. e.* → -ıyor.

yora[1]**,** [yöre / yora] *{ağız} is.* **1.** Un değirmeninde, üstteki taşın çevreye fırlattığı un. **2.** Kırıntı. [DS]

yora[2]**,** [yor-mak > yor-a] *{ağız} is.* Terbiye; incelik. [DS]

yoraça, [yor-a-ça ?] *{ağız} is.* **1.** Dalkavuk. **2.** Dalkavukluk. [DS]

yorah, [yor-ak / yoraḫ] *{ağız} is.* Mest, çapula, yemeni gibi ayakkabılara vurulan meşin yama. [DS]

yorak[1]**, -ğı** [yor-ak] *{ağız} is.* **1.** Un değirmeninde, üstteki taşın çevreye fırlattığı un. **2.** Değirmen taşının çevresindeki un kanalı. [DS]

yorak[2]**, -ğı** [yor-ak] *{ağız} is.* **1.** Mest, çapula, yemeni gibi ayakkabılara vurulan meşin yama. **2.** Yama. **3.** Köşkerlerin kullandığı tabaklanmış deri; deri parçası. [DS]

yorak[3]**, -ğı** [yor-ak] *{ağız} is.* Araba tekerleğinin parmaklığı. [DS]

yorak[4]**, -ğı** [yor-ak] *{ağız} is.* **1.** Yakın çevre; kıyı. **2.** Ağız çevresinde kuruyan tükürük. **3.** Dudakların birleştiği köşe. **4.** *sövgü.* Ağız için çevre. [DS]

yorak[5]**, -ğı** [yor-ak] *{ağız} is.* Yatkınlık; alışkanlık. [DS]

yorakçı, [yorak[1]-çı] *{ağız} is.* **1.** Değirmen taşlarının çevresindeki kovanları temizleyen adam. **2.** Değirmenci. [DS]

yoraklatmak, [yorak-la-t-mak] *{ağız} gçl. f. [-ır]* Kazma, bel vb. aracın ağzını çelikletmek. [DS]

yoramaç, [yor-a-maç يورمج] *{eAT} is.* Devenin kasık ipi.

yoramak, [yor-mak > yor-ī-mak / yor-ā-mak] *(yora:mak) {eT} gçl. f. [-r]* Düş yormak; tabir etmek. [EUTS]

yoranlamak, [oran-la-mak > yoran-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Tasarlamak; ölçüp biçmek; tahmin etmek; kestirmek. [DS]

yoransız, [oran-sız > yoran-sız] *{ağız} sf.* (Söz için) yersiz; anlamsız. [DS]

yorasa, [yor-a-sa] *{ağız} is.* Deney; görgü. [DS]

yoraz[1]**,** [yor-a-z] *{ağız} sf.* Huysuz; aksi. [DS]

yoraz[2]**,** [yor-a-z] *{ağız} is.* Oynaş. [DS]

yorç, [yurç [Clauson] / yorç] *{eT} is.* Kadının küçük erkek kardeşi. [ETY]

yorçı, [yér-çi [Clauson] > yor-çī] *(yorçı:) {eT} is.* Yol gösteren; kılavuz; rehber; yol gösterici; usta kılavuz. [DLT] [EUTS] [ETY]

yord[1]**,** [yurdu / yord] *{ağız} is.* İğne deliği. [DS]

yord[2]**,** [yoğurt > yōrd] *(yo:rd) {ağız} is.* Yoğurt. [DS]

yordam[1]**,** [*eT.* yor-(ı)t-mak *(dört nala sürmek)* > yor-ıt-a-mak > yortam / yordam يوردام] *is.* **1.** Yatkınlık; alışkanlık; meleke; yeti. **2.** *{ağız}* Deney; beceri; çeviklik; çabukluk. [DS] **3.** Gösteriş; çalım. **4.** *{OsT} {ağız}* Kılık; kıyafet. [DS]

yordam², [yor-dam] *is.* **1.** *{ağız}* Kılavuz; yardımcı. [DS] **2.** *bsy.* Alt program.

yordam³, [yor-dam] *{ağız} is.* **1.** Kural; yöntem. **2.** Düzen; sıra. **3.** Davranış biçimi; hâl ve gidiş. **4.** Yerinde davranış; anlayış. **5.** Kurala, sıraya uyma. [DS]

yordam⁴, [yor-mak > yor-dam] *{ağız} is.* **1.** Oranlama; gözle ölçme; tahmin etme. **2.** Beceri; el yatkınlığı. [DS]

yordamcı, [yordam-cı] *{ağız} sf.* Başkaları ile yarışmaya düşkün; gösterişçi. [DS]

yordamlamak¹, [yordam-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Bir şeyi karanlıkta el ile yoklaya yoklaya aramak. [DS]

yordamlamak², [yordam-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Bir şeyi karşılıklı, uygun bularak kararlaştırmak; yoluna koymak; düzenlemek. [DS]

yordamlı, [yordam-lı] *{ağız} sf.* **1.** Elinden iş gelen; eli yatkın; becerikli; hünerli. **2.** Düzenli. **3.** Terbiyeli; eğitilmiş; nazik; incelikli. **4.** Giyim kuşamı düzgün ve pahalı. **5.** Gösterişli; yakışıklı; çalımlı. [DS] **6.** Çalım satan; kurumlu.

yordamsız, [yordam-sız] *{ağız} sf.* **1.** Elinden iş gelmeyen; beceriksiz. **2.** Yol yordam bilmeyen; patavatsız. **3.** Düzensiz. [DS]

yordanlı, [yort-mak > yordan-lı] *{ağız} sf.* Deli. [DS]

yorduma, [? yorduma] *{ağız} is.* Gelincik çiçeği; lale. [DS]

yordumak, [yor-(ı)t-mak > yord-u-mak] *{ağız} gçl. f. [-r]* Evlenmekten vazgeçirmek; caydırmak. [DS]

yordurma, [yor-dur-ma] *is.* Yordurmak eylemi.

yordurmah, [yor-mak > yor-dur-mak / yordur-mah̬] *gçl. f. [-ur]* → yordurmak.

yordurmak, [yor-mak > yor-dur-mak] *gçl. f. [-ur]* **1.** (Rüya, fal vb. için) birine yorumunu yaptırmak; yorumlanmasını sağlamak; açıklatmak. *{ağız} (aynı)* [DS] **2.** *{ağız}* Arkasından kötü konuşmak. [DS]

yorga¹, [*eT.* yor-ıg-a / yorġa یورغا] *{eAT} {OsT} {ağız} is.* Biniciyi sarsmayan at yürüyüşlerinden biri; rahvana yakın bir yürüyüş biçimi; yumuşak rahvan; adi tırıs yürüyüşü. [DS]

yorga², [Bul. járka] *{ağız} is.* Bir yıllık piliç; yarka. [DS]

yorgaca, [yorga-ca] *{ağız} is. tıp.* **1.** Boğmaca. **2.** Tifo ve benzeri hastalık. [DS]

yorgalama, [yorga-la-ma] *is.* **1.** Yorgalamak eylemi. **2.** *tıp.* Ayak parmağı ve baldır kaslarının felcinden ileri gelen, yürürken ayak uçlarının yere çarpmasını önlemek için dizi çok kaldırmak zorunda bırakan kusurlu yürüyüş biçimi.

yorgalamak, [yorga-la-mak یورغالامق] *{eAT} {OsT} {ağız} gçsz. f. [-r] [-l(ı)-yor]* (At için) yorga yürümek; yorga gitmek. [DS]

yorgalatmak, [yorġa-la-t-mak یورغالتمق] *{OsT} gçl. f. [-ur]* Koşturmak; eştirmek.

yorgalık, [yorġa-lık یورغه لق] *{OsT} is.* Eşkin yürüyüşlü olma; rahvanlık.

yorgalmak, [yorġa-l-mak یورغه لمق] *{OsT} dönşl. f. [-ur]* Rahvan yürümek.

yorgan, [*eT.* yoġ-mak > yoġ-ur-kān > yorġān] *is.* Yatakta örtünmeye yarayan, içi pamuk, yün, kuş tüyü vb. elyaf ile doldurulup dikilmiş bez kılıftan ibaret örtü. ◘ **yorgan çarşafı,** *Yorganın üzerine geçirilen çarşaf.*|| **yorgan döşek yatmak,** *Ağır hasta olup yatmak.*|| **Yorgan gitti, kavga bitti.** *Anlaşmazlık konusu olan şey ortadan kalkınca kavgaya gerek kalmadı, anlamında kullanılır.*|| **yorgan iğnesi,** *Yorgana çarşaf geçirmekte kullanılan büyük boy iğne.*|| **yorgan ipliği,** *Yorgana çarşaf geçirmekte kullanılan kalın iplik.*|| **yorgan kaplamak,** *Yorgana çarşaf geçirmek.*|| **yorgan kavgası,** *1. Bir şeyden çıkar sağlamak amacını güden taraflar arasındaki anlaşmazlık; çıkar kavgası; post kavgası. 2. Araya giren üçüncü bir kişiden çıkar sağlamayı amaçlayan danışıklı dövüş.*|| **yorgan yüzü,** *Yorganı kirden ve dış etkilerden korumak için üzerine geçirilen yüz.*

yorgancı, [yorgan-cı] *is.* Yorgan, yastık, şilte gibi şeyleri diken ve satan kimse.

yorgancılık, -ğı [yorgan-cı-lık] *is.* Yorgancının işi ve mesleği.

yorganlamak, [yorgan-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ı) -yor]* Üstünü yorgan gibi örtmek. [DS]

yorgine, [Yun. gheorgina] *{ağız} is. bot.* Yıldız çiçeği. [DS]

yorgu¹, [yor-mak > yor-gu] *{ağız} is.* Yorum; tabir. [DS]

yorgu², [yor-gu] *{ağız} is.* Sıcak ve durgun hava. [DS]

yorgu³, [yor-gu] *{ağız} is.* Usanç. [DS]

yorgun, [yor-mak > yor-gun] *sf.* **1.** (İnsan, hayvan vb. için) uzun süren bir çalışma, çaba ve zorlanma sonucunda verimliliği ve gücü azalmış olan; yorulmuş. **2.** Yorgunluk belirtileri taşıyan. **3.** Yorgun düşmüş kimse; yorulmuş adam. **4.** *zf.* Yorgun olarak. ◘ **yorgun argın,** *Çok yorulmuş olarak; gücü tükenmiş hâlde. {ağız} (aynı)* [DS] || **yorgun düşmek,** *Aşırı ölçüde yorulmaktan dolayı bitkin düşmek; takati kalmamak.*|| **yorgunu yokuşa sürmek,** *Yapılması, yerine getirilmesi güç olan bir işi için daha da güçleştirici koşullar ileri sürmek; işi yokuşa sürmek.*|| **yorgun yorgun,** *Yorgun hâlde iken; yorgun olarak.*

yorgunluk, -ğu [yor-gun-luk] *is.* **1.** Yorgun olma durumu. **2.** *biy.* Uzun süren bedensel ya da zihinsel bir çalışma sonucunda meydana gelen o işi sürdürmeyi giderek güçleştiren fizyolojik bitkinlik hâli. ◘ **yorgunluğunu almak,** *1. Dinlenerek yor-*

gunluğunu gidermek. 2. Başkasını dinlendirerek yorgunluğunu gidermek.|| **yorgunluğunu çıkarmak,** *1. Yaptığı işin verdiği yorgunluğu unutturacak bir etkinlikte bulunmak; dinlenmek. 2. Yaptığı işin verdiği yorgunluğu unutturacak iyi bir sonuç almak; yorgunluğa değmek.*|| **yorgunluk çıkarmak,** *1. Yaptığı işin verdiği yorgunluğu unutturacak bir etkinlikte bulunmak; dinlenmek. 2. Yaptığı işin verdiği yorgunluğu unutturacak iyi bir sonuç almak; yorgunluğa değmek.*|| **yorgunluk kahvesi,** *Yapılan iş sonunda ya da verilen arada dinlenirken içilen kahve.*

yorğa, [yorī-mak > yor-ī-ġā / yorġ-ā] *(yorğa:) {eT} {ağız} sf.* Rahvan; eşkin; yorga. [Gabain] [Nevâyî] [Bahşayiş] [Mühennâ] [DS]

yorğaçı, [yorī-mak > yor-ī-ġā > yorġa-çī] *(yorğaçı:) {eT} is.* Yorga at yarışçısı; rahvan at yarışçısı. [Nevâyî]

yorğan, [yoġ-mak > yoġ-ur-kān > yorġān] *(yorğa:n) {eT} is.* Yorgan. [Bahşayiş] [Mühennâ]

yorğu, [yor-mak > yor-ğu] *{ağız} is.* Yorgunluk. [DS]

yorğuçı, [yor-ġüçī] *(yorğu:çı:) {eT} sf.* Yorum getiren; yorumlayan; tabir eden. [KB]

yorğurd [yoġ-ur-t / yor-ġur-t] *{eT} is.* Yoğurt. [EUTS] [Gabain]

yorıdaçı, [yor-mak *(çözmek)* > yor-ıd-a-çī] *(yorıdaçı:) {eT}* **1.** Hısımlar, dünürler arasında gelip giden adam; dünürcü; aracı. [DLT]

yorığ, [yorī-mak > yorı-ġ] *{eT} is.* **1.** Gidiş; yürüyüş. [EUTS] **2.** Yol; usul. [EUTS] **3.** Tercüme-i hâl. [Gabain]

yorığa, [yorī-mak > yor-ī-ġā / yorġ-ā] *(yorı:ğa:) sf.* **1.** (At için) eşkin yürüyen; yorga yürüyen; yorga. [DLT] **2.** Yürüyen. [KB]

yorığçı, [yorıġ > yor-ıġ-çī] *(yorığçı:) {eT} is.* Hısımlar, dünürler arasında gelip giden adam; dünürcü; aracı. [DLT]

yorığlı, [yorıġ > yorıġ-lı] *{eT} sf.* Yürümeyi düşünen. [DLT]

yorığu, [yorī-mak > yorı-ġū] *(yorığu:) {eT} is.* Yürünecek yer ve zaman. [DLT]

yorık, [yorī-mak > yor-ık] *{eT} is.* **1.** Gidiş; seyir; akma. [ETY] [KB] **2.** Rüya yorumu; tabir etme. [DLT] **3.** Sözün gidişi ve bağlamı. [DLT] **4.** Huy; hareket. [KB] **5.** *sf.* Uz dilli. [DLT] ⊡ **yorık tıl,** *Fasih dil.* [DLT]

yorılmak, [yör-mek *(çözmek)* [Clauson] > yor-ı-l-mak] *{eT} edil. f. [-ur]* Yorumlanmak.

yorımak[1], [yör-mek *(çözmek)* [Clauson] > yor-ī-mak] *(yorı:mak) {eT} gçl. f. [-r]* **1.** Çözmek; düğümü açmak. [İKPÖy.] **2.** Bozmak. [İKPÖy.] **3.** İcra etmek. [Üç İtigsizler] **4.** Olgunlaştırmak. [Üç İtigsizler]

yorımak[2], [yör-mek *(düğüm çözmek)* [Clauson] > yor-ī-mak] *(yorı:mak) {eT} gçsz. f. [-r]* **1.** Yürümek; gitmek; hareket etmek; varmak; özgürce gezinmek. [İKPÖy.] [ETY] [EUTS] [Tekin] [DLT] [Üç İtigsizler] [KB] **2.** İlerlemek; gelişmek. [ETY] **3.** Yaşamak. [ETY] **4.** İsmi varıp yayılmak. [DLT] **5.** Yürüyüp yorulmak. [DLT] **6.** Sürerlik fiili yapan yardımcı fiil.

yorınça, [yor-ınç-ġā / yor-ınçā] *(yorınça:) {eT} is.* Yonca. [DLT]

yorınçğa, [yor-ınç-ġā / yor-ınçā] *(yorunçğa:) {eT} is.* Yonca. [DLT]

yorışmak[1], [yér-mek > yer-iş-mek [Clauson] / yorı-ş-mak] *{eT} dönşl. f. [-ur]* Yol yol olmak; yıpranmak; yoluşmak. [DLT]

yorışmak[2], [yorī-mak > yorı-ş-mak] *{eT} işteş. f. [-ur]* Birlikte yürümek. [DLT]

yorıtmak, [yorī-mak > yorı-t-mak] *{eT} gçl. f. [-ur]* **1.** Yürütmek; harekete getirmek. [EUTS] [ETY] [KB] **2.** İlerletmek; geliştirmek. [ETY] [Tekin] **3.** İşletmek. [EUTS] [Gabain] **4.** Ayartmak. [Gabain] **5.** (İlaç, müshil vb. için) içini sürdürmek. [DLT]

yorka, [yorī-mak > yor-ī-ġā / yorġ-ā / yorka یورقه] *{eAT} is.* → yorga[1].

yorkalamak, [yorka-la-mak یورقه لق] *{eAT} gçl. f. [-r]* → yorgalamak.

yorkan, [yoġ-mak > yoġ-ur-kān > yorkān یورقان] *{OsT} is.* Yorgan.

yorkun, [yor-mak > yor-gun / yor-kun یورقون] *{OsT} sf.* Yorgun.

yorkutmak, [yor-(u)k-ut-mak] *{ağız} gçl. f. [-ur]* Yormak. [DS]

yorma, [yor-ma] *is.* Yormak eylemi.

yormak[1], [yör-mek / yor-mak] *gçl. f. [-ur]* **1.** *{eT}* Düğüm çözmek. [İKPÖy.] **2.** *{eT}* Rüyayı yorumlamak; tabir etmek; açıklamak. [DLT] [İKPÖy.] [KB] **3.** Bir olay veya şeyi, bir şeyin nedeni, bir durumun belirtisi, işareti saymak; bir nedene bağlamak; yorumlamak. *{ağız} (aynı)* [DS] **4.** İyi veya kötü bir anlam vererek yorumda bulunmak.

yormak[2], [yör-mek >yor-ī-mak / yor-mak] *{eT} gçsz. f. [-ur]* Yürümek. [DLT] [Gabain] [KB]

yormak[3], [yor-mak] *gçl. f. [-ar] [-u-yor]* **1.** Bir iş yaptırarak yorulmasına neden olmak; iş yapma güçlerini tüketmek. **2.** Bir kimseyi aşırı zihinsel etkinlik içine iterek sağlıklı düşünme gücünü düşürmek; bunaltmak. **3.** Zorlayarak işlevini gerektiği gibi yapmasına engel olmak. **4.** Bir kimseyi sık sık rahatsız ederek, canını sıkarak usandırmak, bıktırmak; sıkıntıya sokmak; üzmek. **5.** (Toprak için) aynı bitkiyi birkaç yıl üst üste ekmek ya da toprağın yararlı organik ve kimyasal maddelerini sömü-

ren bir bitkiyi uzun süre yetiştirmek suretiyle toprakta fakirlik yaratmak.

yormak[4], [yor-mak يورمق] *{OsT} gçl. f. [-ur]* Alıkoymak.

yornak, -ğı [? yornak] *{ağız} is.* Büyük anahtar. [DS]

yornçka, [yor-ınç-ğā / yornçkā] *(yornçka:) {eT} is.* Yonca. [EUTS]

yornuk, -ğu [yor-un-mak > yor-(u)n-uk] *{ağız} sf.* **1.** Tatil; dinlence. **2.** Yorgunluk. [DS]

yorsak, -ğı [yor-sak] *{ağız} sf.* **1.** Uysal. **2.** Budalaca. [DS]

yorsun, [yosun / yoğsun / yorsun] *{ağız} is.* Yosun. [DS]

yorşumak, [yor-mak > yor(u)ş-u-mak ? يورشومق] *{OsT} gçsz. f. [-r]* Yorgun düşmek.

yort[1], [yort يورت] *{eAT} is.* Hüküm; nüfuz; egemenlik.

yort[2], [yor-ıt-mak > yor-ıt / yort] *{ağız} is.* Bir tür at yürüyüşü; tırıs. [DS]

yort[3], [yoğurt > yōrt] *(yo:rt) {ağız} is.* Yoğurt. [DS]

yortan, [yor-ıt-mak > yort-an] *{ağız} sf.* Hızlı yürüyen. [DS]

yortavul, [yorı-t-mak *(dört nal gitmek)* > yor(ı)t-āvul ?] *(yorta:vul) {eT} is.* Dört nal giden binici; süvari. [Nevâyî]

yortlan, [yort-la-n ?] *{ağız} is.* Kaya deliği. [DS]

yortma, [yor-t-ma] *is.* **1.** Yortmak eylemi. **2.** *{ağız}* Taş ve çimento ile örülerek yapılmış su yolu. [DS] **3.** *{ağız}* Kapalı su yolu; lağım. [DS]

yortmak, [yorī-mak > yor-ı-t-mak / yort-mak يورتمق] *{eT} {eAT} {OsT} {ağız} gçl. f. [eT. -ur]* **1.** *{eT}* Dört nala koşturmak; tırıs gitmek. [DLT] [Gabain] **2.** Yürütmek. [EUTS] **3.** *gçsz. f.* Koşmak. [DLT] [Gabain] [DS] **4.** Sürekli yürümek. **5.** Bir işe başlamak üzere gitmek. [DLT] [KB] **6.** İşsiz güçsüz dolaşmak; sürtmek. [DS] **7.** Çalımla yürümek; kasılmak; kurumlanmak. [DS] **8.** Şımarıkça davranmak. [DS] ⊡ **Yort savul!** *{OsT} Koş; çekil!*

yortturmak, [yort-mak > yort-tur-mak يورتدرمق] *{eAT} gçl. f. [-ur]* Koşturmak.

yortu[1], [yort-mak > yort-u] *{ağız} is.* Taş ve çimento ile örülmek suretiyle yapılmış su yolu; kanal; ark. [DS]

yortu[2], [Yun. eorti *(özel gün, bayram)* > yorti] *is.* Hristiyanların bayramı.

yortucu, [yort-mak > yort-ucu يورتجى] *{eAT} sf.* Haber ulaştırıcı.

yortuğ, [yorıt-mak > yort-uğ] *{eT} is.* Savaşta veya bir yere giderken hakanın yanında bulunan kimseler; yoldaş; eskort; muhafız alayı. [DLT] [KB]

yortuşmak, [yorıt-mak > yort-uş-mak] *{eT} işteş. f. [-ur]* Atları sürerek yarıştırmak; at yarıştırmak. [DLT]

yoru, [yor-mak > yor-u] *is.* Tefsir; yorum.

yorucu[1], [yor-ucu] *is.* **1.** Bedensel ya da zihinsel yorgunluğa yol açan. **2.** Can sıkan ya da bunaltan.

yorucu[2], [yor-mak > yor-ucu يورجى] *is.* **1.** *{eAT}* Yıldızlara bakarak veya başka yollarla gaipten haber veren; müneccim; kâhin. **2.** *{ağız}* Fal bakan, rüya yorumlayan ve gelecekte olacakları haber veren kimse. [DS]

yoruç, -cu [yor-uç ?] *{ağız} is.* Kumandan. [DS]

yoruğ, [yor-mak > yor-uğ] *is.* **1.** Gidiş; yürüyüş; yürüme. [EUTS] **2.** Yol; usul. [EUTS]

yoruk, [yorī-mak > yoru-k] *{eT} is.* **1.** Tabir etme; yorum. [DLT] **2.** Gidiş. [DLT] **3.** Huy. [DLT]

yorukmak, [yor-uk-mak] *{ağız} gçsz. f. [-ur]* Yorulmak. [DS]

yorulabilirlik, -ği [yor-ul-a+bil-ir-lik] *is.* Yorgunluğa karşı direnç eksikliği.

yorulma, [yor-mak > yor-ul-ma] *is.* Yorulmak eylemi.

yorulmak[1], [yor-mak > yor-ul-mak] *dönşl. f. [-ur]* **1.** Yorgun düşmek; yorgunluk duymak. **2.** (Organ için) zorlama yüzünden işlevini yeteri kadar yerine getiremez olmak. **3.** (Makine, aygıt vb. için) fazla çalıştırılmaktan dolayı verimli çalışamaz olmak; yıpranmak. **4.** Boş yere uğraşmak; sıkıntıya girmek; zahmet etmek. **5.** Usanmak; bıkmak; bezmek. ⊡ **yorulup arılmak,** *{ağız} Yok yorulmak.* [DS]

yorulmak[2], [yör-mek > yor-ul-mak] *edil. f. [-ur]* **1.** *{eT}* Çözülmek. [DLT] **2.** Bir sebebe bağlanmak; yorumlanmak; tabir edilmek.

yorultmak, [yor-mak > yor-ul-t-mak يورلتمق] *{OsT} gçl. f. [-ur]* Yormak.

yorum[1], [yor-mak[1] > yor-um] *is.* **1.** Yorumlamak eylemi ve sonucu. **2.** Gizemli ya da simgesel bir şeyden çıkarılan anlam; anlamlandırma. **3.** Bir yazının, bir eserin anlaşılması güç yanlarına açıklık getirmek, daha iyi anlaşılmasını sağlamak için söylenen söz ya da yazılan yazı; tefsir. **4.** Bir haber, olay ya da durumu inceleyerek belli bir görüş açısından değerlendirme işi. **5.** Bir kimsenin sözlerinden belli biçimlerde anlam çıkarmaya dayalı ve çoğunlukla olumsuz eleştiri; öznel görüşler. **6.** Bir icracının aletini çalma, oyuncunun sahnede ya da perdede rolünü sergileme ve oynama biçimi ile oraya çıkan sunum. **7.** *as.* Askerî bakımdan gerekli bilgileri sağlamak amacıyla harita, kroki vb. şeyleri inceleme, çözümleme ve karşılaştırma ile sonuç çıkarma işlemi. **8.** *fel.* İnsanın, bilinmeyen bir nesnenin çeşitli ögelerini, bu nesneyi kendisi için anlaşılabilir duruma getirecek bir biçim ve yeni bir görünüm içinde toplaması. **9.** *huk.* Yasa, tüzük ve yönetmeliklerde yer alan bir hukuk kuralını ya da bir sözleşmedeki irade beyanını açıklama ve anlam verme. **10.** *isl.* Kur'an-ı Kerim'in surelerini, Arapça

dil bilgisi kurallarından, dinî kaynaklardan, bilimsel kuram ve görüşlerden yararlanarak açıklama ve görüşler ileri sürme; yorumlama; bu görüşleri yazma; tefsir. **11.** *sf.* *{ağız}* (Fal, düş vb. için) iyiye yoran. [DS] ⊞ **yorum bilgisi,** *1. fel. Göstergeleri, bir kültürün simgesel ögeleri olarak yorumlama kuramı. 2. Dinî metinler üzerinde, hem metnin sözcük anlamını, hem de var oluş anlamını belirlemeye çalışan kuralların tümü.*|| **Yorum yok!** *1. "Bu konuda bir yorum yapmayın, susun" anlamında kullanılır. 2. "Ben bir şey söylemiyorum, siz değerlendirin." anlamında kullanılır.*

yorum[2], [yor-mak[3] > yor-um] *{ağız}* *is.* Üstüne yükleme. [DS]

yorumcu, [yor-um-cu] *is.* **1.** Yorum yapan kimse. **2.** Bir tarih, edebiyat vb. metni üzerinde yorumda bulunan kimse; tefsirci; müfessir. **3.** Bir radyo veya televizyonda günlük olayların, haberlerin, görüşmelerin yorumunu yapan kimse. **4.** Bilinen bir sanat eserini kişisel beceri ve ustalığı ile kendine özgü biçimde sunan sanatçı.

yorumculuk, -ğu [yor-um-cu-luk] *is.* **1.** Yorumcu olma durumu; tefsircilik. **2.** Yorumcunun işi.

yorumlama, [yor-um-la-ma] *is.* **1.** Yorumlamak eylemi. **2.** *bsy.* Bir programı bilgisayar diline çevirmeden doğrudan doğruya komut komut çözümleme ve yürütme.

yorumlamak, [yor-um-la-mak] *gçl. f.* *[-r] [-l(u)-yor]* **1.** Yorum yapmak; yorumda bulunmak. **2.** Bir metni değişik yönlerden ele alarak açıklamaya çalışmak; anlaşılır hâle getirmek; tefsir etmek. **3.** (Haber, olay vb. için) değerlendirmek; değişik açılardan görüşler sunmak. **4.** Öznel eleştiride bulunmak. **5.** (Rüya, işaret, durum vb. için) ona gizemli ya da simgesel anlam yüklemek; tabir etmek. **6.** (Söz, tavır, davranış, eylem için) belli bir anlam vermek; o şekilde anlamak; kendi görüş açısına göre anlamlandırmak. **7.** *müz.* Bir müzik aletiyle çalmak; kendi sözleriyle seslendirmek; icra etmek. **8.** *tiy.* Bir oyunu kendine has ustalıkla oynamak; sunmak.

yorumlanma, [yor-um-la-n-ma] *is.* Yorumlanmak eylemi.

yorumlanmak, [yor-um-la-n-mak] *edil. f.* *[-ır]* **1.** Yorum yapılmak. **2.** Belli bir biçimde anlamlandırılmak. **3.** Özgün biçimde sunulmak; oynanmak; seslendirilmek.

yorumlayıcı, [yor-um-la-y-ıcı] *sf.* **1.** Yorumlama işini yapan. **2.** Bir yorum getiren; anlaşılmasını sağlayan; açıklayıcı. **3.** *is. bsy.* Üst düzey bir bilgisayar diline ilişkin her bir komutu okundukça çözümlenen ve yürütülen genel çeviri programı. ⊞ **yorumlayıcı hükümler,** *huk. Bir sözleşmede tarafların açıkça anlaşılmayan irade beyanlarına açıklık getiren, bunları yorumlayan hukuk kuralları.*

yorumsal, [yor-um-sal] *sf.* **1.** Yorum ile ilgili; yorumlamaya ilişkin. **2.** *bsy.* (Program için) yorumlama tekniklerinden yararlanan. **3.** *psikol.* Psikanaliz yorumuna ilişkin.

yoruncamak, [yor-unç-a-mak] *{ağız}* *gçl. f.* *[-r] [-c(u)-yor]* Olumlu bir şey için olumsuz davranışlarda bulunmak. [DS]

yorunçka, [yor-ınç-ġā / yor-ınç-kā] *(yorunçka:)* *{eT}* *is.* Yonca. [EUTS]

yoruşturmak, [yor-uş-tur-mak] *{ağız}* *gçl. f.* *[-ur]* Acele olarak yorumlamak; yorumlayıvermek. [DS]

yorutğan, [yorut-ġān] *(yorutga:n)* *{eT}* *sf.* Çok osuran; osurgan. [DLT]

yorutmak, [yor-ut-mak] *{eT}* *gçsz. f.* *[-ur]* Osurmak. [DLT]

yoruvermek, [yor-u+ver-mek] *{ağız}* *gçl. b. f.* İşi bozmak. [DS]

yosa, [yok+i-se > yoksa > yōsa] *(yo:sa)* *{ağız}* *bağ.* Yoksa. [DS]

yosal, [? yosal] *{eT}* *is.* Orta boylu adam. [Mühennâ]

yosçu, [yos-çu] *{ağız}* *is.* Büyükbaş hayvan çobanı; sığırtmaç. [DS]

yosma, [? yosma] *sf.* **1.** Baştan çıkaracak kadar genç ve güzel; çok güzel; güzel; fettan. *{ağız} (aynı)* [DS] **2.** *{ağız}* (Kişi için) oynak; işveli. [DS] **3.** *{ağız}* Çekincesiz; korkusuz. [DS] **4.** *is.* Çok süslü giyinen, modaya düşkün kadın; koket.

yosmaca, [yosma-ca] *(yosma'ca)* *zf.* Bir yosmaya yakışır biçimde; yosma gibi.

yosmak[1], [yos-mak يوصمق] *{eAT} {OsT}* *gçl. f.* *[-ur]* **1.** Karşılaştırmak; kıyas etmek; benzetmeğe çalışmak; benzetmek; sanmak. *{ağız} (aynı)* [DS] **2.** *{ağız}* Yeğlemek; tercih etmek. [DS]

yosmak[2], [yos-mak] *{ağız}* *gçl. f.* *[-ar]* **1.** Saman, toprak vb. yığınını yaba ve kürek gibi araçla ileri itmek. **2.** Yığını deşmek; dağıtmak. **3.** Düzeltmek; yaymak. **4.** Yerleştirmek; bastırmak. [DS]

yosmalık, -ğı [yos-ma-lık] *is.* **1.** Yosma olma durumu. **2.**Yosmaca davranış. **3.** Yosmanın taşıdığı nitelik.

yosmuk[1], **-ğu** [yos-muk] *{ağız}* *is.* Mercimek. [DS]

yosmuk[2], [yos-muk / yom-suk] *{ağız}* *is.* Yosun. [DS]

yosnatmak, [yos-(u)n-a-t-mak] *{ağız}* *gçl. f.* *[-ır]* Yanlış bilgi vermek; yanıltmak. [DS]

yosuk[1], [yoş-u-k [Clauson] / yos-uk] *is.* Yay konulan kap. [ETY]

yosuk[2], **-ğu** [yos-mak > yos-uk] *is.* Miğfer.

yosul, [yos-ul ? / yoğsun / yos-muk] *{ağız}* *is.* Yosun. [DS]

yosun[1], [Lat. usnea] *is.* **1.** Karada ve suda yaşayan basit yapılı yani tallı bitkilerin genel adı. **2.** Sporlu bitkilerden kara hayatına uyum sağlamış, nemli toprak ve ağaç gövdeleri üzerinde yaşayan otsu bitkiler. ⊞ **yosun bağlamak,** *Üzerini yosun kaplamak.*|| **yosun balığı,** *zool. Kemikli balıklar takımının, dişli sazangiller familyasından, 2-3 cm. ka-*

dar uzunlukta, Asya'ya özgü, ırmaklarda sürüler hâlinde yaşayan bir tür, (Aphanius chantrei).|| **yosun bilimi,** *biy. Biyolojinin yosunları inceleyen alt bilim dalı; briyoloji.*|| **yosun hayvanları,** *Birincil ağızlı hayvanların yumuşakçalar dalından, vücutları kalın bir kutikula kabukla kaplı, çoğunlukla kendilerini bir yere bağlayan, denizlerde ve tatlı sularda koloniler hâlinde yaşayan bir sınıf; bugula, (Bryozoa).*|| **yosun külü,** *Su yosunlarının yakılması sonunda geride kalan ürün.*|| **yosun sodası,** *Deniz yosunlarından elde edilen sodyum hidroksit.*|| **yosun tutmak,** *1.Üzerini yosun kaplamak. 2. mec. (Bir yerde veya işde) uzun bir süre kalmak, sebatla konumunu korumak.*

yosun², [Moğ. yosun [Clauson] يوسون] *{eT} {eAT} is.* Nizam; düzen; usul; kanun; kaide. [EUTS]

yosuncul, [yosun-cul] *sf.* (Canlılar için) gelişme çevrimlerinin bir kısmını yosunlar arasında geçiren.

yosung, [Lat. usnea => yosuñ] *(yosuñ) {eT} is.* Yosun. [Bahşayiş]

yosunlanma, [yosun-la-n-ma] *is.* Yosunlanmak eylemi.

yosunlanmak, [yosun-la-n-mak] *gçsz. f. [-ır]* **1.** Yosun bağlamak. **2.** Üzerinde veya içinde yosun oluşmak.

yosunlar, [yosun-lar] *is. biy.* Kara yosunları, bataklık yosunları ve ciğer yosunları gibi karada ya da kısmen suda yaşayan, yapraklı veya yaprağımsı uzantılı, köksüz ve damarsız bitkiler şubesi, *(Bryophyta).*

yosunlaşma, [yosun-la-ş-ma] *is.* Yosunlaşmak eylemi.

yosunlaşmak, [yosun-la-ş-mak] *gçsz. f. [-ır]* Yosun durumuna gelmek.

yosunlu, [yosun-lu] *sf.* **1.** İçinde yosun bulunan; yosun üremiş olan. **2.** Üzeri yosun ile kaplanmış olan.

yosunluk, -ğu [yosun-luk] *is.* Yosunlarla kaplı olan yer.

yosunsu, [yosun-su] *sf.* Yosunu andıran; yosun gibi; yosuna benzer.

yoş¹, [yoş يوش] *{eT} sf.* **1.** *{ağız}* Yoz; yabani. [DS] **2.** *{eT} {ağız}* Alaca karanlık; loş; mat; donuk; bulanık. [Clauson] [DS] **3.** *{eAT {OsT}* Yorgun; yıpranmış. **4.** *{eAT} {OsT}* (Göz için) fersiz; kamaşmış. **5.** *{eAT} {OsT}* Zayıf. **6.** *{ağız}* Beceriksiz. [DS] **7.** *{eAT} is.* Yorgunluk; fersizlik; zayıflık. ⧉ **yoş eylemek,** *{eAT} Kamaştırmak; görmez hâle getirmek.*|| **yoş kılmak,** *{eAT}* → yoş eylemek.|| **yoş olmak,** *{eAT} (Göz için) kamaşmak; kararmak; fersizleşmek.*

yoş¹, [yok-uş > yōş] *(yo:ş) {ağız} is.* Yokuş. [DS]

yoşa, [yoş-a ?] *{ağız} is.* Koyunlarm sırtına sürülen kırmızı aşıboyası; demiroksit. [DS]

yoşamak, [yoş-a-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-ş(u)-yor]* Eskimek; yıpranmak. [DS]

yoşan, [yoş-a-n] *{ağız} sf.* Az kullanılmış. [DS]

yoşang, [yoş-a-ñ] *(yoşañ) {ağız} sf.* (Elbise vb. için) kullanıldığı için eskimiş; yıpranmış. [DS]

yoşangmak, [yoş-a-n-mak / yoş-a-ñ-mak] *(yoşañmak) {ağız} dönşl. f. [-ır]* → yoşanmak. [DS]

yoşanlamak, [yoş-a-n-mak > yoşan-la-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* Eskimek; yıpranmak. [DS]

yoşanmak, [yoş-a-n-mak / yoş-a-ñ-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* Eskimek; yıpranmak. [DS]

yoşatmak, [yoş > yoş-a-t-mak يوشاتمق] *{eAT} gçl. f. [-ur]* Güçsüz düşürmek; mecalsiz hâle getirmek.

yoşuk¹, [yoş-u-k] *{eT} is.* Demir miğfer. [Clauson]

yoşuk², [yoş-u-mak > yoş-u-k] *{ağız} sf.* (Elbise için) kullanıldığı için eskimiş; yıpranmış. [DS]

yoşuklığ, [yoşuk > yoşuk-lıg] *{eT} sf.* Miğferli. [Clauson]

yoşulmak, [yoş-u-l-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ur]* Uslanmak; durulmak. [DS]

yoşumak, [yoş > yoş-ü-mak يوشومق] *{ağız} gçsz. f. [-r]* **1.** Gücünü yitirmek; güçsüz kalmak; zayıf düşmek. *{eAT} {OsT} (aynı)* **2.** Yorulmak. *{eAT} {OsT} (aynı)* **3.** Eskimek; yıpranmak. **4.** Rengini atmak. **5.** Uslanmak; durulmak. **6.** Gevşemek. **7.** Usanmak; bıkmak; soğumak. **8.** (Hayvan için) kızgınlık dönemini geçirmek. [DS]

yoşungun, [yoş-un-gun] *{ağız} sf.* (Giyecek için) eskimiş; yıpranmış. [DS]

yoşunmak, [yoş-un-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ur]* Eskimek; yıpranmak. [DS]

yoşutmak, [yoş-ū-mak > yoşu-t-mak يوشدمق] *gçl. f. [-ur]* **1.** *{eAT}* (Göz için) kamaştırmak. **2.** *{ağız}* Caydırmak. [DS]

yota, [yod-mak > yod-ā / yotā / yot-ē / yöt-é / yodo] *(yota:) {eT} is.* Bacağın üst kısmı; uyluk. [EUTS] [Gabain]

yotlaştırmak, [yot-la-ş-tır-mak] *{ağız} gçl. f. [-ır]* Abartmak. [DS]

yotmak, [*yō-mak > yod-mak / yot-mak] *{eT} dönşl. f. [-ar]* Mahvolmak. [Gabain]

yotturmak, [yod-mak > yod-tur-mak / yot-tur-mak] *gçl. f. [-ur]* Sildirmek. [DLT]

yotuz, [yut-uz [Clauson] / yot-uz] *{eT} is.* Kadın eş; zevce; karı; refika. [ETY] [EUTS]

you, [yok > yoğ / you / yov] *{ağız} ünl.* Yok; değil; hayır. [DS]

yov, [yok > yoğ / yov] *{ağız} ünl.* Yok; değil; hayır. [DS]

yova, [Far. yāve => yava > yova] *{ağız} sf.* **1.** (Hayvan için) sahipsiz, başıboş. **2.** Evden, sürüden kaçma huyunda olan. **3.** (Kişi için) bir yere sonradan gelip yerleşen. **4.** Yabancı. [DS]

yovant, [yön-et / yon-at / yoñ-at > yovant] *{ağız} zf.* İyi; tam; doğru dürüst; özenli. [DS]

yovanta, [Far. yāve-ende] *{ağız} sf.* **1.** (Hayvan için) sahipsiz. **2.** Evden ve sürüden kaçma huyu olan. **3.** (Kişi için) işsiz güçsüz; başkasından geçinen; tembel. [DS]

yovcu, [yov-cu یوجی] *{eAT} is.* Savaşçı.

yovlıç, [yov-laç [Clauson] / yov-lıç] *{eT} is.* Keçi kıllarının diplerindeki yumuşak ince yün. [DLT]

yovmak[1], [yov-mak [Clauson] / yuw-mak] *{eT} gçl. f. [-ar]* Hile yapmak; aldatmak. [DLT]

yovmak[2], [yov-mak [Clauson] / yuv-mak] *{eT} gçsz. f. [-ar]* Koşmak. [DLT]

yovmak[3], [yov-mak [Clauson] / yüv-mek] *{eT} gçl. f. [-ar]* Yardım etmek. [DLT]

yovsamak, [yov-mak[3] > yov-sā-mak [Clauson] / yavsā-mak] *(yovsa:mak) {eT} gçl. f. [-r]* Mal vererek gönlünü almak istemek.

yovsumak, [yov-su-mak] *{ağız} gçsz. f. [-ur]* Gücü azalmak. [DS]

yovu, [Far. yāve => yava > yovu] *{ağız} sf.* Kalın kafalı. [DS]

yovun, [yoġ-un / yovun یوڭ] *{eAT} {ağız} sf.* → yoğun. [DS]

yovuş, [yov-mak[3] > yov-uş [Clauson] / yüf-üş] *{eT} is.* **1.** Yakınların birbirine mal ve elbise vererek yardımlaşması. **2.** Çoğunlukla geline armağan verme. [DLT]

yovuşmak, [yov-mak[3] > yov-uş-mak [Clauson] / yufuş-mak] *{eT} işteş. f. [-ur]* **1.** Yardımlaşmak. **2.** Dost olmak. [DLT]

yovuz, [yabuz > yavuz > yovuz] *{ağız} sf.* Uslu; ağırbaşlı; çalışkan. [DS]

yoya, [Far. yāve => yova / yoya] *{ağız} sf.* Başıboş; evden ve sürüden kaçma huyu olan. [DS]

yoydurmak, [yor-dur-mak > yoy-dur-mak] *{ağız} gçl. f. [-ur]* (Rüya için) yorumlatmak; açıklatmak. [DS]

yoylu, [yol-lu > yoy-lu] *{ağız} sf.* **1.** (Katın için) kötü yola düşmüş. **2.** Çok gezen; başıboş. [DS]

yoymak[1], [*yō-mak *(yok olmak)* > yō-ḏ-mak > yoy-mak یويمق] *(yo:ymak) {eT} {eAT} {OsT} gçl. f. [-ar]* **1.** Yok etmek. [İKPÖy.] **2.** Silmek; bozmak; işe yaramaz duruma getirmek; mahvetmek. *{ağız} (aynı)* [DLT] [KB] [DS] **3.** *{ağız}* Yazılan yazıyı silmek. [DS] **4.** *{ağız}* Başaramamak; becerememek; eline yüzüne bulaştırmak. [DS] **5.** *{ağız}* Değiştirmek. [DS] **6.** *{ağız}* Harcamak; yok etmek. [DS]

yoymak[2], [yor-mak > yoy-mak] *{ağız} gçl. f. [-ar]* **1.** Yorumlamak; açıklamak. **2.** Söz ve davranışları amacı dışında yorumlamak; başka bir anlam vermek. [DS]

yoymak[3], [yoz-mak > yoy-mak] *{ağız} gçsz. f. [-ar]* **1.** Eski durumunu yitirmek; bozulmak; çirkinleşmek. **2.** Yabanileşmek; yozlaşmak. **3.** (Kuluçka tavuk için) süresi dolmadan yumurtaların üzerinden kalkmak; yozmak. **4.** *gçl. f.* (Tavuk için) piliçleri başından dağıtmak; yozmak. [DS] **5.** *{ağız}* Başından savmak. [DS]

yoymak[4], [yoy-mak] *{ağız} gçl. f. [-ar]* Sivriltmek. [DS]

yoynukmak, [yoy-mak[3] > yoy-(u)n-uk-mak] *{ağız} gçsz. f. [-ur]* Yerinden yurdundan olmak veya soğumak. [DS]

yo-yo, [Alm. jo jo] *is.* Tahta, fildişi, plastik veya metalden yapılmış bir disk eksenine bağlanan tel boyunca inerken kazandığı ivme ve hafif bir itme ile yukarı çıkan bir çocuk oyuncağı.

yoysun, [yoy-sun ?] *{ağız} is.* Biçim; durum. [DS]

yoyulmak, [yöḏ-mak > yoy-ul-mak / yüy-ül-mek يويلق] *edil. f. [-ur]* **1.** *{eAT} {OsT}* Silinmek; bozulmak; yok edilmek. **2.** *dönşl. f. {ağız}* Ayrılmak; dağılmak. [DS] **3.** *{ağız}* İşe yaramamak; araya gitmek. [DS]

yoyundurmak, [yoy-un-dur-mak] *{ağız} gçl. f. [-ur]* Avutmak. [DS]

yoz[1], [yoz یوز] *sf.* **1.** Doğada olduğu gibi kalmış olan; işlenmemiş; yabani. *{ağız} (aynı)* [DS] **2.** *mecaz.* Kaba; adi; bayağı; yavan. *{eAT} {ağız} (aynı)* [DS] **3.** *mecaz.* İyi niteliklerini yitirmiş; bozulmuş; soysuzlaşmış; mütereddi; dejenere. **4.** Terbiye edilmemiş; vahşi. *{eAT} {OsT} (aynı)* **5.** *{eAT}* Zararlı. **6.** *{ağız}* Değeri düşük; niteliksiz; cinsi bozuk. [DS]

yoz[2], [yoz] *{ağız} sf.* **1.** (Hayvan için) bakımsız; iyi beslenmemiş; zayıf. [DS] **2.** Kısır. **3.** *{eAT} {OsT} {ağız}* (Yer için) sürülmemiş ve ekilmemiş. [DS] ⧉ **yoz kalmak,** *{ağız} 1. Kısır kalmak. 2. Ürün vermemek.* [DS]|| **yoz sığırı,** *{ağız} Kısır.* [DS]|| **yoz yer,** *{ağız} Ekilmez, dikilmez ve biçilmez yer.* [DS]

yoz[3], [yoz] *{ağız} is.* **1.** Kısır ve erkek hayvanlardan oluşmuş davar sürüsü. **2.** Keçi ve koyun sürüsü. **3.** Civcivlerini büyüterek bırakan tavuk. **4.** Yazın kırda kalıp otlatılan davar. **5.** Kart keklik. **6.** Bir iki yaşında, henüz kullanılmayan ve yavrulamayan tay, sığır, sıpa sürüsü. **7.** Meyvesiz ağaç. **8.** Kısır ve sütsüz davar. [DS] ⧉ **yoza sürmek,** *{ağız} 1. Hayvanı, bütün yaz, kırda geceli gündüzlü otlaması için sürüye katıp sığırtmaçlara bırakmak. 2. Keçi ve koyundan başka hayvanı, gece gündüz otlaması için sürüye katmak.* [DS]|| **yoz bulut,** *{ağız} Yağmur taşımayan bulut.* [DS]|| **yoz etmek,** *{ağız} Asmaların üzüm bağlamayan filizlerini kırmak.* [DS]|| **yoz hergelesi,** *{ağız} Yılkıda yetişmiş, yüke ve bineğe alıştırılmamış at; yaban atı.* [DS]|| **yoz mal,** *{ağız} İşte kullanılmayan hayvan.* [DS]|| **Yoz mala tuzumuz yok.** *{ağız} Çıkarsız iş yapmayız, anlamında kullanılır.*|| **yoz sığıra saman dökmemek,** *{ağız} Çıkarı olmayan yere yardım etmemek.*|| **yozu satılmış it gibi meydanda kalmak,** *{ağız} İşsiz güç-*

süz kaldığı için canı sıkılmak.|| **yoz ürümek,** *{ağız} Yersiz ve boş konuşmak.* [DS]

yoz⁴, [yoz] *{ağız} sf.* Yalın; tek. [DS]

yoz⁵, [yoz] *{ağız} is.* Yosun. [DS]

yozak, -ğı [yoz-a-k] *{ağız} is.* Kilit. [DS]

yozalamak, [yoz-a-la-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(ı)-yor]* **1.** Tembel tembel, boş yere gezinmek. **2.** Yabani davranmak; hırçınlaşmak. **3.** Doğum sancısı çekmek. **4.** Oynaşmak. **5.** Çıkar sağlayacağı veya bir konuda yardımını göreceği kişinin çevresinde amacını belirtir biçimde dolaşmak. [DS]

yozalmak, [yoz-al-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* **1.** İşten soğumak. **2.** İşe yaramaz duruma gelmek. [DS]

yozamak, [*yō-mak *(yok olmak)* > yō-z > yoz-ā-mak] *(yoza:mak) {eT} gçl. f. [-ar]* (Kısrak dışındaki hayvanlar için) kısır kalmak. [DLT]

yozcu, [yoz-cu] *{ağız} is.* Koyun ticareti yapan kimse; koyun tüccarı. [DS]

yozdam, [*eT.* yurt *(delik)* / yurdu > yordam / yozdam ?] *{ağız} is.* İğne deliği. [DS]

yozdurmak¹, [yoz-dur-mak] *{ağız} gçl. f. [-ur]* Cinsini bozmak; niteliğini değiştirmek. [DS]

yozdurmak², [yoz-dur-mak] *{ağız} gçl. f. [-ur]* **1.** Kuluçka tavuğu kuluçkaya yatmaktan caydırmak. **2.** Bir işten, bir şeyden vazgeçirmek; caydırmak. **3.** Oyalamak. [DS]

yozdurmak³, [yoz-ut-mak > yoz-(u)t-ur-mak > yoz-dur-mak] *{ağız} gçl. f. [-ur]* Acemileşmek; becerisini yitirmek; uzluğunu kaybetmek. [DS]

yozgun, [yoz-gun] *{ağız} sf.* (Çubuk, fidan vb. için) tutmayan. [DS]

yozlak¹, -ğı [yoz-la-k] *{ağız} is.* Doğurması yakın, ağrı çeken hayvan. [DS] ⧉ **yozlak vurmak,** *{ağız} Oğlağı ölen keçiye başka bir oğlağı alıştırmak.* [DS]

yozlak², -ğı [yoz-la-k] *{ağız} sf.* Ham. [DS]

yozlama, [yoz-la-ma] *{ağız} is.* **1.** Sürülmemiş, ekimi gelecek yıla bırakılmış tarla. **2.** Budanmamış ağaç. [DS]

yozlamak¹, [yoz-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(u)-yor]* **1.** (Oğlak, kuzu, buzağı vb. hayvanlar için) analarından ayırmak. **2.** (Sürüdeki koyunlar için) sağmal olanla kısırları birbirinden ayırmak. **3.** Bağ ve bahçelerdeki ürün tutmayan filizleri ayıklamak. [DS]

yozlamak², [yoz-la-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l (u)-yor]* Doğum sırasında ağrı çekmek. [DS]

yozlaşma, [yoz-la-ş-ma] *is.* **1.** Yozlaşmak eylemi. **2.** *biy.* Geri evrim; tereddi. **3.** Bir organizmanın ya da bir parçasının daha az aktif ve daha sade olan biçimlere geri dönmesi; bozulma; dejenerasyon.

yozlaşmak, [yoz-la-ş-mak] *gçsz. f. [-ır]* **1.** Maddî ve manevi iyi niteliklerini, değerlerini yitirmek; soysuzlaşmak; tereddi etmek; dejenere olmak. **2.** *{ağız}* Huyu suyu bozulmak; yabanileşmek. [DS]

yozlaştırma, [yoz-la-ş-tır-ma] *is.* Yozlaştırmak eylemi.

yozlaştırmak, [yoz-la-ş-tır-mak] *gçl. f. [-ır]* Yozlaşmasına neden olmak; soysuzlaştırmak; dejenere etmek.

yozluk, -ğu [yoz-luk] *is.* Yoz olma durumu; yoz olan şeyin niteliği.

yozmak¹, [yoz-mak ? / yüz-mek ?] *{eT} gçsz. f. [-r]* Çok akmak. [DLT]

yozmak², [yoz-mak] *{ağız} gçsz. f. [-ar]* **1.** (Bitki, hayvan için) zamanla bozulmak; soysuzlaşmak; yabanileşmek. **2.** Güzelliği, çekiciliği yok olmak. **3.** (Fidan vb. için) kök salamadığı için gelişememek. **4.** (Aşı için) tutmamak. **5.** Zayıflamak. **6.** Huyu bozulmak; sevimsizleşmek. **7.** (Sevişen kişiler için) darılmak; küsmek. [DS]

yozmak³, [yoz-mak] *{ağız} gçsz. f. [-ar]* **1.** Bir şeyden soğumak; çok istediği şeyden caymak. **2.** (Tavuk için) kuluçkaya yatmaktan vaz geçmek. **3.** (Tavuk için) yumurtlamaz olmak. **4.** Cinsel kızgınlığı geçmek. [DS]

yozmak⁴, [yız-mak] *{ağız} gçl. f. [-ar]* (Yazı için) silmek. [DS]

yozmanmak, [yoz-u-mak > yoz-(u)-m-an-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* Sözü söylemek isteyip de söyleyememek; yutkunmak. [DS]

yozmantı, [yoz + Far. mande] *{ağız} sf.* Yoz kalmış; terbiyesiz. [DS]

yozucu, [yoz-ucu] *{ağız} sf.* Düğün alayının en önünde giden. [DS]

yozuk, -ğu [yoz-uk] *{ağız} sf.* Haylaz; tembel. [DS]

yozukmak, [yoz-uk-mak] *{ağız} gçsz. f. [-ur]* **1.** (Bitki, hayvan vb. için) yozlaşmak; soysuzlaşmak. **2.** Ürkek ve çekingen olmak. **3.** İşinden ayrılıp başıboş dolaşmak. **4.** İsteğinden vazgeçmek; caymak. **5.** (Tavuk için) kuluçkaya yatmaktan vazgeçmek; yumurtlamaz olmak. **6.** Ayrılmak; ayrı düşmek. [DS]

yozukturmak, [yoz-uk-tur-mak] *{ağız} gçl. f. [-ur]* Ürkütüp caydırmak; ayırmak; soğutmak. [DS]

yozulak, -ğı [yoz-ul-ak] *{ağız} is.* Doğurması pek yakın olan hayvan. [DS]

yozulmak, [yoz-ul-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ur]* Bir şeyden soğumak; çok istediği şeyden vazgeçmek; caymak. [DS]

yozumak, [yoz-u-mak] *{ağız} gçsz. f. [-ur]* Gücünü yitirmek. [DS]

yozundurmak, [yuz-un-dur-mak] *{ağız} gçl. f. [-ur]* **1.** Haksızlığa, zarara uğratmak. **2.** Avutmak. [DS]

yozunmak, [yoz-un-mak] *{ağız} edil. f. [-ur]* Haksızlığa uğramak. [DS]

yöcü, [yöcü / öcü یوجو] *{OsT} is.* Öcü; umacı.

yögdik, [yög-dik [Clauson] / yüg-dik] *{eT} is.* Bir tür kuş. [KB]

yögente, [Far. yāve-ende] *(yö:gente)* *{ağız}* *sf.* (Kişi için) başıboş; ipsiz sapsız. [DS]

yögerü, [yök-ē-rṻ / yöge-rṻ] *(yögerü:)* *{eT}* *is.* Hazır; mevcut; halen; şimdiki. [EUTS]

yögtürmek, [yög / yüg *(yüksek yer)* > yög-tür-mek] *{eT}* *gçsz. f.* *[-ür]*. Yükselmek; çıkmak. [ETY]

yögürmek, [yögür-mek / yügür-mek] *{eT}* *gçsz. f.* *[-ür]* Yüğürmek; akmak. [EUTS]

yögürtmek, [yög-ür-mek > yög-ür-t-mek] *{eT}* *gçl. f.* *[-ür]* Koşturmak. [ETY]

yögütmek, [ögī-mek > ögi-t-mek / yögü-t-mek] *{eT}* *gçl. f.* *[-ür]* Öğütmek. [Clauson]

yöğmü, [Ar. yevmī] *{ağız}* *is.* Gün. [DS] ☞ **yöğmünün günü,** *{ağız}* *Her gün.* [DS]

yöğörtmek, [yüğür-t-mek > yöğör-t-mek] *{ağız}* *gçl. f.* *[-ür]* (Hayvan için) çiftleştirmek. [DS]

yöğrük, -ğü [yüğ(ü)r-ük > yöğrük] *{ağız}* *sf.* Eline ayağına çabuk; çevik; güçlü. [DS]

yöğüm, [yom / yöm > yöğüm] *{ağız}* *is.* Uğur. [DS]

yöğümsüz, [yöğüm-süz] *{ağız}* *sf.* Uğursuz. [DS]

yöğünsüz, [yöğüm-süz > yöğün-süz] *{ağız}* *sf.* Uğursuz. [DS]

yöğürmek, [yüğür-mek > yöğür-mek] *{ağız}* *gçsz. f.* *[-ür]* (Hayvan için) çiftleşmek. [DS]

yök, [yök] *{eT}* *is.* Kuş tüyü; kuş yeleği; ok yeleği. [DLT]

yökerü, [yökē-rṻ / yöge-rṻ] *(yökerü:)* *{eT}* *sf.* Hazır; şimdiki; halihazır; mevcut. [EUTS]

yökletmek, [yök > yök-le-t-mek] *{eT}* *gçl. f.* *[-ür]* Oka yelek taktırmak. [DLT]

yökmek, [yök-mek] *{eT}* *gçsz. f.* *[-er]* *f.* Heyecanlanmak; duygulanmak; hislenmek; dalmak. [EUTS]

yökütmek, [uv-mak > uv-ut-mak > ög-üt-mek ? > yök-üt-mek ?] *{eT}* *gçl. f.* *[-ür]* Ezip un etmek; öğütmek. [Mühennâ]

yölegü, [yölē-mek > yölē-gṻ [Clauson] / yülē-gṻ] *(yöle:gü:)* *{eT}* *is.* Destek. [DLT]

yölek, [yölē-mek > yöle-k [Clauson] / yüle-k] *{eT}* *is.* Destek. [KB]

yöleklig, [yölek > yölek-lig [Clauson] / yülek-lig] *{eT}* *sf.* Bir yere dayanmış olan. [DLT]

yölelmek, [yölē-mek > yöle-l-mek [Clauson] / yüle-l-mek] *{eT}* *edil. f.* *[-ür]* Dikilmek. [DLT]

yöleme, [yöle-mek > yöle-me] *{ağız}* *is.* Saban demirinin ucunu açtırma. [DS]

yölemek, [yölē-mek [Clauson] / yölī-mek] *(yöle:mek)* *{eT}* *gçl. f.* *[-r]* Desteklemek; destek koymak. [DLT] [KB]

yöleşmek, [yölē-mek > yöle-ş-mek] *işteş. f.* *[-ür]* **1.** Karşılıklı olarak birbirini desteklemek. [Clauson] **2.** *dönşl. f.* Benzemek. [EUTS] [Gabain]

yöleştrüğ, [yölē-mek > yöle-ş-tür-mek > yöleştür-üg] *{eT}* *sf.* Eşit; müsavi. [EUTS]

yöleştürgülüksüz, [yölē-ş-tür-mek > yöleştür-gü-lük-süz] *{eT}* *sf.* Eşsiz; benzersiz. [Clauson]

yöleştürmek, [yölē-mek > yöle-ş-tür-mek] *{eT}* *gçl. f.* *[-ür]* Eşit kılmak; müsavi kılmak; benzetmek. [EUTS]

yöleştürüg, [yölē-mek > yöle-ş-tür-üg] *{eT}* *sf.* Eşit; müsavi. [Clauson]

yöleşürmek, [yölē-mek > yöle-ş-ür-mek] *{eT}* *gçsz. f.* *[-ür]* Benzemek. [Clauson]

yöleşürüğ, [yölē-mek > yöle-ş-ür-üg] *{eT}* *is.* Örnek; benzetme; istiare; mecaz. [Üç İtigsizler]

yöltem, [yön-tem / yöltem] *{ağız}* *is.* **1.** Yöntem; yol; usul. **2.** Biçim. [DS]

yöm[1], [yom > yöm] *{ağız}* *sf.* Hayırlı. [DS]

yöm[2], [yöm] *{ağız}* *is.* Kötü niyet. [DS]

yöme, [yöm-e] *{ağız}* *is.* Tulum peyniri. [DS]

yömelemek, [yöme-le-mek] *{ağız}* *gçl. f.* *[-r]* *[-l(i)-yor]* Aksamak. [DS]

yömiye, [Ar. yevmiye => yōmiye] *(yö:miye)* *{ağız}* *is.* Yevmiye; gündelik. [DS]

yömremek, [yöm-(ü)r-e-mek] *{ağız}* *gçl. f.* *[-r]* *[-r(i)-yor]* Teyellemek. [DS]

yömsüz, [yöm-süz] *{ağız}* *sf.* Uğursuz. [DS]

yömürmek, [yöm-ür-mek] *{ağız}* *gçl. f.* *[-ür]* Bozup dağıtmak; kırıp geçirmek. [DS]

yön[1], [yön یون] *is.* **1.** Bakma ve yönelme doğrultusu. **2.** Belli bir noktaya göre olan yer; taraf; cihet; istikamet. *{eAT}* *{OsT}* *(aynı)* **3.** Bir şeyin, bir kimsenin belli bir noktaya baktığı yanlardan her biri; veçhe; yüz; alnaç. *{eAT}* *{OsT}* *{ağız}* *(aynı)* [DS] **4.** Giden, uçan, yürüyen vb. hareket halindeki bir şeyin, bir cismin izlediği çizgi. **5.** Bir kimsenin, bir şeyin bir yere giderken izlediği yol. **6.** *mecaz.* Bir etkinlik, bir eylem veya bir konuda takınılan tutum; izlenen çizgi. **7.** *mecaz.* Bir şeyin oluş biçimi; taşıdığı özellik; görünüm; açı; yan. **8.** *{ağız}* Sebep; neden. [DS] ☞ **yön belirteci,** *Yön bulmakta kullanılan aygıt; pusula.*|| **yönden,** *Bakımdan; açıdan.*|| **yön dutmak,** *{eAT}* *{OsT}* → yön tutmak. || **yöne gelmek,** *{ağız}* *1. Düzene girmek. 2. Eğitilmeye elverişli olmak.* [DS]|| **yöne getirmek,** *{ağız}* *1. Düzene koymak. 2. Eğitmek; huyunu düzeltmek.* [DS]|| **yön görmek,** *{ağız}* *Uygun görmek.* [DS]|| **yön eki,** *dbl. Yön gösterme eki.*|| **yön kesmek,** *{ağız}* *Söz kesmek.* [DS]|| **yön gösterme eki,** *dbl. Yön bildiren, yer ve zaman bildiren ekler, son-ra, taş-ra, dış-arı, iç-eri.*|| **yön tutmak,** *1. {eAT} {OsT} Yönünü belirtilen yana çevirmek; yüzünü o yana döndürmek. 2. Belirtilen özellik veya niteliğe yaklaşmak; yüz tutmak.*|| **yön vermek,** *Yeni bir biçim, yeni bir düzen vermek.*|| **yönü öte,** *{ağız}* *(Sakınılan, çekinilen kişi*

ve nesne için) "benden uzak olsun" anlamında dilek. [DS]|| **yön yöş,** *1. {eAT} Çevre; etraf. 2. {OsT} Y olculuk için gerekli olan şeyler. 3. {OsT} Düzen; tartip; nizam. 4. Uygunluk. 5. Usul; kural. 6. {ağız} folk. Nişanlılıkta iki tarafın birbirine gönderdiği armağanlar.* [DS] *7. {ağız} Çeyiz sergisi.* [DS]|| **yön zarfı,** *dbl. Yön bildiren zarf.*

yön², [yön] *{ağız} sf.* İyi. [DS]

yöna, [? yöna] *{ağız} sf.* İnatçı; dik kafalı. [DS]

yönat, [yön-et / yönat] *{ağız} sf.* Tam; kusursuz; yetkin. [DS]

yönatça, [yönet-çe > yönatça] *{ağız} sf.* Özenli; uyanık. [DS]

yöndem, [yön-dem یوندم] *sf.* **1.** *{OsT}* Uysal; itaatli. **2.** *{ağız} is.* Uğur. [DS] **3.** *{ağız}* Güzellik; albeni. [DS] **4.** *{ağız}* Uygun biçim; yol; yöntem. [DS] **5.** *{ağız}* Yüz; surat. [DS] ⊡ **yöndemine getirmek,** *{ağız} Yapılmak istenen şeyin sırasını ve imkânını bulmak.* [DS]|| **yöndemini bulmak,** *{ağız}* → yöntemini bulmak. [DS]

yöndemli, [yöndem-li] *{ağız} sf.* **1.** Yoluyla yordamıyla iş yapan; eli işe yatkın; becerikli; eli uz. **2.** Çevik; çalışkan. **3.** (Kişi için) uysal; olgun. **4.** Uygun. [DS]

yöndemsiz, [yöndem-siz] *{ağız} sf.* **1.** Yeteneksiz; beceriksiz. **2.** Düzensiz; yöntemsiz. **3.** Uygun olmayan. **4.** Gelişigüzel konuşan. [DS]

yöndeş, [yön-deş] *sf.* Yönleri aynı olan; birbiri ile aynı yöne bakan. ⊡ **yöndeş açılar,** *mat. Paralel doğruları kesen bir çizginin meydana getirdiği, paralel çizgilerle bu kesen arasındaki hepsi aynı yöne bakan açılara verilen ad.*

yöne¹, [yön-e] *{ağız} is.* **1.** Sebep. **2.** Çıkar yol. [DS]

yöne², [yön-e] *{ağız} sf.* Gerçek olmayan. [DS]

yönedsiz, [yönet > yöned-siz یوندسز] *{eAT} sf.* Kural, yol bilmeyen.

yönedsizlik, [yöned-siz > yönedsiz-lik یوندسزلك] *{eAT} is.* Kural ve yol bilmezlik; usul erkân bilmezlik.

yöneği, [yön-eği] *{ağız} sf.* (Kişi için) toplum ile ters düşen; aksi. [DS]

yönek, -ği [yön-ek] *{ağız} is.* **1.** Yön. **2.** Bir yere dönük; yönü o yana doğru. [DS]

yönekmek, [yön-ek-mek] *{ağız} gçsz. f. [-ir]* Yön almak; dönmek. [DS]

yöneldirim, [yön-el-mek > yön-el-dir-im] *is.* → yönlendirim.

yöneldürmek, [yön-el-mek > yön-el-dür-mek یونلدرمك] *{OsT} gçl. f. [-ür]* Yöneltmek; yönlendirmek; tevcih etmek.

yönelek, -ği [yön-ele-k] *{ağız} is.* Yön. [DS]

yönelge, [yön-el-ge] *{ağız} is.* Yön. [DS]

yönelik, -ği [yön-el-mek > yön-el-ik] *sf.* **1.** (Bir şeye, bir yere veya kimseye) yönelmiş olan; o yöne çevrilmiş olan; müteveccih; ait; özgü. **2.** Yöneltilmiş, yön verilmiş olan. **3.** Hedef alınmış; hedef olarak seçilmiş.

yönelim, [yön-el-im] *is.* **1.** Yönelme eylemi ve sonucu. **2.** Kendi durumunu ve konumunu bilinen yerlere göre belirleme; temayül. **3.** Karşılaştığı sorunlu ve karmaşık durumlara göre kendi tutumunu, yönünü belirleme. **4.** *biy.* Bitkilerin ve bazı basit yapılı hayvanların ısı, ışık, besin ve kimyasal ortam gibi uyarıcıların etkisi ile bu uyarıcılara doğru ya da bunların aksine uzaklaşma biçiminde ortaya çıkan yer veya doğrultu değiştirme olayı; doğrulum; tropizm. **5.** *fel.* Eylemin erişmeyi amaçladığı hedef.

yöneliş, [yön-el-iş] *is.* Yönelmek eylemi ve biçimi.

yönelme, [yön-el-me] *is.* Yönelmek eylemi. ⊡ **yönelme durumu,** *dbl. İsim ve isim soylu bir sözcüğü yaklaşma ve yönelme kavramları ile birlikte bir fiile ve edata bağlayan durum; -e hâli; datif. ev-e, okul-a, iki-y-e, yazı-y-a* || **yönelme hâli,** *Yönelme durumu.*

yönelmek, [yön-el-mek یونلمك] *gçsz. f. [-ir]* **1.** Yüzünü belirtilen şeye doğru çevirmek; dönmek; bakmak; teveccüh etmek. *{eAT} {OsT} {ağız} (aynı)* [DS] **2.** Belirtilen şeye doğru gitmek; yolunu ona yöneltmek. *{ağız} (aynı)* [DS] **3.** (Göz için) belirtilen şeye veya kimseye bakmak; bakışlarını çevirmek. **4.** *mecaz.* Belirtilen şeyi amaç olarak seçmek; onunla ilgilenmek; kendini ona adamak; benimsemek. **5.** *mecaz.* Belirtilen şeyi veya kimseyi hedef almak; ona yönlendirilmiş olmak; onunla ilgili olmak. **6.** *{ağız}* Eğilmek. [DS]

yönelmeli, [yön-el-me-li] *sf.* Yönelme durumunda olan. ⊡ **yönelmeli tümleç,** *dbl. Yapılan işin anlamını bütünleyen ve yönelme durumunda bulunan tümleç. Öğrenciler okul-a alıştı.*

yönelmişlik, -ği [yön-el-miş-lik] *is.* **1.** Yönelmiş olma durumu. **2.** *fel.* İnsanın bir nesne hakkında bilgi edinebilmek için dikkatini o nesneye doğru çevirebilme yeteneği. **3.** Bilincin daima bir nesneye çevrili olma özelliği.

yönelteç, -ci [yön-el-t-eç] *is.* **1.** Direksiyon. **2.** Bisiklet gidonu.

yönelti, [yönel-t-mek > yönel-t-i] *is.* İstikamet; doğrultu.

yöneltici, [yön-el-t-ici] *sf.* Yöneltme işlevini üstlenen; yöneltmeye yarayan.

yöneltilebilme, [yön-el-t-il-e+bil-me] *is.* Dalga boyu elli metreden az olan elektromanyetik dalgaların, yansıtıcı anten sistemleri ile bir doğrultuda yayılabilme özelliği.

yöneltilme, [yön-el-t-il-me] *is.* Yöneltilmek eylemi.

yöneltilmek, [yön-el-t-il-mek] *edil. f. [-ir]* **1.** Yöneltmek eylemi yapılmak. **2.** Kendisine yöneltmek eylemi uygulanmak; yön verilmek; yönlendirilmek.

yöneltim, [yön-el-t-im] *is.* **1.** Yöneltmek eylemi ve

sonucu. **2.** Bulunulan yerde ana yönleri belirleme işlemi; yön bulma.

yöneltme, [yön-el-t-me] *is.* **1.** Yöneltmek eylemi. **2.** Bir kimseye yapacağı iş ve izleyeceği yöntem hakkında bilgi verme. **3.** Bir öğrenciye eğitimi ve gelecekte gireceği iş ve meslek seçimi hakkında bilgilendirme ve yön verme çalışmaları. **4.** Öğrenciyi, okula uyum sağlamasını kolaylaştırmak amacıyla yönetmelik hükümleri, öğretim programları, eğitici kol çalışmaları ve boş zamanlarını değerlendirme gibi konularda bilinçlendirme süreci. **5.** *gök b.* Bir gözlem aracını ve dürbünü gözlenecek yıldıza çevirme işi.

yöneltmek, [yön-el-t-mek يونلتمك] *gçl. f. [-ir]* **1.** Bir şeye bir yere doğru çevirmek; döndürmek; baktırmak; doğrultmak; tevcih etmek. *{eAT} {OsT} (aynı)* **2.** Belirtilen şeye doğru sevk etmek; gidiş yönünü ona çevirmek. **3.** (Bakış için) belirtilen şeye veya kimseye çevirmek. **4.** Bir kimsenin bir etkinliği seçmesini, ona yönelmesini sağlamak. **5.** (Söz için) belirtilen kimseye hitap etmek; bir şey söylemek. **6.** *mecaz.* Belirtilen şeyi amaç olarak seçtirmek; onunla ilgilenmesini sağlamak; benimsetmek. **7.** *mecaz.* Belirtilen şeyi veya kimseyi hedef seçtirmek; ona yönlendirmek; ona yüklemek.

yöneltmeli, [yön-el-t-me-li] *sf.* Yöneltme işlevini üstlenen; yöneltme özelliği olan.

yöneltmesiz, [yön-el-t-me-siz] *sf.* **1.** Yöneltmemiş; yöneltme uygulamamış olan. **2.** (Alıcı - verici anten için) radyoelektrik dalgalarını her yana doğru aynı güçte veren ya da alan.

yönemek, [ün-mek [Clauson] / yön-ē-mek] *(yöne:-mek) {eT} gçsz. f. [-r]* Ortaya çıkmak; zuhur etmek; görünmek; yükselmek. [ETY]

yönenme, [yön-en-me] *is. ed.* Bir eserde, nutukta anlatılan konuyu keserek orada bulunan ya da bulunmayan, yaşayan ya da ölmüş birine karşı söz söyleme; seslenim.

yönenmek, [yön-en-mek يوننمك] *dönşl. f. [-ür]* **1.** *{eAT}* Yönelmek. **2.** *{ağız}* Dönüp gitmek. [DS]

yönerge, [yön-er-ge] *is.* Hangi yönde ve nasıl çalışılması gerektiğini belirten söz veya yazı; talimat; direktif, *(1935).*

yönerme, [yön-er-me] *is.* Yönermek eylemi.

yönermek, [yön-er-mek] *gçl. f. [-ir]* (Yönetici için) hangi yönde ve nasıl çalışılacağını bildirmek; yön vermek; yönlendirmek.

yöneşik, -ği [yön-eş-ik] *sf.* **1.** (Birbirinden farklı ve uzakta bulunan birey, sistem vb. için) aynı yöne yönelmiş. **2.** *biy.* (Sinir hücresi için) vücudun değişik yerlerinden, farklı duyu birimlerinden gelen uyarıları alan.

yöneşme, [yön-eş-me] *is.* **1.** Yöneşmek eylemi ve tutumu. **2.** Farklı sinir hücrelerinden gelen uyarıların bir sinir hücresinde bütünleşmesi.

yöneşmek, [yön-eş-mek] *işteş. f. [-ir]* Aynı yöne yönelmek.

yönet[1], [yön-et يونت] *is.* **1.** *{eAT}* Biçim; tarz; usul. **2.** *{ağız}* Yön. [DS] **3.** Ön yüz; alnaç.

yönet[2], [yön-et] *{ağız} sf.* **1.** Uygun; iyi; doğru; yerinde. **2.** Düz. **3.** Yatkın; becerikli. [DS]

yönetçe, [yönet-çe] *{ağız} sf.* Özenli. [DS]

yöneten, [yön-et-en] *sf.* Yönetme işini üstlenen.

yönetici, [yön-et-ici] *is.* **1.** Bir kurum, kuruluş veya topluluğun başında bulunan ve orayı yönetmekle görevli kimse; idareci. **2.** *bsy.* Bilgisayar tarafından art arda işlenen diğer programların yürütülmesini düzenleyen, yöneten işletim sistemi programı. **3.** *siy.* Yönetimi elinde tutan kişi. **4.** *sf.* Belirleyici bir konumda veya yönetme durumunda olan. ⚭ **yönetici ilke,** *fel. Bir araştırmayı, bir akıl yürütmeyi, bir davranış biçimini yönlendiren temel.*

yöneticilik, -ği [yön-et-ici-lik] *is.* **1.** Yönetici olma durumu. **2.** Bir kurumu, kuruluşu veya toplumu yönetme işi veya görevi.

yönetiliş, [yön-et-il-iş] *is.* Yönetilmek eylemi ve biçimi.

yönetilme, [yön-et-il-me] *is.* Yönetilmek eylemi.

yönetilmek, [yön-et-il-mek] *edil. f. [-ir]* **1.** Yönetmek eylemi yapılmak. **2.** Kendisine yönetmek eylemi uygulanmak.

yönetim, [yön-et-im] *is.* **1.** Yönetmek eylemi ve işi; idare. **2.** Bir kurum, kuruluş veya topluluğu yönetme; işlerini çekip çevirme; düzenli yürümesini sağlama. **3.** Bir kurumu yönetenlerin tümü; yöneticiler; idare. **4.** *mecaz.* Dümen. ⚭ **yönetim biçimi,** *Siyasal rejim.*|| **yönetim gideri,** *Kooperatiflerde ve apartman yönetimi bulunan yerlerde yönetim için gerekli olan giderler.*|| **yönetim kurulu,** *Bir kuruluşu, tüzel kişiliği yönetmekle görevlendirilmiş kimselerin tümü; idare meclisi.*|| **yönetim planı,** *Kat mülkiyetine tabi taşınmazlarda ana taşınmazın yönetimi ile ilgili plan, belge.*|| **yönetim yeri,** *Kamu ve özel kurum ve kuruluşların yönetildiği merkez.*

yönetimcilik, -ği [yön-et-im-ci-lik] *is. siy.* Toplumların, klasik sosyalizm ve liberal kapitalizmden ayrı olarak teknolojinin sağladığı verilere göre yönetilmesini savunan öğreti.

yönetimsel, [yön-et-im-sel] *sf.* Yönetimle ilgili; idarî. ⚭ **yönetimsel yoğunluk,** *Bir işletmede çalıştırılan yönetici işçilerle üretici işçiler arasındaki oran.*

yönetiş, [yön-et-iş] *is.* Yönetmek eylemi ve biçimi.

yönetli, [yönet-li] *{ağız} sf.* Yöntemli; düzgün; düzenli. [DS]

yönetme, [yön-et-me] *is.* Yönetmek eylemi.

yönetmek, [yön-et-mek] *gçl. f. [-ir]* **1.** Yön vermek. **2.** Başında bulunduğu ve işleyişinden birinci derecede sorumlu olduğu bir kurum veya kuruluşun yasalara, kurallara ve amaçlara uygun biçimde var-

lığını ve faaliyetini sürdürmesini sağlamak; idare etmek; tedvir etmek, *(1935)*. **3.** Başında bulunduğu topluluğun etkinliğini belli biçimde gerçekleştirmesini, yürütmesini sağlamak; idare etmek; tedvir etmek. **4.** Düzenlenmiş bir etkinliği, yapılması planlanan bir çalışmayı amaca uygun biçimde, aksatmadan yürütmek ve gerçekleştirmek. **5.** (Kişi için) o kimsenin kendi istediği doğrultuda davranmasını sağlamak; o kimsenin çalışmasına, etkinliğine yön vermek; yönlendirmek. **6.** *sin. tiy.* (Film, oyun için) yapımını gerçekleştirmek.

yönetmelik, -ği [yön-et-me-lik] *is.* **1.** Yönetimin, yönetimle ilgili koyduğu kurallar. **2.** Bir kurumun veya kuruluşun çalışma yöntemlerini belirleyen ve burada yer alan kişilerin uyması gereken kurallar bütünü. **3.** Bu kuralların yazılı olduğu belge; talimatname. **4.** *huk.* Yasa ve tüzük hükümlerini açıklamak, bu hükümlerin daha somut durumlara uygulamak üzere yönetim organlarınca hazırlanan yazılı hukuk kuralı; talimatname.

yönetmen, [yön-et-men] *is.* **1.** Yönetme işini yürüten kimse. **2.** Bir kurumu, kuruluşu ve iş yerini yöneten kimse; müdür; direktör, *(1935)*. **3.** Basın, yayın alanmda bir çalışmayı düzenleyen ve yöneten kimse. **4.** Bir sinema ve tiyatro eserinin gerçekleşmesini sağlayan kimse; rejisör. ☐ **yönetmen yardımcısı,** *Yönetmene her konuda yardımcı olmakla görevli kimse.*

yönetmenlik, -ği [yön-et-men-lik] *is.* **1.** Yönetmen olma durumu. **2.** Yönetmenin işi ve görevi. **3.** Yönetmenin görev yeri.

yönetsel, [yön-et-sel] *sf.* Yönetimsel.

yönetsiz, [yönet-siz] *{ağız} sf.* Yatkınlığı olmayan; beceriksiz. [DS]

yöneylem, [yön+ey-le-m] *is.* Karmaşık sorunların incelenmesinde ve çözülmesinde matematik ağırlıklı bilimsel yöntemlerin uygulanışı. ☐ **yöneylem araştırması,** *Herhangi bir sorunu yöneylem yöntemine göre araştıran inceleme.*

yöngelmek, [yöñ-el-mek یوڭلمك] *(yöñelmek) {eAT} dönşl. f. [-ür]* Yönelmek.

yöngül, [yeñil / yöñül یوڭل] *(yöñül) {OsT} sf.* Yeğni; hafif.

yöniyle, [yön-i+i-le > yöni-y-le یونیله] *{eAT} zf.* Yakışacak biçimde.

yönlendirici, [yön-le-n-dir-ici] *sf.* **1.** Yönlendirme işini yapan; yönlendiren. **2.** *is. fiz.* Paralel ışık demeti elde etmekte kullanılan optik aygıt; kolimatör. **3.** Sonsuzda görüntü elde etmek amacıyla kullanılan, yakınsak bir mercek ile bu merceğin odağında yer alan aydınlatılmış bir yarıktan meydana gelen optik aygıt; kolimatör. ☐ *dbl.* Özelliği bildiriye gönderme yapmak olan dilsel kod birimi.

yönlendirilebilir, [yön-le-n-dir-il-e + bil-ir] *b. sf.* Yönlendirilme özelliği taşıyan; yönlendirme yapılabilen.

yönlendirilebilirlik, -ği [yön-le-n-dir-il-e+bil-ir-lik] *b. is.* Yönlendirilmeye elverişli olma durumu.

yönlendirilme, [yön-le-n-dir-il-me] *is.* Yönlendirilmek eylemi.

yönlendirilmek, [yön-le-n-dir-il-mek] *edil. f. [-ir]* **1.** Yönlendirmek eylemi yapılmak. **2.** Kendisine yönlendirmek eylemi uygulanmak.

yönlendirim, [yön-le-n-dir-im] *is.* Bir kimseye yapacağı iş ve tutacağı yöntemle ilgili olarak bilgi verme; yöneltme; yöneldirim.

yönlendirme, [yön-le-n-dir-me] *is.* **1.** Yönlendirmek eylemi. **2.** *bsy.* Uygulamada aldığı değerlere göre, birçok olası dizi arasından programı uygulamaya elverişli komut dizisi seçimini gösteren, önceden belirlenmiş koşul. **3.** Bir yapıyı uygun konumda yerleştirmek. **4.** Bir dürbünü belirli bir yöne yöneltmek, doğrultmak eylemi.

yönlendirmek, [yön-le-n-dir-mek] *gçl. f. [-ir]* **1.** Yön vermek; yönünü belirlemek. **2.** Bir kimseye yapacağı iş veya seçimlerde, tutum ve davranışlarında izleyeceği yolu tavsiye etmek. **3.** Bir eylem ya da etkinliğin belirli biçimde gelişmesini sağlamak; ona belli bir yön vermek.

yönlü, [yön-lü یونلو] *sf.* **1.** Yönü olan. **2.** Belirtilen nitelikte yönü bulunan. **3.** (Pek, çok kelimeleri ile birlikte) taraflı; görünümlü. **4.** *{eAT} {OsT} {ağız}* Uygun; iyi; yerinde; münasip; makbul. [DS] **5.** *{ağız}* Ucuz. [DS] ☐ **yönlü doğru,** *mat. Üzerinde pozitif bir yön seçilmiş olan doğru.* || **yönlü gelmek,** *{ağız} Yararına olmak.* [DS]

yönlülük, -ğü [yön-lü-lük] *is.* **1.** Yönlü olma durumu. **2.** Belirtilen nitelikte yönlü olma durumu.

yönmek, [yön-mek یونمك] *{eAT} gçsz. f. [-er]* → yönelmek.

yönnelmek, [yön-el-mek > yön(n)-el-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* **1.** Yüzünü çevirmek; dönmek; yönelmek. **2.** Kolaylaşmak. [DS]

yönnenmek, [yön-le-n-mek > yön-(n)e-n-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* **1.** Yüzünü çevirmek; dönmek; yönelmek. **2.** Bir yana doğru gitmeye veya akmaya başlamak. [DS]

yönneştirmek, [yön-le-ş-tir-mek > yön-(n)e-ş-tirmek] *{ağız} gçl. f. [-ir]* Onarmak; düzeltmek. [DS]

yönnü, [yön-lü > yön-(n)ü] *{ağız} sf.* **1.** Yol yordam bilen; akıllı; görgülü. **2.** Düzgün; düzenli; yöntemli. [DS]

yönseme, [yön-se-me] *is.* **1.** Yönsemek eylemi. **2.** *fiz.* Katı bir maddenin veya ortamın iletkenlik, manyetik geçirgenlik, ışığı kırma indisi gibi bazı fiziksel özelliklerinin, ölçüm yapılan doğrultu veya yöne bağlı olarak değişmesi; anizotropluk. **3.** *psikol.* Henüz eyleme dönüşmemiş olmakla birlikte belli bir amaca, sonuca yönelen etki gücü; temayül.

yönsemek, [yön-se-mek] *gçsz. f. [-r] [-s(ü)-yor]* Bir amaca, sonuca yönelmek; meyletmek; temayül etmek.

yönsemez, [yön-se-mez] *sf.* Yönseme özelliği taşımayan; izotrop.

yönser, [yön-se-r] *sf.* Yönseme özelliği taşıyan; anizotrop.

yönsüz, [yön-süz يونسز] *sf.* **1.** Yönü olmayan. **2.** *mecaz.* Belli bir amaca yönelik olmayan; amaçsız. **3.** *{eAT} {OsT}* Sebepsiz; bir sebep olmaksızın; beyhude. **4.** *{eAT} {OsT}* Uygunsuz; usulsüz. **5.** *{eAT} {OsT}* Tertipsiz; düzensiz. **6.** *{eAT} {OsT}* Kötü yaradılışlı; utanmaz; hayâsız. **7.** *{ağız}* Sözünde durmayan; dönek. [DS] ⧉ **yönsüz söz,** *{OsT} Boş laf; herze; hezeyan.*|| **yönsüz yöşsüz,** *{OsT} 1. Varlıksız; servetsiz. 2. Düzensiz.*

yöntem[1], [yön-te-mek > yön-te-m] *is.* **1.** Bir amaca erişmek için tutulan, izlenen yol; usul; metot; sitem, *(1935)*. **2.** Bilimsel araştırma ve incelemelerde belli bir sonuca ulaşmak için bir plan çerçevesinde izlenen yol; metot. **3.** Bir sonuca ulaşmayı sağlayan ve mantığa uygun biçimde düzenlenmiş ilkelerin, kuralların, evrelerin bütünü; metot. **4.** *{ağız}* Yetenek. [DS] ⧉ **yöntem bilgisi,** *Metot bilgisi.*|| **yöntem bilimi,** *Özellikle felsefe bilim alanında yöntem araştırmak ve yeni yöntemler yaratmak için ilkeler geliştiren bilim; metodoloji.*|| **yöntem bilimsel,** *Yöntem bilimle ilgili; yöntem bilimine dayanan; metodolojik.*

yöntem[2], [yön-tem] *{ağız} sf.* **1.** Uygun. **2.** Kolay. **3.** Yakın. [DS]

yöntem[3], [yön-tem] *{ağız} is.* Yüz; alnaç. [DS]

yöntemli, [yön-tem-li] *sf.* **1.** Belli bir yönteme dayanılarak yapılan; metotlu. **2.** *{ağız}* (Kişi için) kuralına göre iş yapan; becerikli; eli uz. [DS] **3.** *{ağız}* Uygun; yerinde. [DS] **4.** Yakışıklı; düzgün. **5.** (Kişi için) olgun; uysal. **6.** *zf.* Belli bir yönteme uygun olarak.

yöntemlilik, -ği [yön-tem-li-lik] *is.* **1.** Yöntemli olma durumu. **2.** Bir işi yönteme uygun olarak yapma.

yöntemsiz, [yön-tem-siz] *sf.* **1.** Belirli bir yönteme dayanmayan; metotsuz. **2.** Düzensiz; uygunsuz. **3.** *{ağız}* Yeteneksiz; beceriksiz. [DS]

yöntemsizlik, -ği [yön-tem-siz-lik] *is.* Yöntemsiz olma durumu; metotsuzluk.

yönter, [yön-te-r] *{ağız} is.* Yön. [DS]

yöntermek[1], [yön-te-r-mek] *{ağız} gçl. f. [-ir]* Anlatmak; tasvir etmek; öğretmek. [DS]

yöntermek[2], [yön-te-r-mek] *{ağız} gçl. f. [-ir]* **1.** Yönünü, anlamını, amacını değiştirmek. **2.** Alıkoymak; kendine ayırmak. [DS]

yöntermek[3], [yön-te-r-mek] *{ağız} gçl. f. [-ir]* Özendirmek; kışkırtmak. [DS]

yöntüşmek, [yön-(ü)t-üş-mek] *{eT} işteş. f. [-ür]* Mücadele etmek; kavga etmek. [EUTS]

yönükmek, [yön-ük-mek] *{ağız} gçsz. f. [-ür]* Yüzünü o yana çevirmek; yönelmek. [DS]

yönülmek, [yön > yön-ül-mek يونلمك] *{eAT} dönşl. f. [-ür]* Yönelmek.

yönünce, [yön-ü-n-ce يونجه] *{eAT} zf.* Gerektiği şekilde.

yönünden, [yön-ü-n-den يوندن] *{eAT} zf.* ... bakımından; ... yoluyla; ... cihetiyle.

yönütsüz, [yön-üt-süz] *{ağız} sf.* Ters. [DS]

yöran, [yöğür-en > yör-eğen > yörān] *(yöra:n) {ağız} sf.* (Binek hayvanı için) eğitilmiş, iyi yürüyen. [DS]

yördemli, [yöntem-li / yordam-lı > yördem-li] *{ağız} sf.* Yoluyla, yordamıyla iş yapan; eli uz; becerikli. [DS]

yördemsiz, [yöntem-siz > yördem-siz] *{ağız} sf.* Yeteneksiz; beceriksiz. [DS]

yördüm, [yör-düm ?] *{ağız} is.* Bir yaşındaki davar. [DS]

yöre[1], [yörē يوره] *(eT. yöre:) is.* **1.** *{eT} {eAT} {OsT} {ağız}* Bir şeyin etrafı; çevre. [DLT] [DS] **2.** *{eAT} {OsT}* Bir bölgenin, belli bir yer ve çevresini kapsayan sınırlı bölümü; dolay; havali; mahal; çevre. **3.** *{ağız}* Kağnı tekerinin ağaç bölümleri. [DS] **4.** *{ağız}* Avlu. [DS] **5.** *{ağız}* Çarık kıyısı. [DS] ⧉ **yöre bezi,** *{ağız} Çocuğun beşikten düşmemesi için yorgan üstünden bağlanan bez bağ.* [DS]|| **yöre kent,** *Banliyö.*|| **yöre üstü,** *Bütün yöreleri kapsayan.*|| **yöresine üşmek,** *{eAT} Çevresine toplanmak.*|| **yöre üstü dil,** *Ortak dil.*

yöre[2], [yöre] *{ağız} is.* **1.** Harman yerinin kıyısı. **2.** Değirmenlerde, taşla kasnak arasında kalan ve hayvan yemi olarak kullanılan un. **3.** İri un. **4.** Un kepeği. **5.** Hamur açmada kullanılan un; uğra. [DS]

yöreci, [yöre-ci] *sf.* **1.** Yöreciliğe ilişkin olan. **2.** *{ağız}* Değirmenci. [DS] **3.** *{ağız}* Değirmende çalışan işçi. [DS]

yörecilik, -ği [yöre-ci-lik] *is.* **1.** Belli bir yörede yaşayan bir toplumsal grubun, bir etnik ya da dinsel topluluğun bir bölümünü oluşturduğu daha geniş topluluğa karşı çıkarak kendi törelerini koruma ve kabul ettirmeye çalışma eğilimi. **2.** *{ağız}* Değirmen işçiliği; değirmencilik. [DS]

yöreğen, [yöğür-en > yör-eğen] *{ağız} sf.* (Binek hayvanı için) eğitilmiş, iyi yürüyen. [DS]

yörek[1], **-ği** [yöre-k ?] *{ağız} is.* **1.** Çevre. **2.** Çocuğun, beşikten düşmemesi için yorgan üzerinden bağlanan bez bağ. **3.** Değirmenin alt taşının kenarlarındaki boşluklara doldurulan un. [DS] ⧉ **yörek unu,** *{ağız} Değirmende, taş ile kasnak arasında kalan ve hayvan yemi olarak kullanılan un.* [DS]

yörek[2], **-ği** [yöğür-mek > yöğür-ek] *{ağız} is.* Hayvanın alışkın olduğu yer; yatak; eğrek. [DS]

yörekleşmek, [yörek-le-ş-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* Alışmak. [DS]

yöreklik, -ği [yörek-lik] *{ağız} is.* Değirmen taşının kenarları ve kenarlarındaki boşluklar. 🗗 **yöreklik tahtası,** *{ağız} Değirmen taşının kenarlarındaki eğri tahtalar.* [DS]

yörelemek, [yöre-le-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Ağaçtaki meyveyi silkelemek. [DS]

yöreler, [yöre-ler يورالر] *{eAT} is.* Her taraf.

yörelik, -ği [yöre-lik] *{ağız} is.* **1.** Değirmen taşının çevresinde, iri unun biriktiği yer. **2.** Değirmende, taş ile kasnak arasında kalan ve hayvan yemi olarak kullanılan un. [DS]

yöreme[1], [yöre-me] *{ağız} is.* **1.** Parmakta çıkan yara; dolama. **2.** Kanser. [DS]

yöreme[2], [yöre-me] *{ağız} is.* **1.** Kolan ipi olarak da kullanılan, kaba ve kalın ip. **2.** Kağnı tekerinin ağaç kısımları; yöre. **3.** Örtü.[DS]

yöremeç, -ci [yöre-meç] *{ağız} is.* Kenevirden bükülmüş ince ip veya urgan. [DS]

yören, [yüğür-en > yören ?] *{ağız} sf.* (Hayvan için) çok iyi yürüyen; eşkin. [DS]

yörendürmek, [yöre-n-dür-mek يورندرمك] *{eAT} gçl. f. [-ür]* **1.** Bir şeyin çevresinde dolaştırmak. **2.** Yaklaştırmak.

yörenlemek, [yören-le-mek يورنلمك] *{eAT} gçl. f. [-r]* Gezip dolaşarak görmek.

yörenmek[1], [yöre-n-mek يوره نمك / يورانمك / يورنمك] *{eAT} {OsT} dönşl. f. [-ür]* **1.** Bir şeyin etrafını gezip dolaşmak. **2.** Yaklaşmak. **3.** Hatıra gelmek; gönlü kaplamak. **4.** *{ağız}* Kıpırdanmak. [DS] 🗗 **yörenü gitmek,** *{eAT} Etrafını dolaşmak; gezerek dolaşmak.*

yörenmek[2], [yöre-n-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* **1.** Uğraşmak; didinmek. **2.** Girişmek. [DS]

yörenmek[3], [yör-en-mek] *{ağız} gçl. f. [-ir]* Yemeğin tadına bakmak. [DS]

yörep[1], [Erme. verev => yörep] *{ağız} is.* **1.** Yokuş; dik yol. **2.** Patika. **3.** Yokuşta, dikliğin azalması için çaprazlamasına açılan yol. **4.** Verev. [DS] 🗗 **yörebe sürmek,** *{ağız} İşte güçlük çıkarmak; işi yokuşa sürmek.* [DS]

yörep[2], [Erme. verev => yörep] *{ağız} sf.* **1.** İş yapmaktan kaçan. **2.** İş için gelenlere güçlük çıkaran. [DS]

yöresel, [yöre-sel] *sf.* **1.** Belli bir yöreye ilişkin; o yöreye özgü olan; mahalli. **2.** *dbl.* (Sözcük, deyiş için) belli bir yöreye özgü olan.

yöreselleşme, [yöre-sel-le-ş-me] *is.* Yöreselleşmek eylemi; mahallileşme.

yöreselleşmek, [yöre-sel-le-ş-mek] *dönşl. f. [-ir]* Belli bir yöreye özgü nitelikler kazanmak; mahallileşmek; yerelleşmek.

yöreselleştirme, [yöre-sel-le-ş-tir-me] *is.* Yöreselleştirmek eylemi.

yöreselleştirmek, [yöre-sel-le-ş-tir-mek] *gçl. f. [-ir]* Yöresel duruma getirmek; yerelleştirmek; mahallileştirmek.

yöresellik, -ği [yöre-sel-lik] *is.* **1.** Yöresel olma durumu. **2.** Yöresel olma niteliği; yerellik.

yöresiz, [yöre-siz] *sf.* Yöresi olmayan.

yöresizlik, -ği [yöre-siz-lik] *is.* **1.** Yöresiz olma durumu. **2.** *kim.* Bir molekül ya da bir iyonda ikiden çok atoma bağlanan bir elektronun durumu.

yörez, [Erme. verev => yörep > yörez ?] *{ağız} sf.* (Kişi için) ters; aksi; inatçı. [DS]

yörgek, [yör-ge-k] *{eT} is.* Örtü. [DLT] 🗗 **yörgek bolmak,** *{eT} Örtülmek; (gökyüzü için) kara dumanla kaplanmak.* [DLT]

yörgelmek, [yör-ge-l-mek] *{eT} edil. f. [-ür]* Sarılmak. [EUTS] [Gabain]

yörgemeç, [yör-ge-meç] *{eT} is.* İşkembe ve bağırsak incecik kıyıldıktan sonra bağırsak içine doldurularak kızartılması veya pişirilmesi ile yapılan yemek. [DLT]

yörgemek, [yör-gē-mek] *(yörge:mek) {eT} gçl. f. [-r]* Sarmak; örmek; çevrelemek; bağlamak. [EUTS] [DLT] [Gabain]

yörgen, [yörü-gen > yör(ü)-gen] *{ağız} sf.* (At için) eşkini fazla. [DS]

yörgenç, [yör-gē-mek > yörge-n-mek > yörge-n-ç] *{eT} is.* **1.** Ağaçlara sarılıp onları kurutan bir tür bitki; sarmaşık. [DLT] **2.** Dağ dönemeci; dağ büklümü; büküntülü; kıvrık. [DLT]

yörgençü, [yörgē-mek > yör-ge-n-mek > yörgē-n-çü] *(yörge:nçü:) {eT} is.* Sargı; dolak. [DLT]

yörgenmek, [yörgē-mek > yör-ge-n-mek] *{eT} dönşl. f. [-ür]* Örtülmek; sarılmak; sarılmış olmak. [DLT] [EUTS]

yörgeşmek, [yörgē-mek > yör-ge-ş-mek] *{eT} işteş. f. [-ür]* Sarılmak; birbirine dolaşmak; birbirine girmek; karışmak. [DLT]

yörgetmek, [yörgē-mek > yör-ge-t-mek] *{eT} gçl. f. [-ür]* Sardırmak. [DLT]

yörgey, [yörgē-mek > yörge-y] *{eT} is.* Bir tür sarmaşık. [Clauson] [EUTS]

yörgeyek, [yör-ge-y-ēk / yörge-n-ek] *{eT} sf.* Ulanmış. [DLT]

yörgüçi, [yörgüçī] *(yörgüçi:) {eT} is.* Yorumcu; düş yoran kimse. [KB]

yörig, [yör-mek > yör-ig] *{eT} is.* **1.** Tabir; yorum. **2.** (Söz için) gidişi; anlaşılan. [DLT]

yörimek, [yörī-mek] *(yöri:mek) {eT} gçsz. f. [-r]* **1.** Yürümek. [Bahşayiş] **2.** *{eT}* Hareket etmek. [Bahşayiş]

yöriyici, [yörī-mek > yöri-y-ici] *{eT} sf.* Hareket eden; yürüyen. [Bahşayiş] 🗗 **yöriyici ıldız,** *{eT} Gezegen.* [Bahşayiş]

yörkenmek, [yörgē-mek > yörke-n-mek] *{eT} dönşl. f. [-ür]* Örtülmek; sarılmak. [DLT]

yörkeşmek, [yörgē-mek > yörke-ş-mek] *{eT} işteş. f. [-ür]* Sarılmak; birbirine girmek; birbirine dolanmak; karışmak. [DLT]

yörleğen, [yör-le-ğen] *{ağız} sf.* Bir tür çıban. [DS]

yörliyen, [yör-le-ğen > yörliyen] *{ağız} sf.* Parmakta çıkan çıban. [DS]

yörme, [yör-me] *{ağız} is.* Sofa. [DS]

yörmek, [yor-mak / yör-mek] *{eT} gçl. f. [-er]* **1.** Düğüm çözmek. [DLT] [İKPÖy.] [KB] **2.** Rüyayı yorumlamak; açıklamak; tefsir etmek; yorumlamak; izah etmek; aydınlatmak. [EUTS] [Gabain] [İKPÖy.] [KB] [Üç İtigsizler]

yörmelemek, [ör-me-le-mek > yör-me-le-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* **1.** İri iri dikmek; teyellemek. **2.** Şaşkın şaşkın yürümek. [DS]

yörpek, -ği [? yörpek] *{ağız} is.* Bebek yatağı. [DS]

yöruk, -ğu [yörü-k] *{ağız} is.* → yörük. [DS] ☞ **yöruk yömet,** *{ağız} Kendini bilmez kişi; bu tür kişilerden oluşan topluluk.* [DS]

yörü, [yöre / yörü] *{ağız} is.* Tekerlek çemberi; ispit. [DS]

yörücü, [gör-ücü] *{ağız} is. folk.* → görücü. [DS]

yörüdüm[1], [yörü-t-mek > yörü-d-üm] *{ağız} is.* Damızlık davar veya sığır. [DS]

yörüdüm[2], [yörü-düm] *{ağız} is.* Eşeklerde, şişlikle beliren bir hastalık. [DS]

yörüg, [yör-mek > yör-üg] *{eT} is.* **1.** İzah; açıklama; tefsir; yorum; mana; şerh. [EUTS] [Gabain] [KB] [Üç İtigsizler] **2.** Yol; akide. [Gabain]

yörügli, [yör-üg-li] *{eT} sf.* Yürüyen.

yörüglüg, [yör-üg-lüg] *{eT} sf.* İzahlı; açıklamalı; tefsirli; yorumlu; manalı; şerhli. [EUTS] [Üç İtigsizler]

yörüğen, [yörü-ğen] *{ağız} sf.* Eline ayağına çabuk; çevik; yüğrük [DS]

Yörük, [*eT.* yo-rı-mak / yöri-mek > yö-rü-k] *öz. is.* **1.** Anadolu ve Rumeli'de yerleşik hayata geçmiş olan ve Manav adı verilen Türkmenlerden ayırmak için göçebe olarak yaşayan ve hayvancılıkla geçinen Türklere on dördüncü yüzyıldan itibaren verilen isim. **2.** (Tamlayan olarak) Yörüklerle ilgili olan; Yörüklere özgü olan. **3.** İmparatorluk döneminde yeniçerilere katılan yaya askerlere verilen ad. ☞ **Yörük çadırı,** *Yörüklerin konut olarak kullandıkları kıldan dokunmuş, tavanlı bir tür çadır.*|| **Yörük kebabı,** *Yağda kavrulmuş soğan üzerine kuşbaşı koyun eti, baharat, salça ve havuç konularak yapılan bir tür et yemeği.*

yörük[1], **-ğü** [*eT.* yo-rı-mak / yöri-mek > yörü-k] *{ağız} sf.* **1.** Göçebe. **2.** Kaba kişi; dağlı. [DS]

yörük[2], [yör-mek > yör-ük] *{eT} is.* (Rüya vb. için) tabir; sözün gidişi; anlaşılışı. [DLT]

yörük[3], **-ğü** [yö-rü-k / yü-rü-k] *sf.* **1.** *{ağız}* Eline ayağına çabuk; çevik; çalışkan; güçlü. [DS] **2.** *{ağız}* Çok yürüyen. **3.** *{ağız}* Yürekli. [DS]

yörük[4], **-ğü** [yörü-k] *{ağız} is.* Yumuşak toprak. [DS]

yörük[5], **-ğü** [yörü-k] *{ağız} is.* Arabada, dingilin tekerlek kütük deliklerine giren uçları. [DS]

yörülemek, [yöre-le-mek > yörü-le-mek] *{ağız} gçl. f. [-r]* Tahıl saklanan kuyularda, toprak ile tahıl arasına saman koymak. [DS]

yörülmek[1], [yör-mek > yör-ül-mek] *{eT} edil. f. [-ür]* Çözülmek. [EUTS]

yörülmek[2], [yör-ül-mek] *{eT} dönşl. f. [-ür]* Yorulmak. [KB]

yörüm, [yörü-m] *{ağız} is.* Kart hayvan. [DS]

yörümek, [yorī-mak / yörü-mek] *{eT} {ağız} gçsz. f. [-r]* Yürümek. [ETY] [DS]

yöründek, [yörün-dek] *({eT} is.* İlaç; deva. [Üç İtigsizler]

yörüng, [yör-üñ] *(yörüñ) {eT} sf.* (Renk için) açık; beyaz. [EUTS]

yörünge, [yörü-mek > yörü-n-mek > yörü-n-ge] *is.* **1.** Belirli bir noktaya göre hareket hâlindeki noktanın çizdiği eğri; mahrek, *(1944)*. **2.** *gök b.* Bir gök cisminin çekim etkisi ile kendisinden daha büyük bir gök cisminin çevresinde uzayda çizdiği yol. **3.** *fiz. kim.* Elektronların çekirdek etrafında dönerken çizmiş oldukları eğri. **yörünge altı,** *gök b. 1. (Uzay aracının hızı için) yer çevresinde kararlı bir yörünge üzerinde kalabilmek için gerekli olan hızdan daha düşük bir hızla hareket eden. 2. (Uçuş için) bu hızla yapılan.*|| **yörünge çizimi,** *Bir uzay aracının, bir güdümlü merminin yörüngesini hesaplamayı ve belirlemeyi sağlayan teknik ve hesap yöntemlerinin tümü.*|| **yörüngesine oturmak,** *1. (Yapma uydu için) uzayda istenilen yörüngeye yerleşmek. 2. mecaz. (İş için) yoluna girmek; istenilen biçimde gelişmek.*

yörüngesel, [yörü-n-ge-sel] *sf.* Yörüngeye ilişkin; yörünge ile ilgili.

yörütmek[1], [yörü-t-mek / yürü-t-mek] *{ağız} gçl. f. [-ür]* Yapmak; yerine getirmek. [DS]

yörütmek[2], [yörü-t-mek] *{ağız} gçl. f. [-ür]* İşinden çıkarmak; kovmak. [DS]

yörütmek[3], [yörü-t-mek] *{ağız} gçl. f. [-ür]* Akıtmak. [DS]

yörüyücü, [gör-ücü > görü-y-ücü / yörü-y-ücü] *{ağız} is. folk.* → görücü. [DS]

yötül, [yötül / yötöl / yödül] *{eT} is.* Öksürük; öksürmek. [EUTS]

yöş[1], [yöş] *{ağız} sf.* (Kişi için) iş bilmez; ahmak. [DS]

yöş[2], [Galce. loch => loş > yöş ?] *{ağız} is.* **1.** Alaca karanlık. **2.** Gölge. [DS]

yöşermek, [yöş-er-mek] *{ağız} gçsz. f. [-ir]* **1.** (Gece için) hava ağarmaya başlamak; alaca karanlık ol-

mak. **2.** (Gündüz için) hava kararmaya başlamak; alaca karanlık basmak. [DS]

yöşerti, [yöş-er-ti] *{ağız} is.* Karanlıkta görülen gölge; hayal. [DS]

yövtürmek, [yov-mak > yöv-tür-mek [Clauson] / yuv-tur-mak] *{eT} gçl. f. [-ur]* (Top vb. için) yuvarlatmak. [DLT]

yövüşlüg, [yövüş [Clauson] > yöv-üş-lüg / yov-uş / yüfüş] *{eT} sf.* Armağanlı. [DLT]

yövüt, [yov-mak³ [Clauson] / yöv-mek > yöv-üt] *{eT} is.* Yardım.

yövütkemek, [yov-mak³ [Clauson] / yöv-mek > yöv-üt-kē-mek] *{eT} gçl. f.* Yardım etmek.

yöyüm, [yöy-üm ?] *{ağız} is.* Geçim; dirlik; düzen. [DS]

-yu, [-yu / -yü] *{eT} ek.* Asıl eylemle aynı zamanda işlenen başka bir eylemi belirten zarf fiil eki. [ETY] *"Tabışgan yeyi olorur ertimiz (tavşan yiyerek oturuyorduk)."*

yu¹, [yū يو] *(yu:) ünl.* **1.** *{eT}* Kadınların bir şeyden utandıkları zaman söyledikleri söz. [DLT] **2.** *{eAT}* Çok yazık; yuh; yuf. **3.** *{ağız} "Buraya bak, buraya gel"* anlamında kullanılır. [DS]

yu², [Çin. ? yu] *{eT} is.* Öz su; usare. [Clauson]

yua, [yu+a] *{ağız} ünl.* Şaşma ve korku bildirir.[DS]

yubağu, [yubā-mak > yubā-ğü] *(yuba:ğu:) {eT} sf.* (İş için) üzerinde durulmayan; yapılmaması gereken. [DLT]

yubakulak, [Yemek / Yapaku. yubakulak] *{eT} is.* Sıtmadan dolayı titreme. [DLT]

yubalmak, [yubā-mak > yuba-l-mak] *{eT} edil. f. [-ur]* **1.** Kapanmak; seddolunmak. [ETY] **2.** İhmal edilmek; yüz üstü bırakılmak; üzerinde durulmamak. [DLT]

yubamak, [yubā-mak] *(yuba:mak) {eT} gçl. f. [-r]* İhmal etmek; yüzüstü bırakmak; üstüne düşmemek. [DLT]

yubanmak, [yubā-mak > yuba-n-mak / yubā-n-mak] *dönşl. f. [-ır] [eT. -ur]* **1.** *{eT}* Çekinmek; bırakmak; ihmal etmek. [DLT] **2.** *{ağız}* Gecikmek; oyalanmak; ayak sürümek. [DS]

yubatmak, [yubā-mak > yuba-t-mak] *gçl. f. [-ır] [eT. -ur]* **1.** *{eT}* Savsaklatmak; savsaklamayı emretmek; hile etmek. [DLT] **2.** *{ağız}* Geciktirmek; bekletmek; oyalamak. [DS]

yubılamak, [yōb > yob-ī-mak > yobī-lā-mak [Clauson] / yubī-lā-mak] *(yubı:la:mak) {eT} gçl. f. [-r]* Hile yapmak; aldatmak. [DLT]

yublunmak, [yubal-mak > yub(a)l-un-mak] *{eT} dönşl. f. [-ur]* İhmal edinmek; ihmalcilik etmek. [Clauson]

yubulmak, [yub-ul-mak / yuv-ul-mak] *{eT} edil. f. [-ur]* Yuvarlanmak. [ETY]

yuca, [uca / yuca] *{eT} sf.* **1.** Yüksek. **2.** Uzun boylu. **3.** Yüce. [Bahşayiş] ⊡ **yuca yılduzlu,** *{eT} Şanslı; talihli.* [Bahşayiş]

yucan, [? yucan] *{ağız} is.*Tekne. [DS]

yuce, [Far. yüce يوجه] *(yu:ce) {OsT} is.* Damla.

yudak, -ğı [yut-mak > yud-ak] *{ağız} is.* Bataklık. [DS]

yudgun, [yut-mak > yud-gun] *{ağız} is.* Yudum. [DS]

yudkı, [yod-kī / yud-kī] *(yudkı:) {eT} sf.* (Yüz için) ekşi; asık. [DLT]

yudmak¹, [*yō-mak > yōd-mak [Clauson] / yūd-mak] *(yu:dmak) {eT} gçl. f. [-r]* Yıkmak; tahrip etmek; silmek. [EUTS]

yudmak², [yut-mak / yud-mak] *{eT} gçl. f. [-ar]* Yutmak. [Bahşayiş]

yudruk, [yudruk / yıdruk] *{eT} is.* Yumruk. [DLT]

yudruklanmak, [yudruk-la-n-mak] *{eT} dönşl. f. [-ur]* Elini yumruk yapmak. [DLT]

yuduğ, [yōd-mak > yod-uğ [Clauson] / yud-uğ] *{eT} is.* **1.** Başkasının suçu yüzünden kendisine söz gelen kimse. [DLT] **2.** *sf.* Hayırsız; kendine bir yararı olmayan. **3.** (Özellikle çocuklar için kullanılan) sövgü sözü. [DLT]

yudulmak¹, [yud-ul-mak] *{eT} edil. f. [-ur]* Bağlanmak; takılmak. [EUTS]

yudulmak², [yut-ul-mak > yud-ul-mak] *{ağız} edil. f. [-ur]* Oyunda kaybetmek; ütülmek; yuduzmak. [DS]

yudum, [yut-mak > yu(d)-um يودوم] *is.* **1.** Yutmak eylemi. **2.** Bir içişte yutulabilen sıvı miktarı. **3.** *{eAT}* Lokma. ⊡ **yudum yudum,** *(İçmek eylemi için) her yutma işinden sonra ikinci yudumu başlatarak; yudumlayarak; azar azar; yavaş yavaş.*

yudumlama, [yud-um-la-ma] *is.* Yudumlamak eylemi.

yudumlamak, [yud-um-la-mak] *gçl. f. [-r] [-l(u)-yor]* **1.** (Bir içecek için) yudumlar hâlinde içmek; yudum yudum içmek. **2.** Yavaş ve tadına vararak içmek.

yudumlanma, [yud-um-la-n-ma] *is.* Yudumlanmak eylemi.

yudumlanmak, [yud-um-la-n-mak] *edil. f. [-ır]* **1.** (Sıvı için) yudumlamak eylemi yapılmak. **2.** (İçecek için) yudumlamak eylemi bir içeceğe uygulanmak.

yudumluk, -ğu [yud-um-luk] *sf.* Belirtilen miktar kadar yudumdan oluşan.

yudunmak¹, [yōd-mak > yod-un-mak [Clauson] / yud-un-mak] *{eT} edil. f. [-ur]* Bitirilmek; silinmek; son vermek. [EUTS]

yudunmak², [yut-mak > yud-un-mak يدنق / يوطينمق] *{eAT} {OsT} dönşl. f. [-ur]* **1.** Yutmak; içmek. **2.**

Yavaş yavaş yutmak. **3.** Zorla yutmak. **4.** Yutkunmak.

yudurmak[1], [yüḏ-mek > yüḏ-ür-mek [Clauson] / yuḏ-ur-mak] *{eT} gçl. f. [-ür]* Almak; yüklemek. [DLT]

yudurmak[2], [yuḏ-mak > yuḏ-ur-mak يودرمق] *{eAT} {OsT} gçl. f. [-ur]* Yıkatmak.

yudut, [yōḏ-mak > yoḏ-ut] *{eT} sf.* **1.** Hayırsız; kendine hayrı olmayan. **2.** Bir tür sövme sözü. [DLT]

yudutmak, [yuḏ-ut-mak] *{eT} gçl. f. [-ur]* Soğukta dondurarak öldürmek. [DLT]

yuduzmak, [yud-uz-mak] *{ağız} gçsz. f. [-ur]* Oyunda kaybetmek; yenilmek; ütülmek. [DS]

yuf, [yuf *(yans.)*] *(yu:f) ünl.* **1.** *kaba.* Kınama, üzüntü ve nefret gibi duyguları belirtmekte kullanılır. **2.** *{ağız}* Karşılıksız; boş. [DS] ⊡ **yufa gitmek,** *{ağız} (Emek, masraf. vb. için) karşılığı gelmemek; boşa gitmek.* [DS]|| **yuf borusu,** *1. Eskiden aptal denilen dilenci dervişlerin, kendilerine bağışta bulunmayanların arkasından çaldıkları boynuzdan yapılma boru; nefir. 2. Kınama bildirme.*|| **yuf borusu çalmak,** *Kınama, üzüntü ve nefretini bildirmek.*|| **yuf deliği,** *{ağız} Tavana yakın açılan küçük pencere; tepe penceresi.* [DS]|| **Yuf ervahına!** *1. Yazıklar olsun! 2. Lanet olsun!* || **yuf okumak,** *Üzüntü ve yazıklanmalarını bildirmek.*

yufğa, [yuv-ġā [Clauson] / yuf-ġā] *(yuvğa:) {eT} sf.* Oğulluk; oğulluğa alınmış. [DLT]

yufğadmak, [yuv-ġā > yuvġa-ḏ-mak [Clauson] / yuf-ġa-t-mak] *{eT} sf.* Yozlaşmak; dik başlı olmak. [DLT]

yufğatmak, [yuv-ġā > yuvġa-ḏ-mak [Clauson] / yuf-ġa-t-mak] *{eT} sf.* Yozlaşmak; dik başlı olmak. [DLT]

yufha, [yufka > yufḫa] *{ağız} sf.* → yufka. [DS]

yufka, [*eT.* yuv-ġā [Clauson] / yuf-ka] *sf.* **1.** İnce; kalınlığı az. *{eT} {ağız} (aynı)* [DLT] [Bahşayiş] [DS] **2.** *{eT}* Ucuz. [DLT] **3.** (Kişi için) zayıf; ince; dayanıksız; çelimsiz. *{eT} {ağız} (aynı)* [Bahşayiş] [DS] **4.** (Kişi için) Şaka götürmeyen; çabuk alınan. **5.** Çabuk kırılan; ince; dayanıksız. **6.** *{ağız}* Yeterince olmayan; az miktarda. [DS] **7.** *is.* Oklava ile açılan hamur yaprağı. *{ağız} (aynı)* [DS] **8.** Oklava ile pideden daha ince açılarak sacda pişirilen ekmek; yufka ekmeği. *{eT} {ağız} (aynı)* [Bahşayiş] [DS] **9.** *{ağız}* Erişte. [DS] ⊡ **yufka açmak,** *Hamuru oklava ile yufka durumuna getirmek. {ağız} (aynı)* [DS]|| **yufka böreği,** *Yufkadan yapılmış börek.*|| **yufka ekmeği,** *Pideden daha ince açılarak sacda pişirilen ekmek; yufka.*|| **yufka kebabı,** *Yufka üzerine konulmuş et ile yapılan bir tür kebap.*|| **yufka yazmak,** *{ağız}* → yufka açmak. [DS]|| **yufka yürekli,** *(Kişi için) olumsuz gelişmelerden çabuk etkilenen; herkese acıyan; çabuk ağlayan, üzülen.*

yufkacı, [yufka-cı] *is.* **1.** Yufka ve kadayıf yaparak satan kimse. **2.** Bu kişinin iş yeri.

yufkacık, [yufka-cık يوفقه جق] *{OsT} sf.* Kalınlığı az; ince.

yufkacılık, -ğı [yufka-cı-lık] *is.* Yufkacının yaptığı iş; yufkacının mesleği.

yufkacuk, [yufka-cuk يوفقه جوق] *{eAT} sf.* → yufkacık.

yufkalamak, [yufka-la-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(ı)-yor]* İncelmek; sığlaşmak; zayıflamak. [DS]

yufkalanmak, [yuvka-la-n-mak [Clauson] / yuf-ka-la-n-mak] *{eT} dönşl. f. [-ur]* Yaltaklanmak. [DLT]

yufkalatmak, [yufka-la-t-mak] *{eAT} gçl. f. [-ur]* **1.** Hafifletmek. **2.** Cıvıklaştırmak.

yufkalı, [yufka-lı] *sf.* **1.** İçinde yufka bulunan. **2.** Yufka ile yapılmış.

yufkalık, -ğı [yufka-lık] *is.* **1.** Yufka olma durumu. **2.** Dayanıksızlık, zayıflık. **3.** *sf.* (Un için) yufka yapmaya uygun; yufkaya yarar nitelikte olan.

yufkalmak, [yufka-l-mak يفقلمق] *{eAT} {ağız} dönşl. f. [-ır] [eAT. -ur]* Zayıflamak; incelmek; sığlaşmak. [DS]

yufkaltmak, [yufka-l-t-mak يفقلتمق] *{eAT} gçl. f. [-ır] [eAT. -ur]* **1.** Hafifletmek. **2.** Cıvıklaştırmak. **3.** *{ağız}* İnceltmek. [DS]

yufluşmak, [yuv-ul-mak > yuv-(u)l-uş-mak [Clauson] / yuf-(u)l-uş-mak] *{eT} dönşl. f. [-ur]* Yuvarlanmak. [DLT]

yufuşmak, [yuv-uş-mak [Clauson] / yuv-uş-mak] *{eT} işteş. f. [-ur]* Yardımlaşmak; birbiriyle dost olmak. [DLT]

yug, [Far. yūġ یوغ] *(yu:ğ) {OsT} is.* Boyunduruk.

yuga[1], [yufka > yuka / yuga] *{ağız} sf.* → yufka. [DS]

yuga[2], [yuv-mak / yuğ-mak > yug-a] *{ağız} is.* Toprak damı veya harman yerini düzleyip pekiştirmekte kullanılan silindir; loğ taşı; yuvak. [DS] ⊡ **yuga taşı,** *{ağız} Yuvak.* [DS]

yugacı, [yuv-ga+ağaç-ı > yugacı] *{ağız} is.* Yuvak taşını çekerek yürütmekte kullanılan çatal ağaç. [DS] ⊡ **yugacı demiri,** *{ağız}* Yuvak taşını iterek yürütmekte kullanılan demir alet. [DS]

yugal, [? yugal] *{ağız} is.* Baston. [DS]

Yugoslav, [Slav. yugo *(güney)* + Slav] *is.* **1.** Güney Slavlarına verilen ad. **2.** Bu halktan ve bu halkın soyundan olan kimse. **3.** (İsim tamlamalarında tamlayan olarak) Yugoslavlara veya Yugoslavya'ya ilişkin.

Yugoslavyacılık, -ğı [yugoslavya-cı-lık] *is.* Güney Slavlarının bağımsız bir devlet kurmak için başlattıkları hareket.

Yugoslavyalı, [Slav. yugo *(güney)* + Slav] *is.* Yugoslavya halkından ya da bu halkın soyundan olan kimse.

yukletmek, [yük-le-t-mek] *{ağız} gçl. f. [-ir]* Yüklemek; yükletmek. [DS]

yuklü, [yük-lü] *{ağız} sf.* Yüklü. [DS]

yuklük, -ğü [yük-lük] *{ağız} is.* Yüklük. [DS]

yukmak, [yuk-mak] *{eT} gçsz. f. [-ar]* **1.** Bulaşmak; sıvanmak; sirayet etmek; yapışmak. [EUTS] [DLT] [KB] **2.** *gçl. f.* Yapıştırmak. [Gabain]

yukturmak, [yuk-mak > yuk-tur-mak] *{eT} gçl. f. [-ur]* Sürdürmek; bulaştırmak. [DLT]

yuku, [uḏī-mak > uḏī-ku > uyku / yuku يوقو / يقو] *{eAT} {OsT} {ağız} is.* Uyku. [DS]

yukulmak, [yuk-mak > yuk-ul-mak] *{eT} edil. f. [-ur]* Bulaşmak; sıvanmak. [DLT]

yukurmak, [yoġ-mak *(sıkı, yoğun olmak)* > yoġ-ur-mak / yuġ-ur-mak / yukur-mak يقرمق] *{eAT} gçl. f. [-ur]* Yoğurmak.

yukuşmak, [yuk-mak > yuk-uş-mak] *{eT} dönşl. f. [-ur]* Bulaşmak; yayılmak. [DLT]

yul, [yul] *{eT} is.* **1.** Çay; küçük nehir; dere; ırmak. [EUTS] [Gabain] [DLT] **2.** Göl. [Gabain] **3.** Kaynak; pınar; su pınarı; göze. [DLT] [KB] 🗗 **yul yulak,** *Küçük küçük su pınarları.* [DLT]

yula, [yul-ā] *(yula:) {eT} is.* **1.** Meşale; kandil. [DLT] [EUTS] [Gabain] [KB] **2.** Bomba. [EUTS]

yulaf, [Yun. yılaph / Far. alaf *(yem; ot)* > *halk* ılaf / ulaf] *is. bot.* **1.** Buğdaygillerden, başakçıkları gevşek salkım halinde bulunan, taneleri özellikle at yemi olarak kullanılan tahıl, *(Avena sativa)*. **2.** Bu bitkinin taneleri. 🗗 **yulaf unu,** *Yulaf tanelerinin öğütülmesi ile elde edilen un.*

yulağ, [yul-āġ] *(yula:ğ) {eT} is.* Işık. [EUTS]

yulak, [yul-ak] *{eT} is.* **1.** Küçük çay. [Gabain] **2.** Küçük küçük su pınarları. [DLT] **3.** Su kaynağının çevreleri. [Mühennâ] **4.** *{ağız}* Hamam kurnası. [DS]

yulaklanmak, [yul-ak > yul-ak-la-n-mak] *{eT} dönşl. f. [-ur]* Pınarlanmak; pınarlar çoğalmak. [DLT]

yulamak, [yulā-mak] *(yula:mak) {eT} gçl. f. [-r]* Almak; koparmak; zorla elde etmek. [EUTS]

yulan, [yılan / yulan] *{ağız} is.* Yılan. [DS]

yular, [*eT.* yul-mak *(çekmek)* > yul-ār] *(eT. yula:r) is.* Hayvanları bağlamak, ya da çekip götürmek için başlığına bağlanan ip. *{eT} (aynı)* [DLT] [Bahşayiş] 🗗 **yular başı,** *{eT} Yuların elle tutulan yeri.* [Bahşayiş]|| **yuları birinin elinde olmak,** *Davranışları biri tarafından denetim ve yönetim altında tutulmak.*|| **yuları ele vermek,** *Kendi iradesi ile hareket edemeyecek duruma gelmek; birinin sözünden çıkamaz olmak.*|| **yuları eksik,** *mecaz. Kaba; anlayışsız.*|| **yuları kaptırmak,** *Kendi iradesi ile hareket edemeyecek duruma gelmek; birinin sözünden çıkamaz olmak.*|| **yuları takmak,** *Birini sözünden ve denetiminden dışarı çıkamayacak duruma getirmek; egemenliği altına almak.*|| **yuları teslim etmek,** *Kendi iradesi ile hareket edemeyecek duruma gelmek; birinin sözünden çıkamaz olmak.*|| **yular parası,** *{ağız} Hayvan alım satımlarında, alıcının pazarlık haricinde ödediği para; bir tür sevinmelik parası.* [DS]|| **yular sapı,** *{ağız} Hayvanın başına geçirilen yuların halkasına bağlanan ip.* [DS]

yularlamak, [yulār > yular-lā-mak] *(yularla:mak) {eT} gçl. f. [-r]* Yularlamak; bağlamak. [DLT]

yularlanmak, [yulār-lā-mak > yular-la-n-mak] *{eT} dönşl. f. [-ur]* Yularlanmak; yular takılmak. [DLT]

yularlı, [yular-lı يلارلى] *sf.* **1.** Yuları bulunan; yular takılmış olan. **2.** *{ağız}* Kılıbık. [DS] 🗗 **yularlı keser,** *{eAT} {OsT} İki elle kullanılan bir çeşit büyük keser.*

yularlığ, [yulār > yular-lıġ] *{eT} sf.* Yularlı; yularlanmış. [DLT]

yularsız, [yular-sız] *{ağız} sf.* (Kişi için) uysal. [DS]

yulat, [yul-ā-mak > yul-a-t] *{eT} is.* Küçük çay; akarsu yolu; ırmak yatağı; su arkı. [EUTS] [Gabain] **2.** Oluk. [Gabain]

yuldruk, [yuldur-mak > yuld-(u)r-uk] *sf.* Cilalı; parlak; süslü. [DLT]

yuldurğa, [yuld *(yans.)* > yuldur-mak > yuld-ur-ġā [Clauson] / yoldruġā] *{eT} is.* Kılıç gibi uzunca bir bitki. [DLT]

yulduz, [yuld-uz يلدوز / يولدز] *{eT} {eAT} {OsT} is.* **1.** Yıldız; yıldızların genel adı. [DLT] [EUTS] [Gabain] [KB] [Mühennâ] **2.** Burç. [EUTS] **3.** Gezegen; planet. [EUTS] [Gabain]

yulduzçı, [yulduz-çī] *(yulduzçı:) {eT} is.* Müneccim. [KB]

yulduzçu, [yulduz-çū] *(yulduzçı:) {eT} is.* Müneccim. [Mühennâ]

yulga, [yul-ga] *{ağız} is.* Birbirine zincirleme bağlı. [DS]

yulgamak, [oyul-ga-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-g(u)-yor]* Elde iri iri dikmek; teyellemek; oyulgamak. [DS]

yulğak, [yul-ġāk] *(ga:k) sf.* **1.** Parlak. [EUTS] **2.** Işık. [EUTS] **3.** Meşale; fener. [Gabain]

yulıç, [yow-laç [Clauson] / yov-lıç / yulıç] *{eT} is.* Keçi kıllarının diplerindeki yumuşak ince yün. [DLT]

yulımak, [yul-mak > yul-ī-mak] *(yulı:mak) {eT} gçl. f. [-r]* Yağmalamak; yağma etmek. [ETY] [Tekin]

yulıtmak, [yul-ī-mak > yul-ı-t-mak] *{eT} gçl. f. [-r]* Yağma ettirmek. [DLT]

yulka, [yul-mak > yul-kā] *(yulka:) {eT} is.* Meşale. [EUTS]

yulkmak, [yul-ū-mak > yul-u-k-mak / yulk-mak] *{eT} gçl. f. [-ar]* Sıyırmak. [DLT]

yulkunmak, [yulk-mak > yulk-un-mak] *{eT} dönşl. f. [-ur]* Sıyrılmak. [DLT]

yulkuşmak, [yulk-mak > yulk-uş-mak [Clauson] / yolku-ş-mak] *{eT} işteş. f. [-ur]* (Kişiler için) birbirinden yarar sağlamak. [DLT]

yulmak[1], [yul-mak] *{eT} gçl. f. [-ar]* **1.** Yağmalamak; yağma etmek. [ETY] **2.** Koparmak; yolmak. *{ağız} (aynı)* [EUTS] [Gabain] [İKPÖy.] [DS] **3.** Ticaret yapmak; pazarlıkla alış veriş yapmak; [EUTS] [Gabain] **4.** Götürmek. [İKPÖy.] **5.** Geri satın almak. [İKPÖy.]

yulmak[2], [yul-mak] *{eT} gçl. f. [-ar]* **1.** Kurtarmak; serbest bırakmak. [İKPÖy.] [KB] **2.** *edil. f.* Kurtulmak. [KB]

yultar, [Yun. lıtarı] *{ağız} is.* **1.** Tasma. **2.** Yular. **3.** Kılıçbalığı ağını kayığa bağlayan kalın ve kopmaz sicim. **4.** Çocuk başlığının bağı. **5.** *folk.* Kadınların, feslerini bağlamak için kullandıkları, üstü altınlı, süslü kaytan ya da ip. **6.** Boyunbağı; atkı. [DS]

yultğa, [yalt-ğā [Clauson] / yult-ġā] *(yultğa:) {eT} is.* Bir şeyle alay etme. [DLT] ☞ **yultğa kılmak,** *{eT} Alay etmek; maskaraya almak.* [DLT]

yulturmak, [yul-mak > yul-tur-mak] *{eT} gçl. f. [-ur]* Yoldurmak. [DLT]

yultuz, [yuld-uz / ulduz] *{eT} is.* **1.** Yıldız. [EUTS] [ETY] [Gabain] **2.** Burç. [EUTS] **3.** Gezegen; planet. [EUTS] [Gabain]

yultuzçı, [yultuz-çī] *(yultuzçı:) {eT} is.* Yıldızcı; müneccim. [EUTS] [Gabain]

yuluğ, [yul-mak *(koparmak)* > yul-(u)ġ / yul-uh] *{eT} is.* **1.** Satma; satış. [İKPÖy.] **2.** Feda. [DLT] [KB] **3.** Satın alma. [Gabain] [EUTS] **4.** Yağma; talan. [ETY] **5.** Fidye; kurban. [KB] ☞ **yuluğ birim,** *{eT} Bir tür vergi.* [EUTS]

yuluğçı, [yuluġ > yuluġ-çī] *(yuluğçı:) {eT} is.* **1.** Satın alan. [EUTS] **2.** Vergiye tabi olan. [EUTS] **3.** Yağmacı. [ETY]

yuluğlamak, [yuluġ > yuluġ-lā-mak] *(yuluğla:mak) {eT} gçl. f. [-r]* Feda etmek. [KB]

yuluğluğ, [yuluġ > yuluġ-luġ] *{eT} sf.* Fidyeli; fidyesi verilmiş. [DLT]

yuluk[1], [yul-mak *(yağmalamak)* > yul-uk] *{eT} sf.* **1.** Yağmalanmış. [ETY] **2.** Yok olmuş. [ETY]

yuluk[2], **-ğu** [yül-ī-mek > yülü-k *(tüysüz)* > yul-uk] *{ağız} is.* **1.** Meşin; sahtiyan; işlenmiş ince deri. **2.** Kış için hazırlanmış dolmalık patlıcan kurusu. **3.** *sf.* (Ayakkabı, giyecek için) eskimiş; yıpranmış. [DS] ☞ **yuluk gibi sürümek,** *{ağız} Bir kimseyi boş yere dolaştırmak.*

yılık[1], **-ğu** [yıl-ık > yuluk] *{ağız} sf.* **1.** Yılık. **2.** Şaşı. [DS]

yulukmak, [yul-ū-mak > yul-u-k-mak / yulk-mak] *{eT} gçl. f. [-ur]* Sıyırmak. [DLT]

yulumak, [yul-ī-mak / yul-ū-mak] *(yulu:mak) {eT} gçl. f. [-r]* Birine yardım etmek. [DLT]

yulun, [yul-mak > yul-un] *{eT} is.* Murdar ilik; kokar ilik. [DLT]

yulunmak[1], [yul-ī-mak > yul-u-n-mak] *{eT} dönşl. f.* **1.** Boşanmak. **2.** *edil. f.* Serbest bırakılmak; azat edilmek. [ARAT]

yulunmak[2], [yul-mak *(yağmalamak)* > yul-un-mak] *{eT} dönşl. f. [-ur]* **1.** Satın almak. [Gabain] **2.** *gçl. f.* Kurtarmak. [KB]

yuluş, [yul-mak > yul-uş] *{eT} is.* Fidye. [KB]

yuluşmak, [yul-mak *(yağmalamak)* > yul-uş-mak] *{eT} işteş. f. [-ur]* Yağmalaşmak. [DLT]

yulutmak, [yul-mak *(yağmalamak)* > yul-ut-mak] *{eT} gçl. f. [-ur]* Yağma ettirmek. [DLT]

yum[1], [Ar. yümn => yom / yum يوم] *{eAT} {OsT} is.* Uğur. ☞ **yum görmek,** *{eAT} Uğur saymak; uğurlu bulmak.*|| **yum tutmak,** *{OsT} Hayırlı ve uğurlu saymak; kutlu saymak.*|| **yum yoragörmek,** *{eAT} Uğurlu saymak.*

yum[2], [yum] *{ağız} sf.* **1.** Kapalı; örtülü. **2.** *{OsT}* Uğursuz. ☞ **yum gum etmek,** *{ağız} Üzerine geçirmek; başkasının hakkına tecavüz etmek; hak yemek.* [DS]|| **yum kut etmek,** *{ağız} Örtbas etmek; gizlemek.* [DS]|| **yum tutmak,** *{OsT} Uğursuz saymak.*|| **yum yormak,** *{eAT} Faldan kötü sonuç çıkarmak.*

yuma[1], [yu-ma] *is.* Yumak eylemi.

yuma[2], [yuma] *{ağız} is.* Küçük aşıkları itmekte kullanılan, ortasına kurşun dökülmüş aşık. [DS]

yumacık, -ğı [yuma(k)-cık] *is.* **1.** Yumakçık. **2.** *{ağız}* Kirpi. [DS]

yumah[1], [yuġ-mak > yu-maḫ] *{ağız} gçl. f. [-r]* Yıkamak; yumak. [DS]

yumah[2], [yum-ak > yumaḫ] *{ağız} is.* Yumak. [DS]

yumahlamak, [yumak-la-mak > yumaḫ-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Yumak yapmak; yumaklamak. [DS]

yumak[1], [ıg *(su)* > y-ıg > yuġ > yuġ-mak > yu-mak يومق] *(ağız. yu:mak) {eT} {eAT} {OsT} gçl. f. [-r]* Yıkamak; temizlemek; kaldırmak. [DLT] [ETY] [EUTS] [Gabain] [KB] [Bahşayiş] [Mühennâ]

yumak[2], **-ğı** [*eT.* yum-mak > yum-ġāk / yum-ak] *is.* **1.** *{eT}* Top biçiminde sarılmış ip, iplik vb. iplik topağı. [Bahşayiş] [Mühennâ] **2.** Yufka, börek vb açmak için hamurdan el içine sığacak büyüklükte alınan parça. *{ağız} (aynı)* [DS] **3.** Talkım yapısında, ama sapları çok kısa çiçeklerden oluşan çiçek topluluğu. **4.** Kuşlarda taşlıkta biriktirilerek zaman zaman dışarı atılan çeşitli artıklar. **5.** Eskiden bezden yapılmış oyun topuna verilen ad; bez top. **6.** *{ağız}* Ana para. [DS] **7.** *sf.* Yuvarlak biçimde sarılmış olan. ☞ **yumak yapmak,** *Yumak hâline getirmek.*|| **yumak yumak,** *1. Küçük yumaklar biçiminde; pek çok sayıda yumak gibi. 2. {ağız} (Küçük çocuklar için) tombul ve sevimli.* [DS]

yumak[3], **-ğı** [yum-ġāk > yumak] *is. bot.* Buğdaygillerden, doğal çayırlarda yetiştiği gibi otlak oluş-

turmak için kültürü de yapılan düz ya da kıvrık kenarlı yapraklı, oval ve sivri başakçıklardan oluşan gevşek ve tıkız demetler halinde küme çiçekli çok yıllık otsu bitki, *(Festusca)*.

yumakçık, -ğı [yumak-çık] *is. anat.* Küre biçiminde oluşan her tür yumaksı yapı.

yumaklama, [yumak-la-ma] *is.* Yumaklamak eylemi.

yumaklamak, [yum-ġak-la-mak > yumak-la-mak] *gçl. f. [-r] [-l(ı)yor]* Yumak biçimine getirmek; yumak yapmak.

yumaklanma, [yumak-la-n-ma / yumak-lan-ma] *is.* Yumaklanmak eylemi.

yumaklanmak, [yumak-la-n-mak] *edil. f. [-ır]* **1.** Yumak durumuna getirilmek; yumak yapılmak. **2.** *dönşl. f.* Kendi kendine yumak durumuna gelmek; yumak oluşturmak. **3.** Yumak sahibi olmak; yumak edinmek.

yumaklaşma, [yumak-la-ş-ma] *is.* Yumaklaşmak eylemi.

yumaklaşmak, [yumak-la-ş-mak] *gçsz. f. [-ır]* Yumak durumuna gelmek; yumak oluşturmak.

yumaklaştırma, [yumak-la-ş-tır-ma] *is.* Yumaklaştırmak eylemi.

yumaklaştırmak, [yumak-la-ş-tır-mak] *gçl. f. [-ır]* Yumak durumuna getirmek.

yumaklık[1], -ğı [yuğ-mak > yumak-lık] *{ağız} is.* **1.** Yıkanma yeri; hamam. **2.** Çamaşır yıkanan yer. [DS]

yumaklık[2], -ğı [yumak[2]-lık] *{ağız} is.* Dört beş kiloluk kendir lifi topu.[DS]

yumakomak, [yum-mak + ko-mak > yum-a+ko-mak] *{ağız} gçl. b. f. [-r]* **1.** Kapatmak. **2.** Kalabalık etmek; doldurmak. [DS]

yumalacık, -ğı [yum-ala(k)-çık] *{ağız} sf.* Tombul; dolgun. [DS]

yumalak, [yum-alak يمالاق] *{ağız} sf.* **1.** *{OsT}* Yuvarlak; toparlak. **2.** *is.* Yumak. **3.** Ekmek yapılmak için yuvarlanmış hamur topakları; pazı. [DS]

yumalamak, [yum-ala-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* **1.** Evirip çevirerek yuvarlamak. **2.** Dövmek. [DS]

yumarmak, [yum-ar-mak / yum-(u)r-ar-mak يومرمق] *{eAT} {OsT} gçsz. f. [-ur]* Yuvarlaklaşmak; yumrulaşmak.

yumaştırmak, [yum-aş-tır-mak] *{ağız} gçl. f. [-ır]* Başına toplamak; başına üşüştürmek. [DS]

yumbaç, -cı [yum-maç > yum-baç] *{ağız} is.* **1.** Saklambaç. **2.** Taze mısır ekmeği arasına peynir koyularak yapılan yiyecek; dürüm. [DS]

yumbarlak, -ğı [yum-ar-lak > yum(b)-ar-lak] *{ağız} sf.* Yuvarlak; toparlak. [DS]

yumbur, [yumb-ur] *ünl.* Yuvarlanma ve bu sırada çıkan gürültüleri anlatan gövde. ◻ **yumbur yumbur,** *{ağız} Paldır küldür.* [DS]

yumburlak, -ğı [yum-ur-lak > yum(b)-ur-lak] *{ağız} sf.* Silindir biçiminde. [DS]

yumburu, [yum-(u)-r-mak > yumbur-mak *(yumrulaştırmak)* > yumbur-ū] *(yumburu:) {eT} sf.* Sıkıştırılarak top hâline gelmiş; yumru. [İKPÖy.]

yumcaklamak, [yum-cuk > yum-cak-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* **1.** Sıkmak. **2.** Tartaklamak. [DS]

yumcalamak, [yum-ca-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* → yumcaklamak. [DS]

yumcalık, -ğı [yumca-lık] *{ağız} is.* İş elbisesi. [DS]

yumcu, [yöm > yum[1] > yum-cu يومجى] *{eAT} {OsT} is.* Falcı; müneccim; kâhin.

yumdarmak, [yom-ıt-mak > yom-(ı)d-ar-mak [Clauson] / yumd-ar-mak] *{eT} gçl. f. [-ur]* Toplamak. [DLT] [KB]

yumdurma, [yum-dur-ma] *is.* Yumdurmak eylemi.

yumdurmak, [yum-dur-mak يومدرمق] *gçl. f. [-ur]* **1.** Yummak eylemini yaptırmak. **2.** *{eAT} {OsT}* Örttürmek; kapattırmak. **3.** *{ağız}* Örtmek; kapatmak. [DS]

yumğak, [yum-mak > yum-ġāk] *(yumga:k) {eT} is.* **1.** Yumak; yuvarlanan şey; yuvarlak şey. [DLT] [EUTS] **2.** Yuvarlama. [EUTS]

yumğaklamak, [yum-ġāk > yumġa-k-lā-mak] *(yumğakla:mak) {eT} gçl. f. [-r]* **1.** Yuvarlak biçime koymak; yuvarlaklaştırmak. **2.** Hap yuvarlamak; hap yapmak. [EUTS] [Gabain]

yumğaklanmak, [yumġak-lā-mak > yum-ġa-k-la-n-mak] *{eT} edil. f. [-ur]* Yuvarlak yapılmak. [DLT]

yumğı, [yum-mak > yum-ġī] *(yumğı:) {eT} sf.* Toplu; çok; bütün. [DLT] [KB]

yumğın, [yum-ġı-n] *{eT} zf.* Toplu olarak; toptan; hep birden; bütün. [DLT]

yumınmak, [yum-mak > yum-ın-mak] *{eT} dönşl. f. [-ur]* Yumar gibi görünmek. [DLT]

yumıtğan, [yum-ıt-ġān] *(yumıtğa:n) {eT} sf.* Daima toplanan. [DLT]

yumıtmak, [yum-ut-mak / yum-ıt-mak] *{eT} gçl. f. [-ur]* **1.** Toplamak. **2.** *dönşl. f.* Toplanmak. [DLT] [KB]

yumız, [*yum-mak > yum-ız] *{eT} sf.* (İnsan için) iri ve tıknaz. [DLT]

yumkaç, -cı [yum-mak+kaç-mak > yum+kaç] *{ağız} is.* Saklambaç. [DS]

yumkı, [yom-uk-mak > yom-uk-ī] *(yumkı:) {eT} zf.* Hepsi; tekmili. [ARAT] [EUTS]

yumlamak, [yum-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(u)-yor]* Çağırmak. [DS]

yumlandırmak, [yum-la-n-dır-mak يوملندرمق] *{OsT} gçl. f. [-ur]* Yumar gibi yapmak.

yumlaşdırmak, [yum-la-ş-tır-mak یوملاشدرمق] *{OsT} gçl. f. [-ur]* Yumar gibi yapmak.

yumlu[1], [yum-lu یوملی / یوملو] *{OsT} sf.* Uğurlu; mübarek.

yumlu[2], [yum-mak > yum-(u)l-u یُلو] *{eAT} sf.* **1.** Kapalı; yumulu. **2.** Ketum.

yumluşmak, [yum-ul-mak > yum-(u)l-uş-mak] *{eT} işteş. f. [-ur]* Yumulmak. [DLT]

yumma, [yum-ma] *is.* **1.** Yummak eylemi. **2.** *{ağız}* Başak içe, sap dışa gelecek biçimde yığılmış ekin. [DS] **3.** *{ağız}* Avcun bir yanına konulan kına. [DS] **4.** *{ağız}* İçine ceviz konularak ısıtılıp yuvarlanan pestil. [DS] **5.** *{ağız}* Gelin. [DS] ☞ **yumma böceği,** *{ağız} Salyangoz.* [DS]

yummah, [yum-mak > yum-maḫ] *{ağız} gçl. f. [-r]* → yummak. [DS]

yummak, [yum-mak یومق] *gçl. f. [-ar]* **1.** *{eT} {eAT} {OsT}* Kısarak kapatmak; kapamak. [EUTS]. **2.** *{eT}* Sıkarak kapalı duruma getirmek. [DLT] [Gabain] [KB] **3.** *{eT}* Yuvarlak yapmak. [Clauson] **4.** *{eAT}* Üstüne koymak; üstünü kapamak; örtmek. **5.** *{ağız}* Çukuru toprakla doldurmak. [DS] **6.** *{ağız}* Ortadan kaldırmak; yok etmek. [DS]

yumrarmak, [yum-(u)r-ar-mak یومرارمق] *{eAT} {OsT} {ağız} gçsz. f. [-ur]* Yuvarlaklaşmak; yumrulaşmak; toparlaklaşmak. [DS]

yumru, [*eT.* yum-(u)r-mak >yum-(u)r-u یومری / یومرو] *is.* **1.** Yuvarlak, şişkin veya kabartılı şey; kabarcık; tümsek. *{eAT} {OsT} {ağız} (aynı)* [DS] **2.** *bot.* Sap, kök veya dallarda bulunan ve içinde yedek besin depo eden şişkinlik. **3.** *{eAT} {OsT}* Vücuttaki şiş; ur. **4.** *{ağız}* Domates. [DS] **5.** *sf.* Yuvarlak, şişkin ve kabarık; yuvarlak biçimli; toparlak. *{ağız} (aynı)* [DS] **6.** *{OsT}* Eğri; çarpık. ☞ **yumru baş,** *dnz. Geminin hız ve performansını artırmak, dalgaların direncini azaltmak amacıyla baş bodoslamasının alt bölümünde yer alan şişkinlik.*|| **yumru kara,** *{ağız} Bir tür kara üzüm.* [DS]|| **yumru kök,** *bot. Patates, pancar, yer elması gibi yumru biçiminde olan kök.*|| **yumru topu,** *Yuvarlak top.*|| **yumru örü,** *{ağız} İnce yuvarlak iplerin örülmesi ile oluşan kalın halat.* [DS]|| **yumru yamrı,** *{OsT} Eğri büğrü.*|| **yumru yumru,** *{ağız} (Çocuk ve başka yavrular için) sevimli ve toplu.* [DS]

yumrucak, [yumru-cak یُمرجق] *sf.* **1.** *{eAT}* Yuvarlak olan; yumru olan. **2.** *{ağız}* Veba. [DS]

yumrucuk, -ğu [yumru-cuk] *is.* Küçük yumru; hafif şişkinlik.

yumruk, -ğu [*eT.* yum-mak > yum-dur-uk / yum-ur-mak > yum-ur-duḫ / yum-(u)r-uk] *is.* **1.** Parmakları sıkarak kapatılmış el. **2.** El bu şekilde yapılarak vurulan vuruş; yumruk darbesi. **3.** *mecaz.* Baskı. ☞ **yumruğa tükürmek,** *{eAT} Yumruğa kuvvet vermek.*|| **yumruğu hakkına,** *{ağız} Zorbalıkla.* [DS]|| **yumruğuna güvenmek,** *İsteklerini kaba kuvvete dayanarak yaptırmak.*|| **yumruk atmak,** *Yumrukla vurmak.*|| **yumruk cengi,** *{OsT} Yumruk yumruğa yapılan dövüş.*|| **yumruk demiri,** *{ağız} Bakırcıların ve kalaycıların kap kacak dövmekte kullandıkları araç.* [DS]|| **yumruk dövüşü,** *eski. spor. Yalnız yumrukla yapılan karşılaşma.*|| **yumruk düğmek,** *{eAT} {OsT} Yumruk sıkmak; parmakları avuçta toplamak.*|| **yumruk gadar** (kadar), *{ağız} Ufacık.* [DS]|| **yumruk gibi,** *1. Yumruğa benzer. 2. Olağandan iri ve büyük.*|| **yumruk göstermek,** *Gözdağı vermek; korkutmak; tehdit etmek.*|| **yumruk hakkı,** *Zorbalıkla, kaba kuvvete başvurularak elde edilen şey.*|| **yumruk indirmek,** *Yumrukla vurmak.*|| **yumruk kadar,** *1. (Küçük şeyler için) iri ve büyük. 2. (İri şeyler için) çok küçük.*|| **yumruk mezesi,** *1. İçkiyi yudumladıktan sonra meze yokluğu yüzünden elin tersi ile ağzı silme işi. 2. Özellikle rakı içerken sağ elin başparmağı ile işaret parmağının ele birleştiği yere konulmuş tuzu yalamak suretiyle mezelenmeye verilen ad.* || **yumruk oyuncusu,** *spor. Boksör.*|| **yumruk oyunu,** *spor. Boks.*|| **yumruk topu,** *spor. Boksörlerin alıştırma yaptıkları silindir biçiminde ve kendi boylarına uygun olarak asılmış lastik top.*|| **yumruk yumruğa gelmek,** *Birbirine yumruk savurmak; yumruklaşmak.*

yumruklama, [yumruk-la-ma] *is.* Yumruklamak eylemi.

yumruklamak, [yumruk-la-mak] *gçl. f. [-r] [-l(u)-yor]* Yumrukla vurmak; yumruk atmak.

yumruklanma, [yumruk-la-n-ma] *is.* Yumruklanmak eylemi.

yumruklanmak, [yumruk-la-n-mak] *edil. f. [-ır]* Yumrukla vurulmak; kendisine yumruk atılmak.

yumruklaşma, [yumruk-la-ş-ma] *is.* Yumruklaşmak eylemi.

yumruklaşmak, [yumruk-la-ş-mak] *işteş f. [-ır]* **1.** Birbirine yumruk atmak; yumruk atarak dövüşmek. **2.** *gçsz. f. [-ır]* Yumruk hâline gelmek; yumruk oluşturmak; yumruk gibi olmak.

yumrulanma, [yumru-la-n-ma] *is.* Yumrulanmak eylemi.

yumrulanmak, [yumru-la-n-mak] *dönşl. f. [-ır] [eAT. -ur]* **1.** Yumru durumuna gelmek; yumru oluşturmak; top gibi olmak. *{eAT} {OsT} (aynı)* **2.** Yumru sahibi olmak; yumrusu olmak. **3.** *edil. f. {eAT}* Yuvarlak hâle getirilmek.

yumrulaşma, [yumru-la-ş-ma] *is.* Yumrulaşmak eylemi.

yumrulaşmak, [yumru-la-ş-mak] *gçsz. f. [-ır]* Yumru biçimini almak; yumru olmak.

yumrulma, [yumru-l-ma] *is.* Yumrulmak eylemi.

yumrulmak[1], [yum-ur-mak>yum-(u)r-ul-mak یومرلمق] *dönşl. f. [-ur]* **1.** Derlenip toparlanmak; katlanmak;

kıvrılmak; büzülmek. **2.** *{eAT}* Yamrı yumru olmak; yamulmak. **3.** *{OsT}* Tümselmek.

yumrulmak[2], [yoğ(u)r-ul-mak / yum(u)r-ul-mak] *{ağız} edil. f. [-ur]* Yoğrulmak. [DS]

yumrulu, [yumru-lu] *sf. bot.* **1.** (Kök, gövde, sap vb. için) yumrusu olan. **2.** (Bitki için) yumru veren. **3.** *jeol.* Yumrular içeren.

yumruluk, -ğu [yumru-luk يومرولق] *is.* **1.** Yumru olma durumu. **2.** *{OsT}* Şişkinlik.

yumsulamak, [yum-su-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(u)-yor]* Bir sözü ve hareketi tekrar ederek kişilerle alay etmek. [DS]

yumsuluk, -ğu [yum-su-luk] *{ağız} is.* İmrenme; çok isteme. ⊡ **yumsuluk olmak,** *{ağız} Bir yemeği, canı çok istemek.* [DS]

yumsuz, [yum[1] > yum-suz] *{ağız} sf.* Uğursuz. [DS]

yumşag, [yumuş-a-mak > yumuş-a-k / yumuşag] *{ağız} sf.* Yumuşak. [DS]

yumşağ, [yumuşā-mak > yumşa-ğ يمشاغ] *{eAT} sf.* **1.** (Su için) kireci az; içimi hoş. **2.** Şiddeti az; hafif.

yumşağrak, [yumşağ-rak يومشغرق] *{OsT} sf.* Daha yumuşak.

yumşak[1], [*yumuş > yum(u)ş-ā-mak > yumşā-k يومشق / يومشاق] *(yumşa:k) {eT} sf.* **1.** Sert olmayan; yumuşak. [DLT] [Gabain] [KB] [Bahşayiş] **2.** Az etkili; hafif. [Bahşayiş] **3.** Latif; hoş; ince. [Bahşayiş] ⊡ **yumşak yel,** *{OsT} Hafif rüzgâr; esinti.*

yumşak[2], [yum-(ı)ş-mak > yum-(ı)ş-ak] *{eT} is.* Yudum; içilen şey. [EUTS] [Gabain]

yumşaklanmak, [yumş-ā-k > yumşak-la-n-mak] *{eT} dönşl. f. [-ur]* Yumuşamak; yaltaklanmak. [DLT]

yumşaklık, -ğı [yumşak-lık يومشاقلق] *{OsT} is.* Yumuşaklık.

yumşamak, [*yumuş > yumuş-ā-mak / yımş-ā-mak] *(yumşa:mak) {eT} gçsz. f. [-r]* Yumuşamak. [DLT] [EUTS] [KB]

yumşanmak[1], [yumşā-mak > yumşa-n-mak / يمشنق يومشنق] *{eAT} {OsT} dönşl. f. [-ur]* Yumuşamak; sakinlik kazanmak.

yumşanmak[2], [yumuş > yum(u)ş-an-mak يومشنمق] *{eAT} dönşl. f. [-ur]* İşe yerleştirilmek; hizmete alınmak; istihdam edilmek.

yumşatmak, [yumşā-mak > yumşa-t-mak] *{eT} gçl. f. [-ur]* **1.** Sepiletmek; yumuşatmak. **2.** Sözü çabuk çabuk söylemek. **3.** Kitabı çabuk çabuk okumak. [DLT]

yumşurmak, [yum-mak > yum-(u)ş-ur-mak > yumşur-mak] *{ağız} gçsz. f. [-ur]* (Kap, teneke vb. için) basınç ve darbe etkisi ile bükülmek; yamulmak; çökmek; eğri büğrü olmak. [DS]

yumturmak, [yum-mak > yum-tur-mak] *{eT} gçl. f. [-ur]* Yumdurmak; kapattırmak. [DLT]

yumuca, [yum-mak > yum-u-ca] *{ağız} is.* Ağaç saplı çakı. [DS]

yumucak, -ğı [yum-mak > yum-u(k)-cak] *{ağız} sf.* (Göz için) açıkken aralıkmış gibi duran küçük göz. [DS]

yumuçma, [yum-mak > yum-uş-ma > yumuç-ma] *{ağız} is.* Saklambaç; yumulmaç. [DS]

yumuh, [yum-mak > yum-uk] *{ağız} sf.* → yumuk. [DS] ⊡ **yumuḫ gözlü,** *{ağız} Yumuşak yaradılışlı; halim selim; içli; duygulu.* [DS]

yumuk[1], **-ğu** [yum-mak > yum-uk] *sf.* **1.** (Göz, ağız, el vb. için) yumulmuş; kapanmış; kapalı. *{ağız} (aynı)* [DS] **2.** (Kişi için) tombul. **3.** *{ağız}* Tıkalı; dolu. [DS] ⊡ **yumuk gözlü,** *Göz kapakları şiş olan.*|| **yumuk yumuk,** *1. Tombul tombul. 2. {ağız} Sevimli ve tombul.* [DS]

yumuk[2], **-ğu** [yum-mak > yum-uk] *{ağız} sf.* Uysal; sessiz; ağırbaşlı. [DS]

yumuk[3], **-ğu** [yum-mak > yum-uk] *{ağız} is.* **1.** Açılmamış çiçek; gül goncası. **2.** Çene. [DS]

yumuklaşma, [yum-uk-la-ş-ma] *is.* Yumuklaşmak eylemi.

yumuklaşmak, [yum-uk-la-ş-mak] *gçsz. f. [-ır]* Yumuk duruma gelmek.

yumukluk, -ğu [yumuk-luk] *{ağız} is.* Esintisiz ve ılık kış havası. [DS]

yumul, [yum-mak > yum-ul] *zf.* Yumulmuş hâlde; yumuk olarak. ⊡ **yumul yumul,** *{ağız} (Çocuklar ve diğer yavrular için) sevimli ve tombul.* [DS]

yumulböcü, [yum-ul+böcü] *{ağız} is.* Tesbih böceği. [DS]

yumulbuncuk, -ğu [yum-ul+boncuk] *{ağız} is.* Tespih böceği. [DS]

yumulgaç, -cı [yum-ul+kaç] *{ağız} is.* Saklambaç. [DS]

yumulgan, [yumul-mak > yumul-gan] *{ağız} sf.* **1.** Yumulmaya yetenekli; yumulabilen. **2.** (Kişi için) sıkılgan. **3.** Başım bacakları arasına alarak oturan veya yatan. [DS] ⊡ **yumulgan böcek,** *{ağız} Mayıs böceği.* [DS]

yumulğan, [yumul-ğān] *(yumulğa:n) {eT} sf.* Daima yumulan. [DLT]

yumulkan, [yumul-gan / yumul-kan] *{ağız} sf.* Sıkılgan. [DS] ⊡ **yumulkan böcek,** *{ağız}* → yumulgan böcek. [DS]

yumulma, [yum-ul-ma] *is.* Yumulmak eylemi.

yumulmaç, [yumul-maç] *{ağız} is.* Saklambaç. [DS]

yumulmah, [yum-ul-mak > yum-ul-maḫ] *{ağız} dönşl. f. [-ur]* → yumulmak.[DS]

yumulmak, [yum-ul-mak يومولمق] *edil. f. [-ur]* **1.** Yummak eylemi yapılmak. *{eT} (aynı)* [DLT] [KB] **2.** *{eAT} {OsT}* Toplanmak; bir araya gelmek; yığılmak. **3.** *dönşl. f. {eAT} {OsT} {ağız}* Kapanmak; büzülmek; küçülmek. [DS] **4.** *{eAT} {OsT}* Üstüne kapanmak; üstüne düşmek. *{ağız} (aynı)* [DS] **5.** (Göz,

ağız, el vb. için) kapanmak; kapanır gibi olmak; kısılmak. **6.** (Yemek için) iştahla yemek. **7.** (İş için) büyük bir istekle başlamak; hevesle girişmek. **8.** (Avcı kuş için) avının üzerine çullanıp yere fırlatmak. **9.** *{ağız}* Bir şeyin üstüne kapanmak. [DS] **10.** *{ağız} folk.* (Saklambaç oyununda ebe, oyuncuların yerlerine saklanabilmeleri için) gözlerini kapayarak belirlenen sayıya kadar saymak. [DS] **11.** *{ağız}* Gizlenmek. [DS] **12.** *{ağız}* Başını bacakları arasına eğerek oturmak. [DS] **13.** *{ağız}* Saldırmak; üstüne yürümek. [DS] **14.** [DS] Utanarak saklanmak veya çekingen davranmak. *{ağız}* **15.** *{ağız}* Koşmak. [DS] ⊡ **yumulup düşmek,** *{OsT} Hızla bir şey üzerine kapanmak.*

yumultu, [yum-ul-tu] *{ağız} is.* İmece. [DS]

yumulu, [yum-ul-u] *sf.* **1.** Yumulmuş olan; yumuk. **2.** *{ağız}* Kapalı. [DS]

yumunmak, [yum-mak > yum-un-mak] *{eT} dönşl. f. [-ur]* Yumar gibi görünmek. [DLT]

yumur[1], [*yum-mak > yum-ur] *{eT} is.* **1.** Hayvanların göden bağırsağı. [DLT] **2.** İşkembe. [Bahşayiş] **3.** Kuşlarda taşlık. [Bahşayiş] **4.** *{ağız}* Hayvanlarda, midenin bir parçası. [DS]

yumur[2], [yumur] *{ağız} is.* Verimsiz toprağı kiraya verenin, karşılığında aldığı tohum kadar ürün payı. [DS]

yumurca, [yumur-ca] *{ağız} is.* Anasonun arasında yetişen kokulu bir bitki. [DS]

yumurcak[1], **-ğı** [yum-ur-mak > yum-ur-cak] *is.* **1.** Sevimli, hareketli ve yaramaz çocuk. **2.** *{ağız}* Kısa boylu; bodur. [DS] **3.** *{ağız}* Kasıkta ve koltuk altında çıkan çıban; iyileşmeyen çıban. [DS]

yumurcak[2], **-ğı** [yum-ur-mak > yum-ur-cak] *{ağız} is.* Anasona benzer bir tür bitki. [DS]

yumurda, [yum-ur-t-mak > yumurt-kā / yumur-dā يومرده] *(yumurda:) {eT} {eAT} {OsT} is.* Yumurta. [Bahşayiş] ⊡ **yumurda basmak,** *{eAT} {OsT} Kuluçkaya yatmak.*|| **yumurda bırakmak,** *{OsT} Yumurtlamak.*|| **yumurda toğurmak,** *{eAT} Yumurtlamak.*

yumurgan, [yumur-gan] *{ağız} is.* Tespih böceği. [DS]

yumurka, [yum-ur-mak > yumur-kā] *(yumurka:) {eT} is.* Yumurta. [EUTS]

yumurlamak, [yumur > yumur-lā-mak] *(yumurla:-mak) {eT} gçl. f. [-r]* Yumru yapmak; toplamak. [DLT]

yumurlanmak, [yumur-lā-mak > yum-ur-la-n-mak يومرلنمق] *{eT} {eAT} dönşl. f. [-ur]* Bir araya gelmek; toplanmak. [DLT]

yumurma, [yum-ur-ma] *is.* Yumurmak eylemi.

yumurmak[1], [yum-ur-mak / yumbur-mak يومورمك] *{eT} gçl. f. [-ur]* **1.** Yumrulaştırmak. [İKPÖy.] **2.** *{eAT}* Katlamak; kıvırmak; büzmek. **3.** *{OsT}* Derleyip toplamak. **4.** *{eAT}* Bozmak; harap etmek. **5.** *{ağız}* Becermek. [DS]

yumurmak[2], [yuğ-ur-mak / yumur-mak] *{ağız} gçl. f. [-ur]* Yoğurmak. [DS]

yumurta, [yumurt-mak > yumurt-ġā / yumurtā] *(eT. yumurta:) is. biy.* **1.** Bir dişinin bedeninde oluşan, içinde yedek besin maddesi bulunan, döllenmeden sonra aynı türden bir yavrunun oluşmasını sağlayan canlı hücre; döllenebilir olgun dişi gamet; embriyon. *{eT} (aynı)* [Mühennâ] **2.** Sürüngenlerin, kuşların, dışı kabukla kaplı, içi yumurta sarısı denilen canlı hücre ve çevresi yedek besin dolu, döllenmiş olanlarından uygun ortamda yeni yavrular çıkan gamet. **3.** Dişi balıkların, erkek tarafından üzerine sperm serpilerek döllenmesi için durgun sulara bıraktıkları dişi gametler; bu gametlerden oluşan ve balığın vücudunda bir salkım hâlinde bulunan besin; havyar. **4.** Tavuk, kaz, ördek, bıldırcın gibi kümes hayvanlarının büyüklüğü kuşun cinsine göre değişen, besin olarak tüketilen dışı kabukla çevrili dişi gametleri; özellikle tavuk yumurtası. **5.** *anat.* Er bezi. **6.** Kasaplık küçük ve büyükbaş hayvanların er bezleri. **7.** Büyükbaş hayvanların but kısmında, diz ekleminin iç kısmından kalça eklemine doğru uzayan yumurta biçimindeki et parçası. **8.** Onarılacak çorabın içine yerleştirilen yumurta biçimindeki tahta parçası. **9.** *sf.* Yumurta biçiminde olan. ⊡ **yumurta akı,** *Bir yumurtanın sarısını kuşatan, piştiği zaman beyaz bir renk alan albümin bakımından zengin bölüm.*|| **yumurta ana hücresi,** *biy. Dişi eşey organında yumurtaları meydana getiren, mitoz bölünme yeteneğinde olan ana hücreler; oogonyum.*|| **yumurta bırakımı,** *biy. Yumurtalıktan yumurtaların bırakılması; ovulasyon.*|| **yumurta bilimi,** *biy. Yumurtaların oluşumu, yapısı vb. ile uğraşan bilim dalı.*|| **yumurtadan daha dün çıkmış!** *Bilgiçlik taslayanları nitelemekte kullanılır.*|| **yumurtadan kesilme,** *(Tavuk için) geçici olarak yumurtlamayı bırakmak.*|| **yumurtadan yonga soymak,** *{ağız} Çok cimrilik etmek.*|| **yumurtadan yün kırkmak,** *{ağız} Cimrice davranmak.*|| **yumurta hücresi,** *bot. Bitkilerde, erkek hücre tarafından döllenerek yumurtayı oluşturan dişi gamet.*|| **yumurta kanalı,** *biy. Yumurtaları, yumurtalıktan dışarı taşıyan kanal; ovidukt.*|| **yumurta kapıya dayanmak,** *Yapılması planlanan ve zorunlu olan iş için zaman çok daralmak.*|| **yumurta kapıya gelmek,** *Yapılması planlanan ve zorunlu olan iş için zaman çok daralmak.*|| **yumurta kırıcı,** *zool. Böcek larvalarının yumurtadan çıkmak için dış zarı delmekte kullandığı organ.*|| **yumurta kökü,** *Kök boya.*|| (arkasında / sırtında) **yumurta küfesi yok ya!** *Verdiği sözden kendisi zarar görmeyeceği için çabuk cayanları nitelemek için kullanılır.*|| **yumurta mantarı,** *{ağız} Lezzetli bir tür mantar.* [DS]|| **yumurta oluşması,** *biy. Dişi eşey organında, yumur-*

ta ana hücresinin, birincil oosit ve ikincil oosit evrelerini geçirerek döllenmeye hazır yumurta hücresini meydana getirmesi; oogenez.|| **yumurta ökçe,** *Orta yükseklikte ve az sivri ökçe.*|| **yumurta piçi,** *zool. Tatlı su kenarlarında yaşayan, yumuşakçalar ve su böcekleri ile beslenen, yuvasını kamışlar arasına yüzer olarak yapan bir tür dalgıç kuşu, (Podiceps ruficollis).*|| **yumurta sarısı,** *1. Yumurtanın ortasında bulunan asıl hücreyi oluşturan kısım. 2. Bu bölümün rengi.*|| **Yumurta satsa sarısı bulunmaz.** *{ağız} Çok hilebaz.*|| **yumurta tavuğu,** *Besin olarak kullanılacak yumurtaları üretmek amacıyla beslenen tavuk.*|| **yumurtaya gelmek,** *{ağız} (Piliç için) ilk defa yumurtlamak; yumurtlamaya başlamak.* [DS]|| **yumurtaya kulp takmak,** *1. Ustaca bahane bulmak. 2. Akılla bağdaşmaz bahanelerde bulunmak.*|| **yumurtayı çalkalamak,** *(Kuluçka için) üzerine oturduğu yumurtaları çevirmek.*|| **yumurta zarı,** *Yumurta akı ile kabuk arasında bulunan, bunları birbirinden ayıran zar.*

yumurtabaz, [yumurta+ Far. bāz] *(yumurtaba:z) is.* Yumurtalarla göz bağcılığı ve el çabukluğu gösterileri yapan kimse.

yumurtacı, [yumurta-cı] *is.* Yumurta satıcısı.

yumurtacık, -ğı [yumurta-cık] *is. bot.* Tohumlu bitkilerde, meyve yaprağının döllenme sonrasında tohuma dönüşen kısmı.

yumurtacıl, [yumurta-cıl] *sf.* **1.** *zool.* Pul kanatlıların yumurtalarında gelişen ve bu yumurtaları yiyen. **2.** *is.* Bu tür böcek.

yumurtacılık, -ğı [yumurta-cı-lık] *is.* Yumurta üretim ve satım işi.

yumurtalı, [yumurta-lı] *sf.* **1.** Yumurta içeren; içine yumurta konularak pişirilmiş olan. **2.** (Balık için) karnında yumurta bulunan; yüklü.

yumurtalık, -ğı [yumurta-lık] *is.* **1.** Rafadan yumurtayı içine koyarak servis yapmaya yarayan fincan büyüklüğündeki kap. **2.** Buzdolabı vb. yerlerde içine yumurta koymak için düzenlenmiş bölme. **3.** *anat. zool.* Dişi gametleri meydana getiren ve dölyatağının iki yanında bulunan bakışımlı iki üreme organı; mebiz; ovaryum. **4.** *bot.* kapalı tohumlu bitkilerde çiçeğin yumurtacık içeren ve döllenme sonrasında meyveyi oluşturan bölümü. **5.** *{ağız}* Parmağın, tırnak altında kalan iç ve uç bölümü. [DS]

yumurtda, [yumurt-ga / yumurt-da] *{ağız} is.* Yumurta. [DS]

yumurtğa, [yum-ur-t-mak > yumurt-ġā] *(yumurtğa:) {eT} is.* **1.** Yumurta. [Gabain] [DLT **2.** İnsan ve hayvan taşakları. [DLT]

yumurtlağan, [yumurt-la-ğan يومرطلغان] *{OsT} sf.* Çok yumurtlayan.

yumurtlama, [yumurt(a)-la-ma] *is.* **1.** Yumurtlamak eylemi. **2.** Bin canlının dişisinde yumurtalığın düzenli aralıklarla yumurta çıkarması; yumurtalığın belli aralıklarla yumurta salıvermesi. **3.** *biy.* Dişi canlı tarafından yumurtlanan döllenmiş ya da döllenmemiş yumurtaların vücut dışında açıldığı üreme biçimi. ⊡ **yumurtlama mevsimi,** *Kuşların yavru çıkarmak üzere yumurtladıkları mevsim; kuluçka dönemi.*

yumurtlamak, [yumurt(a)-la-mak] *gçsz. f. [-r] [-l(u)-yor]* **1.** (Tavuk, kuş vb. için) yumurta vermek; yumurta yapmak. **2.** *mecaz.* Uydurma söz söylemek. **3.** *mecaz.* Söylenmemesi gereken bir şeyi söyleyivermek.

yumurtlamasız, [yumurt-la-ma-sız] *sf.* (Kadın hastalıkları için) yumurta oluşmaması ile bağıntılı olan.

yumurtlatma, [yumurt-la-t-ma] *is.* Yumurtlatmak eylemi.

yumurtlatmak, [yumurt-la-t-mak] *gçl. f. [-ır]* Yumurta yapmasını sağlamak; yumurta yaptırmak.

yumurtlayanlar, [yumurt-la-y-an-lar] *is. zool.* Yumurtlama yoluyla üreyen hayvanlar.

yumurtlayıcı, [yumurt-la-y-ıcı] *sf.* **1.** Yumurtlama yetisi bulunan; yumurta yumurtlayan. **2.** *biy.* (Türler için) dişisi yumurtlayan. **3.** *is. zool.* Yumurta yapan dişi kuş.

yumuru, [yum-ur-u] *{ağız} is.* Yumru. [DS]

yumuruh, [yum-ur-uk / yumuruẖ] *{ağız} is.* Yumruk. [DS]

yumuş[1], [*yum-mak > yum-ış / yum-uş يومش] *{eT} is.* **1.** Hizmet; iş; vazife; faaliyet; görev. *{eAT} {OsT} (aynı)* [EUTS] [DLT] [ETY] [Gabain] [KB] **2.** Elçilik; iki ve daha çok kişi arasındaki elçilik. [DLT] **3.** *{ağız}* İş buyruğu; hizmet emri. [DS] ⊡ **yumuş ağzından akmak,** *{ağız} Çok iş buyurmak.* [DS]|| **yumuş bitirmek,** *{ağız} Buyrulan bir işi yapmak.* [DS]|| **yumuş buyurmak,** *{ağız} İş buyurmak.* [DS]|| **yumuş dutmak** (tutmak), *{ağız}* → yumuş tutmak. [DS]|| **yumuş ehli,** *{ağız} Buyrulan her işi yapan; söz dinleyen.* [DS]|| **yumuş istemek,** *{ağız} Bir görev, bir iş talebinde bulunmak.* [DS]|| **yumuş oğlanı,** *{eAT} {OsT} Hizmetkâr; hizmet eden çocuk.*|| **yumuş tutmak,** *{ağız} 1. Emri yerine getirmek; verilen işi yapmak. 2. Verilen her işi yapmak; söz dinlemek.* [DS]

yumuş[2], [yum-uş] *{ağız} is.* Topluluk; toplantı. [DS]

yumuşacık, -ğı [yumuşa(k)-cık] *sf.* Çok yumuşak olan; istenilen, hoşa giden bir yumuşaklıkta olan.

yumuşak, -ğı [*yum-uş > yumuş-ā-mak > yumuş-ā-k] *(eT. yumuşa:k) sf.* **1.** Dokunulduğunda bir sertlik duyusu uyandırmayan; içeri doğru göçüveren; katı olmayan. *{eT} (aynı)* [Mühennâ] **2.** Kolayca biçim değiştirebilme özelliği taşıyan; katı olmayan. **3.** Gerginliği bükülmeye engel olmayan; sert olmayan; gergin olmayan. **4.** Dokunulduğunda insanda hoş bir duyum uyandıran kayganlık ve pürüzsüzlükte olan. **5.** Çeşitli araçlarla kolayca işlenebilen. **6.** Ağızda kolayca çiğnenip yutulabilecek özellikte

olan. **7.** (İklim için) çok soğuk veya çok sıcak olmayan; ılıman. **8.** *mecaz.* (Kişi için) hoşgörülü; sevecen; uysal. **9.** *mecaz.* (Eylem, davranış ve olgular için) kızgınlık, hırçınlık ve öfke içermeyen; sevecenlik ve tatlılık yansıtan; okşayıcı; tatlı. **10.** Sarsıntısız; ani kesintisiz. **11.** (Çizgi, görünüm, sınır vb. için) keskin ve sivri olmayan; gözü rahatsız etmeyen. **12.** (Kişi, grup, parti, toplum ile yönetim, rejim, yasa vb. için) uzlaşma yanlısı olan; ılımlı. **13.** (Metal için) işleme sırasında kırılmayan; çekme ve uzatma işlemlerinde kolay işlenebilen, çekiçlenebilen; sünek. **14.** (Adım vb. için) hafif ve sessiz. ⧉ **yumuşak ağızlı,** *(At için) kolay gem alan.*|| **yumuşak başlı,** *Kolay yola gelen; uysal.*|| **yumuşak buğday,** *Kolayca öğütülebilen, unu çok ince olan bir buğday türü.*|| **yumuşak damak,** *anat. Damağın boğaza yakın arka bölümü.*|| **yumuşak ge uzunluğu,** *dbl. Bir kelimede bulunan yumuşak ge sesinin kendisinden önce veya sonra gelen ünlüyü uzatması olayı. "yağmur > yāğmur"*|| **yumuşak iniş,** *Uzay araçlarının ya da uçakların yere kolayca ve çarpma, sarsıntı gibi olumsuzluklara meydan vermeden inişi.*|| **yumuşak olmak,** *{eT} Yumuşamak.* [Mühennâ]|| **yumuşak su,** *İçindeki kireç miktarı, litrede 9 mg'dan az olan su.*|| **yumuşak ünsüz,** *dbl. Ses tellerinde bir titreşime uğradıktan sonra ses yolunda bir çıkıntı, engel ve daralmaya çarpma sonucunda meydana gelen ünsüz; titreşimli ünsüz; sürekli ünsüz; tonlu ünsüz; sedalı ünsüz; ötümlü ünsüz.*|| **yumuşak yüzlü,** *mecaz. Kendisinden istenileni, gücendirmemek kaygısı ile geri çevirmeyen; hayır demeye yüzü tutmayan.*|| **yumuşak yüzlülük,** *Kendisinden istenileni geri çevirememe durumu; yüzü tutmama durumu.*

yumuşakça, [yumuşak-ça] *(yumuşa'kça) zf.* **1.** Yumuşak bir biçimde. **2.** *is. zool.* Omurgasız ve yumuşak bedenli hayvanlar. ⧉ **yumuşakça bilimi,** *1. Yumuşakçaları inceleyen biyoloji dalı. 2. Yumuşakça bilimine ilişkin.*|| **yumuşakça bilimci,** *Yumuşakça bilimi uzmanı.*

yumuşakçalar, [yumuşak-ça-lar] *is. biy.* Ahtapot, salyangoz, istiridye gibi yumuşak gövdeli, omurgasız hayvanlar şubesi, *(Mollusca).* ⧉ **yumuşakçalar bilimi,** *biy. Yumuşakçaları inceleyen bilim dalı; malakmoloji.*

yumuşaklaşma, [yumuşak-la-ş-ma] *is.* Yumuşaklaşmak eylemi.

yumuşaklaşmak, [yumuşak-la-ş-mak] *gçsz. f. [-ır]* Yumuşak bir durum almak; yumuşamak.

yumuşaklık, -ğı [yumuşak-lık يمشقلق] *is.* **1.** Yumuşak olma durumu. **2.** Yumuşak bir şeyin niteliği. **3.** *mecaz.* Hoşgörülü, iyi ve sevecen davranma; kırıcı olmama; ılımlı olma; mülayemet. *{eAT} (aynı)* **4.** *{ağız}* Yastık üzerine konulan pamuktan yapılmış ikinci bir ince yastık. [DS]

yumuşaltmak, [yumuşa-l-t-mak يومشلتمق] *{OsT} gçl. f. [-ur]* Yumuşatmak.

yumuşama, [yumuşa-ma] *is.* **1.** Yumuşamak eylemi. **2.** Siyasal gerginliğin azalması; uluslar arası ilişkilerde düzelme; detant. **3.** *dbl.* Sert ünsüzün yumuşak bir ünsüze dönüşmesi durumu.

yumuşamak, [*eT.* yım-(ı)ş-a-mak / yum-şa-mak] *gçsz. f. [-r] [-ş(u)-yor]* **1.** Kolayca bükülüp biçim değiştirebilecek duruma gelmek. **2.** Dokunulduğunda hoş bir duygu uyandıracak duruma gelmek. **3.** *mecaz.* (Kişi için) öfkesi; kızgınlığı, inadı geçmek; daha hoşgörülü olmak. **4.** Şiddeti azalmak; daha ılımlı bir durum almak. **5.** *dbl.* (Sert ünsüz için) yumuşak ünsüz karşılığına dönüşmek.

yumuşatıcı, [yumuşa-t-ıcı] *sf.* **1.** Yumuşatan; yumuşaklık veren. **2.** *mecaz.* Teskin edici; hafifletici. **3.** Hafif müshil etkisi vererek pekliği gideren; laksatif. **4.** Su dağıtım şebekesinde kireç oluşumunu önleyen madde. **5.** Suyun kirecini çözerek çökelmesini sağlayan temizlik ürünü.

yumuşatılma, [yumuşa-t-ıl-ma] *is.* Yumuşatılmak eylemi.

yumuşatılmak, [yumuşa-t-ıl-mak] *edil. f. [-ır]* **1.** Yumuşak duruma getirilmek. **2.** Sertliği giderilmek.

yumuşatış, [yumuşa-t-ış] *is.* Yumuşatmak eylemi ve biçimi.

yumuşatma, [yumuşa-t-ma] *is.* Yumuşatmak eylemi.

yumuşatmak, [yumuşā-mak > yumuşa-t-mak] *gçl. f. [-ır] [eT. -ur]* **1.** Yumuşamak eylemini gerçekleştirmek; yumuşak hâle getirmek. *{eT} (aynı)* [Mühennâ] **2.** Yumuşamasına neden olmak. **3.** Yumuşak duruma getirmek. **4.** (Su için) içindeki tuz ve kireci çökelterek yumuşak duruma getirmek. **5.** *mecaz.* Kabalığını, sertliğini, sivriliğini gidermek. **6.** *mecaz.* Acımasızlığını ortadan kaldırmak.

yumuşatmalık, -ğı [yumuşa-t-ma-lık] *is.* Amortisör.

yumuşayıcı, [yumuşa-y-ıcı] *sf.* Yumuşama eğilimi ve özelliği gösteren.

yumuşayış, [yumuşa-y-ış] *is.* Yumuşamak eylemi ve biçimi.

yumuşcı, [yumuş-cī يومشجى] *{eAT} is.* Hizmetçi.

yumuşcu, [yumuş-cu] *{ağız} sf.* Uysal. [DS]

yumuşçı, [yumuş > yumuş-çī] *(yumuşçı:) {eT} is.* **1.** Hizmetçi. [EUTS] **2.** Melek. [DLT] **3.** Haberci. [KB]

yumuşğa, [yapış-mak > yabış-gü / yumuş-ġā] *(yumuşğa:) {eT} is.* Kızılcık; güren. [DLT]

yumuşmak[1], [yum-mak > yum-uş-mak] *{ağız} işteş. f. [-ur]* **1.** Üşüşmek; toplaşmak. **2.** (Saklambaç oyununda ebe için) yumulmak; gözlerini kapatarak saymak. [DS]

yumuşmak[2], [yum-uş-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ur]* **1.** Ezilmek. **2.** Üşüyüp büzülmek. [DS]

yumuşturmak, [yum-uş-tur-mak] *{ağız} gçl. f. [-ur]* **1.** Bir yere toplamak. **2.** Yenmek; yıkmak; hakkından gelmek. **3.** Çabuk çabuk, iştahla yemek; atıştırmak. [DS]

yumutmak[1], [*yom > yom-ıt-mak [Clauson] / yum-ut-mak] *{eT} gçl. f. [-ur]* **1.** Toplamak. **2.** *dönşl. f.* Toplanmak. [DLT]

yumutmak[2], [yum-ut-mak] *{ağız} gçl. f. [-ur]* Avurdunu şişirerek yemek. [DS]

yumuz, [*yum-mak > yum-uz] *{eT} sf.* (İnsan için) iri ve tıknaz. [DLT]

yun[1], [Sansk. yavana *(Yunan)* => yōn [Clauson] / yūn] *(yu:n) {eT} is.* Tavus. [DLT] 🗗 **yun kuş,** *{eT} Tavus kuşu.* [DLT]

yun[2], [yuñ / yun / yüñ] *{ağız} is.* Yun. [DS]

yuna, [*eT.* yöne] *is.* Eyerin altına konulan belleme.

yunah, [yun-ak > yunaḫ] *{ağız} is.* Yunak. [DS]

yunak[1], **-ğı** [*eT.* yuğ-mak / yu-mak > yu-n-mak > yu-n-ak] *{ağız} is.* **1.** Yıkanma yeri; hamam. **2.** Çamaşır yıkanan yer; çamaşırhane. **3.** Davarların yıkandığı yer. **4.** Buğday yıkanan havuz. **5.** Ölü yıkanan yer; teneşir. [DS] 🗗 **yunak evi,** *{ağız} folk. Düğünde, gelin veya damadın yıkanma töreninin yapıldığı ev.* [DS]

yunak[2], **-ğı** [yuğ-mak / yu-mak > yu-n-ak] *{ağız} is.* Yıkanacak kirli çamaşır ve elbise. [DS] 🗗 **yunak yumak,** *{ağız} Çamaşır yıkamak.* [DS]

yunakçı, [yunak-çı] *{ağız} is.* Çamaşırcı; çamaşır yıkayan. [DS]

yunaklık, -ğı [yunak-lık] *{ağız} is.* **1.** Çamaşır yıkama yeri; çamaşırlık. **2.** Yıkanma yeri; hamam. **3.** Çamaşır teknesinin konduğu ağaç masa. [DS]

Yunan, [Yun. ion] *öz. is.* **1.** Yunanistan halkından ve bu halkın soyundan olan kimse. **2.** (Tamlayan olarak kullanıldığında) Yunan halkına ilişkin olan. 🗗 **Yunan öncesi,** *Ege topraklarında Yunanlılardan önce yaşamış olan medeniyetleri belirtmekte kullanılan terim.*

Yunanca, [yunan-ca] *is.* Yunanlılar tarafından konuşulan Hint-Avrupa dili.

Yunanistanlı, [yunan + Far. istān + T.-lı] *sf.* Yunanistan'da yaşayan; Yunanistan halkından olan.

Yunanlı, [yunan-lı] *sf.* Yunan halkından veya bu halkın soyundan olan kimse.

yunat, [yun-mak > yun-at / yun-ak] *{ağız} is.* **1.** Buğday yıkama işi. **2.** Buğday yıkanacak yer. [DS]

yunaz, [? yunaz] *{ağız} sf.* Boşboğaz. [DS]

yunçığ, [yunçī-mak > yunçı-ğ] *{eT} sf.* Kederlenmiş; bitap; düşkün; kötü; zayıf; cılız; arık; durumu kötü; çürüklüğünden ele alınamayan. [DLT] [KB]

yunçımak, [yunçī-mak] *(yunçı: mak) {eT} gçsz. f. [-r]* Kötüleşmek; yoksullaşmak; yoksulluktan kötüleşmek; ısırmak. [DLT]

yunçırmak, [yunçī-mak > yunçı-r-mak] *{eT} gçl. f. [-ur]* Kötüleştirmek. [DLT]

yunçıtmak, [yunçī-mak > yunçı-t-mak] *{eT} gçl. f. [-ur]* İncitmek. [DLT]

yunçutmak, [yunçī-mak > yunçı-t-mak / yunçu-t-mak] *{eT} gçl. f. [-ur]* İncitmek. [DLT]

yund, [yund / yunt / yond] *{eT} {ağız} is.* At; atlar; at sürüsü. [DLT] [DS] 🗗 **yund kuşı,** *{eT} Kırmızı başlı bir tür serçe; peygamber kuşu.* [Bahşayiş]|| **yund yılı,** *Türklerin on iki hayvanlı takvimlerinde yedinci yılın adı; at yılı.* [DLT]

yundak, [yund > yund-ak] *{eT} is.* At gübresi; at fışkısı. [DLT]

yundciyan, [T. yunt-cı + Far. -(y)ān] *(yundciya:n) is.* İmparatorluk döneminde sarayda at ve kısrak yetiştiren görevlilere verilen ad.

yundı, [yun-mak > yun-dī] *(yundı:) {eT} is.* Yemek yedikten sonra kabın yıkantısı. [DLT]

yundu, [yu-mak > yu-y-untu / yun-du] *{ağız} is.* Bulaşık suyu. [DS]

yunduluk, -ğu [yuntu-luk / yundu-luk] *{ağız} is.* El yıkama yeri. [DS]

yundurmak[1], [yun-mak > yun-dur-mak] *{eT} gçl. f. [-ur]* Yıkatmak; yıkandırmak.

yundurmak[2], [yan-mak *(dönmek)* > yan-tur-mak [Clauson] / yun-dur-mak يُنْدُرمق] *{eT} gçl. f. [-ur]* → yandurmak[2]. [DLT] [ETY] [Gabain] [Tekin]

yundurmak[3], [yan-mak[3] > yan-tur-mak [Clauson] / yun-dur-mak يُنْدُرمق] *{eT} gçl. f. [-ur]* → yandurmak[3]. [DLT]

yundurmak[4], [yan-mak[4] > yan-tur-mak [Clauson] / yun-dur-mak يُنْدُرمق] *{eT} gçl. f. [-ur]* → yandurmak[4]. [DLT]

yundusuz, [yun-mak > yun-du-suz] *{ağız} sf.* Gereksiz yere konuşan ve gereksiz davranışlarda bulunan. [DS]

yung[1], [Çin. ? => yuñ] *(yuñ) {eT} is.* Ciğere bitişik bezli bir et. [DLT]

yung[2], [yuñ / yüñ] *(yuñ) {eT} is.* Yün; yün sümeği. [DLT] [İKPÖy.] 🗗 **yuñ yap,** *Yün yapağı.* [DLT]

yunggül, [*eT.* yeñil > yuñ(g)ül] *{ağız} sf.* Yeğni. [DS]

yunglağlığ, [Çin. yung *(kullanma)* > yuñ-lā-mak > yuñla-ğ-lık] *(yuñlağlık) sf.* Kullanılacak; harcanılacak olan. [EUTS]

yunglamak[1], [yuñ / yüñ > yuñ-lā-mak] *(yuñla:mak) {eT} gçl. f. [-r]* Yün kırpmak. [DLT]

yunglamak[2], [Çin. yung *(barış)* > yuñ-lā-mak] *(yuñla:mak) {eT} gçsz. f. [-r]* Barış yapmak; uyum sağlamak. [Gabain]

yunglamak[3], [Çin. yung *(kullanma)* > yuñ-lā-mak] *(yuñla:mak) {eT} gçl. f. [-r]* **1.** Kullanmak; sarf etmek; harcamak; yararlanmak; istifade etmek. [A-

RAT] [EUTS] [Gabain] **2.** Heba etmek. [ARAT] [EUTS] [Gabain] **3.** Gayret etmek. [ARAT] [EUTS] [Gabain]

yunglatmak, [yuñ-lā-mak[1] > yuñla-t-mak] *(yuñlatmak) {eT} gçl. f. [-ur]*Yünletmek; yün kırktırmak. [DLT]

yungsek, [yüksek > yuñsek] *{ağız} sf.* Yüksek. [DS]

yungselmek, [yüksel-mek >yuñsel-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* Yükselmek. [DS]

yungserek, [yükserek > yuñserek] *{ağız} sf.* Biraz yüksek; yüksekçe. [DS]

yungu, [yuv-gu / yuñ-gu / yun-gu] *{ağız} is.* **1.** Yuvak. **2.** Bir yeri düzeltmek ve sıkıştırmakta kullanılan ağaç silindir. [DS] 🗗 **yungu ağacı,** *{ağız}* → yuvak ağacı. [DS]|| **yungu taşı,** *{ağız} Yuvak.* [DS]

yungul, [*eT.* yeñil / yuñul] *{ağız} sf.* **1.** Hafif; yeğni. **2.** Hoppa. [DS]

yungulamak, [yungu-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(u)-yor]* Toprak damlı evlerin damları üzerinde yuvak gezdirerek damın toprağını sıkıştırmak. [DS]

yungur, [? yungur] *{ağız} is.* Uçkur. [DS]

yungurmak, [yoğ-ur-mak / yuğ-ur-mak > yuñ-ur-mak] *{ağız} gçl. f. [-ur]* Yoğurmak. [DS]

yunğak, [yu-mak > yu-n-ġāk] *(yunğa:k) {eT}* Çöğen; kökü sabun gibi köpüren bir bitki. [DLT]

yunğuk, [yu-n-mak > yun-ġuk] *{eT} is.* Hamam. [EUTS]

yunğuluğ, [yu-n-mak > yun-ğu-luğ] *{eT} is.* Yıkanma. [EUTS]

yunkiu, [Çin. uen-k'ü] *{eT} öz. is.* Büyük Ayı'nın yıldızlarından biri. [EUTS]

yunluk, -ğu [yun-mak > yun-luk] *{ağız} is.* Yıkanma yeri; hamam. [DS]

yunma, [yu-n-ma] *is.* Yunmak eylemi; yıkanma.

yunmak[1], [yu-mak > yu-n-mak ينمق] *dönşl. f. [-ar]* **1.** Yıkamak eylemi yapılmak; kendisine yıkamak eylemi uygulanmak; yıkanmak. **2.** *dönşl. f.* Kendi kendini yumak; yıkanmak. *{eT} {eAT} {OsT} {ağız} (aynı)* [DLT] [EUTS] [Gabain] [KB] [DS] 🗗 **yunmuş arınmış,** *1. Yıkanıp tertemiz olmuş. 2. mecaz. Kötülüklerden sıyrılmış; aklanmış.*|| **yunmuş yıykanmış,** *{ağız} Çok daha iyi; çok daha temiz; terbiyeli.* [DS]

yunmak[2], [yan-mak] *{eT} gçsz. f. [-ar]* → yanmak[2]. [DLT]

yunmak[3], [yan-mak] *{eT} gçl. f. [-ar]* → yanmak[3]. [DLT]

yunmak[4], [yan-mak] *{eT} gçsz. f. [-ar]* → yanmak[4]. [DLT]

yunmalık, [yu-n-ma-lık] *is.* Yıkanma yeri.

yunmuşca, [yunmuş-ca يونمشجه] *{OsT} sf.* Yıkanmış; tertemiz.

yunnak, -ğı [yun-mak > yun-ak / yun(n)-ak] *{ağız} is.* Yunak. [DS]

yunnuk, -ğu [yun-luk] *{ağız} is.* **1.** Kirli çamaşır yıkanan yer. **2.** Bahçe duvarına veya eşik altına dışarıdan su girmesi için açılan delik. [DS]

yunt, [yunt / yund / yont يونت / يوند] *is.* **1.** *{eT}* At; (erkek) at. [ETY] [İKPÖy.] [EUTS] [Gabain] **2.** *{eAT} {OsT}* Kısrak. **3.** *{ağız}* Damızlık eşek. [DS] 🗗 **yunt kuşu,** *{eAT} Kuyruksallayan kuşu; peygamber kuşu.*|| **yunt oğlanı,** *1.* → yuntciyan. *2. {OsT} Çoban.* || **yunt yılı,** *Türklerin on iki hayvanlı takvimlerinde yedinci yılın adı; at yılı.* [DLT]

yuntu, [yun-mak > yun-tu / yu-mak > yu-y-untu] *{ağız} is.* Bulaşık suyu. [DS] 🗗 **yuntu suyu,** *{ağız} Bulaşık suyu.* [DS]

yuntuluk, -ğu [yuntu-luk] *{ağız} is.* El yıkama yeri. [DS]

yunuk, -ğu [yun-mak > yun-uk] *{ağız} sf.* Yıkanmış. [DS]

yunulmak, [yun-mak > yun-ul-mak يونلمق] *{eAT} {OsT} edil. f. [-ur]* **1.** Yıkanılmak. **2.** *dönşl. f.* Yıkanmak.

yunurta, [yumurta / yunurta ?] *{ağız} is.* Bademcik. [DS]

yunus, [İbr. yūnus *(peygamber adı)* يونس] *is. zool.* Yunus balığı. 🗗 **yunus balığı,** *zool. Balinalar takımından, sıcak ve ılık denizlerde sürüler hâlinde yaşayan etçil memeli hayvan; (Delphinus delphis).*|| **yunus balığıgiller,** *zool. Örnek hayvanı yunus balığı olan, balinaların alt familyası, (Delphinidae).*

yunuslar, [yunus-lar] *is. zool.* → yunus balığıgiller.

yup, [yōb] *(yo:b) {eT} is.* Hile; aldatma. [DLT]

yupka, [yuvkā / yubkā] *(yubkā) {eT} sf.* Yufka. [DLT]

yuplamak, [yōb > yob-ī-mak > yobī-lā-mak [Clauson] / yubī-lā-mak] *(yupla:mak) {eT} gçl. f. [-r]* Hile yapmak; al etmek. [DLT]

yurak, -ğı [vur-mak > vur-ak / yurak] *{ağız} is.* Ayakkabı yaması. [DS]

yural, [yular / yural] *{ağız} is.* Yular. [DS]

yurar, [yular / yural > yurar] *{ağız} is.* Yular. [DS]

yurbağ, [yurbaġ *(baştaki harf. b olabilir)* / burbāmak > burbāġ / borbaġ] *{eT} is.* Sürünceme; işi uzatma; işi yarına bırakma; → borbağ. [DLT]

yurbaş, [yurbaş *(baştaki harf.b olabilir)* / burbā-mak > burbāş / borbaş] *{eT} sf.* (İş için) neresinden çıkılacağı bilinemeyen; karışık; → borbaş. [DLT]

yurbuh, [Ar. ibrīḳ => ırbık / yurbuẖ] *{ağız} is.* İbrik. [DS]

yurç[1], [yūrç] *(yu:rç) {eT} is.* Karının küçük erkek kardeşi; küçük kayın; kayın birader. [DLT] [ETY] [Gabain] [Tekin]

yurç[2], **-cu** [Ar. ḥurc خرج / Erme. ḫo[v]rj [EREN] => hurç / yurç] *{ağız} is.* Buğday konulan büyük çadır bezi; hurç. [DS]

yurd, [*eT.* urd > yurt] *{ağız} is.* Yurdu. [DS]

yurdam, [yor-da-m] *{ağız} is.* Kural; yöntem; usul; yordam. [DS]

yurdamlı, [yordam-lı] *{ağız} sf.* Eli yatkın; becerikli; hünerli. [DS]

yurdu, [*eT.* urd *(delik)* > yurd-u] *{ağız} is.* İğne deliği. [DS]

yurdulamak, [yurdu-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(u)-yor]* İğneye iplik geçirmek. [DS]

yurgu, [yuv-mak > yuv-gu > yur-gu] *{ağız} is.* **1.** Yuvak. **2.** Zeytin sıkma işinde kullanılan taş. [DS] ⊡ **yurgu ağacı,** *{ağız} Yuvak ağacı.* [DS]

yurgulamak, [yuvgu-la-mak > yurgu-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(u)-yor]* Dam üzerinde yuvak gezdirerek toprağı sıkıştırmak. [DS]

yurlamak, [yur-lā-mak] *(yurla:mak) {eT} gçsz. f. [-r]* Haykırmak. [DLT]

yurmak, [vur-mak > yur-mak] *{ağız} gçl. f. [-ar]* Vurmak. [DS]

yurmut, [? yurmut] *{ağız} is.* Yaban kazı. [DS]

yurt[1], [urd > yurt / yurdu] *{eT} {ağız} is.* Delik. [DLT] [DS]

yurt[2], **-du** [yurt یورت] *is.* **1.** *{eT}* Terk edilmiş çadır yeri. [ETY] **2.** *{eT} {eAT} {OsT}* Kamp yeri; konaklama yeri; oturulan yer. [ETY] [Tekin] **3.** *{eT}* Karargâh. [ETY] **4.** *{eT}* Eski eserler; ören. [DLT] **5.** *{eT}* Sahip olunan arazi; emlak; tarla. [Gabain] **6.** *{eT} {eAT} {ağız}* Ev; bark. [Gabain] [DS] **7.** *{ağız}* Yörüklerin yazın veya kışın oturdukları yer. [DS] **8.** *{eT} {eAT} {OsT}* Bir halkın yüzyıllar boyunca üzerinde yaşadığı, kültürünü oluşturduğu, bayındır hâle getirdiği, yurttaşı olduğu ve duygusal olarak bağlı bulunduğu toprak parçası; ülke; vatan; yer. [DLT] [ETY] [EUTS] [KB] **9.** İnsanın doğup büyüdüğü, yaşadığı yer; memleket. **10.** *mecaz.* Bazı nitelik veya değerleri taşıyan insanların bol bulunduğu yer; diyar. **11.** *mecaz.* Bir şeyin ilk kez çıktığı yer; çok yetiştiği yer; vatan. **12.** Bir grup insanın oturduğu, yetiştirildiği veya bakıldığı kurum. **13.** Kalacak, barınacak, oturulacak yer; ev; bark. **14.** Belli bir alana ait bir işin toplu olarak öğretildiği yer. **15.** Hastaların tedavi edildiği yer. **16.** Öğrencilerin barınma, yatma, yemek yeme, ders çalışma ve dinlenme gereksinimlerini karşılamak üzere devlet veya özel kuruluşlar tarafından açılan ve yönetilen kuruluş. **17.** Göçebe Türklerin oturduğu çadır. **18.** Moğollarda ve Türklerde göçebe halktan yakın akraba ailelerden birkaç çadırın bulunduğu toprak parçası; topak ev. ⊡ **yurt bilgisi,** *Yurttaşlık bilgisi.*|| **yurt dışı,** *1. Yurt sınırları dışında olan ya da yapılan. 2. Yabancı ülkelerin biri ya da tümü.*|| (bir yeri) **yurt dutmak** (tutmak), *{ağız} Oraya yerleşip kalmak.* [DS]|| **yurt edinmek,** *{eAT} {OsT} 1. Vatan edinmek. 2. Mesken edinmek.*|| **yurt etmek,** *{eAT}* → yurt tutmak.|| **yurt içi,** *Yurt sınırları içinde olan, yer alan ya da yapılan.*|| **yurt tutmak,** *{OsT} Bir yeri kendine yurt edinmek; oraya yerleşmek, bağlanmak; tavattun etmek.*|| **yurt yiri** (yeri), *{ağız} Yarar sağlanan yer; çıkar kapısı.* [DS]

yurtbasarlık, [Türkm. yurt+bas-ar-lık] *is.* Emperyalizm.

yurtgeçeri, [yurt+geç-er-i] *{ağız} is.* Narh. [DS]

yurtçı, [yurt-çı] *{eT} is.* Konakçı; kervanın geçeceği yeri belirten kişi. [Nevâyî]

yurtlak, -ğı [yurt-lak] *{ağız} is.* Yörüklerin yazın veya kışın oturdukları yer. [DS]

yurtlandırma, [yurt-lan-dır-ma] *is.* Yurtlandırmak eylemi.

yurtlandırmak, [yurt-la-n-dır-mak یورتلاندرمق] *gçl. f. [-ır] [eAT. -ur]* **1.** Yurt sahibi etmek; tavattun etmek. **2.** Bir yere yerleştirmek; iskân etmek. *{eAT} (aynı)*

yurtlanma, [yurt-la-n-ma] *is.* Yurtlanmak eylemi.

yurtlanmak, [yurt-la-n-mak یورتلانمق] *gçsz. f. [-ır]* **1.** Bir yeri yurt edinmek; oraya yerleşmek. *{eAT} (aynı)* **2.** Yurt sahibi olmak.

yurtluk, -ğu [yurt-luk] *is.* **1.** Tarlası, otlağı, ormanıyla bir bütün oluşturan geniş arazi; malikâne. **2.** İmparatorluk döneminde, bir görevliye ya da yararlığı görülen bir kimseye hayat boyu gelirinden yararlanma hakkı sağlamak üzere verilen arazi; malikâne.

yurtsal, [yurt-sal] *sf.* Yurtla ilgili; yurda ilişkin.

yurtsama, [yurt-sa-ma] *is.* Yurtsamak eylemi; daüssıla.

yurtsamak, [yurt-sa-mak] *gçsz. f. [-r] [-s(u)-yor]* Yurdunu özlemek; sıla hasreti çekmek.

yurtsever, [yurt+sev-er] *is.* **1.** Yurdunu, milletini tutkuyla seven, onu korumak, ilerlemesine sağlamak için özveride bulunan kimse; vatansever; vatanperver. **2.** *sf.* Yurtsever olan.

yurtseverlik, -ği [yurt+sev-er-lik] *is.* **1.** Yurtsever olma durumu. **2.** *sosy.* İnsanların üzerinde yaşadıkları ülkelerine, topraklarına ve yaşama biçimlerine karşı içten gelerek duydukları sevgi bağı. **3.** Yurtsever bir kimsenin niteliği; vatanseverlik; vatanperverlik. **4.** Yurtsever bir kimseye özgü davranış.

yurtsuz, [yurt-suz] *sf.* **1.** Kalacak yeri, barınacak yeri olmayan. **2.** Herhangi bir ülkenin vatandaşı olmayan; yurttaşı olduğu ülke bulunmayan; haymatlos; vatansız.

yurttaş, [yurt-taş] *is.* **1.** Aynı yurtta yaşayan kişiler ve bunlardan her biri. **2.** Bir devlet içinde medeni ve siyasi haklara sahip kimse; vatandaş, *(1944).* ⊡ **yurttaşlar yasası,** *huk. Medenî kanun.*

yurttaşlık, -ğı [yurt-taş-lık] *is.* **1.** Yurttaş olma durumu. **2.** Bir yurtta doğup büyüme veya yaşamış olma durumu; vatandaşlık. **3.** *huk.* Bir devlete yurttaşlık hukuku ile bağlı olma hâli; kişiyi bir devlete

bağlayan siyasal ve hukuksal bağ. ⊡ **yurttaşlık bilgisi,** *Devlet ve hükûmet kuruluşlarını, yurttaşların hak ve ödevlerini kapsayan bilgi; yurt bilgisi.*|| **yurttaşlık hakları,** *Yurttaşların kullanması gereken hakların tümü.*|| **yurttaşlık hukuku,** *Yurttaşlık haklarını kollayan ve koruyan hukuk sistemi.*

yuruk[1], **-ğu** [yor-mak > yor-uk / yuruk] *{ağız} is.* Yorum. [DS]

yuruk[2], **-ğu** [vur-mak > vur-uk / yur-uk] *{ağız} is.* Silah. [DS]

yurun, [yur-un] *{eT} is.* **1.** İpek kumaş parçası. [DLT] **2.** Paçavra. [EUTS] **3.** Parça. [KB] ⊡ **yurun yaka / yuka,** *{eT} İpek yaka.* [DLT]

yurunluğ, [yur-un-luğ] *{eT} sf.* İpek kumaş parçası olan. [DLT]

yurük, -ğü [yüğ-(ü)r-ük > yūrük] *(yu:rük) {ağız} sf.* Eline ayağına çabuk; çevik; hızlı. [DS]

yuryumuşak, [yu(r)+yu/muşak] *{ağız} pekşt. sf.* Çok yumuşak; yumuşacık. [DS]

yusanık, -ğı [pusan-ık > yusanık ?] *{ağız} is.* Bulutlu hava. [DS]

yusmak, [yus-mak] *{ağız} gçl. f. [-r]* Harman yığmak. [DS]

yusufçuk, -ğu [İbr. yūsuf *(peygamber adı)* > yusufçuk] *is. zool.* **1.** Kız böceğigillerden, mayıs ve haziran aylarında sular üstünde büyük sürüler hâlinde uçuşan, ince yapılı, iri kafalı kız böceği, *(Libellula depressa)*. **2.** Dağlık ve ormanlık bölgelerde yaşayan, güvercine benzer fakat ondan daha küçük yapılı bir yabani kuş, *(Turtur auritus)*. **3.** *{ağız}* Bir tür baykuş. [DS] **4.** *{ağız}* Bir türlü küçük ev kertenkelesi. [DS] **5.** *{ağız}* Mandalina. [DS]

yusufçukgiller, [yusuf-çuk-gil-ler] *is. zool.* Kız böcekleri takımı.

yusufî, [Ar. yūsufī يوسفى] *(yu:sufi:) is.* Padişah, sadrazam, vezir ve yüksek dereceli devlet adamlarının giydiği üstü geniş, başa geçen kısmı dar, dilimli bir tür kavuk. ⊡ **yusufî destar,** *Yusufî denilen kavuğun üzerine sarılan destar.*

yusufu, [Ar. yusufī => yusufu] *{ağız} is.* Limon. [DS]

yusun, [yosun / yusun يوسون] *{eAT} is.* Yasa; türe; usul; yol.

yusyumru, [yu(s)+yu/mru] *(yu'syumru) pekşt. sf.* Tam bir yumru durumuna gelmiş olan.

yusyuvarlak, -ğı [yu(s)+yu/varlak] *pekşt. sf.* Tam bir yuvarlak hâlde olan; küre hâlinde; tostoparlak.

yuş[1], [yuş] *{eT} is.* **1.** Sıkışma. [DLT] **2.** Zahmet; sıkıntı. [ETY] ⊡ **yuş bolmak,** *Sıkışmak. [DLT]*

yuş[2], [yuş / yaş] *{eT} is.* Yeşillik. [DLT]

yuşanmak, [yuş-an-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* Yıpranmak; biraz eskimek.

yuşanmış [yuş-an-mış] *{ağız} sf.* Az eskimiş; yıpranmış. [DS]

yuşılmak[1], [yuş-ıl-mak] *{eT} dönşl. f. [-ur]* Eli işe yatışmak

yuşılmak[2], [yuş-mak > yuş-ıl-mak] *{eT} edil. f. [-ur]* Emzikten akıtılmak. [DLT]

yuşmak, [*yū-mak > yu-ş-mak] *{eT} gçl. f. [-ar]* Emzikten akıtmak. [DLT]

yuşuk, -ğu [yuş-uk / yoş-uk] *{ağız} sf.* (Elbise, ayakkabı vb. için) yıpranmış; biraz eskimiş. [DS]

yuşul, [yaş-ıl > yuş-ul] *{eT} sf.* (İkilemede) yeşil. *yaşıl yuşul, (yeşil meşil)* [DLT]

yuşulğan, [yuşul-mak > yuş-ul-ġān] *(yuşulğa:n) {eT} sf.* Daima akan. [DLT]

yuşulmak[1], [yuş-ul-mak] *{eT} dönşl. f. [-ur]* Akıp dökülmek; fışkırmak. [DLT]

yuşulmak[2], [yuş-ul-mak] *{eT} dönşl. f. [-ur]* Eli işe yatkın olmak. [DLT]

yuşurmak, [yuğ-(u)ş-ur-mak > yuşur-mak] *{ağız} gçl. f. [-ur]* Sopayla dövmek. [DS]

yut, [yut] *{eT} is.* **1.** Açlık; kıtlık; kıran. [ETY] [Tekin] **2.** Soğuğun şiddetinden hayvanların kırılması; kışın soğukta hayvanları öldüren felaket. [ETY] [DLT] [KB]

yutak, -ğı [yut-mak > yut-ak] *is.* **1.** *anat.* Besinlerin ağız boşluğundan yemek borusuna geçtiği gırtlak, geniz ve yemek borusu arasındaki boşluk. **2.** *{ağız}* Yemek borusu. [DS] ⊡ **yutak altı,** *Solunum ve sindirim yollarının birleştiği yerde bulunan gırtlağın kenarlarından yemek borusunun ağzına kadar uzanan ve gırtlak önünde tepesi aşağı basık koni biçimindeki yapı.*|| **yutak iltihabı,** *tıp. Faranjit.*|| **yutak üstü,** *zool. Böceklerde dudağın iç yüzünde bulunan kitinimsi çıkıntı.*

yutar, [yut-ar] *sf.* Yutan; yutma özelliği bulunan. ⊡ **yutar hücre,** *biy. Fagosit.*

yutgunmak, [yut-kun-mak / yut-gun-maḫ] *{ağız} dönşl. f. [-ur]* Sözü ağzından çıkaramamak. [DS]

yutıkmak, [yut-ık-mak] *{eT} gçsz. f. [-ur]* Soğuktan hayvan telef olmak. [DLT]

yutkunma, [yut-mak > yut-kun-ma] *is.* Yutkunmak eylemi.

yutkunmak, [yut-mak > yut-kun-mak] *gçsz. f. [-ur]* **1.** Ağzında bir şey varmış da yutuyormuş gibi gırtlağı hareket ettirmek. **2.** *mecaz.* Bir şeyi söylemek ya da söylememek arasında duraksamak. ⊡ (bir şey karşısında) **yutkunmak,** *Elde etmek istediği o şeyin yokluğunu çekmek.*

yutlamak, [yut-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(u)-yor]* Üflemek. [DS]

yutma, [yut-ma] *is.* **1.** Yutmak eylemi. **2.** Besinleri ağızdan mideye indirme.

yutmak[1], [yut-mak يوتق] *gçl. f. [-ar]* **1.** *{eT} {eAT} (aynı)* (Yiyecek, içecek vb. için) ağızda bulunan o yiyecek ve içeceği yutaktan geçirerek mideye indirmek. [DLT] [KB] [Mühennâ] **2.** Büyük bir iştahla

yiyip bitirmek; silip süpürmek. **3.** *{eAT}* Bir şeyi içine alıp kaybetmek; görünmez kılmak; içinde bırakmak. **4.** *mecaz.* Haksız olarak kendine mal etmek; zorbalıkla elinden almak; ele geçirmek; bünyesinde sindirmek. **5.** *teklfz.* Dayanmak, sesini çıkarmamak; karşılığını vermemek; tepki göstermemek; katlanmak; hazmetmek; dışarı vurmamak; içinde bırakmak. *{eAT} (aynı)* **6.** (Ses, hece, sözcük vb. için) tam ve doğru olarak söyleyememek. **7.** *teklfz.* (Söz için) inanmak; aldanmak; kanmak. **8.** *teklfz.* (Kişi için) üstün gelerek onu ortadan kaldırmak; yok etmek. **9.** Türlü anlamlara gelebilen sözü anlayamamak. **10.** Söylemek istediği bir sözü kendini tutarak söylememek. **11.** *teklfz.* (Kitap, bilgi vb. için) iyice, eksiksiz olarak öğrenmek. **12.** *mecaz.* (Işık, ses vb için) gücünü, parlaklığını azaltmak; zayıflatmak. **13.** (Para) bir iş, girişim vb. için çok miktarda harcanmak. **14.** (Balık için) yemi, zokayı kapmak. ⌘ **yutu gitmek,** *{eAT} Yutmakta devam etmek; sürekli yutmak.*

yutmak[2], [yut-mak یتمق] *{eAT} {ağız} gçl. f. [-ar]* Kumar vb. oyunlarında kazanmak; karşıdakinin elindekileri almak; yenmek; ütmek. [DS]

yutmuk, [yut-muk] *{ağız} is.* Ağızdaki bir yudumluk yemek, tükürük vb. [DS]

yutturma, [yut-tur-ma] *is.* **1.** Yutturmak eylemi. **2.** *{ağız}* Olta. [DS]

yutturmaca, [yut-tur-maca] *is.* **1.** Dinleyenin anlayamayacağı biçimde oyunlarla dolu olarak söylenmiş söz oyunu. **2.** Aldatmaca.

yutturmak, [yod-tur-mak / yut-tur-mak] *gçl. f. [-ur]* **1.** *{eT}* Sildirmek. [DLT] **2.** Yutmasını sağlamak; yutmasına neden olmak. **3.** (Kusurlu, bozuk şey için) kabul ettirmek; sağlammışçasına satın almasını veya almasını sağlamak. **4.** İnandırmak; kandırmak.

yutturulma, [yut-tur-ul-ma] *is.* Yutturulmak eylemi.

yutturulmak, [yut-tur-ul-mak] *edil. f. [-ur]* Yutturmak eylemi yapılmak.

yutucu, [yut-ucu] *sf.* **1.** Yutma özelliği olan. **2.** *mat.* Gerçek sayılarda, bir sayı ile çarpımı sıfıra eşit olduğundan sıfır çarpanına verilen ad.

yutukmak, [yut-uk-mak] *{eT} gçl. f. [-ur]* (Hayvan için) kuraklıktan zayıflamak; ölüm haline gelmek. [DLT]

yutulma, [yut-ul-ma] *is.* Yutulmak eylemi.

yutulmak[1], [yut-ul-mak] *edil. f. [-ur]* **1.** Yutmak eylemi yapılmak. **2.** Kendisi hakkında yutmak eylemi uygulanmak. **3.** Büyük bir iştahla yenip içilmek; silip süpürülmek. **4.** Ele geçirilmek. **5.** (Kişi için) alt edilmek; yok edilmek. **6.** (Sözcük, ses vb. için) tam ve doğru olarak söylenmemek. **7.** Kabul edilmek; inanılmak; katlanılmak.

yutulmak[2], [yut-ul-mak] *{ağız} edil. f. [-ur]* Oyunda yenilmek; para vb. kaybedilmek. [DS]

yutum, [yut-um] *is.* Yutmak eylemi ve biçimi; yudum.

yutunmak, yut-mak > yut-un-mak [یوتونمق] *{eAT} dönşl. f. [-ur]* Yutmak; yavaş yavaş içmek; yutkunmak. [Kadı Burhanettin]

yutuz, [yut-uz] *{eT} is.* **1.** Kadın. [ETY] [Gabain] **2.** Eş; zevce; refika. [ETY] [EUTS] [Gabain] **3.** Harem. [Tekin]

yutuzmak, [yut-uz-mak] *{ağız} edil. f. [-ur]* Oyunda yenilmek; ütülmek; yutulmak. [DS]

yuul, [yu / yuul] *{eT} is.* Dere; çay; küçük nehir; ırmak. [EUTS]

yuva[1], [uyā > yuvā] *(eT. yuva:) is.* **1.** Kuşların, sürüngenlerin, balıkların, böceklerin vb. hayvanların yumurtlamak, kuluçkaya yatmak, yavrulamak, yavrularını büyütmek için türlü şeylerden yaptıkları ve türlü biçimlerde hazırladıkları barınak. *{eT} (aynı)* [Clauson] [Bahşayiş] **2.** Kimi hayvanların toplu olarak yaşadığı korunaklı yer. **3.** Genellikle ailenin oturduğu sevgi, şefkat, sıcaklık ortamı; ev; ocak. **4.** İki buçukla dört yaş arası çocukların bakıldığı, okul öncesi eğitim kurumu. **5.** Kimsesizlere veya yaşlılara yardım etmek ve onları barındırmak amacıyla açılan yer. **6.** Bazı kötü nitelikli ya da kuşku uyandıran kimselerin çok sayıda bulunduğu, toplandığı yer. **7.** *mecaz.* (Toz, mikrop, böcek vb. için) istenmeyen şeylerin ya da canlıların toplandığı ya da çoğaldığı elverişli ortam; bir şeyin çok bulunduğu yer. **8.** Bir şeyin öğretildiği, bir etkinliğin sürdürüldüğü yer. **9.** Bir şeyin içinde yerleşmiş olduğu veya yerleştirildiği oyuk. **10.** *as.* Saldıran tarafından, ele geçirdiği tahkimat üzerinde tutunmak için açtığı ve içine yerleştiği siper. ⌘ **yuva açmak,** *Matkap ya da burgu ile tahta üzerinde delik açmak.*|| **yuvadan uçmak,** *Bir iş veya eş sahibi olarak evinden ailesinden ayrılmak.*|| **yuva deliği,** *{ağız} Mutfak tavanında iki yana açılmış deliklerden her biri.* [DS]|| **yuva dibi,** *{ağız} Yumurtadan en son çıkan yavru.* [DS]|| **yuva kurmak**, *Evlenmek; yeni bir ev açmak.*|| **yuvasını bozmak,** *Aile düzenini dağıtmak; ailenin dağılmasına neden olmak.*|| **yuvasını dağıtmak,** *Kurulu ev düzenini bozmak.*|| (birinin) **yuvasını yapmak,** *teklfz. 1. Birine hak ettiğinin en ağırı olan cezayı veya cevabı vermek, hakkından gelmek. 2. {ağız} İyice hırpalamak; dövüp uslandırmak* [DS]|| **yuvasını yıkmak,** *1. Birinin eşinden boşanmasına sebep olmak. 2. (Kişi kendisi için) eşinden ayrılarak kendi aile düzenini yok etmek.*|| **yuvaya dönüş,** *Eski yerine, aile ocağına geri geliş.*|| **yuva yapmak,** *1. Yuva hazırlamak; yuva oluşturmak. 2. Evlenmek.*|| **Yuvayı yapan dişi kuştur.** *Ev kadınının anlayışlı, idareci ve tutumlu olması gerektiğini anlatmak için söylenir.*

yuva[1], [Far. yāve => yava / yuva / yova] *{ağız} is.* **1.** Nüfusta kaydı olmayan kimse. **2.** Sahipsiz hayvan. [DS]

yuva[2], [yuv-mak > yuv-a] *{ağız} is.* Yuvak. [DS]

yuvaca, [yuva-ca] *{ağız} is.* Küçük tencere. [DS]

yuvacak, -ğı [yuva-cak] *{ağız} is.* Avuç; el içi. [DS]

yuvacı, [yuva-cı] *is.* İmparatorluk döneminde, saray avcılarına atmaca, doğan, şahin sağlamak amacıyla bu kuşların yuvalarını bulup yavruları yakalayıp getiren kişilere verilen ad.

yuvacık, -ğı [yuva-cık] *is.* Küçük ve sevimli yuva.

yuvacıl, [yuva-cıl] *sf.* (Kuşlar ve diğer hayvanlar için) yuva yapan.

yuvaç, -cı [yuv-mak > yuv-aç] *{ağız} is.* İçindekilerin dökülmemesi için arabaların ön ve arkalarına konulan tahta kapaklar. [DS]

yuvag, [yuv-mak > yuv-ak > yuvag] *{ağız} is* Yuvak. [DS]

yuvak[1], **-ğı** [*eT.* yuv-mak *(yuvarlamak)* > yuv-ak یوواق] *is.* **1.** Toprak damları düzlemek, sıkıştırmak için kullanılan silindir taş; loğ; yuvgu. *{OsT} {ağız} (aynı)* [DS] **2.** *{ağız}* Yol düzlemekte kullanılan silindir. [DS] **3.** *{ağız}* Makara. [DS] **4.** *{ağız}* Değirmen taşının altına sürülüp kaldırılmasını sağlayan iki başı yuvarlak ağaç. [DS] ⧉ **yuvak ağacı,** *{ağız} Yuvak taşını çekmekte kullanılan çatal ağaç.* [DS]|| **yuvak demiri,** *{ağız} Yuvak taşına takılan demir.* [DS]

yuvak[2], **-ğı** [yuva-k] *{ağız} is.* **1.** Kuş yuvası. **2.** İçindekilerin dökülmemesi için arabaların ön ve arkalarına konulan tahta kapaklar. **3.** Tilkiyi ininden çıkarmak için yapılan tuzak. **4.** Yer altına kazılarak üstü kapatılmış kuru yiyecek koymaya yarar yer. **5.** Küçük kuzuların yattıkları yer. [DS]

yuvak[3], **-ğı** [yuv-mak > yuv-ak] *{ağız} is.* İnce bulgur veya pirinç ince çekilmiş kıyma ile yoğrulduktan sonra küçük küçük yuvarlanıp haşlanarak yapılan bir yemek. [DS] ⧉ **yuvak yuvak,** *{ağız} Yuvarlak yuvarlak.* [DS]

yuvak[4], **-ğı** [yuv-ak] *{ağız} is.* **1.** Parça. **2.** Ölçü birimi. [DS]

yuval, [yuva-l] *{ağız} is.* Küçük tencere. [DS]

yuvalak[1], **-ğı** [yuv-mak > yuv-ala-k / yuv-a(r)-la-k یوالاق] *{eAT} {OsT} sf.* **1.** Yuvarlak. *{ağız} (aynı)* [DS] **2.** Top mermisi; gülle. **3.** Yuvak. **4.** *{ağız}* Pirinç tanelerini sapından ayırmakta kullanılan araç. [DS] ⧉ **yuvalak taşı,** *{OsT} Yuvak.*

yuvalak[2], **-ğı** [yuv-ala-k] *{ağız} is. mutf.* **1.** İnce bulgur veya pirinç ince çekilmiş kıyma ile yoğrulduktan sonra küçük küçük yuvarlanıp haşlanarak yapılan bir yemek. **2.** Etle birlikte pişen nohut içine fındık büyüklüğünde hazırlanmış bulgurlu köftelerin katılmasıyla yapılan terbiyeli düğün yemeği. **3.** Haşhaşlı, susamlı çörek. [DS] ⧉ **yuvalak taşı,** *{eAT}* → yuvak[1].

yuvalama[1], [yuv-ala-mak] *{ağız} is.* Evlerin üstünü örtmekte kullanılan büyük ağaçlar. [DS]

yuvalama[2], [yuva-la-ma] *is.* **1.** Yuvalamak eylemi. **2.** *{ağız}* Baharda bağ kütükleri üzerindeki fazla filizleri koparma işi. [DS]

yuvalama[3], [yuv-ala-ma] *{ağız} is.* İnce bulgur veya pirinç ince çekilmiş kıyma ile yoğrulduktan sonra küçük küçük yuvarlanıp haşlanarak yapılan bir yemek. [DS]

yuvalamaca, [yuvala-maca] *{ağız} is.* Ceviz yuvarlama oyunu. [DS]

yuvalamak[1], [yuva-la-mak یوه لمق] *gçsz. f. [-r] [-l(ı)-yor]* **1.** Yuva yapmak. *{OsT} (aynı)* **2.** *{ağız}* İyice yerleşmek. [DS]

yuvalamak[2], [yuv-ala-mak یوالمق] *{eAT} {OsT} {ağız} gçl. f. [-r]* Yuvarlamak. [DS]

yuvalanma, [yuva-la-n-ma / yuva-lan-ma] *is.* **1.** Yuvalanmak eylemi. **2.** Yuva yapıp yerleşme. **3.** *buy.* Memelilerde ve kadında döllenmiş yumurtanın dölyatağına gelerek dölyatağı mukozasına girmesi ve orada kendisine bir yuva yapması. ⧉ **yuvalanmayı önleyici,** *Döllenmiş yumurtanın dölyatağı mukozasında yuva edinmesini engelleyen.*

yuvalanmak[1], [yuva-la-n-mak یوه لانمق] *dönüş. f. [-ır] [eAT. -ur]* **1.** Yuva yapıp yerleşmek; yuva kurmak. **2.** Bir yeri üs olarak kullanmak. **3.** *as.* Silah görünmeyecek biçimde gizlenmek. **4.** Yuva sahibi olmak; yuva edinmek; ev satın almak veya yapmak; yuvalı hâle gelmek. *{OsT} (aynı)*

yuvalanmak[2], [yuv-mak > yuv-ala-n-mak یوالنمق] *{eAT} {OsT} {ağız} dönşl. f. [-ur]* Yuvarlanmak. [DS]

yuvalı, [yuva-lı] *sf.* **1.** Yuvası olan; yuva sahibi olan. **2.** Bir yuva içinde bulunan. **3.** (Parçalar için) içine geçebileceği, oturabileceği bir yuva bulunan.

yuvalmak, [yuv-mak > yuv-al-mak] *{eT} {ağız} edil. f. [-ur]* Yuvarlanmak. [DLT] [DS]

yuvamak, [yuv-a-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-v(u)-yor]* Toprak dam üzerinde yuvak gezdirerek toprağı sıkıştırmak; yuğmak. [DS]

yuvanak, -ğı [yığın-ak > yuvanak] *{ağız} is.* Birikim; yığınak. [DS]

yuvanmak[1], [yuv-an-mak یووانمق] *{eAT} dönşl. f. [-ur]* Gönlü rahat etmek; avunmak; tesseli bulmak.

yuvanmak[2], [yuv-an-mak] *{ağız} gçl. f. [-ar]* → yuvamak. [DS]

yuvanta, [Far. yāve-ende = > yovanta / yuvanta] *{ağız} sf.* Boş gezen; işsiz güçsüz; aylak. [DS]

yuvantalık, -ğı [yuvanta-lık] *{ağız} is.* Başıboşluk; işsizlik; aylaklık. [DS]

yuvar, [yuv-mak > yuv-ar] *is.* **1.** Yuvarlak ya da oval biçimli olan şey; küreyve. **2.** (Özelliğini belirten al, ak gibi sıfatla beraber) kan, lenf, irin, süt gibi vücut içi sıvılarda bulunan yuvarlak ya da oval hücre, *(1944).* ⧉ **yuvar içi,** *Bir yuvarın içinde bulunan.*|| **yuvar oynak,** *anat. Kalça eklemi gibi yüzeylerin-*

yok etmek; bozmak. **2.** *{ağız}* (Geçmişteki kötü bir olay için) olmamış saymak; geçmişi anmamak. [DS]

yuymak², [ıġ *(su)* > y-ıġ > yuġ > yuğ-mak / yuy-mak يويمق] *{eAT} {ağız} gçl. f. [-ar]* Yıkamak. [DS]

yuyucu, [yuy-mak > yuy-ucu ييوجى] *{eAT} {OsT} is.* Cenaze yıkayıcı; gassal.

yuyulmak, [yuy-mak > yuy-ul-mak / yoy-ul-mak يويلمق / يويولمق / ييلمق] *{eAT} edil. f. [-ur]* Silinmek; bozulmak; yok edilmek.

yuyundu, [yuy-mak > yuy-untu / yuy-undu يويوندى] *{eAT} {OsT} is.*→ yuyuntu.

yüyunmah, [yuy-mak > yuy-un-maḫ] *{ağız} dönşl. f. [-ur]* → yuyunmak. [DS]

yuyunmak, [yuy-mak > yuy-un-mak يوينمق] *{eAT} dönşl. f. [-ur]* Yıkanmak.

yuyuntu, [yuy-mak > yuy-untu يوينتى / يويوندى] *{OsT} {ağız} is.* **1.** Bulaşık suyu. [DS] **2.** Yıkanma işinde kullanılmış kirli su; atık su.

yuz, [Far. yūz يوز] *(yu:z) {OsT} is. zool.* Pars.

yuzak, [yuz-ak ?] *{eT} is.* Kilit. [Mühennâ]

yuze, [Far. yūze يوزه] *(yu:ze) {OsT} is.* **1.** Dilenci. **2.** Zağar. **3.** Ağaç özdeği.

yübuset, [Ar. yübūset يبوست] *(yübu:set) {OsT} is.* Kuruluk; nemsizlik. ◘ **yübūset-i hevā,** *{OsT} Havanın kuruluğu.*

yübük, [yübü-k ?] *{eT} sf.* **1.** (Yer için) suyu olan. **2.** İyi, güzel verimli. [Clauson]

yüce, [yüce يوجه] *sf.* **1.** Her şeyin ve herkesin üstünde olan; en yüksek; ulu. *{eT} (aynı)* [Mühennâ]. **2.** (Kişi için) üstün nitelikleri ile hayranlık uyandıran; ulu. **3.** Soyluluğu ve büyüklüğü ile diğerlerinden ayrılan ve kendisine çok değer verilen. **4.** Büyüklüğü ve yüksekliği hayranlık uyandıran. **5.** *{eAT}* ... –den uzak; münezzeh; ari. **6.** *is.* En yüksek yer. **7.** *{eAT}* Yükseklik. ◘ **Yüce Divan,** *Anayasa Mahkemesinin yüksek derecedeki görevlileri yargılarken aldığı isim; divan-ı âlî.*|| **yüce dutmak,** *{eAT} Yükseltmek.*|| **yüce eylemek,** *{OsT} Yükseltmek.*

yücek¹, **-ği** [yu-mak > yü-cek / yüğ-cek] *{ağız} is.* Çamaşır. [DS]

yücek², **-ği** [yüce > yüce-k] *{ağız} is.* Ovadaki küçük yükselti; hüyük. [DS]

yücelenmek, [yüce-le-n-mek يوجلنمك] *{OsT} dönşl. f. [-ür]* Azamet satmak; büyüklük taslamak.

yücelik, -ği [yüce-lik يوجه لك] *is.* Yüce olma durumu; ulviyet; ululuk. ◘ **yücelik etmek,** *{eAT} Kibirlenmek; azamet satmak.*

yücelim, [yüce-l-im] *is. gök b.* **1.** Günlük hareketinde bir gök cisminin çizdiği yükselim dairesi ile bir yerin meridyeninin kesiştiği iki noktadan biri; üst geçiş. **2.** Bir gök cisminin bu iki noktanın her birinden geçtiği an. **3.** Yıldız falcılığında, meridyene vardığında ufkun üzerindeki günlük yolunun ortasına ulaşan tutulum noktasına denir. ◘ **yücelim noktası,** *Bir gök cisminin, bir yerin meridyeninden geçerken ufuk üzerinde ulaştığı ün büyük yüksekliğe denk düşen nokta; üst geçiş noktası.*

yüceliş, [yüce-l-iş] *is.* Yücelmek eylemi ve biçimi.

yücelivermek, [yücel-mek+vér-mek > yücel-i+vérmek يوجه لى ويرمك] *{eAT} gçsz. f. [-ür]* Birden yücelmek; hemen yücelmek.

yücelme, [yüce-l-me] *is.* **1.** Yücelmek eylemi; itila. **2.** Yıldız falında, burçlar kuşağında bir gezegene isabet edebilecek beş durumdan biri. ◘ **yücelme yeri,** *Yıldız falında, bir gezegenin içinden geçtiğinde sempati ve saygı uyandıran burç.*

yücelmek, [yüce-l-mek] *gçsz. f. [-ir]* **1.** Yüce duruma gelmek; yükselmek. **2.** (Kişi ya da topluluk için) üstün nitelikleriyle hayranlık uyandırmak; saygınlık kazanmak. **3.** *gök b.* (Gök cismi için) bir yerin meridyeninden geçmek. ◘ **yüceli yücelivermek,** *{OsT} (At için) şaha kalkmak; şahlanmak.*

yücelti, [yüce > yüce-l-mek > yüce-l-ti] *{ağız} is.* **1.** Yüksek yer; yükselti. **2.** Yükseklik. [DS]

yüceltilme, [yüce-l-t-il-me] *is.* Yüceltilmek eylemi.

yüceltilmek, [yüce-l-t-il-mek] *edil. f. [-ir]* **1.** Yüceltmek eylemi yapılmak. **2.** Kendisi hakkında yüceltmek eylemi uygulanmak.

yüceltim, [yüce-l-t-im] *is.* **1.** Yüceltmek eylemi ve süreci. **2.** Psikanalizde, bir cinsel dürtünün, başlangıçtaki bir cinsel amacın, buna yakın ama kültürel bakımdan işlenmiş cinsel olmayan başka amaçlarla değiştirilmesi süreci.

yüceltme, [yüce-l-t-me] *is.* **1.** Yüceltmek eylemi; yükseltme. **2.** Psikanalizde, aşağı sayılan içgüdü ve duyguların yüksek içgüdü ve duygulara dönüşmesi.

yüceltmek, [yüce-l-t-mek يجلتمك] *gçl. f. [-ir]* **1.** *{OsT}* Yüce duruma getirmek; yücelmesini sağlamak; yükseltmek; âlî kılmak. **2.** Ruhsal itimleri, yüksek bir gerçekleştirme düzeyine aktarmak.

yücerek, [yücē-rek يوجه رك] *{eAT} {OsT} sf.* Daha yüce; çok yüce.

yüd, [yüḏ] *{eT} is.* Yüz; surat. [DLT]

yüdi, [Ar. yed > yüdī يدى] *(yüdi:) {OsT} is.* Eller.

yüdmek, [yü-mek > yü-ḏ-mek] *{eT} gçl. f. [-er]* **1.** Yüklemek. [EUTS] [Gabain] [KB] **2.** Yığmak. [İKP-Öy.] **3.** Yüklenmek. [DLT] [KB]

yüdrük, [yüḏ-mek > yüḏ-ür-mek > yüḏ(ü)r-ük] *{eT} is.* Üzerine eşya ve elbise konan şey; yüklük; dolap, masa vb. [DLT]

yüdurge, [yüd-ür-ge] *{ağız} is.* Çok keskin. [DS]

yüdülmek, [yüd̲-mek > yüd̲-ül-mek] *{eT} edil. f. [-ür]* Yüklenmek. [Gabain]

yüdümen, [güdü-men > yüdü-men] *{ağız} sf.* Kısa. [DS]

yüdürmek [yüd̲-mek > yüd̲-ür-mek] *{eT} gçl. f. [-ür]* Yüklemek. [DLT] [KB]

yüdüşmek, [yüd̲-mek > yüd̲-üş-mek] *{eT} işteş. f. [-ür]* Birlikte yüklemek; yüklemeye yardım etmek. [DLT]

yüen, [yüg-en > yüen] *{ağız} is.* At başlığı; kantarma. [DS]

yüet, [yu-mak > yu-y-at > yüet] *{ağız} is.* Çamaşır yıkama günü. [DS]

yüftürmek, [yüf-tür-mek *(doğrusu)* yik-tür-mek] *{eT} gçl. f. [-ür]* Bir şeyle iyilik etmek. [DLT]

yüfüş, [yov-mak³ > yov-uş [Clauson] / yüf-üş] *{eT} is.* (Gelinin çeyizi için) hısımların yardımlaşması. [DLT]

yüfüşlüğ, [yüf-üş-lüg] *{eT} sf.* Armağanlı. [DLT]

yüfüşmek, [yov-mak³ > yov-uş-mak [Clauson] / yuf-uş-mak] *{eT} işteş. f. [-ür]* Yardımlaşmak; birbiri ile dost olmak. [DLT]

yüg¹, [yok / yüg] *{eT} is.* Yüksek yer; üst; tepe; yukarı. [ETY]

yüg², [yū-mek / ū-mek *(yayılmak; uzamak)* > yü-g] *f.* **1.** Yayılmış, serilmiş olan. [İKPÖy.] **2.** Görünen. [İKPÖy.] **3.** Şimdiki. [İKPÖy.]

yüg³, [yūg] *(yü:g) {eT} is.* **1.** Ok yeleği. [DLT] **2.** Kuş tüyü. [KB]

yügedmek, [yüg *(yüksek yer)* > yüg-ed̲-mek] *{eT} dönşl. f. [-ür]* Terfi etmek; yükselmek. [ETY]

yügedtürmek, [yüg *(yüksek yer)* > yüg-ed̲-tür-mek] *{eT} gçl. f. [-ür]* Terfi ettirmek. [ETY]

yügerü¹, [yüg / yük *(yüksek yer)* > yük-gerū] *(yügerü:) {eT} zf.* **1.** Yukarı doğru; yukarıya. [ETY] [Tekin] **2.** Yükseğe. [ETY] **3.** Semaya. [ETY]

yügerü², [yü-mek / ü-mek *(uzamak)* > yü-g > yüg-gerü > yüg-erū] *(yügerü:) {eT} zf.* Şimdiki duruma göre; şu halde. hazır; mevcut; hâlen; şimdiki. [EUTS] [İKPÖy.] [Gabain]

yügetmek, [yüg *(yüksek yer)* > yüg-ed̲-mek] *{eT} dönşl. f. [-ür]* Terfi etmek; yükselmek. [ETY]

yügettürmek, [yüg *(yüksek yer)* > yüg-ed̲-tür-mek > yüg-et-tür-mek] *{eT} gçl. f. [-ür]* Terfi ettirmek. [ETY]

yüggerü, [yük / yüg *(yüksek yer)* > yük-gerū] *(yüggerü:) {eT} zf.* **1.** Yukarı; yukarıya. [ETY] **2.** Yükseğe. [ETY]

yügletmek, [yūg > yüg-le-t-mek [Clauson] / yök-le-t-mek] *{eT} gçl. f. [-ür]* (Ok için) yelek taktırmak. [DLT]

yüglüg, [yūg > yüg-lüg] *{eT} sf.* (Ok için) yelekli. ⧉ **yüglüg ok,** *Yelekli ok.* [DLT]

yügmek¹, [yüg-mek / üg-mek] *{eT} gçl. f. [-er]* Toplamak. [DLT]

yügmek², [yüg-mek] *{eT} gçsz. f. [-er]* (Kişi için) yıkılmak. [Gabain]

yügrük, [yüg-ür-mek > yüg(ü)r-ük / yür-ük يكرك] *{eT} sf.* **1.** Çabuk (koşan); acele; yüğrük; koşucu; geçici. **2.** *{ağız}* İşinin ehli; becerikli; tez canlı. [DS] **3.** *is.* Hızlı gitme. [DLT] [EUTS] [Gabain] [Mühennâ] ⧉ **yügrük at,** *Hızlı koşan at.* [EUTS]|| **yügrük bilge,** *Bilgin; akıllı; erdemli.* [DLT]

yügrüklük, [yügrük-lük يوكركلك]*{eAT} {OsT} is.* → yüğrüklük.

yügrüm, [yüg-ür-mek > yüg-(ü)r-üm] *{eT} is.* Bir koşuluk yer. [DLT]

yügrümle, [yügrüm-le يوكروملە] *{eAT} zf.* → yüğrümle.

yügrüş, [yüg-ür-mek > yüg(ü)r-üş يكرش] *{eAT} is.* → yüğrüş.

yügrüşmek, [yüg-ür-mek > yüg(ü)r-üş-mek /يكرشمك يوكرشمك] *{eT} {eAT} işteş. f. [-ür]* → yüğrüşmek. [DLT]

yügrüştürmek, [yügrüş-dür-mek يكرشدرمك] *{eAT} gçl. f. [-ür]* → yüğrüştürmek.

yügsemek, [yüg /yük *(yüksek yer)* > yüg-sē-mek] *(yügse:mek) {eT} gçsz. f. [-r]* Yükselmek. [ETY]

yügşürmek, [yüg-(ü)r-üş-mek > yüg-(ü)ş-ür-mek يوكشرمك] *{eAT} işteş. f. [-ür]* → yüğşürmek.

yügün, [yüg-ün / yüg-en] *{eT} is.* Gem. [DLT] ⧉ **küvüç yügün,** *Küçük yular; çilbir.* [DLT]

yügünmek, [yük-mek > yük-ün-mek / yüg-ün-mek] *{eT} dönşl. f. [-ür]* **1.** Eğilmek. [EUTS] **2.** Secde etmek; tapınmak.

yügür, [yüg-ür / üyür / ügür] *{eT} is.* Darı. [DLT]

yügürdüşmek, [yüg-ür-d-üş-mek يكردشمك] *{eAT} işteş. f. [-ür]* → yüğürdüşmek.

yügürgen, [yüg-ür-gēn يكوركن] *(yügürge:n) sf.* **1.** *{eT}* Her zaman koşan; koşucu. **2.** *{eAT}* → yüğürgen. **3.** *{eT} is.* Çin'den gelen kervanın müjdecisi. [DLT] ⧉ **yügürgen at,** *{eT} Koşucu, yüğrük at.* [DLT]

yügürgün, [yügür-gūn] *(yügürgü:n) {eT} is.* Darı gibi kırmızı taneli bir bitki. [DLT]

yügürmek¹, [yü-mek / ü-mek *(yayılmak; uzamak)* > yü-gür-mek / yüyür-mek يوكرمك] *{eT} gçsz. f. [-ür]* **1.** Akmak. [ETY] [Tekin] **2.** (At için) koşmak; yüğrük koşmak; geçmek; seğirtmek; çabuk koşmak; acele etmek; hızlı gitmek; süratle gitmek. *{eAT} {ağız} (aynı)* [DLT] [EUTS] [ETY] [İKPÖy.] [Gabain] [KB] [Tekin] [DS] **3.** Yürümek. [ETY] [KB] **4.** Gerdirmek; uzattırmak; yükseltmek. [İKPÖy.]

yügürmek[2], [*eT.* ügür-mek] *{ağız} gçl. f. [-ür]* Beşik sallamak. [DS]

yügürtmek, [yügür-mek > yügür-t-mek / يوكرتك / يوكردمك] *{eT} gçl. f. [-ür]* **1.** Akıtmak. [ETY] **2.** Dökmek. [ETY] **3.** Koşturmak. *{eAT} (aynı)* [DLT] [KB] **4.** *{eAT}* Koşmak. **5.** *{eAT}* Erkek hayvanı dişisi ile çiftleştirmek.

yügürü, [yügür-mek > yügür-ü̃ يكرو] *{eAT} zf.* → yüğürü.

yügürük, [yügür-mek > yügür-ük] *{eT} sf.* Çabuk; acele; yüğrük. [EUTS]

yüğ, [*eT.* yüg / yok] *{ağız} is.* Ovadaki küçük yükselti; höyük. [DS]

yüğcek[1], **-ği** [yüğ > yüğ-cek] *{ağız} is.* Ovadaki küçük yükselti. [DS]

yüğcek[2], **-ği** [yu-mak > yü-mek > yü-y-cek > yüğcek] *{ağız} is.* Çamaşır. [DS]

yüğen, [yüg-en > yüğ-en يكن] *is.* **1.** *{eAT}* Gem. **2.** *{ağız}* At başlığı; kantarma. [DS]

yüğlenmek, [yük / yok > yüğ-le-n-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* Yükselmek. [DS]

yüğmek, [*eT.* yuğ-mak > yüğ-mek] *{ağız} gçl. f. [-er]* Yıkamak. [DS]

yüğnük, -ğü [*eT.* yeñil > yeğni-k / yüğnük] *{ağız} sf.* Hafif. [DS]

yüğrük[1], **-ğü** [*eT.* yüg-(ü)r-ük يوكرك / يكرك] *{eAT} {OsT} sf.* **1.** (At, deve vb. için) iyi koşan; iyi yürüyen. **2.** *{ağız}* Koşar gibi yürüyen. [DS] **3.** *{ağız}* Eline ayağına çabuk; çevik. [DS] **4.** Çalışkan. **5.** *{ağız}* Yürekli. [DS] **6.** *is. {ağız}* At yarışı; koşu. [DS] **7.** *{ağız}* Koşu atı. [DS] **8.** *{OsT}* Yürürlük; hızlı gitme.

yüğrük[2], **-ğü** [yüğ-(ü)r-ük] *{ağız} is.* İplik çilesinin geçirildiği ve döndükçe ipliğin sarıldığı çıkrık. [DS]

yüğrük[3], **-ğü** [yüğ-ür-mek > yüğ(ü)r-ük] *{ağız} sf.* **1.** Cinsel isteği fazla olan. **2.** (Hayvan için) gebe. **3.** Çiftleştirilmesine rağmen gebe kalmayınca, koşum hizmetlerinde kullanılan dişi manda. **4.** (Ot, çayır, mera vb. için) gür, verimli; iyi. [DS]

yüğrük[4], **-ğü** [yüğ-(ü)r-ük] *{ağız} is.* **1.** Yılancık hastalığı. **2.** Çocuklarda bağırsak sancısı ile beliren bir hastalık. [DS]

yüğrük[5], **-ğü** [yüğ-(ü)r-ük] *{ağız} is.* **1.** Bağlarda, yanlamasına sıralanan tarhların arasında uzanan karık. **2.** Dağın doruğu. [DS]

yüğrük[6], **-ğü** [yüğ-(ü)r-ük] *{ağız} is.* Su tutmayan tarla veya tarlanın su tutmayan bölümü. [DS]

yüğrüklü[1], [yüğrük-lü] *{ağız} sf.* Yılancık hastalığına yakalanan. [DS]

yüğrüklü[2], [yüğrük-lü] *{ağız} sf.* (Bağ için) tarhlar boyunca arkları bulunan. [DS]

yüğrüklük, [yügrük-lük يوكركلك] *is.* **1.** *{eAT} {OsT}* Hızlı koşma. **2.** *{eAT}* Taşkınlık.

yüğrülemek, [yüğrü-le-mek] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(ü) -yor]* → yüğrülmek[2]. [DS]

yüğrülmek[1], [yüğ(ü)r-ül-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ür]* Çiftleşip döl almak. [DS]

yüğrülmek[2], [üğ(ü)r-ül-mek > yüğrül-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ür]* (Ekin için) rüzgâr etkisi ile dalgalar hâlinde sallanmak. [DS]

yüğrüm, [yüğrü-mek > yüğrü-m] *{ağız} is.* Döllenme; çiftleşme. ⚐ **yüğrüm sırası,** *{ağız} Koç katımı zamanı.* [DS]

yüğrümek, [yüğ(ü)r-ü-mek] *{ağız} gçsz. f. [-r]* **1.** (Hayvan için) çiftleşmek istemek. **2.** Çiftleşip döl tutmak. **3.** (Hayvan için) gebe bırakmak. [DS]

yüğrümle, [yügrüm-le يوكروملە] *{eAT} zf.* Hızla; koşarak; sür'atle.

yüğrüş, [yüg-ür-mek > yüg(ü)r-üş يكرش] *{eAT} is.* Hız; koşuş; sür'at.

yüğrüşmek, [yüg-ür-mek > yüg(ü)r-üş-mek يكرشمك / يوكرشمك] *{eT} {eAT} işteş. f. [-ür]* Koşuşmak. [DLT]

yüğrüştürmek, [yügrüş-dür-mek يكرشدرمك] *{eAT} gçl. f. [-ür]* **1.** Koşturmak. **2.** Dolaştırmak; deveran ettirmek.

yüğsek, -ği [yükse-k > yüğse-k] *{ağız} sf.* Yüksek. ⚐ **yüğsekten atmak,** *{ağız} Övünmek.* [DS]|| **yüğsekten uçmak,** *{ağız} Kendisini veya malının değerini yüksek göstermeye çalışmak.* [DS]

yüğselmek, [yükse-l-mek / yüğ-se-l-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* Yükselmek. [DS]

yüğsük, -ğü [yüksük > yüğsük] *{ağız} is.* Yüksük. [DS]

yüğsünmek, [yük-sün-mek > yüğsün-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ür]* **1.** İşten kaçmak; yüksünmek. **2.** Değersiz görmek; küçümsemek. **3.** Kıskanmak. [DS]

yüğşürmek, [yüg-(ü)r-üş-mek > yüg-(ü)ş-ür-mek يوكشرمك] *{eAT} işteş. f. [-ür]* Koşuşmak.

yüğüleme, [*eT.* yülī-mek > yüğüle-me] *{ağız} is.* Tüy dökme hastalığı. [DS]

yüğünmek, [*eT.* yük-ün-mek > yüğün-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ür]* Selam vermek. [DS]

yüğürdüşmek, [yüg-ür-d-üş-mek يكردشمك] *{eAT} işteş. f. [-ür]* Koşuşmak; yarışmak.

yüğürgen, [yüg-ür-gēn يكوركن] *{eAT} (yügürge:n) sf.* Hızlı giden; yürük.

yüğürmek[1], [yü-mek / ü-mek *(yayılmak; uzamak)* > yü-gür-mek / yüyür-mek يوكرمك] *{eT} gçsz. f. [-ür]* **1.** Akmak. [ETY] [Tekin] **2.** (At için) koşmak; yüğrük koşmak; geçmek; seğirtmek; çabuk koşmak; acele etmek; hızlı gitmek; süratle gitmek. *{eAT} {OsT} {ağız} (aynı)* [DLT] [EUTS] [ETY] [İKPÖy.] [Gabain] [KB] [Tekin] [DS] **3.** Yürümek. [ETY] [KB] **4.** Gerdirmek; uzattırmak; yükseltmek. [İKPÖy.]

yüğürmek[2], [yüğür-mek] *{ağız} gçsz. f. [-ür]* (Hayvanlar için) çiftleşme zamanı gelmek; çiftleşmek. [DS]

yüğürmek[3], [üğür-mek > yüğür-mek] *{ağız} gçl. f. [-ür]* Beşik, salıncak vb. sallamak. [DS]

yüğürtmeç, -ci [yüğür-t-meç] *{ağız} is.* Kısır koyun veya sığır. [DS]

yüğürtmek[1], [*eT.* yügür-mek>yügür-t-mek / يوكرتمك يوكردمك] *{eAT} gçl. f. [-ür]* **1.** Koşturmak. *{OsT} (aynı)* [DLT] [KB] **2.** *{eAT} {ağız} gçsz. f.* Koşmak; seğirtmek. [DS]

yüğürtmek[2], [yüğür-t-mek يوكردمك] *{OsT} gçl. f. [-ür]* Erkek hayvanı dişisi ile çiftleştirmek.

yüğürü, [yügür-mek > yügür-ū يكرو] *{eAT} {OsT} zf.* Koşarak.

yüğürük, -ğü [yüğür-ük] *{ağız} is.* Göbek altında şişkinlikle beliren bir hastalık. [DS]

yüğürülmek, [yüğür-ül-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ür]* (Hayvan için) çiftleşme isteği göstermek; çiftleşmek. [DS]

yüğütmek[1], [yüğ-ür-mek > yüğ-üt-mek] *{ağız} gçsz. f. [-ür]* Yüğürmek[1]. [DS]

yüğütmek[2], [yüğ-ü-t-mek] *{ağız} gçsz. f. [-ür]* Koşup yorulmak. [DS]

yük, [yü-mek / ü-mek *(yayılmak; uzamak)* > yü-k يوك] *{eT} is.* **1.** Ağırlık. [Mühennâ] **2.** Yük. [DLT] [ETY] [EUTS] [İKPÖy.] [Gabain] [KB] [Bahşayiş] **3.** Yığın. [İKPÖy.] **4.** Bohça. [DLT] **5.** Meyve; yemiş; ürün. [Bahşayiş] **6.** Kuş tüyü; kuş teleği; ok yeleği. [DLT] **7.** Bir taşıtın, bir yük hayvanının ya da kimsenin taşıdığı nesnelerin tümü. **8.** Araba, hayvan ya da bir kimsenin taşıyabildiği miktar. **9.** *mecaz.* Bir kimsenin üzerine almak zorunda kaldığı ağır görev. **10.** *fiz.* Bir cismin yüzeyinde biriken elektrik miktarı, şarj. **11.** *fiz.* Bir akışkanın içinde bulunduğu kabın çeperine uyguladığı basınç miktarı. **12.** Kamu harcamalarının ya da vergi tutarının ulusal gelire oranla taşıdığı ağırlık. **13.** *{OsT}* Doğacak bebek, cenin. **14.** *mecaz.* Tedirginlik veren şey, engel. **15.** *tarih.* Yüz bin kuruşluk mal veya tutar. **16.** *{ağız}* Beş kilelik veya yüz kiloluk ürün. [DS] **17.** *{ağız}* Hayvan üstündeki iki küfe ağırlık. [DS] **18.** *{ağız}* Para ölçüsü olarak bin lira. [DS] **19.** *{ağız}* Yatak. [DS] ☞ **yük altına girmek** , *Ağır bir görevi üzerine almak.*|| **yük arabası,** *Yük taşımakta kullanılan araba.*|| **yük asansörü,** *Üst katlara yük çıkarmak ya da indirmekte kullanılan asansör.*|| **yük bağlamak,** *{eAT} {OsT} 1. Yükü taşınabilecek şekilde hazırlamak. 2. {OsT}* → yükünü tutmak.|| **yüke gelmek,** *{ağız} (Hayvan için) üstüne yük yükletilebilecek çağa gelmek.* [DS]|| **yük gemisi,** *dnz. Yük taşımak için özel olarak yapılmış gemi.*|| **yük giderici,** *hav. Pilotun daha az yorulmasını sağlamak amacıyla dümenlerin kumandalar üzerine yaptığı etkiyi azaltan mekanik ya da otomatik düzenek.*|| **yük hayvanı,** *Yük taşımakta kullanılan beygir, katır, eşek vb. hayvanlar.*|| **yük katarı,** *Yük treni; marşandiz.*|| **yük koyacak,** *{eAT} Yüklük.*|| **yük odası,** *Yüklük.*|| (birine) **yük olmak,** *1. (Bir kişi için) sıkıntılı bir işini başkasına yaptırmak. 2. Kendisi için başkasına para harcatmak, masraf yaptırmak.*|| **yükte hafif pahada ağır,** *(Eşya için) taşınması kolay fakat değeri yüksek.*|| **yük treni,** *Yük taşımada kullanılan tren; yük katarı; marşandiz.*|| **yükün altından kalkmak,** *1. Kendisinden istenen ağır bir işi, görevi başarı ile yapmak, yerine getirmek. 2. Kendisine yapılan bir iyiliğe, iyilik yaparak karşılık vermek.*|| **yükün bırakmak,** *{eAT} (Kadın için) çocuğunu düşürmek.*|| **yükünden başka bir de artması olmak,** *{ağız} 1. Görünen bilinen durumunun dışında başka sıkıntıları da bulunmak. 2. Pazarlık dışında kalmış durumlar da söz konusu olmak.*|| **yükünü almak,** *Taşıyabileceği en ağır yükü yüklenmiş olmak; yeterli sayıda bulundurmak, dolmak.*|| **yükünü çekmek,** *Bütün ağırlığını taşımak, her türlü eziyete katlanmak.*|| **yükünü tutmak,** *Çok para kazanmış olmak; zengin olmak; zenginleşmek.*|| **yükünü uğunmak,** *{ağız} Malıyla gururlanmak.*|| **yükünü yıkmak,** *{ağız} Hamile kadına doğum yaptırmak.*|| **yükünü yukarı tutmak,** *{OsT} Kendini naza çekmek; nazlanmak.*|| **yükünü yukarı yığmak,** *{eAT} {OsT}* → yükünü yukarı tutmak.|| **yükü yıkmak,** *{ağız} (Gebe kadın için) doğurmak.* [DS]|| **yük vagonu,** *Yük taşımada kullanılan vagon.*|| **yük vurmak,** *Bir hayvana yük yüklemek.*|| **yük yap,** *{eAT} {OsT} Ev eşyası; kap kacak; taşınabilir eşya.*|| **yük yeri,** *{ağız} Yatak, yorgan konulan dolap.* [DS]

yükçi, [yük-çī] *(yükçi:) {eT} sf.* Yük taşıyan. [KB]

yükçü, [yük-çü] *is.* **1.** Sırtında ya da elinde yük taşıyarak para kazanıp geçimini sağlayan kimse; taşıyıcı; hamal. **2.** *{ağız}* Çerçi. [DS]

yükçülük, -ğü [yük-çü-lük] *is.* Yük taşıma işi; hamallık; taşıyıcılık.

yükdig, [yük-dig] *{eT} is.* Bir tür kuş. [KB]

yükenmek, [*eT.* yük-ün-mek > yük-en-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* Secde etmek. [DS]

yükleğsek, [yük-lē-mek > yükleğ-sek] *{eT} sf.* Yüklemek isteyen. [DLT]

yüklem, [yük-le-m] *is.* **1.** Yüklemek eylemi. **2.** *dbl.* Cümlede, öznenin yaptığı ya da olduğu, nesnenin etkilendiği iş ya da durumu fiil aracılığıyla bildiren kelime ya da kelime grubu, *(1942).* **3.** *mant.* Bir konu için olumlanan ya da reddedilen şey. ☞ **yüklem birliği,** *dbl. Yüklem öbeği.*|| **yüklem öbeği,** *dbl. Yüklemle birlikte kullanılan söz ve tamlamalar.*

yükleme, [yük-le-me] *is.* **1.** Yüklemek eylemi. **2.** Eşyaları taşıma aracı üzerine yerleştirmeye dayanan aktarma işlemi; tahmil. **3.** *bsy.* Bir programı çeşitli amaçlarla bir bilgisayar ana belleğine yerleştirme

işlemi. **4.** Bir bilgi ya da veri taşıyan manyetik kart vb. şeyi okuyucu üzerine yerleştirmek. **5.** Bilgileri bilgisayarın hafızasına girme işlemi; girme. ☞ **yükleme boşaltma,** *dnz. Bir gemiye yük alma ve bu gemideki yükü boşaltma işlerinin tümü.*|| **yükleme durumu,** *dbl. Bir fiille, o eylemden doğrudan etkilenen nesne arasındaki ilişkiyi belirten durum; belirtme durumu; -i hâli; akuzatif: (-İ, -I, -U, -Ü, -y-İ, -y-I, -y-U, -y-Ü)*|| **yükleme hâli,** *dbl. Yükleme durumu.*|| **yükleme taşıma,** *Bir maden ocağında cevherin kazıldıktan sonra taşıma araçlarına yüklenmesi ve ilgili yere taşınması işlerinin tümü.*

yüklemedeçi, [yük-lē-mek > yükle-me-deçī] *(yüklemedeçi:) {eT} sf.* Yüklemeyen; yüklemeyici. [DLT]

yüklemeğli, [yük-lē-mek > yüklemeğ-li] *{eT} sf.* Yüklemek dileğinde olan; yüklemek azminde olan. [DLT]

yüklemek, [yük > yük-lē-mek] *(eT. yükle:mek) {eT} gçl. f. [-r] [-l(ü)-yor]* **1.** Yük vurmak; yüklü hâle getirmek. *{eT} (aynı)* [DLT] [EUTS] **2.** (Taşınacak, kaldırılacak vb. eşya için) taşıma aracı ya da yük hayvanı üzerine yerleştirmek, bağlamak, asmak veya koymak. **3.** (Taşıt için) taşıması için üzerine ya da içerisine yük koymak, yerleştirmek. **4.** *mecaz.* Bir kimseyi ağır bir sorumluluk altına sokmak; yapması için bir görev vermek; yükümlülük altına sokmak. **5.** *mecaz.* (Sorumluluk, suç vb. için) ilgisi olmayan birinin üzerine atmak. **6.** *fiz.* Bir maddeye elektrik yükü vermek. **7.** *bsy.* Bir programı, çeşitli amaçlarla bir bilgisayarın ana belleğine yerleştirmek. **8.** (Fırın için) fırına işlenecek ürün ya da cevherleri doldurmak. **9.** Sırtına bir şeyler almak. [Mühennâ] **10.** (Kadın için) gebe kalmak. [Mühennâ]

yüklemleme, [yük-le-m-le-me] *is. dbl.* **1.** Yüklemleme eylemi. **2.** Yüklem verme; anlatılmak istenen sözü yüklem ile tamamlama.

yüklemlemek, [yüklem-le-mek] *gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* Yüklem vermek; anlatılmak istenen sözü yüklem ile tamamlamak.

yüklemlenebilir, [yüklem-le-n-e+bil-ir] *sf. fel.* Bir özne hakkında söylenebilen, ileri sürülebilen; o özneye uygulanabilen.

yüklemsel, [yüklem-sel] *sf.* **1.** *mant.* Yüklemle ilgili; yükleme ilişkin. **2.** *dbl.* Yüklem işlevi üstlenmiş olan. **3.** Tek bir yükleme indirgenmiş olan.

yüklemsi, [yüklem-si] *is.* Yüklem özelliği taşıyan öge. ***Sanırım****, siz bunu* ***bilirsiniz****.*

yüklemsinmek, [yük-lē-mek > yükle-m-sin-mek] *{eT} dönşl. f. [-ür]* Yükler görünmek. [DLT]

yüklendirmek, [yük-le-n-dir-mek يوكلندرمك] *{eAT} gçl. f. [-ür]* Gebe bırakmak.

yüklenici, [yük-le-n-ici] *is.* **1.** Bir işi yapmayı yüklenen kimse; taahhütte bulunan kişi; müteahhit. **2.** *sf.* Bir işi üstüne alan; yüklenen; taahhüt eden.

yüklenilme, [yük-le-n-il-me] *is.* Yüklenilmek eylemi.

yüklenilmek, [yük-le-n-il-mek] *edil. f. [-ir]* **1.** Yüklenmek eylemi yapılmak. *"Sorumluluk taraflarca ortaklaşa yüklenildi."* **2.** Yaslanmak, ağırlığını vermek eylemi yapılmak. **3.** Israrlı davranılmak; ısrar edilmek.

yüklenme, [yük-le-n-me] *is.* Yüklenmek eylemi.

yüklenmek, [yük-le-n-mek] *edil. f. [-ir]* **1.** Yüklemek eylemi yapılmak. *"Yataklar katıra yüklendi."* **2.** Yüklemek eylemi başkaları tarafından kendine uygulanmak; atılmak; suçlanmak. *"Bu da garibe yüklendi."* **3.** *dönşl. f.* Bir yükü kendi üzerine almak; taşımak üzere sırtına, omzuna yerleştirmek. **4.** İşi yapmayı kabullenmek; sorumluluğu ve yükümlülüğü üzerine almak. **5.** Kendi ağırlığını bir başkasının üzerine vermek; ona yük olmak; bedenini yaslamak. **6.** Bir kimsenin bir işi yapması için ısrar etmek; onu bu işe zorlamak. **7.** Yük sahibi olmak; yük edinmek.

yüklet, [yük-le-mek > yük-le-t يوكلت] *{eAT} is.* Yük hayvanı. [DK]

yükleten, [yük-le-t-en] *sf.* **1.** Yükleme eylemini yapan. **2.** *is. dnz.* Navlun sözleşmesi gereğince taşınacak yükü gemiye veren kimse.

yükletilme, [yük-le-t-il-me] *is.* Yükletilmek eylemi.

yükletilmek, [yük-le-t-il-mek] *edil. f. [-ir]* **1.** Yükletmek eylemi yapılmak. **2.** Kendisine yüklemek eylemi uygulanmak.

yükletme, [yük-le-t-me] *is.* Yükletmek eylemi.

yükletmek[1], [yüg > yüg-le-t-mek] *{eT} gçl. f. [-ür]* Oka yelek taktırmak. [DLT]

yükletmek[2], [yük > yük-le-t-mek] *gçl. f. [-ür]* Yüklemek eylemini birine yaptırmak; yüklettirmek. *{eT} (aynı)* [DLT]

yükleyici, [yük-le-y-ici] *sf.* **1.** Yükleme işini yapan; yükleyen. **2.** *is.* Ağır yükleri kaldırma, taşıma ve yükleme işlerinde kullanılan motorlu ya da elektrikli araç. **3.** *bsy.* Bir bilgisayarın ana belleğine bir program yerleştirmeye olanak tanıyan genel program. ☞ **yükleyici taşıyıcı,** *Maden ocaklarında, yükleme, boşaltma ve taşıma işlerinde kullanılan lastik tekerlekli araç.*

yükleyiş, [yük-le-y-iş] *is.* Yüklemek eylemi ve biçimi.

yüklü, [yük-lü يوكلى / يوكلو / يوكلو] *sf.* **1.** Üzerine yük konulmuş olan; yükü bulunan; üzerinde ya da içinde yük bulunan. *{eT} (aynı)* [Bahşayiş] **2.** Yüklenmiş olan. **3.** Yapılacak yoğun ve çok işi bulunan. **4.** (İş, çalışma vb. için) yoğun ve aşırı çalışmayı gerektiren; ağır; güç. **5.** Oldukça fazla; pek çok. **6.** *{eAT} {OsT} {ağız}* Gebe; hamile. [Bahşayiş] [DS] **7.** *argo.* Çok sarhoş. **8.** *argo.* Paralı; zengin. **9.** *balıkç.* (Balık için) yumurtalarını bırakmaya hazır; yumurtalı. **10.** *{ağız}* (Ağaç için) meyvesi bol. [DS]

yüklüğ, [yüg > yüg-lüg] *{eT} sf.* (Ok için) yelekli. □ **yüklüğ ok,** *Yelekli ok.* [DLT]

yüklük[1], **-ğü** [yük-lük] *is.* **1.** Yük konulan yer. **2.** Evlerde yatak, yorgan vb. eşya konulan büyükçe kapaklı dolap biçimindeki yer; yük. **3.** *{ağız}* Evlerde yıkanmak için ayrılmış bölüm. [DS]

yüklük[2], **-ğü** [yük-lük] *{ağız} is.* **1.** Yük. **2.** Yük olma durumu. **3.** Bir hayvanın taşıyabileceği kadar olan ağırlık. [DS]

yüklülük, -ğü [yük-lü-lük يوكلولك] *is.* **1.** Yüklü olma durumu. **2.** Ağırlık; gerginlik. **3.** *{eAT}* Gebelik; hamilelik.

yükmek[1], [Sansk. yükmek / yü-mek / ü-mek *(yayılmak; uzamak)* > yü-k-mek / ük-mek] *gçl. f. [-er]* **1.** Toplamak; derlemek; üst üste yığmak; biriktirmek. [EUTS] [Gabain] [İKPÖy.] **2.** Eğmek.

yükmek[2], [ük-mek / yükmek] *{eT} is.* **1.** Yığın; dernek; topluluk; yığma; küme. [Gabain] [Üç İtigsizler] [EUTS] **2.** Pislik; gübre. [EUTS]

yüksecük, [yükse-cük / yükse(k)-cük يوكسه جك] *{eAT} sf.* Yüksekçe; az yüksek.

yüksek[1], [yük-sē-mek *(yükselmek)* >yük-se-k يوكسك] *sf.* **1.** Benzerlerine göre taban sayılan altı ile üstü arasındaki dikey yöndeki uzaklık çok olan; uzamış. *{eT} (aynı)* [DLT] [EUTS] [İKPÖy.] [Gabain] [Bahşayiş] [Mühennâ] **2.** Belirli bir yere göre daha yukarı konumda bulunan; yukarıda kurulmuş olan. **3.** Gücü, etkisi, şiddeti fazla olan; güçlü, etkili, şiddetli. **4.** Miktarca fazla olan. **5.** *mecaz.* Rütbe, derece veya makam bakımından üstün olan. **6.** (Fiyat vb. için) normal değerlerin üstünde olan; çok. **7.** *mecaz.* Ruh ve karakter bakımından güçlü, normal değerler ölçüsünün üzerinde olan; erdemli; faziletli. **8.** *mecaz.* Toplum içinde para, ün vb. bakımından üstünlüğü olan. **9.** *is.* Yukarıda bulunan; üst tarafta olan yer. **10.** *zf.* Büyük para ile. □ **yüksek atlama,** *spor. Bir engelin önüne bacakların sıçrama gücü ile geçmeyi amaçlayana bir atlama türü.*|| **yüksek bağlılık,** *bilş. Çok az bozulma bulunan radyo ses iletim ve kayıt sistemi; hi-fi.*|| **yüksek basınç,** *fiz. 760 mm. üzerinde ve güzel geçeceği tahmin edilen açık hava basıncı; antisiklon.*|| **yüksek fırın,** *Sanayide demir cevherini indirgeme ile ergitmekte, dökme demir ve diğer demir alaşımlarını hazırlamakta kullanılan, kok ısıtmalı düşey gövdeli, ısı derecesi çok yüksek fırın.*|| **yüksek fiyat,** *Değerinden çok fazla olan fiyat; çok pahalı olma.*|| **yüksek gerilim,** *fiz. Otuz üç bin ile elli dört bin kilovat arasındaki gerilime verilen ad.*|| **yüksek hava,** *folk. Yörükler tarafından tiz bir sesle söylenen havalara verilen ad.*|| **yüksek kabartma,** *Figürleri gerçeğinin yarısı ile dörtte üçü arasında çıkıntılı olan kabartma.*|| **yükseklerde dolaşmak,** *mecaz. Elde edilmesi güç şeyler istemek.*|| **yüksek lisans,** *Lisans öğretiminden sonra yapılan üst düzeydeki öğrenim.*|| **yüksek mahkeme,** *huk. Bir yargı alanında en son kararı veren yargı makamı.*|| **yüksek okul,** *Lisans düzeyinde öğretim veren belirli bir mesleğe yönelik yüksek öğrenim kurumu.*|| **yüksek ova,** *Yamaçların yüksek bölümlerindeki sekilere verilen ad.*|| **yüksek ovalaşma,** *jeol. Buzulların etkisi ile yamaçların yüksek bölümlerinde sekiler oluşması.*|| **yüksek oynamak,** *Yere sürülen peyi yüksek tutarak kumar oynamak; büyük oynamak.*|| **yüksek oyun,** *folk. Yörükler tarafından yüksek hava eşliğinde oynanan karşılama türü halk oyunlarına verilen ad.*|| **yüksek öğrenim,** *Orta öğrenim düzeyi üzerindeki öğrenim.*|| **yüksek öğretim,** *Ortaöğretimden sonra gelen, üniversite, akademi ve yüksek okullar ile bu eğitim kurumlarını yönetmek görevini ve sorumluluğunu taşıyan birimlerden oluşan örgüt.*|| **yüksek perdeden,** *Yüksek sesle.*|| **yüksek perdeden konuşmak,** *1. Yüksek sesle konuşmak. 2. Kendini karşısındakinden üstün gören tutum ve sertlikte konuşmak. 3. yapamayacağı şeyleri yapabilecekmiş gibi konuşmak.*|| **yüksek ses,** *1. Uzaktan işitilebilecek nitelikteki ses. 2. müz. İnce ses.*|| **yüksek sosyete,** *Sosyetenin önde gelenleri.*|| **yüksek tahsil,** *Yüksek öğrenim.*|| **yüksekten almak,** *Karşısındakilere olduğundan fazla böbürlenmek, abartılı davranmak.*|| **yüksekten atmak,** *Yapamayacak şeyleri yapabilirmiş gibi söylemek, davranmak; mangalda kül bırakmamak.*|| (birine) **yüksekten bakmak,** *Kendini karşısındakinden üstün görmek.*|| **yüksekten konuşmak,** *Kendini çevresindekilere kabul ettirebilmek için övünerek konuşmak.*|| **yüksekten uçmak,** *1. Yükseklerde dolaşmak. 2.* → Yüksek uçmak.|| **yüksek uçmak,** *{OsT} 1. Yüksekten atıp tutmak; çok abartmak. 2. Büyüklük taslamak.*|| **yüksek yaylak,** *Orman sınırlarının üstünde, en az bin altı yüz metre yükseklikte bulunan yaylak.*

yüksek[2], [yük-sē-mek > yükse-k / yüksü-k] *{eT} is.* Terzi yüksüğü. [DLT]

yüksekgeçiren, [yüksek+geç-ir-en] *sf* Belirli bir frekanstan daha yüksek salınımları geçiren.

yükseklik, -ği [yüksek-lik يوكسكلك] *is.* **1.** Yüksek olma durumu ve konumu. **2.** Bir şeyin tabandan tepesine kadar olan uzaklık. **3.** Bir şeyin düşey boyut üzerinde, bulunduğu belirli konum. **4.** *{eAT}* Cömertlik. **5.** *coğ.* Yükselti; irtifa. **6.** *mat.* Geometrik şekillerde taban ile tepe noktası arasındaki en kısa uzaklık. □ **yükseklik korkusu,** *Yüksek bir yerden aşağıya bakıldığında duyulan iç sıkıntısı; aşağı bakma korkusu.*

yükseklikölçer, [yüksek-lik+ölç-er] *is.* Bulunulan yerin deniz seviyesine göre yüksekliğini gösteren aygıt; altimetre.

yüksekuçar, [yüksek+uç-ar] *is.* Yükseklerde 15-20 saat uçuş yapabilen güvencin türü.

yükselen, [yüksel-en] *sf.* **1.** Yükselme eylemini ger-

çekleştiren. **2.** Aşağıdan yukarıya doğru çıkan. **3.** Başlangıç bölümleri yatay iken dikelen.

yükselim, [yüksel-im] *is. gök b.* Bir yıldızın, gökküresinde ekvator düzlemine açısal uzaklığı.

yükseliş, [yüksel-iş] *is.* Yükselmek eylemi ve biçimi.

yükselme, [yüksel-me] *is.* **1.** Yükselmek eylemi. **2.** Suların kabararak yüzeyinin yüksek bir konuma ulaşması. **3.** Hız, basınç, genlik vb. şeylerin artması; çoğalması. **4.** Ufuk üzerinde yükselen bir gök cisminin yaptığı hareket.

yükselmek, [*eT.* yük-se-mek / ük-se-mek > yük-se-l-mek] *gçsz. f. [-ir]* **1.** Yükseğe çıkmak; yüksek konum kazanmak. **2.** Yukarı doğru çıkmaya başlamak veya yönelmek. **3.** Yüksekliği artmak. **4.** Sayıca, nicelikçe, değerce eskisinden daha yüksek hâle gelmek; artmak. **5.** (Ses için) uzaktan işitilebilecek duruma gelmek; güçlenmek; şiddetlenmek. **6.** (Bitki için) büyümeye başlamak; boyu uzamak; büyümek. **7.** (Fiyat için) çoğalmak; artmak. **8.** (Maaş, ücret vb. için) artmak. **9.** (Kişi için) aşaması artmak; terfi etmek. **10.** *mecaz.* Zihinsel, tinsel bakımdan ya da toplumsal değerler yönünden üstün bir düzeye gelmek; yüce duruma gelmek; yücelmek.

yükselteç, -ci [yüksel-t-eç] *is.* Elektrik akımının yeğinliğini, gücünü artırmaya yarayan elektronik devre; amplifikatör.

yükseltgeme, [yükse-l-t-ge-me] *is.* **1.** Yükseltgemek eylemi. **2.** *kim.* Oksijen tarafından başlatılan ve bir elementteki elektronları uzaklaştırmayı sağlayan kimyasal tepkime; oksitlenme. ☞ **yükseltgeme - indirgeme,** *Yükseltgen bir madde ile indirgen bir maddenin birbirleri üzerine yaptıkları karşılıklı etki; yükseltgenme – indirgenme.*

yükseltgemek, [yükse-l-t-ge-mek] *gçl. f. [-r] [-g(i)-yor) kim.* **1.** Bir elementi oksit durumuna geçirmek; oksitlemek. **2.** Oksijen ile birleştirmek. **3.** Bir elementin yükseltgenme derecesini artırmak; oksitlemek. **4.** Yükseltgeme işleminden geçirmek.

yükseltgen, [yükse-l-t-gen] *sf. kim.* **1.** Yükseltgeme özelliği taşıyan; yükseltgeyen; oksitleyici. **2.** *is.* Oksijen verebilen madde; elektron bağlayabilen kimyasal madde.

yükseltgenebilir, [yükse-l-t-gen-e+bil-ir] *sf.* Yükseltgenmeye yatkın olan; yükseltgenebilen.

yükseltgenebilirlik, -ği [yükse-l-t-gen-e+bil-ir-lik] *is.* **1.** Oksijenle birleşebilme özelliği. **2.** Yükseltgenme derecesini artırarak birleşik oluşturmaya yatkın olan maddenin özelliği.

yükseltgenme, [yükse-l-t-ge-n-me] *is.* **1.** Yükseltgenmek eylemi. **2.** *kim.* Bir element ya da iyonun elektron vererek daha yüksek bir değere erişmesi; oksitlenme.

yükseltgenmek, [yükse-l-t-ge-n-mek] *edil. f. [-ir] kim.* **1.** Oksit durumuna geçmek. **2.** Yükseltgenme derecesi artmak; oksitlenmek.

yükselti, [yükse-l-t-i] *is.* **1.** *coğ.* Yer kabuğu üzerindeki bir yerin deniz seviyesine göre ölçülen yüksekliği; rakım; irtifa. **2.** *gök b.* Bir yıldızdan gözlemcinin gözüne gelen ışıltı ile ufuk düzlemi arasındaki açı. ☞ **yükselti ölçümü,** *1. Yükseltilerin belirlenmesi tekniği. 2. Bu ölçümlerin sonucu.*

yükseltici, [yükse-l-t-ici] *is.* Yükselten; yükseltmeyi sağlayan.

yükseltilme, [yükse-l-t-il-me] *is.* Yükseltilmek eylemi.

yükseltilmek, [yükse-l-t-il-mek] *edil. f. [-ir]* Yükseltmek eylemi uygulanmak; yüksek konuma getirilmek.

yükseltim, [yükse-l-t-im] *is.* Yükseltmek eylemi ve süreci.

yükseltiölçer, [yükse-l-t-i+ölç-er] *is.* Bulunulan yerin deniz seviyesine göre yüksekliğini gösteren aygıt; altimetre.

yükseltme, [yükse-l-t-me] *is.* **1.** Yükseltmek eylemi. **2.** *dbl.* Bir terimin daha iyi bir anlama büründüğü anlamsal değişim.

yükseltmek, [yükse-l-t-mek] *gçl. f. [-ir]* **1.** Yüksekliğini artırmak; yüksek konuma getirmek. **2.** Yukarı kaldırmak. **3.** Bir şeyin değerini, sayısını, oranını artırmak. **4.** (Kişi için) rütbe ve mevki bakımından üst konuma getirmek; terfi ettirmek. **5.** Daha değerli, daha üstün ve saygın bir düzeye çıkarmak; yüceltmek. **6.** Güçlendirmek; şiddetlendirmek. **7.** *mecaz.* Değerini olduğundan daha çok göstermek. **8.** *mat.* Bir sayıyı, birkaç kez kendisi ile çarpmak.

yüksemek[1], [ük-mek *(yığmak, biriktirmek)* > yük-sē-mek / ük-sē-mek] *(yükse:mek) {eT} gçsz. f. [-r]* Yığmak istemek; biriktirmek istemek. [İKPÖy.]

yüksemek[2], [yü-mek / ü-mek *(yayılmak; uzamak)* > yü-k-mek > yük-sē-mek] *(yükse:mek) {eT} gçsz. f. [-r]* Yükselmek; uzamak. [İKPÖy.] [DLT] [KB]

yüksetmek, [yük-sē-mek > yük-se-t-mek] *{eT} gçl. f. [-ür]* Yükseltmek. [DLT]

yüksinmek, [yük-si-n-mek يوكسنمك] *{eAT} dönşl. f. [-ür]* → yüksünmek.

yüksük, -ğü [*eT.* yik *(dikiş)* > yik-sik > yüksük] *is.* **1.** Dikiş dikerken itilen iğnenin parmağı acıtmaması için orta parmak ucuna takılan kesik koni biçimindeki koruyucu. *{eT} (aynı)* [DLT] **2.** *bot.* Bitki köklerinin ucunu örten koruyucu kısım. **3.** *{ağız}* Çekirgenin yer altına gömdüğü yumurta torbası. [DS] **4.** *{ağız}* Develerin ağzına geçirilen ipten örülmüş file biçimindeki ağızlık. [DS] **5.** *{ağız}* Değirmende taşlar ortasına konulan yatay demir yatak. [DS] **6.** *anat. {ağız}* Baldır kemiğinin kalça kemiği ile birleştiği yer. [DS] ☞ **yüksük kadar,** *Çok az; az mik-*

tarda.|| **yüksük kına,** *Yalnız tek bir parmağın baş tarafına sürülen kına.*|| **yüksükle ölçmek,** *Çok az vermek; esirgemek.*|| **yüksük makarna,** *Yüksük görünümünde olan makarna.*|| **yüksük otu,** *bot. Sıracagillerden, ormanların ağaçsız kesimlerinde ve kırlarda yetişen, az yapraklı, yüksük biçiminde kırmızı, sarı ya da beyaz zigomorf.çiçekleri olan, kalp hastalıklarında kullanılan dijitalin adında bir alkaloit içeren otsu bitki, (Digitalis purpurea.)*

yüksükçük, -ğü [yüksük-çük] *{ağız} is.* **1.** *bot.* Yüksük otu. **2.** Aşık kemiği. [DS]

yüksünme, [yük-sün-me] *is.* Yüksünmek eylemi.

yüksünmek, [yük-sün-mek يوكسونمك] *gçsz. f. [-ür]* **1.** Bir şeyi veya kimseyi kendisi için yük olarak görmek; onu kendisine yük saymak; yük saymak; istiskal etmek. *{eAT} (aynı)* **2.** *{OsT} {ağız}* Kıskanmak. [DS] **3.** Tembellik etmek; üşenmek. **4.** *{ağız}* (Gebe kadın için) zayıflamak. [DS] **5.** *{ağız}* Çekinmek. [DS] **6.** *{ağız}* İncinmek; gücenmek; alınmak. [DS] **7.** *{ağız}* Ayak diremek; üstelemek. [DS]

yüksürmek, [yük-sün-mek > yük-sür-mek] *{ağız} gçsz. f. [-ür]* **1.** Ayak diremek; üstelemek. **2.** Başvurup istemek; dilemek. **3.** Önermek. [DS]

yüksüz, [yük-süz] *sf.* **1.** Yükü olmayan; boş. **2.** (Kadın için) hamile olmayan. **3.** (Balık için) yumurtalarını üreme alanına boşaltmış olan.

yüküm, [yük-üm] *is.* **1.** Bir şeyi yapma zorunluluğu; mecburiyet; mükellefiyet *(1935)*. **2.** Yapılması zorunlu olan iş.

yükümlendirme, [yük-üm-le-n-dir-me] *is.* Yükümlendirmek eylemi.

yükümlendirmek, [yük-üm-le-n-dir-mek] *gçl. f. [-ir]* Yükümlülük altına almak; yapmak zorunluluğu getirmek.

yükümlenme, [yük-üm-le-n-me] *is.* Yükümlenmek eylemi.

yükümlenmek, [yük-üm-le-n-mek] *dönşl. f. [-ir]* **1.** Yükümlü hâle gelmek. **2.** Bir şeyin sorumluluğunu üzerine almak; tekeffül etmek.

yükümlü, [yük-üm-lü] *sf.* **1.** Yükümü olan; mükellef. **2.** *is.* Yükümlülük altında bulunan kişi. ⊡ **yükümlü olmak,** *(Bir eylemle birlikte) yapmak zorunda olmak; o işi yapmaktan başka bir çıkar yolu bulunmamak.*

yükümlülük, -ğü [yük-üm-lü-lük] *is.* **1.** Yükümlü olma durumu. **2.** *huk.* Bir hukuk kuralı gereği kişilerin yerine getirmek zorunda olduğu şey; yüküm; mükellefiyet.

yükümsemek, [yük-ümse-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-s(ü) -yor]* Soğuk davranmak; küçümsemek. [DS]

yükün[1], [yük-ün] *{eT} is.* Dizgin. [Gabain]

yükün[2], [yük > yük-ün] *is. kim.* İyon.

yükün[3], [yük-ün] *is.* **1.** Tazim; saygı **2.** *{ağız}* Sorumluluk. [DS]

yüküñç, [yük-ün-mek > yük-ün-ç] *{eT} is.* **1.** Hürmet; saygı; ululama. [EUTS] [Gabain] **2.** Mukaddime; ithaf. [Gabain] **3.** Namaz; ibadet; baş eğme; secde; ihtiram. [DLT] [Gabain]

yükündeçi, [yükün-mek > yükün-deçī] *(yükündeçi:) {eT} sf.* İbadet eden; baş eğen. [DLT]

yükündürmek, [yükün-mek > yükün-dür-mek / yükün-tür-mek] *{eT} gçl. f. [-ür]* Hürmet ettirmek; baş eğdirmek; boyun eğdirmek; itaat ettirmek. [ETY] [Gabain] [Tekin]

yüküngen, [yükün-mek > yükün-gēn] *(yükünge:n) {eT} sf.* Her zaman ibadet eden; hep baş eğen. [DLT]

yüküngüçi, [yükün-mek > yükün-gü-çī] *(yükün-güçi:) {eT} sf.* İbadet eden; baş eğen. [DLT]

yükünme, [yük-ün-me] *is.* Yükünmek eylemi; tazim.

yükünmek[1], [yük-ün-mek يوكينمك] *{eT} dönşl. f. [-ür]* **1.** Yere kapanmak; secde etmek; tapınmak; tazimde bulunmak; ululamak; ihtirama durmak; ibadet etmek; namaz kılmak. [DLT] [EUTS] ETY] [Gabain] [İKPÖy.] [KB] **2.** Baş eğmek; itaat etmek; büyük önünde eğilmek. *{eAT} {OsT} (aynı)* [DLT] [Gabain] **3.** Eğilmek; diz çökmek; ihtiram etmek. *{eAT} {OsT} (aynı)* [ETY] [EUTS] **4.** İbadet etmek; eğilmek. [ETY] **5.** *{ağız}* Çaresiz kalıp kabul etmek; boyun eğmek. [DS]

yükünmek[2], [yük-ün-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ür]* Yüksünmek. [DS]

yükünmek[3], [öykü-n-mek > yükün-mek] *{ağız} gçl. f. [-ür]* Öykünmek. [DS]

yükünmek[4], [yük > yük-ün-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ür]* Yükü sırtına almak; yüklenmek. [DS]

yüküntürmek, [yükün-tür-mek] *{eT} gçl. f. [-ür]* Diz çöktürmek. [ETY]

yükürmek[1], [yügür-mek / yükür-mek] *{eT} gçsz. f. [-ür]* Koşmak. [Mühennâ]

yükürmek[2], [yük > yük-ür-mek يوكورمك] *{eAT} {OsT} gçsz. f. [-ür]* **1.** Gebe kalmak; yüklü hâle gelmek. **2.** Erkek hayvan dişisine aşmak. **3.** (Erkek için) kadınla cinsel ilişkiye girmek; karılmak.

yülalemek, [yüle-le-mek > yülā-le-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Keskin duruma getirmek; bilemek. [DS]

yülali, [yülek > yülek-li] *{ağız} sf.* Keskin; bilenmiş. [DS]

yülebi, [? yülebi] *{ağız} is.* Diken kesmede kullanılan orağa benzer araç. [DS]

yülegü[1], [yölē-mek > yölē-gū̄ [Clauson] / yülē-gū̄] *(yüle:gü:) {eT} is.* Destek; dayak. [DLT]

yülegü[2], [yülī-mek > yülē-gū̄] *(yülegü:) is. {eT}* Ustura; bıçkı. [EUTS]

yüleği, [*eT.* yülī-mek / yüle-mek > yülēgū̄ > yüleği] *{ağız} is.* **1.** Ustura. **2.** Beliği taşı. [DS]

yülehlemek, [yülek > yülek-le-mek / yüleḫ-le-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* → yülemek. [DS]

yülek[1], [yölē-mek / yülē-mek > yöle-k / yüle-k] *is.* **1.** *{eT}* Destek. [KB] **2.** *{ağız}* Ağzı kütleşmiş balta, çapa gibi araçların ağzını açtırma, biletme işlemi. [DS]

yülek[2], **-ği** [yüle-k] *{ağız} is.* Bir ile iki yaş arasındaki at. [DS]

yülek[3], **-ği** [yüle-k] *{ağız} sf.* Tıraş edilmiş; kılları kesilmiş. [DS]

yüleklemek, [yülek-le-mek] *{ağız} gçl. f. [-r]* → yülemek[2]. [DS]

yülekli, [yülek-li] *{ağız} sf.* Bilenmiş; keskin. [DS]

yülekliğ, [yölē-mek > yüle-k-lig] *{eT} sf.* Dayanmış; söykenmiş; dikilmiş. [DLT]

yülelemek, [yüle-le-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* → yülemek[2]. [DS]

yülelmek, [yölē-mek > yöle-l-mek [Clauson] / yüle-l-mek] *{eT} edil. f. [-ür]* Direk dikilmek. [DLT]

yüleme[1], [yüle-me] *{ağız} is.* Çivi düzeltmede kullanılan ufak çekiç. [DS]

yüleme[2], [yüle-me] *{ağız} is.* Yülemek eylemi; tıraş etme. ☞ **yüleme olmak,** *{ağız} Tüyü dökülmek.* [DS]

yülemek[1], [yölē-mek [Clauson] / yülē-mek] *(yöle:-mek) is. gçl. f. [-r]* **1.** *{eT}* Desteklemek; destek vurmak; güvenmek. [DLT] [KB] **2.** *{ağız}* Birini başkasına karşı doldurmak. [DS]

yülemek[2], [yüle-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ü)-yor]* **1.** Tıraş etmek; kazımak. **2.** Yolmak; koparmak. **3.** Balta, keser, çapa gibi araçların ağzını düzeltmek; inceltmek; bilemek. **4.** Bitirmek; tamamlamak. [DS]

yüleşi, [yöleş-mek > yöle-ş-ī [Clauson] / yüle-ş-ī] *(yüleşi:) {eT} sf.* Benzer; müşabih. [EUTS]

yüleşmek, [yölē-mek > yöle-ş-mek [Clauson] / yüle-ş-mek] *{eT} işteş. f. [-ür]* Benzemek. [EUTS]

yüleştürmek, [yöleş-mek > yöleş-tür-mek [Clauson] / yüleş-tür-mek] *{eT} gçl. f. [-ür]* Mukayese etmek; benzetmek; karşılaştırmak. [EUTS]

yületmek, [yüle-mek > yüle-t-mek] *{ağız} gçl. f. [-ir]* **1.** Tıraş etmek; kazımak. **2.** (Meyve, çiçek vb. için) yolmak; koparmak. **3.** Balta, bıçak gibi araçların ağzını açtırmak; biletmek. **4.** Ucunu sivriltmek. [DS]

yülgü, [*eT.* yül-i-gü] *is. {ağız}* Tıraş bıçağı; ustura.

yüligü, [yülī-mek > yülī-gü] *(yüligü:) {eT} is.* Saç tıraş eden ustura. [EUTS] [DLT]

yülilmek, [yülī-mek > yüli-l-mek] *{eT} edil. f. [-ür]* Yolunmak. [DLT]

yülimek, [yül-ī-mek] *(yüli:mek) {eT} gçl. f. [-r]* Tıraş etmek; istenmeyen tüyleri temizlemek, yolmak. [DLT]

yülitmek, [yülī-mek > yüli-t-mek] *{eT} gçl. f. [-ür]* Tıraş ettirmek. [DLT]

yülman, [? yülman] *{ağız} is.* Sivri tepe. [DS]

yülügen, [yülī-mek > yülü-gen یولوگن] *{eAT} sf.* Ustura.

yülügü, [yülī-mek > yülī-gü / yül-ü-gü] *(yülü:gü:) {eT} is.* Ustura. [EUTS]

yülüğen, [yülü-ğen] *{OsT}{ağız} is.* Tıraş bıçağı; ustura. [DS]

yülük[1], **-gü** [yülī-mek > yülü-k یولوك] *sf.* **1.** *{eT} {eAT}* Sakalı bıyığı kesilmiş; tıraş olmuş; saçı sakalı düzgün; matruş. [KB] **2.** *{ağız}* Sakalsız. [DS]

yülük[2], **-gü** [yülü-k] *{ağız} sf.* Yarık; yırtık; delik. [DS]

yülüme[1], [yülü-me] *{ağız} is.* Çivi düzeltmekte kullanılan küçük çekiç. [DS]

yülüme[2], [yülü-me] *{ağız} is.* Yağhanelerde, mengeneden çıkan yağın döküldüğü kazan. [DS]

yülüme[3], [yülü-me] *is.* Yülümek eylemi.

yülümek, [*eT.* yül-ī-mek > yülü-mek یولولمك / یولك] *{eAT} {OsT} {ağız} gçl. f. [-r]* **1.** Vücuttaki fazla kılları ustura veya tıraş bıçağı ile almak; kılları kökünden kesmek; kazımak; tıraş etmek. **2.** *{ağız}* (Çiçek, meyve vb. için) yolmak; koparmak. [DS]

yülünme, [yülü-n-me] *is.* Yülünmek eylemi.

yülünmek, [yülü-n-mek یولنمك] *{OsT} edil. f. [-ür]* **1.** Tıraş edilmek. **2.** *dönşl. f.* Kendi kendine tıraş olmak. *{ağız} (aynı)* [DS] **3.** *{ağız}* Tüyleri dökülmüş olmak. [DS]

yülüşmek, [yölē-mek > yöle-ş-mek [Clauson] / yülü-ş-mek] *{eT} işteş. f. [-ür]* Benzemek. [EUTS]

yülütmek, [yülī-mek > yüli-t-mek یولتمك] *{eT} {eAT} {OsT} gçl. f. [-ür]* **1.** Tıraş ettirmek. *{ağız} (aynı)* [DLT] [DS] **2.** *{ağız}* Ormandaki ağaçların dallarını dibinden keserek budamak; yelemek. [DS] **3.** *{ağız}* Ucunu sivriltmek.[DS]

yümek[1], [yū-mek / ū-mek] *(yü:mek) {eT} gçsz. f. [-r]* Uzamak; yayılmak; uzanmak; gerilmek. [İKPÖy.]

yümek[2], [yu-mak / yuv-mak > yü-mek] *{ağız} gçl. f. [-r]* Yıkamak; yumak. [DS]

yümelik, -ği [yü-mek > yü-me-lik] *{ağız} is.* **1.** Yıkanma yeri; hamam. **2.** Çamaşır yıkarken giyilen elbise. [DS]

yümmek, [yum-mak / yüm-mek] *{eT} gçl. f. [-er]* (Göz için) yummak. [DLT] [KB]

yümn, [Ar. yümn يمن] *{OsT} is.* Uğur; bereket; bahtiyarlık. ☞ **yümn-i na't,** *{OsT} Övgünün bereketi.*

yümna, [Ar. eymen > yümnā يمنا] *(yümna:) {OsT} sf.* Sağda bulunan; sağ.

yümni, [Ar. yümn > yümnī يمنى] *(yümni:) {OsT} sf.* **1.** Uğurla ilgili; uğura ait. **2.** Uğurlu.

yümniye, [Ar. yümnī > yümniyye يمنيه] *{OsT} is.* Yümni.

yümsek, -ği [yüksek > yüñsek > yümsek] *{ağız} sf.* Yüksek. [DS]

yümselmek, [yükse-l-mek > yüñse-l-mek > yümse-l-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* Yükselmek. [DS]

yümseltmek, [yümsel-mek > yümsel-t-mek] *{ağız} gçl. f. [-ir]* Yükseltmek. [DS]

yümtürmek, [yum-mak > yüm-tür-mek] *{eT} gçl. f. [-ür]* Yumdurmak. [DLT]

yümum, [Ar. yemm > yümüm يوموم] *(yümu:m) {OsT} is.* Denizler.

yümülgen, [yum-ul-mak > yümül-gēn] *{eT} sf.* Daima yumulan. [DLT]

yümülmek, [yum-ul-mak / yüm-ül-mek] *{eT} edil. f. [-ür]* Yumulmak. [DLT]

yümün, [Ar. yümn => yümün] *{ağız} is.* **1.** Uğur. **2.** Bolluk; bereket; verimlilik. [DS]

yümünü, [Ar. yümn => yümünü] *{ağız} is.* → yümün. [DS]

yümürmek, [yum-mak > yüm-ür-mek] *{ağız} gçl. f. [-ür]* Yıkmak. [DS]

yümüş, [yum-uş > yüm-üş] *{ağız} is.* Hizmet emri; iş buyruğu; yumuş. [DS]

yümüşak, -ğı [yumuşa-k > yümüşak] *{ağız} sf.* Yumuşak. [DS]

yün, [*eT.* yüñ] *is.* **1.** Koyunun vücudunu saran yumuşak kılların tümü. **2.** Güzün kırkılan koyun yünü. **3.** Koyun, deve, lama, Keşmir keçisi, tavşan gibi hayvanların kıllarının kesilmesi ile elde edilen dokuma elyafı. **4.** Saf ya da sentetik karışığı elyaftan bükülmek suretiyle elde edilen iplik; yün ipliği. **5.** *bot.* bazı bitkisel organların üzerini kaplayan uzun, ince ve karışık liflerin tümü. **6.** *{eT}* Kuş tüyü. [Mühennâ] **7.** *sf.* Koyun yününden yapılmış olan. ☞ **yün ağız,** *{ağız} Geveze.* [DS]|| **yün ala,** *{ağız} Yün veya kıl çuval.* [DS]|| **yün otu,** *{ağız} bot. Sığırkuyruğu, kral kandili, (Verbascum scrophulariaceeal).* [DS]

yünceklik, [yun-mak > yün-mek > yün-(e)cek-lik] *{ağız} is.* Yıkanma yeri; hamam; yunak. [DS]

yünçi, [Çin. zhen zhu > yençü / yinçü / yincü] *{eT} is.* İnci.

yünçitmek, [yunçī-mak >yunçı-t-mak / yünçi-t-mek] *{eT} gçl. f. [-ür]* İncitmek. [DLT]

yünçü[1], [Çin. zhen zhu > yençü / yinçü / yincü] *{eT} is.* İnci. [DLT] [KB]

yünçü[2], [yüñ-çī / yün-çǖ] *(yünçü:) {eT} is.* Yüncü. [Mühennâ]

yünçü[3], [yun-mak > yün-mek > yün-çü] *{ağız} is.* Kadın tellak; natır. [DS]

yünçütmek, [yunçī-mak > yunçı-t-mak / yünçü-t-mek] *{eT} gçl. f. [-ür]* İncitmek. [DLT]

yüne, [yün > yün-e يونه] *{eT} is.* **1.** Eyer minderi. **2.** Bir tür keçe. *{ağız} (aynı)* [Bahşayiş] [DS] **3.** *{eAT} {OsT}* Eyer altına konan keçe.

yüneği, [yön+eğ-i > yüne-ği ?] *{ağız} sf.* Kaba ve yersiz konuşan. [DS]

yünek, -ği [yun-mak > yün-mek > yün-ek] *{ağız} is.* Yıkanma yeri; yunak. [DS]

yüneklik, -ği [yünek-lik] *{ağız} is.* Teneşir; yunak. [DS]

yünelmek, [yön-el-mek > yün-el-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* **1.** Dönmek; yönelmek. **2.** Yol almak; ilerlemek. [DS]

yünemek, [yülī-mek > yüle-mek > yüne-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-n(i)-yor]* (Çiçek, meyve vb.i çin) yolmak; koparmak. [DS]

yünetli, [yönet-li > yünet-li] *{ağız} sf.* Elverişli; iyi. [DS]

yüng, [yüñ يونك] *(yüñ) {eT} is.* **1.** Pamuk; yün; yün sümeği; pamuk. [DLT] [EUTS] [KB] **2.** Kuş teleği; kuş tüyü. *{eAT} {OsT} (aynı)* [DLT] [Bahşayiş] **3.** Yün. *{ağız} (aynı)* [Bahşayiş] [DS]

yüngeviş, [yün+gev-iş] *{ağız} sf.* Sözünü dinletemeyen; yumuşak. [DS]

yünggül, [*eT.* yeñil > yüñgül] *(yüñgül) {ağız} sf.* Hafif. [DS]

yüngmek, [yun-mak > yüñ-mek] *(yüñmek) {ağız} dönşl. f. [-er]* (Kadın için) cinsel ilişkide bulunmak. [DS]

yüngsek, -ği [yükse-k > yüñse-k] *(yüñsek) {ağız} sf.* Yüksek. [DS]

yüngselmek, [yükse-l-mek > yüñse-l-mek] *(yüñselmek) {ağız} dönşl. f. [-ir]* Yükselmek. [DS]

yüngsük, [yüñ-sük يونكسوك] *(yüñsük) {eAT} is.* Yüksük.

yüngul, [*eT.* yeñil > yüñul] *(yüñul) {ağız} sf.* Hafif. [DS]

yüngül, [*eT.* yeñil > yüñül] *(yüñül) {ağız} sf.* Hafif. [DS]

yünlemek, [yün-le-mek يونلمك] *{OsT} gçl. f. [-r]* (Oka) tüy takmak.

yünlü[1], [yün-lü] *sf.* **1.** Yünü olan; içinde yün bulunan. **2.** Yünden yapılmış olan. **3.** Yün kumaştan üretilmiş olan. **4.** *bot.* (Bitki için) üzeri uzun ince kıl veya liflerle kaplı olan. **5.** *is.* Yün kumaş. ☞ **yünlü bit,** *zool. Yüne benzer hav tüyleri ile kaplı olan yaprak biti.*

yünlü[2], [yün-lü ?] *{ağız} is.* Balık ağı. [DS]

yünlük, -ğü [yün-lük] *sf.* **1.** Yün için uygun olan. **2.** *is.* Yün konulan yer. **3.** Yeniçerilerin, börklerinde tüy takmaya yarayan bölümü; tüylük.

yünlüklü, [yün-lük-lü] *sf.* **1.** Yünlüğü bulunan. **2.** *is.* Tüy takmak için özel yeri bulunan yeniçeri börkü. ☞ **yünlüklü keçe,** *Yeniçeri subaylarının giydiği tüy takmak için özel yeri bulunan börk.*

yünlüksüz, [yün-lük-süz] *sf.* **1.** Yünlüğü olmayan. **2.**

is. Tüy takmak için özel yeri olmayan yeniçeri börkü.

yünmek[1], [ün-mek > (y)ün-mek] *{eT} gçsz. f. [-er]* Çıkmak; belirmek. [ETY]

yünmek[2], [yun-mak > yün-mek] *{ağız} dönşl. f. [-er]* Yıkanmak; yunmak. [DS]

yüntem, [yönte-m > yünte-m] *{ağız} sf.* Kolay. [DS]

yünük, -ğü [yun-mak > yün-mek > yün-ük] *{ağız} sf.* Yıkanmış; yıkanık; yunuk. [DS]

yünül, [*eT.* yeñil > yünül] *{eT} {ağız} sf.* Hafif; yeğni. [Mühennâ] [DS]

yünülmek, [yülī-mek > yülü-l-mek > yünü-l-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ür]* Tıraş olmak. [DS]

yünülü, [yünü-lü ?] *{ağız} sf.* **1.** Pis. **2.** Aptal; uyuntu. [DS]

yünüm, [yun-mak > yün-mek > yün-üm] *{ağız} is.* Koyun yıkama bayramı. [DS]

yünüşmek, [yen-mek > yen-iş-mek > yün-üş-mek ?] *{ağız} işteş. f. [-ür]* Dövüşmek. [DS]

yüp, [yüp] *{eT} zf.* Büsbütün; tamamıyla; olduğu gibi; kâmilen. [EUTS]

yüpün, [yip-in / yip-ün / yip-gin / yip-gil] *{eT} sf.* Kırmızı. [EUTS]

yüpürmek, [yüp-ür-mek] *gçsz. f. [-ür]* Telaşla sağa sola koşmak.

yür, [? yür] *{eT} is.* Bir darı türü. [KB]

yüre[1], [yörē] *(yüre:) {eT} {ağız} is.* Çevre; muhit. [DLT] [DS]

yüre[2], [yöre > yüre] *{ağız} is.* Değirmende taş ile kenar tahtaları arasındaki boşluğa dolan ve hayvan yemi olarak kullanılan un. [DS]

yüre[3], [yöre > yüre] *{ağız} is.* Kağnı tekerinin ağaç bölümü. [DS]

yüre[4], [yüre] *{ağız} is.* **1.** Sır; giz. **2.** İç taraf; iç. **3.** Vicdan; duyunç. [DS]

Yüregir, [yüregir] *öz. is.* 24 Oğuz boyundan birinin adı.

yüregü, [yür-ē-gü] *(yöre:gü:) {eT} is.* Hazır; mevcut; yüzeye. [Üç İtigsizler]

yürek, -ği [*eT.* yür-mek *(hareket etmek)* > yür-ek يورك] *is.* **1.** *anat.* Göğüs boşluğunda, iki akciğerin arasında yer alan, ritmik kasılmalarıyla vücudun her yanından gelen kanı akciğerlere ve oradan gelen temiz kanı da vücuda dağıtan kaslı bir organ; kan dolaşımını sağlayan organ; kalp. *{eT} (aynı)* [DLT] [ETY] [EUTS] [Gabain] [KB] [Bahşayiş] **2.** *{eAT} {OsT} {ağız}* Mide. [DS] **3.** *mecaz.* Herhangi bir şeyden çekinmeme; korkmama; yüreklilik; korkusuzluk; cesaret. *{eAT} {OsT} {ağız} (aynı)* [DS] **4.** Duyguların kaynağı; gönül; sevgi. **5.** *mecaz.* Acıma; acıma duygusu. **6.** Bazı deyimlerde "*hiçbir gizli ve art düşüncenin karışmamış olduğu duygu*" anlamını verir; saflık; temizlik. **7.** Bir ülkenin, bir yerin, bir kuruluşun etkinlik merkezi; kalp. **8.** Bir kimsenin ruhsal yönü; iç; gönül. **9.** İskambil kâğıtlarının dört grubundan benekleri kırmızı, yürek biçiminde olanı; kupa. **10.** Yürek biçimindeki şey. **11.** *{ağız}* Karın; bağırsak. [DS] **12.** *{ağız}* Parmak uçlarında, tırnağın altındaki yumuşak et. [DS] **13.** *{ağız}* Lop yumurta sarısı. [DS] ⧉ **yüreğe inmek,** *{ağız} Felç gelmek; inme inmek.* [DS]|| **yüreğe işlemek,** *Çok derin acı uyandırmak.*|| **yüreği ağzına gelmek,** *{OsT} 1. Birdenbire ve çok korkmak. 2. Aşırı korku veya sevinçten ziyadesiyle heyecanlanmak, endişelenmek.*|| **yüreği ağzında,** *Korku ve heyecan dolu bir durumda; korkak; ürkek.*|| **yüreği atmak,** *{ağız} Cesareti olmak.* [DS]|| **yüreği bayılmak,** *1. Çok acıkmak. 2. {ağız} Baygınlık geçirmek.* [DS]|| **yüreği boğazına tıkanmak,** *Sıkılmak, üzülmek, dertlenmek.*|| **yüreği burkulmak,** *Acı veren olay ya da durum karşısında çok üzülmek; çok acı duymak.*|| **yüreği burmak,** *{eAT} {OsT} İçi sızlamak; mustarip olmak.*|| **yüreği cız etmek,** → yüreği cızlamak.|| **yüreği cızlamak,** *1. Birine ya da bir şeye çok acımak. 2. Birdenbire içi sızlamak.*|| **yüreği çarpmak,** *1. Kalp çarpmak veya çalışmak. 2. Coşku sebebiyle kalp hızlı hızlı çarpmak veya çalışmak. 3. Merak, kaygı, korku, heyecan gibi duygularla tedirgin olmak; huzursuz olmak.*|| **yüreği çatlamak,** *{ağız} Çok korkmak.* [DS]|| **yüreği dağlı,** *{ağız} Çok acı çekmiş; çok dert görmüş.* [DS]|| **yüreği dar,** *Çabuk sıkılan; sıkıntılı.*|| **yüreği daralmak,** *Sıkılmak, bunalmak, içi daralmak.*|| **yüreği dayanmamak,** *Acısına katlanamamak; içinde katlanılması olanaksız çok büyük bir acı duymak.*|| **yüreği dayfalmak,** *{ağız} Yorgunluktan, bitkinlikten çarpıntı gelmek.* [DS]|| **yüreği delik,** *Çok acı çekmiş; dertli.*|| **yüreği delik deşik,** → yüreği delik.|| **yüreği dolu,** *Birine ya da bir şeye karşı kin tutmuş; kinli; hınçlı.*|| **yüreği döymek,** *{ağız} Yüreği dayanmak; içi elvermek.* [DS]|| **yüreği ezilmek,** *1. Üzüntü, acı duymak; üzülmek. 2. Açlık duymak.*|| **yüreği fenikmek,** *{ağız} Yüreği çarpmak.* [DS]|| **yüreği ferahlamak,** *Üzüntü ve kaygıdan kurtularak rahatlamak.*|| **yüreği galdırmamak** (kaldırmamak), *{ağız} Çok üzülmek; dayanamamak.* [DS]|| **yüreği galkmak** (kalkmak), *{ağız} Coşkuya kapılmak; heyecanlanmak.* [DS]|| **yüreği geniş,** *Hiçbir şeyi kendisine dert edinmeyen.*|| **yüreği gitmek,** *{ağız} Bağırsakları bozulmak.* [DS]|| **yüreği götürmemek,** *Üzücü bir olaya ya da duruma dayanamamak, katlanamamak; yüreği kaldırmamak.*|| **yüreği göz göz olmak,** *Dert, acı ve sıkıntıdan içi kabarmak; aşırı dertlenmek.*|| **yüreği hafiflemek,** *Üzüntü ve kaygıdan kurtularak rahatlamak.*|| **yüreği hop etmek,** → yüreği hoplamak.|| **yüreği hoplamak,** *Birdenbire çok korkup heyecanlanmak.*|| **yüreği kabarmak,** *1. İç sıkıntısı yüzünden derin soluk alma gereğini duymak. 2. Midesi bulanmak.*|| **yüreği kaldırmamak,** *Üzücü bir olaya ya da duruma dayanamamak, katlanamamak; yüreği gö-*

türmemek.|| **yüreği kalkmak,** *Korkup heyecanlanmak.*|| **yüreği kan ağlamak,** *Derinden acı duymak, çok üzülmek.*|| **yüreği kanamak,** *Aşırı üzüntüden sarsılmak.*|| **yüreği kararmak,** *1. İçine karamsarlık ve sıkıntı çökmek: 2. Kötülük düşünmek.*|| **yüreği katı,** *Acınacak durumlar karşısında duygusuz kalabilen; acıma duygusundan yoksun olan; acımasız; katı yürekli.*|| **yüreği katılmak,** *Çok ağlamaktan veya soğuktan nefesi tutulmak; tıkanmak.*|| **yüreği kaynamak,** *İçinde birtakım şüphe ve endişe uyanmak.*|| **yüreği kopmak,** *{eAT} Aşırı acımak; yüreği parçalanmak.*|| **Yüreğim yanmaz!** *"Acımam, üzülmem, pişmanlık duymam." anlamında kullanılır.*|| **Yüreğim yanmazdı!** *"Acımaz, üzülmez, pişmanlık duymazdım." anlamında kullanılır.*|| **yüreği nane sapı gibi titremek,** *{ağız} Olası bir felaketi korkarak beklemek.*|| **yüreğinde erik kurusu olmak,** *{ağız} Kin gütmek.*|| **yüreğinden geçmek,** *Düşünmek; hayal etmek.*|| **yüreğinden gelmek,** *Bir şeyi isteyerek, severek yapmak.*|| **yüreğinden kan gitmek,** *Derin ve sarsıcı bir acı içinde bulunmak.*|| **yüreğine acı çökmek,** *Birden üzülmek.*|| **yüreğine ateş düşmek,** *Bir felakete uğrayarak çok üzülmek; içi yanmak.*|| (bir şey) **yüreğine çökmek,** *Derinden ıstırap duymak.*|| **yüreğine dert olmak,** *1. Başkasının her hangi bir davranışı, sonradan kendisi için sürekli bir üzüntü kaynağı olmak. 2. Bir şeyi yapamamış, yerine getirememiş olmaktan sürekli üzüntü duymak.*|| **yüreğine dokunmak,** *Üzülmek.*|| **yüreğine indirmek,** *{ağız} Felç gelmesine sebep olmak; inmeye sebep olmak.* [DS]|| **yüreğine inmek,** *1. Şiddetli bir üzüntü nedeniyle ansızın ölmek 2. Neredeyse ölümüne yol açacak kadar çok üzülmek.*|| **yüreğine işlemek,** *Çok derin acı uyandırmak.*|| (birinin) **yüreğine işlemek,** *Bir söz ya da davranıştan çok derin üzüntü duymak; etkilenmek.*|| **yüreğine kar yağmak,** *Kıskançlık duyarak üzülmek.*|| **yüreğine kurt düşmek,** *Şüphelenmek, içine kurt düşmek.*|| **yüreğine od düşmek,** *Bir felakete uğrayarak çok üzülmek; içi yanmak.*|| **yüreğine oturmak,** *Çok üzülmek; çok etkilenmek.*|| **yüreğine sağmak,** *{ağız} Pişmanlık duymak.* [DS]|| **yüreğine saplanmak,** *mecaz. Aşırı derecede acı duymak, içine oturmak.*|| **yüreğine su serpmek,** *(Bir kimse için) kaygı ve üzüntü sebebinin ortadan kalkmasıyla veya yeniden umut verecek bir haber ya da ortaya çıkan yeni bir durum dolayısıyla ferahlamak.*|| **yüreğini açmak,** *Kalbini açmak, derdini dökmek, içini dökmek, senli benli konuşmak ve davranmak.*|| **yüreğini ateş almak,** *Aşırı üzülmek, fazla üzüntüden içi yanmak.*|| **yüreğini boşaltmak,** *Kendisini sıkıntıya sokan dert, üzüntü ve kaygılarını anlatarak hafiflemek, rahatlamak; yüreğini dökmek.*|| **yüreğini dağlamak,** *Acıyla ve özlemle içi yanmak, acıyla kıvranmak.*|| **yüreğini dökmek,** *Kendisini sıkıntıya sokan dert, üzüntü ve kaygılarını anlatarak hafiflemek, rahatlamak; yüreğini boşaltmak.*|| **yüreğini eritmek,** *Çok üzmek; yüreğini sızlatmak.*|| **yüreğini galdırmak** (kaldırmak), *{ağız} 1. Tiksinti vermek. 2. Aşırı yürek çarpıntısına sebep olmak; yüreğini oynatmak.* [DS]|| **yüreğini goparmak** (koparmak), *{ağız} 1. Korkutmak. 2. Çok üzmek.* [DS]|| **yüreğini hoplatmak,** *Korku vb. vererek heyecanlandırmak.*|| **yüreğini kaldırmak,** *Korku vb. vererek heyecanlandırmak.*|| **yüreğini kemirmek,** *İçini kemirmek, tedirgin olmak.*|| **yüreğinin başı sızlamak,** *Yüreği sızlamak.*|| **yüreğinin yağı erimek,** *Kötü bir sonuç ortaya çıkacak diye kaygılanmak, çok üzülmek; çok korkmak.*|| **yüreğinin yağları erimek,** → yüreğinin yağı erimek.|| **yüreğini oynatmak,** *Korku vb. vererek heyecanlandırmak; yüreğini hoplatmak.*|| **yüreğini pek tutmak,** *Kendini korkuya, ürküntüye kaptırmamak.*|| **yüreğini sızlatmak,** *Çok üzmek; yüreğini eritmek.*|| **yüreği oynamak,** *1. Ansızın heyecanlanmak veya korkmak. 2. {OsT} Kalbi çarpmak.*|| **yüreği parçalanmak,** *Bir kimsenin içine düştüğü üzücü duruma üzülmek; çok acımak; yüreği parça parça olmak.*|| **yüreği parça parça olmak,** → yüreği parçalanmak.|| **yüreği parlamak,** *Coşmak, heyecanlanmak.*|| **yüreği pek,** *1. Acınası durumlar karşısında duygusuz kalabilen; katı yürekli; acımasız. 2. Yürekli; cesur.*|| **yüreği rahatlamak,** *İçini sıkıntıya sokan üzüntü, kaygı ve meraktan sıyrılmak; kaygısı, üzüntüsü azalmak veya kalmamak.*|| **yüreği serinlemek,** *Üzüntüsü, kaygısı bir dereceye kadar azalmak, dağılmak.*|| (birinin) **yüreğini serinletmek,** *Bir kimsenin üzüntüsünü, derdini, sıkıntısını azaltmak, gidermek.*|| **yüreği sıkılmak,** *İçi sıkılmak; bunalmak.*|| **yüreği sıkışmak,** *1. Kalp atışları düzensiz olmak, sıkıntı duymak. 2. mecaz. Bir meseleden dolayı aşırı üzülmek.*|| **yüreği sızlamak,** *Derin bir acıma duygusu içinde sarsılmak; çok acımak, çok üzülmek.*|| **yüreği soğumak,** *Düşmanından öç alarak içi rahatlamak; onun bir felakete uğramasına sevinmek.*|| **yüreği sovumak,** *{eT} 1. İçi rahat etmek; gönlü ferahlamak. {eAT} (aynı) 2. İntikam alıp rahatlamak.*|| **yüreği sürmek,** *{ağız} Bağırsakları bozulmak; ishal olmak.* [DS]|| **yüreği şişmek,** *Sürekli can sıkıcı ve üzücü şeyler dinlemekten sıkılmak, bunalmak.*|| **yüreği temiz,** *(Kişi için) temiz yürekli; saf; iyi niyetli.*|| **yüreği tıkanmak,** *1. Kalp atışları düzensiz olmak, sıkıntı duymak. 2. mecaz. Bir meseleden dolayı aşırı üzülmek.*|| **yüreği titremek,** *1. Duygulanmak, endişe, korku duymak. 2. Çok korkmak.*|| **yüreği tükenmek,** *Bir konu ya da sorunla ilgili bir şeyi anlatmak için çok konuşmaktan yorulmak; bitap düşmek.*|| (birinin) **yüreğini tüketmek,** *Bir şeyi kolay anlayamadığı için anlatanı çok yormak.*|| (kendi) **yüreğini tüketmek,** *Bir şeyi karşısındakine tam olarak anlatmak için çok konuşmaktan dolayı yorulmak.*|| **yüreği ürpermek,** *Çok korkmak; korku ve ürperti duymak.*|| **yüreği yağ bağlamak,** *İsteni-*

len bir şeyin olmasından ferahlık duymak; bundan kıvanç duymak.|| **yüreği yanık,** *1. Duygulu, hassas kimse. 2. {ağız} Felakete uğramış.* [DS]|| **yüreği yanmak,** *Büyük bir acıma ve üzüntü duymak.*|| **yüreği yaralı,** *1. Felakete, büyük bir yıkıma uğramış olan. 2. Gönlü yaralı; âşık; tutkun.*|| **yüreği yarılmak,** *Çok korkmak.*|| **yüreği yavıncımak,** *{ağız} Karnı acıkmak.* [DS]|| **yüreği yerinden oynamak,** *Birdenbire heyecanlanmak veya aşırı korkmak.*|| **yüreği yufka,** *Üzüntülü, acıklı durumlara dayanamayan, hemen üzülen; merhametli; yufka yürekli.*|| **yüreği yufka olmak,** *Merhametli olmak.*|| **yüreği yuka** (yufka), *{ağız} Başkalarının sıkıntı ve üzüntülerine dayanamayan; merhametli.* [DS]|| **yüreği ziz,** *{ağız} Yufka yürekli; merhametli.* [DS]|| **yürek acısı,** *Büyük ve derin üzüntü; yürekten duyulan acı; iç acısı.*|| **yürek ağrısı,** *Sıkıntı; keder.*|| **yürek artması,** *{ağız} Yürek çarpıntısı.* [DS]|| **yürek atmak,** *{ağız} Yürek çarpıntısı olmak.* [DS]|| **yürek atması,** *{ağız} Yürek çarpıntısı.* [DS]|| **yürek bağı,** *{OsT} {ağız} Çocuğun beşikten düşmemesi için, karnı üstünden geçirilerek sarılan bağ.* [DS]|| **yürek bayılması,** *{ağız} Çok acıkma.* [DS]|| **yürek berkitmek,** *{eAT} 1. Gönül bağlamak. 2. Cesaret bulmak.*|| **yürek berkliği,** *{eAT} Cesaret; kahramanlık.*|| **yürek bulanması,** *{ağız} Çok acıkma; içi ezilme.* [DS]|| **yürek burkmak,** *İçine sızı vermek.*|| **yürek burmak,** *{OsT} Bağırsakta ishal sancısı belirmek.*|| **yürek burusu,** *{OsT} Mide bulantısı.*|| **yürek buyruğu,** *{ağız} Vicdan; iç ses; duyunç.* [DS]|| **yürek çarpıntısı,** *1. Yüreğin sık ve hızlı biçimde vurması; kalp çarpıntısı. 2. mecaz. Merak, kaygı, korku gibi duygular sebebiyle beliren iç tedirginliği.*|| **yürek damarı,** *{eAT} Atardamar; şiryan.*|| **yürek darlığı,** *Sıkıntı; bunaltı; üzüntü.*|| **yürek ditremesi,** *{eAT} Kalp çarpıntısı; hafakan.*|| **yürek düpürtüsü,** *{ağız} Yürek çarpıntısı; olağanüstü çarpıntı.* [DS]|| **yürek düşmesi,** *{ağız} Göbek düşmesi.* [DS]|| **yürek etmek,** *{ağız} Kusmak.* [DS]|| **yürek geçmek,** *{ağız} Acıkmak.* [DS]|| **yürek halkmak** (kalkmak), *{ağız} Yürek çarpıntısı olmak.* [DS]|| **yürek hopetmek,** *Korku vb. yüzünden heyecanlanmak.*|| **yürek hoplamak,** *Korku yüzünden heyecanlanmak.*|| **yürek ılgıması,** *{ağız} Yürek çarpıntısı.* [DS]|| **yürek itiliği,** *{OsT} Yiğitlik; şecaat.*|| **yürek kabarması,** *{ağız} Yürek çarpıntısı.* [DS]|| **yürek kakkınlığı** (kalkkınlığı), *{ağız} Yürek çarpıntısı.* [DS]|| **yürek kalkması,** *{ağız} Yürek çarpması.* [DS]|| **yürek karası,** *Yapılan kötü bir işten, işlenen bir suçtan, günahtan sonra duyulan, insanın içini kemiren sürekli ve üzücü pişmanlık.*|| **yürek kası,** *anat. Kendine özgü yapı özellikleri bulunan, çizgili olmasına rağmen istemsiz hareket eden, yüreğin ana duvarlarını meydana getiren kas; kalp kası; miyokart.*|| **yürek katılığı,** *Merhametsizlik; acımasızlık.*|| **yürek koparmak,** *{OsT} Öldürecek gibi heyecanlandırmak.*|| **yürekler acısı,** *Çok acıklı; çok üzücü.*|| **yürekler dayanmamak,** *Üzülmek; katlanamamak.*|| **yürek ortası,** *{eT} Kalbin ortasında bulunduğuna inanılan siyah nokta; süveyda.* [Bahşayiş]|| **yürek oturmak,** *{OsT} Yürek sakinleşmek.*|| **yürek oynamak,** *1. {eT} {OsT} {ağız} Kalp çarpıntısı olmak; çarpıntı gelmek.* [Bahşayiş] [DS] *2. {ağız} İçini sıkıntı kaplamak; canı sıkılmak.* [DS] *3. {ağız} Candan sevmek.* [DS] *3. Korku ile heyecanlanmak; korkmak; ödü kopmak.* [DS]|| **yürek oynaması,** *{eAT} {OsT} {ağız} 1. Yürek çarpıntısı. 2. Aşırı korku.* [DS]|| **yürek oynatması,** *{ağız} Can sıkıcı olay veya kavga.* [DS]|| *{ağız}* [DS]|| **yürek parçalamak,** *{eAT} Acındırmak.*|| **yürek perdesi,** *{eT} Kalp zarı.* [Bahşayiş]|| (bir kimsede) **yürek Selanik,** *şaka. Çok korkmuş ve heyecanlı.*|| **yürek sıçramak,** *{ağız} Çok korkmak; ödü kopmak.* [DS]|| **yürek sürmek,** *{OsT} {ağız} İshal olmak.* [DS]|| **yürek sürmesi,** *{OsT} tıp. İshal.*|| **yürek tasası,** *{OsT} İç sıkıntısı; üzüntü.*|| **yürekten çağırmak,** *Aşırı derecede arzu etmek, istemek.*|| **yürekten kesmek,** *{ağız} (Hastalık için) kökten yok etmek; hastayı iyileştirmek.* [DS]|| **yürek tüketmek,** *Bir konu ya da sorunla ilgili bir şeyi anlatmak için çok konuşmaktan yorulmak; bitap düşmek.*|| **yürek vermek,** *Yüreklendirmek, cesaretlendirmek.*|| **yürek yakan,** *{OsT} Çok tatlı; iç bayıltan.*|| **yürek yankusu,** *{OsT} Sevgi veya üzüntü yüzünden duyulan iç sıkıntısı.*|| **yürek yarası,** *1. Aşktan, özlemden ya da başarısızlıktan duyulan aşırı üzüntü. 2. İnsanın içinde derin iz bırakmış olan büyük keder.*|| **yürek yavıncımak,** *{ağız} Karın acıkmak.* [DS]|| **yürek yavuncumak,** *{ağız}* → yürek yavıncımak. [DS]

yüreklendirme, [yürek-le-n-dir-me] *is.* **1.** Yüreklendirmek eylemi. **2.** Birine cesaret verme.

yüreklendirmek, [yürek-le-n-dir-mek يورككلندرمك] *gçl. f. [-ir]* **1.** Yürek sahibi yapmak. **2.** Yüreklenmesini sağlamak; korkusunu, yılgınlığını atmasını sağlamak; cesaret vermek; cesaretlendirmek. *{eAT} {OsT} (aynı)*

yüreklenme, [yürek-le-n-me] *is.* **1.** Yüreklenmek eylemi. **2.** Yüreklilik, korkusuzluk gelme; yiğitlenme; cesaret bulma.

yüreklenmek, [yürek-le-n-mek يورككلنمك] *dönşl. f. [eT. -ür] [-ir]* **1.** Yürek sahibi olmak; cesaret kazanmak. **2.** Korkusundan, yılgınlığından sıyrılmak; korkusuz duruma gelmek, yiğitlenmek; cesaretlenmek; cesaret göstermek. *{eT} {eAT} {OsT} (aynı)* [DLT]

yürekli, [yürek-li يوركلى] *sf.* **1.** Yürek sahibi; yüreği bulunan. **2.** Herhangi bir tehlikeyi, acıyı ve sıkıntıyı korkusuzca karşılayabilen; cesur; cesaretli; koçak. *{OsT} (aynı)*

yüreklice, [yürek-li-ce] *(yürekli'ce) zf.* **1.** Yürekli olarak; korkusuzca. **2.** *sf.* Biraz yürekli olan; biraz korkusuz.

yürekliğ, [yürek-lig] *{eT} sf.* Yüreği pek; yiğit; cesur; yürekli. [DLT]

yüreklilik, -ği [yürek-li-lik يورككلك] *is.* **1.** Yürekli olma durumu; korkusuzluk; gözü pek olma durumu; cesaret. **2.** Tehlikeyi, acıyı, korkuyu, aksilikleri hiç çekinmeden karşılamayı sağlayan manevi güç; cesaret; yiğitlik; koçaklık; şecaat. *{OsT} (aynı)* **3.** Yürekli bir kimseye yakışır davranış.

yüreklilikle, [yürek-li-lik-le] *(yürekliliʼkle) zf.* Hiç korku duymadan; cesurca; yiğitçe.

yüreklü, [yürek-lü يركلو] *{eAT} {OsT} sf.* Cesaretli; yiğit; korkmaz; cesur.

yüreklürek, [yürek-lü-rek يوركلورك] *{eAT} sf.* Daha yürekli; çok cesur.

yürekre, [yürek-rē] *(yürekre:) {eT} zf.* Yüreğine. [EUTS]

yüreksiz, [yürek-siz يوركسز] *sf.* **1.** Yürekli olmayan; korkak; cesaretsiz. *{OsT} (aynı)* **2.** *{OsT}* Kötü kalpli.

yüreksizce, [yürek-siz-ce] *(yüreksiʼzce) zf.* **1.** Yüreksiz olarak; korku ile; cesaretsizlikle. **2.** Yüreksiz bir kimseye yaraşır biçimde. **3.** *sf.* Biraz yüreksizlik gösteren.

yüreksizlik, -ği [yürek-siz-lik] *is***1.** . Yüreksiz olma durumu. **2.** Yüreksiz bir kimsenin niteliği; korkaklık; cesaretsizlik.

yüreksizlikle, [yürek-siz-lik-le] *(yüreksiʼzce) zf.* Cesaretsiz olarak; korku ile; yüreksiz bir hâlde.

yüreksüz, [yürek-süz يوركسز] *{eAT} sf.* **1.** Korkak; cesaretsiz. **2.** Kötü kalpli.

yürekten, [yürek-ten] *sf.* **1.** Hiçbir kasıt ve art niyet bulunmaksızın yapılan; içten; samimi. **2.** *zf.* Hiçbir art niyet olmaksızın; içten gelerek; içtenlikle; samimi olarak.

yüreleşmek, [yüre-le-ş-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* Ürkmek. [DS]

yüremek, [yüre-mek] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-r(ü)-yor]* Yadırgamak. [DS]

yürep, [Erme. verev => yörep / yürep] *{ağız} is.* Yamaç. [DS]

yürev, [Erme. verev] *{ağız} sf.* Verev. [DS]

yürgelemek, [ürge-le-mek > yür-ge-le-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* Sallamak. [DS]

yürgenmek, [yörgē-mek > yörge-n-mek / yürge-n-mek] *{eT} dönşl. f. [-ür]* Örtülmek; sarılmak; sarılmış olmak. [DLT] [EUTS]

yürgeşmek, [yörgē-mek > yörge-ş-mek / yürge-ş-mek] *{eT} işteş. f. [-ür]* Sarılmak; birbirine dolaşmak; birbirine girmek; karışmak. [DLT]

yürgetmek, [yörgē-mek > yör-ge-t-mek] *{eT} gçl. f. [-ür]* Sardırmak. [DLT]

yürgeyek, [yör-ge-y-ēk / yörge-n-ek / yürge-ye-k] *{eT} sf.* Ulanmış. [DLT]

yürmek[1], [yü-r-mek] *{eT} gçsz. f. [-ür]* **1.** Yürümek. [EUTS] [ETY] [Gabain] **2.** Koymak; sokmak. [EUTS] ⊡ **yüre kelmek,** *Yürüyüp gelmek; yürüyegelmek..*

yürmek[2], [yüğ-ür-mek > yür-mek] *{ağız} gçl. f. [-ür]* Gebe bırakmak; döllemek. [DS]

yürsek, -ği [yüğür-se-k > yür-se-k] *{ağız} sf.* (İnek için) boğa isteyen; kızgınlık döneminde bulunan. [DS]

yürsemek, [yüğür-se-mek > yür-se-mek] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-s(i)-yor]* **1.** (İnek için) boğa istemek. **2.** Boğaya gelmek; çiftleşmek. [DS]

yürtmek, [yüğür-t-mek > yüŕt-mek] *(yü:rtmek) {ağız} gçl. f. [-ür]* Koşmak. [DS]

yürubuk, -ğu [yür+ibik] *{ağız} is.* Çavuşkuşu. [DS]

yürüdüm, [yürü-mek > yürü-t-üm] *{ağız} is.* Davar üretmek için alınan damızlık yavru. [DS]

yürügen[1], [yürü-gen يوروكن] *{eAT} {OsT} sf.* Hızlı yürüyen.

yürügen[2], [yülī-mek > yülü-gen / yürü-gen يوركن] *{eAT} sf.* **1.** Keskin. **2.** Cilalı. **3.** Ustura.

yürügenlenmek, [yürügen-le-n-mek يوركنلنمك] *{eAT} edil. f. [-ür]* **1.** Tıraş edilmek. **2.** Temizlenmek; parlatılmak; cilalanmak.

yürügenlik, [yürügen-lik يوروكنلك] *{OsT} is.* Yürüyüşe dayanıklı olma; çok yol yürür olma.

Yürük, [*eT.* yo-rī-mak / yürī-mek > yörü-k] *öz. is.* Yörük. *{eT} (aynı)* [EUTS]

yürük[1], **-ğü** [yüg-ür-ük > yügr-ük / yügr-üg / yür-ük] *sf.* **1.** Çabuk giden; hızlı yol alan; hızlı koşan. *{eT} {ağız} (aynı)* [Gabain] [DS] **2.** *{ağız}* Eline ayağına çabuk; çevik; çalışkan; güçlü. [DS] **3.** *{ağız}* Hızlı akan. [DS] **4.** Çok giden. **5.** *is.* İmparatorluk döneminde otuzar kişilik ocaklar hâlinde yetiştirilen ve savaş zamanında yeniçerilere yaya olarak katılan tımarlı asker. **6.** Göçebe. **7.** *müzik.* Bir müzik eseri icrasında usulün hızlı olarak uygulanması. **8.** *is. {ağız}* At yarışı; koşu. [DS] **9.** Sıpa. ⊡ **yürük aksak,** *müz. Türk müziğinde aksak usulünün 9/8 ya da 9/16 olarak gösterilen en hızlısına verilen ad.*|| **yürük semaî,** *müz. 1. Türk müziğinde küçük bir usul. 2. Klasik Türk müziğinde bir form.*

yürük[2], **-ğü** [yürü-k] *{ağız} sf.* Doğurgan; verimli. [DS]

yürük[3], **-ğü** [yürü-k] *{ağız} is.* **1.** İp, yün sarmak için dört ince çubuktan yapılan alet. **2.** Okun korunması için kağnıya çakılan ağaç. [DS]

yürük[4], **-ğü** [yüğür-mek > yüŕ-ük] *(yü:rük) {ağız} is.* **1.** Çiftleşmiş hayvan. **2.** Kuyruksuz koyun. **3.** Çiftleşmek isteyen inek. [DS] ⊡ **yürük çekmek,** *{ağız} Aşermek.* [DS]

yürük[5], **-ğü** [yüğrü-k > yüvrü-k > yürü-k] *{ağız} is.* **1.** Sancı. **2.** Yılancık hastalığı. [DS]

yürük[6], **-ğü** [yüñü-k] *{ağız} is.* Bağın bölümleri arasındaki aralık. [DS]

yürükken, [yürü-gen > yürük-ken] *{ağız} sf.* Çevik yürüyüşlü. [DS]

yürüklük, -ğü [yürük-lük] *is.* Yürük olma durumu.

yürükmek, [yürü-mek > yürü-k-mek] *{ağız} gçsz. f. [-ür]* Zorla yürümek. [DS]

yürülmek, [ür-mek / yür-mek > yür-ül-mek] *{eT} gçsz. f. [-ür]* **1.** Gerilmek. [EUTS] **2.** Şişmek. [EUTS] **3.** *{ağız}* Çiftleşme isteği göstermek; çiftleşmek. [DS]

yürülük, -ğü [yürü-l-mek > yürül-ük] *{ağız} is.* Döl tutmuş keçi. [DS]

yürüm, [yürü-m] *{eT} is.* Menkıbe.

yürüme, [yürü-me] *is.* Yürümek eylemi.

yürümek, [yor > yor-ı-mak / yür-ü-mek یورمك] *gçsz. f. [-ür]* **1.** Adım atarak ilerlemek; yol almak; ileri gitmek; gezmek; dolaşmak. *{eT} {eAT} {OsT} (aynı)* [EUTS] **2.** *{OsT}* Hareket etmek; iş yapmak. **3.** Vücudun bazı bölümleri ya da organları ile yere basarak ilerlemek. **4.** Karada veya suda, herhangi bir yöne doğru sürekli olarak yer değiştirmek. **5.** (Çocuk, hasta vb. için) ayakları üzerinde gezecek, dolaşacak duruma gelmek. **6.** Ayrılıp gitmek; belli etmeden uzaklaşmak. *{eAT} (aynı)* **7.** Yol almak; mesafe kat etmek. **8.** Bir yere kadar gelmek; oraya ulaşmak; orayı kaplamak. **9.** *mecaz.* (İş vb. için) gereği gibi yapılmak; belli biçimde ilerlemek; gitmek. **10.** Üzerine doğru gitmek; akın etmek; saldırmak; hücum etmek. **11.** (İş, davranış vb. için) sonuç alıncaya kadar sürdürmek. **12.** *(Faiz için)* hesap edilmek; işlemek. **13.** (Zaman, ömür, hayat vb. için) geçmek; ilerlemek; değişmek. **14.** Bir işte ileri gitmek. **15.** *argo.* Ölmek. **16.** *argo.* Çalınmak; kaybolmak. **17.** *{OsT}* Geçer olmak; tedavül etmek. **18.** *{eAT}* Hareket etmek; dönmek; devretmek. **19.** *{eAT}* Hücum etmek; saldırmak. **20.** *gçl. f.* (Yol, mesafe vb. için) yayan geçmek; yayan gitmek. **21.** *{eAT} {OsT}* Etkili olmak; geçerli olmak; nafiz olmak. **22.** *{OsT} yard. f.* Sürerlik fiili yapar; ... durur; ... devam eder. (*"... beyhude laf urup öğünüp yürür."* et-Tuhfetü's-Seniyye,16.yy.) ◘ **Yürü!** *1. Yürüyüşe başlatma komutu. 2. {eAT} Haydi!*|| **Yürü, taş arabası!** *(Kovulmak istenen biri için) defol git; gözüm görmesin!* || (Allah) **yürü ya kulum demiş.** *(Herhangi bir alanda çok çabuk ilerleyenler, başarı kazananlar için) şanslı oldukları, işlerinin yolunda gittiğini anlatmak için söylenir.*

yürümlü, [yürü-m-lü] *{ağız} sf.* (At için) iyi yürüyen; çevik. [DS]

yüründek, [yürün-dek] *{eT} is.* İlaç. [EUTS]

yürüng, [ürüñ / yürüñ] *(yürüñ) {eT} sf.* **1.** Beyaz; ak; açık renkli. [ETY] [İKPÖy.] [Gabain] **2.** *is.* Açık renk. [ETY] **3.** Işık. [ETY]

yürüngermek, [yürüñ-er-mek] *(yürüñermek) {eT} gçsz. f. [-ür]* Beyaz olmak; beyazlamak. [DLT]

yürünme, [yürü-n-me] *is.* Yürünmek eylemi.

yürünmek[1], [yürü-n-mek] *edil. f. [-ür]* **1.** Yürümek eylemi yapılmak. **2.** Yayan gidilmek; gezilmek; yol alınmak.

yürünmek[2], [yürü-n-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ür]* Sevinmek. [DS]

yürünteg, [yürün-teg / yörün-teg / yürün-dek] *{eT} is.* İlaç; vasıta; tedbir. [EUTS] [Gabain]

yürürçalar, [yürü-r+çal-ar] *is.* Yolda giderken ya da dinlenme sırasında müzik dinlemeye yarayan kişinin üzerinde taşınabilir alet; walkman.

yürürkü, [yürü-r-kü] *{ağız} is.* Çağın, dünyanın gidişi. [DS]

yürürlük, -ğü [yürü-r-lük] *is.* **1.** Gereği yerine getirilebilir olması; meriyet. **2.** Uygulamada olma. **3.** *huk.* Yasa, tüzük, yönetmelik gibi düzenleyici kuralların uygulamada olması durumu. ◘ **yürürlüğe girmek,** *(Yasa, yönetmelik, karar vb. için) uygulamada olmak; uygulanmaya başlayabilmesi için belirlenmiş olan zaman gelmiş olmak.*|| **yürürlükten kaldırmak,** *Uygulamadan kaldırmak; geçersiz kılmak.*|| **yürürlükten kalkmak,** *huk. 1. Yasa, tüzük, yönetmelik ve karar gibi hukuk kurallarının uygulanabilme özelliği kalmamak; geçersiz duruma düşmek. 2. Uygulanmaz olmak.*|| **yürürlükte olmak,** *Halen uygulanıyor olmak.*

yürüş, [yürü-mek / yür-mek > yür-üş یورش] *{eAT} is.* Yürüyüş.

yürüteç, -ci [yürü-t-eç] *is.* **1.** Yeni yürümeye başlayan çocuklara destek olarak yürümesine yardımcı olan tekerlekli araç. **2.** *tıp.* Kemik kırıklarının tedavisinden sonra hastanın ayağa kalkabilmesini sağlamak amacıyla kullanılan itilebilir destek araç; volker.

yürütme, [yürü-t-me] *is.* **1.** Yürütmek eylemi. **2.** *huk.* Yasaları uygulama işi; icra. **3.** Merkezî ve yerel yönetim kuruluşlarının tümü. **4.** *huk.* Devlet örgütünde anayasa gereği olarak cumhurbaşkanı, hükûmet ve idare tarafından yerine getirilen yönetim işlevi. **5.** *tiy.* Gösterinin akış düzeni; bu düzeni sağlayan sahne amirinin görevi. **6.** *{ağız}* Sofa. [DS] ◘ **yürütme gücü,** *huk. Hükûmet aracılığı ile kullanılan devlet gücü; icra kuvveti.*|| **yürütme kurulu,** *Yasa, tüzük ve yönetmelikler çerçevesinde bir kurum ya da kuruluşu yönetmekle görevli kurul.*|| **yürütme organı,** *Bakanlar kurulu; hükûmet.*|| **yürütme yetkisi,** *Devlet işlerinin görülmesinde, hükûmet tarafından yerine getirilen devlet yetkisi; icra salahiyeti.*

yürütmek, [yürü-t-mek یورودمك] *gçl. f. [-ür]* **1.** Yürümek eylemini yaptırmak; gezdirmek; dolaştır-

mak. *{OsT} (aynı)* **2.** *{OsT}* Akıtmak. **3.** *{OsT}* (Değirmen, çark vb. için) çevirmek; döndürmek. **4.** *{eAT}* Sevk etmek. **5.** *{OsT}* Tedavül ettirmek. **6.** Bir kimsenin ayakları üzerinde gitmesini, ilerlemesini, yol almasını sağlamak; ona bu konuda yardımcı olmak. **7.** (Etkinlik, görev vb. için) sürdürmek; gereği gibi yapmak; yapmaya devam etmek. **8.** (Yasa, tasarı vb. için) uygulamaya geçirmek; uygulamak; yapmak. **9.** (Düşünce vb. için) kabul edilebilir açıklamalarda bulunmak; üretmek; ileri sürmek. **10.** *mecaz.* (Kişi için) işinden, bulunduğu yerden atmak; kovmak; çıkarmak. **11.** *bsy.* Bir bilgisayarda bir komut ya da sıralı komut dizisinin gerektirdiği işlemi gerçekleştirmek. **12.** *argo.* (Mal, para vb. için) çalmak; aşırmak. **13.** *{ağız}* Götürmek. [DS]

yürütücü, [yürü-t-ücü] *is.* **1.** Yürütme işini yapan; yürüten. **2.** *huk.* Yürütme yetkisini kullanan kişi.

yürütülme, [yürü-t-ül-me] *is.* Yürütülmek eylemi.

yürütülmek, [yürü-t-ül-mek] *edil. f. [-ür]* **1.** Yürütmek eylemi yaptırılmak. **2.** (Kişi için) ayakları üzerinde gitmesi, ilerlemesi, yol alması sağlanmak; ona bu konuda yardım edilmek. **3.** (Etkinlik, görev vb. için) sürdürülmek; gereği gibi yapılmak; yapmaya devam edilmek. **4.** (Yasa, tasarı vb. için) uygulamaya geçirilmek; uygulanmak; yapılmak. **5.** (Düşünce vb. için) kabul edilebilir açıklamalarda bulunulmak; üretilmek; ileri sürülmek. **6.** *mecaz.* (Kişi için) işinden, bulunduğu yerden atılmak; kovulmak; çıkarılmak. **7.** *bsy.* Bir bilgisayarda bir komut ya da sıralı komut dizisinin gerektirdiği işlem gerçekleştirilmek. **8.** *argo.* (Mal, para vb. için) çalınmak; aşırılmak.

yürütülüş, [yürü-t-ül-üş] *is.* Yürütülmek eylemi ve biçimi.

yürütüm, [yürü-t-üm] *is.* **1.** Yürütmek eylemi ve süreci. **2.** *huk.* Bir kararı, bir yargıyı yerine getirme; uygulama; infaz.

yürüyecek, -ği [yürü-y-ecek] *{ağız} is.* Yeni yürümeye başlayan çocukların ayakta durmalarına ve yürümelerine yardımcı olan bir araç; yürüteç. [DS]

yürüyecekleyin, [yürü-y-ecek-le-y-in يوريجكلين] *{OsT} sf.* Yürümesine elverişli.

yürüyen, [yürü-y-en] *sf.* Yürümek eylemini yapan. ◻ **yürüyen merdiven,** *Çok insanın işlediği büyük ve çok katlı yapılarda katlar arasında kolay ve çabuk ulaşımı sağlamakta kullanılan tekerlekli bir düzenek üzerine yerleştirilmiş, çıkış ve iniş sırasında basamakları aşağı ya da yukarı doğru yer değiştiren elektrikle çalışan merdiven.*

yürüyü, [yürü-y-ü يورويو] *{eAT} {OsT} zf.* Yürüyerek.

yürüyücü, [yürü-y-ü-cü يوريجى] *{eAT} sf.* Gezegen. ◻ **yürüyücü yıldız,** *{OsT} Gezegen; seyyare.*

yürüyüş, [yürü-y-üş يورويش] *is.* **1.** Yürümek eylemi. **2.** Yürüme biçimi. **3.** *spor.* Sağlık açısından belirli bir uzaklığa kadar gitme biçiminde gerçekleştirilen spor. **4.** Bir isteği ilgililere duyurmak, kamu oyu yaratmak gibi amaçlarla belirli bir yol ya da alanda yürüyerek yapılan toplu gösteri. **5.** *as.* Yaya ya da motorlu birliklerin karada yaptıkları intikal. **6.** *biy.* Bazı dört ayaklılarda ayakların ileri atılışına bağlı ilerleme biçimi. ◻ **yürüyüş düzenlemek,** *Bir olayı protesto etmek ya da dikkat çekmek amacıyla toplu yürüyüş tertip etmek.*|| **yürüyüşe çıkmak,** *Gezmeye, dolaşmaya gitmek.*|| **yürüyüşe geçmek,** *1. Yürümeye başlamak; topluca yürümek. 2. as. Bir yeri almak üzere oraya doğru hareket etmek.*|| **yürüyüş etmek,** *{OsT} Saldırmak; hücum etmek.*|| **yürüyüş kolu,** *as. Bir kumanda altında düzenli yürüyüş yapan askerî birliklerin tümü.*|| **yürüyüş yapmak,** *1. Spor amacı ile yürümek. 2. Bir isteğin yerine getirilmesini ilgililerden istemek, bir şeyi protesto etmek, kamu oyu oluşturmak gibi amaçlarla toplu olarak yürümek.*

yürya, [? yürya] *(yü'rya) is. dnz.* Bir halatı kuvvetle çekme.

yüsek, -ği [yükse-k > yüsek] *(yü:sek) {ağız} sf.* Yüksek. [DS]

yüsgelmek, [yükse-l-mek > yüsge-l-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* Yükselmek. [DS]

yüskek, -ği [yükse-k > yüske-k] *{ağız} sf.* Yüksek. [DS]

yüsküf, [yüksük > yüsküf ?] *{ağız} is.* Yüksük. [DS]

yüsr, [Ar. yüsr يسر] *{OsT} is.* **1.** Kolaylık. **2.** Zenginlik; refah.

yüsra, [Ar. eyser > yüsrā يسرى] *(yüsra:) {OsT} is.* Solda bulunan; sol.

yüsret, [Ar. yüsr > yüsret يسرت] *{OsT} is.* Kolaylık; rahat.

yüsrü, [? yüsrü] *is.* **1.** Bazı ince işlerin yapımında kullanılan kerestesi siyah bir ağaç. **2.** Bu ağacın kökü. **3.** *sf.* Bu ağaçtan yapılmış olan.

yüssek, -ği [yükse-k > yüsse-k] *{ağız} sf.* Yüksek. [DS]

yüssük, -ğü [yüksük > yüssük] *{ağız} is.* **1.** Yüksük. **2.** Yüzük. [DS]

yüsür, [Ar. yüsr > yüsür يسر] *{OsT} is.* **1.** Kolaylık. **2.** Zenginlik.

yüssürü, [? yüssürü] *{ağız} is.* Üstünde çalışılıp biçim verilerek eşya yapılan bir ağaç. [DS]

yüsüfçük, -ğü [yusuf-çuk] *{ağız} is.* Yusufçuk. [DS]

yüsüfefendi, [yusuf+efendi] *{ağız} is.* Mandalina. [DS]

yüsüfü, [Ar. yusufī => yüsüfü] *{ağız} is.* Parçalara ayrılıp şekerle yenen kalın kabuklu bir limon türü. [DS]

yüsük, -ğü [yüksük] *{ağız} is.* Yüksük. [DS]

yüsüre, [? yüsüre] *{ağız} is.* **1.** Yasemin. **2.** Karakehribar gibi bir tür ağaçtan yapılan tespih. [DS]

yüşeng, [üş-ē-mek > üşe-ñ / yüşeñ] *(yüşeñ) {eT} sf.* (Taş için) düz; cilalı. [DLT]

yüşilmek, [yuş-ıl-mak [Clauson] / yüş-ül-mek] *{eT} dönşl. f. [-ur]* Eli işe yatışmak. [DLT]

yüşilmek, [yuş-mak > yuş-ıl-mak [Clauson] / yüş-ül-mek] *{eT} edil. f. [-ur]* Emzikten akıtılmak. [DLT]

yüşmek, [*yū-mak > yu-ş-mak [Clauson] / yüş-mek] *{eT} gçl. f. [-ar]* Emzikten akıtmak. [DLT]

yütmek[1], [yüt-mek] *{eT} gçl. f. [-er]* Yüklemek; taşımak. [EUTS]

yütmek[2], [yut-mak > yüt-mek] *{ağız} gçl. f. [-er]* Oyunda, kumarda kazanmak; yutmak; ütmek. [DS]

yütmek[3], [yit-mek > yüt-mek] *{ağız} gçsz. f. [-er]* Kaybolmak; yitmek. [DS]

yütük, [yit-mek > yit-ük / yüt-ük يتوك] *{OsT} {ağız} sf.* Kayıp; yitik. [DS] ⊡ **yütük oyunu,** *{ağız} Saklambaç oyunu.* [DS]

yütükler, [yitik-ler > yütük-ler] *{ağız} is.* Kırklar, yediler gibi yitik erenler. [DS] ⊡ **yütüklere karışmak,** *{ağız} Uzun süre görünmez olmak.* [DS]

yütülmek[1], [yut-ul-mak > yüt-ül-mek] *{ağız} edil. f. [-ür]* Oyunda kaybetmek; yenilmek; ütülmek; yutulmak. [DS]

yütülmek[2], [yit-mek > yit-ür-mek > yütür-mek > yütül-mek] *{ağız} gçl. f. [-ür]* Yitirmek. [DS]

yütümek, [yit-ür-mek > yütü(r)-mek > yütǖ-mek] *(yütü:mek) {ağız} gçl. f. [-r]* Kaybetmek; yitirmek. [DS]

yütürmek, [yit-mek *(kaybolmak)* > yit-ür-mek > yüt-ür-mek] *{eT} {ağız} gçl. f. [-ür]* Kaybetmek; yitirmek. [ETY] [DS]

yütürük, [yit-ür-ük / yütürük] *{eT} sf.* Kaybedilmiş. [Gabain]

yütürük, [yüt-mek > yüt-ür-ük] *{eT} sf.* Yüklenmiş; yüklü. [ETY] [Gabain]

yüus, [Ar. ye's > yü'ūs يئوس] *(yüü:s) {OsT} is.* **1.** Ümitsizlikler. **2.** Elemler; kederler.

yüü, [yüü / yǖ] *(yü:) {eT} is.* Öz su; öz; usare; su. [EUTS]

yüük, -ğü [yüğ-ük > yüük] *{ağız} is.* Küçük yükselti; höyük. [DS]

yüürmek, [yüğ-ür-mek > yüür-mek] *{ağız} gçsz. f. [-ür]* (Hayvan için) çiftleşme zamanı gelmek; çiftleşmek; yüğürmek. [DS]

yüüz, [yü-üz / yǖz] *(yü:z) {eT} is.* **1.** Yüzey. [Üç İtigsizler] **2.** Cephe. [EUTS] **3.** Çehre; sima. [EUTS] [Tekin] **4.** Uzuv. [Gabain]

yüvcek, [yüğ > yüğ-cek > yüv-cek] *{ağız} is.* Küçük yükselti; hüyük. [DS]

yüve, [Far. yāve => yova > yava > yüve] *{ağız} is.* Başıboş ve sahipsiz hayvan. [DS]

yüvemek, [yül-e-mek > yüve-mek ?] *{ağız} gçsz. f. [-r]* Tüy değiştirmek. [DS]

yüvez, [uyaz / üvez > yüvez] *{ağız} is.* Bir tatarcık türü. [DS]

yüviğ, [yüv-ig] *{eT} is.* Donatım; teçhizat. [EUTS]

yüvmek[1], [yüv-mek] *{eT} gçl. f. [-er]* Bir şeyle yardım etmek. [DLT]

yüvmek[2], [yuv-mak > yüv-mek] *{ağız} gçl. f. [-er]* Yıkamak; yuvmak. [DS]

yüvrük[1], **-ğü** [yüğr-ük > yüvr-ük] *{ağız} sf.* Eline ayağına çabuk; çalışkan; çevik, güçlü. [DS]

yüvrük[2], **-ğü** [yüğür-mek > yüğ(ü)r-ük > yüvr-ük] *{ağız} is.* **1.** At yarışı; koşu. **2.** Koşu atı. [DS]

yüvrük[3], **-ğü** [yürü-k > yüvrük] *{ağız} is.* Yılancık hastalığı. [DS]

yüvrülmek, [yüğ(ü)r-ül-mek > yüvrü-l-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ür]* (Koyun, keçi için) çiftleşmek. [DS]

yüvsemek, [yüv-sē-mek] *(yüvse:mek) {eT} gçsz. f. [-r]* Gönül almak istemek. [DLT]

yüvürmek, [yüğ-ür-mek > yüv-ür-mek] *{ağız} gçsz. f. [-ür]* (Hayvan için) çiftleşme zamanı gelmek; çiftleşme isteği belirmek; çiftleşmek. [DS]

yüyecik, -ği [yu-mak > yü-mek > yü-y-ecek] *{ağız} is.* Bulaşık bezi. [DS]

yüyen, [*eT.* yüg-ün / yüg-en > yüyen] *{ağız} is.* Gemin, atın ağzına geçen demir bölümü. [DS]

yüyrük, -ğü [yüğrük > yüyrük] *{ağız} sf.* **1.** → yüğrük[1]. **2.** (Araba için) çabuk giden. [DS]

yüyrülmek, [yüğrül-mek > yüyrü-l-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ür]* → yüğrülmek. [DS]

yüysek, -ği [yükse-k > yüyse-k] *{ağız} sf.* Yüksek. [DS]

yüyselmek, [yükse-l-mek > yüyse-l-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* Yükselmek. [DS]

yüyülmek, [yöḏ-mak > yoy-ul-mak / yüy-ül-mek يويلمك] *{OsT} dönşl. f. [-ür]* Yok olmak; silinmek; bozulmak.

yüyürçeyh, [üğ(ü)-r-e-mek > üğür-e-cek > yüğürçeyh] *{ağız} is.* Beşik. [DS]

yüyürmek[1], [yü-mek / ü-mek *(yayılmak; uzamak)* > yü-gür-mek / yüyür-mek يويرمك] *{eAT} {ağız}* Koşmak; hızlı gitmek. [DS]

yüyürmek[2], [yüğür-mek > yüyür-mek] *{ağız} gçsz. f. [-ür]* (Hayvan için) çiftleşme isteği duymak; çiftleşmek. [DS]

yüz[1], [*eT.* yü-mek / ü-mek *(yayılmak)* > yü-z / ü-z يوز] *is.* **1.** Bir şeyin üst kısmı; yüzey; satıh. *{eT} (aynı)* [İKPÖy.] [Bahşayiş] **2.** Başta saç, kulak ve çene altı ile sınırlanan alın, göz, burun, ağız, yanak ve çenenin bulunduğu ön bölüm; sima; çehre; surat; veçhe. *{eT} (aynı)* [ETY] [EUTS] [DLT] [İKPÖy.] [KB] [Bahşayiş] **3.** Yüzü ile, yüzünün görünümü ile özdeşleştirilen kişi. **4.** Kişinin karakteri, duyguları, bıraktığı izlenim, yansıttığı ifade bakımından ele alınan çehre. **5.** (Kesici araç için) keskin kenar. **6.** Bir şeyin ön tarafta bulunan bölümü;

Bir şeyin ön tarafta bulunan bölümü; cephe. **7.** *{ağız}* Sayfa. [DS] **8.** Bir kumaşın dikiş sırasında dışa getirilen gösterişli bölümü. **9.** Yastığa geçirilen kılıf. **10.** Bir şeyin görünen bölümünde kullanılan kumaş. **11.** (Kişi için) önceki olumlu davranışları sebebiyle kendisine tanıdığı hak. **12.** Kendisinin taşıdığı itibar ya da karşısındakinde görülegelen, umulan hoşgörürlüğe güvenilerek gösterilen cüret. **13.** (Çıkma durumunda) nedeniyle; sebebiyle. **14.** Bir şeyin dışa bakan yanlarından her biri; yan; taraf; yön. *{eT} {eAT} {OsT} (aynı)* [Bahşayiş] **15.** Ön yön. **16.** Bir yapının dışa bakan düşey yüzeylerinin tümü. **17.** (Gerçek, tutum vb. için) görünüm. **18.** Bir şeyin aslı; gerçeği. **19.** Ayakkabı sayasının ayağın üstünü ve parmakları örten bölümü. **20.** Bir duvarın, kesme taş, beton ya da tuğladan görünen dış yüzeyi. **21.** *mecaz.* Utanma. **22.** *{eT}* Toplumda yüksek mevki. [İKPÖy.] **23.** *{eT}* Görkem. [İKPÖy.] **24.** *{eT}* Bir kulak hastalığı. [EUTS] **25.** *{eAT} {OsT}* Karşı; kat; yan; hezd. ⊡ **yüz açısı,** *anat. Yüzün çeşitli özelliklerinin ölçümünde kullanılan açılardan her biri.*|| **yüz açuk tutmak,** *{eT} İki yüzlü olmak.*|| **yüz ağartmak,** *Kendisine verilen bir işi başarı ile gerçekleştirerek o işi vereni mahcup etmemek.*|| **yüz akı,** *Utanmaya sebep olacak bir durumu olmama; onur.*|| (bir işten) **yüz akı ile çıkmak,** *Bir işi kendi saygınlığını yitirmeden, eksiksiz ve başarılı olarak yapıp bitirmek.*|| **yüz akıyla,** *Kendisinden beklenen işi tam olarak başarıyla tamamlamak; eksik gedik bir şey bırakmamak.*|| **yüz aklığı,** *Onur duyulacak durum; iftihar.*|| **yüz aklığı göstermek,** *Bir işte başarıya ulaşmak.*|| **yüz alagı,** *{ağız} Fırına, odun yandıktan sonra atılan çalılar.* [DS]|| **yüz arkası,** *{ağız} (Konuşmak için) ardından.* [DS]|| **yüz atardamarı,** *anat. Dil atardamarının üstünde, dış karotisten doğan, alt çeneyi dolanarak yüzün ön kısmına gelen atardamar.*|| **yüz bağlamak,** *(Süt için) kaymak tutmak.*|| **yüz başa gelmek,** *{OsT} Baş üstünde yeri olmak.*|| **yüz bekitmek,** *{OsT} Katı yüzlülük etmek.*|| **yüz berkitmek,** *{OsT} Katı yüzlülük etmek.*|| **yüz berkliği,** *{eAT} Utanç duymama; sıkılmazlık.*|| **yüz biñ dahi yigirmi biñ,** *{eAT} Yüz yirmi bin.*|| **yüz bozmak,** *{ağız} 1. Tarlayı çatal sabanla bir kez sürmek. 2. Sütün kaymağını içine karıştırmak.* [DS]|| **yüz bulmak,** *1. İlgi ve yakınlık görmek. 2. Bir kimsenin gösterdiği ilgi ve yakınlıktan şımarmak.*|| **yüz bulunca astar istemek,** *Kendisine gösterilen küçük bir ilgiden şımararak bu ilgiyi gösterenden daha fazla yetki koparmaya ya da çıkar sağlamaya çalışmak; yüz verince astar istemek.*|| **yüz çevirmek,** (bir kimseden) *gösterdiği ilgi ve yakınlığı kesmek; dirsek çevirmek.*|| **yüz döndermek,** *{eAT}* → yüz döndürmek.|| **yüz döndürmek,** *{eAT} {OsT} Yüz çevirmek; terk etmek; iltifat etmemek.*|| **yüz dutmak,** *{eAT} {ağız} 1. Yönelmek; teveccüh etmek.* [DS] *2. {ağız} Bir değişikliğin başlangıcında olmak.* [DS]|| **yüz dürmek,** *{OsT} Surat asmak; yüz buruşturmak.*|| **yüze çağrıcı,** *{OsT} İnsanın yüzüne haykıran; şirret.*|| **yüze çıkan,** *{ağız} İyi; seçkin.* [DS]|| **yüze çıkmak,** *1. Bir sıvının yüzüne çıkmak. 2. (Gizli tutulan haber, olay durum, sorun vb. için) belli olmak; açığa çıkmak; belirmek. 3. (Kişi için) yüzsüzleşmek. 4. {ağız} Kafa tutmak; karşı çıkmak.* [DS]|| **yüze dokunç,** *{eAT} Yüze vurulan şey; insanın yüzüne karşı söylenen şey.*|| **yüze duramamak,** *Kendisinden istenen bir şeyi, isteyenin hatırını kırmamak için yerine getirmeye çalışmak; hatırından çıkamamak; onun hatırını kıramamak.*|| (birini) **yüze durdurmak,** *{ağız} O kişinin karşılık vermesine veya saygısızlık yapmasına yol açmak.* [DS]|| **yüze durmak,** *{ağız} Karşı çıkmak; kafa tutmak.* [DS]|| **yüze gelen,** *{ağız} Seçkin.* [DS]|| **yüze gelmek,** *{eAT} {OsT} 1. Başa kakmak; yüze vurmak. 2. Ortaya çıkmak; kendisini göstermek. 3. {ağız} Karşılık vermek; kafa tutmak.* [DS]|| (birini) **yüze getirmek,** *{ağız} Ona karşı kötü davranarak baş kaldırmasına sebep olmak.* [DS]|| **yüze getürmek,** *{eAT} {OsT} Başa kakmak; yüzüne vurmak.*|| **yüze gülmek,** *1. İçten olmayan, yapmacık bir tutum takınarak güler yüz göstermek; yalandan dost görünmek. 2. (Nesne için) sevimli, iç açıcı ve alımlı görünmek; iç açıcı bir görünümü olmak.*|| **yüze gülücü,** *İçtenlikten uzak bir dostluk sergileyen; iki yüzlü; riyakâr.*|| **yüze gülücülük,** *İki yüzlülük; riyakârlık.*|| **yüz eğülmek,** *Yüz felci olmak.* [Bahşayiş]|| **yüze kir gelmek,** *{eAT} Utanacak duruma düşmek; yüzü kara olmak; namusu kirlenmek.*|| **yüze kir getirmek,** *{OsT} Mahcup etmek; utanacak duruma düşürmek; yüzüne kara getirmek.*|| **yüz ekşitmek,** *{ağız} Hoşlanmadığını yüz ifadesi ile belli etmek; surat asmak.* [DS]|| (birini) **yüze peçe yapmak,** *{ağız} Yapılacak görüşmeden, olumlu bir sonuç almak amacıyla görüşme yapılacak kişinin sevdiği birini yanında götürmek.* [DS]|| **yüze soğurma,** *fiz. Bir gaz ya da sıvının, bir katının içine yüzeysel olarak girmesi.*|| **yüz eşkitmek,** *{ağız}* → yüz ekşitmek. [DS]|| **yüz etken,** *fiz. kim. 1. Suya seyreltilmiş olarak katıldığında suyun yüzey gerilimini azaltan. 2. Akciğer hava keseciklerini kaplayan karmaşık madde.*|| **yüz etkin,** *fiz. kim. Sulu çözeltisi, kütlesine oranla ara yüzeylerde daha yüksek bir derişim gösteren.*|| **yüz etmek,** *1. Ismarlamak; havale etmek. 2. Alacaklısını borçlusuna, borçlusunu alacaklısına havale etmek. 3. Alacağını borcu ile, borcunu alacağı ile karşılama yoluna gitmek.*|| **yüz eylemek,** *{OsT} Havale etmek.*|| **yüze yüz,** *{eAT} {OsT} Yüz yüze; vicahen.*|| **yüze yüz olmak,** *{OsT} Karşı karşıya gelmek; yüz yüze gelmek.*|| **yüz felci,** *tıp. Yüz kaslarının çevresel ya da merkezî sinirlerine bağlı olarak gelişen felç.*|| **yüz geri etmek,** *Gidilen bir yerden vakit geçirmeksizin geri dönmek ya da kaçmak.*|| **yüz görgü,** *{ağız} Ayna.* [DS]|| **yüz görgüsü,** *{ağız} Ayna.* [DS]|| **yüz görmüş,** *{OsT} (Kadın için) önceden kocaya varmış*

ve dul kalmış.|| **yüz görümcesi,** *{ağız}* → yüz görümlüğü. [DS]|| **yüz görümlüğü,** *1. folk. Erkeğin gerdek gecesi geline verdiği hediye. 2. {ağız} Geline, oğlan evinin, akrabalarının verdiği armağan.* [DS]|| **yüz görümlük,** *{ağız}* → yüz görümlüğü. [DS]|| **yüz göstergesi,** *antrop. Yüz yüksekliğinin iki elmacık kemiği arası mesafeye bölümünün yüz ile çarpımı.*|| **yüz göstermek,** *1. Ortaya çıkmak; belirmek. {eAT} (aynı) 2. {eAT} Nasip olmak; kısmet olmak.*|| **yüz göz,** → yüzgöz.|| **yüz göz olmak,** → yüzgöz olmak.|| **yüzin bir yanı çıkarmak,** *{eT} Suratını asmak.*|| **yüz itmek** (etmek), *{ağız} Birbirine eklenecek iki şeyi düzenleyip yapıştırmak.* [DS]|| **yüz kalıbı,** *İnsan yüzünün alçıyla alınmış kalıbı; mask.*|| **yüz kaplama,** *Sert veya orta sert ağaçlardan kâğıt gibi yontularak çıkarılmış ve yonga levha gibi malzemenin üzerine kaplanmış güzel görünümlü kaplama çeşidi.*|| **yüz karası,** *Utanılacak durum; utanılacak şey.*|| **yüz karası olmak,** *Utanılacak bir durum ortaya çıkmak.*|| **yüz kızartıcı,** *(Söz ve davranış için) utandıracak; utanılacak.*|| **yüz kızartıcı suç,** *İşleyene utanç verici, onur kırıcı suç.*|| **yüz kızartıcı suçlar,** *huk. Zimmet, ihtilas, rüşvet, hırsızlık, dolandırıcılık, sahtecilik, inancı kötüye kullanma, hileli iflas gibi suçların ortak adı.*|| **yüz kızartmak,** *Bir kimseye bir şey için utanarak, sıkılarak yalvarmak.*|| **yüz kızdırmak,** *Bir şey için utanıp sıkılmayı göze almak; yüz kızartmak. {OsT} (aynı)*|| **yüz kiri,** *Utanılacak durum; utanılacak şey. {ağız} (aynı)* [DS] || **yüz kiri olmak,** *{ağız} Utanılacak duruma düşmek; kusurlu davranmak.* [DS]|| **yüz olmak,** *{eAT} {ağız} Bir kimsenin başkasına olan borcunu ödemeyi kabul etmek; kefil olmak.* [DS]|| **yüz ölçme,** *Dericilikte bir derinin yüzeyini ölçme işlemi; bu işlemde elde edilen sonuç.*|| **yüz ölçmek,** *Bir derinin yüzeyinin miktarını ölçerek bulmak.*|| **yüz ölçümü,** *1. Bir yerin yüzey alanını ölçme veya belirli ölçülere göre hesaplama; mesaha. 2. Bu tür ölçme sonucunda ortaya çıkan alan miktarı; mesaha-i sathiye. 3. mat. Alan.*|| **yüz örtüsi,** *{eT} Peçe.* [Bahşayiş]|| **yüz sabunu,** *El ve yüz yıkamakta kullanılan sabun.*|| **yüz silmek,** *{eAT} Elini yüzüne sürmek.*|| **yüz spazmı,** *Göz kapaklarının büzücü kasından başlayan, sonra zamanla tüm yüz kaslarını saran sarsıntılar.*|| **yüz surat davul derisi,** *teklfz. Hiç utanması, sıkılması yok, arsız, anlamında söylenir.*|| **yüz surat eşek derisi,** *teklfz. Hiç utanması, sıkılması yok, arsız, anlamında söylenir.*|| **yüz surat hak getire,** *teklfz. Hiç utanması, sıkılması yok, arsız, anlamında söylenir.*|| **yüz surat mahkeme duvarı,** *teklfz. Hiç utanması, sıkılması yok, arsız, anlamında söylenir.*|| **yüz suyu,** *{eAT} {OsT}* → yüzsuyu.|| **yüz suyu dökmek,** → yüzsuyu dökmek.|| **yüz süre gelmek,** *{OsT} Yüz sürmeğe gelmek.*|| **yüz sürmek,** *Aşırı sevgi göstermek için eşiğe ya da ayaklarına değercesine yere eğilmek.*|| **yüz sürtünmek,** *{OsT} Yüz sürmek.*|| **yüz sürü,** *Gümüş savat işlemeli Oltu taşından yapılma tespih.*|| **yüz takınmak,** *Yüze verilen biçimle bir duyguyu belirtmek; dışa vurmak.*|| **yüz toprağa urmak,** *{eAT} Secdeye kapanmak; yere kapanmak.*|| **yüz tutamağı,** *{ağız} 1. Bir yardıma karşılık teşekkür için verilen armağan. 2. Bir olayın gelişme yönünü etkilemek için öne sürülen, örnek gösterilen başka bir olay.* [DS]|| **yüz tutanağı,** *{ağız}* → yüz tutamağı. [DS]|| (bir şey olmaya, belli bir durum almaya) **yüz tutmak,** *O şey olmak üzere bulunmak; olma yönünde gelişip ilerlemek.*|| (bir şeye) **yüz tutmak,** *1. Yönelmek; teveccüh etmek; rağbet etmek; meyletmek. {eAT} {OsT} (aynı) 2. Başlamak. 3. Kendini ona vermek.*|| **yüz tutnağı,** *{ağız}* → yüz tutruğu. [DS]|| **yüz tutruğu,** *{ağız} Bir yardıma karşılık teşekkür için verilen armağan; yüz tutamağı.* [DS]|| **yüz tuturuğu,** *{ağız} 1.* → yüz tutruğu. *2. Ağlayan çocuğu susturmak için eline verilen şey.* [DS]|| **yüz urmak,** *1. {eT} {eAT} {OsT} Müracaat etmek; başvurmak. 2. {eAT} {OsT} Secdeye kapanmak; yere kapanmak. 3. {eAT} {OsT} Yönelmek; yüz tutmak; gitmek. 4. {eAT} Rağbet etmek. 5. {OsT} Aksetmek.*|| (bir şeyin) **yüzü açılmak,** *Üstündeki kir pas arınarak güzelliği, parlaklığı ortaya çıkmak.*|| **yüzü ak,** *Herhangi bir suçu ya da utanılacak bir durumu olmayan.*|| **yüzü ak olsun,** *"Sağ olsun" anlamında bir iyi dilek sözü.*|| **yüzü alabora olmak,** *Can sıkıcı bir durum, yüzünden belli olmak; kötü olay vb. yüzünden duyduğu iç sıkıntısı yüzüne yansımak.*|| **yüzü allak bullak olmak,** *Can sıkıcı bir durum, yüzünden belli olmak; kötü olay vb. yüzünden duyduğu iç sıkıntısı yüzüne yansımak.*|| **yüzü asık,** *Yüzü gülmeyen; somurtkan; dargın.*|| **yüzü asılmak,** *Somurtmak; somurtkan bir tutum takınmak.*|| **yüzü berk,** *{eAT} Sıkılması, utanması olmayan; katı yüzlü.*|| **yüzü bozulmak,** *{ağız} Üzüntüden yüzü bembeyaz olmak.* [DS]|| **yüzü çalık,** *{OsT} Yüzü bozulmuş; yüzünün rengi, biçimi değişmiş.*|| **yüzü dutmak** (tutmak), *{ağız} Utanç duymamak; çekinmemek.* [DS]|| **yüzü dürük,** *{eAT} Yüzü buruşuk; ekşi yüzlü; abus.*|| **yüzü eğilmek,** *{eAT} Yüzü çarpılmak.*|| (bir şey) **yüzü görmek,** *...-e kavuşmak.*|| (rahat, uyku vb.) **yüzü görmemek,** *...-den yoksun olma; ...den uzak bulunmak.*|| **yüzü gözü,** *Bütün yüzü; yüzünün tümü.*|| **yüzü gözü açılmak,** *1. Sıkılganlığı, utangaçlığı geçmek. 2. Toplumsal ilişkiler kurmaya, çevresini, dünyayı tanımaya başlamak. 3. Cinsel ilişkileri öğrenmek.*|| **yüzü gülmek,** *1. Sevinci yüzünden belli olmak; neşelenmek. 2. sevindirici, güzel bir duruma kavuşmak; refaha kavuşmak. 3. Temiz, tertipli duruma gelmek.*|| **yüzü güzel,** *{ağız} Bir çeşit çörek.* [DS]|| **yüzü ışımak,** *{OsT} Yüzü gülmek.*|| (birine karşı) **yüzü kalmamak,** *O kimseden, daha önce bir çok ricada bulunduğu için yeni bir şey istemeye sıkılmak.*|| **yüzü kara,** *1. Bir ayıbı, bir suçu veya utanılacak bir durumu bulunan. {ağız} (aynı)* [DS] *2. {ağız} Yalancı.* [DS]|| **yüzü**

karışmak, *Can sıkıcı bir durum, yüzünden belli olmak; kötü olay vb. yüzünden duyduğu iç sıkıntısı yüzüne yansımak.*|| **yüzü kasap süngeriyle silinmiş,** *Hiç utanması olmayan; kendisine yöneltilen en ağır suçlamalardan bile etkilenmeyen, bunlara aldırmayan.*|| **yüzü kıbleden dönmek,** *{OsT} Dinden çıkmak.*|| **yüzü kızarmak,** *Bir şeyden utanıp sıkılmak.*|| **yüzü kir olmak,** *{OsT} Yüzü kara olmak; utanılacak durumda bulunmak.*|| **yüzün burtarmak,** *{eAT} {OsT} Yüzünü buruşturmak.*|| **yüzünden akmak,** *(Herhangi bir durum) yüzüne yansımak; hâli yüzünden çok belli olmak.*|| **yüzünden düşen bin parça olmak,** *Öfkesi, küskünlüğü, can sıkıntısı sebebiyle suratı asık olmak.*|| **yüzünden kan damlamak,** *Çok sağlıklı olmak; sağlığı benzinin renginden belli olmak.*|| **yüzünden okumak,** *1. Ezbere değil, yazılmış kâğıttan okumak. 2. Bir kimsenin hangi durumda olduğunu, ne duyup düşündüğünü yüzünden anlamak.*|| **yüzünde şeytan tüyü olmak,** *Kendisini herkese sevdiren bir huya sahip olmak.*|| **yüzün düşmek,** *1. {eAT} {OsT} Yüzüstü, yüzükoyun düşmek. 2. {ağız} Utanılacak duruma düşmek.* [DS] *3. {ağız} (Kişi için) itibarını kaybetmek.* [DS] *4. {ağız} Değerinden düşmek; önemini yitirmek.* [DS]|| (birinin) **yüzüne atılmak,** *Bir büyüğe karşı kırıcı ve saygısız sözler söylemek.*|| (birinin) **yüzüne atmak,** *Beğenmediği bir şeyi, getirene öfkeli ya da kırıcı bir tarzda geri vermek.*|| (birinin) **yüzüne bağırmak,** *Birine karşı kırıcı ve kaba sözleri öfke ile ve saygısızca bağırarak söylemek.*|| (birinin) **yüzüne bakamaz olmak,** *Yaptığı kötü bir iş ya da utanç duyacağı bir davranıştan dolayı o kimsenin karşısına çıkamamak; karşısına çıkmaya cesaret edememek.*|| **yüzüne bakılacak gibi,** *Çirkin sayılmaz; güzelce.*|| **yüzüne bakılır,** *Çirkin sayılmaz; güzel sayılır; güzelce.*|| **yüzüne bakılmaz,** *Çok çirkin.*|| **yüzüne bakmamak,** *1. Önem vermemek; ilgi ve yakınlık göstermemek; ilgilenmemek. 2. Darılmak; gücenmek.*|| (birinin) **yüzüne bakmaya kıyamamak,** *Çok güzel olmak.*|| **yüzüne bakmaya kıyılmaz,** *(Biri için) çok güzel olmak.*|| **yüzüne beraber,** *{ağız} Yüzüne karşı.* [DS]|| **yüzüne bir daha bakmamak,** *Darılıp küsmek; konuşmamak.*|| **yüzüne çarpmak,** *1. Yaptığı kusuru yüzüne karşı söyleyerek ayıplamak; ayıplayarak kusurunu yüzüne* söylemek; *yüzüne vurmak; kınamak. 2. (Kapı için) kapıyı öfke ile kapatmak; içeri almamak; kovmak.*|| **yüzüne dökmek,** *{OsT} Yüzüne çarpmak; önüne sermek.*|| **yüzüne duramamak,** *Kendisinden istenilen şeye hayır diyememek; dayanamamak; karşı duramamak; kıramamak.*|| (birinin) **yüzüne gelmemek,** *Birinin işlediği kabahati kendisine söylememek; görmezlikten gelmek.*|| **yüzüne göre tabanca urmak,** *{OsT} Karşısındakinin durumuna uygun olanı yapmak.*|| **yüzüne gözüne bulaştırmak,** *Bir işin üstesinden gelememek; becerememek; daha kötü duruma sokmak; bozmak.*|| **yüzüne güller,** *{ağız} (İğrenç bir şeyden söz etmek isteyince) söze başlarken söylenen özür dileme sözü.* [DS]|| **yüzüne gülmek,** *1. Dostmuş gibi görünmek; dalkavukluk etmek. 2. Dostluk göstermek; ilgi göstermek; alakalanmak. 3. (Nesneler için) temiz, yeni olmak.*|| (bir şeyin) **yüzüne hasret kalmak,** *O şeyden yoksun kalmak; o şeyi bulamamak.*|| **yüzüne kan gelmek,** *Sağlığı yerine gelmek; benzinin solgunluğu geçmek; yanakları pembeleşmek.*|| (birinin) **yüzüne karşı,** *Bir kimsenin kendi önünde ve ondan çekinmeden.*|| **Yüzüne tükürseler yağmur yağıyor sanır.** *"Çok arsız ve onursuz kimsedir." anlamında kullanılır.*|| **yüzüne vurmak,** *Yaptığı kusuru yüzüne karşı söyleyerek ayıplamak; ayıplayarak kusurunu yüzüne söylemek; yüzüne çarpmak; kınamak.*|| **yüzüne yazmak,** *(Gelin için) yüzünü süslemek.*|| (birinin) **yüzünü ağartmak,** *Beğenilir iş yapmak; iş ve davranışlarıyla yakınlarının övünmesine sebep olmak.*|| **yüzünü almak,** *{ağız} (Süt, yoğurt vb. için) kaymağını almak.* [DS]|| **yüzünü ayağına bırakmak,** *{eAT} Birinin ayağına yüz sürmek.*|| **yüzünü buruşturmak,** *Beğenmediğini belirtmek için yüzüne öfke ve hoşnutsuzluk gösteren bir ifade vermek.*|| **yüzünü eğmek,** *{OsT} Suratını asmak.*|| **yüzünü ekşitmek,** *Yüzüne öfke ve hoşnutsuzluk gösteren bir biçim vermek; yüzünü buruşturmak.*|| **yüzünü ele almak,** *{eAT} {OsT} Utancını yenmeye çalışmak.*|| **yüzünü gızartmak** (kızartmak), *{ağız} Bir şey isteme utancını göze almak.* [DS]|| (birinin) **yüzünü gızartmak** (kızartmak), *{ağız} O kişiyi, utandırmak.* [DS]|| **yüzünü gören cennetlik,** *Uzun bir süre görünmeyen kimseler için "Kendini özlettin!" anlamında söylenir.*|| (birinin) **yüzünü görmemek,** *1. Uzun süredir görmemiş olmak. 2. İhtiyaç duyulan bir şeyi özlemek; ona hasret kalmak; gereksinim duymak.*|| (birinin) **yüzünü gözünü açmak,** *Bir çocuğa veya gence o zamana kadar bilmediği birtakım cinsel bilgiler kazandırmak.*|| (birinin) **yüzünü güldürmek,** *Birini mutlu kılacak bir iş yapmak; birine iyilik etmek.*|| (birinin) **yüzünü kara çıkarmak,** *Bir kimsenin öne sürdüğü savın yanlışlığını ispat ederek onu utandırmak.*|| (birinin) **yüzünü kızartmak,** *Bir kimsenin utanmasına sebep olmak; birini utanacak duruma düşürmek.*|| (kendi) **yüzünü kızartmak,** *1. Onuruna, gururuna önem vermeden bir şey yapmak. 2. Utançla, utanarak istemek.*|| (kendi) **yüzünü kızdırmak,** *1. Onuruna, gururuna önem vermeden bir şey yapmak. 2. Utançla, utanarak istemek.*|| **yüzünü köpek yalamak,** *{ağız} Utanmamak.*|| (bir işten) **yüzünün akı ile çıkmak,** *Bir işi kendi saygınlığını yitirmeden, eksiksiz ve başarılı olarak yapıp bitirmek.*|| **yüzünün derisi kalın,** *Utanması, arlanması olmayan; arsız.*|| **yüzünün derisi yere geçmek,** *Çok utanmak.*|| **Yüzünü şeytan görsün.** *Sevilmeyen bir kimseye karşı duyulan nefreti belirtmek için kullanılır.*|| (bir kimsenin veya bir şeyin) **yüzünü unut-**

mak, *mecaz. Uzun süre görmemek; varlığına hasret kalmak.*|| **yüzünü yere depmek,** *{eAT} {OsT} Teperek yüzükoyun düşürmek.*|| (birinin) **yüzünü yere getirmek,** *O kişinin utanmasına sebep olacak şey yapmak; mahcup duruma düşürmek.*|| (birinin) **yüzünü yere vermek,** *O kişinin utanmasına sebep olacak şey yapmak; mahcup duruma düşürmek.*|| **yüzünüze güller,** *{ağız} Kusuntu, dışkı vb. iğrenç bir şey anlatılırken "Affedersiniz!" anlamında söylenir.* [DS]|| **yüzünüze gül suyu,** *{ağız} Kusuntu, dışkı vb. iğrenç bir şey anlatılırken "Affedersiniz!" anlamında söylenir.* [DS]|| **yüzün yere urmak,** *{eAT} Secdeye kapanmak.*|| **yüzün yüzün,** *{ağız} Yüzü yerde olarak; yüzünü yere sürterek; yüzü üstüne.* [DS] || (bir kimseye) **yüzü olmamak,** *1. O kimseye karşı bir kusuru olduğundan bir şey isteyecek durumda olmamak. 2. O kimseden, daha önce bir çok ricada bulunduğu için yeni bir şey istemeye sıkılmak.*|| (bir şeye) **yüzü olmamak,** *1. O şeye dayanamamak. 2. Cüret ve cesareti olmamak, utanmak.*|| **yüzü pek,** *1. Karşısındakini kırma, gücendirme gibi kaygısı olmadığı için istenileni kolayca geri çevirebilen. 2. Birine söylenmesi gerekeni kolayca söyleyebilen; çekinmeyen.*|| **yüzü pençe,** *Utanması, arlanması olmayan; arsız.*|| **yüzü seçilmemek,** *Açıkça tanınmamak; belli belirsiz görünmek.*|| **yüzü sıcak,** *Sevimli; cana yakın; kendisinden hoşlanılan.*|| **yüzü sirke satmak,** *Hoşnutsuzluğu yüzünün durumundan belli olmak; yüzünün ifadesi hoş olmamak.*|| **yüzü soğuk,** *Sevimsiz; hoşlanılmayan; ürkütücü.*|| **yüzü sulu,** *{eAT} 1. Yüzü parlak ve güzel. 2. Şerefli; namuslu; hicap sahibi.*|| (birinin veya bir şeyin) **yüzü suyu hürmetine,** *Birinin veya bir şeyin hatırına veya varlığına değer verildiği için.*|| (birinin veya bir şeyin) **yüzü suyuna,** *Birinin veya bir şeyin hatırına veya varlığına değer verildiği için.*|| (bir şey yapmaya, söylemeye) **yüzü tutmamak,** *1. Haklı da olsa, karşısındakini kıracak bir davranışta bulunmaktan çekinmek. 2. Utanıp sıkıldığı için birinden bir şey istemeye, ona bir şey söylemeye çekinmek.*|| **yüzü yazılı kalmak,** *1. Kullanılmamak. 2. Yenilmek için hazırlanmışken herhangi bir sebeple olduğu gibi dokunulmadan kalmak.*|| **yüzü yerde,** *Alçak gönüllü; başkalarını hor görmeyen; herkesle sıkı dostluk ve ilişki kurabilen; kendini üstün görmeyen.*|| **yüzü yere düşmek,** *{OsT} Utanmak; mahcup olmak; meyus olmak.*|| **yüzü yere geçmek,** *Çok utanmak.*|| **yüzü yere gelmek,** *Aşırı derecede utanıp sıkılmak.*|| **yüzü yere yapışmak,** *{ağız} Çok utanmak.*|| **yüzü yirde** (yerde), *{ağız} 1. Alçak gönüllü. 2. Uysal; utangaç. 3. İyi huylu.* [DS]|| **yüzü yok,** *"Bir şey istemeye veya yapmaya cesareti yok, kendinde o hakkı bulamıyor, utanıyor." anlamlarında kullanılır.*|| **yüzü yumuşak,** *Karşısındakini gücendirmemek için kendisinden her istenileni yerine getiren.*|| **Yüz verdik deliye, geldi sıçtı halıya.** *Kendisine ilgi ve yakınlık gösterilen birisi tarafından yakınlık göstereni büyük çapta zarara sokucu davranışlarda bulunmak.*|| **yüz verince astar istemek,** *Kendisine gösterilen küçük bir ilgiden şımararak bu ilgiyi gösterenden daha fazla yetki koparmaya ya da çıkar sağlamaya çalışmak; yüz bulunca astar istemek.*|| (birine) **yüz vermek,** *O kimseye ilgi, yakınlık göstererek onun her türlü davranışını hoş karşılamak; hoşgörülü davranmak; şımartmak; itibar etmek. {OsT} (aynı)*|| **yüz vermemek,** *İlgi yakınlık göstermemek; önemsemek.*|| **yüz vurmak,** *{ağız} Bir şey istemek; başvurmak.* [DS]|| **yüz vuruşturmak,** *{ağız} Yüzleştirmek.* [DS]|| **yüz yapmak,** *Makyaj yapmak.*|| **yüz yazıcı,** *1. {OsT} Gelin yüzü süsleyen kadın. 2. {ağız} Gelinlerin yüzüne tel yapıştıran.* [DS]|| **yüz yazısı,** *Kırsal kesimde, gelinin yüzüne yapıştırılan telli pullu süsler.*|| **yüz yazmak,** *1. Makyaj yapmak. 2. Köy seyirlik oyunlarında taklit edilen kişinin özelliklerini belirtecek şekilde yüz boyamak; maske yapmak. 3. {OsT} Gelin yüzü süslemek.*|| **yüz yerde baş komak,** *{OsT} Yüzükoyun yere kapanmak.*|| **yüz yere komak,** *{eAT} Secdeye kapanmak.*|| **yüz yere koymak,** *{eAT} Secdeye kapanmak.*|| **yüz yümek,** *{ağız} (Yeni evliler için) kavgasız, gürültüsüz geçinmek.* [DS]|| **Yüz yüzden utanır.** *İnsanlar karşı karşıya gelince daha kolay uzlaşabilirler.*|| **yüz yüze,** *Karşı karşıya; yüzleri birbirine dönük olarak.*|| **yüz yüze bakmak,** *Birisi ile sürekli ilişki içinde olmak; karşılıklı olarak ilişkileri korumak zorunda olmak; arada hatır-gönül ilişkisi bulunmak; konuşur görüşür durumda bulunmak.*|| **yüz yüze gelmek,** *1. Birdenbire yüzleri birbirine gelecek biçimde karşılaşmak; karşı karşıya gelmek. 2. Bir arada bulunmak.*|| **yüz yüze kalmak,** *Aynı ortam içinde bulunmak.*|| **yüz yüze yaşamak,** *Sürekli olarak bir arada yaşamak zorunda kalmak.*

yüz², [yüz] *(yü:z) is.* **1.** On kere on veya doksan dokuz artı bir sayısı ve bu sayıyı gösteren rakamın adı; 100. *{eT} (aynı)* [DLT] [EUTS] [ETY] [İKPÖy.] [Gabain] [Tekin] [KB] **2.** *sf.* On kere on veya doksan dokuz atrı bir olan. **3.** "Kez, kere; defa" gibi zarflarla birlikte kullanıldığında çokluk belirtir. ⧉ **yüz beşlik,** *as. Çapı yüz beş mm. olan bir top çeşidi.*|| **yüz beyi,** *{eAT} Yüzbaşı.*|| **yüz biñ dahi yiğirmi biñ,** *{eAT} Yüz yirmi bin.*|| **yüz binlerce,** *Çok; pek çok; sayılamayacak kadar çok.*|| **yüz binlik,** *Yüz bin lira değerindeki kâğıt ya da metal para.*|| **yüze bölen,** *istk. Bir istatistik kümesinin nicel değerleri ni değişim aralığını sıklıkları eşit yüz alt kümeye bölen değerlerin her biri; yüzdelik sıra.*|| **yüz kere,** *Pek çok kez; tekrar tekrar; defalarca.*|| **yüz yüz,** *{eAT} 1. Yüzlerce. 2. Yüzer yüzer.*

yüz³, [yüz] *{ağız} sf.* Sığ; yüzlek. [DS]

yüzbar, [yüz + beri > yüzbar] *{ağız} is.* Yüzleşme. ⧉ **yüzbar olmak,** *{ağız} 1. Yüzleşmek. 2. Arsızlaşmak; saygısızlaşmak.* [DS]

yüzbaşı, -yı/-na [yüz+baş-ı] *is. as.* **1.** Türk Silahlı Kuvvetlerinde üsteğmen ile binbaşı arasındaki rütbe. **2.** Birliklerde bölük ya da batarya komutanlığı ile görevlendirilen bu rütbedeki subay.

yüzbaşılık, -ğı [yüz+baş-ı-lık] *is. as.* Yüzbaşının görevi ve rütbesi.

yüzbek, -ği [yüz+pek] *{ağız} is.* Turşu yapılacak keleğin üstünden çıkarılan yumuşak bölüm. [DS]

yüzberi, [yüz + beri] *{ağız} is.* Yüzleşme. ⮳ **yüzberi olmak,** *{ağız} Yüzleşmek.* [DS]

yüzbeyüz, [yüz + Far. be + T. yüz] *zf.* Yüz yüze.

yüzbez, [yüz+bez ?] *{ağız} is.* Utanma. [DS]

yüzcek, -ği [yüz-cek] *{ağız} zf.* Yüz yüze; yüzüne karşı; yüzünden. [DS]

yüzçi, [yüz > yüz-çï] *(yüzçi:) {eT} sf.* İki yüzlü. [Clauson]

yüzde, [yüz-de] *is.* **1.** Bütünü yüz birim kabul ederek ele alınan veya sayılan oran. **2.** Aracı kişilerin hizmetine karşılık olarak işin tamamı üzerinden yüzdelik orana göre aldıkları ücret; yüzde ile ifade edilen komisyon. **3.** *sf.* (Sayı sıfatı ile birlikte) yüze bölünen bir şeyin o kadarlık parçasını ifade eden miktar. ⮳ **yüzde birlik,** *İstk. Bir diziyi sayıları eşit ya da aralıklı yüz parçaya bölen elemanların büyüklüğü.*|| **yüzde yüz,** *1. Kuşkusuz; şüphesiz; muhakkak. 2. Bütünü; tamamı; tamamen.*

yüzdelik, -ği [yüz-de-lik] *is.* **1.** Aracı kişilerin hizmetine karşılık olarak işin tamamı üzerinden yüzdelik orana göre aldıkları ücret; yüzde ile ifade edilen komisyon. **2.** *{ağız}* Yüzde hesabıyla ödenen ücret, vergi vb. [DS]

yüzden, [yüz-den يوزدن] *zf.* **1.** Görünüş olarak; bakarak. **2.** *{OsT}* ... sebebiyle.

yüzdürme, [yüz-dür-me] *is.* Yüzdürmek eylemi.

yüzdürmek[1], [yüz-dür-mek] *gçl. f. [-ür]* **1.** Yüzmek[1] eylemini yaptırmak; yüzmesini sağlamak. **2.** Su yüzeyinde durmasını veya suyun yüzünde ilerlemesini sağlamak. **3.** (Tekne için) batmış ya da karaya oturmuş iken tekrar suda yüzer duruma getirmek.

yüzdürmek[2], [yüz-dür-mek] *gçl. f. [-ür]* **1.** Yüzmek[2] eylemini yaptırmak; yüzmesini sağlamak. **2.** Bir kimse tarafından koyun, kuzu vb. kasaplık hayvanın derisinin soyulup çıkarılmasını sağlamak; derisini soydurtmak.

yüzdürülme, [yüz-dür-ül-me] *is.* Yüzdürülmek eylemi.

yüzdürülmek[1], [yüz-dür-ül-mek] *edil. f. [-ür]* **1.** Yüzmek[1] eylemi yaptırılmak; yüzmesi sağlanmak. **2.** Su yüzeyinde durması veya suyun yüzünde ilerlemesi sağlanmak. **3.** (Tekne için) batmış ya da karaya oturmuş iken tekrar suda yüzer duruma getirilmek.

yüzdürülmek[2], [yüz-dür-ül-mek] *edil. f. [-ür]* **1.** Yüzmek[2] eylemi yaptırılmak; yüzülmesi sağlanmak. **2.** Derisi soyulup çıkartılmak; derisi soydurtulmak.

yüzebilir, [yüz-mek + bil-mek > yüz-e+bil-ir] *sf.* Yüzme işini yapabilen; yüzen.

yüzebilirlik, -ği [yöz-e+bil-ir-lik] *is.* Bir maddenin su yüzeyinde kalma özelliği.

yüzegelen, [yüz-e+gel-en] *sf.* İleri gelen; seçkin.

yüzeğen, [yüz-mek > yüz-eğen] *{ağız} sf.* İyi yüzücü; iyi yüzen. [DS]

yüzek[1], **-ği** [yüz-mek > yüz-ek] *{ağız} is.* **1.** Yüzme. **2.** Yüzücü. [DS]

yüzek[2], **-ği** [yüz > yüz-le-k / yüz-ek] *{ağız} sf.* **1.** Arsız; utanmaz. **2.** Şımarık. [DS]

yüzellik, -ği [üzer-lik / yüzel-lik] *{ağız} is.* Üzerlik. [DS]

yüzer[1], [yüz-er] *sf.* **1.** Her grupta yüz tane birim bulunan; yüzlü birimlerden oluşan gruplar hâlinde. **3.** Her birine yüz tane düşecek biçimde. ⮳ **yüzer yüzer,** *Yüzer adetlik gruplar hâlinde; yüz tane yüz tane ayrılmış olarak.*

yüzer[2], [yüz-mek > yüz-er] *sf.* **1.** Yüzme özelliği bulunan; yüzen. **2.** Sürekli olarak su içinde bulunan. ⮳ **yüzer ev,** *Nehir turizminde kullanılan kamaralı deniz taşıtı.*|| **yüzer havuz,** *Açık denizlerde gemi onarımında kullanılan havuz.*|| **yüzer top,** *Şamandıra.*

yüzergezer, [yüz-er+gez-er] *sf. is.* (Tank, uçak, araba vb. için) hem karada hem suda kullanılabilen; amfibi.

yüzerlik[1], [yūzēr-lik يوزرلك] *(yü:ze:rlik) {eT} {eAT} {OsT} {ağız} is.* Üzerlik otu, *(Peganum harmala).* [DLT] [Bahşayiş] [DS]

yüzerlik[2], **-ği** [yüz-er-lik] *sf.* Yüz tanesi bir arada bulunan; yüzlük gruplar hâlinde olan.

yüzetmek[1], [yüz-et-mek] *{ağız} gçl. f. [-ir]* **1.** Ismarlamak. **2.** Göndermek; aktarmak. [DS]

yüzetmek[2], [yüz-et-mek] *{ağız} gçl. f. [-ir]* Yüzleştirmek. [DS]

yüzetmek[3], [yüz-et-mek] *{ağız} gçl. f. [-ir]* (Kavun karpuz toplarken) irisini ayırmak. [DS]

yüzetmek[4], [yüz+et-mek] *{ağız} gçl. f. [-ir]* Aynı seviyeye getirmek. [DS]

yüzey, [yüz-ey] *is.* **1.** Bir cismin dışı; dış yüzün bütünü; satıh, *(1935).* **2.** Soyut olarak bir şeyin ilk göze çarpan kısmı. **3.** *mat.* Bir cismin tabanları dışında kalan yüzleri. ⮳ **yüzey küre,** *1. Yer kürenin tümünün iki yarıküre biçiminde bir düzlem harita üzerinde gösterimi. 2. Yer'i gösteren coğrafî küre.*|| **yüzey şekilleri,** *coğ. Yeryüzündeki engebeler; yer biçimleri; avarız.*

yüzeycik, -ği [yüz-ey-cik] *is.* Böceklerin birleşik gözlerini oluşturan temel gözlerin her biri.

yüzeysel, [yüz-ey-sel] *sf.* **1.** Yüzeye ilişkin; yüzeyle ilgili; sathî. **2.** Derinliğine inmeyen; üstten; görü-

nen. **3.** Yüzeyde kalan; derinliği olmayan. **4.** *mecaz.* Aceleye getirilmiş; yöntem ve tekniğine göre çalışılmamış; gelişigüzel; ayrıntılı değil. **5.** Derin düşünemeyen; derin düşünme yeteneğinden yoksun olan. ⊟ **yüzeysel akaçlama,** *tarım. Yüzeyde bulunan suların üstten akıtılması ile toprağın kurutulması işlemi.*|| **yüzeysel yapı,** *dbl. Üretici dil bilgisinde, derin yapıda dönüşümler sonucu üretilerek gerçekleştirilmiş cümlenin sözdizimsel düzenlenişi.*

yüzeysellik, -ği [yüz-ey-sel-lik] *is.* Yüzeysel olma durumu; yüzeysel olan bir şeyin durumu; sathîlik.

yüzgeç, -ci [yüz-geç] *is.* **1.** Balık vb. su hayvanlarının suda hareketlerini sağlayan yelpaze görünümlü organları, *(1944).* **2.** *sf.* İyi yüzen; yüzücü, *(1935). {ağız} (aynı)* [DS] ⊟ **yüzgeç ayaklılar,** *zool. Suda yaşayan, karada ayak gibi kullanabildikleri yüzgeçleri bulunan mors, deniz aslanı ve fok gibi hayvanları kapsayan eteneli memeliler takımı, (Pinnipedia).*|| **yüzgeç kökü,** *zool. Kemikli balıkların embriyonlarının yüzgecine desteklik eden iskelet ışını.*|| **yüzgeç sapı,** *zool. Kemikli balıklarda yüzgece desteklik eden, bölütlü kemik iskelet ışını.*

yüzgeçli, [yüz-geç-li] *sf.* Yüzgeci bulunan.

yüzgeçsiz, [yüz-geç-siz] *sf.* Yüzgeci bulunmayan; yüzgeci olmayan.

yüzgen, [yüz-gen] *{ağız} sf.* Yüzücü. [DS]

yüzgöz, [yüz+göz] *zf.* **1.** Yüz ve göz ikilisi bir arada. **2.** Bütün yüz; yüzünün tümü. ⊟ **yüzgöz olmak,** *1. Aralarında birbirine karşı saygılı olma, birbirine karşı dikkatli davranma gibi özen kalmamış olmak; gereksiz yere, aşırı derecede senli benli olmak. 2. {ağız} Sık sık bozuşmak; küsüşmek.* [DS]

yüzgü[1], [yüz-gü] *is.* İpek çilelerinde liflerden birinin gevşek kalması sonucunda oluşan sarkıklık ve bu biçimde oluşan kusur.

yüzgü[2], [yüz > yüz-gü] *{ağız} is.* Ayna. [DS]

yüzgüç, [yüz-güç يوزگچ] *{eAT} {OsT} sf.* Suda iyi yüzen; yüzeğen.

yüzğen, [yüz-eğen > yüzğen] *{ağız} sf.* İyi yüzen. [DS]

yüzintegi, [yüz-in-tegī] *(yüzünteği:) {eT} zf.* Yüzündeki; simasındaki. [EUTS]

yüzken, [yüz-kēn] *(yüzke:n) {eT} zf.* Durmadan; mütemadiyen. [EUTS]

yüzkeşmek, [yüz-ke-ş-mek] *{eT} dönşl. f. [-ür]* Yüze çıkmak. [DLT]

yüzlek, -ği [yüz-lek] *{ağız} sf.* Sığ. [DS]

yüzlekçi, [yüz-lek-çi] *{ağız} sf.* Yüze gülerek ağızdan laf alan; kovucu; söz taşıyan. [DS]

yüzleme[1], [yüz-le-me] *is.* Yüzlemek eylemi.

yüzleme[2], [yüz-le-me] *{ağız} is.* **1.** Üstten düzeltme; üstünü güzelleştirme; yüzünü düzeltme; görünen yüzünü düzenleme.. **2.** Bir malın altına kötüsünü, üstüne iyisini koyarak yapılan hile. **3.** Yüzünden iyilerini ala ala seçme. **4.** Tarlada, sürüm yapmadan yapılan ekim; üstten düzenleme. **5.** Baştan savma. **6.** [DS]

yüzleme[3], [yüz-le-me] *{ağız} is.* **1.** Yapıya, temelden sonra yapılan arka duvar. **2.** Bir duvara eklentisiz örülen yalın kat duvar. [DS]

yüzlemece, [yüz-le-mece] *sf.* **1.** Yüz yüze yapılan; vicahi. **2.** *zf.* Birini yüzüne karşı; vicahen.

yüzlemek[1], [yüz-le-mek يوزلمك] *gçl. f. [-r] [-l(ü)-yor]* **1.** *{eAT} {ağız}* Birinin kusurun yüzüne karşı doğrudan söylemek; bu şekilde utandırmak; yüzüne vurmak. [DS] **2.** *{ağız}* İyiliği başa kakmak. [DS] **3.** *{OsT}* Yüzünü döndürmek; teveccüh etmek. **4.** *{ağız}* Yüzleştirmek. [DS]

yüzlemek[2], [yüz-le-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ü)-yor]* İyilerini seçip ayırmak. [DS]

yüzlemek[3], [yüz-le-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ü)-yor]* **1.** Mindere, yastığa yüz geçirmek. **2.** Harmanda sapı dövenle sürmek. [DS]

yüzlendirmek, [yüz-le-n-dir-mek] *{ağız} gçl. f. [-ir]* Düzeltmek. [DS]

yüzlenme, [yüz-le-n-me] *is.* Yüzlenmek eylemi.

yüzlenmek[1], [yüz-le-n-mek] *{eT} dönşl. f. [-ür]* **1.** Yüz çevirmek; yüzünü dönmek; saygı sahibi olmak. [DLT] [EUTS] **2.** Halktan hizmet istemek. [DLT] [EUTS]

yüzlenmek[2], [yüz-le-n-mek] *edil. f. [-ir]* **1.** Yüz geçirilmek; kaplanmak. **2.** *dönşl. f.* Şımarmak; yüz bulmak.

yüzler, [yüz-ler] *is.* **1.** Yüz birimden oluşan gruplar. **2.** *mat.* Sayıların yazımı sırasında sağdan üçüncü basamaktaki birimler.

yüzlerce, [yüz-ler-ce] *(yüzle'rce) zf.* Pek çok; yüz kere.

yüzleşim, [yüz-le-ş-mek > yüz-le-ş-im] *is.* Yüz yüze gelme; müvacehe.

yüzleşme, [yüz-le-ş-me] *is.* Yüzleşmek eylemi.

yüzleşmece, [yüz-le-ş-mece] *zf.* Yüz yüze gelerek; karşı karşıya gelerek.

yüzleşmek, [yüz-le-ş-mek] *işteş. f. [-ir]* (İddia eden kişi ile reddeden taraf için) gerçeğin ortaya çıkması amacıyla bir tanık ya da kurul önünde yüz yüze gelerek konuşmak; iddiaları, sözleri aynen tekrarlamak.

yüzleştirme, [yüz-le-ş-tir-me] *is.* Yüzleştirmek eylemi.

yüzleştirmek, [yüz-le-ş-tir-mek] *gçl. f. [-ir]* Söylenen sözün doğruluğunu belirlemek amacıyla iddia eden ile reddeden kişiyi karşı karşıya getirerek söylenenleri tekrarlatmak.

yüzlü[1], [yüz[1]-lü] *sf.* **1.** Yüz[1] veya yüzdelik bulunan. **2.** Yüz adetten oluşan.

yüzlü[2], [yüz[2]-lü] *sf.* **1.** Yüzü bulunan; yüz geçirilmiş olan. **2.** Belirtilen nitelikte yüze sahip olan. **3.** *me-*

caz. (Kişi için) şımartılmış; yüz bulmuş. *{ağız} (aynı)* [DS] **4.** *{eAT}* Şerefli; itibarlı; hatırı sayılır. ⊟ **yüzlü göstermek,** *{eAT} Sayıdeğer göstermek.*|| **yüzlü yüzlü,** *Utanıp sıkılmadan; çekinmeden. {ağız} (aynı)* [DS]

yüzlüg, [yüz-lüg] *{eT} is.* **1.** Akraba. [EUTS] **2.** *sf.* Mevki sahibi olan; ileri gelenlerden olan; rüesadan olan; aziz; muhterem; adlı sanlı kimse. [EUTS] [ETY] **3.** Yüzlük; yüze dahil olan. [EUTS] **4.** Yüzlü; yüzü olan. [EUTS] [DLT]

yüzlük[1], **-ğü** [yüz-lük] *sf.* **1.** Yüz adet birimden oluşan. **2.** (Kap için) yüz birim alabilen. **3.** *is.* Yüz liralık ya da yüz bin liralık kâğıt para. **4.** Onluk sistemde yazılmış bulunan sayılarda sağdan üçüncü basamak. ⊟ **yüzlük birimler bölüğü,** *mat. Yüzden dokuz yüz doksan dokuza kadar olan sayılar bölüğü.*

yüzlük[2], **-ğü** [yüz-lük] *is.* **1.** Yüz olarak kullanılan şey. **2.** Yüzü korumak için yüze geçirilen maske vb. şey; arıcı maskesi. **3.** *{eAT} {OsT}* Yüz örtüsü; peçe; nikap. **4.** *{OsT}* Doğarken bazı çocukların yüzünde kalan son parçası.

yüzlük[3], **-ğü** [yüz-lük] *{ağız} is.* Ekmek fırınına atılan odun. [DS]

yüzlükleme, [yüz-lük-le-me] *is. istk.* Bir dağılımı eşit sıklıkta yüz sınıfa ayırma tekniği.

yüzme, [yüz-me] *is.* **1.** Yüzmek eylemi. **2.** Yüzer durumda olma durumu. **3.** Yüzmek etkinliğinin yapıldığı spor dalı. ⊟ **yüzme havuzu,** *Spor, eğlence amacıyla suya girilen içi su ile dolu değişik derinliklerdeki havuz.*|| **yüzme kesesi,** *zool. Balıklarda, balığın dengede durmasını sağlayan iç organların üzerinde bulunan içi hava dolu balon.*

yüzmek[1], [üz *(yukarı, üst)* üz-mek / yüz-mek] *gçl. f. [-er]* **1.** (Hayvan için) derisini çıkarmak, soymak. *{eT} (aynı)* [DLT] [ETY] **2.** (Deri için) soyarak çıkarmak. **3.** Çok para istemek. ⊟ **yüzüp yüzüp kuyruğuna gelmek,** *Uzun sürmüş bir işi bitirmek üzere olmak.*

yüzmek[2], [yüz-mek] *gçsz. f. [-er]* **1.** *{eT}* Yüzeyde durmak veya ilerlemek. **2.** *{eT}* Yayılmak ve dağılmak; çok akmak. [DLT] **3.** (İnsan için) kol, bacak gibi organların özel hareketleriyle su yüzeyinde veya su içinde ilerlemek, durmak. **4.** (Suda yaşayan hayvanlar için) yüzme organlarını kullanarak su içinde veya üzerinde ilerlemek. **5.** Suyun ya da rüzgârın hareketi ile su üzerinde yer değiştirmek. **6.** Yüzme sporu yapmak. **7.** (Cisim için) bir sıvının yüzeyinde batmadan durmak. **8.** Herhangi bir şeyle üzeri kaplanmak, bir şeye bulanmak. **9.** Herhangi bir durumun en aşırı derecesinde olmak. **10.** (Yiyecek için) su ya da yağı bol olduğu için iştah açıcı özelliği bulunmamak. **11.** (Giyecek için) bol gelmek. **12.** *mecaz.* Dalgalanmak.

yüznumara, [yüz+numara *(Fr. sans numéro (numarasız) nun yanlış tercümesi)*] *is.* Boşaltım gereksiniminin giderildiği yer; hela; ayak yolu; tuvalet; abdesthane.

yüzsuyu, [yüz+su-y-u یوزصویى] *is.* **1.** Onur; saygınlık; haysiyet; itibar. *{eAT} (aynı)* **2.** *{eAT}* Güzellik; hüsün; letafet. ⊟ **yüzsuyu dökmek,** *Onuru zedelenecek kadar yalvarmak.*

yüzsüz, [yüz-süz] *sf.* **1.** Yüzü olmayan. **2.** Yüz geçirilmemiş olan. **3.** *mecaz.* Utanması sıkılması olmayan; hiçbir şeyden ve kimseden çekinmeyen; arsız; şımarık. *{ağız} (aynı)* [DS] ⊟ **yüzsüz olmak,** *Şımarmak.*|| **yüzsüz yüzsüz,** *Utanmaz ve pişkin bir hâlde.*

yüzsüzce, [yüz-süz-ce] *(yüzsü'zce) zf.* Yüzsüz bir biçimde; utanmadan; arsızca.

yüzsüzleşme, [yüz-süz-le-ş-me] *is.* Yüzsüzleşmek eylemi; arsızlaşma.

yüzsüzleşmek, [yüz-süz-le-ş-mek] *dönşl. f. [-ir]* Yüzsüz duruma gelmek; arsızlaşmak; utanma duygusunu kaybetmek.

yüzsüzleştirme, [yüz-süz-le-ş-tir-me] *is.* Yüzsüzleştirmek eylemi.

yüzsüzleştirmek, [yüz-süz-le-ş-tir-mek] *gçl. f. [-ir]* Yüzsüz duruma getirmek; arsızlaştırmak; utanma duygusunu kaybettirmek.

yüzsüzlük, [yüz-süz-lük] *{eT} is.* Arsızlık. [Clauson] [KB]

yüzsüzlük, -ğü [yüz-süz-lük] *is.* **1.** Yüzsüz bir kimsenin tutum ve davranışı; arsızlık; utanmazlık; pişkinlik. **2.** Yüzsüzce davranış.

yüztürmek[1], [yüz-mek[1] > yüz-tür-mek] *{eT} gçl. f. [-ür]* (Koyun vb. için) derisini soydurmak. [DLT]

yüztürmek[2], [yüz-mek[2] > yüz-tür-mek] *{eT} gçl. f. [-ür]* Su üzerinde yüzdürmek. [DLT]

yüzücü[1], [yüz-ücü] *is.* **1.** Kasaplık hayvanların derisini yüzen kimse. **2.** *mecaz.* İnsanları sömüren kimse.

yüzücü[2], [yüz-ücü] *sf.* **1.** Yüzme sporu yapan; yüzen. **2.** *is.* Yüzme sporunda uzmanlaşmış kimse.

yüzücülük, -ğü [yüz-ücü-lük] *is.* Yüzücü olma durumu.

yüzüguyu, [yüz-ü+koy-u] *{ağız} zf.* (Yatmak, düşmek vb. için) yüzü ve vücudunun ön bölümü yere gelecek biçimde; yüz üstü. [DS]

yüzüguyun, [yüz-ü+koyun] *{ağız} zf.* (Yatmak, düşmek vb. için) yüzü ve vücudunun ön bölümü yere gelecek biçimde; yüz üstü. [DS]

yüzük, [Tuva. çüs *(eklem)* > yüz-ük] *is.* Süs amacıyla ya da bir simge olarak parmağa takılan altın ya da gümüş halka. *{eT} (aynı)* [DLT] [Bahşayiş] ⊟ **yüzüğü geri çevirmek,** *Evlilik sözünden vazgeçmek; nişanı bozmak.*|| **yüzük kaşı,** *{eT} Yüzük taşı.* [Bahşayiş]|| **yüzük oyunu,** *Fincanlar altına saklanan ya da elden ele geçirilen bir yüzüğü bulmaya dayanan eski bir oyun.*|| **yüzük parmağı,** *Evlilik veya nişanlılık sembolü olarak yüzük takılan baş parmaktan itiba-*

ren dördüncü parmak.|| **yüzük takmak,** *Nişanlanmak.*

yüzükapak, -ğı [yüz-ü+kapak] *{ağız} zf.* (Yatmak, düşmek vb. için) yüzü ve vücudunun ön bölümü yere gelecek biçimde; yüz üstü. [DS]

yüzükçi, [yüzük-çî] *(yüzükçi:) {eT} is.* Yüzük yapıp satan kimse; yüzük ustası. [Bahşayiş]

yüzükmek, [yüz > yüz-ük-mek] *{ağız} gçsz. f. [-ür]* Utanç duyarak uzaklaşmak. [DS]

yüzükoyun, [yüz-ü+koyun] *zf.* **1.** (Yatmak, düşmek vb. için) yüzü ve vücudunun ön bölümü yere gelecek biçimde; yüz üstü. *{ağız} (aynı)* [DS] **2.** *{ağız}* Bayır aşağı; iniş. [DS]

yüzükuyu, [yüz-ü+koy-u] *{ağız} zf.* (Yatmak, düşmek vb. için) yüzü ve vücudunun ön bölümü yere gelecek biçimde; yüz üstü. [DS]

yüzüktürmek, [yüz-ük-tür-mek] *{ağız} gçl. f. [-ür]* Ürkütüp uzaklaştırmak; kendinden soğutmak. [DS]

yüzülme[1], [yüz-ül-me] *is.* Derisi soyulup çıkarılmak eylemi.

yüzülme[2], [yüz-ül-me] *is.* Yüzülmek eylemi.

yüzülmek[1], [yüz-ül-mek] *edil. f. [-ür]* **1.** Derisi soyulup çıkarılmak. **2.** Derisi sıyrılmak. **3.** *mecaz.* Sömürülmek.

yüzülmek[2], [yüz-ül-mek] *edil. f. [-ür]* Yüzmek[1] eylemi yapılmak; suda yüzerek ilerlemek eylemi gerçekleştirilmek.

yüzüm, [üz-mek *(koparmak)* > üz-üm / yüzüm] *{eT} is.* Üzüm. [Clauson]

yüzün, [yüz > yüz-ün يوزن] *{eAT} zf.* Yüzüstü; yüzükoyun.

yüzünatma, [yüz-ün+at-ma] *{ağız} is.* Çözgüsü pamuk, atkısı ipek olan gömleklik kumaş. [DS]

yüzüncü, [yüz-üncü] *sf.* **1.** Sırası yüz ile belirlenen yerde bulunan; sırada doksan dokuzdan sonra gelen. **2.** Yüzyılda bir gerçekleşen, olan.

yüzünden, [yüz-ü-n-den] *zf.* ... den ötürü; ... den dolayı; sebebiyle; nedeniyle.

yüzünge, [yüz-ün-ge / göz-ün-ke] *{ağız} is.* Ayna. [DS]

yüzüngör, [yüz-ün+gör] *{ağız} is.* Ayna. [DS]

yüzünkoylu, [yüz-ün+koy-lu] *{ağız} zf.* (Yatmak, düşmek vb. için) yüzü ve vücudunun ön bölümü yere gelecek biçimde; yüz üstü. [DS]

yüzünkoyu, [yüz-ün+koy-u] *{ağız} zf.* (Yatmak, düşmek vb. için) yüzü ve vücudunun ön bölümü yere gelecek biçimde; yüz üstü. [DS]

yüzünkoyun, [yüz-ün+koyun يوزين قوين] *{eAT} {ağız} zf.* (Yatmak, düşmek vb. için) yüzü ve vücudunun ön bölümü yere gelecek biçimde; yüz üstü. [DS]

yüzünkuylu, [yüz-ün+koy-lu] *{ağız} zf.* (Yatmak, düşmek vb. için) yüzü ve vücudunun ön bölümü yere gelecek biçimde; yüz üstü. [DS]

yüzünkuyu, [yüz-ün+koy-u] *{ağız} zf.* **1.** (Yatmak, düşmek vb. için) yüzü ve vücudunun ön bölümü yere gelecek biçimde; yüz üstü. **2.** Bayır aşağı; iniş. [DS]

ÖTÜKEN
TÜRKÇE
SÖZLÜK

Z

z, [z / Z] *(zé) is.* **1.** Latin asıllı Türk alfabesinin 29. ve son harfi. **2.** Ses bilgisi bakımından ötümlü, diş eti sızıcısı bir ünsüzdür. **3.** *mat.* Karmaşık bir sayıyı ya da karmaşık değişkeni, cebirde üçüncü bilinmeyeni ifade eder. **4.** *fiz.* Atom sayısını gösterir.

-z¹, [-iz / -ız / -az / -ez /-uz / -üz] *yap. e.* **1.** Fiilden isim ve sıfat türeten ek: *boğaz (<boğuz), tıkız.* **2.** İsimlerden küçültme anlamı katarak isim ve sıfat türeten ek: *topuz, güvez (< gökez), palaz (< bala-z).*

-z², [-iz / -ız / -uz / -üz] *yap. e.* **1.** Sayılardan birlikte olma, doğma kavramı katarak isimler türetir: *ikiz, üçüz, dördüz, beşiz.* **2.** İki organdan meydana gelme, çift olma kavramları katarak yeni isimler türetir: *göz, diz, boynuz, omuz.*

-za¹, [Ar. ḏzā ذا] *(za:) {OsT} ek.* "Bu, şu" anlamıyla birleşik sözcükler yapan son ek. *hakeza.*

-za², [Far. zāyiden *(doğmak)* > zā / zāy زاى / زا] *(za:) {OsT} ek.* Farsça isimlerden *"doğuran"* anlamında birleşik sıfatlar türeten son ek.

za¹, **-a'i** [Ar. zāʾ زاء] *(za:) {OsT} is.* Arap alfabesinde "ز (ze)" harfinin adı. ⊡ **zā-yı mu'ceme,** *{OsT} Noktalı ze; ra-yı mucmele.*

za², **-a'i** [Ar. ẓāʾ ظاء] *(za:) {OsT} is.* Arap alfabesinde "ظ (zı)" harfinin adı. ⊡ **zā-ı mu'ceme,** *{OsT} Noktalı za.*

za³, [Ar. ẓāhir => zahar > zā] *(za:) {ağız} bağ.* **1.** Herhalde; sanırım ki; öyle. **2.** *ünl.* Şaşma ve acıma bildirir; vah vah; vay! [DS]

za⁴, [? za] *{ağız} is.* **1.** Dıştan giyilen etek; pelerin; çarşaf. **2.** Altı açık çan.[DS]

za⁵, [zar > zā] *(za:) {ağız} is.* **1.** Süs; boya. **2.** Gösteriş; çalım. [DS]

za⁶, [zar > zā] *(za:) {ağız} ünl.* Kışkırtma sözü. [DS]

zaa, [? zaa] *{ağız} is.* Bir tür nışadır. [DS]

za'af, [Ar. żaʿf ضعف] *{OsT} is.* → zaaf.

zaaf, [Ar. żaʿf ضعف] *{OsT} is.* **1.** Zayıflık. **2.** Birine veya bir şeye karşı olan düşkünlükten doğan karşı koyamama durumu; direnç zayıflığı. **3.** Bir kimsenin karşı koyamadığı, dayanamadığı şey.

za'afir, [Ar. zaʿferān > zaʿāfir زعافر] *(zaa:fir) {OsT} is.* Safranlar.

zaal, [? zaal] *{ağız} is.* İnan; güven. [DS]

za'ar¹, [Ar. ẕaʿar ذعر] *{OsT} is.* Şiddetli korku.

za'ar², [Ar. ẓāhir => zahar / zaar] *{ağız} bağ.* **1.** Herhalde; sanırım ki; galiba. **2.** Kuşkusuz; elbette. [DS]

zaar, [Mac. az agar => zağar] *{ağız} is.* Zağar. [DS]

za'azzi, -i'ı [Ar. zaʿzaʿa > zaʿāzziʿ زعازع] *(zaa:zzi) {OsT} is.* Sarsmalar; ırgalamalar.

zab¹, [zab / zap / zıb / zıp / zip / zop *(yans.)*] *is.* Hızlı ve düzensiz yürümeyi, koşmayı, sıçramayı ve birden ortaya çıkmayı anlatan kök. *zab-ır-da-mak, zab-ır-da-ş-mak*

zab², **-b'ı** [Ar. żabʿ ضبع] *{OsT} is. zool.* Sırtlan.

zab³, **-bbı** [Ar. żabb ضب] *{OsT} is. zool.* Kertenkele; keler.

zabab, [Ar. żabāb ضباب] *(zaba:b) {OsT} is.* Sis; pus; nemli duman.

zabah, [Ar. ṣabaḥ] *{ağız} is.* **1.** Sabah. **2.** Yarın. [DS]

zabahlayın, [sabah-leyin] *{ağız} zf.* Sabahleyin. [DS]

zabahleyin, [sabah-leyin] *{ağız} zf.* Sabahleyin. [DS]

zabalan, [sabah-leyin > zabalān] *(zabala:n) {ağız} zf.* Sabahleyin. [DS]

zabalen, [sabah-leyin > zabalēn] *(zabale:n) {ağız} zf.* Sabahleyin. [DS]

zabanan, [ṣabaḥ-leyin] *{ağız} zf.* Sabahleyin. [DS]

zabak, -ğı [Ar. sebaḳ => zabak] *{ağız} is.* İlk ders; sabah dersi. [DS]

zaban, [saban > zaban] *{ağız} is.* Saban. [DS]

zabarta, [? zabarta] *{ağız} sf.* Güçlük; baskı; sıkıntı. [DS]

zabayıtsız, [zabayıt-sız] *{ağız} sf.* Patavatsız. [DS]

zabbak, -ğı [zab *(yans.)* > zabb-ak] *{ağız} sf.* Şaşkın; sersem. [DS]

zabı, [zab-ı] *{ağız} sf.* (Kişi için) iri yarı; şişman. [DS]

zabın, [Far. zebūn => zabın] *{ağız} sf.* **1.** Yoksul. **2.** Şaşkın; miskin. **3.** Zayıf; güçsüz; ince. [DS] ☞ **zabın kârı,** *{ağız} İnsanı geçindirmeyen gelir.* [DS]

zabınlamak, [zabın-la-mak] *{ağız} gçsz. f [-r] [-l(ı)-yor]* **1.** Zayıflamak. **2.** Etkisini, gücünü yitirmek. [DS]

zabıt[1], **-ptı** [Ar. żabṭ ضبط] *{OsT} is.* **1.** Tutanak. **2.** Zapt; tutma; tutuş. ☞ **zabıt kâtibi,** *Mahkemelerde duruşma tutanaklarını tutmak ve öteki yazı işlerini yürütmekle görevli adliye memuru.*|| **zabıt tutmak,** *Tutanak düzenlemek.*

zabıt[2], **-dı** [? zabıt] *{ağız} is.* Süpürgeotu. [DS]

zabıta, [Ar. żabṭ > żābıṭa ضابطه] *(za:bıta) {OsT} is.* **1.** Bağ; kural. **2.** Kamu düzenini sağlamak ve suç işleyenleri adlî makamlara teslim etmekle görevli iç güvenlik örgütü. **3.** Kent belediyelerinde belediye işlerini denetlemekle görevli örgüte bağlı memur. **4.** *{ağız}* Muhtarlık. [DS] ☞ **zābıta-i adliye,** *{OsT} huk. Bucak müdürleri, polisler, savcılar, sorgu hakimleri, köy muhtarları, ihtiyar meclisi üyeleri ve orman bekçileri.*|| **zābıta-ı ahlakıye,** *{OsT} huk. Ahlak zabıtası.*|| **zābıta-i belediye,** *{OsT} huk. Belediye zabıtası.*

zabıtname, [Ar. żabṭ + Far. nāme ضبطنامه] *(zabıtna:-me) {OsT} is.* Tutanak.

zabi, [Ar. ẓabī / ẓaby ظبى] *{OsT} is.* Karaca; ahu.

zabih, [Ar. ẕebḥ > ẕābiḥ ذابح] *(za:bih) {OsT} sf.* Eti yenen hayvanları kesen; kasap.

zabit, [Ar. żabṭ > żābiṭ ضابط] *(za:bit) {OsT} is.* **1.** Tutan; denetleyen. **2.** Subay. **3.** *sf.* Yönetme gücü olan; dediğini yaptıran.

zabitan, [Ar. żābiṭ > żābiṭān ضابطان] *(za:bita:n) {OsT} is.* Subaylar. ☞ **zābitān-ı aklām,** *{OsT} Resmî dairelerde kalemlerin başında bulunan kimseler.*

zabitlik,-ği [zabit-lik] *is.* Subay olma durumu; subaylık.

zabt, [Ar. żabṭ ضبط] *{OsT} is.* → zabt.

zabtiye, [Ar. żabṭ > żabṭiyye ضبطيه]*{OsT} is.* **1.** Polis; jandarma. **2.** Askerî kolluk kuruluşu ve bu kuruluşta görevli er. **3.** Tanzimat'tan sonra iç güvenliğin korunması için kurulmuş olan emniyet görevlerinin yürütüldüğü dairelere verilen ad. ☞ **zaptiye nāzırı,** *{OsT} Eskiden bugünkü Emniyet Genel Müdürünün görevini yürüten kimseye verilen ad.*|| **zaptiye nezāreti,** *{OsT} Eskiden bugünkü Emniyet Genel Müdürlüğünün görevini yürüten üst kuruluşa verilen ad.*

zabtname, [Ar. żabṭ+ Far. nāme ضبطنامه] *(zabtna:me) {OsT} is.* → zabıtname.

zabu, -u'ı [Ar. żabu / ḍabuʿ ضبع] *{OsT} is. zool.* Sırtlan.

zabuk, -ğu [Sur. Ar. zābūḳ زابوق] *{ağız} is.* **1.** Sokak. **2.** Çıkmaz sokak. **3.** Komşu. [DS]

zabun, [Far. zebūn => zabun] *{ağız} sf.* İnce; zayıf; güçsüz; zebun. [DS]

zaby, [Ar. ẓabī / ẓaby ظبى] *{OsT} is.* → zabi.

zac, [Ar. zāc زاج] *(za:c) {OsT} {ağız} is.* → zaç. [DS] ☞ **zāc-ı kıbrıs,** *{OsT} kim. Göztaşı; bakır sülfat.*

zaca, [Far. zāğ-ça > zaca] *{ağız} is.* Bir tür karga. [DS]

zacir, [Ar. zecr > zācir / zācire زاجر / زاجره] *(za:cir) {OsT} sf.* Engel olan; engelleyen; önleyen; alıkoyan.

zacirat, [Ar. zācir > zācirāt زاجرات] *(za:cira:t) {OsT} is.* Yasaklayanlar; engelleyenler.

zacire, [Ar. zecr > zācire زاجره] *(za:cire) {OsT} sf.* → zacir.

zaç, [Ar. zāc زاج] *{OsT} is.* **1.** Kükürt ve demir birleşimi; demir sülfat. **2.** *{ağız}* Kara boya. [DS] ☞ **zaç yağı,** *Derişik sülfürik asit.*

-zad, [Far. zāden *(doğmak)* > zād زاد] *(za:d) {OsT} ek.* Farsça isimlerden *"...-den doğmuş, ...-den doğan"* anlamlarında birleşik sıfatlar türeten son ek.

zad[1], [Ar. zād زاد] *(za:d) {OsT} is.* Yiyecek; azık.

zad[2], [Ar. ziyāde > zād / zāde زاد / زاده] *(za:d) {OsT} ünl. "Çoğalsın; artsın!"* anlamında kullanılır. ☞ **zād-Allah!** *{OsT} Allah artırsın.*

zad[3], [Az. zad] *{ağız} is.* Nesne; şey. [DS]

zade[1], [Ar. ziyāde > zād / zāde زاد / زاده] *(za:d) {OsT} ünl.* → zad[2]. ☞ **zāde fazîletühu,** *{OsT} Erdemleri artsın.*|| **zāde ömrühu,** *{OsT} Ömrü artsın.*

zade[2], [Far. zāden *(doğmak)* >zāde زاده] *(za:de) {OsT} is.* **1.** Oğul; evlat. **2.** *ek.* Farsça isimlerden "...-den doğmuş, ...-den doğan" anlamlarında birleşik sıfatlar türeten son ek. ☞ **zāde-i dehn,** *{OsT} 1. Kalem. 2. Söz.*|| **zāde-i hātır,** *{OsT} 1. Bir insanın doğaçlama eseri. 2. Şiir.*|| **zāde-i tab',** *{OsT}* → zāde-i hātır.|| **zāde-i tabîat,** *{OsT}* → zāde-i hātır.

zadegân, [Far. zāde-gān زادگان] *(za:degâ:n) {OsT} is.* Soylular takımı; belirli aileler topluluğu; aristokratlar. ☞ **zādegân-ı ilmiye,** *{OsT} İmparatorluk döneminde üst rütbeli ilmiye sınıfı mensuplarının çocuklarını ifade etmek için kullanılan terim.*

zadegânlık, -ğı [zadegân-lık] *(za:degâ:nlık) is.* Zadegân olma durumu; soyluluk.

zadegî, [Far. zāde-gī زادگى] *(za:degi:) {OsT} is.* Soylu olma; soyluluk; asillik.

zaden[1], [Far. zāden زادن] *(za:den) {OsT} f. (mastar)* **1.** Doğmak. **2.** Doğurmak.

zaden[2], [Bulg. zaden] *{ağız} is.* Sırtta, bağlanarak götürülen yük. [DS]

zado, [? zado] *{ağız}* *is.* Arabalara yapılan yemlik. [DS]

za'f[1], [Ar. zaʿf زعف] *(za-f)* *{OsT}* *is.* Hemen öldürme.

za'f[2], [Ar. żaʿf ضعف] *(za-f)* *{OsT}* *is.* → zaaf. ⊡ **za'f-ı basar,** *{OsT}* *tıp. Miyopluk.*|| **za'f-ı pîrî,** *{OsT}* *Yaşlılıktan gelen güçsüzlük.*|| **za'f-ı sürî,** *{OsT}* *ed. Anlamca güçlü bir sözün yerine olumsuzunu kullanarak yapılan bir anlatım şekli.*|| **za'f-ı te'lîf,** *{OsT}* *ed. Sözün anlamı güçleştirecek kadar karışık oluşu; anlatım zayıflığı.*

zafa'ir, [Ar. żafīre > żafāʾir ضفائر] *(zafa:ir)* *{OsT}* *is.* Örülmüş saçlar.

zafak, -ğı [? zafak] *{ağız}* *is.* Yağmur bulutu. [DS]

zafayir, [Ar. żafīre > żafāyir ضفاير] *(zafa:yir)* *{OsT}* *is.* → zafair.

zafe, [? zafe] *{ağız}* *is.* Okul sırası. [DS]

zafer, [Ar. ẓafer ظفر] *{OsT}* *is.* **1.** Savaşta kazanılan başarı; utku; yengi. **2.** Çok çetin bir uğraşı, mücadele, karşılaşma ya da yarışta kazanılan başarı veya olumlu sonuç; yengi; galibiyet. **3.** *müz.* Türk müziğinde küçük bir usul. ⊡ **zafer alayı,** *Eski Roma'da, büyük zafer kazanmış olan komutanların Roma'ya girişi sırasında düzenlenen tören.*|| **zafer arabası,** *Eski Roma'da, zafer kazanan komutanın Kapitoliuma'a girerken bindiği, beyaz atlarla çekilen iki tekerlekli araba.*|| **Zafer Bayramı,** *Kurtuluş Savaşını başarı ile sona erdiren Başkumandanlık Meydan Muharebesinin kazanıldığı 30 Ağustos'un yıl dönümlerinde kutlanan ulusal bayram.*|| **zafer-şiâr,** *{OsT}* *Başarı gösteren; zafer kazanan.*|| **zafer tacı,** *bot. Zambakgillerden Asya kökenli, kırmızı turuncu çiçekli sülük dallarla sona eren yapraklarıyla desteklere tutunan yumru kök saplı süs bitkisi, (Gloriosa superba).*|| **zafer takı,** *Önemli bir komutanı onurlandırmak ya da bir zaferi anmak ve anısını yaşatmak amacıyla yapılan anıt; zaferi simgeleyen tak.*|| **zafer-yāb,** *{OsT}* *Başarı gösteren; amacına ulaşan; üstün gelen.*

za'feran, [Ar. zaʿferān زعفران] *(za-fera:n)* *{OsT}* *is.* *bot.* Safran. ⊡ **za'ferān-ı āhen,** *Demir pası.*|| **za'ferān-ı hadîd,** *{OsT}* *Demir pası.*|| **za'ferān-ı kâzib,** *{OsT}* *bot. Papağan yemi.*|| **za'ferān-ı Yemen,** *{OsT}* *bot. Yemen safranı.*

za'ferani [Ar. zaʿferānī زعفرانى] *(za-fera:ni:)* *{OsT}* *sf.* Safran renginde; safrana benzeyen; safran gibi.

zaferlü, [Ar. ẓafer + T. -lü ظفرلو] *{OsT}* *sf.* Galip; muzaffer.

zafername, [Ar. ẓafer + Far. nāme ظفرنامه] *(zaferna:me)* *{OsT}* *is.* Bir zaferi anlatan ya da zaferle sonuçlanan savaşları, seferleri konu alan eser.

za'fî [Ar. żaʿfī ضعفى] *(za-fi:)* *{OsT}* *sf.* Zayıflıkla, dermansızlıkla ilgili; zaafa dair.

zafir[1], [Ar. ẓafer > ẓāfir ظافر] *(za:fir)* *{OsT}* *sf.* Zafer kazanmış; galip.

zafir[2], [Ar. ẓafer > ẓafīr ظفير] *(zafi:r)* *{OsT}* *sf.* Zafere erişen; zafer bulan.

zafir[3], [Ar. żafīr ضفير] *(zafi:r)* *{OsT}* *is.* *anat.* Sinir demeti.

zafiyet, [Ar. żaʿf > żaʿfiyyet ضعفيت] *(za:fiyet)* *{OsT}* *is.* **1.** Zayıflık; arıklık. **2.** Dermansızlık; güçsüzlük; hâlsizlik. **3.** *tıp.* Asteni. **4.** Vücudun tümünün veya bir bölümünün gücünü yitirmesi.

zafran, [Ar. zaʿferān زعفران] *{OsT}* *is.* *bot.* Safran.

zag[1], [zag / zang / zek / zeng / zık / zıng / zınk / zink / zoh / zok / zong / zonk / zöng *(yans.)*] *is.* Sarsılmayı, sallanmayı; üşüme ve heyecan yüzünden titremeyi anlatan kök. *zag-ıl-da-mak*

zag[2], [Far. zāġ زاغ] *{ağız}* *is.* Karga. [DS]

zaga[1], [? zaga] *{ağız}* *is.* Mağara. [DS]

zaga[2], [? zaga] *{ağız}* *sf.* Geveze. [DS]

zagar[1], [zağar] *{ağız}* *is.* **1.** Küçük köpek. **2.** Tazı. **3.** Köpek yavrusu. **4.** *sf.* Bodur; bacaksız. [DS]

zagar[2], [Erme. jawar => zagar] *{ağız}* *is.* Yaşlı hayvana yedirilen kırılmış arpa. [DS]

zaganek, -ği [? zaganek] *{ağız}* *is.* Kapı kilidi. [DS]

zagbal, [zaf+bal] *{ağız}* *is.* Mumlu bal. [DS]

zagel[1], [? zagel] *{ağız}* *is.* Küçük kazma. [DS] ⊡ **zagel kazması,** *{ağız}* → zagel. [DS]

zagel[2], [? zagel] *{ağız}* *is.* Kış bitimi ile bahar arasında yeşeren bitkiler. [DS]

zagoda, [? zagoda] *{ağız}* *is.* Salamura yapılmış yeşil zeytin. [DS]

zagon, [Bul. zagon] *is.* **1.** *{ağız}* Vicdan. [DS] **2.** *argo.* Yasa; yol; yöntem. **3.** *sf.* Pisboğaz.

zagor[1], [? zagor] *{ağız}* *is.* Eşini arayan kızgın keklik. [DS]

zagor[2], [Erme. jawar => zagar / zagor] *{ağız}* *is.* Arpa kırması. [DS]

zaguda, [? zagoda / zaguda] *{ağız}* *is.* **1.** → zagoda. **2.** Soğanın küçüğü. [DS]

zagun, [? zagun] *{ağız}* *is.* Erkeklik organı. [DS]

zağ[1], [zağ] *{ağız}* *is.* **1.** Güç; kuvvet. **2.** Hız; tav; şiddet. **3.** Sertlik; peklik. **4.** Kılağı. **5.** Semiz olma durumu; gürbüzlük. **6.** *sf.* (Bıçak, kılıç vb. için) çok keskin. [DS] ⊡ **zağ vermek,** *1.* *{OsT}* *Keskinliğini göstermek. 2.* *{ağız}* *Pohpohlamak; övüp hız vermek.* [DS]|| **zağ zağ,** *{ağız}* *Çok; güçlü; hızlı.* [DS]

zağ[2], [zağ زاغ] *{OsT}* *is.* Yayın ucuna sarılan deri.

zağ[3], [zağ] *{ağız}* *is.* Büyüklenme; kurum; kibir. [DS]

zağ[4], [Far. zāğ زاغ] *(za:ğ)* *is.* **1.** *{OsT}* Karga. **2.** *{ağız}* Bir yaşında kara karga. [DS] **3.** *{ağız}* Piliç. [DS] **4.** *{ağız}* Köpek yavrusu. [DS] ⊡ **zāğ-beçe,** *{OsT}* *Karga yavrusu.*|| **zāğ-çeşm,** *{OsT}* *1. Karga gözlü.*

2. Mavi gözlü.|| **zāğ-ı siyāh,** *{OsT} 1. Kara karga. 2. mecaz. Uğursuz kimse.*

zağ[5], [çağ > zağ] *{ağız} is.* En uygun zaman; sıra; vakit. [DS] ☞ **zağı zağına,** *{ağız} Ucu ucuna.* [DS]

zağ[6], [zağ] *{ağız} is.* Ana kuşun yavruları için taşıdığı yem. [DS]

zağ[7], [zağ] *{ağız} sf.* Mutlu. [DS]

zağ[8], [zağ] *{ağız} sf.* (Toprak için) güçsüz; verimsiz. [DS]

zağa'în, [Ar. żağīne > żağā'in ضغائن] *(zağa:in) {OsT} is.* Kinler; nefretler.

zağal[1], [zağ-al] *{ağız} sf.* Tembel. [DS] ☞ **zağal olmak,** *{ağız} (Av için) avcıdan kaçabilir ustalıkta olmak.* [DS]

zağal[2], [zağal] *{ağız} is.* Tahıldaki yabancı madde. [DS]

zağal[3], [Erme. zołal / Far. zuğāl => zağal] *{ağız} is.* Kızılcık. [DS]

zağan[1], [Far. zāğān زاغان] *(za:ğa:n) {OsT} is.* Kargalar.

zağan[2], [Far. zağan زغن] *{OsT} is.* Çaylak.

zağana, [? zağana] *{ağız} is.* Su kıyılarında yaşayan bir tür kırkayak. [DS]

zağane, [Far. zāğ-āne زاغانه] *(za:ğa:ne) {OsT} zf.* Karga edasıyla; kargacasma.

zağanos, [Yun. dzaganos] *is.* Bir tür doğan.

zağar[1], [Far. zāğ *(karga)* / Mac. az agár / Ar. zağarī] *is.* **1.** Kuş, tavşan gibi av hayvanlarının avlanmasında avcıya avın yerini göstererek, avcı hazır olduğunda emir üzerine avı uçuran ya da kaçıran bir tür av köpeği. **2.** *{ağız}* Küçük köpek. [DS] **3.** *{ağız}* Köpek yavrusu. [DS] **4.** *{ağız}* Tazı. [DS] **5.** *{ağız}* Çoban köpeği. [DS] **6.** *argo.* Muhbir; hafiye.

zağar[2], [zağar] *{ağız} sf.* **1.** Bodur; bacaksız. **2.** Söz taşıyan. **3.** Birinin ardına takılıp giden. [DS]

zağar[3], [Ar. ẓāhir = > zahar / zağar / zaar] *{ağız} bağ.* **1.** Herhalde; evet öyle. **2.** Belki de. [DS]

zağara[1], [Far. zağara / Ar. ẓıhāre ظهاره] *{OsT} is.* Yaka üzerine dikilen kürk; yaka kürkü.

zağara[2], [? zağara] *{ağız} is.* Sandık. [DS]

zağarcı, [zağar-cı] *is.* İmparatorluk döneminde, padişahın av köpeklerine bakan ve padişahla birlikte ava çıkan görevli.

zağarlık, -ğı [zağar-lık] *{ağız} is.* Evlerde odun konulan yer; odunluk. [DS]

zağcı, [zağ-cı] *is.* Bileyici.

zağcılık, -ğı [zağ-cı-lık] *is.* Bileyicilik.

zağılmak, [zağ-ıl-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* (Yılan vb. için) kayarak akıp gitmek; kaçmak. [DS]

zağılttak, -ğı [zağ-ıl-t-tak] *{ağız} zf.* (Kaymak için) bir yere takılmadan ve hızla. [DS]

zağine, [Ar. żağīne ضغينه] *(zaği:ne) {OsT} is.* Kin; nefret.

zağlama, [zağ-la-ma] *is.* Zağlamak eylemi; kılağılama.

zağlamak[1], [zağ-la-mak زاغلامق] *gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* **1.** Kılağı vermek; kılağılamak. **2.** *{OsT}* Keskinletmek. **3.** *{ağız}* Bilemek. [DS]

zağlamak[2], [zağ-la-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(ı)-yor]* **1.** Hızla, akarcasına kayıp gitmek. **2.** (İplik için) makaradan, yumaktan boşalmak. **3.** (Kuş için) süzülerek yukarıdan aşağıya inmek. [DS]

zağlamak[3], [zağ-la-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(ı)-yor]* **1.** Semizleşmek. **2.** *gçl. f.* Güçlendirmek. [DS]

zağlaman, [zağ-la-man] *{ağız} is.* Balkon. [DS]

zağlanma, [zağ-la-n-ma] *is.* Zağlanmak eylemi.

zağlanmak, [zağ-la-n-mak] *edil. f. [-ır]* **1.** Zağlamak eylemi yapılmak; kılağılanmak. **2.** *{ağız}* Güçlenmek; semiz duruma gelmek. [DS] **3.** *{ağız}* Keskinleşmek. [DS] **4.** *{ağız}* Sertleşmek. [DS]

zağlatmak, [zağ-la-t-mak] *{ağız} gçl. f. [-ır]* **1.** (Makara ipliği vb. için) açmak; boşaltmak. **2.** Çabuk geçirmek; ilerletmek. [DS]

zağlı, [zağ-lı] *{ağız} sf.* **1.** Bilenmiş; kılağılanmış; keskin. *{OsT} (aynı)* **2.** (Hayvan için) güçlü ve hızlı. **3.** (Hayvan için) yağlı; besili; gelişmiş. **4.** İstekli. **5.** Kibirli. **6.** (Yara için) irinli ve sancılı. **7.** Pek çok. [DS]

zağma, [Far. zaḫme] *{ağız} is.* Üzengi kayışı. [DS]

zağmak[1], [zağ-mak] *{ağız} gçsz. f. [-ar]* (Hayvan için) semiz, toplu duruma gelmek. [DS]

zağmak[2], [zağ-mak] *{ağız} gçsz. f. [-ar]* **1.** Kaçmak; koşmak. **2.** Düşmek. **3.** Saldırmak. **4.** *gçl. f.* Hızla fırlatmak. [DS]

zağrak, -ğı [Far. sāğār => sağrak > zağrak] *{ağız} is.* **1.** Altı okka tahıl alan kile. **2.** Bakır yağ kabı. [DS]

zağt, [Ar. żağṭ ضغط] *{OsT} is.* Bir şeyi bir başka yere zorla girdirme; sokma.

zağuda, [? zagoda / zağuda] *{ağız} is.* Salamura yapılmış yeşil zeytin. [DS]

zağzağa, [Ar. zağzağa زغزغه] *{OsT} is.* Anlamsız söz.

zaha[1], [Ar. ẓahir => zahar / zaha] *{ağız} bağ.* Herhalde; evet öyle. [DS]

zaha[2], [? zaha] *{ağız} is.* Loğusa. [DS]

zahag, [? zahağ] *{eT} is.* Tecelli; sudur.[EUTS]

zahair, [Ar. ẕaḫīre > ẕaḫāir ذخائر] *(zaha:ir) {OsT} is.* Tahıllar; zahireler.

zahan, [Ar. ṣaḥn => sahan / zahan] *{ağız} is.* Sahan; bakır tabak. [DS]

zahar, [Ar. ẓāhir => zahar] *{ağız} bağ.* **1.** Her hâlde; olasılıkla; evet öyle. **2.** Demek ki. [DS]

zahat, [Ar. sā'at => sahat / zahat] *{ağız} is.* Saat. [DS]

zahavel, [? zahavel] *{ağız} is.* Ahır süpürmekte kullanılan uzun süpürge. [DS]

zahaya, [Ar. żaḥāyā / ḍaḥāyā ضحايا] *(zaha:ya:) {OsT} is.* **1.** Kuşluk vakti kesilen koyun; dahye. **2.** Kurban; udhiye.

zahenk, [? zahenk] *{ağız} is.* **1.** Yasa dışı ve gizli cinsel ilişkilere aracılık eden kimse; pezevenk. **2.** Yakınlarının yasa dışı ve gizli cinsel ilişkilerine göz yuman kimse. [DS]

zaher, [Ar. ẓāḥir => zahar /zaher] *{ağız} bağ.* → zahir[1]. [DS]

zahf, [Ar. zaḥf زحف] *{OsT} is.* **1.** Sürüngenlerin sürünme hareketi. **2.** Sürünerek ilerleme; ayaklarını sürüyerek yürüme. **3.** Emekleme. **4.** Kalabalık bir asker topluluğunun düşman üzerine yürümesi. ⊡ **zahf-i sabî,** *{OsT} Çocuğun emeklemesi.*

zahı, [? zahı] *{ağız} is.* Loğusa. [DS]

zahib, [Ar. ẕehāb > ẕāhib ذاهب] *(za:hib) {OsT} sf.* **1.** Giden; gidici. **2.** Herhangi bir düşünce ya da sanıya kapılan, uyan. ⊡ (bir şeye) **zahib olmak,** *{OsT} Kapılmak; uymak.*

zahid, [Ar. zühd > zāhid / zāhide زاهدة / زاهد] *(za:hid) {OsT} is.* → zahit. ⊡ **zāhid-i bārid,** *{OsT} Kaba sofu.*|| **zāhid-i huşk,** *{OsT} Kaba sofu.*

zahidane, [Ar. zāhid + Far. -āne زاهدانه] *(za:hida:ne) {OsT} zf.* Zahide yakışır biçimde; zahitçe; zahit gibi.

zahide, [Ar. zāhide زاهدة] *(za:hide) {OsT} is.* Haram şeylerden kaçınan ve dinin emirlerini aynen yerine getiren kadın.

zahif[1], [Ar. zāḥf > zāḥif / zāḥife زاحفه / زاحف] *(za:hif) {OsT} sf.* Sürünerek yürüyen; sürünen.

zahif[2], [Ar. zāḫif زاخفه] *(za:hif) {OsT} sf.* Kibirli; övüngen.

zahife, [Ar. zāḥif / zāḥife زاحفه] *(za:hife) {OsT} is. biy.* Yılan, kertenkele gibi vücudunun üzerinde sürünerek yürüyen hayvan; sürüngen.

zahik, -kı [Ar. zāhiḳ زاهق] *(za:hik, k kalın söylenir) {OsT} sf.* **1.** Köhne. **2.** Berbat olan; perişan durumda bulunan.

zahil[1], [Ar. ẕühūl > ẕāhil / ẕāhile ذهله / ذاهل] *(za:hil) {OsT} sf.* Unutan; ihmal eden; ihmalkâr.

zahil[2], [Ar. zehel > zāhil / zāhile زاهله / زاهل] *(za:hil) {OsT} sf.* **1.** Ruhu huzura kavuşan; sıkıntıdan kurtulan; ferahlayan. **2.** Sağlığı düzelen. **3.** Unutan.

zahil[3], [Ar. zāḫil زاخل] *(za:hil) {OsT} is. bot.* Zakkum ağacı.

zahim, [? zahim] *{ağız} is.* İrin. [DS]

zahimlenmek, [zahim-le-n-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* İrinlenmek. [DS]

zahir[1], [Ar. ẓuhūr > ẓāhir ظاهر] *(za:hir) {OsT} sf.* **1.** Açık; belli; meydanda olan. **2.** *is.* Görünüş; dış yüz. **3.** (Bektaşîlere göre) Bektaşî olmayan kişi. **4.** *zf.* Görünüşe göre; anlaşıldığına göre; anlaşılan o ki; meğer. **5.** Kesinliğe yakın bir olasılıkla; muhakkak; elbette; herhalde.

zahir[2], [Ar. zāhir / zāhire زاهره / زاهر] *(za:hir) {OsT} sf.* (Yıldız için) parlak.

zahir[3], [Ar. ẕāḫir ذاخر] *(za:hir) {OsT} sf.* **1.** Semiz; tavlı. **2.** Bol.

zahir[4], [Ar. zāḫir زاخر] *(za:hir) {OsT} sf.* (Deniz için) coşmuş; taşmış.

zahir[5], [Ar. zaḥīr زحير] *(zahi:r) {OsT} is. tıp.* **1.** İç ağrısı. **2.** Dizanteri. **3.** Basur ve sidik torbası yangısında olan ağrılı ıkıntı.

zahir[6], [Ar. ẓahr > ẓahīr ظهير] *(zahi:r) {OsT} sf.* Yardım eden; destekleyen; arka çıkan. ⊡ **zahir olmak,** *Arka çıkmak; desteklemek.*

zahir[7], [Ar. ẓahr ظهر] *{OsT} is.* Fas sultanının fermanı.

zahir[8], [Ar. seḥer] *{ağız} is.* Sabah. ⊡ **zahir vakti,** *{ağız} Sabahın erkeninde.* [DS]|| **zahir yıldızı,** *{ağız} Sabah yıldızı.* [DS]

zahirbîn, [Ar. ẓāhir + Far. -bīn ظاهربين] *(za:hirbi:n) {OsT} sf.* Bir şeyin yalnızca dış görünüşü ile ilgilenen; görünüşe aldanan.

zahirbînane, [Ar. ẓāhir + Far. -bīn-āne ظاهربينانه] *(za:hirbi:na:ne) {OsT} zf.* Görünüşe aldanarak; üstünkörü; dıştan bakarak.

zahirde, [zahir-de] *zf.* Görünüşte.

zahire[1], [zāhire زاهره] *(za:hire) {OsT} sf.* → zahir[2].

zahire[2], [Ar. ẓāhire ظاهره] *(za:hire) {OsT} is.* Dışa fırlamış göz; lokma göz.

zahire[3], [Ar. ẕaḫīre ذخيره] *(zahi:re) {OsT} is.* Gerektiğinde kullanılmak üzere saklanan tahıl. ⊡ **zahîrebahā,** *{OsT} Tahıl parası; katık bedeli.*|| **zahîre-i āhiret,** *{OsT} Hayır ve iyilikler.*|| **zahîre nazırı,** *{OsT} İmparatorluk döneminde sarayın, ordunun, hastanelerin ve imarethanelerin, kent fırınlarının ihtiyacı olan tahılı sağlamakla görevli kuruluşun en üst amiri.*|| **zahîre nezāreti,** *{OsT} İmparatorluk döneminde, ülkenin zahire ihtiyacını karşılamakla görevli bakanlığa verilen isim.*

zahireci, [zahire-ci] *(zahi:reci) is.* Buğday, arpa, mısır gibi tahılların alım ve satımını yapan kimse; zahire tüccarı.

zahiren, [Ar. ẓāhir > ẓāhiren ظاهراً] *(za:hi'ren) {OsT} zf.* Görünüşe göre; görünüşte; dıştan.

zahirî [Ar. ẓāhir > ẓāhirī / ẓāhiriyye ظاهريه / ظاهرى]

(za:hiri:) {OsT} *sf.* **1.** Görünen; görünürde olan. **2.** İçten olmayan; yapmacık. ◘ **zahirî cisim,** *fiz. Çeşitli kısımlarından bir optik aygıta gelen ışık demetlerinin uzantıları üzerinde görünen ancak gerçek varlığı orada olmayan cisim; cismin görüntüsü.*|| **zahirî görüntü,** *fiz. Zahirî cismin göz tarafından algılanan görüntüsü.*|| **zahirî güç,** *Görünen güç.*|| **zahirî odak,** *Gizil odak.*

zahiriyat, [Ar. ẓāhirī > ẓāhiriyyāt ظاهريات] *(za:hiriya:t) {OsT} is.* Dış görünüşler.

zahiriye, [Ar. ẓāhirī > ẓāhiriyye ظاهريه] *(za:hiriye) {OsT} sf.* **1.** Meydana gelen; görünen. **2.** İçten gelmeyen; yapmacık. **3.** *öz. is. isl.* Kur'an-ı Kerim ayetlerinin ve hadislerin mecaz anlamlarına ve bağlamlarına göre değil de görünüşteki açık anlamlarından başka hiçbir yorum kabul etmeyen, kıyasa yer vermeyen Sünnî mezhep.

zahirperest, [Ar. ẓāhir + Far. -perest ظاهرپرست] *(za:hirperest) {OsT} sf.* Dış görünüşe önem veren.

zahit, -di [Ar. zühd > zāhid زاهد] *(za:hit) {OsT} sf.* **1.** Dinin buyruklarını yerine getiren, yasaklarından kesinlikle sakınan (kimse). **2.** *mecaz.* Dinî konularda hoşgörüsüz olan kimse; aşırı sofu; kaba sofu. **3.** Alevîlere göre, kendi inançlarından olmayan kimse.

zahitlik, -ği [zahit-lik] *is.* Zahit olma durumu.

zahiye, [Ar. żāḥiyye ضاحيه] *(za:hiye) {OsT} is.* Bir şehrin ya da ülkenin dışında kalan çorak ve ıssız açıklık.

zahl, [Ar. ẕaḥl ذحل] *{OsT} is.* **1.** İntikam; öç. **2.** Düşmanlık; kin; nefret.

zahm[1], [Ar. żaḫm ضخم] *{OsT} sf* İri; büyük; kalın. ◘ **zahmü'l-izām,** *{OsT} İri kemikli; kalın kemikli.*

zahm[2], [Ar. zaḥm زحم] *{OsT} is.* Sıkıştırma.

zahm[3], [Far. zaḫm زخم] *{OsT} is.* Yara. ◘ **zahm-dār,** *{OsT} Yaralanmış; yaralı.*|| **zahm-hār,** *{OsT} Yaralanmış; yaralı.*|| **zahm-hurde,** *{OsT} Yaralanmış; yaralı.*|| **zahm-ı çeşm,** *{OsT} Göz yarası; nazar.*|| **zahm-ı hançer,** *{OsT} Hançer yarası.*|| **zahm-ı kalb,** *{OsT} Gönül yarası; aşk.*|| **zahm-ı tiğ,** *{OsT} Kılıç yarası.*|| **zahm-ı zebān,** *{OsT} Dil yarası.*|| **zahm-kâr,** *{OsT} Yaralayan; yara açan.*|| **zahm-nāk,** *{OsT} Yaralanmış; yaralı.*|| **zahm-res,** *{OsT} Yaralayan; yara açan.*|| **zahm-zede,** *{OsT} Yaralanmış; yaralı.*|| **zahm-zen,** *{OsT} Yaralayan; yara açan.*

zahma[1], [Far. / Ar. zaḫme => zahma] *{ağız} is.* **1.** Üzengi kayışı. **2.** Üzengi. **3.** Mahmuz. [DS] ◘ **zahma sıyırtmak,** *{ağız} 1. Kendini beğenmek; başkalarına yüksekten bakmak. 2. Abartılı konuşmak; palavra sıkmak.* [DS]

zahma[2], [Ar. żaḫm => zahma] *{ağız} is.* Etli pilav. [DS]

zahmarı, [Ar. zemherīr => zahmarı] *{ağız} is.* Şubat ayı; zemheri. [DS]

zahme, [Far. zaḫme زخمه] *{OsT} is.* **1.** Vurma; çarpma. **2.** Yara. **3.** Mızrap; çalgıç. **4.** Kudüm çalarken kullanılan ucu topuzlu değnek. **5.** Üzengi kayışı. *{ağız} (aynı)* [DS] **6.** *{ağız}* Mahmuz. [DS]

zahmeri, [Ar. zemherīr => zahmeri] *{ağız} is.* **1.** Ocak ayı. **2.** Şubat ayı. [DS]

zahmet, [Ar. zaḥmet زحمت] *{OsT} is.* **1.** Zor; güç. **2.** Sıkıntı; güçlük; eziyet. **3.** Yorgunluk; meşakkat. ◘ **zahmet çekmek,** *1. Güçlükle karşılaşmak; sıkıntı çekmek. 2. Güç ve yorucu bir duruma düşmek.*|| (bir şey) **zahmete değmek,** *Çekilen sıkıntıyı karşılar durumda olmak.*|| (bir ya da bir şey için) **zahmete girmek,** *1. Biri için yorgunluğa katlanmak. 2. Onun için bir yere kadar gitmek. Bir işi için masrafa girmek.*|| (birini) **zahmete sokmak,** *1. O kimsenin sıkıntı çekmesine, güç durumda kalmasına neden olmak. 2. Masraftan çıkmasına neden olmak.*|| **zahmet etmek,** *1. Biri için yorgunluğa katlanmak. 2. Onun için bir yere kadar gitmek. Bir işi için masrafa girmek.*|| **zahmetine değmek,** *Çekilen sıkıntıyı karşılar durumda olmak.*|| (bir şeyin) **zahmetine katlanmak,** *Onun vereceği sıkıntılara, güçlüklere ve masrafa razı olmak, kabullenmek.*|| (bir şey, birine) **zahmet olmak,** *Bir kimse için yapılan işten yorulmak; masrafa girmek.*|| **Zahmet olmazsa!** *"Rica ederim; lütfen!" anlamında kullanılan nazikçe buyurma sözü.*|| (birine) **zahmet vermek,** *Bir kimseye sıkıntı vermek; onun güç durumda kalmasına neden olmak.*

zahmetî, [Ar. zamherīr => zahmeti] *{ağız} is.* Zemheriden sonra gelen elli günlük dönem. [DS]

zahmetli, [zahmet-li] *sf.* **1.** Zahmet veren. **2.** Zahmet çekilerek yapılan; sıkıntı veren; yorucu; eziyetli; güç; meşakkatli.

zahmetsiz, [zahmet-siz] *sf* Sıkıntı ve güçlük çekilmeden yapılan; eziyetsiz; kolay; emeksiz. ◘ **zahmetsiz rahmet olmaz,** *"Güçlük çekilmeyince rahata erişilmez" anlamında kullanılır.*

zahmetsizce, [zahmet-siz-ce] *(zahmetsi'zce) zf.* Zahmetsiz biçimde; sıkıntı ve güçlük çekilmeksizin; kolayca; kolaylıkla.

zahmi, [Far. zaḫme => zahmi] *{ağız} is.* Üzengi kayışı. [DS]

zahmin, [Far. zaḫmīn زخمين] *(zahmi:n) {OsT} sf.* Yaralı; mecruh.

zahna, [? zahna] *{ağız} is.* Öşür toplayan. [DS]

zahnabut, [? zahnabut] *{ağız} is.* Zehir. [DS]

zahr, [Ar. ẓahr ظهر] *{OsT} is.* **1.** Geri; arka; sırt. **2.** Kâğıt vb. şeyin arka yüzü.

zahra[1], [Ar. ẓāḫire => zahra] *{ağız}* *is.* **1.** Yemeklik tahıl; zahire. **2.** Hayvanlara verilen yem, saman vb. [DS] ⊟ **zahra bazarı,** *{ağız} Tahıl alınıp satılan yer; zahire pazarı.* [DS]

zahra[2], [? zahra] *{ağız}* *is.* Hallaç yayında, kirişin altındaki koruyucu deri. [DS]

zahre, [Ar. ẓāḫire => zahre] *{ağız}* *is.* Yemeklik tahıl; zahire. [DS]

zahrî [Ar. ẓahr > ẓahrī ظهرى] *(zahri:) {OsT} sf.* Arkaya ilişkin; arka ile ilgili; sırta ait.

zahriye, [Ar. ẓahrī > ẓahriyye ظهريه] *{OsT} is.* **1.** Bir kâğıdın arka yüzüne yazılan açıklamalar; şerh. **2.** El yazması kitaplarda, başlık bulunan ilk sayfadan önceki, temellük kaydı bulunan çoğunlukla süslü, boş sayfa.

zahter, [Ar. saʿter] *is. bot.* Ballıbabagillerden, kurak tepe ve sırtlarda kümeler hâlinde yetişen, yaprakları kekiğinkinden daha büyük, kokusu kuvvetli bir tür yabanî kekik; kara kekik *(Thymus longicaulis).*

za'ib, [Ar. ẕevebān > ẕā'ib ذائب] *(za:ib) {OsT} sf.* (Maden için) eriyen; erimiş.

za'id, [Ar. ziyāde > zā'id زائد] *(za:id) {OsT} sf.* → zait.

za'if[1], [Ar. żaʿf > żaʿīf ضعيف] *(zai:f) {OsT} sf.* **1.** Güçsüz; kuvvetsiz; zayıf. **2.** Gevşek; tembel. **3.** İtibarsız.

za'if[2], [Ar. zeyf > zā'if زائف] *(za:if) {OsT} sf.* (Madenî para için) sahte; eksik.

za'ik, -kı [Ar. ẕevḳ > ẕā'iḳ ذائق] *(za:ik, k kalın söylenir) {OsT} sf.* Lezzet alan; tadan.

za'ika, [Ar. ẕā'iḳ > ẕā'iḳa ذائقه] *(za:ika) {OsT} is.* **1.** Tat alma; tadım. **2.** *biy.* Tat alma duygusu.

za'ikavi [Ar. ẕā'iḳavī ذائقوى] *(za:ikavi:) {OsT} sf. biy.* Tat alma ile ilgili; tat alma duygusuna ilişkin.

za'il, [Ar. zevāl > zā'il زائله / زائل] *(za:il) {OsT} sf.* **1.** Yok olan; ortadan kalkan. **2.** Sürekli ve kalıcı olmayan. **3.** Geçen; geçmiş. ⊟ **zail etmek,** *Ortadan kaldırmak; yok etmek.*|| **zail olmak,** *Kaybolmak; ortadan kalkmak.*

za'ile, [Ar. zā'il > zā'ile زائله] *(za:ile) {OsT} is.* **1.** Kaybolan. **2.** Geçen. **3.** Zırhın uzun eteklerine verilen ad.

za'im[1], [Ar. zeʿāmet > zāʿim زاعم] *(za:im) {OsT} sf.* Tımarı olan; tımarlı.

za'im[2], [Ar. zeʿāmet > zaʿīm زعيم] *(zai:m) {OsT} sf.* **1.** Tımar sahibi olan. **2.** *is.* Prens. **3.** Kefil.

za'ir, [Ar. ziyāret > zā'ir / zā'ire زائره / زائر] *(za:ir) {OsT} sf.* Ziyaret eden; ziyaretçi.

Zaireli, [zaire-li] *sf.* Zaire halkından olan.

za'it, -di [Ar. ziyāde > zā'id زائد] *(za:it) {OsT} sf.* **1.** Çoğalan; artan. **2.** Gereksiz; fazla. **3.** *mat.* Artı işareti. **4.** *ed.* Müstezatlarda kısa mısra.

zak[1], [zağ > zak] *{ağız} sf.* Semiz; besili. ⊟ **zak zak,** *{ağız} 1. Tiril tiril; temiz pak; bembeyaz. 2. (Et için) semiz; nefis.* [DS] *3. {eT} Koçları tos yapmaya kışkırtmak için söylenen söz.* [DLT]

zak[2], **-kı** [Far. zāḳ زاق] *(za:k) {OsT} is. anat.* Dölyatağı; rahim. ⊟ **zāk-dān,** *{OsT} Dölyatağı; rahim.*

zakça, [Far. zāğ-çe => zakça] *{ağız} is.* Kara karga. [DS]

zakım, [Ar. zaḳḳum => zakım] *{ağız} is.* Tavandaki tahtalardan terleyip yere düşen kurumlu damla. [DS]

zakıt, [? zakıt] *{ağız} is.* Övendirenin ucuna çakılan çivi. [DS]

zaki[1], [Ar. zekā > zākī زاكيه / زاكى] *(za:ki:) {OsT} sf.* (Kişi için) saf; temiz; doğru hareketli.

zaki[2], [Ar. ẕekā > ẕākī ذاكى] *(za:ki:) {OsT} sf.* Keskin ve güzel kokulu.

zaki[3], [Ar. zekā > zāki زاكى] *(za:ki) {OsT} sf.* Saf; temiz; pak; halis.

zakir, [Ar. ẕikr > ẕākir / ẕākire ذاكره / ذاكر] *(za:kir) {OsT} is.* **1.** Anan; zikreden. **2.** Tekkelerde, ayin sırasında ilahi okumakla görevli kimse.

zakire, [Ar. ẕākir > ẕākire ذاكره] *(za:kire) {OsT} is. fel.* Bellek; hafıza.

zakirîn, [Ar. ẕākir > ẕākirīn / ẕākirūn ذاكرين] *(za:kiri:n) {OsT} is.* Zikredenler; ananlar.

zakirun, [Ar. ẕākir > ẕākirīn / ẕākirūn ذاكرون] *(za:kiru:n) {OsT} is.* → zakirîn.

zakka, [? zakka] *{ağız} is.* Balıkçıl. [DS]

zakkarakçı, [zak+karak-çı] *{ağız} is.* Yalancı tanık. [DS]

zakkum, [Ar. zaḳḳūm زقوم] *(zakku:m) is.* **1.** *bot.* Zakkumgillerden, Akdeniz bölgesine özgü, dört beş metre kadar boylu, üç ya da dördü bir arada çevrem yapraklı, değirmi beş yuvarlak lop hâlinde açılmış beyaz ya da pembe çiçekli, yaprakları ölüme neden olabilecek kadar çok zehirli bir ağaççık; ağı ağacı, *(Nerium oleander).* **2.** *{ağız}* Tavandaki tahtalardan terleyip yere düşen kurumlu damla. [DS]

zakkumgiller, [zakkum+gil-ler] *is. bot.* Zakkum ve Cezayir menekşesi gibi bitkilerden oluşan familya, *(Apocynaceae).*

zakoda, [? zakoda] *{ağız} is.* Salamura yapılmış yeşil zeytin. [DS]

zakota, [? zakota] *{ağız} is.* Küçük bir tür pırasa. [DS]

zakor, [? zakor] *{ağız} is.* Bebek kundağı. [DS]

zakota, [? zakota] *{ağız} is.* Yabanî sarımsak. [DS]
zakuda, [? zakuda] *{ağız} is.* Salamura yapılmış yeşil zeytin. [DS]
zakut, [? zakıt / zakut] *{ağız} is.* Övendirenin ucuna çakılan çivi; nodul. [DS]
zakuta, [? zakuda / zakuta] *{ağız} is.* Salamura yapılmış yeşil zeytin. [DS]
zal[1], [Ar. ẕel ذ] *{OsT} is.* Arap alfabesinin dokuzuncu harfi olan "ذ (z)"nin adı; *dal ze'*si; dal-ı mu'ceme.
zal[2], [Far. zāl زال] *(za:l) {OsT} sf.* **1.** (Kişi için) saçları beyazlanmış yaşlı. **2.** Zalim; zulmeden. **3.** *{ağız}* Deli. [DS] ⧉ **zāl-ebrū,** *{OsT} Hilal.*|| **zāl-i bed-fial,** *{OsT} Kötü işler yapan ihtiyar; bu dünya.*|| **zāl-i felek,** *{OsT} Zalim felek.*|| **zāl-i ra'nā,** *{OsT} Güzel görünen ihtiyar; bu dünya.*
zalaga, [? zalaga] *{ağız} is.* İnce değnekleri yere vurup yaylandırarak oynanan bir oyun. [DS]
zalal, -li [Ar. ẓıll > ẓalāl ظلال] *(zala:l) {OsT} sf.* Gölge eden, gölgesi olan.
zalam, [Ar. ẓalām ظلام] *(zala:m) {OsT} is.* **1.** Karanlık. **2.** Zalimlik; haksızlık. ⧉ **zalām-ı zulm,** *{OsT} Zulmün karanlığı.*
zalanmak[1], [zağ-la-n-mak > zā-la-n-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* Hızla, akarcasına gitmek. [DS]
zalanmak[2], [zağ-la-n-mak > zā-la-n-mak] *{ağız} gçl. f. [-ır]* Alay etmek; eğlenmek; dalga geçmek. [DS]
zalanmak[3], [zağ-la-n-mak > zā-la-n-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* Yağlanmak; şişmanlamak. [DS]
zalata, [İt. salata => zalata] *{ağız} is.* Salata. [DS]
zalbır, [zalb-ır] *{ağız} is.* Kavgacı; dik kafalı. [DS]
zaleme, [Ar. ẓālim > ẓaleme ظلمه] *{OsT} is.* Haksızlık yapan kişiler; zalimler; zulmedenler.
zalıkıldı, [zalıkıldı] *{ağız} is.* Bir tür çalı. [DS]
zalım, [Ar. ẓālim => zalım] *{ağız} sf.* Zalim; despot. [DS]
zalıncak, -ğı [sal-ın-cak] *{ağız} is.* Salıncak. [DS]
zali[1], [? zali] *{ağız} is.* Yarar. [DS]
zali[2], **-i'ı** [Ar. ẓāliʿ ظالع] *(za:li) {OsT} sf.* **1.** (Hayvan için) aksak. **2.** Töhmetli.
zalif, [Ar. ẓalīf ظليف] *(zali:f) {OsT} sf.* (Kişi için) hor; hakir.
zalik,[1] [Ar. ẕāliḳ ذالق] *(za:lik, k kalın söylenir) {OsT} sf.* **1.** Giden. **2.** Gidici.
zalik[2], [Ar. ẕālik ذالك] *(za:lik) {OsT} zm.* **1.** O. **2.** Şu.
zalil, [Ar. ẓıll > ẓalīl ظليل] *(zali:l) {OsT} sf.* Gölgeli.
zalim[1], [Ar. ẓulm > ẓālim / ẓālime ظالمه / ظالم] *(za:lim) {OsT} sf.* **1.** Haksızlık eden. **2.** *gnşl.* Acımasızca davranan; zulmeden.
zalim[2], [? zalim] *{ağız} is.* Yapışkan çamur. [DS]
zalimane, [Ar. ẓālim + Far. -āne ظالمانه] *(za:lima:ne) {OsT} zf.* Acımasızca; gaddarca; zalimce.
zalimce, [zalim-ce] *(za:li'mce) zf.* Acımasızca; acımasız olarak.
zalimîn, [Ar. ẓālim >ẓālimīn ظالمين] *(za:limi:n) {OsT} is.* Zalimler; acımasızlar; kıyıcılar.
zalimiyet, [Ar. ẓālim>ẓālimiyyet ظالميت] *(za:limiyet) {OsT} is.* Zalimlik; kıyıcılık; gaddarlık.
zalimlik,-ği [zalim-lik] *(za:limlik) is.* **1.** Zalim olma durumu; gaddarlık; acımasızlık. **2.** Zalim bir kimsenin niteliği. **3.** Zulüm.
zalimun, [Ar. ẓālim > ẓālimūn ظالمون] *(za:limu:n) {OsT} is.* → zalimîn.
zallak, -ğı [zal-la-k] *{ağız} sf.* Biçimsiz. [DS]
zallam, [Ar. ẓulm > ẓallām ظلام] *(zalla:m) {OsT} sf.* Çok zalim; çok gaddar; hiç acıması olmayan.
zalm, [Ar. ẓalm ظلم] *{OsT} is.* **1.** Diş beyazlığı. **2.** Kar.
zalma, [Ar. ẓalmā ظلما] *(zalma:) {OsT} is.* Karanlık.
zalot, [zal+ot] *{ağız} is.* Süpürgeotu. [DS]
zalt, [salt > zalt] *{ağız}* **1.** Her zaman. **2.** Salt. [DS]
zalum, [Ar. ẓulm > ẓalūm ظلوم] *(zalû:m) {OsT} sf.* Çok zalim; gaddar.
zam[1], [zam / zım / zom / zum *(yans.)*] *is.* Vurmayı, çarpmayı, düşmeyi, çalmayı; düzensiz yürümeyi ve bu biçimde gevezelik etmeyi anlatan kök. *zam+zak-la-mak, zam+zat-la-mak, zam zum*
zam[2], **-mmı** [Ar. żamm ضم] *{OsT} is.* **1.** Artırma; ekleme; katma. **2.** Bir malın fiyatını artırma. **3.** Ücret ve aylıkları artırma. **4.** *isl. huk.* Var olan bir şeye başka bir şeyin eklenmesi. **5.** *dbl.* Arap dil bilgisinde bir harfin ötre (ـُ) ile okunması.⧉ **zam gelmek,** *(Fiyat, ücret vb. için) artmak; ilave görmek.*|| **zam görmek,** *(Mal, hizmet, ücret vb. için) artırılmak; yükseltilmek.*|| **zam paketi,** *Çeşitli tüketim mallarına topluca yapılan zam.*|| **zam yapmak,** *Bir fiyatı artırmak.*
zam[3], [zam] *{ağız} is.* Kuytu yerlerde biriken kar. [DS]
zama, [Far. zāḫme => zama] *{ağız} is.* **1.** Çarkta bükülürken iki kazık arasında birbirine eklenerek katlanan kıl ip katlarından her birinin boy ölçüsü. **2.** Üzengi kayışı. [DS] ⧉ **zama kuşağı,** *{ağız} Mencik sarılan ip.* [DS]
zamah, [Ar. semāḥ => zamah] *{ağız} is.* **1.** Eğlence; şenlik; eğlenti. **2.** Oyun meydanı; şenlik yeri. **3.** Düğün yemeği; şölen. **4.** Düğünde topluca oturulan yer. **5.** Hile; düzen; oyun. [DS]
zama'im, [Ar. zamīme > zamā'im ضمائم] *(zama:im) {OsT} is.* Ekler; ilaveler.

zama'ir, [Ar. żamīr> żamā'ir ضمائر] *(zama:ir) {OsT} is.* **1.** İç yüzler. **2.** Zamirler. ⊡ **zamā'ir-i istifhāmiye,** *{OsT} dbl. Soru zamirleri.*|| **zamā'ir-i işāriye,** *{OsT} dbl. İşaret zamirleri.*|| **zamā'ir-i izāfiye,** *{OsT} dbl. İyelik zamirleri.*|| **zamā'ir-i mübheme,** *{OsT} dbl. Belgisiz zamirler.*|| **zamā'ir-i mülkiye,** *{OsT} dbl. İyelik zamirleri.*|| **zamā'ir-i şahsiye,** *{OsT} dbl. Şahıs zamirleri.*

zamak, [tescil. zinco + alüminyum + magnezyum + cubrium] *is.* Birleşiminde alüminyum, magnezyum ve bakır bulunan saf çinko alaşımlarının ticarî adı.

zamala, [Ar. zamala زملة] *{OsT} is.* Çadır, hizmetkâr, sürü ve diğer malları ile birlikte bir Arap reisinin evi.

zaman[1], [Ar. zeman زمان] *(zama:n) {OsT} is.* **1.** Bir oluşun, olayın veya eylemin içinde geçtiği, geçmekte olduğu veya geçeceği süre; vakit. **2.** Önceden olageldiği gibi şimdi ve daha sonra da birbirini izleyen olayların ortaya çıkışında görülen ardışıklığın düşündürdüğü sonsuz soyut ve temel kavram. **3.** Ölçülebilir bir nicelik olarak düşünülen süre. **4.** Bir olayın ya da eylemin gerçekleştiği başlangıç ve sonu bulunan sınırlı süre; an. **5.** Belli bir iş için ayrılmış bulunan, ya da alışılmış saatler; vakit. **6.** Önceden saptanmış ya da uygun görülen an; belirlenmiş an; vakit. **7.** İçinde yaşanılan dönem. **8.** Bir etkinlik, bir üretim türü, belli bir özellik vb. ile belirlenen dönem; mevsim; çağ; vakit. **9.** Bir kimsenin yaşadığı, bir olayın, kimi koşulların belirlediği ya da sözü edilen dönem; çağ; devir; vakit. **10.** Olaylar dizisi içinde tuttuğu kesin yer bakımından ele alınan, süresi belirsiz dönem. **11.** Bir iş için tanınan süre; mühlet; vakit. **12.** Yer bakımından ele alınan süresi belirsiz dönem; vakit. *Selanik'te bulunduğum zamanlar...* **13.** Bir kimsenin istediği gibi yararlanabileceği süre; boş vakit. **14.** Bir süre ile ilgili durum ve şartlar; uygun, elverişli an; ortam; fırsat; vakit. **15.** Uygun, elverişli an; ortam; fırsat; vakit. **16.** *dbl.* Fiillerin belirttiği eylemin geçtiği, olduğu ya da geçeceği zamanı belirleyen biçim. **17.** Fiil çekimindeki fiil dizilerinden her biri. **18.** *jeol.* Yer kabuğunun oluşumundan sonra geçirdiği ve fosillere göre dörde ayrılan evrelerden her biri. **19.** *gök b.* Güneşin ve yıldızların öğlene göre belirlenen açısal uzaklığına karşı gelen bir ölçü. **20.** *fiz.* Olayları art arda geliş sırası içinde işaretlemeyi sağlayan ölçek ve önceki ölçeklerin son ve ilk değerleri arasındaki farkla ölçülen bir olayın süresi. **21.** *müz.* Ölçünün bölümlerinden her biri. **22.** *müz.* Klasik Türk müziğinde bir usuldeki en kısa süreli vuruşun süresi. **23.** İçten yanmalı bir motor çevriminin evrelerinden her biri. ⊡ **zaman adamı,** *{ağız} Çağın gereklerine uyan kişi.* [DS]|| **zaman aşımı,** *huk. 1. Yasalar tarafından belirtilen şartlarda bir işin, bir borcun vb. şeyin üzerinden yine yasa tarafından belirlenen sürenin geçmesi ile geçersiz kalması; sürü aşımı; müruruzaman. 2. Kovuşturmanın veya verilen cezanın infazına engel olan yasada belirlenen sürenin geçmiş olması; süre aşımı; müruruzaman.*|| **zamana uymak,** *Yaşama biçimini ve davranışlarını içinde bulunduğu çağın gereklerine ve şartlarına göre ayarlamak.*|| **zaman ayarlı,** *Zamana uyumlu olarak düzenlenmiş, ayarlanmış olan.*|| **zaman bağ fiili,** *dbl. Fiilin anlamını zaman bakımından belirleyen bağ fiil.*|| **zaman belirteci,** *dbl. Yüklemin anlamını zaman bakımından etkileyen, sınırlayan zarf.*|| **zaman bırakmak,** *Bir iş için belirli bir süre vermek ya da ayırmak; zaman tanımak.*|| **zaman bilimi,** *Tarihî olayların zamanını inceleyen bilim; kronoloji.*|| **zaman bilimsel,** *Zaman bilimi ile ilgili olan; kronolojik.*|| **zaman birimi,** *gök b. Tekrarlanan gök olaylarına dayanarak seçilen zaman aralığı.*|| **zaman dizini,** *1. Tarihî olayların zaman bakımından sırası; kronoloji. 2. gök b. Gözlemlere dayanarak zaman ölçeğini belirleyen, gezegenlerle ilgili olayları, tutulmaları, yıldızların yerlerini zaman sırasına göre veren bilim; kronoloji.*|| **zaman dizinsel,** *Zaman dizini ile ilgili; kronolojik.*|| **zaman doldurmak,** *Herhangi bir şeyin saatini beklerken başka şeylerle ilgilenmek; zamanın geçmesi için oyalanmak.*|| **zaman eki,** *dbl. Fiillere çekim sırasında gelecek zaman, geniş zaman, şimdiki zaman, geçmiş zaman kavramları veren eklerden her biri.*|| **zamanı avlamak,** *Uygun bir zaman bulmak.*|| **zamanı dolmak,** *Bir işin yapımı için belirlenmiş olan süre sona ermiş olmak.*|| **zamanı geçirmek,** *Oyalanmak.*|| **zamanı geçmek,** *1. Artık gerek kalmamak; yardım vb. için geç kalınmış olmak; yerinde olmaktan çıkmak. 2. Bir şeyin mevsimi geçmek.*|| **zamanı olmak,** *Bir şeyi yapabilmek için zaman ayırabilecek durumda olmak; vakti olmak.*|| **zamanıñ behrinde,** *{ağız} Bir zamanlar.* [DS]|| **zamanını almak,** *Bir işin yapılması, gerçekleşmesi için çokça zaman harcanmış olmak.*|| **zamanını bulmak,** *{ağız} Uygun bir durum sağlamak; uygun bir zamanı kollamak.* [DS]|| **zamanı olmamak,** *Bir şeyi yapmak için gerekli zamana sahip olmamak; çok işi olmak.*|| **zaman ile,** *{OsT} Bir zamanlar; vaktiyle.*|| **zaman ile yarış etmek,** *Kitle iletişim araçlarında, kısa zamanda programı hazırlayıp yayına sunmak.*|| **zaman kaybetmeden,** *Hemen; derhâl; çarçabuk.*|| **zaman kazanmak,** *1. Bir sonucu geciktirmek için oyalayıcı nedenler ileri sürerek süreyi uzatmak; vakit kazanmak. 2. Bir şeyi, ayrılmış zamandan daha önce bitirmek; vakit kazanmak.*|| **zaman kollamak,** *Bir işi yapmak için fırsat kollamaya çalışmak; fırsatını beklemek.*|| **zaman öldürmek,** *Zamanını iş yapmadan ya da yararsız, boş şeylerle harcamak; vakit öldürmek.*|| **zaman serisi,** *istk. Birbirini izleyen devrelerde bir değişkenin alacağı değerlerin tümü.*|| **zaman tanımak,** *Bir iş için belirli bir süre vermek ya da ayır-*

mak; zaman bırakmak.|| **zaman tüneli,** *mecaz. Kesintisiz zaman dilimi.*|| **zaman ulacı,** *dbl. Fiilin anlamını zaman bakımından belirleyen bağ fiil.*|| **zaman vermek,** *Bir işin yapılması için belirli bir süre ayırmak.*|| **zaman virmek** (vermek), *{ağız} 1. Zaman ayırmak. 2. Zaman bırakmak.* [DS]|| **zaman zaman,** *Aralıklarla sürekli olarak; belli olmayan süre ve aralıklar hâlinde; vakit vakit.*|| **zaman zarfı,** *dbl. Yüklemin anlamını zaman bakımından etkileyen, sınırlayan zarf.*

zaman², [Ar. żamān ضمان] *(zama:n) {OsT} is.* **1.** Kefil olma. **2.** Bir şeyin değerini veya benzerini yerine koymak üzere kefil olma. ⇨ **zaman altına almak,** *Bir şeyin değerini ödemeyi veya onu yerine koymayı garanti etmek.*

zamandaş, [zaman-daş] *sf.* **1.** (Birden çok iş, olay vb. için) aynı zamanda olan; aynı zamanda ortaya çıkan; hemzaman. **2.** *fiz.* Eşit zamanlarda meydana gelen; eş zamanlı.

zamandaşlık, -ğı [zaman-daş-lık] *is.* Zamandaş olma durumu.

zamane, [Ar. zemāne زمانه] *(zama:ne) {OsT} is.* **1.** Devir; vakit. **2.** (Küçümseme veya yakınma için) şimdiki zaman. **3.** Talih; kader. ⇨ **zamane adamı,** *Zamanının gereklerine uyan kimse.*|| **zamane çocuğu,** *Çok bilmiş; akıllı çocuk.*

zamanen, [Ar. zemānen زمانا] *(zama:'nen) {OsT} zf.* **1.** Süre bakımından; zamanca. **2.** Vaktinde.

zamanında, [zaman-ı-n-da] *zf.* **1.** Geç kalmadan; en uygun anda; vaktinde. **2.** Eskiden; bir zamanlar.

zamanî [Ar. zemānī زمانى] *(zama:ni:) {OsT} sf.* Zamanla ilgili; zamana ait.

zamanla, [zaman+ile] *zf.* Üzerinden bir süre geçtikten sonra; giderek.

zamanlama, [zaman-la-ma] *is.* **1.** Zamanlamak eylemi. **2.** Bir işin, eylemin değişik gerçekleşme evrelerine denk düşen zamanları bekleme, gözleme, belirleme ya da tahmin etme işi.

zamanlamak, [zaman-la-mak] *gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* **1.** Bir işin gerçekleşmesi için en uygun zamanı veya süreyi seçmek. **2.** Bir işin sürdürülebilmesi için zaman açısından plan yapmak.

zamanlayıcı, [zaman-la-y-ıcı] *sf.* **1.** Zamanlama işini yapan. **2.** Bir işin başlama veya bitimi için gerekli olan zamanı ayarlayan. **3.** *is.* Saatçilikte, bir zaman aygıtının makinesinde saatin bölümlerini göstermeye yarayan bölüm. **4.** Görece çok kısa bir zamanı belirtmeye, sınırlamaya yarayan aygıt. **5.** Zamanlama işlemini gerçekleştirmeye yarayan aygıt.

zamanlı, [zaman-lı] *sf.* **1.** Zamanı olan. **2.** Uygun bir zamanda. **3.** *müz.* Ölçü bölümlü. ⇨ **zamanlı zamansız,** *Uygun olan ya da uygun olmayan rastgele bir zamanda; gelişigüzel zamanlarda; vakitli vakitsiz.*

zamanlılık, -ğı [zaman-lı-lık] *is. fel.* **1.** Zaman içinde olan şeyin niteliği. **2.** Özü bakımından zamanlı olanın özelliği.

zamansal, [zaman-sal] *sf.* **1.** Zamanla ilgili. **2.** *dbl.* Fiilin zamanına ilişkin olan.

zamansız, [zaman-sız] *sf.* **1.** Zamanı olmayan. **2.** Uygun olmayan bir zamanda yapılan; vakitsiz.

zamarı, [Ar. zemherīr => zahmarı > zāmarı] *(za:marı) {ağız} is.* Karakış. [DS]

zamarıh, [Far. samāruḫ *(içi boş, çürük ağaç)* => zamarıh] *{ağız} is.* Çıban. [DS]

zamaruh, [Far. samāruḫ => zamaruh] *{ağız} is.* Bir tür mantar. [DS]

zamat, [Ar. zemān => zamant > zamat] *{ağız} is.* Zaman; vakit. [DS]

zamayır, [Ar. iẕʿān => izan-ı+ağır > zanagır > zanayır > zamayır] *{ağız} is.* Bedeni gelişmesine rağmen beyni yeterince gelişmemiş kimse. [DS]

zamazingo, [Karagöz argosu. zamazingo] *(zamazi'ngo) is. argo.* **1.** Adı birdenbire hatırlanmayan küçük, önemsiz şeyleri belirtmek için kullanılan söz; zımbırtı; zamkinos. **2.** Adı söylenmek istenmeyen şey için kullanılan söz. **3.** Dost; metres; zamkinos. **4.** *{ağız}* Aygıt; araç; gereç; nesne. [DS]

zamb, [zamb / zımb / zomb / zömb / zumb *(yans.)*] *is.* Rastgele vurmayı, çarpmayı, düzensiz yürümeyi ve bu biçimde gevezelik etmeyi anlatan kök. *zamb-ır-da-mak, zamb-a-la zumbala, zam+zat-la-mak*

zambak¹, -ğı [zamb *(yans.)* > zamb-ak] *{ağız} sf.* Aptal. [DS]

zambak², -ğı [Ar. zanbaḳ زنبق] *is. bot.* Zambakgillerden, ılıman bölgelerde yetişen büyük çiçekli, soğanlı, çok yıllık otsu bitki; süsen, *(Lilium candidum). {ağız} (aynı)* [DS]

zambaksu, [zambak+su] *{ağız} is.* Su çekmiş odun. [DS]

zambakgiller, [zambak-gil-ler] *is. bot.* Zambaklar takımından, almaşık, bütün ve etli yapraklı, çepeçevre sarılı güzel çiçekli otsu ya da ağaçsı bir çenekli bitkiler familyası, *(Liliaceae).*

zambala, [zamb *(yans.)* > zamb-al-a] *{ağız} zf.* (Yürüyüş için) kırıtarak. ⇨ **zambala zumbala,** *{ağız} (Kadın için) her yanını oynata oynata; kırıtarak.* [DS]

zambalak, -ğı [zamb *(yans.)* > zamb-al-ak] *{ağız} sf.* Tombul. [DS]

zambı, [? zambı] *{ağız} is.* 9 Aralık ile 17 Ocak arasındaki en soğuk kırk günlük süre. [DS]

zambıh, [zamb *(yans.)* > zamb-ık > zambıh] *{ağız} is.* Üzüm cibresinden ikinci kez şıra süzmek için kullanılan kaldıraç sistemi. [DS]

zambık¹, -ğı [zamb *(yans.)* > zamb-ık] *{ağız} is.* **1.** Üzüm vb. taşımakta kullanılan çuval kapaklı tahta küfe. **2.** Sazdan örülmüş ağzı geniş sele. **3.** Bezir

çıkarılan yerlerde, erimiş beziri doldurmaya yarayan kındıradan örülmüş çuval. **4.** Kıl eğiren kişilerin, kıl yumağını içine koydukları meşin torba. [DS]

zambık[2], **-ğı** [Ar. żamġ => zamk > zambık] *{ağız} is.* Zamk. [DS]

zambır, [zamb *(yans.)* > zamb-ır] *{ağız} is.* **1.** Eşek arısı. **2.** Sinir; asabiyet. [DS] **3.** *argo.* Bızır; klitoris.

Zambi, [Afrika y.d. zambi] *is.* Kongo'daki bazı kabilelerin taptığı tanrının adı.

Zambiyalı, [zambiya-lı] *is. ve sf.* Zambiya halkından ve bu halkın soyundan olan.

Zambo, [İsp. zambo] *is.* Amerika'nın İspanyollar tarafından sömürgeleştirilmiş bölümünde bir zenciyle bir Hintlinin evlenmesinden doğanlara verilen ad.

zambuk[1], **-ğu** [zamb-uk] *{ağız} is.* İneklerin sırtında, sinek ısırması ile çıkan çıban. [DS]

zambuk[2], **-ğu** [Ar. żamġ => zamk > zambuk] *{ağız} is.* Zamk. [DS]

zambuk[3], **-ğu** [zamb *(yans.)* > zamb-uk] *{ağız} is.* Çatı kıyısındaki su yolu; çörten. [DS]

zambul, [zamb-ul] *{ağız} is.* Ağaçta biriken kar. [DS]

zambuldamak, [zamb-ul-da-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-d(u)-yor]* Yüksek sesle ve gürültülü olarak konuşmak. [DS]

zambur[1], [zamb *(yans.)* > zamb-ur] *{ağız} is.* Eşek arısı. [DS]

zambur[2], [zamb *(yans.)* > zamb-ur] *{ağız} is.* Sinir; asabiyet. [DS]

zambur[3], [(k)ambur > zambur] *sf.* Yamru yumru; eğri büğrü anlamına gelen *"kambur zambur"* ikilemesinde geçen kelime.

zamburdak, -ğı [zamb *(yans.)* > zamb-ur-dak] *{ağız} is.* Sikkeli altından yapılma kadın takısı. [DS]

zamg, [Ar. żamġ ضمغ] *{OsT} is.* Zamk.

zamıh, [Ar. żamġ => zamıh] *{ağız} is.* Zamk. [DS]

zamır, [Ar. żamīr => zamır.] *{ağız} is.* İçte saklı niyet; düşünce. [DS]

zamile, [Ar. zāmile زاملة] *(za:mile) {OsT} is.* **1.** Ağır olmayan, küçük yük. **2.** Yük hayvanı.

zamime, [Ar. żamm>żamīme ضميمه] *(zami:me) {OsT} is.* Eklenmiş, katılmış şey; ek.

zamimeten, [Ar. żamīme > żamīmeten ضميمةً] *(zami:meten) {OsT} zf.* **1.** Ek olarak; ulama yoluyla. **2.** Üstelik; bir de.

zamin, [Ar. żamān > żāmin / zāmine ضامنه / ضامن] *(za:min) {OsT} sf.* **1.** Bedelini ödemeye mecbur olan. **2.** Kefil.

zamin, [Ar. żamān > żamīn ضمين] *(zami:n) {OsT} sf.* Kefil olan; tazmin eden.

zamir[1], [Ar. zāmir زامر] *(za:mir) {OsT} sf.* Düdük çalan; neyzen.

zamir[2], [Ar. żamīr ضمير] *(zami:r) {OsT} is.* **1.** Bir şeyin iç yüzü; iç; iç yüz. **2.** Yürek. **3.** *dbl.* Kişi, özlük, gösterme, soru ve belirsizlik kavramları vererek varlıkların yerini geçici olarak tutan kelime türü; adıl. ⊡ **zamîr-i fi'lî,** *{OsT} dbl. Şahıs eki.*|| **zamîr-i izâfî,** *{OsT} dbl. İyelik eki.*|| **zamîr-şinâs,** *{OsT} Hatır gönül bilir; ince; duygulu; hassas.*|| **zamîr-i nisbî,** *{OsT} dbl. Tamlanan eki.*|| **zamîr-i şahsî,** *{OsT} dbl. Kişi zamirleri.*

zamk, [Ar. żamġ ضمغ] *{OsT} is.* **1.** Akasya, sütleğen, kitre gibi bazı ağaçların gövdesinde açılan yaradan sızarak donan ve eriyiği yapıştırıcı olarak kullanılan yapışkan, camsı, sarımsı, amorf doğal madde. **2.** Çeşitli yapıştırma işlerinde kullanılan büro gereci. ⊡ **zamk ağacı,** *bot. Akasya, mimoza gibi zamk veya reçineli zamka benzeyen maddeler üretilen okaliptüs türü pek çok ağacın ortak adı.*|| **zamk akasyası,** *bot. Zamk ağacı.*|| **zamk hastalığı,** *bot. Bol miktarda zamk salgılamaktan ileri gelen bitki hastalığı.*

zamka, [Ar. żamġ=> zamk>zamka] *{ağız} is.* Zamk. [DS]

zamkıarabi [Ar. zamk-ı Arabī ضمغ عربى] *(zamkıarabi:) {OsT} is.* Akasyadan elde edilen bir tür zamk; Arap zamkı.

zamkinos, [Karagöz argosu. zamkinos] *is. argo.* **1.** Adı birdenbire hatırlanmayan küçük, önemsiz şeyleri belirtmek için kullanılan söz; zımbırtı; zamazingo. **2.** Adı söylenmek istenmeyen şey için kullanılan söz. **3.** Dost; metres; zamazingo. **4.** Kaçma; uzaklaşma. ⊡ **zamkinos etmek,** *argo. Savuşmak; kaçmak; uzaklaşmak.*

zamklama, [zamk-la-ma] *is.* **1.** Zamklamak eylemi. **2.** Yapışkan duruma getirmek için bir kâğıt ya da kartonun yüzeyine zamk ya da yapıştırıcı sürmek. ⊡ **zamklama makinesi,** *Yapışkanlı kâğıt hazırlamakta kullanılan bir tür matbaa makinesi.*

zamklamak, [zamk-la-mak] *gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Zamk sürmek.

zamklanma, [zamk-la-n-ma/zamk-lan-ma] *is.* Zamklanmak eylemi.

zamklanmak, [zamk-la-n-mak] *edil. f. [-ır]* **1.** Zamk sürülmek; zamklı hâle getirilmek; zamk sürülmek eylemi yapılmak. **2.** *dönşl. f.* Zamk bulaşmak. **3.** Zamk edinmek; zamk sahibi olmak.

zamklaşma, [zamk-la-ş-ma] *is.* **1.** Zamklaşmak eylemi. **2.** *bot.* Bol miktarda zamk üretimi ile belirginleşen şeftali, erik, kayısı, kiraz gibi ağaçlarda görülen bitki hastalığı.

zamklaşmak, [zamk-la-ş-mak] *dönşl. f. [-ır]* Zamk durumuna gelmek; zamk görünümü ve özellikleri kazanmak.

zamklı, [zamk-lı] *sf.* **1.** Üstünde veya içinde zamk bulunan. **2.** Üzerine zamk sürülmüş olan. ⊡ **zamk-**

lı kâğıt, *Pul, etiket gibi bir yere yapıştırılmak üzere bir tarafına zamk sürülmüş olan kâğıt.*

zamksız, [zamk-sız] *sf.* Zamkı olmayan; üzerine zamk sürülmemiş olan.

zamme, [Ar. żamm / żamme ضمه] *{OsT} is. dbl.* Ötre (ـُ) işareti. ⊡ **zamme-i makbûza-i hafife,** *{OsT} "Ü" sesi veren ötre.*|| **zamme-i makbûza-i sakîle,** *{OsT} "U" sesi veren ötre.*|| **zamme-i mebsûte-i hafife,** *"Ö" sesi veren ötre.*|| **zamme-i mebsûte-i sakile,** *{OsT} "O" sesi veren ötre.*

zammetan, [Ar. żamme > żammetān ضمتان] *{OsT} is.* İki zamme.

zammeteyn, [Ar. żamme > żammeteyn ضمتين] *{OsT} is.* İki zamme.

zammetme, [Ar. żamm + T. et-me] *is.* Zammetmek eylemi; ekleme; katma.

zammetmek, [Ar. żamm + T. et-mek] *gçl. f. [-(d)-er]* Eklemek; katmak.

zamp, [zamp *(yans.)*] *{ağız} is.* Balyoz. [DS]

zampara[1], [Far. zen-perest / zen-pāre] *is.* **1.** Sürekli olarak kadın ve aşk serüvenleri peşinde koşan erkek; çapkın; hovarda. **2.** *argo.* Bir kadının erkek dostu; sevgilisi.

zampara[2], [Far. sun-pāre => zımpara > zampara] *{ağız} is.* Zımpara. [DS]

zamparalık,-ğı [zampara-lık] *is.* **1.** Zampara bir erkeğin niteliği. **2.** Kadınlara ve cinsel zevklere aşırı düşkünlük; hovardalık; çapkınlık. ⊡ **zamparalık etmek,** *Kadın peşinde koşmak; çapkınlık etmek; hovardalık etmek.*

zampur, [zamp *(yans)* > zamp-ur] *{ağız} sf.* Düzensiz; çarpık. ⊡ **zampur zumpur,** *{ağız} Saçma sapan; kaba saba.* [DS]

zamtıraklı, [zamturak-lı] *{ağız} sf.* Süslü. [DS]

zamyan, [Ar. ẓamyān ظميان] *{OsT} is.* Bir tür hurma ağacı.

zamzak[1], **-ğı** [? zamzak] *{ağız} is.* Mısır, domates, kavun, karpuz gibi bitkilere sarılarak büyüyen ve mavi çiçekler açan asalak bir bitki. [DS]

zamzak[2], **-ğı** [? zamzak] *{ağız} is.* Burun kemiği. [DS]

zamzak[3], **-ğı** [? zamzak] *{ağız} sf.* Aptal; deli. [DS]

zamzaklanmak, [zamzak-la-n-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* Saçma sapan konuşmak. [DS]

zamzalak, -ğı [zamza-l-ak] *is. bot.* **1.** Ayı fındığıgillerden 2-5 m. kadar boylu, beyaz çiçekli, meyveleri 1-2 tohumlu, çalımsı bitki; ayı fındığı, *(Styrax officinalis)*. **2.** *{ağız}* Akasya ağacı. **3.** Bir çeşit çiçek. [DS]

zamzan, [? zamzan] *{ağız} is.* Verimi düşmüş tarlada biten sarı çiçekli bir ot. [DS]

zamzatlamak, [zamza-t-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Gürültü etmek. [DS]

zamzort, [zam+zort] *{ağız} sf.* Yaramaz. [DS]

zamzuklanmak, [zamzuk-la-n-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* Oyalanmak. [DS]

zamzum[1], [damız-ı-m ? => zamzum] *{ağız} is.* Çisenti. [DS]

zamzum[2], [zam+zum] *{ağız} is.* Gevezelik. [DS]

zan[1], [zan / zın *(yans.)*] *is.* Rastgele ve ileri geri konuşmayı, gevezelik etmeyi anlatan kök. *zan zun etmek, zan zun*

zan[2], **-nnı** [Ar. ẓann ظن] *{OsT} is.* **1.** Doğruluğu, gerçekliği kesin olmamakla birlikte doğruymuş veya gerçekmiş gibi düşünme; sanma. **2.** Şöyle veya böyle olduğunu düşünme; sanma; sanı; kuşku. **3.** Bir suçu işlemekle suçlanma; suçlu olarak görülme. ⊡ **zan altında bulunmak,** *Bir şeyle suçlanmak; sanık durumunda olmak.*|| **zann-ı gālib,** *{OsT} Gücü gerçeğe çok yakın olan sanı.*|| **zannına düşmek,** *Sanmak.*|| **zann ü tahmîn,** *{OsT} fel. Sanı.*

zan[3], **-nnı** [Ar. ẓānn ظان] *(za:n) {OsT} sf.* Sanan; zanneden.

zan[4], [zan] *{ağız} is.* Harmanda, döveni boyunduruğa bağlayan iki ucu çatallı ağaç. [DS]

zan[5], [zan] *{ağız} is.* Cevizin yeşil kabuğu. [DS]

zan[6], [Far. zebān => zan] *{ağız} is.* Dil; lisan.

zana, [Far. dānā => zana] *{ağız} is.* **1.** Bilge. **2.** Bilgin.

zanaat, [Ar. ṣınāʿat] *(zana:at) is.* İnsanların maddeye dayanan ihtiyaçlarını karşılamak için yapılan, belli bir eğitimin yanı sıra deneyim ve ustalık da gerektiren el emeğine dayalı etkinlik; meslek.

zanaatçı, [zanaat-çı] *is.* Belli bir zanaatla uğraşan, bir zanaatı meslek edinmiş olan emekçi; yaratıcı olamadan el işçiliği yapan kimse; küçük esnaf; zanaatkâr.

zanaatçılık,-ğı [zanaat-çı-lık] *is.* Küçük bir girişim ve sınırlı bir el emeği ile insanların maddeye dayalı ihtiyaçlarını karşılayan iş görenlerin durumu; zanaatkârlık.

zanaatkâr, [zanaat+ Far. -kār] *(zanaatkâ:r) {OsT} is.* **1.** Zanaatçı. **2.** *sf.* Bir zanaatta ustalaşmış olan.

zanaatkârlık,-ğı [zanaat-kār-lık] *(zana:atkâ:rlık) is.* Zanaatçılık.

zanagır, [Ar. iẕʿān => izan-ı+ağır > zanagır] *{ağız} sf.* Beden gelişimi normal olduğu hâlde beyin gelişimi geri kalmış olan. [DS]

zanaka, [? zanaka] *{ağız} is.* Cezalandırma; azarlama; paylama. [DS] ⊡ **zanaka etmek,** *{ağız} 1. Bir şeyi aklına takmak ve hep ondan söz etmek. 2. Alay etmek.* [DS]

zanayır, [Ar. iẕʿān => izan-ı+ağır > zanagır > zanayır] *{ağız} sf.* → zanagır.

zanbak[1], **-ğı** [Ar. zanbaḳ زنبق] *{OsT} is. bot.* Zambak. ⊡ **zanbakıyyü'ş-şekl,** *{OsT} bot. Deniz laleleri.*

zanbak[2], **-ğı** [? zanbak] *{ağız}* *is.* Kısır keçi. [DS]

zanbı, [Çin. ? => zānbī / zēnbī] *(za:nbı:)* *{eT}* *is.* Gece öten, çekirgeye benzer bir böcek; orak kuşu, *(Gryllus campestris).* [DLT]

zanbık, -ğı [? zanbīḳ زنبيق] *(zanbı:k)* *{OsT}* *is.* Sepet.

zanbur, [? zanbur] *is.* *müz.* Defe gerilen deri.

zandak, -ğı [yandak > zandak ?] *{ağız}* *is.* Yeşil diken.[DS]

zandos, [? zandos] *{ağız}* *is.* Deli. [DS]

zaneyir, [? zaneyir] *{ağız}* *sf.* Fırsat düşkünü. [DS]

zang[1], [zag / zang / zek / zeng / zık / zıng / zınk / zink / zoh / zok / zong / zonk / zöng *(yans.)*] *is.* Sarsılmayı, sallanmayı; üşüme ve heyecan yüzünden titremeyi anlatan kök. *zang-ıl zangıl, zang-ır-da-mak*

zang[2], [zang / zank / zık / zıng / zınk *(yans.)*] *is.* Birden durmayı, düşmeyi, yerine oturmayı; çınlamalı seslenmeyi anlatan kök. *zang-a-dan-ak, zang-a-dak, zang-ı-da-k*

zanga, [Rus. sánki] *{ağız}* *is.* Kızak. [DS]

zangabak, -ğı [zan+kabak] *{ağız}* *is.* Aptal. [DS]

zangaç, -cı [? zangaç] *{ağız}* *sf.* Topal. [DS]

zangada, [zang *(yans.)* > zang-a-da] *{ağız}* *zf.* Birdenbire. ⊡ **zangada kalmak,** *{ağız}* *Korkup birdenbire durmak.* [DS]

zangadak, -ğı [zang *(yans.)* > zang-a-dak] *{ağız}* *zf.* Birdenbire; aniden. [DS]

zangadanak, -ğı [zang *(yans.)* > zang-dan-ak] *{ağız}* *zf.* Birdenbire; aniden. [DS]

zangal, [? zangal] *{ağız}* *is.* Yok yere çıkan kavga veya tartışma; çıngar. [DS]

zangalak, -ğı [zang-ala-k] *{ağız}* *sf.* **1.** (Kişi için) iri yapılı ve kalın kemikli. **2.** Yobaz. [DS]

zangarakçı, [zangarak-çı] *{ağız}* *sf.* (Kişi için) işsiz güçsüz dolaşıp gönül eğlendiren. [DS]

zanggurdamak, [zang *(yans.)* > zañg-ur-da-mak] *(zañgurdamak)* *{ağız}* *gçl. f.* *[-r] [-d(u)-yor]* Çıkışmak; azarlamak. [DS]

zangıdak, -ğı [zang *(yans.)* > zang-ı-dak / zang-a-dak] *{ağız}* *zf.* Birdenbire; ansızın. [DS]

zangıl, [zang *(yans.)* > zañg-ıl] *is.* Titremeyi, sarsılmayı anlatan yansımalı gövde. ⊡ **zañgıl zañgıl,** *{ağız}* *Sürekli sarsılarak.* [DS]

zangır[1], [zang *(yans.)* > zang-ır] *is.* **1.** Şiddetli bir titremeyi anlatan gövde. **2.** Güçlü bir çınlamalı sesi anlatan gövde. ⊡ **zangır zangır,** *(Sarsılma veya titreme için) çok güçlü.*

zangır[2], [Ar. iẕʿān => izan-ı+ağır > zanagır > zangır] *{ağız}* *sf.* → zanagır.

zangırdama, [zang-ır-da-ma] *is.* Zangırdamak eylemi veya durumu.

zangırdamak, [zang-ır-da-mak] *gçsz. f.* *[-r] [-d(ı)-yor]* **1.** Güçlü bir ses çıkarmak. **2.** Aşırı biçimde titremek; sallanmak. **3.** *{ağız}* Çıkışmak; azarlamak. [DS]

zangırdatma, [zang-ır-da-t-ma] *is.* Zangırdatmak eylemi.

zangırdatmak, [zang-ır-da-t-mak] *gçl. f.* *[-ır]* Zangırdamasına neden olmak.

zangırtı, [zang-ır-tı] *is.* Sert bir cismin şiddetli bir biçimde titremesi ya da sarsılmasıyla oluşan ses.

zangoç, -cu [Erme. jam *(saat)* + goç *(çağrı)* / žamkoč] *is.* **1.** Başlıca görevi çan çalmanın yanı sıra kilise temizliği, kutsal eşyaları koruma ve bakımı gibi işleri de yapan kimse. **2.** *mecaz.* Dış görünümü korku veren kimse.

zangoçluk, -ğu [zangoç-luk] *is.* **1.** Zangocun yaptığı iş ve görev. **2.** Zangoçluk yapma.

zangra, [zang *(yans)* > zang-ra] *{ağız}* *is.* Bağırtı. [DS]

zanguş, [? zanguş] *{ağız}* *is.* Deli. [DS]

zanğıdak, -ğı [zang > zang-a-dak] *{ağız}* *zf.* Birdenbire. [DS]

zanım, [? zamm] *{ağız}* *is.* Ateş. [DS]

zanır, [zang *(yans)* > zan(g)-ır] *{ağız}* *is.* Azarlama; paylama. [DS]

zanırlamak, [zanır-la-mak] *{ağız}* *gçl. f.* *[-r] [-l(ı)-yor]* Azarlamak; paylamak; çıkışmak. [DS]

zanıtmak, [Ar. ẓann => zan-ıt-mak] *{ağız}* *gçl. f.* *[-ır]* Anlatmak; duyurmak. [DS]

zani[1] [Ar. zinā > zānī زانى] *(za:ni:)* *{OsT}* *sf.* (Erkek için) zina yapan.

zani[2], [İt. (Vend.) giovanni] *is.* → zanni.

zaniye, [Ar. zinā > zāniye زانيه] *(za:niye)* *{OsT}* *sf.* (Kadın için) zina yapan.

zank[1], [zang / zank / zık / zıng / zınk *(yans.)*] *is.* **1.** Birden durmayı, düşmeyi, yerine oturmayı; çınlamalı seslenmeyi anlatan kök. *zank geçmek.* **2.** *{ağız}* Birdenbire; ansızın. [DS] ⊡ **zank geçmek,** *{ağız}* *(Kazık için) zor geçmek; güçlükle kakılmak.* [DS]|| **zank ölümü,** *{ağız}* *Birdenbire gelen ölüm.* [DS]

zank[2], [Ar. żank ضنك] *{OsT}* *sf.* **1.** (Yer, nesne için) dar. **2.** *is.* Darlık; sıkıntı.

zanka, [Bul. sánka / Rus. sánki] *is.* İki atla çekilen Rus kızağı.

zankaç, -cı [? zankaç] *{ağız}* *is.* Topal. [DS]

zankal, [? zankal] *{ağız}* *is.* Meşin tozluk. [DS]

zankazank, -ğı [zank-a+zank] *{ağız}* *zf.* Ağzına kadar; tıka basa; zıngazınk. [DS]

zankıdak, [zank *(yans.)* > zank-ı-dak] *{ağız}* *zf.* Birdenbire; ansızın. [DS]

zankır, [Ar. iẕʿān => izan-ı+ağır > zanagır > zangır / zankır] *{ağız}* *sf.* → zanagır.

zankırdamak, [zank *(yans.)* > zank-ır-da-mak] *{ağız}* *gçsz. f.* *[-r] [-d(ı)-yor]* Ses çıkararak sarsılmak veya titremek; zangırdamak. [DS]

zanktaşı, [zank+taş-ı] *is.* Mahalle çeşmelerindeki ayna taşı.

zankur, [? zankur] *{ağız} sf.* **1.** Huysuz; geçimsiz; acımasız. **2.** Çirkin. [DS]

zanlı, [zan-lı] *is.* Sanık.

zanmak, [san-mak] *{ağız} gçsz. f. [-ır]* Sanmak. [DS]

zannedilme, [Ar. ẓann + T. e(d)-il-me] *{OsT} is.* Zannedilmek eylemi.

zannedilmek, [Ar. ẓann + T. e(d)-il-mek] *{OsT} edil. f. [-ir]* Sanılmak.

zannetme, [Ar. ẓann + T. et-me] *{OsT} is.* Zannetmek eylemi; sanma.

zannetmek, [Ar. ẓann + T. et-mek] *{OsT} gçl. f. [-(d)-er]* **1.** Tahmin etmek; olacağını ya da öyle olduğunu sanmak; sanmak. **2.** *gçsz. f.* Öyle olduğu duygusuna kapılmak; sanmak.

zanneyleme, [Ar. ẓann + T. ey-le-me] *{OsT} is.* Zanneylemek eylemi; zannetme; sanma.

zanneylemek, [Ar. ẓann + T. ey-le-mek] *{OsT} gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Zannetmek; sanmak.

zannıtmak, [Ar. ẓann => zann-ıt-mak] *{ağız} gçl. f. [-ır]* Anlatmak; duyurmak. [DS]

zanni[1] [Ar. ẓann > ẓannī ظنى *is.*] *(zanni:) {OsT} sf.* Zanla ilgili; zanna ilişkin; sanıyla ilgili; sanısal.

zanni[2], [İt. (Vend.) giovanni] *is.* İtalyan tiyatrosunda soytarı uşak tipi; zani.

zannîn, [Ar. ẓannīn ظنين] *(zanni:n) {OsT} sf.* (Kişi için) suçlu sanılan; töhmetli.

zanniyat, [Ar. ẓannī > ẓanniyyāt ظنيات] *(zanniyya:t) {OsT} is.* Asılsız kuşkular; sanılar; zanlar.

zannolunma, [Ar. ẓann + T. ol-un-ma] *{OsT} is.* Zannolunmak eylemi; sanılma.

zannolunmak, [Ar. ẓann + T. ol-un-mak] *{OsT} edil. f. [-ur]* Öyle sanılmak.

zannun, [Ar. ẓannūn ظنون] *(zannu:n) {OsT} sf.* (Kişi için) düşüncesi ve tedbiri kıt.

zant, [Ar. ẓann => zant] *{ağız} is.* Kuşku. [DS]

zanta, [? zanta] *{ağız} is.* Abartı. ⊡ **zanta atmak,** *{ağız}* Övünmek; şişinmek. [DS]

zantacı, [zanta-cı] *{ağız} sf.* Abartarak konuşan; yalancı. [DS]

zantır, [Ar. ṣanṭūr => zantır] *{ağız} is.* **1.** Teneke. **2.** Bir tür çalgı; santur. [DS]

zantor, [Ar. ṣanṭūr => zantor] *{ağız} is.* Santur. [DS]

zantur, [Ar. ṣanṭūr => zantur] *{ağız} is.* Santur. [DS]

zanu, [Far. zānū زانو] *(za:nu:) {OsT} is. anat.* Diz. ⊡ **zānū-be-zānū,** *{OsT} Diz dize.*|| **zānū-ber-zemîn,** *{OsT} Diz çökerek.*|| **zānū-ber-zemîn-i tazarru' ve ibtihāl,** *{OsT} Diz çöküp yalvaran.*|| **zānū-zede,** *{OsT} Diz çöken.*|| **zānū-zen,** *{OsT} Diz çöken.*

zanzalak, -ğı [? zanzalak] *{ağız} is.* **1.** Akasya ağacı. **2.** Tespih ağacı. [DS]

zanzibar, [Ar. zanzibar *(ülke adı)*] *{OsT} is.* **1.** İki ve daha çok oyuncu tarafından üç zar ile oynanan bir şans oyunu. **2.** Zarların üçünü de aynı konuma getiren ve bu oyunda en güçlü durumda olmayı sağlayan zar atışı.

zanzun, [zang *(yans.)* +zung *(yans.)*] *{ağız} is.* Anlamsız, ilgisiz, ilişkisiz söz; kuru gürültü. [DS] ⊡ **zañzuñ itmek** (etmek), *{ağız} Kaba ve ağır sözler sarf ederek atıp tutmak.* [DS]

zanzur, [? zanzur] *{ağız} is.* Deprem. [DS]

zanzura, [? zanzura] *{ağız} sf.* (Kişi için) uzun boylu. [DS]

zap[1], [zab / zap / zıb / zıp / zip / zop *(yans.)*] *is.* Hızlı ve düzensiz yürümeyi, koşmayı, sıçramayı ve birden ortaya çıkmayı anlatan kök. *zap-ra-mak, zap(p)-ı-dı zuppudu* ⊡ **zap zap,** *{eT} Çabuk çabuk yürümede çıkan ses.* [DLT]|| **zap zap barmak,** *{eT} Zıp zıp koşmak; çabuk gitmek.* [DLT]

zap[2], [? zap] *{ağız} is.* Küçük toprak küp; güveç. [DS]

zap[3], [İng. zap] *is.* Kumanda aletiyle uzaktan kanal değiştirme.

zapan, [saban > zapan] *{ağız} is.* Saban. [DS]

zaparta, [İt. sabordo] *(zapa'rta) is.* **1.** *dnz.* Gemi bordasında top atışına mahsus delik. **2.** Şiddetli salvo. **3.** Azarlama; tersleme; saparta.

zapçuk, -ğu [zap-çuk] *{ağız} sf.* (Kişi için) davranışları hafif; çocuk gibi; yeğni. [DS]

zapıra, [zap-ır-a] *{ağız} is.* Koşu; koşma. [DS]

zapırdak, -ğı [zap *(yans.)* > zap-ır-dak] *{ağız} zf.* Birdenbire; ansızın. [DS]

zapırdamak, [zap *(yans.)* > zap-ır-da-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-d(ı)-yor]* **1.** Ayakları ile sert sesler çıkararak koşmak. **2.** Aşırı saygı göstermek. [DS]

zaping, [İng. zapping] *is.* Gelgeç. ⊡ **zaping yapmak,** *Gelgeçlemek.*

zaplanmak, [zap-la-n-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* Alay etmek. [DS]

zaplı, [zap-lı] *{ağız} sf.* **1.** Güçlü; zorlu. **2.** İri yarı. [DS]

zappidü, [zap *(yans.)* > zapp-id-i] *{ağız} ünl.* Zıplama bildirir. ⊡ **zappidü zuppudu,** *{ağız} (Yürümek için) cilveyle; kırıtarak.* [DS]

zappik, -ği [Rus. sabók] *{ağız} is.* Ökçeleri demirli yarım çizme. [DS]

zappino, [İt. zappino] *is.* Geçgeç.

zapramak, [zap *(yans.)* > zap-(ı)r-a-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-r(ı)-yor]* Fırlamak; koşmak. [DS]

zapt, [Ar. żabṭ ضبط] *{OsT} is.* **1.** Sıkıca tutma. **2.** Zorla ele geçirme; alma. **3.** Bir kimse ya da hayvanı güç kullanarak engellemeye, durdurmaya çalışma; hâkim olmaya çalışma. **4.** Ses, yazı veya görüntü ile kayıt altına alma. **5.** Bilgiyi hatırda tutma. **6.** Öfke vb. şeyleri önleme; tutma. ⊡ **zapt etmek,** *1. Sıkıca tutma. 2. (Bir yeri) zorla almak; ele ge-*

çirmek. 3. Bir kimse ya da hayvanı güç kullanarak önlemeye, durdurmaya çalışmak; hâkim olmak. 4. Ses, yazı veya görüntü ile kayıt altına almak. 5. Hatırında tutmak. 6. Öfke vb. şeyleri önlemek; tutma. 7. Bütünüyle öğrenmek; anlamak; kavramak.

zaptiye, [Ar. żabṭ-iyye ضبطيه] *{OsT} sf.* **1.** Denetimle ilgili. **2.** *is.* İmparatorluk döneminde, toplum güvenliğini sağlamakla görevli kuruluş; polis teşkilatı. **3.** Bu kuruluşta görev yapan kimse; polis memuru. ⊡ **zaptiye memuru,** *{OsT} Zaptiye teşkilatında çalışan er.*|| **zaptiye nâzırı,** *{OsT} İmparatorluk döneminde toplum güvenliğini sağlamakla görevli kuruluşun en üst amiri.*|| **zaptiye nezareti,** *{OsT} İmparatorluk döneminde tüm kolluk ve güvenlik kuruluşlarının bağlı olduğu bakanlığa verilen ad.*

zapturapt, -tı [Ar. żabṭ u rabṭ ضبط و ربط] *(zabtu'-rabt) {OsT} is.* Disiplin; sıkı düzen. ⊡ **zapturapt altına almak,** *Disiplini, düzeni sağlamak.*

zapur[1], [zap *(yans.)* > zap-ur] *is.* Hızlı ve düzensiz yürümeyi, koşmayı, sıçramayı anlatan yansımalı gövde. ⊡ **zapır zupur,** *{ağız} (Yürümek için) gelişigüzel.* [DS]

zapur[2], [? zapur] *{ağız} is.* Sis arasında yağan ince yağmur. [DS]

zapusuz, [zapu-suz] *{ağız} sf.* Yabanî. [DS]

-zar, [Far. –zār زار] *(za:r) {OsT} son ek.* Farsça isimlere eklenerek yer adları yapan bir son ek. *çemenzar.*

zar[1], [zar / zer / zır / zör *(yans)*] *is.* Rahatsız edici ses çıkarmayı, küçük tanecikler halinde düşmeyi, ileri geri konuşmayı anlatan kök. *zar zar* ⊡ **zar zar,** *{ağız} (Konuşmak için) hiç durmadan ve rahatsız edici biçimde.* [DS]|| **zar zor,** *1. İstemeyerek; gönülsüzce. 2. Ucu ucuna; zorlukla.*

zar[2], [Ar. izār ازار => zar] *is.* **1.** Kadınların boydan boya örtündükleri çarşaf; car. *{ağız} (aynı)* [DS] **2.** *{ağız}* Kadınların, sokağa çıkarken başlarına örttükleri yarım örtü; çarşaf. [DS] ⊡ **zar dutunmak** (tutunmak), *{ağız} Çarşaf giymek; çarşaflanmak.* [DS]

zar[3], [zar] *is.* **1.** İnce örtü veya perde. **2.** *anat.* İnce ve yumuşak bir yaprak hâlindeki organ ya da organ parçalarına verilen ad. **3.** *bot.* Birbirine sımsıkı yapışık hücre veya moleküllerden meydana gelen ve bitkilerin çeşitli kısımlarını saran ince tabakaya verilen ad. **4.** Mekanik boşluklarda iki bölmeyi birbirinden ayıran sızdırmaz ve hareketli diyafram. **5.** İki ortam arasına yerleştirilerek diyaliz, ozmoz, süzme gibi olgulardan yararlanarak bazı birleşenlerin atılmasında kullanılan ince gözenekli çeper. **6.** *sf.* Zar gibi olan. ⊡ **zar gibi,** *Çok ince ve saydam.*|| **zarı geçmek,** *{ağız} Çürümek; işe yarama dönemi geçmek.* [DS]|| **zar kanatlılar,** *zool. Arı, karınca gibi eklembacaklıları içine alan, kanatları zar gibi saydam ve az damarlı olan hayvanlar takımı, (Hymenoptera).*|| **zar kemik,** *biy. Derinin dermis tabakasından gelişen kemik; dermal kemik.*

zar[4], [Yun. tessara *(dört)*] *is.* **1.** Başta tavla olmak üzere türlü oyunlarda kullanılan, kemik, fildişi, plastik gibi maddelerden yapılmış, yüzlerinde birden altıya kadar benek bulunan altı yüzlü oyun aracı. **2.** Zarla oynanan ve belli düzende sayıları üste getirmeyi öngören oyun. **3.** *{ağız}* Şans; talih. [DS] ⊡ **zar almak,** *Zarla oynanan oyunu kazanmak.*|| **zar atmak,** *1. Oyunda zarları fırlatmak. 2. Geleceği için plan yapmak; kaderle oynamak.*|| **zar bozmak,** *Tavlada yenilgiyi yanında bulunan kişiden bilmek; onun uğursuzluğuna saymak.*|| **zar gelmek,** *Zarla oynanan oyunda attığı zarlarda işine uygun düşen sayılar gelmek.*|| **zar kemik,** *anat. İnsan ve diğer memelilerde küpe benzer ayak tarağı kemiği.*|| **zar tutmak,** *Kendisine gerekli olan sayıları bulmak amacıyla zarları parmakları arasına ustaca yerleştirmek.*|| **zarını kırmak,** *Tavlada yenilgiyi yanında bulunan kişiden bilmek; onun uğursuzluğuna saymak.*

zar[5], **-r'ı** [Ar. żarʿ ضرع] *{OsT} is.* **1.** Meme; göğüs. **2.** Süt veren hayvanların memesi.

zar[6], [Far. zār زار] *(za:r) {OsT} sf.* **1.** Ağlayan; inleyen. **2.** Zayıf; kuvvetsiz. **3.** *is.* Ağlayış; inleme. ⊡ **zarı zehti kesilmek,** *{ağız} Çok yorulmak; yorgunluktan bitkin düşmek.* [DS]|| **zar zar,** *Ağlayarak; inleyerek.*

zar[7], **-rrı** [Ar. ḍarr / żarr ضر] *{OsT} is.* **1.** Zarar. **2.** *sf.* Zarara sebep olan.

zar[8], **-rrı** [Ar. ḍārr / żārr ضار] *(za:r) {OsT} sf.* Zararlı.

zar[9], [zar] *{ağız} is.* Büyük ve derin sepet. [DS]

zar[10], [zar] *{ağız} is.* Tırpanla biçilip yere dökülen ekin. [DS]

zara[1], [Ar. ṣarʿa => zara] *{ağız} is.* Sara. [DS]

zara[2], [? zara] *{ağız} sf.* Kaba; ilkel. [DS]

zarabanda, [İsp. zarabanda] *is.* **1.** Üçerli ölçülü ve ağır tempolu bir İspanyol dansı. **2.** Bu dansın müziği.

zara'et, [Ar. żarāʿet / ḍarāʿet ضراعت] *(zara:et) {OsT} is.* Alçalma; kendini küçültme.

zarafet, [Ar. ẓarāfet ظرافت] *(zara:fet) {OsT} is.* İncelik; güzellik; zariflik. ⊡ **zarafet-i fikriye,** *{OsT} Düşünce inceliği; düşüncenin zarifliği.*

zarafetperver, [Ar. ẓarāfet + Far. perver ظرافتپرور] *(zara:fetperver) {OsT} is.* Zarafete düşkün olan.

zarafetperveran, [Ar. ẓarāfet + Far. perverān ظرافتپروران] *(zara:fetpervara:n) {OsT} is.* Zarafete düşkün olanlar. ⊡ **zarāfet-perverān-ı kibār-zādegân,** *{OsT} Kibarların zarafete düşkün olan çocukları.*

zarağacı, [zar+ağaç-ı] *{ağız} is.* Köy evlerinde, çatının yükünü taşıyan büyük kiriş. [DS]

zarağım, [Ar. żırġam > żarāġım / ḍarāġım ضراغم] *(zara:ğım) {OsT} is.* Arslanlar.

zara'if, [Ar. ẓarīf > ẓarā'if ظرائف] *(zara:if) {OsT} is.* Zarifler; ince ve güzel şeyler.

zarak, -ğı [? zarak] *{ağız} is.* Küçük pencere. [DS]

zaraka, [? zaraka] *{ağız} is.* Küçük pencere. [DS]

zaral, [Ar. żarar => zaral] *{ağız} is.* Zarar; kayıp. [DS]

zarallık, -ğı [zarar-lık > zaral-lık] *{ağız} is.* **1.** Zarar verme işi. **2.** (Hayvanlar için) otlamaya yasak olan yere girme. [DS]

zaraman, [Far. zār + Ar. emān => zaraman] *{ağız} ünl.* Bezginlik ve sızlanma anlatır; elaman. [DS]

zarar, [Ar. żarar ضرر] *{OsT} is.* **1.** Bir kimsenin, bir şeyin, bir olayın yol açtığı maddî ya da manevî kayıp; çıkar kaybı veya olumsuz, kötü sonuç; dokunca; ziyan; mazarrat. **2.** Bir girişimde harcanan para. **3.** *huk.* Bir kimsenin mal varlığında, kişisel değer ve varlıklarında kendi iradesi dışında meydana gelen azalma. 🗗 (birini) **zarara sokmak,** *Kötülük etmek; zarar vermek.*|| **zarara uğramak,** *Kötü bir durumla karşılaşmak; kötü bir durumun içine düşmek.*|| **zarra-bîn,** *{OsT} fıkh. Açıkça belli olan zarar.*|| **zarar çekmek,** *Zarara uğramak; ziyan etmek.*|| **zararda olmak,** *1. Alış verişte kâr elde edememek; kâr edememek. 2. Kötü duruma düşmek.*|| **zarar-dîde,** *{OsT} Zarar görmüş olan; kayba uğramış.*|| **zarar etmek,** *Alış verişte elindekinin bir bölümünü boşuna elden çıkarmak; verdiği para kadar kazanamamak.*|| (birinden, bir şeyden) **zarar gelmek,** *Kötülük gelmek.*|| **zarar görmek,** *Kötü bir sonuca uğramak; kötülüğe uğramak.*|| **zarar-ı ām,** *{OsT} Genel zarar; kamuya verilen zarar.*|| **zararı dokunmak,** *Kötülüğe uğratmak; kötü bir etkisi olmak.*|| **zarar-ı hās,** *{OsT} huk. Bir ya da birkaç kişiye verilen zarar; özel zarar.*|| **zarar-ı lāhm,** *{OsT} huk. İmparatorluk döneminde, İstanbul dışındaki mezbahalarda, Yeniçeri ocağına ucuz et satmaktan doğan ve karşılığı Fatih Sultan Mehmet Vakfı tarafından karşılanan zarar.*|| **zarar-ı maddî,** *{OsT} Mala, cana veya organlara verilen zarar.*|| **zarar-ı mahz,** *{OsT} fıkh. Kendisinin yararından çok zararı olan.*|| **zarar-ı mānevî,** *{OsT} huk. Şeref ve haysiyeti zedeleyen, sağlık ve özgürlüğe engel olan zarar; tazminat.*|| **zararı olmamak,** *Kötü sonuç vermemek; kötülüğe yol açmamak.*|| **Zararı yok!** *1. Özür dileyenlere karşılık olarak bağışlandığını, olayın pek önemli olmadığını bildirmek için söylenir. 2. {ağız} Oldukça iyi.* [DS]|| **zararla kapamak,** *Bir ticarî girişimi zarar ederek sona erdirmek.*|| **zarar vermek,** *Kötülük etmek; kötülüğü dokunmak.*

zararına, [zarar-ı-n-a] *zf.* **1.** Zarar ederek. **2.** (Birinin) kayba uğrayacağı biçimde sonuçlanan.

zararlı, [zarar-lı] *sf.* **1.** Zararı olan. **2.** Zarar eden. **3.** Bir kimseye, bir şeye olumsuz etkisi olan; zarar veren; tehlikeli. **4.** (Canlı için) varlığı ve yaşam biçimi ile başkalarına zarar veren. **5.** (Kişi için) tutum ve davranışlarıyla başkalarına kötülüğü dokunabilen; kötücül. **6.** Zarara, kayba yol açan. **7.** *is. zool.* Tarıma, av hayvanlarına, insan ya da biyolojik ortama zarar veren hayvan veya böcek. 🗗 **zararlı çıkmak,** *1. Bir işin sonunda bazı değerli şeyleri yitirmek; kayıpta olmak. 2. Zarar etmek.*

zararsız, [zarar-sız] *sf.* **1.** Zararı olmayan; zararı dokunmayan. **2.** Bir tehlikesi olmayan. **3.** (Kişi için) başkalarına ilişmeyen; tehlikeli olmayan. **4.** (Hayvan için) insanlara ve başka hayvanlara saldırmayan. **5.** İyice; orta halli; kötü değil; oldukça iyi. *{ağız} (aynı)* [DS]

zarat, [Ar. ṣūret => surat > zarat] *{ağız} is.* Yüz; surat. [DS]

zaratit, [Zarate *(İspanyol mineralog)* > Fr. zaratite] *is. min.* Kübik sistemde yer alan doğal nikel hidrokarbonat.

zarb, [Ar. żarb / ḍarb ضرب] *{OsT} is.* Dövme; vurma; darp.

zarban, [Ar. ẓarbān ظربان] *(zarba:n) {OsT} is. zool.* Kertenkele avlayarak yaşayan kedi büyüklüğünde yırtıcı bir hayvan.

zarbe, [sarp > zarbe] *{ağız} sf.* Sarp. [DS]

zarbhane, [Ar. żarb / ḍarb + Far. ḫāne ضربخانه] *(zarbha:ne) {OsT} is.* Darphane.

zarblı, [Ar. ḍarb => zarp-lı] *{ağız} sf.* Zorlu; güçlü. [DS]

zarcı, [zar-cı] *is. argo.* Zarla kumar oynayan kimse; kumarcı.

zardak[1], **-ğı** [? zardak] *{ağız} is.* Ağaç dibini sulamak için açılan çukur. [DS]

zardak[2], **-ğı** [? zardak] *{ağız} is.* **1.** Yer elması. **2.** Hıyar. [DS]

zardaklı, [zardak-lı] *{ağız} sf.* Kibirli. [DS]

zardalak, -ğı [zar+dalak] *{ağız} is.* Erguvan. [DS]

zarek, -ği [seğrek > zeyrek > zārek] *(za:rek) {ağız} is.* Keten tohumu. [DS]

zarencilik, -ği [zaren-ci-lik] *{ağız} is.* Geçim darlığı; yokluk; yoksulluk. [DS]

zarf, [Ar. ẓarf ظرف] *{OsT} is.* **1.** Kılıf; kap; mahfaza. **2.** Dış görüntü; güzel görünüm. **3.** İçine konulan mektup, belge, resim vb.nin dıştan görünmesini önlemek amacıyla kenarları kesilip yapıştırılarak cep biçimi verilmiş kâğıt kılıf veya kap; örtü. *{ağız} (aynı)* [DS] **4.** İçine kahve fincanı ya da bardak oturtulan gümüş, altın gibi değerli madenlerden yapılmış süslü kap. **5.** Kitap kabı; mahfaza. **6.** *fiz.* Dış kimyasal etkilerden korumak, radyo aktif parçalanma ürünlerinin soğutucu akışkana bulaşmasını

önlemek amacıyla bir nükleer yakıta sarılan kılıf. **7.** *dbl.* Bir fiilin, bir sıfatın veya başka bir zarfın anlamını zaman, yer, ölçü, nitelik ve soru kavramları açısmdan açıklayan ve sınırlayan kelime türü; belirteç. **8.** Değişken bir yüzeyin veya bir düzlem eğrinin sürekli teğet kaldığı sabit eğri veya yüzey. **9.** Bir ısıtma veya soğutma aygıtının ısıtıcı-soğutucu gövdesini korumak ya da yalıtmak amacıyla kullanılan delikli ya da deliksiz sökülebilir kılıf. ⊡ **zarf-fiil,** *{OsT} dbl.* → zarf-fiil.|| **zarf-ı mekân,** *{OsT} dbl. Yer zarfı.*|| **zarf-ı zamān,** *dbl. Zaman zarfı.*|| **zarf ile mazrūf,** *{OsT} Dış ile iç; görünüş ile öz.*|| **zarf tümleci,** *{OsT} dbl. Cümlede belirteç görevini üstlenmiş tümleç; belirteç öbeği; belirteç tümleci.*

zarfalık, -ğı [zarfa-lık] *{ağız} is.* Güneşin ufuktan beş metre yükseldiği zaman. [DS]

zarfan, [Ar. zaᶜferān => zarfan] *{ağız} is.* Safran.

zarfçı, [zarf-çı] *is.* Tenha bir yere bıraktığı zarfı bulan kimseyi çeşitli şekillerde tehdit ederek para sızdıran dolandırıcı; papelci.

zarfçılık,-ğı [zarf-çı-lık] *is.* Tenha bir yere zarf atarak onu alanı soyma yoluyla yapılan hırsızlık; papelcilik.

zarf-fiil, [Ar. zarf + fiᶜl] *{OsT} is.* Zarf olarak kullanılan fiil soyundan kelime; gerundium; ulaç. ⊡ **zarf-fiil grubu,** *dbl. Birden çok kelimeden oluşan zarf-fiil.*

zarfında, [zarf-ı-n-da] *e.* Belli bir sürede; belli bir süre içinde.

zarfiyet, [Ar. ẓarf-iyyet ظرفيت] *{OsT} is.* Bir kelimenin zarf olma ya da zarf olarak kullanılma durumu; belirteçlik.

zarflama, [zarf-la-ma] *is.* Zarflamak eylemi.

zarflamak, [zarf-la-mak] *gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* **1.** Zarfın içine koymak; dışına zarf geçirmek. **2.** *{ağız}* (Yorgan için) kaplamak. [DS]

zarflanma, [zarf-la-n-ma / zarf-lan-ma] *is.* Zarflanmak eylemi.

zarflanmak, [zarf-la-n-mak] *edil. f. [-ır]* **1.** Zarfın içine konulmak; zarfa yerleştirilmek. **2.** Dışına zarf geçirilmek. **3.** [zarf-lan-mak] *gçsz. f.* Zarf sahibi olmak; zarf edinmek. **4.** *mat.* (Bir eğri ya da yüzey grubu için) bir eğri ya da yüzeyi zarf olarak kabul etmek.

zargana, [Yun. dzargána] *is. zool.* Zarganagillerden, yılan balığına benzer uzun bedenli ve uzun bir burun ile son bulan uzun kafalı, sürüler halinde yaşayan etçil kemikli balık, *(Tylosorus chorum, Belone belone euxini, B. acus).*

zargı, [zar-gı] *{ağız} sf.* Ara bozucu. [DS]

zargılanmak, [zar-gı-la-n-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* **1.** Nazlanmak. **2.** (Çocuklar için) istemekte direnmek; inat etmek. [DS]

zarguncmud, [Soğd. zrgwnc + mwrd => zarġunç-mu:d] *(zargunçmu:d) {eT} is.* Bir çeşit güzel kokulu ot; fesleğen, *(Basilicum glabratum).* [DLT]

zarı, [Ar. ẓahir => zahar / zaār > zārı] *(za:rı) {ağız} bağ.* Herhalde; öyle olmalı; olasılıkla. [DS]

zarıl, [zar *(yans.)* > zar-ıl] *is.* Rahatsız edici sesler çıkarmayı, küçük tanecikler halinde dökülmeyi, sızlanmayı anlatan yansımalı gövde. ⊡ **zarıl zarıl,** *{ağız} (Akmak, damlamak için) ağır ağır; yavaş yavaş.* [DS]

zarıldak, -ğı [zar-ıl-dak] *{ağız} is.* Fırıldak. [DS]

zarılık, -ğı [Far. zārī => zarı-lık] *{eAT} is.* **1.** Ağlama; sızlama; inleme. **2.** *{ağız}* Yoksulluk; yoksunluk; güçsüzlük. [DS] **3.** *{ağız}* Dalkavukluk. [DS] ⊡ **zarılık etmek,** *{eAT} Ağlayıp sızlamak.*|| **zarılık getirmek,** *{ağız} Usançla sızlanmak.* [DS]|| **zarılık kılmak,** *{eAT} Ağlayıp sızlamak.*

zarımak, [zar-ı-mak] *{ağız} gçsz. f. [-ır]* Yalvarmak. [DS]

zarıncamak, [zar *(yans.)* / Far. zārī > zarı-nc-a-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-c(ı)-yor]* **1.** Sızlanarak baş ağrıtmak veya tedirgin etmek. **2.** Acıdan inlemek; ah vah ederek yaşamak. [DS]

zarıncı[1], [zar *(yans.)* / Far. zārī > zarı-nc-ı زارنجى] *(za:rıncı) sf.* **1.** *{OsT}* Feryat ederek inleyen. **2.** *{ağız} is.* Yatalak hasta. [DS] ⊡ **zarıncı olmak,** *{ağız} Sıkıntı ve yokluktan acınacak duruma düşmek.* [DS]

zarıncı[2], [zar-ınc-ı] *{ağız} is.* Yanık türkü. [DS]

zarıncımak, [zar *(yans.)* > Far. zārī => zārı-nc-ı-mak زارنجيمق] *{eAT} {OsT} {ağız} gçsz. f. [-ur]* Yana yakıla ağlamak; ağlayıp sızlamak; feryadüfigan etmek; zarı zarı ağlayıp inlemek. [DS]

zarıncıtmak, [zārı-nc-ı-t-mak زارنجتمق] *{OsT} gçl. f. [-ur]* **1.** Ağlatıp sızlatmak. **2.** Yalvartmak.

zarincimek, [zār-ınc-ı-mak > zārinci-mek] *{ağız} gçsz. f. [-r]* Sıkıntı ve yokluktan acınacak duruma düşmek. [DS]

zari[1], **-i'ı** [Ar. żarīᶜ ضريع] *(zari:) {OsT} sf.* (Kadın için) memesi büyük olan.

zari[2], **-i'ı** [Ar. zārīᶜ زارع] *(za:ri:) {OsT} is.* **1.** Ekin eken. **2.** Çiftçi; ziraatçı.

zari[3] [Ar. żarī ضرى] *(zari:) {OsT} is. tıp.* Kanı dinmeyen damar.

zari[4], [zar *(yans.)* / Far. zārī زارى] *(za:ri:) {OsT} is.* Ağlama; sızlama; inleme. ⊡ **zari zari,** *1. {ağız} (Ağlamak için) inleyerek; sızlanarak.* [DS] *2. Hüngür hüngür.*

zarib, [Ar. ḍarb / żarb *(vurma, çarpma)* > ḍārib / żārib ضارب] *(za:rib) {OsT} sf.* **1.** Vuran; çarpan; yaralayan. **2.** *is. mat.* Bir sayının çarpma içinde kaç defa tekrarlandığını belirten sayı; çarpan.

zaribe, [Ar. żarībe ضريبه] *(zari:be) {OsT} is. huk.* **1.** Bir kimsenin ödemekle yükümlü olduğu haraç, cizye veya gümrük vergisi. **2.** Bir kölenin efendisine sağladığı kazanç. **3.** Kölenin çalışarak efendisine vermesi gereken kazancı, zımmînin ödeyeceği cizye.

zarif, [Ar. ẓarāfet > ẓarīf ظريف] *(zari:f) {OsT} sf.* **1.** Duruşu, görünüşü, çekiciliği, şekli ve davranışları ile insanda ince bir duygu uyandıran; hoşa giden; beğeni uyandıran; kibar; ince. **2.** Güzel biçimi, hoş bir görünümü olan; seçkin; zevkle seçilmiş. **3.** (Söz, anlatım için) yumuşak, ince ve nükteli. **4.** (Kişi için) hoşa gider biçimde, yumuşak konuşan.

zarifane, [Ar. ẓarīf + Far. -āne ظريفانه] *(zari:fa:ne) {OsT} zf.* Kibar ve nazik biçimde; kibarca.

zarifat, [Ar. ẓarīf > ẓarīfāt ظريفات] *(zari:fa:t) {OsT} is.* Zarif ve ince şeyler.

zarife[1], [Ar. ẓarīf > ẓarīfe ظريفه] *(zari:fe) {OsT} sf.* **1.** (Bayan için) zarif; ince; kibar; hoş. **2.** *is.* İnce, narin şey

zarife[2], [Ar. zārife زارفه] *(za:rife) {OsT} sf.* (Söz için) gereksiz; yersiz; fazladan.

zariflik, -ği [zarif-lik] *is.* **1.** Zarif olma durumu. **2.** Zarif bir kimsenin, davranışının niteliği; incelik; zarafet. **3.** Yalın bir güzelliğe, zevkli bir görünüme sahip olan şeyin niteliği. **4.** İnce ve hoş bir anlatımın, sözün niteliği.

zarih, [Ar. żarīḥ / ḍarīḥ ضريح]*(zari:h) {OsT} is.* Mezar; kabir; merkat.

zarka, [? zarka] *{ağız} is.* Önü açık elbise. [DS]

zarku, [? zarku] *{ağız} sf.* Şımarık. [DS]

zarkulanmak, [zarku-la-n-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* Şımarmak; nazlanmak. [DS]

zarlak, -ğı [zar *(yans.)* > zar-la-k] *{ağız} sf.* (Hayvan için) yorgun; bitkin. [DS]

zarlamak, [zar *(yans.)* > zar-la-k] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Hıçkırarak ağlamak. [DS]

zarlanmak[1], [zar *(yans.)* / Far. zārī => zar(ı)-la-n-mak زارلانمق] *(za:rlanmak) dönşl. f. [-ır] [eAT. -ur]* **1.** *{eAT}* Ağlayıp sızlamak. **2.** *{ağız}* Acıdan, ağrı sızı yüzünden inlemek; ah vah ederek yaşamak. [DS]

zarlanmak[2], [zar / car > zar-la-n-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* Çarşaf giyinmek; çarşaflanmak.[DS]

zarlı[1], [zar-lı] *sf.* **1.** Zarı olan; üzerinde zar bulunan. **2.** *{ağız}* (Kadın için) çarşafa bürünmüş. [DS]

zarlı[2], [zar(ı)-lı] *{ağız} sf.* Geçimini kendi sağlayamayan. [DS]

zarlık, -ğı [zar-lık] *sf.* **1.** Zar yapmaya uygun. **2.** *{ağız}* Ala keçe yapmak için, keçecilerin yünden döktükleri renksiz, ince keçe. [DS] **3.** (Kumaş için) çarşaf için uygun; çarşaflık. **4.** (Kumaş için) çarşafa yetecek kadar. ⊟ **zarlık bez,** *{ağız} Patiska.* [DS]

zarna, [? zarna] *{ağız} sf.* Aşağılık. [DS]

zarnak, -ğı [sar-ın-mak > sarın-ak > zarnak] *{ağız} is.* Fasulyenin sarıldığı çubuk. [DS]

zarp[1], **-bı** [Ar. ḍarb / żarb ضرب] *{OsT} is.* **1.** Vurma, vuruş. **2.** Dövme; dayak. ⊟ **zarp musluğu,** *Ana su borusunda bulunan ve diğer musluklara giden suyu kesen vana.*

zarp[2], **-bı** [Ar. ıżṭırāb / ḍarb => zarb] *{ağız} is.* Ağrı; acı; sancı. ⊟ **zarbı artmak,** *{ağız} (Ağrı, sancı, acı için) şiddetlenmek; artmak.* [DS]

zarp[3], [sarp > zarp] *{ağız} sf.* **1.** Yalçın; sarp. **2.** Güç; zor. [DS]

zarpın, [Yun. sarpın => zarpın] *{ağız} is.* Buğday ambarı. [DS]

zarpınadak, -ğı [zarp *(yans.)* > zarp-adak] *{ağız} zf.* Çok çabuk, hızlı ve sert. [DS]

zarpıtmak, [zarp *(yans.)* > zarp-ıt-mak] *{ağız} gçl. f. [-ır]* Hoplatmak. [DS]

zarplanmak, [zarp-la-n-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* **1.** Güçlenmek; artmak. **2.** Azıtmak; hızlanmak. [DS]

zarplı[1], [zarp-lı] *{ağız} sf.* Etkisi şiddetli olan; güçlü; zorlu. [DS]

zarplı[2], [zarp-lı] *{ağız} sf.* **1.** Güzel; yakışıklı. **2.** Ağırbaşlı; bilgili. [DS]

zarra, -a'i [Ar. żarrā' / ḍarrā' ضراء] *(zarra:) {OsT} is.* **1.** Keder; sıkıntı. **2.** Bela; şiddet; zorluk.

zarrak, -ğı [? zarrak] *{ağız} sf.* Güldürücü. [DS]

zarranmak, [zar-la-n-mak > zarran-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* (Hasta için) inlemek. [DS]

zarre, [Ar. żarr / żarre ضره] *{OsT} sf.* Zarara sebep olan.

zarsı, [zar-sı] *sf.* **1.** Zar gibi olan; zara benzeyen. **2.** Yapısı, doğası zarı andıran. ⊟ **zarsı örtü,** *zool. Eklemlilerde örteneğin sert kısımlarını birbirine bağlayan, renksiz esnek örtü.*

zart[1], [zart *(yans.)*] *is.* Yellenme sesi. ⊟ **zart atmak,** *{ağız}* → zarta atmak. [DS]|| **zart zart itmek** (etmek), *{ağız} Yüksekten atıp tutmak.* [DS]|| **zart zurt,** *1. Değersiz ve boş söz. 2. {ağız} Gereksiz, yersiz ve saldırgan konuşma.* [DS]|| **zart zurt etmek,** *1. Kendisini önemli ve değerli bir kişi imiş gibi göstermek amacıyla sağa sola bağırıp çağırmak; yüksekten atıp tutmak. 2. Saçma ve gereksiz şeyler söylemek. 3. Kaba kuvvet gösterisinde bulunmak.*

zart[2], [sert > zart] *{ağız} sf.* Sert. [DS]

zarta, [Ar. żarṭa ضرطه] *(za'rta) {OsT} {ağız} is.* **1.** Yellenme. [DS] **2.** *{ağız}* Abartma; atma; övünme. [DS] ⊟ **zarta atmak,** *{ağız} 1. Abartarak övünmek; 2. Abartılı konuşmak. 3. Yellenmek.* [DS] || **zartayı çekmek,** *argo. Ölmek.*

zartacı, [zarta-cı] *{ağız} sf.* **1.** Abartılı ve yalan konuşan. **2.** Kendini öven. [DS]

zartak, -ğı [zart-ak] *{ağız} is.* Kapı mandalı. [DS]

zartaklı, [zart-ak-lı] *{ağız} sf.* Çalımlı; süslü; gösterişli. [DS]

zartalak[1], **-ğı** [zart-ala-k] *{ağız} sf.* **1.** Kaba; biçimsiz; çirkin. **2.** Kaba konuşan; yakışıksız konuşan. **3.** Gürbüz; güçlü ve iri; büyük. [DS]

zartalak[2], **-ğı** [zart-ala-k] *{ağız} is.* Giyim kuşam; kılık; gösteriş; heybet; çalım. [DS]

zartalaklı, [zatralak-lı] *{ağız} sf.* **1.** Çalımlı; süslü; gösterişli. **2.** Cesur; yiğit; erdemli. [DS]

zartalık, -ğı [zarta-lık] *{ağız} is.* Kabalık; görgüsüzlük.

zartanaklı, [zartalak-lı / zartanak-lı] *{ağız} sf.* Çalımlı; süslü; gösterişli. [DS]

zartaraklı, [zartalak-lı / zartarak-lı] *{ağız} sf.* → zartalaklı. [DS]

zartarlaklı, [zart-ar-la-k-lı] *{ağız} sf* → zartalaklı. [DS]

zartlak[1], **-ğı** [zart-la-k] *{ağız} is.* Domates. [DS]

zartlak[2], **-ğı** [zart-la-k] *{ağız} sf.* **1.** Kaba; çirkin; biçimsiz. **2.** Abartılı konuşan; yalan söylemeyen. [DS]

zartlakçı, [zartlak-çı] *{ağız} sf.* Abartılı konuşan; yalan söyleyen. [DS]

zarvak, -ğı [? zarvak / zavrak] *{ağız} is.* Hıyar. [DS]

zarurat, [Ar. żarūret > żarūrāt ضرورات] *(zaru:ra:t) {OsT} is.* Yoksunluklar; yoksulluklar; geçim sıkıntıları.

zaruret, [Ar. żarūret ضرورت] *(zaru:ret) {OsT} is.* **1.** Zorunluluk; zorunluk. **2.** Gereklilik; mecburiyet. **3.** Yoksulluk; sıkıntı. **4.** *isl. huk.* Dinî yasakları geçici olarak yapılabilir kılan zorunlu durum; bunu haklı kılan özür. ⊡ **zarūret-i vezn,** *{OsT} Aruz vezninde sözcükleri ölçüye uydurmak için yapılan imale, zihaf gibi kusurlara verilen ad.*

zaruri [Ar. żarūrī / zarūriyye ضروريه / ضرورى] *(zaru:ri:) {OsT} sf.* İster istemez yapılacak olan; zorunlu; mecburî.

zaruriyat, [Ar. żarūrī > żarūriyyāt ضروريات] *(zaru:riyya:t) {OsT} is.* Yapılması kesin olarak gerekli olan şeyler; zorunluluklar. ⊡ **zaruriyat-ı diniye,** *{OsT} Her Müslümanın bilmesi ve kesinlikle iman etmesi gereken konu, inanç ve davranışlar.*

zaruriye, [Ar. żarūrī > żarūriyye ضروريه] *(zaru:riye) {OsT} sf.* İster istemez yapılması gerekli olan; zorunlu. ⊡ **zarūriye-i mutlaka,** *{OsT} mant. Mutlak, kesin zorunluluk.*

zarzalak, -ğı [? zarzalak] *{ağız} is.* Leylak. [DS]

zarzanba, [za(r)+za/nba] *{ağız} sf.* İri yarı. [DS]

zask, [? zask] *{ağız} is.* Ahırda, seyislerin oturup yattığı yüksekçe yer. [DS]

zat[1], [Ar. ẕāt ذات] *(za:t) {OsT} is.* **1.** Kendi; öz. **2.** Asıl; cevher. **3.** Kişi; kimse. **4.** Çoğunlukla erkek kimse. ⊡ **zāta mahsus,** *{OsT} Kişiye özel.*|| **zāt-ı ālî** (-niz; -leri), *{OsT} Yüksek kişi.*|| **zāt-ı devlet,** *{OsT} Devlet sahibi olan yüce kişi; devletli.*|| **zāt-ı fahamet-penāhî,** *{OsT} Sadrazama hitap ederken kullanılan saygı sözü.*|| **zāt-ı şāhāne,** *{OsT} Padişaha hitapta veya kendisinden söz edilirken kullanılan saygı sözü.*|| **zāt-ı şerîf,** *{OsT} Kutsal kişi.*|| **zat işleri,** *{OsT} Özlük işleri.*|| **zātü'l-beyn,** *{OsT} İki kişi arasındaki düşmanlık.*|| **zātü'l-hareke,** *{OsT} fiz. Kendi kendine hareket eden; otomatik.*|| **zātü'l-harekiyet,** *fiz. Otomatizm.*|| **zātü's-südūr,** *{OsT} Yürekte gizli olan.*|| **zātü'l-vekūd,** *{OsT} Odun, kömür gibi yanacak şeyleri içine alan kap.*|| **zātü's-sudūr,** *{OsT} Gönülde kararlaştırılan şeyler.*|| **zātü'z-zevc,** *{OsT} (Kadın için) kocası bulunan; kocalı.*

zat[2], [Ar. ẕū > ẕāt ذات] *(za:t) {OsT} sf.* **1.** (Kadın için) sahip olan; malik. **2.** *tıp.* (Hastalık için) iltihaplı. **3.** *biy.* Başına getirildiği isimlere *-lı, -giller* anlamı katarak terimler yapan ek. ⊡ **zāt-ı hayz,** *{OsT} Hayız gören kadın.*|| **zāt-ı leben,** *{OsT} Memesinde süt olan kadın.*|| **zātü'd-dimāğ,** *{OsT} tıp. Beyinde gelişen doku iltihabı.*|| **zātü'l-asab-ı basarî,** *{OsT} tıp. Göz sinirleri iltihabı.*|| **zātü'l-azm,** *{OsT} tıp. Kemik dokusu iltihabı.*|| **zātü'l-batneyn,** *{OsT} zool. İki karınlılar.*|| **zātü'l-cefn,** *{OsT} tıp. Göz kapağı iltihabı.*|| **zātü'l-cenb,** *{OsT} tıp. Plevra iltihabı ve plevra boşluğuna sıvı dolması ile kendini gösteren hastalık; plörezi; satlıcan.*|| **zātü'l-cild-i azmî,** *{OsT} zool. Derileri kemikleşmiş balıklar.*|| **zātü'l-cinseyn,** *{OsT} biy. Erkek ve dişi iki cinslilik.*|| **zātü'l-efvahi'l-cenbiye,** *{OsT} zool. Köpek balığı gibi yırtıcı hayvanlar.*|| **zātü'l-efvah-ı embubî,** *{OsT} zool. Ağzı boru gibi olan hayvancıklar.*|| **zātü'l-elvān,** *{OsT} jeol. Birkaç renk gösteren saydam maden.*|| **zātü'l-ercüli'l-batniye,** *{OsT} zool. Karından bacaklılar.*|| **zātü'l-ercüli'l-cezriye,** *{OsT} zool. Kökten bacaklılar.*|| **zātü'l-ercüli'l-keffiye,** *{OsT} zool. Perde ayaklılar.*|| **zātü'l-ercüli'l-kesîre,** *zool. Çok ayaklılar.*|| **zātü'l-ercüli'l-mafsaliye,** *{OsT} zool. Eklem bacaklılar.*|| **zātü'l-ercüli'l-meşkūka,** *{OsT} zool. Çatal tırnaklılar.*|| **zātü'l-ercüli'r-re'siye,** *{OsT} zool. Kafadan bacaklılar.*|| **zātü'l-esabi'i'l-müfrede,** *zool. Tek tırnaklılar.*|| **zātü'l-esabi'i'l-müzdevice,** *{OsT} zool. Ayakları eşit parmaklı iri hayvanlar.*|| **zātü'l-esmār,** *{OsT} bot. Meyve veren; meyveli.*|| **zātü'l-eydi'l-erbaa,** *{OsT} zool. Dört elli hayvanlar.*|| **zātü'l-ezfār,** *{OsT} zool. Parmakları birbirinden ayrı ya da pençeli hayvanlar.*|| **zātü'l-fıkarāt,** *{OsT} zool. Omurgalılar.*|| **zātü'l-filka,** *{OsT} bot. Gelişmesi çekirdek ayrılması ile olmayan bitki.*|| **zātü'l-filkateyn,** *{OsT} bot. İki çenekliler.*|| **zātü'l-galsame-i**

dāime, *{OsT} zool. Biçimini değiştirmeyen kurbağa.*|| **zātü'l-harāşif fi'l-müşa'şaa,** *zool. Derileri kemikleşmiş balıklar.*|| **zātü'l-hufeyre-i re's,** *{OsT} zool. Uzun tenya.*|| **zātü'l-hurtūm,** *{OsT} zool. Hortumlular.*|| **zātü'l-husye,** *{OsT} tıp. Testis iltihabı.*|| **zātü'l-ızāmi't-tāmme,** *{OsT} zool. Kemikli balıklar sınıfı.*|| **zātü'l-ibre,** *{OsT} zool. İğneli böcekler.*|| **zātü'l-ilkah-ı hafiye,** *{OsT} bot. Döllenmesi çiçekle olmayan bitkiler.*|| **zātü'l-ilkah-ı hafiye-i hücreviye,** *{OsT} bot. Damarlı çiçeksiz bitkiler.*|| **zātü'l-ilkah-ı hafiye-i viaiye,** *{OsT} bot. Damarlı çiçeksiz bitkiler.*|| **zātü'l-ilkahi'z-zāhire,** *{OsT} bot. Döllenmesi çiçekle olan bitkiler.*|| **zātü'l-izāmi't-tamme,** *{OsT} zool. Eklemleri kemikleşmiş balıklar.*|| **zātü'l-karniye,** *{OsT} tıp. Gözün kornea tabakası iltihabı.*|| **zātü'l-kasabāt,** *{OsT} zool. Trakeliler.*|| **zātü'l-kasabāt-ı şa'riye,** *{OsT} tıp. Soluk borusunun iç yüzeyinin iltihaplanması.*|| **zātü'l-kebed,** *{OsT} tıp. Karaciğer iltihabı.*|| **zātü'l-kilye,** *{OsT} tıp. Böbrek iltihabı.*|| **zātü'l-kilye-i zülālī,** *{OsT} tıp. Böbrek iltihabı nedeniyle idrarda albümin çıkması.*|| **zātü'l-kîsî,** *{OsT} zool. Keseliler.*|| **zātü'l-kurūni'l-musamme,** *{OsT} zool. Boynuzlarının içi boş olan hayvanlar.*|| **zātü'l-kurūni'l-mücevvefe,** *{OsT} zool. Boş boynuzlular.*|| **zātü'l-kurūni's-sākıta,** *{OsT} zool. Geyik, karaca gibi boynuzları kimi zaman düşen hayvanlar.*|| **zātü'l-kuzahiye,** *{OsT} tıp. Gözün iris tabakasının iltihabı.*|| **zātü'l-kürsî,** *{OsT} gök b. Altıkardeş takım yıldızı.*|| **zātü'l-levneyn,** *{OsT} jeol. İki renk gösteren saydam maden.*|| **zātü'l-lisan,** *{OsT} zool. Avustralya kirpisi.*|| **zātü'l-mafsal,** *{OsT} tıp. Eklem iltihabı.*|| **zātü'l-mebîz,** *{OsT} tıp. Yumurtalık iltihabı.*|| **zātü'l-memehbil,** *{OsT} tıp. Döl yolu iltihabı.*|| **zātü'l-mesāne,** *{OsT} tıp. Sidik torbası iltihabı.*|| **zātü'l-meşîme,** *{OsT} tıp. Gözdeki damar tabaka iltihabı.*|| **zātü'l-miskab,** *{OsT} zool. Tek delikliler.*|| **zātü'l-mültehîme,** *{OsT} tıp. Göz kapağı ile göz yuvarlağı arasındaki zarın iltihabı.*|| **zātü'l-ukad,** *{OsT} tıp. Beze iltihabı.*|| **zātü'l-uzn-i dāhilî,** *{OsT} tıp. İç kulak iltihabı.*|| **zātü'l-uzn-i hāricî,** *{OsT} tıp. Kulak yolu iltihabı.*|| **zātü'l-verid,** *{OsT} tıp. Toplardamar iltihabı.*|| **zātü'r-rahm,** *{OsT} tıp. Rahim iltihabı.*|| **zātü'r-rahmeyn,** *{OsT} zool. Keseli hayvanlar.*|| **zātü'r-re'seyn,** *{OsT} anat. Biri kolda, diğeri de uylukta bulunan iki kas türü.*|| **zātü'r-re's-i şa'rî,** *{OsT} tıp. Baş tarafı kıl gibi ince bir tür solucan.*|| **zātü'r-rie,** *{OsT} tıp. Akciğer özek dokusunun iltihaplanması; pnömoni.*|| **zātü'r-rüūs-ı selāse,** *{OsT} anat. Uç tarafı üçe ayrılan biri kolda diğeri uylukta bulunan iki kas türü.*|| **zātü's-sahaya,** *{OsT} tıp. Beyin zarı iltihabı.*|| **zātü's-sahāyā-yı dernî,** *{OsT} tıp. Beyin veremi.*|| **zātü's-sedāyā,** *{OsT} zool. Memeliler.*|| **zātü's-sedāyā-yı bahriye,** *{OsT} zool. Deniz memelileri.*|| **zātü's-sıfāk,** *{OsT} tıp. Karın zarı iltihabı; peritonit.*|| **zātü's-sıfāk-ı nifasî,** *{OsT} tıp. Loğusa peritoniti.*|| **zātü's-simhāk,** *{OsT} tıp. Kemik zarı iltihabı.* || **zātü's-sukabāt,** *{OsT} zool. Delikliler.*|| **zātü's-sukabāt-ı gayr-ı müşa'ara,** *{OsT} zool. Madraporalar.* || **zātü's-sulbe,** *{OsT} tıp. Gözdeki dış tabakanın iltihabı.*|| **zātü'ş-şebekiyye,** *{OsT} tıp. Gözdeki ağ tabaka iltihabı.*|| **zātü'ş-şegaf,** *{OsT} tıp. Kalp zarı iltihabı.*|| **zātü'ş-şerāfeti's-selāse,** *{OsT} anat. Kalbin sağ karıncık ve kulakçığı arasında bulunan kapakçık.*|| **zātü'ş-şiryān,** *{OsT} tıp. Atardamar iltihabı.*|| **zātü't-tabl,** *{OsT} tıp. Kulak zarı iltihabı.*|| **zātü't-teneffüsi'l-müzdevic,** *{OsT} zool. Hem suda, hem karada yaşayan hayvanlar.*|| **zātü'z-zehreteyn,** *{OsT} bot. İki çiçekli bitkiler.*

zat[3], [zat] *{ağız} is.* Yemek. [DS] ⊡ **zat tadı,** *{ağız} Tuz.* [DS]|| **zat zahra,** *{ağız} Yemeklik tahıl.* [DS]|| **zat zahre,** *{ağız} Yemeklik tahıl; yiyecek içecek.* [DS]|| **zat zehre,** *{ağız} Yemeklik tahıl.* [DS]

zat[4], [zat] *{ağız} is.* Şey. [DS]

zat[5], [zat] *{ağız} zf.* Büsbütün; daha fazla. [DS]

zata, [Ar. ẕāten => zāta] *{ağız} zf.* Gerçekte; aslında. [DS]

zaten, [Ar. ẕāten ذاتاً] *(za:'ten) {OsT} zf.* Bir durumun, bir eylemin, bir niteliğin vb.nin önceden var olan bir nedene bağlı olduğunu, kaçınılmazlığını, doğallığını belirtir; aslında; esasen; doğrusu; doğrusunu isterseniz; zatî.

zatı, [Ar. ẕātī => zātı] *(za:tı) {ağız} zf.* Aslında; zaten. [DS]

zatıâlileri, [Ar. ẕāt-ı ʿālī + T. -ler-i ذات عالیلری] *(za:tıa:li:leri) {OsT} is. "Saygın kişiliğiniz"* anlamında kullanılan bir hitap sözü.

zatıâliniz, [Ar. ẕāt-ı ʿālī + T. -niz ذات عالیکز] *(za:tıa:li:niz) {OsT} is. "Saygın kişiliğiniz"* anlamında kullanılan bir hitap sözü.

zati[1], [Ar. ẕāt > ẕātī ذاتی] *(za:'ti:) {OsT} zf.* → zaten.

zati[2], [Ar. ẕāt > ẕātī / ẕātiyye ذاتیه / ذاتی] *(za:ti:) {OsT} sf.* **1.** Kişiyle ilgili; kişisel; özel. **2.** Kendine özgü. **3.** Öze ilişkin; özle ilgili. **4.** Zaten.

zatiyat, [Ar. ẕātī > ẕātiyyāt ذاتیات] *(za:tiyya:t) {OsT} is.* Kişiye özel şeyler.

zatülcenb, [Ar. ẕātü'l-cenb ذات الجنب] *(za:tülcenb) {OsT} is. tıp.* → zatülcenp.

zatülcenp, -bi [Ar. ẕātü'l-cenb ذات الجنب] *(za:tülcenp) is. tıp.* Plevra iltihabı ve plevra boşluğuna sıvı dolması ile kendini gösteren hastalık; plörezi; satlıcan.

Zatülkürsi [Ar. ẕātü'l-kürsī ذات الکرسی] *(za:tülkürsi:) {OsT} is. gök b.* Altıkardeş takım yıldızı.

zatürrie, [Ar. ẕātü'r-rie ذات الرئه] *(za:türree) {OsT} is.*

tıp. Akciğer özek dokusunun iltihaplanması; pnömoni.

zav, -v'i [Ar. żav' ضوء] *{OsT} is.* Aydınlık; ışık.

zava[1], [? zava] *(za'va) is.* Bakırcılıkta kullanılan T biçimli örs.

zava[2], [? zava] *{ağız} is.* Güvey; damat. [DS]

zava[3], [? zava] *{ağız} is.* Taşsız yüzük. [DS]

zava[4], [? zava] *{ağız} is.* Mısır koçanı. [DS]

zavabıt, [Ar. żābıṭa > żavābıṭ ضوابط] *(zava:bıt) {OsT} is.* Kurallar; kaideler: usuller. ⊡ **zavābıt-ı idāre,** *{OsT} Yönetim kuralları.*|| **zavābıt-ı nahviye,** *{OsT} Sözdizimi kuralları.*

zavahir, [Ar. ẓāhir / ẓāhire > ẓavāhir ظواهر] *(zava:hir) {OsT} is.* **1.** Göze çarpan yerler; yüksek yerler. **2.** Görünüş; dış yüz.

zaval[1], [Erme. zołal / Far. zuġāl => zaval] *{ağız} is.* Kızılcık. [DS]

zaval[2], [? zaval] *{ağız} is.* Hayvan yemi olarak kullanılan tahıl kırması. [DS]

zavala, [zavala] *{ağız} is.* Hamur pazısı. [DS]

zavallı, [Ar. zevāl + T. -lı] *(za'vallı) sf.* **1.** Acınacak durumda olan; mutsuz. **2.** Kendisine acıma ve şefkat duyulan. **3.** *mecaz.* Güçsüz; âciz. **4.** Öfke ve küçümseme ile aşağılanan.

zavallılık,-ğı [zaval-lı-lık] *is.* **1.** Zavallı olma durumu; çaresizlik; biçarelik. **2.** Âcizlik.

zavar[1], [Erme. jawar] *{ağız} is.* **1.** Hayvanlara yedirilen kırma yem. **2.** İri öğütülmüş un. **3.** *mecaz.* Boş laf. [DS] ⊡ **zavar öğütme,** *{ağız} Boş, anlamsız konuşma.* [DS]

zavar[2], [zağar] *{ağız} is.* Tazı. [DS]

zavara, [? zavara] *{ağız} is.* İri öğütülmüş un. [DS]

zavarana, [? zavarana] *{ağız} is.* İri öğütülmüş un. [DS]

zavarcı, [zavar-cı] *{ağız} sf.* Atak. [DS]

zavarib, [Ar. żavārib ضوارب] *(zava:rib) {OsT} is. anat.* Nabız damarları.

zavga, [? zavga] *{ağız} is.* Aptal. [DS]

zavgı, [? zavgı] *{ağız} sf.* Böreklik, baklavalık un. [DS]

zavır[1], [? zavır] *{ağız} is.* Hayvanlara verilen kırma yem. [DS]

zavır[2], [? zavır] *{ağız} is.* **1.** Yalan. **2.** Kendini beğenme; naz. [DS]

zavır[3], [? zavır] *{ağız} is.* Azar; çıkışma; paylama. [DS] ⊡ **zavır zart,** *{ağız} Öfke; sinir.* [DS]

zavırlamak, [zavır-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* **1.** Paylamak; azarlamak; çıkışmak. **2.** Gözdağı vererek bir yere, bir işe salmak. [DS]

zavırtı, [zavır-tı] *{ağız} is.* Anlaşılamayan söz; ses; mırıltı. [DS]

zavil, [Ar. zāvil زاول] *(za:vil) {OsT} is. müz.* Klasik Türk müziğinde birleşik makam.

zavilî [Ar. zāvilī زاولى] *(za:vili:) {OsT} is. müz.* → zavil.

zaviye, [Ar. zāviye زاويه] *(za:viye) {OsT} is.* **1.** Köşe. **2.** *mecaz.* Anlayış; görüş. **3.** *mat.* Açı. **4.** *tasvf.* Küçük tekke. **5.** Sofinin çile için çekildiği ıssız yer. ⊡ **zāviye-i ayniye,** *{OsT} anat. Göz pınarı.*|| **zāviye-i dāhiliye,** *{OsT} mat. İç açı.*|| **zāviye-i hādde,** *{OsT} mat. Dar açı.*|| **zāviye-i hārice,** *{OsT} mat. Dış açı.*|| **zāviye-i in'ikās,** *{OsT} fiz. mat. Yansıma açısı.*|| **zāviye-i inkisār,** *{OsT} fiz. Kırılma açısı.*|| **zāviye-i kāime,** *{OsT} mat. Dik açı.*|| **zāviye-i merkeziye,** *{OsT} mat. Merkez açısı.*|| **zāviye-i munzama,** *{OsT} mat. Bütünler açı.*|| **zāviye-i mücāvire,** *{OsT} mat. Komşu açı.*|| **zāviye-i mücesseme,** *{OsT} mat. Uzay açı.*|| **zāviye-i münferice,** *{OsT} mat. Geniş açı.*|| **zāviye-i müsellesātiye,** *{OsT} mat. Trigonometrik açı.*|| **zāviye-i müsteviye,** *{OsT} mat. Düzlem açı.*|| **zaviye-i mütecāvire,** *{OsT} mat. Komşu açı.*|| **zāviye-i müsteviye-i mütemmime,** *{OsT} mat. Bütünler açı.*|| **zāviye-i müsteviye-i tamme,** *{OsT} mat. Tam açı.*|| **zāviye-i semtiye,** *{OsT} gök b. Başlangıç noktası bakımından kuzey yönüne bağlı ufuk düzleminin üzerindeki açı.*|||| **zāviye-i semtun-nazir,** *{OsT} gök b. Başlangıç noktası ile yıldız yönünün gözlemcinin gözünde oluşturduğu açı.*|| **zāviye-i semtur-re's,** *{OsT} gök b. Başlangıç noktası ile herhangi bir yıldızın gözlemcinin gözünde oluşturduğu açı.*|| **zāviye-i sür'at,** *{OsT} Açısal hız.*|| **zāviye-i şākuliye,** *{OsT} gök b. Gözlemcinin bulunduğu noktadan geçen ve ufuk düzlemine dik düzlem içindeki iki nokta ile gözlem aracının objektif. merkezini oluşturan açı.*|| **zāviye-i tamamiye,** *{OsT} mat. Tümler açı.*|| **zāviye-i tebāüd,** *{OsT} gök b. Uzanım açısı.*|| **zāviye-i ufkiye,** *{OsT} gök b. Bulunulan ufuk düzlemi üzerinde gözlem aracının objektif.merkezi ile belli bir noktanın oluşturduğu açı.*|| **zāviye-i vürūd,** *{OsT} gök b. Bir yıldızdan gelen ışığın, mercek veya ayna düzleminin normaline göre yaptığı açı; geliş açısı.*|| **zāviye-i zû-kesiri'l-vücuh,** *{OsT} mat. Çok düzlemli açı.*|| **zāviye-nişîn,** *{OsT} tasvf. Tekkede kalan dervişlere verilen ad.*

zaviyedar, [Ar. zāviye + Far. -dār زاويه دار] *(za:viyeda:r) {OsT} is. tasvf.* Küçük tekke şeyhi.

zaviyetan, [Ar. zāviye-tān زاويتان] *(za:viyeta:n) {OsT} is. mat.* İki açı. ⊡ **zāviyetān-ı mütekabileten,** *{OsT} Ters açılar.*|| **zāviyetān-ı mütekabiletān-ı dahiletān,** *{OsT} İç ters açılar.*|| **zāviyetān-ı mütekabiletān-ı hāricetān,** *{OsT} Dış ters açılar.*|| **zāviyatān-ı mütevafikatān,** *{OsT} Yöndeş açılar.*

zaviyeteyn, [Ar. zāviyeteyn زاويتين] *(za:viyeteyn) {OsT} is. mat.* → zaviyatan.

zaviyevi [Ar. zāviyevī زاويوى] *(za:viyevi:) {OsT} sf.*

mat. Açıyla ilgili; açısal. ⊕ **zaviye-i sür'at,** *{OsT} fiz. Açısal hız.*

zavkı, [Ar. ẓevḳ => zavkı] *{ağız} is.* İşi yolunda olup da başkaları ile eğlenen. [DS]

zavklanmak, [Ar. ẓevḳ => zevk-le-n-mek > zavk-la-n-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* Alay etmek; eğlenmek. [DS]

zavlah, [zav-la-k] *{ağız} sf.* (Kişi için) iri yarı. [DS]

zavlak[1], **-ğı** [zav-la-k] *{ağız} is.* Pencere. [DS]

zavlak[2], **-ğı** [zav-la-k] *{ağız} sf.* (Kişi için) yerinde duramayan; oynak; yeğni. [DS]

zavot, [? zavot] *{ağız} is.* **1.** Çeşit. **2.** Peynir yapılan ve iyi cins hayvan yetiştirilen yer. [DS]

zavrah[1], [? zavraḫ] *{ağız} is.* Hıyar. [DS]

zavrahli, [zavraḫ-li] *{ağız} sf.* (Kişi için) süslü; gösterişli; kurumlu. [DS]

zavrak[1], **-ğı** [? zavrak] *{ağız} is.* **1.** Hıyar. **2.** Kızılcık. [DS]

zavrak[2], **-ğı** [? zavrak] *{ağız} is.* Balı alınmış petek. [DS]

zavrak[3], **-ğı** [? zavrak] *{ağız} is.* **1.** Pencere. **2.** Tahta parmaklık. [DS]

zavrak[4], **-ğı** [Ar. zevrāḳ] *{ağız} is.* **1.** Küçük testi. **2.** Küçük bakır leğen. **3.** Büyük yağ kazanı. [DS]

zavrak[5], **-ğı** [? zavrak] *{ağız} sf.* **1.** Sağır. **2.** Budala. **3.** Davranışları dengesiz olan [DS]

zavrak[6], **-ğı** [? zavrak] *{ağız} is.* **1.** Çalım; gösteriş; giyim kuşam. **2.** Güç; enerji. [DS]

zavraklamak, [zav(ı)r-ak-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Azarlamak; paylamak. [DS]

zavraklı[1], [zavrak-lı] *{ağız} sf.* Yeşil. [DS]

zavraklı[2], [zavrak-lı] *{ağız} sf.* Güçlü; çalımlı. [DS]

zavraklık, -ğı [zavrak-lık] *{ağız} is.* Delikanlılık; ataklık. [DS]

zavratızort, [zavra-t-ı+zort] *{ağız} sf.* (Kadın için) hoppa; beğenilmeyen. [DS]

zavrulluk, -ğu [zavrul-luk] *{ağız} is.* Yoksulluk. [DS]

zavullu, [zavul-lu] *{ağız} sf.* İyi. [DS]

zavur[1], [zav-ur] *{ağız}* is. **1.** Gülünç söz veya davranış. **2.** Öfkeli, gürültülü ses. **3.** Bağırarak, köpeği kışkırtma. **4.** Başa kakma; sitem. **5.** Öfkeyle azarlama veya buyruk. [DS]

zavur[2], [zav-ur] *{ağız} is.* Kibir. [DS]

zavur[3], [zav-ur] *{ağız} is.* Bulgura yakın irilikte un. [DS]

zavurlamak, [zavur-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(u) -yor]* **1.** Gürültü yaparak rahatsız etmek. **2.** Azarlamak; çıkışmak; paylamak. [DS]

zavurt, [? zavurt] *is. "Avurt zavurt"* ikilemesinde geçer.

zavuz, [Far. sebz => zavuz ?] *{ağız} is.* Sebze. [DS]

zavza, [Far. sebz > sebze => zavza] *{ağız} is.* **1.** Hıyar. **2.** Sebze; yeşillik. [DS]

zavzak[1], **-ğı** [? zavzak] *{ağız} is.* Hıyar. [DS]

zavzak[2], **-ğı** [? zavzak] *{ağız} is.* Dantel. [DS]

zavzaklamak[1], [zavzak-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ı) -yor]* Deliğe sokmak için sağını solunu dürtüklemek. [DS]

zavzaklamak[2], [savsak-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ı) -yor]* Boşuna oyalamak; savsaklamak. [DS]

zavzaklı, [zavzak-lı] *{ağız} sf.* Kendini olduğundan daha önemli ve değerli gösteren. [DS]

zavzalık, -ğı [sebze-lik > savza-lık] *{ağız} is.* Sebzelik. [DS]

zavzana, [Far. sebze+ḫāne > zavzana] *{ağız} is.* Ev önündeki küçük bahçe. [DS]

zavzı, [Far. sebze] *{ağız} is.* **1.** Sebze. **2.** Hıyar. [DS]

zavzu, [Far. sebze] *{ağız} is.* **1.** Hıyar. **2.** Sebzelik; sebze bahçesi. [DS]

zavzuluk, -ğu [zavzu-luk] *{ağız} is.* Sebzelik. [DS]

-zay, [Far. zāyiden *(doğmak)* > zā / zāy زاى] *(za:y) {OsT} ek.* Farsça isimlerden *"doğuran"* anlamında birleşik sıfatlar türeten son ek.

zay, [? zay] *{ağız} e.* Sebep; neden. [DS]

zay'a, [Ar. żayᶜ > żayᶜa ضيعه] *{OsT} is.* **1.** Terk edilmiş yer. **2.** Gelir getiren bina. **3.** Tarla; çiftlik.

zaya[1], **-a'ı** [Ar. żayāᶜ ضياع] *(zaya:) {OsT} is.* Elden çıkma; kaybolma. ⊕ **zaya itmek** (etmek), *{ağız} Kaybetmek; yitirmek; zayi etmek.* [DS]

zaya[2], [? zaya] *{ağız} is.* Nem. [DS]

zaya[2], [say-mak > say-a > zaya] *{ağız} bağ.* Sanki. [DS]

zay'at, [Ar. żayᶜat ضيعت] *{OsT} is.* **1.** Kaybetme. **2.** Kaybolma.

zayahıl, [Ar. żayīᶜ + aḳl => zayaḳıl] *{ağız} sf.* Güçsüz; hasta. [DS]

zayakıl, [Ar. żayīᶜ + aḳl => zayakıl] *{ağız} sf.* Baygın. [DS]

zaybak[1], **-ğı** [Ar. zaybaḳ] *{ağız} is.* Cıva. [DS]

zaybak[2], **-ğı** [Ar. zaybaḳ] *{ağız} sf.* **1.** (Hasta için) sabırsız; dayanıksız. **2.** Sözünde durmayan; dönek. **3.** Hoppa. [DS]

zayer, [Ar. żāhir => zayer] *{ağız} bağ.* Herhalde; öyle değil mi? [DS]

zaygala, [? zayğāla زيغاله] *{eAT} is.* Süzülmüş kara günlük.

zayf, [Ar. żayf ضيف] *{OsT} is.* Konuk; misafir.

zayıf, [Ar. żaᶜf > żaᶜif] *sf.* **1.** (İnsan, hayvan için) eti, yağı az olan; sıska; cılız; arık. **2.** Görevini, işlevini yerine getirecek yeterli gücü olmayan. **3.** Yeteri kadar gelişmemiş. **4.** Sağlamlığı, dayanıklılığı olmayan; yeteri kadar sağlam ve dayanıklı olmayan. **5.** Savunmasız; korunmasız. **6.** *mecaz.* (Kişi ve onun bilgisi, yeteneği için) yeterli olmayan; yete-

neksiz. **7.** Kişilik ve ruhsal yönden gereği kadar güçlü olmayan; kolayca pes eden. **8.** Önemli, güvenilir olmayan. **9.** Enerjisi, etkisi, yoğunluğu az olan. **10.** (Çalışma, iş vb. için) niteliği, değeri düşük olan. **11.** (Işıma için) yeğin olmayan. **12.** *is.* Zayıf not. ⊡ **zayıf almak,** *Sorumlu olduğu dersten geçer not alamamak.*|| **zayıf düşmek,** *1. Zayıflamak. 2. mecaz. Güçsüzleşmek.*|| **zayıf düşürmek,** *Güçsüz duruma getirmek.*|| **zayıf etkileşim,** *fiz. Radyoaktifliğe neden olan temel etkileşim.*|| **zayıf nabız,** *Parmakla zor fark edilen nabız.*|| **zayıf nahif,** *Çok zayıf.*|| **zayıf para,** *Diğer paralara göre değeri az olan para.*|| **zayıf sesli,** *Sesi pek duyulmayan.*|| **zayıf ünlü,** *dbl. Diğer ünlülere göre söylenişi daha az belirgin, duyumu alçak olan ünlü.*|| **zayıf yerinden yakalamak,** *Güçsüz, eksik ve yanlış bir tutum ve davranışı yüzünden zor durumda bırakmak.*

zayıfıtmak, [zayıf-ıt-mak / zayıf+ét-mek] *{ağız} gçl. f. [-ır]* Zayıflatmak. [DS]

zayıflama, [zayıf-la-ma] *is.* **1.** Zayıflamak eylemi. **2.** Hastalık, yoksulluk ya da beslenme düzeni bakımından vücudun hacminin, ağırlığının ve gücünün azalması.

zayıflamak, [zayıf-la-mak] *gçsz. f. [-r] [-l(ı)-yor]* **1.** Zayıf duruma düşmek. **2.** Bedenindeki yağları eriterek kilo vermek. **3.** Gücünü yitirmek. **4.** Gücü, şiddeti, dayanıklılığı azalmak. **5.** İşlevini yerine getiremez olmak.

zayıflatıcı, [zayıf-la-t-ıcı] *sf.* **1.** Zayıflatma özelliği bulunan; zayıf duruma düşüren; zayıflatan. **2.** *is.* Zayıflatma işlevini yerine getiren aygıt ya da düzenek.

zayıflatma, [zayıf-la-t-ma] *is.* Zayıflatmak eylemi.

zayıflatmak, [zayıf-la-t-mak] *gçl. f. [-ır]* **1.** Zayıf duruma düşürmek; güçsüzleştirmek. **2.** Zayıflamasına neden olmak.

zayıflayış, [zayıf-la-y-ış] *is.* Zayıflamak eylemi ve biçimi.

zayıflık, -ğı [zayıf-lık] *is.* **1.** Zayıf olma durumu. **2.** Eti, yağı, kilosu az olan bir kimse ya da hayvanın durumu; arıklık; cılızlık. **3.** Bedensel güçten yoksunluk. **4.** Bir organın, bir yetinin yetersiz kalması durumu. **5.** İradesini kullanamayan, kendine hâkim olamayan, sözünü geçiremeyen kimsenin durumu. **6.** (Kişi, toplum, grup vb. için) gücü, bilgisi, yetkisi, olanakları sınırlı olan. **7.** Yoğunluğu, etkisi, yeğinliği, değeri düşük olma. **8.** Yeteri kadar güvenilir olmama durumu. **9.** Önem taşımama durumu. **10.** Sağlam, dayanıklı olmama durumu; dirençsizlik.

zayıfsı, [zayıf-sı] *{ağız} sf.* Biraz zayıf; zayıfça. [DS]

zayınlık, -ğı [zayın-lık] *{ağız} is.* Yolluk. [DS]

zayi, -i'ı / i'i [Ar. żiyāʿ > żāyiʿ ضايع] *(za:yi:) {OsT} sf.* **1.** Yitmiş; kaybolmuş; yitik; kayıp. **2.** Yok olmuş; elden çıkmış; mahvolmuş. **3.** Boş; işe yaramaz; yararsız. **4.** *is.* Kaybolma; yitme. ⊡ **zayi etmek,** *Yitirmek; kaybetmek.*|| **zayiinden vermek,** *Kaybolan bir belgenin yerine yenisini düzenleyip vermek.*|| **zayi olmak,** *Yitmek; kaybolmak.*

zayi'at, [Ar. żāyiʿ > żāyiʿāt ضايعات] *(za:yi:a:t) {OsT} is.* → zayiat.

zayiat, [Ar. żāyiʿ > żāyiʿāt ضايعات] *(za:yi:a:t) {OsT} is.* **1.** Yok olan şeyler; kaybolan şeyler; kayıplar. **2.** Zarara uğrayan şeyler. **3.** (İnsan açısından) kayıplar; yitikler. **4.** *as.* Öldüğü, yaralandığı, hastalandığı, düşman eline geçtiği, kaybolduğu bildirilen ve bu nedenle birlik elinden çıkmış bulunan askerler. ⊡ **zayiat raporu,** *as. Savaş anında çeşitli noktalarda meydana gelen personel kayıpları bir araya getirilerek düzenlenen rapor.*|| **zayiat verdirmek,** *1. Büyük ölçüde zarar ve ziyan vermek. 2. İnsanca kayba uğratmak.*|| **zayiat vermek,** *1. Zarar ziyan görmek. 2. İnsanca kayba uğramak.*

zayiçe, [Ar. zeyc > Far. zāyiçe زايچه] *(za:yiçe) {OsT} is.* Yıldızların belli zamanlardaki konumlarını gösteren çizelge. ⊡ **zayiçesine bakmak,** *Yıldızlara bakarak bir kimsenin geleceği hakkında tahminde bulunmak; yıldız falına bakmak.*

zayil, [? zayil] *{ağız} sf.* Saçma; tutarsız. ⊡ **zayii zayil,** *{ağız} Saçma sapan.* [DS]

zaylak, -ğı [zay-la-k] *{ağız} sf.* Kısa boylu; bücür. [DS]

zaylı, [zağ-lı > zay-lı] *{ağız} sf.* Güçlü. [DS]

zaynak, -ğı [zaynak] *{ağız} sf.* Topal; kötürüm. [DS]

zaypak, -ğı [zıyp-ak > zayp-ak] *{ağız} sf.* Kaygan; kayıcı. [DS]

zayven, [Ar. żayven ضيون] *{OsT} is.* **1.** Erkek kedi. **2.** Yaban kedisi. **3.** Vahşi adam; hırçın kişi.

zaza[1], [? zaza] *{ağız} sf.* **1.** Uygarlaşmamış; kaba; ilkel; yabanî. **2.** Kaba konuşan. **3.** dilsiz. **4.** Keke-me. [DS]

zaza[2], [? zaza] *{ağız} is.* Pezevenk. [DS]

za'za'a, [Ar. zaʿzaʿa زعزعه] *(za-za-a) {OsT} is.* Sarsma; ırgalama. ⊡ **za'za'a-i dimāğ,** *{OsT} tıp. Beyin sarsıntısı.*|| **za'za'a-i esnān,** *{OsT} Dişlerin birbirine çarpması.*

zazalak, -ğı [zaza-la-k] *{ağız} is.* Erguvan ağacı. [DS]

zazık, -ğı [? zazık] *{ağız} is.* Tahta ranza. [DS]

ze[1], [Ar. ze ز] *{OsT} is.* Arap alfabesinin on birinci, Arap asıllı Türk alfabesinin on üçüncü harfinin adı; ebcet hesabında 7 sayısının karşılığıdır.

ze[2], [Ar. ẓahir => zā > ze / zé] *{ağız} bağ.* **1.** Elbette; kuşkusuz. **2.** Öyle gibi; gerçekten. [DS]

ze'afir, [Ar. zaʿfrān > zeʿāfir زعافر] *(zea:fir) {OsT} is.* Safranlar.

zeaksantin, [Fr. zéaxanthine] *is. kim.* Mısırın sarı

rengini oluşturan, formülü $C_{40}H_{56}O_2$ olan β-karoten türevi dialkol.

ze'amet, [Ar. zeʿāmet زعامت] *(zea:met) {OsT} is.* → zeamet.

zeamet, [Ar. zeʿāmet زعامت] *(zea:met) is.* İmparatorluk döneminde, kuru mülkiyeti devlete ait olan ve hiçbir şekilde özel mülkiyete konu olmayan topraklardan yıllık geliri 20 bin ile 100 bin akçe arasında olan ve sipahilere verilen en büyük tımar. 🗗 **zeāmet bedeli,** *{OsT} Hakları devlete mal edildiği takdirde zeamet sahibine ödenen aylık.*|| **zeāmet berātı,** *{OsT} Zeamet verildiğini belirten resmî belge.*|| **zeāmet rüūsu,** *{OsT} Zeametin verilmesine ilişkin belgeler.*|| **zeāmet tevcihātı,** *Zeametin hak sahibine verilmesi.*

zeametli, [zeamet-li] *sf.* Zeamet sahibi olan.

zear, [Ar. ẓāhir => zear] *{ağız} bağ.* Herhalde; evet öyle. [DS]

zeatin, [Fr. zéatine] *is. kim.* Mısırdan çıkarılan sitokinin.

ze'azi', -i'ı [Ar. zaʿzaʿa > zeʿāziʿ زعازع] *(zea:zi) {OsT} is.* Sarsmalar.

zeb¹, -bbi [Ar. ẕebb ذب] *{OsT} is.* Kovma.

zeb², [? zeb] *{ağız}* is. Çatlak testi ve küplere kıtık, bezir ve yumurta kırılarak yapılan yama; lök. [DS]

zebab, [Ar. zebāb زباب] *(zeba:b) {OsT} is.* Karasinek. 🗗 **zebāb-ı lahmî,** *{OsT} Et sineği; mavi sinek.*

zebabe, [Ar. zebābe زبابه] *(zeba:be) {OsT} is.* Yaban faresi.

zebad, [Ar. zebād زباد] *(zeba:d) {OsT} is.* **1.** Misk yağı. **2.** Misk kedisi.

zeballa, [Sur. Ar. zebellaʿi] *(zeballa:) {ağız} sf.* → zebella.

zeban, [Far. zebān زبان] *(-ba:nı) {OsT} is.* **1.** Tat alma organı; dil. **2.** Konuşulan dil; lisan. **3.** Sözlük; lügat. **4.** Lehçe. 🗗 **zebān-āver,** *{OsT} 1. Çok söyleyen. 2. Düzgün ve akıcı konuşan ya da şiir söyleyen.*|| **zebān-dırāz,** *{OsT} Dil uzatan; kötü söyleyen.*|| **zebān-dırāzî,** *{OsT} Dil uzatma.*|| **zebān-gez,** *{OsT} 1. Keskin dilli. 2. Doğru fakat acı konuşan.*|| **zebān-zed,** *{OsT}* → zebanzet.

zebane, [Far. zebān > zebāne زبانه] *(zeba:ne) {OsT} is.* **1.** Terazi dili. **2.** Alev; ateş. 🗗 **zebāne-keş,** *{OsT} Alevli; alevlenen.*|| **zebāne-pāş,** *{OsT} Alev çıkaran; alev saçan.*

zebanî¹, [Ar. zebānī زبانى] *(zeba:ni:) {OsT} is.* **1.** İslamiyet'e göre, cehennemlikleri cehenneme atmakla görevli melek; cehennem bekçisi. **2.** *mecaz.* Görünüşü insanı korkutan iriyarı kimse; zebella.

zebanî², [Far. zebānī زبانى] *(zeba:ni:) {OsT} sf.* Dille ilgili; dile ait.

zebaniyan, [Ar. zebānī + Far. -ān زبانيان] *{OsT} is.* Zebaniler.

zebaniye, [Ar. zebānīye زبانيه] *{OsT} is.* Zebaniler.

zebanzed, [Far. zebān + zeden *(söylemek)* > zebānzed زبانزد] *(zeba:nzed) {OsT} sf.* **1.** (Söz için) konuşma sırasında sıkça kullanılan. **2.** (Söz için) herkesçe bilinen; yaygınlaşmış.

zebaric, [Ar. zeberced > zebāric زبارج] *(zeba:ric) {OsT} is.* Zebercetler.

zebat, [? zebat] *{ağız} is.* Macun koyuluğunda, güzel kokulu bir misk. [DS]

zebayih, -hı [Ar. ẕebiḥā > ẕebāiḥ ذبايح] *(zeba:yih, h kalın söylenir) {OsT} is.* **1.** Kurban olarak kesilmiş hayvanlar; kurbanlar. **2.** Kurban edilebilir hayvanlar.

zebed, [Ar. zebed زبد] *{OsT} is.* Köpük.

zebel, [teb / deb *(yans.)* > teb-el] *is.* Sendeleme, düzensiz yürüyüş bildiren yansımalı gövde. 🗗 **zebel zübel,** *{ağız} (Yürümek için) düşe kalka; yalpalayarak.* [DS]

zebella, [Ar. (Sur.) ẕebellaʿi => zebella / zebellah] *(zebellâ:) is.* **1.** Çok iri yarı ve ürkütücü kimse; zebanî. **2.** Afacan; yaramaz. [DS]

zebellah, [Ar. (Sur.) zebellaʿi => zebella / zebellah] *{ağız} is.* → zebella. [DS]

zebelle, [Ar. (Sur.) zebellaʿi] *{ağız} is.* → zebella. [DS]

zebellemek, [zebel-le-mek] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(i)-yor]* Aklı dağılmak; sersemlemek. [DS]

zebelleş, [tebe-l-le-ş] *{ağız} is.* Tebelleş. 🗗 **zebelleş olmak,** *{ağız} Bela olmak; başına ardılmak.* [DS]

zeber¹, [Far. zeber زبر] *{OsT} is.* **1.** Üst; üst taraf. **2.** Üst kademede bulunan kimse; amir. 🗗 **zeber-dest,** *{OsT} 1. El üstünde tutulan. 2. Amir; üst. 3. Hâkim. 4. Usta; üstat.*|| **zeber-dest-āne,** *{OsT} 1. Emrederek; buyururcasına. 2. Becerikli bir kimseye yakışır biçimde.*|| **zeber-destî,** *{OsT} 1. El üstünlüğü; amirlik. 2. Becerikli; maharetli.*

zeber², [Far. sar-bār => zeber] *{ağız} is.* Deve vb. yük hayvanının kaldırabileceğinden daha çok vurulan yük; aşırı yükleme. [DS]

zeberced, [Ar. zeberced زبرجد] *{OsT} is.* → zebercet.

zebercedî [Ar. zeberced > zebercedī زبرجدى] *(zebercedi:) {OsT} sf.* **1.** Zebercetle ilgili; zebercede ait. **2.** Zebercede benzeyen; zebercet renginde olan; fıstıkî.

zebercet, -di [Ar. zeberced زبرجد] *{OsT} is.* Yeşil renkli bir süs taşı; doğal magnezyum ve demir oksit; krizolit.

zeberîn, [Far. zeber > zeberīn زبرين] *(zeberi:n) {OsT} zf.* Üstteki; üst.

zebert, [? zebert] *{ağız} is.* Ağır, keskin kokulu bir tür esans. [DS]

zebet, [? zebet] *{ağız} is.* → zebert. [DS]

zebh, -bhı [Ar. ẕebḥ ذبح] *{OsT} is.* **1.** Boğazlama; boğazından kesme. **2.** Kurban etme. ☞ **zebh etmek,** *{OsT} 1. Boğazından kesmek; boğazlamak. 2. Kurban etmek.*

zebhiye, [Ar. ẕebḥ > ẕebḥiyye ذبحيه] *{OsT} is.* Kasaplardan alınan kesim vergisi.

zebın, [İt. giubbone => zıbın] *{ağız} is.* Kısa kollu iç gömleği. [DS]

zebib, [Ar. zebīb زبيب] *(zebi:b {OsT}) is.* **1.** Kuru üzüm. **2.** Kuru incir.

zebih, -hı [Ar. ẕebḥ > ẕebīḥ / ẕebīḥa ذبيحه / ذبيح] *(zebi:h, h kalın okunur) {OsT} sf.* **1.** (Hayvan için) kurban edilecek; kurbanlık. **2.** (Hayvan için) kurban edilen; kesilen.

zebiha, [Ar. ẕebḥ > ẕebīḥ / ẕebīḥa ذبيحه] *(zebi:ha) {OsT} sf.* → zebih.

zebiheyn, [Ar. ẕebīḥ > ẕebīḥeyn ذبيحين] *(zebi:heyn, h kalın söylenir) {OsT} is.* İki kurban.

zebil[1], [Ar. zebl > zebīl زبيل] *(zebi:l) {OsT} {ağız} is.* **1.** Gübre; fışkı. **2.** Pislik. **3.** Sulu çamur; çerçöp. **4.** *sf.* Islak; çamurlu. [DS]

zebil[2], [Ar. sefīl => zebil] *{ağız} sf.* **1.** Bakımsız; perişan; dağınık. **2.** Yoksul. **3.** Zayıf. **4.** Zarar görmüş; bir belaya uğramış. [DS] ☞ **zebil gazı,** *{ağız}* → zebil[2]. [DS]|| **zebil olmak,** *{ağız} 1. Bakımsız olmak. 2. Yokluk çekmek.* [DS]

zebil[3], [Ar. sebīl => zebil] *{ağız} sf.* **1.** Çok; fazla; bol. **2.** Yok yere harcanmış; dökülüp saçılmış. **3.** *is.* Bolluk. [DS] ☞ **zebil etmek,** *{ağız} 1. Yağlamak. 2. Saçıp dökmek; dağıtmak.* [DS]|| **zebil olmak,** *{ağız} Dökülüp saçılmak.* [DS]

zebil[4], [Ar. ẕebl > ẕebīl ذبيل] *{OsT} sf.* Soluk; kurumuş; rengi atmış.

zebin, [İt. giubbone => zıbın] *{ağız} is.* Önü açık elbise; zıbın. [DS]

zebir[1], [Ar. zebr > zebīr زبير] *(zebi:r) {OsT} is.* **1.** Sıkıntı; mihnet. **2.** Yazılı şey veya mektup.

zebir[2], [Port. zebro] *is.* → zebra.

zebl, [Ar. ẕebl ذبل] *{OsT} is.* Deniz kaplumbağasının kabuğu.

zeblemek, [zeb-le-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Toprak kapların çatlak yerlerini yamamak; löklemek. [DS]

zebr, [Ar. zebr زبر] *{OsT} is.* **1.** Kitap; cüz. **2.** Kitap, defter sayfası. **3.** Yazı. **4.** Yazı yazma. **5.** Söz. **6.** Zekâ. **7.** *sf. mecaz.* (Kişi için) sağlam; kuvvetli.

zebra, [Port. zebro > İt. zebra / İng. zebra] *(ze'bra) is. zool.* Atgillerden, Afrika'nın kıraç ve seyrek ağaçlı bölgelerinde yaşayan siyah beyaz çizgili postu ile dikkat çeken memeli hayvanların ortak adı, *(Equus zebra).*

zebu, [Tib. zeba *(hörgüç)*] *is.* Boynuzlugillerden, Asya ve Afrika'da yaşayan, sığır büyüklüğünde, omzunun üzerinde büyük bir kas tümseği bulunan, boynuzları çok uzun, uysal, dayanıklı ve evcilleştirilebilen geviş getiren bir memeli hayvan, *(Bos indicus).*

zebun, [Far. zebūn زبون] *(zebu:n) {OsT} sf.* Güçsüz; zayıf; âciz; çaresiz; elden ayaktan düşmüş. ☞ **zebun etmek,** *Âciz bırakmak; çaresiz kılmak.*|| **zebun kalmak,** *Âciz kalmak; zavallı ve güçsüz durumda bulunmak.*|| **zebun olmak,** *Güçsüz duruma düşmek.*|| (birine karşı) **zebun olmak,** *Bir kimseye aşırı düşkünlüğü olmak; onu çok sevmek.*|| (birinin) **zebunu olmak,** *O kimseyi çok sevmek; ona çok düşkün olmak.*

zebuni, [Far. zebūnī زبونى] *(zebu:ni:) {OsT} is.* Düşkünlük; âcizlik.

zebunküş, [Far. zebūn-küş زبونكش] *(zebu:nküş) {OsT} sf.* Düşkün kimseleri, âcizleri ezen; güçsüzlere acıması olmayan.

zebunküşane, [Far. zebūn-küş-āne زبونكشانه] *(zebu:nküşa:ne) {OsT} zf.* Zayıf ve güçsüz kimseleri ezercesine.

zebunküşî, [Far. zebūn-küşī زبونكشى] *(zebu:nküşi:) {OsT} is.* Kendinden zayıf olanları ezme durumu; zebunküşlük; düşkün eziciliği.

zebunküşlük, -ğü [zebunküş-lük] *is.* Zebunküş olma durumu; zebunküş bir kimsenin niteliği.

zebunlaşma, [zebun-la-ş-ma] *is.* Zebunlaşmak eylemi; güçsüzleşme.

zebunlaşmak [zebun-la-ş-mak] *dönşl. f. [-ır]* Güçsüz ve zayıf duruma gelmek; âcizleşmek.

zebunluk,-ğu [zebun-luk] *is.* Zebun olma durumu; âcizlik.

zebur, [Ar. zebr *(yazılı metin)* > zebūr زبور] *(-bu:ru) {OsT} is.* **1.** Kitap. **2.** Mektup. **3.** *öz. is. (Z büyük yazılır)* Davut peygambere indirilen kutsal kitabın adı.

zebze, [Far. sebze => zebze] *{ağız} is.* Sebze. [DS]

zeccac, [Ar. zücāc > zeccāc زجاج] *(zecca:c) {OsT} is.* Cam eşya yapan usta; camcı; şişeci.

zecil, [Ar. zecil زجل] *{OsT} is. müz.* Şarkı söyleme; hanendelik etme.

zecir, -cri [Ar. zecr زجر] *{OsT} is.* **1.** Önleme; engelleme. **2.** Baskı ve zor kullanma; zorlama; zorla yaptırma. **3.** Eziyet etme. **4.** *huk.* Zor kullanım; zabıta kanalıyla.

zecl, [Ar. zecl زجل] *{OsT} is.* Atma.

zecr, [Ar. zecr زجر] *{OsT} is.* → zecir.

zecren, [Ar. zecr > zecren زجراً] *{OsT} zf.* **1.** Engelleyerek; yasaklayarak. **2.** Zorlayarak. **3.** Zorla çalıştırarak. **4.** Eziyet ederek.

zecrî [Ar. zecr > zecrī / zecrīye زجريه / زجرى] *(zecri:) {OsT} sf.* **1.** Zorlayıcı. **2.** Zorlayan. **3.** Engelleyen. ◘ **zecrî tedbir** *{OsT} Bir şeyi zor kullanarak yaptırmak suretiyle alınan önlem; zorlayıcı önlem; zorlayıcı uygulama.*

zecriye, [Ar. zecrī > zecriyye زجريه] *{OsT} is.* Alkollü içkilerden alınan vergi.

-zed, [Far. zeden *(vurmak)* > zed زد] *{OsT} son ek.* Farsça kelimelerden *vuran, vurucu* anlamında birleşik sıfatlar yapan son ek.

zed, [Far. zeden *(vurmak)* > zed زد] *is.* Vurma; vuruş.

zeda, [Ar. ziyāde => zéda] *{ağız} sf.* Daha çok. [DS]

zeddi, [Ar. ẕātī => zeddi] *{ağız} zf.* Aslında; gerçekte. [DS]

-zede, [Far. zeden *(vurmak)* > -zede زده-] *son ek.* Farsça kelimelerden *"vurulmuş, çarpılmış, tutulmuş"* anlamında birleşik sıfatlar yapan son ek.

-zedegân, [Far. zeden *(vurmak)* > -zedegān زدگان-] *{OsT} son ek.* Farsça kelimelerden *"vurulmuşlar; çarpılmışlar; tutulmuşlar; uğramışlar"* anlamında birleşik çoğul isimler yapan son ek.

zedeleme, [Far. zede > T. zede-le-me] *is.* Zedelemek eylemi.

zedelemek, [Far. zede => zede-le-mek] *gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* **1.** Çarpma, vurma, ezme örseleme yoluyla bir şeyi berelemek, çürütmek. **2.** Maddî ve manevi bir zarara uğratmak; zarar vermek. **3.** Üzerinde olumsuz bir etki yaratmak.

zedeleniş, [zede-le-n-iş] *is.* Zedelenmek eylemi ve biçimi.

zedelenme, [zede-le-n-me] *is.* **1.** Zedelenmek eylemi. **2.** Zedelenme sonucunda ortaya çıkan ezik, bere, çürük.

zedelenmek, [zede-le-n-mek] *edil. f. [-ir]* **1.** Vurulma, çarpılma ya da örselenme sonucu berelenmek, çürümek. **2.** Zarar verilmek; olumsuz etkide bulunulmak. **3.** Olumsuzluk sonucu zarar görmek.

zedeleyiş, [zede-le-y-iş] *is.* Zedelemek eylemi ve biçimi.

zedeli, [zede-li] *sf.* Zedelenmiş.

zedesiz, [zede-siz] *sf.* Zedelenmemiş.

ze'e, [ze'e] *{ağız} ünl.* **1.** Hayır; olmaz! **2.** Defol! [DS]

zeet, [Ar. sehl => zeet] *{ağız} zf.* Az sonra. [DS]

zeetten, [Ar. sehl => zeet-ten] *{ağız} zf.* Birazdan; biraz sonra. [DS]

zefer[1], [Ar. ẕefer ذفر] *{OsT} is.* Kötü koku; taaffün.

zefer[2], [Ar. ẕefer ذفر] *{OsT} is.* Ağaca vurulan destek; payanda.

zeferat, [Ar. zefre > zeferāt زفرات] *(zefera:t) {OsT} is.* Soluk almalar.

zefif, [Ar. zefīf زفيف] *(zefi:f) {OsT} sf.* Çabuk hareket eden; çevik.

zefir[1], [Ar. zefīr زفير] *(zefi:r) {OsT} is.* **1.** Soluğu dışarı verme; nefes verme. **2.** Göğüs geçirme.

zefir[2], [Lat. zephyrus > Fr. zephyr] *is.* Çocuk giysileri ya da erkek gömleği üretiminde kullanılan ince pamuklu kumaş.

zefir[3], [Sur. Ar. ẕefir] *{ağız} is.* Kokulu is ve yağ lekesi; yağlı kir. [DS]

zeftir, [Yun. zeuhtir] *{ağız}* is. Boyundurukta, zelveleri birbirine bağlamakta kullanılan yumuşak bağ. [DS]

zefzefe, [Ar. zefzefe زفزفه] *{OsT} is.* Sarsılma; titreme.

zegan, [Far. zeġān زغان] *(zega:n) {OsT} is. zool.* Çaylak.

zegerdan, [Far. zerger-dān => zegerdan / zegerden] *{ağız} is.* → zegerden. [DS]

zegerden, [Far. zerger-dān => zegerden / zegerdan] *{ağız} is.* Orta boyda ayakkabı kalıbı. [DS]

zegerek, -ği [Far. sağir-ek => zegerek] *{ağız} is.* Keten tohumu. [DS]

zegon, [? zegon] *{ağız} is.* Onur. [DS]

zeğet, [? zeğet] *{ağız} is.* Gece. [DS]

zeği, [? zeği] *{ağız} is.* Yatılı bayan konuk. [DS]

zeğrek, -ği [Far. sağir-ek => zeğrek زكرك] *{eAT} {OsT} {ağız} is.* Keten tohumu. [DS]

zeh, [Ar. (Sur.) zēh] *{ağız} is.* **1.** Keskin kıyı çizgisi; köşe; zih. **2.** Çizgi. **3.** Çizgi gibi ince oyuk; yiv. **4.** Tırnak dibi. **5.** Kol ucuna siyah kumaştan dikilen ince parça. [DS] ◘ **zehi geçmek,** *{ağız} Bunalmak; ateş basmak.* [DS]

zehab, [Ar. ẕehāb ذهاب] *(zeha:b) {OsT} is.* → zehap. ◘ **zehāb-ı bātıl,** *Batıl fikir; boş, çürük sanı; batıl inanç.*|| **zehābı hilāfına,** *Düşüncesinin, sandığının aksine.*

zehadet, [Ar. zehādet زهادت] *(zeha:det) {OsT} is.* Dinin emirlerine aşırı bağlılık; zahitlik. ◘ **zehādetmend,** *{OsT} Dine sıkı bağlı; dindar.*

zehadetlu, [Ar. zehādet + T. -li زهادتلو] *(zeha:detlû:) {OsT} sf.* **1.** Züht sahibi; zahit. **2.** *ünl.* Din adamlarına ve şeyhlere karşı kullanılan bir seslenme, hitap sözü.

zehap, -bı [Ar. ẕehāb ذهاب] *(zeha:b) {OsT} is.* **1.** Gidiş; gitme. **2.** Yola gitme; seyahat. **3.** Bir düşünce-

ye kapılma; zihnen bir yola sapma; zannetme; öyle sanma; sanı; kuşku.

zeharif, [Ar. zuḫrūf > zeḫārif زخارف] *(zeha:rif)* *{OsT}* *is.* **1.** Altınlar. **2.** Sahte ziynetler; yalancı süsler; gösterişler; yaldızlar. ⊡ **zehārif-i dünyeviye,** *{OsT} Dünyanın gösterişleri, aldatıcı güzellikleri; şatafatlar.*

zehdan, [Far. zehdān زهدان] *(zehda:n)* *is. anat.* Döl yatağı; rahim.

zehe, [Ar. sāhī => zehe] *{ağız}* *zf.* **1.** Gerçekten. **2.** Evet. [DS]

zeheb, [Ar. ẕeheb ذهب] *{OsT}* *is.* Altın.

zehebî [Ar. ẕeheb > ẕehebī ذهبی] *(zehebi:)* *{OsT}* *sf.* **1.** Altınla ilgili; altına ait. **2.** Altından yapılmış. **3.** Altına benzeyen; altın gibi.

zehebîn, [Ar. ẕehebīn ذهبین] *(zehebi:n)* *{OsT}* *sf.* Altından yapılmış.

zehebiye, [Ar. ẕehebiyye ذهبیه] *{OsT}* *sf.* **1.** Altın yaldızlı. **2.** *is.* Eskiden Nil'de yolcu taşımakta kullanılan çok görkemli büyük bir kayık türü.

zehebiyet, [Ar. ẕehebiyyet ذهبیت] *{OsT}* *is. kim.* Altın asidinin bir tuz ile birleşmesinden meydana gelen birleşik. ⊡ **zehebiyet-i amonyak,** *{OsT} kim. Amonyak ile altın asidinin birleşmesinden oluşan tuz.*|| **zehebiyet-i potas,** *{OsT} kim. Potas ile altın asidinin birleşiminden oluşan tuz.*

zehel[1], [Ar. sāḥil => zehel] *{ağız}* *is.* **1.** Deniz kıyısı; sahil. **2.** Çukur, alçak yer. **3.** Kuytu ve ıssız yer. **4.** Bağın, bahçenin güneşe karşı olan bölümü; güneç. [DS]

zehel[2], [Ar. sehl] *{ağız}* *zf.* Biraz. [DS]

zehel[3], [? zehel] *{ağız}* *sf.* Cimri; pinti. [DS]

zehelce, [zehel[2]-ce] *{ağız}* *zf.* Az önce; biraz evvel. [DS]

zehen, [Ar. ṣaḥn => sahan / zahan / zehen] *{ağız}* *is.* Bakır kap; sahan. [DS]

zeher, [Far. zehr => zehir / zeher] *{ağız}* *is.* Zehir; ağı. [DS]

zehhar, [Ar. zeḫr > zeḫḫār زخار] *{OsT}* *sf.* (Deniz için) dalgalı; coşkun.

zehî, [Far. zehī / zihī زهی] *(zehi:)* *{OsT}* *ünl.* *"Ne iyi, ne güzel"* anlamlarında kullanılır.

zehib, [Ar. ẕeheb > ẕehīb ذهیب] *(zehi:b)* *{OsT}* *sf.* Altınla kaplanmış.

zehil, [Ar. sāḥil => zehil] *{ağız}* *is.* **1.** Kışı az, sıcak ve verimli bölge; sahil. **2.** Güneş alan yer. [DS]

zehilce, [zehil-ce] *{ağız}* *is.* Güneş alan yer; sıcak bölge. [DS]

zehin, [Ar. ẕihn => zehin] *{ağız}* *is.* Zihin; bellek. [DS] ⊡ **zehinde tutmak,** *{ağız} Öğrendiğini, duyduğunu, gördüğünü unutmamak; belleğinde tutmak.* [DS]|| **zehinde galmak** (kalmak), *{ağız} Hatırda kalmak; bellenen şeyi unutmamak.* [DS]|| (bir şeyi) **zehinden geçirmek,** *{ağız} Bir an için o şeyi düşünmek; zihninden geçirmek.* [DS]|| **zehiṇ yormak,** *{ağız} Bir konu üzerinde uzun süre düşünmek; çözüm üretmeye çalışmak.* [DS]|| **zehne girmek,** *{ağız} Öğrenmek; zihne girmek.* [DS]|| **zehne gomak** (komak), *{ağız} 1. Söyleneni aklında tutmak; unutmamak. 2. Bellemek.* [DS]|| **zehne sığmak,** *{ağız} 1. Kavranılır, anlaşılır durumda olmak. 2. Akla yatkın olmak.* [DS]|| **zehni açılmak,** *{ağız} Anlayış ve kavrayışı gelişmek; zihni açılmak.* [DS]|| **zehni almak,** *{ağız} Anlayıp kavramak; zihni almak.* [DS]|| **zehni dakılmak** (takılmak), *{ağız} Bir konu zihnini meşgul etmek; üstünde durmak; düşünmek.* [DS]|| **zehni dırmalamak** (tırmalamak), *{ağız} Aşırı kaygı vermek; düşünmeye zorlamak.* [DS]|| **zehnini bozmak,** *{ağız} Delirmek; aklî dengesini yitirmek.* [DS]|| (bir şeye) **zehni saplanmak,** *{ağız} Bir konu üstünde sürekli düşünmek; aklı takılmak; zihni saplanmak.* [DS]|| **zehni yatmak,** *{ağız} Bir işin olabileceğini kabul etmek; aklı yatmak.* [DS]

zehinsiz, [zehin-siz] *{ağız}* *sf.* **1.** Kavraması kıt; zihinsiz. **2.** Unutkan. [DS]

zehir, -hri [Far. zehr زهر] *{OsT}* *is.* **1.** Öd salgısı; safra. **2.** Vücuda yeterli miktarda girdiğinde hayatî işlevleri bozan ve ölüme yol açan kimyasal madde; ağı; sem. **3.** Bazı hayvanlarla bitkiler tarafından salgılanan ve vücuda sokma ve batma biçiminde giren zararlı madde; ağı. **4.** *mecaz.* Kötülük taşıyan duygu ve niyetler; öfke; kötülük. **5.** *mecaz.* Büyük üzüntü; acı; keder. **6.** Keskinlik; ani etki. ⊡ **zehirden şifa ummak,** *{ağız} Çaresiz kalınca en olmadık şeylerden medet ummak; "Denize düşünce yılana sarılmak".* [DS]|| **zehir etmek,** → zehretmek.|| **zehir gibi,** *1. Çok acı. 2. Çok sert ve etkileyici; çok soğuk. 3. İşinde çok usta ve becerikli. 4. Üstün; aşırı.*|| **zehir hafiye,** *şaka. Göz açtırmayan; sert kimse.*|| **zehirini almak,** *{ağız} Avutucu sözler söyleyerek birinin kederini hafifletmeye çalışmak; acılarını dindirmek.* [DS]|| **zehirini dökmek,** *{ağız} Dertlerini anlatmak.* [DS]|| **zehirini kusmak,** *Çok kötü sözler söylemek; ağır konuşmak.*|| **zehir kesilmek,** *1. Çok acı, yakıcı olmak. 2. mecaz. Aşırı karamsarlık, ümitsizlik ve sıkıntı oluşmak.*|| **zehir olmak,** *Üzülmek; bunalmak; acı çekmek.*|| **zehir olsun,** *Yedirilip içirilen birinden kötülük görünce söylenen ilenme sözü.*|| **zehir saçmak,** *Çevreye kötü propaganda yapmak; insanları kötü yollara yöneltmek; tahrik etmek; bozgunculuk yapmak.*|| **zehir zakkum,** *{ağız} Çok acı.* [DS]|| **zehir zembelek,** *{ağız} 1. Çok acı. 2. Çok ekşi. 3. (Kişi için) çok sert.* [DS]|| **zehir zemberek,** *1. Son derece acı. 2. {ağız} Çok üzücü. 3. (Çocuk için) afacan.* [DS]|| **zehir zıkkım,**

mecaz. Son derece acı; ağı gibi.|| **zehir zıkkım olsun,** *"Yedikleri kendisine yaramasın" anlamında ilenme sözü.*

zehirleme, [zehir-le-me] *is.* Zehirlemek eylemi.

zehirlemek, [zehir-le-mek] *gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* **1.** Öldürmek amacıyla ağızdan yutturma, havaya karıştırarak soluk aldırma, deri üstünden emdirme ya da doku içine zerk etme gibi çeşitli yollardan bir canlının, bir insanın vücuduna zehir girmesini sağlamak; ağılamak. **2.** Yiyecek ve içeceklerine ağı katmak. **3.** Birinin bünyesine zarar vermek. **4.** (Topluluk için) bünyelerine zarar veren maddeler kullandırtmak; kötü alışkanlıklar kazandırmak. **5.** *mecaz.* Zarar veren düşünceler aşılamak; zararlı duygular aşılamak. **6.** Zehir içerek kendini öldürmek. **7.** Kendi organizmasına zarar veren maddeler kullanmak. **8.** (Su, hava vb. için) zehirli maddeler katmak; zehirli maddelerle şu veya bu şekilde kirletmek.

zehirlenme, [zehir-le-n-me] *is.* **1.** Zehirlenmek eylemi. **2.** Bir organizmaya hayatî bozukluk yaratacak miktarda zehirli madde girmesi ya da içerde birikmesi durumu. **3.** Hızla organizmayı bozacak, hayatî işlevleri yok edecek bir maddenin vücuttaki etkisi. **4.** Isırma ve sokma ile bir hayvan zehrinin vücuda girmesi.

zehirlenmek, [zehir-le-n-mek] *edil. f. [-ir]* **1.** Öldürülmek amacıyla zehir verilmek; ağılanmak. **2.** *mecaz.* Zararlı düşünce ve duyguların etkisi altında kalmak. **3.** *dönşl. f.* Zehirli bir madde dolayısıyla hastalanmak. **4.** Zehirli hâle gelmek; zehirli duruma gelmek.

zehirletme, [zehir-le-t-me] *is.* Zehirletmek eylemi.

zehirletmek, [zehir-le-t-mek] *gçl. f. [-ir]* **1.** Bir kişi ya da hayvanın zehirlenmesini sağlamak; biri tarafından zehirlenmesini sağlamak. **2.** Zehirleme işini bir başkasına yaptırmak. **3.** Hava, su gibi bir madde ya da yiyeceğe zehir kattırmak.

zehirli, [zehir-li] *sf.* **1.** (Madde, bitki, hayvan için) zehri olan. **2.** Zehirleyici özellik taşıyan. **3.** İçine, üzerine vb. yerine zehir bulaşmış, zehir karışmış olan; zehir içeren. **4.** *mecaz.* (Duygu, düşünce vb. için) zararlı. ⊟ **zehirli gaz,** *Zehirleyici özelliği olan gaz.*

zehirlik, -ği [zehir-lik زهرلك] *{OsT} is.* İçki.

zehirlilik,-ği [zehir-li-lik] *is.* **1.** Zehirli olma durumu. **2.** Zehirli olanın niteliği.

zehirsiz, [zehir-siz] *sf. tıp.* **1.** (Madde, bitki, hayvan için) zehri olmayan. **2.** Herhangi bir zehirleyici özellik taşımayan. **3.** Zehir içermeyen.

zehirsizleşme, [zehir-siz-le-ş-me] *is.* Zehirsizleşmek durumu.

zehirsizleşmek, [zehir-siz-le-ş-mek] *dönşl. f. [-ir]* Zehirsiz duruma gelmek; zehirli olma özelliğini yitirmek.

zehkir, [Far. zeh-gīr زه گیر] *(zi:hki:r) {OsT} is.* → zihgir.

zehl, [Ar. ẕehl ذهل] *{OsT} is.* → zühul.

zehlebün, [? zehlebün] *{ağız} is.* Saygısız ve sevimsiz kimse. [DS]

zehm, [Ar. zaḫm *(iri)*] *{ağız} sf.* Sağlam; pek; güçlü.

zehme, [Far. zaḫme => zehme] *{ağız} is.* Üzengi kayışı. [DS]

zehmeri, [Ar. zemherīr] *{ağız} is.* Şubat ayı içinde kışın en soğuk zamanı; zemheri. [DS]

zehmet, [Ar. zaḫmet => zehmet] *{ağız} is.* Sıkıntı; zahmet.

zehmetkeş, [Ar. zaḫmet + Far. -keş => zehmetkēş] *{ağız} is.* **1.** İşçi; gündelikçi. **2.** Ezilen.

zehr[1], [Ar. zehr زهر] *{OsT} is.* Çiçek. ⊟**zehrü'r-rebt,** *Çuha çiçeği.*|| **zehru's-sālūs,** *Hercai menekşe.*

zehr[2], [Far. zehr زهر] *{OsT} is.* → zehir. ⊟ **zeh-āb,** *{OsT} Acı su.*|| **zehr-ābe,** *{OsT} 1. Zehirli su. 2. Zehir gibi acı su. 3. mecaz. Acılık; kaygı; acı.*|| **zehr-agîn,** *{OsT} Zehir dolu; çok acı.*|| **zehr-alūd,** *{OsT} 1. Zehirli. 2. Zehir gibi.*|| **zehr-āmiz,** *{OsT} 1. Zehirli. 2. Acı.*|| **zehr-bār,** *{OsT} 1. Zehir yağdıran. 2. Pek acı.*|| **zehr-dār,** *{OsT} Zehir yüklü; zehirli.*|| **zehr-dārū,** *{OsT} Panzehir.*|| **zehr-efşān,** *{OsT} Zehir saçan.*|| **zehr-hand,** *{OsT} Acı acı gülme.*|| **zehr-nāk,** *{OsT} Zehirli.*

zehra, -a'i [Ar. ezher > zehrā' زهراء] *(zehra:) {OsT} sf.* (Kadın için) yüzü çok parlak ve beyaz olan.

zehre[1], [Ar. zehre زهره] *{OsT} is.* Çiçek. ⊟ **zehre-i ceresiye,** *{OsT} bot. Çan çiçeği.*|| **zehretü'd-dünya,** *{OsT} Dünyanın çiçeği; dünyanın hoşluğu ve renkliliği.*

zehre[2], [Far. zehre زهره] *{OsT} is.* **1.** Öd; safra. **2.** Yiğitlik; cesaret. ⊟ **zehre-çāk,** *{OsT} Ödü patlamış; çok korkmuş.*|| **zehre-dār,** *{OsT} Cesur; yürekli.*|| **zehre-efşān,** *{OsT} Zehir saçan.*|| **zehre-şikâf,** *{OsT} Öd patlatıcı; korkutucu; korkunç.*|| **zehre-terāk,** *{OsT} Ödü patlamış; çok korkmuş.*

zehretme, [Far. zehr+ T. et-me] *is.* Zehretmek eylemi.

zehretmek, [Far. zehr+ T. et-mek] *gçl. f. [-(d)-er]* Tatsızlık çıkararak bir kimsenin bir şeyden zevk almasına engel olmak.

zehrevi, [Ar. zehre > zehrevī زهروى] *(zehrevi:) {OsT} sf.* **1.** Çiçeğe ait; çiçekle ilgili. **2.** Örtücü; koruyucu; koruyan.

zehrî, [Ar. zehr > zehrī زهرى] *(zehri:) {OsT} sf.* Çiçekle ilgili; çiçeğe ait.

zehrîn, [Far. zehr > zehrīn زهرين] *(zehri:n) {OsT} sf.* Zehir gibi; pek acı.

zehrolma, [Far. zehr + T. ol-ma زهر اولمه] *{OsT} is.* Zehrolmak eylemi.

zehrolmak, [Far. zehr + T. ol-mak زهر اولمق] *{OsT} gçsz. f. [-ur]* Bir şeyden zevk almayı umut ederken bir olumsuzluk, bir tatsızlık ile karşılaşmak.

zehuk, -ku [Ar. zehḳ > zehūḳ زهوق] *(zehu:k) {OsT} sf.* **1.** Kısa ömürlü. **2.** Kalıcı olmayan; geçici. **3.** Boş; yararsız.

zein, [Fr. zéine] *is.* Mısırdan çıkarılan, triptofan ve lizin gibi birçok aminoasitten yoksun protein.

zeir[1], [Ar. ze'ir زئر] *{OsT} is.* Aslan kükremesi.

zeir[2], [Ar. ze'īr زئير] *(zei:r) {OsT} is. tıp.* Hastalık sonucunda akciğer ya da diğer iç organlarda beliren hırıltılı ses. ⊡ **zeîr-i ihtikakî,** *{OsT} Deri gıcırtısına benzeyen bir ses.*

zeirat, [Ar. ze'īr > ze'īrāt زئيرات] *(zei:ra:t) is.* Vücuttan gelen doğal ve hastalığa ilişkin ince sesler. ⊡ **ze'îrāt-ı cerşiye,** *{OsT} Rende sesini hatırlatan sesler.*|| **ze'îrāt-ı gayr-i tabiîye,** *{OsT} tıp. Hastalık hâlinde duyulan sesler.*|| **ze'îrāt-ı ihtikākiye,** *{OsT} tıp. İki zarın birbirine sürtünmesinden çıkan sesler.*|| **ze'îrāt-ı kalbiye,** *{OsT} tıp. Kalbin hareketlerinden doğan sesler.*|| **ze'îrāt-ı mibrediye,** *{OsT} tıp. Eğe sesine benzer sesler.*|| **ze'îrāt-ı minşāriye,** *{OsT} tıp. Testere sesine benzer ses.*|| **ze'îrāt-ı mūsikiye,** *{OsT} Güvercin ötüşünü andıran sesler.*|| **ze'îrāt-ı nefhiye,** *{OsT} Körük sesine benzer sesler.*|| **ze'îrāt-ı safîriye,** *{OsT} Islığımsı sesler.*|| **ze'îrāt-ı şiryāniye,** *{OsT} tıp. Hasta atardamarların içinden geçen kanın meydana getirdiği sesler.*|| **ze'îrāt-ı tabiîye,** *{OsT} tıp. Sağlam kalbin çıkardığı sesler.*

zejel, [İsp. zejel] *is. ed.* Mustarip vezninden türemiş olan bir Orta Çağ İspanyol nazım birimi.

zek[1], [zag / zang / zek / zeng / zık / zıng / zınk / zink / zoh / zok / zong / zonk / zöng *(yans.)*] *is.* Sarsılmayı, sallanmayı; üşüme ve heyecan yüzünden titremeyi anlatan kök. *zek(k)-ir-de-mek* ⊡ **zek zek atmak,** *{ağız} Zonklamak.* [DS]|| **zek zük,** *{ağız} Ufak tefek; ince yapılı.* [DS]

zek[2], [Rus. zakliyuçenıy] *kısalt. is.* Eski Sovyetler Birliğinde, Gulag kamplarındaki tutuklulara verilen ad.

zek[3], [? zek] *{ağız} is.* Tarlada ekin, fide ve fidanlar arasında biten bir zararlı ot. [DS]

zek[4], [? zek] *{ağız} sf.* Nemli. [DS]

zek[5], [tek > zek] *{ağız} sf.* Tek. ⊡ **zek teke,** *{ağız} Damızlık teke.* [DS]

zekâ[1], [Ar. ẕekā' ذكاء] *(zekâ:) {OsT} is.* **1.** İnsanın düşünme, akıl yürütme, objektif gerçekleri algılama, yargılama ve sonuç çıkarma yeteneklerinin tamamı; kavramsal ve akılsal bilgi edinmeye yönelik zihinsel işlevlerin tümü; anlak; dirayet; zeyreklik; feraset. **2.** Bir insanın belli bir duruma uyma, koşullara göre etkinlik araçları seçme yatkınlığı; kavrama gücü; ayırt etme yetisi. **3.** Üstün zihinsel yetenekleri bakımından ele alınan kişi. **4.** İnsan etkinliklerinin herhangi bir alanında anlama, düşünme, öğrenme kaygısı güden ve bu etkinliğe uygun bir tutum takınan bir kimsenin niteliği. ⊡ **zekâ bölümü,** *eğit. Bir kimsenin zihin gücünün hangi düzeyde olduğunu gösteren değer.*|| **zekâ geriliği,** *eğit. Türlü sebeplerle, zihnin görevini yapmakta gösterdiği sürekli yavaşlama, duraklama ya da gerileme.*|| **zekâ testi,** *eğit. Bir kimsenin doğal yeteneğini ve genel yaşantılar yoluyla edindiği kişiliğini ölçmek için hazırlanmış testler.*|| **zekâ yaşı,** *eğit. Bir zekâ testinden elde edilen puanın, o testin ortalamasına göre bulunduğu yer.*|| **zekâ yeteneği,** *eğit. Bir kimsenin zihin gücü ve kabiliyeti.*

zekâ[2], **-a'i** [Ar. zekā' زكاء] *(zekâ:) {OsT} is.* Saflık; duruluk; katışıksızlık.

zekâb, [Ar. zekāb زكاب] *(zekâ:b) {OsT} is.* Yazı mürekkebi.

zekan, [Ar. ẕeḳān ذقان] *(zeka:n) {OsT} is.* Çene.

zekanî [Ar. ẕeḳān > ẕeḳānī ذقانى] *(zeka:ni:) {OsT} sf.* Çeneyle ilgili; çeneye ilişkin.

zekât, [Ar. zeky *(artma)* > zekāt زكاة / زكات] *(-kâ:tı) {OsT} is.* **1.** Artık. **2.** Temizlik; temiz olma. **3.** İyi ve düzgün olma. **4.** Övme. **5.** Artma; bereketli olma. **6.** *isl.* İslamın beş şartı içinde yer alan, zengin sayılan Müslümanın sahip olduğu mal ve paradan her yıl kırkta bir oranında yoksullara dağıtmak suretiyle yerine getirdiği malî ibadet; bu mal ya da paradan kırkta bir oranında miktarın yoksullara dağıtılması. **7.** *isl.* Zengin Müslümanların mal ve paralarından her yıl yoksullara vermekle yükümlü bulundukları kırkta birlik pay. ⊡ **zekât keçisi gibi,** *Çok zayıf; güçsüz; arık.*|| **zekât vermek,** *(Müslüman için) sahip olduğu mal ve paranın kırkta birlik bir miktarını yoksullara dağıtmak.*

zekâvet[1], [Ar. zekāvet زكاوت] *(zekâ:vet) {OsT} is.* Anlama, kavrama becerisi; zekâ. ⊡ **zekâvet-i dessās-āne,** *{OsT} Kötülüğe çalışan zekâ.*|| **zekâvet-mend,** *{OsT} Zeki; akıllı.*|| **zekâvet-mend-āne,** *{OsT} Zeki kimseye yakışır biçimde; zekice.*

zeker, [Ar. ẕeker ذكر] *{OsT} is.* **1.** Erkek. **2.** *anat.* Erkeklik organı; kamış.

Zekeriya, [Ar. zekeriyā زكريا] *(zekeriya:) {OsT} öz. is.* İsrailoğullarına gönderilmiş son peygamberlerden biri olup Yahya peygamberin babasıdır. ⊡ **Zekeriya sofrası,** *Bir dileğin gerçekleşmesi için kırk çeşit yiyecekten hazırlanan sofra.*

zeket, [Ar. zekāt] *{eT} is.* Zekât. [EUTS]

zekevat, [Ar. zekāt > zekevāt زكوات] *(zekeva:t)* *{OsT}* *is.* Zekâtlar.

zekgum, [Ar. zaḳḳum => zekgum] *{ağız}* *is.* Zakkum. [DS]

zeki[1], [Ar. ẕekā' > ẕekī / ẕekiye ذكيه / ذكى] *(zeki:)* *{OsT}sf.* **1.** Nesneler, olaylar vb. arasındaki ilişkileri kolay kavrayan, çabuk anlayan; zekâ düzeyi yüksek olan. **2.** Zekânın varlığını yansıtan; zekâ belirtisi. **3.** (Hayvan için) zekâ bakımından insana benzetilen.

zeki[2], [Ar. zekā' > zekī / zekiye زكيه / زكى] *(zeki:)* *{OsT}* *sf.* Temiz; saf; halis.

zekice, [zeki-ce] *(zeki'ce)* *zf.* Zeki olarak; zeki kimseye uygun biçimde.

zekinimek, [sakin > zekin-i-mek] *{ağız}* *gçsz. f.* *[-r]* (Hasta için) iyileşmeye başlamak. [DS]

zekinmek, [zek-in-mek] *{ağız}* *dönşl. f.* *[-ir]* **1.** Yerinden kalkmaya davranmak; yekinmek. **2.** (Hasta için) iyileşmeye yüz tutmak; iyi olmak. [DS]

zekir[1], [Ar. ẕekīr ذكير] *(zeki:r)* *{OsT}* *sf.* Belleği güçlü; unutmayan.

zekir[2], [Far. zih-gīr] *{ağız}* *is.* Taşlı yüzük. [DS]

zekir[3], [? zekir] *{ağız}* *is.* Tortu. [DS]

zekiye[1], [Ar. ẕekā' > ẕekī / ẕekiye ذكى / ذكيه] *(zek:i)* *{OsT}* *sf.* (Bayan için) zeki olan.

zekiye[2], [Ar. zekā' > zekī / zekiye زكى / زكيه] *{OsT}* *sf.* (Bayan için) temiz; saf; halis.

zekkirdemek, [zek(k)-ir-de-mek] *{ağız}* *gçsz. f.* *[-r]* *[-d(i)-yor]* Titremek. [DS]

zeklemek[1], [sek-le-mek / zek-le-mek] *{ağız}* *gçsz. f.* *[-r]* *[-l(i)-yor]* **1.** Tek ayakla yürümek; sekmek. **2.** Dik durmak. **3.** Yoklamak. [DS]

zeklemek[2], [zevk-le-mek] *{ağız}* *gçsz. f.* *[-r]* *[-l(i)-yor]* **1.** Alay etmek;eğlenmek. **2.** Güvenmek. [DS]

zeklenmek, [zevk-le-n-mek] *{ağız}* *dönşl. f.* *[-ir]* Alay etmek; eğlenmek; dalga geçmek. [DS]

zeknimek, [sakin > zek(i)n-i-mek] *{ağız}* *gçsz. f.* *[-r]* Etkisi azalmak; tavsamak. [DS]

zel[1], [Ar. ẕel ذ] *is.* Arap alfabesinin dokuzuncu, Arap asıllı Türk alfabesinin on birinci harfinin adı; ebcet hesabında 700 sayısını karşılar.

zel[2], **-lli** [Ar. zell زل] *is.* **1.** Ayağı kayma; sürçme. **2.** Yanlış iş yapma; yanılma. **3.** Ufak suç. ⊡ **zelletü'l-kadem,** *{OsT}* *Ayak sürçmesi.*|| **zelletü'l-kari,** *{OsT}* *Kur'an-ı Kerim'i kural dışı okuyan.*

zel[3], [Ar. sehl => zēl] *(ze:l)* *{ağız}* *zf.* **1.** Az sonra; birazdan. **2.** (Zaman, süre vb. için) biraz. [DS]

zel[4], [zel] *{ağız}* *is.* Çerçöp. [DS]

zelak, -kı [Ar. zelaḳ زلق] *{OsT}* *is.* Ayak kayma; sürçme.

zelalet, [Ar. ẕelālet ذلالت] *(zelâ:let)* *{OsT}* *is.* Aşağılanma; hakirlik; alçalma; zillet.

zelalet, [Ar. żalālet] *{ağız}* *is.* Sapıklık; yoldan sapma; dalalet.

zelazil[1], [Ar. zelzele > zelāzil زلازل] *(zelâ:zil)* *{OsT}* *is.* Yer sarsıntıları; zelzeleler; depremler.

zelazil[2], [Ar. ẕilẕil > ẕelāẕil ذلاذل] *(zelâ:zil)* *{OsT}* *is.* Uzun etekler.

zelbe, [Yun. zeula] *{ağız}* *is.* Zelve. [DS] ⊡ **zelbe bağı,** *{ağız}* → zelve bağı. [DS]|| **zelbe deliği,** *{ağız}* → zelve deliği. [DS]

zelber, [Far. ser-bār] *{ağız}* *is.* **1.** Dert; yük; sıkıntı. **2.** Denk; yük. **3.** Ayak bağı. [DS] **zelber çuvalı,** *{ağız}* *Semersiz hayvanlara iki tarafa sarkıtılarak yüklenen içi az dolu çuval.* [DS]|| **zelber iş,** *{ağız}* *Ağır iş; külfetli iş.* [DS]

zelbirdek, -ği [zelbir-dek] *{ağız}* *sf.* Salkım saçak. [DS]

zele, [zel-e] *{ağız}* *is.* Ot çöp yığını. [DS]

zelef, [Ar. zelef زلف] *{OsT}* *is.* Sıra; derece; yakınlık.

zelel, [Ar. zelel زلل] *{OsT}* *is.* **1.** Eksiklik. **2.** *ed.* Aruz ölçüsünde *mefā'īlün* cüzünden *fā'ī* cüzünün meydana getirilmesi.

zelem[1], [Ar. zelem زلم] *{OsT}is.* **1.** Yeleksiz ok. **2.** Kumar oynanan ok.

zelem[2], [? zelem] *{ağız}* *is.* Lokma tatlısı. [DS]

zeleşme, [ze-le-ş-me] *(zé:leşme)* *is.* *dbl.* Bir ünsüzün *"z"* sesine dönüşmesi.

zelfe, [Yun. zeula] *{ağız}* *is.* Zelve. [DS]

zelhap, -bı [Ar. saḥleb => zelhap] *{ağız}* *is.* Salep. [DS]

zeli, [Far. zelū] *{ağız}* *is.* Sülük. [DS]

zelik, -kı [Ar. ẕelīḳ ذليق] *{OsT}* *sf.* (Çocuk için) düşük.

zelil[2], [Ar. ẕillet > ẕelīl ذليل] *(zeli:l)* *{OsT}* *sf.* Aşağılanan; hor görülen; aşağılık; düşkün. ⊡ **zelil etmek,** *Aşağılamak; hor görmek; önem ve değer vermemek.*|| **zelil olmak,** *Hor görülür olmak; aşağılanacak duruma düşmek.*

zelil[2], [Ar. zelīl زليل] *(zeli:l)* *{OsT}* *sf.* **1.** Sürçüp düşen. **2.** Yanılan.

zelilane, [Ar. ẕelīl + Far. -āne ذليلانه] *(zeli:la:ne)* *{OsT}* *zf.* Aşağılık bir biçimde.

zelilî [Ar. ẕelīl > ẕelīlī ذليلى] *(zeli:li:)* *{OsT}* *is.* Alçaklık; hakirlik.

zelim, [? zelim] *{ağız}* *is.* **1.** Erik, kayısı, badem gibi ağaçların gövdesinde oluşan zamk. **2.** Erkek üreme organında spermden önce gelen sıvı; mezi. [DS]

zelk, -kı [Ar. zelḳ زلق] *{OsT}* *is.* Kayma; sürçme;

tökezleme. ⇗ **zelku'l-em'ā,** *{OsT} tıp. Şiddetli ishal.*

zelka, [Ar. zelk > zelka زلقه] *{OsT} is.* → zelk. ⇗ **zelka-yı kadem,** *{OsT} Ayak sürçmesi.*

zellat, [Ar. zell > zellāt زلات] *(zella:t) {OsT} is.* **1.** Sürçmeler; kaymalar. **2.** Yanılmalar; yanlışlar. **3.** Suçlar.

zelle, [Ar. zell > zelle زلّ] *{OsT} is.* **1.** Ayağı kayma; sürçme. **2.** Yanlış iş yapma; yanılma. **3.** Ufak suç.

zelleli, [zelle-li] *{ağız} sf.* Gösterişli; büyük. [DS]

zellengada, [? zellengada] *{ağız} is.* Nergis. [DS]

zellengadi, [? zellengadi] *{ağız} is.* Nergis. [DS]

zellet[1], [Ar. zelle > zellet زلة] *{OsT} is.* → zelle. ⇗ **zelletü'l-kadem,** *{OsT} Ayak sürçmesi.*|| **zelletü'l-kari,** *{OsT} Kur'an-ı Kerim'i kural dışı okuyan.*

zellet[2], [Ar. lezzet => zellet] *{ağız} is.* Tat; lezzet. [DS]

zelul, [Ar. zelūl ذلول] *(zelû:l) {OsT} sf.* **1.** Yumuşak başlı; uysal. **2.** Yavaş. **3.** *is.* Hecin devesi.

zelulî, [Ar. zelūl > zelūlī ذلولى] *(zelû:li:) {OsT} sf.* **1.** Yumuşak başlı; uysal. **2.** Sabırlı; dayanıklı.

zelvare, [Far. zelvāre] *{ağız} is.* Çuval, torba dokuma tezgâhlarında çözgü ipliklerine ağızlık açan 125 cm. boyunda bir ağaç. [DS]

zelve, [Yun. zelua => zelve] *{ağız} is.* Çift öküzünün boyunduruktan çıkmaması için öküzün boynunun iki yanına gelecek biçimde diklemesine geçirilen ağaç çubuk. [DS] ⇗ **zelve bağı,** *{ağız} Zelveleri birbirine bağlamada kullanılan ip veya deriden bağ.* [DS]|| **zelve deliği,** *{ağız} Boyunduruk üzerinde zelvelerin geçtiği deliklerden her biri.* [DS]

zelverce, [Far. servār-çe] *{ağız}* is. Deve havudunun altına konulan keçe. [DS]

zelvi[1], [Far. serv => servi > zelvi] *{ağız} is.* Servi. [DS]

zelvi[2], [Yun. zelua] *{ağız} is.* → zelve. [DS]

zelzal, [Ar. zelzāl / zilzāl زلزال] *(zelza:l) is.* **1.** Sarsılma; deprenme. **2.** Deprem.

zelzele, [Ar. zelzele زلزله] *is.* **1.** Deprem; yer sarsıntısı. **2.** Sarsıntı; sarsılma. ⇗ **zelzele-endāz,** *{OsT} Yeri sarsan.*|| **zelzele-nümā,** *{OsT} Sarsıntıyı gösteren; sismograf.*|| **zelzeletü's-sāa,** *{OsT} Kıyamet zelzelesi.*

zelzem, [Far. zīr-i zemīn = > zerzem / zelzem] *{ağız} is.* Bodrum. [DS]

zelzeme, [Far. zīr-i zemīn = > zerzem / zelzeme] *{ağız} is.* Bodrum. [DS]

zelzemi, [Far. zīr-i zemīn = > zerzem / zelzemi] *{ağız} is.* Bodrum. [DS]

zem[1], [Far. zemīn => zem] *is.* **1.** Seramikçilikte desen fonu. **2.** Boyanmamış seramik rengi.

zem[2], **-mmi** [Ar. zemm ذم] *is.* **1.** Kınama; ayıplama. **2.** *isl. huk.* Bir kimsenin, bir başkası aleyhine suçlamada bulunması; özel ve kişisel bir durumunu açıklaması; onun namus ve şerefine dokunacak eylemlerde bulunduğunu söylemesi.

zem[3], [? zem] *{ağız} sf.* Az; biraz. [DS]

zem[4], [Ar. żamm => zem] *{ağız} is.* Zam. [DS]

zemaim, [Ar. zemīme > zemā'im ذمائم] *(zema:im) {OsT} is.* Beğenilmeyen, ayıplanan, yerilen kötü haller.

zeman, [Ar. zemān زمان] *{OsT} is.* → zaman. ⇗ **zemān-ı rüşd,** *{OsT} Erginlik çağı.*|| **zemān-ı vüsūl,** *{OsT} Ulaşma zamanı; varış saati.*|| **zemān ü zemîn,** *{OsT} Zaman ve yer; durum.*|| **zemān zemān,** *{OsT} Vakit vakit; zaman zaman.*

zemane, [Ar. zemāne زمانه] *(zema:ne) {OsT} is.* **1.** Devir; vakit. **2.** Şimdiki zaman. **3.** Talih; şans; baht. **4.** *{ağız}* Gençlik. [DS]

zemanen, [Ar. zemān > zemānen زمانا] *(zema:nen) {OsT} zf.* Zaman bakımından; zamanca.

zemanet, [Ar. zemānet زمانت] *(zema:net) {OsT} is.* **1.** Kötürüm olma. **2.** Bela; afet.

zemani, [Ar. zemān > zemānī زمانى] *(zema:ni:) sf.* Zamanla ilgili; zamana ilişkin.

zemaniyan, [Ar. zemānī + Far. -yān زمانيان] *(zema:niya:n) {OsT} is.* İnsanlar.

zembeldek, -ği [zembel-dek] *{ağız} sf.* (Kişi için) aşağı görülen; hor. [DS]

zembelek, -ği [Far. zembūr-ek = > zembelek] *{ağız} is.* **1.** Zemberek. **2.** Kapı demiri. [DS]

zemberek[1], **-ği** [Far. zembūr-ek / zenbūr-ek] *is.* **1.** Saat vb. araçların mekanik parçalarını harekete geçiren çelikten sarmal yay. **2.** Kapılara takılan yaylı kapama düzeneği. **3.** Çelik ya da pirinçten yapılma dört köşeli, baş parmak kalınlığında keskin uçlu ok. **4.** Hayvan sırtında taşınabilen top; zemberekli misket. **5.** *{ağız}* Kapı anahtarı. [DS] **6.** *{ağız}* Kilit dili. [DS] **7.** *{ağız}* Neşter. [DS] **8.** *{ağız}* Çocukların kuş vurmak için yaptıkları bir araç. [DS] **9.** *{ağız}* Demirden yapılmış kapı sürgüsü. [DS] ⇗ **zembereği boşanmak,** *1. Zembereği kurulmaz duruma gelmek. 2. mecaz. Kendini tutamayarak uzun süre gülmek.*|| **zemberek gibi,** *Birdenbire; âniden.*|| **zemberek kurulmak,** *Durum kızışmak; taraflar sertleşmek.*|| **zemberek kutusu,** *Saatlerdeki zembereği korumak için zembereğin içine konulduğu kutu.*|| **zemberek otu,** *bot. Atkuyruğu.* || **zemberek vurmak,** *{ağız} Halk hekimliğinde kan almak için neşteri kan alınacak yere vurmak.* [DS]

zemberek[2], **-ği** [? zemberek] *{ağız} is.* **1.** Zatürrie. **2.** Sığırlarda çene altlarının şişmesi ile kendini gösteren bir hastalık. [DS]

zemberekçi, [zemberek-çi] *is.* **1.** Zemberek yapan ve satan. **2.** İmparatorluk döneminde, Yeniçeri ocağının zemberek kullanan ortasına verilen ad.

zemberekli, [zemberek-li] *sf.* Zembereği olan. ☞ **zemberekli musket,** *Eskiden hayvan sırtında taşınan küçük top.*

zembil, [Ar. / Far. zinbīl / zenbīl] *is.* **1.** Hasır veya sazdan örülerek yapılmış kulplu torba. **2.** *{ağız}* Yassı meyve sepeti. [DS] **3.** *{ağız}* Sırtta taşınan kıl torba. [DS] **4.** *{ağız}* Pazar çantası. [DS] **5.** *{ağız}* Küfe. [DS] **6.** *{ağız}* Büyük harman kalburu; gözer. [DS] **7.** *{ağız}* Ağzı geniş, basık sepet. [DS] **8.** *{ağız}* Kaşık, çatal konan bir tür kap. [DS] ☞ **zembil otu,** *bot. Buğdaygillerden, ayrık otu gibi çorak yerlerde yetişen, en hafif rüzgârda bile titreyen uzun saplı yassı başakçıklı bir çenekli otsu bitki, (Briza).*

zembildek, -ği [Fan. zenbürek => zembildek] *{ağız} is.* **1.** Zemberek. **2.** Çocukların kuş vurmak için yaptıkları bir araç. [DS]

zembiligozgoz, [zembil-i ġavz+ġavz] *{ağız} is.* **1.** Ceviz. **2.** Sepet. **3.** Kendil simidi; simit. [DS]

zembiligözgöz, [zembil-i ğavz+ğavz] *{ağız} is.* Kandil simidi; simit. [DS]

zembirek, -ği [Far. zenbürek] *{ağız} is.* Zemberek. [DS]

zembül, [Ar. zenbīl => zembül] *{ağız} is.* Ağzı geniş, basık sepet. [DS]

zemen, [Ar. zemen زمن] *{OsT} is.* → zaman.

zemene, [? zemene] *{ağız} is.* Sözde sebep; bahane. [DS]

zemferi, [Ar. zemherīr] *{ağız} is.* → zemheri. [DS]

zemhedi, [Ar. zemherīr] *{ağız} is.* → zemheri. [DS]

zemheri, [Ar. zemherīr] *is.* **1.** Şiddetli soğuk. **2.** Kış mevsiminin 21 Aralık-30 Ocak arasındaki 40 günlük soğuk dönemine verilen ad; karakış. ☞ **zemheri fırtınası,** *Uzun deneme ve ölçümlere göre yüzde yetmiş oranında gerçekleşen 6-9 Ocak arasında meydana gelen sayılı fırtına.*|| **zemheri zürefası,** *alay. Kışın ince giyinen.*

zemherir, [Ar. zemherīr زمهرير] *{OsT} is.* → zemheri.

zemıh, [Ar. żamġ => zemıḫ] *{ağız} is.* Zamk. [DS]

zemi, [Far. zemīn => zemi] *{ağız} is.* Tarla. [DS]

zemik, [Ar. żamğ => zemik] *{ağız} is.* Zamk. [DS]

zemim, [Ar. z̲emm > z̲emīm / z̲emīme ذميمه / ذميم] *{OsT} sf.* (Huy, davranış vb. için) beğenilmeyen; kötü.

zemime, [Ar. z̲emīm > z̲emīme ذميمه] *{OsT} is.* Kötülenmeye, çekiştirilmeye layık kötü davranış.

zemin[1], [Far. zemīn زمين] *(-mi:ni) {OsT} is.* **1.** Bir şeyin üzerine oturduğu yatay yüzey; taban; döşeme. **2.** Yeryüzü; toprak; dünya. **3.** Üzeri resimli, desenli kumaş, hah, yer muşambası ya da benzer yüzeylerde, üzerinde şekillerin, motiflerin belirdiği yaygın renk; fon. **4.** *mecaz.* Bir eylemin, konunun dayandırıldığı esas; temel; dayanak. **5.** Sebep; neden; konu. **6.** Sosyal olaylar bakımından ortam. **7.** *sf.* Zemini oluşturan. ☞ **zemîn-būs,** *{OsT} Yeri öpen; saygıyla eğilen.*|| **zemîn-būsî,** *{OsT} Yer öpme.*|| **zemîn-dār,** *{OsT} Vali; hâkim.*|| **zemîn-dārān,** *{OsT} Valiler; hâkimler.*|| ... **zeminde,** ... *ortamda.*|| **zemin doku,** *Bir kumaşın alt dokusu ya da örgüsü.*|| **zemin etüdü,** *Yapım tekniğinin gerektirdiği şartları taşıyıp taşmadığını anlamak için inşaat alanının bilimsel yöntemlerle incelenmesi çalışmaları.*|| **zemin-gîr,** *Toprağa, yere yapışan; yatalak.*|| **zemîn-gîrî,** *{OsT} Toprağa ait; toprakla ilgili.*|| **zemin halısı,** *Taban halısı.*|| **zemin hazırlamak,** *1. Sebep olmak; neden olmak. 2. Daha sonra gerçekleştirilecek bir eyleme uygun bir ortam oluşturmak.*|| **zemîn-i mürde,** *{OsT} Boş, ıssız yer.*|| **zemîn-i üftāde,** *{OsT} Boş bırakılmış, ekilmemiş toprak.*|| **zemîn-kâr,** *{OsT} Konuşma sırasında çeşitli bahanelerle asıl konuya girmekten kaçınan.*|| **zemin kat,** *Yer katı.*|| **zemin katı,** *Bir yapının toprağa oturduğu yüzeydeki ya da ondan biraz yüksekteki katı; yer katı.*|| **zemin-kûb,** *{OsT} Ayağını yere vuran; çengi; dansöz.*|| **zemînlerze,** *{OsT} Yer sarsıntısı; deprem.*|| **zemin mekaniği,** *Bayındırlık ve inşaat çalışmalarında kütle ve altyapı sorunlarını inceleyen mekanik bilimi dalı; yer mekaniği.*|| **zemin odası,** *Yazma atölyelerinde yazmalara fon renginin basıldığı bölüme verilen ad.*|| **zemîn-peymā,** *{OsT} Yer ölçen; çok yolculuk eden.*|| **zemîn-peymāy,** *{OsT} Yer ölçen; çok yolculuk eden.*|| **zemîn ü zemān,** *{OsT} Yer ve zaman; en uygun durum.*|| **zemin ve zamana uygun,** *(Söz, davranış için) konuya ve içinde bulunulan ortama uygun düşen.*

zemin[2], [? zemin] *{ağız} is.* **1.** Marangoz bıçkısı. **2.** Ot ve bağ bıçkısı. **3.** Tahta delgisi; matkap. [DS]

zeminli, [zemin-li] *sf.* **1.** Zemini olan. **2.** Belirtilen nitelikte zemine sahip olan.

zeminlik,-ği [zemin-lik] *is.* Yer altı barınağı.

zemistan, [Far. zemistān زمستان] *(zemista:n) {OsT} is.* Kış mevsimi; kış.

zemistanî, [Far. zemistān زمستانى] *(zemista:ni) {OsT} sf.* **1.** Kışlık. **2.** *is.* Üst düzey yeniçerilere verilen kışlık giyecek; baranî; kışlık.

zemistaniye, [Far. zemistān + Ar. -iyye زمستانيه] *(zemesta:niye) {OsT} is.* Padişah tarafından her yıl üst düzey yeniçerilere dağıtılan kışlık giyecek ya da kumaş.

zemk, [Ar. żamġ => zemk] *{ağız} is.* Zamk. [DS]

zemleme, [zem-le-me] *is.* Zemlemek eylemi.

zemlemek, [zem-le-mek] *gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* Kütahya seramikçiliğinde desenlerin üzerine oturduğu fonu boyamak.

zemlik, -ği [Far. zemīn => zem-lik] *{ağız} is.* Bodrum. [DS]

zemnik, -ği [Far. zemīn => zem-lik > zemnik] *{ağız} is.* Yanları açık, üstü çalı çırpıyla örtülmüş çardak. [DS]

zemmam, [Ar. ẕemm > ẕemmām ذمام] *(zemma:m) {OsT} sf.* Çok kötüleyen; çok yeren; çok kınayan; çok çekiştiren; dedikoducu.

zemmetme, [Ar. ẕemm + T. et-me ذم ايتمه] *{OsT} is.* Zemmetmek eylemi.

zemmetmek, [Ar. ẕemm + T. et-mek ذم ايتمك] *{OsT} gçl. f [-(d)-er]* Kötülemek; yermek; çekiştirmek; kınamak.

zemperek, -ği [Far. zenbürek] *{ağız} is.* Zemberek. [DS]

Zemzem, [Ar. zemzem زمزم] *{OsT} öz. is.* **1.** Kâbe yakınında bulunan kuyu. **2.** *is.* Bu kuyunun Müslümanlarca kutsal bilinen suyu; zemzem suyu. ⊡ **zemzem kuyusuna işemek,** *kaba. Adının şöyle veya böyle anılmasını sağlamak için kötü bir iş yapmak.*|| **zemzemle yıkanmış,** *(Karşılaştırılan kişilerden) birinin diğerine göre çok daha iyi olduğunu belirtmek için kullanılan söz; ona göre çok iyi nitelikte.*|| **zemzem suyu,** *Kâbe yakınındaki aynı adlı kuyunun kutsal suyu.*

zemzem, [Ar. zemzem *(gür kaynama)* زمزم] *{OsT} is.* **1.** Suyu bol kaynak. **2.** Yavaş sesle şarkı söyleme. **3.** *müz.* Klasik Türk müziğinde eski bir birleşik makam.

zemzemat, [Ar. zemzem > zemzemāt زمزمات] *(zemzema:t) {OsT} is.* Şarkılar; ezgiler; nağmeler.

zemzeme[1], [Ar. zemzem > zemzeme زمزمه] *{OsT} is.* **1.** Ezgili ses. **2.** Şarkı; nağme. **3.** *müz.* Yanına geldiği makamda, bir kürdîli dörtlüsü ile karar verileceğini gösteren terim. ⊡ **zemzeme-dār,** *{OsT} Ahenkli; nağmeli.*|| **zemzeme-kürdî,** *{OsT} müz. Klasik Türk müziğinin eski bir makamı.*|| **zemzeme-pîrā,** *{OsT} Şarkı söyleyen; terennüm eden.*

zemzeme[2], [? zemzeme] *{ağız} is.* Ufak tefek alet; alet edavat; öteberi. [DS]

zemzemlik, -ği [zemzem-lik] *is.* **1.** Zemzem konulan kap. **2.** Ağzı gümüş kapaklı Çin sürahisi.

-zen, [Far. zeden *(vurmak)* > -zen زن -] *{OsT} son ek.* Sonuna getirildiği Farsça kelimelere *"vuran, vurucu"* anlamı katarak birleşik sıfatlar yapan son ek.

Zen, [Jap. zen / Çin. çan / Sansk. dhayana] *is.* **1.** Derin düşünce; murakabe: meditasyon. **2.** Budizm'in, sade sofuluğu benimseyen, güçlü bir mistisizme yer veren ve sanatı teşvik eden Japon Buda okulu. **3.** *sf.* Zen ile ilgili.

zen[1], [Far. zen زن] *{OsT} is.* Kadın.

zen[2], [Ar. ẓann => zen] *{ağız} is.* Sanma; sanı.

zenabil, [Ar. zenbīl > zenābil زنابل] *(zena:bil) {OsT} is.* Zenbiller; dağarcıklar.

zenabir, [Ar. zenbūr > zenābir زنابر] *{OsT} is.* Eşek arıları.

zenadik, [Ar. zındīḳ > zenādīḳ / zenādīka / زناديق زناديقه] *(zena:di:k) {OsT} is.* Zındıklar; münafıklar.

zenadika, [Ar. zındīḳ> zenādıḳ / zenādıḳa زنادقه] *(zena:dika) {OsT} is.* Zındıklar; ahrete inanmayanlar.

zenah, [Far. zenāḫ زناخ] *(zena:h) {OsT} is.* Çene.

zenahdan, [Far. zenāḫ > zenāḫdān زناخدان] *(zena:hda:n) {OsT} is.* Çene.

-zenan, [Far. zeden *(vurmak)* > -zenān زنان-] *(zena:n) {OsT} son ek.* Sonuna getirildiği Farsça kelimelere *"vuran, vurarak"* anlamı katarak birleşik sıfat ve zarflar yapan son ek.

zenan, [Far. zen > zenān زنان] *(zena:n) {OsT} is.* Kadınlar. ⊡ **zenān-nāme,** *{OsT} Kadınları, kadınlarla olan ilişkileri konu alan eser.*

zenana, [Hint. zenana] *is.* Sabahlık, ev giysiler vb. yapımında kullanılan dökümlü ipekli ya da pamuklu ince kumaş.

zenane, [Far. zen-āne زنانه] *(zena:ne) {OsT} zf.* **1.** Kadınca; kadınlara yakışır biçimde. **2.** Kadın gibi; kadınsı **3.** *sf.* Kadınlarla ilgili; kadınlara özgü.

zenanir, [Ar. zünnār > zenānīr زنانير] *(zena:ni:r) {OsT} is.* Papazların bellerine bağladığı kuşaklar; zünnarlar.

zenb, [Ar. ẕenb ذنب] *{OsT} is.* Suç; günah; kabahat.

zenbak, [Ar. zenbaḳ زنبق] *{OsT} is. bot.* → zambak.

zenbakıye, [Ar. zenbāḳıyye زنباقيه] *(zenba:kıye) {OsT} is. bot.* Zambakgiller.

zenberek, [Far. zenbūr-ek زنبورك] *(zenbu:rek) {OsT} is.* → zemberek.

zenberekçi, [zenberek-çi] *is.* → zemberekçi.

zenberekli, [zenberek-li] *sf.* → zemberekli.

zenbil, [Ar. zinbīl / zenbīl زنبيل] *(zenbi:l) {OsT} {ağız} is.* → zembil. [DS] ⊡ **zenbîl-bāf,** *{OsT} Zembil örücüsü; zembilci.*

zenbur, [Ar. zenbūr زنبور] *(zenbu:r) {OsT} is.* Eşekarısı.

zenburane, [Ar. zenbūr + Far. -āne زنبورانه] *(zenbu:ra:ne) {OsT} zf.* Arı gibi; arıcasına.

zenburek, -ği [Far. zenbūrek زنبورك] *(zenbu:rek) {OsT} is.* Zemberek. ⊡ **zenburek topu,** *Hayvanla taşınan eski bir top.*

zenc, [Ar. zenc زنج] *{OsT} sf.* **1.** Siyah; kara. **2.** *is.* Zenci.

zencar, [Far. zengār > Ar. zencār زنجار] *(zenca:r)* *{OsT}* *is.* Göztaşı; bakır sülfat.

zencebe, [Ar. zencebe زنجبه] *{OsT}* *is.* Kadınların kalçalarını büyük göstermek için arkalarına bağladıkları yastık.

zencebil, [Ar. zencebīl زنجبیل] *(zencebi:l)* *{OsT}* *is. bot.* **1.** Zencefil. **2.** Şarap. ⊟ **zencebîl-i Acem,** *İran çinisi elde edilen bir tür deve dikeni.*|| **zencebîl-i Şâmî,** *{OsT} Andızotu.*

zencebiliye, [Ar. zencebīliyye زنجبیلیه] *(zencebi:liye)* *{OsT}* *is. bot.* Zencefilgiller.

zencef, [? sencef / zencef زنجف] *{OsT}* *is.* Etek pervazı.

zencefil, [Ar. zencefīl زنجبیل / زنجفیل] *is. bot.* **1.** Zencefilgillerden, Hindistan ve Malezya'da yetiştirilen, kök saplı, saz görünümünde, öğütülmüş kök sapları baharat olarak kullanılan büyük bir otsu bitki, *(Zingiber officinale).* **2.** Bu bitkinin kök saplarından elde edilen baharat. ⊟ **zencefil otu,** *bot. Hindistan'da yetişen ve kök saplarından palmarosa adı verilen bir tür esans elde edilen bitki, (Cympopogon martinii).*

zencefilgiller, [zencefil-gil-ler] *is. bot.* Örnek türü zencefil olan, tropik bölgelerde yetişen, hemen hepsi uyarıcı nitelikte yağlar içeren ve baharat olarak kullanılan bir çenekli bitkiler familyası, *(Zingiberaceae).*

zencefre, [Ar. zincefr / züncüfr] *is.* → zincifre.

zencelemek, [zence-le-mek] *{ağız}* *gçl. f. [-r]* **1.** Üzmek. **2.** Manen sarsmak. [DS]

zencep, -bi [? sencef / zencef / zencep] *{ağız}* *is.* Etek kıyısı. [DS]

zencere, [Ar. zencere زنجره] *{OsT}* *is.* Parmakla fiske vurma.

zencerf, [Ar. zencerf زنجرف] *{OsT}* *is.* → zincifre.

zenci, [Ar. zencī زنجی] *(zenci:)* *{OsT}* *sf.* **1.** Siyah derili. **2.** Siyah ırktan olan; siyahî. **3.** Zencilere özgü olan şey. **4.** *is.* Deri pigmentlerinin koyu renkte olmasıyla ayırt edilen, beyaz ve sarı ırk karşıtı insan. **5.** *mecaz.* Fellah; Arap. ⊟ **zencî hadımlar,** *{OsT} İmparatorluk döneminde, sarayın harem ve padişah hizmetinde görev alan zenci kadın ağaları.*

zencilik, -ği [zenci-lik] *(zenci:lik)* *is.* **1.** Zencilerin kültürel ve manevî değerlerinin tümü; zenci kimliği. **2.** Zenci kültürüne bağlı olma durumu ve bilinci.

zencir, [Far. zencīr زنجیر] *(zenci:r)* *{OsT}* *is.* **1.** Zincir. *{ağız} (aynı)* [DS] **2.** Klasik Türk müziğinde çifte düyek, fahte, çenber, devrikebir, berafşan gibi beş büyük usulün birleşmesinden meydana gelmiş, 120 zamanlı büyük bir usul. ⊟ **zencîr-bend,** *{OsT} 1. Zincire bağlanmış; zincire vurulmuş. 2. ed. Önceki mısraın son kelimesini arkadan gelen mısraın başında tekrarlayarak yazılmış koşma.*|| **zenciri inmek,** *{ağız} Soyu tükenmek; ocağı sönmek.*|| **zencir kemiği,** *{ağız} Bel kemiği.* [DS]|| **zencir kilimi,** *{ağız} Desenleri zinciri andırır bir Berit kilimi.* [DS]

zencirci, [zencir-ci] *{ağız}* *is.* Gardiyan. [DS]

zencircilik, -ği [zencir-ci-lik] *{ağız}* *is.* Gardiyanlık.[DS]

zencirek, [Far. zencīr-ek زنجیرک] *(zenci:rek)* *{OsT}* *is.* **1.** Küçük zincir. **2.** Yazma kitapların sayfa kenarlarına yapılmış zincir biçimindeki süsleme.

zenciri [Far. zencīr > zencīrī زنجیری] *(zenci:ri:)* *{OsT}* *is.* Zincire vurulacak deli; zincirlik deli.

zenciriyan, [Far. zencīrī > zencīriyān زنجیریان] *(zenci:riya:n)* *{OsT}* *is.* Zincirlik deliler.

zencirleme, [zencir-le-me] *{ağız}* *sf.* Birbirine ulanmış olan; zincirleme. [DS]

zenciye, [Ar. zenc > zenciyye زنجیه] *(zenci:ye)* *{OsT}* *is.* Zenci kadın.

zençe, [Far. zen-çe زنچه] *{OsT}* *is.* **1.** Küçük, aşağılık kadın. **2.** Sokak kadını.

zençmek, [zenç-mek] *{ağız}* *gçl. f. [-er]* Sarsmak. [DS]

zend[1], [Ar. zend زند] *{OsT}* *is.* **1.** Çakmak demiri. **2.** *anat.* Ön kolda bulunan kemiklerden içte bulunanı; dirsek kemiği. **3.** *{ağız}* Bilek.

zend[2], [Far. zend زند] *{OsT}* *is.* **1.** Zerdüşt kitabı. **2.** *dbl.* Eski Farsçanın bir lehçesi; Avesta dili. ⊟ **zend dili,** *dbl. Avesta dili.*

zendan, [Far. zend-ān زندان] *(zenda:n)* *{OsT}* *is. anat.* Dirsekle bilek arasında bulunan iki kemik.

zende, [Ar. zend > Far. zende زنده] *{OsT}* *is.* Çakmak demiri.

zendek, -ği [Far. zend + Far. -ık] *{ağız}* *is.* Kolluk.

zendeka, [Ar. zendeḳa زندقه] *{OsT}* *is.* Zındıklık; münafıklık; kâfirlik.

zendık, -ğı [Ar. zend + Far. -ık] *{ağız}* *is.* Sap; tutamak.

zendost, [Far. zen+düst زندوست] *{OsT}* *is.* Kadınlara düşkün erkek; zampara.

zendosti, [Far. zendüstī زندوستی] *(zendosti:)* *{OsT}* *is.* Zamparalık.

zeneb, [Ar. ẕeneb ذنب] *{OsT}* *is.* **1.** Kuyruk. **2.** *bot.* Sap. ⊟ **zeneb-i amm,** *{OsT} bot. Birleşik yaprakların sapı.*|| **zeneb-i varak,** *{OsT} Yaprak sapı.*|| **zeneb-i zehrā,** *{OsT} Çiçek sapı.*|| **zenebü'd-dücāce,** *{OsT} Kuğu burcunun sonundaki yıldız.*|| **zenebü'l-esed,** *{OsT} Aslan kuyruğu.*|| **zenebü'l-feres,** *{OsT} At kuyruğu.*|| **zenebü'l-hayl,** *{OsT} 1.*

bot. *Atkuyruğu.* *2.* *gök b.* *Kuzey yarımkürede yer alan Kuğu takımyıldızının en parlak yıldızı.*|| **zenebü'l-hayliye,** *{OsT} bot. Atkuyruğugiller.*|| **zenebü'l-kaytus,** *{OsT} gök b. Balina takımyıldızı.*

zenebî [Ar. z̲eneb > z̲enebī ذنبى] *(zenebi:) {OsT} sf.* **1.** Kuyrukla ilgili. **2.** Sapla ilgili.

zenebiyat, [Ar. z̲enebī > z̲enebiyyāt ذنبيات] *(zenebiya:t) {OsT} is. bot.* Yaprakçıkların her birinin ufak sapları.

zenek[1], [Far. zen > zen-ek زنك] *{OsT} is.* Küçük kadın; kadıncık.

zenek[2], **-ği** [*eT.* señek > senek / zenek] *{ağız} is.* Ağaç ibrik; senek. [DS]

zenek[3], **-ği** [? zenek] *{ağız} sf.* Aptal. [DS]

zenen, [? zenen زنان] *{eAT} {ağız} is.* Küçük yoğurt, süt çömleği. [DS]

zeng[1], [zag / zang / zek / zeng / zık / zıng / zınk / zink / zoh / zok / zong / zonk / zöng *(yans.)*] *is.* Sarsılmayı, sallanmayı; üşüme ve heyecan yüzünden titremeyi anlatan kök. *zeng-ir-de-mek*

zeng[2], [Far. zeng زنگ] *{OsT} is.* **1.** Zenci. **2.** Demir vb. şeylerin pası. **3.** Zil.

zengâr, [Far. zengār زنگار] *(zengâ:r) {OsT} is.* Göztaşı; bakır sülfat.

zengel, [Far. zengel زنگل] *{OsT} is.* **1.** Çan. **2.** Çıngırak. **3.** *müz.* Tef pulu. **4.** Müzikte bir makam adı. **5.** *{ağız}* Meşin tozluk. [DS]

zengele, [Far. zengele زنگله] *{OsT} is.* → zengel; zengûle.

zengert, [? zengert] *{ağız} is.* Menteşe. [DS]

zengi[1], [Far. zengī زنگى] *(zengi:) {OsT} is.* Zenci.

zengi[2], [üzengi > zengi] *{ağız} is.* **1.** Üzengi. **2.** Değirmen oluğunun altına konulan tek parça ağaç. [DS]

zengin, [Far. sengīn *(taştan)* => zengin] *sf.* **1.** (Kişi için) parası, malı çok olan; maddî yönden oldukça rahat bir hayat süren; varlıklı; varsıl. **2.** (Toplum, topluluk, ülke vb. için) ekonomik durumu iyi olan; bolluk içinde yaşayan. **3.** Yararlı ve istenilen, kendisinden beklenilen nitelikleri sayıca çok olan; içinde işe yarar maddeden çokça bulunan. **4.** (Toprak, maden yatağı vb. için) bol ürün veren; verimli. **5.** (Giysi, ev vb. için) gösterişli; fiyatı ve değeri yüksek. **6.** *is.* Parası, malı mülkü çok olan kimse. ⊡ **Zengin arabasını dağdan aşırır, fakir düz ovada yolunu şaşırır.** *Zengin parasının gücüyle pek çok güçlükleri hallederken yoksul olanaksızlık yüzünden en kolay şeyleri bile yapamaz, anlamında kullanılır.*|| **zengin çocuğu,** *Zengin bir aileden gelen ve varlığın şımarttığı kişi.*|| **zengin erki,** *Zenginler tabakasının yönetimde söz sahibi olduğu hükûmet şekli; plütokrasi; hükûmet-i ağniya.*|| **zengin etmek,** *Çok kısa sürede para ve mal mülk sahibi olmasını sağlamak.*|| **Zenginin malı züğürdün çenesini yorar.** *Birinin zenginliğinden söz etmenin yersiz ve gereksiz olduğunu vurgulamak için söylenir.*|| **zengin kafiye,** *Dizelerdeki uyaklarda ikiden çok ses arasındaki uyumluluk.*|| **zengin olmak,** *Çok kısa sürede para, mal mülk edinmek.*

zenginleme, [zengin-le-me] *is.* Zenginlemek eylemi; zenginleşme.

zenginlemek, [zengin-le-mek] *gçsz. f.* *[-r] [-l(i)-yor]* Zengin duruma gelmek; zenginleşmek.

zenginleşme, [zengin-le-ş-me] *is.* Zenginleşmek eylemi.

zenginleşmek, [zengin-le-ş-mek] *dönşl. f.* *[-ir]* **1.** Zengin duruma gelmek. **2.** Para, mal mülk edinmek; servet yapmak. **3.** Zorunlu ihtiyaçlarının dışında bol ve rahat yaşayabileceği düzeye ulaşmak. **4.** Bilgi ve görgüsü artmak; düşüncesi gelişmek; düşünsel alanı genişlemek. **5.** Yeni ögeler kazanarak kapsamı genişlemek. ⊡ **zenginleşmiş element,** *fiz. Belirli bir izotopa göre, izotop oranı doğal izotop oranının üzerinde olan kimyasal element.*

zenginleştirme, [zengin-le-ş-tir-me] *is.* Zenginleştirmek eylemi.

zenginleştirmek, [zengin-le-ş-tir-mek] *gçl. f.* *[-ir]* **1.** Zengin duruma getirmek; zenginleşmesine neden olmak. **2.** Daha süslü ve görkemli bir görünüş kazandırmak. **3.** (Cevher için) yararlı cevher oranını artırmak. **4.** *müz.* (Ezgi için) ezgiye çeşitlemeler ve süsler dizisi katmak. **5.** *fiz.* Bir kimyasal elementin izotoplarından birinin oranını artırmak.

zenginlik, -ği [zengin-lik] *is.* **1.** Zengin olma durumu. **2.** Çok miktarda para ve mal mülk varlığı. **3.** Zengin olan bir topluluğun, bir ülkenin durumu. **4.** Herhangi bir yararlı maddeyi bol miktarda içeren şeyin taşıdığı nitelik. **5.** Düşünce ve sanat alanında bir eserin çeşitliliği ve renkliliğiyle dikkati çekme özelliği. **6.** Bir ya da birden çok ögeyi içeren şeyin özelliği. **7.** Değerli, pahalı ve gösterişli olan şeyin taşıdığı özellik. **8.** Bir ısıl motora giren hava yakıt karışımının oranı; hava-yakıt oranı.

zenginlikler, [zengin-lik-ler] *is.* Bir ülkenin ya da bölgenin ihtiyaçlarını karşılamakta kullanılan doğal kaynaklar.

zengirdemek, [zeng *(yans.)* > zeng-ir-de-mek] *{ağız} gçsz. f.* *[-r] [-d(ı)-yor]* Titremek; zangırdamak. [DS]

zengü, [üzengi > zengü زنگو] *{OsT} {ağız} is.* Üzengi. [DS]

zengûle, [Far. zengūle زنگوله] *(zengû:le) {OsT} is.* **1.** Çıngırak. **2.** Def zili. **3.** *müz.* Türk müziğinde, hicaz beşlisi ile hicaz dörtlüsünden oluşan bir basit makam; zirgûle. ⊡ **zengûle buselik,** *{OsT} müz. Klasik Türk müziğinde birleşik bir makam.*|| **zengûlede buselik,** *{OsT} müz. Klasik Türk müziğinde buselik*

makamının zengûle perdesindeki (sol diyez) şeddi.|| **zengûle gerdaniye,** *{OsT} müz. Klasik Türk müziğinde birleşik bir makam.*|| **zengûle geveşt,** *{OsT} müz. Klasik Türk müziğinde birleşik bir makam.*|| **zengûle māye,** *{OsT} müz. Klasik Türk müziğinde birleşik bir makam.*|| **zengûle nevrūz,** *{OsT} müz. Klasik Türk müziğinde birleşik bir makam.*|| **zengûle perdesi,** *{OsT} müz. Türk müziğinde orta sekizlinin 18. perdesi.*|| **zengûle selmek,** *{OsT} müz. Klasik Türk müziğinde birleşik bir makam.*|| **zengûle şehnāz,** *{OsT} müz. Klasik Türk müziğinde birleşik bir makam.*

zenhane, [Far. zen-ḫāne زنخانه] *(zenha:ne) {OsT} is.* **1.** Genelev. **2.** (Hint Türk İmparatorlarının) harem dairesi.

zeni, [? zeni] *{ağız} is.* Düz arazi; düz bahçe vb. [DS]

zenim, [Ar. zenm > zenīm زنيم] *(zeni:m) {OsT} is.* **1.** Bir topluluğa, kavme sonradan katılan, aslen o boydan olmayan kimse. **2.** *sf.* Soyu bozuk; soysuz.

zenin, [Ar. ẕenīn ذنين] *(zeni:n) {OsT} is.* Sümük.

zenit, [Fr. zénith] *is. gök b.* Başucu.

zenk[1], [Far. zeng] *{ağız} is.* Külleme hastalığı. [DS]

zenk[3], [? zenk] *{ağız} is.* Kilimde motif aralığı. [DS] ☞ **zenk almak,** *{ağız} (Çakılan çivi için) yerine oturmamak; ucu boşa gelmek.* [DS]

zenne, [Far. zenān => zenne زنه] *{OsT} sf.* **1.** Kadın olmuş; kadınsı. **2.** Kadın; kadın cinsi. **3.** (Eşya için) kadın için; kadınlara özgü; kadın işi. **4.** *tiy.* Ortaoyunu ve Karagözde kadın rolüne çıkan erkek oyuncu. **5.** *{ağız}* Cura; bağlama. [DS] ☞ **zenneye çıkmak,** *{OsT} (Erkek oyuncu için) ortaoyununda kadın rolü oynamak.*

zenneci, [zenne-ci] *is.* Kadın eşyaları satan kimse.

zennelik, -ği [zenne-lik] *is.* **1.** *tiy.* Zenne rolü. **2.** *sf.* (Eşya için) kadınlara yarar; kadın için.

zennube, [Far. zennübe زنوبه] *(zennu:be) {OsT} is.* Günahkâr kız.

zennüç, -cü [? zennüç] *{ağız} is.* Sırlı yağ küpü. [DS]

zenpare, [Far. zen *(kadın)* + bāre *(dost)* زنپاره] *(zenpa:re) {OsT} sf.* **1.** Kadın seven. **2.** *is.* Zampara.

zenperest, [Far. zen-perest زنپرست] *{OsT} sf.* Kadınlara düşkün; zampara.

zenperestane, [Far. zen-perest-āne زنپرستانه] *(zenperesta:ne) {OsT} zf.* Kadına düşkün biçimde; zamparaca.

zenperestlik, -ği [zenperest-lik] *is.* Zamparalık.

zenzelak, -ğı [? zenzelak] *{ağız} is.* Leylak. [DS]

zenzeleh, [? zenzelak / zenzeleḫ] *{ağız} is.* Leylak çiçeklerine benzer çiçekleri olan, tohumları top top olan, tahtası marangozluğa elverişli bir ağaç. [DS]

zeolit, [Yun. dzein *(kaynak)* + lithos *(taş)* > Lat. zeolithus / Fr. zéolite] *is. min.* Alkali ve toprak alkali metallerin hidratlı doğal silikatlarından oluşan genel formülü $M_{2n}O$, Al_2O_3, $xSiO_2$, yH_2O *(n, M katyonunun değerliğidir)* olan bir mineral grubuna verilen ad.

zeolitleşme, [zeolit-le-ş-me] *is.* Bir kayaç içindeki feldspat ve alüminosilikatların zeolite dönüşmesine yol açan ısıl su olayı.

zeon, [Yun. zeon] *is.* Bizans ayin düzeninde, kudastan önce kutsal çanağın içine konan suyun ısıtıldığı kap.

zeotrop, [Fr. zéotrope] *sf. fiz.* (Karışımlar için) eş kaynama olayı göstermeyen bir basınçta kaynatıldıklarında bileşimleri ile kaynama sıcaklıkları sürekli olarak değişen.

zep, [Erme. cep] *{ağız} is.* **1.** Kırık ve çatlak çanak çömleği onarmakta kullanılan kireç, pamuk ve yumurta akı karışımı macun; lök. **2.** İlaç. [DS]

zepcik, -ği [tep-mek > tep-çik > zepcik] *{ağız} is.* Bel saplarına takılan ve üzerine ayakla basılan ağaç parçası; bel tepkisi. [DS]

zephiye, [Ar. ẕebh > ẕephiyye ذبحيه] *{OsT} is.* Kasaplardan alınan hayvan kesim vergisi.

zephyros, [Yun. zephyros] *is. mit.* Antik Çağda, tanrılaştırılmış olan batı rüzgârı.

zepleme, [sap-la-ma > zep-le-me] *{ağız} sf.* **1.** (Koşma, atlama, atma, saplama vb. için) çok hızlı; hızlı. **2.** Saplama. [DS]

zeplemek, [zep-le-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(i-yor]* Toprak kapların kırık ve çatlaklarını özel macun ile kapatmak. [DS]

zeplenmek[1], [zevk-le-n-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* **1.** Öykünmek. **2.** Alay etmek. [DS]

zeplenmek[2], [sap-la-n-mak / sip-le-n-mek > zep-le-n-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* Gömülmek; saplanmak. [DS]

zepli, [zep-li] *{ağız} sf.* (Küp, toprak çanak vb. için) yamalı. [DS]

zeplin, [Alm. Ferdinand von Zeppelin *(Alman subayı ve sanayicisi)* > zeppelin] *is.* Yirminci yüzyıl başlarında Almanlar tarafından yapılan ve kullanılan omurgalı güdümlü balon.

zeppekçi, [zep(p)-e-k-çe] *{ağız} sf.* Yardakçı. [DS]

zeprik, -ği [segrek / zeyrek > zeprik] *{ağız} is.* Keten tohumu. [DS]

zepsi, [Yun. dzepse] *{ağız} is.* Dalyanda, kaptanın üstüne çıktığı direğin tam karşısındaki direk. [DS]

zer[1], [zar / zer / zır / zör *(yans.)*] *is.* **1.** Rahatsız edici ses çıkarmayı, küçük tanecikler halinde düşmeyi, ileri geri konuşmayı anlatan kök. *zer-il zeril.* **2.** *{ağız}* Erkek eşekleri anırtmak için kullanılan ünlem. [DS]

zer[2], [Far. zer زر] *{OsT} sf.* **1.** Sarı. *{ağız} (aynı)* [DS] **2.** *is.* Altın. **3.** Para. **4.** *{ağız}* Pilavda kullanılan et suyu. [DS] ☞ **zer-efşān,** *{OsT}* → zerefşan.|| **zer-**

endûd, *{OsT} Altın yaldızlı.*|| **zer-feşān,** *{OsT} Altın saçan; altın dolu.*|| **zer-gûn,** *{OsT} Altın renginde.*|| **zer-i deh-pencî,** *{OsT} Bakırla yarı yarıya karıştırılmış altın.*|| **zer-i dest-efşār,** *{OsT} Elle şekil verilebilecek kadar yumuşak altın.*|| **zer-i gül,** *{OsT} bot. Çiçek tozu.*|| **zer-i kamer-tāb,** *{OsT} Üzerinde ay resmi bulunan altın para.*|| **zer-i kâmil,** *{OsT} Ayarı tam altın.*|| **zer-i mağribî,** *{OsT} Ayarı tam altın; halis altın.*|| **zer-i mahbûb,** *{OsT} İkinci Mustafa döneminde tuğralı olarak bastırılan altın sikke; (değeri yirmi beş kuruştu).*|| **zer-i mağribî,** *{OsT} Saf altın.*|| **zer-i maklūb,** *{OsT} Kalp altın.*|| **zer-i müşt-efşār,** *{OsT} Elle şekil verilebilecek kadar yumuşak altın.*|| **zer-i sāv,** *{OsT} Ayarı tam altın parçası.*|| **zer-i sāve,** *{OsT}* → zer-i sāv.|| **zer-i şeşserî,** *{OsT} Saf altın.*|| **zer-i tıla,** *{OsT} Yaldız altını.*|| **zer-i vîje,** *{OsT} Halis altın.*|| **zer-nigâr,** *{OsT} Altınla işlenmiş.*|| **zer-sîne,** *{OsT} Altın göğüslü.*

zer³, -r'ı [Ar. zerᶜ زرع] *{OsT} is.* **1.** Tohum ekme. **2.** Ürün; ekin. **3.** *tasvf.* Sofilerin çile ve oruca verdikleri ad. ◻ **zer'-i ıbtî,** *{OsT} bot. Yan tomurcuk.*|| **zer'-i re'sî,** *{OsT} bot. Tepe tomurcuğu.*|| **zer ü zar,** *{OsT} Tahıl ve süt ürünü.*

zer⁴, [Ar. ẓāhir => zēr] *{ağız} ünl.* Ya; evet; öyle. [DS]

zera, [? zera] *{ağız} is.* Kartal; akbaba. [DS]

zerab, [Far. zer + āb زرآب] *(zera:b) {OsT} is.* **1.** Yaldız mürekkep. **2.** Beyaz şarap.

zerabi, [Ar. zürbī > zerābī زرابى] *(zera:bi:) {OsT} is.* Güzel döşemeler.

zeraf, [Far. zerāf زراف] *(zera:f) {OsT} is.* Zürafa.

zerafe, [Ar. zerāfe / zerrāfe زرافه] *(zera:fe) {OsT} is.* Zürafa.

zerafi, [Ar. zerāfe > zerāfī زرافى] *(zera:fi:) {OsT} is.* Zürafalar.

zerak, -ğı [Ar. zeraḳ زرق] *{OsT} sf.* Mavi; gök.

zerana, [? zerana] *{ağız} is.* Sütleğen. [DS]

zerare, [Ar. ẕerāre ذراره] *(zera:re) {OsT} is.* Saçılan şey; saçı; saçıntı.

zerari, [Ar. ẕürriyet > ẕerārī ذرارى] *(zera:ri:) {OsT}* **1.** Soylar; nesiller; kuşaklar. **2.** Eş ve çocuklar.

zerarih, [Ar. ẕerraḥ > ẕerāriḥ ذرارح] *(zera:rih, h kalın söylenir) {OsT} is. zool.* Kuduz böcekleri.

zeravend, [Far. zerāvend زراوند] *(zera:vend) {OsT} is. bot.* Loğusa otu; kaba kulak otu; kara asma; kurtluca, *(Aristolochia).*

zeravendi, [Far. zerāvendī زراوندى] *(zera:vendi:) {OsT} is. bot.* Loğusa otuna benzer bitkiler.

zerba, [Far. zerbā زربا] *(zerba:) {OsT} is.* Saçma söz; zırva.

zerbaf, [Far. zer-bāf زرباف] *(zerba:f) {OsT} is.* Sırmalı kumaş dokuyan kimse; ustufacı.

zerbaft, [Far. zer-bāft زربافت] *(zerba:ft) {OsT} is.* Sırmalı kumaş; ustufa.

zerbafte, [Far. zer-bāfte زربافته] *(zerba:fte) {OsT} sf.* (Kumaş için) sırma ile dokunmuş; sırmalı kumaş; ustufa.

zerbeft, [Far. zer-beft زربفت] *{OsT} is.* Sırmalı kumaş.

zerbi, [Ar. zerbī / zerbiyye زربيه / زربى] *{OsT} is.* Halı.

zerbiyya, [Ar. zerbiyya زربيه] *{OsT} is.* Cezayir'de geleneksel olarak üretilen yumuşak halı.

zercedvel, [Far. zer-cedvel زرجدول] *{OsT} is.* El yazması kitapların sayfa kenarlarına altınla çekilen çizgi.

zerd¹, [Ar. zerd / zered زرد] *{OsT} is.* Halka halka örülmüş savaşçı zırhı.

zerd², [Far. zerd زرد] *{OsT} sf.* **1.** Sarı. *{ağız} (aynı)* [DS] **2.** Sararmış; solgun; soluk.

zerdab, [Far. zerd-āb زرداب] *(zerda:b) {OsT} is.* **1.** Beyaz şarap. **2.** Safra. **3.** İrin; iltihap.

zerdali, [Far. zerd *(sarı)* + ālū *(erik)* زردآلو] *(zerda:lı) {OsT} is. bot.* **1.** Akdeniz bölgesinde yetiştirilen, on beş metre kadar boylu, beyaz veya pembe çiçekli, küçük meyveli bir tür kayısı; sarı erik; acı kayısı; fışfış, *(Armeniaca vulgaris).* **2.** Bu ağacın sarı renkli küçük kayısı büyüklüğündeki meyveleri. ◻ **zerdali dalından hottuk çıkartmak,** *{ağız} Kolay işi kasıtlı olarak zorlaştırmak; olmayacak işler yaptırmak; yorgunu yokuşa sürmek.*

zerdalu, [Far. zerd-ālū زردآلو] *(zerda:lû:) {OsT} is.* Zerdali.

zerdane, [Far. zer+dāne] *{ağız} is.* Pişmiş ayvanın kevgirden geçirilmesi ile yapılan bir marmelat. [DS]

zerde, [Far. zerde زرده] *{OsT} is.* **1.** Sarı nesne; sarı renk. **2.** Pirinç, safran, şeker, ararot ve su ile yapılan bir tür pelte. **3.** Yumurta sarısı. **4.** Safran. **5.** *{ağız}* Sütlaç. [DS] **6.** *{ağız}* Havuç. [DS]

zerdeçal, [Far. zerde-çūb *(sarı çubuk)* / zerde-çāv زرده چاو => zerdeçal] *is. bot.* **1.** Zencefilgillerden, sıcak ülkelerde yetişen, kök sapları nişastaca zengin otuz kadar türü bulunan ot; Hint safranı, *(Curcuma).* **2.** Bu otun kök sapından elde edilen beyaz, sarı ya da safran sarısında nişastaca çok zengin, kokulu boya maddesi.

zerdeçav, [Far. zerde-çūb / zerde-çāv زرده چاو] *{OsT} is.* → zerdeçub.

zerdeçub, [Far. zerde-çūb / zerde-çāv زرده چوب] *{OsT} is. bot.* Zerdeçal boyası.

zerdek, -ği [Far. zerd-ek] *{ağız} is.* Havuç. [DS]

zerdeli, [Far. zerd+ālü => zerdeli] *{ağız} is.* Zerdali; kayısı. [DS] ⊟ **zerdeli aşması,** *{ağız} Kayısı.* [DS]

zerdene, [Far. zer-dāne => zerdene] *{ağız} is.* Pirinç kabuğu. [DS]

zerdeva, [? zerdeva] *is. zool.* **1.** Ağaç sansarı, *(Martes martes).* **2.** Bu hayvanın postundan yapılan kürk; sansar kürk.

zerdfam, [Far. zerd-fām زردفام] *(zerdfa:m) {OsT} sf.* Sarı renkli.

zerdgûş, [Far. zerd-güş زردگوش] *(zerdgu:ş) {OsT} sf.* **1.** Korkak; ürkek. **2.** İki yüzlü.

zerdgûşe, [Far. zerd-güşe زردگوشه] *(zerdgu:şe) {OsT} sf.* → zerdgûş.

zerdık, -ğı [Far. zerd > zerd-ik] *{ağız} is.* **1.** Yumurta sarısı. **2.** Çekirdek. [DS]

zerdî, [Far. zerdī زردى] *(zerdi:) {OsT} is.* Sarı renkte olma; sarılık.

zerdost, [Far. zer-dūst زردوست] *{OsT} sf.* Cimri; pinti.

zerdoy, [Far. zerd => zerdoy ?] *{ağız} is.* **1.** Öd kesesi. **2.** Sarı. [DS]

zerduz, [Far. zer-dūz زردوز] *(zerdu:z) {OsT} sf.* **1.** Altın ve sırma işleyen. **2.** Sırmalı; sırma ile işlenmiş.

zerduzan, [Far. zer-düzān زردوزان] *(zerdu:za:n) {OsT} is.* Sırma işi yapan ustalar.

zerduzi, [Far. zer-dūzī زردوزى] *(zerdu:zi:) {OsT} is.* Deri üzerine altın yaldız işlemeli cilt.

Zerdüşt, [Far. zerdüşt زردشت] *{OsT} is.* **1.** Ateşe tapan. **2.** *öz. is.* Karanlık ve aydınlık diye iki tanrıya inanma esasına dayanan dinin kurucusu; Zarathustra.

Zerdüştçülük,-ğü [zerdüşt-çü-lük] *is.* Mezdekçilik.

Zerdüştî [Far. zerdüşt > zerdüştī زردشتى] *(zerdüşti:) {OsT} is.* Zerdüşt dininden olan kimse; Mecusî; ateşperest.

zere[1], [Far. zīrā => zere] *(ze're) {ağız} zf.* **1.** Çünkü. **2.** Oysa. **3.** Boşuna; boş yere. **4.** Hele. **5.** Öyle; evet. **6.** Hemen; sonra. **7.** Gerçek! **8.** Aman; sakın! [DS]

zere[2], [Ar. ẕaḫīre => zēre] *(ze:re) {ağız} is.* Tahıl; zahire.[DS]

zerede, [? zerede] *{ağız} is.* Pense. [DS]

zerefet, [Ar. ẓarāfet => zerefet] *{ağız} is.* Şaka. [DS]

zerefetçi, [zerefet-çi] *{ağız} sf.* Şakacı. [DS]

zerefşan, [Far. zer-efşān زرافشان] *(zerefşa:n) {OsT} sf.* **1.** Altın saçan. **2.** Altın kakmalı. **3.** *is. bot.* Bir lale türü. **4.** Serpme altınla yapılan süsleme. ⊟ **zerefşān ebrū,** *{OsT} Serpme altınla yapılan ebru.*

zerek[1], **-ği** [seğrek / zeyrek > zērek] *(ze:rek) {ağız} is.* Keten tohumu. [DS]

zerek[2], **-ği** [Far. zer-ek] *{ağız} is.* **1.** Kehribar tanesinden yapılma gerdanlık. **2.** Gözün beyaz bölümünün sararmasına sebep olan hastalık; sarılık.

zerekî, [Far. zerekī] *{ağız} is.* Sarılık hastalığına yakalanmış kimse. [DS]

zerem, [Far. zīrā => zere-m] *{ağız} bağ.* Çünkü. [DS]

zerenderzer, [Far. zer-ender-zer زراندرزر] *{OsT} is.* Sarı altın üzerine yeşil altınla yapılan süsleme. ⊟ **zerenderzer nokta,** *{OsT} Altın zemin üzerine yine altınla yapılan nokta.*

zerendud, [Far. zer-endüd زراندود] *(zerendu:d) {OsT} is.* **1.** Kâğıt üzerine sıvama altın sürme işlemi. **2.** *sf.* Altın yaldızlı.

zerene, [Far. zīrā => zere-n-e / zere+ne] *{ağız} bağ.* Çünkü. [DS]

zerengade, [? zerengade / zellengada] *{ağız} is.* Nergis. [DS]

zerenze, [Soğd. zaranzā] *(zaranza:) {eT} is.* Yaban mersini, *(Carthamus tinctorius).* [DLT] ⊟ **zerenze urugı,** *Yaban mersininin tohumu.* [DLT]

zerer, [Ar. ẓarar] *{ağız} is.* Zarar.

zererdar, [Ar. ẓarar + Far. -dār] *{ağız} sf.* Zararlı. [DS]

zergeni, [Far. zēr-zemīn => zergeni ?] *{ağız} is.* Bodrum. [DS]

zerf, [Ar. żarf] *{ağız} is.* Zarf.

zerfli, [Ar. żarb => zerp-li > zerf-li] *{ağız} sf.* Güçlü. [DS]

zerger, [Far. zer-ger زرگر] *{OsT} is.* Altın işleyen; kuyumcu. ⊟ **zer-ger-i kâmil,** *{OsT} Usta kuyumcu.*

zergeran, [Far. zer-ger-ān زرگران] *(zergera:n) {OsT} is.* Kuyumcular.

zergerdan, [Far. zer-ger-dān زرگردان] *(zergerda:n) {OsT} is.* Boğazına ustasının nişanı olarak altın tel sarılmış olan menzil oku.

zergerdem, [Far. zerger-dem] *{ağız} is.* Orta boyda ayakkabı kalıbı. [DS]

zergeri, [Far. zer-gerī زرگرى] *(zergeri:) {OsT}* Kuyumculuk.

zergi, [Ar. zerḳ => zergi] *{ağız} is.* **1.** Güçlük. **2.** Üzüntü; ezinç. [DS]

zerhıred, [Far. zer-ḫıred زرخرد] *{OsT} sf.* (Köle için) para ile satın alınan.

zerhırid, [Far. zer-ḫırīd زرخريد] *(zerhıri:d) {OsT} sf.* → zerhıred.

zerhıride, [Far. zer-ḫırīde زرخريده] *(zerhıri:de) {OsT} sf.* → zerhıred.

zerhoş, [Far. ser-ḫōş => zerhoş] *{ağız} is.* Sarhoş. [DS]

zerık[1], **-ğı** [Far. zer-ik] *{ağız} is.* **1.** Gözbebeği. **2.** *tıp.* Sarılık. **3.** Yumurta sarısı.

zerık[2], **-ğı** [*eT.* yaruk > zerıḳ] *{ağız} is.* Işık.

zer'î [Ar. ẕerʿī ذرعى] *(zer-i:) {OsT} sf. huk.* (Kumaş vb. için) arşın ile ölçülebilen.

zeri[1], **-i'ı** [Ar. zeriʿ زرع] *{OsT} sf.* Çabuk ve kolay olan.

zeri[2], **-î'ı** [Ar. ẕerīʿ ذريع] *(zeri:) {OsT} sf.* Araya giren; aracılık eden; aracı.

zeri[3], [Far. zer > zerī] *{ağız} sf.* Sarımsı. [DS]

zeri'a, [Ar. ẕerīʿa ذريعه] *(zeri:a) {OsT} is.* **1.** Bahane; vesile. **2.** Fırsat.

zerik, -ği [? zerik] *{ağız} is.* Piliç. [DS]

zeriklemek, [zerik-le-mek] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(i)-yor]* Uykuda sıçramak. [DS]

zeril, [zer*(yans.)* > zer-il] *{ağız} is.* Bağırma, zırlama anlatan yansımalı gövde. ⧉ **zeril zeril,** *{ağız} Zır zır.* [DS]

zerîn[1], [Far. zer > zerīn زرين] *(zeri:n) {OsT} sf.* **1.** Altına benzeyen; altın gibi. **2.** Altınla ilgili. **3.** *{ağız} is.* Güzün ekilen kılçıksız, sert buğday. [DS] ⧉ **zerîn-izār,** *{OsT} Sarı benizli; solgun.*|| **zerîn-kâse,** *{OsT} Güneş.*|| **zerîn-külāh,** *{OsT} Güneş.*|| **zerîn-sedef,** *{OsT} Güneş.*|| **zerîn-şāh,** *{OsT} Kamış kalem.*

zerin[2], [zer *(yans.)* > zer-in(ç)] *{ağız} sf.* Yoksul. [DS]

zerincemek, [zer *(yans.)* > zer-in(ç)-e-mek / zarınc-a-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-c(ı)-yor]* Ağlayıp sızlayarak bir istekte bulunmak; baş ağrıtmak; mızırdanmak. [DS]

zerinci, [zer *(yans.)* > zer-inc-i] *{ağız} sf.* Yoksul. [DS]

zerine, [Far. zerīn > zerīne زرينه] *{OsT} sf.* **1.** Altın gibi olan; altına benzer. **2.** *is.* Ekmek kırıntıları ile yapılmış çorba.

zer'iyat[1], [Ar. ẕerʿi > ẕerʿiyyāt ذرعيات] *(zer-iya:t) {OsT} is.* Arşınla ölçülebilen şeyler.

zer'iyat[2], [Ar. zerʿiyyāt زرعيات] *(zer-iya:t) {OsT} is.* Ekim dikim işleri; çiftçilik; tarım.

zerk, -ki [Ar. zerḳ زرق] *{OsT} is.* **1.** Batırma. **2.** Bir sıvıyı şırınga ile verme; akıtma; içitme; içitim; enjekte etme. **3.** Dervişlerin giydiği mavi cüppe. **4.** Dindar görünme. **5.** İkiyüzlülük; hile; dalavere. **6.** *{ağız}* Güçlük; eziyet. [DS] ⧉ **zerk-ālūd,** *{OsT} Riya karışmış; riyalı.*|| **zerk-fürūş,** *{OsT} İkiyüzlü; hileci; dalavereci.*|| **zerk etmek,** *Sıvıyı şırınga ile vermek; akıtmak; içitmek.*

zerka, -a'i [Ar. ezraḳ > zerḳā' *(uğursuzluğuyla tanınmış bir Arap kadını)* زرقاء] *(zerka:) {OsT} sf.* **1.** (Kadın için) mavi gözlü. **2.** Gök mavisi. **3.** Mavi.

zerkâr, [Far. zer-kār زركار] *(zerkâ:r) {OsT} sf.* Sırma ile işlenmiş; sırmalı. ⧉ **zerkâr libas,** *{OsT} Sırmalı kumaştan yapılmış elbise.*

zerkâri, [Far. zerkārī زركارى] *(zerkâ:ri:) {OsT}* **1.** Altın işlemeciliği; sırmacılık. **2.** *sf.* Altına benzer, sırma taklidi tellerle dokunmuş; zerkâra benzer.

zerkeş, [Far. zer-keş زركش] *{OsT} is.* **1.** Altın çeken usta; altın tel yapımcısı. **2.** *sf.* Altınla işlenmiş; altın sırma ile dokunmuş. ⧉ **zerkeş libās,** *{OsT} Sırma ile dokunmuş ya da işlenmiş kumaştan yapılma elbise.*

zerkûb, [Far. zer-kūb زركوب] *(zerkûb) {OsT} is.* Altını döverek yaldız ya da varak yapan usta.

zerkülah, [Far. zer-külāh زركلاه] *(zerkülâ:h) {OsT} is.* Saray kapıcılarının giydiği üzeri sırma işlemeli külah; üsküf.

zerlek, -ği [zer-le-k] *{ağız} sf.* Sık sık ağlayan; gözü sulu. [DS]

zerlemek, [zer *(yans.)* > zer-le-mek] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(i)-yor]* **1.** Anırmak. **2.** Anırır gibi çirkin sesler çıkarmak; zırlamak. **3.** Ağlamak. **4.** Oyunda mızıkçılık yapmak. [DS]

zermühre, [Far. zer-mühre زرمهره] *{OsT} is.* Altın parlatmak için, akikten, yeşimden ya da sert ağaçtan yapılma ucu sivri veya toparlak saplı bir araç.

zernigâr, [Far. zer-nigār زرنگار] *(zernigâ:r) {OsT} sf.* Altınla işlenmiş; altın yaldızlı.

zernik, -ği [? zernik] *{ağız} is.* Toprak damlarda biriken suları akıtmaya yarayan oluk; çörten. [DS]

zernişan, [Far. zer-nişān زرنشان] *(zernişa:n) {OsT} is.* Metal üzerine altın kakma tekniği ile yapılan süsleme.

zernüvis, [Far. zer-nüvīs زرنويس] *(zernüvi:s) {OsT} is.* Altın yaldızla yazı yazan hattat; müzehhip.

zerpli, [Ar. żarb => zerp-li] *{ağız} sf.* Güçlü. [DS]

zerra, -a'ı [Ar. zirāʿāt > zerrāʿ زراع] *(zerra:) {OsT} is.* Tarımla uğraşan kimse; çiftçi.

zerrad, [Ar. zerd > zerrād زراد] *(zerra:d) {OsT} is.* Zırh ören usta; zırh ustası.

zerrafe, [Ar. zerrāfe زرافه] *(zerra:fe) {OsT} is.* Zürafa.

zerrah, [Ar. ẕerrāḥ ذراح] *(zerra:h) {OsT} is. zool.* Kuduz böceği.

zerrak, -kı [Ar. zerḳ > zerrāḳ زراق] *(zerra:k) {OsT} sf.* İki yüzlü; hilekâr.

zerrat, [Ar. ẕerre > ẕerrāt ذرات] *(zerra:t) {OsT} is.* Küçük parçalar; zerreler.

zerre, [Ar. ẕerre ذره] *{OsT} is.* **1.** Çok küçük parçacık. **2.** *fiz. kim.* Molekül. **3.** *ed.* Sevgilinin ağzı *(küçük-*

lüğü yüzünden). **4.** Âşık ve âşığın gönlü *(Güneşe benzetilen sevgilinin karşıtı olarak).* **5.** Eskiden kullanılan miskal (4,618 gr)'in askatlarından olup yaklaşık 2,254 mg'a denk ağırlık ölçüsü birimi. **6.** *{ağız}* Karın. [DS] **7.** *{ağız}* Nesnelerin iç bölümleri; iç. [DS] ⊡ **zerre kadar,** *Çok az; çok küçük; hiç mi hiç.*|| **zerre kadar** (bir şeyi) **olsaydı,** *O şeyden çok az da olsa bulunsaydı, anlamında kullanılır.*|| **zerresi kalmamak,** *Hiç kalmamak; bitmek; tükenmek.*|| **zerresi olmamak,** *Hiç bulunmamak.*|| **zerre-vâr,** *{OsT} Zerre gibi; çok küçük; pek az.*

zerrece, [zerre-ce] *(zerre'ce) zf.* Zerre kadar; çok az; azıcık olsun.

zerren, [Far. zerrīn زررين] *{OsT} is. bot.* → zerrin.

zerrevi [Ar. ẕerre > ẕerre-vī ذرّوى] *(zerrevi:) {OsT} is.* **1.** Zerre ile ilgili; zerreye ilişkin. **2.** Molekülle ilgili; moleküler.

zerrin[1], [Far. zerrīn زررين] *(zerri:n) {OsT} sf.* **1.** Altından yapılmış. **2.** Sarı. **3.** Parlak. **4.** *bot.* Nergis; fulya. ⊡ **zerrîn kadeh,** *{OsT} bot. Bir tür nergis, (Narcissus poeticus).*|| **zerrîn kemer,** *{OsT} Altın tellerle yapılmış kemer.*|| **zerrîn külâh,** *{OsT} İmparatorluk döneminde, zülüflü ağalar denilen saray iç oğlanlarının görev anında ve tören sırasında giydikleri som altın sırma işlemeli keçe külah.*

zerrin[2], [Erme. c'orean = zerrin] *{ağız} is.* Güzün ekilen kılçıksız buğday. [DS]

zerringade, [Far. zerrīn + Ar. ḳadeh => zerringade] *{ağız} is.* Turuncu lale. [DS]

zerrişte, [Far. zer-rişte زررشته] *{OsT} is.* **1.** Sırma tel. **2.** *sf.* Altın renginde; sarı.

zersa, [Far. zer-sā / zer-sāy زرسای / زرسا] *(zersa:) {OsT} sf.* Altın varak yapan.

zersay, [Far. zer-sā / zer-sāy زرسا / زرسای] *(zersa:y) {OsT} sf.* → zersa.

zersine, [Far. zer-sīne زرسينه] *(zersi:ne) {OsT} sf.* **1.** (Kadın için) altın gibi sarı göğüslü. **2.** (Göğüs için) altın gibi sarı.

zerşikâf, [Far. zer-şikāf زرشكاف] *(zerşikâ:f) {OsT} is.* Boya ve altın yaldızın birlikte kullanılması ile yapılan boyama; boyalı halkâr.

zerşinas, [Far. zer-şinās زرشناس] *(zerşina:s) {OsT} sf.* Altından anlayan; sarraf.

zert, [sert > zert] *{ağız} sf.* Sert. [DS]

zertar, [Far. zer-tār زرتار] *{OsT} is.* **1.** Sırma tel; altın tel. **2.** Güneş ışını.

zertari, [Far. zer-tarī زرتارى] *(zertari:) {OsT} is.* Sırma tel ile dokunan kumaş.

zertlek, -ği [zert *(yans.)* > zert-lek] *{ağız} sf.* **1.** Akılsız. **2.** Abartılı konuşan; yalan söyleyen. [DS]

Zertüşt, [Far. zertüşt زرتشت] *{OsT} is.* → Zerdüşt.

zeruri, [Ar. ẓarūrī] *{ağız} sf.* Zaruri.

zervarak, [Far. zer + Ar. varaḳ زرورق] *{OsT} is.* Aharlanıp mührelendikten sonra üzerine bir miktar altın serpilmiş bir tür kâğıt.

zerver, [Far. zer-ver زرور] *{OsT} sf.* Altın yaldızlı; altın yaldızla süslenmiş.

zerzaht, [? zerzaht] *{ağız} is.* Dayanma gücü. [DS]

zerzamba, [Far. zīr-i zemīn] *{ağız} is.* Bodrum. [DS]

zerze, [Ar. rezze => zerze] *{ağız} is.* **1.** Demirden yapılmış kapı mandalı veya sürgüsü. **2.** Kapı halkası. **3.** Kapı zinciri. [DS]

zerzebil, [Ar. sebīl => se(r)+sebil > zerzebil] *{ağız} sf.* Dağınık; bakımsız; yoksul. [DS]

zerzefil, [Ar. sebīl => se(r)+sebil > zerzefil] *{ağız} sf.* Dökülüp saçılmış. [DS]

zerzek, -ği [? zerzek] *{ağız} is.* Hoppa kadın. [DS]

zerzem, [Far. zīr-i zemīn => zerzem] *{ağız} is.* Bodrum. [DS]

zerzembul, [Far. zīr-i zemīn] *{ağız} is.* Bodrum. [DS]

zerzembe, [Far. zīr-i zemīn] *{ağız} is.* Bodrum. [DS]

zerzembi, [Far. zīr-i zemīn] *{ağız} is.* Bodrum. [DS]

zerzembildek, -ği [zer+zemb-il-dek] *{ağız} zf.* (Çıkagelmek için) eli boş olarak. [DS]

zerzeme, [Far. zīr-i zemīn] *{ağız} is.* Kiler. [DS]

zerzemi, [Far. zīr-i zemīn] *{ağız} is.* **1.** Bodrum. **2.** Yer kayması. [DS]

zerzemik, -ği [? zerzemik] *{ağız} is.* Dolu ile karışık yağan yağmur. [DS]

zerzene[1], [? zerzene] *{ağız}* is. Pazar günü. [DS]

zerzene[2], [Far. zīr-i zemīn] *{ağız} is.* Bodrum. [DS]

zerzevat, [Far. sebze + Ar. -āt > sebzevāt / Ar. ḫadra-vāt => zerzevāt زرزوات] *(zerzeva:t) {OsT} is.* Sebze türünden şeyler; sebze; göveri; göverti. ⊡ **zerzevat bahçesi,** *Sebze bahçesi.*

zerzevatçı, [zerzevat-çı] *is.* Sebze satan kimse; sebzeci.

zerzevatçılık, -ğı [zerzevat-çı-lık] *is.* Sebze satıcılığı; sebze satan kimsenin işi.

zesku, [? zesku] *{ağız} is.* Karatavuk. [DS]

zest, [Fr. zeste] *is.* Bazı yiyecek ve içecekleri kokulandırılmakta kullanılan ince kıyılmış limon, portakal ve ağaç kavunu kabuğu.

zeta, [Finike. zai / zayin > Yun. zeta] *is.* Yunan alfabesinin altıncı harfi olan "dz / z" (Z ζ)'nin adı.

zestan, [? zéstan] *{ağız} is.* Loğusa. [DS]

zet, [? zet] *{ağız} zf.* Biraz sonra. [DS]

zetetik, -ği [Yun. dzetetikos *(kuşkucu; araştırıcı)* > Fr. zététique] *sf.* **1.** Kuşkuculuğu felsefeye sokan Yunan düşünürü Pyrrhon'un yandaşı olan. **2.** *is.* Çözülmüş sayılan bir sorunun sonundan başa doğru

gidilerek her aşamasının denetlenerek doğrulanmasını öngören bir felsefî araştırma yöntemi.

zetin, [Ar. zeytūn => zētin] *{ağız} is.* Zeytin. [DS]

zetyağı, [zeytin+yağı > zētyağı] *{ağız} is.* Zeytinyağı. [DS]

zev, -v'i [Ar. zevʾ زوء] *{OsT} is.* Ölüm dolayısı ile gelen üzüntü.

zevacir, [Ar. zācire > zevācir زواجر] *(zeva:cir) {OsT} is.* Yasaklayanlar; önleyenler; menedenler.

zevad, [Ar. zād > zevād زواد] *(zeva:d) {OsT} is.* Yiyecekler; azıklar.

zevade, [Ar. zevāde زواده] *(zeva:de) {OsT} is.* Yiyecek stoku.

zevahif, [Ar. zāhife > zevāhif زواحف] *(zeva:hif) {OsT} is. zool.* Yerde sürünerek hareket eden hayvanlar; sürüngenler.

zevahir[1], [Ar. zāḫir > zevāḫir زواخر] *(zeva:hir) {OsT} is.* Coşkun denizler.

zevahir[2], [Ar. zāhire > zevāhir زواهر] *(zeva:hir) {OsT} is.* **1.** Çiçekler. **2.** Parlak yıldızlar.

zevahir[3], [Ar. ẓahire >ẓevāhir ظواهر] *(zeva:hir) {OsT} is.* **1.** Bir şeyin dışardan görünüşü; görünüm. **2.** Dış yüz. ⊡ **zevahiri kurtarmak,** *Bir işi gerektiği gibi değil de üstünkörü bir şekilde, yapmış desinler diye yapmak; görünüşü kurtarmak.*

zeva'ib[1], [Ar. ẕüābe > ẕevāʾib ذوائب] *(zeva:ib) {OsT} is.* Zülüfler; perçemler; kâküller.

zeva'ib[2], [Ar. ẕāib > ẕevāib ذوائب] *(zeva:ib) {OsT} is.* Eritilmiş olan şeyler; eriyenler; erimiş olan şeyler.

zeva'id, [Ar. ẕevāʾid ذوائد] *(zeva:id) {OsT} is.* **1.** Fazlalıklar; eklentiler; ilaveler. **2.** Vergilere sonradan eklenen kısım. **3.** *isl. huk.* Herhangi bir hizmet karşılığı olmaksızın, vakıflardan bir kimseye verilen şey; vakıf yardımı. **4.** *müz.* Arap müziğinde süs notalarının adı. ⊡ **zevā'id-i munfasıla,** *{OsT} fık. Gebe hayvanın karnındaki yavru gibi ayrıca satışı mümkün olmayan fazlalıklar.*|| **zevā'id-i muttasıla,** *{OsT} fık. Hayvanların semizliği gibi ayrıca satışı mümkün olmayan şeyler.*

zeva'il, [Ar. zāile > zevāʾil زوائل] *(zeva:il) {OsT} is.* Kaybolan şeyler; yok olanlar; zeval bulucu nesneler.

zeval, -li [Ar. zevāl زوال] *(zeva:l) {OsT} is.* **1.** Yerinden ayrılıp gitme; terk etme. **2.** Yok olma; tükenme; ortadan kalkma; ölme; sona erme. **3.** Bozulma; düşme; yenilme; aşağı inme. **4.** Suç; kabahat; sorumluluk; mesuliyet. **5.** Öğle zamanı; eski saat düzeninde on iki. **6.** *huk.* Mukataası verilerek alınan izinle mirî topraklar üzerine ekilen ağaçların ya da yapılan binaların tümüyle yok olması. ⊡ **zeval bulmak,** *Bozulup yok olmak; çökmek.*|| **zevale ermek,** *Bozulup yok olmak; çökmek.*|| **zevale yüz tutmak,** *Yok olmaya, bozulmaya, alçalmaya, yıkılmaya başlamak.*|| (birine) **zevali olmak,** *Bir kimse için zararlı olmak; zararı dokunur kişi olmak.*|| **zeval-nā-pezîr,** *{OsT} Sona ermeyen; geçici olmayan.*|| **zeval-pezîr,** *Geçici olan; sona eren.*|| **zeval vakti,** *Öğle namazı vaktinin girmesinden önce güneşin tam tepede olduğu zaman.*|| **zeval vermek,** *Zarar vermek; yok etmek.*|| **zeval vermemek,** *Korumak.*

zevalî [Ar. zevāl > zevālī زوالى] *(zeva:li:) {OsT} sf.* **1.** Yok olma ile ilgili; yok oluşa ilişkin. **2.** Öğle vaktiyle ilgili. ⊡ **zevalî saāt,** *{OsT} Öğle vaktinin tam 12.00 olarak kabul edildiği saat.*

zevalsiz, [zeval-siz] *(zeva:lsiz) sf.* Yok olmayan; ortadan kalkmayan; bitmeyen.

zevamil, [Ar. zāmile>zevāmil زوامل] *(zeva:mil) {OsT} is.* **1.** Küçük yükler. **2.** Yük hayvanları.

zevan, [Far. zevān زوان] *(zeva:n) {OsT} is.* **1.** Zıvana. **2.** Delice denilen yoz buğday.

zevane, [Far. zevāne زوانه] *(zeva:ne) {OsT} is.* **1.** İki ucu açık küçük boru. **2.** Birbirine geçirilecek aletlere açılan boru şeklindeki delik. **3.** Sigara ağızlığının ucuna geçirilen madenî yüksük; zıvana. **4.** Sigaranın içilecek tarafına geçirilmiş karton veya başka maddeden yapılma küçük borumsu nesne.

zevanî [Ar. zāniye > zevānī زوانى] *(zeva:ni:) {OsT} is.* Zina eden kadınlar.

zevar, [? zavar] *{ağız} is.* Kırma yem. [DS]

zevat, [Ar. ẕāt > ẕevāt ذوات] *(zeva:t) {OsT} is.* **1.** Kişiler; kimseler. **2.** Önemli, saygıdeğer kimseler. ⊡ **zevāt-ı ma'dūde,** *{OsT} Sayılı kimseler.*

zevaya, [Ar. zāviye > zevāyā زوايا] *(zeva:ya:) {OsT} is.* **1.** Köşeler; dönemeçler. **2.** Küçük tekkeler; zaviyeler. **3.** *mat.* Açılar. ⊡ **zevaya-yı mütecavire,** *{OsT} mat. Yöndeş açılar.*|| **zevaya-yı mütenazıra,** *{OsT} mat. Karşılıklı açılar.*|| **zevaya-yı mütekabile,** *{OsT} mat. Karşılıklı açılar.*

zevb, [Ar. ẕevb ذوب] *{OsT} is.* Erime.

zevc, [Ar. zevc زوج] *{OsT} is.* **1.** İki şeyden oluşan bütün; çift. **2.** Bir çifti oluşturan parçalardan her biri. **3.** Karı kocanın her biri. **4.** Erkek eş; koca.

zevcat, [Ar. zevce > zevcāt زوجات] *(zevca:t) {OsT} is.* Kadın eşler; zevceler.

zevce, [Ar. zevc > zevce زوجه] *{OsT} is.* Erkeğin evli olduğu kadın; eş; karı.

zevcelik,-ği [zevce-lik] *is.* Zevce olma durumu; karılık; eşlik.

zevceyn, [Ar. zevce> zevceyn زوجين] *{OsT} is.* Karı koca.

zevcî [Ar. zevc > zevcī / zevciyye زوجيه / زوجى] *(zevci:) {OsT} sf.* Eşleri ilgilendiren; karı kocaya ait; karı koca ile ilgili.

zevciyyet, [Ar. zevcī > zevciyyet زوجيت] *{OsT} is.* Karı koca olma durumu; eşlilik; evlilik.

zevciyyülesabi, -bi'ı [Ar. zevciyyü'l-eṣābiʿ زوجى الاصابع] *(zevciyyülesa:bi:) {OsT} zool.* Çift parmaklılar.

zevç, -ci [Ar. zevc زوج] *{OsT} is.* Erkek eş; koca.

zevda, [Far. sevdā => zevda] *{ağız} is.* Sevda; aşk. ⌂ **zevda olmak,** *{ağız} Sevdalanmak; âşık olmak.* [DS]

zeve, [? zeve] *{ağız} is.* Erkek deveyi çekmek için, dişi deveye örtülen renkli, süslü, kokulu örtü. [DS]

zeveban, [Ar. ẕevebān ذوبان] *(zeveba:n) {OsT} is. fiz.* Ergime; erime. ⌂ **zevebān etmek,** *{OsT} Erimek; ergimek.*

zevelge, [? zevelge] *{ağız} is.* Örme saman sepeti. [DS]

zevg, [Ar. zevġ زوغ] *(zevğ) {OsT} is.* Bir şeyi bir yana meyillendirme; eğme.

zevgan, [Ar. zevġān زوغان] *(zevğa:n) {OsT} is. tıp.* Bir organın bulunduğu yerden ayrılması; başka bir yere kayması.

zevi-, [Ar. ẕū > ẕevī ذوى-] *(zevi:) {OsT} ön ek.* Başına getirildiği Arapça kelimelere *"sahip, malik"* anlamı katarak birleşik kelimeler yapan ön ek. ⌂ **zevi'l-ayn,** *{OsT} tasvf. Hakk'ı zahiren, halkı batınen görenler.*|| **zevi'l-ensāb,** *{OsT} huk. Yakınlar; akrabalar.*|| **zevi'l-enyab,** *zool. Azı dişli hayvanlar.*|| **zevi'l-erhām,** *{OsT} huk. Ölüye birinci dereceden mirasçı bulunmaması durumunda mirasçı olabilecek kimseler.*|| **zevi'l-ervāh,** *{OsT} Ruh sahibi olanlar; canlılar.*|| **zevi'l-hayāt,** *Yaşayanlar; ömrü olanlar.*|| **zevi'l-ihtirām,** *{OsT} Saygıdeğer kişiler.*|| **zevi'l-ihtişām,** *{OsT} İhtişam sahipleri.*|| **zevi'l-iktidār,** *{OsT} İktidar sahibi kimseler.*|| **zevi'l-i'tibār,** *{OsT} Sözü geçen kimseler.*|| **zevi'l-mefāsıl,** *{OsT} zool. Eklemliler.*|| **zevi'l-ukul,** *{OsT} 1. Akıl sahipleri; aklı olanlar. 2. tasvf. Halkı zahiren, Hakk'ı batınen görenler.*|| **zevi'n-nühye,** *{OsT} Akıl sahipleri.*|| **zevi's-sadaya,** *{OsT} Memeliler.*

zevile, [Yun. zeula] *{ağız} is.* Zelve. [DS]

zevk, [Ar. ẕevḳ ذوق] *(k, kalın söylenir) {OsT} is.* **1.** Bir isteğin yerine getirilmesinden, hoşa giden veya çekici bir şeyin elde edilmesinden, düşünülmesinden doğan hoş duygu; hoşnutluk; haz. **2.** Hoşa giden ve insanda hoşnutluk uyandıran şey. **3.** Güzeli çirkinden ayırt etme yetisi; bir kimsenin ya da toplumun estetiğe dayalı görüşü; beğeni. **4.** Cinsel haz; cinsel doyum. **5.** Hoşa giden ve eğlendiren şey. **6.** Tat, lezzet. **7.** (Nezaket sözlerinde) hoşnutluk ve onama belirtisi. **8.** *mecaz.* Eğlence. **9.** *biy.* Tadım. **10.** *tasvf.* Manevî haz. ⌂ (bir şeyden) **zevk almak,** *1. Hoşlanmak; tat almak; beğenmek. 2. İlgi duymak; sevmek.*|| **zavk-ālūd,** *{OsT} Zevkle karışık.*|| **zevk-bahş,** *{OsT}* → zevkbahş.|| **zevk-cū,** *{OsT} 1. Eğlence arayan. 2. Zevkine düşkün.*|| **zevk-cūyān,** *{OsT} 1. Eğlence arayanlar. 2. Zevkine düşkün olanlar.*|| **zevk-cūyāne,** *{OsT} Zevkine düşkün olanlar gibi; zevk düşkünlerine layık biçimde.*|| (bir şeyden) **zevk duymak,** *1. Hoşlanmak; tat almak; beğenmek. 2. İlgi duymak; sevmek.*|| **zevk ehli,** *Eğlenmeyi ve hoşça vakit geçirmeyi seven ve bilen kimse.*|| **zevk etmek,** *Eğlenmek; alay etmek.*|| **zevk için,** *1. Yalnız eğlenmek için; zorunluluk duymadan. 2. Alay etmek için.*|| **zevki çıkmak,** *Hoşa gitmek; haz duyulmak.*|| **zevk-i dil,** *{OsT}* → zevkidil.|| **zevk-i imtizāc,** *{OsT} Bir olma, uyuşma zevki.*|| **zevk-i müdām,** *{OsT} Hiç bitmeyen zevk.*||(kendi) **zevkinde olmak,** *Başka bir şeye aldırmaksızın yalnız kendi eğlencesini düşünmek.*|| (kendi) **zevkinde bakmak,** *Başka bir şeye aldırmaksızın yalnız kendi eğlencesini düşünmek.*|| **zevkine gelmek,** *Hoşuna gitmek; hoşlanmak; beğenmek.*|| **zevkine gitmek,** *Hoşuna gitmek; hoşlanmak; beğenmek.*|| **zevkine mecbur,** *Eğlenceye, zevke düşkün.*|| **zevkine varmak,** *Bir şeyin tadını, güzelliğini bütün yönleri ile ve gereği gibi duymak.*|| **zevkini bozmak,** *Zevk alınacak bir şeyi zevk alınamaz hâle getirmek; tadını kaçırmak.*|| (bir şeyin) **zevkini çıkarmak,** *O şeyin güzelliğinden, tadından olabildiği kadar çok yararlanmak; çok zevk sağlamak.*|| (bir şey, birinin) **zevkini okşamak,** *(O kimse) o şeyden hoşlanmak; beğenisine uygun düşmek.*|| **zevk-ı rūh-ı dildār,** *{OsT} Sevgilinin yanağının verdiği zevk.*|| **zevk-ı safā,** *{OsT} Eğlenme; keyif etme; eğlence.*|| **zevk-ı selîm,** *{OsT}* → zevkiselim.|| **zevk-i sūret,** *{OsT} 1. Görünüşün verdiği zevk. 2. Resimden alınan zevk.*|| **zevk-ı vasi,** *{OsT} Kavuşma sevinci; kavuşmanın verdiği zevk; buluşma, beraber olma zevki.*|| **zevkten dört köşe olmak,** *Çok sevinip keyiflenmek; aşırı ölçüde zevk duymak.*|| **zevk u safā,** *{OsT}* → zevkusafa.|| **zevk u tarab,** *{OsT} 1. Eğlence. 2. müz. Klasik Türk müziğinden birleşik bir makam.*|| (bir kimseye) **zevk vermek,** *Onda büyük bir hoşnutluk uyandırmak; hoşuna gitmek; zevk duymasını sağlamak.*|| **zevk-yāb,** *{OsT} Zevk bulan; zevkini, tadını alan.*

zevkan, [Ar. ẕevḳ > ẕevḳan ذوقاً] *(ze'vkan) {OsT} zf.* Zevk bakımından; zevk açısından.

zevkbahş, [Ar. ẕevḳ+ Far. baḫş ذوق بخش] *{OsT} sf.* **1.** Zevk veren. **2.** *is. müz.* Klasik Türk müziğinden birleşik bir makam.

zevkıyat, [Ar. ẕevḳ > ẕevḳıyyāt ذوقيات] *(zevkıya:t) {OsT} is.* → zevkiyat.

zevki [Ar. ẕevḳ > ẕevḳī ذوقى] *(zevkı:)* *{OsT}* *sf.* Zevkle ilgili; zevke ait.

zevkidil, [Ar. ẕevḳ-ı dil ذوق دل] *{OsT}* *is.* **1.** Gönlün zevki. **2.** *müz.* Klasik Türk müziğinde birleşik bir makam.

zevkiselim, [Ar. ẕevḳ-i selīm ذوق سليم] *(zevkiseli:m)* *{OsT}* *is.* **1.** Selamette olan zevk. **2.** Zevkin en yüksek derecesi. **3.** Sezme kabiliyeti. ⊡ **zevkiselim sahibi,** *Beğenme ve algılama yeteneğe tam olan.*

zevkiyat, [Ar. ẕevḳiyyāt ذوقيات] *(zevkıya:t)* *{OsT}* *is.* Zevkle, eğlence ile ilgili şeyler.

zevklenme, [zevk-le-n-me] *is.* Zevklenmek eylemi.

zevklenmek, [zevk-le-n-mek] *dönşl. f.* *[-ir]* **1.** Zevk duymak; zevk almak; hoşlanmak. **2.** *{ağız}* (Kişi ile) alay etmek; onunla eğlenmek. [DS]

zevkler, [zevk-ler] *is.* Bir kimsenin kişiliğine uygun eğilimlerinin, seçimlerinin, beğenilerinin tümü. ⊡ **zevkler ve renkler tartışılmaz.** *(Zevk alınacak, hoşlanılacak özel şeyler için) herkes kendine göre değerlendirme ve tercih yapma hakkına sahiptir.*

zevkli, [zevk-li] *sf.* **1.** Zevk veren; hoşa giden. **2.** Estetik ölçülere uygun olan ve güzellik duygusu uyandıran. **3.** İnce bir estetik duygusuna sahip olarak güzeli çirkinden ayırt edebilen. **4.** *zf.* Seçkin bir zevki yansıtır biçimde. ⊡ **zevkli gelmek,** *Hoşlanmak.*

zevksiz, [zevk-siz] *sf.* **1.** Zevk vermeyen; hoşa gitmeyen; tatsız. **2.** Güzellik duygusu uyandırmayan; beğenilmeyen. **3.** (Kişi için) estetik duygulardan yoksun. **4.** *zf.* Zevk yoksunluğunu yansıtır biçimde.

zevksizlik, -ği [zevk-siz-lik] *is.* **1.** Zevk yoksunluğu. **2.** Zevksiz bir kimsenin niteliği. **3.** Zevksiz bir şeyin niteliği.

zevkperest, [Ar. ẕevḳ + Far. perest ذوقپرست] *{OsT}* *sf.* Eğlenceye aşırı derecede düşkün.

zevkperestan, [Ar. ẕevḳ + Far. perestān ذوقپرستان] *(zevkperesta:n)* *{OsT}* *is.* Eğlenceye aşırı derecede düşkün olanlar.

zevkperestî, [Ar. ẕevḳ + Far. perestī ذوقپرستى] *(zevkpeersti:)* *{OsT}* *is.* Eğlenceye aşırı derecede düşkünlük.

zevkusefa, [Ar. zevḳ u ṣafā' ذوق و صفاء] *(zevkusafa:)* *{OsT}* *is.* Eğlenme; eğlence.

zevle[1], [Yun. dzeula => zevle زوله] *{eAT}* *{OsT}* *{ağız}* *is.* Çift öküzünün boyunduruktan çıkmaması için öküzün boynunun iki yanına gelecek şekilde boyunduruğa geçirilen ağaç çivi; zelve. [DS]

zevle[2], [? zevle زوله] *{OsT}* *is.* **1.** Ekilecek yerin alanını belirlemekte kullanılan bir ölçü; evlek. **2.** *{ağız}* Yapılan bir işten elde edilen kazancın bir kişi yarım, diğer iki kişi de dörtte birer paya sahip olmak şartıyla girilen ortaklık. [DS]

zevli[1], [Yun. zeula] *{ağız}* *is.* Zelve. [DS] ⊡ **zevlileri ters çevirmek,** *{ağız}* *Birini zor duruma sokmak; tehdit etmek.*

zevli[2], [Far. serv => zevli] *{ağız}* *is.* Servi. [DS]

zevra, -a'i [Ar. ezver > zevrā' زوراء] *(zevra:)* *{OsT}* *sf.* **1.** Boynu eğri; doğru olmayan. **2.** *öz. is.* Bağdat. **3.** Dicle nehri.

zevrak[1], [Ar. zevraḳ زورق] *{OsT}* *is.* **1.** Kayık; sandal. **2.** İnce cam şişe. **3.** Mekke'de yapılan ve içine zemzem konulan şişe. **4.** Çiçek vazosu. **5.** *dnz.* Eskiden küçük gemilere verilen ad. ⊡ **zevrak-ı derûn,** *{OsT}* *Gönül gemisi.*|| **zevrak-ı şerîf,** *{OsT}* *Padişahın bindiği kayık.*|| **zevrak mektubu,** *{OsT}* *Mekke'de hacılara su dağıtan hademeye verilmek üzere gönderilen hediyeyi bildiren mektup.*|| **zevrak-süvâr,** *{OsT}* *Kayığa binmiş.*

zevrak[2], **-ğı** [? zevrak / zavrak] *{ağız}* *is.* Hıyar. [DS]

zevrakçe, [Ar. zevraḳ+ Far. -çe زورقچه] *{OsT}* *is.* Küçük kayık; sandalcık.

zevraki [Ar. zevraḳī زورقى] *(zevraki:, k kalın söylenir)* *{OsT}* *sf.* **1.** Kayıkla ilgili. **2.** Kayıksı; kayığımsı.

zevtir, [Yun. zeuktir => zevtir] *{ağız}* *is.* Zelve bağı. [DS]

zevvak, [Ar. ẕevḳ > ẕevvāḳ ذواق] *{OsT}* *sf.* **1.** Bir şeyden çok fazla zevk alan. **2.** Bir şeyi çok deneyen. **3.** Yemeğin veya herhangi bir şeyin tadına bakan; çaşnigir.

zevvakin, [Ar. ẕevvāḳ > ẕevvākīn ذواقين] *(zevvaki:n, k kalın söylenir)* *{OsT}* *is.* Padişahın yemeklerinin tadına bakan kimse; çaşnigir. ⊡ **zevvâkîn-i hâssa,** *{OsT}* *Çaşnigir.*|| **zevvâkîn-i dergâh-i âlî,** *Çaşnigir.*

zevze, [Far. sebz => sebze > zevze] *{ağız}* is. **1.** Sebze tarlası. **2.** Tohumdan yetişen yeşil soğan; göver. [DS]

zevzeci, [zevze-ci] *{ağız}* *is.* Soğan tohumu yetiştiren kimse; ıskacı. [DS]

zevzek, -ği [Far. sebük-seng *(çabuk; hafif)* زوزك] *{OsT}* *sf.* **1.** Ölçüsüz davranan. **2.** Tatsız ve yersiz konuşan; geveze. **3.** Esrar (uyuşturucu).

zevzekçe, [zevzek-çe] *(zevze'kçe)* *zf.* Zevzek bir kimseye yakışır biçimde; zevzek gibi.

zevzeklenme, [zevzek-le-n-me] *is.* Zevzeklenmek eylemi.

zevzeklenmek, [zevzek-le-n-mek] *gçsz. f.* *[-ir]* Zevzeklik etmek.

zevzeklik, -ği [zevzek-lik] *is.* **1.** Zevzek olma durumu; zevzek kimsenin özelliği. **2.** Tatsız ve yersiz konuşma; gevezelik. ⊡ **zevzeklik etmek,** *Tatsız ve yersiz konuşmak; zevzekçe konuşmak veya davranmak.*

zevzeyh, [zevzek > zevzeyh] *{ağız}* *sf.* Önemsiz, değersiz ve anlamsız konuşan; zevzek. [DS]

zevzir, [? zevzir] *{ağız}* *is.* Sığırcık. [DS] ⊡ **zevzir taşı,** *{ağız} Damarlı mermer.* [DS]

zey[1], **-y'ı** [Ar. ẕeyʿ ذيع] *{OsT}* *is.* Herkes tarafından duyulma, bilinme.

zey[2], [sey > zey] *{ağız}* *is.* Şap. [DS]

zeybak, [Far. jīve > Ar. zībaḳ / zeybaḳ زيبق] *{OsT}* *is.* *kim.* Cıva.

zeybaki [Ar. zībaḳ > zeybaḳī زيبقى] *(zeybaki:, k kalın söylenir)* *{OsT}* *sf.* Cıva ile ilgili.

zeybek[1], **-ği** [say-bek / sağ-bek] *is.* **1.** Bir efenin yanında bulunan, yiğitliği, gözü pekliği dolayısıyla takdir toplamış olup kızanların eğitimi ve disiplini ile görevli kimse; efe yardımcısı. **2.** Batı Anadolu'da efelere verilen isim. **3.** Bu kişilere özgü oyunlar ve bu oyunlara eşlik eden oyun havası; zeybek havası; zeybek oyunu. **4.** Eskiden, dört takımdan oluşan tulumbacı sandığına verilen ad. ⊡ **zeybek bıçağı,** *Zeybeklerin kullandığı sapı kulaklı bir tür eğri kama; zeybek kaması.*|| **zeybek havası,** *1. Zeybek oyunlarına eşlik eden ezgilere verilen ad. 2. mecaz. Kısa ve net konuşma.*|| **zeybek oyunları,** *Batı Anadolu bölgesinde oynanan kaynağını ve adını tanınmış zeybeklerden alan oyunlara verilen ad.*

zeybek[2], **-ği** [Ar. zībaḳ => zéybek] *{ağız}* *is.* Cıva. [DS]

zeyc, [Ar. zīc > zeyc زيج] *{OsT}* *is.* Yıldızların hareketlerini ve yerlerini göstermek için düzenlenmiş cetvel.

zeyde, [Ar. ziyāde] *{ağız}* *sf.* Çok; aşırı; fazla.

zeyegan, [Ar. zeyġ / zeyeġān زيغان] *(zeyega:n)* *{OsT}* *is.* → zeyg.

zeyerek, -ği [seğrek / zeyerek] *{ağız}* *is.* Keten tohumu. [DS]

zeyf, [Ar. zeyf زيف] *{OsT}* *sf.* (Para için) karışık; kalp; silik.

zeyfi, [Ar. seyfī => ? zeyfi] *{ağız}* *is.* Doğandan küçük bir av kuşu. [DS]

zeyg, [Ar. zeyġ زيغ] *{OsT}* *is.* **1.** Bir tarafa eğilme; meyletme. **2.** Kuşkulanma. **3.** Doğruluktan ayrılma.

zeyhlenmeyh, [Ar. zevḳ => zevk-le-n-mek > zeyhlehmeyh] *{ağız}* *dönşl. f.* *[-ir]* Alay etmek; zevklenmek. [DS]

zeyil, -yli [Ar. ẕeyl ذيل] *{OsT}* *is.* **1.** Bir şeye sonradan eklenen kısım; o şeyin devamı. **2.** Kuyruk. **3.** Etek. **4.** Son; sonuç. **5.** Bir yazıya ek olarak yazılan yazılar; bir eseri tamamlamak için yazılmış başka bir kitap. ⊡ **zeyil olmak,** *Eklenmek.*

zeyilname, [Ar. ẕeyl + Far. nāme ذيلنامه] *(zeyilna:me)* *{OsT}* *is.* Sigortacılıkta önceden yapılmış ve yürürlükte olan bir sigortada yapılan değişiklikler ve bu değişiklikleri gösteren ek belge.

zeyin, [Ar. ẕihn => zehin > zeyin] *{ağız}* *is.* Zihin; akıl.[DS]

zeyinli, [Ar. ẕihn => zihin-li > zeyin-li] *{ağız}* *sf.* Akıllı. [DS]

zeyinsiz, [Ar. ẕihn => zihin > zeyin-siz] *{ağız}* *sf.* **1.** Aklı az. [DS] **2.** Dikkatsiz.

zeyker, [Far. zīh-gīr => zeyker]] *{ağız}* *is.* **1.** Yüzük. **2.** İncili, süslü yüzük. **3.** Dokuma tezgâhında eğimli bölüm. **4.** *sf.* Gövdesi biçimli, uzun boylu. **5.** Çok kuru; zayıf. **6.** Huysuz; geçimsiz; sert. [DS]

zeykir, [Far. zīh-gīr => zeykir] *{ağız}* *sf.* Çok ince. [DS]

zeyl, [Ar. ẕeyl ذيل] *{OsT}* *is.* → zeyil. ⊡ **zeyl-i dūdî-i a'verî,** *{OsT} anat. Kör bağırsak.*

zeyle, [Yun. dzeula => zevle > zeyle] *{ağız}* *is.* Zelve. [DS]

zeylek, -ği [seğrek > zeyrek > zeylek] *{ağız}* *is.* Keten tohumu. [DS]

zeylen, [Ar. zeyl > zeyl-en ذيلا] *(ze'ylen)* *{OsT}* *zf.* Ek olarak; altta; sonda.

zeylhane, [Ar. ẕeyl + Far. ḫāne ذيلخانه] *(zeyilha:ne)* *{OsT}* *is.* *müz.* Saz eserlerinde, peşrev ve saz semailerinde dördüncü haneden sonra gelen haneye verilen ad.

zeylimen, [Far. seg-bān => seğmen > zeylimen] *{ağız}* *sf.* Yakışıklı. [DS]

zeyliyat, [Ar. ẕeyl > ẕeyliyyāt ذيليات] *(zeyliya:t)* *{OsT}* *is.* Ek olarak yazılanlar; ekler; zeyiller.

zeylname, [Ar. ẕeyl + Far. nāme ذيلنامه] *(zeyilna:me)* *{OsT}* *is.* → zayilname.

zeyn, [Far. zeyn زين] *{OsT}* *is.* Süs; bezek. ⊡ **zeynü'd-dîn,** *{OsT} Dinin süsü; dinin ziyneti.*|| **zeynü'l-ābidîn,** *{OsT} İbadet edenlerin süsü.*

zeyrek[1], **-ği** [Far. zīrek / zeyrek زيرك] *{OsT}* *sf.* **1.** Anlayışlı; uyanık; zeki; akıllı. *{ağız} (aynı)* [DS] **2.** *{ağız}* Eli uz. [DS] **3.** *{ağız}* İlgi çekici. [DS]

zeyrek[2], **-ği** [seğrek / zeyrek] *{ağız}* *is.* Keten tohumu. [DS] ⊡ **zeyrek beziri,** *{ağız} Keten tohumu yağı.* [DS]|| **zeyrek otu,** *{ağız} Keten bitkisi.* [DS]

zeyrek[3], **-ği** [seḏrek > seyrek > zeyrek] *{ağız}* *is.* Aralıklı; seyrek. [DS]

zeyreklenmek, [zeyrek-le-n-mek زيركلنمك] *{OsT}* *dönşl. f.* *[-ür]* Anlayışlı görünmek.

zeyreklik, -ği [zeyrek-lik] *is.* Anlayışlı ve uyanık kimsenin özelliği; uyanıklık; anlayışlılık.

zeyt, [Ar. zeyt زيت] *{OsT}* *is.* **1.** Yağ. **2.** Zeytin yağı. *{ağız} (aynı)* [DS] ⊡ **zeyt-i gayr-ı müceffif,** *{OsT} Donmayan yağ.*|| **zeyt-i hacer,** *{OsT} Taş yağı; petrol.*|| **zeyt-i hırvā',** *{OsT} Hint yağı.*|| **zeyt-i mü-**

ceffif, *{OsT} Donan yağ.*|| **zeyt-i müşemma',** *{OsT} Yakı.*|| **zeyt-i tayyar,** *{OsT} Uçucu ve kokulu yağ.*

zeytin, [Ar. zeytūn زيتون] is. **1.** *bot.* Zeytingillerden, gümüş rengindeki uzunca oval yaprakları kışın dökülmeyen Anadolu kökenli, Akdeniz bölgesinde yetişen meyvelerinden yağ çıkarılan 12-15 metre boyunda bir ağaç, *(Olea).* **2.** Bu bitkinin ham iken yeşil olgunlaşınca siyahlaşan etli ve yağca zengin meyvesi. **3.** *sf.* Zeytin ağacından yapılmış; zeytin kaplama. ⊡ **zeytin dalı,** *1. Zeytin ağacının yapraklı dalı. 2. Barış sembolü olarak kullanılan yapraklı zeytin dalı.*|| **zeytin dalı uzatmak,** *Barış için ilk adımı atmak.*|| **zeytin ezmesi,** *İşlenmiş zeytinin ezilmesi ile yapılan yiyecek.*|| **zeytin güvesi,** *zool. Pul kanatlılar takımından, parlak gri renkli, zeytin ağacının yaprak, çiçek ve tanelerini kemirerek zarar veren bir böcek, (Prays olerellus).*|| **zeytin kurdu,** *zool. Kın kanatlılar takımından kahverengi veya siyah renkte, zeytin ağacına zarar vererek onun kurumasına neden olan bir böcek.*|| **zeytin rengi,** *Koyu gri ve siyah arası renk.*|| **zeytin silme,** *Zeytin tanelerine benzer süs motifi.*|| **zeytin sineği,** *zool. Meyve sineğigiller familyasından zeytin tanelerine zarar veren bir böcek.*|| **zeytin yaprağı,** *{ağız} Bir çeşit zoka.* [DS]|| **zeytin yeşili,** *Koyu neftî yeşil.*

zeytinci, [zeytin-ci] *is.* **1.** Zeytin yetiştiren üretici. **2.** Zeytin ticareti yapan tüccar.

zeytincilik,-ği [zeytin-ci-lik] *is.* Zeytin üretim ve ticareti.

zeytingiller, [zeytin-gil-ler] *is. bot.* İki çeneklilerden zeytin, yasemin, dişbudak, leylak gibi bitkileri içine alan, sıcak ve ılıman bölgelerde yetişen bitişik taç yapraklı ağaç ya da ağaççıklar familyası, *(Oleaceae).*

zeytinli, [zeytin-li] *sf.* Üzerinde veya içinde zeytin bulunan.

zeytinlik,-ği [zeytin-lik] *is.* **1.** Zeytin ağaçları bulunan yer; zeytin yetiştirilen yer. **2.** Zeytin konulan kap veya yer.

zeytinsi, [zeytin-si] *sf.* Zeytine benzeyen; zeytin gibi; zeytin biçiminde olan. ⊡ **zeytinsi meyve,** *bot. Erik, kayısı, kiraz gibi tek çekirdekli meyveler.*

zeytinsiz, [zeytin-siz] *sf.* İçinde ya da üzerinde zeytin bulunmayan; zeytini olmayan.

zeytinyağı, [zeytin+yağ-ı] *b. is.* Zeytin tanelerinden çıkarılan bitkisel yağ. ⊡ **zeytinyağı gibi üste çıkmak,** *Haksız olduğu hâlde haklı imiş gibi kendisini kabul ettirmek; suçlu olduğu hâlde haksızlığa uğramış gibi davranmak.*

zeytinyağlı, [zeytin+yağ-lı] *sf.* İçinde zeytinyağı bulunan; zeytinyağı ile pişirilmiş olan. ⊡ **zeytinyağlı dolma,** *Zeytinyağı kullanılarak pişirilmiş dolma.*|| **zeytinyağlı fasulye,** *Et konulmaksızın zeytinyağı ile pişirilmiş fasulye.*|| **zeytinyağlı sarma,** *Zeytinyağı ile pişirilmiş sarma.*|| **zeytinyağlı yemek,** *Yağ olarak zeytinyağı kullanılarak pişirilmiş yemek.*

zeytun, [Ar. zeytūn زيتون] *(zeytu:n) {OsT} is.* → zeytin. ⊡ **zeytun gara** (kara), *{ağız} Koyu zeytin yeşili.* [DS]

zeytuni [Ar. zeytūn > zeytūnī زيتونى] *(zeytu:ni:) {OsT} sf.* Zeytin rengine çalan kahverengiye dönük yeşil renkte olan; zeytin yeşili.

zeytuniye, [Ar. zeytūn > zeytūniyye زيتونيه] *(zeytu:niyye) {OsT} is. bot.* Zeytingiller.

zeytün, [Ar. zeytūn] *{ağız} is.* Zeytin. [DS]

zeyvan, [? zeyvan] *{ağız} is.* Bez parçası. [DS]

zeyyal, -li [Ar. ẕeyl > ẕeyyal ذيال] *(zeyya:l) {OsT} sf.* **1.** Kuyruğu olan; kuyruklu. **2.** Uzun etekli.

zeyyat, [Ar. zeyt > zeyyāt زيات] *(zeyya:t) {OsT} sf.* **1.** Zeytinyağı çıkaran. **2.** Zeytinci.

zeyzan, [? zeyzan] *{ağız} is.* Fırtına ile karışık hızlı yağan yağmur. [DS]

zeze, [? zeze] *{ağız} is.* Gırtlak. [DS]

zı[1], [Ar. ẓı ظ] *{OsT} is.* Arap alfabesinin on yedinci, Arap asıllı Türk alfabesinin yirminci harfinin adı; ebcet hesabında 900 karşılığıdır.

zı[2], [? zı] *{ağız} is.* Arı kovanı. [DS]

zı'a, [Ar. żıʿa ضيعه] *{OsT} is.* İşlenen toprak; tarla vb.

zıb, [zab / zap / zıb / zıp / zip / zop *(yans.)*] *is.* Hızlı ve düzensiz yürümeyi, koşmayı, sıçramayı ve birden ortaya çıkmayı anlatan kök. *zıb-ır-da-mak, zıb-ıl-da-k*

zıba[1], -a'ı [Ar. żabuʿ / ḍabuʿ > żıbāʿ ضباع] *(zıba:) {OsT} is. zool.* Sırtlanlar.

zıba[2], [? zıba] *{ağız} sf.* **1.** (Kişi için) iri yarı, şişman ve uzun boylu. **2.** Büyük demir çivi. [DS]

zıbab, [Ar. żabb > żıbāb ضباب] *(zıba:b) {OsT} is. zool.* Kertenkeleler; kelerler.

zıbabiye, [Ar. żıbābiyye ضبابيه] *(zıba:biye) {OsT} is. zool.* Sürüngenler. ⊡ **zıbābiye-i berriye,** *zool. Kara sürüngenleri.*|| **zıbābiye-i māiye,** *zool. Suda yaşayan sürüngenler.*

zıbar, [? zıbar] *{ağız} is.* Posa. [DS]

zıbara, [? zıbara] *{ağız} sf.* Baldırı çıplak; serseri; zibidi. [DS]

zıbarma, [zıb *(yans.)* > zıb-ar-ma] *is.* Zıbarmak eylemi.

zıbarmak, [zıb *(yans.)* > zıb-ar-mak] *gçsz. f. [-ır] {ağız}* **1.** (Çoğunlukla hayvan için) ölmek; gebermek. **2.** Yatmak; uyumak. **3.** Çok içip sızmak. **4.** Düşmek. [DS]

zıbartmak, [zıb-ar-t-mak] *{ağız} gçl. f. [-ır]* **1.** Çok dövmek; ezmek. **2.** Öldürmek.[DS]

zıbçık, -ğı [zıb-çık] *{ağız} is.* **1.** Zurna ve düdüklere

takılan ötücü dil. **2.** Kalın değnek; sopa. **3.** *sf.* İri ve ağır. [DS]

zıbga, [Rus. zipka => zıbga] *{ağız} is.* Geniş ağlı, dar paçalı bir şalvar türü; potur. [DS]

zıbgın, [Far. zīpun => zıpkın / zıbgın] *{ağız} is.* Koyun ve keçinin kuyruk ucu. [DS]

zıbıç, -cı [? zıbıç] *{ağız} is.* Kiraz, dut, üzüm gibi meyvelerin ince sapı. [DS]

zıbıdi, [zıb-ı(d)-ı] *{ağız} sf.* Çıplak. [DS]

zıbıdı, [zıb *(yans.)* > zıb-ı(d)-ı] *is.* Kısa boylu, çelimsiz, basit kimse.

zıbık[1], **-ğı** [zıb *(yans.)* > zıb-ık] *{ağız} is.* **1.** Erkeklik organı. **2.** Erkeklik organına benzetilen nesne veya onu andıran hareket. **3.** Kamış veya benzeri bir şeyden yapılan düdük. **4.** Tıpa; mantar. [DS] ⊡ **zıbık tutmak,** *{ağız} Bir işte uzun süre çalışmak.* [DS]

zıbık[2], **-ğı** [zıb *(yans.)* > zıb-ık] *{ağız} sf.* **1.** İnce uzun. **2.** Uzun boylu. **3.** (Elbise için) dar. **4.** Hovarda. **5.** Korkunç. [DS]

zıbık[3], **-ğı** [zıb *(yans.)* > zıb-ık] *{ağız} is.* **1.** Bir yaşındaki buzağı; dana. **2.** Yeni doğan kuş yavrusu. [DS]

zıbık[4], **-ğı** [zıb *(yans.)* > zıb-ık] *{ağız} sf.* Çok ıslak. [DS]

zıbıklama, [zıbık-la-ma] *{ağız} is.* Dolma tüfeğin barut veya saçmasını harbi ile sıkıştırma. [DS]

zıbıklı, [zıbık-lı] *{ağız} sf.* Maskara. [DS]

zıbıldak[1], **-ğı** [zıb *(yans.)* > zıb-ıl-dak] *{ağız} sf.* **1.** Baldırı çıplak; serseri; zibidi. **2.** Delidolu; hoppa. [DS]

zıbıldak[2], **-ğı** [zıb *(yans.)* > zıb-ıl-dak] *{ağız} is.* **1.** Doğranmadan, yağda pişirilip yenilen fasulye veya börülce. **2.** Haşlanarak tuzlanmış taze fasulye. [DS]

zıbıldan, [zıb *(yans.)* > zıb-ıl-dan] *{ağız} is.* → zıbıldak[2]. [DS]

zıbın, [İt. giubbone زبن] *{ağız} is.* **1.** *{eAT}* Eskiden kaftan altına giyilen kısa gömlek. **2.** Pamuklu kumaştan yapılmış mintan; kolsuz giyecek; entari. **3.** Bebeklere iç çamaşırı olarak giydirilen ince pamukludan yapılmış önü çapraz bağlanan kısa ve kollu çamaşır. **4.** Kadınların giydiği kolsuz dış gömleği. **5.** İç yeleği. **6.** El tezgâhlarında dokunan kalın bezden yapılan astarsız ceket. **7.** Yelek. **8.** Kadın elbisesi. **9.** Üçetek. **10.** İki etekli uzun elbise. **11.** Kısa kollu iç gömleği. **12.** Kısa ceket. **13.** Paçaları dar erkek donu. **14.** Şalvar. **15.** Kuşak.[DS]

zıbına, [İt. giubbone] *{ağız} is.* Üçetek. [DS]

zıbındırık, -ğı [zıv-ın-dır-ık > zıb-ın-dırık] *{ağız} sf.* Uzun boylu. [DS]

zıbırdak, -ğı [zıb-ır-dak] *{ağız} sf.* Sıçrayarak koşan. [DS]

zıbırdamak, [zıb-ır-da-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-d(ı)-yor]* Sıçrayarak koşmak. [DS]

zıbır[1], [zığ *(yans.)* > zığ-ır > zıbır] *{ağız} sf.* Kumlu toprak. ⊡ **zıbır toprak,** *{ağız} Kumlu, çakıllı olduğu için yoğrulamayan toprak.* [DS]

zıbır[2], [zıp-ır > zıb-ır] *{ağız} sf.* **1.** Güçlü. **2.** Atılgan; taşkın; delişmen. **3.** Olumsuz davranan. [DS]

zıbırga, [zıb-ır-ga] *{ağız} is.* Pırnal odunu. [DS]

zıbırtmak, [zıb-ır-t-mak] *{ağız} gçl. f. [-ır]* **1.** Budamak. **2.** Kavga veya tartışmada karşısındakini sindirmek. **3.** Sövmek; atıp tutmak. [DS]

zıbıtmak[1], [zıb *(yans.)* > zıb-ıt-mak] *{ağız} gçl. f. [-ır]* **1.** Dövmek. **2.** Azarlamak. [DS]

zıbıtmak[2], [zıb *(yans.)* > zıb-ıt-mak] *{ağız} gçl. f. [-ır]* **1.** Atmak; fırlatmak. **2.** Yalan atmak. [DS]

zıbka, [Rus. zipka] *{ağız} is.* Potur; zıpka. [DS]

zıbkın, [Far. zūpin] *{ağız} is.* Meyve düşürmekte kullanılan sırık. [DS]

zıblık, -ğı [zıb-lık] *{ağız} sf.* Semiz. [DS]

zıbuk[1], **-ğu** [zıb-uk] *{ağız} sf.* Çok zayıf. [DS]

zıbuk[2], **-ğu** [zıb-uk] *{ağız} sf.* Saygısız. [DS]

zıbuklu, [zıbuk-lu] *{ağız} sf.* Akılsız. [DS]

zıbun, [İt. giubbone زبون / زبين] *{eAT} {OsT} {ağız} is.* **1.** Zıbın. [DS] **2.** *{OsT}* Entari.

zıd, -ddı [Ar. żıdd ضد] *{OsT} sf.* → zıt.

zıddan, [Ar. żıdd > żıddeyn / żıddān ضدان] *(zıdda:n) {OsT} is.* İki karşıt kutup; iki zıt şey.

zıddeyn, [Ar. żıdd > żıddeyn ضدين] *{OsT} is.* → zıddan.

zıddî [Ar. żıdd > żıddī ضدى] *(zıddi:) {OsT} sf.* **1.** Karşıt; ters. **2.** Bir şeyin karşıtı ile ilgili.

zıddiyet, [Ar. żıddī > żıddiyyet ضديت] *{OsT} is.* **1.** Karşıtlık; zıtlık. **2.** Geçimsizlik; çekemezlik; zıtlık.

zı'f, [Ar. żıʿf ضعف] *{OsT} is.* Bir şeyin sayı olarak iki katı.

zıfır, [Ar. ṣıfr => sıfır > zıfır] *{ağız} is.* Sıfır. [DS] ⊡ **zıfırı bitirmek,** *{ağız} Ölmek.* [DS]

zıfırı, [Ar. ẓefir => zifir > zifirī] *{ağız} sf.* → zifirî. ⊡ **zıfırı karanlık,** *{ağız} Koyu karanlık.* [DS]

zıfr, [Ar. ẓıfr ظفر] *{OsT} is.* **1.** Tırnak. **2.** Çengel. **3.** Pençe.

zıgal, [? zıgal] *{ağız} is.* Darı. [DS]

zıgarmak, [zıg-ar-mak] *{ağız} gçsz. f. [-ır]* Büyüğe karşı gelmek. [DS]

zıggın, [Ar. zaḳḳum => zıkkım > zıggın] *{ağız} is.* Zehir; ağı. [DS]

zığ[1], [zığ *(yans.)*] *is.* Sürekli yağmayı, dökülmeyi anlatan kök. *zığ-ır zığır*

zığ[2], [zığ / zık *(yans.)*] *is.* **1.** Sürekli söylenmeyi, ötmeyi; mızıkçılık etmeyi anlatan kök. *zığ zığ, zığar-mak* **2.** *is. {ağız}* Çıkışma; paylama. [DS] ⊡ **zığ virmek** (vermek), *{ağız} Azarlayarak uyarmak.* [DS]

zığ[3], [zığ] *{ağız} is.* **1.** Sulu çamur; çamur. **2.** Gübre suyu. [DS]

zığal, [zığ-al] *{ağız} sf.* Kurnaz. [DS]

zığanak, -ğı [zığ *(yans.)* > zığ-anak] *{ağız} is.* Çıkışma; paylama; kızma; uyarma. [DS]

zığarbi, [? zığarbi] *{ağız} is.* Kirpi. [DS]

zığarcı, [zığ-ar-cı] *{ağız} sf.* Mızıkçı. [DS]

zığarmak, [zığ-ar-mak] *{ağız} gçsz. f. [-ır]* **1.** Çıkışmak; azarlamak. **2.** Karşı gelmek; emir dinlememek. **3.** Mızıkçılık etmek. **4.** Haksızlık etmek. [DS]

zığda, [? zığda] *{ağız} is.* Zihin. [DS]

zığı, [? sığı] *{ağız} is.* **1.** Tahıl koymaya yarayan büyük sepet. **2.** Arı kovanı. [DS]

zığıl, [? zığıl] *{ağız} is.* **1.** Diş eti. **2.** Damak. [DS]

zığın, [sığın > zığın] *{ağız} is.* Geyik; alageyik; sığın.[DS]

zığır[1], [zığ *(yans.)* > zığ-ır] *is.* Sürekli yağmayı ve dökülmeyi anlatan yansımalı gövde. ⇨ **zığır zığır,** *{ağız} (Yağmak, dökülmek için) taneler, damlalar hâlinde sürekli ve ses çıkararak.* [DS]

zığır[2], [zığ *(yans.)* > zığ-ır] *{ağız} is.* Toprak ve kum karışık arazi; çöl. [DS]

zığırdım, [zığ-ır-dım] *{ağız} is.* Fırtına ile birlikte yağan kar ve yağmur karışımı yağış. [DS]

zığıtmak, [zığ-ıt-mak] *{ağız} gçsz. f. [-ır]* Üşümek. [DS]

zığlam, [zığ-la-m] *{ağız} zf.* Dosdoğru. [DS]

zığlan, [zığ-la-n] *{ağız} sf.* (Çam ağacı için) uzun. [DS]

zığlanmak, [zığ-la-n-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* Hızlanmak. [DS]

zığlatma, [zığ-la-t-ma] *{ağız} is.* Pancar. [DS]

zığlı, [zağ-lı / zığ-lı] *{ağız} sf.* (Hayvan için) hızlı giden; güçlü. [DS]

zığva, [Rus. zipka => zıpka > zığva] *{ağız} is.* Potur; zıpka. [DS]

zıh[1], [Far. zıh / zih زه] *{OsT} is.* **1.** Bir şeyin kenarı. **2.** Keman yayının kirişi.

zıh[2], [Ar. (Sur.) zēh ذاه] *is.* **1.** Giyeceklerin kol, yaka, etek vb. kenarlarına dikilen şerit veya kaytan. *{ağız} (aynı)* [DS] **2.** Marangoz işlerinde ince kenar pervazı. **3.** Kitap sayfasının kenarlarını çerçeveleyen çizgi. **4.** Telli ve saplı çalgıların ses tablasını ve sırtını çevreleyen ince kenar süsü. **5.** Kenar suyu. ⇨ **zıh çekmek,** *{ağız} Kıyısına şerit geçirmek.* [DS]

zıha, [? zıha] *{ağız} is.* Dolma tüfek doldururken barut ve saçmayı sıkıştırmakta kullanılan bez. [DS]

zıhar, [Ar. ẓıhār ظهار] *(zıha:r) {OsT}is.* **1.** Karşılıklı yardımlaşma. **2.** *huk.* Eskiden, erkeğin karısını kendisinin evlenmesi yasak olan bir kimseye benzetmesi ve bu suretle ortaya çıkan boşanma.

zıhare, [Ar. ẓahr > ẓıhāre ظهاره] *(zıha:re) {OsT} is.* Bir giyeceğin dış yüzü; dış taraf.

zıhı, [sık-ı > zıhı] *{ağız} sf.* Güçlü; sıkı; iyi. [DS]

zıhılamak, [sık-ı-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Zorlamak; sıkılamak. [DS]

zıhım, [Ar. zaḳḳum => zıkkım > zıḫım] *{ağız} is.* Ağı; zehir. [DS]

zıhın, [sığın > zığın > zıhın] *{ağız} is.* Sığın; alageyik. [DS]

zıhlama, [zıh-la-ma] *is.* Zıhlamak eylemi.

zıhlamak, [zıh-la-mak] *gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Kenarına zıh geçirmek.

zıhlanma, [zıh-la-n-ma] *is.* Zıhlanmak eylemi.

zıhlanmak[1], [zıh-la-n-mak] *edil. f. [-ır]* Zıhlamak eylemi yapılmak.

zıhlanmak[2], [zıh-la-n-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* (İstemeyerek verilen yemek için) zıkkımlanmak. [DS]

zıhlı, [zıh-lı] *sf.* Zıhı olan.

zıhnı, [? zıhnı] *{ağız} sf.* (Tencere dibi veya yemek tadı için) yanıksı. [DS]

zıht, -dı [? zıht] *{ağız} is.* Öküz sürerken kullanılan ucu çivili değnek. [DS]

zıhtlamak, [zıht-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Ucu çivili değnekle dürterek sürmek; nodullamak. [DS]

zık[1], [zag / zang / zek / zeng / zık / zıng / zınk / zink / zoh / zok / zong / zonk / zöng *(yans.)*] *is.* Sarsılmayı, sallanmayı; üşüme ve heyecan yüzünden titremeyi anlatan kök. [Zülfikar] *zık-ır-tı*

zık[2], [zang / zank / zık / zıng / zınk *(yans.)*] *is.* Birden durmayı, düşmeyi, yerine oturmayı; çınlamalı seslenmeyi anlatan kök. [Zülfikar] *zık-adak, zık(k)-a çalmak, zık(k)-a-la-mak, zık-la-mak, zık zık* ⇨ **zık çalmak,** *{ağız} folk. Oyunda yenilenin ayaklarından tutarak kalçasını yere vurmak.* [DS]|| **zık dimek** (demek), *{ağız} Birdenbire düşerek zık sesi çıkarmak.* [DS]|| **zık diye,** *{ağız} Birdenbire.* [DS]|| **zık zık,** *{ağız} (Düşmek için) sık sık ve birdenbire.* [DS]

zık[3], [zığ / zık *(yans.)*] *is.* Sürekli söylenmeyi, ötmeyi; mızıkçılık etmeyi anlatan kök. [Zülfikar] *zık-ramak*

zıka, [? zıka] *{ağız} is.* Hardal otu. [DS]

zıkadak, -ğı [zık *(yans.)* > zık-adak] *{ağız} zf.* Birdenbire; zıngadak. [DS]

zıkazıg, [zık *(yans.)* > zık-a-zıg] *{ağız} sf.* Ağzına kadar dolu; zıngazınk. [DS]

zıkgak, -ğı [zık *(yans.)* > zık-ga-k] *{ağız} sf.* (Nesne için) limon gibi sulu. [DS]

zıkgım, [Ar. zaḳḳum => zıkkım > zıkgım] *{ağız} ünl.* Ağılan; öl! [DS]

zıkı, [sık-ı > zık-ı] *{ağız} is.* Ağızdan dolma tüfeklerde barut ve saçmayı sıkıştırmak için kullanılan bez veya keçe parçası; sıkı. [DS]

zıkırdamak, [zık *(yans.)* > zık-ır-da-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-d(ı)-yor]* Tıkırtı yapmak; gürültü etmek. [DS]

zıkırtı^{1}, [zık *(yans.)* > zık-ır-tı] *{ağız} is.* **1.** Yürürken ayakkabının çıkardığı ses. **2.** Gereksiz ve can sıkıcı söylenme. **3.** Söz; konuşma. [DS]

zıkırtı^{2}, [zık-ır-tı] *{ağız} is.* **1.** Hırçınlık; aksilik. **2.** İnat, ayak direme. [DS]

zıkka, [zık-ka] *{ağız} zf. "Zık"* diye ses çıkararak. ❐ **zıkka çalmak,** *{ağız} Kargatulumba edip yere çalmak.* [DS]

zıkkalamak, [zıkka-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Kargatulumba edip yere çalmak. [DS]

zıkkıl, [Ar. şayḳal => zıkkıl] *{ağız} is.* Sıvanın üstünü yağlayıp parlatma. [DS]

zıkkılı, [zıkkı(l)-lı] *{ağız} sf.* Süslü. [DS]

zıkkıltı, [zık(k)-ıl-tı] *{ağız} ünl.* Öl; ağılan! [DS]

zıkkım, [Ar. zaḳḳūm زقوم] *is.* **1.** *{ağız}* Ağı; zehir. [DS] **2.** *{ağız}* Acı. [DS] **3.** *mecaz.* Zararlı etkileri olan içki, sigara gibi şeyler. **4.** *{ağız}* İsteksiz yenilen veya istemeyerek verilen yemek; acı lokma; lokma. **5.** *sf.* Yaramaz. [DS]

zıkkımlanma, [zıkkım-la-n-ma] *is.* Zıkkımlanmak eylemi.

zıkkımlanmak, [zıkkım-la-n-mak] *dönşl. f. [-ır]* **1.** (Kendisine kızılan veya yediği şey uygun görülmeyen birine karşı duyulan öfke belirtisi olarak) yemek; içmek; doymak. **2.** *gçl. f.* Bir şeyi yemek, içmek.

zıkki, [Ar. zıḳḳī زقي] *(zıkki:, k kalın söylenir) {OsT} is.* İçine sıvı konulan deri kap; tulum.

zıklamak^{1}, [zık-la-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Yorulmak. [DS]

zıklamak^{2}, [Ar. żıdd => zık-la-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(ı)-yor]* İnatlaşmak; zıtlaşmak.[DS]

zıklanmak, [zık-la-n-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* → zıkkımlanmak. [DS]

zıkra, [? zıkra] *{ağız} sf.* Cimri; pinti. [DS]

zıkramak, [zık-ra-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-r(ı)-yor]* Huysuzlanıp ağlamak; zırlamak. [DS]

zıkva, [Rus. zipka => zıkva] *{ağız} is.* Zıpka; potur. [DS]

zıl^{1}, **-llı** [Ar. ẓıll ظل] *{OsT} is.* **1.** Gölge. **2.** Koruma; himaye altına alma. ❐ **zıll-âlūd,** *{OsT} Gölgeli.*|| **zıll-ı arz,** *{OsT} gök b. Yerin gölgesi.*|| **zıll-ı evvel,** *{OsT} tasvf. Allah.*|| **zıll-ı memdūd,** *{OsT} Uzamış gölge.*|| **zıll-ı sânî,** *{OsT} Dünya.*|| **zıll-ı zalîl,** *{OsT} Koyu gölge.*|| **zıll'ullah,** *{OsT} Allah'ın gölgesi; halife ve hükümdarlara verilen unvan.*|| **zıllü'ş-şebāb,** *{OsT} İlk gençlik çağları.*|| **zıll ü zıya,** *{OsT} Gölge ve ışık.*|| **zıll ü zül,** *{OsT} 1. Horluk; alçaklık. 2. Alçak gönüllülük; itaat.*

zıl^{2}, [zığıl / zıl] *{ağız} is.* Diş eti; damak. [DS]

zıl^{3}, [zıl] *{ağız} is.* **1.** Güç. **2.** Güç kullanılarak sığdırılan nesne. [DS]

zılal, -li [Ar. ẓıll > ẓılāl ظلال] *(zılâ:l) {OsT} is.* Gölgeler. ❐ **zılāl-ı ehvāl,** *{OsT} Korkunun gölgeleri.*|| **zılāl-ālūd,** *{OsT} Gölgeli.*

zılale, [Ar. ẓılāl > ẓılāle ظلاله] *(zılâ:le) {OsT} is.* Gölgelik.

zılam, [Ar. ẓulm > zılām ظلام] *(zıla:m) {OsT} is.* Zulüm.

zılarmak, [zıl-ar-mak] *{ağız} gçsz. f. [-ır]* Kaymak. [DS]

zıldır^{1}, [zıl-dır] *{ağız} sf.* **1.** Aç ve çıplak; yoksul. **2.** Zayıf; dayanıksız. **3.** Başıboş; işsiz. [DS] ❐ **zıldır zıldır,** *{ağız} 1. Çırılçıplak. 2. Yırtık pırtık elbiseli.* [DS]|| **zıldır zıldır dolaşmak,** *{ağız} Başıboş, işsiz olarak dolaşmak.* [DS]|| **zıldır zıldır olmak,** *{ağız} Yırtık pırtık olmak.* [DS]

zıldır^{2}, [zıl-dır] *{ağız} is.* Şırıl. ❐ **zıldır zıldır,** *{ağız} Şırıl şırıl.* [DS]

zıldırzop, [zıl-dır+zop] *{ağız} zf.* Düşünmeden; birdenbire. [DS]

zıleylemek, [zıl+ey-le-mek] *{ağız} gçsz. f. [-r]* Kaçmak. [DS]

zılf, [Ar. ẓılf ظلف]*{OsT} is.* **1.** Yarık toynak. **2.** Sığır, koyun, keçi gibi hayvanların çift tırnakları.

zılga, [zıl-ga] *{ağız} is.* Kısa kollu ince ceket. [DS]

zılgan, [zıl-gan] *{ağız} is.* Kıkırdak. [DS]

zılgar^{1}, [zıl-gar] *{ağız} is.* **1.** Genç ve uzun ağaç. **2.** Genç çam ağacı. **3.** *sf.* Uzun, iri yarı ve gürbüz. [DS]

zılgar^{2}, [zıl-gar] *{ağız} is.* Sabanlarda kullanılan ayar zinciri. [DS]

zılgar^{3}, [zıl-gar] *{ağız} is.* Bir çift koşum hayvanı yükü çekemediği zaman arabanın önüne koşulan ikinci çift hayvan. [DS]

zılgar^{4}, [zıl-gar] *{ağız} is.* Baskı; zorlama. [DS]

zılgıç, -cı [Ar. ẓalġuṭa => zılgıt > zılgıç] *{ağız} is.* Paylama; azarlama.[DS] ❐ **zılgıç gibi,** *{ağız} (Gitmek için) hızla; durmadan.* [DS]

zılgıd, [Ar. ẓalġuṭa => zılgıt] *{ağız} is.* Azar; paylama. [DS]

zılgıdır^{1}, [zılgı-dır] *{ağız} sf.* Zayıf; dayanıksız. [DS]

zılgıdır^{2}, [zıl-gıt-ır] *{ağız} is.* Tokmak. [DS]

zılgıdlı, [zılgıt-lı] *{ağız} sf.* Baskı yapan; güç sahibi. [DS]

zılgın, [Ar. ẓalġuṭa => zılgıt > zılgın] *{ağız} is.* Azarlama; paylama. [DS]

zılgır, [zıl-gır] *{ağız} sf.* Başıboş; işsiz; aylak. [DS]

zılgıt^{1}, [Ar. (Sur.) ẓalġuṭa ظلغطه] *{ağız} is.* **1.** Korkutma; çıkışma; gözdağı; azarlama; paylama. **2.** Bağırıp alkışlayarak beğenisini belirtme. **3.** Bir kimseyi başka birine karşı kışkırtma. **4.** Ağıt; ağlama. **5.** Güç; baskı. [DS] ❐ **zılgıt çekmek,** *Bağırarak coşturmak; kışkırtmak.*|| **zılgıt virmek** (ver-

mek), *{ağız}* [*Bir kimseyi azarlayıp korkutmak; gözdağı vermek.* DS]|| **zılgıt yemek,** *{ağız} Birisi tarafından azarlanmak; korkutulmak.* [DS]

zılgıt², [zıl-gı-t] *{ağız} is.* Hız. [DS]

zılgıt³, [zıl-gı-t] *{ağız} sf.* Zayıf. [DS]

zılgıt⁴, [zıl-gı-t] *{ağız} sf.* Kaba, saygısız, onursuz kimse. [DS]

zılgıt⁵, [Ar. ẓalġuṭa => zılgıt] *is.* **1.** *müz.* Tefin iç kısmına dizili metal halkalara verilen ad. **2.** *{ağız}* Müzikte ses. [DS]

zılgıtdamah, [zılgıt-la-mak > zılgıtda-maḫ] *{ağız} gçl. f. [-r] [-d(ı)-yor]* Kışkırtmak. [DS]

zılgıtlamak¹, [zılgıt-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Döverek ya da azarlayarak gözdağı vermek. [DS]

zılgıtlamak², [zılgıt-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* **1.** Kışkırtmak. **2.** Topluca sevinç sesleri çıkarmak. [DS]

zılğıt, -dı [Ar. ẓalġuṭa => zılğıt] *{ağız} is.* Zılgıt. [DS]

zılğıtlamak, [zılğıt-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Topluca sevinç sesleri çıkarmak. [DS]

zılhik, -ği [? zılhik] *{ağız} is.* **1.** Kertenkele. **2.** Çekirge. [DS]

zılik, -ği [? zılik] *{ağız} sf.* **1.** Her işe ve konuşmaya gereksiz yere karışan. **2.** Yapılan anlaşmayı bozan; mızıkçı. [DS]

zılk, [? zılk] *{ağız} is.* Pazı (sebze). [DS]

zılkar, [zıl-ka-r] *{ağız} is.* **1.** Genç çam ağacı. **2.** Uzun ve iriyarı erkek. [DS]

zılkıç, -cı [Ar. ẓilġuṭa => zılgıt / zılkıç] *{ağız} is.* Zılgıt. [DS]

zılkıt, -dı [Ar. ẓilġuṭa => zılgıt / zılkıt] *{ağız} is.* Zılgıt. [DS]

zılkıtlamak, [zılkıt-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* **1.** Azarlayarak veya döverek gözdağı vermek; korkutmak. **2.** Topluca sevinç sesleri çıkarmak. [DS]

zılkıtlı, [zılkıt-lı] *{ağız} sf.* Hızlı. [DS]

zılla¹, [zıl-la] *{ağız} zf.* **1.** Hiç. **2.** Kesinlikle; hiçbir zaman. **3.** *bağ.* Eğer. [DS]

zılla², [Far. zīrā => zılla] *{ağız} bağ.* **1.** Eğer. **2.** *zf.* Her zaman.[DS]

zıllak, -ğı [zır-la-k > zıl-la-k] *{ağız} sf.* Gürültü eden; zırlayan. [DS]

zıllı¹, [zıl-la / zıl-lı] *{ağız} zf.* Kesinlikle. [DS]

zıllı², [zıl-lı] *{ağız} sf.* Ters. [DS]

zıllıcı, [zıllı-cı] *{ağız} sf.* Mızıkçı. [DS]

zıllık, -ğı [zıl-lık] *{ağız} sf.* Mızıkçı. [DS]

zıllım, [zıl-lı-m] *{ağız} zf.* Kesinlikle. [DS]

zıllımak, [zıl-la-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r]* Oyunda mızıkçılık etmek. [DS]

zıllındırmak, [sal-m-dır-mak>zıllın-dır-mak] *{ağız} gçl. f. [-ır]* (Kişi için) iple asmak. [DS]

zıllızıbık, -ğı [zıl-lı+zıbık] *{ağız} is.* Söğüt dalından yapılan düdük. [DS]

zıllî [Ar. ẓıll > ẓıllī ظلّى] *(zılli:) {OsT} sf.* **1.** Gölgeyle ilgili; gölgeye ait. **2.** *is. mat.* Tanjanta ait.

zıllik, -ği [zıl-lik] *{ağız} is.* Soğan cücüğü. [DS]

zılliyet, [Ar. ẓıllī > ẓılliyyet ظلّيت] *{OsT} is.* Tanrı'nın yeryüzünde gölgesi sayılmaları dolayısıyla hükümdarların taşıdığı nitelik. ☞ **zılliyet-penâh,** *{OsT} Kendisine Allah'ın gölgesi olması dolayısıyla sığınılan; hükümdar.*|| **zılliyet-penâhî,** *{OsT} Hükümdarlık.*

zılmak, [zıl-mak] *{ağız} gçsz. f. [-ar]* **1.** Kaymak. **2.** Sıvışmak. [DS]

zılu, [? zılu] *{ağız} is.* Gübre. [DS]

zım¹, [zam / zım / zom / zum *(yans.)*] *is.* Vurmayı, çarpmayı, düşmeyi, çalmayı; düzensiz yürümeyi ve bu biçimde gevezelik etmeyi anlatan kök. *zım zum, zım+zık, zım+zır-ık*

zım², [Far. zer-zemīn => zem > zım] *{ağız} is.* Yer altı; zemin altı. ☞ **zımı zımına,** *{ağız} ilenç. Yerin dibine; Cehennemin dibine!* [DS]

zımad, [Ar. żımād ضماد] *(zıma:d) {OsT} is. tıp.* **1.** Yaranın üstüne sarılan merhemli sargı. **2.** İlaç; yakı; lapa. ☞ **zımād-ı hardal,** *{OsT} tıp. Hardal yakısı.*

zımak, -ğı [zı-mak] *{ağız} sf.* **1.** Güneş görmeyen yer; kuz. **2.** Ormanın sık ağaçlı yeri. [DS] ☞ **zımak yer,** *{ağız} Güneş görmeyen yer.* [DS]

zıman, [Far. zebān => zımān] *{ağız} is.* **1.** Dil; lisan. **2.** Tat alma organı; dil.

zımar, [Ar. ẓımār ذمار] *(zıma:r) {OsT} is.* **1.** Korunması gerekli olan şey; namus; ırz. **2.** *huk.* Kafesten kaçan kuş, karşılığı olmayan alacak, nereye konulduğu belli olmayan eşya gibi yararlanılması mümkün olmayan şey.

zımara, [? zımara] *{ağız} is.* Yerin dibi *(ilenç sözünde).* [DS]

zımarı, [? zımarı] *{ağız} is.* Sirke. [DS]

zımari, [Yun. zumarı] *{ağız} is.* Çiğ ekmek. [DS]

zımazık, -ğı [zınk-a+zınk] *{ağız} zf.* Hıncahınç; dopdolu; ağzına kadar dolu. [DS]

zımb, [zamb / zımb / zomb / zömb / zumb *(yans.)*] *is.* Rastgele vurmayı, çarpmayı, düzensiz yürümeyi ve bu biçimde gevezelik etmeyi anlatan kök. *zımb-ıl-da-mak, zımb-ır-da-t-mak, zıb-ır-tı*

zımba, [Far. sümbe / zunbe *(delgeç)*] *(zı'mba) is.* **1.** Mukavva, deri ve maden gibi şeylerde delik açmakta kullanılan alet. **2.** Bu aletle mukavva, deri ve metal levha üzerinde açılmış olan delik. **3.** Klasörlere yerleştirilecek olan belgelere delik açmaya yarayan büro gereci; delgeç. **4.** Birçok yaprağı tutturmaya yarayan ince tel; bu telleri tutturulacak kâğıtlara takmaya yarayan büro gereci; tel zımba. **5.** Üzerine çekiçle vurularak kazıma işlerinde kul-

lanılan gravürcü ve bakırcı aleti. **6.** *{ağız}* Metal delmekte kullanılan demir çubuk. [DS] **7.** *{ağız} folk.* Bir çocuk oyunu. [DS] ☞ **zımba gibi,** *Çok sağlıklı; çok sağlam.*|| **zımbaya vurmak,** *{ağız} (Oyunda) ceza vermek.* [DS]

zımbalama, [zımba-la-ma] *is.* Zımbalamak eylemi.

zımbalamak, [zımba-la-mak] *gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* **1.** Zımba ile delik açmak. **2.** Zımba telleri ile tutturmak. **3.** Bir metal levhayı zımba ile işaretlemek ya da delmek. **4.** Yolcu biletinin kontrol edildiğini veya kullanıldığını belirtmek için özel araç ile üzerinde delik açmak. **5.** *argo.* Bir kimseyi bıçaklamak; bıçakla yaralamak veya öldürmek.

zımbalanma, [zımba-la-n-ma] *is.* Zımbalanmak eylemi.

zımbalanmak, [zımba-la-n-mak] *edil. f. [-ır]* **1.** Zımba ile delinmek. **2.** Zımba teli ile tutturulmak. **3.** Zımba ile işaretlenmek. **4.** *argo.* Bıçakla yaralanmak veya öldürülmek. **5.** *dönşl. f.* Zımba sahibi olmak; zımba edinmek.

zımbalatma, [zımba-la-t-ma] *is.* Zımbalatmak eylemi.

zımbalatmak, [zımba-la-t-mak] *gçl. f. [-ır]* **1.** Zımba ile delik açtırmak. **2.** Zımba telleri ile tutturtmak. **3.** Bir metal levhayı zımba ile işaretletmek ya da deldirmek. **4.** Yolcu biletinin kontrol edildiğini veya kullanıldığını belirtmek için özel araç ile üzerinde delik açtırmak. **5.** *argo.* Bir kimseyi bıçaklatmak; bıçakla yaralatmak veya öldürtmek.

zımbalı, [zımba-lı] *sf.* **1.** Zımbası olan. **2.** Zımba ile delik açılmış olan. **3.** Zımba telleri ile tutturulmuş olan. ☞ **zımbalı defter,** *Kolay koparılmasını sağlamak amacıyla yaprakları zımba ile bir sıra delinmiş defter.*

zımbazık, -ğı [zıng-a+zınk] *{ağız} zf.* Ağzına kadar dolu; hıncahınç; zıngazınk. [DS]

zımbazıp, -bı [zong-a+zınk] *{ağız} zf.* Zıngazınk. [DS]

zımbık, [zımb-ık] *{ağız} is.* **1.** Kuyruksuz tavuk. **2.** Yumruk. **3.** *sf.* Sersem. [DS]

zımbıklamak, [zımbık-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Yumruklamak. [DS]

zımbıldamak, [zımb *(yans.)*>zımb-ıl-da-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-d(ı)-yor]* **1.** Zıplayarak yürümek; yürürken çok sarsmak. **2.** (Kızgınlık ifadesi olarak) birinin arkasından gitmek; peşinden gitmek. [DS]

zımbıra, [zımb *(yans.)* > zımb-ır-a ?] *{ağız} is.* Çalgı. [DS]

zımbırdak, -ğı [zımb *(yans.)* > zımb-ır-dak] *{ağız} sf.* Cilveli; oynak. [DS]

zımbırdamak[1], [zımb-ır-da-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-d(ı)-yor]* **1.** Tepinerek, gürültü ederek tedirginlik vermek. **2.** Dokunulan nesne, tımbırtılı ses çıkarmak; tımbırdamak. [DS]

zımbırdamak[2], [zımb-ıl-da-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-d(ı)-yor]* (Kadın göğüsleri için) yürürken oynamak. [DS]

zımbırdatma, [zımb *(yans.)* > zımb-ır-da-t-ma] *is.* Zımbırdatmak eylemi.

zımbırdatmak, [zımb *(yans.)* > zımb-ır-da-t-mak] *{ağız} gçl. f. [-ır]* **1.** Gelişigüzel vuruşlarla kulağı rahatsız edecek biçimde ses çıkartmak. **2.** Bir çalgıyı acemice çalmak. **3.** Bir çalgıyı usul usul çalmak. [DS]

zımbırtı, [zımb *(yans.)* > zımb-ır-tı] *is.* **1.** Kulağı rahatsız edecek biçimde herhangi bir şeyden çıkan ses. **2.** Bir müzik aletini acemice çalmaktan dolayı çıkan ses. **3.** Adı anımsanmayan ya da söylenmek istenmeyen ufak, değersiz şey; nesne; o şey. **4.** *{ağız}* Çalgı sesi. [DS] **5.** *{ağız}* Kulak tırmalayan, çirkin ses veya konuşma. [DS] **6.** *{ağız}* İri yapılı insan. [DS] **7.** *{ağız}* Kaba yapılı eşya. [DS] **8.** *{ağız} sf.* Şöyle böyle. [DS]

zımbon, [? zımbon] *{ağız} is.* Düdük; küçük boru. [DS]

zımbuk, -ğu [zımb *(yans.)* > zımb-ık] *{ağız} is.* Yumruk. ☞ **zımbuk atmak,** *{ağız} Yumrukla vurmak; yumruk atmak.* [DS]

zımır, [Ar. żamīr => zımır] *{ağız} is.* Surat; yüz. [DS]

zımn, [Ar. żımn ضمن] *{OsT} is.* **1.** Bir şeyin içi; iç taraf. **2.** Açıkça söylenmemiş fakat hissettirilen düşünce ya da söz; içteki maksat. **3.** Amaç; istek.

zımnen, [Ar. żımn > żımnen ضمنا] *(zı'mnen) {OsT} zf.* Üstü kapalı biçimde; dolaylı olarak.

zımnında, [zımn-ı-n-da] *zf* ve *e.* Dolayısıyla; belirtilen nedenle.

zımnî [Ar. żımn > żımnī ضمنى] *(zımni:) {OsT} sf.* **1.** Üstü kapalı olarak yapılan ya da söylenen; dolaylı olarak anlatılan; gizli. **2.** *mat.* Kapalı. ☞ **zımnî irade beyanı,** *{OsT} huk. Hukuksal bir sonuç doğuran iradenin açıkça değil de kapalı olarak ya da dolaylı biçimde belirtilmesi.*|| **zımnî irāde izhārı,** *{OsT} huk.* → zımnî irade beyanı.|| **zımnî kabul,** *{OsT} huk. Bir sözleşmede belirtilen öneriyi açıkça değil de üstü kapalı olarak kabul etme.*

zımniye, [Ar. żımnī > żımniye ضمنيه] *{OsT} sf.* Açıkça olmayan; üstü kapalı.

zımpara, [Far. sum-pāre / sümbāde] *(zı'mpara) is.* **1.** *min.* Birleşiminde çok sert alümin kristalleri bulunan ve aşındırıcı olarak kullanılan kayaç. **2.** Zımpara kâğıdı. **3.** Zımparalama işlemi. ☞ **zımpara kâğıdı,** *Metal, tahta vb. şeylerin yüzeyini sürterek düzeltmeye yarayan üzerine çok ince zımpara tozları yapıştırılmış kâğıt; zımparalı kâğıt.*|| **zımpara taşı,** *Düzlemsel yüzeyleri düzeltmekte, aşındırmakta kullanılan alümin billûrlu taş.*|| **zımpara tozu,** *Zımpara taşının ufalanması ile elde edilen ve taş kesme çarkları ile zımpara kâğıtları üzerine yapıştırılan çeşitli kalınlıktaki toz parçacıklar.*

zımparalama, [zımpara-la-ma] *is.* Zımparalamak eylemi.

zımparalamak, [zımpara-la-mak] *gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Bir şeyin yüzeyini zımpara ile aşındırmak.

zımparalanma, [zımpara-la-n-ma] *is.* Zımparalanmak eylemi.

zımparalanmak, [zımpara-la-n-mak] *edil. f. [-ır]* **1.** Yüzeyi zımpara ile düzeltilmek; zımpara ile aşındırılmak. **2.** Zımparalamak eylemi üzerinde uygulanmak. **3.** *dönşl. f.* Zımpara sahibi olmak; zımpara edinmek.

zımpır, [zımp *(yans.)* > zımp-ır] *{ağız} is.* Çok iri; iri yarı. [DS]

zımpon, [? zımpon] *{ağız} is.* → zımbon. [DS]

zımrık¹, -ğı [zım(ı)r-ık] *{ağız} is.* Akrep ve arı iğnesi. [DS]

zımrık², -ğı [zım(ı)r-ık] *{ağız} is.* Tohuma kaçmış soğanın çiçek sapı. [DS]

zımzık¹, -ğı [som-suk / zımzık] *{ağız} is.* Yumruk. [DS]

zımzık², -ğı [sık-ı > sı(m)+sı/k-ı => zımzık] *{ağız} sf.* Çok sıkışık; tıka basa; sımsıkı. [DS]

zımzık³, -ğı [zım+zık] *{ağız} is.* Bilye. [DS]

zımzıklamak, [zımzık-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Yumruklamak. [DS]

zımzım¹, [zım+zım] *{ağız} is.* **1.** Bilye; zıpzıp. **2.** *sf.* Cilveli; oynak. [DS]

zımzım², [zım+zım] *{ağız} is.* **1.** Ut. **2.** Saz. [DS]

zımzırık¹, -ğı [zım-zır-ık] *{ağız} is.* Yumruk. [DS]

zımzırık², -ğı [zım-zır-ık] *{ağız} is.* Küçük dolu (yağış biçimi). [DS]

zımzırtlak, -ğı [zı(m)+zı/rt-lak] *{ağız} zf.* (Ziyarete gitmek için) eli boş olarak; hediyesiz. [DS]

zımzırtmak, [zım-zır-t-mak] *{ağız} gçsz. f. [-ır]* Ayak diremek; üstelemek. [DS]

zın¹, [zan / zın *(yans.)*] *is.* Rastgele ve ileri geri konuşmayı, gevezelik etmeyi anlatan kök. [Zülfikar] *zın-la-mak, zın-(n)a-mak*

zın², [zıng / zınğ / zın / zing *(yans.)*] *is.* Cam ve metal eşyanın çarpmasını, dökülmesini anlatan kök. [Zülfikar] *zın-la-mak, zın zın*

zınak, -ğı [zıy-ın-ak > zīnak ?] *{ağız} is.* **1.** Kıvılcım. **2.** Baca. [DS]

zınbazık, -ğı [zıng-a-zınk / zınb-a-zık] *{ağız} zf.* Ağzına kadar dolu; zıngazınk; hıncahınç. [DS]

zıncan, [silcan > zıncan] *{ağız} is. bot.* Bir tür dikenli çalı; silcan, *(Smilax)*. [DS]

zıncılamak, [zınc-ı-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Sallamak. [DS]

zından, [Far. zindān => zından] *{ağız} is.* Zindan. ⊡ **zından delen,** *{ağız} Küçük torik.* [DS]

zındı, [sın-dı > zındı] *{ağız} is.* Makas; sındı. [DS]

zındık¹, -ğı [Far. zend *(Zend dini)* > zend-ik / Ar. zındīḳ زنديق] *(zındi:k, k kalın söylenir) sf.* **1.** *{OsT}* Ahrete, Allah'a inanmayan; dinsiz. **2.** *{ağız}* (Kişi için) ahlaksız; kötü; kavgacı; terbiyesiz. [DS] **3.** *{ağız}* Sarhoş. [DS] **4.** *{ağız}* Güç beğenir. [DS] **5.** *{ağız}* Hakkı olmadığı hâlde hak isteyen. [DS] **6.** *{ağız}* Kısa boylu. [DS] **7.** *{ağız}* Çabuk küsen. [DS] ⊡ **zındık deli,** *{ağız} Zırdeli.* [DS]

zındık², -ğı [sın-dı-k > zındık] *{ağız} is.* Makas; sındı. [DS]

zındıkî, [Ar. zındīḳ > zındīḳī زنديقى] *{OsT} is.* Zındıklık.

zındıkiyet, [Ar. zındīkiyyet زنديقيت] *{OsT} is.* Zındıklık.

zındıklık,-ğı [zındık-lık] *is.* Allah'a ve ahrete inanmama durumu.

zındırdamak, [zıng-ır-da-mak > zındır-da-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-d(ı)-yor]* Yürürken ayaklarını yere vurarak ses çıkarmak. [DS]

zıng¹, [zag / zang / zek / zeng / zık / zıng / zınk / zink / zoh / zok / zong / zonk / zöng *(yans.)*] *is.* Sarsılmayı, sallanmayı; üşüme ve heyecan yüzünden titremeyi anlatan kök. [Zülfikar] *zıng-ıl zıngıl, zıng-ır-tı, zıng-ır zıngır, zıng-ır-tı*

zıng², [zang / zank / zık / zıng / zınk *(yans.)*] *is.* **1.** Birden durmayı, düşmeyi, yerine oturmayı; çınlamalı seslenmeyi anlatan kök. [Zülfikar] *zıng-a-dan, zıng-ı-dak, zıng-ıl-da-k* **2.** "Oyun bitti; kazandım!" anlamında kullanılır. **3.** *is.* Üç taş, dokuz taş gibi oyunların genel adı. ⊡ **zıng diye,** *{ağız} (Düşmek için) birdenbire ve ses çıkararak.* [DS]|| **zıng zıng,** *{ağız} (Ses için) arkası boş yere vurulduğunda çınlayarak.* [DS]

zıng³, [zıng / zınğ / zın / zing *(yans.)*] *is.* Cam ve metal eşyanın çarpmasını, dökülmesini anlatan kök. [Zülfikar] *zıng-ır-da-k, zıng zıng*

zıng⁴, [zıng / zınk / zin *(yans.)*] *is.* Ulumayı, inlemeyi anlatan kök. [Zülfikar] *zıng-la-mak*

zınga, [zıng *(yans.)* > zıng-a] *{ağız} zf.* (Yatırmak, devirmek, düşürmek için) arka üstü; sırt üstü. [DS] ⊡ **zıngaya vurma,** *{ağız} Arka üstü vurma.* [DS]

zıngadak, -ğı [zıng *(yans.)* > zıng-adak] *zf.* **1.** (Durmak için) ansızın ve bir sarsıntı ile. **2.** *{ağız}* Birdenbire. **3.** (Vurmak için) yumrukla. [DS]

zıngadan, [zıng *(yans.)* > zıng-a-dan] *{ağız} zf.* Birdenbire. [DS] ⊡ **zıngadan kalmak,** *{ağız} Korku ve şaşkınlıkla durakalmak.* [DS]

zıngalmak, [zıng *(yans.)*> zıng-al-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* Altı veya yanı boş olan yere vurulunca sarsılmak. [DS]

zıngamak, [zıng-a-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-g(ı)-yor]* Dizle birinin arkasına vurmak. [DS]

zıngarmak, [sıñar-mak > zıñar-mak ?] *{ağız} gçsz. f. [-ır]* **1.** Karşı gelmek; buyruk dinlememek. **2.** Mızıkçılık etmek; mızmak. [DS]

zıngazık, -ğı [zıng-a+zınk] *{ağız} zf.* → zıngazınk. [DS]

zıngazınk, -ğı [zıng-a+zınk] *{ağız} zf.* Ağzına kadar dolu. [DS]

zıngdan, [zıñ-dan] *{ağız} zf.* Birdenbire. [DS]

zınggıragoç, [zıng > zıñg-ır+ağaç > zıñgıragoç] *(zıñgıragoç) {ağız} is.* Tahterevalli. [DS]

zınggırdamak, [zıng *(yans.)* > zıñ(g)-ır-da-mak] *(zıñgırdamak) {ağız} gçsz. f. [-r] [-d(ı)-yor]* Sarsılmak; titremek. [DS]

zınggırzık, -ğı [zıng *(yans.)* > zıñg-ır+zınk] *(zıñgırzık) {ağız} zf.* (Dolu olmak için) ağzına kadar; hıncahınç. [DS]

zıngıç, -cı [zıng *(yans.)* > zıng-ı-ç] *{ağız} is.* Fren. [DS]

zıngıdak, -ğı [zıng-ı-dak] *{ağız} zf.* → zıngadak. [DS]

zıngıl, [zıng *(yans.)* > zıng-ıl] *is.* Sarsılma ve sallanma bildiren gövde. ⊡ **zıngıl zıngıl,** *Güçlü bir şekilde meydana gelen sarsılma ve titreme.*

zıngıldak[1]**, -ğı** [zıng *(yans.)* > zıng-ıl-dak] *{ağız} sf.* **1.** Sağlam yerleşmediği için konulduğu yerde oynayan; sallanan. **2.** Cilveli; oynak. **3.** Çok gezen. [DS]

zıngıldak[2]**, -ğı** [zıng *(yans.)* > zıng-ıl-dak] *{ağız} is.* Çatlak çan.

zıngıldama, [zıng *(yans.)* > zıng-ıl-da-ma] *is.* Zıngıldamak eylemi; sarsılma.

zıngıldamak[1]**,** [zıng *(yans.)* > zıng-ıl-da-mak] *gçsz. f. [-r] [-d(ı)yor]* **1.** Şiddetli biçimde sarsılmak ve ses çıkarmak; zıngırdamak. **2.** *{ağız}* Yerinde oynamak; sarsılmak; titremek. [DS] **3.** *{ağız}* Tin tin yürümek. [DS]

zıngıldamak[2]**,** [zıng *(yans.)* > zıng-ıl-da-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-d(ı)-yor]* İstediğini yaptırmak için tepinmek. [DS]

zıngıldayık, -ğı [zıngıl-da-mak > zıngıl-da-y-ık] *{ağız} sf.* **1.** Sallanan; sarsılan; yerinde oynayan. **2.** *is.* Pelte. [DS]

zıngıllamak, [zıngıl-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Seslenmek. [DS]

zıngıltı, [zıng *(yans.)* > zıng-ıl-tı] *{ağız} is.* **1.** Sallanma. **2.** Tınlama; tıngıltı. [DS]

zıngır, [zıng *(yans.)* > zıng-ır] *is.* Sarsılma, sallanma, titreme bildiren gövde. ⊡ **zıngır zıngır,** *{ağız} Sürekli olarak sarsıntılı ve sesli.* [DS]

zıngırak, -ğı [zıng *(yans.)* > zıng-ır-a-k] *{ağız} is.* Sıtma. [DS]

zıngıramak, [zıng *(yans.)* > zıng-ır-a-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-r(ı)-yor]* Sarsılmak; titremek. [DS]

zıngırcık, -ğı [zıng *(yans.)* > zıng-ır-cık] *{ağız} is.* Tahterevalli. [DS]

zıngırdak, -ğı [zıng *(yans.)* > zıng-ır-dak] *{ağız}* is. Çan; çıngırak. [DS]

zıngırdama, [zıng *(yans.)* > zıng-ır-da-ma] *is.* **1.** Zıngırdamak eylemi. **2.** *{ağız}* Konukluğa gitme, gezme; dolaşma. [DS]

zıngırdamak, [zıng *(yans.)* > zıng-ır-da-mak] *gçsz. f. [-r] [-d(ı)-yor)* Şiddetli biçimde sarsılmak ve ses çıkarmak; zangırdamak.

zıngırdatma, [zıng-ır-da-t-ma] *is.* Zıngırdatmak eylemi.

zıngırdatmak, [zıng-ır-da-t-mak] *gçl. f. [-ır]* Şiddetli biçimde sarsmak ve ses çıkartmak.

zıngıreç, -ci [zıng-ır+ağaç] *{ağız} is.* Tahterevalli. [DS]

zıngırgeç, -ci [zıng *(yans.)* > zıng-ır+ağaç] *{ağız} is.* Dönme dolap. [DS]

zıngıroy, [zıngır-oy ?] *{ağız} is.* Küçük zil; çıngırak. [DS]

zıngırtı, [zıng *(yans.)* > zıng-ır-tı] *is.* **1.** Zıngırdama sesi ve durumu. **2.** *{ağız}* Sesli sarsıntı. [DS]

zıngıt[1]**, -dı** [Ar. ẓalġuṭa => zılgıt > zıngıt] *{ağız} is.* → zılgıt. [DS]

zıngıt[2]**, -dı** [zıng-ıt] *{ağız} is.* Yumrukla sırta vurma. [DS]

zıngızıg, [zıng-a+zıng > zıngızıg] *{ağız} zf.* Ağzına kadar; zıngazınk; hıncahınç. [DS]

zınglamak, [zıng-la-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(ı)-yor]* (Canı yanan köpek için) acı acı bağırmak. [DS]

zıngnamak, [zıñ-la-mak > zıñna-mak] *{ağız} gçsbz. f. [-r] [-n(ı)-yor]* Olmayacak bir şeyi ikide bir tekrar etmek. [DS]

zınğ, [zıng / zınğ / zın / zing *(yans.)*] *is.* Cam ve metal eşyanın çarpmasını, dökülmesini anlatan kök. [Zülfikar] *zınğ-ır-da-mak.*

zınğazık, [zınk-a+zınk => zınğazık] *{ağız} zf.* Ağzına kadar dolu. [DS]

zınğıldak, -ğı [zınğ *(yans.)* > zınğ-ıl-dak] *{ağız} sf.* Bağlantıları gevşemiş; oynak. [DS]

zınğırdamak, [zınğ *(yans.)* > zınğ-ır-da-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-d(ı)-yor]* Ses çıkarmak. [DS]

zınharı, [Ar. zemherīr => zınharı] *{ağız} is.* Kışın zemheriden sonraki ikinci yarısı. [DS]

zımba, [Far. zunbe => zınıba] *{ağız} is.* Delik delmekte kullanılan demirci aleti. [DS]

zınıf, [Ar. ṣınf => sınıf > zınıf] *{ağız} is.* Sınıf. [DS]

zınıgı, [? zınıgı] *{ağız} is.* Küçük salatalık. [DS]

zınıh, [? zınık / zınıh] *{ağız} is.* Balık, soğan gibi şeylerdeki keskin ve kötü koku. [DS]

zınık, -ğı [? zınık / zınıh] *{ağız} is.* **1.** Yumurta, balık ve etin kap kacakta, elde bıraktığı koku. **2.** Pis su deliği. [DS]

zınk[1]**,** [zag / zang / zek / zeng / zık / zıng / zınk / zink / zoh / zok / zong / zonk / zöng *(yans.)*] *is.* Sarsılmayı, sallanmayı; üşüme ve heyecan yüzünden titremeyi anlatan kök. [Zülfikar] *zınk-ıl-da-mak, zınk-ıl-da-k, zınk(k)-a-da-k*

zınk[2]**,** [zang / zank / zık / zıng / zınk *(yans.)*] *is.* Birden durmayı, düşmeyi, yerine oturmayı; çınlamalı seslenmeyi anlatan kök. [Zülfikar] *zınk-a-da-k,*

zınk-ıl-da-k ⚇ **zınk diye durmak,** *Birdenbire durmak.*

zınk[3], [zıng / zınk / zin *(yans.)*] *is.* Ulumayı, inlemeyi anlatan kök. [Zülfikar] *zınk-la-mak*

zınka, [zınk *(yans.)* > zınk-a] *{ağız} zf.* (Düşmek için) arka üstü. ⚇ **zınka vurmak,** *{ağız} Sırtı yere gelecek şekilde yere çalmak.* [DS]

zınkadak, -ğı [zınk *(yans.)* > zınk-a-dak] *{ağız} zf.* Birdenbire; zıngadak. [DS]

zınkaldırmak, [zınk *(yans.)* > zınk-al-dır-mak] *{ağız} gçsz. f. [-ır]* Titremek. [DS]

zınkazınk, [zınk *(yans.)* > zınk-a+zınk] *{ağız} zf.* Ağzına kadar; hıncahınç. [DS]

zınkıdak, -ğı [zınk-a+dak] *{ağız} zf.* (Durmak vb. için) birdenbire. [DS]

zınkıldak[1], **-ğı** [zınk *(yans.)* > zınk-ıl-dak] *{ağız} zf.* Bağlantıları gevşemiş; oynak. [DS]

zınkıldak[2], **-ğı** [zınk *(yans.)* > zınk-ıl-da-k] *{ağız} sf.* Cilveli; oynak. [DS]

zınkıldamak, [zınk-ıl-da-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-d(ı)-yor]* Çabuk çabuk yürümek. [DS]

zınkıldanmak, [zınk *(yans.)* > zınk-ıl-da-n-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* Sallanmak; sarsılmak; oynamak. [DS]

zınkılzık, -ğı [zınk *(yans.)* > zınk-ıl+zık] *{ağız} zf.* Dopdolu; hıncahınç. [DS]

zınkkadak, -ğı [zınk *(yans.)* > zınk(k)-a-dak] *{ağız} zf.* Birdenbire; zıngadak. [DS]

zınklamak, [zınk-la-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(ı)-yor]* **1.** (Çocuk için) huysuzlanarak mızlamak. **2.** (Dayak yiyen köpek için) tiz ve acı ses çıkarmak. [DS]

zınlamak[1], [zın-la-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Oyunda mızıkçılık etmek. [DS]

zınlamak[2], [zın-la-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Çınlamak. [DS]

zınnet, [Ar. żınnet ضنّت] *{OsT} is.* Cimrilik; hasislik; pintilik.

zınnık[1], **-ğı** [zın-lık > zınnık] *{ağız} is.* **1.** Pis su deliği. **2.** Çeşme ayağı. [DS]

zınnık[2], **-ğı** [Far. zırniḫ => zırnık > zınnık] *{ağız} is.* → zırnık. [DS]

zınzın, [zın+zın] *{ağız} is.* Akordeon. [DS]

zınzov, [? zınzov] *{ağız} is.* Dağ menekşesi. [DS]

zıp, [zab / zap / zıb / zıp / zip / zop *(yans.)*] *is.* Hızlı ve düzensiz yürümeyi, koşmayı, sıçramayı ve birden ortaya çıkmayı anlatan kök. [Zülfikar] *zıp zıp, zıp-ır zıpır, zıp-ır-lık, zıp+çık-tı, zıp-la-mak* ⚇ **zıp diye,** *{ağız} Birdenbire.* [DS]|| **zıp diye çıkmak,** *Beklenmeyen bir yerden ansızın ortaya çıkmak.*|| **zıp zıp,** *1. Zıplayarak. 2. {ağız} Sık sık.* [DS]|| **zıp zıp zıplamak,** *Çok sevindiğini havaya sıçrayarak belli etmek; çok sevinmek.*

zıpa, [sıpa > zıpa] *{ağız} is.* Sıpa. [DS]

zıpadak, -ğı [zıp *(yans.)* > zıp-a-dak] *{ağız} zf.* Birdenbire. [DS]

zıpak, -ğı [zıyp-ak > zīpak] *(zı:pak) {ağız} sf.* Kaygan. [DS]

zıpçı, [*eT.* sıbızğu > sipsi > zıpçı] *{ağız} is.* Zurna kamışı. [DS]

zıpçık[1], **-ğı** [zıp-çık] *{ağız} is.* Yüzülmüş deride kalan kuyruk. [DS]

zıpçık[2], **-ğı** [zıp-çık] *{ağız} is.* **1.** Piştov. **2.** Tüfek harbisi. [DS]

zıpçık[3], **-ğı** [sap-çık > zıpçık] *{ağız} is.* **1.** Kiraz, üzüm, dut gibi meyvelerin küçük sapı. **2.** Dal parçası. [DS]

zıpçık[4], **-ğı** [sıpa-cık > zıpçık] *{ağız} is.* Eşek sıpası. [DS]

zıpçık[5], **-ğı** [zıp-çık] *{ağız} is.* **1.** Şişman kadın veya kız. **2.** *sf.* Acar. [DS]

zıpçık[6], **-ğı** [zıp+çık] *{ağız} is.* **1.** Belin sapına takılan ve toprağı işlerken üzerine ayakla basılan tabla; basacak; baskı. **2.** Erkek üreme organına benzetilen nesne veya hareket; zıbık. [DS]

zıpçıklamak, [zıpçık-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Kapıyı kilitlemek. [DS]

zıpçıklı, [zıpçık-lı] *{ağız} sf.* Hoppa; kendini bilmez. [DS]

zıpçıktı, [zıp *(yans.)* + çık-tı] *(zı'pçıktı) sf.* **1.** Ansızın ortaya çıkan; birden sivrilen; türedi. *{ağız} (aynı)* [DS] **2.** Ciddî olmayan; davranışlarında taşkınlık gösteren; görgüsüz; zıpır; hoppa. *{ağız} (aynı)* [DS] **3.** *{ağız}* Çağrılı olmadığı yere gelen. [DS] **4.** *{ağız}* Sivri akıllı; zıpır. [DS] **5.** *is.* Fırsatçı kimse. **6.** *{ağız}* Kısa ve dar elbise. [DS]

zıpgın, [Far. züpin => zıpkın] *{ağız} is.* **1.** Zıpkın. **2.** Meyve sırığı. **3.** Keçinin kuyruğundaki ince kemikler. [DS]

zıpıldak, -ğı [zıp *(yans.)* > zıp-ıl-dak] *{ağız} is.* **1.** Oyun çağındaki çocuk. **2.** Haşarı oğlan çocuğu. **3.** Üvey çocuk. [DS]

zıpılız, [zıp-ıl-ız] *{ağız} sf.* Uzun, iriyarı ve gürbüz. [DS]

zıpır[1], [zıp *(yans.)* > zıp-ır] *sf.* **1.** Taşkın davranışlarda bulunan; çılgınca davranan; delişmen; zırtapoz. *{ağız} (aynı)* [DS] **2.** *{ağız}* Türedi; zıpçıktı. [DS] **3.** *{ağız}* Huysuz. [DS] **4.** *{ağız}* Güçlü, iri yarı ve uzun. [DS] **5.** *is. {ağız}* Çok hareketli çocuk. [DS] **6.** *{ağız}* Delikanlı. [DS] ⚇ **zıpır gibi,** *{ağız} Güçlü; gürbüz.* [DS]|| **zıpır zıpır,** *{ağız} 1. Güçlü. 2. (Yürümek için) hızlı.* [DS]

zıpır[2], [zıp *(yans.)* > zıp-ır] *{ağız} sf.* Yoksul. [DS]

zıpıra, [Ar. surba => zıpıra] *{ağız} is.* Keklik sürüsü. [DS]

zıpıramak, [zıp-ır-a-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r]* Ayak tapırtıları yaparak aceleden kaçmak, gitmek. [DS]

zıpırdak, -ğı [zıp *(yans.)* > zıp-ır-dak] *{ağız} zf.* (Kaçmak, koşmak için) ansızın ve gürültülü ayak

sesleri ile. ⎘ **zıpırdak düşmek,** *{ağız} Birden ve gürültülü ayak sesleri çıkararak kaçmak; fırlayıp gitmek.* [DS]

zıpırdamak, [zıp *(yans.)* > zıp-ır-da-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-d(ı)-yor]* Bastığı yerden ses çıkararak gitmek, gelmek; tepinmek. [DS]

zıpırlık,-ğı [zıp-ır-lık] *is.* **1.** Zıpır olma durumu; delişmenlik. **2.** Zıpır bir kimsenin davranışı; bu kişinin davranışlarının niteliği.

zıpıtmak, [sap-ıt-mak / zıp *(yans.)* > zıp-ıt-mak / zıyp-ıt-mak] *{ağız} gçsz. f. [-ır]* Saçmalamak; sapıtmak. [DS]

zıpka, [Rus. zipun *(şayaktan yapılma giyecek)* > zipkunka > zipka] *is.* Karadeniz bölgesi halkının giydiği ağı körüklü dar paçalı geleneksel potur.

zıpkaçtı, [zıp *(yans.)* > zıp+kaç-tı] *{ağız} is.* Tekir (balık). [DS]

zıpkı, [Rus. zipka => zıpkı] *{ağız} is.* → zıpka. ⎘ **zıpkı gibi,** *{ağız} Çok dar.* [DS]

zıpkın, [Far. zūpin *(mızraktan kısa silah)* / T. sap-kın > *eski Kıpç.* sıp-kun] *(zı'pkın) is.* **1.** Mızraktan kısa, hilal biçiminde iki kancalı delici eski bir silah. **2.** Balina gibi büyük balıkları avlarken vurup çekmekte kullanılan bir ucu keskin ve tırtıklı, diğer ucu tutamaklı alet. **3.** *{ağız}* Yengeç tutmakta kullanılan sırık ucuna bağlı çatal. [DS] **4.** *{ağız}* Çatal. [DS] **5.** *{ağız}* Meyve sırığı. [DS] **6.** *sf. {ağız}* İşsiz. [DS] ⎘ **zıpkın başı,** *Zıpkının metalden yapılmış sivri ucu ile bunun üzerindeki hilal biçiminde iki kancadan oluşan ana parça.*|| **zıpkın topu,** *Balina, kaşalot gibi hayvanları avlarken zıpkını uzaktan fırlatmaya yarayan top.*|| **zıpkın ucu,** *Balık zıpkını ucuna yerleştirilen çentikli sivri demir.*

zıpkıncı, [zıpkın-cı] *is.* Zıpkınla balık avlayan balıkçı.

zıpkıncılık, -ğı [zıpkın-cı-lık] *is.* Zıpkınla balık avlama işi.

zıpkınlama, [zıpkın-la-ma] *is.* Zıpkınlamak eylemi.

zıpkınlamak, [zıpkın-la-mak] *gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Zıpkınla vurmak; zıpkınla avlamak.

zıpkınlanma, [zıpkın-la-n-ma] *is.* Zıpkınlanmak eylemi.

zıpkınlanmak, [zıpkın-la-n-mak] *edil. f. [-ır]* **1.** Zıpkınla vurulmak; zıpkınla avlanmak. **2.** *dönşl. f.* Zıpkın sahibi olmak; zıpkın edinmek.

zıplak[1], **-ğı** [zıp-la-k] *{ağız} is.* **1.** Suda haşlandıktan sonra üstüne tereyağı dökülerek yenilen taze fasulye. **2.** Pancar. **3.** Haşlanmış pancar. [DS]

zıplak[2], **-ğı** [zıp-la-k] *{ağız} sf.* Uzun boylu. [DS]

zıplak[3], **-ğı** [zıp-la-k] *{ağız} is.* **1.** On beş yaşındaki erkek çocuk. **2.** Bir yaşındaki dana. [DS]

zıplak[4], **-ğı** [zıp-la-k] *{ağız} sf.* **1.** Hoppa; delidolu. **2.** Kibirli; çalımlı; burnu büyük. [DS]

zıplama, [zıp-la-ma] *is.* Zıplamak eylemi.

zıplamak[1], [zıp *(yans.)* > zıp-la-mak] *gçsz. f. [-r] [-l(ı) -yor]* **1.** Yere çarpıp yükselmek. **2.** Kişi, hayvan vb. için) bulunduğu yerde aniden yukarı doğru sıçramak; hoplamak. **3.** Sevinçten olduğu yerde yükselmek; sıçramak. ⎘ **zıplaya zıplaya,** *Zıplayarak; sıçrayarak.*

zıplamak[2], [sip-le-mek / sap-la-mak > zıp-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* Sivri uçlu bir şeyi bir yere batırmak; saplamak. [DS]

zıplanmak, [zıpla-n-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* Saplanmak; batmak. [DS]

zıplatma, [zıp-la-t-ma] *is.* Zıplatmak eylemi.

zıplatmak, [zıp-la-t-mak] *gçl. f. [-ır]* Zıplamasını sağlamak; hoplatmak; sıçratmak.

zıpmak, [zıyp-mak > zīp-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r]* Kaymak. [DS]

zıppadak, [zıp(p)-a-dak] *(zı'ppadak) zf.* Uygun olmayan, beklenmedik bir yerde ya da zamanda; ansızın.

zıppalazop, [zıp(p)-a-la+zop] *{ağız} is.* Hoppala. [DS]

zıppır, [zıp(p)-ır] *{ağız} sf.* İri yarı ve güçlü. [DS]

zıpra, [Far. sipāre => zıpra] *{ağız} is.* Bezden dikilmiş okul çantası; kitap kabı; cüz kabı. [DS]

zıprama, [zıp-ra-ma] *{ağız} sf.* İri yarı ve güçlü. [DS]

zıpzıbıldak, -ğı [zı(p)+zı/bıl-dak] *{ağız} sf.* Çırılçıplak. [DS]

zıpzıklam, [sı(p)+sı/k-la-m> zıpzıklam] *{ağız} pekşt. sf.* Sırılsıklam. [DS]

zıpzıp, [zıp+zıp] *is.* **1.** Çocukların oynadıkları cam, taş, mermer vb.nden yapılma küçük yuvarlak; bilye; misket. **2.** Bir yerinden lastik bir ipliğe asılarak zıplatılan içi talaş dolu top biçimindeki çocuk oyuncağı; yoyo.

zıpzıylan, [zıp+zıy-lan] *{ağız} is.* Budaksız ağaç. [DS]

zır[1], [zar / zer / zır / zör *(yans.)*] *is.* **1.** Rahatsız edici ses çıkarmayı, küçük tanecikler halinde düşmeyi, ileri geri konuşmayı anlatan kök. [Zülfikar] *zır zır, zır-ıl zırıl, zır-la-mak, zır-la-ğan* **2.** *{ağız}* Ağlamaklı olanı ağlatmak için söylenir. [DS] ⎘ **zır zır,** *(Ses, konuşma için) bıktırıcı ve sürekli.*

zır[2], **-rrı** [Ar. zırr زر] *{OsT} is.* **1.** Dövme. **2.** *bot.* Tomurcuk.

zır[3], [zır] *{ağız} zf.* Büsbütün; tümden. [DS]

zır[4], [zır] *{ağız} is.* Kâğıt oyununda fazla sayı yapma. [DS]

zıra, [? zıra] *{ağız} is.* Kimyon. [DS]

zıra'at[1], [Ar. zirāʿat زراعت] *(zıra:at) {OsT} is.* → ziraat.

zıra'at[2], [Ar. zirāʿāt زراعات] *(zıra:a:t) {OsT} is.* Tarımlar; ziraatlar.

zıraf, [? zıraf] *{ağız} zf.* Zayıf. [DS]

zıral, [? zıral] *{ağız} sf.* Yobaz; kaba. [DS]

zıra'î [Ar. zirāʿī زراعی] *(zıra:i:) {OsT} is.* Tarımsal.

zıran, [? zıran] *{ağız} is.* Boş gezmeyi seven. [DS] ⊡ **zırañ zırañ,** *{ağız} İşsiz güçsüz; başıboş.* [DS]

zıranı, [? zıranı] *{ağız} sf.* **1.** İri yarı. **2.** Yaşma ve yapısına göre davranmayan. **3.** *sf. folk.* Horon. [DS]

zırannamak, [zıran-la-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-n(ı)-yor] folk.* Horon tepmek. [DS]

zıranta, [? zıranta] *{ağız} sf.* İri yarı ve uzun boylu. [DS]

zıraph, [zırap-lı] *{ağız} sf.* Güçlü. [DS]

zırar, [Ar. żırār ضرار] *(zıra:r) {OsT} is.* Birbirine zarar ve ziyan verme.

zırav, [Ar. żarīf => zırav] *{ağız} sf.* Kibar; ince; zarif.

zıravana, [? zıravana] *{ağız} sf.* İri yarı. [DS]

zıravat, [? zıravat] *{ağız} sf.* İri yarı. [DS]

zıravıt, [? zıravıt] *{ağız} sf.* İri yarı. [DS]

zıravut, [? zıravut] *{ağız} sf.* İri yarı ve uzun boylu. [DS]

zırba[1], [Ar. surba] *{ağız} is.* Hayvan sürüsü. [DS]

zırba[2], [? zırba] *{ağız} sf.* İri yarı. [DS]

zırbala, [? zırbala] *{ağız} is.* Mutaflıkta, ağırlık vermek için kullanılan bir araç. [DS]

zırbalamak[1], [zırva-la-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(ı)-yor]* **1.** Zırvalamak. **2.** Huysuzluk etmek; yaramazlık etmek. [DS]

zırbalamak, [zorba-la-mak ?] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Zorlamak. [DS]

zırbık, -ğı [zırb > zırbık] *{ağız} is.* Kaygan çamur. [DS]

zırbıncık, -ğı [zırb-ın-cık] *{ağız} is.* Kaymaya elverişli, buzlu yer. [DS]

zırbınmak, [zırb-ın-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* Buzda kaymak. [DS]

zırbış, [? zırbış] *{ağız} sf.* Söz dinlemeyen. [DS]

zırbıt[1], **-dı** [? zırbıt] *{ağız} sf.* Ağır. [DS]

zırbıt[2], **-dı** [? zırbıt] *{ağız} sf.* Yerinde duramaz; oynak. [DS]

zırbıtlı, [zırbıt-lı] *{ağız} sf.* Heybetli; güzel. [DS]

zırbıya, [? zırbı-y-a] *{ağız} is.* Suya banılarak yenen, katıksız ekmek. [DS]

zırboş, [zır+boş] *{ağız} zf.* Bomboş. [DS]

zırcahil, [zır+ Ar. cāhil] *(zı'rca:hil) sf.* Çok cahil.

zırcık, -ğı [zır-cık] *{ağız} sf.* Arsız; yaramaz. [DS]

zırdal, [zır+dal] *{ağız} sf.* İri yarı. [DS]

zırdeli, [zır+ deli] *(zı'rdeli) sf.* Aşırı deli; çılgın.

zırdık[1], **-ğı** [zır-dık] *{ağız} is.* Bal arılarının en son verdiği oğul. [DS]

zırdık[2], **-ğı** [zır-dık] *{ağız} is.* Kurumuş, kalın ağaç. [DS] ⊡ **zırdık gibi,** *{ağız} (Kişi için) uzun boylu ve zayıf.* [DS]

zırdik, -ği [? zırdik] *{ağız} is.* Kümes hayvanlarının pisliği. [DS]

zırdurmak, [zır+dur-mak] *{ağız} gçsz. f. [-ur]* (Aşık için) tepe üstü durmak. [DS]

zırf, [? zırf] *{ağız} is.* Dinlence. [DS]

zırgam, [Ar. żırġam ضرغام] *(zırğa:m) {OsT} is.* Aslan.

zırgame, [Ar. żırġame ضرغامه] *(zırğa:me) {OsT} is.* Aslan.

zırgıf, [Ar. ẓalġuṭa => zılgıt > zırgıf] *{ağız} is.* Zılgıt. ⊡ **zırgıf vermek,** *{ağız} Sıkıştırmak.* [DS]

zırgıt, [Ar. ẓalġuta => zırgıt] *{ağız} is.* Zılgıt. [DS]

zırgıtlamak, [zılgıt-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Zılgıtlamak. [DS]

zırğıt, [zır-gıt] *{ağız} is.* Çekirgeye benzer küçük bir böcek. [DS]

zırh[1], [Far. zırh زره] *{OsT} is.* **1.** Eskiden, savaşlarda kesici, delici silahlardan korunmak için giyilen, demir ya da telden yapılmış giyecek. **2.** Savaş gemilerinin ve bazı araçların dışına kaplanan çelik koruma. **3.** *fiz.* Nükleer bir ışıma kaynağıyla korunacak bölge arasına yerleştirilen koruma düzeneği. **4.** *sf.* Demirden, çelik telden yapılmış koruyucu. ⊡ **zırh-bāf,** *{OsT} Zırh ören; zırhçı.*|| **zırh-cāme,** *{OsT} Zırhtan elbise; zırh kaplanmış giysi.*|| **zırh-dār,** *{OsT} Zırh giymiş.*|| **zırh-dūz,** *{OsT} 1. Zırh halkalarını yapan kimse. 2. Zırh delen ok.*|| **zırh-kaba,** *{OsT} Zırh.*|| **zırh-kürte,** *{OsT} Kısa zırh.*|| **zırh-pūş,** *{OsT} Zırh giymiş; zırhlı.*|| **zırh-veş,** *{OsT} Zırh gibi.*

zırh[2], [? zırh] *{ağız} is.* **1.** Tığ. **2.** Eğri ve uzun kebapçı bıçağı. [DS]

zırhlama, [zırh-la-ma] *is.* Zırhlamak eylemi.

zırhlamak, [zırh-la-mak] *gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Zırhla kaplamak; zırh geçirmek.

zırhlandırma, [zırh-la-n-dır-ma] *is.* Zırhlandırmak eylemi.

zırhlandırmak, [zırh-la-n-dır-mak] *gçl. f. [-ır]* Zırhlı hâle getirmek; zırhla kaplanmasını sağlamak.

zırhlanma, [zırh-la-n-ma] *is.* Zırhlanmak eylemi.

zırhlanmak, [zırh-la-n-mak] *edil. f. [-ır]* **1.** Zırhlamak eylemi yapılmak; zırhla kaplanmak. **2.** Zırhlamak eylemi kendisine uygulanmak. **3.** *dönşl. f.* Zırh giyinmek. **4.** Zırh sahibi olmak; zırh edinmek.

zırhlayıcı, [zırh-la-y-ıcı] *is.* Yalıtkan elektrik kablolarını korumak için tel ya da çelik şerit hâlinde bir zırhla kaplamayı sağlayan makine.

zırhlı, [zırh-lı] *sf.* **1.** Zırhı bulunan; zırhı olan. **2.** Zırh giymiş olan. **3.** (Araç için) zırhla kaplanmış. **4.** Zırhlı araç. **5.** *as. dnz.* Hayatî noktaları kalın zırhlarla korunmuş, güçlü top bataryaları bulunan, genellikle büyük tonajlı, açık deniz gemisi. ⊡ **zırhlı araç,** *Bir zırhla kaplanmış, silahla donatılmış savaş aracı.*|| **zırhlı balık,** *zool. Güney Amerika denizlerinde yaşayan, vücudu kemik levhalarla kaplı, kurak mevsimlerde karaya çıkarak göğüs yüzgeçleri üzerinde hareket edebilen, havayı soluyabilen bir yayın balığı; zırhlı yayın, (Callicthis asper).*|| **zırhlı**

başlılar, *zool. Omurgalı hayvanlardan Birinci Zaman Trias tabakalarında fosil olarak bulunan amfibyumlar takımı.*|| **zırhlı birlik,** *as. Tanklardan, zırhlı keşif ya da emniyet birliklerinden oluşan, kara savaşları için donatılıp yetiştirilmiş, çeşitli sınıflardan karma birlik.*|| **zırhlı güç,** *as. Zırhlı kuvvet.*|| **zırhlı kuvvet,** *as. Zırhlı birlik.*|| **zırhlı yayın,** *zool. Zırhlı balık.*

zırhsız, [zırh-sız] *sf.* Zırhı bulunmayan.

zırık, -ğı [zır *(yans.)* > zır-ık] *{ağız} is.* **1.** Erkek eşek. **2.** *folk.* Çelik çomak oyununda verilen ceza; küp. [DS]

zırıl[1], [zır *(yans.)* > zır-ıl] *is.* Rahatsız edici ses çıkarmayı, küçük tanecikler halinde düşmeyi, ileri geri konuşmayı anlatan gövde. ⇨ **zırıl zırıl,** *1. Sürekli olarak zırıldayarak. 2. {ağız} Kaba ve kulak tırmalayıcı.* [DS]

zırıl[2], [? zırıl] *{ağız} is.* Oksijeni alınmış cıva. [DS]

zırıldama, [zır-ıl-da-ma] *is.* Zırıldamak eylemi.

zırıldamak, [zır-ıl-da-mak] *gçsz. f. [-r] [-d(ı)-yor]* **1.** Hoşnutsuzluğunu belirtmek için sürekli olarak söylenmek veya sızlanmak. **2.** Sürekli olarak ağlamak; sızlamak. *{ağız} (aynı)* [DS] **3.** *{ağız}* Fırıl fırıl dönerek gürültü yapmak. [DS] **4.** *{ağız}* Kendi kendine söylenmek. [DS] **5.** *{ağız}* Gevezelik etmek. [DS] **6.** *{ağız}* Ağlamak. [DS] **7.** *{ağız}* Kafa tutmak; kavga etmek. [DS]

zırıldanma, [zır-ıl-da-n-ma] *is.* Zırıldanmak eylemi.

zırıldanmak, [zır-ıl-da-n-mak] *gçsz. f. [-ır]* **1.** Hoşnutsuzluğunu belirtmek için sürekli olarak söylenmek veya sızlanmak. **2.** Sürekli olarak ağlamak; sızlamak.

zırıltı, [zır-ıl-tı] *is.* **1.** Zırıldamak sesi. **2.** Zırıldamak eylemi. **3.** Can sıkan çalgı, hoşa gitmeyen müzik, ezgi, ses vb. **4.** *mecaz.* Geçimsizlik, anlaşmazlık nedeniyle çıkan kavga; sürtüşme; çekişme; tartışma. *{ağız} (aynı)* [DS] **5.** Adı anımsanmayan ya da söylenmek istenmeyen küçük ve önemsiz şeyi ifade için kullanılır. **6.** *{ağız}* Ağlama; bağırma. [DS] **7.** *{ağız}* Kaba ve gürültülü ses; gürültü. [DS] **8.** *{ağız}* Eşek anırması. [DS] **9.** *{ağız} sf.* İri; kaba; uzun; ağır. [DS] **10.** *{ağız}* Kötü; değersiz. [DS] ⇨ **zırıltı çıkarmak,** *Bir anlaşmazlık yüzünden kavga çıkarmak.*

zırıncamak, [zır *(yans.)* > zır-ınc-a-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-c(ı)-yor]* **1.** Sızlanmak; baş ağrıtmak; tedirgin etmek. **2.** Yılışmak; sırnaşmak; üstelemek. **3.** İnlemek; ağlamak. **4.** Gönülsüzce iş yapmak. [DS]

zırıncımak, [zır *(yans.)* > zır-ınc-ı-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r]* **1.** Sızlanmak; baş ağrıtmak; tedirgin etmek. **2.** Yılışmak; sırnaşmak. **3.** İnlemek; ağlamak. **4.** Yalvarmak. **5.** Ayak diremek; üstelemek. [DS] ⇨ **zırıncıya düşmek,** *{ağız} Ezilmek; üzülmek.* [DS]

zırıncıtmak[1], [zırıncı-t-mak] *{ağız} gçl. f. [-ır]* **1.** İnletmek. **2.** Üzmek; yalvartmak. [DS]

zırıncıtmak[2], [zırıncı-t-mak] *{ağız} gçl. f. [-ır]* Bir şeyi göze batar biçimde ortalıkta bırakmak. [DS]

zıriki, [? zıriki] *{ağız} sf.* Akılsız; aptal. [DS]

zırkıt, -dı [Ar. ẓalġuṭa => zılgıt > zırkıt] *{ağız} is.* → zılgıt. [DS]

zırkıtlamak, [zırkıt-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Döverek veya azarlayarak korkutmak; gözdağı vermek; zılgıtlamak. [DS]

zırlağan, [zırla-ğan] *{ağız} sf.* Sık ağlayan. [DS]

zırlak[1], **-ğı** [zır-la-k] *sf.* **1.** Sürekli zırlayan; ağlayan. *{ağız} (aynı)* [DS] **2.** *{ağız}* Yerli yersiz bağıran; gürültü eden. [DS] **3.** *{ağız}* Geveze. [DS] **4.** *is.* Cırcırböceği.

zırlak[2], **-ğı** [zır-la-k] *{ağız} sf.* Aptal. [DS]

zırlak[3], **-ğı** [zır-la-k] *{ağız} sf.* Düz, parlak ve kaygan. [DS]

zırlama, [zır-la-ma] *is.* Zırlamak eylemi.

zırlamak, [zır *(yans.)* > zır-la-mak] *gçsz. f. [-r] [-l(ı)-yor]* **1.** Can sıkıcı biçimde sürekli ağlamak; zırıldamak. **2.** Sürekli yakınmak; söylenmek; zırıldamak. *{ağız} (aynı)* [DS] **3.** *{ağız}* Çok söylemek; söylenmek. [DS] **4.** *{ağız}* Çok fakat yersiz konuşmak. [DS] **5.** *{ağız}* Yüksek ve kalın sesle ağlamak. [DS] **6.** *{ağız}* (Çocuk için) inleyerek ağlamak. [DS] **7.** *{ağız}* (Saat, kapı zili vb. için) çalmak; ses çıkarmak. [DS] **8.** *{ağız}* (Eşek için) anırmak. **9.** *{ağız}* Anırır gibi seslenmek; bağırarak konuşmak. [DS]

zırlangıç, -cı [zırlan-gıç] *{ağız} is.* Büyüyememiş kavun. [DS]

zırlatma, [zır-la-t-ma] *is.* Zırlatmak eylemi.

zırlatmak, [zır-la-t-mak] *gçl. f. [-ır]* Bir kimsenin zırlamasına neden olmak.

zırlayan, [zır-la-y-an] *{ağız} sf.* Çabuk ağlayan. [DS]

zırlı, [zır-lı] *{ağız} sf.* Deli veya delimsi. [DS]

zırman, [zır-man] *{ağız} is.* Adam. [DS]

zırnaşık, -ğı [sırnaş-ık > zırnaş-ık] *{ağız} sf.* Sırnaşık. [DS]

zırnaşmak, [sırnaş-mak > zırnaş-mak] *{ağız} gçsz. f. [-ır]* Sırnaşmak; takılmak; şakalaşmak. [DS]

zırnıh, [Far. zırnīḫ زرنيخ] *(zırnı:h) {OsT} is.* **1.** Zırnık. **2.** *{ağız}* Çok küçük parça; tutam. [DS]

zırnıhî [Far. zırnīḫī زرنيخى] *(zırnı:hi:) {OsT} is.* Zırnık renginde olan; sarı.

zırnık[1], **-ğı** [Far. zırnīḫ زرنيخ] *{OsT} is.* **1.** Doğal arsenik sülfür. **2.** Herhangi bir şeyin işe yaramaz parçası. **3.** *{ağız}* En az miktarda; bir tutam. [DS] **4.** *{ağız}* Oksijeni alınmış cıva.[DS] ⇨ **zırnık koklatmamak,** *En küçük bir şeyi bile vermekten kaçınmak.*|| **zırnık vermemek,** *En küçük bir şeyi bile vermemek.*

zırnık[2], **-ğı** [zır-lık > zırnık] *{ağız} is.* **1.** Pis su deliği. **2.** Bulaşık taşı. **3.** Ceplerde biriken toz kümesi. [DS]

zırnık[3], **-ğı** [zır-lık > zmık] *{ağız}* *is.* Yokuş; sarp. [DS]

zırnık[4], **-ğı** [Slav. (Ukr.) sirník] *{ağız}* *is.* Kibrit. [DS]

zırnıkçı, [zırnık-çı] *{ağız}* *is.* **1.** Koku satıcısı; aktar. **2.** *sf.* Cimri. [DS]

zırnımak, [zır *(yans.)* > zır-(ı)n-ı-mak] *{ağız}* *gçsz. f.* *[-r]* Sızlanarak baş ağrıtmak; rahatsız etmek; tedirgin etmek. [DS]

zırnik, -ğı [Far. zırnīḫ => zırnik] *{ağız}* *is.* → zırnık[1]. [DS]

zırp, [zırp *(yans.)*] *is.* **1.** Düzensiz ve hızlı yürümeyi anlatan kök. [Zülfikar] *zırp-ıl-tı* **2.** *zf.* *{ağız}* Birden. [DS]

zırpada, [zırp *(yans.)* > zırp-a-da] *{ağız}* *zf.* Birdenbire. [DS]

zırpadak, [zırp *(yans.)* > zırp-adak] *{ağız}* *zf.* Birdenbire. [DS]

zırpadan, [zırp-a-dan] *{ağız}* *zf.* Birdenbire. [DS]

zırpıltı, [zırp *(yans.)* > zırp-ıl-tı] *{ağız}* *is.* Vahşî hayvanların ayak sesi. [DS]

zırradak, -ğı [zır(r)-a-dak] *{ağız}* *zf.* (Ağlamak için) tez; hemen. [DS]

zırt[1], [zırt *(yans.)*] *is.* Ani çıkan ses. ⊡ **zırt fırt,** *İkide bir ve sık sık uygunsuz zamanlarda.*|| **zırt pırt,** *1. İkide bir ve sık sık uygunsuz zamanlarda. 2. Yerli yersiz; durmaksızın.* || **zırt yeni,** *{ağız} Yepyeni.* [DS]|| **zırt zırt,** *1. İkide bir ve sık sık uygunsuz zamanlarda. 2. {ağız} Birdenbire.* [DS]

zırt[2], [zırt *(yans.)*] *{ağız}* *is.* Atıcısının isteğine uygun düşmeyen zar veya aşık. [DS] ⊡ **zırt getmek** (gitmek), *{ağız} Ters davranmak; zıt gitmek.* [DS]|| **zırt vurmak,** *{ağız} 1. Ters davranmak. 2. İş olmamak.* [DS]

zırta[1], [? zırta] *{ağız}* *is.* Kızılcık ekşisi. [DS]

zırta[2], [zırt *(yans.)* > zırt+ağa > zırtā] *(zırta:)* *{ağız}* *sf.* Saygısız; patavatsız; utanmaz. [DS] ⊡ **zırta gelmek,** *{ağız} Ters davranmak.* [DS]

zırtabos, [zırt-a+ Far. bāz] *{ağız}* *sf.* Kavgacı; saygısız; kırıcı. [DS]

zırtaboz, [zırt-a+ Far. bāz] *{ağız}* *sf.* **1.** Taşkın davranışlarda bulunan; çılgınca davranan; delişmen; zıpır; hayta. **2.** Patavatsız; saygısız. **3.** Tembel. [DS]

zırtalak, -ğı [zırt *(yans.)* > zırt-a-la-k] *{ağız}* *sf.* Yavan; özsüz [DS]

zırtalmak, [sırt-ar-mak > zırt-ar-mak > zırt-al-mak] *{ağız}* *gçsz. f.* *[-ır]* Kavgada diklenmek, kabarmak; meydan okumak. [DS]

zırtapaz, [zırt-a+ Far. bāz] *{ağız}* *sf.* → zırtaboz. [DS]

zırtapoz, [zırt *(yans.)* > zırt-a+ Far. bāz] *sf.* → zırtaboz.

zırtapozluk, -ğu [zırtapoz-luk] *is.* *argo.* Zırtapoz olma durumu; delişmenlik; zıpırlık; haytalık.

zırtarmak, [sırt-ar-mak > zırt-ar-mak] *{ağız}* *gçsz. f.* *[-ır]* Kavgada meydan okumak; diklenmek, kabarmak. [DS]

zırtıkçı, [zırt-ık-çı] *{ağız}* *sf.* **1.** Oynak; hoppa. **2.** Geveze. [DS]

zırtıl[1], [zırt-ıl] *{ağız}* *sf.* **1.** Delimsi. **2.** Yaramaz; haylaz. [DS]

zırtıl[2], [zırt-ıl] *{ağız}* *is.* Öfkeli davranış. [DS]

zırtıl[3], [zırt-ıl] *{ağız}* *sf.* (Kişi için) iri yapılı ve uzun boylu. [DS]

zırtlacık, -ğı [zırt-la-cık] *{ağız}* *sf.* Şişmanca. [DS]

zırtlak[1], **-ğı** [zırt-la-k] *{ağız}* *sf.* **1.** Yavan; tatsız sulu şey. **2.** Düşünmeden, taşınmadan iş yapan; düşüncesiz davranan. [DS]

zırtlak[2], **-ğı** [zırt-la-k] *{ağız}* *is.* **1.** Çok bağırarak konuşan; çatlak sesli olduğu hâlde çok konuşan. **2.** Uygunsuz. [DS]

zırtlak[3], **-ğı** [zırt-la-k] *{ağız}* *sf.* **1.** Sulu. **2.** Çok ağlayan. **3.** Söğüt kabuğundan yapılan su püskürtme aracı. [DS]

zırtlamak[1], [zırt-la-mak] *{ağız}* *gçsz. f.* *[-r] [-l(ı)-yor]* Birdenbire ve gereksiz olarak ortaya çıkmak. [DS]

zırtlamak[2], [zırt-la-mak] *{ağız}* *gçsz. f.* *[-r] [-l(ı)-yor]* Şımarmak. [DS]

zırtlan[1], [sırt-lan > zırt-lan] *{ağız}* *is.* **1.** Sırtlan. **2.** *sf.* (Diş için) uzun, aralıklı ve biçimsiz. [DS]

zırtlan[2], [zırt-la-n] *{ağız}* *sf.* Terbiyesiz. [DS]

zırtlek, -ği [zırt-lek] *{ağız}* *is.* Döveni, öküzün boyunduruğuna tutturan ağaç. [DS]

zırto[1], [zırt *(yans.)* > zırt+ağa > zırto] *{ağız}* *sf.* **1.** Terbiyesiz; kaba; nezaketsiz. **2.** Kocaman. [DS]

zırto[2], [? zırto] *{ağız}* *is.* **1.** Kızılcık ekşisi. **2.** Ekşi pekmezden yapılmış şurup. **3.** Kayısı kurusu. [DS]

zırtobos, [zırt-a + Far. bāz] *{ağız}* *sf.* → zırtaboz. [DS]

zırtoboz, [zırt-a + Far. bāz] *{ağız}* *sf.* → zırtaboz. [DS]

zırva, [Far. zerbā *(sarmısaklı çorba)* / Ar. serbāc ?] *(zı'rva)* *is.* **1.** *{OsT}* Çorba. **2.** *sf.* (Söz, konuşma, yazı vb. için) saçma sapan; boş ve anlamsız. **3.** *{ağız}* Boşboğaz. [DS] **4.** *is.* Zerdeye benzer bir tatlı. **5.** *{ağız}* İshalli hayvan dışkısı. [DS] ⊡ **Zırva tevil götürmez.** *Saçma bir şeyi savunmak boştur.*

zırvalama, [zırva-la-ma] *is.* Zırvalamak eylemi.

zırvalamak, [zırva-la-mak] *gçsz. f.* *[-r] [-l(ı)-yor]* Boş ve anlamsız sözler söylemek; saçma sapan konuşmak; saçmalamak.

zırza, [Ar. rezze => zırza] *{ağız}* *is.* **1.** Kapı çengeli; kapı tokmağı. **2.** Kapı kilidi. **3.** Kapı menteşesi. **4.** Kapı zinciri veya demirden kapı sürgüsü. **5.** Kapı kol demiri. [DS]

zırzak, -ğı [zır(ı)z-a-k] *{ağız}* *sf.* Geveze; zevzek. [DS]

zırzala, [zırza-la] *{ağız}* *is.* Kapı zinciri veya sürgüsü. [DS]

zırzalamak, [zırza-la-mak] *{ağız}* *gçl. f.* *[-r] [-l(ı)-yor]* Kapıyı reze veya çengel takarak kilitlemek. [DS]

zırzamık, -ğı [zırza-mık] *{ağız}* *is.* Dolu (yağış türü) [DS]

zırzamuk, -ğu [zırza-muk] *{ağız}* *is.* İri taneli dolu. [DS]

zırzava, [? zırzava] *{ağız}* *is.* Enerji; iç gücü. [DS]

zırzavut, [? zırzavut] *{ağız}* *sf.* İri yarı. [DS]

zırzıba[1], [? zır+zıba] *{ağız}* *sf.* Koskocaman. [DS]

zırzıba[2], [zır + Far. zībā] *{ağız}* *sf.* **1.** Çok iyi. **2.** İyice. [DS]

zırzıba[3], [zır+zıba] *{ağız}* *sf.* Sırılsıklam. [DS]

zırzıba[4], [zır+zıba] *{ağız}* *sf.* Upuzun. [DS]

zırzıbal, [zır+zıbal] *{ağız}* *sf.* Sırılsıklam. [DS]

zırzıbık, [zır+zıbık] *{ağız}* *is.* Sulu sepken. [DS]

zırzıbıldak, -ğı [ẓı(r)+ẓı/b-ıl-da-k ظرظبلداق] *sf.* **1.** *{OsT}* Zırzop. **2.** *{ağız}* İşsiz ve eliboş; hiçbir şeysiz.[DS]

zırzıbır, [zır+zıb-ır] *{ağız}* *sf.* → zırzıbıldak. [DS]

zırzımbık, -ğı [zır+zımb-ık] *{ağız}* *is.* Dolu (yağış biçimi). [DS]

zırzımbuk, -ğu [zır+zımb-uk] *{ağız}* *is.* İri taneli dolu. [DS]

zırzımık, -ğı [zır+zım-ık] *{ağız}* *is.* **1.** İri taneli dolu. **2.** Ufak dolu. [DS]

zırzımuk, -ğu [zır+zımuk] *{ağız}* *is.* Ufak taneli dolu. [DS]

zırzıpır, [zır+zıpır] *{ağız}* *sf.* → zırzıbıldak. [DS]

zırzır[1], [zır+zır] *zf.* **1.** Sürekli ve bıktırıcı. **2.** *sf.* *{ağız}* Boşboğaz; geveze; gürültücü. [DS] **3.** *{ağız}* Delimsi. [DS] **4.** *is.* *{ağız}* İri yarı, kaba saba ve kırıcı kimse. [DS]

zırzır[2], [zır+zır] *{ağız}* *is.* **1.** Fırıldak. **2.** Fermuar. [DS]

zırzırı, [zır+zır-ı] *{ağız}* *zf.* Tastamam. [DS]

zırzıvıldak, -ğı [zır+zıb-ıl-dak] *{ağız}* *sf.* → zırzıbıldak. [DS]

zırzilik, -ği [zır+zilik] *{ağız}* *is.* Loğ taşına takılan ağaç el. [DS]

zırzop[1], [zır+zop] *{ağız}* *sf.* **1.** Delidolu. **2.** Kaba davranışlı; görgüsüz. **3.** İri yarı. ⊡ **zırzop akıllı,** *{ağız}* *Delidolu.* [DS]

zırzop[2], [zır+zop] *{ağız}* *is.* **1.** Düğünlerde hizmet eden köy delikanlısı. **2.** *folk.* Düğünde, güvey evinden gelin tarafının gençlerine gelen yiyecek, içecek. [DS] ⊡ **zırzop almak,** *{ağız}* *folk.* *(Köy gençleri için) gelin arabasının önünü keserek armağan, bahşiş almak.* [DS]|| **zırzop parası,** *folk.* *{ağız}* *Delikanlıların düğün sahiplerinden aldığı bahşiş.* [DS]|| **zırzop yolu,** *folk.* *{ağız}* → zırzop parası. [DS]

zırzopluh, [zırzop-luḫ] *{ağız}* *is.* Delidoluluk. [DS]

zırzubik, -ği [zır+zubik] *{ağız}* *is.* Düzenci; hileci. [DS]

zırzumuk, [zır+zım-uk] *{ağız}* *is.* Dolu (yağış biçimi). [DS]

zırzurna, [zilzurna] *{ağız}* *sf.* Zilzurna. [DS]

zıt, -ddı [Ar. żıdd ضد] *{OsT}* *sf.* (Bir şeye karşı) aykırı olan; ters düşen; onunla çelişki içinde olan; karşıt. ⊡ (bir şey, birinin) **zıddı olmak,** *O şey, o kimseyi tedirgin etmek; hoşuna gitmemek.*|| **zıddına basmak,** *Sinirlendirmek; sinirlerini bozmak.*|| (bir şey) **zıddına gitmek,** *Sinirlendirmek; sinirlerini bozmak.*|| **zıt anlamlı,** *Karşıt anlamlı.*|| **zıt düşmek,** *Birbirinin karşıtı olmak.*|| **zıt gitmek,** *Bir kimseye karşı sürekli ters davranmak; isteklerinin tam tersini yapmak.*|| **zıt kutup,** *Farklı yapı ve durumda olma.*

zıtlan, [sırıt-lan > zıtlan] *{ağız}* *sf.* Sırıtkan. [DS] ⊡ **zıtlan dişli,** *{ağız}* *Dişleri sırıtır gibi görünen kimse.* [DS]

zıtlanma, [zıt-la-n-ma] *is.* Zıtlanmak eylemi.

zıtlanmak, [zıt-la-n-mak] *dönşl. f.* *[-ır]* Bir kimseye karşı ters davranmak; karşı çıkmak.

zıtlaşma, [zıt-la-ş-ma] *is.* Zıtlaşmak eylemi.

zıtlaşmak, [zıt-la-ş-mak] *gçsz. f.* *[-ır]* **1.** (İki ya da daha çok kişi için) birbirine ters davranmak; birbirinin eylemlerini engellemek; isteklerinin tersini yapmak. **2.** Birbirine karşıt olmak. **3.** *dönşl. f.* *{ağız}* Düşüncesini inatla savunmak.[DS]

zıtlık,-ğı [zıt-lık] *is.* Zıt olma durumu; karşıtlık.

zıttır, [zırt > zı(r)t-(t)-ır] *{ağız}* *zf.* Beklenmedik zamanda ve birden anlamı veren gövde. ⊡ **zıttır zıttır,** *{ağız}* *Sık sık ve birdenbire; zırt zırt.* [DS]

zıv[1], [zıv *(yans.)*] *is.* İsteksiz çalışmayı anlatan kök. [Zülfikar] *zıv+zık-la-mak*

zıv[2], [zıv *(yans.)*] *is.* Sulu ve sulandırılmış nesnelerin sıkıştırılmasını anlatan kök. [Zülfikar] *zıvık, zıv-ır-ık*

zıv[3], [zıv *(yans.)*] *is.* Sürekli söylenmeyi; mızıkçılık etmeyi anlatan kök. [Zülfikar] *zıv zıv, zıv-ır-tı*

zıv[4], [zıv / ziv *(yans.)*] *is.* Hızlıca fırlatmayı, uçup gitmeyi, kaçmayı anlatan kök. *zıv-la-mak*

zıv[5], [zıv / ziv / zöv *(yans.)*] *is.* Titremeyi, kıpırdamayı, kaynaşmayı anlatan kök. [Zülfikar] *zıv-ıt-mak*

zıv[6], [zıv *(yans.)*] *is.* Kışkırtmayı anlatan kök. [Zülfikar] *zıv-kı-t-la-mak*

zıv[7], [zıv] *{ağız}* *is.* Tığ. [DS]

zıva, [zıv-a] *{ağız}* *is.* Ekini tırpanla biçme. [DS]

zıval, [Erme. zołal / Far. zuġāl => zıval] *{ağız}* *is.* Kızılcık ağacından yapılmış çoban değneği. [DS]

zıvala, [? zıvala] *{ağız}* *is.* Hamur pazısı. [DS]

zıvan, [Ar. zivān => zıvan] *{ağız}* *is.* Ekin aralarında biten ve delice denilen bir ot, *(Lolium temulentum).* [DS]

zıvana, [Far. zebān-e / zevāne زوانه] *{OsT}* *is.* **1.** İki ucu açık küçük boru. **2.** Tütün çubuğunun, piponun, sigaranın ucuna geçirilen bir tür ağızlık. **3.** Marangozluk işlerinde birbirine geçmesi gereken parçalardan birine diğerinin dilinin geçmesi için açılmış dörtgen delik; zıvana deliği. **4.** Makara, değirmen taşı gibi nesnelerin ortasındaki yuvaya ge-

çirilen mil. **5.** *{ağız}* Direk başlarında bırakılan çıkıntı. [DS] *{ağız}* **6.** Testere biçiminde açılır, kapanır bağ bıçağı. [DS] **7.** *{ağız}* Sınır. [DS] **8.** *{ağız}* Zırdeli. [DS] ⊡ (birini) **zıvanadan çıkarmak,** *Taşkınca davranışlarda bulunacak şekilde sinirlendirmek; çok öfkelendirmek.*|| **zıvanadan çıkmak,** *1. Çok sinirlenmek; öfkelenmek. 2. {ağız} Çılgınca davranışlarda bulunmak; aklını oynatmak; fittırmak.* [DS]

zıvanalı, [zıvana-lı] *sf.* Zıvanası olan. ⊡ **zıvanalı birleştirme,** *Marangozlukta birleştirilecek iki parçadan birine zıvana deliği, diğerine de zıvana dili açmak suretiyle yapılmış birleştirme.*|| **zıvanalı sigara,** *1. Ucunda kartondan zıvana bulunan sigara. 2. argo. İçinde esrar bulunan sigara.*|| **zıvanalı vida,** *Zıvanası bulunan vida.*

zıvanasız, [zıvana-sız] *sf.* **1.** Zıvanası olmayan. **2.** *mecaz.* Kaçık; delişmen. *{ağız} (aynı)* [DS]

zıvar, [zıv-ar] *{ağız} is.* Baskı; basınç. [DS]

zıvarcı, [zıvar-cı] *{ağız} sf.* Mızıkçı. [DS]

zıvart, [zıvar-t] *{ağız} is.* Deri terbiyesinde, derinin bir kez elden geçirilmesi işlemi. [DS]

zıvat, [zıv-a-t ?] *{ağız} is.* → zıvart. [DS]

zıvaylık, -ğı [zıv-a(y)-lık] *{ağız} is.* Yere dikilmiş bir ağaç üzerine yatay konulmuş başka bir ağaç ile yapılmış tahterevalli. [DS]

zıveylik, -ği [zıv-a(y)-lık] *{ağız} is.* Tahterevalli. [DS]

zıvga, [Rus. zipka => zıvga] *{ağız} is.* Potur; zıpka. [DS]

zıvgaçlamak, [zıv-gaç-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ı) -yor]* Fışkırtmak. [DS]

zıvgar[1], [Yun. dzevgarī => zıvgar] *{ağız} sf.* **1.** Dört at koşularak çekilen araba. **2.** *zf.* Dörtnala. [DS] ⊡ **zıvgar olmak,** *{ağız} Sataşmak.* [DS]|| **zıvgar yapmak,** *{ağız} Arabaya iki çift at koşmak.* [DS]

zıvgar[2], [zıv *(yans.)* > zıv-ık-ar] *{ağız} is.* Kalın sırık. [DS]

zıvgarlamak, [zıv-gar-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r [-l(ı) -yor]* Bütün gücü ile yüklenmek; zorlamak. [DS]

zıvgarlı, [zıvgar-lı] *{ağız} sf.* (At, akarsu vb. için) hızlı. [DS]

zıvgımak, [zıv-gı-mak] *{ağız} gçl. f. [-r]* Azarlamak; paylamak. [DS]

zıvğa, [Rus. zipka => zivğa] *{ağız} is.* Potur; zıpka. [DS]

zıvık, -ğı [sıvı-k / cıv-ık > zıvı-k] *{ağız} sf.* Sulu; cıvık. [DS]

zıvınmak, [zıv-ın-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* Görünmeden kaçmak; sıvışmak. [DS]

zıvırık, -ğı [zıv-ır-ık] *{ağız} is.* Bulanık su; çamurlu su. [DS]

zıvırnamak, [zıv-ır-(ı)n-a-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r]* Delirmek. [DS]

zıvırtı, [zıv-ır-tı] *{ağız} is.* **1.** Boş, önemsiz söz. **2.** *sf.* Anlamsız; yararsız; boş. [DS]

zıvıtmak[1], [zıv-ıt-mak] *{ağız} gçsz. f. [-ır]* Soğuktan titremek. [DS]

zıvıtmak[2], [cıv-ı-t-mak > zıv-ı-t-mak] *{ağız} gçl. f. [-ır]* Cıvık duruma getirmek; sulandırmak. [DS]

zıvıtmak[3], [zıv-ıt-mak] *{ağız} gçsz. f. [-ır]* Aklım oynatmak; delmirmek; çıldırmak. [DS]

zıvka, [Rus. zipka => zıpka > zıvka] *{ağız} is.* Potur; zıpka. [DS]

zıvkar[1], [Yun. dzevgari => zıvkar] *{ağız} is.* Arabanın önüne takılan ikinci araba. [DS]

zıvkar[2], [zıv-gar > zıv(ı)k-ar] *{ağız} is.* Kalın sırık. [DS]

zıvkıtlamak, [zıv-(ı)k-ıt-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Kışkırtmak. [DS]

zıvlak, -ğı [zıv-la-k] *{ağız} sf.* **1.** Cilalı; parlak; yaldızlı. **2.** Çıplak; açık; tüysüz. [DS]

zıvlam, [zıv-la-m ?] *{ağız} is.* Su geçirmeyen verimsiz toprak. [DS]

zıvlan[1], [zıv-la-n] *{ağız} sf.* → zıvlang. [DS]

zıvlan[2], [zıv-la-n] *{ağız} is.* Cıvık çamur.[DS]

zıvlang, [zıv-la-ñ] *(zıvlañ) {ağız} sf.* **1.** Düzgün. **2.** Yakışıklı. [DS]

zıvlatma, [zıv-la-t-ma] *{ağız} is.* Pancar haşlaması. [DS]

zıvk, [? zıvk] *{ağız} is.* Öküzü boyunduruğa bağlayan iki eğri ağaç. [DS]

zıvlamak, [zıv-la-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(ı)-yor]* İş yapmaktan kaçınmak; sıvışmak. [DS]

zıvlık, -ğı [zıv-lık] *{ağız} sf.* Saçı dökük. [DS]

zıvra, [? zıvra] *{ağız} is.* **1.** Taş yapı. **2.** Dam ağaçları üstüne atılan çamur. [DS]

zıvrak, -ğı [? zıvrak] *{ağız} is.* Limon. [DS]

zıvralamak, [zırva-la-mak > zıvra-la-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Zırvalamak; saçmalamak. [DS]

zıvrık[1], **-ğı** [zıv-(ı)r-ık] *{ağız} is.* **1.** Gübre çamuru. **2.** Süprüntü ve çöplük çamuru. [DS]

zıvrık[2], **-ğı** [Ar. żıyḳ => zıvrık] *{ağız} sf.* Daracık. [DS]

zıvrılmak, [zıv-(ı)r-ıl-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* Kayarak inmek. [DS]

zıvrınmak, [zıv-(ı)r-ın-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* → zıvrılmak. [DS]

zıvzaklamak, [zıv(ı)z-ak-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ı) -yor]* İş yapmaktan kaçınmak; savsaklamak. [DS]

zıvzıkmak, [zıv(ı)z-ık-mak] *{ağız} gçsz. f. [-ır]* Çağlamadan akmak. [DS]

zıy, [zıy *(yans.)*] *is.* Kaymayı, sürtünerek kayıp akmayı anlatan kök. [Zülfikar] *zıy-ın-mak, zıy-ıp-mak < zıyp-mak, zıy-la-mak, zıy-mak, zıy-la-k*

zıya[1], **-a'ı** [Ar. żayʿa > żıyaʿ ضيع] *{OsT} is.* **1.** Tarlalar. **2.** Küçük çiftlikler.

zıya[2], **-a'ı** [Ar. żayʿa > żıyāʿ ضياع] *(zıya:) {OsT} is.* **1.** Tarlalar. **2.** Küçük çiftlikler.

zıya[3], **-a'ı** [Ar. żıyāʿ ضياع] *(zıya:) {OsT} is.* **1.** Kaybolma; yitme. **2.** Yitim; kayıp. ⊡ **zıyā'-ı ebedî,** *{OsT} Ölüm.*|| **zıyā'-ı elem,** *{OsT} psikol. Acı yitimi; analjezi.*|| **zıyā'-ı hāfıza,** *{OsT} tıp. Bellek yitimi.*|| **zıyā'-ı his,** *{OsT} tıp. Duyu yitimi.*|| **zıyā'-ı intizam,** *{OsT} psikol. Şuurlu hareketlerdeki düzensizlik; ataksi.*|| **zıyā'-ı kelām,** *{OsT} tıp. Söz yitimi.*|| **zıyā'-ı kırāat,** *{OsT} psikol. Okuma yitimi.*|| **zıyā'-ı savt,** *{OsT} tıp. Ses yitimi.*|| **zıyā'-ı şahsiyet,** *{OsT} psikol. Kişilik yitimi.*|| **zıyā'-ı şemm,** *{OsT} tıp. Koklama yitimi.*|| **zıyā'-ı tahrîr,** *{OsT} psikol. Yazma yitimi.*

zıyafetlemek, [żıyāfet-le-mek ضيافتلمك] *{OsT} gçl. f. [-r]* Ziyafet çekmek.

zıyanak, -ğı [zıy-anak] *{ağız} sf.* **1.** Kaygan. **2.** Düzgün ve parlak. [DS]

zıyaret, [Ar. ziyāret => zıyaret] *{ağız} is.* **1.** Ermiş kimsenin elini öpme. **2.** Kutsal yer. **3.** Türbe.

zıyb, [zıyb / zıyp *(yans.)*] *is.* Kaymayı, sürtünerek kayıp akmayı anlatan kök. [Zülfikar] *zıyb-ıl-a-k, zıyb-ın-cak*

zıybılak, -ğı [zıyb-ı-lak] *{ağız} sf.* **1.** Kaygan. **2.** Düzgün ve parlak. [DS]

zıybıncak, -ğı [zıyb-ın-cak] *{ağız} sf.* **1.** Kaygan; kayıcı. **2.** Düzgün ve parlak. [DS]

zıybırdamak, [zıyb-ır-da-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-d(ı)-yor]* (Paça için) diz kapağından yukarı sıvamak. [DS]

zıyınmak, [zıy-ın-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* Kaymak. [DS]

zıyıpmak, [zıy(ı)p-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r]* Kaymak. [DS]

zıyk, [Ar. żıyḳ ضيق] *{OsT} is.* Darlık.

zıykar, [zıy+kar / zıy-(ı)k-ar] *{ağız} is.* Kar altında tavşan yatağı. [DS]

zıykısadır, [Ar. żıyk-ı ṣadr ضيق صدر] *{OsT}is. tıp.* Göğüs darlığı; nefes darlığı; tıknefeslik.

zıylak[1], **-ğı** [zıy-lak] *{ağız} sf.* **1.** Kaygan. **2.** Düzgün ve parlak. [DS]

zıylak[2], **-ğı** [zıy-lak] *{ağız} sf.* (Hayvan için) ince ve çevik. [DS]

zıylamak, [zıy-la-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Kaymak. [DS]

zıylan, [zıy-la-n] *{ağız} sf.* **1.** Kaygan. **2.** Düzgün ve parlak. [DS]

zıylang, [zıy-lañ] *{ağız} sf.* **1.** Kaygan. **2.** Düzgün ve parlak. [DS]

zıylen [zıy-la-n > zıylen] *{ağız} sf.* **1.** Kaygan. **2.** Düzgün ve parlak. [DS]

zıymak, [zıy-mak] *{ağız} gçsz. f. [-ar]* Kaymak. [DS]

zıymık, -ğı [zıy-mık] *{ağız} is.* Ağaç kabuklarının altındaki sulu tabaka; soymuk. [DS]

zıynak, [zıy-(ı)n-ak] *{ağız} sf.* **1.** Kaygan; kayıcı. **2.** Düzgün ve parlak. [DS]

zıyp, [zıyb / zıyp *(yans.)*] *is.* Kaymayı, sürtünerek kayıp akmayı anlatan kök. [Zülfikar] *zıyp-mak, zıyp-ak*

zıypak, -ğı [zıyp *(yans.)* > zıyp-mak > zıyp-ak] *sf.* **1.** Üzerine basıldığı zaman kayan; kaygan; kayıcı. *{ağız} (aynı)* [DS] **2.** *{ağız}* Düzgün ve parlak. [DS]

zıypaklaşmak, [zıyp-ak-la-ş-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* Kayganlaşmak. [DS]

zıypancak, -ğı [zıyp-an-cak] *{ağız} sf.* **1.** Kaygan. **2.** Düzgün ve parlak. [DS]

zıypımak, [zıyp-ı-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r]* Kaymak. [DS]

zıypıncak, -ğı [zıyp-ın-cak] *{ağız} sf.* **1.** Kaygan. **2.** Düzgün ve parlak. [DS]

zıypınmak, [zıyp-ın-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* Kaymak. [DS]

zıypıtmak, [zıyp-ıt-mak] *{ağız} gçl. f. [-ır]* Kaydırmak. [DS]

zıypma, [zıyp *(yans.)* > zıyp-ma] *is.* Zıypmak eylemi; kayma; kayganlık.

zıypmak, [zıyp *(yans.)* > zıyp-mak] *{ağız} gçsz. f. [-ar]* **1.** Kaymak. **2.** Fırlayıp gitmek. [DS]

zıyrıncak, -ğı [sıy-(ı)r-ın-mak > sıyrın-cak / zıyrıncak صيرنجاق / سيرنجاق] *{eAT} sf.* Elde durmayıp kayan; kaygan.

zıyrınmak, [zıy-(ı)r-ın-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* Kayarak inmek. [DS]

zıyyık, -ğı [Ar. żıyḳ > żıyyıḳ ضيق] *{OsT} sf.* Pek dar. ⊡ **zıyyık-ı nefes,** *{OsT} tıp. Nefes darlığı.*|| **zıyyık-ı sadr,** *{OsT} tıp. Göğüs darlığı; göğüs tutukluğu.*

zız, [zız *(yans.)*] *is.* Sızlamayı anlatan kök. [Zülfikar] *zız-ı*

zızı, [zız-ı / sız-ı] *{ağız} is.* Sızı. [DS]

zi- [Ar. ẕī- ذى] *{OsT} ön ek.* Başına getirildiği Arapça kelimelere *"sahip"* anlamı katarak birleşik sözcükler yapan ön ek. ⊡ **zî-hayāt,** *{OsT} Canlı.*|| **zî-nüfûz,** *{OsT} Nüfuzlu; sözü geçer.*|| **zî-kıymet,** *{OsT} Kıymetli.*|| **zî-san'at,** *{OsT} Sanat sahibi.*|| **zî-şān,** *{OsT} Şanlı.*|| **zî-şa'şaā,** *{OsT} Çok parlak; çok şaşaalı.*|| **zî-vekār,** *{OsT} Vakarlı.*

zi'ab, [Ar. ẕi'b > ẕi'āb ذئاب] *(zia:b) {OsT} is.* Kurtlar.

zi'amet, [Ar. ziʿāmet زعامت] *(zia:met) {OsT} is.* → zeamet.

zib[1], [Ar. ẕi'b ذئب] *{OsT} is.* Kurt; canavar. ⊡ **zib-i Yusuf,** *{OsT} Suçlu olmadığı hâlde cezalandırılan kimse.*|| **zib-i bahrî,** *{OsT} Deniz kurdu denilen yırtıcı bir balık.*

zib[2], [Far. zīb زيب] *(zi:b) {OsT} is.* Süs. ⊡ **zib ü fer,** *{OsT} Süs ve parlaklık.*|| **zib ü ziver,** *{OsT} Süsü.*

ziba, [Far. zībā زيبا] *(zi:ba:)* *{OsT}* *sf.* **1.** Süslü. **2.** Güzel. ⊡ **zîbâ-rū,** *{OsT} Güzel yüzlü.*

zibak, [Far. jīve > Ar. zībaḳ / zeybaḳ زيبق] *(zi:bak)* *{OsT} is. kim.* Cıva.

zibakî [Ar. zībaḳ > zībaḳī زيبقى] *(zi:baki:, k kalın söylenir)* *{OsT} sf.* Cıva ile ilgili.

zibar, [Ar. zebr > zibār زبار] *(ziba:r)* *{OsT} is.* **1.** Kitaplar; cüzler. **2.** Kitap yaprakları. **3.** Yazma yazılar.

zibaver, [Far. zīb-āver زيب آور] *(zi:ba:ver)* *{OsT} sf.* Süsleyen.

zibayi, [Far. zībāyī زيبايى] *(zi:ba:yi:)* *{OsT} is.* **1.** Süslülük. **2.** Güzellik; yakışıklılık.

zibazip, [zib-a+zip] *{ağız} zf.* (Dolu olmak için) ağzına kadar; lebalep. [DS]

zibban, [Ar. ẕübāb / ẕübābe > ẕibbān ذبان] *(zibba:n)* *{OsT} is.* Sinekler.

zibcik, -ği [zib-cik] *{ağız} is.* **1.** Düdük aşısı yapmak için çıkarılan kabuk. **2.** İnce değnek. [DS]

zibefza, [Far. zīb-efzā زيب افزا] *(zi:befza:)* *{OsT} sf.* Süsleyen; güzelleştiren; süsü ve güzelliği artıran.

zibek[1], **-ği** [dibek > zibek] *{ağız} is.* Havan. [DS]

zibek[2], **-ği** [zib-ek] *{ağız} is.* Ağaç kökü. [DS]

zibende, [Far. zīb-ende زيبنده] *(zi:bende)* *{OsT} sf.* **1.** Süslü. **2.** Yakışıklı; güzel.

zibha, [Ar. ẕibḥa ذبحه] *{OsT} is. tıp.* Kuşpalazı.

zibidi, [Far. zībīden *(yakışmak)* > zībīdī *(yakışıklı)*] *sf.* **1.** Gülünç derecede kısa ve dar giyinen; kötü giyimli. *{ağız} (aynı)* [DS] **2.** Yersiz ve zamansız davranışları olan. **3.** *{ağız}* Parasız; işsiz; başıboş. [DS] **4.** *{ağız}* Yoksul.[DS] **5.** *{ağız}* Yaramaz. [DS] **6.** *{ağız}* Beceriksiz; uyuşuk. [DS] **7.** *{ağız}* Cimri; eli sıkı. [DS] **8.** *{ağız}* Ters; inatçı. [DS] **9.** *{ağız}* Kavgacı. [DS] **10.** *{ağız}* Şaşkın. [DS] ⊡ **zibidi çıkmak,** *{ağız} İyice ıslanmak.* [DS]

zibidik, -ği [zibid-ik] *{ağız} sf.* **1.** → zibidi. **2.** Sırılsıklam. [DS]

zibidilik, -ği [zibidi-lik] *is.* **1.** Zibidi olma durumu. **2.** Zibidice davranış.

zibil[1], [Ar. zibl زبل => zibīl زبيل] *{eAT} {OsT} {ağız} is.* **1.** Süprüntü; çöp; pislik. **2.** Gübre. **3.** Sulu çamur. [DS] ⊡ **zibil dağıtmak,** *{ağız} Gübrelemek.* [DS]|| **zibil zibil,** *{ağız} 1. Sırılsıklam. 2. (Çamur için) sulu. 3. Lif lif: eski püskü. 4. Karmakarışık.* [DS]

zibil[2], [Ar. sebīl => zibil] *{ağız} sf.* Bol bulunduğu için değersiz. [DS]

zibilci, [zibil-ci] *{ağız} is.* Çöpçü. [DS]

zibillemek[1], [zibil-le-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* Gübrelemek. [DS]

zibillemek[2], [zibil-le-mek] *{ağız} gçsz. f. [-r]* (Yer için) sulu çamur olmak. [DS]

zibilli, [zibil-li] *{ağız} sf.* İçinde çokça çerçöp bulunan. [DS]

zibillik, -ği [zibil-lik] *{ağız} is.* **1.** Çöplük. **2.** Çöp kutusu. [DS]

zibilliyh, [zibil-lik > zibilliyh] *{ağız} is.* Çöplük. [DS]

zibin, [İt. guibbone => zıbın > zibin] *{ağız} is.* Yarım kollu kadın elbisesi; zıbın. [DS]

zibit[1], [zibit] *{ağız} sf.* Uyuşuk; düşkün. [DS]

zibit[2], [zib-it] *{ağız} sf.* Sırılsıklam. [DS]

zibitmek, [zib-it-mek] *{ağız} gçsz. f. [-ir]* Boş ve amaçsız gezinmek. [DS]

zibka, [Rus. zipka => zibka] *{ağız} is.* Potur; zıpka. [DS]

zibl, [Ar. zibl زبل] *{OsT} is.* → zibil.

zibr, [Ar. zibr زبر] *{OsT} is.* **1.** Yazı. **2.** Mektup. **3.** Kitap.

zic, [Ar. zīc > zeyc زيج] *(zi:c)* *{OsT} is. gök b.* Yıldızların hareketlerini ve yerlerini göstermek için düzenlenmiş cetvel.

zid, [Ar. zift => zid] *{ağız} is.* Zift. [DS]

zida, [Far. zidā زدا] *(zida:)* *{OsT} sf.* Pası giderip temizleyen; parlatan.

ziday, [Far. zidāy زداى] *(zida:y)* *{OsT} sf.* → zida.

zide, [Ar. ziyāde > zīde / zīdet زيده / زيدة] *(zi:de)* *{OsT} ünl.* → zidet.

zidet, [Ar. ziyāde > zīde / zīdet زيده / زيدة] *(zi:det)* *{OsT} ünl. "Artsın, çoğalsın, çok olsun"* anlamında dua ve iyi dilek sözü. ⊡ **zîdet-fazluhū,** *{OsT} Erdemi, bilgisi çok olan.*|| **zidet-kadrühū,** *{OsT} İtibarı çok olsun.*

zifaf, [Ar. zifāf زفاف] *(zifa:f)* *{OsT} is.* **1.** Törenle yürüme. **2.** Düğün töreni. **3.** Gelini törenle damada teslim etme. **4.** Gerdeğe girme; gerdek. ⊡ **zifafa girmek,** *Düğün gecesi eşi ile birlikte yatmak; gerdeğe girmek.*|| **zifaf gecesi,** *Evliliğin ilk gecesi.*

zifan, [Ar. żayf > żīfān ضيفان] *(zi.fa:n)* *{OsT} is.* Konuklar; misafirler.

zifin, [? zifin] *{ağız} is.* İri sarı renkli ve zehirli çiçekleri olan bir fundalık bitkisi. [DS]

zifir[1], [Ar. ẕefir / Sur. ẕefer *(yağ bulaşığı)* ذفر / زفير => zifir] *is.* **1.** *{ağız}* Kokulu kir; is, yağ lekesi. [DS] **2.** *{ağız}* İs; kir. [DS] **3.** Tütün dumanından geri kalan kara ya da koyu esmer yağlı kir. **4.** *{OsT}* Yağ; yağ bulaşığı. **5.** *{ağız}* Yemekteki yağ ve kavurma. [DS] **6.** *{ağız}* Bulanık, kirli su. [DS] ⊡ **zifire dönmek,** *{ağız} Yağlı kir bağlamak.* [DS]|| **zifiri bulanmak,** *{ağız} Hoşa gitmemek.* [DS]

zifir[2], [Ar. ẕefir => zifir] *{ağız} is.* **1.** Kara. **2.** Çok karanlık. [DS] ⊡ **zifir gibi,** *Çok karanlık.*

zifir[3], [Ar. zehr => zifir] *{ağız} is.* **1.** Zehir; acı. **2.**

Acılık. **3.** *sf.* Öfkeli. [DS] ⇨ **zifiri azmak,** *{ağız} Öfkelenmek.* [DS]

zifir[4], [? zifir] *{ağız} is.* **1.** Dokuma bez; alaca. **2.** İpekli kumaş. [DS]

zifirî [Ar. zefīrī زفيرى => zifirī] *(zifiri:) {OsT} sf.* **1.** Zifir gibi. **2.** Çok kara; kapkara. ⇨ **zifirî karanlık,** *Çok karanlık; koyu karanlık.*

zifirli, [zifir-li] *{ağız} sf.* **1.** Etli; yağlı; besili; canlı. **2.** Zengin; varsıl. [DS]

zifirlik, -ği [zifir-lik] *{ağız} is.* Tütün işçilerinin giydiği önlük. [DS]

zifos, [Yun. siphnos / dziphos] *is.* **1.** Yerden sıçrayan çamur. **2.** *sf. mecaz.* Yararsız; boş. ⇨ (birine) **zifos atmak,** *1. Bir kimseye kara çalmak; iftira etmek; çamur atmak; leke sürmek. 2. Sataşmak; laf atmak.*

zift, [Ar. zift زفت] *{OsT} is.* Petrol, taşkömürü, odun katranı gibi organik maddelerin damıtılması sonucunda arta kalan oldukça kıvamlı ve katı, ısıtılınca eriyen siyah ya da koyu kahverengi madde. ⇨ **zift gibi,** *Çok acı.*|| **Ziftin pekini yesin.** *1. Verilen yemeği beğenmeyenlere söylenen sövgü sözü. 2. Ne yaptığı merak edilen ve kendisine başka sebeplerden kızılan birinin yemek yemekte olduğu öğrenilince söylenen sövgü sözü.*|| **zift yakısı,** *{ağız} Ziftli yakı.* [DS]|| **zift yesin,** *Zıftin pekini yesin.*

ziftimek[1], [zifti-mek] *{ağız} gçl. f. [-r]* **1.** Ürünü elle toplamak veya ayırmak. **2.** Mısırı tanelemek. [DS]

ziftimek[2], [zifti-mek] *{ağız} gçl. f. [-r]* Kilim dokurken ipin iki ucunu bağlayarak ilerlemek. [DS]

ziftinme, [Far. saft *(omuz)* [Németh] > sift-in-me] *is.* Ziftinmek eylemi; siftinme.

ziftinmek, [Far. saft *(omuz)* [Németh] > sift-in-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* **1.** Gereksiz işlerle zaman öldürmek; oyalanmak; vakit geçirmek; siftinmek. **2.** Bir kimseye yaltaklanarak yaklaşmaya çalışmak. [DS]

ziftleme, [zift-le-me] *is.* Ziftlemek eylemi.

ziftlemek, [zift-le-mek] *gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* Bir şeyin üzerine zift sürmek; zift bulaştırmak.

ziftlenme, [zift-le-n-me] *is.* **1.** Ziftlenmek eylemi. **2.** Tıkınma.

ziftlenmek, [zift-le-n-mek] *edil. f. [-ir]* **1.** Ziftlemek eylemi yapılmak; kendisine ziftlemek eylemi uygulanmak; ziftle kaplanmak; zift sürülmek. **2.** *dönşl. f. hakaret.* Yemek; tıkınmak. **3.** Bir işten kendisine çıkar sağlamak. *{ağız} (aynı)* [DS] **4.** Zift sahibi olmak; zift edinmek.

zifun, [Yun. siphon => zifun] *{ağız} is.* Değirmen çarkını döndürmek için suyun basınçlı olarak çıktığı dar delik; poyra. [DS]

zig, [? zig] *{ağız} is.* Mide. [DS]

zigapofiz, [Fr. zygapophyse] *is.* Omurlardaki eklem çıkıntısı.

zigarbi, [? zigarbi] *{ağız} is.* Kirpi. [DS]

ziggurat, [Asur. d. zigguratu] *is.* Mezopotamya'da tepeye doğru, gidildikçe daralan üst üste birçok platformlardan oluşan tapınak.

zigi, [? zigi] *{ağız} is.* Yatak şiltesinin iç astarı. [DS]

zigodaktil, [Fr. zygodactyle] *sf.* Ağaçkakan, guguk kuşu ve papağan gibi dış yandaki bir parmağı geri dönük olan.

zigon, [Fr. gigon] *is.* Birbirinin içine geçebilecek biçimde düzenlenmiş sehpa takımı.

zigot, [Yun. dzygun > Fr. zygote] *is. biy.* Döllenmiş yumurta.

ziğim, [sig-im > ziğim] *{ağız} is.* Siğim. ⇨ **ziğim ziğim,** *{ağız} (Yağmur için) ağır ağır.* [DS]

ziğzillenmek, [zivzil-le-n-mek > ziğzil-le-n-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* Ağırkanlı davranmak. [DS]

zih, [Far. zih زه] *{OsT} is.* **1.** Kiriş. **2.** *{eAT}* Yayın sinirden kirişi. **3.** Elbisenin yaka ve kol uçlarına geçirilen ince şerit. **4.** Elyazması kitaplarda sayfa kenarlarına çizilen ince çizgi.

zihaf, [Ar. ziḥāf زحاف] *(ziha:f) {OsT} is. ed.* Aruz ölçüsünde, sözcükleri kalıba uydurmak için uzun hecelerin kısa okunmasını gerektiren aruz kusuru.

zihafat, [Ar. ziḥāf > ziḥāfāt زحافات] *(ziha:fa:t) {OsT} is. ed.* Zihaflar.

ziham, [Ar. ziḥām زحام] *(ziha:m) {OsT} is.* **1.** Kalabalık. **2.** Darlık; sıkıntı.

zihar, [Ar. zihār زهار] *(ziha:r) {OsT} is. anat.* Kasık kemiği; belin alt kısmı.

zihayat, [Ar. ẕī-hayāt ذى حيات] *(zi:haya:t) {OsT} sf.* Canlı; yaşayan.

zihgir, [Far. zīh-gīr / zeh-kīr زه گير] *(zi:hgi:r) {OsT} is.* Eskiden kemankeşlerin, ok atarken sağ ellerinin baş parmaklarına taktıkları bir tür yüksük; şast; şest.

zihi[1], [Ar. ẕihi ذه] *{OsT} sf.* **1.** Bu. **2.** Şu.

zihi[2], [Far. zehī / zihī زهى] *(zihi:) {OsT} ünl.* Ne güzel!

zihin, -hni [Ar. ẕihn ذهن] *{OsT} is.* **1.** İnsanın düşünce hayatını oluşturan ruhsal işlev. **2.** İnsanın deneyimlerle edindiği bilgileri bir depo hâlinde saklayıp daha sonra gerektiğinde güncel yaşama uygulayarak kullanmasını sağlayan işlev; yaşantıları, öğrenilenleri ve bunların geçmişle ilişkisini bilinçli olarak saklama gücü; bellek; hafıza. **3.** Bir canlının duygu ve davranışlar dışındaki ruhsal süreç ve etkinliklerinin tümü. **4.** Anlayış; kavrayış. **5.** Bilinç; dimağ. ⇨ **zihin açıklığı,** *Anlama ve kavrama gücünün yerinde olması durumu.*|| **zihin açmak,** *Zihnini daha iyi çalışır, daha iyi anlar ve kavrar duruma getirmek.*|| **zihin berraklığı,** *Zihin açıklığı.*|| **zihin bulanıklığı,** *Zihin karışıklığı.*|| **zihin hesabı,** *Matematik hesaplarının kâğıt kalem vb. kullanmadan doğ-*

rudan zihinden yapılması işi.|| **zihin jimnastiği,** *Bazı zihinsel yetileri geliştirmek, işlevleri çabuklaştırmak için yapılan alıştırmalar.*|| **zihin karışıklığı,** *psikol. Düşünme sırasında, olgular ve düşünceler arasında bağlantı kuramama durumu.*|| **zihin yorgunluğu,** *psikol. Düşünme gücünü etkileyecek kadar zihinsel yorgunluk içinde bulunma.*|| **zihin yormak,** *Bir konuda çok düşünmek; kafa yormak.*|| **zihni açılmak,** *Kavrayışı, anlayışı çoğalmak; daha iyi anlar duruma gelmek.*|| **zihni bulanmak,** *Düşünürken, olaylar arasındaki bağlantıyı yitirmek; düşüncesi alt üst olmak; ne yapacağını şaşırmak.*|| **zihni karışmak,** *Düşünürken, olaylar arasındaki bağlantıyı yitirmek; düşüncesi alt üst olmak; ne yapacağını şaşırmak.*|| (bir şeyi) **zihnine yerleştirmek,** *Unutulamayacak biçimde bellemek; aklında tutmak.*|| (bir kimse, bir şeyle) **zihnini bozmak,** *Sürekli olarak aynı şeyi düşünmek; o soruna aşırı ölçüde kendini vermek.*|| (bir şey, birinin) **zihnini bulandırmak,** *1. Kuşkuya düşürmek. 2. Kuşkulu bir durum sezmek.*|| **zihnini çelmek,** *1. O kişiyi etkileyerek kendi istediği yola yönlendirmek. 2. Bir kimseyi yanıltmak; yanlış yola sürüklemek. 3. Baştan çıkarmak.*|| **zihnini dağıtmak**: *Gerektiği gibi açık seçik düşünmemek; zihnini düşünmesi gereken noktada toplayamamak.*|| (bir şey, birinin) **zihnini kurcalamak,** *O şey, sık sık hatırlanıp düşünceye kapılmak.*|| (bir şey, kendi) **zihnini kurcalamak,** *Bir şeyi anlamaya, kavramaya çalışmak.*|| **zihnini oynatmak,** *Çıldırmak; delirmek; aklını oynatmak.*|| (bir şeye) **zihni saplanmak,** *Yanlış bir kanıya takılıp kalmak; düşüncesinin takıldığı şeyden kendisini kurtaramamak.*|| (bir şeye) **zihni takılmak,** *Çözülmesi gerekli bir konu üzerinde durmak; sürekli olarak çözmek istediği sorunu düşünmek.*

zihince, [zihin-ce] *(zihi'nce) zf.* Zihnin kavradığı biçimiyle; zihne göre.

zihinci, [zihin-ci] *sf.* **1.** Zihinciliğe ilişkin. **2.** Zihincilik yanlısı.

zihincilik, -ği [zihin-ci-lik] *is. fel.* Ruh biliminin bilincin değişik durumlarını incelemesi gerektiğini ve bunun yönteminin de içe bakış olduğunu ileri süren görüş.

zihinsel, [zihin-sel] *sf.* **1.** Zihinle ilgili. **2.** Zihnin etkinliğiyle ilgili. ⊡ **zihinsel geviş getirme,** *psikol. Bilinç alanı dışına atılamayan bazı düşüncelerin takınak haline gelerek sürekli tekrarlanması durumu.*

zihn, [Ar. ẕihn ذهن] *{OsT} is.* Zihin.

zihnen, [Ar. ẕihn > ẕihnen ذهناً] *(zi'hnen) {OsT} zf.* **1.** Zihin bakımından. **2.** Zihinden.

zihnî [Ar. ẕihn > ẕihnī / ẕihniyye ذهنى / ذهنيه] *(zihni:) {OsT} sf.* Zihinle ilgili.

zihniyat, [Ar. ẕihnī > ẕihniyyāt ذهنيات] *(zihniyya:t) {OsT} is.* Zihin ile ilgili şeyler; anlayışlar.

zihniye, [Ar. ẕihn > ẕihnī / ẕihniyye ذهنيه] *{OsT} sf.* Zihinle ilgili.

zihniyet, [Ar. ẕihnī > ẕihniyyet ذهنيت] *{OsT} is.* Toplumda var olan kültür ve gelenek, görenek gibi ögelerin kişide oluşturduğu davranış, düşünüş ve değerlendiriş ögelerinin tümü; düşünme biçimi; düşünüş; görüş.

zik, [Ar. żīḳ ضيق] *(zi:k, k kalın söylenir) {OsT} is.* **1.** Darlık. **2.** Sıkıntı. ⊡ **zîk-i ma'âş,** *{OsT} Geçim sıkıntısı.*|| **zîk-i nefes,** *{OsT} Nefes darlığı.*|| **zîk-i sadr,** *{OsT} Göğüs darlığı.*

zikâr, [Ar. ẕeker > zikār ذكار] *(zikâ:r) {OsT} is.* Erkekler.

zikâre, [Ar. ẕeker > zikāre ذكاره] *(zikâ:re) {OsT} is.* Erkekler.

zikıymet, [Ar. ẕī-ḳıymet ذى قيمت] *(zi:kıymet) {OsT} sf.* Kıymetli; değerli.

zikir[1], **-kri** [Ar. ẕikr ذكر] *{OsT} is.* **1.** Sözünü etme; anma; söyleme. **2.** *tasvf.* Allah'ın adını art arda anarak yapılan bir tür dua. ⊡ **zikir etmek,** *1. Adını söylemek; anmak. 2. Söz konusu etmek; dile getirmek.*|| **zikri fikri bir olmak,** *Düşünceleri ile sözleri ve davranışları arasında bir tutarlılık bulunmak.*|| **zikri geçmek,** *Adı söylenmek; sözü edilmek.*

zikir[2], [? zikir] *{ağız} is.* Dere önüne yapılan bent. [DS] ⊡ **zikir mıhı,** *{ağız} Büyük demir çivi.* [DS]

zikir[3], [Far. zih-gīr => zikir] *{ağız} is.* Sallantılı yüzük. [DS]

zikke[1], [Ar. (Sur.) sekkī => zikke] *{ağız} is.* Yere çakılarak hayvan bağlamakta kullanılan demir kazık. [DS]

zikke[2], [Ar. sikke => zikke] *{ağız} is.* Madenî para; sikke. [DS]

ziknimek, [zikni-mek] *{ağız} gçsz. f. [-ir]* Hastalık veya ağrı azalmak. [DS]

zikr, [Ar. ẕikr ذكر] *is.* → zikir. ⊡ **zikr-i alenî,** *{OsT} tasvf. Dervişlerin sesli olarak yaptıkları zikir.*|| **zikr-i avam,** *{OsT} tasvf. Halkın bilinçsiz olarak, kimi zaman ücret karşılığı vb. şekilde yaptığı zikir.*|| **zikr-i cehrî,** *{OsT} Yüksek sesle yapılan zikir.*|| **zikr-i cemîl,** *{OsT} 1. İyiliğinden bahsetme; övme. 2. Okulda biraz başarılı olmakla birlikte istenilen başarıyı gösteremeyenlere verilen yazılı kâğıt.*|| **zikr-i hafî,** *{OsT} Tek başına, gizli ve sessiz olarak yapılan zikir.*|| **zikr-i havas,** *{OsT} Kendini her türlü maddî duygulardan arındırarak maneviyata yönelmek amacını güden, bilim adamlarına özgü zikir.*|| **zikr-i kalbî,** *{OsT} İçten, sessizce yapılan zikir.*|| **zikr-i mukayyet,** *{OsT} tasvf. Hz. Peygamberin yemek yerken, yatarken, yola çıkarken vb. zamanlarda yapılmasını öğütlediği dualar.*|| **zikr-i mutlak,** *{OsT} Belirli bir zaman ve yere bağlı olmaksızın yapılabilen zikir.*

zikra, [Ar. ẕikr > ẕikrā ذكرا] *(zikra:)* *{OsT}* *is.* **1.** Anma. **2.** Ders alınacak şey; ibret. **3.** Öğüt.

zikredilme, [Ar. ẕikr + T. e(t)-il-me ذكر ايدلمه] *{OsT}* *is.* Zikredilmek eylemi; anılma; söylenme.

zikredilmek, [Ar. ẕikr + T. e(t)-il-mek ذكر ايدلمك] *{OsT}* *edil. f.* *[-ir]* Adı anılmak; söylenmek.

zikretme, [Ar. ẕikr + T. et-me ذكر ايتمه] *{OsT}* *is.* Zikretmek eylemi; anma; söyleme; dile getirme.

zikretmek, [Ar. ẕikr + T. et-mek ذكر ايتمك] *{OsT}* *gçl. f.* *[-(d)-er]* **1.** (Kişi için) adını söylemek; anmak; kendisinden bahsetmek. **2.** (Olay, durum vb. için) söz konusu etmek; anmak; söylemek; ifade etmek. **3.** *tasvf.* Allah'ın adını art arda söylemek.

zikreylemek, [Ar. ẕikr+ey-le-mek ذكر ايلمك] *{eAT}* *gçl. f.* *[-r]* Sürekli anmak; zikretmek.

zikrolunma, [Ar. ẕikr + T. ol-un-ma ذكر اولنمه] *{OsT}* *is.* Zikrolunmak eylemi; anılma; söylenme.

zikrolunmak, [Ar. ẕikr + T. ol-un-mak ذكر اولنمق] *{OsT}* *edil. f.* *[-ur]* Adı geçmek; söylenmek; anılmak.

zikye, [Ar. (Sur.) sekkī => zikye] *{ağız}* *is.* Demir kazık. [DS]

zikzak, -ğı [Al. zick-zack / Fr. ziczac] *is.* **1.** Art arda ve birbirine ters açılar yaparak devam eden kırık çizgi. **2.** *mecaz.* Sık sık karar değiştiren, belirli bir yönü, kararı olmayan düşünce ya da davranış biçimi; istikrarsızlık. **3.** *sf.* Zikzak biçiminde olan. **4.** Karşılıklı. ☞ **zikzak dikişi,** *Terzilikte ve nakışta zikzak biçiminde yapılan dikiş.*|| **zikzak makinesi,** *Zikzak dikiş yapabilen makine.*|| **zikzak seyir,** *as. dnz. Bir geminin, savaş sırasında uçak ya da denizaltı saldırılarından korunmak için zikzaklar çizerek yaptığı seyir.*|| **zikzak yapmak,** *1. Sağa sola doğru sık sık yön değiştirmek. 2. mecaz. Sık sık düşünce değiştirmek.*

zikzaklı, [zikzak-lı] *sf.* Zikzak biçiminde olan.

zil[1], [Far. zīr *(sazın ince teli)* ?] *is.* **1.** Çağırmak ya da duyurmak gibi amaçlarla kullanılan bir çan ve buna vurulan bir tokmaktan ibaret, el ile ya da mekanik yollarla, elektrik düzeneği ile çalışan aygıt. **2.** Bu aracın veya düzeneğin çıkardığı ses. **3.** *müz.* Birbirine çarparak ses çıkartan metal iki değirmiden ibaret usul vurma çalgısı. **4.** *{ağız}* Çay tabağı. [DS] **5.** *sf. argo.* Parasız. *{ağız} (aynı)* [DS] ☞ **zil çarpmak,** *{ağız} Oynamak.* [DS]|| **zil gibi,** *1. argo. Aşırı ölçüde sarhoş. 2. {ağız} (Ses için) ince ve keskin.* [DS] *3. {ağız} Zayıf: ince.* [DS]|| **zili kırık,** *1. Edepsiz, aşağılık kimse. 2. {ağız} Dengesiz; aklı kıt.* [DS]|| **ziller dakınmak,** *{ağız} Aşırı sevinç göstermek.* [DS]|| **zil takıp oynamadığı kalmak,** *Bir durum veya sonuçtan aşırı derecede memnun olduğunu sergileyen sevinç gösterilerinde bulunmak.*|| **zil vurmak,** *Zil çalmak.*|| **zil zurna,** *argo. (Sarhoş için) aşırı ölçüde.*|| **zil zurna olmak,** *Çok içmekten dolayı kendini bilemeyecek durumda sarhoş olmak.*

zil[2], [Ar. ẕil ذل] *{OsT}* *is.* **1.** İtaat. **2.** Kibar ve saygılı davranış.

zil[3], [? zil] *{ağız}* *is.* Filiz. [DS]

zil[4], [? zil] *{ağız}* *is.* Solucan. [DS]

zilal, [Ar. ẕelīl > ẕilāl ذلال] *(zilâ:l)* *{OsT}* *is.* Aşağılık olanlar; alçaklar.

zilanı, [? zilanı] *{ağız}* *is.* Renkli yünden dokuma perde. [DS]

zilayaz, [zil+ayaz] *{ağız}* *is.* **1.** Açık, duru ve ayaz hava. **2.** (Hava için) çok soğuk. [DS]

zilbincak, -ğı [zıyp-ın-cak > zilbincak] *{ağız}* *sf.* Kaygan. [DS]

zilbiya, [Ar. zülūbiye => zilbiya] *{ağız}* *is.* Kızarmış ekmek dilimi. [DS]

zilbiye[1], [Ar. zülūbiye => zilbiye] *{ağız}* *is.* Yufkayı susam yağında kızartarak yapılmış bir börek. [DS]

zilbiye[2], [? zilbiye] *{ağız}* *is.* Tavan tahtalarının aralarına çakılan ince çıtalar. [DS]

zile[1], [zil-e] *{ağız}* *is.* Kilit takmaya yarayan kapı zinciri. [DS]

zile[2], [ziv-le > zīle] *(zi:lė)* *{ağız}* *sf.* Uzun boylu olduğundan yeteri kadar eğilemeyen. [DS]

zile[3], [zile] *{ağız}* *is.* Silinip düzeltilmiş aşık. [DS]

zile[4], [zile] *{ağız}* *is.* Edilgin eşcinsel erkek. [DS]

zilek, -ği [ziv-le-k] *(zi:lek)* *{ağız}* *is.* Topraktan yeni çıkmış buğday. [DS]

zilep, [? zilep] *{ağız}* *sf.* Aşınmış. [DS]

zileper, [? zileper] *{ağız}* *is.* (Kadın için) şımarık. [DS]

zilf, [Far. zülf => zilf] *{ağız}* *is.* Zülüf. [DS]

zilfe, [? zilfe] *{ağız}* *is.* **1.** İki kişi ile kullanılan büyük bıçkı. **2.** Değirmen oluğunun alt yanındaki dar boğaz. **3.** Dokuma aygıtında gerilmiş ipliklerden kırılan, sallanan uçlar. [DS]

zilgara, [zil+kara => zilgara] *{ağız}* *sf.* Kapkara. [DS]

zilgir, [? zilgir] *{ağız}* *sf.* İşsiz; parasız ve yoksul. [DS]

zilgit, -di [Ar. ẕaġuṭa => zilgit] *{ağız}* *is.* **1.** Zılgıt. **2.** *sf.* (Kişi için) onursuz. [DS]

zilhicce, [Ar. ẕi + ḥicce *(hacca gitme)* > ẕi'l-ḥicce ذى الحجه] *(zi:lhicce)* *{OsT}* *is.* Ay takvimine göre Arap aylarından yılın on ikinci ve son ayı; hac ayı.

zilhik, -ği [? zilhik] *{ağız}* *is.* Kertenkele. [DS]

zili, [Far. zīlī زلى / زيلى] *is.* **1.** *{eAT} {OsT}* Hah; kilim. **2.** *{ağız}* Atkı ipliklerinin arasına sıkıştırılmış renkli ipliklerle desen oluşturacak biçimde yünden düz dokunmuş olan yaygı; kilim; sili. **3.** *{ağız}* Renkli uzun yolluk; kilim. [DS]

zilif[1], [Far. zülf => zülüf > zilif] *{ağız}* *is.* **1.** Zülüf;

kâkül. **2.** Kadınların saç örgülerinin üstüne dizilen altınlar. [DS] 🗗 **zilif bastı,** *{ağız} Altın veya gümüş taç.* [DS]

zilif[2], [? zilif] *{ağız} is.* Tatil; dinlence. [DS] 🗗 **zilif olmak,** *{ağız} Okulu bitirmek.* [DS]

zilik, -ği [Erme. cilik] *{ağız} is.* Bızır. [DS]

zilim, [zilim] *{ağız} is.* İç gömleği. [DS] 🗗 **zilim etmek,** *{ağız} Sıkıntı vermek; bunaltmak.* [DS]

zilkade, [Ar. ẕi+ḳaʿde *(namazın sonundaki oturuş)* > ẕi'l-ḳaʿde ذى القعده] *{OsT} is.* Ay takvimine göre Arap aylarından yılın on birinci ayı.

zilkar, [Yun. dzeugari => zilkar] *{ağız} is.* Tek atlı arabaya bir at daha bağlama. [DS]

zille, [Ar. zille زله] *{OsT} is.* Peygamber hatası.

zillemek[1], [zil-le-mek] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(i)-yor]* Hava açmak. [DS]

zillemek[2], [zil-le-mek] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(i)-yor]* Çimlenmek; filizlenmek. [DS]

zillenmek, [zil-le-n-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* Çimlenmek; filizlenmek. [DS]

zillet, [Ar. ẕillet ذلت] *{OsT} is.* Hor görülme; alçalma; alçaklık.

zilli[1], [zil-li] *sf.* **1.** Zili olan; zili bulunan. **2.** (Düzenek için) zil takılmış. **3.** *is. argo.* Edepsiz, şirret kadın; ahlaksız; orospu. *{ağız} (aynı)* [DS] **4.** *{ağız}* Cırtlak sesle konuşan geveze kadın. [DS] **5.** *{ağız}* Oyuncu kadın. [DS] 🗗 **zilli maşa,** *1. müz. Türk halk müziğinde kullanılan uçlarında ziller bulunan maşa biçiminde bir vurmalı çalgı. 2. argo. Edepsiz, şirret kadın.*|| **zilli orospu,** *{ağız} Adı kötüyü çıkmış kadın; oynaş.* [DS]

zilli[2], [zil-li] *{ağız} is. argo.* Karın. [DS] 🗗 **zilliyi kırmak,** *Az bir yiyecekle açlığını gidermek.*|| **zilliyi susturmak,** *Karnını doyurarak açlığını gidermek.*

zillik, -ği [Erme. cilik] *{ağız} is.* **1.** Soğan cücüğü. **2.** Balık yavrusu. [DS]

zillim, [zil-lim] *{ağız} is.* Saçak; püskül. 🗗 **zillim zillim,** *{ağız} Parça parça olmuş; eskimiş.* [DS]

zilpi, [? zilpi] *{ağız} is.* Üzümden başka meyvelerden çıkarılan ekşi pekmez. [DS]

zilsiz, [zil-siz] *sf.* Zili bulunmayan. 🗗 **zilsiz oynamak,** *Bir olay ya da duruma çok sevindiğini davranışları ile belli etmek.*

zilü, [? zilü زلو] *{eAT} {OsT} is.* → zili.

zilve[1], [Yun. dzeula => zelve > zilve] *is.* Çift öküzünün boyunduruktan çıkmaması için öküzün boynunun iki yanına gelecek biçimde diklemesine geçirilen ağaç çubuk; zelve.

zilve[2], [? zilve] *{ağız} is.* Eskimiş, yıpranmış, yırtılmış elbise. [DS]

zilve[3], [zilve] *{ağız} is.* Kibrit. [DS]

zilyed, [Ar. ẕi'l-yed ذى اليد] *{OsT} is.* → zilyet.

zilyet, -di [Ar. ẕi'l-yed *(eli olan)* ذى اليد] *{OsT} is.* Bir malı, sahibi olsun olmasın kullanan ve kullandığı için elinde tutan kimse; eldeci. 🗗 **zilyed-i aslî,** *{OsT} Bir eşyayı malik sıfatı ile elinde bulundurma; aslî zilyetlik.*

zilyetlik, -ği [zilyet-lik] *is.* **1.** Bir malı kullanma durumu; elinde bulundurma hâli; eldecilik. **2.** *huk.* Bir eşya üzerindeki fiilî egemenlik.

zilzal, [Ar. zelzāl / zilzāl زلزال] *(zilza:l) {OsT} is.* **1.** Sarsılma; deprenme. **2.** Deprem.

zilzen, [Far. zīl-zen زيلزن] *{OsT} sf.* **1.** Zil çalan; zil vuran. **2.** *is. müz.* Türk müziğinde zil çalan sanatçıya verilen ad.

zilzil, [Ar. ẕilẕil ذلذل] *{OsT} is.* Uzun etek.

zim, [zim] *{ağız} is.* Damlama, akma bildiren kök. 🗗 **zim zim,** *{ağız} Damla damla; şıp şıp.* [DS]

zimi, [zim-i] *{ağız} is.* Soğuk günlerde çocukların sekerek oynadıkları bir oyun. [DS]

zimam[1], [Ar. zimām زمام] *(zima:m) {OsT} is.* **1.** Yular; dizgin. **2.** Yönetim; idare.

zimam[2], [Ar. ẕimām ذمام] *(zima:m) {OsT} is.* Kendi çıkarını koruma ve gözetme zorunluluğu.

zimamdar, [Ar. zimām + Far. –dār زمامدار] *(zima:mda:r) {OsT} sf.* **1.** Yular tutan. **2.** Yöneten. **3.** *is.* Yular tutan kimse. **4.** Yönetici. **5.** Padişah ata binerken atını, atla ilerlerken yularını tutan kimse.

zimamdarî, [Ar. zimām + Far. -dārī زمامدارى] *(zima:mda:ri:) {OsT} is.* **1.** Yular tutma; zimamdarlık. **2.** Bir işi ele alıp yürütme.

zimar[1], [Ar. ẕimār ذمار] *(zima:r) {OsT} is. huk.* Elden çıkmış ve yeniden ele geçirilmesi mümkün olmayan mal.

zimar[2], [? zimar] *{ağız} sf.* **1.** İkiz. **2.** Çift. [DS]

zimaz, [Fr. zymase] *is. biy.* Eriyebilen maya; enzim.

zimbil, [Far. sünbül => sümbül > zümbül > zimbil] *{ağız} is.* Sümbül. 🗗 **zimbil zimbil,** *{ağız} Sarkık; döküK.* [DS]

zimbit, -di [? zimbit] *{ağız} is. bot.* Deniz kıyılarında biten sarı çiçekli, yapışkan yapraklı, kötü kokulu bir ot. [DS]

zimbon, [zim+bon] *{ağız} is.* Kızılağaç, ekin sapı gibi borumsu dallardan yapılan düdük. [DS]

zimel, [? zimel] *{ağız} is.* Kıldan örülen ip. [DS] 🗗 **zimel örmesi,** *{ağız}* → zimel. [DS]

zimem, [Ar. ẕimmet > ẕimem ذمم] *{OsT} is.* Borçlar; zimmetler.

zimemat, [Ar. ẕimam > ẕimemāt ذممات] *(zimema:t) {OsT} is.* Borçlar.

zimerit, -di [? zimerit] *{ağız} is.* → zimbit. [DS]

zimilacı, [Lat. similax] *{ağız} is. bot.* → silcan. [DS]

zimilas, [Lat. similax / Yun. smilas] *{ağız} is. bot.* → silcan. [DS]

zimin[1], [? zimin] *{ağız} sf.* Çok ağır. [DS]

zimin[2], [? zimin] *{ağız} is.* **1.** Güç. **2.** Yürek. [DS]

zimirmek, [zim-ir-mek] *{ağız} gçsz. f. [-ir]* Akmak. [DS]

zimkiri, [zim+kir-i] *{ağız} is.* Ağaçlarda, gecenin ayazı ile donan ve görünümü tilki kuyruğunu andırır buz parçası. [DS]

zimmet, [Ar. ẕimmet ذمّت] *{OsT} is.* **1.** Sorumluluk. **2.** Koruma, gözetme zorunda kalma; koruma zorunluluğu. **3.** Güven; hak; aht; eman. **4.** Bir kimsenin sorumluluğunu üstlendiği için ödemek zorunda olduğu para; borç. **5.** Bir ticarî kuruluşun borçlarının tümü. **6.** Bir memurun görevi gereği olarak para, kıymetli evrak, mal bakımından yüklendiği sorumluluk. **7.** *huk.* Bir memurun kendisine emanet edilen ya da görevi gereği koruması, denetlemesi için verilen para, mal, senet gibi değerleri kendisine mal etmesi; zimmetine geçirme. ⊞ **zimmet fişi,** *Ticarî kuruluş ve bankaların muhasebe kayıtlarına geçmesi gereken borç işlemine ait bilgi ve miktarı gösteren belge.*|| (bir hesabı, birinin) **zimmetine geçirmek,** *Bir hesabı o kişiye borç olarak işlemek; borcunun üstüne eklemek.*|| (bir şeyi, kendi) **zimmetine geçirmek,** *Kendisine emanet edilmiş para ya da malı kendisine mal etmek; kendisi için kullanmak.*|| (bir tutarı) **zimmetine mahsuben geçirmek,** *Muhasebe kayıtlarında bu tutarın ödendiğini göstermek.*|| **zimmet kalemi,** *İmparatorluk döneminde devlet alacaklarını toplamakla görevli daireye verilen ad.*|| **zimmet pusulası,** *Bir alacağın miktarını gösteren hesap pusulası.*|| **zimmet ve matlup,** *Borç ve alacak; aktif ve pasif.*

zimmetlendirme, [zimmet-le-n-dir-me] *is.* Zimmetlendirmek eylemi.

zimmetlendirmek, [zimmet-le-n-dir-mek] *gçl. f. [-ir]* Bir şeyi bir kimsenin sorumluluğuna vermek; zimmetine bırakmak.

zimmî [Ar. ẕimmet > ẕimmī ذمّى] *(zimmi:) {OsT} sf.* **1.** Zimmetli olan; zimmet edilmiş. **2.** *is.* İslam devletinin uyruğunu kabul ettiği için mal, can ve namus güvenliği İslam devletince sağlanan, buna karşılık cizye denilen vergiyi veren Müslüman olmayan kimse. **3.** *tiy.* Karagöz oyununda, Müslüman olmayan tiplemelere verilen ad.

zimojen, [Fr. zymogène] *sf.* **1.** (Hücre için) kendi enzimlerini üreten. **2.** *is.* Proenzim.

zimonükleik, [Fr. zymonucléique] *sf.* (Nükleik asit için) maya mantarlarından çıkarılan RNA.

zimpiri, [zim+pir-i / kir-i] *{ağız} is.* **1.** Dallardaki buz. **2.** Kırağı. [DS]

zimugtug, [Soğd. zmwẖtwğ] *{eT} is.* Soğd ayının yirmi sekizinci günü. [EUTS]

zimziklemek, [zim-(i)z-ik-le-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* (Çocuk için) hırpalayıp ağlatmak. [DS]

zimzim, [zim+zim] *{ağız} is.* Keman. [DS]

zimzirik, -ği [zim(i)z-ir-ik] *{ağız} is.* Yumruk. [DS]

zimzort, [zim+zort] *{ağız} sf.* Gereksiz yere söze karışan, boşboğaz ve işe yaramaz kişi. [DS]

zin[1], [zıng / zınk / zin *(yans.)*] *is.* Ulumayı, inlemeyi anlatan kök. [Zülfikar] *zin-i-le-mek*

zin[2], [Far. zīn زين] *{OsT} {ağız} is.* Eyer. [DS]

zina[1], [Ar. zinā' زناء] *(zina:) {OsT} is.* **1.** Evlilik durumu olmaksızın bir erkekle bir kadının cinsel ilişkide bulunması; gayrimeşru birleşme; nikâhsız çiftleşme. **2.** *isl. huk.* Aralarında cinsel ilişkiye izin veren bir bağ bulunmaksızın bir erkekle bir kadının cinsel ilişkiye girmesi. **3.** *huk.* Evli erkek veya kadının kendi rızası ile eşinden başka biri ile cinsel ilişkide bulunması. **4.** *{ağız}* Yaramaz, şımarık çocuk. [DS] ⊞ **zinā-kâr,** *{OsT}* → zinakâr.|| **zinā-kârî,** *{OsT}* → zinakâri.|| **zina mahsulü çocuk,** *Eşlerden birinin evlilik dışı ilişkisinden doğan çocuğu.*

zina[2], [Ar. zina'] *{ağız} is.* **1.** Yeşilimtırak, sert kabuklu, kın kanatlı bir böcek. **2.** Sazlık ve bataklıklardan akan bulanık su sızıntısı. [DS] ⊞ **zina böycüsü,** *{ağız} Meyvelerin çiçek özünü yiyen kahverengi, sert kabuklu bir böcek.* [DS]

zinab, [Ar. ẕeneb > ẕināb ذناب] *(zina:b) {OsT} is.* Kuyruklar.

zinabe, [Ar. ẕinābe ذنابه] *(zina:be) {OsT} is.* Bir şeyin ardı; arkası.

zinad, [Ar. zend > zinād زناد] *(zina:d) {OsT} is.* **1.** Çakmaklar. **2.** *anat.* Bilekler. ⊞ **zinādü'l-hacer,** *{OsT} Çakmak taşı.*

zinakâr, [Ar. zinā + Far. kār زناكار] *(zina:kâ:r) {OsT} sf.* Yasa dışı cinsel ilişkide bulunan; zina yapan.

zinakâri, [Ar. zinā + Far. kārī زناكارى] *(zina:kâ:ri:) {OsT} is.* Yasa dışı cinsel ilişkide bulunma; zina yapma.

zinar, [? zinar] *{ağız} sf.* Sarp. [DS]

zinarmak, [zinar-mak] *{ağız} gçsz. f. [-ır]* Karşılaşmak. [DS]

zinbon, [Yun. siphon => sifon > zinbon] *{ağız} is.* Değirmen çarkını döndüren suyun çıktığı yerde oluğun sonuna takılan boru. [DS]

zincan, [? silcan > zincan] *{ağız} is. bot.* Silcan. [DS]

zincef[1], [? zincef] *{ağız} is.* **1.** Elbisenin iç dikişi. **2.** Kıyı. [DS]

zincef[2], [? zincef] *{ağız} sf.* Çok zayıf; cılız. [DS] ⊞ **zincef gibi,** *{ağız} (Hayvan için) zayıf ve aç.* [DS]

zincefr, [Far. zincefr زنجفر] *{OsT} is. kim.* Zincifre.

zincelemek, [zince-le-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* Üzmek. [DS]

zincer, [silcan > zincer ?] *{ağız} is. bot.* Silcan, *(Smilax).* [DS]

zincif, [? zincif] *{ağız} is.* Kısalmış elbisenin eteğine konularak içe katlanan dar ve uzun parça. [DS]

zincifle, [Far. zincefr => zincifle] *{ağız} is.* Zehir; ağı. [DS]

zincifre, [Far. zincefr زنجفر] *{OsT} is. kim.* Kırmızı renkli doğal cıva sülfür; HgS.

zincilip, [? zincilip] *{ağız} is.* Rezene. [DS]

zincir, [Far. zencīr زنجیر] *is.* **1.** Birbirine geçmiş madenî halkalardan oluşan bağ. **2.** Birbiri ardından gelen şeylerin oluşturduğu dizi. **3.** *mecaz.* Kesintisiz süren olaylar, sebep vb. dizisi. **4.** Her biri bir öncekinin yaptığı eylemin aynısını bir sonra gelene uygulayan bir grup insanın katıldığı iş yöntemi. **5.** *mecaz.* Özgür düşünce ve davranışı engelleyen her türlü olgu. **6.** Eskiden hükümlülerin ellerine ya da ayaklarına vurulan demir bağ veya halka; pranga. **7.** *kim.* Bir moleküldeki atomların bağlanış biçimlerinin açık olarak bir düzlemde gösteriliş biçimi. **8.** *bsy.* Birbiri ardına yerleştirilmiş aynı tip ögeler kümesi. **9.** *{ağız}* Bir tür Maraş kilimi. [DS] **10.** *sf.* Zincir biçiminde olan; zincire benzer. ⊡ **zincirden boşanmış gibi,** *1. (Hareket ve davranış için) tımarhaneden kaçmış deli gibi; kontrolsuz ve taşkın biçimde. 2. Çok hızlı ve heyecanlı.*|| (birini) **zincire vurmak,** *1. Bir kimseyi prangaya vurmak. 2. Özgürlüğünü elinden almak.*|| **zincir gibi,** *1. Art arda sıralanmış. 2. Zincir oluşturacak biçimde.*|| **zinciri koparmak,** *1. Bağlandığı zinciri kırıp parçalamak. 2. Delirmek; kudurmak.*|| **zincir işi,** *Birbiri içine geçmiş zincir halkası biçiminde görünen iğne ya da tığ işi.*|| **zincirlerini kırmak,** *1. Kendisini tutsak eden bağları, zincirleri koparıp atmak. 2. Özgür düşünme ve davranmayı engelleyen eskiden beri var olan gelenek, görenek vb. baskıların etkisinden kendini kurtarmak. 3. Özgürlüğüne kavuşmak; esaretten kurtulmak.*|| (birine) **zincir vurmak,** *1. Prangaya vurmak. 2. Esir etmek.*

zincirbent, [Far. zencīr-bend زنجیربند] *(zinci:rbent) {OsT} sf.* **1.** Zincirle bağlı; zincire vurulmuş. **2.** *is. ed.* Halk şiirinde, birinci dizenin son kelimesi ikinci dizenin başında tekrar kullanılmak suretiyle yazılan koşma.

zincirci, [zincir-ci] *is.* **1.** Zincir yapan ya da satan kimse. **2.** Eskiden tutsakları, suçluları zincire bağlamakla görevli kişi. **3.** Değerli madenlerden süs için zincir üreten kuyumcu.

zinirkemiği, [zincir+kemik-i] *{ağız} is. anat.* Belkemiği. [DS]

zincirleme, [zincir-le-me] *is.* **1.** Zincirlemek eylemi. **2.** *bsy.* Bazı programlama dillerinden yararlanılarak iki liste ya da nitelik zincirini uç uca getirerek tek liste ya da nitelik zinciri durumuna getirme işlemi. **3.** *dbl.* Dilsel birimlerin belirli bir düzen içinde yan yana konması ve art arda gelişi. **4.** *fel.* Düşüncelerin, kavramların birbirini izleyişi; maddî olguların nedenselliğe göre birbirini izleyişi. **5.** *sf.* Zincirlenmiş gibi; sıra sıra; silsileten. ⊡ **zincirleme isim tamlaması,** *dbl. Bir isim tamlamasının tamlayan ya da tamlanan olarak kurduğu ikinci bir isim tamlaması. okul bahçesinin kapısı.*|| **zincirleme kaza,** *İki ve daha çok aracın bir trafik kazasına karışması durumu.*|| **zincirleme sıfat tamlaması,** *Bir sıfat tamlaması ile yapılan ikinci bir sıfat tamlaması. kırmızı şapkalı çocuk.*|| **zincirleme tepkime,** *kim. Birden çok tepkimenin yarattığı durum.*

zincirlemek, [zincir-le-mek] *gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* **1.** Zincir ile bağlamak. **2.** Art arda sıralamak.

zincirlenme, [zincir-le-n-me] *is.* Zincirlenmek eylemi.

zincirlenmek, [zincir-le-n-mek] *edil. f. [-ir]* **1.** Zincire bağlanmak; zincir vurulmak. **2.** Kendisine zincirlemek eylemi uygulanmak. **3.** *dönşl. f.* Art arda sıralanmak. **4.** Birbirine sıkıca bağlanmak. **5.** Zincir sahibi olmak; zincir edinmek.

zincirli, [zincir-li] *sf.* **1.** Zinciri bulunan; üzerinde ya da bir yerinde zincir olan. **2.** Zincir motifi işlenmiş olan. **3.** Zincirle bağlanmış olan. **4.** *is.* Üçüncü Ahmet döneminde bastırılan altın sikkelere verilen ad; fındık; fındıklı.

zincirlik, -ği [zincir-lik] *is.* **1.** Zincir konulan yer. **2.** Gemilerde baş pikte bulunan ve demir zincirinin istiflendiği yer. **3.** *sf.* Zincir yapımına uygun olan.

zincirsi, [zincir-si] *sf.* **1.** Zinciri andıran; zincir gibi olan. **2.** *anat.* (Kordon, kanal, lif vb. için) tespihe benzer biçimde yer yer boğumlar ve düğümler gösteren.

zindal, [? zindal] *{ağız} is.* Kedi yavrusu. [DS]

zindan[1], [Far. zindān زندان] *(zinda:n) {OsT} is.* **1.** Eskiden hükümlülerin kapatıldığı karanlık, ürkütücü ve kapalı yer; hapishane. **2.** *mecaz.* Çok karanlık ve sıkıntılı yer. **3.** *{ağız}* Ay ve yıldızların görünmediği kapalı, bulutlu gece. [DS] ⊡ **zindana bırakmak,** *{eAT} Hapsetmek; zindana atmak.*|| **zindana urmak,** *{eAT} Zindana atmak; hapsetmek.*|| **zindana vurmak,** *{eAT} Zindana atmak; hapsetmek.*|| (birine, bir yeri veya hayatı) **zindan etmek,** *Orayı, hayatı, o kimse için yaşanmaz, zevk alınmaz, huzursuz bir duruma sokmak.*|| **zindan gibi,** *(Yer için) çok karanlık; bunaltıcı; iç sıkıcı.*|| **zindān-gîr,** *{OsT} Zindana atılmış olan.*|| **zindan kesilmek,** *1. Çok karanlık duruma gelmek. 2. İçinde bulunana sıkıntı ve bunaltı veren bir durum almak.*|| **zindan olmak,** *Yaşanmaz, zevk alınmaz, huzursuz ve rahatsız bir durum oluşmak.*

zindan[2], [Far. zindān] *{ağız} is.* Emekleyen çocuğu yürümeye alıştırmak için kullanılan tahta araba; yürüteç. [DS]

zindan[3], [Far. zindān] *{ağız} is.* **1.** Kaya. **2.** Uçurum. [DS]

zindancı, [zindan-cı] *is.* Zindan bekçisi.

zindandelen, [zindan+del-en] *{ağız} is. zool.* Palamut balığının iki kilodan daha büyük olanına verilen ad. [DS]

zindanî, [Far. zindānī زندانى] *(zinda:ni:) {OsT} is.* **1.** Zindancı; gardiyan. **2.** Zindana atılan suçlu.

zindaniyan, [Far. zindāni-yān زندانيان] *(zinda:niya:n) {OsT} is.* **1.** Gardiyanlar. **2.** Zindana atılan suçlular. **3.** Zindanlıklar; zindana atılacak derecede ağır suç işleyenler.

zindanlamak, [zindan-la-mak زندانلامق] *{eAT} gçl. f. [-r]* Zindanda hapsetmek.

zindanvan, [Far. zindān-vān زندانوان] *{eAT} is.* Zindan bekçisi; zindancı.

zinde, [Far. zinde زنده] *{OsT} sf.* **1.** Dinç; sağlam; diri; canlı. **2.** *zf.* Sağlıklı biçimde. 🗗 **zinde-bād,** *{OsT} "Yaşasın" anlamında iyi dilek sözü.*|| **zinde-dār,** *{OsT} Geceleri uyanık kalan.*|| **zinde-dil,** *{OsT} Dinç gönül.*|| **zinde güç,** *1. Taze kuvvet. 2. mecaz. Bir toplumda olup bitenleri dikkatle izleyen, güçlü, donanımlı, yıpranmamış etkili kişi veya kuruluş.*|| **zinde kuvvet,** *Zinde güç.*|| **zinde-rūd,** *{OsT} müz. Türk müziğinde, birleşik bir makam.*|| **zinde tutmak,** *Genç ve diri kalmasını sağlamak.*

zindegân, [Far. zinde-gān زندگان] *(zindegâ:n) {OsT} is.* Dinç ve sağlıklı olanlar; canlılar.

zindegânî, [Far. zinde-gānī زندگانى] *(zindegâ:ni:) {OsT} is.* **1.** Dirilik; hayat. **2.** Yaşayış; geçim.

zindegî, [Far. zinde-gī زندگى] *(zindegi:) {OsT} is.* Zindelik; canlılık.

zindeleşme, [zinde-le-ş-me] *is.* Zindeleşmek eylemi.

zindeleşmek, [zinde-le-ş-mek] *dönşl. f. [-ir]* Genç, dinç ve sağlam duruma gelmek.

zindelik, -ği [zinde-lik] *is.* Zinde olma durumu; gençlik; dinçlik; sağlamlık.

zindigen, [? zindigen] *{ağız} is.* Mazı palamudu çeşidinden küçük bir yemiş. [DS]

zindik, [Ar. zindīḳ زنديق] *(zindi:k, k kalın okunur) {OsT} sf.* → zındık.

zine[1], [Ar. zinā => zine] *{ağız} is.* Yaramaz, şımarık çocuk. [DS] 🗗 **zine dölü,** *{ağız} 1. Yaramaz çocuk. 2. Kurnaz; hileci.* [DS]

zine[2], [? zine] *{ağız} is.* Merdiven. [DS]

zine[3], [? zine] *{ağız} is.* Az ıslak toprak. [DS]

zinebit, -di [? zinebit] *{ağız} is.* → zimbit. [DS]

zinel, [? zinel] *{ağız} is.* Taze ağaç dallarından bükülerek yapılan zincir. [DS]

zinet, [Ar. zīnet زينت] *(zi:net) {OsT} is.* **1.** Süs; bezek; ziynet. **2.** *{ağız}* Süs eşyası.

zing, [zıng / zınğ / zın / zing *(yans.)*] *is.* Cam ve metal eşyanın çarpmasını, dökülmesini anlatan kök. [Zülfikar] *zing-ir-dek, zing-ir-ti*

zingaro, [İt. zingaro] *(zi'ngaro) is.* Çingene.

zinggirdek, -ği [ziñ-gir-dek] *(ziñgirdek) {ağız} sf.* Yankılı mağara. [DS]

zingiberen, [Fr. zingibérène] *is. kim.* Zencefil esansının ana maddesi olan $C_{15}H_{24}$ formüllü hidrokarbon.

zingil, [? zingil] *{ağız} is.* Lokma tatlısı. [DS]

zingirti, [zing-ir-ti] *{ağız} is.* Hamamdaki yankı. [DS]

zingit, -di [? zingit] *{ağız} is.* Yabani armut ağacı; ahlat. [DS]

zinhar, [Far. zinhār زنهار] *(zi'nha:r) {OsT} ünl.* Sakın; aman ha; asla; olmasın! 🗗 **zinhār-hār,** *{OsT} 1. Aman dileyen. 2. Sözünde durmayan.*

zini, [Ar. sīnī => sini > zini] *{ağız} is.* **1.** Büyük, yuvarlak tepsi; sini. **2.** *folk.* Kız evinden oğlan evine gönderilen hediyelerin konulduğu sini. **3.** Baklava. [DS]

zinik[1], **-ği** [? zınik / zinik] *{ağız} is.* Küçük salatalık. [DS]

zinik[2], **-ği** [zır-lık > zinik] *{ağız} is.* Pis su deliği. [DS]

zinilemek, [siñ > sin-i-le-mek > zin-i-le-mek] *{ağız} gçsz. f. [-r]* İnlemek. [DS]

zink[1], [zag / zang / zek / zeng / zık / zıng / zınk / zink / zoh / zok / zong / zonk / zöng *(yans.)*] *is.* Sarsılmayı, sallanmayı; üşüme ve heyecan yüzünden titremeyi anlatan kök. *zink-il-de-mek*

zink[2], [? zmik > zink] *{ağız} is.* Küçük salatalık. [DS]

zink[3], [? zink] *{ağız} is.* Karpuz hastalığı. [DS]

zink[4], [? zink] *{ağız} is.* Sığır etinde, diz bölümü.[DS]

zinkaliz, [? zinkaliz] *{ağız} sf.* **1.** Kötü yürekli. **2.** Hırçın. [DS]

zinkat, [Fr. zincate] *is.* Çinko hidroksitten türeyen ve asit rolü oynayan tuz.

zinkenit, [Fr. zinkénite] *is.* Altıgen sistemde yer alan doğal kurşun antimonyosülfür, $PbSb_2S_4$

zinkit, [Fr. zincite] *is.* Altıgen sistemde yer alan doğal çinko oksit; ZnO.

zinkonit, [Fr. zinconise] *is.* Hidrozinkit; çinko çiçeği.

zinkoz, [Fr. zincose] *is. tıp.* Çinko tuzlarının solunmasından ileri gelen akciğer hastalığı.

zinnur, [Ar. ẕi'n-nür ذى النور] *(zi:nnu:r) {OsT} sf.* Nurlu; nur dolu.

zinnureyn, [Ar. ẕi'n-nür-eyn ذى النورين] *(zi:nnu:reyn) {OsT} sf.* **1.** İki kez nurlu. **2.** *is.* (Hz. Peygamberin iki kızıyla evlendiği için) Hz. Osman'ın lakabı.

zinpuş, [Far. zīn-püş زينپوش] *(zi:npu:ş) {OsT} is.* Eyer örtüsü.

zip[1], [zab / zap / zıb / zıp / zip / zop *(yans.)*] *is.* Hızlı ve düzensiz yürümeyi, koşmayı, sıçramayı ve bir-

den ortaya çıkmayı anlatan kök. [Zülfikar] *zip-itmek*

zip[2], [İng. zip *(tescilli isim)*] *is.* Çok sıkı kapanan bir tür fermuar.

zip[3], [biz > zip] *{ağız} is.* Biz (kunduracı aracı). [DS]

zipci, [sıbızgu > sipsi > zipzi > zipci] *{ağız} is.* Ağaç kabuğundan yapılan düdük. [DS]

zipcik, -ği [zip-cik] *{ağız} sf.* İnce. [DS]

zipçi, [zipçi] *{ağız} is.* → zipci. [DS]

zipgin, [ziv > zip-gin] *{ağız} is.* Ağaç filiz. [DS]

zipik, -ği [zip-ik] *{ağız} is.* Sivilce. [DS]

zipitmek, [zip-it-mek] *{ağız} gçsz. f. [-ir]* Koşmak. [DS]

zipka, [Rus. zipka] *{ağız} is.* Potur; zıpka. [DS]

ziplamak, [zıp-la-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Zıplamak. [DS]

ziplemek, [sip-le-mek > zip-le-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* (İğne, bıçak, kama vb. için) saplamak; batırmak; sokmak. [DS]

ziplenmek, [zip-le-n-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* Saplanmak. [DS]

zipzi, [*eT.* sıbızğu > sipsi > zipzi] *{ağız} is.* Ağaç kabuğundan yapılan düdük; sipsi. [DS]

zipzibi[1], [zip+zib-i] *is. müz.* Değnek.

zipzibi[2], [*eT.* sıbızgu => zipzibi] *{ağız} is.* Sipsi. [DS]

zipzop, [zip+zop] *{ağız} is.* **1.** Düdük çıkarma oyunu. **2.** Davranışlarıyla çevresindekileri tedirgin eden. [DS]

-zir-, [-dir- > -zir-] *yap. e.* Fiilden fiil türeten ek. Geçişlilik sağlar: *emzirmek.*

zir[1], [Ar. zīr زير] *(zi:r) {OsT} is.* Sazın en ince teli. ⊡ **zîr ü bām,** *{OsT} Sazın en ince ve kalın teli.*

zir[2], [Far. zīr زير] *(zi:r) {OsT} sf.* **1.** Alt; aşağı. **2.** *is. müz.* Tiz perde. **3.** *{ağız}* Çay tabağı. [DS] ⊡ **zîr-efkend,** *{OsT} müz. Türk müziğinin eski birleşik makamlarından biri.*|| **zîr-i bagal,** *{OsT} Koltuk altı.*|| **zîr-i bāl,** *{OsT} Kanat altı.*|| **zîr-i meşk,** *{OsT} Altlık.*|| **zîr-i pāy,** *{OsT} Ayak altı.*|| **zîr-i ser,** *{OsT} Baş altı.*|| **zîr-i zemîn,** *{OsT} Yer altı.*|| **zîr ü bālā,** *{OsT} 1. Alt üst. 2. Aşağı yukarı.*|| **zîr ü zeber,** *{OsT} Alt üst.*

zir[3], [Ar. zir زر] *{OsT} is.* Atın göğsü; boyunla gövdenin birleştiği yer.

zira[1], [Ar. zīre زيره] *{eT} {ağız} is.* Kimyon. [EUTS] [DS]

zira[2], [Far. zīrā زيرا] *(zi'ra:) {OsT} bağ.* Biri diğerinin açıklaması durumunda olan iki cümleyi birbirine bağlar; şundan dolayı; çünkü. *Geç kaldım, zira trafik yoğundu.*

zira[3], **-a'ı** [Ar. ẕirāʿ ذراع] *(zira:) {OsT} is.* **1.** Eskiden kullanılan, dirsek ile orta parmak ucu arasındaki uzaklığa eş bir uzunluk ölçüsü birimi; yaklaşık 75-90 cm. gelir. **2.** Ayın menzillerinden biri. ⊡ **zirā'-i āmme,** *{OsT} huk. Yirmi dört parmaktan ibaret eski bir ölçü birimi; mimar zirası.*|| **zirā'-i a'şārî,** *{OsT} Metre.*|| **zirā'-i kirbāsî,** *{OsT} Yirmi sekiz parmaktan ibaret eski bir ölçü birimi.*|| **zirā'-i kisrā,** *{OsT} Yirmi sekiz parmaktan ibaret ölçü birimi.*|| **zira'-i mesāha,** *{OsT} Yirmi sekiz parmak ve bir dikili parmaktan ibaret olan ve arazi ölçümünde kullanılan bir ölçü birimi.*|| **zirā'-i mi'mārî,** *{OsT} Kalfa ve dülgerlerin kullandığı yirmi dört parmaktan ibaret ölçü birimi.*

zira'at[1], [Ar. zirāʿat زراعت] *(zira:at) {OsT} is.* → ziraat[1].

zira'at[2], [Ar. zirāʿāt زراعات] *(zira:a:t) {OsT} is.* → ziraat[2].

zira'at[3], [Ar. ẕirāʿāt ذراعات] *(zira:a:t) {OsT} is.* → ziraat[3].

ziraat[1], [Ar. zirāʿat زراعت] *(zira:at) {OsT} is.* Tarım; çiftçilik. ⊡ **zirāat-i mütenevvibe,** *{OsT} Nöbetleşe ekim.*

ziraat[2], [Ar. zirāʿāt زراعات] *(zira:a:t) {OsT} is.* Çiftçilikler; tarımlar.

ziraat[3], [Ar. ẕirāʿāt ذراعات] *(zira:a:t) {OsT} is.* (Uzunluk ölçüsü olarak) ziralar.

ziraatçı, [ziraat-çı] *is.* **1.** Tarımcı; çiftçi. **2.** Tarım kuruluşunda görevli teknik eleman.

ziraatçılık,-ğı [ziraat-çı-lık] *is.* Tarımcılık; çiftçilik.

zirahm, [Ar. ẕi-raḥm ذى رحم] *(zi:rahm) {OsT} sf.* Soydan akraba; soydan gelen akraba. ⊡ **zî-rahm-i mahrem,** *{OsT} Evlenmeleri yasak olan akrabalar.*

zira'i [Ar. zirāʿat > żirāʿī / zirāʿiyye زراعيه / زراعى] *(zira:i:) {OsT} sf.* → zirai.

zirai [Ar. zirāʿat > żirāʿī / zirāʿiyye زراعيه / زراعى] *(zira:i:) {OsT} sf.* Tarımsal; tarıma dayanan; tarımla ilgili. ⊡ **zirai işletme,** *Tarımla ilgili işleri düzenleyen kuruluş; tarımla ilgili kuruluş; tarımsal işletme.*

ziraman, [zira-man] *{ağız} is.* Koşmaca oyunu. [DS]

zirar, [Ar. żırār ضرار] *(zira:r) {OsT} is. huk.* **1.** Başkasına zarar verme. **2.** Karşılıklı zarar verme.

zirat, -dı [? zirat] *{ağız} is.* Bayramdan bir gün önce; arefe. [DS]

ziravut, [? ziravut] *{ağız} sf.* **1.** İri yarı. **2.** Korkusuz; yürekli; yiğit. [DS]

zirbent, -di [Far. zīr-bend زيربند] *(zi:rbent) {OsT} is.* Kuşak; kemer; kayış.

zirbit, -di [? zirbit] *{ağız} is.* Sürtünmeden dolayı aşınmış, düzgünleşmiş aşık. [DS]

zircik, -ği [zir-cik] *{ağız} sf.* Şımarık. [DS]

zirdest, [Far. zīr-dest زيردست] *(zi:rdest) {OsT} is.* El altındaki halk; baskı altında tutulan, âciz halk.

zirdestan, [Far. zīr-dest-ān زيردستان] *(zi:rdesta:n)* *{OsT} is.* Baskı altında tutulan halk; âcizler topluluğu.

zire[1], [Far. zīre زيره] *(zi:re) {OsT} is. bot.* Kimyon.

zire[2], [Ar. rezze => zire] *{ağız} is.* Kapı zinciri. [DS]

zirefci, [ziref-çi] *{ağız} sf.* Çok harcayan. [DS]

zirek, [Far. zīrek زيرك] *(zi:rek) sf.* **1.** *{OsT}* Zeyrek; anlayışlı; uyanık. **2.** *{ağız}* Açıkgöz; akıllı. [DS] **3.** *{ağız}* Çevik; eli çabuk. [DS] **4.** *{ağız}* Çalışkan. [DS]

zirekî, [Far. zīrek > zīrekī زيركى] *(zi:reki:) {OsT} is.* Zeyreklilik; anlayışlılık; uyanıklık.

zirge, [? zirge] *{ağız} is.* Sert, dolgun taneli hevenk üzümü. [DS]

zirgidi, [zirgidi] *{ağız} sf.* Yoksul; parasız; işsiz. [DS]

zirgil, [zirgil] *{ağız} sf.* Eğitimi olmayan; terbiyesiz. [DS]

zirgitli, [zirgit-li] *{ağız} sf.* İşsiz; aylak; başıboş. [DS]

zirgüle, [Far. zengūle زرگوله] *(zirgû:le) {OsT} is. müz.* → zengûle.

zirin, [Far. zīr > zīrīn زيرين] *(zi:ri:n) {OsT} sf.* Aşağıdaki; alttaki.

zirincitmek, [zirinci-t-mek] *{ağız} gçl. f. [-ir]* Sıkıntı vermek. [DS]

zirink, [zirink] *{ağız} sf.* Tez iş yapan; çevik. [DS]

zirişk, [Far. zirişk زرشك] *is. bot.* Kadıntuzluğu; ambarbaris.

zirişkiye, [Far. zirişkiyye زرشكيه] *{OsT} is. bot.* Kadıntuzluğugiller.

ziritle, [? ziritle] *{ağız}* is. Lokma tatlısı. [DS]

zirkeşide, [Far. zīr *(alt)* + keşīde *(çekilmiş)* زيركشيده] *(zi:rkeşi:de) {OsT} sf.* **1.** Altı çekilmiş. **2.** *müz.* Türk müziğinde eski birleşik bir makam adı.

zirkon, [Fr. zircone / Far. āzer-gün *(ateş rengi)*] *is. kim.* **1.** Zirkonyum oksit; ZrO_2 **2.** *jeol.* Zirkonyumun en önemli bir doğal birleşiği olup saydam, renksiz, sarı, yeşil ve kahverengi türleri olan, kırılma indisinin yüksekliği sebebiyle elmasa benzeyen değerli bir taş.

zirkonat, [Fr. zirconate] *is. kim.* Zirkonyumun bazlarla birleşerek yaptığı tuzların genel adı; sodyum zirkonat (Na_2ZrO_3) gibi.

zirkonyum, [Fr. zirconium] *(zirko'nyum) is. kim.* Atom numarası 40, atom ağırlığı 91,22 olan, yoğunluğu 6,5 ve 1900°C'de ergiyen, havada ısıtılınca kuvvetli bir ışık vererek yanan, akkor derecede hidrojen ve azotla birleşen, beyazımsı gri renkte, asitlerin ve alkalilerin etkilerine karşı dayanıklı bir metal element, sembolü: Zr.

zirkotermi, [Fr. zircothermie] *is.* Ateşe dayanıklı bazı metallerin hazırlanmasında zirkonyumun indirgen olarak kullanıldığı metalürji işlemi.

zirlemek, [zir-le-mek] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Akmak. [DS]

zirnih, [Far. zirniḫ زرنخ] *{OsT} is.* Zırnık.

zirnihi [Far. zirniḫī زرنخى] *(zirnihi:) {OsT} sf.* Zırnık renginde; sarı renkli.

zirof, [? zirof] *{ağız} sf.* İnce. [DS]

ziron, [? ziron] *{ağız}* is. Kılçıksız buğday. [DS]

zirtaboz, [zırt-a + Far. bāz] *{ağız} sf.* → zırtaboz. [DS]

zirte, [? zirte] *{ağız} is.* Kızılcık ekşisi. [DS]

ziruh, [Ar. ẕī-rūḥ ذى روح] *(zi:ru:h) {OsT} sf.* Canlı.

zirve, [Ar. ẕirve ذروه] *{OsT} is.* **1.** Yeryüzü yükseltilerinin en yüksek noktası; doruk; tepe. **2.** *mecaz.* Beceri, ustalık, bilgi gibi bir durumun en üst düzeyi. **3.** *mecaz.* Bir aşamanın en üst derecesi. ☞ **zirve diplomasisi,** *siy. İki ülke arasındaki sorunların bu ülkelerin en üst düzey yöneticileri arasında ele alınması, görüşülmesi.*|| **zirve konferansı,** *Zirve toplantısının oluşturduğu konferans.*|| **zirve toplantısı,** *En üst düzey devlet temsilcilerinin katılımı ile oluşturulan ve uluslar arası konuların çözüme kavuşturulduğu toplantı.*

ziryan, [? ziryan] *{ağız} sf.* Boş gezen. [DS]

zirza, [Ar. rezze => zirza] *{ağız} is.* **1.** Kapı zinciri; kapı sürgüsü. **2.** Kapı kilidi. [DS]

zirze, [Ar. rezze => zirze] *{ağız} is.* Kapı mandalı görevini gören zincirli sürgü. [DS]

zirzibil, [zir+zibil] *{ağız} is.* Zibil. [DS]

zirzivil, [zir+zibil] *{ağız} is.* Zibil. [DS]

zirzop, -bu [zır *(yans.)* + zop *(yans.)*] *(zi'rzop) sf.* **1.** Aklma eseni yapan; delişmen; zıpır. **2.** Densiz konuşan; geveze. **3.** İşsiz; başıboş. **4.** *{ağız} folk.* Gelin alayına eşlik eden delikanlılardan her biri. [DS] **5.** Medrese öğrencileri tarafından giyilen sağa meyilli bir sarık türü.

zirzopça, [zirzop-ça] *(zirzo'pça) zf.* Zirzopluk edercesine; bir zirzop gibi.

zirzoplaşma, [zirzop-laş-ma] *is.* Zirzoplaşmak eylemi.

zirzoplaşmak, [zirzop-laş-mak] *gçsz. f. [-ır]* Uygunsuz ve yakışıksız davranışlarda bulunur olmak; delişmence davranmak.

zirzopluk,-ğu [zirzop-luk] *is.* Zirzop bir kimsenin özelliği. ☞ **zirzopluk etmek,** *Delice ve delişmence davranışlarda bulunmak.*

zirzor, [Ar. rezze => zirza > zir-zor ?] *{ağız} is.* Kapı rezesi. [DS]

zişan, [Ar. ẕī-şān ذى شان] *(zi:şan) {OsT} sf.* Şanlı; ünlü; yüce.

zişaşaa, [Ar. ẕī-şaʿşaʿa ذى شعشعه] *(zi:şaşa) {OsT} sf.* Gösterişli; parlak; mutantan.

zişt, [Far. zişt زشت] *{OsT} sf.* Çirkin. ☞ **zişt-ru,** *{OsT} Çirkin yüzlü.*

ziştî, [Far. zişt > ziştī زشتى] *(ziṣti:) {OsT} is.* Çirkinlik.

zit, [Ar. zift => zīt] *(zi:t) {ağız} is.* Zift. [DS]

ziv[1], [zıv / ziv *(yans.)*] *is.* **1.** Hızlıca fırlatmayı, uçup gitmeyi, kaçmayı anlatan kök. [Zülfikar] *ziv-le-mek* **2.** *{ağız}* Görünmeden gitme; sıvışma. [DS] ⊡ **ziv olmak,** *{ağız} Gizlice kaçmak.* [DS]|| **ziv yılanı,** *{ağız} Çok hızlı geçen ok yılanı.* [DS]

ziv[2], [zıv / ziv / zöv *(yans.)*] *is.* Titremeyi, kıpırdamayı, kaynaşmayı anlatan kök. [Zülfikar] *ziv-remek, ziv ziv*

ziv[3], [Far. sīm => ziv] *{ağız} is.* Gümüş.

zivan[1], [Ar. zivān] *{ağız} is.* Buğday tarlalarında biten tohumu acı bir ot; delice, *(Lolium temulentum).* [DS]

zivan[2], [Ar. ? zivan] *{ağız} is.* Sivilce. [DS]

zivana, [Far. zevāne => zivana] *{ağız} is.* **1.** Zıvana. **2.** Değirmen bendine suyun çıktığı yer. [DS] ⊡ **zivanadan çıkmak,** *{ağız} 1. Öfkelenmek. 2. Taşkınlık göstermek; uygunsuz davranmak.* [DS]

zive, [Ar. zāviye => ? zive] *{ağız} is.* Gönye. [DS]

ziveden, [ziv-e-den] *{ağız} zf.* **1.** Birden. **2.** Tez ve gizlice. [DS]

zivekar, [Ar. ẕī-veḳār ذى وقار] *(zi:veka:r) {OsT} sf.* Vakarlı; gururlu.

zivele, [Yun. dzeula => zivele] *{ağız} is.* Boyunduruk. [DS]

ziver, [Far. zīver زيور] *(zi:ver) {OsT} is.* Süs.

zivga, [Rus. zipka => zivga] *{ağız} is.* Potur; zıpka. [DS]

zivik[1], **-ği** [ziv-ik] *{ağız} is.* Kalın çul, deri, keçe dikmeye yarayan ağaç biz. [DS]

zivik[2], **-ği** [ziv-ik] *{ağız} is.* **1.** Sahan kapağının veya fesin üstündeki çıkıntı. **2.** Kapıyı içten kilitleyen kargaburnu. **3.** Döven okunu boyunduruğa bağlayan ağaç. [DS]

zivindirik, -ği [zivin-dirik زوندرك] *is.* **1.** *{OsT}* Can. **2.** *{ağız}* Sivilce. [DS]

zivink, [? zivink] *{ağız} is.* Odaların tümü. [DS]

zivir[1], **-vri** [ziv-ir] *{ağız} is.* **1.** Mide. **2.** İç; batın. [DS] ⊡ **zivri azmak,** *{ağız} Sinirlenmek.* [DS]

zivir[2], [ziv-ir] *{ağız} sf.* Uykusu kaçan. [DS]

zivir[3], [ziv-ir] *is.* Kıpırdamayı, kaynaşmayı anlatan yansımalı gövde. ⊡ **zivir zivir,** *{ağız} Kıpır kıpır.* [DS]

zivircik, -ği [zivir-cik] *is. bot.* Kelebekçiçeğigillerden, Akdeniz bölgesinin kıraç arazilerinde yetişen, tohumları fasulyeye benzeyen, bütün kısımları zehirli birçok alkaloit içeren, yaprakları su yeşili renginde, alt yüzleri biraz tüylü, kuvvetli kokulu çalımsı bitki; katırkuyruğu; kokar çalı, *(Anagrys foetida).*

zivka, [Rus. zipka => zivka] *{ağız} is.* **1.** Potur; zıpka. **2.** Kısa yün ceket. [DS]

zivlan, [ziv-le-ñ / zev-le-n] *{ağız} sf.* → zivlen. [DS]

zivle, [? zivle زيوله] *{eAT} is.* → zevle.

zivlemek[1], [ziv-le-mek] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(i)-yor]* (Suya) atlamak; dalmak. [DS]

zivlemek[2], [ziv-le-mek] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Fark ettirmeden kaçmak; sıvışmak. [DS]

zivlen, [ziv-le-n] *{ağız} sf.* **1.** İnce uzun. **2.** Narin. [DS]

zivleng, [ziv-le-ñ] *(zivleñ) {ağız} sf.* → zivlen. [DS]

zivlengi, [ziv-le-ñ-i > zivlengi] *{ağız} sf.* → zivlen. [DS]

zivlenmek, [ziv-le-n-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* Sıvışmak. [DS]

zivmek, [ziv-mek] *{ağız} gçsz. f. [-er]* Kaymak. [DS]

zivra, [? zivra] *{ağız} is.* Potur; zıpka. [DS]

zivrik, -ği [ziv-(i)r-ik] *{ağız} sf.* **1.** Çevik; atik. **2.** *is.* Altı sivri kap. [DS]

zivtinmek, [Far. seft => sift-in-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* **1.** Kaşınmak. **2.** (Tavuk, horoz vb. için) eşinmek. **3.** Cebini karıştırmak. **4.** Oyalanmak. [DS]

zivtli, [Ar. zift => zivt-li] *{ağız} sf.* **1.** Pis; bulaşık; yapışkan. **2.** Uyuşuk; aptal. [DS]

zivzik, -ği [ziv(i)z-i-k] *{ağız} is.* **1.** Tohumluk küçük soğan; ıska. **2.** Sincap. **3.** Kalem koruyucusu.[DS]

zivzillenmek, [ziv-(i)z-il-le-n-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* Ağır kanlı davranmak. [DS]

zivziv[1], [ziv+ziv] *{ağız} is.* Tura oyunu. [DS]

zivziv[2], [ziv+ziv] *{ağız} sf.* **1.** Sessiz; gizlice; sinsice. **2.** İşsiz; başıboş. [DS]

ziy, -yyi [Ar. ziyy زى] *{OsT} is.* Dış görünüş; kılık kıyafet. ⊡ **ziyy-i ulemā,** *{OsT} Ulema kıyafeti.*

ziya, -a'i [Ar. żiyā' ضياء] *(ziya:) {OsT} is.* Işık; aydınlık.

ziyabar, [Ar. żiyā' + Far. bār ضيابار] *(ziya:ba:r) {OsT} sf.* Işık saçan.

ziyad, [Ar. ziyād زياد] *(ziya:d) {OsT} is.* Çokluk; fazlalık.

ziyadar, [Ar. żiyā' + Far. dār ضيادار] *(ziya:da:r) {OsT} sf.* Işığı bol; aydınlık; parlak.

ziyade, [Ar. ziyāde زياده] *(ziya:de) {OsT} is.* **1.** Artma; çoğalma. **2.** *ed.* Müstezat gazellerde tam dizeleri izleyen kısa parçacıklar. **3.** *müz.* Koma. **4.** Büyük camilerde ana yapı ile çevre duvarları arasında kalan kısım. **5.** *sf.* Çok; daha çok; fazla; bol. **6.** Artan; fazladan kalan; fazlalık olan. ⊡ **ziyade-i munfasıla-i gayr-ı mütevellide,** *{OsT} Kira gibi asıldan doğmayan, ayrıca elde edilen gelir.*|| **ziyade-i muttasıla-i gayr-ı mütevellide,** *{OsT} Evin boyası gibi asıl şeye sıkı sıkıya bağlı olan ve ondan ayrılmayan fazlalık.*|| **ziyade-i muttasıla-i mütevellide,** *{OsT} Ağacın büyümesi gibi asıl maldan doğan ve ondan ayrılamayan fazlalık.*|| **ziyade-i mütevellide,** *{OsT}*

Meyve gibi asıl şeyden doğan ve ondan ayrılabilen fazlalık.

ziyadeleşme, [ziyade-le-ş-me] *(ziya:deleşme) is.* Ziyadeleşmek eylemi; artma; çoğalma.

ziyadeleşmek, [ziyade-le-ş-mek] *(ziya:deleşmek) dönşl. f.[-ir]* Artmak; çoğalmak.

ziyadesiyle, [ziyade-s-i+ile] *zf.* Olağandan, gerekenden daha çok; fazlasıyla.

ziya'efşan, [Ar. żiyā' + Far. efşān ضيا افشان] *(ziya:-efşa:n) {OsT} sf.* → ziyafeşan.

ziyaf, [Ar. ziyāf زياف] *(ziya:f) {OsT} sf.* (Para için) karışık; kalp; silik.

ziya'feşan, [Ar. żiyā' + Far. feşān ضيافشان] *(ziya:-feşa:n) {OsT} sf.* Işık saçan; ışık yayan; ışıldayan; parlak.

ziyafet[1], [Ar. żiyāfet ضيافت] *(ziya:fet) {OsT} is.* **1.** Misafir kabul etme ve misafire yedirip içirme. **2.** Eğlenmek ya da bir olayı kutlamak amacıyla çağrılan konukların yemekle ağırlandığı toplantı; şölen; toy. **3.** *mecaz.* Başarılı ve doyurucu sanat gösterisi. ☐ **ziyafet çekmek,** *Konukları yedirip içirmek; yemekle ağırlamak.*|| (bir şey) **ziyafeti çekmek,** *En iyi biçimde yerine getirmek; doyurucu bir şekilde sunmak.*|| **ziyafet vermek,** *Konukları yedirip içirmek; yemekle ağırlamak.*

ziyafet[2], [Ar. ziyāfet زيافت] *(ziya:fet) {OsT} is.* Değişik, karışık ve kalp olma.

ziya'güster, [Ar. żiyā' + Far. güster ضياگستر] *(ziya:güster) {OsT} sf.* Işık yayan.

ziya'î [Ar. żiyā' > żiyā'ī / żiyā'iyye ضيائى / ضيائيه] *(ziya:i:) {OsT} sf.* Işıkla ilgili.

ziyan, [Far. ziyān زيان] *(-ya:nı) {OsT} is.* Kayıp; zarar. ☐ **ziyan damı,** *{ağız} Banyo.* [DS]|| **ziyan eşeği,** *{ağız} Sakar; her şeyi kırıp döken.* [DS]|| **ziyan etmek,** *(Alış veriş için) zarar etmek; zarara uğramak.*|| (bir şeyi) **ziyan etmek,** *Boş yere harcamak; gereksiz olarak tüketmek.*|| (birini) **ziyan etmek,** *Vermiş olduğu bir kararla onun başarısızlığına, mutsuzluğuna, hastalığına vb. neden olmak; zarar vermek.*|| **ziyanı yok!** *1. Özür dilemelerde, "Önemli değil, önemi yok" anlamında bir karşılık sözü. 2. {ağız} Oldukça iyi!* [DS]|| (bir şeyi) **ziyan itmek** (etmek), *{ağız} Boşa harcamak)* [DS]|| **ziyan kesmek,** *{ağız} Verilen zararın karşılığını para olarak almak; tazmin etmek.* [DS]|| **ziyan olmak,** *1. (Nesneler için) boş yere harcanmak; gereksiz yere tüketilmek. 2. İşe yaramaz duruma gelmek. 3. (Kişi için) kötü bir duruma düşmek; harcanmak; yazık olmak.*|| **ziyan sanmak,** *{eAT} Zarar vermeyi düşünmek.*|| **ziyan tıkacı,** *{ağız} Zarar verici; ortalık karıştırıcı.* [DS]|| **ziyan tıkası,** *{ağız}* → ziyan tıkacı.

ziyancı, [ziyan-cı] *{ağız} sf.* Zarar verici; ziyan tıkacı. [DS]

ziyankâr, [Far. ziyān-kār زيانكار] *(ziyankâ:r) {OsT} sf.* **1.** Zarar veren. **2.** Çevresine zarar vermeyi alışkanlık edinmiş olan.

ziyankârî, [Far. ziyān-kārī زيانكارى] *(ziyankâ:ri:) {OsT} is.* Ziyankârlık.

ziyankârlık, -ğı [ziyarkâr-lık] *(ziyankâ:rlık) is.* **1.** Ziyankâr olma durumu. **2.** Ziyankâr bir kişinin ya da hayvanın durumu veya huyu. **3.** Bir şeyi boş yere harcama.

ziyansız, [ziyan-sız] *sf.* **1.** Zararı olmayan. **2.** Zarar vermeyen; zararsız. **3.** Oldukça iyi durumda olan; zararsız.

ziyapaş, [Ar. żiyā' + Far. pāş ضياپاش] *(ziya:pa:ş) {OsT} sf.* Işık saçan; aydınlatan.

ziyaratlık, -ğı [ziyaret-lik] *{ağız} is. folk.* Bayram namazından sonra mezarlıkta helva yenilen yer. [DS]

ziyare, [Ar. ziyāret => ziyāre] *{ağız} is.* Tatlı maya ile yapılmış simit. [DS]

ziyaret, [Ar. ziyāret زيارت] *(ziya:ret) {OsT} is.* **1.** Bir kimseyi görmeye gitme; onunla birlikte olma ve görüşmek niyetiyle yanına varma; görüşme. **2.** Saygı duyulan bir mekânı gezip görmek, orada dua etmek, dilekte bulunmak amacıyla oraya gitmek. **3.** (Hasta, hapis, asker, öğrenci vb.ni) bulunduğu yerde görme, görüşme, konuşma işi. **4.** Bir mevki, makam sahibi ile görüşmeye gitme. **5.** Bir devlet başkanı, politikacı ya da uluslar arası kimliği bulunan kişi ile görüşmek üzere yurt dışına çıkma. **6.** Bir yeri, bir binayı gezmek işi. **7.** İnceleme, araştırma gibi amaçlarla bir yeri gezip dolaşma işi. **8.** *isl.* İslam dini kurallarına göre bir yeri veya kimseyi görmeye gitme. ☐ **ziyaret etmek,** *Bir kişiyi ya da bir kimseyi görmeye gitmek.*|| **ziyaret-i Kâbe,** *Kâbe'yi ziyaret; hacca gitme.*|| **ziyaret-i kubur,** *Mezar ziyareti.*|| **ziyaret-i resmiye,** *Resmî ziyaret.*|| **ziyaret izni,** *Hükümlü ya da tutuklu ile görüşmek için ilgili makamlardan alınan izin ve izin belgesi.*

ziyaretçi, [ziyaret-çi] *(ziya:retçi) is.* Ziyarete giden kişi; görüşmeye giden kimse.

ziyaretgâh, [Ar. ziyāret + Far. -gāh زيارتگاه] *(ziya:-retgâ:h) {OsT} is.* Ziyaret edilecek yer; saygı göstermek ya da hayır işlemek için uğranılacak yer; türbe; ziyaret yeri.

ziy, -yyi [Ar. ziy زى] *{OsT} is.* Dış görünüş; kılık kıyafet.

ziyk, [Ar. żıyḳ ضيق] *{OsT} sf.* Pek dar.

ziynet, [Ar. zīnet زينت] *(zi:net) {OsT} is.* Süs; bezek.

ziyrat, [Ar. ziyāret => ziyrat] *{ağız} is.* Arife günü. [DS]

ziyrek, -ği [Far. zīrek / zeyrek] *{ağız} sf.* **1.** Çevik; becerikli. **2.** Akıllı. [DS]

ziyzillenmek, [ziy-(i)z-il-le-n-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* Ağır kanlı davranmak. [DS]

zizefun, [Ar. zīzefūn زيزفون] *(zi:zefu:n) {OsT} is. bot.* Ihlamur ağacı.

zizefuniye, [Ar. zīzefūn > zīzefūniyye زيزفونيه] *(zi:zefu:niye) {OsT} is. bot.* Ihlamurgiller.

zizil, [? zizil] *{ağız} is.* Solucan. [DS]

zloti, [Pol. zloty] *(z'lotı) is.* Polonya'nın para birimi; Zl.

Zn, [İt. zinco] *is. kim.* Havadan etkilenmeyen, parlatmaya elverişli mavimsi beyaz renkte, atom sayısı 30, kütlesi 65,37 olan çinko elementinin sembolü.

zoba, [Mac. zsoba] *{ağız} is.* Soba. [DS]

zobandık, -ğı [zob-an-dık] *{ağız} sf.* İri yarı; kalın; kaba. [DS]

zobar, [zob-ar] *{ağız} sf.* İri yarı, uzun ve gürbüz. [DS]

zobaşı, [sü+baş-ı > zobaşı] *{ağız} is.* Bucak müdürü.

zobcuk, -ğu [zob-cuk] *{ağız} is.* **1.** Ağaç kabuklarını kaldırmak için kullanılan tahta bıçak. **2.** Sırık. **3.** *sf.* (Nesne için) iri; büyük. **4.** Beceriksiz; hantal. [DS]

zobranlı, [zob(u)r-an-lı] *{ağız} sf.* **1.** Kırıp döken; deviren; düşüren. **2.** İri yarı, uzun ve gürbüz. [DS]

zobu[1], [zop > zob-u] *{ağız} sf.* **1.** Külfetli; zor; sıkıntılı. **2.** İri yarı; kalın; kaba saba ve kırıcı. **3.** Kendini beğenmiş; gururlu; onuruna çok düşkün. **4.** Delikanlı. **5.** *is.* Kadının gizlice eve aldığı erkek; âşıktaş; hovarda. **6.** Avcıların av hayvanlarını taşıyan yardımcı. [DS] **7.** Vezir konaklarında, gedikli iç ağalarının yardımcılarına verilen ad.

zobu[2], [zop > zob-u] *{ağız} is.* Büyük çekiç; külünk. [DS]

zobudu, [zob-u-d-u] *{ağız} is.* İri yarı, kaba ve kırıcı kimse. [DS]

zobulaşmak[1], [zobu-la-ş-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* İrileşmek. [DS]

zobulaşmak[2], [zorba > zobu-la-ş-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* Zorbalaşmak. [DS]

zobunduruk, -ğu [zob-un-duruk] *{ağız} is.* Kalın sopa. [DS]

zoburannı, [zoburan-lı] *{ağız} sf.* İri yarı; kalın; kaba. [DS]

zobut, [zop > zob-ut] *{ağız} is.* **1.** Kalın sopa. **2.** Kocaman, yaş kütük. **3.** *sf.* İri yarı; kalın; kaba. [DS]

zobzekil, [zob+zekil] *{ağız} sf.* Saygısız; terbiyesiz. [DS]

zod, [? zod] *{ağız} is.* (Balta vb.) onarma. [DS]

zodlamak, [zod-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(u)-yor]* **1.** Eklemek. **2.** İş üstüne iş yüklemek; yeni iş vermek. [DS]

Zodyak, [Yun. dzoion *(hayvan)* + eidos *(figür)* > dzoïdiakós > Lat. zodiacus > Fr. zodiaque] *(zo'dyak) is. gök b.* Burçlar kuşağı.

zogal, [Erme. zołal / Far. zuğāl => zogal] *{ağız} is.* Kızılcık. [DS]

zoganek, -ği [? zoganek] *{ağız} is.* Kapının ağaç sürgüsü. [DS]

zoğ[1], [zoğ] *{ağız} is.* **1.** Çarık yapmak için kesilen gön parçaları. **2.** Çarık. **3.** Eşit kesilen gön parçalarından her biri. [DS]

zoğ[2], [zoğ] *{ağız} is.* **1.** Biçilmiş, demet yapılmış ekin. **2.** Yapı üstüne atılan 60-75 cm. çapında ve 7-10 m. boyunda ağaç. **3.** İnce uzun ağaç. [DS]

zoğ[3], [zoğ] *{ağız} is.* Cevizli sucuk kurutmak için yapılan askı. [DS]

zoğ[4], [zoğ] *{ağız} is.* Arka; sırt. [DS]

zoğa, [zoğ-a] *{ağız} is.* Ekinleri tırpanla, ayakçaksız biçme. [DS]

zoğal, [Erme. zołal / Far. zuğāl => zoğal] *{ağız} is.* Kızılcık. [DS]

zoğala, [? zoğala] *{ağız} is.* Hamur yumağı; pazı. [DS]

zoğdurmak, [zoğ-dur-mak] *{ağız} gçsz. f. [-ur]* Şişmek; kabarmak. [DS]

zoğlamak[1], [zoğ-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(u)-yor]* **1.** Uzunlamasına kesmek; dilmek. **2.** Gönü eşit dilimlere ayırmak. [DS]

zoğlamak[2], [zoğ-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(u)-yor]* Dövmek. [DS]

zoğlamak[3], [zoğ-la-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(u)-yor]* Kayıp gelmek. [DS]

zoğlutmak, [zoğ-(u)l-ut-mak] *{ağız} gçl. f. [-ur]* Zorla sokmak. [DS]

zoğna, [zoğ-la-mak > zoğ-la > zoğna] *{ağız} is.* Kapının ağaç sürgüsü. [DS]

zoğnak, -ğı [zoğ-la-k > zoğnak] *{ağız} is.* → zoğna. [DS]

zoğutmak, [zoğ-ut-mak] *{ağız} gçsz. f. [-ur]* Korkup kıpırdayamamak. [DS]

zoh, [zag / zang / zek / zeng / zık / zıng / zınk / zink / zoh / zok / zong / zonk / zöng *(yans.)*] *is.* Sarsılmayı, sallanmayı; üşüme ve heyecan yüzünden titremeyi anlatan kök. [Zülfikar] *zoh-ur-da-mak* ⮺ **zoh zoh,** *{ağız} (İrinli yara ağrısı için) zonk zonk.* [DS]

zohurdamak, [zoh *(yans.)* > zoh-ur-da-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-d(u)-yor]* Zonklamak. [DS]

zoid, [Yun. dzoon *(hayvan)* + eidos *(görünüm)* > Fr. zoïde] *is. biy.* → zoit.

zoidogam, [Fr. zoïdogame] *sf. biy.* (Çiçek için) tozlaşması hayvanlar aracılığı ile olan.

zoidogami, [Fr. zoïdogamie] *is. biy.* Erkek gametlerin, dişi gametlere sıvı ortamda ulaştıkları döllenme tipi.

zoit, -di [Yun. dzoon *(hayvan)* + eidos *(görünüm)* > Fr. zoïde] *is. biy.* **1.** Su yosunlarının üreme çevriminde yer alan kamçılı serbest hücre. **2.** Bazı ilkel mantarlarda, hareketli erkek gamet. **3.** Selentere-

lerde özel görevi olan ve olmayan hücrelerin her biri.

zok, [zag / zang / zek / zeng / zık / zıng / zınk / zink / zoh / zok / zong / zonk / zöng *(yans.)*] *is.* Sarsılmayı, sallanmayı; üşüme ve heyecan yüzünden titremeyi anlatan kök. [Zülfikar] *zok-la-mak, zok-u-la-mak, zok-ul-mak*

zoka, [Yun. dzoka / İt. soga] *(zo'ka) is.* Büyük balıkları avlamakta kullanılan, bir ucunda olta iğnesi, öbür ucunda da olta ipinin bağlandığı bir delik bulunan balık biçiminde dökülmüş parlak kurşun parçası. ⊡ **zokayı yutmak,** *1. (Balık için) zoka iğnesini yutmak. 2. argo. Aldatılıp zarara sokulmak.*

zokgu, [sok-gu > zok-gu] *{ağız} is.* Büyük taş dibek; mahalle dibeği. [DS]

zokgullamah, [zong-ul-da-mak > zokgulla-maḫ] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(u)-yor]* (Yara için) zonklamak; ağrımak. [DS]

zokku, [sok-ku > zok-ku] *{ağız} is.* → zokgu. [DS]

zokkumlamak, [zokkum-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(u)-yor]* Sürekli başa kakmak. [DS]

zoklamak, [zok-la-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(u)-yor]* Zonklamak. [DS]

zokmak[1], [sok-mak > zok-mak] *{ağız} is.* Çıkmaz sokak. [DS]

zokmak[2], [sok-mak > zok-mak] *{ağız} gçl. f. [-r]* Sokmak. [DS]

zoku, [sok-mak > sok-u > zoku] *{ağız} is.* Büyük taş dibek; mahalle dibeği. [DS]

zokulamak, [zok-u-la-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(u) -yor]* Zonklamak. [DS]

zokuldamak, [zok-ul-da-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-d(u) -yor]* Zonklamak. [DS]

zokulmak, [zok-ul-mak] *{ağız} gçsz. f. [-ur]* Zonklamak. [DS]

zol, [zoğ / zol] *{ağız} is.* Çarık yapmak için boyuna kesilmiş gön parçası. [DS]

zola, [? zola] *{ağız} is.* Gübre. [DS]

zolam, [? zolam] *{ağız} sf.* Yoksul. [DS]

zolanmak, [zor > zor-la-n-mak > zō-la-n-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* **1.** Güçlenmek. **2.** Çoğalmak. [DS]

zoli, [? zoli] *{ağız} is.* Sümük. [DS]

zollu, [zor-lu > zol-lu] *{ağız} sf.* Güzel; çok iyi; beğenilen. [DS]

zom[1], [zam / zım / zom / zum *(yans.)*] *is.* Vurmayı, çarpmayı, düşmeyi, çalmayı; düzensiz yürümeyi ve bu biçimde gevezelik etmeyi anlatan kök. [Zülfikar] *zom zom gez-mek* ⊡ **zom zom,** *{ağız} 1. (Yürümek için) sallanarak, omuzlarını oynatarak. 2. (Yürümek için) deve gibi.* [DS]|| **zom zom gezmek,** *{ağız} İşsiz güçsüz dolaşmak.* [DS]|| **zom zom itmek** (etmek), *{ağız} Sallanmak; debelenmek.* [DS]

zom[2], [zom *(yans.)*] *sf. argo.* **1.** (Kişi için) olgun, kemale ermiş. **2.** Çok sarhoş. **3.** *{ağız}* Aptal. [DS] **4.** *is.* Saraçların kaş bağlamada kullandıkları, küt uçlu 30-40 cm. uzunlukta, arkası kıvrık demir parçası. ⊡ **zom olmak,** *argo. Çok sarhoş olmak.*

zom[3], [zom] *{ağız} is.* Balyoz. [DS]

zom[4], [zom] *{ağız} is.* **1.** Kereste yapmak için kesilip temizlenmiş kalın ağaç gövdesi; kütük; tomruk. **2.** Sütun. [DS]

zomayız, [zomayız] *{ağız} sf.* Biçimsiz; kaba. [DS]

zomb[1], [zamb / zımb / zomb / zömb / zumb *(yans)*] *is.* Rastgele vurmayı, çarpmayı, düzensiz yürümeyi ve bu biçimde gevezelik etmeyi anlatan kök. [Zülfikar] *zomb-ul-da-mak*

zomb[2], [zomb / zomp *(yans.)*] *is.* Kuvvetle titremeyi anlatan kök. [Zülfikar] *zomb-ur zombur, zomb-ur-da-mak*

zombak, -ğı [Far. zanbak => zombak] *{ağız} is.* Tomurcuk. [DS]

zombo, [zomb+ağa > zombo] *{ağız} is.* Züppe. [DS]

zombon, [zomb + Far. bān > zombon] *{ağız} is.* Ağaç, buğday sapı, kamış gibi şeylerden yapılan düdük. [DS]

zombuldamak, [zomb > zomb-ul-da-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-d(u)-yor]* **1.** Acele etmek; ivmek. **2.** (Binek hayvanı için) tırıs yürümek. **3.** Büyük adımlarla acele acele yürümek. **4.** Boş yere dolaşıp durmak. [DS]

zombur[1], [zomb-ur] *is.* Güçlü bir şekilde titremeyi ve bu şekilde davranmayı anlatan yansımalı gövde. ⊡ **zomburu tutmak,** *{ağız} Çok üzülmek.* [DS]|| **zombur zombur,** *{ağız} (Titremek için) sesli ve hareketli.* [DS]

zombur[2], [zomb-ur] *{ağız} sf.* **1.** (Kişi için) iri yarı. **2.** *is.* Eşek arısından iri iğnesiz bir tür arı. [DS]

zomburdamak, [zomb-ur-da-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-d(u)-yor]* Dişleri birbirine çarpacak derecede titremek. [DS]

zomguldamak, [zong-ul-da-mak > zomb-ul-da-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-d(u)-yor]* Zonklamak. [DS]

zomp[1], [zomb / zomp *(yans.)*] *is.* Kuvvetle titremeyi anlatan kök. [Zülfikar] *zomp-ur-tu*

zomp[2], [zomp] *{ağız} is.* **1.** Taş kırmakta kullanılan büyük çekiç; balyoz. **2.** Kereste yapmak için hazırlanmış büyük ağaç kütük. [DS]

zomplamak, [zomp-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(u)-yor]* Ağaç kütüğünü, kereste çıkarılacak biçime getirmek. [DS]

zompurtu, [zomp-ur-tu] *{ağız} is.* Hastalık nöbeti; ateşli titreme. [DS]

zomulamak, [zom-u-la-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(u)-yor]* Ağlayıp inlemek; acısını sesli olarak belirtmek. [DS]

zomzalak, -ğı [zom+sal-mak > zomsal-ak ?] *{ağız} is.* Kırağı. [DS]

zomzom[1], [zom+zom] *{ağız} is.* **1.** Sis. **2.** Yağmur gibi ıslatan çiy. **3.** Sağanak. [DS]

zomzom[2], [zom+zom] *{ağız} sf.* (Kişi için) kaba saba. [DS] ⊡ **zomzom eriği,** *{ağız} Bir erik türü.* [DS]

zomzon, [zom+zon] *{ağız} sf.* (Kişi için) kaba saba. [DS]

zon[1], [zon / zön *(yans.)*] *is.* İşsiz güçsüz dolaşmayı anlatan kök. [Zülfikar] *zon zon* ⊡ **zon zon gezmek,** *{ağız} İşsiz güçsüz dolaşmak; boş boş vakit geçirmek.* [DS]|| **zon zön gezmek,** *{ağız}* → zon zon gezmek. [DS]

zon[2], [İng. zone] *is.* Briçte roberi oluşturan iki bölümden her biri.

zon[3], [Lat. zona *(kuşak)* > Fr. zone] *is.* **1.** Bölge; kuşak. **2.** *biy.* Benzer fauna ve flora ile belirlenen bir alan; bazı türlerin özgün olarak bulunduğu alan.

zon[4], [? zon] *{ağız} is.* Sepet örmede kullanılan yumuşak ağaç çubuk. [DS]

zona, [Yun. zone *(kemer)* > Lat. zona] *(zo'na) is. tıp.* Herpes virüs grubundan *herpesvirus zosteri* virüslerinin neden olduğu duyu sinirlerinin yolu üzerinde ağrı ve sivilcemsi bir döküntü ile kendini belli eden enfeksiyon hastalığı; herpes zoster.

zonbak, -ğı [Far. zanbak => zonbak] *{ağız} is.* Tomurcuk. [DS]

zong[1], [zag / zang / zek / zeng / zık / zıng / zınk / zink / zoh / zok / zong / zonk / zöng *(yans.)*] *is.* Sarsılmayı, sallanmayı; üşüme ve heyecan yüzünden titremeyi anlatan kök. [Zülfikar] *zong-ul-damak, zong-ul-da-k, zong-la-mak*

zong[2], [son > zoñ] *(zoñ) {ağız} is.* Son. [DS]

zongaç, -cı [zong-aç ?] *{ağız} sf.* Uzun ve iri yarı.[DS]

zongadak,-ğı [zong-a-dak] *{ağız} zf.* Birdenbire. [DS]

zonglamak, [zong-la-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(u)-yor]* Zonklamak. [DS]

zongul, [zong > zong-ul] *is.* Sarsılmayı, sallanmayı anlatan yansımalı gövde. ⊡ **zongul zongul,** *{ağız} (Yürümek için) istemeyerek ve ağır ağır.* [DS]

zongula, [zong-ul-a / son + kulak ?] *{ağız} is.* Zehirsiz mantar. [DS]

zonguldamak[1], [zong > zong-ul-da-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-d(u)-yor]* Zonklamak. [DS]

zonguldamak[2], [zong > zong-ul-da-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-d(u)-yor]* **1.** (At vb. için) biniciyi sarsarak yürümek. **2.** Oturduğu yerde tepinir gibi yapmak. [DS]

zongumak[1], [zong > zong-u-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r]* Zonklamak. [DS]

zongumak[2], [zong > zong-u-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r]* (Eşek için) tırıs gitmek. [DS]

zongur[1], [zong > zong-ur] *is.* Sarsılmayı ve sallanmayı anlatan yansımalı gövde. ⊡ **zongur zongur,** *{ağız} (Titremek için) çok hızlı.* [DS]

zongur[2], [zong-ur] *{ağız} is.* Kocamış köpek. [DS]

zongurt, [zong-ur-t] *{ağız} sf.* **1.** Sevimsiz; kaba. **2.** Terbiyesiz. [DS]

zongurdamak, [zong > zong-ur-da-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-d(u)-yor]* (Binek hayvanı için) üstündekini sarsarak yürümek. [DS]

zonguz, [son+kuz] *{ağız} is.* Orman. [DS]

zonğurdamak, [zong-ur-da-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-d(u)-yor]* Dişler birbirine çarpacak derecede titremek. [DS]

zonit, [Yun. dzonitis *(şeritli)* > Fr. zonite] *is. zool.* Bölüt.

zonk, [zag / zang / zek / zeng / zık / zıng / zınk / zink / zoh / zok / zong / zonk / zöng *(yans.)*] *is.* Sarsılmayı, sallanmayı; üşüme ve heyecan yüzünden titremeyi anlatan kök. [Zülfikar] *zonk-la-mak, zonk zonk* ⊡ **zonk zonk,** *1. Şiddetli bir hâlde zonklayarak. 2. {ağız} (Ağrımak için) bir damar atar gibi.* [DS]|| **zonk zonk atmak,** *{ağız} Zonklamak.* [DS]|| **zonk zonk etmek,** *{ağız} Zonklamak.* [DS]

zonklama, [zonk *(yans.)* > zonk-la-ma] *is.* **1.** Zonklamak eylemi. **2.** Kendini kesik kesik hissettiren ağrı, sızı.

zonklamak, [zonk *(yans)* > zonk-la-mak] *gçsz. f. [-r] [-l(u)-yor]* (Bedenin bir yeri için) nabız atışma benzer biçimde kesik kesik ağrımak; sızlamak.

zonklatma, [zonk-la-t-ma] *is.* Zonklatmak eylemi.

zonklatmak, [zonk-la-t-mak] *gçl. f. [-ır]* Zonklamasına neden olmak; zonklamasına yol açmak.

zonkuldamak, [zonk > zonk-ul-da-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-d(u)-yor]* Peşinden koşmak. [DS]

zonkur, [zonk-ur ?] *{ağız} sf.* Duygusuz. [DS]

zonkurdamak, [zong > zonk-ur-da-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-d(u)-yor]* Zonklamak. [DS]

zonna, [? zonna] *{ağız} is.* Anahtar deliği. [DS]

zonnuk, -ğu [zon-luk > zonnuk ?] *{ağız} is.* Çatı saçaklarındaki tahta oluk. [DS]

zontor[1], [Ar. şanṭūr=> zontor] *{ağız} is.* Santur. [DS]

zontor[2], [? suntur > zontor] *{ağız} is.* Abartı; pohpoh. [DS]

zontur[1], [zon *(yans.)* > zon+dur ?] *{ağız} sf.* Kaba saba. [DS]

zontur[2], [? suntur > zontur] *{ağız} is.* **1.** Kibir; çalım. **2.** Yakışık. **3.** Abartı; pohpoh. [DS]

zonturlu, [zontur-lu] *{ağız} sf.* **1.** Yakışıklı; çalımlı; süslü. **2.** Oturaklı. [DS]

zonula, [Lat. zonula *(küçük kuşak)*] *(zo'nula) is. anat.* Göz merceğinin çevresiyle kirpiksi cisim arasında gergin olarak çepeçevre dizili lifçikler.

zonuloliz, [Fr. zonulolyse] *is. tıp.* Katarak ameliyatı sırasında göz içine şırınga edilen enzim ile zonulanın tahribi.

zoo-, [Yun. dzoon *(hayvan)* > zoo-] *ön ek.* Latince kelimelerin başına gelerek hayvanla ilgili terimler türeten ön ek.

zoofili, [Fr. zoophilie] *sf.* **1.** Hayvan sever. **2.** Kendisini bütün hayvansal içgüdülere kaptıran. **3.** *psikol.*

Hayvanlarla cinsel ilişkiye girme biçiminde görülen sapıklık.

zoojen, [Yun. dzoogenes > Fr. zoogène] *sf. jeol.* (Kayaç için) hayvan artıklarının oluşturduğu.

zooit, [Yun. zoon-eidos] *is. biy.* Koloni oluşturan bireylerin her biri.

zookor, [Fr. zoochore] *sf. bot.* (Bitki için) tohumları hayvanlar tarafından dağıtılan.

zoolog,-ğu [Fr. zoologue] *is.* Hayvan bilimci.

zooloji, [Yun. dzoon *(hayvan)* + logos *(bilim)* > Fr. zoologie] *is.* Hayvan bilimi.

zoom, [İng. to zoom *(vızıldamak)*] *(zum) is.* → zum.

zoomorf, [Fr. zoomorphe] *sf.* Hayvan biçiminde olan.

zoomorfizm, [Fr. zoomorphisme] *is.* Hayvan biçiminde olma.

zoonoz, [Fr. zoonose] *is. tıp.* Doğal olarak omurgalı hayvanlardan insana ve insandan hayvana geçen hastalık ya da enfeksiyon.

zoopati, [Fr. zoopathie] *is. psikol.* Kendi vücudu içine bir hayvan yerleştiğini sanma.

zoopsi, [Fr. zoopsie] *is. psikol. tıp.* Kişinin hayvan görmesi biçiminde oluşan karmaşık sanrı.

zoospor, [Fr. zoospore] *is. bot.* Suda yaşayan mantarlarda ve su yosunlarında bulunan selüloz zardan yoksun üreme hücresi.

zootekni, [Fr. zootechnie] *is. zool.* Evcil hayvanları üretme ve yetiştirme bilimi.

zootoksin, [Fr. zootoxine] *is. biy.* Hayvanlar tarafından meydana getirilen herhangi bir zehir.

zop[1], [zab / zap / zıb / zıp / zip / zop *(yans.)*] *is.* Hızlı ve düzensiz yürümeyi, koşmayı, sıçramayı ve birden ortaya çıkmayı anlatan kök. [Zülfikar] *zop zop, zop+zop-u* ☞ **zop zop,** *{ağız} Zıp zıp.* [DS]|| **zop zop çıkmak,** *{ağız} Birdenbire gelmek.* [DS]

zop[2], [zop] *{ağız} is.* Büyük külünk. [DS]

zop[3], [zop] *{ağız} sf.* Alık. [DS] ☞ **zop öküzü,** *{ağız} Anlayışsız; aptal.* [DS]

zop[4], [zop] *{ağız} sf.* Büyük; iri. ☞ **zop zop iğne,** *{ağız} Yorgan iğnesi.* [DS]|| **zop öküzü,** *{ağız} Büyük öküz.* [DS]

zop[5], [zop] *{ağız} is.* Tomruk. [DS]

zopa, [sopa > zopa] *{ağız} is.* Sopa. [DS] ☞ **zopa atmak,** *{ağız} 1. Sopa ile vurmak. 2. Dövmek.* [DS]

zopalı, [zopa-lı] *{ağız} is.* Geniş yollu bir dokuma. [DS]

zopalık, -ğı [zopa-lık] *{ağız} is.* **1.** Sopa yapmaya uygun; sopalık. **2.** Dövülmesi gerekli. [DS]

zopçu, [zop-çu] *{ağız} is.* Asalak tütün düşkünü; otlakçı. [DS]

zopçuk, -ğu [zop-çuk] *{ağız} is.* **1.** İri. **2.** Biçimsiz. **3.** Beceriksiz. **4.** Kendini bilmez; hoppa. **5.** Yaşlı. [DS]

zopgun, [zop+gün ?] *{ağız} is.* Sis; çisenti. [DS]

zopkun, [zop+gün ?] *{ağız} is.* Sağanak. [DS]

zopo, [zop+ağa] *{ağız} sf.* Aklı az gelişmiş fakat bedeni çok iri. [DS]

zoppa, [sopa > zoppa] *{ağız} is.* Sopa. [DS]

zopur, [zop-ur] *{ağız} is.* **1.** Sisli, çisentili hava. **2.** Çisenti. **3.** Çiy. [DS]

zopurdamak, [zop-ur-da-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-d(u)-yor]* Dişler birbirine çarparak titremek. [DS]

zopzobu, [zop+zob-u] *{ağız} sf.* Beceriksiz. [DS]

zopzopu, [zop+zop-u] *{ağız} sf.* **1.** Huysuz. **2.** Ahlaksız. **3.** Beceriksiz. [DS]

zor[1], [Far. zōr زور] *{OsT} is.* **1.** Sıkıntı; güçlük; rahatsızlık; sorun. **2.** *{ağız}* Üzüntü; sıkıntı. [DS] **3.** Yüküm; zorunluluk; mecburiyet. *{ağız} (aynı)* [DS] **4.** Baskı. **5.** *{eAT}* Karın ağrısı; buruntu. **6.** *sf.* Sıkıntı veya güçlükle yapılan; yapılması, yerine getirilmesi büyük bir çaba ve beceri gerektiren. **7.** Katlanılması kolay olmayan; sıkıntı yaratan; güç. **8.** (Kişi için) geçinilmesi ya da anlaşılması kolay olmayan. **9.** *zf.* Güçlük çekerek; güçlükle; zorla. **10.** *ünl.* Yapamazsın! ☞ (iş) **zora binmek,** *(İş için) ancak zor kullanılmakla sonuçlanacak bir durum almak; zor kullanmayı gerektirecek koşullar oluşmak.*|| **zora gelememek,** *1. Baskıya, sıkıntıya dayanamamak. 2. Sıkı bir çalışmaya dayanamamak; ağır çalışma koşullarına katlanamamak.*|| **zora gitmek,** *{ağız} Gücenmek.* [DS]|| **zora goşmak,** *{ağız}* → zora koşmak.[DS]|| (birini, işi) **zora koşmak,** *1. Güçlük çıkarmak. 2. Yapılması olanaksız şartlar ileri sürmek.*|| **zor alım,** *huk. 1. Bir kimsenin malının devletçe elinden alınması; müsadere. 2. Tanzimat öncesinde herhangi bir kişinin malına padişah tarafından el konulması.*|| **zor alıma çarpmak,** *Bir kişiye ait mallara yasal yollardan devlet adına el koymak; müsadere etmek.*|| **zor bela,** *Büyük zorlukla; güçlükle.*|| **zor etmek,** *{ağız} 1. Direnmek. 2. Saldırmak.* [DS]|| (bir kimseye) **zor gelmek,** *(Bir işin yapılması) ona güç gelmek; üstesinden gelememek.*|| **zor görmek,** *{ağız} Basınca, baskıya, şiddete uğramak.* [DS]|| **zor itmek** (etmek), *{ağız} Direnmek.* [DS]|| **zor kullanmak,** *(Bir işin yapılması için) her türlü baskıya ve şiddete başvurmak.*|| **Zor oyunu bozar**. *(Oyun, hile, düzen vb. için) güç kullanarak kestirme yoldan boşa çıkarıldığında söylenir.*|| **zor topuz,** *{ağız} Zorlayarak.* [DS]|| **Zoru da var!,** *{ağız} Küçümsenen kişinin isteğinde direndiği zaman "yüzsüzlük etme" anlamında söylenir.* [DS]|| **zoruna gitmek,** *1. Onuruna dokunmak. 2. Gücüne gitmek.*|| **zorunda bırakmak,** *Yapmaya mecbur etmek.*|| **zorun güç,** *{ağız} Bin bir güçlükle.* [DS]|| **Zorun ne?** *"Kastın ne, ne istiyorsun?" anlamında kullanılır.*|| **zorunda kalmak,** *Kesinlikle yapması gerekmek; yapmaya mecbur olmak.*|| **zorunda olmak,** *Kesinlikle yapması gerekmek; yapmaya mecbur olmak; yerine getirmek zorunluluğu içinde bu-*

lunmak.|| (bir yerinden) **zoru olmak,** *1. Kendisini zorlayan bir durumu, bir sıkıntısı olmak; bir sorunu bulunmak. 2. Güçlüğü olmak. 3. Bir rahatsızlığı olmak.*|| **zor zor,** *{ağız} Kızgınlıkla yapılan iş.* [DS]|| **zoru zoruna,** *Güçlükle; zor bela; ucu ucuna.*|| **zor zoruna,** *Güçlükle; zor bela; ucu ucuna.*

zor², [Far. zōr => zor] *{ağız} is.* Saygınlık. [DS]

zoraki, [Far. zōr + Yun. aki] *sf.* **1.** İstemeye istemeye yapılan. **2.** *zf.* İstemeyerek; zorla.

zoral, [zor-al ?] *{ağız} sf.* Kaba saba; yobaz. [DS]

zoralmak, [zor-al-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* Zorlaşmak; güçleşmek. [DS]

zorata, [? zorata] *{ağız} is.* Kavga. [DS]

zorazor, [Far. zōr-a-zōr] *{ağız} zf.* (Yetmek; yetişmek için) ucu ucuna; ancak [DS]

zorba¹, [Far. zōr-bāz] *sf.* **1.** Gücüne güvenerek başkalarına haksızlık eden; onlara kötü davranan; müstebit. **2.** Kaba kuvvete başvuran. ☞ **zorba kalkmak,** *{OsT} İsyan çıkmak; zorbalar ayaklanmak.*

zorba², [Ar. sürbe] *{ağız} is.* Hayvan sürüsü. [DS]

zorbaca, [zorba-ca] *(zorba'ca) zf.* Baskı ve şiddet kullanarak; zorba gibi; zorbalık yollarına başvurarak.

zorbalık,-ğı [zorba-lık] *is.* **1.** Gücüne güvenerek başkalarına haksızlık etme, onlara kötü davranma. **2.** Zorbaca davranış; müstebitlik. ☞ **zorbalık etmek,** *Gücüne güvenerek başkalarına haksızlık etmek, onlara kötü davranmak; zorbaca davranışlarda bulunmak.*

zorbana, [? zorbana] *{ağız} is.* Tahterevalli. [DS]

zorbatır, [Far. zōr + T. baṭur زوربطر] *{OsT} is.* Zorlu kahraman; babayiğit.

zorbaz, [Far. zōr-bāz زورباز] *(zo:rba:z) {OsT} sf.* **1.** Güçlü; kuvvetli. *{ağız} (aynı)* [DS] **2.** Sert; haşin. **3.** Beden ve kol kuvvetine dayanarak gösteri yapan sanatçı. **4.** *{ağız}* Huysuz; zorba. [DS] **5.** *{ağız}* Dayanıklı; güçlü. [DS]

zorca, [zor-ca] *sf.* **1.** Zora yakın; oldukça zor; zor gibi. **2.** *(zo'rca) zf.* Zor bir biçimde; zor olarak.

zorgu, [zor-gu] *is.* **1.** Kişinin ilgi ve isteğine uymayan iş ve davranışlara zorlanması; zorlanım. **2.** İlgi ve isteğine aykırı davranışlar göstermesi.

zorgulu, [zor-gu-lu] *sf.* (Kişi için) davranışları uygunsuz, yersiz olmasına karşı bunları yapmak için kendinde karşı konulmaz bir istek duyan; zorlanımlı.

zork¹, [zork *(yans.)*] *is.* Vurmayı, çalmayı anlatan kök. [Zülfikar] *zork-la-mak*

zork², [zork] *{ağız} is.* (Atılan, vurulan) yumruk; boks. [DS]

zorkâr, [Far. zōr-kār زورکار] *(zo:rkâ:r) {OsT} sf.* Zorlayan; zorlayıcı.

zorkâran, [Far. zōr-kār-ān زورکاران] *(zo:rkâ:ra:n) {OsT} is.* Zorlayanlar; zorlayıcılar.

zorklama, [zonk > zork-la-ma] *{ağız} is.* Üzüm ve pekmezle yapılan üzüm reçeli. [DS]

zorklamak, [zong > zork-la-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-d(u)-yor]* Zonklamak. [DS]

zorkuç, -cu [zork-uç] *{ağız} is.* Reçine topağı. [DS]

zorkunluk, -ğu [sorgun-luk => zorkun-luk] *{ağız} is.* Fidanlık. [DS]

zorla, [zor+ile] *(zo'rla) zf.* **1.** Zor kullanarak. **2.** İstemeyerek; isteksizce; zoraki.

zorlak, -ğı [zor-lak] *{ağız} is.* **1.** Baskı; zorlama; zor. **2.** Baskıyla olan incinme; zorla olan gücenme. **3.** Zorlama². [DS]

zorlama¹, [zor-la-ma] *is.* **1.** Zorlamak eylemi. **2.** *sf.* Zor kullanarak elde edilen.

zorlama², [zor-la-ma] *{ağız} is.* **1.** *tıp. vet.* Çok çalışma veya yürüme sonucunda kol ve bacak eklemlerinde oluşan şişlik. **2.** El ve ayakta çıkan çıban. **3.** Yaranın iltihaplanması; irinlenme. [DS]

zorlamak, [zor-la-mak] *gçl. f. [-r] [-l(u)-yor]* **1.** Birine bir şey yaptırmak amacıyla baskı uygulamak, güç kullanmak; boyun eğdirmeye çalışmak; zor kullanmak. **2.** Birinin bir işi yapması için zorunluluk getirmek; mecbur etmek. **3.** Kişinin gücünü aşan çaba göstermesini istemek; yüklenmek. **4.** Bir şeyi olağan çalışmasından daha verimli, daha etkili kılmaya çalışmak; aşırı güç uygulamak; yüklenmek. **5.** Üstelemek; ısrar etmek. **6.** (Açılması, kırılması, sökülmesi gereken şeyler için) uygun yöntemden başka yollar uygulamak; güç kullanmak. **7.** (Soyut şeyler için) sınırlarını aşmaya çalışmak. **8.** (Makine vb. için) çalışmaya engel olacak biçimde güç uygulamak. ☞ **zorlaya zorlaya,** *Sürekli zorlayarak.*

zorlamalı, [zor-la-ma-lı] *sf.* **1.** Zorlama sonucunda oluşan; zorlamayla oluşturulan. **2.** Zorlamaya dayanan.

zorlanım, [zor-la-n-ım] *is.* **1.** Zorlanmak eylemi ve savaşımı. **2.** *psikol.* Kişiyi, belli bir eylemi yapmaya zorlayan karşı konulmaz iç eğilim; zorgu.

zorlanımlı, [zor-la-n-ım-lı] *sf. psikol.* (Kişi için) davranışları uygunsuz ve yersiz olmasına karşı bunları yapmak için kendinde karşı konulmaz bir istek duyan; zorgulu.

zorlanış, [zor-la-n-ış] *is.* Zorlanmak eylemi ve biçimi.

zorlanma, [zor-la-n-ma] *is.* Zorlanmak eylemi.

zorlanmak¹, [zor-la-n-mak] *edil. f. [-ır]* Kendisine zorlamak eylemi uygulanmak; bir şey yapmak ya da olmak zorunda bırakılmak; uygulamaya konulması için zor kullanılmak.

zorlanmak², [zor-la-n-mak] *dönşl. f. [-ır]* **1.** Bir eylemde, bir harekette güçlük çekmek; zorluk çek-

mek. *{ağız} (aynı)* [DS] **2.** *{ağız}* Sıkıntıya düşmek. [DS] **3.** *{ağız}* Üzülmek. [DS]

zorlanmak^{3}**,** [zor-la-n-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* Güçlenmek; kuvvetlenmek. [DS]

zorlaşma, [zor-la-ş-ma] *is.* Zorlaşmak eylemi; güçleşme.

zorlaşmak, [zor-la-ş-mak] *dönşl. f. [-ır]* Yapılması, uygulanması zor duruma gelmek; güçleşmek.

zorlaştırma, [zor-la-ş-tır-ma] *is.* Zorlaştırmak eylemi ve tutumu.

zorlaştırmak, [zor-la-ş-tır-mak] *gçl. f. [-ır]* Yapılması, uygulanması zor duruma getirmek; güçleştirmek.

zorlatmak, [zor-la-t-mak] *{ağız} gçl. f. [-ır]* Fazla çalıştırmak. [DS]

zorlayıcı, [zor-la-y-ıcı] *sf.* **1.** Zor kullanılan. **2.** Zor kullanılması gereken; mecbur kılan; zorlayan; mücbir.

zorlayış, [zor-la-yı-ş] *is.* Zorlamak eylemi ve biçimi.

zorlo, [zor-lu > zorlo] *{ağız} sf.* Ağzı laf yapan. [DS]

zorlu^{1}**,** [zor-lu] *sf.* **1.** Zoru olan. **2.** Baskı yapabilecek ölçüde gücü bulunan; zor kullanabilecek durum ve nitelikte olan. **3.** Sorun yaratabilecek nitelik taşıyan; çetin. **4.** (Kişi için) güçlükleri kolayca yenebilen; tuttuğunu koparabilen; yenilmesi güç. **5.** Yapılması, yerine getirilmesi için büyük güçlükleri, aşılması zor engelleri bulunan; aşırı güç gerektiren.

zorlu^{2}**,** [zor-lu] *{ağız} sf.* **1.** Güzel; çok güzel. **2.** İyi; çok iyi. **3.** (Kişi için) yakışıklı. **4.** Kabadayı. [DS]

zorlu^{3}**,** [zor-lu] *{ağız} sf.* **1.** Dayanıklı; güçlü kuvvetli. **2.** Sert; keskin. **3.** (Kişi için) yürekli; cesur. **4.** Zorba. [DS] ⊟ **zorlu topuzlu,** *{ağız} Zorba.* [DS]

zorlu^{4}**,** [zor-lu] *{ağız} sf.* **1.** İnandırıcı konuşan. **2.** Girgin. **3.** Dikkatli. [DS]

zorluk, -ğu [zor-luk] *is.* **1.** Zor olma durumu; sıkıntı ve güçlükle yapılma durumu; zor olan şeyin niteliği; güçlük. **2.** Zor olan ve sorun yaratan, engel çıkaran şey; güçlük; engel. **3.** Bir şeyi yapmakta çekilen sıkıntı; güçlük. ⊟ **zorluk çıkarmak,** *Yapılmak istenen şeyi engellemek amacıyla güçlükler ve sorunlar çıkarmak.*

zorlukla, [zor-luk+ile] *zf.* Zorluk çekerek; güç bir biçimde; güçlükle.

zormend, [Far. zōr-mend زورمند] *{OsT} sf.* Güçlü; kuvvetli.

zornak, -ğı [? zornak] *{ağız} is.* Kapı sürgüsü. [DS]

zornuk, -ğu [? zornuk] *{ağız} is.* Toprak damların akıntı oluğu. [DS]

zorpadan, [zarp-a-dan] *{ağız} zf.* Birdenbire. [DS]

zorramak, [zor-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(u)-yor]* Güç kullanarak cinsel ilişkide bulunmak; ırza tecavüz etmek; saldırmak. [DS]

zorsınmah, [zor-su-n-mak => zorsınmaḫ] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* Zor gelmek; isteksiz yapmak. [DS]

zorsunma, [zor-su-n-ma] *is.* Zorsunmak eylemi.

zorsunmak, [zor-su-n-mak] *gçl. f. [-ur]* Yapacağı işi ağır bir yük ve angarya olarak kabul etmek; yüksünmek. *{ağız} (aynı)* [DS]

zort^{1}**,** [zort *(yans.)* زورت / ظورت] *{OsT} is.* **1.** Şişirilen avurdun üzerine parmakla vurunca çıkan ses. **2.** *{ağız}* Bebek salyası. [DS] ⊟ **zort atmak,** *{ağız} (Bebek için) salya akıtmak.* [DS]|| **zort vermek,** *{eAT} Avurt çatlatmak.*

zort^{2}**,** [zort] *{ağız} is.* Sıkıntı; hastalık; dert. [DS] ⊟ **zortunu çıkarmak,** *{ağız} İşin tadını kaçırmak.* [DS]

zort^{3}**,** [zort] *{ağız} sf.* **1.** Yapamayacağı işi yapmaya kalkışan. **2.** Dik kafalı. **3.** Kendini beğenmiş. [DS]

zort^{4}**,** [zort] *{ağız} is.* Çalım; kabadayılık. [DS] ⊟ **zortu geçmek,** *{ağız} Çalım satamayacak duruma gelmek.* [DS]|| **zort zort itmek** (etmek), *{ağız} Çalım satmak.* [DS]

zort^{5}**,** [zort] *{ağız} is.* Saban demirini keskinleştirme; çelikletme. [DS]

zortlak^{1}**, -ğı** [zort-lak] *{ağız} sf.* **1.** Olur olmaz konuşan; densiz. **2.** İşsiz güçsüz, amaçsız dolaşan. **3.** Yapamadığı işleri yapmış gibi abartarak anlatan. [DS]

zortlak^{2}**, -ğı** [zort-lak] *{ağız} sf.* Şişman. [DS]

zortlamak^{1}**,** [zort-la-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(u)-yor]* **1.** Yersiz konuşmak veya yersiz davranmak. **2.** Yapamadığı işleri yaparmış gibi abartarak anlatmak; övünmek. [DS]

zortlamak^{2}**,** [zort-la-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(u)-yor]* **1.** Birdenbire sıçramak. **2.** Öfkeyle ayağa kalkmak. [DS]

zortlamak^{3}**,** [zort-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(u)-yor]* Batırmak. [DS]

zortlamaz, [zort-la-maz] *{ağız} sf.* Şişman. [DS]

zoruk, -ğu [zor-uk] *{ağız} sf.* Yoksul. [DS]

zorumsumak, [zor-umsu-mak] *{ağız} gçl. f. [-r]* Zor saymak; zoruna gitmek. [DS]

zorun, [zor-un] *zf.* Mecburen, *(1935).*

zorunan, [zor+ile-n] *{ağız} zf.* Zorla. [DS]

zorunlama, [zor-un-la-ma] *is.* **1.** Zorunlamak eylemi. **2.** *fel.* Zorunlu olarak belirlemek eylemi.

zorunlamak, [zor-un-la-mak] *gçl. f. [-r] [-l(u)yor]* Zorunlu olarak belirlemek.

zorunlu, [zor-un-lu] *sf.* **1.** Kesin olarak ihtiyaç duyulan; olmazsa olmaz; zarurî, *(1942).* **2.** Doğal olarak kaçınılması, önüne geçilmesi olanaksız olan; koşulların gerektirdiği; zarurî. **3.** Zor kullanmakla yaptırılabilen; yasa ve toplumsal uzlaşmaların yapılmasını kesin emrettiği; mecburî. **4.** *mant.* Olmaması mümkün olmayan; ıstırarî. ⊟ **zorunlu dolaşım,** *Devlet parasının yasa gücü ile geçerliliğinin sağlanması işlemi.*|| **zorunlu emeklilik,** *İsteğe bağlı olmaksızın şartları kesin olarak belirlenmiş emeklilik; mecburî emeklilik.*|| **zorunlu kılmak,** *Olmasını,*

yapılmasını kesin bir şart olarak öne sürmek.|| **zorunlu mallar,** *eko. Kişilerin yaşayabilmesi için kaçınılmaz olan mallar.*|| **zorunlu olarak,** *1. İsteğe bağlı olmadan. 2. Olması gereken biçimde.*|| **zorunlu öğrenim,** *Kesin olarak her vatandaşın görmesi gereken öğrenim.*|| **zorunlu sigorta,** *Yaptırılması yasalar gereğince kesin olarak emredilen sigorta.*|| **zorunlu tasarruf,** *1. Devlet tarafından mükelleflerin belirli oranda yapmak zorunda oldukları para biriktirme işlemi; mecburî tasarruf. 2. Tüketim mallarının arzını kısıtlama veya vergilerin artırılması gibi yollarla ekonominin temeli için sağlanan tasarruf.*

zorunluculuk, -ğu [zor-un-lu-cu-luk] *is. fel.* Var olan her şeyin zorunlu olduğunu öne süren öğreti.

zorunluk, -ğu [zor-un-luk] *is.* **1.** Olması kesinlikle gerekme durumu; olmazsa olmaz hâli; vazgeçilmezlik; mecburiyet; zaruret; ıstırar. **2.** Kaçınılmaz ve önüne geçilmez olan şeyin niteliği. **3.** Olayların özünde ve içinde taşıdıkları düzenlilik, fizik yasalarına bağlılık ve yapıları gereği belli şartlarda ortaya çıkması kaçınılmaz olan durum ve bu durumun özelliği; zaruret. **4.** *sos.* İnsanın, toplumun ve doğanın nesnel yasalara bağımlı olması durumu.

zorunlukçuluk, -ğu [zor-un-luk-çu-luk] *is. fel.* Zorunluculuk.

zorunluluk, -ğu [zor-un-lu-luk] *is.* **1.** Zorunlu olma durumu. **2.** Zorunluk.

zorunmak, [zor-un-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ur]* Saldırmak; üzerine yürümek. [DS]

zot[1], [zot] *{ağız} is.* Çapa, kazma, saban demiri gibi yıpranmış araçların ucuna kaynakla yapılan ek; çelikleme. [DS] ☞ **zot etmek,** *{ağız} Kazma, balta gibi araçları çelikleyerek onarmak.* [DS]

zot[2], [zot] *{ağız} sf.* **1.** Kaba; hoyrat. **2.** İnatçı. [DS]

zot[3], [zor] *{ağız} is.* **1.** Emir; zor. **2.** Kıyım. [DS]

zotlamak, [zot-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(u)-yor]* **1.** İyice dövmek. **2.** Kazma, çapa, saban demiri gibi eskimiş araçların uçlarını çelikleyerek kullanılır hale getirmek. [DS]

zotturmak, [zot-tur-mak] *{ağız} gçsz. f. [-ur]* Giyinip, süslenip kurumla oturmak, dolaşmak. [DS]

zotu, [zot-u] *{ağız} sf.* İri yarı; kalın; kaba. [DS]

zotuna, [zot-u-n-a] *{ağız} zf.* Dobra dobra. [DS]

zov, [zov] *{ağız} is.* Uzun ince ağaç. [DS]

zova, [sopa > zova] *{ağız} is.* Sırık. [DS]

zoval, [Erme. zołal / Far. zuğāl => zoval] *{ağız} is.* Kızılcık. [DS] ☞ **zoval döşemek,** *{ağız} Gereksiz konuşmak.* [DS]

zovanek, -ği [? zovanek] *{ağız} is.* Kapı sürgüsü. [DS]

zovdur, [zov-dur] *{ağız} sf.* Aklı az gelişmiş, iri yarı. [DS]

zovuklamak, [zov-uk-la-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r]* **1.** Başkası ile cinsel ilişki kurmak. **2.** Cinsel ilişki kurduğunu söylemek. [DS]

zoybutmak, [zoyb-ut-mak] *{ağız} gçl. f. [-ur]* Kaçmak. [DS]

zoyka, [Bulg. sójka => zoyka] *{ağız} is.* Alakargaya benzer fakat daha küçük bir kuş. [DS]

zoylu, [zor-lu > zoy-lu] *{ağız} sf.* Çok güzel; iyi. [DS]

zoymanta, [soy-man-tı > zoy-man-tı] *{ağız} sf.* → zoymantı. [DS]

zoymantı, [soy-man-tı > zoy-man-tı] *{ağız} sf.* Hoşa gitmeyecek biçimde iri yarı ve kaba saba.[DS]

zoynak, [? zoynak] *{ağız} is.* Kapı sürgüsü. [DS]

zoypantı, [soy-man-tı > zoy-man-tı] *{ağız} sf.* → zoymantı. [DS]

zoypırınga, [zoyp-ır-ı-ñ-a] *(zoypırıña) {ağız} zf.* Eğimli olarak.[DS]

zoypmak, [zıyp-mak > zoyp-mak] *{ağız} gçsz. f. [-ar]* Kaymak. [DS]

zoypudu, [zoyp-ud-u] *{ağız} sf.* **1.** Eli işe yatmayan. **2.** İş yaparken aklını kullanamayan. [DS]

zoypuru[1], [zoyp-ur-u] *{ağız} zf.* Doğru; düz. [DS]

zoypuru[2], [zoyp-ur-u] *{ağız} zf.* (Çalışmak, iş görmek için) gönülsüz olarak; önemsemeyerek. [DS]

zoyputmak, [zoyp-ut-mak] *{ağız} gçl. f. [-ur]* **1.** Kaçmak. **2.** Oyun bozmak. **3.** Oynatıp kaydırmak. [DS]

zozan, [Erme. / Kürt. zozan] *{ağız} is.* Yayla. [DS]

zozik, -ği [? zozik] *{ağız} is.* Küçük, sevimli sıpa veya tay. [DS]

zozo, [zozo] *{ağız} is.* Bir tür maymun. [DS]

zozu, [? zozu] *{ağız} is.* Soğana benzer bir tür bitki. [DS]

zöbe, [*eT.* subī > söbe > zöbe] *{ağız} sf.* Oval; yumurta gibi. [DS]

zöbegelen, [zöbe+gel-en] *{ağız} sf.* Ovalimsi; yumurtamsı. [DS]

zöbek, -ği [*eT.* subī > söbek / sümek > zöbek] *{ağız} is.* Mısır koçanı. [DS]

zöbelek, -ği [*eT.* subī > söbe-lek > zöbe-lek] *{ağız} sf.* Oval; söbe. [DS]

zöber, [*eT.* subī > zöbe-r] *{ağız} sf.* **1.** İşsiz; başıboş. **2.** Kaba, çirkin ve iri gövdeli. [DS]

zöberlenmek, [*eT.* subī > zöber-le-n-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* Aylak gezmeyi alışkanlık edinmek. [DS]

zöbermek, [*eT.* subī > zöbe-r-mek] *{ağız} gçsz. f. [-ir]* Boylu boyunca uzanıp yatmak. [DS]

zöblek, -ği [*eT.* subī > söbe-lek > zöb-lek] *{ağız} sf.* Oval; söbe. [DS]

zöbü, [*eT.* subī > söbe > zöbü] *{ağız} sf.* Oval; söbe. [DS]

zöbül, [*eT.* subī > zöbü-l] *{ağız} sf.* Sivri; çıkıntılı. ☞ **zöbül zöbül,** *{ağız} (Elbise için) genişlik, bolluk yüzünden orasından burasından sarkan.* [DS]

zöğül, [*eT.* soğ-ul-mak > zöğ-ül] *zf.* Büzülmüş, buruşmuş, kaynaşık, karışık bir durumda. ⊡ **zöğül zöğül,** *{ağız} Art arda.* [DS]

zöğürt, [züğürt] *{ağız} sf.* Yoksul. [DS]

zöhmünce, [zöhm-ü-n-ce] *{ağız} zf.* Kendi düşüncesine göre. [DS]

Zöhre, [Ar. zühre] *{ağız} is.* Sabah yıldızı. [DS]

zöhür, [Ar. saḥūr => zöhür] *{ağız} is.* Sahur. [DS]

zöhürlük, -ğü [zöhür-lük] *{ağız} is.* Sahurluk. [DS]

zökel, [sökel => zökel] *{ağız} sf.* Hastalıklı; zayıf. [DS]

zökem, [Ar. zükkām] *{ağız} is.* Nezle. [DS]

zöklenmek, [Ar. zevḳ => zevk-le-n-mek > zök-le-n-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* Alay etmek; dalga geçmek. [DS]

zökte, [zök-te] *{ağız} is.* **1.** Nodul. **2.** Çivi. [DS]

zökürde, [zök-ür-de] *{ağız} is.* Nodul. [DS]

zökürge, [zök-ür-ge] *{ağız} is.* Üvendire. [DS]

zöl, [zöl] *{ağız} sf.* (İnsan için) uzun. [DS]

zölve, [Yun. dzeula => zölve] *{ağız} is.* Zelve. [DS]

zölzöbelek, -ği [zöl+zöb-e-lek ?] *{ağız} sf.* Sırılsıklam. [DS]

zöm, [zöm] *is.* Düzensiz yürüme bildirir kök. ⊡ **zöm zöm,** *{ağız} (Koşmak için) sarsarak; zıplayarak.* [DS]

zömb, [zamb / zımb / zomb / zömb / zumb *(yans.)*] *is.* Rastgele vurmayı, çarpmayı, düzensiz yürümeyi ve bu biçimde gevezelik etmeyi anlatan kök. [Zülfikar] *zömb-ek, zömb-ül-de-k, zömb-ür-de-t-mek*

zömbe, [zömb > zömb-e] *{ağız} sf.* Uzun boylu. [DS]

zömbede, [zömb > zömb-e-de] *{ağız} zf.* Ansızın; birdenbire. [DS]

zömbek, -ği [zömb-ek] *{ağız} is.* **1.** Deve havudunun arkasındaki sivri keçe çıkıntısı. **2.** *sf.* Aptal; beceriksiz. [DS]

zömbelek, [zömb-e-lek] *{ağız} is.* Tefe benzer bir çalgı. [DS]

zömbüldemek, [zömb-ül-de-mek] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-d(ü)-yor]* Sarsıla, sendeleye yürümek. [DS]

zömbüldetmek, [zömb-ül-de-t-mek] *{ağız} gçl. f. [-ir]* Bilye gibi yuvarlak bir şeyi zıplatmak. [DS]

zön[1], [zon / zön *(yans.)*] *is.* İşsiz güçsüz dolaşmayı anlatan kök. [Zülfikar] *zön zön* ⊡ **zön zön gezmek,** *{ağız} Aylak aylak gezmek.* [DS]

zön[2], [zön] *{ağız} sf.* Şişman.[DS]

zöng, [zag / zang / zek / zeng / zık / zıng / zınk / zink / zoh / zok / zong / zonk / zöng *(yans.)*] *is.* Sarsılmayı, sallanmayı; üşüme ve heyecan yüzünden titremeyi anlatan kök. [Zülfikar] *zöng-ül-de-mek*

zöngön, [zön+gön / Far. sengīn => zengin > zöngön] *{ağız} sf.* Şişman. [DS]

zöngüldemek, [zöng-ül-de-mek] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-d(ü)-yor]* Sallanıp sarsılmak. [DS]

zöngür, [zöng-ür] *{ağız} sf.* İri; hantal. [DS]

zöplek, -ği [söbe-lek > zöplek] *{ağız} sf.* Söbe; oval. [DS]

zör, [zar / zer / zır / zör *(yans.)*] *is.* Rahatsız edici ses çıkarmayı, küçük tanecikler halinde düşmeyi, ileri geri konuşmayı anlatan kök. [Zülfikar] *zör-ül zörül*

zöredek, -ği [zör-e-dek] *{ağız} zf.* Birdenbire. [DS]

zörtlek,-ği [zört-lek] *{ağız} sf.* Patlak gözlü. [DS]

zörttek, -ği [zört-te-k] *{ağız}* zf. Birdenbire. [DS]

zörül, [zör > zör-ül] *is.* Küçük tanecikler halinde dökülmeyi anlatan yansımalı gövde. ⊡ **zörül zörül,** *{ağız} Bol bol.* [DS]

zöüt, [söğüt > zöūt] *(zöü:t) {ağız} is.* Söğüt. [DS]

zöv[1], [zıv / ziv / zöv *(yans.)*] *is.* Titremeyi, kıpırdamayı, kaynaşmayı anlatan kök. [Zülfikar] *zöv-ül zövül, zöv-ül-de-mek* ⊡ **zöv zöv,** *{ağız} (Yürümek için) sinsi ve tez.* [DS]|| **zöv zöv gezmek,** *{ağız} Başıboş, aylak aylak gezmek.* [DS]

zöv[2], [zöv] *{ağız} is.* Yeni doğmuş çocukların başında çıkan çıban. [DS]

zövdek, -ği [zöv-dek] *{ağız} zf.* Birdenbire. [DS]

zövedek, -ği [zöv-e-dek] *{ağız} zf.* Birdenbire. [DS]

zövelek, -ği [söğe-l-ek > zövelek] *{ağız} sf.* Uzun boylu ve ince. [DS]

zövelmek, [söğe-l-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* Dikilip durmak. [DS]

zövle, [Yun. dzeula => zevle] *{ağız} is.* Zelve. [DS]

zövlek, -ği [söğelek > zöğlek] *{ağız} sf.* İnce uzun. [DS]

zövül, [zöv > zöv-ül] *is.* Titreme, kıpırdama, kaynaşma anlatan yansımalı gövde. ⊡ **zövül zövül,** *{ağız} 1. (Yürümek için) yılan, solucan gider gibi. 2. (Yürümek için) bit, pire gezer gibi.* [DS]

zövülcen, [soğulcan > zövülcen] *{ağız} is.* Solucan. [DS]

zövüldemek, [zöv-ül-de-mek] *{ağız} gçsz. f. [-r]* **1.** Vücutta, bit veya pire gezmek. **2.** Sezdirmeden kaçmak; sıvışmak. [DS]

zöynek, -ği [söğe-n-ek > zöynek] *{ağız} is.* Bağ kapılarında kullanılan tahta kilit. [DS]

Zr. [Fr. zirconium] *(zirko'nyum) is. kim.* Atom numarası 40, atom ağırlığı 91,22 olan, yoğunluğu 6,5 ve 1900ºÇ'de ergiyen, havada ısıtılınca kuvvetli bir ışık vererek yanan, akkor derecede hidrojen ve azotla birleşen, beyazımsı gri renkte, asilerin ve alkalilerin etkilerine karşı dayanıklı bir element olan zirkonyumun sembolü.

zu-, [Ar. ẕū- ذو] *{OsT} ön ek.* Başına getirildiği Arapça kelimelere "-lı, -li, sahip, malik" anlamlarında birleşik sıfatlar yapan ön ek. ⊡ **zū-erbaati'l-adla',** *mat. Dörtgen.*|| **zū-erbaati'l-vücuh,** *{OsT} mat. Dört yüzlü.*|| **zū-erbaati'l-zevayā,** *{OsT} mat. Dört açılı.*|| **zū-esmar-ı lāhmiye,** *{OsT} bot. Yuvarlak, göz gibi meyveleri olan bitkiler.*|| **zū-fünūn,** *{OsT} İlim irfan sahibi.*|| **zū-haddeyn,** *{OsT} mat. İki terimli; binom.*|| **zū-hadd-i kesîre,** *{OsT} mat. Çok*

terimli; polinom.|| **zū-hadd-i vāhid,** *{OsT} mat. Tek terimli; monom.*|| **zū-hazz,** *{OsT} Nasibi olan; kısmetli.*|| **zū-hudūd-i kesîre,** *{OsT} mat. Çak terimli.*|| **zū-hudūd-i selāsevî,** *{OsT} mat. Üç terimli; trinom.*|| **zū-isnā-aşareti'l-vücuh,** *{OsT} mat. On iki yüzlü.*|| **zū-kāfiyeteyn,** *{OsT} ed. İki kafiyeli şiir.*|| **zū-kesîri'l-adla',** *{OsT} mat. Çok yüzlü.*|| **zū-kesîri'l-vücūh** *mat. Çok yüzlü.*|| **zū-kutbeyn,** *{OsT} mat. İki kutuplu.*|| **zu'l-ciheteyn,** *{OsT} mat. İki taraflı; çok yönlü.*|| **zu'l-maāşeyn,** *{OsT} zool. Hem karada, hem de suda yaşayan hayvanlar.*|| **zu'l-yedeyn,** *{OsT} Her iki elini de rahatlıkla kullanabilen.*|| **Zu'n-nun,** *{OsT} Yunus peygamber.*|| **zū-nütū',** *{OsT} tıp. Üzerinde çıkıntılar, yumrular bulunan vücut organlarından biri.*|| **zū-selāseti'l-vücuh,** *{OsT} mat. Üç yüzlü; üç düzlemli.*|| **zū-sebati'l-adla',** *{OsT} mat. Yedigen.*|| **zū-selāseti'ş-şerāfe,** *{OsT} tıp. Üç kanatlı (kalp kapakçığı).*|| **zū-semāniyeti'l-adla',** *{OsT} mat. Sekizgen.*|| **zū-sitteti'l-vücūh,** *{OsT} mat. Altı yüzlü.*|| **zū-şefeteyn,** *{OsT} 1. İki dudaklı. 2. bot. Taç yaprakları iki dudak şeklinde olan çiçekler.*|| **zū-tiati'l-adla',** *{OsT} Dokuzgen.*|| **zū-tüveyc a'le'l-mebîz,** *{OsT} bot. Taçları yumurtalığın üzerinde olan çiçekler.*|| **zū-tüveyc kesîrü'l-vüreykat,** *{OsT} bot. Taççığı çok yapraklı olan bitkiler.*|| **zū-tüveyc vahîdü'l-vüreyk,** *{OsT} bot. Taç yaprağı tek parça olan çiçek.*|| **zū-zeneb,** *{OsT} Kuyruklu.*

zu, -u'ı [Ar. żū' ضوء] *(zu:) {OsT} is.* Aydınlık; ışık.

zu'abe, [Ar. ẕuʿābe / ẕüʿābe ذوآبه] *(zua:be) {OsT} is.* → züabe.

zu'af, [Ar. zuʿāf زعاف] *(zua:f) {OsT} is.* **1.** Derhal öldüren. **2.** Yerli Cezayir askerlerinden meydana gelmiş bir sınıf. **3.** Bu askerlerin giydiği silindir şeklindeki fes.

zu'afa, [Ar. żaʿif > żuʿafā ضعفا] *(zuafa:) {OsT} is.* Zayıflar; güçsüzler.

zu'ama, [Ar. zeʿamet > zuaʿmā زعما] *(zuama:) {OsT} is.* **1.** Büyük tımar sahipleri. **2.** Başkanlar; komutanlar; reisler. **3.** Kefiller.

zu'ban, [Ar. ẕi'b > zu'bān ذؤبان] *(zu-ba:n) {OsT} is.* Kurtlar; canavarlar.

zubara[1], [? zubara] *{ağız} is.* Küme. [DS]

zubara[2], [? zubara] *{ağız} is.* **1.** Parasız yapılan iş; angarya. **2.** Yardımlaşarak çalışma; imece. **3.** Parasız çalıştırılan işçi. [DS]

zubban, [Ar. żabb > żubbān ضبان] *(zubba:n) {OsT} is.* Kertenkeleler; kelerler.

zubbat, [Ar. żābiṭ > żubbāṭ ضباط] *(zubba:t) {OsT} is.* Subaylar; zabitan; zabitler.

zubuk, -ğu [? zubuk] *{ağız} is.* Süpürge. [DS]

zubun, [İt. giubbone => zıbun / zubun زبون] *{eAT} {ağız} is.* Entari; zıbın. [DS]

zubuş, [zub-uş] *{ağız} sf.* Tıknaz; tombul. [DS]

zuccuk, -ğu [zuc-cuk] *{ağız} is.* Soğanın cücüğü. [DS]

zucret, [Ar. żucret / ḏucret ضجرت] *{OsT} is.* İç sıkıntısı; yürek darlığı. ◻ **zucret-i kalbiye,** *{OsT} Kalbe zaman zaman gelen sıkıntı.*|| **zucret-ver,** *{OsT} Sıkıntılı.*

zud, [Far. züd زود] *(zu:d) {OsT} sf.* Çabuk, hızlı, acele, tez, hemen olan. ◻ **zūd-aşnā,** *{OsT} Her gördüğü ile dost olan kimse.*|| **zūd-endāz,** *{OsT} Düşünmeden, hemen akla geldiği gibi söylenen şey.*|| **zūd-hîz,** *{OsT} Vazifesini çok iyi gören hizmetkâr.*|| **zūd-nākd,** *{OsT} Para ödemeyi geciktirmeyen kimse.*|| **zūd-res,** *{OsT} Çabuk erişen; çabuk yetişen.*|| **zūd-sîr,** *{OsT} 1. Bir şeyden çabuk doyup usanan. 2. Faydasız. 3. Kötü huylu.*|| **zūd-ter,** *{OsT} Daha çabuk; daha tez.*

zudi, [Far. zūdī زودی] *(zu:di:) {OsT} is.* Çabukluk; tezlik.

zufr, [Ar. ẓufr ظفر] *{OsT} is.* Tırnak.

zufra, [Ar. şüfra => zufra] *{ağız} is.* Sofra. [DS]

zufrî [Ar. ẓufr > ẓufrī ظفری] *(zufri:) {OsT} sf.* **1.** Tırnağa ait; tırnakla ilgili. **2.** Tırnak gibi olan; tırnaklaşan.

zugal, [Erme. zołal / Far. zuğāl => zugal] *{ağız} is.* Kızılcık. [DS]

zuğal, [Erme. zołal / Far. zuğāl => zugal] *{ağız} is.* Kızılcık. [DS]

zuhaf, [Berb. zwawa] *is.* Fransa'nın Afrika ordusu piyade birliklerinden birine bağlı asker.

Zuhal, [Ar. zühal زحل] *{OsT} is.* → Zühal. ◻ **zuhal çizgisi,** *Bilekten çıkarak orta parmağın başlangıcına doğru uzanan çizgi; talih çizgisi.*

zuhal, [Erme. zołal / Far. zuğāl => zuhal / zugal] *{ağız} is.* Kızılcık. [DS]

zuhariye, [Ar. ẓuhāriyye ظهاریه] *(zuha:riye) {OsT} is. spor.* Güreşte sarma oyunu.

zuhma, [? zuhma] *{ağız} is.* Yumruk; boks. [DS]

zuhr[1], [Ar. ẕuḫr ذخر] *{OsT} is.* Gelecekte gerekli olur düşüncesi ile alınıp saklanan şey.

zuhr[2], [Ar. ẓuhr ظهر] *{OsT} is.* Öğle vakti; öğle.

zuhrî [Ar. ẓuhr > ẓuhvrī ظهری] *(zuhri:) {OsT} sf.* Öğleye ait; öğle ile ilgili.

zuhruf, [Ar. zuḫruf زخرف] *{OsT} is.* **1.** Altın; mücevher. **2.** Sahte, değersiz ziynet. **3.** Yalancı süs; yaldız. **4.** Gösteriş. ◻ **Zuhruf Suresi,** *{OsT} Kur'an-ı Kerim'in 43. suresi.*

zuhur, [Ar. ẓuhūr ظهور] *(zuhu:r) {OsT} is.* Ortaya çıkma; belirme; baş gösterme; türeme. ◻ **zuhur etmek,** *Ortaya çıkmak; belirmek.*|| **zuhura gelmek,** *Meydana çıkmak; türemek.*

zurnapa, [Ar. zürāfe => zürnapā / ẓūrnapa زورنپا / ظورنپه] *{OsT} is.* Zürafa.

zurnazen, [Far. zūrnā-zen سورنازن] *{OsT} is.* Zurna çalan kimse; zurnacı.

zurnık, -ğı [? zurnık] *{ağız} is.* Domuz yavrusu. [DS]

zurniş, [? zurniş] *{ağız} is.* Kıymık. [DS]

zurnuk, -ğu [zur-luk > zurnuk] *{ağız} is.* **1.** Pis su deliği. **2.** Su yalağının deliğini tıkayan ağaç tıkaç. [DS]

zurt, [zart *(yans.)* > zurt] *is. "Zart zurt etmek"* deyiminde geçer.

zuru, -ru'u [Ar. żurūʿ ضروع] *(zuru:) {OsT} is.* İnek ve benzeri hayvanların memeleri. 🗗 **zuru' ü zürū',** *{OsT} Ekinler ve süt ürünleri.*

zuruf, [Ar. ẓarf > ẓurūf ظروف] *(zuru:f) {OsT} is.* Zarflar; kılıflar; kaplar.

zurur, [Ar. zırr > zurūr زرور] *(zuru:r) {OsT} is.* **1.** Düğmeler. **2.** *bot.* Tomurcuklar.

zurva, [Ar. surba => zurva] *{ağız} is.* Küme; sürü. [DS]

zurzubuk, -ğu [zu(r)+zu/buk] *{ağız} sf.* Dolu. [DS]

zu'um, [Ar. zuʿm / zuʿum زعم] *{OsT} is.* → zu'm.

zuvak, -ğı [Ar. zuḳāḳ => zuvak] *{ağız} is.* Sokak. [DS]

zuval[1], [Erme. zołal / Far. zuġāl => zuval] *{ağız} is.* Kızılcık. [DS]

zuval[2], [? zuval] *{ağız} is.* Hamur parçası; pazı. [DS]

zuvala, [? zuvala] *{ağız} is.* Hamur pazısı. [DS]

zuvan, [Ar. zivān => zuvan] *{ağız} is.* Delice ot; karamuk. [DS]

zuvana, [Far. zevāne => zuvana] *{ağız} is.* Zıvana. [DS]

zuvanak, -ğı [? zuvanak] *{ağız} is.* Kapı sürgüsü. [DS]

zuvra, [? zuvra] *{ağız} is.* Küçük barınak; kulübe. [DS]

zuvzuv, [zuv+zuv] *{ağız} sf.* Geveze. [DS]

zuy, [? zuy] *{ağız} sf.* Uzun. [DS] 🗗 **zuy tutmak,** *{ağız} Zurnacının yanında, diğer bir zurnacı tek ses çıkarmak; dem tutmak.* [DS]

zuyuf, [Ar. żuyūf ضيوف] *(zuyu:f) {OsT} is.* Misafirler; konuklar; ziyaretçiler.

zuzan, [? zuzan] *{ağız} is.* Sebzenin dış kabuğu. [DS]

zuzeneb, [Ar. ẕū-ẕeneb ذوذنب] *{OsT} sf.* Kuyruklu.

zuzi, [? zuzi] *{ağız} sf.* Mankafa. [DS]

zü-, [Ar. zü- ذو-] *{OsT} ön ek.* Başına getirildiği Arapça kelimelere "-lı, -li, sahip, malik" anlamlarında birleşik sıfatlar yapan ön ek. 🗗 **zü'l-akl,** *{OsT} tasvf. Halkı zahir ve Hakk'ı batın gören.*|| **zü'l-akl ve'l-ayn,** *{OsT} tasvf. Hakk'ı halkta ve halkı Hak'ta gören.*|| **zü'l-ayn,** *{OsT} tasvf. Hakk'ı zahir ve halkı batın görebilen.*|| **zü'l-cānibeyn,** *{OsT} bot. Birbirine yakın iki sıra dizilmiş yapraklı bitkiler.*|| **zü'l-celāl,** *{OsT}* → Zülcelal.|| **zü'l-cenāh,** *{OsT} Çok taraflı; her yana gelebilir.*|| **zü'l-cenāheyn,** *{OsT} 1. zool. Çift kanatlılar. 2. Dünya ve ahret hayatına ait geniş bilgi sahibi olan.*|| **zü'l-cenāh-ı mücelled,** *{OsT} zool. Abalı memeliler.*|| **zü'l-cenb-i sābih,** *{OsT} zool. Yan yüzergiller.*|| **zü'l-cinseyn,** *{OsT} bot. İki eşeyli.*|| **zü'l-efvāh-ı cenbiyye,** *{OsT} zool. Köpek balıkları.*|| **zü'l-ehdāb,** *{OsT} zool. Kirpikliler.*|| **zü'l-eş'ār-ı mebsūte,** *{OsT} bot. Çeşitli organları üzerinde tüyleri bulunan bitki.*|| **zü'l-fazl,** *{OsT} Fazilet sahibi; faziletli.*|| **zü'l-femi'l-müstedîr,** *{OsT} zool. Yuvarlak ağızlılar.*|| **zü'l-evbār,** *{OsT} bot. Üzerinde ve sonunda tüyler bulunan bitkiler.*|| **zü'l-filkateyn,** *{OsT} bot. İki çenekliler.*|| **zü'l-galsameti'l-musaffaha,** *{OsT} zool. Yassı solungaçlılar.*|| **zü'l-hāfir,** *{OsT} zool. Tek tırnaklı hayvanlar; toynaklılar.*|| **zü'l-hāfirāt,** *{OsT} zool. Toynaklılar.*|| **zü'l-hasale,** *{OsT} bot. Kavuzlular.*|| **zü'l-kadr,** *{OsT} İtibar; şeref: haysiyet sahibi.*|| **zü'l-kāfiyeteyn,** *{OsT} ed. İki kafiyeli manzume.*|| **zü'l-kāfiyeteyn-i mahcūb,** *{OsT} ed. İki kafiyeli manzume.*|| **zü'l-kāfiyeteyn-i mütakarrin,** *{OsT} ed. İki kafiyenin art arda gelmesi.*|| **zü'l-kalevî,** *{OsT} kim. Kalevî olan.*|| **zü'l-karneyn,** *{OsT}* → zülkarneyn.|| **zü'l-kavāfî,** *{OsT}* → zülkavafi.|| **zü'l-levāhık,** *{OsT} zool. Kamçılılar.*|| **zü'l-maîşeyn,** *{OsT}* → zülmaişeyn.|| **zü'l-matlaeyn,** *{OsT} ed. İki matlalı gazel veya kaside.*|| **zü'l-mefāsıl,** *{OsT} zool. Eklemliler; mafsallılar.*|| **zü'l-metāli',** *{OsT} ed. İkiden çok matlaı olan gazel veya kaside.*|| **zü'l-mısrāeyn,** *{OsT} 1. İki kapılı; iki kanatlı. 2. bot. İki çenetli. 3. zool. Yassı solungaçlılar.*|| **zü'l-mimās,** *{OsT} zool. Sifonlular.*|| **zü'l-minen,** *{OsT} Mutlak minnet sahibi; Allah.*|| **zü'l-uhuvve,** *{OsT} bot. (Bitki için) erkeklik organı torba ile birlik olan.*|| **zü'l-vecheyn,** *{OsT}* → zülvecheyn.|| **zü'l-vürakateyn-i müzāafeteyn,** *{OsT} bot. Tek sap üzerinde bir çift yaprakçıktan oluşan yapraklar.*|| **zü'l-yedeyn,** *{OsT} zool. İki elliler; insanlar.*|| **zü's-sukbe,** *{OsT} zool. Deniz hıyarı.*|| **zü'ş-şekleyn,** *{OsT} kim. İki biçimli.*

zü'abe, [Ar. ẕuʿābe / ẕüʿābe ذوابه] *(züa:be) {OsT} is.* **1.** Zülüf; kâkül. **2.** Yele.

zü'af, [Ar. züʿāf زعاف] *(züa:f) {OsT} sf.* **1.** Hemen öldüren. **2.** Cezayir askerlerinden oluşan bir sınıf. **3.** Bu askerlerin giydiği silindir şeklindeki fes.

zübab, [Ar. ẕebb > ẕübāb / ẕübābe ذوباب / ذوبابه] *(züba:b) {OsT} is.* Sinek. 🗗 **zübāb-ı bakarî,** *{OsT} zool. Büve; büvelek.*

zübah, [Ar. ẕübāḫ ذباح] *(züba:h) {OsT} is. tıp.* Tükürük bezlerinin iltihabı.

zübale, [Ar. ẕübāle ذبالة] *(züba:le) {OsT} is.* Mum veya kandil fitili.

züban, [Far. zebān / zübān زبان] *(züba:n) {OsT} is.* Dil; lisan.

zübbad, [Ar. zübbād زباد] *(zübba:d) {OsT} is.* **1.** Süt kaymağı. **2.** Değersiz şey.

zübd, [Ar. zübd زبد] *{OsT} is.* Kaymak; tereyağı.

zübde, [Ar. zübde زبده] *{OsT} is.* **1.** Bir şeyin en iyi kısmı; en iyi parçası. **2.** Öz; özet; sonuç. **3.** *{ağız}* En iyi toprak. [DS] 🗗 **zübde-i beşer,** *{OsT} 1. Beşerin özü. 2. Hz. Muhammed.*|| **zübde-i kâinât,** *{OsT} 1. Evrenin özü. 2. Hz. Muhammed.*|| **zübde-i makal,** *{OsT} Sözün özü.*

zübed[1], [Ar. zebed > zübed زبد] *{OsT} is.* **1.** Kaymaklar. **2.** Köpükler.

zübed[2], [Ar. zübde > zübed زبد] *{OsT} is.* Özetler; özler; sonuçlar.

zübella, [Ar. (Sur.) zebellaʿi] *{ağız} sf.* **1.** (Kişi için) uzun boylu, iri yarı ve esmer; korkunç. **2.** Aptal; tembel. [DS]

zübeyr, [Ar. zübeyr زبير] *{OsT} is.* Yazılı küçük şey.

zübul, -lü [Ar. ẕübūl ذبول] *(zübu:l) is.* **1.** Sararıp solma; solgunlaşma. **2.** Pejmürdelik. 🗗 **zübūl-yāfte,** *{OsT} Gübrelenip kuvvetlenmiş olan.*

zübük, -ğü [Zübük *(Aziz Nesin'in roman kahramanı)*] *is.* Yüzsüz, çıkarcı kişi.

zübur, [Ar. zibr > zübür زبور] *(zübu:r) {OsT} is.* **1.** Mektuplar. **2.** Kitaplar.

zübür, [Ar. zübūr > zübür زبر] *{OsT} is.* **1.** Mektuplar. **2.** Kitaplar.

zücac, [Ar. zücāc / zücāce زجاجه / زجاج] *(züca:c) {OsT} is.* Cam; şişe; sırça.

zücacî, [Ar. zücāc > zücācī / zücāciyye زجاجيه / زجاجى] *(züca:ci:) {OsT} sf.* **1.** Camdan yapılmış; sırça işi. **2.** Cam ve sırça işleriyle uğraşan kimse.

zücaciye, [Ar. zücācī > zücāciyye زجاجيه] *(züca:ciye) {OsT} is.* **1.** Cam, porselen vb. maddeden yapılmış eşya; cam eşya. **2.** *sf.* Cam, porselen eşya ile ilgili.

zücaciyeci, [zücaciye-ci] *(züca:ciyeci) is.* **1.** Cam, porselen eşya satan kimse. **2.** Bu kişinin dükkânı.

zücur, [Ar. zecr > zücür زجور] *(zücu:r) {OsT} is.* **1.** Önlemeler; yasak etmeler. **2.** Angarya çalıştırmalar. **3.** Zorlamalar.

züdde, [Ar. zübde => züdde] *{ağız} is.* Bir şeyin özü; aslı. [DS]

züfkür, [Far. zihgīr => züfkür] *{ağız} is.* Yüksük. [DS]

zügabe, [Ar. züğābe زغابه] *(züga:be) {OsT} is.* **1.** Şişlik; ur. **2.** *anat.* Bağırsakta besinlerin özümsenmesini sağlayan girinti ve çıkıntılı kısımlar.

zügüldemek, [züg-ül-de-mek] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-d(ü)-yor]* (Yıldız için) kaymak. [DS]

züğürt, -dü [Erme. ? [Sluszkiewicz] => züğürt] *sf.* **1.** Parasız pulsuz; meteliksiz; cebi delik. **2.** *mecaz.* Herhangi bir şeyden yoksunluk. 🗗 **züğürt tesellisi,** *Çok kötü sonuçlanmış bir işte, avunacak, sevinecek önemsiz bir olumlu ayrıntı bulma.*

züğürte, [? züğürte] *{ağız} is.* Nodul. [DS]

züğürtleme, [züğürt-le-me] *is.* Züğürtlemek eylemi; züğürtleşme.

züğürtlemek, [züğürt-le-mek] *gçsz. f. [-r] [-l(ü)-yor]* Züğürt duruma düşmek; parasız pulsuz kalmak; meteliksiz kalmak.

züğürtleşme, [züğürt-le-ş-me] *is.* Züğürtleşmek eylemi.

züğürtleşmek, [züğürt-le-ş-mek] *dönşl. f. [-ir]* Züğürt duruma gelmek.

züğürtlük, -ğü [züğürt-lük] *is.* **1.** Züğürt olma durumu; parasızlık; metiliksizlik. **2.** Züğürt bir kimsenin niteliği.

Zühal, [Ar. zuḥal زحل] *{OsT} is. gök b.* Güneşe yakınlık bakımından altıncı, büyüklük bakımından ikinci, dünyanın çevresindeki turunu 29,46 yılda tamamlayan gezegen; Satürn; Sekendiz.

zühban, [Ar. ẕeheb > ẕühbān ذهبان] *(zühba:n) {OsT} is.* Altınlar.

zühd, [Ar. zühd زهد] *{OsT} is.* → züht. 🗗 **zühd-i hüşk,** *{OsT} Kaba sofuluk.*

zühdî, [Ar. zühd > zühdī زهدى] *(zühdi:) {OsT} sf.* Dinin gereklerini yerine getirmekle ilgili; züht ile ilgili.

zühdiye, [Ar. zühdī > zühdiyye زهديه] *{OsT} is. fel. tasvf.* Çilecilik; ascétisme.

züheyr, [Ar. züheyr زهير] *{OsT} is. bot.* Küçük çiçek; çiçekçik.

zühhad, [Ar. zāhid > zühhād زهاد] *(zühha:d) {OsT} is.* Zahitler; çok aşırı sofular; kaba sofular.

Zühre, [Ar. zühre زهره] *{OsT} is. gök b.* Güneş sisteminde Merkür ile Yer arasında, Güneş ve Ay'dan sonra en parlak yıldız olarak gözlemlenebilen gezegenin adı; Venüs; Çulpan; Çoban yıldızı; Kervankıran. 🗗 **zühre-cebîn,** *{OsT} Yüzü Zühre yıldızı gibi parlak olan.*|| **zühre-i ceresiye,** *{OsT} bot. Çan çiçeği.*

zührevi [Ar. zühre > zührevī زهروى] *(zührevi:) {OsT} sf.* (Bulaşıcı hastalıklar için) frengi, bel soğukluğu gibi cinsel ilişki ile bulaşan. 🗗 **zührevi hastalık,** *tıp. Frengi, bel soğukluğu, gibi cinsel ilişki ile bulaşan hastalıklar.*

zühreviye, [Ar. zührevī > zühreviyye زهرويه] *{OsT} sf. tıp.* Frengi ve bel soğukluğu ile ilgili.

züht, -dü [Ar. zühd زهد] *{OsT} is. tasvf.* **1.** Her türlü zevke karşı koyarak kendini ibadete adamak. **2.** Aşırı sofuluk. ⮺ **zühd-ü huşk,** *Bilinçsizce ham sofuluk.*|| **zühd ü takva,** *{OsT} İbadet etme ve Allah'tan korkma.*

zühub, [Ar. zeheb > zühūb ذهوب] *(zühu:b) {OsT} is.* Altınlar.

zühuk, -ku [Ar. zühūḳ زهوق] *(zühu:k) {OsT} is.* **1.** Yok olma; mahvolma. **2.** Hükümsüz kalma.

zühul[1], -lü [Ar. zühūl ذهول] *(zühu:l) {OsT} is.* **1.** Dalgınlık yüzünden işi geciktirme. **2.** İşlerin çokluğu yüzünden bir işi yapmayı geciktirme. **3.** Unutmuş görünmek.

zühul[2], -lü [Ar. zaḥl > züḥūl ذحول] *(zühu:l) {OsT} is.* Düşmanlıklar; öçler; intikamlar.

zühur[1], [Ar. zehre / zehere > zühūr زهور] *(zühu:r) {OsT} is.* Çiçekler.

zühur[2], [Ar. zühūr زهور] *(zühu:r) {OsT} is.* **1.** Parlaklık. **2.** Parıldama.

zühur[3], [Ar. züḫūr ذخور] *(zühu:r) {OsT} is.* İleride sıkıntıya düşünce biriktirilip saklanan şey.

zühuret, [Ar. zühūret زهورت] *(zühu:ret) {OsT} is.* Parıldama; parlaklık.

zükâ[1], [Ar. zükā زكا] *(zükâ:) {OsT} sf.* Zengin olduğu için peşin ödemede bulunan.

zükâ[2], [Ar. ẕükā ذكا] *(zükâ:) {OsT} is.* **1.** Güneş. **2.** Yıldız.

zükâm, [Ar. zükām / zükkām زكام] *(zükâ:m) {OsT} {ağız} is.* Nezle. [DS] ⮺ **zükâm-ı müzmîn,** *{OsT} Kronik nezle.*

zükgâm, [Ar. zükkām] *{ağız} is.* Nezle. [DS]

zükgem, [Ar. zükkām] *{ağız} is.* Nezle. [DS]

zükkâm, [Ar. zükkām] *{ağız} is.* Nezle. [DS]

zükkân, [Ar. zükkām] *{ağız} is.* Nezle. [DS]

zükkem, [Ar. zükkām] *{ağız} is.* Soğuk algınlığı; nezle. [DS]

zükr, [Ar. ẕükr ذكر] *{OsT} is.* Gönülde taşınan düşünce.

zükran, [Ar. ẕeker > ẕükrān ذكران] *(zükra:n) {OsT} is.* Erkekler.

zükûn, [Ar. ẕeḳan > ẕüḳūn ذقون] *(zükû:n) {OsT} is.* Çeneler.

zükûr, [Ar. ẕeker > ẕükūr ذكور] *(zükû:r) {OsT} is.* Erkekler.

zükûret, [Ar. ẕeker > ẕüḳūret ذكورت] *(zükû:ret) {OsT} is.* Erkeklik.

zükûrî [Ar. ẕükūr > ẕükūrī ذكوری] *(zükû:ri:) {OsT} sf.* Erkekle ilgili; erkekliğe ait; erkelikle ilgili.

züküt, [? züküt] *{ağız} is.* Yoksul. [DS]

zül, -llü [Ar. ẕüll ذل] *{OsT} is.* Hor ve hakir olma; alçalma. ⮺ **züll-i teslîm,** *{OsT} Teslim olma alçaklığı.*

zülahı[1], [Ar. ṣurāḥī => zülahı] *{ağız} is.* Küçük testi. [DS]

zülahı[2], [Ar. ṣurāḥī => zülahı] *{ağız} sf.* (Kişi için) ince uzun. [DS]

zülal, -li [Ar. zülāl زلال] *(zülâ:l) {OsT} is.* **1.** İçimi hoş, güzel soğuk su. **2.** *biy.* Albümin. ⮺ **zülāl-i lāl,** *{OsT} Dudağın verdiği tat.*|| **zülāl-i vasl,** *{OsT} Sevgiliye kavuşmanın tadı.*

zülalî [Ar. zülāl > zülālī / zülāliyye زلاليه / زلالی] *(zülâ:li) {OsT} sf.* Albüminle ilgili; albümine benzeyen; albümine ait.

zülaliye, [Ar. zülālī > zülāliyye زلاليه] *(zülâ:liye) {OsT} is. biy.* Yumurta akına benzer; yumurta akı özelliğinde olan.

zülam, [Ar. zülām زلام] *(zülâ:m) {OsT} is.* **1.** Parasız; parası olmayan; züğürt. *{ağız} (aynı)* [DS] **2.** *{ağız}* Güçsüz. [DS] **3.** *{ağız}* Aşağılık kişi. [DS]

zülbahar, [Ar. ẕü'l- + Far. bahār ذوالبهار] *(zülbaha:r) {OsT} is.* **1.** Fırça kullanılarak üzerine ezme altınla geometrik motif ve yıldızlar, noktalar yapılmış deri cilt. **2.** Birbirine geçmiş halkalardan yapılma parmaklık motifi.

zülbeye, [Ar. zülūbiye => zülbeya] *{ağız} is.* Küçük erik. [DS]

zülbiye, [Ar. zalabbiye / zülūbiye => zülbiye] *{ağız} is.* **1.** Kuru erikten yapılan bir tür yahni. **2.** Kaymak ve tere yağı üzerine bal veya pekmez dökülerek yapılan bir tatlı. **3.** Un çorbası. **4.** İnce yufka. **5.** Tülbent. **6.** Pasaklı; karışık. [DS] ⮺ **zülbiyeden geçirmek,** *{ağız} Tülbentten süzmek.* [DS]|| **zülbiye gibi,** *{ağız} Kumaş gibi ince.* [DS]

zülbiyet, [Ar. zülūbiye => zülbiyet] *{ağız} is.* Erimiş kızgın yağa pekmez ya da bal karıştırılarak yapılan yemek. [DS]

Zülcelal, [Ar. ẕü'l-celāl ذوالجلال] *(zülcelâ:l) {OsT} sf.* **1.** Ululuk sahibi. **2.** "Mutlak ululuk ona aittir" anlamında Allah'ın sıfatlarından biri.

zülcenah, [Ar. ẕü'l-cenāḥ ذوالجناح] *(zülcena:h) {OsT} sf.* **1.** Çok yanlı. **2.** Her yana gelebilen.

zülcenaheyn, [Ar. ẕü'l-cenāḥeyn ذوالجناحين] *(zülcena:heyn) {OsT} is.* **1.** Dünya ve ahret hakkında bilgi sahibi olan kimse. **2.** *zool.* Çift kanatlılar; diptères.

zülek, -ği [zülek] *{ağız} sf.* Aşınmış; kullanılmış. [DS]

zülf, [Far. zülf زلف] *{OsT} is.* → zülüf. ⮺ **zülf-i arūs,** *{OsT}* → zülfaris.|| **zülf-i bî-karār,** *{OsT} Durmadan biçim değiştiren zülüf.*|| **zülf-i dil-ārā,** *{OsT}*

(Sevgilinin) gönül süsleyen zülfü.|| **zülf-i dirahşān,** *{OsT} Dalgalanan zülüf.*|| **zülf-i müşg-bār,** *{OsT} Güzel koku saçan zülüf.*|| **zülf-i nigâr,** *{OsT} 1. Resim (gibi güzel sevgilinin) zülfü. 2. müz. Klasik Türk müziğinde eski bir makam.*|| **zülf-i yār,** *{OsT} 1. Sevgilinin zülfü veya saçı. 2. mecaz. Çıkar; menfaat.*

zülfa, [Ar. zülfā زلفا] *(zülfa:) {OsT} is.* **1.** Yakınlık; yakınlık derecesi. **2.** Yaklaşma. **3.** *{ağız}* Akşam aydınlığı. [DS]

zülfaris, [Far. zulf-i ʿarūs زلف عروس] *{OsT} is.* **1.** Gelin saçı, zülfü. **2.** *bot.* Baklagillerden, bir süs bitkisi ve bunun güzel kokulu, saç lülesi şeklinde mor veya beyaz renkli çiçekleri olan süs bitkisi, *(Phaseolus caracalla)*. **3.** *hat.* Talik yazıya Hintlilerin verdiği ad. **4.** Fil dişi oyma ve kakmalarda kıvrımlı motiflerden oluşmuş bir tür arabesk bezeme.

zülfaruz, [Far. zulf-i ʿarūs زلف عروس] *{OsT} is.* → zülfaris.

zülfe, [Ar. zülf > zülfe زلفه] *{OsT} is.* **1.** Küçük püskül; saçak. **2.** *hat.* Arap alfabesindeki *elif, be, kef* ve *nun* gibi harflerin başındaki çengel.

zülfekar, [Ar. ẕü'l-feḳār ذوالفقار] *(zülfeka:r) {OsT} sf.* → zülfikar.

zülfî [Far. zülf > Ar. zülfī / zülfiyye زلفيه / زلفى] *(zülfi:) {OsT} sf.* **1.** Saç ile ilgili; saça ait. **2.** Lüle ile ilgili.

zülfikar, [Ar. ẕū'l-fiḳār ذوالفقار] *(zülfika:r) {OsT} sf.* **1.** Omurgalı. **2.** İki parçalı; çatal. **3.** *öz. is.* (Baş harfi büyük yazılır) Hz. Ali'nin kılıcının adı.

zülfilkateyn, [Ar. ẕū'l-filḳateyn ذوالفلقتين] *(zü:lfilkateyn) {OsT} is. bot.* İki çenekli; dicotylédones.

zülfinigâr, [Far. zülf-i nigār زلف نگار] *(zülfigâ:r) {OsT} is. müz.* Türk müziğinde birleşik bir makam.

zülfiye, [Ar. zülfī > zülfiyye زلفيه] *{OsT} is.* → zülfî.

zülfüyâr, [Far. zülf-i yār زلف يار] *(zülfüya:r) {OsT} is.* **1.** Sevgilinin saçı, zülfü. **2.** *mecaz.* Menfaat; çıkar. ⊡ **zülfüyâra dokunmak,** *Hatırlı, güçlü bir kimseyi ya da makamı gücendirecek davranışta bulunmak.*|| **zülfüyâra dokunmamak,** *Hiçbir kimseye zarar veya sıkıntı vermemek.*

zülkarneyn, [Ar. ẕü'l-ḳarneyn ذوالقرنين] *{OsT} sf.* **1.** İki boynuzlu. **2.** *öz. is.* (Baş harfi büyük yazılır) Kur'an-ı Kerim'de adı geçen, ancak peygamber mi nebî mi olduğu kesin olarak bilinmeyen kişi. **3.** *ed.* Büyük İskender.

zülkavafî, [Ar. ẕü'l-kavāfī ذوالقوافى] *(zü:lkava:fi:) {OsT} is.* İkiden fazla kafiyesi bulunan manzume; murassa.

zülle, [zülle] *{ağız} sf.* Sivri. [DS]

zülmaişeyn, [Ar. zū'l-maʿīşeyn ذوالمعيشين] *(zü:lma-a:şeyn) {OsT} sf. zool.* Hem karada hem suda yaşayabilen; iki yaşayışlı; amphibie.

zülül, [Ar. ẕelūl > ẕülül ذلل] *(zülû:l) {OsT} sf.* Yavaş olan; yumuşak başlı; uysal.

zülüf, -lfü [Far. zülf زلف] *is.* **1.** Yüzün iki yanından sarkan saç lülesi. **2.** Sevgilinin saçı. ⊡ **zülfüne tel dokundurmamak,** *{ağız} Söz kaldırmamak; çabuk alınmak.*

zülüfbastı, [zülüf+bas-tı] *{ağız} is.* Saç tokası. [DS]

zülüflü, [zülüf-lü] *sf.* Zülfü olan.

zülvecheyn, [Ar. ẕü'l-vecheyn ذوالوجهين] *{OsT} is.* **1.** İki yüzlü; iki taraflı; iki anlama gelen. **2.** *mat.* İki yüzlü; iki düzlemli.

zülzal, [Ar. zülzāl زلزال] *(zülza:l) {OsT} is.* Deprem; yer sarsıntısı; zelzele.

zümbek, [? zümbek] *{ağız} sf.* Kuyruksuz. [DS]

zümbül, [Far. sünbül => zümbül] *{ağız} sf.* Sümbül. ⊡ **zümbül zümbül,** *{ağız} Eski püskü.* [DS]

zümer, [Ar. zümre > zümer زمر] *{OsT} is.* Topluluklar; zümreler. ⊡ **Zümer Suresi,** *{OsT} Kur'an-ı Kerim'in otuz dokuzuncu suresinin adı.*

zümre, [Ar. zümre زمره] *{OsT} is.* **1.** Topluluk; takım; kesim. **2.** *biy.* Sınıf; tür; cins. **3.** *{ağız}* Kuşak; nesil. [DS] ⊡ **zümre edebiyatı,** *Seçkinlere hitabeden edebiyat.*|| **zümre-i hūbān,** *{OsT} Güzeller topluluğu.*|| **zümre toplantısı,** *eğit. Bir okulda aynı dersi okutan öğretmenlerin dersleri ile ilgili yapmış oldukları toplantı.*

zümrevi [Ar. zümre > zümrevī زمروى] *(zümrevi:) {OsT} sf.* Toplulukla ilgili; zümreye ait.

zümrüd, [Ar. zümürrüd / zümürüd زمرد] *{OsT} is.* → zümrüt.

zümrüdî [Ar. zümürrüd > zümürrüdī زمردى] *(zümrüdi:) {OsT} sf.* Zümrüt renginde; yemyeşil.

Zümrüdüanka, [Far. simurg-i ʿanḳā => zümrüd-i ʿanḳā زمردعنقا] *(zümrüdüanka:) {OsT} öz. is.* Masallarda adı geçen, gerçekte var olmayan büyük bir kuş; Anka. ⊡ **Zümrüdüanka gibi,** *{OsT} (Güzel ve iyi şeyler için) adı olup kendisi var olmayan; hayal ürünü.*

zümrüt, -dü [Ar. zümürrüd / zümürüd زمرد] *{OsT} is.* **1.** *min.* Beril grubundan, sarı yeşil, mavi yeşil renklerde saydam ve yarı saydam cinsleri bulunan, özgül ağırlığı 2.67-2,75 ve sertliği 7,5-8.0 arasında olan mücevhercilikte değerli bir taş olan doğal alüminyum berilyum silikat; $Be_3Al_2SiO_{16}$. **2.** *sf.* Bu değerli taştan yapılmış olan. **3.** Zümrüt renginde

olan; zümrüt yeşili; parlak yeşil. ☞ **zümrüt gibi,** *Yemyeşil.* || **zümrüt yeşili,** *Parlak koyu yeşil.*

zümrütlenme, [zümrüt-le-n-me] *is.* Zümrütlenmek eylemi.

zümrütlenmek, [zümrüt-le-n-mek] *edil. f. [-ir]* **1.** Zümrütlü hâle getirilmek. **2.** *gçsz. f.* Yeşil duruma gelmek; yeşillenmek. **3.** *dönşl. f.* Zümrüt sahibi olmak; zümrüt edinmek.

zümrütleşme, [zümrüt-le-ş-me] *is.* Zümrütleşmek eylemi.

zümrütleşmek, [zümrüt-le-ş-mek] *dönşl. f. [ir]* Zümrüt durumuna gelmek; zümrüt gibi olmak; yeşilleşmek.

zümüm, [Ar. ẕemm > ẕümüm ذموم] *(zümu:m) {OsT} is.* Yermeler; kınamalar; ayıplamalar; çekiştirmeler.

zümürrüd, [Ar. zümürrüd / zümürüd زمرد] *{OsT} is.* **1.** Zümrüt. **2.** *sf.* Yemyeşil.

zümürrüdî [Ar. zümürrüd > zümürrüdī زمردی] *(zümürrüdi:) {OsT} sf.* → zümrüdî.

zümürrüdîn, [Ar. zümürrüdīn زمردین] *(zümürrüdi:n) {OsT} sf.* → zümrüdî.

zünabe, [Ar. ẕünābe ذنابه] *(züna:be) {OsT} is.* Bir şeyin ardı veya arkası.

zünbek, -ği [? zünbek] *{ağız} sf.* Kuyruksuz. [DS]

zünbur, [Ar. zünbūr زنبور] *(zünbu:r) {OsT} is.* **1.** Eşek arısı. **2.** *hat.* Bir yazı biçimi. ☞ **zünbūr-āne,** *{OsT} Eşek arısı gibi; sinek gibi.*

zünbül, [Far. sünbül => zünbül] *{ağız} is.* Lokma tatlısı. [DS]

züneyb, [Ar. ẕüneyb ذنیب] *{OsT} is.* **1.** Küçük kuyruk; kuyrukçuk. **2.** *bot.* Sapçık. ☞ **züneyb-i zehre,** *{OsT} bot. Çiçek sapçığı.*

zünim, [Çin. ? zünim / zunum] *{eT} is.* Diba denilen ipekli kumaş. [Gabain]

zünküm, [Çin. ? züngüm] *{eT} is.* Bir tür Çin ipeklisi. [DLT]

zünnar, [Yun. dzonnarion > Ar. zünnār زنار] *{OsT} is.* Hristiyan keşişlerin çıplak bedenleri üzerine bağladıkları kıldan yapılma kaba, sert kuşak.

zünnun, [Ar. ẕü-n'nūn ذوالنون] *(zünnu:n) {OsT} sf.* **1.** Balık sahibi. **2.** *öz. is.* Yunus peygamberin lakabı.

zünub, [Ar. ẕenb > ẕünūb ذنوب] *(zünu:b) {OsT} is.* Günahlar.

züp, [zup / züp *(yans.)*] *is.* Höpürdeterek içmeyi anlatan kök. *züp-ür-de-t-mek*

züppe, [Flam. jobbe *(bilgisiz)* ?] *sf.* **1.** (Kişi için) seçkin çevrelere, bu çevrelerce moda olmuş tutum ve giyim kuşama özenti duyan, dolayısıyla konuşması, davranışları ve giyinişi yapmacık ve gülünç kaçan. **2.** Kılık kıyafet, dil, düşünüş gibi konularda toplumun yapısına aykırı ve gülünç düşen; snop.

züppece, [züppe-ce] *(züppe'ce) zf.* **1.** Züppe gibi; züppeye yakışır biçimde. **2.** *sf.* Züppe gibi; züppeye yakışan.

züppeleşme, [züppe-le-ş-me] *is.* Züppeleşmek eylemi.

züppeleşmek, [züppe-le-ş-mek] *dönşl. f. [-ir]* Züppece davranışlarda bulunmak; giyiniş, söyleyiş, dil, düşünüş vb. davranışlarında toplumun gülünç ve aykırı saydığı yapmacıklara ve aşırılıklara kaçmak; züppe olmak.

züppeleştirme, [züppe-le-ş-tir-me] *is.* Züppeleştirmek eylemi.

züppeleştirmek, [züppe-le-ş-tir-mek] *gçl. f. [-ir]* Züppe durumuna getirmek; züppe durumuna gelmesine yol açmak.

züppelik,-ği [züppe-lik] *is.* Züppe olma durumu; giyiniş, söyleyiş, dil, düşünüş vb. davranışlarında toplumun gülünç ve aykırı saydığı yapmacık ve aşırılıklarda bulunma; züppece davranış; snopluk. ☞ **züppelik etmek,** *Züppece davranışlarda bulunmak; züppe olmak.*

züppen, [züppe-n] *{ağız}* sf. Biçimsiz. [DS]

züpürdetmek, [züp-ür-de-t-mek] *{ağız} gçl. f. [-ir]* Höpürdetmek. [DS]

zür'an, [Ar. ẕirā' > ẕür'ān ذرعان] *(zür-a:n) {OsT} is.* Ölçüler; ziralar.

zürafa, [Ar. zerāfe / zerrāfe زرافه] *(züra.fa) is.* **1.** *zool.* Zürafagillerden, Afrika'nın sayvanlarında yaşayan, çok uzun boyunlu, kadifemsi tüylü, küçük boynuzlu geviş getiren bir memeli hayvan, *(Giraffa camelopardalis).* **2.** Bir tür boncuk oyası türü.

zürafagiller, [zürafa-gil-ler] *(züra:fagiller) is. zool.* Örneği zürafa olan, Afrika'da yaşayan geviş getiren memeli hayvanları kapsayan familya, *(Giraffidae).*

zürafe, [Ar. zerāfe / zerrāfe زرافه] *(züra:fe) {OsT} is.* → zürafa.

zürare, [Ar. ẕürāre ذراره] *(züra:re) {OsT} is.* Etrafa saçılan şey; saçıntı.

zürbî [Ar. zürbī زربی] *(zürbi:) {OsT} is.* Halı, minder cinsinden güzel döşeme.

zürbiye, [Ar. zülübiye => zürbiye] *{ağız} is.* Yahni; soğan yemeği. [DS]

zürbiyet, [Ar. zülūbiye => zülbiyet] *{ağız} is.* Erimiş kızgın yağa pekmez ya da bal karıştırılarak yapılan yemek. [DS]

zürbük, -gü [? zürbük] *{ağız} sf.* Yarı düzenli. [DS]

zürefa, [Ar. ẓarīf > ẓürefā ظرفا] *(zürefa:) {OsT} is.* **1.** Zarif, kibar kimseler. **2.** İğne oyasının temel ilmeklerinden biri olan uzunca bir iplik bırakılarak ya-

pılmış düğümlü ilmek. **3.** *{ağız}* Tülbent kıyısına geçilen ince oya. [DS]

züreyka, [? züreyka] *{ağız} is.* Sıva. [DS]

zürkat, [Ar. zürḳat زرقت] *{OsT} sf.* Mavi; mavimsi.

zürra, -a'ı [Ar. zāriʿ > zürrāʿ زراع] *(zürra:) {OsT} is.* Çiftçiler; ziraatçılar.

zürrah, [Ar. ẕürrāḥ ذراح] *(zürra:h) {OsT} is. zool.* Kuduz böceği.

zürriyat, [Ar. ẕürriyyāt ذريات] *{OsT} is.* **1.** Nesiller; kuşaklar; döller; soylar. **2.** Çocuklar.

zürriyet, [Ar. ẕürr *(saçılış)* > ẕürriyyet ذريت] *{OsT} is.* **1.** Nesil; kuşak; döl; soy. **2.** Çocuk.

zürriyetsiz, [zürriyet-siz] *sf.* Çocuğu olmayan; dölsüz.

zürriyetsizlik, -ği [zürriyet-siz-lik] *is.* Çocuğu olmama durumu; dölsüzlük.

züru, -ru'u [Ar. zerʿ > zürūʿ زروع] *(züru:) {OsT} is.* Ekilmiş tarlalar.

zürud, [Ar. zerd > zürūd زرود] *(züru:d) {OsT} is.* Halka halka örülmüş savaşçı zırhı.

züruk, [Ar. zerḳ > zürūḳ زروق] *(züru:k) {OsT} is.* Şırınga yapmalar; şırınga etmeler.

züt, [? züt] *{ağız} is.* Salt. [DS]

zütte, [? zütte] *{ağız} is.* Salt. [DS]

züvabe, [Ar. ẕüvābe ذوابه] *(züva:be) {OsT} is.* Kâkül; zülüf; perçem.

züvelek, -ği [? züvelek] *{ağız} is.* Atlıkarınca. [DS]

züvvak, [Ar. ẕüvvāḳ ذواق] *(züvva:k) {OsT} is. müz.* Notalar.

züvvar, [Ar. zā'ir > züvvār زوار] *(züvva:r) {OsT} is.* Ziyaretçiler; görmeye, hatır sormaya gelenler.

züyuf, [Ar. zeyf > züyūf زيوف] *(züyu:f) {OsT} is.* Ayarı düşük akçeler, sikkeler; kalp paralar. ◘ **züyuf akçe,** *{OsT} Ayarı düşük veya kalp olarak basılmış madenî para.*

züyul, [Ar. ẕeyl > ẕüyūl ذيول] *(züyu:l) {OsT} is.* **1.** Kuyruklar. **2.** Etekler. **3.** Ekler; ilaveler.

züyut, [Ar. zeyt > züyūt زيوت] *(züyu:t) {OsT} is.* Yağlar. ◘ **züyūt-ı tayyār,** *{OsT} Kokulu, uçucu yağlar.*

züyüt, [züğürt > züyüt] *{ağız} sf.* Züğürt. [DS] ◘ **züyüt olmak,** *{ağız} Ölmek.* [DS]

züzüli, [? züzüli] *{ağız} is.* Koruk. [DS]

ى

هـ

و

ن

م

ل

گ

ق

ف

غ

ظ

ع

ط

ض

ص

ش

ژ

س

ز

ر

ذ

د

ح

چ

ج

ث

ت

پ

ب

Osmanlıca DİZİN

ا

Orhun Yazıtlarından Günümüze
Türkiye Türkçesinin Söz Varlığı

ÖTÜKEN TÜRKÇE SÖZLÜK

YAŞAR ÇAĞBAYIR

OSMANLICA DİZİN

ÖTÜKEN